About the *AZADI* (Freedom) DICTIONARY

- This is the most **comprehensive English-Kurdish dictionary** (**Sorani** dialect) published to date, with more entries and information than any other English-Kurdish dictionary.
- It contains close to 44 (forty-four) thousand entries and over 4 (four) thousand sub-entries (phrases and idiomatic expressions).
- It includes the phonetic transcription of the entries.
- Many of the entries have been used in sentences to show the reader how they are used in the language.

دەربارەی فەرهەنگی ئازادی:

- (فەرهەنگی ئازادی) **فەرهەنگێکی ئینگلیزی - کوردییە** (شێوەزمانی **سۆرانی**) و لە هەموو فەرهەنگە ئینگلیزی - کوردییەکانی تر کە تا ئێستا بڵاوکراونەتەوە گەورەترە و ووشە و زانیاری زیاتر تێدایە.
- نزیکەی ٤٤ (چل و چوار) هەزار ووشەی سەرەکی و زیاتر لە ٤ (چوار) هەزار ووشەی ناسەرەکی تێدایە.
- ووشەکان چۆن دەوترێن یان دەبێژرێن وەهایش نووسراون ، واتە بە شێوەی دەنگی .
- گەلێ لە ووشەکان خراونەتە ڕستەیشەوە بۆ ئەوەی خوێنەر بزانێ چۆن لە زمانەکەدا بەکاردەهێنرێن .

Dedication

To my late father and mother

I would like to especially thank Kak Nawshirwan Mustafa for his continuous and indispensable help in transforming a dictionary manuscript into a published work.

Acknowledgements

I want to thank all those Kurdish lexicographers, linguists, and writers whose works I have used and benefited from, for without their pioneering effort my task would have been much harder and this dictionary would not have been of the quality it is now. More importantly, I want to thank all those friends who have supported me in varying degrees each in his/her way in the various stages of preparing the dictionary, especially the following:

- The late, eminent Kurdish scholar Mr.Tawfiq Wahbi, who, despite his advanced age, helped me tirelessly with so many aspects of Kurdish, especially the etymology of Kurdish words and phrases.
- The late Mr. Omar Abdul-Raheem and the late Mr. Abdulla Jawhar for helping me with the meaning of certain challenging words.
- Dr. Saman Shali for first taking the hand-written manuscript to Kurdistan at a critical time and, later, for taking the proofread version back to Kurdistan and for his continuous advice and loyal support.
- Mr. Sideeq Shekh Mahmoud for helping with the meaning of certain words.
- Mr. Shekh Talib Berzinji, who, with his extensive knowledge of Kurdish, Persian, and Arabic, has helped me more than anyone else in matters relating to Kurdish and etymologies. I am indebted to him for all his generous help with his time throughout my long years of working on the dictionary.
- Mr. Nizar Kadir Saeed for his non-stop and tireless work, over the last four years, to enter the handwritten manuscript into the computer and for his meticulous work and dedication to the project. I am deeply grateful to him for his commitment to the project and for all the time and hard work he has put into it.
- Mr. Saida Hermez Saida for his invaluable and continuous help on all matters relating to entering the manuscript into the computer and other technical matters.
- Dr. Ari Hasan Ahmed, my nephew, for helping me in so many ways on all matters relating to the computer and the production of the dictionary.
- My nephews Sirwan Husain and Aras Hasan for their help.
- My brothers for sending me many publications relating to language and dictionaries, which I have benefited from greatly, and for their encouragement.
- My wife, Bayan, for her encouragement and help with all computer and dictionary-related matters.

Rashid Karadaghi, Ph.D.
2005

Introduction

This **comprehensive English-Kurdish dictionary** (**Sorani** dialect) is the product of over thirty years of hard work. For most of my adult life, **Ferhengi Azadi (the Freedom Dictionary)** has been one of my great passions, for I have been either thinking about it, doing research for it, discussing it with every linguistically knowledgeable Kurd I have known, or working on it. It has also been my inspiration. Even when I have occasionally doubted the wisdom of spending such a significant part of my life on it, an inner voice has always come forward to reassure me of the value of the task. It has truly been a labor of love -- love of languages and love of my people -- for I have sought neither money nor fame, neither of which, to echo the great lexicographer Samuel Johnson, can one get by compiling dictionaries.

From the outset of this long journey, my object was to make learning English a little easier for Kurdish students than it was for me by providing them the tool which would make the language more accessible. I realized later that the dictionary would also benefit English-speaking people interested in Kurdish for scholarly, social, cultural, commercial, political, or other purposes by enabling them to gain access to the language directly rather than through the tortuous route of an intermediary language.

The idea of compiling an English-Kurdish dictionary goes back to my days in high school. Because of the lack of such a dictionary then, Kurdish students had to rely on English-Arabic dictionaries and glossaries. And since Arabic was itself a foreign language, that meant memorizing the meaning of the English words in Arabic without knowing what their real meaning was. It was years later, and only after I learnt enough English and Arabic, that I understood what those words and phrases really meant. The frustrations of learning a foreign language through another foreign language are easy to imagine. There is no substitute for one's mother tongue in learning a foreign language. To spare Kurdish students of future generations the hardships I had to endure, I began work on the project of my dream after completing a doctorate in English, in 1971, at the University of California, Santa Barbara.

I have had a lot of moral, linguistic, and technical support from many Kurdish and non-Kurdish friends, for which I am thankful. However, I have not been able to enlist a single US government, educational, philanthropic or scholarly institution / foundation in support of my work despite numerous attempts to get such support and the obvious usefulness of this communications tool in building bridges and promoting understanding between the Kurds and the English-speaking world. But, then, for a Kurd and Kurdistan, when has it not been so?

I am happy to say that even though the lack of such support made my journey much slower and a lot more difficult, it did not derail me from my purpose because I believed in my work. I was reminded time and time again of the Kurdish proverb, "He who relies on his neighbor for dinner will go to bed hungry," for I realized every time my request for institutional support was turned down -- and there were many such instances-- that I had to rely on myself or else the dictionary would not see the light of day. Let this dictionary, therefore, also serve as inspiration and tribute to the tenacity of a people -- my people – who, being no stranger to adversity themselves, well know on whom they should rely.

Explanatory Notes

1. In each entry, different meanings are numbered and similar meanings within the same number are separated by a semi-colon. The comma separates items in a series.

2. The colon indicates an elaboration on a meaning in Kurdish.

3. Parentheses ( ) indicate: (a) specific applications of a word or the context in which it usually appears, (b) elaboration on a meaning, or (c) examples in English.

4. Square brackets [ ] indicate the level of usage in English (e.g., colloquial, slang, archaic, etc.)

5. Idiomatic expressions and phrases are indented and alphabetized under the main entries.

6. The order of meanings of the entries is based on historical evolution rather than frequency of usage, following the method of Webster's New World Dictionary of the American Language

7. In the phonetic transcription of the main entries, a primary *stress* is indicated by this bold symbol (**ʹ**) following the syllable which receives the *stress* [geography (jē-ogʹrə-fi); freedom (frēʹdəm)]. A secondary *stress* is indicated by a plain symbol as in the first syllable of the following entry: [independence (inˊdi-penʹdəns)].

پێشکەش

پێشکەشە بە گیانی پاکی خوالێخۆشبووان باوکم و دایکم

سوپاس

له دانانی ئەم فەرهەنگەدا سوودم له بەرهەمی گەلێك فەرهەنگ نووس و زمانەوان و نووسەر و زانایانی کورد وەرگرتووە و دەمەوێ لێرەدا زۆر سوپاسی هەموویان بکەم چونکە بەبێ ئەو کارانەی ئەوان ئەم فەرهەنگە بەم جۆرە دەرنەدەچوو. ناوی ئەو سەرچاوانەش کە بەکارم هێناون لەگەڵ دانەرەکانیاندا نووسراون لە سەرەتای فەرهەنگەکەدا.

دەمەوێ سوپاسی بێ پایانی هەموو ئەو برادەرانە بکەم کە کەم تا زۆر هەر یەکە بە جۆرێك یارمەتی‌یان داوم لە هێنانەدی ئەم بەرهەمەدا ، بەتایبەتی ئەمانەی خوارەوە:

- خوا لێ‌خۆشبوو مامۆستای گەورە و زمانەوانی بەناوبانگی کورد مامۆستا (تۆفیق وەهبی) کە زۆر یارمەتی دام بەتایبەتی لە لێکۆڵینەوەی سەرچاوەی ووشەی کوردیدا.
- خوا لێ‌خۆشبووان مامۆستا (عومەر عەبدولڕەحیم) و کاك (عەبدوڵا جەوهەر) لە مانای هەندێ ووشەدا.
- کاك (د. سامان شاڵی) بۆ هێنان و بردنی دەستنووسەکە بۆ کوردستان و پاڵپشتی کردنی دڵسۆزانەی لە گەلێ ڕووی ترەوە.
- مامۆستا (شێخ سدیق شێخ مەحمود بەرزنجی) کە زۆر یارمەتی داووم لە مانای هەندێ ووشەدا.
- مامۆستا (شێخ تالب بەرزنجی) کە بە هۆی ئەو شارەزایی‌یە زۆرەی لە زمانی کوردی و فارسی و عەرەبیدا هەیەتی سوودم زۆر لێ وەرگرتووە و لە زمان و سەرچاوە و مانای ووشە کوردی‌یەکاندا لە هەموو کەس زیاتر یارمەتی داوم و سوپاسی تایبەتی دەکەم.
- مامۆستا (سەیدا هورمز سەیدا) کە لە ڕووی بەکارهێنانی کۆمپیوتەرەوە لە ئامادەکردنی فەرهەنگەکەدا زۆر یارمەتی داوم.
- کاك (نزار قادر سعید) بۆ ئەو ئەرکە گرانەی کێشاوێتی لەم چوار ساڵەی ڕابوردوودا بۆ نووسینەوەی دەستنووسی فەرهەنگەکە لە سەر کۆمپیوتەر و ئەو کارە وورد و پوخت و دڵسۆزانەی کردوویەتی کە بە کەم کەس دەکرا. بەڕاستی مەگەر هەر خۆم ئەوەندەی کاك (نزار) خەریکی ئەم فەرهەنگە بووبم وپێوەی ماندوو بووبم. بۆیە سوپاسی تایبەتی دەکەم.
- (د. ئاری حەسەن ئەحمەد)ی برازام بۆ سەرپەرشتی کردنی دانایانەی کارەکە لە ڕووی خستنە سەر کۆمپیوتەر و چاپ کردنی‌یەوە و بۆ ئامۆژگاری‌یە بەنرخەکانی .
- هەردوو برازام (سیروان حسین و ئاراس حەسەن) بۆ هاوکاری و ماندوبوونیان .
- هەموو براکانم کە ساڵەها هەر بڵاوکراوەیەك هەبووبێ دەربارەی زمان و فەرهەنگ و نووسین بۆیان ناردووم و سوودم زۆر لێ وەرگرتوون.
- (بەیان)ی خێزانم بۆ یارمەتی دانم لە هەموو ئەو کارانەی فەرهەنگەکەدا کە پەیوەندی هەبووبێ بە کۆمپیوتەرەوە.

د. ڕەشید قەرەداخی
٢٠٠٥

پێشەکی

بەناوی خودای گەورە ...

ئەم فەرهەنگە ئینگلیزی – کوردیەیە (شێوەزمانی سۆرانی) بەرهەمی ئەرك و ماندووبوونێکی زۆری زیاتر لە سی ساڵە. هیوادارم سەرکەوتوو بووبم لە کارەکەمدا و بە دڵی خوێندەوار بێت . بێگومان هیچ بەرهەمێك نییە بێ کەم و کووڕی بێت بەتایبەتی لە بوواری فەرهەنگ و زماندا و ئەم فەرهەنگەش لەم ڕووەوە لە کاری تر جیا نییە.

چی پاڵی پێوەنام بەشێکی زۆری ژیانم تەرخان کەم بۆ دانانی ئەم فەرهەنگە؟ لە ڕاستیدا تەنها مەبەستم یارمەتی دانی قوتابی و خوێندەواری کورد بووە بۆ فێربوونی زمانی ئینگلیزی و هەروەها خەڵکی ئینگلیزیزان بۆ فێربوونی کوردی. کاتێ لە قوتابخانەی ناوەندیدا بووم هیچ فەرهەنگێکی ئینگلیزی – کوردی نەبوو . لەبەر ئەوە دەبوایە فەرهەنگی ئینگلیزی – عەرەبی‌مان بەکار بهێنایە بۆ خوێندنی ئینگلیزی وە چونکە ئەوەندەش عەرەبیمان نەدەزانی گەلێ جار هەر نەماندەزانی مانای ڕاستەی ووشە ئینگلیزییەکان چین . فێربوونی زمانێکی بێگانە لە ڕێی زمانێکی بێگانەی ترەوە ئەرکێکی زۆر گران و ناخۆشە و ڕێگەیەکی باش نییە بۆ فێربوونی ئەو زمانە.

جا هەر لەو کاتەوە هیوای گەورەم ئەوە بووە کە ڕۆژێ لە ڕۆژان بتوانم فەرهەنگێکی ئینگلیزی – کوردی دانێم بۆ ئەوەی فێربوونی ئینگلیزی ئاسانترکەم بۆ قوتابییان و ڕۆشنبیرانی کورد. وە دوای ئەوەش بۆم دەرکەوت کە فەرهەنگێکی وەها سوودیشی زۆر دەبێ بۆ ئەوانەی زمانی دایکییان ئینگلیزی یە یان ئینگلیزی زانن ودەیانەوێ کوردی فێربن ، هەر یەکە بۆ مەبەستی تایبەتی خۆی . جا بۆیە ئەم ئەرکە گەورەیەم خستە سەر شانی خۆم و زۆربەی ژیانم پێوە بردەسەر .

کە خوێندنم تەواو کرد لە زمان و وێژەی ئینگلیزیدا لە زانکۆی کالیفۆرنیا، سانتاباربەرە، ساڵی ١٩٧١ ، یەکسەر دەستم کرد بە کارکردن لە سەر فەرهەنگەکە. وە ئێستاش زۆر شادم کە کارەکە تەواو بووە و وا لەبەر دەستی خوێنەردا. تەنها تکام لە خوێنەری بەڕێز ئەوەیە کە بە چاوی لێبووردنەوە سەیری کەم و کووڕییەکانی فەرهەنگەکە بکات بەو هیوایەی کە ئەوەی دواڕۆژ بتوانن فەرهەنگی باشتر وبەسوودتر دانێن.
دانانی ئەم فەرهەنگە یەکێك بووە لە گەورەترین خولیای ژیانم بۆیە هەمیشە یا کارم لەسەر کردووە یا بیرم لێ کردۆتەوە یا باسم کردووە لەگەڵ هەر کوردێکدا کە لە زمانی زانیبێ یا زماندۆست بووبێ .

یارمەتی دارایی لە هیچ کەسێك ، دەزگایەك ، یا ڕێکخراوێکی ئەمەریکی وەرنەگرتووە ئەگەرچی داوای یارمەتیم لە چەندەها دەزگا کردووە کە بەناو دەبێ یارمەتی پڕۆژەی وەها بدەن . بەڵام نەبوونی هیچ یارمەتییەك وای لێ نەکردم کە واز لە فەرهەنگەکە بهێنم ، ئەگەرچی کارەکەی زۆر گرانتر کردم ، چونکە دەمزانی ئەگەر پشتم بەو جۆرە یارمەتییانە ببەستایە کارەکە هەرگیز نەدەکرا ، هەروەك چۆن پەندە کوردییەکە دەڵێ " ئەوەی بەتەمای دراوسێکەی بێ بۆ نانی ئێوارە ، بێ شێو سەردەنێتەوە . " .

چەند تێبینییەك دەربارەی بەكارهێنانی ئەم فەرهەنگە

١. ماناى جياواز ژمارەی جياوازيان بۆ دانراوە . ماناى نزيك لە يەكەوە لە هەمان ژمارەدا بە خاڵ و وێرگوڵ (؛) جياكراونەتەوە . وێرگوڵ (،) بەشەكانی زنجيرەيەك لێك جيادەكاتەوە .

٢. دوو خاڵ (:) نيشانەی روونكردنەوەی شتێكە بە كوردی .

٣. كەوانە (...) نيشانەی ئەمانەيە : (أ) بەكارهێنانی وشەيەك بە مانايەكی تايبەتی ، (ب) زياتر روونكردنەوەی شتێكە بە كوردی .

٤. كەوانەی گۆشەدار [ ] تايبەتەتێتی هەندێ وشەی ئينگليزی و بەكارهێنانيان پيشان دەدات . (بۆ وێنە : زمانی دەمەتەقێ ، زمانی بازاڕی ، زمانی زۆر كۆن) .

٥. "ئيديەم"و شێوەی بەكارهێنانی تايبەتی تری وشە و دەستەواژە لەژێر وشە سەرەكییەكاندا دانراون بەپێی ئەلف‌وبێ ، ئەختێ لە ناوەوەی دێڕەوە و بە "فۆنت" ی بچووكتر .

٦. ئەو وشانەی لە مانايەك زياتريان هەيە پێشێتی ماناكانيان بەپێی بنچينەی گۆڕانی مێژوويی ماناكان نووسراون نەك بەپێی زۆر و كەمی بەكارهێنانی وشەكە بەو مانايە ، هەروەك لە فەرهەنگی "وێبستەر" دا دانراوە .

٧. لە نووسينی دەنگيی وشەكاندا ، "هێز" يا "گيرە" ی سەرەكی (primary *stress*) بەم نيشانە تۆخە (ʹ) پيشاندراوە لەدوای ئەو برگەيەوە كە هێزەكەی دەكەوێتە سەر :
[geography (jē-ogʹrə-fi) ; freedom (frēʹdəm)].
وە ئەگەر وشەيەك "هێز"ی ئاسەرەكيشی تێدابوو بە نيشانەی ئاسايی (´) پيشان دەدرێت وەك لە يەكەم برگەی ئەم وشەيەدا: [independence (in´di-penʹdəns)] .

Key to Pronunciation

Symbol	Key Words	Symbol	Key Words
a	fat, lap	**b**	bed, dub
ā	ape, date	**d**	did, had
â	bare, care	**f**	fall, off
ä	car, father	**g**	get, dog
e	ten, let	**h**	he, ahead
ē	even, meet	**j**	joy, jump
ê	here, dear	**k**	kill, bake
ēr	over, under	**l**	let, ball
i	is, hit	**m**	met, trim
ī	bite, mile	**n**	not, ton
o	lot, top	**p**	put, tap
ō	go, tone	**r**	red, dear
ô	horn, fork	**s**	sell, pass
o͞o	tool, troop	**t**	top, hat
oo	book, moor	**v**	vat, have
oi	oil, boy	**w**	will, always
ou	out, doubt	**y**	yet, yard
ū	use, cute	**z**	zebra, haze
ūr	fur, turn	**ch**	chin, arch
ə	**a** *in* ago	**ŋ**	ring, drink
	e *in* agent	**sh**	she, dash
	i *in* sanity	**th**	thin, truth
	o *in* comply	***th***	then, father
	u *in* focus	**zh**	azure, leisure

Abbreviations کورتەی ووشە ئینگلیزیەکان

adj.	adjective	**n.**	noun
adv.	adverb	**obs.**	obsolete
arch.	archaic	**pl.**	plural
colloq.	colloquial	**prep.**	preposition
conj.	conjunction	**pron.**	pronoun
etc.	etcetera	**v.i.**	verb intransitive
interj.	interjection	**v.t.**	verb transitive

References

Abdul, Jamal. *Shawkar*. (An English-Arabic-Kurdish chemical dictionary). Silemani, 1998.

Azabani, Sabir Gird. *Ferhangi Ari.* (A Kurdish-Kurdish-Arabic dictionary), part 1. Baghdad, Iraq, 1985.

Ba'albaki, Munir. *Al-Mawrid*: A Modern English-Arabic Dictionary. Beirut, Lebanon, 1982.

Blau, Joyce. *Dictionaire Kurde-Francais-Englis*. Bruxelles, 1965.

Chapman, Robert L., ed. *American Slang*. New York. 1987.

Doniach, N. S., ed. *The Oxford English-Arabic Dictionary of Current Usage*. University Press, Oxford, 1983.

Elias, A. Elias & Edward E. Elias. *Qamus Elias Al-'Asri: Elias' Modern Dictionary*. (English-Arabic). Cairo, Egypt, 1983.

Funk & Wagnalls. *Standard College Dictionary*. New York, 1968.

Ghareeb, Kamal Jalal. *Al-Qamus Al'Ilmi*. (An Arabic-English-Kurdish scientific dictionary). vols. 1, 2, 3, 1974, 1979, 1983.

Gorani, Ali Seydo. *The Modern Kurdish Dictionary*. (Kurdish-Arabic). Amman, Jordan, 1985.

Guralnik, D. B., and J. H. Friend, eds. *Webster's New World Dictionary of the American Language*. New York, 1966.

Hornby, A. A. *The Advanced Learner's Dictionary of Current English*. University Press, Oxford, 1952.

Hazhar. *Hanbana Boreena*. (A Kurdish-Persian dictionary). Tehran, Iran,1999.

Jaf, Ihsan A. *Jaf's Pocket English-Kurdish Dictionary*. 2001.

Kashani, A. A., and M. A. Kashani. *The Concise English-Persian Dictionary*. Tehran, Iran, 1984.

Khal, Sheikh Muhammad. *Ferhengi Khal*. (A Kurdish-Kurdish dictionary). 3 vols., Silemani, 1960, 1964, 1974.

Mardokh, Muhammad. *Ferhengi Mardokh*. (A Kurdish-Persian-Arabic dictionary). 2 vols. Tehran, Iran, 1956.

Mardokhi, Maroof Qaradaghi. *Ferhengi Kishtukal*. (A Kurdish-Kurdish agricultural dictionary), part 1. Dar Al-Salam Press, Baghdad, 1972.

McCarus, Ernest N. *A Kurdish-English Dictionary, Dialect of Sulaimania, Iraq*. University of Michigan, Ann Arbor, Michigan, 1967.

Morris, William, ed. *The American Heritage Dictionary of the English Language*. Boston, 1978.

Mukriani, Giw. *Ferhengi Mehabad.* (A Kurdish-Arabic dictionary). Kurdistan Press, Erbil, 1961.

Mukriani, Giw. *Ferhengi Kurdistan.* (A Kurdish-Kurdish dictionary). Aras Press, Erbil, 1999.

Mukriani, Giw. *Nobara.* (An Arabic-Kurdish dictionary), part 1. Al-Hawadith Press, Baghdad, Iraq, 1986.

Nebez, Jemal. *Scientific Terms.* (An Arabic-Kurdish glossary). 1960.

Nidham Al-Deen, Fadhil. *Astere Geshe.* (A Kurdish-Arabic dictionary). Baghdad, Iraq, 1997.

Perwerde W Zanist. (An Arabic-Kurdish glossary). Directorate General of Kurdish Studies, Baghdad, Iraq, 1983.

Pupil's Dictionary. Ferhengi Qutabi. (An English-Kurdish school dictionary). Ministry of Education, Baghdad, Iraq, 1985.

Qazzaz, Shafiq. *The Sharezoor Kurdish-English Dictionary.* Aras Press and Publishers, Erbil, Kurdistan, 2000.

Rizgar, Baran. *Kurdish-English English-Kurdish Dictionary.* London, 1993.

Sykes, J. B., ed. *The Concise Oxford Dictionary.* University Press, Oxford, 1983.

The Journal of the Kurdish Academy. vol. 1, part 1, Kurdish Academy Press, Baghdad, Iraq, 1973.

Wahbi, Taufiq, and C. J. Edmonds. *A Kurdish-English Dictionary.* The Claredon Press, Oxford, 1966.

Wehr, Hans. *A Dictionary of Modern Written Arabic.* (Arabic-English). 4th ed. Wiesbaden, Germany, 1979.

Wentworth, Harold, and Stuart Berg Flexner, eds. *The Pocket Dictionary of American Slang.* N.Y., 1968.

Woolf, Henry Bosely, ed. *Webster's New Collegiate Dictionary.* Springfield, Mass., 1977.

Zarawey Zanistee Kurdi: Kurdish Scientific Terms. (An Arabic-Kurdish glossary). A Publication of the Teachers' Union, Silemani Branch, Zheen Press, 1960.

A a

A, a (ā), ***n.*** ١) تیپی یەکەمی ئەلفوبێی ئینگلیزییە.
٢) دەنگی ئەم تیپە: " ئەی "
٣) (ئ) قاڵبی ئەم تیپە. (ب) ئەم تیپە بە چاپکراوی یا هەڵکەنراوی.
٤) یەکەم؛ نیشانەی ژمارەی یەکەمی ڕستەیەکە.
adj. (١) تایبەتی بەم تیپە. (٢) یەکەم؛ یەکەمین. (٣) نایاب؛ زۆرباش.
A (ā), ***n.*** (١) شتێك لە شێوەی " A " دا.
٢) نمرەیەکی بەرز یا زۆرباش: ***(He has an "A" in history.)*** .
٣) پلەیەکی ئاواز (مۆسیقا).
a (ə stressed, ā), ***adj.***, *indefinite article,* یەك؛ یەکێك؛ هەریەکی.
ئامرازی نەناسە): **(*a* book, *a* tree, *a* horse, *a* man, etc.)** .
a- (ə), پێشگرێکە بەمانای: (١) لە؛ لەناو؛ لەسەر؛ بۆناو:
(*a*board, *a*shore)
٢) لە بارێك یا دۆخێکدا: **(*a*sleep, *a*-crying)** .
a- (ə), پێشگرێکە بەمانای: (١) هەڵسان؛ بەرزبوونەوە:
(*a*wake, *a*rise)
٢) بەبێ؛ نەبوو: **(*a*gnostic)** .
aardvark (ärd′värk′), ***n.*** مەرازی ئەرز: گیاندارێکی ئەفەریقایی ئەرز هەڵکەنەی شیرداری چڕنووکداری لووت درێژی مێرووخۆرە.
aardwolf (ärd′woolf′), ***n.*** گورگی ئەرز: گیاندارێکی ئەفەریقایی بۆرە لە کەمتیار دەچێت.
ab- (ab, əb), پێشگرێکە بەمانای: دوور لە؛ نا؛ دژ بە؛ واتییە:
(abnormal)
A.B., Bachelor of Arts, بڕوانامەی بەکالۆریۆسی ئاداب، واتە هونەرو ڕێژە.
A.B., a.b., able-bodied, کەشتیوانێکی لێهاتوو.
aback (ə-bak′), ***adv. & adj.*** ١) [Archaic] ، بۆ دواوە؛ دواوە.
٢) دابین نەکراو (بایەوانی کەشتی).
taken aback, شڵەژاو؛ هەڵسڵەماو؛ سەرسووڕماو و سەر لێ شێواو؛ تێکچوو.
abacus (ab′ə-kəs), ***n.*** ١) ئامێرێکی مووروودارە منداڵی پێ فێری ژماردن دەکرێت. (٢) تەختی تەوقەسەری پایە (خانووسازی)
abalone (ab′ə-lō′ni), ***n.*** گیاندارێکی دەریایی بچووکی قاوغدارە گۆشتەکەی دەخورێت.
abandon (ə-ban′dən), ***v.t.*** ١) بەجێهێشتن؛ دەست لێ هەڵگرتن؛ چۆڵ کردن؛ دەستبەرداربوون: ***(to ~ a place, house, car, town, etc.)*** .
(٢) پشت لێ هەڵکردن؛ پشت بەردان؛ پشت تێکردن؛ بەجێهێشتن (مرۆڤ بە تەنها لە چۆڵەوانیدا): ***(to ~ a person, child, etc.)*** .
(٣) بەر بۆ خۆ بەرەڵاکردن؛ جڵەو بۆ خۆ شل کردن بە تەواوی (بۆ ڕابواردن).
n. بەرەڵایی؛ جڵەو بۆ ئارەزووی خۆ شل کردن بە تەواوی
(to do something with ~)
abandoned (ə-ban′dənd), ***adj.*** (١) چۆڵ کراو؛ دەست لێ هەڵگیراو؛ بەجێهێڵراو؛ وازلێهێنراو: ***(an ~ town, house, child, etc.)***
(٢) سەرسەری؛ بەرەڵا؛ بێ شەرم؛ بەر بۆ خۆ بەرەڵا کردوو
abandonment (ə-ban′dən-mənt), ***n.*** (١) چۆڵ کردن؛ وازلێهێنان؛ بەجێهێشتن؛ دەستبەرداری؛ پشت بەردان؛ دەست لێ هەڵگرتن.
(٢) چۆڵ کران؛ بەجێهێڵران؛ پشت لێ هەڵکران.
abase (ə-bās′), ***v.t.*** ڕیسواکردن؛ سووك کردن؛ شکاندن.
-abasement *(n.).*
abash (ə-bash′), ***v.t.*** ڕووڕەش کردن؛ تەریق کردنەوە؛ شەرمەزارکردن.
-abashment *(n.).*
abate (ə-bāt′), ***v.t.*** (١) کەمکردنەوە (٢) لێ دەرکردن.
(٣) بەتاڵ کردنەوە (داوا لە دادگادا)؛ وەستاندن.
v.i. کەمبوونەوە؛ کزبوون.
abatement (ə-bāt′mənt), ***n.*** (١) کەمبوونەوە؛ کەمکردنەوە.
(٢) بەتاڵ کردنەوە؛ وەستاندن (دادگەری)؛ پووچ کردنەوە.
abattoir (ab′ə-twär′), ***n.*** کوشتارخانە؛ قەسابخانە.
abbacy (ab′ə-si), ***n.*** پلەی سەرەك پەرستگا؛ دەسەڵات و ئیش وکاری سەرەك پەرستگا.
abbess (ab′is, ab′es), ***n.*** سەرەك پەرستگا (ژن).
abbey (ab′i), ***n.*** (١) پەرستگا (خاچ پەرستی)؛ خانەی سۆفیلکە یا پەرستاران. (٢) کۆمەڵی پەرستاران؛ سۆفیلکە بەگشتی.
(٣) کڵێسەی ناو پەرستگا.
abbot (ab′ət), ***n.*** سەرەك پەرستگا (خاچ پەرستی).
abbreviate (ə-brē′vi-āt′), ***v.t.*** کورتکردنەوە (ووشە، ڕستە).
abbreviation (ə-brē′vi-ā′shən), ***n.*** (١) کورتکردنەوە.
(٢) کورتە (هی ووشە یا دەستەواژە)؛ کورتی؛ کورت کراوە.
ABC (ā′ bē′ sē′), ***n.*** (١) (*pl.*) ، ئەلفوبێ.
(٢) سەرەتا (زانیاری، ڕشتە، باس... هتد)؛ بنچینە:
(This is the ABC of business.)
abeyance (ə-bā′əns), ***n.*** (١) وەستاندن (کار، ماف، یاسا)؛ ڕاگیرکردن.
(٢) نەبڕانەوە؛ نەبڕاوەیی؛ نەخران بە لایەکدا (دادگەری)
(٣) کش وماتی؛ خامۆشی.
be in (or fall into) abeyance, وەستان؛ ڕاگیران؛ کار پێ نەکران بۆ سەردەمێك (یاسا).
abdicate (ab′də-kāt′), ***v.t. & v.i.*** لە تەختی پاشایی هاتنەخوارەوە؛ وازهێنان لە پاشایی: ***(When the King ~d, his brother succeeded him on the throne.)***
abdication (ab′də-kā′shən), ***n.*** وازهێنان لە تەختی پاشایی.
abdicator (ab′də-kā′tēr), ***n.*** پاشای وازهێنەر لە تەختی پاشایی.
abdomen (ab′də-mən, ab-dō′mən), ***n.*** سك؛ وورگ.
abdominal (ab-dom′ə-n′l), ***adj.*** هی سك؛ سك؛ هی وورگ.
abduct (ab-dukt′, əb-dukt′), ***v.t.*** فڕاندن (مرۆڤ)؛ هەڵگرتن.
abduction (ab-duk′shən, əb-duk′shən), ***n.*** فڕاندن (مرۆڤ)؛ هەڵگرتن.
abductor (ab-duk′tēr, əb-duk′tēr), ***n.*** مرۆڤ فڕێن؛ فڕێنەر.
abed (ə-bed′), ***adv.*** لەناو جێگەدا؛ لەسەر جێگە.
Abel (ā′b′l), ***n.*** " هابیل " : دووەم کوڕی ئادەم و حەوا کە بە دەستی براکەی کوژرا (ئینجیل).
aberrance (ab-er′əns), ***n.*** لادان لە ڕێی ڕاست و ئاسایی؛ ناوێزەیی؛ نائاسایی.

-aberrancy *(n.)*.
aberrant (ab-er′ənt), *adj.* لادەر لە ڕێی باوو ڕاستو ئاسایی؛ ناوێزەیی؛ نائاسایی.
aberration (ab′ĕr-ā′shən), *n.* لادان؛ لادان لە ڕێی باوو ڕاستو ئاسایی.
abet (ə-bet′), *v.t.* هاندان (بەتایبەتی بۆ کردنی شتی ناپەسەند).
abetment (ə-bet′mənt), *n.* هاندان
abettor (ə-bet′ĕr), *n.* هاندەر.
abhor (əb-hôr′, ab-hôr′), *v.t.* ڕق لێ بوون؛ چارە نەویستن؛ قێز لێ هاتنەوە
abhorrence (əb-hôr′əns, ab-hor′əns), *n.* ڕق لێ بوون؛ چارە نەویستن؛ ڕق؛ قێز.
abhorrent (əb-hôr′ənt, ab-hor′ənt), *adj.* پیس؛ خراپ؛ بۆگەن؛ زۆر ناشرین (کردەوە).
abide (ə-bīd′), *v.i.* ١) مانەوە؛ نەگۆڕان؛ بەردەوام بوون.
٢) [Archaic]، (~ in ; ~ at)، تێدا ژیان یا نیشتەجێ بوون.
v.t. ١) چاوەڕێ کردن. (٢) مل بۆ دان؛ دەربردن لەگەڵ.
abide by, ١) پەیڕەوی کردن؛ لەسەر ڕۆیشتن (پەیڕەو، بەڵێن)؛ نەشکاندن (بەڵێن): *(to abide by one's promise)* .
٢) مل دان.
abiding (ə-bīd′iŋ), *adj.* بەردەوام؛ نەگۆڕاو؛ نەمر؛ هەمیشەیی.
ability (ə-bil′ə-ti), *n.* توانا؛ وزە؛ کێش؛ لە بارادا بوون.
-ability (ə-bil′ə-ti), پاشگرێکە بەمانای: وەهابوون؛ وەهایی: *(durability)*
abiogenesis (ab′i-ō-jen′ə-sis), *n.* پەیدابوونی زیندەوەر لە شتی نازیندووەوە؛ لە خۆوە پەیدابوون.
هەروەها: " spontaneous generation ") .
-abiogenetic *(adj.)*; abiogenetically *(adv.)*.
abject (ab-jekt′, ab′jekt), *adj.* ١) ناخۆش؛ پیس؛ زۆر خراپ: *(~ poverty)*
٢) نزم؛ ناپەسەند؛ بۆگەن (مرۆڤ).
abjection (ab-jek′shən), *n.* نزمی؛ ناپەسەندی؛ بۆگەنی (مرۆڤ، ڕەووشت).
abjure (əb-joor′, ab-joor′), *v.t.* وازهێنان لە ماف یا بیروباوەڕێك؛ دەست لێ هەڵگرتن؛ تۆبەکردن.
-abjuration *(n.)*.
ablation (ab-lā′shən), *n.* (١) لابردن یا بڕینی ئەندامێکی لەش بە نەشتەرگەری. (٢) پووکانەوە؛ تووانەوە (زەمینناسی).
ablative (ab′lə-tiv), *adj. & n.* بارێکی ناوە کە سەرچاوە، هۆ، یا بکەری کارێك پیشان دەدات (ڕێزمانی لاتینی).
ablaze (ə-blāz′), *adv.* گڕگرتوو؛ ئاگر تێ بەربوو.
adj. (١) ئاگرگرتوو؛ گڕگرتوو؛ گڕ تێ بەربوو. (٢) بەجۆش.
able (ā′b'l), *adj.* بەتوانا؛ لێهاتوو؛ چالاك؛ لە بارادا بوو؛ کارامە.
able-bodied (ā′b'l-bod′id), *adj.* تەندروست؛ لەش ساغ و بەهێز.
able-bodied seaman, کەشتیوانێکی کارامە یا شارەزا؛ زەریاوانێکی لێهاتوو.
abloom (ə-bloom′), *adv. & adj.* بە گوڵ؛ گوڵ گرتوو؛ گوڵ کردوو.
abluent (ab′loo-ənt), *adj.* پاککەرەوە؛ خاوێنکەر.
n. سابوون؛ شتی خاوێنکەر.
ablution (ab-loo′shən, əb-loo′shən), *n.* (١) دەستنوێژگرتن.
(٢) ئاوی دەستنوێژگرتن.
-ablutionary *(adj.)*.
ably (ā′bli), *adv.* بە چالاکی؛ بە کارامەیی؛ بە باشی.
abnegate (ab′ni-gāt′), *v.t.* (١) لە دەمی خۆ گرتنەوە؛ خۆ نەویستن؛ لە خۆ قەدەغەکردن؛ دەست لێ هەڵگرتن. (٢) تۆبەکردن؛ وازلێهێنان (بیروباوەڕ).

abnegation (ab′ni-gā′shən), *n.* (١) خۆنەویستی؛ لە خۆ قەدەغەکردن؛ دەست لێ هەڵگرتن. (٢) تۆبەکردن؛ وازهێنان (بیروباوەڕ).
abnormal (ab-nôr′məl, əb-nôr′məl), *adj.* نائاسایی؛ ناوێزە.
abnormality (ab′nôr-mal′ə-ti), *n.* نائاسایی؛ ناوێزەیی.
aboard (ə-bôrd′, ə-bōrd′), *adv. & prep.* لە کەشتی، فڕۆکە، یا شەمەندەفەردا.
all aboard! هەموو سوارین! (کەشتی، فڕۆکە، شەمەندەفەر).
abode (ə-bōd′), *n.* (١) مانەوە یا ژیان لە شوێنێکدا.
(٢) ماڵ؛ خانوو؛ نیشتگە؛ شوێنی نیشتەجێ؛ جێ نشین.
abode (ə-bōd′), *alternative past tense and p.p. of* **abide.**
abolish (ə-bol′ish), *v.t.* لابردن (یاسا)؛ سڕینەوە؛ نەهێشتن؛ دوایی پێ هێنان: *(to ~ war, a law, etc.)* .
abolition (ab′ə-lish′ən), *n.* (١) لابردن (یاسا)؛ سڕینەوە؛ نەهێشتن؛ بەتاڵ کردنەوە؛ دوایی پێ هێنان. (٢) [A-]، لابردنی بەندایەتی قولەڕەشەکان لە ئەمەریکادا.
abolitionist (ab′ə-lish′ən-ist), *n.* (١) پاڵپشتیکەری لابردنی یاسایەك. (٢) [A-]، پاڵپشتیکەرێکی لابردنی بەندایەتی قولەڕەشەکان لە ئەمەریکادا.
A-bomb (ā′bom′), *n.* بۆمبای ئەتۆمی؛ بۆمبای گەردیلەیی.
abominable (ə-bom′ə-nə-b'l), *adj.* (١) پیس و بۆگەن (کردار، ڕەووشت)؛ ناپەسەند؛ زۆر خراپ؛ بەد: *(an ~ act)* .
(٢) ناخۆش؛ بێفەڕ: *(~ food, weather, etc.)* .
abominate (ə-bom′ə-nāt′), *v.t.* ڕق لێ بوونەوە؛ قین لێ بوون؛ قێز لێ هاتنەوە.
abomination (ə-bom′ə-nā′shən), *n.* (١) ڕق؛ قین.
(٢) شتێکی ناپەسەند یا زۆر خراپ.
aboriginal (ab′ə-rij′ə-n'l), *adj.* (١) یەکەم؛ هی شوێنێك خۆی.
(٢) هی ئادەمیزادی کێوی یا سەرەتایی.
aboriginal (ab′ə-rij′ə-n'l), *adj.* (١) خۆڵاتی (گیاندار، مرۆڤ، ڕووەك)؛ خۆماڵی؛ بنەچەیی؛ هی ناوچەکە خۆی.
(٢) تایبەتی بە هی بنەچەیی یا ناوچەکە خۆی.
n. گیاندارێك یا ڕووەکێکی خۆماڵی یا ناوچەکە خۆی.
aborigines (ab′ə-rij′ə-nēz′), *n.pl.* (١) خەڵکی بنەڕەتی وڵاتێك (بەتایبەتی هی نیمچە کێوی یا سەرەتایی)؛ دانیشتووانی بنەچەیی یا هەرە کۆنی ناوچەیەك.
(٢) گیاندارو ڕووەکی خۆماڵی، واتە هی ناوچەکە خۆی هەر لە بنەڕەتەوە.
abort (ə-bôrt′), *v.i.* (١) منداڵ لەبارچوون؛ سك لەبارچوون؛ بەر فڕێدان؛ بەراویتەبوون. (٢) بە ئەنجام نەگەیشتن؛ بە هیچ نەبوون
v.t. (١) منداڵ لەباربردن؛ سك لەباربردن؛ بەر پێ فڕێدان؛ بەراویتەکردن.
(٢) پووچ کردن؛ تێکشکاندن: *(to ~ a plan)* .
abortion (ə-bôr′shən), *n.* (١) منداڵ لەباربردن؛ لەباربردن؛ بەر پێ فڕێدان. (٢) شتێکی نەبەکام یا بە ئەنجام نەگەیشتوو
abortionist (ə-bôr′shən-ist), *n.* منداڵ لەباربەر (پزیشکەوانی).
abortive (ə-bôr′tiv), *adj.* ژێرکەوتوو؛ پووچ کراوە؛ بێ سوود؛ تێکشکاو.
abound (ə-bound′), *v.i.* (١) زۆر هەبوون؛ فرەبوون.
(٢) (~ in)، دەوڵەمەندبوون لە؛ زۆر تیابوون: *(a land that ~s in grain)*
(٣) پڕبوون لە: *(woods that ~ with game)* .
about (ə-bout′), *adv.* (١) بە هەموولایەکدا: *(to travel ~)* .
(٢) بە دەوروپشتدا؛ لە دەوروپشت.
(٣) نزیك؛ لە دەوروپشت؛ لە نزیك.
(٤) بە پێچەوانە؛ بە هەڵگەڕاوەیی: *(Turn it ~ .)* .
(٥) نزیکەی: *(~ four years old)* .

(٦) [Colloq.]، خەریکە: *(just ~ ready)* .
adj. (١) بزواو: *(He is up and ~ again.)* .
(٢) نزیك؛ لە دەوروبەر: *(Typhoid is ~ .)* .
prep. (١) لە دەوروپشت. (٢) لە هەموو شوێنێکدا؛ لێرەو لەوێ.
(٣) نزیك لە. (٤) پێ بوون: *(Do you have any money ~ you?)* .
(٥) خەریك بوون: *(Go ~ your business.)* .
(٦) بەنیازبوون؛ خەریك (دەستپێکردن): *(I am ~ to say something.)* .
(٧) دەربارەی؛ لەبارەی؛ سەبارەت بە: *(a story ~ sacrifice)* .

aboutface (ə-bout′fās′), *n.* (١) روو وەرگێران بە تەواوی.
(٢) هەڵگەڕانەوە (بیر، هەڵوێست)؛ بێ باری؛ دووڕوویی؛ گۆڕینی تەواو:
(to do an ~)

above (ə-buv′), *adv.* (١) لەسەر؛ لەژوور؛ لەسەروو.
(٢) لە ئاسمان؛ لە بەهەشت.
(٣) پێشوو، لەسەرەوە ناوبراو: *(the ~ - mentioned names)* .
(٤) بەرزتر؛ بەدەسەڵاتتر؛ گەورەتر.
prep. (١) بەسەر؛ لەسەر.
(٢) لەولاوە؛ لەدوای؛ بەولاوە: *(the road ~ the village)* .
(٣) لەژوور؛ باشتر لە؛ لەسەروو: *(~ average)* .
(٤) زیاتر لە: *(~ fifty dollars)*
adj. لەپێشتر یا لەسەرەوە ناوبراو.
n. شتێکی لەسەر، لەسەرەوە، یا لەپێشترەوە.
above all, لە هەمووشتێك زیاتر؛ لەپێش هەمووشتێکەوە؛
لەسەررو هەمووشتێکەوە؛ لە هەمووشتێك گرنگتر.

aboveboard (ə-buv′bôrd′, ə-buv′bōrd′), *adv. & adj.* بێ-
فێڵ وتەڵەکە؛ ئاشکرا؛ لەبڕوو؛ ڕاست: *(Be open and ~ with me.)* .

aboveground (ə-buv′ground′), *adv. & adj.* نەنێژراو؛
زیندوو؛ لەسەر ڕووی زەوی.

abrade (ə-brād′), *v.t.* کڕاندن؛ سوواندن بە لێخستن؛
لێخستن و سوواندن.

abrasion (ə-brā′zhən), *n.* (١) کڕانن؛ لێکردنەوە (پێست).
(٢) سووران؛ سوانن (بەرد بە ئاو یا بە با).
(٣) شوێنێکی سوواو یا کڕێنراو.

abrasive (ə-brā′siv, ə-brā′ziv), *adj.* تیژ؛ بڕ؛ زبر؛ دڕ؛
ڕەق (مرۆڤ، ڕەووشت): *(an ~ material or person)* .
n. شتێکی زبر (وەك سمارتە).

abreast (ə-brest′), *adv. & adj.* شان بە شان (ڕۆیشتن، کارکردن)؛
پێ بە پێ؛ لەگەڵ.
abreast of (or with), شان بە شان؛ پێ بە پێی؛ لەگەڵ.

abridge (ə-brij′), *v.t.* (١) کورتکردنەوە (نووسراو).
(٢) کەمکردنەوە. (٣) لێسەندنەوە یا کەمکردنەوە (ماف).

abridgment, abridgement (ə-brij′mənt), *n.* (١) کورت-
کردنەوە (نووسراو). (٢) لێسەندنەوە یا کەمکردنەوەی ماف.
(٣) کورتە (پەڕتووك، نووسراو).

abroad (ə-brôd′), *adv.* (١) هەندەران؛ دەرەوەی وڵات:
(to go or live ~)
(٢) بڵاو؛ بە پان و بڵاوی. (٣) وا قارە؛ وا بڵاوە.
(٤) لە دەرەوەی ماڵ.

abrogate (ab′rə-gāt′), *v.t.* هەڵوەشاندنەوە (پەیمان، یاسا)؛
پووچ کردنەوە؛ سڕینەوە؛ لابردن: *(to ~ a treaty)* .
-abrogation *(n.)*; abrogator *(n.)*.

abrupt (ə-brupt′), *adj.* کوتوپڕ؛ لەپڕ.

abruption (ə-brup′shən), *n.* لێك پچڕانێکی کوتوپڕی؛ لێبوونەوە.

abruptly (ə-brupt′li), *adv.* کوتوپڕ؛ لەپڕ؛ لە پڕتاو؛ بە پڕتاو.

abscess (ab′ses), *n.* دوومەڵی پڕ لە کێم؛ دوومەڵ.
v.i. بوون بە دوومەڵ؛ کێم کردن.

abscissa (ab-sis′ə), *n.* هێڵی ئاسۆیی (ئەندازە).

abscission (ab-sizh′ən, ab-sish′ən), *n.* (١) بڕین (نەشتەرکاری).
(٢) وەستانێکی کوتوپڕ لەکاتی قسەکردندا (بۆ کارکردنە سەر گوێگر).

abscond (ab-skond′, əb-skond′), *v.i.* هەڵاتن؛ خۆشاردنەوەو
ڕاکردن لە ترسی سزا.

absence (ab′s′ns), *n.* (١) نەهاتن؛ نەچوون؛ دیارنەبوون؛
ئامادە نەبوون. (٢) نەبوون. (٣) دووری.

absent (ab′s′nt), *adj.* (١) بزر؛ نادیار؛ نائامادە.
(٢) نەبوو؛ نییە. (٣) گوێ نەگر.
v.t. نەهاتن؛ نەچوون؛ دیارنەبوون؛ خۆ وون کردن.

absentee (ab′s′n-tē′), *n.* کەسێکی بزر، نەهاتوو، یا نادیار.
adj. نادیار؛ بزر؛ ئامادە نەبوو لە شوێنێکدا.

absenteeism (ab′s′n-tē′iz′m), *n.* بزری؛ نەهاتن (کار، قوتابخانە
... هتد)؛ دیارنەبوون؛ ئامادە نەبوون (لە شوێنی کاردا).

absentee ballot, دەنگدان لە هەڵبژاردنێکدا بە پۆستە (لەلایەن
دەنگدەرێکەوە کە لە شوێنی خۆی دوورە)؛ دەنگدان لە دوورەوە.

absentee landlord, خاوەن زەوی‌وزار یا خانوویەکە کە دوور لە
زەوی‌وزار یا خانووەکەی دەژی.

absent-minded (ab′s′nt-mīn′did), *adj.* بێ هۆش؛ بێ بیر؛
دالغەچی؛ شت لەبیرچوو.

absinthe, absinth (ab′sinth), *n.* ئەفسەنتین: (أ) گیایەکە بۆ
دەرمان بەکاردێت. (هەروەها " wormwood ") .
(ب) خواردنەوەیەکی تاڵی مەستکەرە.

absolute (ab′sə-lōōt′), *adj.* (١) تەواو؛ لە هیچ کەم نەبوو؛ باش؛
هەموو. (٢) ڕوون نەکراوە (خواردنەوە).
(٣) بێ سنوور؛ بەر بەرەڵا؛ بێ ئەندازە: *(~ freedom)* .
(٤) بێ پایان؛ بێ جڵەو؛ زۆردار؛ ڕەها؛ بێ دەستوور:
(~ monarchy; an ~ ruler)
(٥) بێ گومان: *(~ proof)* .
(٦) سەربەخۆ. (٧) بێ مەرج؛ گۆڕینی بۆ نییە؛ دوا.

absolutely (ab′sə-lōōt′li), *adv.* (١) بێ گومان؛ لە سەدا سەد؛
تەواوە؛ ڕاستە؛ بەڵێ. (٢) بە هیچ جۆرێك؛ هیچ؛ هەرگیز: *(~ impossible)* .

absolute monarchy, پاشایەتی بێ پایان؛ پاشایەتی نەبەستراو بە
دەستوورەوە؛ پاشایەتی بێ جڵەو یا بەرەڵا.

absolution (ab′sə-lōō′shən), *n.* لێبووردن؛ گەردن ئازادی؛
ئازادکردن.

absolutism (ab′sə-lōōt′iz′m), *n.* (١) ڕژێمێکی بێ جڵەو و
نەبەستراو بە دەستوورەوە؛ زۆرداری. (٢) بێ گومانی.
(٣) چارەنووسی پێشەکی؛ قەزاوقەدەر.

absolve (ab-solv′, əb-zolv′), *v.t.* لێبووردن؛ گەردن ئازادکردن؛
بەخشین؛ ئازادکردن.

absorb (əb-sôrb′, ab-zôrb′), *v.t.* (١) هەڵمژین؛ هەڵچنین.
(٢) خەریك کردن؛ پێوە خەریك بوون.
(٣) کردن بە هی خۆ؛ خستنەپاڵ خۆ؛ قووتدان؛ گرتنەخۆ.

absorbed (əb-sôrbd′, ab-zôrbd′), *adj.* (١) هەڵمژێنراو؛
هەڵچنراو. (٢) قووتدراو؛ تووواوە؛ گیراوە خۆ.
(٣) خەریك؛ زۆر خەریك: *(~ in reading)* .

absorbent (əb-sôrb′ənt, ab-zôrb′ənt), *adj.* مژۆك؛ هەڵمژێنەر؛
هەڵچنەر.
n. شتێکی مژۆك یا هەڵمژێنەر.

absorbing (əb-sôrb′iŋ, ab-zôrb′iŋ), *adj.* (١) هەڵمژێنەر؛
هەڵچنەر؛ مژۆك. (٢) سەرنج ڕاکێش؛ سەیر؛ خۆش: *(an ~ story)* .

absorption (əb-sôrp′shən, ab-zôrp′shən), *n.* (١) مژین؛
هەڵمژین؛ هەڵچنین. (٢) زۆر پێوە خەریك بوون.
(٣) قووتدان؛ گرتنەخۆ؛ تیا تووانەوە. (٤) مژینی خۆراك.

abstain (əb-stān′, ab-stān′), *v.i.* (١) خۆ لێوە دوورگرتن؛ خۆگرتن؛ پارێزلێکردن؛ نەکردن: ***(He ~s from alcohol.)*** .
(٢) خۆگرتن (جووت بوون)؛ گان نەکردن (بەتایبەتی بۆ منداڵ نەبوون یا هۆی ئاینی)؛ جووت نەبوون؛ نەکردن.

-abstainer ***(n.).***

abstemious (ab-stē′mi-əs, əb-stē′myəs), ***adj.*** پارێزکەر (لە خواردن و خواردنەوە)؛ چلێسی‌نەکەر؛ خۆگر.

abstention (ab-sten′shən, əb-sten′shən), ***n.*** خۆگرتن؛ دەنگ نەدان؛ پارێزکردن؛ لە خۆ قەدەغەکردن.

abstinence (ab′stə-nəns), ***n.*** خۆگرتن؛ پارێز؛ هەوەس کوشتن؛ جووت بوون لە خۆ قەدەغەکردن.

-abstinent ***(adj.).***

abstract (ab-strakt′, ab′strakt), ***adj.*** ڕووت؛ نەبینراو؛ نادیار؛ بە دەست نەگیراو؛ مانایی:
("Length" , "strength" and "goodness" are ~ nouns.)
n. پوختە؛ کورتە (ووتار، باس، زانستنامە).
v.t. (١) پوختەکردن؛ کورتکردنەوە. (٢) ڕووتکردن.
in the abstract, بە ڕووتی؛ تەنها وەك بیرێك نەك شتێکی ڕاستەقینەیی:
(He loved hunting in the abstract but couldn't kill an-animal.)

abstraction (ab-strak′shən), ***n.*** (١) ڕووتکردن؛ ڕووتکران.
(٢) بیرێك یا شتێکی ڕووت، نادیار، یا مانایی:
("Honesty" and "Whiteness" are ~s.)
(٣) بیرێك یا شتێکی ناکردەنی.
(٤) بێ هۆشی. (٥) بەرهەمێکی هونەری ڕووت (وێنە، تابلۆ، پەیکەر).

abstract noun, ناوی مانایی؛ ناوی بێ بەرجەستە؛ ناوی ڕووت؛ ناوی شتێکی نادیار (وەك: **courage, love, fear, kindness**) .

abstruse (ab-strōōs′, əb-strōōs′), ***adj.*** تێگەیشتنی گرانە؛ نادیار؛ لێڵ.

absurd (əb-sûrd′, ab-zûrd′), ***adj.*** بێ مانا؛ نابەجێ.

absurdity (əb-sûr′də-ti, ab-zûr′də-ti), ***n.*** بێ مانایی؛ نابەجێیی.

abundance (ə-bun′dəns), ***n.*** زۆری؛ زۆروزەبەنەیی؛ فرەیی.

abundant (ə-bun′dənt), ***adj.*** زۆر؛ زۆروزەبەنە؛ فرە؛ بێ شومار.

abuse (ə-būz′), ***v.t.*** (١) بە ناپەسەندانە و چەوتانە بەکارهێنان (ماف، دەسەڵات). (٢) بە ناشرینی لەگەڵ جووڵانەوە؛ پێشێل کردنی ماف.
(٣) جنێوپێدان؛ بەدگۆیی کردن.
n. (١) بەدکاری. (٢) ئازاردان. (٣) کردەوەیەکی ناپەسەند یا ناشرین.
(٤) جنێو؛ بەدگۆیی.

abusive (ə-bū′siv), ***adj.*** (١) بەدگۆ؛ جنێوفرۆش؛ دەم پیس.
(٢) بە خراپی ڕەفتار لەگەڵ کەر.

abut (ə-but′), ***v.i.*** لەیەکدان؛ لێدان؛ بەرکەوتن.

abutment (ə-but′mənt), ***n.*** (١) هاوسنووری؛ شتی هاوسنوور.
(٢) خاڵی لەیەکدانی پایە و ئەوەی ڕاگیری کردووە. (٣) (ا) پایەی تاق.
(ب) پایەی ئەمپەڕ و ئەوپەڕی پرد.

abyss (ə-bis′), ***n.*** (١) (ا) جیهانی شێواوی بێ بن پێش درووستبوونی.
(ب) دۆزەخ؛ چاڵی بێ بن. (٢) توون؛ کەندڕ؛ چەمی بێ بن.
(٣) قووڵایی؛ قووڵی؛ پلەی نزم: ***(the ~ of despair)*** .
(٤) بنی دەریا.

acacia (ə-kā′shə), ***n.*** جۆرە درەختێکی گوڵ زەردە.

academe (ak′ə-dēm′), ***n.*** (١) قوتابخانە؛ زانکۆ.
(٢) ژیان و دەوروبەری ئەکادیمی.

academic (ak′ə-dem′ik), ***adj.*** (١) ئەکادیمی؛ زانستی؛ تایبەتی بە خوێندن. (٢) تایبەتی بە خوێندنی ناتەکنیکی.
(٣) تایبەتی بە کۆمەڵێکی ئەکادیمی.
(٤) تیۆری؛ ناکردەنی؛ ڕووت: ***(an ~ question)*** .
n. (١) قوتابی؛ مامۆستا. (٢) (*pl.*)، لێکۆڵینەوەی تیۆری.

-academical ***(adj.).***

academically (ak′ə-dem′i-k'l-i), ***adv.*** لەڕووی ئەکادیمی یا زانستی‌یەوە.

academic freedom, سەربەستی ئەکادیمی؛ ئازادی بیروڕای ناو زانکۆ و دانشگای بەرز.

academician (ə-kad′ə-mish′ən, ak′ə-də-mish′ən), ***n.*** ئەندامی کۆمەڵەیەکی ئەکادیمی، زانیاری، نووسەری، یا هونەری.

academy (ə-kad′ə-mi), ***n.*** (١) ئەکادیمیا؛ دانشگا؛ زانکۆ.
(٢) قوتابخانەیەکی ناوەندی تایبەتی. (٣) زانستگایەکی تایبەتی.
(٤) کۆمەڵەی زانایان، نووسەران، یا هونەرمەندان.

accede (ak-sēd′), ***v.i.*** (١) (**to** ~)، چوونە سەر تەختی پاشایی؛ دامەزران لە ئیشێکی بەرز. (٢) (**to** ~)، (ا) قایل بوون؛ ملدان
(ب) پەیمان مۆرکردن؛ چوونە ناو حیزب یا کۆمەڵەیەکەوە.

accelerate (ak-sel′ēr-āt′), ***v.t.*** تاودان؛ پێ لێ هەڵبڕین؛ خێراکردن؛ گوڕپێدان؛ پەلەلێکردن.
v.i. تاوسەندن؛ بین گرتن؛ گوڕگرتن؛ بین خواردنەوە.

acceleration (ak-sel′ēr-ā′shən), ***n.*** گوڕ؛ خێرایی؛ تاوسەندن.

accelerator (ak-sel′ēr-ā′tēr), ***n.*** (١) گوڕپێدەر؛ تاودەر.
(٢) پایدەری بەنزین. (٣) ماددەی زووکارتێکەر (کیمیا).

accent (ak′sent, ak′s'nt), ***n.*** (١) هێز (زمانەوانی)؛ گرتن؛ دان پیانان (زمانەوانی). (٢) چوکلە؛ نیشانەی هێز یا گرتن (ڕێزمان)
(٣) لەنگی زمان؛ شێوەی گفتوگۆی ناوچە یا وڵاتێك:
(Irish ~ ; Southern ~)
v.t. (١) دان پیانان؛ هێز خستنەسەر (زمانەوانی).
(٢) بە گرنگ گرتن؛ دووپاتکردنەوە؛ سەرنج بۆ ڕاکێشان.

accentuate (ak-sen′choo-āt′), ***v.t.*** (١) گرتنی ووشە (گفتوگۆ)؛ زمان لێ لەنگ کردن. (٢) هێز لەسەر بڕگە یا تیپ دانان.
(٣) سەرنج بۆ ڕاکێشان؛ بایەخ پێدان؛ بە گرنگ گرتن.

-accentuation ***(n.).***

accept (ək-sept′, ak-sept′), ***v.t.*** (١) وەرگرتن (لە زانکۆ، کۆمەڵە، ڕێکخراو... هتد):
(to be ~ed as a member; He was ~ed at the college.)
(٢) وەرگرتن (شت)؛ پێ قایل بوون.
(٣) پەسەندکردن. (٤) ڕازی بوون؛ قایل بوون؛ بەدڵ بوون.
(٥) بڕوا پێ بوون.
(٦) قوبووڵ کردن: ***(to ~ an invitation)*** .
(٧) قایل بوون بە پێدان (چەك، سەنەد).

acceptable (ək-sep′tə-b'l, ak-sep′tə-b'l), ***adj.*** پەسەند؛ پەسەند ئەکرێت؛ باش؛ خراپ نییە.

-acceptability ***(n.).***

acceptance (ək-sep′təns, ak-sep′təns), ***n.*** (١) وەرگرتن؛ وەرگرتن (شت)؛ وەرگیران (لە زانکۆ، قوتابخانە، یا کۆمەڵە).
(٢) پەسەندکردن؛ پەسەندکران؛ پەسەندی.
(٣) قایل بوون؛ قایلی؛ ڕازی بوون. (٤) بڕوا پێ بوون.

accepted (ək-sep′tid, ak-sep′tid), ***adj.*** درووست؛ بەجێ؛ باش؛ پەسەندکراو.

access (ak′ses), ***n.*** (١) ڕێی چوونەژوورەوە، بۆچوون یا تێپەڕبوون؛ ڕێ. (٢) نزیکبوونەوە. (٣) (**to** ~)، مافی چوونەناو یا چوونەژوورەوە.
(٤) زیادبوون.

accessary (ak-ses′ə-ri), ***adj. & n.*** = **accessory.**

accessible (ak-ses′ə-b'l), ***adj.*** (١) دەشێت لێی نزیك ببیتەوە یا بچیتە ناوی. (٢) دەست دەکەوێت؛ چنگ دەکەوێت؛ دەست دەیگاتێ.
(٣) کراوەیە (مێشك)؛ کاری تێ دەکرێت: ***(~ to flattery)*** .

-accessibility *(n.).*

accession (ak-sesh′ən), *n.* (١) چوونەسەر تەختی پاشایی:

(the ~ of a new King)

(٢) ڕازی بوون؛ مل دان.

(٣) زیادبوون؛ زیادە.

accessory (ak-ses′ə-ri), *adj.* (١) زیادە؛ یاریدەدەر.

(٢) هاوگوناه؛ هاوتاوان

n. (١) شتێکی زیادە.

(٢) شتومەك و ئامێری زیادە بۆ خۆشی و حەوانەوە:

(the ~ies of an automobile)

(٣) هاوگوناه؛ هاوتاوان

accessory before (or after) the fact, هاوبەشی کردنی تاوانبارێك لەپێش یا لە دوای تاوان کردنەکەدا.

accident (ak′sə-dənt), *n.* (١) ڕووداو؛ ڕووداوێکی چاوەڕوان نەکراو؛ ڕێکەوت (٢) ڕووداوێکی نەهات (ئوتومبیل، ئاگرکەوتنەوە): *(a car ~)*.

(٣) هات و نەهات (٤) تایبەخۆیەکی ناسەرەکی یا ناگرنگ.

accidental (ak′sə-den′t'l), *adj.* (١) ڕێکەوت؛ بەبێ دەستەنقەست.

(٢) ناسەرەکی؛ ناگرنگ

-accidentally *(adv.).*

acclaim (ə-klām′), *v.t. & v.i.* چەپڵەلێدان؛ ستایش کردن.

n. چەپڵە؛ ستایش

acclamation (ak′lə-mā′shən), *n.* (١) چەپڵە؛ چەپڵەلێدان.

(٢) هەڵبژاردنێکی یەك دەنگی بەبێ دەنگدان بە پەسەندکردنی هەمووکەس:

(He was elected by ~ .)

acclimate (ə-klī′mit, ak′li-māt′), *v.t. & v.i.* ڕاهێنان (زیندەوەر لەگەڵ ئاووهەوا و دەورووبەرو ژینگەی تازەدا)؛ ڕاهاتن.

acclimation (ak′li-mā′shən), *n.* ڕاهاتن (زیندەوەر لەگەڵ ژینگەو ئاووهەوا و دەورووبەری تازەدا)؛ ڕاهێنان.

acclimatization (ə-klī′mə-ti-zā′shən), *n.* ڕاهێنان؛ ڕاهاتن (بە ئاووهەوا ژینگەو دەورووبەری تازە).

acclimatize (ə-klī′mə-tīz′), *v.t. & v.i.* = acclimate.

acclivity (ə-kliv′ə-ti), *n.* بەرەوژوورکە؛ سەربەرەوژوورکە.

accommodate (ə-kom′ə-dāt′), *v.t.* (١) جێ کردنەوە.

(٢) گونجاندن؛ ڕاهێنان

(٣) دڵ ڕاگرتن؛ ڕازی کردن؛ جێبەجێکردنی پێویستی کەسێك.

(٤) (with ~) پێدان (٥) ڕێکخستن؛ شیاندن.

accommodating (ə-kom′ə-dāt′iŋ), *adj.* هاوکاریکەر؛ حەزکەر بە هاوکاری یا چاکە؛ دڵی خەڵك ڕاگر.

accommodation (ə-kom′ə-dā′shən), *n.* (١) گونجان؛ ڕاهاتن.

(٢) ڕێکەوتن: *(to reach an ~ with the enemy)*.

(٣) حەز بە چاکە یا پیاوەتی کردن؛ حەز بە یارمەتیدان کردن

(٤) (*pl.*)، جێگەوڕێگە؛ جێی نووستن و خواردن و خواردنەوە.

(٥) (*pl.*)، کورسی ناو شەمەندەفەر یا فڕۆکە. (٦) قەرز

accompaniment (ə-kum′pə-ni-mənt, ə-kump′ni-mənt), *n.* (١) هاودەمی؛ ئاوەڵی؛ لەگەڵ بوون (٢) شتی هاودەم یا ئاوەڵ.

accompany (ə-kum′pə-ni), *v.t.* (١) لەگەڵدابوون؛ هاودەمی کردن.

(٢) مۆسیقالێدان یا گۆرانی لەگەڵدا ووتن.

accomplice (ə-kom′plis), *n.* هاوبەشی تاوان یا گوناه.

accomplish (ə-kom′plish), *v.t.* هێنانەدی؛ بەدەستهێنان؛ کردن؛ دەسکەوتن؛ هێنانە بەرهەم؛ بەجێهێنان؛ تەواوکردن.

accomplished (ə-kom′plisht), *adj.* (١) تەواوکراو؛ بەجێهێنراو.

(٢) کارامە؛ لێهاتوو؛ بەبەهرە؛ بەتوانا.

accomplishment (ə-kom′plish-mənt), *n.* (١) بەجێهێنان؛ تەواوکردن؛ تەواوکران. (٢) بەرهەم؛ دەسکەوت؛ ئەنجامی باش.

(٣) زیرەکی و لێهاتوویی (بەتایبەتی لە کاروباری کۆمەڵایەتیدا).

accord (ə-kôrd′), *v.t.* (١) گونجاندن؛ گونجان؛ ڕێکخستن.

(٢) پێدان.

v.i. لەگەڵدا گونجان یا ڕێکەوتن.

n. (١) ڕێکەوتن؛ گونجان. (٢) پەیمان. (٣) یەك دەنگی؛ یەك نەوایی.

of one's own accord, بە ڕەزامەندی خۆ؛ بە خۆشی خۆ؛ بەبێ زۆرەملێ.

with one accord, بە ڕەزامەندی هەمووکەس؛ بە یەك دەنگ.

accordance (ə-kôr′d'ns), *n.* (١) ڕێکەوتن؛ گونجان. (٢) پێدان.

according (ə-kôr′diŋ), *adj.* گونجاو؛ لەگەڵدا گونجاو.

adv. (١) بەم پێیە؛ بەگوێرەی ئەمە. (٢) لەبەر ئەمە.

according as, (١) بەگوێرەی؛ بەو ڕادەیەی کە. (٢) ئەکەوێتە سەر.

according to, (١) بەپێی؛ بەگوێرەی؛ لەسەر.

(٢) بە قسەی؛ لەسەر قسەی.

accordingly (ə-kôr′diŋ-li), *adv.* (١) بەم پێیە؛ بەگوێرەی ئەمە.

(٢) کەوابوو؛ لەبەرئەوە.

accordion (ə-kôr′di-ən), *n.* ئەکۆردیۆن: ئامێرێکی مۆسیقاییە.

-accordionist *(n.).*

accost (ə-kôst′, ə-kost′), *v.t.* (١) وەستاندن و قسە لەگەڵ کردن؛ بەرۆك گرتن؛ یەخەگرتن. (٢) داوای جووت بوون لێکردن (بەتایبەتی قەحبەی سەرەڕێ لە پیاو).

accouchement (ə-ko͞osh′mənt), *n.* منداڵبوون.

accoucheur (a′ko͞o-shũr′), *n.* پزیشکی منداڵبوون.

accoucheuse (a′ko͞o-shooz′), *n.* مامەن.

account (ə-kount′), *v.t.* وادانان؛ دانان.

v.i. (١) حساب کردن؛ حسابی پارە خستنە بەردەست.

(٢) (for ~)، هۆ پیشاندان؛ هۆ ڕوونکردنەوە:

(Can he ~ for his actions?)

(٣) (for ~)، بژاردن؛ هەق بۆ کردنەوە: *(Will he ~ for his crime?)*

(٤) (for ~)، کوشتن؛ سەر بە گۆما کردن:

(He ~ed for five of the enemy.)

n. (١) حساب؛ ژماردن. (٢) (*pl.*) ، حسابات؛ لیستەی حساب.

(٣) قەرز؛ حسابی قەرز؛ قەرزوقۆڵە. (٤) بایەخ؛ گرنگی. (٥) ڕوونکردنەوە.

(٦) ڕاپۆرت؛ باس.

call to account, (١) لێپرسینەوە؛ بەرپرسیارکردن.

(٢) سەرزەنشت کردن.

give a good account of oneself, ناوی خۆ پاکردنەوە (بەرپرسیاری)؛ پاکانە بۆ خۆ کردن؛ خۆ پەڕاندنەوە.

of no account, بێ بایەخ؛ هیچ‌وپووچ.

on account, بە قەرز.

on account of, (١) بەهۆی. (٢) لەبەر.

on (a person's) account, لەبەر؛ لەبەر خاتری؛ بەهۆی:

(He came here on her account.)

on no account, بە هیچ جۆرێك؛ بە هیچ شێوەیەك.

take account of, ڕەچاوکردن؛ لەبەرچاوبوون؛ بایەخ پێدان؛ لێکدانەوە؛ حساب بۆ کردن.

take into account, ڕەچاوکردن؛ بایەخ پێدان؛ لێکدانەوە؛ لەبەرچاوبوون؛ حساب بۆ کردن.

accountability (ə-koun′tə-bil′ə-ti), *n.* بەرپرسیاری؛ لێپرسینەوە.

accountable (ə-koun′tə-b'l), *adj.* (١) بەرپرسیار.

(٢) دەتوانرێت هۆکەی ڕوون بکرێتەوە.

accountant (ə-koun′t'nt), *n.* ژمێریار.

accounting (ə-koun′tiŋ), *n.* زانستی ژمێریاری؛ ژمارەگەری.

accredit (ə-kred′it), *v.t.* (١) بڕواپێکردن؛ باوەڕپێکردن.

(٢) بڕوانامە پێدان؛ دەسەڵات پێدان. (٣) دانە پاڵ.

accreditation (ə-kred′i-tā′shən), *n.* بڕواپێکردن (زانکۆ)

زانستگا)؛ باوەڕپێکردن؛ بایەخ پێدان.

accrete (ə-krēt′), *v.i.* (١) زیادبوون؛ زیادکردن؛ زۆربوون. (٢) کۆبوونەوە؛ کۆمەڵ بوون؛ هاتنەوەیەك؛ بوون بە یەك؛ پێکەوەنووسان.

accretion (ə-krē′shən), *n.* (١) زۆربوون؛ زیادبوون؛ زیادکردن. (٢) هاتنەوەیەك؛ کۆمەڵ بوون. (٣) کۆمەڵ؛ تۆپەڵ.

accrual (ə-kroo͞′əl), *n.* (١) زیادبوون یا زیادکردن. (٢) قازانج؛ سوود؛ ئەو هەندەی کە زیاد ئەکات.

accrue (ə-kroo͞′), *v.i.* (١) چوونەسەر؛ زیادبوون؛ زیادکردن. (٢) قازانج کردن؛ سوود چوونەسەر.

-accruement *(n.)*.

acculturation (ə-kul′chēr-ā′shən), *n.* (١) فێرکردن و ڕاهێنانی منداڵ بە ژیانی ناو کۆمەڵ. (٢) ڕاهێنان یا ڕاهاتن بە ژینگە یا دەوروبەرێکی تازە. (٣) گۆڕینی کلتوورێکی سەرەتایی بە تێکەڵاوبوون لەگەڵ کلتوورێکی پێشکەوتوودا

accumulate (ə-kūm′yoo-lāt′), *v.t.* کۆکردنەوە؛ کۆمەڵ کردن؛ کەڵەکەکردن؛ بارست کردن.

v.i. کۆمەڵ یا کەڵەکە بوون؛ بارست بوون؛ کۆبوونەوە.

-accumulative *(adj.)*.

accumulation (ə-kūm′yoo-lā′shən), *n.* (١) کۆکردنەوە؛ کۆمەڵ یا کەڵەکە کردن؛ کۆبوونەوە؛ کۆمەڵ یا کەڵەکە بوون. (٢) کۆمەڵ؛ کەڵەکە. (٣) قازانج خستنەسەر سەرمایە؛ قازانج چوونەسەر سەرمایە.

accumulator (ə-kūm′yoo-lā′tēr), *n.* (١) کۆکەرەوە؛ کەڵەکەکەر. (٢) باتری.

accuracy (ak′yoo-rə-si), *n.* تەواوی؛ بێ هەڵەیی؛ ووردی؛ ڕاستی.

accurate (ak′yoo-rit), *adj.* تەواو؛ بێ هەڵە؛ ڕاست؛ وورد.

accurately (ak′yoo-rit′li), *adv.* بەتەواوی؛ بەبێ هەڵە؛ بەووردی؛ بەڕاستی.

accursed (ə-kũr′sid, ə-kũrst′), *adj.* بەلەعنەت؛ بەد؛ خواگرتوو.

accurst (ə-kũrst′), *adj.* = accursed.

accusal (ə-kūz′′l), *n.* = accusation.

accusation (ak′yoo-zā′shən), *n.* تاوانبارکردن؛ گوناهبارکردن.

accusative case, باری کارلێکراو یا کار کەوتەسەر (ڕێزمان): (me, us, him, her, them, whom)

accusatory (ə-kū′zə-tôr′i, ə-kū′zə-tō′ri), *adj.* تاوانبارکەر؛ گوناهبارکەر.

accuse (ə-kūz′), *v.t.* تاوانبارکردن؛ گوناهبارکردن؛ گومانبارکردن.

-accuser *(n.)*.

accused (ə-kūzd′), *n. sing. & pl.* تاوانبارکراو؛ گوناهبارکراو. هەمیشە بەشێوەی " the accused " بەکاردەهێنرێت).

accustom (ə-kus′təm), *v.t.* ڕاهێنان؛ ڕاهاتن؛ فێرکردن.

accustomed (ə-kus′təmd), *adj.* (١) ڕاهاتوو؛ خوو پێوەگرتوو؛ فێر؛ هۆگر. (٢) ئاسایی.

ace (ās), *n.* (١) ئاس (کاغەزی قومار)؛ یەك خاڵ (دۆمینە). (٢) سێرفی زۆر بەهێزی نەگەڕێنراوە (یاری تەنس). (٣) پسپۆڕ؛ کەسێکی شارەزاو لێهاتوو. (٤) نەخت؛ تۆزقاڵ: *(I was within an ~ of confessing.)* .

adj. [Colloq.], نایاب؛ زۆرباش؛ لێهاتوو؛ شارەزا: *(an ~ salesman)* .

v.t. سێرفی نەگەڕێنراوە لێدان و خاڵ گرتن (یاری تەنس).

within an ace of, ئەوەندەی تاڵەموویەکی مابوو کە؛ نەختێکی مابوو کە.

acerbate (as′ẽr-bāt′), *v.t.* (١) تاڵ یا ترش کردن. (٢) پەستکردن.

acerbity (ə-sũr′bə-ti), *n.* (١) ترشی؛ تاڵی. (٢) قسەڕەقی؛ زمان تیژی؛ دەم پیسی.

acetic (ə-sē′tik, ə-set′ik), *adj.* سرکەیی.

acetic acid, ترشی سرکە؛ ترشی ئەسیتیك.

acetone (as′ə-tōn′), *n.* ئەسیتۆن: شلەیەکی بێ ڕەنگی زوو گڕگرە (کیمیا).

acetous (as′ə-təs, ə-sē′təs), *adj. Also* acetose, ترش.

acetum (ə-sē′təm), *n.* سرکە.

acetyl (as′ə-til), *n.* ئەسیتیل: شلەیەکی بێ ڕەنگە (کیمیا).

acetylene (ə-set′′l-ēn′), *n.* ئەسیتیلین: گازێکی بێ ڕەنگە لە لەحیم-کاریدا بەکاردەهێنرێت (کیمیا).

ache (āk), *v.i.* (١) ئێشان؛ ئازاربوون؛ ژان کردن؛ گل کردن. (٢) [Colloq.]، بۆ پەرێشان بوون؛ بۆ بەپەرۆشەوە بوون؛ زۆر حەزلێکردن.

n. ئێش؛ ئازار؛ ژان؛ ئاسۆر؛ سوێ.

achievable (ə-chēv′ə-b'l), *adj.* دەتوانرێت بهێنرێتەدی؛ بەبەرهەم دەهێنرێت؛ دەهێنرێتە دی؛ دەستگیر ئەبێ.

achieve (ə-chēv′), *v.t.* هێنانەدی؛ هێنانە بەرهەم؛ دەسکەوتن؛ کردن؛ بەدەستهێنان؛ دەستگیرکردن؛ ئەنجامدان.

v.i. سەرکەوتن؛ بە ئەنجام گەیاندن.

achievement (ə-chēv′mənt), *n.* (١) بەرهەم؛ دەسکەوت. (٢) ئیشێك یا کارێك کە شارەزایی و لێهاتوویی پێویست بێت.

achievement quotient, ڕێژەی نێوان تەمەنی کەسێك و پلەی فێربوونی یا قوتابخانەی.

Achilles' heel, خاڵی لاوازی مرۆڤێك؛ شوێنی زەفەر پێ بردنی کەسێك.

achromatic (ak′rə-mat′ik), *adj.* (١) بێ ڕەنگ. (٢) ڕوون؛ ڕووناك.

achromatism (ə-krō′mə-tiz'm), *n.* بێ ڕەنگی.

acid (as′id), *adj.* ترش؛ مزر.

n. تێزاب؛ ترش؛ شتێکی ترش؛ ترشەڵۆك.

acidic (ə-sid′ik), *adj.* (١) ترش؛ مزر. (٢) تێزابی.

acidity (ə-sid′ə-ti), *n.* ترشی؛ مزری.

acid test, سەنگی مەحەك.

acknowledge (ək-nol′ij, ak-nol′ij), *v.t.* (١) دان پیانان؛ پێ لێنان؛ چوونە ژێر. (٢) سوپاس کردن. (٣) دان بە وەرگرتندا نان و وەڵامدانەوە: *(to ~ a letter)* . (٤) بە ڕاستەقینە دانان (یاساگەری): *(to ~ a deed)*

acknowledged (ək-nol′ijd, ak-nol′ijd), *adj.* دان پیانراو: *(the ~ leader of the movement)*

acknowledgement (ək-nol′ij-mənt, ak-nol′ij-mənt), *n.* (١) دان پیانان؛ پێ لێنان؛ چوونە ژێر. (٢) وەڵامدانەوە (نامە، سڵاو .. هتد). (٣) سوپاسنامە. (٤) چاکەدانەوە؛ شتی چاکە پێ دانەوە. (٥) بڕوانامە (یاساگەری).

acme (ak′mi, ak′mē), *n.* بەرزترین پلە؛ پۆپ؛ ئەوپەڕ (توانا، ئاوات، باشی... هتد)؛ تاف.

acne (ak′ni, ak′nē), *n.* عازەبە؛ زیپکەی دەموچاوی هەرزەکار.

aconite (ak′ə-nīt′), *n.* (١) wolfsbane . (٢) دەرمانێکە لە ڕەگی ووشك کراوەی ئەم ڕووەکە درووست دەکرێت.

acorn (ā′kôrn, ā′kẽrn), *n.* بەڕوو.

acorn cup, جەوت؛ کڵاوی بەڕوو.

acoustic (ə-ko͞os′tik, ə-kous′tik), *adj.* تایبەتی بە بیستن، دەنگی بیستراو.

-acoustically *(adv.)*.

acoustics (ə-ko͞os′tiks, ə-kous′tiks), *n.pl.* (١) باری بیستنی دەنگ (لە هۆڵێك یا شانۆیەکدا... هتد)؛ چۆنیەتی دەنگ لە شوێنێکی وەهادا (لەڕووی باشی و خراپی بیستنەوە). (٢) (*sing.*)، زانستی دەنگ؛ دەنگناسی.

acquaint (ə-kwānt′), *v.t.* (١) (with ~)، خۆ پێ ڕاهێنان؛ خۆ فێرکردن؛ فێربوون؛ شارەزاکردن؛ پێناسین؛ زانین. (٢) (with ~)، پێ ووتن؛ ئاگادارکردن.

acquaintance (ə-kwān′t'ns), *n.* (١) شارەزایی؛ زانین.

(۲) ناسیاوی؛ ناسین؛ ناشنایەتی. (۳) ناسیاو؛ ناشنا.

acquaintanceship (ɔ-kwān'tʼns-shipˊ), ***n.*** (۱) شارەزایی؛ لێ زانین؛ زانین. (۲) ناسیاوی؛ ناسین؛ ناشنایەتی.

acquainted (ə-kwān'tid), ***adj.*** (۱) شارەزا؛ بزان.
(۲) ناسیاو؛ ناشنا؛ ناسیاون؛ ناشنان.

acquiesce (akˊwi-es'), ***v.i.*** پەسەندکردن؛ قایل بوون؛ ڕازی بوون.

acquiescence (akˊwi-es''ns), ***n.*** پەسەندی؛ پەسەندکردن؛ قایلی؛ قایل بوون؛ ڕەزامەندی.

acquiescent (akˊwi-es''nt), ***adj.*** ڕەزامەند؛ قایل؛ پەسەندکەر.

acquirable (ə-kwīr'ə-b'l), ***adj.*** (۱) دەست دەکەوێ؛ پەیدا دەکرێ.
(۲) مرۆڤ بۆی هەیە فێری ببێت.

acquire (ə-kwīr'), ***v.t.*** (۱) چنگ کەوتن؛ پەیداکردن؛ کڕین:
(The library has ~d many books in the last two months.)
(۲) (ا) فێربوون؛ دەست کەوتن: ***(to ~ knowledge)*** .
(ب) فێربوون: ***(to ~ new habits)*** .

acquired (ə-kwīrd'), ***adj.*** (۱) دەست کەوتوو.
(۲) فێربوو؛ وەرگیراو؛ نازگماکی: ***(an ~ habit)*** .

acquirement (ə-kwīr'mənt), ***n.*** (۱) شتێکی دەست کەوتوو؛ دەست کەوتوو. (۲) شتێك یا کارسازییەکی فێربوو (ئوتومبیل لێخوڕین، چاپکردن... هتد).

acquisition (akˊwə-zish'ən), ***n.*** (۱) دەست کەوتن؛ چنگ کەوتن؛ کڕین (۲) دەست کەوتوو؛ دەسکەوت؛ شتی دەست کەوتوو.

acquisitive (ə-kwiz'ə-tiv), ***adj.*** چاوبرسی؛ کنێوەکەر؛ چاوچنۆك؛ حەزکەر لە دەست کەوتن و کۆکردنەوەی شتومەك.

acquit (ə-kwit'), ***v.t.*** ئازادکردن یا سەرفرازکردنی گومانبار لەلایەن دادگاوە؛ بەرەڵاکردن لەبەر بێ تاوانی.

acquittal (ə-kwit''l), ***n.*** سەرفرازکردن یا ئازادکردنی گومانبار لەلایەن دادگاوە؛ بەرەڵاکردن لەبەر بێ تاوانی؛ سەرفرازی.

acquittance (ə-kwit''ns), ***n.*** (۱) ئازادکردن (لە قەرزاری یا بەرپرسیاری)؛ بەخشین. (۲) قەرز وەرگرتنەوە.

acre (ā'kēr), ***n.*** ئەیکەر: پێوانەیەکە بۆ پێوانی ڕووبەری زەوی کە بریتییە لە (٤٣٥٦٠) مەترە دووجا.

acreage (ā'kēr-ij, ā'krij), ***n.*** سەرجەمی ڕووبەری زەوی بە ئەیکەر.

acrid (ak'rid), ***adj.*** (۱) تیژ؛ تاڵ؛ ترش؛ تفت.
(۲) بۆسۆ (جل، پەڕ... هتد). (۳) بڕ؛ تیژ (ووتە، توانج... هتد).

acridity (a-krid'ə-ti, ə-krid'ə-ti), ***n.*** (۱) تیژی؛ ترشی؛ بۆسۆ.
(۲) (*pl.*)، ووتەیەك یا توانجێکی ڕەق و توندوتیژ.

acrimonious (akˊrə-mō'ni-əs), ***adj.*** قیناوی؛ بڕ (ووتە)؛ توندوتیژ (ووتە، کردار).

acrimony (ak'rə-mōˊni), ***n.*** کینە؛ قین؛ کینەداری و ناحەزی؛ توندوتیژی (ووتە، کردار).

acrobat (ak'rə-batˊ), ***n.*** تەنافباز.

acrobatic (akˊrə-bat'ik), ***adj.*** تایبەتی بە تەنافبازی.

-acrobatically ***(adv.).***

acrobatics (akˊrə-bat'iks), ***n.pl.*** تەنافبازی.

acronym (ak'rə-nim), ***n.*** کورتەی چەند ووشەیەکە لە تیپی یەکەمی ووشەکان پێکدێت:
("RADAR" is an ~ for radio detecting and ranging.)

acropolis (ə-krop'ə-lis), ***n.*** (۱) بەرزترین قەڵای شارێکی یۆنانی.
(۲) [A-]، قەڵای هەرەبەرزی شاری " ئەسینا " ی پایتەختی یۆنان.

across (ə-krôs', ə-kros'), ***adv. & prep.*** (۱) بەسەر؛ لەسەر؛ لەم بەرەوە بۆ ئەوبەر؛ پێیدا. (۲) ئەوبەر؛ لەوبەرەوە؛ بەرامبەر.
(۳) بە لێکدراوی؛ چەپ و ڕاست.
(٤) تووش هاتن: ***(He came ~ an old friend.)*** .

across the board, گشتی؛ هەموو؛ هەمووی دەگرێتەوە.

come (run) across, تووش بوون؛ بە ڕێکەوت دۆزینەوە؛ بینین:
(to come across a good book)

go across, پەڕینەوە؛ پێدا ڕۆیشتن؛ پێدا تێپەڕبوون.

act (akt), ***n.*** (۱) کار؛ کردە؛ ئیش؛ کردەوە؛ کردار.
(۲) [A-]، یاسا؛ فەرمان؛ یاسانامە. (۳) پەردە (شانۆگەری)؛ بەش.
(٤) [Colloq.]، خۆنواندنی درۆ: ***(It is just an ~.)*** .

v.t. (۱) نواندن (شانۆ).
(۲) ڕەووشت نواندن؛ لاسایی کردنەوە: ***(to ~ the child)*** .

v.i. (۱) نواندن (شانۆ). (۲) شیان بۆ خستنەسەر شانۆ.
(۳) کردن؛ پێ هەڵسان. (٤) ڕەووشت نواندن؛ ڕەفتارکردن.
(٥) کارتێکردن.
(٦) وا دەرخستن؛ وا نواندن: ***(He ~ed very angry.)*** .

act as, هەڵسان بە.

act for, جێگری کردن؛ هەڵسان بە کارێك لەباتی کەسێك.

act on, (۱) پەیڕەوی کردن.
(۲) خستنەکار و بڕیار لەسەردان (مەسەلە، گەڵاڵەی یاسا).
(۳) کارتێکردن.

act up, [Colloq.], (۱) بزێوی کردن؛ ئەسرەوتن.
(۲) بەدڕەفتاری نواندن.

in the act of, گیران بە تاوانەوە:
(The thief was cought in the act of taking the money.)

put on an act, خۆنواندن بە درۆ؛ بە درۆ وا دەرخستن.

acting (ak'tiŋ), ***adj.*** جێگر؛ جێنشین: ***(the ~ chairman)*** .

n. (۱) نواندن (شانۆ)؛ پیشەی ئەکتەر.
(۲) کردەوە یا ڕەفتاری درۆزنانە.

action (ak'shən), ***n.*** (۱) کردار؛ کار؛ کردە؛ کردەوە.
(۲) (*pl.*)، ڕەووشت؛ ڕەفتار. (۳) شێوەی گەڕان (مەکینە).
(٤) ڕووداوی چیرۆکێك یا شانۆگەرییەك.
(٥) داوا (دادگا). (٦) جەنگ؛ شەڕ.

bring action, شکات کردن؛ دان بە دادگا.

in action, (۱) لە کاردا؛ لە گەڕدا؛ لە ئیشکردندا.
(۲) لە شەڕدا؛ لە جەنگدا.

take action, (۱) پێ هەڵسان؛ بە کار هەڵسان؛ کردن.
(۲) شکات کردن؛ دان بە دادگا.

activate (ak'tə-vātˊ), ***v.t.*** (۱) خستنەکار؛ زیندووکردنەوە؛ خستنەگەڕ. (۲) دامەزراندن (دەزگای سەربازی یا میری).
(۳) پاکردنەوە (زێراب).

-activation ***(n.)***; **activator** ***(n.).***

active (ak'tiv), ***adj.*** (۱) بەکار؛ کاریگەر.
(۲) چالاك؛ گورج وگۆڵ؛ چاپك؛ کارا.
(۳) بزێو؛ جم وجووڵکەر.
(٤) تایبەتی بە کرداری بەکار یا بکەر (ڕێزمان):
(He writes a letter every day.)

n. کرداری بکەر یا بەکار (ڕێزمان) (ژمارە چوار ببینە).

the active voice, کرداری بکەر یا بەکار (ڕێزمان):
(We punished him.; She ate an apple.; He plays football.)

active duty, سەربازی کردن.

active service, لە سوپادا بوون لەکاتی جەنگدا؛ سەربازی کردن.

activism (ak'tiv-iz'm), ***n.*** چالاکی؛ خەبات؛ خەبات کردن.

activist (ak'tiv-ist), ***n.*** چالاك؛ خەباتکەر.

activity (ak-tiv'ə-ti), ***n.*** (۱) کردەوە؛ کردار؛ کردە؛ کار.
(۲) جم وجووڵ؛ هەڵسوکەوت. (۳) چالاکی؛ گورج وگۆڵی.
(٤) چالاکییەکی تایبەتی: ***(outside ~ies)*** .

act of God, کاری خودا؛ ئیشی خواکرد؛ خواکرد.

act of war, کاری دوژمنانە لەنێوان وڵاتاندا؛ کردەوەی جەنگاوەرانە.

actor (ak′tẽr), ***n.*** ئەکتەر (شانۆگەری، فیلم)؛ نوێنەر.

actress (ak′tris), ***n.*** ئەکتەری ژن (شانۆگەری)؛ نوێنەری ژن.

actual (ak′chōō-əl), ***adj.*** ڕاستەقینە؛ ڕاست.

actuality (ak′chōō-al′ə-ti), ***n.*** (١) ڕاستی؛ ڕاستێتی.
(٢) شتێکی ڕاست؛ بارێکی ڕاستەقینە.

in actuality, لە ڕاستیدا؛ بە ڕاستی

actualize (ak′chōō-əl-īz′), ***v.t.*** هێنانەدی.
-actualization ***(n.).***

actually (ak′chōō-əl-i, ak′choo-li), ***adv.*** لە ڕاستیدا؛
بە ڕاستی؛ ئەوی ڕاست بێت.

actuary (ak′chōō-er′i), ***n.*** ژمێریاری کۆمپانیای بیمە؛ بیمەزان.

actuate (ak′chōō-āt′), ***v.t.*** (١) خستنەگەڕ؛ خستنە ئیش؛ بزواندن.
(٢) هاندان؛ جوولاندن؛ پاڵ پێوەنان.
-actuation ***(n.).***

acuity (ə-kū′ə-ti), ***n.*** بیرتیژی؛ وریایی؛ دانایی؛ زیرەکی.

acumen (ə-kū′mən), ***n.*** زیرەکی؛ دانایی؛ بیرتیژی؛ چاوتیژی.

acupuncture (ak′yoo-puŋk′chẽr), ***n.*** دەرزی ئاژنینی ئەخۆش
(پزیشکەوانی چینی).

acute (ə-kūt′), ***adj.*** (١) تیژ. (٢) زیرەك؛ وریا.
(٣) توندوتیژ؛ زۆر (ئازار، ناخۆشی، دڵ پیسی... هتد).
(٤) گرنگ. (٥) بەرزو تیژ (دەنگ)
(٦) گۆشەی تیژ؛ گۆشەی لە (٩٠ پلە) کەمتر: *(an ~ angle)* .
-acutely ***(adv.)***; **acuteness** ***(n.).***

A.D., ساڵی زایینی؛ زایینی؛ ساڵی فەرەنگی؛ پاش زایین (پ.ز).

adage (ad′ij), ***n.*** پەندی پێشینان؛ قسەی ئەستەق.

Adam (ad′əm), ***n.*** ئادەم

not know (a person) from Adam, نەناسین بە هیچ جۆرێك

Adam's apple, قورتم

adamant (ad′ə-mant′, ad′ə-mənt), ***n.*** (١) بەردێکی سەخت؛
ئەڵماس. (٢) شتێکی ڕەق یا سەخت.
adj. زۆر ڕەق؛ سەخت؛ سەرسەخت؛ کەللەڕەق؛ قیرسچمە؛ سوور لەسەر.

adamantine (ad′ə-man′tin), ***adj.*** (١) ئەڵماس.
(٢) سەخت؛ زۆر ڕەق؛ سەرسەخت؛ قیرسچمە؛ کەللەڕەق؛ سوور لەسەر.

adapt (ə-dapt′), ***v.t.*** ڕاهێنان؛ گونجاندن؛ سازاندن.
v.i. ڕاهاتن؛ گونجان؛ سازان.

adaptability (ə-dap′tə-bil′ə-ti), ***n.*** توانای ڕاهاتن یا گونجان
بوون؛ سازان.

adaptable (ə-dap′tə-b′l), ***adj.*** ڕادەهێنرێت؛ دەگونجێت؛ گونجاو.

adaptation (ad′əp-tā′shən, ad′ap-tā′shən), ***n.*** (١) ڕاهاتن؛
ڕاهێنان؛ گونجان؛ سازان. (٢) گۆڕین یا گۆڕانی زیندەوەر بۆ گونجان لەگەڵ
دەوروبەریدا؛ ڕاهاتنی زیندەوەر بە دەوروبەری تازە.
(٣) ئەنجامی گۆڕین: *(This play is an ~ from a novel.)* .
(٤) گۆڕینی خوو ڕەووشت بۆ گونجان لەگەڵ دەوروبەری تازەدا.

adapter (ə-dap′tẽr), ***n.*** (١) ڕاهاتوو (مرۆڤ، شت)؛ گونجاو؛ سازاو.
(٢) گونجێنەر (ئامێر). (٣) ئامێری پەیوەست.

add (ad), ***v.t.*** (١) کۆکردنەوە (ژمارە)؛ خستنەسەر.
(٢) دانە دەم؛ خستنەسەر؛ پێوەنان. (٣) زیادە لەوەش ووتن؛ هەروەها ووتن.
v.i. (١) (**to** ~)، زیاترکردن: *(This ~s to my pleasure.)* .
(٢) کۆکردنەوە (ژمارە).

add up, کۆکردنەوە (ژمارە)؛ خستنەسەر

add up to, (١) کردنە ئەوەندە. (٢) وا گەیاندن؛ بریتی بوون لە.

addend (ad′end, ə-dend′), ***n.*** ژمارەی کۆکراوە یا خراوەسەر.

addendum (ə-den′dəm), ***n.*** (١) شتی خراوەسەر.
(٢) پاشکۆ (پەرتووك، گۆڤار... هتد).

adder (ad′ẽr), ***n.*** مار.

addict (ə-dikt′), ***v.t.*** **(~ to),** خوو پێوەگرتن (تلیاك، جگەرە... هتد)؛
هۆگربوونی شتێك.
n. خووپێوەگر؛ هۆگر؛ فێر.

addicted (ə-dik′tid), ***adj.*** **(~ to),** خووپێوەگرتوو (شتێکی خراپ)؛
هۆگر؛ فێر.

addiction (ə-dik′shən), ***n.*** خووپێوەگرتن (تلیاك، مەی، جگەرە،
چا، قاوە... هتد)؛ خوو؛ هۆگری.

adding machine, مەکینەی کۆکەرەوە؛ ئامێری ژماردن.

addition (ə-dish′ən), ***n.*** (١) کۆکردنەوە (بیرکاری)؛ خستنەسەر.
(٢) پێکەوەنووساندن یا بەستن؛ خستنەپاڵ؛ دانەدەم.
(٣) زیادە؛ شتی خراوەسەر.

in addition to, سەرەڕای؛ سەرباری؛ زیاد لەوە.

additional (ə-dish′ən-′l), ***adj.*** هی تر؛ هی کە؛ زیادە؛ سەربار.

addle (ad′′l), ***adj.*** (١) پیس (هێلکە).
(٢) بۆش (مێشك)؛ بەتاڵ؛ شێواو؛ لێڵ: *(~ - brained)*
v.t. (١) پیس کردن. (٢) شێواندن.
v.i. (١) پیس بوون. (٢) شێوان.

address (ə-dres′), ***v.t.*** (١) بانگ کردن:
(A~ the judge as "Your Honor" .)
(٢) قسە بۆ کردن؛ نامە بۆ نووسین؛ لەگەڵ دووان؛ ووتاردان
(٣) ناونیشان لەسەر نووسین: *(to ~ a letter)* .
(٤) (**to** ~)، ئاراستەکردن (ووتە).
(٥) لێدووان بە ڕاستەوخۆ: *(to ~ the issue)* .
n. (١) بانگ؛ ووتار. (٢) ناونیشان.

addressee (ad′res-ē′), ***n.*** بۆ نێردراو (نامە، پۆستە، بارگە)؛
نامە بۆ نووسراو.

addresser (ə-dres′ẽr), ***n.*** نێرەر (نامە، پۆستە، بارگە)؛ پۆستەنێر.

addressor (ə-dres′ẽr), ***n.*** = **addresser.**

adduce (ə-dōōs′, ə-dūs′), ***v.t.*** بەڵگە هێنانەوە؛ نموونە هێنانەوە.

adduct (ə-dukt′), ***v.t.*** ڕاکێشانی ئەندامی لەش بەرەو ئەندامێکی تر.
-adduction ***(n.).***

aden- (ad′′n), *Also* **adeno-,** پێشگرێکە بەمانای: لوو.

adenoid (ad′′n-oid′), ***adj.*** وەك لوو؛ لوویی؛ لوو.

adenoids (ad′′n-oidz′), ***n.pl.*** زیادە گۆشتی سەرووی قوڕگ لەپشت
لووتەوە کە دەبێتە هۆی تەنگەهەناسەیی.

adenology (ad′′n-ol′ə-ji), ***n.*** زانستی لوو؛ لووزانی.

adenoma (ad′′n-ō′mə), ***n.*** زیادە گۆشتی لوویی؛ ئاوساوی یا
برینی وەك لوو.

adept (ə-dept′), ***adj.*** شارەزا؛ کارامە؛ بەتوانا؛ لێهاتوو؛ سەردەرچوو.

adequacy (ad′ə-kwə-si), ***n.*** بەس بوون؛ نە کەمی و نە زۆری؛
بێ زیادو کەمی؛ سەروبەری.

adequate (ad′ə-kwit), ***adj.*** بەس؛ نە کەم و نە زۆر؛ بێ زیادو کەم.

adhere (əd-hêr′, ad-hêr′), ***v.i.*** (١) پێوەلکان؛ پەیوەست بوون.
(٢) (**to** ~)، پەیڕەوی کردن؛ لەسەر ڕۆیشتن؛ پاڵپشتی کردن:
(to ~ to tradition, the law, certain ideas, etc.)

adherence (əd-hêr′əns, ad-hêr′əns), ***n.*** لەسەر ڕۆیشتن؛
خۆ پێوەبەستن؛ لایەن گرتن:
(~ to a person, a cause, a principle, or an idea)

adherent (əd-hêr′ənt, ad-hêr′ənt), ***adj.*** پێوەنووساو؛
پێوەلکاو.
n. پەیڕەویکەر (ڕێباز، بیروباوەڕ، حیزب)؛ لایەنگر.

adhesion (əd-hē′zhən, ad-hē′zhən), ***n.*** (١) پێوەنووسان؛
پێوەلکان. (٢) پەیڕەوی کردن؛ لایەن گرتن.
(٣) گۆشتەڕزوون هێنانەوە. (٤) هێزی پێکەوەنووسێنەر (فیزیا).

adhesive (əd-hē′siv, ad-hē′siv), ***adj.*** بە ئاسانی پێوەی دەلکێت؛

سرنشاوی: *(an ~ material)* .

n. شتێکی بە ئاسانی پێوەلکاو؛ شتێکی سرنشاوی.

adhesive tape, شریتی پێوەلکێنەر؛ شریتی سرنشاوی.

adieu (ə-dū′, ə-dōō′), *interj. & n.* خوات لەگەڵ؛ خواحافیز.

adjacency (ə-jā′s'n-si), *n.* نزیکی (شوێن)؛ هاوسنووری.

adjacent (ə-jā′s'nt), *adj.* نزیك؛ هاوسنوور؛ بەتەنیشت:

(The houses are ~ to each other.)

adjacent angles, دوو گۆشەی هاوسنوور (ئەندازە).

adjectival (aj′ik-tī′v'l, aj′ik-ti-v'l), *adj.* ئاوەڵناوی

adjective (aj′ik-tiv), *n.* ئاوەڵناو

adjoin (ə-join′), *v.t.* (١) هاوسنووربوون؛ بەتەنیشتەوەبوون.

(٢) پێکەوەنووساندن؛ لێکدان؛ کردن بە یەك.

v.i. هاوسنووربوون؛ بەتەنیشتەوەبوون.

adjoining (ə-join′iŋ), *adj.* هاوسنوور؛ بەتەنیشت؛ نزیك:

(the ~ house, property, etc.)

adjourn (ə-jũrn′), *v.t.* کۆتایی پێ هێنان (کۆڕ، کۆبوونەوە، دادگا)؛

هەڵسان *(The chairman ~ed the meeting.)* .

v.i. (١) هەڵسان (کۆڕ، کۆبوونەوە، دادگا)؛ کۆتایی هاتن:

(The meeting will ~ . ; The court ~ed.)

(٢) [Colloq.]، چوون؛ ڕۆیشتن (بۆ شوێنێکی نزیك یا تەنیشت):

(Let's ~ to the living room.)

adjournment (ə-jũrn′mənt), *n.* (١) کۆتایی پێ هێنان (کۆڕ،

کۆبوونەوە، دادگا)؛ کۆتایی؛ هەڵسان. (٢) کاتی پشوو (دادگا، پەرلەمان).

adjudge (ə-juj′), *v.t.* (١) دادگەری کردن؛ بڕیاردان بەپێی یاسا.

(٢) (~ to)، سزا بەسەردا دان. (٣) پێدان بەپێی یاسا؛ بۆ بژاردن.

(٤) [Rare]، وا دانان.

adjudicate (ə-jōō′di-kāt′), *v.t.* = **adjudge.**

v.i. **(~ in ; ~ on),** دادپرسی کردن؛ بڕیاردان بەپێی یاسا.

-adjucation *(n.)*.

adjudicator (ə-jōō′di-kā′tēr), *n.* دادگەر؛ دادپرس.

adjunct (aj′uŋkt), *n.* (١) پاشکۆ؛ کلك؛ ناسەرەکی.

(٢) یاریدەدەر؛ یارمەتیدەر. (٣) ئاوەڵناو؛ ئاوەڵکردار (ڕێزمان).

(٤) تایبەخۆیەکی ناگرنگ.

-adjunctive *(adj.)*.

adjure (ə-joor′), *v.t.* (١) سوێنددان.

(٢) داوالێکردن؛ تکالێکردن؛ لێ پاڕانەوە.

-adjuration *(n.)*; **adjurer, adjuror** *(n.)*.

adjust (ə-just′), *v.t.* (١) چاککردن؛ ڕێك کردن؛ گونجاندن؛ تاوتووکردن.

(٢) ڕاستکردنەوە (کاتژمێر): *(to ~ a watch)* .

(٣) بڕینەوەی بژاردن (بیمە).

(٤) چاککردن (نیشانی تفەنگ و دەمانچە).

v.i. ڕاهاتن؛ گونجان؛ شیان؛ سازان.

adjustable (ə-jus′tə-b'l), *adj.* چاك دەکرێت؛ ڕاست دەکرێتەوە؛

ڕێك دەکرێت؛ دەگونجێنرێت.

adjuster, adjustor (ə-jus′tēr), *n.* (١) چاککەرەوە (شت، ئامێر)؛

ڕاستکەرەوە؛ گونجێنەر. (٢) بڕیاردەری بژاردن (بیمە).

adjustment (ə-just′mənt), *n.* (١) چاککردن؛ ڕێك کردن؛ گونجان؛

گۆڕین. (٢) هۆی چاککردن (ئامێر). (٣) ڕێککەوتن (بژاردن، داوا، ماف).

(٤) نرخ داشکاندن.

adjutant (aj′ə-tənt), *n.* (١) یاریدەدەر.

(٢) یاوەر؛ یاریدەدەری سەرلەشکری ناوچە.

(٣) حاجی لەقلەقێکی گەورەی ئەفەریقایییە.

adjutant general, (١) سەرگەورەی یاریدەدەرانی سەرلەشکری ناوچە.

(٢) سەرۆکی سوپای میللی ویلایەتێکی ئەمەریکا.

adjuvant (aj′ə-vənt), *adj.* یاریدەدەر.

n. (١) یاریدەدەر (مرۆڤ، شت). (٢) دەرمان بەهێزکەر.

ad-lib (ad′lib′), *v.t. & v.i.* [Colloq.], بەسەرپێیییەوە وتن؛

وتن یا کردن بەبێ پەراوەو خۆ ئامادەکردن.

n. شتی سەرپێیی (وتە، مۆسیقا، کردار).

adj. سەرپێیی؛ هەرلەخۆوە؛ بەبێ پەراوەو خۆ ئامادەکردن.

admeasure (ad-mezh′ēr), *v.t.* دابەشکردن؛ بەشکردن؛

بەش بەش کردن.

admeasurement (ad-mezh′ēr-mənt), *n.* (١) پێوان.

(٢) قەبارە؛ کورتی و درێژی و پانی.

(٣) بەشکردن؛ دابەشکردن.

administer (ad-min′ə-stēr), *v.t.* (١) بەڕێوەبردن؛ هەڵسووڕاندن.

(٢) سزا بۆ بڕینەوە؛ سزادان: *(to ~ punishment, justice, etc.)* .

(٣) لێدان یا پێدان (دەرمان). (٤) سوێنددان.

(٥) سەرووەسیەتی کردن؛ سەرپەرشتی کردنی وەسیەتنامە.

v.i. (١) بەڕێوەبەری کردن؛ بوون بە بەڕێوەبەر؛ سەرپەرشتی کردن.

(٢) (~ to)، خزمەت کردن؛ ئاگاداری کردن؛ سەرەوکاری کردن:

(to ~ to an invalid's needs)

-administrable *(adj.)*.

administrant (ad-min′ə-strənt), *n.* بەڕێوەبەر؛ کارگێڕ.

administrate (ad-min′ə-strāt′), *v.t.* = **administer.**

administration (ad-min′ə-strā′shən), *n.* (١) بەڕێوەبەرێتی؛

کارگێڕی. (٢) بەڕێوەبردن؛ هەڵسووڕاندن.

(٣) [A-]، میری؛ لقی فەرمان یا جێبەجێکردنی میری.

(٤) لێدان یا پێدان (دەرمان)؛ سوێنددان.

administrative (ad-min′ə-strā′tiv), *adj.* بەڕێوەبەری؛

تایبەتی بە بەڕێوەبەری؛ کارگێڕی.

administrator (ad-min′ə-strā′tēr), *n.* (١) بەڕێوەبەر؛ کارگێڕ؛

سەرپەرشتیار. (٢) سەرووەسیەت؛ میرات بەشکەر.

admirable (ad′mə-rə-b'l), *adj.* مایەی شانازییە؛ زۆر پەسەند؛

زۆرباش؛ نایاب.

admirably (ad′mə-rə-bli), *adv.* بەشێوەیەك کە مایەی شانازی

بێت؛ زۆر بە باشی و جوانی: *(He behaved ~ .)* .

admiral (ad′mə-rəl), *n.* ئەدمیراڵ: ئەفسەرێکی پلە بەرزی هێزی

دەریایی ئینگلتەرەو ئەمەریکایە.

-admiralship *(n.)*.

admiralty (ad′mə-rəl-ti), *n.* (١) پلەی ئەدمیراڵ؛ ئەدمیراڵێتی.

(٢) [A-]، وەزارەتی هێزی دەریایی ئینگلتەرە.

(٣) یاسای دەریایی.

admiration (ad′mə-rā′shən), *n.* (١) پەسەندکردن؛ بەدڵ بوون.

(٢) ڕێز.

admire (əd-mīr′), *v.t.* (١) پەسەندکردن؛ دڵ پیاچوون.

(٢) ڕێزلێگرتن؛ ڕێز بۆ بوون.

admirer (əd-mīr′ēr), *n.* پەسەندکەر؛ دڵ پیاچوو؛ ڕێزلێگر.

admissible (əd-mis′ə-b'l, ad-mis′ə-b'l), *adj.* (١) ڕێگەدراو؛

هێڵراو. (٢) مافی وەرگرتنی هەیە؛ بۆی هەیە وەربگیرێت.

-admissibility *(n.)*.

admission (əd-mish′ən, ad-mish′ən), *n.* (١) وەرگرتن (زانکۆ،

قوتابخانە، کۆمەڵ، ئەنجوومەن). (٢) چوونەژوورەوە.

(٣) مافی چوونەژوورەوە.

(٤) سەرانە؛ مزی چوونەژوورەوە (سینەما، تیاترۆ... هتد).

(٥) دان پیانان؛ پێلێنان؛ دان بە هەڵەدانان؛ چوونەژێر.

admit (əd-mit′, ad-mit′), *v.t.* (١) (ا) وەرگرتن (زانکۆ، قوتابخانە،

یانە، ڕێکخراو... هتد). (ب) لە خەستەخانە نوواندن:

[*He was ~ted (to the hospital) yesterday.*]

(٢) ڕێی چوونەژوورەوە دان؛ مافی چوونەژوورەوە دان.

(٢) ڕێگەدان؛ بواردان.
(٤) گرتن؛ جێگە تیابوونەوە: ***(The theater ~s 200 persons.)*** .
(٥) دان پیانان؛ پێ‌لێنان؛ چوونەژێر:
(She will never ~ that she is wrong.)
admittance (əd-mit′'ns, ad-mit′'ns), ***n.*** (١) وەرگرتن (زانکۆ، قوتابخانە، یانە... هتد). (٢) ڕێی چوونەژوورەوە دان؛ چوونەژوورەوە.
admittedly (əd-mit′id-li, ad-mit′id-li), ***adv.*** بێ گومان؛ بە پێ‌لێنانی گشتی.
admix (ad-miks′, əd-miks′), ***v.t. & v.i.*** تێکەڵاوکردن؛ تێکەڵاوبوون.
admixture (ad-miks′chēr, əd-miks′chēr), ***n.*** (١) تێکەڵاو؛ ئاوێتە؛ هەمەچەشن. (٢) شتێکە کە دەکرێتە شتێکی ترەوەو لەگەڵیدا تێکەڵاو دەکرێت.
admonish (əd-mon′ish, ad-mon′ish), ***v.t.*** (١) وورریاکردنەوە؛ پێ ووتن. (٢) تەمێ‌کردن؛ بەسەرداهاتن.
(٣) سەرزەنشت کردن؛ چاو لێ سوورکردنەوە.
admonition (ad′mə-nish′ən), ***n.*** (١) وورریاکردنەوە؛ پێ ووتن.
(٢) تەمێ‌کردن؛ تەمێ. (٣) سەرزەنشت کردن؛ سەرزەنشت.
-admonitory ***(adj.).***
adnoun (ad′noun′), ***n.*** ئاوەڵناوی وەك ناو بەکارهێنراو:
(the lame, the blind, the poor)
ado (ə-dōō′), ***n.*** هەراوزەنا؛ سەرقاڵی و جەوجووڵی بێ هۆ یا خۆڕایی.
adobe (ə-dō′bi), ***n.*** (١) خشتی کاڵ؛ خشتی قوڕ.
(٢) خانووی قوڕ؛ خانووی خشتی کاڵ. (٣) قوڕ یا گڵی خشت لێ دروستکراو.
adolescence (ad′'l-es′'ns), ***n.*** هەرزەکاری؛ کاتی هەرزەکاری.
-adolescency ***(n.).***
adolescent (ad′'l-es′'nt), ***adj.*** هەرزەکار.
adopt (ə-dopt′), ***v.t.*** (١) هەڵگرتنەوە (منداڵی ساوا)؛ گرتنەخۆ (منداڵ یا گەورە)؛ بەخێوکردن: ***(to ~ a child)*** .
(٢) وەرگرتن و کردن بە هی خۆ (بیروڕا، ڕێباز): ***(to ~ an idea)*** .
(٣) پەسەندکردن (ڕاپۆرت): ***(The committee ~ed the report.)*** .
-adoptable ***(adj.)***; **adopter** ***(n.)***; **adoption** ***(n.).***
adoptive (ə-dop′tiv), ***adj.*** (١) تایبەتی بە منداڵ هەڵگرتنەوە؛ هی وەرگرتن و کردن بە هی خۆ. (٢) لەڕێی منداڵ هەڵگرتنەوەوە خزمن.
adorable (ə-dôr′ə-b'l, ə-dōr′ə-b'l), ***adj.*** (١) شایانی پەرستن و خۆشویستنە؛ ئەپەرسترێت.
(٢) [Colloq.]، جوان؛ جوانکیلە؛ خنجیلانە: ***(an ~ child)*** .
adoration (ad′ə-rā′shən), ***n.*** (١) پەرستن.
(٢) خۆشویستن و ڕێزلێگرتنێکی زۆر: ***(to treat someone with ~)*** .
adore (ə-dôr′, ə-dōr′), ***v.t.*** (١) پەرستن.
(٢) زۆر ڕێزلێگرتن؛ زۆر خۆشویستن.
(٣) [Colloq.]، بۆ شێت بوون؛ زۆر حەزلێکردن.
adorn (ə-dôrn′), ***v.t.*** ڕازاندنەوە؛ نەخشاندن؛ جوان کردن.
adornment (ə-dôrn′mənt), ***n.*** (١) ڕازاندنەوە؛ جوان کردن.
(٢) شتی جوانی ڕازێنەرەوە (وەك خشڵ، نەخش و نیگار... هتد).
adrenalin, adrenaline (ad-ren′'l-in), ***n.*** ئەدرینالین: جۆرە هۆرمۆنێکە.
adrift (ə-drift′), ***adv. & adj.*** (١) سەرئاوکەوتوو؛ بێ لەنگەر.
(٢) وێڵ؛ بێ ئامانج.
adroit (ə-droit′), ***adj.*** کارامە؛ زیرەك؛ دانا؛ کارزان.
adulate (aj′ə-lāt′), ***v.t.*** زۆر پیاهەڵدان؛ مەرایی کردن؛ شکۆپێدان.
-adulator ***(n.).***
adulation (aj′ə-lā′shən), ***n.*** پیاهەڵدانی لە ڕادە بەدەر؛ مەرایی.
adult (ə-dult′, ad′ult), ***adj.*** (١) هەراش (مرۆڤ)؛ بالق.
(٢) تایبەتی بە مرۆڤی هەراش: ***(an ~ movie)*** .
n. کەسێکی هەراش، پێگەیشتوو، یا گەورە؛ مرۆڤێکی هەژدەساڵ یا گەورەتر؛ بالق.
adulterate (ə-dul′tēr-āt′), ***v.t.*** ڕوونکردنەوە؛ شل کردنەوە؛ خراپ کردن؛ ناپوختەکردن: ***(to ~ milk with water)*** .
adj. (١) ڕوون کراوە؛ ناڕاستەقینە؛ ناپوختە.
(٢) داوێن پیس؛ زیناکەر.
adulteration (ə-dul′tēr-ā′shən), ***n.*** (١) ڕوونکردنەوە؛ خراپ کردن؛ ناپوختەکاری. (٢) شتێکی ڕوون کراوە یا ناپوختەکراو.
adulterer (ə-dul′tēr-ēr), ***n.*** داوێن پیس (پیاوی ژندار)؛ زیناکەر.
adulteress (ə-dul′tēr-is, ə-dul′tris), ***n.*** زیناکەر (ژن)؛ داوێن پیس (ژنی مێرددار).
adulterous (ə-dul′tēr-əs), ***adj.*** زیناکەر؛ داوێن پیس (پیاوی- ژندار یا ژنی مێرددار).
adultery (ə-dul′tēr-i), ***n.*** داوێن پیسی (ژنی مێردداریا پیاوی ژندار)؛ زینا؛ جووت بوونی حەرام.
adulthood (ə-dult′hood), ***n.*** تەمەنی هەژدە ساڵ و بەرەو ژوور؛ تەمەنی هەراشی.
adumbrate (ad-um′brāt, ad′əm-brāt′), ***v.t.*** (١) نەخشەکێشان بە ناڕوونی؛ وێنەکێشان. (٢) بەئاستەم دەرخستن.
(٣) پێشبینی کردن؛ نوقلانەلێدان.
-adumbration ***(n.).***
advance (əd-vans′, ad-väns′), ***v.t.*** (١) پێشخستن؛ پەرەپێدان.
(٢) پێشنیارکردن. (٣) بایەخ پێدان. (٤) پێشخستنی کاتی ڕوودان
(٥) بەرزکردنەوە (ڕێژە)؛ زیادکردن. (٦) پێشەکی پارەپێدان. (٧) قەرزپێدان.
v.i. (١) بۆ پێشەوە ڕۆیشتن: ***(The troops have not ~d.)*** .
(٢) پێشکەوتن؛ پەرەسەندن. (٣) پلە بەرزبوونەوە؛ بەبرەوبوون.
n. (١) بەرەو پێشەوە ڕۆیشتن؛ چوونە پێشەوە. (٢) پێشکەوتن؛ پەرەسەندن.
(٣) نرخ زیادبوون؛ بایەخ سەندن؛ پلە بەرزبوونەوە.
(٤) پێشەکی؛ پارەی پێشەکی. (٥) قەرز.
(٦) ***(pl.)***، (~ to)، خۆبردنە پێشەوە؛ خۆ خۆشەویست کردن:
(to make ~s to somebody)
adj. (١) پێشەنگ؛ بەرایی: ***(~ guard)*** .
(٢) لەپێشەوە؛ لەپێشدا؛ پێشەکی: ***(~ information)*** .
in advance, پێشەکی؛ لەپێشەوە؛ لەپێشدا.
advanced (əd-vanst′, ad-vänst′), ***adj.*** (١) پێشکەوتوو:
(an ~ country)
(٢) پێشکەوتنخواز: ***(an ~ idea)*** .
(٣) پیر؛ بەساڵداچوو: ***(an ~ age)*** .
(٤) بەرز (خوێندن): ***(~ studies)*** .
advance guard, پێشەنگی لەشکر.
advancement (əd-vans′mənt), ***n.*** (١) پێشکەوتن؛ پەرەسەندن؛ پێشخستن. (٢) پلە بەرزی؛ پلە بەرزبوونەوە؛ بەرزی؛ سەرکەوتن.
advantage (əd-van′tij, ad-vän′tij), ***n.*** (١) کەڵك؛ سوود؛ قازانج.
(٢) باشتربوون لە؛ زاڵی: ***(to have an ~ over someone)*** .
(٣) بارێك یا ڕووداوێکی بەهات.
(٤) یەکەم خاڵی براوەی یاری تەنس پاش بەرامبەربوون.
(وشەی " **deuce** " ببینە).
v.t. کەڵك پێدان؛ سوود پێ بەخشین.
have the advantage of, باشتربوون لە؛ بەبرەوتر لە؛ زاڵتربوون لە.
take advantage of, بەکارهێنان بۆ سوودو ئامانجی نابەجێی خۆ؛ خەڵەتاندن: ***(to take advantage of innocent people)*** .
to advantage, بە باشی؛ بەشێوەیەك کە سوودی لێ وەربگیرێت.
advantageous (ad′vən-tā′jəs), ***adj.*** بەکەڵك؛ بەسوود؛ باش؛ بەنرخ.
advent (ad′vent), ***n.*** (١) هاتن؛ گەیشتن: ***(the ~ of Islam)*** .

(٢) [A-]. چوار یەك شەممەی پێش کریسمەس.

(٣) لەدایکبوونی عیسا.

adventitious (ad´ven-tish′əs), *adj.* (١) نازگماکی؛ دەرەکی.
(٢) لە جێی نائاسایی‌دا دەردێت (ڕووەکناسی): *(~ leaves)* .

adventure (əd-ven′chēr), *n.* (١) کرداری پڕ مەترسی.
(٢) سەرکێشی؛ سەرەڕۆیی.
(٣) بەسەرهاتێکی خۆش (بەتایبەتی دڵداری یا گەشت).
v.t. & v.i. وێران؛ پڕکێشی کردن.

adventurer (əd-ven′chēr-ēr), *n.* (١) کەسێکی سەرکێش یا چاونەترس. (٢) سەربازی بە کرێ گیراو. (٣) کەسێکی فێڵباز؛ تەڵەکەباز.

adventuresome (əd-ven′chēr-səm), *adj.* = **adventurous.**

adventurous (əd-ven′chēr-əs), *adj.* (١) سەرکێش؛ سەرەڕۆ؛ چاونەترس. (٢) پڕ مەترسی؛ مەترسیدار

adverb (ad′vērb), *n.* ئاوەڵفرمان (ڕێزمان)؛ ئاوەڵکردار.

adverbial (əd-vūr′bi-əl, ad-vūr′byəl), *adj.* دەستەواژەیەك کە ئەرکی ئاوەڵفرمان دەبینێت (ڕێزمان)؛ تایبەتی بە ئاوەڵفرمان (ڕێزمان).

adversary (ad′vēr-ser´i), *n.* دوژمن؛ ناحەز؛ دژکار.

adverse (əd-vūrs′, ad-vūrs′, ad′vērs), *adj.* (١) دژ؛ ناحەز.
(٢) خراپ؛ زیانبەخش؛ ناپەسەند: *(to have an ~ effect)* .

adversity (əd-vūr′sə-ti, ad-vūr′sə-ti), *n.* لێقەومان؛ نەهاتی؛ ناخۆشی؛ کارەسات؛ تەنگانە؛ ڕۆژی ڕەش.

advertise (ad′vēr-tīz´), *v.t.* بڵاوکردنەوە (بە رادیۆ، تەلەفزیۆن، ڕۆژنامە... هتد)؛ پەخش کردن؛ جاڕدان؛ ئاشکراکردن؛ بانگ هەڵدان.

advertisement (ad´vēr-tiz′mənt), *n.* ئاگاداری؛ بڵاوکراوە؛ بڵاونامە

advertiser (ad′vēr-tīz´ēr), *n.* بڵاوکەرەوە؛ پەخشکەر؛ جاڕچی.

advertising (ad′vēr-tīz´iŋ), *n.* (١) بڵاوکراوە؛ جاڕ؛ ئاگاداری.
(٢) بڵاونامەگەری.
adj. تایبەتی بە بڵاوکراوە یا بڵاونامەگەری.

advertize (ad′vēr-tīz´), *v.t. & v.i.* = **advertise.**

advice (əd-vīs′), *n.* ئامۆژگاری؛ پەند؛ بەسەرداهاتن؛ تەمێ کردن؛ تەمێ

advisable (əd-vīz′ə-b'l), *adj.* وا باشە؛ وا چاکە؛ باش؛ چاك؛ پەسەند؛ دروست؛ بەجێ.

-advisability *(n.).*

advise (əd-vīz′), *v.t. & v.i.* ئامۆژگاری کردن؛ تەمێ کردن؛ پێ ووتن؛ بەسەرداهاتن

advised (əd-vīzd′), *adj.* بیری لێ کراوەتەوە؛ دەسەنقەست.

advisedly (əd-vīz′id-li), *adv.* لە ئەنجامی بیرلێکردنەوەدا؛ بە دەسەنقەست.

advisement (əd-vīz′mənt), *n.* بیرلێکردنەوەیەکی قووڵ؛ لێکۆڵینەوەیەکی وورد.

take under advisement, بە باشی بیرلێکردنەوە؛ بەووردی لێکۆڵینەوە.

adviser, advisor (əd-vīz′ēr), *n.* ئامۆژگاریکەر؛ ڕاوێژکەر.

legal advisor, پارێزەر.

advisory (əd-vī′zə-ri), *adj.* تایبەتی بە ئامۆژگاری کردن؛ ڕاوێژکاری: *(an ~ board)* .
n. وریاکردنەوە یا ئاگاداری‌یەك دەربارەی ئاووهەواو باری ڕێگاوبان.

advocacy (ad′və-kə-si), *n.* لایەن گرتن؛ داواکردن؛ خواستن؛ بانگ بۆ هەڵدان.

advocate (ad′və-kit), *n.* (١) پارێزەر (دادگا).
(٢) لایەنگر؛ داواکەر؛ بانگ بۆ دەر: *(an ~ of socialism)* .
v.t. لایەن گرتن (بیروباوەڕ)؛ پاڵپشتی کردن؛ داواکردن؛ بانگ بۆ هەڵدان.

-advocator *(n.).*

adz, adze (adz), *n.* تەشوێ.

aegis, egis (ē′jis), *n.* (١) قەڵغانی خودایانە (ئەفسانەی یۆنانی).
(٢) پارێزگاری؛ پاراستن.
(٣) سەرپەرشتی؛ ئامۆژگاری؛ چاودێری؛ سایە.

aeolian harp, سنووقێکی ژێدارە کە با لێی دەدات ئاوازی لێوەدێت.

aeon, eon (ē′ən, ē′on), *n.* هەتا هەتا؛ کاتی بێ پایان؛ هەزاران ساڵ.

-aeonian, eonian *(adj.).*

aerate (ā′ēr-āt´, âr′āt), *v.t.* (١) بەبادان (بۆ پاکردنەوە)؛ هەواگۆڕین.
(٢) ئۆکسجین تێکەڵاوکردن بە خوێن (لەڕێی هەناسەدانەوە)
(٣) گاز کردنە ناوەوە (ئاوی سۆدە دروستکردن).

aerator (ā′ēr-ā´tēr, âr′ā-tēr), *n.* (١) ئامێری گاز کردنە ناوەوە.
(٢) ئامێری هەواگۆڕ.

aerial (âr′i-əl, ā-êr′i-əl), *adj.* (١) هەوایی.
(٢) سووك وەك هەوا. (٣) خەیاڵی. (٤) بەرز؛ ئاسمانی.
(٥) تایبەتی بە فڕۆکە یا فڕین: *(an ~ map)* .
(٦) لە هەوادا دەڕوێت لەباتی خاك یا ئاو (زیندەوەرناسی).
n. هەوایی (رادیۆ، تەلەفزیۆن) (هەروەها " **antenna** ") .

aerialist (âr′i-əl-ist, ā-êr′i-əl-ist), *n.* تەنافبازی سەر تەناف یا جۆلانێی هەوایی.

aerial ladder, پەیژەی بەرزی سەر لۆری ئاگرکوژێنەرەوە.

aerification (âr´ə-fi-kā′shən, ā´ēr-ə-fi-kā′shən), *n.* – (١) گۆڕین بۆ هەوا یا گاز. (٢) بەبادان؛ هەواگۆڕین.

aerify (ā-êr′ə-fī´, âr′ə-fī´), *v.t.* (١) گۆڕین بۆ هەوا یا گاز.
(٢) بەبادان (بۆ پاکردنەوە)؛ هەواگۆڕین.

aero (âr′ō, ā′ēr-ō), *adj.* تایبەتی بە فڕین یا فڕۆکە.

aero- (âr′ō, âr′ə, ā′ēr-ō, ā′ēr-ə), پێشگرێکە بەمانای: (١) هەوا؛ تایبەتی بە هەوا. (٢) تایبەتی بە فڕۆکە. (٣) گاز؛ تایبەتی بە گاز.

aerobatics (âr´ə-bat′iks, ā´ēr-ə-bat′iks), *n.pl.* نمایشی تەقلەبازی فڕۆکە.

aerodrome (âr′ə-drōm´, ā′ēr-drōm´), *n.* = **airdrome.**

aerodynamics (âr´ō-dī-nam′iks), *n.pl.* دینامیکی هەوا؛ کاری هەوا لەسەر فڕین.

aerogram (âr′ə-gram´, ā′ēr-ə-gram´), *n.* نامەی هەوایی.

aerology (âr-ol′ə-ji, ā´ēr-ol′ə-ji), *n.* زانستی لێکۆڵینەوەی هەواو فڕین؛ هەوازانی.

aerometer (âr-om′ə-tēr, ā´ēr-om′ə-tēr), *n.* پێوەری قورسی و چڕی هەواو گازی تر (ئامێر).

aeronaut (âr′ə-nôt´, ā′ēr-ə-nôt´), *n.* فڕۆکەوانی باڵۆن؛ باڵۆن لێخوڕ.

aeronautic (âr´ə-nô′tik, ā´ēr-ə-nô′tik), *adj.* (١) تایبەتی بە زانستی فڕین. (٢) تایبەتی بە فڕۆکەوانی باڵۆن؛ تایبەتی بە باڵۆنەوان.

aeronautics (âr´ə-nô′tiks, ā´ēr-ə-nô′tiks), *n.pl.* زانستی– فڕین؛ فڕین و فڕۆکەوانی.

aeroplane (âr′ə-plān´, ā′ēr-ə-plān´), *n.* فڕۆکە.

aerospace (âr′ə-spās´), *n.* (١) بەرگەبای زەوی و ئاسمانی دەرەوە؛ زەوی‌وپۆش و ئاسمانی سەرووی؛ ئاسمانەی زەوی و ئاسمانی دەرەوە.
(٢) تەکنۆلۆجیای فڕین لەم ناوچانەدا.

aerostat (âr′ə-stat´, ā′ēr-ə-stat´), *n.* باڵۆن؛ کەشتی هەوایی.

aesthete, esthete (es′thēt), *n.* جوانی پەرست؛ جوانی زان.

aesthetic, esthetic (es-thet′ik), *adj.* تایبەتی بە جوانی زانی؛ تایبەتی بە جوانی پەروەری؛ جوانی.

-aesthetically; esthetically *(adv.).*

aesthetician, esthetician (es´thə-tish′ən), *n.* جوانی زان؛

زانا یا هونەرمەندی جوانی.

aestheticism (es-thet′ə-siz'm), ***n.*** (١) جوانی زانی لە هونەرە جوانەکاندا (٢) جوانی پەرستی؛ هونەری جوانی پەروەری.

aesthetics, esthetics (es-thet′iks), ***n.pl.*** جوانی زانی؛ لێکۆڵینەوەی جوانی لە هونەردا.

aether (ē′thēr), ***n.*** = **ether.**

aethereal (i-thêr′i-əl), ***adj.*** = **ethereal.**

afar (ə-fär′), ***adv.*** لەدوورەوە؛ دوور.

afeard, afeared (ə-fêrd′), ***adj.*** [Archaic or Dial.], ترساو.

affability (af′ə-bil′ə-ti), ***n.*** ڕووخۆشی؛ ناسکی.

affable (af′ə-b'l), ***adj.*** ڕووخۆش؛ ناسك

affably (af′ə-bli), ***adv.*** بە ڕووخۆشی؛ بە خۆشی؛ بە ناسکی:
(to behave ~)

affair (ə-fâr′), ***n.*** (١) کار؛ ئیش؛ فرمان.
(٢) (*pl.*)، کاروبار؛ کاروباری بازرگانی. (٣) مەسەلە؛ شت؛ ڕووداو.
(٤) دڵداری؛ دەست تێکەڵاوکردنی ژن و پیاوێك: ***(a love ~)*** .

affect (ə-fekt′), ***v.t.*** کارتێکردن؛ کارکردنە سەر؛ گۆڕین.
n. (١) [Obs.]، ئارەزوو؛ مەیل.
(٢) ا) هەست. (ب) هەست بزوێنەر؛ بزوێنەر.

affect (ə-fekt′), ***v.t.*** (١) حەزلێکردن؛ بەدڵ بوون (شتومەك).
(٢) وا دەرخستن؛ هەڵوێستی درۆزنە نواندن:
(He ~ed indifference to their teasing.)

affectation (af′ek-tā′shən), ***n.*** (١) وا نیشاندان؛ وا دەرخستن؛ خۆنواندن؛ خۆبادان؛ پۆز. (٢) خۆ تەسك کردنەوە؛ نازکردن؛ ناز.

affected (ə-fek′tid), ***adj.*** ڕووکەش؛ درۆ (ڕەووشت)؛ پۆزلێدەر.

affected (ə-fek′tid), ***adj.*** (١) تووش بوو (نەخۆشی).
(٢) کارلێکراو؛ کارتێکراو. (٣) هەست بزواو؛ هەست جووڵێنراو.

affection (ə-fek′shən), ***n.*** (١) مەیل.
(٢) خۆشەویستی؛ هەستی ناسك؛ هەستی گەرم.
(٣) نەخۆشی. (٤) تایبەخۆ.

affectionate (ə-fek′shən-it), ***adj.*** ناسك هەست؛ دڵ نەرم؛ بەبەزەیی؛ میهرەبان: ***(an ~ person)*** .

-affectionately ***(adv.).***

affective (ə-fek′tiv), ***adj.*** (١) هەستی؛ تایبەتی بە هەست.
(٢) هەست جووڵێنەر.

affidavit (af′ə-dā′vit), ***n.*** شایەتنامەی سوێند لەسەر خوراو؛ سوێندنامە.

affiliate (ə-fil′i-āt′), ***v.t.*** (١) گرتنەخۆ؛ وەرگرتن بە ئەندام.
(٢) خۆ پێوەبەستن؛ پەیوەندی گرتن لەگەڵ:
(to ~ oneself with an organization)
(٣) بۆ بنج و بناوان گەڕان (زمان، مرۆڤ).
v.i. خۆ پێوەبەستن؛ چوونە ناو؛ بوون بە ئەندام.
n. ئەندام (مرۆڤ، کۆمەڵە)؛ لق.

affiliation (ə-fil′i-ā′shən), ***n.*** پەیوەندی (کۆمەڵە، حیزب، یانە)؛ ئەندامێتی: ***(He has no party ~ .)*** .

affinity (ə-fin′ə-ti), ***n.*** (١) خزمایەتی (لەڕێی ژنهێنان و شووکردن)
(٢) پەیوەندی. (٣) لەیەکچوون؛ چوونیەکی.
(٤) خۆشەویستی؛ هاوهەستی؛ هۆگری.

affirm (ə-fūrm′), ***v.t.*** (١) پێ لێنان؛ شایەتی دان؛ لەسەر سووربوون.
(٢) چەسپاندن؛ دووپاتکردنەوە؛ پەسەندکردن.
v.i. پێ لێنان؛ شایەتی دان؛ لەسەر سووربوون.

affirmation (af′ēr-mā′shən), ***n.*** (١) چەسپاندن؛ پەسەندکردن؛ دووپاتکردنەوە. (٢) شایەتی.

affirmative (ə-fūr′mə-tiv), ***adj. & n.*** ڕەزامەندی نواندن؛ بەڵێ.

answer in the affirmative, ڕەزامەندی پیشاندان؛ قایل بوون؛ وەڵام دانەوە بە بەڵێ.

affix (ə-fiks′), ***v.t.*** (١) پێوەنان؛ خستنەسەر؛ پێوەبەستن.
(٢) کردن بە پاشکۆ.
n. (١) پاشکۆ. (٢) پێشگر، پاشگر، یا ناوبەند (ڕێزمان).

afflict (ə-flikt′), ***v.t.*** تووشی ناخۆشی و ئازار کردن؛ خەم و خەفەت پێدان؛ سوێ کردن بە دڵدا؛ جەرگ بڕین؛ دووچاربوون.

affliction (ə-flik′shən), ***n.*** ئێش و ئازار؛ ناخۆشی؛ کارەسات؛ خەم و خەفەت؛ نەخۆشی.

afflicted (ə-flik′tid), ***adj.*** نەخۆش؛ تووش بوو؛ کارەساتبار.

affluence (af′lo͞o-əns), ***n.*** (١) زۆروزەبەنەیی؛ فرەیی؛ بێ شوماری.
(٢) دەوڵەمەندی؛ خۆش گوزەرانی؛ تێروتەسەلی.
(٣) بۆ چوون؛ بۆ هاتن؛ چوونە ناو.

affluent (af′lo͞o-ənt), ***adj.*** (١) دەوڵەمەند؛ خۆش گوزەران.
(٢) فرە؛ زۆروزەبەنە؛ بێ شومار.

afflux (af′luks), ***n.*** بۆ چوون؛ بۆ ڕۆیشتن:
(an ~ of blood to the head)

afford (ə-fôrd′, ə-fōrd′), ***v.t.*** (١) توانای کڕین بوون؛ پارە هەبوون (بۆ کڕین)؛ دەست ڕۆین: ***(Can you ~ to buy a house?)***
(٢) توانین؛ بۆ لوان؛ بۆ دەست دان: ***(I can ~ to speak frankly.)*** .
(٣) پێدان: ***(Music ~s her pleasure.)*** .

affranchise (ə-fran′chīz′), ***v.t.*** ئازادکردن؛ سەربەستی پێدان؛ بەرەڵاکردن.

affray (ə-frā′), ***n.*** مشتومڕ؛ شەڕ؛ شەڕەقسە؛ دەمەقاڵێ.

affricate (af′ri-kit), ***n.*** دەنگێك کە پەیدادەبێت لە وەستانی هاتوچۆی هەوا لە دەمدا و بەرەڵاکردنی بە کتوپڕی لەکاتی پرتەکردنی دەنگی وەك: " چ " یا " ج " لە ووشەی وەك: **church, clutch, judge** . (دەنگناسی).

-affricative ***(n. & adj.).***

affright (ə-frīt′), ***v.t.*** [Archaic], ترساندن؛ تۆقاندن.
n. [Archaic], ترس.

affront (ə-frunt′), ***v.t.*** (١) بە سووك سەیرکردن؛ سووك کردن؛ شکاندن. (٢) بەرەنگاربوون؛ بەرەو ڕوو وەستان؛ لێ هەڵگەڕانەوە
n. بە سووك سەیرکردن؛ شکاندن.

Afgan (af′gən, af′gan), ***n.*** (١) ئەفغانی؛ ئەفغانستانی؛ هاوولاتییەکی ئەفغانستان. (٢) زمانی ئەفغانی.
(٣) جۆرە سەگێکی باڵابەرزی تیسك درێژی باریکەڵەی سەر باریکە.
(٤) [a-]، بەتانییەك یا دەستماڵێکی خوری بە دەست چنراو.

afield (ə-fēld′), ***adv.*** (١) دوور؛ دوور لە ماڵ؛ دوور لە دەوروبەری خۆ:
(Don't go too far ~ ; there will be a storm soon.)
(٢) بۆ کێڵگە؛ لە کێڵگەدا؛ بۆ دەشت.

afire (ə-fīr′), ***adv. & adj.*** سووتاو؛ گڕگرتوو؛ ئاگرگرتوو.

aflame (ə-flām′), ***adv. & adj.*** سووتاو؛ گڕگرتوو؛ ئاگرگرتوو.

afloat (ə-flōt′), ***adj.*** (١) سەرئاوکەوتوو؛ بەسەر ئاوەوەیە.
(٢) لەناو کەشتیدا؛ لە دەریادا. (٣) بە ئاو داپۆشراو (زەمینەی کەشتی).
(٤) نەسووڕێنەوە بەبێ مەبەست. (٥) بە هەواوەیە.
(٦) بڵاو (قاو، ووتووات): ***(a rumor is ~ .)*** .

keep afloat, (١) بەسەر ئاوەوە مانەوە؛ نوقوم نەبوون.
(٢) قەرزار نەبوون؛ توانای دانەوەی هەموو قەرزێك هەبوون.

afoot (ə-foot′), ***adv. & adj.*** (١) بە پێ.
(٢) خەریکە دەکرێت یا ڕوودەدات؛ لە سازکردندایە:
(Something is ~ . ; There was mischief ~ .)

afore (ə-fôr′, ə-fōr′), ***adv., prep., conj.,*** لەپێشەوە؛ لەوەوپێش؛ لەمەوپێش.

aforementioned (ə-fôr′men′shənd, ə-fōr′men′shənd′) **, *adj.*** لەمەوپێش باسکراو؛ لەوەوپێش ناوبراو.

aforesaid (ə-fôr′sed′, ə-fōr′sed′), ***adj.*** لەمەوپێش باسکراو؛ لەوەوپێش ناوبراو.

aforethought (ə-fôr′thôt′, ə-fōr′thôt′), ***adj.*** لەپێشدا بیری لێکراوەتەوە یا لێی کۆڵراوەتەوە؛ پێشەکی نەخشە بۆ کێشراو.

afoul (ə-foul′), ***adv. & adj.*** لە تەنگ‌وچەڵەمەدا؛ لە گۆبەنگێکدا؛ لە ئاڵۆزی‌یەکدا.

run (or fall) afoul of, تووش بوون؛ تێوەگلان؛ بەیەکدادان.

afraid (ə-frād′), ***adj.*** (١) ترساو؛ سڵکەر؛ ئەترسێ.
(٢) بەداخەوە؛ ببوورە: ***(I am ~ I can't go.)*** .

afresh (ə-fresh′), ***adv.*** سەرلەنوێ؛ لە سەرەوە؛ لەنووکەوە.

African (af′ri-kən), ***adj.*** (١) ئەفەریقی (گەل، زمان، کلتوور).
(٢) ڕەش؛ قولەڕەش.

Afrikaner (af′ri-kä′nẽr), ***n.*** هاوولاتی‌یەکی ئەفەریقای باشووری بە بنەچە ئەورووپایی.

Afro-American (af′rō-ə-mer′ə-kən), ***adj.*** تایبەتی بە قولەڕەشی ئەمەریکای بە بنەچە ئەفەریقایی.
n. قولەڕەشێکی ئەمەریکای بە بنەچە ئەفەریقایی.

aft (aft, äft), ***adj. & adv.*** لە بەشی دواوەی کەشتیدا؛ پشتەوەی کەشتی.

after (af′tẽr, äf′tẽr), ***adv.*** لەپاش؛ لەپاشدا؛ لەدواییدا؛ لە دواتر.
prep. (١) لەدواوە؛ لەپاش؛ لەپاشدا؛ لەدوای. (٢) بەدوادا گەڕان.
(٣) لەدوای (کات)؛ دواتر لە. (٤) بەهۆی؛ پاش. (٥) هەرچەندە؛ لەگەڵ ئەوەشدا.
(٦) لەخوار (پلە، گرنگی). (٧) بەناوی: ***(a child named ~ Lincoln)*** .
(٨) وەك؛ لەسەر شێوازی: ***(a novel ~ Dickens' style)*** .
(٩) لەبابەت؛ دەربارەی: ***(She asked ~ you.)*** .
conj. لەدوای؛ لەپاش؛ دواتر.
adj. (١) لەدواییدا؛ لەدوای ئەوە؛ لەپاش ئەوە. (٢) لەپشتەوەی کەشتی‌یەك.

after a fashion, بە باشی نا؛ ئەختێك بە خراپی؛ هەر بەناو.

after all, (١) لەگەڵ ئەوەشدا. (٢) لە هەرە دواییدا.

after you! فەرموو لەپێشەوە بڕۆ! (چوونەژوورەوە لە دەرگایەکەوە).

be after, بەدوادا گەڕان؛ بۆ گەڕان.

look after, چاودێری کردن؛ ئاگاداری کردن:
(Who will look after the children?)

take after, لێچوون؛ لێکردن؛ وەك کەسێك وابوون:
(He takes after his father.)

afterbirth (af′tẽr-bũrth′, äf′tẽr-bũrth′), ***n.*** (١) ناووك بەندو وێلاش (کە لەکاتی منداڵبووندا دێتە دەرەوە). (٢) منداڵێکە کە لەدوای مردنی باوکی یا دوا وەسیەتنامەی لەدایك دەبێت.

aftereffect (af′tẽr-ə-fekt′, äf′tẽr-ə-fekt′), ***n.*** دوا ئەنجام؛ ئەنجام.

afterlife (af′tẽr-līf′, äf′tẽr-līf′), ***n.*** ڕۆژی قیامەت؛ پیری.

aftermath (af′tẽr-math′, äf′tẽr-math′), ***n.*** (١) ئەنجام- (بەتایبەتی ناخۆش)؛ ئەنجامی کار: ***(Misery is often an ~ of war.)*** .
(٢) لەدوای؛ یەکسەر لەدوای: ***(in the ~ of the war)*** .
(٣) گزرەگیای دووەمی وەرزێك کە پاش یەکەم دوورینەوە سەرهەڵدەداتەوە.

aftermost (af′tẽr-mōst′, äf′tẽr-mōst′), ***adj.*** دواترین؛ دوا؛ هەرە دوا.

afternoon (af′tẽr-nōōn′, äf′tẽr-nōōn′), ***n.*** پاش نیوەڕۆ؛ ئێوارە
adj. پاش نیوەڕۆ؛ ئێوارە؛ تایبەتی بە پاش نیوەڕۆ.

afterpains (af′tẽr-pānz′, äf′tẽr-pānz′), ***n.*** ئێش و ئازار یا ژانی دوای منداڵبوون.

aftertaste (af′tẽr-tāst′, äf′tẽr-tāst′), ***n.*** (١) تام یا چێژی لەناو دەمدا ماوە (خواردن یا خواردنەوە). (٢) هەستی دوای بەسەرهاتێك.

afterthought (af′tẽr-thôt′, äf′tẽr-thôt′), ***n.*** بیرێك کە درەنگ بە مێشکدا دێت؛ تێبینی یا ڕوونکردنەوەیەکی درەنگ؛ پاش بیر.

aftertime (af′tẽr-tīm′, äf′tẽr-tīm′), ***n.*** دواڕۆژ.

afterward (af′tẽr-wẽrd, äf′tẽr-wẽrd), ***adv.*** لەدواییدا؛ لەپاشدا؛ دوای ئەوە؛ پاشان.

afterwards (af′tẽr-wẽrdz, äf′tẽr-wẽrdz), ***adv.*** = **afterward.**

again (ə-gen′, ə-gān′), ***adv.*** (١) دووبارە؛ دیسانەوە؛ سەرلەنوێ؛ جارێکی تر. (٢) لەسەرروو ئەوەیشەوە؛ زیاد لەوەیش.
(٣) لە سەرێکی ترەوە؛ لە لایەکی ترەوە.

again and again, جار لەدوای جار؛ گەلێك جار.

as much again, دوو ئەوەندە؛ دوو قات؛ ئەوەندەی تریش.

against (ə-genst′, ə-gānst′), ***prep.*** (١) دژ: ***(to fight ~ evil)*** .
(٢) بە؛ پیادا: ***(Throw the ball ~ the wall.)*** .
(٣) بەپێچەوانەی: ***(to drive ~ the traffic)*** .
(٤) بە قەد؛ بە سەر: ***(He leaned ~ the tree.)*** .
(٥) بەرامبەر؛ بەتەنیشت: ***(dark colors ~ a fair skin)*** .
(٦) لەبەر؛ بۆ تەنگانە: ***(food stored ~ winter)*** .
(٧) دژ؛ خۆپاراستن لە: ***(protection ~ the cold)*** .
(٨) لەسەر؛ لەسەر حسابی: ***(draw a check ~ one's bank balance)*** .
(٩) بەرامبەر؛ نزیك

agape (ə-gāp′), ***adv. & adj.*** (١) واق ووڕماو؛ سەرسووڕماو.
(٢) داچەقیو (دەم)؛ داچەقاو؛ کراوە.

agape (ä′gä-pā′, ag′ə-pē′), ***n.*** (١) شێو یا جەژنی کۆنی خاچ- پەرستەکان. (٢) خۆشەویستی خودا بۆ ئادەمیزاد؛ خۆشەویستی خودایی.

agate (ag′it, ag′ət), ***n.*** (١) جۆرە بەردێکی بەنرخە.
(٢) کەسێکی بچکۆلە. (٣) تیپی بچووك (چاپەمەنی).

age (āj), ***n.*** (١) تەمەن
(٢) (~ of)، تەمەنی هەراشی یا پێگەیشتن:
(A man comes of ~ at twenty-one.)
(٣) قۆناغێکی ژیان. (٤) پیری.
(٥) بەرە؛ پشت. (٦) چەرخ.
(٧) (*pl.*)، [Colloq.]، ماوەیەکی دووروودرێژ؛ کاتێکی زۆر.
v.i. پیربوون؛ بە ساڵدا چوون؛ گەورەبوون.
v.t. پیرکردن.

come of age, هەراش بوون؛ گەیشتنە تەمەنی هەژدە یا بیست‌ویەك ساڵی.

under age, منداڵ؛ هەرزە؛ لەخوار تەمەنی هەژدە ساڵی‌یەوە.

aged (ā′jid), ***adj.*** (١) پیر؛ کۆن.
(٢) تەمەنی ئەوەندەیە: ***(~ five years)*** .

the aged, کەسانی پیر یا بەساڵداچوو؛ پیرەکان؛ پیران.

ageless (āj′lis), ***adj.*** (١) هەرگیز پیر نابێت؛ هەمیشە گەنج.
(٢) هەمیشەیی؛ هەتاهەتایی.

agelong (āj′lôŋ′, āj′loŋ′), ***adj.*** (١) درێژخایەن.
(٢) هەمیشەیی؛ هەتاهەتایی.

agency (ā′jən-si), ***n.*** (١) هێز؛ ووزە.
(٢) هۆ: ***(He got a job through the ~ of friends.)*** .
(٣) نوێنەری (کاروبار، کۆمپانیا)؛ بریکاری؛ جێگری:
(The company has ~ies all over the world.)
(٤) بارەگای دەزگایەکی بریکاری.
(٥) ئاژانس (دەنگوباس).
(٦) دەزگای میری یا میللی.

agenda (ə-jen′də), ***n.pl.*** بەرنامە؛ کارنامە؛ لیستەی کار.

agent (ā′jənt), ***n.*** (١) کارکەر؛ بکەر.
(٢) ماددە: ***(a chemical ~)*** .
(٣) نوێنەر؛ دەلاڵ؛ بریکار: ***(an insurance ~)*** .
(٤) بە کرێ گیراو؛ نۆکەر؛ کلك. (٥) هۆ.

(٦) [Colloq.]، دەستگیر؛ چەرچی.
age-old (āj'ōld'), *adj.* کۆن؛ زۆر کۆن: *(an ~ problem)* .
agglomerate (ə-glom'ēr-āt'), *v.t. & v.i.* کۆمەڵ یا تۆپەڵ کردن؛ کۆکردنەوە
adj. کۆمەڵ کراو؛ تۆپەڵ کراو؛ کۆمەڵ.
n. کۆمەڵ؛ تۆپەڵ.
agglomeration (ə-glom'ēr-ā'shən), *n.* کۆمەڵ؛ تۆپەڵ؛ کۆمەڵ یا تۆپەڵ بوون؛ کۆمەڵ یا تۆپەڵ کردن.
agglutinant (ə-gloo't'n-ənt), *adj.* سرێشاوی؛ لینج.
n. ماددەی سرێشاوی یا لینج.
agglutinate (ə-gloo't'n-it), *adj.* (١) پێکەوەنووساو یا لکاو (وەك بە سرێش). (٢) ووشەی پەیوەست (زمانەوانی).
v.t. & v.i. (١) پێکەوەنووساندن (وەك بە سرێش).
(٢) پێکهێنانی ووشەی پەیوەست (زمانەوانی).
-agglutination *(n.).*
aggrandize (ag'rən-dīz', ə-gran'dīz'), *v.t.* (١) گەورەکردن؛ زل کردن. (٢) شکۆپێدان. (٣) فووتێکردن؛ بە گەورەتر نوواندن؛ پێوەنان (درۆ).
-aggrandizement *(n.).*
aggravate (ag'rə-vāt'), *v.t.* (١) ئاڵۆزکردن؛ خراپترکردن: *(to ~ a situation)*
(٢) [Colloq.]، پەستکردن؛ توورەکردن؛ ڕق هەڵسان: *(to ~ a person)* .
aggravation (ag'rə-vā'shən), *n.* (١) ئاڵۆسکاندن؛ خراپ کردن
(٢) ئاڵۆسکێنەر. (٣) [Colloq.]، پەستکەر؛ توورەکەر؛ ڕق هەڵسێنەر.
aggregate (ag'ri-git), *adj.* (١) سەرجەم؛ گشت؛ هەموو: *(~ earnings, sales, etc.)*
(٢) تۆپەڵ؛ کۆمەڵ.
n. (١) کۆمەڵ؛ کۆمەڵ یا تۆپەڵێکی هەمەجۆر.
(٢) لم و چەوی لەگەڵ چیمەنتۆدا تێکەڵاوکراو.
v.t. (١) کۆمەڵ کردن؛ کۆکردنەوە؛ کردن بەیەك.
(٢) کردنە ئەوەندە؛ ئەوەندەبوون.
in the aggregate, بەگشتی؛ هەمووی؛ هەمووی پێکەوە.
-aggregation *(n.).*
aggress (ə-gres'), *v.i.* هێرش بردنە سەر؛ شەڕ هەڵگیرسان؛ دەستپێشکەری کردن لە شەڕدا
aggression (ə-gresh'ən), *n.* هێرش؛ هێرش بردنە سەر؛ دەستدرێژی؛ شەڕفرۆشی؛ دڕی؛ دڕێتی.
aggressive (ə-gres'iv), *adj.* (١) دڕ؛ شەڕانی؛ دەستدرێژکەر.
(٢) بە هەڵمەت؛ چالاك.
aggressor (ə-gres'ēr), *n.* شەڕهەڵگیرسێنەر (مرۆڤ، وڵات)؛ دەستدرێژکەر؛ پەلاماردەر؛ شەڕانی.
aggrieve (ə-grēv'), *v.t.* (١) ئازاردان؛ خەفەت پێدان؛ دڵ شکاندن.
(٢) ماف خواردن؛ زۆرداری لێکردن.
aggrieved (ə-grēvd'), *adj.* (١) ئازاردراو؛ دڵ شکاو؛ خەفەت پێدراو.
(٢) ماف خوراو؛ زۆرلێکراو.
agha (ä'gə), *n.* ئاغا
aghast (ə-gast', ə-gäst'), *adj.* تۆقیو؛ ترساو؛ سەرسووڕماو.
agile (aj'əl, aj'il, aj'īl), *adj.* چوستوچالاك؛ گورج‌وگۆڵ؛ بەهەڵمەت.
agility (ə-jil'ə-ti), *n.* چوستوچالاکی؛ گورج‌وگۆڵی؛ هەڵمەت.
agitate (aj'ə-tāt'), *v.t.* (١) ڕاوەشاندن؛ شڵەقاندن.
(٢) وورووژاندن؛ هاندان؛ خرۆشاندن؛ جۆش دان؛ کلك پێوەکردن.
v.i. گێرەشێوێنی کردن؛ پشێوی خستنەوە؛ خرۆشاندن؛ جۆش دان؛ هاندان.
-agitable *(adj.).*
agitated (aj'ə-tāt'id), *adj.* ئاڵۆزاو؛ خرۆشاو؛ وورووژاو؛ هەڵچوو
agitation (aj'ə-tā'shən), *n.* ئاڵۆزی؛ وورووژان؛ هاندان؛ پشێوی؛ گێرەشێوێنی.

agitator (aj'ə-tā'tēr), *n.* (١) گێرەشێوێن؛ ئاشووبگێڕ؛ وورووژێنەر.
(٢) ئامێری ڕاوەشاندن یا تێکهەڵدان.
aglitter (ə-glit'ēr), *adv. & adj.* شەوقدەرەوە؛ بەشەوق.
aglow (ə-glō'), *adv. & adj.* گەش؛ بەشەوق.
agnail (ag'nāl'), *n.* (١) زیادە نینۆك. (٢) برینی دەوروپشتی نینۆك.
agnate (ag'nāt), *n. & adj.* خزمی باوك.
agnomen (ag-nō'mən), *n.* نازناو.
agnostic (ag-nos'tik), *n.* کەسێك کە دەڵێت: نازانێت خودا هەیە یا نییە؛ کەسێکی خوانەناس؛ کەسێکی بێ بڕوا بە بوون و نەبوونی خودا
adj. خوانەناس؛ بێ بڕوا بە خودا.
agnosticism (ag-nos'tə-siz'm), *n.* بڕوا نەبوون بە بوون و نەبوونی خوا؛ خوانەناس؛ ڕێڕەوی گومانداری (ئاین).
ago (ə-gō'), *adj. & adv.* لەمەوپێش؛ لەمەوبەر؛ ڕابوردوو.
agog (ə-gog'), *adv. & adj.* بەتاسەوە؛ بەجۆش؛ بەپەرۆش.
agon (ä'gōn), *n.* ناکۆکی و کێشمەکێشی نێوان کەسانی شانۆگەرییەك.
agone (ə-gôn', a-gon'), *adj. & adv.* [Archaic], لەمەوبەر؛ لەوەوپێش؛ ڕابوردوو.
agonistic (ag'ə-nis'tik), *adj.* (١) تایبەتی بە پێشبڕکێی وەرزشی لە یۆنانی کۆندا. (٢) حەزکەر لە ناکۆکی و کێشمەکێش؛ جەنگاوەر.
(٣) بە زۆر کراو.
agonize (ag'ə-nīz'), *v.i.* (١) تێکۆشان؛ هەوڵ‌وتەقەلایەکی زۆر دان؛ زۆرانبازی کردن. (٢) پێوە ناڵاندن؛ پێوە تلانەوە؛ ئازار چەشتن.
v.t. چەوساندنەوە؛ ئازاردان؛ تووشی ئێش‌وئازار کردن؛ سوێ کردن بە دڵدا.
agonizing (ag'ə-nīz'iŋ), *adj.* زۆر بە ئێش‌وئازار؛ زۆر ناخۆش؛ بەسوێ: *(an ~ pain)* .
agony (ag'ə-ni), *n.* (١) ئێش‌وئازارێکی زۆر؛ سوێ؛ ئەشکەنجە.
(٢) گیانەڵا؛ لنگەفرتێی پێش مردن.
agora (ag'ə-rə), *n.* (١) کۆڕ؛ کۆڕێکی جەماوەری؛ کۆمەڵ (مرۆڤ)؛ کۆبوونەوە. (٢) شوێنی کۆبوونەوەی جەماوەر؛ بازاڕ.
agoraphobia (ag'ə-rə-fō'bi-ə), *n.* ترسێکی لە ئەندازە بەدەر لە شوێنی قەرەباڵغ و کراوەو فراواندا.
agrarian (ə-grâr'i-ən), *adj.* تایبەتی بە کشتوکاڵ و زەوی‌وزار؛ کشتوکاڵ؛ کشتوکاڵی: *(~ reform)* .
n. لایەنگری دابەشکردنی زەوی‌وزار بە یەکسانی.
agrarianism (ə-grâr'i-ən-iz'm), *n.* (١) کشتوکاڵ کردن؛ کشتکاری. (٢) بزووتنەوەی دابەشکردنی زەوی‌وزار بە یەکسانی.
agrarian reform, چاکسازی کشتوکاڵ.
agree (ə-grē'), *v.i.* (١) قایل بوون؛ پەسەندکردن؛ سازان.
(٢) گونجان؛ شیان. (٣) ڕێکەوتن؛ پێکهاتن؛ هاوڕابوون.
(٤) (~ with)، پێکەوتن (خواردەمەنی، ئاووهەوا... هتد): *(This climate does not ~ with him.; The food did not ~ with me.)*
(٥) گونجان (ڕێزمان).
agreeable (ə-grē'ə-b'l), *adj.* (١) خۆش؛ باش؛ پەسەند؛ جوان.
(٢) قایل؛ ڕازی؛ ڕەزامەند؛ گونجاو؛ حەزکەر؛ هەوەس لێ بوو.
(٣) ئاسوودە.
-agreeability *(n.)*; **agreeably** *(adv.).*
agreement (ə-grē'mənt), *n.* (١) ڕێکەوتن؛ پێکهاتن؛ گونجان.
(٢) قایل بوون. (٣) پەیمان؛ ڕێکەوتننامە. (٤) قۆنتەرات.
agricultural (ag'ri-kul'chēr-əl), *adj.* تایبەتی بە کشتوکاڵ؛ کشتوکاڵی.
agriculturalist (ag'ri-kul'chēr-əl-ist), *n.* = **agriculturist.**
agriculture (ag'ri-kul'chēr), *n.* کشتوکاڵ.
agriculturist (ag'ri-kul'chēr-ist), *n.* (١) زانای کشتوکاڵ؛

شارەزا لە کاروباری کشتوکاڵیدا (۲) کشتیار؛ وەرزێر؛ جووتیار.

agro- (ag′rō), پێشگرێکە بەمانای: کێڵگە؛ زەوی؛ خاک

agrology (ə-grol′ə-ji), *n.* زانستی خاک و پەیوەندی بە بەرهەمی کشتوکاڵی‌یەوە.

agronomic (ag′rə-nom′ik), *adj.* کشتوکاڵی

-agronomical *(adj.).*

agronomics (ag′rə-nom′iks), ***n.pl.*** = **agronomy.**

agronomist (ə-gron′ə-mist), *n.* ئەندازیاری کشتوکاڵی؛ پسپۆڕی کشتوکاڵ.

agronomy (ə-gron′ə-mi), *n.* زانستی کشتوکاڵ؛ ئەندازیاریی کشتوکاڵ.

aground (ə-ground′), *adv. & adj.* بە زەویدا دراو و پەککەوتوو کەشتی، بەلەم: ***(The ship ran ~ during the storm.)*** .

ague (ā′gū), *n.* لەرز؛ لەرزوتا؛ مەلاریا

ah (ä, ô), *interj.* ئاە! ئاخ! ئای! ئەی ڕۆ! ئەی گیان!

aha (ä-hä′), *interj.* ئەها! ووتە یا دەنگێکە ڕەزامەندی، خۆشی، هەستی سەرکەوتن و زاڵی، یا لاقرتێ دەردەبڕێت.

ahead (ə-hed′), *adv. & adj.* (۱) لەپێش؛ لەپێشەوە؛ لەبەردەم:
(He was ~ of the others.)
(۲) بۆ پێشەوە؛ بەرەو پێشەوە: ***(Go ~ .)*** .
(۳) پێش کاتی خۆی؛ زوو؛ زووتر: ***(We arrived one day ~ of time.)***
  ahead of, لەپێش؛ لەپێشتر؛ لەپێشەوە.
  be ahead, [Colloq.], بردنەوە؛ سەرکەوتن
  get ahead, پێشکەوتن؛ پلەوپایە بەرزبوونەوە.
  get ahead of, بۆرپێدان؛ پێشکەوتن.

ahem (ə-hem′), *interj.* ئەهم! دەنگی کۆکە یا قوڕگ پاککردنەوە (بۆ سەرنج ڕاکێشان، وریاکردنەوە، یا گومان دەربڕین).

ahorse (ə-hôrs′), *adv. & adj.* بە سواری ئەسپ.

aid (ād), *v.t. & v.i.* یارمەتیدان؛ فریاکەوتن؛ دەستگیرۆیی کردن.

aid (ād), *n.* (۱) یارمەتی؛ فریاگوزاری؛ دەستگیرۆیی
(۲) یاریدەدەر؛ یارمەتیدەر. (۳) یاوەر (سوپا).

aide (ād), *n.* یاوەر (سوپا)؛ یاریدەدەر.

aigrette, aigret (ā′gret, ā-gret′), *n.* (۱) شاهۆی سپی.
(۲) پەڕێکی جوانە بۆ سەری ئافرەت.

ail (āl), *v.t.* تووشی ئێش و ئازار کردن؛ تووشی دەردەسەری کردن؛ ئازار پێدان: ***(What ~s him?)*** .
v.i. ئێش و ئازار هەبوون؛ نەخۆش بوون.

ailanthus (ā-lan′thəs), *n.* دارە ئاسمانی: درەختێکی بەرزی گەڵا نووک تیژی گوڵ بۆگەنی ئاسیایی‌یە بۆ سێبەرەکەی دەڕوێنرێت. هەروەها پێشی دەوترێت (**" tree of heaven "**).

ailing (āl′iŋ), *adj.* نەخۆش؛ دەردەدار؛ کەفتەکار؛ ناساغ:
(an ~ person, economy, etc.)

ailment (āl′mənt), *n.* نەخۆشی؛ دەرد؛ ناساغی.

aim (ām), *v.i. & v.t.* (۱) نیشان گرتن؛ تێگرتن؛ مشت لێگرتن؛ ئاراستەکردن (چەک، ڕەخنە، توانج).
(۲) ئامانج وا بوون؛ نیاز وا بوون؛ ئاراستەکردن (هەوڵ، کۆشش، خەبات):
(We are ~ing at full victory.)
n. (۱) ئامانج؛ هیوا؛ مەبەست؛ نیاز. (۲) نیشان.
(۳) نیشان گرتن؛ ئاراستەکردن (٤) [Obs.]، ڕەمز لێدان.
  take aim, نیشان گرتن؛ ئاراستەکردن (چەک، توانج)

aimless (ām′lis), *adj.* وێڵ؛ بێ ئامانج: ***(an ~ person)*** .

-aimlessly *(adv.)*; **aimlessness** *(n.).*

ain't (ānt), [Colloq.]. = **am not, is not, are not, has not, have not, etc.**

air (âr), *n.* (۱) هەوا. (۲) ئاسمان. (۳) با؛ سروە؛ سۆزە.
(٤) ڕووکەش؛ هەستی لەڕوو: ***(An ~ of luxury fills the room.)*** .
(٥) ڕووخسار؛ شێوەی هەڵسان و دانیشتن: ***(He has an ~ of dignity.)*** .
(٦) (*pl.*)، فیز؛ کەشخە؛ کەش و فش؛ خۆنوواندن. (۷) بیروڕا دەربڕین.
(۸) ئاواز. (۹) ماددەی ئەسیری دەنگ گوێزەرەوە (رادیۆ، تەلەفزیۆن)
adj. تایبەتی بە فڕۆکە؛ تایبەتی بە هێزی ئاسمانی: ***(~ power)*** .
v.t. (۱) بەبادان؛ هەڵخستن لەبەر بادا.
(۲) دەربڕین (بیروباوەڕ، سکاڵا)؛ بڵاوکردنەوە:
(to ~ one's opinions, grievances, etc.)
v.i. با لێدان و ووشک بوونەوە یا ساردبوونەوە.
  give oneself airs, خۆفشکردنەوە؛ خۆنوواندن؛ پۆزلێدان.
  in the air, (۱) بڵاو (قاو). (۲) نەبڕاوەتەوە؛ بە لایەکدا نەکەوتووە.
  on the air, بڵاودەکاتەوە (مرۆڤ لەسەر رادیۆ یا تەلەفزیۆن)؛ بڵاودەکرێتەوە.
  put on airs, خۆفشکردنەوە؛ پۆزلێدان؛ خۆدەرخستن.
  up in the air, (۱) نەبڕاوەتەوە؛ بە لایەکدا نەکەوتووە.
(۲) [Colloq.]، تووڕە؛ پەست؛ هەڵچوو.
  walk on air, زۆر لە خۆشیدا بوون؛ لە گەشکەدا بوون.

air base, بنکەی هێزی ئاسمانی؛ فڕۆکەخانەی سەربازی.

air bladder, هەوادانی ماسی؛ کیسەی هەوا.

air-borne (âr′bôrn′), *adj.* بە هەوادا؛ بە هەوا یا فڕۆکە گوێزراوە:
(~ bacteria; ~ troops)

air castle, خەیاڵ پڵاوی؛ دالغە؛ ئێرەخەو.

air cell, بۆشایی‌یەکی پڕ لە هەوا.

air coach, تکتی هەرزان (فڕۆکە).

air-condition (âr′kən-dish′ən), *v.t.* هەوا ساردکردن؛ هەوا فێنک کردنەوە؛ هەوا گۆڕین.

air-conditioned (âr′kən-dish′ənd), *adj.* هەواکەی فێنک‌کراوەتەوە یا ساردکراوەتەوە: ***(an ~ house, car, etc.)*** .

air-conditioner (âr′kən-dish′ən-ēr), *n.* ئامێری هەوا فێنک‌کەرەوە؛ هەوا ساردکەر؛ باخۆشکەرە.

air-conditioning, هەوا ساردکردن یا فێنک کردنەوە؛ هەوا سازکردن یا گۆڕین.

aircraft (âr′kraft′, âr′kräft′), *n. sing & pl.* فڕۆکە (هەروەها هێلیکۆپتەر و باڵۆنیش دەگرێتەوە).

aircraft carrier, فڕۆکەهەڵگر: کەشتی‌یەکی گەورەیە بۆ هەڵسان و نیشتنەوەی فڕۆکەی جەنگ لە دەریادا.

air crew, دەستەی کارگەرانی ناو فڕۆکە.

air cushion, (۱) کوشن یا دۆشەکێکی فووتێکراو.
(۲) ئیسپرنگی هەوایی.

airdrome (âr′drōm′), *n.* [Chiefly British], (۱) فڕۆکەخانە.
(۲) گەراجی فڕۆکەخانە.

air-drop (âr′drəp), *n.* ئازووقە و سەرباز خستنە خوارەوە لە فڕۆکەوە بە پەڕەشووت.

air-dry (âr′drī′), *v.t.* ووشک کردنەوە بە هەوا.
adj. ووشکەوەبوو؛ ووشک؛ زۆر ووشک.

airfield (âr′fēld′), *n.* (۱) فڕگە (بەتایبەتی هی سوپا).
(۲) شوێنی هەڵسان و نیشتنەوەی فڕۆکە لە فڕۆکەخانەدا.

air fleet, گەلە فڕۆکە (بەتایبەتی هی سوپا).

airfoil (âr′foil′), *n.* ڕووی یاریدەدەری فڕین (وەک باڵ و پەروانەی فڕۆکە).

air force, هێزی ئاسمانی؛ نیروو یا هێزی هەوایی.

airily (âr′ə-li), *adv.* بەخۆشی؛ بەکەیفەوە؛ بەناسکی؛ بەسووکی؛ بەهێواشی.

airiness (âr′i-nis), *n.* (۱) پڕبوون لە هەوای پاک.
(۲) ڕووخۆشی؛ کەیف خۆشی.

airing (âr′iŋ), *n.* (۱) خستنەبەر با؛ بەبادان یا هەڵخستن بۆ ووشک–

سوونەوە (٢) دەربڕین؛ بڵاوکردنەوە: *(an ~ of ideas)* .
(٣) بای باڵی خۆ دان؛ پیاسە؛ گەشت (بە پێ یا ئۆتومبیل).
airless (âr′lis), *adj.* (١) بێ هەوا؛ بێ هەوای پاك.
(٢) بێ با؛ کش‌ومات.
air letter, نامەی هەوایی.
air lift, گواستنەوەی سەربازو شتومەك بە فڕۆکە (بەتایبەتی کە ئەگەر ڕێگەی زەمینی گیرابێت).
air line, (١) ڕێگەی ڕاستەوخۆ؛ نزیکترین ڕێگە لەنێوان دوو شوێندا.
(٢) ڕێگەی ئاسمانی؛ هێڵی ئاسمانی
(٣) هاتوچۆی هەوایی یا ئاسمانی؛ کۆمپانیای هاتوچۆی ئاسمانی؛ کۆمپانیای فڕین.
airliner (âr′līn′ēr), *n.* فڕۆکەی ڕێبواران؛ فڕۆکەی گەشتیاری.
air mail, پۆستەی هەوایی.
airmail (âr′māl′), *v.t.* پۆستە ناردن بە ڕێگەی ئاسمانییدا.
airman (âr′mən), *n.* (١) فڕۆکەچی؛ فڕۆکەوان
(٢) سەربازێکی هێزی ئاسمانی ئەمەریکا (پیاو یا ژن).
airminded (âr′mīn′did), *adj.* شارەزاو حەزکەر لە فڕۆکەو فڕین و فڕۆکەوانی.
air passage, (١) ڕاڕەوی هاتوچۆی هەوا؛ ڕاڕەوی هەوایی.
(٢) هەوا لێچوون؛ دڵۆپەی هەوا. (٣) گەشتێکی هەوایی یا ئاسمانی.
airplane (âr′plān′), *n.* فڕۆکە.
airport (âr′pôrt′), *n.* فڕۆکەخانە؛ فڕگە
air pressure, پاڵەپەستۆی هەوا؛ تەووژمی هەوای پەستراو.
airproof (âr′prōōf′), *adj.* هەوابڕ؛ بابڕ؛ کونبڕ؛ بانەکێش.
v.t. هەوابڕکردن؛ بابڕکردن.
air raid, هێرشی ئاسمانی بە بۆمباهاوێژ؛ بۆمباباران.
air-raid shelter, پەناگای بۆمباباران.
air shaft, باکێش؛ لوولەی ستوونی هەوابەر بۆ هەوا گۆڕین لە تونێل و کانی ژێرزەویدا
airship (âr′ship′), *n.* بالۆن
airsick (âr′sik′), *adj.* گێژو دڵ تێکەڵهاتووی ناو فڕۆکە.
-airsickness *(n.).*
airstrip (âr′strip′), *n.* فڕگەی بچووکی سەردەمی؛ شوێنی هەڵسان و نیشتنەوەی سەردەمی فڕۆکە.
airtight (âr′tīt′), *adj. Also* wind-tight, هەوابڕ؛ بابڕ؛ کونبڕ؛ بانەکێش.
air valve, دەمەوانەی ڕێکخەری هاتوچۆی هەوا.
airway (âr′wā′), *n.* (١) ڕاڕەو یا لوولەی هەوابەر بۆ هەوا گۆڕین لە تونێل و کانی ژێرزەویدا. (٢) هێڵی ئاسمانی؛ ڕێگەی ئاسمانی.
the airways, بڵاوکردنەوە بە ڕادیۆو تەلەفزیۆن؛ ڕادیۆو تەلەفزیۆن.
airworthy (âr′wûr′*th*i), *adj.* بۆ فڕین دەشێت (فڕۆکە).
airy (âr′i), *adj.* (١) بە هەواوەیە؛ بە ئاسمانەوەیە؛ بەرز.
(٢) هەوایی. (٣) هەوا لێی دەدات؛ هەوا دەیگرێتەوە.
(٤) خەیاڵی؛ تارمایی (٥) ناسك؛ تەنك؛ سووك؛ سووکەڵە.
(٦) ڕووخۆش؛ ڕۆح سووك؛ بەکەیف؛ بەجۆش و دەم بە پێکەنین.
(٧) نشقی. (٨) [Colloq.]. بەفیز؛ خۆدەرخەر؛ پۆزلێدەر.
aisle (īl), *n.* ڕاڕەوی نێوان دوو ڕیز کورسی (لە سینەما، پۆلی قوتابخانە، فڕۆکە، شەمەندەفەر، پاس، تیاترۆدا... هتد).
ajar (ə-jär′), *adv. & adj.* بەئاستەم کراوە (دەرگا)؛ ئەختێك کراوە؛ نیوەکراوە: *(Leave the door ~ .)* .
ajar (ə-jär′), *adv. & adj.* نەگونجاو؛ نەسازاو.
akin (ə-kin′), *adj.* (١) خزم؛ خوێش (٢) هاوسەرچاوە (ووشە، زمان).
(٣) لەیەك دەچن؛ چوونیەك؛ وەك؛ نزیك: *(Pity is often ~ to love.)* .
-al (al), پاشگرێکە بەمانای: (١) هی؛ – ی؛ وەك؛ دەشێت بۆ: *(comical, hysterical)*

(٢) کار؛ کردار: *(avowal)* .
alabaster (al′ə-bas′tēr), *n.* (١) بەردەگەچ. (٢) مەڕمەڕی سپی.
adj. سپی.
à la carte, هەرشتێك بە نرخی جیای خۆیەتی (چێشتخانە).
alack (ə-lak′), *interj.* [Archaic], حەیف؛ داخی گرانم؛ داخەکەم.
alacrity (ə-lak′rə-ti), *n.* (١) خێرایی؛ گورج‌وگۆڵی؛ چالاکی.
(٢) ئامادەیی و بەپەرۆشی؛ لەسەرپێیی.
-alacritous *(adj.).*
alarm (ə-lärm′), *n.* (١) بانگەوازی چەك هەڵگرتن.
(٢) هاوار؛ وریاکردنەوە؛ ئاگاداری.
(٣) زەنگی ئاگادارکردنەوە یا وریاکردنەوە: *(a burglar ~ ; a fire ~)*
(٤) مەترسی؛ ترسێکی کوتوپڕ.
v.t. (١) وریاکردنەوە (لەکاتی مەترسیدا)؛ هاوارکردن (بۆ ئاگادارکردنەوە).
(٢) تۆقاندن؛ ترساندن؛ زراوبردن.
alarm bell, زەنگی وریاکەرەوە؛ زەنگی ڕاپەڕین یا ئاگادارکەرەوە
alarm clock, کاتژمێری وریاکەرەوە؛ کاتژمێری زەنگدار.
alarmed (ə-lärmd′), *adj.* (١) ڕاپەڕێنراو؛ ئاگادارکراو؛ وریاکراوە.
(٢) تۆقیو؛ تۆقاو؛ ترساو؛ ترسێنراو.
alarming (ə-lär′miŋ), *adj.* تۆقێنەر؛ ترسناك؛ سامناك؛ ئێجگار زۆر یا خراپ: *(an ~ increase in crime rate)* .
alarmist (ə-lär′mist), *n.* دەم بە هاوار؛ کەسێکی دەم بە هاوار.
-alarmism *(n.).*
alas (ə-las′, ə-läs′), *interj.* داخی گرانم؛ داخەکەم؛ بە داخەوە؛ داخی بە جەرگم؛ ئاخ؛ ئەی هاوار؛ حەیف.
alb (alb), *n.* ڕۆبی سپی بەرنوێژی قەشە.
Albanian (al-bā′ni-ən, al-bān′yən), *adj.* ئەلبانی (گەل، زمان، کلتوور).
n. (١) ئەلبانی؛ هاوولاتی‌یەکی ئەلبانی. (٢) زمانی ئەلبانی
albatross (al′bə-trôs′, al′bə-tros′), *n.* قەترەس: باڵندەیەکی دەریایی گەورەی قاچ پەردەداری دەنووك درێژو نووشتاوەیە
albeit (ôl-bē′it), *conj.* ئەگەرچی؛ هەرچەندە.
albescent (al-bes′nt), *adj.* سپی هەڵگەڕاو؛ سپی؛ سپیکار.
albinism (al′bə-niz′m), *n.* قژو پێست سپێتی؛ بێ ڕەنگی.
albino (al-bī′nō), *n.* (١) مرۆڤی قژو پێست سپی و چاو پەمەیی؛ مرۆڤی بێ ڕەنگ (٢) گیانەوەرو ڕووەکی بێ ڕەنگ یا کەم ڕەنگ
album (al′bəm), *n.* (١) ئەلبوم (وێنە). (٢) قەوان؛ ئەلبوم (مۆسیقا).
albumen (al-bū′mən), *n.* (١) سپێنەی هێلکە. (٢) پرۆتین.
albumin (al-bū′min), *n.* پرۆتین؛ جۆرێکە لە پرۆتین.
albuminous (al-bū′mi-nəs), *adj.* پرۆتینی؛ پرۆتینی تێدایە.
albuminuria (al-bū′mi-nyoor′i-ə), *n.* پرۆتیناوی بوونی میز (نەخۆشی).
alchemist (al′kə-mist), *n.* کیمیاگەری کۆن؛ زانای کیمیای کۆن.
alchemy (al′kə-mi), *n.* کیمیاگەریی کۆن؛ کیمیای کۆن
alcohol (al′kə-hôl′, al′kə-hol′), *n.* ئەلکحوول؛ خواردنەوەی- سەرخۆشکەر یا مەستکەر.
alcoholic (al′kə-hôl′ik, al′kə-hol′ik), *adj.* (١) ئەلکحوولی؛ تایبەتی بە خواردنەوەی سەرخۆشکەر. (٢) هۆی ئەلکحوولە
(٣) خووگرتوو بە خواردنەوەی سەرخۆشکەر یا مەستکەر
n. عەرەق خۆر؛ مەی خۆر.
alcoholism (al′kə-hôl′iz′m, al′kə-hol′iz′m), *n.* هەمیشە عەرەق خواردنەوە؛ خووی خواردنەوەی ماددەی ئەلکحوول یا سەرخۆشکەر.
Alcoran (al′kō-rän′, al′kō-ran′), *n.* قورئان.
alcove (al′kōv), *n.* قوژبن؛ کونج؛ سووچ.
alder (ôl′dēr), *n.* درەختێکە لە چنار دەچێت.
alderman (ôl′dēr-mən), *n.* (١) ئەندامی ئەنجوومەنی شارەوانی.

(۲) فەرمانڕەوای ناوچە لە ئینگلتەرەی کۆندا؛ جێگری پاشا

ale (āl), *n.* خواردنەوەیەکە لە بیرە دەچێت؛ بیرە

alehouse (āl′hous′), *n.* مەیخانە.

alert (ə-lûrt′), *adj.* وریا؛ هۆشیار؛ گوێ قوڵاغ؛ بەئاگا؛ زیت.

n. (۱) وریاکەرەوە؛ زەنگی وریاکردنەوە

(۲) ماوەی وریایی (بەتایبەتی لەپێش هێرشێکی ئاسمانیدا).

v.t. وریاکردنەوە؛ ئاگادارکردن.

on the alert, وریا؛ ئاگادار؛ گوێ قوڵاغ؛ ئامادە

alexandrine (al′ig-zan′drin), *n.* دێڕێکی شەش برگەیی هۆنراوە

alfalfa (al-fal′fə), *n.* سێپەرە؛ وێنجە

alfresco (al-fres′kō), *adv. & adj.* لەدەرەوە؛ لە شوێنی کراوەدا:

(an ~ party)

algae (al′jē), *n.pl.* قەوزە.

algebra (al′jə-brə), *n.* زانستی جەبر؛ جەبر.

algebraic (al′jə-brā′ik), *adj.* جەبری؛ تایبەتی بە زانستی جەبر.

algebraic equation, هاوکێشەی جەبری.

-algebraically *(adv.)*; algebraist *(n.)*.

Algerian (al-jêr′i-ən), *adj.* جەزائیری (گەل، زمان، کلتوور).

n. هاووڵاتییەکی جەزائیری؛ جەزائیری.

-algia (al′ji-ə, al′jə), پاشگرێکە بەمانای ئێش؛ ئازار.

(neuralgia)

alias (ā′li-əs), *n.* ناوی نهێنی؛ ناوی خوازراو

adv. بەو ناوە ناسراو: *(Bill ~ Jones)* .

alibi (al′ə-bī′), *n.* (۱) سەلماندنی نەبوونی گومانبارێک بە شوێنی ڕوودانی تاوانێکدا (دادگەری)؛ لە شوێنێکی تر بوونی گومانبار کاتی ڕوودانی تاوانەکە (۲) [Colloq.] بیانوو؛ بەهانە.

v.i. [Colloq.], بیانووهێنانەوە

alien (āl′yən, ā′li-ən), *adj.* دەرەکی؛ بێگانە؛ ناوەکی؛ ئاوارە.

n. بێگانە؛ بێگانەیەک؛ دەرەکییەک؛ ئاوارەیەک.

v.t. تاپۆی خانوو و زەوی‌وزار خستنە سەر کەسێکی تر.

alien to, نەگونجاو لەگەڵ؛ ناسرووشتی؛ پێ ڕانەهاتوو:

(Cruelty was quite alien to his nature.)

alienable (āl′yən-ə-b′l, ā′li-ən-ə-b′l), *adj.* دەگوازرێت (خاوەنێتی)؛ دەتوانرێت بسەنرێتەوە و بدرێت بە یەکێکی تر (ماف، خاوەنێتی زەوی‌وزار).

alienate (āl′yən-āt′, ā′li-ən-āt′), *v.t.* (۱) ئاوارەکردن؛ تەرەکردن؛ دڵ ڕەنجاندن؛ لەیەکتری کردن: *(His behavior ~d his friends.)*

(۲) تاپۆی خانوو و زەوی‌وزار خستنە سەر کەسێکی تر.

-alienator *(n.)*.

alienation (āl′yən-ā′shən, ā′li-ən-ā′shən), *n.* (۱) ئاوارەیی؛ هەستی ئاوارەیی؛ ناوەکێتی؛ دەرەکێتی؛ تەرەیی.

(۲) ئاوارەبوون؛ ناوەکی یا تەرەبوون.

alight (ə-līt′), *v.i.* (۱) دابەزین (لە ئەسپ، ئۆتۆمبێل):

(to ~ from a horse)

(۲) نیشتنەوە (باڵندە، فڕۆکە): *(The bird ~ed on a branch.)* .

(۳) دۆزینەوە بە ڕێکەوت: *(to ~ on an answer)* .

alight (ə-līt′), *adj.* هەڵگیرساو؛ گڕگرتوو؛ داگیرساو؛ ئاگرگرتوو

align (ə-līn′), *v.t.* (۱) ڕیزکردن؛ جووت کردن لەگەڵ یەکدا؛ ڕێک کردن.

(۲) خۆ دانەپاڵ؛ چوونە پاڵ: *(He ~ed himself with the liberals.)*

v.i. ڕیزبوون؛ جووت بوونی دوو هێڵ؛ ڕێک بوون

alignment (ə-līn′mənt), *n. Also* alinement, (۱) ڕیزکردن؛ ڕاستکردنەوە؛ جووت بوونی دوو هێڵ؛ ڕێک بوون

(۲) (أ) ڕێکی؛ ڕاستی (ب) ڕیز؛ هێڵی جووت کراو.

(۳) خۆ دانەپاڵ؛ چوونە پاڵ؛ لایەنگری؛ یەکگرتن.

(٤) نەخشەی ڕێگە دروستکردن

alike (ə-līk′), *adj.* چوونیەک؛ هاوچەشن؛ هاوشێوە؛ وەک یەک:

(All good books are ~.)

adv. (۱) وەک یەک؛ بە هەمان چەشن؛ بە هەمان شێوە:

(They dress and walk ~.)

(۲) ئەوەندەی یەک؛ بە هەمان ڕادە.

aliment (al′ə-mənt), *n.* بژێو؛ خۆراک؛ خواردەمەنی.

-alimental *(adj.)*.

alimentary (al′ə-men′tə-ri), *adj.* (۱) خواردەمەنی؛ خۆراک.

(۲) بووژێنەرەوە؛ وزەپێدەر؛ بژوێن.

alimentary canal (or tract), کۆئەندامی هەرس (کە لە دەمەوە دەست پێ دەکات هەتا کۆم)؛ بۆری خۆراک.

alimony (al′ə-mō′ni), *n.* نەفەقە؛ پارەی بڕاوە بۆ ژنی تەڵاقدراو.

alive (ə-līv′), *adj.* (۱) زیندوو.

(۲) نەمر؛ دوایی نەهاتوو؛ نەمردوو: *(Old hatreds remain ~.)*

(۳) وریا؛ هۆشیار؛ زیت.

alive and kicking, [Colloq.], زرت و زیندوو؛ زیت و زیندوو.

alkali (al′kə-lī′), *n.* قەلیە؛ قەلی.

adj. = alkaline.

alkaline (al′kə-līn′, al′kə-lin), *adj.* قەلیەیی.

alkalinity (al′kə-lin′ə-ti), *n.* قەلیەیی.

alkalize (al′kə-līz′), *v.t. Also* alkalinize, قەلیەکردن.

v.i. قەلیەبوون.

-alkalization *(n.)*.

alkaloid (al′kə-loid′), *n. & adj.* ماددەی نیمچە قەلیەیی.

all (ôl), *adj.* (۱) گشت؛ هەموو؛ سەرجەم؛ سەراپا. (۲) هەمووکەس.

(۳) تەواو: *(I said it in ~ sincerity.)* .

(٤) هەرچییەک.

(٥) تەنها؛ تەنیا؛ هەر: *(Life is not ~ pleasure.)* .

prep. (۱) هەمووکەسێک؛ هەمووان: *(A~ must die.)* .

(۲) هەمووشتێک: *(A~ is over between them.)*

(۳) هەمووی؛ گشتی: *(A~ of it is gone.)* .

n. (۱) هەموو ئەوەی کە هەیە: *(Give your ~.)* .

(۲) گشت؛ سەرجەم؛ هەموو.

adv. (۱) بەتەواوی؛ هەمووی: *(A~ worn out.)* .

(۲) هەریەکەی؛ یەکی: *(a score of thirty ~)* .

above all, لەپێش هەمووشتێکدا؛ لە هەمووشتێک زیاتر یا گرنگتر؛ لەسەرووی هەمووشتێکەوە.

after all, (۱) گوایە بۆچی وەها نەبێت؛ (لاقرتێ).

(۲) لەگەڵ ئەوەشدا: *(It wasn't a fine day, but after all the weather might have been worse.)*

all but, (۱) تەنها ئەوە نەبێت؛ تەنها.

(۲) ئەوەندەی نەمابوو؛ خەریک بوو: *(He all but admitted his guilt.)* .

all in all, بەگشتی؛ بەتێکڕایی؛ تێکڕا.

all over, (۱) کۆتایی هاتووە؛ تەواو؛ نەماوە.

(۲) لە هەمووشوێنێک؛ لە هەمووجێگەیەکدا.

(۳) [Colloq.], خۆی ئاسایی؛ وەک خۆی.

all the better, وەها باشتر.

all the same, لەگەڵ ئەوەشدا.

all the worse, وەها خراپتر.

at all, (۱) هیچ. (۲) بە هیچ جۆرێک؛ هەرگیز.

in all, بە هەمووی؛ سەرجەم.

one and all, هەموو پێکەوە و بە جیاجیایش.

Allah (al′ə, ä′lə), *n.* خودا.

all-around (ôl′ə-round′), *adj.* (۱) گشتی.

(۲) فرە توانا؛ فرە کەڵک؛ بۆ گەلێک شت بەکاردەهێنرێت

allay (ə-lā′), *v.t.* (١) هێمن کردنەوە؛ دامرکاندنەوە (ترس):
(to ~ someone's fears)
(٢) کەمکردنەوە؛ سووك کردن (بار، خەم، ئازار).
allegation (al′ə-gā′shən), *n.* (١) وا ووتن؛ وا گەیاندن؛ داواکاری.
(٢) بەڵگە
allege (ə-lej′), *v.t.* (١) وا ووتن؛ وا گەیاندن.
(٢) بەڵگەهێنانەوە.
allegedly (ə-lej′id-li), *adv.* گوایە؛ بەناو؛ وا دانراو؛ وا ناوبراو؛ وا ووتراو.
allegiance (ə-lē′jəns), *n.* (١) پەیوەندی نێوان ڕەنجبەرو ئاغا یا دەرەبەگ (٢) دڵسۆزی (بۆ وولات یا میری)؛ ئەرکی ئەم دڵسۆزی‌یە.
(٣) دڵسۆزی (بۆ مەسەلە، ئاڵا، بیروباوەڕ، یا کەسێك).
allegory (al′ə-gôr′i, al′ə-gō′ri), *n.* (١) چیرۆکێکی نیشانەیی، هێمایی یا مەجازی. (٢) نیشانەیی؛ هێمایی؛ مەجازی.
-allegoric *(adj.)*; **allegorical** *(adj.)*; **allegorically** *(adv.)*.
alleluia (al′ə-lōō′yə), *interj. & n.* هەلیلویا: سوپاس بۆ خودا؛ لە خودا بەزیاد بێت.
allergen (al′ẽr-jən), *n.* ماددەی هەستیاری: هەر ماددەیەك کە ببێتە هۆی لیرو لەش خوراندن لە هەندێك کەسدا (وەك هەڵاڵە، تەپ‌وتۆز... هتد).
allergic (ə-lũr′jik), *adj.* هەستیار (پزیشکەوانی) (ووشەی پێشوو ببینە).
allergist (al′ẽr-jist), *n.* پزیشکی هەستیاری
allergy (al′ẽr-ji), *n.* هەستیاری (نەخۆشی): بریتی‌یە لە پژمین‌و ئاو لە لووت‌و چاو هاتن‌و لەش خوران‌و لیرکردن‌و هەناسە سواربوون بەهۆی هەندێك خواردەمەنی‌و دەرمان‌و هەڵاڵەو تەپ‌وتۆزو پووشەوە.
alleviate (ə-lē′vi-āt′), *v.t.* سووك کردن یا کەمکردنەوە (ناخۆشی، ئێش‌و ئازار): *(to ~ the suffering of the oppressed)* .
-alleviation *(n.)*; **alleviator** *(n.)*.
alley (al′i), *n.* کۆڵان؛ لاکۆڵان.
blind alley, (١) کوێرە کۆڵان؛ کۆڵانی دەرنەچوو.
(٢) هەوڵ‌و تەقەلای بێ سوود؛ بیروباوەڕ یا کاری بێ بەرهەم.
up one's alley, [Slang], شارەزایی زۆری تێدا هەیە؛ ئیشی خۆیەتی؛ زۆری لێ دەزانێت؛ لەگەڵ حەزو توانایدا باش دەگونجێت:
(Writing a book about gardening would be up his alley.)
alleyway (al′i-wā′), *n.* کۆڵان؛ لاکۆڵان
All Fools' Day, ڕۆژی (١) ی نیسان؛ درۆی نیسان.
all fours, چوار پێ؛ هەر چوار پەلی مرۆڤ یا گیاندارێك.
go on all fours, (١) بە گاگۆڵکێ ڕۆیشتن؛ گاگۆڵکێ کردن.
(٢) بە ڕێکی ڕۆیشتن.
alliance (ə-lī′əns), *n.* (١) یەکێتی؛ یەککگرتن.
(٢) خزمایەتی (لەڕێگەی ژنهێنان‌و شووکردنەوە).
(٣) هاوپەیمانی؛ یەکێتی (چەند وولاتێك، حیزب، یا ڕێکخراو).
(٤) ئەندامانی ئەم یەکێتی‌یە. (٥) هاوسرووشتی.
allied (ə-līd′), *adj.* (١) یەککگرتوو (لەڕێگەی خزمایەتی یا پەیمانەوە)؛ هاوپەیمان. (٢) هاوسرووشت؛ نزیك:
(Anatomy and biology are ~ sciences.)
(٣) [A-]، تایبەتی بە هاوپەیمانەکانی جەنگی جیهانی‌ی یەکەم‌و دووەم.
Allies (al′īz, ə-līz′), *n.pl.* هاوپەیمانانی جەنگی جیهانی‌ی یەکەم‌و دووەم
alligator (al′ə-gā′tẽr), *n.* (١) تیمساحی ئەمەریکی
(٢) چەرمی تیمساحی ئەمەریکی.
(٣) مەکینە یا ئامێرێکی دەم وەك هی تیمساح، واتە مشاری‌و بەهێز.
all-important (ôl′im-pôr′t'nt), *adj.* زۆر گرنگ؛ پێویست.
all-inclusive (ôl′in-klōō′siv), *adj.* گشتگر؛ گشتی.
alliterate (ə-lit′ẽr-āt′), *v.i. & v.t.* لەیەکچوواندنی دەنگی سەرەتای چەند ووشەیەکی ڕستەیەك (زمانەوانی).
alliteration (ə-lit′ẽr-ā′shən), *n.* لەیەکچوونی دەنگی سەرەتای چەند ووشەیەکی ڕستەیەك:
(Wailing in the winter wind; busy as a bee.)
-alliterative *(adj.)*.
allo- (al′ō, al′ə), پێشگرێکە بەمانای: جیا؛ جیاواز؛ ناوێزە:
(allomorph, allogamy)
allocate (al′ə-kāt′, al′ō-kāt′), *v.t.* (١) بۆ بڕینەوە (پارە)؛ بۆ دانان (پارە، کات)؛ بۆ تەرخان کردن. (٢) دابەشکردن؛ بەش بەش کردن.
allocation (al′ə-kā′shən, al′ō-kā′shən), *n.* (١) بۆ بڕینەوە، دانان، یا تەرخان کردن (پارە، کات... هتد). (٢) بەش؛ بەشی بۆ بڕاوە
allocution (al′ə-kū′shən, al′ō-kū′shən), *n.* ووتاری-ئامۆژگاری؛ پەند.
allogamy (ə-log′ə-mi), *n.* لێکدانی دوو گوڵی جیاواز؛ تێکەڵە پیتێن.
-allogamous *(adj.)*.
allomorph (al′ə-môrf′), *n.* ئەلۆمۆرف (زمانەوانی): هەریەکە لە دەنگ یا شێوە جیاوازەکانی " مۆرفیم " ێکە (بۆ نموونە: دەنگی " س " لە ووشەی cats داو دەنگی " ز " لە ووشەی dogs داو دەنگی " ئز " لە ووشەی horses دا، هەریەکەیان " ئەلۆمۆرف " ی " مۆرفیم " ی " S " ن).
(" مۆرفیم " یش بچووکترین دانەی واتاداری ووشە یا زمانە).
allopathy (ə-lop′ə-thi), *n.* چارەسەرکردنی نەخۆشی بە دەرمانێك کە ئەنجامەکانی دژ بێت بەو ئەنجامانەی لە نەخۆشی‌یەکەوە پەیدا دەبێت.
allophone (al′ə-fōn′), *n.* ئەلۆفۆن (زمانەوانی): هەریەکە لە دەنگ یا شێوە جیاوازەکانی " فۆنیم " ێك (بۆ نموونە: دەنگی " p " لە ووشەی " pit " و دەنگی " p " لە ووشەی " spit " دا، هەریەکەیان پێیان دەووترێت: " ئەلۆفۆن " ی " فۆنیم " ی " p ").
(" فۆنیم " یش بریتی‌یە لە بچووکترین دانەی دەنگی زمان).
allot (ə-lot′), *v.t.* (١) دابەشکردن؛ بەشکردن.
(٢) بۆ بڕینەوە (پارە)؛ بۆ دانان؛ بۆ تەرخان کردن؛ پێدان:
(Each speaker is ~ed five minutes.)
allotment (ə-lot′mənt), *n.* بەش؛ پێدراو.
all-out (ôl′out′), *adj.* [Colloq.], تەواو؛ گشتی؛ بەدڵ:
(an ~ effort)
allover (ôl′ō′vẽr), *adj.* (١) بەسەر هەموو ڕووەکەیدا.
(٢) هەموو ڕوو نەخشێنراو.
n. قوماشێکی هەموو ڕوو نەخشێنراو.
allow (ə-lou′), *v.t.* (١) هێشتن؛ هێلان؛ ڕێگەدان؛ ماوەدان؛ بەر بۆ بەرەڵاکردن: *(We weren't ~ed to leave.)*
(٢) پێدان. (٣) ڕێگەی چوونەژوورەوە دان: *(Dogs are not ~ed.)* .
(٤) پێ‌لێنان؛ دان پیانان.
(٥) ڕەچاوکردن: *(to ~ an inch for shrinkage)* .
allow for, ماوەدان؛ ڕەچاوکردن؛ حساب بۆ کردن.
allowable (ə-lou′ə-b'l), *adj.* دەهێڵرێت؛ ڕێگە دەدرێت؛ ماوە دەدرێت؛ ماوەدراو.
allowance (ə-lou′əns), *n.* (١) هێشتن؛ ڕێگەدان؛ ماوەدان.
(٢) شتی ڕێگەپێدراو. (٣) (ا) مووچە؛ مانگانە.
(ب) ڕۆژانە، هەفتانە، یا مانگانەی منداڵ؛ پارەی خەرجی؛ بەشی پێدراو.
(٤) نرخ داشکاندن
make allowance (or allowances), ڕەچاوکردن؛ حساب بۆ کردن.
make allowance (or allowances) for, (١) چاو لێ پۆشین؛ لێبووردن (بەهۆی باری تایبەتی‌یەوە)؛ بیانوو بۆ هێنانەوە.
(٢) ماوەدان؛ ڕەچاوکردن.
alloy (al′oi, ə-loi′), *n.* (١) داڕشتە؛ داڕێژەی کانزایی.
(٢) کانزایەکی بێ نرخی تێکەڵاوکراو بە کانزایەکی بەنرخ.
(٣) شتێکی بێ نرخە کە نرخی شتێکی بەنرخ دەهێنێتە خوارێ ئەگەر تێکەڵی

بکرێت.

(١) تێکەڵاوکردنی کانزا (٢) هێنانەخوارەوەی نرخی کانزایەکی بەنرخ *v.t.*
بە تێکەڵاوکردنی لەگەڵ کانزایەکی بێنرخدا.
(٣) نرخ کەمکردنەوەی شتی بەنرخ بە تێکەڵاوکردنی لەگەڵ شتی بێنرخدا.

all-purpose (ôl′pūr′pəs), *adj.* بۆ هەموو مەبەستێك دەگونجێت یا
دەشێ گشت مەبەستی.

all-right (ôl′rīt′), *adj.* دەشێ؛ باشە؛ خراپ نییە؛ مام ناوەندی.
(٢) سەلامەتە؛ ئازاری نەبووە (٣) راست؛ تەواو.
(٤) بەڵێ؛ زۆرباشە؛ باشە.

all-round (ôl′round′), *adj.* = **all-around.**

allspice (ôl′spīs′), *n.* (١) بەری درەختێکی ناوچە گەرمەکانە ئاڵەتی
شیرینی لێ دەگیرێت. (٢) ئاڵەتی شیرین.

allude (ə-lōōd′, ə-lūd′), *v.i.* ناوبردن؛ ناوهێنانی ناڕاستەوخۆ.

allure (ə-loor′, ə-lyoor′), *v.t. & v.i.* فریودان؛ دڵفڕاندن؛
ڕاکێشان.

n. تواناى فریودان؛ دڵفڕاندن.

allurement (ə-loor′mənt, ə-lyoor′mənt), *n.* (١) فریودەر.
(٢) فریودان؛ دڵفڕاندن؛ ڕاکێشان.

alluring (ə-loor′iŋ, ə-lyoor′iŋ), *adj.* دڵفڕێن؛ فریودەر.

allusion (ə-lōō′zhən, ə-lū′zhən), *n.* ناوهێنانی ناڕاستەوخۆ؛
ناوبردن.

-allusive *(adj.).*

alluvion (ə-lōō′vi-ən, ə-lū′vi-ən), *n.* (١) لافاو؛ ناوهەڵسان.
(٢) ڕاماڵینی قەراغی ڕووبارو دەریا بە ئاو. (٣) لیتەی بەجێماو دوای بەرزاو.
(٤) زیادبوونی زەوی بەم لیتەیە.

alluvium (ə-lōō′vi-əm, ə-lū′vi-əm), *n.* لیتەی بەجێماوی دوای
هەڵسانی ئاوی ڕووبارو دەریا.

ally (ə-lī′), *v.t.* (١) (with ~)، پەیمان بەستن (وڵات، حیزب... هتد)؛
یەککگرتن (٢) هاوسرووشت بوون؛ لەیەکچوون
n. (١) هاوپەیمان؛ پشتیوان؛ لایەنگر. (٢) ژێردەست؛ یاریدەدەر؛ خواردەست.
(٣) ڕیندەوەر یا ڕووەکی هاوسرووشت

almanac (ôl′mə-nak′), *n.* ڕۆژنامە؛ ساڵنامە.

almighty (ôl-mī′ti, ôl′mī′ti), *adj.* (١) زۆر بەهێز؛ مەزن
(٢) [Slang]، گەورە؛ نێجگار؛ زۆر.

the Almighty, خود؛ خودای مەزن؛ خودای گەورە.

almond (ä′mənd, am′ənd), *n.* (١) بادەم (٢) دار بادەم.
(٣) ڕەنگ بادەمی.
adj. (١) بادەمی (ڕەنگ، شێوە، تام). (٢) لە بادەم دروستکراو.

almoner (al′mən-ẽr, ä′mən-ẽr), *n.* لێپرسراوی خێر دابەشکردن
لەلایەن کڵێسە یا خێزانێکی دەوڵەمەندەوە.

almonry (al′mən-ri, ä′mən-ri), *n.* شوێنی خێر بەخشینەوە

almost (ôl′mōst, ôl′mōst′), *adv.* (١) نزیکەی؛ نزیکی.
(٢) خەریکە؛ خەریك بوو؛ ئەوەندەی نەمابوو؛ ئەوەندەی نەماوە:
(We were ~ home.)

alms (ämz), *n.* خێر

almsgiver (ämz′giv′ẽr), *n.* خێرکەر؛ خێرەومەند؛ خێرخوا.

almsgiving (ämz′giv′iŋ), *n.* خێرکردن؛ خێرەومەندی؛
خێرخوایی.

almshouse (ämz′hous′), *n.* هەژارخانە؛ فەقیرخانە؛ تەمەڵخانە.

almsman (ämz′mən), *n.* هەژارێکی بە خێر ژیاو؛ سواڵکەر

almswoman (ämz′woom′ən), *n.* ژنی بە خێر ژیاو؛ ژنە سواڵکەر.

aloft (ə-lôft′, ə-loft′), *adv.* (١) بەرز؛ باڵا؛ بڵند.
(٢) بەسەر دارکەشتییەوە.

aloha (ə-lō′ə, ä-lō′hä), *n. & interj.* ڕۆژباش؛ خواخافیز.

alone (ə-lōn′), *adj. & adv.* (١) بە تەنها؛ بە تەنهایی؛ سەڵت
(٢) هەر؛ هەر ئەوەندە.

leave alone, (١) بە تەنها بەجێهێشتن.
(٢) [Colloq.]، وازلێهێنان؛ بەڕۆك بەردان؛ دەستکاری نەکردن.

let alone, (١) وازلێهێنان؛ بەڕۆك بەردان؛ دەستکاری نەکردن.
(٢) نەخوازەلا؛ ئەوە هەر هیچ:
(We didn't have a dime, let alone a dollar.)

let well enough alone, دەستکاری شتێك نەکردن کە خۆی لەخۆیدا
باش بێت.

along (ə-lôŋ′, ə-loŋ′), *prep.* بە تەنیشتو بە درێژایی؛ بە قەراغ؛
بە لا: *(A~ the wall there is a hedge.)*.

adv. (١) بە درێژایی؛ بە درێژی؛ بە قەراغ؛ بە تەنیشت.
(٢) بۆ پێشەوە: *(He walked ~ by himself.)*.
(٣) (with ~)، پێکەوە؛ لەگەڵ: *(~ with his friends)*.
(٤) لەگەڵ خۆدا: *(She took her camera ~ .)*.

all along, بە درێژایی کات؛ هەر لە سەرەتاوە:
(I knew all along that this would happen.)

along with, (١) لەگەڵ؛ لەتەك. (٢) هەروەها؛ زیاد لەوەیش.

get along, (١) پێشکەوتن. (٢) سەرکەوتن.
(٣) لەگەڵ سازان؛ لەگەڵ یەکتری گونجان؛ لەگەڵ دەربردن.
(٤) [Colloq.]، ڕۆیشتن.

go along with, قایل بوون؛ پەسەندکردن؛ پەلپ نەگرتن.

alongside (ə-lôŋ′sīd′, ə-loŋ′sīd′), *adv. & prep.* بە تەنیشتو
بە درێژایی؛ بە قەراغ.

aloof (ə-lōōf′), *adv. & adj.* (١) دوور.
(٢) دوورەپەرێز؛ گۆشەگیر: *(She is ~ . ; His manner was ~ .)*

aloofness (ə-lōōf′nis), *n.* دوورەپەرێزی؛ گۆشەگیری؛ تەریکی؛
خۆ تێ نەگەیاندن.

aloud (ə-loud′), *adv.* (١) بە دەنگی بەرز؛ بە قایم.
(٢) بەدەنگ: *(reading ~)*.

alpaca (al-pak′ə), *n.* (١) گیاندارێکە وەك مەڕ وایە، نەختێك گەورەترە.
(٢) خوری ئەم گیاندارە. (٣) قوماشی ئەم خورییە.

alpha (al′fə), *n.* (١) ئەلف: یەکەم تیپی ئەلفوبێی یۆنانییە.
(٢) سەرەتا. (٣) گەشترین ئەستێرەی کۆنەستێرەیەك.

alpha and omega, (١) یەکەمو دواهەمین تیپی ئەلفوبێی یۆنانی.
(٢) سەرەتاو کۆتایی؛ سەرتاخوار؛ هەمووی. (٣) گرنگترین بەشی شتێك

alphabet (al′fə-bet′), *n.* (١) ئەلفوبێ.
(٢) سەرەتا (زانست)؛ بنچینە.

alphabetic (al′fə-bet′ik), *adj.* = **alphabetical.**

alphabetical (al′fə-bet′i-k'l), *adj.* ئەلفوبێیی؛
بەپێی ئەلفوبێ و بەڕیز.

-alphabetically *(adv.).*

alphabetize (al′fə-bə-tīz′), *v.t.* (١) ڕێکخستن یا ڕیزکردن بەپێی
ئەلفوبێ. (٢) بە ئەلفوبێ نووسین؛ ئەلفوبێ بۆ دانان.

Alpine (al′pīn, al′pin), *adj.* (١) ئەلپی؛ تایبەتی بە شاخی ئەلپ
یا دانیشتووەکانی. (٢) قەوقاسی؛ کەسێکی قەوقاسی یا سپی.
(٣) [a-]، تایبەتی بە شاخی بەرز؛ وەك شاخی بەرز.
(٤) [a-]، لە بەرزاییدا دەڕوێت.
n. قەوقاسی؛ کەسێکی قەوقاسی یا سپی.

alpinist, Alpinist (al′pin-ist), *n.* شاخەوان.

already (ôl-red′i), *adv.* بەر لەوە؛ لەپێش ئەوەدا؛ پێش ئێستا؛
لەپێشدا: *(The train has ~ left. ; I have ~ been there.)*.

alright (ôl′rīt′), *adv.* = **all right.**

also (ôl′sō), *adv.* هەروەها؛ هەم؛ زیاد لەوەیش؛ – یش.

altar (ôl′tẽr), *n.* (١) پێش نوێژگا؛ میحراب (کڵێسە).
(٢) قوربانیگا (کڵێسە).

lead to the altar, ماره‌کردن؛ ژنهێنان.

alter (ôl′tẽr), *v.t.* (١) گۆڕین
(٢) جل کورتکردنه‌وه یا درێژکردن؛ جل چاك كردن.
v.i. گۆڕان

alterable (ôl′tẽr-ə-b'l), *adj.* ده‌گۆڕێت؛ ده‌توانرێت بگۆڕێت.

alteration (ôl′tẽr-ā′shən), *n.* (١) گۆڕین؛ گۆڕان.
(٢) جل كورتكردنه‌وه یا درێژكردن؛ جل چاك كردن.

altercate (ôl′tẽr-kāt′, al′tẽr-kāt′′), *v.i.* ده‌مه‌قاڵێ بوون؛
شه‌ڕكردن؛ به‌یه‌كدا هه‌ڵشاخان.

altercation (ôl′tẽr-kā′shən, al′tẽr-kā′shən), *n.* ده‌مه‌قاڵێ؛
شه‌ره‌قسه؛ به‌یه‌كدا هه‌ڵشاخان؛ به‌یه‌كداهاتن.

alterego (al′tẽr-ē′gō, ôl′tẽr-ē′gō), [L.], (١) كه‌سێكی وه‌ك خۆ؛
خۆی تر؛ خۆی دووه‌م. (٢) براده‌رێكی نزیك؛ هاوڕێیه‌كی باوه‌ڕپێكراو.

alternate (ôl′tẽr-nit, al′tẽr-nit), *adj.* به نۆره؛ نۆره؛ یه‌ك به یه‌ك:
(The two roommates cook on ~ days.)
n. جێگر؛ له‌باتی
v.t. نۆره‌پێكردن
v.i. (١) نۆره‌كردن. *(Good times ~ with bad.)*
(٢) جێگۆڕكێ كردن.

alternately (ôl′tẽr-nit-li, al′tẽr-nit-li), *adv.* به نۆره.

alternating current, ته‌وژمی كاره‌بای به نۆره؛ كاره‌بای نۆره‌تاو؛
ته‌زووی كاره‌بای گۆڕاو یا ناڕاسته‌وخۆ.

alternation (ôl′tẽr-nā′shən, al′tẽr-nā′shən), *n.* نۆره‌كاری؛
نۆره

alternative (ôl-tũr′nə-tiv, al-tũr′nə-tiv), *n.* (١) چار؛ چاره:
(When his car broke down, he had no ~ but to walk home.)
(٢) له‌باتی؛ جێگر؛ بریتی.

alternatively (ôl-tũr′nə-tiv-li, al-tũr′nə-tiv-li), *adv.* له‌-
لایه‌كی تره‌وه؛ له سه‌رێكی تره‌وه.

alternator (ôl′tẽr-nā′tẽr, al′tẽr-nā′tẽr), *n.* دینه‌مۆ.

although, altho (ôl-*th*ō′), *conj.* هه‌رچه‌نده؛ ئه‌گه‌رچی؛
له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌شدا.

altitude (al′tə-tōōd′, al′tə-tūd′), *n.* به‌رزی (له ئاستی ده‌ریاوه)؛
به‌رزایی

altogether (ôl′tə-ge*th*′ẽr), *adv.* (١) هه‌موو؛ هه‌موو پێكه‌وه؛
هه‌مووی؛ به‌ته‌واوی. (٢) به‌تێكڕایی؛ تێكڕا؛ به‌گشتی.

in the altogether, [Colloq.], به ڕووتی؛ ڕووت؛ بێ جل‌وبه‌رگ.

altruism (al′trōō-iz'm), *n.* سوودی خه‌ڵك ویستن؛ خه‌ڵك خوایی؛
خۆنه‌په‌رستی.

altruist (al′trōō-ist), *n.* سوودی خه‌ڵك ویست؛ خه‌ڵك خوا؛
خۆنه‌په‌رست.

altruistic (al′trōō-is′tik), *adj.* سوودی خه‌ڵك ویست؛ خه‌ڵك خوا؛
خۆنه‌په‌رست: *(an ~ person, attitude, act, etc.)*.

-altruistically *(adv.)*.

alum (al′əm), *n.* زاخ

aluminium (al′yoo-min′i-əm), *n.* [British], = **aluminum**.

aluminum (ə-lōō′mi-nəm), *n.* ئافۆن؛ ئه‌له‌منیۆم.

alumna (ə-lum′nə), *n.* (*pl.* **alumnae**), ده‌رچووی زانكۆ، دانشگا،
یا قوتابخانه‌یه‌ك (ئافره‌ت).

alumnus (ə-lum′nəs), *n.* (*pl.* **alumni**), ده‌رچووی زانكۆ، دانشگا،
یا قوتابخانه‌یه‌ك (پیاو).

alveolar (al-vē′ə-lẽr), *adj.* (١) تایبه‌تی به كون یا بۆشایی
تونێكاری؛ كوندار؛ بۆش.
(٢) تایبه‌تی به ده‌نگی (t, d, s) كه بۆ وتنیان سه‌ری زمان له پووكی
ناوه‌وه‌كی ددانه‌كانی سه‌ره‌وه‌ی پێشه‌وه ده‌دات (ده‌نگزانی).
n. ده‌نگی تیپی (t, d, s)

alveolate (al-vē′ə-lit), *adj.* خانه‌خانه‌دار (وه‌ك شانه‌ی هه‌نگوین)؛
كون كون؛ كوندار.

alveolus (al-vē′ə-lus), *n.* (١) كون (شانه‌ی هه‌نگوین، سی، شوێن-
ددان)؛ بۆشایی؛ خانه. (٢) ڕه‌گی پووكی ددانی سه‌ره‌وه‌ی پێشه‌وه له هه‌ردوو
دیوه‌وه.

alvine (al′vin, al′vīn), *adj.* تایبه‌تی به سك؛ تایبه‌تی به سك‌و
ڕیخۆڵه.

always (ôl′wiz, ôl′wāz), *adv.* هه‌میشه؛ هه‌رده‌م؛ بێ ووچان؛
به‌رده‌وام.

am (am; *unstressed,* əm), – م؛ شێوه‌ی كرداری " بوون " ه بۆ كاتی
ئێستا له‌گه‌ڵ ڕاناوی تاكی ئاماده‌دا:
(I am a teacher. I am a Kurd.)

A.M., a.m., پێش نیوه‌ڕۆ؛ به‌یانی.

amain (ə-mān′), *adv.* [Archaic or Poetic], (١) به توندوتیژی؛
به قایم؛ به هێز. (٢) به په‌له؛ خێرا؛ گورج؛ له‌پڕ. (٣) ئێجگار؛ زۆر

amalgam (ə-mal′gəm), *n.* (١) داڕشته‌ی جیوه‌و كانزایه‌كی وه‌ك زیو.
(٢) ئاوێته؛ داڕێژه؛ شتێكی هه‌مه‌چه‌شن.

amalgamate (ə-mal′gə-māt′), *v.t.* (١) داڕشتنی جیوه‌و كانزا.
(٢) تێكه‌ڵ كردن؛ یه‌ك پێگرتن؛ كردن به یه‌ك؛ یه‌كخستن.
v.i. (١) داڕشتن. (٢) تێكه‌ڵ بوون؛ یه‌كگرتن؛ بوون به یه‌ك.

-amalgamator *(n.)*.

amalgamation (ə-mal′gə-mā′shən), *n.* (١) داڕشتن؛ داڕێژان.
(٢) یه‌كگرتن (چه‌ند كۆمپانیایه‌ك)؛ بوون به یه‌ك.
(٣) توانه‌وه‌ی كانزا له جیوه‌دا بۆ داڕشتن (كیمیاگه‌ری).

amaranth (am′ə-ranth′), *n.* (١) هه‌میشه به‌هار (گوڵ‌و ڕووه‌ك).
(٢) [Poetic]، گوڵێكی ئه‌فسانه‌یی هه‌میشه گه‌شه. (٣) ئه‌رخه‌وانی

amaranthine (am′ə-ran′thin), *adj.* (١) تایبه‌تی به گوڵ یا
ڕووه‌كی هه‌میشه به‌هار (٢) هه‌میشه گه‌ش؛ هه‌میشه جوان؛ نه‌مر.
(٣) ئه‌رخه‌وانی؛ ئه‌رخه‌وانی‌یه‌كی تێر.

amass (ə-mas′), *v.t.* كۆكردنه‌وه؛ كۆمه‌ڵ كردن؛ كه‌ڵه‌كه‌كردن.

amateur (am′ə-choor′, am′ə-toor′), *n.* (١) ئاره‌زووباز؛
هه‌وه‌سكار. (٢) ناكارامه؛ نه‌زان؛ نه‌شاره‌زا.
adj. (١) تایبه‌تی به ئاره‌زووباز یا هه‌وه‌سكار.
(٢) ناكارامانه؛ نه‌زانانه؛ نه‌شاره‌زایانه.

-amateurism *(n.)*.

amateurish (am′ə-choor′ish, am′ə-toor′ish), *adj.* نه‌زان؛
نه‌شاره‌زا؛ هه‌وه‌سكارانه؛ ناكارامانه.

-amateurishly *(adv.)*; **amateurishness** *(n.)*.

amative (am′ə-tiv), *adj.* هه‌میشه له‌سه‌ر هه‌وه‌س (جووت بوون)؛
شه‌یدای دڵداری‌و جووت بوون.

amatory (am′ə-tôr′i, am′ə-tō′ri), *adj.* تایبه‌تی به دڵداری؛
تایبه‌تی به خۆشه‌ویستی.

amaze (ə-māz′), *v.t.* سه‌رسووڕماندن؛ سه‌رسام كردن.

amazement (ə-māz′mənt), *n.* (١) سه‌رسووڕمان؛ سه‌رسامی.
(٢) [Obs.]، په‌شۆكاوی.

amazing (ə-māz′iŋ), *adj.* سه‌یر؛ سه‌رسامكه‌ر؛ سه‌رسووڕمێن؛
سه‌رنج ڕاكێشه‌ر.

Amazon (am′ə-zon′, am′ə-z'n), *n.* (١) ژنه جه‌نگاوه‌رێكی نزیك
ده‌ریای ڕه‌ش (ئه‌فسانه‌ی یۆنانی). (٢) [a-]، سه‌ربازی ژن.
(٣) [a-]، ژنێكی زل چوارشانه؛ ئافره‌تی كه‌ته.
(٤) ئه‌مازۆن: ڕووبارێكه له ئه‌مه‌ریكای باشوور. (٥) جۆره مێرووله‌یه‌كه.
(٦) جۆره تووتی‌یه‌كه.

ambassador (am-bas′ə-dẽr), *n.* (١) باڵیۆز.
(٢) نوێنه‌ری تایبه‌تی.

-ambassadorial *(adj.)*.

ambassadorship (am-bas′ə-dẽr-ship′), *n.* بالیۆزی؛ پلەوپایەو ئەرك‌و دەسەلاتی بالیۆزێك.

amber (am′bẽr), *n.* (١) ڕەردوویی؛ بەردێکی بەنرخی زەردە. (٢) زەرد.

adj. (١) زەرد. (٢) لە زەردوویی دروستکراو.

ambi- (am′bi, am′bə), پێشگرێکە بەمانای هەردووکیان؛ هەردوو؛ دوو؛ دووان.

ambidexter (am′bə-dek′stẽr), *adj.* (١) دەتوانێت هەردوو دەستی وەك یەك‌و بە باشی بەکاربهێنێت. (٢) دووڕوو؛ بێبار؛ ناپاك.

n. (١) کەسێك کە بتوانێت هەردوو دەستی وەك یەك‌و بە باشی بەکاربهێنێت. (٢) کەسێکی دووڕوو، بێبار، یا ناپاك.

ambidexterity (am′bə-deks-ter′ə-ti), *n.* (١) توانای هەردوو دەست وەك یەك بەکارهێنان. (٢) دووڕوویی؛ بێباری؛ ناپاکی.

ambidextrous (am′bə-dek′strəs), *adj.* (١) دەتوانێت هەردوو دەستی وەك یەك‌و بە باشی بەکاربهێنێت. (٢) لێهاتوو؛ بەتوانا. (٣) دووڕوو؛ بێبار؛ ناپاك.

ambience (am′bi-əns), *n.* ژینگە؛ دەوروبەر؛ چۆنێتی‌یەکی تایبەتی کە دەوروبەرێکی هەموو گرتبێتەوە.

ambient (am′bi-ənt), *adj.* لە هەموولایەکەوە؛ بە هەرچواردەوردا؛ بە دەوروبەردا.

ambiguity (am′bi-gū′ə-ti), *n.* (١) لێڵی؛ ناڕوونی؛ پێچ‌وپەنا؛ دوو مانا بەخشین. (٢) ووتەیەکی لێڵ یا دوومانابەخش

ambiguous (am-big′ū-əs), *adj.* (١) دوومانابەخش؛ فرە مانا. (٢) لێڵ (ووتە، تێبینی)؛ ناڕوون؛ پێچ‌وپەنادار

ambit (am′bit), *n.* (١) کەمەرە؛ چێوە. (٢) سنوور؛ مارە؛ مەودا.

ambition (am-bish′ən), *n.* (١) بەرزی خوازی (ناوبانگ، سامان، دەسەلات). (٢) خواستی بەرز؛ ئاواتی بەرز.

ambitious (am-bish′əs), *adj.* (١) بەرزی خواز (ناوبانگ، سامان، دەسەلات). (٢) کۆششکەر.

ambivalence (am-biv′ə-ləns), *n.* دوو هەست هەبوون بەرامبەر بە مرۆڤ، شت، یا کردارێك (وەك خۆشویستن‌و ڕق لێ بوون)؛ دووهەستی؛ دوودڵی ڕاڕایی

ambivalent (am-biv′ə-lənt), *adj.* دوودڵ بەرامبەر بە مرۆڤ، شت، یا کردارێك (وەك ویستن‌و نەویستن لە هەمان کاتدا)؛ دووهەست؛ دوو هەستی دژ بە یەك.

amble (am′b′l), *v.i.* (١) بەسەرخۆ ڕۆیشتن (ئەسپ). (٢) پیاسەکردن؛ بە هێواشی ڕۆیشتن.

n. (١) ڕەوت (ئەسپ). (٢) پیاسە.

ambrosia (am-brō′zhi-ə, am-brō′zhə), *n.* (١) خۆراکی خواو باموورخواو بوونەوەرە نەمرەکان (ئەفسانەی یۆنانی‌و ڕۆمانی). (٢) خواردنێکی زۆر خۆش؛ شتێکی بۆن خۆش. (٣) جۆرە ڕووەکێکە.

ambrosial (am-brō′zhi-əl, am-brō′zhəl), *adj.* (١) شایانی خواو باموورخوایە. (٢) زۆر خۆش (خواردن، بۆن... هتد).

ambrosian (am-brō′zhi-ən, am-brō′zhən), *adj.* = **ambrosial.**

ambulance (am′byoo-ləns), *n.* ئوتومبێلی فریاکەوتن؛ ئوتومبێلی ئاکاو

ambulate (am′byoo-lāt′), *v.i.* گەڕان؛ پیاسەکردن؛ جوولان.

-ambulation *(n.)*; **ambulator** *(n.)*.

ambulatory (am′byoo-lə-tôr′i, am′byoo-lə-tō′ri), *adj.* (١) تایبەتی بە گەڕان، پیاسە، یا جوولان. (٢) دەتوانێت بگەڕێت؛ لە جێگەدا نەکەوتووە. (٣) گەڕۆك. (٤) دەتوانرێت بگۆڕرێت (وەسیەتنامە).

ambuscade (am′bəs-kād′), *n.*, *v.t. & v.i.* = **ambush.**

ambush (am′boosh), *n.* بۆسە؛ داو.

v.t. & v.i. بۆسە دانان؛ داو بۆ نانەوە

-ambusher *(n.)*.

ameba (ə-mē′bə), *n.* = **amoeba.**

amebic (ə-mē′bik), *adj.* = **amoebic.**

ameliorable (ə-mēl′yə-rə-b′l), *adj.* چاك دەکرێت (بارودۆخ).

ameliorate (ə-mēl′yə-rāt′), *v.t.* چاك کردن (بارودۆخ)؛ باشترکردن.

v.i. چاك بوون (بارودۆخ)؛ باشتربوون.

-ameliorant *(n.)*; **ameliorative** *(adj.)*; **ameliorator** *(n.)*.

amelioration (ə-mēl′yə-rā′shən), *n.* (١) چاك کردن (باری شتێك)؛ باشترکردن. (٢) چاکی (بارودۆخ)؛ چاك بوون؛ گۆڕان.

amen (ā′men′, ä′men′), *interj.* ئامین؛ خوا وا بکات.

adv. بەڕاستی.

amenable (ə-mē′nə-b′l, ə-men′ə-b′l), *adj.* (١) بەرپرسیار؛ لێپرسراو: *(We are all ~ to the law.)*. (٢) گوێ ڕایەڵ؛ گوێ ڕاگر. (٣) (~ to)، بەدەر نی‌یە؛ دەیگرێتەوە: *(~ to the laws of physics)*.

amend (ə-mend′), *v.t.* (١) چاك کردن؛ ڕاستکردنەوە؛ کەم‌وکووڕی نەهێشتن. (٢) گۆڕین (یاسا، دەستوور).

v.i. ڕەووشتی خۆ چاك کردن.

amendment (ə-mend′mənt), *n.* (١) چاك کردن؛ باشترکردن. (٢) ڕاستکردنەوە (هەڵە، ناتەواوی). (٣) گۆڕین (یاسا، دەستوور). (٤) بەیاننامەی گۆڕینی یاسا یا دەستوور.

amends (ə-mendz′), *n.pl.* بۆ بژاردن؛ بژاردن؛ هەق بۆ کردنەوە: *(He made ~ for his rudeness.)*

amenity (ə-men′ə-ti, ə-mē′nə-ti), *n.* (١) سازگاری؛ خۆشی‌و جوانی (شوێن، ئاووهەوا): *(the ~ of the California climate)*. (٢) (*pl.*)، هۆی خۆشی‌و حەوانەو ئاسوودەیی: *(This town has all the ~ies one needs.)* (٣) (*pl.*)، ڕەفتاری جوان.

ament (am′ənt, ā′mənt), *n.* هێشووە گوڵی شۆڕبووەوە.

ament (ā′mənt, ā′ment), *n.* کەسێکی بێ مێشك.

amentia (ə-men′shə, ā-men′shi-ə), *n.* (١) مێشك سووکی‌یەکی زگماکی. (٢) شێتی‌یەکی سەردەمی.

amerce (ə-mûrs′), *v.t.* (١) سزای پارە دان؛ پێ بژاردن. (٢) سزادان.

-amercement *(n.)*.

America (ə-mer′ə-kə, ə-mer′i-kə), *n.* (١) ئەمەریکای باکوور. (٢) ئەمەریکای باشوور. (٣) ئەمەریکای باکوورو باشوورو ناوەڕاست. (٤) وولاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا.

the Americas, ئەمەریکای باکوورو باشوورو ناوەڕاست.

American (ə-mer′ə-kən, ə-mer′i-kən), *adj.* ئەمەریکی (گەل، زمان، کلتوور... هتد).

n. (١) ئەمەریکی؛ ئەمەریکایی؛ کەسێکی ئەمەریکی؛ هاوولاتی‌یەکی ئەمەریکی. (٢) زمانی ئینگلیزی یا ئەمەریکی.

Americana (ə-mer′ə-kan′ə, ə-mer′ə-kä′nə), *n.pl.* چەند- پەڕتووك‌و ڕۆژنامەو شتومەکێك کە دەربارەی ئەمەریکاو مێژووی ئەمەریکاو خەڵکەکەیەوە بن.

American English, زمانی ئینگلیزی ئەمەریکی (کە ئەختێك لە زمانی ئینگلیزی بەریتانی جیایە، بەڵام هەردووکیان هەر بە یەك زمان دادەنرێن).

American Indian, هیندی ئەمەریکی کە بە " سوور " ناسراون.

Americanism (ə-mer′ə-kən-iz′m), *n.* (١) ئەمەریکێتی. (٢) خوو و نەریت یا بیروباوەڕێکی ئەمەریکی. (٣) ووتە یا زاراوەیەکی ڕەسەنی ئەمەریکی. (٤) دڵسۆزی بۆ ئەمەریکاو مێژوو و دەستوورو شێوەی ژیان‌و دەزگاکانی.

Americanist (ə-mer′ə-kən-ist), *n.* (١) زانای مێژوو، زەوی، یا

ڕیژەی ئەمەریکا. (٢) زانای هیندیی‌یە ئەمەریکی‌یەکان و کلتوورەکەیان.
(٣) کەسێکی سەر بە ئەمەریکا.

Americanize (ə-mer′ə-kən-īz′), *v.t. & v.i.* کردن بە ئەمەریکی؛ وەك ئەمەریکی لێکردن یا لێهاتن؛ خوو و ڕەووشتی ئەمەریکایی گرتن.
-Americanization *(n.).*
amiability (ā′mi-ə-bil′ə-ti), *n.* ڕووخۆشی.
amiable (ā′mi-ə-b'l), *adj.* ڕووخۆش
-amiably *(adv.).*
amicability (am′ik-ə-bil′ə-ti), *n.* ڕووخۆشی؛ ئاشتیخوازی؛ لاشەڕی
amicable (am′i-kə-b'l), *adj.* ڕووخۆش؛ ئاشتیخواز؛ لاشەڕ.
amicably (am′i-kə-bli), *adv.* بە خۆشی و بێ شەڕ (ناکۆکی- برینەوە)؛ بە ئاشتی: *(to settle a disagreement ~)*.
amid (ə-mid′), *prep.* لەناو؛ لەنێوان.
amidst (ə-midst′), *prep.* = **amid.**
amino acids, ترشی ئەمینی.
amir (ə-mêr′), *n.* کوڕە پاشا؛ شازادە؛ میر.
amiss (ə-mis′), *adv.* بە هەڵە؛ بە چەوتی؛ بە ناتەواوی.
adj. هەڵە؛ چەوت؛ ناتەواو.
amitosis (am′ə-tō′sis), *n.* دابەشبوونی ڕاستەوخۆ لە خانەی لەشی گیانداری سەرەتایی وەك " ئەمیبیا " دا.
amity (am′ə-ti), *n.* برادەرێتی؛ پەیوەندی ئاشتی و برادەرێتی (لەنێوان وولاتاندا).
ammonia (ə-mōn′yə, ə-mō′ni-ə), *n.* نەوشادر؛ ئەمۆنیا.
ammunition (am′yoo-nish′ən), *n.* (١) تەقەمەنی جەنگ (گولـلە، ئاروود، بۆمبا، نارنجۆك، مووشەك)؛ جبەخانە.
(٢) چەك *(Argument is his ~ .)*.
(٣) [Archaic]، کەرەسەی لەشکر؛ تفاقی سوپا.
amnesia (am-nē′zhi-ə, am-nē′zhə), *n.* نەخۆشی لەبیرچوونەوە بە هۆی خورپە، نەخۆشی، یا بریندار بوونی مێشك).
-amnesic *(adj. & n.).*
amnesty (am′nəs-ti, am′nes′ti), *n.* بەخشینی گشتی لە کردەوەی دژ بە میری؛ لێخۆش بوون یا لێبووردنی گشتی.
v.t. لە گشت خۆش بوون.
amnion (am′ni-ən), *n.* کیسەی منداڵدان.
-amnionic *(adj.).*
amnionic fluid, ئاوی کیسەی منداڵدان.
amn't (am′'nt), [Colloq.], = **am not.,** وا نیم.
amoeba (ə-mē′bə), *n.* ئەمیبیا: زیندەوەرێکی یەك شانەیی مشەخۆرە بە کەرت بوون زیاد دەکات.
amoebic (ə-mē′bik), *adj.* (١) ئەمیبی؛ وەك ئەمیبیا وایە.
(٢) لە ئەمیبیاوە تووش دەبێت.
amok (ə-muk′, ə-mok′), *adj., adv. & n.* = **amuck.**
among (ə-muŋ′), *prep.* لەنێوان (دوو کەس یا شت یا زیاتر)؛ لەناو: *(You are ~ friends. ; fairest ~ women ; The estate was divided ~ the relatives.)*
amongst (ə-muŋst′, ə-muŋkst′), *prep.* = **among.**
amoral (ā-môr′əl, ā-mor′əl), *adj.* (١) گوێ نەدەر بە ڕەووشتی باش و خراپ؛ پاك‌وپیس نەکەر لە ڕەووشتدا: *(Infants are ~ .)*.
(٢) نە باش و نە خراپ (ڕەووشت، کردەوە، کردار): *(~ customs)*.
amorist (am′ə-rist), *n.* کەسێك کە خولیای دڵداری و جووت بوون بێت.
amorous (am′ə-rəs), *adj.* (١) دڵدار؛ خولیای دڵداری و جووت بوونە.
(٢) دڵدارێتی؛ حەزی لێدەکات: *(to be ~ of someone)*.
(٣) تایبەتی بە دڵداری و خۆشەویستی: *(an ~ poem)*.
(٤) دڵداری و حەزدەربڕ: *(~ looks)*.

amorphous (ə-môr′fəs), *adj.* (١) بەبێ شێوەیەکی تایبەتی.
(٢) لێڵ؛ نادیار؛ نارێك‌وپێك.
amort (ə-môrt′), *adj.* [Archaic], مردوو.
amortize (am′ēr-tīz′, ə-môr′tīz′), *v.t.* (١) قەرز سڕینەوە بە دانەوەی بەرە بەرەی قەرزەکە. (٢) دەرکردنی پارەی خەرج کراو لەسەر خانوویەك لە باجی دەرامەت لە ماوەی چەند ساڵێکدا.
(٣) بەخشین یا پێ فرۆشتنی خانوو و زەوی‌وزار بە کڵێسە یا قوتابخانەیەك.
-amortization *(n.).*
amount (ə-mount′), *v.i.* (١) کردنە ئەوەندە؛ ئەوەندە گرتنەوە: *(The bill ~s to four dollars.)*
(٢) بریتی بوون لە: *(Her criticism ~s to nothing.)*.
n. (١) کۆ؛ سەرجەم.
(٢) هەند؛ بڕ: *(a fair ~ of resistance)*.
amount to, بریتی‌یە لە؛ دەکاتە ئەوەندە؛ ئەوە دەگرێتەوە؛ ئەوەندەیە.
amour (ə-moor′), *n.* دڵداری (بەتایبەتی هی نهێنی یا قەدەغە).
amperage (am-pêr′ij, am′pêr′ij), *n.* هێزی تەووژمی کارەبا بە ئەمپێر.
ampere (am′pêr, am-pêr′), *n.* ئەمپێر: پێوەری هێزی کارەبا؛ یەکەی پێوانەی هێزی تەووژمی کارەبا.
amphi- (am′fi), پێشگرێکە بەمانای: (١) لە هەردوولاوە؛ لە هەردوو- سەرەوە. (٢) بەدەوردا. (٣) دووچەشنە.
Amphibia (am-fib′i-ə), *n.pl.* گیانداری تەڕوووشکی (وەك بۆق).
amphibian (am-fib′i-ən), *adj.* (١) تایبەتی بە گیانداری تەڕو- ووشکی. (٢) تەڕو ووشکی.
n. (١) گیاندارێکی تەڕو ووشکی. (٢) ڕووەکێکی تەڕو ووشکی.
(٣) کەسێکی بێبار یا دووڕوو.
(٤) فڕۆکەیەك کە لەسەر ئاویش و ووشکانیش هەڵدەستێت و دەنیشێتەوە.
(٥) دەبابەیەك کە لەناو ئاویش و ووشکانیشدا کاردەکات
amphibiotic (am′fi-bī-ot′ik), *adj.* تەڕو ووشکی (گیاندار).
amphibious (am-fib′i-əs), *adj.* (١) تەڕو ووشکی (گیاندار): *(an ~ animal)*
(٢) لە دەریایشەوە و لە زەمینیشەوە: *(an ~ landing)*
(٣) لە دەریایش و لە ووشکانیشدا کاردەکات: *(an ~ airplane)*.
(٤) دووڕوو؛ دوو سرووشت.
amphibology (am′fi-bol′ə-ji), *n.* (١) لێڵی (مانا)؛ ناڕوونی؛ دوو مانا بەخشین. (٢) ووتەی لێڵ یا دوو مانا.
amphitheater, amphitheatre (am′fə-thē′ə-tēr), *n.* (١) شانۆیەکی خڕە کورسی‌یەکانی بە لێژگەیەکەوە لە سێ لاوە دانراون (وەك هی یۆنان و ڕۆمانەکان). (٢) تەختایی‌یەکی دەورەدراو بە لێژگە.
ample (am′p'l), *adj.* (١) فراوان؛ زل؛ گەورە.
(٢) زۆروزەبەنە؛ فرە؛ زۆر: *(There is ~ time.)*.
amplification (am′plə-fi-kā′shən), *n.* (١) گەورەکردن (دەنگ)؛ زل کردن. (٢) درێژەپێدان (ڕاپۆر، ووتار)؛ ڕوونکردنەوە.
amplifier (am′plə-fī′ēr), *n.* دەنگ گەورەکەر (ئامێر).
amplify (am′plə-fī′), *v.t.* (١) دەنگ گەورەکردن.
(٢) زیادکردن (هێز، دەسەڵات).
(٣) درێژەپێدان (ڕاپۆر، ووتار): *(A~ your statement.)*
(٤) زیادە پێوەنان؛ پێ لێ هەڵبڕین؛ فشەکردن؛ درۆ پێوەنان.
v.i. ڕوونکردنەوە بە دوورودرێژی.
amplitude (am′plə-tōōd′, am′plə-tūd′), *n.* (١) زۆری؛ پڕی؛ زۆروزەبەنەیی؛ فرەیی. (٢) فراوانی؛ گەورەیی؛ مەودا
amply (am′pli), *adv.* زیاد لە پێویست؛ تا ڕادەیەکی زۆر: *(He was ~ supplied with money.)*
ampoule (am′pōōl), *n.* ئەمپوول: شووشەیەکی بچووکی سەرمۆرە دەرمانی یەك شرینقەی تێدایە

ampule (am′pūl), *n.* = **ampoule.**
amputate (am′pyoo-tāt′), *v.t.* بڕینەوەی پەل مرۆڤ یا گیاندار
بە نەشتەرگەری (بەتایبەتی لەبەر نەخۆشی): ***(to ~ a leg)*** .
-amputation ***(n.)*; amputator *(n.).***
amputee (am′pyoo-tē′), *n.* کەسێکی پەل بڕاوە.
amuck (ə-muk′), ***adj. & adv. Also* amock,** پیاوکوژ؛ شێتوهار؛
هار؛ بەلەسە.
run amuck, (١) شێتوهاربوون و خەڵك کوشتن.
(٢) بەلەسەبوون؛ شێتوهاربوون؛ پەت پچڕاندن.
amulet (am′yoo-lit), *n.* چاوەزار؛ نوشتە.
amuse (ə-mūz′), *v.t.* (١) کات بردنەسەر بە خۆشی؛ خۆ خەریك کردن
بە شتی سەیرو خۆشەوە: ***(We ~d ourselves with games.)*** .
(٢) دڵ کردنەوە؛ دڵخۆش کردن.
amused (ə-mūzd′), ***adj.*** (١) بەکەیف؛ خەریکی شتی سەیرو خۆش.
(٢) سەیرپێهاتوو؛ گاڵتەپێهاتوو.
amusement (ə-mūz′mənt), *n.* (١) سەیران و خۆشی؛ خۆشی؛
گاڵتەوگەپ؛ ڕابواردن. (٢) شتێکی سەیرو خۆش؛ شتی دڵخۆشکەر.
amusement park, سەیرانگای چەرخوفەلەك و یاری تر؛
شاری یاری؛ باخچەی گشتی.
amusing (ə-mūz′iŋ), ***adj.*** ئەنتیکە؛ سەیرخۆش؛ خۆش (ڕووداو)؛
سەیر: ***(an ~ person, act, thing, etc.)*** .
-amusingly *(adv.).*
an (ən; *unstressed,* an), ***adj.*, indefinite article,** یەك؛ یەکێك؛
هەریەکێ. ئامرازی ئەناسە لەپێش ئەو وشانەوە دادەنرێت کە بە تیپی
بزوێن و " h " دەست پێ دەکەن:
(an orange, an apple, an umbrella, an hour)
an, an' (an), *conj.* (١) [Dial.]، وە؛ و.
(٢) [Archaic]. ئەگەر؛ وە ئەگەر.
an- (an), پێشگرێکە بەمانای بەبێ: ***(anosmia)*** .
-an (an), پاشگرێکە بەمانای: (١) تایبەتی بە؛ هی: ***(diocesan)*** .
(٢) خەڵکی شوێنێك؛ دانیشتوو یا هاووڵاتی: ***(Mexican, American)*** .
(٣) پەیڕەوکەر؛ – ی: ***(Mohammedan)*** .
ana- (an′ə, ə-na′), پێشگرێکە بەمانای: (١) سەرەوە؛ بۆ سەرەوە:
(anabolic)
(٢) بۆ دواوە: ***(anagram)*** .
(٣) سەرلەنوێ؛ دیسانەوە: ***(Anabaptist)*** .
(٤) هەمووی؛ بە هەموویدا: ***(analysis)*** .
(٥) بەپێی؛ بەگوێرەی؛ وەك: ***(analogy)*** .
Anabaptist (an′ə-bap′tist), *n.* لقێکی ئاینی پرۆتستانتی‌یە کە
دەڵێت: دەبێت مرۆڤ بە گەورەیی پیرۆز بکرێتەوە بە لەئاوهەڵکێشانی نەك
بە منداڵی
anabas (an′ə-bas′), *n.* جۆرە ماسی‌یەکی ئەفەریقایی و ئاسیایی‌یە.
anabasis (ə-nab′ə-sis), *n.* هێرشی سوپایی.
anabatic (an′ə-bat′ik), ***adj.*** بەرزبووەوە ***(~ winds)*** .
anabiosis (an′ə-bī-ō′sis), ***n.*** زیندووکردنەوە یا هێنانەوە هۆش خۆ
بە هەناسە پێدان
anabolism (ə-nab′ə-liz′m), ***n.*** هەرس کردنی خواردەمەنی و بوونی
بە شانەی زیندوو لە گیاندارو ڕووەکدا.
anachronism (ə-nak′rə-niz′m), *n.* (١) هەڵەی مێژوویی.
(٢) شتێك کە لە کاتی مێژوویی خۆیدا نەبێت؛ شتێکی باو نەماو:
(Monarchy has become an ~ .)
anachronistic (ə-nak′rə-nis′tik), ***adj.*** لەگەڵ مێژوودا نەگونجاو.
anaconda (an′ə-kon′də), *n.* ئانەکۆندا. مارێکی زل بێ ژەهری
ئەمەریکای باشوورە خۆی دەئاڵێنێت لە نێچیرەکەیەوەو دەیکوژێت.
anadem (an′ə-dem′), *n.* باقەگوڵی سەر.
anadromous (ə-nad′rə-məs), ***adj.*** لە دەریاوە بەرەو قوڕگی ڕووبار
پێویشتوو بۆ گەراکردن (ماسی سالمۆن).
anaemia (ə-nē′mi-ə), ***n.* = anemia.**
anaemic (ə-nē′mik), ***adj.* = anemic.**
anaesthesia (an′əs-thē′zhə, an′əs-thē′zhi-ə), ***n.* =**
anesthesia.
anaesthetic (an′əs-thet′ik), ***adj. & n.* = anesthetic.**
anaesthetist (ə-nes′thə-tist), ***n.* = anesthetist.**
anaesthetize (ə-nes′thə-tīz′), ***v.t.* = anesthetize.**
anagoge (an′ə-gō′ji), ***n. Also* anagogy,** لێکدانەوەی سۆفی‌یانەی
ئینجیل.
-anagogic; anagogical *(adj.)*; anagogically *(adv.).*
anagram (an′ə-gram′), ***n.*** (١) وشەیەك کە لە پاش و پێش خستنی
تیپی وشەیەکی تر پێکدێت. وەك: **(now- won ; made- dame)** .
(٢) (*pl.*)، یاری‌یەکی وەها.
anal (ā′n'l), ***adj.*** تایبەتی بە کۆم یا قنگ؛ نزیکی کۆم.
analects (an′ə-lekts′), ***n.pl.*** کۆمەڵە نووسراوێکی وێژەیی.
analeptic (an′ə-lep′tik), ***adj.*** بووژێنەرەوە (دەرمان)؛ بەهێزکەر.
n. دەرمانی بووژێنەرەوە یا بەهێزکەر.
analgesia (an′al-jē′zi-ə, an′al-jē′si-ə), ***n.*** هەست بە ئازار
نەکردن (پزیشکەوانی).
analgesic (an′al-jē′zik, an′al-jē′sik), ***adj.*** ئازارکوژ (دەرمان).
n. دەرمانی ئازارمرێن؛ دەرمانی ئازارکوژ.
analog computer, analoge computer, کۆمپیوتەرێك کە
ژمارە بە پێوانە دەردەبڕێت.
analogical (an′ə-loj′i-k'l), ***adj.*** لەیەکچوو؛ بەرامبەر.
analogize (ə-nal′ə-jīz′), ***v.t. & v.i.*** بەراوردکردن؛ لەیەکچوواندن
(بۆ ڕوونکردنەوە).
analogous (ə-nal′ə-gəs), ***adj.*** (١) هاوشێوە؛ لەیەکچوو؛ بەرامبەر.
(٢) لەیەکچوو لە فرماندا نەك لە شێوەو بنچینەدا (زیندەوەرناسی).
analogue, analog (an′ə-lôg′, an′ə-log′), ***n.*** (١) شتی-
لەیەکچوو. (٢) وشەی هاوسەرچاوە لە دوو زمان یا زیاتردا.
analogy (ə-nal′ə-ji), ***n.*** (١) لەیەکچوون؛ چوونیەکی (لە هەندێك
ڕووەوە)؛ بەرامبەری؛ هاوشێوەیی. (٢) لەیەکچوواندن (بۆ ڕوونکردنەوە)؛
بەراوردکردن. (٣) لەیەکچوونی فرمان نەك شێوەو بنچینە (زیندەوەرناسی).
analyse (an′ə-līz′), *v.t.* = **analyze.**
analysis (ə-nal′ə-sis), ***n.*** شیکردنەوە؛ شیکاری؛ لێکۆڵینەوە.
analyst (an′ə-list), ***n.*** لێکۆڵەرەوە؛ شیکەرەوە؛ شیکار.
analytic (an′ə-lit′ik), ***adj.* = analytical.**
analytical (an′ə-lit′i-k'l), ***adj.*** (١) تایبەتی بە لێکۆڵینەوە یا
شیکردنەوە. (٢) شیکەرەوە؛ لێکۆڵەرەوە؛ کەسێکی کارامە لە لێکۆڵینەوەدا؛
حەزکەر لە شیکردنەوە: ***(an ~ man, mind, etc.)*** .
-analytically *(adv.).*
analytic geometry, ئەندازەی شیکردنەوە.
analyze (an′ə-līz′), *v.t.* (١) شیکردنەوە؛ لێکۆڵینەوە؛ یەکلاکردنەوە:
(He tried to ~ the causes of our failure.)
(٢) شیکردنەوەی دەروونی.
(٣) جیاکردنەوەی ئاوێتەیەك (کیمیا).
(٤) شیکردنەوەی ڕستە (ڕێزمان).
anapest, anapaest (an′ə-pest′), ***n.*** یەکێکە لە کێشەکانی
هۆنراوە.
-anapestic; anapaestic *(adj.).*
anaphora (ə-naf′ə-rə), ***n.*** دووپاتکردنەوەی وشەیەك لە سەرەتای
دوو ڕستە یا دێڕی هەڵبەستی یەك لەدوای یەك.
anaphrodisia (an-af′rə-diz′i-ə), ***n.*** نەبوون یا کەمبوونەوەی

هەوەسی جووت بوون.
anaphrodisiac (an-af´rə-diz′i-ak), *adj. & n.* هەوەسی جووت بوون نەهێڵ یا کەمکەرەوە (دەرمان).
anarchic (an-är′kik), *adj.* (١) بەرەڵا؛ بەرەڵای ڕامیاری. (٢) ئاژاوەپەرست؛ حەزکەر لە بەرەڵایی؛ دژ بە یاسا و دەستووروو نەریت.
-anarchical *(adj.)*.
anarchism (an′ẽr-kiz'm), *n.* (١) بیروباوەڕێکە دژ بە هەموو جۆرە فەرمانڕەوایی و دەسەڵاتێکی فەرمانڕەواییە؛ ئاژاوەخوازی. (٢) بەرهەڵستی کردنی هەموو جۆرە دەسەڵاتێکی فەرمانڕەوایی.
anarchist (an′ẽr-kist), *n.* ئاژاوەچی؛ ئاژاوەخواز؛ بەرەڵایی خواز؛ بەرەڵایی خوازی ڕامیاری؛ پشێوی خواز.
-anarchistic *(adj.)*.
anarchy (an′ẽr-ki), *n.* بەرەڵایی؛ بەرەڵایی ڕامیاری؛ ئاژاوە؛ پاشاگەردانی؛ پشێوی.
anathema (ə-nath′ə-mə), *n.* (١) کەسێك یا شتێکی لەعنەت لێکراو. (٢) شتێکی ناپەسەندی هەمووکەس ڕق لێ بوو. (٣) بە لەعنەت کردن و دەرکردنی کەسێك لە کڵێسە. (٤) لەعنەت.
anathematize (ə-nath′ə-mə-tīz´), *v.t.* بە لەعنەت کردن.
anatomic (an´ə-tom′ik), *adj.* = anatomical.
anatomical (an´ə-tom′i-k'l), *adj.* (١) تایبەتی بە توێکاری؛ تایبەتی بە یەکالاکردنەوەی لەش. (٢) تایبەتی بە پێکهاتنی لەش.
-anatomically *(adv.)*.
anatomist (ə-nat′ə-mist), *n.* (١) توێکاریزان؛ زانای توێکاری. (٢) شیکەرەوە؛ لێکۆڵەرەوە.
anatomize (ə-nat′ə-mīz´), *v.t.* (١) توێکاری کردنی لەش بۆ لێکۆڵینەوەی پێکهاتنی. (٢) شیکردنەوە.
anatomy (ə-nat′ə-mi), *n.* (١) توێکاری (زیندەوەر یا ڕووەك)؛ توێکاریزانی؛ یەکالاکردنەوەی لەش لە تاقیگەدا؛ توێکاری کردن. (٢) زانستی پێکهاتنی لەش. (٣) پەڕتووکی زانستی پێکهاتنی لەش. (٤) پێکهاتنی لەش و ئەندامەکانی. (٥) لەشی مرۆڤ. (٦) ئێسك. (٧) شیکردنەوە.
ancestor (an′ses-tẽr), *n.* باوباپیر؛ باپیرەگەورە.
ancestral (an-ses′trəl), *adj.* تایبەتی بە باوباپیر؛ هی باوباپیر: *(an ~ home)*
ancestress (an′ses-tris), *n.* داپیرەگەورە
ancestry (an′ses-tri), *n.* (١) بنەچە؛ ڕەگەز. (٢) باوباپیر.
anchor (aŋ′kẽr), *n.* (١) لەنگەر (کەشتی، بەلەم). (٢) ڕاگرە؛ پشتیوان؛ پاڵپشت؛ لایەنگر.
v.t. (١) جێگیرکردن. (٢) لەنگەرهاویشتن؛ لەنگەرفڕێدان؛ لەنگەرپێگرتن.
v.i. (١) لەنگەرخستن؛ لەنگەرهاویشتن؛ لەنگەرگرتن. (٢) جێگیربوون.
at anchor, لەنگەرخستوو (کەشتی)؛ لەنگەرهاویشتوو.
cast (or drop) anchor, (١) لەنگەرخستن؛ لەنگەرهاویشتن. (٢) جێگیربوون
drag anchor, (١) ڕامالرانی بەلەم و کەشتی بەرەو کەناری دەریا لەبەر بێ لەنگەری. (٢) دۆڕانن؛ ژێرکەوتن.
weigh anchor, (١) لەنگەرهەڵکردن. (٢) ڕۆیشتن.
anchorage (aŋ′kẽr-ij), *n.* (١) مزی لەنگەرخستن. (٢) لەنگەرخستن؛ لەنگەرهاویشتن. (٣) لەنگەرگا. (٤) پشتیوان؛ پاڵپشت.
anchorite (aŋ′kə-rīt´), *n.* ووشکەسۆفی؛ قەلەندەر؛ خەڵوەتخوا.
anchor man, (١) دوا کەسی گوریس کێشەکێ. (٢) قرە. (٣) دوا ڕاکەری تیپی ڕاکردنی دەست بە دەست گەیاندنی پێشبڕکێ. (٤) لەنگەر (مرۆڤ)؛ پشتیوان؛ کۆڵەکە (مرۆڤ)؛ بنە. (٥) سەردەستەی هەواڵ خوێنەران (تەلەفزیۆن، ڕادیۆ).
anchovy (an′chə-vi, an′chō´vi), *n.* ماسییەکی دەریایی زۆر بچووکە خوێ و بەهاراتی پێوەدەکرێت و دەکرێتە قوتووی سەرمۆرەوە.

ancient (ān′shənt), *adj.* (١) کۆن (کات)؛ دێرین؛ دێرزەمان. (٢) کۆن (شت)؛ کۆنە؛ پیر.
n. (١) کەسێکی لە کۆندا ژیاو. (٢) کەسێکی پیر؛ پیر.
the ancients, (١) مرۆڤی کۆن (بەتایبەتی کاتی یۆنان و ڕۆمانەکان)؛ پێشینان. (٢) نووسەر و هونەرمەندانی کۆن.
-anciently *(adv.)*; ancientness *(n.)*.
ancient (ān′shənt), *n.* [Archaic], (١) ئاڵا؛ بەیداخ. (٢) ئاڵاهەڵگر (سوپا).
ancillary (an′sə-ler´i), *adj. & n.* (١) بەردەست؛ ژێردەست. (٢) یاریدەدەر؛ پاشکۆ.
and (and; *unstressed,* ənd), *conj.* (١) و؛ وە؛ هەروەها؛ – یش. (٢) [Obs.]، ئەگەر. (٣) بۆئەوەی؛ بەڵکو: *(Try ~ come today.)*.
andiron (and′ī´ẽrn), *n.* سێپا (ئاگردان)؛ سێ کوچکە.
andro-, andr- (an′drō, an′drə), پێشگرێکە بەمانای: (١) پیاو؛ نێر؛ نێرینە. (٢) نێرەك (گوڵ).
androgen (an′drə-jən), *n.* هۆرمۆنی نێرینە.
androgenous (an-droj′ə-nəs), *adj.* (١) منداڵ یا بەچەی نێری دەبێت. (٢) تەنها نێرەکی پێوەیە (ڕووەکناسی).
androgyne (an′drə-jin), *n.* ڕووەکێك کە نێرك و نێرەکی پێوەیە.
androgynous (an-droj′ə-nəs), *adj.* (١) نێرەمووك. (٢) نێرك و نێرەکی پێوەیە لە هەمان کاتدا (ڕووەکناسی).
-androus (an′drəs), پاشگرێکە بەمانای: نێرکدار (ڕووەکناسی).
anecdotal (an´ik-dō′t'l), *adj.* (١) چیرۆکی؛ سەرگوزەشتەیی. (٢) پڕ لە چیرۆك.
anecdote (an′ik-dōt´), *n.* سەرگوزەشتە؛ چیرۆکێکی کورت و خۆش و ئەستەق.
-anecdotic *(adj.)*; anecdotist *(n.)*.
anelectric (an´ə-lek′trik), *adj.* ناکارەبایی؛ کارەبای ناچێتە سەر بە لێکخشاندن.
anemia (ə-nē′mi-ə), *n.* نەخۆشی کەم خوێنی؛ خوێن کەمی.
anemic (ə-nē′mik), *adj.* کەم خوێن (نەخۆشی)؛ خوێن کەم: *(an ~ person)*
anemo-, anem- (an′ə-mə, ə-nem′ə), پێشگرێکە بەمانای: با: *(anemometer)*
anemography (an´ə-mog′rə-fi), *n.* زانستی پێوان و تۆمارکردنی خێرایی با.
anemology (an´ə-mol′ə-ji), *n.* ئەنیمۆلۆجی؛ زانستی با؛ بازانی
anemometer (an´ə-mom′ə-tẽr), *n.* پێوەری توندوتیژی و خێرایی با.
anemometry (an´ə-mom′ə-tri), *n.* خێرایی با پێوان.
anemone (ə-nem′ə-nē´), *n.* (١) گوڵاڵە. (٢) sea anemone.
anemophilous (an´ə-mof′ə-ləs), *adj.* لە یەك چاك کراو بەهۆی باوە (ڕووەکناسی).
anemophily (an´ə-mof′ə-li), *n.* لەیەك چاك کران بەهۆی باوە (ڕووەکناسی).
aneroid (an′ẽr-oid´), *adj.* ووشك؛ شلە بەکارنەهێنەر: *(an ~ barometer)*
n. = aneroid barometer.
aneroid barometer, پەستانپێوی ووشك؛ بارۆمەتری کانزایی.
anesthesia (an´əs-thē′zhə, an´əs-thē′zhi-ə), *n.* بەنج؛ سڕکردن (پزیشکەوانی).
anesthesiology (an´əs-thē´zi-ol′ə-ji), *n.* زانستی بەنج یا سڕکردن.
anesthetic (an´əs-thet′ik), *adj.* (١) تایبەتی بە بەنج یا سڕکردن. (٢) سڕکەر (دەرمان).

n. دەرمانی بەنج یا سڕکردن.

anesthetist (ə-nes'thə-tist), *n.* پزیشکی بەنج؛ بەنجکەر.

anesthetize (ə-nes'thə-tīz´), *v.t.* بەنج کردن؛ سڕکردن؛ هەست کوشتن.

anew (ə-nōō', ə-nū'), *adv.* (١) سەرلەنوێ؛ دیسانەوە؛ دووبارە.
(٢) بە شێوەیەکی تازە.

angel (ān'jəl), *n.* (١) فریشتە؛ پەری.
(٢) مرۆڤێکی باش و پاک و بەسزمان و بەبەزەیی و جوان.
(٣) پارەیەکی زێڕی کۆنی ئینگلیزییە.
(٤) [Slang]، کەسێک کە پارە دادەنێت بۆ نواندنی شانۆگەرییەک.

angelfish (ān'jəl-fish´), *n.* (١) جۆرە سەگ ماسییەکە پەڕەکانی لە باڵ دەچێت (٢) جۆرە ماسییەکی ڕەنگاوڕەنگە.

angelic (an-jel'ik), *adj.* (١) فریشتەیی.
(٢) وەک فریشتەیە لە بەسزمانی و پاکی و چاکی و بەبەزەیی و جوانیدا.

anger (aŋ'gēr), *n.* (١) توورەیی؛ توورەبوون؛ ڕق؛ قین.
(٢) [Obs.]، ئازار؛ ناخۆشی؛ نەخۆشی.
(٣) [Dial.]، هەوکردنی برین.

v.t. (١) توورەکردن؛ ڕق هەڵساندن؛ قین هەڵساندن.
(٢) [Dial.]، هەوپێکردنی برین.

angina (an-jī'nə, an'ji-nə), *n.* (١) وەناق؛ نەخۆشییەکی قوڕگە دەبێتە هۆی هەناسە بۆ نەدران. (٢) angina pectoris.

angina pectoris, نەخۆشییەکی دڵە دەبێتە هۆی سنگ ئێشان و هەناسە بۆ نەدران؛ سنگەوەناق.

angle (aŋ'g'l), *n.* (١) گۆشە (٢) سووچ؛ کونج؛ قوژبن.
(٣) ڕوو (مەسەلە، گیروگرفت)؛ لا:
(to consider the question from all ~s)
(٤) باری سەرنج.
(٥) [Slang]، پیلان؛ فێڵ.

v.t. & v.i. (١) بە لابەلایی جووڵاندن یا وەرگێڕان.
(٢) بە خواری لێدان (تۆپ).
(٣) [Colloq.]، گۆڕین یا شێواندنی دەنگوباسێک بۆ مەبەستی تایبەتی خۆ؛ لێدووان لە گۆشەیەکی تایبەتییەوە.

angle (aŋ'g'l), *n.* قولاپی ڕاوەماسی

v.i. (١) ماسی گرتن بە قولاپ
(٢) هەوڵدان بۆ شتێک بە فێڵ و تەڵەکە و پیلان:
(He ~d for her attention.)

angled (aŋ'g'ld), *adj.* گۆشەدار

Angles (aŋ'g'lz), *n.pl.* تیرەیەکی ئەڵمانی بوو کە لە سەدەی پێنجەمی زایندا کۆچیان کرد بۆ ئینگلتەرە و لەوێ جێگیر بوون وە ناوی " ئینگلیز " و " ئینگلتەرە " لە ناوی ئەم تیرەیەوە هاتووە.

-Anglian *(adj.).*

angleworm (aŋ'g'l-wûrm´), *n.* کرمێکە دەکرێت بە قولاپەوە بۆ ماسی گرتن

Anglican (aŋ'gli-kən), *adj.* (١) تایبەتی بە ئینگلتەرە و کلتوورو گەلەکەی. (٢) تایبەتی بە کڵێسەی " ئەنگلیکانی " ، واتە ئینگلیزی.

n. ئەندامی کڵێسەی " ئەنگلیکانی " .

Anglicanism (aŋ'gli-kən-iz'm), *n.* بیروباوەڕ و ڕێبازی کڵێسەی " ئەنگلیکانی "

Anglicism, anglicism (aŋ'glə-siz'm), *n.* (١) ووتە، ووشە، یا زاراوەیەکی تایبەتی بە زمانی ئینگلیزی.
(٢) شتێکی تایبەتی بە گەل و وڵاتی ئینگلیز.

Anglicist (aŋ'glə-sist), *n.* زانای زمان و ویژەی ئینگلیزی.

Anglicize (aŋ'glə-sīz´), *v.t. & v.i.* گۆڕین بە ئینگلیزی (زمان، ووتە، ڕەفتار، خوو و نەریت)؛ وەک ئینگلیزی یا ئینگلیز لێکردن.

Anglify (aŋ'glə-fī´), *v.t.* = Anglicize.

angling (aŋ'gliŋ), *n.* ماسی گرتن بە قولاپ.

Anglo- (aŋ'glō), پێشگرێکە بەمانای: ئینگلیزی؛ ئینگلیزی و...

Anglo-American (aŋ'glō-ə-mer'ə-kən), *adj.* ئینگلیزی- ئەمریکی؛ تایبەتی بە ئینگلیزی- ئەمەریکی.

n. ئەمریکییەک کە لە بنەچەی ئینگلیز بێت.

Anglophile (aŋ'glə-fīl´, aŋ'glō-fīl´), *n. & adj.* دۆستی- ئینگلیز و ئینگلتەرە؛ ئینگلیزدۆست.

Anglophobe (aŋ'glə-fōb´, aŋ'glō-fōb´), *n.* کەسێک کە قینی لە ئینگلیز و ئینگلتەرەیە و لێیان دەترسێت.

Anglophobia (aŋ´glə-fō'bi-ə, aŋ´glō-fō'bi-ə), *n.* ترس و قین لێبوونی ئینگلیز و ئینگلتەرە.

Anglo-Saxon (aŋ'glō-sak's'n), *n.* (١) ئەنگلۆ-ساکسۆنی: ئەندامێکی تیرەکانی ئەنگلۆ-ساکسۆنە کە لە ئینگلتەرە جێگیر بوون هەتا ساڵی (١٠٦٦) ی زایینی. (٢) زمانی ئەنگلۆ-ساکسۆنی (کە پێشی دەوترێت: " ئینگلیزی کۆن " Old English). (٣) ئینگلیزێک؛ کەسێکی ئینگلیزی کە لە بنەچەی ئەنگلۆ-ساکسۆن بێت.

adj. (١) ئەنگلۆ-ساکسۆنی (زمان، کلتوور).
(٢) ئینگلیز؛ تایبەتی بە وەچەی ئەنگلۆ-ساکسۆنی.

Angora (aŋ-gôr'ə, aŋ-gō'rə, aŋ'gə-rə), *n.* (١) پشیلەیەکی تووک درێژ و نەرمە. (٢) (ا) بزنێکە بۆ مەرەزەکەی بەخێودەکرێت. (ب) مەرەز.
(٣) (ا) جۆرە کەروێشکێکی ماڵییە. (ب) لەزووی تووکی ئەم جۆرە کەروێشکە

angrily (aŋ'grə-li), *adv.* بەتووڕەییەوە؛ بەڕقەوە.

angry (aŋ'gri), *adj.* (١) تووڕە؛ ڕق هەڵساو؛ دڵپڕ؛ پەست.
(٢) داگیرساو و بەئازار (برین).

anguish (aŋ'gwish), *n.* ئێش و ئازارێکی توندوتیژی دەروون و مێشک یا لەش؛ خەم و خەفەتێکی زۆر؛ ئەشکەنجە:
(He was in ~ over the divorce.)

v.t. ئێش و ئازار پێدان؛ خەم و خەفەت پێدان.

v.i. بە ئێش و ئازارەوە تلانەوە؛ زۆر خەم و خەفەت خواردن.

angular (aŋ'gyoo-lēr), *adj.* (١) گۆشەدار.
(٢) ڕەقەڵە (مرۆڤ)؛ لەڕولاواز.
(٣) شان تەختە: *(an ~ stride)* .

-angularity *(n.).*

angulate (aŋ'gyoo-lit), *adj.* گۆشەدار.

v.t. & v.i. گۆشەکاری؛ گۆشەکاری کردن.

-angulation *(n.).*

anhydrous (an-hī'drəs), *adj.* بێ ئاو؛ ووشک.

anil (an'il), *n.* (١) دار چویت. (٢) خومی شین؛ ڕەنگی نیلی.

anile (an'īl, ā'nīl, an'il), *adj.* خلەفاو؛ پیرێژنی.

aniline (an''l-ēn', an''l-in, an''l-īn'), *n.* شلەیەکی چەوری ژەهراوییە لە بەنزین دەردەهێنرێت و خومی لێ درووست دەکرێت.

anility (ə-nil'ə-ti), *n.* ووتە، کردەوە، یا بیرێکی خلەفاوانە.

anima (an'ə-mə), *n.* گیان؛ ڕۆح.

animadversion (an´ə-mad-vûr'zhən), *n.* ڕەخنە؛ لۆمە.

animadvert (an´ə-mad-vûrt'), *v.t.* ڕەخنەگرتن.

animal (an'ə-m'l), *n.* (١) گیاندار؛ زیندەوەر؛ بێ زمان؛ چوارپێ.
(٢) مرۆڤێکی دڕندەی بەدڕەووشت.

adj. (١) تایبەتی بە گیاندار. (٢) نزم (هەست)؛ تایبەتی بە هەستی جووت بوون و لەش نەک هەستی بەرز: *(~ desires)* .

animalcule (an´ə-mal'kyool), *n.* زیندەوەرێکی گەردبینی؛ زیندەوەرێکی بە چاو نەبینراو.

animalculum (an´ə-mal'kyoo-ləm), *n.* = animalcule.

animal husbandry, وڵاغ و مەڕومالات بەخێوکردن.

animalism (an'ə-m'l-iz'm), *n.* (١) بەسرووشت و کردار و ئارەزووی گیانەوەر. (٢) بیروباوەڕێکە دەڵێت: مرۆڤ هیچی جیاواز نییە لە زیندەوەرانی

تر.

animality (an´ə-mal′ə-ti), *n.* (١) سرووشتی گیانەوەر.
(٢) جیهانی گیانداران؛ گیانداران.

animalize (an′ə-m'l-īz´), *v.t.* وەك چوارپێ لێکردن؛
هەستی چوارپێیی دەربڕین.

animal kingdom, جیهانی گیانداران؛ هەموو گیانداران؛ گیانەوەر.

animal magnetism, (١) نوواندنی موگناتیسی.
(٢) توانای دڵفڕاندن. (٣) هەست و سرووشتی ئاڵۆش و جووت بوون.

animate (an′ə-māt´), *v.t.* (١) زیندووکردنەوە؛ بووژاندنەوە.
(٢) هێنانە جۆش؛ بزواندن؛ خستنە جموجووڵ.

adj. (١) زیندوو (٢) بەجۆش؛ چالاك؛ زیت.

animated (an′ə-māt´id), *adj.* (١) بەجۆش؛ گەرم (گفتوگۆ):
(an ~ discussion)
(٢) لە زیندووچوو؛ بزۆك: *(an ~ doll)* .

animated cartoon, کارتۆنی بزۆك: فیلمێکی سینەمایییە لە کارتۆنی
بزۆك پێکهاتووە.

animater, animator (an′ə-māt´ẽr), *n.* (١) بزوێنەر
(٢) دروستکەری فیلمی کارتۆنی بزۆك.

animation (an´ə-mā′shən), *n.* (١) بزوان؛ بزواندن.
(٢) ژیان؛ زیندوویتی. (٣) جۆش؛ گورج وگۆڵی؛ چالاکی.
(٤) فیلم کارتۆنی بزۆك دروستکردن.

animosity (an´ə-mos′ə-ti), *n.* کینە؛ قین؛ ڕق؛ دوژمنایەتی؛
قینەبەرایەتی؛ ڕقەبەرایەتی.

animus (an′ə-məs), *n.* (١) هێزێکی بزوێنەر؛ بزوێنەر. (٢) نیاز.
(٣) کینە؛ قین؛ ڕق؛ دوژمنایەتی؛ قینەبەرایەتی؛ ڕقەبەرایەتی.

anise (an′is), *n.* (١) ڕازیانە؛ ئەنیسۆن.
(٢) تۆوی بۆن خۆشی ڕازیانە.

aniseed (an′i-sēd´), *n.* تۆوی ڕازیانە

ankle (aŋ′k'l), *n.* قولەپێ؛ قولەقاچ؛ قاپ؛ خرتکە.

anklebone (aŋ′k'l-bōn´), *n.* خرتکە؛ قاپ

anklet (aŋ′klit), *n.* (١) پاوانە؛ خڕخاڵ.
(٢) گۆرەوی کورتی ژنانە.

ankylosis (aŋ´kə-lō′sis), *n.* (١) بوون بە یەکی چەند ئێسقانێك–
(تونکاری). (٢) بەگیرەوەستانی جومگە (نەخۆشی).

annals (an′'lz), *n.pl.* (١) مێژووی ساڵانە. (٢) مێژوو.
(٣) (*sing.*). مێژووی ساڵێك.
(٤) تۆمارنامەی کاروباری ڕێکخراوێك؛ گۆڤاری ڕێکخراوێکی زانستی.

anneal (ə-nēl′), *v.t.* (١) ئاودانەوە (پۆڵا، شووشە... هتد)؛
جۆشدانی کانزاو ساردکردنەوەی بۆ ڕەق کردنی.
(٢) بەهێزکردن (وورە، مێشك)؛ وورە دانەبەر.
(٣) [Archaic]، سوورکردنەوە (خشت، گۆزەودیزە).

annex (ə-neks′), *v.t.* (١) دانەدەم (خانوو، زەوی، ناوچە، وولات)؛
داگیرکردن و خستنەسەر وولاتی خۆ: *(Japan ~ed Korea in 1910.)* .
(٢) [Archaic]، پێوەبەستن.

n. (١) زیادەیەك کە خرابێتە سەر خانوویەك (وەك ژوورێك).
(٢) خانوویەکی بچووکی نزیك بە خانوویەکی گەورە کە بەشێك بێت لێی:
(an ~ to a hotel)
(٣) پاشکۆ.

annexation (an´ek-sā′shən), *n.* (١) دانەدەم؛ خستنەسەر؛
خرانەسەر؛ داگیرکران و درانەدەم: *(the ~ of new territory by force)* .
(٢) شتێکی دراوەدەم یا خراوەسەر.

-annexationist *(n.).*

annexment (ə-neks′mənt), *n.* پاشکۆ.

annihilate (ə-nī′ə-lāt´), *v.t.* لەناوبردن؛ فەوتاندن؛ قەلاچۆکردن؛
نەهێشتن؛ بنبڕکردن *(to ~ a race, nation, spieces, etc.)* .

-annihilator *(n.).*

annihilation (ə-nī´ə-lā′shən), *n.* لەناوبردن؛ فەوتان؛ قەلاچۆ؛
نەهێشتن؛ بنبڕکردن: *(His people were faced with ~ .)* .

anniversary (an´ə-vũr′sẽr-i), *adj.* یادی ساڵانە (شۆڕش،
ژنهێنان و شووکردن، ڕووداوی گرنگ)؛ ساڵیاد:
(the tenth ~ of the revolution; a wedding ~ ;
the ~ of Shakespeare's birth)

adj. (١) تایبەتی بە یادی ساڵانە: *(an ~ dinner)* .
(٢) ساڵانە؛ هی ساڵانە.

anno Domini (an′ō dom′ə-nī´), [L.], *Abbr.* **A.D.,** ساڵی–
زایین.

anno mundi (an′ō mun′dī), [L.], لە ساڵی ئەوەندەدا پاش
دروستبوونی جیهان.

annotate (an′ō-tāt´), *v.t. & v.i.* ڕوونکردنەوە لەسەر پەراوێز یا
دامێنی پەڕتووکێك (بەتایبەتی بەرهەمێکی وێژەیی یا باسێکی تر).

annotation (an´ō-tā′shən), *n.* ڕوونکردنەوەی باسێکی قورس
لەسەر پەراوێزو دامێنی پەڕتووکێك.

annotator (an′ō-tā´tẽr), *n.* ڕوونکەرەوەی باسێکی قورس لەسەر
پەراوێزو دامێنی پەڕتووکێك.

announce (ə-nouns′), *v.t.* (١) بڵاوکردنەوە؛ ئاشکراکردن؛ جاڕدان.
(٢) ووتن؛ ڕاگەیاندن.
(٣) ئاشکراکردن یا جاڕدانی هاتنێك: *(to ~ a caller)* .
(٤) بڵاوکردنەوە یا پەخشکردن لەسەر رادیۆ یا تەلەفزیۆن.

v.i. وەك بڵاوکەرەوە فرمان دەکات (لەسەر رادیۆ یا تەلەفزیۆن).

announcement (ə-nouns′mənt), *n.* (١) بڵاوکردنەوە؛ جاڕدان؛
ئاشکراکردن. (٢) جاڕ؛ بڵاونامە؛ بڵاوکراوە؛ ئاگاداری.
(٣) بڵاوکراوە یا ئاگادارییەکی نووسراو.

announcer (ə-noun′sẽr), *n.* (١) بڵاوکەرەوە؛ جاڕدەر؛ ئاشکراکەر.
(٢) بڵاوکەرەوەی سەر رادیۆ یا تەلەفزیۆن.

annoy (ə-noi′), *v.t.* (١) پەستکردن؛ سەرئێشاندن؛ بێزارکردن.
(٢) تووڕەکردن؛ ڕق هەڵساندن. (٣) ئازاردان.

annoyance (ə-noi′əns), *n.* (١) پەستکردن. (٢) پەست بوون.
(٣) پەستکەر (مرۆڤ، شت، کردەوە)؛ شتێکی ناخۆش.

annoying (ə-noi′iŋ), *adj.* ناخۆش؛ پەستکەر؛ بێزارکەر:
(He is very ~ . ; It's very ~ to miss a train.)

annual (an′yoo-əl), *adj.* (١) ساڵانە؛ هەموو ساڵێك؛ ساڵی جارێك؛
ساڵەوساڵ: *(an ~ meeting)* .
(٢) تایبەتی بە ساڵێك؛ هی ساڵێك: *(an ~ wage, salary, etc.)* .
(٣) ساڵانە (ڕووەك)؛ یەك وەرزی.

n. (١) گۆڤاری ساڵانە؛ پەڕتووکی ساڵانە.
(٢) ڕووەکی یەك وەرزی یا یەك ساڵانە.

annually (an′yoo-ə-li, an′yool-i), *adv.* هەموو ساڵێك؛ ساڵانە.
ساڵی جارێك: *(He makes twenty thousand dollars ~ . ;*
They meet ~ .)

annuity (ə-nū′ə-ti, ɔ-nōō′ɔ-ti), *n.* (١) پارە یا دەسکەوتێکی بۆ
بڕاوەی ساڵانە. (٢) مافی وەرگرتنی دەسکەوت یا پارەیەکی بۆ بڕاوەی وەها.
(٣) (ا) قازانجی ساڵانەی سەرمایەیەکی وەبەرهێنراو.
(ب) سەرمایەیەکی وەبەرهێنراوی وەها کە قازانجێکی ساڵانە دەست
خاوەنەکەی بخات.

annul (ə-nul′), *v.t.* سڕینەوە (مارە، پەیمان)؛ هەڵوەشاندنەوە؛
بەتاڵ کردنەوە: *(to ~ a marriage)* .

annular (an′yoo-lẽr), *adj.* ئەلقەیی؛ خڕ.

annulate (an′yoo-lit, an′yoo-lāt´), *adj.* لە ئەلقە پێکهاتوو؛
ئەلقە ئەلقە.

annulation (an´yoo-lā′shən), *n.* (١) ئەلقەبەستن.

(٢) ئەلقە؛ شتێکی ئەلقەیی.

annulet (an′yoo-lit), *n.* ئەلقەیەکی بچووك.

annulment (ə-nul′mənt), *n.* بەتاڵ کردنەوە (مارە، پەیمان)؛ هەلوەشاندنەوە: *(the ~ of their marriage)* .

annum (an′əm), *n.* ساڵێك؛ ساڵ؛ ساڵانە: *(per ~)* .

annunciate (ə-nun′shi-āt′, ə-nun′si-āt′), *v.t.* بلاوکردنەوە؛ ئاشکراکردن؛ پەخشکردن.

annunciation (ə-nun′shi-ā′shən), *n.* (١) ئاشکراکردن؛ بلاوکردنەوە (٢) بلاوکراوە؛ ئاگاداری.
(٣) [A-]. مژدەدانی جبرائیل بە مەریەم کە عیسای دەبێت.
(٤) [A-]. ئاهەنگی یادنامەی ساڵانەی ئەم مژدەیە؛ ساڵیادی ئەم مژدەیە.

annunciator (ə-nun′shi-ā′tēr), *n.* (١) بلاوکەرەوە؛ مژدەدەر.
(٢) ئامێرێکە پیشانی کارگەرانی میوانخانە یا فەرمانگەیەك دەدات لە چی ژوورێکەوە زەنگێك لێدراوە.

anode (an′ōd), *n.* جەمسەری گەرمی باتری و رادیۆ... هتد.

anodyne (an′ə-dīn′), *adj.* ئێش و ئازارکوژ
n. دەرمانی ئێش و ئازارکوژ

anoint (ə-noint′), *v.t.* (١) هەنوون بە ڕۆن یا مەلحەم؛ چەورکردن.
(٢) بە ڕۆنی پیرۆز چەورکردنی ناوچەوانی پیاوێکی ئاینی گەورە یا فەرمانڕەوایەك بە بۆنەی دەست بەکارکردنییەوە؛ پیرۆزکردن؛ پەسەندکردن.
-anointment *(n.).*

anomalous (ə-nom′ə-ləs), *adj.* نائاسا؛ ناوێزە

anomaly (ə-nom′ə-li), *n.* (١) نائاسایی؛ ناوێزەیی
(٢) شتێکی ناوێزە، یا سەیر: *(A bird that cannot fly is an ~ .)*
-anomalistic *(adj.).*

anomie, anomy (an′ə-mi), *n.* (١) بەرەڵایی کۆمەڵایەتی.
(٢) هەستی ئاوارەیی و نائومێدی و بێزاری لە ژیان.

anon (ə-non′), *adv.* (١) بەم زووانە؛ زوو
(٢) جارێکی تر؛ لە کاتێکی تردا
(٣) [Archaic]. یەکسەر؛ دەستبەجێ.
ever and anon, جارجار؛ جارنەجار؛ جاربەجار

anonym (an′ə-nim), *n.* (١) کەسێکی بێ ناو یا ناو نەزانراو
(٢) ناوی نهێنی؛ ناوی درۆ.

anonymity (an′ə-nim′ə-ti), *n.* ناونەزانراوی؛ بێ ناوی؛ نەناسراوی؛ وونی (ناو)

anonymous (ə-non′ə-məs), *adj.* (١) بێ ناو؛ ناو نەناسراو؛ کەس نەناس؛ کەس نەزان (ناو) (٢) ناوی نووسەرەکەی نەزانراوە یا بۆ بلاوکردنەوە نییە (هەڵبەست، هۆنراوە، نامە بۆ ڕۆژنامەیەك... هتد):
(an ~ poem, book, letter, etc.)

anopheles (ə-nof′ə-lēz′), *n.* مێشوولەی لەرزوتا؛ مێشوولەی مەلاریا.

anosmia (an-os′mi-ə), *n.* نەمانی هەستی بۆن کردن (نەخۆشی)

another (ə-nuth′ēr), *adj. & prep.* (١) یەکێکی تر؛ دانەیەکی تری هەمان چەشن؛ تر؛ هی تر. (٢) یەکێکی جیاواز؛ دانەیەکی جیاواز.
(٣) یەکێکی هەمان چەشن.

anoxemia (an′ok-sē′mi-ə), *n.* کەمیی ئۆکسجین لە خوێندا.

answer (an′sēr), *n.* (١) وەڵام
(٢) تۆڵە؛ وەڵام *(His ~ was a well-aimed blow.)* .
(٣) چارەسەر
v.i. (١) وەڵام دانەوە (٢) باش بوون؛ بەکارهاتن؛ گونجان.
(٣) (~ to)، بەرپرسیاربوون: *(He must ~ to the committee.)* .
(٤) لێکچوون؛ وەك یەك وابوون *(He ~s to the description.)* .
v.t. (١) وەڵام دانەوە
(٢) باش بوون بۆ؛ گونجان: *(The tent ~ed their purpose.)* .
(٣) بژاردن؛ هەق لێکرانەوە؛ پەشیمان بوونەوە؛ سزای خۆ چەشتن.
(٤) بەرپەرچدانەوە؛ بەدرۆخستنەوە.
(٥) لێکچوون؛ وەك یەك وابوون: *(He ~s the description.)* .
answer back, [Colloq.], بەرپەرچدانەوە؛ قسە پێ ووتنەوە؛ لێ هەڵگەڕانەوە.
answer for, (١) بەرپرسیاربوون:
(I can't answer for him.)
(٢) هەق لێکرانەوە؛ ناخۆشی چەشتن:
(You will have to answer for your wrongdoings one day.)

answerable (an′sēr-ə-b'l), *adj.* (١) بەرپرسیارە؛ بەرپرسیار؛ لێی دەپرسرێتەوە: *(He is ~ to his boss.)* .
(٢) (ا) وەڵام دەدرێتەوە. (ب) بەرپەرچ دەدرێتەوە.
(٣) [Archaic]، (~ to)، شیاو؛ گونجاو؛ لەیەکچوو.

ant (ant), *n.* مێروولە.

ant- (ant), = **anti-**

anta (an′tə), *n.* کۆڵەکەی پاڕەوی بەردەرگا.

antacid (ant-as′id), *adj.* دژ بە ترشی؛ ترشی کوژ؛ ترشی مرێن.
n. دەرمانی دژ بە ترشی؛ دەرمانی ترشی کوژ یا ترشی مرێن.

antagonism (an-tag′ə-niz'm), *n.* (١) دوژمنایەتی؛ قینەبەرایەتی؛ دووبەرەکێتی؛ ناحەزی. (٢) دژایەتی؛ ناکۆکی" دژواری.

antagonist (an-tag′ə-nist), *n.* دوژمن؛ ناحەز؛ هاوچاو" دژوار.

antagonistic (an-tag′ə-nis′tik), *adj.* دوژمنانە؛ ناحەزانە؛ ناحەز: *(his ~ attitude)* .
-antagonistically *(adv.).*

antagonize (an-tag′ə-nīz′), *v.t.* (١) بەربەرەکانی کردن؛ بەرهەڵستی کردن؛ دژ وەستان. (٢) دوژمنایەتی لەگەڵ کردن؛ کردن بە دوژمن.

antarctic (ant-ärk′tik), *adj.* تایبەتی بە تەوەری باشووری زەوی.
n. تەوەری باشووری زەوی.

Antarctica (ant-ärk′ti-kə), *n.* ئەنتارکتیکا: ناوچەیەکی سەهۆڵبەندانە لە دەوروپشتی تەوەری باشووری زەوی.

Antarctic Circle, antarctic circle, بازنەی تەوەری باشووری زەوی.

ante (an′ti), *n.* (١) ئەو پارەیەی قومارچی یاری " پۆکەر " پێش دابەش کردنی کاتی یاری یا پێش ڕاکێشانی کارتی تر دایدەنێت.
(٢) [Slang]، پێشەکی؛ پارەی پێشەکی دراو؛ بەشی خۆ کە پێشەکی دەدرێت
v.t. (١) دانانی ئەو پارەیەی قومار یا یاری لەسەر دەکرێت.
(٢) [Slang]، (~ up)، پێشەکی بەشی خۆ دان.

ante- (an′ti, an′tə), پێشگرێکە بەمانای: (١) لەپێش (کات)؛ پێش:
(antecedent ; anteVictorian)
(٢) پێش (جێگە)؛ بەردەم: *(anteroom)* .

anteater (ant′ēt′ēr), *n.* مێروولەخۆر.

antecede (an′tə-sēd′), *v.t. & v.i.* لەپێشتردا هاتن (پلە، جێگە، کات)؛ پێشتربوون لە.

antecedence (an′tə-sēd′'ns), *n.* لەپێشتردا هاتن؛ پێشتربوون لە؛ پێشتری.

antecedency (an′tə-sēd′'n-si), *n.* = **antecedence.**

antecedent (an′tə-sēd′'nt), *adj.* پێشین؛ پێشوو؛ هی پێشتر.
n. (١) شتی پێشتر؛ ڕووداوێکی لەپێشتر.
(٢) (*pl.*)، ڕابوردووی مرۆڤێك؛ باووباپیر.
(٣) ووشەی پێش ڕاناو کە ڕاناوی بۆ دەگەڕێتەوە (ڕێزمان).
(لە ڕستەی " **The man who came is my friend.** " دا ووشەی " **man** " پێی دەووترێت: " **antecedent** " ی " **who** ").
(٤) بەشی یەکەمی ڕێژە یا کەرتێك (بیرکاری).
(٥) بەشی مەرجی کێشە (ژیربێژی).

antechamber (an′ti-chām′bēr), *n.* ژوورێکی بچووکە کە لێوەی دەچێت بۆ ژوورێکی گەورەتر و گرنگتر لە خۆی؛ ژووری بەردەم.

antedate (an′ti-dāt′), *v.t.* (١) لەپێشتردا بوون یا ڕوودان؛ کۆنتربوون لە: ***(Christianity ~s Islam.)*** .
(٢) بەروار پێشخستن.
(٣) بەروارێکی زووتر بۆ دانان لە هی ڕاستی.
n. [Rare], بەروارێکی زووتر لە هی ڕاستی.
antediluvian (an′ti-di-lōō′vi-ən), *adj.* (١) بەر لە لافاوەکەی نووح (٢) زۆر کۆن؛ کۆنباو.
antelope (an′t'l-ōp′), *n.* (١) ئاسکەکێوی؛ بزنەکێوی.
(٢) چەرمی ئاسکەکێوی.
antemeridian (an′ti-mə-rid′i-ən), *adj.* پێش نیوەڕۆ
antemortem (an′ti-môr′təm), *adj.* پێش مردن
antemundane (an′ti-mun′dān), *adj.* پێش درووستبوونی جیهان.
antenatal (an′ti-nā′t'l), *adj.* پێش لەدایکبوون؛ کاتی ئاولەمەیی.
antenna (an-ten′ə), *n.* (١) شاخی هەستیاری لە مێش ومەگەزدا.
(٢) هەوایی (رادیۆو تەلەفزیۆن).
antepenult (an′ti-pē′nəlt), *n.* سێیەم بڕگەی ووشەیەك لە کۆتایی ووشەکەوە (وەك بڕگەی " te " لەم ووشەیە خۆیدا).
antepenultimate (an′ti-pi-nul′tə-mit), *adj.* دوو دانە پێش دواهەمین؛ سێیەم لە کۆتایی‌یەوە.
n. (١) antepenult . (٢) شتێکی سێیەم لە کۆتایی‌یەوە.
anterior (an-têr′i-ēr), *adj.* (١) لەپێشەوە (جێگە)؛ پێش.
(٢) لەپێشتردا (کات)؛ زووتر.
anteroom (an′ti-rōōm′, an′ti-room′), *n.* ژووری چاوەڕێ‌کردن؛ ژوورێکە کە دەچێت بۆ ژوورێکی تر.
anthelmintic (an′thel-min′tik), *adj.* کرمی ناوسك کوژ یا فڕێدەر.
n. دەرمانی کرمی ناوسك کوژ یا فڕێدەر.
anthem (an′thəm), *n.* (١) سروودی ئاینی.
(٢) سرووودی نیشتمانی: ***(national ~)*** .
(٣) سرووودی ستایشی؛ سرووود.
anther (an′thēr), *n.* ئەو بەشەی نێرەك كە تۆوی تێدایە (ڕووەکناسی).
ant hill, گردۆلکەی دەوری شارە مێرووولە؛ شارە مێرووولە.
antho- (an′thō, an′thə), پێشگرێکە بەمانای: گوڵ.
anthology (an-thol′ə-ji), *n.* ڕێکخەرو بڵاوکەرەوەی هەڵبژاردەیەکی هەڵبەست، هۆنراوە، یا چیرۆك.
anthologize (an-thol′ə-jīz′), *v.t.* ڕێکخستن و بڵاوکردنەوەی هەڵبژاردەیەکی وێژەیی.
anthology (an-thol′ə-ji), *n.* هەڵبژاردەیەکی وێژەیی.
anthracite (an′thrə-sīt′), *n.* خەڵووزێکی ڕەقە گەرمی‌یەکی زۆر دەدات و دووکەڵی کەمە.
anthrax (an′thraks), *n.* (١) دوومەڵ؛ موو.
(٢) نەخۆشی‌یەکی کوشندەی ئاژەڵە هەندێك جاریش تووشی مرۆڤ دەبێت.
anthropo- (an′thrə-pō, an′thrə-pə), پێشگرێکە بەمانای: مرۆڤ؛ ئادەمیزاد: ***(anthropology)*** .
anthropocentric (an′thrə-pə-sen′trik), *adj.* مرۆڤ دانەر بە گرنگترین شت و دوا ئامانجی جیهان.
anthropogenesis (an′thrə-pə-jen′ə-sis), *n.* زانستی پەیدا-بوونی مرۆڤ و بارگۆڕینی.
anthropography (an′thrə-pog′rə-fi), *n.* زانستی دابەش-بوونی مرۆڤ بەپێی تایبەخۆو زمان و خوورنەریتەوە.
anthropoid (an′thrə-poid′), *adj.* لە مرۆڤ چوو (بەتایبەتی مەیموونی وەك شمپانزی و گۆریلاو ئۆرانگەتان).
n. مەیموونی لە مرۆڤ چوو.
anthropologist (an′thrə-pol′ə-jist), *n.* زانای مرۆڤ؛ مرۆڤناس؛ زانای مرۆڤناسی.
anthropology (an′thrə-pol′ə-ji), *n.* مرۆڤناسی؛ زانستی-پەیدابوون و بارگۆڕین و تایبەخۆو نەریت و دابەشبوونی مرۆڤ.
-anthropological *(adj.).*
anthropometry (an′thrə-pom′ə-tri), *n.* زانستی پێوانی لەشی مرۆڤ بۆ بڕیاردانی جیاوازی ڕەگەزی (بەشێکە لە مرۆڤناسی).
anthropomorphic (an′thrə-pə-môr′fik), *adj.* تایبەتی بە مرۆڤ؛ هی مرۆڤ؛ وەك مرۆڤ لێکراو.
anthropomorphism (an′thrə-pə-môr′fiz'm), *n.* دانانی خواو گیاندارو شت بە ئادەمیزادو تایبەخۆی ئادەمیزادانە دانەپاڵیان؛ وەك مرۆڤ سەیرکردنی خواو گیاندارو شت.
anthropomorphize (an′thrə-pə-môr′fīz), *v.t. & v.i.* بە-مرۆڤ دانانی شت؛ تایبەخۆی مرۆڤ دانەپاڵ خواو گیاندارو شت.
anthropomorphosis (an′thrə-pə-môr′fə-sis), *n.* گۆڕین بۆ شێوەی ئادەمیزاد.
anthropomorphous (an′thrə-pə-môr′fəs), *adj.* لە مرۆڤ دەچێت.
anthropophagi (an′thrə-pof′ə-jī′), *n.pl.* پیاوخۆران؛ مرۆڤی خۆخۆر.
-anthropophagic *(adj.).*
anthropophagous (an′thrə-pof′ə-gəs), *adj.* مرۆڤی خۆخۆر؛ گۆشتی مرۆڤ خۆر؛ مرۆڤی پیاوخۆر.
anthropophagy (an′thrə-pof′ə-ji), *n.* خۆخۆری (مرۆڤ)؛ گۆشتی مرۆڤ خۆری.
anti (an′tī, an′ti), *n.* [Colloq.], مرۆڤی دژ بە.
adj. [Colloq.], دژ بە.
anti- (an′ti), پێشگرێکە بەمانای: (١) دژ بە؛ دوژمن بە: *(anti- imperialist)*
(٢) دژکار: ***(anti- aircraft)*** .
(٣) – کوژ؛ – بڕ؛ – مرێن: ***(anti- toxin)*** .
(٤) پێچەوانە. (٥) هاوچاو.
antiaircraft (an′ti-âr′kraft, an′ti-âr′kräft), *adj.* فڕۆکە-شکێن.
antibacterial (an′ti-bak-têr′i-əl), *adj.* بەکتریاکوژ؛ میکرۆب کوژ؛ دژ بە بەکتریا.
antibiosis (an′ti-bī-ō′sis), *n.* دژایەتی نێوان زیندەوەری گەردبینی کە دەبێتە هۆی فەوتاندنی یەکێکیان.
antibiotic (an′ti-bī-ot′ik), *adj.* (١) میکرۆب کوژ؛ بەکتریاکوژ؛ تایبەتی بە زیندەدژ. (٢) تایبەتی بە دەرمانی میکرۆب کوژ یا بەکتریاکوژ.
(٣) تایبەتی بە دژایەتی نێوان زیندەوەری گەردبینی کە زیانبەخشی یەکێکیانە.
n. دەرمانی میکرۆب کوژ؛ زیندەدژ؛ بەکتریاکوژ.
antibody (an′ti-bod′i), *n.* پرۆتینێکە لەش دەریدەدات بۆ پاراستنی؛ دژەتەن؛ زیندەدژ؛ دژە ژیان.
antic (an′tik), *adj.* ئەنتیکە؛ سەیر؛ قۆشمە.
n. (١) کردەوەیەکی ئەنتیکە، سەیر، یا قۆشمە؛ گاڵتەوگەپ.
(٢) [Archaic]، قۆشمەباز؛ قۆشمەچی.
anticatalyst (an′ti-kat′′l-ist), *n.* ماددەیەکە کارلێکردنی کیمیایی دوادەخات.
antichrist (an′ti-krīst′), *n.* (١) عیسا نەناس؛ دژ بە عیسا.
(٢) عیسای درۆ.
anticipate (an-tis′ə-pāt′), *v.t.* (١) بەتەمابوون؛ چاوەڕوان کردن؛ ڕابینین. (٢) ڕوودان زووتر لە کاتی خۆی.
(٣) ڕێ لێگرتن؛ وەستاندن؛ بەرهەڵستی کردن (بە زانینی ڕووداتی شتێك پێش ڕوودانی): ***(He ~d his opponent's blows.)*** .
(٤) پێشەکی بینین یا هەستپێکردن و بەگوێرەی ئەوە ڕەفتارکردن:

(The servant ~d his master's request.)
(٥) دەستپێشکەری کردن.
(٦) دانەوەی قەرز لەپێش کاتی خۆیدا.

anticipation (an-tis´ə-pā'shən), *n.* (١) ڕابینین؛ بەتەمابوون؛ چاوەڕوان کردن؛ ئومێدەواری. (٢) شتێکی چاوەڕوان کراو یا بەتەمابوو. (٣) دڵ خەبەردان؛ پێشمەکی زانین. (٤) دەستپێشکەری.

anticipative (an-tis'ə-pā´tiv), *adj.* تایبەتی بە بەتەمابوون یا ڕابینین.

-anticipatory *(adj.)*.

anticlerical (an´ti-kler'i-k'l), *adj.* دژ بە قەشەو دەسەڵاتو دەست خستنیانە ناو کاروباری گشتییەوە.

-anticlericalism *(n.)*.

anticlimactic (an´ti-klī-mak'tik), *adj.* تایبەتی بە نزم-بوونەوەی کوتوپڕی لە باس، بیروڕا، یا کردارێکی بەرزەوە بۆ نزمو بێ بایەخ.

anticlimax (an´ti-klī'maks), *n.* نزم بوونەوەی کوتوپڕی لە باس، بیروڕا، یا کردارێکی بەرزەوە بۆ نزمو بێ بایەخ (بە پێچەوانەی ئەوەوە کە چاوەڕوان دەکرا)

antidote (an'ti-dōt´), *n.* (١) دەرمانی ژەهر؛ دژ بە ژەهر؛ ژەهر ڕەوێن. (٢) خەم ڕەوێن؛ شتێك کە دەرمانی ناخۆشیو کارەساتو خەمو خەفەتە.

-antidotal *(adj.)*.

antifebrile (an'ti-fē'brəl, an´ti-feb'rəl), *adj. & n.* دەرمانی تا.

antifreeze (an'ti-frēz´), *n.* ماددەیەکە ناهێڵێت شلە بیبەستێت (بەتایبەتی بۆ ڕادیەتەری ئوتومبیل لە زستاندا).

antigen (an'tə-jən, an'tə-jin), *n.* دەرمانی لەش پارێز؛ دەرمانێکە کە کرایە ناو خوێنەوە ماددەی دژەتەن پەیدا دەکاتو بەرهەڵستی دەدات بە لەش

antihistamine (an´ti-his'tə-mēn´), *n.* دەرمانی تەنگەنەفەسیو هەستیاری

anti-imperialist (an´ti-im-pêr'i-əl-ist), *n.* کەسێکی دوژمن بە ئیمپریالیزم

antiknock (an'ti-nok´), *n.* ماددەی دژ بە تەقەتەق (دەکرێتە ناو بەنزینی ئوتومبیلەوە).

antilabor (an'ti-lā´bēr), *adj.* دژ بە یەکێتی کرێکاران.

antimony (an'tə-mō´ni), *n.* ئەنتیمۆن. ماددەیەکی کانزاییە لە دارشتەدا بەکاردەهێنرێت؛ کل (چاوڕشتن).

antinomy (an-tin'ə-mi), *n.* (١) نەگونجانی دوو یاسا یا پەیڕەو. (٢) ناکۆکی نێوان دوو یاسا یا پەیڕەو. (٣) ناکۆکی؛ نەگونجان.

antipathetic (an´ti-pə-thet'ik), *adj.* (١) دژ بە؛ حەزلێنەکەر؛ ڕق لێ بوو؛ ناحەز: *(~ to new ideas)*. (٢) ڕق هەڵسێنەر؛ مایەی قێزە.

-antipathetical *(adj.)*.

antipathy (an-tip'ə-thi), *n.* (١) قین لێ بوون؛ ڕق لێ بوون؛ قین؛ حەزلێنەکردن؛ دژێتی بەرامبەر؛ قێز: *(his ~ to violence)*. (٢) کەسێك یا شتێکی حەزلێنەکراو یا ڕق لێ بوو.

antipersonnel (an´ti-pēr-sə-nel'), *adj.* بۆ لەناوبردنی مرۆڤە نەك شتومەك (مین، بۆمبا)؛ دژە مرۆڤ: *(~ mines)*.

antiphon (an'tə-fon´), *n.* (١) سروودی ئاینی؛ تەراویح. (٢) گۆرانی بە نۆرە؛ بۆ سەندنەوە (گۆرانی)؛ وەڵام (ئاواز، گۆرانی).

antiphony (an-tif'ə-ni), *n.* (١) یەك ئاوازی چەند دەنگێك؛ ئاوازسازی (٢) سروودی ئاینی؛ بۆ سەندنەوەی گۆرانی. (٣) دەنگدانەوە؛ وەڵام (ئاواز، گۆرانی)

antipodal (an-tip'ə-d'l), *adj.* (١) تایبەتی بە دیوی بەرامبەر لەسەر گۆی زەوی (٢) پێچەوانە؛ پێچەوانەیی.

antipode (an'ti-pōd´), *n.* پێچەوانە.

antipodes (an-tip'ə-dēz´), *n.pl.* (١) دوو جێگەی بەرامبەر لەسەر زەوی. (٢) [A-]، ئوسترالیا و نیوزیلەندە. (٣) دوو شتی پێچەوانەی یەکتر. (٤) پێچەوانە. (٥) [Obs.]، خەڵکی ئەوپەڕی جیهان.

antiquarian (an´ti-kwâr'i-ən), *adj.* (١) تایبەتی بە کۆن؛ کۆن. (٢) تایبەتی بە پەرتووکی کۆنو نایاب کۆکردنەوەو فرۆشتن. (٣) تایبەتی بە کۆن ناسان؛ تایبەتی بە زانستی کۆن.
n. کۆنناس؛ کۆنەفرۆش.

antiquary (an'ti-kwer´i), *n.* کۆنناس؛ کۆنەکۆکەرەوە؛ کۆنەفرۆش.

antiquate (an'ti-kwāt´), *v.t.* (١) کۆن کردن؛ باو نەمێشتن. (٢) ڕووخسارێکی کۆن پێدان.

antiquated (an'ti-kwāt´id), *adj.* (١) کۆن؛ پیر. (٢) باو نەماو؛ بەسەرچوو؛ کۆن: *(~ laws, methods, etc.)*.

antique (an-tēk'), *adj.* (١) کۆن. (٢) باو نەماو؛ باو بەسەرچوو. (٣) تایبەتی بە یۆنانو ڕۆمانی کۆن؛ تایبەتی بە شێوازی کلاسیکی (٤) لەسەر شێوازی چەرخێکی ڕابوردوو.
n. (١) کۆنە؛ شتێکی لە کۆنەوە بەجێماو. (٢) شێوازی کلاسیکی، واتە کۆن، بەتایبەتی لە خانووسازیو پەیکەرتاشیدا. (٣) ئەنتیکە؛ شتێکی ئەنتیکە یا کۆنە (بەتایبەتی شتی ناوماڵ)؛ کۆنە. (٤) تیپی تۆخو ڕەش (چاپەمەنی).

antiquity (an-tik'wə-ti), *n.* (١) زەمانی کۆن (بەتایبەتی پێش سەدەی ناوەڕاست)؛ زەمانی زوو؛ چەرخی کۆن؛ دێرین. (٢) کۆنێتی. (٣) خەڵکی زەمانی کۆن (بەتایبەتی نووسەران). (٤) *(pl.)*، کۆنە؛ کەلەپوورێکی زۆر کۆن. (٥) *(pl.)*، خوو و نەریتی کۆن.

antirust (an´ti-rust'), *adj.* (١) ژەنگبڕ؛ دژ بە ژەنگ. (٢) ژەنگ نەگر.
n. ماددەی دژ بە ژەنگ (ڕادیەتەری ئوتومبیل).

anti-Semite (an´ti-sem'īt), *n.* کەسێکی دژ بە جوولەکە.

-anti-Semitic *(adj.)*; anti-Semitism *(n.)*.

antisepsis (an´ti-sep'sis), *n.* بەکارهێنانی دەرمان بۆ پاکردنەوە لە بەکتریاو میکرۆب؛ پاکردنەوە.

antiseptic (an´ti-sep'tik), *adj.* (١) بەکتریاو میکرۆب کوژ؛ بۆگەنیو پیسی بڕ. (٢) پاك؛ خاوێن. (٣) ووشکو توندوتیژو ناخۆش (باری ژیان).

antisepticize (an´ti-sep'tə-sīz´), *v.t.* پاکردنەوە لە بەکتریاو میکرۆب بە دەرمان.

antiserum (an´ti-sêr'əm), *n.* دەرمانی دژ بە بەکتریا (پزیشکەوانی).

antislavery (an´ti-slāv'ēr-i), *adj.* دژی بەندایەتی: *(~ laws)*.

antisocial (an´ti-sō'shəl), *adj.* (١) دوورەپەرێز؛ گۆشەگیر. (٢) دژ بە کۆمەڵ؛ دژ بە سوودی گشتی.

antistrophe (an-tis'trə-fi), *n.* (١) بۆ سەندنەوەی کۆرەس لە شانۆگەری یۆنانی کۆندا. (٢) بەشی دووەمی هەڵبەستێك کە وەڵامە بۆ بەشی یەکەم.

antitank (an'ti-taŋk´), *adj.* دژە دەبابە؛ دەبابە شکێن.

antithesis (an-tith'ə-sis), *n.* (١) بەراووردی یا پێچەوانەیی بیر لە دوو ڕستەدا: *(You are going. ; I am staying.)*. (٢) بەشی دووەمی ووتەیەکی وەها (ژمارە یەك ببینە). (٣) بەراووردی؛ جیاوازی؛ ناکۆکی. (٤) دژ؛ پێچەوانە: *(Joy is the ~ of sorrow.)*.

antithetic (an´ti-thet'ik), *adj.* (١) بەرامبەر؛ جیاواز. (٢) پێچەوانەی دەقاودەق؛ دژ.

-antithetical *(adj.)*.

antitoxin (an´ti-tok'sin), *n.* (١) ژەهر ڕەوێن (کە لەناو لەش خۆیدا

دروست دەبێت)؛ دژە ژەهر (٢) دەرمانی ژەهر ڕەوێن (کە بەرهەڵستی دەدات بە لەش دژی نەخۆشی وەناق، دەردەکۆیان... هتد).

antitrust (an´ti-trust′), *adj.* دژ بە قۆرخ کردنی بازرگانی و پیشەسازی

antiwar (an′ti-wôr´), *adj.* دژ بە جەنگ؛ دژی شەڕ

antler (ant′lẽr), *n.* (١) شاخی پەل پەلی کەڵەکێوی. (٢) پەلێکی ئەم شاخە.

ant lion, (١) جانەوەرێکە کرمۆکەی مێروولە دەخوات. (٢) کرمۆکەی ئەم جانەوەرە

antonym (an′tə-nim´), *n.* وشەی دژواتا
("Sad" is the ~ of "happy".)

antonymous (an-ton′i-məs), *adj.* دژواتا.

antrorse (an-trôrs′), *adj.* بۆ سەرەوە یا پێشەوە هەڵچوو (ڕووەک- ناسی).

antrum (an′trəm), *n.* (١) بۆشایی ئێسقانی لەش (بەتایبەتی دوو بۆشایییەکەی نێوان لووت و کاژێری سەروو. (٢) بۆشایی؛ کلۆر.

anuran (ə-nū′rən), *adj. & n.* تایبەتی بە گیانداری تەڕ و وشکی بێ کلك (وەك بۆق و قورناویلکە).

anurous (ə-nū′rəs), *adj.* بێ کلك (بۆق، قورناویلکە).

anus (ā′nəs), *n.* کۆم؛ کونی قنگ؛ قنگ.

anvil (an′vil), *n.* (١) دەسگا؛ دەزگا؛ مێخ سندان. (٢) یەکێکە لە سێ ئێسقانەکەی گوێی ناوەوە.

anxiety (aŋ-zī′ə-ti), *n.* (١) مەراق؛ دڵەڕاوکێ؛ بێ ئارامی؛ خەم. (٢) هۆی ئەم مەراقە (شت، بیر). (٣) بە پەرۆشەوە بوون؛ پەرۆش: *(~ to do well)* .

anxious (aŋk′shəs, aŋ′shəs), *adj.* (١) مەراقدار؛ بێ ئارام. (٢) مایەی مەراق و بێ ئارامییە. (٣) بەپەرۆش؛ ئاواتەخواز؛ بەتاسەوە:
(I am ~ to go home and see my family.)
-anxiousness *(n.).*

anxiously (aŋk′shəs-li, aŋ′shəs-li), *adj.* بەپەرۆشەوە؛ بێ سرەوتانەو بەتاسەوە: *(I am waiting ~ for you.)* .

any (en′i), *adj.* (١) هەر؛ هەرچ؛ هەر کامێکیان: *(A~ boy may go.)* . (٢) هەندێك؛ هیچ *(Do you have ~ apples?)* . (٣) هیچ؛ هیچ شتێك: *(I haven't ~ money.)* . (٤) هەموو؛ هەموو کەس *(A~ child can tell.)* .
pron. (sing. & pl.), هەرکەس؛ هەرچەندێك.
adv. تا هیچ ڕادەیەك؛ هیچ (پرسیار):
(Is he ~ better this morning?)

anybody (en′i-bud´i, en′i-bod´i), *pron.* (١) هەرکەس؛ هەرچ کەسێك. (٢) کەسێکی بەناوبانگ یا ناسراو.

anyhow (en′i-hou´), *adv.* (١) هەرچۆنێك بێت؛ بە هەرجۆرێك بێت. (٢) بە لامسەرلایی

anyone (en′i-wun´), *pron.* هەرکەس؛ هەرچ کەسێك

any one, (١) هەریەکێك؛ هەردانەیەك. (٢) هەر تاکەکەسێك؛ هەردانەیەك.

anything (en′i-thiŋ´), *pron.* هەرشتێك؛ هەر کارێك یا ڕووداوێك.
n. شتێك؛ هەرشتێك
adv. تا هەر ڕادەیەك؛ هیچ؛ هەرچەندێك بێت.
 anything but, هیچ؛ بە هیچ جۆرێك؛ هەرگیز.
(He is anything but kind.)

anyway (en′i-wā´), *adv.* (١) بە هەرجۆرێك بێت؛ هەرچۆنێك بێت؛ بە هەرحاڵ. (٢) هیچ نەبێت؛ لەگەڵ ئەوەشدا. (٣) بە لامسەرلایی.

anyways (en′i-wāz´), *adv.* [Colloq.]. = anyway.

anywhere (en′i-hwâr´), *adv.* (١) لە هەرشوێنێك؛ بۆ هەرجێیەك بێت. (٢) [Colloq.]، تا هەر ڕادەیەك؛ هەرچەندێك بێت.
 anywhere from, [Colloq.], لەنێوان (دوو کات، ژمارە، هەند) :
(It costs anywhere from five to ten dollars. ;
It takes anywhere from one to two hours.)
 get anywhere, [Colloq.], هیچ سەرکەوتنێك هێنانەدی.

anywise (en′i-wīz´, *adv.* هەرچۆنێك بێت؛ بە هەرجۆرێك بێت.

apace (ə-pās′), *adv.* خێرا؛ بە خێرایی.

Apache (ə-pach′i), *n.* (١) ئەپاچی: تیرەیەکی هیندی سووری خوارووی ڕۆژاوای ئەمەریکا و سەرووی مەکسیکە. (٢) ئەندامێکی ئەم تیرەیە. (٣) یەکێك لە زمانەکانی ئەم تیرەیە

apache (ə-päsh′, ə-pash′), *n.* شەلاتی یا چەتەیەکی پاریس.

apart (ə-pärt′), *adv.* (١) لەلاوە. (٢) جیا (لە کات و شوێندا)؛ جیاواز. (٣) دوور لەیەکتر. (٤) بە جیا جیا؛ بە جیا: *(viewed ~)* . (٥) پارچە پارچە.
adj. بە جیا؛ جیا؛ جیاواز.
 apart from, جگە لە؛ بێجگە لە؛ لەوەیش بەولاوە.
 joking apart, بێ گاڵتە.
 know apart, لەیەك جیاکردنەوە (شت، مرۆڤ).
 live apart, بە جیا ژیان؛ پێکەوە نەژیان.
 set apart, خستنەلاوە؛ هەڵگرتن؛ پاشەکەوت کردن.
 take apart, هەڵوەشاندن (مەکینە، بیروڕا)؛ پارچەپارچەکردن.

apartheid (ə-pärt′hīt), *n.* سیاسەتی ڕەگەزپەرستی دژ بە قووڵە- ڕەشەکان لە باشووری ئەفەریقا.

apartment (ə-pärt′mənt), *n.* خانۆچکە؛ ئەپارتمان؛ دەستەخانوو.

apartment house (or building), خانوویەکە بەش بەش کراوە بە چەند خانۆچکەیەکەوە هەریەکەیان بە سەربەخۆ دەدرێن بە کرێ.

apathetic (ap´ə-thet′ik), *adj.* (١) بێ هەست؛ هەست مردوو. (٢) بێ دەربەست؛ بەتەنگەوە نەهاتوو؛ گوێ نەدەر؛ بێباك.

apathetical (ap´ə-thet′i-k'l), *adj.* = apathetic.
-apathetically *(adv.).*

apathy (ap′ə-thi), *n.* (١) بێ هەستی؛ هەست مردوویی. (٢) بێ دەربەستی؛ بەتەنگەوە نەهاتن؛ بێباکی؛ گوێ نەدان.

ape (āp), *n.* (١) مەیموون. (٢) لاساییکەرەوە.
v.t. لاسایی کردنەوە.

apeak (ə-pēk′), *adv.* بە ستوونی؛ بە قنجی؛ بە ڕەپی.

aperient (ə-pêr′i-ənt), *adj. & n.* دەرمانی ڕەوانی.

aperiodic (ā´pêr-i-od′ik), *adj.* بە چەرخی ڕێك‌وپێکی ڕوونەداو.

aperitif (a´pä´rē´tēf′), *n.* خواردنەوەیەکی کحوولییە.

aperture (ap′ẽr-chẽr), *n.* (١) کون؛ کەلەبەر. (٢) تیرەی چاوی کامێرا یا دووربین (کە ڕووناکی لێوە دەچێتە ژوورەوە).

apery (āp′ẽr-i), *n.* (١) لاسایی کردنەوە. (٢) لاسایی کردنەوەیەك.

apex (ā′peks), *n.* (١) لووتکە؛ پۆپ؛ سەر؛ تەوقەسەر. (٢) سەری زمان.

aphasia (ə-fā′zhə, ə-fā′zhi-ə), *n.* توانای قسەکردن و تێگەیشتن نەبوون (بەهۆی برینداری مێشکەوە).
-aphasiac *(n.)*; aphasic *(adj.).*

aphelion (a-fē′li-ən, ə-fē′li-ən), *n.* دوورترین خاڵی خولگەی ئەستێرەیەکی گەڕۆك لە خۆرەوە.

aphesis (af′ə-sis), *n.* لابردنی بڕگەیەکی کورتی بێ هێز لە سەرەتای وشەدا (وەك: squire لەباتی esquire) .

aphid (ā′fid, af′id), *n.* سن؛ جانەوەرێکی زۆر بچووکە دەداتە ڕووەك.

aphis (ā′fis, af′is), *n.* = aphid.

aphonia (ə-fō′ni-ə), *n.* دەنگ نووسان یا نەمان (بەهۆی نەخۆشی ژێ دەنگەکانەوە).

aphonic (ə-fon′ik), ***adj.*** (١) دەنگ نورساو یا نەماو.
(٢) بێ دەنگ (دەنگسازی).
aphorism (af′ə-riz'm), ***n.*** پەندی پێشینان؛ قسەی نەستەق.
aphoristic (af′ə-ris′tik), ***adj.*** (١) وەك پەندی پێشینان.
(٢) پڕ لە قسەی نەستەق.
aphrodisiac (af′rə-diz′i-ak′), ***adj.*** هەوەس هەڵسێنی جووت-
بوون؛ هەوەس بزوێن (خواردەمەنی).
n. خواردەمەنی هەوەس هەڵسێن.
Aphrodite (af′rə-dī′ti), ***n.*** (١) بانوخوای دڵداری‌و جوانی
یۆنانی (ئەفسانەی یۆنانی). (٢) [a-]، جۆرە پەپوولەیەکە.
aphyllous (ə-fil′əs), ***n.*** بێ گەڵا (وەك ڕووەکێکی بیابانیی هەمەجۆرە
کە پێی دەروترێت: " کاکتەس ")؛ ڕووت.
apian (ā′pi-ən), ***adj.*** هەنگی؛ تایبەتی بە هەنگ.
apiarian (ā′pi-âr′i-ən), ***adj.*** تایبەتی بە هەنگ‌و بەخێوکردنی.
n. هەنگ بەخێوکەر.
apiarist (ā′pi-ə-rist), ***n.*** هەنگ بەخێوکەر.
apiary (ā′pi-er′i), ***n.*** پلوورە هەنگ خانە؛ شوێنی پلوورە هەنگ.
apical (ap′i-k'l, ā′pi-k'l), ***adj.*** (١) پۆپەیی؛ لووتکەیی.
(٢) بە سەری زمان بێژراو (دەنگسازی).
n. دەنگی تیپی بە سەری زمان بێژراو (وەك: t, d, s, l).
apiculture (ā′pi-kul′chēr), ***n.*** هەنگ بەخێوکردن.
apiece (ə-pēs′), ***adv.*** هەریەکی؛ هەریەکەی؛ سەرێ:
(We spent ten dollars ~ .)
apiology (ā′pi-ol′ə-ji), ***n.*** هەنگناسی؛ زانستی لێکۆڵینەوەی هەنگ.
apish (āp′ish), ***adj.*** (١) مەیموونانە. (٢) لاساییکەرەوە.
(٣) خۆدەرخەر؛ هارووهاج؛ فێڵباز.
aplomb (ə-plom′, ə-plôm′), ***n.*** بڕوا بە خۆ بوون؛
بە خۆدا ڕاپەڕموون؛ ژیری.
apnea, apnoea (ap-nē′ə), ***n.*** (١) هەناسەبڕانی کاتی.
(٢) لە هۆش خۆ چوون (لەبەر کەمیی ئۆکسجین)؛ خنکان.
apo- (ap′ə), پێشگرێکە بەمانای: (١) دوور لە؛ بەبێ.
(٢) جیا؛ پێکەوە نەنووساو.
apocalypse (ə-pok′ə-lips′), ***n.*** (١) دوا بەشی ئینجیل.
(٢) پێشبینی؛ دواڕۆژبینی؛ ئاشکراکردنی دواڕۆژ.
(٣) کارەساتێکی گەورەی دواڕۆژ.
apocalyptic (ə-pok′ə-lip′tik), ***adj.*** (١) تایبەتی بە دوا بەشی
ئینجیل (٢) پێشبینی؛ دواڕۆژبینی.
(٣) نیشانەی کارەساتێکی گەورەو بەم زووانەیە.
-apocalyptical ***(adj.).***
apocopate (ə-pok′ə-pāt′), ***v.t.*** کورتکردنەوەی ووشە بە قووتدانی
دوا بڕگە یا دوا دەنگ.
apocope (ə-pok′ə-pi′), ***n.*** قووتدانی دوا دەنگ، تیپ، یا بڕگەی
ووشەیەك (وەك: mos لەباتی most).
apocrypha (ə-pok′rə-fə), ***n.*** (١) نووسراوێکە کە گومان لە
ڕاستێتی بکرێت یا نەزانرێت نووسەرەکەی کێیە.
(٢) [A-]، ئەو نووسراوانەی کە پرۆتستانتییەکان بڕوا ناکەن بەشێك بن لە
ئینجیلی کۆن.
apod (ap′əd), ***adj.*** بێ قاچ؛ بێ پەل.
n. گیاندارێکی بێ قاچ.
apodal (ap′ə-d'l), ***adj.*** بێ قاچ؛ بێ پەل
apodeictic (ap′ə-dīk′tik), ***adj.*** = **apodictic.**
apodictic (ap′ə-dik′tik), ***adj.*** بەڵگەدار (بیروڕا، فەلسەفە)؛ ڕاست؛
بێ گومان
apodosis (ə-pod′ə-sis), ***n.*** بەشی تەواوکەری ڕستەی مەرجی.
apogamy (ə-pog′ə-mi), ***n.*** زۆربوونی ڕووەك بەبێ لێکدان یا
پیتاندن.
-apogamic ***(adj.)***; **apogamous** ***(adj.).***
apogee (ap′ə-jē′), ***n.*** (١) دوورترین خاڵی زەوی لە خولگەی مانگەوە.
(٢) دوورترین یا بەرزترین جێگە.
Apollo (ə-pol′ō), ***n.*** (١) ئەپۆڵۆ: خودای مۆسیقا و هەڵبەست‌و
پێشبینی‌و پزیشکەوانی‌و خۆر (ئەفسانەی یۆنان‌و ڕۆمان).
(٢) کوڕێکی قۆز.
-Apollonian ***(adj.).***
Apollyon (ə-pol′yən), ***n.*** شەیتان.
apologetic (ə-pol′ə-jet′ik), ***adj.*** (١) بووردنخواز.
(٢) لەسەرکەرەوە (بە نووسین یا دووان).
apologetics (ə-pol′ə-jet′iks), ***n.pl.*** لەسەرکردنەوەی خاچ-
پەرستی (ئایینناسی).
apologia (ap′ə-lō′ji-ə), ***n.*** ووتارێکی لایەنگری یا لەسەرکەرەوە.
apologist (ə-pol′ə-jist), ***n.*** پشتیوانکەری بیروباوەڕ یا ڕێبازێك بە
نووسین یا دووان؛ بەڵگە بۆ هێنەرەوە.
apologize (ə-pol′ə-jīz′), ***v.i.*** (١) داوای لێبووردن کردن؛
داوای لێخۆشبوون کردن" پاساو هێنانەوە:
(He ~d to his teacher for coming to school late.)
(٢) لایەنگری کردن یا لەسەرکردنەوە (بە نووسین یا دووان).
apology (ə-pol′ə-ji), ***n.*** (١) پاڵپشتی کردن یا لایەنگری کردنی
ئایین، ڕێباز، یا بیروباوەڕێك (بە نووسین یا دووان)؛ ووتارێکی وەها
(٢) بووردنخوازی؛ داوای لێخۆشبوون کردن" پاساو" پاساو هێنانەوە:
(If you are impolite to a person, you should make an ~ .)
(٣) بریتی‌یەکی قەڵب.
apoplectic (ap′ə-plek′tik), ***adj.*** (١) فێدار؛ فێی لێ دێت.
(٢) وەك فێ؛ دەبێتە هۆی فێ لێهاتن.
n. کەسێك کە فێی لەگەڵدا بێت.
apoplexy (ap′ə-plek′si), ***n.*** فێ.
aport (ə-pôrt′), ***adv.*** لای چەپی کەشتی؛ بۆ لای چەپ.
apostasy (ə-pos′tə-si), ***n.*** هەڵگەڕانەوە (لە ئایین، ڕێباز، بیروباوەڕ،
حیزب)؛ لادان لە ڕێی ڕاست.
apostate (ə-pos′tāt, ə-pos′tit), ***n.*** کەسێکی هەڵگەڕاوە لە ئایین یا
ڕێبازێك؛ گومڕا؛ لادەر.
apostatize (ə-pos′tə-tīz′), ***v.i.*** هەڵگەڕانەوە لە ئایین یا ڕێبازی خۆ.
aposteriori (ā′pos-têr′i-ôr′i), (١) لە ئەنجامەوە بۆ هۆ (فەلسەفە،
ژیربێژی):
(The boys are tired, so they must have walked a long way.)
(٢) کردەنی؛ لەسەر تاقیکردنەوەو سەرنج دانراوە.
apostil, apostille (ə-pos′til), ***n.*** تێبینی سەر پەراوێز.
apostle, Apostle (ə-pos′'l), ***n.*** (١) [A-] ، هەریەکێك لە دوانزە
قوتابی یا پەیامبەرەکانی عیسا. (٢) پەیامبەر؛ پەیامبەری خاچ پەرستان؛
قوتابی. (٣) خاچ پەرست بڵاوکەرەوەیەکی کۆن.
(٤) ڕابەری ڕێبازێکی تازە؛ ڕابەر؛ سەرکردەیەکی سازاندنی کۆمەڵ.
apostolate (ə-pos′t'l-it, ə-pos′t'l-āt′), ***n.*** پلەو ئەرك‌و ماوەی
کاری پەیامبەرێك.
apostolic (ap′əs-tol′ik), ***adj.*** (١) پەیامبەری؛ پێغەمبەری.
(٢) تایبەتی بە دوانزە قوتابی‌و پەیامبەرەکەی عیسا و کاروبارو ئامۆژگاری‌و
چەرخی ژیانیان. (٣) [A-]، پاپایی؛ تایبەتی بە پاپا.
Apostolic See, تەختی پاپایی؛ پلەو دەسەڵات‌و کاری پاپا.
apostrophe (ə-pos′trə-fi), ***n.*** بانگ کردنی کەسێکی دیار یا نادیار
لە وێژەو ووتاردا؛ بانگ.
apostrophe (ə-pos′trə-fi), ***n.*** نیشانەیەکە وەك وێرگول (')
لە ڕێکی لاژوورووی تیپەوە دادەنرێت بەم مانایانە:
(١) لە جێی تیپی لادراو: (I'm = I am).

(٢) نیشانەی بوونە: (Mary's dress ; The girls' room) .
(٣) نیشانەی کۆیە: (five 6's ; the A's) .
apostrophize (ə-pos'trə-fīz'), *v.t. & v.i.* بانگ کردنی کەسێکی دیار یا نادیار لە وێژەو ووتاردا:
("Million! thou should'st be living at this hour.")
apostrophize (ə-pos'trə-fīz'), *v.t. & v.i.* بەکارهێنانی وێرگول.
apothecary (ə-poth'ə-ker'i), *n.* دەرمانگەر؛ دەرمانساز؛ دەرمانفرۆش.
apothegm (ap'ə-them'), *n. Also* apophthegm, پەندی- پێشینان؛ قسەی نەستەق.
apotheosis (ə-poth'i-ō'sis, ap'ə-thē'ə-sis), *n.* (١) کردن بە خودا؛ بەرزکردنەوەی مرۆڤێك بۆ پلەی خودا.
(٢) ستایش کردنێکی لە رادەبەدەری مرۆڤ یا شت.
(٣) نموونەی بەرز؛ وێنەی بەرز.
-apotheosize *(v.t.)*.
appal (ə-pôl'), *v.t.* = appall.
appall (ə-pôl'), *v.t.* تۆقاندن؛ ترساندن؛ زۆر سەرسام کردن؛ زراوبردن.
appalling (ə-pôl'iŋ), *adj.* ترسناك؛ تۆقێنەر؛ زۆر خراپ؛ ناپەسەند:
(His behavior was ~ .)
appanage, apanage (ap'ə-nij), *n.* (١) زەویوزارو پارەیەك کە پاشاو میر دەیدەن بە منداڵەکانیان. (٢) بەخشیش؛ زیادەبەش.
(٣) مافێکی تایبەتی کەسێك بەهۆی پلەوپایەیەوە.
(٤) هەرێمێکی ژێردەستەی وڵاتێکی بێگانە.
apparatus (ap'ə-rā'təs, ap'ə-rat'əs), *n.* (١) کەرەسە؛ پێویستی کار. (٢) دەزگا؛ داموودەزگا.
(٣) ئامێر؛ مەکینە. (٤) پێوانە؛ هۆی پێوانە یا کێشە.
(٥) کۆئەندام: *(the digestive ~)* .
apparel (ə-par'əl), *n.* (١) جل؛ جلوبەرگ؛ پۆشاك.
(٢) بەرگی رازاندنەوە: *(the white ~ of winter)* .
(٣) پۆشاکی کەشتی (لەنگەر، تەوەر، تۆپو دەزگای تری دەرەوە دەگرێتەوە).
v.t. پۆشین؛ بەرگ کردنەبەر.
apparent (ə-par'ənt, ə-pâr'ənt), *adj.* (١) دیار؛ لەبەرچاو.
(٢) روون؛ ئاشکرا. (٣) لەوەچوو؛ وا دیاربوون؛ رووالەت.
apparently (ə-par'ənt-li, ə-pâr'ənt-li), *adv.* (١) بە ئاشکرا؛ لەبەرچاو. (٢) وا دیارە؛ لەوە دەچێت؛ وا دەردەکەوێت.
apparition (ap'ə-rish'ən), *n.* (١) شتێکی لەپڕ دەرکەوتوو.
(٢) خێو. (٣) هاتنەپێش؛ هاتنەپێشەوە.
apparitor (ə-par'ə-tēr, ə-pâr'ə-tēr), *n.* فەرمانبەری بەجێهێنان یا پێ راگەیاندنی فەرمانی دادگای ئاینی یا میری.
appeal (ə-pēl'), *v.t.* (١) [Archaic] ، تاوانبارکردن.
(٢) داوای پیاچوونەوەی بڕیاری دادگاکردن: *(to ~ a verdict)* .
v.i. (١) داوای پیاچوونەوەی بڕیاری دادگایی‌کردن.
(٢) (to ~)، تکاکردن؛ داواکردن؛ هاوار بۆ بردن؛ بانگ کردن:
(She ~ed to him for mercy.)
(٣) پەنابردنەبەر. (٤) بەدڵ بوون؛ دڵ راکێشان:
(His ideas ~ed to me. ; She ~s to me.)
n. (١) بانگەواز؛ تکا؛ داواکردن؛ هاوار؛ بانگ؛ داوا:
(an ~ to the government to release the political prisoners)
(٢) (ا) داواکردن لە دادگا بۆ پیاچوونەوەی داواکارییەك. (ب) ئەم داوایە.
(ج) مافی ئەم داواکردنە. (د) داواکارییەکی دراو بە دادگایەکی بەرزتر.
(٣) جوانی؛ توانای دڵفراندن یا دڵ راکێشان؛ برەو:
(That kind of music has lost its ~ .)
(٤) [Archaic]، تاوانبارکاری.
appealable (ə-pēl'ə-b'l), *adj.* (١) دەتوانرێت داوای پیاچوونەوەی بکرێت لەلایەن دادگایەکی بەرزترەوە. (٢) داوای پیاچوونەوەی دەکرێت (بڕیار).

appear (ə-pêr'), *v.i.* (١) هاتنە بەرچاو؛ هاتنەپوو؛ دەرکەوتن.
(٢) پەیدابوون؛ سەرهەڵدان.
(٣) وا دەرکەوتن؛ وا دیاربوون؛ لەوەچوون:
(It ~s that he will win the election.)
(٤) چوونە دادگا؛ خۆ پیشاندان لە دادگادا:
(He ~ed in court yesterday.)
(٥) بڵاوکردنەوە (چاپەمەنی). (٦) نواندن (شانۆگەری):
(He will ~ in Hamlet.)
appearance (ə-pêr'əns), *n.* (١) دەرکەوتن؛ هاتنەروو؛ پەیدابوون:
(the ~ of flowers in the spring)
(٢) روو؛ رووخسار؛ رووالەت؛ دیمەن:
(She has a nice ~ . ; A~s are sometimes deceiving.)
(٣) شتێکی لەروو یا دیار. (٤) خێو.
(٥) وا پیشاندان؛ وا دەرخستن؛ وا نواندن:
(He gave the ~ of being busy.)
keep up appearances, خۆ بە باشی پیشاندان؛ خۆ بە باشی نواندن؛ رووالەتێکی پەسەند پیشاندان.
make an appearance, خۆ پیشانی خەڵك دان.
put in an appearance, چوونە کۆبوونەوە یا ئاهەنگێك بۆ ماوەیەکی کورت.
appeasable (ə-pēz'ə-b'l), *adj.* دڵی نەرم دەبێت یا نەرم دەکرێت؛ دەهێنرێتەوە سەرخۆ؛ هێمن دەکرێتەوە.
appease (ə-pēz'), *v.t.* (١) هێمن کردنەوە؛ دامرکاندنەوە؛ دڵنەوایی کردن؛ هێنانەوە سەرخۆ.
(٢) تینوێتی شکاندن؛ تێرکردن: *(Water ~s thirst.)* .
(٣) رازی کردن یا دەمکوت کردنی دوژمن بە بەرتیل یا جێبەجێکردنی داوا نابەجێیەکەی هەر بۆ ئەوەی شەڕ نەفرۆشێت؛ لاواندنەوەی دوژمنی دڕندە:
(to ~ an enemy)
appeasement (ə-pēz'mənt), *n.* رازی کردن یا دەمکوت کردنی دوژمن بە جێبەجێکردنی داواکەی؛ دڵ نەرم کردن؛ هێمن کردنەوە:
(a policy of ~)
appellant (ə-pel'ənt), *adj.* تایبەتی بە پیاچوونەوەی داوای دادگایی کردن لەلایەن دادگایەکی بەرزترەوە.
n. داخواز (لە دادگای پیاچوونەوە)؛ داواکاری پیاچوونەوە.
appellate (ə-pel'it), *adj.* تایبەتی بە پیاچوونەوە (دادگا).
appellate court, دادگای پیاچوونەوە.
appellation (ap'ə-lā'shən), *n.* (١) ناونان؛ ناولێنان.
(٢) ناو؛ ناونیشان؛ نازناو.
appellative (ə-pel'ə-tiv), *adj.* (١) تایبەتی بە ناو.
(٢) تایبەتی بە ناوی گشتی (رێزمان).
n. (١) ناو؛ ناونیشان. (٢) ناوی گشتی (رێزمان).
appellee (ap'ə-lē'), *n.* داوا لەسەر یا شکات لێکراو لە دادگای پیاچوونەوەدا.
appellor (ə-pel'ôr, ap'ə-lôr), *n.* داواکار یا داخواز لە دادگای پیاچوونەوەدا.
append (ə-pend'), *v.t.* پێوەنووساندن؛ کردن بە پاشکۆ؛ خستنەسەر.
appendage (ə-pen'dij), *n.* (١) پاشکۆ؛ کلك (مەجاز)؛ زیادە.
(٢) ئەندامێکی ناسەرەکی لەش (کلك، لاق... هتد).
appendant, appendent (ə-pen'dənt), *adj.* (١) خراوەسەر؛ زیادە؛ کلك (مەجاز)؛ پاشکۆ. (٢) تایبەتی بە مافی پاشکۆیەتی (دادگەری).
n. (١) پاشکۆ. (٢) مافی پاشکۆیەتی (دادگەری).
appendectomy (ap'ən-dek'tə-mi), *n.* دەرهێنان یا لابردنی ریخۆڵەکوێرە.
appendices (ə-pen'də-sēz'), *n. alternative plural of* **appendix.**

appendicitis (ə-pen´də-sī′tis), ***n.*** مەوکردنی ڕیخۆڵەکوێرە.
appendix (ə-pen′diks), ***n.*** (١) پاشکۆ (بەرتووك)؛ کلك (مەجان). (٢) ڕیخۆڵەکوێرە.
apperceive (ap´ẽr-sēv′), ***v.t.*** لێکدانەوەو تێگەیشتنی شتی تازە بە شارەزایی کۆن.
apperception (ap´ẽr-sep′shən), ***n.*** (١) ڕێ بەدیی؛ بینین یا هەستپێکردن (٢) تێگەیشتنی شتی تازە بە شارەزایی کۆن.
appertain (ap´ẽr-tān′), ***v.i.*** پەیوەندی پێوەبوون.
appetence (ap′ə-təns), ***n.*** = **appetency.**
appetency (ap′ə-tən-si), ***n.*** (١) حەز؛ ئارەزوو؛ بێزوو. (٢) ئارەزوو یا مەیلێکی زگماکی. (٣) هۆگری و مەیلی سرووشتی بۆ نزیك- بوونەوە لەیەك (لەنێوان شتی وەك کەرەسەی کیمیاییدا).
appetite (ap′ə-tīt´), ***n.*** (١) ئارەزوو؛ حەز (شت، کردار)؛ بێزوو. (٢) ئارەزووی خواردن؛ حەزی خواردن؛ دڵ بردن
appetizer (ap′ə-tīz´ẽr), ***n.*** بەرخۆراك؛ بەردلکەرەوە؛ مەزە.
appetizing (ap′ə-tīz´iŋ), ***adj.*** (١) بەردلکەرەوە؛ ئارەزووکەرەوە:
(An ~ smell came from the kitchen.)
(٢) خۆش (خواردەمەنی).
applaud (ə-plôd′), ***v.t. & v.i.*** (١) چەپڵە بۆ لێدان (٢) پەسەندکردن؛ ئافەرین کردن.
applause (ə-plôz′), ***n.*** چەپڵە؛ چەپڵەڕێزان.
apple (ap′'l), ***n.*** (١) سێو (٢) دارسێو.
apple of discord, هۆی ناکۆکی و دووبەرەکی.
apple of one's eye, (١) بیلبیلەی چاو. (٢) کەسێك یا شتێکی زۆر خۆشەویست.
apple polisher, [Slang]. مەراییکەر؛ کوزکەش.
applesauce (ap′'l-sôs´), ***n.*** (١) شیرینی‌یەکە لە سێو دەکرێت. (٢) [Slang]. قسەی هیچ‌وپووچ.
appliance (ə-plī′əns), ***n.*** (١) [Rare] . بەکارهێنان؛ بەکارهێنران. (٢) ئامێری ناومال؛ پێکاری ناومال: *(kitchen ~s)* .
applicable (ap′li-kə-b'l), ***adj.*** بەسەردا گونجاو؛ شیاو؛ پەیوەندیدار؛ کارپێکراو: *(The law is not ~ in this case.)* .
-applicability ***(n.).***
applicant (ap′li-kənt), ***n.*** داواکار (کار، قوتابخانە، یارمەتی)؛ داخواز: *(There were fifty ~s for one job.)* .
application (ap´li-kā′shən), ***n.*** (١) بەکارهێنان؛ کارپێکردن؛ خستنەکار. (٢) لێدان (دەرمان، ئارایشت). (٣) دەرمان. (٤) شێوەی بەکارهێنان یا لێدان. (٥) داوا (کار، قوتابخانە، یارمەتی)؛ داخوازی؛ داوانامە:
(an ~ for employment)
(٦) داوانامە؛ ویستنامە؛ ئیستیمارە: *(to fill out an ~)* .
(٧) کۆشش؛ هەوڵ‌وتەقەلا.
(٨) پەیوەندی؛ گرتنەوە: *(This idea has no ~ to the case.)* .
applicative (ap′li-kā´tiv), ***adj.*** بەکاردێت.
applicator (ap′li-kā´tẽr), ***n.*** ئامێری دەرمان، بۆیە، یا شتی تر پێ لێدان؛ دلۆپێنەر؛ دلۆپێن.
applicatory (ap′li-kə-tôr´i, ap′li-kə-tō´ri), ***adj.*** کردەنی
applied (ə-plīd′), ***adj.*** کردەنی؛ کردارەکی؛ بەجێهێنەر؛ بەکاردەهێنرێت: *(~ physics)* .
appliqué (ap′li-kā´), ***adj.*** پێوەدووراو (نەقشی ڕازاندنەوە).
n. نەقش یا پارچە قوماشی ڕەنگاوڕەنگ کە دەدوورێت بە قوماشێکەوە بۆ ڕازاندنەوە.
v.t. ڕازاندنەوە (بە نەقش و پارچە قوماشی ڕەنگاوڕەنگ).
apply (ə-plī′), ***v.t.*** (١) لێدان (بۆیە، دەرمان، کەتیرە):
(A~ glue to the surface.)
(٢) (ا) بەکارهێنان بۆ مەبەستێکی تایبەتی؛ لێدەرکردن:
(A~ these ten dollars to the loan.)
(ب) بەسەردا گونجاندن؛ بۆ بەکارهێنان:
(A~ your knowledge to the problem.)
(٣) کۆشش کردن: *(He ~ied himself to his work.)* .
v.i. (١) (**~ to ; ~ for**)، داواکردن:
(He ~ied to several schools for a teaching job.)
(٢) پەیوەندی پێوەبوون؛ گرتنەوە؛ بەسەردا گونجان:
(This principle always ~ies. ; What I am saying does not ~ to you.)
appoint (ə-point′), ***v.t.*** (١) دانان (کات، شوێن)؛ دیاری کردن:
(He ~ed a time for the meeting.)
(٢) دامەزراندن؛ دانان لەسەر کار: *(I ~ him chairman.)* .
(٣) ناومال ڕازاندنەوە: *(a well- ~ed house)* .
(٤) بڕینەوە یا بڕیار لەسەر دان لە دادگادا (زەوی‌وزار، سامان).
appointee (ə-poin´tē′), ***n.*** دانراو (لەسەر کار)؛ دامەزراو.
appointment (ə-point′mənt), ***n.*** (١) دانان (لەسەر کار)؛ دامەزران. (٢) کەسێکی دانراو یا دامەزراو. (٣) کار یا پلەی دیاریکراو. (٤) ژووان؛ بەڵێنی دیدەنی:
(Our ~ is at two o'clock. ; He made an ~ to see the dean.)
(٥) (*pl.*)، کەلوپەلی ناومال؛ کەرەسە.
(٦) بڕیاری خاوەنێتی و بەشکردنی زەوی‌وزار لە دادگادا.
apportion (ə-pôr′shən, ə-pōr′shən), ***v.t.*** دابەشکردن؛ بەشکردن (بەپێی نەخشەی تایبەتی).
-apportionment ***(n.).***
appose (ə-pōz′), ***v.t.*** (١) لێدان (مۆر)؛ خستنەسەر:
(to ~ a seal to a document)
(٢) لە تەنیشت یەکەوە دانان.
apposite (ap′ə-zit), ***adj.*** بەجێ؛ پەسەند؛ درووست؛ شیاو:
(an ~ remark)
apposition (ap´ə-zish′ən), ***n.*** (١) بە تەنیشت یەکەوە دانان یا دانران. (٢) بە تەنیشت یەکەوە گەشەکردن (زیندەوەرناسی). (٣) دانانی ووشەیەك بە تەنیشت ووشەیەکی هاوواتاوە بۆ ڕوونکردنەوەی (ڕێزمان). (وەك ووشەی " **cousin** " لەم ڕستەیەدا):
(Mary, my cousin, is here.)
appositive (ə-poz′ə-tiv), ***adj. & n.*** لەباتی (ڕێزمان). (ژمارە سێ‌ی ووشەی پێشوو ببینە).
appraisal (ə-prāz′'l), ***n.*** نرخ لەسەر دانان؛ خەملاندن؛ هەڵسەنگاندن.
appraise (ə-prāz′), ***v.t.*** (١) نرخ لەسەر دانان؛ خەملاندن؛ قەبلاندن:
(He ~d the house for fifty thousand dollars.)
(٢) هەڵسەنگاندن.
-appraiser ***(n.)***; **appraisement** ***(n.).***
appreciable (ə-prē′shi-ə-b'l, ə-prē′shə-b'l), ***adj.*** ئەوتۆ؛ هەستپێکراو؛ زۆر: *(an ~ difference in temperature, pay, etc.)* .
-appreciably ***(adv.).***
appreciate (ə-prē′shi-āt´), ***v.t.*** (١) نرخ زانین؛ هەستپێکردن؛ پێزانین (چاکە، کۆشش): *(His hard work was not ~d.)* .
(٢) جێی سوپاس بوون؛ سوپاس کردن: *(I ~ your kindness.)* .
(٣) چێژ لێوەرگرتن: *(to ~ poetry, music, nature, etc.)* .
(٤) بە قەوارە زانین یا هەستپێکردن: *(to ~ the difficulties ahead)* .
(٥) نرخ زیادکردن؛ نرخ بەرزکردنەوە.
v.i. نرخ بەرزبوونەوە؛ نرخ زیادبوون:
(The house has ~d a lot since we bought it.)
appreciation (ə-prē´shi-ā′shən), ***n.*** (١) پێزانین (چاکە)؛

نرخ زانین؛ هەستپێکردن. (۲) سوپاس؛ ڕێز.
(۳) چێژ لێوەرگرتن؛ لێ تێگەیشتن و نرخ زانین: *(his ~ of art)* .
(٤) نرخ بەرزبوونەوە.

appreciative (ə-prē′shi-ā′tiv), *adj.* نرخ زان؛ سوپاسکەر؛
پێزان (چاکە، کۆشش)؛ ڕێزگر. *(an ~ audience; He was very ~ .)* .
-appreciatively *(adv.).*

apprehend (ap′ri-hend′), *v.t.* (۱) گرتن (گوناهبار، گومانبار).
(۲) تێگەیشتن؛ چوونە مێشکەوە. (۳) بە ترسەوە چاوەڕوان کردن؛
مەترسی کردن؛ لێ ترسان (ڕووداوی داهاتوو).

apprehensible (ap′ri-hen′sə-b′l), *adj.* مرۆڤ دەتوانێت تێی بگات.

apprehension (ap′ri-hen′shən), *n.* (۱) گرتن (گوناهبار، گومانبار): *(the ~ of the suspect)* .
(۲) مەترسی؛ ترس؛ دڵەڕاوکێ:
(He went into the examination room filled with ~ .)
(۳) تێگەیشتن؛ چوونە مێشکەوە. (٤) ڕا.

apprehensive (ap′ri-hen′siv), *adj.* (۱) زوو شت تێ دەگات.
(۲) هەست تیژ؛ بەسەرنج؛ وردبین.
(۳) مەترسیدار؛ پڕ لە مەترسی؛ دوودڵ:
(I am very ~ about his visit.)

apprentice (ə-pren′tis), *n.* (۱) شاگرد؛ بەروەستا.
(۲) نەوکار؛ تازەکووره؛ نەشارەزا.
v.t. کردن بە شاگرد؛ شاگردی کردن.

apprenticeship (ə-pren′tis-ship′), *n.* (۱) شاگردیتی؛
شاگردی؛ بەروەستایی. (۲) ماوەی شاگردیتی؛ ئەرکی شاگرد.
(۳) ماوەی ڕاهاتن یا فێربوون؛ ڕاهاتن؛ فێربوون.

appressed (ə-prest′, a-prest′), *adj.* بە تەختی لەسەر ڕوویەکە
یا پێوەی نووساوە (ڕووەکناسی، گیانەوەرناسی).

apprise, apprize (ə-prīz′), *v.t.* ئاگادارکردن؛ پێ ڕاگەیاندن؛
پێ ووتن.

approach (ə-prōch′), *v.i.* نزیکبوونەوە (کات، شوێن، ڕادە):
(Winter ~ed.)
v.t. (۱) لێ نزیکبوونەوە؛ چوون بەرەو؛ هاتن بەرەو:
(He ~ed manhood. ; We ~ed the town.)
(۲) لێ نزیک کردنەوە.
(۳) لێکچوون؛ لەیەکترچوون؛ لێکردن (شێوە).
(٤) شان لە شان دان؛ خۆ لە قەرە دان:
(He is such a good musician no one can ~ him.)
(٥) لێ نزیکبوونەوەو داوالێکردن؛ پێشنیازکردن؛ پێ ووتن:
(I ~ed him about giving you a job.)
(٦) دەست بە کارکردن لەسەر.
n. (۱) لێکچوون (شێوە)؛ لێککردن. (۲) لێ نزیکبوونەوە.
(۳) *(pl.)*، خۆ لێ نزیک کردنەوە (بۆ سەرنج ڕاکێشان، قسە لەگەڵ کردن... هتد):
(All his ~es failed.)
(٤) ڕێگە؛ ڕێگەی چوونەژوورەوە؛ شوێنی تێپەڕبوون:
(All the ~es to the city were guarded by soldiers.)
(٥) ڕێگە؛ ڕێباز؛ شێوەی کردن؛ شێواز:
(When learning a foreign language, the best ~ is the study of the spoken language. ; He has a practical ~ to problems.)

approachable (ə-prōch′ə-b′l), *adj.* (۱) مرۆڤ دەتوانێ بیگاتێ.
(۲) دەتوانرێ قسەی لەگەڵ بکرێت؛ ڕووخۆش.
-approachability *(n.).*

approbate (ap′rə-bāt′), *v.t.* پەسەندکردن.

approbation (ap′rə-bā′shən), *n.* (۱) پەسەندکردن
(۲) ستایش؛ ئافەرین.

appropriate (ə-prō′pri-āt′), *v.t.* (۱) دەست بەسەردا گرتن؛
لێسەندن: *(The government ~d their property.)* .
(۲) دزین. (۳) تەرخان کردن (پارە)؛ بۆ دانان (پارە):
(The legislature ~d money for the schools.)
adj. بەجێ؛ دروست؛ شیاو؛ جوان؛ باش؛ گونجاو:
(an ~ behavior, response, answer, place, time, dress, etc.)
-appropriateness *(n.)*; **appropriator** *(n.).*

appropriately (ə-prō′pri-āt′li), *adv.* بە ڕێکوپێکی؛
بە جوانی و باشی: *(You should behave ~ .)* .

appropriation (ə-prō′pri-ā′shən), *n.* (۱) دەست بەسەردا-
گرتن؛ لێسەندن (زەوی‌وزار). (۲) تەرخان کردن (پارە)؛ بۆ دانان (پارە بۆ
پرۆژەیەکی گشتی). (۳) پارەی تەرخان کراو (لەلایەن میرییەوە بۆ پرۆژەیەکی
گشتی).

approval (ə-prōōv′′l), *n.* (۱) پەسەندکردن؛ مۆرکردن؛ ڕەزامەندی.
(۲) بەدڵ بوون؛ پەسەندکردن. (۳) ئافەرین.
goods on approval, شتوومەکێك کە کڕیار دەتوانێت بیگەڕێنێتەوە
ئەگەر بەدڵی نەبوو.

approve (ə-prōōv′), *v.t.* (۱) پەسەندکردن؛ مۆرکردن.
(۲) بە لاوە باش بوون؛ ڕا لەسەر بوون.
v.i. (~ **of**), پەسەندکردن (مرۆڤ، شت، کردەوە):
(to ~ of a person, a behavior, an act, etc.)
-approvable *(adj.)*; **approvingly** *(adv.).*

approved (ə-prōōvd′), *adj.* پەسەندکراو؛ مۆرکراو.

approximate (ə-prok′sə-mit), *adj.* (۱) نزیك؛ لەیەکەوە نزیك.
(۲) وەك؛ وەك یەك؛ چوونیەك.
(۳) نزیکەیی: *(the ~ population of London is ten million.)* .
v.t. (۱) لێکچوون؛ لێککردن؛ وەك یەك وابوون؛ لێوە نزیك بوون (چۆنێتی):
(This painting ~s reality.)
(۲) لێ نزیك کردنەوە؛ هێنانە نزیکەوە.
v.i. لێکچوون؛ وەك یەك وابوون.

approximately (ə-prok′sə-mit-li), *adv.* نزیکەی:
(There were ~ twenty people in the room.)

approximation (ə-prok′sə-mā′shən), *n.* (۱) لێکچوون؛
لێ نزیك بوونەوە (چۆنێتی). (۲) نزیکەیی: *(That figure is an ~ .)* .

appurtenance (ə-pūr′t′n-əns), *n.* (۱) پاشکۆ.
(۲) مافێکی زیادەو ناسەرەکی.

Apr., = **April**

apricot (ā′pri-kot′, ap′ri-kot′), *n.* (۱) قەیسی. (۲) دارقەیسی.
(۳) زەردێکی پرتەقاڵی؛ ڕەنگی قەیسی.

April (ā′prəl), *n.* گوڵان؛ شەستەباران؛ نیسان.

April fool, هەڵخەڵەتاوێك بە درۆی نیسان.

April Fools' Day, درۆی نیسان.

a priori (ā′ pri′ō′rī, ä′ pri-ôr′i), *adj. & adv.* (۱) لە هۆوە بۆ
ئەنجام (فەلسەفە، ژیریێژی)؛ لە گشتییەوە بۆ تایبەتی؛ لە تیۆرییەوە بۆ
کردەنی. (۲) گریمانەکی؛ بێ بەڵگە؛ لەسەر تیۆری بەندە نەك تاقیکردنەوە.

apron (ā′prən, ā′pērn), *n.* (۱) بەروانکە؛ کراس؛ سینەبەرە.
(۲) مشەمایەکی ناوپڕە بۆ بەسەر ئوتومبیل یا عەرەبانەدا دان.
(۳) بەردەمی قیرتاوکراوی گەراجی فڕۆکە. (٤) بەردەمی پەردەی شانۆ.
(٥) قایشی بزۆکی شت گواستنەوە.
(٦) دیوارێکی دارینەی قەراغ ڕووبارە (بۆ نەشتنەوەی خاکەکەی بە لافاو).
v.t. بەروانکە کردنەبەر.

apropos (ap′rə-pō′), *adv.* (۱) بەجێ؛ لە جێی خۆیدا (تێبینی)؛
لە کاتی خۆیدا؛ لەبار. (۲) بەم بۆنەیەوە (لە پێناسین یا پێشکەش کردندا).
adj. بەجێ؛ دروست؛ شیاو: *(~ remarks)* .
apropos of, دەربارەی؛ سەبارەت بە.

apse (aps), *n.* (١) بەشێکی دەرپۆقیوی نیوبازنەیی گورمەز بەسەرەوەی
لای ڕۆژهەڵاتی کڵێسەیەکەوە. (٢) apsis .
apsis (ap′sis), *n.* نزیکترین و دوورترین خاڵی خولگەی ئەستێرەیەکی
گەڕۆکە لەو ئەستێرەیەی کە بەدەوریدا دەخولێتەوە.
(پێیان دەووترێت: **lower apsis** هەروەها **higher apsis**).
apt (apt), *adj.* (١) بەجێ؛ لە جێی خۆیدا؛ دروست:
(an ~ statement)
(٢) بۆی هەیە؛ لەوانەیە:
(Idle children are ~ to get into mischief.)
(٣) زیرەك؛ دانا. *(an ~ student)*
(٤) [Archaic]. ئامادە.
apt., = **apartment.**
apteral (ap′tēr-əl), *adj.* (١) کۆڵەکەی لەمسەرو ئەوسەرەوە هەیە بەڵام
نەك لە ناوەڕاستدا (٢) بێ باڵ (باڵندە).
apterous (ap′tēr-əs), *adj.* بێ باڵ (باڵندە).
apteryx (ap′tēr-iks), *n.* مەلێکی بێ کلکی بێ باڵی دەنووك درێژە
پەڕەکەی لە تووك دەچێت.
aptitude (ap′tə-to͞od′, ap′tə-tūd′), *n.* (١) گونجان؛ شیان؛
شیاوی؛ بەجێیی. (٢) مەیلی سرووشتی.
(٣) بەهرە؛ توانای مێشك؛ لێهاتوویی. (٤) زیرەکی؛ دانایی.
aptitude test, تاقیکردنەوەی لێهاتوویی.
aqua (ak′wə, ä′kwə, ā′kwə), *n.* (١) ئاو
(٢) شلە (دەرمانسازی)؛ لە ئاودا گیراوە.
adj. سەوزی شینکار
aquacade (ak′wə-kād′), *n.* نمایشکردنێکی ئاو ئاوە بە مۆسیقاوە
(مەلە، خۆفڕێدانە ناو ئاوەوە لە بەرزییەوە).
aquamarine (ak′wə-mə-rēn′), *n.* (١) بەردێکی بەنرخی ڕووناکی
سەوزی شینکارە. (٢) سەوزی شینکار
aquarium (ə-kwâr′i-əm), *n.* (١) حەوزێکی شووشەیە ماسی و
زیندەوەری ئاوی تری تێدا بەخێودەکرێت.
(٢) پیشانگای ماسی و زیندەوەری ئاوی تر
Aquarius (ə-kwâr′i-əs), *n.* (١) کۆنەستێرەی ئاودەر یا ئاوتێکەر.
(٢) بورجی سەتڵ (ئەستێرەناسی).
aquatic (ə-kwat′ik, ə-kwät′ik), *adj.* (١) ئاوی (گیاندار،
ڕووەك) *(~ animals and plants)* .
(٢) ئاوی (وەرزش)؛ لە ئاودا دەکرێت: *(~ sports)* .
n. ڕووەك یا گیاندارێکی ئاوی.
aquatics (ə-kwat′iks, ə-kwät′iks), *n.pl.* وەرزش یا یاری ناو
ئاو.
aqueduct (ak′wi-dukt′), *n.* (١) ئاوبارە؛ قوم؛ جۆگەی ئاو.
(٢) ئەو خانوو یا بەرزاییەی کە ئاوبارەی ڕاگرتووە.
(٣) بۆری یا ڕێڕەو (توێکاری).
aqueous (ā′kwi-əs, ak′wi-əs), *adj.* (١) ئاوی؛ لە ئاو چوو.
(٢) کردەی ئاو (وەك بەردی لە خڵتە دروست بوو).
(٣) ئاوی چاو؛ تەڕیی ناو چاو.
aqueous humor, تەڕیی ناو چاو؛ ئاوی چاو.
aquiculture (ak′wi-kul′chēr), *n.* پەروەردەکردنی ڕووەك لەناو
ئاودا لەبری زەوی
Aquila (ak′wi-lə), *n.* ناوی کۆنەستێرەیەکی هێڵی کاکێشانە گوایە لە
باز دەچێت
aquiline (ak′wə-līn′, ak′wə-lin), *adj.* (١) وەك باز؛ هی باز.
(٢) وەك هی باز (لووتی چەماوە): *(an ~ nose)*
-ar (ēr), پاشگرێکە بەمانای: وەك؛ هی؛ لێکچوو: *(polar, titular)* .
Arab (ar′əb), *n.* (١) عەرەب؛ عەرەبێك. (٢) ئەسپی عەرەبی.
adj. عەرەبی.

arabesque (ar′ə-besk′), *n.* (١) نەخش‌ونیگاری عەرەبی؛
نەخش‌ونیگاری ئاڵۆز. (٢) مەلۆنستێکە لە یاری " باڵێ " دا بریتییە لە
ڕاکێشانی لاق و باڵێك بۆ دواوە و باڵەکەی تر بۆ پێشەوە.
(٣) پارچەیەك مۆسیقای کورت.
adj. تایبەتی بە نەخش‌ونیگاری عەرەبی؛ ئاڵۆز.
Arabian (ə-rā′bi-ən, ə-rā′byən), *adj.* عەرەبی.
n. (١) عەرەب؛ عەرەبێك؛ هاوڵاتییەکی عەرەب. (٢) ئەسپی عەرەبی.
Arabian Nights, چیرۆکی " هەزارو یەك شەوە " ی عەرەبی.
Arabic (ar′ə-bik), *adj.* (١) عەرەبی؛ تایبەتی بە عەرەبستان.
(٢) تایبەتی بە عەرەب و زمان و کلتوورەکەیان؛ عەرەبی.
n. زمانی عەرەبی؛ عەرەبی.
Arabic numerals, ژمارەی عەرەبی.
Arabist (ar′əb-ist), *n.* زانای زمان و وێژەی عەرەبی.
arable (ar′ə-b′l), *adj.* بە کەڵکی کشتوکاڵ کردن دێت؛
بۆ کشتوکاڵ کردن باشە: *(~ land)* .
n. زەوی کشتوکاڵ.
Arab League, ئەنجوومەنی وڵاتە عەرەبییەکان.
arachnid (ə-rak′nid), *n.* جانەوەری هەشت پێ (جاڵجاڵۆکە،
دووپشك).
arachnoid (ə-rak′noid), *adj.* (١) تایبەتی بە پەردەی ناوەڕاستی
مێشك و بڕبڕەی پشت (کە تەنکە وەك هێلانەی جاڵجاڵۆکە).
(٢) تایبەتی بە جانەوەری هەشت پێ.
(٣) بە تووکی نەرم و ئاڵۆز داپۆشراو.
n. (١) پەردەی مێشك و بڕبڕەی پشت. (٢) جانەوەری هەشت پێ.
arbalest, arbalist (är′bə-list), *n.* جۆرە چەکێکە لە کۆندا تیرو
بەردیان پێ دەهاویشت.
arbiter (är′bi-tēr), *n.* سەرپشك.
arbitrable (är′bə-trə-b′l), *adj.* سەرپشکی تێدا دەکرێت؛
ناوبژی دەکرێت.
arbitrage (är′bə-trij), *n.* (١) سەرپشکی؛ ناوبژی.
(٢) کڕین لە بازاڕێك و فرۆشتنەوە لە بازاڕێکی تردا (پارەبازی، بۆرسە).
arbitrament (är-bit′rə-mənt), *n.* (١) سەرپشکی؛ ناوبژی.
(٢) بڕیاری سەرپشك. (٣) دەسەڵاتی سەرپشك.
arbitrarily (är′bə-trer′ə-li), *adv.* بە هەوەس؛ بە ئارەزوو؛
بەبێ هۆ؛ بەبێ لێکۆڵینەوە؛ بە ناڕەوایانە؛ زۆردارانە؛ لەخۆوە.
arbitrariness (är′bə-trer′i-nis), *n.* ناڕەوایەتی؛ هەوەسکاری؛
ئارەزووکاری.
arbitrary (är′bə-trer′i), *adj.* (١) هەوەسکاری؛ ئارەزووکاری؛
بێ سەروبەر؛ نابەجێ؛ لەخۆوە: *(an ~ decision)* .
(٢) زۆردار؛ زاڵم؛ ستەمکار: *(an ~ ruler)* .
arbitrate (är′bə-trāt′), *v.t.* (١) سەرپشکی کردن؛ ناوبژی کردن.
(٢) دان بە سەرپشك بۆ بڕینەوەی (ناکۆکی)؛ پەنابردنەبەر سەرپشك.
v.i. (١) بوون بە سەرپشك. (٢) ناکۆکییەك دان بە سەرپشك بۆ بڕینەوەی.
-arbitration *(n.)*.
arbitrator (är′bə-trā′tēr), *n.* سەرپشك؛ ناوبژیکەر.
arbitress (är′bə-tris), *n.* سەرپشك (ژن).
arbor, arbour (är′bēr), *n.* (١) کەپر؛ سابات.
(٢) [Obs]، باخ؛ بێستان.
arbor (är′bēr), *n.* (١) ستوون؛ شیش؛ دەستەك.
(٢) تەوەر؛ تەوەرە. (٣) درەخت؛ دار.
Arbor Day, جەژنی دارودرەخت.
arboreal (är-bôr′i-əl, är-bō′ri-əl), *adj.* (١) دارودرەختی.
(٢) لە دارو درەختدا دەژی.
arboreous (är-bôr′i-əs, är-bō′ri-əs), *adj.* (١) دارودرەختاوی؛
پڕ لە دارودرەخت. (٢) دارودرەختی؛ لە درەخت دەچێت؛ لق‌وپۆپدار.

arborescent (är´bə-res´'nt), *adj.* دارودرەختی؛ لق وپۆپدار؛ لە درەخت دەچێت.

arboretum (är´bə-rē´təm), *n.* (١) پیشانگای درەخت. (٢) باخێکی گشتی پڕ لە دارودرەخت.

arboriculture (är´bə-ri-kul´chēr), *n.* زانستی دارودرەخت.

arborization (är´bēr-i-zā´shən), *n.* (١) شێوەیەکی وەك درەخت (بەتایبەتی زیندەوەری بوو بە بەردی ژێر خاك). (٢) وەك درەخت لێهاتن لە شێوەدا.

arborous (är´bēr-əs), *adj.* دارودرەختی؛ تایبەتی بە درەخت.

arbour (är´bēr), *n.* کەپر؛ سابات.

arc (ärk), *n.* (١) کەوانە؛ هێڵی چەماوە؛ بەشێکی بازنە یا هێڵی چەماوە. (٢) تاق. (٣) هێڵێکی کارەبایی شەوقدار لەنێوان دوو جەمسەری کارەباییدا. (٤) ڕێڕەوی وەك چەماوە دیاری ئەستێرەیەك.

v.i. نووشتانەوە؛ چەمینەوە.

arcade (är-kād´), *n.* (١) ڕاڕەوێکی تاق تاقاوی سەرگیراو. (٢) قەیسەری. (٣) (ا) ڕیزە تاقێك و کۆڵەکەکانیان. (ب) خانوویەکی تاقدار.

v.t. تاق بۆ دروستکردن؛ سەرگرتن بە تاق.

arcane (är-kān´), *adj.* نهێنی؛ شاراوە؛ نادیار.

arcanum (är-kā´nəm), *n.* (١) شتێکی شاراوە یا نهێنی (کە تەنها کەسانی تایبەتی لێی تێ بگەن یا بیزانن). (٢) **elixir** .

arch (ärch), *n.* (١) تاق (خانوو، پرد). (٢) پەیکەرێکی یادگاری لە تاق چوو. (٣) شێوەی تاق. (٤) شتێکی کەوانەیی. (٥) ئەندامێکی کەوانەیی لەش: *(~ of the foot)* .

v.t. (١) تاق بۆ کردن؛ تاق بۆ دانان. (٢) چەماندنەوە؛ نوشتاندنەوە: *(The cat ~ed its back.)* .

v.i. وەك تاق یا کەوانە لێهاتن؛ نوشتانەوە.

arch (ärch), *adj.* (١) سەرەکی؛ سەرەك؛ سەرگەورە؛ هەرە گەورە: *(archbishop, archduke)* (٢) هەرە گەورەو فێڵبازو ناپەسەند: *(~ villain)* . (٣) تایبەتی بە گەمەو تەشقەڵەو گۆیەن حەزلێکردن: *(an ~ look)* .

arch- (ärch), پێشگرێکە بەمانای: سەرەکی؛ سەرەك؛ گەورە: *(archbishop, archduke)*

-arch (ärk), پاشگرێکە بەمانای: فەرمانڕەوا؛ سەرگەورە (خێزان، خێل، لقی ئاینی... هتد): *(matriarch, patriarch)* .

archaeo- (är´ki-ō), پێشگرێکە بەمانای: کۆن: *(archaeology)* .

archaeological (är´ki-ə-loj´i-k'l), *adj.* شوێنەواری؛ تایبەتی بە شوێنەوارناسی؛ کۆنناسی.

archaeologist (är´ki-ol´ə-jist), *n.* شوێنەوارزان؛ دێرینەزان؛ زانای شوێنەوار؛ زانای شوێنەواری دێرین؛ کۆنزان؛ کۆنناس.

archaeology (är´ki-ol´ə-ji), *n.* شوێنەوارزانی؛ دێرینزانی؛ لێکۆڵینەوەی ژیارو کلتووری میللەتانی کۆن بە کنەکردن لە ژێرزەویدا.

archaeopteryx (är´ki-op´tēr-iks), *n.* باڵندەیەکی کۆنی فەوتاوی خشۆك ئاسایییە.

archaic (är-kā´ik), *adj. Abbreviated* **arch.**, (١) کۆن. (٢) باوئەماو؛ کۆن بوو. (٣) کۆن: *("Thou" is an ~ form of "you" .)* .

-archaically *(adv.)*.

archaism (är´ki-iz'm, är´kā-iz'm), *n.* (١) بەکارهێنانی ووشە یا شێوازێکی کۆن. (٢) ووشە یا شێوازێکی کۆن.

-archaist *(n.)*; **archaistic** *(adj.)*.

archangel (ärk´ān´jəl), *n.* فریشتە گەورە؛ سەرەك فریشتە؛ کەڵە فریشتە.

archbishop (ärch´bish´əp), *n.* سەرەك قەشە؛ کەڵە قەشە؛ قەشەی هەرە گەورە.

archbishopric (ärch´bish´əp-rik), *n.* (١) پایەو دەسەڵاتو ئەرکی سەرەك قەشە. (٢) ناوچەی لێپرسراوی سەرەك قەشە.

archdeacon (ärch´dē´k'n), *n.* ڕابەرێکی کڵێسەیە پلەیەك لەخوار سەرەك قەشەوەیە.

archdiocese (ärch´dī´ə-sēs´, ärch´dī´ə-sis), *n.* ناوچەی لێپرسراوی سەرەك قەشە.

archduchess (ärch´duch´is), *n.* (١) ژن یا بێوەژنی سەرەك دۆق. (٢) کچە شازادەیەکی " نەمسا " ی کۆن.

archduchy (ärch´duch´i), *n.* سەرەك دۆق نشین؛ ژنە سەرەك دۆق نشین.

archduke (ärch´dōōk´, ärch´dūk´), *n.* سەرەك دۆق- (بەتایبەتی شازادەیەکی " نەمسا " ی کۆن).

arched (ärcht), *adj.* (١) تاق تاق؛ بە تاق دروستکراو. (٢) چەماوە؛ نووشتاوە؛ کەوانەیی.

archenemy (ärch´en´ə-mi), *n.* دوژمنی هەرە گەورە.

the archenemy, شەیتان.

archenteron (är-ken´tēr-on), *n.* ڕیخۆڵەی ناوئەمە.

archeo- (är´ki-ō), = **archaeo-**.

archeology (är´ki-ol´ə-ji), *n.* = **archaeology.**

Archeozoic (är´ki-ə-zō´ik), *adj.* تایبەتی بە زەمانی زۆر کۆن.

archer (ärch´ēr), *n.* (١) تیرەوان؛ تیرهاوێژ؛ تیروکەوانچی. (٢) کۆنەستێرەی تیرهاوێژ.

archery (ärch´ēr-i), *n.* (١) تیروکەوانچێتی؛ تیربازی. (٢) تیروکەوان. (٣) تیربازان؛ تیرهاوێژان.

archespore (är´ki-spôr´, är´ki-spōr´), *n.* کۆمەڵە شانە؛ دایکە شانە (ڕووەکناسی).

archetype (är´kə-tīp´), *n.* یەکەم نموونە؛ یەکەم قاڵب؛ نموونەی سەرەتا یا بنچینە.

-archetypal *(adj.)*; **archetypical** *(adj.)*.

archfiend (ärch´fēnd´), *n.* شەیتانە گەورە.

the archfiend, شەیتان.

archi- (är´ki), پێشگرێکە بەمانای: (١) سەرەکی؛ یەکەم. (٢) سەرەتایی.

archil (är´kil), *n.* (١) قەوزەیەکە خومی وەنەوشەیی لێ دەردەهێنرێت. (٢) ئەم خومە.

archimage (är´ki-māj´), *n.* کەڵە جادووگەر.

archimandrite (är´ki-man´drīt), *n.* سەرەك پەرستگا (کڵێسەی- ڕۆژهەڵاتی).

Archimedean (är´ki-mē´di-ən), *adj.* ئەرخەمیدی؛ تایبەتی بە ئەرخەمیدس.

Archimedean screw, جەڕی ئەرخەمیدی: بریتییە لە بۆرییەکی پێچاوپێچی لە شیشێکەوە پێچراو بۆ ئاو بەرزکردنەوە.

arching (är´chiŋ), *adj.* نووشتاوە؛ چەماوە؛ کەوانەیی.

n. (١) شتێکی کەوانەیی. (٢) ڕیزە تاق.

archipelago (är´kə-pel´ə-gō´), *n.* (١) دەریایەکی پڕ لە دوورگە. (٢) کۆمەڵە دوورگەیەکی وەها. (٣) [A-]، دەریای ئەرخەبیل.

architect (är´kə-tekt´), *n.* (١) نەخشەکێش (خانوو، پرد... هتد)؛ خانووساز؛ ئەندازیاری تەلارساز. (٢) نەخشەکێش (پیلان، پرۆژە، ڕووداو)؛ نەخشەکار: *(the ~ of the peace plan)*

architectonic (är´ki-tek-ton´ik), *adj.* نەخشەکاری؛ نەخشەکێشی (خانووسازی).

architectonics (är´ki-tek-ton´iks), *n.pl.* (١) تەلارسازی؛ زانستی خانووسازی. (٢) زانستی هەڵبەستن یا نەخشەکاری:

(the ~ of Beethoven's symphonics)
(٣) بابەت کردن و لێکدانی زانیاری (فەلسەفە).
architectural (är'kə-tek'chēr-əl), *adj.* (١) هی خانووسازی؛ تایبەتی بە نەخشەکاری خانوو؛ تایبەتی بە تەلارسازی.
(٢) ڕێك وپێك؛ لەسەر نەخشە کراو.
-architecturally *(adv.)*.
architecture (är'kə-tek'chēr), *n.* (١) زانستی تەلارسازی؛ نەخشەکێشی خانوو؛ خانووسازی. (٢) خانوو؛ کۆمەڵە خانوو.
(٣) شێوازێکی خانووسازی تایبەتی: *(Victorian ~)*.
(٤) نەخشە
archives (är'kīvz), *n.pl.* (١) ئەرشیف: شوێنی کۆکردنەوەو هەڵگرتن و پارێزگاری کردنی بڕوانامەو تۆمارنامەو نووسراوی تری کۆن.
(٢) بڕوانامەو تۆمارنامەو نووسراوی تری کۆنی کۆکراوە لەم شوێنەدا.
archivist (är'kə-vist), *n.* لێپرسراوی ئەرشیف، واتە شوێنی هەڵگرتن و پاراستنی بڕوانامەو تۆمارکراوە کۆنەکان.
archivolt (är'kə-vōlt'), *n.* (١) دیوی ناوەوەی تاقێك
(٢) نەخش ونیگاری سەر دیواری تاقێك.
archly (ärch'li), *adv.* بە شەیتانانە؛ بە گۆبەنانە.
archon (är'kon, är'kən), *n.* (١) یەکێك لە نۆ کەڵە دادگەرەکانی " ئەسینا "، واتە یۆنانی کۆن. (٢) فەرمانڕەوا.
archpriest (ärch'prēst'), *n.* (١) کەڵە قەشە؛ سەرەك قەشە.
(٢) لایەنگرە هەرەگەورە (تیۆری، ڕێباز، بیروڕا)؛ پێشنیازکەری سەرەکی.
archway (ärch'wā'), *n.* (١) ڕاڕەوی ژێر تاق؛ دەرگای ژێر تاق.
(٢) تاق
-archy (är-ki, ēr-ki), پاشگرێکە بەمانای: فەرمانڕەوایی؛ ڕژێم:
(monarchy)
arctic (ärk'tik), *adj.* (١) تایبەتی بە تەوەری باکووری زەوی.
(٢) زۆر سارد
n. (١) تەوەری باکووری زەوی؛ ناوچەی دەوروپشتی تەوەری باکووری زەوی.
(٢) بازنەی تەوەری باکووری زەوی. (٣) کاڵۆش.
Arctic Circle, arctic circle, بازنەی تەوەری باکووری زەوی.
arcuate (är'kū-it, är'kū-āt'), *adj.* کەوانەیی؛ چەماوە
-ard (ērd), پاشگرێکە بەمانای: کەسێکی شت لە تام کەرە دەرەوە:
(drunkard)
ardency (är'd'n-si), *n.* جۆش.
ardent (är'd'nt), *adj.* (١) گەش؛ بریقەدار؛ ئاگرین: *(~ eyes)*.
(٢) بەجۆش؛ گەرم؛ بەدڵ؛ بەتین؛ بەهێز:
(an ~ student ; an ~ longing ; an ~ supporter of the plan)
(٣) [Obs.]. گڕاوی؛ گڕگرتوو؛ داگیرساو.
ardent spirits, خواردنەوەی کحوولی بەهێز (براندی، ویسکی).
ardor, ardour (är'dēr), *n.* (١) جۆش؛ دڵ گەرمی؛ قین؛ پەرۆش؛ هەستی گەرم (٢) ئاگر؛ گەرما؛ گەرمایەکی بەتین.
arduous (är'joo-əs), *adj.* (١) گران (ئەرك، کار)؛ قورس:
(the ~ task of preparing a dictionary)
(٢) سەخت؛ ناخۆش؛ هێز لێ بڕ: *(a long and ~ war)*.
(٣) سەخت؛ پیا سەرکەوتن یا پیا ڕۆیشتنی گرانە *(an ~ path)*.
(٤) زۆر کۆششکەر؛ بەتین
are (är), *the plural and second person singular, present indicative, of* be., کردارێکە بەمانای: بوون؛ وابوون:
(You ~ a student. ; We ~ here. ; We ~ talking.)
are (âr), *n.* پێوانەیەکی ڕووە بریتییە لە سەد مەترە دووجا.
area (âr'i-ə), *n.* (١) پارچەیەك زەوی تەخت
(٢) ناوچە؛ هەرێم؛ شوێن
(٣) ڕووبەر؛ ڕوو؛ پانتایی: *(an ~ of ten square kilometers)*.
(٤) حەوشە

(٥) (أ) مەودا؛ ڕادە: *(the whole ~ of foreign policy)*.
(ب) ڕوو؛ دەربارە: *(in this ~)*.
areaway (âr'i-ə-wā'), *n.* (١) حەوشەیەکی نزم کە دەچێت بۆ ژێرخانێك. (٢) ڕاڕەوی نێوان چەند خانوویەك.
areca (ar'i-kə, ə-rē'kə), *n.* دارێکی قەدسافە لە توخمی دارخورما.
arena (ə-rē'nə), *n.* (١) گۆڕەپانی زۆرانبازی لە سەردەمی ڕۆمانەکاندا.
(٢) گۆڕەپان؛ یاریگا؛ مەیدان: *(an ~ for boxing matches)*.
(٣) مەیدانی ناکۆکی؛ شوێنی نواندن و چالاکی: *(the ~ of politics)*.
(٤) شانۆیەکی خڕە کورسی بەدەوریدا دانراوە: *(~ theatre)*.
arenaceous (ar'i-nā'shəs), *adj.* (١) لمین؛ لە لم پێکهاتوو؛ لمی:
(~ limestone)
(٢) لە لمدا دەڕوێت یا دەژی.
arenicolous (ar'i-nik'ə-ləs), *adj.* لەناو لمدا دەژی (گیاندار).
aren't (ärnt), = are not.
areola (ə-rē'ə-lə), *n.* (١) شوێنێکی بچووك وەك هی نێوان دەماری گەڵا.
(٢) پەڵەی دەوروپشتی شتێك (وەك پەڵە ڕەشەکەی دەوری گۆی مەمك).
(٣) بۆشایی لەش (زیندەوەرناسی).
areole (âr'i-ōl'), *n.* = areola.
Areopagus (ar'i-op'ə-gəs), *n.* (١) گردی " ئاریۆپاگەس " لە ئەسینا، واتە یۆنانی کۆن: بارەگای دادگای بەرزی ئەسینا. (٢) ئەم دادگایە.
(٣) دادگایەکی گرنگ.
Ares (âr'ēz), *n.* خودای جەنگ (ئەفسانەی یۆنانی).
arête (ə-rāt'), *n.* لووتکە شاخێکی تیژ.
argal (är'g'l), *n.* = argali.
argali (är'gə-li), *n.* مەڕەکێوی.
argent (är'jənt), *n.* (١) [Archaic or Poetic]، زیو.
(٢) [Obs.]، پارەی زیو؛ پارە.
adj. زیوی؛ زیو؛ سپی.
-argental *(adj.)*; argenteous *(adj.)*.
argentiferous (är'jən-tif'ēr-əs), *adj.* زیوی تێدایە؛ زیوی لێ دەردەهێنرێت.
argentine (är'jən-tin, är'jən-tīn'), *adj.* لە زیو دەچێت؛ زیوی.
n. (١) زیو. (٢) کانزایەکی لە زیوچوو.
argil (är'jil), *n.* گلەجان؛ گلی گۆزەودیزە.
argillaceous (är'ji-lā'shəs), *adj.* گلەجانی.
argillite (är'ji-līt'), *n.* بەردی گلەجان.
Argive (är'jīv), *adj.* (١) ئارگۆسی: بە ناوی " ئارگۆس " ەوە کە ناوچەیەکی کۆنی یۆنانە. (٢) یۆنانی.
n. (١) دانیشتوویەکی " ئارگۆس ". (٢) کەسێکی یۆنانی؛ یۆنانییەك.
Argo (är'gō), *n.* (١) کەشتییەکی ئەفسانەیی یۆنانییە.
(٢) بورجی کەشتی (ئەستێرەناسی)؛ کۆنەستێرەی کەشتی.
argol (är'g'l), *n.* خڵتەی بن بەرمیلی مەی.
argon (är'gon), *n.* ئارگۆن: گازێکی بێ ڕەنگی بێ بۆنە لە هەوادا لە گڵۆپی کارەبایی و چووڕی ڕادیۆدا بەکاردەهێنرێت.
argosy (är'gə-si), *n.* (١) کەشتییەکی گەورە (بەتایبەتی هی بازرگانی).
(٢) گەلەکەشتییەکی وەها.
argot (är'gō, är'gət), *n.* زمان یا زاراوەی ناو دەستە یا چینێکی هاوپیشە (بەتایبەتی هی بەدکارو تاوانباران).
arguable (är'gū-ə-b'l), *adj.* (١) چەندوچۆنی لەسەر دەکرێت؛ مشتومڕی لەسەر دەکرێت. (٢) بەڵگەدار؛ بەڵگەی بۆ دەهێنرێتەوە.
argue (är'gū), *v.i.* (١) بەڵگەهێنانەوە (بۆ یا دژ بە پێشنیازێك یا شتێك):
(He ~d for the proposal. ; She ~d against the proposal.)
(٢) مشتومڕکردن؛ چەندوچۆن کردن:
(She ~d with him about everything.)
(٣) پەلپ گرتن.

v.t. (١) بەڵگە بۆ هێنانەوە؛ بەڵگەهێنانەوە دژی.

(٢) مشتومڕ لەسەرکردن؛ باسکردن: *(The council ~d the case.)* .

(٣) وا دەرخستن؛ پیشاندان:

(His accent ~s him to be a foreigner.)

(٤) (أ) پێ سەلماندن: *(He ~d me into going.)* .

(ب) پەشیمان کردنەوە: *(He ~d me out of going.)* .

argument (är′gyoo-mənt), *n.* (١) مشتومڕ؛ دەمەقاڵێ.

(٢) بەڵگە: *(What is his ~ ? ; I like his ~ .)* .

(٣) پوختەی باس؛ کورتە. (٤) سەرباس؛ باس.

argumentation (är′gyoo-men-tā′shən), *n.* (١) مشتومڕ؛ چەندوچۆن. (٢) بەڵگەهێنانەوە (بۆ یا دژ بە مەسەلەیەک)؛ چۆنێتی پێشکەش کردنی ئەم بەڵگەیەو گەیشتنە ئەنجام. (٣) ووتارێکی مشتومڕی.

-**argumentative** *(adj.)*.

Argus (är′gəs), *n.* (١) دەعبایەکی زەبەلاحی سەدچاوانەیە پاسەوانی گوێرەکەیەکە " ئیۆ " ی ناوبووەو دوای کوشتنی چاوەکانی خراوەتە کلکی تاوسەوە (ئەفسانەی یۆنانی). (٢) پاسەوانێکی وریا؛ پاسەوان.

(٣) باڵندەیەکە لە تاوس دەچێت.

Argus-eyed (är′gəs-īd′), *adj.* وریا؛ چاوتیژ؛ وردبین.

argyle (är′gīl), *n.* (١) نەخش‌ونیگارێکی چنراوی شێوە ئەڵماس.

(٢) گۆرەوییەکی نەخشداری وەها.

aria (ä′ri-ə, âr′i-ə), *n.* ئاوازێکی یەک کەسیی ئۆپەرا.

Arian (âr′i-ən, är′yən), *n. & adj.* = Aryan.

Arian (âr′i-ən), *adj. & n.* ئاریۆسی (دوو ووشەی دوای ئەمە ببینە).

-arian (âr′i-ən), پاشگرێکە بەمانای: (١) تەمەن: *(octogenarian)* .

(٢) لقێکی ئاینی: *(Unitarian)* .

(٣) بڕوا؛ بیروباوەڕ؛ ڕێباز: *(vegetarian)* .

(٤) پیشە.

Arianism (âr′i-ən-iz′m), *n.* بیروباوەڕی " ئاریۆس " ی قەشە کە دەڵێت: عیسا خودا نییە بەڵکو چاکترین گیاندارە.

arid (ar′id), *adj.* (١) ووشک؛ قرچ هەڵگەڕاو.

(٢) ڕووتەنی؛ بەکەڵکی کشتوکاڵ نەهاتوو؛ ووشکەڵان: *(~ land)* .

(٣) ووشک‌و ناخۆش؛ مردوو (مەجاز).

-**aridly** *(adv.)*; **aridness** *(n.)*.

aridity (ə-rid′ə-ti), *n.* (١) ووشکێتی؛ ڕووتەنێتی؛ بێ بەرهەمی:

(the ~ of the land)

(٢) ووشکی؛ ناخۆشی؛ مردوویی (مەجاز): *(the ~ of their lives)* .

Aries (âr′ēz, âr′i-ēz′), *n.* بورجی کاوڕ؛ بورجی یەکەم؛ کەلووی کاوڕ.

arietta, ariette (ar′i-et′ə), *n.* ئاوازێکی کورت.

aright (ə-rīt′), *adv.* بە ڕاستی؛ بە تەواوی‌و ڕێک‌وپێکی:

(to do something ~)

aril (ar′il), *n.* توێکڵی هەندێک تۆو.

-arious (âr′i-əs), پاشگرێکە بەمانای: تایبەتی بە؛ پەیوەندیدار؛ هەبوو: *(hilarious, vicarious, gregarious)* .

arise (ə-rīz′), *v.i.* (١) لە خەو هەڵسان؛ هەستان. (٢) بەرزبوونەوە.

(٣) پەیدابوون؛ دەرکەوتن؛ دەستپێکردن: *(a patch of cloud arose. ; Two men of genius arose among them.)*

(٤) (**~ from**)، لێوە پەیدابوون؛ لێوەهاتن یا ئەنجام بوون.

aristocracy (ar′ə-stok′rə-si), *n.* (١) ئەریستۆکراسی؛ ڕژێمی بەگزادەیی. (٢) بەگزادەنشین؛ وڵاتێک کە ئەم جۆرە ڕژێمەی هەبێت.

(٣) چینی شازادە یا بەگزادە.

(٤) دەستەی بەهرەداری نایاب: *(an ~ of brains)* .

(٥) نایابی؛ بەرزی؛ هەست بەرزی.

aristocrat (ə-ris′tə-krat′, ar′is-tə-krat′), *n.* (١) بەگزادە؛ خانزادە؛ شازادە؛ ئەریستۆکرات. (٢) کەسێک کە کردەوەو خووو بیروباوەڕی بەگزادانە بێت؛ بەگزادە ناسا. (٣) لایەنگری ڕژێمی بەگزادەیی.

aristocratic (ə-ris′tə-krat′ik), *adj.* ئەریستۆکراتی، بەگزادەیی، یا خانزادەیی: (أ) لایەنگری ڕژێمی بەگزادەییە.

(ب) بۆ بەگزادە دەشێت؛ جوان‌و نایاب.

(ج) تایبەتی بە چینی بەگزادە.

(د) بەگزادانە (لەڕووی باشی یا خراپییەوە).

-**aristocratical** *(adj.)*; **aristocratically** *(adv.)*.

Aristotelian (ar′is-tə-tē′li-ən), *adj.* ئەرستۆیی؛ تایبەتی بە فەیلەسوفی کۆنی یۆنان " ئەرستۆ " و فەلسەفەکەی.

n. (١) پەیڕەویکەری " ئەرستۆ " و فەلسەفەکەی.

(٢) کەسێکی کردەنی؛ کەسێکی کردارخواز.

-**Aristotelianism** *(n.)*.

Aristotle (ar′is-tot′'l), *n.* ئەرستۆ: فەیلەسوفی کۆنی یۆنانی.

arithmetic (ə-rith′mə-tik′), *n.* (١) زانستی ژمارە؛ ژمارە؛ ژمێرە.

(٢) بەهرەی ژمارە؛ ژمارە زانین: *(My ~ is poor.)* .

(٣) پەڕتووکی ژمارە.

arithmetical (ar′ith-met′i-k'l), *adj.* تایبەتی بە ژمارە؛ تایبەتی بە زانستی ژمارە.

-**arithmetically** *(adv.)*.

arithmetician (ə-rith′mə-tish′ən), *n.* زانای ژمارە؛ ژمارەزان.

arithmetic mean, ناوەندی ژمێرەیی؛ تێکڕای ژمێرەیی.

arithmetic progression, یەک بەدوای یەکی ژمارەیی: ڕیزە ژمارەیەکە کە زیاد دەکەن یا کەم دەکەن بە هەمان هەند یا ژمارە:

(1, 2, 3, 4, 5 ; 11, 13, 9, 7, 5, 3)

ark (ärk), *n.* (١) ئەو سنووقەی دە فەرمانەکەی خودای تێدا هەڵگیرابوو (ئاینی جوولەکە) (پێی دەووترێت: **ark of the covenant**)

(٢) کەشتی نووح. (٣) کەشتییەکی گەورە؛ کەشتی.

(٤) پەنا؛ حەشارگە. (٥) [Obs.]، سنووقی پارە.

ark of the covenant, ئەو سنووقەی دە فەرمانە لەسەر تەختەبەرد نووسراوەکەی خودای تێدا هەڵگیرابوو (ئاینی جوولەکە).

arm (ärm), *n.* (١) قۆڵ؛ باڵ؛ باسک.

(٢) لق (درەخت، ڕووبار)؛ پەل (گیاندار، درەخت).

(٣) (أ) قۆڵ (کراس، چاکەت، پاڵتۆ). (ب) قۆڵی کورسی.

(٤) دەست؛ دەسەڵات: *(the long ~ of the law)* .

(٥) شتێکی وەک قۆڵ یا باڵ: *(an ~ of the sea ; the ~ of a balance ; the ~ of a phonograph ; an ~ of the government)*

the arm of the law. دەسەڵات یا دەستی یاسا.

arm in arm, قۆڵ لەناو قۆڵدا؛ شان بە شانی یەکتر.

keep at arm's length, دوورەپەرێز گرتن؛ ڕێگەی نزیکبوونەوەو دۆستایەتی نەدان.

receive (or welcome) with open arms, بە گەرمی بەخێرهاتن کردن.

arm (ärm), *n.* (١) چەک.

(٢) لقێکی سوپا (وەک تۆپ هاوێژ، پیادە... هتد).

v.t. (١) چەک پێدان؛ چەکدارکردن؛ پڕچەک کردن.

(٢) پێدانی ئامێر یا شتی پێویست بۆ جێبەجێکردنی کارێک:

(to ~ someone with faith)

(٣) بەهێزکردن؛ پاراستن.

v.i. چەک کردنە شان؛ خۆ چەکدارکردن؛ چەک هەڵگرتن

bear arms, سەربازی کردن؛ بوون بە سەرباز.

coat of arms, درووشمی خانەدانی، بەگزادەیی، یا سوارچاکی (کە بریتییە لە چەند وێنەیەکی تایبەت بە خێڵێک کە دەدرێت لە قەڵغانی ئەندام‌و سوارچاکانی ئەو خێڵە)؛ درووشمی تایبەتی دەزگایەکی زانستی یا کۆمەڵایەتی.

take up arms, چەک هەڵگرتن؛ خۆ ئامادەکردن بۆ جەنگ.

under arms, لەژێر چەکدا؛ چەکدارن‌و ئامادەن بۆ جەنگ.

up in arms, (١) یاخی
(٢) زۆر نارازی: *(The people are up in arms against him.)* .

armada (är-mä′də, är-mā′də), *n.* (١) گەلە کەشتی جەنگ.
(٢) [-A]، گەلە کەشتی‌یەکی جەنگی ئیسپانیایی بوو کە نێردرا بۆ جەنگ دژی ئینگلتەرە سالی ١٥٨٨، بەلام گەردەلوول گەلە کەشتی جەنگی ئینگلیزی زۆربەی فەوتاندو لەناوبرد. (٣) گەلە فڕۆکەی جەنگی.

armadillo (är′mə-dil′ō), *n.* ئارمەدیلۆ: گیانداریکی بچووکی قەلغانداری خاک هەلکەنەری شیردەرە.

Armageddon (är′mə-ged′'n), *n.* (١) جێگەی دوا جەنگی نێوان هێزی باش و خراپ لەپێش ڕۆژی قیامەتدا (ئینجیل).
(٢) جەنگێکی گەورەی یەکلاییکەرەوە.

armament (är′mə-mənt), *n.* (١) (*pl.*)، هەموو چەک و هێزی چەکداری وولاتێک. (٢) هەموو چەکی کەشتی و فڕۆکەی جەنگی، دەبابە، یا قەلایەک (٣) چەکدارکردن؛ چەک هەلگرتن و ئامادەبوون بۆ جەنگ.

armature (är′mə-chẽr), *n.* (١) قەلغان: زری.
(٢) بەرگ و توێکلی قەلغانی هەندێک گیاندارو ڕووەک؛ قاوغ.
(٣) ئارمیچەر (ئوتومبیل). (٤) پاریزەری مووگناتیس.

armchair (ärm′châr′), *n.* کورسی قۆلدار

armed (ärmd), *adj.* چەکدار؛ چەک لە شان؛ چەک هەلگر.

armed (ärmd), *adj.* قۆلدار: باڵدار *(a long- ~ man)* .

armed forces, هێزە چەکدارەکان (سوپا، هێزی دەریایی و ئاسمانی)؛ هێزی چەکدار.

Armenian (är-mē′ni-ən, är-mēn′yən), *adj.* ئەرمەنی (گەل، زمان، کلتوور)

n. (١) ئەرمەنی؛ کەسێکی ئەرمەنی. (٢) زمانی ئەرمەنی.

armful (ärm′fool′), *n.* باوەشێک؛ پڕ باوەش.

armhole (ärm′hōl′), *n.* کونەقۆلی جل‌وبەرگ.

armiger (är′mi-jẽr), *n.* (١) قەلغان بۆ هەلگر یا بەردەستی سوارچاک.
(٢) کەسێکی یەک پلە لەخوار سوارچاکەوە.

armillary (är′mi-ler′i, är-mil′ẽr-i), *adj.* (١) بازنەیی؛ ئەلقەیی؛ خڕ (٢) ئەلقە ئەلقە.

armipotent (är-mip′ə-tənt), *adj.* ئازا (جەنگ)؛ قارەمان

armistice (är′mə-stis), *n.* پەیمانی شەڕ وەستان؛ جەنگ وەستان.

Armistice Day, یادی وەستانی جەنگی جیهانی‌ی یەکەم لە یانزەی نۆڤمبەری ١٩١٨ دا (پێشی دەوروترێت: Veterans' Day).

armoire (är-mwär′), *n.* دۆلابێکی گەورەی بە نەخش‌ونیگار ڕازاوە.

armor (är′mẽr), *n.* (١) قەلغان: زری
(٢) قاوغی ڕەقی گیاندار
(٣) تەبەقی کانزایی کە لە کەشتی و فڕۆکەی جەنگی ئەدرێت بۆ پاراستنیان.
(٤) هێزی زرێداری سوپا.

v.t. & v.i. قەلغان کردنە بەر؛ زری لەخۆدان؛ قەلغان لێدان.

armorbearer (är′mẽr-bâr′ẽr), *n.* هەلگری قەلغان و چەکی سوارچاک

armor-clad (är′mẽr-klad′), *adj.* زری پۆش؛ زرێدار؛ قەلغاندار.

armored (är′mẽrd), *adj.* (١) قەلغان لەبەر؛ زری لەبەر؛ زری پۆش.
(٢) زرێدار (سوپا، هۆی گواستنەوە): *(an ~ division, vehicle, etc.)* .

armored car, زری پۆش (سوپا، پارە گواستنەوە)؛ زرێدار.

armored force, هێزی زرێداری سوپا.

armorer, armourer (är′mẽr-ẽr), *n.* (١) چەخماخساز؛ دروستکەرو چاککەرەوەی قەلغان و چەک.
(٢) سەربازی چاککەرەوەو پاککەرەوەی چەک.

armorial (är-môr′i-əl, är-mō′ri-əl), *adj.* تایبەتی بە درووشمی سوارچاکی

armory, armoury (är′mẽr-i), *n.* (١) جبەخانە؛ چەکخانە.
(٢) بارەگای لقێکی هێزی بەرگری میللی. (٣) کارخانەی چەک.

armour (är′mẽr), *n.* = **armor.**

armourer (är′mẽr-ẽr), *n.* = **armorer.**

armoury (är′mẽr-i), *n.* = **armory.**

armpit (ärm′pit′), *n.* بن باخەل؛ بن قۆل؛ بن هەنگل.

arms (ärmz), *n.pl.* (١) چەک؛ چەکەکان. (٢) جەنگ؛ شەڕ.
(٣) درووشمی سوارچاکی.
(٤) نیشانە یا درووشمی وولات و کۆمپانیا... هتد.

bear arms, (١) چەک هەلگرتن. (٢) لە هێزی چەکداردا بوون.
carry arms, چەک هەلگرتن.
take up arms, شۆڕش بەرپاکردن؛ شەڕ هەلگیرسان؛ چەک هەلگرتن.
to arms! چەک هەلگرن!؛ ئامادەی جەنگ بن!
under arms, چەکدارن؛ ئامادەن بۆ جەنگ؛ چەک لە شان.
up in arms, (١) جەنگ ئامادە؛ ئامادەی شەڕن (٢) تووڕە.

army (är′mi), *n.* (١) سوپا؛ لەشکر.
(٢) [-A]، ڕێکخراوێکی گەورە: *(the Salvation A~)* .
(٣) ژمارەیەکی زۆر (مرۆڤ، زیندەوەر):
(the ~ of the unemployed ; an ~ of insects)

army of occupation, لەشکری داگیرکەر.

aroma (ə-rō′mə), *n.* (١) بۆن‌وبەرامە؛ بۆنێکی خۆش (خواردەمەنی، ڕووەک، داووەرمان). (٢) هەستێکی تایبەتی بە شوێنێک.

aromatic (ar′ə-mat′ik), *adj.* بە بۆن‌وبەرامە؛ بۆنخۆش؛ بۆندار.

n. شتێکی بۆنخۆش (ڕووەک، دەرمان)؛ شتێکی بە بۆن‌وبەرامە.

aromatize (ə-rō′mə-tīz′), *v.t.* بۆنخۆش کردن؛ بۆن‌وبەرامە پێدان.

arose (ə-rōz′), *past tense of* **arise.**

around (ə-round′), *adv. & prep.* (١) دەورووپشت؛ بەدەوروپشتیدا؛ بەدەوریدا؛ لەملاولەولایەوە.
(٢) لە گەلێک شوێن؛ لێرەولەوێ: *(to travel ~)* .
(٣) [Colloq.]، نزیک (جێگە): *(Stay ~ .)* .
(٤) نزیکەی؛ نزیکی: *(~ five dollars ; ~ 1950)* .

fool around, (١) خۆخلافاندن؛ کات کوشتن؛ کات بەفیڕۆدان.
(٢) [Colloq.]: چاوباشقالی کردن؛ لەگەل گەلێک کەسدا جووت بوون.
have been around, شارەزا؛ سەردەرچوو؛ بزان؛ دنیادیدە.
around the clock, شەو و ڕۆژ؛ بیست‌وچوار سەعات.

arouse (ə-rouz′), *v.t.* (١) هەست جوولاندن؛ هێنانەجۆش؛ بزواندن؛ هەوەس هەلساندن (جووت بوون):
(His behavior ~d suspicion. ; He ~d her.)
(٢) لە خەو هەلساندن؛ خەبەرکردنەوە.

arrack (ar′ək), *n.* عەرەق (خواردنەوە).

arraign (ə-rān′), *v.t.* لێکۆلینەوەی دادگایی؛ لێپرسینەوەی سەرەتایی لە گومانبارێک.

n. لێکۆلینەوەی دادگایی.

arraignment (ə-rān′mənt), *n.* لێپرسینەوەی سەرەتایی دادگا لە گومانبارێک؛ لێکۆلینەوەی دادگایی.

arrange (ə-rānj′), *v.t.* (١) ڕێکخستن؛ ڕێک‌وپێک کردن؛ ڕیزکردن.
(٢) پۆل پۆل کردن.
(٣) بڕینەوە (ناکۆکی)؛ بەلایەکدا خستن؛ جێبەجێکردن.
(٤) گونجاندنی پارچەیەک مۆسیقا.

v.i. (١) ڕێکەوتن لەسەر.
(٢) نەخشە بۆ کێشان؛ ئامادەکردن: *(Can you ~ for a meeting?)*
(٣) گونجان یا گۆڕینی پارچەیەک مۆسیقا.

arrangement (ə-rānj′mənt), *n.* (١) ڕێکخستن؛ ڕێک‌وپێک کردن.
(٢) چۆنێتی ڕێکخستن؛ ئەنجامی ڕێکخستن؛ ڕێکخراو: *(a floral ~)*
(٣) (*pl.*)، پلان؛ ئامادەیی؛ خۆ ئامادەکردن:
(A~s have been made for the party.)
(٤) ڕێکەوتن (ناکۆکی).

(٥) (ا) گونجانی پارچەیەك مۆسیقا لەگەڵ ئامێری مۆسیقاو دەنگدا.

(ب) پارچە مۆسیقایەکی وەها گونجاو.

arrant (ar′ənt), *adj.* (١) تەواو؛ بەتەواوی؛ سەراپا:

(an ~ fool, knave, liar, etc.)

(٢) [Obs.]، گەڕۆك؛ ئاوارە

arras (ar′əs), *n.* (١) قوماشی زەرکەش یا نەخش‌ونیگاراوی سەردیوار.

(٢) پەردە

array (ə-rā′), *v.t.* (١) ریزکردن (سەربان)؛ ڕێکخستن.

(٢) خۆ ڕازاندنەوە؛ جلی جوان لەبەرکردن.

n. (١) ڕیز (لەشکر)

(٢) ڕێکخستن یا دەستەدەستەکردن (لەشکر): ***(in battle ~)*** .

(٣) کۆمەڵێك کەس یا شتی سەرنج ڕاکێش:

(an ~ of weapons, clothes, gems, actors, politicians, etc.)

(٤) جل‌وبەرگی جوان.

arrears (ə-rêz′), ***n.pl.*** (١) قەرزی نەدراوە لە کاتی خۆیدا؛ قەرزی دواکەوتوو (٢) کاروباری تەواو نەکراو لە کاتی خۆیدا؛ ئەرکی بەجێ نەهێنراو.

in arrears (or arrear), دواکەوتوو لە دانەوەی قەرزێکدا یا بەجێهێنانی ئەرکێك: ***(He was in arrears with his rent, payment, etc.)*** .

arrest (ə-rest′), *v.t.* (١) بەربەست کردن؛ وەستاندن؛ ڕێگەگرتن؛ ڕێگەی بڵاوبوونەوە نەدان: ***(The infection has been ~ed.)*** .

(٢) گرتن (لەلایەن پۆلیسەوە)؛ گرتن‌و خستنە بەندیخانەوە.

(٣) سەرنج ڕاکێشان‌و ڕاگرتن.

n. (١) گرتن؛ گیران‌و خرانە بەندیخانەوە:

(An order was issued for his ~ .)

(٢) وەستێنەر (ئامێر).

under arrest, گیراو (لەلایەن پۆلیسەوە).

arresting (ə-res′tiŋ), *adj.* جوان‌و سەرنج ڕاکێش؛ سەیر

arrhythmia (ə-rith′mi-ə, ə-ri*th*′mi-ə), *n.* ناڕێك‌وپێکی لێدانی دڵ

arrhythmic (ə-ri*th*′mik, ə-rith′mik), *adj.* ناڕێك‌وپێك (لێدانی دڵ).

arrival (ə-rīv′'l), *n.* (١) گەیشتن (شوێن)؛ گەیین:

(the time of ~)

(٢) گەیشتوو (مرۆڤ، شت):

(There were several new ~s at the hotel.)

(٣) گەیشتنە ئەنجام.

arrive (ə-rīv′), *v.i.* (١) گەیشتن (شوێن)؛ گەیین؛ هاتن:

(We ~d in London last week. ; They ~d home yesterday.)

(٢) هاتن (کات): ***(The time has ~d for action.)*** .

(٣) گەیشتنە ئەنجام یا ڕێکەوتن:

(to ~ at a conclusion, impass, an agreement, etc.)

(٤) سەرکەوتن؛ بە ئامانج گەیشتن: ***(He has ~d professionally.)*** .

arrive at, (١) گەیشتن (شوێن). (٢) گەیشتنە ئەنجام.

arroba (är-rō′bä), *n.* کێشەیەکی ئیسپانی کۆنە.

arrogance (ar′ə-gəns), *n.* لووت بەرزی؛ لەخۆباییتی؛ فیز.

arrogant (ar′ə-gənt), *adj.* لووت بەرز؛ لەخۆبایی؛ بەفیز؛ کەشخەچی.

-arrogantly *(adv.).*

arrogate (ar′ə-gāt′), *v.t.* (١) دەست بەسەرداگرتن بە ناڕەوایی؛ کردن بە هی خۆ بە ناهەق. (٢) دانەپاڵ بە ناڕەوایی.

-arrogation *(n.)*; **arrogator** *(n.).*

arrow (ar′ō), *n.* (١) تیر (٢) نیشانەی ڕێگە پیشاندان (←).

arrowhead (ar′ō-hed′), *n.* (١) سەرەتیر؛ سەرتیر

(٢) نیشانەی سەرچاوەی ووشە لە فەرهەنگدا (>) .

(٣) ڕووەکێکە گەڵاکانی لە تیر دەچن.

arroyo (ə-roi′ō), *n.* (١) چەمێکی ووشك.

(٢) جۆگە؛ ڕووبارێکی بچووك.

arse (ärs), *n.* سمت (ووشەیەکی سووکە)؛ گووپی قنگ.

arsenal (är′s'n-əl, är′snəl), *n.* جبەخانە؛ کارخانەی چەك.

arsenate (är′s'n-āt′, är′s'n-it), *n.* زەرنیخ؛ مەرگەمووش.

arsenic (är′s'n-ik, är′snik), *n.* زەرنیخ؛ مەرگەمووش.

adj. زەرنیخی؛ تایبەتی بە زەرنیخ.

-arsenical *(adj.).*

arsenous (är′s'n-əs), *adj.* زەرنیخاوی.

arson (är′s'n), *n.* سووتاندنی دەسەنقەست (خانوو، دەشت‌ودەر)؛ ئاگرتێبەردانی دەسەنقەست.

arsonist (är′s'n-ist), *n.* ئاگرتێبەردەری دەسەنقەست؛ سوتێنەری دەسەنقەست.

art (ärt), *n.* (١) بەهرە؛ کارامەیی؛ دانایی.

(٢) هونەر (نیگارکێشی، پەیکەرسازی، مۆسیقا، شانۆ، سەما ... هتد)؛ هونەرە جوانەکان. (٣) نیگارکێشی؛ پەیکەرسازی؛ بەرهەمی ئەم هونەرانە.

(٤) (*pl.*)، ئەدەبیات؛ ئەو بەشانەی زانست کە پەیوەندی‌یان بە هونەرو ویژەوە هەیە: ***(college of A~s)*** .

(٥) پیشە؛ پیشەگەری: ***(the cobbler's ~)*** .

(٦) شێوەی کردن؛ بنچینە: ***(the ~ of composition)*** .

(٧) زۆرزانی؛ فێڵ؛ فێڵبازی.

art (ärt), شێوەی کۆنی " **are** " ە.

artel (är-tel′), *n.* کۆمەڵی هەرەوەز.

art gallery, پیشانگای نیگارکێشی.

arterial (är-têr′i-əl), *adj.* (١) شادەماری.

(٢) تایبەتی بە خوێنی ناو شادەمار (کە پاك کراوەتەوە پڕە لە ئۆکسجین).

(٣) شاڕێیی.

artery (är′tēr-i), *n.* (١) شادەماری خوێنبەر؛ خوێنبەر؛ شادەمار.

(٢) شاڕێ: ***(a railroad ~)*** .

artesian well, بیری ئێرتیوازی.

artful (ärt′fəl), *adj.* (١) دەستکرد؛ لاساییکەرەوە.

(٢) دانا؛ زیرەك؛ زۆرزان. (٣) فێڵباز؛ زۆڵ؛ ساختەچی.

(٤) [Archaic]، زۆر کارامە.

-artfully *(adv.).*

arthritic (är-thrit′ik), *adj.* (١) بادار؛ جومگە ئاوساو؛ باداری هەیە:

(an ~ joint, person, etc.)

(٢) تایبەتی بە باداری.

arthritis (är-thrī′tis), *n.* نەخۆشی هەوکردنی جومگە؛ باداری؛ جومگە ئاوسان.

arthro- (är′thrō, är′thrə), پێشگرێکە بەمانای: جومگە.

arthropod (är′thrə-pod′), *n.* زیندەوەری جومگەدار: جۆرە زیندەوەرێکی بێ بڕبڕەی جومگەداری لەش بەش بەشە (وەك جاڵجاڵۆکە، دووپشك، هەزارپێ ... هتد)

artichoke (är′ti-chōk′), *n.* (١) ڕووەکێکی دڕکاوی‌یە وەك کنگر.

(٢) سەوزەبەری ئەم ڕووەکە (کە بریتی‌یە لە تۆپەڵێکی گەڵا گەڵا کە بە کوڵاوی دەخورێت).

article (är′ti-k'l), *n.* (١) بەند (پەیمان، دەستوور، بڕوانامە):

(the ~s of a treaty, constitution, etc.)

(٢) ووتارێکی نووسراو (لە ڕۆژنامە، گۆڤار، یا پەرتووکێکدا)؛ زانستنامە.

(٣) پارچە؛ دانە (شت): ***(an ~ of luggage, clothing, etc.)*** .

(٤) فرۆتەنی؛ شتوومەکی فرۆشتن.

(٥) ئامراز (ڕێزمان):

(A and an are definite ~s, and the is a definite ~ .)

(٦) بەشێکی ئەندامی جومگەدار (زیندەوەرناسی).

v.t. (١) پیشاندان بە بەند بەند. (٢) تاوانبارکردن.

(٣) بەستنەوە بە ڕێکەوتن یا قۆنتەراتێکەوە:

(to ~ a seaman for a voyage)
articular (är-tik′yoo-lẽr), *adj.* جومگەیی
articulate (är-tik′yoo-lit), *adj.* (١) جومگەدار
(٢) بە ڕوونی بێژراو؛ بە ڕوونی وتراو.
(٣) ڕەوانبێژ؛ زمانپاراو؛ بە دەموپل
(٤) ڕوون؛ بە ڕوونی و باشی دەربڕراو: *(an ~ argument)* .
v.t. (١) بە جومگە پێکەوەبەستن. (٢) بە ڕوونی بێژان؛ دان پیانان (وتووێژ).
(٣) بە ڕوونی دەربڕین؛ بەبێ پێچوپەنا ڕوونکردنەوە
(٤) بێژان؛ وتن (دەنگسازی): *(to ~ a sound)* .
v.i. (١) بە ڕوونی بێژان (٢) بە جومگە پێکەوەبەستران.
(٣) بێژان؛ وتن (دەنگسازی).
-articulately *(adv.)*; **articulateness** *(n.)*.
articulation (är-tik′yoo-lā′shən), *n.* (١) پێکەوەبەستن یا بەستران بە جومگە (٢) شێوەی ئەم پێکەوەبەستنە.
(٣) بێژان بە ڕوونی؛ دان پیانان (ئاخاوتن).
(٤) بێژان؛ وتن. (٥) دەنگ (بەتایبەتی هی تیپی نابزوێن).
(٦) جومگە (٧) جومگەی ڕووەك
(٨) جوولەی ئەندامی بێژان.
articulator (är-tik′yoo-lā′tẽr), *n.* (١) بێژەر؛ دەربڕ
(٢) ئەندامی بێژان (لێو، زمان... هتد).
artifact (är′ti-fakt′), *n.* بەرهەمێکی دەستکرد؛ دروستکراوێکی هونەری
artifice (är′tə-fis), *n.* (١) کارامەیی؛ زیرەکی؛ دانایی.
(٢) فێڵبازی؛ فێڵ؛ زۆڵی.
(٣) ئامێرێکی نایاب و ئەنتیکە؛ هۆ یا ڕێگەیەکی دانایانە.
artificer (är-tif′ə-sẽr), *n.* (١) پیشەگەرێکی دانا یا کارامە.
(٢) داهێنەر (٣) مەکینەچی سوپا؛ فیتەرچی سوپا.
artificial (är′tə-fish′əl), *adj.* (١) دەستکرد؛ دروستکراو؛ وێنەی لاسایی: *(~ flowers, teeth, light, etc.)* .
(٢) درۆ؛ ڕووکەش؛ هەر لەڕوو: *(an ~ smile)* .
(٣) خۆماڵی نییە (ڕووەك).
artificial insemination, جووت کردن یا چاك کردنی دەستکرد.
artificiality (är′tə-fish′i-al′ə-ti), *n.* (١) ڕووکەشیتی؛ درۆزنەیی؛ سەرزارێتی؛ درۆ. (٢) دەستکردی؛ دروستکراوی.
(٣) شتێکی دەستکرد؛ شتێکی درۆزنە یا ڕووکەش
-artificially *(adv.)*.
artificial respiration, هەناسەپێدانی دەستکرد
artillery (är-til′ẽr-i), *n.* (١) تۆپ؛ توپ هاوێژ
(٢) زانستی تۆپ و تۆپ تەقاندن.
the artillery, هێزی تۆپ هاوێژ
artilleryman (är-til′ẽr-i-mən), *n.* سەربازی هێزی تۆپخانە؛ تۆپچی.
artisan (är′tə-z'n), *n.* پیشەگەر؛ پیشەساز؛ وەستا.
artist (är′tist), *n.* (١) هونەرمەند؛ نیگارکێش؛ وێنەکێش؛ هونەرکار.
(٢) کەسێکی دەستباڵاو کارامە لە پیشەیەکدا: *(This cook is an ~ .)* .
(٣) سەماکەر؛ گۆرانی بێژ
artiste (är-tēst′), *n.* سەماکەر؛ گۆرانی بێژ.
artistic (är-tis′tik), *adj.* (١) هونەری؛ تایبەتی بە هونەر:
(the ~ aspect)
(٢) جوان و ڕێك وپێك؛ بە جوانی کراو.
(٣) هونەرخواز؛ حەزکەر لە هونەر؛ زەوق جوان؛ هونەرزان: *(an ~ person)* .
artistically (är-tis′ti-k'l-i, är-tis′tik-li), *adv.* (١) لەڕووی هونەرەوە (٢) هونەرمەندانە؛ بە جوانی و ڕێك وپێکی و دڵگیری.
artistry (är′tis-tri), *n.* هونەرکاری؛ توانا و پیشەی هونەرمەند؛ هونەرمەندێتی.

artless (ärt′lis), *adj.* (١) نەزان؛ هیچ نەزان (٢) ناقۆڵا؛ ناکارامە.
(٣) سادە؛ خاکی؛ سرووشتی (٤) ساویلکە.
arty (är′ti), *adj.* [Colloq.], خۆنوواندن بە هونەرمەند؛ زۆر خۆدەرخەر بە هونەرمەند
-ary (er′i), پاشگرێکە بەمانای هی؛ تایبەتی بە:
(dictionary, parliamentary, missionary)
Aryan (âr′i-ən, är′yən), *adj.* (١) تایبەتی بە زمانە هیندۆ- ئەوروپییەکان. (٢) تایبەتی بە لقی هیندی-ئێرانی لە زمانە هیندۆ- ئەوروپییەکان (کە زمانی هیندی، سانسکریتی، فارسی، کوردی) دەگرێتەوە
(٣) ئاری؛ تایبەتی بە ڕەگەزی ئاری.
n. (١) بنچینە زمانی زمانە هیندۆ- ئەوروپییەکان.
(٢) ئاری؛ وەچەی ئاری.
as (az; *unstressed,* əz), *adv.* (١) ئەوەندەی یەکتر؛ وەکو یەك:
(I am ~ good ~ he.)
(٢) وەك؛ وەکو؛ بۆ نموونە.
conj. (١) وەك؛ وەکو؛ هەر وەکو: *(It flew straight ~ an arrow.)* .
(٢) وەك؛ چۆن؛ وەکو؛ بە هەمان شێوە: *(Do ~ you are told.)* .
(٣) لە هەمان کاتدا کە؛ لەو کاتەدا کە: *(She arrived ~ I was leaving.)*
(٤) چونکە؛ لەبەرئەوە: *(A~ you object, we won't go.)* .
(٥) هەرچەند؛ ئەگەرچی:
(Tall ~ he was, he couldn't reach the apples.)
pron. (١) وەك؛ وەکو: *(He is tired, ~ anyone can see.)* .
(٢) کە: *[This is the same color ~ yours (is) .]* .
prep. وەك: *(He poses ~ a friend.)* .
as a rule, بە ئاسایی؛ بە شێوەیەکی گشتی.
as... as, چوونیەك؛ ئەوەندەی یەکتر:
(as large as, as heavy as, as much as, as good as, as far as, as many as)
as far as, ئەوەندەی کە:
(As far as I'm concerned, it's all right.)
as for, دەربارەی.
as good as, وەك؛ وەك ئەوە وایە؛ وەك یەکن.
as if, وەکو؛ هەر وەك؛ دەڵێی؛ گوایە
as is, [Slang], چۆنە هەر وەها.
as it were, چۆن دەڵێی؛ هەر وەك چۆن دەڵێیت
as long as, هەتا؛ هەتاکو:
(as long as I live)
as much as, ئەوەندەی.
as much as possible, بەپێی توانا؛ بەگوێرەی توانا
as of, لە (کاتێکی تایبەتییەوە).
as soon as, هەر کە؛ یەکسەر کە.
as soon as possible, بە زووترین کات.
as regards, دەربارەی.
as respects, دەربارەی.
as though, دەڵێی.
as to, دەربارەی.
as well, هەروەها؛ یش.
as well as, هەروەها؛ – یش.
as yet, تا ئێستا؛ هەتا ئێستا.
as (as), *n.* (١) پێوانەو کێشەیەکی ڕۆمانی کۆنە.
(٢) پارەیەکی ڕۆمانی کۆنە
ascarid (as′kə-rid), *n.* ئەسکارس: کرمی ڕیخۆڵە.
ascend (ə-send′), *v.i.* (١) بەرزبوونەوە؛ سەرکەوتن
(٢) پلە بەرزبوونەوە.
(٣) لێژبوون؛ بە لێژایی چوونە سەرەوە: *(The path ~s here.)* .

(٤) بەرزبوونەوە لە ئاسۆوە بۆ ناوەڕاستی ئاسمان (مانگ، ڕۆژ... هتد).

v.t. (١) پێدا هەڵگەڕان؛ پێدا سەرکەوتن: *(to ~ a hill, the stairs, etc.)*

(٢) چوونە سەر تەخت. *(to ~ the throne)*

ascendance (ə-sen′dəns), *n.* = ascendancy.

ascendancy (ə-sen′dən-si), *n.* بەرزبوونەوە (پلەوپایە)؛ دەسەڵات زۆربوون

ascendant (ə-sen′dənt), *adj.* (١) لە بەرزبوونەوەدایە.

(٢) زاڵ؛ دەسەڵات

n. (١) بورجی بەرزبووەوە (نیشانەی بەختەوەرییە) (ئەستێرەناسی).

(٢) زاڵی؛ دەسەڵات (٣) [Rare]، باوەباپیر

in the ascendant, لە بەرزبوونەوەدایە (پلەوپایەی مرۆڤ)؛ هەتا دێت دەسەڵاتی زیاد دەکات و بەناوبانگ دەبێت.

ascending (ə-sen′diŋ), *adj.* بەرزبووەوە؛ بەرزدەبێتەوە.

(in an ~ order)

ascension (ə-sen′shən), *n.* (١) بەرزبوونەوە؛ سەرکەوتن.

(٢) چوونەسەر تەختی پاشایی *(his ~ to the throne)*

(٣) [A-]، بەرزبوونەوەی عیسا بۆ ئاسمان (چل شەو پاش هەڵواسینی).

(٤) [A-]، دوورگەیەکە لە خوارووی زەریای ئەتلەسی.

-ascensional *(adj.).*

Ascension Day, جەژنی بەرزبوونەوەی عیسا بۆ ئاسمان.

ascent (ə-sent′), *n.* (١) بەرزبوونەوە؛ سەرکەوتن.

(٢) پلەوپایە بەرزبوونەوە: *(His ~ to power was rather swift.)*

(٣) پیاداسەرکەوتن؛ پیاداهەڵگەڕان:

(The ~ of the mountain wasn't difficult.)

(٤) سەربەرەوژوورکە؛ لێژگە.

(٥) پلەی لێژی: *(an ~ of three degrees)*

(٦) گەڕانەوە بۆ ڕابوردوو یا بنەچەی ڕەگەز.

ascertain (as′ẽr-tān′), *v.t.* بۆ دەرکەوتن بە لێکۆڵینەوە؛ ساغ کردنەوە؛ خۆ دڵنیاکردن:

(It is difficult to ~ what really happened.)

-ascertainment *(n.).*

ascertainable (as′ẽr-tān′ə-b′l), *adj.* ساغ دەکرێتەوە (ڕاستی و درۆی شتێک).

ascetic (ə-set′ik), *adj.* وەک سۆفی؛ تایبەتی بە سۆفی؛ سۆفییانە.

(He leads an ~ life.)

n. سۆفی؛ کەسێک کە بە سادەیی بژی و خێروخۆشی دنیای نەوێت.

ascetically (ə-set′i-k′l-i, ə-set′ik-li), *adv.* (١) سۆفییانە.

(٢) لەڕووی سۆفییەتییەوە

asceticism (ə-set′ə-siz′m), *n.* سۆفێتی؛ ژیانی سۆفێتی؛ نەویستنی خێروخۆشی دنیا

Asclepius (as-klē′pi-əs), *n.* ئەسکلیپیۆس: خودای پزیشکەوانی (ئەفسانەی یۆنانی)

ascorbic acid, = Vitamin "C".

ascot (as′kət), *n.* جۆرە بۆینباخێکی گۆ گەورە یا دەستەسڕێکی گۆ گەورەی ملە

ascribable (ə-skrīb′ə-b′l), *adj.* سەرچاوەکەی دەزانرێت؛ دەتوانرێت بدرێتە پاڵ کەسێک یا شتێک.

ascribe (ə-skrīb′), *v.t.* دانەپاڵ کەسێک؛ خستنەمل شتێک یا کەسێک؛ سەرچاوە دیاری کردن:

(He ~d his failure to ill-health. ; This play is sometimes ~d to Shakespeare.)

ascription (ə-skrip′shən), *n.* هۆ خستنەمل کەسێک یا شتێک؛ دانەپاڵ کەسێک.

asepsis (ə-sep′sis, ā-sep′sis), *n.* (١) پاکی؛ خاوێن لە میکرۆب

(٢) شێوەی پاکژکردنەوە لە میکرۆب؛ خاوێن کردن؛ پاکردنەوە.

aseptic (ə-sep′tik, ā-sep′tik), *adj.* پاکژکراوە (لە میکرۆب)؛ پاکراوە؛ خاوێن کراو.

n. میکرۆب کوژ؛ ماددەی پاکژکەرەوە یا خاوێنکەر.

-aseptically *(adv.).*

asexual (ā-sek′shōō-əl), *adj.* (١) بێ ئەندامی نێرو مێ یا زاوزێ.

(٢) (ا) بێ هەوەسی جووت بوون.

(ب) بێ پەیوەندی بە جووت بوونەوە: *(an ~ relationship)*

(٣) زاوزێ دەکەن بەبێ جووت بوون (زیندەوەرناسی)؛ زۆر دەبن بەبێ لێکدانی نێرو مێ.

-asexuality *(n.).*

ash (ash), *n.* (١) خۆڵەمێش؛ سووتوو (جگەرە).

(٢) خۆڵەمێشی؛ ڕەنگ خۆڵەمێشی؛ دێز.

(٣) *(pl.)*، خاک‌وخۆڵ (ڕاستی یا مەجاز):

(A number of houses were burnt to ~es.)

(٤) *(pl.)*، پاشماوەی لاشەی مردوو پاش سووتاندنی.

(٥) خۆڵەمێشی ئاگرپژێن.

ash (ash), *n.* (١) ڕەشەدار؛ جۆرە درەختێکە.

(٢) دارو تەختەی ئەم درەختە.

ashamed (ə-shāmd′), *adj.* شەرمەزار؛ خەجاڵەت؛ ڕووڕەش.

ash can, تەنەکەی خۆڵ.

ashen (ash′′n), *adj.* (١) تایبەتی بە خۆڵەمێش؛ خۆڵەمێشی.

(٢) خۆڵەمێشی (ڕەنگ)؛ ڕەنگ زەرد هەڵگەڕاو؛ ڕەنگ مردوو.

ashen (ash′′n), *adj.* (١) تایبەتی بە درەختی " ئاش " .

(٢) لە داری ئەم درەختە دروستکراوە.

ashes (ash′iz), *n.pl.* (١) وێرانە (بەهۆی سووتاندنەوە)؛ کەلاوە.

(٢) پاشماوەی لاشەی مردوو پاش سووتاندنی (بە دەستووری ئاینی هیندی).

(٣) لاشە.

ashlar, ashler (ash′lẽr), *n.* (١) بەردی چوارگۆشەیی (بۆ خانوو دروستکردن). (٢) خانوو دروستکردن بەم جۆرە بەردە.

ashman (ash′man′), *n.* خۆڵڕێژ.

ashore (ə-shôr′, ə-shōr′), *adv. & adj.* (١) لە کەناری دەریا؛ بۆ کەناری دەریا: *(The boat was swept ~ .)*

(٢) ناوشار: *(We went ~ at every port.)*

ashram (ash′ram′), *n.* پەرستگایەکی هیندی: پەرستگاو خانەی قەڵەندەرێکی هیندی و شوێنکەوتووەکانی؛ قەڵەندەرگا.

ash tray, تەپڵەکی جگەرە.

Ash Wednesday, چوارشەممەی خۆڵەمێشی: یەکەم ڕۆژی بە ڕۆژووبوونە لای خاچ پەرستان (لە خۆڵەمێش لە ناوچەوان دانەوە هاتووە بۆ تۆبەکردن).

ashy (ash′i), *adj.* (١) خۆڵەمێشی؛ خۆڵەمێشاوی

(٢) ڕەنگ زەرد یا سپی هەڵگەڕاو.

Asia (ā′zhə, ā′shə), *n.* ئاسیا؛ کیشوەری ئاسیا.

Asian (ā′zhən, ā′shən), *adj. & n.* ئاسیاوی؛ خەڵکی ئاسیا.

Asiatic (ā′zhi-at′ik, ā′shi-at′ik), *adj. & n.* = Asian.

aside (ə-sīd′), *adv.* (١) ئەولاوە؛ لاوە؛ تەنیشتەوە:

(He laid the book ~ .)

(٢) ئەولاوە (بۆ لەبیربردنەوە): *(Put doubts ~ .)*

(٣) خستنە ئەولاوە (بۆ هەڵگرتن بۆ کاتێکی تر):

(Put this food ~ for me.)

(٤) بەبێ؛ بێ؛ بەدەر: *(all joking ~)* .

n. (١) ووتەی لەلاوە ووتراو؛ ووتەی ئەکتەرێکە لەسەر شانۆ کە دەبێت تەنها تەماشاکەرەکان بیبیستن نەک ئەکتەرەکانی تر. (٢) لادان لە باس.

aside from, جگە لە؛ بێجگە لە؛ بەبێ.

joking aside, بێ گاڵتە.

asinine (as′ə-nīn′), *adj.* کەر؛ کەرانە؛ بێ مێشک؛ بێ مانا:

(an ~ remark, act, etc.)

-asininely *(adv.)*; asininity *(n.)*.

ask (ask, äsk), *v.t.* . (١) پرسین؛ پرسیارکردن: ***(I ~ed a question.)***
(٢) تکاکردن؛ داواکردن: ***(I ~ed her to do it.)*** .
(٣) داواکردن؛ ویستن:
(They ~ed twenty dollars for these shoes.)
(٤) پێویست بوون
(٥) بانگ کردن (نامەنگ، خواردەمەنی):
(A~ him to come in. ; They ~ed me to dinner.)
(٦) [Archaic]؛ بلاوکردنەوە یا جاڕدان (نیازی ژنهێنان).
v.i. (١) داواکردن؛ تکاکردن: ***(I ~ed for a favor.)*** .
(٢) (~ about; ~ for)، هەواڵ پرسین؛ داوای بینین کردن:
(She ~ed about you. ; A~ for the manager.)
ask after, هەواڵ پرسین.
ask for it, بەسەر خۆدا هێنان (ناخۆشی).
ask for trouble, حەزکردن لە سەرئێشە؛ بە شوێن گێرەدا گەڕان.

askance (ə-skans′), *adv.* (١) بە لایەکی چاو؛ بە تیلەی چاو.
(٢) بە نارەزایانەو گومان و سەیر پێ هاتنەوە: ***(He looked at her ~ .)*** .

askew (ə-skū′), *adv.* (١) بە خواری؛ بە چەوتی.
(٢) بە لاتیلەی چاوو بە سووکی و قێزەوە.
adj. خوار؛ لار؛ چەوت.

aslant (ə-slant′), *adv.* بە خواری؛ بە چەوتی.
adj. خوار؛ چەوت.
prep. بەسەر شتێکدا یا لەم بەرەوە بۆ ئەوبەر بە خواری.

asleep (ə-slēp′), *adj.* (١) نووستوو؛ خەوتوو.
(٢) خەوالوو؛ سست؛ دواکەوتوو.
(٣) سڕ: مێروولەکردوو: ***(Her arm is ~ .)***
(٤) مردوو.
adv. بە نووستوویی؛ بە خەوتوویی.

aslope (ə-slōp′), *adv.* بە لێژی؛ بە خواری.
adj. لێژ؛ خوار

asocial (ā-sō′shəl), *adj.* گۆشەگیر؛ حەزنەکەر بە تێکەلاوبوونی خەلك.

asp (asp), *n.* جۆرە مارێکی ژەهراوی بچووکە.

asparagus (ə-spar′ə-gəs), *n.* (١) سەوزەیەکە ئەوەندەی نێرکە- پیازێکە بە کولاوی دەخورێت. (٢) رووەکی ئەم سەوزەیە.

aspartic acid, ترشی ئەسپێرتیك

aspect (as′pekt), *n.* (١) رووخسار؛ سەروسیما. (٢) شێوە.
(٣) روو (خانوو، شوێن)؛ دیو؛ لا: ***(the eastern ~ of the house)*** .
(٤) بار؛ روو (باس)؛ سەر (باس، نەخشە):
(one ~ of the prom; They considered the plan in all its ~s.)
(٥) شوێن و شێوەو دووروونزیکی ئەستێرەکان لەیەکترییەوە.
(٦) کاتی کردار (رێزمان). (٧) [Rare]، تەماشایەك.

aspen (as′pən), *n.* سپیدار
adj. (١) وەك سپیدار. (٢) شەکاوە؛ لەراوە.

asper (as′pẽr), *n.* پارەیەکی تورکی و میسری کۆنە سەدوبیستویەکی قرشێکە.

Asperges (ə-spũr′jēz), *n.* (١) لێ هەلپرژاندنی ئاوی پیرۆز لە قەشەو قوربانیگاو نوێژکەران بەر لە نوێژی یەك شەممە (ئایینی کاسۆلیکی).
(٢) سروودێکی ئاینییە لەکاتی ئەم ئاو لێ هەلپرژاندنەدا دەووترێت.

aspergillum (as′pẽr-jil′əm), *n.* فلچە یا دەفری ئاو هەلپرژاندن (ووشەی پێشوو ببینە).

asperity (as-per′ə-ti), *n.* (١) زبری؛ ناسازی (دەنگ، ئاووهەوا).
(٢) تووڕەوترزیی؛ سەرگەرمی.

asperse (ə-spũrs′), *v.t.* (١) ئاو لێ هەلپرژاندن (پیرۆزکردنی منداڵ لە خاچ بەرستیدا). (٢) بەدگۆیی کردن؛ لەکەدارکردن؛ بوختان کردن.

aspersion (ə-spũr′zhən, ə-spũr′shən), *n.* (١) ئاو لێ هەلپرژان
(٢) بەدگۆیی؛ لەکە؛ خراپە ووتن؛ بوختان؛ قسەی سووك:
(to cast ~s on a person's character)
(٣) بەدگۆیی کردن؛ بوختان بۆ کردن.

asphalt (as′fôlt, as′falt), *n.* قیر؛ زفت.
v.t. قیرتاوکردن.

asphaltum (as-fal′təm), *n.* = asphalt.

asphodel (as′fə-del′), *n.* رووەکێکە لە توخمی شلێر یا زەمەق گوڵی زەردو سپی دەگرێت.

asphyxia (as-fik′si-ə), *n.* تاسان؛ خنکان (لەبەر کەمیی ئۆکسجین).

asphyxiant (as-fik′si-ənt), *adj.* خنکێنەر.
n. ماددەی خنکێنەر.

asphyxiate (as-fik′si-āt′), *v.t.* خنکاندن (بە لێ بڕینی ئۆکسجین)؛ تاساندن.
v.i. خنکان؛ تاسان.
-asphyxiation *(n.)*.

aspic (as′pik), *n.* (١) [Poetic]، جۆرە مارێکی ژەهراوییە.
(٢) شلەی گۆشت و ئاوی تەماتە.

aspic (as′pik), *n.* رووەکێکی بۆندارە.

aspidistra (as′pi-dis′trə), *n.* رووەکێکی زەمەقی گەلاپانی هەمیشە سەوزە.

aspirant (ə-spīr′ənt, as′pə-rənt), *adj.* پلەبەرزی خواز؛ ئاواتەخوازی ناوگەورەیی.
n. کەسێکی پلەبەرزخواز.

aspirate (as′pə-rāt′), *v.t.* (١) دەستپێکردنی بڕگەیەك بە دەنگێکی وەك: " h " : (house, home). (٢) پاڵ بە هەواوە نان لە دەمەوە لەکاتی بێژانی تیپی وەك: (p, t, k) (دەنگناسی).
(٣) هەلمژینی هەوا یا شلە لە لەش (پزیشکەوانی).
n. (١) دەنگی وەك تیپی " h " .
(٢) هەوا دەرچوون لە دەمەوە لەکاتی بێژانی تیپی وەك: (p, t, k) دا.

aspiration (as′pə-rā′shən), *n.* (١) هەناسەدان؛ هەناسە.
(٢) بەرزی خواستن؛ پلەبەرزی خوازی؛ خواستی بەرز.
(٣) هەلمژینی شلەو گاز لە لەش (پزیشکەوانی).
(٤) (ا) بێژانی دەنگی تیپی " h " . (ب) دەنگێکی وەها.

aspirator (as′pə-rā′tẽr), *n.* ئامێری هەلمژینی شلەو گاز لە لەش یا شتی تر.
-aspiratory *(adj.)*.

aspire (ə-spīr′), *v.i.* (١) بەرزی خواستن؛ ویستن؛ هیوابوون؛ ئاوات بوون: ***(He ~d to lead his countrymen.)*** .
(٢) [Archaic]، بەرزبوونەوە؛ فڕین.

aspirin (as′pẽr-in, as′prin), *n.* ئەسپرین: حەبی سەرئێشە.

asquint (ə-skwint′), *adv. & adj.* بە لاتیلەی چاو؛ بە لایەکی چاو.

ass (as), *n.* (١) کەر؛ گوێ درێژ. (٢) کەسێکی کەر یا بێ مێشك.
make an ass of, بە کەر دانان؛ گاڵتەپێکردن.
make an ass of oneself, وەك کەر جوولانەوە؛ حەیای خۆ بردن؛ خۆ کردن بە گاڵتەچی خەڵك.

ass (as), *n.* [Slang], *Also* arse, قنگ (لەڕووی سووکییەوە).

assafetida, assafoetida (as′ə-fet′i-də), *n.* = asafetida.

assagai, assegai (as′ə-gī′), *n.* (١) ڕمێکی دارینی نووك ئاسنە (هەندێك لە خێڵەکانی ئەفەریقا بەکاری دەهێنن).
(٢) درەختێکی دارجیرە ئەم جۆرە ڕمەی لێ دروست دەکرێت.
v.t. ڕم پێداکردن.

assail (ə-sāl′), *v.t.* (١) هێرش بردنە سەر؛ پەلاماردان؛ لێدان.
(٢) هێرش بردنە سەر بە دەم؛ بەتوندی ڕەخنەلێگرتن.
(٣) بەرەنگاربوونی کێشە یا ئەرکێك بە هیممەت و بێ دوودڵی.

assailant (ə-sāl′ənt), *n.* هێرشبەر؛ هێرشکەر.

(His ~s were arrested.)

assassin (ə-sas′in), *n.* پیاوکوژ؛ ڕەشکوژ (هی کەسێکی بەناوبانگ).

assassinate (ə-sas′ə-nāt′), *v.t.* (١) کوشتن بە نهێنی (بەتایبەتی کەسێکی ناودار): *(They ~d many political activists.)*.
(٢) لەکەدارکردن؛ ناو پیس کردن

assassination (ə-sas′ə-nā′shən), *n.* ڕەشکوژی؛ پیاو کوشتن (هی کەسێکی بەناوبانگ).

assault (ə-sôlt′), *n.* (١) هێرش؛ هێرش بردنە سەر؛ پەلاماردان؛ لێدان.
(٢) بە زۆر سواربوونی ئافرەت. (٣) هەڕەشە.
(٤) هێرشێکی کوتوپڕی سەربازی: *(an ~ on enemy positions)*.
v.t. & v.i. هێرش بردنە سەر؛ پەلاماردان.

assault and battery, هێرش بردنە سەرو بریندارکردن؛ لێدان؛ لێدان و ئازاردان.

assay (ə-sā′, as′ā), *n.* (١) تاقیکردنەوە.
(٢) شیکردنەوە یا لێکۆڵینەوە (کانزای خاو).
(٣) ماددەیەکی شیکراوە یا لێکۆڵراوە. (٤) ئەنجامی ئەم شیکردنەوەیە.
(٥) [Obs.] هەوڵ؛ هەوڵدانێك.
v.t. (١) شیکردنەوە؛ لێکۆڵینەوە. (٢) [Archaic]، هەوڵدان.
v.i. پیشاندان لە ئەنجامی شیکردنەوەدا.

assegai (as′ə-gī′), *n. & v.t.* = assagai.

assemblage (ə-sem′blij), *n.* (١) کۆبوونەوە؛ کۆکردنەوە؛ کۆڕ.
(٢) کۆمەڵە خەڵك. (٣) کۆمەڵە شت.
(٤) پێکەوەنان (پارچەکانی مەکینە)؛ خڕکردنەوە.
(٥) کۆ

assemble (ə-sem′b'l), *v.t.* (١) کۆکردنەوە؛ کۆڕپێکرتن.
(٢) پێکەوەنان (پارچەکانی مەکینە)؛ خڕکردنەوە:
(to ~ a watch, motor car, engine, etc.)
v.i. کۆبوونەوە؛ کۆڕگرتن: *(The students ~d in the school hall.)*.

assembly (ə-sem′bli), *n.* (١) کۆبوونەوە؛ گردکردنەوە.
(٢) کۆڕ؛ کۆبوونەوە. (٣) [A-]، لقێکی پەرلەمان لە هەندێك لە ویلایەتەکانی ئەمەریکا؛ ئەنجومەنی پەرلەمان. (٤) پێکەوەنان (پارچەکانی مەکینە)؛ خڕکردنەوە (٥) پارچەی وەها پێکەوەنراو.
(٦) کارگەی پێکەوەنانی پارچە (ئۆتۆمبیل، مەکینە... هتد).
(٧) نیشانەی سەرباز بانگ کردن بۆ ڕیزبوون یا کۆبوونەوە (بە کەڕەنا یا تەپڵ).

assembly line, ڕیزی پێکەوەنانی پارچەکانی مەکینە (کە هەر کرێکارێك پارچەکەی خۆی دەنێت بە مەکینەکەوە لەکاتێکدا کە بە هێواشی بە بەردەمیدا دەڕوات لەسەر قایشێك)؛ ڕیزی کرێکارانی کارگە لەکاتی کارکردندا.

assemblyman (ə-sem′bli-mən), *n.* (١) نوێنەری پەرلەمان؛ ئەندامی پەرلەمان. (٢) [A-]، ئەندامی لقی خوارووی پەرلەمانی هەندێك لە ویلایەتەکانی ئەمەریکا.

assembly plant, کارگەی پێکەوەنانی پارچەکانی مەکینە (ئۆتۆمبیل، فڕۆکە).

assent (ə-sent′), *v.i.* قایل بوون؛ ڕێکەوتن؛ پەسەندکردن.
n. قایل بوون؛ ڕێکەوتن.
-assenter; assentor *(n.)*.

assentation (as′en-tā′shən), *n.* قایل بوونی کوتوپڕی و دووڕوویی یا ڕووالەتی.

assert (ə-sûrt′), *v.t.* (١) ووتن بەبێ گومان؛ ووتن بە دڵنیاییەوە:
(His friends ~ed that he was innocent.)
(٢) لەسەر سووربوون (ماف، داوا): *(to ~ one's rights)*.

assert oneself, سووربوون لەسەر مافی خۆو ڕێز لێ گیران.
-asserter; assertor *(n.)*.

assertion (ə-sûr′shən), *n.* (١) سووربوون لەسەر ماف، داوا، یا ڕێز لێ گیران. (٢) ووتە یا ووتراوێکی بێ بەڵگە؛ بڵاوکراوەی توندوتیژ.

assertive (ə-sûr′tiv), *adj.* (١) بەزەبر؛ ڕای خۆ بەسەردا سەپێن؛ سوور لەسەر: *(an ~ person)*.
(٢) بە زەبرەوە؛ پشت ئەستوور: *(an ~ manner)*.
-assertively *(adv.)*; assertiveness *(n.)*.

assess (ə-ses′), *v.t.* (١) خەمڵاندن بۆ باج لەسەر دانان (زەوی‌وزار، خانوو)؛ نرخ لەسەر دانان. (٢) قەبڵاندن (سزا بە پارە).
(٣) باج یا سزای پارە لەسەر دانان.
(٤) هەڵسەنگاندن: *(to ~ a situation)*.

assessment (ə-ses′mənt), *n.* (١) خەمڵاندن بۆ باج لەسەر دانان (خانوو، زەوی‌وزار)؛ نرخ لەسەر دانان. (٢) شێوەی خەمڵاندن یا قەبڵاندن.
(٣) سەرجەمی باجی لەسەر دانراو (خانوو، زەوی‌وزار)؛ سزای پارە.

assessor (ə-ses′ẽr), *n.* (١) خەمڵێنەری خانوو یا دەسکەوت بۆ باج لەسەر دانان؛ خەمڵێنەر. (٢) یاریدەدەری دادپرس.
(٣) ڕاوێژکاری کۆمیتەیەك.

asset (as′et), *n.* (١) سەرمایە؛ شتێکی بەنرخ کە هی کەسێك بێت.
(٢) تایبەخۆ یا شتێکی بەنرخ (ڕەووشت، ئازایی، جوانی، هێمنی... هتد):
(Good health is a great ~.)
(٣) *(pl.)*، هەموو سەرمایەی کەسێك یا دەزگایەك.
(٤) *(pl.)*، هەموو سەرمایەی کەسێك یا دەزگایەك کە دەتوانرێت قەرزی پێ بدرێتەوە.

asseverate (ə-sev′ə-rāt′), *v.t.* ووتن بە دڵنیاییەوە؛ ووتن بەبێ گومان.
-asseveration *(n.)*.

assiduity (as′ə-dū′ə-ti), *n.* (١) هەوڵ و تەقەلای بەردەوام؛ کۆشش.
(٢) *(pl.)*، زۆر بەتەنگەوەهاتن؛ بۆ بە پەرۆشەوە بوون؛ دڵسۆزی.

assiduous (ə-sij′ōō-əs), *adj.* (١) کۆششکەر؛ وورد؛ کۆڵنەدەر.
(٢) دڵسۆز؛ بەتەنگەوەهاتوو.

assign (ə-sīn′), *v.t.* (١) دیاری کردن؛ دانان؛ تەرخان کردن:
(They ~ed him his own room.)
(٢) پێ سپاردن؛ دانان: *(I was ~ed to watch the road.)*.
(٣) بەسەرداردان (ئەرك، فرمان، خوێندنەوە)؛ پێدان (ئەرك):
(The teacher ~ed the students a lot of homework.)
(٤) دیاری کردن؛ دانان بە هۆ؛ دانەپاڵ:
(Jealousy was ~ed as the motive for the crime.)
(٥) مافی خاوەنێتی دان بە کەسێکی تر.
v.i. مافی خاوەنێتی دان بە کەسێکی تر.

assignat (as′ig-nat′), *n.* پارەیەکی کاغەزە لەکاتی شۆڕشی فەرەنسادا دەردەکرا (پشتیوانی دارایی زەوی‌وزاری دەست بەسەردا گیراو بوو).

assignation (as′ig-nā′shən), *n.* (١) دانان؛ تەرخان کردن؛ دیاری کردن. (٢) شتێکی دانراو، دیاریکراو، یا تەرخان کراو.
(٣) ژووان (بەتایبەتی هی دڵداری نهێنی).
(٤) مافی خاوەنێتی دان بە کەسێکی تر.

assignee (ə-sī′nē′, as′ə-nē′), *n.* (١) کەسێك کە مافی خاوەنێتی زەوی‌وزار یا شتی تری پێ دەدرێت. (٢) جێگر؛ نوێنەر؛ بریکار.

assigner, assignor (ə-sīn′ẽr), *n.* بکەری assign.

assignment (ə-sīn′mənt), *n.* (١) دانان؛ دیاری کردن؛ تەرخان کردن.
(٢) ئەرکی سەرشان؛ ئەرکی پێدراو (قوتابی):
(The chemistry ~ was difficult.)
(٣) (ا) مافی خاوەنێتی پێدان.
(ب) تاپۆ؛ مافنامە.

assimilable (ə-sim′'l-ə-b'l), *adj.* (١) دەتوێنرێتەوە (خواردەمەنی لە لەشدا)؛ هەرس دەکرێت. (٢) دەتوێنرێتەوە (ڕەگەز).
(٣) دەچێتە مێشکەوە.

assimilate (ə-sim′'l-āt′), *v.t.* (١) گۆڕینی خواردەمەنی بۆ شانەی زیندوو پاش هەڵمژینی لە ڕیخۆڵەدا: *(The body ~s food.)*.
(٢) تواندنەوە (ڕەگەز)؛ تووتدان؛ کردن بە بەشێك لە خۆ:

(to ~ a racial group in the society.)

(۳) بەراووردکردن. (٤) چوونیەك لێکردن.

(٥) باش تێگەیشتن؛ چوونە مێشکەوە: *(to ~ knowledge)* .

v.i. (١) وەك یەك لێهاتن.

(۲) تواونەوە (رەگەز)؛ قووتدران:

(Minority groups often ~ by intermarriage.)

assimilation (ə-sim´'l-ā'shən), *n.* (١) گۆڕینی خواردەمەنی بۆ شانەی زیندوو دوای هەلمژینی لە ریخۆلەدا.

(۲) تواندنەوە (رەگەز)؛ تواونەوە.

(۳) قووتدانی دەنگێك یا وون بوونی لە دەنگەکەی دوایەوە (دەنگناسی).

(وەك تیپی " p " لە ووشەی " cupboard " دا وون دەبێت).

assimilative (ə-sim''l-ā´tiv), *adj.* تایبەتی بە تواندنەوەو مژینی خواردەمەنی؛ توێنەرەوە.

assimilatory (ə-sim''l-ə-tôr´i, ə-sim''l-ə-tō´ri), *adj.* **assimilative.**

assist (ə-sist'), *v.t. & v.i.* یارمەتیدان؛ یاریدەدان؛ دەستگیرۆیی کردن.

n. یارمەتی؛ یاریدە؛ دەستگیرۆیی.

assist at, تێدا ئامادەبوون (کۆڕ، رووداو)؛ تێدا بەشداربوون.

assistance (ə-sis'təns), *n.* یارمەتی؛ یاریدە؛ دەستگیرۆیی:

(Can I be of any ~ ?)

assistant (ə-sis'tənt), *n. & adj.* یاریدەدەر؛ یارمەتیدەر.

assistant professor, مامۆستای یاریدەدەر (زانکۆ).

assize (ə-sīz'), *n.* (١) ئەنجوومەن؛ کۆڕ. (۲) بڕیارەکانی ئەم ئەنجوومەنە.

(۳) (*pl.*) کۆڕی دادگای گەڕۆك لە ئینگلتەرەدا.

(٤) (*pl.*) شوێن و کاتی کۆڕی ئەم دادگایانە.

(٥) لێکۆڵینەوەی دادگا لە رووداوێکی گرنگ وەك مردنێك؛ فەرمانی دەست-پێکردنی ئەم لێکۆڵینەوەیە؛ بڕیار یا ئەنجامی ئەم لێکۆڵینەوەیە.

(٦) یاسای برینەوەی ئەندازەو پێوانەو نرخی فرۆتەنی.

(۷) ئەم ئەندازەو پێوانانە.

associate (ə-sō'shi-āt´), *v.t.* (١) پێکەوەبەستن؛ لێکدان.

(۲) لەگەڵدا هەڵسان و دانیشتن؛ هاوڕێیەتی لەگەڵ کردن.

(۳) پێکەوەبەستن لە مێشکدا یا لە هەستدا؛ لە هەمان گۆشەوە بینین:

(She ~s rain with grief.)

v.i. (١) بوون بە هاوڕێ؛ هاوڕێیەتی کردن؛ لەگەڵدا بوون:

(to ~ with somebody)

(۲) چوونەناو (رێکخراو).

n. (١) برادەر؛ هاوڕێ؛ هاوبەش؛ هاوکار.

(۲) ئەندامی یاریدەدەر (رێکخراو، دەزگا). (۳) شتێکی پێوەبەستراو.

(٤) بڕوانامەیەکە (دانشگا).

adj. (١) هاوەبەست؛ هاونیاز؛ هاوکار.

(۲) یاریدەدەر (ئەندام): *(an ~ justice, member, etc.)* .

(۳) پاشکۆ.

-associable *(adj.).*

associate professor, مامۆستای یاریدەدەر (زانکۆ).

association (ə-sō´si-ā'shən, ə-sō´shi-ā'shən), *n.*-(١) لەیەك دران؛ پێکەوەبەستن؛ پێکەوەبوون. (۲) برادەرێتی؛ هاوڕێیەتی.

(۳) رێکخراو؛ کۆمەڵە؛ یانە؛ یەکێتی: *(a student ~)* .

(٤) پەیوەندی نێوان بیروباوەڕ، هەست یا رووداو لە مێشکدا:

(the ~ of snow with romance)

(٥) یاری فوتبۆڵێن یا شەق شەقێن.

association football, یاری فوتبۆڵێن یا شەق شەقێن.

associative (ə-sō'shi-ā´tiv, ə-sō'shi-ə-tiv), *adj.* بیرخەرەوە؛ پەیوەندی پەیداکەر لەنێواندا؛ پێکەوەبەستێنەر لە مێشکدا.

assoil (ə-soil'), *v.t.* (١) بەخشین؛ لێبووردن؛ ئازادکردن.

(۲) گوناە سڕینەوە لەرێی سزا چەشتنەوە؛ ئازادبوون لەرێی سزا چەشتنەوە؛ بۆ بژاردن لەرێی سزاوە.

assonance (as'ə-nəns), *n.* (١) چوونیەکی دەنگ؛ هاودەنگی.

(۲) چوونیەکی؛ لەیەکچوون.

(۳) نیمچە هاوکێشەیی دوا ووشەی هەڵبەست.

assonant (as'ə-nənt), *adj.* هاودەنگ.

n. ووشەی هاودەنگ.

assort (ə-sôrt'), *v.t.* (١) هاوپۆل کردن؛ جیاکردنەوە؛ پۆلێن کردن؛ رێکخستن. (۲) فرۆتەنی یا شتومەکی هەمەچەشنە خستنە عەمارەوە.

v.i. (١) (~ with)، لێچوون؛ لێکردن؛ گونجان؛ لێهاتن؛ شیان.

(۲) (~ with)، هاوڕێیەتی کردن؛ لەگەڵدا هەڵسان و دانیشتن.

assorted (ə-sôr'tid), *adj.* (١) هەمەچەشنە؛ جۆراوجۆر؛ تێکەڵاو.

(۲) هاوپۆل؛ پۆل پۆل کراو.

(۳) یەکخراو (مرۆڤ، شت)؛ هاونیلەکراو: *(a poorly ~ pair)* .

assortment (ə-sôrt'mənt), *n.* (١) هاوپۆل کردن؛ رێکخستن.

(۲) کۆمەڵێکی هەمەچەشنە؛ کۆمەڵێکی جۆراوجۆر:

(an ~ of fruits and vegetables)

asst., = assistant.

assuage (ə-swāj'), *v.t.* (١) کەمکردنەوە (ئێش و ئازار، مەترسی، ناخۆشی). (۲) هێمن کردنەوە؛ دڵنەوایی کردن.

(۳) شکاندن (تینوێتی)؛ دامرکاندنەوە؛ تێرکردن.

-assuagement *(n.).*

assuasive (ə-swā'siv), *adj.* هێمنکەرەوە؛ دڵخۆشکەر؛ خۆش.

assumable (ə-sōōm'ə-b'l, ə-sūm'ə-b'l), *adj.* (١) دەگیرێتە ئەستۆی خۆ: *(an ~ loan)* . (۲) وادادەنرێت.

assume (ə-sōōm', ə-sūm'), *v.t.* (١) لەبەرکردن (جل و بەرگ).

(۲) گرتنە ئەستۆ: *(He ~d the responsibility.)* .

(۳) گرتنەدەست: *(He ~d the presidency in 1960.)* .

(٤) خۆگۆڕین؛ وەرگرتن:

(It ~s many shapes.; He ~d a new name.)

(٥) وادەرخستن؛ وانوواندن: *(He ~d a look of innocence.)* .

(٦) وەرگرتن بە ئەندام یا هاوبەش.

(۷) وادانان؛ دانان؛ گریمان: *(Let us ~ that this is true.; We ~d that he would come on time.)*

v.i. خۆدەرخستن؛ خۆنوواندن؛ لەخۆوە وادانان.

assumed (ə-sōōmd', ə-sūmd'), *adj.* (١) نهێنی (ناو)؛ درۆزنە؛ درۆ: *(He wrote under an ~ name.)* .

(۲) وادانراو؛ گریمانەکی.

assuming (ə-sōōm'iŋ, ə-sūm'iŋ), *adj.* بەفیز؛ خۆدەرخەر.

assumption (ə-sump'shən), *n.* (١) بەرزبوونەوە بۆ ئاسمان (ئاین).

(۲) [A-]، چوونی مەریەم بۆ ئاسمان.

(۳) گریمانەکی؛ وادانان؛ دانان: *(Their ~ that the war would end in six months proved wrong.)*

(٤) جڵەو گرتنەدەست خۆ: *(his ~ of power)* .

(٥) لەخۆوە وادانان.

assurance (ə-shoor'əns), *n.* (١) دڵنیایی؛ مسۆگەری:

(We have no ~ that he will come.)

(۲) بەڵێن: *(I have her ~ regarding this matter.)* .

(۳) بڕوا بە خۆ بوون؛ پشت بە خۆ بەستن.

(٤) بێ شەرمی؛ چاوقایمی. (٥) بیمەی ژیان.

assure (ə-shoor'), *v.t.* (١) دڵنیاکردن: *(The news ~d us.)* .

(۲) بەڵێن پێدان: *(I ~ you I'll be there.)* .

(۳) مسۆگەرکردن: *(Does hard work ~ success?)* .

(٤) بیمەکردن.

assured (ə-shoord'), *adj.* (١) مسۆگەر؛ بێ گومان؛ دڵنیا.

(۲) چاوقایم؛ پشت ئەستوور؛ بڕوا بە خۆ هەبوو.

(۳) بیمەدار؛ بیمەکراو.

assuredly (ə-shoor′id-li), *adv.* (۱) بەبێ گومان؛ بە دڵنیایی‌یەوە.
(۲) بە پشت ئەستوورانە؛ بە بڕوای تەواوەوە.

assurgent (ə-sũr′jənt), *adj.* (۱) بەرزبووەوە
(۲) بە چەوتی بۆ سەرەوە چوو (ڕووەك).

Assyrian (ə-sir′i-ən), *adj.* (۱) ئاشووری (گەل، زمان، کلتوور).
(۲) تایبەتی بە خانووسازی‌ی ئاشووری.
n. (۱) ئاشووری‌یەك. (۲) زمانی ئاشووری.

Assyriology (ə-sir′i-ol′ə-ji), *n.* زانستی ئاشووری‌یەکان و کەلەپوورەکەیان.

Astarte (as-tär′ti), *n.* عیشتار: بانوخوای مانگ و پیت و دڵداری فینیقی‌یەکان

astasia (ā-sta′si-ə), *n.* توانای بە پێوە وەستان نەبوون بەهۆی شل و شێواوی ماسولکەکانەوە.

astatic (ā-stat′ik, ə-stat′ik), *adj.* (۱) شلۆق؛ ناجێگیر؛ ناپتەو
(۲) هەمیشە گۆڕاو (فیزیا).

-**astatically** *(adv.)*; **astaticism** *(n.)*.

aster (as′tẽr), *n.* گوڵەئەستێرە.

aster- (as′tẽr), پێشگرێکە بەمانای: ئەستێرە *(asteroid)* .

-aster (as′tẽr), پاشگرێکە بەمانای: (۱) بچکۆلەیی (بەرخۆلە، کچۆلە).
(۲) چوونیەکی. (۳) هیچ و پووچی؛ بێ نرخی؛ قەڵبی: *(poetaster)* .

asterisk (as′tẽr-isk′), *n.* گوڵەئەستێرە نیشانەیەکی چاپەمەنی پەراوێزی‌یە وەك ئەمە (*).
v.t. دانانی ئەم نیشانەیە (*) لە پەراوێزدا.

asterism (as′tẽr-iz′m), *n.* (۱) کۆئەستێرە؛ کۆ.
(۲) نیشانەیەکی ئەستێرەیی‌یە لە هەندێك بلووردا لەبەر ڕووناکیدا دەردەکەوێت.
(۳) سێ ئەستێرەنیشانی بە سێگۆشەیی دانراو بۆ سەرنج ڕاکێشان لە چاپەمەنیدا.

astern (ə-stũrn′), *adj. & adv.* (۱) لە پاشەڵی کەشتی یا بەلەمێکەوە.
(۲) لە دواوە؛ لە بەشی دواوە.
(۳) بەرەو دوا؛ بۆ دواوە (کەشتی): *(full speed ~)* .
(٤) دواکەوتوو: *(fall ~)* .

asternal (ā-stũr′n′l), *adj.* (۱) نەبەستراوە بە ئێسکەکۆڵەوە.
(۲) ئێسکەکۆڵە نی‌یە؛ بەبێ کۆڵەی سنگ.

asteroid (as′tẽr-oid′), *adj.* ئەستێرەیی.
n. (۱) ئەستێرەیەکی گەڕۆکی بچووك.
(۲) ئەستێرەماسی.

asthenia (as-thē′ni-ə, as′thə-nī′ə), *n.* لاوازی؛ بێ وزەیی؛ بێ هێزی لەش.

asthenic (as-then′ik), *adj.* لاواز؛ بێ ووزە؛ بێ هێز
n. کەسێکی باریکەلە؛ کەسێکی لاواز.

asthenopia (as′thə-nō′pi-ə), *n.* نەخۆشی‌یەکی چاوە سەرئێشە و گێژی‌ی لەگەڵدایە.

asthma (az′mə, as′mə), *n.* هەناسەتەنگی؛ تەنگەنەفەسی.

asthmatic (az-mat′ik, as-mat′ik), *adj.* (۱) تایبەتی بە تەنگە- هەناسەیی یا ئازما. (۲) تەنگەهەناسەیی لەگەڵە؛ ئازمای هەیە.
n. کەسێکی هەناسەتەنگ.

astigmatic (as′tig-mat′ik), *adj.* (۱) ئەستیگماتیزمی هەیە؛ پرش بێ. (۲) نەخۆشی پرش بینی چاك دەکاتەوە (ووشەی داهاتوو ببینە).

astigmatism (ə-stig′mə-tiz′m), *n.* ئەستیگماتیزم؛ پرش بینی: نەخۆشی‌یەکی چاوە.

astir (ə-stũr′), *adv. & adj.* (۱) بزووا؛ لە جم و جووڵدایە؛ ووروژاو: *(The whole town is ~ today.)*
(۲) لە خەو هەڵساو؛ بەخەبەر.

astomatous (ā-stom′ə-təs, ā-stō′mə-təs), *adj.* بێ دەم- (زیندەوەرناسی)؛ دەمی نی‌یە.

astonish (ə-ston′ish), *v.t.* سەرسووڕماندن؛ سەرسام کردن؛ واق ووڕماندن.

astonished (ə-ston′isht), *adj.* سەرسووڕماو؛ سەرسام؛ واق ووڕماو.

astonishing (ə-ston′ish-iŋ), *adj.* سەرسووڕمێنەر؛ سەرسامکەر؛ واق ووڕمێنەر؛ زۆر سەیر: *(an ~ person, event, sight, act, etc.)* .

astonishment (ə-ston′ish-mənt), *n.* سەرسووڕمان؛ سەرسامی؛ واق ووڕمان؛ واق ووڕماوی.

astound (ə-stound′), *v.t.* زۆر سەرسووڕماندن؛ زۆر سەرسام کردن؛ واق ووڕماندن: *(He ~ed everyone by his resignation.)*

astounding (ə-stound′iŋ), *adj.* سەرسووڕمێنەر؛ واق ووڕمێنەر.

astrachan (as′trə-kən), *n.* (۱) کەوڵ یا فەروەی بەرخی " ئەستراخان " ی سۆڤێتی. (۲) [A-]، جۆرە سێوێکە (لە سەرەتاوە لە یەکێتی سۆڤێتی جارانەوە هاتووە).

astraddle (ə-strad′′l), *adv. & adj.* هەر قاچەی لە دیوێك (وەك: سواربوونی وولاخ)؛ گەڵ بڵاو؛ بە گەڵ بڵاوی.

Astraea (as-trē′ə), *n.* بانووخوای دادپەرستی (ئەفسانەی یۆنان و ڕۆمان).

astragal (as′trə-g′l), *n.* (۱) خرتکە؛ ئێسقانی قولەپێ.
(۲) شتێکی ڕازێنەرەوەیە وەك مووروو (خانووسازی).

astragalus (as-trag′ə-ləs), *n.* = **astragal.**

astrakhan (as′trə-kən), *n.* (۱) کەوڵ یا فەروەی بەرخی " ئەستراخان " (کە خووری‌یەکی لوولە).
(۲) قوماشی خوری بەرخی " ئەستراخان " .

astral (as′trəl), *adj.* (۱) ئەستێرەیی؛ تایبەتی بە ئەستێرەکان.
(۲) گوڵەئەستێرەیی (ڕووەکناسی)؛ لە ئەستێرە دەچێت.
(۳) ئاسمانی؛ بەرز؛ بە دەست نەگیراو.

astray (ə-strā′), *adv. & adj.* لە ڕێی ڕاست لادەر؛ گومڕا؛ تەرە؛ وون؛ بەهەڵەداچوو.
  go astray, بەهەڵەداچوون؛ ڕێی خراپ گرتن؛ وون بوون؛ تەرەبوون.
  lead astray, بەهەڵەدابردن؛ خستنەسەر ڕێی چەوت یا خراپ.

astrict (ə-strikt′), *v.t.* بەستنەوە؛ ڕێ لێگرتن؛ جڵەوگرتن.

-**astriction** *(n.)*.

astride (ə-strīd′), *adv., adj., & prep.* (۱) هەر قاچەی لە دیوێك (وەك: سواربوونی وولاخ): *(to ride ~)* . (۲) گەڵ بڵاو؛ بە گەڵ بڵاوی.

astringe (ə-strinj′), *v.t.* [Rare], کرژکردن؛ هێنانەوەیەك.

astringent (ə-strin′jənt), *adj.* (۱) بۆری و دەزوولەی خوێن کرژکەر و ڕێگر لە خوێن. (۲) کرژکەر؛ هێنەرەوەیەك؛ تورتکەرەوە.
(۳) توندوتیژ؛ بەزەبر؛ دڵڕەق؛ بێ بەزەیی.
n. دەرمان یا ماددەی کرژکەری دەزوولەی خوێن.

astro- (as′trō, as′trə), پێشگرێکە بەمانای: (۱) ئەستێرەیی؛ تایبەتی بە ئەستێرەکان: *(astrophysics)* .
(۲) ئەستێرەیی (ڕووەکناسی)؛ گوڵەئەستێرەیی.

astrodome (as′trə-dōm′), *n.* (۱) ڕوانگەی گوومەزەیی ئەستێرەکان: خانەیەکی گوومەزەیی ڕۆشنە لەسەر فڕۆکەیەك ئامێری ئاسمانزانی تێدا دادەنرێت. (۲) یاریگایەکی سەرگیراوی گوومەزەیی‌یە.

astrolabe (as′trə-lāb′), *n.* ئەسترلاب: پێوەری بەرزی‌ی ئەستێرە.

astrologer (ə-strol′ə-jẽr), *n.* ئەستێرەوان؛ ئەستێرەگەر.

astrological (as′trə-loj′i-k′l), *adj.* تایبەتی بە ئەستێرەگەری؛ تایبەتی بە ئەستێرەوانی.

astrology (ə-strol′ə-ji), *n.* ئەستێرەوانی؛ ئەستێرەگەری؛ لێکۆڵینەوەی شوێنی ڕۆژ و مانگ و ئەستێرەکان و پەیوەندی‌یان بە ژیانی مرۆڤەوە.

astronaut (as′trə-nôt′), *n.* ئاسمانگەڕ؛ فڕۆکەوانی کەشتی هەوایی؛

ئاسمانەوان.

astronautics (as´trə-nô′tiks), *n.pl.* زانستی ئاسمانگەڕی؛ زانستی هاتوچۆکردن بۆ مانگو ئەستێرە گەڕۆکەکانی تر.

astronomer (ə-stron′ə-mẽr), *n.* ئەستێرەناس؛ گەردوونناس.

astronomical (as´trə-nom′i-k'l), *adj.* (١) تایبەتی بە زانستی گەردوون؛ تایبەتی بە ئەستێرەناسی. (٢) لە ژماردن نەهاتوو؛ بێ شومار؛ ئێجگار زۆر: *(~ figures)*.

-astronomically *(adv.)*.

astronomy (ə-stron′ə-mi), *n.* زانستی گەردوون؛ گەردووننناسی؛ ئەستێرەناسی.

astrophysics (as´trō-fiz′iks), *n.pl.* فیزیای ئەستێرەناسی؛ زانستی لێکۆڵینەوەی تایبەخۆو دیاردە فیزیاییەکانی ئەستێرەکان.

-astrophysical *(adj.)*; astrophysicist *(n.)*.

astucious (as-too̅′shəs, as-tū′shəs), *adj.* = astute.

astute (ə-sto̅o̅t′, ə-stūt′), *adj.* دانا؛ زۆرزان؛ فێڵباز؛ زیرەك.

astylar (ā-stī′lẽr), *adj.* بێ کۆڵەکە.

asunder (ə-sun′dẽr), *adv.* (١) پارچەپارچەکراو؛ لەیەك جیاکراوە؛ پچڕێنراو: *(Her heart was torn ~ .)*.
(٢) دوور لەیەکەوە؛ جیاکراوە؛ جیابووەوە؛ جیا:
(Parents and children were driven ~ by the war.)
adj. دوور لەیەکەوە؛ جیا.

asylum (ə-sī′ləm), *n.* (١) پەناگا؛ داڵدە؛ لانە؛ پەنا؛ پەنابەری. (٢) پەنابەریی ڕامیاری (کە ئەدرێت بە کەسێك کە ڕای کردبێت لە دەست میری وڵاتەکەی خۆی): *(political ~)*. (٣) شێتخانە؛ نەخۆشخانەی شێتەکان؛ هەژارخانە؛ کەفتەکارخانە.

asymmetric (ā´si-met′rik, as´i-met′rik), *adj.* = asymmetrical.

asymmetrical (ā´si-met′ri-k'l, as´i-met′ri-k'l), *adj.* خوار؛ لار؛ لاسەنگ؛ نارێك؛ خواروخێچ.

asymmetry (ā-sim′i-tri, as-im′i-tri), *n.* خواری؛ لاری؛ لاسەنگی؛ نارێکی؛ خواروخێچی.

asymptote (as′im-tōt´, as′imp-tōt´), *n.* هێڵی نزیك (بیرکاری).

-asymptotic; asymptotical *(adj.)*.

asynchronism (ā-siŋ′krə-niz'm, as-iŋ′krə-niz'm), *n.* ناهاوکاتی؛ پێکەوە ڕوونەدان.

asynchronous (ā-siŋ′krə-nəs, as-iŋ′krə-nəs), *adj.* پێکەوە ڕوونەداو؛ ناهاوکات.

at (at; *unstressed*, ət), *prep.* (١) لە؛ لەناو
(~ school; ~ heart)
(٢) بەرەو: *(Look ~ him.)*.
(٣) پیادا؛ پێیدا؛ پیا: *(throw ~)*.
(٤) لەسەر: *(We ate ~ the table.)*.
(٥) لەوێوە؛ لە: *(Come in ~ the front door.)*.
(٦) لە: *(Get the news ~ its source.)*.
(٧) لە (شوێن): *(He is ~ the party.)*.
(٨) خەریك؛ لە: *(He is ~ work.)*.
(٩) لە: *(They are ~ war.)*.
(١٠) بە؛ بە هۆی؛ پێی: *(She was pleased ~ the sight.)*.
(١١) بەپێی؛ بەگوێرەی؛ بە: *(~ will)*.
(١٢) لەژێر: *(We are ~ their mercy.)*.
(١٣) (ا) بە: *(~ five dollars each)*.
(ب) لە: *(~ twenty miles per hour)*.
(١٤) لە (کات): *(~ that time; ~ six o'clock; ~ sixty-five)*.
(١٥) بە: *(~ a trot)*.

at last, لەدواییدا؛ لەئەنجامدا.

at least, هیچ نەبێت؛ بە لای کەمەوە.

at once, (١) یەکسەر؛ دەستبەجێ. (٢) لە هەمان کاتدا.

at (the) most, پەڕی ئەوپەڕی.

ataman (at′ə-man´), *n.* سەرۆکێکی کۆزاخی.

ataraxia (at´ə-rak′si-ə), *n.* هێمنی؛ لەسەرخۆیی.

ataraxic (at´ə-rak′sik), *n.* دەرمانی هێمنکەرەوە.

ataraxy (at′ə-rak´si), *n.* = ataraxia.

atavic (ə-tav′ik), *adj.* تایبەتی بە باپیرو داپیرە هەرە گەورە.

atavism (at′ə-viz'm), *n.* (١) لە باپیرو داپیرە هەرە گەورە چوون؛ دەرکەوتنی تایبەخۆی باوروباپیری کۆن لە نەوەی ئێستادا کە لە پشتە نزیکەکاندا، واتە باوك و دایکدا نەبووە. (٢) گەڕانەوە بۆ سەرچاوە؛ گەڕانەوە بۆ بابەتی کۆن.

-atavist *(n.)*; atavistic *(adj.)*.

ataxia (ə-tak′si-ə), *n.* نەتوانینی یەکخستنی بزوواندنی خۆویستی ماسولکە؛ کاربۆپێنەکرانی ماسولکەکانی لەش پێکەوە.

ataxic (ə-tak′sik), *adj.* تایبەتی بە کاربۆپێنەکرانی ماسولکەکانی لەش پێکەوە.
n. کەسێك کە توانای یەکخستنی کاری خۆویستی ماسولکەکانی نەبێت.

ataxy (ə-tak′si), *n.* = ataxia.

ate (āt), *past tense of* eat.

-ate (āt), پاشگرێکە بەمانای: (١) بوون (گەورەبوون)؛ بوون بە:
(maturate, evaporate)
(٢) والێکردن: *(invalidate, sublimate)*.
(٣) بوون بە هۆی: *(salivate)*.
(٤) لێدان (دەرمان)؛ کوتان؛ کردن: *(vaccinate, refrigerate)*.
(٥) بە جۆرێکی تایبەتی کردن: *(delineate)*.
(٦) تێکردن: *(oxygenate)*. (٧) – یی؛ وەهایی: *(collegiate)*.
(٨) پڕ لە؛ بە؛ – دار: *(passionate)*. (٩) کراو؛ والێکراو: *(animate)*.

-ate (āt, it), پاشگرێکە بەمانای: (١) کاربەدەست؛ کاربەدەستایەتی؛ پلەوپایە: *(directorate, potentate)*.
(٢) لێ دروستکراو (کیمیا): *(nitrate)*.

atelier (at´'l-yā′), *n.* ستودیۆی نیگارکێش؛ کارخانە.

athanasia (ath´ə-nā′zhi-ə, ath´ə-nā′zhə), *n.* نەمری؛ ژیانی هەتاهەتایی.

atheism (ā′thē-iz'm), *n.* خوانەناسی؛ بڕوانەبوون بە خوا؛ کافری.

atheist (ā′thē-ist), *n.* خوانەناس؛ خوانەپەرست؛ کافر؛ بێ بڕوا بە خوا.

atheistic (ā´thē-is′tik), *adj.* تایبەتی بە بێ بڕوایی بە خوا؛ تایبەتی بە خوانەناسی؛ کافری.

-atheistical *(adj.)*; atheistically *(adv.)*.

atheling (ath′əl-iŋ), *n.* میر یا شازادەیەکی ئەنگلۆ–ساکسۆنی.

Athena (ə-thē′nə), *n.* ئەسینا: بانووخوای ژیری و هونەرو شەڕوشۆڕ (ئەفسانەی یۆنانی).

athenaeum (ath′ə-nē′əm), *n.* (١) [A-] ، پەرستگای " ئەسینا " لە پایتەختی یۆنان کە جێ کۆڕی نووسەرو زانایان بوو. (٢) کۆڕێکی وێژەیی یا زانستی. (٣) کتێبخانە؛ ژووری خوێندنەوە.

Athene (ə-thē′nē), *n.* = Athena.

Athenian (ə-thē′ni-ən), *adj.* تایبەتی بە " ئەسینا " ی پایتەختی یۆنان و دانیشتووەکانی.
n. (١) دانیشتوویەکی " ئەسینا " ی پایتەختی یۆنان؛ ئەسینی. (٢) هاووڵاتییەکی " ئەسینا " ی کۆن.

Athens (ath′inz), *n.* ئەسینا (پایتەختی یۆنان).

athermancy (ā-thũr′mən-si), *n.* تیشکی گەرما کارتێنەکردن.

athermanous (ā-thũr′mə-nəs), *adj.* تیشکی گەرما کارتێنەکەر.

atherosclerosis (ath´ẽr-ō-skli-rō′sis), *n.* ڕەق بوونی دەماری خوێن؛ تەسکبوونەوەو بەگیرەستانی دەماری خوێن (نەخۆشی زانی).

athirst (ə-thũrst′), *adj.* (١) [Archaic & Poetic] ، تینوو.
(٢) بە پەرۆش (بۆ شتێك).

athlete (ath′lēt), *n.* وەرزشكار؛ وەرزشەوان.

athlete's foot, ئالۆشی قاچ: نەخۆشی‌یەكی پێستە میكرۆبەكەی لە
شوێنی شێداردا دەژی‌و تووشی قاچی وەرزشكار دەبێت‌و دەبێت بە هۆی
خووروویەكی زۆر بەتایبەتی لەنێوان پەنجەی پێدا.

athletic (ath-let′ik), *adj.* (١) وەرزشی.
(٢) چالاك؛ بەهێز؛ بەهێزو ماسولكەدار وەك وەرزشكار: *(an ~ person)* .

-**athletically** *(adv.)*; **athleticism** *(n.)*.

athletics (ath-let′iks), *n.pl.* وەرزش.

athwart (ə-thwôrt′), *prep.* (١) لەم بەرەوە بۆ ئەوبەر؛ بەسەر.
(٢) دژ؛ پێچەوانە.
adv. (١) بە شەقتوول؛ لەم بەرەوە بۆ ئەوبەر؛ بەسەر.
(٢) بە پێچەوانە؛ دژ؛ ڕێ لێگر.

-atic (at′ik), پاشگرێكە بەمانای: تایبەتی بە؛ لەو بابەتە؛ هی:
(lymphatic, chromatic)

atilt (ə-tilt′), *adj. & adv.* لار؛ خوار؛ بەلاداكەوتوو.

atingle (ə-tiŋ′g'l), *adj.* بەجۆش؛ بەجۆش‌وخرۆش.

-ation (ā′shən), پاشگرێكە بەمانای: (١) كردن؛ كردار:
(strangulation, negotiation, translation)
(٢) بار؛ دۆخ: *(isolation, moderation)* .
(٣) ئەنجامی كار: *(civilization, dramatization)* .

-ative (ā′tiv, ə-tiv), پاشگرێكە بەمانای: پەیوەندیدار؛ وەك:
(illustrative, demonstrative, authoritative)

atlantes (at-lan′tēz), *n.pl.* پەیكەری پیاو بەپێوە یا بە چەماوەیی كە
لەبری كۆڵەكە بەكاردەهێنرێت (خانووسازی).

Atlantic (at-lan′tik), *adj.* تایبەتی بە ئۆقیانووسی ئەتڵەسی.
n. ئۆقیانووسی ئەتڵەسی.

Atlantis (at-lan′tis), *n.* دوورگەیەكی ئەفسانەیی‌یە كە گوایە لە
ئۆقیانووسی ئەتڵەسیدا بووەو نوقوم بووە.

Atlas (at′ləs), *n.* (١) لە ئەفسانەی یۆنانیدا: (ا) فیلەتەنێكە كە بە ناچاری
ئاسمانی لەسەر شانی ڕاگرتووە. (ب) خودای كۆڵەكەكانی ئاسمان.
(ج) پاشایەكە كە كراوە بە شاخ.
(٢) كەسێكی بارگران.
(٣) [a-]، پەڕتووكی نەخشەی زەوی.
(٤) [a-]، پەڕتووكێك كە بە نەخشەو وێنەوە باسێك ڕوون بكاتەوە:
(an anatomical ~)
(٥) [a-]، كاغەزی گەورەی وێنەكردن.
(٦) [a-]، بڕبڕەی لاسەرووی مل؛ لاسەرووی گەردەمل.
(٧) [a-]، پەیكەری پیاو بەپێوە یا بە چەماوەیی كە لەباتی كۆڵەكە بەكاردێت
(خانووسازی).

atman (ät′mən), *n.* (١) گیانی مرۆڤ.
(٢) [A-]، گیانی گشت جیهان (كە سەرچاوەی گیانی هەموو ئادەمیزادە).

atmosphere (at′məs-fêr′), *n.* (١) بەرگەهەوا؛ هەوای دەورووبەری
گۆی زەوی. (٢) هەواو گازی دەورووبەری ئەستێرەو ئەستێرەی گەڕۆك.
(٣) چۆنێتی دەورووبەر: *(a nice ~ ; a restaurant with ~ ;*
There is an ~ of calm and peace in the country that is quite
different from the ~ of a big city.)
(٤) پێوانەیەكی پەستانە بریتی‌یە لە ١٤,٦٩ پاوەن لەسەر یەك ئینج دووجا
(فیزیا).

atmospheric (at′məs-fer′ik), *adj.* (١) تایبەتی بە بەرگەهەوا؛
تایبەتی بە هەوای دەورووبەری گۆی زەوی: *(~ disturbances)* .
(٢) تایبەتی بە چۆنێتی دەورووبەر.

-**atmospherical** *(adj.)*; **atmospherically** *(adv.)*.

atmospheric pressure, پاڵەپەستۆی هەوا؛ پەستانی هەوا.

atmospherics (at′məs-fer′iks), *n.pl.* (١) خشەخشی ڕادیۆ (كە
لە پاڵەپەستۆی كارەبایی‌یەوە لە هەوادا پەیدادەبێت).
(٢) هۆی ئەم خشەخشە.

atoll (at′ôl, at′ol, ə-tol′), *n.* دوورگەیەكی شیلانی خڕە بەدەوری
ئەختێك ئاودا.

atom (at′əm), *n.* (١) تۆزقاڵ؛ ئەختال؛ ئەختێك.
(٢) ئەتۆم؛ گەردیلەی ئەتۆم؛ سەرچاوەی ووزە.

atombomb (at′əm-bom′), *n.* بۆمبای ئەتۆم.
v.t. بۆمبای ئەتۆم پیادان.

atomic (ə-tom′ik), *adj.* (١) ئەتۆمی: *(~ bombs)* .
(٢) زۆر بچووك؛ بچكۆلە.

Atomic Age, چەرخی ئەتۆمی: چەرخی بەكارهێنانی هێزی ئەتۆمی
بۆ خێروخۆشی ئادەمیزادو جەنگیش (لە ساڵی ١٩٤٢ بەدواوە).

atomic bomb, بۆمبای ئەتۆم؛ بۆمبای گەردیلەیی.

atomic energy, ووزەی ئەتۆم؛ هێزی ئەتۆم.

atomicity (at′ə-mis′ə-ti), *n.* (١) گەردیلەیێتی؛ لە ئەتۆم پێكهاتن.
(٢) (ا) ژمارە یا سەرجەمی گەردیلە لە گەردێكدا. (ب) هاوهێزی (كیمیا).

atomic number, ژمارەی ئەتۆمی: ژمارەیەكە بۆ پێناسینی ماددەی
كیمیایی‌و پەیوەندی لەگەڵ ماددەكانی تردا بەكاردەهێنرێت.

atomic theory, تیۆری ئەتۆمی (كە دەڵێت هەمووشتێك لە گەردیلە
پێكهاتووە).

atomism (at′əm-iz'm), *n.* تیۆری‌یەكە دەڵێت: جیهان لە گەردیلە
پێكهاتووەو ئەم گەردیلانەش بەش بەش ناكرێن‌و لەناونابرێن.

atomize (at′əm-īz′), *v.t.* (١) لەیەك جیاكردنەوەی ئەتۆمەكان.
(٢) پارچەپارچەكردن؛ لەیەك جیاكردنەوە. (٣) بە پرژكردنی شلە.

atomizer (at′əm-īz′ēr), *n.* پرژكەر (ئامێر)؛ ئامێری بەپرژكەری بۆن،
دەرمان، یا شلەی تر.

atomy (at′ə-mi), *n.* (١) ئەتۆم؛ گەردیلە.
(٢) بوونەوەرێكی بچكۆلە.

atonal (ā-tōn′'l), *adj.* ناساز (ناواز، مۆسیقا).

-**atonalism** *(n.)*: **atonality** *(n.)*.

atone (ə-tōn′), *v.i. & v.t.* (١) تاوان، گوناه، یا ناهەقی سڕینەوە بە
سزاچەشتن؛ سزای خۆ چەشتن؛ گوناه پاكردنەوە بە سزاچەشتن:
(How can I ~ for hurting your feelings?; to ~ for one's
wrongdoing)
(٢) [Obs.]، یەك ئەوا كردن؛ گونجان؛ هاوئاوازبوون.

atonement (ə-tōn′mənt), *n.* (١) گوناه پاكردنەوە بە سزاچەشتن؛
سڕینەوەی تاوان، گوناه، یا ناهەقی‌یەك بە سزاچەشتن:
(This was his ~ for his sins against humanity.)
(٢) [A-]، (ا) سزاچەشتنی عیسا (بە هەڵواسینی) بۆ سڕینەوەی تاوانی
ئادەمیزادو خوداڵێخۆشبوونی. (ب) خوداڵێخۆشبوونی ئادەمیزاد.

atonic (ə-ton′ik, ā-ton′ik), *adj.* (١) بێ هێز (لەش)؛ لاواز.
(٢) هێز نەخراوەسەر (ووشە، بڕگە)؛ نەگیراو.
(٣) [Rare]، تایبەتی بە دەنگێكی بەئاستەم بێژراو (دەنگناسی).
n. بڕگە یا ووشەیەكی هێز نەخراوەسەر.

atony (at′ə-ni), *n.* (١) بێ هێزی (لەش)؛ لاوازی.
(٢) هێز نەخستنەسەری بڕگە یا ووشەیەك.

atop (ə-top′), *adj., adv. & prep.* لەسەر:
(~ the tree, house, etc.)

-ator (ā′tēr), پاشگرێكە بەمانای: بكەر: *(aviator, arbitrator)* .

-atory (ə-tôr′i, ə-tō′ri), پاشگرێكە بەمانای: تایبەتی بە:
(explanatory, exclamatory)

atrabilious (at′rə-bil′yəs), *adj. Also* **atrabiliar,** (١) غەمبار؛
هەمیشە دڵتەنگ؛ مات‌ومەلوول. (٢) هەمیشە مەراقی تەندروستی خۆرو
سكاڵاكەری نابەجێ لە دەست نەخۆشی.

atrium (ā′tri-əm), *n.* (١) حەوشەی ناوەڕاست یا ژووری سەرەکی خانوویەکی ڕۆمانی کۆن. (٢) دالان؛ هۆڵی چوونەژوورەوە؛ ڕاڕەو.
(٣) (ا) گوێچکۆلەی دڵ؛ خانە یا بۆشایی ناولەش.
(ب) کون (تونکاری)؛ کەلەبەر؛ ڕاڕەو (لەش).

atrocious (ə-trō′shəs), *adj.* (١) درندە؛ زۆر دڵرەق و بەدو پیس؛ بێ بەزەیی: *(an ~ act)*.
(٢) [Colloq.]، بێ فەڕ؛ زۆر خراپ؛ ناشرین:
(an ~ dress, weather, handwriting, etc.)

atrocity (ə-tros′ə-ti), *n.* (١) درندەیی؛ بێ بەزەیی و دڵرەقی؛ بەدی.
(٢) کردەوە یا کاری درندانە و بێ بەزەییانە:
(Both sides committed ~ies in the war.)
(٣) [Colloq.]، شتێکی بێ فەڕو ناپەسەند: *(That picture is an ~.)*.

atrophy (at′rə-fi), *n.* پووکانەوە؛ ڕزین (ئەندام یا ڕیشاڵی لەش)؛ سیس بوونەوە
v.i. پووکانەوە؛ ڕزین (ئەندام یا ڕیشاڵی لەش)؛ سیس بوونەوە.
v.t. پووکاندنەوە؛ ڕزاندن (ئەندامی لەش)؛ سیس کردن.

attach (ə-tach′), *v.t.* (١) پێوەبەستن؛ پێوەلکاندن؛ پێوەنووساندن؛ دانەدەم؛ بەستنەوە؛ بەستن.
(٢) دانەپاڵ؛ خستنەپاڵ؛ چوونەپاڵ؛ پێوەبەستران:
(He ~ed himself to us.)
(٣) لێ نزیك بوونەوە بە هۆی حەزو خۆشەویستییەوە؛ پەیوەندی پەیداکردن.
(٤) (~ to)، نانەسەر (ئیمزا)؛ خستنەسەر:
(He ~ed his signature to the bill.)
(٥) پێدان (بایەخ)؛ چۆنێتی بینین:
(He ~es great significance to the news.)
(٦) داناز بە فەرمان.
(٧) (ا) مووچە یا سامان لێسەندن بە فەرمانی دادگا. (ب) گرتن؛ بەندکردن.
(٨) گواستنەوەی سەردەمی سەربازو ئەفسەر بۆ لقی سەربازی تر:
(Two new officers have been ~ed to our unit.)
v.i. بەشێك بوون لە؛ لەگەڵدابوون؛ پێوەبەستران (مەجاز):
(A moral obligation ~es to high rank.)

attaché (at′ə-shā′, ə-tash′ā), *n.* لێپرسراوی لقێکی کاروباری باڵیۆزخانە (ڕۆشنبیری، ڕۆژنامەگەری، سوپایی... هتد):
(cultural ~ ; military ~ ; press ~)

attaché case, جانتای دەست (بۆ بروانامەو نووسراوی گرنگی تر).

attachment (ə-tach′mənt), *n.* (١) پێوەبەستن؛ پێوەلکان؛ دانەدەم.
(٢) هۆی پێوەبەستن.
(٣) پەیوەندی هەستی؛ هۆگری؛ خۆشەویستی؛ دۆستایەتی:
(to form an ~)
(٤) شتی پێوەبەستراو؛ کلك (مەجاز).
(٥) ئامێری یاشکۆ (بۆ مەکینەیەك یا پێکارێکی کارەبایی).
(٦) (ا) دەستبەسەرداگرتنی زەوی‌وزارو سامانی تر؛ گرتنی مرۆڤ.
(ب) فەرمانی دادگا بۆ ڕێگەپێدانی ئەم دەستبەسەرداگرتنە.

attack (ə-tak′), *v.t.* (١) هێرش بردنەسەر؛ پەلاماردان؛ شاڵاو بۆ بردن؛ بەگژداچوون: *(Our soldiers ~ed the enemy.)*.
(٢) هێرش بردنەسەر بە دەم یا بە نووسین:
(His proposal was ~ed in the newspapers.)
(٣) (ا) هەڵمەت بردنەسەر کارێك یا ئەرکێك؛ دەستپێکردن بە چالاکی:
(They ~ed the problem of food supply.)
(ب) تێنیشتن (خواردەمەنی)؛ خواردن:
(He ~ed his dinner at once.)
(٤) تووش بوون (نەخۆشی)؛ لێدان:
(The disease ~ed him suddenly.)
v.i. هێرش بردنەسەر؛ پەلاماردان.
n. (١) هێرش؛ پەلامار؛ شاڵاو؛ هەڵمەت.
(٢) تووش بوونی کوتوپڕی نەخۆشی؛ سەکتە:
(a heart ~ ; an allergy ~)
(٣) هەڵمەت بردنەسەر کارێك یا ئەرکێك؛ دەستپێکردن بە چالاکییەك.
(٤) شێوەی ئەم هەڵمەتە یا دەستپێکردنە.

attain (ə-tān′), *v.t.* (١) دەستکەوتن؛ هێنانەدی؛ پێگەیشتن (ئامانج)؛ بەجێهێنان (ئاوات): *(to ~ one's goal, object, etc.)*.
(٢) گەیشتن (تەمەن): *(He ~ed the age of ninety.)*.

attainability (ə-tān′ə-bil′ə-ti), *n.* لەوانەبوونی دەستکەوتن؛ بۆهەبوونی بەجێهێنان

attainable (ə-tān′ə-b'l), *adj.* دەهێنرێتەدی؛ بەجێ دەهێنرێت؛ دەست دەکەوێت؛ پێگەیشتنی بۆهەیە: *(an ~ goal)*.

attainder (ə-tān′dēr), *n.* (١) لێسەندنەوەی هەموو مافێکی شارستانی و خاوەنێتی زەوی‌وزارو میرات بردن (لە کەسێك کە سزای لەسێدارەدانی بەسەردا درابێت). (٢) [Archaic]، سەرشۆڕیی؛ ڕیسوایی.

attainment (ə-tān′mənt), *n.* (١) هێنانەدی؛ بەجێهێنان؛ دەستکەوتن؛ بە ئامانج گەیشتن: *(the ~ of a goal, objective, etc.)*
(٢) ئامانجێکی بەدی هێنراو؛ کارێکی بەجێهێنراو؛ سەرکەوتن.

attaint (ə-tānt′), *v.t.* (١) لێسەندنەوەی مافی شارستانی و مافی خاوەنێتی زەوی‌وزارو میرات بردن لە کەسێك کە سزای لەسێدارەدانی بەسەردا درابێت. (٢) لەکەدارکردن؛ ڕووڕەش کردن.
(٣) [Rare]، پیس کردن؛ تووشی نەخۆشی کردن.
(٤) [Archaic]، گومانبارکردن؛ تاوانبارکردن.
(٥) [Obs.]، تاوانبارکردن لە دادگادا؛ تاوان بەسەردا ساغ کردنەوە.
n. (١) لێسەندنەوەی مافی شارستانی (ژمارە یەك ببینە).
(٢) لەکە؛ ڕووڕەشی.

attainture (ə-tān′chēr), *n.* = attainder.

attar (at′ēr), *n.* گوڵاو؛ عەتر.

attemper (ə-tem′pēr), *v.t.* (١) گۆڕین؛ گونجاندن؛ کەمکردنەوە یا چاککردن (بە تێکەڵاوکردن).
(٢) گونجاندنی پلەی گەرما؛ کەم‌و زۆرکردنی پلەی گەرما بەپێی پێویست.
(٣) هێمن کردنەوە؛ هێنانەوەسەرخۆ؛ ساردکردنەوە.
(٤) گونجاندن؛ شیاندن؛ لەگەڵ ڕێکخستن.
(٥) [Rare]، ئاودانەوە (کانزا)؛ زاخاودانەوە.

attempt (ə-tempt′), *v.t.* (١) هەوڵدان؛ تێکۆشان؛ تەقەلاکردن.
(٢) [Archaic]، هاندان؛ هەڵفریواندن.
n. (١) هەوڵ؛ تەقەلا؛ تێکۆشان.
(٢) پەلاماردان بۆ کوشتن؛ هەوڵی کوشتن دان:
(There was an ~ on the president's life.)

attend (ə-tend′), *v.t.* (١) بەردەستی کردن؛ خزمەت کردن؛ سەرەوکاری کاروبارکردن: *(He is ~ing the prince.)*.
(٢) لەگەڵدابوون؛ هاودەمی کردن.
(٣) دەرمان کردن؛ چاودێری کردن (نەخۆش):
(Which doctor is ~ing you?)
(٤) پێگەیشتن (ئەنجام)؛ لەگەڵدابوون؛ ئاوەڵکاری کردن:
(Success ~ed his efforts.)
(٥) ئامادەبوون لە؛ چوون بۆ: *(All children over six must ~ school.; He did not ~ the meeting.)*
(٦) [Archaic]، چاوەڕێ کردن.
(٧) [Archaic]، گوێ لێگرتن.
v.i. (١) گوێگرتن؛ بەدەربەستەوەهاتن؛ گوێ پێدان.
(٢) (~ on; ~ upon)، ئامادەبوون بۆ خزمەت.

attend to, خەریك بوون (کار)؛ سەرەوکاری کردن؛ ئاگاداری کردن؛ خۆ بۆ تەرخان کردن؛ چاودێری کردن؛ جێبەجێکردن:
(Please attend to the matter at once.; to attend to someone's needs)

attendance (ə-ten′dəns), *n.* (١) چاودێری؛ ئاگاداری کردن؛ سەرەوکاری. (٢) ئامادەبوون لە قوتابخانە، کۆڕ، یا شوێنێک.
(٣) ژمارەی بەشداربووان یا ئامادەبووان (کۆبوونەوە، پۆلی قوتابخانە، سینەما، یاریگا... هتد)

attendant (ə-ten′dənt), *adj.* (١) چاودێریکەر؛ خزمەتکەر:
(the ~ nurse)
(٢) ئامادەبوو لە؛ دیار.
(٣) لەگەڵ؛ لەتەک: *(~ difficulties)* .
n. (١) بەردەست؛ خزمەتکار. (٢) کەسێکی ئامادەبوو لە شوێنێک یا کارێکدا.
(٣) شتی لەگەڵدابوو؛ تاوەڵ (شت، دۆخ).

attention (ə-ten′shən), *n.* (١) سەرنج؛ سەرنجدان؛ گوێگرتن؛ گوێ ڕایەڵی کردن؛ گوێ پێدان:
(Pay ~ to your teacher.; Pay ~ to what you're doing.)
(٢) یارمەتی؛ چارەکران:
(The injured man received ~ at the nearest hospital.)
(٣) توانای سەرنجدان یا گوێگرتن.
(٤) زمان شیرینی؛ ڕەفتار جوانی لەگەڵ خەڵکدا؛ بەتەنگ خەڵکەوە هاتن.
(٥) *(pl.)*، خاترانە؛ چاکە؛ سەرنج پێدان:
(A pretty girl usually receives more ~s than a plain girl.)
(٦) (ا) وریابوون (مەشقی سەربازی). (ب) وریا بە!.
come to attention, وریابوون (مەشقی سەربازی)
draw one's attention, سەرنج ڕاکێشان.
stand at attention, وریابوون (مەشقی سەربازی).

attentive (ə-ten′tiv), *adj.* (١) گوێ ڕاگر؛ گوێگر؛ سەرنجدەر؛ وریا؛ گوێ ڕایەڵ: *(an ~ audience)* .
(٢) زمان شیرین؛ بەتەنگەوەهاتوو؛ دڵسۆزو دڵ ڕاگر: *(an ~ husband)* .
-attentively *(adv.)*; attentiveness *(n.)*.

attenuant (ə-ten′ū-ənt), *adj.* شلکەرەوە (دەرمان)؛ ڕوونکەرەوە.
n. ماددەی شلکەرەوە.

attenuate (ə-ten′ū-āt′), *v.t.* (١) تەنک کردن؛ بچووک کردنەوە.
(٢) شل کردنەوە؛ ڕوونکردنەوە.
(٣) بێ هێز کردن؛ کەمکردنەوە (توندوتیژی، بایەخ، هێز).
(٤) بێ هێز کردن (میکرۆب)؛ لە کوشندەیی کەمکردنەوە.
v.i. ڕوون بوونەوە؛ شل بوونەوە؛ بێ هێز بوون؛ کەم بوونەوە.
adj. شل؛ ڕوونکراوە؛ کەم کراوە؛ بێ هێز.
-attenuable *(adj.)*; attenuation *(n.)*.

attest (ə-test′), *v.t.* (١) پشتگیری کردنی ڕاستی شتێک؛ لایەنگرتن؛ شایەتی بۆ دان. (٢) مۆرکردن (دادگەری)؛ پەسەندکردن.
(٣) پیشاندان؛ دەرخستن؛ بەڵگەبوون بۆ:
(His rapid promotions ~ed to his ability.)
(٤) سوێنددان (دادگا).
v.i. (~ to), شایەتی بۆ دان: *(I ~ to his innocence.)* .
-attester; attestor *(n.)*.

attestation (at′es-tā′shən), *n.* (١) لایەنگری؛ شایەتی بۆ دان.
(٢) شایەتی؛ گەواهی. (٣) بەڵگە.

Attic (at′ik), *adj.* (١) تایبەتی بە شاری " ئەسینا " (پایتەختی یۆنان).
(٢) تایبەتی بە " ئەسینا " و دانیشتووەکانی و کلتوورەکەی.
(٣) کلاسیکی؛ سادە (شێوان).
n. (١) زمانی یۆنانی " ئەسینا " .
(٢) کەسێکی ئەسینایی.

attic (at′ik), *n.* خانەی نێوان بنمیچ و سەربان (لە خانووی سەربان لێژی پۆژئاواییدا شتوومەکی تێدا هەڵدەگیرێت).

Attic faith, بیروباوەڕی پتەوو هیچ کارتێنەکەر.

attire (ə-tīr′), *v.t.* پۆشین؛ جلوبەرگ لەبەرکردن؛ جلی جوان لەبەرکردن.
n. (١) جلوبەرگی جوان؛ جلوبەرگ.

(٢) شاخی بەرانەکێوی.

attitude (at′ə-tōōd′, at′ə-tūd′), *n.* (١) پۆز؛ شێوەی وەستان (کە هەست دەردەبڕێت). (٢) هەڵوێست؛ باری هەست بەرامبەر بە دەوروبەر:
(She has a friendly ~ toward all.; a positive ~ toward life; a negative ~)

attitudinize (at′ə-dōō′d′n-īz′, at′ə-dū′d′n-īz′), *v.i.* پۆز لێدان.

attorn (ə-tŭrn′), *v.i.* (١) بەجێهێشتنی دەرەبەگێک و کارکردن بۆ دەرەبەگێکی تر. (٢) بە کرێ گرتنی هەمان زەوی تەناتەت پاش گۆڕانی خاوەنەکەی.

attorney (ə-tŭr′ni), *n.* پارێزەر؛ نوێنەر (دادگەری).
power of attorney, بروانامەی دەسەڵاتی نوێنەری (کە دەدرێت بە کەسێک بۆ ئیمزاکردن لەباتی خۆت و جێبەجێکردنی کاروبارێک کە خۆت لەوێ نەبیت): *(to give someone power of attorney)* .

attorney at law, = attorney.

attorney general, (١) پارێزەری گشتی.
(٢) [A- G-]، وەزیری داد لە ئەمەریکا.

attract (ə-trakt′), *v.t.* (١) ڕاکێشان بۆ لای خۆ:
(A magnet ~s iron filing.)
(٢) دڵفڕاندن؛ دڵ ڕاکێشان: *(Her beauty ~ed people.)* .
(٣) سەرنج ڕاکێشان: *(to ~ attention)* .

attraction (ə-trak′shən), *n.* (١) ڕاکێشان؛ دڵ ڕاکێشان.
(٢) هێزی ڕاکێشان. (٣) جوانی؛ دڵفڕێنی.
(٤) شتی دڵفڕێن: *(the ~s of a big city)* .
(٥) یەکتری ڕاکێشان (فیزیا).

attractive (ə-trak′tiv), *adj.* جوان؛ دڵفڕێن؛ نێسک سووک:
(an ~ girl, place, offer, etc.)

attractiveness (ə-trak′tiv-nis), *n.* جوانی؛ دڵفڕێنی.

attributable (ə-trib′yoo-tə-b'l), *adj.* دەدرێتەپاڵ؛ دادەنرێت بە هی کەسێک (ووتە)؛ دادەنرێت بە هۆی شتێک:
(His success is not ~ to hard work but to good luck.)

attribute (ə-trib′yoot), *v.t.* دانەپاڵ؛ دانان بە هی کەسێک (بەرهەمی هونەری یا نووسین)؛ دانان بە هۆ؛ خستنەمل:
(The play is ~d to Shakespeare.; He ~s his povery to bad luck.)
n. (١) تایبەخۆ؛ پێناسە؛ سیفەتی تایبەتی:
(Mercy is an ~ of God.; Politeness is an ~ of a gentleman.)
(٢) نیشانە: *(The crown is an ~ of Kingship.)* .
(٣) ئاوەڵناو (ڕێزمان).

attribution (at′rə-bū′shən), *n.* (١) دانەپاڵ؛ دانان بە هی کەسێک یا بە هۆی شتێک. (٢) تایبەخۆ؛ نیشانە.

attributive (ə-trib′yoo-tiv), *adj.* (١) تایبەتی بە دانەپاڵ.
(٢) نیشانەیی؛ تایبەخۆیی. (٣) ئاوەڵناوی.
n. ئاوەڵناو (ڕێزمان).

attrite (ə-trīt′), *adj.* [Rare], سووا (بە لێخستن)؛ خووراوە.

attrition (ə-trish′ən), *n.* (١) سووان (بە لێخستن)؛ داخوران.
(٢) هێز لێ برین و ماندووکردنی بەردەوام: *(a war of ~)* .
(٣) پەشیمان بوونەوە لە ترسی سزا (ئاین).

attune (ə-tōōn′, ə-tūn′), *v.t.* (١) سازکردنی ئامێرێکی مۆسیقا.
(٢) یەک ئەوا کردن؛ یەکخستن (ئاوازی مۆسیقا)؛ گونجاندن.

atwain (ə-twān′), *adv.* [Archaic or Poetic], بە دوو کەرتەوە:
(to cut ~)

atypical (ā-tip′i-k'l), *adj.* نائاسایی؛ ناوێزە؛ بێ وێنە (بۆ کەس یا شتی تر)؛ جیا:
(He is ~ of his countryman.; This event is ~ of this town.;

It is ~ of him to be inconsiderate.)

aubade (ō´bäd′), *n.* مۆسیقای بەیانیان و بەرەبەیان.

auburn (ô′bērn), *adj. & n.* قاوەیی سوورباو.

au contraire (ō´ kōn′trâr′), بەپێچەوانەوە

au courant (ō´ kōō′rän′), ئاگادار؛ ئاگاداری هەموو ڕووداوێکە.

auction (ôk′shən), *n.* هەراج؛ مەزات.

v.t. هەراج کردن؛ خستنە مەزاتەوە؛ مەزات کردن.

auction off, هەراج کردن؛ مەزات کردن.

put up for auction, خستنە مەزاتەوە؛ خستنە هەراجەوە.

auction bridge, جۆرێکە لە یاری " بریج " (کە یارییەکی کاغەزە).

auctioneer (ôk´shən-ēr′), *n.* دەلاڵ؛ مەزاتکەر؛ هەراجچی.

v.t. هەراج کردن؛ مەزات کردن.

audacious (ô-dā′shəs), *adj.* (١) چاونەترس؛ ئازا؛ بێباک؛ چاوقایم.

(٢) بێ شەرم؛ بێ ئابڕوو؛ بێ حەیا؛ ڕووهەڵماڵراو.

audacity (ô-das′ə-ti), *n.* (١) ئازایی؛ چاونەترسی؛ بێباکی.

(٢) ڕووهەڵماڵراوی؛ ڕووهاتن؛ بێ حەیایی؛ بێ ئابڕوویی؛ چاوقایمی.

(٣) کردەوەیەکی بێ ئابڕووانە یا ڕووقایمانە.

audibility (ô´də-bil′ə-ti), *n.* بەرزی دەنگ و بیسترانی؛ بیستراوی.

audible (ô′də-b'l), *adj.* ئەوەندە بەرزە دەتوانرێت ببیسترێت؛ دەبیسترێت: *(an ~ sound)* .

audibly (ô′də-bli), *adv.* بە دەنگی بەرز؛ بە دەنگێکی ئەوەندە بەرز کە ببیسترێت

audience (ô′di-əns, ôd′yəns), *n.* (١) گوێگران؛ بینەران.

(٢) خوێنەران؛ گوێ لێ گران: *(He writes to a small ~ .)* .

(٣) گوێگرتن؛ گوێ لێ بوون؛ بیستن.

(٤) هەلی ڕوونکردنەوەی بیروباوەڕ و هەڵوێستی خۆ.

(٥) دیدەنی کەسێکی گەورە: *(to have an ~ with the Pope)* .

audient (ô′di-ənt), *adj.* گوێگر

audile (ô′dil), *adj.* تایبەتی بە بیستن؛ تایبەتی بە گوێگرتن.

n. کەسێک کە هەستی بیستنی بەهێزترە لە هەستی بینین و هەستەکانی تری.

audio (ô′di-ō′), *adj.* (١) دەنگی؛ تایبەتی بە دەنگ.

(٢) تایبەتی بە دەنگ بڵاوکردنەوە.

(٣) تایبەتی بە بیستن.

n. (١) بەشی دەنگ لە تەلەفزیۆنێکدا.

(٢) بڵاوکردنەوە و بیستنی دەنگ؛ ناردن یا وەرگرتنی دەنگ.

(٣) دەنگی بیستراو.

audio- (ô′di-ō, ô′di-ə), پێشگرێکە بەمانای: تایبەتی بە بیستن؛ بیستن؛ تایبەتی بە گوێگرتن: *(audiometer, audio-visual)* .

audiology (ô´di-ol′ə-ji), *n.* زانستی بیستن و نەخۆشی گوێ و بیستن و چارەسەرکردنی.

audiometer (ô´di-om′ə-tēr), *n.* پێوەری توانای بیستن یا بەرزی و نزمی دەنگ.

audio-visual (ô´di-ō-vizh′ōō-əl), *adj.* تایبەتی بە بیستن و بینین؛ تایبەتی بە بیستن و بینین لە فێربووندا.

audio-visual aids, هۆی بیستن و بینین (لە فێربووندا)؛ هۆی ڕوونکردنەوە لەڕێی بیستن و بینینەوە (بەتایبەتی لە قوتابخانەدا).

audiphone (ô′də-fōn´), *n.* ئامێری پێ بیستن (بۆ گوێگرانەکان)؛ بیستۆک

audit (ô′dit), *n.* (١) پیاچوونەوەی حسابات (کۆمپانیا، بازرگانی)؛ وردکردنەوەی لیستەی حساب. (٢) پیاچوونەوەی لیستەی باجی کەسێک یا کۆمپانیایەک لەلایەن میرییەوە (تا بزانرێت ئایا باجی تەواویان داوە یان نا).

(٣) بڕینەوە یا تاووتوێ کردنی حسابات. (٤) حساباتێکی تاووتوێ کراو.

(٥) دوا بەیانی حساباتێک.

v.t. (١) پیاچوونەوەی حسابات (کۆمپانیا، بازرگانی). (٢) (ژمارە دوو ببینە).

(٣) دانیشتن لە پۆلێکی زانکۆدا و گوێگرتن بەبێ ئەوەی ئەو کەسە قوتابی بێت لەو پۆلەدا: *(He always ~s a class or two.)* .

audition (ô-dish′ən), *n.* (١) بیستن؛ گوێ لێ بوون؛ هەستی بیستن؛ گوێگرتن. (٢) دیدەنی ئەکتەر و مۆسیقاژەن بۆ پاکوپیس کردنیان پێش هەڵبژاردنیان بۆ فیلم یا شانۆگەرییەک.

v.t. پاکوپیس کردنی ئەکتەر پێش هەڵبژاردنیان بۆ فیلم یا شانۆگەرییەک: *(The director ~ed many people for the part.)*

v.i. خۆ پێشکەش کردن بۆ پاکوپیس کران پێش هەڵبژاردن بۆ شانۆگەری یا فیلمێک: *(She ~ed for a few films but never got any part.)* .

auditor (ô′də-tēr), *n.* (١) وردکەرەوەی حسابات؛ پیاچووەوەی لیستەی باج (لەلایەن میرییەوە). (٢) گوێگر.

(٣) قوتابی گوێگر (لە پۆلێکی زانکۆدا بەبێ ئەوەی قوتابی بێت لەو پۆلەدا)؛ گوێگر (دانشگا).

auditorium (ô´də-tôr′i-əm, ô´də-tō′ri-əm), *n.* (١) هۆڵی گوێگرتن (قوتابخانە، کڵێسە، سینەما).

(٢) هۆڵی گشتی کۆنفرانس؛ هۆڵی کۆبوونەوە.

auditory (ô′də-tôr´i, ô′də-tō´ri), *adj.* تایبەتی بە بیستن؛ تایبەتی بە هەستی بیستن؛ بیستەنی: *(the ~ nerve)* .

n. (١) گوێگرتووان (ئاهەنگی مۆسیقا، وتار... هتد)؛ بینەران.

(٢) **auditorium** .

au fait (ō´ fe′), شارەزا؛ کارامە.

au fond (ō´ fōn′), لەناوجەرگەکەیەوە؛ لەناوکرۆکەکەیدا؛ لەگەوهەردا.

auf weidersehen (ouf vē′dēr-zā´ən), خواحافیز (هەتاکو بەیەکتری دەگەینەوە).

Aug., = **August.**

augend (ô′jend, ô-jend′), *n.* ژمارەیەکە کە ژمارەیەکی تری بۆ زیادکرابێت یا خرابێتەسەری.

auger (ô′gēr), *n.* درەوشە؛ درەوش.

aught (ôt), *n.* [Archaic], (١) شتێک؛ هەرچ شتێک: *(What's ~ but as 'tis valued?)*

(٢) سفر؛ هیچ.

adv. هیچ؛ بە هیچ جۆرێک.

augment (ôg-ment′), *v.t.* (١) گەورەکردن؛ بەهێزکردن؛ زۆرکردن؛ زیادکردن: *(to ~ one's income, influence, etc.; to ~ its forces)* .

(٢) درێژکردنەوەی دەنگ (ڕێزمان).

v.i. زۆربوون؛ زیادبوون؛ گەورەبوون.

n. (١) زیادە؛ زۆربوون. (٢) درێژکردنەوەی تیپەبزوێنی سەرەتایی یا کردنی پیتەبزوێنێکی زیادە بە پێشگری کردار بۆ پیشاندانی کاتی ڕابوردوو لە زمانی سانسکریتی و یۆنانیدا (ڕێزمان).

augmentation (ôg´men-tā′shən), *n.* (١) زیادکردن؛ زیادبوون؛ گەورەکردن. (٢) زیادە؛ شتی خراوەسەر.

augmentative (ôg-men′tə-tiv), *adj.* (١) زیادبوو؛ زۆر دەکرێت؛ توانای زیادبوونی هەیە. (٢) بەهێزکەری ووشە یا مانا: *(an ~ prefix)* .

n. پێشگر، پاشگر، یا بەهێزکەری مانای ووشە (ڕێزمان): *(Perdurable; eat up)*

augur (ô′gēr), *n.* نوقلانەلێدەر؛ بۆقرێنەر؛ پێشبینیکەر.

v.t. & v.i. (١) نوقلانەلێدان؛ بۆقڕاندن؛ پێشبینی کردن.

(٢) نیشانەی شتێک بوون (باش یا خراپ) لە دواڕۆژدا: *(It ~s well for us.; It ~ ill for us.)*

augur ill, نیشانەیەکی بەدووم یا خراپە؛ نیشانەی نەهاتە.

augur well, نیشانەیەکی باشە؛ نیشانەی بهاتە.

augury (ô′gyēr-i), *n.* (١) نوقلانەلێدان؛ پێشبینی کردن.

(٢) کۆڕی خۆ تیادانوواندنی نوقلانەلێدەرێک یا پێشبینیکەرێک.

(٣) نیشانەی بهات یا نەهات.

August (ô′gəst), *n.* مانگی هەشتەمی ساڵنامەی فەرەنگی؛ ئاب؛ گەلاوێژ.

august (ô-gust′), *adj.* شکۆدار؛ بەشکۆ؛ بەسام؛ بەرز؛ پایەبەرز؛
بلند؛ پیرۆز: بەرێز.
auk (ôk), *n.* ئۆك: باڵندەیەکی قاچ تەنراوی کلکو باڵ کورتی قەڵەوە لە
دەریاکانی باکووردا دەژی.
au lait (ō´ le′), بە شیرەوە (قاوە یا چا).
auld (ôld), *adj.* [Dial. & Scot.], = **old.**
au naturel (ō´ nå´tü´rel′), (١) سرووشت ناسایی. (٢) ڕووت.
(٣) سادە (خواردەمەنی)؛ بە ڕووتی کوڵاو؛ نەڕازێنراوە (خواردەمەنی)؛
نەکوڵاو
aunt (ant, änt), *n.* پوور؛ میمك
auntie, aunty (an′ti, än′ti), *n.* پوور (لەڕووی خۆشەویستی یا
زۆر لێوە نزیك بوونەوە).
aura (ô′rə), *n.* (١) شتێکی نەبینراو لە هەوادا (وەك بۆنی گوڵ).
(٢) تایبەخۆیەکە لە کەسێك دەبارێت: (فلان کەس پەزۆزیی لێ دەبارێت)؛
هەستێکی تایبەتی کە لە کەسێك یا شتێك دەبێتەوەو خەڵك هەستی پێ دەکەن؛
تریفە: *(He has an ~ of grandeur about him.)*.
(٣) تەووژمی بای پەیدابوو لە تەووژمێکی کارەباوە.
(٤) مووچڕکە؛ تەزوو (کە بە لەشدا دێت پێش فێ لێهاتن).
-aural *(adj.).*
aural (ô′rəl), *adj.* تایبەتی بە گوێو هەستی بیستن؛ دەبیسترێت؛
تایبەتی بە بیستن.
aureate (ô′ri-it), *adj.* (١) زێڕی؛ زێڕین؛ زەرکەش کراو.
(٢) ڕازاوە؛ زۆر جوان؛ نایاب.
aureola (ô-rē′ə-lə), *n.* = **aureole.**
aureole (ô′ri-ōl´), *n.* (١) تریفەی دەوری سەری پیاوچاکان (ئاین).
(٢) خەرمانەی مانگ یا ڕۆژ.
aureomycin (ô´ri-ō-mī′sin), *n.* ئۆریۆمایسین: دەرمانێکی
میکرۆب کوژە وەك پەنسلین وایە.
au revoir (ō´ rə-vwår′), [Fr.], خواحافیز (هەتا یەکتری دەبینینەوە).
auri- (ô′ri), پێشگرێکە بەمانای: گوێ: *(auriform)*.
auric (ô′rik), *adj.* زێڕی؛ زێڕین؛ زێڕی تێدایە
auricle (ô′ri-k'l), *n.* (١) کرکڕاگەی گوێ
(٢) گوێچکۆلەی دڵ؛ یەکێکە لە دوو بۆشاییەکەی سەرەوەی دڵ.
(٣) ئەندامێکی لە گوێچکە چوو (ڕووەك، گیاندار).
auricula (ô-rik′yoo-lə), *n.* (١) گوڵەبەهارە (گەڵاکانی لە گوێی ورچ
دەچن) (٢) **auricle**.
auricular (ô-rik′yoo-lẽr), *adj.* (١) تایبەتی بە بیستن؛
تایبەتی بە گوێ (٢) بەگوێدا چرپێنراو؛ نهێنی: *(an ~ confession)*.
(٣) لە گوێ دەچێت. (٤) تایبەتی بە گوێچکۆلەی دڵ (توێکاری).
(٥) (*pl.*). پەڕی کونەگوێچکەی باڵندە
auriculate (ô-rik′yoo-lit), *adj.* (١) گوێچکەدار: *(an ~ leaf)*.
(٢) لە گوێ دەچێت.
auriferous (ô-rif′ẽr-əs), *adj.* زێڕی؛ زێڕی تێدایە؛
زێڕی لێ دەردەهێنرێت (بەرد، زیخ).
auriform (ô′ri-fôrm´), *adj.* لە گوێ دەچێت
aurist (ô′rist), *n.* پزیشکی گوێ
aurochs (ô′roks), *n.* (١) کەڵەگایەکی کێویی ئەورووپایی بنەبڕبووە.
(٢) کەڵەگای کێویی ئەورووپایی.
Aurora (ô-rôr′ə, ô-rō′rə), *n.* (١) بانوو خوای بەرەبەیان (ئەفسانەی
ڕۆمانی). (٢) [a-]، بەرەبەیان؛ شەبەق؛ بەیانی.
(٣) [a-]. سەرەتا (کار، شت).
aurora australis, تیشکی باشوور: ڕووناکییەکە لە ئاسمانی ناوچە
باشوورییەکاندا بە شەوو بەرەبەیان دەبینرێت.
(هەروەها پێشی دەوترێت: **" southern lights "**).
aurora borealis, تیشکی باکوور: ڕووناکییەکە لە ئاسمانی ناوچە
باکوورییەکاندا بە شەوو بەرەبەیان دەبینرێت.
auroral (ô-rôr′əl, ô-rō′rəl), *adj.* (١) بەرەبەیانی؛ ڕووناك؛
سوور وەك ڕەنگی شەبەق. (٢) شەوقدەرەوە؛ تیشکدار؛ تیشکدەرەوە.
aurorean (ô-rôr′i-ən, ô-rō′ri-ən), *adj.* = **auroral.**
aurous (ô′rəs), *adj.* (١) زێڕین؛ زێڕی تێدایە.
(٢) بەشێکی زێڕە (ئاوێتەی کیمیایی).
aurum (ô′rəm), *n.* زێڕ؛ ئاڵتوون.
auscultate (ôs′kəl-tāt´), *v.t. & v.i.* تاقیکردنەوەی سنگو دڵ بە
گوێ لێ گرتنیان بە بیستۆك (پزیشکەوانی).
auscultation (ôs´kəl-tā′shən), *n.* (١) گوێگرتن.
(٢) گوێ لە دەنگی دڵو سنگو سك گرتن بە بیستۆك (پزیشکەوانی).
auspex (ôs′peks), *n.* قەشەیەکی ڕۆمانییە کە نیشانەی بهاتو نەهاتی
لە فڕینی باڵندەدا دیوە.
auspicate (ôs′pi-kāt´), *v.t.* بەردی بناغە دانان بە ئاهەنگ بۆ بهاتی؛
کردنەوە (پرۆژە).
auspice (ôs′pis), *n.* (١) نیشانەی دواڕۆژ (بهات یا نەهات).
(٢) پێشبینی کردنی نیشانەی دواڕۆژ لە فڕینی باڵندەدا.
(٣) پێشبینی (بەتایبەتی هی بهات).
(٤) (*pl.*)، چاودێری؛ سەرپەرشتی؛ سایە؛ ئامۆژگاری:
(The conference is being held under the ~s of the United-Nations.)
auspicious (ôs-pish′əs), *adj.* بهات؛ هات؛ باشو سەرکەوتوو
(نیشانەی دواڕۆژ)؛ لەبار: *(an ~ sign, beginning, etc.)*.
austere (ô-stêr′), *adj.* (١) توندوتیژ؛ بەزەبر: *(an ~ man)*.
(٢) مۆن؛ گرژ؛ مڕومۆچ: *(an ~ face)*.
(٣) سۆفییانە؛ ووشك (ژیان): *(an ~ life)*.
(٤) دەست بەخۆوەگر (پارە).
(٥) سادە؛ نەڕازاوە (ماڵ، شوێن)؛ ڕووتوقووت:
(an ~ room, house, office, etc.)
austerity (ô-ster′ə-ti), *n.* (١) توندوتیژی؛ زەبر.
(٢) گرژی؛ مڕومۆنی. (٣) سۆفێتی؛ خۆگرتن (لە خۆشی).
(٤) سادەیی؛ ڕووتوقووتی؛ نەڕازاوەیی (خانوو، شوێن).
(٥) سك هەڵ ووشین؛ دەست بەخۆوەگرتن (پارە خەرج کردن):
(The government will impose ~ measures.)
(٦) (*pl.*)، کارێکی توندوتیژ یا دڵڕەقانە؛ خووی شت لە دەم خۆ گرتنەوە.
austral (ôs′trəl), *adj.* (١) باشووری؛ خواروو.
(٢) [A-]، ئوستورالی.
Australian (ô-strāl′yən), *adj.* ئوستورالی (گەل، زمان، کلتوور).
n. ئوستورالییەك؛ هاووڵاتییەکی ئوستورالیا.
Austrian (ôs′tri-ən), *adj.* نەمساوی (گەل، زمان، کلتوور).
n. (١) نەمساوییەك؛ هاووڵاتییەکی نەمسا.
(٢) زمانی نەمساوی (کە بەشێکە لە زمانی ئەڵمانی).
austro- (ôs′trō, ôs′trə), پێشگرێکە بەمانای: (١) بای باشووری:
(austro wind)
(٢) [A-]، باشووری.
(٣) [A-]، ئوستورالی.
autacoid (ô′tə-koid´), *n. Also* **autocoid,** هۆرمۆن.
autarchy (ô′tär-ki), *n.* (١) ڕژێمی زۆردارەکی؛ بێ جڵەوی؛
بێ پایانی؛ ڕەهایی. (٢) ووڵاتێك کە لەژێر ڕژێمی زۆردارەکیدا بێت.
(٣) **autarky**.
-autarchic; autarchical *(adj.).*
autarky (ô′tär-ki), *n.* (١) خۆبەس بوونی ئابووری (ووڵات)؛
پشت بە خۆ بەستنو هیچ لە دەرەوە نەهێنان. (٢) ووڵاتێکی وەها.
-autarkic *(adj.).*
authentic (ô-then′tik), *adj.* (١) ڕاست؛ درۆی تێدا نییە؛ بێ گومان:

(an ~ news report)
(٢) ڕاستەقینە؛ ڕەسەن: *(an ~ document, signature, etc.)* .

authenticate (ô-then′ti-kāt′), *v.t.* (١) ساغ کردنەوە (ڕاستی و درۆیی شتێک): *(to ~ a story or a report)* .
(٢) ساغ کردنەوە (ڕەسەنی شتێک، نووسەرێتی یا نیگارکێشی... هتد):
(to ~ the authorship of an old poem)
(٣) مۆرکردن (قەواڵە، بڕوانامە).
-authenticated *(adj.)*; **authentication** *(n.)*;
authenticator *(n.)*.

authenticity (ô′thən-tis′ə-ti), *n.* ڕاستی و درۆیی؛ ڕاستێتی؛ ڕاستەقینەیی؛ ڕەسەنی: *(to prove the ~ of a story, document, signature, etc.)*

author (ô′thēr), *n.* (١) داهێنەر؛ دانەر؛ دروستکەر.
(٢) نووسەر؛ دانەر (پەرتووک، چیرۆک، وتار).
v.t. (١) داهێنان؛ دانان.
(٢) نووسین *(He has ~ed several books and articles.)* .

authoress (ô′thēr-is), *n.* [Rare], (١) دانەر (ئافرەت)
(٢) نووسەر (ئافرەت).

authorial (ô-thôr′i-əl, ô-thō′ri-əl), *adj.* تایبەتی بە نووسەر یا داهێنەر.

authoritarian (ə-thôr′ə-târ′i-ən), *adj.* زۆردار؛ زۆردارەکی؛ دیکتاتۆری: *(an ~ ruler, government, etc.)* .
n. کەسێکی زۆردار، زاڵم، یا دیکتاتۆر؛ کەسێک کە بڕوای بە زوڵم‌وزۆر هەبێت.

authoritarianism (ə-thôr′ə-târ′i-ən-iz′m), *n.* بیروباوەڕی زۆردارەکی؛ ڕژێمی زۆردارەکی؛ دیکتاتۆرێتی.

authoritative (ə-thôr′ə-tā′tiv), *adj.* (١) حەزکەر لە فەرماندان؛ زۆردار؛ دیکتاتۆری. (٢) ڕەسمی؛ بەدەسەڵات؛ لە لایەکی دەسەڵاتدارەوە دەرچووە (فەرمان). (٣) بڕواپێکراو؛ جێگەی بڕوا؛ پشتی پێ دەبەسترێت (چونکە شارەزایان کردوویانە):
(an ~ source, report, etc.; an ~ dictionary)

authority (ə-thôr′ə-ti), *n.* (١) مافی فەرماندان یا جێبەجێکردن؛ دەسەڵات: *(Kurdish parents have more ~ over their children than parents in America.)*
(٢) دەسەڵات پێدان؛ ڕێگەپێدان: *(He has my ~ to do it.)* .
(٣) دەسەڵاتێک کە لە شارەزایی یا پایەبەرزییەوە هاتبێت.
(٤) (*pl.*)، کاربەدەست؛ فەرمانبەر؛ میری؛ فەرمانڕەوایی:
(The local ~ies are in charge.)
(٥) بەڵگە؛ سەرچاوەی بەڵگە لێوە وەرگرتن:
(What's your ~ for that statement?)
(٦) شارەزای ڕشتەیەکی تایبەتی؛ کەسێکی سەردەرچوو یا شارەزا:
(He is an ~ on plants.)
(٧) سەرچاوەی بڕواپێکراو یا پشت پێ بەستراو:
(The "Oxford English Dictionary" is the best ~ on English words.)

authorization (ô′thēr-i-zā′shən), *n.* (١) دەسەڵات پێدان؛ دەسەڵات پێدران. (٢) ڕێگەپێدان. (٣) دەسەڵاتنامە؛ دەسەڵات.

authorize (ô′thə-rīz′), *v.t.* (١) دەسەڵات پێدان؛ سەرپشک کردن:
(I have ~d him to act for me while I am abroad.)
(٢) ڕێگەپێدان؛ پاس پێدان: *(The city ~d a housing project.)* .

authorized (ô′thə-rīzd′), *adj.* (١) ڕێگەپێدراو (بەپێی یاسا).
(٢) دەسەڵات پێدراو؛ سەرپشک کراو: *(an ~ representative)* .

authorship (ô′thēr-ship′), *n.* (١) پیشەی نووسەر؛ نووسین؛ دانان (پەرتووک، نووسراو). (٢) نووسەر، دانەر، یا سەرچاوەی پەرتووکێک:
(Nothing is known of the ~ of the Arabian Nights.)
(٣) سەرچاوەی بیرێک یا دۆزەرەوەکەی.

autism (ô′tiz′m), *n.* خەیاڵ پەرستی (دەروونناسی)؛ زەرەخەوبینین و بیر هەر لە خۆ کردنەوە و گوێ نەدان بە هیچی تر؛ نەخۆشییەکە بەتایبەتی لە منداڵاندا بریتییە لە نەگونجان لەگەڵ دەوروبەرداو گۆشەگیری و داڵغەلێدان و ڕاکردن لە ژیان.

autistic (ô-tis′tik), *adj.* گۆشەگیر و داڵغەلێدەر (دەروونناسی)؛ خەیاڵ پەرست: *(an ~ child)* .

auto (ô′tō), *n.* [Colloq.], = **automobile.**
v.i. بە ئوتومبیل ڕۆیشتن؛ سواری ئوتومبیل بوون.

auto- (ô′tō, ô′tə), پێشگرێکە بەمانای: (١) خۆ: *(autism)* .
(٢) تایبەتی بە خۆ؛ هی خۆ: *(autobiography)* .
(٣) خۆکرد؛ ناوەکی؛ لەخۆوە: *(auto-suggestion)* .
(٤) خۆبزوێن: *(automobile)* .

autobiographer (ô′tə-bī-og′rə-fēr), *n.* بەسەرهاتی خۆنووس؛ ژیاننامەی خۆنووس.

autobiographic (ô′tə-bī′ə-graf′ik), *adj.* (١) تایبەتی بە ژیاننامەی خۆ؛ لەبابەت ژیانی خۆوە؛ دەربارەی بەسەرهاتی خۆ.
(٢) لەسەر ژیاننامەی خۆ دانراوە: *(an ~ novel)* .

autobiographical (ô′tə-bī′ə-graf′i-k′l), *adj.* = **autobiographic.**

autobiographically (ô′tə-bī′ə-graf′i-k′l-i), *adv.* (١) وەک ژیاننامەی خۆ؛ بەشێوەی ژیاننامەی خۆ.
(٢) لەڕێی ژیاننامەی خۆوە.

autobiography (ô′tə-bī-og′rə-fi), *n.* نووسینی ژیاننامەی خۆ؛ نووسینی بەسەرهاتی ژیانی خۆ؛ ژیاننامەی خۆ.

autobus (ô′tə-bus′), *n.* [Rare], پاس؛ پاسی ناوشار.

autochthon (ô-tok′thən), *n.* (١) کەسێکی خۆماڵی؛ خۆماڵی.
(٢) دانیشتووی بنەچەیی یا سەرەتایی ناوچەیەک؛ دانیشتووی کۆنی شوێنێک.
-autochthonic; autochthonous *(adj.)*.

autoclave (ô′tə-klāv′), *n.* مەنجەڵێک یا دەفرێکی کونبڕە بۆ پاکژکردن یا چێشت لێنان بەکاردەهێنرێت.
v.t. پاکژکردن یا چێشت لێنان بەم جۆرە دەفرە یا مەنجەڵە.

autocracy (ô-tok′rə-si), *n.* (١) ئۆتۆکراسی؛ دیکتاتۆرێتی؛ فەرمانڕەوایی یەک کەسی؛ ڕژێمی زوڵم‌وزۆر؛ زۆردارەکی.
(٢) وڵاتێک کە ئەم جۆرە ڕژێمەی هەبێت.
(٣) دەسەڵاتی بێ جڵەو، بێ سنوور، بەربەرەڵا، یا بێ پایان.

autocrat (ô′tə-krat′), *n.* (١) ئۆتۆکرات؛ زۆردار؛ دیکتاتۆر.
(٢) کەسێک کە دەسەڵاتی بێ سنوور یا بێ پایانی هەبێت بەسەر خەڵکی تر یا وڵاتەکەیدا. (٣) کەسێکی بەزەبر، کەڵە، یا زۆردار.

autocratic (ô′tə-krat′ik), *adj.* ئۆتۆکراتی؛ دیکتاتۆری؛ زۆردار؛ پڕ زوڵم‌وزۆر: *(an ~ rule)* .
-autocratical *(adj.)*; **autocratically** *(adv.)*.

auto-da-fé (ô′tō-də-fā′), *n.* (١) ئاهەنگی سزا بەسەردادان و هەڵواسینی خوانەناسێک (لە دادگا ئاینییەکانی ئیسپانیای کۆندا).
(٢) سووتاندنی خوانەناسێک لەبەرچاوی جەماوەردا.

autoecious (ô-tē′shəs), *adj.* هەموو ژیانی بەسەر یەک شت یا شوێنەوە دەباتەسەر (خۆرە، مشەخۆر، کەڕوو).

autoeroticism (ô′tō-i-rot′ə-siz′m), *n.* = **autoerotism.**

autoerotism (ô′tō-er′ə-tiz′m), *n.* ئاوی خۆ هێنانەوە؛ دەستپەڕ؛ خۆ ڕەحەت کردن.
-autoerotic *(adj.)*.

autogamous (ô-tog′ə-məs), *adj.* خۆپیتێن (ڕووەکناسی)؛ خۆ چاک کردن (ڕووەک).

autogamy (ô-tog′ə-mi), *n.* خۆپیتاندن (ڕووەکناسی)؛ خۆ چاک کردن (ڕووەک).

autogenesis (ô′tō-jen′ə-sis), *n.* لەخۆوە پەیدابوون؛ پەیدابوونی

زیندەوەر لە شتی نازیندووەوە؛ لەخۆوە دەرکەوتن یا زیادبوون.

autogenetic (ô´tō-jə-net′ik), *adj.* لەخۆوە پەیدابوو؛ لەخۆوە زیادبوو.

-autogenetically *(adv.)*.

autogenous (ô-toj′ə-nəs), *adj.* (١) لەخۆوە پەیدابوو؛ لەخۆوە- زیادکەر (٢) لە لەشی نەخۆشەکە خۆیەوە پەیدادەبێت یا وەردەگیرێت:

(An ~ vaccine is one obtained from the patient's body.)

autogeny (ô-toj′ə-ni), *n.* = autogenesis.

autogiro (ô´tə-jī′rō), *n.* جۆرە هێلیکۆپتەرێکی کۆنە

autograph (ô′tə-graf´, ô′tə-gräf´), *n.* (١) ئیمزای کەسێك کە بە دەستی خۆی کردبێتی؛ ئیمزا: *(to get a famous person's ~)* .

(٢) دەستنووس.

v.t. (١) دەستنووس کردن؛ بە دەستی خۆ نووسین.

(٢) ئیمزاکردن؛ ئیمزای خۆ لەسەردانان:

(He ~ed a copy of his book for her.)

autography (ô-tog′rə-fi), *n.* (١) ئیمزاکردن؛ دەستنووس کردن؛ دەستنووسکاری. (٢) دەستوخەت؛ دەستنووسی خۆ.

(٣) دەستنووس و ئیمزا پێکەوە.

autohypnosis (ô´tō-hip-nō′sis), *n.* خۆنووواندنی موگناتیسی.

-autohypnotic *(adj.)*.

autoinfection (ô´tō-in-fek′shən), *n.* لەخۆوە یا خۆبەخۆ نەخۆشی گرتن (لە میکرۆبێکەوە کە دەمێکە لە لەشدا بووە، بەڵام تا ئێستا سست و لاواز بووە)؛ خۆبەخۆ تووشی نەخۆشی کردن.

autoinoculation (ô´tō-in-ok´yoo-lā′shən), *n.* (١) کوتانی خۆیی: کوتانی نەخۆش بە دەرمانێك کە لە لەشی خۆیەوە وەرگیراوە.

(٢) بڵاوبوونەوەی نەخۆشییەك لە ئەندامێکی لەشەوە بە ئەندامەکانی تردا؛ نەخۆشییەکی تازە کە لە نەخۆشییەکی کۆنەوە تووشی هەمان لەش دەبێت.

autointoxication (ô´tō-in-tok´sə-kā′shən), *n.* ژەهرلێدانی لەش لە خۆی؛ خۆژەهراوی کردنی لەش.

autoist (ô′tō-ist), *n.* ئوتومبیلچی؛ ئوتومبیل لێخوڕ.

autokinetic (ô´tō-ki-net′ik, ô´tō-kī-net′ik), *adj.* خۆبزوێن.

autoloading (ô′tə-lōd´iŋ), *adj.* نیوئۆتۆماتیکی (چەکی ئاگرین)؛ نیمچە خۆ داگرەوە: *(~ firearms)* .

autolysin (ô´tə-lī′sin), *n.* خۆدارزێن: ماددەیەکە ڕیشاڵی ئەو زیندەوەرە دادەرزێنێت کە تێیدا پەیدادەبێت.

autolysis (ô-tol′ə-sis), *n.* خۆ خۆدارزاندن: دارزانی ڕیشاڵەکانی لەش لەلایەن شتی ناوخۆیانەوە پاش مردن یا نەخۆش کەوتن.

automat (ô′tə-mat´), *n.* چێشتخانەی ئۆتۆماتیکی: چێشتخانەیەکە خواردەمەنییەکانی لە مەکینەدایە پارەی تێ دەخرێت و خواردنەکەی لێوە دێتە دەرەوە

automata (ô-tom′ə-tə), *n. plural of* automaton.

automate (ô′tə-māt´), *v.t.* کردن بە ئۆتۆماتیك (کارگە، مەکینە).

automatic (ô´tə-mat′ik), *adj.* (١) ئۆتۆماتیکی؛ خۆبزوێن؛ خۆکار:

(~ machinery)

(٢) لەخۆوە ڕوودان بەبێ بیرلێکردنەوە یا ویستن:

(Breathing is usually ~ .)

n. (١) چەکی ئاگرینی ئۆتۆماتیکی.

(٢) ئامێری خۆکار؛ مەکینەی ئۆتۆماتیکی.

-automatically *(adv.)*.

automatic pilot, ئامێری لێخوڕینی فڕۆکە بە ئۆتۆماتیکی، واتە بەبێ دەستکاری کردنی فڕۆکەوانەکە؛ فڕۆکەوانی خۆکار.

automatic pistol (or rifle), دەمانچە یا تفەنگی ئۆتۆماتیکی، واتە خۆداگرەوە.

automation (ô´tə-mā′shən), *n.* ئۆتۆماتیککاری (کشتوکاڵ، کارگە)؛ کردن بە ئۆتۆماتیك:

(the ~ of industry and agriculture)

automatism (ô-tom′ə-tiz'm), *n.* (١) خۆبزوێنی؛ خۆکاری؛ ئۆتۆماتیکیێتی. (٢) کارێکی ئۆتۆماتیکی (بەبێ بیرلێکردنەوە).

(٣) تیۆرییەکە دەڵێت: کە کردەوەی مرۆڤ بە دەست مێشك و بیرکردنەوە نییە بەڵکو سەربەخۆیە. (٤) بزووانی خۆکاری ئەندامی لەش (چاوقرپن، دڵ لێدان).

(٥) پێشێل کردنی هۆشی بەئاگا بۆ دەربڕینی هۆشی بێ ئاگا لەڕێی هونەرەوە.

automaton (ô-tom′ə-ton´, ô-tom′ə-tən), *n.* (١) مەکینەیەکی خۆبزوێن؛ شتێکی خۆبزوێن.

(٢) مرۆڤی ئۆتۆماتیکی: مەکینەیەکی خۆبزوێنە لەشێوەی مرۆڤدا.

(٣) مرۆڤێکە کە هەر وەك مەکینە بە ڕۆتینی و بێ بیرکردنەوە کاردەکات.

automobile (ô′tə-mə-bēl´, ô′tə-mō´bēl), *n.* ئوتومبیل.

adj. (١) خۆبزوێن؛ خۆکار؛ ئۆتۆماتیکی.

(٢) تایبەتی بە ئوتومبیل.

automotive (ô´tə-mō′tiv), *adj.* (١) خۆبزوێن؛ خۆکار.

(٢) تایبەتی بە ئوتومبیل: *(~ parts)* .

autonomic (ô´tə-nom′ik), *adj.* (١) سەربەخۆیی ناوخۆیی هەیە؛ سەربەخۆ؛ خودموختار. (٢) تایبەتی بەو بەشەی مێشك کە لێپرسراوی ئەندامە خۆبزوێنەکانە وەك دڵ و ڕیخۆڵە و ڕژێنەکان.

(٣) لەخۆوە پەیدادەبێت.

-autonomical *(adj.)*.

autonomic nervous system, ئەو بەشەی مێشك یا کۆئەندامی دەمارە کە لێپرسراوی ئەندامە خۆبزوێنەکانە وەك دڵ و ڕیخۆڵە و ڕژێنەکان.

autonomist (ô-ton′ə-mist), *n.* سەربەخۆیی ناوخۆ خواز؛ لایەنگری سەربەخۆیی ناوخۆ.

autonomous (ô-ton′ə-məs), *adj.* (١) سەربەخۆیی ناوخۆیی هەیە؛ سەربەخۆ: *(an ~ state, region, etc.)* .

(٢) سەربەخۆ کاردەکات (زیندەوەرناسی).

(٣) لەخۆوە پەیدادەبێت (ڕووەکناسی).

autonomy (ô-ton′ə-mi), *n.* (١) ئۆتۆنۆمی؛ سەربەخۆیی ناوخۆ.

(٢) هەرێمێکی سەربەخۆ؛ وڵاتێکی سەربەخۆ.

autoplasty (ô′tə-plas´ti), *n.* پینەکردنی لەش بە ڕیشاڵی خۆی (نەشتەرکاری).

-autoplastic *(adj.)*.

autopsy (ô′top-si, ô′təp-si), *n.* یەکالاکردنەوە یا توێکاری کردنی لاشەی مردوو بۆ دۆزینەوەی هۆی مردنەکەی.

autosuggestion (ô´tō-səg-jes′chən), *n.* بە خۆ ووتن؛ بە خۆ واووتن؛ بە خۆ ڕاگەیاندن (بۆ کردنی کارێك یا پەسەندکردنی شتێك).

-autosuggestible *(adj.)*; autosuggestive *(adj.)*.

autotomy (ô-tot′ə-mi), *n.* فڕێدان یا لێبوونەوەی ئەندامێکی لەش بۆ خۆپاراستن (وەك کلکی مارمێلکە).

autotoxemia, autotoxaemia (ô´tō-tok-sē′mi-ə), *n.* = autointoxication.

autotransformer (ô´tō-trans-fôr′mēr), *n.* گۆڕەری خۆکار یا ئۆتۆماتیکی (کارەبا).

autotroph (ô′tə-trof´), *n.* ڕووەکێکە کە خۆی خواردنی خۆی دروست دەکات.

-autotrophic *(adj.)*.

autotruck (ô′tō-truk´), *n.* لۆری؛ ئوتومبیلی بارهەڵگر.

autoxidation (ô-tok´sə-dā′shən), *n.* ژەنگ هەڵهێنان بە هەوا بەرکەوتن (کیمیا).

autumn (ô′təm), *n.* (١) پایز. (٢) پیری؛ سەردەمی پیری.

adj. پایزە؛ پایزی.

autumnal (ô-tum′n'l), *adj.* (١) پایزی؛ پایزە.

(٢) لە پایزدا پێ دەگات یا دێتەبەر.

(٣) لەکاتی پیریدا؛ تایبەتی بە دوا قۆناغەکانی ژیان.

autumnal equinox, بەرامبەریی شەوو ڕۆژ لە پایزدا؛ ڕۆژگەڕانەوەی پایز.

autunite (ô′tən-īt′), ***n.*** کانزایەکی زەردە.

auxiliary (ôg-zil′yə-ri, ôg-zil′ə-ri), ***adj.*** (۱) یاریدەدەر (مرۆڤ، شت)؛ پاڵپشتکەر. ***(an ~ verb)*** .
(۲) پاشکۆ؛ لق؛ خواردەست؛ ژێردەست. (۳) زیادە: ***(~ troops)*** .

n. (۱) کەسێك یا شتێکی یاریدەدەر.
(۲) (*pl.*)، لەشکری وڵاتێکی هاوپەیمان یا بێگانە کە پاڵپشتی هاوپەیمانەکە دەکەن لەکاتی جەنگدا. (۳) لق (ڕێکخراو، کۆمپانیا)؛ پاشکۆ.
(٤) کرداری یاریدەدەر (وشەی داهاتوو ببینە).

auxiliary verb, کرداری یاریدەدەر (ڕێزمان).
(have, has, be, am, may, can, do, shall, will, etc.)
(He has been working.; I am playing.;
I will see you tomorrow.)

Av., = avenue.

avail (ə-vāl′), ***v.i. & v.t.*** بەکەڵك بوون؛ بەسوودبوون؛ کەڵك هەبوون:
(Will force alone ~ us?)

n. کەڵك؛ سوود؛ ئەنجام: ***(He tried, but to no ~ .)*** .

avail oneself of, سوود یا کەڵك لێ وەرگرتن (ئامۆژگاری، هەل)؛ بەکارهێنان: ***(I would like to avail myself of your advice.)*** .

availability (ə-vāl′ə-bil′ə-ti), ***n.*** (۱) دەستکەوتن؛ دەستگیربوون؛ بەئاسانی دەستکەوتن: ***(the ~ of electrical supplies)*** .
(۲) کەسێك یا شتێکی دەستگیربوو.

available (ə-vāl′ə-b'l), ***adj.*** (۱) کەڵك لێ وەرگیراو؛ بەکارهێنراو.
(۲) دەستکەوتوو؛ دەستگیربوو؛ هەیە؛ بەئاسانی دەست دەکەوێت:
(Everything is ~ in the store.; He was not ~ for comment.)
(۳) دەستووری‌یە؛ یاسایی‌یە.

avalanche (av′ə-lanch′, av′ə-länch′), ***n.*** (۱) کۆمەڵێکی گەورە بەفر، بەرد، یا خۆڵی هەرەس بردوو. (۲) لێشاو:
(an ~ of words, letters, questions, blows, etc.)

v.i. & v.t. بەسەردا ڕووخان یا هەرەس بردن؛ بەسەردا هاتنەخوارەوە؛ ووروورژم بردن.

avant-garde (å′vän′gård′), ***n.*** پێشڕەو (هونەرمەند)؛ پێشەنگ؛ دەستەی هونەرمەندی پێشڕەو کە شێوازی تازە دادەهێنن.

adj. تایبەتی بە دەستەی هونەرمەندە پێشڕەوەکان؛ تایبەتی بە شێوازی تازەی ئەم هونەرمەندانە.

avarice (av′ə-ris), ***n.*** چاوبرسێتی؛ بە هیچ تێرنەخواردن (مەجان)؛ چاوچنۆکی

avaricious (av′ə-rish′əs), ***adj.*** چاوبرسی؛ چاوچنۆك؛ چاوچلێس؛ بە هیچ تێرنەخۆر

avast (ə-vast′, ə-väst′), ***interj.*** بوەستە!؛ بەس! (کەشتی‌یەوانی).

avatar (av′ə-tär′), ***n.*** (۱) خۆنوواندنی خودایەك لەسەر زەوی لەشێوەی مرۆڤدا (ئاینی هیندۆسی). (۲) پیاوی پیرۆز یا زانا (ئاینی هیندۆسی).
(۳) نموونە: ***(an ~ of stupidity)*** .

avaunt (ə-vônt′, ə-vänt′), ***interj.*** [Archaic]. لاچۆ لەبەرچاوم!؛ بڕۆ!.

ave (ā′vi, ä′vā), ***interj.*** (۱) درووودت لێ بێت؛ سڵاوت لێ بێت؛ ڕۆژباش.
(۲) خواحافیز؛ بە نیازی دیدارت.

n. (۱) درورد؛ سڵاو. (۲) [A-]، درورودی مریەم (خاچ پەرستی).
(۳) [A-]، کاتی ووتنی ئەم درووردە.

Ave Maria (ä′vi mə-rē′ə, ā′vi mə-rī′ə), درورودی خودات لێ بێت ئەی مریەم!.

avenaceous (av′i-nā′shəs), ***adj.*** تایبەتی بە دانەوێڵەیەك کە لە جۆ دەچێت دەدرێت بە ووڵاخی بەرزە.

avenge (ə-venj′), ***v.t.*** (۱) تۆڵەکردنەوە؛ تۆڵەسەندن؛ تۆڵەسەندنەوە:
(to ~ a murder, an insult, etc.)
(۲) تۆڵە بۆ کردنەوە؛ تۆڵە بۆ سەندن؛ تۆڵە بۆ سەندنەوە:
(to ~ one's sister)

v.i. تۆڵەکردنەوە؛ تۆڵەسەندنەوە.

-avenger *(n.)*.

avenge oneself, تۆڵەی خۆ کردنەوە؛ تۆڵەی خۆ سەندنەوە.

avenue (av′ə-nōō′, av′ə-nū′), ***n. Abbr.*** Av; Ave, (۱) شەقام؛ شەقامێکی پان؛ جادە. (۲) (ا) ڕێگەیەك کە ئەم بەرو ئەوبەری دارودرەخت بێت؛ گوزەر. (ب) ڕێگەیەکی تایبەتی وەها کە بچێت بۆ خانووبەرەیەکی ئەختێك دوور لە ڕێگەی گشتی‌یەوە (ئینگلتەرە).
(۳) ڕێباز؛ ڕێگا؛ دەرگا:
(a new ~ of trade; The best ~ to success is hard work.)

aver (ə-vũr′), ***v.t.*** (۱) سوێند لەسەر خواردن (ڕاستی شتێك)؛ چەسپاندن (ڕاستی‌یەك)؛ یەکلایی‌کردنەوە.
(۲) بەڵگە بۆ هێنانەوە (دادگەری)؛ سەلماندن.

average (av′rij, av′ẽr-ij), ***n.*** (۱) تێکڕا (ژمێرە).
(۲) مام ناوەندی؛ ئاسایی:
(Tom's work at school is above the ~ .)

adj. (۱) تێکڕایی؛ تێکڕا:
(What is the ~ temperature in this town during April?)
(۲) مام ناوەندی؛ سادە؛ ئاسایی: ***(He is of ~ intelligence)***
(۳) قەبڵێنراو بە تێکڕا (کەشتی‌یەوانی).

v.i. بەتێکڕایی ئەوەندەکردن یا ئەوەندەبوون:
(The children ~ six years of age.)

v.t. (۱) تێکڕایی لێکدانەوە یا دەرهێنان.
(۲) ئەوەندەکردن یا بوون بە تێکڕا:
(He ~s eight hours of work a day.)
(۳) بەشکردن بەتێکڕایی: ***(They ~d the loss among themselves.)*** .

average out, [Colloq.], (۱) تێکڕایی دەرهێنان یا دۆزینەوە.
(۲) تێکڕابوون لەئەنجامدا.

on the average, بە تێکڕا:
(He works six hours a day, on the average.)

averment (ə-vũr′mənt), ***n.*** (۱) بەڵگە بۆ هێنانەوە (دادگەری)؛ سەلماندن. (۲) یەکلایی‌کردنەوە؛ چەسپاندن.
(۳) شتێکی چەسپێنراو یا سەلمێنراو.

Avernus (ə-vũr′nəs), ***n.*** دۆزەخ (ئەفسانەی ڕۆمانی)؛ جەهەننەم.

averse (ə-vũrs′), ***adj.*** (۱) ڕق لێ بوو؛ قین لێ بوو؛ حەزلێنەکەر؛ بەدڵ نەبوو: ***(to be ~ to hard work)*** .
(۲) لە قەدی ڕووەك یا دارەکە دووربوو (ڕووەکناسی).

aversion (ə-vũr′zhən, ə-vũr′shən), ***n.*** (۱) ڕق؛ قین؛ نابەدڵی؛ حەز لێ نەکردن: ***(She has an ~ to cooking.)*** .
(۲) شتێك یا کەسێکی حەزلێنەکراو یا کەس نەویست.

avert (ə-vũrt′), ***v.t.*** (۱) ڕووکردن بەولاوە؛ ڕوو لێ وەرگێڕان:
(He ~s his glance from ugly things.)
(۲) خۆ لێ لادان؛ نەهێڵان؛ خۆ لێ دوورگرتن:
(to ~ trouble, failure, an accident, etc.)

Aves (ā′vēz), ***n.pl.*** باڵندە (گیانەوەرناسی)؛ توخمی باڵندە.

Avesta (ə-ves′tə), ***n.*** ئاڤێستا: پەرتووکی پیرۆزی زەردەشتەکان.

Avestan (ə-ves′tən), ***adj.*** (۱) ئاڤێستایی.
(۲) تایبەتی بە زمانی ئاڤێستایی.

n. زمانی ئاڤێستایی (کە کۆنترین زمانی هیندۆ-ئەورووپی‌یە).

avian (ā′vi-ən), ***adj.*** تایبەتی بە باڵندە یا مەل؛ باڵندەیی.

aviary (ā′vi-er′i), ***n.*** قەفەزێکی گەورەی باڵندە.

aviate (ā′vi-āt′, av′i-āt′), ***v.t.*** فڕۆکەلێخوڕین؛ فڕۆکەوانی کردن.

aviation (ā′vi-ā′shən, av′i-ā′shən), ***n.*** (۱) زانستی فڕین؛ فڕین؛

فڕۆکەلێخوڕین (۲) فڕۆکە دروستکردن. (۳) فڕۆکەی سەربازی.

aviator (ā′vi-ā′tēr, av′i-ā′tēr), *n.* فڕۆکەچی؛ فڕۆکەوان.

aviatrix (ā′vi-ā′triks, av′i-ā′triks), *n.* فڕۆکەوانی ژن

avid (av′id), *adj.* (۱) (ا) (~ of; ~ for)، برسی (مەجاز)؛ بەپەرۆش:
(~ for adventure)
(ب) چاوبرسی؛ چاوچنۆک؛ چاوتێرنەخۆر.
(۲) بەپەرۆش؛ بەشەوق؛ بەجۆش؛ زۆر حەزلێکەر:
(an ~ sportsman, reader, supporter, etc.)
-avidly *(adv.).*

avidity (ə-vid′ə-ti), *n.* (۱) (ا) چاوبرسێتی؛ بە هیچ تێرنەبوون؛ چاوچنۆکی. (ب) برسێتی (مەجاز). (ج) پەرۆشی؛ جۆش‌وخرۆشی.
(۲) [Rare]، تینی ترشەلۆك (کیمیا).

avifauna (ā′vi-fô′nə), *n.* هەموو باڵندەی ناوچەیەك

avionics (ā′vi-ō′niks), *n.* زانست یا تەکنۆلۆجیای فڕین‌و ئامێری ئەلەکترۆنی فڕین.
-avionic *(adj.).*

avirulent (ā-vir′yoo-lənt, ā-vir′oo-lənt), *adj.* بێ هێزو لاوازو بێ توانایی نەخۆشی تووش کردن (میکرۆب).

avitaminosis (ā-vīt′ə-min-ō′sis), *n.* نەخۆشی‌یەکە هۆی کەمیی ڤیتامینە لە خواردەمەنیدا.

avocado (av′ə-kä′dō, ä′və-kä′dō), *n.* (۱) ئاڤۆکادۆ: میوەیەکی ترۆپیکی ئەمەریکایی پێست گرنج گرنجە ئەوەندەی هەرمێ‌یەکە ناوکێکی گەورەی هەیە. (۲) داری ئەم میوەیە.

avocation (av′ə-kā′shən), *n.* (۱) خولیا؛ شتێکە کەسێك دەیکات بۆ ڕابواردن نەك بۆ پارە. (۲) [Archaic]، پیشە.

avocet (av′ə-set′), *n.* باڵندەیەکی ئاوی لاق درێژی قاچ تەنراوە دەنووکێکی باریك‌و درێژی هەیە سەرەکەی هەڵگەڕاوەتەوە بۆ سەرەوە.

avoid (ə-void′), *v.t.* (۱) بەتاڵ کردنەوە (دادگەری)؛ سڕینەوە.
(۲) خۆ لێ لادان؛ خۆ لێ دوورخستنەوە؛ خۆ لێ پاراستن؛ خۆ لێ تەریك گرتن؛ لێ ڕاکردن؛ سڵ لێکردنەوە؛ لێ تەکینەوە؛ دوورکەوتنەوە:
(to ~ trouble, embarrassment, responsibility, a person, an accident, etc.)

avoidable (ə-void′ə-b′l), *adj.* بەتاڵ دەکرێتەوە؛ خۆی لێ لادەدرێت؛ خۆی لێ دەپارێزرێت.

avoidance (ə-void′əns), *n.* (۱) خۆ لێ لادان؛ خۆ لێ پاراستن؛ خۆ لێ دوورگرتن. (۲) بەتاڵ کردنەوە (دادگەری)؛ سڕینەوە.

avoirdupois (av′ēr-də-poiz′), *n.* (۱) پەیڕەوێکی ئینگلیزی‌و ئەمەریکی‌یە (پاوەنێك بە شانزە " ئاونس " دادەنێت).
(۲) [Colloq.]، قورسی (مرۆڤ).

avoirdupois weight, پەیڕەوی کێشانی ئینگلیزی‌و ئەمەریکی‌یە (شانزە ئاونس " دەکاتە " پاوەنێك‌و دووهەزار پاوەن دەکاتە تەنێك).

avouch (ə-vouch′), *v.t.* (۱) شایەتی بۆ دان (سەرڕاستی، باشی، توانا)؛ گەرەنتی دان؛ کەفالەت کردن. (۲) یەکلاکردنەوە؛ ووتن بەبێ دوودڵی.
(۳) دان پیانان بەئاشکرا؛ پێ لێنان.

avow (ə-vou′), *v.t.* (۱) دان پیانان؛ پێ لێنان؛ ووتن.
(۲) ئاشکراکردن؛ بڵاوکردنەوە؛ دان پیانان بەئاشکرا؛ خۆ ئاشکراکردن:
(He ~ed himself a socialist.)

avowal (ə-vou′əl), *n.* دان پیانانێکی ئاشکرا؛ پێ لێنان

avowed (ə-voud′), *adj.* بەئاشکرا دان پیانەر؛ خۆئاشکراکەر؛ ناسراو *(an ~ Marxist, rebel, enemy, etc.)*.
-avowedly *(adv.).*

avulsion (ə-vul′shən), *n.* (۱) بەزۆر لێکردنەوە؛ لێ دابڕین؛ پچڕاندن؛ بەزۆر لەیەك جیاکردنەوە؛ هەڵپرووسکاندن. (۲) پارچەیەکی بەزۆر لێکراوە یا پچڕێنراو. (۳) (ا) لێ دابڕانی کوتوپڕی پەڵەیەك زەوی لە زەوی‌وزاری کەسێك‌و چوونەسەر زەوی‌وزاری کەسێکی تر، بەڵام مانەوەی لە دەست خاوەنی یەکەمیدا (بەهۆی گۆڕینی ڕێبازی جۆگە). (ب) ڕامالێنی زەوی کەسێك بە باوباران‌و بوونی بە بەشێك لە زەوی‌یەکی تر.

avuncular (ə-vuŋ′kyoo-lēr), *adj.* تایبەتی بە مام یا خاڵ؛ مامانە؛ خاڵانە.

await (ə-wāt′), *v.t.* (۱) چاوەڕێ کردن؛ چاوەڕوان کردن؛ بەتەمابوون:
(to ~ a reply, answer, etc.)
(۲) بۆ ئامادەبوون؛ چاوەڕوان بوون؛ لە ڕێگەدا بوون:
(Death ~s the strongest man.; A hearty welcome ~s you.)

awake (ə-wāk′), *v.t.* (۱) لە خەو هەڵساندن؛ هەڵساندن؛ خەبەرکردنەوە.
(۲) ووریاکردنەوە؛ ڕاپەڕاندن.
(۳) هێنانەوەبیر (ترس، بیرەوەری)؛ زیندووکردنەوە (مەجاز).
v.i. (۱) لە خەو هەڵسان؛ خەبەربوونەوە؛ هەڵسان.
(۲) هۆشیاربوونەوە؛ سەربەرزکردنەوە؛ بزووان.
adj. (۱) لە خەو هەڵساو؛ بەخەبەر؛ هەڵساو. (۲) زیت؛ ووریا؛ قیت.
awake to, (۱) ئاگادارکردن؛ بیرخستنەوە؛ پێ زانین.
(۲) ئاگا لێ بوون؛ ئاگادار؛ بەئاگا.

awaken (ə-wāk′ən), *v.t.* (۱) لە خەو هەڵساندن؛ خەبەرکردنەوە.
(۲) ڕاپەڕاندن؛ ووریاکردنەوە؛ ئاگادارکردنەوە؛ بزوواندن.
v.i. لە خەو هەڵسان؛ هەڵسان؛ خەبەربوونەوە.

awakening (ə-wāk′ən-iŋ), *n.* (۱) لە خەو هەڵسان؛ خەبەربوونەوە؛ هەڵسان. (۲) بزووتنەوە (هەستی ئاینی، نەتەوایەتی... هتد)؛ ووریابوونەوە
adj. (۱) لە خەو هەڵساو؛ بەخەبەر.
(۲) لە خەو هەڵسێن؛ خەبەرکەرەوە؛ ووریاکەرەوە؛ بزوێن.

award (ə-wôrd′), *v.t.* (۱) پێدان (دادگەری)؛ بۆ بڕینەوە (بڕاردن):
(The plaintiff was ~ed his damages.)
(۲) خەڵات کردن؛ پێدان (خەڵات)؛ پێ بەخشین:
(We ~ a prize for the best essay.)
n. (۱) بڕیار (دادگا). (۲) خەڵات؛ بەخشیش؛ پاداشت.

aware (ə-wâr′), *adj.* ئاگادار؛ بەئاگا؛ ووریا؛ شارەزا؛ بزان؛ چاوکراوە. (گەلێك جار " of " ی لەگەڵدایە " aware of "):
(~ of the situation; ~ of their limitations; He is ~ .)

awareness (ə-wâr′nis), *n.* ئاگا؛ هۆش؛ هۆشیاری؛ زانین؛ شارەزایی.

awash (ə-wäsh′, ə-wôsh′), *adv. & adj.* (۱) ئاو دایپۆشیوە؛ ئاوی لێ هەڵنیشتووە؛ نوقوم بووە لە ئاودا. (۲) ئاو ڕای مالیوە؛ ئاوبردوو.
(۳) سەرئاوکەوتوو.

away (ə-wā′), *adv.* (۱) دوور لە؛ بۆ دوور: *(He ran ~.)* .
(۲) زۆر (لە دواوە): *(~ behind)* .
(۳) بەلادا: *(The land dropped ~.)* .
(٤) بەولاوە؛ بەولادا: *(Turn your eyes ~.)* .
(٥) پێدان؛ ئاشکراکردن: *(Don't give ~ the secret.)* .
(٦) نەمان: *(The sound faded ~.)* .
(٧) یەکسەر؛ هەر ئێستا: *(Fire ~.)* .
(٨) بەبێ وەستان؛ بێ ووچان: *(He worked ~ all night.)* .
adj. (۱) نادیار؛ لێرە نی‌یە؛ ڕۆیشتووە: *(He is ~.)* .
(۲) دوور؛ لە (ئەوەندە) دوورەوە: *(a mile ~.)* .
interj. (۱) لاچۆ لەبەرچاوم!؛ بڕۆ!. (۲) با بڕۆین.
away with, (۱) بردن؛ لابردن.
(۲) بڕۆ!؛ لاچۆ!؛ لاچۆ لەبەرچاوم!: *(Away with you!)* .
do away with, (۱) لابردن؛ نەهێشتن؛ دوایی پێ هێنان:
(to do away with unnecessary formalities.)
(۲) کوشتن؛ سەر بە گۆمدا کردن.
give away, بەخشین؛ بە دیاری دان؛ بە خۆڕایی دان.

awe (ô), *n.* (۱) سام؛ ترس؛ سام‌و ترس‌و ڕێز (بۆ کەسێك یا شتێك)؛ شکۆ: *(We stood in ~ of him.)* .

(۲) [Obs.]: ترسێکی زۆر.

v.t. سام لێ نیشتن؛ ترسان.

stand (or be) in awe of, سام لە دڵدا بوون بۆ؛ سام لێ نیشتن.

aweather (ə-weth′ẽr), ***adv. & adj.*** بەرەو با؛ ڕووەو با.

aweigh (ə-wā′), ***adj.*** لە بنی ئاو دا ـ لە زەوی نەکەوتووە (لەنگەر).

aweless (ô′lis), ***adj.*** بێ سام؛ بێ ترس؛ بێ شکۆ.

awesome (ô′səm), ***adj.*** (۱) بەسام؛ سامناک؛ بەشکۆ:

(an ~ sight)

(۲) سام لێ نیشتوو؛ ترس لێ نیشتوو.

awe-stricken (ô′strik′n), ***adj.*** سام لێ نیشتوو.

awe-struck (ô′struk′), ***adj.*** سام لێ نیشتوو.

awful (ô′fool), ***adj.*** (۱) بەسام؛ سامناک؛ سامدار.

(۲) تۆقێنەر؛ جەرگبڕ؛ زراوبەر.

(۳) [Colloq.]: (ا) خراپ؛ ناپەسەند: ***(an ~ joke; an ~ manners)*** .

(ب) زۆر؛ نێجگار: ***(an ~ bore)*** .

awfully (ô′fool-i), ***adv.*** (۱) بەسامەوە؛ سامناکانە؛ بەترسەوە.

(۲) [Colloq.]: زۆر؛ نێجگار زۆر:

(~ late; an ~ pretty dress; an ~ nice person)

awhile (ə-hwīl′), ***adv.*** تاوێك؛ بۆ تاوێك؛ بۆ ماوەیەکی کەم.

awkward (ôk′wẽrd), ***adj.*** (۱) گەلحۆ؛ گێل؛ ناقۆلا؛ حۆل؛ نالەبار؛ ناکارامە ***(an ~ person)***

(۲) قەبە؛ ناقۆلا؛ بەئاسانی بەکارناهێنرێت: ***(an ~ tool)*** .

(۳) ناخۆش؛ نارەحەت: ***(an ~ position)*** .

(٤) نابەجێ؛ ناپەسەند؛ لە جێی خۆیدا نییە؛ ناشرین؛ خراپ:

(an ~ remark)

(٥) مایەی تەریق بوونەوەیە: ***(an ~ situation)*** .

-awkwardly ***(adv.)***; **awkwardness** ***(n.)***.

awkward age, هەرزەکاری؛ تەمەنی هەرزەکاری؛ هەرزەیی.

awl (ôl), ***n.*** درەوشە؛ درەوش.

awless (ô′lis), ***adj.*** = aweless.

awn (ôn), ***n.*** قەلاس؛ پڕژی گەنمو جۆو جۆداس.

awning (ôn′iŋ), ***n.*** چەتری سەر دەرگاو پەنجەرە.

awoke (ə-wōk′), *past tense and p.p. of* **awake.**

awoken (ə-wōk′ən), *obsolete p.p. of* **awake.**

awry (ə-rī′), ***adv. & adj.*** (۱) لار؛ خوار؛ چەوت.

(۲) بەهەڵەداچوو؛ هەڵە؛ تێکچوو؛ شێواو؛ سەرنەگرتوو؛ ژێرکەوتوو:

(Our plans went ~ .)

ax, axe (aks), ***n.*** تەور

v.t. بە تەور داپاچین؛ بە تەور بڕینەوە.

get the ax, (۱) [Colloq.]، سەربڕان (مرۆڤ).

(۲) [Slang]، لە نێش دەرکران؛ لەکارخران.

have an ax to grind, [Colloq.], مەبەستی تایبەتی خۆی هەیە بۆیە ئەوەندە گوێ بە مەسەلەکە دەدات؛ داخ لە دڵ

axes (ak′sēz), ***n.*** *plural of* **axis.**

axes (ak′siz), ***n.*** *plural of* **ax.**

axial (ak′si-əl), ***adj.*** (۱) تەوەرەیی؛ وەك تەوەرە.

(۲) وەك تەوەرە لێهاتوو. (۳) بەدەور یا تەنیشتی تەوەرەدا.

axil (ak′sil), ***n.*** گۆشەی نێوان گەڵا و لقەکەی یا لق و ئەو قەدەی کە لێی جیابووەتەوە.

axilla (ak-sil′ə), ***n.*** (۱) بن باڵ؛ بن باخەڵ؛ بن قۆڵ. (۲) **axil** .

axillar (ak′sə-lẽr), ***adj.*** = axillary.

n. پەڕی بن باڵی باڵندە.

axillary (ak′sə-ler′i), ***adj.*** (۱) تایبەتی بە بن باڵ یا بن قۆڵ.

(۲) تایبەتی بە گۆشەی نێوان گەڵاو لقەکەی یا لقێك و ئەو قەدەی کە لێی جیابووەتەوە.

n. = axillar.

axiology (ak′si-ol′ə-ji), ***n.*** زانستی بنچینەی بایەخ و بایەخ پێدان و هەڵسەنگاندن لە ژیانی کۆمەڵایەتی و ئاینی و جوانی ناسی و ڕەووشتدا (فەلسەفە).

axiom (ak′si-əm), ***n.*** (۱) ڕاستییەکی بەڵگەنەویست؛ وتەیەکی بەڵگەنەویست. (۲) بەڵگەنەویست (بیرکاری).

(۳) دەستوور یا ڕێڕەوێکی گشتی و چەسپاو؛ ڕاستییەکی پەسەندکراو.

(٤) درووشم. (٥) قسەی نەستەق.

axiomatic (ak′si-ə-mat′ik), ***adj.*** (۱) بەڵگەنەویست؛ تایبەتی بە ڕاستییەکی بەڵگەنەویست؛ دیار:

(It is ~ that a whole is greater than any of its parts.)

(۲) پڕە لە قسەی نەستەق؛ پڕە لە ڕاستی بەڵگەنەویست.

-axiomatically ***(adv.)***.

axis (ak′sis), ***n.*** (۱) تەوەرە؛ تەوەر: ***(the ~ of a planet)*** .

(۲) پەیمان (نێوان وڵاتان). (۳) [-A]، پەیمانی نێوان ئەڵمانیاو ئیتاڵیاو لەدواییدا یابان لە جەنگی جیهانیی دووەمدا.

(٤) (ا) بڕبڕەی دووەمی مل. (ب) بڕبڕەی پشت. (٥) قەد (درەخت، ڕووەك).

the Axis, پەیمانی نێوان ئەڵمانیاو ئیتاڵیاو یابان لە جەنگی جیهانیی دووەمدا.

axle (ak′s'l), ***n.*** (۱) تەوەر؛ تەوەرە؛ ستوونێکە ڕەوڕەوەی ئوتومبیل یا عەرەبانە بەیەك دەگەیەنێت و لەسەری دەخولێنەوە؛ ئەکسل.

(۲) **axletree** .

axletree (ak′s'l-trē′), ***n.*** ئەکسل؛ تەوەرەیەکە ڕەوڕەوەی ئوتومبیل بەیەك دەگەیەنێت و لەسەری دەخولێنەوە.

axman (aks′mən), ***n.*** دارکەر.

axolotl (ak′sə-lot′'l), ***n.*** گیاندارێکە لە قۆڕی دەچێت (گۆشتەکەی دەخورێت).

ay (ā), ***adv.*** [Archaic], هەمیشە.

ay, aye (ı), ***adv. & n.*** بەڵێ؛ ئا.

ay (ā), ***interj.*** ئای؛ ئاخ؛ ئاه.

aye (ī), ***adv.*** بەڵێ؛ ئا.

n. بەڵێ (دەنگدان)؛ دەنگی پەسەندکردن (دەنگدان):

(The ~s have it.)

aye-aye (ī′ī′), ***n.*** گیاندارێکە لە توخمی مەیموونە.

azalea (ə-zāl′yə), ***n.*** ئەزێلیا؛ گوڵە ئەزێلیا.

azimuth (az′ə-məth), ***n.*** کەوانەی نێوان لووتکەو ئاسۆ (ئاسمان–ناسی)؛ سەمت.

azo (az′ō, ā′zō), ***adj.*** نایترۆجینی تێدایە (کیمیا).

azo- (az′ō, ā′zō), پێشگرێکە بەمانای: نایترۆجین.

azoic (ə-zō′ik), ***adj.*** (۱) ژیانی تێدا نابێت؛ بێ ژیان.

(۲) [-A]، تایبەتی بە چەرخی پێش دەستپێکردنی ژیان (زەمینزانی).

azonic (ā-zon′ik), ***adj.*** تایبەتی نییە بە ناوچەیەك بەڵکو بە هەموو ناوچەیەك؛ هی یەك ناوچە نییە.

azote (az′ōt, ə-zōt′), ***n.*** ئازۆت؛ نایترۆجین.

azoth (az′oth), ***n.*** جیوە (کیمیا).

azotize (az′ə-tīz′), ***v.t.*** نایترۆجین تێکەڵاوکردن؛ نایترۆجین لێدان؛ نایترۆجین تێکردن.

Azrael (az′ri-əl), ***n.*** عیزرائیل؛ فریشتەی گیان کێشان.

Aztec (az′tek), ***n.*** (۱) ئازتێك؛ ئازتێکی؛ ئازتێکییەك (ئازتێك گەلێکی پێشکەوتوو بوون فەرمانڕەوایی مەکسیکیان دەکرد هەتا ئیسپانییەکان داگیریان کرد لە ساڵی ۱۵۱۹ دا). (۲) زمانی ئازتێکی.

adj. ئازتێکی (گەل، زمان، کلتوور... هتد).

-Aztecan ***(adj.)***.

azure (azh′ẽr, ā′zhẽr), ***adj.*** شین؛ شینی ئاسمانی؛ وەك سایەقەی ساماڵ.

n. (١) شینی ئاسمانی؛ شین. (٢) [Poetic] ، ئاسمانی شین.
azurite (azh′ə-rīt′), *n.* بەردێکی بەنرخی شینە.
azygous (az′i-gəs), *adj.* تاک (زیندەوەرزانی)؛ تەنها؛ ئەندامی تاک.

B b

B, b (bē), *n.* (١) تیپی دووەمی ئەلف‌وبێی ئینگلیزی‌یە.
(٢) دەنگی ئەم تیپە " بێی "
adj. دووەم، پلە، ڕیز.
B (bē), *n.* (١) شتێك كە لە تیپی " B " بكات. (٢) دووەم (كەس، شت).
(٣) ژمارە (٢٠٠) ی ڕۆمانی.
(٤) (ا) نمرەیەكی قوتابی‌یە كە " باش " دەگەیەنێت:
(He has a "B" in history.)
(ب) قوتابی‌یەك كە ئەم نمرەیە وەردەگرێت.
(٥) نۆتەی مۆسیقا
adj. مام ناوەندی؛ نارنجی.
B.A.; A.B., = Bachelor of Arts., بڕوانامەی بەكالۆریۆسی هونەرو ئەدەبیات (كە زانستە مرۆڤایەتی‌یەكان دەگرێتەوە).
baa (bä), *n.* باعەباع (مەڕ، بزن، كارو بەرخ).
v.i. باعەباع كردن.
Baal (bā'əl, bāl), *n.* (١) بال: خودای ڕۆژ یا ئاژەڵو پیت لەلای كەنعانی‌و فینیقی‌یەكان. (٢) بت
babbitt (bab'it), *n.* بابت: جۆرە كانزایەكە
babbitt, Babbitt (bab'it), *n.* بابت. پیشەسازێكی مێشك تەسكی تێنەگەیشتووی خۆپەرستی چاوبرسی؛ هەركەسێكی وەها.
babbittry, Babbittry (bab'it-ri), *n.* چاوبرسێتی‌و مێشك- تەسكی‌و نەخوێندەواری‌و خۆپەرستی‌و گوێ نەدان بە هونەرو ڕۆشنبیری.
babble (bab''l), *v.i.* (١) گڕوگاڵ كردن
(٢) زۆر ووتن؛ قسەی هیچ‌وپووچ‌و منداڵانە كردن: *(She always ~s.)* .
(٣) خوڕەخوڕهاتن (ئاو).
v.t. (١) قسەی هەلەق‌ومەلەق كردن؛ زۆر ووتن. (٢) نهێنی دركاندن.
n. (١) گڕوگاڵ. (٢) قسەی بێ تام‌و هیچ‌وپووچ؛ دەم بەیەكدادان.
(٣) خوڕەخوڕی ئاو.
babe (bāb), *n.* (١) منداڵی ساوا یا كۆرپە؛ منداڵ.
(٢) كەسێكی ساویلكە؛ كەسێكی بێ دەسەڵات‌و لێنەهاتوو.
(٣) [Slang]، كچ؛ كچێكی جوان؛ بەرخ.
Babel (bā'b'l, bab''l), *n.* (١) بابل: شاری بابل.
(٢) خانوو یا بورجێكی زۆر بەرز. (٣) پیلانێكی نەكردەنی.
(٤) [b-]، (ا) گەڕەلاوژێ. (ب) گەڕەلاوژێ خانە.
babirusa (bab'i-rōō'sə, bä'bi-rōō'sə), *n.* بەرازی هیندی (كە- دوو شفرەی هەیە وەك شاخ بە پشتدا چەمیونەتەوە)؛ یەكانەی هیندی.

baboon (ba-bōōn', bə-bōōn'), *n.* (١) بابوون: جۆرە مەیموونێكی گەورەی ئەفەریقایی‌یە سەری زل‌و كلكی كورتە لووت‌و ددانی لە هی سەگ دەچێت. (٢) [Slang]، كەسێكی لە مەیموون چوو؛ كەسێكی ناشرین یا كێوی‌و كەرتڕو نەزان؛ سەگسار.
baboonery (ba-bōōn'ēr-i, bə-bōōn'ēr-i), *n.* ڕەووشت‌و- كردەوەی مەیموونانە.
babu, baboo (bä'bōō), *n.* (١) نازناوێكی هیندی‌یە وەك " بەگ "، " ئەفەندی " یا " جەناب " . (٢) هیندی‌یەك كە نەختێك خوێندەواری ئینگلیزی هەبێت (لەڕووی سووكی‌یەوە). (٣) میرزا یا نووسەرێكی فەرمانگەی هیندی كە نەختێك ئینگلیزی بزانێت
babushka (bə-boosh'kə), *n.* سەرپۆش.
baby (bā'bi), *n.* (١) منداڵی شیرەخۆرە؛ منداڵی ساوا یا كۆرپە؛ منداڵ.
(٢) كەسێك كە ڕەووشت‌و كردەوەی منداڵانە دەنوێنێت؛ كەسێكی دەستەپاچە، ترسنۆك، یا هیچ لێنەهاتوو. (٣) گەنجترین یا بچووكترین ئەندامی كۆمەڵێك.
(٤) [Slang]، كچ؛ كچ یا ژنێكی گەنج‌و جوان؛ بەرخ.
adj. (١) هی منداڵی كۆرپە یا ساوا؛ هی منداڵ: *(a ~ carriage)* .
(٢) منداڵانە؛ زۆر گەنج: *(a ~ face)* .
(٣) بچووك؛ بچكۆلە. (٤) منداڵانە (ڕەووشت، كردەوە).
v.t. نازكێشان؛ بەدەمەوەدان؛ دڵنەوایی زۆر كردن؛ لاواندنەوە:
(to ~ someone; Don't ~ him too much.)
baby buggy, عەرەبانەی منداڵ.
baby farm, شوێنی بەخێوكردنی منداڵ بە كرێ (لەڕووی سووكی‌یەوە).
babyhood (bā'bi-hood'), *n.* (١) كۆرپایەتی؛ كاتی كۆرپایەتی؛ ساوایەتی. (٢) كۆرپەكان؛ كۆرپە.
babyish (bā'bi-ish), *adj.* (١) لە كۆرپە دەچێت؛ لە منداڵی ساوا دەچێت. (٢) ترسنۆك‌و منداڵانە.
Babylon (bab''l-ən, bab'i-lon'), *n.* (١) شاری بابل؛ بابل.
(٢) شارێكی گەورە كە بە كەیف‌و ڕابواردن‌و خۆش گوزەرانی‌و خراپە ناسرابێت.
Babylonia (bab''l-ō'ni-ə), *n.* ئیمپراتۆریەتی بابل.
Babylonian (bab''l-ō'ni-ən), *adj.* (١) بابلی؛ هی بابلی‌یەكان.
(٢) تایبەتی بە ئیمپراتۆری‌یەتی بابلی. (٣) بەد؛ بەدخواز؛ بەدكار.
n. (١) بابلی؛ كەسێكی بابلی. (٢) بابلی؛ زمانی بابلی.
baby-sit (bā'bi-sit'), *v.i.* منداڵ ژێركردن؛ لەلەیی كردنی منداڵ؛ ئێشكگرتنی منداڵ.
baby sitter, لەلە؛ لەلەی منداڵ؛ منداڵ ژێركەر؛ ئێشكگری منداڵ.
baccalaureate (bak'ə-lô'ri-it), *n.* (١) بڕوانامەی بەكالۆریۆس (هی زانست یا ئەدەبیات). (٢) ووتاری خواحافیزی (لە ئاهەنگی دەرچوونی قوتابیانی زانكۆدا).
baccate (bak'āt), *adj.* (١) لە تووترك، شاتوو، یا شلیك دەچێت.
(٢) تووترك، شاتوو، یا شلیك دەگرێت.
Bacchae (bak'ē), *n.pl.* (١) دۆستە ئافرەتەكانی " باكۆس " خودای مەی‌و مەی خواردنەوە (ئەفسانەی یۆنانی‌و ڕۆمانی). (٢) ئافرەتە " باكۆس " پەرستەكان (ئەفسانەی یۆنانی‌و ڕۆمانی).
Bacchanal (bak'ə-n'l, bak'ə-nal'), *n.* (١) " باكۆس " پەرست.
(٢) مەی خۆر؛ هەمیشە سەرخۆش؛ مەست.
(٣) ئاهەنگ‌و زەماوەند (بەتایبەتی هی مەی خواردنەوەو ڕابواردن).
(٤) سەمایەك كە بۆ " باكۆس " بكرێت؛ گۆرانی‌یەك كە بە " باكۆس " دا هەڵدرابێت.
adj. (١) تایبەتی بە " باكۆس " و پەرستنی. (٢) خواردنەوە (مەی).
Bacchanalia (bak'ə-nā'li-ə, bak'ə-nāl'yə), *n.pl.* (١) - ئاهەنگێكی ڕۆمانی كۆنە بە یادی " باكۆس " ەوە دەگێڕرا.
(٢) [b-]، ئاهەنگێكی مەی خواردنەوەو بەرەڵایی.
Bacchanalian (bak'ə-nā'li-ən, bak'ə-nāl'yən), *adj.* - (١) هی " باكۆس " پەرستەكان؛ هی ئاهەنگی " باكۆس " .
(٢) سەرخۆش‌و بەلەسەبوو؛ بەرەڵا؛ تایبەتی بە كەیف‌و ڕابواردن.

n. کەسێکی مەست؛ شەیدا؛ سەرخۆش.

bacchant (bak'ənt), *n.* (١) " باکۆس " پەرستێك.
(٢) سەرخۆشێکی بەرەڵا
adj. (١) " باکۆس " پەرست. (٢) مەی خۆر.

bacchante (bə-kan'ti, bə-kant', bak'ənt), *n.* (١) ئافرەتی - " باکۆس " پەرست. (٢) ئافرەتی مەی خۆر.

bacchantic (bə-kan'tik), *adj.* تایبەتی بە " باکۆس " پەرستان و مەی خۆران

Bacchic (bak'ik), *adj.* (١) تایبەتی بە " باکۆس " و پەرستنی.
(٢) [b-]. سەرخۆش؛ بەرەڵا؛ ئاهەنگی.

Bacchus (bak'əs), *n.* باکۆس: خودای مەی و کەیف و ڕابواردن (ئەفسانەی یۆنانی و ڕۆمانی).

bacciferous (bak-sif'ēr-əs), *adj.* تووترك، شاتوو، یا شلیك دەگرێت.

bacciform (bak'si-fôrm'), *adj.* لە تووترك. شاتوو. یا شلیك دەچێت

bach (bach), *v.i.* [Slang], بە زوگورتێتی ژیان؛ بە تەنها ژیان.

bachelor (bach'ə-lēr, bach'lēr), *n.* (١) سوارچاکێکی گەنج کە لەژێر سایەی سوارچاکێکی گەورەو ناودارا کاری دەکرد.
(٢) هەڵگری بڕوانامەی بەکالۆریۆس. (٣) ڕەبەن؛ زوگورتی؛ کوڕ.

bachelor-at-arms (bach'ə-lēr-ət-ärmz'), *n.* (ژمارە یەکی ووشەی پێشوو ببینە).

bachelor girl, [Colloq.], ئافرەتی شوونەکردوو؛ ئافرەتی زوگورتی؛ کچ.

bachelorhood (bach'ə-lēr-hood', bach'lēr-hood'), *n.* ڕەبەنی؛ زوگورتێتی.

Bachelor of Arts, (١) بڕوانامەی بەکالۆریۆسی ئەدەبیات.
(٢) وەرگر یا هەڵگری ئەم بڕوانامەیە.

Bachelor of Science, (١) بڕوانامەی بەکالۆریۆسی زانیاری؛ بەکالۆریۆسی زانست. (٢) وەرگر یا هەڵگری ئەم بڕوانامەیە.

bachelor's-button (bach'ə-lērz-but''n, bach'lērz-but''n), *n.* ڕووەکێکە گوڵەکەی لە قۆپچە دەچێت.

bachelorship (bach'ə-lēr-ship', bach'lēr-ship'), *n.* = **bachelorhood.**

bacillar (bə-sil'ēr, bas''l-ēr), *adj.* (١) لە شیش یا داردەست دەچێت (میکرۆب) (٢) تایبەتی بە میکرۆبی " باسیل " کە لە داردەست یا چیلکە دەچێت.

bacillary (bas''l-er'i, bə-sil'ēr-i), *adj.* = bacillar.

bacillus (bə-sil'əs), *n.* (*pl.* **bacilli**), (١) باسیل: بەکتریایەکە لە شیش یا داردەست دەچێت و زنجیرە دەبەستێت.
(٢) (*pl.*). هەر بەکتریایەك کە نەخۆشی تووش بکات.

back (bak), *n.* (١) پشت (لەش).
(٢) بڕبڕەی پشت؛ بڕبڕاگە یا مووڕەغەی پشت.
(٣) پشت (کورسی): *(the ~ of a chair)* .
(٤) پشتەوە (جل‌وبەرگ، زین). (٥) هێز؛ توانا.
(٦) پشتەوەی شت. (٧) ئەودیو.
(٨) دیوی بەکارنەهێنراوی شت؛ پشت: *(the ~ of the hand)* .
(٩) دیوی ناوەوەی قوماش. (١٠) بەرگی پەڕتووك؛ پشت (پەڕتووك، پەڕاو).
(١١) یاریکەری دوای ڕیزی پێشەوە (فوتبۆڵی ئەمەریکی).
adj. (١) پشتەوە؛ دواوە؛ هی پشتەوە: *(a ~ door)* . (٢) دوور.
(٣) (ا) هی ڕابوردوو نەدراو (مووچە، کرێ): *(~ pay)* .
(ب) هی پێشوو یا ڕابوردوو: *(the ~ issues of a magazine)* .
(٤) بۆ دواوە (مەلە) *(a ~ stroke)* .
(٥) لە بەشی دواوەی دەمدا دەبێژرێت (دەنگزانی).
adv. (١) لەدواوە؛ لەپشتەوە؛ بەرەودوا. (٢) بەرەو شوێنی پێشوو.
(٣) بەرەو دۆخی جاران؛ بەرەو باری پێشوو. (٤) بەرەو کاتی ڕابوردوو.
(٥) بەدەستەوەنەدان؛ شاردنەوە؛ پێ نەدان: *(to hold ~ information)* .
(٦) تۆڵەکردنەوە؛ هەق کردنەوە: *(to pay one ~)* .
(٧) دانەوە (قەرز): *(to pay ~ a loan, debt, etc.)* .
v.t. (١) (**~ up**)، گەڕاندنەوە بۆ دواوە: *(to ~ up a car)* .
(٢) (**~ up**)، پاڵپشتی کردن؛ لایەنگری کردن؛ پشتیوانی کردن: *(to ~ up someone in a fight, project, etc.)*
(٣) سواربوون.
(٤) گرەو لەسەرکردن: *(to ~ a horse in a race)* .
(٥) پشت بۆ درووستکردن. (٦) پشت ئیمزاکردن (چەك).
(٧) وەك پشت وابوون بۆ.
v.i. (١) (**~ up**)، گەڕانەوە بۆ دواوە: *(The car was ~ing up when it hit her.)*
(٢) وەرگەڕانەوە (با).

back and forth, (١) چوون و هاتن. (٢) لەم سەرەوە بۆ ئەوسەر.
back down, [Colloq.], دەست هەڵگرتن لە داوایەك؛ وازهێنان؛ چاوشکان؛ پاشگەزبوونەوە؛ کشانەوە.
back off, [Colloq.], خۆکشانەوە (پەیمان)؛ پەیمان شکاندن؛ پاشگەزبوونەوە؛ پەشیمان بوونەوە.
back out, [Colloq.], خۆکشانەوە (پەیمان)؛ پەیمان شکاندن.
back up, پشتگیری کردن؛ لایەنگری کردن.
be (flat) on one's back, لەناو جێگەدا کەوتن؛ نەخۆش بوون و لەناو جێگەدا مانەوە؛ پەککەوتن.
behind one's back, لەپاش ملە؛ بە دزی کەسەکە خۆیەوە: *(You shouldn't talk about people behind their back.)*
break one's back, پشت شکاندن (بە ئیش پێکردنی زۆر یا بە شەڕ).
get off one's back, لەکۆڵ بوونەوە؛ ئیتر وازلێهێنان؛ بەرۆك بەردان: *(Please, get off his back.)*
go back on, [Colloq.], (١) خۆکشانەوە (پەیمان)؛ پەیمان شکاندن.
(٢) ناپاکی لەگەڵ کردن؛ پشت بەردان.
turn one's back on, (١) پشت تێکردن (لە ڕق یا تووڕەییدا).
(٢) پشت بەردان؛ ناپاکی لەگەڵ کردن؛ دەست لێ بەردان؛ پشت لێ هەڵکردن: *(He turned his back on his children.)*
with one's back to the wall, گرانە کونەوەو ڕێی دەربازبوون لێ - گیران؛ ڕێی دەرچوون یا دەربازبوون نەبوون؛ بێ چارە؛ چارە نەمان.

backache (bak'āk'), *n.* پشت ئێشە؛ ئازاری پشت.

backbite (bak'bīt'), *v.t. & v.i.* بەدگۆیی کردن لەپاش ملە؛ لەپاش ملە خراپە ووتن.
n. بەدگۆیی لەپاش ملە؛ خراپە ووتن لەپاش ملە.

backboard (bak'bôrd', bak'bōrd'), *n.* (١) تەختەی پشتەوەی شتێك. (٢) تەختەی پشت ئەڵقەی تۆڕی یاری باسکە.

backbone (bak'bōn'), *n.* (١) بڕبڕەی پشت؛ بڕبڕاگەی پشت.
(٢) کۆڵەکە؛ بڕبڕە: *(Young men are the ~ of the country.)* .
(٣) ئازایی؛ چاونەترسی؛ وورە؛ پڕکێشی: *(a man without ~)* .
-backboned *(adj.).*

backbreaking (bak'brāk'iŋ), *adj.* پشت شکێن (کار)؛ زۆر گران یا قورس (ئیش).

backdoor (bak'dôr', bak'dōr'), *adj.* (١) هی دەرگای پشتەوە؛ دەرگای دواوە. (٢) نهێنی؛ دزی؛ بەدزییەوە.

backdrop (bak'drop'), *n.* (١) پەردەی پشت شانۆ؛ دیمەنی پشت شانۆ. (٢) باری دەوروبەر.

backed (bakt), *adj.* پشتدار؛ پشتی هەیە: *(a low- ~ chair)* .

backer (bak'ēr), *n.* (١) پشتیوان؛ پاڵپشت؛ لایەنگر.
(٢) گرەوکەر؛ پارەدانەر بۆ گرەو (زۆرانبازی، پێشبڕکێ).

backfall (bak'fôl'), *n.* (١) بە پشتدا کەوتن. (٢) بە پشتدا کەوتوو.

(٣) لەسەر پشت کەوتن و درێژبوون (زۆرانبازی).

backfield (bak′fēld′), *n.* (١) یاریکەرانی پشتەوە (یاری فوتبۆل).
(٢) شوێنی یاریکەرانی پشتەوە (یاری فوتبۆل).

backfire (bak′fīr′), *n.* (١) ئاگرێکی بچووکە بەردەدرێتەوە لە دەشتدا بۆ ئاگربڕکردنی ئاگرێکی گەورەتر بە سووتاندنی بەردەمەکەی.
(٢) سووتاندنی بەنزین لەپێش کاتی خۆیدا (مەکینەی ئۆتۆمبیل).
(٣) تەقینەوەی ئەگزۆسی ئۆتۆمبیل.
(٤) تەقینەوەی پشتی تفەنگ.

v.i. (١) بەردانەوەی ئاگرێکی بچووک لە دەشتێکدا بۆ ئاگربڕکردنی ئاگرێکی گەورەتر بە سووتاندنی بەردەمەکەی. (٢) تەقینەوە (مەکینەی ئۆتۆمبیل).
(٣) ئەنجامی خراپ دان بەپێچەوانەی چاوەڕوان کراوەوە: ***(His plan ~d.)*** .

backformation (bak′fôr-mā′shən), *n.* وشەیەکە وەرگیراوە لە وشەیەکی ترەوە بەڵام ئەم لە سەرچاوەی ئەو دەچێت.
(بۆ نموونە وشەی " **burgle** " لە " **burglar** " مەوە).

backgammon (bak′gam′ən), *n.* یاری تاوڵە؛ نەرد

background (bak′ground′), *n.* (١) پشتی دیمەن؛ دواوەی دیمەن یا وێنە. (٢) دەوروبەر؛ دەوروپشت.
(٣) دواوە؛ پشتەوە؛ شوێنی ناگرنگ (کە زۆر لەبەرچاو نەبێت):
(He stays in the ~ .)
(٤) بناغە؛ بنچینە؛ ڕابوردوو؛ ڕابوردووی کەسێک و خوێندن و شارەزایی و پیشەی:
(What is his ~ ?; She has the right ~ for this job.)
(٥) بنچینە (مەسەلە، باس): ***(Give me the ~ of the problem.)*** .
(٦) ئەو مۆسیقایەی لەگەڵ فیلم، شانۆگەری، یا بەرنامەیەکی ڕادیۆ یا تەلەفزیۆندا لێ دەدرێت: ***(The ~ music was appropriate.)*** .

backhand (bak′hand′), *n.* (١) نووسینی بە پشتدا شکاوە.
(٢) لێدانێکی تۆپ بە پشتی دەست (یاری تەنس).

adj. & adv. بە پشتی دەست لێدراو (تەنس).

backhanded (bak′han′did), *adj.* (١) بە پشتی دەست لێدراو (تەنس). (٢) بە پشتدا شکاو (نووسین).
(٣) بەتەوسەوە یا بەگاڵتەوە ئافەرین کردن: ***(a ~ compliment)*** .
(٤) ناقۆڵا

backhouse (bak′hous′), *n.* ئاودەستی حەوشە، واتە لەناو- خانووەکەدا نییە

backing (bak′iŋ), *n.* (١) پاڵپشت (٢) پشتیوانی؛ لایەنگری؛ پاڵپشتی.
(٣) لایەنگران؛ پاڵپشتان؛ پشتیوانان.

backlash (bak′lash′), *n.* (١) گەڕانە دواوەی کوتوپڕو توند.
(٢) ئاڵۆسکان (قولاپی ڕاوەماسی)؛ گرێ خواردن
(٣) یاری کردن و تەقەتەق کردنی پارچەی لەقی مەکینەیەک.
(٤) پاشەلەقە (ڕووداوی کۆمەڵایەتی)؛ ئەنجامی توندوتیژی خراپ (کاری- کۆمەڵایەتی
(There was a strong ~ to the government's desegregation efforts.)

backlog (bak′lôg′, bak′log′), *n.* (١) بڕەدارێکی گەورەی پشت ئاگردانێک (٢) کاری نەکراو؛ کۆمەڵە نیشی نەکراو لەکاتی خۆیدا.
(٣) قایمەکاری

back number, (١) ژمارەیەکی کۆن (گۆڤار).
(٢) [Colloq.]، کەسێکی کۆنەپەرست؛ شتێکی کۆنەباو یا باونەماو.

back order, خواستێکی جێبەجێ نەکراو (بازرگانی).

backpack (bak′pak′), *n.* توورەکەی شان؛ کۆڵ.

back pay, مووچەی نەدراو لەکاتی خۆیدا.

backrest (bak′rest′), *n.* پشتی؛ پاڵپشت.

back road, لاڕێ؛ کوێرەڕێ.

back seat, (١) جێی دواوە؛ جێی پشتەوە.
(٢) [Colloq.]، جێیەکی لەبەرچاو نەبوو یا ناگرنگ.

back-seat driver, کەسێکی خۆهەڵقورتێنەر لە کاروباری خەڵکدا.

backset (bak′set′), *n.* (١) نشوستی؛ نەهامەتی؛ نەمات. (٢) گێژاو.

backsheesh, backshish (bak′shēsh′), *n.* = **baksheesh.**

backside (bak′sīd′), *n.* (١) پشت؛ پاشەڵ.
(٢) سمت؛ کەفەڵ؛ گووپی قنگ.

backslapper (bak′slap′ẽr), *n.* [Colloq.], دەست بە پشتی- خەڵکدا دەر؛ کەسێکی ڕووخۆش و خەڵک دۆست.

backslide (bak′slīd′), *v.i.* دانە دواوە (ڕەوشت، داوێن پاکی، چاکی)؛ بەرەو خراپە ڕۆیشتن (ڕەفتار).

backspin (bak′spin′), *n.* بە دوادا خولانەوەی پێچکە یا ڕەوڕەوە؛ پەنتەڕپاش کردن.

backstage (bak′stāj′), *adv.* (١) لە ژووری خۆگۆڕینی پشت شانۆدا.
(٢) لەپشتەوەی شانۆدا.

adj. (١) لەپشتەوەی شانۆدایە.
(٢) شاراوە؛ نهێنی.

backstair (bak′stâr′), *adj.* = **backstairs.**

backstairs (bak′stârz′), *adj.* نهێنی؛ شاراوە؛ کەین‌وبەینی تێدایە؛ مەکروپیلاناوی.

back stairs, (١) پێ پلیکانەی پشتەوە (بۆ بەردەست و میوانی نهێنی لە کۆشک یا خانوویەکی گەورەدا). (٢) ڕێی چەوت و نهێنی و پیلانناوی.

backstay (bak′stā′), *n.* (١) گوریسێکە تەوەری کەشتییەکی بایەوان- دەبەستێت بە کەشتییەکەوە بۆ قایم کردنی. (٢) پاڵپشت.

backstop (bak′stop′), *n.* پەرژین یا تەیمانی دەوری یاریگە (بۆ- گرتنەوەی تۆپ).

back street, کوێرە شەقام؛ لاشەقام؛ شەقامی تەسک و ناسەرەکی.

backstroke (bak′strōk′), *n.* (١) لێدانێک بە پشتی دەست (تەنس).
(٢) پشتەمەلە؛ باڵ هەڵهێنانەوەیەک (پشتەمەلە).

backsword (bak′sôrd′, bak′sōrd′), *n.* (١) شمشێرێکی یەک دەم. (٢) بەکارهێنەری ئەم جۆرە شمشێرە.

back talk, [Colloq.], قسە پێ ووتنەوە: وەڵامی ناشرین و بێ- ئەزاکەتانە.

backtrack (bak′trak′), *v.i.* (١) گەڕانەوە بە هەمان ڕێگەدا.
(٢) گەڕانەوە بۆ دواوە و پیاچوونەوە (باس، دووان): ***(Let's ~ a little bit.)*** .

backward (bak′wẽrd), *adv.* (١) دواوە؛ پشتەوە.
(٢) بۆ دواوە؛ بەقنگدا؛ بەپشتدا. (٣) پاش‌وپێش.
(٤) ئاوەژوو؛ بەپێچەوانەوە؛ بەهەڵگەڕاوەیی.
(٥) بەپێچەوانەی شێوەی ئاسایی. (٦) بەرەو ڕابوردوو؛ بۆ ڕابوردوو.
(٧) بۆ دواوە؛ بەرەو خراپی؛ دانە دواوە:
(Instead of going forward, the country is going ~ .)

adj. (١) بەرەو دوا؛ بۆ پشتەوە. (٢) پاش‌وپێش. (٣) ئاوەژوو.
(٤) نابەدڵ؛ شەرمن؛ کەم ڕوو؛ ترسنۆک.
(٥) دواکەوتوو (گەل، مرۆڤ): ***(a ~ country, region, etc.)*** .

-backwardly *(adv.)*; **backwardness** *(n.)*.

backwards (bak′wẽrdz), *adv.* = **backward.**

backwash (bak′wôsh′, bak′wäsh′), *n.* (١) ئاوی پاڵ پێوەنراو بۆ دواوە (بە سەوڵ، بەلەم، یا کەشتی).
(٢) تەووژمی بەرەو دواوەی با (پەروانەی فڕۆکە).
(٣) ئەنجام (بەتایبەتی هی ناپەسەند)؛ کارنەنجام.

backwater (bak′wô′tẽr, bak′wä′tẽr), *n.* (١) ئاوی پەنگ- خواردووەوە (لەپشت بەنداوێکەوە). (٢) ئاوی پەنگ خواردووەوە و بۆگەن.
(٣) شوێنێکی چەپەک، ووشک، مردوو و دواکەوتوو؛ بارێکی ووشک و ناخۆش:
(He lives in a cultural ~ .)

adj. دواکەوتوو؛ ووشک و ناخۆش؛ مردوو (شوێن، شار).

backwood (bak′wood′), *adj.* = **backwoods.**

backwoods (bak′woodz′), *n.pl.* (١) دارستانی چۆڵ و دوور لە- ئاوایییەوە. (٢) [Colloq.]، شوێنێکی دوور و چەپەک و دواکەوتووی کەم

خەڵك تێدا ژیاو؛ كوێرەدێ.
adj. تایبەتی بە دارستانی چۆڵو دوور لە شار؛ تایبەتی بە شوێنی چەپەكو دواكەوتووی كەم خەڵك تێدا ژیاو.
backwoodsman (bak′woodz′mən), ***n.*** نیشتەجێی كوێرەدێ؛ خەڵكی چۆڵەوانی.
bacon (bā′kən, bā′k′n), ***n.*** توێی تەنكی گۆشتی سوێركراوی بەراز (بەیانیان بە سوورەوەكراوی لەگەڵ هێلكەورۆندا دەخورێت).
bring home the bacon, [Colloq.], (١) پارە پەیداكردنو ماڵو منداڵ بەخێوكردن. (٢) سەركەوتن.
save one's bacon, لە مردن یا زیان پێ گەیشتن ڕزگاربوون.
bacteremia (bak′tə-rē′mi-ə), ***n.*** بوونی بەكتریا لەناو خوێندا.
bacteria (bak-têr′i-ə), ***n.pl.*** بەكتریا؛ میكرۆب؛ خۆرە.
bacterial (bak-têr′i-əl), ***adj.*** بەكتریایی؛ میكرۆبی؛ خۆرەیی.
bactericide (bak-têr′ə-sīd′), ***n.*** بەكتریاكوژ؛ میكرۆب كوژ.
bacterin (bak′tə-rin), ***n.*** بەكترین: دەرمانی كوتان.
bacterio- (bak-têr′i-ə), پێشگرێكە بەمانای: بەكتریایی.
bacteriologic (bak-têr′i-ə-loj′ik), ***adj.*** تایبەتی بە بەكتریا-ناسی
-bacteriological ***(adj.).***
bacteriologist (bak-têr′i-ol′ə-jist), ***n.*** بەكتریازان؛ زانای بەكتریا؛ میكرۆب ناس.
bacteriology (bak-têr′i-ol′ə-ji), ***n.*** بەكتریازانی؛ زانستی بەكتریا؛ میكرۆب ناسی.
bacteriolysis (bak-têr′i-ol′ə-sis), ***n.*** شیبوونەوەی بەكتریا؛ داڕزانی بەكتریا؛ لەناوچوون یا لەناوبردنی بەكتریا.
-bacteriolytic ***(adj.).***
bacteriophage (bak-têr′i-ə-fāj′), ***n.*** زیندەوەرێكی گەردبینە میكرۆب نەكوژێنت؛ میكرۆب كوژ.
bacterioscopy (bak-têr′i-os′kə-pi), ***n.*** لێكۆڵینەوەی بەكتریا بە گەردبین.
bacteriostasis (bak-têr′i-ə-stā′sis), ***n.*** نەهێشتنی پەرەسەندنی بەكتریا
-bacteriostatic ***(adj.).***
bacterium (bak-têr′i-əm), ***n.*** *singular of* bacteria.
bacterize (bak′tēr-īz′), ***v.t.*** بە بەكتریا گۆڕین؛ گۆڕین بەهۆی بەكتریاوە.
-bacterization ***(n.).***
bacteroid (bak′tēr-oid′), ***adj.*** لە بەكتریا دەچێت؛ بەكتریایی.
n. بەكتریایەكی شێوە گۆڕاو.
Bactrian camel, حوشتری دوو كۆپارە.
baculiform (ba-kū′lə-fôrm′), ***adj.*** لە داردەست چوو؛ چیلكەیی.
baculine (bak′yoo-lin, bak′yoo-līn′), ***adj.*** داردەستی؛ هی داركاری كردن؛ تایبەتی بە داركاری.
bad (bad), ***adj.*** (١) خراپ؛ بەد؛ ناپەسەند؛ گەنگ؛ ناشرین؛ قەلب.
(٢) بەكارنەهاتوو؛ ناكارامە؛ نەشیاو. (٣) ناخۆش؛ خراپ: ***(~ news)*** .
(٤) ترشاو؛ بۆگەن: ***(a ~ egg)*** .
(٥) پڕ لە هەڵە؛ هەڵە: ***(~ spelling, grammar, etc.)*** .
(٦) پیس؛ نابەجێ؛ ناشرین (زمان): ***(~ language)*** .
(٧) بەدڕەوشت؛ بەدڕەفتار؛ بەدخوو؛ بەدكار: ***(a ~ man)*** .
(٨) زیانبەخش: ***(~ for health)*** . (٩) توندوخراپ؛ قایم: ***(a ~ storm)*** .
(١٠) نەخۆش: ***(in ~ health)*** .
(١١) پەشیمان؛ نیگەران: ***(He feels ~ about it.)*** .
(١٢) پیس؛ بۆگەن: ***(a ~ smell)*** .
(١٣) نادرووست؛ بەكارنایەت؛ ناگۆڕدرێتەوە (چەك)؛ بەتاڵ: ***(a ~ check)*** .
n. (١) شتێكی خراپ، بەد، یا ناپەسەند.
(٢) بەدڕەفتاری؛ بەدكاری؛ بێ ڕەووشتی.
(٣) بەدڕەفتاران؛ بەدكاران؛ بەدڕەووشتان: ***(the ~)*** .
bad at, ناكارامە؛ لێی نازانێ.
from bad to worse, هەتا دەبێت بەرەو خراپتر دەچێت؛ لە خراپەوە بۆ خراپتر دەڕوات.
go bad, بۆگەن كردن؛ بۆن كردن؛ خراپ بوون:
(Some foods go bad in room temperature.)
go to the bad, [Colloq.], بەدڕەفتاربوون؛ بەدڕەووشت بوون.
not bad, [Colloq.], خراپ نییە؛ باش؛ مام ناوەندی.
not so bad, [Colloq.], خراپ نییە؛ باش؛ مام ناوەندی.
too bad, داخەكەم!؛ حەیف!؛ حەیفە!.
bad (bad), **1.** *archaic past tense of* **bid.**
2. *obsolete past tense of* **bide.**
bad blood, دوژمنایەتی؛ قینەبەرایەتی؛ ڕقەبەرایەتی؛ ناحەزی:
(There's bad blood between them.)
bade (bad), **1.** *alternative past tense of* **bid.**
2. *alternative past tense of* **bide.**
bad egg, [Slang], كەسێكی ناپەسەندو بێ فەڕو ناڵەبار.
badge (baj), ***n.*** (١) نیشان (پلەی فەرمانبەر): ***(a police ~)*** .
(٢) نیشانە؛ نیشان (شانازی، شەرمەزاری):
(a ~ of courage; a ~ of shame)
v.t. نیشانەكردن؛ نیشان لێدان؛ نیشان پێوەنان.
badger (baj′ēr), ***n.*** (١) گۆڕهەڵكەنە؛ چواڵوو.
(٢) كەوڵ یا فەروەی گۆڕهەڵكەنە.
(٣) [B-]، دانیشتوویەكی ویلایەتی " ویسكۆنسن " ی ئەمەریكا.
v.t. سەر كونكردن؛ مێشك كونكردن؛ سەر خستنەسەر؛ پەستكردن:
(He has been ~ing his father to buy him a camera.)
badinage (bad′′n-ij, bad′i-näzh′), ***n.*** گاڵتەوگەپ.
badlands (bad′landz′), ***n.pl.*** زەوییەكی ڕووتەنی كە ئاو خواردبێتیەوەو شێوەی سەیرسەیری لێ درووست كردبێت.
badly (bad′li), ***adv.*** (١) خراپ؛ بەشێوەیەكی خراپ؛ ناپەسەندانە:
(He was treated ~ . ; She behaved very ~ .)
(٢) خراپ كراو: ***(a ~ made shirt)*** .
(٣) زۆر؛ نێجگار خراپ: ***(He was wounded ~ .)*** .
(٤) [Colloq.]، زۆر؛ نێجگار زۆر: ***(He wants that job ~ .)*** .
badminton (bad′min-tən), ***n.*** تەنسی تۆپی پەڕدار.
bad-tempered (bad′tem′pērd), ***adj.*** تووڕەوتڕۆ؛ تەنگەجیكڵانە.
baffle (baf′′l), ***v.t.*** (١) سەرسووڕماندن؛ حەپەساندن؛ واق وڕماندن؛ تێنەگەیشتن:
(Her strange behavior ~s me. ; One of the exam questions ~d me completely.)
(٢) بەرگرتن؛ ڕێ لێگرتن؛ بەرهەڵستی كردن؛ نەهێشتن.
v.i. هەوڵدان بەبێ ئەنجام دەستگیربوون.
n. (١) واق وڕمان؛ سەرسووڕمان؛ پەشۆكان؛ سەرسام بوون.
(٢) تیغە دیوارێك یا پەردەیەكە بۆ بەربەست كردنی شلە یا گازو هەوا.
(٣) هۆی وەرگرتنی بەرنامەی رادیۆ بەڕوونی.
-bafflement ***(n.)***; **baffler** ***(n.).***
baffling (baf′liŋ), ***adj.*** (١) واق وڕمێنەر؛ سەرسووڕمێنەر؛ سەیر؛ تێگەیشتنی زۆر گرانە: ***(a ~ person, situation, etc.)*** .
(٢) ڕێ لێگر (كەشتیەوانی)؛ بەرگر (با)؛ كۆسپ.
bag (bag), ***n.*** (١) توورەكە؛ كیسە؛ جەواڵ؛ دەفر؛ زەرف؛ هەگبە.
(٢) بارەڵ؛ جانتا. (٣) جانتای دەستی ژنان.
(٤) توورەكەیەكە گیانداری ڕاوكراوی تێ دەخرێت.
(٥) سەرجەمی گیانداری ڕاوكراو و خراوە توورەكە لە ڕۆژێكدا.
(٦) توورەكەیەك شت؛ پڕ توورەكەیەك. (٧) شتێكی لە توورەكە چوو.
(٨) ئاوساویی؛ بەشی ئاوساوی شتێك. (٩) گوان (گیاندار).

(۱۰) کیسی شلەی ناولەش.

(۱۱) [Slang]، ئافرەت (بەتایبەتی یەکێکی ناشرین):

(a disagreeable old ~)

v.t. (۱) دەرپۆقین؛ ئاوساندن.

(۲) خستنە توورەکەوە؛ کردنە کیسەوە (شتومەک): *(to ~ grocery)* .

(۳) گرتن (جێگە)؛ دەست بەسەرداگرتن: *(to ~ the best chair)* .

(٤) کوشتن (راو). (٥) [Slang]، دەست کەوتن؛ چنگ کەوتن؛ کۆکردنەوە.

v.i. (۱) ئاوسان (وەک توورەکەیەکی پڕ)؛ دەرپۆقین.

(۲) شۆڕبوونەوە؛ بە دەلبی وەستان یا شۆڕبوونەوە.

bag and baggage, [Colloq.], (۱) بە هەموو شتەکانییەوە؛ خۆی‌و هەموو شتەکانی؛ بە سەروماڵەوە:

(He moved out bag and baggage.)

(۲) بەتەواوی؛ هەمووی.

be in the bag, [Slang], مسۆگەر؛ لە دەستدایە؛ دەسکەوتنی گومانی تێدا نییە

let the cat out of the bag, نهێنی درکاندن (بەبێ دەسەنقەست).

bagasse (bə-gas′), *n.* تلپەی قامیشی شەکر.

bagatelle (bag′ə-tel′), *n.* (۱) شتێکی هیچ‌وپووچ.

(۲) یارییەکە لە بلیارد دەچێت

(۳) پارچە مۆسیقایەکی کورت (بۆ پیانۆ).

bagel (bā′g'l), *n.* بەیگل: مارمارۆکەیەکی خڕە؛ خەپلە نانێکی ئەستوورە ناوەڕاستەکەی کونادەرە.

bagful (bag′fəl), *adj.* پڕ توورەکەیەک؛ پڕ کیسەیەک؛ زۆر.

baggage (bag′ij), *n.* (۱) بارگە؛ کەل‌وپەلی ڕێبوار؛ جانتای ڕێبوار.

(۲) ئازووقەو بارگەی سوپا. (۳) (ا) ئافرەتێکی سووک؛ قەحبە.

(ب) ئافرەتێکی بێ حەیاو چەقاوەسوو.

baggage-master (bag′ij-mas′tēr), *n.* لێپرسراوی وەرگرتن‌و ناردنی جانتاو کەل‌وپەلی ڕێبواران لە ئیستگەی شەمەندەفەردا.

baggie (băg′i, beg′i), *n.* (۱) توورەکەیەکی بچووک.

(۲) وورگ؛ سک.

bagginess (bag′i-nis), *n.* دەلبی؛ زلی (جل‌وبەرگ).

baggy (bag′i), *adj.* دەلب؛ شۆڕبووەوە (جل‌وبەرگ)؛ زل بەبەر:

(~ clothes, pants, etc.)

-baggily *(adv.).*

bagman (bag′mən), *n.* (۱) فرۆشیاری گەڕۆک (ئینگلتەرە).

(۲) [Colloq.]، دەڵاڵی بەرتیل وەرگر بۆ خەلکی تر.

bagnio (ban′yō, bän′yō), *n.* (۱) سەرشۆرک؛ گەرماو؛ بانیۆ.

(۲) بەندیخانە. (۳) قەحبەخانە.

bagpipe (bag′pīp′), *n.* جووزەلەو شمشاڵی ئێرلەندەو ئوسکوتلەندە؛ زوڕنا

bagpiper (bag′pīp′ēr), *n.* جووزەلەو شمشاڵ لێدەری ئێرلەندەیی‌و ئوسکوتلەندەیی

bah (bä, ba), *interj.* بەهبەه: دەنگێکە نارەزایی‌و بێزهاتنەوەو گاڵتەپێکردن دەردەبڕێت.

Bahai (bə-hä′ē), *n.* (۱) بەهایی؛ پەیڕەوێکەرێکی ئاینی بەهایی.

(۲) ئاینی بەهایی کە بەهائوللا لە ئێران دایمەزراند ساڵی ۱۸٦۳.

-Bahaism *(n.)*; Bahaist *(n.).*

bail (bāl), *n.* (۱) دەستەبەری؛ دەستەبەربوونی بەندێک؛ کەفالەت.

(۲) ئەو پارەیەی دەستەبەر دایدەنێت بۆ بەردانی کەسێکی گیراو.

(۳) بەرەڵاکردنی کەسێکی گیراو بە دەستەبەری. (٤) دەستەبەر؛ کەفیل.

v.t. (۱) (out ~)، دەستەبەربوونی کەسێکی گیراوو بەردانی؛ بەرەڵاکردنی کەسێک بە کەفالەت کردنی.

(۲) (out ~)، بەرەڵاکردنی بەندێک پاش لێوەرگرتنی کەفالەت.

(۳) دانانی شتومەک لای کەسێک یا لە شوێنێک بە سەردەمی.

(٤) (out ~)، [Colloq.]، ڕزگارکردن لە تەنگوچەڵەمە:

(No one will ~ you out this time.)

bail (a person) out, (۱) دەستەبەربوون‌و بەرەڵاکردنی بەندێک.

(۲) ڕزگارکردن؛ فریاکەوتن.

jump bail, ڕاکردن‌و خۆشاردنەوە لەکاتی بەرەڵابووندا بە کەفالەت.

out on bail, بە کەفالەت بەرەڵاکراوە.

bail (bāl), *n.* دۆلکە (بۆ دەردانی ئاو لە بەلەمێک)؛ سەتڵ.

v.i. & v.t. (۱) ئاو لە بەلەم دەردان بە دۆلکە یا سەتڵ.

(۲) ئاو یا شلە دەردان بە دۆلکە یا سەتڵ.

bail out, خۆفڕێدان لە فڕۆکەوە بە پەڕەشووت.

bail (bāl), *n.* (۱) دەسک (دۆلکە، سەتڵ، کتلی). (۲) ئەلقەی چەتر.

bail (bāl), *n.* (۱) (ا) دیواری دەرەوەی قەڵایەک.

(ب) حەوشەی دەورەگیراو بەم دیوارە.

(۲) *(pl.)*، تەیمان؛ تەیمانێکی دروستکراو لە سنگی ئەستوورو نووک تیژ.

(۳) دار یا شیشی لەیەک جیاکردنەوەی وولاخ لە تەویلەیەکدا.

bailable (bāl′ə-b'l), *adj.* بە کەفالەت بەرەڵا دەکرێت؛ دەستەبەری دەکرێت.

bail bond, بارمتەی دەستەبەری (پارە، زێڕ، خانوو).

bailee (bāl′ē′), *n.* بارمتەی دەستەبەری لادانراو.

bailey (bā′li), *n.* (۱) دیواری دەرەوەی قەڵا یا کۆشک.

(۲) حەوشەی ناو ئەم دیوارە.

bailiff (bāl′if), *n.* (۱) پۆلیسی دادگا.

(۲) پەیامبەرو جێبەجێکەری فەرمانی دادگا (کە پۆلیسە).

(۳) کاربەدەستی ناوچەیەک کە دەسەڵاتی باج کۆکردنەوەو دادگەریشی هەیە (ئینگلتەرە). (٤) سەرکار (زەوی‌وزار، خانووبەرە).

bailiwick (bāl′ə-wik′), *n.* (۱) ناوچەی دەسەڵاتداریی **bailiff** .

(۲) پشتە؛ سنوورو ناوچەی دەسەڵات‌و شارەزایی.

bailment (bāl′mənt), *n.* (۱) دەستەبەربوون (بەند)؛ دەستەبەری؛ کەفالەت. (۲) بارمتە دانان.

bailor (bāl′ôr′, bāl′ēr), *n.* بارمتەدانەر.

bailsman (bālz′mən), *n.* دەستەبەر (بەند)؛ کەفیل.

bait (bāt), *v.t.* (۱) سەگ تێکردن (بەتایبەتی گیاندارێکی دڕندەی گیراوو بەستراوە هەر بۆ سەیر):

(People formerly ~ed animals for amusement.)

(۲) چەوساندنەوە بە توانج‌و گاڵتەپێکردن‌و شەڕ پێ فرۆشتن؛ سەر خستنەسەر

(۳) [Rare]، ئالیکدانی وولاخ (لە پشوویەکدا لەکاتی گەشت کردندا).

(٤) دان دان (ڕاوەماسی، تەڵە، تەپکە)؛ دانەخۆرە بۆ دانان.

(٥) فریودان؛ دان بۆ ڕژکردن.

v.i. پشوودان لە گەشتدا (بۆ ئالیکدانی وولاخ‌و نان خواردن).

n. (۱) (ا) دان (قولاپی ماسی گرتن، تەڵە، تەپکە)؛ دانەخۆرە:

(What do you use for ~ ?)

(ب) خۆراکی ژەهراوی (کە وەک دان بەکاردەهێنرێت بۆ کوشتنی جانەوەر):

(snail ~)

(۲) شتێک کە نێچیری پێ هەڵبفریوێنرێت‌و پێی بگیرێت؛ دان؛ دانەخۆرە.

(۳) پشووی گەشت (بۆ ئالیکدانی وولاخ‌و نان خواردن).

-baiter *(n.).*

baize (bāz), *n.* قوماشێکی سەوزە بۆ سەرمێزی بلیاردو یاری تر.

bake (bāk), *v.t.* (۱) (ا) نان کردن: *(to ~ bread)* .

(ب) پێشاندن (تەنوور، فڕن).

(۲) سووورکردنەوە (گۆزەودیزە، خشت)؛ ووشک کردن (خشت).

(۳) خۆهەڵخستن لەبەر خۆر.

v.i. (۱) نان کردن. (۲) سووربوونەوە؛ پێشان.

(۳) ووشک بوونەوە لەبەر خۆر (خاک، زەوی، خشت).

n. (۱) پێشان؛ ووشک بوونەوە؛ سووربوونەوە.

(۲) شتێکی پێشاو، ووشک کراوە، یا سوورکراوە.

bakehouse (bāk′hous′), *n.* شوێنی تەنوورو فڕن لە نانەواخانەدا؛

نانەواخانە

baker (bāk′ēr), ***n.*** نانەوا؛ نانکەر؛ دروستکەری پاقلاوەو شیرینی تر.

baker's dozen, دەرزەنی نانەوا: کە بریتییە لە سیانزە لەبری دوانزە)؛ خاترانە؛ سلاودانەوە.

bakery (bāk′ēr-i, bāk′ri), ***n.*** (١) نانەواخانە؛ دووکانی دروست- کردن و فرۆشتنی نان و کێك و پاقلاوە و شیرینی تر.
(٢) فرۆشگای نان و شیرینی.

baking (bāk′iŋ), ***n.*** (١) نان کردن؛ پیشاندن؛ سوورکردنەوە لە فڕندا.
(٢) ئەوەندەی بە یەك جار دەکرێت، دەپیشێنرێت یا سووردەکرێتەوە لە فڕندا.
(٣) ووشك کردنەوە (بە خۆر یا بە ئاگر).

baking powder, تۆزێکە وەك هەویرترش لە نان کردندا بەکاردێت هەروەها لە لێنانی چەند خواردەمەنییەکی تردا؛ هەویرترش لەشێوەی تۆزدا؛ ترشێنە؛ ترشەڵۆك.

baking soda, بیکاربۆناتی سۆدیۆم؛ سۆدەی نان (لە هەویرترش و دەرمانی دژی ترشیدا بەکاردەهێنرێت).
(هەروەها پێشی دەوترێ: " sodium bicarbonate ").

baksheesh, bakshish (bak′shēsh′), ***n.*** بەخشیش

balalaika (bal′ə-lī′kə), ***n.*** ئامێرێکی مۆسیقایی ڕووسییە وەك عوود وایە بەڵام ئەم بنەکەی سێگۆشەییە.

balance (bal′əns), ***n.*** (١) تەرازوو
(٢) تەرازووی گەردوون.
(٣) هاوتایی؛ هاوسەنگی؛ هاوتەرازوویی.
(٤) لەنگەر (لەش):
(He lost his ~ and fell.
He kept his ~ on the tightrope.)
(٥) ژیری؛ هێمنی؛ لەنگەری مێشك و هەست:
(He kept his ~ during the crisis.)
(٦) هاوتایی (نەخشە، وێنە)؛ هاوڕێژەیی؛ یەك نەوایی؛ گونجان؛ ڕێکەوتن.
(٧) هاوتا؛ کێشی هاوتا. (٨) مایە (حسابی بانق).
(٩) لاسەنگی ئەم مایەیە یا حسابە. (١٠) قەرز؛ ئەوەی دەمێنێتەوە لە قەرزێك.
(١١) تاوتووکردن؛ هاوسەنگی کردن.
(١٢) [B-]، کۆنەستێرەی تەرازوو. (١٣) [Colloq.]، لێ ماوە؛ ماوە؛ باقی.

v.t. (١) کێشان (٢) بەراوردکردن.
(٣) تاوتووکردن؛ هاوتاکردن؛ هاوسەنگ کردن.
(٤) لەنگەرگرتن: ***(He ~d himself on the tightrope.)***.
(٥) هاوتابوون؛ هاوسەنگ بوون.
(٦) هاوتاکردنی حساب (بانق)؛ هاوتاکردنی قەرزاری و ڕەسید:
(to ~ a checkbook)
(٧) برینەوەی حسابێك بە دانەوەی لێماوەی قەرزەکە.

v.i. (١) هاوتابوون؛ هاوسەنگ بوون؛ هاوتەرازووبوون.
(٢) هاوتابوونی قەرز و ڕەسید. (٣) لەنگەرگرتن.
(٤) بەملا و بەولادا کەوتن و لەنگەرگرتن.

in the balance, ئەنجامی هێشتا نەزانراوە؛ بڕیار نەدراوە؛ لە مەترسیدایە:
(The fate of an entire nation is hanging in the balance.)

balanced (bal′ənst), ***adj.*** هاوتا؛ هاوسەنگ؛ هاوکێش؛ ژیر.

balanced diet, خۆراکی هاوتا: خواردەمەنی هەمەچەشن کە پرۆتین و نیشاستە و ڤیتامیناتی بەگوێرەی یەکتری تێدابێت.

balanced sentences, ڕستەی هاوتا (زمانەوانی).

balance of power, هاوهێزی (نێوان وولاتان یا حیزبەکان)؛ تەرازووی هێز

balance of trade, تەرازووی بازرگانی: جیاوازی نێوان هاوردە و ناردەی وولاتێك؛ هاوتایی بازرگانی.

balancer (bal′ən-sēr), ***n.*** (١) هاوتاکەر (٢) تەنافباز.
(٣) ئەندامی لەنگەرگرتنی جانەوەرێك (وەك مێش، مێشوولە).
(٤) ئامێری سافکەر (رادیۆ).

balance sheet, تەرازوونامە: کورتەی حسابی کۆمپانیایەك کە سەرمایەو دەسکەوت و سوود و زیانی کۆمپانیاکە پیشان دەدات لە کۆتایی وەرزێکدا؛ بوودجە.

balance wheel, پێچکەی هاوتاکەر (کاتژمێر، مەکینە).

balata (bal′ə-tə), ***n.*** (١) دارێکی زلی ئەمەریکای باشوورە.
(٢) شیلەی ئەم درەختەیە کە دەکرێت بە لاستیك.

balbriggan (bal-brig′ən), ***n.*** (١) تەنراوێکی لۆکەیە (گۆرەوی و جل و بەرگی ژێرەوەی لێ دروست دەکرێت).
(٢) (*pl.*)، جل و بەرگی لەم تەنراوە دروستکراو.

balconied (bal′kə-nid), ***adj.*** تەلاردار؛ باڵکۆندار؛ تارمەدار.
(a ~ house)

balcony (bal′kə-ni), ***n.*** (١) تەلار؛ باڵکۆن؛ تارمە.
(٢) نهۆمی سەرەوەی سینەما یا هۆڵی کۆبوونەوە.

bald (bôld), ***adj.*** (١) سەر ڕووتاوە؛ ڕووتاوە:
(a ~ head, person, spot, etc.)
(٢) سەر سپی (باڵندە، گیاندار)؛ مارۆ. (٣) ڕووت و قووت؛ ڕووت.
(٤) نە ڕازاوە؛ سادە؛ ڕووت. (٥) لەڕوو (ووتە)؛ ڕەق: ***(a ~ statement)***
-baldness ***(n.)***.

baldachin, baldaquin (bal′də-kin, bôl′də-kin), ***n.*** - (١) تەنراوێکی ڕازاوەی جوانە (لە کۆندا لە " بەغدا " لە زێڕ و ئاوریشم دروست دەکرا). (٢) چەترێکە لەم قوماشە دروستکراوە لە خۆپیشاندانی ئاینیدا هەڵدەگیرێت. (٣) چەترێکی مەڕمەڕ یا بەردە بەسەر قوربانیگای کڵێسەوە.

bald eagle, سیسارکێکی گەورە و بەهێزی ئەمەریکای باکوورە هەراشەکانیان پەڕی سپی بە سەر و ملیانەوەیە.

balderdash (bôl′dēr-dash′), ***n.*** قسەی هیچ و پووچ و بێ مانا؛ قسەی قۆڕ؛ نووسراوی هیچ و پووچ.

baldhead (bôld′hed′), ***n.*** (١) کەسێکی سەر ڕووتاوە.
(٢) وولاخی مارۆ؛ باڵندەیەك یا گیاندارێك کە پەڵەیەکی سپی بەسەر تەوقی سەرییەوە بێت.

bald-headed (bôld′hed′id), ***adj.*** (١) سەر ڕووتاوە.
(٢) مارۆ؛ پەڵەیەکی سپی بەسەر تەوقی سەرییەوەیەتی؛ سەر سپی.

baldpate (bôld′pāt′), ***n.*** (١) کەسێکی سەر ڕووتاوە.
(٢) مراوییەکی ئەمەریکییە تەوقی سەری سپییە.

baldric (bôl′drik), ***n.*** قایشی شان (شیر یا زوڕنای پێوەدەکرێت)؛ شیرڕاگر.

bale (bāl), ***n.*** مەڵۆ؛ گوررزە؛ بەستەك؛ فەردە: ***(a ~ of hay)***.
v.t. کردن بە گوررزە، مەڵۆ، یا فەردە؛ گوررزەکردن؛ فەردەکردن.

bale (bāl), ***n.*** [Poetic], (١) وەی؛ کارەسات؛ زیان.
(٢) سوێ؛ خەم؛ دڵ سووتان؛ ناخۆشی.

baleen (bə-lēn′), ***n.*** ئێسقانی زۆر باریکی کاژێری سەرەوەی نەهەنگ.

balefire (bāl′fīr′), ***n.*** (١) ئاگرەخۆشە. (٢) ئاگری پەیام ناردن.
(٣) [Obs.]، ئاگری سووتاندنی لاشەی مردوو (ئاین).

baleful (bāl′fəl), ***adj.*** (١) بەدخواز؛ نیازخراپ؛ زیانبەخش؛ کوشندە؛ ناپەسەند: ***(a ~ look)***. (٢) بەدووم؛ نیشانەی خراپ.

Balinese (bä′li-nēz′), ***adj.*** تایبەتی بە دوورگەی " بالی " لە ئیندونیزیا (گەل، زمان، کلتوور).
n. (١) هاوولاتییەکی " بالی ". (٢) زمانی " بالی ".

balk, baulk (bôk), ***n.*** (١) سەردێراو؛ کونجێکی نەکێڵراوی زەوی بۆ دانان بە سنوور یا لەبەر لەبیرچوون. (٢) دار یا تەختەیەکی باش نەبڕاوە.
(٣) نیرگە؛ دەستەك. (٤) کۆسپ؛ قۆرت؛ نشوستی؛ ڕێ لێ گیران. (٥) هەڵە.
(٦) ئەو شوێنەی مێزی بلیارد کە یارییەکەی لێوە دەست پێ دەکرێت.

v.t. (١) (ا) خۆدزینەوە (ئەرکی سەرشان).
(ب) لە دەستی خۆ دان بە دەسەنقەست (هەل)؛ نەکردن.
(٢) ڕێ لێگرتن؛ بەرگرتن؛ لێ تێکدان: ***(to be ~ed in one's plans)***.
(٣) [Obs.]، سەردێراو دروستکردن.

v.i. (١) مان گرتن (هێستر، ئەسپ).
(She ~s at nothing. ; (٢) ~ at ، سڵ کردنەوە؛ خۆ لێ لادان:
He ~ed at the very idea of compromise.)

Balkan (bôl′kən), *adj.* (١) بەلقانی: تایبەتی بە ناوچەی بەلقان.
(٢) بەلقانی (گەل، کلتوور). (٣) تایبەتی بە شاخەکانی بەلقان.

Balkanize (bôl′kən-iz′), *v.t. & v.i.* وەك بەلقان لێکردن:
دابەشکردن بە وڵاتی بچووك بچووكو دوژمن بەیەکتری (وەك ناوچەی بەلقان دوای جەنگی جیهانیی دووەم).

-Balkanization *(n.).*

balk line, (١) هێڵی دەستپێکردنی (ملەملێ، پێشبڕکێ)؛ هێڵی دەربەڕین یا گوربەستنەوە. (٢) (أ) هێڵی سەرمێزی بلیارد کە یارییەکە لەدوایەوە دەستی پێ دەکرێت. (ب) یەکێك لە چوار هێڵەکەی سەرمێزی بلیارد.

balky (bôk′i), *adj.* مان گر؛ سر کەرەوەو وەستاو. *(a ~ horse).*

ball (bôl), *n.* (١) خرە؛ شتێکی خڕ. (٢) زەوی؛ خڕی زەوی؛ سەرزەوی.
(٣) تۆپ؛ تۆپی یاری. (٤) یاری بە تۆپ کراو (بەتایبەتی بێسبۆل).
(٥) تۆپ هەڵدان؛ تۆپ لێدان. (٦) گوللە تۆپ.
(٧) ئەندامێکی خڕی لەش (بەتایبەتی قنگە پاژنەی پێ). (٨) گلێنەی چاو.
(٩) گۆ. (١٠) تۆپەڵ. (١١) فیسقە؛ سەلك؛ پیازۆکە. (١٢) گلۆلە.

v.i. & v.t. خڕبوون؛ تۆپەڵ بوون؛ وەك تۆپ لێهاتن.

ball up, [Slang], سەر لێ شێوان؛ سەر لێ تێکدان.

be on the ball, [Slang], وورریا؛ کارامە؛ لێهاتوو؛ توانا بەسەردا شکاو.

carry the ball, (١) تۆپ بەدەستەوەبوون و هەوڵی یاری کردن دان (فوتبۆلی ئەمەریکی). (٢) [Colloq.]: ئەرك بەسەر شانەوە بوون؛ دەستپێشکەری کردن؛ ئەرك هەڵگرتن.

keep the ball rolling, بەردەوام بوون (دیوان، کار).

play ball, (١) دەستکردن بە یاری؛ دەستکردنەوە بە یاری.
(٢) دەستکردن بە کارێك؛ دەستپێکردنەوە.
(٣) [Colloq.]. هاوکاری کردن.

ball (bôl), *n.* ئاهەنگی سەماو هەڵپەرکێ.

have a ball, [Slang], خۆش ڕابواردن؛ کەیف کردن

ballad (bal′əd), *n.* (١) بەستە؛ بەستەیەکی یەك ئاواز؛ گۆرانی؛ بەستەیەکی بەسۆز.
(٢) چیرۆکێك یا هەڵبەستێکی بە گۆرانییەوە ووتراو؛ هەڵبەست.

ballade (bə-läd′, ba-läd′), *n.* (١) هەڵبەستێکی سێ بەش کە هەر بەشەی لە هەشت دێڕ پێکهاتبێت.
(٢) هەڵبەستێکی مۆسیقایی بۆ پیانۆ یا ئۆرکێسترا نووسراو.

balladeer (bal′ə-dêr′), *n.* بەستەبێژ: گۆرانی بێژ؛ گۆرانی چیرۆکی بێژ

balladmonger (bal′əd-muŋ′gẽr), *n.* (١) بەستەدانەر؛ گۆرانی چیرۆکی نووس؛ دانەرو فرۆشیاری بەستە.
(٢) هۆنەرێکی خراپو لێنەهاتوو.

balladry (bal′əd-ri), *n.* (١) بەستە بەگشتی؛ گۆرانی چیرۆکی بەگشتی. (٢) بەستە دانان؛ گۆرانی چیرۆکی دانان.

ball and chain, (١) تۆپێکی ئاسنی قورسە بە زنجیر بەندی پێ پێوەند دەکرێت. (٢) [Slang]: تەوق (ژن یا مێرد).

ball-and-socket joint, جومگەی خڕی حوولاو. جومگەیەکە بەئاسانی بە هەموولایەکدا دەجوولێت، لە سەرێکی خڕ پێکهاتووە لەناو چاڵاییەیەکدا (وەك جومگەی شانو سمت).

ballast (bal′əst), *n.* (١) شتێکی قورسە دەخرێتە کەشتی یا باڵۆنەوە بۆ لەنگەرگرتن. (٢) شتی پتەوکەر (سرووشت و ڕەووشتی مرۆڤ، پەیوەندی نێوان مرۆڤ). (٣) چەو یا بەردی شکاو (بۆ چەوریژ یا نێوان هێڵی شەمەندەفەر).

v.t. (١) پتەوکردن؛ چەسپاندن؛ لەنگەرپێگرتن.
(٢) چەوریژکردن؛ پڕکردنەوەی نێوان هێڵی شەمەندەفەر بە چەو.

ball bearing, بۆلبرینگ (ئۆتۆمبیل).

ball cock, ئامێرێکە بریتییە لە دەمەوانەیەکی بەستراو بە تۆپێکی سووکەوە ئاستی ئاوی پێ ڕێك دەخرێت لە تەنکی ئاوی ئاودەستخانەی پۆژئاواییدا.

ballerina (bal′ə-rē′nə), *n.* سەماکەری باڵ (ئافرەت).

ballet (bal′ā, ba′lā′), *n.* (١) باڵ؛ سەمای باڵ.
(٢) تیپی باڵ؛ سەماکەرانی باڵ.

balletomane (bal′ət-ə-mān′), *n.* حەزکەر لە سەمای باڵ.

ballflower (bôl′flou′ẽr), *n.* گوڵەخڕە (خانووسازی).

ballista (bə-lis′tə), *n.* مەنجەنیق؛ بەردو مووشەك هاوێژ (چەکێکی جەنگیی کۆنە)؛ قۆچەقانیی گەورە.

ballistic (bə-lis′tik), *adj.* (١) هی گوللەو مووشەك هاویشتن.
(٢) تایبەتی بە بزوان و هێزو کارئەنجامی گوللە.

ballistic missile, مووشەکی بالیستی؛ مووشەکی دوورهاوێژ.

ballistics (bə-lis′tiks), *n.pl.* زانستی تەقاندن و بزواندن و کارئەنجامی گوللەو مووشەك و بۆمبا.

ballonet (bal′ə-net′), *n.* باڵۆنی بچووك: دەفرێکی هەوا یا گازە لەناو باڵۆنێکدا پڕ دەکرێت و فش دەکرێتەوە بۆ یارمەتیدانی باڵۆنەکە لە هەڵسان و نیشتنەوەدا.

balloon (bə-lōōn′), *n.* (١) باڵۆن. (٢) میزەڵان.

v.t. هەواتێکردن؛ فووتێکردن؛ پەمپ تێکردن و ئاوساندن وەك باڵۆن و میزەڵان.

v.i. (١) گەشتکردن بە باڵۆن؛ بە باڵۆن گەڕان.
(٢) ئاوسان (وەك باڵۆن)؛ زل بوون.

adj. باڵۆن ئاسایی؛ خڕو نەرمو زل وەك باڵۆن؛ زل.

balloonist (bə-lōōn′ist), *n.* (١) باڵۆنەوان؛ فڕۆکەچی باڵۆن.
(٢) سواربووی باڵۆن.

balloon sail, بایەوانی باڵۆن: کە یەخت لەگەڵ بایەوانەکەی خۆی یا لەبری بەکاردەهێنێت.

balloon tire, تایەیەکی گەورەی پڕ لە هەوایە لەژێر پەستانێکی کەمدا.

ballot (bal′ət), *n.* (١) تکتی دەنگدان (لە زوودا تۆپێك لەبری کاغەز بەکاردەهێنرا). (٢) دەنگدان؛ شێوەی دەنگدان (بەتایبەتی هی نهێنی).
(٣) سەرجەمی دەنگی دراو لە دەنگدانێکدا.
(٤) لیستەی پاڵێوراوان یا ناودێرکراوان (دەنگدان).

v.i. دەنگدان؛ بڕیاردانی شتێك بە دەنگدان.

ballot box, سندووقی دەنگدان.

ballottement (bə-lot′mənt), *n.* (١) بۆ دەرکەوتنی سکپڕیی ژن بە پەنجەنان بە مندالاندا.
(٢) دۆزینەوەی نەخۆشی جگەر بە پەنجەنان بە جگەردا.

ballplayer (bôl′plā′ẽr), *n.* یاریکەر بە تۆپ (یاری بێسبۆل).

ball point pen, قەڵەم پاندانی ووشك.

ballroom (bôl′rōōm′, bôl′room′), *n.* هۆڵی سەما.

ball valve, تۆپەوانە؛ دەمەوانەی خڕ (کە تەووژمی ئاو بەرزو نزمی دەکاتەوەو کونەکەی پێ دەکاتەوە یا دادەخات).

ballyhoo (bal′i-hōō′), *n.* [Colloq.], (١) دەنگەدەنگ؛ هەرا هەرا.
(٢) پڕوپاگەندەی پێ لێ هەڵبڕاوو بەجۆش و بە دەنگی بەرز.

v.t. & v.i. [Colloq.], پڕوپاگەندەکردن بە گەرمی و بە دەنگی بەرز.

balm (bäm), *n.* (١) مەلحەم؛ مەلحەمی بۆن خۆش.
(٢) دەرمانی خەم ڕەوێن: *(Sleep was a ~ to his troubles.)*.
(٣) بۆن؛ بۆنێکی خۆش.
(٤) ڕووەکێکی بۆن خۆش (وەك نەعنا، ڕێحانە).

Balmoral (bal-môr′əl, bal-mor′əl), *n.* (١) ژێرکراسێکی خوری.
(٢) شەپقەیەکی بێ لێواری ئوسکوتلەندییە.
(٣) [b-]، پێڵاوێکی قەیتانداره.

balmy (bäm′i), *adj.* (١) وەك مەلحەم وایە؛ خەم ڕەوێن؛ بۆن خۆش.
(٢) خۆش (ئاووهەوا)؛ نە گەرمو نە سارد: *(~ weather; a ~ breeze)*.
(٣) [British Slang]، شێتۆکە.

balneal (bal′ni-əl), *adj.* تایبەتی بە سەرشۆرك؛ هی خۆشتن.
balneology (bal′ni-ol′ə-ji), *n.* زانستی خۆشتن لە ئاوی کانزاییداو
کەڵکی بۆ تەندروستی
baloney, boloney (bə-lō′ni), *n.* (١) bologna .
(٢) [Slang]، قسەی هیچ‌وپووچ؛ قسەی قۆڕو بێ مانا.
interj. قسەی هیچ!؛ قسەی هیچ‌وپووچ!؛ قسەی قۆڕو بێ مانا!.
balsa (bôl′sə, bäl′sə), *n.* (١) درەختێکی ناوچە گەرمەکانە دارەکەی
ڕەق‌و سووکە کەڵەکی لێ درووست دەکرێت. (٢) دارو تەختەی ئەم درەختە.
(٣) کەڵەکێك کە لەم دارە درووستکرابێت.
balsam (bôl′səm), *n.* (١) مەڵحەمی بۆن خۆش؛ مەڵحەم؛ بەلسەم.
(٢) بۆنی خۆش؛ عەتر. (٣) دەرمانی خەم ڕەوێن؛ شتی خەم ڕەوێن.
(٤) (ا) دارێکە مەڵحەمی بۆن خۆشی لێ دەردێت.
(ب) ڕووەکێکی بۆن خۆشە؛ ڕووەکێکە بۆنی خۆشی لێ دەردەهێنرێت.
balsamic (bôl-sam′ik, bal-sam′ik), *adj.* (١) وەك مەڵحەمی
بۆن خۆش وایە؛ بەلسەمی؛ بۆن خۆش. (٢) خەم ڕەوێن؛ دڵکەرەوە؛ خۆش.
Baltic (bôl′tik), *adj.* بەڵتیقی: (ا) تایبەتی بە دەریای بەڵتیق.
(ب) تایبەتی بە وڵاتەکانی بەڵتیق (ووشەی داهاتوو ببینە).
n. زمانە بەڵتیقی‌یەکان.
Baltic States, وڵاتە بەڵتیقی‌یەکان (لیتوانیا، لاتڤیا، ئەستۆنیا هەروەها
هەندێ جار فنلەندە)
baluster (bal′əs-tēr), *n.* سنگی محاجەرەی پێ پلیکانە؛ نەردە.
balustrade (bal′ə-strād′), *n.* محاجەرەی پێ پلیکانە؛ نەردە.
bambino (bam-bē′nō), *n.* (١) منداڵ؛ منداڵی ساوا
(٢) وێنەی منداڵی عیسا.
bamboo (bam-bōō′), *n.* (١) قامیش؛ درەختی قامیش.
(٢) دار قامیش؛ قەفە قامیش.
adj. (١) وەك قامیش؛ تایبەتی بە قامیش. (٢) لە قامیش درووستکراو.
bamboozle (bam-bōō′z'l), *v.t.* [Colloq.], (١) خەڵەتاندن؛
دەستبڕین. (٢) سەر لێ تێکدان؛ سەر لێ شێواندن.
ban (ban), *v.t.* (١) قەدەغەکردن (شت، کردار)؛ ڕێگەنەدان؛ نەهێشتن:
(to ~ liquor ; The government ~ned all meetings and demonstrations.)
(٢) قەدەغەکردن (کەسێك لە کردنی شتێك)؛ دەرکردن.
(٣) [Archaic]. لەعنەت کردن.
n. (١) بەیاننامە یا بانگ کردنی پاشا بۆ خەڵك بۆ چەك هەڵگرتن یا بۆ جەنگ
(سەدانی ناوەڕاست). (٢) لە کڵێسە دەرکردن؛ سەرزەنشت کردن لەلایەن کڵێسە.
(٣) لەعنەت
(٤) قەدەغە؛ قەدەغەکاری؛ قەدەغەکردن:
(a ~ on demonstrations, alcoholic beverages, etc.)
banal (bā′n'l, bə-nal′, bə-näl′, ban′'l), *adj.* هیچ‌وپووچ؛
بێ بایەخ؛ بێ تام؛ پەڕپووت (ووتە)؛ کۆن‌و سوواو (ووتە):
(a ~ remark, conversation, statement, etc.)
banality (bə-nal′ə-ti), *n.* (١) هیچ‌وپووچی؛ پەڕپووتی (ووتە)
(٢) ووتەیەکی پەڕپووت‌و بێ تام.
banana (bə-nan′ə), *n.* مۆز؛ دار مۆز.
band (band), *n.* (١) پێبەست (لاستیك، شریت، بەن، تەل)؛
بەند (بۆ پێچانەوە یا قایم کردن): *(watchband ; rubberband)* .
(٢) تیرە (بۆ جوانی یا قایم کردن)؛ سەرپێچ: *(headband, hatband)* .
(٣) تیلماسك؛ تیرە (قوماش). (٤) یەخە.
(٥) (*pl.*)، دوو تیرە قوماشی باریکە لە ملەوە شۆڕدەبنەوە بەسەر جلدا
(جل‌وبەرگی دادوەرو مامۆستای زانکۆ).
(٦) قایشی مەکینەو خولخولۆکە. (٧) [Archaic]، پێوەند؛ تەوق.
(٨) تیلماسکی پەراوێز (خانووسازی).
(٩) مەودای لەرە یا شەپۆلی رادیۆ.
v.t. (١) بەستن (تەل، بەن، لاستیك، قایش، شریت، بەن)؛ پێچانەوە.
(٢) ڕازاندنەوە بە تیرەیەك قوماش، دار، یا تەختە.
band (band), *n.* (١) دەستە؛ تاقم؛ کۆمەڵ: *(a ~ of robbers)* .
(٢) تیپ (مۆسیقا): *(a rock-and-roll ~ ; a jazz ~)* .
v.i. & v.t. یەککرتن؛ بوون بە یەك:
(to ~ together against a common enemy)
bandage (ban′dij), *n.* برینپێچ؛ سارغی.
v.i. & v.t. بە سارغی پێچان؛ پێچان (برین).
bandanna, bandana (ban-dan′ə), *n.* دەستەسڕێکی گەورەو
ڕەنگاوڕەنگە بە ناوچەوان یا بە سەرەوە دەبەسترێتەوە؛ سرکەیی؛ سەربەست
bandbox (band′boks′), *n.* سنووقێکی مقەبایە بۆ یەخەو شەپقە
تێخستن.
bandeau (ban-dō′, ban′dō), *n.* (١) تیرە قوماش (دەبەسترێت بە
ناوچەوانەوە بۆئەوەی قژ نەیەتە ناو چاوەوە). (٢) سوخمەیەکی مەمکی باریکە.
banderole, banderol (ban′də-rōl′), *n.* (١) ئاڵایەکی باریکە
بەسەر ڕم، دار، یا بەلەمێکەوە. (٢) ئاڵایەکی درووشم لەسەر نووسراو.
(٣) ئاڵایەکی بچووکی سەر گۆڕێك یا تەرمێك.
bandicoot (ban′di-kōōt′), *n.* مشکێکی گەورەی هیندی کێڵکەیە.
bandit (ban′dit), *n.* چەتە؛ جەردە؛ ڕێگر؛ کەسێکی قاچاخ یا یاخی.
banditry (ban′di-tri), *n.* چەتەیی؛ جەردەیی.
banditti (ban-dit′i), *plural of* **bandit.**
bandmaster (band′mas′tēr, band′mäs′tēr), *n.* سەرتیپی-
مۆسیقا.
bandog (ban′dôg′), *n.* سەگی بەستراوە لەبەر دڕی.
bandoleer, bandolier (ban′də-lêr′), *n.* فیشەك لەغ.
bandoline (ban′də-lēn′, ban′də-lin), *n.* ڕۆن لەسەردان (بۆ-
لوول یا بریقانەوەی قژ).
bandore (ban-dôr′, ban′dôr), *n.* ئامێرێکی مۆسیقایی ژێدارە لە
گیتار دەچێت.
band saw, مشارێکی قایشە لەسەر دوو خولخولۆکە دەخولێتەوە.
band shell, سەکۆیەکی دەرەوەی تیپێکی مۆسیقایە دیوارێکی قوپاوی
لەپشتەوەیە.
bandsman (bandz′mən, banz′mən), *n.* ئەندامی تیپێکی-
مۆسیقا.
bandstand (band′stand′, ban′stand′), *n.* سەکۆیەکی سەر-
گیراوی دەرەوەی تیپێکی مۆسیقا یا ئۆرکێسترایەك.
bandwagon (band′wag′ən), *n.* عەرەبانەیەکی ڕازاوەیە تیپێکی
مۆسیقای لەسەر سوار دەبێت لە خۆپیشاندانێکدا.
on the bandwagon, [Colloq.], لەگەڵ دەستەی براوەدایە:
(to jump on the bandwagon)
bandy (ban′di), *v.t.* (١) یاری پێکردن (وەك تۆپ)؛ ئەم دەست‌و ئەو-
دەست پێکردن. (٢) قاوخستنەوە؛ فیتنەبازی کردن؛ قسە هێنان‌و بردن:
(to ~ a story about)
(٣) قسە بە یەکتر ووتن؛ ئاڵوگۆڕکردن (قسە لە دەمەقاڵێدا):
(to ~ words with a person)
bandy (ban′di), *n.* (١) گۆچانی یاری " هۆکی " .
(٢) یاری‌یەکە لە " هۆکی " دەچێت.
adj. کەوانەیی؛ چەماوە؛ خوار.
bandy-legged (ban′di-leg′id, ban′di-legd′), *adj.* لاق-
کەوانەیی؛ لاق چەماوە؛ گەڵ بلاو.
bane (bān), *n.* (١) [Poetic] ، فەوتان؛ نەمان؛ لەناوچوون.
(٢) فەوتێنەر؛ لەناوبەر؛ هۆی ناخۆشی‌و مەراق:
(She is the ~ of my life . ; Drink has been the ~ of his life.)
(٣) ژەهر (تەنها لەم ووشەیەدا: **rat's-bane**) .
baneful (bān′fəl), *adj.* ژەهراوی؛ کوشندە؛ زیانبەخش:
(the ~ hemlock; a ~ influence)

bang (baŋ), *v.t.* (١) بەتوندی لێدان؛ زرمە لێ هەڵسان؛ پیاکێشان؛ پیامالین: *(He ~ed his fist on the table.)*.
(٢) بەتوند داخستن؛ تەقە لێ هەڵسان: *(to ~ a door, window, etc.)*.
(٣) تەقەتەق پێکردن: *(to ~ the dishes in the sink)*.
(٤) [Vulgar Slang]، لەگەڵ جووت بوون؛ گاین.
v.i. (١) تەقین؛ تەقینەوە: *(Firecrackers ~.)*.
(٢) خۆ لێدان؛ پیاکێشان؛ بە قایمی لێدان: *(He ~ed into the wall.)*.
n. (١) زرمە؛ تەپە.
(٢) تەقە؛ تەقینەوە: *(The gun went off with a ~.)*
(٣) [Slang]، خۆشی کوتوپڕ (وەك ناوهاتنەوە).
adv. (١) بەقایمی؛ بەتوندیو بە دەنگی زل. (٢) بە دەنگی بەرزو کوتوپڕ.
interj. دەنگێك وەك هی تەقە یا تەقینەوە.
bang (baŋ), *v.t.* تاشینی قژی سەر ناوچەوان بەڕێکی.
n.pl. پەرچەم؛ قژی سەر ناوچەوانی ڕێك براو (کە هاتبێتە خوارەوە هەتا نزیك برۆ).
bangle (baŋ'g'l), *n.* بازنە؛ پارانە
Bang's disease, درمێکی ڕەشەوڵاخە دەبێتە هۆی بەراویتەبوون.
bang-up (baŋ'up'), *adj.* [Slang]. نایاب؛ زۆر چاك
banian (ban'yən), *n.* (١) بانیان بازرگانێکی هیندی گۆشت نەخۆرە
(٢) کراس یا ئزداشەیەکی دەڵبی هیندییە
banish (ban'ish), *v.t.* (١) دەرکردن (لە وڵات یا شار)؛ شاربەدەرکردن؛ ئاوارەکردن (٢) دوورخستنەوە؛ دەرکردن
(٣) لە بیری خۆ بردنەوە؛ لە مێشك لادان.
banishment (ban'ish-mənt), *n.* (١) دەرکردن (لە وڵات یا شار)؛ شاربەدەرکردن. (٢) دەرکردن؛ دوورخستنەوە.
banister, bannister (ban'is-tēr), *n.* (١) سنگی محاجەرەی-پێ پلیکانە (٢) (*(pl.)*)، محاجەرەی پێ پلیکانە؛ نەردە
banjo (ban'jō), *n.* بانجۆ ئامێرێکی مۆسیقایی ژێدارە.
-banjoist *(n.)*.
bank (baŋk), *n.* (١) بانق (٢) خانووی بانق
(٣) ئەو سنووقەی قومارگێڕ پارەی تێ دەخات؛ ئەم پارەیە.
(٤) (أ) بانقی خوێنو ئەندامی لەش بۆ دانی بە نەخۆش لەکاتی پێویستیدا (پزیشکەوانی): *(a blood ~ ; an eye ~)*.
(ب) بانقی زانیاری *(a data ~)*.
v.i. (١) پارە خستنە بانقەوە؛ ئاڵوێرکردن لەگەڵ بانقدا.
(٢) بەڕێوەبردنی بانق. (٣) چاودێری کردنی بانقی قومار، واتە ئەو سنووقەی قومارگێڕ پارەی تێ دەخات.
v.t. پارە خستنە بانقەوە.
bank on, [Colloq.]. پشت پێ بەستن؛ بەتەمابوون
(Don't bank on his help.)
bank (baŋk), *n.* (١) پەڵەیەکی درێژکۆلە (هەور)؛ گردۆلکەیەکی درێژکۆلە؛ تۆپەڵ. (٢) قەدپاڵ؛ گرد (٣) بەستوو
(٤) (*(pl.)*)، کەنار (دەریا، ڕووبار، جۆگە)؛ ڕۆخ؛ قەراغ؛ گوێ؛ لێوار: *(along the river ~)*
(٥) بەرزایی زەمینەی دەریاو دەریاچە؛ تەنکایی (دەریاچە، ئەستێڵ).
(٦) لێواری ئاودەوەی مێزی بلیارد
(٧) بەلادا خواربوونەوەی فڕۆکە لەکاتی پێچکردنەوەدا
v.t. (١) بەستوو بەدەوردا درووستکردن
(٢) کۆمەڵ کردن؛ کۆکردنەوە؛ خڕکردنەوە *(to ~ earth along a wall)*.
(٣) ئاگر خۆش کردن
(٤) وەك بەرەوژوورکە لێکردن (ڕێگە)؛ کووڕکردنەوە
(٥) لێدانی تۆپی بلیارد بەجۆرێك کە لە لێواری مێزەکە بداتو بگەڕێتەوە.
(٦) بەلاداخستن یا لارکردنەوەی فڕۆکەیەك لەکاتی فڕیندا
v.i. (١) وەك بەستوو لێهاتن؛ تۆپەڵ بوون بە درێژکۆلەیی؛ گردبوونەوە.
(٢) لارکردنەوەی فڕۆکەیەك لەکاتی فڕیندا.

bank (baŋk), *n.* (١) تەختی دانیشتنی سەوڵ لێدەران لە بەلەمێکی سەوڵدا. (٢) ڕیزە سەوڵ. (٣) ڕیز.
(٤) ڕیزە کلیل (بە تەختەی کلیلەوە بەسەر دیوارێکەوە).
v.t. ڕیزکردن.
bankable (baŋk'ə-b'l), *adj.* بانق وەری دەگرێت؛ دەگۆڕرێتەوە لە بانقدا.
bank account, حسابی بانق (هی کەسێك یا کۆمپانیایەك).
bank bill, بانقەنۆت؛ حەواڵە یا چەکی بانقی (لە بانقێکەوە بۆ بانقێکی تر).
bankbook (baŋk'book'), *n.* دەفتەری بانق: دەفتەرێکی بچووکە کە کەسێك حسابی بانقی خۆی تێدا ڕادەگرێت (هەروەها " passbook ").
bank discount, سوودی لێدەرکراو: سوودی ئەو قەرزەیە کە بانق دەیدات بە کەسێكو پێشەکی لە قەرزەکەی دەردەکاتو هەڵی دەگرێت.
bank draft, بانقەنۆت: حەواڵەیەکە لە بانقێکەوە بۆ بانقێکی تر.
banker (baŋk'ēr), *n.* (١) خاوەن بانق؛ بەڕێوەبەری بانق.
(٢) چاودێری پارە یا بانقی قومارێك.
banker (baŋk'ēr), *n.* ماسیگر؛ کەشتی ڕاوەماسی.
bank holiday, پشووی بانق.
banking (baŋk'iŋ), *n.* بانقچێتی؛ کاروباری بانق.
bank note, بانقەنۆت: چەکێکە بانقێك دەریدەکات دەتوانرێ لە هەموو بانقێکی تردا بگۆڕرێتەوە؛ حەواڵەیەکە لە بانقێکەوە بۆ بانقێکی تر.
bankrupt (baŋk'rupt, baŋk'rəpt), *n.* (١) کەسێکی مایەپووچ یا نابووت. (٢) کەسێك کە نەتوانێت قەرزەکانی بداتەوە.
(٣) کەسێك کە شتێکی نەبێت: *(a mental ~)*.
adj. (١) مایەپووچ؛ مایەپووت؛ نابووت.
(٢) نەبوو؛ نابووت (مەجاز): *(He is morally ~.)*.
v.t. مایەپووچ کردن؛ نابووت کردن.
bankruptcy (baŋk'rupt-si, baŋk'rəp-si), *n.* مایەپووچی؛ مایەپووتی؛ نابووتی.
banner (ban'ēr), *n.* (١) ئاڵا؛ بەیداخ.
(٢) درووشم: *(the ~ of freedom)*.
(٣) سەردێڕی ڕۆژنامە (کە لەمسەری لاپەڕەکە بۆ ئەوسەری بگرێتەوە).
adj. زۆرباش؛ نایاب: *(a ~ year for wheat)*.
banneret, bannerette (ban'ēr-et'), *n.* ئاڵایەکی بچووك.
banneret (ban'ēr-it, ban'ēr-et'), *n.* (١) سەرەك سوارچاك.
(٢) پلەیەکی سوارچاکییە.
bannerol (ban'ēr-ōl'), *n.* = **banderole.**
bannister (ban'is-tēr), *n.* = **banister.**
banns, bans (banz), *n.pl.* جاڕدانی نیازی ژنهێنانو شووکردن لە کڵێسەدا.
banquet (baŋ'kwit, ban'kwit), *n.* (١) ژەمێك خواردنی نایاب؛ خوانی ڕازاوە. (٢) ئاهەنگی ڕەسمی نان خواردن.
v.t. بانگ کردن بۆ شێوی ڕەسمی؛ ئاهەنگی سەرخوان بۆ گێڕان.
v.i. خواردنی خۆش خواردن.
banquette (baŋ-ket'), *n.* (١) سەکۆی ناو سەنگەر (بۆ تەقەکردن).
(٢) شۆستە. (٣) کورسییەکی درێژی دۆشەك لەسەرە بە قەراغ دیواری چێشتخانەیەکدا.
banshee, banshie (ban'shē, ban-shē'), *n.* خێوێکی مێینەی بەدوومە وەك بایەقووش بەسەر ماڵدا دەخوێنێتو نوقڵانەی مردن لێدەدات (فۆلکلۆری ئێرلەندەو ئوسکوتلەندە)؛ کەسێکی بەدووم.
bantam (ban'təm), *n.* (١) [B-] ، باڵندەیەکی بچووکە لە مریشك دەچێت. (٢) کەسێکی بچووکی شەڕەنگێز.
(٣) بۆکسباز یا زۆرانبازێکی سووك کە قورساییەکەی لەنێوان (١١٢-١١٨) پاوەندا بێت.
adj. بچووكو شەڕەنگێز.
bantamweight (ban'təm-wāt'), *n.* زۆرانباز یا بۆکسبازێکی

بچووك‌و سووك كه قورسایی‌یه‌كه‌ی له‌نێوان (١١٢-١١٨) پاوه‌ندا بێت.
adj. تایبه‌تی به زۆرانباز یا بۆكسبازێكی بچووك‌و سووك.
banter (ban′tēr), *v.t.* گالته‌وگه‌پ كردن؛ گالته‌پێكردن (له‌ڕووی برامه‌رایه‌تی‌یه‌وه)؛ كلك پێوه‌كردن؛ توانج تێگرتن.
v.i. (~ with), گالته‌وگه‌پ له‌گه‌ڵ كردن؛ كلك پێوه‌كردن.
n. گالته‌وگه‌پ: كلك پێوه‌كردن؛ توانج.
-banterer *(n.)*; **banteringly** *(adv.)*.
bantling (bant′liŋ), *n.* منداڵ (به‌تایبه‌تی هی زۆرزان یا هاروهاج).
banyan (ban′yən), *n.* دارهه‌نجیرێكی هیندی‌یه لقه‌كانی ڕه‌گ داده‌كوتن‌و ده‌بنه دره‌ختی تازه.
banzai (bän′zä′i, bän′zī′), *n.* بانگه‌وازێكی جه‌نگی‌ی یابانی‌یه به‌مانای: خوابكه‌م ده هه‌زار ساڵ بژیت!.
banzai attack, banzai charge, هێرشێكی خۆكوژانه‌یه سه‌ربازه یابانی‌یه‌كان ئه‌نجامیان ده‌دا له جه‌نگی جیهانی‌ی دووه‌مدا.
baptism (bap′tiz'm), *n.* (١) پیرۆزكردنی منداڵ به هه‌ڵكێشانی له ئاو (خاچ په‌رستی) (٢) یه‌كه‌م تاقیكردنه‌وه؛ تاقیكردنه‌وه‌یه‌كی گران.
-baptismal *(adj.)*.
baptism of fire, (١) جه‌نگی یه‌كه‌می تازه سه‌رباز.
(٢) تاقیكردنه‌وه‌یه‌كی گران.
Baptist (bap′tist), *n.* (١) [b-] ، كه‌سێك كه منداڵ پیرۆز ده‌كات به هه‌ڵكێشانی له ئاو. (٢) باپتیست: ئه‌ندامی لقێك له لقه‌كانی خاچ په‌رستی پرۆتستانته كه ده‌ڵێت: له ئاو هه‌ڵكێشان‌و پیرۆزكردن ده‌بێت دوای ته‌مه‌نی بالق بوون بكرێت به منداڵی.
baptistery (bap′tis-tri, bap′tis-tēr-i), *n.* (١) شوێنی له ئاو هه‌ڵكێشان یا ئاو لێ هه‌ڵپرژاندنی منداڵ‌و پیرۆزكردنی (خاچ په‌رستی).
(٢) ده‌فری ئه‌م ئاوه.
baptistry (bap′tis-tri), *n.* = baptistery.
baptize (bap-tīz′, bap′tīz), *v.t.* (١) له ئاو هه‌ڵكێشان‌و پیرۆزكردنی منداڵ (خاچ په‌رستی). (٢) پاكردنه‌وه؛ خاوێن كردن.
(٣) ناولێنانی منداڵ یا كه‌سێك پاش بوونی به خاچ په‌رست.
bar (bär), *n.* (١) شیش (كانزا، دار)؛ شیش (په‌نجه‌ره، ده‌رگا).
(٢) قاڵبی لاكێشه‌یی (سابوون، شیرینی).
(٣) كۆسپ: *(illiteracy is a ~ to success.)* .
(٤) هێڵ؛ میل؛ تیره.
(٥) (ا) جێ‌ی دانیشتنی دادپرس یا پارێزه‌ر له ژووری دادگادا.
(ب) قه‌فه‌زی گومانبار
(٦) دادگا (٧) جێ‌ی لێپرسینه‌وه. (٨) پارێزه‌ران؛ ده‌سته‌ی پارێزه‌ران.
(٩) پارێزه‌ری؛ پیشه‌ی پارێزه‌ری. (١٠) بار؛ مه‌یخانه.
(١١) مێزی بار كه خه‌ڵك به‌ده‌وریدا داده‌نیشن (مه‌یخانه، چێشتخانه).
(١٢) لغاو (١٣) میلێك یا هێڵێكی ئاسۆیی سه‌ر قه‌ڵغان.
(١٤) به‌تاڵكردنه‌وه‌ی داوایه‌ك (دادگه‌ری). (١٥) قه‌راغی سم یا پاشووی ئه‌سپ.
v.t. (١) كڵوون دان؛ شیش خستنه به‌ر ده‌رگا یا په‌نجه‌ره.
(٢) ڕێ لێگرتن؛ ڕێگه داخستن به شیش یا دار.
(٣) قه‌ده‌غه‌كردن؛ نه‌هێشتن؛ ڕێگه پێ نه‌دان:
(He was ~red from the contest.)
(٤) میل میل كردن.
(٥) ڕێگه‌گرتن له داوایه‌ك (دادگه‌ری).
prep. جگه له *(It's the best hotel in town, ~ none.)* .
cross the bar, مردن؛ كۆچی دوایی كردن.
barb (bärb), *n.* (١) ڕیش‌و سمێڵی هه‌ندێك گیاندار.
(٢) سه‌رپۆش (وشكه‌سۆفی ژنی خاچ په‌رستان).
(٣) قولاپی ماسی گرتن؛ قولاپ.
(٤) توانجێكی توندوتیژ.
(٥) توندوتیژی (ووته)؛ تیژی؛ بڕی: *(the ~ of his wit)* .
(٦) ده‌مارێكی په‌ڕی باڵنده.
(٧) (ا) قه‌ڵاس (گه‌نم‌و جۆو ڕووه‌كی تر). (ب) چوقوڵ؛ دڕك.
v.t. قولاپ پێوه‌كردن؛ قولاپ خستنه‌سه‌ر؛ قولاپ لێدان.
barb (bärb), *n.* (١) جۆره ئه‌سپێكی به ڕه‌گه‌ز عه‌ره‌بی‌یه به خێرایی‌و به‌هێزی‌و هێمنی ناسراوه. (٢) جۆره كۆترێكه.
barbarian (bär-bâr′i-ən, bär-bâr′yən), *n.* (١) بێگانه؛ كه‌سێكی بێگانه. (٢) كه‌سێكی كێوی‌و هیچ نه‌زان.
(٣) كه‌سێكی بێ ئه‌زاكه‌ت‌و كه‌رتڕ.
(٤) كه‌سێكی دڕنده‌و بێ به‌زه‌یی.
adj. (١) كێوی؛ هیچ نه‌زان. (٢) كه‌رتڕ؛ بێ ئه‌زاكه‌ت. (٣) دڕنده؛ بێ به‌زه‌یی.
barbaric (bär-bar′ik), *adj.* (١) كێوی. (٢) دڕنده.
(٣) بێ تام‌و له‌ئه‌ندازه به‌ده‌ر (شێواز، ڕازاندنه‌وه).
barbarism (bär′bə-riz′m), *n.* (١) به هه‌ڵه زمان به‌كارهێنان؛ زمان نه‌زانین. (٢) ووشه‌یه‌كی به هه‌ڵه به‌كارهێنراو. (٣) كێوێتی.
(٤) كرده‌وه‌یه‌ك یا ڕه‌وشتێكی ناشرین‌و دڕندانه. (٥) دڕنده‌یه‌تی.
barbarity (bär-bar′ə-ti), *n.* (١) دڕنده‌یه‌تی؛ دڵڕه‌قی؛ نامرۆڤایه‌تی:
(The bombing of towns and villages is an example of-modern ~ .)
(٢) كارێكی دڕندانه.
(٣) شێوازێكی بێ تام‌و ناپه‌سه‌ند.
(٤) ووشه‌یه‌كی به هه‌ڵه به‌كارهێنراو.
barbarize (bär′bə-rīz′), *v.t.* (١) ووشه‌و زمان به هه‌ڵه به‌كارهێنان.
(٢) دڕنده‌كردن.
v.i. وه‌ك دڕنده لێهاتن.
barbarous (bär′bə-rəs), *adj.* (١) بێگانه.
(٢) پڕ له هه‌ڵه (زمان). (٣) كێوی؛ نه‌زان.
(٤) ناشرین (ڕه‌وشت، شێواز). (٥) دڕنده؛ دڵڕه‌ق.
(٦) گڕ (ده‌نگ).
Barbary ape, مه‌یموونی بێ كلك.
barbate (bär′bāt), *adj.* (١) ڕیشدار. (٢) قه‌ڵاسدار (دانه‌وێڵه).
barbecue (bär′bə-kū′), *n.* (١) ئاگردانێكی به‌رز یا مقه‌لی گۆشت برژاندن له ده‌ره‌وه‌ی ماڵ. (٢) بریانی، پارێن، گا، به‌ران، یا مه‌ڕێكی به‌یه‌ك پارچه برژێنراو له‌سه‌ر ئاگری ده‌ره‌وه‌ی ماڵ یا حه‌وشه.
(٣) گۆشتی برژاو (به‌تایبه‌تی له‌سه‌ر ئاگری ده‌ره‌وه‌ی ماڵ یا حه‌وشه).
(٤) سه‌یرانی گۆشت برژاندن. (٥) چێشتخانه‌ی گۆشت برژاندن؛ كه‌بابخانه.
v.t. (١) كردن به بریانی؛ برژاندنی یه‌ك پارچه‌یی پارێن، مه‌ڕ، یا به‌رازێك.
(٢) گۆشت برژاندن؛ ماسی برژاندن.
adj. (١) برژاو (گۆشت)؛ برژێنراو. (٢) تایبه‌تی به گۆشتی برژاو.
barbecue sauce, خۆشاوی به‌هارات كه گۆشتی تێ ده‌خرێت‌و داده‌نرێت پێش برژاندنی.
barbed (bärbd), *adj.* (١) دڕكاوی؛ دڕكدار.
(٢) بڕ؛ تیژ؛ دڕكاوی (مه‌جاز): *(~ words)* .
barbed wire, ته‌لی دڕكاوی؛ ته‌لبه‌ن.
barbel (bär′b'l), *n.* (١) تووكێكه به لێوی ماسی‌یه‌وه شۆڕبووه‌ته‌وه (بۆ هه‌ستكردنه). (٢) جۆره ماسی‌یه‌كی گه‌وره‌ی ناو ڕووباره ئه‌م جۆره تووكه به لێویه‌وه‌یه‌تی.
barbellate (bär′bə-lāt′, bär′bel′it), *adj.* دڕكاوی (ڕووه‌ك)؛ به تووكی وه‌ك دڕك داپۆشراوه.
barber (bär′bēr), *n.* سه‌رتاش؛ ده‌لاك.
v.t. سه‌رتاشین؛ قژتاشین.
barber college, قوتابخانه‌ی سه‌رتاشی.
barber pole, لووله‌كێكی ڕه‌نگاوڕه‌نگی خوولاوه‌یه له‌به‌رده‌می- سه‌رتاشخانه‌دا.
barberry (bär′ber′i, bär′bēr-i), *n.* (١) ڕووه‌كێكی گوڵ زه‌ردی دڕكاوی‌یه به‌ری وه‌ك تووترك ده‌گرێت. (٢) به‌ری ئه‌م ڕووه‌كه.
barbershop (bär′bēr-shop′), *n.* سه‌رتاشخانه؛ ده‌لاكخانه.

barbet (bär′bit), *n.* (١) جۆرە سەگێکی بچووکی تووك لوولە.
(٢) باڵندەیەکی ناوچە گەرمەکانە تووکی وەك دڕك بە بن دەنووکەکەیەوەیەتی.
barbette (bär-bet′), *n.* (١) بەرزایی‌یەکی ناو قەڵایەکە تەقەی لێوە
دەکرێت (٢) سەنگەری ناو کەشتی‌یەکی جەنگی.
barbican (bär′bi-kən), *n.* سەنگەر یا قوللەی پاراستنی شارێك یا
قەڵایەکە کە لەبەردەمی شارەکە یا قەڵاکەدایە.
barbital (bär′bi-tal, bär′bit-əl), *n.* دەرمانێکی نووستنە لەشێوەی
تۆزدایە.
barbiturate (bär′bə-tyoor′it, bär-bich′ēr-it), *n.* دەرمانی
ئازار؛ دەرمانی ئازارکوژ.
barbule (bär′būl), *n.* تووکی پەڕی باڵندە؛ دەمارۆچکەی پەڕ.
bard (bärd), *n.* (١) شایەر (٢) [Poetic]، هۆنەر؛ شاعیر.
-bardic *(adj.).*
bard, barde (bärd), *n.* زرێی ئەسپ.
v.t. زرێ لە ئەسپ کردن
bare (bâr), *adj.* (١) ڕووت؛ پەتی (قاچ)؛ ڕووت‌وقووت. (٢) بەرەڵا.
(٣) دڕاو (جل‌وبەرگ)
(٤) ڕووت‌وقووت؛ ڕووتەنی؛ خاڵی (ژوور، خانوو): *(a ~ room)*.
(٥) سادە؛ بەبێ پێوەنان یا زیادە؛ ڕووت: *(~ facts)*.
(٦) تەنها *(the ~ necessities of life)*.
v.t. ڕووت کردن؛ هەڵماڵین؛ ڕووت‌وقووت کردنەوە؛ ئاشکراکردن (نهێنی)؛
خستنەڕوو
lay bare, هەڵماڵین؛ پیشاندان؛ خستنە بەرچاو؛ ئاشکراکردن (نهێنی).
bareback (bâr′bak′), *adv. & adj.* بە پشتی ڕووت (سواربوونی
ئەسپ)؛ بەبێ زین *(to ride ~)*
barefaced (bâr′fāst′), *adj.* (١) دەم‌وچاو ڕووت؛ ڕوو هەڵماڵراو
(٢) ئاشکرا؛ کراوە (٣) بێ شەرم؛ بێ ئابڕوو.
barefoot (bâr′foot′), *adj. & adv.* پێ پەتی؛ بە پێی پەتی.
barefooted (bâr′foot′id), *adj.* = **barefoot.**
barège (ba′rezh′), *n.* قوماشی پەچە.
barehanded (bâr′han′did), *adj. & adv.* (١) بە دەستی ڕووت،
واتە بەبێ دەستکێش (٢) بە دەستی ڕووت، واتە بەبێ چەك یا ئامێر.
(٣) [Colloq.]، بە تاوانەوە گیراو
bareheaded (bâr′hed′id), *adj. & adv.* سەر ڕووت؛
بە سەری ڕووت.
barelegged (bâr′leg′id, bâr′legd′), *adj. & adv.* لاق-
هەڵماڵراو؛ بە لاقی ڕووت؛ بێ گۆرەوی.
barely (bâr′li), *adv.* (١) بە ئاشکرا. (٢) بە ڕووتی؛ بە ڕووت‌وقووتی.
(٣) بە ئاستەم؛ بە حاڵ: *(He ~ escaped injury.)*.
(٤) کەم. (٥) [Archaic]. تەنها.
barfly (bär′flī′), *n.* عەرەق خۆرێك کە زۆر دەچێتە مەیخانە.
bargain (bär′g′n, bär′gin), *n.* (١) سەوداگەری؛ ڕێکەوتن (کڕین‌و
فرۆشتن‌و ئاڵوگۆڕکردن). (٢) مەرجەکانی ڕێکەوتنێك
(٣) ڕێکەوتنێك کە لە سوودی کڕیار بێت؛ کڕینی شتێك بە هەرزان:
(He bought the suit at a ~ .)
v.i. (١) سەوداکردن؛ سەوداگەری کردن. (٢) ڕێکەوتن؛ پەیمان بەستن.
v.t. ئاڵوگۆڕکردن؛ گۆڕینەوە.
a bad bargain, سەوداگەری‌یەکی خراپ؛ ڕێکەوتنێکی خراپ.
a good bargain, سەوداگەری‌یەکی باش؛ ڕێکەوتنێکی باش.
bargain for, هەوڵدان بۆ دەسکەوتن بە هەرزان؛
سەوداکردن بۆ بە هەرزان کڕین.
strike a bargain, (١) ڕێکەوتن (کڕین‌و فرۆشتن)
(٢) بە هەرزان شتێك دەسکەوتن؛ شتێك کڕین بە هەرزان.
-bargainer *(n.).*
barge (bärj), *n.* (١) دوبە؛ قەیاغ؛ بەلەمی بار.
(٢) بەلەمێکی گەورەی گەشت‌و ئاهەنگی ڕەسمی.
(٣) خانە بەلەم؛ ماڵە بەلەم: بەلەمی تێدا ژیان وەك ماڵ.
(٤) [Slang]، بەلەمێکی ناقۆڵا.
v.t. گواستنەوە بە دوبە یا بەلەمی بار.
v.i. (١) بەهێواشی ڕۆیشتن.
(٢) (أ) [Colloq.]، (~ in ; ~ into)، خۆتێهەڵقورتان:
(Don't ~ in our conversation.)
(ب) (~ in)، بە ناشرینانەو لەپڕتاو خۆکردن بە ژووردا:
(He ~d into the room.)
(٣) [Colloq.]، (~ into)، خۆ پیادان.
bargee (bär-jē′), *n.* [British], = **bargeman.**
bargeman (bärj′mən), *n.* کەشتی‌یەوانی کەشتی بارگواستنەوە.
baric (bar′ik), *adj.* [Rare], تایبەتی بە باریۆم.
baric (bar′ik), *adj.* بارۆمەتری؛ تایبەتی بە پەستانپێو.
baritone (bar′ə-tōn′), *n.* (١) دەنگی نێرینەی مام ناوەندی لە بەرزی‌و
نزمیدا (گۆرانی). (٢) گۆرانی بێژێك بەم جۆرە دەنگەوە.
(٣) ئامێرێکی مۆسیقایی ئەم جۆرە دەنگە.
barium (bâr′i-əm), *n.* باریۆم.
bark (bärk), *n.* توێکڵەدار.
v.t. (١) بە توێکڵ خۆش کردن (پێستە). (٢) توێکڵ لێکردنەوە؛ ڕووت کردن.
(٣) [Colloq.]، پێست داماڵین.
bark (bärk), *v.i.* (١) وەڕین؛ حەپین.
(٢) بە ناشرینانە قسەکردن (وەك وەڕەی سەگ). (٣) [Colloq.]، کۆکەکردن.
(٤) [Slang]، جاڕدان بە دەنگی بەرزو ناساز.
n. وەڕە؛ حەپە؛ سەگوەڕ.
bark at the moon, بە مانگ وەڕین؛ ناڕەزایی بێ سوود دەربڕین.
bark up the wrong tree, (١) هێرش بردنە سەر شتێك بە هەڵە؛
بە هەڵەدا چوون. (٢) هەوڵدان بە هەڵە؛ هەوڵی بێ سوود دان.
bark (bärk), *n.* [Poetic], بەلەمێکی بایەوانی بچووکە.
barkeeper (bär′kēp′ēr), *n.* مەیخانەچی.
barker (bär′kēr), *n.* (١) وەڕیو (سەگ، مرۆڤ).
(٢) کەسێك کە لەبەردەمی فرۆشگا یا تیاترۆیەکدا بە دەنگی بەرز کڕیار
ڕادەکێشێت.
barker (bär′kēr), *n.* توێکڵ لە دار کەرەوە (مرۆڤ، مەکینە).
barley (bär′li), *n.* جۆ.
barleycorn (bär′li-kôrn′), *n.* (١) دەنکە جۆ؛ جۆ.
(٢) پێوانەیەکی کۆنە بریتی‌یە لە سێ‌یەکی ئینجێك.
(٣) خواردنەوەی کحوولی (بەتایبەتی ویسکی).
barley sugar, نوقوڵێکە لە شەکری تواوەو ئاوی جۆ دروست دەکرێت.
barm (bärm), *n.* کەفی بیرە؛ کەفی سەر بیرە لەکاتی ترشانیدا.
barmaid (bär′mād′), *n.* ئافرەتی مەیگێڕ لە مەیخانەدا.
barman (bär′mən), *n.* پیاوی مەیگێڕ لە مەیخانەدا.
barmy (bär′mi), *adj.* (١) کەفاو (بیرە)؛ کەفدار.
(٢) [British Slang]، شێتۆکە؛ شێت.
barn (bärn), *n.* (١) تەویلە؛ کایەن؛ کایەن‌و تەویلە.
(٢) گەراجی پاسی ناوشار. (٣) [Colloq.]، ژوور؛ خانە.
barnacle (bär′nə-k′l), *n.* (١) گیانداریکی بچووکی قاوغدارە بە
بەردەوە دەنووسێت ئەوەندەی گوێزێك دەبێت. (٢) جۆرە قازێکی کێوی‌یە.
(٣) [Colloq.]، کەسێکە کە پێتەوە نووسا لێت نابێتەوە.
barnacles (bär′nə-k′lz), *n.pl.* (١) لەواشە (کە دەکرێتە لمۆزی
ووڵاخی سرك لەکاتی ناڵ کردنیدا). (٢) ئامێرێکی ئازاردانە لە لەواشە دەچێت.
(٣) [British Slang]، چاویلکە.
barn dance, (١) سەمایەکی لادێیی‌یانەی ئەمەریکی‌یە.
(٢) ئاهەنگێکی سەمای ناو کایەنە.
barn owl, کونەپەپووی ناو کلۆری دارو کایەن.

barnstorm (bärn′stôrm′), ***v.i.*** (١) گەڕان بە لادێ و شارۆچکەداو ووتاری ڕامیاری دان یا شانۆگەری پێشکەش کردن.
(٢) خوێندن بە فرۆکەو خۆفڕێدان بە پەرەشووت لە پیشانگادا.
barnyard (bärn′yärd′), ***n.*** حەوشەی دەوروپشتی کایەن و تەویلە.
baro- (bar′ō, bar′ə), پێشگرێکە بەمانای: تایبەتی بە پەستانی هەوا.
barogram (bar′ə-gram′), ***n.*** باڕۆگرام: تۆمارکراوەی پەستانپێوی ئۆتۆماتیکی.
barograph (bar′ə-graf′, bar′ə-gräf′), ***n.*** بارۆگراف: پەستان-پێوی ئۆتۆماتیکی هەوا.
barometer (bə-rom′ə-tēr), ***n.*** (١) بارۆمەتر؛ پەستانپێو.
(٢) پێوەری گۆڕین؛ نیشانەکەر؛ شتێك کە گۆڕینی ڕامیاری، کۆمەڵایەتی، ئابووری یا کلتووری پیشان بدات.
-barometric ***(adj.)***; **barometrically** ***(adv.)***.
baron (bar′ən), ***n.*** (١) بارۆن: بەگزادەیەکی ئینگلیز یا ئەورووپایییە.
(٢) سەرمایەدارێکی بەدەسەڵات.
baronage (bar′ən-ij), ***n.*** (١) چینی بارۆنەکان؛ نزمترین چینی بەگزادەی ئینگلیز.
(٢) پلەوپایەو دەسەڵات و ناوچەی ژێردەستی بەگزادەیەکی ئەم چینە.
(٣) بەگزادەکان. (٤) لیستەی ناوی بەگزادە.
baroness (bar′ə-nis), ***n.*** (١) ژنی بارۆن. (٢) بارۆن (ژن)؛ خاتووزادە.
baronet (bar′ə-nit, bar′ə-net′), ***n.*** (١) بەگزادەیەکی ئینگلیزە کە پلەی لەخوار " بارۆن " موەیەو لەسەروو " شاسوار " موەیە.
(٢) پلەوپایەی ئەم بەگزادەیە.
baronetage (bar′ə-nit-ij), ***n.*** لیستەی ناو و پلەوپایەی " بارۆنێت " (ووشەی پێشوو ببینە).
baronetcy (bar′ə-nit-si), ***n.*** پلەوپایەو دەسەڵاتی " بارۆنێت ".
baronial (bə-rō′ni-əl), ***adj.*** (١) بارۆنی؛ بەگزادەیی.
(٢) بۆ بەگزادە دەشێت: ***(a ~ mansion)*** .
barony (bar′ə-ni), ***n.*** (١) ناوچەی ژێردەستی بارۆنێك.
(٢) پلەوپایەی بارۆن.
baroque (bə-rōk′), ***adj.*** (١) نارێك. شێوان.
(٢) زۆر ڕازاوەو مێلی کەوانەیی و خواروخێچاویدار (خانووسازی، هونەر).
(٣) تایبەتی بە چەرخی ئەم جۆرە هونەرە (سەدەی شانزەو حەڤدەو هەژدە).
(٤) لە ئاەو ئەندازە بەدەر ڕازاوە.
n. شێوازێکی هونەری و خانووسازییە بریتییە لە ڕازاندنەوەو مێلی کەوانەیی و خواروخێچی ئێجگار زۆر.
baroscope (bar′ə-skōp′), ***n.*** ئامێری پێوانی گۆڕانی پەستانی هەوا.
barouche (bə-rōōsh′), ***n.*** عەرەبانەیەکی سەرپێچراوەی چوار-کورسییە
barque (bärk), ***n.*** بەلەمی با؛ کەشتی با.
barquentine (bär′kən-tēn′), ***n.*** = **barque.**
barrack (bar′ək), ***n.*** (١) [Rare] ، کوختە.
(٢) (*pl.*)، ئۆردووگا؛ سەربازگە.
(٣) (*pl.*)، نیشتەجێیەکی کاتی کرێکاران.
v.t. & v.i. حەواندنەوە یا دانان لە ئۆردووگادا؛ خستنە سەربازگەوە؛ نیشتەجێ بوون لە ئۆردووگادا.
barracuda (bar′ə-kōō′də), ***n.*** جۆرە ماسییەکی گەورەو دڕندەی دەریاییە.
barrage (bə-räzh′), ***n.*** (١) بۆمباران کردنێك بە گوللە تۆپ بۆ ڕێگرتن لە هێزی دوژمن یا پاراستنی هێزی خۆ لەکاتی هێرش بردندا؛ دەسرێژ.
(٢) لێشاو (ووتە، پرسیار، مستەکۆڵە): ***(a ~ of questions)*** .
v.t. & v.i. دەسرێژکردن؛ دەسرێژلێکردن.
barrage (bär′ij), ***n.*** (١) بەنداو؛ بەست. (٢) کۆسپ.
barranca (bə-raŋ′kə), ***n.*** دۆڵێکی قووڵ؛ چەمێکی قووڵ.
barratry (bar′ə-tri), ***n.*** (١) کڕین و فرۆشتنی پلەوپایەو هەروەها کاربەدەستێتی لە میری و کڵێسەدا؛ بە بەرتیل فەرمانبەرێتی پێدان.
(٢) زوو زوو شەڕنانەوە؛ زوو زوو بەخۆڕایی شکات کردن.
(٣) کەمتەرخەمی یا ساختەبازی کەشتییەوان.
-barrator, barrater ***(n.)***; **barratrous** ***(adj.)***.
barred (bärd), ***adj.*** (١) میلدار (قوماش). (٢) کێلوون دراو؛ داخراو.
(٣) قەدەغە.
barrel (bar′əl), ***n.*** (١) بەرمیل؛ پیپ؛ دەبە. (٢) پڕ بەرمیلێك.
(٣) لوولەکێکی بۆش یا پتەو (پاندان): ***(the ~ of a fountain pen)*** .
(٤) لوولەی تفەنگ یا دەمانچە. (٥) قەفی پەڕی باڵندە.
(٦) لەش (ئەسپ، ڕەشەووڵاخ).
(٧) [Colloq.]، زۆر؛ فرە: ***(a ~ of fun)*** .
v.t. (١) خستنە بەرمیلەوە. (٢) هەڵگرتن؛ عەمارکردن.
v.i. [Slang], خێرا ڕۆیشتن.
barrel-house (bar′əl-hous′), ***n.*** (١) جۆرێکە لە مۆسیقای-" جاز ". (٢) مەیخانەیەکی ناوبانگ خراپ؛ قەحبەخانە.
barrel organ, ئۆرگانی دەستی: ئامێرێکی مۆسیقای بچووکە لە پیانۆ دەچێت.
barren (bar′ən), ***adj.*** (١) نەزۆك (ژن): ***(a ~ woman)*** .
(٢) نەزۆك؛ نەزۆك (گیانەوەر).
(٣) بێبەر؛ ڕووتەنی؛ بەیار؛ بێ کەڵك؛ چۆڵ: ***(~ soil, land, etc.)*** .
(٤) ووشك و ناخۆش. (٥) بەتاڵ؛ نەبوو؛ بێ؛ ئییەتی.
n. (١) زەویوزاری بێبەر یا ڕووتەنی.
(٢) (*pl.*)، زەویوزاری لماوی و دەوەناوی.
-barrenness ***(n.)***.
barret (bar′it), ***n.*** تەپلە؛ کڵاوێکی بچووك.
barrette (bə-ret′), ***n.*** تەوقەی سەر (ژن).
barricade (bar′ə-kād′), ***n.*** (١) سەنگەر.
(٢) بەربەست (کە ڕێگەی پێ دەگیرێت لەکاتی شەڕی سەر شەقامدا)؛ کۆسپ.
v.t. (١) ڕێ لێ داخستن؛ ڕێی چوونەژوورەوە یا هاتنەدەرەوە نەدان.
(٢) کۆسپ لەبەردەمدا دانان؛ بەربەست کردن.
(٣) خۆ قایم کردن و نەهاتنە دەرەوە.
barricado (bar′i-kā′dō), ***n.*** = **barricade.**
barrier (bar′i-ēr), ***n.*** (١) قەڵای پاراستنی شوێنێك.
(٢) دیوار؛ پەرژین؛ تەیمان.
(٣) کۆسپ؛ دیوار؛ بەربەست: ***(Shyness was a ~ between them.)*** .
(٤) سنوور. (٥) دەرگای گومرگ (لەسەر سنووری ووڵاتێك).
barring (bär′iŋ), ***prep.*** بێجگە لە؛ جگە لە.
barrio (bär′ri-ō′), ***n.*** گەڕەکی هەژاران؛ گەڕەك.
barrister (bar′is-tēr), ***n.*** پارێزەر.
barroom (bär′rōōm′, bär′room′), ***n.*** بار؛ مەیخانە.
barrow (bar′ō), ***n.*** (١) عەرەبانەی دەستی.
(٢) پڕ عەرەبانەیەکی دەستی.
barrow (bar′ō), ***n.*** (١) گردۆڵکە یا کەڵەکەبەردێکی بچووکی سەر گۆڕێك. (٢) [Dial.]، شاخ؛ گرد.
barrow (bar′ō), ***n.*** بەرازی خەساو.
bartender (bär′ten′dēr), ***n.*** مەیخانەچی؛ بەردەستی بار؛ ساقی.
barter (bär′tēr), ***v.t.*** (١) ئاڵوگۆڕکردن (شتومەك)؛ گۆڕینەوە:
(He ~ed his watch for food.)
(٢) سەوداکردن.
n. (١) ئاڵوگۆڕکاری؛ گۆڕینەوە (شتومەك). (٢) سەوداگەری؛ سەوداکردن
(٣) شتێکی ئاڵوگۆڕکراو.
barter away, بە هەرزان فرۆشتن؛ بەخۆڕایی لەدەستدان؛ بەبادان:
(to barter away one's freedom and independence)
bartizan, bartisan (bär′tə-z'n, bär′tə-zan′), ***n.*** قوللەیەکی دەرپۆقیو لەلای دیوارێك و سەربانێکەوە.

barytone (bar′ə-tōn′), *adj. & n.* = **baritone.**

basal (bā′s'l), *adj.* (١) بناغەیی؛ لە بنەوە دەرهاتوو؛ تایبەتی بە بن.
(٢) بنچینەیی؛ سەرەکی؛ گرنگ.

basalt (bə-sôlt′, bas′ôlt), *n.* بازۆلت؛ مەرمەڕی ڕەش؛
بەردێکی قورسی سەختی سووتاوی ئاگرپژێنییە.

bascule (bas′kūl), *n.* = seesaw.

bascule bridge, پردی بزوێن.

base (bās), *n.* (١) بنچینە؛ بناغە؛ بنەوان؛ ڕەگ.
(٢) بن *(the ~ of a thumb)*.
(٣) بنکە (سوپا، شۆڕش)؛ بارەگا؛ سەرشار (وەرزش).
(٤) چینی ژێرەوەی بۆیاخ. (٥) ماددەی سەرەکی ئاوێتەیەك.
(٦) ماددەیەکە کە لەگەڵ ترشەلۆکدا تێکەڵاوکرا خوێی لێ پەیدا دەبێت.
(٧) ماددەیەکە دەکرێتە ناو بۆیە یا خومەوە بۆ چەسپاندنی ڕەنگەکەی.
(٨) هێڵی ژێرەوە (ئەندازە)؛ بن (٩) لاخواڕووی قەڵغان.
(١٠) ڕەگ (بیرکاری). (١١) ڕەگی ووشە (زمانەوانی).

v.t. (١) بنچینە بۆ دانان. (٢) دامەزراندن؛ دانان.
(٣) دانان لەسەر بنچینەیەك: *(Taxes are ~d on income.;*
He ~d his conclusions on false assumptions.)

base (bās), *adj.* (١) نزم (دەنگ بەتایبەتی لە گۆرانیدا).
(٢) ناکەس؛ نزم؛ نامەرد؛ سووك: *(It is ~ to betray a friend.)*.
(٣) نزم (پلەی کۆمەڵایەتی). (٤) خراپ؛ قەڵب.
(٥) هەرزانەها؛ بێ نرخ: *(Iron is a ~ metal, gold a precious one.)*.
(٦) نارەسەن (زمان). (٧) ساختە. (٨) [Archaic]، کورت.
(٩) [Archaic]، زۆڵ؛ ناکەس بەچە.

n. دەنگێکی نزم (مۆسیقا، گۆرانی).

baseball (bās′bôl′), *n.* (١) یاری بێسبۆڵ. (٢) تۆپی ئەم یارییە.

baseboard (bās′bôrd′, bās′bōrd′), *n.* (١) تەختەدارێکە گۆشەی
نێوان زەمینەو بن دیوار دادەپۆشێت. (٢) تەختەی بناغە.

baseborn (bās′bôrn′), *adj.* (١) ناکەس بەچە؛ نامەرد؛ نزم؛ سووك.
(٢) زۆڵ (٣) بنەچە نزم یا هەژار؛ ناکەس بەچە

baseless (bās′lis), *adj.* بێ بناغە؛ نابەجێ؛ درۆ.
(~ accusations, fears, hopes, etc.)

base line, (١) هێڵی بنچینە.
(٢) هێڵی نێوان دوو بنکەی یاری بێسبۆڵ.

basely (bās′li), *adv.* نامەردانە؛ ناکەسانە.

basement (bās′mənt), *n.* ژێرخان؛ ژێرزەمین (خانوو)؛ سەرداب.

base metal, کانزای کەم نرخ (وەك ئاسن).

baseness (bās′nis), *n.* (١) نامەردی؛ ناکەسی؛ ناپیاوی؛ سووکی.
(٢) کردەوەیەکی نزم یا ناکەسانە.

basenji (bə-sen′ji), *n.* سەگێکی ئەفەریقایی بچووکی سوورە حەپین
یا وەڕینی نییە

bases (bās′iz), *n. plural of* **base.**

bases (bā′sēz), *n. plural of* **basis.**

bash (bash), *v.t.* [Colloq.], بەتوندی لێدان؛ زرمە لێ هەڵسان؛
پیامالین؛ بیرازکردن

n. [Colloq.], زرمە؛ لێدانێکی توند؛ پیاکێشانێك.

bashaw (bə-shô′), *n.* ئەفەندی؛ پاشا؛ فەرمانبەرێکی گرنگ؛ خانزاد.

bashful (bash′fəl), *adj.* شەرمن؛ بە شەرم؛ کەم ڕوو.

basic (bās′ik), *adj.* (١) سەرەکی؛ بنچینەیی؛ گرنگ؛ بناغەیی؛
ڕیشەیی؛ سەرەتایی: *(~ principles)*.
(٢) تفت (کیمیا).

basically (bās′i-k'l-i, bās′ik-li), *adv.* بە ڕادەی یەکەم؛ بەزۆری؛
بەشێوەیەکی بنچینەیی یا سەرەکی

Basic English, زمانی ئینگلیزی سەرەتایی یا بنچینەیی (کە بریتییە
لە هەشت سەدو پەنجا ووشەی پێویست و بناغەیی ئینگلیزی).

basidiomycete (bə-sid′i-ō′mī-sēt′), *n.* جۆرە ڕووەکێکە وەك
قارچك و دووپەڵان.

basil (baz′'l), *n.* ڕێحانە.

basilar (bas′ə-lēr), *adj.* (١) بنچینەیی (بەتایبەتی هی کاسەی سەر)؛
ڕیشەیی. (٢) بنچینەیی؛ سەرەکی؛ گرنگ.

basilary (bas′ə-ler′i), *adj.* = **basilar.**

basilic (bə-sil′ik), *adj.* (١) تایبەتی بە بۆری خوێنی قۆڵ.
(٢) [Obs.]، شاهانە.

basilica (bə-sil′i-kə), *n.* (١) کۆشکی شاهانە.
(٢) هۆڵێکی لاکێشەی کۆڵەکەدار (لە خانوویەکی ڕۆمانی کۆندا)؛
خانوویەکی وەها. (٣) کڵێسەیەکی کۆنی وەها.

basilisk (bas′ə-lisk′), *n.* (١) گیاندارێکی خشۆکی ئەفسانەیییە وەك
قۆڕی وایە هەناسەو سەیرکردنەکەی کوشندەیە.
(٢) جۆرە قۆڕییەکی ئەمریکییە.
(٣) تۆپێکی جەنگیی کۆنی بە قۆڕی کانزایی ڕازێنراوەیە.

basin (bā′s'n), *n.* (١) تەشت؛ سوێنە. (٢) جوڕنە؛ دەستشۆر.
(٣) پڕ تەشتێك؛ ئەوەندەی تەشتێك دەیگرێت.
(٤) عەماراو؛ ئەستێڵ؛ حەوز؛ چاڵ؛ قووڵایی. (٥) کەنداو.
(٦) سەرچاوەی ڕووبار: *(river ~)*.
(٧) چاڵایی بن دەریا: *(ocean ~)*.

basinet (bas′ə-nit), *n.* کڵاوزرێیەکی سووك؛ کڵاوی ئاسن.

basis (bā′sis), *n.* (١) بنچینە؛ بناغە. (٢) دانەبەشی سەرەکی؛ کۆڵەکە.
(٣) تیۆری یا پەیڕەوی سەرەکی پێوانە؛ پێوەر؛ بناغە.

bask (bask, bäsk), *v.i. & v.t.* (١) خۆهەڵخستن لەبەر هەتاو:
(He ~ed in the sun.)
(٢) پاڵ لێدانەوە لەخۆشیدا؛ بسکەی سمێڵ هاتن لەخۆشیدا؛ لرف لێدان:
(He ~ed in her favor.)

basket (bas′kit, bäs′kit), *n.* (١) زەمیلە؛ سەبەتە. (٢) پڕ زەمیلەیەك.
(٣) (ا) تۆڕی یاری باسکە. (ب) تۆپ خستنە ناو تۆڕی باسکەوە.

basketball (bas′kit-bôl′, bäs′kit-bôl′), *n.* (١) یاری باسکە.
(٢) تۆپی باسکە.

basket case, نەخۆشێکی چوارپەل بڕاوە؛ نەخۆشێکی پەرێشان و
هیوای چاکبوونەوە لێ نەکراو.

basket hilt, دەسکە شمشێرێکە لەشێوەی زەمیلەدا.

basketry (bas′kit-ri, bäs′kit-ri), *n.* (١) زەمیلە دروستکردن؛
زەمیلەکاری. (٢) زەمیلە؛ زەمیلەکان؛ سەبەتەکان.

basket weave, چنینی سەبەتەیی: قوماش چنینێکە بریتییە لە ڕاست و
چەپ لێکدانی تاڵەکان وەك تووڵی زەمیلەو سەبەتە.

basophile (bā′sə-fīl′, bā′sə-fil), *n.* خانەیەکی بەئاسانی ڕەنگ
وەرگر (ڕووەکناسی).

Basque (bask), *n.* (١) باسك؛ باسکی؛ یەکێك لە نەتەوەی باسك کە
لەسەرووی ئیسپانیا و ڕۆژاوای فەرەنسادا دەژی. (٢) زمانی باسکەکان؛
باسکی (زمان).

adj. باسکی (نەتەوە، خاك، زمان... هتد).

basque (bask), *n.* بلووزێکی تەسکی ژنانە.

bas-relief (bas′ri-lēf′, bä′ri-lēf′), *n.* نەخش و پەیکەری بەئاستەم
سەردەرهێناو یا دەرپۆقیو بە دیوارەوە.

bass (bās), *n.* (١) نزمترین دەنگی گۆرانی نێرینە.
(٢) نزمترین دەنگی مۆسیقا.
(٣) گۆرانی بێژێك یا ئامێرێکی مۆسیقایی ئەم جۆرە دەنگە.

adj. (١) دەنگ نزم.
(٢) دەتوانێت گۆرانی وەها نزم بڵێت یا مۆسیقای وەها نزم لێ بدات.

bass (bas), *n.* جۆرە ماسییەکە لە ئاوی دەریا هەروەها ڕووباریشدا دەژی.

bass drum, تەپڵێکی گەورەی دەنگ نزمە.

basset (bas′it), *n.* سەگێکی ڕاوی لەش درێژو قاچ کورت و گوێ شۆڕە.

basset (bas′it), ***n. & v.i.*** دەرکەوتن یا هاتنەسەر ڕووی زەوی کانزا لەژێر زەوییەوە (زەمینناسی، کانگەری).

bass horn, جۆرە کەرەنایەکە

bassinet (bas′ə-net′), ***n.*** بێشکەیەکی سەرگیراوی پێچکەدارە.

basso (bas′ō), ***n.*** دەنگێکی نزمو نێرانە؛ گۆرانی بێژێکی دەنگ نزمو نێر.

bassoon (ba-so͞on′, bə-so͞on′), ***n.*** ئامێرێکی مۆسیقایە لەبابەتی زوڕنا.

basswood (bas′wood′), ***n.*** (١) سنجوو درەختێکی گوڵ زەردو بۆن خۆشە دارەکەی سووکو قایمە. (٢) داری ئەم درەختە.

bastard (bas′tẽrd), ***n.*** (١) زۆڵ؛ کەسێکی زۆڵ؛ نارەسەن.
(٢) شتێکی نارەسەن، ساختە، یا درۆزنە.
(٣) [Slang]، کەسێکی ناکەس بەچە، نامەرد، یا سەگباب (جوێن).
(٤) [Slang]، کابرا (لەڕووی سووکایەوە).

adj. (١) زۆڵ. (٢) ساختە؛ درۆزنە؛ نارەسەن. (٣) قەڵب؛ خراپ.

bastard file, بڕبەنگی ددان مام ناوەندی.

bastardize (bas′tẽrd-īz′), ***v.t.*** (١) زۆڵی و ناکەسی دەرخستن.
(٢) پیس کردن؛ تێکدان: ***(He ~d the language.)*** .

-bastardization ***(n.).***

bastardly (bas′tẽrd-li), ***adj.*** (١) زۆڵ. زۆڵانە؛ ناکەسانە.
(٢) نارەسەن؛ ساختە؛ درۆزنە.

bastardy (bas′tẽr-di), ***n.*** (١) زۆڵی؛ زۆڵێتی؛ ناکەس بەچەیی.
(٢) زۆڵ خستنەوە.

baste (bāst), ***v.t.*** جلوبەرگ دوورینەوە.

baste (bāst), ***v.t.*** ڕۆن یا کەرە لە گۆشت هەڵسوون لەکاتی سوورکردنەوەدا یا پیاکردنەوەی ڕۆناوی گۆشتەکە خۆی.

baste (bāst), ***v.t.*** (١) لێدان؛ دارکاری کردن.
(٢) سەرزەنشت کردن؛ شکاندن؛ جوێن پێدان؛ قسەی ناشرین پێ ووتن.

bastille, bastile (bas-tēl′), ***n.*** (١) سەنگەرێکی بڕۆک (بۆ هێرش بردن یا خۆپاراستن لەکاتی جەنگدا). (٢) بەندیخانە.

the Bastille, بەندیخانەی باستیل: قەڵایەک بوو لە پاریس کرابوو بە بەندیخانە لە سەرەتای شۆڕشی فەرەنسادا لە ساڵی ١٧٨٩دا وێران کرا.

bastinade (bas′tə-nād′), ***n.*** = **bastinado.**

bastinado (bas′tə-nā′dō), ***n.*** (١) فەلاقە؛ دارکاری کردن.
(٢) دار؛ داردەست

v.t. فەلاقەکردن؛ دارکاری کردن؛ لە بنی پێ دان بە دار.

bastion (bas′chən, bas′ti-ən), ***n.*** (١) سەنگەری ناو قەڵا (کە بریتییە لە بەشێکی دەرپەڕیوی قەڵاکە).
(٢) قەڵا؛ مەڵبەند ***(a ~ of freedom and democracy)*** .

bat (bat), ***n.*** (١) گۆرزی یاری بێسبۆڵ. (٢) کەڵاکوتک؛ دار.
(٣) ڕاکێتی یاری تەنس یا پینگ پۆنگ. (٤) لێدانی تۆپی بێسبۆڵ بە گۆرز.
(٥) نۆرەی ئەم لێدانە. (٦) تۆپەڵە گڵەجان.
(٧) [Colloq.]، لێدانێک؛ پیاکێشانێک. (٨) [Colloq.]، خێرایی.
(٩) [Slang]، ئاهەنگو زەماوەندی خواردنەوە.

v.t. لێدان یا پیاماڵین بە گۆرزی بێسبۆڵ یا کەڵاکوتک.

v.i. (١) بەکارهێنانی گۆرزی یاری بێسبۆڵ.
(٢) نۆبەکردن لە لێدانی تۆپی بێسبۆڵدا.

at bat, نۆبە هاتنەسەر (لێدانی تۆپی بێسبۆڵ).

bat around, [Slang], (١) گەڕان؛ گەشتکردن؛ سووڕانەوە
(٢) لێکۆڵینەوە (بیروباوەڕ، نەخشە، پیلان).

go to bat for, [Slang], لەسەرکردنەوە؛ پشتیوان کردن بەتوندی: ***(He went to bat for his friend.)***

bat (bat), ***n.*** شەمشەمەکوێرە

blind as a bat, کوێری تەواو؛ کوێر

bat (bat), ***v.t.*** [Colloq.], چاونووقاندن؛ چاوداگرتن؛ پەشۆکان.

not bat an eye, [Colloq.], نەپەشۆکان؛ خۆ تێک نەدان.

batch (bach), ***n.*** (١) ئەو نانەی کە بە یەک جار دەکرێت.
(٢) ئەو هەویرەی پێویستە بۆ نان کردنی جارێک: ***(a ~ of dough)*** .
(٣) بەرهەمی جارێک؛ سەرجەمی ئەو شتەی بە یەک جار درووست کرابێت
(٤) دەستە؛ کۆمەڵ (مرۆڤ، شت)؛ تاقم؛ پۆل؛ چەپک.

bate (bāt), ***v.t.*** (١) کەمکردنەوە؛ کزکردن.
(٢) خۆڕاگرتن؛ دەمی خۆ گرتن؛ دەرنەبڕین.
(٣) لێ داشکاندن؛ لێ لادان؛ لێ دەرکردن؛ لێسەندنەوە.

v.i. کەم بوونەوە؛ کزبوون.

with bated breath, هەناسە بۆ نەدران (لە ترسدا یا لە خۆشیدا).

bate (bāt), ***v.t. & v.i.*** پێستە خۆش کردن.

n. دەرمانی پێستە خۆش کردن.

bateau (ba-tō′), ***n.*** بەلەمێکی بچووکە.

batfowl (bat′foul′), ***v.i.*** ڕاوکردنی مەل بە شەوکوێرکردنیان و گرتنیان بە تۆڕ یا کوشتنیان.

bath (bath, bäth), ***n.*** (١) خۆشتن. (٢) ئاوی خۆشتن.
(٣) گەرماو؛ سەرشۆرک؛ ژووری خۆشتن. (٤) بانیۆ. (٥) (*pl.*)، گەراو.
(٦) کانزای تواوە لە کوورەدا. (٧) دەرمانی وێنە شتنەوە.

v.t. & v.i. شتن؛ لە ناو هەڵکێشان؛ خووساندن؛ خۆشتن.

bathe (bā*th*), ***v.t.*** (١) نوقوم کردن لە ئاودا؛ خستنە ناوەوە.
(٢) شتن: ***(She ~d the baby.)*** .
(٣) تەڕکردن.
(٤) داپۆشین؛ هەمووگرتنەوە: ***(The trees are ~d in moonlight.)*** .

v.i. (١) خۆشتن؛ گەرماوکردن.
(٢) مەلەکردن؛ خۆتێهەڵکێشان.
(٣) خۆهەڵخستن: ***(to ~ in the sun)*** .

-bather ***(n.).***

bathetic (bə-thet′ik), ***adj.*** (١) هیچوپووچ (شێوازی نووسین یا دووان). (٢) درۆزنە (سۆز، هەست).

bathhouse (bath′hous′, bäth′hous′), ***n.*** (١) گەرماوی گشتی.
(٢) ژووری خۆگۆڕین لە گەرماوی گشتیدا.

bathing cap, کڵاوی خۆشتن (بۆ تەڕ نەبوونی قژ)؛ کڵاوی مەلەکردن.

bathing suit, دەرپێی مەلەکردن؛ جلوبەرگی مەلەکردن.

batho- (bath′ō), پێشگرێکە بەمانای: قووڵی؛ قووڵایی.

bathometer (bə-thom′ə-tẽr), ***n.*** پێوەری قووڵایی ئاو.

bathos (bā′thos), ***n.*** (١) بە ناخدا چوون (شێوازی نووسین و دووان)؛ دانە دواوە. (٢) سۆزی درۆ؛ هەستو سۆزی نابەجێ.

bathrobe (bath′rōb′, bäth′rōb′), ***n.*** ڕۆبی گەرماو.

bathroom (bath′ro͞om′, bäth′room′), ***n.*** (١) گەرماو؛ سەرشۆرک. (٢) ئاودەستخانە؛ تواليت.

bathtub (bath′tub′, bäth′tub′), ***n.*** حەوزی خۆشتن؛ بانیۆ.

bathy- (bath′i), پێشگرێکە بەمانای: قووڵ؛ تایبەتی بە بنی دەریا.

bathymetry (bath′i-met′ri), ***n.*** پێوانی قووڵی دەریا.

-bathymetric; bathymetrical ***(adj.).***

bathyscaph (bath′i-skaf′), ***n.*** بەلەمێکی ژێرئاوییە بۆ چوونە ناو قووڵایی دەریا.

bathysphere (bath′i-sfẽr′), ***n.*** بەلەمێکی ژێرئاوییە بۆ لێکۆڵینەوە لە زیندەوەرو ڕووەکی قووڵایی دەریا.

batik (bə-tēk′, bä′tēk, bat′ik), ***n.*** (١) نەقش و نیگار لەسەر درووستکردنی پارچەیەک قوماش بە لە خوم هەڵکێشانی و داپۆشینی ئەو بەشانەی کە ناویستێ نەقشی لەسەر دەرچێت. (٢) قوماشێکی نەقش و نیگار لەسەر درووستکراو بەم شێوەیە. (٣) ئەم نەقش و نیگارە.

adj. تایبەتی بە بەم جۆرە نەقش و نیگارو قوماشە.

v.t. نەقش و نیگار درووستکردن لەسەر قوماش بەم جۆرە.

bating (bāt′iŋ), ***prep.*** [Archaic], بێجگە لە؛ جگە لە.

batman (bat′mən), ***n.*** بەردەستی ئەفسەرێکی ئینگلیزی.

baton (ba-ton′, bat′'n), *n.* (١) گورزی ئەفسەر یا پۆلیس
(٢) داری باریکی سەرەك ئۆركێسترا یا تیپی مۆسیقا.
(٣) شیشێکی باریکی ئاسنی سەرخرە پێشەنگی خۆپیشاندان بە ئاسماندا هەڵی دەدات و دەیگرێتەوە
Batrachia (bə-trā′ki-ə), *n.pl.* (١) گیانداری تەڕو وشکی بێ کلك
(وەك بۆق). (٢) گیاندارە تەڕو وشکییەکان
batrachian (bə-trā′ki-ən), *adj.* تایبەتی بە گیانداری تەڕو-وشکی؛ تەڕو وشکی.
n. گیانداری تەڕو وشکی.
batsman (bats′mən), *n.* یاریکەری یاری بێسبۆڵ و کریکێت
battalion (bə-tal′yən), *n.* (١) دەستە لەشکرێکی ئامادە بۆ جەنگ.
(٢) ژمارەیەکی زۆر؛ تابوور. *(a ~ of strikers)*.
(٣) (*pl.*)، لەشکر؛ سوپا. (٤) دەستە لەشکر؛ پەل
batten (bat′'n), *n.* (١) پارچە تەختەی زەوی داپۆشەر.
(٢) پارچەیەك تەختەی باریك كە درزی نێوان دوو تەختەی پێ دادەپۆشرێت.
v.t. (**~ down**), قایم کردن بە پارچەیەك تەختەی باریك.
batten (bat′'n), *v.i.* (١) قەڵەوبوون.
(٢) دەوڵەمەندبوون یا خۆش ڕابواردن لەسەر حسابی یەکێکی تر.
(٣) هاتنەبەر؛ بەرگرتن.
v.t. قەڵەوکردن؛ دابەستن.
batter (bat′ēr), *v.t.* (١) پەیتا پەیتا و بە قایم کوتاندنەوە؛ پیاکێشان؛ بەتوندی لێدان. (٢) وورد و خاش کردن؛ پیامالین و شکاندن؛ داگرتنەوە.
(٣) شکاندن؛ زۆر بەکارهێنان و لەکەڵك خستن:
(The furniture was ~ed.)
(٤) لێدان؛ ئازاردان *(a ~ed wife, child, etc.)*
v.i. پیاکێشان پەیتا پەیتا و بە قایم.
n. تیپی شکاو (چاپەمەنی).
batter (bat′ēr), *n.* یاریکەرێك كە نۆبەی هاتووە لە تۆپ بدات (کریکێت، بێسبۆڵ).
batter (bat′ēr), *n.* گیراوەی ئارد و شیر و هێلکە بۆ کێك دروستکردن یا چێشت لێنان
batter (bat′ēr), *v.t. & v.i.* بەرە بەرە لێژبوونی دیوارێك لە بناغەوە بۆ سەرەوە
battering-ram (bat′ēr-iŋ-ram′), *n.* چەکێکی جەنگیی کۆنە پەیتا پەیتا دەکێشرا بە شوورەی شاری ئابڵووقەدراودا بۆ ڕووخاندنی و چوونە ناو شارەکەوە
battery (bat′ēr-i), *n.* (١) پیامالین؛ کوتانەوە؛ لێدان (بە دەست، شەق، یا شتێك)؛ تێهەڵدان *(assault and ~)*
(٢) (ا) تۆپ (سوپا، کەشتی جەنگ). (ب) بنکەی تۆپ (ج) لقی تۆپدار.
(٣) تۆپ هاوێژ و تۆپ گرەوە (یاری بێسبۆڵ). (٤) باتری؛ پیل
(٥) دەستەیەك شتی چوونیەك
in battery, ئامادەیە بۆ تەقاندن (تۆپ، تفەنگ).
battik (bat′ik), *n., adj. & v.t.* = batik.
batting (bat′iŋ), *n.* (١) لێدانی تۆپ بە گورز (یاری بێسبۆڵ).
(٢) تۆپەڵ یا تووی لۆکە و خوری (بۆ تێئاخنینی لێفە و کورسی).
battle (bat′'l), *n.* (١) جەنگ؛ شەڕ. (٢) شەڕ؛ ناکۆکی؛ خەبات
v.t. & v.i. شەڕکردن؛ جەنگین؛ خەبات کردن.
battle array, (١) ئامادەکردن و ڕیزکردنی هێزی چەکدار بۆ جەنگ.
(٢) کەرەسەی جەنگ
battle-ax, battle-axe (bat′'l-aks′), *n.* (١) تەوری جەنگ
(٢) [Slang]، ژنێکی کەلەو بەزەبر.
battle cruiser, کەشتی جەنگیی تیژڕەو.
battle cry, (١) بانگی جەنگ؛ هاواری جەنگ
(٢) دروشم؛ دروشمی خەبات یا جەنگ.
battlefield (bat′'l-fēld′), *n.* (١) مەیدانی شەڕ؛ مەیدانی جەنگ.
(٢) مەیدانی ناکۆکی یا ملەملێ.
battle front, مەیدانی جەنگ.
battleground (bat′'l-ground′), *n.* = battlefield.
battlement (bat′'l-mənt), *n.* سەنگەر؛ سەنگەری سەر قەڵایەك.
battleplane (bat′'l-plān′), *n.* فڕۆکەی جەنگی.
battle royal, (١) گەلەکۆمەکی.
(٢) شەڕی مردن و ژیان؛ جەنگێکی قورس.
(٣) مشتومڕێکی زۆر؛ دەمەقاڵێیەکی گەرم.
battle-scarred (bat′'l-skärd′), *adj.* شوێن برینی شەڕی پێوەیە.
battleship (bat′'l-ship′), *n.* کەشتی جەنگی.
battue (ba-tōō′, ba-tū′), *n.* (١) لە دار و دەوەن دان بۆ هاتنەدەرەوەی گیاندارو باڵندەو ڕاوکردنیان. (٢) ئەم جۆرە ڕاوە.
(٣) ئەو نێچیرەی بەم جۆرە ڕاودەکرێت.
(٤) قەلاچۆکردن بە کۆمەڵ.
batty (bat′i), *adj.* [Slang], (١) شێت؛ شێتۆکە. (٢) سەیر؛ نائاسا.
bauble (bô′b'l), *n.* (١) زڕوزەنگیانە؛ شتێکی بریقەداری بازاڕی.
(٢) بووکەشووشە.
baulk (bôk), *n., v.t. & v.i.* = balk.
bauxite (bôk′sīt, bō′zīt), *n.* کانزاییەکە فافۆنی لێ دەردەهێنرێت.
Bavarian (bə-vâr′i-ən), *adj.* باڤاری (گەل، زمان، کلتوور).
n. (١) هاوولاتییەکی باڤاریا؛ باڤاری.
(٢) زمانی باڤاری (كە لقێکە لە زمانی ئەڵمانی).
bawd (bôd), *n.* (١) گەواد (ژن یا پیاو)؛ سەرەك قەحبەخانە.
(٢) [Rare]، قەحبە.
bawdry (bôd′ri), *n.* (١) زمان پیسی؛ قسەی سووك و ناشرین.
(٢) [Archaic]، گەوادێتی؛ پیشەی گەواد.
(٣) [Obs.]، قەحبەیەتی؛ داوێن پیسی.
bawdy (bô′di), *adj.* زمان پیس؛ سووك و ناشرین (ووتە)؛ بێ پەردەو سەرسەرییانە (زمان، کردەوە): *(~ language)*.
-**bawdily** *(adv.)*; **bawdiness** *(n.)*.
bawdyhouse (bô′di-hous′), *n.* قەحبەخانە.
bawl (bôl), *v.i. & v.t.* (١) قیژاندن؛ هاوارکردن.
(٢) [Colloq.]، گریان بە دەنگی بەرز.
n. (١) قیژە؛ هاوار. (٢) [Colloq.]، گریان بە دەنگی بەرز.
bawl out, (١) هاوارکردن؛ قیژاندن.
(٢) [Slang]، سەرزەنشت کردن؛ شکاندن؛ شتن (مەجاز).
bay (bā), *n.* کەنداو؛ ئاودر.
bay (bā), *n.* (١) بەشێك یا لایەکی دەرپۆقیوی خانوو.
(٢) قوژبنێکی بە کۆڵەکە دەورەدراو.
(٣) لایەکی کاپەنە بۆ عەمبارکردنی دانەوێڵە و گزرە.
(٤) ژووری نەخۆش و برینداری ناو کەشتی.
(٥) تاقی ناو دیوار.
bay (bā), *v.i.* وەڕین؛ لوورەلوورکردن؛ قرووسکاندن.
v.t. (١) پێ وەڕین. (٢) پێ وەڕین و ڕاونان.
(٣) گەمارۆدان؛ کردنەکونەوە؛ تەنگ پێ هەڵچنین.
n. (١) وەڕە؛ لوورە؛ قرووسکەقرووسك. (٢) گەمارۆ.
at bay, گەمارۆدراو؛ بەگیرهێنراو؛ تەنگ پێ هەڵچنراو.
bring to bay, گەمارۆدان؛ کردنە کونەوە؛ تەنگ پێ هەڵچنین.
keep (or hold) at bay, بەرهەڵستی کردنی دوژمن و لەدوورەوە ڕاگرتنی؛ وەستاندنی دوژمن لە جێی خۆی و ڕێی هاتنەپێشەوە لێگرتن:
(The bear kept the hunters at bay.)
bay (bā), *n.* (١) درەختێکی هەمیشە سەوزە.
(٢) (*pl.*)، گوڵبەندی گەڵای ئەم درەختە.
(٣) (*pl.*)، پلەوپایە بەرزی؛ ناوداری؛ سەربەرزی.
bay (bā), *adj.* کوێت.

n. (١) ئەسپ و مایینی کوێت؛ گیاندارێکی کوێت.
(٢) کوێت؛ قاوەیی سوورباو.

bayadere, bayadeer (bă′yə-dêr′), ***n.*** (١) کچێکی سەماکەر لە پەرستگایەکی هیندیدا. (٢) قوماشی میلداری چەپ و ڕاست.

bayard (bā′ērd), ***n.*** (١) ئەسپ یا مایینی کوێت.
(٢) [B-]، ئەسپێکی ئەفسانەیییە.
(٣) ئەسپ (لەڕووی گاڵتەوە).

bay leaf, گەڵای بۆنداری درەختێکی هەمیشە سەوزە.

bayonet (bā′ə-nit, bā′ə-net′), ***n.*** نێزە؛ ڕم؛ قەمەی تفەنگ؛ سونگی.
v.t. نێزە، سونگی، ڕم، یا قەمە لێدان.
v.i. نێزە، سونگی، ڕم، یا قەمە بەکارهێنان.

bayou (bī′o͞o), ***n.*** زێ؛ چەم.

bay window, (١) پەنجەرەی دەرپۆقیو. (٢) [Slang]، ووردگی زل.

baywood (bā′wood′), ***n.*** جۆرێکە لە دارخەیزەران.

bazaar, bazar (bə-zär′), ***n.*** (١) بازاڕ (٢) فرۆشگا؛ دووکان.
(٣) فرۆشتنی شتومەك بۆ پارە کۆکردنەوە بۆ کڵێسە یا یانەیەك.

bazooka (bə-zo͞o′kə), ***n.*** بازووکە: چەکێکی سەرشانی مووشەك- تەقێنەرە

B.B.C., = **British Broadcasting Corporation.**

B.C., = **Before Christ.**

bdellium (del′i-əm), ***n.*** (١) جەوی؛ گەوەن؛ سرێش.
(٢) درەختی جەوی. (٣) بەردێکی بەنرخە لە ئینجیلدا ناوی براوە.

be (bē; *unstressed,* bi), ***v.i.*** (١) بوون؛ هەبوون؛ ژین؛ ژیان:
(She is no more. ; I am here. ; She is there.)
(٢) بوون؛ ڕوودان: ***(When will the wedding ~ ?)*** .
(٣) بەردەوام بوون؛ خایاندن؛ مانەوە: ***(Will he ~ here long?)*** .
(٤) بوون (لەشوێنێکدا): ***(The food is on the table.)*** .
(٥) لێ بوون؛ چوون: ***(Have you been to Italy?)*** .
(٦) وا بوون: ***(She is my sister. ; He is clever.)*** .
(٧) والێکردن؛ والێهاتن: ***(He will ~ whipped.)*** .

be off, (١) برۆ! (٢) ڕۆیشتن.

be (bē, bi), پێشگرێکە بەمانای: (١) بەدەوریدا: ***(besprinkle)*** .
(٢) هەمووی؛ بەتەواوی: ***(besmear)*** .
(٣) لێسەندن؛ وەرگرتنەوە: ***(bereave, betake)*** .
(٤) دەربارەی: ***(bethink, bemoan)*** . (٥) کردن: ***(bedirty)*** .
(٦) لەگەڵدا کردن؛ کردن: ***(befriend, becloud)*** .
(٧) داپۆشراو بە؛ هەبوو: ***(bewhiskered)*** .

beach (bēch), ***n.*** کەناری دەریا؛ ڕۆخی لمینی دەریا.

beachcomber (bēch′kōm′ēr), ***n.*** (١) شەپۆلێکی گەورەیە دەدات بە ڕۆخی دەریادا. (٢) کەسێکی وێڵە کە بە دەست لە خەڵك پان کردنەوە دەژی لە ڕۆخی دەریادا.

beachhead (bēch′hed′), ***n.*** بنکەی لەشکری داگیرکەر لەسەر ڕۆخی دەریای دوژمن.

beacon (bē′kən, bē′k′n), ***n.*** (١) ئاگری پەیامنێر یا ووریاکردنەوە بە شوێنێکی بەرزەوە. (٢) چرای ڕێ پیشاندەر؛ چرای ئاگاداری.
(٣) چرای ڕێ پیشاندەری سەر ڕۆخی دەریا.
(٤) گردێك یا بورجێك کە نیشانەو پەیامی لێوە دەنێردرێت.
(٥) نیشانە (بەتایبەتی هی ووریاکردنەوە).
(٦) نیشانەو پەیامی بێتەل کە دەدرێت بە فڕۆکە بۆ ڕێ پیشاندانی.
v.t. (١) ڕووناك کردنەوە؛ ڕۆشن کردنەوە (تاریکی).
(٢) نیشانەکردن بە چرا یا ڕووناکی.
(٣) ڕێ پیشاندان بە چرا یا ڕووناکی؛ ڕێ ڕووناك کردنەوە یا پیشاندان.
v.i. (١) بریقانەوە؛ شەوقدانەوە؛ درەوشانەوە.
(٢) ڕێ پیشاندان؛ چاوساغی کردن.

bead (bēd), ***n.*** (١) مووروو؛ زەنگیانە؛ کووژمکە؛ دەنکە تەزبیح.
(٢) (*pl.*)، تەزبیح. (٣) (*pl.*)، ملوانکە؛ گەردنبەند.
(٤) چوکلەنیشان (تفەنگ، دەمانچە).
(٥) دڵۆپ (خوێن، ئارەق، ئاو)؛ بڵق. (٦) کەفی بیرە.
(٧) تۆسقاڵێك زێڕ یا زیو. (٨) ڕیزە مووروی دیوار ڕازێنەرەوە.
v.t. (١) ڕازاندنەوە بە مووروو یا زەنگیانە. (٢) هۆنینەوە (وەك تەزبیح).
v.i. خڕبوون؛ وەك مووروو لێهاتن؛ بوون بە دڵۆپ.

count (or tell or say) one's beads, دوعاکردن بە تەزبیحەوە

draw a bead on, نیشان لێگرتنەوە.

beaded (bēd′id), ***adj.*** (١) بە مووروو و زەنگیانە ڕازاوە.
(٢) موورووودار. (٣) دڵۆپ دڵۆپ وەستاو؛ خڕ وەك مووروو.

beadhouse (bēd′hous′), ***n.*** هەژارخانە؛ تەمەڵ خانە: بەتایبەتی کە هەژارەکانی دەبوایە دوعایان بکردایە بە تەزبیحەوە بۆ خێرپێکەرەکانیان.

beading (bēd′iŋ), ***n.*** (١) مووروو هۆنینەوە. (٢) ملوانکە؛ تەزبیح.
(٣) ڕیزە مووروو و زەنگیانە کە بۆ جوانی دەدرێت بە جلوبەرگەوە.
(٤) نەخش و نیگاری سەر جلوبەرگ کە لە ڕیزە مووروو دەچێت.
(٥) کەفی بیرە.

beadle (bē′d′l), ***n.*** (١) پەیامبەر. (٢) پێشەنگی خۆپیشاندانێکی زانکۆ.
(٣) یاریدەدەری قەشە؛ یاریدەدەری مالووم لە کەنیشتەدا.

beadledom (bē′d′l-dəm), ***n.*** لەخۆبایی بوون و کەرێتی و ناڵەباریی فەرمانبەری بچووکی میری.

beadroll (bēd′rōl′), ***n.*** (١) لیستەی ناو؛ لیستەیەکی درێژی ناو.
(٢) لیستەی ناوی ئەو مردووانەی دوعایان بۆ دەکرێت (کڵێسەی کاسۆلیکی)

beadsman (bēdz′mən), ***n.*** (١) دوعاکردن بۆ مردوو بە پارە.
(٢) سواڵکەر. (٣) نیشتەنی هەژارخانە یا تەمەڵ خانە.

beadwork (bēd′wūrk′), ***n.*** (١) مت و موورووکاری؛ زەنگیانەکاری.
(٢) ڕیزە مووروی سەر جلوبەرگ بۆ جوانی.

beady (bēd′i), ***adj.*** (١) زەنگیانەیی؛ خڕو بچکۆلەو بریقەدار.
(٢) بە زەنگیانە ڕازاوە. (٣) پڕ لە دڵۆپی خڕی زەنگیانەیی.

beagle (bē′g′l), ***n.*** سەگێکی بچووکی پێست لووسی قاچ کورتی گوێ شۆڕە.

beak (bēk), ***n.*** (١) دەنووك؛ دەنووکی باڵندەی نێچیروان.
(٢) شتێکی لە دەنووك چوو. (٣) [Slang]، لووتی گەورەو چەماوە.
(٤) [British Slang]، (ا) دادپرس؛ دادگەر. (ب) بەڕێوەبەری قوتابخانە.
(٥) گوێ سەبانە.

beaked (bēkt, bēk′id), ***adj.*** (١) دەنووکدار.
(٢) چەماوە (وەك دەنووك).

beaker (bēk′ēr), ***n.*** (١) پەرداخی قنچکدار؛ کووپێکی جوان؛ پەرداخی بادە. (٢) شلەی ناو پەرداخێکی ڕازاوە.
(٣) شووشەی لێواردار کە دەرمانگەو کیمیاگەر بەکاری دەهێنێت

beam (bēm), ***n.*** (١) دەستەك؛ نیرگە؛ دارێکی درێژو ئەستوور؛ شەلمان.
(٢) مژان. (٣) میلی تەرازوو. (٤) تەرازوو. (٥) شیشی لەنگەر.
(٦) پەڕێکی درێژو ڕەقی باڵی هەڵۆ یا داڵ. (٧) قەفی شاخی بەرانەکێوی
(٨) نیرگەی کەشتی. (٩) پانایی کەشتییەك. (١٠) لای کەشتییەك.
(١١) [Slang]، پانایی سمت. (١٢) نوێڵ.
(١٣) تیشك؛ ڕووناکی؛ شەوق. (١٤) زەردەخەنە؛ بسکە.
(١٥) (ا) نیشانەی بە بێتەل نێردراو لە فڕۆکەخانەوە یا لە بەندەرەوە بۆ فڕۆکەو کەشتی. (ب) باشترین گۆشەی مایکرۆفۆن یا دەنگ گەورەکەر.
(ج) مەودای مایکرۆفۆن یا دەنگ گەورەکەر.
v.t. (١) تیشکدانەوە؛ شەوقدانەوە؛ بریقەدانەوە.
(٢) ڕێ پیشاندانی فڕۆکەوان و کەشتییەوان بە بێتەل.
(٣) بەرنامەی رادیۆ ئاراستەکردن.
v.i. (١) شەوقدانەوە؛ تیشکدانەوە؛ بریقانەوە.
(٢) زەردەخەنەگرتن؛ بسکەهاتن.

off the beam, (١) پەیڕەوی نەکەری ئامۆژگاری ڕێ پیشاندانی بێتەل

(فڕۆکە، کەشتی). (۲) [Slang]، بە هەڵەدا چوو؛ هەڵە.
on the beam, (۱) لەسەر ڕێی ڕاست بەپێی ئامۆژگاری بێتەل (کەشتی، فڕۆکە). (۲) [Slang]، (ا) لەسەر ڕێی ڕاست. (ب) باش کاردەکات؛ وریا.
beamed (bēmd), *adj.* (۱) بە دەستەك كراو؛ دەستەكەكانی بەدەرەوەن: *(a ~ ceiling)*
(۲) ئاراستەی شوێنێکی تایبەتی کراوە (بەرنامەی رادیۆ): *(a ~ program)*
beaming (bēm′iŋ), *adj.* (۱) ڕووناك؛ تیشكدەرەوە؛ شەوق دەداتەوە.
(۲) دڵشاد؛ دەم بە پێکەنین؛ ڕووخۆش و كراوە.
beamy (bēm′i), *adj.* (۱) ڕووناك؛ تیشكدەرەوە؛ بەشەوق.
(۲) نیرگەیی؛ زل؛ پان و گەورە. (۳) شاخدار. (٤) پان (کەشتی).
bean (bēn), *n.* (۱) دەنك (لۆبیا، فاسۆلیا، پاقلە، قاوە).
(۲) فاسۆلیا؛ لۆبیا؛ پاقلە. (۳) كەلوو.
(٤) ڕووەكی فاسۆلیا و لۆبیا و پاقلە... هتد.
(٥) [Slang]. مێشك؛ سەر.
v.t. [Slang], بەسەردا كێشان.
full of beans, بەكەیف؛ بەدەماخ؛ كەیف قنج.
spill the beans, نهێنی دركاندن؛ ئاشكراكردنی نهێنی.
beanbag (bēn′bag′), *n.* (۱) توورەكەیەكی پڕ لە پاقلە یا فاسۆلیایە یاری پێ دەكرێت. (۲) ئەم یارییە.
beanpole (bēn′pōl′), *n.* (۱) دار یا چیلكەی فاسۆلیا پیاهەڵگەڕاو.
(۲) كەسێكی درێژ و باریكەلە.
beanstalk (bēn′stôk′), *n.* قەفی فاسۆلیا و پاقلە و لۆبیا.
bear (bâr), *v.t.* (۱) هەڵگرتن؛ گواستنەوە؛ بردن.
(۲) پێوەبوون: *(The letter bore his signature.)* .
(۳) بوون؛ منداڵبوون: *(She bore three children.)* .
(٤) بەرگرتن: *(It will ~ fruit.)*
(٥) خستنە ئەستۆ؛ هەڵگرتن *(Let him ~ the expenses.)* .
(٦) شان دانە بەر؛ مل پێوەنان. *(to ~ a burden)* .
(۷) دەربردن؛ بەرگەگرتن: *(I can't ~ it. ; They bore the torture.)* .
(۸) ڕەوشت نواندن؛ هەڵسان و دانیشتن: *(He ~s himself well.)* .
(۹) لە دڵ گرتن (كینە): *(to ~ a grudge)* .
(۱۰) شایەتی دان: *(He will ~ witness.)* .
(۱۱) شیان.
v.i. (۱) بەرگەگرتن؛ دەربردن.
(۲) بەر زۆر گرتن: *(The tree ~s well.)* .
(۳) ڕۆیشتن بەرەو: *(The ship bore west.)* .
bear arms against, چەك هەڵگرتن دژ بە؛ جەنگ لەگەڵ كردن.
bear down, (۱) دەست پیانان بۆ خوارەوە. (۲) هەوڵێكی زۆر دان.
bear down on, (۱) هێز خستنەسەر؛ قورسایی یا زەبر خستنەسەر.
(۲) هەوڵێكی زۆر دان. (۳) چوون بەرەو.
bear in mind, لەبیربوون؛ لەبیرنەچوون؛ نەخستنە پشت گوێ
bear on, پەیوەندی پێوە بوون: *(His story bears on the crime.)*
bear out, دەرخستن؛ چەسپاندن؛ ساغ كردنەوە؛ سەلماندن: *(The results bear out his claims.)*
bear up, دەربردن؛ بەرگەگرتن
bear with, ئارام لێگرتن؛ چاوپۆشین؛ پەلەنەكردن: *(Bear with me, please.)*
bear (bâr), *n.* (۱) وورچ
(۲) [B-]. یەكێكە لە دوو كۆنەستێرەی كە پێیان دەووترێت: (**the Great Bear and the Little Bear**)؛ حەوت برا؛ حەوتەوانە.
(۳) كەسێكی لە وورچ چوو؛ كەسێكی گەلحۆ و قسەڕەق.
(٤) ئامێری كونكەر. (٥) پارەباز (بۆرسە)؛ جامباز.
adj. نرخ لە شكاندایە (بۆرسە): *(a ~ market)* .
v.t. نرخ شكاندن (بۆرسە)؛ جامبازی كردن بەنیازی نرخ شكاندن.
be a bear for punishment, (۱) بەرگەی ناخۆشی گرتن؛ دەربردن.
(۲) كۆڵ نەدان؛ ووره بەرنەدان.
bearable (bâr′ə-b′l), *adj.* بەرگەی دەگیرێت (ئازار، ناخۆشی)؛ لەگەڵی دەردەبرێت.
bearbaiting (bâr′bāt′iŋ), *n.* یارییەكی كۆنە بریتییە لە سەگ تێ بەردانە وورچێكی بەستراوە و چەوساندنەوەی.
beard (bêrd), *n.* (۱) ڕیش. (۲) پژ (گوڵە گەنم و جۆ).
v.t. (۱) دەست دانە ڕیش؛ ڕیش گرتن.
(۲) ڕووبەڕوو وەستان؛ بەرهەڵستی كردن.
(۳) ڕیش بۆ كردن؛ ڕیش بۆ هێشتنەوە.
bearded (bêr′did), *adj.* (۱) ڕیشدار؛ ڕیشی هەیە.
(۲) پژاوی (گوڵە گەنم و جۆ)؛ پژدار؛ قەڵاساوی.
beardless (bêrd′lis), *adj.* (۱) بێ ڕیش.
(۲) ڕیش نەهاتوو لەبەر منداڵی. (۳) گەنج؛ منداڵ.
bearer (bâr′ēr), *n.* (۱) هەڵگر (مرۆڤ، شت).
(۲) بەردار؛ بەرگر؛ گوڵدار. (۳) هەڵگری دارەتەرم.
(٤) هەڵگر یا پێدەری بانكەنۆت بۆ داواكردنەوەی قەرز.
bear garden, (۱) شوێنی بەستنەوەی وورچێك و سەگ تێكردنی.
(۲) شوێنێكی پڕ لە دەنگە دەنگ و شەڕە شەق و هەراوهوریا.
bearing (bâr′iŋ), *n.* (۱) ڕەوت؛ شێوەی ڕەفتار نواندن؛ شێوەی هەڵسان و دانیشتن. (۲) كۆڵەكە؛ پاڵپشت؛ بنكە.
(۳) زایین؛ بوون؛ منداڵبوون. (٤) بەرگرتن؛ توانای بەرگرتن یا منداڵبوون.
(٥) بەر؛ بەرهەم. (٦) بەرگەگرتن؛ دەربردن.
(۷) (*pl.*)، ڕێگە؛ ڕێباز؛ لەنگەر: *(The ship lost her ~s .)*
(۸) پەیوەندی: *(The evidence had no ~ on the case.)* .
(۹) ئەو بەشەی دەستەك یا نیرگەیەك كە لەسەر كۆڵەكە یا پایەیەك وەستاوە.
(۱۰) درووشمی سەر قەڵغانی سوارچاك.
(۱۱) ئەو پارچەیەی مەكینەیەكە كە پارچەیەكی تری لەسەر دەخولێتەوە
lose one's bearing, ڕێگە ونكردن؛ سەر لێ تێكچوون.
bearing rein, ڕەشمە؛ ڕەشوە.
bear-leader (bâr′lē′dēr), *n.* مامۆستای تایبەتی یا هاودەنگی گەشتی گەنجێكی دەوڵەمەند.
bear's-car (bârz′êr′), *n.* ڕووەكێكە گوڵەكەی لە گوێی وورچ دەكات.
bear's-foot (bârz′foot′), *n.* ڕووەكێكی بۆن پیسە.
bearskin (bâr′skin′), *n.* (۱) كەوڵی وورچ؛ فەروەی وورچ.
(۲) قوماشێكی خوری تووكنە.
(۳) جل و بەرگ و ژێرەخەری لە كەوڵی وورچ درووستكراو.
beast (bēst), *n.* (۱) گیاندار (بێجگە لە ئادەمیزاد).
(۲) چوارپێ؛ زیندەوەری چوارپێ.
(۳) ڕەفتاری ناپەسەند و ناشرین؛ سرووشتی ناپەسەند.
(٤) كەسێكی دڕندە و كەر و بێ هەست و بێ ڕەوشت و ناپەسەند.
beastliness (bēst′li-nis), *n.* (۱) چوارپێیەتی؛ ناپەسەندێتی؛ نامرۆڤایەتی. (۲) كردەوەیەكی نامرۆڤانە؛ كردەوەیەكی زۆر خراپ.
(۳) [Colloq.]، ناپەسەندی؛ خراپی؛ بەدی.
beastly (bēst′li), *adj.* (۱) چوارپێییانە؛ نامرۆڤانە؛ ناشرین؛ پیس؛ دڕندە: *(~ behavior; a ~ act)* .
(۲) [Colloq.]، ناخۆش؛ ناپەسەند: *(What ~ weather!)*
adv. [British], زۆر؛ نێجگار: *(He was ~ drunk.)* .
beast of burden, ووڵاخی بار.
beast of prey, گیانداری ڕاوكەر؛ نێچیروان.
beat (bēt), *v.t.* (۱) لێدان (تەپڵ)؛ پیاكێشان؛ كوتان؛ پیادان: *(to ~ a drum)*
(۲) بیرازكردن؛ داركاری كردن؛ لێدان؛ فەلاقەكردن؛ تێهەڵدان.
(۳) تەخت كردنی ڕێگە بە پیاڕۆیشتن بە پێ یا بە سواری؛ ڕێگەكردنەوە:

(We ~ a path to the road.)
(٤) گەڵاڵەکردن؛ چەکوشکاری کردن.
(٥) گرتنەوە بە پەیتا پەیتا تێکهەڵدان؛ تێکەڵاوکردن.
(٦) شەقە لە باڵ هەڵسان؛ شەکاندنەوە (باڵ).
(٧) پشکنین؛ بەووردی گەڕان.
(٨) خۆپیاکردن بەزۆر: *(He ~s his way through the crowd.)* .
(٩) بردنەوە؛ بەزاندن؛ بۆڕپێدان: *(He ~s everyone.)* .
(١٠) نیشانە ناردن (وەك بە تەپڵ لێدان). (١١) [Colloq.]، سەرسووڕماندن.
(١٢) [Colloq.]، ساختەلێکردن؛ گزی لێکردن؛ خەڵەتاندن.
v.i. (١) بە قایمی و پەیتا پەیتا لێدان؛ پیادان.
(٢) ژێر بنچك و دەوەن گەڕان بۆ ڕاوی نێچیر.
(٣) لێدان (دڵ): *(The heart ~s.)* .
(٤) دەنگ لێوەهاتن (وەك تەپڵ). (٥) [Colloq.]، بردنەوە؛ زاڵبوون.
n. (١) لێدان (دڵ). (٢) لێدانێك؛ پیاکێشانێك؛ پیامالێنێك.
(٣) گوزەرگای ڕۆژانە؛ گوزەرو ناوچەی لێپرسراوێتی پاسەوان، پۆلیس، یا ڕۆژنامەگەرێك: *(a policeman's ~)* .
(٤) دەنگ (مۆسیقا، تەپڵ). (٥) [Slang]، ساختەچی.
(٦) دەستپێشکەری کردن لە بڵاوکردنەوەی دەنگوباسێکدا (ڕۆژنامەگەری).
(٧) ئەندامێکی نەوەی دەورووبەری جەنگی جیهانیی دووەم لە ئەمەریکادا کە دژ بە نەریت و فەلسەفەی ژیان و ڕەووشت و جل و بەرگی کۆنە.
adj. (١) ماندوو؛ هیلاك
(٢) تایبەتی بە کەسێکی دژ بە نەریت و خووی کۆن (ژمارە حەوت ببینە).
beat about, بۆ گەڕان؛ بەدوادا گەڕان.
beat a retreat, خۆ کشانەوە؛ کشانەوە (لەشکر).
beat around (or about) the bush, مەبەست بەدەستەوەنەدان؛ خولانەوە بەدەوری باسێکداو مەبەست بەدەستەوەنەدان؛ پێچە بەدەورە کردن.
beat back, ڕاونانی دوژمن؛ بەرهەڵستی کردنی هێرشی دوژمن و ڕاونانی.
beat down, (١) پەستنەوە؛ پێشێل کردن؛ سەرکوتانەوە.
(٢) [Colloq.]، نرخ پێ شکاندن.
beat it! [Slang], بڕۆ!؛ لاچۆ لەبەرچاوم!؛ ڕاکە!.
beat off, دەرکردن؛ ڕاونان
beat up (on), [Slang], بێرازکردن؛ کوتان؛ لێدان؛ تێهەڵدان.
beaten (bēt′'n), ***adj.*** (١) بێرازکراو؛ لێدراو؛ تێهەڵدراو.
(٢) تەنك و ڕێك و پێك کراو بە چەکوشکاری (کانزا): *(~ silver)* .
(٣) زۆر پێیدا هاتوچۆکراو؛ ئاسایی؛ تەخت کراو بە پیاڕۆیشتن: *(a ~ path)* .
(٤) بەزیو؛ بەزێنراو؛ دۆڕاو. (٥) ماندوو؛ هیلاك.
(٦) پشکنراو (بۆ نێچیری ڕاو). (٧) تێکەڵاو؛ تێکەڵ.
(٨) [Colloq.]، سەر لێ شێواو؛ سەرسووڕماو.
off the beaten track (or path), نائاسایی؛ ناوێزە؛ جیاواز؛ بێ وێنە.
beater (bēt′ēr), ***n.*** (١) بێرازکەر؛ تێهەڵدەر.
(٢) ئامێری خواردەمەنی شڵەقاندن یا تێکەڵ کردن.
(٣) ڕافرێنەری نێچیر لە کون و دەوەن بۆ ڕاوکردن.
beat generation, نەوەی دەورووپشتی جەنگی جیهانیی دووەم لە ئەمەریکادا کە دژ بە نەریت و فەلسەفەو ڕەووشت و جل و بەرگی کۆن بوون.
beatific (bē′ə-tif′ik), ***adj.*** (١) شادکەر؛ دڵخۆشکەر؛ شادمانکەر.
(٢) شاد؛ دڵشاد؛ پڕ لە خۆشی: *(a ~ smile)* .
-beatifically ***(adv.).***
beatify (bi-at′ə-fī′), ***v.t.*** (١) شادکردن؛ دڵشادکردن؛ بەختەوەرکردن.
(٢) پیرۆزکردنی مردوویەك (ئاینی کاسۆلیکی).
-beatification ***(n.).***
beating (bēt′iŋ), ***n.*** (١) لێدان؛ بێراز؛ تێهەڵدان. (٢) لێدانی دڵ.
(٣) بەزین؛ دۆڕاندن.
beatitude (bi-at′ə-to͞od′, bi-at′ə-tūd′), ***n.*** (١) شادمانی؛ دڵشادی؛ بەختەوەری. (٢) پیرۆزی
the Beatitudes, فەرمایشتەکانی عیسا لە ووتاری سەر شاخەکەدا (ئینجیل).
beatnik (bēt′nik), ***n.*** گەنجێکی ئەمەریکا کە دژ بە نەریت و فەلسەفەو ڕەووشت و جل و بەرگ و خووی کۆنە.
beau (bō), ***n.*** (١) کەسێکی تەڕپۆش.
(٢) دڵداری کچێك یا ژنێك؛ یار.
beau geste, (١) لاێنکردنەوەیەکی پیاوانە؛ خۆ بە باش پیشاندان.
(٢) کردەوەیەکی بە ڕووخسار جوان و ناوکرۆك بۆش.
beauteous (bū′ti-əs), ***adj.*** = **beautiful.**
beautician (bū-tish′ən), ***n.*** ئارایشتکەر؛ جوانکەر.
beautification (bū′tə-fə-kā′shən), ***n.*** جوانکردن؛ جوانکاری؛ ئارایشتگەری.
beautiful (bū′tə-fəl), ***adj.*** جوان؛ دڵگیر؛ شۆخ؛ قەشەنگ.
the beautiful, (١) جوان؛ جوانی. (٢) جوانان.
beautify (bū′tə-fī′), ***v.t.*** جوانکردن؛ نەخشاندن؛ ڕازاندنەوە.
v.i. جوان بوون.
-beautifier ***(n.).***
beauty (bū′ti), ***n.*** (١) جوانی؛ جوانێتی. (٢) شتێکی جوان.
(٣) ئافرەتێکی جوان.
beauty shop (or salon or parlor), ئەلاکخانەی ژنان؛ ئارایشتگا.
beauty sleep, [Colloq.], (١) نووستنی پێش نیوەشەو؛ خەوتنی باش
(٢) نووستنی زیادە.
beauty spot, (١) نیشانەیەکی بچووکی ڕەشە ئافرەت دەیخاتە سەر شان یا دەموچاوی بۆ جوانی. (٢) خاڵ؛ نیشانەیەکی سرووشتی سەر پێست (وەك شڵ). (٣) شوێنێك یا ڕووخسارێکی جوان.
beaux (bōz), ***n.*** *alternative plural of* **beau.**
beaux arts, هونەرە جوانەکان.
beaver (bē′vēr), ***n.*** گوڕەهەڵکەنە.
beaver (bē′vēr), ***n.*** (١) پارچەیەکی بزۆکی کڵاوزرێ یا قەڵغانی کۆنە بۆ پاراستنی دەم و چەناگە. (٢) لێواری پێشەوەی کڵاوزرێ.
becalm (bi-käm′), ***v.t.*** (١) هێمن کردنەوە؛ دامرکاندنەوە.
(٢) وەستاندنی کەشتی بایەوانی بەهۆی نەبوونی باوە.
became (bi-kām′), *past tense of* **become.**
because (bi-kôz′, bə-kuz′), ***conj.*** چونکە؛ لەبەرئەوە؛ بەهۆی.
because of, بەهۆی؛ بە بۆنەی؛ لەبەر؛ لە سایەی.
beccafico (bek′ə-fē′kō), ***n.*** باڵندەیەکی بچووکی جریوەجریوکەری ئەورووپاییە.
bechance (bi-chans′, bi-chäns′), ***v.t. & v.i.*** ڕوودان.
beck (bek), ***n., v.t. & v.i.*** بانگ کردن بە دەست یا بە سەر.
at the beck and call of, ئامادەیە بۆ بەجێهێنانی هەموو خواستێك؛ سەری پێوە نییە بۆ بەجێهێنانی خواستی کەسێك؛ لەبەردەستدایە
(He is at her beck and call.)
beck (bek), ***n.*** جۆگەلە.
becket (bek′it), ***n.*** قولاپ یا پەتی قوڵفەدار بۆ چەسپاندنی شتێك.
beckon (bek′'n), ***v.i. & v.t.*** (١) بانگ کردن (بە دەست یا بە سەر).
(٢) بانگ کردن (مەجاز): *(The woods ~ .)* .
n. نیشانەی بانگ کردن (بە دەست یا بە سەر).
becloud (bi-kloud′), ***v.t.*** (١) تاریك کردن؛ داپۆشین (وەك بە هەور).
(٢) شێواندن؛ لێڵ کردن؛ تێکدان.
become (bi-kum′), ***v.i.*** (١) والێهاتن؛ بوون؛ بوون بە.
(٢) گەورەبوون؛ گۆڕان و بوون بە: *(The tadpole ~s a frog.)* .
(٣) [Obs.]، ڕوودان.
v.t. (١) پێکردن؛ بۆ شیان؛ شیان.
(٢) لێهاتن؛ جوان بوون بۆ: *(That hat ~s you.)* .

become of, لێ بەسەرهاتن؛ لێ ڕوودان:
(What will become of the children if their father dies?)

becoming (bi-kum′iŋ), *adj.* (١) شیاو؛ جوان (جل‌وبەرگ، کردەوە)؛ بەجێ: ***(Cursing is not ~ to a lady.)*** .
(٢) لێهاتوو (جل‌وبەرگ)؛ جوان نوێن: ***(a ~ dress)*** .
n. پەیدابوون؛ بوون؛ هاتنە جیهانەوە

bed (bed), *n.* (١) جێگەی نووستن؛ چەرپایە؛ قەرەوێڵە.
(٢) جێگەی جووت بوون. (٣) گۆڕ. (٤) شەتڵگە. (٥) شەتڵ و گوڵی شەتڵگە.
(٦) بنی ڕووبار، دەریاچە، یا دەریا: ***(riverbed)***
(٧) بناغە؛ بنچینە (بەتایبەتی هی تەخت): ***(a railroad ~)*** .
(٨) کۆمەڵێك شتی نەرم کە وەك جێگەیان لێ دێت: ***(a ~ of leaves)*** .
(٩) چین یا توێیەکی ژێرزەوی: ***(a ~ of coal)*** .
v.t. (١) جێگەی نووستن پێدان. (٢) کردنە خەو؛ خستنە ناو جێگەوە.
(٣) لەگەڵ جووت بوون؛ چوونە جێگە لەگەڵ؛ گاین.
(٤) چەسپاندن؛ تێخستن و قایم کردن. (٥) ناشتن یا چاندن لە شەتڵگەدا.
(٦) زەوی خۆش کراو بۆ شەتڵگە. (٧) ڕاخستن؛ چین چین کردن.
v.i. (١) چوونە جێگە؛ نووستن؛ حەوانەوە.
(٢) چین چین کردن؛ ڕاخستن چین بە چین.

bed and board, (١) جێگەی خواردن و نووستن.
(٢) ماڵ: ***(She has left his bed and board.)*** .

bed down, جێگەی نووستن ڕاخستن و تێیدا خەوتن.

get up on the wrong side of the bed, تووڕە و تڕز؛ تەنگەجیکلانە.

go to bed with, جووت بوون لەگەڵ؛ چوونە جێگە لەگەڵ؛ گاین.

put to bed, کردنە خەو؛ خستنە ناو جێگە (منداڵ).

take to bed, لەگەڵ جووت بوون؛ بردنە جێگەوە؛ گاین.

take to one's bed, چوونە جێگە بەهۆی نەخۆشییەوە

bedaub (bi-dôb′), *v.t.* (١) تێهەڵسوون؛ لێ هەڵسوواندن.
(٢) لە ڕادە بەدەر ڕازاندنەوە

bedazzle (bi-daz′′l), *v.t.* (١) سەرسوڕماندن؛ سەر لێ شێواندن (بە شەوق یا ڕووناکییەکی زۆر). (٢) دڵفڕاندن.

bedbug (bed′bug′), *n.* مێروویەکی بێ باڵی خوێن مژی سووربەوی ناوجێگەو ناوماڵە

bedchamber (bed′chām′bẽr), *n.* ژووری نووستن

bedclothes (bed′klōz′, bed′klōthz′), *n.pl.* شتوومەکی جێگەی نووستن (وەك: چەرچەف، لێفە، بەتانی، سەرین)

bedcover (bed′kuv′ẽr), *n.* سەرەخەری جێگەی نووستن (وەك: پۆپەشمێن)

bedding (bed′iŋ), *n.* (١) نوێن؛ پێخەف.
(٢) پووش و بەلەمبرنج کە دەخرێتە ژێر گیاندارەوە وەك جێگە.
(٣) بنچینە؛ بناغە. (٤) کردنە خەو؛ خستنە ناو جێگە.
(٥) بە کۆمەڵ ڕوواندنی ڕووەك بۆ جوانی.
(٦) چین چینی زەوی (زەویناسی)

bedeck (bi-dek′), *v.t.* ڕازاندنەوە.

bedehouse (bēd′hous′), *n.* = **beadhouse.**

bedesman (bēdz′mən), *n.* = **beadsman.**

bedevil (bi-dev′′l), *v.t.* (١) ڕەووشت پیس کردن.
(٢) مەراق پێدان. (٣) چەوساندنەوە؛ ئازاردان.
(٤) سەر لێ شێواندن. (٥) دڵفڕاندن.
-bedevilment ***(n.).***

bedfast (bed′fast′, bed′fäst′), *adj.* نەخۆشی ناو جێگە؛ کەفتەکار

bedfellow (bed′fel′ō), *n.* (١) هاوجێ؛ هاوسەرین.
(٢) ناوەڵ؛ هاوکار.

bedim (bi-dim′), *v.t.* کزکردن (چاو، بینایی):
(eyes ~med with tears)

bedizen (bi-dī′z′n, bi-diz′′n), *v.t.* پۆشین یا ڕازاندنەوە بە-ناشرینی.

bedlam (bed′ləm), *n.* (١) [B-] ، شێتخانەیەکی بەناوبانگی لەندەنە.
(٢) شێتخانە. (٣) شوێنێك یا مەیخانەیەکی وەك شێتخانە.
(٤) گەرەلاوژێ؛ دەنگەدەنگ و پشێوی؛ حەمامی ژنان.
adj. قەرەباڵغ و پڕ لە دەنگەدەنگ؛ وەك حەمامی ژنان.

bedlamite (bed′ləm-īt′), *n.* شێتی شێتخانە؛ شێت.

bed linen, چەرچەف و بەرگەپشتی و سەرین.

bedmate (bed′māt′), *n.* (١) هاوجێ؛ هاوسەر. (٢) مێرد؛ ژن.

bed molding, تیرەیەکی جوانی ژێر بەشێکی دەرپۆقیو (خانووسازی).

bed of roses, ژیانێکی خۆش و ئاسان و پڕ ئاسوودەیی.

Bedouin (bed′ōō-in), *n.* (١) بەدوو؛ عەرەبی کۆچەر. (٢) کۆچەر.
adj. تایبەتی بە بەدوو.

bedpan (bed′pan′), *n.* (١) دەفرێکی سەرگیراوە پشکۆی ئاگری تێ دەکرێت و جێگەی خەوتنی پێ گەرم دەکرێتەوە. (٢) دەفری پیسایی تێکردن (بۆ نەخۆشی ناو جێگە).

bedplate (bed′plāt′), *n.* بن تەبەق؛ تەبەقی بناغە یا ژێرەوە.

bedpost (bed′pōst′), *n.* کۆڵەکەی سەرسووچی چەرپایە.

bedraggle (bi-drag′′l), *v.t.* پیس و قوڕاوی کردن بە ڕاکێشان بەناو قوڕدا.

bed rest, (١) حەوانەوەی ناو جێگە.
(٢) ئامێری بەرزکردنەوەی نەخۆش لەناو جێگەیەکدا.

bedrid (bed′rid′), *adj.* = **bedridden.**

bedridden (bed′rid′n), *adj.* لەناو جێگەدا کەوتوو؛ کەفتەکار.

bedrock (bed′rok′), *n.* (١) بەردی سەختی ژێرزەوی.
(٢) بناغەیەکی پتەو. (٣) بن؛ بنی بنەوە.
(٤) پەیڕەوی بنچینەیی یا سەرەکی.

bedroll (bed′rōl′), *n.* پێخەفی دەرەوە.

bedroom (bed′rōōm′, bed′room′), *n.* ژووری نووستن.

bedside (bed′sīd′), *n.* تەنیشتی جێگە؛ لای جێگە (بەتایبەتی هی نەخۆش): ***(The nurse was at his ~ constantly.)*** .
adj. (١) تەنیشت جێگەی نووستن: ***(a ~ table)*** .
(٢) بەرامبەر بە نەخۆش؛ لەگەڵ نەخۆشدا: ***(a doctor's ~ manner)*** .

bedsore (bed′sôr′, bed′sōr′), *n.* برینی نەخۆشێکی کەفتەکار بەهۆی کەوتنی لەناو جێگەدا بۆ ماوەیەکی زۆر.

bedspread (bed′spred′), *n.* سەرەخەری جێگە (وەك پۆپەشمێن یا شتێکی جوانی وەها)؛ سەرجێگە.

bedspring (bed′spriŋ′), *n.* لیسپرنگی چەرپایە.

bedstead (bed′sted′), *n.* چەرپایە؛ قەرەوێڵە.

bedstraw (bed′strô′), *n.* ڕووەکێکی گوڵ زەرد یا سپی و گەڵای بێ لاسکە لە کۆندا دۆشەکی پێ دەئاخنرا.

bedtime (bed′tīm′), *n.* خەوتنان؛ کاتی نووستن؛ کاتی چوونە جێگە.

bedtime stories, (١) چیرۆکی منداڵ کردنە خەو.
(٢) چیرۆك یا باسی خۆش و باوەڕ پێ نەکراو.

bedward (bed′wẽrd), *adv.* بەرەو جێگەی نووستن.

bedwards (bed′wẽrdz), *adv.* = **bedward.**

bed-wetting (bed′wet′iŋ), *n.* مێز بە خۆدا کردن لەناو جێگەی نووستندا؛ خۆ تەڕکردن لەکاتی خەوتندا.

bee (bē), *n.* (١) هەنگ.
(٢) هەرەوەز؛ ملەملێ؛ پێشبڕکێ: ***(a sewing ~ ; a spelling ~)*** .

have a bee in one's bonnet, (١) خولیای یەك شت لە مێشکدا بوون. (٢) شێتۆکە؛ شێت.

bee (bē), *n.* ئەڵقە.

beebread (bē′bred′), *n.* نانە هەنگوین: بڕێتییە لە هەنگوین و هەڵاڵە هەنگەکان دەیدەن بە کرمۆکەکانیان.

beech (bēch), ***n.*** سوورەچنار؛ ڕەشەدار.
-beechen ***(adj.).***
bee eater, هەنگ خۆر: باڵندەیەکی بچووکە هەنگ و جانەوەری تر دەخوات.
beef (bēf), ***n.*** (١) ڕەشەوڵاخ (بەتایبەتی هی دابەستە)؛ گا؛ مانگا.
(٢) گۆشتی ڕەشەوڵاخ؛ گۆشتی گا.
(٣) [Colloq.]، گۆشت یا ماسولکەی ئادەمیزاد.
(٤) [Colloq.]، هێز؛ ووزە.
(٥) [Slang]، سکاڵا؛ گلەیی.
v.i. [Slang], سکاڵاکردن.
beef up, [Slang], بەهێزکردن؛ بەهێزترکردن:
(to beef up our police force)
beef cattle, ڕەشەوڵاخی دابەستە بۆ سەربڕین.
beefeater (bēf'ēt'ẽr), ***n.*** (١) گۆشتی گاو مانگا خۆر.
(٢) کەسێکی زل و قەڵەو و دەموچاو سوور (لە زۆر گۆشت خواردنەوە).
(٣) پاسەوانێکی پاشای ئینگلتەرە.
(٤) پاسەوانی بورجی لەندەن (کە بەندیخانەیەکی کۆنە لە لەندەن).
(٥) [Slang]، ئینگلیزێك.
beefsteak (bēf'stāk'), ***n.*** توێیەکی گۆشتی گاو مانگا ئەوەندەی بەری لەپێك یا دووان دەبێت دەبرژێنرێت یا سووردەکرێتەوە.
beef tea, گۆشتاو؛ ئاوی گۆشت.
beefy (bēf'i), ***adj.*** لە گۆشت دەچێت؛ پتەو؛ ماسولکەدار.
bee gum, (١) کولۆرەدارێکی جەوی کە هەنگ دەیکات بە پلوورە.
(٢) پلوورەهەنگی ناو کولۆرەداری جەوی.
beehive (bē'hīv'), ***n.*** (١) پلوورەهەنگ؛ پلوورە؛ پوورەهەنگ.
(٢) [Colloq.]، شوێنێکی پڕ لە جموجووڵ و خەڵکی سەرقاڵ.
beekeeper (bē'kēp'ẽr), ***n.*** خاوەن هەنگ؛ هەنگ بەخێوکەر.
beekiller (bē'kil'ẽr), ***n.*** جانەوەرێکی هەنگ خۆرە.
beeline (bē'līn'), ***n.*** ڕێگەی ڕاستەوخۆ؛ ڕێگەی ڕاستەوخۆی نێوان دوو شوێن.
make a beeline for, [Colloq.], ڕاستەوخۆ بۆ چوون.
been (bin, bēn), *past participle of* **be.**
beer (bêr), ***n.*** بیرە
beer and skittles, خۆشی؛ کەیف و ڕابواردن؛ کەیف و خۆشی؛ بیرە خواردنەوەو یاری کردن.
beery (bêr'i), ***adj.*** (١) بیرەیی؛ وەك بیرە.
(٢) ئەنجامی بیرە خواردنەوەیە؛ سەرخۆش.
beestings (bēs'tiŋz), ***n.*** ژەك
beeswax (bēz'waks'), ***n.*** مۆم
beet (bēt), ***n.*** چەوەندەر.
beetle (bē't'l), ***n.*** قالۆنچە؛ گوخلێنکە.
beetle (bē't'l), ***n.*** (١) مێکوت (٢) دەسکی دەسکەوان و دەسکەودۆل.
(٣) کەلاکوتك؛ چەکوشی دار (بۆ قوماش ڕێك وپێك کردن).
v.t. (١) کوتان (بە مێکوت یا دەسکی دەسکەوان و دەسکەودۆل).
(٢) ڕێك وپێك کردنی قوماش بە پیامالینی ڕیشاڵەکانی.
beetle (bē't'l), ***v.i.*** دەرپۆقین؛ شۆڕبوونەوە.
adj. دەرپۆقیو؛ شۆڕبووەوە.
beetle-browed (bē't'l-broud'), ***adj.*** (١) برۆ پڕو ئەستوور.
(٢) مۆن؛ نارچەوان گرژ.
beetlehead (bē't'l-hed'), ***n.*** کەسێکی کەرو بێ مێشك.
bee tree, کولۆرەدارێکە هەنگ دەیکات بە پلوورە.
beet sugar, شەکری چەوەندەر.
beeves (bēvz), ***n.*** *alternative plural of* **beef.**
befall (bi-fôl'), ***v.i.*** (١) ڕوودان؛ قەومان؛ بەسەرهاتن.
(٢) [Archaic]، شیان؛ پەیوەندی پێوە بوون.
v.t. (١) لێ ڕوودان؛ لێ قەومان؛ بەسەرداهاتن: ***(What ~ them?)*** .
(٢) [Archaic]، شیان؛ پەیوەندی پێوە بوون.
befit (bi-fit'), ***v.t.*** شیان؛ بەجێبوون؛ لێهاتن؛ پڕ بە پێستی بوون:
(His fate ~s his actions.)
befitting (bi-fit'iŋ), ***adj.*** شیاو؛ بەجێ؛ لێهاتوو.
befog (bi-fôg', bi-fog'), ***v.t.*** (١) بە تەم گرتن؛ بە تەم داپۆشین.
(٢) لێڵ کردن؛ شێواندن.
befool (bi-fōōl'), ***v.t.*** (١) خەڵەتاندن؛ چاوبەست کردن.
(٢) بە کەر دانان؛ وەك شێت سەیرکردن.
before (bi-fôr', bi-fōr'), ***adv.*** (١) لەبەردەم؛ لەپێش (جێگە).
(٢) لەوەوپێش؛ جاران؛ لە ڕابوردوودا.
(٣) بەر لە؛ لەپێش کاتێکی تایبەتیدا؛ لەپێش.
prep. (١) لەپێش (کات، جێگە، پلە).
(٢) لەبەردەم؛ لەبەر: ***(He pushed ~ the door.)*** .
(٣) لەبەردەم؛ لەبەر: ***(He stood ~ the judge.)*** .
(٤) لەپێشەوە: ***(The hardest task was ~ them.)*** .
(٥) لەپێش (بەلاوە باشتربوون): ***(I'd take that book ~ this.)*** .
conj. (١) لەپێش (کات)؛ بەر لە.
(٢) پێش ئەوەی: ***(He said he would die ~ he would be unfaithful to his country.)***
beforehand (bi-fôr'hand'), ***adv. & adj.*** پێشەکی؛ لەپێشدا؛ لەپێشەوە:
(I knew they were coming, so I made preparations ~ .)
beforetime (bi-fôr'tīm', bi-fōr'tīm'), ***adv.*** لەوەوپێش؛ جاران.
befoul (bi-foul'), ***v.t.*** (١) پیس وپۆخل کردن.
(٢) ئاڵۆسکاندن؛ ئاڵۆزاندن.
befriend (bi-frend'), ***v.t.*** بوون بە هاوڕێ؛ ڕوو پێدان؛ دۆستایەتی لەگەڵ گرتن؛ یارمەتیدان.
befuddle (bi-fud''l), ***v.t.*** (١) سەر لێ تێکدان؛ سەر لێ شێواندن؛ حەپەساندن. (٢) سەرخۆش کردن.
beg (beg), ***v.t.*** (١) سواڵ کردن؛ دەست لە خەڵك پان کردنەوە.
(٢) پاڕانەوە؛ داواکردن: ***(She ~ged for mercy.)*** .
(٣) تکاکردن؛ داوای لێبووردن کردن: ***(I ~ you pardon.)*** .
v.i. (١) سواڵ کردن؛ دەست لە خەڵك پان کردنەوە.
(٢) تکاکردن؛ داواکردن.
beg off, داوای لێبووردن کردن (بۆ جێبەجێ نەکردنی داوایەك یا بەڵێنێك):
(He promised to help but later begged off.)
beg the question, (١) پێشەکی دانانی ئەو شتە بە ڕاست کە دەویسترێت بسەلمێنرێت. (٢) خۆ نەدان بەدەستەوە؛ خۆ لادان لە باسی گران و ناخۆش.
began (bi-gan'), *past tense of* **begin.**
beget (bi-get'), ***v.t.*** (١) منداڵ خستنەوە؛ منداڵبوون:
(to ~ a child)
(٢) بوون بە هۆ" لێ کەوتنەوە" لێ بوونەوە: ***(War ~s misery and ruin.)*** .
beggar (beg'ẽr), ***n.*** (١) سواڵکەر؛ دەست لە خەڵك پان کەرەوە.
(٢) کەسێکی هەژار؛ کەسێکی بێ دەرامەت.
(٣) کەسێکی زۆڵ و قومارباز (لەڕووی گاڵتەوە).
v.t. (١) خستنە سواڵ
(٢) بە هیچ وپووچ و بێ سوود دەرخستن؛ شەرمەزارکردن:
(Her beauty ~s description.)
beggardom (beg'ẽr-dəm), ***n.*** (١) سواڵکەران.
(٢) سواڵکەری؛ سواڵکەرێتی.
beggarly (beg'ẽr-li), ***adj.*** (١) سواڵکەرانە؛ هەژارانە.
(٢) بۆ سواڵکەر دەشێت؛ بێ‌فەڕ.
-beggarliness ***(n.).***
beggary (beg'ẽr-i), ***n.*** (١) هەژاری؛ سواڵکەرێتی.

(۲) beggardom . (۳) سوالکەرخانە.

begin (bi-gin′), *v.i.* (۱) دەستپێکردن (۲) هاتنەروو؛ پەیدابوون.

v.t. (۱) دەستپێکردن (۲) هێنانەروو؛ پەیداکردن.

beginner (bi-gin′ẽr), *n.* نەوکار؛ تازەکوورە؛ تازە (لە کاردا).

beginning (bi-gin′iŋ), *n.* (۱) دەستپێکردن

(۲) سەرچاوە؛ بناغە؛ سەرەتا:

(English democracy had its ~ in the Magna Carta.)

(۳) سەرەتا (کات): ***(In the ~ he was unsure of himself.)*** .

(٤) سەرەتا: ***(I've read the book from ~ to end.)*** .

(٥) (*pl.*)، قۆناغی یەکەم؛ سەرەتا: ***(the ~s of scientific agriculture)*** .

begird (bi-gũrd′), *v.t.* (۱) پێچانەوە؛ دەورگرتن (بە پەت، تەل، شریت ... هتد) (۲) ئابلووقەدان؛ دەورەدان.

begone (bi-gôn′, bi-gon′), *interj. & v.i.* لاچۆ لەبەرچاوم!؛ لاچۆ!؛ برۆ!

begonia (bi-gōn′yə, bi-gō′ni-ə), *n.* بەگۆنیا: رووەکێکی گوڵ سوورو سپییە بۆ جوانی لە باخچەدا دەروێنرێت.

begot (bi-got′), *past tense and alternative p.p. of* **beget.**

begotten (bi-got′′n), *alternative p.p. of* **beget.**

begrime (bi-grīm′), *v.t.* پیس‌وپۆخڵ کردن.

begrudge (bi-gruj′), *v.t.* (۱) بۆلەبۆڵ بەسەردا کردن.

(۲) بەغیلی پێ بردن (۳) پێ رانەبینین؛ بە ناپەدڵییەوە بۆ کردن یا پێدان:

(He ~s her every penny.)

beguile (bi-gīl′), *v.t.* (۱) خەڵەتاندن؛ فریودان.

(۲) لێ کێشانەوە (شت، پارە)؛ بە فێڵ لێسەندن.

(۳) کات بە خۆشی بردنەسەر. (٤) دڵفراندن؛ سەرنج راکێشان

-beguilement *(n.)*; **beguiler** *(n.).*

begum (bē′gəm), *n.* ژنە موسوڵمانێکی پلەوپایە بەرز لە هیندستان و ئینگلتەرە.

begun (bi-gun′), *past participle of* **begin.**

behalf (bi-haf′, bi-häf′), *n.* سوود؛ لایەن؛ خاتر؛ ناو.

in behalf of, بۆ؛ لەبەر؛ لەبەر خاتری.

on behalf of, (۱) بۆ؛ لەبەر؛ لەبەر خاتری.

(۲) بە ناوی

(On behalf of my friends and myself I welcome you.)

behave (bi-hāv′), *v.t. & v.i.* (۱) رەووشت نوواندن؛ رەفتارکردن:

(The children ~d badly.)

(۲) رەووشتی جوان نوواندن؛ بە جوانی هەڵسان و دانیشتن.

behave yourself!, حەیات بێت! بێ حەیایی مەکە!؛ عاقڵ بە!.

behavior (bi-hāv′yẽr), *n.* رەووشت؛ رەفتار؛ کردەوە.

behaviorism (bi-hāv′yẽr-iz′m), *n.* تیۆری رەووشت: تیۆرییەکە دەڵێت: کە لێکۆڵینەوەی رەووشتی مرۆڤ بناغەو رشتەی راستەقینەی زانستی دەروونە

-behaviorist *(n.).*

behaviour (bi-hāv′yẽr), *n.* = **behavior.**

behead (bi-hed′), *v.t.* سەربڕین؛ لە مل دان.

beheld (bi-held′), *past tense and p.p. of* **behold.**

behemoth (bi-hē′məth, bē′ə-məth), *n.* (۱) ئەسپی ئاوی

(۲) گیاندارێکی زل

behest (bi-hest′), *n.* فەرمان؛ فەرمایشت؛ ئامۆژگاری.

behind (bi-hīnd′), *adv.* (۱) لەدواوە؛ لەپشتەوە:

(He walked ~ .)

(۲) لەوەوپێش؛ لەمەوپێش؛ رابوردوو: ***(My joy lies ~ .)*** .

(۳) لە شوێن یا بارێکی تردا. (٤) لەمەودوا.

(٥) دواکەوتوو (کار، ئەرک): ***(He is ~ in his studies.)*** .

(٦) درەنگ؛ درەنگ کەوتوو؛ دواکەوتوو: ***(The train was running ~ .)*** .

(۷) دواکەوتوو (قەرزدانەوە)؛ لەدواوە: ***(He fell ~ in his payments.)*** .

(۸) بۆ دواوە: ***(looking ~)*** .

prep. (۱) لەدوا؛ لەپاش: ***(The dead leave their wealth ~ them.)*** .

(۲) لەدواوە؛ لەپشتەوە: ***(He sat ~ her.)*** .

(۳) دواکەوتوو. (٤) درەنگ؛ دواکەوتوو: ***(The train was ~ schedule.)*** .

(٥) لەودیو؛ لەپشت: ***(~ the hill)*** .

(٦) پشتیوان؛ لایەنگر؛ تەگبیرکەر: ***(He is ~ the plan.)*** .

(۷) دەرنەکەوتوو؛ نادیار: ***(There is something ~ this news.)*** .

adj. (۱) دواوە؛ پشتەوە: ***(the person ~)*** .

(۲) دواکەوتوو (قەرزدانەوە).

n. [Colloq.], سمت؛ قنگ؛ پاشەڵ؛ گووپی سمت یا قنگ.

behindhand (bi-hīnd′hand′), *adv. & adj.* (۱) دواکەوتوو (قەرزدانەوە). (۲) دواکەوتوو (ژووان)؛ درەنگ کەوتوو؛ درەنگ هاتوو.

(۳) دواکەوتوو (شارستانێتی).

behold (bi-hōld′), *v.t.* سەیرکردن؛ روانین؛ بینین.

interj. سەیرکە!؛ بروانە!؛ ببینە!.

beholden (bi-hōl′d′n), *adj.* چاوبەرەوژێر؛ قەرزاری چاکە:

(He is ~ to you for your advice and help.)

behoof (bi-hōōf′), *n.* سوود؛ خاتر.

behoove (bi-hōōv′), *v.t. & v.i.* (۱) وا چاکە؛ پێویستە:

(It ~s me to write him.)

(۲) شیان؛ گونجان: ***(It ~s a lady to wear black for mourning.)*** .

behove (bi-hōv′, bi-hōōv′), *v.t. & v.i.* = **behoove.**

beige (bāzh), *n.* (۱) قوماشێکی خوری نەرمە. (۲) رەنگی شەکری.

adj. شەکری (رەنگ)؛ رەنگی خوری.

being (bē′iŋ), *n.* (۱) بوون؛ ژین؛ ژیان.

(۲) سرووشتی بنچینەیی کەسێک؛ گیان؛ گەوهەر.

(۳) بوونەوەر؛ گیانەوەر؛ مرۆڤ: ***(a human ~ ; a divine ~)*** .

(٤) [B-]، خودا؛ یەزدان: ***(the Supreme B~)*** .

(٥) (ا) بوون (فەلسەفە). (ب) ئەوەی هەیە یا بە هەبوو دادەنرێت (فەلسەفە).

for the time being, ئێستا؛ لەم کاتەدا:

(For the time being , I'll stay.)

bejewel (bi-jōō′əl), *v.t.* بە گەوهەر رازاندنەوە؛ گەوهەربەندکردن.

belabor (bi-lā′bẽr), *v.t.* (۱) بیرازکردن؛ دارکاری کردن؛ فەلاقەکردن.

(۲) هێرش بردنە سەر بە دەم.

(۳) درێژەپێدان؛ زۆر لەسەر رۆیشتن: ***(to ~ a point)*** .

(٤) [Obs.]، خۆ پێوە ماندووکردن؛ کار لەسەر کردن.

belated (bi-lāt′id), *adj.* درەنگ؛ درەنگ کراو؛ لە کاتی خۆیدا نەکراو:

(a ~ apology)

belay (bi-lā′), *v.t. & v.i.* (۱) قایم کردن (پەتێك بە بەستنەوەی بە سنگێکەوە)؛ چەسپاندن. (۲) [Colloq.]، بوەستە!؛ وەستاندن.

belch (belch), *v.i. & v.t.* (۱) قرقێنەدانەوە.

(۲) (~ **forth**)، قسەی ناشرین کردن؛ جوێن دان. (۳) رشانەوە.

(٤) هاویشتن؛ پژان: ***(The volcano ~ed fire and lava.)*** .

n. (۱) قرقێنە. (۲) شتی رشاوە؛ شتی پژاو یا هاوێژراو (وەك ئاگرپژێن).

beldam (bel′dəm), *n.* (۱) پیرێژن. (۲) پیرێژنێکی ناشرین.

(۳) [Obs.]، داپیرە؛ دایەگەورە.

beldame (bel′dəm, bel′dām), *n.* = **beldam.**

beleaguer (bi-lē′gẽr), *v.t.* (۱) گەمارۆدان (بە لەشکر)؛ دەورەدان؛ ئابلووقەدان. (۲) هەراسان کردن؛ هێرش بردنە سەر لە هەموولایەکەوە.

belfry (bel′fri), *n.* (۱) بورجی زەنگی کڵێسە.

(۲) ئەوقەسەری بورجە کە زەنگەکەی پێدا هەڵواسراوە.

Belgian (bel′jən, bel′ji-ən), *adj.* بەلجیکی (گەل، کلتوور، زمان).

n. هاووڵاتییەکی بەلجیکی.

Belial (bē′li-əl, bēl′yəl), *n.* (۱) بەدی؛ بەدخوازی؛ ناپەسەندی.

(٢) شەیتان.

belie (bi-lī′), *v.t.* (١) درۆکردن دەربارەی؛ ڕاستی دەرنەبڕین؛
ڕاستی شاردنەوە: ***(His cheerful appearance ~d his feelings.)***.
(٢) هیوا بڕین: ***(War ~d hopes for peace.)***.
(٣) بەدرۆخستنەوە: ***(His deeds ~ his words.)***.

belief (bə-lēf′), *n.* (١) بڕوای ئاینی: ***(a ~ in God)***.
(٢) بڕوا؛ باوەڕ: ***(I have ~ in his ability.)***.
(٣) بڕواپێکردن؛ جێی بڕوابوون: ***(a claim beyond ~)***.
(٤) شتێکی بڕواپێکراو. (٥) ڕا؛ وازانین؛ ڕابینین.
(٦) ڕێڕەو (ئاینی، ڕامیاری، فەلسەفی... هتد).

believable (bə-lēv′ə-b'l), *adj.* بڕوای پێ دەکرێت؛
ڕێی تێ دەچێت.

believe (bə-lēv′), *v.t.* (١) بڕوا پێ بوون (پەیمان)؛ بڕواپێکردن.
(٢) لاوابوون؛ وازانین؛ وادانان.
v.i. (١) بڕوا پێ بوون: ***(He ~s in everything that you say.)***.
(٢) بڕوابوون (بە ئاین). (٣) ڕا وابوون.

believe in, بڕوا پێ بوون: ***(He believes in God.)***.

believer (bə-lēv′ēr), *n.* (١) بڕواکەر؛ بڕوادار.
(٢) خواناس؛ ئایندار؛ بڕواهەبوو بە ئاین.

belike (bi-līk′), *adv.* [Archaic], لەوانەیە؛ بۆی هەیە.

belittle (bi-lit″l), *v.t.* (١) بچووک کردنەوە؛ کەمکردنەوە.
(٢) لە پلەوپایە کەمکردنەوە؛ بە کەم دانان؛ سووک کردن:
(to ~ somebody)

bell (bel), *n.* (١) زەنگ؛ زیل؛ زەنگولە. (٢) زەنگ لێدان؛ دەنگی زەنگ.
(٣) شتێکی لە زەنگ چوو (وەک گوڵ). (٤) (*pl.*)، ئامێرێکی مۆسیقاییە.
v.t. (١) زەنگ پێوەکردن؛ زەنگ پێوەهەڵواسین.
(٢) لە شێوەی زەنگدا دروستکردن.

bell (bel), *n., v.i. & v.t.* نەڕە؛ بۆڕە؛ نەڕاندن؛ بۆڕاندن.

belladonna (bel′ə-don′ə), *n.* (١) ڕووەکێکی ژەهراوییە.
(٢) دەرمانێکە لەم ڕووەکە دەردەهێنرێت.

bellboy (bel′boi′), *n.* بەردەستی میوانخانە (جانتای میوان
هەڵدەگرێت و وردە ئیشی سەرپێیی دەکات).

bell buoy, سەرئاوکەوتووی زەنگدار: شتێکی سووکە ئەوەندەی دەبیەیکە
سەرئاوکەوتووە بۆ ڕێ پیشاندانی کەشتی لەنزیک قەراغی دەریا زەنگەکەی
شەپۆل لێی دەدات.

belle (bel), *n.* (١) کچێک یا ژنێکی زۆر جوان.
(٢) جوانترین ئافرەتی شوێنێک یا ئاهەنگێک: ***(the ~ of the ball)***.

belles-lettres (bel′let′rə), *n.pl.* وێژە (هونراوە و چیرۆک و
پەخشان و شانۆگەری).
-belletrist *(n.)*; **belletristic** *(adj.)*.

bellflower (bel′flou′ēr), *n.* گوڵەزەنگی؛ ڕووەکێک کە ئەم گوڵە
دەگرێت

bellhop (bel′hop′), *n.* [Slang], = **bellboy.**

bellicose (bel′ə-kōs′), *adj.* شەڕانی؛ شەڕەنگێز؛ شەڕفرۆش.
-bellicoseness *(n.)*.

bellicosity (bel′ə-kos′ə-ti), *n.* شەڕەنگێزی؛ شەڕفرۆشی؛
جەنگاوەری.

bellied (bel′id), *adj.* (١) وورگدار. (٢) وورگن؛ وورگ زل.

belligerence (bə-lij′ēr-əns), *n.* (١) شەڕەنگێزی؛ جەنگاوەری؛
شەڕفرۆشی. (٢) جەنگ؛ شەڕ.

belligerency (bə-lij′ēr-ən-si), *n.* (١) لە شەڕدا بوون.
(٢) **belligerence**.

belligerent (bə-lij′ēr-ənt), *adj.* (١) لە شەڕدایە؛ لە جەنگدایە:
(the ~ powers)
(٢) شەڕەنگێز؛ شەڕفرۆش؛ شەڕانی؛ جەنگاوەر:
(a ~ person, country, etc.)
(٣) جەنگی؛ تایبەتی بە جەنگ یا شەڕ.
n. (١) کەسێک، کۆمەڵێک یا وڵاتێک کە لە شەڕدا بێت.
(٢) کەسێک، کۆمەڵێک، یا وڵاتێکی شەڕەنگێز.

bell jar, سەرقەپاغ یا دەفرێکی شووشەیە وەک زەنگ وایە.

bellman (bel′mən), *n.* جارچی.

bellmouthed (bel′mouthd′, bel′moutht′), *adj.* دەمەکەی
لە دەمی زەنگ دەچێت.

bellow (bel′ō), *v.i.* (١) بۆڕاندن؛ قوڕاندن. (٢) نەڕاندن؛ قیژاندن.
(٣) گریان بە دەنگی بەرز؛ هاوار هاوار کردن.
v.t. بە دەنگی بەرز و قایم وتن؛ هاوارکردن.
n. (١) بۆڕە؛ قوڕە. (٢) نەڕە؛ هاوار؛ قیژە؛ شریخە.

bellows (bel′ōz, bel′əz), *n. sing. & pl.* مووشەدەمە؛ کوورەدەمە.

bell pepper, بیبەر؛ دەلوبیبەر.

bellwether (bel′weth′ēr), *n.* (١) پێشەنگی مێگەل؛ بەرانی زەنگ
لەملی پێشەنگی ڕان. (٢) سەرگەورە؛ سەردەستە؛ سەرۆک.

belly (bel′i), *n.* (١) وورگ؛ سک. (٢) ژێرسکی وولاخ و گیانداری تر.
(٣) پڕ وورگێک. (٤) ناوجەرگە یا ناوی ناوەوە: ***(the ~ of a ship)***.
(٥) شوێنێکی دەرپەڕیو؛ ئاوساوی. (٦) پێشەوە؛ بنەوە؛ بن؛ ژێرەوە.
(٧) [Obs.]، مندالدان؛ پزدان.
v.t. & v.i. دەرپەڕین؛ ئاوسان.

bellyache (bel′i-āk′), *n.* سک ئێشە.
v.i. [Slang], سکاڵاکردن.

bellyband (bel′i-band′), *n.* (١) تەنگە (وولاخی بار و سوارە).
(٢) پشتێن (بۆ بەهێزکردنی ماسولکەی سکی منداڵ).

bellybutton (bel′i-but″n), *n. Also* **belly button,** ناوک.

belly dance, سەمای عەرەبی.

bellyful (bel′i-fool′), *n.* (١) پڕ سکێک؛ ئەوەندەی تێری پێ بخورێت و
زیاتریش. (٢) [Slang]، ئەوەندەی حەزی پێ بکرێت و زیاتریش؛ سەروزیاد؛
زۆر (شت).

belly laugh, [Slang], (١) پێکەنینێکی گەرم و بەدڵ؛ پێکەنینێکی زۆر.
(٢) شتێک کە خەڵک زۆر بهێنێتە پێکەنین.

belong (bi-lôŋ′, bi-loŋ′), *v.i.* شیان؛ گونجان؛ بەشێک بوون لە؛
باش بوون بۆ: ***(I don't ~ here. ; She ~s in the movies.)***.

belong to, (١) تایبەتی بە؛ هی: ***(The book belongs to me.)***.
(٢) ئەندام بوون (یانە، ڕێکخراو): ***(She belongs to several clubs.)***.

belonging (bi-lôŋ′iŋ, bi-loŋ′iŋ), *n.* (١) (*pl.*)، کەلوپەلی خۆ؛
شتومەکی تایبەتی کەسێک:
(I hope you've left none of your ~s in the hotel.)
(٢) (*pl.*)، [Colloq.]، خزم؛ خزم و کەس وکار.
(٣) هەستکردن بە نزیکی و بەشداری کردن: ***(to have a sense of ~)***.

beloved (bi-luv′id, bi-luvd′), *adj.* خۆشەویست؛ شیرین.
n. کەسێکی زۆر خۆشەویست و شیرین.

below (bi-lō′), *adv. & adj.* (١) لەژێر؛ ژێر؛ لەخوار؛ لەبن؛ بن.
(٢) لەخوارەوە (لاپەڕە): ***(See the explanation ~.)***.
(٣) لە دۆزەخدا. (٤) لەسەر زەوی. (٥) لە ئەوٚمێکی خوارتر یا خوارەوە
(٦) لەخوار (پلەوپایە).
prep. (١) لەخوار (پلەوپایە، بایەخ، نمرە، نرخ، شوێن):
(~ the line ; ~ the horizon ; ~ the average ; A captain is ~ a general in rank.)
(٢) نەشیان؛ لێ نەهاتن: ***(It is ~ your dignity to do such a thing.)***.

belt (belt), *n.* (١) پشتێن؛ قایشی پشتێن؛ قایش.
(٢) قایشی بزۆکی شت گواستنەوە؛ قایشی شت گوێزەرەوە.
(٣) قایش (مەکینە).
(٤) ناوچەیەکی بە شتێک ناسراو: ***(the corn ~)***.

(٥) ڕێگەیەکە بەدەوری شاردا: *(a beltway)* .
(٦) [Slang]، مستەکۆلە؛ زرمە. (٧) [Slang]، پێکێك خواردنەوە.
v.t. (١) دەوردان (وەك بە پشتێن).
(٢) بەستنەوە یا قایم کردن (وەك بە پشتێن یا قایش).
(٣) قامچی لێدان؛ لێدان یا پیاکێشان بە قایش.
(٤) [Slang]، بەتوندی لێدان؛ بە قایم پیاکێشان

below the belt, لەخوار ناوقەدەوە (بۆکس لێدان لە بۆکسبازیدا کە قەدەغەیە)؛ نارەوا؛ نادەستووری: *(to hit below the belt)* .
tighten one's belt, دەست بە پارە یا شتەوە گرتن؛ دەست بە خۆوە گرتن و پارە بەفیڕۆنەدان
under one's belt, لەچنگدایە؛ دەست کەوتووە؛ بەجێهێنراوە.

belt highway, شارێگەیەکە بەدەوری شارێکدا.

belting (bel′tiŋ), *n.* (١) شتی قایش یا پشتێن لێ دروستکردن.
(٢) قایش؛ پشتێن؛ پشتێنەکان. (٣) [Slang]، قامچی لێدان؛ بیرازکردن.

belt line, ڕێگا یا هێڵی شەمەندەفەر یا پاسی بازنەیی ناوشار.

beluga (bə-lōō′gə), *n.* دۆلفینی سپی (لە دەریای بەستەڵەکدا دەژی).

belvedere (bel′və-dêr′), *n.* خانوویەکی هاوینەیە بە بەرزاییەیەکەوە کە دیمەنی جوانی لێوە دیاربێت؛ باڵکۆن.

bema (bē′mə), *n.* (١) دووانگە. (٢) پێش نوێژگای کەنیشتە.
(٣) سەکوی دەورپشتی قوربانیگا (کڵێسە).

bemazed (bi-māzd′), *adj.* سەرسووڕماو؛ سەر لێ شێواو؛ سەرسام.

bemean (bi-mēn′), *v.t.* سووك کردن؛ لە پلە نزم کردنەوە.

bemire (bi-mīr′), *v.t.* (١) قوڕاوی کردن؛ پیس کردن.
(٢) لە قوڕدا چەقین

bemoan (bi-mōn′), *v.t. & v.i.* شین بۆ کردن؛ بۆ گریان؛ داخ بۆ خواردن؛ زۆر سکاڵاکردن: *(to ~ one's fate)* .

bemock (bi-mok′), *v.t.* گاڵتەپێکردن؛ قەشمەری پێکردن؛ کلك پێوەکردن.

bemuse (bi-mūz′), *v.t.* سەر لێ شێواندن؛ سەر لێ تێکدان.

bemused (bi-mūzd′), *adj.* (١) سەر لێ شێواو؛ سەر لێ تێکچوو.
(٢) لە بیری قووڵدایە؛ داڵغەی لێداوە؛ چووەتە ژێری.

ben (ben), *n.* کوڕ.

ben (ben), *n.* لووتکە شاخ

ben (ben), *n.* تۆوی درەختێکە بۆنی خۆشی لێ دەردەهێنرێت

ben (ben), *adv., prep. & adj.* ناوەوە؛ ناوەکی؛ تایبەتی بە ناوەوە
n. ژووری ناوەوە.

bename (bi-nām′), *v.t.* [Archaic], ناونان؛ ناولێنان؛ پێ ووتن.

bench (bench), *n.* (١) تەختەیەکی درێژی بێ پشتی دانیشتنە؛ تەختەی دانیشتن. (٢) مێزی نیش کردن (دارتاشی).
(٣) بەستوو یا تیرەی قەراغ ڕووبارو دەریاچە.
(٤) کورسی سەگ لەسەر نوواندن لە پیشانگای سەگدا.
(٥) تیرە زەوییەکی تەختو باریك و بەرز (٦) کورسی دادپرس.
(٧) پلەوپایەو دەسەڵاتی دادپرس (٨) دادپرسان؛ دادگەران. (٩) دادگا.
v.t. (١) تەختەی درێژو بێ پشتی دانیشتن تێدا دانان.
(٢) دانان بە دادگەر؛ دامەزراندن بە دادپرس
(٣) نوواندن لە پیشانگادا (سەگ).
(٤) لە یاری دەرکردن یا لێخستنی یاریکەرێك لەکاتی یاری کردندا.

on the bench, (١) دادپرسی دەکات؛ دادگەرە.
(٢) ڕێی یاری کردنی پێ نەدراوەو هەر دانیشتووە

bench mark, نیشانەی زەوی پێوان.

bench show, پیشانگای گیانداری بچووك (بەتایبەتی سەگ).

bench warrant, فەرمانی دادپرس بە گرتنی کەسێك.

bend (bend), *v.t.* (١) نووشتاندنەوە؛ چەماندنەوە؛ خوارکردن؛ پساندن.
(٢) دانەوینەوە؛ دانەوین.
(٣) پێچ پێکردنەوە؛ لادان لە ڕێگە.
(٤) بادان؛ گۆڕین؛ نووشتاندنەوە (مەجان):
(He bent the prisoner's will to his wishes.)
(٥) گوێ پێدان؛ سەرنج پێدان.
v.i. (١) پێچکردنەوە؛ بادانەوە.
(٢) چەمانەوە؛ نووشتانەوە؛ خواربوونەوە:
(The branch bent when he climbed on to it, but didn't break.)
(٣) دانەوینەوە؛ دانەوین؛ چەمینەوە:
(Can you ~ down and touch your toes, but without ~ing your knees?)
(٤) خۆ بەدەستەوەدان؛ چەمینەوە بەرەو: *(He bent to her whishes.)*
(٥) سەرنج پێدان؛ گوێ پێدان.
n. (١) پێچ: *(There is a ~ in the road.)* .
(٢) چەمانەوە؛ نووشتانەوە؛ شوێنی چەماوە؛ چەوتی.

bend (bend), *n.* گرێ (پەت یا گوریسی کەشتییەوان).
the bends, [Colloq.], باپێچ (سك).

beneath (bi-nēth′), *adv. & adj.* لەژێر؛ لەخوار؛ لەبن.
prep. (١) لەژێر؛ لەبن: *(~ a blanket of snow)* .
(٢) نزمتر (پلە)؛ لەخوار.
(٣) نەشیان؛ لێ نەهاتن: *(It is ~ him to cheat.)* .

benedicite (ben′ə-dis′ə-ti), *interj.* دۆعاکردن و لە خوا پاڕانەوە لەپێش و پاش نان خواردندا.

benedict (ben′ə-dikt′), *n.* (١) تازە زاوا (لەپاش زوگورتێتییەکی نۆر). (٢) پیاوی ژندار.

benediction (ben′ə-dik′shən), *n.* (١) پیرۆزکردن.
(٢) پیرۆزکردن (لەلایەن قەشەوە لەکۆتایی نوێژدا)؛ دۆعا بۆ کردن.
(٣) سوپاسی خودا کردن؛ دۆعاکردن. (٤) پیرۆزی.
-bendictive; **benedictory** *(adj.)*.

benefaction (ben′ə-fak′shən), *n.* (١) خێرکردن.
(٢) خێر؛ سایە.

benefactor (ben′ə-fak′tēr), *n.* خێرکەر؛ پارەدەر بە نەخۆشخانە، قوتابخانە، دەزگایەکی کۆمەڵایەتی، یا مرۆڤێك لەڕووی چاکەو یارمەتییەوە؛ سایەدار.

benefactress (ben′ə-fak′tris), *n.* خێرکەری ژن (ووشەی پێشوو ببینە).

benefic (bə-nef′ik), *adj.* = **beneficent.**

benefice (ben′ə-fis), *n.* (١) زەوییەکی بە کرێ گیراوە لە دەرەبەگێك کە لەباتی کرێ دان وەرزێرەکە نیش بۆ دەرەبەگەکە بکات.
(٢) فەرمانبەرێتییەکی کڵێسەیە کە فەرمانبەرەکە بە دەسکەوتی زەوی کڵێسەکە بژی. (٣) دەسکەوتی ئەم زەوییانەی کڵێسە.
v.t. کاربەدەستییەکی کڵێسە پێدان بە زەوی کڵێسەکەوە.

beneficence (bə-nef′ə-s′ns), *n.* (١) خێرکردن؛ چاکەکردن؛ چاکەکاری؛ بەبەزەییتی (٢) خێر؛ چاکە؛ کارێکی چاکە.

beneficent (bə-nef′ə-s′nt), *adj.* (١) چاکەکەر؛ خێرکەر؛ بەخشندە.
(٢) بەسوود؛ بەکەڵك.

beneficial (ben′ə-fish′əl), *adj.* (١) بەکەڵك؛ بەسوود؛ باش:
(Fresh air and sunshine are ~ to health.)
(٢) سوود وەرگر؛ کەڵك وەرگر.

beneficiary (ben′ə-fish′ēr-i), *n.* (١) بەروبووم خۆری زەوی کڵێسە یا زەوی بە کرێ گیراو لە دەرەبەگ. (٢) سوودبەر؛ بەرخۆر.
(٣) میراتبەر؛ وەرگری بۆ بژاردنەوە (لەلایەن کۆمپانیای بیمەوە).

benefit (ben′ə-fit), *n.* (١) چاکە؛ خێر؛ کارێکی چاکە.
(٢) کەڵك؛ سوود: *(The book wasn't of much ~ to me.)*
(٣) *(pl.)*، بژاردن (کۆمپانیای بیمە)؛ پارەی دابەشکراو بەسەر هەژارو بێ دەرامەتەکاندا لەلایەن میری یا دەزگایەکی خێرکەرەوە.

(٤) ئاهەنگێك یا پیشانگایەك كە دەسكەوتەكەی بۆ كەسێك، كۆمەڵێك،
یا پرۆژەیەكی تایبەتی‌یە: *(a ~ concert)* .

v.t. سوود پێ بەخشین؛ یارمەتیدان: *(The sea air will ~ you.)* .

v.i. سوود لێ وەرگرتن؛ كەڵك لێ وەرگرتن:
(He ~ted from the medicine the doctor gave him.)

benefit of clergy, (١) مافی پاراستنی كاربەدەستانی كڵێسە كە بریتی بوو لە دانیان بە دادگای كڵێسە نەك بە دادگای ئاسایی ئەگەر تاوانێكیان بكردایە. (٢) پەسەندی كڵێسە؛ ڕەزامەندی كڵێسە:
(Their marriage was without benefit of clergy.)

benefit of the doubt, بەخشین لەبەر نەبوونی بەڵگەی تەواو بۆ تاوانباركردن:
(Sometimes it is a good idea to give a person the benefit of the doubt.)

benefit society (or association), كۆمەڵێكی هەرەوەزی‌یە بۆ یارمەتیدانی ئەندامەكانی لەكاتی نەخۆشی و لێقەوماندا.

benevolence (bə-nev′ə-ləns), *n.* (١) دڵ و دەروون پاكی؛ بەزەیی؛ دڵنەرمی؛ چاكی. (٢) كارێكی چاكە؛ چاكە؛ خێر. (٣) باربووی زۆرەملێ (كە پاشای ئینگلتەرە لە خەڵكەكەی كۆدەكردەوە).

benevolent (bə-nev′ə-lənt), *adj.* چاكەكار؛ دڵ و دەروون چاك؛ بەبەزەیی؛ دڵنەرم.

Bengalese (ben′gə-lēz′, beŋ′gə-lēz′), *adj.* بەنگالی (گەل، زمان، كلتوور).

n. هاوڵاتی‌یەكی بەنگالی.

Bengali (ben-gôl′i, beŋ-gôl′i), *n.* (١) هاوڵاتی‌یەكی بەنگالی. (٢) زمانی بەنگالی.

adj. بەنگالی (گەل، زمان، كلتوور).

benighted (bi-nīt′id), *adj.* (١) تاریك؛ لە تاریكیدایە. (٢) لە تاریكیدا ژیاو (شارستانیتی)؛ دواكەوتوو.

benign (bi-nīŋ′), *adj.* (١) دڵ و دەروون باش؛ دڵپاك؛ بەبەزەیی؛ باش. (٢) بەكەڵك؛ بەسوود. (٣) نەكوژ؛ بێ زیان (پزیشكەوانی)؛ بێ وەی: *(a ~ tumor)* .

benignant (bi-nig′nənt), *adj.* (١) بەبەزەیی؛ دڵنەرم؛ باش؛ ئاسك. (٢) بەكەڵك؛ بەسوود.

benignity (bi-nig′nə-ti), *n.* (١) دڵنەرمی؛ بەزەیی؛ دڵپاكی؛ دڵ و دەروون چاكی. (٢) چاكە؛ كارێكی چاكە.

benison (ben′ə-z'n, ben′ə-s'n), *n.* = **benediction.**

benjamin (ben′jə-min), *n.* درەختێكە ماددەیەكی وەك جەوی لێ دەردەهێنرێت بۆ مەبەستی پزیشكی و بۆن.

bent (bent), *adj.* (١) چەوت؛ خوار؛ نووشتاوە؛ چەماوە. (٢) سوور لەسەر: *(She is ~ on going.)* . (٣) بەرەو؛ لەسەر ڕێگەیە بەرەو: *(travelers westward ~)* .

n. (١) مەیل؛ حەز؛ توانای مێشكی: *(a ~ for music)* . (٢) [Archaic]، گۆشم؛ پاڵ.

to (or at) the top of one's bent, بەوپەڕی تواناوە.

bent (bent), *n.* (١) لاسكی هەندێك گوڵ. (٢) ڕووەكێكە لە قەرەم دەچێت. (٣) جۆرە گیایەكی تەرز فرێدەرە. (٤) [Archaic]، دەشتێكی بنچكاوی.

benthos (ben′thos) *n.* ڕووەك و گیانداری بن دەریا.

-**benthic** *(adj.)*; **benthonic** *(adj.)*.

benumb (bi-num′), *v.t.* (١) سڕكردن. (٢) مراندن یا سڕكردنی هەست و بیر و هۆش.

benzine (ben′zēn, ben-zēn′), *n.* بەنزین

benzoic acid, ترشەڵۆكی بەنزەویك.

benzoin (ben′zō-in, ben-zō′in, ben′zoin), *n.* (١) جەوی جۆرە درەختێكە دەكرێت بە دەرمان و بۆن. (٢) ئەم درەختە.

Beowulf (bā′ə-woolf′), *n.* قارەمانی كۆنترین داستانی زمانی ئینگلیزی هەمان ناوە.

bequeath (bi-kwēth′, bi-kwēth′), *v.t.* (١) میراتی بۆ بەجێهێشتن بە وەسیەتنامە. (٢) بەجێهێشتن بۆ نەوە (ناوبانگ، زیرەكی).

bequest (bi-kwest′), *n.* (١) بۆ بەجێهێشتن (میراتی، ناوبانگ). (٢) شتی بۆ بەجێماو (میراتی، ناوبانگ، زیرەكی).

berate (bi-rāt′), *v.t.* سەرزەنشت كردن؛ شكاندن؛ پیاهەڵشاخان.

Berber (bûr′bēr), *n.* (١) بەربەر: ئەندامی خێڵێكی موسوڵمانی سەرووی ئەفەریقایە. (٢) زمانی بەربەری.

adj. بەربەری (خێڵ، زمان، كلتوور).

berceuse (bâr′söz′), *n.* لایلایە.

bereave (bi-rēv′), *v.t.* (١) بێبەش كردن (لە خۆشی، ئومێد، ژیان). (٢) لێسەندنەوەی كەسێكی خۆشەویست بە مردن:
(to be ~d of one's parents, children, friends, etc.)

bereavement (bi-rēv′mənt), *n.* (١) بێبەش بوون لە خۆشی ژیان. (٢) جەرگ سووتان؛ مردنی خزمێكی نزیك؛ لێقەومان:
(We all sympathise with you in your ~ .)

bereft (bi-reft′), *adj.* بێبەش؛ بێبەش كراو؛ جەرگ سووتاو؛ لێقەوماو؛ غەمبار: *(~ of hope, home, family, and friends)*

beret (bə-rā′, ber′ā), *n.* (١) تەپلەیەكی خڕ و سەرپان و نەرم و پڕ بە پڕی سەرە (وەك هی سەربازان). (٢) **biretta** .

berg (bûrg), *n.* = **iceberg.**

bergamot (bûr′gə-mot′), *n.* (١) جۆرە هەرمێ‌یەكە. (٢) جۆرە لیمۆیەكە ڕۆنی توێكڵەكەی دەكرێت بە گوڵاو. (٣) ئەم ڕۆنە. (٤) جۆرێكە لە پونگە.

berhyme, berime (bi-rīm′), *v.t.* (١) هەڵبەست پیاهەڵدان. (٢) قەشمەری پێكردن لە هۆنراوەدا.

beriberi (ber′i-ber′i), *n.* نەخۆشی‌یەكە بەهۆی كەمیی ڤیتامین " بی " لە لەشدا تووشی مرۆڤ دەبێت و دەبێتە هۆی لاوازی و كەمیی خوێن.

berlin (bēr-lin′, bûr′lin), *n.* (١) گالیسكەیەكی چوارپێچكەیی سەر داخراوە. (٢) ئوتۆمبێلێكە كورسی پێشەوە و دواوەی بە پارچەیەك شووشە جیاكراوەتەوە. (٣) جۆرێكە لە قوماشی خوری.

berm, berme (bûrm), *n.* (١) بارێكە قەراغی ڕێ‌یەكی قیرتاوكراوە. (٢) تیرە خاكێكی بارێكە لەنێوان دیواری سەنگەرێك و خەندەقی دەوری دیوارەكەدا.

berretta (bə-ret′ə), *n.* = **biretta.**

berry (ber′i), *n.* (١) تووترك؛ شاتوو؛ توو؛ شلێك. (٢) دەنكی هەندێك ڕووەكە وەك قاوە. (٣) هێلكەی " لۆبستەر " كە گیاندارێكی ئاوی‌یە وەك قرژاڵ. (٤) [Slang]، دۆلار. (٥) میوەیەكی گۆشتن و پێست یا توێكڵدارە (وەك تەماتە، ترێ، مۆز).

berseem (bēr-sēm′), *n.* سێبەرە؛ وێنجە.

berserk (bûr′sērk, bēr-sûrk′), *n.* كەسێكی قوشقی؛ كەسێكی شێت و هاربوو.

adj. & adv. قوشقی؛ شێت و هار.

berserker (bûr′sēr-kēr, bēr-sûr′kēr), *n.* (١) شەڕكەرێكی ئەسكەندیناڤی كۆن كە خۆی قوشقی دەكرد پێش چوونە ناو جەنگەوە. (٢) كەسێكی قوشقی؛ كەسێكی شێت و هار.

berth (bûrth), *n.* (١) مۆڵگەی كەشتی و بەلەم؛ لەنگەرگای كەشتی. (٢) كاری سەر كەشتی؛ كاربەدەستێتی سەر كەشتی. (٣) چەرپایەی چەسپوی ناو كەشتی یا شەمەندەفەر؛ جێگەیەكی نووستنی تەسكی ناو شەمەندەفەر و كەشتی.

v.t. (١) لەنگەرهاویشتن؛ بەستنەوەی كەشتی و بەلەم لە لەنگەرگادا. (٢) جێگەی نووستن پێدان لەناو كەشتی یا شەمەندەفەردا.

v.i. لەنگەرهاویشتن.

give a wide berth to, لێ دووركەوتنەوە؛ خۆ لێ دوورگرتن.

bertha (bûr′thə), *n.* یەخەی پانی کراسی ژنان.

Bertillon system, ڕێگای ناسین و دۆزینەوەی تاوانباران بەهۆی درێژی و نیشانەی تایبەتی کەسی و شوێن پەنجە.

beryl (ber′il), *n.* بەردێکی بەنرخی سەوزە.

beseech (bi-sēch′), *v.t.* پاڕانەوە؛ لێ پاڕانەوە؛ تکالێکردن.

beseem (bi-sēm′), *v.i.* شیان؛ لێهاتن؛ بەجێبوون.

beset (bi-set′), *v.t.* (١) پەلاماردان لە هەموولایەکەوە.

(٢) هەراسان کردن؛ پەستکردن: ***(Frightened and ~ by doubts)*** .

(٣) گەمارۆدان؛ ئابلووقەدان؛ کردنە کونەوە.

(٤) داپۆشین یا پڕکردن لە گەوهەر.

besetting (bi-set′iŋ), *adj.* هەراسانکەر؛ هەمیشە پەستکەر.

beshrew (bi-shrōō′), *v.t.* [Archaic]. لەعنەت لێکردن

beside (bi-sīd′), *prep.* (١) لەتەنیشت؛ لەلا؛ لەپاڵ؛ بەپاڵ.

(٢) لەچاو ***(B~ yours my share seems small.)*** .

(٣) زیاد لە؛ لەوەش بەولاوە؛ سەرەڕا.

(٤) پەیوەندی پێوە نییە؛ دوورە لە؛ جیاواز: ***(That is ~ the point.)*** .

adv. سەرەڕا؛ زیاد لە؛ هەروەها.

beside oneself, تووڕە؛ زویر؛ پەست.

besides (bi-sīdz′), *adv.* (١) هەروەها؛ سەرەڕای؛ زیاد لە.

(٢) تر؛ هی تر؛ لەوە بەولاوە.

prep. (١) هەروەها؛ سەرەڕای؛ زیاد لە. (٢) بێجگە لە؛ جگە لە.

besiege (bi-sēj′), *v.t.* (١) گەمارۆدان؛ ئابلووقەدان؛ دەورگرتن:

(The town was ~d for a year.)

(٢) داگرتنەوە (بە پرسیار یا خواست) ***(They ~d us with questions.)*** .

(٣) دەورەدان؛ دەورپێشت دان.

-besiegement *(n.)*.

besmear (bi-smêr′), *v.t.* (١) تێهەڵسوون (پیسی، بۆیە، شتی لینج)؛ پیس کردن (٢) لەکەدارکردن؛ پیس کردن (ناوبانگ).

besmirch (bi-smûrch′), *v.t.* (١) پیس کردن.

(٢) لەکەدارکردن؛ پیس کردن (ناو، ناوبانگ)

besom (bē′zəm), *n.* (١) گسک (٢) پاککەرەوە؛ خاوێنکەرەوە.

(٣) دەوەنێکی گەڵا ووردی لق باریکی گوڵ ڕەنگینە.

besot (bi-sot′), *v.t.* (١) سەر لێ تێکدان (بە خواردنەوە)؛ سەرخۆش- کردن؛ سەر لێ شێواندن. (٢) شێت وشەیدا کردن؛ مێشك تێکدان.

besought (bi-sôt′), *past tense and p.p. of* **beseech.**

bespangle (bi-spaŋ′g'l), *v.t.* ڕازاندنەوە بە شتی بریقەدار.

bespatter (bi-spat′ēr), *v.t.* (١) قوڕ بیادان؛ قوڕ لێ هەڵپڕژاندن؛ پیس کردن. (٢) لەکەدارکردن؛ ناو پیس کردن بە تاوانی درۆ.

bespeak (bi-spēk′), *v.t.* (١) شوێن گرتن (ژووری میوانخانە، سینەما ... هتد)؛ پێشەکی داواکردن

(٢) پیشاندان؛ وا دەرخستن؛ نیشانەی ئەوەبوون.

(His actions ~ a generous nature.)

(٣) نیشانەی داواڕۆژ بوون؛ بۆ قراندن.

(٤) [Archaic or Poetic]. ووتاردان؛ قسە بۆ کردن.

bespoke (bi-spōk′), *past tense and p.p. of* **bespeak.**

adj. [British], (١) دەستدروو؛ دەستکرد (بەپێی خواستی کڕیار).

(٢) پێشەکی داواکراو (جل وبەرگی بە دەست دووراو، شتی دەستکرد).

bespoken (bi-spōk′'n), *alternative p.p. of* **bespeak.**

bespread (bi-spred′), *v.t.* بەسەردا بڵاوکردنەوە؛ بە ئەستووری بەسەرداکردن و داپۆشینی (شلە).

besprinkle (bi-spriŋ′k'l), *v.t.* لێ هەڵپرژاندن؛ ئاو لێ هەڵپرژاندن؛ پێوەکردن

best (best), *adj.* (١) باشترین؛ چاکترین.

(٢) زۆربەی؛ بەشی زۆری:

(It took the ~ part of an hour to do this.)

(٣) لە هەموو کات باشتر؛ تەندرووستترین:

(He feels ~ in the morning.)

adv. (١) باشترین شێوە؛ چاکترین.

(٢) ئەوپەڕ؛ زیاترین.

n. (١) باشترین (کەس، پیشەچی):

(He is among the ~ in his profession.)

(٢) باشترین (شت، بار، کار).

(٣) ئەوپەڕی توانا: ***(He did his ~ .)*** .

(٤) بەزاندن؛ بەسەردا زاڵبوون: ***(She got the ~ of her opponent.)*** .

(٥) باشترین و جوانترین بەرگ: ***(She was dressed in her ~ .)*** .

v.t. بردنەوە؛ بەزاندن؛ زاڵبوون بەسەردا.

all for the best, لەئەنجامدا وا باشترە ئەگەرچی وایش دیار نییە.

as best one can, بەپێی توانا؛ بەگوێرەی توانا؛ هەتا بتوانرێت.

at best, (١) پەڕی ئەوپەڕی. (٢) لە باشترین باردا.

at one's best, لە باشترین شێوەدا بوون (تەندرووستی، کەیف، بار):

(The trees are at their best now. ; He was at his best that evening and amused us all with his jokes.)

get (or have) the best of, بەزاندن؛ بۆپێدان؛ بەسەردا زاڵبوون.

had best, وا باشە؛ وا چاکە؛ وا باشترە؛ پێویستە:

(You had best go at once.)

make the best of, گونجاندن بە باشترین شێوە؛ ئەوەی بتوانرێت دەیکات.

to the best of one's ability, بەوپەڕی تواناوە:

(I will serve my country to the best of my ability.)

to the best of one's knowledge, بەپێی ئەوەی کە دەیزانێت.

bestial (bes′chəl, bes′tyəl), *adj.* (١) چوارپێیانە؛ تایبەتی بە گیاندار؛ نزم. (٢) دڕندانە؛ وەك دڕندە؛ پیس.

bestiality (bes′chi-al′ə-ti, bes′ti-al′ə-ti), *adj.* (١) ڕەووشتی گیاندارانە یا دڕندانە؛ چوارپێیەتی. (٢) کارێکی نزم و گیاندارانە (بەتایبەتی جووت بوون)؛ کارێکی بێ مێشکانە و نامرۆڤانە؛ جووت بوونی مرۆڤ و گیاندار

bestiary (bes′ti-er′i), *n.* کۆمەڵە چیرۆکێکە بە زمانی گیانداران دەربارەی مرۆڤ.

bestir (bi-stûr′), *v.t.* هێنانە جۆش؛ جموجووڵ تێخستن؛ بزوواندن؛ خۆ خەریك کردن.

best man, برازاوا.

bestow (bi-stō′), *v.t.* (١) (**on ; ~ upon ~**)؛ پێدان؛ پێ بەخشین:

(He ~s millions of dollars on this charity. ; to ~ a name, or an honor, on someone ; the gifts ~ed upon us by nature)

(٢) دان بە شوو.

(٣) تەرخان کردن؛ کات پێوە بردنەسەر:

(He ~ed much time on the project.)

(٤) [Archaic]، دانان لە شوێنێکدا؛ عەمارکردن.

-bestowable *(adj.)*; bestowment *(n.)*.

bestowal (bi-stō′əl), *n.* (١) پێدان (بەخشیش).

(٢) بەخشیش؛ دراو. (٣) دانان لەسەر.

bestraddle (bi-strad′'l), *v.t.* = **straddle.**

bestrew (bi-strōō′), *v.t.* (١) پەرش و بڵاوکردنەوە؛ تۆودان.

(٢) بەسەردا پەرش و بڵاوبوونەوە: ***(Papers ~ed the streets.)*** .

bestride (bi-strīd′), *v.t.* (١) سواربوون (بەشێوەی سواربوونی ئەسپ). (٢) قاچ بەسەردا هەڵهێنانەوە.

bestrow (bi-strō′), *v.t.* = **bestrew.**

best-seller (best′sel′ēr), *n.* پەرتووکێك یا قەوانێك کە لە هەموو ئەوانی تر زیاتری لێ بفرۆشرێت لە ماوەیەکی تایبەتیدا.

bet (bet), *n.* (١) گرەو: ***(to make a ~)*** .

(٢) مەرجی گرەو.

(٣) شتێکی گرەو لەسەر کراو: *(This team is a good ~ .)* .

v.t. (١) گرەوکردن: *(I ~ he will be late.)* .

(٢) گرەو لەسەر کردن.

v.i. **(~ against ; ~ on ; ~ with),** گرەوکردن؛ گرەو لەسەر کردن؛ گرەو لەگەڵ کردن.

bet a person on, گرەوکردن لەگەڵ کەسێك لەسەر.

you bet!; you bet you!, [Colloq.], بێ گومان بە؛ شایانی نییە؛ هیچ نییە. (ئەم ووتەیە لە وەڵامی " **Thank you!** " دا دەوترێت).

beta (bā'tə, bē'tə), *n.* (١) تیپی دووەمی ئەلفوبێی یۆنانییە.

(٢) دووەم لە لیستەیەکدا؛ دووەم شت.

betake (bi-tāk'), *v.t.* (١) چوون؛ ڕۆیشتن.

(٢) خەریك بوون؛ خۆ تەرخان کردن.

beta rays, تیشکی " بێتا "

beta test, تاقیکردنەوەی نەخوێندەوارێك.

betatron (bā'tə-tron'), *n.* ئامێری زیادکردنی خێرایی ئەلەکترۆن.

betel (bē't'l), *n.* (١) ڕووەکێکی خۆهەڵواسەرە گەڵاکەی دەجوورێت بۆ سەرخۆشی (٢) گەڵای ئەم ڕووەکە.

bethel (beth'əl), *n.* (١) شوێنێکی پیرۆز. (٢) پەرستگا.

(٣) کڵێسەی کەشتییەوان.

bethink (bi-thiŋk'), *v.t.* (١) بیرلێکردنەوە؛ تێڕوانین.

(٢) بیرکەوتنەوە؛ بیری خۆ خستنەوە.

v.i. [Archaic], بیرکردنەوە.

betide (bi-tīd'), *v.i.* ڕوودان.

v.t. لێ ڕوودان؛ بەسەرداهاتن؛ لێ قەومان.

betimes (bi-tīmz'), *adv.* (١) زوو؛ بەر لە کاتی خۆی.

(٢) خێرا؛ بەپەلە؛ یەکسەر؛ بەبێ دواکەوتن.

(٣) پێش ئەوەی کات بەسەرچێت؛ پێش ئەوەی درەنگ بێت.

betoken (bi-tō'kən), *v.t.* نیشانەی ئەوەبوون؛ ئەوە دەرخستن.

betray (bi-trā'), *v.t.* (١) ناپاکی کردن؛ خیانەت کردن:
(to ~ one's country)

(٢) شکاندن (بەڵێن)؛ ناپاکی کردن: *(He ~ed my trust in him.)* .

(٣) هەڵخەڵەتاندن؛ فریودان؛ دەستبڕین.

(٤) تاوکردن و لەگەڵ جووت بوون و مارە نەکردن.

(٥) دەرخستن: *(His face ~s his fear.)* .

(٦) پیشاندان؛ نیشانەی ئەوەبوون: *(The house ~s its age.)* .

(٧) درکاندن؛ بەدەستەوەدان (نهێنی)؛ هەڵماڵین.

-betrayer *(n.).*

betrayal (bi-trā'əl), *n.* ناپاکی؛ خیانەت.

betroth (bi-trôth', bi-trō*th*'), *v.t.* (١) دان بە شوو؛ دیاریکردن؛ مارەکردن: *(Her father has ~ed her to his friend.)* .

(٢) [Archaic]. بەڵێنی شووکردن یا ژنهێنان پێدان.

betrothal (bi-trôth'əl, bi-trō'*th*əl), *n.* دان بە شوو؛ دیاریکردن؛ نیشانەکردن؛ شەکراو خواردنەوە؛ دەزگیرانێتی.

betrothed (bi-trôtht', bi-trō*th*d'), *adj.* دەزگیراندار؛ دیاریکراو؛ مارەبڕاو.

n. کەسێکی دەزگیراندار؛ کەسێکی مارەبڕاو یا نیشانەکراو.

better (bet'ēr), *adj.* (١) باشتر؛ چاکتر:
(It's ~ to win than to lose.)

(٢) زۆربەی؛ بەشی زۆری:
(the ~ part of a day, an hour, his salary, etc.)

(٣) باشتر (تەندروستی)؛ چاکتر:
(He has been ill, but now he is ~ .)

adv. (١) باشتر لە؛ چاکتر.

(٢) زیاتر *(~ than a mile, pound, etc.)* .

n. (١) گەورەتر (مرۆڤ)؛ کەسێکی گەورەتر یا پلەوپایە بەرزتر:
(Obey your ~s. ; I took you for your ~ .)

(٢) شتێك یا بارێکی باشتر.

(٣) زاڵی؛ بۆڕپێدان؛ بردنەوە: *(I got the ~ of my rival.)* .

v.t. (١) بەزاندن؛ بەسەردا زاڵبوون. (٢) باشترکردن؛ پەرەپێدان.

v.i. باشتربوون؛ چاکتربوون.

better off, (١) دەوڵەمەندتر:
(He is much better off than I .)

(٢) باشتر لە (بار):
(You are better off alone than being in bad company.)

for better or for worse, لە هەموو بارودۆخ و کاتێکدا؛ لە باری باشیش و خراپیشدا.

for the better, بەرەو باشتر چوون (بارودۆخ).

get (or have) the better of, بەزاندن؛ بەسەردا زاڵبوون؛ بۆڕپێدان:
(to get the better of someone)

had better, وا باشترە؛ وا چاکە؛ پێویستە.

think better of, (١) سەرلەنوێ بیرلێکردنەوە و بڕیار لەسەر دان؛ بڕیار گۆڕین. (٢) بە باشتر دانان.

better (bet'ēr), *n.* = **bettor.**

better half, [Colloq.], (١) خێزان؛ ژن. (٢) مێرد.

betterment (bet'ēr-mənt), *n.* (١) چاکردن؛ باشترکردن؛ چاکی؛ چاك بوون؛ باشی؛ سوود: *(the ~ of society)* .

(٢) چاکردنەوەی خانوو و زەویوزار.

betting (bet'iŋ), *n.* گرەو؛ گرەوکردن.

bettor (bet'ēr), *n.* گرەوکەر.

between (bi-twēn'), *prep. & adv.* (١) لەنێوان؛ لە ناوەڕاست؛ لە ناوەند: *(a bond ~ friends ; ~ two places)* .

(٢) بە هەردووکیان: *(B~ them they killed five birds.)* .

(٣) سەرمایەی هەردووکیان: *(The men had fifty dollars ~ them.)* .

(٤) لەنێوان: *(Choose ~ love and duty.)* .

(٥) بەهۆی هەردووکیانەوە.

between ourselves, بەینی خۆمان بێت.

between you and me, = **between ourselves.**

far between, زۆری بەین دەکەوێت؛ زۆر کەم؛ ناوبەناو.

in between, (١) لەنێوان. (٢) لە ناوەڕاست؛ لە ناوچەق؛ لە ناو.

betwixt (bi-twikst'), *prep. & adv.* = **between.**

betwixt and between, نە لێرەو نە لەوێ؛ بە لایەکدا نەکەوتووە.

bevel (bev''l), *n.* (١) گۆشەپێو (ئامێر، ڕاستە).

(٢) گۆشەی خوار. (٣) ڕوویەکی خوار یا لێژ.

v.t. گۆشەی خوار بڕین.

v.i. لێژبوون؛ خواربوون.

adj. لێژ؛ خوار.

bevel gear, ئامێری بڕین و ڕێكوپێك کردنی گۆشەی خوار (دارتاشی).

beverage (bev'rij, bev'ēr-ij), *n.* خواردنەوە (جگە لە ئاو).

bevy (bev'i), *n.* (١) دەستە (کچ، ژن)؛ کۆمەڵ. (٢) پۆل (قەتێ).

bewail (bi-wāl'), *v.t. & v.i.* شین بۆ کردن؛ بۆ گریان؛ داخ بۆ خواردن؛ سکاڵاکردن.

beware (bi-wâr'), *v.i. & v.t.* ووریابوون؛ ووریا بە!؛ ئاگادار بە!:
(B~ of the dog! ; B~ of pickpockets! ; You should ~ of bad companions.)

bewilder (bi-wil'dēr), *v.t.* سەرسووڕماندن؛ واق ووڕماندن؛ سەر لێ تێکدان؛ سەر لێ شێواندن؛ حەپەساندن.

bewildered (bi-wil'dērd), *adj.* سەرسووڕماو؛ واق ووڕماو؛ سەر لێ تێکچوو؛ سەر لێ شێواو؛ حەپەساو.

bewildering (bi-wil'dēr'iŋ), *adj.* سەرسووڕمێنەر؛ واق ووڕمێنەر؛ سەر لێ تێکدەر؛ سەر لێ شێوێنەر؛ حەپەسێنەر.

bewilderment (bi-wil′dẽr-mənt), *n.* سەرسوورمان؛
واق وورمان؛ سەر لێ تێکدان؛ سەر لێ شێوان؛ حەپەسان؛ حەپەساوی.
bewitch (bi-wich′), *v.t.* (١) جادووبەندلێکردن؛ نوشتەلێکردن؛
جادووبەنی کردن. (٢) دلفڕاندن؛ شێت‌وشەیداکردن.
-bewitchment *(n.)*.
bey (bā), *n.* (١) بەگ. (٢) فەرمانڕەوای ناوچەیەکی بچووکی تورکیا.
(٣) نازناوی فەرمانڕەوا کۆنەکانی تونس.
beyond (bi-yond′), *prep.* (١) لەوولای؛ لەولا؛ لەودیو؛ لەوپەڕ
(٢) دوا (کات)؛ لەدوا؛ لەپاش
(٣) (ق) بەدەر. *(~ help ; ~ belief)*.
(٤) زیاد لە؛ زیاتر لە؛ لەوە بەولاوە:
(He says nothing ~ what we already know.)
adv. دوور؛ دوورتر؛ ئەوپەڕ؛ ئەولا
beyond compare, بێ هاوتا؛ بێ وێنە؛ نایاب.
beyond one's reach, لەبەردەستدا نییە؛ دەست نایگاتێ؛
بە دەست ناکەوێت (ئاوات، ئامانج)
the beyond, (١) شتێکی دوور (٢) ئەوەودنیا؛ قیامەت.
the great beyond, ئەوەودنیا؛ قیامەت.
to live beyond one's means, پێ لە بەڕەی خۆ زیاتر راکێشان؛
لە دەسکەوتی خۆ زیاتر خەرج کردن.
bezant, bezzant (bez′nt, bə-zant′), *n.* (١) پارەیەکی زێڕی
بیزەنتی کۆنە. (٢) کەرەسەی رازاندنەوەی خانوو کە لەشێوەی ئەم پارەیەدایە.
bezel, bezil (bez′'l), *n.* (١) ڕوویەکی لێژ (وەک دەمی ئەسکەنە).
(٢) راگری شووشەی کاتژمێر لە جێی خۆیدا.
bhang (baŋ), *n.* بەنگ
bi- (bī), پێشگرێکە بەمانای: (١) دووانە؛ دوو: *(biangular)*.
(٢) لە دوو لاوە؛ دووانی *(bilingual)*
(٣) هەر دوو هەفتە، مانگ، ساڵ... هتد جارێک؛ هەر هەفتە یا مانگی دووجار:
(biweekly; bimonthly)
(٤) دوولایی *(bilateral)*.
(٥) بە جووت؛ جووتە.
biangular (bi-aŋ′gyə-lẽr), *adj.* دووگۆشەیی
biannual (bī-an′yōō-əl), *adj.* ساڵی دوو جار؛ نیوساڵی:
(a ~ publication)
-biannually *(adv.)*.
bias (bī′əs), *n.* (١) لایەنگری؛ لایەنگیری؛ لایەن گرتن.
(٢) هێڵێکی خواری دووراو بە جل‌وبەرگەوە.
adj. لار؛ خوار؛ چەپ‌و راست.
adv. بە لاری؛ بە خواری.
v.t. کارتێکردن بۆ لایەنگری کردنی شتێك یا دژ وەستانی.
biased (bī′əst), *adj.* لایەنگر؛ لایەندار
(A ~ person can't be a fair judge.)
biauricular (bī′ô-rik′yə-lẽr), *adj.* (١) biauriculate.
(٢) تایبەتی بە هەردوو گوێچکەی دەرەوە
biauriculate (bī′ô-rik′yə-lit), *adj.* (١) دوو گوێچکۆڵەدار (دڵ)
(٢) دوو گوێچکۆڵەدار (گەڵا).
bib (bib), *v.t. & v.i.* خواردنەوە
n. (١) بەروانکەی منداڵ. (٢) لاسەرووی بەروانکە.
bib and tucker, [Colloq.], جل‌وبەرگ
bibb (bib), *n.* (١) بەلووعەی دەم نووشتاوە
(٢) گۆشەی تەوەرەی کەشتی راگر.
bibber (bib′ẽr), *n.* سەرخۆش؛ مەی خۆر؛ عەرەق خۆر.
bibcock (bib′kok′), *n.* بەلووعەیەکی دەم نووشتاوە.
Bible (bī′b'l), *n.* ئینجیل
Bible Belt, ئەو ناوچانەی لای خوارووی ئەمەریکا کە خاچ پەرستی
تێدا بەهێزە.
Biblical, biblical (bib′li-k'l), *adj.* تایبەتی بە ئینجیل؛
ئینجیلی.
Biblicist (bib′li-sist), *n.* (١) کەسێك کە بە کوێرانە بڕوای بە ئینجیل
بێت یا لێکی بداتەوە. (٢) زانای ئینجیل.
biblio- (bib′li-ō, bib′li-ə), پێشگرێکە بەمانای: (١) پەرتووك؛
تایبەتی بە پەرتووك. (٢) ئینجیلی؛ تایبەتی بە ئینجیل.
bibliographer (bib′li-og′rə-fẽr), *n.* زانای بیبلۆگرافیا؛
سەرچاوەی پەرتووك زان.
bibliography (bib′li-og′rə-fi), *n.* (١) لیستەی سەرچاوەکان؛
سەرچاوەکانی پەرتووکێك. (٢) سەرچاوەناسی؛ زانستی بیبلۆگرافیا.
-bibliographic; bibliographical *(adj.)*.
bibliolatry (bib′li-ol′ə-tri), *n.* (١) بە کوێرانە ئینجیل لێکدانەوە.
(٢) خولیای پەرتووك بوون؛ زۆر حەزکردن لە پەرتووك.
-bibliolater *(n.)*.
bibliomancy (bib′li-ə-man′si), *n.* دواڕۆژ بینین لەڕێی-
ئینجیلەوە.
bibliomania (bib′li-ə-mā′ni-ə), *n.* شێتی پەرتووك کڕین‌و
کۆکردنەوە بوون (بەتایبەتی هی کۆن‌و دانسقە)؛ خولیای پەرتووك کڕین بوون.
-bibliomaniac *(adj.)*.
bibliopegy (bib′li-op′ə-ji), *n.* هونەری بەرگ تێگرتنی پەرتووك.
bibliophile (bib′li-ə-fīl′), *n. Also* **bibliophil,** (١) حەزکەر لە
پەرتووك؛ پەرتووك خۆشەویست. (٢) پەرتووك کۆکەرەوە.
bibliopole (bib′li-ə-pōl′), *n.* فرۆشیاری پەرتووکی کۆن‌و دانسقە.
-bibliopolist *(n.)*; **bibliopoly** *(n.)*.
bibliotheca (bib′li-ə-thē′kə), *n.* (١) پەرتووکخانە.
(٢) کەتەلۆگ یا لیستەی پەرتووك. (٣) [Obs.]، ئینجیل.
bibulous (bib′yoo-ləs), *adj.* (١) هەلمژ؛ زۆر هەلمژ.
(٢) هەمیشە مەی خۆرەوە؛ عەرەق خۆر. (٣) سەرخۆش.
bicameral (bī-kam′ẽr-əl), *adj.* دوو ئەنجوومەنی (پەرلەمان).
bicarbonate (bī-kär′bə-nit, bī-kär′bə-nāt′), *n.* بیکاربۆنات.
bice (bīs), *n.* (١) شین. (٢) بۆیەی شین. (٣) سەوز یا بۆیەی سەوز.
bicentenary (bī-sen′tə-ner′i, bī′sen-ten′ẽr-i), *n. & adj.*
= bicentennial.
bicentennial (bī′sen-ten′i-əl), *adj.* (١) دووسەد ساڵەیی؛
دووسەد ساڵە: *(the ~ celebration of independence)*.
(٢) دووسەد ساڵ خایەن.
(٣) تایبەتی بە یادی دووسەد ساڵە.
n. یادی دووسەد ساڵە؛ یادی دووسەد ساڵانە.
bicephalous (bī-sef′ə-ləs), *adj.* دووسەرە (گیاندار).
biceps (bī′seps), *n.pl.* ماسولکەی قۆڵ‌و ڕان.
bicipital (bī-sip′ə-t'l), *adj.* (١) دووسەری (ماسولکە).
(٢) ماسولکەیی.
bicker (bik′ẽr), *v.i.* (١) شەرەقسەکردن؛ شەرە دەنووك کردن؛
مشت‌ومڕ کردن لەسەر شتی هیچ‌وپووچ. (٢) خوڕەخوڕهاتن (جۆگەلە).
(٣) پرتەپرت کردن (چرا، مۆم)؛ تروووسکانەوە.
n. دەمەقاڵێ؛ شەرەقسە؛ شەرە دەنووك.
bicolor (bī′kul′ẽr), *adj.* دووڕەنگی؛ دووڕەنگ.
bicolored (bī′kul′ẽrd), *adj.* = **bicolor.**
biconcave (bī-kon′kāv, bī′kon-kāv′), *adj.* هەردوو ڕوو قوپاو.
biconvex (bī-kon′veks, bī′kon-veks′), *adj.* هەردوو ڕوو
قۆقز.
bicorn (bī-kôrn), *adj.* (١) دووشاخە (گیاندار)؛ دووشاخی.
(٢) کەوانەیی.

bicornuate (bī-kôr′nū-it), *adj.* = **bicorn.**

bicorporal (bī-kôr′pēr-əl), *adj. Also* **bicorporeal,** دوولەشە؛ دوولەشی؛ دووتەندار.

bicuspid (bī-kus′pid), *adj. Also* **bicuspidate,** دوو سەری تیژی هەیە؛ دوو نووکدار (ددان).

n. ددانی پێش کاکیلە.

bicycle (bī′si-k'l), *n.* ئەسپە ئاسنینە؛ پاسکیل.

v.i. & v.t. سواری ئەسپە ئاسنینە بوون؛ سواری پاسکیل بوون؛ پاسکیل لێخوڕین.

bicyclic (bī-sī′klik, bī-sik′lik), *adj.* (١) دوو سووڕی؛ دوو خولی. (٢) دوو ئەلقەیی (گوڵ)؛ دوو بازنەیی. (٣) دوو چەرخی؛ وەك پاسکیل.

bicyclist (bī-si′klist), *n.* پاسکیل سوار.

bid (bid), *v.t.* (١) فەرمان کردن؛ پێ ووتن. (٢) مەزاد کردن. (٣) بە ئاشکرا ووتن. (٤) [Archaic]، بانگ کردن (ئاهەنگ، کۆڕ). (٥) [Colloq.]، ئەندامێتی پێدان.

v.i. مەزات کردن.

n. (١) مەزاد (٢) ئەو نرخەی پێشنیازکراوە. (٣) هەوڵ. (٤) [Colloq.]، بانگ کردن (بۆ بوون بە ئەندام).

bid against, پارە لەسەر زیادکردن (مەزاد).

bid fair, لەوە دەچێت یا وا دیارە (سەرگرتنی کارێك یا ڕوودانێك).

bid (a person) farwell, خواحافیزی لێکردن.

bid (a person) good-bye, خواحافیزی لێکردن.

bid (a person) good-night, شەوباش لێکردن.

bid up, پارە لەسەر زیادکردن (مەزاد).

bid welcome, بەخێرهاتن لێکردن.

make a bid for, هەوڵ بۆ دان؛ هەوڵی دەسکەوتن دان: ***(He made a bid for the presidency.)***

biddable (bid′ə-b'l), *adj.* (١) دەستەمۆ؛ماڵی؛ گوێ ڕایەڵ. (٢) دەهێنێت پارەی لەسەر زیاد بکرێت (قومار).

bidden (bid′'n), *alternative p.p. of* **bid.**

adj. بانگ کراو (ئاهەنگ، کۆڕ).

bidden (bid′'n), *obsolete p.p. of* **bide.**

bidder (bid′ẽr), *n.* مەزادکەر؛ پارە لەسەر زیادکەر (مەزاد، قومار).

bidding (bid′iŋ), *n.* (١) فەرمان؛ فەرمایشت؛ داوا. (٢) بانگ کردن؛ داوای ئامادەبوون کردن. (٣) مەزاد؛ پارە لەسەر زیادکردن (مەزاد، قومار).

at the bidding of, لەژێردەستدایە؛ لەبەردەستدایە؛ ملکەچێتی؛ لە خزمەتی ئەودایە.

do the bidding of, فەرمانی کەسێك بەجێهێنان؛ گوێ لێگرتن؛ لە قسە دەرنەچوون.

biddy (bid′i), *n.* مریشك؛ مامر

biddy (bid′i), *n.* [Slang], پیرێژنێکی زۆربوێژ.

bide (bīd), *v.i.* [Archaic or Dial.], (١) مانەوە بەشێوەی خۆ؛ نەگۆڕان؛ بەردەوام بوون. (٢) چاوەڕێ کردن. (٣) نیشتەجێبوون؛ مانەوە لەشوێنێکدا.

v.t. دەربردن؛ بەرگەگرتن؛ مانەوە.

bid one's time, چاوەڕێی هەل کردن.

bidentate (bī-den′tāt), *adj.* دووداندار؛ دوو ددان یا ئەندامی وەك ددانی هەیە.

bidet (bi-dā′), *n.* دەستشۆرێکی نزمە بۆ گەڵوگون و پاشەڵ شتن.

biennial (bī-en′i-əl), *adj.* (١) هەر دوو ساڵ جارێك ڕوودەدات؛ دوو ساڵانە؛ دوو ساڵی. (٢) دوو ساڵ دەژی (ڕووەك).

n. (١) ڕووداوێك کە هەر دوو ساڵ جارێك ڕوودەدات؛ ڕووداوێکی دوو ساڵانە. (٢) ڕووەکێك کە دوو ساڵ دژەی (بەر یا گوڵ دەگرێت لە ساڵی دووەمدا).

-biennially *(adv.).*

biennium (bī-en′i-əm), *n.* ماوەی دوو ساڵ.

bier (bêr), *n.* تەرم؛ دار تەرم؛ تابووت.

biestings (bēs′tiŋz), *n.pl.* = **beestings.**

bifacial (bī-fā′shəl), *adj.* دوو ڕوو (شت، ڕووەکناسی).

bifarious (bī-fâr′i-əs), *adj.* دوو ڕیزە (گەڵا).

biff (bif), *n.* [Slang], زللە؛ مستەکۆڵە.

v.t. [Slang], زللە لێدان؛ مستەکۆڵە پیاکێشان.

biffin (bif′in), *n.* جۆرێکە لە سێوی سوور.

bifid (bī′fid), *adj.* دووفاق؛ دووفلیقانە.

biflex (bī′fleks), *adj.* دووپێچی؛ لە دوو شوێندا نووشتاوەتەوە.

bifocal (bī-fō′k'l), *adj.* بۆ دوو ماوەی دووری کراوە (چاویلکە).

n. گەردبینی چاویلکەیەك کە بەشێکی بۆ بینینی شتە لەنزیکەوە وەك خوێندنەوە، وە بەشەکەی تریشی بۆ بینینی شتە لەدوورەوە.

bifocals (bī-fō′k'lz, bī′fō′k'lz), *n.pl.* چاویلکەیەکە بەشێکی گەردبینەکەی بۆ بینینی شتە لەنزیکەوە وەك خوێندنەوە، وە بەشەکەی تریشی بۆ بینینی شتە لەدوورەوە.

bifoliate (bī-fō′li-it), *adj.* دووگەڵایی؛ دوو گەڵای هەیە.

biforked (bī-fôrkt′), *adj.* = **bifurcate.**

biform (bī′fôrm′), *adj.* دووشێوەیی؛ دوو شێوەی هەیە.

bifurcate (bī′fẽr-kāt′, bī-fũr′kit), *adj.* دوولقی؛ دووبەشی؛ دووفاقەیی؛ دووپەل.

v.t. دووپەل کردن؛ کردن بە دوو بەشەوە؛ دووفاقەکردن؛ جیاکردنەوە.

v.i. دووپەل بوون؛ دووفاقەبوون؛ جیابوونەوە.

-bifurcation *(n.).*

big (big), *adj.* (١) گەورە؛ زل؛ قەبە؛ زۆر (ژمارە). (٢) درشت؛ هەراش. (٣) سکپڕ؛ ئاووس: ***(~ with child)*** . (٤) بەرز (دەنگ)؛ گەورە (دەنگ). (٥) [Obs.]، بەهێز؛ توند. (٦) گرنگ؛ گەورە (کار)؛ شایانی باس: ***(He does ~ things.)*** . (٧) فشە؛ زل (قسە): ***(~ talk)*** . (٨) باش (دڵو دەروون)؛ بەخشندە؛ لەخۆبوردوو: ***(He has a ~ heart.)*** . (٩) زۆر؛ ئێجگار؛ گەورە: ***(There's a ~ difference between them.)*** .

adv. [Colloq.], بە لاف وگەزافەوە؛ بەفشەوە: ***(He talks ~.)*** .

bigamist (big′ə-mist), *n.* پیاوێکی دوو ژنە؛ ژنێکی دوو مێرددار.

bigamous (big′ə-məs), *adj.* دوو ژنە؛ دوو مێردددار.

bigamy (big′ə-mi), *n.* دوو ژنی؛ دوو مێردداری.

bigaroon (big′ə-rōōn′), *n.* = **bigareau.**

bigareau (big′ə-rō′), *n.* گێلاس.

Big Ben, (١) زەنگی کاتژمێرە گەورەکەی سەر بورجی پەرلەمانی ئینگلیزی لە لەندەن. (٢) کاتژمێرەکە خۆی.

Big Dipper, ناوی حەوتەوانەیەکە.

big game, (١) گیانداری گەورەی ڕاوکراو (شێر، پڵنگ... هتد). (٢) [Colloq.]، ئامانجی کارێکی گرنگ و پڕ مەترسی.

biggish (big′ish), *adj.* نەختێك زل یا گەورە.

bighead (big′hed′), *n.* [Colloq.], لەخۆبایی بوون؛ لووت بەرزی.

-bigheaded *(adj.).*

bighearted (big′här′tid), *adj.* بەخشندە؛ دڵ فراوان.

bighorn (big′hôrn′), *n.* مەڕەکێوییەکی شاخ درێژو چەمارەیە.

bight (bīt), *n.* (١) پێچ؛ قوژبن. (٢) قوڵفە (پەت، گوریس). (٣) پێچاوپێچی (ڕووبار)؛ پێچ. (٤) کەنداو.

bignonia (big-nō′ni-ə), *n.* بەگنۆنیا: ڕووەکێکی هەمیشە سەوزی خۆهەڵواسەری گوڵ ڕەنگینە.

bigot (big′ət), *n.* کەسێکی ڕەگەزپەرست؛ کەسێکی مێشك تەسك و کوێرباوەڕ.

bigoted (big′ət-id), *adj.* ڕەگەزپەرست؛ مێشك تەسك؛ کوێرباوەڕ.

bigotry (big′ət-ri), *n.* ڕەگەزپەرستی؛ مێشك تەسكی.

big shot, [Slang], كەسێكی بەدەسەڵات؛ كەسێكی گرنگ.

big time, [Slang], (١) بەرزترین پلەی پیشەیەك.
(٢) كاتێكی خۆش.

-big-time *(adj.)*; big-timer *(n.)*.

big top, [Colloq.], (١) سەری دەواری سیرك.
(٢) سیرك.

big tree, درەختی "سكۆیا" ی ئەمەریكی: درەختێكی زۆر بەرزو قەد ئەستوورو ڕاستە.

big wheel, [Slang], = **big shot.**

bigwig (big′wig′), *n.* [Slang], = **big shot.**

bihourly (bī-our′li), *adj. & adv.* هەر دوو سەعات جارێك.

bijou (bē′zhōō, bi-zhōō′), *n.* (١) گەوهەر؛ بەردێكی بەنرخ.
(٢) شتێكی بچووكی جوانی بەنرخ.

bijouterie (bē-zhōō′tẽr-i), *n.* (١) خشڵ؛ بەردی بەنرخ.
(٢) مت‌ومووروو؛ ووردەشتی بریقەدار.

bijugate (bī′joo-gāt′, bī-jōō′git), *adj.* دوو جووت گەڵای بچووكی هەیە

bike (bīk), *n., v.t. & v.i.* [Colloq.], = **bicycle.**

bikini (bi-kē′nē), *n.* جلی دوو پارچەیی مەلەی ژنان (كە زۆر كەم لەش دادەپۆشێت).

bilabial (bī-lā′bi-əl), *adj.* (١) bilabiate .
(٢) لە گرتنی تەووژمی هەواو بەرەڵاكردنی پەیدا دەبێت.
(وەك لە ووتنی تیپی: b, m, p دا) (دەنگزانی).
n. دەنگێكی بەم جۆرە پەیدابوو.

bilabiate (bī-lā′bi-āt′, bī-lā′bi-it), *adj.* دوو لێواردار (گوڵ).

bilateral (bī-lat′ẽr-əl), *adj.* (١) دوولایی؛ دوو لای هەیە
(٢) لە هەردوو لاوە
(٣) دووقۆڵی؛ تایبەتی بە هەردوو لا: *(a ~ traty; ~ relations)*.
(٤) ڕێك لە هەردوو لاوە.

bilbo (bil′bō), *n.* (١) *(pl.)* پێوەند؛ پێوەندی دیل یا بەند.
(٢) [Archaic]. شمشێر؛ ڕم.

bile (bīl), *n.* (١) زەرداو؛ زراو (٢) ڕق؛ قین؛ تووڕەیی.

bilestone (bīl′stōn′), *n.* بەردی زراو

bilge (bilj), *n.* (١) قۆقزی بەرمیل؛ بۆشایی پیپ.
(٢) بنە خڕو بۆشەكەی كەشتی. (٣) ئەو ئاوە پیسەی تێیدا كۆدەبێتەوە.
(٤) [Slang]. شتێكی هیچ‌وپووچ‌و بێ مانا.
v.t. & v.i. (١) شكاندن یا درزتێبوون (بنی كەشتی).
(٢) ئاوسان؛ هەوكردن؛ دەرپۆقین.

bilge water, ئاوی بۆگەن كە لەبنی كەشتیدا كۆدەبێتەوە.

bilgy (bil′ji), *adj.* بۆگەن (وەك ئاوی وەستاوی بۆگەن)

bilharzia (bil-här′zi-ə), *n. Also* **bilharziasis,** بەلهارزیا

biliary (bil′i-er′i, bil′yẽr-i), *adj.* هی زەرداو؛ تایبەتی بە زراو.

bilingual (bī-liŋ′gwəl), *adj.* (١) بە دوو زمان دەربڕراو یا نووسراو؛ دوو زمانی (٢) دوو زمان زان. *(a ~ person)*.
n. كەسێكی دوو زمان زان.

bilingualism (bī-liŋ′gwəl-iz′m), *n.* دوو زمان زانی؛ دوو زمان زانین

bilious (bil′yəs), *adj.* (١) تایبەتی بە زەرداو یا زراو.
(٢) نەخۆشی زراوی هەیە. (٣) تووڕەوتڕۆ.

biliteral (bī-lit′ẽr-əl), *adj.* دووتیپی (ووشە)
n. ووشەیەكی دووتیپی؛ بەشێكی دووتیپی ووشە.

-bility (bil′ə-ti), پاشگرێكە بەمانای: -یتی: *(responsibility)* .

bilk (bilk), *v.t.* (١) خەڵەتاندن؛ ساختەلێكردن؛ دەستبڕین.
(٢) قەرزنەدانەوە.
n. (١) خەڵەتاندن؛ فێڵ؛ دەستبڕین.
(٢) ساختەچی؛ كەسێكی دەستبڕ یا فێڵباز.

bill (bil), *n.* (١) لیستەی شتومەكی كڕاوو نرخەكانیان؛ لیستەی حساب (شتومەكی كڕاو، كرێ، میوانخانە، چێشتخانە).
(٢) لیستە (خواردەمەنی چێشتخانە، فیلمی پیشاندراو).
(٣) پرۆگرامی سەر شانۆ.
(٤) بڵاونامە؛ پۆستەر یا تەبەقە كاغەزێكی گەورەو ئەستوور كە بڵاوكراوەی لەسەر چاپ دەكرێت‌و بڵاودەكرێتەوە.
(٥) گەڵاڵە (یاسا)؛ گەڵاڵەنامە. (٦) كۆمپیالە؛ بانكەنۆت. (٧) پارەی كاغەز.
(٨) [Obs.]، بڕوانامە. (٩) لیستەی تاوان (دادگا).
v.t. (١) لیستەكردن؛ كردن بە لیستە؛ ووردكردنەوەی شت لە لیستەیەكدا.
(٢) لیستەی تاوان پێدان.
(٣) بڵاوكردنەوە لەسەر پۆستەر یا تەبەقە كاغەزی ئەستوور.
(٤) هەڵواسینی ئەم بڵاوكراوانە لەناو شاردا. (٥) شتومەك ناردن.
(٦) ناردنی لیستەی شتومەكی كڕاوو نرخەكانیان بۆ كڕیار بۆ دانی پارەكەی
fill the bill, [Colloq.], باشە؛ خراپ نییە؛ پەسەندە (بۆ مەبەستێك یا ئەركێكی تایبەتی).
foot the bill, [Colloq.], خەرجی دان؛ پارە دان؛ دانی كرێ یا پارەی تێچوو.

bill (bil), *n.* (١) دەنووك (باڵندە). (٢) نووكی قوولاپی لەنگەر.
(٣) [Colloq.]، لێواری تەپلە یا كڵاو.
v.i. (١) دەنووك لێكخستن (نیشانەی خۆشەویستی).
(٢) دەست پیاهێنان (خۆشەویستی).
bill and coo, ماچ كردن‌و دەست پیاهێنان‌و بە گوێدا چرپاندن (دڵداری).

bill (bil), *n.* (١) شمشێرێكی دەم پان. (٢) داس.
(٣) چەكێكی كۆنی دەسك درێژە دەمێكی قوولاپی نووك تیژی هەیە.
(٤) هەڵگری ئەم جۆرە چەكە.

billboard (bil′bôrd′, bil′bōrd′), *n.* تەختەی ئاگاداری.

billet (bil′it), *n.* (١) فەرمانی جێگەكردنەوەی سەربازو ئەفسەر لە ماڵی خەڵكدا. (٢) شوێنی حەوانەوەو نووستنی سەربازو ئەفسەر لەدەرەوەی ئۆردووگا. (٣) كار؛ ئیش؛ فەرمانبەری.
(٤) [Archaic]، نامە یا بڕوانامەیەكی كورت.
v.t. (١) سەرباز دابەشكردن بەسەر ماڵی خەڵكدا بۆ حەوانەوە.
(٢) فەرمانی سەربازو ئەفسەر حەوانە بەسەردادان.
(٣) كار یا فەرمانبەری پێدان؛ دامەزراندن لەسەر كار.

billet (bil′it), *n.* (١) بڕەدار؛ دارێكی سووتاندن یا سووتەمەنی.
(٢) داردەست؛ دار حەیزەران. (٣) شیشە ئاسن.
(٤) دانەیەك لە چەند شیشێكی كورتی جوان كە لە خانووسازیدا بەكاردێت.
(٥) (أ) ئەو بەشەی پشتێن یا تەنگە كە لە ئاوزونەكە قایم دەكرێت
(ب) ئەو قوڵفەیەی پانتۆڵ كە سەرە زیادەكەی قایشی پیادەكرێت.

billet-doux (bil′i-dōō′), *n.* نامەی دڵداری.

billfish (bil′fish′), *n.* جۆرە ماسییەكی لووت درێژە.

billfold (bil′fōld′), *n.* جزدان.

billhead (bil′hed′), *n.* (١) پەڕەیەك كاغەزە ناوونیشانی كۆمپانیا یا دەزگایەك بە سەرەكەیەوەیەتی. (٢) ناوونیشانێكی وەها چاپكراو.

billhook (bil′hook′), *n.* داس.

billiard (bil′yẽrd), *adj.* تایبەتی بە یاری بلیارد.
n. لێدانێكی تۆپی بلیارد.

billiards (bil′yẽrdz), *n.* یاری بلیارد.

billing (bil′iŋ), *n.* (١) لیستەی ناوی ئەكتەرانی شانۆگەرییەك لەسەر پرۆگرامی شانۆگەرییەكە یا بڵاوكراوەكانی.
(٢) شێوەی ڕێكخستن یا ڕیزكردنی ئەم ناوانە.

billingsgate (bil′iŋz-gāt′), *n.* قسەی پیس؛ قسەی بازاڕی.

billion (bil′yən), *n.* (١) بلیۆن: هەزار ملیۆن (لە ئەمەریكاو فەرەنسا).
(٢) بلیۆن: ملیۆن ملیۆن (لە ئینگلتەرەو ئەڵمانیا).

billionaire (bil′yən-âr′), *n.* بلیۆنێر خاوەنی بلیۆنێك یا زیاتر (دۆلار، پاوەن، یورۆ... هتد).

billionth (bil′yənth), *adj.* بلیۆنەمین؛ بلیۆنهەمین.

bill of attainder, یاسای نێسەندنەوەی موڵك و مافی شارستانێتی لە کەسێکی ناپاك بە وڵاتەکەی یا یاخیبوو.

bill of entry, راپۆرتی شتومەکی هاوردەو نێردراو لە فەرمانگەی گومرگی سنوور.

bill of exchange, کۆمپیالە؛ بانکەنۆت.

bill of fare, = menu.

bill of health, بڕوانامەی تەندروستی: بڕوانامەیەکە دەدرێت بە سەرەك کەشتییەوانی کەشتییەك پێش بەجێهێشتنی بەندەرێك دەربارەی تەندروستی کەشتییەوان و ڕێبوارەکان و ئایا لەو بەندەرەدا هیچ درمێك هەبووە یا نا.

clean bill of health, (١) بڕوانامەی تەندروستی. (٢) [Colloq.]: پەسەندنامە (رەووشت، کارامەیی، لێهاتوویی، باشی).

bill of lading, بارنامە؛ بارگەنامە.

bill of rights, (١) مافنامەی نەتەوەیەك؛ یاسای مافی شارستانێتی؛ لیستەی مافی کۆمەڵ. (٢) [B- R-]، یاسای مافی شارستانێتی لە ئەمەریکاو ئینگلتەرە.

bill of sale, بڕوانامەی فرۆشتن؛ فرۆشتننامە.

billon (bil′ən), *n.* دارشتەی زێڕ یا زیو و کانزای هەرزانبەهای وەك مس.

billow (bil′ō), *n.* (١) شەپۆلێکی گەورە؛ شەپۆل ئاو. (٢) شەپۆل دەنگ، دووکەڵ، هەور.

v.i. ئاوسان؛ شەپۆلدان.

v.t. فووتێکردن؛ ئاوساندن.

billowy (bil′ō-i), *adj.* ئاوساو؛ شەپۆلاوی.

billposter (bil′pōs′tẽr), *n.* ئاگاداری لکێنەر بە تەختەی ئاگادارییەوە.

billsticker (bil′stik′ẽr), *n.* = billposter.

billy (bil′i), *n.* (١) داردەستی پۆلیس؛ داردەست؛ کوتەك (هەروەها " billy club "). (٢) billy goat. پێشی دەووترێت

billy (bil′i), *n.* کتلی (بۆ چێ لێنان لە دەشت و دەردا).

billy, billie (bil′i), *n.* [Scot.], هاوڕێ؛ ئاوەڵ.

billy- (bil′i), پێشگرێکە بەمانای: نێر؛ نێرینە. *(billy goat)*.

billycock (bil′i-kok′), *n.* تەپلەیەکی خوری سەرپانە.

billy goat, [Colloq.], سابرێن؛ خرت؛ تەگە.

bilobate (bī-lō′bāt), *adj. Also* **bilobated,** دوولۆ؛ دووفلیقانە؛ دووپەلك.

bilocular (bī-lok′yoo-lẽr), *adj. Also* **biloculate,** دووخانە؛ دووخانەیی (زیندەوەرزانی).

bimanous (bī-mā′nəs, bim′ə-nəs), *adj.* دوو دەستی هەیە (زیندەوەرزانی).

bimanual (bī-man′ū-əl), *adj.* دوو دەست بەکاردەهێنێت؛ دوو دەستی دەوێت بۆ بەکارهێنانی.

bimensal (bī-men′s′l), *adj.* = bimonthly.

bimestrial (bī-mes′tri-əl), *adj.* (١) دوو مانگ دەخایەنێت. (٢) bimonthly.

bimetallic (bī′mə-tal′ik), *adj.* لە دوو کانزا پێکهاتووە؛ دووکانزایی.

bimonthly (bī-munth′li), *adj. & adv.* (١) هەر دوو مانگ جارێك (گۆڤار، کۆڕ)؛ دوومانگی. (٢) مانگی دوو جار (گۆڤار، کۆڕ)؛ دووهەفتەیی.

n. (١) گۆڤارێکی دوومانگانە؛ دوومانگنامە. (٢) گۆڤارێکی دووهەفتانە؛ دووهەفتەنامە.

bin (bin), *n.* (١) تەنەکەی خۆڵ؛ زبڵدان. (٢) دەفر یا سنووق (عەمارکاری).

v.t. لە سنووقدا هەڵگرتن.

bin- (bīn), پێشگرێکە بە هەمان مانای پێشگری (-bi) لەپێش تیپە بزوێنەوە دێت: *(binary)*.

binal (bī′n′l), *adj.* دوو ئەوەندە؛ دووانە؛ جووت.

binary (bī′nə-ri), *adj.* (١) دوو بەش؛ دووانە. (٢) ئاوێتە (کیمیاگەری): *(a ~ compound)*. (٣) تایبەتی بە سیستمێکی ژمێریاری کە بنچینەی ژمارەدنەکەی دووە، واتە دوو دوو زیاد دەکات و کەم دەکات.

n. (١) جووت؛ دووان؛ شتێکی دووانە. (٢) **binary star**.

binary star, دوو ئەستێرە کە بەدەوری هەمان خولگەدا دەسووڕێنەوە.

binate (bī′nāt), *adj.* دووفلیقانە؛ دووانە: *(~ leaves)*.

binaural (bin-ô′rəl), *adj.* (١) دوو گوێچکەدار؛ دوو گوێیی. (٢) تایبەتی بە هەردوو گوێ و بەکارهێنانیان. (٣) تایبەتی بە دەنگی جووت سەرچاوە.

bind (bīnd), *v.t.* (١) پێکەوەبەستن (بە پەت، یا شریت)؛ بەستن. (٢) بەرگرتن؛ وەستاندن؛ ڕاگرتن؛ گرتن. (٣) پێچانەوە؛ دەورگرتن (بە پشتێن یا قایش). (٤) (up ~)، پێچان (برین). (٥) پێکەوەنووساندن؛ تۆپەڵ کردن. (٦) گرفت پێکردن؛ گیران؛ قەبزکردن. (٧) دەورگرتن بۆ ڕازاندنەوە یا قایمی. (٨) بەرگ تێگرتن (پەرتووك)؛ بەندکردن؛ شیرازەکردن. (٩) چەسپاندن یا پێکەوەبەستن (خۆشەویستی، ژنهێنان). (١٠) بەستنەوە (بە سوێند، پەیمان، یا یاسا).

v.i. (١) پێکەوەبەستران. (٢) بەستن؛ ڕەق بوون؛ مەیین؛ دەق گرتن. (٣) پێکەوەنووسان. (٤) بەسترانەوە (بە پەیمان یا سوێند)؛ بەستنەوە؛ بوون بە پێویستی سەرشان.

n. (١) بەستەرەوە (قایش، شریت، پشتێن، پەت)؛ پێکەوەبەست. (٢) پەیوەندی؛ یەکێتی. (٣) یەك پێگرتن؛ یەکگرتن. (٤) لاسکی ڕووەکی خۆهەڵواسەر. (٥) [Colloq.]، تەنگوچەڵەمە؛ بارێکی گیروگرفتاوی؛ کێشە.

binder (bīn′dẽr), *n.* (١) بەستەرەوە (مرۆڤ)؛ پێچەرەوە؛ پێکەوەبەست. (٢) شیرازەبەند. (٣) شتی پێکەوەبەست یا دەق پێگر (چیمەنتۆ، قیر، جەوی). (٤) پەت؛ گوریس؛ قایش؛ پێبەست. (٥) بەرگی ئەڵقەداری دەستە کاغەزی پەڕە پەڕە. (٦) (ا) ئامێری گوڕزەکەری دەغڵودانی دووراوە کە بە مەکینەی دروێنەوە بەستراوە. (ب) مەکینەی دروێنەکەرو گوڕزەکەر. (٧) پەیمانێکی سەرەدەمی.

bindery (bīn′dẽr-i), *n.* کارگەی بەرگ تێگرتنی پەرتووك.

binding (bīn′diŋ), *n.* (١) بەستن؛ پێکەوەبەستن؛ بەستنەوە؛ پێچان؛ پێکەوەنووسان؛ لێکدان. (٢) پێکەوەبەستران یا نووسان؛ بەستراوەیی. (٣) پێبەست (برین)؛ سارغی. (٤) تیلماسکێك کە بۆ قایمی یا جوانی دەنرێت بە پەراوێزی جلوبەرگەوە. (٥) بەرگ یا شیرازەی پەرتووك. (٦) ماددەیەکی لینجە بۆ خۆگرتن یا مەیینی ئاوێتەیەك.

adj. (١) پێکەوەبەست. (٢) تەنگ؛ ئەسك و ناڕەحەت. (٣) پەیڕەوی کردنی پێویستە (پەیمان، قۆنتەرات)؛ لێ دەرچوونی نییە: *(a ~ agreement, contract, etc.)*

bindle (bin′d′l), *n.* [Slang], پێخەف یا بارگەی کەسێکی بێ لانەو وێڵ.

bindweed (bīnd′wēd′), *n.* ڕووەکی خۆهەڵواسەر (وەك لاولاو).

bine (bīn), *n.* لاسکی ڕووەکی خۆهەڵواسەر

binge (binj), *n.* [Slang], (١) ئاهەنگێکی عەرەق و مەی خواردنەوەی زۆرخایەن. (٢) ماوەیەکی جڵەو بۆ خۆ شل کردن.

bingo (biŋ′gō), *n.* جۆرێکە لە قومار

binnacle (bin′ə-k′l), *n.* سنووقی قیبلەنمای کەشتی.

binocle (bin′ə-k′l), *n.* دووربینی بە هەردوو چاو بەکارهێنراو.

binocular (bī-nok′yə-lẽr, bi-nok′yə-lẽr), *adj.* بە هەردوو چاو بەکاردەهێنرێت؛ بۆ هەردوو چاوە.

n.pl. دووربین

binoculars (bī-nok′yə-lẽrz, bi-nok′yə-lẽrz), *n.pl.* (۱) - دووربین (۲) دووربینێکی بچووکە بۆ سەیرکردنی ئۆپەراو شانۆگەری.

binomial (bī-nō′mi-əl), *n.* (۱) هاوکێشەی دووکەرتی یا دووبەشی (بیرکاری) (۲) ناوی زانیاری ڕووەك یا گیاندارێکە کە لە دوو ناو پێکهاتووە (ناوی تۆخمی و ناوی جۆری).

adj. (۱) دوو ناودار (۲) دوو کەرتدار (هاوکێشەی بیرکاری).

binuclear (bī-nōō′kli-ẽr, bī-nū′kli-ẽr), *adj.* دوو ناوکرۆکدار

bio- (bī′ō, bī′ə), پێشگرێکە بەمانای ژیان؛ ژین؛ تایبەتی بە ژین؛ زیندەوەری *(biology, biography)*.

biochemical (bī′ō-kem′i-k'l), *adj.* بایۆ کیمیایی؛ تایبەتی بە کیمیای زیندەوەر.

biochemist (bī′ō-kem′ist), *n.* زانای کیمیای زیندەوەر

biochemistry (bī′ō-kem′is-tri), *n.* کیمیای زیندەوەر ئەو بەشەی کیمیایە کە لە ڕووەك‌و گیاندارو ژیانیان دەکۆڵێتەوە؛ زیندە کیمیا.

biocide (bī′ə-sīd′), *n.* ژەهر؛ ژەهری زیندەوەرکوژ.

biogenesis (bī′ō-jen′ə-sis), *n.* (۱) سەرەتای ژیان؛ دەستپێکردنی ژیان؛ پەیدابوونی زیندەوەر لە زیندەوەری ترەوە.
(۲) تیۆری پەیدابوونی زیندەوەر لە زیندەوەری ترەوە.

-biogenetic; biogenetical *(adj.)*.

biogenous (bī-oj′ə-nəs), *adj.* (۱) لە زیندەوەر پەیدابوو؛ لەناو زیندەوەردا ژیاو. (۲) ژیان لێ پەیدابوو.

biogeny (bī-oj′ə-ni), *n.* = biogenesis.

biogeography (bī′ō-jē-og′rə-fi), *n.* جوگرافیای زیندەوەر: ئەو بەشەی زانستی زیندەوەرە کە لە دابەشبوونی ڕووەك‌و گیاندار بەسەر جیهاندا دەکۆڵێتەوە.

biographer (bī-og′rə-fẽr, bi-og′rə-fẽr), *n.* ژیاننامەنووس؛ بەسەرهات نووس

biographical (bī′ə-graf′i-k'l), *adj.* ژیاننامەیی
(a ~ novel, play, book, etc.)

biography (bī-og′rə-fi, bi-og′rə-fi), *n.* (۱) ژیاننامە؛ چیرۆکی ژیان؛ بەسەرهات. (۲) بەشی ویژەی تایبەت بە ژیاننامە.

biological (bi′ə-loj′i-k'l), *adj. Also* biologic. (۱) تایبەتی بە زیندەوەرزانی (۲) زیندەوەری؛ تایبەتی بە سرووشتی زیندەوەر.

-biologically *(adv.)*.

biological warfare, جەنگی میکرۆبی بریتییە لە بەکارهێنانی زیندەوەری نەخۆشی خەرەوە (وەك میکرۆب) دژی دوژمن.

biologist (bī-ol′ə-jist), *n.* زیندەوەرزان؛ زانای زیندەوەر

biology (bī-ol′ə-ji), *n.* زیندەوەرزانی؛ زانستی زیندەوەر.

biolysis (bī-ol′ə-sis), *n.* مردن یا فەوتان بە میکرۆب.

biometrics (bī′ə-met′riks), *n.pl.* زیندەوەرزانی ژمێرەیی.

biometry (bī-om′ə-tri), *n.* (۱) پێوانی درێژایی ژیانی مرۆڤ. (۲) biometrics.

bionomics (bī′ə-nom′iks), *n.pl.* زانستی ڕاهاتنی زیندەوەر بە دەوروبەری

biophysics (bī′ō-fiz′iks), *n.pl.* فیزیای زیندەوەر

bioplasm (bī′ō-plaz'm), *n.* پرۆتۆپلازم؛ ناوەخنی شانە.

biopsy (bī′op-si), *n.* تێڕوانینی ڕیشاڵی لەشێکی زیندوو بە گەردبین بۆئەوەی بزانرێت ئایا نەخۆشە یان نا (پزیشکەوانی).

bioscope (bī′ə-skōp′), *n.* شەوق هاوێژی سینەما

bioscopy (bī-os′kə-pi), *n.* تێڕوانینی لەشێك بۆئەوەی بزانرێت زیندووە یا مردووە (پزیشکەوانی).

-biosis (bī-ō′sis, bi-ō′sis), پاشگرێکە بەمانای: جۆری ژیان:
(symbiosis)

biosocial (bī′ō-sō′shəl), *adj.* تایبەتی بە ژیانی کۆمەڵایەتی زیندەوەر (وەك هەنگ، مەیموون... هتد).

biosphere (bī′ō-sfẽr′), *n.* ئەو شوێنانەی بۆ ژیانی زیندەوەر لەبارن.

biosynthesis (bī′ō-sin′thə-sis), *n.* دروستکردنی ئاوێتەیەکی کیمیایی لەلایەن زیندەوەرێکەوە.

biota (bī-ō′tə), *n.* زیندەوەری ناوچەیەك.

biotherapy (bī′ō-ther′ə-pi), *n.* چارەسەرکردنی نەخۆشی بە ماددەی لە زیندەوەرەوە وەرگیراو (وەك پەنسلین‌و دەرمانی کوتان).

biotic (bī-ot′ik), *adj.* تایبەتی بە ژیان؛ زیندەوەری؛ زیندوو.

biotin (bī′ə-tin), *n.* بایۆتین: ڤیتامینێکە لە جگەرو زەردێنەی هێلکەدا هەیە.

biotite (bī′ə-tīt′), *n.* بایۆتایت: کانزایەکی ڕەشباوە.

biotype (bī′ō-tīp′), *n.* ڕووەك یا گیانداری هاوجۆر.

biparous (bip′ə-rəs), *adj.* (۱) دوو منداڵ یا بەچکەی دەبێت بە سکێك. (۲) دووپەلە؛ دوولقە.

bipartisan (bī-pär′tə-z'n), *adj.* دووحیزبی؛ ئەندامی دووحیزبی تێدایە؛ لایەنگری دوو حیزبی هەیە: *(a ~ foreign policy)*.

bipartite (bī-pär′tīt), *adj.* (۱) دووبەشە؛ دووبەشی.
(۲) دووقۆڵی؛ دوولایی: *(a ~ agreement)*.
(۳) دووفلیقانە (گەڵا): *(a ~ leaves)*.

bipartition (bī′pär-tish′ən), *n.* کردن بە دوو بەشەوە.

biped (bī′ped), *n.* گیانداری دووپێ.
adj. دووپێ (وەك مرۆڤ).

bipedal (bī′pi-d'l, bī′ped-'l, bi′pi-d'l), *adj.* دووپێ (گیاندار).

bipennate (bī-pen′āt), *adj.* دوو باڵی هەیە.

bipetalous (bī-pet′'l-əs), *adj.* جووت گەڵا؛ دوو گەڵای هەیە.

bipinnate (bī-pin′āt), *adj.* گەڵاکانی دوو دوو بەرامبەر یەکترن، وە هەر گەڵایەکیش لە گەڵای بچکۆڵەی بەرامبەر بەیەکتری پێکهاتووە.

biplane (bī′plān′), *n.* جۆرە فڕۆکەیەکی کۆنە دوو جووت باڵی هەیە جووتێکیان لەسەر فڕۆکەکەیەو جووتێکیشیان لەژێرەوەی.

bipod (bī′pod′), *n.* دووپا (بۆ چەك‌و ئامێر لەسەر دانان).

bipolar (bī-pō′lẽr), *adj.* (۱) دووسەرە؛ دووسەری.
(۲) تایبەتی بە هەردوو جەمسەری باکوورو باشووری زەوی.

birch (bũrch), *n.* (۱) دارەسپی؛ درەختێکە لە چنار دەچێت.
(۲) دارو تەختەی ئەم درەختە. (۳) داری دارکاری کردن؛ داری فەلاقە.

bird (bũrd), *n.* (۱) باڵدار؛ باڵندە؛ مەل؛ پەلەوەر.
(۲) [Slang]، کەس؛ مرۆڤ؛ کابرا: *(He is a strange ~ .)*.
(۳) [Slang]، هوورما؛ هووماکێشان.

v.i. ڕاوە مەل کردن؛ باڵندە گرتن (بە تەڵەزیتە، تەپکە... هتد).

a bird in the bush, شتێك کە دەسکەوتنی مسۆگەر نەبێت.

a bird in the hand, شتێکی دەسکەوتوو؛ شتێك کە بە مسۆگەری هی خۆتە.

birds of a feather, خەڵکی هاوخوو و ڕەووشت.

eat like a bird, زۆر کەم نان خواردن.

kill two birds with one stone, بە بەردێك دوو نیشان شکاندن.

birdbrain (bũrd′brān′), *n.* کەسێکی کەرو بێ مێشك.

birdbath (bũrd′bath′, bũrd′bäth′), *n.* حەوزۆچکەی مەلەی باڵندە: دەفرێکە ئاوی تێ دەکرێت‌و لە حەوشەدا دادەنرێت باڵندە ئاوی لێ دەخواتەوە.

birdcall (bũrd′kôl′), *n.* (۱) خوێندنی باڵندە؛ دەنگی خوێندنی باڵندە.
(۲) ئامێری لاسایی کردنەوەی خوێندنی باڵندە.

bird dog, سەگی ڕاوکەری باڵندە.

birdhouse (bũrd′hous′), *n.* (۱) کولانە. (۲) پیشانگای باڵندە.

birdie (bũr′di), *n.* باڵندەی بچووك (وشەی منداڵانە).

birdlime (bũrd′līm′), *n.* (۱) شتێکی لینجە لە لقی درەختەوە دەدرێت بۆ باڵندە گرتن. (۲) تەڵە.

birdman (bũrd′man′, bũrd′mən), ***n.*** (١) باڵندەناس (وەك-
مۆمیاکەری باڵندە)؛ باڵندەباز. (٢) [Colloq.]، فڕۆکەچی؛ فڕۆکەوان.
bird of ill omen, (١) کەسێکی بەدووم؛ دەنگوباسی خراپ هێنەر.
(٢) کەسێکی بەدبەخت.
bird of paradise, باڵندەی بەهەشت: چەند جۆرە باڵندەیەکی پەڕو
باڵ جوانە.
bird of passage, (١) باڵندەی کۆچەر.
(٢) کۆچەر: گەڕۆك؛ کەسێکی گەڕۆك.
bird of peace, کۆتر.
bird of prey, باڵندەی نێچیروان؛ باڵندەی ڕاوکەرو گۆشتخۆر.
birdseed (bũrd′sēd′), ***n.*** دانی باڵندەی ناو قەفەز.
bird's-eye (bũrdz′ī′), ***n.*** (١) ڕووەکێکە گوڵەکەی لە چاوی باڵندە
دەچێت. (٢) قوماشێکە نەخشی وەك چاوی باڵندەی لەسەرە.
(٣) نەخشێکی وەها.
adj. (١) بینینێك لە بەرزاییەوەو بەگشتیو بەباشیو بەپەلە وەك باڵندە:
(a ~ view of the city)
(٢) خاڵ خاڵ (وەك چاوی باڵندە).
bird's-foot (bũrdz′foot′), ***n.*** قاچی باڵندە: ڕووەکێکە گەڵاکەی یا
گوڵەکەی لە قاچی باڵندە دەچێت.
birdwoman (bũrd′woom′ən), ***n.*** [Colloq.], فڕۆکەچی ژن.
bireme (bī′rēm), ***n.*** جۆرە کەشتییەکی کۆنە لە هەرلایەکەوە دوو ڕیز
سەوڵی پێوەیە.
biretta (bi-ret′ə), ***n.*** تەپلەیەکی چوارگۆشەیی قەشەی کاسۆلیکییە.
birl (bũrl), ***v.t. & v.i.*** (١) خێرا خولانەوە.
(٢) فڕەفڕکردن؛ خێرا خولانەوە یا ڕۆیشتنو فڕەفڕکردن.
birr (bũr), ***n.*** (١) تین؛ هێز؛ گوڕم. (٢) ووتەیەکی بەزەبرو توند.
(٣) فڕەفڕ: گیزەگیز؛ ویزەویز.
v.i. فڕەفڕکردن؛ گیزەگیزهاتن.
birth (bũrth), ***n.*** (١) منداڵبوون؛ سك کردن؛ بوون؛ هێنانە دنیاوە.
(٢) منداڵێکی لەدایکبوو؛ شتێکی درووستکراو. (٣) لەدایکبوون.
(٤) سەرچاوە؛ ڕەگوڕیشە؛ بنەچە. (٥) بەگزادەیی؛ خانەدانی.
(٦) سەرەتا: لەدایکبوون: ***(the ~ of a nation)*** .
(٧) زگماکی؛ مەیلێکی زگماکی: ***(an actor by ~)*** .
give birth to, (١) منداڵبوون؛ لەدایکبوون؛ بوون؛ سك کردن.
(٢) بوون بە هۆی پەیدابوون؛ بوون بە هۆ؛ هێنانەڕوو؛ هێنانە بەرهەم.
birth certificate, بڕوانامەی لەدایکبوون.
birth control, بەربەستی منداڵبوون؛ بەربەستی زاووزێ.
birthday (bũrth′dā′), ***n.*** (١) ڕۆژی لەدایکبوون.
(٢) جەژنی لەدایکبوون.
birthmark (bũrth′märk′), ***n.*** نیشانەیەکی زگماکی (وەك خاڵ)؛
خاڵ.
birthplace (bũrth′plās′), ***n.*** (١) شوێنی لەدایکبوون (خانوو، شار
... هتد). (٢) شوێنی دەستپێکردن یا لەدایکبوونی شتێك:
(the ~ of democracy)
birth rate, ڕێژەی منداڵانی لەدایکبوو بۆ ژمارەیەکی تایبەتی خەڵك
لە ناوچەیەکی تایبەتیداو لە ماوەی ساڵێکدا.
birthright (bũrth′rīt′), ***n.*** (١) مافی زگماکی مرۆڤ (لەبەر لەدایك-
بوونی لە وڵاتێك یا خێزانێکی تایبەتیدا).
(٢) مافی کوڕە گەورە یا کچە گەورە.
birthroot (bũrth′rōōt′, bũrth′root′), ***n.*** گوڵە سیانە: ڕووەکێکە
گوڵی سێ پەلك دەگرێتو لە توخمی شلێرە.
birthstone (bũrth′stōn′), ***n.*** بەردێکی بەنرخە نیشانەی مانگی
لەدایکبوونی کەسێکە.
birthwort (bũrth′wũrt′), ***n.*** (١) ڕووەکێکە یارمەتی منداڵ لەدایك-
بوون دەدات. (٢) **birthroot** .

bis (bis), ***adv.*** دووبارە!؛ دووبارەی کەرەوە (مۆسیقا)!.
biscuit (bis′kit), ***n.*** (١) پسکویت؛ بسکیت. (٢) ڕەشکەڵە؛ گەنم ڕەنگ.
(٣) گۆزەودیزەی سوورەوەکراو بەڵام هێشتا ساف نەکراو.
bisect (bī-sekt′), ***v.t.*** (١) کردن بە دوو کەرتەوە؛ لەتکردن.
(٢) کردن بە دوو بەشی وەك یەکەوە (ئەندازە).
v.i. بوون بە دوو بەشەوە (ڕووبار، ڕێگە)؛ لق لێ جیابوونەوە.
-bisection *(n.)*.
bisector (bī-sek′tēr), ***n.*** (١) لەتکەر؛ بەشکەر؛ دووکەرتکەر.
(٢) هێڵی گۆشەلەتکەر (ئەندازە).
biserrate (bī-ser′it, bī-ser′āt), ***adj.*** قەراغ گرنج گرنج (گەڵا).
bisexual (bī-sek′shōō-əl), ***adj.*** (١) نێرو مێ؛ نێرومێیی؛
تایبەتی بە نێرو مێ. (٢) نێرەمووك؛ نێریشەو مێیشە (ڕووەك، گیاندار).
(٣) لەگەڵ ژنیشو پیاویشدا جووت دەبێت (پیاو، ژن)؛ دووسەرە.
n. (١) نێرەمووك. (٢) کەسێك کە لەگەڵ نێریشو مێیشدا جووت دەبێت؛
کەسێك کە حەز لە ژنیشو پیاویش دەکات.
bishop (bish′əp), ***n.*** (١) سەرەك قەشە. (٢) فیل (یاری شەترەنج).
(٣) خواردنەوەیەکە لە مەیو خۆشاو دەکرێت.
bishopric (bish′əp-rik), ***n.*** (١) سەرەك قەشەنشین.
(٢) پلەوپایەو دەسەڵاتی سەرەك قەشە.
bismuth (biz′məth), ***n.*** بزموت: ماددەیەکی کیمیاییە لە داڕشتەدا
بەکاردەهێنرێت.
bison (bī′s'n, bī′z'n), ***n.*** بایسوون: گایەکی ئەمەریکی ڕەشتاڵەی
یاڵداری شانو پشت کۆمارەی شاخ کورتو نووشتاوەیە؛ کامێشی ئەمەریکی.
bisque (bisk), ***n.*** (١) شۆربای گیانداری ئاوی قاوغدار یا کەروێشكو
باڵندە. (٢) شۆربای پاڵێوراو، واتە ڕوونی سەوزە.
bisque (bisk), ***n.*** (١) دەفری گڵێنی سوورەوەکراوی ساف نەکراو.
(٢) ڕەنگی سووری زەردباو.
bisque (bisk), ***n.*** لێدانێکی زیادە بۆ یاریکەری دواکەوتە (تەنس، گۆڵف).
bistoury (bis′too-ri), ***n.*** چەقۆیەکی نەشتەرکاری بچووکی نووك
تیژی دەم ڕاست یا چەماوەیە.
bistro (bis′trō), ***n.*** (١) چێشتخانە. (٢) مەیخانە؛ باڕ؛ یانەی شەو.
bisulcate (bī-sul′kāt), ***adj.*** (١) دوودرزی؛ دوودرزدار.
(٢) دووفاق؛ سمی دووفاقەدار.
bit (bit), ***n.*** (١) لغاو؛ ئەو بەشە ئاسنەی لغاوە کە دەخرێتە ناو دەمی
ئەسپو ماینەوە. (٢) جڵەو؛ شتی دابینکەر. (٣) ددانی کلیل.
(٤) دەمی تیغ. (٥) تیغ؛ ئامێری بڕ. (٦) نووکی درەوشە.
v.t. (١) لغاوکردن. (٢) دابینکردن؛ جڵەوگرتن؛ بەربەستکردن؛ گرتن.
(٣) ددان بۆ کلیل درووستکردن.
take (or get) the bit in one's teeth, (١) لغاو بە ددان گرتن.
(٢) دابین ناکرێت؛ ناگیرێتەوە؛ سەرکێشەو جڵەوی ناگیرێت.
bit (bit), ***n.*** (١) نەخت؛ تۆز؛ تۆسقاڵ؛ هەند؛ بڕ.
(٢) نەختێك؛ تۆزێك؛ تا ڕادەیەك: ***(He's a ~ of a bore.)*** .
(٣) [Colloq.]، پارەیەکی کەم نرخە؛ دوانزە سەنتو نیو.
(٤) [Colloq.]، کاتێکی زۆر کەم؛ هەناسەیەك: ***(Wait just a ~ .)*** .
(٥) دەورێکی بچووك لە شانۆگەری یا فیلمێکدا.
adj. بچووك (دەوری شانۆگەری یا فیلم): ***(She has a ~ part.)*** .
a bit at a time, = bit by bit.
bit by bit, وورده وورده؛ بەرە بەرە؛ نەختە نەختە.
bits and pieces, پڕوپیت؛ ووردکەوپرتکە.
do one's bit, پێویستی سەرشانی خۆ بەجێهێنان.
give a person a bit of one's mind, هەرچی لە دڵیدایە پێی دەڵێت؛
کەموکووڕی دەرخستنو سەرزەنشت کردن.
not a bit, هیچ: ***(I don't care a bit. ; I'm not a bit tired.)*** .
bit (bit), *past tense and p.p. of* **bite.**
bitch (bich), ***n.*** (١) دەڵەسەگ؛ دەڵ (گورگ، ڕێوی).

(۲) قەحبە؛ ئافرەتێکی سووک و بێ حەیا.

v.i. [Slang], سکالاکردن؛ بۆڵەبۆڵ کردن: ***(He ~es all the time.)***

v.t. [Slang], (~ up), تێکدان؛ بە ناقۆڵایی و خراپی کردن.

bitchy (bich'i), *adj.* بەدخوا؛ بەکینە؛ ناپەسەند؛ قەحبانە.

bite (bīt), *v.t.* (۱) گازلێگرتن؛ قەپ لێگرتن؛ قەپاڵ لێگرتن.
(۲) پێوەدان (مار)؛ گەستن؛ گەزین. (۳) برین.
(٤) تووزاندنەوە؛ چووزاندنەوە. (٥) گرتن؛ چنگ لێ گیرکردن بە قایم (مەکینە).
(٦) خورانەوە (ژەنگ).

v.i. (۱) (ا) گازگرتن؛ قەپ گرتن؛ قەپاڵ گرتن: ***(That horse ~s.)***
(ب) (~ into; ~ at)، گازلێگرتن.
(۲) چووزانەوە؛ تووزانەوە؛ برین: ***(the cold wind ~s.)***
(۳) پێوەدان (مار)؛ گەستن: ***(These snakes don't ~ .)***
(٤) داو خواردن (ماسی)؛ قەپ لە دان گرتن (راوەماسی):
(The fish didn't ~ today.)
(٥) بەتەڵەوەبوون؛ هەڵخەڵەتان.

n. (۱) گاز؛ قەپ؛ قەپاڵ.
(۲) چزوو، مەجاز؛ بڕی: ***(There is a ~ to his words.)***
(۳) شوێن گاز؛ برین؛ شوێنی گەستن یا پێوەدان. (٤) قەپاڵ؛ پڕدەم.
(٥) گرتنێکی بە قایم یا بە توندی. (٦) قەراغ یا ڕوویەکی شتگر.
(۷) [Colloq.]، ژەمێکی بچووک؛ پاروو: ***(Let's have a ~ .)***
(۸) چۆنێتی لێکدانی ڕیزی سەرەوەو خوارەوەی ددان (دانسازی).
(۹) خورانەوە (ژەنگ، تێزاب).

bite a person's head off, زۆر لێ تووڕەبوون.

bite off more than one can chew, هەوڵدانی کردنی کارێک کە لە توانادا نەبێت؛ خۆ تووشی سەرئێشە کردن.

bite the bullet, شان دانەبەر ئەرکێکی گران و ناخۆشی ئازایانە.

bite the dust (or **ground**), (۱) کوژران (بەتایبەتی لە جەنگدا)؛ مردن. (۲) بەزین؛ ڕیسوابوون.

bite the hand that feeds one, بەدنەمەکی کردن؛ سپڵەبوون.

biting (bīt'iŋ), *adj.* (۱) تیژ؛ بڕ؛ سارد و ناخۆش (با): ***(a ~ wind)*** .
(۲) دڵ ئازاردەر؛ جەرگبڕ: ***(~ words)***

bitstock (bit'stok'), *n.* دەسکی درەوشەو ئامێری کونکەری تر

bitt (bit), *n.* سنگی گوریس تێوەپێچەر لەسەر کەشتی

v.t. گوریس با پەت لە سنگەوە پێچان.

bitten (bit'n), *past participle of* bite.

bitter (bit'ẽr), *adj.* (۱) تاڵ؛ تفت؛ تفتوتاڵ: ***(a ~ taste)*** .
(۲) داخ لە دڵ؛ دڵپڕ؛ ڕقاوی
(He is very ~ about being fired from his job.)
(۳) ناخۆش: ***(~ hardships)*** .
(٤) بڕ، ووتە؛ جەرگبڕ: ***(~ words)*** .
(٥) (ا) قیناوی؛ خوێنخوار؛ باوەکوژ (دوژمن): ***(~ enemies)*** .
(ب) پیس (مەجاز)؛ زۆر خراپ و بەکینە: ***(a ~ quarrel)*** .
(٦) تاڵ (مەجاز)؛ ناخۆش: ***(the ~ truth)*** .

n. ناخۆشی؛ تاڵی: ***(Take the ~ with the sweet.)*** .

v.t. & v.i. تاڵ کردن؛ تاڵ بوون؛ ناخۆش کردن؛ دڵ پڕکردن لە داخ.

-bitterly *(adv.)*; bitterness *(n.)*.

bitter end, سەرە گوریس (کەشتی).

to the bitter end, (۱) هەتا دوایی ئەگەرچی تاڵ و ناخۆشیش بێت.
(۲) هەتا مردن؛ هەتا دوا هەناسە: ***(They fought to the bitter end.)*** .

bittern (bit'ẽrn), *n.* باڵندەیەکی لاق و دەنووک درێژە لە تۆخمی شینە- شاهۆیە

bittern (bit'ẽrn), *n.* شلەیەکی تاڵە دەمێنێتەوە پاش دەرهێنانی خوێ لە ئاوی دەریا

bittersweet (bit'ẽr-swēt'), *n.* (۱) ڕووەکێکی ژەهراوییە گوڵەکەی ئەرخەوانییەو بەرەکەی وەک تووترکەو ترش و شیرینە.
(۲) ڕووەکێکی خۆهەڵواسەرە.
(۳) ترشی و شیرینی؛ تاڵی و شیرینی؛ مێخۆشی؛ خۆش و ناخۆش.

adj. (۱) ترش و شیرین؛ تاڵ و شیرین؛ مێخۆش.
(۲) خۆش و ناخۆش: ***(~ memories)*** .

bitumen (bi-tōō'mən, bi-tū'mən), *n.* بیتومین؛ قیر.

bituminize (bi-tōō'mə-nīz', bī-tū'mə-nīz'), *v.t.* کردن بە قیر.

bituminous (bi-tōō'mə-nəs, bī-tū'mə-nəs), *adj.* قیرین؛ قیراوی.

bituminous coal, خەڵووزی قیردار.
(پێشی دەووترێت: " soft coal ").

bivalence (bī-vā'ləns, biv'ə-ləns), *n.* جووت هاوهێزی.

bivalent (bī-vā'lənt, biv'ə-lənt), *adj.* (۱) جووت هاوهێز.
(۲) دووانە (کرۆمۆسۆم).

bivalve (bī'valv'), *n.* (۱) گیاندارێکی ئاوی دووقاوغە (یەکێکیان لە سەرەوەو ئەوی تریان لە خوارەوەیەو پێکەوە نووساون).
(۲) تۆوی دووفلیقانە یا دووزمانە (ڕووەکناسی).

adj. (۱) دووقاوغە؛ دووقاوغی. (۲) دووفلیقانە؛ دووزمانە.

-bivalvate; bivalvular *(adj.)*.

bivouac (biv'ōō-ak', biv'wak), *n.* (۱) پاسەوانی شەو.
(۲) چادرگایەکی سەردەمی لەشکر لە دەشتدا.

v.i. چادر هەڵدان لە دەشتدا بۆ سەردەمێک لەلایەن لەشکرەوە.

biweekly (bī-wēk'li), *adj. & adv.* (۱) دووهەفتەیی (گۆڤار، کۆڕ)؛ هەر دوو هەفتە جارێک. (۲) هەر هەفتەی دوو جار.

n. گۆڤارێکی دووهەفتەیی؛ گۆڤارێکی دووهەفتانە:
(a ~ journal, publication, etc.)

biyearly (bī-yēr'li), *adj. & adv.* (۱) هەر دوو ساڵ جارێک؛ دووساڵە. (۲) هەر ساڵی دوو جار.

bizarre (bi-zär'), *adj.* زۆر سەیر (شێوە، ڕووخسار، شێواز، ڕەووشت، خوو، بار)؛ سەیر؛ لەگەڵ یەک نەگونجاو؛ ناوێزە:
(~ situations, habits, acts, etc.)

blab (blab), *v.t. & v.i.* (۱) نهێنی درکاندن.
(۲) چەنەبازی کردن؛ زۆروێژی کردن؛ هەڵەوەڕی کردن.

n. (۱) چەنەبازی؛ زۆروێژی؛ هەڵەوەڕی.
(۲) چەنەباز؛ زۆروێژ؛ هەڵەوەڕ؛ کەسێکی چەنەباز.

blabber (blab'ẽr), *n.* کەسێکی چەنەباز یا زۆروێژ.

v.t. & v.i. [Obs. or Dial.], چەنەبازی کردن؛ چەنەدان؛ زۆروێژی کردن.

blabbermouth (blab'ẽr-mouth'), *adj.* دەم شڕ.

black (blak), *adj.* (۱) ڕەش. (۲) ڕەشکەڵە؛ ڕەشباو.
(۳) قوڵ؛ قولەڕەش. (٤) تاریک. (٥) پیس؛ پیس و پۆخڵ.
(٦) ڕەشپۆش. (۷) بەد؛ زۆر خراپ (کردەوە)؛ زۆر ناپەسەند: ***(~ deeds)***
(۸) شووەیی؛ حەیابەر؛ شەرمەزارکەر.
(۹) ناخۆش؛ تاریک؛ ڕەش: ***(a ~ day, period, etc.)*** .
(۱۰) مرومۆن؛ تووڕە. (۱۱) بەبێ شیر (قاوە)؛ ڕووت: ***(~ coffee)*** .
(۱۲) بێ هیوا؛ تاریک: ***(a ~ future)*** .
(۱۳) [Colloq.]، ئێجگار خراپ (مرۆ): ***(a ~ villain)*** .

n. (۱) ڕەنگی ڕەش؛ ڕەش. (۲) پەڵەی ڕەش؛ پەڵە؛ پیسی.
(۳) خومی ڕەش؛ بۆیەی ڕەش. (٤) جلوبەرگی ڕەش (پرسە).
(٥) قوڵ؛ قولەڕەش.

v.t. & v.i. (۱) ڕەش کردن؛ ڕەشکردنەوە؛ پیس کردن.
(۲) بۆیاخی ڕەش لێدان (پێڵاو)؛ بۆیاخی ڕەش کردن.

black out, (۱) کوژاندنەوە بە پێنووس یا بۆیە (نووسراو)؛ ڕەشکردنەوە.
(۲) کوژانەوەی کارەبا (بە دەستەنقەست وەک لەکاتی جەنگدا، بە ناچاری، بە ڕێکەوت). (۳) بوورانەوە؛ لە هۆش خۆ چوون.

in the black, قەرزار نییە (کۆمپانیا، دەزگا، کاسبی).

blackamoor (blak′ə-moor′), *n.* (١) قول؛ قولەڕەش. (٢) کەسێکی ڕەشکەلە.

black-and-blue (blak′ən-blōō′), *adj.* شین‌ومۆر بووەتەوە؛ برینداربووە

black and white, (١) بە نووسین؛ بە چاپ؛ بە نووسین یا چاپکردن:
(Put your agreement down in black and white.)
(٢) ڕەش‌و سپی (وێنە، دیمەن، فیلم):
(a black and white picture)
(٣) ڕەش‌و سپی (مەجاز)؛ ئەم پەڕو ئەوپەڕ؛ یا ئەم یا ئەو؛ تەسکبین:
(He views all issues in black and white.)

black art, جادووگەری؛ جادووبازی.

blackball (blak′bôl′), *n.* (١) تۆپێکی ڕەشی بچکۆلەیە جاران دەخرایە ناو سنووقی دەنگدانەوە بۆ دەربڕینی ناڕەزایی بەرامبەر کەسێك یا شتێك. (٢) دەنگێکە دژی کەسێك یا شتێك (دەنگدانی نهێنی).
v.t. (١) دەنگدان دژی کەسێك (بەتایبەتی دژی وەرگرتنی بە ئەندامی ڕێکخراوێك) (٢) تەرەکردن؛ ئاوارەکردن؛ لە کۆمەڵدا جێگە نەکردنەوە.

black bass, جۆرە ماسی‌یەکی ڕوباری ئەمەریکی‌یە.

black bear, وورچی ڕەش (ئەمەریکایی‌و ئەفەریقایی).

black belt, (١) [B- B-] ، ناوچەی قولەڕەشەکان لە خوارووی ئەمریکا. (٢) گەڕەکی ڕەشەکان؛ گەڕەکی قولەڕەشەکان. (٣) خاکێکی ڕەش‌و بەپیت.
(٤) (ا) پلەی لێهاتوو یا هەرە بەرز لە یاری جۆدۆ یا کاراتێی یابانیدا.
(ب) پشتێنێکی ڕەشە کەسێك کە بەم پلەیە گەیشت دەیدرێتێ وەك بڕوانامە.
(ج) کەسێکە کە بەم پلەیە گەیشتبێت.

blackberry (blak′ber′i, blak′bẽr-i), *n.* تووترك.

black bile, ڕەشاو یەکێکە لە چوار شلەی ناولەشی مرۆ کە پێشینان بڕوایان وابوو دەبێتە هۆی خەمباری.

blackbird (blak′bûrd′), *n.* جۆرە باڵندەیەکی ڕەشە نەرەندەی چۆلەکەیەك دەبێت.

blackboard (blak′bôrd′, blak′bōrd′), *n.* تەختەڕەش (قوتابخانە)

black book, لیستەی ڕەش: ناوی کەسانی ناپەسەندی تێدایە.
be on one's black book, لەسەر لیستەی ڕەشی کەسێك بوون؛ بە چاوێکی باش سەیر نەکران لەلایەن کەسێکەوە.

blackboy (blak′boi′), *n.* (١) جۆرە ڕووەکێکە. (٢) کوڕە ڕەش: ناوێکی سووکە بە قولەڕەشەکان دەووترێت.

black buck, ئاسکی ڕەش: ئاسکێکی شاخ درێژی پشت ڕەشباوی ژێرسك سپی‌یە.

blackcap (blak′kap′), *n.* کڵاوکوڕە.

black coffee, قاوەی ڕووت، واتە بەبێ شیرو شەکر.

Black Death, نەخۆشی تاعوونە ڕەشە (کە لە سەدەی چواردەدا لە ئەورووپاو ئاسیادا خەڵکی زۆر کوشت).

black diamonds, خەڵووز.

blacken (blak′′n), *v.i.* ڕەش بوون؛ ڕەش هەڵگەڕان؛ تاریك بوون.
v.t. (١) ڕەش کردن؛ ڕەشکردنەوە.
(٢) ناوزڕاندن؛ لەکەدارکردن: *(to ~ someone's reputation)* .

black eye, (١) چاو ڕەش؛ چاوی ڕەش.
(٢) چاو شین بوونەوە (بە مستەکۆڵە): *(to give someone a black eye)* .
(٣) [Colloq.]، (ا) ناوزڕان؛ شوورەیی؛ شەرمەزاری.
(ب) هۆی ئەم شەرمەزاری‌یە.

black-eyed pea, لۆبیای ووشك؛ لۆبیا؛ ماشە سپی.

blackface (blak′fās′), *adj.* (١) دەم‌وچاو ڕەش؛ دەم‌وچاو ڕەشکراو.
(٢) تایبەتی بە تیپی ڕەشی گەورە (چاپەمەنی).
n. (١) قولەرەشێکی تیپێکی مۆسیقاو گۆرانی یا خۆنوواندن.
(٢) ئەکتەرێك کە بە ئارایشت خۆی دەکات بە قولەڕەش بۆ خۆنوواندنێك.
(٣) ئەم ئارایشت کردنە. (٤) تیپی ڕەشی گەورە (چاپەمەنی).

blackfellow (blak′fel′ō), *n.* قولەڕەشێکی خێڵە بنەچەیی‌یەکانی ئوستورالیا (لەڕووی سووکی‌یەوە).

black flag, ئاڵای چەتەی دەریا (کە بریتی‌یە لە کاسەسەرێکی سپی‌و دوو ئێسقانی چەپ‌و ڕاست لەیەکدراو لەسەر قوماشێکی ڕەش).

Black Friday, (١) هەینی‌یەکی کارەساتاوی.
(٢) هەینی‌ی باش: یادی ئەو هەینی‌یەیە کە دەڵێن عیسا تێیدا زیندوو بووەتەوە دوای هەڵواسینی، وە پێی دەووترێت: " هەینی‌ی ڕەش " ، چونکە لە یادکردنەوەی ئەو ڕۆژەدا قەشە بەرگی ڕەش دەپۆشن.

black grouse, باڵندەیەکی کێوی ئەورووپایی‌و ئاسیایی‌یە لە مریشك دەچێت.

blackguard (blag′ẽrd, blag′ärd), *n.* (١) کەسێکی دەم پیسی جنێوفرۆش. (٢) کەسێکی بەدخوازو ناپەسەندو ناکەس بەچە.
adj. (١) دەم پیس؛ جنێوفرۆش. (٢) ناکەس بەچە؛ پیس؛ بەدخواز؛ نزم
v.t. جوێن پێدان؛ قسەی پیس پێ ووتن.
v.i. ناکەس بەچەیی کردن؛ بەدکاری کردن؛ ڕەووشتی نزم نوواندن.

blackhead (blak′hed′), *n.* (١) جۆرە مراوی‌یەکی سەر ڕەشە؛ هەر باڵندەیەك کە سەرتەپڵی سەری ڕەش بێت.
(٢) زیپکەیەکی قنچك ڕەشە لە دەم‌وچاو دێت.
(٣) نەخۆشی‌یەکی قەلەموونە تووشی جگەرو ڕۆینەی دەبێت.

blackheart (blak′härt′), *n.* (١) گێلاسێکی ڕەشە لە دڵ دەچێت. (٢) نەخۆشی‌یەکی پەتاتەیە.

black-hearted (blak′här′tid), *adj.* پیاوخراپ؛ پیس‌و ناپەسەند.

blacking (blak′iŋ), *n.* بۆیاخی ڕەش (بۆ پێڵاو).

blackish (blak′ish), *adj.* ڕەشکەلە؛ ڕەشباو؛ ڕەشکار

blackjack (blak′jak′), *n.* (١) دەفری مەی خواردنەوەیە لە کۆندا لە چەرم درووست دەکرا. (٢) **black flag** .
(٣) کوتەکێکی بچووکی چەرم تێگیراوە دەسکەکەی قایشە.
(٤) جۆرە داربەڕوویەکی بچووکی توێکڵ ڕەشە لە ڕۆژهەڵاتی ئەمەریکا.
(٥) بیست‌ویەك (یاری کاغەز، قومار).
v.t. (١) کوتەك لێدان؛ بە کوتەك لێدان.
(٢) بە زۆری کوتەك شت پێکردن؛ بە هەڕەشە پێکردن.

black knot, گرێ ڕەشە: نەخۆشی‌یەکی گێلاس‌و هەڵووژەیە بریتی‌یە لە گرێی ڕەش کە تووشی لقەکانی دەبێت.

black lead, = graphite.

blackleg (blak′leg′), *n.* (١) نەخۆشی‌یەکی کوشندەیە تووشی چوارپەلی مەڕو ڕەشەووڵاخ دەبێت. (٢) نەخۆشی‌یەکە قەدی ڕووەك ڕەش هەڵدەگێڕێت
(٣) قوماربازێ قومارچی‌یەکی گزیکەر.
(٤) [British]، کەسێك کە لە جێی کرێکاری مان گرتوو کاردەکات.

black-letter (blak′let′ẽr), *adj.* (١) بە تیپی ڕەشی قەڵەو چاپکراو.
(٢) بەدووم؛ نابەختەوەر.

black letter, جۆرە تیپێکی قەڵەوی چاپکردنە لە کۆندا بەکاردەهێنراو ئێستاش لە ئەڵمانیا هەر بەکاردەهێنرێت.

blacklist (blak′list′), *v.t.* خستنەسەر لیستەی ڕەش، واتە ناپەسەند:
(to ~ a person, company, country, etc.)
n. لیستەی ڕەش (کە بریتی‌یە لە ناوی ئەو کەسانەی بە خراپ‌و ناپەسەند دانراون).

black magic, جادووگەری ڕەش (کە بۆ کاری خراپە بەکاردەهێنرێت).

blackmail (blak′māl′), *n.* (١) سەرانە. (٢) پارە لێ کێشانەوە بە هەڕەشەی ئاشکراکردنی کارێکی ئابڕووبەر یا تاوانێکی ئەو کەسە.
(٣) پارەیەکی کێشراوەی وەها بە هەڕەشە.
v.t. (١) پارە لێ کێشانەوە بە هەڕەشەی ئاشکراکردنی کارێکی ئابڕووبەر یا تاوانێکی ئەو کەسە. (٢) بە زۆر یا بە هەڕەشە شت پێکردن.
-blackmailer *(n.)*.

Black Maria, ئوتومبیلی گواستنەوەی بەند لە بەندیخانەوە بۆ شوێنێ‌تر.

black mark, لەکەی ڕەش (بەدوای کەسێکەوە)؛ لەکە (ناوبانگ).
black market, بازاڕی ڕەش.
black mass, نوێژکردن و ئینجیل خوێندنەوە بە کۆمەڵ بۆ لاسایی کردنەوە و گاڵتەپێکردن.
Black Muslim, قولەڕەشێکی ئەمەریکایی موسوڵمان.
blackness (blak′nis), ***n.*** (١) ڕەشی (٢) تاریکی.
black oak, داربەڕووی ڕەش؛ داری ئەم درەختە
blackout (blak′out′), ***n.*** (١) کوژانەوەی چرای سەر شانۆ لە کۆتایی شانۆگەری یا پەردەیەکیدا؛ تاریک کردنی شانۆ.
(٢) کوژانەوەی چرا یا کارەبای ناوشار (لە ترسی هێرشی دوژمن یا لەبەر شکانی مەکینەی کارەبایی)؛ بێ کارەبایی.
(٣) لە هۆش خۆ چوون؛ بوورانەوەیەکی کورت.
(٤) ڕێگە نەدان بە بڵاوکردنەوەی دەنگوباس (لەلایەن میری یا لایەکی ترەوە):
(The government imposed a news ~ .)
black pepper, ئاڵەت
blackpoll (blak′pōl′), ***n.*** کڵاوکوڕە.
black sheep, (١) مەڕی ڕەش
(٢) کەسێکە کە خێزانەکەی خۆی یا کۆمەڵەکەی بە ناپەسەندو دەرەکی و هیچ‌وپووچی دابنێن؛ کەسێکی ئاوارە.
black shirt, Black Shirt, کراس ڕەش: ئەندامێکی حیزبی فاشستی ئیتالیا یا نازی ئەڵمانیا کە کراسی ڕەشیان لەبەر دەکرد.
blacksmith (blak′smith′), ***n.*** (١) ئاسنگەر؛ ئاسن کوت.
(٢) نالبەند
blacksnake (blak′snāk′), ***n.*** (١) ڕەشمار؛ ڕەشمارێکی بێ ژەهری ئەمەریکییە. (٢) قامچییەکی هۆنراوەی درێژە.
blackthorn (blak′thôrn′), ***n.*** *Also* sole, هەڵووژە ڕەشە؛ هەڵووژە کێوی
black tie, (١) بۆینباخی کەوانەیی ڕەش (لە کاروباری نیمچە ڕەسمیدا لەبەر دەکرێت) (٢) بەرگی نیمچە ڕەسمی شەوی پیاو بۆ چوونە دەرەوە.
blacktop (blak′top′), ***n.*** قیری قیرتاو؛ ئەسفەڵت
v.t. قیرتاوکردن
black vomit, (١) ڕشانەوەی ڕەش. (٢) تا؛ لەرزوتا.
black walnut, (١) دارگوێزی ڕەش. (٢) داری ئەم درەختە. (٣) گوێز.
black-water fever, لەرزوتایەکی هەندێك جار کوشندەیە نیشانەکەی میزی خویناوییە.
black widow, مێینەی جاڵجاڵۆکەیەکی ژەهراوی ئەمەریکییە، پێی دەوترێت " بێوەژنە ڕەشە " چونکە پاش جووت بوون نێرەکەی دەخوات.
bladder (blad′ēr), ***n.*** (١) میزەڵدان. (٢) چوویی تۆپ
(٣) کیسێکی پڕ هەوای هەندێك ڕووەکی ئاوییە
bladder worm, کرمی میزەڵدان: کرمۆکەی کرمی شریتییە.
bladdery (blad′ēr-i), ***adj.*** (١) میزەڵدانی؛ لە میزەڵدان دەچێت.
(٢) میزەڵداندار.
blade (blād), ***n.*** (١) چڵ؛ تەڵە گیا؛ چڵە گیا: ***(a ~ of grass)*** .
(٢) گوێزان (٣) (أ) دەم (چەقۆ، گوێزان، داس، خەنجەر، سەوڵ... هتد).
(ب) پانایی ئەم تیغانە. (ج) پەروانە (پانکە، فڕۆکە، هێلیکۆپتەر).
(٤) ئێسقانێکی پان و تەخت (وەك دەفەی شان): ***(the shoulder ~)*** .
(٥) شیر؛ شمشێر. (٦) شیرباز.
(٧) پیاوێکی گەنجی بێباکی هەڵەشە.
(٨) پانایی گەڵایەك. (٩) پانایی زمان.
-bladed ***(adj.).***
bladebone (blād′bōn′), ***n.*** = **shoulder blade.**
blah (blä), ***n. & interj.*** [Slang], قسەی هیچ‌وپووچ؛ قسەی قۆڕ و بێ مانا.
blain (blān), ***n.*** تلۆق؛ بلۆق؛ بلق؛ ئاوساوییەکی سوورهەڵگەڕاو.
blamable, blameable (blām′ə-b'l), ***adj.*** لۆمە هەڵدەگرێت؛ گوناهبار؛ تاوانبار؛ سووچدار.
blame (blām), ***v.t.*** (١) لۆمەکردن؛ تاوانبارکردن؛ سەرزەنشت کردن.
(٢) (**~ on**)، کردنە مل (کەم‌وکووڕی):
(to ~ a shortcoming on somebody)
n. (١) لۆمە؛ سەرزەنشتی. (٢) خەتا؛ سووچ.
be to blame, خەتابار؛ سووچدار؛ گوناهبار:
(He is to blame for our defeat.)
bear the blame, لە ئەستۆدا بوون (کەم‌وکووڕی)؛ خەتا گرتنە ئەستۆی خۆ.
blame on, خەتا کردنە مل.
lay the blame on, خەتا کردنە مل:
(He always lays the blame on someone else for his failures.)
blamed (blāmd), ***adj. & adv.*** [Colloq.], بە لەعنەت بوو؛ لەعنەتی.
blameful (blām′fəl), ***adj.*** لۆمەبار؛ خەتابار؛ سووچدار؛ گوناهبار.
blameless (blām′lis), ***adj.*** بێ خەتا؛ بێ گوناه؛ لۆمە ناکرێت.
blameworthy (blām′wūr′*th*i), ***adj.*** لۆمەبار؛ لۆمە هەڵدەگرێت؛ گوناهبار؛ سووچدار.
blanch (blanch, blänch), ***v.t.*** (١) سپیکردنەوە؛ سپیکردن.
(٢) زەرد هەڵگەڕان؛ سپی هەڵگەڕان.
(٣) پێست لێکردنەوە بە ئاوی داخ (چێشت لێنان).
(٤) داپۆشین بۆ خۆر لێ نەدان (ڕووەکناسی).
(٥) (أ) سپیکردنەوە بە تێزاب (کانزاسازی). (ب) قەلایی لێدان.
v.i. سپی بوونەوە؛ سپی بوون؛ زەرد هەڵگەڕان.
blanch (blanch, blänch), ***v.t.*** هەڵسلەمینەوە و ڕاکردن (ئاسك)؛ تێ تەقاندن.
bland (bland), ***adj.*** (١) ناسك؛ جوان (ڕەووشت)؛ هێمن؛ لەسەرخۆ:
(He has a ~ manner.)
(٢) تیژ و تاڵ نییە: ***(~ medicine)*** .
(٣) خۆش (ئاووهەوا).
(٤) بێ تام (خواردەمەنی)؛ خاو: ***(a ~ diet; ~ food)*** .
(٥) ووشك و ناخۆش؛ مردوو (مەجان)؛ قەڵب.
-blandly ***(adv.)***; **blandness** ***(n.).***
blandish (blan′dish), ***v.t. & v.i.*** مەرایی کردن؛ کلکەلەقێ بۆ کردن؛ پشی پشی بۆ کردن؛ زمان لووسی کردن.
-blandishment ***(n.).***
blank (blaŋk), ***adj.*** (١) بەتاڵ؛ سپی؛ هیچ تێدا نەنووسراو:
(a ~ sheet of paper)
(٢) [Rare]، سپی؛ بێ ڕەنگ.
(٣) نیشانەی تێ نەگەیشتن یا بێباکییە (سەیرکردن)؛ مردوو (هەست):
(~ looks)
(٤) بەتاڵ؛ بێ بیروڕا؛ بۆش: ***(My mind is ~ .)*** .
(٥) بێ بەر؛ بێ سوود: ***(~ efforts ; ~ years)*** .
(٦) تەواو؛ سەرڕاك؛ بێ ئەم لا و ئەولا: ***(a ~ denial of the charges)*** .
(٧) بۆش؛ هیچ.
n. (١) بۆشایی؛ شوێنی بەتاڵ (ڕستە): ***(Fill in the ~s.)*** .
(٢) ئیستیمارە.
(٣) بەتاڵی (شوێن، کات)؛ بۆشی: ***(a ~ in her life)*** .
(٤) نیشان. (٥) ناوچەقی نیشانێك. (٦) بلیتی دۆڕاو (هاییەخت).
(٧) گەڵاڵە؛ گەڵاڵەی بێ نەخش و نیگار. (٨) فیشەکی بەتاڵ.
(٩) ئەم نیشانەیە (–) کە نیشانەی ووشەیەکی لابراوە لە نووسراوێکدا وەك جوێن یا قسەی ناشرین.
v.t. (١) (**~ out**)، شاردنەوە؛ داپۆشین؛ لە چاو وون کردن.
(٢) بەتاڵ کردنەوە؛ لابردن؛ کوژاندنەوە.
(٣) ڕێگە نەدان بە یاریکەری بەرامبەر کە هیچ بباتەوە (پێشبڕکێ).

-blankness *(n.).*
draw a blank, (١) بلیتی دۆڕاو ڕاکێشان (هایبەخت).
(٢) [Colloq.]، ژێرکەوتن؛ دۆڕاندن؛ سەرنەکەوتن.
blank check, (١) چەکی سپی: چەکێکی ئیمزاکراوە بەڵام پڕ نەکراوەتەوە دەدرێت بە کەسێك خۆی بە ئارەزووی خۆی پڕی بکاتەوەو ووردی بکاتەوە.
(٢) ڕێگەدان بە کەسێك بە پارە خەرج کردن یا دەسەڵات بەکارهێنان بەبێ سنوور.
blank endorsement, ئیمزاکردنی چەکێکی سپی بێ ناونووس کردنی ئەو کەسەی مافی ووردکردنەوەی هەیە، واتە هەرچ کەس چەکەکەی دەست کەوت بۆی هەیە ووردی بکاتەوە.
blanket (blaŋ′kit), *n.* (١) پەتوو؛ بەتانیە؛ پێخەف.
(٢) چین؛ شتێکی ڕاخراو (مەجاز): *(a ~ of leaves, snow, etc.)*.
adj. گشتی؛ گشتگر: *(a ~ statement ; a ~ insurance policy)*.
v.t. (١) داپۆشین (بە بەتانیە یا شتێکی وەها).
(٢) بەسەردادان و هەوا لێ برین.
(٣) هەمووگرتنەوە بەبێ جیاوازی: *(The new law ~s the nation.)*.
(٤) با لێ برین (کەشتی با).
(٥) دەنگ لێ برین؛ داپۆشین و بێ دەنگ کردن:
(A powerful radio station ~s a weaker one.)
blankly (blaŋk′li), *adv.* (١) بەبێ هەستانە؛ بە ڕووخسارێکی بۆش و بێ ئاگاوە. (٢) بەتەواوی؛ لە هەموو ڕوویەکەوە.
blank verse, (١) [Rare]، هۆنراوەی بێ دەستوور؛ هۆنراوەی بێ قافیە.
(٢) هۆنراوەی بێ قافیە کە هەر دێڕی پێنج جووتە بڕگەی هەیە (وەك: شانۆگەرییەکانی شکسپیر).
blare (blâr), *v.t. & v.i.* (١) دەنگی بەرز لێوەهاتن (رادیۆ)؛ بە دەنگی بەرز کردنەوە (رادیۆ، مۆسیقا).
(٢) هاوارکردن؛ قیڕاندن: *(He ~d out a warning.)*.
n. (١) قیڕە؛ دەنگێکی بەرزی کەڕەنای ناساز. (٢) بریقە؛ زەقی (ڕەنگ).
(٣) کەش وفش؛ بەبدەبە.
blarney (blär′ni), *n.* مەرایی؛ پشی پشی؛ کلکەلەقێ.
v.t. & v.i. مەرایی کردن؛ کلکەلەقێ کردن.
blasé (blä-zā′, blä′zā), *adj.* (١) تێری خواردووە لە خۆشی و ڕابواردن و لێی بێزار بووە: *(He has a ~ attitude.)*.
(٢) بێ تاقەت؛ گوێ پێ نەدەر؛ بێباك.
blaspheme (blas-fēm′), *v.t. & v.i.* (١) کفرکردن.
(٢) جوێن دان؛ قسەی پیس کردن.
-blasphemer *(n.).*
blasphemous (blas′fi-məs), *adj.* ڕێزنەگر لە شتی پیرۆز؛ کفرکەر:
(a ~ individual)
-blasphemously *(adv.)*; **blasphemousness** *(n.).*
blasphemy (blas′fi-mi), *n.* (١) کفر. (٢) ڕێزنەبوون بۆ شتی پیرۆز.
blast (blast, bläst), *n.* (١) بایەکی قایم؛ ڕەشەبا؛ باهەڵکردن؛ تەووژمی با. (٢) فووپیاکردن (شاور، کەڕەنا)؛ دەنگی ئەم فووپیاکردنە.
(٣) تەووژمێکی بەهێزی بای دەستکرد.
(٤) تەووژمی بای کانزا تواندنەوە (بۆ یارمەتیدانی سووتاندن).
(٥) دەرد (بەتایبەتی هی ڕووەك و گیاندار)؛ نەخۆشی؛ دۆوکە.
(٦) (ا) تەقینەوە (دینامیت)؛ تەقەیەکی زل؛ دەنگێکی گەورە.
(ب) ئەنجامی تەقینەوەیەکی وەها.
(ج) دینامیت و تەقەمەنی تر کە لە تەقینەوەی شاخ و گرد کون کردندا بۆ دروستکردنی ڕێگەوبان بەکاردەهێنرێت.
v.i. (١) سیس بوونەوە (بە دەرد یا نەخۆشی)؛ ووشکبوونەوە؛ قرچ هەڵهێنان؛ فەوتان (٢) تەقین؛ تەقینەوە. (٣) دەنگێکی زل لێوەهاتن.
v.t. (١) فەوتاندن؛ قرچ پێ هەڵهێنان (بە دەرد و نەخۆشی)؛ سیس کردنەوە.
(٢) تەقینەوە (بە دینامیت)؛ ڕووخاندن؛ تەقاندن؛ هەڵگێڕانەوە (بە تەقەمەنی).
(٣) ڕێگەکردنەوە (بە تەقەمەنی).
(٤) بڕان (هیوا)؛ پێشێل کردن یا سڕینەوە (ئاوات).
(٥) [Slang]، هێرش بردنەسەر بە دەم: *(to ~ a plan, person, etc.)*
(٦) [Slang]، (**~ down**)، خستنەخوارەوە (بە تەقە).
blast off, [Colloq.], فڕین بۆ ئاسمان بە هێزی تەقینەوە (مووشەك، کەشتی ئاسمانی).
in (or at) full blast, بە ئەوپەڕی توانا، خێرایی، یا دەنگ بەرزییەوە.
-blast (blast), پاشگرێکە بەمانای: گەرا؛ تۆو؛ چوکەرە؛ سەرچاوە؛ سەرەتا.
blasted (blas′tid, bläs′tid), *adj.* (١) هەڵقرچاو؛ فەوتاو؛ دەرداوی.
(٢) لەعنەتی!؛ بەڵای لێدا!.
blastema (blas-tē′mə), *n.* پلاستیمە: سەرجەمی خانەی ئاولەمە لە سەرەتای پێکهاتنیدا.
blast furnace, کوورەی تواندنەوەو پاکردنەوەی کانزا.
blastie (blas′ti, bläs′ti), *n.* [Scot.], کورتەباڵا؛ کورتەبنە؛ کولەبنە.
blasto- (blas′tō, blas′tə), پێشگرێکە بەمانای: ئاولەمەیی؛ گەرایی؛ چوکەرەیی.
blastocyst (blas′tə-sist), *n.* = **blastula.**
blastoderm (blas′tə-dũrm′), *n.* خانە دیوارییەکانی گەرای چاك کراو کە ئاولەمەی لێ پەیدا دەبێت.
blast-off (blast′ôf′), *n.* [Colloq.], تەقاندن و ناردنی مووشەك و کەشتی ئاسمانی بۆ ئاسمان.
blastogenesis (blas′tə-jen′ə-sis), *n.* زاووزێ کردن یا زیادبوون بە خونچەکردن.
blastomere (blas′tə-mêr′), *n.* خانەی گەرای چاك کراو.
blastosphere (blas′tə-sfêr′), *n.* = **blastula.**
blastula (blas′choo-lə), *n.* بلاستۆلە: (١) قۆناغی سەرەتایی ئاولەمە.
(٢) ئاولەمەی ئەم قۆناغە.
blat (blat), *v.i.* باڕاندن (وەك مەڕ)؛ بۆڕاندن.
v.t. قیڕاندن؛ بە قیڕەقیڕ ووتن.
blatant (blā′t'nt), *adj.* (١) قایم، بەرز، یا زل (دەنگ)؛ بە دەنگی ناساز.
(٢) ئاشکرا (کردەوەی ئاشرین)؛ بێ پەردە؛ هەڵماڵراو؛ زەق:
(a ~ violation of the law ; a ~ lie)
(٣) [Rare]، بۆڕەبۆڕکەر (ڕەشەووڵاخ).
-blatancy *(n.)*; **blatantly** *(adv.).*
blather (bla*th*′ẽr), *n.* قسەی هیچ وپووچ؛ قسەی قۆڕو بێ تام.
v.t. & v.i. قسەی هیچ وپووچ کردن؛ قسەی قۆڕو بێ تام کردن.
blatherskite (bla*th*′ẽr-skīt′), *n.* (١) کەسێکی زۆربێژ، چەنەباز، یا هەڵەوەڕ. (٢) **blather**.
blaw (blô), *v.t. & v.i.* [British Dial. or Scot.], = **blow.**
blaze (blāz), *n.* (١) گڕ؛ کڵپە؛ بڵێسە: *(a ~ of fire)*.
(٢) شەوقێکی بەهێزی زۆر ڕووناك؛ ڕووناکی؛ شەوق.
(٣) تەقینەوە (توورەیی، هەست)؛ هەڵچوون.
(٤) *(pl.)*، دۆزەخ؛ جەهەننەم: *(Go to ~!)*.
v.i. (١) گڕگرتن؛ کڵپەکردن؛ بڵێسە هاتن. (٢) شەوقدانەوە.
(٣) هەڵچوون (توورەیی)؛ هاتنەجۆش؛ تەقینەوە.
v.t. (١) گڕ تێبەردان؛ ئاگر تێبەردان؛ سووتاندن.
(٢) ڕووناك کردنەوە؛ شەوق پێدانەوە.
blaze away, (١) تەقەنگ تەقاندن یەك لەسەر یەك.
(٢) بە گەرمی قسەکردن.
blaze (blāz), *n.* (١) مارۆ؛ پەڵەیەکی سپییە بە ناوچەوانی ووڵاخەوە.
(٢) نیشانەیەکی هەڵکەنراو لەسەر قەدی دارێك (بۆ دیاریکردنی ڕێچکەیەك).
v.t. (١) هەڵکەندنی نیشانەیەك لەسەر توێکڵی درەختێك.
(٢) نیشانەکردنی ڕێچکەیەك بە هەڵکەندنی نیشانە لەسەر قەدی دار و درەخت.
blaze (blāz), *v.t.* جاڕدان؛ بڵاوکردنەوە؛ بانگ بۆ دان.
blazer (blāz′ẽr), *n.* (١) چاکەتی سووکی بێ بەر (لەگەڵ پانتۆڵی ڕەنگ جیاوازدا لەبەر دەکرێت). (٢) جاڕچی.

(٢) دەفری چێشت لێنان لەسەر پشکۆ یا ئاگر.

blazing star, (١) چەند جۆرە ڕووەکێکی گوڵ ڕەنگینی ئەستێرەیی‌یە.
(٢) کەسێك یا شتێك کە سەرنج زۆر ڕادەکێشێت.
(٣) [Obs.]، ئەستێرەی کشاو.

blazon (blā′z'n), ***n.*** (١) درووشمی سەر قەڵغانی سوارچاك یا خانەدان.
(٢) وێنە یا باسی ڕوونکەرەوەی درووشمێکی وەها.
(٣) خۆنوواندنێکی کەش‌وفشانە؛ پیشاندانێك یا نوواندنێکی سەرنج ڕاکێش.
v.t. (١) بانگ بۆ هەڵدان؛ جاڕ بۆ دان.
(٢) نەخشەکێشان یا باسکردنی درووشمی سوارچاکی و بەگزادەیی.

blazonry (blā′z'n-ri), ***n.*** (١) هونەری نەخشەکێشان و باسکردنی درووشمی سوارچاکی و خانەدانی. (٢) درووشم یا ئاڵای سوارچاکی.
(٣) نوواندنێك یا پیشاندانێکی سەرنج ڕاکێش.

bldg., = **building.**

bleach (blēch), ***v.t.*** (١) ڕەنگ لێ لابردن بە ماددەی کیمیایی یا تیشکی خۆر (جل‌وبەرگ)؛ لەکە لە جل‌وبەرگ کردنەوە (بە ماددەی کیمیایی).
(٢) سپیکردنەوە (جل‌وبەرگ).
v.i. ڕەنگ چوونەوە؛ سپی بوونەوە؛ کاڵ بوونەوە.
n. (١) ڕەنگ لابردن؛ لەکە لێکردنەوە؛ سپیکردنەوە.
(٢) ڕەنگ لابەر؛ دەرمانی سپیکەرەوە.

bleacher (blēch′ēr), ***n.*** سپیکەرەوەی قوماش (مرۆڤ، دەفر، مەکینە، ماددەی کیمیایی).

bleachers (blēch′ērz), ***n.pl.*** تەختەی درێژی بێ پشتی دانیشتنی یاریگای دەرەوە.

bleachery (blēch′ēr-i), ***n.*** کارگەی سپیکردنەوەی قوماش.

bleaching powder, تۆزی سپیکەرەوە (جل‌وبەرگ).

bleak (blēk), ***adj.*** (١) ڕووتەنی؛ ڕووت‌وقووت (دەشت).
(٢) ڕەنگ زەرد؛ سپی هەڵگەڕاو (نەخۆش).
(٣) سارد و سەخت و ناخۆش.
(٤) دڵ پەستکەر؛ دڵگیر؛ ناخۆش؛ تاریك؛ بێ هیوا:
(a ~ landscape, future, outlook, etc.)

bleak (blēk), ***n.*** ماسی‌یەکی ڕووباری ئەورووپایی‌یە لە پوولەکەکانی مرواری دەستکرد درووست دەکرێت.

blear (blêr), ***adj.*** (١) کز و لێڵ بووە بەهۆی فرمێسك و ڕیپۆقەوە (چاو)؛ کوتوکوێر (٢) لێڵ؛ کز؛ نادیار.
v.t. (١) کز و لێڵ کردن بە فرمێسك و ڕیپۆق (چاو).
(٢) نیمچە شاردنەوەی دەم‌وچاو بە فرمێسك.
(٣) نیمچە شاردنەوەی ڕووی شتێك.

blear-eyed (blêr′īd′), ***adj. Also*** **bleary-eyed,** (١) کوتوکوێر؛ چاو کز و لێڵ (بەهۆی فرمێسك و ڕیپۆقەوە). (٢) بێ مێشك و کەر.

bleary (blêr′i), ***adj.*** (١) لێڵ؛ نادیار؛ تەماوی.
(٢) کز (چاو بەهۆی فرمێسك و ڕیپۆقەوە)؛ لێڵ (چاو).
(٣) ماندوو؛ هێز لێ بڕاو.

-blearily ***(adv.)***; **bleariness** ***(n.)***.

bleat (blēt), ***v.i.*** (١) باڕاندن؛ باعەباع کردن؛ قاڕاندن؛ قاڕەقاڕکردن.
(٢) قسەی هیچ‌وپووچ کردن؛ نووزاندن؛ نووزەنووزکردن.
v.t. بە دەنگێکی لەرزۆك و بێ هێز ووتن.
n. (١) بارە؛ بارەباڕ؛ قارە؛ قارەقاڕ؛ باعە؛ باعەباع.
(٢) دەنگێکی لە بارەباڕ یا باعەباع چوو.

bleb (bleb), ***n.*** (١) بلوق؛ تلۆق؛ پیزۆکە. (٢) بڵقی ئاو.

bled (bled), *past tense and p.p. of* **bleed.**

bleed (blēd), ***v.i.*** (١) خوێن لێهاتن؛ خوێن بەربوون؛ خوێن ڕژان.
(٢) بریندار بوون و مردن (بە خوێن لێهاتن).
(٣) خەفەت خواردن؛ هاوسۆزی کردن و خەم بۆ خواردن:
(My heart ~s for them.)
(٤) دەردان (شیلە)؛ دادان (ئاو، شیلە) لە ڕووەك و داری بڕاوە؛ لێ دەرهاتن.
(٥) دەلاندن؛ تێزان (خوێن، ئاو، شلە).
(٦) ڕەنگدانەوە (خوم، جل‌وبەرگ).
(٧) لانەچوونی پەڵە و دیاربوونی ماوەیەك پاش بۆیەکردن.
(٨) بڕینی قەراغی زیادە (پەڕتووك بەرگ تێگرتن، وێنە، نەخشە).
v.t. (١) خوێن بەردان؛ خوێن لێ دەرهێنان؛ خوێن لێگرتن.
(٢) شیلە لێ دەرهێنان (لە قەدی ڕووەك و درەخت بە بڕینیان).
(٣) چۆڕاندنەوە؛ بەتاڵ کردنەوە.
(٤) [Colloq.]: بە زۆر یا بە هەڕەشە پارە لێ کێشانەوە.
(٥) بڕینی قەراغی زیادە (پەڕتووك بەرگ تێگرتن، وێنە، نەخشە).
n. بەشی پەراوێزی زیادەی لێ بڕاو (وێنە، نەخشە، پەڕتووك... هتد).
adj. قەراغی زیادەی هەیە (کە دەبێت ببڕێت).
bleed white, (١) خوێن تێدا نەمان؛ لێهاتنی هەموو خوێنەکە.
(٢) لێ کێشانەوەی هەموو پارە و سەرمایە؛ هیچ پێ نەهێشتن.

bleeder (blēd′ēr), ***n.*** (١) خوێن لێگر (پزیشکەوانی)؛ خوێن لێوەرگر.
(٢) کەسێکی خوێن نەوەستاو (لەبەر نەمەیینی)؛ هیمۆفیلیادار.

bleeding heart, گوڵی خوێناوی: ڕووەکێکە گوڵی پەمەیی وەك دڵ دەگرێت.

blemish (blem′ish), ***v.t.*** لەکەدارکردن؛ پیس کردن (ناو)؛ تێکدان؛ شێواندن.
n. لەکە (ناوبانگ)؛ پەڵە؛ پیسی؛ کەم‌وکووڕی؛ ناتەواوی.

blench (blench), ***v.t. & v.i.*** سپیکردنەوە؛ سپی بوون؛ سپی هەڵگەڕان.

blench (blench), ***v.i.*** سڵ کردنەوە؛ گەڕانە دوواوە (لە ترسدا).

blend (blend), ***v.t.*** (١) تێکەڵاوکردن (چەند جۆرە چا، توتن، یا شتی تر). (٢) تێکەڵاوکردن یا تواندنەوە لەناو یەکتریدا (بۆیەی هونەرمەند).
v.i. (١) تێکەڵاوبوون؛ بوون بە یەك بەتەواوی.
(٢) گونجان لەگەڵ یەك؛ سازان لەگەڵ یەك؛ شیان.
n. (١) تێکەڵاوبوون؛ تێکەڵاوکردن.
(٢) شتێکی تێکەڵاوکراو؛ تێکەڵ: ***(a ~ of coffee, tea, etc.)*** .

blende (blend), ***n.*** زینکی خاو.

blended whisky, وێسکی تێکەڵاو (لەگەڵ وێسکی یا خواردنەوەی تر).

blender (blend′ēr), ***n.*** (١) تێکەڵاوکەر: ئامێرێکی کارەبایی‌یە خواردەمەنی تێکەڵاو دەکات بۆ لێنانی. (٢) تێکەڵاوکەر (مرۆڤ).

blenny (blen′i), ***n.*** جۆرێکە لە ماسی.

blent (blent), *alternative past tense and p.p of* **blend.**

blepharitis (blef′ə-rī′tis), ***n.*** سووربوونەوە و ئاوسانی پێڵووی چاو.

blesbok (bles′bok′), ***n.*** ئاسکەکێوی‌یەکی مارۆی ئەفەریقایی‌یە.

bless (bles), ***v.t.*** (١) پیرۆزکردن. (٢) دۆعا بۆ کردن؛ دۆعای باش بۆ کردن.
(٣) خوا پێدان: ***(She has been ~ed with beauty.)*** .
(٤) دڵخۆش کردن؛ بوون بە مایەی چاکە بۆ.
(٥) پیرۆزبایی لە خۆ کردن؛ خۆ بە بەختەوەر زانین.
(٦) پەرستن؛ شکۆپێدان.
(٧) نیشانەی خاچ کێشان بەسەر خۆدا.
(٨) پاراستن لەلایەن خوداوە.
bless me (or you, him, etc.)!, ئەی خودا هاوار!.
bless you!, ئەم ووتەیە بە کەسێك دەووترێت کە دەپژمێت: یا خێر!؛ خێر بێت!؛ خێر!؛ سوپاس بۆ خودا!؛ پژمەت خۆش.

blessed (bles′id, blest), ***adj.*** (١) پیرۆز. (٢) بەختیار؛ کامەران.
(٣) بەختەوەر؛ خوا پێداو. (٤) لە کارامەیی‌یەکی هەتا هەتادایە (ئاین)
(٥) بەختەوەرکەر.
the blessed, (١) پیرۆزان. (٢) بەختەوەران؛ بەهرەداران؛ خوا پێداوان.
(٣) مردووانی خوالێخۆشبوو.

Blessed Virgin, مەریەم.

blessing (bles′iŋ), ***n.*** (١) دۆعای خێر؛ لە خودا پاڕانەوە.
(٢) سوپاسی خودا کردن لەسەر خوان.

(٣) دیاری خوامانه؛ خێروبێر؛ خەلاتی خوامانە.
(٤) دۆعای سەرکەوتن و خۆشی: *(They send you their ~ .)* .
(٥) پەسەندکردن؛ ڕەزامەندی: *(This plan has his ~ .)* .
(٦) دڵخۆشکەر؛ شتێکی دڵخۆشکەر.

blest (blest), *alternative past tense and p.p of* **bless.**
adj. = **blessed.**
blet (blet), *n.* گەنین (میوەی زۆر گەییو)؛ ڕزین؛ تەپین
blether (ble*th'*ĕr), *n., v.i. & v.t.* = **blather.**
blew (bloo̅), *past tense of* **blow.**
blight (blīt), *n.* (١) دەردی ڕووەك؛ نەخۆشی ڕووەك؛ دۆوکە؛ وەیشومە.
(٢) هۆی نەخۆشی ڕووەك. (٣) دەرد؛ نەخۆشی؛ لەناوبەر؛ فەوتێنەر.
(٤) کەسێك یا شتێکی هیوابڕ. (٥) فەوتان؛ قرچ هەڵهێنان.
v.t. (١) فەوتاندن؛ دەردلێدان؛ وێرانکردن؛ سیسکردنەوە. (٢) هیوابڕین.
v.i. فەوتان؛ دەردگرتن؛ قرچ هەڵهێنان
blimp (blimp), *n.* باڵۆن
blimp (blimp), *n.* [Chiefly British], کەسێکی شۆڤێنی کۆنە-
پەرستی نەزان
blind (blīnd), *adj.* (١) کوێر؛ چاوکوێر.
(٢) تایبەتی بە کوێر؛ بۆ کوێرێك
(٣) ڕێ نەدی نەکەر؛ کوێر؛ تێنەگەیشتوو؛ بێ سەرنج.
(٤) کوێرانە؛ بێ خۆ بۆ ئامادەکردن: *(a ~ search)* .
(٥) هەڵەشە؛ نابەجێ.
(٦) باش نەبینراو؛ شاراوە؛ بەردەم گیراو: *(a ~ intersection)*
(٧) بێ دەرگاو پەنجەرە؛ بێ کون و کەلەبەر: *(a ~ wall)*
(٨) دەرنەچوو (کۆڵان)؛ کوێرەکۆڵان؛ کوێرە ڕێ: *(a ~ alley)* .
(٩) لە دەسەڵاتی مرۆڤ بەدەر: *(~ destiny)* .
(١٠) کوێرانە؛ کوێر؛ بێ بیرلێکردنەوە: *(~ faith)* .
(١١) نابەجێ. (١٢) سەرخۆش.
(١٣) ناخوێنرێتەوە؛ قلی وبلی: *(a ~ letter)* .
(١٤) نێر؛ بێ بەر (دارو درەخت).
(١٥) بە ئامێر نەك بە دەست و چاو (فڕۆکە لێخوڕین):
(~ flying; ~ landing)
(١٦) درۆزنە؛ لێوەی نابینرێت (پەنجەرە): *(a ~ window)*
v.t. (١) کوێرکردن؛ چاو کوێرکردن.
(٢) بە شەوارە خستن؛ سەر لێ شێواندن.
(٣) هۆش لێ برین؛ توانای بیرکردنەوەو ڕێ بەدیی لێ وەرگرتنەوە.
(٤) لێڵ کردن؛ شێواندن بە جۆرێك کە بە ڕوونی نەبینرێت.
(٥) شاردنەوە؛ کردن بە ژێرەوە.
(٦) شەوق لێ برین (بە دانەوەی شەوقی زیاتر).
n. (١) بەردەمی چاوگر؛ بەری بینایی گر.
(٢) بەری ڕووناکی گر (پەردەی پەنجەرە)؛ پەردە: *(a Venetian ~)* .
(٣) جێی خۆشاردنەوەی ڕاوچی (بەتایبەتی ڕاوچی مراوی).
(٤) تەڵە؛ تەپکە؛ بۆسە؛ هۆی خەڵەتاندن.
adv. (١) بە کوێرانە؛ کوێرانە. (٢) هەڵەشانە؛ بە هەڵەشەیی.
the blind, کوێرەکان؛ کوێران.
blind alley, (١) کوێرەکۆڵان؛ کۆڵانی دەرنەچوو.
(٢) کاری بێ ئەنجام؛ شتی بێ سوودو بێ دواڕۆژ.
blind date, [Slang], (١) ژوانی نێوان ژن و پیاوێکی نەدیو نەناس؛
ژوانی کوێرانە. (٢) بەشداری ژوانێکی وەها.
blinder (blīn'dĕr), *n.* چاوبەستی ئەسپ.
blindfish (blīnd'fish'), *n.* ماسییەکی بچووکی کوێرە.
blindfold (blīnd'fōld'), *v.t.* (١) چاوبەستنەوە؛ چاوبەست کردن.
(٢) بە هەڵەدا بردن؛ فریودان؛ خەڵەتاندن.
n. چاوبەست.
adj. چاوبەستراوە؛ چاوبەست کراو.

adv. (١) کوێرانە؛ بە کوێرانە. (٢) بە هەڵەشەیی؛ بێباکانە.
blind gut, = **caecum.**
blinding (blīnd'iŋ), *adj.* (١) کوێرکەر.
(٢) بە شەوارەخەر؛ زۆر بە شەوق و سەر لێ تێکدەر: *(a ~ light)* .
blindman's buff, گوورزەکوێرە (یاری).
blindly (blīnd'li), *adv.* بە کوێرانە؛ کوێرانە؛ بە نەزانانە.
blindness (blīnd'nis), *n.* (١) کوێری؛ کوێرێتی.
(٢) نەزانی؛ نەزانین؛ تێنەگەیشتن.
blind spot, (١) خاڵە کوێرە: ئەو بەشە بچکۆلەیەی تۆڕی چاوە کە
ڕووناکی کاری تێ ناکات (تۆڕکاری). (٢) کوێرە پەڵە؛ ناوچەی نەبینراو یا
نەزانراو. (٣) خاڵێکی سەر ڕادیۆیە کە ئێستگەی بە باشی تێدا وەرناگیرێت.
blindstory (blīnd'stôr'i, blīnd'stō'ri), *n.* نهۆمی بێ پەنجەرە.
blind tiger, [Slang], مەیخانەی قاچاخ.
blindworm (blīnd'wûrm'), *n.* مارمێلکەیەکی بێ پەل چاو
بچکۆلەیە. (هەروەها " **slow-worm** ") .
blink (bliŋk), *v.i.* (١) چاوترووکاندن.
(٢) داگیرسان و کوژانەوە یەك لەدوای یەك؛ درەوشانەوە.
(٣) چاوداگرتن؛ بە لاتیلەی چاو سەیرکردن.
(٤) چاوپۆشین؛ چاونووقان (لە کەموکووڕی):
(She ~ed at my mistake.)
(٥) ترشان (شیر).
(٦) چاو شۆڕکردن؛ ترسان و چاو شۆڕکردن:
(Let's see who will ~ first.)
v.t. (١) چاوترووکاندن. (٢) چرا یا ڕووناکی هەڵکردن و کوژاندنەوە.
(٣) چاو لێ پۆشین؛ چاو لێ نووقاندن (کەموکووڕی).
(٤) نیشانەدان یا وریاکردنەوە بە هەڵکردنی شەوقێك کە پەیتا پەیتا
دادەگیرسێت و دەکوژێتەوە (ئۆتۆمبیل).
n. (١) درەوشانەوە؛ ترووسکە؛ شەوق؛ بریقە. (٢) سەیرکردنێکی پەلە.
(٣) ماوەیەکی زۆر کەم (ئەوەندەی چاو ترووکانێك)؛ هەناسە.
(٤) چاوترووکان؛ چاوداگرتن. (٥) شەوقی ئاسۆ لە دەریاوە.
on the blink, [Slang], شکاو؛ لەکارکەوتوو؛ پەککەوتوو.
blinkard (bliŋk'ĕrd), *n.* (١) کەسێك کە هەمیشە چاوی دەترووکێنێت.
(٢) کەسێکی کەرو بێ مێشك.
blinker (bliŋ'kĕr), *n.* (١) **blinder** .
(٢) چرای وریاکردنەوە لە شوێنی پەڕینەوەدا کە هەڵدەگیرسێت و دەکوژێتەوە.
(٣) [Slang]، چاو.
v.t. چاوبەست کردنە چاوی ئەسپ؛ چاوبەستکردنی ئەسپ.
blip (blip), *n.* وێنە یا ڕووناکییەکی سەر شاشەی ڕادار.
bliss (blis), *n.* (١) شادی؛ خۆشی و کامەرانی؛ گەشکە.
(٢) گەشکەی ئاینی؛ بەهەشت. (٣) هۆی شادی.
blissful (blis'fəl), *adj.* شاد؛ پڕ لە خۆشی و شادی:
(a ~ time, period, etc.)
blister (blis'tĕr), *n.* (١) بلۆق؛ تلۆق؛ پێست سووربوونەوەو هەوکردن؛
بلق؛ برین. (٢) شتێك کە لە بلۆق دەچێت.
(٣) بورجێکی بچووکی دەرپۆقیوە بەسەر فڕۆکەوە بۆ تەقە لێوەکردن.
(٤) هۆی بلۆق کردن (لە مرۆڤ یا ڕووەکدا).
v.t. (١) بلۆق پێکردن؛ تلۆق پێکردن؛ هەوپێکردن.
(٢) دارکاری کردن؛ بیزارکردن؛ لێدان؛ کوتان.
(٣) هێرش بردنە سەر بە دەم.
v.i. بلۆق کردن؛ تلۆق کردن؛ بوون بە بلۆق.
blister beetle, (١) مێروویەکی ڕەش، بۆر، یا بازووە لەشی شتێك
دەردەدات کە بلۆق بە لەش دەکات. (پێشی دەووترێت: " **Spanish fly** ") .
(٢) قالۆنچەیەکی وەك ئەم مێرووە زیانبەخشە بۆ ڕووەك.
blister rust, بلۆقی دارسنەوبەر: نەخۆشییەکە بلۆق بە تونکلی دار-
سنەوبەر دەکات.

blistery (blis'tēr-i), *adj.* بلۆقاوی؛ تلۆقاوی؛ ئاوساو و سووربووەوە.
blithe (blīth), *adj.* شاد؛ دڵشاد؛ دەم بە پێکەنین؛ دڵخۆش.
-blithely *(adv.)*; **blitheness** *(n.)*.
blithering (blith'ēr-iŋ), *adj.* قسەی هیچ و پووچ کەر؛ قسەی قۆڕو بێ تام کەر.
blithesome (blīth'səm), *adj.* دەم بە پێکەنین؛ شاد؛ ڕووخۆش.
-blithesomely *(adv.)*; **blithesomeness** *(n.)*.
blitz (blits), *n.* [Colloq.], (١) بۆمبابارانێکی لەپڕو توندوتیژو وێرانکەری گشتی. (٢) هێرش یا پەلاماردانێکی سوپایی لەپڕو توندوتیژ. (٣) هێرشێکی بەهێزو گشتی (پڕوپاگەندە):
(to launch an advertising ~)
v.t. (١) داگرتنەوە بە پڕوپاگەندە یا دەنگوباس.
(٢) لەپڕ بۆمباباران کردن و وێرانکردن.
blitzkrieg (blits'krēg´), *n.* (١) هێرشێکی سوپایی لەپڕو بەهێزو گشتی‌یە لە ئاسمان و زەمینیشەوە. (٢) هێرشێکی لە ناکاو و گشتی و بەهێز (پڕوپاگەندە، بازرگانی، ڕۆشنبیری)؛ هەوڵێکی کۆمەکی و گشتی و بەدل.
blizzard (bliz'ērd), *n.* (١) گەردەلوولێکی بەفرینی سارد؛ کرێوە؛ بەفروبایەکی زۆر سارد. (٢) ڕەشەبایەکی قایم؛ گەردەلوولێکی توندو بەهێز.
bloat (blōt), *adj.* ئاوساو؛ فووتێکراو؛ فش.
v.t. & v.i. (١) فووتێکردن؛ ئاوساندن؛ ئاوسان.
(٢) فووتێکردن (مرۆڤ)؛ خۆفشکردنەوە.
n. (١) کەسێك یا شتێکی فووتێکراو، ئاوساو، فش، یا فش کراوە.
(٢) [Slang]، کەسێکی سەرخۆش.
(٣) سك ئاوسان (پزیشکەوانی گیانداں).
bloat (blōt), *v.t.* قاوورمەکردنی ماسی.
n. ماسی قاوورمە.
bloated (blōt'id), *adj.* (١) ئاوساو؛ فووتێکراو؛ فش.
(٢) فووتێکراو (مرۆڤ)؛ بەفیز؛ لووت بەرز. (٣) قەڵەو؛ وورگن.
bloater (blōt'ēr), *n.* ماسی‌یەکی گەورەی قاوورمەکراو.
blob (blob), *n.* (١) دڵۆپ (مەرەکەب، بۆیە، شلە)؛ تۆپەل.
(٢) پەڵەیەك ڕەنگ یا بۆیە بەسەر ڕوویەکەوە
v.t. لێ هەڵپرژاندن و پەڵە درووستکردن (ڕەنگ، بۆیە).
bloc (blok), *n.* بەرە؛ یەکێتی (مرۆڤ، کۆمەڵە، وڵات).
block (blok), *n.* (١) پارچەیەکی پتەوی تەخت (دار، تەختە، بەرد، کانزا).
(٢) بڕەدار؛ مووڕەدار؛ پارچە تەختە.
(٣) سێپایەکی تەختە یا دارە شتی لەسەر لەت دەکرێت؛ تەختەی شت لەسەر جنین یا کار لەسەر کردن: *(a butcher's ~)* .
(٤) سێپادارینەی خەڵك لەسەر سەربڕین: *(a headman's ~)* .
(٥) سەکۆی هەڕاجکەر؛ سنووقی دەلاڵ یا مەزاتکەر.
(٦) داڕشتگە؛ قاڵب. (٧) دارێکی بە پێوەیە سەرەکەی وەك سەر وایە شەپقەی لەسەر پیشان دەدرێت لە فرۆشگادا. (٨) کۆسپ؛ قۆرت؛ بەربەست.
(٩) خولخولۆکە. (١٠) پاڵپشت (دار، تەختە، ئاسن).
(١١) خشتی گەورەی ناو بۆش (خانووسازی).
(١٢) خشتەداری یاری منداڵان. (١٣) چەند خانوویەکی بە یەکێك دانراو.
(١٤) خانووی نێوان چوار شەقام.
(١٥) ڕیزێك خانووی نێوان دوو شەقام؛ مارەی ئەم ڕیزە خانووە؛ بلۆك؛ جادە:
(His office is only four ~s away.)
(١٦) بەرە؛ یەکێتی؛ کۆمەڵ: *(the Socialist ~)* .
(١٧) [Slang]، سەری مرۆڤ.
(١٨) خوێن لێ بڕین (پزیشکەوانی)؛ سڕکردن. (١٩) کلێشە (چاپەمەنی).
(٢٠) دەم بەستران یا لەپڕ بیر بۆ نەکراوە (دەروونناسی):
(to have an emotional ~)
(٢١) هێڵی شەمەندەفەری نێوان دوو چرا.
(٢٢) بەرەوبڕی دانەوە (وەرزش)؛ بەردەم گرتن؛ ڕێ لێگرتن.
(٢٣) دەستە (بلیت، پوول)؛ چوارپوولی لاکێشەیی.
v.t. (١) ڕێ لێگرتن؛ بەردەم گرتن؛ بەرگرتن؛ ڕێگە نەدان؛ ڕێ لێ بەستن:
(to ~ someone, traffic, a plan, etc.)
(٢) ئابلووقەدان؛ دەورەدان و ڕێی هاتوچۆ لێگرتن.
(٣) بوون بە کۆسپ لەبەردەمدا. (٤) لە قاڵب دان؛ داڕشتن.
(٥) بوون بە دەستە دەستە یا بەرە بەرە.
(٦) پاڵپشت دانە بەر (دار، تەختە، ئاسن). (٧) لەکارخستن (کیمیاگەری).
(٨) بەرەوبڕی دانەوە (وەرزش)؛ بەردەم گرتن.
(٩) سڕکردن (پزیشکەوانی)؛ مراندن.
(١٠) دەم بەستران (دەروونناسی)؛ لەبیرچوونەوە؛ بیر بۆ نەکرانەوە.
(١١) شەمەندەفەر لێخوڕین بە چرای ئاگاداری.
v.i. بەردەم گرتن (وەرزش)؛ بوون بە کۆسپ لەبەردەمدا؛ ڕێگەلێگرتن.
adj. (١) خشت ئاسایی؛ وەك خشت. (٢) لاکێشەیی؛ چوارگۆشەیی
(٣) تایبەتی بە ڕیزە خانوویەکی نێوان دوو شەقام؛ هی درێژی یا مارەی ئەم ڕیزە خانووە. (٤) سەروبەر؛ سەرجەم؛ بە کۆمەڵ.
(٥) بە ڕیز یا بە ڕێکی چاپکراو (نامە).
a chip of the old block, کوتومت لە باوکی دەچێت لە پەروەرشت و ڕووخساردا.
block in, نەخشەی گشتی کێشان.
block out, (١) نەخشەی گشتی کێشان.
(٢) بەردەم گرتن بۆ ئەوەی نەبینرێت؛ داپۆشین؛ لە مێشك لابردن یا لەبیر خۆ بردنەوە: *(to block out a painful memory)* .
block up, (١) بە خشت پڕکردنەوە.
(٢) بەربەست کردن؛ ڕێ لێگرتن؛ بەردەم گرتن.
(٣) بەرزکردنەوە و خستنەسەر خشت؛ لەسەر خشت دانان.
go on the block, (١) نیاز وایە سەربپڕێت؛ سەرەبڕێت؛ بۆ سەربڕین دانراوە:
(The whole herd will go on the block tomorrow.)
(٢) دەخرێتە مەزاتەوە؛ دەچێتە مەزاتەوە؛ هەڕاج دەکرێت:
(The house will go on the block next week.)
on the block, لە هەڕاجدایە؛ لە مەزاتدایە.
blockade (blo-kād'), *n.* (١) ئابلووقە؛ ئابلووقەدان؛ گەمارۆ.
(٢) هێزی ئابلووقەدان. (٣) کۆسپ؛ قۆرت.
v.t. (١) ئابلووقەدان؛ گەمارۆدان. (٢) ڕێ لێگرتن.
run the blockade, ئابلووقە شکاندن.
blockade runner, ئابلووقەشکێن (کەشتی، ئادەمیزاد).
blockage (blok'ij), *n.* (١) ڕێ لێگرتن؛ ڕێ لێ داخستن؛ بەرگرتن.
(٢) ڕێگە گیران؛ ڕێگە داخران؛ کون گیران؛ بەرگیران؛ بەربەستی
(a ~ in a blood vessel, water pipe, etc.)
block and tackle, خولخولۆکە و پەت بۆ شت بەرزکردنەوە.
blockbuster (blok'bus´tēr), *n.* [Slang], (١) بۆمبایەکی گەورەو وێرانکەرە لە فڕۆکەی بۆمباهاوێژەوە بەردەدرێتەوە.
(٢) شتێك یا کەسێکی زۆر بەکارو بەزەبرو سەرکەوتوو.
blockhead (blok'hed´), *n.* (١) پارچە دارێکی ستوونی‌یە سەرەکەی لە شێوەی سەردایە شەپقەی لەسەر پیشان دەدرێت لە فرۆشگادا.
(٢) کەسێکی کەودەن و بێ مێشك.
blockhouse (blok'hous'), *n.* (١) خانووی لە مووڕەدار درووست- کراو. (٢) قەڵایەکی دوونهۆمی لە مووڕەدار درووستکراو.
blockish (blok'ish), *adj.* (١) بڕەدار ئاسایی؛ وەك بڕەدار.
(٢) کەر؛ کەودەن؛ بێ مێشك.
block letter, (١) تیپی لەسەر دار هەڵکەنراو.
(٢) تیپی جیا جیا و گەورەو سادە.
block plane, ڕەندەی دارتاش.
block signal, چرای ڕاگەیاندنی خۆکاری سەر هێڵی شەمەندەفەر.
block system, شێوەی کارکردنی چرای ڕاگەیاندنی خۆکاری سەر هێڵی شەمەندەفەر.

blocky (blok'i), *adj.* (١) پەلەپەلە؛ پەلەپەلەو هەمەڕەنگ.

(٢) خرپنە؛ تۆکمە؛ پڕ؛ قەلەو. (٣) پارچە پارچەی گەورەی لێ دەبێتەوە.

bloke (blōk), *n.* [British Slang], کابرا؛ زەلام؛ پیاو؛ کەس؛ کوڕ.

blond (blond), *adj.* (١) قژزەرد. (٢) قژزەردی پێست سپی چاوشین.

(٣) کاڵ؛ ڕەنگ زەرد (کەل‌وپەل).

n. پیاو یا کوڕی قژزەردی پێست سپی.

blonde (blond), *adj.* = **blond.**

n. ئافرەتی قژزەردی پێست سپی؛ کچ یا ژنی قژزەرد.

blood (blud), *n.* (١) خوێن.

(٢) خوێن ڕشتن؛ کوشتن؛ پیاوکوشتن؛ خوێنی کەسێك.

(٣) ژین؛ ژیان؛ سەرچاوەو گەوهەری ژیان؛ پێویستی ژیان: *(lifeblood)* .

(٤) ئاروگ (ڕووەك). (٥) سرووشتی کەسی؛ سرووشتی خۆ؛ حەز؛ مەیل.

(٦) بنەچە؛ ڕیشە (٧) خزمایەتی.

(٨) پاش ڕەچەی پاشایی یا بەگزادەیی؛ بنەچەی پاشایی:

(a princess of the ~)

(٩) ڕەگەز؛ ڕیشەی نەتەوایەتی.

(١٠) گیاندارێکی ڕەسەن (ئەسپ، سەگ).

(١١) فەرمانبەران؛ کاربەدەستان؛ کارگەران:

(new ~ in the organization)

(١٢) کەسێکی تەڕپۆش کە هەر خەریکی ڕابواردنە؛ کەسێکی سەرسەری.

bad blood, دوژمنایەتی؛ ناحەزی؛ قین؛ ڕق؛ کینە.

blood is thicker than water, هەست و پەیوەندی خزمایەتی بەهێزترە لە هی تر.

have (someone's) blood on one's head, خوێنی کەسێك لە ئەستۆدا بوون.

in cold blood, بە دەسەنقەست و ساردیی و بێ هەستانە؛ بە هێمنی و بەبێ تووڕەبوون؛ بە بێ بەزەییانە:

(to kill someone in cold blood)

make bad blood between persons, خەلك دان بە شەڕ.

make one's blood boil, زۆر ڕق هەڵسان؛ زۆر تووڕەکردن.

make one's blood run cold, زراوبردن؛ تۆقاندن؛ زۆر ترساندن.

blood bank, بانکی خوێن.

blood bath, لافاوی خوێن؛ قەلاچۆکاری؛ کوشتارێکی زۆر؛ خوێن ڕشتنێکی زۆر.

blood brother, (١) برای دایك‌وباوکی؛ برای هاوخوێن؛ برا.

(٢) کەسێك کە خوێنی لەگەڵ کەسێکی تردا تێکەڵاو دەکات و وەك برایان لێ دێت.

blood count, ژمارەی خڕۆکەی سوورو سپی هەندێکی تایبەتی خوێنی مرۆڤێك

blood-curdling (blud'kûr'dliŋ), *adj.* زراوبەر؛ تۆقێنەر؛ زۆر ترسناك.

blooded (blud'id), *adj.* (١) جۆرێکی تایبەتی خوێنی هەیە:

(a hot- ~ person)

(٢) ڕەسەن (گیاندار).

blood feud, دوژمنایەتی کۆنی خێزانی یا خێڵەکی؛ دوژمنایەتی خێڵەکی.

blood group, جۆر یا پۆلی خوێن (یەکێکە لە چوار جۆر خوێن کە خوێنی هەمووکەس دەگرێتەوە).

bloodguilty (blud'gil'ti), *adj.* خوێنڕێژ؛ پیاوکوژ.

blood heat, پلەی گەرمی ئاسایی خوێنی مرۆڤ.

bloodhound (blud'hound'), *n.* (١) جۆرە سەگێکی گەورەی پێست لووسی بۆن تیژە (بۆ شوێن پێ هەڵگرتن و دۆزینەوەی تاوانباران)؛ سەگی چەش. (٢) پۆلیسی نهێنی؛ کەسێکی چەش یا کۆڵنەدەر.

bloodily (blud''l-i), *adv.* (١) خوێنین؛ خویناوی.

(٢) بە بێ بەزەییانە؛ بە دڕندانە.

bloodless (blud'lis), *adj.* (١) بێ خوێن.

(٢) بەبێ خوێن ڕژان؛ بەبێ خوێن ڕشتن: *(a ~ revolution)* .

(٣) کەم خوێن (نەخۆشی)؛ زەرد؛ سپی هەڵگەڕاو.

(٤) بێ هێز؛ بێ تین؛ بێ تاقەت. (٥) بێ بەزەیی؛ دڵڕەق.

bloodletting (blud'let'iŋ), *n.* (١) خوێن بەردان (پزیشکەوانی).

(٢) خوێن ڕشتن؛ خوێن ڕژان.

bloodline (blud'līn'), *n.* بنەچە؛ بنەچەنامە؛ ڕەگەزنامە (بەتایبەتی هی گیاندار)؛ ڕەسەننامە (گیاندار).

bloodmobile (blud'mə-bēl'), *n.* ئوتومبیلی خوێن (بۆ خوێن لێ وەرگرتن و کۆکردنەوە لەوانەی خوێن دەبەخشن بە نەخۆش).

blood money, (١) خوێنبایی (خوێن بژاردنی کەسێکی بە ناڕەوا کوژراو). (٢) خوێنبایی (کرێی کوشتنی کەسێك کە پیاوکوژ وەری دەگرێت).

blood plasma, زەرداوی خوێن؛ پلازمای خوێن: بریتییە لە شلاوی خوێن کە خڕۆکە سوورو سپییەکانی تێدا نییە.

blood poisoning, ژەهراوی بوونی خوێن: نەخۆشییەکی خوێنە.

blood pressure, پەستانی خوێن؛ تەووژمی خوێن.

blood-red (blud'red'), *adj.* خوێنین؛ سوورە وەك خوێن.

blood relation, خزمی هاوخوێن؛ خزمێکە کە بە خوێن پێت بگات نەك لە ژنهێنان یا شووکردنەوە.

blood revenge, خوێن سەندن.

bloodshed (blud'shed'), *n.* خوێن ڕشتن؛ خوێن ڕژان؛ کوشتار؛ پیاوکوشتن.

bloodshot (blud'shot'), *adj.* خوێن تێزاو؛ سووربووەوە:

(~ eyes)

bloodstain (blud'stān'), *n.* پەڵە خوێن؛ لەکەی خوێن.

v.t. خوێناوی کردن.

bloodstained (blud'stānd'), *adj.* (١) خوێناوی؛ پەڵە خوێنی پێوەیە. (٢) خوێنڕێژ؛ دەستی خوێناوییە؛ پیاوکوژ.

bloodstone (blud'stōn'), *n.* بەردێکی بەنرخی سەوزی تۆخە خاڵخاڵی سووری تێدایە؛ بەردەخوێن.

blood stream, خوێنی ناو دەمارەکانی لەش.

bloodsucker (blud'suk'ēr), *n.* (١) زاروو؛ جانەوەرێکی خوێنخۆر.

(٢) کەسێکی پارەکێشەرەوە (بە زۆرو بە هەڕەشە).

(٣) لاوورگە؛ مشەخۆر؛ لاکوت؛ خۆرە.

blood test, تاقیکردنەوەی خوێن.

bloodthirsty (blud'thûrs'ti), *adj.* خوێنخۆر؛ خوێنمژ؛ خوێنڕێژ؛ دڕندە؛ بە خوێن تینوو.

blood type, جۆری خوێن؛ پۆلی خوێن.

blood typing, پۆلێنکردنی خوێن؛ هاوپۆل کردنی خوێن.

blood vessel, دەماری خوێن؛ بۆری خوێن؛ دەزوولەی خوێن؛ خوێنبەر.

bloody (blud'i), *adj.* (١) خوێناوی؛ خوێنین.

(٢) خوێنی لێ دێت؛ خوێناوی: *(a ~ nose)* .

(٣) خوێنڕێژ؛ تایبەتی بە کوشتار. (٤) خوێنخۆر؛ خوێنمژ؛ دڕندە.

(٥) سوور. (٦) [British Slang]، بە لەعنەت؛ لەعنەتی.

adv. [British Slang], زۆر: *(He is a ~ good man.)* .

v.t. خوێناوی کردن؛ لە خوێن هەڵکێشان.

bloom (blōōm), *n.* (١) گوڵ؛ خونچە.

(٢) وەرزی گوڵ کردن؛ کاتی گوڵ کردنەوە.

(٣) گەنجێتی؛ لاوێتی؛ کاتی گەنجی و خۆشی و تەندرووستی.

(٤) گەشێتی یا گەشانەوەی کوڵم و پێست.

(٥) تۆزی سەر هەندێك میوەو گەڵا (وەك ترێ، هەڵووژە).

v.i. (١) گوڵ کردن؛ خونچەکردن؛ پێگەیشتن؛ گوڵ گرتن؛ پشکوتن.

(٢) لە هەڕەتی گەنجیدا بوون؛ پێگەیشتن: *(She is ~ing.)* .

(٣) گەشانەوە (ڕەنگ، گەنجی، جوانی).

v.t. پێگەیاندن؛ پەرە پێ سەندن؛ گوڵ پێکردن؛ خونچە پێکردن.

bloom (blōōm), *n.* (١) پارچەیەك ئاسنی نەرم کە ئامادەیە بۆ بەکارهێنانی بۆ شت لێ دروستکردن. (٢) شیشێکی ئاسن یا پۆڵا.

bloomer (blōōm′ēr), *n.* (١) ڕووەکێکی گوڵدار یا خونچەدار.
(٢) کوڕێك یا کچێکی تازە پێگەیشتوو. (٣) [Slang]، هەڵە.

bloomer (blōōm′ēr), *n.* بەرگێکی ژنانەیە بریتییە لە تەنوورەیەکی کورت و پانتۆڵێکی دەڵپ کە تەسك دەبێتەوە لە قولەقاچدا.

bloomers (blōōm′ērz), *n.pl.* (١) پانتۆڵێکی دەلپی کورتە لە ئەژنۆدا دەبەسترێت، جاران کچان بۆ وەرزش لەبەریان دەکرد.
(٢) بەرگێکی ژێرەوەی کچانەیە لەم پانتۆڵە دەچێت.

bloomery (blōōm′ēr-i), *n.* کوورەی دروستکردنی ئاسنی نەرم.

blooming (blōōm′iŋ), *adj.* (١) بەگوڵ؛ گوڵ گرتوو؛ بەخونچە؛ گوڵ بەدەم؛ پێگەییو؛ گەشاوە؛ پشکوتوو. (٢) لە پەرەسەندندایە؛ لەبرەودایە.
(٣) [Colloq.]، تەواو؛ یەکجار: *(He's a ~ fool.)* .

bloomy (blōōm′i), *adj.* (١) گوڵ بەدەم؛ خونچەی پێوەیە؛ بەگوڵ.
(٢) چینێك تۆزی وردی بەسەرەوەیە (وەك تری، هەڵووژە، هەندێك گەڵا).

blossom (blos′əm), *n.* (١) گوڵ (بەتایبەتی هی درەخت و ڕووەکی بەردار)؛ خونچە؛ گۆپکە؛ چرۆ. (٢) کاتی گوڵ کردن یا گەشانەوە؛ کاتی پشکوتن یا پێگەیین: *(peach trees in ~)* .

v.i. (١) گوڵ گرتن؛ گوڵ کردن؛ خونچەکردن؛ پێگەیین؛ گەشانەوە (گوڵ).
(٢) پەرەسەندن؛ پێگەیشتن؛ گەشانەوە؛ گەورەبوون.

blossomy (blos′əm-i), *adj.* (١) خونچەیی؛ لە گوڵ چوو؛ گوڵ بەدەم.
(٢) خونچەدار؛ پڕ لە گوڵ؛ گوڵدار.

blot (blot), *n.* (١) پەڵەی مەرەکەب؛ لەکەی مەرەکەب: *(a ~ of ink)* .
(٢) (ا) وشەیەکی کوژاوە یا سڕاوە؛ لەکەیەکی لابراو.
(ب) شوێنی وشەیەکی کوژێنراوە یا لەکەیەکی لابراو.
(٣) شتێکی ناشرین کە بووبێت بە لەکە بۆ دەوروبەرەکەی:
(That building is a ~ on the landscape.)
(٤) لەکە (ناو، ناوبانگ)؛ شوورەیی: *(a ~ on a person's character)* .
(٥) کەسێکی لەکەدار یا شەرمەزار.

v.t. (١) لەکەدارکردن؛ پیسکردن؛ پەڵەدارکردن.
(٢) لەکەدارکردن (ناو)؛ ناوپیسکردن؛ ئابڕووبردن.
(٣) (~ out)، کوژاندنەوە؛ سڕینەوە: *(to ~ out a word)* .
(٤) وشك کردنەوە (بە کاغەزی ئاوهەڵچنە یا مژۆك).

v.i. (١) پەڵەپەڵەدارکردن؛ لەکەدارکردن.
(٢) پیس بوون؛ لەکەداربوون؛ پەڵەداربوون.
(٣) مژین؛ هەڵمژین.

blot (blot), *n.* (١) داشێکی دامەی بێ پاڵپشتە، واتە کە بەئاسانی بخورێت.
(٢) کەلەبەر؛ کەموکووڕی؛ شوێنێك یا خاڵێکی بێ هێز؛ کون وکەلەبەر؛ کون.

blotch (bloch), *n.* (١) زیپکە؛ پەڵەیەك یا پینەیەکی ناشرین بە پێستەوە.
(٢) پەڵەیەکی زل؛ لەکەیەکی گەورە.
(٣) پەڵەو پینەی ناشرین بە گەڵا و ڕووەکەوە (نەخۆشی).

v.t. پەڵەدارکردن؛ پیسکردن؛ ناشرین کردن.

v.i. پەڵەداربوون؛ لەکەداربوون؛ پیس بوون؛ ناشرین بوون.

-blotchy *(adj.).*

blotter (blot′ēr), *n.* (١) مژۆك؛ کاغەزی ئاوهەڵچنە یا وشك کردنەوە.
(٢) تۆمارنامەی ڕووداوی ڕۆژانە:
(A police ~ is a record of arrests and charges.)

blotting paper, مژۆك؛ کاغەزی ئاوهەڵچنە یا وشك کردنەوە.

blotto (blot′ō), *adj.* [Slang], زۆر سەرخۆش؛ کەیل.

blouse (blous, blouz), *n.* (١) کراسێکی ژنانەو منداڵانەی نەختێك دەڵپی تا ناوقەد یا خوارتر هاتوو. (٢) بلووز؛ جل وبەرگی سەرەوەی کرێکار.
(٣) چاکەتی کەشتییەوان و سەرباز.
(٤) بەرگی سەرەوەی کاری کەشتییەوان.

v.i. & v.t. گرمۆڵەکردن و گرێدان لە ناوقەددا.

blow (blō′), *v.i.* (١) هەڵکردن (با): *(The wind ~s.)* .
(٢) فووکردن؛ فوولێکردن؛ فووتێکردن.
(٣) هەناسەبڕکێ پێکەوتن.
(٤) ژەندن (شمشاڵ، کەرەنا)؛ فووپیاکردن (شاوڕ، فیکە)؛ فیکەلێدان.
(٥) فیچقەکردن (نەهەنگ): *(Whales ~ .)* .
(٦) بابردن: *(The paper blew away.)* .
(٧) [Colloq.]، فشەکردن؛ خۆهەڵکێشان؛ خۆفشکردنەوە.
(٨) [Slang]، ڕۆیشتن (لە شوێنێك).

v.t. (١) دەماندن (مووشەدەمە). (٢) هەناسەدانەوە.
(٣) فووکردن؛ فووتێکردن. (٤) دەنگوباس بڵاوکردنەوە.
(٥) فووپێداکردن یا لێدان (شمشاڵ، کەرەنا)؛ شاوڕلێدان؛ فیکەلێدان:
(to ~ a trumpet, pipe, whistle, etc.)
(٦) گەرم، سارد، یا فێنك کردنەوە (پانکە): *(to ~ air)* .
(٧) فووکردن لە ئاگر؛ ئاگر هەڵگیرساندن. (٨) فووتێکردن (تووڕەیی).
(٩) داڕشتن بە تەووژمی گڕو هەواپیاکردن (شووشە).
(١٠) فوولێکردن و پاکردنەوە؛ هەواپیاکردن بۆ پاکردنەوە.
(١١) لووت سڕین: *(B~ your nose!)* .
(١٢) (~ out ; ~ up)، تەقاندنەوە؛ ڕووخاندن (بە تەقەمەنی)؛ شەق پێ بردن.
(١٣) بەبادان؛ بابردن. (١٤) ڕەتاندن (ئەسپ).
(١٥) هێلکە تێداکردن. (١٦) سووتاندن (فیوز): *(It blew a fuse.)* .
(١٧) [Colloq.]، پارە بەبادان؛ پارە بەفیڕۆدان.
(١٨) [Colloq.]، (~ to)، میوانداری کردن؛ بانگ کردن بۆ نانخواردن.
(١٩) [Slang]، بەجێهێشتن (شوێن)؛ ڕۆیشتن.
(٢٠) [Vulgar Slang]، کێر لستنەوە: *(She blew him.)* .
(٢١) [Slang]، تێکدان (کار)؛ هەل لەدەستدان: *(You blew it!)*

n. (١) (ا) هەڵکردن (با). (ب) فوو؛ فوولێکردن؛ فووکردن. (ج) فووپێداکردن.
(٢) با؛ بایەکی قایم؛ ڕەشەبا. (٣) فشە؛ خۆهەڵکێشان.
(٤) [Slang]، کەسێکی فشەباز؛ فشەچی؛ فشەکەر.

blow hot and cold, ڕاڕایی کردن؛ دوودڵی کردن.

blow in, [Slang], (١) لەپڕ گەیشتنە شوێنێك.
(٢) هەموو پارەی خۆ بەبادان.

blow off, (١) بەرەڵاکردنی هەڵم یا ئاوی گەرم (لە بەرمیلی کوڵاندن).
(٢) [Colloq.]، خەفەت هەڵڕشتن (بە قسەکردن یا هاوارکردن)؛ دڵ هەڵڕشتن؛ خەفەت بەبادان.

blow out, (١) کوژاندنەوە (بە فوولێکردن): *(to blow out a candle)* .
(٢) تەقین (تایە). (٣) فیچقەکردن لەپڕو بە قایم (هەڵم، هەوا).
(٤) سووتان (فیوزی کارەبا).
(٥) شکان (ئامێری کارەبایی)؛ لەکارکەوتن.

blow over, (١) تێپەڕبوون (هەوری باراناوی، باوباران).
(٢) لەبیرچوونەوە؛ لەبیرنەمان؛ ڕابوردن.

blow up, (١) فووتێکردن؛ فشکردنەوە؛ هەواتێکردن.
(٢) تەقین؛ شەق بردن. (٣) هەڵکردن و بەهێزتر بوون (با، گەردەلوول)
(٤) [Colloq.]، سەرزەنشت کردن بەتوندی.
(٥) [Colloq.]، تووڕەبوون؛ هەڵچوون: *(He blew up in her face.)* .
(٦) گەورەکردن (وێنە): *(to blow up a photograph)* .

blow (blō), *n.* (١) مستەکۆڵە؛ زللە؛ بۆکس؛ لێدان (بە دار یا کوتەك):
(a heavy ~ on the head)
(٢) هێرشێکی لەناکاو و کوتوپڕ.
(٣) لێقەومانێکی کوتوپڕ؛ ڕووداوێکی ناخۆش و لەناکاو:
(His wife's death was a great ~ to him. ; a ~ to his ego)

at a (or one) blow, بە یەك جار؛ بە یەك کەڕەت.

come to blows, بەیەکداکێشان؛ لە یەکتر هەڵدان؛ بەربوونە یەکتر بە مستەکۆڵە.

without striking a blow, بەئاسانی؛ بەبێ هەوڵدان؛ بەبێ ماندووبوون.

blow (blō), *v.i.* خونچەکردن؛ کرانەوە (گوڵ، خونچە)؛ پشکوتن.

v.t. گوڵ پێکردن؛ خونچە پێکردن؛ هێنانە پشکوتن.

n. (١) گوڵو خونچەی زۆر (٢) پیشاندانێك یا نوواندنێكی جوانو نایاب.

blower (blō′ẽr), ***n.*** (١) فووکەر؛ فووپیاکەر؛ فووتێکەر.
(٢) پانکە؛ ئامێری هەوابزوێن یا دەماندن (پانکە، مووشەدەمە... هتد).
(٣) [Slang]، فشەکەر؛ فشەچی.

blowfly (blō′flī′), ***n.*** مێشێکە هێلکە لەناو گۆشتو بریندا دەکات.

blowgun (blō′gun′), ***n.*** (١) تفەنگی هەڵپرژێنەر: ئامێرێکە بۆیەو شتی وەهای پێ هەڵدەپرژێنرێت بەهێزی بای پەستێوراو؛ فیچقە
(٢) تفەنگی فووپیاکردن: بۆرییەکە بە فوو تۆپی بچووکی پێ دەهاوێژرێت.

blowhard (blō′härd′), ***n.*** [Slang], کەسێکی فشەکەر.

blowhole (blō′hōl′), ***n.*** (١) کونەلووتی نەهەنگ (کە هەناسەی لێوە دەدات و فیچقەکەی لە دوورەوە دەبینرێت). (٢) ڕێگەدەری هەواو گاز؛ کونی هەوا دەرچوون. (٣) کونێکە لە سەهۆڵدا نەهەنگو مانگای دەریایی و دۆلفین سەری لێوە دەهێننە دەرەوە بۆ هەناسە وەرگرتن.

blowjob (blō′job′), ***n.*** [Vulgar Slang], کێر لستنەوە

blown (blōn), *past participle of* **blow.**

adj. (١) فووتێکراو؛ ئاوساو. (٢) هەناسەبڕکێ پێکەوتوو؛ هەناسە سواربوو. (٣) هێلکەی مێشی پێوەیە. (٤) بە تەوورژمی گەرماو با کراوە یا داڕێژراوە (شووشەی هەمەشێوەو نەخشە).

blown (blōn), *past participle of* **blow.**

adj. پێگەیشتوو؛ گوڵ بەدەم؛ پشکوتوو؛ گوڵو خونچە گرتوو. (گەلێك جار ووشەی " **full-blown** " بەکاردێت) .

blowoff (blō′ôf′), ***n.*** (١) فیچقەکردن (ئاو، هەڵم).
(٢) ئامێری فیچقەپێکردن. (٣) [Slang]، فشەکەر؛ فشەچی.

blowout (blō′out′), ***n.*** (١) لەپڕ تەقینەوە یا بەربوونی گازو هەوا.
(٢) (ا) تەقینی تایە (ئوتومبیل یا فڕۆکە). (ب) کونی تایەی تەقیو.
(ج) تایەی تەقیو. (٣) فیوز سووتان
(٤) [Slang]، ئاهەنگی نانخواردن؛ زەماوەند.

blowpipe (blō′pīp′), ***n.*** (١) بۆری فووکردن (کە زەڕەنگەر بەکاری دەهێنێت بۆ ئاگرخۆش کردن)؛ ئاگرخۆشکەرە. (٢) **blowtube** .
(٣) **blowgun** .

blowtorch (blō′tôrch′), ***n.*** شاپلیتەی لەحیم کردن.

blowtube (blō′tōōb′, blō′tūb′), ***n.*** شاپلیتەیەکە شووشەی پێ دەتوێنرێتەوەو شتی هەمەجۆری لێ درووست دەکرێت.

blowup (blō′up′), ***n.*** (١) تەقین؛ تەقینەوە؛ تەقە.
(٢) [Colloq.]، هەڵچوون؛ تەقینەوە (هەست، تووڕەیی، شەڕ، دەمەقاڵێیەکی خراپ)؛ نەڕەنەڕو هاوارکردن بەسەر یەکدا: ***(They had a ~ .)*** .
(٣) وێنەی گەورەکراو: ***(I want a ~ of this photo.)*** .

blowy (blō′i), ***adj.*** باداوی؛ بای هەیە.

blowzed (blouzd), ***adj.*** = **blowzy.**

blowzy, blowsy (blouz′i), ***adj.*** (١) قەڵەو و کوڵم سوورو گووپن.
(٢) پیس و پۆخڵ؛ چەپەڵ؛ پنتی؛ بژ: ***(~ hair)***

blubber (blub′ẽr), ***n.*** (١) لەبە؛ غەزوبەز؛ چەوری لەش.
(٢) غەزوبەزی نەهەنگو گیانداری تری ئاوی.

blubber (blub′ẽr), ***v.i.*** گریان بەکوڵو بە هەنسك دانەوە

v.t. (١) قسەکردن بە دەم گریانێکی بەکوڵو هەنسك دانەوە:
(The child ~ed out his name.)
(٢) تەڕکردنو ئاوساندن بە گریان.

blubbery (blub′ẽr-i), ***adj.*** (١) لەبەدار؛ غەزوبەزاوی.
(٢) چەور؛ وەك لەبە وایە. (٣) ئاوساو و سووربووەوە (بە گریان).

blucher (blōō′chẽr, blōō′kẽr), ***n.*** (١) جزمەی لاسك کورت.
(٢) پێڵاوێکە سەرەکەی و زمانەکەی یەك پارچەن.

bludgeon (bluj′ən), ***n.*** کوتەك؛ مێکوت.

v.t. & v.i. (١) بە کوتەك لێدان؛ بە مێکوت پیامالین.
(٢) هەڕەشەلێکردن؛ بەچەترسێن کردن؛ زۆرلێکردن.

blue (blōō), ***adj.*** (١) شین؛ شینی ئاسمانی. (٢) شین هەڵگەڕاو (پێست).
(٣) (ا) خەفەتبار؛ غەمبار؛ دڵتەنگ: ***(I am feeling ~ .)*** .
(ب) ناخۆش؛ پەستکەر: ***(a ~ day)*** .
(٤) توندوتیژ؛ بەزەبر؛ ڕێگەنەدەر بە بەرەڵایی: ***(~ laws)*** .
(٥) شین پۆش. (٦) بەگزادە؛ خانەدان.
(٧) ڕۆشنبیر (ئافرەت).
(٨) [Colloq.]، بێ پەردە؛ ناشرین (ووتە، نوکتە)؛ پیس: ***(a ~ joke)*** .

n. (١) ڕەنگی شین؛ شینی ئاسمانی؛ شین. (٢) بۆیەی شین؛ خومی شین.
(٣) شتێکی شین یا شین کراو. (٤) کەسێکی شین پۆش. (٥) کەشتییەوان.
(٦) (*pl.*)، [Slang]، جل و بەرگی کەشتییەوان (کە ڕەنگەکەی شینە).

v.t. شین کردن؛ ڕەنگ شین کردن؛ خومی شین لێدان.

v.i. شین بوون؛ شین هەڵگەڕان؛ شین بوونەوە.

once in a blue moon, بە دەگمەن؛ زۆر بە دەگمەن؛ زۆر کەم (ڕوودان).
out of the blue, لە هیچەوە؛ لە هیچی نەبوو؛ لە خوت و خۆڕایی.
the blue, (١) ئاسمان. (٢) دەریا.
the blues, (١) [Colloq.] ، غەمباری؛ خەفەتباری؛ دڵتەنگی.
(٢) جۆرە گۆرانی و مۆسیقایەکی قولەڕەشەکانی ئەمەریکایە وەك لاوانەوە وایە غەمباری دەردەبڕێت.

blue baby, منداڵێکی ساوایە کە هەر بە زگماکی نەخۆشی پێست- شین بوونەوەی لەگەڵدایە.

bluebeard (blōō′bêrd′), ***n.*** ژنی خۆکوژ یەك لەدوای یەك؛ ژن کوژ.

bluebell (blōō′bel′), ***n.*** گوڵەزەنگ؛ گەزیزە؛ ڕووەکێکە گوڵی ڕەنگینی زەنگوڵەیی دەگرێت.

blueberry (blōō′ber′i, blōō′bẽr-i), ***n.*** تووترك (بەرو ڕووەك).

bluebird (blōō′bũrd′), ***n.*** باڵندەیەکی نەختێك لە چۆلەکە گەورەتری پشت شینی سنگ سوورکاری دەنگخۆشە.

blue-black (blōō′blak′), ***adj.*** ڕەشێکی تۆخ؛ زۆر ڕەش.

blue blood, (١) بەگزادەیی؛ خانزادەیی.
(٢) خانزادەیەك؛ کەسێکی بەگزادە.

blue-blooded (blōō′blud′id), ***adj.*** (١) خانزادە؛ بەگزادە.
(٢) ڕەسەن.

bluebonnet (blōō′bon′it), ***n.*** (١) کڵاوێکی خوری شینی- ئوسکوتلەندییە. (٢) کڵاولەسەرێکی وەها؛ ئوسکوتلەندی.
(٣) ڕووەکێکی گوڵ شینە.

blue book, (١) بڵاوکراوەیەکی بەرگ شینی پەرلەمانی ئینگلیزییە.
(٢) تۆمارنامەی ڕەسمی ناوی کاربەدەستانی ئەمەریکا؛ ڕابەرنامەی ئەم ناوانە
(٣) تۆمارنامەی کەسانی بەناوبانگ؛ ڕابەرنامەی ناوی ناوداران.
(٤) پەڕاوێکە قوتابی زانکۆ تاقیکردنەوەی لەسەر دەنووسێت.

bluebottle (blōō′bot′'l), ***n.*** (١) ڕووەکێکی گوڵ ڕەنگینە.
(٢) مێشێکی گەورەی ژێرسك شینی تووکاوییە.

bluecap (blōō′kap′), ***n.*** (١) جۆرێکە لە باڵندە. (٢) **bluebonnet** .

blue cheese, پەنیری شین: پەنیرێکی شلە دەکرێت بەسەر زەڵاتەدا.

blue-chip (blōō′chip′), ***adj.*** (١) تایبەتی بە بەشی بەبرەو یا بەنرخ (بازاڕی پارەبازی یا بۆرسە): ***(a ~ stock)*** .
(٢) [Colloq.]، نایاب؛ بەنرخ.

bluecoat (blōō′kōt′), ***n.*** پۆلیس.

blue-collar (blōō′kol′ẽr), ***adj.*** تایبەتی بە کرێکاران؛ تایبەتی بە ڕەنجدەران: ***(a ~ worker; ~ wages)*** .

blue devils, (١) ئەژەخەو و وڕێنە.
(٢) [Colloq.]، پەستی؛ غەمباری؛ خەفەت.

bluefish (blōō′fish′), ***n.*** ماسییەکی شین و خۆڵەمێشییە.

bluegrass (blōō′gras′, blōō′gräs′), ***n.*** (١) گیایەکی تۆخی شینکارە. (٢) مۆسیقایەکی فۆلکلۆری یا خۆڵاتی خوارووی ئەمەریکایە (بەتایبەتی " کەنتاکی ") کە بە ئامێری ژێدار لێ دەدرێت وەك " گیتار " و " بانجۆ " .

blueish (bloo͞'ish), *adj.* = **bluish.**
bluejack (bloo͞'jak´), *n.* داربەڕوویەکی بچووکی ئەمەریکی‌یە.
bluejacket (bloo͞'jak´it), *n.* سەربازی دەریایی (ئەمەریکی یا ئینگلیزی)
bluejay (bloo͞'jā´), *n. Also* **blue jay,** باڵندەیەکی شینی پۆپنەدارە ئەختێك لە چۆلەکە گەورەترە زۆر دەخوێنێت.
blue jeans, جۆرە پانتۆڵێکی شینی کەتانی زۆر قایمە.
blue laws, یاسای بەزەبرو توندوتیژ (کە سەماو خواردنەوەو ڕابواردن قەدەغە دەکات لە ڕۆژی یەك شەممەدا لە وڵاتە خاچ پەرستەکاندا).
bluenose (bloo͞'nōz´), *n.* [Colloq.], کەسێکی مێشك تەسكو توندوتیژ (لە هەڵوێستیدا دەربارەی ڕەووشتی مرۆڤ).
blue-pencil (bloo͞'pen´s'l), *v.t.* بژارەکردن (دەستنووس، نووسراو)؛ هەڵەبڕکردن.
blue peter, ئاڵایەکی شینە چوارگۆشەیەکی سپی لە ناوەڕاستەکەیدایە (نیشانەی ئەوەیە کە کەشتی‌یەك خەریکە بکەوێتە ڕێ).
bluepoint (bloo͞'point´), *n.* گوێچکەماسی‌یەکی بچووکە بە کاڵی دەخورێت
blueprint (bloo͞'print´), *n.* (١) نەخشەی خانووسازی.
(٢) نەخشە؛ نەخشەی وورد.
v.t. نەخشەکردن؛ نەخشەکردن بەووردی.
blue ribbon, (١) خەڵاتێکی بەرزی ئینگلیزی‌یە.
(٢) (ا) شریتی شین: خەڵاتێکە دەدرێت بە براوەی یەکەم.
(ب) خەڵاتی یەکەم؛ پاداشتی یەکەم.
(٣) دروشمی هەندێك کۆمەڵەی دژ بە عەرەق و مەی خواردنەوەیە.
blue-sky law, یاسای پاراستنی خەڵك لە ساختەبازی لە بازاڕی پارەبازیدا
bluestocking (bloo͞'stok´iŋ), *n.* ژنێکی ڕۆشنبیر یا زانا
bluestone (bloo͞'stōn´), *n.* (١) بەردێکی لمینی شین و بۆرە.
(٢) **blue vitriol**
blue streak, (١) شتێکی وەك چەخماخە خێرا.
(٢) ڕستەیەك ووشەی دوایی نەهاتوو.
blue vitriol, زاخی شین.
bluff (bluf), *v.t. & v.i.* (١) بلۆف لێدان؛ کەڵەك لێکردن؛ خەڵەتاندن.
(٢) ترساندن (بە هەڕەشەیەك کە ناتوانرێت بهێنرێتە دی).
(٣) خەڵەتاندن (قومار).
n. (١) بلۆف: ساختە؛ بە درۆ شت بردنەسەر؛ کەڵەك.
(٢) بلۆفچی؛ ساختەچی؛ ساختەباز.
bluff (bluf), *adj.* (١) لێژو سەرتەخت و پان (قەدپاڵ، گرد، کەندەڵان).
(٢) قسەلەڕوو؛ قسەڕەق.
n. قەدپاڵێکی لێژی سەرتەخت و پان؛ تەختایی‌یەکە کە دیوێکی کەندەڵان بێت.
bluffer (bluf'ēr), *n.* بلۆفچی؛ ساختەچی؛ درۆزن.
bluing, blueing (bloo͞'iŋ), *n.* بۆیە، خوم، یا شلە سابوونێکی شینە جل‌وبەرگی سپی پێ دەشۆرێت بۆ ئەوەی زەرد نەبێت.
bluish, blueish (bloo͞'ish), *adj.* شینباو؛ شینکار
blunder (blun'dēr), *v.i.* (١) هەڵەی گەورە کردن؛ هەڵەکردن.
(٢) پێ داچوون؛ پێ هەڵکەوتن؛ لەتردان.
v.t. (١) (~ **out**)، بە تێکەڵی‌وپێکەڵی و گەوجانە بێژان؛ لە دەم دەرچوون بەبێ بیرلێکردنەوە. (٢) تێکدان (کار)؛ تێکەڵ‌وپێکەڵ کردن.
n. هەڵەیەکی گەورە؛ هەڵەیەکی زۆر خراپ؛ هەڵە.
blunderbuss (blun'dēr-bus´), *n.* (١) تفەنگێکی کۆنباوی کورتی لووت پانە (٢) کەسێکی زۆر هەڵەکەر؛ کەودەن.
blunge (blunj), *v.t.* قوڕەسوورگرتنەوە (گۆزەودیزەکاری).
-blunger *(n.).*
blunt (blunt), *adj.* (١) نازیرەك؛ کەودەن؛ بێ مێشك؛ کۆڵ.
(٢) کول، سوواو: *(a ~ knife)* . (٣) قسەلەڕوو؛ قسەڕەق.
v.t. (١) کول کردن (تیغ).
(٢) هەست مراندن؛ هەست کوشتن؛ بێ هەست کردن.
v.i. (١) کول بوون. (٢) هەست مردن؛ بێ هەست بوون.
blur (blũr), *v.t.* (١) لەکەدارکردن؛ لکاوی کردن؛ پیس کردن.
(٢) لێڵ کردن (مەسەلە، باس)؛ شێواندن؛ تێکدان: *(to ~ an issue)* .
(٣) کزکردن (چاو، بینایی)؛ کەمکردنەوە (توانای مێشك).
v.i. (١) لەکەداربوون؛ پیس بوون (٢) لێڵ بوون (مەسەلە، باس).
n. (١) پەڵە؛ لەکە؛ پیسی.
(٢) شتێکی لێڵ (بۆ بینینی یا تێگەیشتنی)؛ شتێکی نادیار.
blurb (blũrb), *n.* (١) پێناسینێکی پڕ لە ستایشی پەڕتووکێك کە لەسەر بەرگەکەی چاپ دەکرێت. (٢) بڵاوکەرەوەیەکی کورتی ستایشی.
blurry (blũr'i), *adj.* (١) (ا) لێڵ (وێنە، باس): *(a ~ picture)* .
(ب) کزبوون یا بەرگیراو بە فرمێسك: *(~ eyes)* .
(٢) لەکاوی؛ پەڵەی پیسی پێوەیە.
blurt (blũrt), *v.t.* (~ **out**), لە دەم دەرچوون بەبێ بیرلێکردنەوە؛ قسە دەرپەڕاندن: *(to ~ out a secret)* .
blush (blush), *v.i.* (١) ڕەنگ سوورهەڵگەڕان (لە شەرم، تەریق بوونەوە، یا سەر لێ تێکچووندا). (٢) (~ **for** ; ~ **at**)، تەریق بوونەوە؛ شەرمەزاربوون.
(٣) سووربوونەوە؛ وەك گوڵی سوور لێهاتن.
v.t. (١) دەرخستن یا درکاندن بە ڕەنگ سوورهەڵگەڕان (٢) سوورکردن.
n. (١) ڕەنگ سوورهەڵگەڕان (شەرم، تەریقی؛ سەر لێ شێوان).
(٢) ڕەنگی سووری وەك گوڵ: *(the ~ of youth)* .
at first blush, لە یەکەم سەیرکردندا.
blushful (blush'fəl), *adj.* شەرمن؛ ڕەنگ سوورهەڵگەڕاو.
bluster (blus'tēr), *v.i.* (١) هەڵکردن بە قایم (با).
(٢) فشەفش کردن بە دەنگی بەرز؛ خۆبادان؛ هەراهەراکردن.
(٣) هەڕەشەی پڕوپووچ کردن.
v.t. (١) بەچەترسێن کردن؛ ترساندن؛ چاوترساندن و بە زۆر پێکردن (بەدکاری).
(٢) بە دەنگی بەرزو بە تووڕەیی‌یەوە ووتن؛ بە توندوتیژی بێژان.
n. (١) دەنگی باوبۆران. (٢) دەنگەدەنگێکی زۆر؛ هەراوزەنا؛ بەزم‌وڕەزم.
(٣) هەڕەشەوگوڕەشە؛ فشەفش بە دەنگی بەرز.
-blusterous; blustery *(adj.).*
blvd., = **boulevard.**
boa (bō'ə), *n.* (١) جۆرە مارێکی گەورەی بێ ژەهرە خۆی لە نێچیرەکەیەوە دەپێچێت و دەیپسێنێت و دەیکوژێت و قووتی دەدات. (٢) ملپێچێکی درێژی ژنانەیە (لە فەروو یا پەڕ درووست دەکرێت).
boa constrictor, جۆرە مارێکی گەورەو درێژو بێ ژەهری ناوچە گەرمەکانە خۆی لە نێچیرەکەیەوە دەپێچێت و دەیپسێنێت و دەیکوژێت و قووتی دەدات.
boar (bôr, bōr), *n.* یەکانە؛ بەرازەکێوی.
board (bôrd, bōrd), *n.* (١) تەختەدار؛ تەختە؛ پارچەیەك تەختەی باریك و تەنك و درێژە.
(٢) تەختەیەکی لاکێشەیی‌یە بۆ بەکارهێنانی جۆراوجۆر:
(a bulletin ~ ; an ironing ~)
(٣) مقەبا. (٤) مێزی نانخواردن؛ خوان.
(٥) نانی سەر خوان؛ خواردەمەنی سەر مێز.
(٦) خۆراکی ڕۆژانەی بە پارە دراو بە میوان (لەماڵێکی کرێ، میوانخانە، یا لە خانەی قوتابیاندا): *(room and ~)* .
(٧) مێزی کۆڕ؛ مێزی کۆبوونەوە.
(٨) ئەنجوومەن؛ دەستەی بەڕێوەبەران؛ لیژنەی کارگێڕی:
(a ~ of education ; the ~ of directors)
v.t. (١) (~ **up**)، بە تەختە گرتن، داپۆشین، یا بەرگرتن:
(to ~ up windows for fear of violence)
(٢) خواردن یا خواردن و جێگەی نووستن پێدان بۆ ماوەیەك بە پارە:
(to ~ travellers)

(۳) دانانی کەسێك لە ماڵێکدا کە خواردنی تیا بخوات بە پارە بۆ ماوەیەك:
(He ~ed his son there.)

v.i. خواردن یا خواردن‌و جێگەی نووستن دەست کەوتن بە پارە بۆ ماوەیەك لە ماڵێك یا میوانخانەیەکدا.

across the board, (۱) گرەوی براوە (پێشبڕکێی ئەسپ‌و سەگ). (۲) گشتی‌و یەکسانی؛ وەك یەك هەمووکەس دەگرێتەوە:
(to raise salaries across the board)

the boards, شانۆ.

tread the boards, خۆنواندن لەسەر شانۆ.

board (bôrd, bōrd), *n.* (۱) لا (کەشتی)؛ تەنیشت: *(overboard)* . (۲) کەنار؛ قەراغ: *(seaboard)*.

v.t. (۱) هاتنە تەنیشت کەشتییەوە (بە نیازی خراپ). (۲) بە زۆرەملێ سواری کەشتی بوون (بۆ پشکنین یا شتی تر). (۳) سواربوون (کەشتی، فڕۆکە، پاس، شەمەندەفەر):
(The passengers ~ed the plane, train, ship, etc.)
(٤) بانگ کردن بۆ قسە لەگەڵ کردن؛ بانگ کردن‌و قسە لەگەڵ کردن.

go by the board, (۱) کەوتنەخوارەوەو ناوبردن (لە کەشتی یا بەلەم). (۲) فەوتان؛ سەرنەگرتن؛ بە ئەنجام نەگەیشتن؛ بایەخ پێ نەدران:
(All his work and efforts went by the board.)

boarder (bôr′dẽr, bōr′dẽr), *n.* (۱) کەسێك کە خواردن لە ماڵێکدا دەخوات یا دەخوات‌و دەنوێت بە پارەیەکی براوە. (۲) قوتابی ناوخۆ.

boarder (bôr′dẽr, bōr′dẽr), *n.* کاربەدەستێکە کە سواری کەشتی یا فڕۆکەی دوژمن دەبێت بۆ پشکنین (ئەگەر پێویستی کرد بە زۆر).

board foot, پێوانەیەکی تەختەیە بریتییە لە یەك پێ دووجار یەك گرێ ئەستووری

boarding (bôrd′iŋ, bōrd′iŋ), *n.* (۱) شتێکی لە تەختە درووست- کراو. (۲) تەختە؛ دارو تەختە

boarding (bôrd′iŋ, bōrd′iŋ), *n.* (۱) سواربوون (ئوتومبیل، فڕۆکە، کەشتی، پاپۆڕ، شەمەندەفەر). (۲) هێرش بردنەسەر یا سواربوون‌و گرتنی کەشتییەك.

boardinghouse (bôrd′iŋ-hous′, bōrd′iŋ-hous′), *n. Also* **boarding house,** خانووی خواردن‌و نووستن بە کرێیەکی براوەی هەفتانە یا مانگانە؛ میوانخانەی شەووڕۆژی بە پارە.

boarding school, قوتابخانەی خانەخۆ؛ بەشی نووستن‌و نانخواردنی قوتابخانە

board of trade, (۱) ئەنجوومەنی بازرگانی. (۲) [B- T-] ئەنجوومەنی بازرگانی‌و پیشەسازی ئینگلتەرە.

boardwalk (bôrd′wôk′, bōrd′wôk′), *n.* (۱) پیادە ڕێگەیەکە لە تەختەی ئەستوور درووستکراوە. (۲) پیادە ڕێگەیەکە لە تەختەی ئەستوور دروستکراوە لە کەناری دەریادا

boarhound (bôr′hound′, bōr′hound′), *n.* سەگێکی زل ڕاوە بەرازە

boarish (bôr′ish, bōr′ish), *adj.* بەکانەیی؛ بەرازی؛ چاوبرسی؛ دڕندە؛ کێرچڵێس.

boast (bōst), *n.* (۱) گەزاف؛ فشە؛ فشەفش؛ خۆبادان؛ خۆهەڵکێشان. (۲) شتێك کە فشەی پێوە بکرێت یا خۆی پێوە هەڵبکێشرێت.

v.i. & v.t. گەزاف لێدان؛ خۆهەڵکێشان؛ خۆفشکردنەوە؛ فشەکردن.

boast (bōst), *v.t.* کەڵاڵەکردنی پەیکەر.

boastful (bōst′fəl), *adj.* فشەکەر؛ گەزاف لێدەر؛ خۆهەڵکێش.

boat (bōt), *n.* (۱) بەلەم (هی بایەوان، سەوڵ، یا مەکینە). (۲) کەشتی؛ پاپۆڕ (۳) قاپی وەك بەلەم: دەفرێکی بچووکی قووڵە شلەی تێ دەکرێت.

v.t. خستنەناو بەلەمەوە؛ هەڵگرتن بە بەلەم *(B~ the oars.)* .

v.i. بە بەلەم گەڕان‌و گەشتکردن *(to go ~ing)* .

in the same boat, هاودەرد؛ دووچاری هەمان گیروگرفتن؛ هەمان باروودۆخ.

boathouse (bōt′hous′), *n.* گەراجی بەلەم؛ مۆڵگەی بەلەم (خانوو).

boating (bōt′iŋ), *n.* (۱) بە بەلەم گەڕان‌و گەشتکردن؛ سواربوونی بەلەم. (۲) بەلەم؛ بەلەمەکان بەگشتی.

boatload (bōt′lōd′), *n.* (۱) پڕ بەلەمێك (بار یا ئەفەر). (۲) باری بەلەمێك؛ بارگەی بەلەم؛ پڕ بەلەمێك.

boatman (bōt′mən), *n.* بەلەموان؛ بەلەمچی؛ کەسێك کە بەلەم لێ- دەخوڕێت، ئیشی لەسەر دەکات، دەیفرۆشێت، یا بە کرێی دەدات.

boatsman (bōts′mən), *n.* = boatman.

boatswain (bō′s′n, bōt′swān′), *n. Also* **bosun,** سەرکاری کەشتییەوانان.

boat train, شەمەندەفەری هاتوچۆی ئەفەر لەنێوان کەشتی‌و ناوشاردا.

bob (bob), *n.* (۱) [British Dial.] ، هێشوو؛ بۆڵی شۆڕبووەوە. (۲) تۆپەڵەقژ؛ کاکۆڵ. (۳) قژی کورت (بەتایبەتی هی ژن‌و منداڵ)؛ سەرتاشینێکی کورت. (٤) کلکی بڕاو یا کورتکراوەی ئەسپ. (٥) گوێزرەکەی شیرەخۆرە. (٦) ڕاوەشاندن؛ تەکان؛ جووڵە. (۷) تەپەدۆزی سەر قولاپی ڕاوەماسی. (۸) پیاکێشانێکی بەئەسپایی؛ بەئاستەم لێدان. (۹) جۆرە سەمایەکی ئوسکوتلەندییە. (۱۰) گالیسکە بەفرینە؛ دوو گالیسکە بەفرینەی پێکەوەبەستراو (۱۱) کڕنووش بردنێکی پەلەی کچ.

v.t. (۱) لێدان بەئەسپایی؛ بەئەسپایی پیاکێشان. (۲) ڕاوەشاندن (بەتایبەتی سەر)؛ جووڵاندنەوە. (۳) کورتکردنەوە (قژ)؛ قژ زۆر کورت بڕین.

v.i. (۱) بەرزو نزم بوونەوە؛ لەرینەوە. (۲) کڕنووش بردن (کچ)؛ بەسەر سڵاوکردن. (۳) (~ for)، خۆهەڵدان‌و بە دەم گرتنەوەی میوەی شۆڕبووەوە یا بە هەواوە. (٤) سەماکردن؛ هەڵبەزین‌و دابەزین. (٥) (~ up)، لەپڕ سەرهەڵدانەوە پاش بەزینێك یا ژێرکەوتنێك.

bob up, لەپڕ سەرهەڵدان؛ لەناکاو دەرکەوتن یا هاتنەڕوو.

bob (bob), *n.pl.* [British Slang], شلنگ: پارەیەکی ئینگلیزییە.

bobbed (bobd), *adj.* کاکۆڵدار؛ کورت (قژی ژن‌و منداڵ).

bobbery (bob′ẽr-i), *n.* پشێوی؛ ئاژاوە؛ هەراوهوریا.

bobbin (bob′in), *n.* بەکرە.

bobby (bob′i), *n.* [British Slang], پۆلیس.

bobby pin, تەوقەی سەر.

bobby socks, [Colloq.], گۆرەوی کورتی ژنانە.

bobby soxer, هەرزەکچ (بەتایبەتی هی شوێن مۆدە کەوتوو).

bobcat (bob′kat′), *n.* پشیلەکێوی.

bobsled (bob′sled′), *n.* گالیسکە بەفرینە؛ دوو گالیسکە بەفرینەی پێکەوەبەستراو.

v.i. سواری گالیسکە بەفرینە بوون.

bobsleigh (bob′slā′), *n. & v.i.* = bobsled.

bobtail (bob′tāl′), *n.* (۱) کلکی بڕاو یا کورتکراوە (ئەسپ، سەگ). (۲) ئەسپ‌و سەگی کلك بڕاو یا کورتکراوە.

adj. (۱) کلك بڕاو؛ کلك کورتکراوە. (۲) کورتکراوە.

v.t. (۱) کلك بڕین یا کورتکردنەوە (ئەسپ، سەگ). (۲) کورتکردنەوە.

bobwhite (bob′hwīt′), *n.* قەتێ.

bocaccio (bə-kä′chō), *n.* ماسییەکی دەم زلی کالیفۆرنیاییە.

bock (bok), *n. Also* **bock beer,** بیرەیەکی ڕەشباوە لە بەهاردا دروست دەکرێت.

bode (bōd), *v.t.* نیشانەی دواڕۆژبوون (باش یا خراپ).

bode ill, نیشانەیەکی خراپە بۆ دواڕۆژ؛ باش نەگەیاندن بۆ دواڕۆژ.
(His idle habits bode ill for his future.)

bode well, نیشانەیەکی باشە بۆ دواڕۆژ؛ خێر پێوەبوون:
(The rain bodes well for farmers.)
bode (bōd), *alternative past tense of* **bide.**
bodice (bod′is), *n.* (١) بەشی لە ناوقەد بەرەوژووری کراسی ئافرەت. (٢) سوخمەی ژنانە.
bodied (bod′id), *adj.* (١) تەندار؛ لەشدار؛ شێوەدار. (٢) لەشێکی تایبەتی هەیە: *(able- ~ ; strong- ~)* .
bodiless (bod′i-lis), *adj.* (١) بێ لەش. (٢) دەستی لێ گیر نابێت؛ نەبینراو.
-bodilessness *(n.).*
bodily (bod′′l-i), *adj.* (١) بە لەش کراو (نەك بە مێشك)؛ لەشی:
(~ functions)
(٢) تایبەتی بە لەش
adv. (١) خۆی؛ کەسەکە خۆی: *(He is ~ present.)* .
(٢) هەمووی؛ گشتی بە یەك پارچە.
(٣) بە کۆمەڵ؛ هەموو پێکەوە.
boding (bō′diŋ), *n.* نیشانەیەکی باش یا خراپی دواڕۆژە.
adj. بەدووم؛ ئوقڵانەی خراپ لێدەر.
bodkin (bod′kin), *n.* (١) درەوشە؛ سووژن.
(٢) تەوقەیەکی درێژی جوانی سەرە. (٣) شیشی چنین.
(٤) ئامێرێکی وەك درەوشەیە تیپی پێ بەرز دەکرێتەوە بۆ هەڵە چاك کردن (چاپەمەنی). (٥) [Obs.]، خەنجەر.
body (bod′i), *n.* (١) تەن؛ لەش (مرۆڤ، گیاندار، ڕووەك).
(٢) لەشی مرۆڤ لە پشتێن بەرەوژوور بەبێ قۆڵەکان؛ قەد (مرۆڤ، گیاندار)؛ باڵا. (٣) قەد (ڕووەك، درەخت)؛ لاسك؛ قەف.
(٤) بەشی سەرەکی ڕاپۆرت، ووتار، یا نامە (جگە لە پێشەکی و پاشکۆو سەرووتار). (٥) بۆدی ئوتومبیل، واتە قاوغی لەشەکەی جگە لە مەکینەو تایەکانی (٦) ئەو بەشەی جلوبەرگ کە لەش دادەپۆشێت جگە لە قۆڵەکان یا تەنها لە پشتێن بەرەوژوور جگە لە قۆڵەکان. (٧) لاشە؛ لاشەی مردوو.
(٨) بڕ؛ هەند؛ بەشێکی سەربەخۆ: *(a ~ of water)* .
(٩) کۆمەڵ؛ دەستە؛ تاقم: *(a ~ of laws ; a ~ of soldiers)* .
(١٠) ئەنجوومەن؛ کۆڕ: *(a legislative ~)* .
(١١) زۆربە؛ زۆرینە (کۆمەڵە کەس یا شت).
(١٢) خەستوخۆڵی؛ خەستی؛ قورسی و چاکی (مەی، شلە):
(This wine has a lot of ~ .)
(١٣) قایمی؛ قورسی (قوماش)؛ بەرگەگری.
(١٤) [Colloq.]، مرۆڤ؛ ئادەمیزاد.
(١٥) پتەو (ئەندازە) (١٦) قەدی تیپ (چاپەمەنی).
v.t. لەش بەبەرداکردن.
keep body and soul together, خۆڕاگرتن لەکاتی ناخۆشی و لێقەوماندا؛ دەربردن.
body corporate, کۆمپانیای هاوبەشی.
bodyguard (bod′i-gärd′), *n.* پاسەوانی کەسی.
body politic, گەل؛ میللەت؛ گەل و فەرمانڕەوایی وولاتێك پێکەوە؛ گەلێك کە قەوارەیەکی ڕامیاری هەبێت.
body snatcher, کەسێکە مردوو لە گۆڕ دەردەهێنێت و دەیدزێت بۆ توێکاری
Boer (bōr, bôr, boor), *n.* هاوولاتییەکی خوارووی ئەفەریقایە لە بنەچەی هۆڵەندی.
adj. تایبەتی بەم جۆرە کەسانە.
bog (bog, bôg), *n.* زەلکاو؛ ڕۆنگ؛ زۆنگاو.
v.t. & v.i. (~ **down**), چەقین (هەر وەك لە زۆنگاودا)؛ چەقین و توانای خۆ ڕزگارکردن نەبوون؛ زۆر پێوە خەریك بوون:
(They are ~ged down in a war they can't win. ; We shouldn't get ~ged down in details.)
bogey (bō′gi), *n.* = **bogy.**
bogeyman (bō′gi-mən), *n.* = **boogieman.**
boggle (bog′′l), *v.t.* (١) سەرسووڕمان: *(It ~s the mind.)* .
(٢) بە ناڕێكوپێکی کردن (کار، شت)؛ تێکدان.
v.i. (١) سەرسووڕمان. (٢) ڕاڕایی کردن؛ دوودڵی کردن.
n. (١) سەرسووڕمان. (٢) ڕاڕایی؛ دوودڵی.
boggy (bog′i, bôg′i), *adj.* (١) زەلکاوی؛ زۆنگاوی. (٢) پڕە لە زەلکاو.
-bogginess *(n.).*
bogie (bō′gi), *n.* = **bogy.**
bogie (bō′gi), *n.* (١) ئەو چوارچێوەیەیە کە عەرەبانەی شەمەندەفەرو ئوتومبیلی لەسەر ڕادەوەستێت. (٢) پێچکەی تراکتۆرو دەبابە.
(٣) [Dial.]، لۆری یا عەرەبانەی نزم.
bogle (bō′g′l), *n.* = **bogy.**
bogus (bō′gəs), *adj.* ساختە؛ قەلب (پارە)؛ درۆ: *(~ money)* .
bogwood (bog′wood′, bôg′wood′), *n.* داری ئەبەنووسی ڕەش.
bogy (bō′gi), *n. Also* **bogey, bogie,** (١) دەعبا؛ خێو؛ دێوودرنج.
(٢) کەسێك یا شتێکی وەك دەعبا ناشرین و ترسناك.
Bohemian (bō-hē′mi-ən), *n.* (١) بۆهیمی؛ هاوولاتییەکی بۆهیمیا.
(٢) زمانی بۆهیمی، چیکی، یا چیکۆسلۆڤاکی. (٣) قەرەج؛ کۆچەر.
(٤) هونەرمەندێکی بەرەڵا؛ کەسێك کە ژیانێکی بەرەڵایی دەژی.
adj. (١) بۆهیمی (گەل، زمان، کلتوور).
(٢) بۆهیمی؛ ژیانی بۆهیمیانە؛ بەرەڵا.
-Bohemianism *(n.).*
bohunk (bō′huŋk), *n.* [Slang], کەسێکی بە بنەچە خەڵکی ئەورووپای ڕۆژهەڵات بەتایبەتی کرێکارێك (لەڕووی سووکییەوە).
boil (boil), *v.i.* (١) کوڵان؛ قوڵپدان؛ هاتنەکوڵ؛ هاتنەجۆش.
(٢) هەڵچوون؛ شێتگیربوون؛ زۆر تووڕەبوون. (٣) چێشت لێنان.
v.t. (١) کوڵاندن؛ قوڵپ پێدان؛ جۆشدان. (٢) چێشت لێنان.
n. کوڵان؛ کوڵ؛ قوڵپدان؛ جۆش:
(to bring a thing to the ~ ; to come to the ~)
boil away, قوڵپدان؛ کوڵان.
boil down, (١) خەستوخۆڵ کردنەوە (بە کوڵاندن)؛ توندکردنەوە.
(٢) کورتکردنەوە (نووسراو).
(٣) (~ **to**)، بریتی بوون لە؛ بریتییە لە:
(It boils down to whether you want to help or not.)
boil over, (١) هەڵچوون و ڕژان (کوڵاندن):
(The milk has boiled over. ; The pan boiled over.)
(٢) هەڵچوون (تووڕەیی).
boil (boil), *n.* دوومەڵ؛ زیپکە؛ پیزۆکە (کە کێمی تێدابێت).
boiler (boil′ẽr), *n.* (١) دەفری ئاو کوڵاندن (سەماوەر، کتلی، مەنجەڵ).
(٢) بەرمیلی ئاو کوڵاندن (گەرماو).
(٣) بەرمیلی هەڵم (مەکینەی هەڵم).
boiling point, (١) پلەی هاتنەکوڵ (ئاوو شلەی تر)؛ جۆش؛ پلەی هاتنەجۆش یا کوڵان.
(٢) [Colloq.]، پلەی شێتگیربوون؛ پلەی هەڵچوون یا زۆر تووڕەبوون.
boisterous (bois′tẽr-əs), *adj.* (١) قایم (با)؛ توندوتیژ (مرۆڤ، ووتار، ڕەووشت، با)؛ هەڵچوو (مرۆڤ، دەریا).
(٢) بەجۆش و ڕووخۆش؛ پڕ جۆش وخرۆش و پڕ دەنگەدەنگ (ئاهەنگ، شوێن):
(a ~ person, party, place, etc.)
bola (bō′lə), *n. Also* **bolas,** گوریسێکە سەرێکی سێ پەلییە هەرپەل بەردێکی پێوە بەستراوەو بادەدرێت وەك قۆچەقانی و دەهاوێژرێت و دەئاڵێنرێت لە لاقی ڕەشەووڵاغ و نێچیرەوەو پێی دەگیرێت.
bolar (bō′lẽr), *adj.* قوڕەسووری؛ قوڕی.

bolas (bō′ləs), *n.* = bola.

bold (bōld), *adj.* (١) ئازا؛ بەجەرگ؛ مەرد؛ پرکێش؛ نێر؛ چاونەترس؛ نێرانە؛ ئازایانە: *(a ~ person ; a ~ move, action, etc.)*.
(٢) بێ ڕوو؛ چاوقایم؛ بێ شەرم؛ بێ حەیا.
(٣) لێژ: *(a ~ cliff)*.
(٤) دیارو بەئاسانی خوێنراوەو سەرنج ڕاکێش (نووسین، چاپ):
(a ~ handwriting, type, etc.)
-boldly *(adv.)*.

boldface (bōld′fās′), *n.* تیپی تۆخ و ڕەش بۆ جیاکردنەوە (چاپەمەنی): *(The entries in this dictionary are in ~ .)*.

bold-faced (bōld′fāst′), *adj.* (١) بێ شەرم؛ بێ حەیا؛ چاوقایم.
(٢) بە تیپی تۆخ و ڕەش چاپ کراوە یا نووسراوە (وەك ووشە سەرەکییەکانی ئەم فەرهەنگە).

boldness (bōld′nis), *n.* (١) ئازایەتی؛ بەجەرگی؛ پرکێشی؛ مەردایەتی. (٢) بێ شەرمی؛ چاوقایمی.
(٣) (ا) کارێك یا ووتەیەکی ئازایانەو مەردانە.
(ب) کردەوەیەکی بێ حەیاو بێ شەرمانە.

bole (bōl), *n.* قەدی درەخت؛ قەدی دار.

bole (bōl), *n.* گڵەسوور

bolero (bō-lâr′ō), *n.* (١) سەمایەکی ئیسپانییە.
(٢) مۆسیقای ئەم سەمایە. (٣) سوخمە یا یەلەکی کراوە (ژنانەو پیاوانە).

boletus (bə-lē′təs), *n.* جۆرێکە لە قارچك سەرەکەی لە چەتر دەچێت (هەندێکی ژەهراوییەو هەندێکی دەخورێت).

bolide (bō′līd, bō′lid), *n.* ئەستێرەی کشاو بەتایبەتی کە دەتەقێتەوە

boll (bōl), *n.* قۆزاخە (پەموو)؛ کەلوو (پەموو).

boll weevil, قالۆنچەی پەموو: جانەوەرێکە کرمۆکەکەی لە قۆزاخەی پەموودا هەڵدێت و دەیفەوتێنێت.

bollworm (bōl′wûrm′), *n.* کرمی پەموو، گەنمەشامی و تەماتە.

bolo (bō′lō), *n.* چەقۆیەکی زلە لە وولاتی فیلیپین بەکاردەهێنرێت؛ چەپەچاغ

bologna (bō-lô′nyä), *n.* گۆشتی توێ توێ و تام تیژی گا و گوێرەکەو بەرازە

bolograph (bō′lə-graf′, bō′lə-gräf′), *n.* (١) پێوەری تۆماری گۆڕینی تینی ووزەی تیشکدار (٢) bolometer .

bolometer (bō-lom′ə-tēr), *n.* پێوەری تینی ووزەی تیشکدار.

Bolshevik, bolshevik (bōl′shə-vik), *n.* (١) بۆلشەڤیکی؛ ئەندامی حیزبی دیموکراتی سۆشیالیست لە ڕوسیا کە شۆڕشی ساڵی ١٩١٧ی بەرپاکردو یەکێتی سۆڤیەتی دامەزراند. (٢) شیوعی؛ ئەندامێکی حیزبی شیوعی (٣) کەسێکی چەپڕەو.
adj. بۆلشەڤیکی؛ شیوعی.

Bolshevism, bolshevism (bōl′shə-viz′m), *n.* بیروباوەڕو تیۆری بۆلشەڤیکییەکانی ڕوسیا؛ بۆلشەڤیکێتی.

Bolshevist, bolshevist (bōl′shə-vist), *n.* = Bolshevik.

Bolshevize, bolshevize (bōl′shə-vīz′), *v.t.* ڕاکێشانە ناو حیزبی بۆلشەڤیکەوە؛ کردن بە بۆلشەڤیك.

bolson (bōl′sən), *n.* دەشتێکی ڕووتەنی بە شاخ دەورەدراو.

bolster (bōl′stēr), *n.* (١) پشتی؛ سەرین؛ دۆشەکەڵە. (٢) پاڵپشت.
v.t. (١) سەرین خستنەژێر؛ پشتی دانەپاڵ.
(٢) (~ up)، پاڵپشتی کردن؛ شت دانەبەر (بۆ نەکەوتن)؛ هەڵپەساردن؛ هەڵبڕین؛ بەرزکردنەوە؛ ڕاستکردنەوە (بە پاڵپشت):
(to ~ up something or someone)
(٣) ئاوناخن تێخستن (بۆ گەورەکردن یا پاڵپشت کردن).

bolt (bōlt), *n.* (١) تیرێکی کورتی نووك کوڵە بە تیروکەوان دەهاوێژرێت.
(٢) ڕووداوێکی کوتوپڕ (بەتایبەتی هی ناخۆش).
(٣) هەورەتریشقە؛ هەورەبرووسکە.
(٤) لەپڕ دەرپەڕین (بەرەو شتێك یا دوور لێی). (٥) کێلوون؛ سوورگی.
(٦) زمانەی قفل. (٧) برغوو. (٨) تۆپە قوماش یا کاغەز.
(٩) (ا) خۆکشانەوە (لە حیزب یا کۆمەڵەیەك). (ب) میلی تفەنگ.
v.t. (١) تیرهاویشتن؛ تیرتێگرتن؛ تەقاندن.
(٢) لەپڕ لە دەم دەرچوون؛ لەپڕ دەرپەڕاندن (ووتە).
(٣) هەڵ لووشین؛ بەپەلە قووتدان؛ ماشینەوە.
(٤) کێلووندان؛ داخستن بە سوورگی. (٥) لێکدان بە برغوو.
(٦) هەڵکردن (تۆپە قوماش)؛ لوولدان؛ کلافەکردن.
(٧) خۆکشاندنەوە (لە حیزب یا کۆمەڵە).
v.i. (١) دەرپەڕین؛ بەگوڕ دەرچوون؛ تێ تەقاندن؛ لەپڕ ڕاکردن.
(٢) هەڵتیزان (ئەسپ)؛ هەڵتووزان.
(٣) هەڵ لووشین؛ بەپەلە خواردن، خواردنەوە، یا قووتدان.
(٤) خۆکشانەوە (لە حیزب یا کۆمەڵە).
(٥) بە ناکامی تۆوکردن یا گوڵ گرتن.
adv. کوتوپڕ؛ لەناکاو.
bolt from the blue, ڕووداوێکی کوتوپڕو ناخۆش (وەك هەورەتریشقە کە لە سایەقەی ساماڵەوە بێت)؛ لێقەومانێکی لەناکاو.
bolt a person in (or out), دەرگا لێ داخستن یا لەسەر کێلووندان.
bolt upright, بەڕێکی (وەك تیر)؛ ڕێك.
make a bolt for it, تێ تەقاندن؛ بۆ دەرچوون؛ ڕاکردن (لە مەترسی).
shoot one's bolt, بە ئەوپەڕی تواناوە هەوڵدان.

bolt (bōlt), *v.t.* (١) لە بێژنگ دان؛ لە هێڵەك دان.
(٢) پاك و پیس کردن؛ بژاردن؛ جیاکردنەوە.

bolter (bōl′tēr), *n.* (١) ئەسپی پەتپچڕێن؛ ئەسپی ڕاکردوو لە دەست سوار یا خاوەنەکەی؛ ئەسپی هەڵتووزێن. (٢) خۆکێشاوە (لە حیزب یا کۆمەڵە)

bolter (bōl′tēr), *n.* (١) هێڵەك؛ مەکینەی ئاردبێژانەوە.
(٢) ئاردبێژەرەوە (مرۆڤ).

bolthead (bōlt′hed′), *n.* (١) سەری برغوو؛ سەری بزمار.
(٢) شووشەیەکی مل درێژی کیمیاگەرە کۆنەکانە.

boltrope (bōlt′rōp′), *n.* پەتێکە بە قەراغی بایەوانی کەشتی بایەوانەوە دەدوورێتەوە بۆ قایمی و نەدڕاندنی.

bolus (bō′ləs), *n.* (١) (ا) تۆپەڵ؛ کوڵۆ. (ب) پارووی جووراو؛ پاروو.
(٢) حەبێکی گەورە (پزیشکەوانی).

bomb (bom), *n.* (١) بۆمبا. (٢) ڕووداوێکی کوتوپڕی سەرسووڕمێنەری ناخۆش. (٣) دەفری گازی پەستێوراو. (٤) دەرداوی ئاگرپژێن.
(٥) [Slang]، ژێرکەوتنێکی تەواو؛ نشووستی.
v.t. & v.i. بۆمباباران کردن؛ بۆمباپیادان؛ بۆمباپیاکێشان؛ ئاگرباران کردن.

bombard (bom-bärd′), *v.t.* (١) بۆمباباران کردن؛ بۆردومان کردن؛ بۆمباپیادان؛ بۆمباپیاکێشان؛ ئاگرباران کردن.
(٢) داگرتنەوە یا بۆمباباران کردن بە پرسیار، پێشنیار، یا داوا.
(٣) تیشکی ئەتۆم یا ئەلەکترۆن پیادان.
n. جۆرە تۆپێکی جەنگیی کۆنە.

bombardier (bom′bēr-dêr′), *n.* (١) بۆمباهاوێژ (فڕۆکەچی)؛ بۆردومانکەر. (٢) ئەفسەری تۆپ هاوێژ؛ ئەفسەری هێزی تۆپ (سوپای ئینگلیزی). (٣) [Archaic]، تۆپچی؛ تۆپەوان.
(٤) [Archaic]، کەشتی تۆپدار یا تۆپ هاوێژ.

bombardment (bom-bärd′mənt), *n.* (١) بۆمباباران؛ ئاگرباران؛ بۆمباباران کردن. (٢) داگرتنەوە بە پرسیار یا پێشنیاز.

bombardon (bom′bēr-dən, bom-bär′dən), *n.* ئامێرێکی مۆسیقاییە لە بابەتی زوڕنا.

bombast (bom′bast), *n.* (١) ئاوناخنێکی نەرم و نۆڵ.
(٢) فشە؛ فشەفش؛ قسەی زل و هیچ و پووچ؛ خۆهەڵکێشان.

bombastic (bom-bas′tik), *adj.* پڕ لە فشەو خۆهەڵکێشان؛ فشە؛ فشەفش: *(~ language ; a ~ speech)*.

-bombastically *(adv.)*.
bomb bay, خانەی بۆمبا لە فڕۆکەی بۆمباهاوێژدا.
bomber (bom′ẽr), *n.* (١) فڕۆکەی بۆمباهاوێژ؛ بۆمباهاوێژ؛ فڕۆکەی بۆردومانکەر. (٢) بۆمباهاوێژ (فڕۆکەچی)؛ بۆردومانکەر.
bombing run, بەسەردا فڕین بۆ بۆمبابارانکردن.
bombproof (bom′prōōf′), *adj.* بۆمبا کاری تێ ناکات؛ بۆمبا کارتێنەکەر.
bomb rack, چوارچێوەی بۆمبا هەڵگرتن (لە فڕۆکەی بۆمباهاوێژدا).
bombshell (bom′shel′), *n.* (١) بۆمبا. (٢) ڕووداوێکی لەناکاو و سەرسووڕمێنەر (بەتایبەتی هی ناخۆش).
bomb sight, ئامێری نیشان گرتنەوە (بۆمباهاوێژ).
bonafide (bō′nə-fī′di, bō′nə-fīd′), [L.], بێ ساختەو فێڵو تەڵەکەو درۆ؛ ڕاست؛ ڕاستەقینە: *(a ~ offer to buy the house)*.
bonanza (bō-nan′zə), *n.* (١) کانگە؛ کانێکی پڕ؛ کانە زێڕ. (٢) [Colloq.]، بۆهاتنێکی زۆرباش؛ خێروبێرێکی زۆر؛ بەختەوەری.
Bonapartism (bō′nə-pär′tiz′m), *n.* (١) لایەنگری بیروباوەڕو فەرمانڕەوایی ناپلیۆن بۆناپارت. (٢) بیروباوەڕو ڕێبازی فەرمانڕەوایییەکی زۆردار یا دیکتاتۆر.
-Bonapartist *(n.)*.
bonbon (bon′bon′), *n.* جۆرێکە لە نوقوڵ (گەلێک جار ناوەکەی شیلەی تێدایە).
bond (bond), *n.* (١) بەند؛ پەیوەند؛ پەیوەست؛ بەستەر؛ پێبەست. (٢) (*pl.*)، پێوەند. (٣) بەندیتی؛ خرانە بەندیخانەوە؛ دەستبەسەری. (٤) پەیوەندی (پەیمان، خۆشەویستی). (٥) پەیمان؛ ڕێکەوتن. (٦) پێویستی سەرشان؛ ئەرکی سەرشان. (٧) لکێنەر؛ پێوەنووسێنەر؛ پێوەبەست (گەوەن، جەوی، قەڵایی، زنجیر). (٨) کاغەزی قایم. (٩) پێوەلکێنەری ئەتۆم. (١٠) گلدانەوەی شتومەکی لە دەرەوە هێنراو لە گوومرگدا هەتا باجی گوومرگی لەسەر دەدرێت. (١١) قەواڵەی دارایی. (١٢) (ا) دەستەبەری (ب) دەستەبەر؛ کەفیل. (ج) بارمتە (بۆ دەستەبەری). (١٣) تێهەڵکێشانی خشت یا خشتو دار بۆ قایمی (خانووسازی).
v.t. (١) پێوەلکاندن؛ پێوەنووساندن؛ لێکدان؛ بەتوندی پێکەوەبەستن یا لەحیم کردن؛ یەك پێکرتن و کردن بە یەك پارچە. (٢) بەستنەوە؛ کەلەپچەکردن. (٣) دەستەبەری کردن. (٤) گلدانەوە یا دەست بەسەردا گرتنی شتومەك لە گوومرگدا هەتا باجی گوومرگی لەسەر دەدرێت. (٥) خستنە ڕەهنەوە؛ دانان بە بارمتە. (٦) دەرکردنی بڕوانامەی دارایی و فرۆشتنی. (٧) تێهەڵکێشانی خشت یا خشتو دار بۆ قایمی (خانووسازی).
v.i. یەککرتن؛ بوون بە یەك پارچە؛ بوون بە یەك.
-bondable *(adj.)*.
bond (bond), *n.* [Obs.], بەند؛ کۆیلە
adj. بەندکراو؛ بەند؛ دەستبەسەر.
bondage (bon′dij), *n.* (١) بەندایەتی؛ بەندیتی؛ بەندەگی. (٢) دەستبەسەری؛ ژێردەستێتی؛ ملکەچی.
bonded (bon′did), *adj.* (١) بارمتەی هەیە؛ بارمتەی بۆ دانراوە. (٢) گلدراوەتەوە یا دەستی بەسەردا گیراوە لە گوومرگ هەتا باجی گوومرگی لەسەر دەدرێت *(~ merchandise)*.
bonded warehouse, عەماری گوومرگ (کە شتی تێدا گل دەدرێتەوە هەتا باجی گوومرگی لەسەر دەدرێت).
bondholder (bond′hōl′dẽr), *n.* قەواڵەدار؛ خاوەن قەواڵەی دارایی.
bondmaid (bond′mād′), *n.* کەنیزەك؛ بەندەکارەکەر (کچ، ژن).
bondman (bond′mən), *n.* (١) مسکێن (٢) [Archaic]، بەند؛ کۆیلە.
bond paper, جۆرێکە لە کاغەزی سپی نایاب.
bond-servant (bond′sũr′vənt), *n. Also* bond servant, (١) نۆکەری بێگارکەر. (٢) بەند؛ کۆیلە.
bondsman (bondz′mən, bonz′mən), *n.* (١) bondman. (٢) دەستەبەر؛ کەفیل.
bondwoman (bond′woom′ən), *n.* ژنەبەند؛ کەنیزەك.
bone (bōn), *n.* (١) ئێسقان؛ ئێسك. (٢) (*pl.*)، ئێسك؛ ئێسکبەند؛ چوارچێوەی لەش. (٣) (*pl.*)، لەش؛ لاشە. (٤) ماددەیەکی وەك ئێسقان. (٥) شتی لە ئێسقان دروستکراو. (٦) (*pl.*)، [Colloq.]، زار (تاوڵە، دۆمینە). (٧) [Slang]، قوتابی کۆششکەر.
v.t. (١) ئێسقان لێکردنەوە: *(to ~ a chicken, fish, etc.)*. (٢) جل‌وبەرگ ڕەق کردن (بە ئێسقانی نەهەنگ). (٣) زەوی بەهێزکردن (بە ئێسقانی سووتاو).
v.i. [Slang], **(~ up)**, زۆر کۆشش کردن (قوتابی).
feel in one's bones, وا هەستکردن؛ دڵنیابوون بەبێ بوونی بەڵگەیەك.
have a bone to pick with (someone), بەڵگەمەبوون بۆ دەمەقاڵێ، شەڕ، یا سکاڵاکردن.
make no bones about, [Colloq.], لاری لێ نەبوون؛ نەشاردنەوە؛ بە ئاشکرا دان پیانان؛ بێ شەرم نەبوون.
to the bone, بەتەواوی؛ تەواو؛ یەکجار.
bone ash, خۆڵەمێشی ئێسقان.
boneblack (bōn′blak′), *n. Also* **bone black,** بۆیەی ڕەشی ئێسقان (لە سووتاندنی ئێسقان لەجێگەی هەوابڕدا پەیدا دەبێت).
bone china, کاشی دروستکراو لە گڵو خۆڵەمێشی ئێسقان.
boned (bōnd), *adj.* (١) خاوەن جۆرە ئێسقانێکی تایبەتی: *(brittle- ~)* (٢) ئێسقان لێ دەرهێنراو: *(a ~ chicken)*. (٣) پارچە ئێسقانی نەهەنگ تێخراو.
bonedry (bōn′drī′), *adj.* ووشك‌وبرنگ؛ زۆر ووشك.
bonehead (bōn′hed′), *n.* [Slang], کەسێکی بێ مێشك.
boneless (bōn′lis), *adj.* بێ ئێسقان؛ ئێسقان لێ دەرهێنراو.
bone meal, ئاردی ئێسقان (بۆ خۆراکی ئاژەڵ و زەوی بەهێزکردن)؛ ئێسقانی هاڕراو.
bone of contention, هۆی ناکۆکی یا مشتومڕ.
boner (bōn′ẽr), *n.* [Slang], هەڵەیەکی خراپ؛ هەڵەیەکی کەرانە.
boneset (bōn′set′), *n.* ڕووەکێکە لە دەرمانی ئارەق کردنەوەو دەرمانی بەهێزیدا بەکاردێت.
bonesetter (bōn′set′ẽr), *n.* ئێسقانی شکاو و لەجێ‌چوو گرەوە.
bonfire (bon′fīr′), *n.* ئاگرەخۆشە.
bongo drums, جووتە تەپڵی پێکەوەبەستراوی بە دەست لێدراو.
bonhomie, bonhommie (bon′ə-mē′), *n.* ڕووخۆشی؛ ئاسکی ڕەووشت.
boniface (bon′ə-fās′), *n.* خاوەن چێشتخانە، میوانخانە، یا یانەی شەو.
bonito (bə-nē′tō), *n.* جۆرە ماسییەکی دەریایییە.
bonnet (bon′it), *n.* (١) کڵاوی بێ قەراغ (بەتایبەتی ئوسکوتلەندی). (٢) کڵاوێکی فشەڵی ژن و منداڵە بە شریتێکی ژێر چەناگە قایم دەکرێت (٣) کڵاوی پەڕاوی (هی هیندییە ئەمەریکایییەکان). (٤) کڵاوە یا بۆنیتی ئوتومبیل. (٥) کڵاوی سەر لوولەی زۆپا. (٦) [Colloq.]، هەموو جۆرە کڵاو یا شەپقەیەکی ژنانەیە. (٧) پارچەیەك جانفاسە لە دامێنی بایەوانی کەشتی با دەدرێت.
v.t. کڵاو لەسەرکردن؛ کڵاو کردنە سەر؛ داپۆشین بە شتێکی وەك کڵاو.
bonny, bonnie (bon′i), *adj.* (١) جوان؛ شۆخ؛ قۆز. (٢) تەندرووست؛ بەهێزو تەندرووستو چاك. (٣) ڕووخۆش. (٤) باش؛ چاك.
-bonnily *(adv.)*; bonniness *(n.)*.

bontebok (bon′tə-bok′), *n.* ئاسکێکی خوارووی ئەفەریقایە پەڵەی سپی بە ناوچەوان و کەفەڵی‌یەوەیەتی.

bonus (bō′nus), *n.* (١) بەخشیش؛ زیادە بەخشیش.
(٢) دەسکەوت یا قازانجی زیادە.
(٣) ئەو مزەیە کە کۆمپانیایەک دەیدات بە میری بۆ پاس پێدانی.
(٤) بەخشیشی دراو بە ئەفسەرو سەربازی خانەنشین کراو.

bony (bōn′i), *adj.* (١) ئێسقانی؛ لە ئێسقان چوو؛ وەك ئێسقان.
(٢) ئێسقاناوی؛ ئێسقان زۆر.
(٣) ئێسقان بەدەرەوە؛ ئێسقان گەورەو دیار.
(٤) ڕەقەڵە؛ لەڕ؛ پووکاوە.

-boniness *(n.)*.

bonze (bonz), *n.* قەلەندەرێکی بوودی یابانی یا چینی.

boo (bōō), *interj. & n.* هووها.
v.i. هووهاکێشان.
v.t. هووها لێ کێشان؛ فیکە بۆ لێدان.

boob (bōōb), *n.* [Slang], کەسێکی بێ مێشکی کەر؛ کەسێکی ساویلکەی بێ ئاگا.

boob (bōōb), *n.* [Slang], مەمك.

booboo (bōō′bōō), *n.* هەڵەیەکی کەرانە

booby (bōō′bi), *n.* (١) کەسێکی بێ مێشك یا کەودەن.
(٢) [Vulgar]، مەمك. (٣) کەڕەواڵە؛ باڵندەیەکی دەریایی گەورەیە چاوەکانی لە نزیك بن دەنووکی‌یەوەیەتی. (٤) قەڵبترین یاریکەری ملەمایێك.

booby hatch, (١) دەرگای عەماری کەشتی.
(٢) شێتخانە؛ نەخۆشخانەی شێتان.

booby prize, بەخشیشێکی هیچ‌وپووچ لەڕووی گاڵتەوە دەدرێت بە قەڵبترین یاریکەری ملەمایێك.

booby trap, (١) داو؛ تەڵە؛ تەڵەی بێ ئاگایان.
(٢) مین یا تەقەمەنی‌یەکە وەك تەڵە دەنرێتەوە بۆ کەسانی بێ ئاگا کە بە خۆیاندا دەیتەقێننەوە.

boodle (bōō′d'l), *n.* [Slang], (١) جەماوەر؛ کۆمەڵە خەڵك.
(٢) پارەی قەڵب. (٣) بەرتیل.
(٤) تالانی؛ شتی دزراو.

boohoo (bōō′hōō′), *v.i.* بە کوڵ گریان؛ بە دەنگی بەرز گریان.
n. گریانی بە کوڵ.

book (book), *n.* (١) پەڕتووك؛ کتێب. (٢) پەڕاو؛ دەفتەر.
(٣) بەرگ (پەڕتووك، داستان)؛ بەش.
(٤) پەڕاوی بێ هێڵ، هێڵدار، یا ئیستیمارە: *(an account ~)*.
(٥) تۆماری ژمێریاریی.
(٦) باسێك کە بۆ لێکۆڵینەوە بشێت: *(the ~ of life)*.
(٧) بەستە (تکت، پووڵ)؛ پاکەت: *(a ~ of stamps, tickets, etc.)*.
(٨) کۆمەڵێك پەیڕەو و دەستوور: *(He runs the company by the ~ .)*.
(٩) لیستەی گرەو (پێشبڕکێی ئەسپ).
(١٠) پێڕ (یاری کاغەزی " بریج ").
v.t. (١) نووسین؛ تۆمارکردن؛ لیستەکردن.
(٢) پێشەکی جێگەگرتن؛ قۆرخ کردن: *(to ~ tickets, seats, etc.)*.
(٣) پێشەکی گرتن: *(to ~ a speaker, entertainer, etc.)*.
(٤) تۆمارکردنی تاوانی گومانبارێك لەلایەن پۆلیسەوە.
adj. بەگوێرەی پەڕتووك؛ لە پەڕتووکدا.

bring to book, (١) لێپرسینەوە؛ بەرپرسیارکردن.
(٢) سەرزەنشت کردن.

by the book, بەگوێرەی پەیڕەو و دەستوور؛ بەبێ لادان لە پەیڕەو: *(to do something by the book)*

close the books, (١) حساب داخستن.
(٢) دوایی پێ هێنان: *(We closed the books on that subject.)*.

in one's book, لە ڕای کەسێکدا؛ بە ڕای ئەو: *(In my book, she is a worthless woman.)*

keep books, حساب ڕاگرتن؛ تۆمارکردن و ڕاگرتنی حسابات.

know like a book, زۆر باش ناسین؛ شارەزابوون.

on the books, (١) تۆمارکراو. (٢) لیستەگیراو.

the Book, ئینجیل.

the book, [Colloq.], کۆمەڵە بیروباوەڕو پەیڕەوێکی باوەڕپێکراو.

bookbinder (book′bīn′dēr), *n.* بەرگ تێگری پەڕتووك؛ شیرازەبەند.

bookbindery (book′bīn′dēr-i), *n.* کارگەی شیرازەبەندی؛ کارگەی بەرگ تێگرتنی پەڕتووك.

bookcase (book′kās′), *n.* دۆڵاب یا ڕەفەی پەڕتووك.

book club, (١) پەڕتووکگای ئەندامان.
(٢) یانەی پەڕتووکی ئەندامان: یانەیەکە پەڕتووك بە هەرزان دەفرۆشێت بەو کەسانەی هەرساڵە ژمارەیەکی تایبەتی پەڕتووك دەکڕن.

book end, پاڵپشتی پەڕتووك (کە دەدرێتە پاڵ ئەمسەرو ئەوسەری ڕیزە پەڕتووکی سەر ڕەفەیەك).

bookie (book′i), *n.* [Slang], دەڵاڵی گرەو (پێشبڕکێی ئەسپ).

booking (book′iŋ), *n.* بە کرێ گرتن و قۆرخ کردنی مرۆڤ (بۆ دووان، خۆنوواندن... هتد).

bookish (book′ish), *adj.* (١) تایبەتی بە پەڕتووك.
(٢) زۆر حەزکەر لە پەڕتووك خوێندنەوە.
(٣) تەنها شتی ناو پەڕتووك زان؛ لە شتی ناو پەڕتووك زیاتر هیچ نەزان.
(٤) ووشك (مرۆڤ).

book jacket, چاکەتی پەڕتووك (کە بە بەر بەرگی پەڕتووکەوەیەو ڕەنگاوڕەنگەو دەتوانرێت لێی بکرێتەوە).

bookkeeper (book′kēp′ēr), *n.* دەفتەرگر؛ دەفتەردار.

bookkeeping (book′kēp′iŋ), *n.* دەفتەرگری؛ دەفتەرگرتن؛ دەفتەرداری.

book learning, زانین و شارەزایی لە پەڕتووکەوە وەرگیراو نەك لە ئەزموونی ژیانەوە.

-book-learned *(adj.)*.

booklet (book′lit), *n.* نامیلکە؛ پەڕتووکی بچووك.

booklore (book′lôr′, book′lōr′), *n.* = **book learning.**

book louse, جانەوەری پەڕتووك و کاغەز خۆر.

bookmaker (book′māk′ēr), *n.* (١) پەڕتووك بژارکەر، لەچاپدەر، بڵاوکەرەوە، یا بەرگ تێگر. (٢) دەڵاڵی گرەو (پێشبڕکێی ئەسپ).

bookman (book′mən), *n.* (١) پەڕتووك خوێنەرەوە؛ قوتابی؛ زانا.
(٢) پەڕتووك فرۆش.

bookmark (book′märk′), *n.* پەڕتووك نیشانەکەر: هەرشتێك کە بخرێتە نێوان دوو پەڕەوە بۆ نیشانەکردن.

book matches, قوتووە شقارتە.

bookmobile (book′mə-bēl′), *n.* پەڕتووکخانەی گەڕۆك.

bookplate (book′plāt′), *n.* یافتە یا پارچە کاغەزێکە ناوونیشانی خاوەن پەڕتووکی لەسەر دەنووسرێت و دەنرێت بە دیوی ناوەوەی پەڕتووکەکەوە.

bookrack (book′rak′), *n.* (١) ڕەفەی پەڕتووك.
(٢) چوارچێوەی پەڕتووك (بۆ لەسەر دانانی بەکراوەیی و خوێندنەوەی).

book review, پەڕتووك هەڵسەنگاندن؛ پەڕتووك شەن‌وکەوکردن.

bookseller (book′sel′ēr), *n.* پەڕتووك فرۆش.

bookshelf (book′shelf′), *n.* ڕەفەی پەڕتووك.

bookstack (book′stak′), *n.* دەستە ڕەفەی پەڕتووك (پەڕتووکخانە).

bookstall (book′stôl′), *n.* فرۆشگای پەڕتووك (لەسەر شەقام و ئێستگەی شەمەندەفەردا)؛ قەفەزی پەڕتووك فرۆشتن.

bookstand (book′stand′), *n.* (١) **bookstall**.
(٢) **bookrack**.

bookstore (book′stôr′, book′stōr′), *n.* فرۆشگای پەڕتووك؛ فرۆشگای پەڕتووكو شتوومەكی نووسین.
book value, نرخ بەپێی دەفتەری حسابات (بەتایبەتی هی دەزگایەكی بازرگانی كە لەوانەیە جیابێت لە نرخی ڕاستەقینەی).
bookwork (book′wûrk′), *n.* پەڕتووك خوێندنەوەو كۆشش كردن؛ خوێندنەوەو هەوڵدان.
bookworm (book′wûrm′), *n.* (١) مۆرانەی پەڕتووك.
(٢) خوێنەری لە ڕادە بەدەر؛ كەسێك كە زۆر دەخوێنێتەوە.
boom (bōōm), *v.i.* دەنگدانەوە (تۆپ، تفەنگ)؛ گرمەهاتن.
v.t. لێدان؛ پیشاندان بە دەنگ: *(The clock ~ed the hour.)*.
n. (١) گرمە (تۆپ، هەورەتریشقە). (٢) دەنگی خوێندنی هەندێك گیاندار (بۆق).
boom (bōōm), *n.* (١) ستوونی بایەوانی كەشتی با.
(٢) باڵی ئامێری بەرزكەرەوە. (٣) (ا) بەستی سەر ڕووبارێك بۆ كۆكردنەوەی دارو دەستەك لەكاتی گواستنەوەیدا بە ڕووبارەكەدا. (ب) مۆڵگەی ئەم دارو دەستەكە.
v.t. بایەوان كردنەوە.
v.i. (١) بەلەم لێخوڕین بە كردنەوەی بایەوانەكانی بەتەواوی.
(٢) (~ along)، خێرا ڕۆیشتنی كەشتی با.
(٣) خێرا ڕۆیشتن؛ بە گورج‌وگۆڵی ڕۆیشتن.
boom (bōōm), *v.i.* پەرەسەندن؛ گەشەكردن؛ برەو سەندن:
(Business ~ed.)
v.t. (١) پەرە پێ سەندن؛ برەو پێ سەندن؛ گەشەپێكردن:
(The war ~ed the aircraft industry.)
(٢) پاڵپشتی كردن؛ پشتگیری كردن؛ برەوپێدان:
(They ~ed him for mayor.)
n. پەرەسەندنی بازرگانی‌و كارو كاسبی‌و باری ژیان؛ سەردەمێكی وەها.
adj. تایبەتی بە پەرەسەندنی بازرگانی‌و كارو كاسبی.
boomerang (bōōm′ēr-aŋ), *n.* (١) دارێكی چەماوەیە كاتێك كە دەهاوێژرێت دەگەڕێتەوە بۆ لای ئەو كەسەی كە هاویشتوویەتی (هاوڵاتی‌یە سەرەتایی‌یەكانی ئوستورالیا وەك چەك بەكاری دەهێنن).
(٢) كردەوەیەكە كە بە زیان دەگەڕێتەوە بۆ خاوەنەكەی.
v.i. . *(His criticisms ~ed.)* بە زیان گەڕانەوە بۆ ئەوەی بەكاری دەهێنێت:
boon (bōōn), *n.* (١) بەهرە؛ خێروبەرەكەت؛ بەخشیش.
(٢) [Archaic]، خواست؛ داوا؛ تكا؛ داخوازی.
boon (bōōn), *adj.* (١) [Archaic & Poetic] ، بەخشندە؛ دڵنەرم؛ دەست‌ودڵ تێر (٢) ڕووخۆش؛ دەم بە پێكەنین: *(a ~ companion)* .
boondocks (bōōn′doks′), *n.pl.* (١) چڕستان؛ بێشەڵان.
(٢) شوێنی دوور لە ئاوایی؛ شوێنی چەپە؛ دەشت‌ودەر؛ لادێ.
boondoggle (bōōn′dôg′l, bōōn′dog′l), *v.i.* كات بەفیڕۆدان بە كاری هیچ‌وپووچەوە.
n. كاری هیچ‌وپووچ؛ ئیشی بێ بایەخ.
boor (boor), *n.* (١) مسكێن؛ وەرزێر؛ كشتكار؛ لادێیی.
(٢) كەسێكی نەزان‌و قسەڕەق‌و بێ نەزاكەت؛ كەسێكی كەرتڕ.
boorish (boor′ish), *adj.* بێ نەزاكەت؛ كەرتڕ؛ قسەڕەق؛ نەزان.
boost (bōōst), *v.t.* [Colloq.], (١) بەرزكردنەوە؛ هەڵبڕین.
(٢) زیادكردن؛ بەرزكردنەوە (نرخ): *(They ~ed prices.)* .
(٣) زیادكردن (تەووژمی كارەبا).
(٤) برەوپێدان (مرۆڤ، نەخشە، شت)؛ پاڵپشتی كردن؛ بووژاندنەوە؛ سەرخستن:
(to ~ a person, a plan, the economy, etc.)
n. [Colloq.], (١) پاڵ؛ پاڵ پێوەنان؛ بەرزكردنەوە؛ هەڵبڕین.
(٢) زیادە؛ زیادكردن: *(a ~ in prices)* .
(٣) یارمەتی؛ پشتگیری؛ هاندان؛ بووژانەوە:
(She needed a ~ . ; Your support has given me a big ~ .)
booster (bōōs′tēr), *n.* [Colloq.], (١) پشتگیریكەر؛ یارمەتیدەر.
(٢) ئامێری بەهێزكردن. (٣) دەنگ گەورەكەر (رادیۆ).
(٤) ئامێری بەهێزكردن‌و چاك كردنی وەرگرتنی بەرنامەی تەلەفزیۆن.
(٥) ئامێری بەهێزكردن یا هاویشتنی كەشتی ئاسمانی.
(٦) كوتان یا دەرزی دووەم (بۆ بەرهەڵستی نەخۆشی).
booster cable, = jumper cable.
booster shot, كوتان یا دەرزی دووەم (بۆ بەرهەڵستی نەخۆشی).
boot (bōōt), *n.* (١) جزمە؛ چەكمە؛ پۆستاڵ؛ پێڵاو.
(٢) سنووقی ئوتومبیل (بۆ شت هەڵگرتن).
(٣) ئامێری ئازاردان (لە شێوەی جزمەدایە بۆ گووشینی پێ).
(٤) سەرجلی پارێزەر (بۆ لێخوڕی ئوتومبیلی سەربەتاڵ).
(٥) شەق؛ لەقە.
(٦) [Slang]، سەربازی تازەگیراو (هێزی دەریایی).
v.t. (١) جزمە لەپێكردن؛ پێڵاو لەپێكردن.
(٢) ئازاردان بە ئامێرێكی وەك جزمە.
(٣) [Slang]، دەركردن (لە كار یا شوێنێك).
bet your boots, بێ گومان؛ مسۆگەرە.
get the boot, دەركران (لە كار).
give (someone) the boot, دەركردن (لە كار).
lick the boots of, پێڵاو لستنەوە؛ قۆندەرە ماچ كردن.
boot (bōōt), *n., v.t. & v.i.* [Obs.], چارە؛ سوود؛ كەڵك.
to boot, سەرەڕای ئەوەیش؛ زیاد لەوەیش؛ جگە لەوەیش.
bootblack (bōōt′blak′), *n.* بۆیاخچی (پێڵاو).
boot camp, [Colloq.], ئۆردووگای مەشقی تازە سەرباز.
booted (bōōt′id), *adj.* (١) جزمەلەپێ. (٢) شەق تێهەڵدراو.
(٣) [Slang]، لە كار دەركراو؛ لێخراو.
bootee (bōō-tē′), *n.* (١) جزمەی كورت (هی ژن‌و منداڵ).
(٢) پێڵاوی چنراوی منداڵ.
booth (bōōth, bōō*th*), *n.* (١) قەفەزەیەكی كاتی‌یە بۆ شت فرۆشتن لەناو بازاڕدا یا لەسەر شەقام؛ فرۆشگایەكی بچكۆلەی كاتی؛ دووكانۆچكە.
(٢) قەفەزەی دەنگدان. (٣) (ا) قەفەزەی پاسەوان؛ ژووروۆچكەی پاسەوانان.
(ب) قەفەزەی تەلەفۆن‌و شتی وەهای تر. (٤) مێزێكی دەورگیراوی چێشتخانە.
bootjack (bōōt′jak′), *n.* جزمەداكەن (ئامێر).
bootleg (bōōt′leg′), *v.t. & v.i.* دروستكردن‌و فرۆشتنی عەرەق‌و مەی بە قاچاخ.
adj. (١) بە قاچاخ دروستكراو‌و فرۆشراو (عەرەق، مەی).
(٢) تایبەتی بە خواردنەوەی بە قاچاخ دروستكراو‌و فرۆشراو.
n. مەی‌و خواردنەوەی تری بە قاچاخ دروستكراو‌و فرۆشراو.
bootlegger (bōōt′leg′ēr), *n.* قاچاخچی خواردنەوەی سەرخۆشكەر؛ دروستكەرو فرۆشیاری عەرەق بە قاچاخ.
bootless (bōōt′lis), *adj.* بێ كەڵك؛ بێ سوود.
bootlick (bōōt′lik′), *v.t. & v.i.* [Slang], پێڵاو لستنەوە یا ماچ كردن؛ مەرایی كردن.
-bootlicker *(n.)*.
boots (bōōts), *n.* [British], بەردەستی میوانخانە (بەتایبەتی بۆیاخچی پێڵاو).
boot tree, قالبی پێڵاو (بۆ ڕاگرتن یا ڕاستكردنەوەی).
booty (bōō′ti), *n.* (١) تاڵانی جەنگ.
(٢) تاڵانی؛ شتی دزراو یا سەندراو.
(٣) دەسكەوتێكی بەنرخ؛ خەڵات.
booze (bōōz), *v.i.* [Colloq.], مەست بوون؛ زۆر خواردنەوە.
n. [Colloq.], (١) مەی؛ عەرەق؛ خواردنەوەی سەرخۆشكەر.
(٢) ئاهەنگی خواردنەوە.
-boozer *(n.)*; boozy *(adj.)*.
bop (bop), *v.t.* [Slang], مستەكۆڵە لێدان؛ لێدان؛ پیاكێشان.
n. [Slang], مستەكۆڵە؛ لێدانێك؛ پیاكێشانێك.
bop (bop), *n.* جۆرێكە لە مۆسیقای " جاز " .
boracic (bō-ras′ik), *adj.* = boric.

borage (bũr′ij, bôr′ij, bor′ij), *n.* ڕووەکێکی گوڵ شینی گەڵا تووکنە (هەندێك جار دەکرێتە زەڵاتەوە).
borate (bôr′āt, bō′rāt), *n.* خوێی ترشی بۆریك.
v.t. خوێی ترشی بۆریك لێدان یا تێکەڵوکردن.
borax (bôr′aks, bō′raks), *n.* بۆراکس: ماددەیەکی سپی کریستاڵە.
Bordeaux (bôr-dō′), *n.* شەرابی " بۆردۆ " ی فەرەنسی.
bordel (bôr′d'l), *n.* = **bordello.**
bordello (bôr-del′ō), *n.* قەحبەخانە.
border (bôr′dēr), *n.* (١) سنوور. (٢) قەراغ؛ پەراوێز؛ لا.
(٣) تیرەیەکی باریکی گوڵدانە بە قەراغ باخچەیەك یا ڕاڕەوێکدا.
v.t. (١) سنوور بۆ دانان؛ سنوور بۆ کردن. (٢) دەوروەدان؛ بوون بە سنوور بۆی.
adj. تایبەتی بە سنوور؛ هی نزیك سنوور؛ هی سنوور.
border on (or upon), (١) هاوسنووربوون؛ بەتەنیشتەوەبوون:
(My land borders on yours.)
(٢) لێکچوون؛ لێککردن؛ وەك یەك وابوون:
(an act that borders on heroism, insanity, etc.)
borderer (bôr′dēr-ēr), *n.* سنوورنشین.
borderland (bôr′dēr-land′), *n.* (١) زەوی سەر سنوور؛ سنوور؛ زەوی سنوور. (٢) بارێك یا جێگەیەکی نەبڕاوە یا بەلایەکدا نەکەوتوو.
borderline (bôr′dēr-līn′), *n. Also* **border line,** سنوور.
adj. (١) لەسەر سنوور؛ سەرسنووری.
(٢) نەبڕاوە؛ بەلایەکدا نەکەوتوو؛ لەنێوان دوو شت، بار، یا پلەدایە:
(a ~ grade, student, etc.)
bore (bôr, bōr), *v.t.* (١) کون کردن (بە درەوشە)؛ سمین.
(٢) هەڵکەندن و کون تێکردن (کون، تونێل)؛ بڕین.
(٣) خۆکردن بەناو جەماوەرێکدا؛ دڕ بە جەماوەرێك دان و ڕێگە بۆ خۆ کردنەوە.
v.i. (١) کونکردن؛ کون تێکردن؛ کوناودەرکردن.
(٢) کون کران؛ کون تێکران؛ کون بوون. (٣) بەرەو پێشەوە چوون.
n. (١) کون (کە بە درەوشەو شتی وەها بکرێت). (٢) کون (بۆری، لوولە، تفەنگ).
(٣) تیرەی کونە لوولەیەکی وەها. (٤) ئامێری کونکەر (درەوشە).
bore (bôr, bōr), *v.t.* بێ تاقەت کردن (لەبەر ووشکی و ناخۆشی و یەك ئاوازی و قسەی بێ تام): ***(He ~s me. ; His stories ~ me.)*** .
n. کەسێك یا شتێکی بێ تاقەت کەر (لەبەر ووشکی و ناخۆشی و یەك ئاوازی و قسەی بێ تام): ***(He is a ~ .)*** .
bore (bôr, bōr), *n.* شەپۆلێکی زلی بەهێز (لە ڕووبارو زێدا).
bore (bôr, bōr), *past tense of* **bear.**
boreal (bôr′i-əl, bō′ri-əl), *adj.* (١) باکووری.
(٢) تایبەتی بە بای باکوور.
Boreas (bôr′i-əs, bō′ri-əs), *n.* (١) خودای بای باکوور (ئەفسانەی یۆنانی). (٢) بای باکوور.
boredom (bôr′dəm, bōr′dəm), *n.* بێ تاقەتی (بەهۆی بێکاری یا ووشکی و ناخۆشی کاروباری ژیانەوە).
borer (bôr′ēr, bōr′ēr), *n.* (١) ئامێری کونکەر.
(٢) کرمی کونکەرە میوەوە.
boric acid, ترشی بۆریك.
boring (bôr′iŋ, bōr′iŋ), *n.* (١) کونکردن (وەك بە درەوشە).
(٢) کون (کە بەم جۆرە بکرێت). (٣) (*pl.*)، تەراش و ئاردەمشارو تەلەزم کە لە دارو دیوار کونکردنەوە پەیدا دەبێت.
boring (bôr′iŋ, bōr′iŋ), *adj.* ووشك؛ ناخۆش؛ بێ تاقەت کەر (شت، شوێن، مرۆڤ): ***(a ~ person, class, lecture, film, place, etc.)*** .
born (bôrn), *past participle of* **bear.**
adj. (١) لەدایکبوو.
(٢) زگماکی؛ بە زگماکی: ***(a ~ artist, leader, writer, etc.)*** .
borne (bôrn), *past participle of* **bear.,** هەڵگرتن.
boron (bô′ron, bō′ron), *n.* بۆرۆن: توخمێکی کیمیایی ناکانزاییە.

borough (bũr′ō), *n.* (١) شارێکی سەربەخۆی ئەمەریکا.
(٢) گەڕەکێکی شاری " نیویۆرك " ؛ گەڕەك.
(٣) (ا) شارێکی سەربەخۆی ئینگلتەرە.
(ب) شارێکە کە نوێنەرێك یا زیاتر دەنێرێت بۆ پەرلەمانی ئینگلتەرە.
borrow (bor′ō, bôr′ō), *v.t. & v.i.* (١) خواستن؛ قەرزکردن؛ بە ئەمانەت وەرگرتن:
(May I ~ your dictionary? ; I ~ed some money from him.)
(٢) کردن بە هی خۆ؛ لێ دزین: ***(He ~ed my theory.)*** .
(٣) خواستن (لێدەرکردن لە ژمێرەدا).
n. [Obs.], (١) دەستەبەری. (٢) دەستەبەر.
-**borrower** ***(n.).***
borsch (bôrsh), *n.* شۆربای چەوەندەری ڕوسی.
borscht (bôrsht), *n.* = **borsch.**
bort (bôrt), *n.* ئەڵماسی بڕین؛ ئەڵماسێکی ڕەشۆکییە.
bortz (bôrts), *n.* = **bort.**
borzoi (bôr′zoi), *n.* جۆرە سەگێکی گەورەی سەرباریکی لاق درێژی تووك نەرمە.
boscage (bos′kij), *n.* دارودەوەن؛ بێشە؛ چڕانی.
bosh (bosh), *n. & interj.* [Colloq.], بۆش؛ قسەی بۆش؛ قسەی قۆڕ.
bosk (bosk), *n.* = **boscage.**
boskage (bos′kij), *n.* = **boscage.**
bosky (bos′ki), *adj.* (١) دارودەوەناوی. (٢) سێبەر؛ سێبەراوی.
bo's'n (bō′s'n), *n.* = **boatswain.**
bosom (booz′əm, bōō′zəm), *n.* (١) سنگ؛ سینە. (٢) مەمك.
(٣) سینەو مەمك؛ باخەڵ. (٤) سنگی کراس و چاکەت.
(٥) ئاوجەرگە: ***(the ~ of one's family)*** .
v.t. (١) باوەش کردن؛ بە سنگەوە نان؛ باوەش پیاکردن.
(٢) شاردنەوە؛ لە دڵی خۆدا شاردنەوە.
adj. (١) تایبەتی بە سنگ؛ سینەیی؛ سینەوەمەمکی.
(٢) خۆشەویست؛ گیانی بە گیانی: ***(a ~ friend)*** .
boss (bôs, bos), *n.* [Colloq.], (١) سەرکار؛ سەرگەورە؛ سەرۆك.
(٢) سەرۆکی حیزب یا کۆمەڵەیەکی ڕامیاری.
v.t. [Colloq.], فەرمان بەسەردا کردن؛ سەرکاری کردن.
adj. [Colloq.], سەرۆك؛ سەرگەورە.
boss (bôs, bos), *n.* (١) تەرەقە یا دوگمەی سەر قەڵغان.
(٢) چوکڵەی دەرپۆقیوی شتێکی ڕازاوە. (٣) بەشی گەورە یا فراوانی لوولەیەك.
v.t. بە دوگمەو تەرەقە ڕازاندنەوە.
boss (bos, bôs), *n.* مانگا؛ گوێرەکە.
bossy (bôs′i, bos′i), *adj.* حەزکەر لە فرمان بەسەرداکردن؛ بە زەبروزەنگ؛ نێرە؛ کەڵە.
-**bossily** ***(adv.)***; **bosiness** ***(n.).***
bossy (bôs′i, bos′i), *adj.* بە دوگمەو تەرەقە ڕازاوە.
bossy (bos′i, bôs′i), *n.* مانگا؛ گوێرەکە.
boston (bôs′t'n, bos′t'n), *n.* (١) جۆرێکە لە یاری کاغەز.
(٢) جۆرێکە لە سەمای " والتز " .
Boston bull, = **Boston terrier.**
Boston terrier, جۆرە سەگێکی بچووکی تووك کورتی پێست سافە.
bosun (bō′s'n), *n.* = **boatswain.**
botanic (bə-tan′ik), *adj.* = **botanical.**
botanical (bə-tan′i-k'l), *adj.* (١) ڕووەکی؛ تایبەتی بە ڕووەك.
(٢) تایبەتی بە زانستی ڕووەك؛ تایبەتی بە ڕووەکزانی.
(٣) تایبەتی بە دەرمانی لە ڕووەك دەرهێنراو.
n. دەرمانێکە لە تونکڵ و ڕەگی ڕووەك دەگیرێتەوە.
-**botanically** ***(adv.).***
botanical garden, باخچەی گوڵ و ڕووەك؛ گولستان.

botanist (bot′ə-nist), ***n.*** ڕووەکناس؛ زانای ڕووەك.
botanize (bot′ə-nīz′), ***v.i.*** (١) ڕووەك کۆکردنەوە بۆ لێکۆڵینەوەیان.
(٢) لێکۆڵینەوە لە ڕووەك.
v.t. لێکۆڵینەوە لە ڕووەك (لە شوێنی خۆیاندا).
botany (bot′ə-ni), ***n.*** (١) ڕووەکزانی؛ زانستی ڕووەك.
(٢) ڕووەکی ناوچەیەك. (٣) ژیانی ڕووەکێك یا توخمە ڕووەکێك.
(٤) پەرتووکی ڕووەکزانی.
botch (boch), ***v.t.*** (١) بە خراپی پینەکردن.
(٢) بە ناشرینی و ناڕێك‌وپێکی و نەشارەزایانە کردن: ***(to ~ a job)*** .
n. (١) شتێکی خراپ پینەکراو.
(٢) کارێکی بە ناشرینی و ناڕێك‌وپێکی کراو؛ کارێکی تێکدراو.
botchy (boch′i), ***adj.*** بە خراپی پینەکراو؛ بە ناڕێك‌وپێکی کراو.
botfly (bot′flī′), ***n.*** جانەوەرێکی باڵدارە کرمۆکەکەی دەبێت بە خۆرە بەسەر مرۆڤ و مەڕوماڵاتەوە.
both (bōth), ***adj. & pron.*** هەردووکیان؛ هەردوو:
(B~ birds sang laudly, ~ were small.)
conj. & adv. ئەوەندەی یەکتر؛ وەك یەك؛ – یش:
(I am ~ tired and hungry.)
bother (bo*th*′ẽr), ***v.t.*** (١) پەستکردن؛ بێزارکردن؛ سەرکردنەسەر؛ سەرئێشاندن: ***(He ~s me. ; Don't ~ me, please!)*** .
(٢) سەر لێ شێواندن؛ سەر لێ تێکدان: ***(A big city ~s him.)*** .
(٣) گوێ پێدان و مەراق خواردن:
(Don't ~ !; She ~s too much about everything.)
n. (١) پەستی؛ هۆی پەستی؛ شتی پەستکەر؛ سەرئێشە.
(٢) کەسێکی پەستکەر: ***(He is a ~ .)*** .
botheration (bo*th*′ẽr-ā′shən), ***n. & interj.*** [Colloq.], = **bother.**
bothersome (bo*th*′ẽr-səm), ***adj.*** پەستکەر؛ ناخۆش؛ زویرکەر.
bo tree, (١) دارهەنجیرێکی هیندییە
(٢) [B- T-]، داری پیرۆزی ئاینی " بوودی " یە.
botryoidal (bot′ri-oi′d'l), ***adj. Also*** botryoid, هێشوویی
bottle (bot′'l), ***n.*** (١) قاپ؛ شووشە؛ بوتڵ.
(٢) قاپێك؛ پڕ قاپێك یا بوتڵێك.
v.t. (١) کردنە قاپەوە؛ کردنە بوتڵەوە.
(٢) (~ up)، پەنگ خواردنەوە؛ پەست خواردنەوە:
(He ~d up his anger.)
hit the bottle, [Slang], سەرکردنە خواردنەوە؛ عەرەق یا مەی زۆر خواردنەوە.
the bottle, عەرەق؛ مەی
bottleneck (bot′'l-nek′), ***n.*** (١) ملی قاپ؛ ملی شووشە.
(٢) تەنگە ڕێگە؛ تەسکە ڕێگە. (٣) کۆسپ (لە ڕێی پێشکەوتندا).
bottlenose (bot′'l-nōz′), ***n.*** بەرازی دەریا؛ جۆرێکە لە دۆلفین.
bottom (bot′əm), ***n.*** (١) بن؛ ژێر؛ قنگ: ***(the ~ of a barrel)*** .
(٢) بناغە؛ بنچینە. (٣) شوێن قنگ (کورسی).
(٤) بن (ڕووبار، دەریا، گۆم): ***(the ~ of the ocean, pool, etc.)*** .
(٥) نزمە زەوی؛ نزمایی.
(٦) بنی کەشتی و بەلەم؛ ئەو بەشەی کەشتی و بەلەم کە لەژێر ئاودایە.
(٧) کەشتی.
(٨) ڕەگ و ڕیشە: ***(He wanted to get to the ~ of the problem.)*** .
(٩) کێش؛ تین؛ ووزە؛ گوڕ؛ دەربردن.
(١٠) ناخ؛ کانگا: ***(from the ~ of my heart)*** .
(١١) [Colloq.]، قنگ؛ گووپی قنگ.
adj. (١) لەبنەوە؛ لەژێرەوە؛ هی بنەوە.
(٢) نزمترین؛ کەمترین؛ دواترین؛ هەرەدوا.
v.t. (١) بن تێگرتن (کورسی). (٢) تێگەیشتن.
(٣) (~ on ; ~ upon)، لەسەر بناغە دانان؛ لەسەر دانان.
v.i. (١) گەیشتنە بنەکەی؛ لەسەر بنەکەی وەستان، دانیشتن، یا گیرسانەوە.
(٢) (~ on ; ~ upon)، لەسەر بناغە دانران.
at bottom, لە ڕاستیدا؛ لە دڵەوە: ***(At bottom they are racist.)***
be at the bottom of, هۆی ڕاستەقینە بوون؛ هۆی سەرەکی بوون:
(Their selfishness is at the bottom of the problem.)
bet one's bottom dollar, [Slang], (١) لەسەر دوا دۆلار گرەوکردن.
(٢) دڵنیابوون؛ هیچ گومان نەبوون.
bottom out, گەیشتنە بنی بنەوە؛ گەیشتنە نزمترین پلە:
(The price of houses has bottomed out.)
bottoms up! [Colloq.], هەمووی نۆش کەن!؛ هەموو قاپەکە بخۆرەوە!.
get to the bottom of, گەیشتنە ڕەگ و ڕیشە (کێشە، مەسەلە)؛ گەیشتنە بنج‌وبناوان.
bottomless (bot′əm-lis), ***adj.*** بێ بن؛ زۆر قووڵ؛ بێ کۆتایی.
bottomless pit, دۆزەخ؛ جەهەننەم.
bottomry (bot′əm-ri), ***n.*** پەیمانێکە بەگوێرەی خاوەن کەشتییەك کەشتییەکەی بە بارمتە دادەنێت بۆ ئەو قەرزەی دەیکات بۆ چوونە گەشت (ئەگەر کەشتییەکە نوقوم بوو ئەوا قەرزەکە دەسڕێتەوە).
botulism (boch′ə-liz'm), ***n.*** ژەهراوی بوونێکی گەلێك جار کوشندەیە لە خواردەمەنی باش هەڵنەگیراوی ناو قوتوو یا بۆگەنەوە تووشی مرۆڤ دەبێت (بەتایبەتی گۆشت).
boudoir (bōō′dwär, bōō-dwär), ***n.*** ژووری تایبەتی ئافرەت (بۆ دانیشتن، جل لەبەرکردن، یا نووستن).
bouffant (bōō-fänt′), ***n.*** پڕو هەڵئاوسا (تەنوورە).
bougainvillaea (bōō′gən-vil′i-ə), ***n.*** گوڵە جەهەننەمی: ڕووەکێکی گوڵ سوور و ئاڵی ڕازێنەرەوەیە.
bough (bou), ***n.*** لق؛ لقی درەخت (بەتایبەتی هی گەورە).
bought (bôt), *past tense and p.p. of* **buy.**
adj. کڕاو.
boughten (bôt′'n), ***adj.*** [Dial.], کڕاو؛ خۆماڵی نییە:
(~ gloves)
bougie (bōō′zhē′), ***n.*** (١) مۆم؛ فتیلە.
(٢) ئامێرێکی پزیشکی باریکە دەکرێتە بە کونێکی لەشدا وەك زێ و کۆم بۆ دۆزینەوەو دیاری کردنی نەخۆشی یا فراوان کردن.
bouillbaisse (bōōl′yə-bās′), ***n.*** شۆرباى ماسی.
bouillon (bool′yon, bool-yon′, bool′yən), ***n.*** گۆشتاو.
bouillon cube, کۆڵۆیەك گۆشتاوی خەست کراوەی ووشك کراوەیە دەکرێتە ناو چێشتەوە بۆ تام.
boulder (bōl′dẽr), ***n.*** تلەبەرد؛ گابەرد؛ بەردە گەورە.
boule (bōō′lē), ***n.*** (١) پەرلەمانی یۆنانی کۆن.
(٢) [B-]، پەرلەمانی یۆنان.
boulevard (bool′ə-värd′, bōō′lə-värd′), ***n.*** شەقامی پان (بەتایبەتی کە ئەم بەرو ئەوبەری درەخت بێت)؛ جادە گەورە.
bouleversement (bōōl′vers′män′), ***n.*** [Fr.], پشێوی؛ شێواوی.
bounce (bouns), ***v.t.*** (١) فڕێدان و تەپە لێ هەڵساندن.
(٢) هەڵبەزاندنەوە؛ هەڵبەزودابەزکردن: ***(He ~d the ball.)***
(٣) [Slang]، دەرکردن بە زۆر (لە شوێنێك لەبەر بەدڕەفتاری).
(٤) [Slang]، دەرکردن لە ئیش.
v.i. (١) هەڵبەزینەوە (تۆپ)؛ هەڵبەزانەوە؛ هەڵبەزودابەزینکردن.
(٢) هەڵسانەوە (پاش ژێرکەوتنێك یا تێکشکانێك):
(He will ~ back from the tragedy quickly.)
(٣) بازدان؛ قەڵەمبازدان؛ هەڵبەزینەوە.
(٤) بە پڕتاو جووڵانەوە: ***(She ~d into the room.)*** .
(٥) [Slang]، چەك بۆ گەڕانەوە لە بانقەوە بەبێ دانی چەکەکە (لەبەر بێ

پارەیی لە حسابی کەسەکەدا: *(The check ~d. ; His checks ~d.)*.
n. (١) هەلبەزینەوە؛ هەلبەزانەوە. (٢) بازد؛ قەلەمبازد.
(٣) توانای هەلبەزینەوە: *(The ball has lost its ~ .)*.
(٤) تەپە؛ زرمە.
(٥) [British]، بێ حەیایی؛ چاوقایمی؛ بێ شەرمی.
(٦) [Slang]، هەلمەت؛ گورج‌وگۆلی؛ چالاکی.
get the bounce, [Slang], لە ئیش دەرکران؛ دەرکران.
bouncer (boun′sẽr), **n.** (١) شتێکی زۆر زل.
(٢) [Rare]، فشەکەر؛ فشەچی؛ درۆزن.
(٣) [Slang]، پاسەوانی بەردەرگای یانەی شەو، مەیخانە، یا چێشتخانە.
bouncing (boun′siŋ), **adj.** (١) خڕین؛ تەندرووست؛ خرومر؛ بەهێزو تێکسمراو *(a ~ baby)*. (٢) بەجۆش‌وخرۆش؛ زیندوو.
bound (bound), **v.i.** (١) قونەکردن؛ بازدان. (٢) هەلبەزینەوە (تۆپ).
v.t. قونەپێکردن؛ هەلبەزاندنەوە.
n. (١) قونە؛ بازد؛ قەلەمبازد. (٢) هەلبەزینەوە؛ گەڕانەوە؛ هەلسانەوە.
bound (bound), *past tense and p.p. of* **bind.**
adj. (١) بەستراوە. (٢) پێچراوە. (٣) پەیوەندی پێوەیە؛ نزیك.
(٤) مسۆگەر؛ بێ گومان: *(He's ~ to lose.)*.
(٥) پابەندبوون؛ پێویستە لەسەری؛ ناچار: *(He is legally ~ to do it.)*.
(٦) گرفت کردوو؛ قەبز؛ گیراو. (٧) بەرگ تێگراو (پەرتووك).
(٨) [Colloq.]، سوور لەسەر.
bound up in (or with), (١) زۆر بۆ دلسۆز بوون.
(٢) تێوەگلان؛ دەست تێدا بوون.
bound (bound), **adj.** بەرەو. *(She is ~ for home.)*.
bound (bound), **n.** (١) *(pl.)*، سنوور:
(His joy knew no ~s. ; There are no ~s to his ambition.)
(٢) *(pl.)*، ناوچەی نزیك سنوور: *(the ~s of the kingdom)*.
v.t. (١) سنوور بۆ دانان؛ بەستنەوە؛ بەرگرتن. (٢) بوون بە سنوور بۆ.
(٣) سنوور نیشانەکردن؛ سنوور دیاری کردن.
v.i. هاوسنوور بوون.
out of bounds, (١) لە ئەندازە بەدەر؛ لە رادە یا سنوور بەدەر.
(٢) لە دەرەوەی سنوور (یاریگا).
(٣) قەدەغە (جێگە)؛ بۆچوونی قەدەغەیە.
-bound (bound), بەشی دووەمی ووشەی لێکدراوە بەمانای: بەرەو: *(south- bound)*
boundary (boun′də-ri), **n.** سنوور
bounden (boun′dən), **adj.** (١) چاوبەرەوژێری چاکەیەك.
(٢) پێویست؛ ناچار: *(one's ~ duty)*.
bounder (boun′dẽr), **n.** [Colloq.], کەسێکی بێ نەزاکەتی دەم- پیسی زۆر لە خۆ دلنیا.
boundless (bound′lis), **adj.** بێ ئەندازە؛ بێ سنوور؛ زۆر؛ بێ کۆتایی
bounteous (boun′ti-əs), **adj.** (١) بەخشندە؛ بدە؛ سەخی
(٢) فرە؛ زۆروزەبەنە؛ بێ شومار.
bountiful (boun′ti-fəl), **adj.** (١) بەخشندە؛ دل ئاوەدان؛ سەخی.
(٢) فرە؛ زۆروزەبەنە؛ بێ شومار.
bounty (boun′ti), **n.** (١) بەخشندەیی؛ دل ئاوەدانی؛ سەخێتی.
(٢) خەلات؛ بەخشیش. (٣) پاداشت (بەتایبەتی ئەوەی کە میری دەیدات بۆ کوشتنی گیانداری درندە، پەروەردەکردنی دانەوێلەی پێویست، بوون بە سەرباز، چەتە گرتن... هتد). (٤) بەروبووم (بەتایبەتی دانەوێلە).
(٥) پیت.
bouquet (bō-kā′, bōō-kā′), **n.** (١) چەپکە گول؛ دەسکە گول.
(٢) بۆنی خۆش (بەتایبەتی هی مەی یا براندی).
bourbon (boor′bən, bũr′bən), **n.** بۆربۆن. جۆرێکە لە ویسکی
adj. تایبەتی بەم خواردنەوە سەرخۆشکەرە.

bourg (boorg), **n.** (١) شار یا دێ (بەتایبەتی کە لە نزیك قەلایەکەوە بووایە لە کۆندا). (٢) شاری بازرگانی‌و ئالوویرو کڕین‌و فرۆشتن.
bourgeois (boor-zhwä′, boor′zhwä), **n.** (١) بورجوازی؛ کەسێکی بورجوازی. (٢) دووکاندار.
(٣) کەسێك کە بیروباوەڕی بورجوازیانەی هەبێت.
(٤) *(pl.)*، بورجوازیەکان.
adj. بورجوازی.
bourgeoise (boor-zhwäz′), **n.** ژنێکی بورجوازی.
bourgeoisie (boor′zhwä′zē′), **n.** (١) چینی بورجوازی.
(٢) چینی سەرمایەدار.
bourgeon (bũr′jən), **n., v.t. & v.i.** = **burgeon.**
bourn, bourne (bôrn, bōrn, boorn), **n.** جۆگەلە؛ جۆگە.
bourn, bourne (bôrn, bōrn, boorn), **n.** (١) شوێنی مەبەست؛ ئامانج. (٢) [Poetic]، مەرز. (٣) [Archaic]، سنوور.
bourse (boors), **n.** بۆرسە؛ بازاڕی پارەبازی‌و ئالوویر.
bouse (bōōz, bouz), **n.** (١) خواردنەوە.
(٢) خواردنەوەی سەرخۆشکەر. (٣) ئاهەنگی خواردنەوە.
(٤) [Colloq.]، خواردنەوەی سەرخۆشکەری خراپ.
v.t. & v.i. مەی خواردنەوە؛ عەرەق خواردنەوە.
bouse (bous, bouz), **v.t. & v.i.** بەرزکردنەوە (بە گوریس‌و خولخولۆکە).
boustrophedon (bōō′strə-fē′d′n), **n.** شێوازێکی نووسینی کۆنە بریتییە لە نووسینی دێرێك لە ڕاستەوە بۆ چەپ‌و دێرێك بەپێچەوانەوە
bout (bout), **n.** (١) هاتوچۆ (جووت کردن)؛ وەرگەڕانەوە؛ پێچکردنەوە.
(٢) ملەملێ؛ زۆرانبازی: *(a boxing ~)*.
(٣) (ا) ماوە (کە بە شتێکی تایبەتییەوە بیرێتە سەر)؛ دەم:
(a drinking ~ ; a ~ of floor scrubbing)
(ب) ماوە (نەخۆشی گرتن): *(a ~ of fever, influenza, etc.)*.
boutique (bōō-tēk′), **n.** دووکانی تاك فرۆشی جل‌وبەرگی مۆدەو شتی تری ژنانە.
boutonniere (bōō′t′n-yer′), **n.** گولی یەخەی چاکەت.
bovid (bō′vid), **adj.** ئاژەلی (کە گاو مانگاو مەڕو بزن دەگرێتەوە)؛ گاومانگایی.
bovine (bō′vīn, bō′vin), **adj.** (١) مانگایی؛ ڕەشەوولاخی؛ گاجووتی. (٢) لە گاو مانگا دەچێت. (٣) سست؛ بێ مێشك‌و هێواش.
n. گا؛ مانگا.
bow (bou), **v.i.** (١) چەمینەوە؛ چەمانەوە؛ نووشتانەوە.
(٢) سەر دانەواندن یا کڕنووش بردن (لەڕووی ڕێز، ڕەزامەندی، سلاوەوە).
(٣) مل شۆڕکردن؛ سەرشۆڕکردن؛ کڕنووش بۆ بردن (ترس).
v.t. (١) نووشتانەوە؛ چەماندنەوە.
(٢) سەر دانەواندن (لەڕووی ڕێز، ڕەزامەندی، یا سوپاسەوە)؛ کڕنووش بۆ بردن.
(٣) نەواندن؛ پساندن: *(The load ~ed him down.)*.
n. سەردانەواندن؛ کڕنووش.
bow out, خۆکشانەوە؛ دەست هەلگرتن.
make one's bow, (١) دەستکردن بە خۆنواندن.
(٢) خۆ خانەنشین کردن (بەتایبەتی بۆ نوێنەر یا کاربەدەستی ڕامیاری).
take a bow, سەردانەواندن (لەڕووی سوپاسەوە بۆ چەپلەلێدانی جەماوەر پاش خۆنواندنێك یا پێناسینێك).
bow (bō), **n.** (١) کەوانە؛ پەلکە *(rainbow)*.
(٢) پێچ. (٣) کەوان (تیروکەوان): *(~ and arrow)*.
(٤) *(pl.)*، تیرهاوێژان؛ تیرەوانان. (٥) کەوانەی کەمانچە.
(٦) گرێی قولفە؛ گرێی قولفەدار. (٧) (ا) چوارچێوەی چاویلکە.
(ب) ئەو بەشەی ئەم چوارچێوەیە کە لەسەر گوێچکە ڕادەوەستێت.
bow (bou), **n.** (١) بەشی پێشەوەی بەلەم‌و کەشتی.
(٢) سەوڵ لێدەری پێشەوەی بەلەم‌و کەشتی.

adj. تایبەتی بە بەشی پێشەوەی بەلەمو کەشتی.
bow compass, پرگالی کەوانەیی.
bowdlerize (boud′lẽr-īz′), ***v.t.*** پاکردنەوەی پەرتووکێك لە ووشەو ڕستەی ناشرینو نابەجێ.
bowel (bou′əl, boul), ***n.*** (١) ڕیخۆلە
(٢) (*pl.*)، ناوجەرگە؛ ناوەوە: ***(the ~s of a mountain)*** .
(٣) (*pl.*)، [Archaic]، دەروون؛ هەناو؛ هەستی ناسك.
v.t. ڕیخۆلە دەرهێنان
move one's bowels, پیسایی کردن؛ گووکردن.
bowel movement, (١) پیسایی کردن؛ گووکردن. (٢) پیسایی؛ گوو.
bower (bou′ẽr), ***n.*** (١) کەپر؛ ساباط؛ چەرداخ.
(٢) [Poetic]، کوختەیەکی لادێ. (٣) [Archaic]، boudoir .
v.t. کەپر دروستکردن؛ بە دارو گەڵا دەورگرتن؛ ساباط بۆ کردن.
bower (bou′ẽr), ***n.*** یەکێکە لە بەنرخترین دوو کاغەزی یاری کاغەز.
bower (bou′ẽr), ***n.*** قورسترین لەنگەری کەشتی (لەپێشەوە دادەنرێت).
bowerbird (bou′ẽr-bũrd′), ***n.*** باڵندەیەکە وەك قەلەڕەشکە نێرینەکانیان هێلانەی جوان دەکەن بۆ سەرنج ڕاکێشانی مێینەکانیان.
bowery (bou′ẽr-i), ***adj.*** (١) ساباتی؛ وەك کەپر یا سابات.
(٢) سێبەر
bowery (bou′ẽr-i), ***n.*** (١) کێڵگەی کەسێکی هۆڵەندی لە نیویۆرك لە کۆندا. (٢) [B-]. شەقامی میوانخانەو مەیخانەی هەرزانە لە نیویۆرك.
bowfin (bō′fin′), ***n.*** جۆرە ماسییەکی ناو ڕووبارە.
bow hand, (١) دەستی کەوان (تیروکەوان هاویشتن).
(٢) دەستی کەوانە (کەمانچە ژەندن).
bowhead (bō′hed′), ***n.*** جۆرە نەهەنگێکی سەرچەماوەیە.
bowie knife, چەقۆیەکی دەبانی گەورەی کێفداری ڕاوکردنە.
bowknot (bō′not′), ***n.*** گرێی قولفە؛ گرێی قولفەدار.
bowl (bōl), ***n.*** (١) کاسە؛ تاسە؛ قاپێکی قووڵ.
(٢) کووپ یا تاسەی مەی خواردنەوە. (٣) مەی؛ عەرەق؛ خواردنەوە.
(٤) خواردنەوەی ناو تاهەنگ؛ گەلە خواردنەوە.
(٥) بەشی لە تاسەچووی شتێك (وەك دەمی کەوچك).
(٦) یاریگای تەلاندار؛ یاریگای خڕ.
(٧) پڕ کاسەیەك، تاسێك، یا قاپێکی قووڵ: ***(a ~ of soup)*** .
bowl (bōl), ***n.*** (١) تۆپی یاری " بۆلینگ " .
(٢) فڕێدان یا خل کردنەوەیەکی ئەم تۆپە.
(٣) پارچەیەکی خڕ یا لوولەکی (مەکینە).
v.i. (١) یاری " بۆلینگ " کردن. (٢) فڕێدانو خولاندنەوەی تۆپ.
(٣) (~ along)، بەخێرایی و نەرمی ڕۆیشتن.
v.t. (١) خولاندنەوە؛ فڕێدانو خولاندنەوە.
(٢) خێرا لێخوڕین لەسەر پێچکە.
bowl over, (١) خستن (بە خولاندنەوەو پیادانی شتێکی خڕ).
(٢) [Colloq.]، سەرسوورماندن؛ واق وڕماندن؛ سەر لێ شێواندن.
bowlder (bōl′dẽr), ***n.*** = boulder.
bowleg (bō′leg′), ***n.*** لاقی چەماوە (لە کلاوەی ئەژنۆدا).
bowlegged (bō′leg′id, bō′legd′), ***adj.*** لاق چەماوە؛ گەل بلاو؛ لاق خوار.
bowler (bōl′ẽr), ***n.*** یاریکەری یاری " بۆلینگ " .
bowler (bōl′ẽr), ***n.*** شەپقەیەکی خڕی قەراغ هەڵگەڕاوەی ساف و لووسە.
bowline (bō′lin, bō′līn′), ***n.*** (١) گوریسی بایەوان (کەشتی با).
(٢) گرێ کوێرە.
bowling (bō′liŋ), ***n.*** یاری " بۆلینگ " بریتییە لە خل کردنەوەی تۆپێکی قورس بەسەر ڕوویەکی تەختی سافدا بۆ لێدانو خستنی نیشانی دارین لە دووری پانزە مەترەوە.
adj. تایبەتی بە یاری " بۆلینگ " .
bowling alley, (١) خانەی " بۆلینگ " : ئەو خانە درێژو باریکەیە کە تۆپی لێوە خل دەکرێتەوە بۆ نیشان خستن لە یاری " بۆلینگ " دا.
(٢) یاریگای " بۆلینگ " .
bowling green, چیمەنی یاری " بۆلینگ " .
bowman (bō′mən), ***n.*** تیروان؛ تیرهاوێژ؛ تیروکەوانچی.
bowman (bou′mən), ***n.*** سەوڵ لێدەری پێشەوەی بەلەم.
bow pen, پرگالێکی قەڵەمدارە.
bowsprit (bou′sprit′, bō′sprit′), ***n.*** دارێکی ئەستووری درێژی لارە لەبەردەمی کەشتی باوە درێژدەبێتەوە (گوریسی قایم کردنی تەوەری کەشتییەکەی پێوە دەبەسترێت).
bowstring (bō′striŋ′), ***n.*** (١) تەلی تیروکەوان.
(٢) تەلێکی سووك و قایمە.
v.t. بە تەل خنکاندن.
bow tie, بۆینباخی گوڵبەست.
bow window, پەنجەرەیەکی دەرپۆقیوی کەوانەییە.
bowwow (bou′wou′), ***n.*** وەڕین؛ وەڕەی سەگ.
v.i. وەڕین.
bowyer (bō′yẽr), ***n.*** (١) کەوانفرۆش؛ کەوان دروستکەر.
(٢) تیرهاوێژ؛ تیروکەوانچی.
box (boks), ***n.*** (١) سندووق؛ قوتو. (٢) پڕ سندووقێك؛ پڕ قوتوویەك.
(٣) دیاری ناو سندووق.
(٤) کورسی عەرەبانچی (کە لە هەمان کاتدا سندووقی ئامێر هەڵگرتنیشە).
(٥) کورسی شۆفێر. (٦) شتێك کە لە کورسی بچێت.
(٧) لۆج (سینەما، یاریگا). (٨) قەفەزە یا ژووروچکەی کارگەرانی دەرەوە.
(٩) کوختەی ڕاوکەران. (١٠) تەویلەی ئەسپ.
(١١) لۆجێکی تایبەتی: ***(a press ~ ; a jury ~)*** .
(١٢) کورتە ووتارێکی چوارچێوە تێگیراوی ناو ڕۆژنامەیەك.
(١٣) جێگەی وەستانی یاریکەری " بێسبۆل " .
(١٤) کیف (مەکینە). (١٥) بارێکی ناقۆڵا یا سەر لێ شێوێن.
(١٦) [Vulgar]، قوز.
v.t. خستنەناو سندووقەوە.
adj. (١) لە سندووق دەچێت. (٢) لە سندووقدا پێچراوەتەوە.
box in, (١) دەورەدان؛ ئابلووقەدان؛ بەستنەوە؛ قەتیس کردن.
(٢) بەرگرتنی یاریکەرێك بۆ ئەوەی پێش نەکەوێت لە پێشبڕکێیەکدا.
box up, ئابلووقەدان؛ بەستنەوە؛ دەورەدان.
box (boks), ***n.*** مستەکۆڵە؛ بۆکس.
v.t. (١) مستەکۆڵەلێدان؛ بۆکس پیاکێشان.
(٢) شەڕە مستەکۆڵە کردن؛ بۆکسبازی لەگەڵ کردن.
v.i. (١) شەڕە بۆکس کردن. (٢) بوون بە بۆکسباز.
box (boks), ***n.*** (١) درەختێکی هەمیشە سەوزی گەڵا جیڕی گوڵ بچووکە.
(٢) داری ئەم درەختە.
boxcar (boks′kär′), ***n.*** فارگۆنی بار.
box coat, (١) پاڵتۆی عەرەبانچی. (٢) پاڵتۆی باران.
boxer (bok′sẽr), ***n.*** (١) بۆکسباز.
(٢) جۆرە سەگێکی مام ناوەندی تووك کورتە.
boxful (boks′fəl), ***adj.*** پڕ سندووقێك؛ قوتوویەك.
boxing (bok′siŋ), ***n.*** بۆکسبازی؛ شەڕە بۆکس.
boxing (bok′siŋ), ***n.*** (١) خستنەناو سندووقەوە؛ شت پێچانەوە لە سندووقدا. (٢) بەرگ؛ قاوغ. (٣) شتی سندووق لێ دروستکراو (تەختەو مقەبا)
boxing gloves, دەستکێشی بۆکسبازی
box office, پەنجەرەی بلیت فرۆشتن (سینەما، شانۆ)؛ بلیتخانە.
good box office, [Slang], خەڵك ڕاکێش (فیلم، شانۆگەری)؛ بەبرەو.
box seat, کورسی لۆج.
box spring, ئیسپرنگی چەرپایە.
box stall, تەویلەی چوارگۆشەیی (بۆ ئەسپ یا مانگا).
boy (boi), ***n.*** (١) کوڕ؛ منداڵی نێرینە؛ لاو. (٢) پیاو؛ کابرا.

(۳) بەردەست؛ خزمەتکاری ناومال.
(٤) بەردەستی ئوتێل (بۆ جانتا هەڵگرتن و وردە نیش).
(٥) [Colloq.]، کوڕ: *(He's my ~ .)*.
interj. [Slang], پەححا! نیشانەی سەرسامی یا خۆشییە: *(Oh, ~ !)*.
boyar (bô-yär′, boi′ĕr), ***n.*** بەگزادەیەکی ڕوسیای قەیسەرییە.
boyard (bô-yärd′, boi′ĕrd), ***n.*** = boyar.
boycott (boi′kot′), ***v.t.*** (۱) پەیوەندی لەگەڵ بڕین؛ لێ تەکینەوە.
(۲) قەدەغەکردنی ئالوویر یا بازرگانی لەگەڵدا:
(to ~ a newspaper, company, restaurant, product, etc.)
n. (۱) پەیوەندی پچڕاندن. (۲) قەدەغەکردنی ئالوویر یا بازرگانی.
boy friend, [Colloq.], یار (کوڕ)؛ دڵدار.
boyhood (boi′hood), ***n.*** (۱) کاتی منداڵی، کوڕێتی، یا لاوێتی.
(۲) کوڕان؛ کوڕوکاڵ؛ منداڵان.
boyish (boi′ish), ***adj.*** کوڕانی؛ کوڕانە؛ منداڵانە: *(a ~ face)*.
boy scout, (۱) ئەندامێکی دیدەوانی کوڕان.
(۲) [Slang]، کەسێکی ساویلکە.
Boy Scouts, ڕێکخراوی دیدەوانی کوڕان
boysenberry (boi′s'n-ber′i, boi′z'n-ber′i), ***n.*** میوەیەکە لە تووترک دەچێت.
bra (brä), ***n.*** = brassiere.
brabble (brab′'l), ***v.i.*** دەمەقڕێ کردن؛ شەڕە دەنووک کردن؛ دەمەقاڵێ بوون.
n. دەمەقڕێ؛ شەڕە دەنووک؛ دەمەقاڵێ.
brace (brās), ***v.t.*** (۱) پێوەبەستن بە قایمی؛ پێوە قایم کردن.
(۲) توندکردنەوە بە ڕاکێشان؛ جەڕاندن و قایم کردن؛ شەتەکدان.
(۳) شت خستنەپاڵ بۆ قایمی؛ هەڵپەساردن؛ پاڵپشت کردن؛ لەنگەرگرتن.
(٤) ئامادەکردن و گوڕج کردنەوە (بۆ بەرهەڵستی کردنی هێرش).
(٥) خستنە جۆش؛ جووڵاندن؛ بزواندن؛ وریاکردنەوە؛ بەهێزکردن؛ بووژاندنەوە. (٦) [Slang]، داوای قەرز لێکردن.
n. (۱) جووت؛ دوو؛ دووان. (۲) گیرە؛ قولاپ.
(۳) (*pl*.)، [British]، suspenders.
(٤) پەت، گوریس، یا ئامێری شەتەکدان.
(٥) کەوانەی وەک ئەمە { }. (٦) کۆڵەکە؛ دیرەک؛ پاڵپشت.
(۷) (ا) ئێسکبەند؛ ئێسکگرە (بۆ ڕاگرتنی ئەندامی ئیفلیج بووی لەش).
(ب) ددانبەند تەلێکە دەکرێتە ددانەوە بۆ ڕاستکردنەوەی ددانە خوارو خێچەکان و ڕاستکردنەوەیان یا نەمێشتنی کەلەفیچی.
(۸) دەسکی دەرەوشە و ئامێری تری کونکەر.
brace up, [Colloq.], خۆ گوڕج کردنەوە و ئامادەکردن:
(to brace up for any problem that may arise.)
brace and bit, جەربادەری پێچ خۆر؛ جەڕی کونکەر
bracelet (brās′lit), ***n.*** (۱) بازن (۲) [Colloq.]، کەلەپچە
bracer (brās′ĕr), ***n.*** مەچەکبەند؛ قۆڵبەند (بۆ تیرهاوێژی و شەڕەشیر)
bracer (brās′ĕr), ***n.*** (۱) گوڕجکەرەوە (مرۆڤ، شت)
(۲) [Slang]. خواردنەوەیەکی هۆشیارکەرەوە
brach (brach), ***n.*** [Archaic], دەڵەسەگ.
brachial (brā′ki-əl, brak′i-əl), ***adj.*** (۱) تایبەتی بە قۆڵ؛ هی قۆڵ (۲) تایبەتی بە شتێکی وەک قۆڵ.
brachialgia (brā′ki-al′ji-ə, brak′i-al′ji-ə), ***n.*** ئازاری قۆڵ؛ قۆڵ ئێشە.
brachiate (brā′ki-it, brak′i-it), ***adj.*** دوولق دوولقی؛ لقەکانی دووان دووانەن.
brachio- (brā′ki-ō, brak′i-ə), پێشگرێکە بەمانای: قۆڵ؛ هی قۆڵ.
brachiopod (brā′ki-ə-pod′, brak′i-ə-pod′), ***n.*** گیاندارێکی بچووکی بێ بڕبڕاگەی قاوغداری دەریاییە دوو ئەندامی وەک قۆڵی هەیە لەتەنیشت دەمییەوە.

brachium (brā′ki-əm, brak′i-əm), ***n.*** (۱) بەشی ژوورووی قۆڵ (لەنێوان شان و ئانیشکدا)؛ بازوو. (۲) ئەندامێکی وەک قۆڵ (زیندەوەرزانی).
brachy- (brak′i), پێشگرێکە بەمانای: کورت.
brachycephalic (brak′i-sə-fal′ik), ***adj.*** سەرکورت؛ سەرپان؛ کەللەی کورت و پان. (هەروەها " brachycephalous ").
-brachycephaly *(n.)*.
brachydactylic (brak′i-dak-til′ik), ***adj.*** پەنجەی دەست و پێ کورت.
brachylogy (brə-kil′ə-ji), ***n.*** (۱) ووتە کورتی.
(۲) ووتەیەکی کورتکراوە.
brachyuran (brak′i-yoor′ən), ***adj.*** کلک کورت (زیندەوەرزانی).
n. قرژاڵ.
bracing (brās′iŋ), ***adj.*** خۆش (ئاووهەوا)؛ مووچڕک پیاهێنەر؛ بزوێنەر: *(a ~ climate ; ~ air)*.
n. (۱) پاڵپشت؛ کۆڵەکە. (۲) ئاسقی پانتۆڵ.
bracken (brak′ən), ***n.*** جۆرە ڕووەکێکە.
bracket (brak′it), ***n.*** (۱) گۆشەی ژێر ڕەفە.
(۲) ڕەفەی سەر دیوار (کە لەسەر گۆشە ڕاگیرکرابێت).
(۳) شتێکی جێگیر بە دیوارێکەوە بۆ شت لەسەر دانان.
(٤) کەوانەیەکە لەم شێوەیە { }. (٥) شتی ناو کەوانە.
(٦) بابەت؛ جۆر؛ پۆل:
(There are several income ~ . ; the low- income ~)
(۷) مەودای نێوان دوو گوللە تۆپ یەکێکیان لە نیشان تێپەڕبووبێت و ئەوی تریان نەیگەیشتبێتێ.
v.t. (۱) گۆشە دانە بەر؛ بە گۆشە قایم کردن (ڕەفە). (۲) خستنەناو کەوانەوە.
(۳) پۆل پۆل کردن؛ هاوپۆل کردن. (٤) گوللە تۆپ هاویشتن دوورتر لە نیشان و نزیکتر لە نیشان بۆ دۆزینەوەی دووری تەواو.
brackish (brak′ish), ***adj.*** (۱) سوێر؛ خوێیاوی.
(۲) دڵ تێکهەڵهێنەر؛ ناخۆش.
brackt (brakt), ***n.*** گەڵای بچکۆڵەی بن گوڵ یا سەر لاسکەکەی.
-bracteal *(adj.)*.
bracteate (brak′ti-it), ***adj.*** گەڵای بچکۆڵەدار.
bracteole (brak′ti-ōl′), ***n.*** *Also* **bractlet,** گەڵای بچکۆڵەی بن گوڵ یا سەر لاسکەکەی.
-bracteolate *(adj.)*.
brad (brad), ***n.*** بزمارێکی بارێکی سەر بچووک یا بێ سەر.
bradawl (brad′ôl′), ***n.*** درەوشە.
brady- (brad′i), پێشگرێکە بەمانای: سست؛ خاو؛ هێواش.
bradycardia (brad′i-kär′di-ə), ***n.*** دڵ هێواش لێدان.
brag (brag), ***v.t. & v.i.*** خۆهەڵکێشان؛ فشەکردن؛ گەزاف لێدان.
n. (۱) فشە؛ خۆهەڵکێشان؛ لافوگەزاف؛ هووشە.
(۲) خۆهەڵکێش؛ فشەکەر؛ لافوگەزاف لێدەر؛ هووشەکەر.
(۳) یارییەکی کۆنی کاغەزە.
adj. [Archaic], (۱) بەدەماخ؛ چالاک.
(۲) دەمێنێت خۆی پێوە هەڵبکێشرێت.
braggadocio (brag′ə-dō′shi-ō′), ***n.*** (۱) فشەکەر؛ خۆهەڵکێش.
(۲) فشەکردن؛ خۆهەڵکێشان.
braggart (brag′ĕrt), ***n.*** کەسێکی فشەکەر یا خۆهەڵکێش؛ کەسێکی فشەکەر و لافوگەزاف لێدەر.
adj. فشەکەر؛ خۆهەڵکێش.
bragger (brag′ĕr), ***n.*** کەسێکی فشەکەر؛ کەسێکی خۆهەڵکێش و لافوگەزاف لێدەر.
Brahma (brä′mə), ***n.*** (۱) براهما: گیان یا گەوهەری جیهان.
(۲) یەزدان (ئاینی هیندۆسی).
(۳) جۆرە ڕەشەوڵاخێکی هیندی غەبغەبەداری کۆپارەدارە.

Brahma, brahma (brä′mə, brā′mə), *n.* مریشکی پەرنەپێ.
Brahman (brä′mən), *n.* براهمی. ئەندامێکی بەرزترین چینی کۆمەڵایەتی هیندییە کە بریتی بوو لە مەلاو پیاوە ئاینیییەکان.
Brahmanism (brä′mən-iz′m), *n.* (١) ئاینی هیندی.
(٢) ڕێبازی چینایەتی هیندستانی کۆن.
Brahmin (brä′min), *n.* (١) Brahman.
(٢) بەگزادەیەکی خوێندەواری کۆنەپەرست یا لووت بەرز.
braid (brād), *v.t.* (١) هۆنینەوە (قژ، پووش)؛ چنین؛ کلافەکردن.
(٢) قژ بەستنەوە (بە قەیتان، شریت، یا لاستیک). (٣) چنین (بەڕە، فەرش).
(٤) ڕازاندنەوە بە نەخش ونیگاری چنراو.
n. (١) شریتێکی هۆنراوە یا چنراو. (٢) پرچی هۆنراوە؛ پرچی کلافەکراو.
(٣) پارچەیەک قوماشی نەخش ونیگار لەسەر چنراو کە شتی پێ دەڕازێنرێتەوە.
(٤) شریت یا لاستیکی پرچ پێ بەستنەوە.
braiding (brād′iŋ), *n.* (١) پرچی هۆنراوە؛ شریتی هۆنراوە
(٢) پارچە قوماشی نەخش ونیگار لەسەر چنراو بۆ شت ڕازاندنەوە؛ نەخش ونیگاری چنراو.
brail (brāl), *n.* گوریسی هەڵکردنی بایەوانی کەشتی با.
v.t. (~ up), هەڵکردنی بایەوانی کەشتی با.
Braille, braille (brāl), *n.* برەیل. شێوەی نووسین و لەچاپدانە بۆ کوێرەکان (کە بریتییە لە تیپ و ژمارەی چوکڵەدار).
v.t. نووسین و لەچاپدان بۆ کوێرەکان
brain (brān), *n.* (١) مێشک؛ دەماغ.
(٢) (*pl.*)، زیرەکی؛ ژیری
v.t. مێشک پڕاندن
beat one's brain, زۆر هەوڵدان (بۆ هاتنەوەبیر، فێربوون، یا لێکدانەوە).
have on the brain, خولیابوون؛ هەمیشە لەبیربوون.
brain cell, خانەی مێشک؛ شانەی مێشک.
brain child, [Colloq.]. بەرهەمی مێشکی (بیر، نەخشە، بیردۆز)؛ کردار
brain fever, = encephalitis.
brainless (brān′lis), *adj.* بێ مێشک؛ مێشک پووت؛ کەر.
brainpan (brān′pan′), *n.* کاسەی سەر؛ کەللە.
brainsick (brān′sik′), *adj.* (١) شێت؛ مێشک نەخۆش
(٢) هۆی شێتییە.
brain storm, (١) شێتییەکی سەردەمی؛ ڕاتەکانی مێشک؛ فێ.
(٢) [Colloq.]. بیرێکی دانایانە یا شێتۆکانەی لەپڕ.
brainstorming (brān′stôrm′iŋ), *n.* کۆرگرتنی ئازاد یا بێ جڵەو (بۆ ئاڵوگۆڕکردنی بیروڕاو نەخشەدانان).
brain trust, [Slang]. دەستەی شارەزایان
brainwash (brān′wôsh′, brān′wäsh′), *v.t.* مێشک شتنەوە؛ مێشک گۆڕین؛ هەڵگەڕاندنەوە؛ بیروباوەڕ پێ گۆڕین (بە زۆر یا بە خۆشی)؛ بەهەڵەدابردن؛ بیروباوەڕی تازە خستنە مێشکەوەو لەبیربردنەوەی بیروباوەڕی جاران بە پڕوپاگەندە.
brainwashing (brān′wôsh′iŋ, brān′wäsh′iŋ), *n.* مێشک- شتنەوە؛ مێشک پێ گۆڕین؛ هەڵگەڕاندنەوە (لە ڕێبازو بیروباوەڕی جاران)؛ بیروباوەڕ پێ گۆڕین (بە زۆر یا بە خۆشی)؛ بەهەڵەدابردن؛ بیروباوەڕی تازە خستنە مێشکەوەو لەبیربردنەوەی بیروباوەڕی جاران بە پڕوپاگەندە.
brain wave, (١) [Colloq.]، بیرێکی دانایانەی کوتوپڕ.
(٢) شەپۆلی مێشک.
brainy (brān′i), *adj.* [Colloq.]. زیرەک؛ زرنگ؛ ژیر.
-braininess *(n.).*
braise (brāz), *v.t.* زەردکردن و کوڵاندن لە ئاوێکی کەمدا (گۆشت، سەوزەوات)
brake (brāk), *n.* جۆرە ڕووەکێکە.
brake (brāk), *n.* (١) ئامێری کوتانی کەتان و پەموو بۆ جیاکردنەوەی ڕیشاڵەکانی. (٢) ئامێری هەویر شێلاندن. (٣) چوارمێخە؛ مەکۆ.
(٤) ماڵەی ئاسن (بۆ شکاندنی کولۆو تەخت کردنی کێڵگە).
(٥) دەسک (پەمپ، مەکینە): *(a pump ~)* .
(٦) وەستێنەر (ئوتومبیل، شەمەندەفەر).
(٧) (*pl.*)، هێواشکەرەوە؛ خاوکەرەوە؛ وەستێنەر.
v.t. (١) کوتان (کەتان، پەموو، کەرسەک)؛ هاڕین. (٢) شێلان (هەویر).
(٣) وەستاندن؛ هێواش کردنەوە؛ ئیستۆپ گرتن.
v.i. (١) وەستاندن؛ هێواش بوونەوە. (٢) وەستان؛ هێواش بوونەوە.
brake (brāk), *n.* بێشە؛ بێشەڵان؛ چڕستان.
brake (brāk), *n.* عەرەبانە.
brake (brāk), *archaic past tense of* **break.**
brakeage (brāk′ij), *n.* (١) کاری وەستێنەر؛ بەکارهێنانی وەستێنەر.
(٢) توانای وەستێنەر.
brake drum, تەپڵی وەستێنەر.
brake horsepower, هێزی ئەسپینەی مەکینەیەک.
brake lining, بەری وەستێنەر یا برێک.
brakeman (brāk′mən), *n.* کارگەری وەستێنەری شەمەندەفەر.
brake shoe, کەوشی وەستێنەر.
bramble (bram′b'l), *n.* (١) تووتڕک؛ ڕووەکێکی وەک تووتڕک.
(٢) هەر جۆرە ڕووەکێکی دڕکاوی.
brambling (bram′bliŋ), *n.* فیسقە؛ باڵندەیەکە وەک فیسقە.
brambly (bram′bli), *adj.* (١) تووتڕکاوی. (٢) دڕکاوی.
bran (bran), *n.* (١) کەپەک. (٢) دانەوێڵەو بەرهەمی دانەوێڵەیە کە شیری دەکرێت بەسەرداو بۆ بەرچایی دەخورێت.
branch (branch, bränch), *n.* (١) لق؛ پەل؛ چڵ؛ تووڵ؛ خەڵف.
(٢) جۆگەلە؛ جۆگە. (٣) زێ.
(٤) بەش؛ لق: *(Chemistry is a ~ of learning.)* .
(٥) پەل (خێزان، تیرە).
(٦) لق (کۆمەڵە، حیزب، بازرگانی، چێشتخانە... هتد): *(The store has four ~es.)*
v.i. (١) تەرزفڕێدان؛ لق هاویشتن؛ پەل فڕێدان.
(٢) لق لێبوونەوە؛ لق لێ جیابوونەوە.
v.t. (١) بەش بەش کردن؛ پەل پەل کردن. (٢) ڕازاندنەوە بە لق و گەڵا
branch off, (١) بوون بە لق لقەوە؛ بوون بە چەند لقێکەوە.
(٢) جیابوونەوە؛ لێ جیابوونەوە.
branch out, (١) تەرزفڕێدان؛ لق هاویشتن؛ پەل فڕێدان.
(٢) پەرەسەندن؛ تەنینەوە.
brand (brand), *n.* (١) بزووتک؛ سەرە بزووتک.
(٢) نیشانەی داخ کردن (نیشانەکردنی مەڕومالات، سزادانی مرۆڤ).
(٣) شیشی داخ (بۆ داخ کردن یا سمین).
(٤) لەکە؛ نیشانەی ئابڕووچوون.
(٥) نیشان (فرۆتەنی)؛ نیشانی تایبەتی کۆمپانیایەک لەسەر فرۆتەنییەک.
(٦) جۆر؛ چەشن: *(a ~ of cigarettes)* .
(٧) نەخۆشییەکی ڕووەکە (گەڵاکانی قرچ هەڵدێنێت).
(٨) جانەوەری ئەم نەخۆشییە.
(٩) [Archaic & Poetic]، شمشێر.
v.t. (١) داخ کردن؛ نیشانەکردن (ئاژەڵ)؛ سمین. (٢) نیشان کردن.
(٣) لەکەدارکردن؛ سووک کردن.
brandied (bran′did), *adj.* براندی تێکراوە (بۆ تام و بۆن)؛ براندی تێدایە.
brandish (bran′dish), *v.t.* ڕاوەشاندن بە هەڕەشەوە (چەقۆ، شمشێر، دار).
n. ڕاوەشاندنێک بە هەڕەشەوە.
brandling (brand′liŋ), *n.* کرمی زەوی (ڕاوکەری ماسی بۆ دان بەکاری دەهێنن).

brand-new (brand′nōō′, brand′nū′), ***adj.*** تازە؛ نوێ
brandy (bran′di), ***n.*** براندی: خواردنەوەیەکی کحوولییە.
v.t. براندی تێکردن؛ بە براندی خۆش کردن.
branks (braŋks), ***n.pl.*** لغاوی مرۆڤ (لە کۆندا دەکرایە دەمی ئافرەتی بێ حەیاو دەمەوەرەوە).
brant (brant), ***n.*** جۆرە قازێکی کێوی ڕەشی بچووکە.
brash (brash), ***adj.*** (١) قرچۆك؛ ناسك. (٢) هەڵەشە؛ سەرچڵ.
(٣) بێ حەیا؛ بێ شەرم.
n. (١) سك ئێشە. (٢) بارانێکی کوتوپڕ.
brash (brash), ***n.*** (١) پارچە بەرد یا سەهۆڵی شکاو.
(٢) لق و تەرزی بڕاو.
brasier (brā′zhēr), ***n.*** = **brazier.**
brass (bras, bräs), ***n.*** (١) مسی زەرد؛ زەرد؛ مس.
(٢) (*pl.*). شتی مسین. (٣) (*pl.*)، ئامێری مۆسیقایی مس.
(٤) ڕەقی؛ سەختی.
(٥) [Colloq.]، بێ حەیایی؛ چاوقایمی؛ بێ شەرمی.
(٦) [Slang]. پارە؛ پوول و پارە؛ دراو.
(٧) [Slang]. ئەفسەری گەورە. (٨) ئاوپۆشی گرنج گرنجی بورغو.
adj. مسین؛ مس؛ لە مس درووستکراو.
v.t. مس تێگرتن
brassage (bras′ij, bräs′ij), ***n.*** مزی سکەلێدان.
brassard (bras′ärd, brə-särd′), ***n.*** (١) قەڵغانی بازوو (کە لە ئانیشکەوە هەتا سەرشان دادەپۆشێت).
(٢) باڵبەند (بە درووشم یا نیشانەوە)؛ بازووبەند.
brassart (bras′ērt), ***n.*** = **brassard.**
brass band, تیپی مۆسیقای مسین (بە ئامێری مسین مۆسیقا لێدەدەن).
brass hat, [Slang], (١) ئەفسەری "پۆکن". (٢) ئەفسەری گەورە.
brassie (bras′i, bräs′i), ***n.*** داری سەرمس (یاری گۆلف).
brassiere (brə-zêr′, bras′i-er′), ***n.*** سوخمەی مەمك؛ مەمك بەند؛ سینەبەند
brassily (bras′'l-i, bräs′'l-i), ***adv.*** بە بێ حەیایانە؛ بە بێ شەرمانە.
brassiness (bras′i-nis, bräs′i-nis), ***n.*** بێ حەیایی؛ بێ شەرمی.
brass knuckles, بۆکسی ئاسن (شەڕ).
brass tacks, [Colloq.], شتی گرنگ؛ ڕاستییە سەرەکییەکان.
get (or come) down to brass tacks, [Colloq.]. باسکردنی ئەو شتانەی کە بە ڕاستی گرنگن.
brassware (bras′wâr′, bräs′wâr′), ***n.*** دەفری مسین؛ ئامێرو شتی مسین
brass winds, ئامێری مۆسیقایی فووپیاکردنی مسین.
brassy (bras′i, bräs′i), ***adj.*** (١) مسین؛ وەك مس؛ مس لێدراو؛ مس.
(٢) بریقەدارو هەرزانبەها. (٣) بێ حەیا؛ بێ شەرم. (٤) دەنگ زل.
n. داری سەرمسی یاری گۆلف.
brat (brat), ***n.*** منداڵێکی بێ حەیاو هاروهاج؛ منداڵێکی چەقاوەسوو.
brattice (brat′is), ***n.*** (١) دیوار یا شوورەی سەردەمی (ئابلووقەدان).
(٢) تیغە دیوارێکی تەختە یا قوماشە بۆ هەوا گۆڕین لەناو کانگەیەکدا.
v.t. تیغە دیوار بۆ کردن
bravado (brə-vä′dō, brə-vā′dō), ***n.*** لافی ئازایی؛ هاشەوگوشە؛ فشە؛ ئازایی یا دلێری ڕووکەش.
brave (brāv), ***adj.*** (١) ئازا؛ قارەمان؛ دلێر؛ نەبەرد؛ چاونەترس.
(٢) جوان؛ ڕەنگین؛ دیمەنی جوان. (٣) [Archaic]، نایاب؛ زۆرباش.
n. (١) پیاوێکی ئازا؛ کەسێکی نەبەرد، دلێر، قارەمان، بەجەرگ... هتد.
(٢) جەنگاوەرێکی هیندی ئەمەریکایی.
(٣) [Archaic]، سینبەندی؛ شەلاتی.
v.t. وێران؛ بەربەرەکانی کردن؛ بە ئازایانە بەرەوڕووبوونەوەو دەربردن:
(He had ~d death a hundred times. ; We decided to ~ the storm.)
v.i. [Obs.], فشەکردن؛ خۆهەڵکێشان.
-bravely *(adv.)*; braveness *(n.)*.
brave it out, شان دانەبەرو دەربردن (ناخۆشی یا هێرش).
bravery (brāv′ēr-i), ***n.*** (١) ئازایەتی؛ قارەمانی؛ چاونەترسان.
(٢) جوانی و ڕەنگینی (جل وبەرگ، نواندن، دیمەن).
bravo (brä′vō), ***interj.*** ئافەرم!؛ ئافەرین!؛ دەست خۆش!؛ هەر بژیت!.
bravo (brä′vō, brā′vō), ***n.*** پیاوکوژێکی بە کرێ گیراو؛ ڕەش کوژ.
bravura (brə-vyoor′ə), ***n.*** (١) کارێکی ئازایانەو لێهاتووانە؛ ئازایی.
(٢) شێوازێکی ڕازاوەو ڕەنگین.
(٣) پارچەیەك مۆسیقای باش و لێهاتووانە.
braw (brô, brä), ***adj.*** [Scot.], (١) جوان پۆش؛ پۆشتە.
(٢) نایاب.
brawl (brôl), ***v.i.*** (١) شەڕو هەرا کردن؛ شەڕەشەق کردن؛ شەڕکردن.
(٢) خوڕەهاتن (وەك ئاوی ڕووبار بەسەر قەڵبەزە یا خوڕاودا).
n. (١) شەڕو هەرا؛ شەڕەشەق؛ شەڕ؛ هەراوزەنا.
(٢) [Slang]، ئاهەنگێکی دەنگ بەرز.
brawl (brôl), ***n.*** (١) سەمایەکی لادێیانەی کۆنی فەرەنسییە.
(٢) مۆسیقای ئەم سەمایە.
brawn (brôn), ***n.*** (١) ماسولکە؛ ماسولکەی گەورەو بەهێز.
(٢) هێزی ماسولکە؛ هێزی لەش. (٣) گۆشتی کوڵاوی بەکانە.
brawny (brôn′i), ***adj.*** ماسولکەدار؛ بەهێز.
-brawniness *(n.)*.
braxy (brak′si), ***n.*** نەخۆشی ڕیخۆڵەی مەڕ.
bray (brā), ***v.i.*** زەڕین (کەر).
v.t. زەڕین؛ بەتوندی هاوارکردن.
n. زەڕە؛ زەڕین.
bray (brā), ***v.t.*** (١) هاڕین؛ ووردکردن.
(٢) مەرەکەب بەسەردا بڵاوکردنەوە.
brayer (brā′ēr), ***n.*** ئامێری مەرەکەب بڵاوکەرەوە (چاپەمەنی).
braze (brāz), ***v.t.*** لەحیم کردن بە مس.
braze (brāz), ***v.t.*** (١) لە مس درووستکردن؛ لە مس گرتن.
(٢) وەك مس لێکردن لە سەختیدا.
brazen (brā′z'n), ***adj.*** (١) مسین؛ لە مس درووستکراو.
(٢) زەردو ڕەق وەك مس. (٣) ڕووهەڵماڵراو؛ بێ حەیا؛ بێ شەرم.
(٤) ناساز (دەنگ).
v.t. ڕووهەڵماڵین؛ بێ حەیاو بێ شەرم کردن.
-brazenly *(adv.)*.
brazenfaced (brā′z'n-fāst′), ***adj.*** ڕووهەڵماڵراو؛ بێ حەیاو شەرم.
brazier (brā′zhēr), ***n.*** کوورە؛ مقەڵی.
brazier (brā′zhēr), ***n.*** مسگەر.
Brazil nut, گوێزی بەرازیلی (کە زۆر چەورە).
brazilwood (brə-zil′wood′), ***n.*** داری بەرازیلی: داری سووری درەختێکی ئەمەریکای خواروە کە بۆیەی لێ دەردەهێنرێت.
breach (brēch), ***n.*** (١) شکان؛ شکاندن. (٢) پەیمان شکاندن.
(٣) کەلەبەر؛ درز؛ کون. (٤) شەپۆل شکانەوە. (٥) شەپۆلی وەها.
(٦) بازدانی نەهەنگ بۆ سەرئاو.
(٧) ئاش وماش؛ پچڕانی برادەرێتی. (٨) قۆڕی؛ بڕین.
v.t. (١) کەلەبەرتێکردن؛ کون تێکردن؛ بڕین (دیوار)؛ شکاندن.
(٢) شکاندن (پەیمان، ڕێکەوتن): ***(to ~ an agreement)*** .
v.i. بازدانە سەرەوەی ئاو (نەهەنگ).
breach of faith, پەیمان شکاندن.
breach of promise, پەیمان شکاندن (شووکردن و ژنهێنان).
breach of the peace, ئاسایش تێکدان؛ ئاژاوە نانەوە.
bread (bred), ***n.*** (١) نان. (٢) خواردەمەنی؛ خواردن؛ نان.

(٣) بژێو؛ نان: *(He earns his ~ .)* .

(٤) [Slang]، پوول‌وپاره؛ پاره؛ دراو.

v.t. به پرزۆڵه‌ی نان داپۆشین (چێشت لێنان).

bread and butter, (١) نان و که‌ره. (٢) گوزه‌ران؛ ده‌رامه‌ت؛ هۆی ژیان.

break bread, (١) نان خواردن؛ نان پێکه‌وه خواردن.

(٢) به‌شداری شێوی پیرۆز بوون (خاچ په‌رستی).

cast one's bread upon the waters, چاکه‌کردن و دانی به ده‌م ئاوه‌وه؛ نان دان به خه‌ڵك؛ دڵفراوانی کردن.

know which side one's bread on, چاکه‌ی خۆ زانین؛ سوودی خۆ زانین.

take the bread out of (a person's) mouth, پاروو له ده‌م ده‌رهێنان؛ ده‌رامه‌ت لێسه‌ندنه‌وه؛ مایه‌ی ژیان لێ برین.

bread-and-butter (bred′'n-but′ēr), *adj.* (١) گه‌نج؛ منداڵ؛ هه‌رزه؛ ساویلکه. (٢) ساده؛ ساکار؛ ره‌شۆکی.

(٣) هۆی ژیانه؛ پێی ده‌ژی؛ هه‌میشه‌یی: *(a ~ job)* .

(٤) له‌رووی سوپاسکردنه‌وه‌یه؛ سوپاسنامه: *[a ~ note (or letter)]* .

breadbasket (bred′bas′kit, bred′bäs′kit), *n.* (١) زه‌میله‌ی نان. (٢) ناوچه‌ی سه‌ره‌کی به‌رهه‌م هێنه‌ری دانه‌وێڵه.

(٣) [Slang]، سك؛ گه‌ده. (٤) [Slang]، بۆمبا.

breadboard (bred′bôrd′, bred′bōrd′), *n.* (١) ته‌خته‌ی هه‌ویر شێلان و نان کردن؛ پنه. (٢) ته‌خته‌ی نان برین.

bread crumb, پرزۆڵه‌ی نان؛ ورده‌نان؛ په‌نچك.

breadfruit (bred′frōōt′), *n.* (١) میوه‌ی نان. میوه‌یه‌کی گه‌وره‌ی گۆشتنه که پێشێنرا تامی نان ده‌دات. (٢) دره‌ختی ئه‌م میوه‌یه.

bread line, ریزی خه‌ڵکی وه‌ستاو بۆ نان، واته خوارده‌مه‌نی مفت؛ ریزه خه‌ڵکی بێ ده‌رامه‌ت.

breadstuff (bred′stuf′), *n.* (١) نارد. (٢) نان.

breadth (bredth), *n.* (١) پانی؛ پانایی.

(٢) پارچه‌یه‌ك شت که پانتایی‌یه‌کی تایبه‌تی هه‌بێت: *(a ~ of canvas)* .

(٣) زلی؛ گه‌وره‌یی؛ مه‌ودا زۆرو زل؛ راده.

(٤) فراوانی (مێشك، تێگه‌یشتن)؛ کراوه‌یی:

(~ of mind, sympathy, understanding, interests, etc.)

breadthways (bredth′wāz′), *adv.* به پانی؛ له باری پانی.

breadthwise (bredth′wīz′), *adv.* = breadthways.

breadwinner (bred′win′ēr), *n.* نان په‌یداکه‌ر (بۆ که‌س‌وکار)؛ خێزان به‌خێوکه‌ر؛ بژێوی په‌یداکه‌ر: *(the ~ of the family)* .

break (brāk), *v.t.* (١) شکاندن؛ پارچه‌پارچه‌کردن.

(٢) کون تێکردن (پێست، زه‌وی).

(٣) دوایی پێ هێنان؛ شکاندن:

(to ~ a strike ; The strike was broken.)

(٤) له‌کارخستن؛ شکاندن؛ سه‌قه‌ت کردن.

(٥) شکاندن (پله)؛ پله‌وپایه نزم کردنه‌وه.

(٦) نابووت کردن. (٧) مل پێ شۆڕکردن؛ هێنانه ژێرباره‌وه.

(٨) کون کردن؛ به زۆر چوونه ژووره‌وه.

(٩) شکاندن (په‌یمان، یاسا) *(to ~ an agreement, the law, etc.)* .

(١٠) ده‌رباز بوون؛ راکردن (به‌ندیخانه) *(They cannot ~ prison.)* .

(١١) شکاندنی پله‌ی ئه‌وپه‌ر *(to ~ a record)* .

(١٢) په‌ت پچڕاندن؛ ریز تێکدان

(The troops broke formation and ran.)

(١٣) برین (ته‌وژمی کاره‌با، گه‌شت): *(to ~ a circuit)* .

(١٤) برین (بێ ده‌نگی): *(to ~ the silence)*

(١٥) که‌مکردنه‌وه‌ی کاریگه‌ری یا ئه‌نجامی خراپ

(١٦) ئاشکراکردن؛ درکاندن؛ ده‌ربڕین: *(He broke the news to us.)* .

(١٧) ده‌ستپێکردن.

(١٨) ووردکردنه‌وه (پاره): *(~ a dollar)* .

(١٩) هێنانه به‌ربار؛ راهێنان؛ گرتن (جووانووه ئه‌سپ): *(to ~ a horse)* .

(٢٠) ته‌رك کردن؛ وازلێهێنان (خوو): *(~ a habit)* .

(٢١) دڵ شکاندن؛ زۆر خه‌فه‌تبارکردن: *(She broke his heart.)*

(٢٢) چاره دۆزینه‌وه؛ لێکدانه‌وه.

v.i. (١) شکان؛ پارچه‌پارچه‌بوون؛ شه‌ق بردن.

(٢) بڵاوه‌لێکردن: *(Let's ~ and run.)* .

(٣) (~ **up** ; ~ **with**)، ئاش‌وماش کردن؛ په‌یوه‌ندی برین.

(٤) له‌کارکه‌وتن؛ شکان (مه‌کینه). (٥) نابووت بوون.

(٦) گۆڕان (ده‌نگ)؛ شکان: *(His voice broke.)* .

(٧) له‌پڕ راکردن؛ هه‌ڵاتن؛ به‌له‌سه‌بوون. (٨) پسان؛ هه‌رهس بردن؛ رووخان.

(٩) هه‌ڵوه‌شان؛ داڕزان. (١٠) جه‌رگ بڕان؛ دڵ شکان.

(١١) دوایی هاتن؛ ته‌واوبوون:

(The game will ~ up in ten minutes.)

(١٢) شکان (نرخ). (١٣) شکانه‌وه (شه‌پۆل).

(١٤) (~ **into** ; ~ **out in**)، له‌پڕ ده‌ستپێکردن یا هاتنه قسه، گۆرانی، پێکه‌نین: *(He broke into song, laughter, etc.)* .

(١٥) ده‌رکه‌وتن؛ په‌یدابوون؛ رۆژبوونه‌وه:

[Day was ~ing. ; The story (or news) broke.]

(١٦) له‌پڕ سه‌ر هێنانه ده‌ره‌وه له ناو (ماسی، نهه‌نگ).

(١٧) [Colloq.]، روودان: *(Things were ~ing badly.)* .

n. (١) شکان؛ پارچه‌پارچه‌بوون؛ شه‌ق بردن؛ درزبردن؛ لێك ترازان.

(٢) شکاوی؛ درز؛ که‌له‌به‌ر؛ بۆشایی؛ کون.

(٣) سه‌ره‌تا؛ سه‌رده‌رهێنان: *(the ~ of day)* .

(٤) برین (ماڵ). (٥) پچڕان؛ وه‌ستان.

(٦) پشوو؛ حه‌وانه‌وه: *(to take a ~)* .

(٧) پچڕان (په‌یوه‌ندی): *(a ~ in relations, ties, etc.)* .

(٨) بڕان (ته‌وژمی کاره‌با)؛ پچڕان.

(٩) بووار؛ هه‌ل؛ گۆڕین: *(a ~ in the weather)* .

(١٠) ده‌رپه‌ڕین؛ له‌پڕ راکردن.

(١١) (*pl.*)، چه‌ند خاڵێکی وه‌ك ئه‌مانه..... (چاپه‌مه‌نی، خاڵبه‌ندی).

(١٢) شکان (نرخ). (١٣) ناته‌واوی؛ که‌م‌وکووڕی.

(١٤) [Colloq.]، کردارێك یا ووته‌یه‌کی نابه‌جێ.

(١٥) [Slang]، هه‌ل؛ به‌خته‌وه‌ری‌یه‌کی رێکه‌وت:

(He gave me a ~ . ; He got a ~ in his business.)

break away, (١) راکردن؛ ده‌ربازبوون؛ به‌ره‌ڵابوون؛ هه‌ڵاتن.

(٢) جیابوونه‌وه. (٣) زوو ده‌ستپێکردن، واته له‌پێش کاتی خۆیدا (پێشبرکێ)

break bread, نان خواردن؛ پێکه‌وه نان خواردن.

break down, (١) شکان؛ له‌کارکه‌وتن؛ په‌ککه‌وتن:

(My car broke down on the highway.)

(٢) ده‌ست کردن به گریان.

(٣) به‌لاداهاتن؛ هه‌رهس بردن (مرۆڤ)؛ تێکشکان (له‌ش یا مێشك)؛ که‌وتن

(٤) شکاندن (دوژمن)؛ به‌زاندن؛ به‌سه‌ردا زاڵبوون.

(٥) شیکردنه‌وه؛ جیاکردنه‌وه؛ به‌ش به‌ش کردن؛ پۆل پۆل کردن.

(٦) به‌ره‌و خراپی رۆیشتن؛ دانه دواوه:

(Relations began to break down.)

break in, (١) برین (ماڵ)؛ به زۆر چوونه ژووره‌وه؛ له‌پڕ چوونه ژووره‌وه.

(٢) قسه پێ برین.

(٣) (ا) گرتن (جووانووه ئه‌سپ، ماین)؛ هێنانه به‌ربار؛ راهێنان؛ فێرکردن:

(to break in a young horse, new worker, etc.)

(ب) پێ راهاتن: *(to break in a new pair of shoes)* .

break in on (or upon), (١) خۆ سه‌پاندن به‌سه‌ردا؛ خۆتێهه‌ڵقورتان؛ هه‌ڵدان. (٢) قسه پێ برین.

break into, (١) برین (ماڵ)؛ چوونه ژووره‌وه (به زۆر، له‌پڕ، به‌دزی‌یه‌وه، یا به ناره‌وایی): *(They broke into the house.)* .

(٢) قسه پێ برین؛ پێ برین (قسه، بیر).

(٣) لەپڕ هاتنە قسە، پێکەنین، گریان، یا خوێنوواندن.

break of, واز پێ هێنان (خوو)؛ پێ تەرك كردن.

break off, (١) بڕین (قسە)؛ لەپڕ وەستان (قسە، كار).

(٢) پەیوەندی بڕین؛ پچڕاندن (برادەرێتی، دڵداری)؛ بڕینەوە (دۆستایەتی):

(The two lovers broke off last week.)

break out, (١) هەڵگیرسان (شەڕ، ئاگر)؛ بەرپابوون:

(A riot broke out. ; War broke out between the two sides.)

(٢) ڕاكردن (لە بەندیخانە)؛ هەڵاتن؛ بڕین‌و دەربازبوون (بەندیخانە).

(٣) دەردان (زیپكە، دوومەڵ): *(The child broke out in a rash.)* .

(٤) لەنگەر شل كردن‌و هەڵكردن (بۆ ڕۆیشتنی كەشتی).

break up, (١) بڵاوەپێكردن؛ وەستاندن؛ دوایی پێ هێنان:

(to break up a demonstration, meeting, etc.)

(٢) هەڵوەشاندن؛ پارچەپارچەكردن؛ جیاكردنەوە لەیەك.

(٣) پەرش‌وبڵاوكردنەوە؛ بڵاوكردنەوە؛ بڵاوبوونەوە.

(٤) بڕانەوە (دۆستایەتی)؛ دوایی پێ هێنان (پەیوەندی):

(The two lovers broke up suddenly.)

(٥) [Colloq.]. وورە بەردان.

(٦) [Slang]. مردن لە پێكەنیندا؛ سك ژان كردن لە پێكەنیندا:

(They broke up laughing.)

break wind, تڕكەندن.

break with, (١) پەیوەندی لەگەڵ بڕین یا پچڕان؛ ئاشت‌وماش كردن.

(٢) شوێن نەكەوتن؛ لێ دابڕان یا جیابوونەوە؛ لەگەڵدا نەگونجان‌و جیابوونەوە:

(to break with tradition)

break (brāk), *n. Also* brake, چوارچێوەی عەرەبانە (بۆ گرتن یا هێنانە ژێر بارەوەی جووانووە ئەسپ).

breakable (brāk′ə-b'l), *adj.* بەئاسانی دەشكێت؛ ناسك.

n. شتێكی ناسك؛ شتێكی بەئاسانی شكاو.

breakage (brāk′ij), *n.* (١) شكاندن؛ شكێنران؛ شكان؛ شكاوی.

(٢) شتی شكاو؛ ئەوەندەی كە شكاوە. (٣) زیان بەهۆی شكانەوە.

(٤) بژاردنی شكان

breakbone fever, = dengue.

breakdown (brāk′doun′), *n.* (١) شكان (مەكینە، ئامێر)؛ لەكاركەوتن؛ پەككەوتن.

(٢) ڕووخان (تەندرووستی)؛ مێشك تێكچوون؛ هەرەس بردن (لەش، مێشك):

(He had a nervous ~ .)

(٣) پێش نەكەوتن‌و وەستان (گفتوگۆ)؛ ڕووخان؛ دوایی هاتن بە ژێركەوتن:

(a ~ of negotiations)

(٤) شیبوونەوە؛ لێكبوونەوە؛ جیابوونەوە؛ هەڵوەشان:

(a ~ of food during digestion)

(٥) شیكرانەوە؛ شیكردنەوە.

(٦) پۆل پۆل كردن. (٧) جۆرە سەمایەكی پڕ جۆشە.

breaker (brāk′ẽr), *n.* (١) شكێن (مرۆڤ، شت)؛ شكێنەر.

(٢) مەكینە یا كارگەی شكێن (بۆ بەرد یا خەڵووزی بەرد).

(٣) شەپۆلێكە كە دەشكێتەوە بەسەر كەناری دەریادا‌و كەفی لێ هەڵدەستێت.

(٤) circuit breaker .

breaker (brāk′ẽr), *n.* بەرمیلێكی بچووكی ئاو لە بەلەمدا.

breakfast (brek′fəst), *n.* بەرچایی، نانی بەرچایی؛ نانی بەیانی؛ بەرقلیان

v.i. بەرچایی خواردن؛ نانی بەیانی خواردن.

v.t. بەرچایی پێدان؛ ناشتایی پێدان؛ نانی بەیانی پێدان.

breakin (brāk′in′), *n.* ماڵ بڕین؛ چوونە ناوماڵ بە زۆر یا بەدزییەوە.

breakneck (brāk′nek′), *adj.* مل شكێنەر؛ پڕ مەترسی:

(~ speed)

break of day, بەرەبەیان

breakout (brāk′out′), *n.* بڕین یا شكاندن‌و دەربازبوون:

(a prison ~)

breakthrough (brāk′throo͞′), *n.* (١) بڕین (كۆسپ)؛ سمین؛ پێدا تێپەڕبوون. (٢) شكاندنی هێزی بەرهەڵستی دوژمن؛ بڕین‌و پێدا چوونە ژوورەوەی هێڵی بەرهەڵستی دوژمن.

(٣) پێشكەوتنێكی گرنگ‌و كوتوپڕ (زانست، تەكنۆلۆجیا، پزیشكەوانی، گفتوگۆ)؛ بەرهەم هێنان یا دۆزینەوەیەكی سەرەكی:

(a major ~ in science and technology)

breakup (brāk′up′), *n.* (١) بڵاوبوونەوە؛ بڵاوەلێكردن.

(٢) شیبوونەوە؛ هەڵوەشان؛ لێكبوونەوە؛ داڕزین. (٣) وورە بەردان؛ ڕووخان.

(٤) دوایی هاتن

breakwater (brāk′wô′tẽr, brāk′wot′ẽr), *n.* شەپۆل شكێن؛ بەربەستی شەپۆل: دیوارێكە بۆ بەربەست كردنی شەپۆلی دەریا‌و پاراستنی بەندەر‌و كەناری دەریا.

bream (brēm), *n.* (١) ماسییەكی ناو ڕووباری ئەورووپایییە.

(٢) ماسییەكی ناو دەریایە.

bream (brēm), *v.t.* پاككردنەوەی بنی كەشتی

breast (brest), *n.* (١) مەمك. (٢) سنگ؛ سینە؛ بەرسنگ.

(٣) سنگ یا بەرسنگی گیاندار. (٤) سەرچاوەی بژێوی.

(٥) بەرسنگی جل‌وبەرگ. (٦) سەرچاوەی هەست؛ دڵ‌و دەروون؛ سۆز.

(٧) بەشێكی لە سنگ چوو؛ پێشەوە؛ بەرسنگ: *(the ~ of a hill)* .

v.t. (١) بەرەوڕوو وەستان؛ بەرهەڵستی كردن؛ بەرەنگاربوون.

(٢) سنگ دانە بەر؛ بۆ پێشەوە ڕۆیشتن.

make a clean breast of, دان بە تاواندا نان؛ پێ لە تاوان نان.

breastbone (brest′bōn′), *n.* كۆڵەی سنگ؛ ئێسقانی سنگ.

breast-feed (brest′fēd′), *v.t.* مەمك پێدان؛ شیرپێدان (منداڵ).

breastpin (brest′pin′), *n.* یەخەبەند؛ گوڵی سینە.

breastplate (brest′plāt′), *n.* (١) قەڵغانی سنگ؛ بەرۆك؛ سینەزری.

(٢) پارچەیەك قوماشی نەخش‌ونیگاراوی بە گەوهەر ڕازاوەیە سەرەك مالووم لە كۆندا دەیكرد بە بەرسنگییەوە. (٣) قاوغی بەرسنگی كیسەڵ.

(٤) سینەبەندی ئەسپ (كە بەشێكە لە زین).

breast stroke, بۆقە مەلە.

breastwork (brest′wûrk′), *n.* سەنگەرێكی سەردەمییە بە بەرزایی سنگ.

breath (breth), *n.* (١) هەناسە. (٢) هەناسەدان. (٣) بۆنی دەم.

(٤) توانای هەناسەدان. (٥) ژیان؛ گیان. (٦) كزەبا؛ شنە؛ سروە.

(٧) ئەنجامی هەناسە (وەك تەمی سەر ئاوێنە). (٨) چرپە.

(٩) هەناسە (كات)؛ چركە. (١٠) پشوو؛ وەستانێكی كورت.

below one's breath, بە چرپە؛ بە ئەسپایی.

catch one's breath, وەستان‌و پشوودان بۆ هەناسە هاتنەوەبەر (پاش هەناسەبڕكێ).

hold one's breath, چاوەڕێ كردن بە ترس‌و پەرۆشەوە (دەنگوباس).

in the same breath, لە هەمان كاتدا؛ لە هەمان سات یا هەناسەدا.

out of breath, هەناسە لێ بڕان؛ هەناسە پێ نەمان.

save one's breath, قسەی خۆ بە با نەدان.

take one's breath away, موورچركە بە لەشدا هێنان یا هەناسە بڕین لە خۆشی‌و سەرسامیدا:

(The view from the airplane takes your breath away.)

under one's breath, بە چرپە؛ بە ئەسپایی

breathe (brēth), *v.i. & v.t.* (١) هەناسەدان. (٢) هەناسە وەرگرتن.

(٣) هەناسە دانەوە. (٤) ژیان.

(٥) بۆن هاتن؛ بۆن لێهاتن. (٦) هەڵكردن بە هێواشی (با).

(٧) چرپەهاتن؛ چرپەكردن. (٨) پشوودان؛ پشوو پێدان.

(٩) (~ hard)، هەناسەبڕكێ بوون.

breathe again (or freely), دڵ ڕەحەت بوون.

breathe one's last, مردن؛ دوا هەناسە دان.

not breathe a word, دەم نەکردنەوە؛ هیچ نەوتن؛ هیچ قسە نەکردن.
breather (brēth'ēr), ***n.*** (١) کەسێك کە بە جۆرێکی تایبەتی هەناسە دەدات *(a mouth ~)* .
(٢) [Colloq.]، هۆی هەناسەبڕکێ (وەرزش، کار).
(٣) [Colloq.]، پشوو (بۆ هەناسە هاتنەوەبەر).
breathing (brēth'iŋ), ***adj.*** زیندوو.
n. (١) هەناسەدان. (٢) هەناسەیەك؛ هەناسەدانێك.
(٣) چرکە؛ هەناسە (کات).
(٤) سروە؛ شنە؛ کزەبا. (٥) ووتە؛ وورتە.
(٦) دەنگی وەك تیپی " h " لە ئینگلیزیدا، واتە " هێ "
breathing space, (١) شوێن و کاتی کارکردن و جووڵانەوە بە سەربەستی ٢: پشوو؛ بووار (بۆ پشوودان یا لێکۆڵینەوە).
breathless (breth'lis), ***adj.*** (١) هەناسە لێ بڕاو؛ مردوو.
(٢) هەناسەبڕکێ پێکەوتوو. (٣) هەناسە سواربوو (لە خۆشی یا ترسدا).
(٤) کپ؛ بێ سروە؛ بێ با.
breath-taking (breth'tāk'iŋ), ***adj.*** هەناسە سوارکەر (لە جوانی یا خۆشیدا)؛ زۆر جوان و خۆش:
(a ~ view of the ocean, mountain, valley, city, etc.)
breathy (breth'i), ***adj.*** هەناسەیی (دەنگ، قسە)؛ هەناسە لەگەڵ
breccia (brech'i-ə, bresh'i-ə), ***n.*** بریشیە: بەردێکە لە تەڵەزمی گۆشەتیژی ئاگرپژێنی بە لم یا گەچ پێکەوەنووساو پێکهاتووە.
bred (bred), *past tense and p.p. of* **breed.**
brede (brēd), ***n.*** [Archaic], = **braid.**
breech (brēch), ***n.*** (١) سمت؛ گووپی سمت؛ قنگ؛ گووپی قنگ.
(٢) بن؛ ژێر؛ لاخوارووی خولخولۆکە. (٣) قۆناغە تفەنگ.
v.t. (١) پانتۆڵی کورت لەبەرکردن. (٢) قۆناغ بۆ کردن (تفەنگ).
breechblock (brēch'blok'), ***n.*** دەمەوانەی قۆناغی هەندێك تفەنگ.
breechcloth (brēch'klôth', brēch'kloth'), ***n.*** پەشتەمالێکی کورت.
breechclout (brēch'klout'), ***n.*** = **breechcloth.**
breeches (brich'iz), ***n.pl.*** (١) پانتۆڵی کورت (هەتا ئەژنۆ).
(٢) [Colloq.]، پانتۆڵ.
breeches buoy, پانتۆڵی ڕزگارکردن (لە خنکاندن لەناو دەریادا): کە لە کەشتییەکەوە بۆ کەسەکە شۆڕ دەکرێتەوە.
breeching (brich'iŋ, brēch'iŋ), ***n.*** (١) پاڵوو (کۆپان، زین).
(٢) قۆناغە تفەنگ
breed (brēd), ***v.t.*** (١) بوون (منداڵ، بەچکە)؛ هەڵهێنان؛ سك‌وزاکردن.
(٢) بوون بە هۆ؛ لێ پەیدابوون؛ لێ بوونەوە *(Ignorance ~s prejudice.)* .
(٣) (ا) زاوزێ پێکردن؛ بەخێوکردن؛ پەروەردەکردن:
(He ~s dogs, horses, etc.)
(ب) لێ چاك کردن
(٤) ئامادەکردن؛ پەروەردەکردن بۆ؛ فێرکردن و ڕاهێنان بۆ مەبەستی تایبەتی.
v.i. (١) پەیدابوون؛ پەرەسەندن: *(Crime ~s in slums.)* .
(٢) بوون (منداڵ، بەچکە)؛ زاوزێ کردن.
n. . *(There are many ~s of dogs.)* (١) توخم (گیاندار، ڕووەك)؛ ڕەگەز:
(٢) جۆر؛ چەشن: *(men of the same ~)*
breeder (brēd'ēr), ***n.*** (١) گیانداری زاوزێ کەر؛ ڕووەکێك کە ڕووەکی تری لێ دەبێتەوە. (٢) زاوزێ پێکەر؛ پەروەردەکەری گیاندار و ڕووەك.
(٣) هۆ؛ سەرچاوە؛ داهێنەر.
breeding (brēd'iŋ), ***n.*** (١) زاوزێ کردن؛ بوون (منداڵ، بەچکە).
(٢) منداڵ یا بەچکە پەروەردەکردن.
(٣) ڕەسەنی؛ ڕەووشت جوانی؛ پەروەردەی جوان و چاك:
(Tolerance is a sign of ~ .)
(٤) زاوزێ پێکردن بۆ توخم باشترکردن (گیاندار، ڕووەك).
breeze (brēz), ***n.*** (١) سروە؛ شنە؛ کزەبا؛ شنەبا؛ سۆزە.
(٢) [British]، پشێوی؛ مشت‌ومڕ؛ هەراهەرا.
(٣) [Colloq.]، کارێکی ئاسان: *(That job was a ~ .)* .
v.i. (١) هەڵکردن (سروە).
(٢) [Slang]، بە تیژی و بێباکانە و کەیف قنجییەوە ڕۆیشتن بەرێوە.
breeze (brēz), ***n.*** [Rare], خەرمەنگێز.
breeze (brēz), ***n.*** [British], خڵتە و سەرکۆزەری خەڵووزی بەردین.
breezily (brēz''l-i), ***adv.*** بە خێرایی و بێباکی و کەیف قنجییەوە (ڕۆیشتن).
breezy (brēz'i), ***adj.*** (١) سروەدار؛ بە شنە؛ کزەبایەکی خۆشی هەیە: *(a ~ day)*
(٢) بێباك و کەیف قنج؛ زیت؛ گورج‌وگۆڵ: *(He has a ~ manner.)* .
-breeziness *(n.).*
bregma (breg'mə), ***n.*** جەمسەری ئێسکی پێشەوە و لاتەنیشتی کاسەی سەر.
brethren (breth'rin, breth'rən), ***n.pl.*** [Archaic], *plural of* **brother.**
Breton (bret''n), ***adj.*** بریتەنی: تایبەتی بە زمان و دانیشتووانی " بریتەنی " کە ناوچەیەکە لە ڕۆژئاوای فەرەنسا.
n. (١) هاوولاتییەکی " بریتەنی " . (٢) زمانی دانیشتووانی ئەم ناوچەیە.
(٣) شەپقەیەکی ژنانەی لێوار هەڵگەڕاوەیە.
breve (brēv), ***n.*** (١) نامەیەکی گرنگ (بەتایبەتی لە پاپا یا پاشاوە).
(٢) ئەم نیشانەیە (˘) کە دەخرێتە سەر تیپە بزوێنێك بۆ دەنگ کورتی.
(٣) هەمان نیشانەیە لەسەر بڕگەیەکی بێ دەنگ یا کورتکراوە.
(٤) نۆتەیەکی مۆسیقاییە کە بریتییە لە دوو نۆتە.
(٥) فەرماننامە (دادگا)؛ کورتەی داوایەك.
brevet (brə-vet', brev'it), ***n. & v.t.*** پلە بەرزکردنەوەی ئەفسەرێك بەبێ زیادکردنی مووچەکەی.
brevetcy (brə-vet'si), ***n.*** پلەیەکی شانازنامەیی.
brevi- (brev'i), پێشگرێکە بەمانای: کورت.
breviary (brē'vi-er'i, brev'i-er'i), ***n.*** پەرتووکی سروودی ئاینی و نزای ڕۆژانە (ئاینی کاسۆلیکی و کڵێسەی ڕۆژهەڵاتی).
brevier (brə-vêr'), ***n.*** جۆرە تیپێکە (چاپەمەنی):
(This line is in ~ .)
brevity (brev'ə-ti), ***n.*** (١) کورتی (کات).
(٢) کورتی و پڕ مانایی (ووتە، نووسراو).
brew (brōō), ***v.t.*** (١) بیرە دروستکردن (بە کوڵاندن و ترشان).
(٢) چالێنان؛ دەم کێشان (چا)؛ دەم پێ کێشان.
(٣) پێکهێنان و ڕێکخستن (پیلان)؛ پیلان گێڕان.
v.i. (١) دروست بوون (بیرە)؛ دەم کێشان (چا).
(٢) خەریکی دەستپێکردن یا هەڵکردن بوون (گەردەلوول، گەردباو)؛ پەیدابوون؛ ئامادەکران و دەستپێکران (شەڕ، زریان): *(A storm was ~ing.)* .
n. (١) خواردنەوەیەکی ترشێنراو یا لێنراو (بیرە، چا).
(٢) ئەو هەندەی کە بە یەك جار دەترشێنرێت یا لێدەنرێت.
brewage (brōō'ij), ***n.*** (١) خواردنەوەیەکی ترشێنراو (بیرە).
(٢) ترشاندن یا دروستکردن (بیرە).
brewer (brōō'ēr), ***n.*** بیرە دروستکەر.
brewery (brōō'ēr-i), ***n.*** کارگەی بیرە؛ کولێنگە (بیرە).
brewing (brōō'iŋ), ***n.*** (١) ترشاندن یا دروستکردن (بیرە).
(٢) ئەوەندەی کە بە یەك جار دروست دەکرێت (بیرە).
brewis (brōō'is), ***n.*** [Dial.], (١) گۆشتاو. (٢) نان و گۆشتاو.
briar (brī'ēr), ***n.*** = **brier.**
briarroot (brī'ēr-rōōt', brī'ēr-root'), ***n.*** = **brierroot.**
briarwood (brī'ēr-wood'), ***n.*** = **brierwood.**
bribable (brīb'ə-b'l), ***adj.*** بەرتیلی دەدرێتێ؛ بەرتیل دەخوات.
bribe (brīb), ***n.*** بەرتیل.

v.t. & v.i. بەرتیل پێدان؛ بەرتیل دان.

-briber *(n.).*

bribery (brīb′ẽr-i), *n.* بەرتیل خواردن؛ بەرتیل دان و وەرگرتن.

bric-a-brac (brik′ə-brak′), *n.* (١) شتی بچووك و بەنرخ و نایاب و کۆنەباوی هونەری جوان (کە لە ژوورێکدا بۆ جوانی دادەنرێت).
(٢) زرووزەنگینانە؛ شتی ڕازێنەرەوەی بازاڕی.

brick (brik), *n.* (١) خشت. (٢) شتێکی وەك خشت (لە ڕێك و پێکی و خشتەیی چوارچێوەکەیدا). (٣) [Colloq.]، پیاوێکی زۆرباش؛ کوڕی چاك.
adj. لە خشت دروستکراو؛ تایبەتی بە خشت؛ خشت.
v.t. (١) بە خشت کردن؛ لە خشت دروستکردن.
(٢) (~ up; ~ in)، بە خشت دەورگرتن، داپۆشین، گرتن، یا هەڵچنین.
make bricks without straw, کردنی شتێك بەبێ کەرەسەی پێویست.

brickbat (brik′bat′), *n.* (١) پارچە خشت (کە دەهاوێژرێت یا دەدرێت بە شتێکدا). (٢) پلار؛ لاپلار؛ ڕەخنەیەکی تیژو هەست بریندارکەر.

brickkiln (brik′klin′), *n.* کوورەی خشت سوورکردنەوە.

bricklayer (brik′lā′ẽr), *n.* خشتکار؛ وەستای خشتکاری.

bricklaying (brik′lā′iŋ), *n.* خشتکاری؛ خشتکاری کردن.

brick-red (brik′red′), *adj.* سوور وەك خشت

brickwork (brik′wûrk′), *n.* (١) شتی لە خشت دروستکراو. (٢) bricklaying.

brickyard (brik′yärd′), *n.* کارگەی خشت؛ فرۆشگای خشت.

bridal (brīd′′l), *n.* شایی.
adj. (١) بووکێنی؛ تایبەتی بە بووك.
(٢) تایبەتی بە شایی: هی بووك و زاوایەتی.

bridal wreath, دەوەنێکی گەڵا ڕەش و بریقاوە و گوڵ سپییە.

bride (brīd), *n.* بووك.

bride (brīd), *n.* قوڵفە یا گرێ (نەقشکاری).

bridegroom (brīd′grōōm′, brīd′groom′), *n.* زاوا

bridesmaid (brīdz′mād′), *n.* ناوەڵ بووك: کچێکە ناوەڵی بووکە لەکاتی مارەبڕین و شاییدا لەگەڵی دەبێت.

bridewell (brīd′wel, brīd′wəl), *n.* بەندیخانە (بۆ تاوانی بچووك).

bridge (brij), *n.* (١) پرد. (٢) شتێکی وەك پرد. (٣) ئێسقانەی لووت.
(٤) ئەو بەشەی چاویلکە کە دەکەوێتە سەر ئێسقانەی لووت.
(٥) تیرەیەکی بەردینە لە تەنکاوی قەراغ دەریادا.
(٦) سەکۆی لێوە ڕانانی کەشتی.
(٧) ئەو شوێنەی داری بلیاردی لەسەر دادەنرێت لەکاتی یاری کردندا تاکو نەجووڵێتەوە لە مشت گرتنەوەدا لە تۆپەکان کە بریتییە لە پارچە دارێك یا دەست. (٨) پرد (دانسازی).
v.t. (١) پرد بەسەردا دروستکردن؛ پرد لەنێواندا دروستکردن.
(٢) بەسەر پرددا پەڕینەوە.
(٣) پێکەیاندن؛ پڕکردنەوە (بۆشایی، جیاوازی، دووری):
(to ~ the gap between the two generations)
burn one's bridges (behind one), ڕێگەی گەڕانەوە یا کشانەوە لە خۆ برین
cross a bridge when one comes to it, خەمی گیروگرفتێك خواردن هەروەها چارەسەرکردنی پاش پەیدابوونی نەك لەپێشدا؛ بە خۆرایی سەری خۆ نەئێشاندن بە گیروگرفتی دواڕۆژەوە.

bridge (brij), *n.* بریج: جۆرە یارییەکی کاغەزە.

bridgeboard (brij′bôrd′, brij′bōrd′), *n.* سنگی پێ پلیکانە: ئەو تەختە دانەدارەی ئەمسەرو ئەوسەری پێ پلیکانەی دارە کە پێ پلیکانەکانی لەسەر ڕاوەستاوە.

bridgehead (brij′hed′), *n.* سەری پرد: بنکەیەکە لەوبەری پرد یا ڕووبارێکدا لەناو خاکی دوژمندا بۆ داگیرکردنی شوێنی تر بەکاردەهێنرێت.

bridgework (brij′wûrk′), *n.* (١) پردکاری؛ پرد دروستکردن. (٢) پردی ددان (٣) دروستکردن و دانانی پردی ددان.

bridle (brī′d′l), *n.* (١) لغاو؛ سەرکەللە. (٢) شتێکی وەك لغاو. (٣) شتی دابینکەر؛ جڵەو.
v.t. (١) لغاوکردن؛ لغاو کردنە دەم. (٢) دابینکردن؛ گرتنەوە؛ جڵەوگرتن.
v.i. (١) سەرکێشی کردن؛ لووت بەرز گرتن (لە تووڕەییدا یا بەتەوسەوە).
(٢) تووڕەبوون؛ گاڵتەپێهاتن.

bridle hand, دەستی لغاو گرتن؛ دەستی چەپ.

bridle path, ڕێچکەی سواری.

Brie cheese, بری: جۆرە پەنیرێکی نەرمی نەختێك سوێری فەرەنسییە.

brief (brēf), *adj.* (١) کورت؛ کەم خایەن. (٢) کورت و مانابەخش.
n. (١) کورتە؛ پوختە. (٢) پوختەی داوایەك (کە پارێزەر ئامادەی دەکات).
(٣) نامەی پاپا. (٤) (*pl.*)، دەرپێی کورتی تەسك.
v.t. (١) پوختەکردن؛ کورتکردنەوە.
(٢) [British]، پارێزەر گرتن؛ پارێزەر کردن بە نوێنەر.
(٣) [British]، پوختەی داوا بۆ ناردن یا پێدان.
(٤) ئاگادارکردن؛ پێ ووتن (دەنگوباس، پوختەی مەسەلە):
(He ~ed the president on the situation.)
hold a brief for, لەسەرکردنەوە؛ پشتگیری کردن؛ لایەنگری کردن.
in brief, بە کورتی؛ بە کورتییەکەی.

briefcase (brēf′kās′), *n.* جانتای دەست.

briefless (brēf′lis), *adj.* کەس نەی گرتووە بە پارێزەر:
(a ~ lawyer)

briefs (brēfs), *n.pl.* دەرپێی کورتی تەسك.

brier (brī′ẽr), *n.* (١) گوڵەباخە کێویلە؛ شیلان.
(٢) لقێك یا پەلەیەك لەم گوڵەباخە کێویلە یا شیلانە.

brier (brī′ẽr), *n.* (١) ڕووەکێکی خوارووی ئەورووپایە ڕەگەکەی دەکرێت بە سەبیل. (٢) ڕەگی ئەم ڕووەکە. (٣) سەبیلێك کە لەم ڕەگە دروستکرابێت.

brierroot (brī′ẽr-rōōt′, brī′ẽr-root′), *n.* ڕەگی ڕووەکێکە دەکرێت بە سەبیل.

brierwood (brī′ẽr-wood′), *n.* = brierroot.

brigade (bri-gād′), *n.* (١) هێز (سوپا)؛ تابوور.
(٢) دەستە؛ تاقم؛ پۆل: *(a fire ~)*.
v.t. (١) تابوور پێکهێنان (٢) هاوپۆل کردن؛ دەستەدەستەکردن.

brigadier (brig′ə-dêr′), *n.* فەرماندەی هێز؛ ئەفسەرێکی گەورە.

brigadier general, = brigadier.

brigand (brig′ənd), *n.* چەتە؛ جەردە.

brigandage (brig′ən-dij), *n.* چەتەیی؛ جەردەیی.

brigandine (brig′ən-dēn′, brig′ən-dīn′), *n.* زرێی تەرەقەدار؛ زرێیەکی لە تەرەقە و ئەڵقە پێکهاتوو.

brigantine (brig′ən-tēn′, brig′ən-tīn′), *n.* کەشتی بای دوو-تەوەرە.

bright (brīt), *adj.* (١) ڕووناك؛ ڕۆشن.
(٢) گەش؛ بریقەدار؛ ڕەنگاوڕەنگ: *(~ colors)*.
(٣) دەم بە پێکەنین؛ ڕووخۆش؛ زیت؛ دڵشاد.
(٤) زیرەك؛ زرنگ. (٥) بەناوبانگ؛ ناودار.
(٦) ڕۆشن؛ بەهات؛ پڕ ئومێد: *(She has a ~ future.)*.
adv. بە ڕۆشنی یا گەشی.
-brightly *(adv.).*

brighten (brīt′′n), *v.t.* (١) ڕووناك کردنەوە؛ ڕۆشن کردنەوە.
(٢) ڕۆشن کردنەوە؛ خۆش کردن؛ شادمان کردن؛ دڵخۆش کردن.
(You ~ed my day. ; These flowers ~ the room.)
v.i. (١) ڕووناك بوونەوە: *(The sky is ~ing.)*.
(٢) دڵخۆش بوون؛ دڵ ڕۆشنکردنەوە.

brightness (brīt′nis), *n.* (١) ڕووناکی؛ ڕۆشنی؛ گەشی.
(٢) دڵخۆشی؛ خۆشی؛ شادی.

Bright's disease, = nephritis.

brill (bril), *n.* جۆرە ماسییەکی پانی ئەورووپاییە.

brilliance (bril′yəns), *n.* (١) درەوشانەوە؛ شەوقدانەوە.
(٢) شەوق؛ گەشی؛ ڕووناکییەکی زۆر؛ ڕۆشنی؛ تریفە.
(٣) جوانی و نایابی. (٤) زۆر زیرەکی؛ بلیمەتی؛ زرنگی.

brilliancy (bril′yən-si), *n.* = **brilliance.**

brilliant (bril′yənt), *adj.* (١) درەوشاوە؛ شەوقدار؛ بریقەدار.
(٢) گەش؛ ڕووناک؛ ڕوون. (٣) جوان و نایاب. (٤) زۆر زیرەك؛ بلیمەت؛ زرنگ.
n. (١) ئەلماسێکی درەوشاوە.
(٢) بڕینی گەوهەر بە جۆرێك کە بدرەوشێتەوە.
(٣) بچووکترین تیپ (چاپەمەنی).

-brilliantly *(adv.).*

brilliantine (bril′yən-tēn′), *n.* (١) ڕۆنی سەر (بۆ بریقانەوەی قژ).
(٢) قوماشێکی ساف و لووس و بریقەدارە.

brim (brim), *n.* (١) لێو (پەرداخ، پیالە، کووپ... هتد)؛ لێوار.
(٢) بەست: هی قەراغ جۆگە و گۆماو).
(٣) قەراغ (شەپقە)؛ لێوار.
v.t. بە تەواوی پڕکردن؛ لێوالێوکردن.
v.i. لێوالێوبوون؛ زۆر پڕبوون.

brimful, brimfull (brim′fool′), *adj.* لێوالێو؛ زۆر پڕ.

brimmer (brim′ẽr), *n.* کووپ، پەرداخ، پیالە، یا جامێکی پڕ.

brimstone (brim′stōn′), *n.* گۆگرد؛ کبریت

brindle (brin′d′l), *adj.* بازوو (ڕەنگ، گیاندار).
n. (١) گیاندارێکی بازوو. (٢) ڕەنگێکی بازوو.

brindled (brin′d′ld), *adj.* بازوو (گیاندار)

brine (brīn), *n.* (١) سوێراو؛ خوێ ئاوگ.
(٢) هەندێکی زۆر ئاوی سوێر (وەك دەریا).
v.t. سوێرکردن (بادەم، چەقالە)؛ گرتنەوە (ترشیات)؛ کردنەناو ئاوی سوێرەوە.

bring (briŋ), *v.t.* (١) هێنان؛ هاووردن.
(٢) بوون بە هۆی *(Fascism brought disaster.)*.
(٣) پێدان *(Rest and exercise ~ a person health.)*.
(٤) والێکردن؛ کارتێکردن؛ پێ کردن.
(٥) پارەکردن؛ فرۆشران بە ئەوەندە:
(Used cars brought a good price last month.)
(٦) خستنە بەردەمی دادگا؛ تاوان پێشاندان؛ دان بە دادگا:
(to ~ someone to trial ; to ~ charges against)

bring about, بوون بە هۆ؛ هێنانەدی

bring around (or round), (١) ڕا پێ گۆڕین؛ پێ سەلماندن.
(٢) دل کردنەوە (٣) [Colloq.] هۆش هێنانەوەبەر؛ هەناسە هێنانەوەبەر.
(٤) [Colloq.] هێنان (بۆ سەردان):
(to bring someone around to visit)

bring down, (١) ڕووخاندن؛ هێنانەخوارەوە؛ داگرتن؛ خستن:
(bring down a government)
(٢) کوشتن؛ بریندارکردن.
(٣) هێنانەخوارەوە (نرخ)؛ کەمکردنەوە *(bring down prices)*.

bring forth, (١) هێنانە بەرهەم؛ بەرگرتن؛ منداڵبوون.
(٢) ئاشکراکردن؛ دەرخستن؛ پێشاندان؛ خستنە بەرچاو.

bring forward, (١) پێشکەش کردن؛ پێشاندان (بەڵگە)؛
هێنانەپێشەوە (باس):
(Can you bring forward any proof of what you say?)
(٢) هێنانەپێشەوە یا گواستنەوە بۆ لاپەڕەیەکی تازە (دەفتەرگری ژمێریاری).

bring home to, تێگەیاندن؛ پێشاندان؛ دەرخستن؛ خستنە مێشکەوە:
(His death brought home to me the value of his friendship.; to bring a point home to a person)

bring in, (١) لە دەرەوەی وڵاتەوە هێنان.
(٢) وەدەستهێنان؛ دەستخستن؛ لێ دەستکەوتن؛ پێدان (داهات).
(٣) پێشکەش کردن (بڕیاری سوێندخۆران بە دادگا)؛ ڕاپۆرت دان.

bring off, (١) هێنانەدی؛ هێنانە بەرهەم؛ بەجێهێنان.
(٢) ڕزگارکردن.

bring on, بوون بە هۆ (ڕوودان):
(He brought the problem on himself. ; Her illness was-brought on by carelessness.)

bring out, (١) خستنەڕوو؛ دەرخستن؛ ئاشکراکردن؛ هەڵماڵین:
(The trial will bring out everything.)
(٢) نواندن (شانۆگەری). (٣) بڵاوکردنەوە (پەرتووك، گۆڤار).
(٤) پێشاندان؛ هێنانەپێشەوە. (٥) پێناسینی کچێك بە کۆمەڵ.

bring over, (١) پێ سەلماندن؛ ڕا پێ گۆڕین. (٢) هێنان بۆ سەردان.

bring to, (١) هەناسە هێنانەوەبەر؛ هۆش هێنانەوەبەر.
(٢) وەستاندن (کەشتی).

bring to an end, دوایی پێ هێنان؛ کۆتایی پێ هێنان.

bring to bear on, خستنەسەر (زۆر)؛ ئاراستەکردن؛ بەکارهێنان لەگەڵدا (زۆر، هێز): *(You must bring more pressure to bear on him.)*

bring to light, خستنەڕوو؛ دەرخستن؛ ئاشکراکردن؛ هەڵماڵین.

bring up, (١) پەروەردەکردن (منداڵ)؛ گەورەکردن؛ بەخێوکردن.
(٢) هێنانەکایەوە؛ پێشکەش کردن (بۆ باسکردن)؛ هێنانەپێشەوە (بۆ لێدووان).
(٣) ڕشانەوە؛ هێنانەوە؛ هەڵهێنانەوە. (٤) لەپڕ وەستان.

bringing-up (briŋ′iŋ-up′), *n.* (١) پەروەردەکردن؛ بەخێوکردن.
(٢) ڕەووشت فێرکردن.

brink (briŋk), *n.* قەراغ؛ لێوار؛ گوێ؛ کەنار؛ نزیك:
(on the ~ of war ; on the ~ of the grave)

brinkmanship (briŋk′mən-ship′), *n.* بەرەو کارەسات چوون؛ گرتنی ڕێبازی کارەسات ئەنجام.

briny (brīn′i), *adj.* سوێر؛ زۆر سوێر؛ تایبەتی بە سوێراو.

brio (brē′ō), *n.* زیتی؛ جۆش؛ جۆش و خرۆش؛ گورج و گۆڵی.

brioche (brē′ōsh, brē′osh), *n.* جۆرە کولێرەیەکە بە هێلکە و کەرە و هەوێر درووست دەکرێت.

briolette (brē′ə-let′), *n.* ئەلماسێکی هەرمێییە لاکانی سێگۆشەیە.

briquette, briquet (bri-ket′), *n.* کولێ خەڵووزی بەرد

brisance (brē′zäns′), *n.* هێزی ووردوخاش کردن یا شکاندن (ئەتۆم یا تەقەمەنی).

brisk (brisk), *adj.* (١) پەلە؛ گورج و گۆڵ؛ خێرا: *(a ~ walk)*.
(٢) تیژ و خۆش (با)؛ وریاکەرەوە: *(The air was ~ and cold.)*.
(٣) گەرم (بازاڕ): *(Business was ~ yesterday.)*.

brisket (bris′kit), *n.* (١) سنگی گیاندار. (٢) گۆشتی سنگ.

brisling (bris′liŋ), *n.* جۆرە ماسییەکی بچکۆلەیە لە " ساردین " دەچێت.

bristle (bris′′l), *n.* (١) تووکی زبر یا تیژ (گیاندار، ڕووەك)؛ درك.
(٢) تووکی گیاندارێك کە دەکرێت بە فڵچە (وەك هی بەراز). (٣) تووکی فڵچە.
v.i. (١) ڕەق بوون؛ ڕاستبوونەوە.
(٢) قژ گیف بوونەوە یا ڕاوەستان (لە توورەیی یا ترسدا).
(٣) خۆ گیف کردنەوە (بۆ ئامادەبوون بۆ شەڕ).
v.t. (١) ڕەق کردن؛ ڕاستکردنەوە (وەك تووکی درکن). (٢) وەك درك تیژکردن.

bristletail (bris′′l-tāl′), *n.* کلك درکاوی: جانەوەرێکی بێ باڵە تووکی تیژ بە پاشەکەیەوەیەتی.

bristly (bris′li), *adj.* (١) تووکی تیژدار؛ درکاوی.
(٢) تیژ (وەك درك یا تووکی تیژ).

brit, britt (brit), *n.pl.* (١) بەچکەی هەندێك ماسییە.
(٢) بوونەوەرێکی بچووکی دەریایە (ئەهەنگ و هەندێك ماسی لەسەری دەژین).

Britain (brit′′n, brit′ən), *n.* بەریتانیا.

Britannia metal, britannia metal, داڕشتەیەکە لە مس و تەنەکە و ئەنتیمۆن پێکدێت.

Britannic (bri-tan′ik), *adj.* بەریتانی

Briticism (brit′ə-siz′m), *n.* ووشە یا زاراوەیەکی تایبەتی‌یە بە زمانی ئینگلیزی بەریتانیا: *(*“Petrol” *is a B~ for* “gasoline” *.)* .

British (brit′ish), *adj.* (١) تایبەتی بە بەریتانیاو هاوولاتی‌یەکانی؛ بەریتانی؛ ئینگلیزی. (٢) تایبەتی بە کۆمونوێلسی بەریتانی.

n. زمانی ئینگلیزی؛ زمانی ئینگلیزی بەریتانیا.

the British, هاوولاتی‌یانی بەریتانیا؛ خەلکی بەریتانیا؛ بەریتانی‌یەکان

British English, زمانی ئینگلیزی بەریتانیا.

Britisher (brit′ish-ẽr), *n.* ئینگلیز؛ ئینگلیزێك؛ هاوولاتی‌یەکی بەریتانیا

Briton (brit′'n, brit′ən), *n.* (١) هاوولاتی‌یەکی بەریتانیا؛ کەسێکی بەریتانی؛ کەسێکی بەریتانی یا کۆمونوێلسی بەریتانی
(٢) دانیشتوویەکی بەریتانیای کۆن (لەپێش داگیرکردنی بەریتانیا لەلایەن ڕۆمانەکانەوە).

britska, britzka, britzska (brits′kə), *n.* جۆرە عەرەبانەیەکە سەرەکەی دەکرێتەوە.

brittle (brit′'l), *adj.* قرچۆك؛ ناسك.

n. شیرینی‌یەکی قرچۆك یا ناسك.

broach (brōch), *n.* (١) شیشی گۆشت برژاندن؛ شیشی کەباب؛ شیش.
(٢) شیشی کون پێ گەورەکردن. (٣) ئەسکەنە
(٤) کون؛ کونی بە ئامێر کراو. (٥) یەخەبەند.

v.t. (١) کون کردن (بۆ شلە لێ دەرهێنان): *(to ~ a keg)* .
(٢) شلە لێ دەرهێنان (بەرمیل، دەفر). (٣) کون گەورەکردن
(٤) (ا) هێنانەپێشەوە بۆ باسکردن؛ لێدووان: *(to ~ a subject)* .
(ب) ئاشکراکردن؛ بلاوکردنەوە؛ درکاندن: *(to ~ a plan)* .

broad (brôd), *adj.* (١) پان (٢) فراوان.
(٣) ڕوون؛ ڕووناك؛ دیار: *(~ daylight)* .
(٤) ئاشکرا؛ دیار: *(a ~ purpose)*
(٥) قورس (شێوەی قسەپێکردنی زمانێك لەلایەن بێگانەوە): *(a ~ accent)* .
(٦) هەلمالراو؛ ناشرین: *(a ~ joke)* .
(٧) مێشك کراوە: *(a ~ mind; He takes a ~ view of the matter.)* .
(٨) بێ سنوور؛ گشتگر: *(a ~ statement)* .
(٩) گشتی؛ بنچینەیی: *(a ~ outline of the subject)* .
(١٠) کراوە (بێژانی درێژی تیپ) (دەنگسازی)
(وەك تیپی " a " لە ووشەی " father " دا).

adv. بە تەواوی؛ هەمووی.

n. (١) بەشە پانەکەی شتێك. (٢) [Slang] . کچ؛ ژن.

broad arrow, (١) تیری سەرپان
(٢) نیشانەیەکە میری ئینگلتەرە دەیدات لە مال و موڵکی میری و جل‌وبەرگی بەندەکان

broadax, broadaxe (brôd′aks′), *n.* تەورێکی زل دەم پان.

broad bean, (١) پاقلە (٢) ڕووەکی پاقلە

broadbill (brôd′bil′), *n.* (١) بالندەیەکی دەنووك کورت و پانە.
(٢) جۆرە ماسی‌یەکی دەریایە شەویلگەی سەرەوەی درێژە وەك دەنووك یا شمشێر پێشی دەوورترێت: " swordfish ").

broadbrim (brôd′brim′), *n.* (١) شەپقەی قەراغ پان.
(٢) [B-] [Colloq.]، کوەیکەر: ئەندامی کۆمەڵێکی ئاینی لاشەڕی ئەمەریکایی‌یە ناوی " کوەیکەرز " ە.

broadcast (brôd′kast′, brôd′käst′), *v.t.* (١) تۆودان (دانەوێڵە)؛ پەرش و بلاوکردنەوە. (٢) دەنگوباس بلاوکردنەوە.
(٣) بلاوکردنەوە (بە رادیۆ، تەلەفزیۆن، سەتەلایت... هتد)

v.i. بلاوکردنەوە (رادیۆ، تەلەفزیۆن)؛ بلاوکرانەوە

adj. (١) بلاو؛ بلاوبووەوە. (٢) تایبەتی بە رادیۆو تەلەفزیۆن.

n. (١) بلاوکردنەوە (رادیۆ، تەلەفزیۆن).
(٢) بەرنامەی بلاوکراوە (لەسەر رادیۆ یا تەلەفزیۆن): *(a television ~)* .

adv. بە هەموولایەکدا.

broadcaster (brôd′kas′tẽr, brôd′käs′tẽr), *n.* (١) بێژەر، بلاوکەرەوە (لەسەر رادیۆ یا تەلەفزیۆن). (٢) ئامێر یا مۆی بلاوکردنەوە (رادیۆ، تەلەفزیۆن).

broadcloth (brôd′klôth′, brôd′kloth′), *n.* (١) چۆخ؛ چۆغە.
(٢) قوماشی ئاوریشم یا کەتان.

broaden (brôd′'n), *v.t.* فراوان کردن؛ پان کردن؛ گەورەکردن.

v.i. فراوان بوون؛ پان بوون؛ گەورەبوون.

broad-gauge (brôd′gāj′), *adj.* (١) پان؛ فراوان.
(٢) [Colloq.]، مێشك کراوە؛ مێشك فراوان.

broad guage, (١) هێلی ئاسنی پان. (٢) شەمەندەفەری پان.

broad-gauged (brôd′gājd′), *adj.* = **broad-gauge.**

broad jump, بازدی درێژ (بە گوڕەوە یا بەبێ گوڕەوە).

broadleaf (brôd′lēf′), *n.* توتنی گەلاپان (بۆ سیگار درووستکردن).

broadloom (brôd′lo͞om′), *adj.* پان (فەرش، بەڕە، ڕاخەر)

broad-minded (brôd′mīn′did), *adj.* مێشك کراوە؛ مێشك فراوان.

broadside (brôd′sīd′), *n.* (١) لاتەنیشتی سەرئاوی کەشتی.
(٢) سەرجەمی ئەو تۆپ و تفەنگەی دەتوانرێت بتەقێنرێت لە لاتەنیشتی کەشتی‌یەکی جەنگەوە. (٣) تەقاندنی هەموو تۆپ و تفەنگێکی دابەستراو بە لایەکی کەشتی جەنگدا. (٤) هێرشێکی توندو بەکار (لە ڕۆژنامەدا).
(٥) ڕووی پانی شتێکی گەورە.
(٦) پەڕەیەك کاغەزی گەورە (کە هەر لەسەر لایەکی شت نووسرابێت).
(٧) [Colloq.]، جوێن؛ هێرشی توندوتیژی بەدەم.

adv. لە باری درێژی: *(The ship came ~ to the dock.)* .

broadsword (brôd′sôrd′, brôd′sōrd′), *n.* شمشێرێکی دەم پان.

broadtail (brôd′tāl′), *n.* (١) مەڕی دووگدار؛ مەڕی دووگ زل.
(٢) پێستەی بەرخی ئەم مەڕە بە خوری‌یەکەیەوە؛ فەروەی ئەم جۆرە خوری‌یە

Broadway (brôd′wā′), *n.* (١) برۆدوەی: شەقامێکی گەورەی بەناوبانگە لە نیویۆرك بە شانۆو تیاترۆو یانەی شەو ناسراوە.
(٢) ناوچەی شانۆو تیاترۆو یانەی شەو لە نیویۆرك.

brocade (brō-kād′), *n.* قوماشی نەقش‌ونیگاراوی.

v.t. چنینی نەقش‌ونیگار لەسەر قوماش.

brocaded (brō-kād′id), *adj.* نەقش‌ونیگار لەسەر چنراو.

brocatel, brocatelle (brok′ə-tel′), *n.* قوماشی نەقش‌ونیگار لەسەر چنراو (کە بۆ بەرگ تێگرتن بەکاردەهێنرێت).

broccoli (brok′ə-li), *n.* سەوزەیەکە لە توخمی قەرنابیت.

broché (brō-shā′), *adj.* نەقش‌ونیگار لەسەر چنراو.

brochette (brō-shet′), *n.* شیشی بچووکی کەباب.

brochure (brō-shoor′, brō-shyoor′), *n.* نامیلکە.

brock (brok), *n.* گۆڕهەلکەنە.

brocket (brok′it), *n.* (١) ئاسکێکی نێرینەی دووساڵە.
(٢) ئاسکێکی بچووکی شاخ کورتی ئەمەریکای باشوورە.

brogue (brōg), *n.* زمانی ئینگلیزی ئیرلەندە؛ زاراوەی ناوچەیی.

brogue (brōg), *n.* (١) پێلاوێکی ئیرلەندی‌یە. (٢) پێلاوێکی ئینگلیزی‌یە.

brogue (brōg), *n.* فێل و تەلەکە.

broider (broi′dẽr), *v.t.* [Archaic], = **embroider.**

broidery (broi′dẽr-i), *n.* [Archaic], = **embroidery.**

broil (broil), *v.t.* لێنان، برژاندن، یا پیشاندن لەناو فڕن یا تەنووردا.

v.i. (١) لێنران، برژان، یا پیشان لەناو فڕن یا تەنووردا.
(٢) تووڕەبوون؛ شێتگیربوون.

n. (١) لێنان یا برژان لەناو فڕن یا تەنووردا؛ گەرمایی‌یەکی زۆر.
(٢) خواردەمەنی‌یەکی برژاو، لێنراو، یا پیشێنراو لەناو فڕندا.

broil (broil), *n.* دەمەقالێ؛ شەڕەقسە.

broiler (broil′ēr), *n.* (١) بەشی ژێرەوەی فڕن (کە خواردەمەنی تێدا دەبرژێنرێت یا دەبیشێنرێت) (٢) دەفری خواردەمەنی تێدا برژان لەناو فڕندا.
(٣) مریشکی برژاو لەناو فڕندا
brokage (brō′kij), *n.* دەلاڵی؛ مزی دەلاڵی.
broke (brōk), *past tense and archaic p.p. of* **break**.
adj. نابووت؛ مایەپووچ؛ بێ پارە: *(He is ~ .)* .
go broke, [Slang]. مایەپووچ بوون؛ نابووت بوون.
go for broke, [Slang]. سەروماڵ لەبێناودا دانان.
broken (brō′kən), *past participle of* **break**.
adj. (١) شکاو؛ پەککەوتوو؛ سەقەت.
(٢) ڕانەگیراو؛ شکاو: *(a ~ promise)* (٣) بێ هێز کراو؛ بێ هێز.
(٤) شکێنراو *(a ~ spirit)*
(٥) مایەپووچ؛ نابووت. (٦) پچڕپچڕ.
(٧) شەق وشڕ؛ شەق وپەق؛ ناتەواو؛ شکاو: *(He speaks ~ English.)* .
(٨) گیراو (حووانووە ئەسپ): *(a ~ horse)*
(٩) پلە هێنراوەتە خوارەوە؛ پلە کەم کراوە
broken-down (brō′kən-doun′), *adj.* (١) نەخۆش؛ پەرێشان.
(٢) پەککەوتوو؛ شکاو؛ لەکارکەوتوو (مەکینە)؛ بەکارنەماو.
brokenhearted (brō′kən-här′tid), *adj.* دڵ شکاو؛ حەفەتبار؛ غەمبار؛ جەرگ براو
broker (brō′kēr), *n.* (١) دەلاڵ؛ حامباز
(٢) دەلاڵی بورسە یا پارەبازی
brokerage (brō′kēr-ij), *n.* (١) دەلاڵی؛ دەلاڵێتی
(٢) مزی دەلاڵ؛ دەلاڵی
bromal (brō′mal), *n.* شلەیەکی بێ ڕەنگی بۆنداری چەورە (کیمیا).
bromate (brō′māt), *n.* برۆمات: خوێی ترشی برۆم.
v.t. (١) برۆمات تێکەڵاوکردن (٢) برۆمات لێدان
bromic acid, ترشی برۆم
bromid (brō′mid), *n.* = **bromide**.
bromide (brō′mid, brō′mid), *n.* (١) برۆم (کیمیا): برۆمید
(٢) وتەیەکی پەڕپووت؛ کلێشە (٣) [Slang]: قسەی پەڕپووت کەر.
bromidic (brō-mid′ik), *adj.* پەڕپووت و بێ تام (وتە)؛
brominate (brō′mi-nāt′), *v.t.* برۆم لێدان بە تێکەڵاوکردن (کیمیا).
bromine (brō′mēn, brō′min), *n.* برۆم (کیمیا): برۆمین.
bronchi (broŋ′kī), *n. plural of* **bronchus**.
bronchial (broŋ′ki-əl), *adj.* تایبەتی بە بۆری هەوا.
bronchial tubes, بۆری هەوا (پزیشکەوانی)
bronchitis (broŋ-kī′tis), *n.* هەوکردن یا داگیرسانی بۆری هەوا؛ نەخۆشی بۆری هەوا
broncho (broŋ′kō), *n.* = **bronco**.
broncho- (broŋ′kō, broŋ′kə), پێشگرێکە بەمانای بۆری هەوا
bronchopneumonia (broŋ′kō-nōō-mō′nyə, broŋ′kō-nū-mō′ni-ə), *n.* هەوکردن یا داگیرسانی بۆری هەواو پەرەی سییەکان.
bronchoscope (broŋ′kə-skōp′), *n.* ئامێری پشکنین و دەرمان کردنی بۆری هەوا
bronco (broŋ′kō), *n.* ئەسپێکی کورتەباڵای کێوی یا نیمچەکێوییە لە ڕۆژئاوای ئەمەریکا
broncobuster (broŋ′kō-bus′tēr), *n.* کاوبۆیەکە کە ئەسپی "برۆنکۆ" دەگرێت یا دەهێنێتە بەربار.
brontosaurus (bron′tə-sôr′əs), *n.* برۆنتۆسۆر: داینەسۆرێکی زلی ئەمەریکی قڕتێکەوتووە
bronze (bronz), *n.* (١) برۆنز: داڕشتەیەکی مس و تەنەکەیە.
(٢) پەیکەرێکی برۆنزی؛ شتێکی برۆنزی. (٣) ڕەنگی قاوەیی سوورباو.
adj. برۆنزی؛ لە برۆنز دروستکراو.
v.t. وەک برۆنز لێکردن؛ ڕەنگی وەک ڕەنگی برۆنز لێکردن.
v.i. ڕەش داگیرسان (مرۆڤ لەبەر هەتاودا).
Bronze Age, چەرخی برۆنزی: ئەو چەرخەیە لە مێژووی مرۆڤایەتیدا کە ئامێری لە برۆنز تێدا دروست دەکرا.
bronzy (bron′zi), *adj.* برۆنزی؛ وەک ڕەنگی برۆنز؛ قاوەیی سوورباو.
brooch (brōch, brōōch), *n. Also* **broach,** یەخەبەند (ژنانە).
brood (brōōd), *n.* (١) جووجک؛ جووجەڵە؛ بەچکەی باڵندە.
(٢) کۆمەڵێک جووجەڵەی پێکەوە هەڵهاتوو یا بەخێوکراو.
(٣) وردیلەکانی خێزانێک؛ منداڵی ماڵێک.
(٤) توخم؛ چەشن؛ جۆر: *(a ~ of ideas)* .
v.t. (١) هەڵهێنان (هێلکە)؛ لەسەر کڕکەوتن و هەڵهێنان.
(٢) باڵ بەسەرداگرتن یا کێشان و پاراستن.
v.i. (١) هەڵهێنان (هێلکە)؛ لەسەر کڕکەوتن؛ کڕکەوتن.
(٢) بە قووڵی بیرلێکردنەوەو مەراق خواردن؛ پێش خواردنەوە:
(He is still ~ing over his misfortunes. ; He ~s all the time.)
brood on (or over), (١) باڵ بەسەردا گرتن یا کێشان؛ خول خواردن یا خولانەوە بەسەردا. (٢) زۆر بیرکردنەوەو مەراق خواردن؛ پێش خواردنەوە
brooder (brōōd′ēr), *n.* (١) کڕ (مریشک، باڵندە).
(٢) مەکینەی هێلکە هەڵهێنان؛ شوێنێکی گەرم بۆ جووجەڵە پەروەردەکردن
(٣) کەسێکی زۆر بیرکەرەوەو مەراق خۆر؛ کەسێکی کڕکەوتوو.
broody (brōōd′i), *adj.* (١) کڕ (مریشک، باڵندە).
(٢) زۆر بیرکەرەوەو مەراق خۆر.
brook (brook), *n.* جۆگەلە؛ جۆگە.
brook (brook), *v.t.* دەربردن؛ دان بەخۆداگرتن:
(I cannot ~ his insolence.)
brooklet (brook′lit), *n.* جۆگەلە.
broom (brōōm, broom), *n.* (١) گسک.
(٢) دەوەنێکی گەڵا وردی لق بارێکی گوڵ ڕەنگینە.
v.t. گسک لێدان؛ ماڵین.
broomstick (brōōm′stik′, broom′stik′), *n.* دەسکی گسک؛ کلکی گسک.
broth (brôth, broth), *n.* گۆشتاو؛ فڕوجاو؛ شۆربای ڕوون.
brothel (brôth′əl, broth′əl, bro*th*′əl), *n.* قەحبەخانە.
brother (bru*th*′ēr), *n.* (١) برا. (٢) زڕبرا. (٣) برادەرێکی زۆر نزیک.
(٤) کەسێکی هاوڕەگەز، هاوپیشە، هاوبیر، هاوخوێن؛ هاوڕێ.
(٥) قەلەندەر؛ سۆفی؛ ئەندامی کۆمەڵێکی ئاینی.
brotherhood (bru*th*′ēr-hood′), *n.* (١) برایەتی.
(٢) برادەرێتی؛ هاوڕێیەتی.
(٣) ڕێکخراوێکی هاوپیشە، هاوبیروباوەڕ، هاوڕەگەز... هتد.
(٤) هەموو ئەندامانی پیشەیەک؛ ئەندامانی جڤاتێک.
brother-in-law (bru*th*′ēr-in-lô′), *n.* ژن برا؛ زاوا؛ ئاوەڵ زاوا؛ شووبرا.
brotherliness (bru*th*′ēr-li-nis), *n.* برایەتی؛ هەستی برایانە؛ هەستی برایەتی.
brotherly (bru*th*′ēr-li), *adj. & adv.* برایانە؛ وەک برا.
brougham (brōōm, brōō′əm), *n.* (١) عەرەبانەی سەرگیراو.
(٢) جۆرە ئۆتۆمبیلێکە.
brought (brôt), *past tense and p.p. of* **bring**.
brow (brou), *n.* (١) برۆ. (٢) ناوچەوان.
(٣) ڕووخسار؛ سەروچاو؛ ڕوو: *(an angry ~)* .
(٤) قەراغی لێژاییەک؛ لاسەرووی گردێک.
knit one's brows, ڕووی خۆ گرژکردن؛ دەموچاوی خۆ مۆن کردن.
browbeat (brou′bēt′), *v.t.* بەچەترسێن کردن (بە لێ مۆڕبوونەوە یا بەسەردا قیژاندن): *(to ~ a person into doing something)*
brown (broun), *adj.* (١) قاوەیی؛ بۆر.
(٢) گەنم ڕەنگ؛ ڕەشکەلە؛ ڕەشتاڵە.

v.t. & v.i. (١) قاوەیی کردن؛ ڕەش داگیرسان. (٢) زەردکردن (گۆشت).
brownie (broun′i), *n.* (١) جنۆکەیەکی بچووکە (کە بەگوێرەی ئەفسانە ئیش‌وکاری ناومال دەکات بۆ خەڵك بە شەو).
(٢) [B-]، کچێکە لە تیپی دیدەوانیدا لەنێوان تەمەنی هەشت تا یانزە سالیدا.
(٣) قاشە کێکێکی چوکلێتە فستق‌و گوێزو بادەمی تێدایە.
brownish (broun′ish), *adj.* لە قاوەیی دەچێت؛ مەیلەو قاوەیی.
brownnose (broun′nōz′), *n.* مەراییکەر؛ پشی پشی کەر.
v.i. & v.t. مەرایی کردن؛ پشی پشی کردن.
brownout (broun′out′), *n.* چرای شار کوژاندنەوە (لە ترسی دوژمن یا بۆ ووزە کەم کارکردن یا بڕانی کارەبا)؛ نیمچە تاریك کردنی شار.
brown rice, برنجی نەکوتراو؛ برنجی توێکاوی.
brown shirt, Brown Shirt, (١) کراس بۆر: ئەندامێکی مێزی میلیشیای نازی ئەلمانیا. (٢) نازی؛ کەسێکی نازی؛ هیتلەرپەرست.
brownstone (broun′stōn′), *n.* بەردە قاوەیی بەردێکی لمینە خانووی پێ درووست دەکرێت.
brown sugar, شەکری بۆر.
browse (brouz), *n.* گەڵا و تەرزو لق‌وپۆپی درەخت‌و ڕووەك کە گیاندار دەیخوات.
v.t. (١) مرومووش کردن؛ خواردن. (٢) لەوەڕین؛ لێ لەوەڕین.
v.i. (١) خواردن (گەڵا و لق‌وپۆپ‌و تەڕن).
(٢) چاوپێداخشاندن (پەڕتووك‌و گۆڤارو ڕۆژنامە لە کتێبخانەدا).
(٣) سەیرکردن بە شێنەیی (شتوومەکی ناو بازاڕ یا شوێنی تر).
bruin (brōō′in), *n.* وورچ
bruise (brōōz), *v.t.* (١) ڕووشاندن؛ شین کردنەوە (پێست)؛ بریندارکردن. (٢) هاڕین (بە دەسك‌و هەوان).
(٣) هەست ئازاردان؛ هەست بریندارکردن.
v.i. . *(He ~s easily.)* ڕووشان؛ شین بوونەوە (پێست)؛ هەست بریندابوون:
n. (١) ڕووشاوی؛ ڕووشان؛ شین بوونەوە. (٢) ڕووشاوی پێستی میوە.
bruiser (brōōz′ẽr), *n.* (١) بۆکسبازێکی بەهێز.
(٢) شەلاتی؛ کەسێکی شەڕانی
bruit (brōōt), *n.* [Archaic], قاو؛ دەبدەبە.
v.t. قاوخستنەوە؛ تەپڵ بۆ هەڵگرتن.
brumal (brōō′m′l), *adj.* زستانی؛ زستانە.
brume (brōōm), *n.* تەم؛ تەم‌ومژ؛ هەڵم.
brummagem (brum′ə-jəm), *adj.* [Colloq.], دروزنە؛ بازاڕی؛ بریقەدارو هەرزانبەها.
n. [Colloq.], شتی بریقەدارو بێ نرخ (بەتایبەتی خشڵ).
brunch (brunch), *n.* ژەمی بەرچایی‌و قاوەڵتی پێکەوە (کە نەختێك پێش نیوەڕۆ دەخورێت)؛ نانی بەیانی‌و نیوەڕۆ پێکەوە.
brunet (brōō-net′), *adj.* گەنم ڕەنگ؛ قژڕەش‌و چاوڕەش؛ سەوزەڵە.
n. پیاوێك یا کوڕێکی سەوزەڵە؛ نێرینەیەکی قژڕەشی چاوڕەش.
brunette (brōō-net′), *adj.* = **brunet.**
n. ئافرەتێکی قژڕەشی چاوڕەشی گەنم ڕەنگ؛ ئافرەتێکی سەوزەڵە.
brush (brush), *n.* (١) فڵچە (قژداهێنان، جل، بۆیە، ددان)؛ ڕنەك.
(٢) فڵچەکاری؛ پاکردنەوە یا بۆیەکردن.
(٣) کلکی تووکن (وەك هی ڕێوی). (٤) لێخشان؛ بەئاستەم بەرکەوتن.
(٥) فڵچەکاری؛ شێوازی فڵچە بەکارهێنانی هونەرمەندێك.
(٦) تەل، شیش، یا پەڕەیەکی گەیەنەری کارەبایی.
v.t. (١) قژداهێنان؛ فڵچەلێدان؛ بۆیەکردن؛ پاکردنەوە بە فڵچە؛ ڕنەك کردن.
(٢) لێخشاندن؛ بەئاستەم لێدان یا بەرکەوتن؛ لێکەوتن.
(٣) لابردن بە فڵچە یا وەك بە فڵچە.
v.i. (١) بەلادا تێپەڕبوون‌و بەرکەوتن؛ لێخشان؛ بەئاستەم بەرکەوتن؛ بەئاستەم پاڵ پێوەنان یا لابردن. (٢) فڵچە بەکارهێنان.
brush aside (or away), (١) لابردن؛ خستنە ئەولاوە؛ پاڵ پێوەنان.
(٢) گوێ پێ نەدان؛ بایەخ پێ نەدان:
(He brushed aside all criticism of his conduct.)
brush off, لە کۆڵ خۆ کردنەوە؛ دەرکردن؛ پاڵ پێوەنان (مەجاز)؛ خۆ لێ ڕزگارکردن: *(She brushed him off.)* .
brush up, (١) پاکردنەوە؛ جوان کردن؛ ڕێکخستن.
(٢) دەمەزەردکردن (مەجاز)؛ خوێندنەوەو هێنانەوەبیر خۆ؛ فێربوونەوە:
(I want to brush up on my English.)
brush (brush), *n.* (١) (ا) دارو دەوەن‌و بنچك‌و پووش.
(ب) شوێنێکی دارو دەوەن‌و بنچکاوی؛ بێشە.
(٢) دەشتی دارو دەوەناوی کەم ئاوەدانی.
(٣) لق‌و پۆپی بڕاوو شکاو.
brush (brush), *v.i.* بە پەلە ڕۆیشتن؛ پەلەکردن؛ خێراکردن.
n. بەرەنگاربوون؛ تووش بوون؛ بەیەکداهاتن:
(He had a ~ with death.)
brush-off (brush′ôf′), *n.* [Slang], دەرکردن؛ پاڵ پێوەنان.
give (a person) the brush-off, لە کۆڵ خۆ کردنەوە؛ پاڵ پێوەنان؛ دەرکردن؛ خۆ لێ ڕزگارکردن بە پەلە.
brushwood (brush′wood′), *n.* (١) لق‌وپۆپی بڕاو یا کەوتوو.
(٢) بنچك‌و دەوەن‌و گژوگیا؛ بێشەڵان.
brushwork (brush′wûrk′), *n.* (١) فڵچەکاری؛ نیگارکێشی.
(٢) شێوازی نیگارکێشی تایبەتی هونەرمەندێك: *(Renoir's ~)* .
brushy (brush′i), *adj.* زبر؛ تووکن؛ پڕ تیسکی زبر.
brushy (brush′i), *adj.* بنچکاوی؛ بە بنچك‌و دەوەن‌و گژوگیا داپۆشراو.
brusque (brusk, broosk), *adj.* لەڕوو (قسە)؛ ووشك‌و ڕەق‌و ناشرین (جۆری قسەکردن‌و ڕەفتارکردن لەگەڵ خەڵکدا)؛ قسەڕەق.
Brussels sprouts, سەوزەیەکە ئەوەندەی گوێزێکە لە توخمی کەلەرمە.
brutal (brōō′t′l), *adj.* دڕندە؛ دڕندانە؛ بێ بەزەیی؛ دڵڕەق.
brutality (brōō-tal′ə-ti), *n.* (١) دڕندەیی؛ بێ بەزەییتی؛ دڵڕەقی.
(٢) کردەوەیەکی دڕندانە.
brutalize (brōō′t′l-īz′), *v.t.* (١) وەك دڕندە لێکردن؛ کردن بە دڕندە.
(٢) بە دڕندانە لەگەڵ جووڵانەوە؛ ئازاردان.
-brutalization *(n.).*
brute (brōōt), *adj.* (١) بێ مێشك: *(a ~ beast)* .
(٢) بێ هەست: *(the ~ force of nature)* .
(٣) چوارپێ؛ گیانداری (٤) دڕندە؛ بێ بەزەیی؛ دڵڕەق؛ کەر.
n. (١) چوارپێ (کێوی یا ماڵی)؛ گیاندار.
(٢) کەسێکی چوارپێ؛ کەسێکی کەرو بێ مێشك.
brutify (brōō′tə-fī′), *v.t. & v.i.* = **brutalize.**
brutish (brōōt′ish), *adj.* (١) دڕندە؛ بێ بەزەیی؛ دڵڕەق.
(٢) کەرو بێ مێشك؛ چوارپێ؛ کەرتر: *(He is ~ .)* .
bryology (brī-ol′ə-ji), *n.* زانستی قەوزە (زیندەوەرزانی)؛ قەوزەناسی.
bryony (brī′ə-ni), *n.* چەند جۆرە ڕووەکێکە لە توخمی کوولەکە.
bryophyte (brī′ə-fīt′), *n.* قەوزە.
bryozoan (brī′ə-zō′ən), *adj.* قەوزەیی (گیانداری ئاوی زۆر بچووك).
n. گیانداری ئاوی زۆر بچووکی قەوزەیی.
B.S., = **Bachelor of Science.,** بەکالۆریۆسی زانست.
B.Sc., = **Bachelor of Science.**
bub (bub), *n.* [Colloq.], برا (لەڕووی خۆشەویستی‌یەوە بۆ بانگ کردن).
bubal, bubale (bū′b′l), *n.* = **bubalis.**
bubalis (bū′bə-lis), *n.* کەڵەکێوی‌یەکی ئەفەریقایی‌یە.
bubble (bub′′l), *n.* (١) بڵق؛ سابوون یا بڵقی ئاو: *(soap ~s)* .
(٢) پیلان یا بیروڕایەکی خەیاڵی، فشەڵ، یا هیچ‌وپووچ.
(٣) بڵقەبڵق؛ قلپەقلپ.
v.i. (١) بڵقەبڵق کردن؛ بڵقەبڵق هاتن. (٢) قوڵپ دان؛ کوڵان.

v.t. (١) هێنانە قوڵپ؛ قوڵپ پێدان. (٢) هێنانە بلقەبلق (٣) [Archaic]. دەستبڕین؛ خەڵەتاندن؛ فێڵ لێکردن.

bubble over, (١) هەڵچوون (شلەی کوڵاو).
(٢) خۆ بۆ ڕ نەگیران لە خۆشیدا؛ هاتنە جۆش.

bubble bath, (١) گەرماوی ئاو بانێو بە سابوونی بۆنخۆش‌و کەفاوی‌یەوە (٢) سابوونی بۆنخۆش‌و کەفاوی وەها.

bubble gum, بنێشتی بلقدار (لەکاتی جوویندا دەتوانرێت بلقی پێ دروست بکرێت.

bubbler (bub'lēr), *n.* پلووسک که ئاوی کانیاوی لێوە دەخورێتەوە بە دەست یا بە دەم).

bubbly (bub'li), *adj.* (١) بلقاوی، بلقەبلقکەر: *(a ~ liquid)* .
(٢) کەیف قنج‌و بەجۆش‌وخرۆش: *(a ~ group of people)* .

bubo (bū'bō), *n.* ئاوسانی لووی لەمفاوی بن باڵ‌و بن ڕان؛ خەیارە.
-bubonic *(adj.).*

bubonic plague, تاعوونە ڕەشە

bubonocele (bū-bon'ə-sēl´), *n.* نیمچە فتق

buccal (buk''l), *adj.* (١) تایبەتی بە ڕوومەت؛ گۆنەیی.
(٢) تایبەتی بە ناودەم؛ دەمی

buccaneer (buk´ə-nêr'), *n.* چەتەی دەریا.

buccinator (buk'si-nā´tēr), *n.* ماسولکەیەکی تەنکە لەنێوان ڕوومەت‌و سووچی دەمدا.

bucentaur (bū-sen'tôr), *n.* (١) گیاندارێکی ئەفسانەیی‌یە نیوەی مرۆڤەو نیوەکەی تری گایە. (٢) کەشتی‌یەکی میری " ڤینیسیا " ی کۆنە.

buck (buk), *n.* (١) نێرەی ئاسک‌و بزنەکێوی‌و کەروێشک.
(٢) هەڵتووراندن؛ هەڵتیزان. (٣) شۆقدان؛ قوچدان؛ قۆچ هاویشتن.
(٤) پیاوێکی تەڕپۆش.
(٥) [Colloq.]. هەرزەکارێکی قولەڕەش (لەڕووی سووکی‌یەوە).

v.i. (١) هەڵتیزان (بەتایبەتی ئەسپ یا هێستر کە بیەوێت سوارەکە بگلێنێت).
(٢) شۆقدان؛ قوچدان؛ قۆچ هاویشتن.
(٣) [Colloq.]. بەرهەڵستی کردن بەتوندی؛ سڵ کردنەوە؛ مان گرتن.
(٤) [Colloq.]. هەڵبەزودابەزکردن (ئوتومبیل)؛ بە تەکان ڕۆیشتن.

v.t. (١) قۆچ لێدان؛ شۆق لێدان
(٢) هێرش بردنەسەر بە تۆپەوە (یاری فوتبۆڵی ئەمەریکی).
(٣) سوار خستنەخوارەوە (ئەسپ، هێستر).
(٤) [Colloq.]. بەرهەڵستی کردن بەتوندی؛ دژوەستان.

buck for, [Military Slang], هەوڵ بۆ دان (بە بەرزبوونەوە)

buck up, [Colloq.], دڵی خۆ خۆش کردن؛ غیرەت دانەبەر خۆ؛ خۆ گورج‌وگۆڵ کردنەوە؛ وورە نانەبەر خۆ؛ شان دانەبەر (ناخۆشی).

buck (buk), *adj.* [Military Slang]. نزمترین پلەی پۆلێک یا چینێک (سوپا): *(a ~ private)* .

buck (buk), *n.* (١) ئەسپەدارینە (دارتاشی).
(٢) ئەسپەدارینەی بە چەرم داپۆشراو (تەنافبازی).

buck (buk), *n.* [Slang]. دۆلار

a fast buck, پارەی بەئاسانی‌و خێرا دەستکەوتوو؛ پارەی بەلاش:
(to try to make a fast buck)

buck (buk), *n.* نیشانەیەکە لەبەردەمی ئەو یاریکەرەدا دادەنرێت کە جاری دوایی نۆبەیەتی کاغەز بدات

pass the buck, [Colloq.]. لۆمە یا بەرپرسیاری لەسەر خۆ لابردن‌و سەپاندنی بەسەر یەکێکی تردا

buckaroo (buk'ə-roo´, buk´ə-roo'), *n.* = cowboy.

buck bean, ڕووەکێکی زۆنگاوی گوڵ سپی‌و پەمەیی‌و گەڵا سێ فلیقانەیە.

bucker (buk'ēr), *n.* ووڵاخی حووتەهاوێژو هەڵتیزێن (ئەسپ، هێستر).

bucket (buk'it), *n.* (١) سەتڵ (٢) دۆلکە (٣) پڕ سەتڵێک

v.t. (١) ئاوهەڵهێنجان بە سەتڵ؛ ئاوکێشان یا شلە گواستنەوە بە سەتڵ‌و دۆلکە؛ کردنە سەتڵ یا دۆلکەوە. (٢) [Colloq.]، خێرا ئەسپ لێخوڕین؛ ئەسپ ڕەتاندن.

v.i. (١) بە پەلەو هەڵبەزودابەز ڕۆیشتن؛ تەکان دان.
(٢) پەلەکردن؛ خێراکردن.

kick the bucket, [Slang], مردن.

bucketful (buk'it-fool´), *adj.* پڕ سەتڵێک.

bucket seat, کورسی‌یەکی یەک کەسی پشت خڕە بەپێشدا دەنووشتێنرێتەوە (لە ئوتومبیل‌و فڕۆکەدا بەکاردەهێنرێت).

bucket shop, دووکان یا کۆمپانیای پارەبازی؛ دەزگای پارەبازی.

buckeye (buk'ī´), *n.* (١) شابەڕووی ئەسپ: درەختێکی گوڵ ڕەنگینی گەڵا گەورەیە تۆوەکەی لە کیسەی دڕکاویدایە. (٢) تۆوی ئەم درەختە.
(٣) [B-]، [Colloq.]، دانیشتوویەکی ویلایەتی " ئۆهایۆ " ی ئەمەریکی‌یە.

buck fever, [Colloq.], جۆش‌وخرۆشی ڕاوچی تازە (کە بۆ یەکەم جار نێچیر بەدی دەکەن).

buckhound (buk'hound´), *n.* تانجی؛ سەگی ڕاوە ئاسک.

buckish (buk'ish), *adj.* تەڕپۆش؛ تایبەتی بە تەڕپۆشی.

buckle (buk''l), *n.* ئاوزوونە (پشتێنی قایش، زین، پۆستاڵ).

v.t. (١) ئاوزوونەلێدان؛ بە ئاوزوونە لێکدان. (٢) پێکەوەبەستن؛ لێکدان

v.i. (١) ئاوزوونە لێدران؛ بە ئاوزوونە پێکەوەبەستران.
(٢) زۆران گرتن؛ چنگ دانە یەک.

buckle down, بە دڵ کۆشش کردن؛ شان دانەبەر کار؛ چاک بەلادا کردن.

buckle up, خۆ بەستنەوە (بە پشتێنی ناو ئوتومبیل یا فڕۆکە).

buckle (buk''l), *v.i.* نووشتانەوە (لەژێر زەبر یا قورساییدا)؛ چەمانەوە؛ چەمینەوە؛ پسان؛ هەرەس بردن: *(The steel beams ~d.)* .

v.t. نووشتاندنەوە؛ چەماندنەوە؛ پساندن.

buckle under, [Colloq.], هەرەس بردن (مرۆڤ)؛ ڕووخان؛ خۆ بەدەستەوەدان؛ شکان (لەبەردەمی زەبروزەنگدا)؛ ملدان؛ کۆڵدان:
(He didn't buckle under pressure.)

buckler (buk'lēr), *n.* (١) زرێ‌یەکی بچووکە بە دەستەوە دەگیرێت یا دەکرێتە قۆڵەوە. (٢) پارێزەر؛ هۆی پاراستن.

v.t. پاراستن.

bucko (buk'ō), *n.* سێبەندی؛ شەلاتی.

buckra (buk'rə), *n.* مرۆڤی سپی (بە زمانی قولەڕەشی ئەفەریقا).

buckram (buk'rəm), *n.* (١) قوماشێکی جیڕکراوە بە جەوی (بەرگی پەرتووکی لێ دروست دەکرێت). (٢) ووشکی‌و ڕەقی ڕەووشت.

adj. (١) تایبەتی بەم جۆرە قوماشە. (٢) ووشک‌و ڕەق (ڕەووشت).

v.t. جیڕکردن؛ ڕەق کردن.

bucksaw (buk'sô´), *n.* مشاری گەورە.

buckshot (buk'shot'), *n.* ساچمەی گەورە (بۆ ڕاوە ئاسک‌و گیانداری گەورەی تر).

buckskin (buk'skin´), *n.* (١) پێستەی ئاسک.
(٢) چەرمێکی نەرمی قایمی بۆرە لە پێستەی ئاسک دروست دەکرێت
(٣) ئەسپی بۆر. (٤) (*pl.*)، پانتۆڵ‌و پێڵاوی چەرمی ئاسک.
(٥) [B-]، سەربازی شۆڕشی ئەمەریکا.

adj. تایبەتی بە چەرمی ئاسک.

bucktooth (buk'tōōth´), *n.* ددانی سەردەرپەڕیو.

buckwheat (buk'hwēt´), *n.* (١) گەنمی ڕەش: ڕووەکێکی گوڵ سپی بۆنخۆشە تۆوێکی سێ سووچ دەگرێت. (٢) تۆوی ئەم ڕووەکە کە دەدرێت بە ئەسپ‌و مریشک یا خواردەمەنی لێ دروست دەکرێت.
(٣) ئاردی ئەم دانەوێڵەیە.

bucolic (bū-kol'ik), *adj.* (١) تایبەتی بە شوان‌و دەشت‌ودەر؛ شوانی.
(٢) لادێ؛ تایبەتی بە لادێ؛ تایبەتی بە ژیانی لادێ.

n. (١) هەڵبەستێکە دەربارەی شوان‌و لادێ‌و ژیانی لادێ.
(٢) لادێیی؛ شوان؛ کشتیار؛ وەرزێر.

bud (bud), *n.* (١) چرۆ؛ خونچە؛ گۆپکە.

(۲) کەسێك یا شتێکی پێنەگەیشتوو یا فەریك.

v.i. (۱) خونچەکردن؛ چرۆکردن؛ گۆپکەکردن؛ پشکوتن؛ گەشانەوە.

(۲) پێگەیشتن؛ گەورەبوون؛ هەراش بوون. (۳) لە باری فەریکیدا بوون.

v.t. (۱) چرۆ پێ دەرکردن؛ خونچەپێکردن. (۲) موتوربەکردن.

in bud, خونچەدار؛ چرۆدەرکردوو؛ گەشاوە؛ گوڵ بەدەم.

in the bud, بە منداڵی یا کۆرپەیی؛ بە خونچەیی؛ بە تازەیی؛ بە ساوایی.

nip in the bud, لەناوبردن. نەهێشتن، یا ڕەستاندن بە ساوایی پێش تەشەنەکردن و لەدەست دەرچوون:

[*They nipped the rebellion in the bud. ; to nip a plan (plot, disease, idea) in the bud*]

Buddha (bood'ə), *n.* (۱) بوودا: دانەری ئاینی " بوودی " (دەڵێن: لە ساڵی ٥٦٣– ٤٨٣ ی پ.ز. لە هیندستان ژیاوە).

(۲) کەسێك کە گەیشتووەتە پلەیەك کە لە هەموشتێك تێگەیشتووە بەگوێرەی ڕێبازو ئاینی " بوودا " . (۳) وێنەی " بوودا "

Buddhism (bood'iz'm), *n.* ئاینی بوودا؛ بوودیتی: کە دەڵێت: ئێش و ئازار مەشێکە لە ژیان و لەڕێگەی دابینکردنی ئارەزوو و بیرکردنەوەو ژیانی پاك و ڕاستەوە ئێش و ئازار دوایی پێ دەهێنرێت.

Buddhist (bood'ist), *n.* کەسێکی بوودی؛ بوودی‌یەك.

adj. بوودی؛ تایبەتی بە ئاینی " بوودا "

budding (bud'iŋ), *adj.* تازەکوورە؛ ساوا: *(a ~ writer)* .

buddle (bud''l, bood''l), *n.* تەشت یا ئارەڕۆی لێژی کانزای خاو پاکردنەوە.

buddy (bud'i), *n.* [Colloq.], (۱) هاوڕێ؛ برادەر؛ هەڤاڵ.

(۲) ئاوەڵ سەرباز

budge (buj), *v.t.* بزواندن؛ جووڵاندن

v.i. (۱) جووڵان؛ بزووان: *(I won't ~ one inch.)* .

(۲) هەڵوێست گۆڕین؛ ڕا گۆڕین.

budge (buj), *n.* فەروە (بەتایبەتی لە پێستەی بەرخ دروستکراو).

adj. (۱) فەروە لەبەر (۲) بە کەش‌وفش؛ تڕزل.

budget (buj'it), *n.* (۱) کیسە؛ جزدان؛ شتی ناو کیسە یا جزدان.

(۲) بڕێك شت. (۳) بوودجە.

v.t. (۱) (ا) بوودجە ئامادەکردن؛ بوودجەکردن.

(ب) خستنەناو بوودجەوە؛ بوودجە بۆ دانان.

(۲) نەخشە بۆ دانان؛ ڕێکخستن (بۆ باش بەکارهێنان و بەفیڕۆنەدان):

(B~ your time.)

budgetary (buj'i-ter'i), *adj.* بوودجەیی؛ تایبەتی بە بوودجە:

(~ matters)

budget plan, بە مانگانە؛ بە قیست؛ بە بەش بەش.

buff (buf), *n.* (۱) چەرمی گامێش.

(۲) چاکەتێکی سەربازی کە لە چەرمی گامێش دروستکرابێت.

(۳) دارێك یا پێچکەیەکی چەرم تێگیراو (بۆ شت پاکردنەوەو بریقەپێدان بەکاردەهێنرێت). (٤) ڕەنگێکی زەردی بێ ڕەنگ یا مردوو.

(٥) [Colloq.]: پێستی ڕووت.

(٦) [Colloq.]، مۆگر؛ حەزکەر: *(a movie ~ ; a jazz ~)* .

adj. (۱) لە چەرمی گامێش دروستکراو. (۲) زەردێکی بێ ڕەنگ یا مردوو.

v.t. (۱) ساف‌ولووس کردن و بریقاندنەوە بە چەرمی گامێش.

(۲) ڕەنگی زەردی کاڵ لێدان.

buff (buf), *n.* پیاکێشان؛ لێدان؛ پیاماڵین؛ تەپە.

v.t. کەمکردنەوەی زەبر.

buffalo (buf''l-ō'), *n.* (۱) (ا) گامێش (ب) گامێشی ئەمەریکی.

(۲) ڕۆبێکە لە پێستەی گامێشی ئەمەریکی دروست دەکرێت.

(۳) جۆرە ماسی‌یەکی پشت قەمووره (ئێسقانی ووردی زۆرە).

v.t. [Slang], بەچەترسێن کردن؛ ترساندن؛ سام ئانەبەر:

(She's got him ~ed.)

buffalo bird, باڵندەی گامێش: چەند جۆرە باڵندەیەکن بە گامێش و ڕەشەووڵاخەوە دەنیشنەوەو زیچ و گەنەیان لێ دەدۆزنەوە.

buffalo bug, قالۆنچەی گامێش: بچووك و ڕەش و بەڵەکاوی‌یە.

buffalo fish, جۆرە ماسی‌یەکی پشت قەمووره (ئێسقانی ووردی زۆرە).

buffalo grass, گیای گامێش: گیایەکی کورتی گەڵا باریکی دەشتە لەوەڕگاکانی ئەمەریکایە.

buffalo robe, ڕۆبێکە لە پێستەی گامێشی ئەمەریکی دروست دەکرێت.

buffer (buf'ẽr), *n.* (۱) ئامێری زەبر کەمکەرەوە (مەکینەکاری).

(۲) بەربەست؛ کەسێك یا شتێك کە دەکەوێتە نێوان دوو کەس یا شت یا شوێنەوە بۆ پاراستنیان لەیەکتری و کەمکردنەوەی زەبریان لەسەر یەکتری

(۳) ناوچەی بێ لایەن (کە دوو لەشکر یا تاقمی ناحەز بەیەك لەیەکتری جیادەکاتەوە)؛ ناوچەی بەربەست.

v.t. کەمکردنەوەی زەبر.

buffer (buf'ẽr), *n.* (۱) شتی ساف‌ولووسکەر (قوماشی نەرم، پێچکەی لە چەرم گیراو). (۲) مرۆڤی ساف‌ولووسکەر.

buffer state, وڵاتی بەربەست یا ناوبەین: وڵاتێکی بێ لایەنە لەنێوان دوو وڵاتی گەورەتری ناحەز بەیەکدا لەیەکیان جیادەکاتەوە تا شەڕ نەکەن

buffer zone, ناوچەی بەربەست: ناوچەی بێ لایەن کە دوو لەشکری ناحەز بەیەك یا دوژمن بەیەك لەیەکتری جیادەکاتەوە.

buffet (buf'it), *n.* زللە؛ شەپازلە؛ مستەکۆڵە؛ لێدان (مەجاز):

(the ~s of fate)

v.t. (۱) زللە لێدان؛ مستەکۆڵە لێدان؛ پیاماڵین؛ پیاکێشان.

(۲) بەرهەڵستی کردن؛ پاڵ پێوەنان و گەڕاندنەوە؛ پیادان:

(The waves ~ed the boat.)

v.i. (۱) زۆران لەگەڵ گرتن؛ شەڕ لەگەڵ کردن.

(۲) ڕێگەکردنەوە (بە زۆر یا بە پیاماڵین).

buffet (bə-fā', boo-fā'), *n.* (۱) دۆڵابی کەل‌وپەلی چێشتخانە.

(۲) بوفێ: (ا) مێزێکە خواردەمەنی و ساردەمەنی لەسەر دادەنرێت، میوانەکان بە پێوە بەشی خۆیان دەبەن و دەیخۆن.

(ب) مێزێکی وەها لە چێشتخانەدا.

(۳) بوفێ: ژەمێکە کە میوانەکان بەشی خۆیان دەبەن لەو خواردن و خواردنەوەیەی لەسەر مێزێك دانراوە.

buffet supper (or **lunch**), ژەمەنانی بوفێی ئێوارە یا نیوەڕۆ.

buffing wheel, پێچکەی ساف‌ولووس کردن (لە چەرم یا قوماش گیراوە).

bufflehead (buf''l-hed'), *n.* مراوی‌یەکی پشت ڕەشی ژێرسك سپی سەر زلی ئەمەریکای باکوورە.

buffo (bōō'fō), *n.* گۆرانی بێژی قۆشمەی ئۆپەرا.

adj. قۆشمە.

buffoon (bu-fōōn'), *n.* قەشمەر؛ قۆشمەچی؛ گاڵتەچی.

buffoonery (bu-fōōn'ẽr-i), *n.* قۆشمەچێتی؛ گاڵتەچێتی؛ گاڵتەوگەپ.

bug (bug), *n.* (۱) مێرووی زیانبەخش؛ مێروو؛ جانەوەر.

(۲) [Colloq.]، میکرۆب.

(۳) [Slang]، مایکرۆفۆنێکی زۆر بچووکە لە شوێنێکدا دەشاررێتەوە بۆ تۆمارکردنی گفتوگۆ بەدزی‌یەوە.

(٤) [Slang]، کەم‌وکووڕی مەکینە یا ئامێرێك.

v.t. (۱) شاردنەوەی مایکرۆفۆنی بچووك لە شوێنێکدا بۆ تۆمارکرنی گفتوگۆ بەدزی‌یەوە: *(to ~ a room, telephone, etc.)* .

(۲) پەستکردن؛ سەرخستنەسەر؛ تووڕەکردن:

(You're ~ging me. ; Don't ~ him.)

bug off, [Slang], لاچۆ لێرە!؛ لاچۆ!

bug (bug), *n.* [Obs.], = **bugbear.**

bugaboo (bug'ə-bōō'), *n.* (۱) دێوودرنج؛ دەعبا؛ شەولەبان.

(۲) سەرچاوەی ترس یا مەراق.

(۳) بیروباوەڕێکی درۆیە خەڵکی پێ دەترسێنرێت یا پێ دەهێنرێتە سەر

ڕێگەیەکی تایبەتی.

bugbear (bug′bâr′), *n.* = **bugaboo.**

bugger (bug′ẽr), *n.* (١) هەتیوباز
(٢) لوتی؛ کەسێکی پیس و بۆگەن؛ کەسێکی بێ نرخ
(٣) کوڕە (لەڕووی خۆشەویستییەوە یا گاڵتەوە)؛ منداڵ؛ لاو.

v.t. گاین؛ نێرگاین

buggery (bug′ẽr-i), *n.* هەتیوبازی؛ نێرگاین

buggy (bug′i), *n.* (١) گالیسکەیەکی یەك ئەسپی یەك کەسییە.
(٢) عەرەبانەی منداڵ

buggy (bug′i), *adj.* پڕ لە مێروو؛ جانەوەراوی؛ مێرووتێداو.

bughouse (bug′hous′), *n.* [Slang], شێتخانە
adj. [Slang], شێت.

bugle (bū′g'l), *n.* (١) کەڕەنا (٢) کەنەشاخێکە فووی پیادەکرێت (ڕاو).
v.i. & v.t. فوو بە کەڕەنادا کردن؛ بانگ کردن بە کەڕەنا.

bugle (bū′g'l), *n.* چەند جۆرە ڕووەکێکە لە توخمی پونگە

bugle (bū′g'l), *n.* مووڕوویەکی شووشەی درێژکۆڵەی ڕەشە.

bugler (bū′glẽr), *n.* (١) کەڕەنا ژەن؛ فووکەر بە کەڕەنادا.
(٢) سەرباز یا دیدەوانی فووکەر بە کەڕەنادا (بۆ خەڵك بانگ کردن).

bugloss (bū′glos, bū′glôs), *n.* زمانی گا: جەند جۆرە ڕووەکێکی گوڵ ڕەنگین و گەڵا و قەفی دڕکاوین.

buhl (bōōl), *n.* (١) ڕازاندنەوەی کەل‌وپەلی ناوماڵ بە نەخشی گونچکە-ماسی و کانزای ڕەنگاوڕەنگ و سەدەف.
(٢) کورسی و مێز و شتی دارینەی تری ڕازاوە بەم شێوەیە.

buhrstone (bũr′stōn′), *n.* (١) بەردێکی سەختە (دەستاڕی لێ دروست دەکرێت) (٢) دەستاڕ.

build (bild), *v.t.* (١) دروستکردن؛ دامەزراندن.
(٢) دانان؛ دامەزراندن: *(B~ your theory on facts.)* .
(٣) هێنانەڕوو
v.i. (١) خانوو دروستکردن (٢) خانووسازی کردن بە پیشە.
(٣) (~ on; ~ upon)، نەخشەدانان. (٤) پێڕکردن (یاری کاغەز).
n. قەدوبالا؛ لەش *(an athletic ~ ; a stocky ~)* .

build up, (١) بەرەبەرە دروستکردن؛ ووردەووردە دامەزراندن یا پێکەوەنان. (٢) تەندرووستی باش کردن؛ بەهێزکردن. (٣) ئاوەدانکردنەوە.

builder (bil′dẽr), *n.* (١) دروستکەر؛ دامەزرێنەر؛ دانەر.
(٢) خانووساز؛ وەستای خانوو؛ خانووکەر.
(٣) ماددەیەکە دەکرێتە ناو سابوونەوە بۆ باشتر شتن.

building (bil′diŋ), *n.* (١) خانوو
(٢) دروستکردن (خانوو، کەشتی... هتد).

build-up (bild′up′), *n.* [Slang], بە شان و باڵدا هاتنەخوارەوە؛ جاڕ یا پڕوپاگەندەی لایەنگر.

built (bilt), *past tense and p.p. of* **build.**

built-in (bilt′in′), *adj.* لەناودا دروستکراو یا چەسپێنراو؛ لەناو شتەکەدا دروستکراوە و بەشێکە لە شتەکە:
(a ~ microphone, bathtub, etc.)

bulb (bulb), *n.* (١) گلۆپ (کارەبا) (٢) فیسقە؛ پیازۆکە؛ سەلك؛ ڕەگی ڕووەك و گوڵەباخ کە لە پیازۆکە دەچێت و دەڕوێنرێت.

bulbaceous (bul-bā′shəs), *adj.* (١) پیازۆکەیی؛ فیسقەیی.
(٢) فیسقەدار؛ لە پیازۆکەوە گەورەبوو.

bulbar (bul′bẽr), *adj.* پیازۆکەیی؛ فیسقەیی.

bulbiferous (bul-bif′ẽr-əs), *adj.* فیسقە هێنەرە بەرهەم؛ پیازۆکەگر

bulbil (bul′bil), *n.* فیسقەی بچووك؛ پیازۆکە

bulbous (bul′bəs), *adj.* (١) فیسقەیی؛ فیسقەدار.
(٢) لە فیسقە یا پیازۆکەوە پەروەردەکراو.

bulbul (bool′bool), *n.* بولبول.

bulge (bulj), *n.* ئاوسان؛ ئاوساوی؛ بلۆق؛ تلۆق؛ کیس.
v.i. & v.t. ئاوسان؛ بلۆق کردن؛ دەرپەڕین؛ هەڵتلۆقین؛ کیس کردن؛ هەڵتۆقین؛ خوێن یا ئاو تێزان.

bulgy (bul′ji), *adj.* ئاوساو؛ هەڵتلۆقیو؛ بلۆق کردوو.

bulimia (bū-lim′i-ə), *n.* برسێتییەکی لە ئەندازە بەدەری بەردەوام (پزیشکەوانی).

bulk (bulk), *n.* (١) قەبارە (بەتایبەتی هی زۆر گەورە)؛ قەبەیی.
(٢) زۆربە؛ زۆرینە:
(He invested the ~ of his money in real estate.)
(٣) باری کەشتی.
v.i. (١) کەڵەکەبوون؛ تۆپەڵ بوون؛ کۆمەڵ بوون.
(٢) گەورەبوون؛ زل بوون؛ زیادبوون (گرنگی، بایەخ).
(٣) گرنگ بوون؛ بایەخ هەبوون؛ قەبارە هەبوون.
v.t. کەڵەکەکردن؛ تۆپەڵ کردن؛ کۆمەڵ کردن.
adj. (١) سەرجەم؛ کۆ؛ هەموو.
(٢) نەکراوەتە کیسە و پاکەت و سندووقەوە بەڵکو بە کۆمەڵ دانراوە (فرۆتەنی).

break bulk, بار شکاندن (بە لێ دزینەوەی هەندێکی).

in bulk, (١) بە کۆمەڵ؛ نەکراوەتە پاکەت و کیسە و سندووقەوە بەڵکو بە کۆمەڵ دانراوە (فرۆتەنی).
(٢) زۆر؛ بڕێکی زۆر؛ بە کۆمەڵ: *(He buys mechandise in bulk.)*

bulkhead (bulk′hed′), *n.* (١) تیغەدیواری ناو کەشتی و شتی تر.
(٢) بەربەست؛ دیوار (بۆ ڕاگرتن یا بەربەست کردنی زەوی، ئاگر، ئاو).
(٣) چوارچێوەیەکی دەرپۆقیوە بۆ دەرگایەکی پێ پلیکانەی گەنجینەی ژێرزەمین.

bulkiness (bul′ki-nis), *n.* زل؛ گەورەیی؛ قەبارە.

bulky (bul′ki), *adj.* (١) بە قەبارە؛ قەوارەدار؛ زل؛ گەورە.
(٢) قەبە؛ ناقۆڵا؛ زل و ناقۆڵا.

bull (bool), *n.* (١) کەڵەگا؛ گای نەخەساو.
(٢) نێرینەی گامێش، فیل، بەرانەکێوی، نەهەنگ... هتد.
(٣) پارەباز؛ ئاڵوێرکەری بۆرسە.
(٤) کەسێکی باشبین (پارەبازی، بازرگانی، کاسبی).
(٥) [B-]، بورجی گا.
(٦) کەسێکی کەتە و بەهێز و دەنگ زل.
(٧) [Slang]، قسەی قۆڕ؛ قسەی هیچ‌وپووچ و بێ مانا.
v.t. نرخ زیادکردنی بۆرسە (پارەبازی).
v.i. نرخ زیادبوونی بۆرسە؛ نرخ زیادبوون.
adj. (١) نێرینە؛ نێر. (٢) کەڵەگایی؛ کەتە و بەهێز.
(٣) نرخی لە زیادبووندایە؛ لە برەودایە: *(a ~ market)* .

shoot the bull, [Slang], (١) قسەی هیچ‌وپووچ و بێ مانا کردن؛ قسەی قۆڕکردن. (٢) قسەکردن؛ دەمەتەقێ کردن.

take the bull by the horns, بە ئازایانە و چاونەترسانە بەرەنگاری کێشە یا تەنگوچەڵەمە بوون.

bull (bool), *n.* (١) مۆری پاپا. (٢) فەرمانی پاپا؛ فەرمانێکی پاپایی.

bull (bool), *n.* هەڵەی ووتار؛ ووتەی نابەجێ یا هیچ‌وپووچ و بێ مانا.

bull- (bool), پێشگرێکە بەمانای: (١) گا؛ کەڵەگا: *(bullfight)* .
(٢) وەك کەڵەگا.
(٣) نێرینە؛ زل: *(bullfrog)* .

bulla (bool′ə, bul′ə), *n.* (١) مۆرێکی خڕی قوڕقوشمی پاپایە.
(٢) بلۆق؛ تلۆق؛ ئاوساوی.

bullace (bool′is), *n.* (١) هەڵووژە؛ هەڵووژە کێوی.
(٢) دارهەڵووژە؛ داری هەڵووژە کێوی.

bullate (bool′it, bul′it), *adj.* بلۆقاوی یا گرنج گرنجاوی (گەڵای توخمە کەلەرمێك).

bullbaiting (bool′bāt′iŋ), *n.* ڕاوەگا؛ سەگ کردنە کەڵەگا (جاران لە ئینگلتەرە باوبوو).

bullbat (bool′bat′), *n.* = **nighthawk.**

bulldog (bool′dôg′, bool′dog′), *n.* (١) سەگێکی گەورەی کەللە زل تووك کورتی ناشرینی بەهێزو ئازایە. (٢) دەمانچەیەکی لووت کورتە. (٣) ماددەیەکی گرنەگرە لە فڕن دروستکردندا بەکاردەهێنرێت. (٤) [British]، چاودێری ڕەووشت باشی (لە هەندێك لە زانکۆکانی ئینگلتەرەدا)؛ پۆلیس.

adj. وەك سەگی " بولدۆگ " ئازا؛ سەرسەخت؛ کەللەڕەق.

v.t. بەزەویدادانی پارێنێك بە دەست گرتن بە شاخیەوەو بادانی ملی.

bulldog edition, چاپی بەیانی زووی ڕۆژنامەیەك بۆ دەرەوەی شار.

bulldoze (bool′dōz′), *v.t.* (١) ڕووخاندن (بە بولدۆزەر) (٢) بەچەترسێن کردن؛ ترساندن.

bulldozer (bool′dōz′ẽr), *n.* (١) بولدۆزەر مەکینەی زەوی ڕامالین و هەڵکەندن (٢) تیغی بولدۆزەر. (٣) شەلاتی؛ شەقاوە.

bullet (bool′it), *n.* گولله؛ فیشەك

bulletin (bool′ə-t′n, bool′ɔ-tin), *n.* (١) (ا) بلاوکراوەی ڕەسمی؛ هەواڵنامە؛ بەیاننامە؛ ئامۆژگاری. (ب) بلاوکراوە؛ دوا دەنگوباس. (٢) گۆڤاری کۆمەڵە یا ڕێکخراوێك.

v.t. بلاوکردنەوە (لە بلاوکراوە، ئامۆژگاری، یا گۆڤاردا).

bulletin board, تەختەی ئاگاداری.

bulletproof (bool′it-proōf′), *adj.* گوللەبەند؛ گوللەنەبڕ.

v.t. گوللەبەندکردن.

bullfight (bool′fīt′), *n.* شەڕەگای ئیسپانی.

-bullfighting *(n.).*

bullfighter (bool′fīt′ẽr), *n.* شەڕەگاکەر

bullfinch (bool′finch′), *n.* چەند جۆرە باڵندەیەکی چۆلەکە ئاسایی ڕەنگاوڕەنگی دەنگ خۆشن.

bullfinch (bool′finch′), *n.* پەرژینێکی بەرز (کە خەنەقێك لە دیوێکی‌یەوە بێت).

bullfrog (bool′frôg′, bool′frog′), *n.* جۆرە بۆقێکی گەورەیە

bullhead (bool′hed′), *n.* (١) جۆرە ماسی‌یەکی سەرزلە. (٢) کەسێکی سەرسەخت یا کەللەڕەق.

bullheaded (bool′hed′id), *adj.* (١) سەرزل؛ کەللەزل؛ سەرڕپان. (٢) کەللەڕەق؛ سەرسەخت.

bullhorn (bool′hôrn′), *n.* دەنگ گەورەکەر

bullion (bool′yən), *n.* (١) پارچە زێڕ یا زیو. (٢) پەراوێزو نەقش‌ونیگاری زێڕین یا زیوین.

bullish (bool′ish), *adj.* (١) کەڵەگایی؛ سەرڕپان و کەللەڕەق. (٢) (ا) هۆی نرخ بەرزکردنەوە؛ نرخ بەرزکەرەوە. (ب) لە نرخ بەرزبوونەوەدایە (پارەبازی، بۆرسە): *(a ~ market)* . (ج) باشبین (پارەبازی، بازرگانی، کاسبی).

bullnecked (bool′nekt′), *adj.* مل کورت و ئەستوور.

bullock (bool′ək), *n.* (١) گاجووت؛ گای خەساو؛ گا. (٢) [Obs.]. پارێن.

bull pen, (١) پەچەی کەڵەگا؛ تەویلەی کەڵەگا. (٢) گرتووخانەی سەردەمی (٣) مەشقگای یاری بێسبۆڵ.

bull ring, گۆڕەپانی شەڕەگای ئیسپانی؛ مەیدانی شەڕەگا

bull-roarer (bool′rôr′ẽr), *n.* بۆڕەدار پارچەیەك تەختەیە بەستراوە بە پەتێکەوە کە بە قایم بادرا دەنگێکی گەورەی لێوەدێت.

bull session, [Colloq.], کۆڕی دەربڕینی بیروڕا بە ئاشکرا.

bull's-eye (boolz′ī′), *n.* (١) کلاوڕۆژنە. (٢) ناوەڕاستی نیشانێك؛ ناوجەرگەی نیشان (تیربازی). (٣) پێکان؛ لێدان؛ لێدانێکی ڕاستەوخۆ؛ لێدانی ناوەڕاستی نیشان. (٤) کارێکی سەرکەوتوو. (٥) شووشەی قۆقز. (٦) چرایەك کە شووشەی وەهای هەبێت. (٧) جۆرە نوقوڵێکی ڕەقە. (٨) خولخولۆکەی دارین (کەشتی‌یەوانی)

bullshit (bool′shit′), *n.* [Vulgar Slang], قسەی هیچ‌وپووچ و بێ مانا؛ قسەی قۆڕ.

v.i. [Vulgar Slang], قسەی هیچ‌وپووچ و بێ مانا کردن؛ قسەی قۆڕ کردن.

-bullshitter *(n.).*

bull terrier, جۆرە سەگێکی بەهێزی باریکەلەی سپی خێرای تووك کورتی پێست سافە.

bull tongue, گاسن؛ دەمەگاسن.

bull-whip (bool′hwip′), *n.* قامچی درێژو ئەستوور.

bully (bool′i), *n.* (١) سێبەندی؛ شەلاتی؛ زەبوون کوژ. (٢) گەواد. (٣) [Archaic]، پیاوکوژ یا شەلاتی بە کرێ گیراو. (٤) [Archaic]: کابرایەکی چاك.

v.t. بەچەترسێن کردن؛ ترساندن: *(to ~ somebody)* .

v.i. سێبەندێتی کردن.

adj. (١) ئازا؛ چاونەترس؛ چاوقایم. (٢) [Colloq.] ، زۆرباش.

interj. [Colloq.], ئافەرم!؛ دەستخۆش!.

bully (bool′i), *n.* گۆشتی قووتووی گا.

bullyrag (bool′i-rag′), *v.t.* بەچەترسێن کردن؛ هەڕەشەلێکردن؛ ترساندن.

bulwark (bool′wẽrk), *n.* (١) سەنگەر؛ قەڵا. (٢) **breakwater** . (٣) پارێزەر (شت)؛ پارێزگار: *(Law is the ~ of society.)* . (٤) (*pl.*)، دیواری سەربانی کەشتی.

v.t. پاراستن؛ بەربەست کردن؛ پارێزگاری کردن.

bum (bum), *n.* (١) [Colloq.] ، کەسێکی وێڵ و بێ لانەو دەست لە خەڵك پان کەرەوە. (٢) کەسێکی تەمەڵ و بێ کارو کاسبی (هەندێك جار لەڕووی گاڵتەوە)؛ مفتخۆر؛ مووشەك؛ لاخۆر؛ جادەپێو. (٣) کەسێکی سەرسەری یا بێ نرخ. (٤) [Slang]، زەماوەندی خواردنەوە.

v.i. (١) [Colloq.] ، سووڕانەوە؛ جادە پێوان. (٢) [Colloq.]. مفت خواردن؛ مووشەکی کردن. (٣) [Slang]، زۆر خواردنەوە.

v.t. مفت خواردن؛ دەست لە خەڵك پان کردنەوە.

adj. (١) خراپ؛ قەڵب؛ بازاڕی. (٢) شکاو؛ لەکارکەوتوو؛ پەککەوتوو: *(a ~ shoulder)* .

on the bum, [Colloq.], (١) سووڕانەوە؛ جادە پێوان. (٢) شکاو؛ پەککەوتوو.

bum (bum), *n.* [British Slang], کووپی قنگ؛ قنگ.

bumble (bum′b′l), *v.i.* ووزەووزکردن؛ گیزەهاتن.

bumble (bum′b′l), *v.i.* (١) زمان گیران؛ بە ناقۆڵایی ڕەفتارکردن. (٢) ساتمەدان؛ پێ داچوون؛ چورتم دان.

v.t. تێکدان (کار)؛ بە ناڕێك‌وپێکی کردن.

bumblebee (bum′b′l-bē′), *n.* هەنگێکی گەورەی گیزە زلە.

bumboat (bum′bōt′), *n.* بەلەمی ئازووقەبەر (بۆ کەشتی گەورە کە ناتوانن زۆر نزیك بەندەر ببنەوە).

bump (bump), *v.t.* (١) خۆ پیادان؛ پیادان؛ بەرکەوتن (بە ئەسپایی یا قایم). (٢) لێسەندن و دان بە کەسێکی تر (کار، جێگەی ناو فڕۆکەو شەمەندەفەر)؛ لابردن و جێگەگرتنەوە؛ دەرکردن لە کار.

v.i. (١) (~ into; ~ against)، بەرکەوتن؛ خۆ پیادان؛ پێ گەیشتن؛ تووش بوون: *(He ~ed into her. ; He ~ed against the wall.)* . (٢) تاسەکردن؛ هەڵبەزودابەزکردن

n. (١) قۆرت؛ کۆسپ: *(to hit a ~)* . (٢) تاسە؛ هەڵبەزودابەز. (٣) پیادان؛ بەرکەوتن. (٤) بلۆق؛ تلۆق؛ ئاوساوی.

bump off, (١) بەرکەوتن و خستنەخوارەوە (لەسەر مێزێك). (٢) [Slang]، کوشتن؛ سڵ ساردکردنەوە.

bumper (bump′ẽr), *n.* دەعامیەی ئۆتۆمبیل

bumper (bump′ẽr), *n.* (١) پەرداخ یا کوپی زۆر پڕ؛ جامی لێوالێو

(٢) شتێکی زۆر زل

v.t. (١) لێواولێو کردن؛ زۆر پڕکردن.

(٢) بە نۆشی کەسێکەوە خواردنەوە.

adj. فرە؛ بێ شومار؛ زۆر؛ زەبەنە: *(a ~ crop)* .

bumpkin (bump'kin), *n.* (١) لادێیی؛ کەسێکی هیچ نەزان؛ کەسێکی ناقۆڵاو گێلۆکەو تێنەگەیشتوو: *(a country ~)* .

(٢) دارێکی دەرپۆقیوە لەدوای کەشتییەوە بۆ ڕاگیرکردنی تەوەر.

bumptious (bump'shəs), *adj.* زۆر لەخۆبایی؛ زۆر بەفیزو کەشخە.

bumpy (bump'i), *adj.* کەندوکۆسپاوی؛ چاڵوچۆڵاوی؛ پڕ لە تاسە: *(a ~ road)*

bun (bun), *n.* (١) (ا) پارچە نانی ئەستوور (وەك سەموون بەڵام بچووکتر).

(ب) پارچە نانی ئەستووری ئەختێك شیرین کراو. (٢) پرچی کلافەکراو.

bunch (bunch), *n.* (١) هێشوو *(a ~ of grapes)* .

(٢) چەپك؛ قول؛ دەسك (گوڵ، گیا)؛ گورزە؛ مەڵۆ: *(a ~ of flowers)* .

(٣) دەستە (کلیل): *(a ~ of keys)* .

(٤) [Rare]. کۆپارە؛ قەمووری.

(٥) [Colloq.]. دەستە (مرۆڤ)؛ تاقم (شت، مرۆڤ)؛ هەند: *(a ~ of people, trees, etc.)*

v.t. & v.i. (١) دەستەدەستەکردن؛ کردن بە چەپك یا دەسك؛ پێکەوەبەستن.

(٢) توێ توێ وەستان پێکەوە (تەنوورە یا کراسی ژنانە).

-bunchy *(adj.)*.

bunco (buŋ'kō), *n.* [Colloq.], گزی (یاری کاغەز. هاییەخت)؛ ساختە.

v.t. [Colloq.], گزی کردن؛ ساختەکردن.

buncombe (buŋ'kəm), *n.* [Colloq.], (١) وتاری هیچوپووچ (کە هەر بۆ ڕازی کردنی جەماوەر بێت). (٢) قسەو کردەوەی قۆڕ؛ قسەی پووچ.

bund (bund), *n.* (١) بەستوو؛ بەست؛ بەنداو.

(٢) شەقام یـ ڕێڕەوی قەراغ بەندەر.

bund (bund), *n.* (١) ڕێکخراو؛ کۆمەڵە؛ یەکێتی.

(٢) [B-]. کۆمەڵەیەکی ئەڵمانی-ئەمەریکی نازییە.

bundle (bun'd'l), *n.* (١) چەپك؛ دەسك؛ قول؛ گورزە؛ مەڵۆ.

(٢) پڕیاسکە؛ بابۆڵە. (٣) دەستە؛ تاقم؛ کۆمەڵ.

(٤) [Slang]، سەفتە؛ پارەیەکی زۆر: *(He spent a ~ .)* .

v.t. (١) پێکەوەبەستن؛ پێچانەوە؛ دەستەدەستەکردن؛ چەپك چەپك کردن.

(٢) (~ away; ~ off; ~ out)، بە پەلە ناردن؛ دەست پێوەنان بە گورج.

v.i. (١) (~ away)، بە پەلە ڕۆیشتن؛ خێرا بۆ دەرچوون.

(٢) لەگەڵ یاردا نووستن لە هەمان جێگەدا بە جلەوە.

bundle up, جلی گەرم لەبەرکردن؛ خۆ گەرم داپۆشین.

bung (buŋ), *n.* (١) تەپەدۆر (٢) کونی بە تەپەدۆر گیراو.

v.t. (١) کون گرتن بە تەپەدۆر. (٢) داخستن؛ گرتن (کون).

(٣) [Slang]، (~ up)، بریندارکردن؛ ڕووشاندن؛ شین کردنەوە.

bungalow (buŋ'gə-lō´), *n.* خانوویەکی بچووکی یەك نهۆمییە؛ بەنگەلە

bunghole (buŋ'hōl´), *n.* کونی بەرمیل یا مەرکانە

bungle (buŋ'g'l), *v.t. & v.i.* بە خراپی کردن یا پینەکردن؛ تێکدان؛ بە ناشرینی و نەزانانە کردن؛ خەسارکردن: *(to ~ a job)* .

n. کارێکی بە نەزانانە کراو؛ کارێکی قەڵب یا خراپ کراو.

bunion (bun'yən), *n.* بلۆقی بنی پەنجەگەورەی پێ.

bunk (buŋk), *n.* (١) جێگەی نووستنی بە قەد دیوارەوە (لە کەشتی و شەمەندەفەردا) (٢) جێگەیەکی نووستنی تەسك؛ دوو چەرپایەی تەسکی بەسەریەکەوە لەیەك چوارچێوەدا.

v.i. (١) نووستن لە جێگەیەك یا چەرپایەیەکی تەسکدا. (٢) نووستن؛ خەوتن.

bunk (buŋk), *n.* [Slang], قسەی هیچوپووچ؛ قسەی قۆڕو بێ مانا.

bunkbed (buŋk'bed´), *n.* دوو چەرپایەی تەسکە لەناو یەك چوارچێوەی داردا بەسەر یەکەوە.

bunker (buŋ'kēr), *n.* (١) عەماری خەڵووز یا سووتەمەنی کەشتی.

(٢) سەنگەر؛ ژوورێکی کۆنکریتی ژێرزەمین (جەنگ).

(٣) گردۆڵکەیەکی لمە لە یاریگەی " گۆڵف " دا.

v.t. (١) خەڵووز یا سووتەمەنی کردنە کەشتییەوە.

(٢) لێدانی تۆپی " گۆڵف " و کەوتنی لەناو گردۆڵکەی لمینی ناو یاریگاکە.

bunkhouse (buŋk'hous´), *n.* خانوویەکی ساکارە کە چەند چەرپایەیەکی تەسکی تێدایە.

bunkmate (buŋk'māt´), *n.* هاوجێگە (لە یەکێك لە دوو چەرپایەی تەسکی ناو چوارچێوەیەکی دار).

bunko (buŋ'kō), *n.* = bunco.

bunkum (buŋ'kəm), *n.* = buncombe.

bunny (bun'i), *n.* (١) کەروێشك (وشەیەکی منداڵانە)؛ کەروێشکیماڵی. (٢) کچی بەردەستی هەندێك یانەی شەو (کە جل کەم لەبەردەکەن و خۆیان وەك کەروێشك دەنوێنن).

bunt (bunt), *v.t. & v.i.* (١) شۆق لێدان؛ قۆچ تێهەڵدان.

(٢) لێدانی تۆپی بێسبۆڵ بە ئەسپایی.

n. (١) شۆق؛ قۆچ. (٢) لێدانی تۆپی بێسبۆڵ بە ئەسپایی.

bunt (bunt), *n.* (١) نەخۆشی گەنم. (٢) میکرۆبی ئەم نەخۆشییە.

bunt (bunt), *n.* (١) ناوەڕاستی تۆڕی ماسی داکەوتوو.

(٢) ناوەڕاستی بایەوانی کەشتی با.

bunting (bun'tiŋ), *n.* (١) قوماشی ئاڵا. (٢) ئاڵا؛ بەیداخ.

(٣) ئاڵاو پارچە قوماشی بچووکی ڕەنگاوڕەنگ (کە شەقام و شوێنی تری پێ دەڕازێنرێتەوە لە جەژندا).

bunting (bun'tiŋ), *n.* باڵندەیەکی دەنووك ئەستوورە لە چۆلەکەو فیسقەگولە دەچێت

buntline (bunt'lin, bunt'līn), *n.* پەتی بنی بایەوانی کەشتی.

buoy (boi, bōō'i), *n.* (١) دەبەی سەرئاو (لە بەندەرو کەناری دەریادا دائەنرێت بۆ نیشانەکردنی تەنکایی ئاو).

(٢) چاکەتی سەرئاوخەر (بۆ ڕزگارکردن لە خنکاندن).

v.t. (١) نیشانەکردن بە دەبەی سەرئاو. (٢) سەرئاوکەوتن.

(٣) هاندان؛ وورە نانەبەر؛ کەیف خۆش کردن.

buoyancy (boi'ən-si, bōō'yən-si), *n.* (١) سەرئاوکەوتن؛ توانای سەرئاوکەوتن؛ سووکی. (٢) ڕووخۆشی؛ کەیف خۆشی.

buoyant (boi'ənt, bōō'yənt), *adj.* (١) سەرئاوکەوتوو؛ سووك.

(٢) سەرئاوخەر. (٣) کەیف قنج؛ زیت: *(a ~ personality)* .

bur, burr (bũr), *n.* (١) پەیکوڵە؛ دڕکێکی خڕی بچووکە.

(٢) ڕووەکێك کە ئەم دڕکە دەگرێت. (٣) کەسێکی خۆهەڵواسەر بە خەڵکەوە

v.t. پەیکوڵە لێکردنەوە.

burble (bũr'b'l), *v.i.* بڵقە بڵق کردن (وەك ئاوی شەربەو گۆزە).

burbot (bũr'bət), *n.* جۆرە ماسییەکی ناو ڕووبارە.

burden (bũr'd'n), *n.* (١) بار؛ کۆڵ؛ باری سەرشان.

(٢) باری گران؛ ئەرك؛ کۆڵێکی قورس؛ تەوق؛ ئەرکی ناخۆش.

(٣) بارهەڵگرتن: *(a beast of ~)* .

(٤) باری کەشتی؛ ئەو بارەی کەشتییەك بۆی هەڵدەگیرێت.

v.t. بار قورس کردن؛ بار گران کردن؛ ئەرك خستنەسەر؛ سەر قورس کردن: *(Don't ~ him with your troubles.)*

burden (bũr'd'n), *n.* (١) کۆرەسی گۆرانی.

(٢) نزمترین دەنگی پارچەیەك مۆسیقای ئۆرکێسترا.

(٣) دەنگی شمشاڵی ئیرلەندی (کە هەر دەیڵێت و دەیڵێتەوە).

(٤) بیری سەرەکی وتارێك: *(the ~ of a speech)* .

burden of proof, ئەرکی پێ سەلماندن (کە وا لەسەر شانی کەسێك یا کۆمەڵێك بۆ پێ سەلماندنی داواکەیان ئەگەرنا دۆڕاندنی).

burdensome (bũr'd'n-səm), *adj.* قورس؛ گران؛ ناخۆش؛ ماندووکەر: *(~ requests, restrictions, etc.)* .

burdock (bũr'dok´), *n.* ڕووەکێکی بۆن تیژی گەڵا زلە دڕکی

قولاپداری پیوەیە بە شتەوە دەنووسێت.

bureau (byoo′rō), *n.* (١) [British]، مێزی نووسینی چەکمەجەدار.
(٢) دۆلاب (بۆ جل‌وبەرگ).
(٣) فەرمانگە؛ دەزگا. *(an information ~ ; a travel ~)*.
(٤) فەرمانگەی میری.

bureaucracy (byoo-rok′rə-si), *n.* بیرۆکراسی (ا) رژێمی بەڕێوەبردنی کاروباری میری لەلایەن کاربەدەستانی هەڵنەبژێراوەوە.
(ب) سەرجەمی ئەم کاربەدەستانە؛ فەرمانبەرانی میری.
(ج) رۆتینی رووشك‌و بێ مانای دەزگاو فەرمانگەکانی میری.

bureaucrat (byoo′rə-krat′), *n.* بیرۆکرات کاربەدەستێکی میری کوێرانە لەسەر رۆتین رۆیشتوو.

bureaucratic (byoo′rə-krat′ik), *adj.* بیرۆکراتی تایبەتی بە رۆتینی ناو دەزگاو فەرمانگەکانی میری.

-bureaucratically *(adv.).*

Bureau of Internal Revenue, دەزگای باجی دەسکەوت.

burette, buret (byoo-ret′), *n.* شووشەی پلەپلە نیشانەکراوی کیمیاگەری بۆ پێوانی شلە بەکاردەهێنرێت.

burg (bũrg), *n.* (١) شاری بە دیوار دەورەگیراوی کۆن.
(٢) شار؛ دێ.

-burg (bũrg), پاشگرێکە بەمانای شار؛ ناوەدانی.

burgage (bũr′gij), *n.* شێوەیەکی بەکرێدانی زەوی‌وزارە.

burgee (bũr′jē), *n.* ئاڵای سێگۆشەیی پێناسەی کەشتی.

burgeon (bũr′jən), *v.i. & v.t.* (١) چرۆکردن؛ چەکەرەکردن؛ پشکوتن. (٢) پەرەسەندن؛ پێگەیشتن؛ گەشەکردن؛ تەرزفڕێدان.
n. خونچە؛ چرۆ؛ تەرز؛ گوڵ.

-burger (bũr′gẽr), پاشگرێکە بەمانای ساندویچی گۆشتی قیمەکراو *(hamburger, cheeseburger)*

burgess (bũr′jis), *n.* (١) دانیشتوویەکی شارێکی ئینگلیزی.
(٢) نوێنەری شارێکی ئینگلیزی یا زانکۆیەك لە پەرلەماندا.
(٣) ئەندامێکی پەرلەمانی ویلایەتی " ماریلاند " لە ئەمەریکا پێش شۆڕشی ئەمەریکی

burgh (bũrg), *n.* شارێکی ئینگلیزی یا ئوسکوتلەندی سەربەخۆ.

burgher (bũr′gẽr), *n.* دانیشتووی شارێکی ئینگلیزی یا ئوسکوتلەندی سەربەخۆ.

burglar (bũr′glẽr), *n.* دزی ماڵ یا دووکان؛ دز؛ ماڵبڕ.

-burglarious *(adj.).*

burglarize (bũr′glə-rīz′), *v.t.* ماڵ یا دووکان برین؛ دزین. *(to ~ a home, shop, office, etc.)*

burglarproof (bũr′glẽr-proof′), *adj.* نادزرێت (ماڵ، دووکان)؛ دز ناتوانێت بیبڕێت.

burglary (bũr′glə-ri), *n.* ماڵ یا دووکان بڕین؛ دزین؛ تاڵان کردن.

burgle (bũr′g′l), *v.i. & v.t.* = burglarize.

burgomaster (bũr′gə-mas′tẽr), *n.* سەرۆکی شارەوانی (لە هۆڵەندەو ئەڵمانیاو نەمسا).

burgonet (bũr′gə-net′), *n.* کڵاوی ئاسنی سووك.

burgoo (bũr′goo, bẽr-goo′), *n.* (١) هەریسە؛ شۆربایەکی خەستی دانەوێڵەیەکە لە جۆ دەچێت. (٢) [Dial.]، (ا) شلەی گۆشت‌و سەوزەی توون‌و تیژ (ب) سەیرانێك کە ئەم جۆرە شلەیەی تێدا دەخورێت.

Burgundy (bũr′gən-di), *n.* (١) ناوچەی بەرگەندی لە رۆژهەڵاتی فەرەنسا. (٢) شەرابێکی سوورە (لە سەرەتادا لەم ناوچەیە دروست دەکرا).

burial (ber′i-əl), *n.* ناشتن؛ مردوو ناشتن؛ بە خاك سپاردن.
adj. تایبەتی بە مردوو ناشتن؛ تایبەتی بە خاك سپاردن.

burial ground, گۆڕستان؛ قەبرستان

burier (ber′i-ẽr), *n.* مردووێنێژ؛ بە خاك سپێر.

burin (byoo′rin), *n.* ئامێری نەخش هەڵکەندن لەسەر مەرمەڕو کانزا.

burl (bũrl), *n.* (١) گرێ (لە خوری، دەزوو، یا قوماشدا).
(٢) گرێی قەدی داروردەخت.
(٣) تەبەقە دارێکی تەنکی گرێ‌یاوی‌یە بۆ رازاندنەوە بەکاردەهێنرێت.
v.t. گرێ لێ لابردن (قوماش).

burlap (bũr′lap), *n.* گوش؛ جانفاس؛ قوماشی گونیەو خەرار.

burlesque (bẽr-lesk′), *n.* (١) شانۆگەری لاقرتێ‌و لاسایی.
(٢) خۆنوواندنی بێ پەردەو پووت‌و قۆشمەی سەر شانۆ.
adj. تایبەتی بە شانۆگەری لاقرتێ‌و لاسایی‌و بێ پەردە.
v.t. & v.i. لاسایی کردنەوەو لاقرتێ‌و قەشمەری کردن لەسەر شانۆ.

burley, Burley (bũr′li), *n.* تووتنێکی ئەمەریکی گەڵا تەنکە.

burly (bũr′li), *adj.* تێکسمڕاو؛ چوارشانە؛ کەتە؛ زەبەلاح.

-burliness *(n.).*

burn (bũrn), *v.t.* (١) سووتاندن؛ ئاگرتێبەردان؛ گرتێبەردان.
(٢) بە ئاگر کوشتن؛ سووتاندن (گیاندار). (٣) داپلۆخاندن.
(٤) خۆراکاکردن؛ خۆرگەستن. (٥) داخ کردن.
(٦) سوورکردنەوە (خشت، گۆزەوکیزە).
(٧) بە ئاگر کردن (کون، سووتان): *(He ~ed a hole in his coat.)*
(٨) تووزاندنەوە؛ چووزاندنەوە؛ کزاندنەوە؛ سووتاندن (دەم، قوڕگ): *(This hot pepper ~ed my mouth.)*
(٩) سووتاندن یا بەکارهێنان (مۆم، چرا، زۆپا).
(١٠) ئاگرتێبەردان (هەست، بەزەیی، تووڕەیی، حەز).
(١١) بەکارهێنان (سووتەمەنی)؛ سووتاندن: *(This heater ~s gas. ; Her car ~s oil.)*
(١٢) [Slang]، کارەبا لێدان؛ بە کارەبا کوشتن.
v.i. (١) سووتان: *(The fire is ~ing.)*.
(٢) شەوقدانەوە؛ گەرمایی دان؛ رووناکی دانەوە.
(٣) داپلۆخان؛ داپلۆخین. (٤) بە ئاگر مردن؛ سووتان.
(٥) هەست کردن بە گەرما.
(٦) هاتنە جۆش‌وخرۆش؛ هەست زۆر گەرم بوون: *(to ~ with desire)*.
(٧) کزانەوە (برین، سووتاوی)؛ تووزانەوە.
(٨) [Slang]، کارەبا لێدان؛ بە کارەبا مردن یا کوژران.
n. (١) سووتاوی؛ سووتان؛ برینێك کە لە ئەنجامی سووتان یا گەرمادا بێت.
(٢) شوێنی داخ کراو؛ نیشانە (داخ کردن). (٣) خۆراکان.

burn down, سووتاندن (خانوو)؛ هەموو سووتاندن‌و تەخت کردن.

burn one's bridges, رێگەی گەڕانەوە لە خۆ برین.

burn oneself out, خۆ زۆر ماندووکردن (بە کار یا رابواردن)؛ هێز لە خۆ برین: *(He is burned out.)*.

burn out, (١) کوژانەوە. (٢) فەوتاندن بە ئاگر.
(٣) سووتاندن (ماڵ، دووکان... هتد). (٤) قانگ دان یا دەرپەڕاندن بە ئاگر.

burn up, [Slang], (١) زۆر تووڕەکردن؛ تووڕەبوون.
(٢) سەرزەنشت کردن بەتوندی.

burn (bũrn), *n.* [Scot.], جۆگەلە.

burner (bũr′nẽr), *n.* (١) چاو (پریمز، چێشت لێنەر، زۆپا).
(٢) کوورە؛ فڕن؛ زۆپا؛ چێشت لێنەر (ئامێر). (٣) سووتێنەر.

burnet (bũr′nit), *n.* جۆرە گوڵێکە.

burning (bũrn′iŋ), *adj.* (١) خەریکە دەسووتێت؛ لە سووتاندندایە.
(٢) زۆر گرنگ؛ گەرم (مەجان): *(a ~ issue)*.

burning bush, درەختێکە گوڵی بچووك‌و بەری سووری دەگرێت.

burning glass, شووشەی سووتێنەر: شووشەیەکی قۆقزە تیشکی خۆری پێ کۆدەکرێتەوە بۆ سووتاندن یا گەرم کردن.

burnish (bũr′nish), *v.t. & v.i.* زاخاودانەوە؛ ساف‌ولووس کردن‌و بریقاندنەوە (شمشێر، خەنجەر).
n. بریقە.

-burnisher *(n.).*

burnoose, burnous (bẽr-noos′, bũr′noos), *n.* برنووس:

عەبا یا ڕۆبی تەپلەدار

burnsides (bũrn′sīdz′), *n.pl.* لاجانگی درێژی لە کلکی سمێڵ دراوو چەناگەی تاشراو.

burnt (bũrnt), *alternative past tense and p.p. of* **burn.**

bur oak, (١) داربەڕوویەکی ئەمەریکی‌یە کلاوبەڕووەکەی دڕکاوی‌یە.
(٢) داری ئەم داربەڕووە (کە زۆر سەختە).

burp (bũrp), *n.* [Slang], قڕقینە.

v.i. [Slang], قڕقینەدانەوە.

burr, bur (bũr), *n.* (١) پەیکولە؛ دڕکێکی خڕە.
(٢) ڕووەکی پەیکولەدار (٣) کەسێکی خۆهەڵواسەر. (٤) قەراغی تیژ.
(٥) واشەر. ئەڵقەیەکی تەنکی لاستیکە بۆ ئاوبڕکردنی بەلووعەو بۆری ئاو.
(٦) ئامێری ددان کونکەری ددانساز.

v.t. قەراغ زبرکردن

burr, bur (bũr), *n.* (١) ووتنی تیپی " ڕ " بە ددان لێ داگرتنەوە.
(٢) بێژەیەکی ددان لێ داگیراو. (٣) ڤڕەڤڕ (دەنگی باڵی باڵندەو پەروانە).

v.i. & v.t. (١) ددان داگرتن لە ووتنی تیپی " ڕ " . (٢) ڤڕەڤڕکردن.

burr (bũr), *n.* = **buhrstone.**

burro (bũr′ō, boor′ō), *n.* کەر؛ جاشوولکە؛ گوێ درێژ

burrow (bũr′ō), *n.* (١) کونی ژێرزەوی (وەك هی گۆڕهەڵکەنە، مله، مشکەکوێرە، کەروێشك، ڕێوی... هتد). (٢) کونی خۆشاردنەوە؛ کون.

v.i. & v.t. (١) کونکردن؛ بنکەن کردن؛ هەڵکەندن؛ خواردنەوە.
(٢) خۆشاردنەوە (لە کون یا تونێلدا). (٣) پشکنین؛ بۆ گەڕان (بە هەڵکەندن).

burrstone (bũr′stōn′), *n.* = **buhrstone.**

burry (bũr′i), *adj.* (١) پەیکولاوی؛ پەیکولەدار (٢) تیژ؛ دڕکاوی

bursa (bũr′sə), *n.* کیس یا بۆشایی کیس ئاسایی نێوان جومگەکانی لەش

bursal (bũr′s′l), *adj.* (١) تایبەتی بە کیسی نێوان جومگەکانی لەش.
(٢) دارایی؛ تایبەتی بە خەزێنە.

bursar (bũr′sēr), *n.* (١) ژمێریار (لە زانکۆ یا دانشگادا).
(٢) قوتابی‌یەك کە یارمەتی دارایی وەردەگرێت لە زانکۆیەکی ئوسکوتلەندەدا.

bursary (bũr′sə-ri), *n.* (١) خەزنەی زانکۆ یا پەرستگا
(٢) یارمەتی دارایی (لە زانکۆیەکی ئوسکوتلەندەوە).

-bursarial *(adj.).*

burse (bũrs), *n.* (١) جزدان؛ کیسەی پارە.
(٢) (ا) یارمەتی دارایی لە زانکۆوە.
(ب) ئەو خەزنەیەی ئەم یارمەتی‌یەی لێوە دەدرێت.

bursiform (bũr′sə-fôrm′), *adj.* کیس ئاسا؛ لە کیس چوو.

bursitis (bēr-sī′tis), *n.* هەوکردنی کیسی نێوان جومگەکانی لەش.

burst (bũrst), *v.i.* (١) تەقین؛ شەق بردن؛ کڵپەکردن.
(٢) هەست تەقینەوە؛ دانە گریان یا پێکەنین:
(She ~ into tears. ; She ~ into laughter.)
(٣) لەپڕو بەتووڕەیی خۆکردن بە ژووردا یا سەر دەرخستن؛ دەرپەڕین:
(He ~ into the room.)
(٤) ئاوسان؛ هەڵئاوسان؛ لە تەقینەوە نزیك بوون.

v.t. (١) تەقاندن؛ شەق پێ بردن. (٢) هەڵئاوساندن؛ ئاوساندن؛ فووتێکردن.

n. (١) تەقین؛ تەقینەوە؛ شەق بردن؛ شەقە؛ تەقە؛ کڵپە. (٢) لێك ترازان؛ شکان.
(٣) جمو‌جووڵێکی لەپڕ: ***(a ~ of speed)*** .
(٤) دەسرێژ؛ ڕیزە گوللە

burthen (bũr′*th*ən), *n. & v.t.* [Archaic], = **burden.**

burton (bũr′t′n), *n.* پەتی خولخولۆکە (قورسایی بەرزکردنەوە).

bury (ber′i), *v.t.* (١) ناشتن (مردوو)؛ بە خاك سپاردن.
(٢) ناشتن؛ کردن بەژێر خاکەوە.
(٣) داپۆشین؛ شاردنەوە: ***(He ~ied his face in his hands.)*** .
(٤) ناشتن؛ لە بیری خۆ بردنەوە: ***(Let's ~ our differences.)*** .
(٥) نوقوم کردن؛ وون کردن: ***(He ~ies himself in his work.)*** .

burying ground, گۆڕستان؛ قەبرسان.

bus (bus), *n.* (١) پاس؛ پاسی ناوشار.
(٢) عەرەبانەی قاپ‌وقاچاغ گواستنەوەی چێشتخانە.
(٣) وایەر یا شیشی ئەستووری کارەباگەیێن.

v.t. خەڵك گواستنەوە بە پاس: ***(to ~ students to school)*** .

v.i. بەردەستی کردن لە چێشتخانەدا؛ قاپ‌وقاچاغی پیسی چێشتخانە گوێزانەوە: ***(A bus boy ~es dirty dishes.)*** .

bus bar, وایەر یا شیشی ئەستووری گەیەنەری کارەبا.

bus boy, بەردەستێکە کە قاپ‌وقاچاغی چێشتخانە دەگوێزێتەوە.

busby (buz′bi), *n.* کڵاوێکی فەرووی درێژی لوولەیی قووچە لە سوپای ئینگلیزیدا لەسەر دەکرێت.

bush (boosh), *n.* (١) دەوەن؛ بنچك. (٢) بێشە؛ بێشەلان؛ چڕستان.
(٣) کلکێکی ئەستووری تووکن. (٤) دەشت‌ودەری دەوەناوی.

v.i. (١) وەك بێشە لێهاتن؛ چڕبوون؛ بە پڕی ڕووان.
(٢) لە دەوەن چوون؛ وەك دەوەن وابوون.

v.t. بە دەوەن‌و بنچك ڕازاندنەوە، گرتن، یا پاڵپشتی کردن.

beat around the bush, مەبەست بەدەستەوە نەدان؛ خولانەوە بەدەوری باسێکداو مەبەست بەدەستەوە نەدان.

bush (boosh), *n.* دیوی ناوەوەی خەت خەتی لوولەیەکی ئاسن، پۆڵا یا پلاستیك.

v.t. خەت خەت کردنی دیوی ناوەوەی بۆری ئاسن، پۆڵا، یا پلاستیك.

bushed (boosht), *adj.* (١) حەپەساو؛ لە دارو دەوەندا وون بوو.
(٢) [Colloq.]، زۆر ماندوو.

bushel (boosh′əl), *n.* (١) بوشل: پێوانەیەکی دانەوێڵەو میوەیە دەکاتە هەشت گاڵۆن. (٢) دەفرێك کە بوشڵێك بگرێت. (٣) بڕێکی زۆر؛ زۆر.

bushel (boosh′əl), *v.t. & v.i.* جل‌وبەرگ چاکردن (کورتکردنەوەو درێژکردن‌و پینەکردن).

-busheler; busheller *(n.).*

bushelman (boosh′əl-mən), *n.* بەرگدروو؛ شاگرد بەرگدروو.

bushing (boosh′iŋ), *n.* دیوی خەت خەتاوی ناوەوەی بۆری ئاسن‌و پۆڵاو پلاستیك.

bushman (boosh′mən), *n.* کەسێکی دەشتەکی ئوستورالی؛ دارستان نشین؛ نیشتەنی شوێنی کەم ئاوەدانی.

bushranger (boosh′rān′jēr), *n.* (١) دارستان نشین.
(٢) چەتەی ناو دارستان (بەتایبەتی لە ئوستورالیا).

bushwhacker (boosh′hwak′ēr), *n.* (١) دەشت‌ودەرنشین.
(٢) شۆڕشگێڕ (بەتایبەتی یەکێك کە لە شەڕی براکوژی ئەمەریکادا لایەنگری بەشی خوارووی ئەمەریکای دەکرد). (٣) تەوراس؛ داس.

bushy (boosh′i), *adj.* (١) دەوەناوی.
(٢) چڕ؛ پڕ (قژی سەر، برۆ، سنگ یا کلك): ***(~ eyebrows; a ~ tail)*** .

busily (biz′′l-i, biz′i-li), *adv.* بە سەرقاڵی؛ هەمیشە خەریك.

business (biz′nis), *n.* (١) پیشە؛ کار.
(٢) دەربەست؛ پێویستی سەرشان: ***(None of your ~ !)*** .
(٣) کاروبار؛ ئیش‌وکار. (٤) بازرگانی؛ ئاڵوویر.
(٥) کاروکاسبی.
(٦) دەزگایەکی بازرگانی؛ شوێنی کاروکاسبی.
(٧) شێوەی بەڕێوەبردنی دەزگای بازرگانی.
(٨) کردار (بەتایبەتی لە شانۆگەریدا لەکاتی بێ گفتوگۆدا).

business is business, برادەرێتی‌و پارەو کاروکاسبی دەبێت لەیەك جیابکرێنەوە؛ برادەرێتی‌و بازرگانی جیان.

go into business, کاروکاسبی سەربەخۆ کردن.

have no business (to do something), ماف نەبوونی کردنی شتێك.

mean business, بە ڕاست بوون؛ سووربوون لەسەر؛ بە گاڵتە نەبوون.

put out of business, مایەپووچ کردن؛ ئابووت کردن.

business college (or school), قوتابخانەی بازرگانی (بۆ

فێرکردنی چاپکردن و دەفتەرگرتن و هەڵسووڕاندنی ئیشوکار.

businesslike (biz′nis-līk′), *adj.* کارگوزارانە؛ کارگوزار:
(to have a ~ attitude)

businessman (biz′nis-man′), *n.* بازرگان؛ خاوەن ئیش؛ کاسبکار؛ خاوەن دەزگای کاروکاسبی.

businesswoman (biz′nis-woom′ən), *n.* ژنە بازرگان؛ خاوەن ئیش (ژن).

busk (busk), *n.* (١) تیلماسکە باغە، دار، یا ئێسقانێکە بەرگی ئافرەتی پێ قنج دەکرێتەوە (٢) کەمەربەند.

buskin (bus′kin), *n.* (١) لاپچینی کورت؛ جزمەی کورت.
(٢) لاپچینی کورتی ئەکتەری شانۆگەرییە کارەساتاوییەکانی یۆنان و ڕۆمان.
(٣) شانۆگەری کارەساتاوی.

busman (bus′mən), *n.* شۆفێری پاس

bus stop, وێستگەی پاس

buss (bus), *n.* [Arch. or Dial.], ماچ و مووچ؛ ماچ.
v.i. & v.t. ماچ و مووچ کردن.

bust (bust), *n.* (١) نیوەپەیکەر (لە ناوقەد بەرەوژوور)؛ پەیکەری سنگ و سەر. (٢) سنگ و مەمک؛ سینەی ئافرەت.

bust (bust), *v.t. & v.i.* [Slang], (١) شکاندن؛ شکان (مەکینە، ئامێر)
(٢) مایەپووچ کردن؛ نابووت کردن. (٣) پلەوپایە نزم کردنەوە؛ پلە شکان.
(٤) ماڵی کردن (ئەسپی کێوی ڕۆژئاوای ئەمەریکا).
(٥) مستەکۆڵەلێدان؛ پیاکێشان.
(٦) هەڵوەشاندنەوە؛ شکاندن؛ ڕووخاندن: *(to ~ a trade union)* .
(٧) گرتن (بەندیخانە): *(He was ~ed. ; The police ~ed him.)* .
n. [Slang], (١) ژێرکەوتن؛ سەرنەکەوتن. (٢) مستەکۆڵە؛ پیاکێشان؛ لێدان.
(٣) زەماوەند (٤) مایەپووچی؛ نابووتی.
(٥) بێ بازاڕی؛ کەم بازاڕی. (٦) گرتن (بەندیخانە).

bustard (bus′tẽrd), *n.* باڵندەیەکی کێوییە لە مریشک دەچێت.

buster (bus′tẽr), *n.* [Slang], (١) شتێکی زل و سەرنج ڕاکێشەر.
(٢) ماڵییکەر *(a horse ~)* . (٣) زەماوەند.
(٤) شکێن؛ شکێنەر: *(a union ~)* .
(٥) [B-]، کوڕ؛ پیاو؛ کوڕە (بۆ بانگ کردن).

bustle (bus′′l), *v.i. & v.t.* هاتن و چوون بە شپرزەیی؛ هەڵپەکردن؛ بە پەلە و دەنگەدەنگ شت کردن: *(to ~ about)* .
n. خرۆشان؛ جموجووڵی بە پەلە و شپرزە؛ بەزم و ڕەزم.

bustle (bus′′l), *n.* ئاوناخن یا چوارچێوەی دواوەی تەنوورەی ژنان (بۆ ئەوەی فش دەرکەوێت)؛ فش و فۆڵی دواوەی تەنوورە.

busy (biz′i), *adj.* (١) سەرقاڵ؛ هەمیشە خەریک.
(٢) پڕ (بەرنامە): *(a ~ schedule)* .
(٣) گیراو (تەلەفۆن)؛ لەکاردایە: *(The telephone line is ~ .)* .
(٤) خۆتێهەڵقورتێنەر.
(٥) پڕ (نەخشە)؛ پڕو ئاڵۆز: *(a ~ design)* .
v.t. خەریک کردن؛ خۆ خەریک کردن.
-busyness *(n.)*.

busybody (biz′i-bod′i), *n.* دەستخەرە ناو کاروباری خەڵکەوە؛ خۆتێهەڵقورتێنەر.

but (but; *unstressed*, bət), *prep.* (١) بێجگە لە؛ جگە لە؛ تەنها:
(Nobody came ~ me.)
(٢) لەوە بەولاوە؛ لەوە زیاتر: *(We cannot choose ~ stay.)* .
conj. (١) تەنها؛ جگە لە: | *Nobody came ~ I (came)* | .
(٢) بەڵام؛ لەگەڵ ئەوەشدا:
(He is a villain, ~ he has some virtues.)
(٣) بەڵام: *(I am old, ~ you are young.)* .
(٤) تەنها؛ بەڵام: *(It never rains ~ it pours.)* .
(٥) کە: *(I don't question ~ you're correct.)* .
(٦) ئەگەر وانەبێت یا ڕوونەدات، واتە هەمیشە وایە:
(I never go past that house ~ I think of her.)
(٧) لەوە زیاتر؛ لەوە بەولاوە؛ جگە لەوە: *(I cannot ~ try.)*
(٨) لەوە؛ جگە لەوە: [*There was nothing else to do ~ (to) go.*]
adv. (١) تەنها؛ ئەگەر تەنها: *(If I had ~ known.)* .
(٢) تەنها: *(He is ~ a child.)* .
(٣) هەر؛ تەنها *(I heared it ~ now.)* .
(٤) [Dial.]، لەدەرەوە؛ دەرێ.
all but, خەریکە؛ نزیکە لە؛ زۆری نەماوە:
(It's all but finished.)
but for, ئەگەر لەبەر ئەوە نەبووایە؛ بەبێ:
(But for your help, I would have failed.)

butadiene (bū′tə-dī′ēn, bū′tə-dī-ēn′), *n.* بیوتادین: هایدرۆ- کاربۆنێکی خۆش سووتە لە پەترۆڵ دەردەهێنرێت و لە دروستکردنی لاستیکی دەستکردا بەکاردەهێنرێت.

butane (bū′tān, bū-tān′), *n.* بیوتان: گازێکە بۆ سووتەمەنی و دروستکردنی لاستیکی دەستکرد بەکاردەهێنرێت.

butch (booch), *n.* [Slang], ئافرەتێکی مێبازی نێرئاسا یا کەڵە.

butcher (booch′ẽr), *n.* (١) (ا) سەربڕ؛ قەساب. (ب) گۆشتفرۆش.
(٢) پیاوکوژ؛ خوێنڕێژ.
(٣) فرۆشیار (شیرینی و گۆڤار لەناو شەمەندەفەر و سینەمادا).
v.t. (١) قەسابی کردن؛ گیاندار سەربڕین و فرۆشتنی گۆشتەکەیان.
(٢) خوێن ڕشتن؛ کوشتن بە دڕندانە (مرۆڤ، گیاندار)؛ سەربڕین؛ قەلاچۆکردن
(٣) تێکدان؛ شێواندن بەسەریەکدا؛ بە نەزانانە کردن.

butcherbird (booch′ẽr-bũrd′), *n.* باڵندەیەکی نێچیروانە کە پاش کوشتنی نێچیرەکەی هەڵی دەواسێت بەسەر دڕکوداڵەوە.

butcher knife, کێرد؛ چەقۆی تیژی گەورە.

butcherly (booch′ẽr-li), *adv.* (١) قەسابانە
(٢) دڕندانە؛ خوێنڕێژانە.

butcher's-broom (booch′ẽrz-brōōm′), *n.* ڕووەکێکە لقەکانی لە گەڵای بریقەدار دەچێت گوڵی سپی هێشوویی و بەری وەک شیلان دەگرێت.

butcher shop, فرۆشتگای گۆشت.

butchery (booch′ẽr-i), *n.* (١) کوشتارخانە؛ قەسابخانە.
(٢) قەسابی؛ سەربڕینی گیاندار و فرۆشتنی گۆشتەکەی.
(٣) فرۆشگای گۆشت (٤) خوێن ڕشتن؛ کوشتار؛ کوشتنی دڕندانە.

butler (but′lẽr), *n.* گەورەی بەردەستان (لە ماڵێکی گەورەدا)؛ بەردەست (بەتایبەتی کە لێپرسراوی خوانی گەورەماڵێکە).

butler's pantry, گەنجینەیەکی بچووکە لەنێوان چێشتخانە و ژووری نانخواردندا.

butlery (but′lẽr-i), *n.* = **butler's pantry.**

butt (but), *n.* (١) قنگ یا سەرە ئەستوورەکەی شتێک:
(the ~ of a rifle)
(٢) بنەدار؛ کۆتەرەدار (کە لە زەویدا دەمێنێتەوە).
(٣) قنگە جگەرە؛ قنچکە جگەرە.
(٤) گردۆڵکەی پشت نیشانێک (کە فیشەکە بەتاڵەکانی تێدا گردەبێتەوە).
(٥) نیشان. (٦) *(pl.)*، مەودای نیشان.
(٧) قەشمەری خەڵک (مرۆڤ، شت)؛ گاڵتەچی خەڵک: *(the ~ of jokes)* .
(٨) [Slang]، جگەرە.
(٩) [Slang]، گووپی قنگ؛ سمت؛ قنگ.
(١٠) پاش و لاتەنیشتی پێستەی خۆشکراو.
v.t. & v.i. هەردووسەری شتێک لێکدان.

butt (but), *v.t.* (١) شۆق لێدان؛ قۆچ لێدان؛ قۆچ هاویشتن؛ سەرپیاکێشان.
(٢) پیادان؛ پیاکێشان؛ خۆپیادان.
(٣) بەرکەوتن؛ هاوسنووربوون؛ لەسەر بەندبوون؛ بەر سەرەکەی کەوتن.
v.i. (١) شۆقدان؛ قۆچ هاویشتن؛ سەرپیاکێشان. (٢) بەسەردا ڕۆیشتن.

(٣) دەریوقین؛ دەریەڕین. (٤) بەرکەوتن؛ لێدان؛ بەر سەرەکەی کەوتن.

n. (١) شوق؛ قوچ. (٢) پیاکردن یا پیادان (یاری شیربازی).

butt in, [Slang], خۆتێهەڵقورتان؛ تێهەڵکوتان

butt into, [Slang], خۆتێهەڵقورتان؛ تێهەڵکوتان.

butt (but), *n.* (١) بەرمیلی شەراب و بیرە.

(٢) پێوانەیەکی شلەیە بریتییە لە سەدوبیست وشەش گالۆن.

butt (but), *n.* جۆرە ماسییەکی پانکۆلەیە.

butte (būt), *n.* تاقە گردێکی دەشتاییەکە.

butter (but′ẽr), *n.* (١) کەرە (٢) جۆرە مرەبایەکی وەك کەرەیە.

(٣) [Colloq.]. مەرایی؛ پشی پشی کردن.

v.t. (١) کەرە لێدان.

(٢) [Colloq.]. (~ up)، مەرایی بۆ کردن؛ کلکەلەقێ بۆ کردن.

know which side one's bread is buttered on, سوودی خۆ زانین؛ چاکەی خۆ زانین.

look as if butter would not melt in one's mouth, شەرمن و ساویلکە دیاربوون؛ خۆ بە شەرمن و ساویلکە نواندن.

butterball (but′ẽr-bôl′), *n.* (١) bufflehead.

(٢) [Colloq.]، کەسێکی قەڵەو.

butter bean, (١) ڕووەکی فاسۆلیایەکی دەنك پان و زلی ئەمەریکاییە.

(٢) ئەم جۆرە فاسۆلیایە

buttercup (but′ẽr-kup′), *n.* (١) گوڵەبەهارە.

(٢) ڕووەکی ئەم گوڵە.

butterfat (but′ẽr-fat′), *n.* چەوراییی شیر.

butterfingers (but′ẽr-fiŋ′gẽrz), *n.* [Colloq.]. کەسێکە کە هەمیشە شت لە دەستی دەکەوێتە خوارەوە؛ کەسێکی دەست وپل پەڕۆ.

butterfish (but′ẽr-fish′), *n.* ماسییەکی گۆشت ناسکە وەك کەرە.

butterfly (but′ẽr-flī′), *n.* (١) پەپوولە

(٢) ئافرەتێکی بەرگ ڕەنگینی حولحولی بێ وەفا.

butterfly fish, پەپوولە ماسی: جۆرە ماسییەکی ڕەنگاوڕەنگە.

butterfly valve, دەمەوانەی دووپەڕەیی (وەك باڵی پەپوولە).

butterfly weed, گیایەکی شیلە سپی پزیشکییە (بۆ ئارەق کردنەوە).

butterine (but′ə-rēn′, but′ə-rin), *n.* کەرەی دەستکرد

butter knife, چەقۆی کەرە: چەقۆیەکی کوڵی بچووکە کەرەی لە نان پێ هەڵدەسووێت.

buttermilk (but′ẽr-milk′), *n.* ماستاو؛ دۆی خەست.

butternut (but′ẽr-nut′), *n.* (١) گوێزێکی ئەمەریکی چەورە.

(٢) دارگوێزی ئەم گوێزە. (٣) (*pl.*). ئاودامانی قاوەیی.

(٤) سەربازێکی جیابوونەوەخوازی باشووری ئەمەریکا لە شەڕی براکوژیدا.

butterscotch (but′ẽr-skoch′), *n.* شیرینییەکە لە شەکری بۆر و کەرە دروست دەکرێت

butterwort (but′ẽr-wũrt′), *n.* مێرووگرە: ڕووەکێکی گەڵا لینجە جانەوەر دەگرێت

buttery (but′ri, but′ẽr-i), *n.* (١) گەنجینەی عەرەق و شەراب.

(٢) گەنجینە. (٣) فرۆشگای زانکۆ (بەتایبەتی لە ئینگلتەرە).

buttery (but′ẽr-i), *adj.* (١) کەرەیی؛ لە کەرە چوو؛ چەور؛ نەرم.

(٢) کەرە لێدراو؛ کەرە تێهەڵسوواو؛ مەراییکەر.

butting (but′iŋ), *n.* سنوور.

butt joint, جەمسەر (ئەندازیاری)

buttock (but′ək), *n.* (١) سمتێك: گووپی سمتێك؛ گووپێکی قنگ.

(٢) (*pl.*). سمت؛ گووپی سمت؛ کەفەل؛ گووپی قنگ.

(٣) (*pl.*). پاشەڵ؛ دوارەی سەرئاوکەوتووی کەشتی.

button (but′'n), *n.* (١) قۆپچە؛ دوگمە؛ کووڕژەکە

(٢) شتێکی قۆپچە ئاسایی.

(٣) درووشم یا نیشانێکە دەکرێت بە یەخەوە؛ یەخەبەند.

(٤) دەسك: دوگمەی دەسك. (٥) دوگمەی زیلی دەرگا یا گلۆپ داگیرسان.

(٦) قارچکێکی فەریکی بچووکە. (٧) [Slang]، چەناگە.

v.t. & v.i. قۆپچە داخستن: *(to ~ one's shirt, coat, etc.)*.

buttonball (but′'n-bôl′), *n.* = buttonwood.

buttonbush (but′'n-boosh′), *n.* بنچکێکی گوڵ قۆپچەییە.

buttonhole (but′'n-hōl′), *n.* (١) کونە قۆپچە؛ ئەو کونەی دوگمەی پێ دادەخرێت. (٢) گوڵی یەخە.

v.t. (١) کونە قۆپچە کردنە جل وبەرگەوە.

(٢) بەرۆك گرتن؛ یەخەگرتن؛ وەستاندن و قسە لەگەڵ کردن:

(to ~ someone in the street)

buttonmold (but′'n-mōld′), *n.* پارچەیەك دار یا کانزایە بە قوماش یا چەرم دەوری دەگیرێت و دەکرێت بە قۆپچە.

buttons (but′'nz), *n.pl.* [Colloq.], بەردەستی میوانخانە.

buttonwood (but′'n-wood′), *n.* (١) درەختێکە لە سوورەچنار دەچێت. (٢) داری ئەم درەختە.

buttony (but′'n-i), *adj.* (١) لە قۆپچە دەچێت؛ قۆپچە ئاسا.

(٢) بە قۆپچە ڕازێنراوەتەوە؛ قۆپچەی زۆر پێوەیە.

buttress (but′ris), *n.* (١) پشتیوانی دیوار (کە لە بەرد یا خشت دروست دەکرێت)؛ پاڵپشتی دیوار. (٢) پاڵپشت؛ کۆڵەکە؛ پایە.

v.t. (١) پاڵپشتی کردن (بە کۆڵەکە یا پایە)؛ پشتیوان گرتن.

(٢) پاڵپشتی کردن؛ بەهێزکردن؛ پشتیوان کردن؛ ڕاگیرکردن.

butyl (bū′til), *n.* بیوتیل (کیمیا).

butylene (bū′t'l-ēn′), *n.* بیوتیلین (کیمیا).

butyraceous (bū′tẽr-ā′shəs), *adj.* کەرەیی؛ وەك کەرە وایە.

butyric (bū-tir′ik), *adj.* (١) کەرەیی؛ لە کەرە پەیدابوو.

(٢) تایبەتی بە ترشی کەرە.

butyric acid, ترشی کەرە: شلەیەکی بێ ڕەنگی بۆگەنە لە کەرەی ترشاو پەیدادەبێت.

buxom (buk′səm), *adj.* (١) لەش پڕ و تەندرووست و بەدڵداچوو؛ خرپن؛ خڕومڕ: *(a ~ woman)*. (٢) [Archaic]، نەرم.

(٣) [Archaic]، گوێ ڕایەڵ؛ ملکەچ.

buy (bī), *v.t.* (١) کڕین. (٢) بە بەرتیل کڕین؛ بەرتیل پێدان.

(٣) [Slang]، بڕوا پێ بوون.

v.i. کڕین.

n. (١) کڕین؛ کڕینێك. (٢) شتی کڕراو؛ شتێك کە بتوانرێت بکڕدرێت.

(٣) [Colloq.]، شتێکی بە هەرزان کڕراو؛ شتێك کە لەو نرخەی پێی کڕراوە زیاتر بهێنێت؛ کڕراوێکی باش: *(That house is a good ~.)*

-buyable *(adj.)*.

bad buy, [Colloq.], ئەو نرخە ناهێنێت کە پێی دراوە یا کە لێی داوا دەکرێت.

buy back, کڕینەوەی شتێك لەلایەن فرۆشیارەکەیەوە.

buy into, [Slang], بەش کڕین لە بەشگەیەکدا بۆ بوون بە ئەندام.

buy off, بە بەرتیل کڕین؛ بەرتیل پێدان.

buy out, لێ کڕینەوە؛ کڕینەوەی بەشی کەسێك (هاوبەشی).

buy up, هەموو کڕین؛ کڕینی هەمووی.

good buy, [Colloq.], کڕاوێکی باش یا بەسوود.

buyer (bī′ẽr), *n.* (١) کڕیار؛ بکڕ.

(٢) کڕیاری شتومەك بۆ دەزگایەکی بازرگانی.

buzz (buz), *v.i.* (١) وویزەوویزهاتن؛ وویزەهاتن؛ ووزەووزکردن.

(٢) بەجۆشەوە و بەبێ وەستان و وورتەوورت کردن.

(٣) لە پاش ملە باسکردن. (٤) بە شپرزەیی جووڵانەوە.

v.t. (١) لە پاش ملە باسکردن؛ قاوخستنەوە بە دەنگی نزم و بەبێ وەستان.

(٢) وویزەوویزکردن؛ ووزەووزکردن: *(hornets ~ing their wings)*

(٣) زۆر بە نزمی بەسەردا فڕین:

(The plane ~ed the ship.)

(٤) زەنگ بۆ لێدان؛ وورریاکردنەوە بە زەنگ.

(٥) [Colloq.]، تەلەفۆن بۆ كردن.
n. (١) وویزە (هەنگ، زەردەواڵە)؛ وویزەوویز؛ ووزەووز. (٢) وورتەوورت.
(٣) [Colloq.]، تەلەفۆن كردن: ***(Give me a ~ tonight.)***.
(٤) [Colloq.]، سەرخۆشی.
buzz about (or around), بە فڕك‌وهوور ڕۆیشتن؛ فڕكەفڕك هاتن؛ ڕاكەڕاك كردن
buzz off!, [Slang], لاچۆ! لاچۆ لێرە! لاچۆ لەبەرچاوم!.
give (a person) a buzz, [Slang], تەلەفۆن بۆ كردن.
buzzard (buz′ẽrd), ***n.*** (١) سیسارك؛ سیساركە كەچەڵە
(٢) [British]، هەڵۆ (٣) كەسێكی چاوبرسی ناپەسەند.
buzz bomb, بۆمبای وویزەكەر: بۆمبایەكی خۆهاوێژەرە وویزەی لێوەدێت لەكاتی فڕیندا
buzzer (buz′ẽr), ***n.*** زەنگی كارەبا (وەك هی دەرگا).
buzz saw, مشاری وویزەدار: مشارێكی خڕی كارەبایی وویزەداره.
buzzwig (buz′wig′), ***n.*** (١) باروكەیەكی بڕنی زل.
(٢) باروكە لەسەر (٣) كەسێكی پلەوپایە بەرز.
by (bī), ***prep.*** (١) لەنزیك؛ بەتەنیشت؛ لەلای؛ لای؛ نزیك:
(I am standing ~ the door.)
(٢) (ا) بە (كات): ***(He travels ~ night. ; She works ~ the hour.)***.
(ب) لە كاتێكی تایبەتی درەنگتر نا: ***(Be back ~ ten o'clock.)***.
(٣) بە؛ لەڕێوە (گەشت): ***(He went ~ way of New York.)***.
(٤) بەلادا؛ بەتەنیشتدا: ***(He walked right ~ me.)***.
(٥) بۆ (بۆ باش بوون یا خراپ بوون): ***(He did well ~ his children.)***.
(٦) بە (دروستكردن): ***(This rug is made ~ hand.)***.
(٧) لەلایەن؛ بە دەستی: ***(This poem is written ~ her.)***.
(٨) بەپێی؛ بەگوێرەی: ***(He fights ~ the book.)***.
(٩) بە (پلەپلە، ووردەووردە): ***(It grows dark ~ degrees.)***.
(١٠) بە (سوێند خواردن: بە خودا): ***(Yes, ~ God!)***.
(١١) بە (كێشان، گۆڕینەوە، پێوان): ***(We sell apples ~ the pound.)***.
(١٢) بە (پێوان: دارێكی دووگرێ بە چوارگرێ): ***(a two ~ four)***.
(١٣) بە: ***(He went ~ car.)***.
(١٤) بەسەر: ***(You can divide ten ~ two.)***.
adv. (١) لەنزیكەوە؛ نزیك: ***(Stand ~ !)***.
(٢) ئەولاوە (پاشەكەوت كردن)؛ لاوە: ***(We have put money ~ .)***.
(٣) بەلادا؛ بەتەنیشتدا: ***(The car sped ~ .)***.
adj. & n. ناسەرەكی
by and by, پاش ماوەیەك؛ پاش كاتێكی كەم؛ زۆری پێ ناچێت.
by and large, بەگشتی
by far, زۆر (بەراووردكردن)؛ ئێجگار:
(This one is better by far.)
by the by, = **by the way.**
by the way, بەم بۆنەیەوە؛ ئۆ؛ (لەكاتی قسەكردندا كە باسێكی تر دەهێنێتە پێشەوە، وەك بڵێیت: ئۆ! بەخوا باش بوو بیرم كەوتەوە!).
by- (bī), پێشگرێكە بەمانای: (١) نزیك؛ لەنزیكەوە؛ بەتەنیشت:
(bystander)
(٢) ناسەرەكی: ***(byproduct)***.
by-and-by (bī′′n-bī), ***n.*** (١) دواڕۆژ (٢) ئەوەو دنیا؛ قیامەت.
by-bidder (bī′bid′ẽr), ***n.*** كەسێكە كە لە هەراجدا نرخی شتی هەراج كراو بەرزدەكاتەوە بە ڕێكەوتنی پێشەكی لەگەڵ خاوەن شتەكەدا.
by-blow, bye-blow (bī′blō′), ***n.*** (١) لێدانێكی ڕێكەوت
(٢) منداڵێكی زۆڵ؛ زۆڵ.
bye (bī), ***adj.*** ناسەرەكی؛ ڕێكەوت.
by the bye, = **by the way.**
bye-bye (bī′bī′), ***n. & interj.*** خواحافیز؛ خوات لەگەڵ
by-election (bī′i-lek′shən), ***n.*** هەڵبژاردنێكی تایبەتی ناسەرەكی

(بۆ پڕكردنەوەی جێگەی نوێنەرێكی مردوو یا لێخراو).
bygone (bī′gôn′, bī′gon′), ***adj.*** بەسەرچوو؛ ڕابوردوو.
n. شتێكی ڕابوردوو یا بەسەرچوو.
let bygones be bygones, ئەوەی چوو چوو؛ ئەوەی بەسەرچوو بەسەرچوو.
bylaw (bī′lô′), ***n.*** پەیڕەوی ناوخۆی ڕێكخراو، كۆمەڵە، یا كۆمپانیایەك؛ پەیڕەوی ڕێكخراو یا كۆمپانیایەك نەك میری.
by-line (bī′līn′), ***n.*** دێڕێكە لەسەروو ووتارێكەوە نووسەرەكەی ناونووس دەكات.
byname (bī′nām′), ***n.*** (١) لەقەب. (٢) نازناو.
bypass (bī′pas′, bī′päs′), ***n.*** (١) لاڕێ (بەتایبەتی كە بەلای شارێك یا شوێنێكدا تێپەردەبێت). (٢) ڕێ، ناوەڕێ، یا گوزەرگای لقی یا ناسەرەكی (بە بۆری). (٣) كارەباڕۆی تەنیشتی یا لقی.
v.t. (١) بەلادا تێپەڕین؛ خۆ لێ لادان (كەندوكۆسپ)؛ بەدەوردا ڕۆیشتن.
(٢) گوێ پێ نەدان؛ پەڕاندن: ***(to ~ routine procedures)***.
(٣) پیابردن (ئاو یا شلە بە بۆرییەكی لقیدا).
bypast (bī′past′, bī′päst′), ***adj.*** ڕابوردوو؛ بەسەرچوو.
bypath (bī′path′, bī′päth′), ***n.*** توولەڕێ؛ لاڕێ؛ كوێرەڕێ.
byplay (bī′plā′), ***n.*** گفتوگۆ یا كرداری لەلاوەی سەرشانۆ (لەكاتێكدا كە شانۆگەرییەكە بەردەوام دەبێت).
byproduct (bī′prod′əkt), ***n.*** (١) بەرهەمی لەلاوە یا ڕێكەوت (پیشەسازی). (٢) ئەنجامی ڕێكەوت، لەلاوە، یا ناسەرەكی.
byre (bīr), ***n.*** گەووڕی مانگا؛ تەویلەی ڕەشەووڵاخ.
byroad (bī′rōd′), ***n.*** لاڕێ؛ بارێكەڕێ؛ چەپەڕێ.
Byronic (bī-ron′ik), ***adj.*** (١) بایرۆنی: تایبەتی بە هۆنەری ڕۆمانتیكی ئینگلیز " بایرۆن " و هەڵبەستەكانی.
(٢) ڕۆمانتیكی و سەربەرزو لاقرتێكەر.
byssus (bis′əs), ***n.*** (١) قوماشێكی كەتان یا ئاوریشمی كۆنە میسرییە فیرعەونییەكان دەیان پێچا لە مردووی مۆمیاكراوەوە.
(٢) ڕیشۆڵەی زۆر بارێكە كە گیانداری قاوغداری ئاوی خۆی پێوە دەنووسێنێت بە بەردو شتی ترەوە.
bystander (bī′stan′dẽr), ***n.*** سەیركەری ڕێكەوت (ڕووداو)؛ تەماشاكەری ڕێكەوتی ڕووداوێك (بەبێ بەشداربوون تیایدا).
bystreet (bī′strēt′), ***n.*** شەقامێكی بچووك؛ كوێرە شەقام؛ لاڕێ.
by-talk (bī′tôk′), ***n.*** قسەی كات كوشتن؛ قسەی بێ بایەخ.
byway (bī′wā′), ***n.*** (١) **bypath** .
(٢) لقێكی زانست یا لێكۆڵینەوەی ناسەرەكی یا گوێ پێ نەدراو.
byword (bī′wûrd′), ***n.*** (١) پەندی پێشینان.
(٢) نموونەی چین، ڕەگەز، یا هەڵوێستێك (مرۆڤ، شت).
(٣) قەشمەر؛ كەسێكی ناوزڕاو یا بە سووك تەماشاكراو.
(٤) نازناو؛ ناتۆرە
bywork (bī′wûrk′), ***n.*** كاری لەلاوە كراو (لەكاتی بێكاری یا پشوودا).
Byzantine (bi-zan′tin, biz′′n-tēn′, biz′′n-tīn′), ***n.*** بیزەنتی: هاوولاتییەكی شاری " بیزەنتە " ی كۆن.
adj. (١) تایبەتی بە شانشینی " بیزەنتە " ی كۆن و كلتوورەكەی؛ تایبەتی بە شانشینی ڕۆمانی ڕۆژهەلات. (٢) (ا) ئاڵۆز. (ب) پیلاناوی؛ فروفێڵاوی و ئاڵۆز (ڕامیاری). (٣) هونەری خانووسازی بیزەنتی (كە بریتییە لە گوومەزو تاقی كەوانەیی و نەقش و كاشیكاری).
Byzantium (bi-zan′shi-əm, bi-zan′ti-əm), ***n.*** بیزەنتە: پایتەختی شانشینی ڕۆمانی كە ئێستا پێی دەووترێت: " ئەستەمبوول " .

C c

C, c (sē), *n.* (١) تیپی سێیەمی ئەلف‌وبێی ئینگلیزی‌یە
(٢) دەنگی ئەم تیپە کە " ک " ە لەپێش تیپە بزوێنی " a, o, u " وە هەموو تیپە نەبزوێنەکان جگە لە " h " . بەلام دەنگی " س " ە لەپێش تیپە بزوێنی " e, i, y " . وە ووشەی بە " ce- " کۆتایی هاتوو.
" ch " دەبێ بە " چ " لە ووشەی " church " دا. وە " ci " بە " ش " لە ووشەی " vicious " دا. (٣) ئەم تیپە بە چاپکراوی یا هەلکەنراوی.
(٤) نیشانەی پلەی سێیەم؛ سێیەم.
adj. (١) تایبەتی بە تیپی " C " . (٢) سێیەم؛ سێیەمین.
C (sē), *n.* (١) شتێکە کە شێوەی لە تیپی " C " بکات.
(٢) ژمارە ١٠٠ ی ڕۆمانی. (٣) هێمای کاربۆن (کیمیا).
(٤) نمرەی مام ناوەندی (قوتابخانە):
(She received a "C" in biology.)
(٥) ژمارەی نەگۆڕ (بیرکاری).
(٦) نۆتەی مۆسیقا.
adj. شێوەی لە تیپی " C " دەچێت.
Caaba (kä'bə, kä'ə-bə), *n.* کەعبە
cab (kab), *n.* (١) (ا) تەکسی؛ ئوتومبیلی کرێ. (ب) گالیسکەی کرێ.
(٢) کورسی شۆفێر (لۆری، شەمەندەفەر، تراکتۆر).
cab, kab (kab), *n.* پێوانەیەکی کۆنی جوولەکەیە بریتی‌یە لە نیو گالۆن.
cabal (kə-bal'), *n.* (١) ڕێکخراوێکی نهێنی
(٢) پیلانی ڕێکخراوێکی وەها؛ پیلان
v.i. بوون بە ئەندامی ڕێکخراوێکی نهێنی؛ پیلان گێڕان
cabala (kab'ə-lə, kə-bä'lə), *n.* (١) فەلسەفەیەکی ئایینی نهێنی سۆفی‌یانەی کۆنی هەندێ مالوومی جوولەکەیە. (٢) بیروڕای نهێنی.
-**cabalic** *(adj.)*; **cabalism** *(n.)*; **cabalist** *(n.)*.
caballero (kab'əl-yâr'ō), *n.* (١) خانەدان یا سوارچاکی ئیسپانی.
(٢) ئەسپ سوار؛ سوارچاک.
cabana (kə-bä'nə, kə-ban'ə), *n.* (١) کوختە یا کەپری کەنار دەریا
(٢) سەرشۆرک‌و ئاودەستخانەی کەنار دەریا
cabaret (kab'ə-rā'), *n.* (١) مەیخانە یا چێشتخانەیەکە بە شانۆی سەماو مۆسیقاوە. (٢) ئەم بەرنامەی سەماو مۆسیقایە.
cabbage (kab'ij), *n.* (١) کەلەرم
(٢) گۆپکەی جۆرە دارخورمایەکی ئەمەریکایی‌یە.
v.i. وەک سەلکە کەلەرم لێهاتن.
cabbage (kab'ij), *v.t. & v.i.* دزین؛ دزینەوە.
n. قوماشی دزراو لەلایەن بەرگدرووەوە.
cabbage palm, جۆرە دارخورمایەکە گۆپکەکانی دەخورێت.
cabbage palmetto, = **cabbage palm.**
cabby (kab'i), *n.* [Colloq.], = **cabman.**
cabdriver (kab-drī'vēr), *n.* شۆفێری تەکسی.
caber (kā'bēr), *n.* داری هاوێژراو (بۆ تاقیکردنەوەی بەهێزی لە ملەملێدا).
cabezon (kab'ə-zon'), *n.* ماسی‌یەکی گەورەی دەریای پاسیفیکە.
cabin (kab'in), *n.* (١) خانووچکە (بەتایبەتی هی دارو تەختە)؛ کوختە.
(٢) ژووری بچووکی کەشتی‌یەوان. (٣) ژووری بچووکی ڕێبواران لە کەشتیدا.
(٤) ژووری ڕێبوارانی ناو فڕۆکە.
cabin boy, بەردەستی کەشتی.
cabin class, پلەی دووەمی کەشتی گەشت.
cabin cruiser, بەلەمێکە کە بۆ تێدا ژیان دەست دەدات.
cabinet (kab'ə-nit), *n.* (١) دۆلاب؛ دۆلاب بە چەکمەجەوە.
(٢) دۆلابی ئازووقە. (٣) ژووری کۆڕگرتن؛ ژووری کۆبوونەوە.
(٤) کۆڕگرتن؛ کۆبوونەوە لەم ژوورەدا. (٥) [C-]، ئەنجوومەنی وەزیران.
(٦) [Archaic]، ژوورۆچکە. (٧) [Obs.]، خانووچکە.
cabinetmaker (kab'ə-nit-māk'ēr), *n.* وەستا یا دارتاشی دۆلاب‌و مۆبیلیات.
cable (kā'b'l), *n.* (١) گوریس؛ پەت؛ تەلی ئەستوور؛ تەلی کارەبایی ئەستوورو دەورگیراو. (٢) (ا) تەلی برووسکەی ژێردەریایی.
(ب) تەلی تەلەفۆن‌و کارەبا. (٣) گوریسی لەنگەر.
(٤) پێوانەیەکی درێژی دەریایی‌یە (بریتی‌یە لە ٧٢٠ پێ لە ئەمەریکا و ٦٠٨ پێ لە ئینگلتەرە). (٥) برووسکە.
v.t. (١) بە گوریس قایم کردن؛ بە تەلی ئەستوور توندکردن.
(٢) (ا) ناردنی برووسکە بە تەلی ژێردەریاییدا. (ب) برووسکە ناردن یا لێدان.
v.i. برووسکە ناردن.
cable car, ئوتومبیلێکە بە تەلی ئاسنی ئەستووری ژێرزەمین دەڕوات لەسەر هێڵی ئاسن (وەک لە شاری سان فرانسیسکۆ لە ئەمەریکا).
cablegram (kā'b'l-gram'), *n.* برووسکە (کە بە تەلی ژێردەریاییدا دەنێردرێت).
cable's length, پێوانەیەکی درێژی دەریایی‌یە (لە ئەمەریکا ٧٢٠ پێ‌و ٦٠٨ پێ لە ئینگلتەرە).
cablet (kā'blit), *n.* گوریسی باریک؛ تەل.
cabman (kab'mən), *n.* = **cabdriver.**
cabob (kə-bob'), *n.* کەباب؛ گۆشتی برژاو.
caboodle (kə-bōō'd'l), *n.* [Slang], دەستە؛ تاقم؛ کۆمەل؛ هەموو (مرۆڤ، شت)؛ گشت: *(the whole ~ ; the whole kit and ~)*.
caboose (kə-bōōs'), *n.* (١) چێشتخانەی ناو کەشتی.
(٢) فارگۆنی کارگەرانی شەمەندەفەری بار (کە دوا فارگۆنە).
cabriolet (kab'ri-ə-lā', kab'ri-ə-let'), *n.* (١) عەرەبانەیەکی یەک ئەسپی دووپێچکەیی‌یە سەرەکەی دەنووشتێتەوە. (٢) ئوتومبیلی تەنتە.
cabstand (kab'stand'), *n.* شوێنی وەستانی تەکسی.
cacao (kə-kā'ō, kə-kä'ō), *n.* (١) درەختی کاکاو.
(٢) کاکاو: خواردنەوەیەکە وەک قاوە وایە.
cacao butter, ڕۆنی کاکاو (لە تۆوی کاکاو دەردەهێنرێ‌و بۆ ئارایشت بەکاردەهێنرێت).
cachalot (kash'ə-lot', kash'ə-lō'), *n.* نەهەنگێکی گەورەیە.
cache (kash), *n.* (١) ئازووقەخانەی نهێنی (بۆ خواردەمەنی‌و تەقەمەنی).
(٢) شوێنی شاردنەوە یا هەلگرتنی شتی بەنرخ.
(٣) ئازووقەی شارراوە یا هەلگیراو (خواردەمەنی، تەقەمەنی... هتد).
v.t. & v.i. شت شاردنەوە؛ شت هەلگرتن لە شوێنی نهێنیدا.
cachet (ka-shā', kash'ā), *n.* (١) مۆر؛ پوول (کە دەنرێت بە داوا-

نامەوە) (٢) نیشانەی ڕاستەقینەیی (٣) مۆری پۆستە.
(٤) شووشەی دەرمانی بۆن پیس.
cachexia (kə-kek′si-ə), *n.* لاوازبوون و پووکانەوەی لەش بەهۆی نەخۆشییەکی درێژخایەنەوە.
cachexy (kə-kek′si), *n.* = cachexia.
cachinnate (kak′ə-nāt′), *v.i.* قاقای پێکەنین هاتن.
cackle (kak′'l), *v.i.* (١) گارەگارکردن (مریشک)؛ قرتەقرت کردن.
(٢) قسەکردن یا پێکەنین بە دەنگێکی بەرز و ناسازەوە.
v.t. بە دەنگی ناساز وتن.
n. (١) گارەگار؛ قرتەقرت (مریشک، قاز... هتد).
(٢) چەنەبازی؛ قسەی بێ بایەخ. (٢) قاقای پێکەنینی پچڕپچڕ.
caco- (kak′ə, kak′ō), پێشگرێکە بەمانای: ناساز؛ خراپ؛ بەد؛ ناشرین: *(cacography, cacophony)*.
cacodemon, cacodaemon (kak′ə-dē′mən), *n.* شەیتان؛ جنۆکە
cacoethes (kak′ō-ē′thēz), *n.* (١) خوویەکی خراپ.
(٢) خولیا؛ کەڵکەڵە (بۆ کردنی شتێکی خراپ).
cacography (ka-kog′rə-fi), *n.* (١) دەستوخەتی ناخۆش.
(٢) حونجەی هەڵە.
cacophonous (kə-kof′ə-nəs), *adj.* گەڕەلاوژێ؛ لەگەڵ یەکتریدا نەگونجاو؛ ناساز (چەند دەنگێک پێکەوە).
cacophony (kə-kof′ə-ni), *n.* ناسازی (کۆمەڵە دەنگ)؛ گەڕەلاوژێ؛ لەگەڵ یەک نەگونجان.
cactus (kak′təs), *n.* کاکتەس (ڕووەکێکی دڕک تیژی هەمەچەشنەی بیابانە (لە شێوەی بنچکی بچووک و گەورە و دەوەن و داری بە ئاسماندا چوودایە).
cad (kad), *n.* پیاوێکی ناکەس و نزم؛ پیاوێکی بەدڕەوشت و نامەرد.
-caddish *(adj.)*; **caddishly** *(adv.)*; **caddishness** *(n.)*.
cadaster (kə-das′tēr), *n.* = cadastre.
cadastre (kə-das′tēr), *n.* تۆمارنامەی گشتی پێوان و نرخی خانوو و زەوی‌وزار (بۆ باج گرتن).
-cadastral *(adj.)*.
cadaver (kə-dav′ēr, kə-dā′vēr), *n.* لاشە (بەتایبەتی کە بۆ توێکاری دانرابێ)؛ لاشەی مردوو.
-cadaveric *(adj.)*.
cadaverine (kə-dav′ēr-in, kə-dav′ə-rēn′), *n.* ماددەیەکی کیمیایی بۆگەنە
cadaverous (kə-dav′ēr-əs), *adj.* لە مردوو دەچێت؛ ڕەنگ زەرد و لاواز و چاو بە قووڵچدا چوو.
caddie, caddy (kad′i), *n.* (١) پەیامبەر (منداڵ)؛ بەردەستی ووردە- نیش (٢) بەردەستی یاریکەری گۆڵف (هەرزەیەکە گورز و کەرەسەی تری یاری گۆڵف بۆ یاریکەرەکە هەڵدەگرێت). (٣) عەرەبانەی بچووکی شت گواستنەوە.
(٤) دەفرێکە خوێدان و شووشەی سرکە و شتی وەهای تێدا دادەنرێت و دەخرێتە سەر مێزی نان خواردن
v.i. بەردەستی کردن؛ ووردە نیش کردن.
caddish (kad′ish), *adj.* ناکەس؛ پیس و بۆگەن؛ نزم.
caddy (kad′i), *n.* قوتووی چا.
caddy (kad′i), *n.* = caddie.
cadence (kā′d'ns), *n.* (١) بەرزونزمی دەنگ لە قسەکردندا.
(٢) نزم بوونەوەی دەنگ لە قسەکردندا. (٣) کێش (هەڵبەست).
(٤) ڕەوت (سەماکردن)؛ ڕێکوپێکی هەنگاو (سەما)؛ بەرزونزمی ئاوازی مۆسیقا.
(٥) دوا ئاواز
-cadenced *(adj.)*.
cadency (kā′d'n-si), *n.* = cadence.
cadent (kā′d'nt), *adj.* بەرزونزمی هەیە (دووان)؛ گونجاو (مۆسیقا)؛ ڕێکوپێک و ڕەوت جوان (سەما)؛ کێشدار (هۆنراوە).

cadet (kə-det′), *n.* (١) برا بچکۆلە؛ کوڕە بچووکی خێزانێک.
(٢) قوتابی دانشگای ئەفسەری سوپا و هێزی ئاسمانی و دەریایی و پۆلیس *(an airforce ~ ; a military ~)*
(٣) [Slang]، گەواد.
cadetship (kə-det′ship), *n.* (١) پلەی قوتابی دانشگای ئەفسەری.
(٢) ماوەی خوێندنی قوتابییەکی وەها.
cadge (kaj), *v.t. & v.i.* [Colloq.], سواڵکردن؛ دەست پانکردنەوە لە خەڵك.
cadi (kä′di, kā′di), *n.* قازی.
cadre (kad′ri), *n.* (١) چوارچێوە. (٢) ناوەڕۆک؛ ناوجەرگە.
(٣) کادر؛ تێکۆشەر (چینی کرێکاران، هەموو جۆرە حیزبێك)؛ کەسێکی شارەزا
caduceus (kə-dōō′si-əs, kə-dū′si-əs), *n.* (١) گورزی پەیامبەرو خوداکان (ئەفسانەی یۆنان و ڕۆمان). (٢) درووشمی پزیشکەوانی (کە بریتییە لە دارێکی باڵدار کە دوو مار خۆیان تێوە ئاڵاندووە).
-caducean *(adj.)*.
caducity (kə-dōō′sə-ti, kə-dū′sə-ti), *n.* (١) زوو لە کەلك کەوتن یا ڕزین (میوە، سەوزە)؛ زوو فەوتان؛ زۆر نەخایاندن. (٢) پیری.
caducous (kə-dōō′kəs, kə-dū′kəs), *adj.* (١) (ا) زوو وەریو یا کەوتوو (گەڵا، ئەندامی هەندێ گیاندار). (ب) وەریو؛ دەوەرێت.
(٢) ناهەمیشەیی؛ سەردەمی؛ کاتی؛ زۆر بەردەوام نەبوو.
caecum, cecum (sē′kəm), *n.* (١) ڕیخۆڵە کوێرە.
(٢) بۆشایی یا کیسی یەك سەر کراوە (زیندەوەرزانی).
Caesar (sē′zēr), *n.* (١) قەیسەر: نازناوی شاهەنشای ڕۆمانەکان بوو.
(٢) (ا) دیکتاتۆر؛ زۆردار (ب) فەرمانڕەوا.
Caesarean operation (or section), سك هەڵدڕینی قەیسەری بۆ منداڵبوون (دەڵێن گوایە قەیسەری ڕۆما بەم شێوەیە لەدایك بووە).
Caesarean, Caesarian (si-zâr′i-ən), *adj.* (١) قەیسەری؛ دیکتاتۆری؛ فەرمانڕەوایی ڕەها.
(٢) Caesarean operation (or section).
Caesarism, caesarism (sē′zēr-iz'm), *n.* زۆرداری؛ دیکتاتۆرێتی؛ فەرمانڕەوایی ڕەها.
Caesar's wife, کەسێك کە ئەبێ ئەوەندە پاك بێت هیچ گومانی خراپەی لێ نەکرێت.
caesura (si-zhoor′ə, si-zyoor′ə), *n.* (١) وەستانێکە لە خوێندنەوەی دێڕی هۆنراوەدا (بۆ پیشاندانی کێش یا ڕەوتی هۆنراوەکە).
(٢) وەستانێکە بەرزونزمی ئاوازی مۆسیقا پیشان دەدات.
café (kə-fā′, ka-fā′), *n.* (١) قاوەخانە؛ چایخانە؛ چێشتخانە.
(٢) قاوە. (٣) چێشتخانە و یانەی شەو پێکەوە.
café au lait, (١) قاوە بە شیرەوە؛ قاوە و شیر. (٢) ڕەنگی قاوەیی کاڵ.
café noir, قاوەی ڕەش؛ قاوەی بێ شیر؛ قاوەی ڕووت.
cafeteria (kaf′ə-têr′i-ə), *n.* کافتیریا.
caffeine, caffein (kaf′i-in, kaf′ēn′), *n.* کافین.
caftan, kaftan (kaf′tən, käf-tän′), *n.* کەوا.
cage (kāj), *n.* (١) قەفەز. (٢) نۆردوگای دیلی جەنگ؛ ژووری قەفەز ئاسای بەندیخانە. (٣) شتێکە کە لە قەفەز بکات (٤) [Archaic]، بەندیخانە.
(٥) ژووری حەوانەوە و چاوەڕێ کردنی یاریکەران لە تەنیشت یاریگای " بێسبۆڵ ". (٦) یاری باسکە.
v.t. خستنە ناو قەفەزەوە.
cageling (kāj′liŋ), *n.* باڵندەی ناو قەفەز.
cagey, cagy (kāj′i), *adj.* [Slang], وریا و خۆ بە دەستەوە نەدەر؛ ڕاڕاکەر لە بەڵێن دان و وەڵام دانەوەدا و نەچووە ژێر هیچ بارێك؛ فڕوفێڵاوی؛ وریا و ئاگا لە خۆ بوو (بۆ نەکەوتنە هەڵەوە).
-cagily *(adv.)*; **caginess** *(n.)*.
cahier (kə-hēr′), *n.* (١) پەڕاو؛ دەفتەر. (٢) ڕاپۆرت.
cahoots (kə-hōōts′), *n.pl.* [Slang], هاوکاری (بەتایبەتی لە کاری

ناپەسەندن؛ بەشداری.

go cahoots, [Slang], وەك یەك بەشداربوون.

in cahoots, [Slang], بەشدار (لە پیلاندا)؛ بە هاوکاری لەگەڵ:

(He is in cahoots with the devil.)

Caijan (kā′jən), ***n.*** = **Cajun.**

caiman (kā′mən), ***n.*** = **cayman.**

Cain (kān), ***n.*** (١) قابیل: یەکەم کوڕی ئادەم و حەوا کە براکەی خۆی کوشت (ئایین). (٢) پیاوکوژ؛ خوێن ڕێژ.

raise Cain, [Slang], (١) کردن بە هەرا؛ کردن بە بەزم و ڕەزم (٢) سەرئێشە بۆ نانەوە؛ پشێوی خستنەوە.

caique (kä-ēk′), ***n.*** (١) بەلەمی سەوڵ (لە تەنگاوی بۆسفۆڕدا)؛ قەیاغ. (٢) بەلەمی با

cairn (kârn), ***n.*** کەڵەکەبەرد (بۆ نیشانە یا پەیکەری یادەوەری).

Cairo (kī′rō), ***n.*** قاهیرە: پایتەختی وڵاتی میسر.

caisson (kā′sən), ***n.*** (١) سنووقی تەقەمەنی. (٢) عەرەبانەی گواستنەوەی تەقەمەنی. (٣) سنووقێکی ئاوبڕە بۆ ئیشکردنی ژێرئاو. (٤) سنووقێکی ئاوبڕە بۆ دەرهێنانی کەشتی و بەلەمی نوقوم بوو. (٥) چوارچێوەیەکی سەرئاوکەوتووە دەرگای بەنداوی پێ دادەخرێت.

caisson disease, نەخۆشی ژێرئاوکەر: نەخۆشییەکە تووشی مەلەوانی ژێر ئاو دەبێت لە ئەنجامی خێرا هاتنە دەرەوە لە قووڵایی ژێر ئاوەوە لە ئەنجامی پەستانی زۆرەوە بۆ سەر زەوی کە پەستانی کەمترە یا ئاساییە، وە نیشانەکانی ئازاری سنگ و جومگە و ڕەق بوونی ماسولکەیە. (هەروەها پێی دەوترێ: **" diver's disease, tunnel disease "**).

caitiff (kā′tif), ***n.*** کەسێکی بۆگەن، ناکەس، یا نزم.

adj. ناکەس؛ پیس و بۆگەن؛ نزم.

cajole (kə-jōl′), ***v.t. & v.i.*** دڵ ڕاهێنان بە مەرایی بۆ کردن؛ مەبەستی خۆ بەجێهێنان بە کلکەلەقێ و پشی پشی؛ سازکردن بە هەڵخەڵەتاندن و مەرایی کردن

(to ~ into doing something; to ~ out of doing something)

-cajoler ***(n.)***; **cajolingly** ***(adv.).***

cajolement (kə-jōl′mənt), ***n.*** سازکردن بە مەرایی و هەڵخەڵەتاندن؛ مەرایی

cajolery (kə-jōl′ĕr-i), ***n.*** سازکردن بە مەرایی و قسەی خۆش و هەڵخەڵەتاندن.

Cajun (kā′jən), ***n.*** (١) دانیشتووی ویلایەتی " لویزیانا " ی ئەمەریکی لە بنەچەی فەرەنسی (٢) زمانی ئەم ڕەگەزە.

cake (kāk), ***n.*** (١) کێك (٢) پارچە ماسی یا سەوزەی سوورەوەکراو. (٣) قاڵب (سابوون، سەهۆڵ).

a piece of cake, [Colloq.], زۆر ئاسان (کار، تاقیکردنەوە):

(That job was a piece of cake.)

take the cake, [Slang], (١) بردنەوە (ملەملێ)؛ پاداشت وەرگرتن. (٢) تێدا سەرکەوتن؛ زۆر تێدا باش بوون.

cakes and ale, خۆشی ژیان

cakewalk (kāk′wôk′), ***n.*** سەمایەکی قولەڕەشەکانی ئەمەریکایە.

v.i. کردنی ئەم سەمایە

calabash (kal′ə-bash′), ***n.*** (١) درەختێکی ناوچە گەرمەکانە. (٢) بەری کوولەکەیی ئەم درەختە. (٣) ئەم بەرە کوولەکەییە بە ووشك کراوەیی (وەك دەفر بەکاردەهێنرێت). (٤) کوولەکە.

calaboose (kal′ə-bōōs′, kal′ə-bōōs′), ***n.*** [Slang]. بەندیخانە

calamander (kal′ə-man′dĕr, kal′ə-man′dĕr), ***n.*** دارێکی سەختی قاوەیی خەت خەتە لە توخمی دارخەیزەرانە.

calamary (kal′ə-mâr′i, kal′ə-mĕr-i), ***n.*** ماسییەکی بچووکە.

calamitous (kə-lam′ə-təs), ***adj.*** کارەساتی؛ ناخۆش؛ بە ڕەی.

calamity (kə-lam′ə-ti), ***n.*** کارەسات؛ لێقەومان؛ ناخۆشی؛ بەڵا.

calamus (kal′ə-məs), ***n.*** (١) ڕووەکێکی گەڵا باریکە لە شوێنی شێداردا دەڕوێت. (٢) ڕەگی بۆن خۆشی ئەم ڕووەکە. (٣) درەختێکی دارخورمایییە قەفەکەی دەکرێت بە گۆچان یا داردەست (٤) قەفی پەڕ.

calash (kə-lash′), ***n.*** (١) گالیسکەیەکی سەر نوشتاوەیە. (٢) سەری ئەم گالیسکەیە. (٣) کڵاوێکی ژنانەیە دەنوشتێنرێتەوە.

calcaneum (kal-kā′ni-əm), ***n.*** = **calcaneus.**

calcaneus (kal-kā′ni-əs), ***n.*** پاژنەی پێ؛ ئێسقانی پاژنەی پێ.

calcar (kal′kär), ***n.*** چوقوڵ (بەتایبەتی هی لاق و باڵی باڵندەی وەك قەل و مریشك).

calcarate (kal′kə-rāt′, kal′kə-rit), ***adj.*** چوقوڵاوی (ووشەی پێشوو ببینە).

calcareous (kal-kâr′i-əs), ***adj.*** گەچی؛ کالسیۆمی.

calcariferous (kal′kə-rif′ĕr-əs), ***adj.*** = **calcarate.**

calces (kal′sēz), ***n.*** *alternative plural of* **calx.**

calcic (kal′sik), ***adj.*** گەچی؛ کالسیۆمی.

calciferous (kal-sif′ĕr-əs), ***adj.*** کلسدار؛ گەچ یا کالسیۆمی تێدایە.

calcific (kal-sif′ik), ***adj.*** = **calciferous.**

calcification (kal′sə-fi-kā′shən), ***n.*** (١) ڕەق بوون (ئێسقان)؛ ڕەق کردن؛ کالسیۆماوی کردن. (٢) شتێکی ڕەق بوو یا کالسیۆماوی کراو.

calcify (kal′sə-fī′), ***v.t. & v.i.*** ڕەق بوون (وەك ئێسقان)؛ ڕەق کردن.

calcination (kal′sə-nā′shən), ***n.*** (١) ڕەق بوون؛ ڕەق کردن. (٢) سووتان (گەچ)؛ ووشك کردنەوە بە گەرمای بەتین.

calcine (kal′sīn′, kal′sin), ***v.t. & v.i.*** سووتان (گەچ)؛ کردن بە گەچ؛ بوون بە گەچ.

calcium (kal′si-əm), ***n.*** کالسیۆم؛ گەچ.

calcium phosphate, فۆسفاتی کالسیۆم (کە لە ددان و ئێسقاندا هەیە).

calcography (kal-kog′rə-fi), ***n.*** وێنەکردن بە قەڵەم بۆیە.

calculable (kal′kyoo-lə-b′l), ***adj.*** دەژمێردرێت؛ دەتوانرێت بژمێردرێت.

calculate (kal′kyoo-lāt′), ***v.t.*** (١) ژماردن. (٢) لێکدانەوە. (٣) نەخشەدانان؛ ڕێکخستن (٤) بۆ ئەو مەبەستە کردن:

(The advertisement is ~d to attract young customers.)

(٥) [Colloq.]، وازانین؛ وادانان؛ والێکدانەوە.

v.i. (١) ژماردن. (٢) (~ **on**)، پشت پێ بەستن؛ بەتەمابوون.

calculated (kal′kyoo-lā′tid), ***adj.*** (١) ژمێردراو. (٢) باش بیری لێ کراوەتەوە؛ باش لێی کۆڵراوەتەوە: ***(a ~ risk)*** (٣) بۆ مەبەستێکی تایبەتی کراو. (٤) لەوانەیە؛ زۆر بۆی هەیە. (٥) دەسەنقەست: ***(a ~ effort)*** .

calculating (kal′kyoo-lā′tiŋ), ***adj.*** (١) ژمێرەر (مەکینە):

(a ~ machine)

(٢) هەمووشت لێکدەرەوە بۆ سوودی خۆ؛ سوودی خۆ پەرست؛ دووربین:

(a ~ person)

calculating machine, ئامێری ژمێرەر؛ پێژمێر.

calculation (kal′kyoo-lā′shən), ***n.*** (١) ژماردن (٢) نەخشە؛ پلان. (٣) دووربینی؛ وریایی و زۆرزانی.

calculator (kal′kyoo-lā′tĕr), ***n.*** (١) ژمێریار (مرۆڤ)؛ پێژمێر بەکارهێنەر (٢) خشتەی ژماردن. (٣) پێژمێر؛ ئامێری ژمێرەر.

calculous (kal′kyoo-ləs), ***adj.*** بەردی گورچیلەی هەیە؛ لە ئەنجامی بەردی گورچیلەوەیە.

calculus (kal′kyoo-ləs), ***n.*** (١) بەردی گورچیلە (پزیشکەوانی). (٢) جیاکاری و تەواوکاری (بیرکاری): (ا) شێوەیەکی ژماردنە. (ب) شێوەیەکی لێکدانەوەیە (ج) پەڕتووکی جیاکاری و تەواوکاری. (د) کۆرس یا وانەی جیاکاری و تەواوکاری.

caldron, cauldron (kôl′drən), *n.* حەوجۆش: مەنجەڵی قورس؛ کتلیەیەکی گەورەو قورس.
calefactory (kal´ə-fak′tə-ri), *adj.* گەرمکەرەوە (دەرمان)؛ گەرم.
n. (١) ژوورێکی گەرمی دانیشتن لە پەرستگادا. (٢) مەنجەڵ.
calendar (kal′ən-dēr), *n.* (١) سالنامە؛ ڕۆژنامە؛ ڕۆژژمێر.
(٢) لیستەی داوا (دادگا).
v.t. (١) خستنە ناو ڕۆژنامە یا سالنامەوە. (٢) کات بۆ دانان.
calendar day, شەوو ڕۆژێك: لە نیوە شەوێکەوە بۆ نیوە شەوی داهاتوو؛ بیست‌وچوار سەعات.
calendar year, ساڵی ڕۆژنامەیی: لە (١ ی کانوونی دووەمەوە هەتا سی‌ویەکی کانوونی یەکەم) (جیاوازە لە ساڵی دارایی کە پێی دەوترێ: " fiscal year ").
calendar (kal′ən-dēr), *n.* (١) ئامێری ساف‌ولووسکەری کاغەزو قوماش. (٢) کارپێکەری ئەم ئامێرە.
v.t. کاغەزو قوماش ساف‌و لووس کردن بەم ئامێرە.
calendar (kal′ən-dēr), *n.* دەروێشی گەڕۆك؛ قەلەندەر.
calendula (kə-len′jə-lə), *n.* (١) گوڵە چاوئێشە؛ بەیبوونە کێویلە؛ هەمیشە بەهار. (٢) گوڵی ووشك کراوەی ئەم ڕووەکە کە بۆ دەرمان بەکاردێت.
calf (kaf, käf), *n.* (١) گوێرەکە.
(٢) بەچکەی فیل‌و نەهەنگ‌و مانگای دەریا.
(٣) پارچەیەك سەهۆڵی گەورە کە لە شاخی سەهۆڵ بووبێتەوە.
(٤) دوورگەیەکی بچووك بەتەنیشت دوورگەیەکی گەورەوە.
(٥) چەرمی گوێرەکە.
(٦) [Colloq.]، هەرزەیەکی حۆل نەزانی ڕەووشت منداڵانە.
kill the fatted calf, بەخێرهاتنێکی گەرم کردن؛ گوێرەکە بۆ سەربڕین (لە کوردەواریدا دەڵێن: مەڕ بۆ سەربڕین).
calf (kaf, käf), *n.* پووز.
calf love, [Colloq.], دڵداری هەرزەکاری.
calf skin, (١) پێستەی گوێرەکە. (٢) چەرمی گوێرەکە.
caliber, calibre (kal′ə-bēr), *n.* (١) سەنگی گوللە؛ گەورەو بچووکی فیشەك. (٢) تیرەی لوولە تفەنگ. (٣) تیرەی لوولەیەك.
(٤) سەنگ (مرۆڤ)؛ پلەی توانا و ڕەووشت؛ چۆنێتی؛ پلە (باشی‌و خراپی):
[*a man of high (or poor) ~*]
calibrate (kal′ə-brāt´), *v.t.* (١) پێوان‌و پلە پلە کردن.
(٢) چاك کردن یا ڕاستکردنەوەی ئامێرێکی پێوان (وەك گەرماپێو).
-calibration *(n.)*.
calices (kal′i-sēz´), *n. plural of* calix.
calico (kal′ə-kō´), *n.* بلووری: خام؛ چیت.
adj. لە بلووری، خام، یا چیت دروستکراو.
calico bass, ماسیەیەکی بچووکی ناو ڕووبارە.
calif (kā′lif, kal′if), *n.* = caliph.
califate (kal′ə-fāt´, kal′ə-fit), *n.* = caliphate.
californium (kal´ə-fôr′ni-əm), *n.* کالیفۆرنیەم: ماددەیەکی کیمیایی تیشکی ئەتۆمی‌یە
caliginous (kə-lij′ə-nəs), *adj.* تاریك؛ لێڵ؛ نادیار.
calipash (kal′ə-pash´, kal′ə-pash´), *n.* شتێکی سەوزی لیقنە لەژێر قاوغی سەرپشتی کیسەڵی ئاویدا هەیەو دەخورێت.
calipee (kal′ə-pē´, kal′ə-pē´), *n.* شتێکی زەردی لیقنە لەژێر قاوغی ژێر سکی کیسەڵی ئاویدا هەیەو دەخورێت.
caliper, calliper (kal′ə-pēr), *n.* ئامێری پێوانی ئەستووری یا تیرەی شتێك.
caliph (kā′lif, kal′if), *n.* خەلیفە
caliphate (kal′ə-fāt´, kal′ə-fit), *n.* (١) پلەو دەسەڵاتی خەلیفە؛ خەلافەت. (٢) خەلیفەنشین.
calisthenic, callisthenic (kal′əs-then′ik), *adj.* تایبەتی بە وەرزشی لەش بەهێزو تەندرووست کردن.
calisthenics, callisthenics (kal´əs-then′iks), *n.pl.* (١) وەرزش؛ مەشقی وەرزشی؛ یاری لەش بەهێزکردن.
(٢) (*sing.*)، لەش بەهێزو تەندرووست کردن بە وەرزش.
calix (kā′liks), *n.* = chalice.
calk (kôk), *v.t.* = caulk.
calk (kôk), *n.* (١) چوقوڵی بن ناڵی ووڵاخ بۆ نەخلیسکان.
(٢) ناڵی بنی پێڵاو.
v.t. (١) ناڵ لە بنی پێڵاو دان. (٢) بریندارکردن بە چوقوڵی بن ناڵ.
calker (kôk′ēr), *n.* = caulker.
calker (kôk′ēr), *n.* = calk.
call (kôl), *v.t.* (١) بانگ کردن. (٢) ناولێنان؛ ناونان؛ پێ ووتن (ناو).
(٣) ناوی خراپ لێنان؛ پێ ووتن (ناوی خراپ): *(He ~ed her names.)*
(٤) کۆڕ پێ گرتن؛ کۆکردنەوە؛ بانگ کردن بۆ کۆبوونەوە:
(to ~ a meeting of parliament)
(٥) گرتن بە سەرباز: *(He was ~ed to the army.)*.
(٦) داوالێکردن؛ بانگ بۆ دان؛ بانگ کردن (بۆ کردنی شتێك).
(٧) خوێندنەوە بە دەنگی بەرز (لیستی ناو)؛ یەك بە یەك بانگ کردن:
(The teacher ~ed the roll.)
(٨) لە خەو هەڵساندن؛ خەبەرکردنەوە. (٩) نیشان پێدان؛ نیشانە بۆ ناردن.
(١٠) تەلەفۆن بۆ کردن: *(I ~ed you last night.)*.
(١١) وادانان؛ پێ ووتن: *(Do you ~ English an easy language?)*
(١٢) خوێندن (باڵندە، گیاندار)؛ قاسپاندن.
(١٣) وەستاندن (یاری، شەڕ... هتد): *(He ~ed a halt to the game.)*.
(١٤) داوای قەرزکردنەوە هەمووی بە یەك جارو پێش کاتی خۆی (لەڕووی سزاوە): *(The bank can ~ the loan.)*.
(١٥) پێشەکی مەبەست دەرخستن (یاری).
(١٦) داوای دەست پیشاندان کردن (یاری پۆکەر)
v.i. (١) بانگ کردن؛ بانگدان؛ هاوارکردن.
(٢) سەرلێدان؛ دیدەنی کردن: *(I ~ed on Mr. Smith at his office.)*.
(٣) تەلەفۆن کردن. (٤) داوای دەست پیشاندان کردن (یاری پۆکەر).
n. (١) بانگ؛ بانگەواز؛ هاوار؛ قیژە.
(٢) بانگ کردن (نان خواردن، کۆڕ، دادگا... هتد)؛ داوای هاتن لێکردن
(٣) دەنگ (زەنگ، کەڕەنا). (٤) (ا) خوێندن (باڵندە): *(a bird ~)*.
(ب) ئامێرێك کە لاسایی ئەم خوێندنەوەی پێ بکرێت (ڕاوکردن).
(ج) دەنگی گیاندار (وەك لوورە).
(٥) پێویستی: *(There was no ~ for that remark.)*.
(٦) داواکردن؛ داوا: *(a ~ for low-priced books)*.
(٧) ئەرکی سەرشان: *(the ~ of duty)*.
(٨) تەلەفۆن: *(a telephone ~ ; to make a ~)*.
(٩) ئەرکی ئاینی. (١٠) لیستەی ناو خوێندنەوە: *(a roll ~)*
(١١) سەردان (بەتایبەتی هی کورت‌و بە ئیش). (١٢) بڕیاری سەرپشك (یاری).
(١٣) داوای قەرزدانەوە.
(١٤) حەز؛ دڵ پێوەبوون؛ ڕاکێشران: *(the ~ of the wild)*
a close call. لە پێوەبوون، تووش بوون، یا کارەساتەوە نزیك بوون؛ بە ئاستەم ڕزگاربوون (لە لێقەومان یا کارەسات):
(while driving on the icy road, we had a couple of close calls.)
call attention to, سەرنج ڕاکێشان.
call a spade a spade, قسە لەڕوو بوون؛ بە ئاشکراو بێ شەرم‌و شکۆ قسەکردن.
call back, (١) داوای گەڕاندنەوە کردن. (٢) کشاندنەوە؛ کێشانەوە.
(٣) تەلەفۆن بۆ کردنەوە.
call down, (١) داوا لە خودا کردن. (٢) [Slang] ، سەرزەنشت کردن.
call for, (١) داواکردن؛ پێویست بوون:

(The occasion calls for quick action; to call for free elections, a general strike, etc.)

(٢) چوون بە شوێندا؛ هاتن بە دوای کەسێك یا شتێکدا:

(I will call for you at six o'clock and we'll go to the theatre.)

call forth, کۆکردنەوە (هێزو توانا)؛ هێنانە پێشەوە؛ بانگ کردن‌و خستنە ڕوو. ***(You will have to call forth all your energy.)***

call in, (١) بانگ کردن (بۆ یارمەتی یا ڕاوێژکردن):

(Call in a doctor at once.)

(٢) کێشانەوە لە بازاڕ یا لە دەستا وردەست کردن.

(٣) داواکردنەوە (قەرز).

call into question, گومان لێکردن؛ گومان لێ هەبوون.

call off, (١) فەرمان دان بە وەستاندنی هێرش؛ ڕاگرتن.

(٢) خوێندنەوە بە دەنگی بەرز (لیستەی ناو).

(٣) [Colloq.]. هەڵوەشاندنەوە:

(to call off a meeting, a date, etc.)

call of nature, میزهاتن؛ گووهاتن.

call on (or upon), (١) سەرلێدان (بۆ ماوەیەکی کورت).

(٢) داوالێکردن؛ بانگ کردن (بۆ کردنی کارێك):

(He called on his countrymen to unite.)

call one's bluff, بە کەسێك وتن ئەمە ئەرزو ئەمە گەز.

call out, (١) هاوارکردن؛ قیژاندن؛ ناڵاندن (٢) بانگ کردن.

(٣) بەربەرەکانی کردن؛ ڕووبەڕوو وەستان.

call a person names, قسەی سووك یا خراپ پێ وتن:

(He called her names.)

call the roll, لیستەی ناو خوێندنەوە:

(The teacher calls the roll every day.)

call the shots, بڕیار بەدەست بوون؛ هەمووشت بەدەست بوون:

(His wife is calling the shots.)

call the tune, = call the shots.

call to account, لێپرسینەوە:

(He ought to be called to account.)

call to mind, هاتنەوە بیر؛ بیرکەوتنەوە.

call to order, کۆڕگرتن؛ داوای بێ دەنگی لێکردن‌و دەست بە کۆڕگرتن کردن. ***(He called the meeting to order.)***

call up, (١) هاتنەوە بیر؛ بیرکەوتنەوە؛ لەبیربوون.

(٢) گرتن بە سەرباز؛ بانگ کردن بۆ سەربازی.

(٣) تەلەفۆن بۆ کردن: ***(I called her up yesterday.)***

call upon, داوالێکردن؛ داوالێکران:

(You may be called upon to do several jobs.)

on call, (١) ئامادەیە هەر کاتێك کە بانگ کرا:

(Two doctors are on call always.)

(٢) دەبێت بدرێتەوە هەر کاتێك داوای کرا (قەرز).

pay (someone) a call, سەرلێدان؛ دیدەنی کردن.

within call, دەنگی دەگاتێ؛ نزیك.

calla (kal'ə), *n.* (١) ڕووەکێکی گوڵ سپی و گەورەیە

(٢) گوڵی ئەم ڕووەکە.

callboard (kôl'bôrd', kôl'bōrd'), *n.* تەختەی ئاگاداری.

callbox (kôl'boks'), *n.* تەلەفۆنی سەر ڕێگاوبان (بۆ ئاگاوی وەك ئوتومبیل پەککەوتن... هتد).

callboy (kôl'boi'), *n.* (١) کوڕێکە ئوێنەران بانگ دەکات بۆ سەر شانۆ کە نۆبەیان هات (٢) بەردەستی ئوتێل.

caller (kôl'ẽr), *n.* (١) بانگکەر (مرۆڤ، گیاندار، باڵندە، شت).

(٢) میوان (بەتایبەتی بۆ ماوەیەکی کورت)؛ دیدەنیکەر؛ سەرلێدەر.

caller (kal'ẽr, kä'lẽr), *adj.* (١) تازە (میوە، سەوزە، خواردەمەنی).

(٢) خۆش (سروە، ئاووهەوا)؛ فێنك (با).

call girl, [Slang], قەحبە (بەتایبەتی کە بە تەلەفۆن ژوانی لەگەڵ ڕێك بخرێت).

calligrapher (kə-lig'rə-fẽr), *n.* خۆشنووس؛ دەسخەت خۆش

calligraphy (kə-lig'rə-fi), *n.* (١) خۆشنووسی؛ خەتخۆشی

(٢) دەسخەت؛ نووسین.

-**calligraphic** *(adj.)*; **calligraphist** *(n.)*.

calling (kôl'iŋ), *n.* (١) بانگ کردن؛ بانگ. (٢) پیشە؛ کار.

(٣) هەستێك کە پاڵ بە مرۆڤەوە دەنێت بۆ کردنی شتێك (بەتایبەتی کاری لەخۆبوردن‌و چاکە).

calling card, کارتی سەردان: کارتێکی تایبەتییە بە کەسێك کە ئەگەر سەردانی شوێنێکی کردو کەسی لێ نەبوو، ئەوا ئەو کارتە بەجێ دەهێڵێت

Calliope (kə-lī'ə-pē'), *n.* (١) خودای زمانپاراوی‌و هۆنراوەی داستانی. (٢) [c-]، ئامێرێکی مۆسیقایە هەوری پیا دەکرێت.

calliper (kal'ə-pẽr), *n. & v.t.* = **caliper.**

callisthenics (kal'əs-then'iks), *n.pl.* = **calisthenics.**

call loan, قەرزێکە کە دەبێت بدرێتەوە هەرکاتێك داوای کرایەوە.

call money, پارەیەکی قەرزکراوە کە دەبێت بدرێتەوە هەرکاتێك داوای کرایەوە.

call number, ژمارەی پەڕتووك (بۆ دیاریکردنی شوێنی پەڕتووکەکە لە کتێبخانەیەکدا)؛ ناونیشانی پەڕتووك.

callosity (kə-los'ə-ti, ka-los'ə-ti), *n.* (١) ڕەقی.

(٢) دڵڕەقی؛ بێ بەزەییتی؛ بێ هەستی. (٣) مێخەکە؛ پێستی ڕەق‌و مردوو.

callous (kal'əs), *adj.* (١) مێخەکەدار؛ ڕەق‌و مردوو (پێست).

(٢) دڵڕەق؛ بێ بەزەیی.

callow (kal'ō), *adj.* (١) پەڕوباڵ دەرنەکردوو؛ زەڕنەقووتە.

(٢) هەرزە؛ کاڵ‌وکرچ (مرۆڤ)؛ نەزان؛ نەشارەزا.

call to quarters, بانگ کردنەوەی سەرباز بۆ قاوشەکانیان (بە تەپڵ یا کەڕەنا).

callus (kal'əs), *n.* (١) مێخەکە؛ پێستی ڕەق‌و مردوو.

(٢) ماددەیەکە ئێسقانی شکاو دەری دەدات بۆ سارێژبوونەوەی.

(٣) ڕیشاڵی دەوروپشتی برین یا براوییەکی سارێژبوو (ڕووەکزانی).

calm (käm), *n.* کپی؛ بێ دەنگی؛ کش‌وماتی؛ خامۆشی؛ هێمنی.

adj. کپ؛ بێ دەنگ؛ کش‌ومات؛ خامۆش؛ هێمن؛ لەسەرخۆ.

v.t. & v.i. (~ **down**), هێمن کردنەوە؛ هێمن بوونەوە؛ خاوبوونەوە؛ دڵنەوایی کردن؛ هێنانەوە سەرخۆ؛ هاتنەوە سەرخۆ:

(We ~ed him down.; The sea ~ed down.)

-**calmly** *(adv.)*; **calmness** *(n.)*.

calmative (kal'mə-tiv, käm'ə-tiv), *adj.* هێمنکەرەوە؛ ئازارکوژ (پزیشکەوانی).

n. دەرمانی ئازارکوژ.

caloric (kə-lôr'ik, kə-lor'ik), *n.* (١) ماددەیەکە لە کۆندا وایان دانابوو کە دەبێتە هۆی سووتاندن‌و گەرمی. (٢) گەرمی؛ گەرما؛ گەرمایی

adj. تایبەتی بە گەرما.

calorie, calory (kal'ə-ri), *n.* کالۆری: یەکەی گەرمی (خواردن).

calorific (kal'ə-rif'ik), *adj.* گەرماپێدەر؛ گەرما پێکهێنەر.

calorimeter (kal'ə-rim'ə-tẽr), *n.* گەرماپێو (بەتایبەتی گەرمای پەیدابوو لە ئاوێتەی کیمیایی‌و لە لێکخشاندندا).

calory (kal'ə-ri), *n.* = **calorie.**

calotte (kə-lot'), *n.* (١) کڵاو. (٢) کڵاوی بێ قەراغی قەشەی کاسۆلیکی.

(٣) پۆپنە؛ پۆپنەی کڵاوی.

caloyer (kal'ə-yẽr, kə-loi'ẽr), *n.* قەلەندەری کڵێسەی ڕۆژهەڵاتی.

calpac, calpack, kalpak (kal'pak), *n.* کڵاوێکی گەورەی قووچە وەك لباد.

caltrop, caltrap (kal'trəp), *n.* (١) پارچەیەك ئاسنی چوار–

چوكلەيە لەسەر رێی ئەسپ سواری دوژمندا دادەنرێت بۆ ڕاگرتنیان.
(٢) ئاسنێكی وەهایە تایەی ئوتومبیل پەنچەر دەكات.
(٣) ڕووەكی گوڵو بەر دڕكاوی.

calumet (kal′yoo-met′, kal′yoo-met′), *n.* سەبیلێكی درێژی هیندییەكانی ئەمەریكایە.

calumniate (kə-lum′ni-āt′), *v.t. & v.i.* ناو پیس كردن؛ لەكەداركردن؛ بەدناوكردن؛ بوختان بۆ كردن.

-calumniation *(n.)*; **calumniator** *(n.)*.

calumnious (kə-lum′ni-əs), *adj. Also* **calumniatory**, ناو-پیسكەر؛ مەبەستی بەدناو كردنە؛ درۆ؛ بوختان؛ سووككەر.

calumny (kal′əm-ni), *n.* بەندوباو؛ درۆ (بۆ لەكەداركردنی كەسێك)؛ بوختان؛ قسەی هەڵبەستراو (بۆ ناو سووك كردن).

calvaria (kal-vâr′i-ə), *n.* تەوقەسەر.

Calvary (kal′və-ri), *n.* (١) شوێنی لە سێدارەدانی عیسا.
(٢) [c-]، پەیكەری عیسای لە سێدارە دراو.

calve (kav, käv), *v.i. & v.t.* (١) زاین (مانگا)؛ گوێرەكە بوون.
(٢) پارچە سەهۆڵ لێبوونەوە (شاخی سەهۆڵ).

Calvinism (kal′vin-iz′m), *n.* كالڤینیزم: ئاینو بیروباوەڕی " كالڤین " (زانای ئاینی پرۆتستانتی فەرەنسی ١٥٠٩–١٦٥٤ پ.ز.) كە دەڵێت: چارەنووسی مرۆڤ هەر لەپێش لەدایكبوونییەوە نووسراوەو تەنها لەڕێی دڵنەرمی خوداوە مرۆڤ دەچێتە بەهەشت نەك لەبەر كرداری باشی خۆی.

-calvinist *(n.)*; **calvinistic** *(adj.)*.

calvities (kal-vish′i-ēz′), *n.* سەر ڕووتاوەیی.

calx (kalks), *n.* (*pl.* **calxes, calces**), (١) گەچ
(٢) خۆڵەمێشی (كانزا سووتاندن)

calyces (kal′ɔ-sēz′, kā′lɔ-sēz′), *n. plural of* **calyx**.

calycine (kal′i-sin, kal′i-sīn′), *adj.* تایبەتی بە گەڵا سەوزەكانی دەوری خونچەو گوڵ.

calypso (kə-lip′sō), *n. & adj.* جۆرە گۆرانیو مۆسیقایەكی بەجۆشی ناوچەی " ترینیداد "ە.

calyx (kā′liks, kal′iks), *n.* گەڵا سەوزەكانی دەوری خونچەو گوڵ.

cam (kam), *n.* پارچەیەكی قۆقزی مەكینەیەك یا شتێكی خولاوەیە.

camaraderie (kä′mə-rä′dēr-i, kä′mə-rä′də-rē′), *n.* هەست یا پەیوەندی برادەرایەتی؛ هاوڕێیەتی

camarilla (kam′ə-ril′ə), *n.* (١) ژووری كۆڕگرتن یا كۆبوونەوەی تایبەتی (٢) تاقمە ڕاوێژكاری نهێنی پاشای ئیسپانی كۆن.
(٣) ڕاوێژكارانی نهێنی؛ دەستە ڕاوێژكاری نهێنی.

camber (kam′bēr), *n.* (١) كووڕی (ڕێگە)؛ قەمووری (ڕێگە، پشتی كەشتی). (٢) پارچە دارێكی كووڕ.

v.t. & v.i. كووڕبوون؛ كووڕكردن؛ قۆقزكردن.

cambist (kam′bist), *n.* (١) پارەگۆڕەرەوە (مرۆڤ).
(٢) پەیڕەوی گۆڕینەوەی پارەی بێگانەو پێوانەو كێشانە.

cambium (kam′bi-əm), *n.* چینە شانەی نێوان توێكڵو داری درەختو ڕووەك (كە توێكڵی تازەو داركی لێ پەیدا دەبێت).

came (kām), *past tense of* **come**.

camel (kam′'l), *n.* (١) وشتر: (ا) وشتری عەرەبی؛ وشتری یەك كۆپارە " Arabian camel " كە پێشی دەوترێ: " dromedary " . (ب) وشتری دوو كۆپارە " Bactrian camel " .
(٢) سنووقێكی لوولەكی ئاوبڕە كەشتیو بەلەمی نوقوم بووی پێ دەردەهێنرێتەوە (پێشی دەوترێ. " caisson ").

cameleer (kam′l-ēr′), *n.* وشترەوان.

camellia (kə-mēl′yə, kə-mel′i-ə), *n.* (١) كەمیلیا: درەختو بنچكێكی هەمیشە سەوزی گەڵا بریقاوەی گوڵ سوورو سپییە.
(٢) گوڵە كەمیلیا.

camelopard (kə-mel′ə-pärd′, kam′'l-ə-pärd′), *n.* (١) زەرافە. (٢) [C-]، كۆنەستێرەی ووشترمرغ (ئەستێرەوانی).

Camelot (kam′ə-lot′), *n.* شارێكی ئەفسانەیی ئینگلیزییە پایتەختی " ئارسەر " پاشا بووە.

camel's-hair (kam′'lz-hâr′), *adj. Also* **camel-hair**, لە تووك یا كوڵكی وشتر دروستكراو.

camel's hair, (١) كوڵكی وشتر؛ تووكی وشتر.
(٢) قوماش یا بەرگی تووكە وشتر.

Camembert cheese, پەنیرێكی نەرمی فەرەنسییە.

cameo (kam′i-ō′, kam′yō′), *n.* (١) بەردێكی بەنرخی دووتوێی نەخش دەرپۆقیوە. (٢) نەخشی دەرپۆقیوی سەر بەردێكی بەنرخ.
(٣) خۆنوواندنێكی كورتی لەپڕو چاوەڕوان نەكراوی ئەكتەرێك یا كەسێكی بەناوبانگ لە پەردەی فیلمێكی تەلەفزیۆنیدا:
(a ~ appearance; a ~ role)

camera (kam′ēr-ə), *n.* (١) فەرمانگەی دادپرس؛ ژووری دادگەر.
(٢) كامێرا.

in camera, (١) لە فەرمانگەی دادپرسدا. (٢) بە نهێنی.

cameral (kam′ēr-'l), *adj.* (١) تایبەتی بە فەرمانگەی دادپرس؛ تایبەتی بە دادپرسی (كە لەم فەرمانگەیەدا جێبەجێ دەكرێت).
(٢) تایبەتی بە ئەنجوومەنێك كە كاروباری خەڵك بەڕێوە دەبات؛ تایبەتی بە كاروباری دارایی گشتی.

cameraman (kam′ēr-ə-man′), *n.* وێنەگر (فیلمی سینەمایی).

camera obscura, ژووری تاریك.

camise (kə-mēs′), *n.* كراس.

camisole (kam′ə-sōl′), *n.* (١) ژێركراسی بێ قۆڵی ژنانە.
(٢) كراسی شەوی ژنانە.

camomile, chamomile (kam′ə-mīl′), *n.* گوڵە بەیبوون؛ گوڵە چاونێشە؛ گوڵە فەقێ.

camouflage (kam′ə-fläzh′), *n.* (١) ڕووخسار گۆڕینی كەرەسەی جەنگو سوپا بە بۆیەو گەڵاو شتی وەها بۆ بەهەڵەدابردنی دوژمن.
(٢) خۆگۆڕین بۆ هەڵخەڵەتاندن؛ دەماغ كردن.
(٣) بەهەڵەدابردن؛ خەڵەتاندن؛ فێڵوتەڵەكە.

v.t. & v.i. گۆڕینی ڕووخساری مرۆڤ یا شت بۆ هەڵخەڵەتاندنی ناحەزان؛ بەهەڵەدابردن؛ خەڵەتاندن.

camoufleur (kam′ə-flūr′), *n.* شارەزای ڕووخسار گۆڕین بۆ مەبەستی هەڵخەڵەتاندن (ووشەی پێشوو ببینە).

camp (kamp), *n.* (١) (ا) ئۆردوگا؛ خێوەتگای سەرباز.
(ب) ئۆردوو؛ لەشكری ناو خێوەتگا.
(٢) دەستە یا تاقمی هاوبیروڕا: *(You and I belong to different ~s.)* .
(٣) خێوەتگا؛ هەوارگە.
(٤) چادرگای منداڵانی قوتابخانە لە كاتی پشوودا.
(٥) ژیانی سەربازێتی یا ئەفسەرێتی.
(٦) نیشتەجێی چادرگا.

v.i. (١) چادر هەڵدان؛ خێوەت هەڵدان؛ بارخستن؛ هەوار هەڵدان:
(Where shall we ~ tonight?)
(٢) (**out** ~)، چوونە هەوارگە؛ چوونە چادرگا؛ لە هەوارگە نووستن.

v.t. (١) خستنە ئۆردوگا؛ لە چادرگادا دانان. (٢) جێی حەوانە پێدان.

in the same camp, هاوبیروباوەڕ؛ هاوپەیمان؛ لە هەمان دەستە یا تاقم.

camp (kamp), *n. & adj.* (١) ڕەووشتی ژنانەو حیزانەو خۆنوواندنێكی سووكو ناپەسەند. (٢) دەربڕینی ئەم ڕەووشتە بەتایبەتی لە هونەرو ڕیزەدا.

campaign (kam-pān′), *n.* (١) هێرشی سوپایی؛ شاڵاو؛ پەلامار:
(a military ~)
(٢) هێرشی ڕامیاری (هەڵبژاردن)؛ هێرش (ڕۆشنبیری، كۆمەڵایەتی، بازرگانی، سوپایی... هتد): *(the presidential ~ ; a political ~)* .

v.i. لە هێرشدا بەشداربوون؛ هێرش ڕێكخستن:
(He ~ed hard for the presidency but lost.)

-**campaigner** *(n.).*

campanile (kam´pə-nē′li), ***n.*** بورجی زەنگ (بەتایبەتی لەتەنیشت کلێسەیەکەوە)؛ بورجی کاتژمێرو زەنگ.

campanology (kam´pə-nol′ə-ji), ***n.*** هونەری زەنگ لێدان؛ هونەری زەنگ دارشتن یا درووستکردن.

campanula (kam-pan′yoo-lə), ***n.*** گوڵە زەنگ؛ گوڵە گەزیزە؛ ڕووەکێکە گوڵی زەنگوڵەیی دەگرێت

camper (kam′pēr), ***n.*** (١) هەوارنشین؛ چادرهەڵدەر
(٢) (ا) ئوتومبیلی " ڤان "
(ب) ترێلەیەکە بە ئوتومبیل ڕادەکێشرێت بۆ هەوارگە بۆ تێیدا ژیان.

campfire (kamp′fīr´), ***n.*** (١) ئاگری هەوارگە
(٢) کۆبوونەوە یا ئاهەنگی دەوری ئاگری هەوارگە.

camp follower, (١) شوێن کەوتووی ئۆردوو (بۆ ئیشکردن یا بەردەستی کردن). (٢) قەحبەی ئۆردوگا. (٣) ژنە سەرباز یا ئەفسەرێکە کە شوێن مێردەکەی دەکەوێت بۆ هەرشوێنێك بگوێزرێتەوە (٤) شوێن کەوتوو.

campground (kamp′ground´), ***n.*** هەوارگە؛ چادرگا؛ خێوەتگا.

camphor (kam′fēr), ***n.*** کافوور ماددەیەکە دەکرێتە ناو جل‌وبەرگەوە بۆ پاراستنی لە مۆرانە؛ نەفتالین.

camphorate (kam′fēr), ***v.t.*** کافوور لێدان یا تێکردن.

camphor ball, خڕۆکەی کافوورو نەفتالین (کە دەکرێتە جل‌وبەرگی هەڵگیراوەوە بۆ ئەوەی مۆرانە نەیخوات).

camphor tree, درەختی کافوور

camp meeting, کۆڕێکی ئاینی چەند ڕۆژ خایەنە لە چادرێکدا یا لە دەرەوە

campo (kam′pō, käm′pō), ***n.*** (١) دەشتێکی گژوگیاياوی بە دارو بنچکی تاك‌وتەراوە. (٢) گۆڕەپانێکی بچووکی ناوشار.

camporee (kam´pə-rē′), ***n.*** کۆبوونەوەی دیدەوانی ناوچەیەك.

campsite (kamp′sīt´), ***n.*** هەوارگە؛ چادرگا؛ شوێنی یەك چادر.

campstool (kamp′stōōl´), ***n.*** کورسییەکە دەنووشتێنرێتەوە

campus (kam′pəs), ***n.*** (١) مەیدان؛ شوێنی کۆبوونەوەی جەماوەری لە ڕۆمای کۆندا (٢) کامپەس؛ زەمینەو خانووی زانکۆ، دانشگا، یا قوتابخانە؛ دانشگا *(The University of California has nine ~es.)*.

adj. تایبەتی بە زانکۆ، دانشگا، یا قوتابخانە؛ تایبەتی بە قوتابیان:
(~ activities)

can (kan), ***v.i.*** (١) زانین (کردنی کارێك). (٢) توانین؛ توانا هەبوون.
(٣) ماف هەبوون (بۆ کردنی شتێك).
(٤) لەوانەبوون. *(C~ it be true?; It ~'t be true.)*.
(٥) [Colloq.]. بۆ هەبوون؛ ڕێ پێدران: *(You ~ go now.)*.

can but, تەنها؛ تەنها ئەوە دەتوانرێت:
(I can but say that I'll do my best to help.)

can (kan), ***n.*** (١) قوتوو؛ تەنەکە (٢) پڕ قوتوویەك؛ پڕ تەنەکەیەك.
(٣) [Slang]. بەندیخانە (٤) [Slang]. ئاودەستخانە؛ توالێت
(٥) [Slang]. کەفەل؛ سمت.

v.t. (١) کردنە قوتووەوە (خواردەمەنی)؛ کردنە تەنەکەوە.
(٢) [Slang]. تۆمارکردن (لەسەر قەوان).
(٣) [Slang]. لە کار دەرکردن؛ لە ئیش خستن
(٤) [Slang]. بڕینەوە (چەنەبازی). *(C~ the chatter.)*.

can of worms, مەسەلەیەکی ئاڵۆزو پڕ لە سەرئێشە (کە وا باشترە لێی نزیك نەبیتەوە).

Canaanite (kā′nən-īt´), ***n. & adj.*** کەنعانی؛ کەسێکی کەنعانی.

Canadian (kə-nā′di-ən), ***adj.*** کەنەدی (گەل، کلتوور، زمان)؛ کەنەدایی

n. کەنەدی؛ هاونیشتمانییەکی " کەنەدا "

canal (kə-nal′), ***n.*** (١) کەنداو؛ ئۆکەند؛ جۆگە؛ کەنداوی هەڵکەنراو؛ لەغەم (٢) بۆڕی (توێکاری، زیندەوەرزانی)؛ لوولە.

v.t. لەغەم لێدان؛ جۆگە لێدان؛ کەنداو هەڵکەندن یا درووستکردن.

canalboat (kə-nal′bōt´), ***n.*** بەلەمی بار (بۆ کەنداوو ڕووبار).

canalize (kə-nal′īz, kan′′l-īz′), ***v.t.*** (١) جۆگە لێدان؛ لەغەم لێدان؛ کردن بە کەنداو. (٢) کون کردنە لەشەوە یا بۆڕی تێکردن بۆ چۆڕاندنەوەی برین. (٣) ئاراستەکردن بە ڕێگە یا کەنداوێکی تایبەتیدا.
(٤) ڕێگە بۆ کردنەوە؛ بەر بۆ بەرەڵاکردن (هەست).

-**canalization** *(n.).*

canape (kan′ə-pi), ***n.*** پنتکە نانێکە پەنیر، گۆشت، یا شتی تری دەخرێتە سەرو وەك بەرخۆراك دەخورێت.

canard (kə-närd′), ***n.*** ووت‌ووانی درۆ (بۆ بەهەڵەدابردن)؛ دەنگوباسی درۆ یا هەڵبەستراو (بۆ هەڵخەڵەتاندن).

canary (kə-nâr′i), ***n.*** (١) کەناری: باڵندەیەکی بچووکی ڕەنگاوڕەنگی دەنگ خۆشە (ئەوەندەی چۆلەکەیەك دەبێت‌و ماڵی دەکرێت).
(٢) سەمایەکی ئیسپانی بەجۆشە. (٣) شەرابێکی شیرینە.
(٤) ڕەنگی زەرد (وەك هی کەناری).

adj. زەرد.

canary bird, = **canary.**

canary grass, گیایەکە تۆوەکەی دەدرێت بە باڵندە وەك دان.

canary seed, تۆوی گیا بۆ دان دەدرێت بە باڵندە.

canary yellow, ڕەنگی زەردی کراوە.

canasta (kə-nas′tə), ***n.*** یارییەکی کاغەزە.

cancan (kan′kan´), ***n.*** سەمایەکی ژنانەی بەجۆشی بێ شەرمانەیە.

cancel (kan′s'l), ***v.t.*** (١) کوژاندنەوە؛ سڕینەوە؛ خەت پیاهێنان.
(٢) هەڵوەشاندنەوە: *(to ~ a meeting, contract, etc.)*
(٣) لابردن.
(٤) بەتاڵ کردنەوە (بە مۆر یا ئیمزا وەك پووڵی پۆستەو چەکی بانق):
(a ~led postage stamp; to ~ a checl)
(٥) (~ **out**)، هاوتاکردن؛ وەك یەك لێکردن:
(The pluses and minuses of the case ~ out each other.)
(٦) پەڕاندن (چاپەمەنی)

v.i. (~ **out**), هاوتابوون.

n. (١) پەڕاندن (چاپەمەنی، نووسین)؛ لابردن؛ سڕینەوە؛ کوژانەوە.
(٢) (ا) شتی پەڕێنراو یا کوژاوە (ب) جێگری شتی پەڕێنراو یا کوژاوە

cancellate (kan′sə-lāt´), ***adj.*** = **cancellous.**

cancellation (kan´s'l-ā′shən), ***n.*** (١) کوژانەوە؛ سڕینەوە؛ خەت پیاهێنان. (٢) هەڵوەشاندنەوە؛ بەتاڵ کردنەوە.
(٣) شتێکی کوژاوە یا خەت پیاهێنراو؛ شتێکی هەڵوەشاوە.
(٤) مۆر یا ئیمزای بەتاڵ کردنەوە (پووڵی پۆستە، چەکی بانق... هتد).

cancellous (kan′sə-ləs), ***adj.*** کونیلەدار (ئێسقان)؛ ئیسفەنجی (توێکاری).

cancer (kan′sēr), ***n.*** (١) شێرپەنجە؛ سندان. (٢) دەردێکی کوشندە؛ شتێکی زیانبەخش کە زوو دەتەنێتەوەو شت دەفەوتێنێ.
(٣) [C-]. کۆنەستێرەی قرژاڵ. (٤) [C-]. بورجی قرژاڵ (ئەستێرەوانی).

cancerous (kan′sēr-əs), ***adj.*** (١) شێرپەنجەدار؛ سنداناوی؛ نەخۆشی شێرپەنجەی هەیە: *(~ cells)*.
(٢) زیانبەخش؛ کوشندە؛ زوو دەتەنێتەوەو شت دەفەوتێنێ.

cancroid (kaŋ′kroid), ***adj.*** (١) شێرپەنجەیی؛ سندانی.
(٢) قرژاڵی؛ وەك قرژاڵ.

n. سندانی پێست.

candelabrum (kan´d'l-ä′brəm, kan´d'l-ab′rəm), ***n.***(*pl.*- **candelabra, candelabrums**), مۆمدانی جوانی لق لق (هەندێك جار مەترونیوێك بەرزە).

candent (kan′d'nt), ***adj.*** بلێسەدار؛ بریقەدار (لە گەرمیدا)؛ گڕگرتوو.

candescence (kan-des′'ns), ***n.*** = **incandescence.**

candescent (kan-des′'nt), ***adj.*** = **incandescent.**

candid (kan′did), *adj.* (١) بێ لایەن. (٢) قسەلەڕوو؛ ڕاستگۆ؛ پاك.
-**candidly** *(adv.)*; **candidness** *(n.)*.
candidacy (kan′də-də-si), *n.* ناونران (هەڵبژاردن)؛
پاڵاوتن (هەڵبژاردن).
candidate (kan′də-dāt′, kan′də-dit), *n.* (١) پاڵێوراو
(هەڵبژاردن): *(The ~ will speak here tomorrow.)*.
(٢) هەڵبژێردراو (بۆ شتێك یا داوێژێکی باش یا خراپ):
(He is a ~ for ulcer.)
candidature (kan′də-dā′chēr, kan′də-də-chēr), *n.* = **candidacy.**
candid camera, کامێرای شاراوە: کامێرایەکی بچووکە لە کاتی سەیردا
بە دزییەوە وێنەی خەڵك دەگرێت هەر بۆ پێکەنین.
candied (kan′did), *adj.* (١) بە شەکر کراو؛ شەکراوی.
(٢) گەڕاوە (بۆ شەکر). (٣) شیرین و خۆش.
candle (kan′d'l), *n.* (١) مۆم؛ مۆمی سووتاندن.
(٢) شتێکی وەك مۆم.
(٣) یەکەی پێوانی ڕووناکی.
v.t. هێلکە تاقیکردنەوە لەبەر ڕووناکی مۆمدا (بۆ پاك و پیسی).
(a game) not worth the candle, شایستەی کردن نییە؛ ناهێنێت.
burn the candle at both ends, زۆر کارکردن یا ڕابواردن و ووزە پێ
نەمان؛ لە بەیانی زووەوە هەتا شەو ئیشکردن یا ڕابواردن.
can't (or is not fit to) hold a candle to, ئەوی تر زۆر باشترە؛
بەراوورد ناکرێ لەگەڵ ئەوی تردا.
candleholder (kan′d'l-hōl′dēr), *n.* = **candlestick.**
candlelight (kan′d'l-līt′), *n.* (١) ڕووناکی مۆم.
(٢) کاتی مۆم داگیرسان؛ ئێوارە.
candle power, (١) هێزی ڕووناکی مۆم.
(٢) هێزی ڕووناکی بە هێزی ڕووناکی مۆم پێوراو.
candlestick (kan′d'l-stik′), *n.* مۆمدان.
candlewick (kan′d'l-wik′), *n.* پلیتەی مۆم.
candlewood (kan′d'l-wood′), *n.* درەخت مۆم: (ا) درەختێکی
دڕکاوییە گوڵی ڕەنگاوڕەنگی هێشوویی دەگرێت. (ب) داری جەوەیداری ئەم
درەختەو درەختی تر کە بۆ چیلکە و ئاگرەخۆشە بەکاردەهێنرێ چونکە
ڕووناکی زۆر دەداتەوە.
candor (kan′dēr), *n.* (١) بێ لایەنی. (٢) قسەلەڕوویی؛ ڕاستگۆیی.
(٣) [Obs.]، پاکی. (٤) [Obs.]، بە بەزەییتی؛ دڵنەرمی.
candour (kan′dēr), *n.* = **candor.**
candy (kan′di), *n.* نوقوڵ؛ شیرینی.
v.t. (١) پاراستن بە کوڵاندن بە شەکرەوە. (٢) کردن بە شەکر؛ کردن بە بلوور.
(٣) شەکر پێوەکردن. (٤) شیرین کردن؛ خۆش کردن.
v.i. بوون بە شەکر؛ گەڕانەوە؛ وەك بلوور لێهاتن.
cane (kān), *n.* (١) قامیش؛ قەڕەم. (٢) قامیشی شەکر.
(٣) ڕووەکی قامیشدار. (٤) داردەست؛ گۆچان؛ دارحەیزەران.
(٥) داری فەلاقە (٦) شووڵ یا داری جیڕ (بۆ کورسی و زەمیلە و سەبەتە
دروستکردن).
v.t. (١) فەلاقەکردن بە دار؛ بە دار لێدان.
(٢) بە شووڵ دروستکردن (کورسی، سەبەتە)؛ چاك کردن بە شووڵ.
canebrake (kān′brāk′), *n.* بێشەڵانی قامیش و قەڕەم.
canescent (kə-nes′'nt), *adj.* بە گەندەمووی سپی داپۆشراو؛
سپی بوو.
cane sugar, شەکری قامیشی شەکر.
cangue (kaŋ), *n.* تەوقێکی تەختەیە دەکرایە مل و دەستی تاوانباران
لە چین بۆ سزادان.
canine (kā′nīn), *adj.* (١) سەگ؛ تایبەتی بە سەگ؛ وەك سەگ.
(٢) توخمی سەگ (کە سەگ و گورگ و چەقەڵ و ڕێوی دەگرێتەوە).
(٣) کەلبەیی.
n. (١) سەگ. (٢) کەلبە.
canine tooth, کەلبە.
canister (kan′is-tēr), *n.* (١) قوتوو (قاوە، چا، تووتن).
(٢) گوللەتۆپ؛ ساچمە؛ گوللە. (٣) قوتووی کڵاوی گاز (کە ماددەی کیمیایی
تێدایە و گاز و هەوای پیس پاك دەکاتەوە پێش هەڵمژینی).
canister shot, گوللەتۆپ؛ ساچمە؛ گوللە.
canker (kaŋ′kēr), *n.* (١) خۆرە (بەتایبەتی هی ناودەم).
(٢) کرمی سندان. (٣) سندانی ڕووەك.
(٤) شتێك یا نەخۆشییەك کە دەبێتە هۆی داڕزاندن و فەوتاندن.
v.t. (١) خۆرە لێدان؛ سندان لێدان؛ کرمێ کردن.
(٢) ڕزاندن؛ فەوتاندن؛ پیس و بۆگەن کردن (بیروباوەڕ، مێشك، هەڵوێست،
دەستگای گەل و وڵات... هتد).
v.i. سندان لێدان؛ ڕزان؛ فەوتان؛ پیس و بۆگەن بوون؛ کرمێ بوون؛ تێکچوون.
cankerous (kaŋ′kēr-əs), *adj.* (١) خۆرەدار؛ سنداناوی؛ کرمێ.
(٢) سندان لێدەر؛ دەبێتە هۆی سندان یا خۆرە.
(٣) فەوتێنەر؛ داڕزێنەر؛ خراپکەر؛ تێکدەر؛ پیس و بۆگەنکەر.
cankerworm (kaŋ′kēr-wũrm′), *n.* کرمی سندان.
canna (kan′ə), *n.* (١) ڕووەکێکی ناوچە گەرمەکانە لە توخمی دارمۆز
گەڵای پان و ڕەگی ئەستوور و گوڵی ڕەنگاوڕەنگ دەگرێت
(٢) گوڵی ئەم ڕووەکە.
cannabin (kan′ə-bin), *n.* قەنەبین: ماددەیەکە وەك جەوی لە گیای
بەنگ دەردەهێنرێ و سەرخۆشکەرە؛ بەنگ.
cannabis (kan′ə-bis), *n.* بەنگ؛ حەشیشە.
canned (kand), *adj.* (١) هی قوتوو؛ کراوەتە قوتووەوە (خواردەمەنی):
(~ food, fruit, vegetables)
(٢) [Colloq.]، دەرکراو (لە کار یا پلەی فەرمانڕەوایی).
(٣) [Colloq.]، تۆمارکراو (مۆسیقا، پێکەنینی سەر تەلەفزیۆن):
(~ music; So if television is to have ~ laughter, how about ~ tears?)
canned coal, خەڵووزی بڵێسەدار: خەڵووزێکە بە ئاسانی گڕ دەگرێت.
canner (kan′ēr), *n.* کەسێکە خواردەمەنی دەکاتە ناو قوتوو یا تەنەکەوە
بۆ پاراستن و هەڵگرتنی.
cannery (kan′ēr-i), *n.* کارگەی خواردەمەنی کردنە ناو قوتوو یا
تەنەکەوە.
cannibal (kan′ə-b'l), *n.* (١) پیاوخۆر؛ کەسێکە گۆشتی ئادەمیزاد
دەخوات. (٢) خۆخۆر؛ گیاندارێکە لە توخمی خۆی دەخوات.
adj. خۆخۆر؛ گۆشتی توخمی خۆخۆر؛ دڕندە.
cannibalism (kan′ə-b'l-iz'm), *n.* خۆخۆری؛ پیاوخۆری؛
دڕندەیی.
-**cannibalistic** *(adj.)*; **cannibalistically** *(adv.)*.
cannibalize (kan′ə-b'l-īz′), *v.t.* (١) هەڵوەشاندنەوەی تۆپ و
فڕۆکە و کەرەسەی جەنگی شکاوی تر و مەکینەی شکاو و لێکردنەوەی پارچە
ساغەکانی. (٢) بێ بەش کردنی لایەك یا دەستگایەك لەبەر خاتری لایەکی تر.
v.i. (١) خۆ خواردن؛ ئادەمیزاد خواردن؛ گۆشتی توخمی خۆ خواردن.
(٢) بێ بەش کردنی لایەك یا دەستگایەك لەبەر خاتری لایەکی تر
cannikin (kan′ə-kin), *n.* (١) قوتووی بچووك؛ کووپ.
(٢) سەتڵی دارین.
cannon (kan′ən), *n.* (١) تۆپ (جەنگ).
(٢) لغاو (هەروەها پێی دەوترێ: " **cannon bit** ").
(٣) ئەڵقەی زەنگ (کە پێی هەڵدەواسرێت). (٤) ئێسقانی لوولاقی ئەسپ و
وڵاخی کاوێژکەر (هەروەها پێی دەوترێ: " **cannon bone** ")
(٥) بۆرییەکە کە بۆرییەکی تری لەناودا دەخولێتەوە بێ ئەوەی بەر یەکتری
بکەون (مەکینەکاری).
v.t. تۆپ پێوەنان؛ دانە بەر تۆپ؛ تۆپ تێ تەقاندن.

v.t. تۆپ تەقاندن؛ تۆپ ئاگردان.
cannonade (kan′ən-ād′), *n.* (١) تۆپ تەقاندن یەك لەدوای یەك؛ بۆمباران (٢) تۆپ پێوەنان؛ دانە بەر تۆپ.
v.t. تۆپ تێ تەقاندن لە پەستادا؛ تۆپ پێوەنان
v.i. پەستا پەستا تۆپ تەقاندن.
cannon ball, گوللە تۆپ
cannon bit, لغاو
cannon bone, ئێسقانی لوولاقی ئەسپ و وولاخی کاوێژکەر.
cannoneer (kan′ən-êr′), *n.* تۆپچی؛ تۆپ تەقێنەر.
cannon fodder, خۆراکی جەنگ: سەربازو ئەفسەرو هەموو ئەوانەی لە جەنگدا دەکوژرێن
cannonry (kan′ən-ri), *n.* (١) تۆپ.
(٢) ئاگری تۆپ؛ تۆپ باران؛ گوللەباران کردن بە تۆپ
cannon shot, (١) تەقەی تۆپ. (٢) گوللە تۆپ.
(٣) مەودای گوللە تۆپ.
cannot (kan′ot, ka-not′, kan′ət), = **can not.**
cannot but, چار نییە؛ پێویستە:
(I cannot but help them.)
cannula (kan′yoo-lə), *n.* کانیولا: دەرزییەك یا بۆرییەکی باریکە بۆ برین چۆڕاندنەوە یا دەرمان کردنە ناو لەشەوە.
cannular (kan′yoo-lēr), *adj.* = **tubular.**
cannulate (kan′yoo-lit, kan′yoo-lāt′), *v.t.* دەرزی یا بۆری باریك کردن بە لەشدا بۆ برین چۆڕاندنەوە یا دەرمان کردنە ناو لەشەوە.
adj. وەك بۆری
canny (kan′i), *adj.* (١) کارامە؛ بزان؛ شارەزا؛ لێهاتوو.
(٢) زۆرزان؛ چاکەی خۆ زان. (٣) دووربین؛ ژیر. (٤) ووریا؛ ئاگادار.
(٥) گیر؛ ڕەزیل. (٦) مرۆڤ ئەتوانێت ای‌ی تێ بگات.
(٧) (ا) جوان؛ دڵگیر (ب) خۆش
canoe (kə-nōō′), *n.* بەلەمی سەوڵ؛ بەلەمێکی باریکەلەی درێژکۆلەی بچووکی سەوڵە
v.i. (١) سەوڵ لێدان؛ بەلەمی بچووکی سەوڵ لێخوڕین.
(٢) بە بەلەمی سەوڵ ڕۆیشتن.
v.t. بە بەلەمی سەوڵ گواستنەوە.
canoeist (kə-nōō′ist), *n.* سەوڵ لێدەر؛ بەلەمی بچووکی سەوڵ لێخوڕ.
canon (kan′ən), *n.* (١) یاسای ئاینی. (٢) یاسا.
(٣) پێوانە؛ کێشانە؛ سەنگی مەحەك.
(٤) ئینجیل: ئەو بەشانەی ئینجیل کە کڵێسە بە ڕاستی داناون.
(٥) لیستەی ناوی پیرو پیاوچاکانی کڵێسەی کاسۆلیکی.
(٦) لیستە؛ کەتەلۆگ.
(٧) بۆ سەندنەوە (مۆسیقا)؛ پیاچوونەوە؛ دووبارەکردنەوە.
(٨) جۆرە تیپێکی گەورەیە (چاپەمەنی).
(٩) لیستەی بڕواپێکراوی بەرهەمی نووسەرێك.
canonical (kə-non′i-k'l), *adj.* (١) بەپێی یاسا یا پەیڕەوی کڵێسە. (٢) بڕواپێکراو؛ پەسەندکراو. (٣) بەشێکە لە ئینجیلی پەسەندکراو.
canonical hour, کاتی نوێژو پاڕانەوەی خاچ پەرستان (ڕۆژی حەوت جارە).
canonicals (kə-non′i-k'lz), *n.pl.* بەرگی قەشە لە کاتی بەر لە نوێژکردندا
canonicity (kan′ən-is′ə-ti), *n.* (١) شایستەی بوون بە بەشێك لە ئینجیلی پەسەندکراودا. (٢) ڕاستەقینەیی (بەپێی یاسای کڵێسە).
(٣) گونجان لەگەڵ یاسای کڵێسەدا.
canonist (kan′ən-ist), *n.* (١) زانای یاسایی کڵێسە؛ یاساناسی کڵێسە. (٢) مۆسیقازان.
canonize (kan′ən-īz′), *v.t.* (١) خستنە ناو ڕیزی پیرانەوە (پیاو- چاکێکی مردوو)؛ کردن بە وەلی؛ پیرۆزکردن (مردوو):
(He was ~d by the Pope.)
(٢) پەرستن؛ شکۆپێدان.
(٣) کردن بە بەشێك لە یاسا و پەیڕەوی کڵێسە.
(٤) پەسەندکردن لەلایەن کڵێسەوە.
-canonization *(n.).*
canon law, (١) یاسا و پەیڕەوی کڵێسە.
(٢) یاسا و پەیڕەوی کڵێسەی کاسۆلیکی.
canopic jar (or vase or urn), کووپەیەکە میسرییە کۆنەکان ڕیخۆڵەی مردووی مۆمیاکراویان تێدا هەڵدەگرت و دەیان ناشت.
canopy (kan′ə-pi), *n.* (١) پەردەکوللە؛ کوللە؛ پەردەی سەر شتێکی پیرۆز. (٢) (ا) کەپر؛ سابات؛ چەرداخ. (ب) چەتری سەر دەرگا و پەنجەرە؛ چەتری لەژێردا دانیشتن. (ج) چەتری سەربان (داروردەخت): *(a ~ of trees)*.
(٣) ئاسمان؛ بنمیچ: *(the ~ of the sky)*.
(٤) (ا) شووشەی تەوقەسەری کورسی فڕۆکەوان کە وەك دەرگا دەکرێتەوە و دادەخرێت. (ب) چەتری پەڕەشووت.
v.t. داپۆشین؛ چەتر یا پەردەکوللە بەسەرداگرتن؛ سەرگرتن:
(Mist ~ied the landscape.)
canorous (kə-nôr′əs, kə-nō′rəs), *adj.* خۆش (ئاواز، گۆرانی، دەنگ)؛ خۆش ئەوا.
canst (kanst; *unstressed* kənst), *archaic second person singular, present indicative of* **can.**
cant (kant), *n.* (١) کڕووزانەوە و پاڕانەوەی سواڵکەر.
(٢) زمانی تایبەتی هەندێك تاقمی وەك دزو سواڵکەر... هتد.
(٣) زمانی تایبەتی بە پیشەیەك.
(٤) قسەی بێ بایەخ؛ دەمەتەقێ؛ قسەی پەڕپووت. (٥) دووزمانی؛ دووڕوویی.
v.i. (١) کڕووزانەوە (سواڵکەر)؛ پاڕانەوە.
(٢) بە زمانێك قسەکردن کە کەس تێ‌ی نەگات.
(٣) دووزمانی کردن؛ دووڕوویی کردن.
adj. (١) تایبەتی بە زمانی پیشەیەك یا تاقمێك و کەسی تر تێ‌ی ناگات.
(٢) کلێشە؛ پەڕپووت (زمان)؛ بێ تام (زمان). (٣) دووزمانی؛ دووڕوویی.
cant (kant), *n.* (١) گۆشەی دەرەوە (خانوو).
(٢) لێژی؛ ڕوویەکی لێژ. (٣) جووڵەیەکی لەپڕ کە شتێك هەڵدەگەڕێنێتەوە یا دەیخات؛ تەکان؛ تاسە. (٤) کەوتن؛ هەڵگەڕانەوە؛ لاربوونەوە؛ وەرگەڕان.
v.t. (١) لێژکردن؛ لێژکردنەوە. (٢) هەڵگەڕاندنەوە؛ وەرگەڕاندن.
(٣) دان بە زەویدا؛ فڕێدانە سەر زەوی؛ خستن بە لادا.
v.i. (١) کەوتن بە لادا؛ خواربوونەوە؛ لاربوونەوە.
(٢) پێچکردنەوە (کەشتی). (٣) لێژبوونەوە.
adj. (١) گۆشە خوار؛ سووچ لار. (٢) لێژ؛ خوار.
can't (kant, känt), = **cannot.,** نەتوانین؛ ناتوانرێ؛ ناتوانێ.
cantabile (kän-tä′bi-lā′), *adj. & adv.* لەسەرخۆو خۆش ئەوا (ئاواز)؛ لە گۆرانی دەچێت.
n. ئاوازێکی لەسەرخۆو خۆش ئەوا؛ مۆسیقایەکی لە گۆرانی چوو.
cantalever, cantaliver (kan′t'l-ev′ēr, kan′t'l-ē′vēr), *n.* = **cantilever.**
cantaloupe, cantaloup (kan′tə-lōp′), *n.* کاڵەکە زەردە: جۆرە کاڵەکێکی توێکڵ زەردی شەمامەیی شیرینە.
cantankerous (kan-taŋ′kēr-əs), *adj.* تووڕەوتێز؛ شەڕانی؛ تەنگەچیکڵانە؛ حەزکەر لە ئاژاوە نانەوە.
cantata (kən-tä′tə, kan-tä′tə), *n.* چیرۆکێکە بە گۆرانی و مۆسیقاوە دەووترێت بەبێ خۆنوواندن.
cantatrice (kän′tä-trē′che), *n.* ئافرەتی گۆرانی بێژ.
canteen (kan-tēn′), *n.* (١) دووکانی ئۆردووگا؛ فرۆشگای بچووکی ئۆردووگا؛ حانووت. (٢) یانەی سەرباز (لەناو شاردا نزیك بە ئۆردووگا).
(٣) یانەی لاوان. (٤) مەتارە. (٥) کەرەسەی چێشت لێنانی سەربازێك.
canter (kan′tēr), *n.* نەرمە غار؛ نەرمە لۆقە.

v.i. & v.t. نەرمە غار کردن

cant hook, تەلێکی ئاسنە موورەداری زڵ پێ هەڵدەگێرڕێتەوە.

canthus (kan'thəs), ***n.*** (*pl.* **canthi**). قنچکی چاو؛ قوژبنی چاو.

canticle (kan'ti-k'l), ***n.*** (١) سروود؛ گۆرانی. (٢) سروودی ئاینی.

cantilever (kan't'l-ev'ẽr, kan't'l-ē'vẽr), ***n.*** نیرگە یا سەربانێکە سەرێکی لەسەر دیوارێك بەندەو سەرەکەی تریشی لەسەر هیچ؛ واتە بە هەواوە هەڵواسراوە.

cantilever bridge, پردی هەڵواسراو.

cantina (kan-tē'nə), ***n.*** مەیخانە؛ یانەی مەی؛ کانتین.

cantle (kan't'l), ***n.*** (١) قاش؛ پارچە. (٢) قەلپووزی دواوەی زین.

canto (kan'tō), ***n.*** (١) بەند یا بەشێکی هۆنراوەیەکی درێژ. (٢) [Obs.]: بەستە؛ گۆرانی.

canton (kan'tən, kan-ton'), ***n.*** (١) هەرێم (بەتایبەتی لە سویسرا)؛ ناوچە؛ کانتۆن (٢) پارچەیەکی چوارگۆشەیی کونجی سەرووی ڕاستی ئاڵا، درووشم، یا قەڵغانێکە

v.t. (١) کردن بە ناوچە ناوچەوە؛ بەشکردن بە هەرێمەوە. (٢) حەواندنەوە (لەشکر)؛ دابەشکردنی ئۆردوو بەسەر ماڵاندا بۆ حەوانەوە.

cantonment (kan-ton'mənt, kan'tən-mənt, kan-tōn'-mənt), ***n.*** (١) حەواندنەوەی ئۆردوو لە ماڵاندا. (٢) ئەو ماڵانەی ئۆردوو تێیدا دەحەوێنرێتەوە. (٣) ئۆردووگا؛ سەنگەی سوپا.

cantor (kan'tẽr, kan'tôr), ***n.*** (١) سەردەستەی سروودخوێنەری کڵێسە. (٢) سروودخوێنەری کەنیشتە؛ تەورات خوێنەری کەنیشتە بە دەنگی بەرز.

cantus (kan'təs), ***n.*** (١) گۆرانی؛ ئاواز. (٢) مۆسیقای ئاینی (خاچ پەرستی).

canty (kän'ti), ***adj.*** [Scot. & British Dial.]. خۆش و بەجۆش؛ دڵکەرەوە؛ بە کەیف

canvas (kan'vəs), ***n.*** (١) قوماشی گونیەو چادرو بایەوان... هتد؛ جانفاس (٢) بایەوان. (٣) (ا) قوماشی وێنەکێشی؛ قوماشی تابلۆ. (ب) وێنە؛ تابلۆ؛ نیگار. (٤) چادری سێرك؛ چادر.

adj. لە قوماشی زبرو ئەستوور درووستکراو (وەك قوماشی چادرو گونیەو بایەوان)

under canvas, (١) لەژێر چادردا (ئۆردوو، سێرك). (٢) بایەوانەکانی کراونەتەوە. (٣) بە بایەوان دەڕوات بەڕێوە.

canvass (kan'vəs), ***v.t.*** (١) باش لێکۆڵینەوە؛ بە وورد و درێژی باسکردن؛ لێ ووردبوونەوە. (٢) (ا) گەڕان بە ناوچەیەکدا ماڵ بە ماڵ و دووکان بە دووکان و داوای دەنگ بۆ دان کردن، شت پێ فرۆشتن یا بەشداری کردن لە ڕۆژنامەو گۆڤاردا (*We ~ed the whole town before the election.)* (ب) ڕاوەرگرتنی گشتی.

n. (١) لێکۆڵینەوە بە ووردی؛ بە وورد و درێژی باسکردن؛ لێ ووردبوونەوە. (٢) (ا) گەڕان بە گەڕەکێکداو داوای دەنگ بۆ دان کردن، شت پێ فرۆشتن، یا بەشداری کردن لە ڕۆژنامەو گۆڤاردا (ب) ڕاوەرگرتنی گشتی.

canyon (kan'yən), ***n.*** دۆڵ؛ شیو؛ چەم.

canzonet (kan'zə-net'), ***n.*** گۆرانییەکی کورت و خۆش و بەجۆش.

cap (kap), ***n.*** (١) کڵاو؛ تەپلە؛ شەپقە. (٢) کڵاوێکە نیشانەی پیشە، پلەوپایە، یا پلەی خوێندەوارییە: *(a cardinal's ~)* (٣) کڵاوە، قەپاغ، سەر (شووشە، قاپ، قوتوو، تەنەکە... هتد)؛ سەرقاپ: *(a knee ~ ; a bottle ~)* (٤) کەپسوولەی بارووت (چەکی ئاگرین). (٥) کەپسوولەی کاغەزی چەکی یاری. (٦) تەبەقە کاغەزی درێژ.

v.t. (١) (ا) کڵاو کردنە سەر. (ب) سەرنانەوە (شووشە، قوتوو، دەفر)؛ قەپاغ نانەوە؛ سەر قایم کردن؛ سەر داخستن؛ سەرگرتن؛ قەپات کردن. (٢) داپۆشین؛ گرتنەوە: *(Snow ~ped the hills.)*

(٣) هاوتایی کردن؛ باشتربوون لە.

a feather in one's cap, مایەی شانازی؛ دەسکەوتێك یا کارێك کە جێی شانازی بێت بۆ کەسێك.

cap in hand, بە ملکەچی؛ سەرشۆڕانە.

cap the climax, لە بەرزترین ئەنجامیش تێپەڕبوون؛ لەوپەڕی سنوور تێپەڕبوون.

set one's cap for, [Colloq.], خۆ بۆ نانەوە بۆ دڵ ڕاکێشانی پیاوێك لەلایەن ئافرەتێکەوە بۆ خواستنی یا بوون بە دڵداری؛ بەتەمابوون؛ تەڵە بۆ نانەوە.

capability (kā'pə-bil'ə-ti), ***n.*** (١) توانا؛ لێهاتوویی؛ لە باردا بوون؛ ووزە (مێشك یا لەش). (٢) توانای پەرەسەندن بوون؛ بۆ بەکارهێنان یا چاکتربوون شیان. (٣) (*pl.*)، توانا و ووزەی شاراوە یا هێشتا بەکارنەهێنراو.

capable (kā'pə-b'l), ***adj.*** (١) بە توانا؛ لێهاتوو؛ بەکار؛ دەستبالا. (٢) [Archaic]، فراوان؛ گەورە (شوێن).

capable of, (١) لە دەست هاتن؛ لە باردا بوون؛ لە تواناد ابوون؛ لێ وەشاندنەوە: *(He is quite capable of neglecting his duty.)* (٢) بۆهەبوون؛ لەوانەبوون: *(The situation is capable of improvement.)*

capacious (kə-pā'shəs), ***adj.*** فراوان؛ گەورە (شوێن)؛ زۆر دەگرێت.

capacitate (kə-pas'ə-tāt'), ***v.t.*** (١) ئامادەکردن؛ توانا پێدان؛ شیاندن. (٢) ماف پێدان؛ ڕێگە پێدان؛ شیاندن: *(~d to vote)* .

capacitor (kə-pas'ə-tẽr), ***n.*** کۆکەرەوەی تەووژمی کارەبا (مەکینەی ئوتۆمبیل).

capacity (kə-pas'ə-ti), ***n.*** (١) گرتن؛ جێ تێدا بوونەوە؛ فراوانی. (٢) پڕ؛ ئەوەندەی کە شوێنێك بیگرێت: *(The theater was filled to ~ .)* (٣) توانای فێربوون؛ توانای مێشك. (٤) توانای کردن؛ توانا. (٥) شیان. (٦) پلە؛ وەك؛ لەو پلەوپایەداو بەو دەسەڵاتەوە: *(He acts in the ~ of advisor.)*

cap and gown, تەپلەو عەبا: بەرگی ئاهەنگی دەرچوونە لە زانکۆو قوتابخانە.

cap-a-pie (kap'ə-pē'), ***adv.*** سەرتاپا؛ لە تەوقی سەرەوە تا کەلەموستی پێ: *(He was armed ~ .)* .

caparison (kə-par'ə-s'n), ***n.*** (١) ڕەخت و شەقەبەند؛ سەرزین؛ سەرزینی ڕازاوە. (٢) جل و بەرگی جوان؛ پۆشاك.

v.t. (١) سەرزینی جوان دان بەسەر ئەسپدا. (٢) جلی جوان لەبەرکردن؛ ڕازاندنەوە بە بەرگی جوان.

cape (kāp), ***n.*** سەرجل؛ پاڵتۆیەکی بێ قۆڵی ئەختێك دەڵێی ژنانەو پیاوانەیە دەدرێت بەسەر شاندا.

cape (kāp), ***n.*** نووك یا سەرلووتکەی زەوی درێژبووەوە بۆ ناو دەریا.

cape (kāp), ***n.*** = capeskin.

caper (kā'pẽr), ***v.i.*** جووتە لێدان بە ئاسمانداو یاری کردن لە خۆشیدا (وەك کارو بەرخ و گوێرەکەو جوانووی تێن).

n. (١) جووتە لێدان بە ئاسمانداو یاری کردن لە خۆشیدا (وەك کارو بەرخ و جوانوو). (٢) کردەوەیەکی گاڵتەوگەپی شێتانەو سەیر.

cut a caper (or capers), (١) یاری و سەماکردن لە خۆشیدا؛ جووتە لێدان بە ئاسمانداو یاری کردن لە خۆشیدا (کار، بەرخ... هتد). (٢) شتی شێتانەو سەیر سەیر کردن؛ گاڵتەوگەپ کردن.

caper (kā'pẽr), ***n.*** (١) بنچکێکی درکاوییە. (٢) (*pl.*)، خونچە سەوزەکەی ئەم ڕووەکە کە ئەوەندەی دەنکە نۆکێك دەبێت و دەکرێت بە ترشیات و لە چێشت لێناندا بەکاردێت.

capercaillie (kap'ẽr-kāl'yi), ***n.*** باڵندەیەکی ئەورووپاییە ئەختێك لە مریشك گەورەترە.

capeskin (kāp'skin'), ***n.*** چەرمی بزن (دەکرێت بە دەستکێش)

capias (kā′pi-əs, kap′i-əs), *n.* فەرمانی دادگایی بە گرتنی کەسێك.

capillaceous (kap′l-ā′shəs), *adj.* وەك موو؛ دەزوویی؛ زۆر بارێك.

capillarity (kap′l-ar′ə-ti), *n.* کارلێکردن بە ڕاکێشان یا پاڵ پێوەنان.

capillary (kap″l-er′i), *adj.* (١) تاڵەمووییی؛ دەزوولەیی؛ زۆر بارێك. (٢) تایبەتی بە دەزوولەی خوێن.

n. (١) بۆری دەزوولەیی؛ بۆری تاڵەموویی (هەروەها پێی دەووترێ: " capillary tube "). (٢) دەزوولەی خوێن.

capillary attraction (or repulsion), ڕاکێشان یا پاڵ پێوەنانی شلە بە بۆری دەزوولەییدا.

capillary tube, بۆری دەزوولەیی.

capital (kap′ə-t′l), *adj.* (١) (ا) سزاکەی کوشتنە: *(a ~ offence, crime, etc.)*

(ب) هەرە گەورە (سزا)؛ هەڵواسین دەگرێتەوە: *(~ punishment)* .

(٢) سەرەکی؛ بنچینەیی؛ زۆر گرنگ؛ یەکەم.

(٣) پایتەخت: *(a ~ city)* . (٤) سەرمایەداری.

(٥) نایاب؛ یەکەم؛ زۆرباش.

(٦) گەورە (تیپ): *(~ letters)* .

n. (١) تیپی گەورە (وەك: " G " لە ووشەی " God "، " K " لە ووشەی " Kurdistan " دا). (٢) پایتەخت؛ شانشین.

(٣) سەرمایە؛ سامان: *(The project requires a great deal of ~ .)* .

(٤) سامان؛ سەرمایە: *(Energy and education are his only ~ .)* .

(٥) [C-]. سەرمایەداران؛ چینی سەرمایەدار.

make a capital of, بۆ سوودی خۆ بەکارهێنان؛ سوود لێ وەرگرتن؛ بەکەڵك هێنان.

capital (kap′ə-t′l), *n.* تەوقەسەری ڕازاوەی کۆڵەکەو پایە.

capital account, ڕاپۆرتی دارایی وەرزیی دەستگایەکی پیشەسازی یا بازرگانی

capital gains, قازانجی دەسکەوتوو لە فرۆشتنی زەوی‌وزارو خانوو و بۆرسەوە

capital goods, کەرەسەی پارە پەیداکەر؛ شتورمەکی بەرهەمدار (خانوو، کەرەسەی خاو، مەکینە).

capitalism (kap′ə-t′l-iz′m), *n.* (١) سەرمایەداری: ڕێباز یا ڕژێمێکی ئابوورییە بریتییە لە شت هێنانە بەرهەم بۆ قازانجی خۆ. (٢) ڕژێمی سەرمایەداری.

capitalist (kap′ə-t′l-ist), *n.* (١) سەرمایەدار؛ خاوەنی دەستگای پیشەسازی و بازرگانی. (٢) لایەنگری ڕژێمی سەرمایەداری. (٣) دەوڵەمەند؛ کەسێکی سامانداری.

capitalistic (kap′ə-t′l-is′tik), *adj.* (١) تایبەتی بە سەرمایەداری و سەرمایەداران؛ تایبەتی بە ڕژێمی سەرمایەداری. (٢) لایەنگری ڕژێمی سەرمایەداری.

-capitalistically *(adv.).*

capitalize (kap′ə-t′l-īz′), *v.t.* (١) کردن بە سەرمایە؛ گۆڕینەوە بە پارە. (٢) (~ on): بەکارهێنان بۆ سوودی خۆ؛ بەکەڵك هێنان: *(He ~d on his family name.)*

(٣) دامەزراندنی دەستگایەکی بازرگانی بە سەرمایەی خۆ؛ پارە دانان بۆ دامەزراندنی دەستگایەکی بازرگانی.

(٤) بە تیپی گەورە نووسین (ووشە، ڕستە).

(٥) دەستپێکردنی ووشە بە تیپی گەورە: *(to ~ a word, proper nouns, etc.)*

-capitalization *(n.).*

capital letter, تیپی گەورە (وەك: A, B, F, M).

capital levy, باجی سەرمایە.

capitally (kap′ə-t′l-i), *adv.* بە نایابی؛ زۆر بە باشی.

capital punishment, لەسێدارەدان؛ هەڵواسین؛ سزای گەورە.

capital ship, کەشتی جەنگیی سەرەکی

capital stock, (١) سەرمایەی کۆمپانیایەکی هاوبەش (کە هەر بەشەی هی کەسێکە). (٢) نرخی سەرجەمی ئەم بەشانە.

capitate (kap′ə-tāt′), *adj.* (١) سەر خڕو گەورە (ئێسقان، شاخی هەستداری گیانداری بێ بڕبڕە). (٢) لە سەر دەچێت (وەك هەندێ گوڵ).

capitation (kap′ə-tā′shən), *n.* (١) سەرژماردن؛ سەرژمێری. (٢) سەرانە.

Capitol (kap′ə-t′l), *n.* (١) پەرستگای " جوپیتەر " لە ڕۆما. (٢) گردی " کاپیتۆلاین " لە ڕۆما کە ئەم پەرستگایەی لەسەرە. (٣) کاپیتۆڵ: بارەگای کۆنگرێسی ئەمەریکی لە واشنتۆن؛ کۆشکی کۆنگرێس. (٤) [c-]، بارەگای پەرلەمانی هەریمکە لە ویلایەتەکانی ئەمەریکا.

Capitoline (kap′ə-t′l-īn′), *n.* کاپیتۆلاین: یەکێکە لە حەوت گردەکەی ڕۆمای کۆن.

adj. (١) تایبەتی بەم گردە. (٢) تایبەتی بە پەرستگای " جوپیتەر " کە لەسەر ئەم گردە درووستکراوە

capitular (kə-pich′ə-lēr), *adj.* تایبەتی بە لقی کۆمەڵێکی ئاینی.

n. (١) ئەندامی لقێکی وەها. (٢) کۆمەڵێك یاسا و پەیڕەوی کڵێسە؛ کۆمەڵێك یاسا و پەیڕەو.

capitulary (kə-pich′ə-ler′i), *adj.* = capitular.

n. (١) ئەندامی لقی کۆمەڵێکی ئاینی. (٢) کۆمەڵێك یاسا و پەیڕەوی کڵێسە؛ کۆمەڵێك یاسا و پەیڕەو.

capitulate (kə-pich′ə-lāt′), *v.i.* (١) خۆبەدەستەوەدان بە مەرج؛ چەك فڕێدان بە مەرج؛ خۆبەدەستەوەدان. (٢) وازهێنان؛ دەست هەڵگرتن؛ بەرهەڵستی نەکردن.

capitulation (kə-pich′ə-lā′shən), *n.* (١) کورتەی باس. (٢) خۆبەدەستەوەدان بە مەرج؛ چەك فڕێدان؛ وازهێنان. (٣) بەیاننامەی خۆبەدەستەوەدان بە مەرج؛ پەیمانی خۆبەدەستەوەدان.

capitulum (kə-pich′ə-ləm), *n.* (١) (ا) سەرە ئێسقان (کە جومگە پێکدێنێت)؛ گرێی سەرە ئێسقان. (ب) سەرە خڕەکەی شاخی هەستیاری هەندێك جانەوەر. (٢) گوڵی هێشوویی (وەك هی گوڵە مێخەك).

capon (kā′pon, kā′pən), *n.* کەڵەشێری خەساوی دابەستە

caporal (kap′ə-ral′), *n.* جۆرێکە لە تووتن.

capote (kə-pōt′), *n.* (١) قاپووت؛ پاڵتۆی تەپلەدار؛ عەبای تەپلەدار. (٢) تەپلەی ژنانە (بە شریتی ژێر چەناگە گرێ دەدرێت). (٣) کڵاوە یا بۆنیتی ئوتومبیل.

capriccio (kə-prē′chi-ō), *n.* (١) حولحولێتی؛ ڕاڕایی. (٢) پارچە ئاوازێکی چەند ئەوا. (٣) گاڵتەوگەپ؛ کردەوەی شێتانەو سەیر

caprice (kə-prēs′), *n.* (١) حولحولێتی؛ ڕاڕایی؛ هەوەسکاری. (٢) پارچە ئاوازێکی چەند ئەوا.

capricious (kə-prish′əs), *adj.* حولحول؛ ڕاڕا؛ هەوەسکار.

Capricorn (kap′ri-kôrn′), *n.* بورجی گیسك (ئەستێرەوانی).

capriole (kap′ri-ōl′), *n.* (١) جووتە لێدان و هەڵبەزینەوەی ئەسپی مەشق لە جێی خۆیدا. (٢) بازد؛ هەڵبەزینەوە.

v.i. جووتە لێدان و هەڵبەزینەوە لە جێی خۆدا (ئەسپ)؛ هەڵبەزینەوە؛ بازدان.

capsicum (kap′si-kəm), *n.* دەلوبیبەری توون؛ بیبەر.

capsize (kap-sīz′), *v.i.* وەرگەڕان (بەلەم، کەشتی)؛ هەڵگەڕانەوە.

capstan (kap′stən), *n.* خولخولۆکەی لەنگەر هەڵکردن و قورسایی بەرزکردنەوە (لەسەر کەشتی)؛ چەرخی لەنگەر هەڵکردن.

capstone (kap′stōn′), *n.* (١) بەردی لێژی تەوقەسەری دیوار، پایە، یا خانوو (کە بەشێکە لە گوێ سەبانەی لێژ بۆ ئاوەڕۆ). (٢) پۆپە؛ لووتکە؛ تەوقەسەر.

capsular (kap′sə-lēr, kap′syoo-lēr), *adj.* (١) کەپسوولەیی؛ لە کەپسوولە دەچێت. (٢) لە کەپسوولەدایە؛ لە کیسەدایە.

capsulate (kap′sə-lāt′, kap′syoo-lāt′), *adj.* لە کەپسوولەدایە؛ لە کیسەدایە.

-capsulated *(adj.).*
capsule (kap′s'l, kap′syool), ***n.*** (١) کیسە؛ کیف.
(٢) قەباغی شووشە یا بۆری؛ سەری شووشە.
(٣) کەپسوولە (دەرمان): کیفێکی جەلاتینی بچووکە خۆراکێك دەرمانی تێدایە (کە قووت درا دەتوێتەوە).
(٤) خانەی داخراو (لە کەشتی هەوایی یا فڕۆکەدا بۆ دانیشتن).
(٥) کەلوو؛ توێکڵ (دانەوێڵە)؛ بەرگ؛ قاوغ (تۆو، سەوزە).
(٦) کیسە؛ پەردە (توێکاری). (٧) دەفری تەنك (کیمیاگەری).
adj. کورتە؛ پوختە ***(a ~ biography)*** .
captain (kap′t'n, kap′tin), ***n.*** (١) سەرۆك؛ پێشڕەو؛ ڕابەر.
(٢) (ا) کاپتن (سوپا)؛ سەرلق؛ سەرپەل. (ب) کاپتن (هێزی دەریایی).
(ج) کاپتن (کەشتی)؛ سەرەك کەشتی و کەشتییەوان. (د) کاپتن (پۆلیس).
(هـ) سەردەستە (ئاگرکوژێنەرەوە)؛ سەرپەل. (و) سەرتیپ (وەرزش).
(ز) سەرکار (کارگە، پیشەسازی). (ح) سەرلقی ناوچە (حیزب، کۆمەڵە).
(٣) سەرکردەیەکی گەورەی سوپا.
v.t. سەرکردەیی کردن؛ سەرگەورەیی کردن؛ ڕابەری کردن.
captaincy (kap′t'n-si, kap′tin-si), ***n.*** پلەی کاپتن یا سەرپەل.
captainship (kap′t'n-ship′, kap′tin-ship′), ***n.*** (١) کاپتنیتی.
(٢) سەرۆکایەتی؛ سەرکردایەتی؛ ڕابەرێتی؛ ڕابەری.
caption (kap′shən), ***n.*** (١) [Rare]، گرتن (بەندیخانە).
(٢) (ا) [British]، گرتن. (ب) بەڵگەنامەی گرتن. (ج) سەرباسی داوا (دادگا).
(٣) (ا) سەرباس (ووتار، بەند، لاپەڕە). (ب) ڕوونکردنەوەی ژێر یا سەر وێنەیەك (گۆڤار، ڕۆژنامە). (ج) نووسراوی سەر پەردەی تەلەفزیۆن و سینەما (فیلمی وەرگێڕاوی بیانی).
v.t. ڕوونکردنەوە (وێنەی ناو ڕۆژنامەو گۆڤار)؛ سەرباس بۆ دانان؛ نووسینی وەرگێڕانی فیلمی بیانی لەسەر پەردەی سینەماو تەلەفزیۆن.
captious (kap′shəs), ***adj.*** (١) هەر بۆ مشتومڕە (پرسیار، پەلپ، تێبینی)؛ فڕوفێڵاوی؛ سەر لێ شێوێنەر؛ مەبەستی تێکەوتنی کەسەکەیە (پرسیار). (٢) خۆش ڕەخنە؛ هەر بۆ کەموکووڕی و هەڵە گەڕاو.
captivate (kap′tə-vāt′), ***v.t.*** (١) بە دیل گرتن؛ دەستبەسەرکردن؛ گرتن. ٢) دڵفڕاندن؛ گیرۆدەکردن:
(She ~d his heart.; He ~d the audience with his eloquence.)
-captivation *(n.)*; **captivator** *(n.).*
captive (kap′tiv), ***n.*** (١) دیل؛ بەند؛ دەستبەسەر.
(٢) دڵفڕێنراو؛ گیرۆدە؛ یەخسیر.
adj. (١) دیل کراو؛ دەستبەسەر؛ بەندکراو. (٢) دڵفڕێنراو؛ گیرۆدە؛ یەخسیر.
(٣) ناچارە هەر دەبێ لەوێ بێت.
captive audience, گوێگری دیل: کەسێك یا تاقمێك خەڵك کە ناچارن گوێ لە قسەکەرێك بگرن ئەگەرچی بە نابەدڵیش بێت.
captivity (kap-tiv′ə-ti), ***n.*** دیلی؛ دەستبەسەری
captor (kap′tēr), ***n.*** دیلگر؛ داگیرکەر؛ بگر (مرۆڤی ڕاکردوو، شار، وولات)
capture (kap′chēr), ***n.*** (١) گرتن بە زۆر یا لەپڕ (مرۆڤی هەڵاتوو، شار، وولات)؛ داگیرکردن؛ گرتن؛ بە دیل گرتن.
(٢) (ا) تالانی؛ نێچیر (ب) گیراو؛ دیل.
v.t. (١) بە زۆر یا لەپڕ گرتن (مرۆڤ، شار، وولات)؛ دەستبەسەرکردن؛ داگیرکردن. (٢) بردنەوە (پێشبڕکێ).
(٣) ڕاکێشان (سەرنج): ***(to ~ someone's attention)*** .
(٤) گرتن؛ گرتن و چەسپاندن: ***(to ~ a likeness in a painting)*** .
car (kär), ***n.*** (١) هۆی هاتوچۆی پێچکەدار؛ ڕەوڕەوەدار.
(٢) [Poetic]، **chariot** . (٣) پاسی هێڵی ئاسنی ناوشار.
(٤) ئوتومبیل (هەروەها پێی دەووترێ: " **motorcar** ") .
(٥) قەفەزەی پاپیلکەی کارەبایی.
(٦) خانەی کەرەسەو ڕانەرو ڕێبوارانی باڵۆن.
carabao (kä′rə-bä′ō), ***n.*** گامێشی ئاوی.
carabin, carabine (kar′ə-bin), ***n.*** = **carbine.**
carabineer, carabinier (kar′ə-bə-nêr′), ***n.*** = **carbineer.**
caracul (kar′ə-kəl), ***n.*** = **karakul.**
carafe (kə-raf′, kə-räf′), ***n.*** سوراحی.
caramel (kar′ɔ-m'l, kar′ɔ-mel′, kär′m'l), ***n.*** (١) شەکری- سووتاوە ئەکرێتە خواردەمەنییەوە بۆ تام و ڕەنگ.
(٢) جۆرە نوقوڵێکی قاوەیی نەرمە.
carapace (kar′ə-pās′), ***n.*** قاووغ (کیسەڵ، قرژاڵ).
carat (kar′ət), ***n. Also*** **karat,** (١) یەکەی سەنگی زێڕو بەردی بەنرخ؛ قیرات. (٢) بیست وچوار یەکی زێڕی چاك.
caravan (kar′ə-van′), ***n.*** (١) کاروان؛ قەتار.
(٢) کاروانی ئوتومبیل. (٣) پاس؛ ئوتومبیلی گەورەی سەرگیراو.
(٤) [British]، خانووی گوێزراوە.
caravansary (kar′ə-van′sə-ri), ***n.*** خان؛ ئوتێل؛ کاروان سەرا.
caravanserai (kar′ə-van′sə-rī′, kar′ə-van′sə-rā′), ***n.*** = **caravansary.**
caravel, caravelle (kar′ə-vel′), ***n.*** کەشتییەکی بایەوانی خێرایە.
caraway (kar′ə-wā), ***n.*** حەوینج: بەهاراتێکی بۆن تیژو خۆشە لە توخمی ڕەشکەو شمڵییە ئەکرێتە ناو نان و پەنیرەوە.
carbazole (kar′bə-zōl′), ***n.*** کاربەزۆل: دارشتەیەکی سپی بلوورییە هەندێ ڕەنگ یا خومی لێ درووست دەکرێت.
carbine (kär′bīn), ***n.*** (١) تفەنگێکی لوولە کورتە (سەربازو پۆلیسی سوارە بەکاری دێنن). (٢) گوللەپڕژێنێکی سووکە.
carbineer (kär′bə-nêr′), ***n. Also*** **carabineer,** سەربازی تفەنگ لە شان.
carbo- (kär′bō, kär′bə), ***Also*** **carb-,** پێشگرێکە بەمانای: کاربۆن.
carbohydrate (kär′bə-hī′drāt), ***n.*** کاربۆهایدرات: بریتییە لە ئاوێتەی کاربۆن و هایدرۆجین و ئۆکسجین (وەك نیشاستەو شەکر).
carbolated (kär′ə-lā′tid), ***adj.*** ترشەڵۆکی کاربۆلیکی تێدایە.
carbolic acid, ترشەڵۆکی کاربۆلیك؛ فینۆل.
carbolize (kär′bə-līz′), ***v.t.*** (١) پاکژکردن بە ترشەڵۆکی کاربۆلیك.
(٢) ترشەڵۆکی کاربۆلیك تێکردن.
carbon (kär′bən), ***n.*** (١) کاربۆن؛ خەڵووز. (٢) کاغەزی کاربۆن.
(٣) وێنەی دەقاودەق (کە بە کاغەزی کاربۆن دەردێت).
(٤) شیش یا پەڕەکی کاربۆن (لە پاتری و گڵۆپی کەوانەییدا بەکاردێت).
adj. کاربۆنی؛ کاربۆناوی؛ کاربۆنی تێدایە.
carbonaceous (kär′bə-nā′shəs), ***adj.*** (١) کاربۆنی تێدایە؛ کاربۆناوی. (٢) وەك خەڵووز؛ خەڵووزی.
carbonado (kär′bə-nā′dō), ***n.*** پارچەیەك گۆشتی ماسی یا مریشکی بە چەقۆ ئاژنراو و برژێنراو لە کوورەدا.
v.t. (١) بە چەقۆ ئاژنینەوەو برژاندن (گۆشتی مریشك و ماسی).
(٢) [Archaic]، هەڵدڕین؛ قاش کردن؛ جنین.
carbonado (kär′bə-nā′dō), ***n.*** ئەڵماسی ڕەش.
(هەروەها پێی دەووترێ: " **black diamond** ") .
carbonate (kär′bən-it, kär′bə-nāt′), ***n.*** کاربۆنات.
v.t. (١) سووتاندن؛ کردن بە کاربۆن.
(٢) دووەم ئۆکسیدی کاربۆن تێکردن (وەك خواردنەوە).
-carbonated *(adj.)*; **carbonator** *(n.).*
carbonation (kär′bə-nā′shən), ***n.*** (١) بوون بە کاربۆن.
(٢) دووەم ئۆکسیدی کاربۆن تێکردن.
carbon copy, *Abbreviated cc; C.C.; c.c.,* (١) وێنەی دەقاودەق.
(٢) [Colloq.]، کەسێك کە زۆر لە کەسێکی تر بکات؛ شتێك کە زۆر لە شتێکی تر بچێت.

carbon dioxide, دووەم ئۆکسیدی کاربۆن.
carbonic (kär-bon′ik), *adj.* (١) کاربۆناوی
(٢) لە کاربۆن دەرهێنراو.
carbonic acid, ترشەڵۆکی کاربۆنیک.
carbonic acid gas, = carbon dioxide.
carboniferous (kär′bə-nif′ēr-əs), *adj.* (١) کاربۆن یا خەڵووزی تێدایە؛ کاربۆن یا خەڵووزی لێ دەردەهێنرێ.
(٢) [C-] چەرخی خەڵووز یا کاربۆن (مێژووی کۆن).
the Carboniferous, (١) چەرخی خەڵووز (مێژووی کۆن).
(٢) ئەو خەڵووزەی لەم چەرخەدا درووست بووە.
carbonize (kär′bə-nīz′), *v.t.* (١) کردن بە کاربۆن یا خەڵووز.
(٢) کاربۆن تێکەڵاوکردن؛ کاربۆن لێدان.
-carbonization *(n.)*.
carbon monoxide, یەکەم ئۆکسیدی کاربۆن.
carbon paper, کاغەزی کاربۆن (بۆ دەرکردنی وێنەی دەقاودەق).
carbuncle (kär′buŋ-k'l), *n.* (١) گەوهەری شەوچرا یا سوور.
(٢) موو (برین)
(٣) دوومەڵ
carburet (kär′bə-rāt′, kär′byoo-ret′), *v.t.* (١) تێکەڵاوکردن لەگەڵ کاربۆن (٢) هەوا یا گاز تێکەڵاوکردن لەگەڵ بەنزین (بۆ سووتاندن).
-carburetion *(n.)*.
carburetor, carburettor (kär′bə-rā′tēr, kär′byoo-ret′ēr), *n.* کابرێتەر (ئوتومبیل): ئامێری تێکەڵاوکردنی هەواو بەنزین بۆ سووتاندنی لە مەکینەدا.
carburize (kär′bə-rīz′, kär′byoo-rīz′), *v.t.* کاربۆن تێکەڵاو- کردن (ئاسن جۆشدان).
-carburization *(n.)*.
carcass, carcase (kär′kəs), *n.* (١) لاک؛ لاشەی مردوو یا سەربڕراو.
(٢) لەش؛ لاشە (ئادەمیزادی مردوو یا زیندوو) (لەڕووی سووکی یا گاڵتەوە).
(٣) قالۆر؛ قاپوور؛ قاورغی بەتاڵ و بێ کەڵک.
(٤) قاورغ یا چوارچێوەی شکاو یا ڕزیو (کەشتی، ئوتومبیل، خانوو)؛ لاشە؛ قاپوور؛ قالۆر *(the ~ of an abandoned automobile.)*.
carcinogen (kär-sin′ə-jən, kär′sin-ə-jen′), *n.* سندان لێدەر؛ ماددەی شێرپەنجە پێ گەیشتن.
carcinogenic (kär-sin′ə-jən′ik, kär′sin-ə-jen′ik), *adj.* شێرپەنجە تووشکەر؛ شێرپەنجەیی؛ سندان لێدەر: *(a ~ substance)*.
carcinoma (kär′sə-nō′mə), *n.* برینی شێرپەنجەیی؛ سندان.
carcinomatosis (kär′sə-nō′mə-tō′sis), *n.* تەنینەوەی- شێرپەنجە
carcinomatous (kär′sə-nom′ə-təs, kär′sə-nō′mə-təs), *adj.* شێرپەنجەیی؛ سندانی
card (kärd), *n.* (١) کارت (أ) پۆستکارت: *(postcard)*.
(ب) کارت یا کاغەزی قوماروو یاری.
(ج) کارتی جەژنە پیرۆزە: *(a Christmas ~)*.
(د) کارتی سڵاوناردن: *(a greeting ~)*
(هـ) کارتی لەدایکبوون: *(a birthday ~)*.
(و) کارتی شایی: *(a wedding ~)*.
(ز) ناسنامە؛ پێناس: *(an identification ~)*.
(ح) کارتی دیدەنی (کە بەجێ دەهێڵرێت لە شوێنێک ئەگەر خاوەنماڵەکە لە ماڵ نەبێت *(a calling ~)*.
(٢) بەرنامەیەک یا ڕووداوێکی لەسەر کارت چاپکراو.
(٣) [Colloq.]. کەسێکی سەرنج ڕاکێش (بە قسەی قۆرت و کردەوەی سەیر).
v.t. (١) کارت پێدان (٢) (أ) خستنە سەر کارت. (ب) خستنە سەر کارت بۆ کەتەلۆگ کردن
have a card up one's sleeve, شتێکی بە دەستەوەیە یا لەژێر سەردایە بە کەس نالێت؛ پیلانی نهێنی؛ بە دەستەوە بوون.
in (or on) the cards, لەوانەیە ڕووبدات؛ بۆی هەیە ببێت: *(Getting elected was not in the cards for him.)*
one's best card, باشترین ڕێباز بۆ دەستکەوتنی شتێک؛ باشترین هۆی بە مەبەست گەیشتن.
play one's card well, کارامەیی نواندن؛ زۆر بە دانایی و باشی دەوری خۆ بینین.
put (or lay) one's cards on the table, دەست خستنە ڕوو؛ پیلان و مەبەستی خۆ ئاشکراکردن.
card (kärd), *n.* فلچەی زبر (بۆ لە فلچەدانی تەنراوی تیسکن).
v.t. لە فلچەدانی تەنراوی تیسکن.
cardamon, cardamum (kär′də-məm), *n.* هێل.
cardboard (kärd′bôrd′, kärd′bōrd′), *n.* کارتۆن؛ مقەبا.
card catalogue, پێرستی کارت (بە ناوو ناونیشانی پەرتووک و گۆڤاری کتێبخانەیەک).
card file, = card catalogue.
cardiac (kär′di-ak′), *adj.* (١) تایبەتی بە دڵ؛ دڵ: *(a ~ arrest)*.
(٢) تایبەتی بە بەشی سەرووی گەدە؛ تایبەتی بە شوێنی بەیەکگەیشتنی قوڕگ و گەدە.
n. (١) نەخۆشی دڵ. (٢) دەرمانی دڵ.
cardialgia (kär′di-al′ji-ə), *n.* = heartburn.
cardigan (kär′di-gən), *n.* بلووسی قۆپچەدار؛ فانیلەی سەرەوەی قۆپچەدار.
cardinal (kär′d'n-əl, kär′di-n'l), *adj.* (١) سەرەکی؛ بنچینەیی؛ بناغەیی: *(a ~ rule of behavior)*. (٢) سوور؛ ئاڵ.
n. (١) کاردینال: قەشەی هەرە گەورە؛ سەرەک قەشە (لە ئاینی کاسۆلیکیدا)
(٢) ئاڵ؛ سوور. (٣) پاڵتۆیەکی کورتی سووری تەپلەداری ژنانەیە
(٤) cardinal bird.
(٥) ژمارەی دانەژمێر (یەک، دوو، حەوت، چل، هەزار... هتد).
(هەروەها پێی دەوترێ: " cardinal number ").
cardinalate (kär′d'n-əl-āt′, kär′di-n'l-āt′), *n.* (١) پلەوپایەو دەسەڵاتی کاردینال، واتە سەرەک قەشەی کاسۆلیکی.
(٢) ئەنجوومەنی کاردیناڵەکان.
cardinal bird, باڵندەیەکی بچووکی سووری دەنگ خۆشە (لە تۆرخمی فیسقەیە).
cardinal flower, (١) ڕووەکێکی ئەمریکییە لە شوێنی تەڕو سێبەر یا لە تەنکاودا دەڕوێت. (٢) گوڵی سووری ئەم ڕووەکە.
cardinal number (or numeral), ژمارەی دانەژمێر (یەک، دوو، شەش، دە، بیست، هەزار... هتد).
cardinal points, چوار لا سەرەکییەکەی قیبلەنما: باکوور، باشوور، ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوا.
cardinalship (kär′d'n-əl-ship′, kär′di-n'l-ship′), *n.* پلەو پایەو دەسەڵاتی کاردینال، واتە سەرەک قەشەی کاسۆلیک.
cardinal virtues, ڕەووشت چاکییە سەرەکییەکان: ژیری، دادپەروەری، خۆڕاگرتن لە کارەساتدا، میانڕەوی.
card index, = card catalogue.
cardio- (kär′di-ō, kär′di-ə), *Also* cardi-, پێشگرێکە بەمانای: دڵ؛ تایبەتی بە دڵ: *(cardiogram, cardiograph)*.
cardiogram (kär′di-ə-gram′), *n.* هێڵکاری دڵ: هێڵێکە لێدانی دڵ و گۆڕانی پیشان دەدات (پزیشکەوانی).
cardiograph (kär′di-ə-graf′, kär′di-ə-gräf′), *n.* ئامێری هێڵکاری لێدانی دڵ و گۆڕانی (پزیشکەوانی).
-cardiographer *(n.)*; cardiographic *(adj.)*; cardiography *(n.)*.
cardiologist (kär′di-ol′ə-jist), *n.* پزیشکی دڵ؛

زانای دڵو نەخۆشییەکانی.

cardiology (kär´di-ol′ə-ji), *n.* پزیشکەوانی دڵ؛ زانستی دڵو نەخۆشییەکانی.

carditis (kär-dī′tis), *n.* هەوکردنی دڵ؛ نەخۆشی دڵ.

cards (kärdz), *n.pl.* (١) یاری کاغەز (کۆنکەن، بریج... هتد):
(to play ~)
(٢) یاری کاغەز کردن.

cardsharp (kärd′shärp´), *n. Also* **cardsharper,** گزیکەری یاری کاغەز.

care (kâr), *n.* (١) خەموخەفەت؛ سوێ؛ خەم. (٢) مەراق؛ دڵەڕاوکێ.
(٣) ئەرك؛ هۆی مەراقو سەرئێشە؛ باك.
(٤) وریایی: *(handling with ~)* .
(٥) سەرپەرشتی؛ چاودێری؛ پاراستن: *(in the ~ of a nurse)* .
(٦) ویستن؛ حەزکردن.
(٧) گوێ پێدان؛ بە گرنگ گرتن: *(a report prepared with great ~)* .
v.i. (١) گوێ پێدان؛ بە لاوە گرنگ بوون؛ بە تەنگەوە هاتن:
(I ~ .; I don't ~ .; Our parents don't ~ if we go swimming.)
(٢) ویستن؛ حەزکردن: *(I don't ~ to answer.)* .
care for, (١) خۆشویستن؛ حەزلێکردن: *(I care for you.)* .
(٢) حەزلێکردن (شتومەك): *(She doesn't care for oranges.)* .
(٣) بە دڵ بوون: *(I don't care for that kind of behavior.)* .
(٤) چاودێری کردن؛ ئاگاداری کردن؛ ئاگا لێ بوون:
(Who will care for you when you get sick?)
(in) care of, = c/o, c.o., بە هۆی (پۆستە)؛ لەڕێی:
(She gets her mail in care of her parents.)
take care of, (١) چاودێری کردن؛ ئاگاداری کردن؛ سەرپەرشتی کردن.
(٢) بەخێوکردن؛ پاراستن.

careen (kə-rēn′), *v.t.* (١) بەلاداخستنی کەشتی بۆ پاکردنەوە یا چاکردن. (٢) پاکردنەوە یا چاکردنی کەشتی (پاش بەلاداخستنی).
(٣) بەلاداخستن؛ خوارکردنەوە.
v.i. (١) بەلاداکەوتن (کەشتی بایەوانی).
(٢) بە لارەولار ڕۆیشتن؛ بەملاو بەولادا کەوتنو بەخێرایی ڕۆیشتن؛ لەتردان؛ بەلەسەبوون: *(a ~ing carriage, car, etc.)* .
n. (١) بەلاداکەوتن؛ خواربوونەوە.
(٢) بەملاو بەولادا کەوتن؛ بە لارەولارو بەخێرایی ڕۆیشتن.

career (kə-rêr′), *n.* (١) مەیدانی غارغارێن؛ مەیدانی پێشبڕکێ.
(٢) ڕێبازی خێرا؛ ڕێگەی تیژ. (٣) خێرایی؛ ئەوپەڕی خێرایی.
(٤) ڕێبازی ژیانی مرۆڤ. (٥) سەرکەوتنی مرۆڤێك لە پیشەو کارێکدا.
(٦) پیشە؛ فرمان؛ کار.
v.i. تێ تەقاندن؛ خێرا ڕاکردن؛ بەلەسەبوون.
in full career, بەوپەڕی خێرایی؛ زۆر بە خێرایی.

careerism (kə-rêr′iz'm), *n.* نۆکەرێتی پیشە: گوێدان تەنها بە پیشەی خۆو پێشکەوتن.

careerist (kə-rêr′ist), *n.* نۆکەری پیشە: کەسێکە کە تەنها گوێ بە پیشەکەی خۆیو پێشکەوتنی دەدات.

carefree (kâr′frē´), *adj.* بێباك؛ بێ خەم؛ سەرسووك.

careful (kâr′fəl), *adj.* (١) وریا؛ ئاگادار؛ هۆشیار؛ دووربین.
(٢) وورد (لێکۆڵینەوە): *(a ~ analysis)* .
(٣) بەتەنگەوەهاتوو؛ بە دەربەست.
(٤ [Archaic]، بە مەراق؛ غەمبار.

carefully (kâr′fəl-i), *adv.* (١) بە وریایی؛ بە لەسەرخۆیی.
(٢) بە ووردی؛ زۆر بە باشیو بە ڕێكوپێکی.

careless (kâr′lis), *adj.* (١) بێباك؛ بێ خەم؛ سەرسووك:
(~ little singing birds)
(٢) گوێ پێ نەدەر؛ بە تەنگەوە نەهاتوو: *(a ~ student)* .
(٣) گوێ پێ نەدەر؛ بە تەنگەوە نەهاتوو:
(The brave fire-fighters did their duty ~ of dangers.)
(٤) لامسەرلا؛ باش نەکراو؛ بە ووردی نەکراو: *(~ work)* .
(٥) (ا) لێ نەکۆڵراوە؛ هەڵەق مەڵەق؛ بە هەڵە لە دەم دەرچوو: *(a ~ remark)* .
(ب) ئەنجامی لێ نەکۆڵینەوەو ناووردییە: *(a ~ mistake)* .
careless of, گوێ پێ نەدەر (مەترسی)؛ بە تەنگەوە نەهاتوو:
(We were careless of the dangerous consequences.)
-carelessness *(n.)*.

carelessly (kâr′lis-li), *adv.* بە لامسەرلایی؛ بەبێ گوێ پێدان؛ بەبێ لێکۆڵینەوە: *(Don't do your work ~ .)* .

caress (kə-res′), *v.t.* (١) دەست پیاهێنان (لەڕووی خۆشەویستییەوە)؛ دەست پیاهێنانو ماچ کردن: *(to ~ someone's face, hair, etc.)* .
(٢) دڵنەوایی کردن؛ دڵ ڕاهێنان بە مەرایی و کلکەلەقێ.
n. دەست پیاهێنانو ماچ کردن؛ ماچ؛ دەست پیاهێنان.

caret (kar′it, kâr′it), *n.* نیشانەی خستنە سەر: نیشانەیەکی گەورەی وەك ژمارە هەشتە (Λ) لە نووسیندا بەکاردێت بۆ شتی زیادە خستنە نێوان یا دانە دەم.

caretaker (kâr′tāk´ēr), *n.* (١) چاودێری شوێن، شت، یا کەسێك؛ چاودێری ماڵو موڵکی کەسێك (بەتایبەتی کە خاوەنەکەی لەوێ نەبێت)؛ پاسەوان. (٢) چاودێر یا بەردەستی فەرمانگەی میریو شوێنی تری وەها؛ مجەوور. (٣) لێپرسراوی سەردەمی (فەرمانڕەوایی): *(a ~ government)* .

careworn (kâr′wôrn´, kâr′wōrn´), *adj.* خەم داگرتوو؛ ڕەنگ زەردو دەموچاو قووپاو (لە خەفەتدا)؛ تەپیو: *(a ~ face)* .

carfare (kär′fâr´), *n.* کرێی پاسی ناوشار؛ کرێی ئوتومبیل.

cargo (kär′gō), *n.* (*pl.* **cargoes, cargos**), (١) باری کەشتی، فڕۆکە، شەمەندەفەری بار، یا ئوتومبیل. (٢) بار.

carhop (kär′hop´), *n.* بەردەستی چێشتخانەیەك بەتایبەتی ئافرەت کە خواردن دەبات بۆ کڕیارەکان لە ئوتومبیلەکانیاندا.

caribou (kar′ə-bōō´), *n.* ئاسکەکێوییەکی شاخ پەلکداری ئەمەریکای باکوورە.

caricature (kar′i-kə-chēr, kar′i-kə-choor´), *n.* (١) وێنەی- کاریکاتێری: وێنە، نووسین، یا نواندنێك کە لاساییەکی بێ ئەندازەی کەسێك یا شتێك دەکاتەوە بۆ گاڵتەپێکردن یا پێکەنین.
(٢) ئەم جۆرە هونەرە؛ هونەری لاسایی کردنەوەی کاریکاتێری.
(٣) لاسایی کردنەوەیەکی قەڵبو بێ مانا.
v.t. وێنەی کاریکاتێری کردن؛ لاسایی کردنەوەی بێ ئەندازە بە وێنە، نووسین، یا نواندن بۆ گاڵتەپێکردنو پێکەنین.

caricaturist (kar′i-kə-chēr-ist, kar′i-kə-choor´ist), *n.* هونەرمەندی کاریکاتێر.

caries (kâr′ēz, kâr′i-ēz´), *n.* ئێسقانو ددان ڕزین.

carillon (kar′ə-lon´, kə-ril′yən), *n.* (١) دەستەیەك زەنگی هەمە- ئاوازە بە ئۆتۆماتیکی لێ دەدرێن. (٢) ئاوازی دەستەیەك زەنگی وەها
v.i. لێدانی دەستەیەك زەنگی هەمە ئاواز.

carillonneur (kar´ə-lə-nūr′), *n.* زەنگ لێدەر (ووشەی پێشوو ببینە).

carina (kə-rī′nə), *n.* ئێسکەکۆڵەی بەرسنگی باڵندە؛ نووکی ئێسکەکۆڵە؛ تیغە.

carinate (kar′i-nāt´), *adj. Also* **carinated,** ئێسکەکۆڵەدار؛ تیغەدار.

cariole, carriole (kar′i-ōl´), *n.* (١) گالیسکەی بچووکی یەك ئەسپی. (٢) تریشقەی سەرگیراو؛ گالیسکەی بار.

cariosity (kâr´i-os′ə-ti), *n.* ڕزینی ددانو ئێسقان؛ کلۆری.

carious (kâr′i-əs), *adj.* ڕزیو (ددان، ئێسقان)؛ کلۆر.

carking (kär′kiŋ), *adj.* [Archaic or Poetic], پەستکەر؛ ناخۆش؛ سەرئێشاوی.

carl, carle (kärl), *n.* (١) [Archaic] ، کشتکار؛ لادێیی.
(٢) [Scot.]، کەسێکی کەرتر یا بێ نەزاکەت.
(٣) [Scot.]، کەسێکی چڕو کەتە. (٤) [Obs.]، کۆیلە.
carline (kär′lin), *n.* [Scot.], (١) پیرێژن. (٢) پیرێژنێکی ناشرین.
carling (kär′liŋ), *n.* دەستەک کەشتی.
carload (kär′lōd′), *n.* پڕ ئۆتۆمبیلێک؛ باری ئۆتۆمبیلێک.
carmagnole (kär′mən-yōl′), *n.* (١) بەرگی شۆڕشگێڕەکانی فەرەنسا (١٧٩٢) کە بریتی بوو لە چاکەتێکی یەخە پان و پانتۆڵێکی ڕەش و تەپلەیەکی سوور. (٢) سەربازێکی شۆڕشی فەرەنسا.
(٣) کارمەنیۆل: سەما و گۆرانییەکی بەجۆشی سەردەمی شۆڕشی فەرەنسییە.
carman (kär′mən), *n.* (١) شۆفێری پاسی ناوشار.
(٢) (ا) شۆفێر. (ب) لێخوڕی عەرەبانەی تریشقە؛ عەرەبانچی بار؛ بارگوێزەرەوە (بە گالیسکە یا لۆری).
carminative (kär-min′ə-tiv, kär′mi-nā′tiv), *adj.* باوبڕە لە سك و ڕیخۆڵە دەرکەر.
n. دەرمانی باوبڕەدەرکەر لە سك و ڕیخۆڵەدا.
carmine (kär′min, kär′mīn), *n.* (١) ڕەنگی ئاڵ یا سوور.
(٢) بۆیەی ئاڵ یا سوور.
adj. ئاڵ؛ سوور.
carnage (kär′nij), *n.* (١) کوشتارێکی زۆر؛ قەلاچۆکردن؛ خوێن ڕشتن
(٢) لاشەی کوژراو.
carnal (kär′n'l), *adj.* (١) لەشی؛ تایبەتی بە لەش و گۆشت و هەست.
(٢) ئالۆشی؛ تایبەتی بە هەستی جووت بوون: *(~ desire)* .
have carnal knowledge of, جووت بوون لەگەڵ؛ چوونە جێ لەگەڵ؛ گاین
-carnalist *(n.)*; **carnally** *(adv.)*.
carnal knowledge, جووت بوون؛ گان.
carnality (kär-nal′ə-ti), *n.* (١) خۆشی لەش پەرستی؛ ئالۆشی.
(٢) جووت بوون؛ گان.
carnassial (kär-nas′i-əl), *adj.* تایبەتی بە ددانی پێشی کاکیلە؛ تایبەتی بە پێشی کاکیلە.
n. ددانی پێشی کاکیلە.
carnation (kär-nā′shən), *n.* (١) (ا) سووری کاڵ؛ پەمەیی.
(ب) سووری تۆخ؛ ئاڵ. (٢) گوڵەمێخەك؛ مێخەك. (٣) ڕووەکی مێخەك.
carnauba (kär-nou′bə), *n.* دارەمێو: درەختێکی دارخورمایی بەرازیلییە مێوی لێ دەردەهێنرێت و دەکرێت بە مۆم.
carnelian (kär-nēl′yən), *n.* *Also* **cornelian,** گەوهەری سوور.
carnival (kär′nə-v'l), *n.* کەرنەڤاڵ: ئاهەنگ و زەماوەند.
carnivore (kär′nə-vôr′, kär′nə-vōr′), *n.* (١) گیانداری- گۆشتخۆر. (٢) ڕووەکی جانەوەرخۆر.
carnivorous (kär-niv′ə-rəs), *adj.* گۆشتخۆر
carob (kar′əb), *n.* (١) خرنووك. (٢) دارخرنووك.
carol (kar′əl), *n.* گۆرانی کریسمەس: *(Christmas ~)* .
v.i. گۆرانی کریسمەس ووتن.
v.t. گۆرانی پیاداهەڵدان؛ گۆرانی بۆ ووتن.
carom (kar′əm), *n.* & *v.i.* (١) لێدانی دوو تۆپ بە یەك جار (بلیارد).
(٢) لێدان و هەڵگەڕانەوەی تۆپێك (پاش ئەوەی کە بەر شتێك دەکەوێت).
carotene (kar′ə-tēn′), *n.* *Also* **carrotene, carotin,** کارۆتین: ماددەیەکی زەردی پرتەقاڵی یا سوورە لە گێزەر و هەندێ سەوزەی تردا هەیە دەبێت بە ڤیتامین (A) لە لەشدا.
carotid (kə-rot′id), *n.* شادەماری لامل
adj. تایبەتی بە یەکێك لە دوو شادەمارەکەی لامل.
carotin (kar′ə-tin), *n.* = carotene.
carousal (kə-rouz′'l), *n.* خواردنەوە و زەماوەند.
carouse (kə-rouz′), *v.i.* خواردنەوە و زەماوەند گێڕان.

n. (١) خواردنەوە و زەماوەند.
(٢) [Obs.]، پەرداخێك مەی کە بە یەك جار هەڵبقوڕێنرێ.
carousel, carrousel (kar′ə-zel′, kar′oo-sel′), *n.* (١) یاری چەرخ وفەلەکی ئەسپ. (٢) غارغارێن؛ خۆنوواندن و پێشبڕکێی ئەسپ سوار.
carp (kärp), *n.* جۆرە ماسییەکی ناو ڕووبار و گۆماوە.
-carp (kärp), پاشگرێکە بەمانای: میوە؛ بەر؛ تایبەتی بە میوە.
carpal (kär′p'l), *adj.* مەچەکی.
n. ئێسقانی مەچەك.
carpale (kär-pā′li), *n.* = **carpal.**
carpel (kär′p'l), *n.* ئێرك؛ ئەندامی مێینەی گوڵ.
carpenter (kär′pən-tēr), *n.* دارتاش.
v.i. & *v.t.* دارتاشی کردن.
carpentry (kär′pən-tri), *n.* پیشەی دارتاشی.
carpet (kär′pit), *n.* فەرش؛ بەڕە؛ ژێرەخەر.
v.t. فەرش پێدا ڕاخستن؛ داپۆشین:
(to ~ a room, the stairs, etc.; ~ed with flowers)
on the carpet, (١) ئەوێ دەکۆڵرێتەوە. (٢) خەریکە سەرزەنشت بکرێت
sweep under the carpet, کردن بە ژێرەوە؛ شاردنەوە.
carpetbag (kär′pit-bag′), *n.* جەواڵ؛ خەرار؛ گونیە.
carpetbagger (kär′pit-bag′ēr), *n.* (١) جەواڵ بە شان: ئەمەریکییەکی ناوچەکانی باکوورە کە دوای شەڕی براکوژی ئەمەریکا (١٨٦١–١٨٦٥) گواستییەوە بۆ ناوچەکانی باشوور بە هیوای دەوڵەمەند بوون (لەڕووی سوودییەوە دەوترێت چونکە ئەم کەسانە هەموو سامانەکەیان هەر پڕ بە جەواڵێك بووە پێش ئەوەی بگوێزنەوە). (٢) کەسێکی هەلپەرست
(٣) ئەندامێکی پەرلەمانی ئینگلیزی کە نوێنەری ناوچەیەکە خۆی تێیدا ناژی یا تازە گواستوویەتییەوە بۆ ئەو ناوچەیە تەنها بۆ ئەوەی ببێت بە نوێنەری.
carpeting (kär′pit-iŋ), *n.* (١) فەرش؛ بەڕە؛ ژێرەخەر.
(٢) کەرەسەی فەرش و بەڕە دروستکردن (خوری، دەزوو، چنراو).
carpet knight, سوارچاکی دیوەخان؛ سوارچاکی بەر ئاگر: سەربازێك یا سوارچاکێکە کە نەچووبێتە جەنگەوە.
carpet sweeper, گسکی کارەبایی.
carpetweed (kär′pit-wēd′), *n.* گیایەکی نەرمە وەك فەرش.
carping (kär′piŋ), *adj.* بەڕەخنە؛ هەمیشە کەموکووڕی دۆزەرەوە.
carpo- (kär′pō, kär′pə), پێشگرێکە بەمانای: میوە؛ تۆو.
carpology (kär-pol′ə-ji), *n.* میوەناسی؛ زانستی میوە و تۆو.
carpophagous (kär-pof′ə-gəs), *adj.* میوەخۆر.
carport (kär′pôrt′, kär′pōrt′), *n.* سەیوانی ئۆتۆمبیل (بەتەنیشت ماڵەوە)؛ شوێنی سەرگیراوی ئۆتۆمبیل وەستاندن.
carpus (kär′pəs), *n.* (١) مەچەك. (٢) ئێسقانی مەچەك.
carrack, carack (kar′ək), *n.* کەشتییەکی بایەوانی گەورەیە (بۆ جەنگ و بازرگانیش بەکاردێت).
carrageen, carragheen (kar′ə-gēn′), *n.* گیای ئاوی؛ قەوزەی ئێرلەندی.
carrel, carrell (kar′əl), *n.* ژوورۆچکە، قەفەز، یا خانەچکەی خوێندنەوە لە کتێبخانەدا.
carriage (kar′ij), *n.* (١) گواستنەوە؛ هەڵگرتن. (٢) کرێ (گواستنەوە).
(٣) جێبەجێکردن؛ بەڕێوەبردن. (٤) ڕەوت؛ شێوەی بەڕێوە ڕۆیشتن، وەستان یا سەر ڕاگرتن. (٥) ڕەووشت؛ ڕەفتار؛ هەڵسان و دانیشتن.
(٦) گالیسکە؛ عەرەبانە. (٧) [British]، فارگۆنی شەمەندەفەر.
(٨) چوارچێوەیەکی ڕەوڕەوەدارە بۆ شتی قورس لەسەر دانان: *(a gun ~)* .
(٩) بەشی بزۆك و هەڵگری ئامێرێك: *(the ~ of a typewriter)* .
carriage dog, = **Dalmatian.**
carriage trade, کڕیار یا مەعمیلی دەوڵەمەندی چێشتخانە و سینەما (کە بە گالیسکەی تایبەتی خۆیان دەچوون).
carrick bend, جۆرە گرێیەکە (بۆ پێکەوە بەستنی دوو پەت).

carrier (kar′i-ēr), *n.* (١) پۆستەچی؛ هەڵگر *(a mail ~)*.
(٢) کۆمپانیای گواستنەوە. (٣) (ا) پەیامبەر. (ب) کۆڵکێش؛ باربەر؛ حەماڵ.
(٤) کۆتری پەیامبەر. (٥) میکرۆب هەڵگر یا گەیەنەر (مرۆڤ یا گیاندار
بەتایبەتی کە خۆی نەخۆشییەکە نەگرێت). (٦) دەفر یا ڕێبازی گواستنەوە.
(٧) شەپۆلی گوێزەرەوە (رادیۆ). (٨) فڕۆکەهەڵگر: *(aircraft ~)*.
(٩) ماددەی بزوێنەر یا هەڵگر (کە ماددەیەکی لە ئاوێتەیەکەوە پێ دەگوێزرێتەوە
بۆ ئاوێتەیەکی تر) (کیمیا).
carrier pigeon, کۆتری پەیامبەر.
carriole (kar′i-ōl′, kar′i-ôl′), *n.* = **cariole.**
carrion (kar′i-ən), *n.* لاشەی بۆگەن؛ لاکی بۆگەن کردوو.
adj. (١) تایبەتی بە لاشەی بۆگەن. (٢) لاشەی بۆگەنخۆر.
(٣) بۆگەن؛ بۆگەن کردوو
carrion crow, قەلەڕەشکەی لاشەی بۆگەن خۆر.
carrom (kar′əm), *n. & v.i.* = **carom.**
carrot (kar′ət), *n.* گێزەر.
carroty (kar′ət-i), *adj.* (١) ڕەنگ گێزەری؛ پرتەقاڵی: *(~ hair)*.
(٢) قژ سووری پرتەقاڵی؛ سەرسوور.
carrousel (kar′ə-zel′, kar′oo-sel′), *n.* = **carousel.**
carry (kar′i), *v.t.* (١) گواستنەوە؛ هەڵگرتن:
(~ a package, the mail, etc.)
(٢) بردن؛ گواستنەوە؛ گەیاندن: *(That pipe ~ies water.)*
(٣) پاڵ پێوەنان؛ هاندان؛ والێکردن:
(His interests ~ied him into the study of history.)
(٤) هەڵگرتن؛ بردن: *(The air ~ies sounds.)*
(٥) بە دەستەوە گرتن (کۆکردنەوە، ژماردن)؛ سەرجەم گواستنەوە بۆ شەقڵ یا
لاپەڕەیەکی تر (دەفتەرگری).
(٦) درێژکردنەوە؛ دانە دەم: *(~ a fence over a certain distance)*
(٧) گرتن (قەڵا)؛ داگیرکردن.
(٨) بردنەوە (هەڵبژاردن، مشتومڕ): *(to ~ a region in an election)*
(٩) ڕاکێشان (گوێگران)؛ کارتێکردن.
(١٠) [Archaic]، هاودەمی کردن؛ لەگەڵ چوون.
(١١) هەڵگرتن: *(She is ~ing a child in her arms.)*
(١٢) هەڵگرتن (ئەرك): *(The job ~ies a big responsibility.)*
(١٣) سکپڕبوون بە.
(١٤) لەگەڵدا بوون: *(His statement ~ies conviction.)*
(١٥) پێ بوون: *(He ~ies a watch.)*
(١٦) ڕەوتی جوان کردن؛ جوان چوون بەڕێوەو سەر ڕاگرتن:
(The horse ~ies himself well.)
(١٧) ڕەووشت نوواندن؛ ڕەفتارکردن: *(How does she ~ herself?)*
(١٨) هەبوون:
(The shop ~ies all kinds of fruits and vegetables.)
(١٩) (ا) بەخێوکردن؛ هێنانە بەرهەم. (ب) بەرگرتن (میوە).
(٢٠) شوێن پێ هەڵگرتن؛ شوێن بۆن کەوتن (ڕاو).
(٢١) وتن (گۆرانی، ئاوان): *(I can ~ a tune very well.)*
v.i. (١) گەیاندن؛ هەڵگرتن؛ بردن.
(٢) گەیشتن؛ بڕکردن؛ مەودا هەبوون:
(That shot ~ied to the next hill.)
(٣) سەر ڕاگرتن بە شێوەیەکی تایبەتی (ئەسپ)؛ ڕەوتێکی تایبەتی هەبوون.
n. (١) مەودا (گوللە، تۆپی گۆڵف)؛ ماوەی بڕکردن.
(٢) بەلەم یا بار گواستنەوە بەسەر زەویدا لەنێوان دوو ڕووبار یا دەریاچەدا.
(٣) هەڵگرتن؛ بردن؛ گواستنەوە.
carry away, ڕامالین بە جۆش‌وخرۆش؛ خۆ لەبیربردنەوە؛
جۆش‌وخرۆش تێخستن‌و شێت کردن؛ لە ئام کردنە دەرەوە:
(Don't get carried away.; carried away by desire)
carry forward, (١) پاڵ پێوەنان بۆ پێشەوە؛ بەرەو پێشەوە بردن:
(carry forward the program)
(٢) گواستنەوەی سەرجەمی حسابێك بۆ شەقڵ یا لاپەڕەیەکی تر (دەفتەرگری).
carry off, (١) کوشتن: *(The disease carried off thousands.)*.
(٢) بردنەوە (خەڵات).
(٣) بە جوانی و باشی و ڕێك‌وپێکی چارەسەرکردن. (٤) ڕفاندن.
(٥) شان دانە بەرو دەربردن بە ئازایانە (ناخۆشی).
carry on, (١) کردن؛ بەڕێوەبردن: *(carry on the affairs of state)*.
(٢) خەریك بوون؛ بەشداربوون: *(carry on a love affair)*.
(٣) بەردەوام بوون لەسەر: *(to carry on in the face of disaster)*.
(٤) [Colloq.]، ڕەووشتی منداڵانە، شێتانە، یا بەرەڵایانە نوواندن.
carry out, (١) خستنەگەڕ؛ کارپێکردن؛ کردن: *(carry out a plan)*.
(٢) پەیڕەوی کردن؛ لەسەر ڕۆیشتن: *(carry out orders)*.
(٣) هێنانەدی؛ تەواوکردن؛ جێبەجێکردن.
carry over, (١) سەرجەم گواستنەوە بۆ شەقڵ یا لاپەڕەی تر (دەفتەرگری).
(٢) دواخستن.
(٣) هێشتنەوە بۆ کاتێکی تر؛ هەڵگرتن بۆ کاتێکی تر (گفتوگۆ):
(carry over a problem until the next meeting.)
carry the day, سەرکەوتن؛ بردنەوە: *(He carried the day.)*.
carry through, (١) هێنانەدی؛ تەواوکردن؛ جێبەجێکردن.
(٢) خۆڕاگرتن؛ یارمەتیدان بۆ دەربردن:
(Patience carried him through the ordeal.)
carryall (kar′i-ôl′), *n.* (١) گالیسکەیەکی سووکی یەك ئەسپی
سەرگیراوە (شوێنی چەند کەسێکی تێدا دەبێتەوە).
(٢) ئوتومبیلێکە پشتەکەی دوو کورسی درێژی تێدایە لە باری درێژی.
carryall (kar′i-ôl′), *n.* کیسە یا زەمیلەیەکی گەورە؛ جانتا.
carrying charge, قازانجی ئەو قەرزەی ماوەتەوە.
carryings-on (kar′i-iŋz-on′), *n.pl.* [Colloq.], چاوبازی؛
بەرەڵایی؛ ڕەووشتی منداڵانەو ناشرینانە.
carry-over (kar′i-ō′vēr), *n.* (١) سەرجەمی ژمارەی گوێزراوە بۆ
شەقڵ یا لاپەڕەیەکی تر (دەفتەرگرتن).
(٢) پاشماوە؛ شتێك کە لە ڕابوردووەوە مابێتەوە:
(It is a ~ from the past.)
(٣) شتی هەڵگیراو بۆ دواڕۆژ؛ پاشماوە.
car-sick (kär′sik′), *adj.* گێژیی ئوتومبیل.
cart (kärt), *n.* (١) گالیسکەی بار؛ عەرەبانەی شت گواستنەوە.
(٢) عەرەبانەی دەستی شت گواستنەوە.
v.t. & v.i. گواستنەوە یا بردن بە عەرەبانەی بار؛ بەکێش کردن.
put the cart before the horse, کردنی کارێك بە پێچەوانەوە؛
نەکردنی شت لە جێی خۆیدا.
cartage (kär′tij), *n.* (١) گواستنەوە (بە گالیسکە).
(٢) کرێی گواستنەوەی شت.
carte (kärt), *n.* (١) **menu** . (٢) (ا) کاغەزی یاری.
(ب) (*pl.*)، یاری کاغەز. (٣) [Archaic]، **chart** .
carte blanche, دەسەڵاتی بێ سنوور؛ دەسەڵاتی تەواو:
(The director has a ~ to do what he wants.)
cartel (kär-tel′, kär′t'l), *n.* (١) مەیدانخوازی نووسراو (شیربازی).
(٢) پەیمانی نێوان دوو وڵاتی جەنگاوەر (بۆ ئاڵوگۆڕکردنی دەستبەسەران).
(٣) کارتێل: یەکێتی دەستگا پیشەسازی، بەرهەمهێنەری، یا بازرگانییەکان
(بۆ کەمکردنەوەی بەربەرەکانی ناوبازاڕ). (٤) [C-]، بەرەی ڕامیاری.
cart horse, بارگیر؛ ئەسپی عەرەبانە؛ ئەسپی بار.
cartilage (kär′t'l-ij), *n.* کرکڕاگە.
cartilaginous (kär′t'l-aj′ə-nəs), *adj.* کرکڕاگەیی.
cartload (kärt′lōd′), *n.* (١) پڕ عەرەبانەیەکی بار.
(٢) [Colloq.]، زۆر؛ گەلێك.
cartogram (kär′tə-gram′), *n.* نەخشە (جوگرافیا).

cartographer (kär-tog′rə-fẽr), *n.* نەخشەکێش (جوگرافیا)

cartography (kär-tog′rə-fi), *n.* نەخشەکێشی؛ نەخشەکاری.

carton (kär′t'n), *n.* (١) سنووقی مقەبا؛ کارتۆن.
(٢) پڕ سنووقێکی مقەبا.
(٣) (ا) نیشان. (ب) گوللەی نیشان شکێن.

cartoon (kär-to͞on′), *n.* (١) وێنەی کاریکاتێری؛ وێنەی لاقرتێ یا گاڵتەوگەپی (لە ڕۆژنامەو گۆڤاردا)؛ کارتوون. (٢) نەخشەی پێشەکی.
(٣) comic strip.
v.t. & v.i. وێنەی کاریکاتێری کردن؛ دەربڕینی چیرۆکێك بە وێنەی لاقرتێ و گاڵتەوگەپی.
-cartoonist *(n.).*

cartouche, cartouch (kär-to͞osh′), *n.* (١) نەخشێکی جوان (خانووسازی). (٢) ئەڵقەیەکی هێلکەیی یا لاکێشەیییە لەسەر پەیکەری فیرعەونەکانی میسری کۆن ناو و ناونیشانی لەسەر دەنووسرا.
(٣) قەوانی تەقەمەنی (فیشەکەشێتە، دەمەرقاچان).
(٤) (ا) گوللە؛ فیشەك؛ قەپاغی گوللە. (ب) قەباغی فیلم؛ لوولەی فیلم.

cartridge (kär′trij), *n.* (١) (ا) گولـە؛ فیشەك. (ب) قەوانی گوللە
(٢) قەباغی فیلمی کامێرا؛ لوولەی فیلم
(٣) کیفی دەرزی (سنووقی قەوان و گۆرانی).

cartridge belt, فیشەك لەغ.

cartridge clip, شانە گوللە.

caruncle (kar′əŋ-k'l, kə-ruŋ′k'l), *n.* (١) پۆپنە (مریشك و کەڵەشێر). (٢) ئاوساوی قنگی دانەوێڵە

carve (kärv), *v.t.* (١) داتاشین (پەیکەر).
(٢) هەڵکەندن (ناو و نەخش لەسەر دار): *(He ~d his name on wood.)*.
(٣) بەدەستهێنان بە زیرەکی و هەوڵدان؛ بۆ خۆ درووستکردن:
(He ~d a career for himself.)
(٤) (ا) قاش کردن؛ بڕین (گۆشت)؛ لەتکردن: *(~ the meat)*.
(ب) (up ~)، دابەشکردن؛ پارچەپارچە کردن؛ بەشکردن:
(to ~ up a country, an estate, a piece of land)
v.i. (١) داتاشین (پەیکەر) (٢) گۆشت بڕین یا لەتکردن

carven (kär′vən), *archaic past participle of* **carve.**
adj. [Archaic or Poetic]. (١) هەڵکەنراو (نەخشە) (٢) داتاشراو

carver (kär′vẽr), *n.* (١) گۆشت لەتکەر؛ گۆشتبڕ.
(٢) پەیکەرتاش (٣) چەقۆی گۆشت؛ کێرد.

carving (kär′viŋ), *n.* (١) پەیکەرتاشی؛ داتاشین.
(٢) پەیکەر؛ نەخش؛ نەخشی هەڵکەنراو.

carving fork, چەتاڵێکی گەورەیە گۆشتی پێ دەگیرێ بۆ لەتکردنی.

carving knife, چەقۆی گۆشت لەتکردن؛ کێرد.

caryatid (kar′i-at′id), *n.* پایەیەکە لە شێوەی ئافرەتدا (خانووسازی).

caryopsis (kar′i-op′sis), *n.* دانەوێڵەی یەك دەنکی (گەنم، جۆ).

casaba, cassaba (kə-sä′bə), *n.* کاڵەکێکی توێکڵ زەردی شیرینە. (هەروەها پێی دەوترێ: " casaba melon ").

cascade (kas-kād′), *n.* (١) تاڤگەی بچووك؛ ڕیزە تاڤگەی بچووك؛ دانەیەك لەم ڕیزە تاڤگەیە. (٢) شتێك کە بەخوڕ بێتە خوارەوە؛ یەکێك لە ڕیزە شتێك کە لەپڕو بە لێژی بێتە خوارەوە (پریشك، پەردە).
v.t. & v.i. بەخوڕ هاتنەخوارەوە بەبێ وەستان.

cascara (kas-kâr′ə), *n.* (١) جۆرە درەختێکە توێکڵەکەی دەکرێت بە دەرمانی خەم ڕەوێنی و ڕەوانی. (٢) cascara sagrada.

cascara buckthorn, – cascara.

cascara sagrada, توێکڵی وشك کراوەی دار یا دەوەنی " کاسکارا " یە کە دەرمانی خەم ڕەوێنی و ڕەوانی لێ دەگیرێت.

case (kās), *n.* (١) تووش بوون (نەخۆشی): *(a ~ of measles)*.
(٢) نەخۆشی. (٣) باری مەسەلەیەك؛ مەسەلە: *(State the ~ briefly.)*.
(٤) داوا (دادگا)؛ داواکاری:
(The ~ for the defendant was presented by his lawyer.)
(٥) بەڵگەی پێ سەلمێنەر: *(He has no ~ .; You have a strong ~ .)*.
(٦) داوایەکی لێکۆڵراوەی ڕابوردوو (دادگا).
(٧) نموونەی گیروگرفتاوی: *(This child is a difficult ~ .)*.
(٨) [Slang]، کەسێکی سەیر: *(He's a ~ !)*.
(٩) شێوەی ناو و جێناو و ناوەڵناو (ڕێزمان).
v.t. [Slang]. بە وردی لێ وردبوونەوە؛ هەڵسەنگاندن:
(He ~d the house before robbing it.)
in any case, هەرچۆنێك بێت.
in case, ئەگەر؛ ئەگەر هاتوو.
in case of, ئەگەر وابوو؛ ئەگەر وا ڕوویدا.
in no case, بە هیچ جۆرێك؛ هەرگیز.
make a case of, بەڵگە بۆ هێنانەوە.
state one's case, بەڵگە بۆ ڕای خۆ هێنانەوە؛ بە بەڵگەوە هەڵوێستی خۆ ڕوونکردنەوە.

case (kās), *n.* (١) سندووق؛ دەفر؛ کیف؛ توورەکە؛ بەرگ؛ قوتوو؛ جانتا.
(٢) قاوغی شووشەیی؛ شووشە: *(a watch ~)*.
(٣) پڕ سنووقێك؛ سنووقێك: *(a ~ of beer)*.
(٤) جووت؛ دەستە: *(a ~ of pistols)*.
(٥) (ا) چوارچێوە (پەنجەرە، دەرگا). (ب) جامخانە.
(٦) خانەی تیپی چاپنووس: *(upper ~ ; lower ~)*.
v.t. (١) خستنە سنووقەوە؛ کردنە دەفرەوە؛ کردنە توورەکە یا کیسەوە.
(٢) بەرگ تێگرتن؛ دەورگرتن؛ داپۆشین. (٣) ڕەنگ کردن (شووشە).

caseate (kā′si-āt′), *v.i.* بوون بە پەنیر.

caseation (kā′si-ā′shən), *n.* (١) بوون بە پەنیر.
(٢) پووکانەوەو بەئاسانی هەڵپروان و وەك پەنیری وشك لێهاتنی ڕیشاڵی لەش.

caseharden (kās′här′d'n), *v.t.* (١) سەخت کردنی دیوی دەرەوەی ئاسن و پۆڵا. (٢) هەست کوشتن؛ دڵ مراندن.

case history, ژیاننامەو ڕابوردووی کەسێك یا تاقمێك (بۆ لێکۆڵینەوەی نەخۆشی و ژیانی کۆمەڵایەتی).

case knife, (١) چەقۆی کیفدار. (٢) چەقۆی سەرمێزی نانخواردن.

case law, یاسای لەسەر ڕابوردوو دانراو.

casemate (kās′māt′), *n.* ژوورۆچکەی گوللەبڕە کە کونی تێدایە بۆ تفەنگ لێوە تەقاندن (قەڵا، کەشتی جەنگی).

casement (kās′mənt), *n.* (١) پەنجەرەیەکی دوولایە کە وەك دەرگا بۆ دەرەوە دەکرێتەوە. (٢) قەپاغ؛ بەرگ؛ کیف؛ قاوغ.

caseous (kā′si-əs), *adj.* پەنیری؛ وەك پەنیر.

casern, caserne (kə-zũrn′), *n.* ئۆردووگا.

case shot, (١) قەپاغی ساچمە. (٢) ساچمە.

case system, فێرکردنی قوتابیانی دانشگای یاسا لەڕێی لێکۆڵینەوەی داواوە لەبری پەڕتووك.

case study, لێکۆڵینەوەی ڕابوردوو و ژیاننامەی کەسێك یا تاقمێکی نموونەیی بۆ مەبەستی پزیشکی و دەروونی و کۆمەڵایەتی.

casework (kās′wũrk′), *n.* لێکۆڵینەوەی ژیاننامە: لێکۆڵینەوەی ڕابوردوو و دەوروبەری کەسێکی نەگونجاو و خێزانەکەی بۆ چارەسەری ئەم نەخۆشییە کۆمەڵایەتییە.

cash (kash), *n.* پارە؛ پارەی ڕەق؛ پارەی دەستی؛ دراو.
v.t. چەك گۆڕینەوە: *(I ~ed a check at the bank.)*.
adj. بە پارەی ڕەق؛ بە پارەی دەستی نەك بە چەك: *(a ~ sale)*.
cash in, (١) گۆڕینەوە بە پارە؛ فرۆشتن و پارەکەی خستنە گیرفانەوە (پارە– بازی). (٢) [Slang]، مردن.
cash in on, (١) سوود لێ وەرگرتن.
(٢) بەکەڵك هێنان بۆ سوودی خۆ؛ بەکارهێنان بۆ قازانجی خۆ:
(He cashed in on his friendship with the prince.)

cashbook (kash′book′), *n.* دەفتەری پارەی دەستی (کە داهات و

خەرجی پارەی رەقی بازرگانییەکی تێدا تۆمار دەکرێت.

cashew (kash′ōō, kə-shōō′), *n.* (١) داری کاشوو: درەختێکی هەمیشە سەوزە گوێزی " کاشوو " دەگرێت. (٢) کاشوو: بەرەدارێکی وەك گوێزی دوو فلیقانەی شێوە گورچیلەیی بۆرکارە ئەوەندەی دەنکە بادەمێك گەورەترە بە روشك کراوەیی و بە کاڵی یا بە برژاوی و سوێرکراوی دەخورێت.

cashier (ka-shêr′), *n.* دەغیلەچی

cashier (ka-shêr′), *v.t.* (١) لە ئیش دەرکردن (بەتایبەتی بۆ سزادان)؛ لەسەر کار لابردن (٢) فڕێدان؛ نەویستن.

cashier's check, چەکێکە کە بانق لەسەر خۆی دەینووسێت.

cashmere (kash′mêr), *n. Also* **kashmir,** (١) مەرەزی کشمیر (٢) شاڵی کشمیر؛ جۆرە قوماشێکی خوری نەرمە. (٣) دەستماڵی کشمیری.

cash on delivery, [Abbr. C.O.D.; c.o.d.], پارەکەی یا نرخەکەی لەکاتی وەرگرتندا دەدرێت (شتێك کە دەنێررێتە ماڵەوە بۆ کڕیارەکەی).

cash register, دەغیلە

casing (kās′iŋ), *n.* (١) بەرگ تێگرتن؛ دەورگرتن. (٢) (ا) بەرگ؛ کیف؛ توورەکە. (ب) ریخۆڵەی پاکراوەی ئاژەڵ (کە وەك توورەکە بەکاردێت) (٣) لاستیکی دەرەوەی پێچکەی ئوتومبیل. (٤) چوارچێوەی پەنجەرە و دەرگا.

casino (kə-sē′nō), *n.* (١) خانووچکەی هاوینەهەوار. (٢) قومارخانە؛ یانەی قومارو سەماو نوواندن. (٣) cassino .

cask (kask, käsk), *n.* (١) بەرمیلی شلەمەنی؛ بەرمیل. (٢) پڕ بەرمیلێك؛ بەرمیلێك.

casket (kas′kit, käs′kit), *n.* (١) سنووقی بچکۆلەی خشڵ و شتی تری بەنرخ. (٢) دارەمەیت.

casque (kask), *n.* = helmet.

cassaba (kə-sä′bə), *n.* = casaba.

cassation (ka-sā′shən), *n.* بەتاڵ کردنەوە (بریاری دادگا، هەڵبژاردن... هتد).

casserole (kas′ə-rōl′), *n.* (١) دەفری شووشە یا گڵینی چێشت لێنان لە فرندا. (٢) چێشتێکی لێنراو لە دەفرێکی وەهادا. (٣) دەفرێکی دەسکداری قوولە بۆ شت گەرم کردن (کیمیاگەری).

cassette (kə-set′), *n.* کاسێت: (ا) قوتووی شریتی مۆسیقا و فیلم. (ب) شریتەکە خۆی.

cassimere (kas′ə-mêr′), *n.* قوماشێکی خوری تەنکە

cassino (kə-sē′nō), *n.* جۆرە یارییەکی کاغەزە.

cassock (kas′ək), *n.* (١) جبەی قەشە. (٢) قەشەیی؛ پلەوپایەی قەشە. (٣) قەشە

cassowary (kas′ə-wer′i), *n.* باڵندەیەکە لە توخمی ووشترمەل بەڵام بچووکترە.

cast (kast, käst), *v.t.* (١) هاویشتن؛ هەڵدان؛ تێگرتن؛ فڕێدان:
(~ a stone)
(٢) دان؛ دەنگدان (هەڵبژاردن): *(I will ~ my vote for him.)* .
(٣) (ا) خستنە سەر (ڕووناکی)؛ لێدان؛ ئاراستەکردن:
(This evidence may ~ some light on the crime.)
(ب) سەیرکردن؛ چاو خستنە سەر:
(٤) هەڵدان؛ هاویشتن (تۆڕ، قولاپی ماسی، لەنگەر). (٥) هەڵدان (زاری تاوڵە).
(٦) بەر فڕێدان (گیاندار، ئافرەت)؛ بەراویتە بوون.
(٧) کاژ فڕێدان؛ توێك فڕێدان؛ داکەندن: *(The snake ~s its skin.)* .
(٨) بە زەویدا دان (زۆرانبازی). (٩) ژماردن؛ لێکدانەوە (نزماو بەرزاوی دەریا، بەخت لەڕێی ئەستێرەوانییەوە) . (١٠) ڕێکخستن؛ ڕێك وپێك کردن.
(١١) دارشتن؛ لە قالبدان.
(١٢) ئەکتەر هەڵبژاردن (شانۆگەری و فیلم): *(to ~ a person in a role)* .
(١٣) خواروخێچ کردن؛ قوپاندن.
v.i. (١) زار هەڵدان (یاری تاوڵە). (٢) هەڵدان (قولاپی ماسی)؛ هاویشتن.
(٣) پشانەوە. (٤) وەرگێڕان؛ خواروخێچ کردن؛ قوپاندن.
(٥) لێکدانەوە (نزماو و بەرزاوی دەریا، بەخت لەڕێی ئەستێرەوانییەوە).
(٦) گۆتزەکاری کردن؛ ڕەمڵ لێدان؛ وادانان.
(٧) نەخشەدانان؛ بیرلێکردنەوە.
n. (١) هاویشتن؛ هەڵدان؛ فڕێدان. (٢) (ا) زار هەڵدان؛ مۆرە هەڵدان.
(ب) خاڵی مۆرەی هەڵدراو. (٣) بەخت؛ بەختەوەری؛ بەهات.
(٤) سەیرکردن. (٥) هەڵدانێکی قولاپی ماسی.
(٦) بە زەویدا دان (زۆرانبازی). (٧) لێکدانەوە؛ ژماردن.
(٨) نموونەیەکی بیروڕا یا توانای کەسێك.
(٩) شتێکی هەڵدراو (ددانی سەر قولاپی ماسی).
(١٠) شتێکی لە لەش فڕێدراو (پیسایی، پشانەوە). (١١) دارشتە؛ قاڵب.
(١٢) ئێسکبەند؛ گەچی گرتنەوەی ئێسقانی شکاو.
(١٣) دەستە ئەکتەری شانۆگەری یا فیلم: *(to choose a ~ ; a good ~)* .
(١٤) جۆر؛ شێوە؛ چۆنێتی. (١٥) خواری؛ لاری؛ وەرگەڕان.
(١٦) بەرەڵاکردنی سەگ و تانجی بۆ دۆزینەوەی نێچیر.

cast about, (١) بە دوادا گەڕان. (٢) نەخشەدانان.

cast aside, خستنە لاوە؛ فڕێدان؛ دەرکردن؛ دەست هەڵگرتن.

cast away, (١) خستنە لاوە؛ فڕێدان؛ نەویستن؛ دەرکردن. (٢) کەشتی شکاو و گیرخواردوو.

cast down, (١) شۆڕکردنەوە؛ خوارکردنەوە؛ چاو داخستن. (٢) پەست کردن؛ غەمبارکردن.

cast in one's lot with, چارەنووسی خۆ بەستن بە کەسێکی ترەوە.

cast off, (١) دەرکردن؛ فڕێدانە ئەولاوە؛ حاشالێکردن؛ دەست لێ هەڵگرتن. (٢) بەرەڵاکردن؛ ئازادکردن. (٣) هەڵکردنی لەنگەری کەشتی و پاڵ پێوەنانی بۆ دەرەوەی بەندەر. (٤) چنینی دوا ڕیزە تەقەڵ.

cast one's ballot, دەنگدان (هەڵبژاردن).

cast out, دەرکردن؛ پەرەوازەکردن؛ تەرەکردن:
(to cast a sinner out)

cast up, (١) پشانەوە. (٢) بەرزکردنەوە؛ هەڵبرین. (٣) سەرجەم کردن؛ کۆکردنەوە.

castanets (kas′tə-nets′, kas′tə-nets′), *n.pl.* پەنجەوانە؛ چەقەنە.

castaway (kast′ə-wā′, käst′ə-wā′), *n.* (١) ئاوارە؛ کەسێکی تەرەکراو یا پەرەوازە. (٢) کەسێکی کەشتی شکاو؛ کەسێکی بارکەوتوو.
adj. (١) ئاوارە؛ دەرکراو؛ تەرە؛ پەرەوازە. (٢) کەشتی شکاو؛ بارکەوتوو؛ چەقیو؛ گیرخواردوو.

caste (kast, käst), *n.* (١) یەکێك لە چینەکانی کۆمەڵ لە هیندستان. (کە هیچ پەیوەندییەکیان لەگەڵ یەکتردا نەبوو). (٢) چین؛ دەستەی خۆ جیاراگر. (٣) چینایەتی؛ ڕژێمی چینایەتی؛ جیاوازی چینایەتی.

lose caste, پلەوپایەی کۆمەڵایەتی شکان.

castellan (kas′tə-lən), *n.* فەرماندەری قەڵا.

caster (kas′tẽr, käs′tẽr), *n.* (١) فڕێدەر؛ هاوێژەر. (٢) خوێدان؛ دەفری بچووکی ئاڵەت و سرکە و ڕۆنی سەر خوان. (٣) سێپای تیادانانی ئەم دەفرە بچووکانە لەسەر خوان. (٤) پێچکەی کورسی و قەنەفە.

castigate (kas′tə-gāt′), *v.t.* (١) بە توندوتیژی سەرزەنشت کردن یا ڕەخنەلێگرتن. (٢) سزادان؛ چەوساندنەوە.
-castigation *(n.)*; castigator *(n.)*.

casting (kas′tiŋ, käs′tiŋ), *n.* (١) فڕێدان؛ هاویشتن؛ هەڵدان. (٢) ئەکتەر هەڵبژاردن (بۆ شانۆگەری یا فیلم). (٣) دارشتە؛ قاڵب. (٤) شتی فڕێدراو (پشانەوە، پەڕی باڵندە، خۆڵی مەڵکەنراو لەلایەن جانەوەرەوە).

casting vote (or voice), دەنگی شت بە لایەکدا خەر یا یەکلایی -

کەرەوە (کە سەرزکی کۆر یا ئەنجوومەنێك دەیدات ئەگەر دەنگی هەردوولا هاوتا بوون).

cast-iron (kast'ī'ẽrn, käst'ī'ẽrn), ***adj.*** (١) لە ئاسنی جۆشدراو دروستکراوە. (٢) سەخت؛ قایم؛ جیر؛ بەهێز.

cast iron, ئاسنی جۆشدراو

castle (kas''l, käs''l), ***n.*** (١) قەلا. (٢) خانوویەکی گەورەی وەك قەلا. (٣) قەلای شەترەنج.

v.t. (١) خستنە قەلاوە. (٢) جێ گۆڕکێ پێکردنی قەلا و شا لە شەترەنجدا.

castle in Spain, زڕەخەو؛ خەیاڵ پلاوی؛ ئاواتی هەرگیز نەهاتەدی.

castle in the air, زڕەخەو؛ خەیاڵ پلاوی؛ ئاواتی هەرگیز نەهاتەدی.

cast-off (kast'ôf', käst'ôf'), ***adj.*** فڕێدراو؛ دەرکراو؛ نەویستراو.

n. (١) کەسێك یا شتێکی نەویستراو یا دەست لێ هەڵگیراو. (٢) بەندەر بەجێهێشتن (کەشتی).

castor (kas'tẽr, käs'tẽr), ***n.*** (١) [Rare]، گۆرهەلکەنە. (٢) ڕۆنی گۆرهەلکەنە. (٣) کلاوی کەوڵی ڕێوی یا گۆرهەلکەنە.

castor bean, (١) ڕووەکی ڕۆن گەرچەك. (٢) بەری ئەم ڕووەکە.

castor oil, ڕۆن گەرچەك.

castrate (kas'trāt), *v.t.* خەساندن.

-castration ***(n.).***

casual (kazh'ōō-əl), ***adj.*** (١) سەرپێیی؛ ڕێکەوت: ***(a ~ visit)*** . (٢) سەردەمی؛ ناهەمیشەیی:

(A ~ worker is one without, regular employment.)

(٣) لاسەرلایی. (٤) خاکی (حل‌وبەرگ)؛ سادە: ***(~ dress)*** .

n. (١) کرێکارێکی سەردەمی؛ کەسێکی ڕێبوار. (٢) سەربازێك یا ئەفسەرێکە کە چاوەڕێی گواستنەوەیە بۆ ئۆردووگای هەمیشەیی.

casualty (kazh'ōō-əl-ti, kazh'ool-ti), ***n.*** (١) کارەسات؛ لێقەومان. (٢) کوژراو و بریندار (جەنگ، کارەسات)؛ لێقەوماو؛ قوربانی:

(the ~ies of war; The enemy suffered heavy ~ies.)

casuist (kazh'ōō-ist), ***n.*** بڕیاردەری باش و خراپی ڕەووشت (لەڕووی کاڵتەپێکردنەوە)؛ پاك‌وپیسکەر

-casuistic ***(adj.)***; casuistry ***(n.).***

cat (kat), ***n.*** (١) پشیلە. (٢) گیانداری توخمی پشیلە (وەك: شێر و پڵنگ). (٣) ژنی دەم پیس و ناپەسەند. (٤) جۆرە ماسییەکی ناو ڕووبارە. (٥) قامچی. (٦) [Military Slang]، تراکتۆر. (٧) [Military Slang]، سەنگەرێکە کە بگوێزرێتەوە.

v.t. (١) لەنگەر هەڵگرتن. (٢) بە قامچی لێدان.

let the cat out of the bag, نهێنی درکاندن؛ نهێنی ئاشکراکردن.

cata- (kat'ə), پێشگۆیەکە بەمانای: (١) بەرەو خوارتان؛ بەرەو نەمان. (ب) بەتەواوی. (ج) دژ. (د) هەموو؛ بە هەمووردا. (هـ) بەرەو دوا؛ بە پێچەوانە.

catabolism (kə-tab'ə-liz'm), ***n.*** فەوتان یا ڕزینی ڕیشاڵ یا خانەی زیندوو.

catachresis (kat'ə-krē'sis), ***n.*** بەکارهێنانی ووشە بە هەڵە.

cataclysm (kat'ə-kliz'm), ***n.*** (١) (ا) لافاو. (ب) لافاوی خوێن. (٢) کارەساتێکی گەورە و وێرانکەر (لافاو، جەنگ، بوومەلەرزە)؛ گۆڕینێکی بنچینەیی و توندوتیژو کارەساتی.

cataclysmal (kat'ə-kliz'm'l), ***adj.*** = **cataclysmic.**

cataclysmic (kat'ə-kliz'mik), ***adj.*** کارەساتی و بنچینەیی (ڕووداو، گۆڕین): ***(a ~ event)*** .

catacomb (kat'ə-kōm'), ***n.*** گۆڕستانی ژێرزەوی.

catafalque (kat'ə-falk'), ***n.*** چوارچێوەی دارتەرم لەسەر دانان (هی مردوویەکی بەناوبانگ بۆ بینینی لەلایەن خەڵکەوە پێش ناشتنی).

catalepsis (kat'ə-lep'sis), ***n.*** = **catalepsy.**

catalepsy (kat'ə-lep'si), ***n.*** بوورانەوەی سەردەمی (بەتایبەتی کاتی فێ لێهاتن).

-cataleptic ***(adj.).***

catalog (kat''l-ôg', kat''l-og'), ***n.*** = **catalogue.**

catalogue (kat''l-ôg', kat''l-og'), ***n.*** کەتەلۆگ؛ لیستەی شتومەك (هەندێ جار بە وێنەوە).

v.t. & v.i. کەتەلۆگ کردن؛ خستنە کەتەلۆگەوە؛ لیستە بۆ کردن.

-cataloguer ***(n.)***; cataloguist ***(n.).***

catalysis (kə-tal'ə-sis), ***n.*** ڕاپەڕاندن یا هاندانی تێکەڵ بوونێکی کیمیایی (لەڕێی بەکارهێنانی ماددەی هاندەرەوە).

catalyst (kat''l-ist), ***n.*** ماددەی ڕاپەڕێنەر یا هاندەر (کیمیاگەری)؛ بزوێنەر؛ هۆکار؛ ماددەی یاریدەدەر.

catalytic (kat''l-it'ik), ***adj.*** بزوێنەری؛ هاندەری؛ ڕاپەڕێنەر.

n. = **catalyst.**

catalyze (kat''l-īz'), ***v.t.*** ڕاپەڕاندن یا هاندان (کیمیاگەری).

catamaran (kat'ə-mə-ran'), ***n.*** جۆرێکە لە بەلەمی با.

catamenia (kat'ə-mē'ni-ə), ***n.*** بێ نوێژی.

catamite (kat'ə-mīt'), ***n.*** حیز؛ گاندەر.

catamount (kat'ə-mount'), ***n.*** پشیلەکێوی؛ پڵنگ؛ وێز.

catamountain (kat'ə-moun't'n), ***n.*** = **catamount.**

cataplasia (kat'ə-plā'zhi-ə, kat'ə-plā'zi-ə), ***n.*** بۆ دواوە گەڕانەوە و گۆڕانی ڕیشاڵ بۆ باری ناوڵەمەیی یا سەرەتایی (زیندەوەرزانی).

catapult (kat'ə-pult'), ***n.*** (١) مەنجەنیق: چەکێکی کۆنە وەك تۆپ. (٢) قۆچەقانی.

v.t. تێگرتن؛ فڕێدان؛ هاویشتن؛ بەردو تۆپ تێگرتن.

cataract (kat'ə-rakt'), ***n.*** (١) تافگە؛ تافگەی گەورە؛ ڕێژاو. (٢) لافاو؛ لێشاو. (٣) تانە (نەخۆشی چاو).

catarrh (kə-tär'), ***n.*** هەڵامەتی زۆر چڵماوی.

catastasis (kə-tas'tə-sis), ***n.*** (١) گیروگرفت و پلەی پێش کارەساتی شانۆگەرییەك. (٢) پلەی هەرە بەرزی شانۆگەرییەك.

catastrophe (kə-tas'trə-fi), ***n.*** کارەسات؛ لێقەومان؛ کارەرەهات؛ کارەساتێکی زۆر ناخۆش.

catastrophic (kat'ə-strof'ik), ***adj.*** کارەساتی؛ نەهاتی؛ زۆر ناخۆش (لێقەومان): ***(a ~ event, illness, etc.)*** .

catatonia (kat'ə-tō'ni-ə), ***n.*** نەخۆشی ووشك بوونی سەردەمی لەش و توانای جووڵە نەمان و کاس بوون (پزیشکەوانی دەروونی).

-catatonic ***(adj.).***

catcall (kat'kôl'), ***n.*** (١) فیکەکێشان (بۆ نارەزایی دەربڕین)؛ هووها. (٢) قریوەقریو.

v.t. فیکە لێ کێشان؛ هووها لێ کێشان.

v.i. فیکەکێشان.

catch (kach), ***v.t.*** (١) گرتن: ***(to ~ a criminal)*** . (٢) گرتن بە تەڵە. (٣) کردن بە داوەوە؛ خەڵەتاندن. (٤) لەپڕ هاتن بەسەردا؛ گرتن: ***(to ~ someone red-handed)*** . (٥) لێدان؛ بەرکەوتن: ***(The blow caught him in the abdomen.)*** . (٦) پێدا گەیشتن؛ گرتنەوە: ***(He caught the train.)*** . (٧) گرتنەوە (بە دەست): ***(He caught a fast ball.)*** . (٨) چاوپێکەوتن: ***(~ his eye; ~ a glimpse of her)*** . (٩) گرتن (نەخۆشی)؛ تووش بوون؛ پێ گەیشتن: ***(He caught cold.)*** . (١٠) تێگەیشتن: ***(I didn't ~ what you said.)*** . (١١) دڵفڕاندن. (١٢) تۆپ گرتنەوە (یاری بێسبۆڵ).

v.i. (١) گیران؛ پێوەبوون: ***(Her sleeve caught on a nail.)*** . (٢) ئاگرگرتن. (٣) تۆپ گرتنەوە (یاری بێسبۆڵ).

n. (١) گرتن. (٢) گرتنەوە. (٣) (ا) چوکلە؛ گرێ (زنجیری پاسکیل). (ب) گیرە.

(٤) گیراو (مرۆڤ، شت). (٥) سەرجەمی شتی گیراو یا ڕاوکراو (وەك ماسی).
(٦) کەسێك کە دەهێنێت دەست کەوێت (بۆ شووپێکردن یا هێنان): *(That bachelor is a good ~ .)*
(٧) تۆپ فڕیدان و گرتنەوە.
(٨) دەنگ لەرزین یا بڕان (نەخۆشی).
(٩) گرتنەوەی تۆپ بە شێوەیەکی تایبەتی.
(١٠) [Colloq.]. مەرجی شاراوە؛ فێڵ: *(What's the ~ in his offer?)* .
adj. (١) بەفریوبەر؛ هەڵخەڵەتێنەر؛ بە هەڵەدا بەر.
(٢) سەرنج ڕاکێش: *(a ~ phrase)* .

catch at, (١) پەلاماردان بۆ گرتن؛ هەوڵی گرتن دان.
(٢) بە پەرۆشەوە بوون بۆ؛ قۆستنەوە.

catch it, [Colloq.], سەرزەنشت کران؛ سزای خۆ وەرگرتن.

catch on, [Colloq.], (١) تێگەیشتن؛ سەر لێ دەرچوون؛ فێربوون: *(He's catching on.)*
(٢) بوون بە باو: *(The idea is catching on.)* .

catch one's breath, پشوودان؛ هەناسەیەك دان.

catch up, (١) قۆستنەوە؛ گرتنەوە؛ پەلاماردان.
(٢) پێ گەیشتنەوە؛ گرتنەوە؛ فریاکەوتن: *(I can't catch up with you because you're walking too fast.)*
(٣) هەڵە لێ گرتن. (٤) هووها لێ کێشان.
(٥) گرێدان؛ قوڵفەکردن.

catchall (kach'ôl'), ***n.*** (١) دەفر یا گەنجینەی هەمە جۆرە شت.
(٢) ووتەیەك یا پەیڕەوێیەکی هەمووشت گرەوە.

catcher (kach'ẽr), ***n.*** (١) بگر (مرۆڤ، شت).
(٢) تۆپگرەوە (یاری بێیسبۆل).

catching (kach'iŋ), ***adj.*** (١) درم؛ بەتەشەنە.
(٢) دڵفڕێن؛ جوان؛ سەرنج ڕاکێش.

catchpenny (kach'pen'i), ***n.*** هەرزانبەها

catch phrase, ووتەی سەرنج ڕاکێش؛ درووشم

catchpole, catchpoll (kach'pōl'), ***n.*** پۆلیسی قەرزارگر

catchup (kach'əp, kech'əp), ***n.*** = **ketchup.**

catchword (kach'wũrd'), ***n.*** (١) ووشەی سەرنج ڕاکێش (وەك یەکەم ووشەو دوا ووشەی لاپەڕەی فەرهەنگێك کە لە لاسەرووی لاپەڕەکەوە دەنووسرێ). (٢) درووشم؛ ووتەیەکە کە ئەوەندە دەووترێتەوە سەرنج ڕادەکێشێت و دەبێتە درووشم. (٣) دوا ووتەی ئەکتەرێك (کە دوا بە دوایەوە نۆبەی ئەکتەری تر دێت).

catchy (kach'i), ***adj.*** (١) سەرنج ڕاکێش؛ جوان؛ دڵفڕێن.
(٢) بەئاسانی لەبیربوو؛ زوو باو سەند: *(a ~ tune)* .
(٣) بەفریوبەر؛ هەڵخەڵەتێنەر؛ بە هەڵەدا بەر.
(٤) پچڕپچڕ؛ ناوبەناو.

cate (kāt), ***n.*** [Archaic]. خواردنی خۆش

catechesis (kat'ə-kē'sis), ***n.*** فێرکردنی ئاین بە پرسیارو وەڵام.
-catechetic; catechetical ***(adj.).***

catechism (kat'ə-kiz'm), ***n.*** (١) نامیلکەی فێرکردنی ئاین لەڕێی پرسیارو وەڵامەوە. (٢) نامیلکەی فێرکردن بە پرسیارو وەڵام؛ پەیڕەونامە.
(٣) لێپرسینەوە؛ پرسیارلێکردن؛ لیستەی پرسیار.
(٤) بە زار فێرکردنی ئاین (وەك لە حوجرەدا).
-catechist ***(n.).***

catechize, catechise (kat'ə-kīz'), ***v.t.*** (١) فێرکردن لەڕێی پرسیارو وەڵامەوە (بەتایبەتی سەرەتای ئاین). (٢) بە ووردی پرسیارلێکردن.

catechu (kat'ə-chōō'), ***n. Also*** **cashoo,** مادەیەکی ڕەقە لە هەندێ درەخت دەردێت بۆ دەرمان و بۆیەو پێستە خۆشکردن بەکاردێت.

catechumen (kat'ə-kū'mən), ***n.*** (١) کەسێکی تازە وەرگەڕاو بۆ خاچ پەرستی کە بە زار سەرەتای ئەم ئاینە فێرکرابێت.
(٢) کەسێك کە بنچینەی باسێك بە زار فێرکرابێت.

categorical (kat'ə-gôr'i-k'l, kat'ə-gor'i-k'l), ***adj.*** (١) تەواو؛ بنەبڕ؛ بێ ئەملاو ئەولا: *(a ~ denial, statement, etc.)* .
(٢) بابەتی.

category (kat'ə-gôr'i, kat'ə-gō'ri), ***n.*** (١) بابەت؛ پۆل؛ شەقڵ؛ بەش. (٢) بەشێکی زانین (ژیریێژی).

catena (kə-tē'nə), ***n.*** زنجیرە.

catenate (kat''n-āt'), ***v.t.*** کردن بە زنجیرە.
-catenation ***(n.).***

cater (kā'tẽr), ***v.i.*** (١) خواردەمەنی ئامادەکردن بۆ ئاهەنگێك بە پارە. (٢) (**~ to ; ~ for**)، هێنانەدی هەموو حەزو خواستێکی کەسێك یا کۆمەڵێك
-caterer ***(n.).***

caterpillar (kat'ẽr-pil'ẽr), ***n.*** (١) کرمی ئاوریشم؛ تەتەڵەمیران؛ کرمۆکەی پەپوولە. (٢) **caterpillar tractor** .

caterpillar tractor, تراکتۆر.

caterwaul (kat'ẽr-wôl'), ***v.i.*** میاواندن (نێرە پشیلەی بەئالوش).
n. میاوان.

catfall (kat'fôl'), ***n.*** زنجیر یا گوریسی لەنگەر بەرزکردنەوە.

catfish (kat'fish'), ***n.*** جۆرە ماسییەکی ناو ڕووبارە.

catgut (kat'gut'), ***n.*** ژێ (کە لە ڕیخۆڵەی مەڕو ئەسپ درووست دەکرێت بۆ ئامێری مۆسیقاو نەشتەرگەری و ڕاکێتی تەنس).

catharsis (kə-thär'sis), ***n.*** (١) پاککردنەوەی ڕیخۆڵەو ناوسك. (٢) ڕاخاوردنەوەی مێشك و هەست و دەروون (بە بینینی شانۆگەری و فیلم). (ئەمە بەپێی بیروڕای فەیلەسوفی یۆنانی " ئەرستۆ ") . (٣) ڕاخاوردنەوەی مێشك و هەست و دەروون (بە دەربڕینی هەست و ئەست)

cathartic (kə-thär'tik), ***adj.*** پاککەرەوە (مێشك و هەست): *(a ~ experience)*
n. دەرمانی ڕەوانی.

cathead (kat'hed'), ***n.*** دار یا شیشە ئاسنی لەنگەر لەسەر هەڵکردن (بەبەردەمی کەشتییەوە).

cathedra (kə-thē'drə, kath'i-drə), ***n.*** (١) تەختی قەشە (لە کڵێسەیەکی گەورەدا). (٢) پلەی بەرز.

cathedral (kə-thē'drəl), ***n.*** (١) کڵێسەی سەرەکی ناوچەیەك. (٢) کڵێسەی گەورەو جوان.
adj. (١) وەك تەختی قەشە. (٢) فەرمانی؛ بڕواپێکراو. (٣) تایبەتی بە کڵێسەی سەرەکی.

catheter (kath'ə-tẽr), ***n.*** بۆرییەکی باریکە بۆ دەرهێنان و چۆڕاندنەوەی شلە لە لەش (بەتایبەتی مین).

catheterize (kath'ə-tẽr-īz'), ***v.t.*** بۆری باریك خستنە لەشەوە بۆ دەرهێنان و چۆڕاندنەوەی شلە (بەتایبەتی مین).

cathexis (kə-thek'sis), ***n.*** بیروهۆش خستنە سەر کەسێك یا شتێك.

cathode (kath'ōd), ***n.*** (١) کاسۆد. (٢) جەمسەری سالب (پاتری).

cathode rays, تیشکی کاسۆد.

catholic (kath'ə-lik, kath'lik), ***adj.*** (١) گشتی؛ جیهانی؛ هەمەچەشنی. (٢) بیروڕا فراوان؛ کراوە: *(a ~ taste for literature)*
(٣) کاسۆلیکی؛ ئاینی کاسۆلیکی؛ کڵێسەی کاسۆلیکی؛ کڵێسەی خاچ پەرستی.
(٤) [C-]، تایبەتی بە کاسۆلیکی ڕۆما.
n. (١) ئەندامی کڵێسەی خاچ پەرستی.
(٢) [C-]، ئەندامی کڵێسەی کاسۆلیکی ڕۆما.
-catholically ***(adv.).***

Catholicism (kə-thol'ə-siz'm), ***n.*** (١) ئاینی کاسۆلیکی.
(٢) [c-]، هەمەچەشنی؛ کراوە؛ فراوان (بیروڕا، هەڵوێست، هەست).

catholicity (kath'ə-lis'ə-ti), ***n.*** (١) گشتێتی؛ هەمەچەشنی.
(٢) کراوەیی؛ بیروڕا کراوەیی: *(a ~ of taste)* .

catholicize (kə-thol'ə-sīz'), ***v.t. & v.i.*** (١) مێشك فراوانکردن؛ بیروڕا فراوانکردن. (٢) وەرگەڕان بۆ ئاینی کاسۆلیکی.

catholicon (kə-thol′ə-kən), *n.* (١) دەرمانی هەموو نەخۆشی‌یەك؛ چاکەرەوە؛ هەموو نەخۆشی‌یەك چاکەرەوە (٢) هەمووشت گرەوە.
catlike (kat′līk′), *adj.* وەك پشیلە؛ بێ خشپە؛ بێ دەنگ.
cat nap, کەروێشکە خەو؛ سەرخەو.
catnip (kat′nip), *n.* ڕێحانە کێوی.
cat's cradle, یاری‌یەکی منداڵانەیە بریتی‌یە لە دەزوو پێچان بەدەوری پەنجەی کەسێکەوەو نەخشە لێ درووستکردنی
cat's-eye (kats′ī′), *n.* (١) چاوی پشیلە بەردێکی بریقەداری بەنرخە. (٢) نیشانەیەکی بریقەدارە (وەك هی سەر پاسکیل و ڕێگەوبان... هتد).
cat's-paw (kats′pô′), *n.* (١) چرنووکی پشیلە؛ دەسکەلا؛ کەسێکی ساویلکەو بەکارهێنراو بۆ ئامانجی پیس. (٢) سرووەی سەرئاو.
(٣) قوڵفە؛ گرێ.
catsup (kat′səp, kech′əp), *n.* = **ketchup.**
cattail (kat′tāl′), *n.* ڕووەکێکی کەنارئاوە لە قەڕەم دەچێت.
cattish (kat′ish), *adj.* (١) پشیلانە؛ وەك پشیلە.
(٢) قیناوی؛ ڕق لەبەر.
cattle (kat′'l), *n.* (١) ڕەشەووڵاخ؛ گاوگۆتاڵ؛ ئاژەڵ.
(٢) جەماوەر (لەڕووی سووکی‌یەوە)؛ بۆرەپیاوان.
cattleman (kat′'l-mən), *n.* گاوان؛ خاوەن ڕەشەووڵاخ؛ گاوگۆتاڵدار.
cattle-rancher (kat′'l-ran′chẽr), *n.* = **cattleman.**
cattle-rustler (kat′'l-rus′lẽr), *n.* دزی ڕەشەووڵاخ
catty (kat′i), *adj.* (١) وەك پشیلە؛ بێ خشپە؛ بە دزی‌یەوە.
(٢) قیناوی؛ بە کینە ***(a ~ remark)***
catwalk (kat′wôk′), *n.* ڕێڕەوی تەسك (قەراغی پرد یا کەشتی).
Caucasian (kô-kā′zhən, kô-kash′ən), *adj.* (١) قەوقاری (گەل، کلتوور، زمان). (٢) تایبەتی بە ڕەگەزی سپی؛ ڕەگەزی سپی.
n. (١) قەوقازی؛ کەسێکی قەوقازی
(٢) مرۆڤی سپی؛ ڕەگەزی سپی؛ سپی (ڕەگەز).
(٣) زمانەکانی ناوچەی قەوقاز.
caucus (kô′kəs), *n.* کۆڕ (بەتایبەتی هی دەستەی پەرلەمان و حیزب).
v.i. کۆڕگرتن.
caudad (kô′dad), *adv.* بەرەو کلك (توێکاری، گیانەوەرناسی)؛ بەرەو قنگ؛ پاشەڵی
caudal (kô′d'l), *adj.* (١) لە نزیك قنگ یا کلکەوە؛ پاشەڵ
(٢) تایبەتی بە کلك
caudate (kô′dāt), *adj.* کلکدار
caudex (kô′deks), *n.* (١) قەدی دارخورما
(٢) بنی ڕووەکی چەند ساڵە.
caudle (kô′d'l), *n.* گۆشتاو یا شۆربا بە بەهارات و شەرابەوە بۆ نەخۆش
caught (kôt), *past tense and past participle of* **catch.**
caul (kôl), *n.* (١) (ا) پەردەی ئاوڵەمە. (ب) بەشێکی ئەم پەردەیە کە هەندێك جار سەری ئاوڵەمە دادەپۆشێت (گوایە نیشانەی باشی‌یە).
(٢) پەردەی نێوان گەدەو ڕیخۆڵە گەورە.
cauldron (kôl′drən), *n.* = **caldron.**
cauliflower (kô′lə-flou′ẽr), *n.* قەرنابیت
caulis (kô′lis), *n.* قەد؛ لاسك
caulk, calk (kôk), *v.t.* (١) ئاوبڕکردن یا تکەبڕکردن بە هێلم.
(٢) درزگرتن یا پڕکردنەوە بە هێلم (دەرگا، پەنجەرە).
caulker, calker (kôk′ẽr), *n.* (١) تکەبڕ (مرۆڤ)؛ درز پڕکەرەوە.
(٢) ئامێری هێلم لێدان؛ هێلم لێدەر.
causal (kôz′'l), *adj.* هۆیی
n. ووشەی هۆ دەربڕ (وەك چونکە، لەبەرئەوەی... هتد).
causality (kô-zal′ə-ti), *n.* (١) هۆیی؛ پەیوەندی نێوان هۆو ئەنجام
(٢) هۆ؛ هۆکار

causation (kô-zā′shən), *n.* (١) هۆ؛ هۆکار. (٢) هۆکاری.
(٣) پەیوەندی نێوان هۆو ئەنجام.
causative (kôz′ə-tiv), *adj.* (١) بەکار؛ هۆیی.
(٢) پەیوەندی نێوان هۆو ئەنجام دەربڕ (ڕێزمان)؛ هۆ دەربڕ.
cause (kôz), *n.* (١) هۆ؛ بەڵگە.
(٢) مەسەلە: ***(He is fighting for a good ~ .)***.
(٣) داوا (دادگا).
v.t. بوون بە هۆ: ***(What ~d his death?)***.
make common cause with, لایەنگرتن؛ پشت گرتن.
causeless (kôz′lis), *n.* بەبێ هۆ؛ بەبێ بەڵگە.
causerie (kō′zə-rē′), *n.* (١) گفتوگۆ؛ ووتووێژ؛ دەمەتەقێ.
(٢) ووتارێکی کورت.
causeway (kôz′wā′), *n.* (١) ڕێگەوبانێکی بەرزە بەناو زۆنگاو یا بەسەر ئاودا؛ پرد. (٢) ڕێگەی قیرتاوکراو.
v.t. ڕێگەی بەرز درووستکردن (بەناو زۆنگاو یا بەسەر ئاودا)؛ پرد بۆ کردن.
causey (kô′zi), *n.* = **causeway.**
caustic (kôs′tik), *adj.* (١) تیژ (دەرمان، ماددەی کیمیایی).
(٢) بڕ (ووتە)؛ بریندارکەر؛ کوشندەو بە تەوسەوە: ***(a ~ remark)***
-caustically ***(adv.).***
cauterize (kô′tẽr-īz′), *v.t.* سووتاندن (مێخەکە)؛ داخ کردن بۆ لێکدان (پزیشکەوانی).
-cauterization ***(n.).***
cautery (kô′tẽr-i), *n.* (١) مێخەکە سووتێنەر (دەرمان، دەرزی).
(٢) مێخەکە سووتاندن؛ داخ کردن (پزیشکەوانی).
caution (kô′shən), *n.* (١) وورپایی؛ ئاگاداری:
(When you cross a busy street, you should use ~ .)
(٢) نیشانە یا ووتەی وورپاکەرەوە.
v.t. وورپاکردنەوە؛ ئاگادارکردنەوە؛ ئامۆژگاری کردن:
(I ~ed him against being late.)
cautionary (kô′shən-er′i), *adj.* وورپاکەرەوە: ***(~ advice)*** .
cautious (kô′shəs), *adj.* وورپا؛ ووردبین؛ بە ئاگا:
(a ~ investor, driver, etc.)
cavalcade (kav′'l-kād′, kav′'l-kād′), *n.* دەستەی ئەسپ سوارو گالیسکە لە خۆنواندن یا ڕێ‌وڕەوشتنێکدا.
cavalero (kav′ə-lā′rō), *n.* = **cavalier.**
cavalier (kav′ə-lêr′), *n.* (١) سوارچاکی چەکدار؛ ئەسپ سوار؛ سوارچاك. (٢) جوامێر. (٣) [C-]، لایەنگرێکی پاشای ئینگلتەرە " چارلس " ی یەکەم لە شەڕی براکوژیدا (١٦٤١–١٦٤٩ زایینی)؛ پاشاخواز.
adj. (١) بێباك؛ بێ دەربەست؛ لاسەرلایی؛ گوێنەدەر: ***(a ~ attitude)*** .
(٢) لووت بەرز؛ بەفیز؛ لەخۆبایی.
-cavalierly ***(adv. & adj.).***
cavalla (kə-val′ə), *n.* جۆرە ماسی‌یەکی ئەمەریکی‌یە.
cavally (kə-val′i), *n.* = **cavalla.**
cavalry (kav′'l-ri), *n.* هێزی سوارەی سوپا.
cavalryman (kav′'l-ri-mən), *n.* سەربازی سوارە؛ سوارە.
cave (kāv), *n.* ئەشکەوت.
v.t. ناو هەڵکۆڵین؛ بۆش کردن؛ ناو هەڵکەندن و دەرهێنان.
v.i. [Colloq.], هەرەس هێنان؛ ڕووخان؛ تەپین.
cave in, (١) هەرەس بردن؛ ڕووخان؛ تەپین:
(The house caved in.)
(٢) هەرەس پێ بردن؛ تەپاندن؛ ڕووخاندن.
(٣) [Colloq.]، خۆ بۆ ڕانەگیران؛ خۆ بەدەستەوەدان؛ ڕووخان (مرۆڤ):
(He caved in under pressure.)
caveat (kā′vi-at′), *n.* (١) ڕاگەیاندنێك لە کەسێکەوە بۆ دادگایەك کە بڕیار لەسەر داوایەك نەدرێت هەتا شایەتی‌ی ئەم وەربگیرێت.

(٢) ووریاکردنەوە؛ ڕاگەیاندن؛ ئامۆژگاری.

caveat emptor (kā'vi-at' emp'tôr), کڕیار ووریا بە (واتە ئەگەر ئەو شتەی دەیکڕێت خراپ دەرچوو لۆمەی کەس نەکەیت خۆت نەبێت).

cave-in (kāv'in'), *n.* (١) هەرەس هێنان؛ تەپین؛ ڕووخان.
(٢) شوێنێکی هەرەس بردوو، تەپیو، یا ڕووخاو.

cave man, ئەشکەوت نشین؛ مرۆڤی کێوی.

cavendish (kav'ən-dish), *n.* گەڵا توتنی پەستێنراوو وەك خەپلە لێکراو؛ بەستەکە توتن.

cavern (kav'ẽrn), *n.* (١) ئەشکەوتی گەورە؛ ئەشکەوت.
(٢) بۆشایییەکی تاریك.
v.t. (١) خستنە ئەشکەوتەوە.
(٢) ناو هەڵکۆڵین؛ بۆش کردن؛ ناو هەڵکەندن و دەرهێنان.

cavernous (kav'ẽr-nəs), *adj.* (١) ئەشکەوتاوی؛ پڕ لە ئەشکەوت.
(٢) وەك ئەشکەوت (لە تاریکی و قووڵی و گەورەیی و نادیاریدا).
(٣) کون کون؛ کونیلەدار؛ پڕ کون و کەلەبەر.
(٤) قووڵ (چاو)؛ بە قووڵدا چوو: *(~ eyes)* .

caviar, caviare (kav'i-är', kä'vi-är'), *n.* کاڤیار: خۆراکێکە لە هێلکەی ماسی دروست دەکرێت.
caviar to the general, شتێکە بەرزترو بە بایەخترە لەوەی کە بۆرەپیاوان نرخی بزانن.

cavicorn (kav'i-kôrn'), *adj.* شاخ بۆش (گیانەوەرناسی).

cavil (kav''l), *v.i. & v.t.* (~ at ; ~ about), ڕەخنەی هیچ و پووچ گرتن؛ بەرپەرچ دانەوەی نابەجێ.
n. ڕەخنەی هیچ و پووچ؛ بەرپەرچ دانەوەی نابەجێ.
-caviler; caviller *(n.).*

cavity (kav'ə-ti), *n.* (١) کون؛ بۆشایی؛ چاڵایی.
(٢) بۆشایی لەش: *(the abdominal ~ .; the body ~ies)* .
(٣) کلۆری (ددان)؛ کلۆر.

cavort (kə-vôrt'), *v.i.* (١) جووتەلێدان بە هەواداو یاری کردن: *(The horse ~ed.)*
(٢) ڕابواردن؛ کەیف کردن.

caw (kô), *n.* قاڕەقاڕ (قەلەڕەشکە)؛ قاڕە.
v.i. قاڕەقاڕکردن

cay (kā, kē), *n.* دوورگەیەکی بچووکی نزمی لمین یا شیلانییە؛ تیغەیەکی لمین یا شیلانی نزیك کەناردەریایە.

cayenne pepper, جۆرە ئاڵەتێکی سووری زۆر تونە (هەروەها پێی دەوترێ " red pepper " ، " cayenne ").

cayman (kā'mən), *n. Also* caiman, تیمساحی ئەمەریکی.

cease (sēs), *v.t.* وەستاندن؛ بڕینەوە؛ دوایی پێ هێنان: *(to ~ fire)* .
v.i. وەستان؛ بڕانەوە؛ دوایی هاتن: *(All action ~d suddenly.)* .
n. وەستان: *(without ~)* .

ceasefire (sēs'fīr'), *n.* شەڕ وەستان؛ شەڕ ڕاگرتنی سەردەمی.

ceaseless (sēs'lis), *adj.* بێ وەستان؛ بێ ووچان؛ بەردەوام.

cecum (sē'kəm), *n.* = caecum.

cedar (sē'dẽr), *n.* درەختی " ئەرز " (وەك هی لوبنان): درەختێکی هەمیشە سەوزە لە توخمی سنەوبەر.

cedarbird (sē'dẽr-bũrd'), *n.* باڵندەیەکی بچووکی پۆپنەداری ئەمەریکییە ئەوەندەی چۆلەکەیەك دەبێت.

cedar waxing, = cedarbird.

cede (sēd), *v.t.* (١) دەست لێ هەڵگرتن (خاوەنێتی).
(٢) دان پێدانان؛ پێ لێنان.

ceil (sēl), *v.t.* (١) سەرگرتن (خانوو، ژوور).
(٢) داپۆشین یا سواغدانی بنمیچ و دیوار.

ceiling (sēl'iŋ), *n.* (١) بنمیچ؛ بنەبان.
(٢) ئەوپەڕ؛ پەڕی ئەوپەڕ: *(a ~ on prices, interest rates, etc.)* .
(٣) ئەوپەڕی بەرزی فڕۆکە.
hit the ceiling, [Slang], لەپڕ تووڕەبوون؛ شێتگیربوون.

celebrant (sel'ə-brənt), *n.* (١) بەشداری ئاهەنگێکی ئاینی.
(٢) بەشداری ئاهەنگ. (٣) قەشەی ئاهەنگێڕی ئاینی لە کڵێسەدا.

celebrate (sel'ə-brāt'), *v.t.* (١) ئاهەنگ و زەماوەند گێڕان.
(٢) یادکردنەوە بە ئاهەنگ و زەماوەند.
(٣) ستایش کردن؛ بانگ بۆدان؛ ڕێزلێنان. (٤) بڵاوکردنەوە.
v.i. (١) یادکردنەوە بە ئاهەنگ. (٢) ئاهەنگی ئاینی گێڕان.
(٣) [Colloq.]، خۆش ڕابواردن؛ ئاهەنگ و زەماوەند گێڕان.

celebrated (sel'ə-brāt'id), *adj.* بەناوبانگ؛ ناسراو؛ ناودار: *(a ~ writer, case, etc.)*

celebration (sel'ə-brā'shən), *n.* ئاهەنگ؛ ئاهەنگ و زەماوەند؛ یادکردنەوە.
-celebrator *(n.).*

celebrity (sə-leb'rə-ti), *n.* (١) بەناوبانگ؛ بەناوبانگی؛ ناوداری.
(٢) کەسێکی بەناوبانگ یا زۆر ناسراو.

celerity (sə-ler'ə-ti), *n.* خێرایی؛ تیژڕەوی.

celery (sel'ẽr-i), *n.* کەرەوز؛ سەوزەیەکە لە توخمی کەرەوز لاسکەکەی ئەستوورەو دەخورێت.

celesta (sə-les'tə), *n.* ئامێرێکی مۆسیقایییە.

celestial (sə-les'chəl), *adj.* (١) ئاسمانی. (٢) خودایی؛ پیرۆز.
(٣) [C-]، چینی؛ تایبەتی بە وولاتی چین.
n. (١) بوونەوەرێکی ئاسمانی. (٢) [C-] ، کەسێکی چینی.

celestial navigation, کەشتیوانی و فڕۆکەوانی کردن بەهۆی ڕۆژو مانگ و ئەستێرەکانەوە.

celibacy (sel'ə-bə-si), *n.* (١) بێ ژن و مێردی؛ ڕەبەنی.
(٢) بێ ژن و مێردی لەبەر هۆی ئاینی (وەك قەشەی کاسۆلیکی).

celibate (sel'ə-bit, sel'ə-bāt'), *n.* (١) کەسێکی بێ ژن و مێرد؛ کەسێکی ڕەبەن. (٢) کەسێکی ڕەبەن لەبەر هۆی ئاینی.
adj. (١) بێ ژن و مێرد؛ ڕەبەن؛ سەڵت. (٢) ڕەبەن بەهۆی ئاینەوە.

cell (sel), *n.* (١) خانە (زیندەوەرزانی). (٢) شانەی هەنگوین؛ خانە.
(٣) کوختەی قەلەندەر. (٤) زیندان؛ ژوورۆچکەی زیندان.
(٥) بنکە؛ ڕێکخراوێکی بچووکی حیزبێك. (٦) خانەی باتری.

cella (sel'ə), *n.* ناوجەرگەی پەرستگایەکی کۆنی یۆنانی و ڕۆمانی.

cellar (sel'ẽr), *n.* (١) سەرداب؛ ژێرزەمین؛ ژێرخان.
(٢) ژێرزەمینی شەراب؛ عەمباری ژێرخانی شەراب.
(٣) ئازووقەی شەراب: *(He keeps a good ~ .)* .
v.t. لە سەرداب یا ژێرزەمیندا هەڵگرتن.

cellarage (sel'ẽr-ij), *n.* (١) سەرداب؛ ژێرزەمین؛ ژێرخان.
(٢) کرێی شت عەمبارکردن لە سەردابدا.

cellarer (sel'ẽr-ẽr), *n.* کلیل بەدەستی ئازووقەی پەرستگا.

cellaret (sel'ẽr-et'), *n.* دۆڵابی شووشەی شەراب.

cellist (chel'ist), *n.* چێلۆژەن: کەسێکە ئامێرێکی مۆسیقایی کە پێی دەڵێن: " چێلۆ " لێدەدات.

cello (chel'ō), *n.* چێلۆ؛ کەڵەکەمان: ئامێرێکی مۆسیقایییە لە " کەمان " دەچێت، بەڵام زۆر گەورەترە.

cellophane (sel'ə-fān'), *n.* سێلۆفەین: پەڕەیەکی تەنکی ڕۆشنە خواردەمەنی پێ دەپێچرێتەوە.

cellular (sel'yoo-lẽr), *adj.* (١) خانەیی؛ شانەیی.
(٢) لە خانە پێکهاتووە

cellular phone, *Also* cell phone, تەلەفۆنی دەستی.

cellulate (sel'yoo-lāt'), *adj.* = cellular.
v.t. خانە خانە کردن.

cellule (sel'ūl), *n.* خانەیەکی زۆر بچووك.

cellulitis (sel'yoo-lī'tis), *n.* هەوکردنی ڕیشاڵی خانەیی گیاندار.

celluloid (sel′yoo-loid′, sel′ə-loid′), *n.* سێلیولۆید باغە؛ کە فیلمی سینەما و شانەو شتی تری وەهای لێ درووست دەکرێت.

cellulose (sel′yoo-lōs′), *n.* سیلولۆز ماددەیەکە دیواری خانەی پووەك و بەشی دارینی درەختی لێ پێکدێت.

cellulous (sel′yoo-ləs), *adj.* (١) زۆر خانەیی (٢) لە خانە پێکهاتوو

cell wall, دیواری خانە

celt (selt), *n.* ئامێرێکی زۆر کۆنی بەردین یا کانزایی‌یە وەك ئەسکەنەو تەور وایە

Celt (selt, kelt), *n. Also* Kelt, (١) سێلتی کەسێکە لە ڕەگەزی سێلتی کە لە کۆنەوە لە ئێرلەندەو ئوسکوتلەندەو وێلز دادەنیشن. (٢) کەسێکە لە ڕەگەزی هیندۆ-ئەورووپی کۆن کە نیشتەجێی ئەورووپای ناوەڕاستو ڕۆژاوا بوون.

Celtic (sel′tik, kel′tik), *adj. Also* Keltic, سێلتی؛ تایبەتی بە ڕەگەزی " سێلت " و زمانو تایبەخۆو کلتوورەکەیان.
n. زمانێکی هیندۆ-ئەورووپی‌یە لە وێلزو ئوسکوتلەندەو ئێرلەندەو بەریتانیا کە ناوچەیەکی ڕۆژاوای فەرەنسایە قسەی پێ دەکرێت.

cement (sə-ment′), *n.* (١) چیمەنتۆ (٢) شتی پێوەلکێنەر (وەك سرێش) (٣) ماددەیەکی چیمەنتۆیی‌یە کلۆری ددانی پێ پڕ دەکرێتەوە. (٤) پەیوەندی. (٥) دیوارە ڕەقەکەی دیوی دەرەوەی ڕەگی ددان.
v.t. (١) چیمەنتۆکردن؛ بە چیمەنتۆ قایم کردن یا پێکەوەنووساندن. (٢) بەهێزکردن؛ پتەوکردن: *(to ~ a relationship)*.
v.i. پێکەوەنووسان (وەك بە چیمەنتۆ)؛ پێکەوەلکان؛ قایم بوون؛ بەهێزبوون.

cementation (sē′mən-tā′shən, sem′ən-tā′shən), *n.* (١) چیمەنتۆکردن؛ چیمەنتۆکاری؛ بە چیمەنتۆ پێکەوەنووساندن. (٢) تێوەدانی تۆزی خەڵووزی بەردین یا لم لە کانزایەکەوەو تواندنەوەیانو تێکەڵاوکردنیان لەگەڵ چیمەنتۆدا بۆ درووستکردنی شتی وەك فەخفوری.

cementum (sə-men′təm), *n.* دیوارە ڕەقەکەی دیوی دەرەوەی ڕەگی ددان

cemetery (sem′ə-ter′i), *n.* گۆڕستان؛ قەبرسان

-cene (sēn), پاشگرێکە بەمانای: تازە؛ نوێ

cenobite (sen′ə-bīt′, sē′nə-bīt′), *n.* نیشتەنی پەرستگا؛ فەقێ
-cenobitic *(adj.)*; cenobitism *(n.)*.

cenotaph (sen′ə-taf′), *n.* گۆڕی بەتاڵ گۆڕێك یا گوومەزێکە کە لەڕووی ڕێزەوە بۆ مردوویەك دەکرێت کە تەرمەکەی لە شوێنێکی تر نێژرابێت.

cense (sens), *v.t.* (١) بۆنی شوێنێك یا کەسێك خۆش کردن بە بخوور سووتاندن (٢) بخوور سووتاندن (بۆ خودایەك).

censer (sen′sẽr), *n.* شووشەی بخوور تێدا سووتاندن.

censor (sen′sẽr), *n.* (١) سەرژمێرو چاودێری ڕەووشت (لە ڕۆمای کۆن). (٢) چاودێری ڕەوورشتی جەماوەر. (٣) چاودێری چاپەمەنیو فیلمو بەرنامەی ڕادیۆو تەلەفزیۆن (بۆ قەدەغەکردنی ناپەسەندەکانیان) (٤) ڕەخنەگر.
v.t. چاودێری کردنی چاپەمەنیو فیلمو بەرنامەی ڕادیۆو تەلەفزیۆن لەلایەن میری‌یەوەو قەدەغەکردنی ناپەسەندەکانیان.
-censorial *(adj.)*.

censorious (sen-sôr′i-əs, sen-sō′ri-əs), *adj.* ڕەخنەگر؛ هەمیشە کەموکووڕی دۆزەرەوە.

censorship (sen′sẽr-ship′), *n.* چاودێری کردنو پشکنینی چاپەمەنیو پۆستەو فیلم لەلایەن میری‌یەوەو قەدەغەکردنی ئەوانەی دژ بە میری یا ڕەووشتن

censurable (sen′shẽr-ə-b'l), *adj.* سەرزەنشت دەمێنێت؛ لۆمە هەڵدەگرێت

censure (sen′shẽr), *n.* سەرزەنشت؛ لۆمە
v.t. سەرزەنشت کردن؛ لۆمەکردن

census (sen′səs), *n.* سەرژمێری دانیشتووان

cent (sent), *n.* (١) سەد (تەنها لە ووتەی لە سەددا " per cent "). (٢) سەنت: سەدیەکی دۆلارێك.

centaur (sen′tôr), *n.* گیاندارێکی ئەفسانەیی‌یە سەرو سنگو پەلی مرۆڤی هەیەو لەشو لاقی ئەسپ (ئەفسانەی یۆنانی).

centenarian (sen′tə-nâr′i-ən), *adj.* سەد ساڵی؛ سەد ساڵە.
n. کەسێکی سەد ساڵە.

centenary (sen′tə-ner′i, sen-ten′ə-ri), *n.* (١) سەدە؛ سەد ساڵ. (٢) سەد ساڵەیی؛ یادی سەد ساڵە.
adj. (١) سەدەیی؛ سەد ساڵی. (٢) تایبەتی بە یادی سەد ساڵە.

centennial (sen-ten′i-əl), *adj.* (١) سەد ساڵی؛ هی سەد ساڵ. (٢) هەر سەد ساڵ جارێك ڕوودەدات. (٣) سەد ساڵ؛ تەمەنی سەد ساڵە. (٤) سەد ساڵ خایەن. (٥) تایبەتی بە یادی سەد ساڵە: *(The ~ celebration)*.
n. (١) یادی سەد ساڵە. (٢) ئاهەنگی یادی سەد ساڵە.
-centennially *(adv.)*.

center (sen′tẽr), *n. Also* centre, (١) چەق؛ چەقی بازنە. (٢) تەوەرە. (٣) مەڵبەند؛ بارەگا؛ بنکە. (٤) ناوچەق؛ ناوجەرگە. (٥) ناوەند؛ ناوەڕاست. (٦) بازنەی دەوری نیشان (تیربازی). (٧) ناوجەرگە: *(Hollywood is the movie ~ .)*. (٨) یاریکەری ناوەڕاست (باسکە، فوتبۆڵی ئەمەریکی). (٩) [C-]، حیزب یا ڕێکخراوێکی نێوانڕەو.
v.i. لە ناوەڕاستدا بوون.
v.t. (١) خستنە ناوەڕاستەوە؛ لە ناوەڕاستدا دانان. (٢) کۆکردنەوە لە ناوەڕاستدا؛ کۆکردنەوە.

center of gravity, چەقی قورسایی.

centerpiece (sen′tẽr-pēs′), *n.* (١) گوڵدانێك یا شتێکی جوان کە خوانی سەرمێزی پێ دەڕازێنرێتەوە. (٢) بەشی هەرەگرنگ یا سەرەکی.

centi- (sen′ti), پێشگرێکە بەمانای: (١) سەد. (٢) سەدیەك.

centigrade (sen′tə-grād′), *adj.* سەنتیگرەید: (ا) سەدی؛ سەد پلەیی. (ب) تایبەتی بە گەرمی پێوی سەدی.

centigrade thermometer, گەرمی پێوی سەدی.

centigram, centigramme (sen′tə-gram′), *n.* سەنتیگرام: سەدیەکی گرامێك.

centimeter, centimetre (sen′tə-mē′tẽr), *n.* سەنتیمەتر: سەدیەکی مەترێك

centipede (sen′tə-pēd′), *n.* هەزارپێ.

centner (sent′nẽr), *n.* (١) سەنگێکی ئەورووپایی‌یە بریتی‌یە لە پەنجا کیلۆ. (٢) سەنگێکی سەد کیلۆیی‌یە.

cento (sen′tō), *n.* (١) بەرهەمێکی وێژەیی‌یە کە لە چەند سەرچاوەیەکەوە وەرگیرابێت. (٢) چێشتی مجەوەر؛ شتێکی هەمەجۆری نەگونجاو. (٣) [Obs.]، پینەکاری.

central (sen′trəl), *adj.* (١) ناوجەرگەیی؛ ناوەندی؛ ناوەڕاستی. (٢) سەرەکی؛ بنچینەیی؛ زۆر گرنگ.
-centrally *(adv.)*.

centralism (sen′trəl-iz'm), *n.* کۆبوونەوەی دەسەڵاتی میری لە پایتەختدا.
-centralist *(n.)*.

centrality (sen-tral′ə-ti), *n.* (١) ناوەڕاستێتی؛ ناوەندێتی. (٢) نێوانڕەوخوازی؛ لە ناوەڕاستدا مانەوە.

centralization (sen′trəl-ə-zā′shən), *n.* (١) کۆکردنەوە لە ناوەڕاستدا؛ بەرەو ناوەڕاست بردن. (٢) کۆکردنەوەی هەموو دەسەڵاتێکی میری لە یەك شوێن، لیژنە، یا فەرمانڕەوایدا؛ جڵەوگیری یەك شوێنی یا یەك کەسی؛ ناوەندێتی.

centralize (sen′trə-līz′), *v.t.* (١) کۆکردنەوە لە ناوەڕاستدا؛ کۆمەڵ پێ بەستن. (٢) خستنە ژێر یەک دەسەڵاتەوە؛ هێنانە ژێر یەک جڵەوگیری؛ ڕێکخستن و سەرەوکاری کردن لە یەک سەرچاوەوە.
v.i. لە ناوەڕاستدا کۆبوونەوە؛ لە ناوەڕاستدا کۆمەڵ بەستن.

centre (sen′tēr), *n., v.t. & v.i.*, = center.

centric (sen′trik), *adj. Also* centrical, (١) ناوەڕاستی. (٢) ناوچەقدار (٣) تایبەتی بە هەستەدەماری سەرچاوە.
-centrically *(adv.)*; centricity *(n.)*.

centrifugal (sen-trif′yoo-g'l), *adj.* (١) بەرەو دەرەوە بزواو. (٢) هێزی بۆ دەرەوە بزواو بەکارهێنەر. (٣) لە ناوەڕاستەوە بۆ دەرەوە گەشانەوە یا پەرەسەندن (گوڵ). (٤) دەماری خوێنبەر.
n. مەکینەی پاڵ پێوەنەر بۆ دەرەوە.

centrifugal force, هێزێکە کە شتی خولاوە پاڵ پێوە دەنێت دوور لە تەوەرەکەی خۆی.

centrifuge (sen′trə-fūj′), *n.* ئامێری شت لەیەک جیاکەرەوە (وەک جیاکردنەوەی شیر لە کەرەو چەوری).
v.t. شت لەیەک جیاکردنەوە بە ئامێرێکی وەها.
-centrifugation *(n.)*.

centripetal (sen-trip′ə-t'l), *adj.* (١) بەرەو ناوەڕاست بزواو. (٢) بەرەو ناوەوە گەورەبوون یا گەشانەوە (گوڵ)

centripetal force, هێزێکە کە شتی خولاوە پاڵ پێوە دەنێت بەرەو تەوەرەکەی.

centrist (sen′trist), *n.* ئەندامی حیزبێکی نێوانڕەو.

centro- (sen′trō, sen′trə), پێشگرێکە بەمانای: ناوەڕاست.

centroid (sen′troid), *n.* ناوەڕاست؛ ناوەڕاستی تۆپەڵ.

centrum (sen′trəm), *n.* (١) چەق: ناوجەرگە. (٢) قەدی بڕبڕە.

centuple (sen′too-p'l, sen-tōō′p'l, sen-tū′p'l), *adj.* سەد- ئەوەندە
v.t. سەد ئەوەندە زیادکردن؛ کردن بە سەد ئەوەندە.

centuplicate (sen-tōō′plə-kāt′, sen-tū′plə-kāt′), *v.t.* سەد ئەوەندە زیادکردن؛ سەد ئەوەندە کردن.
adj. & n. سەد ئەوەندە.

centurial (sen-tyoor′i-əl, sen-toor′i-əl), *adj.* سەدەیی: سەد ساڵی.

centurion (sen-tyoor′i-ən, sen-toor′i-ən), *n.* فەرماندەری سەد سەرباز (سوپای ڕۆمانی)

century (sen′chə-ri), *n.* سەدە؛ سەد ساڵ

cephalad (sef′ə-lad′), *adv.* بەرەو سەر یا پێشەوەی لەش (توێکاری، زیندەوەرزانی)؛ سەررو پێشەوەی لەش.

cephalic (sə-fal′ik, se-fal′ik), *adj.* (١) تایبەتی بە سەر یا مێشک؛ هی کەللە (٢) لەناو سەردایە؛ بە سەرەوەیە؛ لە نزیک سەرەوەیە.

cephalo-, cephal- (sef′ə-lō, sef′ə-lə), پێشگرێکە بەمانای: سەر؛ کەللە؛ مێشک.

cephalometer (sef′ə-lom′ə-tēr), *n.* سەرپێو؛ کەللەپێو.

cephalothorax (sef′ə-lə-thôr′aks, sef′ə-lə-thō′raks), *n.* سەرو سنگ یەک: پێکەوەنووسانی سەرو سنگ لە هەندێک گیاندارادا (وەک: جاڵجاڵۆکە، دووپشک، گیانداری قاوغداری وەک قرژاڵ).

cephalous (sef′ə-ləs), *adj.* سەر یا کەللەی هەیە.

ceraceous (si-rā′shəs), *adj.* مێوی: وەک مێو.

ceramic (sə-ram′ik), *adj.* سیرامیکی: تایبەتی بە گۆزەودیزەکاری

ceramics (sə-ram′iks), *n.pl.* (١) گلێنەکاری؛ گۆزەودیزەکاری. (٢) گۆزەودیزە؛ گلێنە؛ کاشی. (٣) خوێندنی گلێنەکاری؛ وانەیەک لە گلێنەکاریدا.

ceramist (ser′ə-mist), *n.* گۆزەودیزەکار؛ گلێنەکار.

cerate (sêr′āt), *n.* جۆرە مەلحەمێکە (چەوریو مێوو جەوری تێدایە).

cerato- (ser′ə-tō, ser′ə-tə), پێشگرێکە بەمانای: شاخ؛ قۆچ.

ceratoid (ser′ə-toid′), *adj.* وەک شاخ یا قۆچ (لە شێوەو ڕەقیدا).

Cerberus (sûr′bēr-əs), *n.* سەگێکی سێ سەرە پاسەوانی دۆزەخ دەکات (ئەفسانەی یۆنانی).

cere (sêr), *n.* چەرمی ژێر دەنووکی هەندێ باڵندە (وەک تووتی).

cereal (sêr′i-əl), *adj.* دانەوێڵەیی.
n. دانەوێڵە یا خواردەمەنییەکە تێکەڵاوی شیری سارد دەکرێت و بۆ بەرچایی دەخورێت.

cerebellum (ser′ə-bel′əm), *n.* مێشکۆلە؛ مێشکە بچکۆلە.

cerebral (ser′ə-brəl, sə-rē′brəl), *adj.* (١) مێشکی. (٢) تەنها لە مێشکەوە هاتووە نەک لە هەستەوە.

cerebral palsy, ئیفلیجیی مێشک (کە لەپێش یا لەکاتی لەدایکبووندا تووش دەبێت و دەبێتە هۆی لەرزین و کرژبوون و بزوانی ماسولکە لەخۆیەوەو هەروەها بە باشی قسە بۆ نەکران).

cerebrate (ser′ə-brāt′), *v.i.* بیرکردنەوە؛ مێشک بەکارهێنان.
-cerebration *(n.)*.

cerebric (ser′ə-brik, sə-rē′brik), *adj.* مێشکی.

cerebritis (ser′ə-brī′tis), *n.* هەوکردنی مێشک.

cerebro- (ser′ə-brō, ser′ə-brə), پێشگرێکە بەمانای: مێشک.

cerebrospinal (ser′ə-brō-spī′n'l), *adj.* تایبەتی بە مێشک و بڕبڕەی پشت.

cerebrum (ser′ə-brəm, sə-rē′brəm), *n.* مێشک.

ceremonial (ser′ə-mō′ni-əl, ser′ə-mō′nyəl), *adj.* (١) (ا) تایبەتی بە ئاهەنگ؛ ڕەسمی؛ تایبەتی بە کاروباری میری. (ب) هەر بەناو؛ ناگرنگ: *(a ~ position, office, etc.)*.
n. ئاهەنگی ڕەسمی؛ نەریتی ئاینی یا کۆمەڵایەتی (شایی، خەتەنەسووران).

ceremonious (ser′ə-mō′ni-əs, ser′ə-mō′nyəs), *adj.* (١) تایبەتی بە ئاهەنگ: *(a ~ welcome)*. (٢) ڕەسمی؛ ڕێکوپێک و بەنەزاکەت و جوان. (٣) حەزکەر بە ئاسکی و ڕێکوپێکی و جوان نواندن.

ceremony (ser′ə-mō′ni), *n.* (١) ئاهەنگی ڕەسمی؛ ئاهەنگی بەڕێکردنی کاروباری میری. (٢) ئاهەنگی کۆمەڵایەتی و ئاینی و میری (شایی، خەتەنەسووران، بڕوانامە دان بە قوتابیان... هتد). (٣) نەریتی هیچ‌وپووچ و پەڕپووت.
stand on ceremony, زۆر گوێدان بە نەریتی هیچ‌وپووچ و پەڕپووت.

cerise (sə-rēz′, sə-rēs′), *n. & adj.* ئاڵ.

cero (sêr′ō), *n.* جۆرە ماسییەکی گەورەی دەریایە.

cero-, cer- (sêr′ə, ser′ə), پێشگرێکە بەمانای: مێو.

cerotic acid, ترشی سیرۆتیک (کە لە مێوی شانەی هەنگویندا هەیە).

certain (sûr′t'n, sûr′tin), *adj.* (١) تایبەتی؛ دیاریکراو؛ بڕاوە. (٢) مسۆگەر: *(This is a ~ cure for the disease.)*. (٣) دڵنیا؛ بێ گومان: *(I am ~ of his innocence.)*. (٤) تایبەتی؛ ناسراو؛ زانراو: *(a ~ person; for a ~ reason)*. (٥) هەند؛ ئەوتۆ؛ دیار: *(to a ~ extent)*.
for certain, بێ گومان.

certainly (sûr′t'n-li, sûr′tin-li), *adv.* (١) بێ گومان. (٢) بەڵێ؛ بێ گومان: *(May I borrow your pen? C~ !)*.

certainty (sûr′t'n-ti, sûr′tin-ti), *n.* (١) بێ گومانی؛ دڵنیایی؛ مسۆگەری. (٢) شتێک یا ڕووداوێکی بێ گومان.
of a certainty, [Archaic], بێ گومان.

certes (sûr′tēz), *adv.* [Archaic], بێ گومان؛ بە ڕاستی؛ تەواوە.

certifiable (sûr′tə-fī′ə-b'l), *adj.* شایەتی بۆ دەدرێت؛ گومانی لێ ناکرێت.
-certifiably *(adv.)*.

certificate (sẽr-tif′ə-kit), *n.* بروانامە
v.t. بروانامە پێدان؛ دەسەڵات پێدان بە ڕەسمی
certificate of deposit, بروانامەی پارەی لە بانقدا دانراو.
certification (sûr′tə-fi-kā′shən), *n.* (١) بروانامە پێدان یا پێدران. (٢) بروانامە.
certified (sûr′tə-fīd′), *adj.* (١) دەستەبەرکراو؛ مۆرکراو؛ مسۆگەر. (٢) بروانامەدار. (٣) شێت؛ خراوەتە شێتخانەوە
certified check, چەکی بڕواپێکراوی بانق.
certified public accountant, ژمێریاری بروانامە پێدراو.
certify (sûr′tə-fī′), *v.t.* (١) شایەتی بۆ دان؛ مۆرکردن:
(to ~ a signature)
(٢) دەستەبەرکردن: *(The bank must ~ your check.)*.
(٣) خستنە شێتخانەوە؛ بە شێت دانان
(٤) نیمزاکردنی پۆستە وەرگرتن
(٥) [Archaic]. دڵنیاکردن؛ دڵنیابوون.
v.i. شایەتی دان.
certiorari (sûr′shi-ə-râr′i, sûr′shi-ə-rā′ri), *n.* فەرمانی دادگایەکی بەرز بۆ دادگایەکی خوارتر بە ناردنی فایلی داوایەک بۆ دادگا بەرزەکە بۆ پیاچوونەوەی.
cerulean (sə-rōō′li-ən), *adj.* شینی ئاسمانی؛ شین.
cerumen (sə-rōō′mən), *n.* مێوی گوێ
cervical (sûr′vi-k′l), *adj.* تایبەتی بە مل و زێ (تونکاری).
cervices (sẽr-vi′sēz, sûr′və-sēz′), *n. plural of* cervix.
cervicitis (sûr′vi-sī′tis), *n.* هەوکردنی کونی زێ.
cervine (sûr′vīn, sûr′vin), *adj.* (١) تایبەتی بە توخمی ئاسک. (٢) وەک ئاسک.
cervix (sûr′viks), *n.* (١) مل؛ پشتی مل. (٢) کونی زێ.
cessation (se-sā′shən), *n.* وەستان؛ دوایی پێ هاتن:
(There will be a ~ of hostilities between the two warring countries.)
cession (sesh′ən), *n.* دەست لێ هەڵگرتن (ماف، زەوی‌وزار).
cesspit (ses′pit′), *n.* زێراب.
cesspool (ses′pōōl′), *n.* (١) چاڵی پیسایی و زبڵ؛ زێراب. (٢) شوێنێکی پیس و بۆگەن.
cestode (ses′tōd), *n.* کرمی شریتی
cestus (ses′təs), *n.* پشتێن (بەتایبەتی هی بووک).
cestus (ses′təs), *n.* دەستکێشی بۆکسبازی ڕۆمانی کۆن.
cesura (si-zhoor′ə, si-zyoor′ə), *n.* = caesura.
cetacean (si-tā′shən), *adj.* تایبەتی بە گیانداری ئاوی بێ تووکی شیردار (وەک نەهەنگ و مانگای ئاوی).
cetaceous (si-tā′shəs), *adj.* = cetacean.
cevitamic acid, = vitamin C.
cf., = confer = compare., ببینە (بەراوێن)؛ بەراووردی کە.
Chablis (shab′li), *n.* شابلی. جۆرە شەرابێکی سپی فەرەنسییە.
chafe (chāf), *v.t.* (١) لێکخشاندن؛ لێکخستن؛ لەیەک سواندن. (٢) سواندن (بە لێکخشاندن). (٣) ڕووشاندن
(٤) پەستکردن؛ تووڕەکردن: *(The delay ~d her.)*.
v.i. (١) (~ on ; ~ against)، لێکخستن؛ لێکخشاندن. (٢) پەست بوون؛ تووڕەبوون
n. (١) لێکخشان؛ لێکەوتن؛ لێکخستن (٢) ڕووشان؛ ڕووشاوی (لە ئەنجامی لێکخستن). (٣) پەستی؛ تووڕەیی
chafe at the bit, پەست بوون (بەهۆی دواکەوتنەوە)؛ ئارام نەمان.
chafer (chāf′ẽr), *n.* جۆرە قالۆنچەیەکە گەڵای درەخت و ڕووەک دەخوات
chaff (chaf, chäf), *n.* (١) سەرکوزەر؛ کەیەک؛ توێکڵ؛ پووش‌وپەڵاش. (٢) کا. (٣) پیسەک؛ شتێکی بێ نرخ. (٤) گاڵتەوگەپ؛ گاڵتە.
v.t. & v.i. گاڵتەوگەپ کردن؛ گاڵتەپێکردن.
chaffer (chaf′ẽr), *n.* (١) سەوداکردن؛ چەندوچۆن کردن لەسەر نرخ. (٢) [Obs.]، کڕین و فرۆشتن.
v.i. (١) سەوداکردن؛ چەندو چۆن کردن لەسەر نرخ. (٢) دەمەتەقێ کردن.
v.t. (١) شەڕە قسە کردن؛ شەڕە دەم کردن. (٢) [Obs.]، کڕین و فرۆشتن.
chaffinch (chaf′inch), *n.* باڵندەیەکی دەنگ خۆشە ئەوەندەی چۆلەکەیەک دەبێت.
chaffy (chaf′i, chäf′i), *adj.* (١) پووش‌وپەڵاشاوی؛ پڕ لە کوزەر؛ کەیەکاوی. (٢) بێ نرخ؛ پیسەک؛ هیچ‌وپووچ.
chagrin (shə-grin′), *n.* پەستی، تووڕەیی، ڕیسوایی، یا دڵتەنگی لە ئەنجامی سەرنەگرتنی کارێکدا.
v.t. تەریق بوونەوە؛ ڕیسوابوون؛ دڵتەنگ بوون؛ پەست بوون.
chain (chān), *n.* (١) زنجیر؛ زریزە. (٢) ڕست؛ ڕستە. (٣) *(pl.)*، کۆت؛ پێوەند؛ کەلەپچە؛ تەوق. (٤) *(pl.)*، دیلی؛ دەستبەسەری. (٥) زریزەیەکی جوان.
v.t. (١) زنجیرکردن؛ کەلەپچە کردن. (٢) بەستنەوە. (٣) بە دیل گرتن؛ خستنە بەندیخانەوە؛ دەستبەسەرکردن.
chain gang, کۆمەڵە بەند یا دیلی زنجیر کراو لەکاتی ئیش کردندا (بۆ ئەوەی ڕانەکەن).
chain letter, نامەی ڕستەیی: نامەیەکە کە هەرکەس دەینێرێت بۆ کەسێکی تر پاش خوێندنەوەی.
chain reaction, زنجیرە ڕووداو.
chain store, زنجیرە فرۆشگا: دەستە دووکانێکە کە هەمان کۆمپانیا خاوەنیان بێت و هەمان شت بفرۆشن.
chair (chār), *n.* (١) کورسی؛ تەختەک. (٢) پلەوپایە یا پیشەیەکی بەرز. (٣) سەرۆک: *(He is the ~ of the physics department.)*. (٤) کۆڕگێڕ؛ سەرۆکی کۆبوونەوەیەک. (٥) (ا) کورسی کارەبایی. (ب) کوشتن بە کورسی کارەبایی.
v.t. (١) دانیشاندن؛ خستنە سەر کورسی. (٢) کردن بە سەرۆک؛ هەڵبژاردن بە سەرۆک. (٣) کۆڕگێڕان؛ سەرۆکایەتی کۆڕ کردن.
take the chair, (١) کۆڕگێڕان؛ سەرۆکایەتی کۆبوونەوە کردن. (٢) کۆڕ دەستپێکردن؛ دەستپێکردنی کۆبوونەوە.
chair car, = parlor car.
chairman (chār′mən), *n.* (١) سەرۆک (زانکۆ، لیژنە، کۆبوونەوە، حیزب... هتد)؛ لێپرسراو. (٢) پاڵ پێوەنەری نەخۆشی سەر کورسی پێچکەدار.
chairmanship (chār′mən-ship′), *n.* سەرۆکایەتی.
chairwoman (chār′woom′ən), *n.* سەرۆک (ژن).
chaise (shāz), *n.* گالیسکەیی سووکی دووپێچکەیی یا چوارپێچکەییە.
chalcanthite (kal-kan′thīt), *n.* زاخی شین.
chalcedony (kal-sed′′n-i, kal′sə-dō′ni), *n.* گەوهەری سپی.
chalco- (kal′kō, kal′kə), پێشگرێکە بەمانای: مس؛ وەک مس.
chalcography (kal-kog′rə-fi), *n.* نەقش هەڵکەندن لەسەر مس.
Chaldean (kal-dē′ən), *adj.* کلدانی (گەل، زمان، کلتوور).
n. (١) کلدانی؛ کەسێکی کلدانی. (٢) ئەستێرەوان؛ جادووگەر. (٣) زمانی کلدانی.
chalet (sha-lā′, shal′i), *n.* (١) کوختەی شوان (لە شاخی " ئەلپ " ی سویسرا). (٢) خانوویەکی بچووکی سویسرایی گوێ سەبانە پانە. (٣) خانوویەکی بچووکی گوێ سەبانە پان.
chalice (chal′is), *n.* (١) کووپ؛ پەرداخ؛ کاسە؛ جام. (٢) کاسەی بادەی پیرۆز (کڵێسە)؛ کاسەی بادەی شێوی خوایی (خاچ پەرستی). (٣) گوڵێکی وەک کاسە یا جام.
chalk (chôk), *n.* (١) تەباشیر. (٢) گەچ. (٣) سەرجەم؛ کۆ.

adj. به تەباشیر کراو: *(a ~ drawing)* .
v.t. (١) گەچ یا پەینی کیمیایی تێکردن (زەوی‌وزار).
(٢) تەباشیراوی کردن؛ گەچ تێوەدان. (٣) سپیکردنەوە؛ گەچکاری کردن.
(٤) نووسین، نیگارکێشان، یا نیشانەکردن بە تەباشیر.
chalk out, (١) نیشانەکردن (وەك بە تەباشیر).
(٢) ڕەنگ ڕشتن؛ نەخشەکێشان.
chalk up, (١) تۆمارکردن؛ خستنە سەر یا نووسین (خاڵی براوە لە پێشبڕکێیەکدا)؛ سەرجەم کردن؛ کۆکردنەوە.
(٢) خستنە سەر حسابی قەرز: *(chalk it up to my account.)* .
chalky (chôk′i), *adj.* تەباشیری. (ا) تەباشیری تێدایە.
(ب) ڕەنگی وەك تەباشیرە.
challenge (chal′ənj, chal′inj), *n.* (١) داواکردنی پاسەوان لە کەسێك بۆ ناوی خۆ ئاشکراکردن. (٢) بەرەنگاربوون؛ بەرەنگاری؛ ڕووبەڕوو وەستان. (٣) بەرپەرچ دانەوەی بیروباوەڕێك.
(٤) گومان دەربڕین دەربارەی ئەنجامی هەڵبژاردنێك یا مافی دەنگدانێك.
(٥) داوای زۆرانبازی، شەڕە شیر، یا پێشبڕکێ لێکردن.
(٦) داوا؛ داواخوازی. (٧) ئەرکێکی گران بەڵام خۆش.
v.t. (١) بەرپرسیار کردن؛ لێپرسینەوە. (٢) گومان دەربڕین؛ بەرپەرچ دانەوە.
(٣) داوای زۆرانبازی، شەڕە شیر، یا پێشبڕکێ لێکردن.
(٤) بەرەنگاربوون؛ ڕووبەڕوو وەستان.
(٥) داواکردن؛ ویستن.
(٦) گومان دەربڕین دەربارەی ئەنجامی هەڵبژاردنێك یا مافی دەنگدانێك‌و داوای دووبارەکردنەوەی کردن.
v.i. (١) بەرەنگاربوون؛ ڕووبەڕوو وەستان؛ بەرپەرچ دانەوە.
(٢) دەستپێکردن بە وەڕین (سەگی ڕاو).
chamber (chām′bēr), *n.* (١) ژوور (بەتایبەتی هی نووستن).
(٢) (*pl.*)، [British]، دەستە ژوور؛ تاقمە ژوور.
(٣) (*pl.*)، فەرمانگەی دادپرس؛ ژووری دادپرس: *(the judge's ~s)* .
(٤) دیوەخانی کۆشکێك یا کەسێکی پلەوپایە بەرز.
(٥) خەزێنەی میری؛ ژووری خەزێنە (٦) هۆڵی کۆبوونەوەی پەرلەمان.
(٧) ئەنجوومەنی پەرلەمان: *(the C~ of Deputies)* .
(٨) ئەنجوومەن: *(a ~ of commerce)* .
(٩) بۆشایی (لەشی گیاندار یا ڕووەك)؛ کون.
(١٠) لوولەی تفەنگ‌و دەمانچە (کە گوللەکەی تێدایە پێش تەقاندنی).
(١١) chamber pot .
v.t. (١) لە ژووردا دانان؛ ژووری نووستن پێدان.
(٢) هێنانە سەرپێ (تفەنگ، دەمانچە)؛ گوللە خستنە لوولەوە.
(٣) دەورەگرتن؛ خستنە ناوەوە.
adj. تایبەت بە مۆسیقایەك کە لە ژوورێکی بچووکدا لێدەدرێت بۆ چەند کەسێك.
chamberlain (chām′bēr-lin), *n.* (١) سەرکاری خانەی پاشا یا پیاوێکی گەورە؛ سەرکار. (٢) کاربەدەستێکی گەورە (لە هەندێك کۆشکی شاهانەدا). (٣) خەزنەدار. (٤) [Archaic]، بەردەستی تایبەتی پیاوێکی گەورە.
chambermaid (chām′bēr-mād′), *n.* کارەکەری ژووری نووستن؛ کارەکەری ئوتێل.
chamber music, جۆرە مۆسیقایەکە لە هۆڵێکی بچووکدا لێدەدرێت.
chamber of commerce, ئەنجوومەنی بازرگانی؛ ژووری بازرگانی.
chamber pot, تەنەکەی میزی ژووری نوستن.
chameleon (kə-mē′li-ən, kə-mēl′yən), *n.* (١) خۆرپەرست: جۆرە مارمێلکەیەکە ڕەنگەکەی بە تیشکی خۆر دەگۆڕێت.
(٢) کەسێکی بێ بار؛ کوڕی ڕۆژ.
-chameleonic *(adj.)*.
chamfron (cham′frən), *n.* قەڵغانی سەری ئەسپ.
chamois (sham′i), *n.* (١) ئاسکە کێوی؛ بزنە کێوی.
(٢) پێستی شاموا: پارچە پێستەیەکی نەرمە شووشەو شتی وەهای پێ پاك دەکرێتەوە (لە پێستی ئاسك‌و مەڕو بزن درووست دەکرێت).
adj. (١) لەم جۆرە پێستەیە درووستکراوە. (٢) ئاسك ڕەنگ.
v.t. پاکردنەوە بەم جۆرە پێستەیە؛ بریقەدارکردن.
chamomile (kam′ə-mīl′), *n.* = **camomile.**
champ (champ), *v.t. & v.i.* (١) کرۆشتن؛ ملچەملچ کردن.
(٢) بە ددان گرتن؛ ددان تێگیرکردن: *(The horse ~ed at the bit.)*
n. کرۆشتن؛ ملچەملچ.
champ (champ), *n.* [Slang], = **champion.**
champagne (sham-pān′), *n.* (١) شامپانیا (خواردنەوە).
(٢) ڕەنگی زەردی سەوزکار یا کاڵ.
adj. (١) زەردی کاڵ یا سەوزکار.
(٢) تایبەتی بەم خواردنەوەیە (شامپانیا).
champaign (sham-pān′), *n.* دەشتێکی گەورەی بەربەرەڵای تەخت؛ دەشت.
adj. تەخت‌و بەربەرەڵا.
champignon (sham-pin′yən), *n.* قارچك.
champion (cham′pi-ən), *n.* (١) پاڵەوان؛ قارەمان؛ پارێزەر:
(a ~ of the oppressed)
(٢) براوە (پێشبڕکێ)؛ براوەی یەکەم خەڵات.
adj. براوە.
v.t. (١) پاڵپشتی کردن؛ لایەنگری کردن؛ خەبات بۆ کردن؛ بانگ بۆ دان:
(to ~ a cause)
(٢) [Obs.]، بەربەرەکانی کردن؛ بەرەو ڕوو وەستان.
championship (cham′pi-ən-ship′), *n.* (١) لایەنگری کردن؛ بانگ بۆ دان؛ خەبات بۆ کردن. (٢) پاڵەوانێتی؛ قارەمانێتی.
(٣) پێشبڕکێی پاڵەوانێتی: بۆ ئەوەیە بزانرێ چ کەسێك یا تیپێك لە هەموو ئەوانی تری دەباتەوە.
chance (chans, chäns), *n.* (١) ڕێکەوت؛ هەڵکەوت.
(٢) بەخت. (٣) هات‌و نەهات؛ مەترسی: *(to take a ~)*
(٤) هەل؛ دەرفەت؛ بوار؛ ماوە؛ ڕێ: *(You'll have a ~ to go.; He had no ~ of escape.; Give me a ~ .)*
(٥) لەوانە بوون؛ بۆ هەبوون: *(There is a ~ that he will live.)*
adj. بە ڕێکەوت: *(a ~ encounter, meeting, etc.)* .
v.i. وا ڕێکەوتن؛ وا ڕوودان: *(It ~ed that he lost.)* .
v.t. مەترسی کردن.
by chance, (١) لەوانەیە؛ بۆی هەیە.
(٢) بە ڕێکەوت؛ بە هەڵکەوت.
chance on (or upon), بە ڕێکەوت تووش بوون یا پێ گەیشتن؛ بە ڕێکەوت هاتن بەسەردا یا دۆزینەوە.
on the chance, بە هیوای وا ڕێکەوتنەوە؛ بە هیوای ئەوەوە:
(I'll go to his house on the chance of seeing him before he leaves.)
chanceful (chans′fəl, chäns′fəl), *adj.* (١) پڕ لە ڕووداو؛ شتی زۆر تێیدا ڕوویداوە. (٢) [Archaic]، ڕێکەوتی؛ هەڵکەوتی.
(٣) [Archaic]، مەترسیدار؛ پڕ لە مەترسی؛ هات‌و نەهات.
chancel (chan′s'l, chän′s'l), *n.* دەورووپشتی قوربانیگا (کلێسە).
chancellery (chan′sə-lēr-i, chän′sə-lēr-i), *n.* (١) پلەوپایەی ڕاوێژکاری پاشا، سەرەك وەزیران، یا باڵیۆز. (٢) فەرمانگەی یەکێك لەم کاربەدەستانە. (٣) باڵیۆزخانە.
chancellor (chan′sə-lēr, chän′sə-lēr), *n.* (١) ڕاوێژکاری پاشا.
(٢) سکرتێری یەکەمی باڵیۆزخانە. (٣) فەرمانبەرێکی گەورەی ئینگلتەرە.
(٤) سەرۆکی زانکۆ. (٥) سەرەك وەزیران (وەك: ئەڵمانیا و نەمسا).
(٦) سەرەك دادپرسان (لە هەندێ لە ویلایەتەکانی ئەمەریکادا).
Chancellor of the Exchequer, وەزیری دارایی ئینگلتەرە.
chancellorship (chan′sə-lēr-ship′, chän′sə-lēr-ship′),

n. پلەوپایەو ماوەی لەسەر کار بوونی ڕاوێژکاری پاشا، سەرەك وەزیران، یا سەرۆکی زانکۆ.

chance-medley (chans′med′li, chäns′med′li), *n.* (١) کوشتنی ڕێکەوت؛ کوشتنی بێ دەسەنقەست؛ شەڕێکی کتوپڕی کە یەکێکی تێدا بکوژرێت. (٢) کارێکی ڕێکەوت.

chancery (chan′sẽr-i, chän′sẽr-i), *n.* (١) دادگای بەرزی ئینگلیزی (٢) دادگای ویژدانی: بۆ ئەو داوایانەی کە تەنها بە یاسا بڕیاری لەسەر نادرێت بەڵکو بە ویژدان. (٣) باڵیۆزخانە.
(٤) ئەرشیف؛ فەرمانگەی هەڵگرتنی بڕوانامەی میریو گشتی.
(٥) chancellery.

in chancery, (١) لە دادگادایە؛ دادگا تێی دەڕوانێت.
(٢) بێ ئومێدە؛ باری شلۆقە.
(٣) سەری لەنێوان هەردوو دەستی بەرامبەرەکەیدایە (زۆرانبازی).

chancre (shaŋ′kẽr), *n.* ئاتەشەك: فەرەنگی؛ برینێکی ڕەقی ئەندامی زاووزێیە

chancroid (shaŋ′kroid), *n.* برینێکی نەرمی ئەندامی زاووزێیە.

chancy (chan′si, chän′si), *adj.* [Colloq.]. هاتو نەهات؛ دووبەختی؛ ئەگەرونەگەر.

chandelier (shan′də-lêr′), *n.* چل چرا؛ ئاوێزە.

chandelle (shän′del′), *n.* بەرزبوونەوەو ڕوو وەرگێڕانی کوتوپڕی فڕۆکە

chandler (chan′dlẽr, chän′dlẽr), *n.* (١) مۆمچی؛ مۆم فرۆش.
(٢) فرۆشیار؛ تاك فرۆش.

chandlery (chan′dlẽr-i, chän′dlẽr-i), *n.* (١) مۆمخانە
(٢) مۆمچێتی؛ مۆم فرۆشی.

change (chānj), *v.t.* (١) گۆڕین (لە بارێکەوە بۆ بارێکی تر).
(٢) گۆڕینەوە (شت). (٣) گۆڕینەوە (پارە). (٤) گۆڕین (جلوبەرگ).
(٥) گۆڕین (فڕۆکە، شەمەندەفەر... هتد لەکاتی گەشتدا).

v.i. گۆڕان

n. (١) گۆڕین؛ گۆڕان. (٢) پارەی وردە؛ وردە.
(٣) باقی حساب کە دەدرێتەوە بە کڕیار. (٤) بازاڕ.

change hands, دەستاودەست کردن.

ring the changes, (١) زەنگ لێدان بە هەموو چەشنێك.
(٢) کردن یا وتنی شتێك بە هەموو شێوەیەك.

changeable (chān′jə-b′l), *adj.* دەگۆڕدرێت؛ بۆی هەیە بگۆڕدرێت؛ حولحولی

changeful (chānj′fəl), *adj.* دەگۆڕدرێت؛ زوو زوو دەگۆڕدرێت یا بۆی هەیە بگۆڕدرێت.

changeling (chānj′liŋ), *n.* (١) منداڵێك کە بە ساوایی لەگەڵ منداڵێکی تر گۆڕدرابێتەوە. (٢) [Archaic]، کەسێکی حولحولی.
(٣) [Archaic]، کەسێکی بێ مێشك

change of life, گەیشتنە تەمەنی وەستانی بێ نوێژی لە ئافرەتدا.

changeover (chānj′ō′vẽr), *n.* گۆڕین بۆ سیستەمێك یا ئامانجێکی تر

channel (chan′′l), *n.* (١) ڕێڕەوی ڕووبار یا جۆگە.
(٢) بەشی قووڵی ڕووبار یا بەندەرێك. (٣) جۆگە؛ بۆری.
(٤) ڕێباز یا ڕێڕەو. (٥) (*pl.*)، ڕێگای پەیوەندی کردن.
(٦) ڕێبازی گەیاندن (ئامێری ئەلەکترۆنیك). (٧) خەنەق؛ دێراو؛ درز.

v.t. (١) دابڕین؛ خەنەق تێدا هەڵکەندن.
(٢) ڕابەری کردن بە ڕێگایەکی تایبەتیدا.

chant (chant, chänt), *n.* گۆرانی؛ سروود.

v.t. & v.i. گۆرانی وتن؛ سروود خوێندنەوە وەك گۆرانی.

chanteuse (shän′töz′), *n.* ژنێکی گۆرانی بێژ بەتایبەتی لە تیاترۆدا.

chantey (shan′ti), *n.* گۆرانی کەشتیەوان.

chanticleer (chan′ti-klêr′), *n.* کەڵەشێر

chantry (chan′tri, chän′tri), *n.* (١) ئەو پارەیەی کە کەسێك تەرخانی دەکات بۆ کرێی دۆعا خوێندن بۆی دوای مردنی.
(٢) کڵێسەیەکی بچووك یا بەشێك لە کڵێسەیەك کە پارەی بۆ تەرخان کراوە بۆ دۆعا خوێندن بەسەر مردوویەکدا.

chaos (kā′os), *n.* ئاژاوە؛ شێواوی؛ پەشێوی؛ پاشاگەردانی.

chaotic (kā-ot′ik), *adj.* شێواو؛ پەشێو

chap (chap), *v.t.* (**chapped, chapping**), ووشك کردنەوەو قڵیشاندنی پێستی لێو یا لەش.

v.i. ووشك بوونەوەو قڵیشان (پێستی لێو یا لەش).

n. ووشك بوونەوەو قلیشاندنی پێستی لێو یا لەش.

chap (chap), *n.* کوڕ؛ کابرا؛ زەلام.

chap., = **chapter.**

chaparral (chap′ə-ral′), *n.* دارو دەوەنێکی چڕی کورت.

chapbook (chap′book′), *n.* نامیلکەیەك کە هەڵبەستو سروودو نووسراوی ئاینی تێدا بێت.

chapeau (sha-pō′), *n.* کڵاو.

chapel (chap′′l), *n.* (١) کڵێسە.
(٢) ژوورێکی بچووك بۆ نوێژو خوا پەرستن لەناو کڵێسە، خەستەخانە، دانشگا، یا ئۆردووگایەکدا.

chaperon, chaperone (shap′ə-rōn′), *n.* ژنێکە کە لەگەڵ کچێك یا چەند لاوێکدا دەبێ لە کاتی چوونە دەرەوەو ئاهەنگدا بۆ سەرپەرشتی کردن؛ یاوەر (بەتایبەتی هی کچ یا منداڵ لەکاتی چوونەدەرەوەدا).

v.t. سەرپەرشتی کردنی کچ لە کاتی چوونە دەرەوەو ئاهەنگدا لەلایەن کەسێکی گەورەترەوە لە خۆی.

chapfallen (chap′fôl′ən, chop′fôl′ən), *adj.* غەمبار؛ کۆست کەوتوو.

chaplain (chap′lin), *n.* (١) قەشەیەکە کە لێپرسراوی کڵێسەیەکی بچووك بێ. (٢) قەشەیەکە کە لێپرسراوی کاروباری ئاینی پەرلەمان یا ڕێکخراوێکی تر بێ. (٣) قەشەی ئۆردووگایەکی سوپا.

chaplet (chap′lit), *n.* (١) تاجە گوڵ. (٢) تەزبیح؛ تەزبیحی نوێژ.

chapman (chap′mən), *n.* (١) دەستگێڕ؛ فرۆشیاری دەستگێڕ.
(٢) [Archaic]، بازرگان.

chaps (chaps), *n.pl.* = **chaparajos.**

chapter (chap′tẽr), *n.* (١) بەش (پەڕتووك)؛ بەند. (٢) چەرخ (مێژوو).
(٣) لق (ڕێکخراو، یانە... هتد). (٤) کۆبوونەوەی قەشە؛ قەشەکان.
(٥) کۆبوونەوەی هەموو ئەوانەی کە لە دێرێکدا دەژین. (٦) کۆبوونەوە

v.t. دابەشکردنی پەڕتووکێك بە چەند بەشێك یا بەندێکەوە.

chapter house, (١) ئەو خانووەی ئەندامانی دێرێك تێیدا کۆدەبنەوە.
(٢) خانوویەکە کە ئەندامانی لقی ڕێکخراوێکی کوڕ یا کچی دانشگا تێیدا دەژینو کۆدەبنەوە.

char (chär), *v.t.* (١) سووتاندن. (٢) سووتاندن وەك خەڵووز؛ ڕەش کردن.

v.i. سووتان وەك خەڵووز؛ ڕەش بوون.

n. خەڵووز.

char (chär), *n.* جۆرە ماسییەکە.

char (chär), *n.* (١) کار یا ئیشی ناوماڵ. (٢) کارەکەر.

v.i. (١) کار یا ئیشی ناوماڵ کردن. (٢) کار یا ئیشی بچووك کردن.

character (kar′ik-tẽr, kar′ək-tẽr), *n.* (١) ڕەووشت؛ ڕەفتار؛ کردەوە؛ گەوهەر. (٢) ناوبانگ.
(٣) پەسەندنامە (لە خاوەن کارەوە بۆ مووچەخۆر).
(٤) کەسێکی سەیر یا جیاواز لە خەڵك.
(٥) کەسێکی ناو چیرۆك یا شانۆگەرییەك. (٦) تیپ (ئەلفوبێ).

v.t. نووسین؛ نەخش کردن؛ هەڵکەندن.

in character, لەگەڵ ڕەووشت یا ناوبانگی کەسێکدا دەگونجێ.

out of character, لەگەڵ ڕەووشت یا ناوبانگی کەسێکدا ناگونجێ.

characteristic (kar′ik-tẽr-is′tik), *adj.* نیشانە؛ تایبەخۆ؛

جیاکەرەوە

n. (۱) ڕەووشتێکی تایبەتی یا جیاکەرەوە.
(۲) " ژمارەی بەیانی " ی لۆگاریتمی.

characterization (kar´ik-tēr-ə-zā′shən, kar´ik-trə-zā′-shən), *n.* (۱) ڕەفتار یا ڕەووشت ڕوونکردنەوە؛ ڕەفتار دیاریکردن.
(۲) ڕوونکردنەوەی ڕەفتاری کەسێکی ناو چیرۆکێك یا شانۆگەرییەك لەرێی قسەو کردەوەو هێماوە.

characterize (kar′ik-tēr-īz´), *v.t.* (۱) ڕەفتار یا ڕەووشت ڕوونکردنەوە. (۲) جیاکردنەوە لە شتی تر بە تایبەخۆیەك یا هێمایەك؛ نیشانەکردن.

character sketch, وێنەی ڕەووشت یا ڕەفتار؛ وێنەی ژیانی کەسێكو خووڕەووشتی.

charactery (kar′ik-tēr-i, kar′ik-tri), *n.* تیپ؛ تیپو هێما؛ بەکارهێنانی تیپو هێما یا نیشانە بۆ دەربڕینی بیروباوەڕ.

charade (shə-rād′), *n.* نوواندنی هێمایی یا بێ دەنگ؛ یارییەکە لەنێوان چەند کەسێکدا دەکرێت، یەکێکیان لەبری ووشە نوواندنی بێ دەنگ بەکاردەهێنێ‌و ئەوانی تر ئەبێ باسەکەی بزانن‌و بیدۆزنەوە.

charcoal (chär′kōl´), *n.* (۱) خەلووز. (۲) پێنووسی خەلووز.
(۳) وێنە یا تابلۆیەکە کە بە پێنووسی خەڵووز درووست کرابێت.
(٤) ڕەنگی ڕەشباو؛ ڕەشتاڵە.

v.t. نووسین، وێنەکێشان یا ڕەشکردنەوە بە پێنووسی خەلووز.

chard (chärd), *n.* سلق

charge (chärj), *v.t.* (۱) پێ سپاردن؛ خستنە ئەستۆ.
(۲) فەرمان بەسەردا کردن؛ ئامۆژگاری کردن؛ داوالێکردن.
(۳) (~ with). تاوانبارکردن؛ تاوان خستنە پاڵ. (٤) نرخ لەسەر دانان؛ داواکردنی نرخێکی تایبەتی (بۆ کردنی کارێك یا کڕینی شتێك).
(٥) داوای پارە لێ کردن. (٦) بە قەرز کڕین؛ خستنە سەر حسابی قەرز.
(۷) هێرش بردنە سەر (۸) نیشانە لێگرتن.
(۹) داگرتنەوە (تفەنگ، دەمانچە... هتد). (۱۰) شتێك کردنە ناو شتێکی ترەوە.
(۱۱) پڕکردنەوە (پاتری). (۱۲) هێنانە جۆش. (۱۳) پڕکردن؛ تێکردن.

v.i. (۱) هێرش بردنە سەر. (۲) داوای دانەوەی پارە لێکردن.
(۳) خستنە سەر قەرز. (٤) دانیشتن یا پاڵدانەوە بە تێخوڕین (سەگ).

n. (۱) لە ئەستۆدا بوون؛ لێپرسراوێتی؛ سەرپەرشتی. (۲) ئەرکی سەرشان.
(۳) کەسێك کە سەرپەرشتی کردنی لە ئەستۆی کەسێکی تردا بێت؛ کەسێك کە کەسێکی تر کرابێت بە لێپرسراوی؛ کەسێکە کە ببێ بە ئەرك بەسەر کۆمەڵەوە، چونکە دەبێ کۆمەڵ یا میری بیژێنێت. (٤) فەرمان؛ ئامۆژگاری.
(٥) تاوان (٦) مز؛ کرێ؛ هەق (کاڕ). (۷) قەرز.
(۸) هێرش؛ فەرمانی هێرش بردنە سەر. (۹) باری سەرشان؛ ئەرك.
(۱۰) ئەو تەقەمەنی‌یەی کە لە یەك جاردا دەتەقێنرێتەوە.
(۱۱) ئامێری پڕکەرەوەی کارەبا.

bring a charge against, تاوانبارکردن؛ شکات لێکردن

charge off, بە وون بوو دانان.

get a charge out of, پێ خۆش بوون؛ خۆشی لێ وەرگرتن

in charge of, لێپرسراو.

chargeable (chär′jə-b'l), *adj.* (۱) دەتوانرێ پڕ بکرێتەوە (پاتری).
(۲) دەتوانرێ دابگیرێتەوە (تفەنگ). (۳) دەتوانرێ بخرێتە سەر حسابی قەرز.
(٤) دەتوانرێ تاوانبار یا گومانبار بکرێ.

charge account, حسابی قەرز.

charger (chär′jēr), *n.* (۱) هێرش بەرە سەر (مرۆڤ یا شت).
(۲) ئەسپی جەنگ. (۳) ئامێرێك کە پاتری پڕ دەکاتەوە.

charily (châr′ə-li), *adv.* (۱) بە ترسەوە؛ بە وورییایی‌یەوە؛ بە شەرمەوە. (۲) بە دەست قوچاوی؛ بە ڕەزیلی.

chariness (châr′i-nis), *n.* (۱) مەترسی؛ ووریایی.
(۲) گیری؛ دەست قووچاوی؛ ڕەزیلی.

chariot (char′i-ət), *n.* عەرەبانەیەکی دوو پێچکەیی دوو ئەسپی‌یە لە کۆندا بۆ جەنگو خۆپیشاندان‌و خۆشی بەکاردەهێنرا.

v.t. & v.i. سواربوون یا لێخوڕینی عەرەبانەیەکی وەها.

charioteer (char´i-ə-têr′), *n.* (۱) عەرەبانچی عەرەبانەیەکی دوو-پێچکەیی دوو ئەسپی کە لە کۆندا بەکاردەهێنرا.
(۲) [C-]، ناوی کۆئەستێرەیەکە.

charisma (kə-riz′mə), *n.* بەهرەی پێشڕەوی؛ بەهرەی هەستی جەماوەر جووڵاندن‌و هاندان‌و پێشڕەوی کردنیان.

charismatic (kar´iz-mat′ik), *adj.* بەهرەداری جووڵاندنی هەستی جەماوەرو هاندان‌و پێشڕەوی کردنیان: (*a ~ leader*).

charitable (char′ə-tə-b'l), *adj.* (۱) خێرکەر؛ چاکەکەر.
(۲) تایبەتی بە خێر یا کاری چاکە: (*~ contributions*)
(۳) بەڕەحم؛ دڵنەرم.

charity (char′ə-ti), *n.* (۱) خۆشەویستی خوا بۆ مرۆڤو مرۆڤ بۆ مرۆڤی تر. (۲) کارێك یا ئیشێکی چاکە؛ چاکە؛ چاکەکردن
(۳) هەستی چاکەو چاکەکردن. (٤) دڵنەرمی؛ بەڕەحمی. (٥) خێر؛ دەقنە
(٦) دەزگایەك، ڕێکخراوێك، یا پارەیەك کە تایبەتە بە یارمەتیدانی هەژاران.

charlady (chär′lā′di), *n.* = **charwoman.**

charlatan (shär′lə-t'n), *n.* کەسێك کە وا دەنوێنێ توانایەك یا زانیاری‌یەکی هەیە، بەڵام لە ڕاستیدا نە ئەو توانایەی هەیەو نە ئەو زانیاری‌یەش؛ ساختەچی؛ درۆزن.

-charlatanism *(n.)*; **charlatanry** *(n.)*.

charm (chärm), *n.* (۱) جادوو. (۲) نوشتە؛ چاوەزار؛ دۆعا.
(۳) جوانی ڕەووشت‌و ڕووخسار؛ دڵفڕاندن.

v.t. & v.i. دڵفڕاندن؛ جادووبەند کردن.

charmer (chär′mēr), *n.* (۱) ئافرەتێکی جوانی ناسکی دڵفڕێن.
(۲) جادووگەر؛ نوشتەبڕ: (*a snake ~*).

charming (chärm′iŋ), *adj.* دڵفڕێن؛ جوان‌و ناسك؛ ناسكو نازدار.

charnel (chär′n'l), *n.* (۱) گۆڕ؛ گۆڕستان.
(۲) شوێنێك کە لاشەو ئێسقانی مردووی تێدا دەپارێزرێ.

adj. (۱) هی گۆڕستان. (۲) تایبەتی بە مردوو؛ مردووانە.

charnel house, (۱) گۆڕ؛ گۆڕستان.
(۲) شوێنی پاراستنی لاشەو ئێسقانی مردوو.

charpoy (chär′poi´), *n.* چرپایە.

charqui (chär′ki), *n.* گۆشتی گای ووشك کراوە؛ قاوورمە.

chart (chärt), *n.* (۱) نەخشەی دەریا. (۲) نەخشە. (۳) نەخشەی کار.

v.t. (۱) نەخشە دانان. (۲) پیشاندان لەسەر نەخشە.

charter (chär′tēr), *n.* (۱) دەستوور؛ پەیمان.
(۲) پێدانی مافێکی تایبەتی بە کەسێك یا ڕێکخراوێك لەلایەن میری‌یەوە
(۳) ڕێگەدان بۆ کردنەوەی لقی ڕێکخراوێك یا یانەیەك. (٤) مافێکی تایبەتی.
(٥) بە کرێ گرتنی پاسێك، فڕۆکەیەك یا پاپۆڕێك بۆ بەکارهێنانی تایبەتی.

v.t. (۱) پێدانی مافێکی تایبەتی.
(۲) بە کرێ گرتن (پاس، فڕۆکە، پاپۆڕ... هتد) بۆ بەکارهێنانی تایبەتی

charterage (chär′tēr-ij), *n.* (۱) بە کرێ گرتن (پاس، فڕۆکە، پاپۆڕ... هتد) بۆ بەکارهێنانی تایبەتی. (۲) پێدانی مافێکی تایبەتی.

charterer (chär′tēr-ēr), *n.* کەسێك کە پاپۆڕێك بە کرێ دەگرێ بۆ بەکارهێنانی تایبەتی.

charter man, ئەندامی دامەزرێنەری دەزگایەك یا ڕێکخراوێك.

Charter of the United Nations, دەستووری نەتەوە-یەکگرتووەکان (کە لە کۆنفرانسێکی جیهانیدا لە شاری سان فرانسیسکۆ لە ساڵی ۱۹٤٥ دا مۆرکرا).

charter party, (۱) قۆنتەراتی بە کرێ گرتنی پاپۆڕێك یا بەشێك لە پاپۆڕێك بۆ مەبەستی بازرگانی. (۲) بە کرێ گرتنی پاپۆڕێك یا بەشێکی (۳) [Colloq.]، تاقمێك کە بەلەمێك بە کرێ دەگرن بۆ گەشت یا ڕاوەماسی.

charwoman (chär′woom´ən), *n.* کارەکەر.

chary (châr′i), *adj.* (۱) ووریا؛ ترساو:

(A burnt child is ~ of fire.)

(He was ~ of strangers.) (٢) شەرمن؛ دوورەپەرێز.

(٣) گیر؛ دەست قووچاو؛ ڕەزیل.

chase (chās), *v.t.* (١) نیشتنە سەر؛ شوێن کەوتن؛ بە دوادا ڕاکردن.

(٢) ڕاوکردن؛ شوێن کەوتن (گیاندارێك بۆ گرتنی یا کوشتنی).

(٣) (~ away; ~ out; ~ off)، دەرکردن؛ ڕاونان.

v.i. (١) شوێن کەوتن (بۆ گرتن)؛ بە دوادا ڕاکردن؛ نیشتنە سەر:

(~ after him.)

(٢) [Colloq.]، بە پەلە ڕۆیشتن:

(I ~d around town looking for you.)

n. (١) نیشتنە سەر؛ بە دوادا ڕۆیشتن یا ڕاکردن. (٢) ڕاو؛ ڕاوکردن.

(٣) نێچیر؛ گیاندارێکی ڕاوکراو. (٤) ڕاوچی.

give chase, نیشتنە سەر؛ شوێن کەوتن؛ بە دوادا ڕاکردن؛ ڕاونان.

chase (chās), *n.* (١) درز؛ دێراو (٢) بۆشایی ناو لوولە تفەنگ.

(٣) چاڵاییەك کە بۆرییەکی تێ دەخرێ.

v.t. درز یا دێراو یا چاڵایی تێکردن

chase (chās), *v.t.* نەخش لەسەر هەڵکەندنی کانزایەك و ڕازاندنەوەی.

chaser (chās'ēr), *n.* (١) شوێن کەوتوو؛ ڕاونەر؛ بە شوێندا ڕاکەر.

(٢) ڕاوچی؛ ڕاوکەر. (٣) تفەنگێك کە لە بەشی پێشەوە یا دواوەی بەلەمێکدا دادەنرێ لە کاتی شوێن کەوتنی بەلەمی دوژمن یا هەڵهاتن لە دەست دوژمن.

(٤) فڕۆکەیەك یا بەلەمێکی بچووك بۆ ڕاونان یا نیشتنە سەری فڕۆکە یا بەلەمی دوژمن (٥) جۆرە خواردنەوەیەکی ناکحوولیە دوای خواردنەوەی کحوولی دەخورێتەوە

chaser (chās'ēr), *n.* (١) کەسێك کە کانزا دەڕازێنێتەوە بە هەڵکەندنی جۆرەها نەخش لەسەری. (٢) ئامێری نەخش هەڵکەندن لەسەر کانزا.

chasm (kaz'm), *n.* (١) کەندەلان

(٢) جیاوازی یا ناکۆکی (هەست و بیروڕاو هەڵوێست) لەنێوان مرۆڤ یا خەڵك یا ڕێکخراودا

chassis (shas'i, shas'is, chas'i), *n.* (١) چوارچێوەیەکی پێچکەدارە تۆپێك یا تفەنگێکی قورسی لەسەر دادەنرێت. (٢) شاسی ئوتومبیل: چوارچێوەی خوارووی ئوتومبیل بە پێچکەو بەشی خوارووی مەکینەوە.

(٣) ئەو چوارچێوەیەی کە فڕۆکە ڕادەگرێ لەسەر زەوی بە پێچکەو ئامێری نیشتنەوەوە (٤) چوارچێوەی ڕادیۆ یا تەلەفزیۆن (بەو پارچانەیشەوە کە پێوەی بەستراوە) (٥) [Slang]، لەش.

chaste (chāst), *adj.* (١) داوێن پاك (بەتایبەتی ئافرەت)؛ پاك.

(٢) سادە

chasten (chās''n), *v.t.* (١) سزادان (بە مەبەستی هێنانە سەر ڕێی ڕاست) (٢) دابینکردن؛ بەر بۆ بەرەڵا نەکردن؛ پاکردنەوە (ڕەووشت).

chastise (chas-tīz'), *v.t.* (١) سزادان (بەتایبەتی بە لێدان بۆ هێنانە سەر ڕێی ڕاست)؛ تەمێ کردن. (٢) بە توندی ڕەخنەلێگرتن.

-chastisement *(n.).*

chastity (chas'tə-ti), *n.* داوێن پاکی (بەتایبەتی ئافرەت)؛ پاکی.

chastity belt, پشتێنی داوێن پاکی: پشتێنێکە لە کانزا یا قایش درووست دەکرا لە کۆندا ژنان لەبەریان دەکرد کاتێك کە مێردەکانیان لەگەڵیاندا نەبوونایە بۆ ئەوەی داوێن پیسی نەکەن.

chat (chat), *v.i.* دەمەتەقێ کردن؛ دووان؛ قسەکردن.

n. (١) دەمەتەقێ؛ دووان؛ قسە.

(٢) باڵندەیەکی بچووکی ئەمەریکایی زیقەزیقکەرە.

château (sha-tō'), *n.* (١) قەڵا یا کۆشکێکی دەرەبەگی فەرەنسی.

(٢) کۆشکێکی لادێ لە فەرەنسا

chattel (chat''l), *n.* (١) کەل و پەلی ناومال؛ شتومەك؛ شت (وەك: ئوتومبیل، شتی ناومال، ڕەشەووڵاخ). (٢) [Archaic]، بەند.

chatter (chat'ēr), *v.i.* (١) چەقەچەق کردن (وەك: دەنگی باڵندەو مەیموون). (٢) چەنەبازی کردن؛ دەمەوەری کردن؛ چەقەچەق کردن.

(٣) چۆقەچۆقی ددان هاتن.

(٤) لەرزین؛ لەرینەوە (پێکارێك کە باش نەچەسپێنرابێ لە جێی خۆیدا).

n. چەقەچەق؛ چەنەبازی؛ زۆروێژی.

chatterbox (chat'ēr-boks'), *n.* کەسێکی هەڵەوەڕ یا چەنەباز؛ لەوچە؛ دەمەوەر.

chatterer (chat'ēr-ēr), *n.* (١) کەسێکی چەنەباز؛ دەمەوەر؛ لەوچە؛ هەڵەوەڕ. (٢) جۆرە باڵندەیەکە.

chatty (chat'i), *adj.* (١) حەزکەر لە دەمەتەقێ؛ خۆش دوو.

(٢) دەمەتەقێیی؛ هی قسەی ناو برادەران.

chauffeur (shō'fēr, shō-fūr'), *n.* شۆفێر (ئوتومبیلی تایبەتی).

v.t. شۆفێری کردن بۆ کەسێك؛ کەسێك بردن بەملاو بەولادا بە ئوتومبیل.

chauvinism (shō'vin-iz'm), *n.* (١) ڕەگەزپەرستی؛ نەتەوەچێتی؛ ڕەگەزپەرستی کوێرانە؛ شۆڤێنیتی. (٢) پەسەندکردنی کوێرانەی تاقمی خۆ بەسەر هەموو تاقمێکی ترداو بە سووك سەیرکردنیان: *(male ~)*

chauvinist (shō'vin-ist), *n.* (١) ڕەگەزپەرست؛ نەتەوەچی؛ ڕەگەزپەرستی توندوتیژ؛ شۆڤێنی. (٢) کەسێکە کە تاقمی خۆی بە کوێرانە پەسەند بکات بەسەر هەموو تاقمێکی ترداو بە سووك سەیریان بکات

-chauvinistic *(adj.)*; **chauvinistically** *(adv.).*

cheap (chēp), *adj.* (١) هەرزان؛ هەرزانبەها؛ تالانی.

(٢) بێ نرخ؛ بێ بایەخ؛ بازاڕی؛ ڕەشۆکی. (٣) نزم (مرۆڤ یا کردار)؛ ناکەس؛ سووك (مرۆڤ). (٤) پیسکە؛ پارەپیس؛ ڕەزیل.

-cheaply *(adv.)*; **cheapness** *(n.).*

cheapen (chēp''n), *v.t.* (١) هەرزان یا هەرزانتر کردن.

(٢) سووك کردن؛ بێ بایەخ کردن؛ لە نرخ کەمکردنەوە.

v.i. هەرزان یا هەرزانتر بوون.

cheap skate, [Slang], کەسێکی پارەپیس یا ڕەزیل.

cheat (chēt), *n.* (١) ساختە؛ دەستبڕین؛ گزی؛ فێڵ؛ خەڵەتاندن.

(٢) کەسێکی ساختەچی یا دەستبڕ؛ قومارباز؛ فێڵباز.

(٣) جۆرە گیایەکە لە گەنم دەچێ.

v.t. ساختەلێکردن؛ دەستبڕین؛ هەڵخەڵەتاندن؛ چاوبەست کردن.

v.i. قۆپیەکردن؛ ساختەکردن؛ دەستبڕین.

cheat on, [Slang], ناپاکی لەگەڵ کردن (ژن و مێرد).

check (chek), *n.* (١) وەستانێکی کوتوپڕی.

(٢) جڵەو توندکردنەوە یا گرتن. (٣) کەسێك یا شتێکی جڵەو توندکەرەوە

(٤) سەرپەرشتی. (٥) تاقیکردنەوە؛ پشکنین؛ گەڕان؛ تێڕوانین

(٦) نیشانەی (✓) بۆ دەربڕینی پەسەندکردنی شتێك یا سەرنج ڕاکێشان.

(٧) ڕەسید یا تکت (بۆ سەلماندنی خاوەنێتی شتێك): *(a baggage ~)* .

(٨) حسابی چێشتخانەو مەیخانەو تیاترۆ (کە لەسەر پارچە کاغەز دەنووسرێ).

(٩) چەك (بانق). (١٠) نەخشی چوارگۆشەی بچووك (وەك خانەی شەترەنج)؛ خانە. (١١) یەکێك لەم خانانە. (١٢) پارچەیەك قوماشی خانە خانە

(١٣) کش لە شا کردن (یاری شەترەنج).

interj. (١) [Colloq.] ، ڕاستە!؛ تەواوە!؛ وایە!. (٢) کش شا (شەترەنج).

v.t. (١) وەستاندن؛ لەپڕ وەستاندن. (٢) جڵەوگرتن یا توندکردن؛ دابینکردن

(٣) گەڕان (بۆ شت)؛ پشکنین؛ پیاچوونەوە؛ تێڕوانین.

(٤) دانانی نیشانەی (✓) بۆ پیشاندانی پەسەندکردن یا سەرنج ڕاکێشان

(٥) دانان لە شوێنێك بۆ ماوەیەکی کورت (وەك: چەتر، پاڵتۆ... هتد).

(٦) کش کردن لە شا (یاری شەترەنج).

v.i. (١) ڕاست دەرچوون: *(The accounts ~ .)* .

(٢) چەك نووسین (بانق). (٣) کش کردنی شا (یاری شەترەنج)

check in, دابەزین و ناو تۆمارکردن لە ئوتێلدا.

check off, دانانی نیشانەی (✓) لەتەنیشت هەر دانەیەك لە لیستەیەکدا (نیشانەی پیاچوونەوەو تاقیکردنەوەیە).

check out, (١) کرێی ئوتێل دان و ڕۆیشتن.

(٢) پارەی شتومەکی کڕاو دان لە فرۆشگاو چوونەدەرەوە.

(٣) [Slang]، مردن.

check up on, (١) لێکۆڵینەوەی ڕەفتارو ڕابوردووی کەسێك.

(٢) چاودێری کردن.

in check, دابینکراو؛ بەربەست کراو.

checkbook (chek′book′), *n.* دەفتەری چەکی بانق.

checked (chekt), *adj.* (١) نەخشەی چوارگۆشەیی تێدایە؛ خانە خانە: *(a ~ tablecloth)*

(٢) دابینکراوە؛ بەربەست کراوە.

checker (chek′ẽr), *n.* (١) خانەیەکی تەختەی شەترەنج

(٢) نەخشەیەکی خانە خانە کراو. (٣) بەردی یاری دامە.

(٤) جۆرە دارێکە؛ بەری ئەم دارە.

v.t. نەخشەی خانە خانە کردن.

checker (chek′ẽr), *n.* (١) پشکنیار.

(٢) کەسێکە کە کاری وەرگرتنی جانتاو زەرف و کڵاو شتی وەهایە لە خەڵکو هەڵگرتنیان هەتا خاوەنەکانیان دێنەوە بۆی.

(٣) دەغیلەچی (لە کۆگا یا دووکاندا).

checkerboard (chek′ẽr-bôrd′, chek′ẽr-bōrd′), *n.* تەختەی دامەو شەترەنج.

checkered (chek′ẽrd), *adj.* (١) خانە خانەو ڕەنگاوڕەنگ (وەك: تەختەی دامەو شەترەنج). (٢) هەمەڕەنگ؛ هەمەجۆر؛ جیاواز.

checkers (chek′ẽrz), *n.pl.* یاری دامە.

checking account, حسابی کراوە لە بانقدا (کە دەتوانرێ پارەی لێ دەربهێنرێ و تێ بخرێ).

check list, لیستەی پیاچوونەوە (یا هی ئەو شتانەی دەتەوێت لەبیرت نەچن یا دەتەوێت بیانکەیت... هتد).

checkmate (chek′māt′), *n.* (١) کش شا (وە بردنەوەی یاری شەترەنج). (٢) دۆڕان؛ بارێکی پڕ لە مەترسی.

interj. بانگی " کش شا "

v.t. (١) کش لە شا کردن (یاری شەترەنج). (٢) خستنە مەترسییەوە؛ بەزاندن.

check out, (١) کرێی ئوتێل دان و بەجێهێشتنی.

(٢) تاقیکردنەوە؛ لێکۆڵینەوە. (٣) تاقیکردنەوەی باش‌وخراپی شتێك.

(٤) بۆ دەرکەوتنی شیانی شتێك لە ئەنجامی تاقیکردنەوەدا.

(٥) حساب کردن لەگەڵ کڕیاردا (دووکان، کۆگا).

checkout (chek′out′), *n.* (١) کاتی حساب کردن لەگەڵ خاوەن ئوتێلداو ژوور چۆڵ کردن ئەگەرنا ئەوا کرێی ڕۆژێکی تریش دەسەنرێ (بەگشتی ئەم کاتی حساب کردنە نزیکی نیوەڕۆیە).

(٢) حساب کردنی ئەو شتانەی کە لە دووکانێکدا دەیکڕیت.

(٣) ئەو مێزەی ئەم حسابەی لەسەر دەکرێ.

(٤) تاقیکردنەوەی مەکینەیەك بۆ دەرکەوتنی باش‌وخراپی.

(٥) پشکنین؛ لێکۆڵینەوە.

check point, شوێنی پشکنین: شوێنی پشکنینی ئوتومبیل و خەڵك لەسەر ڕێگە یا شەقام.

checkroom (chek′rōōm′, chek′room′), *n.* ژوورێك کە چەترو جانتا و پاڵتۆو شتی وەهای تری تێدا هەڵدەگیرێ بۆ ماوەیەك تا خاوەنەکەی دێتەوە بۆی

checkup (chek′up′), *n.* تاقیکردنەوە؛ تێڕوانینی پزیشکی.

checks and balances, هاوکێشەیی لەناو دامودەزگاکانی فەرمانڕەواییداو بەشداربوونیان لە فەرمانڕەوایی کردنی وڵاتدا بە یەکسانی و هەریەکە لە پسپۆری خۆیدا بەبێ ئەوەی لایەك زاڵ بێ بەسەر ئەوی تردا.

cheek (chēk), *n.* (١) کوڵم؛ گۆنا؛ ڕوومەت.

(٢) (*pl.*) گووپی قنگ؛ سمت. (٣) لایەکی شتێکی دوولایی.

(٤) [Colloq.]، بێ حەیایی؛ چەقاوەسوویی

v.t. [Colloq.], بەبێ حەیایانە لەگەڵ دووان.

tongue in cheek, بەتەوسەوە؛ قسەکردن بە شێوەیەك کە مەبەستی ڕاست یا تەواوی قسەکەر جیاواز بێت لەوەی کە بە ڕواڵەت پیشانی ئەدات.

cheekbone (chēk′bōn′), *n.* ئێسقانی کوڵم.

(هەروەها " zygomatic bone ")

cheekily (chēk′'l-i), *adv.* بە بێ حەیایانە

cheekiness (chēk′i-nis), *n.* بێ حەیایی؛ بێ شەرمی.

cheek pouch, کیسێکە وەك ئاوساوی وایە لە هەردوو دیوی دەموچاوی گیاندارە قرتێنەرەکانی (وەك: مشك، مشکەکوێرە، کەروێشك... هتد)، هەروەها مەیموونەدا هەیە خواردەمەنی تێدا هەڵدەگیرێ.

cheeky (chēk′i), *adj.* بێ حەیا؛ بێ شەرم.

cheer (chêr), *n.* (١) خۆشی؛ گەشکە؛ ڕووخۆشی؛ دڵخۆشی.

(٢) شتێك کە دڵی مرۆڤ خۆش بکات. (٣) هاوار یا قیژەیەکی پڕ خۆشی (بۆ پەسەندکردن، بەخێرهاتن، یا پیرۆزبایی کردن).

v.t. (١) دڵخۆش کردن. (٢) هاندان بە قیژەی پڕ خۆشی؛ پەسەندکردن و دەربڕین بە قیژەی خۆشی.

v.i. (١) دڵخۆش بوون. (٢) قیژاندنی خۆشی.

be of good cheer, ڕووخۆش بوون.

cheer on, هاندان و پەسەندکردنی شتێك بە هاواری خۆشی.

cheer up, دڵخۆش کردن؛ دڵخۆش بوون؛ دڵخۆشی دانەوە.

with good cheer, بە گەرمی؛ بە ڕووی خۆشەوە.

cheerful (chêr′fəl), *adj.* ڕووخۆش؛ دەم بە پێکەنین؛ دڵشاد.

cheerily (chêr′ə-li), *adv.* بە ڕوویەکی خۆشەوە؛ دەم بە پێکەنینەوە.

cheeriness (chêr′i-nis), *n.* ڕووخۆشی؛ دڵخۆشی.

cheerio (chêr′i-ō′), *interj. & n.* [British Colloq.], خواحافیز؛ ئەم کاتەت باش؛ سڵاو (لە هاتن و ڕۆیشتندا).

cheerless (chêr′lis), *adj.* ناخۆش؛ غەمبار؛ دڵتەنگ: *(a ~ day)*.

cheers (chêrz), *interj.* نۆش! (خواردنەوە).

cheery (chêr′i), *adj.* ڕووخۆش؛ دڵخۆش.

cheese (chēz), *n.* (١) پەنیر.

(٢) شتێك کە لە پەنیر بکات لە شێوەو چۆنێتی خۆڕاگرتندا.

cheese it!, [Slang], ئاگات لە خۆت بێ!؛ ڕاکە!.

cheese (chēz), *n.* [Slang], کەسێکی گرنگ یا پایە بەرز (زۆر جار بەتەوسەوە بەکاردەهێنرێت): *(big ~)*.

cheeseburger (chēz′bũr′gẽr), *n.* هەمبەرگرێکە کە پەنیری تواوەی بەسەرەوە بێت.

cheesecake (chēz′kāk′), *n.* (١) کێکێکە کە لە پەنیرو هێلکەو شیرو شەکر دروست دەکرێ. (٢) [Slang]، وێنەی کچێکی جوانی نیمچە ڕووت لە ڕۆژنامەیەکدا.

cheesecloth (chēz′klôth′), *n.* تووڕەکەی خەستە: قوماشێکی سپی تەنکە دەدرێت بەسەر ماستدا بۆ ئەوەی ئاوەکەی بچۆڕێتەوە؛ قوماشێکی تەنکە لە پەنیرەوە دەپێچرێت.

cheeseparing (chēz′pâr′iŋ), *n.* (١) پارچەیەکی بچووکی قەراغی دەرەوەی پەنیر. (٢) شتێکی بێ نرخ یا بێ بایەخ.

(٣) پیسکەیی؛ ڕەزیلی.

cheesy (chēz′i), *adj.* (١) وەك پەنیر وایە لە تام و چۆنێتی خۆڕاگرتنیدا.

(٢) [Slang]، خراپ؛ ناپەسەند؛ بازاڕی؛ بێ فەڕ.

cheetah (chē′tə), *n.* چیتە: گیاندارێکی دڕندەی خێرایە لە پڵنگ دەچێت بەڵام بچووکترە.

chef (shef), *n.* چێشتکەر؛ چێشتکەرێکی لێهاتوو؛ سەرەك چێشتکەران.

chef-d'oeuvre (she′dë′vr'), *n.* شاکار (هونەر، وێژە... هتد)؛ باشترین یا گرنگترین بەرهەم.

chef's salad, زەڵاتەیەکی جوان و ڕازاوەیە کە هەموو جۆرە شتێکی تێدابێت وەك کاهوو پەنیرو پارچە گۆشتی ووردو... هتد.

chela (kē′lə), *n.* چڕنووك یا ئینۆکی نووشتاوەی تیژی هەندێ گیاندار (وەك قرژاڵ، ڕۆبیان، دووپشك... هتد).

chela (chā′lä), *n.* قوتابی؛ شاگرد (بەتایبەتی هی پیرێکی هیندی).

cheliferous (ki-lif′ẽr-əs), *adj.* چڕنووکدار (قرژاڵ، دووپشك).

chelonian (ki-lō′ni-ən), *adj.* تایبەتی بە کیسەڵ و ڕەقەی ئاوی.

n. کیسەڵ یا ڕەقەی ئاوی.

chem., – **1. chemical. 2. chemist. 3. chemistry.**

chemic (kem′ik), ***adj.*** (١) [Archaic] . تایبەتی بە کیمیای کۆن.
(٢) کیمیایی؛ کیمیاگەری.
n. [Obs.], کیمیاگەر

chemical (kem′i-k'l), ***adj.*** کیمیایی؛ کیمیاگەری
n. ماددەیەکی کیمیایی؛ کەرەسەی کیمیایی.

chemical engineering, ئەندازیاریی کیمیایی.

chemically (kem′i-k'l-i, kem′ik-li), ***adv.*** (١) لەڕووی-کیمیاگەرییەوە (٢) بەهۆی کەرەسەی کیمیاییەوە.

chemical warfare, جەنگی کیمیایی. جەنگێك کە کەرەسەی کیمیایی و ژەهراوی وەك گازو کەرەسەی سووتێنەری تێدا بەکاردەهێنرێت.

chemise (shə-mēz′), ***n.*** ژێرکراسی ژنانە.

chemisette (shem′i-zet′), ***n.*** (١) ژێرکراسی ژنانە
(٢) کراسێکی کورتی بێ قۆڵە جاران ژنان لەسەر کراسەوە لەبەریان دەکرد بۆ داپۆشینی لاژووړووی سنگ و بەرملیان.

chemist (kem′ist), ***n.*** (١) کیمیاگەر؛ زانای کیمیا
(٢) [British] دەرمانساز (٣) [Obs.]، کیمیاگەری کۆن.

chemistry (kem′is-tri), ***n.*** (١) زانستی کیمیا؛ کیمیا.
(٢) پێکهاتنی ماددەیەکی کیمیایی و نیشانەکانی و چۆنێتی کارکردنی.
(٣) پێکەوەنان یا لەبەك جیاکردنەوەیەك بە شێوەیەکی کیمیایی.

chemo- (kem′ō), *Also* **chemi-, chem-,** پێشبەندێکە بەمانای پەیوەندی هەیە بە کەرەسەی کیمیایی و چۆنێتی کارکردن و کارتێکردنی لەسەر ماددەی ترو هەروەها کارتێکراوی لەلایەن ماددەی ترەوە.

chemosynthesis (kem′ō-sin′thə-sis), ***n.*** پێکهاتەی کیمیایی پێکهێنانی کەرەسەی ئاوێتەی کیمیایی زیندوو وەك خواردەمەنی لەلایەن ڕووەکەوە بەهۆی ئەو ووزەیەی کە لە یەکگرتن و کارکردنە سەر یەکتری ماددەی کیمیایی ترەوە دروست دەبێ.

chemotaxis (kem′ō-tak′sis), ***n.*** ڕاکێشان یا دوورکەوتنەوەی کیمیایی

chemotherapeutics (kem′ō-ther′ə-pū′tiks), ***n.pl.*** – **chemotherapy.**

chemotherapist (kem′ō-ther′ə-pist), ***n.*** پزیشکی چارەکەری نەخۆشی بە ماددەو کەرەسەی کیمیایی.

chemotherapy (kem′ō-ther′ə-pi), ***n.*** چارەسەرکردنی نەخۆشی بە ماددەو کەرەسەی کیمیایی.

chemurgy (kem′ẽr-ji), ***n.*** بەشێکە لە کیمیا کە پەیوەندی هەیە بە بەکارهێنانی بەرهەمی کشتوکاڵییەوە بۆ دروستکردنی ئەو شتانەی نە خواردنن و نە جلوبەرگن (وەك پلاستیك)

cheniell (shə-nēl′), ***n.*** (١) ڕێس یا دەروو
(٢) ڕێسی خوری، ئاوریشم. یا لۆکە کە بۆ چنین بەکاردەهێنرێت.
(٣) قوماشێك لەم جۆرە ڕێسە دروست کرابێ.

cheque (chek), ***n.*** [British Spelling], چەکی بانق

chequer (chek′ẽr), ***n. & v.t.*** [British Spelling], **checker.**

chequers (chek′ẽrz), ***n.pl.*** [British Spelling]. – **checkers.**

cherish (cher′ish), ***v.t.*** (١) زۆر لەلا خۆشەویست بوون؛ زۆر لەلا خۆش بوون؛ زۆر لەلا بەنرخ بوون. (٢) بەتەنگەوە هاتن؛ ئاگاداربوون؛ پەروەردەکردن و پاراستن لە زیان. (٣) لە مێشکدا هەڵگرتن.

cherry (cher′i), ***n.*** (١) گێلاس (٢) درەختی گێلاس. (٣) داری گێلاس
(٤) سووری ئاڵ
adj. (١) سووری ئاڵ؛ ئاڵ (وەك گێلاس). (٢) لە داری گێلاس دروستکراو.
(٣) لە گێلاس دروستکراو. *(~ pie)* .
(٤) گێلاسی (تام)

cheroot (shə-rōōt′), ***n.*** جگەرەی چرووت: جۆرە سیگارێکە هەردوو سەری چوارگۆشەییە.

cherry tomato, تەماتەی گەرمە: تەماتەیەکی خڕی بچووکە ئەوەندەی هەڵماتێك دەبێت.

cherub (cher′əb), ***n.*** (١) فریشتە؛ پەری.
(٢) نووانندنی فریشتە لە تابلۆدا لە شێوەی منداڵێکی باڵداری دەموچاو پڕی سووروسپی جوان. (٣) منداڵێکی جوان و بەسزمان.

cherubic (chə-rōō′bik), ***adj.*** (١) فریشتەیی.
(٢) بەسزمان. (٣) دەموچاو پڕی سووروسپی.

cherubim (cher′ə-bim, cher′yoo-bim), ***n.*** *plural of*- **cherub.**

chervil (chũr′vil), ***n.*** سەوزەیەکە گەڵاکەی وەك هی مەعدەنووسەو ڕەگەکەی دەخورێت.

chess (ches), ***n.*** شەترەنج.

chessboard (ches′bôrd′, ches′bōrd′), ***n.*** تەختەی شەترەنج.

chessman (ches′man′, ches′mən), ***n.*** داشی شەترەنج.

chest (chest), ***n.*** (١) سنووق. (٢) سنووقی پارە (یانە، ڕێکخراو... هتد).
(٣) خەزێنە یا پارەی یانە، کۆمەڵە، دەزگا، یا ڕێکخراوێك.
(٤) دەفرێکی هەوابڕی قایم.
(٥) دۆڵاب. (٦) سنگ.

get (something) off one's chest, [Colloq.], داخی دڵی خۆ هەڵڕشتن.

chestnut (ches′nət, ches′nut′), ***n.*** (١) کەستەنە.
(٢) درەختی کەستەنە. (٣) داری کەستەنە. (٤) ڕەنگی قاوەیی سووربا؛ ڕەنگی کەستەنە. (٥) ئەسپی کوێت.
(٦) پێستی ڕەق و مردووی دیوی ناوەوەی لاقی ئەسپ و ماین.
(٧) [Colloq.]، نوکتە، ووتە، یا چیرۆکێکی کۆن و بێ تام؛ کلێشە.
adj. ڕەنگی قاوەیی سووربا.

chest of drawers, دۆڵاب.

chesty (ches′ti), ***adj.*** (١) سنگ زل؛ سنگ گەورە.
(٢) لووت بەرز؛ لەخۆبایی؛ فشەکەر.

chetah (chē′tə), ***n.*** – **cheetah.**

cheval-de-frise (shə-val′də-frēz′), ***n.*** (١) دارێکی چوکلاوی (لە کۆندا بەکاردەهێنرا بۆ وەستاندنی ئەسپ سواری دوژمن).
(٢) ڕیزە چوکڵ یا شووشەی تیژ (دەخرێتە سەر دیوار بۆ ڕێگرتن لە دوژمن).

cheval glass, ئاوێنەیەکی گەورە کە لەناو چوارچێوەیەکدا بێ و لەسەر پێچکە دانرابێت.

chevalier (shev′ə-lêr′), ***n.*** (١) سوارچاك؛ ئەسپ سوار.
(٢) نزمترین پلەی شازادەی فەرەنسی.
(٣) ئەندام یا سوارچاکێکی پلە نزمی ئۆردووی شەرەفی فەرەنسی.

chevron (shev′rən), ***n.*** خەتی لە شێوەی تیپی " V " دا کە چاوەشی پۆلیس و عەریفی سوپا لە قۆڵیان دەدەن.

chew (chōō, chū), ***v.t. & v.i.*** (١) جوین. (٢) زۆر بیرلێکردنەوە.
n. (١) جوین. (٢) شتێك کە بجوێت یا بۆ جوین بێت.

chewing gum, بنێشت.

chewink (chi-wiŋk′), ***n.*** باڵندەیەکە ئەوەندەی چۆلەکەیەك دەبێت.

chewy (chōō′i), ***adj.*** جیڕ (خواردەمەنی)؛ جویینی زۆر دەوێ؛ *(~ candy)*

Chianti (ki-an′ti, ki-än′ti), ***n.*** کیانتی: شەرابێکی سوورە لە سەرەتادا لە ناوچەی شاخاوی " کیانتی " لە ئیتاڵیا گیراوەتەوە.

chiaroscuro (ki-är′ō-ə-skyoor′ō), ***n.*** (١) ڕووناکی و تاریکی بەکارهێنان لە وێنەکێشاندا. (٢) ئەنجامی وێنەکێشان بەم شێوەیە.
(٣) تابلۆیەك کە بەم شێوەیە دروست کرابێت.

chiasma (kī-az′mə), ***n.*** چاو چەپ و ڕاستی.
-chiasmal *(adj.)*.

chic (shēk, shik), ***n.*** تەڕپۆشی؛ ڕێك و پێکی (جل و بەرگ)؛ شیك.
adj. تەڕپۆش؛ ڕێك و پێك (جل و بەرگ).

chicane (shi-kān′), ***n.*** (١) فێڵ و تەڵەکە؛ ساختە.

(٢) ئەو یاریکەرەی رەرەقەی باشی لە دەستدا نییە (یاری برج).

v.t. & v.i. (١) فێڵ‌وتەڵەکەکردن؛ ساختەکردن. (٢) بە فێڵ‌وتەڵەکە دەسکەوتن.

chicanery (shi-kān′ēr-i), ***n.*** (١) بەهەڵەدابردن‌و فێڵ‌وتەڵەکە کردن بۆ دەسکەوتنێك (بەتایبەتی هی یاسایی)؛ ساختەچێتی. (٢) فێڵ؛ ساختە.

chick (chik), ***n.*** (١) جووجك. (٢) بەچکەی باڵندە (٣) منداڵ (بۆ خۆشەویستی). (٤) [Slang]، کچ.

chickadee (chik′ə-dē′), ***n.*** چەند جۆرە باڵندەیەکی ئەمەریکای باکوورە بەگشتی پەڕەکەیان بۆرەو سەریان ڕەشە.

chickaree (chik′ə-rē′), ***n.*** سمۆرەیەکی سوورو بچووکی ئەمەریکییە.

chicken (chik′in, chik′ən), ***n.*** (١) مریشك. (٢) گۆشتی مریشك. (٣) چەند جۆرە باڵندەیەکی دەشتەکین لە مریشك دەچن. (٤) [Slang]، کچ.

adj. [Slang], ترسنۆك.

v.i. [Slang], ترسان؛ نەوێران: ***(He ~ed out at the last minute.)***.

count one's chickens before they are hatched, بەتەمابوونی شتێك کە لەوانەیە نەیەتەدی.

chicken breast, نەخۆشییەکە بریتییە لە دەرپەڕینی ئێسقانی سنگ (ئەو کەسانەدا دەبینرێ کە تووشی نەخۆشی ئێسکەنەرمە بوون).

chicken cholera, کۆلێرای مریشك: نەخۆشییەکە تووشی گەلێك باڵندە نەك بە تەنها مریشك دەبێت، نیشانەکانی بریتین لە ڕشانەوەو شۆری.

chicken feed, (١) دانە مریشك. (٢) [Slang]، هەندێکی زۆر کەم پارە؛ نەختێك پارە.

chicken hawk, هەڵۆی مریشك: مریشك‌و باڵندەی تری ماڵی دەگرێ.

chicken-hearted (chik′in-här′tid, chik′ən-här′tid), ***adj.*** ترسنۆك؛ کوونی

chicken-livered (chik′in-liv′ērd, chik′ən-liv′ērd), ***adj.*** ترسنۆك؛ کوونی.

chicken pox, مێکوتە

chicken shit, [Vulgar Slang]. (١) قسەی قۆڕو بێ مانا. (٢) ئەرك‌و داوای ناخۆش‌و بێ مانا. (٣) ڕەووشت‌و هەڵوێستی ناشرین.

chicken wire, تەلی تەلبەند.

chick-pea (chik′pē′), ***n.*** نۆك

chicory (chik′ə-ri), ***n.*** (١) ڕووەکێکە گوڵەکەی شینەو ڕەگەکەی ئەستوورو گەڵاکەی دەخورێت‌و دەکرێتە ناو زەڵاتەوە. (٢) ڕەگی ئەم ڕووەکە کە دەبرژێنرێ‌و دەکوترێت‌و تێکەڵاوی قاوە دەکرێت یا لەباتی قاوە دەخورێتەوە.

chide (chīd), ***v.t. & v.i.*** سەرزەنشت کردن؛ لۆمەکردن؛ شکاندن

chief (chēf), ***n.*** (١) سەرۆك؛ گەورە؛ سەردەستە؛ پێشەوا؛ فەرماندە. (٢) [Archaic]، گرنگترین بەشی شتێك؛ بنچینەیی. (٣) سێ‌یەکی لاسەرووی قەڵغانێك.

adj. (١) سەرەکی؛ بەرزترین (٢) گرنگترین؛ یەکەم.

in chief, (١) سەرەك ***. (editor-in-chief; commander-in-chief)*** (٢) بەزۆری؛ بەتایبەتی.

chief justice, سەرۆکی دادپرسان.

chiefly (chēf′li), ***adv.*** بەزۆری؛ بەتایبەتی

adj. سەرۆکانە؛ وەك سەرۆك

chief of staff, سوپا سالار؛ سەرەك سوپا.

chief of state, سەرۆکی وڵات (سەرکۆمار، پاشا، شاژن... هتد).

chieftain (chēf′tin, chēf′tən), ***n.*** (١) سەرۆکی تیرە؛ سەرگەورەی خێڵ؛ گەورەی هۆز. (٢) سەرۆك؛ سەردەستە؛ سەرگەورە.

chiffon (shi-fon′, shif′ən), ***n.*** (١) شیفۆن؛ قوماشی ئاوریشم. (٢) (*pl.*)، ئەو شتانەی کراسی ئافرەتی پێ دەڕازێنەوە وەك شریت‌و پلێلە... هتد

adj. (١) شیفۆن؛ لە شیفۆن دروستکراو. (٢) سووك‌و فشەڵ.

chiffonier, chiffonnier (shif′ə-nēr′), ***n.*** دۆڵابێکی چەکمەجە ئاوێنەیەکی بەسەرەوەیە.

chigger (chig′ēr), ***n.*** (١) مێروویەکی زۆر بچووکە ئەوەندەی ئەسپێ‌یەك یا کێچێك دەبێت هەندێ جار دەچێتە ژێر پێستەوەو لەش دێنێتە خوروویەکی زۆر، لە ناوچەی خوارووی ئەمەریکادا هەیە. (٢) جۆرێکە لە کێچ.

chigoe (chig′ō), ***n.*** (١) جۆرە کێچێکی ناو لمە مێینەکانی دەچنە ژێر پێستەوەو لەش دێننە خوروویەکی زۆر، لە ناوچەی خوارووی ئەمەریکادا هەیە. (٢) **chigger**.

child (chīld), ***n.*** (١) منداڵ. (٢) منداڵی ساوا یا شیرەخۆرە. (٣) ئاوڵەمە. (٤) کوڕێك یا کچێك لە منداڵییەوە تا تەمەنی باڵق بوون (٥) کوڕ؛ کچ. (٦) نەوە. (٧) بەرهەم؛ ئەنجام.

with child, سکپڕ.

childbearing (chīld′bâr′iŋ), ***n.*** منداڵبوون؛ ژانی منداڵبوون.

childbed (chīld′bed′), ***n.*** ژانی منداڵبوون؛ منداڵبوون.

childbirth (chīld′bûrth′), ***n.*** (١) لەدایکبوون؛ منداڵبوون. (٢) ڕێژەی لەدایکبوون.

childe (chīld), ***n.*** [Archaic], کوڕە بەگزادە.

childhood (chīld′hood′), ***n.*** تەمەنی منداڵی؛ کاتی منداڵی؛ منداڵی.

childish (chīl′dish), ***adj.*** (١) منداڵانە (کردەوە یا ڕەووشت). (٢) بێ مانا؛ ناشرین (کردەوە).

-childishly ***(adv.)***; **childishness** ***(n.)***.

child labor, ئیش کردن بە منداڵ لە کارگە، فەرمانگە، دووکان... هتد.

childless (chīld′lis), ***adj.*** بێ منداڵ؛ وەجاخ کوێر.

childlike (chīld′līk′), ***adj.*** (١) منداڵانە (کردەوە یا ڕەووشت کە بۆ منداڵ بشێت، بەڵام گەورە بیفوێنێ). (٢) ساویلکە؛ خۆش باوەڕ.

childly (chīld′li), ***adj.*** = **childlike; childish.**

child psychology, دەروونناسی منداڵ.

children (chil′drən), ***n.*** *plural of* **child.**

child's play, کارێك، ئەرکێك، یا شتێکی زۆر ئاسان.

chile (chil′i), ***n.*** = **chili.**

chili (chil′i), ***n.*** (١) ئاڵەتی توون‌و تیژ. (٢) ڕووەکێکە کە ئەم جۆرە ئاڵەتە توون‌و تیژە دەگرێ. (٣) خواردنێکی مەکسیکی زۆر توونە لە گۆشتی کوڵاو‌و ئاڵەتی سوورو بەهاراتی تیژی ترو فاسۆلیا دروست دەکرێ.

chiliad (kil′i-ad′), ***n.*** (١) هەزار؛ هەزار (شت). (٢) هەزار ساڵ.

chiliasm (kil′i-az′m), ***n.*** ئەو بیروباوەڕەی کە دەڵێت: عیسا بۆ ماوەی هەزار ساڵ فەرمانڕەوایی جیهان دەکات پاش گەڕانەوەی بۆ سەر زەوی.

chili con carne, خواردنێکی مەکسیکی توونە لە گۆشتی کوڵاو‌و ئاڵەتی سوورو بەهاراتی تیژی ترو فاسۆلیا دروست دەکرێ

chili sauce, جۆرێکە لە ساس لە تەماتەو ئاڵەتی تیژو بەهارات دروست دەکرێ‌و دەکرێت بەسەر گۆشتدا.

chill (chil), ***n.*** (١) لەرز؛ باپەر. (٢) مووچڕك. (٣) ساردی (ئاووهەوا)؛ سەرما. (٤) دڵ لە شتێك ساردبوونەوە؛ تاقەت لێ چوون. (٥) ساردی (هەست). (٦) قاڵبێك ئاسنی ساردکراوە.

adj. (١) سارد؛ سەرما. (٢) ناخۆش. (٣) سارد (هەست).

v.i. (١) هەستکردن بە سەرما؛ سەرمابوون (مرۆڤ). (٢) ساردبوون (ئاووهەوا). (٣) ساردبوونەوەی کانزایەکی گەرم بە خێرایی‌و ڕەق بوونی

v.t. (١) ساردکردن (خواردنەوە). (٢) مووچڕك پیاهێنان؛ لەرز لێ هێنان. (٣) دڵ لێ ساردکردنەوە. (٤) دڵ گرتن؛ پەستکردن. (٥) ڕەق کردنی کانزا بە کوتوپڕ ساردکردنەوەی پاش دەرهێنانی لەناو ئاگر.

chilli (chil′i), ***n.*** = **chili.**

chilly (chil′i), ***adj.*** (١) سارد؛ سەرما. (٢) سارد (هەست، ڕەفتار)؛ ڕووناخۆش؛ ناحەز: ***(a ~ reception)*** (٣) پەستکەر؛ ناخۆش.

chime (chīm), ***n.*** (١) زەنگ. (٢) ئامێری لێدانی زەنگ. (٣) (*pl.*)، کۆمەڵە زەنگێك کە مۆسیقایان پێ لێ دەدرێت.

(٤) ئەو مۆسیقایەی بەم کۆمەڵە زەنگە لێ دەدرێت. (٥) گونجان.

v.i. (١) دەنگدانەوە (وەك زەنگ). (٢) بە یەك دەنگ دەنگدانەوە (وەك زەنگ). (٣) لەگەڵدا گونجان یا ڕێکەوتن

v.t. (١) لێدان (زەنگ)؛ مۆسیقا لێدان (بە کۆمەڵە زەنگێك) (٢) کات پیشاندان بە زەنگ لێدان

chime in, (١) قسە پێ بڕین و بەشداربوون لە دەمەتەقێیەکدا. (٢) لەگەڵدا گونجان

chime (chīm), *n.* لێواری هەردوو سەری بەرمیلێك

chimer (chim′ẽr, shim′ẽr), *n.* پۆبی قەشە

chimera (kə-mêr′ə, kī-mêr′ə), *n.* (١) [C-]. گیاندارێکی ئەفسانەیییە سەری شێرو لەشی بزن و کلکی ماری هەیە. (٢) خەونێك کە لەوانە نەبێ هەرگیز بێتەدی

chimere (chi-mêr′, shi-mêr′), *n.* پۆبی قەشە

chimerical (kə-mêr′i-k′l, ki-mer′i-k′l), *adj.* (١) ئەفسانەیی (٢) ناچێتە مێشکەوە؛ نادروست

chimney (chim′ni), *n.* (١) دووکەڵکێش؛ باکێش؛ کلاوڕۆژنە (٢) لەمپای چرا (٣) کونێکی وەك دووکەڵکێش لە ئاگرپژێنێکدا. (٤) قڵیشێك لە کەندەڵانێکدا بۆ پیاهەڵگەڕان.

chimney corner, بەر ئاگردان

chimney piece, (١) ڕەفەی سەر ئاگردان (ئاگردانی تازە کە لەناو دیواردایە). (٢) شتێکی جوان کە دەخرێتە سەر ڕەفەی ئاگردان

chimney pot, کلاوەیەك کە دەکرێ بەسەر دووکەڵکێشەوە لەسەر سەربان بۆ ئەوەی زیاتر دووکەڵەکە ڕاکێشێ

chimney sweep or sweeper, دووکەڵکێش پاککەرەوە

chimpanzee (chim′pan-zē′, chim-pan′zi), *n.* شەمپانزی مەیموونێکی تووك ڕەشی گوێ زل زیرەکە

chin (chin), *n.* چەناگە

v.t. خۆهەڵبڕین هەتا چەناگە دەدات لە شیشی خۆپیاهەڵواسراوەوە (تەنافبازی)

v.i. [Slang], چەنەدان؛ زۆروێژی کردن

China (chī′nə), *n.* چین؛ وڵاتی چین

china (chī′nə), *n.* فەخفووری

Chinaman (chī′nə-mən), *n.* (١) کەسێك کە بازرگانی بە شتومەکی چینییەوە بکات. (٢) کەسێکی چینی (لەڕووی سووکییەوە)

Chinatown (chī′nə-toun′), *n.* گەڕەکی چینییەکان

chinaware (chī′nə-wâr′), *n.* فەخفووری

chinch (chinch), *n.* (١) مێرووی ناوجێگە (٢) مێروویەکی ڕەشی باڵ سپییە لە دانەوێڵە دەدات بە سەوزی و هەرچی تەڕایی تێدا بێت دەیخوات

chinch bug, مێروویەکی ڕەشی باڵ سپییە لە دانەوێڵە دەدات بە سەوزی و هەرچی تەڕایی تێدا بێت دەیخوات

chinchilla (chin-chil′ə), *n.* (١) گیاندارێکی قرتێنەری بچووکە لە سمۆرە دەچێ و ئەوەندەی سمۆرەیەکیش دەبێ (٢) پێستی ئەم گیاندارە بە تووکەکەیەوە (٣) قوماشێکی خوری و لۆکە کە دەکرێ بە پاڵتۆ

chincough (chin′kôf′), *n.* کۆکەڕەشە

chine (chīn), *n.* (١) بڕبڕەی پشت (٢) پارچەیەك گۆشت کە بەشێك لە بڕبڕەی پشتی لەگەڵدا بێت. (٣) لێوار؛ قەراغ (٤) پۆپ

Chinese (chī-nēz′), *n.* (١) چینی؛ کەسێکی چینی (٢) زمانی چینی (٣) یەکێك لە زمانەکانی چین

adj. چینی (دانیشتووان، زمان، کلتوور... هتد)

Chinese cabbage, کەلەرمی چینی

Chinese puzzle, (١) مەتەڵێکی گران (٢) شتێك کە تێگەیشتنی یا چارەسەرکردنی گران بێت

Chinese red, سوورێکی پرتەقاڵی گەش

chink (chiŋk), *n.* قڵیش؛ درز.

v.t. قڵیش تێکردن؛ درز تێکردن.

chink (chiŋk), *n.* دەنگی بەیەکدادانی دوو کانزا.

v.t. & v.i. بەیەکداکێشانی دوو پارچە شتی کانزایی و شەقە لێ هەڵسانیان.

chinquapin (chiŋ′kə-pin), *n.* (١) درەختی کەستەنە. (٢) کەستەنە

chip (chip), *v.t.* (١) شکاندن (بە تەور یا پێکارێکی تیژی تر). (٢) کەلکردن (لێواری دەفر یا قاپ)؛ پارچە پارچە کردن؛ ووردکردن؛ قاش کردن.

v.i. (١) شکان؛ پارچە لێبوونەوە (دەفری گڵین، شووشە، یا تەختە... هتد)؛ کەل بوون. (٢) هەڵدان لە قسە یا گفتوگۆدا. (٣) داش یا پارە دانان لەسەر مێز (قومار)

n. (١) تەڵەزم (بەرد، دار، تەختە) (٢) کەل: *(a ~ on the edge of a plate)*. (٣) پارچەیەك تەپاڵە کە بۆ سووتەمەنی بەکاربهێنرێ. (٤) شتێکی بێ نرخ یا هیچ‌وپووچ (٥) داش (قومار). (٦) (ا) (*pl.*)، توێژاڵی خواردەمەنی (وەك پەتاتە): *(potato ~s)*. (ب) (*pl.*)، توێژاڵی سوورەوەکراوی ووشکی خواردەمەنی (وەك پەتاتە): *(potato ~s)*

chip in, [Colloq.], (١) هەرەوەز کردن؛ پارمەتیدان (بە پارە یا ئیش). (٢) داش دانان (قومار)

chip off the old block, ئەڵێی سێوێکن کراون بە دوو کەرتەوە؛ کەسێکە لە شێوەو ڕەفتارو ڕەووشتدا زۆر لە باوکی بچێت

chip on one's shoulder, [Colloq.], هەمیشە ئامادەیە بۆ شەڕ؛ داخ لە دڵ؛ شەڕانی.

in the chips, [Slang], دەوڵەمەند؛ پارەدار

chip (chip), *n.* بە فێڵ دان بە زەویدا (زۆرانبازی)

chipmuck (chip′muk), *n.* سمۆرەیەکی پشت خەت خەتی ئەمەریکای باکوورە.

chipper (chip′ẽr), *adj.* [Colloq.], کەیف قنج؛ بە دەماخ.

chipper (chip′ẽr), *n.* پێکارێکە کە پارچەدار، بەرد، یا تەختەی پێ دەشکێنرێ یا تەڵەزمی پێ لێ دەکرێتەوە

chipper (chip′ẽr), *v.i.* (١) خوێندن (باڵندە)؛ جریوەجریوکردن. (٢) قسەی هیچ‌وپووچ کردن بەبێ وەستان؛ چەنەبازی کردن

chippy (chip′i), *n.* (١) جۆرە چۆلەکەیەکە (٢) جۆرە سمۆرەیەکی پشت خەت خەتە. (٣) [Slang]، ژنێکی سووك؛ قەحبە.

chiro- (kī′rō, kī′rə), پێشبەندێکە بەمانای دەست

chirographer (kī-rog′rə-fẽr), *n.* دەست‌وخەت خۆش.

chirography (kī-rog′rə-fi), *n.* دەست‌وخەت خۆشی

chiromancer (kī′rə-man′sẽr), *n.* فاڵگرەوە.

chiromancy (kī′rə-man′si), *n.* خوێندنەوەی بەری دەست؛ فاڵ گرتنەوە

chiropodist (kī-rop′ə-dist, ki-rop′ə-dist), *n.* (١) پزیشکی دەست و قاچ. (٢) کەسێك کە نەخۆشی قاچ چارە دەکات وەك مێخەکە لابردن

chiropody (kī-rop′ə-di, ki-rop′ə-di), *n.* چارەکردنی نەخۆشی دەست و قاچ

chiropractic (kī′rə-prak′tik), *n.* (١) چارەکردنی نەخۆشی لەڕێی دەستکاری کردنی جومگەکانی لەشەوە بەتایبەتی بڕبڕەی پشت (٢) پزیشکێك کە بەم شێوەیە چارەسەری نەخۆشی دەکات

adj. تایبەتی بەم جۆرە چارەسەرکردنی پزیشکییە

chiropractor (kī′rə-prak′tẽr), *n.* پزیشکێك کە چارەسەری نەخۆشی دەکات بە دەستکاری کردنی جومگەکانی لەش بەتایبەتی بڕبڕەی پشت.

chiropter (kī-rop′tẽr), *n.* شەمشەمەکوێرە

chiropteran (kī-rop′tẽr-ən), *adj.* تایبەتی بە شەمشەمەکوێرە

n. شەمشەمەکوێرە.

chirp (chûrp), *v.i.* (١) خوێندن (باڵندە)؛ جریوەجریوکردن.
(٢) زیقەزیق کردن (مرۆڤ)

n. جریوە؛ دەنگێکی وەك جریوە

chirr (chûr), *n.* خوێندنی هەندێ باڵندەو مێروو.

chirrup (chir'əp), *n.* (١) خوێندن (باڵندە)
(٢) دەنگ لە ئەسپ کردن و لێخوڕینی.

n. دەنگی ئەسپ لێخوڕین.

chirurgeon (kī-rûr'jən), *n.* [Archaic]. پزیشکی نەشتەرگەر

-chirurgical *(adj.).*

chisel (chiz''l), *n.* ئەسکەنە.

v.i. & v.t. (١) هەڵکەندن یا ڕێكوپێك کردن بە ئەسکەنە.
(٢) [Colloq.] فێڵ کردن؛ قۆپیەکردن؛ دەستکەوتن بە ساختەو دەستبڕین.

chiseled, chiselled (chiz''ld), *adj.* (١) بە ئەسکەنە هەڵکەنراوەو ڕێكوپێك کراوە (٢) ڕێكوپێكو جوان

chiseler, chiseller (chiz''l-ēr, chiz'lēr), *n.* (١) ئەسکەنەچی.
(٢) [Colloq.] کەسێکی ساختەچی یا دەستبڕ.

chit (chit), *n.* (١) منداڵ (٢) کچێکی بێ حەیا

chit (chit), *n.* [Chiefly British]. (١) نامە یا بیرخەرەوەیەکی کورت.
(٢) حسابی چێشتخانە یا مەیخانە.

chitchat (chit'chat'), *n.* قسە؛ دەمەتەقێ.

chitter (chit'ēr), *v.i.* (١) زیقەزیق کردن؛ جریوەجریو هاتن
(٢) [British Dial.]، لە سەرمادا لەرزین.

chivalric (shiv''l-rik, shi-val'rik), *adj.* (١) سوارچاك؛ جوامێر
(٢) تایبەتی بە سوارچاکی

chivalrous (shiv''l-rəs), *adj.* (١) سوارچاك؛ جوامێر
(٢) تایبەتی بە سوارچاکی

chivalry (shiv''l-ri), *n.* (١) سوارچاکی؛ جوامێری.
(٢) کۆمەڵێك سوارچاك یا جوامێر (٣) سیفەت یا تایبەخۆکانی سوارچاکێك وەك ئازایی، ڕێزگرتن لە خەڵك، زمان شیرینی، ڕەفتاری جوان، بەویژدانی، باراستنی بێ دەسەڵاتەکان) (٤) نوواندنی یەکێك لە تایبەخۆکانی پێشوو.
(٥) [Obs.] پلەی سوارچاکی.

chive (chīv), *n.* ڕووەکێکی سەوزییەکە وەك تەرەپیاز وایە لە تامو ڕەنگدا بەڵام گەڵاکانی زۆر باریکترەو بچووکترە

chlamys (klā'mis, klam'is), *n.* پاڵتۆیەکی کورتە لە کۆندا لە یۆنان پیاوان لەبەریان دەکرد.

chlor- (klôr, klōr), = chloro-.

chloral (klôr'əl, klō'rəl), *n.* کلۆراڵ شلەیەکی بێ ڕەنگی چەوری ڕوونی بۆن تیژە

chloral hydrate, ئاوێتەیەکی کریستاڵی بێ ڕەنگە بۆ خەوڵێخستنی موگناتیسی بەکاردەهێنرێ

chloramine (klôr'ə-mēn', klōr-am'in), *n.* کلۆرامین ئاوێتەیەکە لە نایترۆجین و کلۆرین پێکدێت

chloric (klôr'ik, klō'rik), *adj.* کلۆریکی؛ کلۆریکی تێدایە

chloric acid, ترشی کلۆریك

chloride (klôr'id, klō'rid), *n.* کلۆرید

chlorinate (klōr'ə-nāt', klō'rə-nāt'), *v.t.* بە کلۆرین پاککردنەوە (یا کلۆرین لێدان (ئاودەستخانە)

chlorine (klôr'ēn, klôr'in, klō'rēn, klō'rin), *n.* کلۆرین: کلۆر گازێکی زەردی سەوزباوی ژەهراوی بۆن ناخۆشە

chlorite (klôr'īt, klō'rīt), *n.* کلۆرایت

chloro- (klôr'ō, klôr'ə, klō'rō, klō'rə), پێشبەندێکە بەمانای (١) سەوز *(chlorophyll)* (٢) کلۆر

chloroform (klôr'ə-fôrm', klō'rə-fôrm'), *n.* کلۆرۆفۆرم: شلەیەکی بێ ڕەنگی زووهەڵچووە بۆ بەنج کردن و شت تواندنەوە بەکاردەهێنرێ.

v.t. (١) بەنج کردن بە کلۆرۆفۆرم. (٢) کوشتن بە کلۆرۆفۆرم.

chloromycetin (klôr'ə-mī-sē'tin, klō'rə-mī-sē'tin), *n.* کلۆرۆمایسیتین: دەرمانێکی دژەتەنە.

chlorophyll, chlorophyl (klôr'ə-fil', klō'rə-fil'), *n.* کلۆرۆفیل: ڕەنگی سەوزی ناو ڕووەك و داروەرەخت

chlorosis (klə-rō'sis), *n.* (١) نەخۆشییەکی ڕووەکە بریتییە لە زەردبوونی گەڵاکانی بەهۆی کەمی تیشکی خۆر یا ئاسنەوە.
(٢) نەخۆشی کەم خوێنی تووشی کچان دەبێت لەکاتی باڵقیداو ڕەنگی پێست سەوز هەڵدەگەڕێ.

chock (chok), *n.* (١) خشتێك، بەردێك، یا مێخێکە کە دەخرێتە ژێر تایەی ئۆتۆمبیلەوە بۆ ئەوەی نەجووڵێت (٢) پارچەیەك ئاسنە هەردوو سەری بۆ ناوەوە چەماوەتەوە پەتی پێ هەڵدەکرێ لەسەر پاپۆڕو بەلەم

v.t. (١) مێخ لەبەردەمدا داکوتان؛ بەردەم گرتن بە پارچە دار یا بەرد
(٢) ئاسنی پەت هەڵکردن لەسەر بەلەم و پاپۆڕ.

adv. لێوالێو؛ پڕ *(a bin ~ full of potatoes).*

chock-full (chok'fool'), *adj.* لێوالێو؛ تەواو پڕە؛ پڕ.

chocolate (chôk'lit, chok'lit, chôk'ə-lit, chok'ə-lit), *n.* (١) چوکلێت: کاکاو. (٢) کێك، پوودرە، یا شیلەی لە کاکاو درووستکراو (کە لە دەنکی کاکاوی هاڕاو درووست دەکرێ).
(٣) نوقوڵی کاکاو یا بە کاکاو داپۆشراو. (٤) ڕەنگی قاوەیی.

adj. (١) لە کاکاو درووستکراو (٢) قاوەیی.

choice (chois), *n.* (١) هەڵبژاردن
(٢) چارە؛ مافی هەڵبژاردن: *(I have no ~ in the matter.)*
(٣) هەڵبژێراو (مرۆڤ، شت): *(He was my best ~ for leader.)*
(٤) باشترین بەش. (٥) کۆمەڵێك کە لێی هەڵدەبژێرێ.
(٦) بە ووردی هەڵبژاردن (٧) هەڵبژاردە؛ نایاب: *(~ houses).*

adj. هەڵبژاردە؛ نایاب

choir (kwīr), *n.* (١) دەستەی سروود خوێندن بە ئاوازەوەو گۆرانی ووتن لە کلێسەدا (٢) ئەو شوێنەی گۆرانی تێدا دەڵێن و سروود دەخوێننەوە بە ئاوازەوە. (٣) تیپی گۆرانی یا سەما.

v.t. & v.i. [Poetic], خوێندنەوەی سروود بە ئاوازەوەو گۆرانی ووتن لە کلێسەدا.

choirboy (kwīr'boi'), *n.* کوڕێك کە لە تیپی گۆرانی و سروودی کلێسەدایە

choir loft, باڵکۆنی تیپی سروودو گۆرانی ووتن لە کلێسەدا

choirmaster (kwīr'mas'tēr, kwīr'mäs'tēr), *n.* سەرتیپی کۆرەسی گۆرانی یا سروود خوێندنەوە لە کلێسەدا.

choke (chōk), *v.t.* (١) خنکاندن؛ تاساندن؛ هەناسە لێ بڕین.
(٢) بەرگرتن؛ گرتن؛ پەنگ پێ خواردنەوە.
(٣) ڕێ لێگرتن؛ نەهێشتنی پەرەسەندن. (٤) پڕکردن.
(٥) هەوا لە کابرێتەر بڕین

v.i. (١) خنکان؛ تاسان؛ هەناسە لێ بڕان.
(٢) ڕێ لێ گیران؛ گیران و پەنگ خواردنەوە

n. (١) خنکان؛ تاسان؛ هەناسە لێ بڕان. (٢) دەنگی خنکان
(٣) هەوابڕی کابرێتەر؛ ئەو تۆیەوانە یا دەمەوانەیەی کە ڕێگە لە چوونە ژوورەوەی هەوا دەگرێ بۆ ناو کابرێتەری مەکینەیەك کە بە بەنزین ئیش بکات
(٤) هاتنەوەیەك (لوولەی تفەنگ)

choke back, خۆگرتن (لەبەر گریان یا هەست پیشاندان)

choke down, بە گران بۆ قووتدان

choke off, کوژاندنەوە؛ دوایی پێ هێنان؛ هەناسە لێ بڕین

choke up, (١) خواردن هێنانەوە (بە کۆکین)
(٢) بەرگرتن؛ گیران (بۆری). (٣) ئێجگار زۆر پڕکردن.
(٤) [Colloq.]، زمان بەستران یا ووشك بوون بەهۆی خورپە یا قورگ پڕبوون لە گریانەوە (٥) [Colloq.]، ووشك بوون و توانای کارکردن نەمان لە تەنگوچەڵەمەیەکدا

chokebore (chōk′bôr′, chōk′bōr′), *n.* (١) لوولەی تفەنگ کە دیتەوەیەك یا تەسك دەبێتەوە لە نزیك سەری لوولەکەوە.
(٢) تفەنگێك کە ئەم جۆرە لوولەیەی هەبێ.

choker (chōk′ẽr), *n.* (١) خنکێنەر (مرۆڤ، شت).
(٢) ملوانکەیەك کە پڕ بە پڕی مل بێت.
(٣) پارچەیەك فەروو کە دەکرێتە مل یا دەدرێ بەسەر شاندا؛ ملپێچ.
(٤) [Colloq.]، بۆینباخێك یا یاخەیەکی پان.

choking (chōk′iŋ), *adj.* (١) خنکێنەر *(a ~ gas)*.
(٢) ناڕێك ناپیستریَ لەبەر قورگ پڕبوون لە گریان: *(a ~ voice)*.

chol- (kol), = **cholo-**.

chole- (kol′i), = **cholo-**.

choler (kol′ẽr), *n.* توورەیی

cholera (kol′ẽr-ə), *n.* نەخۆشی کۆلێرا.

cholera infantum, کۆلێرا یا ڕشانەوەی منداڵان

choleric (kol′ẽr-ik), *adj.* (١) توورەوتڕۆ؛ زووهەڵچوو.
(٢) توورەکەر

cholesterol (kə-les′tə-rōl′), *n.* کۆلیسترۆل: ماددەیەکی چەورە لە ڕۆنی گیاندارو زەردێنەی هێلکەو خوێن و زراودا هەیە.

cholo- (kol′ō, kol′ə), پێشکۆیەکە بەمانای زراو؛ زەرداو

choose (chōōz), *v.t.* (١) هەڵبژاردن (٢) بەلاوە باشتربوون؛ پەسەندکردن.
(٣) ویستن؛ حەزکردن *(~ to go)*.

v.i. هەڵبژاردن

cannot choose but, ناچاربوون

choosy (chōōz′i), *adj.* ووردو بە سەرنج لە شت هەڵبژاردندا؛ بە ئاسانی ڕازی ناکرێ.

chop (chop), *v.t.* (١) داپاچین (بە تەور یا تەوراس)؛ لەتکردن؛ شکاندن یا بڕین (دار، درەخت). (٢) جنین؛ قاش کردن (پیاز).
(٣) کورت کردنەوە. (٤) کەبسە لێدان بە توندیو دان بە زەویدا (وەرزش).

v.i. (١) پیادان یا پیامالین (تەور، تەوراس، چەقۆ... هتد).
(٢) لەپڕو بە جرتوفرتەوە جووڵانەوە.

n. (١) داپاچین؛ بڕین؛ لەتکردن. (٢) لێدان؛ پیاکێشان (٣) قاش؛ پارچە.
(٤) پارچەیەك گۆشتی تەنك بە ئێسقانەکەوە (بەتایبەتی هی مەڕ یا بەران).
(٥) پێستی هەڵقرچاو (٦) شەپۆلێکی بچووك

chop (chop), *n.* (١) شەویلگە (٢) گۆنا؛ کولم؛ ڕوومەت

chop (chop), *v.t.* ئاڵوگۆڕکردن؛ گۆڕینەوە.

v.i. لەپڕ ڕێبازگۆڕین، لادان، یا پێچکردنەوە (بەلەم یا پاپۆڕ بەهۆی باوە).

n. ئاڵوگۆڕ؛ گۆڕینەوە.

chop (chop), *n.* (١) مۆر یا پوولی میری
(٢) نیشانەی سەر خواردەمەنی (کە باشیو خراپی پیشان دەدات).
(٣) [Slang]، چۆنیتی؛ چەشن

chopfallen (chop′fôl′ən, chop′fôln′), *adj.* دڵتەنگ؛ غەمبار.

chophouse (chop′hous′), *n.* چێشتخانەیەك کە هەر تەنها گۆشتی گاو مەڕو بەرازی تێدا لێ دەنرێت

chopper (chop′ẽr), *n.* (١) داپاچەر (مرۆڤ)؛ قاشکەر
(٢) پێکاری داپاچین (تەور، تەوراس، چەقۆ... هتد).

choppy (chop′i), *adj.* هەمیشەو لەپڕ دەگۆڕێ (با).

choppy (chop′i), *adj.* (١) هەڵساوەو پڕە لە شەپۆلی وورد (دەریا).
(٢) ناسەو هەبەرودابەزی زۆر تێدایە *(a ~ ride, flight, etc.)*
(٣) قلیشاو؛ هەڵقرچاو (٤) پچڕپچڕ (نووسین، دەنگ).

chops (chops), *n.pl.* (١) شەویلگەکان
(٢) دەمو لای خوارووی ڕوومەت

chopsticks (chop′stiks′), *n.pl.* چیلکەی نانخواردن: دوو داری باریکی بچووکە چینییەکان خواردنی پێ دەخۆن لەباتی کەوچكو چەتاڵ.

chop suey, خواردنێکی چینییە لە گۆشتو سەوزە پێکدێتو بە برنجەوە دەخورێت

choragus (kō-rā′gəs), *n.* (١) سەرۆکی تیپێکی شانۆگەری یۆنانی کۆن. (٢) سەرۆکی تیپ یا کۆرەسێکی مۆسیقاو گۆرانی.

choral (kôr′əl, kō′rəl), *adj.* تایبەتی بە کۆرەس یا تیپی سروودو گۆرانی کڵێسە؛ لەلایەن کۆرەس یا تیپی سروودو گۆرانی کڵێسەوە دەوترێ.

choral, chorale (kô-ral′, kə-ral′, kôr′əl), *n.* سروودێك کە وەك گۆرانی بە کۆمەڵ دەوترێ لەلایەن تیپی سروودو گۆرانی کڵێسەوە. هەروەها هەموو ئەوانەی کە لە کڵێسەکەدان.

chord (kôrd), *n.* (١) ژێ (ئامێری مۆسیقا)؛ تەل؛ شریت.
(٢) ژێی بازنە (ئەندازە). (٣) گونجان (ئاوان).
(٤) هەستی پەسەندکەر *(His speech struck a sympathetic ~.)*

chord (kôrd), *n.* ئاواز؛ چەند ئاوازێکی پێکەوە گونجاو.

v.t. & v.i. ڕێکخستن (ئاوازی مۆسیقا)؛ گونجاندن (ئاوان)

chore (chôr, chōr), *n.* (١) *(pl.)*، ئەرکێکی ڕۆژانەی ڕۆتینی ناخۆش (وەك: هی ناومال، کێڵگە، یا کارگە). (٢) کارێکی ناخۆش.

chorea (kô-rē′ə, kō-rē′ə), *n.* نەخۆشییەکی دەمارە بە زۆری تووشی منداڵ دەبێو دەبێ بە هۆی لەرزینی لەخۆوەی دەست، دەموچاو یا قاچ.

choregraphy (kə-reg′rə-fi), *n.* = **choreography.**

choreographer (kō′ri-og′rə-fẽr, kō′i-og′rə-fẽr), *n.* هونەرمەندێك کە سەمایەکی تایبەتی دابنێ بەتایبەتی سەمای باڵێ.

choreography (kô′ri-og′rə-fi, kō′ri-og′rə-fi), *n.* (١) سەما (بەتایبەتی سەمای باڵێ). (٢) هونەری دانانی سەمایەکی تایبەتی (بەتایبەتی هی سەمای باڵێ).

choric (kôr′ik, kō′rik), *adj.* کۆرەسی؛ تایبەتی بە کۆرەس.

chorine (kôr′ēn, kō′rin), *n.* ئەندامی مێینەی کۆرەس.

chorioid (kôr′i-oid′, kō′ri-oid′), *adj. & n.* = **choroid.**

chorion (kôr′i-on′, kō′ri-on′), *n.* پەردەی منداڵ یا ئاوڵەمە.

chorister (kôr′is-tẽr, kor′is-tẽr), *n.* (١) ئەندامی تیپی سروودو گۆرانی کڵێسە بەتایبەتی کوڕ. (٢) سەرتیپی تیپی سروودو گۆرانی کڵێسە.

chorography (kô-rog′rə-fi, kō-rog′rə-fi), *n.* (١) هونەری دانانی نەخشە؛ نەخشەکێشان یا باسکردنی ناوچەیەك.
(٢) نەخشە یا باسێکی وەها

choroid (kôr′oid, kō′roid), *adj.* تایبەتی بە پەردەی منداڵ.

chorus (kôr′əs, kō′rəs), *n.* (١) کۆرەس: دەستەیەك گۆرانی بێژو سەماکەر کە لە شانۆگەرییەکی کۆمیدی یا ئۆپەرایەکدا گۆرانی دەڵێنو سەما دەکەن. (٢) کۆمەڵێك خەڵك کە بە یەك دەنگ شتێك یا گۆرانییەك بڵێن
(٣) وتنی شتێك بە یەك دەنگ لەلایەن دەستەیەکەوە.
(٤) ئەو شتەی کە بەم شێوەیە دەوترێ.
(٥) لە شانۆگەری یۆنانی کۆندا ئەو دەستە ئەکتەرەی کە گۆرانی ووتنەکەیانو گفتوگۆکانیان گەلێك شتی ڕوون دەکردەوە دەربارەی شانۆگەرییەکە
(٦) ئەو ئەکتەرەی کە پێشەکی شانۆگەرییەك دەخوێنێتەوەو هەروەها پاش تەواوبوونی شانۆگەرییەکە ووتارێکی کورت دەخوێنێتەوەو هەردوو ووتارەکەش بەشێکن لە شانۆگەرییەکە (شانۆگەری ئینگلیزی سەدەی شانزەهەمو دواتر). (٧) ئەو ئاواز یا مۆسیقایەی دادەنرێ بۆ لێدان لەگەڵ گۆرانی ووتنی دەستەیەکدا (٨) بۆ سەندنەوە (گۆرانی).

v.t. & v.i. گۆرانی ووتن یا سروود خوێندنەوە هەموو بەیەکەوەو بە یەك دەنگ

in chorus, هەموو پێکەوەو بە یەك دەنگ.

chorus girl (or boy), کچ (یا کوڕی) کۆرەس؛ ژنێك یا پیاوێکە کە گۆرانی دەڵێت یا سەما دەکات لە کۆرەسێکدا.

chose (chōz), *past tense of* **choose.**

chose (shōz), *n.* موڵکی تایبەتی (وەك شتومەکی ناومال، ئوتومبیل، ڕەشەووڵاخ... هتد).

chosen (chō′z'n), *adj.* (١) هەڵبژێراو؛ پەسەندکراو.
(٢) خۆشەویستی خودا.

chough (chuf), *n.* قاژوو

chow (chou), *n.* (١) جۆرە سەگێکی مام ناوەندی تۆکمەی تووك درێژە
(٢) [Slang]. خواردەمەنی.

chowchow (chou′chou′), *n.* جۆرە ترشیاتێکە لە چەند جۆرە سەوزەیەك دروست دەکرێ.
adj. تێکەڵاو؛ هەمەچەشنە.

chowder (chou′dēr), *n.* شۆربایەکە لە ماسی یا گیانداری دەریایی ترو پەتاتەو شیر دروست دەکرێ.

Christ (krīst), *n.* مەسیح؛ عیسای کوڕی مەریەم

christen (kris′'n), *v.t.* (١) منداڵ پیرۆزکردن‌و بە مەسیحی کردنی. (٢) ناونانی منداڵ بەم بۆنەیەوە؛ ناولێنانی پاپۆڕێکی تازە پێش ئەوەی بخرێتە گەڕ (٣) [Colloq.]. بەکارهێنان بۆ یەکەم جار.

Christendom (kris′'n-dəm), *n.* (١) هەموو مەسیحی‌یەکان.
(٢) جیهانی مەسیحی
(٣) ئاینی مەسیحی؛ مەسیحایەتی.

christening (kris′'n-iŋ, kris′niŋ), *n.* پیرۆزکردن‌و ناونانی منداڵ‌و کردنی بە مەسیحی

Christian (kris′chən), *n.* (١) خاچ پەرست؛ مەسیحی
(٢) [Colloq.]. مرۆڤێکی باش.
adj. (١) خاچ پەرست (٢) تایبەتی بە مەسیح‌و ئامۆژگاری‌یەکانی.
(٣) تایبەتی بە خاچ پەرستان‌و خاچ پەرستی.
(٤) [Colloq.]. باش (مرۆڤ)

Christian Era, چەرخی خاچ پەرستی (کە لە لەدایکبوونی مەسیحەوە دەست پێ دەکات)

Christianity (kris′chi-an′ə-ti), *n.* (١) خاچ پەرستیتی؛ ئاینی مەسیحی (٢) هەموو خاچ پەرستان
(٣) لقێکی خاچ پەرستی: *(Eastern C~)*
(٤) رەووشت‌و کردەوەی خاچ پەرست.

Christianize (kris′chən-īz′), *v.t.* کردن بە خاچ پەرست.
v.i. بوون بە خاچ پەرست.

Christianlike (kris′chən-līk′), *adj.* خاچ پەرستانە؛ وەك خاچ پەرست.

Christianly (kris′chən-li), *adj. & adv.* وەك خاچ پەرست؛ خاچ پەرستانە

Christian name, ناوی خاچ پەرستی (کە لە منداڵ دەنرێ لە کاتی پیرۆزکردنی لە کڵێسەدا)؛ ناوی یەکەمی خاچ پەرست (بۆ جیاکردنەوەی لە نازناو

Christian Science, زانستی خاچ پەرستی. ئاین‌و بیروباوەڕو ڕێبازێکی ژیانە لەسەر لێکدانەوەیەکی تایبەتی ئینجیل دانراوەو دەڵێت: نەخۆشی و بەدکاری چاری دەکرێ لەڕێی تێگەیشتنی ڕاستەقینەی ئامۆژگاری‌یەکانی مەسیحەوەو لەڕێی ئاینی ڕاستەقینەوە نەك بە دەرمان‌و پزیشکەوانی

Christian Scientist, بڕواکەرێك بە زانستی خاچ پەرستی.

Christless (krīst′lis), *adj.* بێ بڕوا بە مەسیح؛ بێ ئاین.

Christlike (krīst′līk′), *adj.* وەك مەسیح (لە ڕەفتاردا).

Christly (krīst′li), *adj.* مەسیحی‌یانە؛ وەك مەسیح.

Christmas (kris′məs), *n.* کریسمەس: جەژنی ساڵانەی لەدایکبوونی مەسیح کە ڕێکەوتی ٢٥ ی دیسەمبەرە.

Christmas Day, ڕۆژی ٢٥ ی دیسەمبەر.

Christmas Eve, ئێوارەی پێش ڕۆژی کریسمەس (٢٤ ی دیسەمبەر).

Christmastide (kris′məs-tīd′), *n.* ماوە یا کاتی کریسمەس (کە لە ڕۆژی ٢٤ ی دیسەمبەرەوە دەگرێتەوە هەتا سەری ساڵی تازە یا ٦ ی کانوونی دووەم).

Christmas tree, داری کریسمەس: درەختێکی هەمیشە سەوزە مەسیحی‌یەکان لە کاتی جەژنی کریسمەسدا لە ژووری میواندا دایدەنێن‌و بە گڵۆپ‌و شتی تر دەیڕازێننەوە

chroma (krō′mə), *n.* پاکی یا پوختی ڕەنگێك.

chromatic (krō-mat′ik), *adj.* (١) ڕەنگاوڕەنگ.
(٢) باش ڕەنگ دەگرێ.

chromatics (krō-mat′iks), *n.pl.* ڕەنگناسی.

chromatin (krō′mə-tin), *n.* ماددەیەکی پرۆتۆپلازمی‌یە لە ناووکی شانەی گیاندارو ڕووەکدا بە ئاسانی ڕەنگ دەگرێ.

chromatism (krō′mə-tiz'm), *n.* نەخۆشی زەردبوونی گەڵا.

chromato- (krō′mə-tō, krō′mə-tə), پێشبەندێکە بەمانای: ڕەنگ؛ پەڵە.

chromatolysis (krō′mə-tol′ə-sis), *n.* شیبوونەوە یا ڕزینی ماددەی پرۆتۆپلازمی ناو ناووکی شانەی گیاندارو ڕووەك کە بە ئاسانی ڕەنگ دەگرێ.

chromatophore (krō′mə-tə-fôr′, krō′mə-tə-fōr′), *n.* خانەی ڕەنگ دروستکەر لە ڕووەك یا گیاندار‌دا.

chrome (krōm), *n.* (١) کرۆم: ماددەیەکی کانزایی کیمیایی سپی کریستاڵی زۆر ڕەقە نارزێت لە دارشتەدا بەکاردەهێنرێ
(٢) ڕەنگی کرۆم (٣) دارشتەیەکە کرۆمی تێدابێت.

-chrome (krōm), پاشبەندێکە بەمانای: ڕەنگ.

chrome green, سەوزی کرۆمی: ڕەنگێکی سەوزی قورقوشمی‌یە.

chrome yellow, زەردی کرۆمی: ڕەنگێکی زەردی قورقوشمی‌یە.

chromic (krō′mik), *adj.* کرۆمی؛ لە کرۆمەوە وەرگیراوە؛ بە کرۆم کراوە.

chromium (krō′mi-əm), *n.* کرۆم: ماددەیەکی کانزایی کیمیایی سپی کریستاڵی زۆر ڕەقە نارزێت لە دارشتەدا بەکاردەهێنرێ.

chromo- (krō′mō, krō′mə), *Also* **chrom-**, پێشبەندێکە بەمانای: ڕەنگ؛ پەڵە.

chromogen (krō′mə-jən), *n.* ماددەی ڕەنگ پەیداکەر.

chromosome (krō′mə-sōm′), *n.* کرۆمۆسۆم: کەرتێکی- دەزوولەیی‌یە لە کەرت بوونی شانەی گیاندارو ڕووەك پەیدادەبێ‌و تایبەخۆی زگماکی لەگەڵ خۆیدا هەڵدەگرێ.

chromosphere (krō′mə-sfêr′), *n.* (١) ئەو چینە گازە سووربارو داگیرساوەی دەوروبەری خۆر کە لەکاتی خۆرگرتنی تەواودا دەبینرێ
(٢) چینێك گازی وەها لە دەوروبەری ئەستێرەیەکدا.

chronic (kron′ik), *adj.* (١) درێژخایەن؛ سەرهەڵدەرەوە (نەخۆشی).
(a ~ disease)
(٢) خوویەك، ئەریتێك یا نەخۆشی‌یەك کە دەمێکە هەبووەو ئێستاش هەر ماوە:
(a ~ liar; a ~ smoker)
(٣) هەمیشەیی.

chronically (kron′i-k'l-i, kron′ik-li), *adv.* هەمیشە.

chronicle (kron′i-k'l), *n.* (١) مێژوو.
(٢) تۆماری مێژوویی ڕووداوێك یا چەند ڕووداوێك بەگوێرەی ڕۆژو ساڵی ڕوودانیان.
v.t. نووسینەوەی مێژوو یا چیرۆکی شتێك یا ڕووداوێك؛ گێڕانەوەی مێژوو؛ تۆمارکردنی مێژووی ڕووداوێك

chronicle play, شانۆگەری مێژوویی.

chronicler (kron′i-klēr), *n.* مێژوونووس.

chrono- (kro′nō, kro′nə), *Also* **chron-**, پێشبەندێکە بەمانای: کات

chronograph (kron′ə-graf′, kron′ə-gräf′), *n.* کرۆنۆگراف: ئامێری پێوان‌و تۆمارکردنی کاتێکی کورت.

chronologer (krə-nol′ə-jēr), *n.* = **chronologist.**

chronological (kron′ə-loj′i-k'l), *adj.* (١) بەپێی کاتی ڕوودان (تۆمارنامەی ڕووداوێك). (٢) ڕێکخراو بەگوێرەی کاتی ڕوودان (تۆمارنامە یا مێژووی ڕووداوێك).

-chronologically *(adv.).*

chronologist (krə-nol′ə-jist), *n.* پسپۆڕ یا تۆمارکەری ڕووداوەکان بەگوێرەی کاتی ڕوودانیان.
chronology (krə-nol′ə-ji), *n.* (١) لێکدانەوەو پێوانی کاتو چەسپاندنو ڕیزکردنی ڕووداوێك بەگوێرەی کاتی ڕوودانی؛ زنجیرەی مێژوویی. (٢) لیستە یا خشتەی بەرواری ڕووداوێك یا چەند ڕووداوێکی یەك لەدوای یەك.
chronometer (krə-nom′ə-tẽr), *n.* ئامێری پێوانی کات
-chronometric *(adj.)*; **chronometrical** *(adj.)*; **chronometrically** *(adv.)*.
chronometry (krə-nom′ə-tri), *n.* زانستی پێوانی کات
chronoscope (kron′ə-skōp′), *n.* ئامێری پێوانی ماوەی کاتی زۆر کورت
chrysalis (kris′'l-is), *n.* (١) پلەی نەبزووت پلەی سێیەمی گۆڕینو گەورەبوونی مێروو کە هێشتا لە قوزاخەدایە. (٢) قوزاخەی مێروو. (٣) گیاندارێك ـ شتێکی ساوا.
chrysanthemum (kris-an′thə-məm), *n.* داوودی (گوڵ
chub (chub), *n.* جۆرە ماسییەکی دەریاییە
chubby (chub′i), *adj.* خڕین؛ قەڵەو *(~ cheeks)* .
chuck (chuk), *v.t.* (١) گوشین بە یارییەوە (بەتایبەتی ژێر چەناگە). (٢) هاویشتن (٣) [Colloq.]، فڕێدان؛ لە کۆڵ خۆ کردنەوە. (٤) [Colloq.] (~ **out**)، بەزۆر دەرکردن.
n. (١) گوشینێکی بە یارییەوە (بەتایبەتی ژێر چەناگە). (٢) هاویشتنێك (٣) [Slang]، خواردەمەنی.
chuck (chuk), *n.* (١) گۆشتی لامل‌و سەرشانی ڕەشەوڵاخ (٢) جۆرە قولاپێکە بۆ ڕاگرتنی ئامێرێك لە شوێنی خۆیدا.
chuck (chuk), *v.i.* قرتەقرت کردن (مریشك).
n. قرتەقرتی مریشك
chuck-full (chuk′fool′), *adj.* = **chock-full.**
chuckhole (chuk′hōl′), *n.* چاڵ (ڕێگەوبان.
chuckle (chuk′'l), *v.i.* (١) لەبەر خۆوە پێکەنین؛ پێکەنینی بێ دەنگ. (٢) قرتەقرت کردن (مریشك).
n. لەبەر خۆوە پێکەنین؛ پێکەنینی بێ دەنگ.
chuckle (chuk′'l), *adj.* بێ مێشك؛ گەمژە؛ کەر
n. کەسێکی گەمژەو بێ مێشك
chucklehead (chuk′'l-hed′), *n.* کەسێکی گەمژەو بێ مێشك
-chuckleheaded *(adj.)*.
chuck wagon, واگۆنی خواردەمەنی واگۆنێکە موبەقی تێدایە خواردنی تێدا دروست دەکرێ بۆ کرێکارانی کارگەیەك یا کێڵگەیەك.
chuff (chuf), *n.* کەسێکی نەزان‌و قسەڕەق؛ کەسێکی بێ نەزاکەت
chug (chug), *n.* دەنگی تەقینەوە (وەك هی مەکینەی شەمەندەفەر)
v.i. (١) لێوەهاتنی دەنگی تەقینەوەیەکی وەها؛ تەقەتەق لێوەهاتن. (٢) تەقەتەق کردن بە ڕۆیشتنەوە: *(The train ~ged along.)* .
chukar (chōō′kär′), *n.* کەو (باڵندە).
chum (chum), *n.* (١) برادەری نزیك؛ هاوڕێی گیانی بە گیانی. (٢) هاوخانە؛ هاوژوور.
v.i. [Colloq.]. (١) نیشتەجێ بوون لە هەمان ژووردا لەگەڵ یەکێکی تردا. (٢) برادەرێتی لەگەڵدا کردن
chum (chum), *n.* دانە ماسی (بەتایبەتی لە ماسی چەور دەکرێ‌و فڕێ دەدرێتە ناو ئاوەوە بۆ ڕاوەماسی).
chummy (chum′i), *adj.* گیانی بە گیانی؛ نزیك (برادەر)؛ برادەرانە
chump (chump), *n.* (١) سەر یا نووکێکی ئەستووری کوڵ. (٢) [Colloq.]. کەسێکی گەوج‌و گەمژەو بێ مێشك
chunk (chuŋk), *n.* [Colloq.]. (١) پارچەیەکی کورتی ئەستوور (دار، گۆشت... هتد)؛ کوتە گۆشت؛ پلە گۆشت. (٢) بەشێك یا بڕێکی زۆر؛ هەندێکی زۆر (٣) گیاندارێکی تۆکمەو قەڵەو.
chunky (chuŋk′i), *adj.* [Colloq.]. (١) کورت‌و ئەستوور (٢) پارچە پارچە.
church (chũrch), *n.* (١) کڵێسە؛ پەرستگای مەسیحییەکان. (٢) نوێژکردن؛ خواپەرستن. (٣) هەموو مەسیحییەکان. (٤) [C-]، لق یا شێوەیەکی تایبەتی کڵێسە: *(The Methodist C~ ; C~ of England)* (٥) دەسەڵاتی کڵێسەو ڕابەرانی. (٦) پیشەی ڕابەرانی کڵێسە. (٧) کۆمەڵێك نوێژکەر.
v.t. دۆعا بۆ کردن (بەتایبەتی بۆ ژنی تازە منداڵ بوو).
adj. تایبەتی بە کڵێسە: *(~ government)* .
churchgoer (chũrch′gō′ẽr), *n.* کەسێك کە هەمیشە دەچێ بۆ کڵێسە.
churchless (chũrch′lis), *adj.* (١) بێ کڵێسە؛ کڵێسەی تێدا نییە: *(a ~ village, town, etc.)* (٢) کەسێك کە نەچێ بۆ کڵێسە.
churchman (chũrch′mən), *n.* (١) قەشە. (٢) ئەندامی کڵێسە.
Church of England, کڵێسەی ئەنگلیکانی لە ئینگلتەرە (لە سەدەی شانزەدا لە کڵێسەی ڕۆما جیابووەوەو پاشای ئینگلتەرە خستییە ژێر دەستی خۆیەوە).
Church of Rome, کڵێسەی کاسۆلیکی ڕۆما.
churchwarden (chũrch′wôr′d'n), *n.* ڕابەری نائاینی کڵێسە (بۆ بەڕێوەبردنی کاروباری نائاینی کڵێسە).
churchyard (chũrch′yärd′), *n.* حەوشەی کڵێسە (گەلێك جار هەندێکی دەکرێ بە گۆڕستان).
churl (chũrl), *n.* (١) لادێیی؛ دەشتەکی. (٢) کەسێکی نەزان‌و بێ نەزاکەت. (٣) ڕەزیل؛ پیسکە. (٤) لاسار؛ سەرکێش.
churlish (chũr′lish), *adj.* (١) لادێیی؛ دەشتەکی. (٢) بێ نەزاکەت. (٣) ڕەزیل؛ پیسکە. (٤) نایەتە ژێر ڕکێفەوە؛ جڵەوی ناگیرێ
churn (chũrn), *n.* (١) مەشکە. (٢) ژەنین.
v.t. (١) مەشکە ژەنین؛ دۆ ژەنین. (٢) ڕاوەشاندن.
v.i. (١) کەرە دروستکردن (بە ژەنینی ماست لە مەشکەدا). (٢) ژەنین؛ هاتنە جۆش.
churning (chũrn′iŋ), *n.* (١) ژەنین (مەشکە). (٢) ئەو کەرەیەی لە ژەنینی مەشکەیەکدا دەست دەکەوێ.
churr (chũr), *n.*, *v.i.* & *v.t.* = **chirr.**
chute (shōōt), *n.* (١) تافگە؛ قەڵبەزە؛ خوڕاو. (٢) ئاوبارە، ڕاڕەو، جۆگە، یا بۆرییەکی لێژ (بۆ شت گواستنەوە): *(a coal ~ ; laundry ~)*
chute, 'chute (shōōt), *n.* [Colloq.], پەڕەشووت.
chutney, chutnee (chut′ni), *n.* عەنبە.
cicatrix (sik′ə-triks), *n.* (١) شوێن برین (پاش چاکبوونەوەی برینەکە). (٢) شوێنی ئەو برینەی دەمێنێتەوە لەدوای بڕینی لقە دارێك یا لێکردنەوەی گەڵایەك.
cicerone (sis′ə-rō′ni, chich′ə-rō′ni), *n.* ڕابەری گەشتیاران: ئەو کەسەی کە گەشتیاران دەبات بۆ شوێنی خۆش‌و مێژوویی وڵاتێك‌و باسی ئەو شوێنانەیان بۆ دەکات.
Ciceronian (sis′ə-rō′ni-ən), *adj.* ڕەوانبێژ؛ زمانپاراو.
-cidal (sīd′'l), پاشکۆیەکە بەمانای: بکوژ؛ کوشندە؛ لەناوبەر: *(suicidal, homicidal)*
-cide (sīd), پاشکۆیەکە بەمانای: کوشتن؛ بکوژ: *(suicide, homicide)*
cider (sī′dẽr), *n.* خۆشاوی سێو؛ ئاوی سێو.
cigar (si-gär′), *n.* سیگار.
cigarette, cigaret (sig′ə-ret′, sig′ə-ret′), *n.* جگەرە.
cigarette butt, قنگە جگەرە.

cigarette holder, دارجگەرە
cigarette-lighter, چەرخ.
cigarette-paper, بەرماخ
cilia (sil′i-ə), *n.* (١) برژانگ (مرۆڤ). (٢) برژۆلە (گەڵای درەخت).
ciliary (sil′i-er′i), *adj.* برژانگی؛ برژۆلەیی.
ciliate (sil′i-it, sil′i-āt′), *adj.* برژۆلەدار
n. زیندەوەرێکی یەک خانەی بە میکرۆسکۆپ بینراو کە لەشی بە برژۆلە داپۆشراوە.
cimex (sī′meks), *n.* مێرووی ناوجێگە
cinch (sinch), *n.* (١) تەنگە (زین، کورتان).
(٢) [Colloq.]، بە دەست گرتنێکی قایم.
(٣) [Slang]. مسۆگەر؛ شتێك کە کردنی یا دەستکەوتنی ئاسان و مسۆگەر بێ.
v.t. (١) توندکردنەوەی تەنگەی ئەسپ.
(٢) [Slang]. دەست لێ گیربوونێکی باش و قایم؛ مسۆگەرکردن.
cinchona (sin-kō′nə), *n.* (١) درەختێکە توێکڵەکەی دەرمانی لێ دروست دەکرێ. (٢) توێکڵی تاڵی ئەم درەختە.
cincture (siŋk′chēr), *n.* (١) پشتێن.
(٢) شتێك کە چواردەوری شتێکی تری پێ دەگیرێ وەك ئەڵقەی دەوری پایەیەك؛ ئەڵقە
v.t. چواردەورگرتن؛ دەوردان.
cinder (sin′dēr), *n.* (١) پاشماوەی کانزا پاش تواندنەوەی لە کوورەدا.
(٢) ژیلەمۆی پاش تەقینەوەی ئاگرپژێن. (٣) سەرە بزووتك.
(٤) پشکۆ. (٥) (*pl.*)، ژیلەمۆ؛ خۆڵەمێش.
v.t. سووتاندن؛ سووتاندن هەتا دەبێ بە سەرە بزووتك.
cindery (sin′dēr-i), *adj.* لە خۆڵەمێش یا ژیلەمۆ پێکهاتووە؛ خۆڵەمێشی؛ ژیلەمۆی تێدایە.
cinema (sin′ə-mə), *n.* (١) فیلمی سینەمایی.
(٢) سینەما. شوێنی پیشاندانی فیلم.
the cinema, (١) هونەر و دەرهێنانی فیلمی سینەمایی.
(٢) فیلمی سینەمایی بەگشتی.
cinematic (sin′ə-mat′ik), *adj.* سینەمایی
-cinematically *(adv.)*.
cinematographer (sin′ə-mə-tog′rə-fēr), *n.* وێنەگری فیلمی سینەمایی؛ دەرهێنەری فیلمی سینەمایی.
cinematography (sin′ə-mə-tog′rə-fi), *n.* هونەری وێنەگرتن و دەرهێنانی فیلمی سینەمایی
cinerarium (sin′ə-râr′i-əm), *n.* شوێنی هەڵگرتنی خۆڵەمێشی لاشەی سووتێنراو.
cinerary (sin′ə-rer′i), *adj.* (١) بۆنی خۆڵەمێشی لاشەی سووتێنراو
(٢) خۆڵەمێشی؛ بۆنی خۆڵەمێش.
cinerator (sin′ə-rā′tēr), *n.* کوورە یا تەنووری سووتاندنی لاشەی مردوو
cinereous (si-nêr′i-əs), *adj.* ڕەنگ خۆڵەمێشی؛ وەك خۆڵەمێش
cingulum (siŋ′gyoo-ləm), *n.* پشتێن؛ ئەڵقەی دەورەدراو؛ ئەڵقەی ڕەنگ.
cinnamon (sin′ə-mən), *n.* (١) دارچینی (٢) قاوەیی (ڕەنگ)
adj. (١) قاوەیی (ڕەنگ). (٢) دارچینی تێکراوە؛ بە دارچینی کراوە یا لێنراوە.
cinquecentist (chiŋ′kwə-chen′tist), *n.* هونەرمەندێك یا نووسەرێکی ئیتاڵی سەدەی شانزەهەم.
cinquecento (chiŋ′kwə-chen′tō), *n.* (١) سەدەی شانزەهەم (بەتایبەتی لە هونەری ئیتاڵیدا). (٢) شێوازی هونەری ئیتاڵی لە سەدەی شانزەهەمدا.
cinquefoil (siŋk′foil′), *n.* (١) گوڵەباخێکی گەڵا پێنج پەڕەیی.
(٢) نەخشەیەکی پێنج کەوانەیی (خانووسازی).
cion (sī′ən), *n.* چووز؛ قەڵەم (ڕووەکناسی)؛ تووڵ؛ خەڵف؛ گۆیکەی پەیوەستکردن. (هەروەها دەیشنووسرێ: " scion ").
cipher (sī′fēr), *n. Also* **cypher,** (١) سفر؛ هیچ.
(٢) کەسێك یا شتێکی بێ بایەخ. (٣) پەڕلە؛ شفرە.
(٤) کلیلی هەڵهێنان یا دەرکردنی شفرە.
(٥) نووسینێك کە خوێندنەوەی یا دەرکردنی گران بێ (بەتایبەتی هی ناو).
(٦) ژمارەیەکی عەرەبی.
v.i. (١) لێکدانەوە (کێشەی بیرکاری). (٢) بە شفرە نووسین.
v.t. (١) لێکدانەوە (کێشەی بیرکاری). (٢) نووسین بە شفرە.
cipolin (sip′ə-lin), *n.* مەرمەڕی ڕەنگاوڕەنگی ئیتاڵی.
circa (sûr′kə), *prep.* (Abbr. c., ca., cir., C.), نزیکەی (بەروار، مێژوو): *(~ 1650)*.
Circassian (sēr-kash′i-ən, sēr-kash′ən), *n.* (١) شەرکەسی؛ هاوڵاتییەکی شەرکاسیا. (٢) زمانی شەرکەسی.
adj. شەرکەسی (زمان، گەل، کلتوور).
circle (sûr′k'l), *n.* (١) بازنە. (٢) کەمەرە. (٣) شتێکی خڕ یا بازنەیی.
(٤) خولگەی سووڕانەوەی ئەستێرەیەك.
(٥) دەستە (خەڵك)؛ کۆمەڵێك خەڵك کە هەمان سوود کۆی کردبنەوە؛ تاقم.
(٦) ناوچە. (٧) مەودا. (٨) بازنەی نەبینراوی زەوی.
(٩) ڕیزێك کورسی نیمچە بازنەیی لە تیاترۆیەکدا.
v.t. (١) نابلووقەدان؛ چواردەورگرتن؛ گەمارۆدان. (٢) خولانەوە؛ سووڕانەوە.
v.i. خولانەوە؛ سووڕانەوە.
circlet (sûr′klit), *n.* (١) بازنەیەکی بچووك.
(٢) ئەڵقە؛ شتێکی بازنەیی کە بۆ جوانی بکرێتە دەست، مل، یا سەر.
circuit (sûr′kit), *n.* (١) کەمەرە؛ چێوە. (٢) ناوچەی ئەم کەمەرەیە.
(٣) سووڕانەوە؛ بەدەوردا خولانەوە: *(the moon's ~ of the earth)*
(٤) هاتوچۆ (فەرمانبەر یا دادگەر... هتد).
(٥) ئەو ڕێگاوبانەی لەم هاتوچۆیانەدا دەبڕدرێت.
(٦) چەند هۆڵێکی شانۆگەری کە بەنۆرە فیلم یا شانۆگەری تێدا پیشان دەدرێ.
(٧) تەلی کارەبا (کە تەزووی کارەبای پێدا دەڕوات)؛ بازنەی کارەبایی
(٨) تەل؛ وایەر (رادیۆ).
v.i. گەڕان؛ خولانەوە؛ سووڕانەوە.
v.t. خولانەوە بەدەوردا؛ گەڕان بەدەوردا؛ سووڕانەوە بەدەوردا.
circuit breaker, ئامێری بڕینی تەزووی کارەبا (کاتێك تەزووی کارەبا زۆر دەبێ یا مەترسی لە تەلی کارەباکە دەکرێ).
circuit court, دادگایەکە کە بە نۆرە هەرجارەی لە شوێنێك یا شارێك دەبەسترێ.
circuitous (sēr-kū′i-təs), *adj.* ناڕاستەخۆ؛ بەپێچوپەنا.
circuit rider, قەشەیەکی " مێسۆد " ی گەڕۆك.
circuitry (sûr′kit-ri), *n.* تەلی کارەبای پێکەوە بەستراو؛ تەلی کارەبای شوێنێك بەگشتی.
circuity (sēr-kū′i-ti), *n.* ناڕاستەوخۆیی؛ پێچوپەنایی.
circular (sûr′kyoo-lēr), *adj.* (١) خڕ؛ بازنەیی.
(٢) دەخولێتەوە؛ دەسووڕێتەوە. (٣) ناڕاستەوخۆ؛ بە پێچوپەنا
(٤) بەناو گەلێك خەڵکدا بڵاودەکرێتەوە: *(a ~ letter)*.
n. جاڕنامە، نامە، یا بڵاوکراوەیەك کە چاپ دەکرێ و بەناو گەلێك کەسدا بڵاودەکرێتەوە.
circularity (sûr′kyoo-lar′ə-ti), *n.* خڕیتی؛ بازنەییتی.
circularize (sûr′kyoo-lēr-iz′), *v.t.* (١) خڕکردن.
(٢) جاڕدان یا نامە بڵاوکردنەوە بەناو گەلێك کەسدا.
circular saw, مشاری خولاوە (کە بە کارەبا یا گاز کاردەکات).
circulate (sûr′kyoo-lāt′), *v.i.* (١) سووڕانەوە (خوێن)؛ خولانەوە؛ بڵاوبوونەوە لەم دەست بۆ ئەو دەست و لەم شوێن بۆ ئەو شوێن (پارە، قاو)؛ دەستاودەست کردن (پارە)؛ گەڕان (مرۆڤ). (٢) بڵاوبوونەوە بەناو هەندێ خەڵکی خوێندەواردا. (٣) دووپات بوونەوەی بێ پایانی ژمارە (بیرکاری)
v.t. بڵاوکردنەوە (بەناو گەلێك کەس و شوێندا).

circulating library, کتێبخانەیەکە کە خوێنەر دەتوانێ کتێبی لێ بخوازێ و پاش خوێندنەوەی بیگەڕێنێتەوە.

circulation (sũr´kyoo-lā′shən), ***n.*** (١) جوولان؛ سووڕان؛ بزووتن لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێکی تر (ئاوی ناو بۆری)؛ هەواگۆڕکێ. (٢) سووڕی خوێن (لەش). (٣) سووڕی شیلە (ڕووەك). (٤) بڵاوبوونەوە (دەنگوباس، پارە، قاو)؛ دەستاودەست کردن. (٥) بڵاوکردنەوە بەناو خوێندەواردا (ڕۆژنامە، گۆڤار... هتد). (٦) ڕادەی بڵاوکردنەوە یا بڵاوبوونەوە لە کاتێکی تایبەتیدا (ڕۆژنامە، گۆڤار): *(The newspaper has a ~ of fifty thousand copies a day.)*

circum- (sũr′kəm, sẽr-kum′), پێشبەندێکە بەمانای: بەدەوریدا؛ بە هەر چوار دەوریدا: *(circumnavigate, circumscribe)* .

circumambience (sũr´kəm-am′bi-əns), ***n.*** چواردەوردان؛ ئابلووقەدان

-circumambient *(adj.).*

circumambulate (sũr´kəm-am′byoo-lāt´), *v.t. & v.i.* گەڕان؛ گەڕان بەدەوری شوێنێکدا

circumcise (sũr′kəm-sīz´), ***v.t.*** (١) خەتەنەکردن (٢) پاکردنەوە (لە خراپە یا زینا).

circumcision (sũr´kəm-sizh′ən), ***n.*** (١) خەتەنە؛ خەتەنەکردن. (٢) پاکردنەوە (لە خراپە یا زینا). (٣) [C-]، جەژنی خەتەنەکردنی مەسیح (یەکەم ڕۆژی ساڵی تازەی زایینییە).

circumference (sẽr-kum′fẽr-əns), ***n.*** (١) کەمەرە (بازنە)؛ چێوە (٢) درێژی کەمەرە.

circumflex (sũr′kəm-fleks´), ***n.*** نیشانەیەکەی زمانەوانییە وەك: (˜ ، ˆ ، ˘) کە دەخرێتە سەر تیپە بزوێنی هەندێ زمان، وەك فەرەنسی (دەنگناسی):

adj. (١) نیشانەیەکی وەهای بەسەرەوەیە. (٢) چەماوە؛ چەماوەتەوە بەدەوریدا.

v.t. (١) چەمانەوە (٢) بێژانی تیپێك بەگوێرەی ئەم جۆرە نیشانانە.

circumflexion (sũr´kəm-flek′shən), ***n.*** چەمانەوە.

circumfluent (sẽr-kum′floo͞-ənt), ***adj.*** بەدەوریدا دەڕوات (ئاو، ڕووبار)

circumfluous (sẽr-kum′floo͞-əs), ***adj.*** (١) بەدەوریدا دەڕوات (ئاو، ڕووبار) (٢) دەوری بە ئاو گیراوە؛ ئاو دەورەیداوە.

circumfuse (sũr´kəm-fūz′), ***v.t.*** (١) ڕشتن یا بڵاوکردنەوەی شلەیەك بە چواردەوردا. (٢) دەورەدان بە ئاو یا شلەیەکی تر.

-circumfusion *(n.).*

circumlocution (sũr´kəm-lō-kū′shən), ***n.*** (١) درێژەپێدان (ووتار، قسەکردن، نووسین)؛ زۆر ڕێسان (ووتار، قسە، نووسین)؛ قسە جووینەوە؛ زۆر ڕۆیشتن لەسەر باسێك و درەنگ ئەنجام بەدەستەوەدان. (٢) مەبەست بەدەستەوە نەدان لە نووسین یا قسەکردندا (لەڕێی زۆر ڕێسانەوە). (٣) ووتەیەك یا دووانێکی درێژەپێدراو.

circumnavigate (sũr´kəm-nav′ə-gāt´), ***v.t.*** بە چواردەوردا گەڕان بە پاپۆڕ یا بەلەم.

-circumnavigation *(n.)*; circumnavigator *(n.).*

circumrotate (sũr´kəm-rō′tāt), ***v.i.*** خولانەوە؛ سووڕانەوە (پێچکە)

circumscribe (sũr′kəm-skrīb´), ***v.t.*** (١) چواردەورگرتن؛ دەورەدان؛ سنوور بۆ دانان (٢) هێڵ کێشان بە چواردەوردا. (٣) کێشانی وێنەیەکی ئەندازەیی بەدەوری وێنەیەکی ئەندازەیی تردا بەمەرجێك لە زۆرترین شوێندا لەیەکتری بدەن:

(to ~ a triangle with a circle)

circumscription (sũr´kəm-skrip′shən), ***n.*** (١) دەورەدان؛ چواردەورگرتن. (٢) سنوور (٣) ماددەیەك کە چواردەوری شتێکی پێ بگیرێ. (٤) شوێنێکی سنوور بۆ دانراو یا چواردەور گیراو.

(٥) نووسراوێکی بازنەیی کە هەڵکەنرابێ لەسەر پارە یا مەدالیایەك.

circumspect (sũr′kəm-spekt´), ***adj.*** وورییا؛ هۆشمەند؛ دووربین.

circumspection (sũr´kəm-spek′shən), ***n.*** وورییایی؛ دووربینی؛ هۆشمەندی.

circumstance (sũr′kəm-stans´), ***n.*** (١) بار؛ دۆخ؛ هەل‌ومەرج (٢) (*pl.*)، باری دارایی *(They are in comfortable ~s.)* . (٣) خۆنوواندن؛ کەش‌وفش: *(pomp and ~)* . (٤) وورده‌کاری؛ ووردی *(The story was told with great ~ .)* .

v.t. خستنە بارێکی تایبەتییەوە.

under no circumstances, بە هیچ جۆرێك؛ هەرگیز

under the circumstances, لەم بارەدا؛ لەم هەل‌ومەرجەدا.

circumstantial (sũr´kəm-stan′shəl), ***adj.*** (١) پەیوەندی هەیە یا دەکەوێتە سەر بارێکی تایبەتی. (٢) ناگرنگ؛ ڕێکەوتە. (٣) وورد؛ دووروودرێژ.

circumstantial evidence, بەڵگەیەك کە پەیوەندی هەبێ بە کێشەیەك یا داوایەکەوە (دادگا): *(Proof of possession of stolen property is ~ in case of theft.)*

circumstantiate (sũr´kəm-stan′shi-āt´), ***v.t.*** بەڵگە هێنانەوە یا پیشاندان بۆ پشتگیری کردنی هەڵوێستێك؛ سەلماندن یا ساغ کردنەوە بە بەڵگە

-circumstantiation *(n.).*

circumvallate (sũr´kəm-val′āt), ***v.t.*** دەورگرتن بە دیوار یا خەنەق (بۆ پاراستن لە دوژمن).

adj. دەور گیراو (بە دیوار یا خەنەق).

circumvent (sũr′kəm-vent´), ***v.t.*** (١) بە دەوردا ڕۆیشتن (بۆ-نەگیران و دەربازبوون)؛ جێبەجێکردنی کارێك یا گەیشتن بە ئامانج لەڕێی فێڵ‌وتەڵەکەوە و خۆ نەدان بەدەستەوە و لەلاوە شت کردن نەك ڕووبەڕوو (٢) چواردەورگرتن بە فێڵ‌وتەڵەکە. (٣) بە تەڵەوە کردن؛ داو بۆ نانەوە (٤) لەخشتەبردن؛ بەزاندن بە زۆرزانی و فێڵبازی. (٥) تەگەرە خستنە بەردەم؛ ڕێگەلێگرتن؛ بوون بە کۆسپ لە ڕێگەدا

-circumvention *(n.)*; circumventive *(adj.).*

circumvolution (sũr´kəm-və-loo͞′shən), ***n.*** (١) پێچ خواردن بە دەوردا؛ پەپکە خواردن. (٢) پێچ؛ پێچێك (٣) ڕێگەی پێچاوپێچ؛ شێوەی پێچ پێچاوی.

circus (sũr′kəs), ***n.*** (١) تەلار یا جێی پلەپلەکراوی ڕۆمانی (کە وەرزش و پێشبڕکێ و زۆرانبازی تێدا دەکرا)؛ مەیدان. (٢) سێرك. (٣) خۆنوواندنی سێرك (٤) چوارڕێیانێکی خڕی کراوە. (٥) [Colloq.]، کەسێك یا شتێکی قۆشمە و خۆنووێنەر و سەماگێڕ.

cirque (sũrk), ***n.*** (١) شوێنێکی خڕ یا بازنەیی. (٢) [Poetic]، بازنە؛ ئەڵقە. (٣) [Archaic]، سێرك. (٤) تەلانێکی سرووشتی لە شاخێکدا.

cirrhosis (si-rō′sis), ***n.*** نەخۆشی جگەر: نەخۆشییەکی درێژخایەنی جگەرە بریتییە لە پەیدابوونی چەند تێشوویەك لە دەوروبەری جگەر و لە ئەنجامدا داخستنی ئەو دەمارەی کە خوێن دێنێ بۆ جگەر بۆ پاکردنەوەی وە دەبێتە هۆی مردن.

-cirrhotic *(adj.).*

cirrus (sir′əs), ***n.*** (١) تەرزی پیاهەڵگەڕان (ڕووەك) (٢) هەورێکی تەنکی زۆر بەرز.

cis- (sis), پێشبەندێکە بەمانای: (١) لەم بەر. (٢) لەدوای ئەوە؛ لە ئەنجامدا

cisatlantic (sis´ət-lan′tik), ***adj.*** لەم بەری ئۆقیانووسی ئەتڵەسی.

cist (sist), ***n.*** (١) گۆڕی بەردین (چەرخی کۆن). (٢) سنووقی هەڵگرتنی دەفری پیرۆز (لە خۆپیشاندانی یۆنان لە کۆندا)

cistern (sis′tẽrn), ***n.*** (١) عەمباراو؛ ئەستێرك؛ ئەستێڵ (بەتایبەتی کە باراناوی تێدا کۆدەبێتەوە) (٢) تووڕەکە یا بۆشایی لەش (کە شەیەکی تێدایە).

cisterna (sis-tũr′nə), ***n.*** تووڕەکە یا بۆشایی ناولەش (کە شلەیەکی

تێدایە).

citadel (sit′ə-d′l, sit′ə-del′), *n.* (١) قەڵا؛ قەڵایەکە بە شوێنێکی بەرزەوە. (٢) پەنا. (٣) ئەو شوێنەی تۆپ و تفەنگی تێدا دابەستراوە لە پاپۆڕێکی جەنگیدا.

citation (sī-tā′shən), *n.* (١) بانگ کردن (دادگا)؛ وەرگرتنی ژمارەی ئۆتۆمبێل و سزادانی (لەلایەن پۆلیسەوە). (٢) وەرگرتن؛ بە بەڵگە هێنانەوە. (٣) وەرگیراو. (٤) ناوهێنان لە ڕاپۆرتێکی میریدا (بۆ نازایی یا زیرەکی... هتد). (٥) ناوهێنان بۆ کردن بە بەڵگە (یاسایەك یا کێشەیەکی دادگایی ڕابوردوو).

cite (sīt), *v.t.* (١) بانگ کردن بۆ دادگا. (٢) بانگ کردن بۆ جووڵانەوەیەك. (٣) وەرگرتن، لێ وەرگرتن. (٤) ناوبردن (بۆ بەڵگە، ڕوونکردنەوە یا نموونە). (٥) ناوبردن لە ڕاپۆرتێکی میریدا (بۆ نازایی یا خزمەت کردن لە سوپادا).

cithara (sith′ə-rə), *n.* قیسارە: ئامێرێکی مۆسیقایی کۆنە.

cither (sith′ẽr), *n.* = cithara.

cithern (sith′ẽrn), *n.* ئامێرێکی مۆسیقایی ژێداری سەدەی شانزەهەمە لە گیتار دەچێ.

citied (sit′id), *adj.* (١) شاری لەسەرە؛ بە شار ئاوەدان کراوەتەوە.
(The ~ earth)
(٢) شاری؛ وەك شار

citified (sit′i-fīd′), *adj.* بووە بە شاری لە ڕەووشت و جل‌وبەرگ و نەریتدا؛ وەك دانیشتووی شاری لێ هاتووە؛ شارنشین کراو.

citizen (sit′ə-z′n), *n.* (١) شارنشین؛ دانیشتووی سەربەستی شارێك. (٢) هاوولاتی، وولاتی. (٣) مەدەنی؛ کەسێك کە لە هێزی چەکداردا نەبێ.

citizen of the world, هاوولاتی جیهانی: کەسێك کە هەموو جیهان بە وولاتی خۆی دادەنێ و لە هەرچی شوێنێك بێ ئارام دەگرێ.

citizeness (sit′ə-z′n-is), *n.* هاوولاتییەکی مێینە

citizenry (sit′ə-z′n-ri), *n.* هاوولاتیان: هاونیشتمانان

citizenship (sit′ə-z′n-ship′), *n.* (١) هاوولاتێتی؛ هاونیشتمانێتی. (٢) ئەرکی سەرشان و مافی هاوولاتی

citizenship papers, بڕوانامەی هاوولاتێتی: بڕوانامەی بوون بە هاونیشتمانی بێگانەیەك.

citole (sit′ōl, si-tōl′), *n.* = cithern.

citric (sit′rik), *adj.* مزرەمەنی: تایبەتی بە پرتەقاڵ و لیمۆ نارنج.

citron (sit′rən), *n.* (١) ترنج. (٢) دارترنج

citrus (sit′rəs), *n.* مزرەمیوە: وەك پرتەقاڵ، لیمۆ، نارنج؛ مزرەمەنی.
adj. تایبەتی بە مزرەمیوە؛ تایبەتی بە داری مزرەمیوە.

cittern (sit′ẽrn), *n.* = cithern.

city (sit′i), *n.* (١) شار. (٢) دانیشتووانی شارێك
adj. شاری؛ شار

the City, ناوچەی دارایی و بازرگانی شاری لەندەن

city council, ئەنجوومەنی شارەوانی.

city-born (sit′i-bôrn′), *adj.* لە شار لەدایکبووە؛ شاری.

city-bred (sit′i-bred′), *adj.* شاری؛ لە شار گەورەبووە یا گەورەکراوە

city desk, بەشی دەنگوباسی ناوشاری ڕۆژنامەیەك.

city editor, (١) نووسەری لێپرسراوی دەنگوباسی ناوشار و دابەشکردنی نیش و کارەکان بەسەر ڕاپۆرتچییەکانی ڕۆژنامەیەکدا. (٢) نووسەری لێپرسراوی بەشی دارایی (لە ڕۆژنامەی ئینگلتەرەدا).

city hall, (١) فەرمانگەی شارەوانی. (٢) بەڕێوەبەرایەتی شارەوانی

City of God, شاری خوا: ئاسمان

City of Seven Hills, شاری حەوت گردەکە: ڕۆما

city-state (sit′i-stāt′), *n.* وولاتێکی سەربەخۆ کە پێکدێت لە شارێکی سەربەخۆ و ناوچەکانی دەوروبەری (وەك لە یۆنانی کۆندا هەبوو).

civic (siv′ik), *adj.* (١) شارستانی؛ تایبەتی بە شار؛ شار. (٢) تایبەتی بە هاوولاتییان. (٣) تایبەتی بە هاوولاتێتی

civics (siv′iks), *n.pl.* زانستی پەروەردەی نیشتمانی.

civil (siv′'l, siv′il), *adj.* (١) تایبەتی بە هاوولاتی یا هاوولاتیان. (٢) میللی؛ تایبەتی بە کۆمەڵێك هاوولاتی و کاروباری نێوانیان:
(~ affairs; ~ service; ~ war)
(٣) ڕەووشت جوان؛ ڕەفتار جوان. *(a ~ man)*.
(٤) شارستانی. (٥) بەشی کات: *(a ~ year)*.
(٦) شارستانی (یاسا).

civil death, سەندنەوەی هەموو مافێکی کەسایەتی لە هاوولاتییەك لەبەر تاوانێکی گەورە.

civil defence, بەرگری میللی؛ بەرگری شارستانی.

civil disobedience, یاخی بوونی شارستانی؛ بەرهەڵستی لاشەیی.

civil engineer, ئەندازیاری شارستانی.

civil engineering, ئەندازیاری شارستانی: دروستکردنی نەخشەی ڕێگاوبان، پرد، خانوو، بەندەر... هتد.

civilian (sə-vil′yən), *n.* (١) مەدەنی؛ کەسێك کە لە هێزی چەکداردا نەبێ. (٢) پسپۆڕی یاسای شارستانی.
adj. مەدەنی؛ ناسوپایی.

civility (sə-vil′ə-ti), *n.* ناسکی؛ ڕەووشت جوانی؛ ئەزاکەت.

civilization (siv′'l-i-zā′shən, siv′'l-ī-zā′shən), *n.* (١) ژیار؛ شارستانییەت؛ ئاوەدانی. (٢) کردن بە شارستانی؛ بوون بە شارستانی. (٣) ئەو میللەت و وولاتانەی گەیشتوونەتە پلە یا ئاستی شارستانییەتی.

civilize (siv′'l-īz′), *v.t.* (١) کردن بە شارستانی؛ فێری شارستانییەتی کردن. (٢) پوختە و جوانکردنی خوو ڕەووشت؛ فێرکردنی خوو ڕەووشتی جوان.

civilized (siv′'l-īzd′), *adj.* (١) پێشکەوتوو: لە هونەر و زانیاری و زانستی کۆمەڵایەتیدا (میللەت، وولات). (٢) تایبەتی بەو میللەت و وولاتانەی کە لەم بوارانەدا پێشکەوتوون. (٣) ناسك؛ ڕەفتار جوان؛ بە ئەزاکەت.

civil law, (١) یاسای ڕۆمانی: بەتایبەتی ئەو بەشەی کە هاوولاتییە ڕۆمانییەکانی دەگرتەوە. (٢) یاسای کەسێتی: هەموو ئەو یاسایانەی پەیوەندیان هەیە بە مافی کەسێتییەوە نەك بە تاوانەوە (کە لە یاسای ڕۆمانییەوە وەرگیراون)؛ یاسای شارستانی.

civil liberties, مافی مرۆڤ کە بەپێی یاسا پارێزراوە، وەك مافی بیرکردنەوە و قسەکردن و کردنی ئەو کارەی دەیەوێ بەمەرجێك دژی سوودی گشتی نەبێ.

civil list, مووچە و خەرجی تری ساڵانەی پاشا و ماڵ و خێزانەکەی.

civilly (siv′'l-i), *adv.* (١) بە ناسکی؛ بە ئەزاکەت؛ بە ڕەفتار جوانی. (٢) بەگوێرەی یاسای کەسێتی.

civil marriage, مارەکردنی شارستانییەتی: مارەکردن لەبەردەمی دادگەر یا فەرمانبەرێکی تری میری نەك مەلا و قەشە.

civil rights, مافی کەسێتی هاوولاتی (گەلێك جار ئەو خەباتەش دەگرێتەوە کە میللەت دەیکات بۆ سەندنی مافی ڕامیاری و دارایی و کۆمەڵایەتی).

civil servant, فەرمانبەری میری؛ کاربەدەستی میری.

civil service, (١) هەموو بەشەکانی میری جگە لە هی یاسایی و دادگەری و سوپا و هێزی دەریایی. (٢) سەرجەم فەرمانبەرانی میری جگە لەوانەی کە لەم بوارانەدا کاردەکەن. (٣) سەرجەم پەیڕەوییەکانی ئەم بەشانەی میری

civil war, جەنگی ناوخۆ؛ شەڕی براکوژی

the Civil War, جەنگی ناوخۆی ئەمەریکای باکوور لەنێوان ناوچەکانی سەروو (یەکێتی) و ناوچەکانی خواروو (کۆنفیدرەسی)ی وولاتەکەدا لە ساڵی ١٨٦١-١٨٦٥.

civil year, = a calendar year; astronomical year.

clack (klak), *v.i.* (١) تەقەتەق کردن.
(٢) چەنەبازی کردن؛ دەمەوەری کردن.
(٣) قرتەقرت کردن (مریشك).
v.t. (١) تەقەتەق پێکردن. (٢) چەنەبازی کردن؛ دەمەوەری کردن.
n. (١) تەقە؛ تەقەتەق. (٢) شتێك کە تەقەتەقی پێ دەکرێ. (٣) چەنەبازی.

clack valve, دەمەوانەیەکە کە تەقەی دێت کاتێك کە دادەخرێت.

clad (klad), *occasional past tense and p.p. of* **clothe.**

adj. حل لەبەر؛ پوشتە

cladophyll (klad′ə-fil), *n.* لق یا قەدی ڕووەکێکە کە شێوەو کاری وەك هی گەڵا وایە.

claim (klām), *v.t.* (١) داواکردن.
(٢) شایستەبوون؛ پێویست بوون: *(This problem ~s our attention.)* .
(٣) (أ) وا ووتن: *(He ~s he saw the accident.)* .
(ب) لاف‌وگەزاف لێدان.

v.i. لاف‌وگەزاف لێدان؛ وا ووتن

n. (١) داواکاری؛ داواکردن (٢) ماف؛ مافی داواکردنی شتێك؛ ماف بوون. (٣) شتێك کە کەسێك داوای بکات یا مافی داواکردنی هەبێ (پارچە زەوی، زیان بژاردن لەلایەن کۆمپانیای بیمەوە) (٤) لاف‌وگەزاف؛ وا ووتن؛ ووتەیەك کە خاوەنەکەی سووربێت لەسەری

lay claim to, داواکردن؛ بە هی خۆ دانان‌و داواکردن (موڵك، شت... هتد).

claimant (klām′ənt), *n.* داواکەر؛ لاف‌وگەزاف لێدەر.

clairvoyance (klâr-voi′əns), *n.* (١) توانای بینین یا هەست‌پێکردنی شتی نەبینراو. (٢) چاوتیژی؛ هەست تیژی

clairvoyant (klâr-voi′ənt), *adj.* توانادار‌ی بینین یا هەست‌پێکردنی شتی نەبینراو.

n. کەسێك کە توانای بینین یا هەستپێکردنی شتی نەبینراوی هەبێ.

clam (klam), *n.* (١) لوولپێچ گیاندارێکی ئاوییە لەناو ئاو لمی تەڕی دەوروپشتی ئاودا دەژی‌و قاوغێکی ڕەقی وەك بەردی هەیە.
(٢) گۆشتی ئەم گیاندارە

clam up, زمان بەستران؛ کشانەوە ناو قاوغی خۆو دەم بەستران (مرۆڤ).

clam (klam), *n.* = clamp.

clamant (klā′mənt), *adj.* (١) پڕ لە دەنگەدەنگ.
(٢) پەلە؛ گرنگ‌و پەلە

clamber (klam′bēr), *v.i. & v.t.* بە گران پیاهەڵگەڕان.

n. پیاهەڵگەڕانێکی گران

clammy (klam′i), *adj.* تەڕو ساردو لینج (دەست، پێست، شت)

clamor (klam′ēr), *n.* (١) هەرا؛ دەنگەدەنگ؛ هاوار؛ قیژە.
(٢) داوکردنی شتێك بە هەرا هەرا.

v.t. (١) دەنگەدەنگ کردن؛ هاوار هاوار کردن.
(٢) (أ) (~ for)، هاوار بۆ کردن؛ داواکردن.
(The foolish people were ~ing for war.)
(ب) (~ against)، هاوارکردن دژ بە:
(The newspapers were ~ing against the government's plans.)

clamor (a person) down, هاوار بەسەردا کردن‌و دەم پێ داخستن.

clamorous (klam′ēr-əs), *adj.* (١) پڕ لە دەنگەدەنگ.
(٢) داواکەر یا سکاڵاکەر بە هەرا هەراو هاوار هاوار.

clamour (klam′ēr), *n., v.i. & v.t.* British Spelling.

clamp (klamp), *n.* مەنگەنە؛ گیرە: پێکارێکی کانزاییە بەکاردێت بۆ پێکەوەبەستنی دوو شت یا قایم کردنیان بە بادان یا بە برغوو.

v.t. گیرەلێدان؛ قایم کردن یا پێکەوەبەستن بە گیرە.

clamp down (on), [Colloq.], بە توندوتیژی لەگەڵ جوولانەوە؛ بە ڕەبرووزۆنگتربوون؛ پێشێل کردن (ماف).

clamp (klamp), *n. & v.i.* پێ داگرتن لە ڕۆیشتندا؛ کوتانەوە بە پێ

clamper (klam′pēr), *n.* نالێکی بزمارئاوییە لە بنی پێڵاو دەدرێ بۆ نەخلیسکان لەسەر سەهۆڵ.

clamshell (klam′shel′), *n.* (١) قاوغی لوولپێچ
(٢) سەتڵی شت هەڵهێنجان یا پاکردنەوە.

clan (klan), *n.* (١) هۆز؛ خێڵ؛ تیرە؛ تایەفە؛ خاووخێزان.
(٢) دەستە؛ تاقم؛ کۆمەڵ

clandestine (klan-des′tin), *adj.* نهێنی (بەتایبەتی بۆ کردنی کاری خراپە یا شتی قەدەغەکراو)؛ پەنهانی.

clang (klaŋ), *v.i. & v.t.* (١) تەقەتەق کردن (بە دوو شتی کانزایی)؛ شەقە لێ هەڵسان (پەرداخ)؛ زرنگە لێ هەڵسان. (٢) بەیەکدا کێشان‌و شەقە لێ هەڵسان.

n. (١) تەقەتەق؛ شەقە. (٢) دەنگی خوێندنی هەندێ باڵندەی وەك قولنگ

clank (klaŋk), *n.* شەقە (پەرداخ)؛ هاڕە؛ زرنگە.

v.i. & v.t. شەقە لێ هەڵسان؛ هاڕەهاتن؛ هاڕە لێ هەڵسان؛ زرنگە لێ هەڵسان.

clannish (klan′ish), *adj.* هۆزپەرست؛ تیرەپەرست؛ خێڵەکی.

clap (klap), *v.i.* (١) چەپڵەلێدان.
(٢) بە پەلەو بەبێ تەنگ‌وچەڵەمە کردن یا خستنە ناو:
(He was ~ped into jail.)

n. (١) چەپڵە. (٢) زللە؛ شەپازلە.

clapboard (klab′ērd, klap′bôrd′, klap′bōrd′), *n.* تەختە- دارێکی باریك‌و درێژە سەرێکی تەنکترە لە سەرەکەی تری (بۆ ئەوەی سەری دارێکی تری بخرێتە سەر بێ ئەوەی دەرپۆقێ) دیواری دەرەوەی خانووی پێ دادەپۆشرێ.

clapper (klap′ēr), *n.* (١) چەپڵەلێدەر.
(٢) شتێك کە دەنگێکی وەك چەپڵەی لێ بێتە دەرێ (وەك زەنگ یا زمانی مرۆڤ).

clapperclaw (klap′ēr-klô′), *v.t.* (١) ڕووشاندن بە چڕنووك یا بە نینۆك. (٢) سەرزەنشت کردن.

claptrap (klap′trap′), *n.* قسەی قۆڕو بێ مانا؛ قسەی هیچ‌و بێ بایەخ (کە هەر لەبەرئەوە دەکرێ چەپڵەی بۆ لێ بدرێت).

adj. هیچ‌و بێ بایەخ (ووتە)؛ قۆڕو بێ مانا (ووتە).

claque (klak), *n.* (١) دەستەیەك چەپڵەلێدەری بە کرێ گیراو (لە شانۆ یا ئۆپەرایەکدا). (٢) دەستەیەکی مەراییکەر.

clarence (klar′əns), *n.* عەرەبانەیەکی سەرداپۆشراوی چوارنەفەریی چوارپێچکەییە.

clarendon (klar′ən-dən), *n.* شێوەیەکی چاپکردنە بریتییە لە تیپی باریك‌و تێر.

clarification (klar′ə-fi-kā′shən), *n.* ڕوونکردنەوە (بیر، ووتە، هەڵوێست).

clarifier (klar′ə-fī′ēr), *n.* (١) ڕوونکەرەوە (کەس یا مادە)؛ پاکەرەوە (بەتایبەتی ماددەیەك کە شەرابی پێ پاك دەکرێتەوە)
(٢) دەفری پاڵاوتن یا پاکردنەوەی شەکر.

clarify (klar′ə-fī′), *v.t. & v.i.* (١) پاکردنەوە لە خڵتە (شلە)؛ پاکبوونەوە؛ ڕوونکردنەوە (شلە). (٢) ڕوونکردنەوە (بیر، ووتە. هەڵوێست):
(I would like to ~ my point.)

clarinet (klar′ə-net′), *n.* کلارنێت: ئامێرێکی مۆسیقایە وەك زوڕنا؛ زوڕنا.

clarinetist, clarinettist (klar′ə-net′ist), *n.* کلارنێت لێدەر؛ زوڕناژەن.

clarion (klar′i-ən), *n.* (١) کەڕەنا (وەك هی سوپا).
(٢) دەنگی کەڕەنا یا شتێکی وەها.

adj. بەرزو ڕوون (دەنگ): *(a ~ call)* .

v.t. بڵاوکردنەوە بە دەنگی بەرزو بەتین.

clarionet (klar′i-ə-net′), *n.* = clarinet.

clarity (klar′ə-ti), *n.* ڕوونی (بیر، بیرکردنەوە، ووتە، هەڵوێست... هتد)؛ ڕێك‌و ڕەوانی.

clash (klash), *v.i.* (١) بەیەکدادان‌و دەنگێکی گەورە لێ پەیدابوون؛ بەریەککەوتن. (٢) بەیەکداهاتن (دوو کەس، دەستە، بیروڕا... هتد)؛ نەگونجان لەگەڵ یەکتریدا (مرۆڤ، ڕێباز، بیروڕا... هتد)؛ بەرەنگاربوون.

v.t. بەیەکدادان‌و پەیداکردنی دەنگێکی گەورە.

n. (١) دەنگێکی گەورە وەك بەریەککەوتنی دووشتی کانزایی.
(٢) نەگونجان (مرۆڤ، بیروڕا، ڕێباز... هتد)؛ ناکۆکی.

clasp (klasp, kläsp), *n.* (١) پێوەبەست (ئەبزونە، دەرزی، قولاپ، ... هتد)؛ قایمکەر. (٢) گرتن؛ بە دەست گرتن بەتوندی؛ باوەش پیاکردن

(٣) تەوقە؛ دەست پێوەگرتن؛ دەستی یەکتری گرتن؛ دەستی خۆ گرتن.
v.t. (١) قایم کردن یا پێکەوەبەستن بە (ئەبزونە، دەرزی، قولاپ، گیرە... هتد).
(٢) بە توندی بە دەست گرتن؛ تەوقەکردن؛ باوەش پیاکردن.
(٣) خۆ پیاهەڵواسین؛ خۆ تێوەئاڵاندن.

clasp knife, چەقۆی گیرفان

class (klas, kläs), ***n.*** (١) جۆر؛ چەشن؛ بابەت.
(٢) چین (گەل، کۆمەڵ) *(the working ~ ; the middle ~)*.
(٣) پلەی بەرزی کۆمەڵایەتی؛ چینە بەرزەکانی گەل.
(٤) چینایەتی گەل، کۆمەڵ. (٥) پۆل (قوتابخانە).
(٦) وانە *(I have two ~es today.)*.
(٧) کۆمەڵێك قوتابی هاوپۆل کە پێکەوە دەرچن لە قۆناغێکی خوێندندا وەك هی ئامادەیی یا زانکۆ: *(the ~ of 1950)*.
(٨) نمرە؛ جۆنێتی شتێك؛ نمرە یا چۆنێتی هۆی هاتوچۆی گشتی (فڕۆکە، شەمەندەفەر) *(He always travels first ~ .)*.
(٩) هەموو ئەو هاوتەمەنانەی کە پێکەوە بانگ دەکرێن بۆ سوپا:
(They called up the ~ of 1960.)
(١٠) هاوپۆل (زیندەوەرزانی: ڕووەك، گیاندار). (١١) دەستە (خەڵك).
(١٢) [Slang]، نایابی (شێوازی جلوبەرگ‌و ڕووالەت)؛ مۆدە.
v.t. هاوپۆل کردن؛ هاوبابەت کردن؛ ڕیزکردن؛ ڕێکخستن؛ هاوجۆر کردن.
in a class by itself (or oneself), بێ هاوتا؛ بێ وێنە؛ نایاب.

class book, (١) پەڕاوی پۆل: پەڕاوێکە مامۆستا نمرەی قوتابیان‌و ئامادەبوونیانی تێدا تۆمار دەکات. (٢) پەڕتووکی پۆل: پەڕتووکێکە قوتابیانی پۆلێك دەریدەکەن وێنەی خۆیان‌و مامۆستا‌و دەنگوباس‌و چالاکی‌یەکانی تێدایە.

class-conscious (klas′kon′shəs, kläs′kon′shəs), ***adj.*** هەستیاری چینایەتی‌یە: هەست بە بوونی چینەکانی کۆمەڵ دەکات؛ هەست بە پلەو چینی خۆی زۆر دەکات لە کۆمەڵدا یا شانازی بە چینەکەیەوە دەکات یا پێی عەیبە

class consciousness, هەستی چینایەتی بوون؛ هەست بە چین‌و پلەی خۆ کردن لە کۆمەڵدا

class day, ڕۆژی ئاهەنگی دەرچوونی قوتابیان لە قوتابخانە یا زانکۆدا.

classic (klas′ik), ***adj.*** (١) نایاب؛ نمرە یەك.
(٢) کلاسیکی؛ کۆن؛ لەسەر دەستووروو شێوازی کۆنە.
(٣) کلاسیکی: تایبەتی بە وێژە، هۆنراوە، هونەر، کلتووری یۆنان‌و ڕۆمانی کۆن.
(٤) وەك یا بە پێوانەی هونەری‌و وێژەیی کۆنی یۆنان‌و ڕۆمانی‌یەکان.
(٥) ڕێك‌وپێك‌و سادەو گونجاو‌و بە دەستوور... هتد؛ ناڕۆمانتیکی.
(٦) [Colloq.]، کۆنە باو یا کۆنە شێوازێکی ناسراوە.
n. (١) نووسەرێك یا هونەرمەندێکی نایاب.
(٢) هۆنراوەیەك، شانۆگەری‌یەك یا بەرهەمێکی هونەری زۆر باش؛ کلاسیکی.
(٣) [Colloq.]، ڕووداوێکی کۆنی بەناوبانگ
(This football game is ~ .)
(٤) [Slang]، جلوبەرگی ئافرەتێك کە لەسەر شێواز یا دەستووری کۆن کرابێ.
the classics, وێژە یا ڕەنی یۆنان‌و ڕۆمانی کۆن

classical (klas′i-k′l), ***adj.*** (١) کلاسیکی
(٢) زانای وێژەو کلتووروو هونەری کۆنی یۆنان‌و ڕۆمان.
(٣) مۆسیقای کلاسیکی
(٤) چەسپیوو جێگیربوو نەك تازەو تاقیکەرەوەیی: *(~ political science)*.

classicalism (klas′i-k′l-iz′m), ***n.*** = classicism.

classicism (klas′ə-siz′m), ***n.*** (١) کلاسیزم: دەستوورو پەیڕەوو شێوازی هونەرو وێژەی کۆنی یۆنان‌و ڕۆمان وەك ڕێك‌وپێکی‌و سادەیی‌و گونجاوی‌و هەست گیراوی.
(٢) پەیڕەوی کردن یا گونجان لەگەڵ ئەم دەستووروو شێوازە.
(٣) زانین‌و لێکۆڵینەوەی هونەرو وێژەی یۆنان‌و ڕۆمانی کۆن.
(٤) ووتەیەك یا دەربڕینێك یا زاراوەیەکی لاتینی یا یۆنانی.

classicist (klas′ə-sist), ***n.*** (١) کلاسیکی: کەسێکە کە بڕوای بە پەیڕەوی کردنی دەستوورو شێوازی وێژەو هونەری یۆنان‌و ڕۆمان هەبێ‌و لەسەری بڕوات. (٢) زانا یا قوتابی وێژەی یۆنان‌و ڕۆمانی کۆن.
(٣) کەسێکە کە بڕوای بە فێرکردنی زمانی لاتینی‌و یۆنانی هەبێ لە قوتابخانەداو داوای فێربوونیان بکات.

classicize (klas′ə-sīz′), ***v.t.*** کردن بە کلاسیکی.
v.i. لەسەر دەستووروو شێوازی کلاسیکی ڕۆیشتن (بە ڕاست یا بە درۆ).

classifiable (klas′ə-fī′ə-b′l), ***adj.*** هاوپۆل دەکرێ؛ پۆل پۆل دەکرێ؛ جۆر جۆر دەکرێ.

classification (klas′ə-fi-kā′shən), ***n.*** هاوپۆل کردن؛ پۆل پۆل کردن؛ جۆر جۆر کردن؛ ڕێکخستن.
-classificatory *(adj.)*.

classified (klas′ə-fīd′), ***adj.*** (١) هاوپۆل کراوە؛ پۆل پۆل کراوە؛ جۆر جۆر کراوە. (٢) نهێنی؛ قەدەغەیە سەیر بکرێ (بەتایبەتی دەنگوباسێك یا ڕاپۆرتێکی نهێنی کە قەدەغەیە خەڵك بیبیستێ یا بیبینێ جگە لە هەندێ کاربەدەستی تایبەتی نەبێ لەبەر پاراستن‌و ئاسایشی وولات).

classified advertising, جاڕی پۆل پۆل کراو لە ڕۆژنامەدا.
-classifier *(n.)*.

classify (klas′ə-fī′), ***v.t.*** (١) هاوپۆل کردن؛ پۆل پۆل کردن.
(٢) قەدەغەکردن لە خەڵك: بەتایبەتی دەنگوباسێك یا ڕاپۆرتێکی نهێنی کە بیستنی یا بینینی قەدەغە دەکرێ لە هەمووکەسێك جگە لە هەندێ کاربەدەستی تایبەتی نەبێ لەبەر پاراستن‌و ئاسایشی وولات.

classis (klas′is), ***n.*** دادگای کڵێسە یا ئەنجوومەنی پیران یا پیاوماقوڵانی کڵێسەی ناوچەیەك

classmate (klas′māt′, kläs′māt′), ***n.*** هاوپۆل (قوتابخانە، زانکۆ).

classroom (klas′rōōm′, kläs′room′), ***n.*** ژووری پۆل (زانکۆ، قوتابخانە)؛ پۆل

class struggle, خەباتی چینایەتی؛ ناکۆکی چینایەتی لەنێوان چینەکانی کۆمەڵدا.

classy (klas′i), ***adj.*** [Slang], زۆر چاك‌و نایاب؛ شۆخ‌وشەنگ؛ هەڵکەوتوو؛ بەرز (شێوازو چۆنێتی).

clastic (klas′tik), ***adj.*** (١) پارچەکانی لەیەکتری جیادەکرێتەوە:
(a ~ anatomical model)
(٢) پارچە پارچە (زەمینناسی)؛ لە پارچە بەردی زۆر کۆن پێکهاتووە (زەمینناسی).

clatter (klat′ēr), ***v.i.*** (١) هاڕەهاتن (قاپ‌وقاجاغ)؛ شەقەهاتن.
(٢) چەقەچەق کردن.
v.t. هاڕە لێ هەڵساندن؛ شەقە لێ هەڵساندن.
n. (١) هاڕە؛ شەقە. (٢) غەڵبەغەڵب. (٣) چەقەچەق.

claudicant (klô′di-kənt), ***adj.*** شەل؛ لەنگ.

claudication (klô′di-kā′shən), ***n.*** شەلین؛ لەنگین.

clause (klôz), ***n.*** (١) سارستە (زمانەوانی)؛ ڕستەی ناتەواو؛ دەستەیەك زاراوە کە بکەرو کرداری تێدابێ. (٢) بەند یا مەرج (بەتایبەتی لە بڕوانامەیەکی یاسایی یا ڕێکەوتنێکدا).

claustrophobia (klôs′trə-fō′bi-ə), ***n.*** نەخۆشی‌یەکی دەروونی‌یە بریتی‌یە لە ترسی نائاسایی مرۆڤێك لە جێگەی تەنگەبەر یا داخراودا؛ ترسی جێگەی داخراو‌و تەنگەبەر.

clavichord (klav′ə-kôrd′), ***n.*** ئامێرێکی مۆسیقایی ژێدارە ئامێری پیانۆی لێوە وەرگیراوە.

clavicle (klav′ə-k′l), ***n.*** ئێسقانی چەناگە: ئێسقانێکی بچووکی باریکە ئێسقانی سنگ‌و شان بەیەك دەگەیەنێ.

claw (klô), ***n.*** (١) چڕنووك (پشیلە، پڵنگ، باڵندە، قرژاڵ... هتد)؛ چنگ؛ نینۆکی چەماوەو درێژو تیژ (٢) پێی چڕنووکدار.
v.t. & v.i. چڕنووك لێدان؛ چڕنووك لێ گیرکردن؛ بریندارکردن بە چڕنووك.

claw hammer, چەکوشێکە کە سەرێکی سەرەکەی نووشتابێتەوە بۆ بزمار هەڵکەندن.

claw hatchet, تەشوی‌یەك یا تەورێك کە سەرە کولەکەی قاقدار بێ.

clay (klā), *n.* (١) گڵ؛ قوڕ (٢) گڵ؛ قوڕ (بەتایبەتی وەك هێمایەك كە لەشی مرۆڤی لێ دروستكراوە)؛ لەشی مرۆڤ.
-clayey *(adj.)*; clayish *(adj.)*.
claymore (klā'môr', klā'mōr'), *n.* شمشێرێكی پانی دوو دەم تیژە لە كۆندا خەڵكی ئوسكوتلەندە بەكاریان دەهێنا
clay stone, بەردی گڵین
clean (klēn), *adj.* (١) پاك؛ خاوێن؛ بێگەرد؛ پوخت.
(٢) پاك؛ تازە شۆراو (جل‌وبەرگ). (٣) داوێن پاك.
(٤) خۆی لە پیسی دوور دەگرێ.
(٥) تەواو؛ وورد:
(The police made a ~ sweep of the neighborhood.)
(٦) هیچی تێدا نییە (گیرفان)؛ بەتاڵ: *(~ pockets)* .
(٧) سپی (كاغەز). (٨) بژار كراو؛ بێ هەڵە: *(a ~ copy)* .
(٩) ساف *(a ~ cut)* . (١٠) بێ كەندو كۆسپ؛ هیچ بەری ناگرێ.
(١١) تۆزی نەتۆمی كەمە. (١٢) گۆشتەكەی دەخورێ (ئاین).
adv. (١) بە پاكی؛ بە پاك‌وخاوێنی. (٢) بە یەكجاری؛ بە تەواوی.
v.t. (١) پاكردنەوە؛ خاوێن كردن؛ پوختەكردن.
(٢) پوختەكردن؛ پاكردنەوەو ئامادەكردن بۆ لێنان (ماسی، باڵندە... هتد).
v.i. پاكبوونەوە؛ خاوێن بوونەوە.
clean out, (١) بەتاڵ كردنەوەو پاكردنەوە. (٢) بەتاڵ كردنەوە.
(٣) [Colloq.]، هیچ پێ نەهێشتنەوە؛ گسك لێدان (پارە):
(The robbers cleaned him out.)
clean up, (١) پاكردنەوە (ماڵ)؛ پاك‌وخاوێن كردن‌و ڕێكخستن.
(٢) خۆ پاكردنەوە؛ خۆشتن‌و سەرداهێنان‌و جلی پاك لەبەركردن.
(٣) [Colloq.]. تەواوكردن (سفرەی خواردن)
(٤) [Slang]. قازانجێكی زۆر كردن؛ دەسكەوت زۆر بوون.
come clean, [Slang], پاكانەكردن؛ پێ لێنان (گوناه، تاوان)؛ چوونە ژێر (تاوان)
with clean hands, بەبێ تاوان
clean-cut (klēn'kut'), *adj.* (١) دیار؛ ڕێك‌ورەوان؛ ڕوون.
(٢) جیاكراوەتەوە؛ جیاواز؛ لە شتی تر جیایە.
(٣) تەڕپۆش؛ ڕێك‌وپێك: *(a ~ young man)*
cleaner (klēn'ēr), *n.* (١) كەسێكی پاككەرەوە (ماڵ، فەرمانگە... هتد).
(٢) پاككەرەوە (لە دووكانی جل لە ئوتودان‌و پاكردنەوە).
(٣) ئامێری پاكردنەوە. (٤) ماددەیەكی پاككەرەوە (بۆ لابردنی لەكەو پیسی تێ).
clean-handed (klēn'han'did), *adj.* بێ تاوان؛ بێ گوناه
cleanliness (klēn'li-nis), *n.* پاك‌وتەمیزی؛ پاك‌وخاوێنی؛ خاوێنی؛ پاكێتی؛ پاكی.
cleanly (klēn'li), *adj.* (١) خاوێن (مرۆڤ)؛ پاك‌وتەمیز (مرۆڤ)؛ شت بە پاكی ڕادەگرێ. (٢) هەمیشە بە پاك‌وتەمیزی ڕاگیراوە؛ پاك‌وخاوێن (جێگە)
cleanly (klēn'li), *adv.* بە پاك‌وتەمیری؛ بە پاكی؛ پاك‌وتەمیزانە؛ بە پاك‌وخاوێنی
cleanness (klēn'nis), *n.* پاكی؛ پاكێتی؛ پاك‌وتەمیزی؛ پاك‌وخاوێنی.
cleanse (klenz), *v.t.* (١) پاكردنەوە؛ خاوێن كردنەوە.
(٢) پاكردنەوە لە گوناه یا تاوان
cleanser (klenz'ēr), *n.* پاككەرەوە (ماددە)
clean-shaven (klēn'shāv''n), *adj.* قژو ڕیش تاشراو؛ تەراش كردوو.
cleanup (klēn'up'), *n.* (١) پاكردنەوە؛ خاوێن كردنەوە.
(٢) نەهێشتنی خراپەو بەرتیل‌و بەدخوویی:
(The new mayor planned a ~ of the city.)
(٣) [Slang]، سوود؛ قازانج
clear (klêr), *adj.* (١) ڕووناك؛ ڕۆشن؛ ساف (ئاسمان): *(a ~ day)* .
(٢) ڕوون. (٣) دیار؛ باش دەبینرێ: *(a ~ outline)* .
(٤) ساف (مێشك)؛ زرنگ؛ ڕەوانبێژ: *(a ~ mind)* .
(٥) ڕوون؛ تێگەیشتنی ئاسانە: *(The meaning is ~ .)* .
(٦) ئاشكرا؛ دیار: *(a ~ case of neglect)* .
(٧) بێ گومان؛ دڵنیا: *(I am ~ on the matter.)* .
(٨) ساف (دەنگ)؛ بە باشی دەبیسترێ: *(a ~ sound)* .
(٩) پاك (دەروون، دڵ)؛ بێ تاوان *(a ~ conscience)* .
(١٠) ڕووت (قازانج)؛ سافی (دەسكەوت، قازانج)
(He earned a ~ $ 10,000.)
(١١) تەواو؛ بێ ڕادە. (١٢) ڕەوان؛ كراوە.
(١٣) بەرەڵا؛ بێ پەیوەندی.
(١٤) بەتاڵ؛ بەتاڵ كراو (پاپۆڕ، لۆری، شەمەندەفەر).
(١٥) قەرزار نییە؛ قەرزی لەسەر نییە.
(١٦) بێ تاوان؛ گومانی لەسەر نییە؛ بەخشراوە (دادگەری).
adv. (١) بە ڕێك‌و ڕەوانی؛ بە ڕوونی.
(٢) [Colloq.]، لەم سەرەوە بۆ ئەوسەر؛ هەموو:
(~ through the town)
v.t. (١) پاكردنەوە. (٢) ڕوونكردنەوە (هەڵوێست، بیر، نەخشە، مەبەست)
(٣) كردنەوە (ڕێ)؛ پاكردنەوە: *(He ~ed a path through the snow.)* .
(٤) لابردن: *(Let me ~ the dishes.)* .
(٥) بەتاڵ كردن؛ داگرتن (بار): *(They ~ed the freighter of cargo.)* .
(٦) بەرەڵاكردن؛ ڕزگاركردن (مرۆڤ، شت)؛ بەردان
(٧) بەخشین (دادگەری)؛ ئازادكردن: *(to ~ the accused)* .
(٨) بەسەردا بازدان؛ بەسەردا تێپەڕبوون.
(٩) بە ژێردا ڕۆیشتن بەبێ لێدان *(The boat ~ed the bridge.)*
(١٠) دانەوە (قەرز)
(١١) گومرگ كردن؛ بەردان یا ئازادكردنی پاپۆڕێك (پاش جێبەجێكردنی خواستی گومرگ‌و بەڕێوەبەرێتی بەندەر).
(١٢) دەسكەوتن؛ بە سافی بۆ مانەوە (مووچە، قازانج).
(١٣) قوڕگ پاكردنەوە: *(to ~ one's throat)*
(١٤) ناردنی چەك‌و دانی پارەكە (بۆ فەرمانگەی بڕینەوەی حسابی نێوان بانقەكان).
v.i. (١) ڕوون بوونەوە. (٢) بەربوون یا ئازادبوونی پاپۆڕێك لە بەندەر.
(٣) ئاڵوگۆڕكردنی چەك لەنێوان چەند بانقێكدا لە فەرمانگەی بڕینەوەی حسابی نێوان بانقەكان.
n. شوێنێكی بەتاڵ یا چۆڵ.
clear away, (١) لابردن (قاپ لەسەر مێز).
(٢) ڕۆیشتن؛ لەبەرچاو لاچوون یا نەمان؛ لە چاو وون بوون.
clear off, (١) لابردن. (٢) ڕۆیشتن؛ لەبەرچاو لاچوون.
clear out, (١) بەتاڵ كردنەوە؛ بەتاڵ كردنەوەو پاكردنەوە.
(٢) [Colloq.]، ڕۆیشتن (مرۆڤ)؛ ڕۆیین؛ بەجێهێشتن.
clear the air (or atmosphere), لابردنی گیروگرفت‌و ناكۆكی‌و شتی بە هەڵە وەرگیراو (لەنێوان دوو كەس، دەستە، یا وڵاتدا).
clear up, (١) ڕێك‌وپێك كردن؛ ڕێكخستن
(٢) بوون بە سایەقە؛ ئاووهەوا خۆش بوون.
(٣) ڕوونكردنەوە (بیر، مەبەست، نەخشە).
(٤) لابردنی هۆی ناكۆكی‌و گیروگرفت.
in the clear, (١) سەربەست؛ بەرەڵا.
(٢) [Colloq.]، هیچی لەسەر نییە (مرۆڤ)؛ بێ تاوان.
clearance (klêr'əns), *n.* (١) ڕوونكردنەوە؛ پاكردنەوە.
(٢) بۆشایی نێوان دوو شت تا لەیەكتری نەدەن (وەك بۆشایی نێوان ئوتومبیل یا پاپۆڕو پردێك یا شەمەندەفەرو ئوتومبیل‌و تونێلێك).
(٣) ڕوونكردنەوەی حساب (بانق).
(٤) بڕوانامەی ڕێگەپێدان (پاپۆڕ یا فڕۆكە بە هاتن‌و ڕۆیشتن): *(~ papers)* .
(٥) نرخ داشكاندن (بۆ خێرا فرۆشتنی شتومەكی كۆن).
clearance sale, نرخ داشكاندن (بۆ خێرا فرۆشتنی شتومەكی كۆن).

clear-cut (klêr′kut′), *adj.* (١) ڕوون؛ ئاشكرا؛ دیار؛ بێ پێچوپەنا.
(٢) دیاریكراو؛ سنووردار.
clear-eyed (klêr′īd′), *adj.* (١) باشبین؛ چاوتیژ.
(٢) مێشك ساف؛ بیرتیژ؛ تێگەیشتوو.
clear-headed (klêr′hed′id), *adj.* مێشك ساف؛ تێگەیشتوو؛ ڕەوانبێژ.
clearing (klêr′iŋ), *n.* (١) ڕوونكردنەوە؛ ڕوون بوونەوە؛ ڕوونی.
(٢) پارچەیەك زەوی كە پاك كرابێتەوە لە دارودرەخت (بەتایبەتی لە دارستانێكدا بە بڕینی دارودرەختەكە). (٣) (ا) ئاڵوگۆڕكردنی چەك لەنێوان بانقەكانداو حساب ووردكردنەوە (ب) (*pl.*)، سەرجەمی ئەو حساباتانەی بەم جۆرە دەبڕێنرێتەوە.
clearinghouse (klêr′iŋ-hous′), *n.* فەرمانگەی ئاڵوگۆڕكردنی چەكو حساب بڕینەوە (لەنێوان بانقەكاندا).
clearly (klêr′li), *adv.* بە ڕوونی؛ بە ڕێكوڕەوانی؛ بە ئاشكرا.
clearness (klêr′nis), *n.* ڕوونی؛ ڕێكوڕەوانی.
clear-sighted (klêr′sīt′id), *adj.* (١) باشبین؛ چاوتیژ.
(٢) مێشك ساف؛ تێگەیشتوو؛ ڕەوانبێژ.
cleat (klēt), *n.* (١) سنگ یا گۆشە كە دادەكوترێ بەژێر شتێكدا بۆ قایم كردن یا پتەوكردنی (وەك ڕەفە) (٢) ناڵی بن پێلاو
(٣) داری گوریس پێوەهەڵكردن یا پێوەبەستن
v.t. بە سنگەوە بەستن بۆ قایم كردن.
cleavable (klēv′ə-b'l), *adj.* دەقلیشێنرێ؛ دەتلیشێنرێ
cleavage (klēv′ij), *n.* (١) قلیش بردن؛ تلیش بردن؛ شەق بردن؛ لەیەك جیابوونەوە؛ درزبردن؛ داقلیشان؛ داتلیشان. (٢) قلیش؛ تلیش؛ درز- وەك قلیشی نێوان مەمكی ئافرەتو سمی گیانداری دووسم).
(٣) داتلیشان یا بەش بەش بوونی شانەی گیانەوەر (زیندەوەرزانی).
(٤) داقلیشانی كانزا بە پانی
cleave (klēv), *v.t.* (١) قلیشاندن (وەك بە تەورو تەوراس)؛ داتلیشاندن.
(٢) كونكردن؛ كوناودەركردن (٣) لەیەك جیاكردنەوە.
v.i. (١) قلیشان (بە تەورو تەوراس)؛ داتلیشان؛ لەیەك جیابوونەوە
(٢) ڕێگە بۆ خۆ كردنەوە بەناو بنچكو دەوەندا
cleave (klēv), *v.i.* (١) خۆ پێوەنووسان
(٢) دەست لێ بەرنەدان؛ بۆ دڵسۆز بوون.
cleaver (klēv′ēr), *n.* چەپەچاغ (قەسابی).
cleek (klēk), *n.* (١) قولاپێكی گەورە. (٢) داری یاری گۆلف
clef (klef), *n.* نیشانەی ئاوازی مۆسیقا (كە بەرزو نزمی دەنگ پیشان دەدات لەسەر ئەو كاغەزەی ئاوازی مۆسیقای لەسەر دەنووسرێ).
cleft (kleft), *n.* درز؛ قلیش؛ تلیش؛ كەلێن
cleft (kleft), *adj.* (١) قلیشاو؛ داتلیشاو (سمی گیانداری دووسم).
(٢) داقلیشاو (گەڵا) *(a ~ leave)*
cleft palate, قلیشێكی زگماكییە لە ئاسمانەی دەمدا
cleistogamic (klīs′tə-gam′ik), *adj.* = cleistogamous.
cleistogamous (klīs-tog′ə-məs), *adj.* خۆ لەخۆچاككەر (گوڵ)
cleistogamy (klīs-tog′ə-mi), *n.* خۆ لەخۆچاككردن (گوڵ)
clemency (klem′ən-si), *n.* (١) بەزەیی؛ بەزەیی پیاهاتنەوە (تاوانبار یا دوژمن)؛ دڵنەرمی (٢) فەرمانی بەزەیی (تاوانبار یا دوژمن)؛ فەرمانی- لێبووردن (٣) فێنكی (ئاووهەوا)؛ نە گەرمیو نە ساردی.
clement (klem′ənt), *adj.* (١) بە بەزەیی؛ دڵنەرم
(٢) فێنك (ئاووهەوا)؛ نە گەرمو نە سارد.
clench (klench), *v.t.* (١) پەرچدانەوە (بزمار)؛ بەرپەرچدانەوە
(٢) جیركردنەوە یا لەیەك گیركردن (ددان)؛ قوچاندن یا نوقاندن بەتوندی دەست یا مستەكۆڵە) (٣) بەتوندی گرتن
n. (١) گرتنێكی توند (٢) ئامێرێكی بەتوندگرت؛ سەری پەرچدراوەی بزمار.
clepsydra (klep′si-drə), *n.* كاتژمێری ئاوی (كە كات دەژمێرێ بەهۆی بەرەبەرە چوونی ئاو یا شلەیەكی تر بە كونێكدا).
cleptomania (klep′tə-mā′ni-ə), *n.* = kleptomania.

clerestory (klêr′stôr′i, klêr′stō′ri), *n.* (١) ڕووناككەرەوەی كڵێسە: بەشی سەرووی كڵێسەیەك كە دیوارەكانی پەنجەرەی هەیەو ناوەوەی كڵێسەكە ڕووناك دەكاتەوە. (٢) دیواری پەنجەرەدار بۆ ڕووناكیو هەوا گۆڕین.
clergy (klũr′ji), *n.* قەشەكان؛ سەرجەمی قەشەكان؛ ڕابەرانی كڵێسە.
clergyman (klũr′ji-mən), *n.* قەشە؛ ڕابەری كڵێسە.
cleric (kler′ik), *n.* قەشە؛ قەشەیەك.
adj. قەشەیی؛ هی قەشە یا قەشەكان.
clerical (kler′i-k'l), *adj.* (١) قەشەیی؛ هی قەشە یا قەشەكان.
(٢) هی نووسەری فەرمانگە: *(~ jobs)*.
(٣) دەسەڵاتی ڕابەرانی كڵێسەی لە كاروباری ڕامیاریدا پێ باشە (بە تەوسەوە).
n. (١) قەشە؛ قەشەیەك. (٢) كەسێك كە دەسەڵاتی ڕابەرانی كڵێسەی لە كاروباری ڕامیاریدا پێ باشە (بە تەوسەوە).
clericalism (kler′i-k'l-iz'm), *n.* دەسەڵاتی كڵێسەو ڕابەرانی لە كاروباری ڕامیاریدا.
clericals (kler′i-k'lz), *n.pl.* جلوبەرگی قەشە.
clerisy (kler′ə-si), *n.* چینی خوێندەواران؛ ڕۆشنبیران.
clerk (klũrk), *n.* (١) نووسەری فەرمانگە؛ میرزا.
(٢) یاریدەدەری قەشە (بۆرەپیاو). (٣) فرۆشیار (كە بە مووچە لە دووكانێكدا كاردەكات). (٤) [Archaic]، قەشە. (٥) [Archaic]، خوێندەوار.
v.i. نووسەری كردن لە فەرمانگەدا؛ فرۆشیاری كردن لە دووكانێكدا بە مووچە
-**clerkly** *(adv.)*; **clerkship** *(n.)*.
clever (klev′ēr), *adj.* (١) زۆرزان؛ قومارباز؛ زۆڵ (ووتەو كردار).
(٢) دانا؛ سەردەرچوو؛ چالاك. (٣) زیرەك؛ زرنگ.
(٤) زیرەكی نووسەرەكەی پیشان دەدات: *(a ~ book)*.
(٥) [Dial.]، ڕووخۆش. (٦) [Dial. or Slang]، شۆخ؛ قۆز
clevis (klev′is), *n.* شیشێكی ئاسنە لە شێوەی تیپی U دایە هەردوو سەری كوناودەر كراوەو بە پارچە ئاسنێك پێكەوە بەستراوە. شتی پێ دەبەسترێ بەدوای تراكتۆرو ئۆتۆمبیلەوە بۆ ڕاكێشانی.
clew (kloo), *n.* (١) گورزە بەن؛ گورزە ڕێس؛ كڵافە دەزوو.
(٢) كلیلی لێكدانەوە یا چارەسەركردنی گیروگرفتێك. (هەروەها " clue ").
(٣) قوژبنی خوارووی بایەوان (كەشتی بایەوان)؛ ئەڵقەی بایەوان؛ پەتی جۆلانە.
v.t. (١) (~ **up**)، هەڵكردن (ڕێس، بەن، پەت)؛ كڵافەكردن؛ گورزەكردن.
(٢) (~ **out**)، نیشاندان؛ كلیلی چارەسەر پێدان.
clew down, داگرتنی بایەوانی كەشتی بایەوان.
clew up, هەڵكردنی بایەوانی كەشتی بایەوان.
clew lines, سەرجەمی گوریسو بەكرەو ئەڵقەو ڕاگرە یا تەوەری بایەوانی كەشتی بایەوان.
cliché (klē-shā′), *n.* (١) كلێشە (چاپەمەنی)؛ كلێشە.
(٢) كلێشە: ووتەیەكی بێ تامو پەڕپووت.
click (klik), *n.* (١) تەقە؛ قرتە (وەك هی قفڵ یا ئەڵقەڕیزی چەپەرەو دەرگ لەكاتی داخستندا). (٢) چركە یا قرتە (وەك هی گرێی زنجیری پاسكیل لەكاتی لێخوڕیندا كە ددانەكان لە پێچكەی پاسكیلەكە گیردەكاتو بەری دەدات).
(٣) دەنگی بێژانی هەندێ تیپ.
v.i. (١) قرتەهاتن؛ چركەهاتن؛ تەقەهاتن.
(٢) [Slang]، لەپڕ ڕوون دەبێتەوە یا تێگەیشتنی ئاسان دەبێت (هەڵوێست، بیر، كردەوە... هتد)؛ سەركەوتوو بوون.
v.t. قرتە، چركە، یا تەقە لێ هەڵسان.
client (klī′ənt), *n.* (١) پاشكۆ (مرۆڤ)؛ دەستوپێوەند؛ كەسێك كە بۆ ژیانو پاراستنی چاوی لە دەستی كەسێكی ترەوەیە.
(٢) كەسێك یا كۆمپانییەك یا دەزگایەك كە پارێزەرێك یا ژمێریارێك دەگرێ بۆ جێبەجێكردنی كارێك. (٣) كڕیار؛ مەعمیل.
clientage (klī′ən-tij), *n.* = clientele.
clientele (klī′ən-tel′), *n.* (١) كڕیار یا مەعمیلی هەمیشەیی پارێزەر، پزیشك، ئوتێل، بانق یا دووكانێك. (٢) هەموو ئەم كڕیار یا مەعمیلانە
cliff (klif), *n.* كەندەڵان (بەتایبەتی نزیك كەناری دەریا یا زەریا).

cliff dweller, ئەندامێکی تیرە هیندی‌یەکانی ڕۆژئاوای ئەمەریکای باکوور که له ئەشکەوت و کەندەڵاندا دەژیا

cliff-hanger (klif-hāŋ′ēr), *n.* (١) زنجیرەیەکی شانۆگەری سەر تەلەفزیۆنە که هەموو بەشێکی بە ڕووداوێکی سەیرو سەرنج ڕاکێش کۆتایی دێت، بەڵام ئەنجامەکەی نادات بەدەستەوە هەتا بەشی دواتر. (٢) ملەملانێیەکە ئەوەندە هاوتایە ئەنجامەکەی ناتوانرێ بزانرێ هەتا تەواو دەبێ.

climacteric (klī-mak′tēr-ik, klī′mak-ter′ik), *n.* (١) کاتی گۆڕینێکی سەرەکی له ژیانی مرۆڤێکدا؛ قۆناغی گۆڕینێکی لەشی سەرەکی له مرۆڤێکدا (بەتایبەتی وەستانی بێ نوێژی له ئافرەتی بەساڵاچوودا). (٢) قۆناغێك یا ڕووداوێکی زۆر گرنگ و سەرەکی.

adj. زۆر گرنگ و سەرەکی.

the grand climacteric, ساڵی شەست و سێهەم له تەمەنی مرۆڤدا که گوایە گۆڕینی لەشی زۆر گرنگی لێ ڕوودەدات

climactic (klī-mak′tik), *adj.* ئەوپەڕی بەرزی؛ پلە یا خاڵی هەرە بەرز له ژیانی کەسێك، چیرۆکێك یا ڕووداوێکدا

climactical (klī-mak′ti-k'l), *adj.* = **climactic.**

climate (klī′mit), *n.* (١) ئاووهەوا (بەتایبەتی بۆ ماوەیەکی دوورو درێژی وەك چەند ساڵێك)؛ کەش. (٢) باری گشتی شوێنێك که کاربکاتە سەر چۆنێتی ژیان و پەیوەندی ناو خەڵك یا کۆمەڵ: *(a tense ~)*. (٣) ناوچەیەك که ئاووهەوایەکی تایبەتی هەبێ:

(He went south to a warmer ~ .)

climatic (klī-mat′ik), *adj.* ئاووهەوایی؛ ئاووهەوا

climatically (klī-mat′i-k'l-i, klī-mat′ik-li), *adv.* لەڕووی ئاووهەواوە.

climatology (klī′mə-tol′ə-ji), *n.* زانستی ئاووهەوا؛ کەشناسی.

climax (klī′maks), *n.* (١) پلەی هەرە بەرز؛ ترۆپ؛ بەرزترین پلە (کار، ڕووداو... هتد)؛ تاف؛ گەرمە. (٢) بەرزترین بەش یا ڕووداو (شانۆگەری، چیرۆك، یا فیلمی سینەما). (٣) ئاوهاتنەوە؛ ڕەحەت بوون.

v.i. & v.t. ئاوهاتنەوە؛ ئاوهێنانەوە؛ ڕەحەت بوون؛ گەیاندنە بەرزترین پلە.

climb (klīm), *v.i. & v.t.* (١) پیاهەڵگەڕان (شاخ، گرد، دیوار... هتد)؛ پیاسەرکەوتن. (٢) پیاهەڵگەڕان (وەك لاولاو به دیواردا). (٣) بەرزبوونەوە: *(He ~ed to power in ten years.)*.

n. (١) پیاهەڵگەڕانێك؛ پیاسەرکەوتنێك؛ سەرکەوتن (٢) شتێك یا شوێنێك که پیایدا هەڵبگەڕێیت.

climb down, هاتنەخوارەوە (شاخ، دیوار، گرد)؛ وازلێهێنان (هەڵوێست یا بیرێکی نابەجێ)

climber (klīm′ēr), *n.* (١) پیاهەڵگەڕ (مرۆڤ، شت)؛ پیاهەڵگەڕ (شاخ، گرد). (٢) جۆرە بزمارێکە له پێڵاو دەدرێت بۆ پیاهەڵگەڕانی کرێکاران به داری تەلەفۆندا. (٣) [Colloq.]، کەسێك که هەمیشه هەوڵی ئەوە دەدات له کۆمەڵدا پێش بکەوێت و پلەی بەرزبێتەوە به مەرایی و ماستاو کردن. (٤) ڕووەکی پیاهەڵگەڕاو (وەك لاولاو، دارمێو)

climbing irons, جۆرە بزمار یا چوکلەیەکە دەدرێت له پێڵاو بۆ پیاهەڵگەڕان به داری تەلەفۆندا

clime (klīm), *n.* [Poetic]. وڵات؛ هەرێم؛ ناوچە؛ ئاووهەوا.

clinch (klinch), *v.t.* (١) پەرچدانەوە (بزمار)؛ بەرپەرچدانەوە (٢) قایم کردن یا چەسپاندن بەهۆی پەرچدانەوەوە (٣) بڕینەوەی تەواوی یا یەکجاری (مشتومڕ، سەوداگەری)؛ به لایەکدا خستن؛ مۆرکردن (سەوداگەری): *(to ~ a deal)*.

v.i. (١) پەرچدانەوە (بزمار)؛ بەرپەرچدانەوە (٢) گرتنی بەرامبەرەکەت له یاری بۆکسبازیدا تا نەتوانێ بۆکس بهاوێت؛ توندگرتن (٣) [Slang]، باوەش پیاکردن

n. (١) پێکەوەبەستن؛ پێکەوە قایم کردن. (٢) پەرچدانەوە. (٣) بزمارێکی پەرچدراوە. (٤) ئەو بەشەی بزمارێك که پەرچدراوەتەوە. (٥) گرتنی بەرامبەرەکەت تا بۆکس نەهاوێت (یاری بۆکسبازی)؛ توندگرتن. (٦) [Slang]، باوەش پیاکردن.

(٧) قوڵفەی گوریس یا پەت؛ گرێ (گوریس، پەت).

clincher (klin′chēr), *n.* (١) بگر (مرۆڤ، ئامێر، شت). (٢) بزمارێك که پەرچ بدرێتەوە. (٣) چەکوش یا ئامێرێکی پەرچدەرەوە (٤) [Colloq.]، به لایەکدا خەر: وتەیەك یا دەرکەوتنی ڕاستی‌یەك یا ڕووداوێکی گرنگ که مشتومڕێك دەخات به لایەکداو دەیبڕێنێتەوە؛ بڕیاردەر (وتە، ڕاستی، ڕووداو... هتد).

cling (kliŋ), *v.i.* (١) خۆ پێوە هەڵواسین (مرۆڤ، ڕووەك)؛ دەست پێوەگرتن. (٢) خۆ پێوەنووسان؛ پێوەنووسان؛ لێ دوورنەکەوتنەوە. (٣) دەست لێ بەرنەدان؛ واز لێ نەهێنان:

(He ~s to old-fashioned ideas.)

clinging vine, ژنێکە که له ئەندازە بەدەر پشت به مێردەکەی یا دۆستەکەی دەبەستێ و هەر چاوی له دەستی ئەوەوەیە

clingstone (kliŋ′stōn′), *adj. & n.* میوەیەکە وەك قۆخ که ناوکەکەی نووسابێت به گۆشتەکەیەوە.

clingy (kliŋ′i), *adj.* لیقن؛ پێوەنووساو؛ جیڕ.

clinic (klin′ik), *n.* (١) دیدەنگەی پزیشك؛ تیمارگە؛ فەرمانگەی پزیشك. (٢) فێرکردنی پزیشکەوانی لەڕێی تیمارکردنی نەخۆشەوە لەبەرچاوی قوتابیانی پزیشکەوانی. (٣) دەزگایەکی پزیشکەوانی‌یە که له نەخۆشی‌یەکی تایبەتی دەکۆڵێتەوەو چارەسەری ئەو کەسانەش دەکات که ئەو نەخۆشی‌یەیان هەیە: *(a cancer ~)* (٤) دەزگایەکی کۆمەڵایەتی‌یە که ئامۆژگاری خەڵك دەکات له بارێکی ژیاندا: *(a domestic-relations ~)*.

clinical (klin′i-k'l), *adj.* (١) پزیشکی؛ هی جێگەی نەخۆش؛ تایبەتی به نەخۆشی له جێگەدا کەوتوو؛ تایبەتی به چارەسەرکردنی نەخۆش و لێکۆڵینەوەی نەخۆشی‌یەکەی به کردار نەك له تاقیگەدا. (٢) (ا) به شێوەیەکی زانستی و بێ لایەنی و بێ هەستی و هێمنی:

(She regarded his death with ~ detachment.)

(ب) شیکردنەوەیی؛ شیتاڵکاری: *(~ details)*

(٣) لەکاتی سەرەمەرگدا دەکرێ.

-**clinically** *(adv.).*

clinician (kli-nish′ən), *n.* پزیشکی کردەکاری: پزیشکێکە که چارەی نەخۆشی بکات ڕاستەوخۆ نەك له تاقیگەدا له نەخۆشی بکۆڵێتەوە

clink (kliŋk), *v.i. & v.t.* شەقە لێ هەڵسان (دوو پەرداخ)؛ زڕە لێ هەڵسان (پەرداخ کاتی خواردنەوە)؛ بەیەکدادانی دوو پەرداخ و زڕە لێ هەڵسانیان له ئاهەنگی خواردنەوەدا.

n. (١) زڕە (پەرداخ کاتی خواردنەوە)؛ شەقە؛ هاڕە. (٢) [Colloq.]، بەندیخانە (لەبەر زڕەی پێوەند).

clinker (kliŋk′ēr), *n.* (١) خشتێکی زۆر سەخت. (٢) خشتێك یا کۆمەڵە خشتێك که بەهۆی گەرمی‌یەوە وەك شووشەی لێ هاتبێ (٣) تۆپەڵێك پاشماوەی کانزای سووتاو یا تواوە. (٤) [Slang]، هەڵە (بەتایبەتی له ئاوازدا).

clinker-built (kliŋk′ēr-bilt′), *adj.* به تەختەو تەبەقە ئاسنی سوار یەکتر بوو دروستکراوە (پاپۆڕ).

clino- (klī′nō, klī′nə), پێشکۆیەکە بەمانای: لێژ؛ لێژی؛ لێژایی.

clinometer (klī-nom′ə-tēr), *n.* ئامێری پێوانی لێژایی (بۆری ئاو، زێراب، بەنداو... هتد).

clip (klip), *v.t.* (١) قرتاندن (مقەست)؛ بڕین یا لێکردنەوە (به مقەست یا برنگ). (٢) کورتکردنەوە (باڵی باڵندە)؛ بڕینەوە (مەڕ یا بزن به برنگ)؛ قەڵەم کردن (دارو درەخت و ڕووەك). (٣) [Colloq.]، پیاکێشان (به پەلەو به توندی)؛ مستەکۆڵە پیاکێشان. (٤) قەراغ قرتاندنی پارە: *(~ a coin)*. (٥) [Slang]، دەستبڕین؛ لەخشتەبردن؛ خەڵەتاندن.

v.i. (١) بڕین؛ قرتاندن؛ بڕینەوە. (٢) لێکردنەوەی وتار، دەنگوباس، یا وێنەیەك له ڕۆژنامەیەك یا گۆڤارێك بۆ هەڵگرتنی. (٣) [Colloq.]، به پەلە ڕۆیشتن یا دەرچوون.

n. (١) بڕینەوە (مەڕو بزن)؛ قرتاندن؛ قەڵەم کردن؛ لێکردنەوە.

(۲) شتێکی قرتێنراو؛ پارچەیەکی لێکراوە یا بڕاو (ڕۆژنامە، فیلمی سینەما).
(۳) سەریاکی ئەو بەرگنەی کە لە وەرزێکدا یا بە جارێك لە مەڕێك دەبڕرێتەوە.
(٤) [Colloq.]، مستەکۆلەیەکی لەپڕ؛ پیاکێشانێکی توندو خێرا.
(٥) [Colloq.]، جوولەیەکی لەپڕو خێرا.

clip (klip), ***v.i. & v.t.*** (۱) بە توندی گرتن؛ پێکەوەنان؛ پێکەوەبەستن؛ لێکدان (۲) [Archaic & Dial.]، باوەش پیاکردن.
(۳) باوەش پیاکردن بە دواوەو وەستاندن یا بە زەویدا دان کە کردەیەکی قەدەغەیە (یاری فوتبۆلی ئەمەریکی).

n. (۱) دەرزی کاغەز: (~ -paper) . (۲) پێکارێك کە دوو شت لەیەك بدات.
(۳) (سنوارە خالی سێنەم). (٤) [Obs.]، باوەش پیاکردن.

clipped form (or word), کورتەی ووشەیەك (بۆ نموونە: auto بۆ automobile) .

clipper (klip′ẽr), ***n.*** (۱) قرتێنەر یا بڕەر (مرۆڤ).
(۲) (pl.)، ئامێری قرتاندن، بڕینەوە، یا بڕین (مەکینەی نینۆك کردن، بڕنگ، مقەستی سەرتاش: پێکاری قەڵەم کردن یا کورتکردنەوەی لقوپۆپی دارو درەخت). (۳) کەشتییەکی بایەوانی کۆن.
(٤) فڕۆکە یا ئۆتۆمبیلێکی خێرا.

clipping (klip′iŋ), ***n.*** (۱) پارچەیەکی لێکراوە یا قرتێنراو لە شتێك.
(۲) بابەتێکی لێکراوە لە ڕۆژنامە بۆ هەڵگرتن.

clique (klēk, klik), ***n.*** دەستە (خەڵك)؛ تاقم (بە زۆری ناپەسەندی دەردەبڕێ).
v.i. [Colloq.], بوون بە تاقم؛ یەکگرتن و تاقم دروستکردن.

cliquish (klē′kish, klik′ish), ***adj.*** (۱) تاقمی؛ وەك تاقم.
(۲) هەر لەگەڵ تاقمی خۆیدا هەڵدەستێت و دادەنیشێ؛ پەیوەندی هەر لەگەڵ تاقمەکەی خۆیەتی نەك لەگەڵ خەڵکی تر.

cliquy, cliquey (klē′ki, klik′i), ***adj.*** = **cliquish.**

clitoris (klī′tə-ris, klit′ə-ris), ***n.*** قیتکە؛ میتکە.

cloaca (klō-ā′kə), ***n.*** (۱) زێراب (۲) ئاودەستخانە؛ پێشاو.
(۳) بۆشایییەکە کە هەموو جۆرە پیسایییەکی تێدا کۆدەبێتەوە بەر لە هاتنە دەرەوەی لە خشۆك و ماسی و باڵندەی تەڕو ووشکانیدا هەیە.

cloak (klōk), ***n.*** (۱) عەبا؛ جبە.
(۲) شتێك کە شت دادەپۆشێت یا دەیشارێتەوە؛ شاردنەوە.
v.t. (۱) عەبا لەبەرکردن؛ جبە کردنەبەر؛ عەبا پیادان. (۲) شاردنەوە.

cloak-and-dagger (klōk′ən-dag′ẽr), ***adj.*** پڕ لە پیلان و کردەوەی سووسەیی و دەماغ کردن و فێڵبازی.

cloakroom (klōk′rōōm′, klōk′room′), ***n.*** ژووری دانانی کاتی چاکەت، پاڵتۆ، چەترو جانتا (لە قوتابخانە، تیاترۆ یا مۆزەخانەیەکدا).

clobber (klob′ẽr), ***v.t.*** [Slang], (۱) لێدان بە توندی و دڵڕەقانە.
(۲) بەزاندنی تەواو یا یەکجاری؛ بەزاندن.

cloche (klōsh), ***n.*** (۱) دەفرێکی شووشەی زەنگ شێوەیە ڕووەکی ناسکی پێ دادەپۆشرێ. (۲) کڵاو یا شەپقەی ژنانە.

clock (klok), ***n.*** کاتژمێری گەورە (هی سەرمێز یا دیوار)؛ کاتژمێری سەردیوار.
v.t. (۱) تۆمارکردنی خێرایی یا کات پێچوونی پێشبڕکێیەك یا ڕاکەرێك بە کاتژمێرێك کە دەتوانرێ بوەستێنرێ و بخرێتەوە کار بەپێی ئارەزوو بۆ پێوانی کاتێکی تایبەتی). (۲) تۆمارکردنی کاتی ئیشکردن (کرێکارانی کارخانە) (هاتنە سەر کار: clock in ، کار بەجێهێشتن: clock out) .

clock (klok), ***n.*** نەقشی سەر گۆرەوی.

clocklike (klok′līk′), ***adj.*** وەك کاتژمێرە (لە ووردی، تەواوی، ڕێك وپێکیدا).

clockwise (klok′wīz′), ***adv. & adj.*** بە ئاراستەی جوولەی دەستی کاتژمێرە

clockwork (klok′wūrk′), ***n.*** (۱) ئیشکردنی کاتژمێر؛ سەرجەمی پارچەکانی کاتژمێرو کارکردنیان پێکەوە؛ ئامێری کاتژمێر.
(۲) ئامێرێکی وەك کاتژمێر کە لە سپرینگ و پێچکەو شتی وەها پێکهاتبێ (وەك هەندێ بووکەشووشەی ئۆتۆماتیکی).

like clockwork, زۆر ووردو تەواو و ڕێك وپێك.

clod (klod), ***n.*** (۱) گڵمتك؛ کلۆ؛ کەرسەك. (۲) خاك؛ زەوی.
(۳) کەودەن؛ دەبەنگ؛ کەسێکی کەر یا گەلحۆ؛ کەسێکی بێ مێشك
(٤) ئەو بەشەی ملی ڕەشەووڵاخ کە بە شانییەوە نووساوە.

cloddish (klod′ish), ***adj.*** کەر؛ دەبەنگ؛ بێ مێشك.

cloddy (klod′i), ***adj.*** پڕ لە گڵمتك، کلۆ، یا کەرسەك.

clodhopper (klod′hop′ẽr), ***n.*** (۱) جووتیار
(۲) کەسێکی دەبەنگ و گەلحۆ. (۳) پێڵاوی جووتیار (کە قورس و ناقۆڵایە).

clodpate (klod′pāt′), ***n.*** کەسێکی دەبەنگ و کەر.

clodpoll, clodpole (klod′pōl′), ***n.*** = **clodpate.**

clog (klog), ***n.*** (۱) شتێکی قورس کە دەبەسترێ بە دەست و پاشووی ووڵاخەوە بۆ ئەوەی زۆر نەجوولێت. (۲) کۆسپ.
(۳) قاپقاپێکی ئەستوورو بەرزو قورس.
(٤) جۆرە سەمایەکە بە قاپقاپی سووکەوە دەکرێ.

v.t. بەرگرتنی کونێك یا بۆرییەك و ڕێ لێگرتنی ئاو یا گاز یا شلەیەکی تر کە پیایدا بڕوات؛ گرتن (بۆری، کون)؛ بەستن؛ وەستاندن؛ پەنگ پێ خواردنەوە (ئاو، زێراب).

v.i. (۱) بەرگیران (بۆری ئاو، کون، زێراب)؛ گیران؛ بەستن؛ پەنگ خواردنەوە.
(۲) سەماکردن.

-cloggy *(adj.).*

clog almanac, کاتژمێری دار: کاتژمێرێکی کۆنە بریتییە لە بڕە دارێك کە گرێ یا درزی بچکۆلەی لێ هەڵدەکەنرێ بۆ پیشاندانی ڕابوردنی کات.

clog dance, جۆرە سەمایەکە بە قاپقاپەوە دەکرێ.

cloister (klois′tẽr), ***n.*** (۱) پەرستگا (خاچ پەرستی)؛ قەڵەندەرگا.
(۲) ژیانی قەڵەندەری. (۳) شوێنێك کە مرۆڤ بتوانێت بە تەنهایی تێیدا بژی.
(٤) ڕاڕەوێك لە قەڵەندەرگا، کڵێسە، یا دانشگایەکدایەو لایەکی کراوەیەو پایەپایەیەو حەوشەیەك یا باخچەیەکی بەتەنیشتەوەیە.

v.t. دابڕین لە خەڵك و قەتیس کردن یا هێشتنەوە لە قەڵەندەرگا یا پەرستگادا؛ بەندکردن و قەدەغەکردنی چوونە دەرەوەو پەیوەندی بەستن لەگەڵ خەڵکدا (بەتایبەتی ئافرەت)؛ خستنە شوێنێکی چەپەکەوەو سەربەستی چوونە دەرەوە پێ نەدان.

cloistered (klois′tẽrd), ***adj.*** گۆشەگیر؛ بە تەنها ژیاو؛ بێ پەیوەندی لەگەڵ خەڵکدا؛ لە جیهان دابڕاو؛ پارێزراو (لە کارتێکردنی دەرەوە)

cloistral (klois′trəl), ***adj.*** (۱) وەك قەڵەندەرگا وایە؛ جیاکراوە؛ دابڕاو. (۲) دابڕاو لە قەڵەندەرگایەکدا؛ بە تەنها دەژی.

clon (klon, klōn), ***n.*** = **clone.**

clone (klōn), ***n.*** (۱) چەند ڕووەکێك کە لە یەك سەرچاوەوە هاتبن، واتە کە هەموو وەچەی یەك ڕووەك بن (لەڕێی موتوربە یا پەیوەست کردنەوە).
(۲) کەسێك کە کتومت لە کەسێکی تر دەچێ.

v.i. & v.t. دروستکردنی گیاندارێك یا ڕووەکێك یا مرۆڤێك لەڕێی زاووزێوە کە کتومت لە باوك و دایکی بکات؛ پەیوەست کردن (مرۆڤ، گیاندار)

clonus (klō′nəs), ***n.*** کرژبوون یا لەرزینی ماسولکە.

close (klōs), ***adj.*** (۱) داخراو. (۲) دەورەدراو؛ لە ژوورەوەیە.
(۳) تەنگەبەر؛ تەنگ؛ تەسك: *(~ quarters)* .
(٤) شاراوە: *(a ~ secret)* . (٥) پەنهانی.
(٦) دەست ناکەوێ: *(credit is ~)* .
(۷) هەناسەبڕو بۆخەو خنکێنەر لەبەر وەستانی هەوا (ئاووهەوا).
(۸) نزیك. (۹) سفت (چنراو): *(~ weave)* .
(۱۰) پڕ بە بەر: *(a ~ coat)* .
(۱۱) ساف؛ تەراشێکی زۆر نزیك لە پێستی دەموچاوەوە: *(a ~ shave)* .
(۱۲) نزیك؛ گیانی بە گیانی: *(a ~ friend)* .
(۱۳) نزیکە لە وێنە ڕاستەقینەکەوە: *(a ~ translation)* .
(١٤) وورد: *(~ attention)* .
(۱٥) نزیك؛ زۆر لەیەك دەچن: *(a ~ resemblance)* .

(١٦) نزیك؛ هاوتا: *(a ~ race)* .

adv. لەنزیکەوە؛ بەووردی.

close (klōz), *v.t.* (١) داخستن (دەرگا، پەنجەرە، کون، پەرتووك، دووکان)؛ جووت کردن (دەرگا)؛ کپ کردن؛ پێوەدان (دەرگا)؛ قەپات کردن؛ سەرگرتن؛ نووقاندن (چاو)؛ قووچاندن؛ هەڵگرتن (دووکان).

(٢) دوایی پێ هێنان؛ تەواوکردن؛ بڕینەوە (گفتوگۆ، مشتومڕ)؛ داخستن.

(٣) لەبەکدان؛ پێکەوەنان یا بەستن؛ یەك پێگرتن.

v.i. (١) داخران؛ داخستن (٢) دوایی پێ هاتن؛ بڕانەوە.

(٣) لێ نزیکبوونەوە (بۆ نەمبازبوون یا باوەش پیاکردن).

(٤) یەکگرتن؛ لەیەك نزیکبوونەوە.

n. کۆتایی؛ دوایی؛ تەواو؛ تەواوبوون.

close down, داخستن بە یەکجاری (فرۆشگا، دەزگا، فەرمانگە، کارخانە)؛ هەڵگرتنی نیجگاری.

close in, ئابلووقەدان؛ تەنگ پێ هەڵچنین.

close out, دووکان داخستن و فرۆشتنی شتومەکەکان بە نرخی داشکاو.

close round, چواردەوەردان؛ ئابلووقەدان

close up, (١) لەیەك نزیکبوونەوە

(٢) داخستنی کاتی (دووکان، کارخانە)؛ وەستاندنی کاتی (کار، کارخانە).

(٣) سارێژبوون؛ چاکبوونەوە (برین).

close (klōs), *n.* (١) شوێنێکی دەورگیراو بە دیوار، پەرژین، یا تەلبەند.

(٢) زەمینی چواردەوری خانوویەك: *(a cathedral ~)* .

close call, [Colloq.], بەناستەم ڕزگاربوون لە کارەسات یا مەترسی؛ ئەوەندەی نەمابێ تووشی کارەسات ببێ.

closed (klōzd), *adj.* (١) داخراو؛ دەورگیراو؛ سنوور گیراو

(٢) قەدەغە (بوون بە ئەندام لە هەندێ کۆمەڵ، یانە، یا ڕێکخراودا)؛ داخراوە لە خەڵکی نەویستراو (ئەندامێتی).

(٣) تایبەتی بە شێوەیەك کە خاڵی دوایی نەبێ وەك بازنە (ئەندازە).

close corporation, بەشدارگەیەك کە بەشەکانی هەمووی هی چەند کەسێکن و نایفرۆشن بە کەسی ترو خۆیشیان بەشدارگەکە بەڕێوەدەبەن.

closed chain, زنجیری داخراو (کیمیاگەری).

closed circuit, پیشاندانی بەرنامەیەك لەسەر تەلەفزیۆن تەنها بۆ چەند شوێنێکی دیاریکراو (بەرنامەکە بە تەلی تایبەتیدا دەنێررێ نەك بە هەوادا).

closed shop, کارخانەیەك کە تەنها ئەندامانی نەقابە یا یەکێتی دەتوانن کاری تێدا بکەن

closefisted (klōs′fis′tid), *adj.* پیسکە؛ پارەپیس؛ ڕەزیل.

closefitting (klōs′fit′iŋ), *adj.* پڕ بە بەر (جلوبەرگ)؛ پڕ بە پێی خۆیەتی؛ باش پێی دەکا.

close-lipped (klōs′lipt′), *adj.* دەم نووقاو؛ نەدوو؛ بێ دەنگ؛ نهێنی نەدرکێن

closely (klō′li), *adv.* (١) بە توندی؛ بە قایم (دەرگا داخستن)

(٢) تا ڕادەیەکی زۆر *(He resembles his father very ~ .)* .

(٣) بە پوختی (کار)؛ بە باشی و ووردی و بێ فروفێڵ (کار).

(٤) بە ووردی و باشی (چاودێری کردن):

(Watch that man ~ ; he is a thief. Watch the baby ~ .)

close-mouthed (klōs′mouthd′, klōs′moutht′), *adj.* بێ‌دەنگ؛ دەم نووقاو؛ نەدوو؛ پەنهانی نەدرکێن.

closeness (klōs′nis), *n.* نزیکی (برادەرایەتی، جێگە... هتد)

close-out (klōz′out′), *adj.* نرخ شکاندن و فرۆشتنی هەموو شتومەك و داخستنی دووکان

close quarters, (١) دوا سەنگەری سەر پاپۆڕ؛ دوا شوێنی وەستان دژ بە دوژمن لەسەر پاپۆڕێك. (٢) شوێنێکی تەنگەبەر یا قەرەباڵغ؛ شەڕی دەستەویەخە.

close shave, [Colloq.]. بەناستەم ڕزگاربوون لە کارەسات.

closet (kloz′it), *n.* (١) ژوورێکی بچووکە یا بەشێکە لە ژوورێك کە جلوبەرگی تێدا هەڵدەواسرێ یا دادەنرێ. (٢) ژوورێکی بچووك بۆ خوێندنەوەو بیرکردنەوە. (٣) ژووری تایبەتی پاشا (بۆ نوێژو ڕاوێژکاری). (٤) ئاودەستخانە

adj. (١) تایبەتی؛ شاراوە؛ نا ئاشکرا.

(٢) بۆ خوێندنەوەو بەکارهێنانی تایبەتی نووسراوە نەك بۆ نوواندنی ئاشکرا (شانۆگەری): *(~ drama is written only to be read, not acted.)*

v.t. دەرگا لەسەر خۆ داخستن بۆ ڕاوێژی تایبەتی:

(The treasurer ~ed himself with the accountants for an hour.)

close-up (klōs′up′), *n.* (١) وێنەی لەنزیکەوە گیراو (وێنەی ئاسایی یا لەسەر تەلەفزیۆن یا لە سینەما)؛ دیمەنی نزیك (لە وێنەدا).

(٢) لەنزیکەوە سەیرکردن.

closure (klō′zhēr), *n.* (١) داخستن؛ داخران؛ مۆرکردن.

(٢) کۆتایی؛ کۆتایی هاتن. (٣) ئامێری داخستن.

(٤) دوایی پێ هێنانی لێدووان لەسەر مەسەلەیەك و هێنانە پێشەوەی بۆ دەنگ لەسەر دان (پەرلەمان).

v.t. دوایی پێ هێنانی لێدووان لەسەر مەسەلەیەك و هێنانە پێشەوەی بۆ دەنگ لەسەر دان (پەرلەمان).

clot (klot), *n.* تۆپەڵ؛ تۆپەڵە خوێن؛ خوێنی مەیو یا نیمچە بەستوو: *(a blood ~)*

v.i. مەیین (خوێن)؛ پەپکەبەستن؛ بەستن؛ تۆپەڵ تۆپەڵ بوون و بەری بۆری خوێن گرتن.

v.t. بەستن (خوێن)؛ مەیاندن؛ تۆپەڵ تۆپەڵ کردن.

cloth (klôth, kloth), *n.* (١) قوماش (خوری، کەتان، ئاوریشم)؛ چنراو؛ کووتاڵ؛ کاڵا. (٢) پارچەیەك قوماش؛ پەڕۆ: *(tablecloth; washcloth)*

(٣) جلوبەرگی ئەندامانی پیشەیەك (قەشە، مەلا).

(٤) ئەندامانی ئەم پیشەیەو پیشەکەیش خۆی (بەتایبەتی قەشە)؛ قەشە *(He is a man of the ~ .)*

(٥) [Obs.]، جل؛ جلوبەرگ.

(٦) قوماشی بایەوان؛ بایەوانی کەشتی بایەوان.

adj قوماش؛ لە قوماش دروستکراوە.

the cloth. قەشە؛ قەشەکان بەگشتی

clothe (klōth), *v.t.* (١) پۆشین.

(٢) جل لەبەرکردن؛ جلوبەرگ پێدان؛ پۆشتەکردن.

(٣) دەسەڵات پێدان لەڕێی جلوبەرگەوە:

(~d in the dignity of his office)

clothes (klōz, klōthz), *n.pl.* (١) جلوبەرگ؛ جل؛ بەرگ.

(٢) جلی سەر جێگە (وەك: چەرچەف، لێفە، پەتۆ... هتد).

clothesline (klōz′līn′), *n.* تەنافی جل.

clothes moth, مۆرانەی جل.

clothespin (klōz′pin′), *n.* جلگرە؛ گیرە.

clothes pole, ئەو دارەیە کە تەنافی جل ڕادەگرێ.

clothes tree, دارێکی ڕاستی سەر پەلاوییە لەسەر قنگەکەی دادەنرێ لە فەرمانگەیەك یا ماڵێکدا چاکەت و پاڵتۆو شەپقەی پێدا دەکرێ.

clothier (klōth′yēr), *n.* (١) جلوبەرگ فرۆش؛ بازرگانی جل؛ جلوبەرگ دروستکەر. (٢) کووتاڵ فرۆش؛ بازرگانی قوماش.

clothing (klōth′iŋ), *n.* (١) جل؛ جلوبەرگ؛ پۆشمەنی. (٢) سەرەخەر.

cloth yard, یاردی کووتاڵ پێوان (سێ پێیە، واتە سی‌وشەش گرێ).

cloture (klō′chēr), *n. & v.t.* دوایی پێ هێنانی لێدووان لەسەر مەسەلەیەك لە پەرلەماندا و دەنگ لەسەر دانی.

cloud (kloud), *n.* (١) هەور؛ هەورەهەڵا.

(٢) ژمارەیەکی ئێجگار زۆر: *(a ~ of locusts)* .

(٣) لێڵی (ئاوێنە، ئاو). (٤) پەڵەیەکی ڕەش لە بەردی مەڕمەڕدا.

(٥) لەکە؛ پەڵە؛ شتێکی ناپەسەند کە دەبێ بەهۆی ناخۆشی و لێڵی و تاریکی

v.t. (١) داپۆشین یا سەرگرتن بە هەور؛ بە هەور گرتن.

(٢) لێڵ کردن؛ تاریك کردن؛ شاردنەوە. (٣) مەترسی پەیداکردن؛ تێکدان.

(٤) لەکەدارکردن (ناوبانگ).

v.i. (١) هەورگرتن. (٢) لێڵ بوون؛ تێکچوون.
in the clouds, (١) ناکردەنی؛ کردەنی نییە؛ ناکردارەکی.
(٢) دالغەی لێداوە؛ چووەتە ژێری؛ لە خەیال خەوردایە؛ خەیال پلاوە.
under a cloud, (١) گومانی بەدکرداری لێ دەکرێ؛ گومانبار.
(٢) مات و مەلوول؛ غەمگین؛ پەست؛ خەفەتبار
cloudburst (kloud'bûrst'), *n.* لێزمەیەکی کتوپڕ؛ ڕەهێڵە؛ شەستەباران
cloud-capped (kloud'kapt'), *adj.* لووتکەکەی یا یۆپەکەی بە هەور گیراوە *(a ~ mountain)*.
cloudiness (kloud'i-nis), *n.* هەورەوهەڵایی؛ بە هەور گیران.
cloudless (kloud'lis), *adj.* سایەقە؛ بێ هەورەوهەڵا.
cloudlet (kloud'lit), *n.* پەڵە هەورێکی بچووک.
cloudy (kloud'i), *adj.* (١) هەوراوی؛ هەورەوهەڵایە؛ هەورگرتوو.
(٢) (أ) لێڵ (ئاو، شلە). (ب) لێڵ؛ تاریک. (٣) گرژ (ناوچەوان).
clough (kluf, klou), *n.* چەمێکی باریک
clout (klout), *n.* (١) [Archaic]، پەڕۆ؛ پینە *(dish- ~)*.
(٢) [Colloq.]، مستەکۆڵە؛ بۆکس لێدان؛ زرمە.
(٣) لێدانێکی قایم (یاری بێسبۆڵ).
(٤) پەڕۆیەک کە دەکرێ بە نیشان (تیروکەوان)؛ لێدانی ئەم نیشانە.
(٥) [Colloq.]، دەسەڵات؛ زەبر: *(He has a lot of ~ . ; political ~)*.
v.t. (١) [Archaic]، پینەکردن.
(٢) [Colloq.]، مستەکۆڵە لێدان؛ بۆکس پیاکێشان.
clove (klōv), *n.* (١) مێخەک. (٢) دار مێخەک.
clove (klōv), *archaic past tense of* **cleave.**
clove hitch, گرێ: جۆرە گرێیەکە بۆ بەستنی پەتێک یا گوریسێک بە دارێکەوە یا بە شتێکی ترەوە.
cloven (klō'v'n), *alternative past participle of* **cleave.**
adj. دووفاق؛ قلیشاو؛ تلیشاو.
cloven foot, = cloven hoof.
cloven-footed (klō'v'n-foot'id), *adj.* (١) سمی دووفاقە؛ سمی دووفلیقانەیە. (٢) شەیتانە؛ وەک شەیتان وایە (لەو ئەفسانەیەوەیە کە گوایە شەیتان قاچی یا سمی دووفاقە).
cloven hoof, سمی دووفاق (مەڕ، بزن، گا، مانگا، ئاسک... هتد)؛ هێمای شەیتانە لە ئەفسانەدا.
cloven-hoofed (klō'v'n-hooft', klō'v'n-hōōft'), *adj.* (١) سمی دووفاقە. (٢) شەیتانە؛ وەک شەیتان وایە (بیروباوەڕێکی ئەفسانەییە کە گوایە شەیتان قاچی یا سمی دووفاقە).
clover (klō'vēr), *n.* وێنجە (ئالیکی ئاژەڵ و ووڵاخ)؛ سێپەڕە.
in clover, (١) لەوەڕەکەی خۆشە؛ لەوەڕگاکەی باشە.
(٢) تێروتەسەلە؛ خۆش گوزەرانە؛ ژیانی پڕ لە خێر و خۆشییە.
cloverleaf (klō'vēr-lēf'), *adj.* سێپەڕەیی؛ وەک گەڵای سێپەڕە.
clown (kloun), *n.* (١) قەشمەر؛ قۆشمەچی؛ گاڵتەچی. (٢) لادێیی.
(٣) گێلۆکە؛ گەلحۆ؛ گەمژە؛ نەفام؛ بێ نەزاکەت.
v.i. گاڵتەبێژی کردن؛ قۆشمەچێتی کردن
-clownery *(n.)*.
clownish (kloun'ish), *adj.* (١) قەشمەر؛ قۆشمەچی؛ گاڵتەچی
(٢) گێلۆکە؛ گەلحۆ؛ بێ نەزاکەت.
cloy (kloi), *v.t.* زۆر خواردن و نارەحەت بوون.
club (klub), *n.* (١) کوتەک؛ داردەست؛ دار؛ دار حەیزەران؛ گورز.
(٢) داری یاری (گۆلف، پۆلۆ، هۆکی... هتد). (٣) یانە.
(٤) یانەی شەو: *(night ~)*. (٥) سێپەڕە (یاری کاغەز یا قومار).
v.t. (١) بە کوتەک، گورز، یا دار لێدان.
(٢) هاوکاری کردن؛ دەستی یارمەتی درێژکردن.
(٣) لێدان بە قۆناغە تفەنگ.
v.i. یەکگرتن (لە یانەیەکدا).
club car, فارگۆنێکی شەمەندەفەر کە کورسی و خواردنەوە و شتی تری تێدا بێت.
clubfoot (klub'foot'), *n.* پێیەکی شێوە تێکچوو لە زگماکییەوە.
clubfooted (klub'foot'id), *adj.* شێوەی قاچی لە زگماکییەوە تێکچووە.
clubhand (klub'hand'), *n.* (١) دەستی شێوە تێکچوو لە زگماکییەوە. (٢) دەستێکی وەها تێکچوو.
clubhouse (klub'hous'), *n.* بارەگای یانە؛ یانە.
clubman (klub'mən', klub'man'), *n.* ئەندامی یانە (بەتایبەتی یەکێک کە زۆر چالاک بێت لە کاروباری کۆمەڵایەتی یانەکەدا).
club sandwich, ساندویچێکی ئەستوورە لە نانی برژاو و مریشک و توێژاڵە گۆشتی بەرازو کاهوو و تەماتە... هتد پێکدێت.
club steak, پارچە گۆشتی لاتەڕاقی گا.
cluck (kluk), *v.i.* (١) قرتەقرت کردن (مریشک)؛ گارەگارکردن.
(٢) قرتەقرت کردن وەک مریشک (مرۆڤ).
v.t. (١) قرتەقرت کردن؛ بانگ کردن بە قرتەقرت.
(٢) وەک مریشک قرتەقرت کردن (مرۆڤ): *(She ~ed her disapproval.)*
n. (١) قرتەقرت؛ قرتە؛ گارەگار. (٢) دەنگێک کە لە قرتەقرت بچێت.
clue (klōō), *n. Also* **clew,** نیشانە؛ شتێکە کە یارمەتی لێکدانەوەی مەسەلەیەکی گیروگرفتاوی ئەدات (ووتە، سەر لەقاندن، کردەوە... هتد)؛ کلیلی هەڵهێنانی مەتەڵێک یا شتێکی شاراوە.
v.t. (~ in), کلیلی هەڵهێنانی مەتەڵێک یا شتێکی شاراوە پێدان؛ درکاندنی ئەختاڵێک لە شتێکی نهێنی و شاراوە بۆئەوەی هەموو نهێنییەکە هەڵبهێنرێ.
clumber (klum'bēr), *n. Also* **clumber spaniel,** جۆرە سەگێکی خرینی تۆکمەی تووک سپییە.
clump (klump), *n.* (١) تۆپەڵ. کلۆ (خاک)؛ گلمتک؛ کەرسەک: *(a ~ of earth)*
(٢) کۆمەڵێک بنچک یا دارودرەخت.
(٣) تەپەتەپی پێ؛ تەپەتەپ؛ تەپە؛ زرمە.
v.i. (١) بە تەپەتەپ ڕۆیشتن بەڕێوە.
(٢) تۆپەڵ بوون؛ گردبوونەوە و بوون بە تۆپەڵ؛ کۆمەڵ بوون؛ خڕبوونەوە
v.t. (١) ناشتنی کۆمەڵێک دارودرەخت یا ڕووەک پێکەوە.
(٢) تۆپەڵ کردن؛ گردکردنەوە؛ کۆمەڵ کردن؛ خڕکردن.
clumpish (klump'ish), *adj.* قورس و ناقۆڵا.
clumpy (klump'i), *adj.* (١) پڕ لە گلمتک، کلۆ، یا کەرسەک (زەوی).
(٢) کۆمەڵ؛ وەک کۆمەڵە دارودرەخت. (٣) قورس و ناقۆڵا.
clumsily (klum'zə-li), *adv.* گەوجانە؛ حۆڵانە؛ ناقۆڵایانە؛ نەزانانە؛ جلفرانە؛ بە خواروخێچی؛ بە گێژانە؛ گێلانە.
clumsiness (klum'zi-nis), *n.* گەوجی؛ حۆڵی؛ ناقۆڵایی؛ نەزانی؛ جلفری؛ خواروخێچی؛ گێژی؛ گێلی.
clumsy (klum'zi), *adj.* (١) حۆڵ؛ گەوج؛ ناقۆڵا؛ نەزان (ڕەووشت، کردەوە)؛ جلفر؛ خواروخێچ؛ گێژ؛ گێل *(a ~ person)*.
(٢) ناقۆڵا؛ باش درووست نەکراو؛ ناڕێک: *(a ~ chair)*
(٣) نابەجێ؛ ناپەسەند؛ نادرووست: *(a ~ excuse)*.
clung (kluŋ), *past tense and past participle of* **cling.**
clupeid (klōō'pi-id), *n.* چەند جۆرە ماسییەکی پەڕەکە نەرمە (وەک ساردین).
cluster (klus'tēr), *n.* (١) هێشوو (ترێ)؛ بۆڵ.
(٢) بڕ یا کۆمەڵ (مرۆڤ، گیاندار، شتومەک).
v.i. & v.t. کۆمەڵ بوون؛ گردبوونەوە؛ خڕبوونەوە؛ کۆمەڵ کردن؛ گردکردنەوە؛ خڕکردنەوە.
clutch (kluch), *v.t.* (١) گرتن (بە چنگ، بە دەست)؛ چنگ پیاکردن؛ پڕپیاکردن؛ قڕاندن. (٢) بەتوندی بەدەستەوە گرتن و بەرنەدان.
v.i. (~ at), چنگ پیاکردن؛ پەلاماردان؛ پڕپیاکردن؛ قڕاندن؛ بە دەست یا

به چنگ گرتن

n. (١) چنگ؛ چرنووك؛ دەست (لە كاتی پڕپیاكردن یا گرتندا).

(٢) (*pl*.)، دەسەلات (ناپەسەند)؛ زەبر: ***(the ~es of imperialism)***

(٣) گرتن؛ بە دەست گرتنێك؛ بەتوندی گرتنێك. (٤) كلاچ (ئوتومبیل).

(٥) پایەدەری كلاچ كارپێكردن. (٦) [Slang]. ناكاوی؛ فریاكەوتن.

clutch (kluch), *v.t.* هەڵهێنان (جووجك، هێلكە).

n. (١) هێلانەیەكی پڕ لە هێلكە

(٢) كۆمەڵێك هێلكە یا جووجك كە پێكەوە هەڵهێنرابن.

clutter (klut'ēr), *n.* نارێك‌وپێكی و شت بەسەریەكدا كەوتن و كەڵەكە بوونیان بەسەر یەكدا (ژوور، ماڵ، فەرمانگە، شەقام، مێز)؛ پیس‌وپۆخڵی؛ شێواوی

v.t. **(~ up),** شت بەسەریەكدادان و كەڵەكەكردنیان بە نارێك‌وپێكی؛ تێكدان؛ پیس‌وپۆخڵ كردن؛ بە پیس‌وپۆخڵی ڕاگرتن؛ بەسەریەكدا شێواندن.

v.i. بە جریینانەو سەر لێ شێواوی كاركردن و جووڵانەوە.

clypeus (klip'i-əs), *n.* چوكلەیەكی وەك قەڵغان وایە بەسەر سەری هەندێ مێرووەوەیە.

clyster (klis'tēr), *n.* حوقنە؛ شاف.

co- (kō), پێشكۆیەكە بەمانای: (١) پێكەوە؛ لەگەڵ

(co-exist; co-operate; co-education)

(٢) هاوبەش؛ پێكەوە: **(co-owner: co-author)** .

(٣) تەواوكەر (ئەندازە): **(complement)**

coach (kōch), *n.* (١) عەرەبانەی ئەسپ.

(٢) فارگۆنی شەمەندەفەر (هی ڕێبوار یا ئەفەر). (٣) پاس.

(٤) ئوتومبێلێكی دوو دەرگا

(٥) نمرە یا چۆنێتی هاتوچۆی هەرزان بە فڕۆكە یا شەمەندەفەر.

(٦) فێركەری تایبەتی (كە قوتابییەك فێردەكات و ئامادەی دەكات بۆ تاقیكردنەوە؛ مامۆستای تایبەتی (٧) ڕاهێنەر یا مەشق پێكەری وەرزشی (تیپی وەرزشی پیشەیی، زانكۆ، قوتابخانە).

v.t. (١) هەڵگرتن یا گواستنەوە (بە عەرەبانە، پاس، یا فارگۆنی شەمەندەفەر).

(٢) فێركردن و ئامادەكردن بۆ تاقیكردنەوە؛ مەشق پێكردن.

(٣) مەشقی وەرزشی پێكردن.

n. (١) سواری عەرەبانە، پاس، یا فارگۆنی شەمەندەفەر بوون

(٢) بوون بە مامۆستای تایبەتی یا ڕاهێنەری وەرزشی.

coach-and-four (kōch'ən-fôr'), *n.* عەرەبانەی چوار ئەسپی.

coach dog, *Also* **Dalmation,** جۆرە سەگێكی باریكەڵەی بەڵەكی تووك كورتە. ئەم ناوەی لێنراوە چونكە زوو وا ڕادەهێنران كە بەتەنیشت عەرەبانەوە ڕابكەن.

coacher (kōch'ēr), *n.* (١) ڕاهێنەر یا مەشق پێكەری وەرزشی؛ مامۆستای تایبەتی؛ فێركەری تایبەتی. (٢) ئەسپی عەرەبانە.

coachman (kōch'mən), *n.* (١) عەرەبانچی

(٢) جۆرە مێشێكی دەستكردە بۆ داوانانەوە و ڕاوەماسی بەكاردەهێنرێ.

coaction (kō-ak'shən), *n.* زۆركاری؛ زۆرەملی؛ زۆرداری

coactive (kō-ak'tiv). *adj.* بە زۆرداری؛ بە زۆرەملی

coactive (kō-ak'tiv), *adj.* پێكەوە كاردەكەن؛ پێكەوە چالاكن؛ پێكەوە ڕوودەدەن

coadjutant (kō-aj'ə-tənt), *adj.* یاریدەی یەكتر دەدەن؛ هاوكاری دەكەن

n. یاریدەدەر

coadjutor (kō-aj'ə-tēr. kō'ə-jōō'tēr), *n.* (١) یاریدەدەر

(٢) یاریدەدەری قەشە

coadunate (kō-aj'yoo-nit. kō-aj'yoo-nāt'). *adj.* (١) یەك‌گرتوو. (٢) پێكەوە نووساو (ڕووەكناسی، زیندەوەرزانی).

coagulate (kō-ag'yoo-lāt'). *v.t.* مەیاندن (خوێن، شلە)؛ بەستن

v.i. مەیین (خوێن، شلە)؛ بەستن؛ پەیكە بەستن.

coagulation (kō-ag'yoo-lā'shən). *n.* (١) مەیین (خوێن، شلە)؛ بەستن. (٢) تۆپەڵێكی مەییو (خوێن، پەنیر، ماست).

-coagulator *(n.)*.

coagulum (kō-ag'yoo-ləm), *n.* تۆپەڵێكی مەییو (خوێن، پەنیر، ماست، شیر).

coal (kōl), *n.* (١) خەڵووز؛ زووخاڵ؛ خەڵووزی دار

(٢) خەڵووزی بەردین. (٣) پشكۆ؛ سكڵ

v.t. (١) كردن بە خەڵووز؛ سووتاندن. (٢) خەڵووز پێدان.

v.i. خەڵووز هێنان و كەڵەكەكردن.

carry coals to Newcastle, هێنانی شتێك بۆ شوێنێك كە لەو شوێنە خۆیدا زۆروزەبەنە بێت (" نیوكاسڵ" ناوچەیەكە لە ئینگلتەرە كە بە خەڵووز بەناوبانگە).

haul (or rake, drag, call) over the coals, سەرزەنشت كردن؛ شكاندن (مرۆڤ).

heap coals of fire on (a person's) head, خراپەی كەسێك بە چاكە گەڕانەوە و واڵیكردنی كە پەشیمان و تەریق بێتەوە.

coal car, شەمەندەفەری خەڵووز (بۆ گواستنەوەی لە كانەوە بۆ شوێنی مەبەست).

coaler (kōl'ēr), *n.* (١) پاپۆڕ یا شەمەندەفەری خەڵووز گواستنەوە. (٢) فرۆشیاری خەڵووز.

coalesce (kō'ə-les'), *v.i.* (١) ساڕێژبوونەوە (دوو ئێسقانی شكاو، برین). (٢) یەككگرتن؛ بوون بەیەك؛ تێكەڵاوبوون؛ كۆمەڵ بوون.

-coalescence *(n.)*; **coalescent** *(adj.)*.

coal field, ناوچەیەك كە خەڵووزی بەردینی زۆر بێت.

coal gas, (١) گازی خەڵووز (كە لە خەڵووز دەردەهێنرێ).

(٢) گازی خەڵووز (كە پەیدا دەبێت لە سووتاندنی خەڵووز و گازێكی ژەهراوییە

coal heaver, كرێكاری خەڵووزی بەردین.

coaling station, شوێنی خەڵووز باركردن (لەسەر پاپۆڕ و شەمەندەفەر).

coalition (kō'ə-lish'ən), *n.* (١) یەكێتی؛ یەككگرتن.

(٢) پێكهاتن یا یەككگرتنی كۆمەڵ و بەرە ڕامیارییەكان لە وڵاتێكدا بۆ ڕووخاندنی ڕژێمێك یا پێكهێنانی ڕژێمێكی تازە و حوكمڕانی وڵاتەكە.

coal mine, كانی خەڵووز؛ كانگەی خەڵووزی بەردین.

coal oil, (١) نەوت؛ بەنزین. (٢) نەوتی خاو.

coal pit, (١) كانی خەڵووزی بەردین. (٢) چاڵی خەڵووزی دار.

coal tar, قیری خەڵووز.

coaly (kōl'i), *adj.* (١) پڕ لە خەڵووز؛ خەڵووزاوی (٢) ڕەش.

coaming (kōm'iŋ), *n.* (١) لێوارێكی بەرز بەدەوری كونی سەربانێك یا دیوارێكدا. (٢) لێوارێكی بەرز بەدەوری كونی خۆ شۆڕكردنەوە بۆناو پاپۆڕێك (بۆئەوەی ئاو لە كونەكەوە نەچێتە ناو پاپۆڕەكەوە).

coaptation (kō'ap-tā'shən), *n.* ساڕێژبوونەوە (دوو ئێسقانی شكاو، برین)؛ پێكەوە گونجان.

coarse (kôrs, kōrs), *adj.* (١) هەرەمەكی؛ ڕەشۆكی؛ بازاڕی؛ خراپ.

(٢) درشت (ساوەر، لم): ***(~ sand)***

(٣) زبر (قوماش، تەختە): ***(~ cloth)*** .

(٤) كەرتڕ؛ بێ ئەزاكەت؛ ناپەسەند (كردەوە): ***(a ~ joke)*** .

coarse-grained (kôrs'grānd', kōrs'grānd'), *adj.* (١) زبر؛ درشت. (٢) كەرتڕ؛ بێ ئەزاكەت؛ بێ ماریفەت

coarsen (kôr's'n. kōr's'n), *v.t.* زبركردن؛ درشت كردن.

v.i. زبربوون؛ درشت بوون.

coast (kōst), *n.* (١) كەناری دەریا. (٢) [Obs.]، سنووری وڵاتێك.

(٣) لێژایی؛ شوێنێكی سەرەولێژ (٤) قنگەخلیسكێ.

v.i. (١) گەشت كردن بە بەلەم بەتەنیشت كەناری دەریاوە.

(٢) هاتوچۆكردن لە بەندەرێكەوە بۆ بەندەرێكی تر (مرۆڤ، پاپۆڕ، بەلەم).

(٣) قنگەخلیسكێ كردن. (٤) بەردەوام بوون لە بزووانندا بەهۆی گوڕخواردن و تەووژمەوە یا هێزی ڕاكێشانەوە ئەگەرچی مەكینەش كوژابێتەوە بەتایبەتی لە سەرەوخواركەیەكدا كە دەتوانرێ گێڕی بۆش بەكاربهێنرێ.

(٥) به لامسەرلایی دانەبەر؛ هیچ هەوڵو تەقەلایەك نەدان.

v.t. گەشت كردن بە بەلەم بەتەنیشت كەناری دەریاوە.

the Coast, [Colloq.]. كەنار زەریای پاسیفیك لە ئەمەریكا؛ كەنار زەریای رۆژئاوای ئەمەریكا.

the coast is clear, مەترسی هیچ نەماوە: ئەو كەسە یا شتەی مەترسی لێ دەكرا لێرە نەماوەو رۆیشتووە.

coastal (kōs'tʼl), *adj.* كەنار دەریایی؛ كەنار دەریا.

coastal plain, زەوی تەخت بە درێژایی كەناری دەرياو بەتەنیشتیەوە.

coast artillery, تۆپی كەناری دەریا ئەو لقەی هێزی چەكداری وڵاتێكە كە ئەركی پاراستنی بەندەركانو كەنار دەریای پێ سپێردراوە.

coaster (kōs'tēr), *n.* (١) بكەری coast (مرۆڤ، شت) (٢) پاپۆڕێكە كە خەڵك یا شتومەك دەگوێزێتەوە لە بەندەرێكەوە بۆ بەندەرێكی تر لەسەر كەناری دەریا. (٣) [Obs.]. سینیێیەكە كە لەسەر چوارچێوەیەكی پێچكەدار قایم كراوە بۆ پیاناردنی خواردنەوەو شتی تر بۆ ئەو كەسانەی كە دانیشتوون لە ژووری میوان. (٤) پارچە دار، شوشە، پلاستیك یا مقەبایەكە بنەكەی نەرمە دەخرێتە سەر مێزێكو پەرداخو سووراحیو كوپی لەسەر دادەنرێ بۆ پاراستنی مێزەكە لە رووشاندنو گەرمی. (٥) هێڵێكی شەمەندەفەرە كە سەرەوخوارەو سەرەوژوورەی زۆر تێدایە شەمەندەفەری بە خێرایی پیا دەڕوات (لە باخچەی گەشتوگوزاردا).

coaster brake, ئیستۆپی دواوەی پاسكیل.

coast guard, (١) هێزی پاسەوانی كەناری دەریا (كە هێزێكی ئیمچە سەربازیيە) (٢) ئەندامێكی ئەم هێزە

coast line, بە لای یا قەراغی كەناری دەریادا؛ بەتەنیشتی كەناری دەریاوە.

coastward (kōst'wērd), *adj. & adv.* بەرەو كەناری دەریا.

coastwards (kōst'wērdz), *adv.* = **coastward.**

coastways (kōst'wāz), *adv.* = **coastwise.**

coastwise (kōst'wīz'), *adv. & adj.* بە لای یا قەراغی كەناری دەریادا؛ بەتەنیشتی كەناری دەریاوە

coat (kōt), *n.* (١) چاكەت؛ پاڵتۆ
(٢) بەرگی سرووشتی گیاندار (وەك: پێست، خوری، تووك، توێخ).
(٣) دیوی دەرەوەی رووەكێك یا پێستەكەی؛ توێخ.
(٤) [Obs.]: جلوبەرگێك كە پلەوپایەی كۆمەڵایەتی ئەو كەسە دەردەخات.
(٥) چین؛ توێ؛ دەست (بۆیاخی ماڵ یا ئوتومبیل)؛ قات.

v.t. (١) چاكەت لەبەركردن؛ چاكەت پێدان.
(٢) داپۆشین بە چینێك یا توێیەك شیرینی (نوقڵە بادەمی)؛ دەستێك یا قاتێك بۆیاخ لێدان

coated (kōt'id), *adj.* (١) چینێك یا قاتێك شیرینی لێدراوە (نوقڵە-بادەمی) (٢) ماددەیەكی بریقەداری لێدراوە (كاغەز).

coatee (kōt'ē'), *n.* چاكەتێكی كورت

coati (kō-ä'ti), *n.* گیاندارێكی شیردەری هەمووشت خۆری كێوییە ئەوەندەی پشیلەیەك دەبێتو لە " ڕاكوون " دەچێت بەڵام كلكو لووتی درێژترە.

coating (kōt'iŋ), *n.* (١) ماددەیەكە كە بدرێت لە ڕوویەك بۆ جوانی یا پاراستن؛ چین؛ قات. *(a ~ of enamel)*.
(٢) قوماشی چاكەت دروستكردن.

coat of arms, دروشمی خانەدانی یا سوارچاكی: قەڵغانێكە كە نیشانەی تایبەتی هۆز یا تیرەیەكی پێوەیە؛ نیشانەی بەگزادەیی.

coat of mail, قەڵغانێكە لە ئەڵقەی بەیەكداچووی كانزا دروستكراوە.

coattail (kōt'tāl'), *n.* (١) پاشەڵ (چاكەت، جلوبەرگ).
(٢) تلیشێكی چاكەتی دووتلیش.

coauthor (kō-ô'thēr), *n.* هاودانەر (پەرتووك، وتار)؛ هاونووسەر؛ یارمەتیدەری نووسەر.

coax (kōks), *v.t.* (١) مەرایی بۆ كردن؛ كلكەلەقێ بۆ كردن.
(٢) مرۆڤ سازكردن بە مەراییو كلكەلەقێ تاكو ئەوەی دەتەوێ بیكات:
(She ~ed him into buying her a car.)

v.i. مەرایی كردن؛ كلكەلەقێ كردن؛ پشی پشی كردن.

coaxial (kō-ak'si-əl), *adj.* یەك تەوەرەیان هەیە؛ لەسەر یەك تەوەرەن.

coaxial cable, تەلی یەك تەوەرە (تەلەفۆن، تەلەگراف، تەلەفزیۆن).

cob (kob), *n.* (١) كوڵۆ (خەڵوز) (٢) گوڵە گەنمەشامی.
(٣) نێرەی قاز. (٤) ئەسپێكی تۆكمەی كورتەباڵا.

cobalt (kō'bôlt'), *n.* كۆباڵت: كانزایەكە ڕەنگی لە زیو دەچێت

cobalt blue, (١) خومێكی شینی سەوزباوە. (٢) ڕەنگی شینی سەوزباو.

cobble (kob''l), *v.t.* (١) پێڵاو پینەكردن.
(٢) چاكردن یا پینەكردن بە ناقۆڵایی.

cobble (kob''l), *n.* (١) خڕە بەرد. (٢) (*pl.*)، كوڵۆ خەڵووز

v.t. بەردڕێژكردن: بەكارهێنانی خڕە بەرد بۆ بەردڕێژكردنی شەقامو كۆڵان لەبری قیرتاوكردن.

cobbler (kob'lēr), *n.* (١) خواردنەوەیەكی ساردی سەرخۆشكەرە لە شەرابو ئاوی میوەی مزرەمەنیو شەكر دروست دەكرێت. (٢) شیرینییەكە لە میوە (بەتایبەتی سێو یا قۆخ)و شەكرو توێژاڵە هەویرو ئەختالێك دارچینی دروست دەكرێو لە فڕندا دەپیشێنرێ.

cobbler (kob'lēr), *n.* (١) پینەچی؛ كەوشدروو.
(٢) كرێكارێكی نەزانی قەڵب كە هەرچی شتێك بكات تێكی دەدات.

cobblestone (kob''l-stōn'), *n.* خڕە بەردێكە شەقامو كۆڵانی پێ بەردڕێژ دەكرێ لەبری قیرتاوكردن.

cob coal, كوڵۆ خەڵووز.

cobelligerent (kō'bə-lij'ēr-ənt), *n.* وڵاتێك كە لە پاڵ وڵاتێكی تر یا چەند وڵاتێكدا دژی هاودوژمنی هەموولا جەنگ دەكات.

cobnut (kob'nut'), *n.* (١) بوندوق: كاكڵەیەكە لە بستە دەچێت.
(٢) درەختێك كە ئەم بەرە دەگرێت.

cobra (kō'brə), *n.* (١) كۆبرا (مار)؛ ئەژدیها.
(٢) قایشێك كە لە پێستی ئەم مارە دروست دەكرێت.

cobweb (kob'web'), *n.* (١) هێلانەی جاڵجاڵۆكە.
(٢) تاڵێكی هێلانەی جاڵجاڵۆكە (٣) شتێكی ناسكی كرێشەیی یا لە داو چوو (وەك هێلانەی جاڵجاڵۆكە) (٤) پیلانێكی ئاڵۆز.
(٥) (*pl.*)، (ا) كەڵەكەبوونی شتو ڕەنگو بۆنی كۆن لێ نیشتن لە ئەنجامی بەكارنەهێنان یا خستنە پشت گوێدا. (ب) شێواوی؛ تێكەڵوپێكەڵی *(~ in the brain)*

v.t. بە هێلانەی جاڵجاڵۆكە یا شتێكی وەها داپۆشین.

-cobwebby *(adj.)*.

coca (kō'kə), *n.* (١) كۆكا: ڕووەكێكی ئەمەریكای خوارووە گەڵاكەی ماددەی " كۆكاین " ی لێ دەردەهێنرێ. (٢) گەڵای ووشك كراوی ئەم ڕووەكە

cocaine, cocain (kō-kān', kō'kān), *n.* كۆكاین: ماددەیەكی سڕكەرە لە گەڵای ووشك كراوەی ڕووەكی " كۆكا " دەردەهێنرێ (بۆ كەیفو بەنج كردن بەكاردەهێنرێ).

cocainism (kō-kān'iz'm), *n.* خووگرتن بە بەكارهێنانی كۆكاینەوە.

cocainize (kō-kān'īz), *v.t.* سڕكردن بە ماددەی كۆكاین.

coccidiosis (kok-sid'i-ō'sis), *n.* نەخۆشییەكە تووشی ڕیخۆڵەو گەدەی گیاندارو باڵندەی ماڵی دەبێت

coccus (kok'əs), *n.* (١) بەكتریای خڕ.
(٢) قاشە میوەیەكە بە دەنك یا تۆوێكەوە كە لە قاشەكانی تری ئەو میوەیە جیا دەبێتەوە لەكاتی گەییندا.

-coccus (kok'əs), پاشكۆیەكە بەمانای: بەكتریای خڕ.

coccyx (kok'siks), *n.* كلێنچكە.

cochlea (kok'li-ə), *n.* بەشی پێچ لوول گوێی ناوەوە (كە جەمسەری دەماری بیستنی تێدایە)

-cochlear *(n.)*.

cochleate (kok'li-āt'), *adj.* پێچ لوول (وەك هێلكە شەیتانۆكە)

cock (kok), *n.* (١) كەڵەشێر؛ كەڵەباب. (٢) نێرەی باڵندە.
(٣) خوێندنی كەڵەشێر. (٤) باكەڵەشێر (دامۆڵێكە ڕووی هەڵكردنی با پیشان دەدات). (٥) سەرۆك؛ پێشڕەو؛ سەردەستە. (٦) دەمەوانە؛ بەلوورە.

(٧) پەلەپیتکە (دەمانچە، تفەنگ)؛ پیتك. (٨) لەسەرپێ بوونی چەکێك.
(٩) [Slang]. کێر. (١٠) چاو خوارکردنەوە یا هەڵبڕین
(١١) قەراغی کڵاو یا شەپقە بەرزکردنەوە یا خستن بەلادا.

v.t. (١) خستن بەلادا (کڵاو، شەپقە).
(٢) گوێ ڕەپکردن (*A dog ~s his ears.*)
(٣) گوێ قوڵاغ کردن (ئەسپ، کەر)؛ چاو تێ بڕین.
(٤) دەمانچە یا تفەنگ هێنانە سەرپێ.

v.i. ڕەپ بوون؛ لاربوونەوە.

cock (kok), *n.* خەرمانێکی قووچەکی؛ مەلۆ یا کۆمەڵە پووشێکی قووچەکی

v.t. کۆمەڵ کردن بە شێوەی قووچەك (پووش).

cockade (kok-ād′), *n.* گوڵێك یا چەند شریتێکی ڕەنگینی گرێ دراو کە دەکرێت بە شەپقەوە وەك پۆپنەی کەڵەشێر

cock-a-doodle-doo (kok′ə-doo′d′l-dōō′), *n.* (١) قوقەی کەڵەشێر؛ خوێندنی کەڵەشێر. (٢) کەڵەشێر.

cock-a-hoop (kok′ə-hōōp′), *adj.* (١) شەید؛ شاد؛ شادمان.
(٢) فتەحی؛ فشەکەر؛ خۆهەڵکێش؛ لەخۆبایی.

cockalorum (kok′ə-lôr′əm, kok′ə-lō′rəm), *n.* (١) کەڵە شێرێکی بچووك. (٢) پیاوێکی بچووك کە خۆی زۆر بە زل بزانێ؛ کەسێکی لەخۆبایی. (٣) فشە.

cockamamie, cockamamy (kok′ə-mam′ik), *adj.* (١) هیچ‌وپووچ؛ بێ نرخ. (٢) قەڵب؛ ساختە
(٣) قسەی قۆڕو بێ مانا؛ قسەی هیچ‌وپووچ.

cock-and-bull story, حیکایەتێکە کە نەچێتە مێشکەوە؛ فشە؛ قسەیەك کە جێی بڕواپێکردن نەبێت

cockateel, cockatiel (kok′ə-tēl′), *n.* تووتی‌یەکی بچووکی ئوسترالی‌یە

cockatoo (kok′ə-tōō′), *n.* تووتی‌یەکی گەورەی ڕەنگاوڕەنگی پۆپنە بەرزە

cockatrice (kok′ə-tris), *n.* مارێکی ئەفسانەیی‌یە گوایە ئەگەر سەیری هەرچ شتێك بکات دەیکوژێت (گوایە لە هێلکەی کەڵەشێر بووە).

cockboat (kok′bōt′), *n.* بەلەمێکی بچووك (بەتایبەتی کە خەڵك بگوێزرێتەوە لە پاپۆڕێکی گەورەوە بۆ کەناری دەریا).

cockchafer (kok′chāf′ēr), *n.* قالۆنچەیەکی گەورەیە ڕووەك دەخوات و دەیفەوتێنێ.

cockcrow (kok′krō′), *n.* بەرەبەیان؛ کاتی خوێندنی کەڵەشێر.

cocked hat, (١) شەپقەیەکی سێ سووچ (کە لێوارەکەی لە سێ لاوە هەڵگەڕابێتەوە (٢) شەپقەیەکە لێواری پێشەوەو دواوەی تیژ بێ و قووچکەیەکی هەبێت

knock into a cocked hat, [Slang]. لەناوبردن؛ فەوتاندن؛ تێکشکاندن

cocker (kok′ēr), *n.* = cocker spaniel.

cocker (kok′ēr), *v.t.* نازکێشان؛ نازپێدان؛ بەدەمەوەدان.

cockerel (kok′ēr-əl, kok′rəl), *n.* کەڵەشێرێکی بچووك

cocker spaniel, سەگێکی بچووکی گوێ شۆڕی تووك ئاوریشمی‌یە.

cockeye (kok′ī′), *n.* چاوێکی خێل

cockeyed (kok′īd′), *adj.* (١) خێل؛ چاو خێل
(٢) [Slang]. خواروخێچ؛ لار. (٣) [Slang]. ناچێت بە مێشکدا؛ نابەجێ.
(٤) [Slang]. سەرخۆش.

cockfight (kok′fīt′), *n.* شەڕە کەڵەشێر

cockfighting (kok′fīt′iŋ), *n.* شەڕە کەڵەشێر.

cockhorse (kok′hôrs′), *n.* ئەسپە دارینە

cockiness (kok′i-nis), *n.* لەخۆبایی بوون؛ کەشخەچێتی.

cockish (kok′ish), *adj.* لەخۆبایی؛ کەشخەچی

cockle (kok′'l), *n.* (١) گیاندارێکی ئاوی‌یە دوو قاوغی وەك دڵی هەیە
(٢) قاوغی ئەم گیاندارە ئاوی‌یە. (٣) بەلەمێکی بچووك و سووك
(٤) چرچ؛ قەد.

v.i. & v.t. چرچ بوون؛ چرچ کردن؛ قەدکردن.

cockles of one's heart, پەرەی دڵ؛ ناخی دڵ

cockle (kok′'l), *n.* بژار یا گژوگیای ناو دەغڵ‌ودان.

cockleboat (kok′'l-bōt′), *n.* = cockboat.

cockleshell (kok′'l-shel′), *n.* (١) قاوغی گیاندارێکی ئاوی بچووك.
(٢) بەلەمێکی سووك و بچووك.

cockney (kok′ni), *n.* (١) کۆکنی: کەسێکی خەڵکی گەڕەکی خۆرهەڵاتی شاری " لەندەن " کە بە بێ دەرامەتی ناسراوە.
(٢) کۆکنی: زاری خەڵکی ئەم ناوچەیەی شاری " لەندەن "
(٣) دانیشتوویەکی شاری " لەندەن " (بۆ سووکی یا پێکەنین).

adj. (١) وەك " کۆکنی " یا زارەکەیان.
(٢) وەك هی " لەندەن " یا دانیشتووانی.

cock of the walk, سەردەستە؛ سەرگەورە؛ سەرۆکی تاقم؛ سەردار.

cockpit (kok′pit′), *n.* (١) مەیدانی شەڕە کەڵەشێر.
(٢) مەیدانی جەنگ: شوێنێکە کە گەلێك جەنگ تیایدا ڕوویداوە.
(٣) ژوورێکە لە پاپۆڕێکی جەنگیدا بۆ حەوانەوەی ئەفسەرو دەرمانکردنی برینداری جەنگ بەکاردەهێنرێ. (٤) ژووری لێخوڕینی پاپۆڕ.
(٥) ژووری فڕۆکەوان و یاریدەدەرکانی لەناو فڕۆکەیەکدا.

cockroach (kok′rōch′), *n.* سیسرك.

cockscomb (koks′kōm′), *n.* (١) پۆپنەی کەڵەشێر.
(٢) کڵاوی قۆشمەچی (کە لە پۆپنەی کەڵەشێر دەچێت).
(٣) جۆرە ڕووەکێکە (گوڵەکەی لە پۆپنەی کەڵەشێر دەچێت).

cockshut (kok′shut′), *n.* [Obs. or British Dial.]. تاریك و ڕوونی ئێوارە.

cockshy (kok′shī′), *n.* (١) نیشان گرتن؛ هاویشتن یا فڕێدان بەرەو نیشانێك (یاری‌یەکی کۆنە بریتی‌یە لە شت هاویشتنە کەڵەشێرێکی بەستراوە بە دارەوە ئەو کەسەی کە لێی بدات کەڵەشێرەکە دەباتەوە). (٢) نیشان

cocksure (kok′shoor′), *adj.* (١) زۆر دڵنیا. (٢) لەڕادەبەدەر دڵنیا.

cockswain (kok′s'n, kok′swān′), *n.* = coxswain.

cocktail (kok′tāl′), *n.* (١) کۆکتێل: خواردنەوەیەکی سەرخۆشکەری تێکەڵاوە. (٢) مەزە (بەتایبەتی هی گۆشتی گیانداری ئاوی کە ترش یا خۆشاوی بەسەردا دەکرێت): (*a shrimp ~*).
(٣) ئەسپێکی کلك قرتاو. (٤) ئەسپێکی دووڕەگ.

cocky (kok′i), *adj.* [Colloq.]. لەخۆبایی؛ کەشخەچی.

coco (kō′kō), *n.* (١) دارگوێزی هیندی. (٢) گوێزی هیندی.

adj. لە توێکڵ و توێکی گوێزی هیندی دروستکراوە.

cocoa (kō′kō), *n.* (١) کاکاو: ئاردی دەنکی کاکاوی هاڕراو.
(٢) خواردنەوەی کاکاو. (٣) قاوەیی (ڕەنگ)

cocoanut (kō′kə-nut′), *n.* = a coconut.

coconut (kō′kə-nut′), *n.* گوێزی هیندی.

coconut palm (or tree), دارگوێزی هیندی.

cocoon (kə-kōōn′), *n.* (١) قۆزاخە. (٢) قاوغ یا بەرگێکی پارێزەر.

cocotte (kō-kot′, kə-kot′), *n.* ئافرەتێکی سووك؛ قەحبە.

cod (kod), *n.* کۆد: جۆرە ماسی‌یەکی دەریایی‌یە.

cod (kod), *n.* (١) [Archaic]، کیسە.
(٢) [Dial.]، توێك؛ قاوغ (فاسۆلیا).

coda (kō′də), *n.* دوا ئاوازی پارچەیەك مۆسیقا.

coddle (kod′'l), *v.t.* (١) کوڵاندنی لەسەرخۆ (وەك هێلکە لەناو ئاوێکدا کە نەهاتبێتە کوڵ). (٢) نازکێشان؛ نازپێدان؛ ناز ڕاگرتن.

code (kōd), *n.* (١) یاسا؛ دەستوور.
(٢) دەستوور؛ دەستووری ژیان: (*the military ~; a moral ~*)
(٣) پەرلە؛ شفرە.

v.t. (١) ڕێکخستن لە شێوەی یاسا یا دەستووردا.

(۲) شفره بو دانان؛ کردن به پەرلە

code name, ناوی نهێنی؛ ناوی پەرلە

codefendant (kō´di-fen′dənt), *n.* داوا لەسەرکراوی دووەم؛ گومانباری دووەم

codeine (kō′di-ēn´, kō′dēn), *n.* کۆدین دەرمانێکی ئازارە لە ئەفیون دروست دەکرێت.

codex (kō′deks), *n.* (۱) دەستنووسی پەرتووکێکی کلاسیکی یا ئینجیل (۲) [Archaic]، یاسا؛ کۆمەڵە یاسا؛ دەستوور.

codfish (kod′fish´), *n.* = **cod.**

codger (koj′ēr), *n.* [Colloq.]. کەسێکی نائاسایی؛ کەسێکی پیر

codicil (kod′ə-s'l, kod′ə-sil´), *n.* (۱) پاشکۆی وەسیەتنامە. (۲) پاشکۆ

codify (kod′ə-fī´, kō′də-fī´), *v.t.* (۱) کۆکردنەوەو ڕێکخستن یا پۆل پۆل کردنی یاسا. (۲) کردن بە یاسا.

-codification *(n.)*; **codifier** *(n.)*.

codling (kod′liŋ), *n.* (۱) بەچکە ماسی " کۆد " (کە جۆرە ماسی‌یەکی دەریایی‌یە (۲) جۆرە ماسی‌یەك کە لە " کۆد " دەچێت.

codling (kod′liŋ), *n.* *Also* **codlin,** (۱) جۆرە سێوێکە. (۲) سێوێکی کاڵو کرچ، واتە نەگەییو. (۳) سێوێکی بچووك‌و خراپ.

codling (or **codlin) moth,** کرمی سێو، هەرمێ، بەهێ.

cod-liver oil, ڕۆن گورچیلەی ماسی " کۆد " (دەرمانی بەهێزکردنی خوێنە)

coed, co-ed (kō′ed´), *n.* [Colloq.]. قوتابی کچ لە زانکۆ یا دانشگایەکی تێکەڵاودا.

adj. خوێندنی تێکەڵاو (کوڕو کچ).

coeducation (kō´ej-oo-kā′shən), *n.* خوێندنی تێکەڵاو؛ خوێندنی کوڕو کچ پێکەوە.

coeducational (kō´ej-oo-kā′shən'l), *adj.* تێکەڵاو. تایبەتی بە خوێندنی کوڕو کچ پێکەوە لە قوتابخانە یا زانکۆدا: *(a ~ college)* .

coefficient (kō´ə-fish′ənt), *adj.* هاوکاریکەر

n. هاوکۆلکە

-coele (sēl), برگەیەکە بەمانای بۆشایی.

coelenterate (si-len′tēr-āt´), *n.* گیاندارێکی ئاوی بێ بڕبڕاگەی پشتە کە لەباتی کۆئەندامی هەرس بۆشایی‌یەکی وەك کیسەی هەیە.

coelenteron (si-len′tēr-on´), *n.* بۆشایی وەك کیسەی ناوەوەی گیانداری ئاوی بێ بڕبڕاگەی پشت.

coeliac (sē′li-ak´), *adj.* هی بۆشایی گەدە.

coelom (sē′ləm), *n.* بۆشایی ناولەشی هەندێ گیاندار

coequal (kō-ē′kwəl), *adj. & n.* هاوتا؛ یەکسان؛ هاوپلە؛ هاوپایە.

coerce (kō-ũrs′), *v.t.* زۆرلێکردن؛ بەزۆر پێکردن؛ بە زۆرەملێ کردن؛ زۆرداری کردن

coercion (kō-ũr′shən), *n.* زۆرلێکردن؛ زۆرداری؛ زۆرەملێ.

coercive (kō-ũr′siv), *adj.* زۆرکاری؛ زۆرکار

coessential (kō´ə-sen′shəl), *adj.* هەمان سرووشتیان هەیە.

coetaneous (kō´i-tā′ni-əs), *adj.* هاوچەرخ؛ هاوتەمەن.

coeternal (kō´i-tũr′n'l), *adj.* ئەمرز وەك یەك؛ هەتا هەتا پێکەوە دەژین

coeval (kō-ē′v'l), *adj.* هاوچەرخ؛ هاوتەمەن

coexist (kō´ig-zist′), *v.i.* پێکەوە ژیان‌و هەڵکردن لە هەمان چەرخ‌و شوێندا یا بەتەنیشت یەکەوە (دوو وولات، ڕێکخراو، مرۆڤ یا بیروباوەڕ)

coexistence (kō´ig-zis′təns), *n.* (۱) پێکەوە ژیان‌و هەڵکردن لە هەمان چەرخ‌و شوێندا یا بەتەنیشت یەکەوە (دوو وولات، ڕێکخراو، مرۆڤ یا بیروباوەڕ)؛ هاوگوزەرانی (۲) بە ئاشتی ژیانی دوو وولات پێکەوە لەگەڵ جیاوازی قووڵی بیروباوەڕیاندا.

-coexistent *(adj.)*.

coextend (kō´ik-stend′), *v.t. & v.i.* ئەوەندەی یەك درێژبوونەوە لە کات‌و شوێندا.

-coextension *(n.)*; **coextensive** *(adj.)*.

coffee (kôf′i, kof′i), *n.* (۱) قاوە (خواردنەوە) (۲) قاوە (دەنك یا تۆو). (۳) ڕووەك یا درەختی قاوە.

adj. تایبەتی بە قاوە (تام یا ڕەنگ)؛ قاوە.

coffee bean, تۆو یا دەنکی قاوە

coffee break, پشووی قاوە خواردنەوە (پشوویەك لە کاردا کە قاوە یا خواردنەوەی تری تێدا دەخورێتەوە).

coffeecake (kôf′i-kāk´, kof′i-kāk´), *n.* کێکی قاوە (کە مێوژو گوێزی تێدایەو لەگەڵ قاوەدا دەخورێت).

coffeehouse (kôf′i-hous´, kof′i-hous´), *n.* قاوەخانە؛ چایخانە.

coffee mill, ئامێر یا مەکینەی هاڕینی قاوەی برژاو.

coffeepot (kôf′i-pot´, kof′i-pot´), *n.* قۆری قاوە؛ جزو

coffee shop, چێشتخانەیەکە کە قاوەو چەند جۆرە خواردەمەنی‌یەکی تێدا دەست دەکەوێت.

coffee table, مێزی قاوە: مێزێکی نزمی بچووکە لە ژووری میواندا قاوە، چا، هەروەها خواردنەوەی ترو میوەی لەسەر دادەنرێت؛ تەپلەك.

coffee tree, دار قاوە؛ درەختی قاوە

coffer (kôf′ēr, kof′ēr), *n.* (۱) قاسە؛ سنووقێکی کانزایی قایمە شتی بەنرخی تێدا هەڵدەگیرێ. (۲) (*pl.*)، خەزێنە؛ خەزنە. (۳) تابلۆیەکی ڕازاوەیە لە بنمیچ یا کورمەزێکدا. (٤) **cofferdam** .

cofferdam (kôf′ēr-dam´, kof′ēr-dam´), *n.* (۱) بەنداوی ئاوبڕ (کە لەناو ڕوبارێکدا بەکاردەهێنرێ بۆ ئاوبڕین لەو شوێنەی پایەی پردێکی تێدا دروست دەکرێت. (۲) سنووقی ئاوبڕ (کە بە قەراغی پاپۆڕێکەوە توند دەکرێ بۆ چاکردنەوەی بەشی ژێر ئاوی پاپۆڕەکە).

coffin (kôf′in, kof′in), *n.* (۱) دارتەرم؛ تەرم؛ تابووت (۲) چاڵایی سمی ئەسپ.

v.t. (۱) خستنە ناو دارتەرمەوە. (۲) بەستنەوە

coffin bone, ئێسقانی ناو سمی ئەسپ‌و گیانداری تری وەها.

coffle (kof′'l), *n.* کاروانی بەند یا گیاندار کە پێکەوە بەسترابنەوە لەکاتی گواستنەوەدا؛ قافڵە.

cog (kog), *n.* (۱) ددانی پێچکەیەك کە لە ددانەکانی تری پێچکەکە دەگیرێ‌و پێچکەکە دەخولێنێتەوە. (۲) پێچکەیەکی دداناوی (پاسکیل). (۳) [Colloq.]، کەسێکی بچووك یا ناگرنگ لە دەزگایەکی گەورەدا.

cog (kog), *v.t. & v.i.* (۱) گزی کردن لە هەڵدانی زاردا (تاوڵە، قومار). (۲) ساختەکردن؛ فێڵ‌وتەڵەکەکردن؛ خەڵەتاندن.

n. [Obs.]. (۱) گزی لە هەڵدانی زاردا (تاوڵە، قومار). (۲) ساختە؛ فێڵ‌وتەڵەکە؛ خەڵەتاندن.

cogency (kō′jən-si), *n.* هێزی پێ سەلماندن (لە بیروباوەڕ یا لێکۆڵینەوە یا نووسین یا باسێکدا).

cogent (kō′jənt), *adj.* پێ سەلمێنەر (بیروباوەڕ، لێکۆڵینەوە، نووسراو، باس، لێدووان).

cogged (kogd), *adj.* دداناوی (پێچکە)؛ پێچکەی دداناوی هەیە.

cogitate (koj′ə-tāt´), *v.i.* لێکۆڵینەوە؛ بیرکردنەوە.

v.t. لێکۆڵینەوە؛ بیرلێکردنەوە

cogitation (koj´ə-tā′shən), *n.* (۱) بیر. (۲) بیرلێکردنەوە؛ لێکۆڵینەوە

cogitative (koj′ə-tā´tiv), *adj.* بیرکەرەوە.

cognac (kō′nyak, kon′yak), *n.* کۆنیاك: (۱) جۆرە براندی‌یەکی فەرەنسی‌یە لە ناوچەی " کۆنیاك " لە فەرەنسا دروست دەکرێت (۲) براندی: جۆرە خواردنەوەیەکی سەرخۆشکەرە.

cognate (kog′nāt), *adj.* (۱) خزم؛ هاوبنچینە؛ هاوسەرچاوە. (۲) هاوسەرچاوە؛ هاوبنچینە (ووشە، زمان).

[English *apple* and German *apfel* are ~ words. ; French and Spanish are ~ languages.]

(٣) هاوسرووشت؛ لەیەك دەچن.

n. (١) خزم، مرۆڤ. (٢) دوو ووشە لە دوو زمان یا زیاتردا کە دەنگو مانایان لەیەك بچێتو لە هەمان بنچینەوە هاتبن (بۆ نموونە: ئەبرۆ: brow ؛ ئەژنۆ: genou ؛ پێ: ped ؛ دوو: two).

cognation (kog-nā'shən), *n.* خزمایەتی؛ لە هەمان سەرچاوە یا بنچینەوە هاتن.

cognition (kog-nish'ən), *n.* (١) زانین، فێربوون؛ هەستپێکردن؛ ناسین. (٢) شتێکی زانراو یا هەستپێکراو.

cognitive (kog'nə-tiv), *adj.* تایبەتی بە فێربوون یا زانین (توانای مێشکی.

cognizable (kog'ni-zə-b'l, kon'i-zə-b'l), *adj.* (١) دەتوانرێ بزانرێت، فێربێت، یا هەستی پێ بکرێت. (٢) لەژێر دەسەڵاتی دادگایەکدایە.

cognizance (kog'ni-zəns, kon'i-zəns), *n.* (١) هەستپێکردن؛ زانین. (٢) سەرنج؛ ئاگاداربوون. (٣) مەودای فێربوون یا زانین لەڕێی سەرنج دانەوە. (٤) نیشانەیەکی جیاکەرەوە. (٥) ماف یا دەسەڵاتی دادگایەك بۆ لێکۆڵینەوەی د وایەك؛ لێکۆڵینەوەی داوایەك لەلایەن دادگاوە.

take cognizance of, ئاگاداربوون؛ زانین؛ بینین؛ دان نان بە بوونی شتێکدا.

cognizant (kog'ni-zənt, kon'i-zənt), *adj.* ئاگادارە؛ دەزانێت.

cognize (kog'nīz'), *v.t.* ئاگاداربوون؛ پێزانین؛ هەستپێکردن.

cognomen (kog-nō'mən), *n.* (١) ناوی باووباپیری کەسێك (لە رۆمای کۆندا). (٢) ناوی باووباپیر؛ لەقەب. (٣) نازناو؛ ناو.

-cognominal *(adj.)*.

cognoscente (kō'nyō-shen'te), *n.* زانا؛ شارەزا.

cognoscible (kog-nos'ə-b'l), *adj.* cognizable.

cognovit (kog-nō'vit), *n.* دان پیانانی نووسراوی داوالێکراو بە گوناهەکەیدا لە دادگا.

cogwheel (kog'hwēl'), *n.* پێنچکەی ددانەوی کە ددانەکانی لە ددانی پێنچکەیەکی تر یا زنجیرێك گیردەبێتو دەبێتە هۆی خولانەوە، وەك پاسکیل).

cohabit (kō-hab'it), *v.i.* پێکەوە ژیان وەك ژنو مێرد (بەتایبەتی بەبێ مارەبڕین)؛ هاوجێیی کردن.

cohabitant (kō-hab'ə-tənt), *n.* کەسێك کە هاومالی کەسێکی تر بکات وەك ژنو مێرد بەبێ ئەوەی مارەییان برابێت لەیەکتری؛ هاوجێ.

cohabitation (kō-hab'ə-tā'shən), *n.* پێکەوە ژیانی دوو کەس وەك ژنو مێرد بەبێ ئەوەی مارەییان برابێت لەیەکتری؛ هاوجێیی کردن.

coheir (kō-âr'), *n.* میراتبەر؛ میراتگر؛ بەشداری میرات.

coheiress (kō-âr'is), *n.* میراتبەری مێینە؛ میراتگرێکی ژن یا کچ.

cohere (kō-hēr'), *v.i.* (١) پێکەوەلکان؛ پێکەوەنووسان. (٢) پێکەوە گونجان یا مانا بەخشین (نووسراو، بیروڕا، چیرۆك).

coherence (kō-hēr'əns), *n.* (١) پێکەوەلکان؛ پێکەوەنووسان. (٢) لەگەڵ یەکدا گونجان یا مانا بەخشین (نووسراو، بیروڕا، چیرۆك).

(His story lacked ~ .)

coherency (kō-hēr'ən-si), *n.* = coherence.

coherent (kō-hēr'ənt), *adj.* (١) پێکەوەلکاو؛ پێکەوەنووساو. (٢) لەگەڵ یەکدا دەگونجێت یا مانا دەبەخشێت (نووسراو، بیروڕا، چیرۆك).

cohesion (kō-hē'zhən), *n.* (١) پێکەوەلکان؛ پێکەوەنووسان. (٢) بەیەکگرتنی گەردی ماددە—فیزیا. (٣) پێکەوە گونجانو مانا بەخشینو ڕێكوپێکی (نەخشە، بیروڕا، کار).

cohesive (kō-hē'siv), *adj.* (١) پێکەوەلکاو؛ پێکەوەنووساو. (٢) لەگەڵ یەکدا گونجاوو مانابەخشو ڕوونو ڕێكوپێك.

(The government does not have a ~ policy.)

cohort (kō'hôrt), *n.* (١) پەلی سوپای رۆمای کۆن؛ کۆمەڵە سەرباز. (٢) تاقم؛ کۆمەڵ. (٣) هاوکار؛ یاریدەدەر.

(The mayor came with one of his ~s.)

coif (koif), *n.* (١) کڵاو. (٢) کڵاو یا شەپقەیەکی سپی پارێزەرانی بەرزی ئینگلتەرە لە کۆندا. (٣) پلەی پارێزەری بەرز لە ئینگلتەرە.

coiffeur (kwä-fūr'), *n.* دەلاك؛ سەرتاش.

coiffure (kwä-fyoor'), *n.* (١) کڵاو. (٢) قژ داهێنانێکی تایبەتی.

coign, coigne (koin), *n.* قوژبن یا سووچێکی دەرپەڕیو.

coign of vantage, جێگەیەکی باش بۆ چاودێری یا کارکردن.

coil (koil), *v.t.* هەڵکردن (پەت، گوریس)؛ لوولدان؛ پێچ پێدان؛ با پێدان.

v.i. (١) پێچ خواردن (پەت، گوریس)؛ پەپکەخواردن (مار)؛ لوول بوون. (٢) بە پێچاوپێچ ڕۆیشتن وەك مار.

n. (١) پێچ خواردن؛ پەپکەخواردن؛ ئەڵقەخواردن. (٢) شتێك کە پێچ یا ئەڵقەی خواردبێت؛ تەلێکی لوول خواردو یا پێچاوپێچ. (٣) یەکێك لەو ئەڵقانە؛ پێچێك. (٤) کۆمەڵە بۆرییەکی پێکەوە بەستراوی ڕیزکراو یا پێچاوپێچ. (٥) کۆیلی ئوتومبیل.

coil (koil), *n.* [Archaic], هەراوهوریا؛ هەرا؛ ئاشووب.

coin (koin), *n.* (١) بەردی بناغە؛ بەردی گۆشە؛ پواز. (٢) پارەی وورده؛ وورده. (٣) [Slang]، پارە؛ دراو؛ سکە.

v.t. (١) پارەی وورده دەرکردن؛ سکەلێدان. (٢) داتاشین یا دارشتن (ووشە، زاراوە)؛ داهێنان (ووشە، زاراوە).

v.i. پارەی وورده دەرکردن؛ سکەلێدان.

coin money, [Colloq.], پارە زۆر بە خێرایی پەیداکردن؛ سکەلێدان؛ سەرکەوتووبوونی دارایی.

pay (a person) back in his own coin, لەگەڵ کەسێکدا جوولانەوە بەوپێیەی لەگەڵتدا دەجوولێتەوە.

coinage (koin'ij), *n.* (١) پارەی وورده دەرکردن؛ سکەلێدان. (٢) پارەی وورده. (٣) مافی سکەلێدان. (٤) ووشەیەکی داتاشراو یا دارێژراو؛ داتاشین یا دارشتنی ووشەو زاراوە.

coincide (kō'in-sīd'), *v.i.* (١) لێکچوون؛ جووت بوون؛ دەقاودەق بوون. (٢) هاوکات؛ ڕوودان لە هەمان کاتدا؛ ڕێکەوتن (کاتی ڕوودان).

(His arrival ~s with yours.)

(٣) گونجان یا ڕێکەوتن لەگەڵ یەکتردا (بیروڕا، ویست، مەیل).

(Our interests ~ .)

coincidence (kō-in'sə-dəns), *n.* (١) لێکچوون؛ دەقاودەق؛ وەك یەك بوون. (٢) گونجان یا ڕێکەوتن لەگەڵ یەکدا. (٣) ڕوودانی دوو شت لە هەمان کاتدا. (٤) ڕێکەوت.

coincident (kō-in'sə-dənt), *adj.* (١) ڕووداو لە هەمان کاتدا؛ لە هەمان کاتو شوێندایە. (٢) گونجاو؛ دەقاودەق؛ وەك یەکن.

(His hobby is ~ with his vocation.)

(٣) ڕێکەوت.

coincidental (kō-in'sə-den't'l), *adj.* = coincident.

coiner (koin'ēr), *n.* (١) پارەی وورده دروستکەر (پارەی ساختە). (٢) داهێنەر.

coinheritor (kō'in-her'ə-tēr), *n.* = coheir.

coinsurance (kō'in-shoor'əns), *n.* بیمەی دوولایەنە یا هاوبەش (کە کۆمپانیایەكو خاوەن زەوییوزار یا شتی تر پێکەوە لێپرسراوی بیمەی ئەو زەوییوزارە یا شتە بن).

coir (koir), *n.* توێكو پووشی گوێزی هیندی کە دەکرێ بە گوش.

coition (kō-ish'ən), *n.* جووت بوون؛ گان.

coitus (kō'i-təs), *n.* جووت بوون؛ گان.

coke (kōk), *n.* کۆك؛ خەڵووزی کۆك.

coke (kōk), *n.* (١) کۆکاین. (٢) کۆکا؛ کۆکاکۆلا.

v.t. [Slang], (~ up), کۆکاین پێدان؛ کارتێکردن بە کۆکاین پێدان.

col (kol), *n.* دەربەند.

cola (kō'lə), *n.* کۆلا (خواردنەوەیەکە لە تۆوی داری " کۆلا " دروست

دەکرێت؛ کۆکاکۆلا

cola (kō′lə), *n. plural of* colon.

colander (kul′ən-dėr, kol′ən-dėr), *n.* دەفرێکە بنەکەی کون کونە سەوزەی تێدا دەشۆرێتەوەو شتی تیا دەچۆڕێنرێتەوە؛ پالێوگ.

colchicum (kol′chi-kəm, kol′ki-kəm), *n.* (١) ڕووەکێکی گوڵداری وەك زەنبەق وایە. (٢) تۆوو قەدی ژێر زەوی ئەم ڕووەکە کە چارەسەری نەخۆشی ڕۆماتیزمی پێ دەکرێت.

cold (kōld), *adj.* (١) سارد؛ سەرما؛ ساردوسڕ؛ بێ تین.

(٢) مردوو؛ سڕ.

(٣) هەست مردوو؛ خوێن سارد؛ دوورەپەرێز: *(a ~ person)*

(٤) سارد؛ نابەدڵ؛ ووشك *(a ~ reception)*

(٥) ناخۆش؛ دڵشکێن:

(They had a ~ realization of their plight.)

(٦) بێ لایەن؛ بێ مەبەستو هەستی خۆیی: *(~ logic)*.

(٧) ڕەنگی سارد (وەك هەندێ ڕەنگی شین، سەوز، یا بۆر).

(٨) بێ مەیل؛ خوێن سارد؛ بێ هەستو هەوەسی جووت بوون.

(٩) [Slang]، بێ هۆش *(The boxer was knocked ~.)*

(١٠) بۆن کز (ڕاوکردن).

n. (١) ساردی؛ ساردوسەرمایی؛ بێ تینی. (٢) سەرمابوون؛ سەرما.

(٣) هەڵامەت

catch (or take) cold, هەڵامەت گرتن؛ هەڵامەت تووش بوون.

cold comfort, ئاسوودەیی نادات بە دڵ؛ ئاسوودە نەبەخش.

have cold feet, [Colloq.], وورە بەردان؛ ترسان؛ نەوێران

give (a person) the cold shoulder, بە ساردی یا ووشکی لەگەڵدا جووڵانەوە؛ گوێ پێ نەدان.

in the cold, گوێ پێ نەدراو؛ خراوە لاوە؛ بێ ئاگا.

throw cold water on, ساردکردنەوە؛ بە ساردی گرتن.

coldblooded (kōld′blud′id), *adj.* (١) پلەی گەرمی لەشی بەپێی دەوروبەرەکەی دەگۆڕێت (خشۆك، ماسی... هتد):

(Fishes and reptiles are ~ animals.)

(٢) سەرمابردەڵە

(٣) دڵڕەق؛ بێ بەزەیی؛ بێ ڕەحم

cold chisel, ئەسکەنەی سارد: کە لە پۆڵای ئاودراو دروست دەکرێتو کانزای ساردی پێ دەبڕێت

cold frame, چوارچێوەی سارد: چوارچێوەیەکی شووشەی بێ گەرمییە شەتڵی بچووکی تێدا دەپارێزرێت

cold front, بەرەی سارد: هەوای سارد کە بەرەو ناوچەی گەرم هەڵدەکات.

cold-hearted (kōld′här′tid), *adj.* بێ بەزەیی؛ بێ هەست؛ دڵڕەق؛ بێ ڕەحم

cold pack, (١) بەتانی و حاولی تەڕی سارد کە لە نەخۆشەوە دەپێچرێت بۆ چارەسەرکردنی. (٢) شێوەیەکی خواردەمەنی کردنە قوتووەوەیە (لەپێشەوە خواردەمەنییەکە بە خاوی یا ساردی دەکرێتە ناو قوتووەکەوەو دوای ئەوە گەرم دەکرێتەوە)

cold-shoulder (kōld′shōl′dėr), *v.t.* [Colloq.], بە ساردی یا ووشکی لەگەڵدا جووڵانەوە؛ گوێ پێ نەدان.

cold shoulder, [Colloq.], گوێ پێ نەدانی دەستەنقەست؛ بە ساردی یا ووشکی لەگەڵدا جووڵانەوە:

(She gave her former friend the ~.)

cold snap, ماوەیەکی کورتو لەپڕی ئاووهەوای سارد

cold sore, زیپکەیەك کە لە دەمو لێو دێت (بەتایبەتی لەکاتی هەڵامەت یا لەرزوتادا)

cold steel, چەکی پۆڵایین (وەك: چەقۆ، ڕم، شیر... هتد)

cold storage, هەڵگرتنی خواردەمەنیو شتی تر لە شوێنی ساردا.

cold turkey, [Colloq.], خۆگشانەوەی یەکسەرو تەواو لە شتێك کە خووی پێوەگیرابێت (وەك خواردنەوەی سەرخۆشکەر، دەرمان، جگەرە... هتد).

cold sweat, ئارەق کردنەوەیەکە لەرزو سڕبوونی لەگەڵدایە (لەکاتی ترس یا دڵ داخورپاندا).

cold war, شەڕەقسەی نێوان دوو وولات یا بەرە؛ شەڕەدەمو ناکۆکی ڕامیاری، پڕوپاگەندە، ڕاگەیاندنو ئابووری نێوان دوو وولات کە لەوانەیە ببێتە هۆی ڕوودانی شەڕی تەواو.

cold wave, شەپۆلی سارد: ماوەیەك کە ئاووهەوا ساردتر بێت لە ئاسایی.

cole (kōl), *n.* یەکێکە لە چەند جۆرە ڕووەکێك وەك کەلەرم.

colectomy (kə-lek′tə-mi), *n.* دەرهێنانی ڕیخۆڵە کوێرە یا بەشێکی بە نەشتەرگەری.

coleslaw (kōl′slô′), *n. Also* cole slaw, زەڵاتەیەکە لە کەلەرمی جنراو درووست دەکرێت.

coleus (kō′li-əs), *n.* ڕووەکێکی ئەفەریقاییە گەڵاکانی ڕەنگاوڕەنگە.

colic (kol′ik), *n.* (١) ژانەسکی منداڵی شیرەخۆرە.

(٢) گریانو نووزانەوەی منداڵ بەهۆی ئەم ژانەسکەوە.

adj. تایبەتی بە ژانەسك.

colicky (kol′ik-i), *adj.* (١) سك ئێشەیی؛ وەك سك ئێشە.

(٢) سك ئێشەی لەگەڵدایە (منداڵی ساوا).

(٣) دەبێت بەهۆی سك ئێشە.

colicroot (kol′ik-rōōt′, kol′ik-root′), *n.* جۆرە ڕووەکێکە خۆی یا ڕەگەکەی دەرمانی سك ئێشەی لێ درووست دەکرێت.

coliseum (kol′ə-sē′əm), *n.* (١) [C-] ، یاریگای گەورەی بەناوبانگی ڕۆمای کۆن. (٢) یاریگایەکی گەورە؛ خانوویەکی گەورە کە وەرزشی تێدا دەکرێت.

colitis (kō-lī′tis), *n.* هەوکردن یا داگیرسانی پەردەی ڕیخۆڵە کوێرە.

collaborate (kə-lab′ə-rāt′), *v.i.* (١) هاوکاری کردن (بەتایبەتی لە کردنی کارێك یا بەرهەمێکی هونەری یا وێژەیی یا زانستی

(٢) هاوکاری کردن لەگەڵ دوژمندا.

collaboration (kə-lab′ə-rā′shən), *n.* (١) هاوکاری کردن (لە نووسینی پەرتووکێك یا بەرهەمێکی هونەریدا)

(٢) هاوکاری کردن لەگەڵ دوژمندا.

collaborationist (kə-lab′ə-rā′shən-ist), *n.* هاوکاریکەری دوژمن: کەسێکە کە هاوکاری لەگەڵ داگیرکەری وولاتەکەیدا بکات.

collaborator (kə-lab′ə-rā′tėr), *n.* هاوکاریکەری کەسێك یا چەند کەسێکی تر لە نووسینی پەرتووکێك، کارێکی هونەری یا زانستیدا

collage (kə-läzh′), *n.* کۆلاژ: هونەرێکە بریتییە لە پێوەنووساندنی شتی هەمەجۆرە بە جیوە وەك: پارچەی ڕۆژنامە، وێنە، قوماشو گوڵو شتی تری وەها بە تابلۆیەکەوە بە شێوەیەکی گونجاو یا نەگونجاو.

collagen (kol′ə-jen′), *n.* کۆلاجین: ماددەیەکی جەلاتینی جیوەییە لە ئێسقانو کرکراگەو تێشووی لەشدا هەیە.

collapse (kə-laps′), *v.i.* (١) ڕووخان؛ ڕمان؛ هەرەس هێنان؛ تەپین؛ تلیسانەوە؛ کەوتن.

(٢) شکان؛ تێکشکان: *(The enemy's defenses ~d.)*.

(٣) بەلاداهاتن؛ بەلاداکەوتن (مرۆڤ لەبەر خراپی باری تەندرووستی).

(٤) نووشتانەوە (کورسی، مێز).

v.t. خستن؛ ڕووخاندن؛ نوشتانەوە

n. (١) ڕووخان؛ تلیسانەوە؛ هەرەس هێنان؛ تەپین؛ کەوتن.

(٢) ژێرکەوتن؛ سەرنەکەوتن (بازرگانی، دەزگای پیشەسازی یا کڕینو فرۆشتن)

(٣) سەرنەگرتن؛ ڕووخان (گفتوگۆ).

(٤) بەلاداهاتن؛ بەلاداکەوتن (مرۆڤ لەبەر خراپی باری تەندرووستی)

collapsible (kə-lap′sə-b′l), *adj.* دەنووشتێنرێتەوە (کورسی، مێز)

collar (kol′ėr), *n.* (١) ملیوان؛ یەخە (کراس، چاکەت)

(٢) شتێك کە وەك ملوانکە بۆ جوانی بکرێتە مل.

(٣) قایشی ملی سەگ؛ ڕست (بۆ ملی سەگو تانجی).

(٤) قایشی بەرملی ئەسپو ماین (کە بەشێکە لە زین).

(٥) ئەڵقەی پێوەبەستنی دوو بۆری. (٦) خاڵی مل (هەندێ باڵندەو گیاندار).

(۷) کەفی سەر پەرداخی بیرە

v.t. (۱) قایش لە مل کردن؛ ملیوان لێنان (۲) دەست بەسەردا گرتن؛ داگیرکردن.
(۳) [Colloq.] مل گرتن؛ وەستاندن و قسە لەگەڵ کردن:
(She ~ed him in the hall.)

collarbone (kol'ēr-bōn'), *n.* ئێسقانی چەنەمە؛ چەنەمە.

collard (kol'ērd), *n.* جۆرێکە لە کەلەرم

collaret, collarette (kol'ēr-et'), *n.* ملیوانێکی بچووکە لە فەروو یا ئاوریشم ... هتد.

collate (ko-lāt', kol'āt), *v.t.* (۱) بەراوورد کردنی پەرتووک بەووردی لەگەڵ یەکتریدا (۲) لێ ووردبوونەوە و پیاچوونەوەی پەڕەکانی پەرتووکێك بۆ دڵنیابوون لە ڕێك و پێکی پێش لە بەرگ گرتنی (۳) ڕیزکردن و جیاکردنەوە و ڕێك و پێك کردن (مەکینەی زیرۆکس) (٤) دانانی قەشە بە مووچە.
(٥) لێ ووردبوونەوەی پەرتووکێك پەڕە بە پەڕە بۆ دڵنیابوون کە هیچ پەڕەیەکی ناتەواو نییە

collateral (kə-lat'ēr-əl), *adj.* (۱) هاوڕێك؛ تەریب؛ بەتەنیشت یەك
(۲) لەگەڵید یە؛ تەواوکەر. (۳) ناسەرەکی.
(٤) چوونیەك لە سرووشت و بایەخدا.
(٥) لە هەمان بنچینەیە؛ بۆرە خزم.
(٦) دەستەبەری قەرز (لەسەروو دەستەبەری ئاسایییەوە)؛ بارمتە:
(a ~ loan)

n. (۱) بۆرە خزم (۲) سەرمایەیەك کە دەستەبەری قەرزێکی پێ دەکرێ (وەك خانوو)؛ بارمتە

collation (ko-lā'shən, kə-lā'shən), *n.* (۱) بەراوورد کردنی پەرتووك لەگەڵ یەکتریدا؛ (۲) ڕیزکردن و ڕێك و پێك کردنی پەڕەکانی پەرتووکێك.
(۳) کورتە باسێکی ناوەڕۆکی پەرتووکێك (وەك ژمارەی پەڕەکانی، ژمارەی وێنەکان ... هتد (٤) دانانی قەشەیەك بە مووچە. (٥) کۆبوونەوەی ڕۆژانەی ووشکەسۆفییانی پەرستگایەك (بۆ گوێگرتن لە خوێندنەوەی ئاینی).
(٦) ژەمێ خواردنی سووك لە کۆتایی ڕۆژانی بەڕۆژووبووندا.
(۷) ژەمێ خواردنی سووك.

colleague (kol'ēg), *n.* هاوکار؛ هاوپیشە؛ ئاوەڵ؛ هەڤاڵ.

collect (kə-lekt'), *v.t.* (۱) کۆکردنەوە؛ گردکردنەوە؛ خڕکردنەوە؛ چنینەوە؛ کۆمەڵ کردن (۲) کۆکردنەوە (پوول، پەرتووك، وێنە) بۆ کەیف و هۆگری (۳) کۆکردنەوە؛ گرتن یا وەرگرتن (باج، کرێ).
(٤) هاتنەوەسەرخۆ؛ هێمن بوونەوە؛ خۆ گورج کردنەوە

v.i. (۱) کۆبوونەوە؛ گردبوونەوە؛ خڕبوونەوە (۲) کۆمەڵ بوون.
(۳) وەرگرتن؛ گردکردنەوە (کرێ).

adj. & adv. پارەکەی لەسەر ئەو کەسەیە کە تەلەفۆنەکەی بۆ دەکرێت:
(He telephoned ~ . ; a ~ call)

collect (kol'ekt), *n.* نوێژێکی کورت

collectanea (kol'ek-tā'ni-ə), *n.pl.* هەڵبژاردە ووتار، هەڵبەست؛ کۆمەڵە هەڵبەست یا ووتارێکی نووسەرێك یا زیاتر کە پێکەوە لە پەرتووکێکدا بڵاوکرابێتەوە

collected (kə-lek'tid), *adj.* (۱) کۆکراوە؛ خڕکراوە؛ کۆمەڵ کراو
(۲) هێمن؛ لەسەرخۆ

collection (kə-lek'shən), *n.* (۱) کۆکردنەوە؛ خڕکردنەوە؛ گردکردنەوە (۲) کۆمەڵ (مرۆڤ، شت)؛ هەند؛ تاقم ***(a ~ of stamps)***
(۳) کۆمەڵ؛ توێژاڵ ***(a ~ of dust)***
(٤) باربوو؛ پیتاك؛ دەقنە

collective (kə-lek'tiv), *adj.* (۱) کشتی؛ هەموویی
(۲) کۆمەڵی؛ پێکەوە ***(a ~ decision ; a ~ leadership)*** .
(۳) هەرەوەزی کۆمەڵە، کار)
(٤) ناوی کۆ (ڕێزمان)؛ ناوێکی تاکە کە کۆ دەگەیەنێت (وەك class, army, orchestra, crowd) ؛

n. (۱) کارێکی هەرەوەزی؛ کۆمەڵەی هەرەوەزی
(۲) ئەندامانی کۆمەڵەیەکی هەرەوەزی وەها. (۳) ناوی کۆ (ڕێزمان).

collective bargaining, گفتوگۆی بە کۆمەڵ: لەنێوان خاوەن کار و نوێنەری کرێکاران یا یەکێتی کرێکاراندا دەربارەی مووچە و ماوەی کار و باری گشتی کار.

collective farm, کێڵگەی هەرەوەزی.

collectively (kə-lek'tiv-li), *adv.* بەگشتی؛ بە کۆمەڵ؛ هەموو؛ پێکەوە.

collective security, ئاسایشی گشتی: پەیمانی نێوان وولاتان بۆ پاراستنی ئاسایشی جیهان لەڕێی سزادانی ئەو وولاتەی هێرش دەباتە سەر وولاتێکی تر.

collectivism (kə-lek'tiv-iz'm), *n.* سۆشیالیزم: خاوەنێتی و بەڕێوەبردنی هۆی بەرهەم لەلایەن گشت گەلەوە یان میری کە نوێنەرێتی.
-collectivist *(n.)*; collectivistic *(adj.)*.

collectivity (kol'ek-tiv'ə-ti), *n.* (۱) کۆمەڵ؛ گشت
(۲) گەل؛ میللەت؛ هەموو گەل (۳) سۆشیالیزم

collectivize (kə-lek'tiv-iz'), *v.t.* (۱) دانانی سۆشیالیزم لە شوێنێکدا؛ کردن بە سۆشیالیست (۲) گۆڕینی خاوەنێتی و بەڕێوەبردنی هۆی بەرهەم لە هی کەسی سەربەستەوە بۆ هی هەموو گەل.

collector (kə-lek'tēr), *n.* (۱) باجگر؛ باج یا قەرز سەن
(۲) کۆکەرەوە.

college (kol'ij), *n.* (۱) دانشگا؛ کۆلیج؛ زانستگا
(۲) خانووەکانی دانشگا.
(۳) کۆڕ؛ کۆمەڵەیەك کە ئەندامانی دەسەڵات و ماف و ئەرکێکی تایبەتییان هەبێت و کارێکی تایبەتییان پێ سپێردرابێت: ***(the electoral ~)*** .
(٤) قوتابخانەی پیشەیی: ***(business ~)*** .

College of Cardinals, کۆلیجی کاردینالان: کۆڕی سەرەك قەشەکانی کڵێسەی کاسۆلیکی ڕۆما کە پاپا هەڵدەبژێرن و ئەنجوومەنی ڕاوێژکاریی پاپان

collegial (kə-lē'ji-əl), *adj.* دانشگایی؛ کۆلیجی.

collegian (kə-lē'jən, kə-lē'ji-ən), *n.* قوتابی دانشگا؛ دەرچوویەکی تازەی دانشگا

collegiate (kə-lē'jit, kə-lē'ji-it), *adj.* (۱) دانشگایی؛ کۆلیجی.
(۲) وەك قوتابیانی دانشگا؛ تایبەتی بە قوتابیانی دانشگا (جۆری ژیان و هەڵسان و دانیشتن): ***(a ~ activity)*** .

collenchyma (kə-leŋ'kə-mə), *n.* تێشووی ڕووەك کە بریتییە لە شانەی درێژکۆلەی لاکێشەیی کە دیواری سوورچەکانی ئەستوورە

collet (kol'it), *n.* (۱) ئەڵقەیەکی کانزایی
(۲) ئەو بەشەی ئەڵقەیەك کە بەردی ئەڵماسی تێدا دادەڕێژرێت.

collide (kə-lid'), *v.i.* (۱) بەیەکدادان (دوو ئوتومبیل، فڕۆکە، شەمەندەفەر ... هتد). (۲) بەیەکداهاتن (مرۆڤ، بیرورا).

collie (kol'i), *n.* سەگێکی مام ناوەندی تووك درێژی سەر باریك و درێژە.

collier (kol'yēr), *n.* (۱) کرێکاری کانە خەڵووز.
(۲) پاپۆڕی گواستنەوەی خەڵووز (۳) کەشتیوانی سەر پاپۆڕێکی وەها

colliery (kol'yēr-i), *n.* کانە خەڵووزێك بە خۆی و خانووەکانی و کەرەسەکانییەوە.

colligate (kol'ə-gāt'), *v.t.* (۱) لێکدان؛ پێکەوەبەستن؛ پێکەوە کۆکردنەوە. (۲) پەیوەندی لەنێواندا پەیداکردن و لێکدانی ڕاستی و بیرورای جیاواز بۆ گەیشتن بە سوودی گشتی.
-colligation *(n.)*.

collimate (kol'ə-māt'), *v.t.* (۱) ڕێك کردن؛ هاوڕێك کردن.
(۲) خستنەسەر نیشان (تێلسکۆب)؛ جووت کردنی چاو لەگەڵ نیشاندا (تێلسکۆب).
-collimation *(n.)*.

collimator (kol'ə-mā'tēr), *n.* جووتکەری چاو لەگەڵ نیشاندا (تێلسکۆب).

collinear (kə-lin'i-ēr), *adj.* (۱) لەسەر هەمان هێڵن
(۲) هەمان تەوەرەیان هەیە؛ لەسەر هەمان تەوەرەن.

collins (kol′inz), *n.* کۆلینز: خواردنەوەیەکی سەرخۆشکەری ساردە لە ڤۆدکا. جن. ڕەم و ئاوی لیمۆو ئاوی گازاوی و شەکر پێکدێت.
collinsia (kə-lin′si-ə, kə-lin′zi-ə), *n.* جۆرە ڕووەکێکی گوڵ ڕەنگاوڕەنگە
collision (kə-lizh′ən), *n.* (١) بەیەکدادان (دوو ئوتومبیل، پاسکیل، فڕۆکە، شەمەندەفەر... هتد). (٢) بەیەکداهاتن (مرۆڤ، بیروڕا، قازانج)؛ ناکۆکی.
collocate (kol′ō-kāt′), *v.t.* ڕێکوپێک کردن؛ ڕێکخستن؛ ڕیزکردن
collocation (kol′ō-kā′shən), *n.* (١) ڕێکوپێک کردن؛ ڕێکخستن؛ ڕیزکردن (٢) ڕێکخستن یا ڕیزکردنی ووشە بەرامبەر یەکتر.
collodion (kə-lō′di-ən), *n.* کۆلۆدیون: شلەیەکی زوو گڕگری بێ ڕەنگی لینجە زوو ووشك دەبێتەوە لە پزیشکەوانی و وێنەگرتندا بەکاردەهێنرێ.
collogue (kə-lōg′), *v.i.* [British Dial.], پیلان گێران؛ بە نهێنی لەگەڵ دووان
colloid (kol′oid), *n.* (١) ماددەیەکی لینجە.
(٢) ماددەیەکە لووی " سایرۆید " دەریدەدات.
(٣) ماددەیەکی ڕوونە لە تێشووی لەشدا دەردەکەوێت لەکاتی نائاساییدا.
collop (kol′əp), *n.* (١) پل؛ پلە گۆشت (٢) چرچە گۆشتی لەش.
colloq., = colloquial.
colloquial (kə-lō′kwi-əl), *adj.* زمانی ووتووێژ: تایبەتی بە زمانی گفتوگۆ یا قسەکردن؛ زمانی دەمەتەقێ؛ زمانی دوواندن.
colloquialism (kə-lō′kwi-əl-iz′m), *n.* (١) زمانی ووتووێژ. گفتوگۆ یا قسەکردن (٢) زاراوە یا ووتەیەکی گفتوگۆیی، ووتووێژی، یا دەمەتەقێیی
colloquist (kol′ə-kwist), *n.* بەشداری کۆڕ یا کۆنفرانسێك.
colloquium (kol′ə-kwi′əm), *n.* کۆڕ؛ کۆنفرانس؛ کۆبوونەوەیەکی ئەکادیمی بۆ لێکۆڵینەوە لە باسێکی تایبەتی.
colloquy (kol′ə-kwi), *n.* (١) کۆڕ؛ کۆنفرانس.
(٢) نووسراوێکی ڕێژەیی بە زمانی دەمەتەقێ یا ووتووێژ
collude (kə-lōōd′, kə-lūd′), *v.i.* پیلانی بەدکاری دانان؛ پیلان گێران
collusion (kə-lōō′zhən, kə-lū′zhən), *n.* پیلان؛ دەست تێکەڵ کردن بۆ مەبەستێکی خراپ؛ ڕێکەوتن بۆ بەدکاری.
collusive (kə-lōō′siv, kə-lū′siv), *adj.* تایبەتی بە پیلان گێڕان؛ ڕێکەوتن بۆ بەدکاری
collyrium (kə-lir′i-əm), *n.* دەرمانی چاو؛ دەرمانی چاوشتن
collywobbles (kol′i-wob′lz), *n.pl.* [Colloq.], سك ئێشە
colocynth (kol′ə-sinth′), *n.* گوژاڵك
cologne (kə-lōn′), *n.* کۆلۆنیا؛ ئاوی کۆلۆنیا. بۆنێکی خۆشە مرۆڤ لە خۆی دەدات
colon (kō′lən), *n.* جووت خاڵ (:)؛ خاڵبەندی؛ دوو خاڵ.
colon (kō′lən), *n.* ڕیخۆڵە گەورە؛ قۆلۆن.
colon (kō-lōn′), *n.* دراوی وولاتی " کۆستاریکا " و " سلڤادۆر ".
colonel (kŭr′n′l), *n.* کۆلۆنێل: پلەیەکی ئەفسەریی بەرزی سوپایە؛ کەرەنێل
-colonelcy *(n.)*; colonelship *(n.)*.
colonial (kə-lō′ni-əl), *adj.* (١) کۆلۆنیالی؛ داگیرکەری؛ داگیرکەر
(٢) تایبەتی بەو سیانزە ناوچەیەی داگیرکراوی ئینگلتەرە بوو کە پاش شۆڕشی ئەمەریکا وولاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکای لێ پێکهێنرا.
n. دانیشتوویەکی ناوچە یا وولاتێکی داگیرکراو.
colonialism (kə-lō′ni-əl-iz′m), *n.* کۆلۆنیالیزم: داگیرکەری؛ ئیمپریالیزم؛ ئاواکاری.
colonic (kə-lon′ik), *adj.* تایبەتی بە ڕیخۆڵە گەورە؛ قۆلۆنی.
colonist (kol′ə-nist), *n.* (١) داگیرکەر؛ دانیشتوویەکی سەرەتایی کۆچ نشینێك: کەسێکە کە وولاتی خۆی بەجێ دەهێڵێت و شوێنێکی تر داگیردەکات و ئاوەدانی دەکاتەوەو دەیکات بە شوێنی نیشتەجێی خۆی.
(٢) دانیشتووی کۆچ نشینێك.
colonization (kol′ə-ni-zā′shən, kol′ə-nī-zā′shən), *n.* داگیرکردن و ئاوەدانکردنەوە؛ کردن بە ژێردەستەی خۆ؛ داگیرکردن.
colonize (kol′ə-nīz′), *v.t.* (١) داگیرکردن و ئاوەدانکردنەوە؛ داگیرکردن؛ کردن بە کۆچ نشین؛ ئاواکردنەوە.
(٢) خەڵك نیشتەجێ کردن لە کۆچ نشینێکدا.
v.i. (١) کردن بە کۆچ نشین؛ داگیرکردن و ئاوەدانکردنەوە.
(٢) نیشتەجێ بوون لە کۆچ نشینێکدا.
colonnade (kol′ə-nād′), *n.* ڕیزە پایەی خانوویەك.
-colonnaded *(adj.)*.
colony (kol′ə-ni), *n.* (١) کۆچ نشین؛ ژێردەستە: شوێنێك کە بێگانە هاتبن داگیریان کردبێت و ئاوەدانیان کردبێتەوە. (٢) نیشتەجێکانی کۆچ-نشینێکی وەها. (٣) وولاتی داگیرکراو؛ ناوچەیەك یا وولاتێکی بێ هێزی داگیرکراو لەلایەن وولاتێکی بەهێزەوە. (٤) [C-]. ئەو سیانزە ناوچەیەی ئەمەریکای باکوور کە لەژێر دەستی ئینگلتەرەدا بوون و پاش شۆڕشی ئەمەریکا ڕزگاریان بوو وە وولاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکایان پێکهێنا.
(٥) کۆمەڵێك خەڵکی هاوڕەگەز یا هاوپیشە کە لە گەڕەکێکی شاردا نزیك لەیەکەوە بژین: *(the Italian ~ in chicago ; an artist's ~)*
(٦) گەڕەکێکی وەها.
(٧) کۆمەڵێك ڕووەك یا گیانداری هاوجۆر کە پێکەوە لەیەك شوێندا بژین.
colophon (kol′ə-fon′, kol′ə-fən), *n.* (١) چەند ووشەیەك لە کۆتایی پەڕتووکێکدا ناوی نووسەر و کات و شوێنی بڵاوکردنەوەی پەڕتووکەکەی تێدا دەبرێت (٢) درووشمی بڵاوکەرەوەی پەڕتووکێك کە لە پەڕەی یەکەمین یا دواهەمینی پەڕتووکەکە دەدرێت.
color (kul′ẽr), *n.* (١) ڕەنگ.
(٢) ڕەنگ (جگە لە ڕەش و سپی و بۆر):
(She likes ~s better than black or white.)
(٣) ڕەنگی دەموچاو (بەتایبەتی هی سوورو سپی).
(٤) ڕەنگی پێست (مرۆڤ).
(٥) ڕەنگی پێستی قولەڕەشێك یا کەسێکی تری وەها.
(٦) *(pl.)*، نیشانە یا جلی ڕەنگاوڕەنگ کە پێناسەی کەسێکە.
(٧) *(pl.)*، ئاڵا یا درووشمی وولاتێك یا ڕێکخراوێك.
(٨) *(pl.)*، ئەو لایەی کە کەسێك لەسەریەتی؛ هەڵوێست و بیروڕای کەسێك.
(Stick to your ~s.)
(٩) ڕوواڵەت.
(١٠) بەڵگە؛ جێی بڕوابوون:
(The circumstances gave ~ to his claim.)
(١١) جۆر؛ چەشن.
(١٢) ڕوون وەك وێنە: *(There is ~ in his writing.)*.
(١٣) شێوەی ڕەنگ یا بۆیە بەکارهێنان.
v.t. (١) ڕەنگ کردن؛ بۆیەکردن؛ لە خوم دان. (٢) ڕەنگ گۆڕین.
(٣) والێکردن کە جێی بڕواپێکردن بێت.
(٤) گۆڕین؛ کارتێکردن: *(His experience ~ed his views.)*
v.i. (١) ڕەنگ گرتن. (٢) ڕەنگ گۆڕین.
(٣) ڕەنگ سوور هەڵگەڕان؛ تەریق بوونەوە.
call to the colors, (١) گرتن بە سەرباز.
(٢) بانگ کردنی سەربازان بە کەرەنا بۆ هەڵکردن و داگرتنی ئاڵا.
change color, (١) ڕەنگ زەرد هەڵگەڕان؛ ڕەنگ گۆڕین.
(٢) تەریق بوونەوەو سووربوونەوە.
lose color, ڕەنگ زەرد هەڵگەڕان؛ ڕەنگ گۆڕین؛ ڕەنگ سپی هەڵگەڕان.
serve with the colors, لە سوپادا بوون.
show one's colors, (١) ڕاستی خۆ پیشاندان؛ ڕووی خۆ هەڵماڵین؛ خۆ ئاشکراکردن. (٢) بیروڕای خۆ دەربڕین؛ هەڵوێستی خۆ ئاشکراکردن.
under color of, بە بیانووی ئەوەوە.
with flying colors, زۆر بە سەرکەوتوویی؛ زۆر بە باشی.

colorable (kul'ēr-ə-b'l), *adj.* (١) ڕەنگ دەکرێت؛ ڕەنگ دەگرێت.
(٢) درۆزنە؛ ڕووکەش؛ هەڵخەڵەتێنەر.

coloration (kul'ēr-ā'shən), *n.* (١) ڕەنگ
(Some animals have protective ~ .)
(٢) ڕێکخستنی ڕەنگ.

color-bearer (kul'ēr-bâr'ēr), *n.* هەڵگری ئاڵا.

color-blind (kul'ēr-blīnd'), *adj.* ڕەنگ کوێر: ناتوانێت ڕەنگەکان ببینێ یا لەیەکتریان جیابکاتەوە

color blindness, ڕەنگ کوێری؛ ڕەنگ نەبینین یا جیانەکردنەوە لەیەکتر

colored (kul'ērd), *adj.* (١) ڕەنگدار؛ ڕەنگین
(٢) هی ڕەنگێکی تایبەتی
(٣) هی ڕەگەزێك کە سپی نەبێ بەتایبەتی قولەڕەش؛ ڕەش (ڕەگەز، مرۆڤ).
(٤) گۆڕراو؛ تێکدراو؛ شێواو؛ کارتێکراو:
(His remarks were ~ by his prejudice.)

color filter, ڕەنگ باڵێوەر (وێنەکاری).

colorful (kul'ēr-fəl), *adj.* (١) ڕەنگاوڕەنگ؛ ڕەنگین؛ جوان و دڵگیر
(٢) ئەنتیکە

color guard, هەڵگرو پاسەوانی ئاڵا

colorific (kul'ēr-if'ik), *adj.* (١) ڕەنگدەرەوە؛ ڕەنگدار.
(٢) وەك ڕەنگ؛ ڕەنگ.

colorimeter (kul'ēr-im'ə-tēr), *n.* ئامێری دیاریکردن یا دەست- نیشان کردنی ڕەنگ و پێوانی تۆخی ڕەنگ
-**colorimetric** *(adj.)*; **colorimetrically** *(adv.)*.

colorimetry (kul'ēr-im'ə-tri), *n.* دیاریکردنی ڕەنگ و پێوانی تۆخی ڕەنگ.

coloring (kul'ēr-iŋ), *n.* (١) ڕەنگ لێدان؛ ڕەنگ کردن
(٢) ڕەنگ؛ بۆیە؛ خوم. (٣) ڕووالەت؛ ڕووکەش. (٤) ڕەنگ.
(٥) شێواز یا ڕەنگێکی تایبەخۆ

colorist (kul'ēr-ist), *n.* (١) ڕەنگ بەکارهێنەر.
(٢) وێنەکێشێکی لێهاتوو لە بەکارهێنانی ڕەنگدا

colorless (kul'ēr-lis), *adj.* (١) بێ ڕەنگ.
(٢) ڕەنگ مردوو؛ ڕەنگ هەڵگەڕاو (٣) ووشك و بێ تام (مرۆڤ، کردار، ڕووداو).
(٤) بێ لایەن.

color line, *Also* color bar, دیواری کۆمەڵایەتی و ئابووری و ڕامیاری کە ڕەگەزی سپی و ڕەگەزەکانی تر بەتایبەتی ڕەش لەیەکتری جیادەکاتەوە.

colossal (kə-los''l), *adj.* زۆر زل؛ زل؛ زۆر گەورە

colosseum (kol'ə-sē'əm), *n.* (١) coliseum .
(٢) [C-]. یاریگای گەورەی بەناوبانگی ڕۆمای کۆن

colossus (kə-los'əs), *n.* (١) پەیکەرێکی زۆر زل.
(٢) کەسێك یا شتێکی زۆر زل یا گرنگ

colostomy (kə-los'tə-mi), *n.* درووستکردنی کونەقنگێکی دەستکرد لە ڕیخۆڵە گەورەدا بە نەشتەرگەری.

colostrum (kə-los'trəm), *n.* فرۆ: شیری پاش زاین یا منداڵبوون بۆ چەند ڕۆژێك کە زۆر خەستە.

colour (kul'ēr), *n. & v.* = **color.**, [British Spelling].

-colous (kə-ləs), پاشکۆیەکە بەمانای: لەگەڵ یا لەناودا گەورەبوون و ژیان: *(arenicolous)* .

colpitis (kol-pī'tis), *n.* هەوکردن یا داگیرسانی زێ.

colporteur (kol'pôr'tēr), *n.* کەسێك یا فرۆشیارێکی گەڕۆك کە ئینجیل و نامیلکەی ئاینی دەدات بە خەڵك.

colt (kōlt), *n.* (١) جوانوو (بەتایبەتی هی ئەسپ).
(٢) کەسێکی هەرزە یا نەشارەزا؛ کەسێکی تازەکوورە.
(٣) گوێز: پەتێکی سەر گرێدراو بۆ فەلاقەکردن.

colter (kōl'tēr), *n. Also* spelled "coulter" , گاسن

coltish (kōl'tish), *adj.* وەك جوانووی ئەسپ؛ سرك.

coltsfoot (kōlts'foot'), *n.* ڕووەکێکی گوڵ زەرد و بچووکە دەرمانی لێ دەردەهێنرێ.

colubrine (kol'yoo-brīn', kol'yoo-brin), *adj.* (١) وەك مار؛ ماری. (٢) تایبەتی بە ماری ناژەهراوی

columbarium (kol'əm-bâr'i-əm), *n.* (١) ژوورۆچکەیەکە کراوە بە خانە خانە بۆ تیادانانی ئەو شووشە یا کووپانەی خۆڵەمێشی لاشەی سووتێنراوی تێدا دەپارێزرێ. (٢) یەکێك لەم خانانە. (٣) کولانەی کۆتر.

columbary (kol'əm-ber'i), *n.* کولانەی کۆتر.

columbine (kol'əm-bīn'), *n.* ڕووەکێکی گوڵ ڕەنگاوڕەنگە گوڵەکەی لە کۆمەڵە کۆتر دەچێت.
adj. کۆترانە؛ تایبەتی بە کۆتر.

columbite (kə-lum'bīt), *n.* کانزایەکی ئاوێتەی ڕەشە

column (kol'əm), *n.* (١) پایە؛ کۆڵەکە؛ ستوون.
(٢) شتێك کە لە کۆڵەکە بچێت: *(the spinal ~)*
(٣) ڕیز؛ شەقڵ. (٤) ووتارێکی تایبەتی ناو گۆڤار یا ڕۆژنامەیەك.
(٥) قۆڵ (سوپا)؛ تابوور؛ ڕیزە سەرباز یا پاپۆڕی شەڕ.

columnar (kə-lum'nēr), *adj.* (١) ستوونی؛ وەك ستوون یا کۆڵەکە
(٢) لە ستوون یا کۆڵەکە پێکهاتوو. (٣) شەقڵ شەقڵ (نووسین یا چاپکردن).
-**columned** *(adj.)*.

columniation (kə-lum'ni-ā'shən), *n.* بەکارهێنان و ڕێکخستنی کۆڵەکە لە خانوویەکدا.

columnist (kol'əm-nist, kol'əm-ist), *n.* نووسەری ووتاری تایبەتی ڕۆژانە یا ناوبەناو لە ڕۆژنامە یا گۆڤارێکدا.

colza (kol'zə), *n.* (١) جۆرە ڕووەکێکە وەك لەهانە؛ تۆوی ئەم ڕووەکە.
(٢) ڕۆنی ئەم ڕووەکە کە لە چرادا دەسووتێنرێ

com- (kom, kəm), پێشکۆیەکە بەمانای: پێکەوە؛ لەگەڵ:
(commingle, combine, compact)
(ئەم پێشکۆیە لەبەردەم هەندێ تیپدا دەبێ بە: -**col** ، -**cor** ، -**con** ، یا -**co** بە هەمان مانا).

coma (kō'mə), *n.* لە هۆش خۆ چوون یا بووڕانەوەیەکی دوورودرێژ (لە ئەنجامی نەخۆشی یا بریندارببووندا).

coma (kō'mə), *n.* (١) تۆپەڵێکی وەك هەور لە ناوەڕاستی ئەستێرەیەکی کلکداردا. (٢) تۆپەڵێك گەڵا کە بەسەری هەندێ میوەوەن (وەك ئەناناس)؛ ڕیشۆڵەی سەری هەندێ تۆو. (٣) لێڵی یا ناڕوونی (وێنەگری).

comate (kō'māt), *adj.* (١) دەورەدراوە بە تۆپەڵێکی وەك هەور.
(٢) ڕیشۆڵەدار (تۆو)؛ تووکن.

comate (kō-māt', kō'māt'), *n.* دۆست؛ هاوجێ یا هاوسەرین.

comatose (kom'ə-tōs', kō'mə-tōs'), *adj.* (١) لە هۆش خۆ چوو بۆ ماوەیەکی زۆر (لە ئەنجامی نەخۆشی یا بریندارببووندا).
(٢) تەمەڵ؛ سست.

comb (kōm), *n.* (١) شانە (قژداهێنان). (٢) ڕنەك (وولاخ).
(٣) پۆپنە (کەڵەشێر). (٤) لووتکە یا پۆپی هەندێ شت وەك شەپۆل یا شەپقە.
(٥) شانە (هەنگوین).
v.t. (١) شانەکردن؛ داهێنان (قژ؛ سەرداهێنان.
(٢) بەووردی گەڕان (بە دوای شتێکدا)؛ شانەکردن:
(We've ~ed the house for that book.)
v.i. شکانەوە (شەپۆل).

comb (kōōm, kōm), *n.* = **coomb.**

combat (kom'bat, kum'bat), *v.i.* شەڕکردن؛ بەرهەڵستی کردن؛ دژ وەستان.
v.t. شەڕ لەگەڵ کردن؛ بەرهەڵستی کردن؛ دژ وەستان.
n. (١) شەڕ؛ جەنگ. (٢) خەبات
adj. جەنگی؛ تایبەتی بە جەنگ یا شەڕ.

combatant (kom'bə-tənt, kum'bə-tənt), *n.* (١) جەنگاوەر؛

شەڕکەر (٢) کەسێك کە لە هێزی چەکداری میریدا بێت و بەشداری جەنگ بکات.

adj. جەنگاوەر؛ شەڕکەر؛ لە شەڕدایە.

combat fatigue, ماندووی جەنگ.

combative (kəm-bat′iv, kom′bə-tiv, kum′bə-tiv), ***adj.*** شەڕانی؛ جەنگاوەر؛ شەڕەنگێز.

combe (kōōm, kōm), ***n.*** = **coomb.**

comber (kōm′ēr), ***n.*** (١) کەسێك یا مەکینەیەك کە خوری یا لۆکە جیادەکاتەوە یا دایدەهێنێت (٢) شەپۆلێکی گەورە کە دەشکێتەوە بەسەر کەناری دەریادا.

combination (kom′bə-nā′shən), ***n.*** (١) تێکەڵاو؛ تێکەڵ.
(٢) شتێکی تێکەڵاو (وەك ژەمێك خواردەمەنی کە لە چەند خواردەمەنییەك پێکهاتبێ) (٣) یەکێتی؛ کۆمەڵە.
(٤) ئەو ژمارانە یا تیپانەی قفڵی ژمارەی پێ دەکرێتەوە.
(٥) چۆنێتی کارپێکردنی ئەم جۆرە قفڵە.
(٦) پارچەیەك جلی ژێرەوە کە بریتییە لە فانیلەو دەرپێ پێکەوە.
(٧) تێکەڵاوکردنی چەند ماددەیەکی کیمیایی بۆ پێکهێنانی ئاوێتەیەك.
(٨) لێکدانی ژمارە یا تیپ بۆ پێکهێنانی ژمارە یا کۆمەڵە تیپی تازە. (بۆ نموونە: لێکدانی جووتەی ١،٢،٣،٤ ئەمانەن: ١٢،١٣،١٤،٢٣،٢٤،٣٤).

-combination ***(adj.).***

combination lock, قفڵێکە لەباتی کلیل بە جووت کردنی چەند ژمارە یا تیپێك لەگەڵ یەکتردا دەکرێتەوە؛ قفڵی ژمارەدار.

combine (kəm-bīn′), ***v.t. & v.i.*** (١) لێکدان؛ پێکەوەبەستن؛ کۆکردنەوە؛ کۆبوونەوە؛ یەکخستن؛ کردن بە یەك؛ تێکەڵاوکردن.
(٢) تێکەڵاوکردن و پێکهێنانی ئاوێتەیەك (کیمیا).

n. (١) کۆمباین مەکینەی دروێنەکردن.
(٢) یەکێتی ڕێکخراوێك بۆ مەبەستی بازرگانی یا ڕامیاری.

combings (kōm′iŋz), ***n.pl.*** ئەو قژەی شانە لە سەری دەکاتەوە؛ ئەو تووکەی ڕنەك لە وڵاخی دەکاتەوە.

combining form, (١) پێشگر (وەك: " tele- " لە وشەی " telephone " دا، " auto- " لە وشەی " automobile " دا).
(٢) پاشگر (وەك " -logy " لە وشەی " biology " دا، " -ness " لە وشەی " darkness " دا).

combust (kəm-bust′), ***adj.*** ئەوەندە نزیکە لە خۆرەوە کە دادەپۆشرێت یا دەسووتێت بە ڕووناکی خۆر (ئەستێرە).

combustible (kəm-bus′tə-b'l), ***adj.*** (١) بەئاسانی دەسووتێت؛ خێرا گڕدەگرێت. (٢) زوو دێتەجۆش؛ خێرا دێتەجۆش یا گڕدەگرێت.

n. ماددەیەك کە زوو بەخێرایی گڕدەگرێت یا دەسووتێت.

-combustibility ***(n.).***

combustion (kəm-bus′shən), ***n.*** (١) سووتان؛ گڕگرتن.
(٢) ئاگرتێچوون (جەماوەر، مرۆڤ)؛ هاتنەجۆش؛ تووڕەبوون و ئاگرلێبوونەوە.

come (kum), ***v.i.*** (١) هاتن (٢) وەرە؛ بێ. ***(~ here !)***
(٣) گەیشتن. ***(The bus line ~s near the hotel.)***
(٤) ڕوودان. ***(Success came to him early in life.)***
(٥) هاتن. ***(After 9 ~s 10 .)***
(٦) هاتنەدی. ***(Peace will ~ in time.)***
(٧) لێوەهاتن. ***(He ~s from an old family.)***
(٨) لێوەپەیدابوون. ***(Illness may ~ from a poor diet.)***
(٩) والێهاتن. ***(My shoes came loose.)***
(١٠) بوون؛ دەسکەوتن. ***(This dress ~s in four sizes.)***
(١١) کردنە ئەوەندە. ***(The bill ~s to seven dollars.)***
(١٢) ئاوهاتنەوە.

interj. دەبڕۆ!؛ بەسیەتی!؛ دە هەستە!؛ دە وازبێنە!

come about, (١) ڕوودان؛ هاتنەدی.
(٢) گەڕانەوە؛ پێچکردنەوە (٣) ڕێباز گۆڕین

come across, (١) پێ گەیشتن یا تووش بوون بە ڕێکەوت (مرۆڤ)؛ دۆزینەوە بە ڕێکەوت (شت)؛ هاتنەبەرچاو یا بەرگوێ.
(٢) [Slang]، کردن یا وتن یا پێدانی ئەو خواستە یا داوایەی کە کراوە.

come and get it! [Colloq.], خواردن ئامادەیە (دایکێك دەیڵێت بە خێزانەکەی).

come around (or round), (١) هاتنەوە هۆش خۆ؛ هۆش هاتنەوە.
(٢) ڕێباز گۆڕین؛ هەڵوێست یا بیروباوەڕ گۆڕین.
(٣) [Colloq.]، قایل بوون؛ پەسەندکردن؛ بادانەوە (مەجاز).
(٤) [Colloq.]، سەرلێدان؛ سەردان کردن؛ هاتن بۆ لا.

come at, (١) دەسکەوتن؛ پێ گەیشتن (ئامانج).
(٢) هەڵمەت بۆ هێنان؛ هێرش بۆ هێنان.

come back, (١) گەڕانەوە؛ هاتنەوە.
(٢) [Slang]، قسە پێ وتنەوە؛ بەتوندی وەڵامدانەوە.
(٣) بادانەوە؛ گەڕانەوە دۆخی جاران.

come between, بوون بەهۆی زویربوون و ناخۆشی؛ ناخۆشی خستنە نێوان دوو کەس یا کۆمەڵەوە (مرۆڤ، شت)؛ هاتنە نێوانەوە؛ لەیەك دابڕین.

come by, دەسکەوتن؛ دەستگیربوون؛ چنگ کەوتن.

come down, (١) شکان (پلەی کۆمەڵایەتی کەسێك یا سامانەکەی)؛ هاتنەخوارەوە (نرخ)؛ شکان (نرخ)؛ داشکان. (٢) بۆ مانەوە لە باوو باپیرەوە؛ بۆ هاتنەخوارەوە لە باوو باپیرەوە.

come down on (or upon), (١) پەلاماردان؛ هێرش بردنە سەر.
(٢) هێرش بردنە سەر بە دەم یا بە قسە؛ سەرزەنشت کردن؛ شکاندن (مرۆڤ).

come down with, تووش بوون (نەخۆشی).

come forward, هاتنە پێشەوە؛ خۆبەختکردن؛ لەخۆبوردن.

come in, (١) هاتنەژوورەوە.
(٢) گەیشتن (مرۆڤ بۆ شوێنێك، فڕۆکە، شەمەندەفەر... هتد).
(٣) بوون بە مۆدە

come in for. [Colloq.], دەسکەوتن؛ دەستگیربوون؛ چنگ کەوتن.

come into, (١) چوونە ناو؛ چوونە پاڵ.
(٢) (ا) دەسکەوتن؛ دەستگیربوون. (ب) بۆ مانەوە (میرات).

come into sight, دەرکەوتن؛ هاتنەبەرچاو.

come off, (١) لەیەکبوونەوە؛ لەیەك ترازان؛ لەیەك جیابوونەوە (دوو شت)؛ هەڵوەشان. (٢) ڕوودان؛ قەومان. (٣) [Colloq.]، بوون بە ئەنجام

come of age, گەیشتنە تەمەنی هەژدە ساڵ؛ باڵق بوون؛ گەورەبوون.

come on, (١) باشتربوون؛ چاکتربوون؛ بەرەو پێشەوە ڕۆیشتن.
(٢) تووش بوون بە ڕێکەوت؛ دۆزینەوە بە ڕێکەوت؛ هاتنەبەرچاو؛ هاتن بەسەردا
(٣) هێرش بردنە سەر. (٤) هاتنە سەر شانۆ؛ دەرکەوتن لەسەر شانۆ

come on! [Colloq.], (١) با بڕۆین!.
(٢) دە بڕۆ؛ دە هەستە!؛ تۆخوا!؛ تکایە!؛ بەسیەتی!.

come out, (١) ئاشکرابوون؛ هاتنەڕوو؛ دەرکەوتن.
(٢) هاتنەدەرەوە بۆناو کۆمەڵ. (٣) ئەنجام وابوون؛ بوون بە:
(He came out third in the race.)

come out with, (١) ئاشکراکردن؛ دەرخستن؛ خستنەڕوو.
(٢) بڵاوکردنەوە؛ وتن. (٣) خستنەناو بازاڕەوە.

come over, لێ ڕوودان؛ تووش بوون:
(These feelings often come over me.)

come through, (١) ڕزگاربوون لە نەخۆشی یا تەنگوچەڵەمە.
(٢) [Slang]، کردن یا پێدانی خواستێك؛ دڵ نەشکاندن.

come to, (١) هاتنەوە هۆش خۆ پاش بەنجی نەشتەرگەری یا بووورانەوە
(٢) بریتی بوون لە؛ وەك ئەوە وابوون.
(٣) لەنگەرخستن (پاپۆڕ).

come to an agreement, ڕێکەوتن.

come to an end, کۆتایی هاتن.

come to pass, ڕوودان.

come under, بەشێك بوون لە (بابەت، دەسەڵات)؛ لەژێر سەرباسێکدا بوون.

come up, باسکرانی شتێك لە وتووێژ یا ئاخاوتنێکدا:

(The subject did not come up in our discussion.)

come upon, (۱) تووش بوون به ڕێکەوت؛ پێ گەیشتن به ڕێکەوت؛ لەپڕ هاتن بەسەردا (۲) هێرش بردنە سەر.

come up against, تووش بوون (بەتەنگوچەڵەمە، کۆسپ، گرانی)

come up to, (۱) گەیشتنە پلەیەکی تایبەتی یا ویستراو. (۲) نەوەندە بوون.

come up with, پێشنیازکردن؛ پێشکەش کردن؛ هێنان؛ پەیداکردن؛ دۆزینەوە (ڕێگە، نەخشە، ڕێباز بۆ کردنی شتێك)

how come? [Colloq.], بۆچی؟؛ چۆن؟؛ چۆنە وا؟؛ لەبەرچی؟.

comeback (kum′bak′), ***n.*** (۱) [Colloq.]، وەرگرتنەوەی پلەی جاران؛ گەڕانەوە بۆ دۆخی جاران (بۆ پلە بەرزی، سەرکەوتن، یا ساماندارێ)؛ بادانەوە (۲) [Slang]، وەڵامێکی بلیمەتانە؛ قسە پێ ووتنەوە.

comedian (kə-mē′di-ən), ***n.*** (۱) قۆشمە؛ قۆشمەچی؛ قۆشمەباز (۲) نەکتەری شانۆگەری قۆشمە یا کۆمیدیا. (۳) نووسەری شانۆگەری قۆشمە؛ نووسەری کۆمیدیا.

comedienne (kə-mē′di-en′), ***n.*** (۱) نەکتەری ژنی شانۆگەری قۆشمە یا کۆمیدیا (۲) ژنێکی قۆشمەچی یا قۆشمەباز

comedo (kom′i-dō′), ***n.*** زیپکەیەکی سەر ڕەشە کێمی تێدایە لە پێست دێت بەتایبەتی لە دەموچاو

comedown (kum′doun′), ***n.*** پلەی کۆمەڵایەتی یا دارایی شکان؛ ڕووخان (پلەی کۆمەڵایەتی و ڕێزو سامان... هتد).

comedy (kom′ə-di), ***n.*** (۱) کۆمیدیایە؛ شانۆگەرییەکی قۆشمە. (۲) فیلمێکی سینەمایی قۆشمە. (۳) هونەرو شێوەی نووسین و نواندنی فیلم و شانۆگەری قۆشمە (٤) شانۆگەری قۆشمە؛ کۆمیدیا. (٥) ڕووداوێکی قۆشمە یا سەیر. (٦) چیرۆکێکی قۆشمە

comedy of manners, شانۆگەرییەکە کە خوو و نەریتی چینە سەرمایەدارەکانی کۆمەڵ پیشان دەدات و گاڵتەیان پێ دەکات.

comely (kum′li), ***adj.*** (۱) جوان؛ دڵگیر (۲) بەجێ؛ شیاو؛ دروست؛ ڕێكوپێك.

-comeliness *(n.).*

come-on (kum′on′), ***n.*** (۱) [Slang]، ساختەچی؛ کەسێکی فێڵباز کە بە ڕوو ڵەت سەرڕاست دیارە (۲) سەیرکردنێك یا هێمایەك کە بڵێت: " تۆم بەدڵەو نەمەوێیت " (لە ژنێکەوە بۆ پیاوێك یا بەپێچەوانەوە). (۳) هاندەر (شت)؛ شتێك کە دەدرێت بە کەسێك بە خۆرایی بۆ دڵ ڕاهێنان و هاندانی بۆ کردنی کارێك یا کڕینی شتێك.

comer (kum′ẽr), ***n.*** (۱) کەسێکی هاتوو؛ ئەو کەسەی کە دێت. (۲) [Slang]، کەسێك یا شتێك کە هیوای سەرکەوتنی لێ دەکرێت.

comestible (kə-mes′tə-b′l), ***adj.*** دەخورێت؛ بەکاری خواردن دێت

n.pl. خواردەمەنی؛ خواردن.

comet (kom′it), ***n.*** ئەستێرەی کلکدار.

comet finder (or **seeker**), تێلیسکۆبی بەدوای ئەستێرەی کلکداردا گەڕان

comeuppance (kum′up′′ns), ***n.*** [Slang], سزا؛ سزایەکی ڕەوا.

comfit (kum′fit, kom′fit), ***n.*** نوقوڵ؛ شیرینی؛ میوەی ووشك کراوەی شیرین

comfort (kum′fẽrt), ***v.t.*** (۱) دڵنەوایی کردن؛ دڵخۆشی دانەوە؛ لاواندنەوە؛ ئاسوودەیی پێدان؛ خەم ڕەواندن. (۲) [Archaic]، یاریدەدان؛ یارمەتیدان

n. (۱) یارمەتیدان؛ دالدەدان؛ هاندان: *(to give them aid and ~)*. (۲) دڵنەوایی؛ لاواندنەوە؛ دڵخۆشی دانەوە. (۳) دڵنەواییکەر (مرۆڤ، شت). (٤) ئاسوودەیی؛ خۆش گوزەرانی و بەختیاری؛ حەسانەوە (٥) ئاسوودەبەخش (شت)؛ خەم ڕەوێن. (٦) لێفە.

comfortable (kum′fẽr-tə-b′l), ***adj.*** (۱) ڕەحەت *(a ~ bed ; ~ shoes)* (۲) پڕ ئاسوودەیی: *(He leads a ~ life.)*

(۳) لە خۆشیدا؛ لە ئیسراحەتدا: *(I feel ~ here.)*. (٤) [Colloq.]، بەسە؛ کەم نییە؛ نە کەمو نە زۆر: *(a ~ salary)*

n. لێفە.

-comfortably *(adv.).*

comforter (kum′fẽr-tẽr), ***n.*** (۱) ئاسوودەبەخش (مرۆڤ، شت). (۲) لێفە. (۳) ملپێچێکی درێژی خوری.

comforting (kum′fẽrt-iŋ), ***adj.*** دڵخۆشکەر؛ ئاسوودەبەخش؛ دڵنەواییکەر؛ هیوابەخش.

comfortless (kum′fẽrt-lis), ***adj.*** بێ ئاسوودە؛ بێ ئیسراحەت؛ کەس تیایدا ناحەوێتەوە.

comfort station, ئاودەستخانەی گشتی.

comfrey (kum′fri), ***n.*** جۆرە ڕووەکێکە گەڵاکەی زبرو بچووکە بۆ دەرمان بەکاردەهێنرێت (گەڵاکەی وەك چا لێدەنرێت و دەخورێتەوە).

comic (kom′ik), ***adj.*** (۱) کۆمیدیایی. (۲) قۆشمە؛ سەیر. (۳) کارتۆنی.

n. (۱) کەسێکی قۆشمە؛ قۆشمەچی؛ نەکتەری شانۆگەری کۆمیدیا. (۲) (*pl.*)، [Colloq.]، کارتۆن.

comical (kom′i-k′l), ***adj.*** قۆشمە (مرۆڤ، ڕووداو)؛ سەیر (مرۆڤ، ڕووداو).

comic book, پەرتووکی کارتۆن.

comic strip, کارتۆن؛ چەند کارتۆنێك کە چیرۆکێك دەردەبڕن.

coming (kum′iŋ), ***adj.*** (۱) ئاییندە؛ داهاتوو: *(the ~ Friday)*. (۲) [Colloq.]، هیوای سەرکەوتنی لێ دەکرێت: *(a ~ young actor)*.

comitia (kə-mish′i-ə), ***n.*** کۆمیتە: ئەنجوومەنێکی هاووڵاتیان لە ڕۆمای کۆندا کە فەرمانبەرانی هەڵدەبژاردو یاسای دادەنا.

comity (kom′ə-ti), ***n.*** ئەزاکەت؛ ناسکی؛ ڕەفتار جوانی.

comity of nations, (۱) ڕێزبوونی ووڵاتێك بۆ یاساو دەزگاکانی ووڵاتانی تر. (۲) ئەو ووڵاتانەی پەیڕەوی ئەم بنەمایە دەکەن.

comma (kom′ə), ***n.*** (۱) وێرگول (خاڵبەندی). (۲) وەستانێکی کورت (ڕستە).

comma bacillus, میکرۆبی کۆلێرای ئاسیاوی

command (kə-mand′, kə-mänd′), ***v.t.*** (۱) فەرمان کردن؛ فەرمان بەسەردا کردن؛ بەتوندی پێ ووتن؛ بەسەردا خوڕین. (۲) دەسەڵات بەسەردا بوون؛ فەرماندەری کردن. (۳) زانین و توانای بەکارهێنان هەبوون: *(He ~s a large vocabulary.)* (٤) شایستەبوون؛ ڕەوابوون؛ هەق بوون: *(His knowledge ~s respect.)* (٥) بەسەردا ڕوانین: *(The fort ~s the entire valley.)*.

v.i. دەسەڵات بەکارهێنان؛ فەرماندەرێتی کردن.

n. (۱) فەرمان؛ فەرمایشت؛ فەرمووده. (۲) دەسەڵاتی فەرماندەرێتی هەبوون. (۳) مەودای بینین. (٤) توانین؛ زانین (زمانێك و بەکارهێنانی). (٥) ناوچە یا بنکەیەکی سوپایی کە لەژێر فەرماندەرێتی کەسێکدا بێت (٦) فەرمانگەی فەرماندەرێکی وەها.

commandant (kom′ən-dant′, kom′ən-dänt′), ***n.*** فەرماندە؛ فەرماندەی ناوچەیەکی سوپایی؛ سەرلەشکری سوپا لە ناوچەیەکدا؛ سەرکردە.

commandeer (kom′ən-dêr′), ***v.t.*** (۱) بەزۆر گرتن بە سەرباز. (۲) دەست بەسەرداگرتنی شتومەك (بەتایبەتی زەوی‌وزارو خانوو) بۆ بەکارهێنانی میری یا سوپا؛ دەست بەسەرداگرتن. (۳) [Colloq.]، بەزۆر دەست بەسەرداگرتن و بردن: *(They ~ed a bus.)*.

commander (kə-man′dẽr, kə-män′dẽr), ***n.*** (۱) فەرماندەر؛ سەرۆك؛ سەرکردە. (۲) سەرلەشکری برگەیەکی سوپا؛ فەرماندەری سوپای ناوچەیەك. (۳) ئەندامێکی بەرزی هەندێ ڕێکخراوی سوارچاکی یا هی تر. (٤) پلەیەکی مام ناوەندییە لە هێزی دەریایی ئەمەریکادا.

commander in chief, (۱) فەرماندەری گشتی هێزی چەکداری ووڵاتێك؛ سەرلەشکر؛ سوپاساڵاری گشتی؛ سەرکردەی گشتی. (۲) سەرکردەی هێزی چەکداری ووڵاتێك لە ناوچەیەکی جەنگدا.

commandery (kə-man′dēr′i, kə-män′dēr′i), *n.* -(١) ناوچه
یەك كە لەژێر دەستی سەركردەیەكی سوارچاكاندا بێت.
(٢) پلەی سەركردەیەكی وەها لە ڕێكخراوی سوارچاكاندا.
(٣) لقی ڕێكخراوێكی وەها.
commanding (kə-man′diŋ), *adj.* (١) فەرماندەر
(٢) زاڵ. (٣) سەرنج ڕاكێش؛ بەهێز.
(٤) دەڕوانێت بەسەریدا: ***(a ~ hilltop)*** .
commanding officer, سەرلەشكری ناوچە
commandment (kə-mand′mənt, kə-mänd′mənt), *n.* (١)
فەرمان؛ فەرمایشت؛ فەرموودە. (٢) [C-]، یەكێك لە دە فەرمانەكەی ئینجیل.
command module, ئەو بەشەی پاپۆڕێكی هەوایی‌یە كە ئاسمان-
گەڕەكان تیایدا دەژین و سەركردایەتی پاپۆڕە هەوایی‌یەكەی لێوە دەكەن.
commando (kə-man′dō, kə-män′dō), *n.* (١) تاقمە سەربازێك
(لە خوارووی ئەفەریقا) (٢) هێرشێك كە ئەم تاقمە سەربازە بیكەن.
(٣) كۆماندۆ پێشمەرگەیەك كە لە ناوچەیەكدا خەبات دەكات كە دوژمن دەستی
بەسەرداگرتبێت
command performance, خۆنوواندنێكی شانۆگەری كە لەسەر
خواستی شا یا سەرەك كۆمار پێشكەش بكرێت.
command post, بارەگا یا بنكەی سەركردایەتی لەشكر لە مەیدانی
جەنگدا.
commeasurable (kə-mezh′ēr-ə-b′l), *adj.* هاوتا؛ هاوكێش.
commedia dell'arte, كۆمیدیایەك یا شانۆگەری‌یەكی قۆشمەیە لە
سەدەی شانزەهەم لە ئیتاڵیا دامەزرا كە بریتی بوو لە دەستكاری كردنی
سەرپێی نەخشەی گشتی شانۆگەری‌یەكەو بەكارهێنانی كەسانی ناو
شانۆگەری ناسراو
comme il faut, [Fr.]. بەجێ؛ شیاو؛ درووست؛ چۆن پێویستە وەها.
commemorate (kə-mem′ēr-āt′), *v.t.* یادكردنەوە؛ یادكردنەوەی
ڕووداو یا بەسەرهاتێك؛ بیرەوەری كردنەوە.
-commemorator *(n.)*.
commemoration (kə-mem′ēr-ā′shən), *n.* یادكردنەوە؛
تازەكردنەوەی یادی ڕووداوێك؛ بیرەوەری كردنەوە.
in commemoration of, بە یادی (فلان شت، كەس، یا ڕووداو)ەوە.
commemorative (kə-mem′ēr-ā′tiv, kə-mem′ēr-ə-tiv),
adj. یادكردنەوەیی؛ یادی؛ تایبەتی بە یادكردنەوە.
n. یادكردنەوەیەك؛ چالاكی‌یەك كە بۆ یادكردنەوەی كەسێك یا ڕووداوێك
پێشكەش دەكرێت.
commemoratory (kə-mem′ēr-ə-tôr′i, kə-mem′ēr-ə-tō′ri), ***adj.*** = **commemorative.**
commence (kə-mens′), *v.i. & v.t.* دەستپێكردن
commencement (kə-mens′mənt), *n.* (١) دەستپێكردن.
(٢) كاتی دەستپێكردن. (٣) ڕۆژی دەرچوونی قوتابیانی دوا پۆلی زانكۆ یا
دانشگا یا قوتابخانەیەك و دابەشكردنی بڕوانامە بەسەریاندا.
(٤) ئەو ئاهەنگەی بەم بۆنەیەوە دەگێڕرێت.
commend (kə-mend′), *v.t.* (١) پێ سپاردن. (٢) پەسەندكردن.
(٣) ستایش كردن؛ ئافەرین كردن (٤) [Archaic]، ڕێزو سڵاو ناردن بۆ
برادەرێك بە یەكێكدا كە دەچێت بۆ لای؛ ڕێزو سڵاو پێ گەیاندن.
commendable (kə-mend′ə-b′l), ***adj.*** جێی ستایشە؛
جێی ستایش كردنە؛ باش.
-commendably *(adj.)*.
commendation (kom′ən-dā′shən), *n.* (١) پێ سپاردن
(٢) پەسەندكردن. (٣) ستایش؛ ستایش كردن.
(٤) *(pl.)*، [Archaic]. ڕێزو سڵاو ناردن بۆ برادەرێك بە كەسێكی تردا.
commendatory (kə-men′də-tôr′i, kə-men′də-tō′ri),
adj. ستایشی؛ پەسەندی.
commensal (kə-men′səl), *n.* (١) هاوخوان؛ كەسێك كە هەمیشە
لەسەر هەمان مێز نانت لەگەڵ دەخوات. (٢) هاونشین؛ ڕووەك یا گیاندارێك كە
لەگەڵ ڕووەك یا گیاندارێكی تردا دەژی لە هەمان شوێندا بەبێ ئەوەی مفتەخۆر
بێت.
adj. هاوخوانە؛ هاونشین.
commensalism (kə-men′səl-iz′m), *n.* (١) هاوخوانی.
(٢) هاونشینی.
commensality (kom′en-sal′ə-ti), *n.* = **commensalism.**
commensurable (kə-men′shoor-ə-b′l, kə-men′sēr-ə-b′l), *adj.* (١) دەپێورێت یا دەكێشرێت بە هەمان پێوەر یا كێشان.
(٢) وەك یەك؛ هاوتا؛ هاوكێش (٣) بەگوێرەی؛ بەپێی.
-commensurability *(n.)*; commensurably *(adv.)*.
commensurate (kə-men′shoor-it, kə-men′sēr-it), ***adj.***
(١) هاوتا؛ هاوكێش؛ وەك یەك؛ ئەوەندەی یەك. (٢) بەگوێرەی؛ بەپێی
(٣) دەپێورێت یا دەكێشرێت بە هەمان پێوەر یا كێشان.
commensurate with, بەگوێرەی؛ بەپێی؛ ئەوەندەی؛
هاوكێش بێت لەگەڵ.
-commensuration *(n.)*.
comment (kom′ent), *n.* (١) لێدووان (لە نووسین، كردەوە،
ڕەووشت، یا ڕووداوێك). (٢) تێبینی؛ ڕەخنە؛ ڕوونكردنەوە.
(٣) دەمەتەقێ؛ قسە؛ لە پاشەملە قسەكردن؛ ووتووێژ
v.i. لێدووان؛ ڕەخنەگرتن؛ تێبینین؛ ووتن؛ ڕوونكردنەوە.
v.t. [Archaic], ڕوونكردنەوە (باسی گران لە پەراوێزدا)؛ لێدووان.
commentary (kom′ən-ter′i), *n.* (١) لێدووان؛ تێبینی
(٢) ڕوونكردنەوە؛ چەند تێبینی‌یەك بە مەبەستی ڕوونكردنەوە.
(٣) یادداشت؛ یادداشت یا نووسینێكی مێژوویی بە پێنووسی یەكێك كە
بەشداربوو بێت لە ڕووداوەكاندا.
commentator (kom′ən-tā′tēr), *n.* (١) ڕوونكەرەوە؛ كەسێك كە
تێبینی خۆی دەنووسێت بۆ ڕوونكردنەوەی باسێك.
(٢) كەسێك كە پیشەی لێدووانە لە ڕووداو و دەنگوباسی ڕۆژانەی ژیان
(بەتایبەتی لەسەر رادیۆو تەلەفزیۆن): ***(a news ~)*** .
commerce (kom′ērs), *n.* (١) بازرگانی؛ ئاڵوویر.
(٢) ئاڵوگۆڕی كۆمەڵایەتی. (٣) [Rare]، جووت بوون؛ گان
v.i. پەیوەندی كەسێتی لەگەڵ گرتن یا كردن.
commercial (kə-mũr′shəl), *adj.* (١) بازرگانی:
(The two sides signed a ~ agreement.)
(٢) شتومەكی خاوی كۆ كە بەرهەم دەهێنرێ و دەفرۆشرێت بە دەزگا
پیشەسازی‌یەكان بۆ بەكارهێنانی. (٣) ڕەشۆكی؛ بازاڕی.
(٤) مەبەستی قازانج و پارەیە؛ هەر بۆ پارەو قازانج دەكرێت:
(a ~ painter or artist)
(٥) سەرپەرشتی دەكرێت لەلایەن جارچی‌یانەوە: ***(~ television)*** .
n. جاڕ (لەسەر رادیۆ یا تەلەفزیۆن).
commercial art, هونەری بازرگانی: بەرهەمێكی هونەری‌یە كە
هونەرمەند بەمەبەستی پارەو قازانج و فرۆشتن بیكات (بەتایبەتی بۆ جاڕدان).
commercial college, كۆلیجی كاروبار: قوتابخانەی دەفتەرگرتن و
چاپكردن و شتی تری وەها.
commercialism (kə-mũr′shəl-iz′m), *n.* (١) بازرگانێتی؛
گیان و ڕێ وشوێن و كردەوەو ئامانجی بازرگانێتی.
(٢) لە ئەندازە بەدەر بەتەنگەوەهاتنی قازانج و پارە
-commercialist *(n.)*; commercialistic *(adj.)*.
commercialize (kə-mũr′shəl-īz′), *v.t.* -(١) بەكارهێنانی ڕێ و
شوێن و ڕێبازی بازرگانی. (٢) كردنی شتێك تەنها بۆ قازانج؛ گوێ نەدان بە هیچ
شتێك تەنها قازانج نەبێت. (٣) گوێ نەدانە چاكی بەرهەمێك لەبەر قازانج.
(٤) وەك شتی فرۆتەنی لێكردن؛ وەك كەل وپەل لێكردن كە دەتوانرێ بكڕرێت و
بفرۆشرێت؛ سووك كردن؛ شكاندن: ***(They ~ sex.)*** .
-commercialization *(n.)*.

commercial paper, چەك. كۆمپیاله، حەواله... هتد كە لە كاروباری
بازرگانیدا بەكاردەهێنرێ
commercial traveler, [British], فرۆشیاری گەڕۆك.
comminate (kom′ə-nāt′), *v.t. & v.i.* (١) هەڕەشەلێكردن بە
لەعنەت نێكردن و لە كلێسە دەركردن؛ هەڕەشەلێكردن.
(٢) لەعنەت لێكردن و دەركردن لە كلێسە.
commination (kom′ə-nā′shən), *n.* (١) هەڕەشەلێكردن بە
لەعنەت نێكردن و دەركردن لە كلێسە؛ هەڕەشە
(٢) لەعنەت لێكردن و لە كلێسە دەركردن.
commingle (kə-miŋ′g'l), *v.t. & v.i.* تێكەلاوكردن؛ تێكەلاوبوون.
comminute (kom′ə-nūt′, kom′ə-nōōt′), *v.t.* هاڕین؛
ووردكردن؛ كردن بە خۆڵ
-comminution *(n.).*
commiserate (kə-miz′ēr-āt′), *v.t.* هاوخەمی كردن؛
دڵخۆشی دانەوە؛ هاوسۆزی كردن.
commiseration (kə-miz′ēr-ā′shən), *n.* هاوخەمی كردن؛
هاوخەمی؛ دڵخۆشی دانەوە؛ هاوسۆزی.
-commiserative *(adj.).*
commissar (kom′ə-sär′), *n.* (١) سەرۆكی بەڕێوەبەرایەتییەك یا
وەزارەتێك لە یەكێتی سۆڤیەتی جاراندا. (٢) كاربەدەستێكی حیزبی شیوعی
سۆڤیەتی جاران كە بڵاوكردنەوەی بیروباوەڕی حیزب و دابینكردنی جەماوەرو
بەردەوامی دڵسۆزی جەماوەر بۆ حیزبی پێ سپێردراوە؛ كەسێك كە لە
ڕەووشت و هەرڵدانیدا بۆ دابینكردنی خەڵك لە كاربەدەستێكی وەها بچێت.
commissariat (kom′ə-sâr′i-ət), *n.* (١) بەڕێوەبەرایەتی ئازووقە
لە سوپادا. (٢) ئازووقە. (٣) ئەرك و فەرمانگەی كۆمیسار (ووشەی پێشوو
ببینە). (٤) تاقمێك كۆمیسار. (٥) بەڕێوەبەرێتییەك لە یەكێتی سۆڤیەتی جاران
كە ئێستا پێی دەووترێ "وەزارەت"
commissary (kom′ə-ser′i), *n.* (١) فەرمانبەرێك كە دەسەلاتێكی
پێ درابێت و نوێنەری دەزگایەك بێت (وەك: كۆمیسار لە یەكێتی سۆڤیەتی
جاران، كاربەدەستێكی گەورەی پۆلیس لە فەرەنسا، نوێنەری سەرەك قەشە).
(٢) ئەفسەری ئازووقە (سوپا)؛ فەرمانگەو فەرمانبەرانی ژێردەستی ئەم ئەفسەرە.
(٣) دووكانی ئازووقە لە ئۆردووگایەكدا.
commission (kə-mish′ən), *n.* (١) دەسەلات: دەسەلات پێدانێك بۆ
جێبەجێكردنی كارێك یا ئەركێك؛ دەسەلات پێدان.
(٢) بڕوانامە یا فەرمانی پێدانی ئەم دەسەلاتە.
(٣) دەسەلاتی جێگری كردن.
(٤) ئەركێك (كە یەكێك دەسەلاتی دراوەتێ بیكات یا بیبینێ لەبری یەكێكی تر).
(٥) لیژنە؛ لیژنەیەكی تایبەتی كە دەسەلاتی دەدرێتێ بۆ جێبەجێكردنی كارێك
یا لێكۆڵینەوەی شتێك.
(٦) كردنی كارێك یا شتێك *(~ of a crime)* .
(٧) ئەو كارەی دەكرێت.
(٨) مز: كۆمسیۆن؛ بەشی فرۆشیار: ئەو بەشە یا پارەیەی كە كۆمپانییەك
دەیدات بە فرۆشیارێكی بۆ فرۆشتنی شتومەكی كۆمپانییەكە یا بینینی
ئەركێك (زیاد لە مووچە یا هەندێ جار لەباتی مووچە).
(٩) بڕوانامەی پێدانی پلەی ئەفسەری لە هێزی چەكداردا بە كەسێك؛
ئەم پلەیە و دەسەلاتەكەی.
v.t. (١) دەسەلات پێدان بۆ جێبەجێكردنی كارێك یا بینینی ئەركێك.
(٢) داوالێكردن (٣) خستنە بەر كاری پاپۆڕێك لە هێزی دەریاییدا.
in commission, (١) لەژێر كاردایە (پاپۆڕی جەنگی)؛ لە كاركردندایە.
(٢) كاری پێ دەكرێت؛ كار دەكات؛ بەكەڵكی بەكارهێنان دێت.
out of commission, (١) لە كاركردندا نییە (پاپۆڕی جەنگی)؛ لەژێر
كاردا نییە (٢) كاری پێ ناكرێت؛ بەكار نەماوە؛ بەكار نایەت؛ پەكی كەوتووە؛
شكاوە.
commissionaire (kə-mish′ən-âr′), *n.* دەرگاوان؛ بەردەست.
commissioned (kə-mish′ənd), *adj.* پلەی ئەفسەرێتی دراوەتێ
لە هێزی چەكداردا.
commissioner (kə-mish′ən-ēr), *n.* (١) دەسەلات پێدراو؛
كەسێك كە لیژنەیەك دەسەلاتی جێبەجێكردنی كارێكی دەداتێ
(٢) ئەندامی لیژنەیەك.
(٣) كاربەدەستێكی گەورەی میری كە دەزگایەك بەڕێوە دەبات:
(a ~ of highways)
(٤) سەرپەرشتیاری یەكێك لە یارییە وەرزشییەكانی ووڵاتێك:
(a baseball ~)
(٥) ئەندامی بەڕێوەبەری لیژنەیەكی ڕامیاری ناوچەیەك.
-commissionership *(n.).*
commission merchant, بازرگانی سەوداگەرێتی: كەسێكە كە
شتومەك دەكڕێت و دەفرۆشێت بۆ خەڵك بە پارە.
commissure (kom′ə-shoor′), *n.* (١) هێڵ یا شوێنی بەیەك-
گەیشتنی دوو شت؛ تیپك؛ جەمسەر. (٢) ئەو دەزوولە دەمارانەی بەشی ڕاست و
چەپی مێشك بەیەك دەگەیێنن و هەروەها هی بڕبڕاگەی پشتیش.
commit (kə-mit′), *v.t.* (١) كردن: *(to ~ a crime)* .
(٢) پێ سپاردن؛ دانە دەست.
(٣) خستنە بەندیخانە، نەخۆشخانە، یا ژێر چاودێرییەوە:
(He was ~ted to prison.; She was ~ted to a mental hospital.)
(٤) هەڵگرتن، تۆماركردن، یا لەبەركردنی بۆ دواڕۆژ: *(to ~ to memory)* .
(٥) بەڵێندان (بۆ كردنی كارێك)؛ بەڵێن یا پەیمان دان بە كەسێك یا دڵ پێدانی
(٦) ناردنی گەلاڵەی یاسایەك بۆ لیژنە (پەرلەمان).
commit suicide, خۆكوشتن.
commit to memory, لەبەركردن؛ ڕەوانكردن (هەڵبەست، ووتار... هتد).
commit to paper (or writing), نووسین؛ تۆماركردن لەسەر كاغەز؛
خستنە سەر كاغەز.
-committable *(adj.).*
commitment (kə-mit′mənt), *n.* (١) پێ سپاردن؛ دانە دەست.
(٢) خستنە بەندیخانە یا نەخۆشخانەی نەخۆشی مێشكەوە.
(٣) فەرمانی دادگا بە خستنە بەندیخانەی كەسێكەوە.
(٤) بەڵێنێك یا ڕێكەوتنێكی دارایی.
(٥) ناردنی گەلاڵەی یاسایەك بۆ لیژنە (پەرلەمان).
(٦) بەڵێن؛ شتێك كە بە بەڵێن درابێت بە كەسێك.
(٧) پەیمانی بەردەوامی پەیوەندی و دڵسۆزی و لەخۆبوردن و خۆشەویستی
بۆ مرۆڤێك، ڕێبازێك، كارێك یا بیروباوەڕێك:
(He feels a deep ~ to her.; She feels a deep ~ to liberal policies.; His ~ to work is unshakable.)
committal (kə-mit′'l), *n.* = **commitment.**
committee (kə-mit′i), *n.* (١) لیژنە؛ كۆمیتە.
(٢) پێ سپێردراو (زەوی و زار، مندال، كەسێكی بێكارە).
in committee, لەبەردەمی لیژنەدایە بۆ لێكۆڵینەوە (گەلاڵەی یاسا).
committeeman (kə-mit′i-mən), *n.* ئەندامی لیژنە یا كۆمیتە.
committeewoman (kə-mit′i-woom′ən), *n.* ئەندامی ژنی
لیژنە یا كۆمیتە.
commix (kə-miks′, ko-miks′), *v.t. & v.i.* تێكەلاوكردن؛
تێكەلاوبوون.
commixture (kə-miks′chēr, ko-miks′chēr), *n.* تێكەلاو؛
تێكەڵ؛ ئاوێتە؛ هەمەچەشن.
commode (kə-mōd′), *n.* (١) سەرپێچی ژنانە (كە لە كۆندا باوبوو).
(٢) دۆلابێكی ڕازێنراوەی نزم. (٣) دەستشۆرێكی جووڵێنراوی سەر سێپا.
(٤) دەفری جووڵێنراوی میز (لە ژووری نووستندا)؛ كورسییەك كە دەفرێكی
وەهای تێدایە. (٥) ئاودەست (هی لەسەر دانیشتن)؛ ئاودەستخانە.
commodious (kə-mō′di-əs), *adj.* (١) فراوان؛ گەورە.
(٢) شیاو؛ گونجاو؛ باش.
commodity (kə-mod′ə-ti), *n.* شتومەك؛ كەل و پەل؛ فرۆتەنی؛

شتێك كە دەكڕێت و دەفرۆشرێت؛ كاڵا

commodore (kom′ə-dôr′, kom′ə-dōr′), *n.* (١) پلەیەكی بەرزی ئەفسەرییە لە هێزی دەریایی ئەمەریكادا.
(٢) ئەفسەرێكی هێزی دەریایی ئینگلیزی.
(٣) ناوێكی ڕێزلێگرتنە دەدرێت بە سەرۆكی یانەی خاوەن یەخت و بەلەمەكان و بە كاپتنی كەشتییەكی بازرگانی.

common (kom′ən), *adj.* (١) هاو؛ وەك یەك:
(The five of us have ~ interests.)
(٢) گشتی. (٣) ناوكۆ؛ گشتی؛ هاوبەشی؛ هی هەموو كەسە.
(٤) بڵاو؛ باو.
(٥) ئاسایی؛ شتێك كە زوو زوو ڕوودەدات یا ببینرێ:
(a ~ sight; a ~ occurence)
(٦) بێ پلە: ***(a ~ soldier)***
(٧) بازاڕی؛ هەڕەمە؛ ڕەشۆكی.
(٨) ناوی شتێكی ناتایبەتی (ڕێزمان): **(book, apple, chair, street)** .
ڕەگەزی نێر یا مێ (ڕێزمان): ***("Child" is of ~ gender.)*** .
(٩) هاوژێرە (بیركاری).
n. (١) (*pl*) ، جەماوەر؛ خەڵك؛ بۆرەپیاوان؛ میللەت.
(٢) (sometimes *pl.*)، زەوی‌وزاری ناوكۆ یا گشتی؛ كێڵگە یا باخچەی گشتی (٣) مافی كەسێك لە خانوو، زەوی‌وزار یا ئاوێكدا هەروەك خاوەنەكەی.
(٤) نوێژێكی تایبەتی (كڵێسە).

-**commonness** ***(n.).***
by common consent, بە ڕای هەموو؛ بە ڕای گشت كەس.
in common, ناوكۆ؛ هی هەمووكەسێكە؛ هاوبەش.

commonage (kom′ən-ij), *n.* (١) مافی لەوەڕاندنی مەڕومالات لە لەوەڕگای دێكەدا (٢) ناوكۆیەتی زەوی‌وزارو لەوەڕگا... هتد.
(٣) زەوی‌وزارو لەوەڕگای ناوكۆ یا هی هەمووكەس.
(٤) جەماوەر؛ بۆرەپیاوان؛ خەڵك؛ گەل.

commonalty (kom′ən-əl-ti), *n.* (١) جەماوەر؛ خەڵك.
(٢) بۆرەپیاوان؛ چینە نزمەكانی كۆمەڵ (٣) بەشدارگە؛ ئەندامانی بەشدارگە.

common carrier, كۆمپانی گواستنەوەی گشتی: كۆمپانی یا كەسێك كە خەڵك و شتومەك بە پارە دەگوێزێتەوە (پێی دەڵێن: " **common** " چونكە ئەبێ بەبێ جیاوازی كردن كار بۆ هەمووكەس بكات).

common denominator, (١) هاوژێرە (بیركاری).
(٢) شتێك كە چەند كەس، ڕێكخراو، وڵاتێك هەمان ڕایان هەیە دەربارەی و لەسەری ڕێك دەكەون.

common divisor, ژێری ناوكۆ (بیركاری).

commoner (kom′ən-ẽr), *n.* (١) بۆرەپیاو؛ ئەندامێكی گەل یا جەماوەر. (٢) كەسێك كە بەگزادە نەبێت.
(٣) [Rare]: ئەندامی پەرلەمانی ئینگلیزی (ئەنجوومەنی جەماوەری).

common fraction, كەرتی ئاسایی (بیركاری).

common law, یاسای ئاسایی: یاسای نەنووسراوە كە خەڵكی وڵاتێك لەسەری دەڕۆن و لە كەلەپووور و نەریت و كلتوورو سەلیقەی ئەو میللەتەوە هەڵقوڵاوە.

common-law marriage, ژن‌ومێردی یا مارەكردنێك كە بریتییە لە ژیانی ژن و پیاوێك بەیەكەوە وەك ژن و مێرد بەبێ مارەبڕینیان لەیەكتری بەشێوەیەكی ئاینی یا لە دادگا.

commonly (kom′ən-li), *adv.* بەئاسایی؛ بەگشتی؛ بەشێوەیەكی ئاسایی

common man, یەكێك لە میللەت یا جەماوەر؛ كەسێكی ئاسایی؛ بۆرەپیاو.

Common Market, بازاڕی هاوبەش یا گشتی: یەكێتی یا یەككرتنێكی ئابوورییە لەنێوان وڵاتە ئەوروپییەكاندا.

common multiple, چەندجارەی ناوكۆیی.

common people, جەماوەر؛ میللەت؛ خەڵك؛ خەڵكی سادە؛ بۆرەپیاوان.

commonplace (kom′ən-plās′), *n.* (١) ووتەیەك یا تێبینییەكی ووشك و كۆن و بێ تام؛ ووتەیەكی هیچ‌وپووچ.
(٢) شتێكی ئاسایی و سەرنج ڕانەكێش: ***(The airplane is now a ~ .)*** .
adj. ئاسایی؛ كۆن و سوواو؛ بێ تام؛ هیچ‌وپووچ.

commons (kom′ənz), ***n.pl.*** (١) جەماوەر؛ بۆرەپیاوان؛ خەڵكی سادە؛ میللەت بێجگەلە بەگزادەكان. (٢) ژەمی خواردەمەنی كە دەدرێت بە كۆمەڵێك خەڵك پێكەوە. (٣) ئەم جۆرە خواردەمەنییە كە كۆلیج یا زانكۆیەك دەیدات بەو قوتابیانەی لەناو زانكۆكەدا دەژین. (٤) چێشتخانە یا هۆڵی نانخواردنی ئەو قوتابیانەی لەناو زانكۆدا دەژین.
the Commons, *Also* **the House of Commons,** پەرلەمانی ئینگلتەرەو كەنەدا.

common school, قوتابخانەیەكی سەرەتایی گشتی خۆڕایی.

common sense, سەلیقە؛ شارەزایی زگماكی.

commonweal (kom′ən-wēl′), *n.* خێرو خۆشی هەمووان؛ قازانجی هەمووان؛ چاكەی گشتی.

commonwealth (kom′ən-welth′), *n.* (١) میللەت؛ دانیشتووانی وڵاتێك. (٢) وڵاتێك كە گەلەكەی خۆی خۆی بەڕێوەبەرێت؛ دیموكراسی؛ حوكمڕانی گەل. (٣) [C-]، كۆمنوێڵس: یەكێتی وڵاتەكانی سەر بە بەریتانیا؛ هەریەكێك لەم وڵاتانە بەتایبەتی كە ناسراوە بە: " **Commonwealth of Australia** " . (٤) یەكێك لە ویلایەتەكانی وڵاتە یەككرتووەكانی ئەمەریكا (بەتایبەتی ویلایەتی: كینتەكی، ماریلاند، ماساچوستس، پەنسلڤانیاو ڤەرجینیا). (٥) چەند وڵاتێك كە یەك دەگرن لەپێناوی قازانجی هەموویاندا. (٦) [Obs.]، قازانجی گشتی؛ خێرو خۆشی هەمووان.
the Commonwealth, فەرمانڕەوایی ئینگلتەرە لە سەردەمی كرۆموێل و كوڕەكەیدا (ساڵی ١٦٤٩—١٦٦٠) .

commotion (kə-mō′shən), *n.* هەراوهوریا؛ پشێوی؛ ئاشووب؛ جم‌وجووڵ؛ ئاژاوە.

commove (kə-mōōv′), *v.t.* هێنانەجۆش؛ بزرواندن؛ هێنانە جم‌وجووڵ.

communal (kom′yoo-n′l, kə-mū′n′l), ***adj.*** (١) تایبەتی بە كۆمەڵێك خەڵك كە پێكەوە دەژین. (٢) ناوكۆیی؛ هی هەمووكەسە؛ پێكەوە

communalism (kom′yoo-n′l-iz′m, kə-mū′n′l-iz′m), ***n.*** شێوەیەكی حوكمڕانییە كە سەربەخۆیی ناوخۆیی دەدات بە هەموو كۆمەڵگا یا كۆمەڵە خەڵكێك كە پێكەوە دەژین لە ناوچەكانی وڵاتدا.
-**communalist** ***(n.)***; **communalistic** ***(adj.).***

communalize (kom′yoo-n′l-īz′, kə-mū′n′l-īz′), ***v.t.*** كردن بە موڵكی هەمووكەس؛ كردن بە هی گشتی؛ ناوكۆیی كردن.

commune (kə-mūn′), ***v.i.*** (١) ووتووێژی گیانی بە گیانی لەگەڵدا كردن؛ دڵی خۆ بۆ هەڵڕشتن؛ لەنزیكەوە لەگەڵ دووان؛ لێ نزیكبوونەوەیەكی گیانی و هۆشی؛ هاوبەشی كردنی كەسێك یا چەند كەسێكی تر لە هەست و نەست و بیروباوەڕو خۆشی و ناخۆشیدا؛ پەیوەندی گیانی لەگەڵ بەستن.
(٢) بەشداربوون لە شێوی خودایی لە كڵێسەدا؛ بەشداربوون لە باو و نەریتێكی ئایینیدا لە كڵێسە كە بریتییە لە خواردنی پارچە نانێكی بچووك كە قەشە لە شەرابی پیرۆزی هەڵدەكێشێت و دەیداتە دەست.
n. ووتووێژێكی گیانی بە گیانی؛ دڵی خۆ هەڵڕشتن بۆ یەكتری؛ لەیەك نزیكبوونەوەیەكی گیانی و هۆشی.
commune with oneself, بیركردنەوە؛ لە خۆ نزیكبوونەوە.

commune (kom′ūn), ***n.*** (١) جەماوەر؛ بۆرەپیاوان.
(٢) كۆمەڵێك خەڵك كە لە یەك گەڕەك یا شاردا بژین.
(٣) بچووكترین ناوچە كە سەربەخۆیی ناوخۆیی هەبێت لە هەندێك لە وڵاتەكانی ئەورووپادا وەك فەرەنسا، ئیتاڵیا، بەلجیكا و سویسرا.
(٤) كۆمەڵگەیەكی بچووكی لادێیە ئەندامەكانی هەمان بیروباوەڕیان هەیە بەرامبەر بە ژیان لە خانوویەكی گەورە یا چەند خانوویەكدا دەژین و هەرچی

زەوی‌وزارو سامانیان هەیە هاوبەشی‌یە لەنێوانیاندا.

the commune, کۆمیونی پاریس (١) لیژنەیەکی شۆڕشگێڕیی بوو کە حوکمرانی پاریسی دەکرد لە ساڵی ١٧٨٩-١٧٩٥
(٢) فەرمانڕەوایی شۆڕشگێڕیی پاریس لە ساڵی ١٧٨١دا کە نزیکەی دوو مانگی خایاند.

communicable (kə-mū′ni-kə-b'l), *adj.* (١) دەردەبڕرێت؛ دەتوانرێت دەربڕڕێت (بیروباوەڕ)
(٢) درمی: لە کەسێکەوە تووشی کەسێکی تر دەبێت (نەخۆشی): *(a ~ disease)*
(٣) [Archaic]. زۆروێژ؛ چەنەباز.
-communicability *(n.).*

communicant (kə-mū′ni-kənt), *n.* (١) بەشداربوویەک لە- " communion " دا (ئەم ووشەیە ببینە). (٢) ڕاگەیێنەری دەنگوباس.

communicate (kə-mū′nə-kāt´), *v.t.* (١) پەیوەندی لەگەڵ کردن؛ پێ ڕاگەیاندن (دەنگوباس، نامە، فەرمان، پەیام، بیروڕا)؛ ووتووێژکردن؛ گەیاندن (نامە، سپاردە) (٢) پێ گەیاندن (نەخۆشی): *(to ~ disease)* .
v.i. (١) بەشداربوو لە " communion " دا یا پێدرانی.
(٢) دان‌و وەرگرتن (دەنگوباس، سپاردە، نامە، پەیام، نیشانە) بە ووتن‌و نووسین‌و نیشان ناردن؛ پەیوەندی کردن یا بەستن؛ لەگەڵ دووان: *(He cannot ~ with people.; You can ~ by telephone.; Try to ~ with her.)*
(٣) پێکەوەبوون یا بەستران؛ هیچ لەنێواندا نەبوون: *(The living room ~s with the dining room.)*

communication (kə-mū´nə-kā′shən), *n.* (١) ڕاگەیاندن؛ پێ گەیاندن (٢) ووتووێژ؛ پێدان یا پێدان‌و وەرگرتنی دەنگوباس‌و پەیام‌و نیشان بەهۆی ووتووێژو نووسین‌و نیشانەوە.
(٣) ئەو دەنگوباس‌و نامەو سپاردەو نیشانەی کە دەگەیەنرێت؛ پەیام.
(٤) (*pl.*). هۆی گەیاندن یا پەیوەندی کردن، بەتایبەتی: (ا) (*pl.*)، ڕێگەی ناردن‌و وەرگرتنی دەنگوباس‌و پەیام بە تەلەفۆن‌و تەلەگراف‌و ڕادیۆ... هتد.
(ب) (*pl.*). ڕێگەی گواستنەوەی لەشکرو ئازووقە.
(ج) (*pl.*). ڕێگاوبان؛ هۆی هاتوچۆ.
(٥) پەیوەندی. (٦) زانست‌و هونەری گەیاندن (زانکۆ).

communication satellite, مانگی دەستکردی پەیوەندی کردن یا گەیاندن (کە نامە یا نیشانەی ڕادیۆو تەلەفزیۆن دەگەیەنێت).

communicative (kə-mū′nə-kā´tiv, kə-mū′ni-kə-tiv), *adj.* (١) قسەکەر؛ دەم ڕاست؛ بۆ قسە دانەماو؛ زۆروێژ
(٢) تایبەتی بە ڕاگەیاندن یا گەیاندن.

communicator (kə-mū′nə-kā´tēr), *n.* گەیێنەر؛ ڕاگەیێنەر؛ پێ گەیێنەر (مرۆڤ، شت).

communion (kə-mūn′yən), *n.* (١) بەشداربوون؛ هاوبەش بوون (کردار، ڕووداو... هتد)؛ هاوبەشی. (٢) هاوبەشی کردنی کەسێک یا چەند کەسێکی تر لە هەست‌و نەست‌و بیروباوەڕو خۆشی‌و ناخۆشیدا؛ ووتووێژێکی گیانی بە گیانی؛ دڵی خۆ بۆ هەڵڕشتن؛ لێ نزیکبوونەوەیەکی گیانی‌و هۆشی (لەگەڵ مرۆڤ یا سرووشتدا)؛ پەیوەندی گیانی بە گیانی.
(٣) پەیوەندی‌یەکی ئاینی نزیک یا بەهێز.
(٤) کۆمەڵە کەسێک کە هەمان ئاین‌و بیروباوەڕیان هەبێت.
(٥) [C-]. بەشداربوون لە باوو نەریتێکی ئاینییدا لە کڵێسە کە بریتی‌یە لە خواردنی پارچە نانێکی بچووک کە قەشە لە شەرابی پیرۆزی هەڵدەکێشێت‌و دەیداتە دەست.

communiqué (kə-mū´nə-kā′), *n.* بەیاننامە؛ ڕاگەیاندننامە؛ ڕاگەیاندن

communism (kom′yoo-niz'm), *n.* کۆمیونیزم؛ شیوعیەت. فەلسەفەو ڕێبازی شیوعیەت کە بریتی‌یە لە بوونی گەل بە خاوەنی هۆی بەرهەم- هێنان؛ فەلسەفەی مارکس‌و ئەنجلز.

communist (kom′yoo-nist), *n.* کەسێکی شیوعی؛ شیوعی.
adj. کۆمیونیستی یا شیوعی؛ تایبەتی بە کۆمیونیست‌و کۆمۆنیزم.

communistic (kom´yoo-nis′tik), *adj.* کۆمیونیستی؛ شیوعی؛ تایبەتی بە کۆمیونیزم یا شیوعیەت.

Communist Manifesto, بەیاننامەی شیوعی یا کۆمیونیستی: نامیلکەیەکە مارکس‌و ئەنجلز ساڵی ١٨٤٨ بڵاویان کردەوە.

Communist Party, حیزبی شیوعی؛ حیزبی مارکسی- لینینی.

community (kə-mū′nə-ti), *n.* (١) کۆمەڵگا؛ کۆمەڵ؛ جەماوەر؛ کۆمەڵە خەڵک. (٢) ئەو شار، دێ، گەڕەک یا ناوچەیەی ئەم کۆمەڵە خەڵکەی تیادا دەژی. (٣) کۆمەڵێک گیاندار یا ڕووەک کە لە یەک شوێندا بژین (٤) کۆمەڵێک خەڵک کە لە هەمان دەوروبەردا بژین‌و هەمان کارو هەوەس‌و حەزیان هەبێت: *(a college ~)* . (٥) لێکچوون؛ هاوشێوەیی.

community center, مەڵبەندی کۆمەڵایەتی: خانوویەک یا چەند خانوویەکی پێکەوەیە کە دانیشتووانی گەڕەکێک، دێیەک یا شارێک هەرکاتێک بیانەوێت تێیدا کۆدەبنەوە بۆ کاروباری کۆمەڵایەتی‌و کلتووری‌و ڕابواردن

community chest (or fund), سنووقی دارایی کۆمەڵگا: بریتی‌یە لەو پیتاکەی دانیشتووانی ناوچەیەک یا شارێک کۆی دەکەنەوە بۆ بەکارهێنانی بۆ پێویستی کۆمەڵایەتی شارەکە.

community property, ئەو موڵک‌و زەوی‌وزارەی کە ژن‌ومێردێک پێکەوە خاوەنی بن، واتە هی هەردووکیان بێت.

communize (kom′yoo-nīz´), *v.t.* (١) کردن بە موڵکی ئاوکۆیی کۆمەڵگا. (٢) کردن بە کۆمیونیست یا شیوعی.

commutable (kə-mūt′ə-b'l), *adj.* دەگۆڕڕێت؛ دەگۆڕڕێتەوە؛ ئاڵوگۆڕ دەکرێت؛ کەم دەکرێتەوە (سزا) .

commutate (kom′yoo-tāt´), *v.t.* گۆڕینی تەووژمی کارەبا لە هی ناڕاستەوخۆوە بۆ هی ڕاستەوخۆ.

commutation (kom´yoo-tā′shən), *n.* (١) گۆڕین؛ گۆڕینەوە؛ ئاڵوگۆڕکردن. (٢) گۆڕینی دانەوەی قەرز لە جۆرێکەوە بۆ جۆرێکی تر (بەتایبەتی کردن بە قیست). (٣) هاتوچۆکردنی ڕۆژانەی کرێکارو فەرمانبەر لە دەرەوەی شارەوە بۆ شوێنی کارەکەی لەناو شار یا لە شارێکەوە بۆ شارێکی تر بەهۆی شەمەندەفەر، ئوتومبیل، یا فڕۆکەوە. (٤) گۆڕینی ناڕاستەی تەووژمی کارەبا. (٥) کەمکردنەوەی سزای تاوانبارێک؛ سووک کردنی سزا؛ گۆڕینی سزایەک بە سزایەکی تر.

commutation ticket, بلیتی نرخ داشکاو: بلیتێکە کە خاوەنەکەی دەتوانێت بە شەمەندەفەر هاتوچۆی پێ بکات لەکاتی تایبەتیدا بە نرخێکی داشکاو.

commutative (kə-mū′tə-tiv, kom′yoo-tā´tiv), *adj.* تایبەت بە گۆڕینەوە یا ئاڵوگۆڕکردن.

commutator (kom′yoo-tā´tēr), *n.* ئامێری گۆڕینی تەووژمی کارەبا لە هی ناڕاستەوخۆوە بۆ هی ڕاستەوخۆ.

commute (kə-mūt′), *v.t.* (١) گۆڕین؛ گۆڕینەوە؛ ئاڵوگۆڕکردن.
(٢) کەمکردنەوە یا سووک کردنی سزای تاوانبارێک.
(٣) گۆڕینی تەووژمی کارەبا لە هی ناڕاستەوخۆوە بۆ هی ڕاستەوخۆ.
v.i. (١) ئاڵوگۆڕبوون. (٢) گۆڕینی شێوەی قەرزدانەوەو کردنی بە قیست.
(٣) هاتوچۆکردنی ڕۆژانەی کرێکارو فەرمانبەر لە ماڵەکەیەوە لە دەرەوەی شار بۆ شوێنی کارەکەی لەناو شار یا لە شارێکەوە بۆ شارێکی تر بە شەمەندەفەر، ئوتومبیل، یا فڕۆکە.

commuter (kə-mūt′ēr), *n.* هاتوچۆکەری ئیش؛ کەسێکە کە هەموو ڕۆژێک هاتوچۆ دەکات لە ماڵەکەیەوە لە دەرەوەی شار بۆ شوێنی کارەکەی لەناو شار بە شەمەندەفەر، ئوتومبیل، یا فڕۆکە.

compact (kəm-pakt′), *adj.* (١) پتەو؛ قایم؛ پەستراوە؛ پێچراوە.
(٢) گرد؛ سفت؛ شوێن کەم دەگرێت.
(٣) کورت؛ باش داڕێژراو (ڕستە): *(a ~ sentence)* .
(٤) پێکدێت لە؛ پێکهاتووە لە.
(٥) تایبەتی‌یە بە مۆدێلێکی ئوتومبیل کە بچووکترو سووکترە لە مۆدێلی ترو لێخوڕین‌و ڕاگرتنیشی کەمتری تێ دەچێت؛ هی ئوتومبیلی بچووک.

v.t. (١) بەتوندی و گردی پێچانەوە
(٢) پەستنەوە بۆ ئەوەی جێگە کەمتر بگرێت

n. (١) سنووقیکی بچکۆلەی ئارایشت. (٢) ئوتومبیلێکی بچووک.
(٣) پەیمان، رێکەوتن.

companion (kəm-pan′yən), *n.* (١) هاوڕێ؛ ئاوەڵ؛ هاودەم؛
هاودەنگ؛ برادەر؛ یار؛ دۆست؛ هاوجێ (٢) بەردەست (ماڵ، گەشت)؛ یاوەر.
(٣) ئەندامێکی پلە نزمی کۆمەڵی سوارچاکان. (٤) هاونیلە؛ وەك؛ ئاوەڵ

v.t. لەگەڵدابوون؛ هاودەمی کردن

companion (kəm-pan′yən), *n.* پێ پیلکەی ناو پاپۆڕ.

companionable (kəm-pan′yən-ə-b'l), *adj.* هاودەمی خۆشە؛
لەگەڵ بوونی خۆشە؛ هاوڕێی چاکە.

companionate (kəm-pan′yən-it), *adj.* تایبەتی بە هاودەم یا
هاوڕێ؛ هاوڕێیی؛ هاودەمی؛ ئاوەڵی

companionate marriage, ژن‌ومێردایەتی برادەری؛ بریتییە لە
ژن‌ومێردایەتییەك کە ژن‌و مێردەکە منداڵیان نابێت هەتا دڵنیا نەبن کە دەتوانن
پێکەوە بمێننەوەو بەئاسانیش دەتوانن یەکتری تەڵاق بدەن.

companionship (kəm-pan′yən-ship′), *n.* (١) هاوڕێیەتی؛
ئاوەڵێتی؛ هاودەمێتی؛ لەگەڵ یەکتردا بوون (٢) کۆمەڵێك لە هاودەمان.
(٣) نزمترین پلەی کۆمەڵی سوارچاکان.

companionway (kəm-pan′yən-wā′), *n.* (١) پێ پیلکەی ناو
پاپۆڕ (٢) ئەو شوێنەی کە پێ پیلکەیەکی وەها گرتوویەتی.

company (kum′pə-ni), *n.* (١) هاودەمی؛ ئاوەڵی؛ هاوڕێیەتی
(٢) کۆمەڵێك خەڵك؛ کۆمەڵ.
(٣) هاوڕێ *(People are judged by the ~ they keep.)* .
(٤) تیپ (گۆرانی، ئاواز)؛ تیپ (٥) کۆمپانیا.
(٦) ئەو بەشداربووانەی ناویان نابرێت لە ناوی کۆمپانیاکەدا:
(John Smith and C~)
(٧) [Colloq.]. میوان: *(Are you having ~ tonight?)*
(٨) پەل (سوپا)
(٩) هەموو کەشتیوانی پاپۆڕێك

bear company, لەگەڵدابوون؛ هاوڕێیەتی کردن.

keep company, هاوڕێیەتی کردن؛ هاودەمی کردن؛ هەمیشە لەگەڵدا
بوون

part company, جیابوونەوە؛ بە برادەری نەمان (دوو هاوڕێ).

company union, یەکێتی کرێکارانی کۆمپانیایەك کە بەشێك نەبێت
لە یەکێتی گشتی کرێکارانی وڵاتەکە؛ یەکێتییەکی کرێکاران کە لەژێر
دەستی خاوەن کاردا بێت.

comparable (kom′pĕr-ə-b'l), *adj.* (١) بەراوورد دەکرێن
(٢) لەیەك دەچن؛ وەك یەك وان.

comparably (kom′pĕr-ə-bli), *adv.* (١) لەرووی بەراوردەوە
(٢) تارادەیەك

comparative (kəm-par′ə-tiv), *adj.* (١) بەراوردکاری؛ بەراوورد؛
بەراووردی *(~ literature)*
(٢) هەڵدەسەنگێنرێ بە بەراووردکردن لەگەڵ شتێکی تردا: *(~ happiness)* .
(٣) پلەی دووەمی بەراووردی ئاوەڵناو یا ئاوەڵفرمان (رێزمان):
(big- bigger; handsome- more handsome;
slowly- more slowly) .

n. پلەی دووەمی بەراووردی ئاوەڵناو یا ئاوەڵفرمان (رێزمان):
("Prettier" and "more beautiful" are the ~s of "pretty" and "beautiful" .)

comparative linguistics, زمانەوانی بەراووردکاری؛ بەشێکە لە
زانستی زمان کە هەوڵ دەدات پەیوەندی لەنێوان زمانەکاندا بدۆزێتەوە.

comparative literature, وێژەی بەراووردکاری؛ بریتییە لە
بەراووردکردن یا لێکۆڵینەوەی وێژەی دوو نەتەوە یا زیاتر

-comparatively *(adv.).*

compare (kəm-pâr′), *v.t.* (١) (**~ to**)، لەیەکچوواندن؛ پیشاندانی
لەیەکچوونی دوو شت.
(٢) (**~ with**)، بەراووردکردن؛ پیشاندانی جیاوازی‌و لەیەکچوونی دوو شت.
(٣) بەراووردکردنی ئاوەڵناو یا ئاوەڵفرمان (رێزمان):
(small- smaller; beautiful- more beautiful;
quickly- more quickly) .

v.i. (**~ with**), شان لە شان دان؛ هاوتابوون؛ هاوسەنگ بوون.

beyond (or past or without) compare, بێ وێنە (لە باشی یا
خراپیدا)؛ وێنەی نییە

comparison (kəm-par′ə-s'n), *n.* (١) بەراووردی؛ بەراووردکردن؛
بەراوورد؛ بەرامبەرکردن. (٢) لەیەکچوون؛ وەك یەك وابوون.
(٣) بەراووردی ئاوەڵناو یا ئاوەڵفرمان (رێزمان):
(long-longer-longest; good-better-best;
slowly- more slowly- most slowly) .

in comparison with, ئەگەر بەراووردی بکەیت لەگەڵ؛
لەچاو ئەوی تر یا ئەوانی تردا.

no comparison between, زۆر جیاوازن؛ بەراوورد ناکرێن، واتە
یەکێکیان زۆر باشترە لەوی تریان.

compart (kəm-pärt′), *v.t.* بەش بەش کردن؛ خانە خانە کردن؛
کردن بە بەشی بچووك بچووك‌و جیاکردنەوەیان لەیەکتری؛ جیاکردنەوە

compartment (kəm-pärt′mənt), *n.* (١) ژوور؛ خانە؛ بەش.
(٢) ژووری بچووکی نووستنی ناو شەمەندەفەر.

compass (kum′pəs), *v.t.* (١) بەدەوردا گەڕان؛ بەدەوردا چوون یا
ڕۆیشتن. (٢) دەورەدان؛ ئابلووقەدان. (٣) تێگەیشتن.
(٤) هێنانەدی؛ بەجێهێنان؛ بەدەستهێنان:
(He was unable to ~ his ends.)
(٥) پیلان گێڕان.

n. (١) (*pl.*) ، پرگال. (٢) چێوە؛ کەمەرە. (٣) شوێنێکی دەورەگیراو.
(٤) مەودا؛ رادە. (٥) قیبلەنما؛ رێنوما. (٦) مەودای دەنگ یا ئاوازی مۆسیقا
(لە نزمترین دەنگ یا ئاوازەوە بۆ بەرزترین).

adj. خڕ؛ بازنەیی؛ نیوبازنە.

-compassable *(adj.).*

compass card, پەڕەکەی قیبلەنما: کە دەرزی موگناتیسی قیبلەنماکەی
تێدایەو سی‌ودوو نیشانەی قیبلەنماکەو سێ‌سەدو شەست بەشی بازنەکەی
لەسەر دیاریکراوە.

compasses (kum′pəs-iz), *n.pl.* پرگال.

compassion (kəm-pash′ən), *n.* هاوسۆزی؛ بەزەیی.

compassionate (kəm-pash′ən-it), *adj.* بەبەزەیی؛ بەسۆز؛
بەهەست.

v.t. بەزەیی پێداهاتنەوە؛ هاوسۆزی لەگەڵ کردن.

-compassionately *(adv.).*

compass plant, ڕووەکی قیبلەنما: ڕووەکێکی گوڵ زەردە گەڵاکەی
بەرەو باکوورو باشوور دەڕوانێت.

compass saw, مشاری بڕینەوەی شتی چەماوە.

compatibility (kəm-pat′ə-bil′ə-ti), *n.* لەگەڵ یەك گونجان؛
گونجان؛ شیان.

compatible (kəm-pat′ə-b'l), *adj.* (**~ with**), گونجاو؛
دەگونجێت؛ لەگەڵ یەك دەگونجێن؛ شیاو.

compatriot (kəm-pā′tri-ət, kəm-pat′ri-ət), *n.* (١) هاووڵات
یا هاونیشتمان. (٢) [Colloq.]، هاوڕێ؛ برادەر؛ هاوکار.

adj. هاووڵات؛ هاونیشتمان.

compeer (kəm-pêr′, kom′pêr), *n.* (١) هاوسەنگ؛ هاوتا؛ هاوپلە
(٢) هاوڕێ؛ برادەر؛ هەڤاڵ.

compel (kəm-pel′), *v.t.* (١) زۆرلێکردن. (٢) ناچارکردن.
(٣) بەزۆر کردن یا هێنانە دەست.

(٤) کۆکردنەوە یا خڕکردنەوە بەزۆر (مەڕومالات)
(٥) بەزۆر هێنانەبەر بارەوە؛ بەزۆر دابینکردن.

compellation (kom´pə-lā′shən), *n.* (١) بانگ کردن بە ناو یا نازناوێکەوە. (٢) ناو؛ نازناو.

compend (kom′pend), *n.* = a compendium.

compendious (kəm-pen′di-əs), *adj.* کورت و پوخت

compendium (kəm-pen′di-əm), *n.* کورتە؛ پوختە (باس)

compensate (kom′pən-sāt´), *v.t.* (١) بۆ بژاردن (زیان)؛ قەرەبو بۆ کردنەوە *(The government ~d the owners for the land taken from them.)*
(٢) هەق کردنەوەی شتێك؛ هەق بۆ کردنەوە
(٣) هاوکێش کردن (مەکینەکاری). (٤) پڕکردنەوە (کەموکووڕی).
v.i. هەق بۆ کردنەوە؛ هەق کردنەوە؛ بۆ بژاردن.

compensation (kom´pən-sā′shən), *n.* (١) بۆ بژاردن (زیان)؛ قەرەبو بۆ کردنەوە؛ هەق بۆ کردنەوە. (٢) بژاردەی زیان؛ پاداشت.
(٣) داپۆشینی کەموکووڕییەك بە زیاتر نواندنی خوویەکی باش و پەسەندکراو (دەروونناسی).
(٤) هاوتاکردن؛ هەق کردنەوە یا پڕکردنەوە (بەتایبەتی ئەگەر ئەندامێکی لەش کەموکووڕی هەبێت ئەندامێك یا ئەندامەکانی تر چالاکتر دەبن و ئەو کەموکووڕییە پڕدەکەنەوە)

compensator (kom′pən-sā´tēr), *n.* (١) بژێرەر (مرۆڤ، شت)
(٢) ئامێری هاوکێش کردن (مەکینەکاری).

-**compensatory** *(adj.)*.

compete (kəm-pēt′), *v.i.* (١) پێشبڕکێ کردن؛ ملەملێ کردن
(٢) بەربەرەکانی کردن؛ هاوچاوی کردن
(٣) بەشداربوون لە ملەملێیەکدا (وەرزش).

competence (kom′pə-təns), *n.* (١) گوزەران؛ دەرامەت.
(٢) کارامەیی؛ بەتوانایی؛ لێهاتوویی؛ چالاکی.

competency (kom′pə-tən-si), *n.* competence.

competent (kom′pə-tənt), *adj.* (١) لێهاتوو؛ کارامە؛ بەتوانا؛ باش: *(a ~ doctor)*.
(٢) مام ناوەندی؛ نە زۆر نە کەم: *(a ~ understanding of the law.)*.
(٣) (to ~) ڕێگەدراو؛ شیاو

competition (kom´pə-tish′ən), *n.* (١) پێشبڕکێ؛ ملەملێ.
(٢) بەربەرەکانی؛ هاوچاوی. *(Business ~ is strong.)*.
(٣) بەشداربوونی ملەملێیەك (وەرزش)

competitive (kəm-pet′ə-tiv), *adj.* (١) تایبەتی بە ملەملێ یا پێشبڕکێ؛ تایبەتی بە بەربەرەکانی. (٢) کەوتووەتە سەر ملەملێ؛ بە دانان نییە بەڵکو بە ملەملێ یا تاقیکردنەوەیە (فرمان، کار).

competitor (kəm-pet′ə-tēr), *n.* هاوچڕ؛ بەربەرەکانیکەر *(a business ~)*

compilation (kom´p'l-ā′shən, kom´pi-lā′shən), *n.* (١) دانان (فەرهەنگ، پەرتووك)؛ پێکەوەنان (فەرهەنگ، ڕاپۆر)؛ نووسین؛ کۆکردنەوە؛ یەکخستن (فەرهەنگ) (٢) شتێکی کۆکراوە، دانراو، یا یەکخراو (فەرهەنگ، ڕاپۆر، بروانامە، پەرتووك... هتد).

compile (kəm-pīl′), *v.t.* (١) دانان (فەرهەنگ، پەرتووك، ڕاپۆر)؛ نووسین (٢) کۆکردنەوەو ڕێك و پێك کردن و یەکخستن (بڕوانامە، ڕاپۆر، نووسراوی وێژەیی .. هتد).

complacence (kəm-plā′s'ns), *n.* = complacency.

complacency (kəm-plā′s'n-si), *n.* پاڵ لێدانەوە؛ بێباکی؛ فەرامۆشی؛ لە خۆ ڕازی بوون.

complacent (kəm-plā′s'nt), *adj.* پاڵ لێدەرەوە؛ پشت لێکەرەوە؛ بێباك؛ فەرامۆش؛ لە خۆ ڕازی.

complain (kəm-plān′), *v.i.* (١) سکاڵاکردن؛ بۆڵەبۆڵ کردن؛ گلەییکردن؛ کرووزانەوە؛ ناڕەزایی دەربڕین. (٢) شکات کردن (لە دادگا).

complainant (kəm-plān′ənt), *n.* (١) سکاڵاکەر؛ بۆڵەبۆڵکەر؛ گلەییکەر. (٢) شکاتکەر (دادگا)؛ داواچی.

complaint (kəm-plānt′), *n.* (١) ناڕەزایی؛ گلەیی؛ بۆڵەبۆڵ
(٢) سکاڵا. (٣) نەخۆشی. (٤) سکاڵانامە (دادگا)؛ شکات.

complaisance (kəm-plā′z'ns, kəm-plā′s'ns, kom′pli-zans´), *n.* ناسکی؛ ڕەفتار جوانی؛ زمان شیرینی؛ دڵی خەڵك ڕاگرتن.

complaisant (kəm-plā′z'nt, kəm-plā′s'nt, kom′pli-zant´), *adj.* ناسك؛ ڕەفتار جوان؛ زمان شیرین؛ دڵی خەڵك ڕاگر.

complect (kəm-plekt′), *v.t.* لەیەکەوە ئاڵۆسکاندن؛ ئاڵۆزاندن؛ لەیەکەوە ئاڵاندن.

complected (kəm-plek′tid), *adj.* [Colloq. or Dial.], ڕەنگی دەموچاو و پێستی وەهایە: *(dark- ~ ; light- ~)*.

complement (kom′plə-mənt), *n.* (١) تەواوکردن؛ پڕکردن.
(٢) ئەوەندەی پێویستە بۆ تەواوکردن. (٣) تاقمێکی تەواو.
(٤) یەکێك لەو دوو بەشەی یەکتری تەواو دەکەن.
(٥) تەواوکەر (ڕێزمان). (بۆ نموونە: ووشەی: " **president** " لە ڕستەی " **They elected him president.** "، هەروەها ووشەی: " **pretty** " لە ڕستەی: " **She was pretty.** ").
(٦) تەواوکەر (بیرکاری): ژمارەی ئەو پلانەی کە دەبێت بخرێتە سەر گۆشەیەك تاکو ببێتە گۆشەی نەوەد پلەیی.
(٧) هەموو کەشتیوانی کەشتی یا پاپۆڕێك.
v.t. تەواوکردن؛ بوون بە تەواوکەری شتێك؛ لەگەڵدا گونجان و تەواوکردن *(The wine ~s the delicious dinner.)*

complemental (kom´plə-men′t'l), *adj.* = complementary.

complementary (kom´plə-men′tēr-i), *adj.* (١) تەواوکەر.
(٢) یەکتری تەواو دەکەن؛ دوو شت کە بەبێ یەکتری ناتەواون، بەڵام کە یەکیان گرت یەکتری تەواو دەکەن.

complementary angle, دوو گۆشە کە پێکەوە گۆشەیەکی وەستاو یا گۆشەیەکی نەوەد پلەیی پێکدێنن.

complementary colors, ڕەنگی تەواوکەر: دوو ڕەنگ کە ئەگەر بە باشی تێکەڵاو بکرێن ڕەنگی سپی یا سپیکار پەیدا دەکەن (وەك ڕەنگی شینی سەوزکار و سوور).

complete (kəm-plēt′), *adj.* (١) تەواو؛ هەموو؛ سەرتاپا.
(٢) تەواوبوو؛ تەواو؛ کۆتایی هاتوو. (٣) زۆرباش؛ بەووردی یا باشی کراو
(٤) [Archaic]، کارامە؛ قاڵ؛ شارەزا.
v.t. (١) تەواوکردن؛ کەموکووڕی نەهێشتن؛ هەموو کردن بە یەك.
(٢) کۆتایی پێ هێنان (کار)؛ بەجێهێنان؛ تەواوکردن (کار)؛ بردنەسەر

completely (kəm-plēt′li), *adv.* بەتەواوی؛ هەمووی؛ بەیەکجاری؛ سەرانسەر؛ سەرتاپا.

completion (kəm-plē′shən), *n.* (١) تەواوکردن؛ بردنەسەر.
(٢) تەواوبوون؛ کۆتایی هاتن.

complex (kəm-pleks′), *adj.* (١) ئاوێتە؛ تێکەڵ.
(٢) ئاڵۆز؛ ئاڵۆسکاو.
n. (١) شتێکی ئاوێتە یا تێکەڵ. (٢) (ا) چەند هەست و بیروڕایەکی پەستراوەو داپۆشراو و پێ نەزانراوی کەسێکە دەربارەی شتێك یا کەسێك یا ڕووداوێك کە کاردەکاتە سەر ڕەووشتی گشتی ئەو کەسە (دەروونناسی).
(ب) خولیا؛ نەخۆشی دەروونی (دەروونناسی).

complex fraction, کەرتی تێکەڵ (بیرکاری).

complexion (kəm-plek′shən), *n.* (١) سرووشت و ڕەووشت (مرۆڤ). (٢) ڕەنگی پێست و دەموچاوی مرۆڤ؛ ڕەنگی دەموچاو؛ ڕەنگی پێست. (٣) ڕووخسار؛ دیمەن؛ ڕواڵەت؛ شێوە.

complexioned (kəm-plek′shənd), *adj.* ڕەنگی دەموچاو و پێستی وەهایە: *(dark- ~ ; light- ~)*.

complexity (kəm-plek′sə-ti), *n.* (١) ئاڵۆزی؛ ئاڵۆسکاوی.

(٢) شتێکی ئاڵۆز یا ئاڵۆسکاو.

complex sentence, ڕستەی ئاوێتە ڕستەیەکە کە لە ڕستەیەکی سەرەکی یا سەربەخۆو ڕستەیەکی ناسەربەخۆ یا زیاتر پێکهاتبێت.

compliable (kəm-plī'ə-b'l), *adj.* = compliant.

compliance (kəm-plī'əns), *n.* ملدان؛ گونجان لەگەڵ؛ جووڵانەوە بەپێی پەیڕەو یا یاسایەکی دیاریکراو.

in compliance with, بەپێی یاسا یا پەیڕەوێك؛ بەگوێرەی.

compliancy (kəm-plī'ən-si), *n.* = compliance.

compliant (kəm-plī'ənt), *adj.* ملدەر؛ بەگوێرەی پەیڕەوو یاسای دیاریکراو بۆی دەجووڵێتەوە؛ ملکەچ؛ گوێ ڕایەڵ؛ پابەند.

complicacy (kom'plə-kə-si), *n.* = complexity.

complicate (kom'plə-kāt'), *v.t. & v.i.* ئاڵۆزکردن؛ ئاڵۆسکاندن؛ گران کردن (تەنگوچەڵەمە)؛ ئاڵۆزبوون.

adj. (١) [Archaic]. ئاڵۆز؛ ئاڵۆسکاو.

(٢) لە باری درێژی لوول بوو یا نووشتاوە (گەڵای هەندێ ڕووەك یا باڵی مێروو).

complicated (kom'plə-kāt'id), *adj.* ئاڵۆز؛ ئاڵۆسکاو؛ گران.

complication (kom'plə-kā'shən), *n.* (١) ئاڵۆزی؛ ئاڵۆزاوی؛ گیروگرفت. (٢) شتێکی ئاڵۆز یا ئاڵۆسکاو. (٣) هۆیەکی ئاڵۆزکەر.

(٤) لێ پیس کردن (نەخۆشی): نەخۆشییەکی تازە یا بارێکی نائاسایی کە تووشی نەخۆشێك دەبێت و دەبێت بەهۆی ئاڵۆزبوونی نەخۆشییەکەی و چاکبوونەوەی دوادەخات.

complice (kom'plis), *n.* [Archaic]. = **accomplice.**

complicity (kəm-plis'ə-ti), *n.* (١) بەشداری لە تاوان، خراپە، یا بەدکاریدا. (٢) ئاڵۆزی؛ ئاڵۆسکاوی.

complier (kəm-plī'ēr), *n.* ملدەر؛ کەسێك کە لەسەر پەیڕەوو یاساو ڕێوشوێنی دیاریکراو بڕوات.

compliment (kom'plə-mənt), *n.* (١) ستایش؛ ڕێز؛ چاکە ووتنی کەسێك یا شتێك. (٢) ئافەرین. (٣) (*pl.*)، ڕێزو سڵاو:

(Please accept this free offer with our ~s.)

(٤) [Archaic or Dial.]، دیارییەك کە لە پاداشتی چاکەیەکدا دەدرێت.

v.t. (١) ستایش کردن؛ ڕێزلێنان؛ پیرۆزبایی لێکردن؛ ئافەرین کردن؛ پەسەندکردن بە ستایشەوە: *(He ~ed her on her pretty dress.)* .

(٢) پێدانی دیاری یا شتێك بە کەسێك بۆ پیشاندانی ڕێز بۆ ئەو کەسە.

complimentary (kom'plə-men'tēr-i), *adj.* (١) تایبەتی بە ڕێزو ستایش و پەسەندکردن. (٢) بەخۆڕایی دەدرێت بۆ ڕێزی خۆ پیشاندان یا دانەوەی چاکەیەك (بلیتی سینەما، شانۆگەری، ئاهەنگ): *(a ~ ticket)* .

complin (kom'plin), *n. Also* **compline,** نوێژی ئێوارە یا خەوتن (خاچ پەرستی).

complot (kom'plot), *n.* پیلان

v.t. & v.i. پیلان گێڕان؛ پیلان دانان.

comply (kəm-plī'), *v.i.* ملدان؛ پەیڕەوی کردن؛ لەسەر یاساو پەیڕەوی دیاریکراو ڕۆیشتن؛ ملکەچ کردن؛ قایل بوون.

compo (kom'pō), *n.* شتێکی ئاوێتە وەك چیمەنتۆ یا قسڵ و لم و ئاو کە تێکەڵ دەکرێت و دەگیرێتەوە بۆ خانوو دروستکردن؛ قسڵ؛ قوڕوقسڵ؛ گەچ.

component (kəm-pō'nənt), *adj.* بەشی پێکهێنەر؛ توخمی پێکهێنەر.

n. بەش؛ پارچە؛ توخم؛ کەرەسە.

comport (kəm-pôrt', kəm-pōrt'), *v.t.* هەڵسان و دانیشتن یا جووڵانەوە بە جۆرێکی تایبەتی.

v.i. گونجان؛ لەگەڵ گونجان یا شیان.

n. [Obs.], هەڵسان و دانیشتن یا جووڵانەوە؛ ڕەووشت؛ ڕەفتار.

comportment (kəm-pôrt'mənt, kəm-pōrt'mənt), *n.* ڕەووشت؛ ڕەفتار؛ هەڵسان و دانیشتن؛ جووڵانەوە.

compose (kəm-pōz'), *v.t.* (١) پێکهێنان؛ داڕشتن؛ دروستکردن. (٢) دانان؛ هۆنینەوە؛ هەڵبەستن؛ ڕێکخستن؛ ئاوازدانان؛ داڕشتن (هەڵبەست، هۆنراوە، چیرۆك، ئۆپەرا، ئاوازی مۆسیقا):

(He ~d a poem for the occasion.)

(٣) بڕینەوە (ناکۆکی)؛ یەکلاکردنەوە:

(Their differences were ~d peaceably.)

(٤) هێمن کردنەوە؛ هێنانەوە سەرخۆ: *(He couldn't ~ himself.)*

(٥) ئامادەکردنی تیپ (چاپەمەنی).

v.i. (١) دانان؛ هەڵبەستن؛ هۆنینەوە؛ داڕشتن.

(٢) ئامادەکردنی تیپ (چاپەمەنی).

composed (kəm-pōzd'), *adj.* هێمن؛ لەسەرخۆ؛ سەلار.

-composedly *(adv.).*

composer (kəm-pōz'ēr), *n.* ئاوازدانەر.

composing room, ژووری ئامادەکردنی تیپ (چاپەمەنی).

composite (kəm-poz'it), *adj.* (١) ئاوێتە؛ تێکەڵاو؛ لە چەند بەش یا توخم پێکهاتوو. (٢) تایبەتی بە ڕووەکێك کە گوڵەکەی دەوری دراوە بە گەڵا (وەك گوڵەبەڕۆژە، چاوپشیلە... هتد).

n. (١) شتێکی ئاوێتە؛ شتێکی چەند توخمی.

(٢) ڕووەکێك کە گوڵەکەی گەڵا دەورەی دابێت (وەك گوڵەبەڕۆژە).

composite number, ژمارەی دابەش: ژمارەیەك کە بەسەر ژمارەیەکی تردا دابەش دەکرێت بەبێ ئەوەی هیچی بمێنێتەوە.

composition (kom'pə-zish'ən), *n.* (١) دانان؛ پێکەوەنان؛ یەکخستن؛ دروستکردن؛ پێکهێنان؛ داڕشتن.

(٢) هۆنینەوە؛ هەڵبەستن (وێژە)؛ داڕشتن؛ دانان. (٣) هەڵبەست؛ هۆنراوە.

(٤) پەخشان؛ نووسراوێك (بەتایبەتی هی قوتابی لە وانەی زماندا).

(٥) هەڵبەستێکی مۆسیقا؛ پارچەیەك مۆسیقا: *(a musical ~)*

(٦) چۆنێتی پێکهێنانی شتێك و ئەو پارچە یا کەرەسانەی لێی پێکدەهێنرێت؛ کەرەسەی داڕشتن یا دروستکردن و چۆنێتی ئەو دروستکردنە.

(٧) ڕێکەوتن؛ پێکهاتن؛ گونجان؛ بڕینەوەی ناکۆکی (بەتایبەتی هی کەسێکی نابووت کە قایل دەبێت بەشێك لە قەرزەکانی بداتەوە).

(٨) پێکهێنانی ووشە یا ڕستەی ئاوێتە (زمانەوانی).

(٩) ئامادەکردنی تیپ (چاپەمەنی).

compositor (kəm-poz'i-tēr), *n.* ئامادەکەری تیپ (چاپەمەنی).

compost (kom'pōst), *n.* (١) شتێکی تێکەڵاو یا ئاوێتە.

(٢) سەرەنوێلکێکی بچووکە لە کونجێکی باخچەیەکدا پەین و پاشمارەی سەوزەو شتی تری ئۆرگانیکی ڕزیوی تێدا کۆدەکرێتەوەو دەکرێتە ناو باخچەکەوە وەك پەین.

composure (kəm-pō'zhēr), *n.* هێمنی؛ لەسەرخۆیی؛ تێك نەچوون؛ خۆ تێك نەدان: *(Try to maintain your ~ .)* .

compotation (kom'pō-tā'shən), *n.* خواردنەوەی شتی مەستکەر پێکەوە لەگەڵ هاوڕێدا.

-compotator *(n.).*

compote (kom'pōt), *n.* (١) میوەی کوڵێنراو لەگەڵ شیلەدا.

(٢) دەفرێکی دەسکدار یا سێپادار کە لەسەر سێپاکەی دادەنرێت و میوەو نوقڵ و شتی وەها تێ دەکرێت؛ دەفرێکە قنچکێکی درێژی هەیە لەسەر قنچکەکەی دادەنرێت و میوەو نوقڵ و شتی وەهای تێ دەکرێت.

compound (kom-pound', kəm-pound'), *v.t.* (١) پێکەوەنان؛ تێکەڵاوکردن؛ یەکخستن. (٢) ڕێکەوتن؛ بڕینەوە (ناکۆکی).

(٣) ڕێکەوتن لەسەر دانەوەی قەرزێك بە دانەوەی تەنها هەندێك لە قەرزەکە.

(٤) کەڵەکەکردن؛ کۆمەڵ کردن؛ حساب کردنی قازانجی پارەیەك کە لە بانقدا دادەنرێت بە کۆکردنەوەی قازانجی پارەکە خۆی و قازانجی ئەو قازانجەش کە پارەکە دەیکات: *(The interest is ~ed daily.)* .

(٥) دەرمان گرتنەوە بەگوێرەی ڕەچەتە؛ ئامادەکردنی دەرمان بە تێکەڵاوکردنی چەند دەرمانێك.

(٦) زیادکردن؛ خستنە سەر:

(He ~ed his financial difficulties by buying a new car.)

v.i. (١) قایل بوون؛ ڕێکەوتن. (٢) ڕێکەوتن لەگەڵ خاوەن قەرزێکدا.

adj. ئاوێتە؛ تێکەڵاو؛ لێکدراو؛ پێکهاتوو؛ داڕێژراو.

n. (١) دارشتە؛ داڕێژراو؛ ئاوێتە. (٢) شتێك کە لە دوو توخم یا زیاتر پێکهاتبێت و تایبەخۆکانی ئەو توخمانە وون بێن لە شتە پێکهاتووەکەدا. (٣) ووشەی لێکدراو (ڕێزمان): (blackboard).

compound a felony (or crime), قایل بوون بە بەرتیل یا شتی وەها بۆ چاو نووقاندن لە تاوانێك و ئاگادار نەکردنی پۆلیس یا نەدانی تاوانبارەکە بە دادگا.

compound (kom′pound), ***n.*** خانوویەك یا چەند خانوویەکی پەرژین کراو یا جیاکراوە: (ا) لە وولاتانی ڕۆژهەلاتدا ئەو ناوچەیەی ئەورووپاییەکان (ب) لە وولاتانی ئەفەریقادا کوختەکانی خەلکی وولاتەکە خۆی (ج) شوێنی ڕاگرتنی دەستبەسەرانی جەنگ.

compound flower, گوڵێکی کەلا دەورەدراو (وەك گوڵەبەڕۆژە).

compound fraction, کەرتی تێکەڵ.

compound fracture, جۆرە ئێسقان شکانێکە کە ئێسقانەکە لە پێستەکەوە هاتبێتە دەرەوە.

compound interest, ئەو قازانجەی دەدرێت بە پارەیەك کە لە بانقدا دانراوە بە پارەکە خۆی و قازانجی قازانجەکەیشی.

compound leaf, گەڵای دوو فلیقانە.

compound number, ژمارەی تێکەڵ هەندێکە کە بە دوو ژمارە دەربڕێت وەك: (4 ft., 7 in.; 1lb., 3 oz.).

compound sentence, ڕستەی لێکدراو.

comprador, compradore (kom′prə-dôr′), ***n.*** کۆمپرادۆر: نوێنەر یا بریاپێکراوێکی خۆوڵاتی دەزگایەکی بازرگانی یا کاروباری بێگانەیە کە سەرەوکاری کرێکار و مووچەخۆرە خۆوڵاتییەکانی پێ سپێردراوە.

comprehend (kom′pri-hend′), ***n.*** (١) چوونە مێشکەوە؛ تێگەیشتن؛ سەر لێ دەرچوون. (٢) گرتنەوە؛ تیابوون.

comprehensible (kom′pri-hen′sə-b'l), ***adj.*** مرۆڤ تێی دەگات؛ مرۆڤ دەتوانێت تێی بگات یا سەری لێی دەرچێت؛ دەچێتە مێشکەوە.

comprehension (kom′pri-hen′shən), ***n.*** (١) تێگەیشتن؛ توانای تێگەیشتن. (٢) گرتنەوە؛ تێدابوون.

comprehensive (kom′pri-hen′siv), ***adj.*** (١) گشتگر؛ تێگر؛ گشتی (تاقیکردنەوە یا هەڵسەنگاندن):
(a ~ examination; a ~ review of the situation)
(٢) دەتوانێت باش تێ بگات.

compress (kəm-pres′), ***v.t.*** پەستن؛ پەستانەوە؛ گردکردنەوە؛ کورتکردنەوە یا پوخت کردن (نووسراو)؛ گوشین؛ بچووك کردنەوە؛ هێنانەوەیەك.

n. (١) پارچەیەك پەڕۆی تۆپەڵ یا قەدکراو (کە دەخرێتە سەر ئەندامێکی لەش بۆ پەستانەوەی) (٢) پارچەیەك پەڕۆی وەها دەرماناوی (کە دەخرێتە سەر ئەندامێکی هەوکردوو). (٣) مەکینەی پەستنەوەی لۆکە و گوریزەکردنی.

compressed (kəm-prest′), ***adj.*** (١) پەستراوە؛ گوشراو؛ گرد؛ کۆ. (٢) پان کراوە؛ تەخت کراو.

compressed air, هەوای پەستراوە.

compressible (kəm-pres′ə-b'l), ***adj.*** دەپەسترێتەوە.

compression (kəm-presh′ən), ***n.*** (١) پەستان. (٢) پلەی پەستان (مەکینەی ئوتومبیل).

-compressive *(adj.)*.

compressor (kəm-pres′ẽr), ***n.*** (١) پەستێنەر؛ گوشەر. (٢) ماسولکەی پەستێنەر. (٣) مەکینەی پەستانی هەوا یا گاز. (٤) ئامێرێکی نەشتەرگەری کە ئەندامێکی لەشی پێ دەپەسترێتەوە.

comprise (kəm-prīz′), ***v.t.*** (١) پێکهاتن لە (٢) گرتنەوە؛ تێدابوون؛ بەشێك بوون لە.

compromise (kom′prə-mīz′), ***n.*** (١) ڕێکەوتنێك کە بریتی بێت لە وازهێنان لە مافی خۆ؛ خۆفرۆشتن؛ سازش لەسەر کردن. (٢) بارێکی ناوەڕاستانە؛ چارەسەرێکی ناوەڕاستانە. (٣) خستنە مەترسی لەکەداربوون، ناوپیس بوون یا ناچاربوون بە وازهێنان لە بیروباوەڕ و هەڵوێست و مافی خۆ:
(a ~ of one's good name and reputation)

v.t. (١) ڕێکەوتن (لەڕێی وازهێنانەوە لە مافی خۆ)؛ سازش لەسەر کردن. (٢) وازهێنان لە مافی خۆ؛ قایل بوون بە کەمتر لە مافی خۆ؛ خۆفرۆشتن. (٣) خستنە مەترسی لەکەداربوون، ناوپیس بوون یا ناچاربوون بە وازهێنان لە بیروباوەڕ و هەڵوێست و مافی خۆ:
(By accepting the bribe, he ~d himself.)

v.i. ڕێکەوتن؛ ڕێکەوتن بە وازهێنان لە مافی خۆ.

compromiser (kom′prə-mīz′ẽr), ***n.*** وازهێنەر لە مافی خۆ (لەڕێی ڕێکەوتن لەگەڵ بەرامبەرەکەی)؛ خۆفرۆش.

comptometer (komp-tom′ə-tẽr), ***n.*** ژمێرەر؛ پێژمێر.

comptroller (kən-trōl′ẽr), ***n.*** لێپرسراوی خەرجی دەزگایەك؛ چاودێری خەرجی؛ ژمێریار.

compulsion (kəm-pul′shən), ***n.*** (١) زۆرەملێ؛ زۆر؛ زۆردارەکی. (٢) خوتخوتە؛ ناچاربوونی کەسێك بە کردنی کارێك بەتایبەتی هی نابەجێ یا مندالانە بەهۆی هێزێکی دەروونییەوە کە پاڵی پێوەدەنێت و ناتوانێت بەرهەڵستی بکات؛ ئەو هێزە دەروونییەی کە بەرهەڵستی ناکرێت.

compulsive (kəm-pul′siv), ***adj.*** زۆرلەخۆکەر؛ تایبەتییە بە هێزێکی پاڵپێوەنەری دەروونی بەرهەڵست نەکراو.

compulsory (kəm-pul′sẽr-i), ***adj.*** زۆرەملێ؛ زۆردارەکی؛ بەزۆر؛ هەمووکەس دەگرێتەوە: *(~ education)*.

compunction (kəm-puŋk′shən), ***n.*** هەست بە گوناهباری کردن؛ هەست بە بێ ویژدانی کردن؛ پەشیمانی؛ سەرزەنشتی دەروون.

-compunctious *(adj.)*.

compurgation (kom′pẽr-gā′shən), ***n.*** بەخشین یا ئازادکردنی گومانبارێك لەسەر سوێندخواردنی چەند شایەتێك (دادگا).

compurgator (kom′pẽr-gā′tẽr), ***n.*** شایەتێك کە سوێند دەخوات لە دادگادا لەسەر بێ تاوانی گومانبارێك و دەبێتەهۆی بەرەڵاکردنی.

computable (kəm-pūt′ə-b'l, kom′pyoo-tə-b'l), ***adj.*** دەژمێررێت؛ دەتوانرێ بژمێررێت.

computation (kom′pyoo-tā′shən), ***n.*** (١) ژماردن؛ لێکدانەوە. (٢) ئەنجامی ژماردنێك.

compute (kəm-pūt′), ***v.t. & v.i.*** ژماردن؛ لێکدانەوە.

n. ژماردن؛ لێکدانەوە: *(beyond ~)*.

computer (kəm-pū′tẽr), ***n.*** کۆمپیوتەر؛ ژمێرەری ئەلەکترۆنی؛ پێژمێری ئەلەکترۆنی.

computerize (kəm-pū′tẽr-īz′), ***v.t.*** بەکارهێنانی کۆمپیوتەر لە جێبەجێکردنی کاروباردا.

comrade (kom′rad, kom′rid), ***n.*** (١) هاوڕێ؛ برادەر؛ ئاوەڵ. (٢) [C-]، [Colloq.]، ئەندامێکی حیزبی شیوعی.

comrade in arms, ئاوەڵێکی سەربازی؛ ئاوەڵێکی چەك لە شان.

comradeship (kom′rad-ship′, kom′rid-ship′), ***n.*** ئاوەڵی؛ هاوڕێیی؛ برادەری.

con (kon), ***adv.*** دژ؛ دژ بە:
(They argued the matter pro and ~ .)

n. کەس، دەنگ یا بیرێکی دژ.

con (kon), ***v.t.*** بەووردی خوێندنەوە؛ لێکۆڵینەوە؛ لەبەرکردن؛ ڕەوانکردن.

con (kon), ***v.t.*** لێخوڕینی بەلەم یا پاپۆڕێك.

n. (١) پلەی لێخوڕی بەلەم یا پاپۆڕ. (٢) لێخوڕینی بەلەم یا پاپۆڕێك.

con (kon), ***adj.*** [Slang], [Short of confidence], ساختەچی؛ دەستبڕ؛ درۆزن: *(a ~ man)*.

v.t. دەستبڕین؛ هەڵخەڵەتاندن (لەڕێی بڕواپێکردنەوە):
(He ~ned everybody into lending him money.)

con- (kon), – **com-**.

conation (kō-nā′shən), *n.* هێزی ویستن و هەوڵدان و کولنەدان لە مرۆڤدا

conatus (kō-nā′təs), *n.* (١) هەوڵ؛ کۆشش
(٢) هێزێکی سروشتییە کە پاڵ بە گیاندارەوە دەنێت بۆ ویستن و هەوڵدان

concatenate (kon-kat′′n-āt′), *v.t.* پێکەوەبەستن (زنجیر)

concatenation (kon′kat-′n-ā′shən), *n.* (١) پێکەوەبەستن (زنجیر). (٢) زنجیرە؛ زنجیرەیەک شت یا ڕووداوی پێکەوە بەستراو و پەیوەندیدار.

concave (kon-kāv′, kən-kāv′, kon′kāv), *adj.* قوپاو؛ چاڵ؛ بۆش و قوپاو

n. ڕوویەک، هێڵێک یا شتێکی قوپاو.

v.t. قوپاندن.

concavity (kon-kav′ə-ti, kon-kav′ə-ti), *n.* (١) قوپاوی؛ چاڵی
(٢) ڕوویەک یا شتێکی قوپاو.

concavo-concave (kon-kā′vō-kon-kāv′), *adj.* لە دوو لاوە قوپاو.

concavo-convex (kon-kā′vō-kon-veks′), *adj.* قوپاو و قۆقز؛ لایەکی قوپاو و لایەکی قۆقزە

conceal (kən-sēl′), *v.t.* (١) شاردنەوە؛ داپۆشین؛ خۆداگرتن.
(٢) کردن بە ژێرەوە (دەنگوباس)؛ داپۆشین (دەنگوباس یا ڕووداو)؛ شاردنەوە.

concealment (kən-sēl′mənt), *n.* (١) شاردنەوە؛ داپۆشین؛ کردن بە ژێرەوە؛ کردن بە ژێر لێوەوە.
(٢) جێگای شاردنەوە؛ ڕێوشوێنی شاردنەوە؛ شاردنەوە.

concede (kən-sēd′), *v.t.* (١) دان پیانان؛ پێ لێنان.
(٢) دان بە دۆڕاندن یا بەزیندا نان؛ دان بە سەرکەوتنی بەرامبەردا نان:
(He ~d defeat.)

v.i. وازهێنان لە ماف؛ سەر دانەواندن.

conceit (kən-sēt′), *n.* (١) بیر؛ ڕا؛ بیروباوەڕ
(٢) گومڕایی؛ فیز؛ لووت بەرزی؛ لەخۆبایی‌بوون
(٣) دەستەواژە (ویژە، هونراوە). (٤) خەیاڵ.

v.t. (١) [Obs.] بیرکردنەوە؛ هێنانە بەرچاوی خۆ.
(٢) [Dial.] خۆش ویستن؛ حەزلێکردن؛ بەدڵ بوون.

out of conceit with, لەبەرچاوکەوتن

conceited (kən-sē′tid), *adj.* گومڕا؛ لووت بەرز؛ بەفیز؛ لەخۆبایی

conceivable (kən-sēv′ə-b′l), *adj.* دەشێت؛ بۆی هەیە؛ لەوانەیە؛ دەچێتە مێشکەوە

-conceivably *(adv.)*.

conceive (kən-sēv′), *v.t.* (١) سکپڕبوون بە؛ سکپڕبوون
(She ~d a child.)
(٢) هێنانە بەرچاوی خۆ؛ بۆچوون؛ لە مێشکدا دروستکردن؛ بیرلێکردنەوە.
(٣) تێگەیشتن. (٤) دەربڕین (بە قسە یا بە نووسین).

v.i. (١) سکپڕبوون
(٢) (of ~) لە مێشکدا دروست بوون؛ بیرلێکردنەوە؛ هێنانە بەرچاو.

concentrate (kon′s′n-trāt′, kon′sen-trāt′), *v.t.* (١) کۆمەڵ کردن لە ناوچەق یا ناوەڕاستدا؛ کۆکردنەوە لە ناوجەرگەدا؛ چەق پێ بەستن.
(٢) بیروهۆشی خۆ خستنە سەر (باسێک، ڕووداوێک یا بیروباوەڕێک).
(٣) تۆندکردنەوە؛ خەست کردنەوە؛ بەهێزکردن.
(٤) کۆکردنەوەی لەشکر لەیەک شوێندا

v.i. (١) چەق بەستن؛ کۆبوونەوە لە ناوجەرگەدا؛ کۆمەڵ بوون لە ناوەڕاستدا.
(٢) (on ~ : upon ~)، بیروهۆشی خۆ خستنە سەر.
(٣) تۆندبوونەوە؛ خەست بوونەوە؛ بەهێزبوون.

n. شتێکی خەست یا تۆندبووەوە (خواردەمەنی).

adj. خەست

-concentrator *(n.)*.

concentration (kon′s′n-trā′shən, kon′sen-trā′shən), *n.* (١) چەق بەستن؛ کۆبوونەوە لە ناوچەقدا؛ گردبوونەوە لە ناوەڕاستدا.
(٢) بیروهۆش خستنە سەر (٣) خەستی (خواردنەوە).

concentration camp, ئۆردووگای زۆرەملێ؛ گرتووخانە- (بۆ دەستبەسەرانی جەنگ و گیراوانی دژی ڕژێم).

concentric (kən-sen′trik), *adj.* هاوچەق (بازنە):
(a ~ circles)

-concentrically *(adv.)*; concentricity *(n.)*.

concept (kon′sept), *n.* بیرێکی گشتی یا بڵاو؛ بیر.

conception (kən-sep′shən), *n.* (١) سکپڕبوون؛ سکپڕی؛ دروستبوونی ناوڵەمە. (٢) ناوڵەمە. (٣) سەرەتا (کار، ڕووداو... هتد).
(٤) بیر؛ بیرێکی گشتی. (٥) بیر یا نەخشەیەکی ڕەسەن.
(٦) هێز و توانای بیرکردنەوە و پێکەوەنان.

conceptive (kən-sep′tiv), *adj.* توانای بیرکردنەوە و پێکەوەنانی هەیە.

conceptual (kən-sep′chōō-əl), *adj.* تایبەتی بە بیر و بیرکردنەوە و پێکەوەنان.

conceptualism (kən-sep′chōō-əl-iz′m), *n.* ڕێبازێکی فەلسەفییە دەڵێت: کە بیری گشتی هیچ ڕاستییەکی نییە تەنها لە مێشکدا نەبێت.

-conceptualist *(n. & adj.)*.

concern (kən-sûrn′), *v.t.* (١) پەیوەندی پێوەبوون؛ لەلا گرنگ بوون؛ بەتەنگەوەهاتن؛ تایبەتی بوون بە: *(The subject ~s all of us.)*.
(٢) پێوە خەریک بوون: *(He ~s himself with trivia.)*.
(٣) تووشی خەم و مەراق کردن.

n. (١) شتێک کە بەتەنگیەوە بێیت؛ شتێک کە لەلات گرنگ بێت.
(٢) بەتەنگەوەهاتن؛ دڵسۆزی: *(~ for his well-being)*.
(٣) پەیوەندی. (٤) مەراق؛ خەم.
(٥) کۆمپانیا؛ دەزگایەکی بازرگانی یا کاروبار.

as concerns, سەبارەت بە؛ دەربارەی؛ لە بابەت.

concerned (kən-sûrnd′), *adj.* بەتەنگەوەهاتوو؛ دڵسۆز؛ بەپەروا؛ خەمخۆر.

concerning (kən-sûrn′iŋ), *prep.* دەربارەی؛ سەبارەت بە.

concernment (kən-sûrn′mənt), *n.* (١) کاروبار؛ بەرژەوەندی.
(٢) پەیوەندی؛ گرنگی؛ بایەخ. (٣) خەریک بوون. (٤) خەم؛ مەراق.

concert (kən-sûrt′), *v.t. & v.i.* پێکەوە کارکردن؛ بە ڕێکەوتن و هاوکاری هەردوولا کارکردن و بڕیاردان؛ پێکەوە نەخشەدانان؛ یەکخستن

n. (١) ڕێکەوتن؛ هاوکاری کردن؛ پێکەوە گونجان.
(٢) گونجانی ئاواز؛ پێکەوە گونجان. (٣) ئاهەنگی مۆسیقا و گۆرانی.

adj. تایبەتی بە ئاهەنگی مۆسیقا و گۆرانی.

in concert, پێکەوە؛ هەموو لەگەڵ یەک؛ لەگەڵ.

concerted (kən-sûr′tid), *adj.* (١) پێکەوەکراو؛ یەکخراو؛ یەکگرتوو؛ پێکەوە نەخشەکراو و جێبەجێکراو؛ گشتی؛ کۆ:
(They made a ~ effort to help him.)
(٢) بەگوێرەی دەنگ و ئامێری مۆسیقا ڕێکخراوە (مۆسیقا).

concertina (kon′sēr-tē′nə), *n.* ئامێرێکی مۆسیقایی وەک ئۆکۆردیۆنە.

concertmaster (kon′sērt′mas′tēr, kon′sērt′mäs′tēr), *n.* یاریدەدەری سەرۆکی ئۆرکێسترا.

concertmeister (kon′sērt′mīs′tēr), *n.* = concertmaster.

concerto (kən-cher′tō), *n.* کۆنچێرتۆ: ئاوازێکی مۆسیقایە کە بە یەک ئامێر یا زیاتر بە جیا جیا لێ دەدرێت، واتە بەتەنها لەگەڵ ئۆرکێسترادا.

concession (kən-sesh′ən), *n.* (١) دان پیانان؛ بەدەستەوەدان؛ دان نان بە سەرکەوتنی بەرامبەردا؛ وازهێنان لە ماف؛ پێ لە ڕاستییەک یا ڕووداوێک نان. (٢) شتێک یا ڕووداوێک کە دانی پیابنرێت؛ مافێکی وازلێهێنراو؛ مافێکی دراو بە بەرامبەر یا بە دوژمن. (٣) مافێکی تایبەتی کە لەلایەن فەرمانڕەوایی یا کۆمپانیایەکەوە درابێت، بەتایبەتی: (ا) مافی بەکارهێنانی

زەوی‌و هەروەها شتی ژێرزەوی وەك نەوت‌و کانزای تر.
(ب) مافی خواردن‌و خواردنەوە فرۆشتن لە باخچەیەکی گشتی یا شوێنی جەماوەریی تردا (٤) ئەو زەوی‌و جێگەو مافە تایبەتی‌یەی بەم شێوەیە دراوە.

concessionaire (kən-sesh´ən-âr′), *n.* خاوەن مافێکی تایبەتی پێدراو (مانای سێیەمی ووشەی پێشوو ببینە).

concessionary (kən-sesh′ən-er´i), *adj.* تایبەتی‌یە بە پێدانی مافی تایبەتی یا دان نان بە مافێکدا.
n. = concessionaire.

concessioner (kən-sesh′ən-ēr), *n.* = concessionaire.

concessive (kən-ses′iv), *adj.* (١) تایبەتی بە وازهێنەر لە مافی خۆ یا پێدانی مافێکی تایبەتی. (٢) ڕستەیەك کە ئامرازی دان پیانانی تێدابێت (وەك though, although, even though) (ڕێزمان).

conch (koŋk, konch), *n.* (١) گوێچکەماسی (بەتایبەتی یەکێکی لوول خواردووی گەورە) (٢) بۆشایی گوێ؛ گوێی دەرەوە.

concha (koŋ′kə), *n.* (١) ئەندامێك کە لە گوێچکەماسی بچێت وەك ئێسقانی ناو لووت، بۆشایی ناو گوێ‌و گوێی دەرەوە.
(٢) گومەزێکی نیمچە بازنەیی.

conchiferous (koŋ-kif′ēr-əs), *adj.* گوێچکەماسیدار.

conchology (koŋ-kol′ə-ji), *n.* زانستی گیانداری گوێچکەماسیدارو گوێچکەماسی (زیندەوەرزانی).
-conchologist *(n.)*.

concierge (kon´si-ûrzh′), *n.* (١) دەرگاوان
(٢) بەردەست، ڕاگرتە (ناومال)؛ کارگوزار.

conciliate (kən-sil′i-āt´), *v.t.* (١) دل ڕاگرتن؛ دلنەرم کردن؛ دلنەوایی کردن؛ ئاشتکردنەوە؛ ڕازی کردن.
(٢) ڕاکێشانی دلی کەسێك بە چاکەکردن لەگەلیدا.
-conciliation *(n.)*; conciliator *(n.)*; conciliatory *(adj.)*.

concinnity (kən-sin′ə-ti), *n.* لەگەل یەکدا گونجاو و جوان (وێژە).

concise (kən-sīs′), *adj.* کورت (نووسراو)؛ کورت‌و پڕمانا.
-concisely *(adv.)*; conciseness *(n.)*.

concision (kən-sizh′ən), *n.* (١) کورتی‌و پڕمانایی (نووسراو).
(٢) [Archaic]، جیابوونەوە؛ بەش بەش بوون (کۆمەل یا ڕێکخراو).

conclave (kon′klāv, koŋ′klāv), *n.* (١) کۆبوونەوەیەکی نهێنی؛ کۆڕێکی تایبەتی (٢) کۆڕی نهێنی کەلەقەشەکان بۆ هەلبژاردنی پاپا.

conclude (kən-kloōd′, kən-klūd′), *v.t.* (١) کۆتایی پێ هێنان (کۆبوونەوە) (٢) گەیشتنە ئەنجام؛ وابۆدەرکەوتن؛ دۆزینەوە. (٣) بڕیاردان.
(٤) بڕینەوە (ڕێکەوتن)؛ بەستن (پەیمان)؛ ڕێکەوتن لەسەر:
(The two sides ~d a treaty.)
v.i. (١) کۆتایی هاتن؛ تەواوبوون (کۆبوونەوە). (٢) ڕێکەوتن.

conclusion (kən-kloō′zhən, kən-klū′zhən), *n.* (١) کۆتایی؛ دوایی؛ پایان. (٢) دوا ووتە؛ دوا بەشی ووتار یا گفتوگۆیەك (کە گەلێك جار پوختەی هەموو ووتارەکەی تێدایە). (٣) ئەنجام.
(٤) بڕیارێك لەئەنجامی گفتوگۆدا) (٥) بڕینەوە (ڕێکەوتن)؛ بەستن (پەیمان).
in conclusion, لەئەنجامدا؛ لە کۆتاییدا؛ لە دوا ووتەدا
try conclusions with, بەشداربوون لە مشتومڕ، ملەملێ یا پێشبڕکێیەکدا

conclusive (kən-kloō′siv, kən-klū′siv), *adj.* یەکلاکەرەوە (بەلگە)؛ بڕیاردەر (بەلگە)؛ دوایی پێ هێنەر (بەلگە، ووتە):
(The evidence against him is ~ .)

concoct (kon-kokt′, kən-kokt′), *v.t.* (١) تێکەلاوکردن (کەرەسە)؛ پێکهێنان؛ ئامادەکردن بە تێکەلاوکردنی چەند کەرەسەیەك (خواردەمەنی)؛ گرتنەوە (دەرمان) (٢) نەخشەکێشان؛ ڕێکخستن (درۆ)؛ هەلبەستن (حیکایەت، درۆ)؛ پێکەوەنان یا ڕێکخستن (پیلان).

concoction (kon-kok′shən, kən-kok′shən), *n.* (١) ڕێکخستن؛ پێکهێنان؛ ئامادەکردن؛ هەلبەستن (درۆ). (٢) شتێکی ئاوێتەی پێکهێنراو یا ئامادەکراو (خواردەمەنی)؛ شتێکی هەلبەستراو یا ڕێکخراو (درۆ، پیلان).

concomitance (kon-kom′ə-təns, kən-kom′ə-təns), *n.* (١) پێکەوەبوون؛ لەگەلدابوون؛ پێکەوەبوون یا ژیان. (٢) پێکەوەبوونی لەش‌و گیانی مەسیح لە هەموو بەشێکی "شێوی خودایی"دا کە لە کلێسەدا دەکرێت.

concomitancy (kon-kom′ə-tən-si, kən-kom′ə-tən-si), *n.* concomitance.

concomitant (kon-kom′ə-tənt, kən-kom′ə-tənt), *adj.* لەگەل بوو؛ پێکەوە؛ لەگەل؛ لەگەلێتی‌و لێی نابێتەوە.
n. لەگەلدابوو (شت، بارودۆخ).

concord (kon′kôrd, koŋ′kôrd), *n.* (١) گونجان؛ تەبایی؛ ڕێکەوتن.
(٢) ئاسایش‌و ئاسوودەیی‌و پەیوەندی باش (لەنێوان دوو وولاتدا).
(٣) پەیمانی برادەرێتی (نێوان دوو وولات).
(٤) لەگەل یەك ڕێکەوتنی ووشەی ڕستەیەك.
(٥) لەگەل یەك سازان (ئاوازی مۆسیقا).

concordance (kon-kôr′d'ns, kən-kôr′d'ns), *n.* (١) گونجان؛ ڕێکەوتن؛ سازان؛ پێکهاتن. (٢) پێڕستێکی ئەلفبایی.

concordant (kon-kôr′d'nt, kən-kôr′d'nt), *adj.* گونجاو؛ لەگەل یەك ڕێکەوتوو؛ پێکەوە شیاو.

concordat (kon-kôr′dat), *n.* (١) پەیمان.
(٢) پەیمانێك کە پاپا دەیبەستێت لەگەل فەرمانڕەوایی‌یەکدا دەربارەی کاروباری کلێسە.

concourse (kon′kôrs, koŋ′kōrs), *n.* (١) بەیەکگەیشتن (دوو ڕووبار)؛ لەیەکدان. (٢) جەماوەر. (٣) شوێنی کۆبوونەوەی جەماوەر.
(٤) شوێنێکی کراوە (لە باخچەی گشتی یا ئێستگەی شەمەندەفەردا).
(٥) شەقامێکی پان.

concrescence (kon-kres′'ns), *n.* لەیەکدان‌و بوون بە یەك پارچە (ڕووەکناسی)؛ بوون بەیەکی شانەی ڕووەك.

concrete (kon-krēt′, kon′krēt), *adj.* (١) ڕەق.
(٢) دیار؛ بەرجەستە؛ هەستپێکراو؛ بە چاو بینراو. (٣) تایبەتی.
(٤) کۆنکریتی؛ لە کۆنکریت دروستکراو.
(٥) ناوی شتێك کە بە چاو ببینرێ‌و هەستی پێ بکرێت (ڕێزمان).
n. (١) شتێکی کۆنکریتی. (٢) کۆنکریت.
v.t. (١) پتەوکردن؛ ڕەق کردن. (٢) بە کۆنکریت دروستکردن.
v.i. ڕەق بوون؛ پتەوبوون؛ یەکگرتن.

concretion (kon-krē′shən), *n.* (١) بوون بە یەك؛ ڕەق بوون؛ پتەوبوون. (٢) تۆپەلێکی بەردین؛ تۆپەلێکی ڕەق.
(٣) تۆپەلە کانزای ناو بەردی لمین (زەوی ناسی).
(٤) بەرد یا تۆپەلە بەردی ناو میزەلدان.
(٥) پێکەوەنووسانی پەنجەی دەست یا پێ.

concretize (kon′kri-tīz´), *v.t.* تایبەتی کردن.

concubinage (kon-kū′bə-nij), *n.* (١) ژیانی پیاوێك‌و دۆستەکەی پێکەوە بەبێ مارەکردن؛ هاوسەرێتی پیاوێك‌و دۆستەکەی بەبێ مارەکردن.
(٢) باری دۆست (ژن)؛ باری ژیانی دۆست.

concubine (koŋ′kyoo-bīn´, kon′kyoo-bīn´), *n.* (١) دۆست (ژن)؛ ژنێك کە لەگەل پیاوێکدا دەژی بەبێ مارەکردن.
(٢) ژنی دووەم: لە کۆمەلگایەکدا کە فرە ژنداریی تێدابێت.

concupiscence (kon-kū′pə-s'ns), *n.* حەزکردنێکی لە ئەندازە بەدەری جووت بوون؛ هەوەسی بەتینی جووت بوون؛ زۆر ئارەزووی گان.

concupiscent (kon-kū′pə-s'nt), *adj.* حەشەری؛ زۆر حەزکەر لە جووت بوون؛ بەهەوەس (جووت بوون).

concur (kən-kûr′), *v.i.* (١) ڕێکەوتن (کاتی ڕوودان)؛ هاوکات.
(٢) هاوکاری کردن؛ یەکگرتن:
(Several circumstances ~red to bring about this result.)
(٣) لەگەلدابوون (ڕا)؛ ڕا لەسەربوون؛ ڕێکەوتن (ڕا)؛ پێکهاتن.

concurrence (kən-kûr′əns), *n.* (١) ڕێکەوتن (کات یا شوێنی

ڕوودان). (٢) هاوكاری؛ یەككگرتن. (٣) پێكهاتن؛ ڕێكەوتن.
(٤) خاڵی بەیەككەیشتنی چەند هێڵێك. (٥) ماف یا داوایەكی هاوبەشی.

concurrent (kən-kŭr′ənt), *adj.* (١) لە هەمان كات یا شوێندا ڕوودراو. (٢) پێكەوە كاركەر؛ هاوكاریكەر؛ لەگەڵدا كاركەر.
(٣) بەیەككەیشتن؛ بەرەو هەمان شوێن چوو. (٤) ڕێكەوتوو؛ یەككگرتوو.
(٥) هاوبەشی دەسەلاًتو ماف.
n. (١) شتێكی لەگەڵدا گونجاو یا هاوئەنجام. (٢) [Rare] ، هاوچاو.

concurrently (kən-kŭr′ənt-li), *adv.* لە هەمان كاتدا؛ پێكەوە؛ لەگەڵ.

concurrent resolution, بڕیاری یەكێك لە بەشەكانی پەرلەمان كە بەشی دووەمیش پەسەند بكات (ئەم جۆرە بڕیارە هێزی یاسایی نییە).

concussion (kən-kush′ən), *n.* (١) ڕاوەشان؛ ڕاتەكان؛ خوریە.
(٢) ڕاوەشانو زیان پێ گەیاندنی مێشكو كەمكردنەوەی هۆشیاری لەئەنجامی لێدان، پیادان یا كەوتنێكدا.

condemn (kən-dem′), *v.t.* (١) ناڕەزایی دەربڕین؛ سەرزەنشت كردن.
(٢) تاوانباركردن؛ گوناهباركردن.
(٣) سزا بەسەرردادان: *(He was ~ed to death.)* .
(٤) دەست بەسەرداگرتنی زەوی‌وزار بۆ بەكارهێنانی گشتی.
(٥) بڕیاری چۆڵ كردن یا ڕووخاندنی دان لەبەر پەڕپووتی (خانوو):
(The old house was ~ed by the housing authorities.)
(٦) بڕیاردانی چارەسەرنەبوونی نەخۆشێك.

condemnable (kən-dem′nə-b'l), *adj.* شایستەی تاوانباركردنە؛ شایستەی سەرزەنشتە؛ گوناهبارە؛ لۆمە دەكرێ.

condemnation (kon′dem-nā′shən), *n.* (١) تاوانباركردن
(٢) سەرزەنشت؛ سەرزەنشت كردن.
(٣) هۆی تاوانباركردن یا سەرزەنشت كردن.

-condemnatory *(adj.).*

condensable (kən-den′sə-b'l), *adj.* (١) خەست دەكرێتەوە؛ خەست دەبێتەوە (٢) كورت دەكرێتەوە (پەخشان).

condensate (kən-den′sāt), *v.t. & v.i.* [Rare], (١) خەست - كردنەوە (٢) كورتكردنەوە.
adj. (١) خەستكراوە (٢) كورتكراوە.
n. (١) شتێكی خەستكراوە. (٢) شتێكی كورتكراوە.

condensation (kon′den-sā′shən), *n.* (١) خەستكردنەوە؛ خەستی؛ چڕی؛ تۆپەڵ كردن؛ تۆپەڵ بوون.
(٢) كورتكردنەوە (پەخشان، وێژە)؛ كورتی.
(٣) شتێكی خەستكراوە؛ شتێكی خەست؛ تۆپەڵ.
(٤) شتێكی كورتكراوە (پەخشان، وێژە)؛ پارچە نووسراوێكی كورتكراوە.

condense (kən-dens′), *v.t.* (١) خەستكردنەوە؛ توندكردنەوە؛ پەستنەوە؛ تۆپەڵ كردن. (٢) كورتكردنەوە (پەخشان، وێژە، هەڵبەست).
(٣) بەتین كردن؛ بەتینتركردن (تیشكی ڕووناكی)
(٤) گۆڕینی شێوەی شتێك بە خەستكردنەوە (وەك لە هەڵم یا گازەوە بۆ شلە).
v.i. (١) خەستبوونەوە؛ توندبوونەوە؛ تۆپەڵ بوون؛ پەستنەوە.
(٢) گۆڕانی شتێك بۆ شتێكی تر بەهۆی خەستبوونەوەیەوە (هەڵمو گاز بۆ شلە).

condensed milk, شیری قوتوو. شیری خەستكراوەی شەكر تێكراو.

condenser (kən-den′sẽr), *n.* (١) خەستكەرەوە؛ كۆكەرەوە.
(٢) ئامێری گۆڕینی هەڵم بۆ شلە. (٣) ئامێری كۆكەرەوەی تەوژمی كارەبا ،مەكینەی ئوتومبیل). (٤) ڕووناكی یا تیشك كۆكەرەوە (ئاوێنە).

condensible (kən-den′sə-b'l), *adj.* = **condensable.**

condescend (kon′di-send′), *v.i.* (١) بەفیزەوە لەگەڵ جووڵانەوە؛ خۆ هێنانە خوارەوە بۆ پلەی كەسانێك كە نزمترین یان بە نزمتریان دانێیت لە خۆتو هەندێ جار بە جوانیو هەندێ جار بەفیزەوە جووڵانەوە لەگەڵیاندا؛ بە سووكی تەماشاكردنی خەڵك؛ بە جوانی لەگەڵ خەڵكدا جووڵانەوە بەلاًم بەفیزەوەو بەشێوەیەك كە پیشانی بدەیت كە تۆ لەوان باشتریت بەلاًم هێشتا بێزت دێت لەگەڵیان هەڵسوكەوت بكەیت. (٢) [Obs.]، قایل بوون؛ ڕێكەوتن.

condescendence (kon′di-sen′dəns), *n.* (١) بە جوانی لەگەڵ خەڵكدا جووڵانەوە بەلاًم بەفیزەوەو بەشێوەیەك كە پیشانی بدەیت كە تۆ لەوان باشتریت بەلاًم بێزت دێت هەڵسوكەوتیان لەگەڵ بكەیت؛ بە سووك تەماشاكردن.
(٢) [Scot.]، لیستەی سكالاًكانی داواچی (دادگا).

condescending (kon′di-sen′diŋ), *adj.* بە جوانی لەگەڵ خەڵكدا دەجووڵێتەوە بەلاًم بەفیزەوەو بەشێوەیەك كە پیشانی بدات كە ئەو لەوان باشترە بەلاًم بێزی دێت هەڵسوكەوتیان لەگەڵ بكات؛ بە سووك تەماشاكردن.

-condescendingly *(adv.).*

condescension (kon′di-sen′shən), *n.* بە جوانی لەگەڵ خەڵكدا جووڵانەوە بەلاًم بەفیزەوەو بەشێوەیەك كە پیشانی بدەیت كە تۆ لەوان باشتریت بەلاًم بێزت دێت هەڵسوكەوتیان لەگەڵ بكەیت؛ بە سووك سەیركردن.

condign (kən-dīn′), *adj.* ڕەوا (سزا)؛ لە جێی خۆیدایە (سزا)؛ هەڵدەگرێت.

condiment (kon′də-mənt), *n.* بەهارات.

condition (kən-dish′ən), *n.* (١) مەرج:
(Ability is one of the ~s of success.)
(٢) دۆخ (مرۆڤ، شت).
(٣) باری تەندرووستی؛ تەندرووست؛ ئامادە (تەندرووستی):
(He is in ~ . ; Your horse seems to be in good ~ .)
(٤) [Colloq.]، نەخۆشی: *(He has a heart ~ .)* .
(٥) پلەی كۆمەلاًیەتی: *(a person of high ~)* .
(٦) (*pl.*)، بارودۆخ؛ چۆنێتی:
(good economic ~ ; poor driving ~)
(٧) بەشی مەرج دەربڕ لە ڕستەیەكی مەرجیدا كە بە " if " یان " unless " دەست پێ دەكات (ڕێزمان):
(If I get enough money, I will by a car.)
(٨) نمرەی خراپ دان بە قوتابییەكو دانانی پڕكردنەوەی نمرەكە بە مەرجێك بۆ مانەوەی لە هەمان پۆلدا؛ نمرەیەكی وەها خراپ.
v.t. (١) مەرج دانان؛ كردن بە مەرج.
(٢) تەندرووست كردن؛ باشو بەهێزكردن: *(Exercise ~s your body.)*
(٣) داواكردن لە قوتابییەك كە نمرە خراپەكەی بەرز بكاتەوە بۆنەوەی دەرچێت
(٤) ڕاهێنان؛ فێركردن (دەروونناسی)؛ بڕیاردانی چۆنێتی ڕەووشتی مرۆڤو گیاندار: *(Society ~s us to behave in a certain way.)* .
(٥) بڕیاردان: *(Our income ~s what we spend.)* .
v.i. مەرج دانان.
in condition, تەندرووستی باش بوون؛ لە تەندرووستیدا بوون.
in no condition to, تەندرووستی ئەوە هەڵناگرێ؛ لە تواناندا نەبوون:
(He is in no condition to travel.)
on condition that, بە مەرجێك؛ ئەگەر.
out of condition, تەندرووستی باش نەبوون (بەهۆی وەرزش نەكردنو نەجووڵانەوە):
(I haven't exercised lately, so I am ou of condition.)

conditional (kən-dish′ən-'l), *adj.* (١) بە مەرج؛ مەرجی تێدایە؛ مەرجی لەسەر دانراوە؛ بە مەرجەوە دراو یا كراو: *(~ aid)* .
(٢) مسۆگەر نییە. (٣) مەرجی (ڕێزمان): *(a ~ clause)* .

conditionally (kən-dish′ən-'l-i), *adv.* بەمەرجەوە.

conditioned (kən-dish′ənd), *adj.* (١) لە بار یا دۆخێكی تایبەتیدایە. (٢) بەمەرجە؛ دەكەوێتە سەر مەرجێك یا زیاتر.
(٣) لە دۆخێكی باشدایە؛ تەندرووستی باشە؛ ئامادەیە.
(٤) ڕاهاتووە (دەروونناسی)؛ فێربووە.

conditioner (kən-dish′ən-ẽr), *n.* (١) گونجێنەر؛ فێنككەرەوە:
(air- ~)
(٢) (ا) ماددەیەكە كە چۆنێتی شتێك باشتر دەكات: *(a soil ~)* .
(ب) دەرمانی قژ چاكردن: *(a hair ~)* .
(٣) ڕاهێنەری وەرزشی.

condole (kən-dōl′), *v.i.* سەرخۆشی لێکردن؛ هاوسۆزی لەگەڵ کردن
لە مردنی خزمێکدا.

condolence (kən-dō′ləns), *n.* پرسەنامە؛ سەرخۆشی لێکردن؛
سەرخۆشی.

condom (kon′dəm, kun′dəm), *n.* لاستیك (بۆ جووت بوون).

condominium (kon′də-min′i-əm), *n.* (١) (ا) هاوبەشی کردن
لە حوکمرانی ناوچەیەکدا لەلایەن دوو وولات یا زیاترەوە. (ب) ناوچەیەك کە
وەها حوکمرانی بکرێت. (٢) (ا) خانوویەکی گەورەی بەش بەش کە هەر
بەشێکی هی کەسێك بێت. (ب) بەشێك لە خانوویەکی گەورەی وەها.

condonation (kon′dō-nā′shən), *n.* (١) لێبووردن؛ لێ خۆش بوون.
(٢) لێبووردنی مێردێك یا ژنەکەی لە داوێن پیسی ئەوی تریان (دادگا).

condone (kən-dōn′), *v.t.* لێبووردن: لێ خۆش بوون؛ چاو لێ پۆشین؛
پەسەندکردن: *(You shouldn't ~ criminal acts.)*.

condor (kon′dēr), *n.* (١) سیسارکی ئەمریکی گەورە.
(٢) پارەیەکی ئاڵتوونە وێنەی سیسارکی لەسەرە لە هەندێك وولاتانی
ئەمەریکای باشوور.

conduce (kən-dōōs′, kən-dūs′), *v.i.* (~ to; ~ toward), وا-
لێکردن؛ هاندان؛ یارمەتی ڕوودانی شتێك دەدات.

conducive (kən-dōō′siv, kən-dū′siv), *adj.* (~ to), هاندەر؛
یارمەتیدەر؛ بوون بە هۆی:
(Fresh air is ~ to health.; Noise is not ~ to study.)

conduct (kon′dukt), *n.* (١) ڕابەری. (٢) بەڕێوەبردن؛ کردن.
(٣) ڕەووشت؛ ڕەفتار (٤) [Obs.]، ڕابەر؛ چاوساغ.
v.t. (١) ڕابەری کردن؛ ڕێ پیشاندان؛ بردن بۆ شوێنێك.
(٢) بەڕێوەبردن: ئاراستەکردن.
(٣) ڕابەری کردنی ئۆرکێسترا: *(to ~ an orchestra)*.
(٤) هەڵسان و دانیشتن؛ ڕەفتارکردن:
(She always ~s herself well in public.)
(٥) گەیاندن (کارەبا، گەرما): *(The wire ~s electricity.)*.
v.i. (١) ڕابەری کردن؛ ڕێ پیشاندان. (٢) سەرکردەیی کردنی ئۆرکێسترا.

conductance (kən-duk′təns), *n.* توانای ماددەیەك بۆ گەیاندنی
کارەبا: گەیاندن (کارەبا).

conductible (kən-duk′tə-b′l), *adj.* (١) دەگەیەنرێت (کارەبا)؛
گەیەنەر (٢) دەتوانێت بگەیەنێت (کارەبا).

conduction (kən-duk′shən), *n.* (١) گەیاندن (ئاو بە جۆگەیەکدا).
(٢) (ا) گەیاندن (کارەبا، گەرما ... هتد). (ب) توانای گەیاندن بوون.

conductive (kən-duk′tiv), *adj.* (١) تایبەتی بە توانای گەیاندن.
(٢) تایبەتی بە گەیاندن (کارەبا: گەرما، ئاو... هتد).

conductor (kən-duk′tēr), *n.* (١) ڕابەر: چاوساغ؛ ڕێ پیشاندەر.
(٢) ڕابەری ئۆرکێسترا یا تیپی مۆسیقا.
(٣) بلیتبڕ و وەرگر (شەمەندەفەر، پاس... هتد)؛ باجگر (شەمەندەفەر، پاس).
(٤) گەیەنەر (کارەبا، گەرمی... هتد)؛ کارەبابەر

-conductorship *(n.)*.

conduit (kon′dit, kon′doo-it), *n.* (١) جۆگە: بۆری.
(٢) بۆری پاراستنی تەلی کارەبا. (٣) [Archaic]، کانی؛ کانیاو.

conduplicate (kon-dōō′plə-kit, kon-dū′plə-kit), *adj.* لە
باری درێژی و لە ناوەڕاستدا دانوشتاو (گەڵا، پەڕەی خونچە).

condyle (kon′dil), *n.* ئێسقانی دەرپۆقیو.

-condylar *(adj.)*; **condyloid** *(adj.)*.

condyloma (kon′di-lō′mə), *n.* زیادە گۆشتێکی وەك مێخەکە وایە
لەدەوری کۆم و کۆئەندامی جووت بوون دێت (بەتایبەتی بەهۆی فەرەنگی، یا
ئاتەشەکەوە).

cone (kōn), *n.* (١) قووچەك (ئەندازە).
(٢) شتێك کە وەك قووچەك وابێت، وەك: (ا) قووچەکێکی لە بسکوێت
دروستکراوە دۆندرمەی تێ دەکرێت و دەیشخورێت. (ب) پۆپەی ئاگرپژێن.
(٣) بەری دارێکی هەمیشە سەوز (لە قووچەك دەچێت).
v.t. وەك قووچەك لێکردن؛ وەك قووچەك دروستکردن.

coneflower (kōn′flou′ēr), *n.* ڕووەکێکە گوڵی قووچەك ئاسایی
دەگرێت.

coney (kō′ni, kun′i), *n.* = **cony.**

confab (kon′fab), *n.* [Colloq.], دەمەتەقێ؛ وتوووێژ؛ دووان.

confabulate (kən-fab′yoo-lāt′), *v.i.* دەمەتەقێ کردن؛ دووان؛
وتوووێژکردن.

confabulation (kən-fab′yoo-lā′shən), *n.* دەمەتەقێ؛ دووان؛
وتوووێژ.

confect (kən-fekt′), *v.t.* (١) تێکەڵاوکردن؛ گرتنەوە.
(٢) مرەبا دروستکردن. (٣) کردن؛ دروستکردن.

confection (kən-fek′shən), *n.* (١) تێکەڵاوکردن؛ دروستکردن؛
گرتنەوە. (٢) نوقوڵ؛ شیرینی؛ حەڵوا.
(٣) دەرمانێکی شیرین کراوە بە شەکر یا هەنگوین.
(٤) پارچە جلێکی ئایابی ژنانە.
v.t. کردن بە نوقوڵ؛ شیرینی دروستکردن.

confectionary (kən-fek′shən-er′i), *adj.* (١) تایبەتی بە نوقوڵ و
شیرینی تر و دروستکردنیان. (٢) تایبەتی بە حەڵواچی یا کارەکەی.
n. (١) دووکانی حەڵواچی؛ حەڵواخانە. (٢) حەڵوا؛ نوقوڵ؛ شیرینی.

confectioner (kən-fek′shən-ēr), *n.* حەڵواچی؛ شیرینی فرۆش.

confectioners' sugar, شەکری حەڵواچی: شەکری زۆر وورد.

confectionery (kən-fek′shən-er′i), *n.* (١) حەڵوا؛ شیرینی؛
نوقوڵ و جیکلێتە و شیرینی تر. (٢) حەڵواچێتی.
(٣) دووکانی حەڵواچی؛ حەڵواخانە.

confederacy (kən-fed′ēr-ə-si), *n.* (١) پەیمان (لەنێوان چەند
وولات، حیزب، یا کۆمەڵێکدا). (٢) هاوپەیمانی؛ یەکێتی.
(٣) پیلان؛ پیلانکاری قەدەغە.

the Confederacy, ئەو یانگزە ویلایەتەی باشووری ئەمەریکا کە لە
ساڵی ١٨٦٠-١٨٦١ دا لە وولاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا جیابوونەوە.
وە ئەم جیابوونەوەیە بوو بەهۆی ڕوودانی شەڕی ناوخۆی ئەمەریکا.

confederate (kən-fed′ēr-it), *adj.* (١) یەکگرتوو؛ هاوپەیمان.
(٢) [C-]، تایبەتی بەو ویلایەتانەی لە ئەمەریکا جیابوونەوە (ووشەی پێشوو).
n. (١) هاوپەیمان (مرۆڤ، کۆمەڵ، وولات). (٢) هاوبەشی پیلان (کاری قەدەغە).
(٣) [C-]، یەکێك لەو یانگزە ویلایەتەی باشوور کە لە ئەمەریکا جیابوونەوە.
v.t. & v.i. یەکگرتن؛ بوون بە یەك؛ پەیمان بەستن.

confederation (kən-fed′ēr-ā′shən), *n.* (١) یەکێتی؛
هاوپەیمانی. (٢) یەکێتی چەند وولاتێك؛ بوون بە یەك (چەند وولاتێك).

the Confederation, یەکێتی یا بوون بە یەکی ویلایەتەکانی ئەمەریکا لە
ساڵی ١٧٨١-١٧٨٩.

confer (kən-fūr′), *v.t.* پێ بەخشین (بڕوانامە، ڕێزێکی تایبەتی)؛
پێدان: *(The university ~red an honorary degree on him.)*.
v.i. ڕاوێژکردن؛ گفتوگۆکردن؛ دووان؛ کۆنگرە بەستن؛ پرس پێکردن.

confer (kən-fūr′), *v.t.* بەراووردکردن؛ ڕوانینە سەرچاوەیەکی تر بۆ
بەراووردکردن (لێکۆڵینەوە) (کورتەکەی .cf یان .conf).

-conferment *(n.)*.

conferee (kon′fēr-ē′), *n.* (١) بەشداری کۆنگرە؛ بەشداری کۆڕ؛
کۆڕگر؛ ڕاوێژکەر. (٢) پێ بەخشراوی بڕوانامە، ماف، یا ڕێزێکی تایبەتی.

conference (kon′fēr-əns), *n.* (١) ڕاوێژ؛ ڕاوێژکردن؛ گفتوگۆ.
(٢) کۆنفرانس؛ کۆڕ؛ کۆنگرە. (٣) کۆبوونەوە یا کۆنگرەی دوو لیژنە یا زیاتری
هەردوو ئەنجوومەنی پەرلەمان بۆ پێکهاتن لەسەر جیاوازی گەڵاڵەی ئەو
یاسایانەی هەردوو لقی پەرلەمان پەسەندیان کردووە.
(٤) یەکێتی چەند کڵێسە، قوتابخانە، یا تیپی وەرزشی.

-conferential *(adj.)*.

conferva (kən-fūr′və), *n.* جۆرە قەوزەیەکە؛ قەوزە.

confess (kən-fes′), *v.t.* (١) دان پیانان (کەموکووڕی، تاوان، ڕا)؛ پێلێنان؛ چوونەژێر. (٢) دان پیانان (ڕاستییەك).
(٣) ئاشکراکردنی بڕواکردن بە بیروباوەڕێك.
(٤) (ا) پاکانەکردن بۆ قەشە بۆ خۆش بوون لە تاوانی پاکانەکەر.
(ب) گوێگرتن لە پاکانەیەکی وەها لەلایەن قەشەوە.
v.i. (١) دان پیانان (تاوان، کەموکووڕی)؛ چوونەژێر.
(٢) (ا) پاکانەکردن لەبەردەمی قەشەدا.
(ب) گوێگرتنی قەشە لە پاکانەیەکی وەها.
confess to, دان پیانان؛ پێلێنان.
confession (kən-fesh′ən), *n.* (١) دان پیانان؛ پێلێنان.
(٢) شتێکی دان پیانراو. (٣) چوونەژێر (تاوان)؛ پێلێنان (تاوان، گوناە).
(٤) پاکانە (گوناە و خراپەکاری بۆ قەشە بۆ لێ خۆش بوون و سڕینەوەیان).
(٥) بڕوا (ئاین) (٦) تاقمێکی یەك ئاین.
(٧) گۆڕ (کەسێکی ئاینی پیرۆز یا شەهیدێك)؛ نزرگە؛ مەرقەد.
confessional (kən-fesh′ən-'l), *n.* (١) ژوورێکی بچووکە لە قوژبنی کلێسەدا کە تیایدا قەشە گوێ لە پاکانەی گوناهباران دەگرێت.
(٢) پاکانە (گوناە بۆ قەشە)؛ پاکانەکردن.
adj. (١) تایبەتی بە پاکانەو پاکانەکردن. (٢) تایبەتی بە بیروباوەڕ (ئاین).
confessionary (kən-fesh′ən-er′i), ***adj.* & *n.*** [Rare]. **confessional.**
confessor (kən-fes′ẽr), *n.* (١) دان پیانەر؛ پێلێنەر؛ پاکانەکەر.
(٢) کەسێکە کە بیروباوەڕی ئاینی خۆی ئاشکرابکات ئەگەرچی ببێت بەهۆی چەوسانەوەی (٣) قەشەیەك کە گوێ لە پاکانەی گوناهباران دەگرێت و لێیان خۆش دەبێت
confetti (kən-fet′i), *n.pl.* (١) نوقڵ و جیکلاتەو شیرینی تر کە لە ئاهەنگ و شاییدا بەناو خەڵکدا بڵاودەکرێتەوە. (٢) پارچە کاغەزی بچووکی ڕەنگاوڕەنگ کە لە ئاهەنگ و شاییدا بەناو خەڵکدا بڵاودەکرێتەوە؛ کاغەزی ڕازاندنەوەی ڕەنگاوڕەنگ.
confidant (kon′fə-dant′), *n.* هاوڕاز؛ ڕازگر؛ ڕازدار؛ کەسێك کە ڕازونیازی دڵی خۆتی لەلا ئاشکرا بکەیت و بیپارێزێت؛ نهێنی پۆش.
confidante (kon′fə-dant′), *n.* هاوڕازی مێینە؛ ڕازگری مێینە؛ نهێنی پۆشی مێینە.
confide (kən-fīd′), *v.i.* بڕواپێکردن؛ متمانەپێکردن.
v.t. (١) پێ ووتن (ڕازونیازی دڵی خۆ):
(She ~d her difficulties to her friend.)
(٢) پێ سپاردن (ئەرك، شت، کەس).
confidence (kon′fə-dəns), *n.* (١) باوەڕ؛ متمانە؛ پشت ئەستووری.
(٢) دڵنیایی (٣) بڕوا بە خۆ کردن؛ بڕوا بە توانای خۆ بوون.
(٤) کەسێك یا شتێکی پشت پێ بەستراو
(٥) هاوڕازی؛ ڕازگری: *(She took him into her ~.)*.
(٦) دڵنیایی ڕازپۆشین: *(It was told in strict ~.)*
(٧) ڕاز؛ نهێنییەك کە بە نهێنی پۆشێك بووترێت
confidence game, لەخشتەبردنی کەسێك و شت لێسەندنی لەلایەن ساختەچییەکەوە پاش ئەوەی وا لەو کەسە دەکات بڕوای پێ بکات.
confidence man, ساختەچی؛ پیاوێکی ساختەچی کە شت لە خەڵك دەسێنێت پاش ئەوەی وایان لێدەکات بڕوای پێ بکەن؛ چاوبەست.
confident (kon′fə-dənt), *adj.* (١) دڵنیا؛ پشت ئەستوور.
(٢) بڕوا بە خۆ کەر *(a ~ manner)*.
(٣) [Archaic]. خۆش بڕوا.
n. هاوڕاز؛ نهێنی پۆش.
confidential (kon′fə-den′shəl), *adj.* (١) نهێنی؛ قەدەغە:
(~ information)
(٢) بڕایانە؛ بڕواپێکەرانە.
(٣) بڕواپێکراو: *(a ~ agent)*.
-**confidentiality** *(n.)*; **confidentially** *(adv.)*.

confidential communication, نهێنییەك کە بە پارێزەر، پزیشك، یا ژن و مێردی خۆ دەووترێت و ناتوانرێ بەزۆر پێیان ئاشکرا بکرێت لە دادگا.
confiding (kən-fīd′iŋ), *adj.* خۆش باوەڕ؛ بڕواکەر.
configuration (kən-fig′yoo-rā′shən), *n.* شێوە؛ وێنە؛ ڕیز-کردن و یەکخستنی هەموو ئەو بەشانەی شتێکیان لێ پێکهاتووە.
confine (kon′fīn′), *n.* (١) *(pl.)*، (ا) سنوور؛ ڕادە.
(ب) ناوچەیەکی سنووردار. (٢) [Poetic]، بەندی؛ گیرۆدەیی.
(٣) [Obs.]، بەندیخانە؛ شوێنێکی بێ سەربەستی.
v.i. [Rare]. هاوسنووربوون.
v.t. (١) سنوور بۆ دانان؛ سنوور بۆ دیاریکردن؛ ئابلووقەدان؛ بەستنەوە؛ جڵەوگرتن: *(Please ~ your remarks to the facts.)*.
(٢) بەندکردن؛ قەتیس کردن؛ خستنە بەندیخانەوە؛ گیرۆدەکردن؛ بەستنەوە؛ ڕاگرتن: *(The doctor ~d him to his room.)*.
be confined, منداڵبوون.
confinement (kən-fīn′mənt), *n.* قەتیس بوون؛ قەتیس کردن؛ بەستنانەوە: (ا) لە بەندیخانەدا بوون؛ خستنە بەندیخانەوە.
(ب) بەندێتی؛ سەربەست نەبوون؛ گیرۆدەیی.
(ج) منداڵبوون؛ لە جێگەدا کەوتن (کاتی منداڵبوون).
confirm (kən-fũrm′), *v.t.* (١) جێگیرکردن؛ چەسپاندن؛ بەهێزکردن؛ دووپاتکردنەوە؛ پاڵپشتی کردن. (٢) مۆرکردن (پەیمان)؛ پەسەندکردن.
(٣) سەلماندن؛ ساغ کردنەوە؛ چەسپاندن (ڕاستییەك).
(٤) وەرگرتنی کەسێك بە ئەندام لە کلێسەدا پاش دووپاتکردنەوەی ئەو بەڵێنە ئاینییانەی بە منداڵی دایك و باوکی بۆیان داوە.
confirmation (kon′fẽr-mā′shən), *n.* (١) چەسپاندن؛ جێگیرکردن؛ جێگیربوون؛ پاڵپشتی کردن. (٢) مۆرکردن؛ پەسەندکردن.
(٣) بەڵگە؛ شتێك کە ڕاستی و درۆی ڕووداوێك ساغ دەکاتەوە؛ ساغ کەرەوە
(٤) وەرگرتنی کەسێك بە ئەندام لە کلێسەدا پاش دووپاتکردنەوەی ئەو بەڵێنە ئاینییانەی بە منداڵی دایك و باوکی بۆیان داوە.
-confirmative *(adj.)*; confirmatory *(adj.)*.
confirmed (kən-fũrmd′), *adj.* (١) مۆرکراو (پەیمان)؛ پەسەندکراو.
(٢) چەسپاو؛ جێگیربوو؛ هەمیشەیی: *(a ~ bachelor)*.
(٣) وەرگیراوە بە ئەندام لە کلێسەدا پاش دووپاتکردنەوەی ئەو بەڵێنە ئاینییانەی بە منداڵی دایك و باوکی بۆیان داوە.
confiscable (kən-fis′kə-b'l), *adj.* لەوانەیە دەستی بەسەردا بگیرێت؛ بۆی هەیە دەستی بەسەردا بگیرێت.
confiscate (kon′fis-kāt′), *v.t.* دەست بەسەرداگرتن (خانوو، زەوی وزار، سەرمایە).
adj. (١) دەست بەسەرداگیراو.
(٢) خانوو و زەوی وزارو سەرمایەکەی دەستی بەسەردا گیراوە.
confiscation (kon′fis-kā′shən), *n.* (١) دەست بەسەرداگرتن؛ دەست بەسەرداگیران (خانوو، زەوی وزار، سەرمایە).
(٢) شتی دەست بەسەرداگیراو.
-confiscator *(n.)*.
confiteor (kən-fit′i-ôr′), *n.* نوێژی پاکانەکردن (خاچ پەرستی).
confiture (kon′fi-choor′), *n.* مرەبا؛ شیرینی.
conflagrant (kən-flā′grənt), *adj.* گڕاوی؛ بڵێسەدار.
conflagration (kon′flə-grā′shən), *n.* ئاگرێکی گەورە (بەتایبەتی کە زیانبەخش و وێرانکەر بێت)؛ مەشخەڵ.
conflation (kən-flā′shən), *n.* (١) لەیەکدان و کردن بە یەك (دوو شێوەی نووسراوێك). (٢) ئەنجامی ئەم لەیەکدان و کردن بە یەکە؛ نووسراوێکی لێکدراو و پێکهاتوو (لە دوو شێوەی جیاوازدا).
conflict (kən-flikt′), *v.i.* (١) شەڕکردن؛ بەیەکدادان؛ جەنگ کردن.
(٢) ڕێك نەکەوتن؛ نەگونجان: *(His interests ~ with mine.)*
n. (١) شەڕ؛ جەنگ؛ بەیەکداکێشان. (٢) ناکۆکی؛ نەگونجان؛ دووبەرەکی.

(۳) پەشێوی و ئاژاوەی ناوخۆی کەسێك (بەهۆی نەگونجانی ئارەزووەکان لەگەڵ یەکتردا).

-confliction *(n.)*; conflictive *(adj.)*.

conflicting (kən-flikt'iŋ), *adj.* نەگونجاو؛ ناکۆك *(~ emotions)*

confluence (kon'floo-əns), *n.* (۱) بەیەکگەیشتن (دوو جۆگە یا ڕووبار)؛ ڕژانە ناو یەك. (۲) (ا) شوێنی ڕژانە یەك یا بەیەکگەیشتنی چەند جۆگەیەك. ب) ئەو جۆگە تازەیەی کە لەم ڕژانە ناو یەکە پێکدێت. (۳) کۆبوونەوە؛ بەیەکگەیشتن؛ ڕژانە ناو یەك (جەماوەر). (٤) جەماوەرێك؛ کۆمەڵێك خەڵك.

confluent (kon'floo ənt), *adj.* (۱) بەیەکگەیشتوو؛ ڕژاونەتە ناو یەکتر؛ ڕژاوەتە یەك: *(~ streams)*. (۲) بوون بە یەك (چەند دوومەڵ یا برینێك).

n. (۱) جۆگەیەك کە بڕژێتە ناو جۆگەیەکی ترەوە. (۲) زێ؛ جۆگە.

conflux (kon'fluks), *n.* = confluence.

confocal (kon-fō'k'l), *adj.* هەمان تیشکۆی هەیە.

conform (kən-fôrm'), *v.t.* (۱) وەك یەك لێکردن؛ هاوشێوەکردن: *(He ~ed his ideas to ours.)* (۲) گونجاندن؛ ڕاهێنان.

v.i. (۱) وەك یەك وابوون؛ هاوشێوەبوون. (۲) لەگەڵ گونجان؛ ڕێکەوتن: *(The novel ~ed to my notion of a good story.)* (۳) ڕەفتارکردن بەپێی؛ پەیرەوی کردن؛ جووڵانەوە بەپێی ڕێبازو نەریت. (٤) پەیرەوی کردنی کڵێسەی ئینگلتەرە.

conformable (kən-fôr'mə-b'l), *adj.* (۱) گونجاو؛ ڕێکەوتوو. (۲) لەیەك چوو؛ وەك یەك. (۳) ملکەچ؛ پەیرەویکەر. (٤) هاوڕێك (چینی زەوی) (زەوی ناسی).

conformance (kən-fôr'məns), *n.* = conformity.

conformation (kon'fôr-mā'shən), *n.* (۱) [Rare]. گونجان؛ گونجاندن؛ سازاندن. (۲) ڕێکخستن و ڕیزکردنی پارچەکانی شتێك لەگەڵ یەکدا بە جوانی. (۳) شێوە؛ چۆنێتی پێکهاتنی شتێك (بەگوێرەی یەکخستنی بەشەکانی).

conformist (kən-fôr'mist), *n.* (۱) پەیرەویکەر؛ گونجاو لەگەڵ خوو و نەریتی کۆمەڵدا. (۲) پەیرەویکەری کڵێسەی ئینگلتەرە.

conformity (kən-fôr'mə-ti), *n.* (۱) لەگەڵ گونجان؛ لەیەکچوون. (۲) پەیرەوی کردنی ڕەوشت و خوو و نەریتی خەڵکی تر یا کۆمەڵگا؛ لاسایکردنەوە. (۳) پەیرەوی کردن و پەسەندکردنی کڵێسەی ئینگلتەرە.

confound (kən-found', kon-found'), *v.t.* (۱) تێکوپێکدان؛ شێواندن بەسەریەکدا؛ تێکدان؛ تێکەڵاوکردن. (۲) سەرلێ شێواندن؛ سەرلێ تێکدان. (۳) [Archaic]. بەزاندن؛ ڕووخاندن؛ فەوتاندن؛ بەسەردا زاڵبوون. (٤) [Archaic]. شەرمەزارکردن؛ تەریق کردنەوە. (٥) لەعنەت لێکردن.

confounded (kən-foun'did), *adj.* (۱) سەرلێ شێواو؛ واق وڕماو. (۲) بە لەعنەت؛ لەعنەت لێکراو. (۳) بۆگەن؛ پیس؛ ناپەسەند.

confraternity (kon'frə-tũr'nə-ti), *n.* (۱) برایەتی. (۲) یەکێتی؛ کۆمەڵێك خەڵکی هاوپیشە یا هاوبیروباوەڕ.

confrere (kon'frâr), *n.* هاوکار؛ ئاوەڵ.

confront (kən-frunt'), *v.t.* (۱) بەرەو ڕوو وەستان؛ تووش بوون. (۲) بەرەنگاربوون؛ ڕووبەڕوو وەستان. (۳) ڕووبەڕووکردن: *(He ~ed the accused with the evidence.)* (٤) بەراوردکردن

confrontation (kon'frun-tā'shən), *n.* ڕووبەڕوو وەستان؛ بەرەنگاربوون.

Confucian (kən-fū'shən), *adj.* تایبەتی بە " کۆنفیوشەس " و ڕێبازو بیروباوەڕەکەی و ئەوانەی پەیرەوی دەکەن.

n. پەیرەویکەری ڕێبازو فەلسەفەی " کۆنفیوشەس ".

Confucianism (kən-fū'shən-iz'm), *n.* ڕێبازو فەلسەفەی " کۆنفیوشەس " کە بریتییە لە دڵسۆزی بۆ باوك و دایك، خێزان، برادەر، باووباپیر، هەروەها پاراستنی ئاشتی و دادپەرستی.

confuse (kən-fūz'), *v.t.* (۱) تێکوپێکدان؛ تێکەڵاوکردن؛ شێواندن. (۲) سەرلێ شێواندن؛ سەرلێ تێکدان؛ سەرشێت کردن؛ چەواشەکردن. (۳) بەهەڵەداچوون؛ نەناسینەوە: *(I ~d you with someone else.)*.

-confusing *(adj.)*.

confused (kən-fūzd'), *adj.* (۱) سەرلێ شێواو؛ شڵەژاو؛ پەشۆکاو. (۲) تێکەڵ وپێکەڵ؛ شێواو؛ تێکچوو.

-confusedly *(adv.)*.

confusion (kən-fū'zhən), *n.* (۱) سەرلێ شێوان؛ چەواشەیی؛ حەپەسان؛ تەریق بوونەوە. (۲) پشێوی؛ ئاژاوە؛ پاشاگەردانی. (۳) بەهەڵەداچوون؛ نەناسینەوە.

confutation (kon'fyoo-tā'shən), *n.* (۱) بەدرۆخستنەوە؛ سەلماندنی هەڵەیی شتێك یا بیروباوەڕێك. (۲) بەڵگەی بەدرۆخەرەوە.

confute (kən-fūt'), *v.t.* (۱) بەدرۆخستنەوە؛ سەلماندنی هەڵەیی کەسێك. (۲) سەلماندنی هەڵەیی هەڵوێست یا بیروباوەڕێك بە بەڵگەوە؛ بەدرۆخستنەوە (ووتە، دەنگوباس). (۳) تێکوپێکدان؛ لەکەڵك خستن.

conga (koŋ'gə), *n.* (۱) کۆنگا: جۆرە سەمایەکی ئەمەریکای لاتینییە. (۲) مۆسیقای ئەم جۆرە سەمایە.

con game, [Slang], = confidence game.

congé (kon'zhā), *n.* (۱) دەرکردن: *(He gave me my ~ .)*. (۲) ماڵئاوایی کردن؛ خواحافیزی کردن. (۳) [Archaic]، کڕنووش بردن لەکاتی ماڵئاواییدا. (٤) نەقشێکی ڕازاندنەوە (خانووسازی).

congeal (kən-jēl'), *v.i.* (۱) ڕەق بوون (بەهۆی بەستن یا ساردکردنەوە)؛ خەست بوونەوە. (۲) مەیین (ماست، محەلەبی)؛ مەیین؛ توندبوونەوە.

v.t. (۱) ڕەق کردن؛ خەستکردنەوە. (۲) مەیاندن؛ توندکردنەوە.

-congealment *(n.)*.

congelation (kon'jə-lā'shən), *n.* (۱) مەیین؛ توندبوونەوە. (۲) شتێکی مەییو یا توندبووەوە.

congener (kon'ji-nēr), *n.* هاوجۆر، چین، ڕەگەز یا توخم (مرۆڤ، گیاندار، شت).

-congeneric *(adj.)*; congenerous *(adj.)*.

congenial (kən-jēn'yəl), *adj.* (۱) (ا) لەیەکچوو؛ لەگەڵ یەك گونجاو. *(~ tastes)* (ب) هاوڕەفتارو حەزو ئاحەز: *(~ friends)*. (۲) بەدڵبوو؛ باش؛ شیاو؛ پەسەند: *(~ surroundings)*.

-congeniality *(n.)*.

congenital (kən-jen'ə-t'l), *adj.* (۱) زگماکی: *(a ~ defect)*. (۲) ڕەووشت، کردەوە، یا خوویەکی زگماکی: *(a ~ thief)*.

-congenitally *(adv.)*.

conger (koŋ'gēr), *n.* جۆرە ماسییەکی گەورەیە گۆشتەکەی دەخورێت.

congeries (kon-jêr'ēz, kon-jêr'i-ēz'), *n.* کۆمەڵ؛ تۆپەڵ.

congest (kən-jest'), *v.t.* (۱) خوێن تێزان (ئەندامێکی لەش). (۲) کەڵەکەکردن؛ زۆر پڕکردن؛ قەرەباڵغ کردن؛ بەرگرتن.

v.i. (۱) خوێن تێزان؛ خوێن تێدا کۆمەڵ بوون. (۲) زۆر پڕبوون؛ بەستران؛ گیران (لووت لەکاتی هەڵامەتدا)؛ بەرگیران.

congestion (kən-jes'chən), *n.* (۱) خوێن تێزان (ئەندامی لەش یا دەمار). (۲) (ا) پڕبوون؛ بەستران؛ گیران (لووت لەکاتی هەڵامەتدا)؛ بەرگیران. (ب) قەرەباڵغی؛ پڕی؛ پەستان بەسەر یەکدا: *(traffic ~)*.

congested (kən-jes'tid), *adj.* (۱) خوێن تێزاو. (۲) (ا) پڕ؛ بەرگیراو؛ گیراو: *(a ~ nose)*.

(ب) قەرەباڵغ: *(a ~ road)*.

conglobate (kon-glō′bāt, koŋ′glō-bāt′), *v.t. & v.i.* تۆپەڵ کردن؛ تۆپەڵ بوون؛ خربوونەوە.

adj. تۆپەڵ؛ تۆپەڵ بوو؛ خڕ؛ خڕبوو.

-conglobation *(n.)*.

conglobe (kon-glōb′), *v.t. & v.i.* = conglobate.

conglomerate (kən-glom′ēr-āt′), *v.t.* کۆمەڵ کردن؛ کردن بە تۆپەڵ.

v.i. کۆمەڵ بوون؛ تۆپەڵ بوون؛ بوون بە تۆپەڵ.

n. (١) تۆپەڵ؛ کۆمەڵ؛ تۆپەڵێکی هەمەچەشن. (٢) بەردێک کە لە وورده بەردو زیخ و چیمەنتۆ پێک هاتبێت (زەمینناسی). (٣) هاوبەشی یا کۆمپانیایەکی گەورە کە لە چەند کۆمپانیایەکی جیا جیا پێک هاتبێت و هەر کۆمپانیایەک بە جۆرە کارێکەوە خەریک بێت.

adj. (١) تۆپەڵ: کۆمەڵ بوو؛ تۆپەڵ کراو.

(٢) هەمەچەشن: هەمەرەنگ؛ جۆر بە جۆر.

(٣) لە شتی جیا جیا پێکهاتووەو بە کەرەسەیەکی وەک چیمەنتۆ رەق بووەو وەک بەردی لێهاتووە (زەمینناسی).

conglomeration (kən-glom′ēr-ā′shən), *n.* (١) کۆمەڵ بوون؛ تۆپەڵ بوون؛ یەکگرتن. (٢) تۆپەڵێکی هەمەچەشنە؛ شتێکی ئاوێتە.

(٣) کۆمەڵ یا تۆپەڵێکی یەکگرتوو.

conglutinate (kən-gloo′tə-nāt′), *adj.* بە سریش پێکەوە نووسێنراو؛ بە کەتیرە لێکدراو.

v.t. & v.i. پێکەوەنووساندن (بە سریش)؛ پێکەوەنووسان.

-conglutination *(n.)*.

congou (koŋ′goo), *n. Also* congo, جۆرە چایەکی رەشی چینییە.

congratulate (kən-grach′ə-lāt′), *v.t.* (١) پیرۆزبایی لێکردن؛ چاوڕوونی لێکردن: *(We ~d the boy on winning the race.)*.

(٢) [Obs.]: ئاهەنگ گێران.

(٣) [Obs.]. سڵاولێکردن.

congratulation (kən-grach′ə-lā′shən), *n.* (١) پیرۆزبایی؛ پیرۆزبایی لێکردن؛ پیرۆزبایی کردن

(٢) *(pl.)*. پیرۆزبایی؛ پیرۆزبێت!؛ چاوتان ڕوون!؛ خۆشی لە خۆت!.

congratulator (kən-grach′ə-lā′tēr), *n.* پیرۆزباییکەر

-congratulatory *(adj.)*.

congregate (koŋ′grə-gāt′), *v.t.* کۆکردنەوە؛ کۆڕ پێ بەستن.

v.i. کۆبوونەوە؛ کۆڕبەستن.

adj. (١) کۆ؛ کۆبووەوە؛ پێکەوە. (٢) گشتی؛ هەموو.

congregation (koŋ′grə-gā′shən), *n.* (١) کۆبوونەوە

(٢) کۆمەڵێک خەڵک کە پێکەوە کۆبووبنەوە.

(٣) دەستەی نوێژکەران؛ کۆمەڵێک نوێژکەر لە پەرستگادا؛ کۆمەڵێک خەڵک لە پەرستگادا. (٤) ئەندامانی پەرستگایەک؛ ئەندامانی کڵێسەیەک.

(٥) ئاوەدانییەک یا ئاواییەک لە سەرەتای ئاوەدانکردنەوەی ئەمەریکای باکوور.

(٦) جوولەکە؛ جوولەکەکان. (٧) لیژنەیەک لە کەڵە قەشەکان.

congregational (koŋ′grə-gā′shən-′l), *adj.* (١) تایبەتی بە ئەندامانی پەرستگایەک؛ وەک کۆمەڵێک نوێژکەران لە پەرستگایەکدا؛ تایبەتی بەم کۆمەڵە. (٢) [-C]، تایبەتییە بە سەربەستی هەموو پەرستگایەک و ئەندامەکانی.

congregationalism (koŋ′grə-gā′shən-′l-iz′m), *n.* (١) شێوەیەکە لە رێکخراوی کڵێسەیی کە سەربەستی دەدات بە هەموو کڵێسەیەک و ئەندامەکانی کە سەر بەم رێکخراوەن. (٢) [-C]، بیروباوەڕو رێبازی لقێکە لە ئاینی پرۆتستانتی کە سەربەستی دەدات بە کڵێسەو ئەندامانی ئەو کڵێسانەی کە سەر بەون

congress (koŋ′grəs), *n.* (١) کۆبوونەوە؛ یەکگرتن.

(٢) جووت بوون؛ گان. (٣) پەیوەندی کۆمەڵایەتی.

(٤) کۆنگرە؛ کۆبوونەوەیەکی گەورە.

(٥) ئەنجوومەنی تایبەتی کە نوێنەرانی میللەتان و ئاینەکانی تێدایە بۆ باسکردنی گیروگرفتی جیهانی.

(٦) ئەنجوومەنی نوێنەران (هی گشت وڵاتێک)؛ پەرلەمان؛ کۆنگرێس.

(٧) [-C]، (ا) ئەنجوومەنی نوێنەرانی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا بە هەردوو لقەکەیەوە؛ کۆنگرێسی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا.

(ب) کۆبوونەوەیەکی ئەم ئەنجوومەنە.

(ج) سەرجەمی ئەندامانی ئەم ئەنجوومەنە کە پێکەوە کاردەکەن بۆ ماوەی دوو ساڵ.

congressional (kən-gresh′ən-′l), *adj.* (١) تایبەتی بە- ئەنجوومەنێک یا کۆبوونەوەکانی. (٢) [-C]، تایبەتی بە کۆنگرێسی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا.

Congressional district, ناوچەیەک لە ناوچەکانی هەڵبژاردن لە یەکێک لە وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا کە هەر دوو ساڵ جارێک نوێنەرێک هەڵدەبژێرێت بۆ کۆنگرێسی ئەمەریکی کە لە واشنتۆن کۆدەبێتەوە.

congressman (koŋ′grəs-mən), *n.* ئەندامی کۆنگرێسی ئەمەریکی؛ نوێنەری گەل؛ نوێنەر (بەتایبەتی لە کۆنگرێسی ئەمەریکیدا).

congresswoman (koŋ′grəs-woom′ən), *n.* ئەندامێکی ژنی کۆنگرێسی ئەمەریکی؛ نوێنەرێکی ژنی گەل؛ نوێنەری ژن (بەتایبەتی لە کۆنگرێسی ئەمەریکیدا).

congruence (koŋ′groo-əns), *n.* (١) گونجان؛ لەیەکچوون.

(٢) شیان؛ بەجێیی. (٣) لەگەڵ یەک رێکەوتن؛ پێکەوە گونجان (رێزمان).

(٤) (ا) پەیوەندی نێوان دوو ژمارەیە کە ئەگەر دابەشیان بکەیت بەسەر هەمان ژمارەدا ئەوەی لێی دەمێنێتەوە وەک یەک وادەبێت (بیرکاری).

(ب) جووت بوون (ئەندازە)؛ جووتی؛ یەک بەیەکی.

congruency (koŋ′groo-ən-si), *n.* = congruence.

congruent (koŋ′groo-ənt), *adj.* (١) لەگەڵ یەک گونجان؛ لەیەکچوون. (٢) لەگەڵ رێکەوتن؛ لەگەڵ گونجان (رێزمان).

(٣) جووت بوون (ئەندازە)؛ جووتی؛ یەک بەیەکی.

(٤) ئەگەر دابەش بکرێن بەسەر هەمان ژمارەدا ئەوەی کە دەمێنێتەوە وەک یەک وادەبێت (بیرکاری).

congruity (kən-groo′ə-ti), *n.* (١) لەگەڵ یەکدا گونجان؛ گونجان؛ شیان؛ رێکەوتن. (٢) جووت بوون (ئەندازە)؛ یەک شێوەیی؛ یەک بەیەکی.

congruous (koŋ′groo-əs), *adj.* گونجاو؛ شیاو؛ رێکەوتوو؛ بەجێ؛ شیاو؛ پەسەند.

conic (kon′ik), *adj.* قووچەکی؛ شێوە قووچەکی.

conical (kon′i-k′l), *adj.* = conic.

conics (kon′iks), *n.pl.* ئەو بەشەی ئەندازەناسی کە لە شێوەی قووچەکی دەکۆڵێتەوە.

conic section, شێوەی قووچەکی (ئەندازە).

conifer (kō′nə-fēr, kon′ə-fēr), *n.* داری سنەوبەر.

-coniferous *(adj.)*.

conjectural (kən-jek′chēr-əl), *adj.* (١) تایبەتی بە رەمڵ لێدان؛ بەپێی رەمڵ لێدانە؛ گۆترەکارییە. (٢) حەز لە رەمڵ لێدان دەکات.

conjecture (kən-jek′chēr), *n.* رەمڵ لێدان؛ گۆترەکاری؛ وادانان؛ گۆترە؛ مەزەندە.

v.t. & v.i. رەمڵ لێدان؛ گۆترەکاری کردن؛ وادانان؛ لاوابوون؛ مەزەندەکردن.

conjoin (kən-join′), *v.t. & v.i.* پێکەوەبەستن؛ بەیەک گەیاندن؛ یەک پێگرتن؛ یەکگرتن؛ کردن بە یەک؛ بوون بە یەک؛ کۆکردنەوە؛ لەیەکدان.

conjoint (kən-joint′), *adj.* (١) یەکگرتوو؛ پێکەوە.

(٢) دووقۆڵی؛ دوولایی؛ ئاوکۆیی.

conjointly (kən-joint′li), *adv.* پێکەوە؛ بە یەکگرتوویی.

conjugal (kon′joo-gəl), *adj.* تایبەتی بە ژن و مێرد؛ هی ژن و مێردایەتی.

-conjugality *(n.)*.

conjugate (kon′joo-git), *adj.* (١) جووتە؛ دووانە؛ پێکەوە بەستراو

(۲) جووت جووت؛ دووانە (گەڵا)؛ دوو گەڵا بە یەك لاسکەوە.
(۳) لە هەمان ڕەگەوە وەرگیراوە (ووشە)؛ هاوڕەگ و هاومانا (ووشە) .
(٤) دوو خاڵ؛ هێڵ یا هەندی لەیەکچوو (بیرکاری).
n. دوو ووشەی هاوڕەگ و هاومانا.
v.t. (۱) بەیەك گەیاندن؛ جووت کردن؛ کردن بە یەك؛ یەك پێگرتن.
(۲) گەردانکردنی کردار (ڕێزمان):
(write- wrote- written; play- played- played)
v.i. (۱) [Rare] ، جووت بوون (ژن و پیاو).
(۲) یەك پێگرتن؛ یەکخستن (ڕووەکناسی) .
(۳) (ا) گەردانکردنی کردار (ڕێزمان) . (ب) گەردان بوونی کردار.
conjugation (kon´joo-gā′shən), ***n.*** (۱) یەکگرتن؛ بوون بە یەك؛ جووت بوون؛ پێکەوەبەستن.
(۲) بەیەکداچوونی دوو ڕووەکی یەك شانە بە مەبەستی زاووزێ.
(۳) گەردانکردنی کردار (ڕێزمان):
(speak- spoke- spoken; smile- smiled- smiled)
-conjugational *(adj.)*; conjugator *(n.)*.
conjunct (kən-juŋkt′, kon′juŋkt), ***adj.*** [Archaic]. یەکگرتوو؛ پێکەوە بەستراو؛ یەکبوون.
conjunction (kən-juŋk′shən), ***n.*** (۱) بە یەك گەیاندن؛ پێکەوە بوون بە یەك؛ لەگەڵ. (۲) ڕێکەوتن؛ هاوکات (ڕووداو): ***(the ~ of events)*** .
(۳) نزیکی دوو ئەستێرە لەیەکترەوە: ***(planets in ~)*** .
(٤) ئامرازی لێکدەر؛ ئامرازی پەیوەندی:
(and, but, or, through, because, etc.)
conjunctiva (kon´juŋk-tī′və), ***n.*** پێستی دیوی ناوەوەی پێڵووی چاو و دیوی دەرەوەی چاو.
conjunctive (kən-juŋk′tiv), ***adj.*** (۱) یەکگرتوو؛ جووت بوو.
(۲) لەیەکدەر؛ گەیەنەر. (۳) لێکدەر (ئامراز، ووشە) .
n. **. (and, but, unless, through)** ئامراز یا ووشەی لێکدەر (ڕێزمان):
-conjunctively *(adv.)*.
conjunctivitis (kən-juŋk´tə-vī′tis), ***n.*** هەوکردنی پێستی دیوی ناوەوەی پێڵووی چاو.
conjuncture (kən-juŋk′chēr), ***n.*** (۱) بوون بە یەك؛ یەکگرتن.
(۲) ڕوودانی چەند شتێك پێکەوە؛ یەکگرتنی چەند ڕووداوێك.
(۳) تەنگوچەڵەمە؛ گیروگرفت.
conjuration (kon´joo-rā′shən), ***n.*** (۱) بانگ کردن؛ داوالێکردن؛ بانگ. (۲) دزعای جادووگەر. (۳) جادووگەری.
(٤) [Archaic]. لە خوا پاڕانەوە.
conjure (kən-joor′), ***v.i.*** (۱) بانگ کردن و هێنانەڕووی جنۆکەو دێوو درنج (۲) جادووگەری کردن؛ سیحربازی کردن.
v.t. (۱) داوالێکردن؛ لێ پاڕانەوە؛ تکالێکردن:
(I ~ you in the name of God to help me.)
(۲) بانگ کردن و هێنانە پێشەوەی جنۆکەو دێوو درنج.
(۳) (ا) (~ up)، هێنانە بەرچاو؛ هێنانەوە بیر:
(She ~d up visions of a better life.)
(ب) (~ away)، ڕەواندنەوە؛ بەبادان؛ لەبیربردنەوە:
(The music ~d my troubles away.)
conjurer, conjuror (kən-joor′ēr), ***n.*** (۱) جادووگەر.
(۲) تکاکەر؛ پاڕەرەوە.
conk (koŋk), ***n.*** [Slang], (۱) [British] ، لووت. (۲) سەر.
(۳) بەسەردا ماڵین؛ پیاماڵین.
v.t. [Slang], پیاماڵین؛ بەسەردا ماڵین.
conk out, [Slang], (۱) لەپڕ لەکارکەوتن (مەکینە)؛ پەککەوتن.
(۲) ماندووبوون؛ بەلاداهاتن و خەولێکەوتن لە ماندوویدا.
con man, [Slang], = **confidence man.**
conn (kon), ***v.t.*** پاپۆڕ یا بەلەم لێخوڕین.
n. لێخوڕین (پاپۆڕ، بەلەم).
connate (kon′āt), ***adj.*** (۱) زگماکی؛ خۆیی.
(۲) هاوبنچینە؛ هاوسەرچاوە؛ هاوسرووشت.
(۳) لە زگماکییەوە پێکەوەنووسان (ڕووەکناسی) .
connation (kə-nā′shən), ***n.*** لە زگماکییەوە پێکەوەنووسان.
connatural (kə-nach′ēr-əl), ***adj.*** (۱) زگماکی؛ سرووشت کرد؛ خۆیی. (۲) هاوبنچینە؛ هاوسەرچاوە؛ هاوسرووشت.
connect (kə-nekt′), ***v.t.*** (۱) پێکەوەنووساندن؛ پێکەوەلکاندن؛ جووت کردن؛ لێکدان؛ پێکەوەبەستن؛ هەڵبەستن.
(۲) وەك یەك سەیرکردن (لە مێشکدا)؛ بەیەکەوە بەستن (لە مێشکدا)
(We ~ orange blossoms with weddings.)
(۳) گەیاندن بە؛ بە یەك گەیاندن:
(The operator will ~ you with New York.)
(٤) پێکەوەبەستن (کارەبا) .
v.i. (۱) پێکەوەنووسان؛ پێکەوەلکان.
(۲) گەیشتن و یەکگرتنەوە لە کاتی دیاریکراودا (شەمەندەفەر، پاس، فڕۆکە بۆئەوەی ڕێبوار بە قۆناغی دووەمی گەشتەکەیدا بگات) .
(۳) شیان؛ گونجان؛ ڕێکەوتن.
(٤) [Slang]، سەرکەوتووبوون لە لێدانی تۆپێکدا (وەرزش) .
connected (kə-nek′tid), ***adj.*** (۱) پێکەوە بەستراو؛ پێکەوە لکێنراو؛ لکاو؛ لێکدراو. (۲) گونجاو و مانابەخش (نووسراو، بیروباوەڕ، چیرۆك).
(۳) پەیوەندیدار.
-connectedly *(adv.)*.
connecter (kə-nek′tēr), ***n.*** = **connector.**
connecting rod, شیشی بەیەکگەیەنەر (مەکینەی ئوتومبیل) .
connection (kə-nek′shən), ***n.*** (۱) پێکەوەبەستن؛ پێکەوەلکاندن؛ بەستن؛ جووت بوون؛ لێکدان. (۲) لێکدەر؛ هۆی لێکدان؛ گەیەنەر؛ پەیوەست.
(۳) پەیوەندی: (ا) چەند شتێکی پێکەوە بەستراو؛ پەیوەستی.
(ب) گونجان و مانا بەخشین (نووسراو، چیرۆك، هەڵبەست)؛ پەیوەستی
(ج) مەیدانی ووتەو نووسراو؛ چوارچێوە یا قاڵبی ووتەو نووسراو؛ پەیوەستی
(د) پەیوەندی خزمایەتی یا هاوپیشەیی.
(٤) *(pl.)*، (ا) خزم (بەتایبەتی لەڕێی ژن و ژنهێنانەوە).
(ب) ناسیاوێکی بەدەسەڵات؛ پشت: ***(He has powerful ~s.)*** .
(٥) *(pl.)*، گۆڕینی هۆی هاتوچۆ لەلایەن ڕێبوارەوە بەتایبەتی لەکاتی گەشتی دووروودرێژدا (چونکە ئەو فڕۆکە، شەمەندەفەر، یا پاسەی سواری دەبێت لە سەرەتای گەشتەکەدا لەوانەیە هەرچەند قۆناغێك بتبات بەرەو جێی مەبەست یا دواقۆناغ، چونکەر هەر یەکە ڕێی دیاریکراوی خۆیەی).
(٦) تاقمێك خەڵکی هاوپیشە یا هاوئاین. (۷) لقێکی ئاینی.
(٨) تەل کارەبا (کە تەوژمی کارەبای پێدا دەڕوات). (۹) هێڵی تەلەفۆن.
-connectional *(adj.)*.
in connection with, (۱) دەربارەی؛ سەبارەت بە؛ لەم ڕووەوە.
(۲) لەگەڵ؛ پێکەوە.
connective (kə-nek′tiv), ***adj.*** تایبەتی بە پێکەوەبەستن؛ پێکەوەبەست.
n. ئامرازی لێکدەر؛ ئامرازی پەیوەندی؛ ووشەی پەیوەست؛ لکێنەر (ووشە).
(and, but, or, unless, although, etc.)
connective tissue, تیشووی پێکەوەبەست (لەش) .
connector (kə-nek′tēr), ***n.*** لێکدەر (مرۆڤ، ئامێر، ووشە، ئامراز)؛ لکێنەر؛ گەیەنەر؛ ووشە یا ئامرازی پەیوەندی.
connexion (kə-nek′shən), ***n.*** = **connection.**
conning tower, (۱) قوللەی لێخوڕین و ڕوانین (پاپۆڕی جەنگی) .
(۲) قوللەی ڕوانین؛ ڕوانگە (ژێردەریایی) .
conniption (kə-nip′shən), ***n.*** [Colloq.], تووڕەبوون یا هیستریایەکی سەردەمی؛ حاڵ لێهاتن (منداڵ) .
connivance (kə-nīv′əns), ***n.*** (۱) خۆ لێ گێل کردن (تاوان) .

(۲) چاو لێ نووقاندن (تاوان)؛ چاو لێ پۆشین و هاندانی کردنی تاوانێک؛ پیلان.
connive (kə-nīv′), *v.i.* (۱) چاوپۆشین (له کردەوەی ناپەسەند)؛
خۆ گێل کردن له تاوانێک یا بەدکارییەک وە حەزکردن بە سەرکەوتنی لە دڵەوە.
(۲) (with ~): پیلان گێڕان؛ بە نهێنی هاوکاری کردن لە کاری ناپەسەندا.
-conniver *(n.)*.
connivent (kə-nīv′ənt), *adj.* سەرەکانیان لەیەک دەدەن؛
بەرەو یەک چوو (بالی مێش و مەگەز، نێرەکی ڕووەک).
connoisseur (kon′ə-sûr′), *n.* شارەزا (خواردن و خواردنەوە)؛
سەردەرچوو؛ بزان.
connotation (kon′ə-tā′shən), *n.* (۱) واگەیاندن (مانا).
(۲) واتا یا مانای ووشەیەک زیاد لە مانای بنچینەیی ووشەکە:
("Politician" has different ~s from "statesman".;
Some words have good ~s while others have bad ~s.)
(۳) مانای گشتی و تایبەخۆی ووشەیەک (ژیربێژی)
-connotative *(adj.)*.
connote (kə-nōt′), *v.t.* واگەیاندن؛ گەیاندن (مانا)؛ مانا گەیاندن
زیاد لە مانای بنچینەیی ووشەکە:
(The word "mother" ~s love, care, tenderness, etc.;
The word "politician" ~s opportunism, dishonesty, etc.)
connubial (kə-nōō′bi-əl, kə-nū′bi-əl), *adj.* ژن و مێردایەتی؛
تایبەتی بە ژن و مێردایەتی.
-connubiality *(n.)*; connubially *(adv.)*.
conoid (kō′noid), *adj. Also* **conoidal**, قووچەکی
n. شتێکی قووچەکی؛ وێنەیەکی قووچەکی (ئەندازە)؛ قووچەک.
conquer (koŋ′kēr), *v.t.* (۱) داگیرکردن؛ دەست بەسەردا گرتن.
(۲) بەزاندن؛ شکاندن؛ بەسەردا زاڵبوون: *(We ~ed the enemy.)*.
v.i. زاڵبوون؛ بردنەوە
conqueror (koŋ′kēr-ēr), *n.* (۱) داگیرکەر؛ زەوتکەر.
(۲) زاڵ؛ بەزێنەر.
conquest (koŋ′kwest, kon′kwest), *n.* (۱) داگیرکردن؛ گرتن؛
شکان؛ بەزان. (۲) شتێکی داگیرکراو (وڵات، گەل، تاڵانی).
(۳) (ا) دڵفڕاندنی کەسێک. (ب) کەسێکی دڵفڕێنراو.
conquian (koŋ′ki-ən), *n.* کۆنکەن. جۆرە یارییەکی کاغەزە.
conquistador (kon-kwis′tə-dôr′), *n.* یەکێک لە ئیسپانییە
داگیرکەرەکانی مەکسیک یا پیرۆ یا وڵاتانی تری ئەمەریکا لەسەدەی
شانزەهەمدا.
consanguine (kon-saŋ′gwin), *adj.* = consanguineous.
consanguineous (kon′saŋ-gwin′i-əs), *adj.* خزم و خوێش؛
خزم؛ هاوخوێن؛ هاو باووباپیر.
consanguinity (kon′saŋ-gwin′ə-ti), *n.* خزمایەتی؛ خزمی؛
خزم و خوێشی؛ هاوخوێنی؛ هاو باووباپیری.
conscience (kon′shəns), *n.* دەروون؛ ویژدان.
in all conscience, (۱) لە هەقیانەتدا؛ بەپێی هەقیانەت؛
ئەگەر هەقیانەتت دەوێت. (۲) بێ گومان؛ بە ڕاستی؛ لە ڕاستیدا.
on one's conscience, هەستکردن بە بێ ویژدانی (لەئەنجامی کردنی
کارێکدا کە دەزانێت نارەوایە)؛ هەست بە گوناهباری کردن؛ لە ئەستۆدا بوون.
conscienceless (kon′shəns-lis), *adj.* بێ ویژدان؛ دەروون ڕەش.
conscience money, پارەی ویژدان: پارەیەکە دەدرێت بۆ سووک
کردنی باری ویژدان (کەسێک دەیدات کە هەست بە گوناهباری بکات لەبەر
کردنی شتێک کە نەدەبوو بیکات یا نەکردنی شتێک کە دەبوو بیکات).
conscience-stricken (kon′shəns-strik′ən), *adj.* هەست بە
گوناهباری کردن (لەبەر کردنی کارێکی خراپە).
conscientious (kon′shi-en′shəs, kon′si-en′shəs), *adj.* بە
ویژدان؛ خاوەن ویژدان؛ سەرڕاست؛ ڕاست: *(a ~ worker)*.
conscientious objector, کەسێکە کە نەیەوێت چەک هەڵگرێت یا

بچێتە ناو سوپاوە چونکە دژی جەنگ و پیاوکوشتنە و ئاشتیخوازە (بەتایبەتی
ئەندامی هەندێک کۆمەڵی ئاینی).
conscionable (kon′shən-ə-b′l), *adj.* ڕەوا؛ هەق.
conscious (kon′shəs), *adj.* (۱) بەهۆش؛ بەئاگا؛ هۆشمەند.
(۲) ووریا؛ هۆشیار؛ ئاگادار؛ بزان. (۳) شەرمن؛ زوو تەریق دەبێتەوە.
(٤) هەستپێکەر: *(~ guilt)*.
(٥) دەسمنقەست: *(a ~ insult)*.
-consciously *(adv.)*.
the conscious, مێشکی ئاگادار: ئەو بەشەی چالاکی مێشکە کە مرۆڤ
خۆی پێی دەزانێت و لەبی ئاشکرایە و ئاگای لێیەتی (دەروونناسی)؛
هەستی پێ زانراو؛ بیروهۆشی بەئاگا.
consciousness (kon′shəs-nis), *n.* (۱) هۆش؛ هۆشیاری؛
بەئاگایی. (۲) بیروهۆش و هەست و نەست و بیروباوەڕ و حەزونەزی مرۆڤ.
(۳) بیروهۆشی بەئاگا (دەروونناسی)؛ بیروهۆشی هەستپێکراو.
(٤) (ا) ئاگاداربوونی مرۆڤ لە باری ژیانی خۆی.
(ب) ئاگاداربوونی کەسێک لە باری ژیان بەگشتی و چەوسانەوەی گەل،
چینێک یا ڕەگەزێک بەتایبەتی.
consciousness-raising, وورریابوونەوە؛ وورریاکردنەوە:
ئاگادارکردنی مرۆڤ لە باری نارەوای ژیان و چەوسانەوەی گەل تاوەکو
ئامادەبێت بۆ گۆڕینی.
conscript (kən-skript′), *v.t.* (۱) بەزۆر گرتن بە سەرباز.
(۲) بێگارپێکردن (لەلایەن میرییەوە).
adj. بەزۆر گیراو بە سەرباز.
n. سەربازێکی بەزۆر گیراو؛ کەسێک کە بەزۆر گیرابێت بە سەرباز.
conscription (kən-skrip′shən), *n.* (۱) سەربازگرتن؛ سەربازگری.
(۲) بێگار (بۆ میری). (۳) سەرانەیەکە میری لە گەڵ دەسەنێت لەکاتی جەنگدا.
consecrate (kon′sə-krāt′), *v.t.* (۱) (ا) پیرۆزکردن:
(~ a church)
(ب) پیرۆزکردن: *(The bishop ~d the bread and wine.)*.
(۲) کردنی قەشەیەک بە سەرەک قەشە لە ئاهەنگێکی ئاینییدا.
(۳) تەرخان کردن: *(He ~d his life to art.)*.
(٤) پیرۆزکردن؛ پلەی پیرۆزی پێدان: *(a tradition ~d by time)*.
adj. [Rare], پیرۆز.
consecrated (kon′sə-krā′tid), *adj.* پیرۆزکراو؛ پیرۆز.
consecration (kon′sə-krā′shən), *n.* (۱) ئاهەنگی پیرۆزکردن؛
پیرۆزکردن. (۲) پیرۆزی؛ پیرۆزکراوی.
-consecrator *(n.)*.
consecution (kon′sə-kū′shən), *n.* (۱) بەرەو دوایی؛ زنجیرە.
(۲) پەیوەندی بیرێک بەو بیرەی کە لە پێشێوەیەتی و ئەوەیشی کە لە دواوەیەتی
(ژیربێژی).
consecutive (kən-sek′yoo-tiv), *adj.* (۱) یەک لە دوای یەک؛
بەرەو دوا بەبێ پچڕان: *(four ~ weeks)*.
(۲) هەموو بەشەکان پەیوەندییان هەیە لەگەڵ یەکتریدا (چیرۆک، دووان... هتد)
(۳) ئەنجامدەر (ڕێزمان).
-consecutively *(adv.)*.
consensual (kən-sen′shōō-əl), *adj.* (۱) بە ڕەزامەندی هەردوولا
کراوە: *(a ~ contract)*. (۲) خۆنەویست.
consensus (kən-sen′səs), *n.* یەکێتی بیروباوەڕ؛ ڕێکەوتن-
(بیروباوەڕ)؛ پێکهاتنی بیروباوەڕی گشت خەڵک دەربارەی مەسەلەیەک؛
ڕا لەسەر بوونی گشتی: *(They rule the country by ~.)*.
consent (kən-sent′), *v.i.* ڕێکەوتن؛ ڕازی بوون؛ پەسەندکردن.
n. ڕێکەوتن؛ ڕا لەسەر بوون؛ پەسەندکردن: *(by common / general ~)*.
consentaneous (kon′sen-tā′ni-əs), *adj.* (۱) ڕێکەوتوو؛
پێکەوە گونجاو. (۲) بە یەک دەنگ؛ هەموو؛ ڕای هەمووی لەسەرە.
consentient (kən-sen′shənt), *adj.* هەموو یەک دەنگن؛

به رای گشتی

consequence (kon′si-kwens′, kon′si-kwəns), *n.* (١) بەرەو دوایی (٢) ئەنجام. (٣) پەیوەندی نێوان هۆو ئەنجام.
(٤) گرنگی هۆیەك یا مەسەلەیەك: *(a matter of no ~)* .
(٥) گرنگی و بەدەسەلاتی كەسێك: *(a person of ~)* .

in consequence, لەئەنجامدا؛ لەبەرئەوە؛ كەوابوو.

in consequence of, لە ئەنجامی ئەوەدا؛ بەهۆی ئەوەوە؛ لەبەرئەوە.

take the consequences, قایل بوون بە ئەنجامی كردەوەی خۆ

consequent (kon′si-kwent′, kon′si-kwənt), *adj.* (١) لەوەوە هاتووە؛ لە ئەنجامی ئەوە. (٢) پاشكۆیەتی. (٣) یەك لەدوای یەكە.
n. (١) پاشكۆ؛ شتێك كە لەدوای شتێكی ترەوە بێت. (٢) ئەنجام.
(٣) دووەم بەشی ڕێژەیەك یا كەرتێك (بیركاری).

consequent on (or upon), لە ئەنجامی ئەوەدایە.

consequential (kon′si-kwen′shəl), *adj.* (١) لە ئەنجامدایە؛ ئەنجامە. (٢) لەخۆبایی؛ بەفیز؛ گومڕا؛ كەشخەچی؛ ترزل.
(٣) [Rare]، گرنگ.

-consequently *(adv.)*.

conservancy (kən-sũr′vən-si), *n.* (١) پاراستنی سامانە سرووشتییەكان: (وەك: دارستان، ئاوی ڕووبارو دەریاچە، گیانداری كێوی).
(٢) لیژنەی پاراستنی سامانی سرووشتی لە ئینگلتەرە.

conservation (kon′sẽr-vā′shən), *n.* (١) پاراستن؛ هێشتنەوە؛ بەفیڕۆنەدان. (٢) پاراستن یا پارێزگاری كردنی سامانە سرووشتییەكان (وەك دارستان، ئاوی ڕووبارو دەریاچە؛ گیانداری كێوی... هتد).

conservationist (kon′sẽr-vā′shən-ist), *n.* پارێزەری سامانە سرووشتییەكان

conservation of energy, مانەوەی وزە وەك خۆیو نەفەوتانی (فیزیا)

conservatism (kən-sũr′və-tiz′m), *n.* كۆنەپارێزی؛ پاراستنی نەریتو ڕێبازی كۆن؛ كۆنەپەرستی؛ هێشتنەوەی باری شتێك وەك خۆیو بەرهەڵستی كردنی گۆڕینی؛ ڕێبازو بیروڕای حیزبێك یا كۆمەڵێكی كۆنەپەرست.

conservative (kən-sũr′və-tiv), *adj.* (١) كۆنەپەرست؛ كۆنەپارێز؛ حەزكەر بە پاراستنی نەریتو ڕێبازی كۆن: *(a ~ political party)* .
(٢) تایبەتی بە فەلسەفەو هەڵوێستی كۆنەپەرستی *(~ views)* .
(٣) [C-]، تایبەتی بە حیزبی پارێزەر یا كۆنەپەرستی ئینگلتەرەو كەنەدا.
(٤) مام ناوەندی؛ ناوەندی (خەمڵاندن): *(a ~ estimate)* .
(٥) كۆن؛ كۆنەباو *(a ~ suit)* (٦) پارێزەر؛ نەفەوتێنەر.
n. (١) كەسێكی كۆنەپەرست؛ كۆنەپەرست؛ كۆنەپارێز
(٢) [C-]، ئەندامی حیزبێكی پارێزەر یا كۆنەپەرستی ئینگلتەرەو كەنەدا.
(٣) كەسێكی پارێزەر؛ نەفەوتێنەر.

conservator (kon′sẽr-vā′tẽr, kən-sũr′və-tẽr), *n.* پارێزگار؛ پارێزەر؛ پێ سپێردراو؛ پاسەوان.

conservatory (kən-sũr′və-tô′ri, kən-sũr′və-tō′ri), *adj.* تایبەتی بە پارێزگاری یا پاراستن
n. (١) زانستگای مۆسیقا یا شانۆ؛ زانستگای هونەر.
(٢) ژووری پاراستنو پیشاندانی ڕووەكو گوڵ؛ شەتڵگا؛ جامخانەی گوڵو ئەمام.

conserve (kən-sũrv′), *v.t.* (١) پاراستن؛ پارێزگاری كردن؛ هەڵگرتن؛ هێشتنەوە؛ بەفیڕۆنەدان: *(C~ your energy.)* .
(٢) مرەبا دروستكردن؛ مرەباگرتنەوە.
n.pl. مرەبایەكی دوو میوە.

consider (kən-sid′ẽr), *v.t.* (١) لێ وردبوونەوە؛ تەماشاكردن؛ تێبینین؛ لێكۆڵینەوە (٢) بیرلێكردنەوە: *(Let's ~ the problem.)* .
(٣) بایەخ پێدان؛ لێكدانەوە؛ ڕەچاوكردن:
(Her behavior is not hard to understand if you ~ her background.)
(٤) دڵی خەڵك ڕاگرتن: *(You have to ~ other people.)* .

(٥) وادانان؛ دانان: *(Money is generally ~ed important.)* .
(٦) بڕوا وابوون (پاش بیرلێكردنەوە): *(We ~ him guilty.)* .
(٧) بە خەیاڵداهاتن؛ بیرلێكردنەوەو پەسەندكردن:
(Would you ~ going with us?)
v.i. بیركردنەوە.

considerable (kən-sid′ẽr-ə-b′l), *adj.* (١) زۆر؛ ئێجگار زۆر (پلە، هەند، ڕادە): *(a ~ amount of money)* .
(٢) شایستەی بیرلێكردنەوەیە؛ گرنگ.

-considerably *(adv.)*.

considerate (kən-sid′ẽr-it), *adj.* دڵی خەڵك ڕاگر؛ بەهەست؛ بە تەنگ هەستی خەڵكەوە هاتوو.

consideration (kən-sid′ə-rā′shən), *n.* (١) لێكۆڵینەوە؛ لێ وردبوونەوە: *(The matter is under ~ .)* .
(٢) دڵی خەڵك ڕاگرتن؛ بە تەنگ دڵو هەستی خەڵكەوە هاتن.
(٣) ڕێز؛ ڕێزلێگرتن. (٤) بیر؛ ڕا؛ بیروڕا.
(٥) شتێكی بە بایەخ لە بڕیاردانێكدا. (٦) گرنگی؛ بایەخ.
(٧) پاداشت؛ كرێ.

in consideration of, (١) لەبەر؛ بەهۆی.
(٢) بەرامبەر بە؛ لە پاداشتی ئەوەدا.

on no consideration, هەرگیز؛ قەت.

take into consideration, بایەخ پێدان؛ ڕەچاوكردن؛ لێكدانەوە.

under consideration, لێی دەكۆڵرێتەوە (بۆ ئەوەی بڕیاری لەسەر بدرێت)؛ بیری لێ دەكرێتەوە.

considered (kən-sid′ẽrd), *adj.* (١) بەووردی لێی كۆڵراوەتەوە؛ بیرلێكراوە. (٢) بەڕێز.

considering (kən-sid′ẽr-iŋ), *prep.* ڕەچاوكردن؛ ئەگەر هەموو شتێك لێك بدەینەوە؛ ئەگەر حساب بۆ هەموو شتێك بكەین.
adv. [Colloq.], ڕەچاوكردن؛ ئەگەر حساب بۆ هەموو شتێك بكەین.

consign (kən-sīn′), *v.t.* (١) خستن؛ خستنەناو؛ ناردن:
(to ~ to hell; They ~ed him to jail.)
(٢) پێ سپاردن (ئەمانەت)؛ دانە دەست؛ كردن بە لێپرسراو:
(C~ the orphan to her uncle's care.)
(٣) دانان؛ بۆ دانان؛ تەرخان كردن.
(٤) شتومەك ناردن بۆ نوێنەرێك لە شار یا وڵاتێكی تر بۆ فرۆشتن یا عەمباركردن. (٥) [Obs.]، مۆركردن؛ ئیمزاكردن؛ پەنجەپیانان.

-consignation *(n.)*; consignable *(adj.)*.

consignee (kon′sī-nē′, kon′si-nē′), *n.* بۆ نێردراو؛ نوێنەری كۆمپانیایەك یا وردەفرۆشێك كە شتومەكی بۆ دەنێردرێت تاوەكو بیفرۆشێت

consigner (kən-sī′nẽr), *n.* = consignor.

consignment (kən-sīn′mənt), *n.* (١) ناردنی شتومەك بۆ وردەفرۆشێك یا نوێنەرێك لەلایەن كۆمپانیایەكەوە بۆ فرۆشتن یا هەڵگرتنی.
(٢) شتێكی نێردراو (بەتایبەتی بارگەیەك شتومەك كە بنێردرێت بۆ نوێنەری كۆمپانیایەك بۆ فرۆشتن یا هەڵگرتنی).

on consignment, دەنێردرێت بۆ نوێنەری كۆمپانیایەك یا وردەفرۆشێك بە مەرجێك كە شتەكە فرۆشرا پارەكەی بنێردرێتەوە بۆ كۆمپانیاكە

consignor (kən-sīn′ẽr, kon′sī-nôr′), *n.* نێرەر: كەسێك یا دەزگایەكی بازرگانی كە شتومەك دەنێرێت بۆ نوێنەرەكەی بۆ فرۆشتن یا هەڵگرتنی.

consist (kən-sist′), *v.i.* (١) (~ **of**)، پێكهاتن؛ پێكهاتن لە؛ پەیدابوون لە: *(Water ~s of hydrogen and oxygen.)* .
(٢) (~ **in**)، بەندبوون لەسەر؛ لەوەدابوون؛ بریتی بوون لە:
(Wisdom does not ~ only in knowing many facts.)
(٣) (~ **with**)، گونجان لەگەڵ؛ ڕێكەوتن لەگەڵ.
(٤) [Archaic]، یەك پێگرتن؛ نووسانن پێكەوە؛ كردن بە یەك.

consistence (kən-sis′təns), *n.* = consistency.

consistency (kən-sis'tən-si), *n.* (١) خۆگرتن (شلە)؛ خەستی.
(٢) ڕادەی خەستی یا توندوتۆڵی؛ یەك دەدانی:
(This yogurt is of the right ~ .)
(٣) گونجان لەگەڵ یەكتر؛ ڕێكەوتن؛ یەك نەوایی؛ چوونیەكی:
(These accounts show no ~ .)
(٤) بەردەوامی لەسەر ڕێبازێكی دانراو و لەسەر پێكهاتوو؛ نەگۆڕان.
consistent (kən-sis'tənt), *adj.* (١) [Rare]، خۆگر؛ توندوتۆڵ:
(~ soil)
(٢) لەگەڵ گونجاو؛ لەگەڵ ڕێكەوتوو:
(Overeating is not ~ with good health.)
(٣) بەردەوام؛ نەگۆڕ: *(~ behavior)* .
-consistently *(adv.)*.
consistory (kən-sis'tə-ri), *n.* (١) شوێنی كۆبوونەوەی لیژنە یا دادگایەك. (٢) لیژنەیەكی كلێسەیی؛ دادگایەكی كلێسەیی.
(٣) كۆبوونەوەیەكی لیژنە یا دادگایەكی وەها.
consociate (kən-sō'shi-it), *adj.* یەك؛ یەككرتوو.
n. هاوبەش.
v.i. & v.t. یەككرتن؛ بوون بە یەك؛ یەك پێگرتن؛ كردن بە یەك.
consolation (kon'sə-lā'shən), *n.* (١) دڵنەوایی‌كردن؛ سەبووری؛ دڵخۆشی دانەوە. (٢) سەرخۆشی؛ سەرخۆشی لێكردن.
(٣) دڵخۆشكەرە (مرۆڤ، شت، ڕووداو)؛ دڵنەواییكەر.
consolation prize, پاداشتی دڵخۆشكردن: دەدرێت بە كەسێك كە لە پێشبڕكێ‌یەكدا زۆر باش دەبێت، بەڵام ئەوەندە نا كە بیباتەوە.
consolatory (kən-sol'ə-tôr'i, kən-sol'ə-tō'ri), *adj.* تایبەت بە دڵخۆش كردن یا دڵنەوایی كردن؛ خەم ڕەوێن.
console (kən-sōl'), *v.t.* دڵخۆشی دانەوە؛ دڵنەوایی كردن؛ سەرخۆشی لێكردن؛ سەبووری دانەوە.
console (kon'sōl), *n.* (١) گۆشە یا سێپایەكی ڕازاوە (كە ڕەفە یا مێزو شتی وەهای لەسەر دەچەسپێنرێت). (٢) مێزێكی جوانی قەد دیوار.
(٣) دۆڵابی ڕادیۆو تەلەفزیۆن و سنووقی قەوان.
(٤) مێزی " ئۆرگان " كە ئامێرێكی مۆسیقاییە لە پیانۆ دەچێت.
(٥) دۆڵابی بەشی چاودێری كردنی ئامێری كارەبایی یا مەكینە.
console table, مێزێكی ڕازاوەی نەقشدارە چەسپ دەكرێت لەناو دیوارێكدا یا بەقەد دیوارێكەوە.
consolidate (kən-sol'ə-dāt'), *v.t.* (١) كردن بە یەك؛ یەكخستن.
(٢) چەسپاندن؛ بەهێزكردن: *(The government ~d its power.)* .
v.i. (١) بوون بە یەك؛ یەككرتن.
(٢) پتەوبوون؛ بەهێزبوون؛ چەسپین.
consolidated school, قوتابخانەی یەككرتوو: قوتابخانەیەكە كە قوتابی لە كەلێك ناوچە یا گەڕەكی تەنیشت شاری بۆ دێت.
consolidation (kən-sol'ə-dā'shən), *n.* (١) یەكێتی؛ یەككرتن؛ بوون بە یەك. (٢) جێگیربوون؛ چەسپاندن؛ پتەوبوون.
-consolidator *(n.)*.
consols (kon'solz, kən-solz'), *n.pl.* سەنەدی دارایی حوكمڕانی ئینگلتەرە
consommé (kon'sə-mā'), *n.* گۆشتاو؛ شۆربای ڕوونی گۆشت یا گۆشت و سەوزە (دەپاڵێورێت و تەنها ئاوە ڕوونەكەی دەمێنێتەوە).
consonance (kon'sə-nəns), *n.* (١) گونجان؛ ڕێكەوتن لەگەڵ یەكدا؛ تەبایی. (٢) گونجانی چەند ئاوازێكی مۆسیقا پێكەوە؛ یەك نەوایی.
consonancy (kon'sə-nən-si), *n.* = consonance.
consonant (kon'sə-nənt), *adj.* (١) گونجاو؛ یەك نەوا.
(٢) هاودەنگ.
n. (١) تیپی نەبزوێن (دەنگناسی)؛ تیپێك كە پەیدا دەبێت بە: (ا) بەربەستن و بەرەڵاكردنی هەوا (p, t, k, b, d, g) . (ب) بەربەستكردنی هەوا لەلایەكەوە لەكاتێكدا لەلایەكی ترەوە دەرباز دەبێت (m, n, ŋ, l, r) .
(ج) بەزۆر پاڵ بە هەواوە نان لە درزێكەوە (f, v, z, sh, zh, th, h, w) .
(د) بە هەموو ئەم سێ شێوەیە پێكەوە (ch, j) .
(٢) دەنگ یا بڕگەی كەم دەنگ.
-consonantal *(adj.)*.
consort (kon'sôrt), *n.* (١) هاوبەش؛ ناوەڵ.
(٢) ژن؛ مێرد؛ ژنی پاشا؛ مێردی شاژن؛ هاوسەر.
(٣) كەشتییەك كە لەگەڵ كەشتییەكی تردا دەڕوات؛ كەشتی هاوڕێ.
(٤) [Obs.]، (ا) هاوڕێیەتی؛ ناوەنێتی. (ب) یەكێتی؛ ڕێكەوتن.
(ج) یەك نەوایی؛ گونجانی ئاواز.
v.i. (١) لەگەڵدابوون؛ لەگەڵدا هەڵسان و دانیشتن؛ برادەرێتی لەگەڵدا كردن.
(٢) لەگەڵدا گونجان؛ لەگەڵدا ڕێكەوتن.
v.t. (١) كردن بە یەك؛ یەك پێگرتن.
(٢) [Obs.]، (ا) لەگەڵدابوون؛ لەگەڵدا چوون.
(ب) ژنهێنان؛ هاوجووتی كردن. (ج) یەك ئاواز دروستكردن.
consortium (kən-sôr'shi-əm), *n.* (١) یەكێتی؛ كۆمەڵە؛ ڕێكخراو.
(٢) یەكێتی دارایی: ڕێكەوتنێكە لەنێوان دەزگای دارایی و بانقەكانی دوو وڵات یا زیاتردا بۆ یارمەتیدانی وڵاتێكی تر.
(٣) مافی مێردێك لە خۆشەویستی و یارمەتیدان و لەگەڵدابوونی ژنەكەیدا؛ مافی ژنێك بۆ هەمان شت لە مێردەكەی.
conspectus (kən-spek'təs), *n.* (١) چاوپیاخشاندنێكی گشتی بە باسێكدا؛ سەیركردنێكی سەرپێیی باسێك. (٢) كورتە (باس)؛ پوختە.
conspicuous (kən-spik'ū-əs), *adj.* (١) ڕوون؛ ئاشكرا؛ دیار؛ زۆر لەبەرچاو: *(a ~ billboard; a ~ man)* .
(٢) سەرنج ڕاكێش: *(She was ~ for her beauty.)* .
conspiracy (kən-spir'ə-si), *n.* (١) پیلان.
(٢) پیلان گێڕان؛ پیلانبازی كردن. (٣) پیلانبازان؛ پیلان گێڕان.
(٤) پێكهاتن و هاوكاری كردن (بۆ ئەنجامی خراپ): *(the ~ of events)* .
conspirator (kən-spir'ə-tēr), *n.* پیلانباز؛ پیلانگێڕ.
-conspiratorial *(adj.)*; conspiratory *(adj.)*.
conspire (kən-spīr'), *v.i.* (١) پیلان گێڕان؛ پیلان دانان.
(٢) هاوكاری كردن و یەككرتن (بۆ هەر مەبەستێك بێت):
(Events ~d to ruin him.)
constable (kon'stə-b'l, kun'stə-b'l), *n.* (١) كاربەدەستێكی گەورە لە كۆشكی پاشا یا بەگزادەیەكدا (سەدانی ناوەڕاست).
(٢) فەرماندەی قەڵایەكی پاشایی. (٣) پۆلیس (لە ئینگلتەرە)؛ پاسەوان.
(٤) فەرمانبەر یا ئەفسەری ئاسایش.
-constableship *(n.)*.
constabulary (kən-stab'yoo-ler'i), *n.* (١) ناوچەیەك كە پۆلیسێك لێپرسراوی بێت. (٢) هەموو پۆلیسی ناوچەیەك یا شارێك.
(٣) هێزێكی پۆلیس و چەكدار. (٤) پۆلیس.
adj. تایبەتی بە پۆلیس و ئەو ناوچانەی لێپرسراویانن.
constancy (kon'stən-si), *n.* بەردەوامی؛ نەگۆڕان: (ا) ڕا نەگۆڕین؛ لەسەر هەمان ڕێباز مانەوە. (ب) بەردەوام بوون لە خۆشەویستی یا دڵسۆزیدا (بەتایبەتی لەنێوان یاراندا)؛ وەفا. (ج) چوونیەكی؛ ڕێك‌وپێكی.
constant (kon'stənt), *adj.* (١) بەردەوام؛ نەگۆڕ: (ا) ڕا نەگۆڕ؛ لە ڕێ لانەدەر. (ب) دڵسۆز؛ بە وەفا؛ خۆشەویستی‌یەكەی بەردەوامە.
(ج) چوونیەك؛ دڵ نەگۆڕ؛ وەك خۆی دەمێنێتەوە.
(٢) بەردەوام؛ هەمیشەیی؛ سەروەر: *(~ interruptions)* .
n. (١) شتێكی نەگۆڕ؛ شتێك كە هەمیشە هەر وەك خۆی دەمێنێتەوە
(٢) هەند یا ژمارەی نەگۆڕ (بیركاری، فیزیا).
constantly (kon'stənt-li), *adv.* (١) هەمیشە؛ بەردەوام.
(٢) پەیتا پەیتا؛ زۆر جار؛ جار لەدوای جار.
constellate (kon'stə-lāt'), *v.t.* كۆكردنەوە؛ خڕكردنەوە.
v.i. كۆبوونەوە؛ گردبوونەوە؛ خڕبوونەوە.
constellation (kon'stə-lā'shən), *n.* (١) كۆئەستێرە؛ حەوتەوانە.

(٢) شوێنی ئەستێرە لەکاتی لەدایکبوونی کەسێکدا (ئەستێرەوانی)؛ بورج.
(٣) کۆمەڵێك شتی سەرنج ڕاکێش: *(a ~ of beautiful women)* .

consternate (kon′stẽr-nāt´), *v.t.* ترساندن؛ تۆقاندن؛ تووشی مەترسی کردن؛ واق وووڕماندن.

consternation (kon´stẽr-nā′shən), *n.* ترس؛ تۆقان؛ مەترسی؛ واق وووڕمان.

constipate (kon′stə-pāt´), *v.t.* (١) تووشی قەبزی کردن؛ گرفت پێکردن؛ تووشی گیراوی کردن. (٢) [Obs.]، پەستنەوە.

-constipated *(adj.)*.

constipation (kon´stə-pā′shən), *n.* (١) ناڕەوانی؛ قەبزی.
(٢) [Obs.]، پەستنەوە.

constituency (kən-stich′ōō-ən-si), *n.* (١) دەنگدەرانی ناوچەی هەڵبژاردن؛ هەموو دانیشتووانی ناوچەیەکی هەڵبژاردن.
(٢) ناوچەی هەڵبژاردن (٣) کڕیارەکان؛ ئاشناکان؛ پاڵپشتیکەران.

constituent (kən-stich′ōō-ənt), *adj.* (١) بەشێکی بنچینەیی (لە-پێکهێنانی شتێکدا)؛ بەشێکی پێکهێنەر: *(a ~ part)* .
(٢) دەنگدەر؛ مافی دەنگدانی هەیە.
(٣) دانەر (ئەنجوومەن)؛ بنچینە دانەر (ئەنجوومەن)؛ دەسەڵاتی دانان یا پیاچوونەوەی دەستوورێکی دراوەتێ: *(a ~ assembly)* .
n. (١) دەنگدەر؛ هەڵبژێرەر؛ دانیشتووی ناوچەیەکی هەڵبژاردن.
(٢) دانەری کەسێك لە جێی خۆ؛ کڕیار؛ پاڵپشتیکەر.
(٣) بەشێکی پێکهێنەر.
(٤) دانەیەك لە بەشەکانی ڕستەیەك (زمانەوانی).

constitute (kon′stə-tōōt´, kon′stə-tūt´), *v.t.* (١) دامەزراندن؛ دانان (یاسا، فەرمانڕەوایی، دەزگا).
(٢) دیاری کردن؛ دانان: *(The students ~d him their spokesman.)* .
(٣) پێکهێنان: *(Twelve people ~ a jury.)* .
(٤) لە کەرەسە یا شت پێکهێنان.

constitution (kon´stə-tōō′shən, kon´stə-tū′shən), *n.* (١) دامەزراندن؛ دانان؛ پێکهێنان. (٢) پێکهاتن. (٣) شێوەی پێکهێنان یا پێکهاتن.
(٤) شێوەی پێکهاتنی کەسێك (لەش و مێشك)؛ تەندرووستی لەش و مێشك: *(a man of strong ~)*
(٥) دەستوور: یاسا بنچینەیییەکان (وڵات، کۆمەڵە، ڕێکخراو، دەزگا... هتد).
(٦) بڕوانامە یا قەواڵەیەك کە ئەم دەستوورەی تێدا نووسراوە.
(٧) [C-]، دەستووری وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا.

constitutional(kon´stə-tōō′shən-'l, kon´stə-tū′shən-'l), *adj.* (١) بنچینەیی؛ بناغەیی.
(٢) بنچینەیییە لە لەشدا: *(a ~ weakness)* .
(٣) بۆ تەندرووستی باشە.
(٤) تایبەتی بە دەستوور؛ بەپێی دەستوور؛ دەستووری: *(~ rights)* .
(٥) پەیڕەوی دەستوور دەکات.
n. [Colloq.], وەرزشێك کە بۆ تەندرووستی باش بێت (بەتایبەتی پیاسە یا بە پێ ڕۆیشتن).

constitutionalism (kon´stə-tōō′shən-'l-iz'm, kon´stə-tū′shən-'l-iz'm), *n.* (١) فەرمانڕەوایی بەپێی دەستوور.
(٢) پەیڕەوی کردنی دەستوور.

constitutionalist (kon´stə-tōō′shən-'l-ist, kon´stə-tū′shən-'l-ist), *n.* (١) دەستوورخواز؛ پەیڕەویکەری دەستوور.
(٢) دەستوورناس؛ پسپۆڕی دەستوور و پەیڕەوی کردنی دەستوور.

constitutionality (kon´stə-too´shən-al′ə-ti, kon´stə-tū´shən-al′ə-ti), *n.* بەپێی دەستوور بوون؛ دەستوورێتی هەڵوێست، کردەوە، یا ڕووداوێك.

constitutionally (kon´stə-tōō′shən-'l-i, kon´stə-tū′shən-'l-i), *adv.* (١) لەڕووی تەندرووستییەوە؛ چۆنێتی پێکهاتنی لەش و مێشك: *(He is ~ frail.)* .
(٢) بەپێی دەستوور؛ بەشێوەیەکی دەستووری: *(Social change can be brought about ~ .)*

constitutional monarchy, ڕژێمی پاشایەتی دەستووری.

constitutive (kon′stə-tōō´tiv, kon′stə-tū´tiv), *adj.* (١) زۆر گرنگ بۆ پێکهێنانی شتێك؛ بنچینەیی؛ بناغەیی: *(a ~ part)* .
(٢) دانەر؛ بنچینە دانەر؛ دەسەڵاتی دانان و کردنی هەیە.

constrain (kən-strān′), *v.t.* (١) جڵەوگرتن؛ سنوور بۆ دانان؛ ڕاگرتن.
(٢) زۆرلێکردن؛ ناچارکردن: *(He was ~ed to agree.)* .

constrained (kən-strānd′), *adj.* (١) جڵەوگیراو؛ بەستراوە؛ گیراو.
(٢) بە زۆر کراو؛ ناچاری؛ درۆ: *(a ~ laugh)* .

constraint (kən-strānt′), *n.* (١) جڵەوگرتن؛ سنوور دانان؛ بەستنەوە؛ بەندکراوی. (٢) زۆردارەکی؛ ناچاری.
(٣) پێ پەست کردن یا کردن بە ژێرەوەی هەست و هەوەسی سرووشتی؛ ڕەووشتی درۆ و ناسرووشتی. (٤) سنوور؛ جڵەو.

constrict (kən-strikt′), *v.t.* هێنانەوەیەك؛ گوشین؛ بچووك کردنەوە؛ تەنگەتاوکردن.

-constrictive *(adj.)*; constrictively *(adv.)*.

constriction (kən-strik′shən), *n.* (١) (ا) هێنانەوەیەك؛ گوشین؛ بچووك کردنەوە؛ قەتیس کردن. (ب) هاتنەوەیەك؛ بچووك بوونەوە؛ قەتیس بوون.
(٢) تەنگەتاوبوون؛ تەنگەنەفەس بوون؛ هەست بەستنەوە؛ سنوورداری
(٣) بەستەرەوە؛ سنوور بۆ دانەر؛ کۆسپ.

constrictor (kən-strik′tẽr), *n.* (١) بەستەرەوە؛ کۆسپ؛ ڕێگر.
(٢) ماسولکەی گوشینەر؛ ماسولکەی کرژبوو یا چووەوەیەك.
(٣) ماری گوشینەر: مارێکە نێچیرەکەی دەکوژێت بە خۆپێچان لە لەشیەوە و گوشینی هەتا هەناسەی لەبەر دەبڕێت.

constringe (kən-strinj′), *v.t.* هێنانەوەیەك؛ کرژکردن؛ گرتن.

constringency (kən-strin′jən-si), *n.* هاتنەوەیەك؛ کرژبوون؛ گیران.

-constringent *(adj.)*.

construct (kən-strukt′), *v.t.* (١) درووستکردن (پرد، خانوو)؛ داڕشتن (ڕستە، ووشە)؛ دامەزراندن. (٢) ڕێکخستن؛ ڕێك و پێك کردن؛ دانان (بیردۆز). (٣) درووستکردنی شێوەیەکی ئەندازەیی بەگوێرەی ویستراو (بیرکاری).
n. (١) شتێکی درووستکراو یا داڕێژراو (بیردۆز، بیروباوەڕ، ڕێباز... هتد).
(٢) پارچە نووسراوێك بەتایبەتی کە لە کۆمەڵێك دەستەواژە پێك هاتبێت (زمانەوانی).

construction (kən-struk′shən), *n.* (١) داڕشتن (ووشە، ڕستە، بیردۆز)؛ دامەزراندن؛ درووستکردن.
(٢) چۆنێتی درووستکردن یا داڕشتن (خانووسازی، زمانەوانی).
(٣) شتێکی درووستکراو (خانوو).
(٤) لێکدانەوە (ووتە، بیر): *(Don't put the wrong ~ on my statement.)*
(٥) داڕشتنی ڕستە یا سارستەیەك بە ووشە؛ ڕێکخستن و پەیوەندی ووشە لە ڕستە یا سارستەیەکدا؛ پەیوەندی نێوان ووشەکانی ناو ڕستە.

-constructional *(adj.)*; constructionally *(adv.)*.

constructionist (kən-struk′shən-ist), *n.* لێکدەرەوەی یاسا یا دەستوور.

constructive (kən-struk′tiv), *adj.* (١) سوودبەخش؛ بەسوود؛ مەبەستی چاککردنە نەك ڕووخاندن: *(~ criticism)* .
(٢) تایبەتی بە داڕشتن و درووستکردن یا شتێکی درووستکراو.
(٣) ڕاستەوخۆ دەرنەبڕاوە، بەڵکو لە لێکدانەوەدا دەردەکەوێت (دادگەری): *(~ crime)*

constructor (kən-struk′tẽr), *n.* درووستکەر؛ سەرکار (خانوو).

construe (kən-strōō′), *v.t.* (١) شیکردنەوەی ڕستە (ڕێزمان).
(٢) لێکدانەوە (بیروباوەڕ، ڕووداو، کردەوە، هەڵوێست):

(Her sudden departure was ~d as an insult.)

(٣) وەرگێڕان (لە زمانێکەوە بۆ زمانێکی تر).

v.i. (١) شیکردنەوەی ڕستە (ڕێزمان).

(٢) لێکدانەوە (بیروباوەڕ، هەڵوێست، بیردۆز، کردەوە، ڕووداو).

consubstantial (kon´səb-stan′shəl), *adj.* هاوسرووشت؛ هاوناوکرۆك

consul (kon′s'l), *n.* (١) یەکێك لە دوو فەرماندە سەرەکییەکەی ڕۆمای کۆن. (٢) یەکێك لە سێ فەرماندە سەرەکییەکەی شۆڕشی فەرەنسی لە ساڵی ١٧٩٩-١٨٠٤. (٣) قونسوڵ؛ نوێنەری وڵاتێك لە یەکێك لە شارەکانی وڵاتێکی تردا؛ شابەندەر.

consular (kon′s'l-ēr, kon′syoo-lēr), *adj.* شابەندەری؛ قونسوڵی؛ تایبەتی بە شابەندەرو کارو دەسەڵاتی.

consular agent, جێگری قونسوڵ یا شابەندەر لە شارێکدا کە بایەخی بازرگانی کەم بێت.

consulate (kon′s'l-it, kon′syoo-lit), *n.* (١) شابەندەرخانە؛ فەرمانگەی شابەندەر. (٢) پلەوپایەو کارو دەسەڵاتی شابەندەر.

(٣) ماوەی مانەوەی شابەندەر لەسەر کار.

(٤) فەرمانڕەوایی بە شابەندەر (ڕۆمای کۆنو فەرەنسا دوای شۆڕشی فەرەنسی).

the Consulate, فەرمانڕەوایی شابەندەری فەرەنسا ١٧٩٩-١٨٠٤.

consul general, قونسوڵی گشتی؛ شابەندەری گشتی: لە شارێکی سەرەکی وڵاتێکی بێگانەدا دادەنیشێتو سەرەوکاری چەند شابەندەرێکی شارە بچووکەکانی دەوروپشتی دەکات.

consulship (kon′s'l-ship´), *n.* (١) قونسوڵێتی؛ پلەوپایەو کارو دەسەڵاتی شابەندەر. (٢) ماوەی مانەوەی قونسوڵ لەسەر کار.

consult (kən-sult′), *v.i.* ڕاوێژکردن؛ پرس پێکردن.

v.t. (١) ڕاوێژ پێکردن؛ پرس پێکردن؛ ڕاوێژ لەگەڵ کردن؛ سەیرکردن بۆ دۆزینەوەی ئەو شتەی پێویستە (پەرتووك، فەرهەنگ، نەخشە):

(to ~ one's lawyer, a doctor, a map, a dictionary, etc.)

(٢) بایەخ پێدان؛ نەخستنە پشت گوێ:

(C~ your own wishes in the matter.)

n. [Obs.], ڕاوێژ؛ ڕاوێژکردن.

consultant (kən-sul′t'nt), *n.* (١) ڕاوێژیار؛ ڕاوێژپێکراو.

(٢) ڕاوێژکار.

consultation (kon´s'l-tā′shən), *n.* (١) ڕاوێژ؛ ڕاوێژکردن؛ پرس پێکردن. (٢) کۆبوونەوەیەك بۆ لێکۆڵینەوەو ڕاوێژکردنو نەخشەدانان.

consultative (kən-sul′tə-tiv), *adj.* تایبەتی بە ڕاوێژکردنو پرس پێکردن؛ ڕاوێژکاری: *(His function was ~ .)* .

consumable (kən-sōōm′ə-b'l, kən-sūm′ə-b'l), *adj.* بەکار- دەهێنرێت (شتومەك، کەلوپەل، خواردەمەنی).

n. شتێك کە بەکاربهێنرێت.

consume (kən-sōōm′, kən-sūm′), *v.t.* (١) فەوتاندن؛ لەناوبردن؛ ماندووکردن؛ سووتاندن (مەجاز): *(This project will ~ you.)* .

(٢) تەواوکردن؛ هیچ نەهێشتنەوە؛ ماشینەوە؛ خواردن؛ خواردنەوە.

(٣) بەفیڕۆدان (پارە، کات، ووزە)؛ کارکردن (ووزە)؛ بەکارهێنان.

v.i. لەناوچوون؛ نەمان.

consumed with, گرفتار بووە بە (دڵ پیسی، خەموخەفەت، حەزێك)؛ بیرو هۆشی ناوەتە سەر شتێك.

consumer (kən-sōōm′ēr, kən-sūm′ēr), *n.* (١) فەوتێنەر؛ لەناوبەر؛ بەفیڕۆدەر؛ بەکارهێنەر. (٢) بەرخۆر؛ کڕیار.

consumers' goods, شتومەکی بەکارهێنان؛ شتومەکی فرۆشتن (وەك: خواردەمەنیو جلوبەرگ کە مرۆڤ دەیکڕێتو بەکاری دەهێنێت)؛ فرۆتەنی.

consumerism (kən-sōōm′ēr-iz'm, kən-sūm′ēr-iz'm), *n.* پاراستنی مافی کڕیار.

consummate (kən-sum′it), *v.t.* (١) هێنانەدی؛ جێبەجێکردن.

(٢) بوون بە زاوا؛ درووست بوون: *(They ~d their marriage.)* .

adj. ئەوپەڕ؛ زۆر کارامە؛ بێ هاوتا: *(a ~ liar; a ~ skill)* .

consummation (kon´sə-mā′shən), *n.* (١) هێنانەدی؛ هاتنەدی؛ هێنانە بەرهەم؛ هاتنە بەرهەم. (٢) ئەنجام؛ کۆتایی؛ دوایی.

(٣) بوون بە زاوا؛ جووت بوون.

-**consummative** *(adj.)*; **consummator** *(n.)*.

consumption (kən-sump′shən), *n.* (١) بەکارهێنان؛ خواردنو تەواوکردن؛ نەهێشتن؛ تەواوکردن. (٢) دەردەباریکە؛ سیل.

(٣) (أ) بەکاربردن یا بەکارهێنانی شتومەك لەلایەن کڕیارانەوە (ئابووری ناسی)

(ب) هەند یا کۆی ئەو شتومەکەی مرۆڤ بەکاری دەهێنن.

consumptive (kən-sump′tiv), *adj.* (١) بەکارهێنەر؛ فەوتێنەر؛ لەناوبەر؛ بەفیڕۆدەر. (٢) تایبەتی بە فرۆتەنی کە بەکارهێنەر دەیکڕێت (ئابووری ناسی). (٣) (أ) تایبەتی بە دەردەباریکە یا سیل.

(ب) سیلاوی؛ لەوانەیە تووشی سیل ببێت.

n. کەسێکی سیلاوی؛ سیلاوی.

contact (kon′takt), *n.* (١) لێکەوتن؛ بەرکەوتن؛ لێکدان؛ لێکخشان.

(٢) پەیوەندی؛ پەیوەندی کردن؛ تووش بوون؛ ناسین:

(He made some ~s with important people.)

(٣) کەسێك کە پەیوەندی باش بێت، واتە جێی بڕوا بێتو یارمەتیت بدات:

(He is a good ~ to have.)

(٤) کەسێکی درماوی یا نەخۆش.

(٥) (*pl.*)، [Colloq.]، چاویلکەی پێوەنووس: چاویلکەیەکی زۆر بچووکە دەکرێتە چاوو بە چاوەوە دەنووسێت.

(٦) (أ) بەیەك گەیاندنی دوو کارەباکێش. (ب) ئامێری ئەم بەیەك گەیاندنە.

v.t. (١) لێکخشاندن؛ لێکدان؛ بەیەك گەیاندن.

(٢) پەیوەندی کردن؛ پەیوەندی لەگەڵ بەستن.

v.i. پەیوەندی لەگەڵدابوون؛ تووش بوون؛ ناسین.

contact flying, *Also* **contact flight,** فڕینی نزم بە ڕادەیەك کە فڕۆکەوان ڕێی خۆی بدۆزێتەوە بەهۆی شتی سەر زەوییەوە وەك ڕووبارو شاخو خانوو... هتد.

contact lenses, *Also* **contact lens,** چاویلکەی پێوەنووس: چاویلکەیەکی زۆر بچووکە دەکرێتە ناو چاوو بە چاوەوە دەنووسێت.

contagion (kən-tā′jən), *n.* (١) تووش بوون یا گرتنی نەخۆشی لە کەسێکی ترەوە؛ بڵاوبوونەوە یا تەشەنەکردنی نەخۆشی.

(٢) درم؛ نەخۆشییەك کە مرۆڤ لەیەکترییەوە بیگرێت؛ نەخۆشی تێپەڕ.

(٣) هۆی تێپەڕبوون یا تەشەنەکردنی نەخۆشی. (٤) ژەهر.

(٥) بەخێرایی بڵاوبوونەوەی نەریت، خوو، باو یا مۆدەیەك.

(٦) کارتێکەرێکی خراپ یا ڕەووشت تێکدەرێك کە زوو بڵاودەبێتەوەو تەشەنە دەکات: *(Racial hatred is a ~ .)* .

contagious (kən-tā′jəs), *adj.* (١) درم؛ تێپەڕ (نەخۆشی)؛ بەتەشەنە: *(a ~ disease)* .

(٢) هەڵگری نەخۆشی تێپەڕ یا هۆی تێپەڕبوونەکە.

(٣) تەشەنەکەر (خوو، نەریت، باو، مۆدە): *(a ~ laughter)* .

contain (kən-tān′), *v.t.* (١) تێدابوون:

(What does this box ~ ?; The book ~s a good deal of useful information.)

(٢) گرتن؛ توانای گرتن هەبوون؛ ئەوەندەبوون:

(A gallon ~s four quarts)

(٣) بەربەست کردن؛ وەستاندن؛ ڕاگرتن؛ سنوور بۆ دانان.

(٤) دابینکردن؛ خۆگرتن؛ ڕاگیرکردن (خۆ، هەست):

(Can you ~ your enthusiasm?)

(٥) توانای دابەش بوون بەسەر ژمارەیەك یا چەند ژمارەیەکدا بەبێ ئەوەی هیچی بمێنێتەوە (بیرکاری): *(12 ~s 2, 3, 4 and 6 .)* .

container (kən-tān′ēr), *n.* دەفر؛ شتێك کە شتی تێدا بێت یا تێی بکرێت (سندووق، قوتوو، قاپ، شووشە، تەنەکە... هتد).

containment (kən-tān′mənt), *n.* بەربەست کردن (بیروباوەڕێکی

رامیاری، ئاینی یا نەتەوەیی، یا وولاتێك كە مەترسی لێ بكرێت)؛ وەستاندن؛ ڕاگرتن

contaminant (kən-tam′ə-nənt), *n.* پیسكەر (مرۆڤ، میكرۆب، ماددە)

contaminate (kən-tam′ə-nāt′), *v.t.* پیس كردن بە میكرۆب یا شتی تر (ئاو، خواردن و خواردنەوە، هەوا)؛ خراپ كردن (ڕەووشت)؛ تووش كردن (نەخۆشی).

contamination (kən-tam′ə-nā′shən), *n.* (١) پیس كردن؛ پیس بوون؛ خراپ بوون. (٢) پیسكەر؛ پیسی.

contaminator (kən-tam′ə-nā′tēr), *n.* پیسكەر (مرۆڤ، ماددە، میكرۆب)؛ تووشكەر (مرۆڤی نەخۆش یا بەدڕەفتار)

conte (kōnt), *n.* (١) چیرۆكێكی پڕ لە ڕووداوی سەرئاسا. (٢) چیرۆك؛ حیكایەت.

contemn (kən-tem′), *v.t.* بە سووك سەیركردن.

-**contemner** *(n.).*

contemplate (kon′təm-plāt′), *v.t.* (١) بەووردی سەیركردن؛ ووردبوونەوە. (٢) بیرلێكردنەوە؛ لێكۆڵینەوە.
(٣) نیازبوون؛ بەتەمابوون: ***(He is ~ing marriage.)*** .
(٤) چاوەڕوان بوون؛ بینین (لە داهاتوودا): ***(I don't ~ any problem.)*** .

v.i. بیركردنەوە

-**contemplator** *(n.).*

contemplation (kon′təm-plā′shən), *n.* (١) لێكۆڵینەوە؛ بیركردنەوە. (٢) نیاز؛ نیازبوون؛ بەتەمابوون. (٣) ڕابینین؛ چاوەڕوان بوون.

contemplative (kon′təm-plā′tiv), *adj.* بیركەرەوە؛ تایبەتی بە بیركردنەوە و سۆفێتی: ***(a ~ life)*** .

n. (١) كەسێكی بیركەرەوە؛ كەسێك كە زۆربەی كاتی بە بیركردنەوە بەرێتە سەر. (٢) ئەندامی كۆمەڵێكی سۆفیگەری؛ ئەندامی كۆمەڵێكی ئاینی كە بیركردنەوە و سۆفی گەرێتی ڕێبازێتی.

-**contemplatively** *(adv.)*; **contemplativeness** *(n.).*

contemporaneity (kən-tem′pēr-ə-nē′ə-ti), *n.* هاوچەرخی؛ هاوسەردەمی؛ هاوكاتی؛ هاودەمی.

contemporaneous (kən-tem′pə-rā′ni-əs), *adj.* هاوچەرخ؛ هاوسەردەم؛ هاوكات: ***(~ events)*** .

contemporary (kən-tem′pə-rer′i), *adj.* (١) هاوچەرخ. (٢) هاوتەمەن. (٣) نوێ؛ تازە؛ سەردەم: ***(~ art)*** .

n. (١) (*pl.*) هاوتەمەن: ***(We are ~ies)*** . (٢) كەسێك كە هەڵوێست و بیروباوەڕی نوێ بێت و لەگەڵ ئەم چەرخەدا بگونجێت.

contemporary with, هاوچەرخ؛ هاوسەردەم؛ هاوتەمەن.

contemporize (kən-tem′pə-rīz′), *v.t. & v.i.* هاوچەرخ كردن؛ هاوچەرخ بوون

contempt (kən-tempt′), *n.* (١) بە سووك سەیركردن؛ ڕق لێ بوونەوە؛ قێزماتنەوە ***(We feel ~ for a liar.; to have ~ for somebody)*** .
(٢) سووكی ***(He fell into ~ as a result of his foolish act.)*** .
(٣) ڕێز نەمان؛ ڕێز نەگرتن: ***(Familiarity breeds ~ .)*** .
(٤) هەڵگەڕانەوە؛ بێ ڕێزی پیشاندان (بەتایبەتی بۆ دادگا یا پەرلەمان)؛ سەركێشی كردن: ***(~ of court; ~ of congress)*** .

contemptible (kən-temp′tə-b'l), *adj.* پیس و بۆگەن (مرۆڤ، كردەوە، ڕەفتار)؛ پیس؛ بۆگەن؛ خوێڕی؛ سووك؛ بێ نرخ؛ بە سووك سەیركراو.

contemptuous (kən-temp′chōō-əs), *adj.* بە سووك سەیركەر؛ سووك؛ سووكانە: ***(She gave him a ~ look.)*** .

contend (kən-tend′), *v.i.* (١) تێكۆشان (جەنگ)؛ خەبات كردن؛ شەڕكردن ***(Napoleon's troops ~ed with the armies of Europe at Waterloo.)***
(٢) خەبات كردن؛ هەوڵدان؛ بەرەنگاربوون؛ ڕووبەڕوو وەستان.
(٣) پێشبڕكێ كردن؛ ملەملێ كردن: ***(He will ~ for the prize.)*** .

v.t. سووربوون لەسەر (ڕا، بیروڕا، هەڵوێست)؛ دووپاتكردنەوەی هەڵوێستێك ئەگەرچی خەڵك هەڵوێستیان پێچەوانە بێت: ***(We ~ that he is guilty.)***

-**contender** *(n.).*

content (kən-tent′), *adj.* (١) بەرچاوتێر؛ پڕ ئاسوودە. (٢) ڕازی؛ قایل.

v.t. ڕازی كردن؛ ڕازی بوون؛ قایل بوون: ***(C ~ yourself with reading about it.)***

n. (١) بەرچاوتێری؛ قایلی. (٢) [British]، دەنگدانی " بەڵێ " لە ئەنجوومەنی لۆردەكان لە پەرلەمانی ئینگلیزیدا.

content (kon′tent), *n.* (١) (*pl.*)، (ا) ئەو شتەی لە دەفرێكدایە (وەك: سندووق، شووشە، مەنجەڵ، قاپ... هتد): ***(the ~ of a box)*** .
(ب) ناوەڕۆك (پەرتووك)؛ ناوناخن: ***(table of ~)*** .
(٢) ناوەڕۆك؛ مانا؛ مەبەست: ***(The ~ of a poem is distinguished from its form.)***
(٣) فراوانی؛ چەند گرتن؛ شوێنی چەند تیابوونەوە.
(٤) قەبارە؛ قەوارە.
(٥) ڕێژە یا چەند تێدابوونی ماددەیەك لە شتێكی ئاوێتەدا.

contented (kən-ten′tid), *adj.* پڕ ئاسوودە؛ بەرچاوتێر؛ قایل.

contention (kən-ten′shən), *n.* (١) شەڕەقسە؛ مشتومڕ؛ ناكۆكی. (٢) تێكۆشان؛ هەوڵدان (بۆ بردنەوەی ملەملێیەك)؛ خەبات. (٣) لەسەر سووربوونی ڕایەك یا هەڵوێستێك لە مشتومڕێكدا.

bone of contention, هۆی ناكۆكی؛ ئەو شتەی ناكۆكی لەسەرە.

contentious (kən-ten′shəs), *adj.* (١) حەز لە مشتومڕكەر؛ حەز لە شەڕەقسەكەر؛ شەڕانی. (٢) مشتومڕی (مەسەلە، باس)؛ تایبەتی بە ناكۆكی یا هۆی ناكۆكییەك.

contentment (kən-tent′mənt), *n.* پڕ ئاسوودەیی؛ قایلی.

conterminous (kən-tûr′mi-nəs), *adj.* (١) هاوسنوور. (٢) لەناو هەمان سنووردان.

contest (kən-test′), *v.t.* (١) ناڕەزایی دەربڕین دەربارەی شتێك؛ هەوڵی بەدرۆخستنەوە دان؛ بەربەرەكانی كردن: ***(They will ~ the results of the election.)***
(٢) شەڕ لەسەر كردن؛ خەبات بۆ كردن (زەویوزار، بنكەی سوپایی).

v.i. تێكۆشان؛ خەبات كردن دژی؛ خەبات كردن لەگەڵ.

n. (١) ناكۆكی؛ دووبەرەكی؛ شەڕ. (٢) شەڕەقسە؛ مشتومڕ. (٣) پێشبڕكێ؛ ملەملێ؛ بۆڕبۆڕێن.

-**contestable** *(adj.)*; **contestation** *(n.).*

contestant (kən-tes′tənt), *n.* (١) پێشبڕكێكەر؛ ملەملێكەر. (٢) تانووت لێدەر (ئەنجامی هەڵبژاردن، وەسیەت، بڕیاری لیژنە)؛ خەباتكەر دژی هەڵوێستێكی بە ناڕەوا دانراو؛ ناڕەزایی دەربڕ.

context (kon′tekst), *n.* (١) میانە؛ چوارچێوە (ووتە، ڕستە، نووسراو)؛ دەق (ووتە، نووسراو): ***(It is unfair to quote this remark out of its ~ .)***
(٢) ڕابوردوو، بنچینە و بارودۆخی ڕووداوێك.

-**contextual** *(adj.).*

contexture (kən-teks′chēr, kon-teks′chēr), *n.* (١) چنین؛ پێكەوەنان؛ یەكخستن؛ كۆكردنەوە؛ هەڵبەستن؛ هۆنینەوە. (٢) چنراوێك؛ پارچەیەك قوماش یا كوتاڵ؛ شتێكی هەڵبەستراو. (٣) چۆنێتی چنین، هەڵبەستن، هۆنینەوە یا پێكەوەنانی شتێك.

contiguity (kon′ti-gū′ə-ti), *n.* (١) نزیكی؛ لێكەوتن؛ بەركەوتن. (٢) [Rare]، زنجیرە.

contiguous (kən-tig′ū-əs), *adj.* (١) لەیەككەوتوو؛ هاوسنوور. (٢) نزیك؛ بەتەنیشت یەكەوە.

continence (kon′tə-nəns), *n. Also* **continency**, (١) خۆڕاگرتن؛ دان بەخۆدا گرتن. (٢) خۆڕاگرتن (جووت بوون)؛ خۆ دوور گرتن؛ گان نەكردن.

continent (kon′tə-nənt), *adj.* (١) خۆڕاگر؛ میانڕەو.
(٢) خۆ دوور گر (جووت بوون).

continent (kon′tə-nənt), *n.* (١) کیشوەر
(٢) [Rare]، کۆسپ؛ جڵەو؛ شتێکی ڕێگر یا دابینکەر.
the Continent, ئەورووپا جگە لە ئینگلتەرەو ئێرلەندە.

continental (kon′tə-nen′t'l), *adj.* (١) کیشوەری؛ تایبەتی بە کیشوەرێك. (٢) [C-]، ئەورووپی؛ تایبەتی بە ئەورووپا.
(٣) [C-]، تایبەتی بە وولاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا لەکاتی شۆڕشی ئەمەریکادا: *(C~ Congress)* .
n. (١) [C-] ، ئەورووپایی؛ دانیشتوویەکی کیشوەری ئەورووپا.
(٢) [C-]. سەربازێکی ئەمەریکی لەکاتی شۆڕشی ئەمەریکادا.
(٣) پارەیەکی کاغەز بوو کە لەکاتی شۆڕشی ئەمەریکادا دەرنەچوو پاشان نرخی نەما دوای شۆڕشەکە، لەبەرئەوە دەوترێ: " **not worth a continental** " واتە " بێ نرخە "

continental code, شفرەی " مۆرس " ی جیهانی.

continental divide, (١) لووتکەی زنجیرە شاخێکی کیشوەری کە ڕووبارو ئاوی کیشوەرێك بەش دەکات بە دوو بەشەوە هەریەکەیان بە دیوێکدا دەڕۆن؛ ئاوەڕێژ (٢) [C- D-]، لووتکەی زنجیرە شاخی " ڕۆکی " ئەمەریکای باکوور کە ڕووبارەکان بەش دەکات هەندێکیان بەرەو دەریای " ئەتلانتیك " و هەندێکیان بەرەو دەریای " پاسفیك " دەکشێن.

continental shelf, بەشی تەنکاوی دەریا لە قەراغەکانی دەریادا.

contingence (kən-tin′jəns), *n.* (١) لێکەوتن؛ بەریەك کەوتن.
(٢) **contingency**

contingency (kən-tin′jən-si), *n.* (١) (ا) لەوانەبوونی ڕوودانێك؛ بۆ هەبوونی ڕوودانی شتێك. (ب) ناکاوی؛ ناکاوی دواڕۆژ:
(We must be ready for any ~ .; They have made ~ plans.)
(٢) ڕێکەوت؛ مسۆگەر نەبوون.
(٣) مەرجی؛ دەکەوێتە سەر شتێکی تر.

contingent (kən-tin′jənt), *adj.* (١) لەوانەیە؛ بۆی هەیە ڕووبدات.
(٢) ڕێکەوت (٣) مەرجی؛ دەکەوێتە سەر شتێکی تر.
(٤) [Archaic]، لەیەك دەدەن؛ بەریەك دەکەون.
(٥) ڕاستی و چەوتی بەستراوە بە چەند شتێکی ترەوە (بیردۆز).
n. (١) ڕێکەوتنێك؛ ڕێکەوت. (٢) بەش یا ڕێژە (لەشکر، کرێکار، نوێنەر).
(٣) (ا) دەستەیەك خەڵك کە نوێنەریی وولاتەکەیان بکەن لە ڕووداوێکدا.
(ب) ڕەوەند؛ هاوولاتی وولاتێك کە لە وولاتێکی بێگانەدا دەژی.

continual (kən-tin′ū-əl), *adj.* (١) پەیتا پەیتا؛ جار لەدوای جار؛ بە ڕێك وپێکی و زوو زوو ڕوودەدات. (٢) بەردەوام؛ بێ ووچان.

continually (kon-tin′ū-əl-i), *adv.* (١) جار لەدوای جار؛ زوو زوو؛ پەیتا پەیتا. (٢) بە بەردەوامی؛ بەبێ وەستان؛ بەبێ ووچان.

continuance (kən-tin′ū-əns), *n.* (١) بەردەوامی (ڕوودان، بار، کردار)؛ لەسەر ڕۆیشتن. (٢) ماوە؛ ماوەی بەردەوام بوون (ڕوودان، بار، کردار).
(٣) مانەوە (فرمان، جێگە): *(his ~ in office)* .
(٤) پاشکۆ (چیرۆك)؛ پاشبەند.
(٥) دواخستن بۆ بەروارێکی تر (دادگەری).

continuant (kən-tin′ū-ənt), *n.* تیپێکی سادە (نەبزوێن) کە بێژانی دەتوانرێت درێژ بکرێتەوە هەتا هەناسە لەبەر بوێژەکەدا نامێنێ بەبێ ئەوەی چۆنێتی تیپەکە بگۆڕێت، وەك: " f, s, z, m, n, l, r " (دەنگناسی).

continuation (kən-tin´ū-ā′shən), *n.* (١) بەردەوام بوون؛ لەسەر ڕۆیشتن؛ درێژەپێدان. (٢) دەستپێکردنەوە؛ تێهەڵچوونەوە.
(٣) پاشبەند؛ پاشکۆ.

continuation school, قوتابخانەی ئێواران.

continue (kən-tin′ū), *v.i.* (١) بەردەوام بوون؛ درێژەکێشان:
(The war ~d for five years.)
(٢) مانەوە (لەسەر کار، جێگە... هتد):
(The chairman ~d in office for another year.)
(٣) بەردەوام بوون لەسەر؛ کۆڵ نەدان:
(We ~d to demand our rights.)
(٤) دەستپێکردنەوە؛ تێهەڵچوونەوە: *(The speaker ~d.)*
v.t. (١) بەردەوام بوون؛ لەسەر ڕۆیشتن؛ درێژەپێدان. (٢) دەستپێکردنەوە.
(٣) هێشتنەوە:
(The people ~d Roosevelt in office for four terms.)
(٤) دواخستن بۆ ڕۆژێکی تر (دادگەری).

continued fraction, کەرتی بەردەوام (بیرکاری).

continued proportion, ڕێژەی بەردەوام: سێ ژمارە یا زیاتر کە ڕێژەی نێوان دوو ژمارەی تەنیشت یەکیان وەك یەك وابێت (٣، ٦، ١٢، ٢٤، ٤٨).

continued story, چیرۆکی بەردەوام: کە بە بەش بەش لە گۆڤارێك یا ڕۆژنامەیەکدا بڵاودەکرێتەوە.

continuity (kon´tə-nōō′ə-ti, kon´tə-nū′ə-ti), *n.* (١) لەسەر-ڕۆیشتن؛ بەردەوام بوون؛ بەردەوامی. (٢) زنجیرە؛ یەك پارچە.
(٣) سیناریۆی فیلمێکی سینەمایی.
(٤) نووسراوەی بەرنامەیەکی رادیۆ یا تەلەفزیۆن.

continuous (kən-tin′ū-əs), *adj.* بەردەوام؛ هەمیشە؛ بێ ووچان؛ سەروەر؛ پێکەوە بەستراو.
-**continuously** *(adv.)*.

continuum (kən-tin′ū-əm), *n.* نەپچڕاو (شت، هەند، زنجیرە)؛ یەك پارچە؛ شتێکی یەك پارچە.

contort (kən-tôrt′), *v.t.* (١) شێواندن؛ تێکدان؛ خواروخێچ کردن:
(a face ~ed with pain)
(٢) شێواندن (مانا، ووتە، ووشە)؛ تێکدان؛ گۆڕین (مانا):
(to ~ a word out of its ordinary meaning)
v.i. خواروخێچ بوون؛ شێوان.

contortion (kən-tôr′shən), *n.* (١) شێوە تێکدان (دەموچاو، لەش)؛ شێوان؛ شێوە تێکچوون؛ تێکچوون؛ خواروخێچی.
(٢) شێوە تێکدانێك؛ شێوە تێکچوونێك.

contortionist (kən-tôr′shən-ist), *n.* (١) تەنافباز؛ بەهلەوان.
(٢) هونەرمەندێك کە شێوەو مانای ووشە یا وێنە تێکدەدات.

contour (kon′toor), *n.* ڕووخسار (شێوە، لەش، زەوی، کۆمەڵە شت، تۆپەڵ)؛ سنوور؛ تارمایی؛ چوارچێوە؛ بەرزو نزمی و گونجانی ئەندامەکانی لەش.
v.t. (١) ڕووخسار کێشان؛ چوارچێوە یا نەخشەی گشتی کێشان.
(٢) دروستکردنی ڕێگەیەك بەپێی شێوەی سرووشتی ناوچەکە.

contour feather, پەڕی دەرەوەی باڵندەیەك کە شێوەو ڕووخساری باڵندەکە دیاری دەکات.

contour line, (١) هێڵێکی نەبینراو کە شوێن و هەمان بەرزاییەکانی سەر زەوی بەیەك دەگەیەنێت. (٢) هێڵی سەر نەخشەیەك کە ئەم شوێن و هەمان بەرزاییانە پیشان بدات.

contour map, نەخشەیەکە کە ڕووخساری شوێنێك، واتە بەرزی و نزمی پیشان دەدات.

contra (kon′trə), *adv.* بەپێچەوانەوە؛ بەدژەوە.

contra- (kon′trə), پێشگرێکە بەمانای: دژ بە؛ دژ؛ بە دژی؛ بەرامبەر.

contraband (kon′trə-band´), *n.* (١) قاچاخچێتی.
(٢) شتومەکی قاچاخ؛ شتێك کە هێنان و بردنی بۆ وولاتێك قەدەغە بێت.
(٣) کەرەسەی قاچاخی جەنگ: ئەو کەرەسەی جەنگەیە کە لە وولاتێکی بێلایەنەوە دەچێت بۆ وولاتێك کە لە جەنگدا بێت لەگەڵ وولاتێکی ترداو بەرامبەرەکەی مافی هەیە بیگرێت و دەستی بەسەردا بگرێت.
(٤) بەندێکی قولەڕەش کە لەکاتی شەڕی ناوخۆی ئەمەریکادا ڕای بکردایە یا بە قاچاخی دەربکرایە بۆ بەشی سەرووی وولاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا
adj. قاچاخ؛ قەدەغە؛ هێنان و بردنی بۆ وولات قەدەغەیە.

contrabandist (kon′trə-ban´dist), *n.* قاچاخچی.

contraband of war, بەندێکی قولەڕەش کە لەکاتی شەڕی ناوخۆی

ئەمەریکادا ڕای بکردایە یا بە قاچاخی دەربکرایە بۆ بەشی سەرووی وولاتە-یەکگرتووەکانی ئەمەریکا.

contrabass (kon′trə-bās′), *adj.* دەنگی گڕ؛ دەنگی نزم و پڕ.

n. کەمانچەی دەنگ قورس و نزم.

contraception (kon′trə-sep′shən), *n.* نەهێشتنی سکپڕبوون؛ ڕێگەگرتن لە سکپڕبوون (هەروەها پێشی دەوترێ: **birth control**).

contraceptive (kon′trə-sep′tiv), *adj.* تایبەتی بە ڕێگەگرتن لە منداڵبوون؛ هی نەهێشتنی سکپڕی.

n. هۆی نەهێشتنی سکپڕبوون (دەرمان، ئامێر)؛ ڕێگر لە منداڵبوون.

contraclockwise (kon′trə-klok′wīz), *adj. & adv.* - counterclockwise.

contract (kon′trakt), *n.* (١) ڕێکەوتن. (٢) بەڵێندان (کار)؛ قۆنتەرات. (٣) مارەبڕین. (٤) ڕێکەوتننامە؛ بەڵگەنامەیەک کە مەرجەکانی ڕێکەوتنێکی تێدا نووسرابێت

v.t. (١) ڕێکەوتن؛ بەڵێندان (کار)؛ قۆنتەرات گرتن.
(٢) [Rare]، مارەبڕین؛ مارەکردن.
(٣) گرتن (نەخۆشی)؛ تووش بوون: *(He ~ed the disease.)*.
(٤) هێنانەوەیەک (کانزا): *(Cold ~s metals.)*.
(٥) (ا) کرژکردن (ماسولکە). (ب) کرژکردن (دەموچاو).
(٦) کورتکردنەوەی ووشە یا دەستەواژەیەک بە لابردنی تیپێک و هەندێک جاریش بە لێکدانی دوو ووشەکە: (**I'm = I am; can't = cannot**).

v.i. (١) ڕێکەوتن؛ ڕێکەوتن لەسەر. (٢) هاتنەوەیەک (کانزا).
(٣) (ا) کرژبوون (ماسولکە). (ب) کرژبوون (دەموچاو)؛ چرچ و لۆچ بوون.

-contractibility; contractibleness; contractible *(n.)*.

contracted (kən-trak′tid), *adj.* (١) چووەوەیەک؛ کورتکراوە؛ کرژبوو؛ هەڵقرچاو. (٢) مێشک تەسک. (٣) تووش بوو (نەخۆشی).

contractile (kən-trak′t'l, kən-trak′til), *adj.* (١) دەچێتەوەیەک؛ دەهێنرێتەوەیەک؛ دەنوشتێنرێتەوە (باڵی جانەوەر، پێچکەی فڕۆکە پاش بەرزبوونەوەی لە زەوی): *(~ wings)*.
(٢) هێنەرەوەیەک؛ توانای هێنانەوەیەکی شتێکی تری هەیە (هێز، شت).

contraction (kən-trak′shən), *n.* (١) چوونەوەیەک (کانزا).
(٢) کرژبوون (ماسولکە)؛ هاتنەوەیەک یا ڕەق بوون (ماسولکە).
(٣) (ا) کورتکردنەوەی ووشە یا دەستەواژە بە لابردنی تیپێک یا زیاتر (ڕێزمان).
(ب) ووشەیەکی کورتکراوە بەم جۆرە.

-contractive *(adj.)*.

contractor (kon′trak-tēr), *n.* (١) قۆنتەراتچی (خانوو، ڕێکەوبان، ... هتد)؛ بەڵێندەر *(a building ~)*.
(٢) لایەنێک لەو لایەنانەی پەیمانێک یا ڕێکەوتنێک مۆر دەکات.
(٣) شتێک کە دێتەوەیەک یا کورت دەبێتەوە یا کرژ دەبێت (ماسولکە).

contractual (kən-trak′chōō-əl), *adj.* تایبەتی بە ڕێکەوتن، پەیمان، یا قۆنتەرات.

contradict (kon′trə-dikt′), *v.t.* (١) بەدرۆخستنەوە.
(٢) بەرپەرچدانەوە (ووتە، دووان).
(٣) لەگەڵ نەگونجان؛ یەک نەکەوتن؛ دژبوون.

v.i. بەرپەرچدانەوە

contradiction (kon′trə-dik′shən), *n.* (١) بەدرۆخستنەوە.
(٢) بەرپەرچدانەوە. (٣) لەگەڵ یەک نەگونجاو؛ ناکۆک؛ پێچەوانە؛ دژ.
(٤) ووتەیەک کە بەرپەرچی خۆی دەداتەوە.
(٥) کەسێک یا شتێک کە لەگەڵ خۆیدا نەگونجێت.

contradictory (kon′trə-dik′tēr-i), *adj.* (١) ناکۆک؛ دژ بە یەکتر؛ لەگەڵ یەک نەگونجاو: *(~ statements)*.
(٢) بەرپەرچدەرەوە؛ بەدرۆخەرەوە.

n.pl. هەریەک لە دوو بیری ناکۆک (بیردۆز).

contradistinction (kon′trə-dis-tiŋk′shən), *n.* جیاوازی لەڕێی بەراوردکردنەوە؛ جیاکردنەوەی دوو شت بە بەراوردکردنیان لەگەڵ یەکتر.

-contradistinctive *(adj.)*; **contradistinctively** *(adv.)*.

contradistinguish (kon′trə-dis-tiŋ′gwish), *v.t.* لەیەکتر-جیاکردنەوەی دووشت بە بەراوردکردنیان لەگەڵ یەکتر.

contraindicate (kon′trə-in′də-kāt′), *v.t.* بە باش نەزانین یا پەسەندنەکردنی چارەسەرێک کە نیازبووە بکرێت (پزیشکەوانی).

-contraindication *(n.)*.

contralto (kən-tral′tō), *n.* (١) نزمترین دەنگی گۆرانی ووتنی ژنێک لە ئۆپەرایەکدا. (٢) ژنێک کە ئەم جۆرە دەنگەی هەبێت.
(٣) ڕۆڵێک کە پێویستی بەم جۆرە دەنگە هەبێت.

contraposition (kon′trə-pə-zish′ən), *n.* هەڵوێستی دژ بە؛ ناکۆکی؛ دژ.

contraption (kən-trap′shən), *n.* [Colloq.], کەلەکەتری؛ ئامێرێک کە سەیر دروست کرابێت یا پێکەوەنرابێت (ئەم ووشەیە بۆ گاڵتە-پێکردن یا بە سووک سەیرکردنی شتێک بەکاردەهێنرێت).

contrapuntal (kon′trə-pun′t'l), *adj.* تایبەتی بە پێکەوە لێدانی دوو ئاوازی مۆسیقا کە تا چەند لەگەڵ یەکتردا دەگونجێن، هەروەها سەربەخۆن

contrapuntist (kon′trə-pun′tist), *n.* کەسێکی شارەزا لەم جۆرە هونەرەدا (ووشەی پێشوو ببینە).

contrariety (kon′trə-rī′ə-ti), *n.* (١) ناکۆک (بیر، ووتە، کردەوە)؛ نەگونجان؛ دژ بە یەک.
(٢) شتێکی ناکۆک یا نەگونجاو لەگەڵ شتێکی تردا.

contrariness (kən-trâr′i-nis, kon′trer-i-nis), *n.* نەگونجان؛ ناکۆکی (ووتە، بیر، کردەوە).

contrarious (kən-trâr′i-əs), *adj.* [Rare or Obs.], دژ؛ ناحەز؛ نالەبار.

contrariwise (kon′trer′i-wīz′), *adv.* (١) بەپێچەوانەوە (بیر، هەڵوێست)؛ بەپێچەوانەی ئەوە؛ بە دژی ئەوە. (٢) بە هەڵەوگێڕاوەیی.
(٣) نالەبارانە؛ بە نالەباری

contrary (kon′trer-i), *adj.* (١) پێچەوانە؛ بەپێچەوانەوە؛ دژ: *(~ to the doctor's advice)*
(٢) نەهات؛ ناپەسەند: *(The ship was delayed by ~ winds.)*
(٣) کەللەڕەق؛ ناژاوەچی؛ ناپەسەند.

n. شتێکی پێچەوانە؛ شتێک کە دژ بە شتێکی ترە.

adv. بەپێچەوانەوە.

by contraries, بەپێچەوانەی ئەوەوە کە چاوەڕوان دەکرێت:
(Many things in our lives go by contraries.)

on the contrary, بەپێچەوانەی ئەوەوە؛ بەپێچەوانەوە:
(You think I have nothing to do. On the contrary, I am very busy.)

to the contrary, بەپێچەوانەی ئەوەوە:
(I will come on Monday unless you write me to the-contrary.)

contrast (kən-trast′), *v.t.* بەراووردکردن؛ جیاوازی پیشاندان؛ بەرامبەرکردن: *(C~ Tom with his brother!)*.

v.i. لەگەڵ یەکتردا جیاوازبوون: *(Her actions ~ with her words.)*.

n. (١) بەراووردکردن؛ بەراووردی؛ بەراوورد.
(٢) جیاوازییەکی ئێجگار زۆر؛ جیاوازی:
(The ~ between the two brothers is remarkable.)
(٣) کەسێک یا شتێکی زۆر جیاواز (لەئەنجامی بەراووردکردندا).
(٤) ئەنجامی کارتێکردنی دوو شتی جیاواز بەتەنیشت یەکەوە (وێنە، دیمەن)

contrasty (kən-tras′ti), *adj.* زۆر جیاوازبوون لە ڕوونی و لێڵیدا (وێنەگری).

contravene (kon′trə-vēn′), *v.t.* (١) شکاندن (یاسا، نەریت)؛ پێشێل کردن: *(to ~ a law or a custom)*
(٢) لەگەڵدا نەگونجان؛ لەگەڵدا ڕێک نەکەوتن؛ دژ وەستان.

(٣) بەربەرەکانی کردن؛ بەرپەرچدانەوە (دووان): *(to ~ a statement)*.

contravention (kon´trə-ven′shən), *n.* (١) شکاندن (یاسا، نەریت). (٢) لەگەڵ نەگونجان؛ بەرپەرچدانەوە؛ بەربەرەکانی کردن (دووان)؛ دژ.

contredanse (kōn´trə-däns′), *n.* (١) سەمای بەرامبەری: جۆرە سەمایەکی فۆلکلۆرییە بریتییە لە ریزبوونی سەماکەرەکان بە جووت جووت لە دوو هێڵی بەرامبەردا. (٢) ئاوازی مۆسیقایی ئەم جۆرە سەمایە.

contretemps (kōn′trə-tän´), *n.* ڕووداوێکی دڵتەزێن؛ ڕووداوێکی بەدبەختی چاوەڕوان نەکراوی تەریق کەرەوە.

contribute (kən-trib′yoot), *v.t. & v.i.* (١) باربووکردن (پارە، خواردەمەنی، شتومەك)؛ پێدان (لەکاتی لێقەوماندا)؛ پیتاك کردن؛ یارمەتیدان:
(He ~d money, food, and clothing to the victims of the war.)
(٢) بەشداری کردن؛ بەشداربوون؛ هاوبەشی کردن (ئەرك، کردار، بیروباوەڕ):
(to ~ ideas or suggestions; to ~ to the work of an academy)
(٣) نووسین و بڵاوکردنەوەی ووتار یا هۆنراوە لە گۆڤار یا ڕۆژنامەدا بەخۆڕایی یا بە پارە؛ هاوکاری کردن:
(He ~s to several newspapers and journals.)
contribute to, دەست تێدابوون (هێنانەدی ئامانجێك)؛ بوون بە هۆ:
(Drink contributed to his ruin.)
-contributable *(adj.)*; **contributive** *(adj.)*.

contribution (kon´trə-bū′shən), *n.* (١) باربووکردن؛ دەستی یارمەتی درێژکردن لەکاتی لێقەوماندا.
(٢) باربوو: ئەوەی باربوو کراوە (پارە، خواردەمەنی، شتومەك)؛ پیتاك؛ یارمەتی.
(٣) باجی جەنگ: باجێکی تایبەتییە کە لە خەڵك دەسەنرێت لەکاتی جەنگدا.
(٤) نووسراوێك کە دەدرێت یا دەفرۆشرێت بە ڕۆژنامە یا گۆڤارێك بۆ بڵاوکردنەوە.

contributor (kən-trib′yoo-tẽr), *n.* (١) باربووکەر؛ یارمەتیدەر.
(٢) نووسەرێك کە ووتار یا هۆنراوە بۆ گۆڤار یا ڕۆژنامەیەك دەنووسێت؛ هاوکاری گۆڤار یا ڕۆژنامەیەك: *(The magazine has many ~s.)*.
-contributory *(adj.)*.

contrite (kən-trīt′, kon′trīt), *adj.* (١) پەشیمان (لە کردنی گوناه)؛ هەستکەر بە کردنی گوناهێکی گەورەو پاشگەزبووەوە لەو گوناهە.
(٢) نیشانەی پەشیمانی لە گوناه: *(~ words)*.

contrition (kən-trish′ən), *n.* پەشیمانی لە کردنی گوناهێکی گەورە؛ پەشیمان بوونەوە؛ هەستکردن بە گوناه کردن و پەشیمان بوونەوە لەو گوناهە

contrivance (kən-trīv′əns), *n.* (١) دروستکردن (ئامێر، پیلان)؛ هەڵبەستن (درۆ). (٢) شتێکی دروستکراو یا هەڵبەستراو: (ا) پێکار، ئامێر. (ب) پیلان، درۆ، فێڵ.

contrive (kən-trīv′), *v.t.* (١) دۆزینەوە (پلان، ڕێباز، چارەسەر).
(We must ~ a way to deal with the problem.)
(٢) دروستکردن (ئامێر، پێکار)؛ داتاشین:
(They have ~d an automatic dishwasher.)
(٣) پیلان گێران؛ هەڵبەستن (درۆ).
(٤) سەرکەوتن لە کردنی شتێکدا بە زانایی و زیرەکی خۆ:
(He ~d to get in.)
v.i. پیلان گێران؛ هەڵبەستن؛ نەخشەکێشان
-contriver *(n.)*.

control (kən-trōl′), *v.t.* (١) تاقیکردنەوەی ڕاستی شتێك بە بەراوورد کردن لەگەڵ شتێکدا کە دەزانرێت ڕاستە (دارایی کۆمپانیایەك).
(٢) ڕێك وپێك کردنی کاروباری دارایی.
(٣) چاودێری کردن؛ فەرمان بەسەردا کردن؛ دەست بەسەردا گرتن.
(٤) جڵەوگرتن؛ سنوور بۆ دانان؛ ڕاگرتن:
(C~ yourself!; A good rider knows how to ~ his horse.)
n. (١) دەسەڵات؛ دەسەڵات بەسەردابوون.
(٢) جڵەوگیری؛ دابینکردن؛ چاودێری؛ ڕکێف.
(٣) هۆی دابینکردن یا جڵەوگرتن. (٤) ئەندازە؛ پێوانە.
(٥) *(pl.)*، ئامێری لێخوڕین (فڕۆکە، پاپۆڕ، شەمەندەفەر، ئوتومبیل).
lose control, لەژێر ڕکێفدا نەمان؛ دەست بەسەردا نەڕۆیشتن؛ بۆ دابین نەکران؛ لەژێر دەست دەرچوون.
gain control, هێنانە ژێر ڕکێفەوە؛ خستنە ژێر دەست؛ دابینکردن.
beyond control, لە دەست دەرچوو؛ لەژێر ڕکێفدا نەماو.
out of control, لە دەست دەرچووە؛ دابین نەکراو؛ ڕاگیر ناکرێت؛ لەژێر دەستدا نەماوە.
under control, دابین دەکرێت؛ لەژێر ڕکێفدا بوون؛ ڕێك وپێك:
(The situation is under control.)

controllable (kən-trōl′ə-b′l), *adj.* دابین دەکرێت؛ ڕاگیر دەکرێت؛ دەستی بەسەردا دەڕوات؛ ڕێك وپێك دەکرێت.

controller (kən-trōl′ẽr), *n.* (١) ژمێریار؛ لێپرسراوی خەرجی دەزگایەکی میری. (٢) بەڕێوەبەر؛ فەرماندە؛ ڕاگیرکەر.
(٣) ئامێری ڕاگرتنی خێرایی و ووزەی مەکینەیەك.
-controllership *(n.)*.

controversial (kon´trə-vũr′shəl), *adj.* (١) تایبەتی بە چەندو چوون و ڕێك نەکەوتن لەسەر مەسەلەیەك؛ مشت ومڕی (مەسەلە، مرۆڤ):
(Abortion is a ~ subject.; He is a ~ person.)
(٢) حەزکەر لە چەندوچوون؛ مشت ومڕکەر.

controversy (kon′trə-vũr´si), *n.* (١) ئاکۆکی؛ مشت ومڕ؛ ڕێك نەکەوتن لەسەر مەسەلەیەك؛ بگرەوبەردە. (٢) مەسەلەیەك کە ڕای خەڵك زۆر جیاواز بێت دەربارەی و مشت ومڕیان لەسەری بێت.

controvert (kon´trə-vũrt′), *v.t.* (١) بەدرۆخستنەوە؛ دژ وەستان؛ بەرپەرچدانەوە. (٢) مشت ومڕ لەسەر کردن؛ لێکۆڵینەوە.

controvertible (kon´trə-vũr′tə-b′l), *adj.* بەدرۆ دەخرێتەوە (ووتە، بیروباوەڕ، هەڵوێست)؛ دەتوانرێت بەرپەرچ بدرێتەوە.

contumacious (kon´too-mā′shəs, kon´tyoo-mā′shəs), *adj.* سەرکێش؛ یاخی؛ مل نەدەر؛ سەرپێچیکەر.

contumacy (kon′too-mə-si, kon′tyoo-mə-si), *n.* یاخی- بوون؛ سەرپێچی؛ مل نەدان؛ سەرکێشی (بەتایبەتی بەرامبەر بە دادگایەك).

contumelious (kon´too-mē′li-əs, kon′tyoo-mē′li-əs), *adj.* لووت بەرز؛ بەفیز؛ بە سووك سەیری خەڵك کەر؛ بێ ئەزاکەت.

contumely (kon′too-mə-li, kon′tyoo-mə-li, kən-tōō′-mə-li, kon′too-mē′li), *n.* (١) لووت بەرزی و قسەڕەقی؛ بێ ئەزاکەتی؛ بە سووکی سەیری خەڵك کردن. (٢) بێ ئەزاکەتی نواندن لەگەڵ کەسێکدا؛ بە سووکی سەیرکردنی کەسێك.

contuse (kən-tōōz′, kən-tūz′), *v.t.* ڕووشاندن (پێست)؛ خوێن- تێزان (پێست)؛ شینکردنەوە (پێست)؛ ئازاردانی پێست بەبێ برینی.
-contusion *(n.)*.

conundrum (kə-nun′drəm), *n.* (١) مەتەڵ؛ مەتەڵێك کە وەڵامەکەی بریتی بێت لە یاری کردن بە ووشەو دەنگی. (٢) پرسیارێکی سەرلێ شێوێنەر؛ کێشەیەکی سەرسووڕمێنەر.

convalesce (kon´və-les′), *v.i.* چاکبوونەوە دوای نەخۆشی؛ بووژانەوە دوای نەخۆشی.

convalescence (kon´və-les′′ns), *n.* (١) چاکبوونەوەی دوای نەخۆشی؛ بووژانەوەی دوای نەخۆشی.
(٢) ماوەی ئەم چاکبوونەوە یا نەخۆشییە.

convalescent (kon´və-les′′nt), *adj.* (١) چاك دەبێتەوەو دێتەوە سەر خۆی پاش نەخۆشی؛ دەبووژێتەوە پاش نەخۆشی.
(٢) تایبەتی بە چاکبوونەوەو بەخۆداهاتنەوە پاش نەخۆشی.
n. کەسێك کە لە چاکبوونەوەو بووژانەوەدایە پاش نەخۆش کەوتن.

convalescent home (or hospital), (١) بووژانگە.
(٢) شوێنێکە وەك نەخۆشخانە بۆ کەسانی نەخۆش و پیرو کەفتەکار؛ خانەی پیران.

convection (kən-vek′shən), ***n.*** (١) گەیاندن؛ گواستنەوە
(٢) گەیاندنی گەرمی یا کارەبا بە بەرزبوونەوەی گەردە گەرمەکانی ناو یا هەوا (فیزیا).
-convectional *(adj.)*; convective *(adj.)*.

convector (kən-vek′tēr), ***n.*** گەیەنەری گەرما یا کارەبا؛ شوێنێکی داخراوو گەرم کە پلەی گەرمی بەرز دەبێتەوەو شوێنەکە هەمووی گەرم دەکات.

convene (kən-vēn′), ***v.i.*** کۆبوونەوە؛ کۆڕ بەستن.
v.t. (١) کۆکردنەوە؛ پێک پێکرتن؛ کۆڕ پێ بەستن.
(٢) بانگ کردن بۆ دادگا

convener (kən-vēn′ēr), ***n.*** (١) کەسێکی ئامادەبوو (کۆبوونەوە).
(٢) بانگکەر بۆ کۆبوونەوە؛ کەسێک کە دەستەیەک بانگ دەکات بۆ کۆڕگرتن.

convenience (kən-vēn′yəns), ***n.*** (١) لوواز؛ شیاو؛ گونجان.
(٢) ئاسوودەیی؛ ئاسوودەیی خۆ.
(٣) شتێک کە کاروباری ژیان ئاسان بکات؛ هۆی ئاسوودەیی:
(A car is a ~.; The house is full of ~ of every sort.)
(٤) [British]. ئاودەستخانە.

at one's convenience, چۆن دەلوێت وەها؛ بە ئارەزووی خۆ؛ بە هەوەسی خۆ

conveniency (kən-vēn′yən-si), ***n.*** = convenience.

convenient (kən-vēn′yənt), ***adj.*** (١) شیاو؛ گونجاو؛ لەبار:
(Is this a ~ time for you?; I will come and see you tomorrow if it is ~ for you.)
(٢) نزیک؛ بەئاسانی دەیگەیەنێت.

convenient to, [Colloq.], بەئاسانی دەیگەیەنێت؛ بەئاسانی دەست دەکەوێت؛ نزیک

convent (kon′vənt, kon′vent), ***n.*** (١) پەرستگا؛ خەلوەتگا.
(٢) دەستەیەک ژنی خۆ تەرخان کردوو بۆ ئاین کە لە پەرستگا یا خەلوەتگادا دەژین (خاچ پەرستی)

conventicle (kən-ven′ti-k'l), ***n.*** (١) کۆبوونەوەیەکی ئاینی نهێنی یا قەدەغە (٢) شوێنی ئەم جۆرە کۆبوونەوەیە
(٣) کۆبوونەوەیەکی ئاینی قەدەغە لە ئینگلتەرە لەلایەن ئەو پرۆتستانتانەی سەر بە کلێسەی ئینگلتەرە نەبوون لە سەدەی شانزەو حەڤدەدا.

convention (kən-ven′shən), ***n.*** (١) کۆنگرە (رامیاری، ئابووری، ئاینی، زانستی، پیشەیی... هتد). (٢) ئەندامان یا نوێنەرانی کۆنگرەیەک.
(٣) پەیمان؛ رێکەوتن (بەتایبەتی لەنێوان وولاتاندا).
(٤) نەریت؛ دەستوور (دەربارەی رەووشتی کۆمەڵایەتی)؛ پیشە (رەفتار)؛ رێکەوتنی گشتی ناو کۆمەڵ دەربارەی رەفتاری کۆمەڵایەتی یا بەکارهێنانی زمان بە جۆرێکی تایبەتی: *(C~ requires us to use the right hand when we shake hands.)*

conventional (kən-ven′shən-'l), ***adj.*** (١) بەگوێرەی نەریتو دەستووری کۆمەڵ (رەووشت)؛ شیاو لەگەڵ نەریتی کۆمەڵ: *(~ behavior)* .
(٢) پەرپووت (ووتە)؛ سادە: *(The chairman made a ~ speech.)* .
(٣) کۆن؛ کۆنباو؛ لەسەر دەستووری کۆن: *(~ art; a ~ design)* .
(٤) تایبەتی بە پەیمان یا رێکەوتنی دوولایی.
(٥) (ا) نا ئەتۆمی *(~ weapons)*
(ب) هێزی نا ئەتۆمی بەکاردەهێنێت: *(~ war)*
-conventionally *(adv.)*; conventionalize *(v.t.)*; conventionalization *(n.)*.

conventionalism (kən-ven′shən-'l-iz'm), ***n.*** (١) کۆنباوی؛ لەسەر دەستووری کۆن رۆیشتن (رەووشت، بەکارهێنانی زمان، ووتە... هتد).
(٢) شتێکی کۆنباو یا لەسەر دەستووری کۆن رۆیشتوو.

conventionalist (kən-ven′shən-'l-ist), ***n.*** کەسێک کە لەسەر دەستوورو نەریتی کۆن بڕوات؛ کەسێکی کۆنباو.

conventionality (kən-ven′shən-al′ə-ti), ***n.*** (١) کۆنباوی؛ لەسەر رێ‌وشوێنی کۆن رۆیشتن. (٢) رەووشت یا کردەوەیەکی کۆنباو.
(٣) پەیرەوو دەستووری رەووشتی کۆمەڵایەتی کۆنباو.

conventioneer (kən-ven′shən-ēr′), ***n.*** ئەندامی کۆنگرەیەک؛ کەسێک کە ئامادەبێت لە کۆنگرەیەکدا.

conventual (kən-ven′choo-əl), ***adj.*** تایبەتی بە پەرستگا یا خەلوەتگایەک (خاچ پەرستی).
n. ئەندامێکی پەرستگا یا خەلوەتگایەک.

converge (kən-vūrj′), ***v.i.*** (١) یەککرتن لە یەک خاڵدا (دوو هێڵ یا زیاتر)؛ بەیەکگەیشتن لە یەک شوێندا. (٢) لە هەموو لایەکەوە بەرەو یەک شوێن رۆیشتن و یەکگرتنەوە لەو شوێنەدا (خەڵک، سوپا، کاروان، گەشتیار، گیاندار، باڵندە... هتد). (٣) بەرەو یەک ئامانج چوون؛ نزیکبوونەوە لەیەکتری و یەکگرتن لە ئەنجامدا (رێباز، بیروباوەڕ)؛ چوون بەرەو.
v.t. بە یەک گەیاندن (لە خاڵ یا شوێنێکدا)؛ یەک پێگرتنەوە

convergence (kən-vūr′jəns), ***n.*** (١) یەکگرتنەوە لە یەک خاڵ یا شوێندا؛ نزیکبوونەوە لە یەک شوێندا. (٢) (ا) پلەی بە یەک نزیکبوونەوە.
(ب) شوێنی بەیەکگەیشتن یا لەیەکتر نزیکبوونەوە.
(٣) پێکهاتنی لەیەکچوون لە گیانەوەری جیاوازدا کە لە هەمان دەوروبەردا بژین

convergency (kən-vūr′jən-si), ***n.*** = convergence.

convergent (kən-vūr′jənt), ***adj.*** یەکگرتوو؛ بەیەکگەیشتوو؛ نزیک.

converging lens, هاوێنەی کۆکەرەوە؛ گەردبینی کۆکەرەوە.

conversable (kən-vūr′sə-b'l), ***adj.*** (١) بەئاسانی قسەی لەگەڵ دەکرێت؛ ڕووخۆش. (٢) حەز لە گفتوگۆ دەکات؛ حەز لە دەمەتەقێ دەکات.
(٣) بۆ دەمەتەقێ دەشێت؛ بەکەڵکی گفتوگۆ یا لێدووان دێت.

conversance (kon′vēr-s'ns, kən-vūr′s'ns), ***n.*** شارەزایی؛ زانین؛ زانایی.

conversancy (kon′vēr-s'n-si, kən-vūr′s'n-si), ***n.*** = conversance.

conversant (kon′vēr-s'nt, kən-vūr′s'nt), ***adj.*** (~ with), شارەزا (لەئەنجامی لێکۆڵینەوەو کار تێدا کردندا)؛ بزان؛ سەردەرچوو؛ زانا؛ تێگەیشتوو: *(He's not yet ~ with the new rules.)* .

conversation (kon′vēr-sā′shən), ***n.*** (١) دەمەتەقێ؛ گفتوگۆ؛ پێکەوە قسەکردن: *(I had a long ~ with her.)* .
(٢) جووت بوون؛ گان: تەنها لەم دەستەواژەیەدا **criminal conversation** واتە " داوێن پیسی " کە بەڵگەی تەڵاقدانە (دادگەری).
(٣) شارەزایی؛ زانین؛ سەر دەرچوون.
(٤) [Archaic]، شێوەی ژیان.

conversational (kon′vēr-sā′shən-'l), ***adj.*** (١) دەمەتەقێیی؛ تایبەتی بە گفتوگۆ یا قسەکردن: *(~ language)* .
(٢) حەز لە دەمەتەقێ دەکات؛ دەمودووخۆش؛ قسەخۆش؛ بەگفتوگۆ.

conversationalist (kon′vēr-sā′shən-'l-ist), ***n.*** بەدەمودوو؛ حەزکەر لە قسەکردن؛ کەسێک کە حەز لە دەمەتەقێ بکاتو لێهاتوو بێت تێیدا.

conversationally (kon′vēr-sā′shən-'l-i), ***adv.*** (١) بەشێوەی گفتوگۆ؛ بەشێوەی دەمەتەقێ. (٢) لە گفتوگۆدا؛ لە دەمەتەقێدا؛ لە قسەکردندا.

conversation piece, (١) شتێکی نائاسایی کە هەمووکەس لێی دەدوێت؛ شتێکی نایاب یا رووداوێکی نائاسایی کە هەمووکەس قسەی لەسەر بکات. (٢) وێنە یا تابلۆیەکە کە بەگزادە پیشان دەدات لە دەوروبەری خۆیاندا (لە سەدەی هەژدەهەمدا باوبوو).

conversazione (kon′vēr-sät′si-ō′ni), ***n.*** کۆڕێکی وێژەیی یا هونەری؛ کۆبوونەوەیەک بۆ دووان لە هونەرو وێژە.

converse (kən-vūrs′), ***v.i.*** ئاخاوتن؛ دووان؛ گفتوگۆکردن؛ قسەکردن؛ دەمەتەقێکردن.
n. دووان؛ گفتوگۆ؛ قسە؛ دەمەتەقێ؛ ئاخاوتن.

converse (kən-vūrs′), ***adj.*** پێچەوانە؛ دژ؛ هەڵگەڕاوە.
n. (١) شتێکی پێچەوانە؛ دژ: *("Hot" is the ~ of "Cold".)* .
(٢) شتێکی پاش‌وپێش خراو یا هەڵگەڕاوە.

conversely (kən-vūrs′li, kon′vērs′li), ***adv.*** بەپێچەوانەی-

ئەوەوە؛ بەلام بەپێچەوانەوە؛ بەلام لەسەرێکی ترەوە:
(Some are well but unhappy; ~ , others are happy but ill.)

conversion (kən-vūr′zhən, kən-vūr′shən), ***n.*** (١) گۆڕین؛ هەڵگەڕانەوە؛ گۆڕان. (٢) (ا) گۆڕین یا گۆڕانی کەسێك لە ئاینێکەوە بۆ ئاینێکی تر؛ هێنانەسەر ئاینێکی تر؛ هاتنەسەر ئاینێکی تر؛ ئاین گۆڕین.
(ب) گۆڕین یا گۆڕانی بیروباوەڕی کەسێك؛ هەڵگەڕانەوەی کەسێك لە ڕێبازێکەوە بۆ ڕێبازێکی تر (٣) گۆڕینەوەی پارە. (٤) گۆڕین (پێوانە، کێش).
(٥) (ا) دەست بەسەرداگرتن یا زەوت کردنی زەوی یا پارەی کەسێکی تر.
(ب) گۆڕینەوەی زەوی‌وزار بە پارە یا بەپێچەوانەوە.
(٦) گۆڕینی ژمارە لە شێوەیەکەوە بۆ شێوەیەکی تر بەبێ گۆڕینی نرخەکەی (بیرکاری)

convert (kən-vūrt′), ***v.t.*** (١) گۆڕین (شێوە):
(to ~ water into steam; grain into flower; a bedroom into a livingroom; and dollars into pounds.)
(٢) وەرگێڕان؛ گۆڕین (ئاین، بیروباوەڕ، هەڵوێست)؛ هەڵگەڕانەوە (ئاین، ڕێباز).
(٣) پارە گۆڕینەوە لە دراوێکەوە بۆ دراوێکی تر.
(٤) (ا) دەست بەسەرداگرتن یا زەوت کردنی زەوی‌وزاری کەسێکی تر.
(ب) گۆڕینەوەی زەوی‌وزار بە پارە یا بەپێچەوانەوە.
(٥) (ا) گۆڕینی تەوژمی کارەبا (لە ڕاستەوخۆ بۆ ناڕاستەوخۆ).
(ب) گۆڕینی لەرە (رادیۆ، تەلەفزیۆن).
v.i. (١) گۆڕان (لە ئاینێکەوە بۆ ئاینێکی تر)؛ گۆڕان (لە ڕێباز یا بیروباوەڕێکەوە بۆ ڕێباز یا بیروباوەڕێکی تازە). (٢) گۆڕان (شێوە).
n. کەسێك کە ئاینەکەی بگۆڕێت بە ئاینێکی تر یا ببێ بە ئایندار.

converter (kən-vūr′tēr), ***n.*** (١) گۆڕەر (ئاین، ڕێباز)؛ کەسێك کە دەگۆڕێت. (٢) ئامێری گۆڕینی کەرەسەی خاو بۆ شتی دروستکراو.
(٣) کوورەی گۆڕینی ئاسن بۆ پۆڵا.
(٤) (ا) ئامێری گۆڕینی تەوژمی کارەبا (لە ڕاستەوخۆوە بۆ ناڕاستەوخۆ).
(ب) ئامێری گۆڕینی لەرە (رادیۆ، تەلەفزیۆن).
(ج) ئامێری گۆڕینی زانیاری لە شفرەیەکەوە بۆ شفرەیەکی تر.

convertible (kən-vūr′tə-b'l), ***adj.*** (١) دەگۆڕدرێت؛ توانای گۆڕانی هەیە؛ دەتوانرێت بگۆڕدرێت. (٢) سەرەکەی دەکرێتەوەو قەد دەکرێت (ئۆتۆمبیل).
(٣) دەگۆڕدرێتەوە (پارە، دراو): ***(Dollars ~ into pounds)*** .
n. (١) ئۆتۆمبیلی تەنتە؛ ئۆتۆمبیلێك کە سەرەکەی هەڵدەدرێتەوەو قەد دەکرێت.
(٢) شتێك کە سەرەکەی بکرێتەوەو قەد بکرێت.
-convertibility ***(n.)***; **convertibleness** ***(n.)***.

convertite (kon′vēr-tīt′), ***n.*** [Archaic], (١) کەسێك کە چووبێتە سەر ئاینێکی تر. (٢) ئافرەتێکی سووك کە لە خراپە لای دابێت‌و تۆبەی کردبێت.

convex (kon-veks′, kən-veks′, kon′veks), ***adj.*** قۆقز (ڕوو، شت).
n. شتێکی قۆقز؛ ڕوویەکی قۆقز.

convexity (kən-vek′sə-ti), ***n.*** (١) قۆقزی؛ قۆقزێتی.
(٢) شتێکی قۆقز؛ ڕوویەکی قۆقز.

convexo-concave (kən-vek′sō-kon-kāv′), ***adj.*** (١) دیوێکی قۆقزەو دیوێکی قوپاو. (٢) تایبەتی بە هاوێنەیەك کە دیوێکی قۆقزەو دیوێکی قوپاوە، بەلام قۆقزییەکەی زیاترە بە جۆرێك کە ناوەڕاستی هاوێنەکە لە هەموو لە هەموو شوێنێکی تری ئەستوورتر بێت.

convexo-convex (kən-vek′sō-kon-veks′), ***adj.*** تایبەتی بە شتێك یا ڕوویەك کە هەردوو دیوی قۆقز بێت.

convey (kən-vā′), ***v.t.*** (١) گواستنەوە؛ هەڵگرتن‌و گوێزانەوە:
(Some trains ~ both passengers and goods.)
(٢) گەیاندن (کارەبا)
(٣) ڕاگەیاندن؛ پێ گەیاندن (دەنگوباس، سڵاو)؛ دەربڕین:
(Her looks ~ a lot.; I will ~ the information to him.; Please ~ my sympathies to them.)
(٤) تاپۆی زەوی‌وزار یا خانوو خستنەسەر کەسێکی تر.
(٥) [Obs.]، دزین.

conveyance (kən-vā′əns), ***n.*** (١) گواستنەوە؛ ڕاگەیاندن؛ دەربڕین.
(٢) هۆی گواستنەوە (ئۆتۆمبیل).
(٣) تاپۆی زەوی‌وزار یا خانوو خستنەسەر کەسێکی تر.
(٤) قەواڵە یا بەڵگەنامەی ئەم خاوەن گۆڕینە؛ تاپۆ.

conveyancer (kən-vā′ən-sēr), ***n.*** پارێزەری تاپۆی زەوی‌وزارو خانوو خستنەسەر کەسێکی تر؛ ئامادەکەری تاپۆ.

conveyer, conveyor (kən-vā′ēr), ***n.*** (١) گەیەنەر (مرۆڤ، ئامێر). (٢) ئامێرێکی جووڵاو وەك قایشێکی پان کە شت دەگوێزێتەوە لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێکی تر لە کارگە یا چێشتخانەیەکی گەورەدا.

convict (kən-vikt′), ***v.t.*** سەلماندنی تاوانی گومانبارێك (دادگا)؛ تاوانبارکردن: ***(The jury ~ed him of theft.)*** .
n. (١) تاوانبار؛ تاوانبارێك کە دادگا سزای بەسەردا دابێت.
(٢) تاوانبارێك لە بەندیخانەدا؛ تاوانبارێك کە دادگا سزای بەسەردا دابێت‌و ماوەی سزاکەی لە بەندیخانەدا بەرێتەسەر.

conviction (kən-vik′shən), ***n.*** (١) تاوانباربوون لە دادگادا؛ تاوانبارکردن: ***(The ~ of the accused man was almost certain.)*** .
(٢) قایل کردن؛ دڵنیاکردن؛ بۆ ساغ کردنەوە.
(٣) دڵنیابوون؛ قایل بوون.
(٤) بیروباوەڕی چەسپاو؛ بیروباوەڕی توندو بەهێزو پتەو: ***(a man of ~)*** .
open to conviction, ئامادەبوون بۆ گوێگرتن لە بەڵگەیەك کە کەسێك قایل بکات یا شتەکەی پێ بسەلمێنێت.

convictive (kən-vik′tiv), ***adj.*** (١) تاوانبارکەر (بەڵگە).
(٢) پێ سەلمێنەر؛ قایلکەر؛ دڵنیاکەر.

convince (kən-vins′), ***v.t.*** (١) پێ سەلماندن؛ قایل کردن؛ دڵنیاکردن؛ سازکردن. (٢) [Obs.]، تاوانبارکردن. (٣) [Obs.]، بەزاندن.

convincible (kən-vin′sə-b'l), ***adj.*** پێی دەسەلمێنرێت؛ قایل دەکرێت؛ دڵنیا دەکرێت.

convincing (kən-vin′siŋ), ***adj.*** (١) سەلمێنەر؛ قایلکەر؛ دڵنیاکەر: ***(a ~ argument)*** .
(٢) بڕوای پێ دەکرێت: ***(a ~ story)*** .

convivial (kən-viv′i-əl), ***adj.*** (١) ڕووخۆش‌و حەزکەر لە ئاهەنگ‌و خواردن‌و خواردنەوە لەگەڵ برادەراندا. (٢) تایبەتی بە ئاهەنگ‌و زەماوەند.
-convivialist ***(n.)***; **conviviality** ***(n.)***.

convocation (kon′və-kā′shən), ***n.*** (١) کۆڕگرتن (بەتایبەتی بۆ کاروباری زانستی لە زانکۆیەك یا ئاینی لە پەرستگایەکدا)؛ بانگ کردن بۆ کۆبوونەوە. (٢) کۆڕ؛ کۆبوونەوەیەکی گەورەی درێژخایەن لە زانکۆ یا دانشگایەکدا بۆ لێکۆڵینەوەی مەسەلەیەکی گرنگ؛ کۆبوونەوەیەکی گەورەی قەشەو کۆڵەکەکانی کڵێسە.
-convocational ***(adj.)***.

convoke (kən-vōk′), ***v.t.*** بانگ کردن بۆ کۆبوونەوە؛ کۆکردنەوە؛ کۆڕگرتن.

convolute (kon′və-lōōt′, kon′və-lūt′), ***adj.*** لوول خواردوو؛ لوول؛ پێچ پێچ.
v.t. & v.i. پێچ پێدان؛ پێچ خواردن؛ لوولدان؛ لوول خواردن.

convoluted (kon′və-lōōt′id, kon′və-lūt′id), ***adj.*** (١) پێچ‌ـ پێچ؛ پێچ خواردوو؛ لوول؛ لوول خواردوو.
(٢) ئاڵۆز؛ ئاڵۆسکاو؛ تێکەڵ‌وپێکەڵ (نووسراو، ووتە، بیروباوەڕ).

convolution (kon′və-lōō′shən, kon′və-lū′shən), ***n.*** (١) ‌- لوول خواردن؛ پێچ خواردن؛ تێك ئاڵان؛ تێك ئاڵاوی.
(٢) پێچ پێدان؛ لوول پێدان؛ تێك ئاڵاندن؛ ئاڵۆسکاندن.
(٣) پێچێك یا لوولێکی شتێکی پێچ خواردوو.
(٤) یەکێك لە پێچە قۆقزەکانی مێشك.

convolve (kən-volv′), ***v.t.*** تێك ئاڵاندن؛ لوولدان؛ پێچ پێدان.
v.i. تێك ئاڵان؛ ئاڵۆسکان؛ پێچ خواردن؛ لوول خواردن.

convolvulus (kən-vol′vyoo-ləs), *n.* لاولاو
convoy (kon′voi), *v.t.* لەگەڵ کاروان یا قافڵەیەکدا ڕۆیشتن بەمەبەستی پاراستنی
n. (١) لەگەڵ کاروان یا قافڵەدا ڕۆیشتن بەمەبەستی پاراستنی.
(٢) ئەو هێزە سوپایی یا دەریایی‌یەی لەگەڵ کاروانێکدا دەڕوات بۆ پاراستنی.
(٣) کاروان یا قافڵەیەکی پارێزراو؛ کاروان.
convulse (kən-vuls′), *v.t.* (١) ڕاوەشاندن؛ بەتوندی ڕاوەشاندن؛ شڵەقاندن (٢) کرژکردن (ماسولکە)؛ تورت کردن.
(٣) هێنانە لەرزین لە پێکەنین، تووڕەیی، یا خەفەتدا.
convulsion (kən-vul′shən), *n.* (١) (*pl.*)، کرژبوون (ماسولکە)؛ ماسولکەڕەقە؛ تورت بوون. (٢) قاقای پێکەنینی بۆ نەوەستێنراو؛ پێکەنینێک کە وەك حاڵ لێهاتن وابێت، لەبەرئەوەی ناوەستێتەوە.
(٣) پشێوی‌یەکی توندو لەپڕ لە سرووشت یا کۆمەڵدا (بوومەلەرزە، شەڕی ناوخۆ): *(a ~ of nature; civil ~)* .
convulsionary (kən-vul′shən-er′i), *adj.* تایبەتی بە کرژبوون (ماسولکە ؛ تایبەتی بە پشێوی سرووشت یا کۆمەڵ.
n. کەسێك کە حاڵی لێ دێت یا تووشی ماسولکەڕەقە دەبێت لەئەنجامی حاڵ لێهاتنی ئاینیدا (دەروێش)
convulsive (kən-vul′siv), *adj.* (١) وەك ماسولکەڕەقە وایە؛ ماسولکەڕەقەیی. (٢) ماسولکەڕەقەی لەگەڵە؛ تووشی ماسولکەڕەقە ئەبێت.
(٣) دەبێت بەهۆی ماسولکەڕەقە؛ دەبێت بەهۆی پشێوی سرووشت یا کۆمەڵ:
(~ events)
cony (kō′ni), *n. Also* **coney,** (١) کەروێشك.
(٢) فەروە یا کەوڵی کەروێشك.
(٣) [Archaic]، کەسێکی ساویلکە؛ کەسێکی خۆشباوەڕ.
coo (kōō), *v.i.* (١) خوێندن (کۆتر، کۆترەباریکە).
(٢) بە نەرمی و خۆشەویستی‌یەوە لەگەڵ دڵداردا دووان.
v.t. بە نەرمی و خۆشەویستی‌یەوە دووان (دڵداری): *(to ~ one's words)* .
n. (١) خوێندن یا دەنگی خوێندنی کۆتر یا کۆترەباریکە.
(٢) دەنگێکی نەرمو خۆش (وەك دەنگی کۆتر).
cook (kook), *n.* چێشتکەر؛ چێشت لێنەر.
v.t. (١) چێشت لێنان؛ لێنان.
(٢) [Colloq.]، هەڵبەستن (درۆ، بوختان، قاو)؛ ڕێکخستن.
v.i. (١) چێشتکەری کردن؛ بوون بە چێشتکەر.
(٢) کوڵان *(These beans ~ well.)* .
(٣) [Slang]، ڕوودان: *(What's ~ing?)* .
cook up, [Colloq.], هەڵبەستن (درۆ، قاو، بوختان)؛ ڕێکخستن (پیلان):
(He cooked up a story.)
cookbook (kook′book′), *n.* پەرتووکی چێشت لێنان.
cooker (kook′ēr), *n.* (١) ئاگردان. (٢) مەنجەڵ.
cookery (kook′ēr-i), *n.* (١) هونەری چێشت لێنان؛ چێشت لێنان.
(٢) چێشتخانە؛ مووبەق.
cookout (kook′out′), *n.* خواردەمەنی‌یەك کە لەدەرەوەی ماڵ یا لە دەشت لێبنرێت و بخورێت (سەیران)؛ سەیران (بەتایبەتی کە خواردنەکە لەوێ لێبنرێت و بخورێت).
cooky (kook′i), *n.* بسکویت
cool (kōōl), *adj.* (١) فێنك؛ ساردی مام ناوەندی.
(٢) فێنککەرەوە: *(~ clothes)* .
(٣) هێمن؛ لەسەرخۆ: *(He remained ~ in the emergency.)* .
(٤) (أ) سارد؛ نابەدڵ: *(a ~ reception)* .
(ب) بێ مەیل *(She is ~ toward me.)* .
(٥) چاوقایم؛ بێ شەرم (مۆڕبوونەوە): *(a ~ stare)* .
(٦) ڕەنگی شین و سەوز یا خۆڵەمێشی: *(~ colors)* .
(٧) [Colloq.]، بەبێ زیادە پێوەنان: *(He lost a ~ million.)* .
(٨) [Slang]، باش؛ زۆرباش: *(He is ~ .; She is ~ .)* .

adv. بە هێمنی؛ بە لەسەرخۆیی.
n. (١) شوێن، کات، یا شتێکی فێنك: *(the ~ of the evening)* .
(٢) فێنکی؛ ساردی مام ناوەندی.
(٣) [Slang]، هێمنی؛ لەسەرخۆیی: *(He regained his ~ .)* .
v.i. (١) فێنك بوونەوە؛ ساردبوونەوە. (٢) هێمن بوونەوە؛ هاتنەوە سەرخۆ.
v.t. (١) فێنك کردنەوە؛ ساردکردنەوە.
(٢) هێمن کردنەوە؛ هێنانەوە سەرخۆ؛ هێواش کردنەوە.
coolant (kōōl′ənt), *n.* ساردکەرەوە؛ شلەیەکی ساردکەرەوە (مەکینە).
cooler (kōōl′ēr), *n.* (١) (أ) سەهۆڵدان.
(ب) ساردکەرەوە؛ سنووقێك کە سەهۆڵی تێ دەکرێت و خواردن و خواردنەوەو میوەو سەوزەی تێ دەکرێت بۆئەوەی بە ساردی بمێنێتەوە.
(٢) خواردنەوەی فێنککەرەوە.
(٣) [Slang]، بەندیخانە؛ ژووری بەندیخانە.
cool-headed (kōōl′hed′id), *adj.* هێمن؛ لەسەرخۆ؛ ژیر.
coolie (kōō′li), *n.* کرێکارێکی ناکارامە (بەتایبەتی خەڵکی ڕۆژهەڵاتی دوور).
coolish (kōōl′ish), *adj.* مەیلەو فێنك؛ نەختێك فێنك.
coolness (kōōl′nis), *n.* (١) هێمنی؛ لەسەرخۆیی
(٢) ساردی (هەست).
coon (kōōn), *n.* (١) **racoon** .
(٢) [Slang]، قولەڕەش (ناتۆرەیەکی سووکە).
coon's age, [Colloq.], کاتێکی دووردرێژ؛ کاتێکی زۆر.
coop (kōōp), *n.* (١) کولانە مریشك؛ کولانەی مریشك.
(٢) [Slang]، بەندیخانە؛ قەفەز؛ شوێنی تیا بەستنەوە یا قەتیس کردن
v.t. (~ **up**; ~ **in**), بەندکردن؛ خستنە قەفەزەوە؛ بەستنەوە؛ قەتیس کردن.
fly the coop, [Slang], دەربازبوون؛ ڕاکردن.
co-op (kō-op′, kō′op′), *n.* [Colloq.], = **co-operative.**
cooper (kōōp′ēr, koop′ēr), *n.* بەرمیل دروستکەر یا چاککەرەوە
v.t. بەرمیل دروستکردن یا چاکردنەوە.
cooperage (kōōp′ēr-ij, koop′ēr-ij), *n.* (١) کارگە یا دووکانی بەرمیل دروستکردن و چاکردنەوە.
(٢) پیشەو کاری بەرمیل دروستکەرو چاککەرەوە یا بەرهەمەکەی.
(٣) کرێ یا نرخی دروستکردن و چاکردنەوەی بەرمیل.
cooperate (kō-op′ēr-āt′), *v.i.* (١) هەرەوەزکردن؛ هاوکاری کردن؛ کۆمەك کردن؛ یارمەتیدانی یەکتری. (٢) هەرەوەزی کردنی ئابووری.
(٣) یەکگرتن بۆ هێنانەدی ئامانجێك (شتومەك):
(The weather, the scenery and other things ~d to make our holiday a success.)
cooperation (kō-op′ēr-ā′shən), *n.* (١) هەرەوەزکردن؛ هاوکاری کردن؛ کۆمەك کردن؛ یارمەتیدانی یەکتری.
(٢) کۆمەڵەی هەرەوەزی؛ هەرەوەزی.
cooperative (kō-op′ēr-ā′tiv), *adj.* (١) هەرەوەزکەر؛ کۆمەککەر؛ هاوکاریکەر (مرۆڤ، هەڵوێست): *(~ neighbours)* .
(٢) هەرەوەزی: *(a ~ store)* .
n. (١) فرۆشگا یا دووکانێکی هەرەوەزی؛ فرۆشگای هاوبەشی.
(٢) کۆمەڵەی هەرەوەزی؛ هەرەوەزی.
-**cooperatively** *(adv.)*; **cooperativeness** *(n.).*
cooperator (kō-op′ēr-ā′tēr), *n.* (١) هاوکاریکەر؛ هەرەوەزکەر؛ کۆمەککەر. (٢) ئەندامێکی کۆمەڵەی هەرەوەزی.
co-opt (kō-opt′), *v.t.* هەڵبژاردنی ئەندامێکی تازە بۆ لیژنەیەك لەلایەن ئەندامانی لیژنەکەوە.
coordinate (kō-ôr′də-nit), *adj.* (١) هاوپلە؛ هاوتا (ڕێزمان).
(~ clauses)
(٢) تایبەتی بە هاوتا یا هاوپلە.
n. (١) کەسێك یا شتێکی هاوپلە یا هاوتا. (٢) ئۆردنێت (بیرکاری).

v.t. (١) هاوتاکردن؛ هاوپلەکردن.
(to ~ one's movement in swimming; (٢) یەکخستن؛ ڕێکخستن:
He ~d the work of the committee.)
v.i. (١) هاوتابوون؛ هاوپلەبوون.
(٢) ڕێکەوتن؛ گونجان؛ ئامرازی پەیوەندی هاوتاکەر (ڕێزمان):
(and, or, nor, for, so, but, yet)
coordination (kō-ôr´də-nā′shən), ***n.*** (١) هاوتاکردن؛ هاوتایی؛ هاوپلەیی (٢) پێکەوە گونجان و کارکردنی ماسولکەکانی لەش بۆ کردنی کارێک (وەرزش)؛ یەککەوتن؛ گونجان.
(٣) یەکخستن؛ ڕێکوپێک کردن؛ بەڕێوەبردن؛ ڕێکوپێکی:
(There was no ~ among the members of the committee.)
coordinator (kō-ôr′də-nā´tēr), ***n.*** ڕێکخەر؛ بەڕێوەبەر:
(the program ~)
coot (ko͞ot), ***n.*** (١) باڵندەیەکی ڕەشی ووشکانی قاچ تەنراوە ئەوەندەی مریشکێک دەبێت. (٢) مریشکە ڕەشە؛ جۆرە مراوییەکە.
(٣) [Colloq.]، کەسێکی ساویلکە یا بێ مێشک.
cootie (ko͞ot′i), ***n.*** [Slang], ئەسپێ؛ شتێکی بێ نرخ.
cop (kop), ***n.*** (١) لووتکە (گرد)؛ تەوقەسەر؛ پۆپنە.
(٢) پڕ تەشییەک ڕێس.
cop (kop), ***n.*** [Slang], پۆلیس.
v.t. [Slang], گرتن؛ دەست بەسەرداگرتن.
copaiba (kō-pā′bə, kō-pī′bə), ***n.*** حەوییەکی بۆن خۆشە لە دروستکردنی دەرماندا بەکاردەهێنرێت.
copal (kō′p'l, kō′pal), ***n.*** حەوییەکی ڕەقە بۆ ڕووکەش کردن بەکار- دەهێنرێت.
coparcenary (kō-pär′s'n-er´i), ***n.*** (١) هاوبەشێتی میرات.
(٢) هاوبەشی؛ ناوکۆیی؛ هاوبەشی خاوەنێتی.
adj. تایبەتی بە هاوبەشی یا هاوبەشان.
coparcener (kō-pär′s'n-ēr), ***n.*** هاوبەشی میرات.
copartner (kō-pärt′nēr), ***n.*** هاوبەش؛ برابەش.
copartnership (kō-pärt′nēr-ship´), ***n.*** هاوبەشی؛ برابەشی.
cope (kōp), ***v.i.*** (١) (~ with)، لە ڕووژە هاتن؛ توانا بەسەردا شکان:
(She can ~ with her problems.; The police were unable to ~ with the crowds.)
(٢) [Colloq.]، بەرەنگاربوونی کێشەکانی ژیان و هەوڵدان بۆ چارەسەر کردن یا زاڵبوون بەسەریاندا.
cope (kōp), ***n.*** (١) عەبای قەشە.
(٢) شتێکی داپۆشەر (چەتر، ئاسمان، گومەن). (٣) coping .
v.t. عەبا کردنەبەر؛ داپۆشین بە عەبا یا شتێکی وەها.
copeck (kō′pek), ***n.*** *Also* **kopeck,** کۆپێک: پارەیەکی ووردەی یەکێتی سۆڤیەتی جارانە نرخەکەی سەدیەکی " ڕۆبڵ " یەکە.
copesetic, copesettic (kō´pə-set′ik), ***adj.*** [Slang]. نایاب؛ زۆرباش.
copestone (kōp′stōn´), ***n.*** ١) بەردی تەوقەسەری دیوار، پایە، یا خانوو (کە بەشێکە لە گوێ سەبانەی لێژ بۆ ئاوڕێژی).
٢) پۆپ؛ بەرزترین پلە؛ دوا دەست پیاهێنان (کار).
copier (kop′i-ēr), ***n.*** ١) لاساییکەرەوە؛ چاولێکەر؛ قۆپییەچی.
٢) دەستنووسکەر؛ دەستنووسکار؛ نووسەرەوە.
copilot (kō′pī´lət), ***n.*** یاریدەدەری فڕۆکەوان.
coping (kōp′iŋ), ***n.*** گوێ سەبانەیەکی لێژ بەسەر خانوو، دیوار، یا پایەیەکدا بۆ ئاوڕێژی.
copious (kō′pi-əs), ***adj.*** (١) زۆروزەبەنە؛ فرە؛ بێ شومار:
(a ~ supply of goods)
(٢) زۆرنووس؛ بەرهەم زۆر؛ زۆربڵێ: *(a ~ writer)* .
coplanar (kō-plā′nēr), ***adj.*** هەمان ئاست؛ هەمان ڕوو (ئەندازە).

copolymer (kō-pol′i-mēr), ***n.*** ئاوێتەیەک (کیمیا) (ووشەی داهاتوو ببینە).
copolymerization (kō-pol´i-mēr-i-zā′shən), ***n.*** ئاوێتە- کردنێک کە بریتییە لە ڕیزکردنی کەرەسەی جیاواز بەنۆرەو یەک لەدوای یەک بەشێوەی زنجیرەیەک (کیمیا).
copper (kop′ēr), ***n.*** (١) مس؛ مسی سوور.
(٢) مسین (شت)؛ شتێک کە لە مسی سوور درووست کرابێت. (٣) پلارەی مسین.
(٤) مسین (ڕەنگ)؛ وەک مسی سوور (ڕەنگ)؛ قاوەیی سوورباو.
adj. قاوەیییەکی سووربباو؛ مسین (ڕەنگ).
v.t. ڕووکەش کردن بە مسی سوور؛ مسی سوور لێدان.
copper (kop′ēr), ***n.*** [Slang], پۆلیس.
copperhead (kop′ēr-hed´), ***n.*** (١) سەر مسین: مارێکی ژەهراوی ئەمەریکای باکوورە ڕەنگی سەری وەک مسی سوور وایە.
(٢) [C-]، هاووڵاتییەکی بەشی ژوورووی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکایە کە پشتیگری بەشی خوارووی دەکرد لە شەڕی ناوخۆی ئەمەریکادا (ناتۆرەیەکی سووکە).
copperplate (kop′ēr-plāt´), ***n.*** (١) تەبەقێک مسی سوورە وێنەو نەقشی لەسەر هەڵدەکەنرێت و وێنەی لەسەر دەردەهێنرێت یا چاپی پێ دەکرێت.
(٢) وێنەیەک کە بەم شێوەیە دەرهێنرابێت.
(٣) چاپکردن یا نەقش هەڵکەندن بەم شێوەیە.
coppersmith (kop′ēr-smith´), ***n.*** مسگەر.
coppery (kop′ēr-i), ***adj.*** (١) مسین (ڕەنگ)؛ مسی.
(٢) مسی تێدایە؛ تایبەتی بە مسی سوور.
coppice (kop′is), ***n.*** بێشەی دەوەن و بنچک؛ چڕستانێک یا بێشەلانێک کە لە بنچک و دەوەن پێک هاتبێت.
copra (kop′rə), ***n.*** گوێزی هیندی ووشک کراوە.
copro- , copr- (kop′rō, kop′rə), پێشگرێکە بەمانای: پیسایی.
coprolite (kop′rə-līt´), ***n.*** شیاکەی بەردەنی.
coprology (kop´rol′ə-ji), ***n.*** بەرەڵایی لە ویژەو هونەرو وێنەی ڕووتدا (زاووزێ و جووت بوون)؛ ویژەو هونەرو وێنەی ڕووت.
coprophagous (kop-rof′ə-gəs), ***adj.*** لەسەر شیاکەو پیسایی ژیاو (قالۆنچە).
copse (kops), ***n.*** (١) لێکدەر؛ گەیەنەر؛ پەیوەندی.
(٢) نێسقان یا کرکراگە یا تێشووی لێکدەر.
(٣) کرداری لێکدەر (ڕێزمان): (is, are, am, was, were) .
-copular *(adj.).*
copulate (kop′yoo-lāt´), ***v.i.*** جووت بوون؛ گاین.
copulation (kop´yoo-lā′shən), ***n.*** جووت بوون؛ گان کردن.
copulative (kop′yoo-lā´tiv, kop′yoo-lə-tiv), ***adj.*** (١) بەیەک گەیەنەر؛ لێکدەر. (٢) (ا) تایبەتی بە ئامرازی پەیوەندی کە دوو سارستەی هاوتا بەیەک دەگەیەنێت. (ب) تایبەتی بە کرداری لێکدەر (ڕێزمان).
(٣) تایبەتی بە جووت بوون یا گاین.
n. ووشەی لێکدەر.
copy (kop′i), ***n.*** (١) وێنەی دەقاودەق؛ وێنە؛ دەق.
(٢) دانە؛ دانەی هەمان گۆڤار، پەڕتووک، یا ڕۆژنامە:
(He has two ~ies of that magazine.)
(٣) نموونە؛ نموونەیەک کە وێنەی لەسەر دەربهێنرێت یا لاسایی بکرێتەوە.
(٤) دەستنووسێک کە ئامادەبێت بۆ چاپکردن.
(٥) باسێک کە نووسەر یا ڕۆژنامەنووس بتوانێت لەسەری بنووسێت
v.t. & v.i. (١) وێنەی دەقاودەق دەرهێنان؛ تۆمارکردن؛ نووسینەوە.
(٢) چاولێکردن؛ لاسایی کردنەوە.
(٣) قۆپیەکردن (تاقیکردنەوە)؛ لەبەر نووسینەوە.
clean copy (or fair copy), پاکنووس؛ وێنەی پاک.
rough copy, ڕەشنووس؛ گەڵاڵە.
copybook (kop′i-book´), ***n.*** (١) پەڕاوی خەتخۆشی: پەڕاوی-

ڕاهێنانی قوتابی لەسەر دەستوخەت خۆشی ئەویش بە لەبەر نووسینەوەی ئەو نموونانەی لە پەڕاوەکەدان. (٢) ئاسایی؛ سوواو؛ کۆن (ووتە).

copy boy, منداڵێکی بەردەست کە شتومەکی نووسراو لە نووسەرەکانەوە دەهێنێت و دەبات بۆ ڕۆژنامە.

copycat (kop′i-kat′), *n.* چاولێکەر؛ لاساییکەرەوە؛ دەمەلاسکێکەر.

copy desk, مێزی بژارکردنی ووتارو نووسینی سەرباسی ڕۆژنامەیەک پێش ناردنی بۆ چاپکردن.

copyholder (kop′i-hōl′dēr), *n.* کەسێکە کە دەستنووسێک بە دەنگی بەرز دەخوێنێتەوە بۆ ئەو کەسەی کە پوختە یا هەڵەبڕی دەکات.

copyist (kop′i-ist), *n.* (١) دەستنووسکەر؛ تۆمارکەر.
(٢) چاولێکەر؛ لاساییکەرەوە.

copyreader (kop′i-rē′dēr), *n.* هەڵەبڕکەری ووتاری ڕۆژنامە پێش چاپکردنی؛ هەڵەبڕکەر یا پوختەکەری ناوکرۆکی پەڕتووکێک پێش لەچاپدانی.

copyright (kop′i-rīt′), *n.* مافی چاپکردن (پەڕتووک)؛ ماف یا مافنامەی چاپکردن و بڵاوکردنەوەو فرۆشتنی پەڕتووک یا بەرهەمێکی هونەری یا مۆسیقایی یا شانۆگەری.

adj. پارێزراوە بە مافی چاپکردن یا بڵاوکردنەوە.

v.t. پاراستنی پەڕتووک یا بەرهەمێکی هونەری بە تۆمارکردن و دەرهێنانی مافنامەی چاپکردن و بڵاوکردنەوە لە دەزگای میری تایبەتیدا.

coquet (kō-ket′), *v.i.* (١) نازکردن؛ مەکرو نازونووزکردن؛ چاوباشقاڵی (ئافرەت). (٢) یاری پێکردن؛ وەک یاری دانەبەر (هەست).

coquetry (kō′kə-tri, kō-ket′ri), *n.* ناز؛ نازکردن؛ مەکرو ناز؛ چاوبازی.

coquette (kō-ket′), *n.* مەکرباز (ئافرەت)؛ نازونووزکەر؛ چاوباشقاڵ (ئافرەت).

v.i. مەکربازی کردن؛ نازکردن؛ نازونووزکردن؛ چاوباشقاڵی کردن.

coquettish (kō-ket′ish), *adj.* بەناز؛ بە مەکر؛ بە نازونووز؛ مەکرباز.

coquina (kə-kē′nə), *n.* بەردێکە لە گوێچکەماسی و شیلانی شکاو پێکدێت

coracle (kôr′ə-k'l, kor′ə-k'l), *n.* بەلەمێکی بچووکە وەک زەمیلە دروست دەکرێت و بە چەرم یا شتێکی تری ئاوبڕ دەوری دەگیرێت.

coracoid (kōr′ə-koid′, kor′ə-koid′), *n.* ئێسقانی نێوان دەفەی شان و چەناگە (باڵندە، خشۆک، شیردەر).

coral (kôr′əl, kor′əl), *n.* (١) شیلان (دەریا)
(٢) گیاندارێکی ئاوییە کە ئێسکەکەی دەبێت بە شیلان؛ شیلان.
(٣) پارچەیەک شیلان (خشڵ). (٤) ڕەنگی سوور.

adj. (١) شیلانی؛ لە شیلان دروستکراو.
(٢) شیلانی (ڕەنگ)؛ سوور یا پەمەیی: *(~ lips)* .

coralline (kôr′ə-lin, kor′ə-līn′, *n.* (١) گیاندارێک کە لە شیلان بکات (٢) قەوزەی دەریایی کە بە ماددەیەکی گەچین دادەپۆشرێت و بەردەگەچی لێ دروست دەبێت.

adj. (١) لە شیلان یا گیاندارو شتی شیلانی پێکهاتووە.
(٢) شیلانی (ڕەنگ)؛ سوور یا پەمەیی.

coralloid (kôr′ə-loid′, kor′ə-loid′), *n.* شیلانی (لە ڕەنگ و توخم و ناوەرۆکدا).

coral red, سوورێکی زەردباو

coral reef, ڕەفە یا تیرەی شیلانی (کە لە ئێسکی گەچینی شیلان دروست دەبێت).

coral snake, ماری شیلانی: مارێکی بچووکی ڕەنگاوڕەنگی ژەهراوی ئەمەریکییە

coranto (kə-ran′tō), *n.* جۆرە سەمایەکە.

corban (kôr′bən, kôr-bän′), *n.* قوربانی

corbeil (kôr′bel), *n.* وێنەی زەمیلەیەک گوڵ یا میوە کە لە نەقشی خانوودا بەکاردەهێنرێت بۆ ڕازاندنەوە (خانووسازی).

corbel (kôr′b'l), *n.* گۆشەیەکی دار، بەرد، یا کانزایی کە سەر دەربەهێنێت لە دیوارێکەوە بۆ ڕاگیرکردنی تاقێک، تارمە، یا باڵکۆنەیەک.

v.t. ڕاگرتن بەم جۆرە گۆشەیە.

corbie (kôr′bi), *n.* [Scot.], قەلەڕەشکە.

cord (kôrd), *n.* (١) پەت؛ گوریس؛ پەتک؛ بەنی ئەستوور؛ تەل؛ ژێ؛ دەمار. (٢) پەتی هەڵواسین. (٣) پەیوەندی؛ هێزێکی یەکخەر.
(٤) پێوانەیەکی داری سووتاندنە کە بریتییە لە (١٢٨) پێ سێجا؛ لیژنەدارێکە پانی و قووڵی چوار پێیەو درێژیشی هەشت پێیە.
(٥) ئەندامێکی لەش کە لە ژێ، گوریس، یا پەت دەچێت (ئەشتەرگەری):
(the spinal ~ ; vocal ~s ; umbilical ~)
(٦) (ا) هێڵێکی قەیتانی لە قوماشدا. (ب) قوماشێکی وەها.
(٧) *(pl.)*، جۆرە پانتۆڵێک کە لەم قوماشە دروستکرابێت.
(٨) وایەری کارەبا (کە نەرمەو دەوری گیراوە بۆ سەلامەتی و پلاکێکی پێوەیە)

v.t. (١) بەستن بە گوریس یا پەت
(٢) لیژنەکردنی داری سووتاندن بە پێوانەی (١٢٨) پێ سێجا.

cordage (kôr′dij), *n.* (١) گوریس (بەتایبەتی هی سەر کەشتی).
(٢) هەندێک داری سووتاندن کە بەش کرابێت بە لیژنە لیژنەی پێ سێجاوە

cordate (kôr′dāt), *adj.* دڵ شێوە (گەڵا): *(~ leaves)* .

corded (kôr′did), *adj.* (١) بە گوریس یا پەت بەستراو یا شەتەکدراو.
(٢) لە پەت یا گوریس دروستکراو. (٣) هێڵی قەیتانی تێدایە (قوماش).
(٤) لیژنەکراو (دار)؛ هەڵچنراو بە لیژنەی (١٢٨) پێی سێجا.

cordial (kôr′jəl, kôrd′yəl), *adj.* (١) گەرم (هەست)؛ بەدڵ؛ دڵسۆزانە: *(a ~ reception; a ~ meeting)* .
(٢) ووریاکەرەوە؛ هێزبەخش.

n. (١) دەرمان یا خواردنەوەیەکی ووزەبەخش.
(٢) خواردنەوەیەکی سەرخۆشکەر.

cordiality (kôr′ji-al′ə-ti, kôr-jal′ə-ti), *n.* (١) گەرمی (هەست)؛ دڵسۆزی (هەست، کردەوە)؛ ڕووخۆشی.
(٢) کردەوەیەک یا هەست دەربڕینێکی دڵسۆزانە.

-cordially *(adv.).*

cordiform (kôr′də-fôrm′), *adj.* دڵ شێوە.

cordillera (kôr-dil′ēr-ə, kôr′dil-yâr′ə), *n.* زنجیرە شاخ (بەتایبەتی زنجیرە شاخی سەرەکی کیشوەرێک).

cordite (kôr′dīt), *n.* تەقەمەنییەکی بێ دووکەڵە.

cordless (kôrd′lis), *adj.* بێ تەل: *(~ phone)* .

cordoba (kôr′də-bə), *n.* کۆردەبە: دراوی نیکاراگوا.

cordon (kôr′d'n), *n.* (١) ڕیزێک یا زنجیرەیەک پۆلیس، سەرباز، یا پاپۆڕ کە ئابلووقەی شوێنێک دەدەن و قەدەغەی هاتوچۆ دەکەن لەو شوێنەدا.
(٢) شریتێکی هۆنراوە یا قەیتانێک کە بەکاردەهێنرێت بۆ جوانی یا شت بەستن
(٣) شریتێک کە چەپ و ڕاست لە سنگ ئەدرێت (نیشانەی ڕێز یا جوانی).
(٤) ڕیزە بەرد یا خشت کە بۆ جوانی بەکاردەهێنرێت (خانووسازی).

v.t. (~ off), ئابلووقەدانی شوێنێک بە هێزی پۆلیس، سوپا، یا دەریایی و قەدەغەکردنی هاتوچۆ بۆ ئەو شوێنە.

cordon bleu (kôr′dōn′ blö′), [Fr.], (١) نیشانەیەک کە بریتی بوو لە شریتێکی شین لە کۆندا بە سوارچاکی فەرەنسا دەبەخشراو لە خۆیان دەدا.
(٢) سوارچاکێک کە ئەم نیشانەیە لە خۆی دەدات.
(٣) (ا) ڕێزێکی زۆر؛ بەرزی؛ لێهاتوویی.
(ب) کەسێک کە لە پیشەو پسپۆری خۆیدا زۆر ناسراو بێت.

cordovan (kôr′də-vən, kôr-dō′vən), *n.* (١) چەرمێکی نەرم و چاکە لە پێستی مەڕ یا ئەسپ دروست دەکرێت.
(٢) *(pl.)*، پێڵاوێک کە لەم چەرمە دروست کرابێت.
(٣) [C-]، دانیشتوویەکی شاری " قورتوبە " ی ئیسپانیا.

adj. (١) [C-] ، تایبەتی بە شاری " قورتوبە " ی ئیسپانیا.
(٢) لە چەرمی " کۆردۆڤان " دروستکراو.

corduroy (kôr′də-roi′), *n.* (١) کوودەری؛ قوماشێکی لۆکەی ئەستووری نەرمە هێڵی قەیتانی ستوونی تێدایە.

(۲) (*pl.*)، پانتۆلی ئەم جۆرە قوماشە.
adj. لە کوودەری دروستکراو.
v.t. دروستکردنی ڕێگایەك بە دانانی بڕەدار بە پانی (بەتایبەتی بەناو زەلکاوێکدا).
corduroy road, ڕێگایەك کە بەناو زەلکاوێکدا دروست دەکرێت بە ڕیزکردنی بڕەدار لەسەر باری پانی.
cordwainer (kôrd′wān-ēr), *n.* (۱) پێلاودروو.
(۲) [Archaic]، کەسێك کە شت لە چەرمی " کۆردۆڤان " دروست دەکات.
cordwood (kôrd′wood′), *n.* (۱) داری سووتەمەنی کە بە لیژنەی (۱۲۸) پێی سێجا، واتە بە " کۆرد " لیژنە دەکرێت و دەفرۆشرێت.
(۲) داری سووتاندن کە بە درێژی چوار پێ دەبڕرێتەوە.
core (kôr, kōr), *n.* (۱) ناوك (سێو، هەرمێ)؛ دەنك (قۆخ).
(۲) ناوەڕۆك: *(the ~ of the subject; the ~ of our policy)* .
(۳) ناوەڕاست؛ ناوکرۆك: *(the ~ of an electromagnet)* .
(٤) ناوجەرگەکەی؛ مۆخەکەی: *(He is English to the ~ .)* .
(٥) کۆمەڵێك لم کە لە ناوەڕاستی قاڵبێکدا دادەنرێت بۆنەوەی قاڵبەکە دەرچێت.
v.t. ناوك یا دەنك لێ دەرهێنان: *(to ~ an apple)* .
-corelate *(v.t.)*; corelation *(n.)*.
coreligionist (kō′ri-lij′ən-ist), *n.* هاوئاین؛ برای ئاینی.
corer (kôr′ēr, kōr′ēr), *n.* ئامێری دەرهێنانی ناوکی سێو.
corespondent (kō′ri-spon′dənt), *n.* گومانباری داوێن پیسی؛ کەسێك (ژن یا پیاو) کە لە دادگادا گومانبارە بە داوێن پیسی لەگەڵ مێرد یا ژنی کەسێکی تر لە داوای تەڵاقدا.
corf (kôrf), *n.* (۱) زەمبیلە؛ بەرچنە
(۲) عەرەبانەی خەڵووزو کانزا گواستنەوە لە کانگادا.
coriaceous (kō′ri-ā′shəs, kor′i-ā′shəs), *adj.* وەك چەرم؛ جیڕ.
Corinthian (kə-rin′thi-ən), *adj.* (۱) تایبەتی بە " کۆرنس " کە بەشێکە لە یۆنان و هاوولاتییان و کلتوورەکەی. (۲) سەرسەری و کەیفباز (وەك دانیشتووانی کۆنی " کۆرنس " ی یۆنان). (۳) لەسەر شێوازی هونەری " کۆرنس " ی کۆن جوان و ڕازاوە (خانووسازی، وێژە... هتد).
n. (۱) هاوولاتییەکی " کۆرنس " ی کۆن (لەڕووی سەرسەرێتییەوە).
(۲) پیاوێکی دەوڵەمەند کە هەر لە کەیف بگەڕێت. (۳) یەختچی.
(٤) حەز لە وەرزش کەر بەتایبەتی بۆکسبازی و ئەسپ سواری.
corium (kôr′i-əm, kō′ri-əm), *n.* ژێر پێست؛ دیوی ژێر پێست.
cork (kôrk), *n.* (۱) توێکڵەداری تەپەدۆر. (۲) تەپەدۆر؛ تۆپەوانە.
(۳) تۆپەوانەی شووشە یا لاستیك.
adj. تەپەدۆری؛ لە تەپەدۆر دروستکراو.
v.t. (۱) دەم داخستن یا نانەوە بە تەپەدۆر.(۲) پەستنەوە؛ ڕاگرتن.
(۳) ڕەش کردن بە تەپەدۆری سووتاو.
corkage (kôr′kij), *n.* ئەو پارەیەی خاوەنی چێشتخانە یا ئوتێل دەیسەنێت لە هەقی هەڵپچرینی تەپەدۆری شووشەی مەی یا خواردنەوەی تر کە لەدەرەوەی چێشتخانەکە یا ئوتێلەکە کڕابێت.
corked (kôrkt), *adj.* (۱) بە تەپەدۆر دەمەکەی داخراوە (شووشە).
(۲) ڕەش کراو بە تەپەدۆری سووتاو. (۳) تامی تەپەدۆری گرتووە (بە جۆرێك مەی دەووترێت کە بە تەپەدۆری خراپ سەری نرابێتەوە).
corker (kôr′kēr), *n.* (۱) کرێکار یا ئامێرێك کە شووشە بە تەپەدۆر دادەخات. (۲) [Slang]، کەسێکی زۆر لێهاتوو؛ شتێکی نایاب.
(۳) [Slang]، دوا ووتە (مشتومڕ، لێکۆڵینەوە)؛ ووتە یا ڕاستییەك کە کۆتایی بە مشتومڕێك دەهێنێت و دەیبڕێتەوە چونکە بەرپەرچی نادرێتەوە.
(٤) [Slang]، درۆیەکی بێ مانا؛ درۆیەك کە نەچێت بە مێشکدا.
corking (kôr′kiŋ), *adj. & interj.* [Slang], نایاب.
corkscrew (kôrk′skrōō′), *n.* تەپەدۆرهەڵپچڕ؛ شووشەهەڵپچڕ.
adj. پێچ لوول.
v.i. & v.t. بە پێچاوپێچ ڕۆیشتن؛ بە پێچ پێچ ڕۆیشتن.
corkwood (kôrk′wood′), *n.* (۱) درەختێکە کە قەدەکەی سووك و کونیلەدارە وەك تەپەدۆر. (۲) داری ئەم جۆرە درەختە.
corky (kôr′ki), *adj.* (۱) تەپەدۆری؛ وەك تەپەدۆر؛ لە تەپەدۆر دەچێت.
(۲) بەکەیف. (۳) سووك. (٤) تامی تەپەدۆر دەدات (شەراب).
corm (kôrm), *n.* سەلك؛ ڕەگی هەندێك ڕووەك کە لە سەلکە پیاز دەچێت.
cormorant (kôr′mə-rənt), *n.* (۱) باڵندەیەکی دەریایی گەورەی زۆرخۆری چاوبرسی قاچ تەنراوە توورەکەیەکی وەك چەرم بەژێر دەنووکییەوەیە ماسی تێدەکات. (۲) کەسێکی چاوبرسی؛ کەسێکی چڵێس و تێرنەخۆر.
adj. چڵێس؛ چاوبرسی؛ تێرنەخۆر.
corn (kôrn), *n.* (۱) گەنمەشامی؛ شامی.
(۲) دەنگ (جۆ، گەنم، گەنمەشامی... هتد)؛ دەنکی هەموو دانەوێڵەیەك
(۳) گەنم (لە ئینگلتەرە).
(٤) جۆرە دانەوێڵەیەکە لە جۆ دەچێت (سکۆتلەندەو ئێرلەندە).
(٥) [Colloq.]، ویسکی گەنمەشامی.
(٦) [Slang]، بیروباوەڕ، نوکتە، یا مۆسیقای کۆن و بێ تام و سوواو.
v.t. (۱) خڕبوون وەك دەنکە دانەوێڵە؛ بوون بە دەنك.
(۲) پاراستنی گۆشت بە سوێرکردنی؛ قاورمەکردن: *(~ed beef)*
(۳) ئالیك دان بە وڵاغ.
corn (kôrn), *n.* مێخەکە؛ بزمارە (پەنجەی پێ).
-corn (kôrn), پاشگرێکە بەمانای: شاخ (گیانداری یەك شاخ):
(unicorn)
corn borer, کرمۆکەی مۆرانەیەکە لە گەنمەشامی و دانەوێڵەی تر دەدات.
corn bread, نانی گەنمەشامی.
corncob (kôrn′kob′), *n.* کۆتەرەی گوڵە گەنمەشامی بەبێ گەنمەشامییەکە.
corn cockle, گیایەکی گوڵ مۆرە لە کێڵگەی گەنمەشامیدا دەڕوێت.
corncrib (kôrn′krib′), *n.* عەماری هەواکێشی گەنمەشامی.
corndodger (kôrn′doj′ēr), *n.* کێکی ئاردە گەنمەشامی.
cornea (kôr′ni-ə), *n.* کۆرنیای چاو: کە بەرگی دەرەوەی سپێنەی چاو پێکدێنێت و بیلبیلەی چاو دادەپۆشێت.
corned (kôrnd), *adj.* لە خوێ یا خوێیاوکدا پارێزراوە (گۆشت).
cornel (kôr′n'l, kôr′nel), *n.* درەختێکی دار ڕەقی گوڵ گرە.
cornelian (kôr-nēl′yən, kēr-nēl′yən), *n.* بەردێکی بەنرخی سوورە.
corneous (kôr′ni-əs), *adj.* لە شاخ دروستکراو؛ پتەو؛ ڕەق.
corner (kôr′nēr), *n.* (۱) گۆشە؛ سووچ: *(the ~ of a room)* .
(۲) سووچ؛ شوێنی بەیەککەیشتنی دوو شەقام یا ڕێگە. (۳) گۆشە (ڕەفە).
(٤) کون و قوژبن؛ کونج؛ پەنا: *(Look in every nook and ~)* .
(٥) چوار قوڕنەی جیهان؛ ناوچە: *(the four ~s of the world)* .
(٦) هەڵوێستێکی شلۆق: *(He was driven into a ~ .)* .
(۷) چمك (کراس، چاکەت، پانتۆڵ).
(۸) تیلەی چاو: *(He saw her from the ~ of his eye.)* .
(۹) قۆرخ؛ قۆرخ کردن.
v.t. (۱) گۆشەگیرکردن. (۲) خستنە قوژبنەوە؛ لە سووچدا دانان.
(۳) تەنگ پێ هەڵچنین؛ گەمارۆدان؛ بەگیرهێنان:
(They ~ed him.; Don't ~ him.; If you ~ him, he will react violently.)
(٤) قۆرخ کردن.
v.i. (۱) بوون بە گۆشە. (۲) لە قوژبندا بوون؛ لەسەر سووچێکدا بوون.
adj. (۱) لەسەر سووچدایە؛ لەسەر سووچی دوو شەقامدایە: *(a ~ store)* .
(۲) لە گۆشە یا قوژبندا بەکاردەهێنرێت.
a tight corner, بارێکی ناخۆش و گران؛ هەڵوێستێکی پڕ لە مەترسی.
cut corners, (۱) ڕێی ڕاستەوخۆ گرتن.
(۲) لە کات و پارەو ئەرك کەمکردنەوە (دروستکردنی شتێك، گوزەران... هتد)
(۳) گزی کردن.
drive (put) a person into a corner, تەنگ پێ هەڵچنین؛

گەمارۆدان؛ بەگیرهێنان.

the (four) corners of the world, (١) چوار قوڕنەی جیهان؛ دوورترین شوێنی سەرزەوی. (٢) هەموو شوێنێك.

turn the corner, ڕزگاربوون لە تەنگوچەڵەمە؛ کەوتنەسەر ڕێی تازە.

cornered (kôr′nērd), *adj.* (١) گۆشەدار.
(٢) تەنگ پێ هەڵچنراو؛ گەمارۆدراو؛ بەگیرهێنراو.

cornerstone (kôr′nēr-stōn′), *n.* (١) بەردی بناغە؛ بنچینە:
(Hard work was the ~ of his success.)
(٢) گرنگترین بەشی شتێك یا کردارێك.

cornerways (kôr′nēr-wāz′), *adv.* = cornerwise.

cornerwise (kôr′nēr-wīz′), *adv.* (١) بە جۆرێك کە گۆشەکەی لەپێشەوە بێت. (٢) بە لابەلایی؛ چەپو ڕاست.

cornet (kôr-net′), *n.* (١) کەرەنا: ئامێرێکی مۆسیقایە.
(٢) پارچەیەك کاغەز کە وەك قووچەکی لێ دەکرێت و چەرەس و شەکرو نوقڵی تێ دەکرێت؛ دەفرێکی قووچەکییە کە لە شتێکی شیرینی تەنك وەك بسکویت درووستکراوە دۆندرمەی تێ دەکرێت و دەفرەکە خۆیشی دەخورێت.
(٣) ئەفسەری سوارەی ئاڵاهەڵگر (سوپای ئینگلیزی).

cornetcy (kôr′nit-si), *n.* پلەی ئەفسەری سوارەی ئاڵاهەڵگر (سوپای- ئینگلیزی).

cornettist, cornetist (kôr-net′ist), *n.* کەرەناژەن.

cornfed (kôrn′fed′), *adj.* (١) لەسەر گەنمەشامی دەژی؛ دابەستەی گەنمەشامی. (٢) [Slang]، لادێیی؛ تەندرووست و بەهێز بەڵام تێنەگەیشتوو.

cornfield (kôrn′fēld′), *n.* کێڵگەی گەنمەشامی.

cornflour (kôrn′flou′ēr, kôrn′flour′), *n.* ئاردی گەنمەشامی.

cornflower (kôrn′flou′ēr), *n.* ڕووەکێکە گوڵی شین و مۆرو سوورو سپی دەگرێت

cornhusk (kôrn′husk′), *n.* گەڵا و توێکی گوڵە گەنمەشامی.

cornhusking (kôrn′hus′kiŋ), *n.* (١) لێکردنەوەی گەڵا و توێکی گوڵە گەنمەشامی. (٢) هەرەوەزی دۆست و دراوسێ بۆ لێکردنەوەی گەڵا و توێك لە گوڵە گەنمەشامی (هەروەها پێشی دەوترێ: " husking bee ").

cornice (kôr′nis), *n.* (١) پارچەیەك بەرد یا داری درێژکۆڵەی نەقشکراوە کە بۆ جوانی دەدرێت لە شوێنی بەیەکگەیشتنی دیوارو بنمیچ یا وەك لێواری خانووەکە سەر دەردەهێنێت بە چواردەوری سەربانەکەدا (خانووسازی).
(٢) شتێکی نەقشداری جوانی دار یا بەردە کە شتی وەك شیش و پەردەو ستگی ئاومالی پێ دادەپۆشرێت.

corniculate (kôr-nik′yoo-lāt′, kôr-nik′yoo-lit), *adj.* وەك شاخ سەردەرهێنەر؛ شاخدار.

corn meal, (١) ئاردی زبری گەنمەشامی.
(٢) خواردەمەنییەك کە لە گەنمەشامی درووستکرابێت.
(٣) خواردەمەنییەك کە بە دانەوێڵەی وەك گەنم درووستکرابێت.

corn picker, مەکینەی ڕنین و لێکردنەوەی توێك و گەڵای گوڵە- گەنمەشامی.

corn pone, نانی گەنمەشامی.

corn poppy, خەشخاش؛ خەشخاشی ناو کێڵگەی گەنمەشامی.

corn rose, (١) خەشخاش؛ خەشخاشی ناو کێڵگەی گەنمەشامی.
(٢) گیایەکی گوڵ مۆرە لە کێڵگەی گەنمەشامیدا دەڕوێت.

corn silk, ڕیشاڵی گوڵە گەنمەشامی.

corn stalk, لاسك یا قەدی گەنمەشامی؛ قەفی ڕووەکی گەنمەشامی.

corn starch, ئاردی زۆر ووردی گەنمەشامی؛ نیشاستەی گەنمەشامی.

cornu (kôr′nū), *n.* (١) شاخ؛ کەڵەشاخ. (٢) شتێك کە لە شاخ بچێت.

cornuted (kôr-nū′tid), *adj.* (١) لە شاخ دەچێت. (٢) شاخدار.
(٣) [Archaic]، ژن هەڵگیراو؛ ژن گایراو (بەگوێرەی ئەفسانەی ڕۆمانەکان ئەو پیاوەی ژنەکەی ناپاکی لەگەڵ بکات شاخی لێ دەڕوێت).

corn whisky, ویسکی گەنمەشامی.

corny (kôr′ni), *adj.* (١) گەنمەشامی دەهێنێتە بەرهەم.
(٢) [Slang]، لادێیی؛ سادەو ڕەشۆکی و ئەزان.
(٣) [Slang]، کۆنباوو بێ تام و سوواو (نوکتە، مرۆڤ، ووتە).

corny (kôr′ni), *adj.* تایبەتی بە مێخەکە یا بزمارەی پێ.

corolla (kə-rol′ə), *n.* پەڕەی گوڵ؛ کۆپەرەی گوڵ؛ پەڕەکانی ناوەوەی گوڵ کە دەوری ئەندامی نێرەکی گوڵ دەدەن.

corollary (kôr′ə-ler′i, kor′ə-ler′i), *n.* (١) بەڵگەنەویست؛ شتێکی بەڵگەنەویست (بیرکاری).
(٢) ئەنجام؛ شتێکی پێوەبەستراو یا بەندبوو:
(Improved health is a ~ of physical exercise.)
adj. ئەنجام.

corona (kə-rō′nə), *n.* (١) تاج؛ شتێکی خڕ (وەك تاج)؛ گوڵبەند.
(٢) چل چرایەکی خڕ لە کڵێسەیەکدا. (٣) سیگارێکی هەردوو سەر خڕ.
(٤) سەری ددان یا کاسەی سەر؛ ئەندامێکی خڕ (توێکاری).
(٥) (ا) خەرمانە؛ شەوقێکی بازنەیییە کە بەدەوری ڕۆژدا دەبینرێت لەکاتی خۆرگیراندا. (ب) خەرمانە؛ شەوقی دەوری ڕۆژو مانگ (ئەستێرەناسی)
(٦) ئەو بەشە خڕەی هەندێك گوڵ کە کۆپەڕەکانی گوڵەکە دەوریان داوە.

coronach (kôr′ə-nəkh, kor′ə-nəkh), *n.* (١) [Scot.]، لاوانەوە یا شیوەن کە بە زوڕنای سکۆتلەندی یا ئێرلەندی لێ دەدرێت.
(٢) [Irish]، شیوەن؛ شینی مردوو.

coronal (kôr′ə-n'l, kor′ə-n'l), *adj.* (١) تایبەتی بە کڵاوی زێڕین یا خەرمانەی بازنەیی بەدەوری ڕۆژدا لەکاتی خۆرگیراندا.
(٢) تایبەتی بە تەوقەسەر.

coronary (kôr′ə-ner′i, kor′ə-ner′i), *adj.* (١) لە شێوەی کڵاوی زێڕیندا؛ وەك کڵاوی زێڕین؛ تایبەتی بە کڵاوی زێڕین. (٢) تایبەتی بە دڵ.
(٣) دەورەدەر (وەك ئەو دوو دەمارەی خوێن دەهێنن بۆ دڵ).
(٤) تایبەتی بەو دوو دەمارە.
n. مەیینی خوێن لە یەکێك لەو دەمارانەی خوێن دەهێنن بۆ لەش وە داخستنی دەمارەکە.

coronary thrombosis, مەیینی خوێن لە یەکێك لەو دوو دەمارانەی خوێن دەهێنن بۆ لەش وە داخستنی دەمارەکە.

coronation (kôr′ə-nā′shən, kor′ə-nā′shən), *n.* چوونە سەر تەخت (پاشایەتی)؛ تاج خستنەسەر سەری شا یا شاژن؛ ئاهەنگی چوونە سەر تەختی پاشایەتی.

coroner (kôr′ə-nēr, kor′ə-nēr), *n.* توێکارکەری لاشەی مردوو بۆ دۆزینەوەی هۆی مردنەکەی.

coronet (kôr′ə-net′, kor′ə-nit), *n.* (١) کڵاوێکی زێڕینی بچووکە لە هی شاو شاژن بچووکترە میرەکان لەسەری دەکەن؛ تاجی بچووك.
(٢) فیستی ژن کە خشڵ و پێڵپڵەی پێوەدەکرێت.
(٣) بازنەی بەشی ژووروی سمی ئەسپ و ماین.

corporal (kôr′pēr-əl), *n.* سەربازی سێ خەت؛ عەریفی سوپا.

corporal (kôr′pēr-əl), *adj.* (١) لەشی؛ تایبەتی بە لەش:
(~ punishment)
(٢) کەسی؛ خۆیی؛ تایبەتی بە کەسێك.
(٣) [Archaic]، دیاردە؛ بە چاو بینراو یا دەست لێدراو؛ بەرجەستە.

corporal (kôr′pēr-əl), *n.* پارچە قوماشێکی سپییە دەدرێت بەسەر قوربانیگادا لە کڵێسەداو نان و شەرابی پیرۆزکراوی دەخرێتە سەر.

corporality (kôr′pə-ral′ə-ti), *n.* دیاردەبوون؛ بەرجەستەیی.

corporal punishment, سزای لەشی (وەك فەلاقەکردن)؛ لێدان.

corporate (kôr′pēr-it), *adj.* (١) یەککرتوو؛ یەك.
(٢) بەشکەیی؛ تایبەتی بە بەشکە: *(~ property)* .
(٣) هاوبەشی؛ ئاوکۆیی: *(~ responsibility)* .

-corporately *(adv.)*.

corporation (kôr′pə-rā′shən), *n.* (١) کۆمپانیای هاوبەش؛ کۆمپانیای بەش بەش؛ بەشکە. (٢) ئەنجوومەن و سەرۆکی شارەوانی.
(٣) یەکێتی کرێکاران یا خاوەن کاران؛ ڕێکخراوێکی ڕامیاری و ئابووری.

(٤) [Colloq.]، وورگێکی زل.

corporative (kôr′pə-rā′tiv, kôr′pēr-ə-tiv), *adj.* بەشگەیی؛ سەندیکایی.

corporator (kôr′pə-rā′tēr), *n.* ئەندامی کۆمپانیایەکی هاوبەشی یا سەندیکایەك؛ بەشداری بەشگەیەك.

corporeal (kôr-pôr′i-əl, kôr-pō′ri-əl), *adj.* (١) تایبەتی بە لەش یا تەن؛ لەشی؛ تەنی. (٢) دیاردە؛ هەستپێکراو؛ بەرجەستە.

corposant (kôr′pə-zant′), *n.* چرای سەر تەوقەسەری کڵێسە یا تەوەری کەشتییەك.

corps (kôr, kōr), *n.* (١) (ا) دەستە لەشکر.
(ب) لقێکی سوپا کە ئەرکێکی تایبەتی دەبینێت (وەك ئەندازیاری):
(the army ~ of engineers)
(٢) (ا) دەستە (وەك دەستەی دیبلۆماسی): *(the diplomatic ~)* .
(ب) دەستە؛ تاقم؛ کۆمەڵ: *(the peace ~)* .

corpse (kôrps), *n.* (١) لاشە؛ لاشەی کەسێکی مردوو.
(٢) [Obs.]: لەش (مردوو بێت یا زیندوو)

corpsman (kôr′mən, kōr′mən), *n.* سەربازێکی دەریایی برینپێچ.

corpulence (kôr′pyoo-ləns), *n.* قەڵەوی؛ قەڵەوێتی.

corpulent (kôr′pyoo-lənt), *adj.* قەڵەو؛ گۆشتن

corpus (kôr′pəs), *n.* (١) لاشە؛ لاك؛ لاشەی مردوو (مرۆڤ یا گیاندار).
(٢) سەرجەمی بەرهەمی نووسەرێك یا نووسراوەکان دەربارەی باسێك (وەك: یاسا، مێژوو... هتد): *(the ~ of civil law)* .
(٣) بەشی سەرەکی ئەندامێکی لەش (توێکاری).
(٤) دەستمایە؛ مایە.

corpus callosum, ئەو تێشووە دەزوولەیییانەی کە هەردوولای مێشك پێکەوە دەبەستن (توێکاری)

corpuscle (kôr′pəs-'l, kôr′pus-'l), *n.* (١) شانەیەکی زۆر ووردی زیندوو؛ گەردیلە (٢) خڕۆکەی سوورو سپی خوێن (توێکاری): *(blood ~)* .

-**corpuscular** *(adj.).*

corpuscule (kôr-pus′kūl), *n.* = corpuscle.

corpus delicti, (١) سەرجەمی ئەو بەڵگانەی کە دەیسەلمێنێت کوشتنێك ڕوویداوە. (٢) لاشەی کەسێکی کوژراو؛ لاشەی کوژراوێك.

corpus juris, سەرجەمی یاسای وڵاتێك.

corral (kə-ral′), *n.* (١) تەویلە؛ پەچە.
(٢) ڕاگرتنی عەرەبانە بەدەوری شوێنێکدا وەك سەنگەر بۆ پاراستن.

v.t. (١) خستنە تەویلەوە؛ کردنە پەچەوە
(٢) کۆکردنەوە (وولاخی بەرزە، ڕەشەوولاخ... هتد)؛ گردکردنەوە.
(٣) دەورەدانی شوێنێك بە عەرەبانە بۆ پاراستنی.
(٤) [Slang]. گرتن؛ گرتنەوە؛ دەست بەسەردا گرتن.

corrasion (kə-rā′zhən), *n.* داخوران و ڕاماڵینی زەوی بە ئاوی خوڕو ئەو شتانەی تێیدایە وەك ووردەبەردو زیخ و شتی تری زبر.

correct (kə-rekt′), *v.t.* (١) (ا) ڕاستکردنەوە؛ هەڵە چاککردن؛ بژارکردن
(The teacher ~ed my pronounciation and composition.)
(ب) ڕاستکردنەوە؛ جووت کردن لەگەڵ پێوانەیەکی تایبەتیدا:
(C~ your watch by the station clock.)
(٢) سەرزەنشت کردن؛ سزادان؛ هێنانەسەر ڕێی ڕاست:
(to ~ a child for disobedience)
(٣) چارەسەرکردن؛ چاکردنەوە؛ چاکردن.

adj. (١) ڕاست؛ تەواو؛ بێ هەڵە:
(a ~ answer; the ~ time; a ~ calculation)
(٢) درووست؛ بەجێ؛ ڕاست؛ گونجاو؛ جوان (ڕەفتار):
(What is the ~ dress for a wedding?; ~ behavior)

correction (kə-rek′shən), *n.* (١) ڕاستکردنەوە؛ چاکردنەوە؛ هەڵەبڕکردن. (٢) ڕاستی (کە جێی هەڵە دەگرێتەوە)؛ چاکبوون.
(٣) سەرزەنشت کردن؛ سزادان.
(٤) هەندێ لێ ئەرکراو یا خراوەسەر (بە مەبەستی ڕاستکردنەوەیەك).

-**correctional** *(adj.).*

house of correction, بەندیخانە (بەتایبەتی هی هەرزەکارو منداڵان).

correctitude (kə-rek′tə-tōōd′, kə-rek′tə-tūd′), *n.* ڕەفتار- جوانی؛ ڕەووشت چاکی.

corrective (kə-rek′tiv), *adj.* ڕاستکەرەوە؛ چارەسەری؛ چاککەرەوە:
(~ measure; ~ shoes)

n. شتێکی چارەسەرکەر؛ چارەسەر.

corrector (kə-rek′tēr), *n.* ڕاستکەرەوە (مرۆڤ، ئامێر، شت).

correlate (kôr′ə-lāt′, kor′ə-lāt′), *n.* یەکێك لە دوو شتی پەیوەندیدار (بەتایبەتی کە یەکێکیان ئەوی تریش بگەیەنێت).

adj. پەیوەندیدار.

v.t. لێکدان؛ پەیوەندیدارکردن:
(C~ the findings of psychology with those of sociology.)

v.i. پەیوەندیداربوون؛ پەیوەندی بوون:
(How does what you say ~ with what he says?)

correlation (kôr′ə-lā′shən, kor′ə-lā′shən), *n.* (١) پەیوەندی نزیك:
(There is a close ~ between climate and crops.; the ~ between illiteracy and prejudice)
(٢) پلەی لەیەکچوون لەنێوان دوو شتدا: *(a ~ of 75 per cent)*
(٣) پەیوەندیدارکردن؛ پەیوەندبوون.

correlative (kə-rel′ə-tiv), *adj.* (١) پەیوەندیدار؛ پێکەوە بەستراو.
(٢) پەیوەندی دەربڕ (ڕێزمان).

n. (١) شتێکی پەیوەندیدار بە شتێکی ترەوە. (٢) ووشەی پەیوەند

correspond (kôr′ə-spond′, kor′ə-spond′), *v.i.* (١) گونجان؛ لەگەڵ ڕێکەوتن: *(The house ~s with my needs.)* .
(٢) هاوتابوون؛ بەرامبەربوون؛ لەیەکچوون:
(The American Congress ~s to the British Parliament.)
(٣) نامە گۆڕینەوە؛ نامە نووسین و وەڵام وەرگرتنەوە بەڕێك وپێکی:
(We ~ regularly.; Would you like to ~ with her?)

correspondence (kôr′ə-spon′dəns, kor′ə-spon′dəns), *n.* (١) گونجان؛ لەگەڵ گونجان؛ لەگەڵ ڕێکەوتن.
(٢) هاوتایی؛ بەرامبەری؛ لەیەکچوون.
(٣) نامە گۆڕینەوە؛ نامە نووسین و وەڵام وەرگرتنەوە بەڕێك وپێکی.
(٤) سەرجەمی نامەی نووسراو و نێردراو یا وەرگیراو.

correspondence course, خوێندن لەڕێگەی نامەگۆڕینەوە: بریتییە لە زنجیرەیەك وانەو تاقیکردنەوە کە قوتابی دوور لە شوێنی خوێندنەکە دەیان خوێنێت و تاقیکردنەوەیان لەسەر دەدات.

correspondence school, قوتابخانەی خوێندن لەڕێگەی نامە- گۆڕینەوەوە (ووشەی پێشوو ببینە).

correspondency (kôr′ə-spon′dən-si, kor′ə-spon′dən-si), *n.* = correspondence.

correspondent (kôr′ə-spon′dənt), *adj.* (١) گونجاو؛ لەگەڵ ڕێکەوتوو. (٢) بەرامبەر؛ هاوتا؛ لەیەکچوو.

n. (١) شتێکی هاوتا. (٢) (ا) نامەگۆڕەرەوە؛ کەسێك کە نامە دەنووسێت بۆ کەسێکی ترو وەڵامی لێ وەردەگرێتەوە بەڕێك وپێکی. (ب) نامەنووس بۆ گۆڤار یا ڕۆژنامە. (٣) پەیامنێر (ڕۆژنامە، گۆڤار، ڕادیۆ، تەلەفزیۆن)؛ ڕاپۆرتچی.
(٤) بانق، مرۆڤ، یا دەزگایەکی بازرگانی کە پەیوەندی بازرگانی ڕێك وپێکی هەیە لەگەڵ یەکێکی تردا بەتایبەتی لە وڵاتێکی بێگانەدا.

corresponding (kôr′ə-spon′diŋ, kor′ə-spon′diŋ), *adj.* (١) هاوتا (بیرکاری)؛ هاوجێ؛ گونجاو. (٢) هاوتا؛ بەرامبەر؛ لەیەکچوو.
(٣) پەیامنێر؛ نامەنووس.

corridor (kôr′ə-dēr, kor′ə-dēr), *n.* (١) ڕاڕەو؛ داڵان.
(٢) ڕێڕەو یا گوزەرێك کە وڵاتێکی بە ووشکانی دەورەگیراو دەگەیەنێت بە بەندەرێك وە بەناو وڵاتێکی بێگانەدا تێپەڕ دەبێت.

corrie (kôr′i, kor′i), *n.* [Scot.], ئەشکەوت؛ بۆشایی یا کەلەبەرێکی گەورە بە قەدپاڵێکەوە.

Corriedale (kôr′i-dāl′, kor′i-dāl′), *n.* مەڕی کۆریدالی جۆرە مەڕێکی گەورەی دەموچاو سپی نیوزیلەندی‌یە بۆ خوری و بەرخەکەی بەخێو دەکرێت

corrigendum (kôr′i-jen′dəm), *n.* (١) هەڵەی چاپی ڕاستکراوە لە کۆتایی پەرتووکێکدا. (٢) (*pl.*)، لیستەی ئەو هەڵە چاپی‌یانەی کە ڕاست کراونەتەوە لە کۆتایی پەرتووکێکدا.

corrigible (kôr′i-jə-b'l, kor′i-jə-b'l), *adj.* ڕاست دەکرێتەوە؛ دەتوانرێت بهێنرێتەوە سەر ڕێی ڕاست (مرۆڤ).

-corrigibility *(n.)*; **corrigibly** *(adv.)*.

corrival (kə-rī′v'l), *n.* هاوچاو: کەسێکی هاوچاو.

adj. هاوچاو: هاوچاویکەر.

v.t. هاوچاوی کردن.

corroborant (kə-rob′ə-rənt), *adj.* (١) ووزەبەخش (دەرمان) (٢) پاڵپشتکەر

n. (١) دەرمانێکی ووزەبەخش. (٢) ڕاستی یا ڕووداوێکی پاڵپشتکەر.

corroborate (kə-rob′ə-rāt′), *v.t.* بەهێزکردن: چەسپاندن؛ پشتگیری کردن: *(to ~ a theory; The evidence ~s his story.)*.

-corroborator *(n.)*.

corroboration (kə-rob′ə-rā′shən), *n.* (١) بەهێزکردن؛ چەسپاندن؛ پشتگیری کردن (بەڵگە). (٢) شتێکی بەهێزکەر یا پاڵپشتیکەر.

corroborative (kə-rob′ə-rā′tiv, kə-rob′ẽr-ə-tiv), *adj.* *Also* **corroboratory**, بەهێزکەر؛ پاڵپشتیکەر (ڕووداو، بەڵگە).

corroboree, corrobori (kə-rob′ẽr-i), *n.* (١) ئاهەنگ و زەماوەندێکی گەورەیە کە دانیشتووە نیمچە کێوی‌یەکانی ئوسترالیا بە شەو دەیگێڕن بەبۆنەی سەرکەوتن لە جەنگ و ڕووداوی خێڵەکی گرنگی تر.
(٢) ئاهەنگ و زەماوەندێکی گەورە.

corrode (kə-rōd′), *v.t.* (١) داڕزاندن؛ داخوران (تێزاب، ژەنگ): *(Rust ~s iron.)*
(٢) خورانەوە (کینە، ڕق)؛ تێکوپێکدان (مەجازی).

v.i. داخوران: داڕزان: تێکچوون: *(Iron ~s unless it is kept clean.)*.

corrosion (kə-rō′zhən), *n.* (١) داخوران؛ داڕزین؛ خورانەوە. (٢) ژەنگ

corrosive (kə-rō′siv), *adj.* (١) داڕزێنەر؛ ژەنگ هەڵهێنەر (٢) فەوتێنەر (مەجازی)؛ زیانبەخش.

n. شتێکی داڕزێنەر (وەك ژەنگ، تێزاب)

corrugate (kôr′ə-gāt′, kor′yoo-gāt′), *v.t.* چرچ و لۆچ کردن؛ چرچ کردن: *(to ~ the forehead)*.

v.i. چرچ بوون؛ چرچ و لۆچ بوون

adj. چرچ و لۆچاوی؛ چرچاوی؛ چرچ

corrugated (kôr′ə-gāt′id, kor′yoo-gāt′id), *adj.* چرچاوی؛ چرچ و لۆچاوی؛ چرچ و لۆچ تێکراو بەدەسەنقەست.

corrugated iron, تەبەقە ئاسنی چرچ و لۆچ کراو بەدەسەنقەست بۆ بەهێزکردنی کە بەکاردەهێنرێت بۆ پەرژین یا سەربانی خانووی هەرزانبەها.

corrugated paper (or **cardboard**), مقەبا یا کاغەزی ئەستووری پێچ پێچ کراو بۆ پێچانەوەی شتی ناسك.

corrugation (kôr′ə-gā′shən, kor′ə-gā′shən), *n.* (١) چرچ و لۆچ کردن؛ چرچ و لۆچ بوون. (٢) لۆچ؛ چرچ (تەبەقە ئاسن، مقەبا).

corrupt (kə-rupt′), *adj.* (١) پیس؛ بۆگەن *(~ air)*.
(٢) خراپ؛ بەد: (ا) بەدڕەفتار؛ بەدڕەووشت؛ نزم.
(ب) بەرتیل وەرگر *(a ~ government official)*.
(٣) گۆڕاو: شێواو؛ دەستکاری کراو (پەرتووك، نووسراو، زمان): *(a ~ text of Shakespeare's plays)*

v.t. (١) پیس کردن؛ بۆگەن کردن؛ خراپ کردن.
(٢) بەرتیل پێدان؛ بەرتیل پێدان و لە ڕێی باش لادان.
(٣) بەدڕەفتارکردن؛ بەدڕەووشت کردن: *(They ~ed him.)*
(٤) گۆڕین (نووسراو، زمان)؛ دەستکاری کردن (پەرتووك، زمان، نووسراو)

v.i. خراپ بوون؛ پیس بوون.

corruptible (kə-rup′tə-b'l), *adj.* (١) خراپ دەکرێت؛ خراپ دەبێت؛ پیس دەبێت. (٢) بەرتیلی دەدرێتێ؛ بەرتیل وەردەگرێت.

-corruptibility *(n.)*.

corruption (kə-rup′shən), *n.* (١) خراپی؛ ناپاکی؛ بۆگەنی: *(~ in the government)*
(٢) بەدڕەفتاری؛ بەدڕەووشتی؛ بەدکاری. (٣) بەرتیل.
(٤) (ا) پیسی؛ پیس بوون؛ ڕزین. (ب) شتێکی خراپکەر یا پیسکەر

corruptionist (kə-rup′shən-ist), *n.* کەسێك کە پەیڕەوی کاری خراپە دەکات بەتایبەتی بەرتیل وەرگرتن.

corruptive (kə-rup′tiv), *adj.* خراپکەر؛ پیسکەر؛ تێکدەر.

corsage (kôr-säzh′), *n.* (١) لە ناوقەد بەرەو ژووری کراسی ئافرەت.
(٢) چەپکە گوڵێکە ئافرەت دەیکات بە قەد، سنگ، یا مەچەکیدا بۆ جوانی.

corsair (kôr′sâr), *n.* (١) چەتەی دەریا (بەتایبەتی لە ژووروی ئەفەریقا کە هێرشیان دەبردە سەر کەشتی دیانەکان لە کۆندا).
(٢) جەردەی دەریا؛ چەتەی دەریا. (٣) کەشتی چەتەی دەریا.

corse (kôrs), *n.* [Archaic & Poetic], لاشە؛ لاشەی مردوو.

corselet (kôrs′lit), *n.* (١) قەڵغان (لەکۆندا لەبەردەکرا).
(٢) بەرگێکی تەسکی ژێرەوەیە بۆ ناوچەی لە ناوقەدەوە بۆ بەرمەمك ژن لەبەری دەکات بۆ هێنانەوەیەکی ناوقەد و سك.

corset (kôr′sit), *n.* (١) بەرگێکی تەسکی ژێرەوەیە بۆ ناوچەی لە ناوقەدەوە بۆ بەرمەمك و پەراسووی پلاستیکی تێدایە و هەندێك جار بە قەیتان قایم دەکرێت ئافرەت لەبەری دەکات بۆ هێنانەوەیەکی ناوقەد و ورگ
(٢) [Archaic]، لە ناوقەد بەرەو ژووری کراسی ئافرەت.

v.t. ئەم جۆرە بەرگە لەبەرکردن (ژمارە یەك ببینە).

cortege (kôr-tāzh′, kôr-tezh′), *n.* (١) دەستوپێوەند.
(٢) دەستەی مردوو ڕاییکەران؛ دەستەی مردوو نێژەران.

cortex (kôr′teks), *n.* (١) توێکی دەرەوەی ئەندامێکی ناوەوەی لەشی مرۆڤ بەتایبەتی هی مێشك یا گورچیلە (توێکاری). (٢) توێکڵ (ڕووەکناسی)

cortical (kôr′ti-k'l), *adj.* (١) تایبەتی بە توێکی دەرەوەی ئەندامێکی ناوەوەی لەشی مرۆڤ. (٢) توێکڵی؛ توێکی.
(٣) تایبەتی بە توێکی دەرەوەی مێشك.

corticate (kôr′ti-kit, kôr′ti-kāt′), *adj.* توێکدار؛ توێکڵاوی.

corticose (kôr′ti-kōs′), *adj.* = **corticate.**

cortisone (kôr′tə-sōn′, kôr′tə-zōn′), *n.* کۆرتیزۆن: دەرمانێکە بۆ گەلێك نەخۆشی بەکاردێت وەك باداری؛ هۆرمۆنی چارەسەرکردن

coruscate (kôr′əs-kāt′, kor′əs-kāt′), *v.i.* درەوشانەوە؛ تریفەدان؛ شەوقدانەوە؛ بریسکەدانەوە.

coruscation (kôr′əs-kā′shən, kor′əs-kā′shən), *n.* (١) درەوشانەوە؛ تریفەهاتن؛ بریسکەدانەوە؛ شەوقدانەوە. (٢) بریسکە؛ کڵپە.
(٣) بریسکەیەکی زیرەکی؛ نواندنێکی لەپڕی زیرەکی (وەك بریسکە).

corvée (kôr-vā′), *n.* بێگار.

corves (kôrvz), *n. plural of* **corf.**

corvette, corvet (kôr-vet′), *n.* (١) پاپۆڕێکی جەنگی کۆن.
(٢) پاپۆڕێکی جەنگی بچووك کە دژی ژێردەریایی بەکاردەهێنرێت.

corvine (kôr′vīn, kôr′vin), *adj.* وەك قەلەڕەش؛ قەلەڕەشانە.

corydalis (kə-rid′ə-lis), *n.* ڕووەکێکە گوڵی هەمەڕەنگ دەگرێت.

corymb (kôr′imb, kor′im), *n.* هێشووە گوڵێکە لاسکی گوڵەکانی دەرەوەی هێشووەکە درێژترە لەوانەی ناوەوە بە جۆرێکی وەها کە ڕووی هێشووەکە تەخت دەردەچێت.

-corymbose *(adj.)*.

coryphaeus (kôr′ə-fē′əs, kor′ə-fē′əs), *n.* (١) سەرتیپی-

کۆرەسی شانۆگەری یۆنانی کۆن. (٢) سەرتیپ (کۆرەس، ڕێکخراو).

coryphee (kôr′ə-fā′, kor′ə-fā′), ***n.*** سەماکەرێکی سەرەکی تیپی باڵێ.

coryza (kə-rī′zə), ***n.*** هەلامەتێکی قورس؛ هەلامەت.

cosignatory (kō-sig′nə-tôr′i, kō-sig′nə-tō′ri), ***adj.*** مۆرکەر یا ئیمزاکەری پەیمانێك لەگەڵ چەند لایەکی تردا.

n. لایەك کە پەیمانێك مۆر دەکات لەگەڵ چەند لایەکی تردا (وولاّت، ڕێکخراو).

cosigner (kō′sīn′ēr), ***n.*** دەستەبەر؛ لەئەستۆگر.

cosmetic (koz-met′ik), ***adj.*** تایبەتی بە ئارایشت؛ جوانکەر.

n. ئارایشت؛ دەرمانی ئارایشت کردن؛ سووراوو سپیاو.

-cosmetically *(adv.)*.

cosmetician (koz′mə-tish′ən), ***n.*** ئارایشتکەر؛ دەموچاوهەڵگر.

cosmetology (koz′mə-tol′ə-ji), ***n.*** هونەری ئارایشتکردن؛ هونەری جوانکردن

-cosmetologist *(n.)*.

cosmic (koz′mik), ***adj.*** *Also* **cosmical**, (١) گەردوونی؛ تایبەتی بە گەردوون (٢) زۆر گەورە؛ زۆر فراوان؛ بێ سنوور. (٣) [Rare]، ڕێکوپێك.

-cosmically *(adv.)*.

cosmic dust, تەپوتۆزی گەردوونی

cosmic rays, *Also* **ultra gamma rays,** تیشکی گەردوونی کە زۆر کورت و تیژە

cosmism (koz′miz′m), ***n.*** فەلسەفەو بیردۆزی بارگۆڕینی گەردوون.

cosmo-, cosm- (koz′mō, koz′mə), پێشگرێکە بەمانای: گەردوون؛ جیهان.

cosmogony (koz-mog′ə-ni), ***n.*** (١) بنچینەو پەیدابوونی گەردوون. (٢) تیۆری بنچینەو پەیدابوونی گەردوون.

-cosmogonic *(adj.)*.

cosmographer (koz-mog′rə-fēr), ***n.*** گەردوونناس

cosmographic (koz′mə-graf′ik), ***adj.*** تایبەتی بە زانستی گەردوون

cosmographical (koz′mə-graf′i-k′l), ***adj.*** = cosmographic.

cosmography (koz-mog′rə-fi), ***n.*** گەردووونناسی (ا) باسێکی گشتی گەردوون یا جیهان (ب) زانستی پێکهاتنی گەردوون یا جیهان و بەشە پەیوەندیدارەکانی (زەمینناسی و جوگرافیا و ئەستێرەناسی) کە بەشێکن لەم زانستە.

cosmology (koz-mol′ə-ji), ***n.*** گەردووونناسی: زانستی گەردوون.

-cosmologic *(adj.)*; cosmological *(adj.)*;

cosmologically *(adv.)*; cosmologist *(n.)*.

cosmonaut (koz′mə-nôt′), ***n.*** کەشتیوانی ئاسمانی؛ ئاسمانگەڕ.

cosmopolitan (koz′mə-pol′ə-t′n), ***adj.*** (١) تایبەتی بە هەموو جیهان. (٢) جیهان پەرست؛ ڕەگەزپەرست و وولاّت پەرست نییە. (٣) دانیشتووەکانی لە هەموو لایەکی جیهانەوە هاتووە: *(a ~ city)* . (٤) لە هەموو لایەکی جیهاندا دەڕوێت یا هەیە (ڕووەك، گیاندار).

n. هاوولاّتی جیهانی: کەسێکە کە جیاوازی ناکات لەنێوان وولاّت و ڕەگەزەکەی خۆی و وولاّت و ڕەگەزەکانی تری جیهاندا وە بە یەك چاو سەیریان دەکات و لە هەرچ شوێنێکدا بژی بەختەوەرە

cosmopolite (koz-mop′ə-līt′), ***n.*** (١) هاوولاّتی جیهانی (ڕوشەی پێشوو ببینە (٢) ڕووەك یا گیاندارێك کە لە هەموو لایەکی جیهاندا هەبێت، بڕوێت یا بژی.

cosmorama (koz′mə-ram′ə, koz′mə-rä′mə), ***n.*** پیشانگای دیمەنی هەموو لایەکی جیهان.

cosmos (koz′məs, koz′mos), ***n.*** (١) گەردوون (٢) هارئاواز؛ هاودەنگی؛ گونجان. (٣) ڕووەکێکە گەڵاکەی وەك پەرە گوڵی هەمەڕەنگ دەگرێت.

Cossack (kos′ak, kos′ək), ***n.*** قەوقازی؛ کەسێکی قەوقازی؛ پۆلەیەکی گەلی قەوقاز لە بەشی خوارووی یەکێتی سۆڤیەتی جاران کە بە ئەسپ سواری ناسراوە.

adj. تایبەتی بە گەلی قەوقاز؛ قەوقازی.

cosset (kos′it), ***n.*** (١) بەرخی ناومال. (٢) گیاندارێکی ماڵی کە بۆ خۆشی ڕادەگیرێت نەك بۆ سوود (سەگ، پشیلە، کەروێشك، باڵندە... هتد).

cost (kôst), ***v.i.*** (١) تێچوون؛ بایی ئەوەندە بوون: *(This book ~s nine dollars.; A car ~s a lot of money.)* (٢) پێویست بوون؛ تێچوون: *(Making a dictionary ~s a lot of time and care.)* (٣) بوون بەهۆی لەدەست چوون؛ ئەوەندە تێچوون: *(Carelessness may ~ you your life.)*

v.t. هەڵسەنگاندنی نرخی بەرهەم هێنانی شتێك.

n. (١) نرخ؛ بەها: *(The ~ of living is much higher now than it used to be.)* (٢) *(pl.)*، (ا) ئەو پارەیەی کە دەچێتە هێنانی داوایەك بۆ بەر دادگا وە ئەو لایەی داواکە دەدۆڕێنێت دەبێت بیدات. (ب) کرێی پارێزەر. (٣) ئەو نرخەی کە لەپێناوی دەست کەوتنی شتێکدا دەدرێت: *(The letter was won at great ~ of life.)*

at all costs, بە هەر نرخێك بێت؛ هەرچەندی تێ بچێت.

at any cost, بە هەر نرخێك بێت؛ هەرچەندی تێ بچێت.

costa (kos′tə), ***n.*** (١) پەراسوو؛ دەمار (توێکاری). (٢) شتێك کە لە پەراسوو بکات وەك دەماری ناوەڕاستی گەڵایەك.

co-star (kō′stär′), ***n.*** هاوئەکتەر (فیلمی سینەمایی).

v.t. & v.i. نواندن وەك هاوئەکتەر لە فیلمێکی سینەمایدا؛ هاوئەکتەری کردن لە فیلمێکدا.

costard (kos′tērd, kôs′tērd), ***n.*** (١) جۆرە سێوێکی ئینگلیزییە. (٢) [Archaic & Humorous]، سەر؛ کەللە.

coster (kos′tēr, kôs′tēr), ***n.*** = costermonger.

costermonger (kos′tēr-muŋ′gēr, kôs′tēr-muŋ′gēr), ***n.*** میوەو سەوزە فرۆشێکی سەر سووچی شەقامێك یا دەستگێڕ لە عەرەبانەیەکدا.

costive (kos′tiv, kôs′tiv), ***adj.*** (١) گرفت کردوو؛ قەبز. (٢) دەبێت بەهۆی گرفت کردن؛ گرفتپێکەر. (٣) سست؛ خاو. (٤) پیسکە؛ ڕەزیل؛ پارەپیس.

costly (kôst′li), ***adj.*** (١) گرانبەها؛ گران. (٢) بەنرخ؛ نرخی تەواو نابێت؛ نایاب. (٣) زۆر دەکەوێت لەسەر ئەو کەسەی دەیکات؛ خۆبەختکردنی لەدوایە؛ زۆری تێ دەچێت: *(a ~ war; ~ efforts)* .

-costliness *(n.)*.

costmary (kost′mâr′i, kôst′mâr′i), ***n.*** سیس عومەر: ڕووەکێکی گەڵا بۆن خۆشە.

cost of living, بەهای ژیان: تێکرای خەرجی کەسێك یا خێزانێك بۆ خواردن و خانوو جلوبەرگ و هاتوچۆی پێویستی تری ژیان.

cost-plus (kôst′plus′), ***n.*** نرخی بەرهەم هێنان و هەندێك قازانج (کە وەك بنچینەیەك بەکاردێت لە پەیمانی زۆربەی حکومەتەکاندا بۆ پشتگیری کردنی جەنگ).

costrel (kos′trəl), ***n.*** شووشەیەکی قوڵفەدارە بۆ شلە تێکردن و هەڵواسین بە قەد یا شاندا.

costume (kos′tōōm, kos′tūm), ***n.*** (١) جلوبەرگ؛ بەرگ؛ پۆشاك. (٢) جلوبەرگی ڕەگەز، ناوچە، یا بۆنەیەکی تایبەتی: *(I will wear my Kurdish ~ tomorrow.)* (٣) جلوبەرگی مەبەستێکی تایبەتی: *(a riding ~)* .

v.t. جلوبەرگی تایبەتی لەبەرکردن لە بۆنەیەکی تایبەتیدا.

a costume party, ئاهەنگێك کە خەڵك خۆیانی بۆ دەگۆڕن و جلوبەرگی

سەیر لەبەردەکەن کە جیاوازە لە جلی ڕۆژانەیان

a costume piece (or play), شانۆگەرییەک کە ئەکتەرەکان جلوبەرگی مێژوویی تێدا لەبەردەکەن، واتە ئەو جلوبەرگەی کە باوبووە لەو کاتەدا کە شانۆگەرییەکە باسی دەکات.

costumer (kos-tōōm′ẽr, kos-tūm′ẽr), ***n.*** بەرگدروو فرۆش یا بەکرێ دەری جلوبەرگی جیاوازو سەیر.

cosy (kō′zi), ***adj.*** = cozy.

cot (kot), ***n.*** چەرپایە یا جێگەیەکی تەسکی نوستن کە لە قوماشێکی ئەستوور دروستکراوەو لەسەر چوارچێوەیەکی قاچ کورتەو دەنووشتێنرێتەوە؛ جێگەی نوستنی منداڵ کە تەسکەو بچووکەو دەنووشتێنرێتەوەو هەڵدەگیرێت.

cot (kot), ***n.*** (١) تەویلە یا کوختەیەکی بچووکی مەڕ. (٢) [Poetic]، کوختە؛ خانووی بچووک. (٣) کیفنێکە بۆ پەنجەیەکی بریندار دەکرێت بۆ پاراستنی.

cote (kōt), ***n.*** (١) (أ) کولانە مریشک. (ب) هێلانەی کۆتر یا باڵندەی تر. (ج) تەویلە یا کوختەی مەڕ. (٢) [Dial.]، کوختە؛ خانووی بچووک.

cotemporaneous (kō-tem′pə-rā′ni-əs), ***adj.*** = contemporaneous.

cotemporary (kō-tem′pə-rer′i), ***adj. & n.*** = contemporary.

cotenant (kō-ten′ənt), ***n.*** هاوکرێچی؛ هاوکرێگرتە.

coterie (kō′tẽr-i, kō′tə-rē′), ***n.*** دەستە؛ تاقم؛ کۆمەڵ؛ تاقمێک کە دەم دەم کۆدەبنەوە بەمەبەستی چالاکی کۆمەڵایەتی، وێژەیی، یا هونەری: *(a literary ~)*

coterminous (kō-tūr′mə-nəs), ***adj.*** = cothurnus.

cothurn (kō′thẽrn, kō-thūrn′), ***n.*** = cothurnus.

cothurnus (kō-thūr′nəs), ***n.*** (١) جزمەیەکە ئەکتەری تراجیدی یۆنان و ڕۆمان لەپێیان دەکرد. (٢) تراجیدیا؛ مەرگەسات. (٣) شێوەی تراجیدیا لە شانۆگەریدا.

cotillion (kō-til′yən, kə-til′yən), ***n.*** (١) سەمایەکی خێرای فەرەنسییە. (٢) مۆسیقای ئەم سەمایە. (٣) ئاهەنگێکی سەمایە کە بۆ یەکەم جار کچی تێدا پێشکەشی کۆمەڵ دەکرێت.

cotquean (kot′kwēn′), ***n.*** [Archaic], (١) ژنێکی دەم پیسی بێ حەیا. (٢) پیاوێکی سەرژنانی؛ پیاوێک کە ئیشی ژنانەی ناومال بکات.

cottage (kot′ij), ***n.*** (١) کوختە. (٢) خانوویەکی بچووکی هاوینەهەواری.

cottage cheese, جۆرە پەنیرێکی سپی دەنک خڕی داندار دانداره.

cottager (kot′ij-ẽr), ***n.*** (١) نیشتەجێی خانووی بچووک؛ کوختەنشین. (٢) [British]، ڕەنجبەر؛ وەرزێر؛ مسکێن.

cotter, cottar (kot′ẽr), ***n.*** (١) کوختەنشین. (٢) [Scot.]، مسکێن؛ بەکرێگری کێڵگەیەک.

cotter (kot′ẽr), ***n.*** جۆرە بورغوییەکە کە دوو پارچەی مەکینەیەکی پێکەوە پێ دەبەسترێت؛ بوازێکی ئاسنە کە دەکرێت بە کونێکدا بۆ پێکەوەبەستنی دوو پارچەی مەکینەیەک.

cottier (kot′i-ẽr), ***n.*** مسکێن؛ بەکرێگری کێڵگە کە خاوەن زەوی.

cotton (kot′′n), ***n.*** (١) لۆکە (٢) پەموو؛ ڕووەکی پەموو. (٣) بەرهەمی پەموو. (٤) جلوبەرگی لۆکە؛ دەزووی لۆکە.

adj. لۆکەیی؛ تایبەتی بە لۆکە؛ لە لۆکە دروستکراو؛ لۆکە؛ کەتان.

cotton (up) to, [Colloq.], (١) لەگەڵ گونجان؛ لەگەڵ یەکتری ڕێکەوتن. (٢) برادەری کردن؛ بوون بە برادەر؛ لەگەڵدا هەڵسان و دانیشتن. (٣) بەدڵداچوون؛ حەزلێکردن.

cotton batting, لۆکەی پزیشکەوانی.

Cotton Belt, هەرێمی باشووری وولاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا کە لۆکەی زۆرەو بە لۆکە ناسراوە.

cotton cake, پەموانە؛ ناوکە پەموو (دەدرێت بە مەڕومالات).

cotton flannel, کەتان.

cotton gin, جیکەنە؛ شیکەنە؛ مەکینەی جیاکردنەوەی پەموو لە پەموانە.

cottonmouth (kot′′n-mouth′), ***n.*** مارێکی ژەهراوی گەورەیە.

cotton picker, (١) پەمووچن؛ پەمووچن؛ مرۆڤ یا مەکینەیەک کە پەموو دەچنێت یا دەڕنێت. (٢) پەمووپاککەر (مەکینە)؛ پەموو پوختەکەر.

cottonseed (kot′′n-sēd′), ***n.*** پەموانە؛ تۆوی پەموو.

cotton stainer, جانەوەرێکە قۆزاخەی پەموو پەڵەدار دەکات.

cottontail (kot′′n-tāl′), ***n.*** کەروێشکێکی ئەمەریکییە کلکی کورت و تووکن و بن سپییە.

cottonweed (kot′′n-wēd′), ***n.*** گیایەکە تووکی لۆکەیی بە گەڵاکانیەوەیەتی.

cottonwood (kot′′n-wood′), ***n.*** (١) درەختێکی تۆو تووکاوییە. (٢) داری ئەم جۆرە درەختە.

cotton wool, لۆکەی خاو (بۆ برینپێچی، لیفە، بەری جلوبەرگ).

cottony (kot′′n-i), ***adj.*** (١) لۆکەیی؛ تایبەتی بە لۆکە. (٢) فشەڵ؛ نەرم؛ وەک لۆکە.

cotyledon (kot′′l-ē′d′n), ***n.*** یەکەم گەڵای تۆوێکی پشکوتوو؛ چەکەرە.

couch (kouch), ***n.*** (١) قەنەفە. (٢) جێی حەوانەوە. (٣) [Poetic]، جێی نوستن. (٤) [Obs.]، لانە. (٥) (أ) چینێک جۆ کە هەڵدەخرێت بۆئەوەی بتەقێتەوە (بیرە دروستکردن). (ب) شوێنی ئەم جۆ هەڵخستنە.

v.t. (١) لەسەر قەنەفە دانیشتن یا پاڵکەوتن. (٢) داهێنانەوەی تیر، نێزە، یا ڕم بۆ نیشانەگرتن و هاویشتنی. (٣) دەربڕین (بیر، هەڵوێست)؛ دەربڕین بەجۆرێکی شاراوە: *(His refusal was ~ed in very polite words.)* (٤) نەقشکردن؛ نەخشاندن؛ نەخش و نیگارکردن. (٥) [Obs.]، شاردنەوە. (٦) جۆ هەڵخستن بۆ تەقینەوەی (بیرە دروستکردن).

v.i. (١) ڕاکشان یا پاڵکەوتن لەسەر جێ یا قەنەفە. (٢) خۆ مات کردن (بۆ پەلاماردان)؛ خۆ مت کردن؛ خۆ مەڵاسدان. (٣) کۆمەڵ بوون (گەڵا)؛ گردبوونەوە.

couchant (kouch′ənt), ***adj.*** (١) ڕاکشاو یا پاڵکەوتوو (گیاندار). (٢) خۆ مت کردوو؛ خۆ مەڵاسداو (گیانداری وەک شێر، پڵنگ، وورچ... هتد).

couch grass, گیایەکە زوو تەرز فرێ دەدات و پەرەدەسێنێت.

cougar (kōō′gẽr), ***n.*** گیاندارێکی درندەی خێرایە لە پڵنگ بچووکترە؛ پشیلەکێوی گەورە؛ شێری چیا.

cough (kôf), ***v.i. & v.t.*** کۆکین؛ فڕێدان بە کۆکین (بەڵغەم)؛ هێنانەوە.

n. کۆکە.

cough up, (١) هێنانەوە بە کۆکین (بەڵغەم)؛ فڕێدان بە کۆکین. (٢) [Slang]، دانە دەست (پارە).

cough drop, خەپلەی کۆکە؛ دەرمانی کۆکە لە شێوەی نوقوڵدا.

could (kood), (١) ڕابوردووی کرداری " **can** " (٢) کرداری یارمەتیدەرە: (أ) لەوانەبوون دەردەبڕێت: *(It ~ be so.)* (ب) ڕێگەدان دەردەبڕێت: *(C~ I go?)*

couldn't (kood′′nt), = could not.

couldst (koodst), [Archaic or Poetic], شێوەی ڕابوردووی کرداری " **can** " بۆ کوێکو (ڕێزمان): *(Thou ~)* ، واتە تۆ دەتتوانی.

coulee (kōō′li), ***n.*** (١) چەمێکی قووڵ کە لە باراناو یا بەفراو پێکدێت و هاوینان ووشکە. (٢) (أ) جۆگەیەکی ناگرپژێنی. (ب) تەبەقێکی ڕەقی ناگرپژێنی.

coulisse (kōō-lēs′), ***n.*** (١) پارچە دارێکە کە کەندۆک یا دیراوێکی تێدابێت و دەرگا یا شتێکی وەها پیایدا هاتوچۆ بکات یا بەئاسانی بسووڕێت. (٢) (أ) دیمەنی لاکانی شانۆ. (ب) ماوەی نێوان ئەم دیمەنانە.

coulomb (kōō-lom′), ***n.*** یەکەی پێوانی تەزووی کارەبا؛ هەندی ئەو کارەبایەی کە تەزوویەکی یەک ئەمپێری دەیدات لە چرکەیەکدا.

coulter (kōl′tẽr), ***n.*** = colter.

coumarin (kōō'mə-rin), *n.* ئاویتەیەکی بلووریییە لە چێشت لێنانو دروستکردنی بۆنی خۆشدا بەکاردەهێنرێت.
council (koun's'l), *n.* (١) ئەنجوومەن؛ کۆڕ: (ا) ئەنجوومەنی شارەوانی. (ب) ئەنجوومەنی یاسایی یا ڕاوێژکاری. (ج) ئەنجوومەنی کرێکارانی شارێك. (د) ئەنجوومەنی کلێسە. (٢) لێکۆڵینەوەو لێدووانی ئەنجوومەنێك.
councilman (koun's'l-mən), *n.* ئەندامی ئەنجوومەنی شارەوانی.
council of ministers, ئەنجوومەنی وەزیران.
council of war, (١) ئەنجوومەنی جەنگ. (٢) ئەنجوومەنی دانانی نەخشەی کار.
councilor, councillor (koun's'l-ēr), *n.* ئەندامی ئەنجوومەن.
counsel (koun's'l), *n.* (١) ڕاوێژ؛ ڕاوێژکردن؛ ڕاوێژکاری. (٢) ئامۆژگاری؛ تەمێکردن؛ بەسەرداهاتن: ***(to give good ~)*** . (٣) نەخشە؛ بڕیار. (٤) پارێزەر؛ دەستەیەك پارێزەر. (٥) [Archaic]، زیرەکی؛ دانایی؛ زرنگی. (٦) [Obs.]، ڕاز؛ نەخشە یا بیرێکی نهێنی.
v.t. (١) ئامۆژگاری کردن؛ تەمێکردن. (٢) پەسەندکردن؛ هاندانی پەسەندکردنی نەخشە یا ڕێبازێك.
v.i. ڕاوێژکردن؛ ڕاوێژپێکردن؛ ئامۆژگاری کردن یا وەرگرتن.
keep one's own counsel, نەخشەو پلانو بیروباوەڕی خۆ بە کەس نەووتن؛ ڕازی خۆ لای کەس نەدرکاندن.
take counsel, ڕاوێژکردن؛ لێکۆڵینەوە
counselor, consellor (koun's'l-ēr), *n.* (١) ڕاوێژکار؛ ئامۆژگاریکەر. (٢) ڕاوێژکاری دادی باڵیۆزخانەیەك. (٣) پارێزەر (دادگا). (٤) ڕابەر یا ئامۆژگاریکەری دەستەیەك منداڵ لە گەشتێکی چەند ڕۆژی دەرەوەی شاردا.
count (kount), *v.t.* (١) ژماردن
(He ~ed five.; to ~ from one to twenty)
(٢) کۆکردنەوە؛ سەرجەم کردن؛ ژماردن:
(The shopkeeper was ~ing his money.)
(٣) دانان؛ وا دانان؛ ژماردن؛ وا ژماردن:
(I no longer ~ him among my friends.; He ~s himself fortunate.)
(٤) ڕەچاوکردن؛ لێکدانەوە
v.i. (١) ژماردن. (٢) ڕەچاوکردن. (٣) بە گرنگ دانان؛ گرنگ بوون. ***(His opinions don't ~ .)*** .
n. (١) ژماردن. (٢) سەرجەم. (٣) هەریەك لەو تاوانانەی کە ئاراستەی گومانبارێك دەکرێت (دادگا).
count for, بەنرخ بوون؛ بایەخ بوون
count in, دانان بە بەشێك لە
count off, جیاکردنەوەو کردن بە بەش بەشی یەکسانەوە.
count on (or upon), پشت پێ بەستن؛ پێدا ڕاپەڕموون
count out, (١) گوێ پێ نەدان؛ بایەخ پێ نەدان؛ دانەنان بە بەشێك لە. (٢) [British]، دوایی پێ هێنانی لێکۆڵینەوەی باسێك لە پەرلەمانی ئینگلتەرەدا لەبەر ئامادەنەبوونی ڕێژەیەکی تایبەتی لە ئەندامەکان. (٣) [Colloq.]، دۆڕاندنی هەڵبژاردنێك بە هەڵە ژماردنی دەنگەکان. (٤) بڕیاردانی ناوبژیوان بە دۆڕاندنی بۆکسبازێك لەبەر کەوتنیو هەڵنەسانەوەی لە ماوەی ژماردنی یەك تا دەدا.
count (kount), *n.* کۆنت بەگزادەیەکی ئەورووپایی؛ نازناوێکی ئەورووپایییە وەك " ئاغا "
countdown, count-down (kount'doun'), *n.* ژماردنی- بەرەوژێری هەتا سفر لەکاتی تەقاندنی مووشەك یا بۆمبای ئەتۆمی یا هەڵدانی کەشتی ئاسمانی بۆ بۆشایی ئاسمان؛ ژماردنی بەرەو سفری وەها لە هەر بوارێکدا بێت.
countenance (koun'tə-nəns), *n.* (١) ڕووخسار؛ ڕوو؛ شێوە. (٢) نیشانەی پەسەندکردن لە ڕووخساردا. (٣) پەسەندکردن؛ پاڵپشتی کردن. (٤) هێمنی؛ خۆگرتن؛ لەسەرخۆیی: ***(lose ~)*** .
v.t. پەسەندکردن؛ پاڵپشتی کردن: ***(to ~ someone's behavior)*** .
in countenance, هێمن؛ لەسەرخۆ.
keep one's countenance, خۆگرتن؛ تێك نەچوون؛ نەدانە پێکەنین.
put out of countenance, سەر لێ شێواندن؛ تەریق کردنەوە؛ تەریق بوونەوە.
counter (koun'tēr), *n.* (١) ژمێرەر (مرۆڤ، ئامێر)؛ ژمێریار. (٢) پارچەیەك باغە یا پلاستیکی بچووك کە ژمارەی پێ ڕادەگیرێت لە قوماردا لەبری پارە. (٣) پارەیەکی کانزایی قەڵب. (٤) بەرمێز؛ مێزی درێژ (بانق، فرۆشگا، فەرمانگە، باڕ، چێشتخانە)؛ پێشخوان.
over the counter, لە فەرمانگەدا دەکڕێتو دەفرۆشرێت نەك لە بارەگای پارەبازێدا.
under the counter, بەدزییەوە (کڕینو فرۆشتن لە بازاڕی ڕەشدا)؛ بە پەنهانی.
counter (koun'tēr), *adv.* بەپێچەوانەی؛ بەدژی:
(to act ~ to a person's wishes)
adj. دژ؛ پێچەوانە.
n. (١) پێچەوانە؛ دژ. (٢) سنگی ئەسپ. (٣) پارچەیەك قایشی قایم بەدەوری دیوی ناوەوەی پاژنەی پێڵاودا. (٤) بەشی سەرئاوی دواوەی کەشتی. (٥) چاڵایی نێوان دوو چوکڵە. (٦) بۆکسێك کە دەهاوێژرێت لەکاتی خۆلادان لە بۆکسی بەرامبەر (بۆکسبازی)
v.t. & v.i. (١) بەپێچەوانە جووڵانەوە؛ دژوەستان؛ بەرهەڵستی کردن. (٢) بۆکسدان لە بەرامبەر لەکاتی خۆلادان لەبەردەمی بۆکسەکەیدا (بۆکسبازی).
counter (koun'tēr), *n. & v.t.* [Archaic], تووش هاتن؛ تووش بوون؛ هاتنەڕێ.
counter- (koun'tēr), پێشگرێکە بەمانای: (١) بەپێچەوانەی:
(counterclockwise)
(٢) دژ؛ دژ کردار: ***(counterattack)*** . (٣) هاوتا؛ بەرامبەر: ***(counterpart)*** .
counteract (koun'tēr-akt'), *v.t.* بەرهەڵستی کردن؛ پووچکردنەوە یا کەمکردنەوەی کاریگەری شتێك:
(The doctor gave him some medicine to ~ the effects of the poison.)
counteraction (koun'tēr-ak'shən), *n.* کرداری دژ یا هاوتا.
-counteractive *(adj.)*.
counterattack (koun'tēr-ə-tak'), *n.* هێرشی دژ؛ هێرشێك کە بەربەرەکانی هێرشی دوژمن بکات.
v.t. & v.i. هێرشی پێچەوانە کردنەسەر؛ هێرش کردنەسەر بۆ بەربەرەکانی کردنی هێرشی دوژمن.
counterattraction (koun'tēr-ə-trak'shən), *n.* سەرنج- ڕاکێشانی هاوچاو یا دژ؛ دڵفڕێنی هاوچاو.
counterbalance (koun'tēr-bal'əns), *n.* (١) کێشی هاوهێز؛ کێشی هاوتا. (٢) کردار یا کاریگەری هاوهێز؛ هێز یا کردارێکی هاوتا
v.t. هاوتایی کردن؛ هاوهێزی کردن.
counterblow (koun'tēr-blō'), *n.* لێدانێکی پێچەوانە؛ لێدانی بەرامبەر.
counterchange (koun'tēr-chānj'), *n.* (١) ئاوانبارکردنی پێچەوانە. (٢) هێرشی پێچەوانە.
v.t. (١) ئاوانبارکردنی پێچەوانە. (٢) هێرش بردنەسەری پێچەوانە.
countercheck (koun'tēr-chek'), *n.* (١) کۆسپ؛ بەربەست. (٢) دووبارە پیاچوونەوە (بۆ دڵنیایی لە هەڵە)؛ ڕەچاوکردن.
v.t. (١) کۆسپ دانان لە ڕێگەدا؛ وەستاندن.

(٢) دووباره پیاچوونەوە (بۆ دڵنیایی لە هەڵە)؛ ڕەچاوکردن.

counterclaim (koun′tēr-klām′), *n.* داوای پێچەوانە (دژی داواچی لە دادگادا).

v.t. & v.i. داوای پێچەوانە پێشکەش کردن لە دادگادا

counterclaimant (koun′tēr-klām′ənt), *n.* داواکاری پێچەوانە (دژی داواچی لە دادگادا).

counterclockwise (koun′tēr-klok′wīz′), *adj. & adv.* بە-پێچەوانەی جوولەی میلی کاتژمێرەوە.

countercurrent (koun′tēr-kûr′ənt), *n.* تەوژم یا تەزووی پێچەوانە

counterdemonstration (koun′tēr-dem′ən-strā′shən), *n.* خۆپیشاندانی پێچەوانە دژی خۆپیشاندانێکی تر؛ خۆپیشاندانی بەرامبەر یا دژ.

counterespionage (koun′tēr-es′pi-ə-nij), *n.* سووسەکردنی دژ یا پێچەوانە؛ دژە سووسە.

counterfeit (koun′tēr-fit), *adj.* (١) ساختە *(~ money)*. (٢) درۆ؛ درۆزنانە؛ ڕووالەت: *(~ sorrow)*.

n. (١) نموونەیەکی قەڵب یا ساختە (دراو). (٢) [Archaic]، ساختەچی. (٣) [Archaic]، وێنە (پەیکەر، دیمەن).

v.t. & v.i. (١) دراوی قەڵب یا ساختە دەرهێنان. (٢) وا دەرخستن؛ وا پیشاندان بە درۆوە. (٣) لێکچوون؛ لەیەکچوواندن.

counterfeiter (koun′tēr-fit′ēr), *n.* دراوی ساختە درووستکەر؛ دراوی قەڵب لێدەر

counterfoil (koun′tēr-foil′), *n.* قنکە چەك یا ڕەسید کە لەلای خاوەنەکەی دەمێنێتەوە.

counterjumper (koun′tēr-jump′ēr), *n.* [Colloq.], فرۆشیار (دووکان)

counterman (koun′tēr-mən), *n.* بەردەستی چێشتخانەیەك کە لەسەر پێشخوان کاردەکات.

countermand (koun′tēr-mand′), *v.t.* (١) سڕینەوەی فەرمانێك (٢) کشاندنەوەی فەرمانێك.

n. فەرمانێك کە فەرمانی پێشووتری دەسڕێتەوە.

countermeasure (koun′tēr-mezh′ēr), *n.* کرداری پێچەوانە یا دژ.

countermine (koun′tēr-mīn′), *n.* (١) تونێلێك کە تەقەمەنی تێ دەکرێت بۆ وێرانکردنی تونێلی دوژمن (٢) تەقەمەنی ژێرئاو بۆ لەناوبردنی ژێردەریایی دوژمن (٣) پیلانی دژ؛ پیلانی تێکدەر.

v.i. & v.t. (١) بەربەرەکانی کردنی کردارەکانی دوژمن بە کرداری هاوتا. (٢) شکاندن یا تێکدانی پیلانی دوژمن بە پیلانێکی تر.

countermove (koun′tēr-mōōv′), *n.* جوولەی دژ؛ جوولانەوەی پێچەوانە یا تۆڵەیی.

v.i. & v.t. جوولانەوەی دژ، پێچەوانە، یا تۆڵەسەندن.

counteroffensive (koun′tēr-ə-fen′siv), *n.* هێرشی پێچەوانە؛ هێرشی بەربەرەکانی؛ هێرشی دژ.

counterpane (koun′tēr-pān′), *n.* پۆپەشمین یا جاجمێك کە دەدرێت بەسەر جێگەی نووستندا.

counterpart (koun′tēr-pärt′), *n.* (١) هاوتا؛ بەرامبەر؛ هاوسەنگ؛ پارسەنگ *(Your right hand is the ~ of your left hand.)*. (٢) تەواوکەر *(Woman is the ~ of man.)* (٣) [Obs.]. وێنە؛ دەق.

counterplot (koun′tēr-plot′), *n.* پیلانێك کە بۆ شکاندنی پیلانی تر دادەنرێت؛ پیلانی پیلان تێکدەر.

v.t. & v.i. دانانی پیلانێك بۆ شکاندن یا ژێرخستنی پیلانێکی تر.

counterpoint (koun′tēr-point′), *n.* (١) (ا) ئاوازێك کە دەخرێتە پاڵ ئاوازێکی ترو لەگەڵی دەگونجێنرێت. (ب) خستنە پاڵ یەکترو گونجاندنی ئاواز. (٢) بیروباوەڕ یا وەڵامێکی پێچەوانە یا دژ.

counterpoise (koun′tēr-poiz′), *n.* (١) هاوسەنگ؛ پارسەنگ؛ شتێکی هاوتا. (٢) هێزێکی هاوتا؛ کاریگەرییەکی هاوهێز. (٣) هاوسەنگی؛ هاوتایی.

v.t. هاوتاکردن؛ هاوسەنگ کردن؛ بوون بە پارسەنگ.

counterpoison (koun′tēr-poi′z'n), *n.* دەرمانی دژە ژەهر. (٢) [Obs.] (١) ژەهری دژە ژەهر؛ دژە ژەهر.

counterproductive (koun′tēr-prə-duk′tiv), *adj.* دەبێتە هۆی ئەنجامی خراپ؛ زیانبەخش.

counterproposal (koun′tēr-prə-pō′z'l), *adj.* پێشنیازی پێچەوانە؛ پێشنیازێك کە بۆ بەرهەڵستی کردنی پێشنیازێکی تر دەکرێت.

counterreformation (koun′tēr-ref′ēr-mā′shən), *n.* بزووتنەوەیەکی چاکسازییە کە بەرپەرچی بزووتنەوەیەکی تری چاکسازی پێشتر دەداتەوەو بەرهەڵستی دەکات و هەڵی دەگێڕێتەوە.

Counter Reformation, بزووتنەوەی چاکسازی لە کڵێسەی کاسۆلیکیدا لەئەنجامی بزووتنەوەی چاکسازی پرۆتستانتی، واتە دابەشبوونی کڵێسە بە دوو بەشەوەو جیابوونەوەی پرۆتستانتەکان لەسەدەی شانزەهەمدا.

counterrevolution (koun′tēr-rev′ə-lōō′shən), *n.* شۆڕشی دژ؛ بزووتنەوەی دژ بە شۆڕش.

counterrevolutionary (koun′tēr-rev′ə-lōō′shən-er′i), *n.* دوژمنی شۆڕش؛ کەسێکی دژ بە شۆڕش.

adj. دژ بە شۆڕش؛ تایبەتی بە بزووتنەوەو هەڵوێستی دژ بە شۆڕش.

counterscarp (koun′tēr-skärp′), *n.* دیواری دەرەوەی خەنەقی پارێزەر (خەنەقی پڕ لە ئاوی دەوری قەڵایەك کە لە هێرشی دوژمن دەیپارێزێت).

countershaft (koun′tēr-shaft′), *n.* ستوونی ناوەڕاست کە ووزە یا بزووتن لە ستوونی سەرەکییەوە دەگەیەنێت بەو پارچەیەی مەکینە کە پێویستە بسووڕێتەوە تاکو مەکینەکە کار بکات.

countersign (koun′tēr-sīn′), *n.* (١) مۆری دەستەبەری؛ ئیمزای دەستەبەری؛ مۆری پەسەندکردن. (٢) پەڕلە؛ نیشانەی نهێنی

v.t. مۆرکردنی بڕوانامەیەك بۆ دەستەبەری.

countersignature (koun′tēr-sig′nə-chēr), *n.* مۆر یا ئیمزای دەستەبەری.

countersink (koun′tēr-siŋk′), *v.t.* (١) گەورەکردنی دەمی کونێك بۆ پێکردنی بورغویەك بە کونەکە. (٢) پیاکردنی بورغویەك بەم کونەدا.

n. (١) ئامێری گەورەکردنی کونێکی وەها. (٢) کونێکی گەورەکراو بەم شێوەیە.

counterstatement (koun′tēr-stāt′mənt), *n.* ووتەی بەرپەرچ دەرەوە؛ ووتاری دژ.

counterstroke (koun′tēr-strōk′), *n.* لێدانێکی پێچەوانە.

countervail (koun′tēr-vāl′), *v.t.* (١) بەکارهێنانی هێزێکی هاوتا دژی هێزی بەرامبەر. (٢) بژاردن؛ بۆ بژاردن. (٣) بەرهەڵستی کردن؛ بەرپەرچدانەوە؛ هاوسەنگ کردن.

counterweight (koun′tēr-wāt′), *n.* هاوتا؛ هاوسەنگ؛ پارسەنگ.

v.t. هاوتاکردن؛ هاوسەنگ کردن؛ پارسەنگ کردن.

counterwork (koun′tēr-wûrk′), *n.* (١) دژکار. (٢) سەنگەری دژ بە سەنگەری دوژمن یا بەرامبەر.

countess (koun′tis), *n.* کۆنتێس: (ا) ژن یا بێوەژنی " کۆنت " : نازناوێکی ئەوروپاییە وەك " خانم " یا " خان ". (ب) ژنێکی بەگزادە کە لە پلەی " کۆنت " دایە.

countinghouse (koun′tiŋ-hous′), *n.* فەرمانگەی ژمێریاری و نامەکاری و فایل هەڵگرتنی کارگە یا دەزگایەکی بازرگانی؛ فەرمانگەی شتی تۆمارکراو.

countless (kount′lis), *adj.* بێ شومار؛ گەلێك؛ زۆر؛ ژمارەیەکی لە ژماردن نەهاتوو.

countrified (kun′tri-fīd′), *adj. Also* **countryfied,** لادێیی؛ کراو بە لادێیی؛ وەك لادێیی لێهاتوو.

country (kun′tri), *n.* (١) وولات؛ كيشوەر.
(٢) هاوولاتيان؛ دانيشتووانى وولاتيك:
(Does the ~ really want war?)
(٣) نيشتمان؛ خاكى باووباپيران: ***(to return to one's ~)*** .
(٤) ناوچە؛ زەوىوزار: ***(wooded ~)*** .
(٥) لادێ؛ دەرودێهات؛ دەرەوەى شار.
(٦) بەشێك لە بەشەكانى زانست: ***(This subject is strange ~ to me.)*** .
(٧) دەستەى سوێندخۆران لە دادگادا.
adj. (١) لادێ؛ لادێيى؛ تايبەتى بە لادێ يا لادێيى.
(٢) [Dial]، هاوولاتى؛ خۆمالى؛ هى وولاتى خۆ.
go to the country, هەلگرتنى ئەنجومەنى گشتى پەرلەمانى ئينگلتەرەو هەلبژاردنى تازە كردن
country club, يانەى سەرمايەداران و خۆش گوزەرانان (بۆ وەرزش و چالاكى ترى ئەندامان).
country cousin, لادێيى؛ كەسێكى لادێيى كە بە شار ڕانەهاتووەو ژيانى ناوشارى پێ خۆش نىيە سەرى لێ دەشێوێت.
country-dance (kun′tri-dans′, kun′tri-däns′), *n.* سەماى لادێ: جۆرە سەمايەكە بەزۆرى خەلكى لادێ دەيكەن وە بريتىيە لە ڕيزبوونى ژن و پياو بەرامبەر بە يەك يا لە ئەلقەيەكداو سەماكردنيان پێكەوە.
countryfied (kun′tri-fīd′), *adj.* = **countrified.**
countryfolk (kun′tri-fōk′), *n.* لادێيى؛ خەلكى لادێ
country gentleman, بەگزادەى لادێ؛ پياوێكى ساماندارى خاوەن زەوىوزارو خانووبەرەيەكى زۆر لە لادێدا.
country house, خانووبەرەى بەگزادەيەكى لادێ؛ خانوويەكى گەورەو خۆشى چەپەكى لادێ
countryman (kun′tri-mən), *n.* (١) لادێيى.
(٢) هاوولاتى؛ هاونيشتمانى.
countryseat (kun′tri-sēt′), *n.* خانوويەكى گەورەى دەرەبەگێك لە لادێ.
countryside (kun′tri-sīd′), *n.* (١) دەشتودەر؛ دەشت؛ دێهات؛ دەرەوەى شار؛ لادێ: ***(A trip to the ~ is always refreshing.)*** .
(٢) خەلكى لادێ؛ دانيشتووانى لادێ.
countrywoman (kun′tri-woom′ən), *n.* (١) ژنە لادێيى؛ ئافرەتى لادێ. (٢) هاوولاتى (ئافرەت)؛ هاونيشتمانى.
county (koun′ti), *n.* (١) ناوچە يا هەرێمێكى بەڕێوەبەرايەتى (هاوتاى " قەزا " يە). (٢) دانيشتووانى ئەم ناوچەيە.
(٣) [Obs.]. هەرێمێك كە " كۆنت " ێك بەڕێوەى دەبات.
county seat, بارەگاى ئەم ناوچە بەڕێوەبەرايەتىيە كە پێى دەوترێت " كاونتى "
coup (kōō), *n.* (١) لێدانێك؛ پياكێشانێك؛ پيامالينێك؛ پيادانێك.
(٢) كردارێكى لەپڕو ناكاوو سەركەوتوو: ***(He pulled off a great ~ .)*** .
(٣) لێدانى ڕژێمێك ڕووخاندنى؛ لێدانى ميرى و هەلگێڕانەوەى.
coup de grâce, (١) لێدانى كوشندە: دوا لێدان يا گوللەيەك كە كەسێكى بريندار يا نەخۆشى پێ دەكوژرێت و دەحەوێنرێتەوە (ئەم جۆرە كوشتنە لە ڕقەوە نايەت بەلكو لە دلّ پێ سووتاندن و بەزەيىيەوەيە).
(٢) كردارى دوايى پێ هێنەر؛ كردارێك كە شتێك بخات بەلايەكداو بيبڕێنێتەوە.
coup de main, هێرشێكى لەپڕو لەناكاو (جەنگ).
coup d'état, كۆدێتا لێدان و ڕووخاندنى ڕژێمێك؛ لێدان و هەلگەڕاندنەوە دژى ميرى.
coup de théâtre, (١) گۆڕينێكى لەپڕو سەرنج ڕاكێش لە شانۆگەريدا.
(٢) كردار يا ڕووداوێكى سەرنج ڕاكێش و هێنەرەجۆش.
coup d'oeil, سەيركردنێكى لەپڕو كورت.
coupe (kōōp), *n.* ئۆتۆمبيلێكى دوو دەرگا كە جێى دوو تا پێنج كەسى تێدا دەبێتەوە
coupé (kōō-pā′), *n.* (١) عەرەبانەيەكى داخراو كە جێى دوو كەسى تێدا دەبێتەوە. (٢) دوا فارگۆنى شەمەندەفەرى ئەورووپايى. (٣) **coup** .
couple (kup′'l), *n.* (١) جووتێك شت يا كەسى هاوجۆر؛ دوو كەس يا شتى هاوبابەت: ***(a ~ of girls, rabbits, books, apples, etc.)***
(٢) جووت؛ جووتە: (ا) ژن و مێرد: ***(a married ~)*** .
(ب) جووتە دەزگيران: ***(a courting ~)***
(ج) جووتە سەماكەر: ***(Ten ~s took to the floor.)*** .
(٣) [Colloq.]، چەند (شت، كەس، بيروباوەڕ، شوێن... هتد)؛ لە دوو زياتر، بەلام زۆر نا: ***(I've a ~ of things to do.)*** .
(٤) پەيوەندى؛ پەيوەست بوون.
(٥) دوو هێزى هاوتا كە لە ڕێكى يەكتر بەلام بە پێچەوانەى يەكترەوە دەبزوێن
v.t. (١) پێكەوەبەستن؛ لێكدان. (٢) كردن بە ژن و مێرد؛ جووت كردن
(٣) لێكدانى دوو تەووژمى كارەبا.
v.i. (١) بوون بە دووان؛ جووت گرتن. (٢) جووت بوون؛ گان كردن.
coupler (kup′lẽr), *n.* (١) بەيەك گەيەنەر؛ كەسێك كە جووت دەگرێت لەگەل كەسێكى تردا. (٢) ئامێرى بەيەك گەياندن؛ ئامێرى بەيەك گەياندنى دوو فارگۆنى شەمەندەفەر.
couplet (kup′lit), *n.* دووخشتەكى.
coupling (kup′liŋ), *n.* (١) بەيەككەيشتن؛ لێكدان؛ جووت بوون.
(٢) ئامێرێكى بەيەك گەيەنەر. (٣) ئامێرى بەيەك گەياندنى دوو فارگۆنى شەمەندەفەر. (٤) ئامێرى بەيەك گەياندنى دوو تەووژمى كارەبا.
coupon (kōō′pon, kū′pon), *n.* كۆبۆن.
courage (kūr′ij), *n.* (١) ئازايەتى؛ قارەمانى؛ نەبەردى؛ بەجەرگى.
(٢) [Obs.]، مێشك؛ دلّ؛ هۆش؛ هۆش وگيان.
have the courage of one's convictions, نەترسان لە كردنى ئەو شتەى بە ڕاستى دەزانێت و بڕواى پێى هەيە.
courageous (kə-rā′jəs), *adj.* ئازا؛ قارەمان؛ نەبەرد؛ بەجەرگ.
courant (kōō-ränt′), *n.* = **courante.**
courante (kōō-ränt′), *n.* (١) سەمايەكى خێراى فەرەنسىيە
(٢) مۆسيقاى ئەم سەمايە.
courier (koor′i-ẽr, kūr′i-ẽr), *n.* (١) پەيامبەر (بەتايبەتى هەلگرى پەيامى گرنگ و پەلەى ميرى). (٢) هاوەلى گەشتيار: كەسێك كە بەكرێ دەگيرێت بۆئەوەى لەگەل گەشتياراندا بێت و هۆى گواستنەوەو ئوتێليان بۆ بگرێت و سەرەوكارى جانتاكانيان بكات.
course (kôrs, kōrs), *n.* (١) بەرەو پێشەوە ڕۆيشتن؛ پێشكەوتن.
(٢) ئاراستەى ڕۆيشتن. (٣) ماوە: ***(in the ~ of a week)*** .
(٤) ئاوەڕۆ (جۆگە، ڕووبار).
(٥) ناوچە يا ڕێڕەوى ملەملێيەك: ***(a race ~ ; a golf ~)*** .
(٦) ڕێبازى سرووشتى شتێك؛ ڕێڕەو: ***(The law must take its ~ .)***
(٧) زنجيرە؛ ليستە. (٨) ڕێباز: ***(the ~ of true love)*** .
(٩) بەشى ژەمێك خواردن: ***(The main ~ was fish.)*** .
(١٠) چينە خشت، بەرد، يا دار لە ديوار يا سەربانێكدا.
(١١) كۆرس (زانكۆ، قوتابخانە)؛ وەرزى خوێندن:
(The psychology ~ was interesting.)
v.t. (١) نيشتنەسەر (ڕاوكردن)؛ شوێن كەوتن؛ ڕافڕاندن.
(٢) تێ بەردان (سەگ لە ڕاوكردندا).
(٣) خێرا پێداڕۆيشتن: ***(The blood ~d through his veins.)***
v.i. (١) ملەملێ كردن. (٢) نيشتنەسەر؛ شوێن كەوتن؛ ڕافڕاندن.
(٣) ڕاوكردن بە سەگ.
a matter of course, شتێكى سرووشتى؛ شتێكى ئاسايى.
in due course, لە كاتى خۆيدا.
in the course of, لە ماوەى؛ لە كاتى.
of course, بێ گومان.
to run its course, بە ڕێگەى سرووشتى خۆدا ڕۆيشتن هەتا دوايى هاتن.
to stay the course, خۆڕاگرتن و بەردەوام بوون هەتا كۆتايى؛ لانەدان.
to take its course, ڕێگەى سرووشتى خۆ گرتن.

courser (kôr′sēr, kōr′sēr), ***n.*** [Poetic], ئەسپێکی خێرا.
courser (kôr′sēr, kōr′sēr), ***n.*** باڵندەیەکی خێرای کەنار دەریایە.
courser (kôr′sēr, kōr′sēr), ***n.*** (١) سەگی ڕاو. (٢) ڕاوچی.
coursing (kôr′siŋ, kōr′siŋ), ***n.*** (١) نیشتنەسەر (ڕاو)؛ ڕافڕاندن؛ شوێن کەوتن. (٢) ڕاوکردن بە سەگ.
court (kôrt, kōrt), ***n.*** (١) حەوشە. (٢) حەوشەیەکی سەر داپۆشراو. (٣) شەقامێکی کورتی دەرنەچوو. (٤) گۆڕەپان؛ وەرزشگا (تەنس، باسکە، باڵە)؛ بەشێکی گۆڕەپانی وەرزشی. (٥) خانوویەکی گەورە کە داڵانێکی سەرنەگیراو یا حەوشەیەکی گەورەی لەبەردەمدا بێت. (٦) کۆشکی شاهانە؛ کۆشکی پاشا.
(٧) خێزان و ڕاوێژکارو دەستوپێوەندی پاشا.
(٨) پاشاو وەزیرو ڕاوێژکارەکانی وەك ئەنجوومەنی فەرمانڕەوایی.
(٩) کوڕی پاشا. (١٠) مەرایی. (١١) دڵداری؛ هەوڵی دڵ ڕاکێشان دان.
(١٢) (ا) دادگا؛ دادگەر؛ دادگەران. (ب) خانەی دادگا. (ج) کۆڕی داگەران.
v.t. (١) مەرایی کردن؛ کلکەلەقێ بۆ کردن.
(٢) دڵداری کردن؛ هەوڵی دڵ ڕاکێشان دان
(٣) (ا) هەوڵی دەستگیربوون دان: ***(You must ~ an opportunity.)*** .
(ب) بەشوێنداگەڕان: ***(You are ~ing trouble.)*** .
v.i. دڵداری کردن؛ هەوڵی دڵ ڕاکێشان دان.
contempt of court, بە سووك سەیری دادگا یا دادگەر کردن؛ گوێ نەدان بە بڕیاری دادگا یا دادگەر.
pay court to, (١) دڵداری لەگەڵ کردن؛ هەوڵی دڵ ڕاکێشان دان.
(٢) مەرایی کردن؛ کلکەلەقێ بۆ کردن.
settle a case out of court, بڕینەوەی ناکۆکی یا داوایەك لە دەرەوەی دادگا
take a case (someone) to court, دان بە دادگا (ناکۆکی، مرۆڤ).
courteous (kũr′ti-əs), ***adj.*** زمان شیرین؛ ناسك؛ ڕووخۆش و بەتەنگ هەستی خەڵکەوە هاتوو.
courtesan, courtezan (kôr′tə-z'n, kōr′tə-z'n), ***n.*** قەحبە؛ ئافرەتێکی سووك
courtesy (kũr′tə-si), ***n.*** (١) زمان شیرینی؛ ناسکی؛ ڕووخۆشی و بەتەنگ هەستی خەڵکەوە هاتن. (٢) چاکە؛ کردەوە یا ووتەیەکی ناسك.
(٣) پەسەندی و سەرپەرشتی و ڕێگەدان:
(a radio program presented by **[through]** ***the ~ of- a business company.)***
(٤) کڕنووش بردن (کچ).
courtesy title, نازناوی ڕێزلێگرتن (کە دەدرێت لە نەوەی " دۆق " و بەگزادە لەڕووی ڕێزەوە نەك لەبەرئەوەی مافیان پێوەیەتی).
courthouse (kôrt′hous′, kōrt′hous′), ***n.*** (١) خانەی داد؛ دادگا (٢) بارەگای فەرمانڕەوایی ناوچە؛ سەرا.
courtier (kôr′ti-ēr, kôr′tyēr, kōr′ti-ēr), ***n.*** (١) پاش میر؛ دەستوپێوەندێکی پاشا. (٢) مەراییکەر.
courtly (kôrt′li, kōrt′li), ***adj.*** (١) پاشایانە؛ جوان و بەرز (ڕەفتار، ئەریت)؛ ڕێك وپێك: ***(~ manners)*** .
(٢) مەراییکەرانە؛ خۆسووککەرانە.
adv. بە جوانی و ڕێك وپێکی (ڕەفتار، ئەریت).
-courtliness ***(n.).***
courtly love, دڵداری کردن لەگەڵ ئافرەتێکی مێرددارو پەرستنی لە دوورەوە بەبێ هەوڵدانی جووت بوون لەگەڵیدا (ئەریتێکی سەدانی ناوەڕاستە)؛ خۆشویستن لە دوورەوە.
court-martial (kôrt′mär′shəl, kōrt′mär′shəl), ***n.*** (١) - دادگای سوپایی. (٢) (*pl.*)، دادپرسینێك لە دادگای سوپاییدا.
v.t. دران بە دادگای سوپایی.
Court of Appeals, دادگای پیاچوونەوە.
Court of St. James, دادگای شاهانەی ئینگلیزی.
court plaster, برین هەڵپێچ.

courtroom (kôrt′rōōm′, kōrt′room′), ***n.*** ژووری دادگا.
courtship (kōrt′ship, kōrt′ship), ***n.*** دڵداری و ماوەی ئەو دڵدارییە" دڵداری.
cousin (kuz′'n), ***n.*** (١) ئامۆزا (کوڕ یا کچ)؛ پورزا؛ خاڵۆزا.
(٢) خزم (نێر یا مێ). (٣) ئەندامی کۆمەڵ یا گەلێکی هاوڕەگەز.
(٤) ئەو ناوەی پاشا بانگی پاشایەکی تر یا بەگزادەیەکی پێ دەکات.
(٥) [Slang]، هاوچارێك کە بەبێ ئەوەی پێ ی بزانێت سوودت پێ دەگەیەنێت.
cousin-german (kuz′'n-jũr′mən), ***n.*** ئامۆزا (نێر یا مێ)؛ پورزا؛ خاڵۆزا.
cousinry (kuz′'n-ri), ***n.*** ئامۆزاو پورزاو خاڵۆزا یا خزمان بەتێکڕایی.
-cousinship ***(n.).***
couteau (kōō′tō′), ***n.*** (١) چەقۆیەکی گەورەیە کە وەك چەك هەڵدەگیرێت. (٢) خەنجەرێکی دوو دەم.
couth (kōōth), ***adj.*** (١) ڕەفتارجوان؛ بەڕەووشت (بۆ پێکەنین بەکاردێت).
(٢) [Obs.]، زانراو؛ ناسراو.
couture (kōō′tür), ***n.*** (١) نەخشەکێشان و دوورین و فرۆشتنی جل و- بەرگی ژنانە (بەتایبەتی هی مۆدەو جوان). (٢) کەسێك کە نەخشەی جل و- بەرگی مۆدەی ژنانە دەکێشێت و دەیدروونێت و دەیفرۆشێت.
couturier (koo′tü′ryā′), ***n.*** (١) نەخشەکێش و بەرگدرو و فرۆشیاری جل وبەرگی مۆدەی ژنانە. (٢) دەزگای نەخشەکێشان و دوورین و فرۆشتنی بەرگی مۆدەی ژنانە.
couvade (kōō-väd′), ***n.*** ئەریتی هەندێك خێڵی دوور لە شارستانێیە کە بریتێیە لە هاوسۆزی مێرد لەگەڵ ژنەکەیدا لەکاتی منداڵبووندا بە کەوتنی لەسەر جێگە هەروەك ئەویش منداڵی ببێت.
covalence (kō-vā′ləns), ***n.*** ***Also*** **covalency,** هاوهێزی (کیمیا).
cove (kōv), ***n.*** (١) ئەشکەوت؛ کەنار یا قوژبنی کەندەڵانێك.
(٢) کەنداوێکی بچووك.
(٣) پارەوی نێوان دوو گرد یا بێشە؛ دەربەندێکی تەسك.
(٤) تیرەیەك زەوی کە لە بێشەیەك دەدات.
(٥) (ا) تیلماسکێکی ڕازێنەرەوەی قوپاو لە بنمیچێکدا. (ب) کەوانەیەکی قوپاو.
v.t. & v.i. قوپاندن؛ قوپان.
cove (kōv), ***n.*** [British Slang], زەلام؛ کابرا؛ کوڕ.
covenant (kuv′ə-nənt), ***n.*** (١) پەیمان؛ ڕێکەوتن.
(٢) پەیمانی خوا لەگەڵ ئادەمیزاددا (بەگوێرەی ئینجیل).
v.i. & v.t. پەیمان بەستن؛ پەیماندان.
covenantee (kuv′ə-nənt-ē′), ***n.*** پەیماندەر؛ پەیمانبەست.
covenanter (kuv′ə-nən-tēr), ***n.*** پەیماندەر؛ پەیمانبەست.
covenantor (kuv′ə-nən-tēr), ***n.*** پەیماندەر؛ پەیمانبەست.
cover (kuv′ēr), ***v.t.*** (١) (ا) داپۆشین (بۆ پاراستن یا شاردنەوە)؛ سەر داپۆشین؛ سەرنانەوە. (ب) ڕووکەش کردن؛ تێهەڵسوون.
(٢) داپۆشین: ***(Snow ~ed the highway.)*** .
(٣) سواربوون؛ گاین؛ جووت بوون.
(٤) لەسەر نیشتن (مریشك لەسەر هێلکە).
(٥) پۆشین؛ بەرگ کردنەبەر. (٦) شاردنەوە.
(٧) پاراستن:
(Warships ~ed the landing of the invading army.)
(٨) گرتنەوە: ***(The law ~s such cases.)*** .
(٩) پاراستنی دارایی؛ بیمەکردن: ***(My auto insurance ~s theft.)*** .
(١٠) بڕین (ڕێگە): ***(He ~ed the distance in ten minutes.)*** .
(١١) باسکردن؛ لێکۆڵینەوە؛ گرتنەوە:
(The book ~s the subject thoroughly.)
(١٢) نیشانەلێگرتن.
(١٣) یاری کردن بە کاردێکی بەنرختر لەوەی پێشوو (یاری کاغەز یا قومار).
(١٤) دەنگوباس کۆکردنەوەو وێنەگرتن بۆ ڕۆژنامە، رادیۆ، یا تەلەفزیۆن:
(The reporter ~ed the accident.)

(١٥) قایل بوون بە مەرجی گرەوێك.

v.i. (١) ڕووكەش كردن؛ بەسەردا بڵاوكردنەوە

(٢) [Colloq.]، كاركردن لەبری؛ جێگری كردن.

(٣) شاردنەوەی شتێك بۆ پاراستنی هاوكارێك‌و ڕزگاركردنی لە سزا یا سەرزەنشت كردنی: (*to ~ up for a colleague)* .

n. (١) (ا) بەرگ (بەرتووك). (ب) سەرقاپ؛ قەپاغ؛ سەر (ج) پێخەف؛ سەرەخەر.

(٢) سەنگەر (٣) لانە یا شوێنی خۆشاردنەوەی گیانداری كێوی.

(٤) سەرمێزو قاپ‌و كەوچك‌و چنگاڵ بۆ یەك كەس.

(٥) مزی چوونە تیاترۆ یا یانەی سەما. (٦) ڕووالەت؛ خۆنوواندنی درۆ.

break cover, هاتنەدەرەوە لە شوێنی خۆشاردنەوە.

cover up, (١) گرتنەوە؛ داپۆشین. (٢) شاردنەوە (ڕاز).

take cover, خۆشاردنەوە یا خۆپاراستن لە گوللەی دوژمن.

under cover, (١) بەدزی‌یەوە. (٢) بە ڕووالەت؛ بەسەرزاری. (٣) شاراوە.

under the same cover, لە هەمان زەرفدا (نامەنووسین).

coverage (kuv′ēr-ij), *n.* (١) داپۆشین؛ مەودای داپۆشین.

(٢) ڕادەی لێكۆڵینەوەو باسكردن (ڕۆژنامە، ڕادیۆ، تەلەفزیۆن):

(The news ~ of the war was extensive.)

(٣) ڕادەی پاراستن لەلایەن كۆمپانیای بیمەوە (وەك خانوو سووتان، دزی، ڕووداوی ئوتومبیل).

(٤) ڕادەی پاراستن بە دراو.

coverall (kuv′ēr-ôl′), *n.* بەرگێكی یەك پارچەی سەرتاپایە خاوەن پیشە لەبەری دەكات (بەتایبەتی فیتەرو كرێكاری كارگەو كشتیار)

cover charge, مزی چوونە تیاترۆ یا یانەی سەما

cover crop, دانەوێڵەیەك كە دەچێنرێت بۆ پاراستنی زەوی لە ڕامالین.

covered (kuv′ērd), *adj.* (١) داپۆشراو؛ شاراوە

(٢) قەپاغدار؛ سەرقاپدار. (٣) پارێزراو (بیمە) (٤) كڵاو لەسەر؛ كڵاودار.

covered wagon, واگۆنێكی سەر داپۆشراوی بە ئەسپ یا گا ڕاكێشراو.

cover girl, كچێكی جوان كە زوو زوو وێنەكەی لەسەر بەرگی گۆڤارەكان دەبینرێت؛ كچی سەر بەرگی گۆڤار

covering (kuv′ēr-iŋ), *n.* بەرگ؛ سەرەخەر؛ پێخەف؛ قاوغ؛ سەرقاپ

covering letter, نامەیەك كە لەگەڵ بڕوانامە یا بەڵگەیەكدا دەنێردرێت بۆ ڕوونكردنەوەی

coverlet (kuv′ēr-lit), *n.* (١) پۆپەشمین یا جاجمێك كە دەدرێت بەسەر جێگەی نووستندا (٢) شتێك كە شتێكی تری پێ دادەپۆشرێت.

coverlid (kuv′ēr-lid), *n.* = coverlet.

covert (kuv′ērt), *adj.* (١) نهێنی؛ شاراوە؛ پەنهانی:

(a ~ threat; a ~ operation)

(٢) داپۆشراو؛ پارێزراو.

(٣) مێردەكەی دەیپارێزێت؛ لەژێر دەستی مێردەكەیایەتی.

n. (١) كەنار؛ پەنا (٢) شوێنی خۆشاردنەوەی گیانداری كێوی وەك بێشە (ڕاو).

(٣) پەڕێكی نەرم‌و بچكۆلەیە لەبنی پەڕە گەورەكانی باڵندەدا (زیندەوەرزانی).

covertly (kuv′ērt-li), *adv.* بەنهێنی؛ بەدزی‌یەوە.

coverture (kuv′ēr-chēr), *n.* (١) پەنا؛ كەنار؛ شوێنی خۆشاردنەوە یا پاراستن (٢) شاردنەوە؛ بەرگ؛ سەر.

(٣) باری ژیانی ئافرەتی مێردار (كە لەژێر دەست یا پاراستنی مێردەكەیایەتی).

covet (kuv′it), *v.t. & v.i.* ویستن یا حەزلێكردن (بەتایبەتی شتێك كە هی كەسێكی تر بێت)؛ بێزووكردن بە شتی كەسێكی ترەوە.

covetous (kuv′i-təs), *adj.* بێزووكەر بە شتی كەسێكی ترەوە؛ چاوچنۆك؛ چاوبرسی.

covey (kuv′i), *n.* (١) پۆلە مەل (بەتایبەتی قەتی یا كەو).

(٢) دەستە (مرۆڤ)؛ تاقم.

covin (kuv′in), *n.* (١) [Archaic] . ساختە؛ فێڵ‌وتەڵەكە

(٢) [Obs.] پەیمانێكی نهێنی. (٣) پەیمانێكی دووكەسی بۆ لەخشتەبردن‌و ساختەلێكردنی كەسێك یا چەند كەسێكی تر.

coving (kōv′iŋ), *n.* تیلماسكێكی ڕازێنەرەوەی بنمیچ (خانووسازی).

cow (kou), *n.* (١) مانگا. (٢) مێینەی فیل‌و ئەهەنگ‌و گامێش.

cow (kou), *v.t.* ترساندن؛ بەچەترسێن كردن.

coward (kou′ērd), *n.* ترسنۆك؛ كەسێكی بێ غیرەت‌و نامەردو پوشت.

adj. ترسنۆك؛ بێ غیرەت؛ نامەرد؛ كوونی.

cowardice (kou′ēr-dis), *n.* ترسنۆكی؛ بێ غیرەتی؛ نامەردی.

cowardliness (kou′ērd-li-nis), *n.* = cowardice.

cowardly (kou′ērd-li), *adj.* ترسنۆك؛ ترسنۆكانە؛ بێ غیرەت؛ نامەرد؛ نامەردانە: *(a ~ act)* .

adv. بە ترسنۆكانە؛ بە نامەردانە.

cowbane (kou′bān′), *n.* ڕووەكێكی ژەهراوی‌یە لە گێژەر دەچێت.

cowbell (kou′bel′), *n.* زەنگی مانگا (كە دەكرێتە ملی مانگا بۆئەوەی خاوەنەكەی بزانێت لە كوێدایە بە دەنگی زەنگەكەدا).

cowberry (kou′ber′i, kou′bēr-i), *n.* جۆرە تووتركێكە.

cowbird (kou′bũrd′), *n.* باڵندەیەكی ڕەشی بچووكە لەنزیك ڕەشە-وولاخەوە دەژی‌و هێلكە لە هێلانەی باڵندەی تردا دەكات.

cowboy (kou′boi′), *n.* گاوان (بەتایبەتی بە سواری ئەسپەوە).

cowcatcher (kou′kach′ēr), *n.* چوارچێوەیەكی كانزایی‌یە بە پێشی شەمەندەفەرەوە بەستراوە بۆ پاكردنەوەی هێڵە ئاسنەكان.

cower (kou′ēr), *v.i.* خۆ گرمۆڵەكردن یا چوونەوەیەك (لە ترس یا لە سەرمادا)؛ خۆكشانەوە (لە ترس یا لە سەرمادا).

cowfish (kou′fish′), *n.* (١) جۆرە ماسی‌یەكی شاخدارە.

(٢) جۆرە ئەهەنگێكی بچووك یا گیانداری ئاوی شیردارە.

cowgirl (kou′gũrl′), *n.* گاوانی كچ؛ كچە گاوان.

cowhand (kou′hand′), *n. Also* **cow hand,** گاوان.

cowherd (kou′hũrd′), *n.* گاوان.

cowhide (kou′hīd′), *n.* (١) پێستە مانگا. (٢) قایشی پێستە مانگا.

(٣) قامچی پێستە مانگا (بەتایبەتی هی هۆنراوە).

v.t. قامچی لێدان؛ فەلاقەكردن بە قامچی پێستە مانگا.

cow killer, جۆرە زەردەواڵەیەكە ئەگەر بە ڕەشەوولاخەوە بدات دەیكوژێت.

cowl (koul), *n.* (١) كڵاوی ووشكەسۆفی. (٢) كەواو كڵاوی ووشكەسۆفی.

(٣) شتێك كە لە كڵاو بچێت: (ا) كڵاوەی سەر لوولە زۆپا یا كڵاوڕۆژنە (ب) بەشی پێشەوەی ئوتومبیل. (ج) قاوغ یا كڵاوەی مەكینەی فڕۆكە

v.t. كڵاو كردنەسەر؛ كڵاوە خستنەسەر.

cowl (koul), *n.* [Archaic], دەفرێكی دوو قوڵفەیی‌یە ئاوی پێ دەگوێزرێتەوە.

cowled (kould), *adj.* (١) كڵاولەسەر. (٢) كڵاوئاسا؛ كڵاوەئاسا.

cowlick (kou′lik′), *n.* تۆپەڵێك قژی جیابووەوە كە بەتەختی بەسەر سەرەوە ناوەستێت وەك ئەوەی مانگا لستبێتی‌یەوە.

cowling (kou′liŋ), *n.* قاوغ یا كڵاوەی مەكینەی فڕۆكە.

cowlstaff (koul′staf′, koul′stäf′), *n.* دارێكە دەكرێت بە هەردوو قوڵفەی دەفری ئاو گواستنەوەداو بە دوو كەس هەڵدەگیرێت.

cowman (kou′mən), *n.* (١) خاوەنی كێڵگەی ڕەشەوولاخ.

(٢) [British]، گاوان.

co-worker (kō-wũr′kēr), *n.* هاوكار؛ هاوفرمان؛ هاوەڵی كار.

cowpea (kou′pē′), *n.* لۆبیا.

cow pony, ئەسپی كورتەباڵای گاوان.

cowpox (kou′poks′), *n.* ئاوڵەی مانگا؛ ئاوڵەی ڕەشەوولاخ.

cowpuncher (kou′pun′chēr), *n.* = cowboy.

cowrie, cowry (kou′ri), *n.* گوێچكەماسی‌یەكی بەنرخە (وەك پارە لە هەندێك وڵاتانی ئەفەریقاو خوارووی ئاسیادا بەكاردەهێنرێت).

cow shark, قرشێكی گەورەیە.

cowshed (kou′shed′), *n.* پەچەی سەرگیراوی ڕەشەوولاخ؛ كەپر یا تەوێلەی ڕەشەوولاخ.

cowslip (kou′slip′), *n.* جۆرە گوڵێكی بۆن خۆشە.

cox (koks), *n., v.t. & v.i.* = coxcomb.

coxa (kok′sə), *n.* (١) سمت· سمتەجۆلە؛ ئێسقانی سمت.
(٢) ڕانی مێروو

-coxal *(adj.).*

coxalgia (kok-sal′ji-ɔ), *n.* نەخۆشی یا ئازاری سمتەجۆلە یا ئێسقانی سمت

coxalgy (kok′sal′ji), *n.* = **coxalgia.**

coxcomb (koks′kōm′), *n.* (١) کڵاوی پۆپنەدار وەك پۆپنەی کەڵەشێر ٢) پۆپنەی کڵاوێکی وەها.
(٣) کەسێکی لەخۆبایی بەفیزی هیچوپووچ؛ کەسێکی زۆر تەرپۆش.
(٤) پۆپنەی کەڵەشێر.

coxswain (kok′s'n, kok′swān′), *n.* کەشتی لێخوڕ

coy (koi), *adj.* (١) شەرمن؛ بەشەرم. (٢) نازکەر؛ بەناز؛ نازفرۆش.
v.i. [Archaic], شەرم کردن.
v.t. [Obs.], (١) هێمن کردنەوە؛ لاواندنەوە. (٢) دەست پێداهێنان.

-coyly *(adv.)*; **coyness** *(n.).*

coyote (kī′ōt, kī-ō′ti, kī-ōt′), *n.* گورگێکی بچووکی ئەمەریکای باکوورە

coyotillo (kō′yə-tēl′yō, kī′ɔ-tēl′yō), *n.* ڕووەکێکی دڕکاوی ژەهراوییە

coypu (koi′pōō), *n.* گیاندارێکی ئاوی شیرداری کرۆژەندەیە لە گۆڕ- هەڵکەنە دەچێت.

coz (kuz), *n.* [Colloq.]. = **cousin.**

coze (kōz), *v.i.* دەمەتەقێ‌کردن
n. دەمەتەقێ

cozen (kuz′'n), *v.t. & v.i.* ساختەکردن؛ گزی کردن؛ هەڵخەڵەتاندن.

cozenage (kuz′'n-ij), *n.* ساختە؛ گزی؛ فێڵ‌وتەڵەکە.

cozey (kō′zi), *adj.* = **cozy.**

cozy (kō′zi), *adj.. (a ~ room)*: (١) گەرم‌و خۆش‌و خنجیلانە (شوێن)
(٢) نزیك‌و گیانی بە گیانی (برادەرێتی).
n. کڵاوەی قۆری جا (نەریتێکی ئینگلیزییە بۆ مانەوەی چاکە بە گەرم‌وگوڕی).
  cozy up to, [Colloq.], خۆ لێ بردنە پێشەوە بۆ سوود وەرگرتن

crab (krab), *n.* (١) قرژاڵ؛ قرژانگ (٢) چنگنە
(٣) مەکینەی شت بەرزکردنەوە
(٤) [C-]. کۆنەستێرەی قرژاڵ؛ بورجی قرژاڵ (ئەستێرەوانی).
(٥) فڕینی لابەلایی فڕۆکەیەك.
v.i. ڕاوکردنی قرژاڵ؛ قرژاڵ گرتن.
v.t. فڕینی فڕۆکەیەك بە لابەلایی.
  catch a crab, بەلاداخستنی بەلەمی سەوڵ (بەهۆی بە هەڵە سەوڵ- لێدانەوە).

crab (krab), *n.* (١) جۆرە سێوێکی مزرە.
(٢) کەسێکی تەنگەجیکڵانەو تووڕەوتڕۆو زۆر سکاڵاکەر.
adj. تایبەتی بە جۆرە سێوێکی مزر.
v.t. & v.i. [Colloq.], هەمیشە سکاڵاکردن؛ ڕەخنەگرتن.

crab apple, (١) جۆرە سێوێکی مزرە (کێوی یا ماڵی).
(٢) داری ئەم جۆرە سێوە.

crabbed (krab′id), *adj.* (١) تووڕەوتڕۆو تەنگەجیکڵانە.
(٢) ئاڵۆزاو؛ تێگەیشتنی گرانە لەبەر ئاڵۆسکاوی.
(٣) خوێندنەوەی گرانە لەبەر شێواوی بەسەریەکدا: *(~ handwriting)* .

crabber (krab′ēr), *n.* (١) قرژانگ گر. (٢) بەلەمی ڕاوە قرژانگ.
(٣) [Colloq.]، کەسێکی هەمیشە سکاڵاکەر یا ڕەخنەگر.

crabby (krab′i), *adj.* تەنگەجیکڵانەو تووڕەوتڕۆ.

crab grass, جۆرە گیایەکە خێرا تەرز فڕێ دەدات‌و چنگ دەداتە یەك‌و نەکرێت بە چیمەن.

crab louse, چنگنەیەکە دەداتە ناوگەڵ.

crabs (krabs), *n.pl.* [Colloq.], چنگنەتێدانی ناوگەڵ.

crabstick (krab′stik′), *n.* (١) داردەست یا گۆچانی دارسێو.
(٢) کەسێکی تەنگەجیکڵانەو تووڕەوتڕۆو زۆر بەسکاڵا.

crab tree, دارسێوێکە کە سێوی مزر دەگرێت.

crack (krak), *v.i.* (١) شەقە لێ هەڵسان (لە کاتی قرنجان یا شکاندا)؛ قرچەهاتن. (٢) شەقە لێ هەڵسان (قامچی، تفەنگ):
(His rifle ~ed and the deer fell dead.)
(٣) درزبردن؛ تەقین (پیاڵە، پەرداخ)؛ شکان؛ قڵیش بردن؛ قرنجان
(to ~ an egg)
(٤) گڕبوونی دەنگ (کە منداڵ دەبێتە هەرزە).
(٥) [Dial.]، فشەکردن. (٦) [Dial.]، دەمەتەقێ کردن.
(٧) [Slang]، ڕووخان (مێشك یا لەش):
(Will he ~ under the strain?)
(٨) نوکتەبازی کردن؛ قسەی نەستەق کردن.
v.t. (١) شەقە لێ هەڵساندن: *(C~ the whip)* .
(٢) درز پێ بردن؛ تەقاندن؛ قرنجان؛ شکان؛ قڵیش پێ بردن.
(٣) دەنگ گڕکردن. (٤) شیبوونەوە لەئەنجامی کوڵاندندا (نەوتی خاو).
(٥) [Colloq.]، زللە لێدان؛ شەقە لێ هەڵساندن بە لێدان؛ تەقاندن (پەنجە).
(٦) [Colloq.]، چارەسەرکردن؛ دۆزینەوە:
(The police have finally ~ed that murder case.)
(٧) [Slang]، بڕین (دزی)؛ شکاندن‌و کردنەوە:
(The thief ~ed the safe.)
(٨) [Slang]، نوکتەبازی کردن؛ قسەی نەستەق کردن:
(He enjoys ~ing jokes.)
(٩) شکاندن (ناوبانگ).
(١٠) (ا) کردنەوەو خواردنەوە: *(to ~ a bottle of wine)* .
(ب) کردنەوەو خوێندنەوە: *(to ~ a book)* .
n. (١) شەقە: *(the ~ of a whip)* . (٢) درز؛ قڵیش؛ تلیش.
(٣) قرنجان؛ درزبردن؛ قڵیشان؛ شکان. (٤) دەنگ گڕبوون.
(٥) [Dial.]، دەمەتەقێ. (٦) [Archaic]، فشە؛ فشەبازی.
(٧) [Colloq.]، شەپازلە؛ شەقەی زللە یا شەپازلە؛ شەقەی هەر لێدانێك.
(٨) چرکە (کات). (٩) دز؛ ماڵ بڕین. (١٠) [Slang]، هەوڵ؛ تەقەلا.
(١١) [Slang]، نوکتە؛ قسەی نەستەق؛ قسەی زل.
adj. [Colloq.], نایاب؛ کارامە؛ لێهاتوو.
  crack a book, [Slang], کردنەوەو خوێندنەوەی پەرتووکێك.
  crack a smile, [Slang], زەردەخەنە هاتن.
  crack down (on), [Colloq.], بە توندوتیژی لەگەڵ جووڵانەوە (میری لەگەڵ ئەوانەی شتی قەدەغە دەکەن).
  crack up, [Colloq.], (١) کەوتنەخوارەوە (فڕۆکە).
(٢) ڕووخان (مێشك یا لەش)؛ بەرگەنەگرتن.
  crack wise, [Slang], قسەی زل کردن.

crackajack (krak′ə-jak′), *adj. & n.* [Slang], = **cracker-jack.**

crackbrained (krak′brānd′), *adj.* شێت؛ سەیر (مرۆڤ).

cracked (krakt), *adj.* (١) قڵیشاو؛ قرنجاو؛ درزبردوو؛ شکاو.
(٢) گڕ (دەنگ). (٣) [Colloq.]، شێت.

cracker (krak′ēr), *n.* (١) شکێنەر (ئامێر، مرۆڤ)؛ گوێزشکێن.
(٢) دەمەرقاچان. (٣) بسکویت. (٤) کەسێکی سپی هەژار لە لادێی بەشی خوارووی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا (لەڕووی بێزلێهاتنەوەوە بەکاردێت).

crackerbarrel (krak′ēr-bar′əl), *adj.* تایبەتی بە دەمەتەقێی هەمەچەشنەی دووکانی لادێ.

crackerjack (krak′ēr-jak′), *adj.* [Slang], نایاب؛ کارامە؛ لێهاتوو.
n. (١) [Slang] ، شتێکی نایاب. (٢) کەسێکی لێهاتوو یا کارامە.

crackle (krak′'l), *v.i.* قرچەقرچ هاتن یا تەقین (داری ناو ئاگر).
v.t. شکاندن‌و قرچەقرچ لێ هەڵساندن.

n. (١) قرچەقرچ؛ دەنگی تەقینەوە (داری ناو ئاگر، دەمەرقاچان).
(٢) درزی باریکی سەر گۆزەودیزە (وەك نەقش).
(٣) گلینەیەك كە ئەم درزە باریكەی لەسەر كرابێت.

crackleware (krak′′l-wâr′), **n.** گلینەیەك كە درزی باریكی وەك نەقشی لەسەر كرابێت.

crackling (krak′liŋ), **n.** (١) قرچەقرچ؛ تەقینەوە (داری ناو ئاگر).
(٢) دیوی دەرەوەی گۆشتی سوورەوەكراوی بەراز كە وەك قاوورمە ووشكە.

crackly (krak′li), **adj.** قرچۆك؛ ووشك.

cracknel (krak′n′l), **n.** (١) بسكویتێكی ووشكی ڕەق.
(٢) پارچە گۆشتی ووردی سووروەوەكراوی بەراز.

crack of doom, نیشانەی ڕۆژی قیامەت.

crackpot (krak′pot′), **n.** [Colloq.], كەسێكی شێتۆكەو سەیرو خاوەن بیروباوەڕی نائاسایی.
adj. سەیرو شێتۆكەو خاوەن بیری سەیر.

cracksman (kraks′mən), **n.** [Slang], دز؛ مالبڕ.

crackup (krak′up′), **n.** (١) لێكدانی ئوتومبیلو شكانی.
(٢) ڕووخان (مێشك یا لەش)؛ مێشك تێكچوون.

-cracy (krə-si), پاشگرێكە بەمانای: فەرمانڕەوایی؛ جۆری فەرمانڕەوایی: *(democracy, autocracy)*

cradle (krā′d′l), **n.** (١) بێشكە؛ لانك؛ لانكە.
(٢) كاتی ساوایی یا منداڵی.
(٣) شوێنی لەدایكبوون، سەرەتا، یا دەستپێكردنی شتێك (بیروباوەڕ، ئاین، شارستانێتی... هتد): *(the ~ of civilization)* .
(٤) [Poetic]، شوێنی حەوانەوە.
(٥) چوارچێوەیەكی شیشو گوریس.
(٦) تەختەیەكی پێچكەدارە فیتەر بەكاری دێنێت بۆ كاركردن لەژێر ئوتومبیلدا.
(٧) چوارچێوەیەكی دار یا ئاسن بۆ لەسەردانانی بەلەم، پاپۆڕ، یا فڕۆكە لەكاتی دروستكردن، چاكردن، یا بەرزكردنەوەدا.
(٨) سنیای تەلەفۆن: ئەو بەشەی تەلەفۆن كە بیستۆكەكەی دەخرێتە سەر.
(٩) چوارچێوەیەكە دەبەسترێت بە داسەوە لەكاتی درونەدا وەك پەنجەكانی دەست وەهایە.
(١٠) چوارچێوەیەكە وەك بێژنگ بۆ شۆردنەوەو جیاكردنەوەی زێڕ لە لم.
v.t. (١) ڕاژەندن؛ خستنە بێشكەوە. (٢) پەروەردەكردن.
(٣) درونەكردنی دەغلودان بە داسێك كە چوارچێوەیەكی پێوەبەستراوە وەك پەنجەكانی دەست وەهایە. (٤) دانان یا بەرزكردنەوەی بەلەمێك بە چوارچێوەی تایبەتی. (٥) جیاكردنەوەی زێڕ لەو لمەی كە زێڕی تێدایە بە بێژنگی تایبەت.
v.i. ڕاكشان لە بێشكەدا.
rob the cradle, ژنی زۆر لە خۆ منداڵتر هێنان.

cradlesong (krā′d′l-sôŋ′), **n.** لایلایە

craft (kraft, kräft), **n.** (١) كارامەیی؛ دانایی؛ شارەزایی.
(٢) فێڵبازی؛ كەلەكچێتی. (٣) پیشەگەری؛ پیشەسازی؛ پیشە.
(٤) (ا) ئەندامانی پیشەگەرییەك. (ب) ئەندامانی یەكێتی پیشەگەرییەك.
(٥) بەلەم، پاپۆڕ یا فڕۆكە.

-craft (kraft, kräft), پاشگرێكە بەمانای: پیشە؛ پیشەگەری؛ كارامەیی؛ دانایی؛ شارەزایی: *(handicraft, witchcraft)* .

craftiness (kraf′ti-nis, kräf′ti-nis), **n.** فێڵبازی؛ كەلەكچێتی

craftsman (krafts′mən, kräfts′mən), **n.** (١) پیشەگەر؛ وەستا.
(٢) هونەرمەند.

craftsmanship (krafts′mən-ship′, kräfts′mən-ship′), **n.** وەستایی؛ شارەزایی؛ دانایی؛ كارامەیی.

craft union, یەكێتی ئەندامانی پیشەگەرییەك.

crafty (kraf′ti, kräf′ti), **adj.** فێڵباز؛ زۆرزان؛ تەڵەكەباز؛ زۆڵ.
-craftly *(adv.)*.

crag (krag), **n.** بەردێكی سەختو لێژ (بەتایبەتی كە سەری هێنابێتە دەرەوە لە شاخ یا كەندەڵانێكدا)؛ كەندەڵانێكی سەختو لێژ.

cragged (krag′id), **adj.** = craggy.

craggy (krag′i), **adj.** سەختو لێژ (شاخ، كەندەڵان، بەرد)؛ بەردانیو سەخت؛ گرنج گرنج یا قۆرتاوی (دەموچاو).
-cragginess *(n.)*.

cragsman (kragz′mən), **n.** شاخەوان.

cram (kram), **v.t.** (١) (ا) ئاخنین؛ زۆر پڕكردن. (ب) تێ ترنجاندن؛ تێ خزاندن. (٢) زۆر خواردن. (٣) [Colloq.]، كۆشش كردنو مێشكی خۆ یا یەكێكی تر ئاخنین بە زانیاری بۆ خۆ ئامادەكردن بۆ تاقیكردنەوەیەك بەتایبەتی ماوەیەكی كورت لەپێش تاقیكردنەوەدا.
v.i. (١) زۆر خواردن یا بەپەلە خواردن.
(٢) [Colloq.]، كۆشش كردنو مێشكی خۆ یا یەكێكی تر ئاخنین بە زانیاری بۆ خۆ ئامادەكردن بۆ تاقیكردنەوەیەك بەتایبەتی ماوەیەكی كورت.
n. (١) [Colloq.] ، تێ ترنجان؛ تێ خزان؛ تێ ئاخنین.
(٢) (ا) مێشكی خۆ ئاخنین بە زانیاری بۆ تاقیكردنەوەیەك (بەتایبەتی لە ماوەیەكی كورتدا لەپێش تاقیكردنەوەكە). (ب) ئەو زانیارییەی بەم شێوەیە دەئاخنرێتە مێشكەوە.

cramp (kramp), **n.** (١) كۆلنج؛ ئازاری ماسولكە ڕەق بوون.
(٢) ووشك بوون یا گۆج بوونی كاتی ماسولكەیەكی زۆر بەكارهێنراو.
(٣) *(pl.)*، ژانەسك؛ باپێچ؛ پێچ.
v.t. كۆلنج پێكردن؛ هاتنە ژان.

cramp (kramp), **n.** (١) قولاپ؛ شیشێكی ئاسن كە هەردوو سەرەكەی نووشتێنرابێتەوە. (٢) گیرە. (٣) كۆسپ؛ جڵەو؛ ڕاگیركەر؛ پەستەرەوە.
(٤) بارێكی تەنگەبەرو پەستكەر.
v.t. (١) بە گیرە قایم كردن یا بەستنەوە. (٢) بەستنەوە؛ قەتیس كردن؛ ڕێگرتن.
(٣) لێخوڕین (ئوتومبیل).
adj. (١) قەتیس؛ بەستراوە؛ ڕێ لێ گیراو. (٢) ناخوێنرێتەوە (دەستنووس).
cramp one's style, [Slang], باری ژیان تێكدان؛ دەست بەستنەوە؛ ڕێ لێگرتنو بەستنەوەی كارامەییو لێهاتوویی ئاسایی كەسێك.

cramped (krampt), **adj.** (١) (ا) تەنگەبەر؛ تەسك؛ پڕو تەسك. (ب) مێشك تەسك. (٢) ناخوێنرێتەوە لەبەر پڕی نووسینەكەو كەمی جێگە (دەستنووس): *(~ handwriting)* .

crampfish (kramp′fish′), **n.** ماسییەكە تەزووی كارەبایی لێوە دەردەچێت (هەروەها پێشی دەووترێ: " electric ray " ، " torpedo fish ").

crampon (kram′pən), **n.** (١) قولاپ (بۆ بەرزكردنەوەی قورسایی).
(٢) بزماری بنی پێڵاو (بۆ نەخلیسكان لەسەر سەهۆڵ).

crampoon (kram-pōōn′), **n.** = crampon.

cranberry (kran′ber′i, kran′bĕr-i), **n.** (١) تووترك.
(٢) ڕووەكی تووترك.

crane (krān), **n.** (١) قونگ. (٢) هەرچ باڵندەیەك كە لە قونگ بچێت (وەك شینەشاهۆ). (٣) كرەین؛ مەكینەی بەرزكەرەوە (خانووسازی).
v.t. (١) بەرزكردنەوە بە ئامێری " كرەین " .
(٢) مل درێژكردنو بەرزكردنەوە بۆ باشتر بینینی دیمەنێك.
v.i. (١) مل بەرزكردنەوەو درێژكردن بۆ باشتر بینینی دیمەنێك.
(٢) سڵ كردنەوە؛ دوودڵی كردن.

crane's-bill, cranesbill (krānz′bil′), **n.** ساردۆنیای كێوی.

cranial (krā′ni-əl), **adj.** كاسەسەری؛ كەللەسەری؛ هی كەللەی سەر.

craniate (krā′ni-it), **adj.** كاسەسەردار (وەك گیاندارانی شیردەر، باڵندە، ماسیو خشۆك).
n. گیاندارێك كە كاسەی سەری هەبێت.

craniology (krā′ni-ol′ə-ji), **n.** كاسەی سەر زانی: زانستی– لێكۆڵینەوەی كاسەی سەر بەتایبەتی هی مرۆڤو تایبەخۆكانیانو جیاوازی قەوارەو شێوەیان.

craniometer (krā′ni-om′ə-tēr), **n.** ئامێری پێوانی كاسەی سەر.

craniometry (krā′ni-om′ə-tri), **n.** زانستی پێوانی كاسەی سەر.

craniotomy (krā´ni-ot′ə-mi), *n.* نەشتەرگەری کاسەی سەر.

cranium (krā′ni-əm), *n.* کاسەی سەر؛ کەللەسەر.

crank (kraŋk), *n.* (١) (ا) هەندل (ئوتومبیل). (ب) دەسك.
(٢) حولحولێتی؛ هەوەسکاری؛ هەوەسبازی. (٣) کردەوە یا بیرێکی سەیرو ناناسایی. (٤) [Colloq.]، کەسێکی سەیر (خوو، کردەوە، بیروباوەڕ).
(٥) [Colloq.]، کەسێکی تەنگەجیکلانەو تووڕەوتڕۆو بەسکالا.

v.t. (١) هەندل لێدان؛ سلف لێدان (ئوتومبیل)؛ ئوتومبیل خستنەگەڕ بە هەندل یا سلف لێدان. (٢) وەك هەندل لێکردن؛ بادان و خواروخێچ کردن.
(٣) هەندل پێدان.

v.i. (١) هەندل لێدان؛ خستنەگەڕی ئوتومبیل بە هەندل لێدان.
(٢) [Obs.]، بادان و خواروخێچ کردن.

crank (kraŋk), *adj.* (١) لەوانەیە وەرگەڕێت لەبەر شلۆقی (بەلەم).
(٢) شلۆق.

crank (kraŋk), *adj.* [Dial.], بەکەیف؛ وریا و کەیف خۆش.

crankcase (kraŋk′kās´), *n.* سنوورقی شەفت (مەکینەی ئوتومبیل).

crankshaft (kraŋk′shaft´, kraŋk′shäft´), *n.* شەفت (مەکینەی ئوتومبیل)

cranky (kraŋ′ki), *adj.* (١) تەنگەجیکلانەو تووڕەوتڕۆو بەسکالا.
(٢) سەیر (مرۆڤ بە کردەوە، خوو، یا بیروباوەڕ).
(٣) (ا) شل؛ لە گێڕ چووەتە دەرەوە. (ب) خراپ؛ شکاو. (٤) خواروخێچ.
(٥) شلۆقەو لەوانەیە وەرگەڕێت (بەلەم).

-crankily *(adv.)*; **crankiness** *(n.)*.

cranny (kran′i), *n.* درز (دیوار، بەرد)؛ قلیش؛ تلیش.

crap (krap), *n.* (١) جۆرە قومارێکە بە دوو زار دەکرێت.
(٢) زار نۆهاتنێکی خراپ لەم قومارەدا. (٣) [Vulgar]، گوو؛ پیسایی.
(٤) [Vulgar Slang]، قسەی قۆڕ؛ قسەی هیچ‌وپووچ.
(٥) [Vulgar Slang]، شتێکی بێ فەڕ

crap out, (١) زارێکی خراپ بۆ هاتن لە قوماری " کراپس " دا.
(٢) [Slang]، ژێرکەوتن؛ نشوستی هێنان.

crape (krāp), *n. Also* **crepe,** (١) قوماشێکی تەنکی کرژ (خوری، کەتان، ئوریشم). (٢) شریتێکی ڕەش لەم جۆرە قوماشە کە دەبەسترێت بە باڵەوە لەکاتی شیندا.

crapehanger (krāp′haŋ´ẽr), *n.* کەسێکی ڕەشبین.

crape myrtle, دارێکی بچووکە گوڵی سوورو سپی و پەمەیی دەگرێت.

crappie (krap′i), *n. Also* **croppie,** جۆرە ماسییەکە.

craps (kraps), *n.pl.* کراپس قومارێکە بە دوو زار دەکرێت.

crapshooter (krap′shōōt´ẽr), *n.* قومارکەری " کراپس " (ووشەی پێشوو ببینە)

crapulence (krap′yoo-ləns), *n.* (١) نەخۆش کەوتنێك کە لەئەنجامی زۆر خواردن یا زۆر خواردنەوەوە بێت. (٢) خواردن یا خواردنەوەی زۆرو لە ڕادە بەدەر

-crampulent *(adj.)*; **crampulous** *(adj.)*.

crash (krash), *v.i.* (١) کەوتن، کەوتنەخوارەوە، یا لێکدان بە دەنگێکی زل و شکان یا ووردوخاش بوون؛ وەرگەڕان (ئوتومبیل).
(٢) دەنگێکی گەورە پەیدابوون لەکاتی شکان یا کەوتنەخوارەوەدا؛ ڕووخان و دەنگێکی گەورە پەیدابوون؛ هارەهاتن. (٣) بزووتنەوە بە دەنگێکی زلەوە.
(٤) کەوتنەخوارەوەو شکان یا ووردوخاش بوون (فڕۆکە)؛ نیشتنەوەی توندوتیژو هەندێك زیان لێکەوتن (فڕۆکە).
(٥) هەرەس بردن یا ڕووخانی بەپەلە (بازرگانی): *(Their business ~ed.)* .

v.t. (١) شکاندن، لێکدان، خستنەخوارەوە، یا ووردوخاش کردن (ئوتومبیل، فڕۆکە). (٢) پێداکردن بە دەنگێکی بەرز. (٣) ووردوخاش کردن؛ شەق پێ بردن.
(٤) [Colloq.]، خۆداکوتان لە ئاهەنگێکدا بەبێ بانگ کردن؛ بەزۆر چوونە تیاترۆ یا سینەمایەکەوە بەبێ بلیت: *(We ~ed the party.)* .

n. (١) هارە؛ شەقە؛ تەقە؛ تەپەیەکی زل.
(٢) لێکدان، شکان، یا کەوتنەخوارەوە (ئوتومبیل، فڕۆکە)
(٣) ژێرکەوتنێکی پەلە (بازرگانی)؛ هەرەس بردن یا ڕووخانێکی پەلەو چاوەڕوان نەکراو (باری ئابووری وولات، بازرگانی).

adj. [Colloq.]. بە پەلەو هەموو هێزو توانایەکەوە (بۆ کردن و سەرکەوتنی کارێك): *(a ~ course; a ~ program to build highways)* .

crash (krash), *n.* قوماشێکی زبر.

crash dive, خۆ نوقوم کردنێکی بە پەلەو ناکاوی ژێردەریایییەك (بۆ دەربازبوون لە هێرشی دوژمن).

crash-land (krash′land´), *v.t.* نیشتنەوەی فڕۆکەیەك بە پەلەو لەناکاویداو گەلێك جار تێك‌وپێکدانی.

crass (kras), *adj.* (١) کەرو نەفام؛ هیچ نەزان و کەرتڕی تەواو.
(٢) [Rare]، زبر؛ ئەستوور. (٣) تەواو: *(~ ignorance)* .

-crassly *(adv.)*; **crassness** *(n.)*.

crassitude (kras′ə-tōōd´, kras′ə-tūd´), *n.* کەرتڕی و نەزانی؛ زۆر کەری و نەفامی.

-crat (krat), پاشگرێکە بەمانای: (ا) پاڵپشتکەری ڕژێمێك یا ڕێبازێکی ڕامیاری و فەلسەفی: *(democrat)* .
(ب) ئەندامی پارتێکی کۆمەڵایەتی: *(aristocrat)* .

cratch (krach), *n.* [Dial.], ئاخوڕ.

crate (krāt), *n.* (١) سنووقی تەختە یا سەبەتە (بۆ گواستنەوەی شتی فرۆتەنی یا عەمارکردنی). (٢) ئەو شتومەکەی دەکرێتە سنووقێکی وەهاوە
(٣) [Slang]، ئوتومبیل یا فڕۆکەیەکی کۆن و پەککەوتە.

v.t. شتومەك خستنە ناو سنووقێکی تەختەی وەهاوە.

crater (krā′tẽr), *n.* (١) چاڵایی دەمی ئاگرپژێن یا قەڵبەزەیەکی گەرم.
(٢) چاڵێك کە لە تەقینەوەی بۆمباوە لە زەویدا دروست دەبێت؛ چاڵ؛ چاڵایی.
(٣) دەفری تێکەڵاوکردنی شەراب لە یۆنانی کۆندا.

craunch (kränch, krônch), *v.t. & v.i.* = **crunch.**

cravat (krə-vat′), *n.* (١) ملپێچ؛ ملبەند. (٢) بۆینباخ.

crave (krāv), *v.t.* (١) بێزووپێوەکردن؛ تامەزرۆبوون؛ زۆر حەزلێکردن.
(٢) پاڕانەوە.

v.i. بێزووکردن؛ تامەزرۆبوون.

craven (krā′vən), *adj.* ترسنۆك؛ بێ غیرەت.

n. کەسێکی ترسنۆك یا بێ غیرەت.

cry craven, خۆ بەدەستەوەدان.

craving (krāv′iŋ), *n.* بێزوو؛ حەز یا ئارەزوویەکی ئێجگار زۆر.

craw (krô), *n.* (١) چیکڵانەی باڵندە. (٢) گەدەی گیاندار.

to stick in the (or one's) craw, بەدڵ نەبوون؛ پەسەندنەکردن.

crawfish (krô′fish´), *n. Also* **crayfish,** گیاندارێکی بچووکی ئاوی قاوغدارە لە کوللەی ئاو دەچێت.

v.t. [Colloq.]. (~ **out**), خۆکشانەوە.

crawl (krôl), *v.i.* (١) بە خشکە ڕۆیشتن (مار، کرم)؛ خشان بەسەر زەویدا.
(٢) گاگۆڵکێ کردن؛ بە قنگەخشکێ ڕۆیشتن. (٣) زۆر بە هێواشی ڕۆیشتن (کات).
(٤) مێروولەکردن (قاچ، دەست، ڕان... هتد).
(٥) سەرشۆڕکردن؛ بە سەرشۆڕی جووڵانەوە.
(٦) مەلەکردن لە کونجێکی تەیمان کراودا لە تەنکاوێکدا (ئەم تەیمان کردنە بۆ گرتنی ماسی و جلە دەکرێت).

n. (١) خشان؛ بە خشکەیی ڕۆیشتن. (٢) گاگۆڵکێ؛ قنگەخشکێ.
(٣) باسکەمەلە.

crawl (krôl), *n.* کونجێکی تەیمان کراو لەناو تەنکاوێکدا بۆ گرتنی جلەو ماسی.

crayfish (krā′fish´), *n.* گیاندارێکی بچووکی ئاوی قاوغدارە لە کوللەی ئاو دەچێت.

crayon (krā′ən, krā′on), *n.* (١) پێنووسی بۆیە؛ قەڵەمی بۆیە.
(٢) نیگاری پێنووسی بۆیە.

v.t. وێنەکێشان بە پێنووسی بۆیە.

craze (krāz), *v.t.* (١) شێت کردن؛ مێشك تێکدان.

(٢) درزی بچووک کردنە گۆزەودیزەوە.

v.i. (١) شێت بوون؛ مێشک تێکچوون.

(٢) درزی بچووک تێ بوون (گۆزەودیزە).

n. (١) ئێجگار زۆر حەزلێکردن یا شێت بوونی خەڵک بۆ شتێک کە بووبێتە بە باو: *(Jogging or running is the latest ~ .)*

(٢) مۆدە؛ مۆدەیەکی سەردەمی؛ خولیا.

(٣) درزێکی بچووک لە گۆزەودیزەدا.

crazed (krāzd), *adj.* (١) شێت (٢) شێتوشەیدا؛ دێوانە.

(٣) درزی بچکۆلەدار (گۆزەودیزە).

craziness (krā'zi-nis), *n.* شێتی؛ بێ مێشکی؛ دێوانەیی.

crazy (krā'zi), *adj.* (١) شێت؛ بێ مێشک.

(٢) [Colloq.]، شێتوشەیدا؛ دێوانە: *(He is ~ about her.)*.

(٣) درزاوی؛ درز تێ بوو؛ پەرپووت؛ شلۆق.

-crazily *(adv.)*.

like crazy, [Colloq.], زۆر بەجۆشەوەو بە پەلەو بەوپەڕی ووزەو تواناوە: *(He is working like crazy.)*.

crazy bone, ئێسقانی ئانیشک

crazy quilt, لێفەی هەمەڕەنگو پەڵەپەڵاوی.

crazyweed (krā'zi-wēd'), *n.* ڕووەکێکی ژەهراوییە (کە ئاژەڵ دەیخوات ژەهر ئەی دەدات).

creak (krēk), *v.i. & v.t.* جیڕەجیڕکردن؛ جیڕەجیڕهاتن؛ قرچەقرچ کردن.

n. جیڕەجیڕ؛ جیڕە؛ قرچە.

creaky (krēk'i), *adj.* (١) جیڕەجیڕکەر.

(٢) پەرپووت (خانوو، پرد)؛ کۆنو جیڕەجیڕکەر (دەرگا).

-creakily *(adv.)*; creakiness *(n.)*.

cream (krēm), *n.* (١) سەرتوێژ؛ قەتماغەی شیر؛ قەیماغ؛ شیری خەست.

(٢) خواردەمەنییەکە کە لە سەرتوێژ دروستکرابێت یا وەک سەرتوێژ خۆی گرتبێت: *(ice ~)* . (٣) کرێم: ئارایشتێکە لە دەموچاو دەدرێت.

(٤) خواردنەوەیەکی سەرخۆشکەری خەستە.

(٥) باشترین بەشی شتێک؛ سەرتوێژ (مەجاز):

(These students are the ~ of the crop.)

(٦) ڕەنگی سپی زەردباو؛ ڕەنگی شیری.

adj. (١) تایبەتی بە سەرتوێژ؛ لە سەرتوێژ دروستکراو.

(٢) وەک سەرتوێژ خۆی دەگرێت؛ وەک کرێم خۆی دەگرێت.

(٣) سپی زەردباو.

v.i. سەرتوێژ بەستن؛ سەرتوێژ گرتن.

v.t. (١) سەرتوێژ لابردن یا گرتنەوە. (٢) باشترین بەش یا چین لابردن.

(٣) (ا) شیری زۆر خەست تێکردن (قاوە، چا).

(ب) بە شیری خەست لێنان (چێشت).

(٤) تێکهەڵدانو گرتنەوەی شتێک تا وەک شیری خەستی لێ دێت.

(٥) سەرتوێژ بەستن بە شیر.

cream cheese, پەنیرێکی نەرمە وەک قەیماغ وایە.

cream-colored (krēm'kul'ẽrd), *adj.* سپی زەردباو؛ شیری (ڕەنگ).

creamer (krēm'ẽr), *n.* (١) سوراحی یا دەفرێکی زۆر بچووک بۆ شیری خەست تێکردن. (٢) ئامێری جیاکردنەوەی سەرتوێژ لە شیر.

(٣) بەفرگرەیەکە شیری تێ دەخرێت بۆنەوەی سەرتوێژ ببەستێت.

creamery (krēm'ẽr-i), *n.* (١) کارگەی شیرەمەنی؛ کارگەی پاکژ-کردنی شیرو دروستکردنی پەنیرو کەرە. (٢) فرۆشگای شیرەمەنی.

(٣) شوێنی دانانی شیر بۆ قەتماغە بەستن.

creamy (krēm'i), *adj.* (١) پڕ لە سەرتوێژ؛ چەور.

(٢) وەک سەرتوێژ وایە لە خۆگرتنو ڕوواڵەتدا.

(٣) سپی زەردباو؛ شیری (ڕەنگ).

crease (krēs), *n.* (١) خەتی پانتۆڵی لەئوتوەدراو؛ خەتی جلوبەرگی قەد کراو. (٢) چرچولۆچ (جلوبەرگ).

(٣) هێڵی ناو گۆڕەپان (یاری " کریکێت " و " هۆکی ") .

v.t. (١) ئوتوکردن یا قەدکردنو خەت تێدا پەیداکردن (جلوبەرگ).

(٢) چرچولۆچ کردن. (٣) ڕووشاندن بە گوللە؛ بەئاستەم بریندارکردن بە گوللە.

v.i. چرچولۆچ بوون؛ هێڵ تێکەوتن (بە ئوتوکردن یا قەدکردن).

-creasy *(adj.)*.

create (krē-āt', kri-āt'), *v.t.* (١) هێنانە جیهانەوە؛ هێنانە بوون؛ گیان بە بەردا کردن. (٢) دامەزراندن؛ دروستکردن. (٣) داهێنان.

(٤) دروستکردن؛ بوون بە هۆ: *(It ~d a lot of problems for him.)*.

creatine (krē'ə-tēn', krē'ə-tin), *n. Also* creatin, کریاتین: ماددەیەکی سپی بلوورییە (لە تێشووی ماسولکەی گیاندارە بڕبڕەدارەکاندا هەیە).

creation (krē-ā'shən, kri-ā'shən), *n.* (١) هێنانە جیهانەوە؛ هاتنە بوونەوە؛ هاتنە جیهانەوە؛ پەیدابوون.

(٢) دروستکردن؛ دامەزراندن. (٣) داهێنان؛ دۆزینەوە؛ داهاتن.

(٤) جیهان؛ جیهانو هەمووشتێکی ناوی.

(٥) شتێکی تازە داهێنراو یا تازە دۆزراوە.

the Creation, دروستکردنی جیهان لەلایەن خوداوە؛ دروستبوونی جیهان.

creationism (krē-ā'shən-iz'm, kri-ā'shən-iz'm), *n.* - (١) بیروباوەڕێکە دەڵێت: خودا هەموو گیاندارو شتێکی سەر زەوی دروستکردووەو هەر لەخۆیانەوە یا لەئەنجامی گۆڕیندا پەیدا نەبوون (ئاین).

(٢) بیروباوەڕێکە دەڵێت: خودا گیان دەکات بە بەری هەموو ئادەمیزادێکدا کە لەدایک دەبێت.

-creationist *(n.)*.

creative (krē-ā'tiv, kri-ā'tiv), *adj.* داهێنەر؛ خاوەن بیر؛ دانا؛ بەهرەدار.

-creatively *(adv.)*; creativeness *(n.)*.

creativity (krē'ā-tiv'ə-ti), *n.* توانای داهێنان هەبوون؛ داهێنان؛ بەهرەداری؛ دانایی.

creator (krē-ā'tẽr, kri-ā'tẽr), *n.* (١) داهێنەر؛ دروستکەر.

(٢) [C-]، خودا؛ یەزدان؛ کردگار.

creature (krē'chẽr), *n.* (١) دروستکراوێک (زیندوو یا نازیندوو).

(٢) زیندەوەر؛ بوونەوەر؛ گیاندار، بەتایبەتی: (ا) ووڵاخ یا ئاژەڵ.

(ب) ئادەمیزاد (لەڕووی سووکی، بەزەیی، یا خۆشەویستییەوە بەکاردێت).

(٣) جانەوەر؛ دەعبا. (٤) دەسکەلا؛ داردەست؛ کەسێک کە چاوبەرەوژێری کەسێکی تر بێت بۆ هەموو سەرکەوتنێکیو شتێک کە هەیەتیو هەمیشەش لەژێر ڕکێفیدا بێت.

the creature, ویسکی یا خواردنەوەیەکی سەرخۆشکەری تر (لەڕووی گاڵتەوە).

creature comfort, شتی ئاسوودەبەخش (خواردەمەنی، جلوبەرگ، شوێنی حەوانەوە... هتد).

crèche (krāsh, kresh), *n.* (١) وێنە یا نموونەی ئەو تەویلەیەی کە حەزرەتی مەسیحی تێدا لەدایک بووە. (٢) دایەنگە؛ شوێنی چاودێری کردنی منداڵان. (٣) نەخۆشخانە یا پەناگای منداڵی زۆڵ.

credence (krē'd'ns), *n.* (١) بڕوا؛ باوەڕ؛ بڕواپێکردن:

(Give no ~ to rumors.)

(٢) بڕوانامە: *(a letter of ~)*.

(٣) خوانی شێوی خودایی (کڵێسە).

credendum (kri-den'dəm), *n.* بڕوا (ئاین).

credential (kri-den'shəl), *n.* (١) بڕواپێدەر.

(٢) *(pl.)*، بڕوانامە (باڵیۆز، نوێنەر، داواکاری کارێک... هتد)؛ بەڵگەنامە؛ پێناس؛ قەواڵە.

credenza (kri-den'zə), *n.* (١) دۆڵابی پەرتووکو شتی وەها. (٢) خوان.

credibility (kred'ə-bil'ə-ti), *n.* بڕوا؛ بڕوا پێ بوون؛ بڕواپێکردن؛

باوەڕ پێ بوون؛ جێی بڕوابوون.

credible (kred′ə-b'l), *adj.* جێی بڕوایە؛ بڕوای پێ دەکرێت؛ باوەڕپێکراو؛ دەچێتە مێشکەوە.

credit (kred′it), *n.* (١) بڕوا؛ باوەڕ. (٢) جێی بڕوابوون؛ بڕوا پێ بوون.
(٣) ناوبانگ؛ ناوی باش؛ ناو. (٤) بایەخ.
(٥) ستایش: *(He deserves ~ for telling the truth.)* .
(٦) جێی شانازی: *(He is a ~ to his nation.)* .
(٧) (*pl.*)، دان نان بە بەشداربوونی ئەوانەی دەستیان هەبووە لە هێنانەدی شتێکدا (وەك فیلمی سینەما).
(٨) مایە؛ سەرمایە؛ ئەو دراوەیە کە ماوە لە حسابی کەسێکدا لە بانقدا.
(٩) قەرز؛ قەرزوقۆڵە؛ قەرزکاری: *(He never buys on ~ .)* .
(١٠) ئەو بەشەی قەرزێك کە دەدرێتەوە یا دراوەتەوە.
(١١) (أ) وانەکانی کۆرسێك کە قوتابی لە زانکۆدا دەیخوێنێتو نمرەی لەسەر وەردەگرێت (ب) تۆمارکردنی ئەو کۆرسانەی کە قوتابی تەواوی کردووە لە بڕوانامەکەیدا

v.t. (١) بڕواپێکردن. (٢) جێی شانازی بوون؛ جێی شانازی پێوەکردن بوون.
(٣) ستایش کردن؛ چاکە ووتن.
(٤) لە قەرز دەرکردن؛ لە حسابی کەسێك دەرکردن (بانق).
(٥) تۆمارکردنی کۆرسی تەواوکراو لە بڕوانامەی قوتابییەکدا.

credit one with, شتی چاکە خستنەپاڵ.
do credit to, جێی شانازی بوون.
give credit to, (١) بڕواپێکردن؛ هەق پێدان. (٢) ستایش کردن.
give one credit for, هەق پێدان؛ ستایش کردن بۆ کردەوەیەکی باش.
letter of credit, باوەڕنامەی دارایی (بانق).
on credit, بە قەرز
to one's credit, جێی شانازی بوون بۆ کەسێك.

creditable (kred′it-ə-b'l), *adj.* (١) جێی شانازی یا ستایشە
(٢) دەتوانرێت بدرێتە پاڵ کەسێك یا لایەك.

credit line, (١) ناوبردن یا دان نان بە بەشداربوونی کەسێك لە کارێکدا (فیلمی سینەمایی، دەنگوباسو ووتاری ڕۆژنامە).
(٢) ڕادەی ئەوپەڕی قەرز کە دەدرێت بە کەسێك یا دەزگایەك.
(هەروەها پێی دەووترێ: " line of credit ") .

credit card, کارتی قەرز

creditor (kred′i-tēr), *n.* خاوەن قەرز؛ قەرزدەر

credit union, کۆمەڵەی هەرەوەزی قەرزکاری: کۆمەڵەیەکی هەرەوەزییە قەرز دەدات بە ئەندامەکانی بە قازانجێکی کەم

credo (krē′dō, krā′dō), *n.* بڕوا؛ باوەڕ؛ بیروباوەڕ.

credulity (krə-doo′lə-ti, krə-dū′lə-ti), *n.* خۆشباوەڕیی؛ ساویلکەیی.

credulous (krej′oo-ləs), *adj.* خۆشباوەڕ؛ ساویلکە.

creed (krēd), *n.* (١) بیروباوەڕی ئاینی. (٢) بڕوا؛ ڕێباز.

creek (krēk, krik), *n.* (١) جۆگە؛ جۆگەلە؛ چەم.
(٢) کەنداوێکی تەسك یا بچووك.

creel (krēl), *n.* (١) زەمیلەی ماسی گر (کە ماسی گیراوی تێ دەکرێت).
(٢) زەمیلەی ماسی گرتن: زەمیلەیەکە ماسیو گوێچکەماسی پێ ڕاودەکرێت.
(٣) چوارچێوەی ڕاگیرکەری خولخولۆکەی ڕستن.

creep (krēp), *v.i.* (١) خشان؛ بەسەر سکدا خشان؛ بەسەر زەویدا خشان.
(٢) بە هێواشی جووڵانەوە؛ لەسەرخۆ بزووان.
(٣) بەدزییەوە یا بەترسەوە بزووان.
(٤) (~ up)، پەیدابوونو پەرەسەندنی بەرەبەرەو بەبێ سەرنج ڕاکێشان.
(٥) کرژبوون (لەش). (٦) مێروولەکردن (پێست، لەش).
(٧) هەڵگەڕان بە دیوار، یا شتی تردا (ڕووەك). (٨) خواربوون (کانزا).

n. (١) خشان؛ بەسەر سکدا خشان. (٢) جووڵانەوەیەکی لەسەرخۆ یا بەترسەوە.
(٣) [Slang]، کەسێکی پیسو بۆگەنو بێ نرخ.

give one the creeps, [Colloq.], قێزلێهاتنەوەو ترس لێ نیشتنو قین هەڵسان.

make one's flesh creep, بوون بە هۆی ترس لێ نیشتنو قێزلێهاتنەوە وەك ئەوەی جانەوەر بەسەر پێستدا بخشێت یا لەش مێرووڵە بکات.

creeper (krēp′ēr), *n.* (١) خشۆك (مرۆڤ، گیاندار، ڕووەك).
(٢) ڕووەکێکی خۆهەڵواسەر بە دیواردا یا بەسەر زەویدا خشاو.
(٣) باڵندەیەکی خشاو بەسەر داردا (بەمەبەستی بژێوی).
(٤) ئامێرێکی قولاپدارە بنی ئەستێلو گۆمو دەریاچەی پێ هەڵدەکەنرێت.
(٥) (*pl.*)، نالێکی بزماراوییە دەدرێت لە بنی پێڵاو بۆ نەخلیسکان.
(٦) ئامێری گواستنەوەی شت بۆ مەکینەیەك یا لە بەشێکی مەکینەکەوە بۆ بەشێکی تری. (٧) (*pl.*)، بەرگی یەك پارچەی سەرتاپای منداڵ.

creepy (krēp′i), *adj.* (١) خشۆك. (٢) پیسو بۆگەنو ترسناك.

creese (krēs), *n.* خەنجەرێکی دەم لووڵ مالیزییە.

cremate (krē′māt, kri-māt′), *v.t.* سووتاندن (لاشەی مردوو لەبری ناشتنی).

cremation (kri-mā′shən), *n.* سووتاندنی لاشەی مردوو لەبری ناشتنی.

cremator (krē′mā-tēr, kri-mā′tēr), *n.* (١) سووتێنەری لاشەی مردوو (مرۆڤ). (٢) فڕنی تێدا سووتاندنی لاشەی مردوو.
(٣) کوورە یا ئاگردانی زبڵو پاشەڕۆك سووتاندن.

crematorium (krē′mə-tôr′i-əm, krem′ə-tō′ri-əm), *n.* = crematory.

crematory (krē′mə-tôr′i, krem′ə-tō′ri), *n.* (١) کوورە یا فڕنی تێدا سووتاندنی لاشەی مردوو. (٢) خانوویەك کە فڕنێکی ڕەهای تێدابێت.
adj. تایبەتی بە سووتاندنی لاشەی مردوو.

crème de cacao, خواردنەوەیەکی سەرخۆشکەری شیرینە تامی کاکاو دەدات.

crème de la crème, سەرتوێژی سەرتوێژ، واتە هەرە باشترین یا باشترینی باشترین.

crème de menthe, خواردنەوەیەکی سەرخۆشکەری شیرینە تامی نەعنا دەدات.

crenate (krē′nāt), *adj.* دانەدار یا گرنج گرنج (گەڵا): *(a ~ leaf)* .

crenation (kri-nā′shən), *n.* دانەداری؛ گرنج گرنجی.

crenature (kren′ə-chēr, krē′nə-chēr), *n.* (١) گرنج گرنجییەك.
(٢) گرێ (گەڵای گرنج گرنجاوی).

crenel, crenelle (kren′'l), *n.* بۆشایی یا کونی سەر تارمەیەك کە وەك سەنگەر بەکاردەهێنرێتو تەقەی لێوە دەکرێت.

crenelate, crenellate (kren′'l-āt′), *v.t.* بۆشایی یا کون هێشتنەوە لە تارمەیەکدا کە وەك سەنگەر بەکاردەهێنرێتو تەقەی لێوە دەکرێت.
-crenelation, crenellation *(n.)*.

crenulate (kren′yoo-lit, kren′yoo-lāt′), *adj.* دانەدار یا گرنج گرنجاوی (گەڵا، گوێچکەماسی).

crenulation (kren′yoo-lā′shən), *n.* (١) دان؛ گرنج.
(٢) گرنج گرنجاوێتی؛ دانەداری.

Creole (krē′ōl), *n.* (١) دانیشتوویەکی بنەچەیی دوورگەکانی هیندی ڕۆژئاوا، ئەمەریکای ناوەڕاست، بەشێك لە ئەمەریکای باشوور، یا ویلایەتەکانی وولاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکای سەر کەنداوی مەکسیك.
(٢) کەسێك کە لە بنەچەی فەرەنسی یا ئیسپانی بێتو لە ئەمەریکا لەدایك بووبێت. (٣) [c-]، کەسێك کە لە بنەچەی قولەڕەش بێتو لە ئەمەریکا لەدایك بووبێت. (٤) کەسێك کە لە بنەچەی دانیشتووە فەرەنسییە کۆنەکانی ویلایەتی " لویزیانا " بێت. (٥) ئەو زمانە فەرەنسییەی ئەم جۆرە کەسانە ووتوێژی پێ دەکەن. (٦) دانیشتوویەکی ویلایەتی " لویزیانا " لە بەشی هەرە خوارەوەی وولاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا. (٧) کەسێك لە بنەچەی دانیشتووە ئیسپانییە کۆنەکانی ویلایەتی " تەکساس " بێت.
(٨) [c-]، کەسێکی دووڕەگ کە ڕەگێکی قولەڕەش بێت.

creosol (krē′ə-sōl′, krē′ə-sol′), *n.* شلەیەکی چەوری بێ ڕەنگی

تیژە بۆ دەرمان بەکاردێت (کیمیا).

creosote (krē′ə-sōt′), *n.* شلەیەکی چەوری ڕوونی بۆن تیژە بۆ دەرمان و پاراستنی تەختەو دار بەکاردەهێنرێت.

crepe, crêpe (krāp), *n.* (١) قوماشێکی تەنکی ژاکاوی ئاوریشم، کەتان، یا خوری. (٢) پارچەیەك قوماشی ڕەشی وەها کە بە قۆڵەوە دەبەسترێت لە شیندا. (٣) پارچە کاغەزێکی تەنکی ژاکاو (هەروەها: crepe paper).

crepitant (krep′ə-tənt), *adj.* تەقەتەقکەر؛ قرچەقرچکەر.

crepitate (krep′ə-tāt′), *v.i.* تەقەتەق کردن: قرچەقرچ هاتن.

-crepitation *(n.)*.

crept (krept), *past tense of* creep.

crepuscle (kri-pus′′l), *n.* تاریكو لێڵ؛ تاریكو ڕوون.

crepuscular (kri-pus′kyoo-lēr), *adj.* (١) تاریكو لێڵی؛ لێڵ؛ ناڕوون. (٢) شەوەکی؛ بە شەو هوشیاربوونەوەو چالاك بوون (جانەوەر).

crescendo (krə-shen′dō, krə-sen′dō), *adj. & adv.* بەرەبەرە بەرزبووەوە لەرووی دەنگو جۆشو توندوتیژییەوە (ئاوازی مۆسیقا).

n. بەرەبەرە بەرزبوونەوەی دەنگو جۆشو توندوتیژی ئاوازی مۆسیقا.

crescent (kres′′nt), *n.* (١) مانگی یەك شەوە؛ مانگی تازە. (٢) شتێك كە شێوەی لە دەمەداس یا مانگی تازە بچێت (ڕیزە خانوو). (٣) دروشمی تورکیا. (٤) (ا) هێزو دەسەلاتی تورکی. (ب) هێزو دەسەلاتی ئیسلام.

adj. (١) [Poetic]، پەرەسەندوو؛ گەشەکردوو. (٢) دەمەداسی؛ کەوانەیی.

cress (kres), *n.* تەرەتیزە

cresset (kres′it), *n.* چرا؛ مەشخەڵ؛ دەفرێکە نەوتی تێ دەکرێتو بە دار یا دیوارێکدا هەڵدەواسرێتو دادەگیرسێت وەك چرا.

crest (krest), *n.* (١) پۆپنەی کەڵەشێر؛ کلاوە (٢) پەڕێك یا دروشمێك کە دەکرێت بە کلاوێکدا. (٣) کلاو. (٤) مۆر؛ دروشم. (٥) (ا) سەرتوێژ. (ب) تەوقەسەر (چیا، گرد)؛ لێوار؛ تیرە. (ج) ئەوپەڕی بەرزی یا سەرکەوتن. (٦) (ا) ڕەوەی مل (ئەسپ، شێر). (ب) یالی ئەسپو ماین یا شێر. (٧) بەرزایی ئێسقانێك. (٨) [Archaic]، نازایی؛ شانازی.

v.t. (١) ڕازاندنەوە بە پۆپنە، کلاوە، یا پەڕ. (٢) خستنەسەر سەر. (٣) بەرزبوونەوەو گەیشتنە تەوقەسەر یا لێوار (ڕووبار).

v.i. وەك تیرە لێهاتن (شەپۆل).

crested (kres′tid), *adj.* پۆپنەدار.

crestfallen (krest′fôl′′n), *adj.* (١) پۆپنەشکاو؛ پۆپنەخوار. (٢) غەمبار؛ بەزیو؛ پەست.

cretaceous (kri-tā′shəs), *adj.* (١) تەباشیری؛ گەچی؛ تایبەتی بە تەباشیر یا گەچ. (٢) [C-]، تایبەتی بە چەرخی تەباشیری یا گەچی.

the Cretaceous, چەرخی تەباشیری یا گەچی (زەمینناسی).

Cretan (krē′t′n), *adj.* تایبەتی بە دوورگەی " کریت " لە یۆنانو خەڵکەکەیو کلتوورەکەی.

n. دانیشتوویەکی دوورگەی " کریت " ؛ کریتی.

cretin (krē′tin), *n.* (١) کەسێك کە نەخۆشییەکی زگماکی هەبێت کە بریتییە لە کارنەکردنی لووی دەرەقی کە دەبێتە هۆی گەشەنەکردنی مێشكو لەش. (٢) کەسێکی کەر یا بێ مێشك.

cretinism (krē′tin-iz′m, krē′t′n-iz′m), *n.* نەخۆشییەکی زگماکییە بریتییە لە کارنەکردنی لووی دەرەقی کە دەبێتە هۆی بێ مێشکیو گەشەنەکردنی لەش.

cretonne (kri-ton′, krē′ton), *n.* کریتۆن: قوماشێکی لۆکە یا کەتانی ئەستووری نەخشەدارە بۆ پەردە بەکاردەهێنرێت.

crevasse (krə-vas′), *n.* (١) درزێکی قووڵ بەتایبەتی لە بەستەڵەك یا بەخچاڵێکی سرووشتیدا. (٢) کون یا کەلەبەرێك لە بەستەکی قەراغ ڕووبارو جۆگەدا.

v.t. درز، کون، یا کەلەبەر تێکردن.

crevice (krev′is), *n.* درز؛ قلیش؛ کون؛ کەلەبەر.

-creviced *(adj.)*.

crew (kroo), *n.* (١) دەستە؛ تاقم؛ کۆمەڵ؛ جەماوەر. (٢) دەستەی کارگەران؛ تاقمێك کرێکار کە پێکەوە کار بکەن: *(a road ~)*. (٣) فڕۆکەوانان؛ دەستەی کارگەرانی ناو فڕۆکە یا کەشتی: *(an airplane ~)* (٤) کەشتییەوانان؛ کەشتیوانو کارگەرانی سەر پاپۆڕێك جگە لە ئەفسەرەکان. (٥) دەستەی سەوڵ لێدەران کە لە هەشت کەس پێکدێت. (٦) وەرزشو ملەملانێی سەوڵ لێدان لە زانکۆدا.

crew cut, کەڵلەشەك؛ سەرتاشینی سفر یا لەبندا.

crewman (kroo′mən), *n.* ئەندامی دەستەی کارگەران.

crewel (kroo′əl), *n.* ڕیسی باریکی خوری (نەقشکردن).

crib (krib), *n.* (١) ئاخوڕ. (٢) تەویلە؛ گەوڕ. (٣) ژوور یا کوختەیەکی بچووکی ناقۆڵا. (٤) بێشکە؛ لانك؛ لانکە. (٥) زەمیلە. (٦) چوارچێوەیەکی دار یا ئاسن. (٧) عەمار (دانەوێڵە). (٨) [Colloq.]، (ا) دزییەکی بچووك. (ب) دزینی بیروباوەڕی خەڵكو بلاوکردنەوەی بەناوی خۆوە. (٩) [Colloq.]، (ا) قۆپییەکردنی قوتابی (لەڕێی بەکارهێنانی پوختەی باسێك یا گۆڕینێکی دەقاودەقی هۆنراوەیەکی زمانی بێگانە لە تاقیکردنەوەدا). (ب) کاغەزی قۆپییەکردن. (١٠) وەرەقی فرێدراو (قومار). (١١) [Slang]، قەحبەخانە.

v.t. (١) بەستنەوە؛ قەتیس کردن؛ خستنە بێشکە یا تەویلەوە. (٢) [Colloq.]، دزینی بیروباوەڕی خەڵكو بلاوکردنەوەی بەناوی خۆوە. (٣) [Colloq.]، دزین. (٤) [Colloq.]، بۆڵەبۆڵ کردن.

v.i. [Colloq.], قۆپییەکردن (تاقیکردنەوە).

cribbage (krib′ij), *n.* جۆرێکە لە یاری کاغەز.

cribriform (krib′ri-fôrm′), *adj.* کون کوناوی (وەك بێژنگ)؛ کون کون.

crick (krik), *n.* ڕەقیتەی ملو پشت؛ ئازارێکی لەپڕی تیژ لە مل یا پشتدا.

v.t. ڕەقیتەپێکردن؛ ئازار پێ گەیاندنی ماسولکەی مل یا پشت.

cricket (krik′it), *n.* سیسرك.

cricket (krik′it), *n.* (١) یاری " کریکێت " : یارییەکە بەزۆری لە ئینگلتەرە باوە بە تۆپو گەڵاکوتك دەکرێت. (٢) [Colloq.]، ڕەفتاری ئاسكو پەسەندو جوان؛ یاری کردن بەبێ گزی کردن؛ گیانی وەرزشی.

v.i. یاری " کریکێت " کردن.

cricket (krik′it), *n.* تەپلەکێکی نزمی بچووکە قاچی دەخرێتە سەر.

cricketer (krik′it-ēr), *n.* یاریکەری " کریکێت "

cricoid (krī′koid), *adj.* ئەڵقەیی؛ خڕ.

n. کرکراگەیەکی خڕە لە بەشی خوارەوەی قوڕگدا.

cried (krīd), *past tense and past participle of* cry.

crier (krī′ēr), *n.* (١) گرینۆك؛ کەسێکی گریاو. (٢) جارچی دادگا. (٣) جارچی ئاوشار. (٤) هاوارکەر (دەستگێر، چەرچی)؛ فرۆشیاری هاوارکەر.

crime (krīm), *n.* (١) تاوان؛ خوێنخۆری. (٢) گوناه.

criminal (krim′ə-n′l), *adj.* (١) تاوانی؛ تایبەتی بە تاوانو سزا: *(~ law)* (٢) تاوانبار؛ گوناهبار؛ گوناهکار. (٣) خوێنخۆری؛ تاوانی: *(a ~ act)*.

n. کەسێکی تاوانبار، گوناهبار، یا خوێنخۆر.

criminal conversation, داوێن پیسی؛ زینا.

criminality (krim′ə-nal′ə-ti), *n.* (١) تاوانبارێتی؛ گوناهبارێتی. (٢) تاوانێك؛ گوناهێك.

-criminally *(adv.)*.

criminal law, یاسای تاوانو سزادان.

criminalize (krim′ə-n′l-īz′), *v.t.* بە تاوان دانانو سزا بۆ برینەوە.

criminate (krim′ə-nāt′), *v.t.* (١) تاوانبارکردن؛ گومانبارکردن.

(۲) پیشاندانی بەڵگەی تاوانبارێتی. (۳) سەرزەنشت کردن.
-crimination *(n.)*; criminatory *(adj.)*.

criminologist (krim´ə-nol′ə-jist), *n.* تاوانو تاوانبارناس؛
زانای تاوانو تاوانباران.

criminology (krim´ə-nol′ə-ji), *n.* تاوانو تاوانبارناسی؛
زانستی تاوانو تاوانباران.

crimp (krimp), *v.t.* (۱) قەدکردن (جلوبەرگ). (۲) لوول کردن (قژ).
(۳) لە قاڵب دان یا دەق پێگرتنی چەرم بەپێی پێویست.
n. (۱) (ا) قەدکردن (ب) توێ؛ قەد. (۲) *(pl.)* ، قژی لوول کراو.
put a crimp in, [Slang], ڕێ لێگرتن؛ کۆسپ لەبەردەمدا دانان.

crimp (krimp), *n.* کەسێك کە خەڵك بە زۆرەملێ یا فێڵوتەڵەکە دەگرێت
بە سەرباز یا کەشتیوان.
v.t. خەڵك گرتن بە سەرباز یا کەشتیوان بە زۆرەملێ یا فێڵوتەڵەکە.

crimple (krim′p'l), *v.t. & v.i.* چرچولۆچ کردن؛ چرچولۆچ بوون؛
ژاکاندن؛ ژاکان.

crimpy (krimp′i), *adj.* لوول (قژ) *(~ hair)* .

crimson (krim′z'n), *n.* ڕەنگی ئاڵ یا قرمزی.
adj. (۱) ئاڵ؛ قرمزی؛ سوور وەك خوێنی لووت. (۲) خوێناوی.
v.t. & v.i. ئاڵ کردن؛ ئاڵ بوون؛ سوورکردن؛ سووربوون.

cringe (krinj), *v.i.* (۱) کرژبوون (لە ترس یا لە ئازاردا)؛ خۆکشانەوە (لە
مەترسی یا ئازار). (۲) کلکەلەقێ بۆ کردن؛ مەرایی بۆ کردن؛ مل بۆ شۆڕکردن.
n. مل شۆڕکردن؛ کلکەلەقێ کردن؛ مەرایی کردن.

cringle (kriŋ′g'l), *n.* ئەلقەیەك یا قوڵفەیەك بە تەوەر یا ڕاگرەی کەشتی
باوە (بۆ گوریس پیاکردنو بەستنی بایەوان).

crinite (krī′nīt), *adj.* تووکن

crinkle (kriŋ′k'l), *v.i. & v.t.* (۱) چرچولوچ بوون؛ چرچولۆچ کردن؛
لوول بوون؛ لوول کردن. (۲) خشەخش هاتن (وەك دەنگی پەڕەی کاغەز کە
گرموڵە دەکرێتو فڕێ دەدرێت).
n. چرچولۆچی؛ لوولی؛ لۆچ؛ لوول.

crinoid (krī′noid, krin′oid), *adj.* (۱) گوڵە زەنبەقی
(۲) تایبەتی بە گیاندارێکی ئاوی بچووکی بێ گازەرای لە گوڵ چوو.
n. گیاندارێکی وەها

crinoline (krin″l-in, krin″l-ēn´), *n.* (۱) قوماشێکی ئەستووری
لۆکە یا کەتانە بۆ بەری جلوبەرگ بەکاردەهێنرێت. (۲) ژێرکراسێکە بۆ دەق
پێگرتنو فش بوونەوەی کراس یا تەنوورە لەبەردەکرێت.
(۳) کراسێکی فش بووەوە لە ناوقەد بەرەوخوار.

criosphinx (krī′ə-fiŋks´), *n.* دەعبایەکی ئەفسانەیییە لەشی
مرۆڤو سەری بەرانی هەیە.

cripple (krip″l), *n.* کەسێك یا گیاندارێکی گۆج، گێڕ، شەل، ئیفلیج،
پەککەوتە، دەستەپاچە، یا کەفتەکار.
v.t. (۱) شەلو گۆج کردن؛ کەفتەکارکردن؛ ئیفلیج کردن.
(۲) لەکارخستن؛ پەکخستن.

crisis (krī′sis), *n.* (۱) خاڵی گۆڕان لە نەخۆشییەکدا کە لەدوایەوە
نەخۆشەکە یا بەرەو چاکبوونەوە دەڕوات یا بەرەو مردن. (۲) خاڵی گۆڕان لە
بارێکی ژیاندا. (۳) تەنگوچەڵەمە؛ گیروگرفت؛ دژواری؛ تەنگانە.

crisp (krisp), *adj.* (۱) ووشكوبرنگ؛ ووشكوقرچۆك؛ ووشك.
(۲) ڕوونو ووردو کورتو لە جێی خۆیدا (ووتە، لێکدانەوە): *(~ analysis)* .
(۳) بەجۆش *(~ dialogue)* .
(٤) فێنك یا ئەختێك ساردو خۆشو ووریاکەرەوە: *(~ air)* .
(٥) لوول (قژ): *(~ hair)* . (٦) چرچولۆچاوی.
(۷) تورتو تازە (کاهوو): *(~ lettuce)* .
v.t. & v.i. (۱) ووشك کردنەوە؛ ووشکبوونەوە.
(۲) لوول کردن؛ لوول بوون.

crispate (kris′pāt), *adj.* لوول؛ لوول کراو.

crispated (kris′pā-tid), *adj.* = crispate.

crispation (kris-pā′shən), *n.* (۱) لوولی؛ لوول بوون.
(۲) کرژبوونێکی کەمی ماسولکە یا پێست.

crisper (kris′pēr), *n.* ئوتوی لوول کردنی قژی سەر.

crispy (kris′pi), *adj.* = crisp.

crisscross (kris′krôs´), *n.* (۱) لێدانی چەپو ڕاستی دوو هێڵ وەك
ئەم نیشانەیە (X) (هەندێك جار خەڵکی نەخوێندەوار لەبری ئیمزا بەکاری
دەهێنن). (۲) نەخشەی لێدانی چەند هێڵێکی چەپو ڕاست.
adj. لێدان؛ لێدراو؛ لێکدراو.
v.t. هێڵێکی ڕاستو چەپ پیاهێنان
v.i. بە شەفتول یا پێچەوانە بزووتن.
adv. بە لێکدراوی (هێڵ)؛ بە شەفتول؛ بە خواری.

crissum (kris′əm), *n.* (۱) ناوچەی دەوری کونی پیسایی باڵندە.
(۲) ئەو پەڕە ووردانەی دەوری کونی پیسایی باڵندە دادەپۆشن.

cristate (kris′tāt), *adj.* = crested.

cristated (kris′tā-tid), *adj.* = crested.

criterion (krī-têr′i-ən), *n.* پێوەر؛ کێش؛ ئەندازە.

critic (krit′ik), *n.* (۱) هەڵسەنگێنەری پەڕتووكو فیلمی سینەماییو
شانۆگەریو هونەر (بەتایبەتی کەسێك کە هەڵسەنگاندنەکەی لە ڕۆژنامە یا
پەڕتووکدا بڵاوبکاتەوەو ئەمە پیشەی بێتو هەر بەمەیش گوزەران بکات)؛
ڕەخنەگر. (۲) کەسێکی بە ڕەخنە؛ ڕەخنەگر.

critical (krit′i-k'l), *adj.* (۱) بە ڕەخنە؛ ڕەخنەگر؛ ڕەخنەباز:
(He is very ~ of you.)
(۲) تایبەتی بە لێکۆڵینەوەی وورد:
(a sound ~ estimate of the problem)
(۳) تایبەتی بە هەڵسەنگاندنو هەڵسەنگێنەرەکان.
(٤) پەرێشان؛ پڕ لە مەترسی؛ ترسناك؛ شلۆق:
(a ~ situation in internation relations)
(٥) گرنگ؛ زۆر بە بایەخ: *(His support is ~ .)* .
(٦) گۆشە شلۆق (بیرکاری)؛ گۆشە مۆلەکە.

critical angle, گۆشە شلۆق (زانستی بینایی و فڕین).

critical point, خاڵی شلۆق.

critical state, باری شلۆق؛ باری ناسك.

criticaster (krit′ik-as´tēr), *n.* هەڵسەنگێنەرێکی قەڵب؛
شەنوکەوکەرێکی لێنەهاتوو.

criticise (krit′ə-sīz´), *v.i. & v.t.* = criticize.

criticism (krit′ə-siz'm), *n.* (۱) هەڵسەنگاندن (وێژە، پەخشان،
هونەر، فیلم)؛ پیشەو هونەری هەڵسەنگاندن.
(۲) هونەرو زانستو ڕێبازی هەڵسەنگاندن.
(۳) ڕەخنە؛ ڕەخنەگرتن؛ ڕەخنەکاری.

critique (kri-tēk′), *n.* (۱) ووتارێکی هەڵسەنگێنەر یا شەنوکەوکەر
(وێژە، پەخشان، هونەر)؛ ووتاری هەڵسەنگاندن یا شەنوکەوکردن.
(۲) هەڵسەنگاندن؛ شەنوکەوکردن.

critter, crittur (krit′ēr), *n.* [Dial.], گیاندار، بەتایبەتی:
(ا) گیاندارێکی ماڵی (وەك مانگا، پارێن، یا ئاژەڵی تر).
(ب) دەعبا (گوورگ، ووریچ... هتد).
(ج) ئادەمیزاد (لەڕووی گاڵتەپێکردن یا پێکەنینەوە).
the critter, خواردنەوەی سەرخۆشکەر (لەڕووی گاڵتەوە).

croak (krōk), *v.i.* (۱) خوێندن (بۆق، قەلەڕەشکە)؛ واقەواق کردن؛ قریوە.
(۲) (ا) بۆڵەبۆڵ کردن؛ سکاڵاکردن؛ قڕەهاتن. (ب) ڕەش بینین؛ قڕاندن.
(۳) [Slang]، مردن.
v.t. (۱) خوێندن (بۆق، قەلەڕەشکە)؛ قڕەقڕکردن؛ ووتن بە دەنگی گڕ.
(۲) [Slang]، کوشتن.
n. خوێندنی بۆق یا قەلەڕەش؛ قڕەی بۆق؛ قڕەقڕ.
-croakily *(adv.)*; croaky *(adj.)*.

croaker (krōk′ēr), *n.* (۱) گیاندارێك کە وەك بۆق یا قەلەڕەش

بخوێنێت. (٢) جۆرە ماسی‌یەکە مرخەمرخ دەکات.
(٢) کەسێکی ڕەشبین: کەسێك کە هەمیشە بۆ شت بقرێنێت.

Croat (krō′at, krō′ət), *n.* = **Croatian.**

Croatia (krō-ā′shə), *n.* کرواتیا.

Croatian (krō-ā′shən), *adj.* کرواتی: تایبەتی بە وڵاتی کرواتیاو نەتەوەو زمان و کلتوورەکەی.
n. (١) کەسێکی کرواتی. (٢) زمانی کرواتی.

crochet (krō-shā′), *n.* چنین؛ جۆرە چنینێکە کە بە شیشی سەرچەماوە دەکرێت.
v.i. چنین بەم جۆرە شیشە

crock (krok), *n.* (١) مەرکانە؛ کووپە؛ گۆزە. (٢) سووالەت.

crock (krok), *n.* [British Dial.], (١) سووتووی ڕەش. (٢) جۆرە خۆمێکە کە زوو لە جل‌وبەرگ دەبێتەوە.
v.t. [Dial.], پیس کردن (بە سوتووی ڕەش یا شتی پیس).

crock (krok), *n.* [British], کەسێکی کەفتەکار یا پەککەوتە.
v.i. [British Slang], نەخۆش کەوتن؛ پەککەوتن؛ کەفتەکاربوون.

crocked (krokt), *adj.* [Slang], سەرخۆش.

crockery (krok′ẽr-i), *n.* دەفری گڵین (گۆزە، دیزە، مەرکانە، کووپە، قاپ... هتد).

crocket (krok′it), *n.* نەخش و نیگارێکە لە شێوەی گەڵا و گوڵی کەوانەییدا لە خانووسازیدا بەکاردێت.

crocodile (krok′ə-dīl′), *n.* تیمساح: گیاندارێکی خشۆکە.

crocodile tears, فرمێسکی تیمساح؛ فرمێسکی درۆزنە، واتە غەمباری ڕووالەت و درۆ (ئەمە لە بیروباوەڕێکی کۆنەوە هاتووە کە گوایە تیمساح فرمێسك بۆ نێچیرەکەی دەڕێژێت لەکاتێکدا دەیخوات).

crocodilian (krok′ə-dil′i-ən), *n.* تیمساح و گیانداری خشۆکی تری هەمان جۆر.
adj. (١) نەهەنگی. (٢) تایبەتی بە جۆری نەهەنگ و گیانداری تری لەم توخمە.

crocus (krō′kəs), *n.* (١) سۆسەن (گوڵ. ڕووەك)؛ چەند جۆرە ڕووەکێکە لە بابەتی سۆسەن گوڵی هەمەڕەنگ دەگرێت. (٢) زەعفەران (ڕەنگ)؛ زەردێکی پرتەقاڵی. (٣) جۆرە بۆیەیەکی بریقەدارە.

croft (krôft), *n.* [British & Scottish], (١) کێڵگەیەکی بچووکی پەرژین کراو. (٢) کێڵگەیەکی بچووکی بەکرێدراو؛ زەوی.

crofter (krôf′tẽr), *n.* [British & Scottish], کشتیاری کێڵگەی بەکرێگر؛ وەرزێر؛ جووتیار (کە خاوەنی زەوی خۆی نەبێت).

cromlech (krom′lek), *n.* (١) گوومەزێکی زۆر کۆنە کە پێکهاتووە لە تاشەبەردێك و نراوەتە سەر چەند کێلێك. (٢) گوومەزێکی زۆر کۆنە کە پێك‌هاتووە لە چەند کێلێك کە بە بازنەیی دانرابن بەچواردەوری گردۆڵەیەکدا.

crone (krōn), *n.* پیرێژنێکی پووکاوە؛ مەڕێکی پیر.

crony (krō′ni), *n.* برادەرێکی کۆنی گیانی بە گیانی؛ برادەرێکی نزیك (بەتایبەتی کە وەك دەسکەلا یا کلك بێت).

crook (krook), *n.* (١) قولاپ؛ شتێکی چەماوە. (٢) گۆچان. (٣) داردەستی قەشە. (٤) چەمینەوە؛ چەمانەوە. (٥) چەوتی؛ چەوتی‌یەك؛ پێچ. (٦) [Colloq.]، کەسێکی ساختەچی، سەرچەوت، فریوباز، یا دز.
v.t. & v.i. چەمانەوە؛ چەمینەوە؛ چەوتانەوە.

crookback (krook′bak′), *adj.* پشت کۆم؛ کۆم؛ کۆماوە.
-**crookbacked** *(adj.).*

crooked (krook′id), *adj.* (١) خواروخێچ؛ چەوت؛ خوار؛ لار؛ کووڕ. (٢) ساختەچی؛ سەرچەوت؛ فروفێڵاوی؛ فریوباز.

crookneck (krook′nek′), *n.* کوولەکەی مل باریك و خوار.

croon (krōōn), *v.i.* لاوانەوە؛ گۆرانی وتن لەبەرخۆوە بە دەنگێکی نزم.
n. لاوانەوە؛ گۆرانی وتنێك لەبەرخۆوە بە دەنگێکی نزم.
-**crooner** *(n.).*

crop (krop), *n.* (١) چیکڵدانە (باڵندە). (٢) دانەوێڵە؛ دەغڵ‌ودان. (٣) بەرهەمی دانەوێڵەی وەرزێك یا زەوی‌وزارێك. (٤) دەستە، تاقم، کۆمەڵ، نەوە، یا بەرهەمی وەرزێك: *(a ~ of students)*. (٥) پێستەیەکی خۆشکراو بە یەك پارچەیی. (٦) دەسکی قامچی. (٧) قامچی‌یەکی قوڵفەدار. (٨) دووڕینەوە، بەتایبەتی: (ا) کەللەشەك؛ سەرتاشینی سفر یا لەبندا. (ب) شێوازی ئەم جۆرە سەرتاشینە. (ج) گوێ بڕین، قرتاندن، یا کورتکردنەوە.
v.t. (١) سەر قرتاندن؛ قرتاندن؛ بڕینەوە: *(Sheep ~ grass.)*. (٢) دووڕینەوە؛ دروێنەکردن؛ چنینەوە. (٣) چاندن؛ تۆوودان؛ ناشتن. (٤) سەرتاشین لەبندا؛ قژ کورتکردنەوە.
v.i. (١) دانەوێڵە هێنانە بەرهەم یا پێگەیاندن (زەوی‌وزار). (٢) دانەوێڵە چاندن؛ ناشتن؛ تۆوودان

crop up (or out), (١) هاتنەڕوو؛ سەرهەڵدان (لەپڕو چاوەڕوان نەکراو): *(All sorts of unexpected difficulties cropped up.)* (٢) دەرکەوتن؛ دیاربوون (لەسەر ڕووی زەوی وەك: بەرد، کانزا... هتد).

crop-eared (krôp′ẽrd′), *adj.* (١) گوێ بڕاو، قرتاو، یا کورتکراوە. (٢) قژ لەبندا تاشراو بەجۆرێك کە گوێچکەکان دیاربن.

cropper (krop′ẽr), *n.* (١) بڕەرەوە (مرۆڤ، مەکینە)؛ دروێنەکەر یا تۆوچێنەر (مرۆڤ، مەکینە). (٢) دانەوێڵەی بە بەرهەم (بەبڕشت و بەبێ بڕشت) (٣) کشتیارێك کە زەوی‌وزاری کەسێکی تر دەگرێتە دەست و بەشێك لە بەرهەمی زەوی‌یەکە دەبات بۆ خۆی. (٤) [Colloq.]، (ا) کەوتن؛ کەوتنێکی زۆر خراپ (ب) ژێرکەوتن؛ فەوتان.

come a cropper, [Colloq.], (١) کەوتن؛ کەوتنەخوارەوە. (٢) ژێرکەوتن؛ فەوتان: *(To come a cropper in an examination.)*.

crop ratation, چاندنی کێڵگە بە دانەوێڵەی جیاواز وەرز لەدوای وەرز.

croquet (krō-kā′), *n.* کرۆکی: یاری‌یەکە بە مێکوت و تۆپی دارین دەکرێت.

croquette (krō-ket′), *n.* پارچەیەك گۆشتی کوتراو یا ماسی‌یە کە تێکەڵ دەکرێت لەگەڵ ووردەنان، سەوزە، یا برنجداو خڕ هەڵدەدرێت و لە ڕۆندا سوور دەکرێتەوە.

croquignole (krō′kə-nōl′, krō′kin-yōl′), *n.* شێوازێکی قژ-لوول کردنە.

crosier (krō′zhẽr), *n.* گورز یا داردەستی سەرەك قەشە.

cross (krôs), *n.* (١) سێدارە؛ چوارداره. (٢) خاچ (نیشانەی مەسیح). (٣) پەیکەرێکە لە شێوەی خاچدا یا خاچێکی بەسەرەوە بێت لە چوارڕێیانێك یا لە سنوورێکدا. (٤) داردەستێك کە خاچێکی بەسەرەوەیەو لەبەردەمی سەرەك قەشەوە هەڵدەگیرێت (لەڕووی نیشانەی دەسەڵاتی ئاینی‌یەوە). (٥) خاچ پەرستی؛ ئاینی خاچ پەرستی. (٦) مەینەتی؛ چەرمەسەری؛ ناخۆشی. (٧) ئەم نیشانەیە (X) . (٨) درووشمێك لە شێوەی خاچدا (نیشانەی سوار-چاکی یا مەدالیای تایبەتی). (٩) جووت کردن یا جووت بوونی دوو توخمی جیاواز. (١٠) ئەنجامی ئەم جووت بوونە؛ دووڕەگ. (١١) [C-]، (ا) کۆنەستێرەی باکوور. (ب) کۆنەستێرەی باشوور.
v.t. (١) نیشانەی خاچ کردن؛ نیشانەی خاچ لەخۆدان. (٢) پەنجەی شایەتمان و پەنجە گەورە چەپ و ڕاست لەیەکتردان بۆ بەخت باشی (ئەفسانە): *(C~ your fingers.)*. (٣) یەکتربڕینی دوو شەقام یا کۆڵان. (٤) هێڵ پێداهێنان؛ ڕەشکردنەوە؛ سڕینەوە (بە هێڵ پێداهێنان). (٥) پەڕینەوە: *(He ~ed the street.)*. (٦) پێدا تێپەڕین. (٧) بڕین؛ بەسەردا ڕۆیشتن: *(The bridge ~es a river.)*. (٨) پێ گەیشتن؛ هاتنەڕێ؛ تووش بوون؛ بەیەکگەیشتن. (٩) بەرەو ڕوو وەستان؛ دژ وەستان: *(No one likes to be ~ed.)*. (١٠) جووت کردنی دوو توخم (گیاندار، ڕووەك).
v.i. (١) یەکتربڕین (دوو شەقام یا کۆڵان). (٢) بڕین؛ درێژبوونەوە لەمبەر بۆ ئەوبەر. (٣) تووش بوون؛ بەیەکگەیشتن؛ هاتنەڕێ؛ پێ گەیشتن.

(٤) جووت بوونی دوو توخم (گیاندار، ڕووەك).

adj. (١) برەر؛ پێدا تێپەڕ. (٢) دژ؛ پێچەوانە. (٣) تووڕە؛ تەنگەچیكڵانە؛ زویر.

(٤) دووڕەگ (گیاندار، ڕووەك).

cross off (or out), هێڵ پێداهێنان، واتە سڕینەوە یا كوژاندنەوە.

cross oneself, بە دەست یا هێما نیشانەی خاچ لەخۆدان.

cross one's fingers, پەنجەی شایەتمان و پەنجە گەورە چەپ و ڕاست لەیەكدان (بۆ بەخت باشی).

cross one's heart, نیشانەی خاچ لە دڵی خۆ دان بە دەست یا هێما (نیشانەی ڕاستی وتنە).

cross one's mind, بە مێشكدا هاتن؛ بە خەیاڵدا هاتن.

cross one's path, تووش بوون (لەسەر ڕێگە)؛ بەیەكگەیشتن؛ هاتنەڕێ.

take the cross, خەبات كردن (بۆ بوون بە خاچ پەرست یا بیروباوەڕو ڕێبازێكی تر).

the Cross, (١) خاچی لەسەر هەڵواسینی مەسیح.

(٢) مەینەتی و تاڵ وچەشتن و مردنی مەسیح.

(٣) ئاینی خاچ پەرستی؛ خاچ پەرستان؛ جیهانی خاچ پەرستی.

cross- (krôs), پێشگرێكە بە هەموو ماناكانی وشەی " cross " ی پێشوو بەكاردەهێنرێت.

crossbar (krôs′bär′), *n.* شیشێكی لابەلا كە ڕایەڵ دەكرێت بەسەر دوو كۆڵەكە یا سنگی ستوونی‌یەوە بۆ وەرزش كردن یا شوێن نیشانەكردن.

v.t. دانانی ئەم جۆرە شیش یا چوارچێوەیە.

crossbeam (krôs′bēm′), *n.* نیرگە؛ دەستەك.

crossbill (krôs′bil′), *n.* باڵندەیەكی بچووكە لە جۆری فیسقە.

crossbones (krôs′bōnz′), *n.* دوو ئێسقانی بە چەپ و ڕاست دانراو لەژێر كاسەی سەرێكدا وەك نیشانەی مەترسی یا مردن لەسەر ئاڵای چەتەی دەریا یا شووشەی ژەهراوی دەبینرێت.

crossbow (krôs′bō′), *n.* تیروكەوان؛ چەكێكی جەنگی كۆنە.

crossbred (krôs′bred′), *adj.* دووڕەگ.

n. گیاندار یا ڕووەكێكی دووڕەگ؛ دووڕەگ.

crossbreed (krôs′brēd′), *v.t.* جووت كردن یا لەیەك چاكردنی دوو توخم (گیاندار، ڕووەك).

v.i. جووت بوونی دوو توخم.

n. دووڕەگ؛ مرۆڤ، گیاندار، یا ڕووەكێكی دووڕەگ.

cross-country (krôs′kun′tri), *adj.* (١) بە دەشتودەر نەك بە ڕێگەدا (ڕۆیشتن، پێشبڕكێ، لێخوڕین): *(a ~ race)* .

(٢) لەم پەڕی وڵاتەوە بۆ ئەوپەڕ؛ لە سەرانسەری وڵاتدا.

crosscut (krôs′kut′), *v.t. & v.i.* لە باری پانی و لەم پەڕەوە بۆ ئەوپەڕ بڕین یا بڕینەوە

adj. (١) بۆ بڕینەوە لە باری پانی دروستكراوە (مشار): *(a ~ saw)* .

(٢) لە باری پانی بڕاوە، واتە بەپێچەوانەی دەمار یا ڕەگی ناو تەختەو دارەكە.

n. (١) بڕینەوەیەك یا بڕینێك لە باری پانی؛ ڕێبازێكی باری پانی. (٢) قەدبڕ.

crosse (krôs), *n.* دار یا ڕاكێتی یاری " لەكرۆس " كە بە تۆپ دەكرێت.

cross-examination (krôs′ig-zam′ə-nā′shən), *n.* (١) - پرسیارلێكردنێكی وردو توندوتیژو دوورودرێژ (بەتایبەتی هی ناحەزانە).

(٢) پرسیارلێكردنی وردو توندوتیژی شایەتی بەرامبەر لە دادگادا بۆ بەدرۆخستنەوەی شایەتەكە.

cross-examine (krôs′ig-zam′in), *v.t.* (١) پرسیارلێكردن بە وردی و توندوتیژی و دوورودرێژی (بەتایبەتی هی ناحەزانە).

(٢) پرسیارلێكردنی شایەتی بەرامبەر لە دادگادا بە وردی و توندوتیژی و دوورودرێژی بۆ بەدرۆخستنەوەی شایەتەكە

cross-eye (krôs′ī′), *n.* خێلی؛ چاو چەپ وڕاستی.

cross-eyed (krôs′īd′), *adj.* خێل؛ چاو چەپ وڕاست.

cross-fertilization (krôs′fũr′t'l-ə-zā′shən), *n.* جووت كردن یا لەیەك چاكردنی دوو توخم یا زیاتر (مرۆڤ، گیاندار، ڕووەك).

cross-fertilize (krôs′fũr′t'l-īz′), *v.t.* جووت كردن یا لەیەك- چاكردنی دوو توخم یا زیاتر (مرۆڤ، گیاندار، ڕووەك).

cross fire, (١) ئاگرباران؛ گوللەی یەكتربڕ؛ تەقەكردن لە هەمان نیشان لە دوو شوێن یا زیاترەوە. (٢) یەككگرتنەوەی چەند شتێك لە هەمان شوێندا.

cross-grained (krôs′grānd′), *adj.* (١) دەمار ناڕێك و چەپ و- ڕاست و بەیەكداچوو (دار، تەختە). (٢) تووڕەوتڕۆ؛ تەنگەجیكڵانە؛ سەرسەخت.

crosshead (krôs′hed′), *n.* (١) شیشی گەیەنەر (مەكینە).

(٢) سەردێڕی بەندێك یا بەشێكی نووسراوێك (وتار، ڕۆژنامە، گۆڤار، پەڕتووك).

crossing (krôs′iŋ), *n.* (١) پەڕینەوە؛ بڕین.

(٢) شوێنی پەڕینەوە (شەقام، ڕووبار)؛ بوار.

(٣) چوارڕێیان؛ دووڕیان؛ شوێنی یەكتربڕینی دوو شت.

(٤) جووت كردن یا لەیەك چاكردنی دوو توخم (مرۆڤ، گیاندار، ڕووەك)

(٥) شوێنی یەكتربڕینی هەر چوار لای زەمینەی كڵێسەیەك كە لە شێوەی خاچدا دروستكرابێت.

cross-legged (krôs′leg′id, krôs′legd′), *adj.* چوارمەشقی (دانیشتن)؛ قاچ لەسەر قاچ (دانیشتنی سەر كورسی).

crosslet (krôs′lit), *n.* خاچێكی بچووك.

crossopterygian (kro-sop′tə-rij′i-ən), *n.* جۆرە ماسی‌یەكی دوابڕاو یا بنەبڕبووە كە بە باپیری گیاندارە بڕبڕەدارە وشكانی‌یەكان دادەنرێت.

crossover (krôs′ō′vẽr), *n.* (١) شوێنی پەڕینەوە (شەقام، ڕووبار)؛ بوار. (٢) هێڵێكی كورتی شەمەندەفەر كە بەهۆیەوە شەمەندەفەر لە هێڵێكی سەرەكی‌یەوە دەگوێزرێتەوە بۆ هێڵێكی سەرەكی تر.

(٣) گۆڕینەوەی تایبەخۆی زگماكی لەنێوان كرۆمۆسۆمی هاوسرووشتدا.

crosspatch (krôs′pach′), *n.* [Colloq.], كەسێكی تووڕەوتڕۆی تەنگەجیكڵانەی بەسكاڵا.

crosspiece (krôs′pēs′), *n.* پارچە دار یا ئاسنێكە كە وەك دەستەك لەسەر دوو پایە، دیرەك، یا سنگ دانرابێت.

cross-pollinate (krôs′pol′ə-nāt′), *v.t. & v.i.* لەیەك چاكردن یا جووت بوونی ڕووەك بەهۆی با، مێش ومەگەز، یا مرۆڤ خۆیەوە.

cross-pollination (krôs′pol′ə-nā′shən), *n.* لەیەك چاكردن یا جووت كردنی ڕووەك بەهۆی مێش ومەگەز، با، یا مرۆڤ خۆیەوە.

cross-purpose (krôs′pũr′pəs), *n.* (١) مەبەستی دژ یا پێچەوانە.

(٢) (*pl.*)، یاری ووشەبازی و پرسیارو وەڵام.

be at cross-purposes, لە مەبەستی یەكتر نەگەیشتن؛ كاركردن، ووتووێژ كردن، یا نەخشەدانانی دوو كەس یا كۆمەڵ دژی یەكتر نەك بەدەسەنقەست، بەڵكو بەهۆی تێنەگەیشتن لە مەبەست و بیروباوەڕی یەكتری.

cross-question (krôs′kwes′chən), *v.t.* = cross-examine.

n. پرسیارێكە كە دەكرێت لەكاتی پرسیارو وەڵامی توندوتیژدا.

cross-refer (krôs′ri-fũr′), *v.t.* سەرنج ڕاكێشانی خوێنەر لە بەشێكی پەڕتووكێكەوە بۆ بەشێكی تری یا بۆ پەڕتووكێكی تر بۆ زانیاری زیاتر.

cross reference, سەرنج ڕاكێشانی خوێنەر لە بەشێكی پەڕتووكێكەوە بۆ بەشێكی تری بۆ زانیاری زیاتر.

crossroad (krôs′rōd′), *n.* (١) ڕێگەیەك كە ڕێگەیەكی تر دەبڕێت.

(٢) شوێنی لێكدان یا بەیەككگەیشتنی دوو ڕێگە.

(٣) (*pl.*)، (ا) چوارڕێیان؛ دووڕیان.

(ب) شوێنی بەیەككگەیشتن و تێكەڵاوبوونی دوو كلتوور یا زیاتر.

(ج) قۆناغی گرنگ و هەڵبژاردنی ڕێبازی ژیان.

at the crossroads, كاتی ڕێبازی تازە گرتن و هەڵوێست گۆڕین.

cross section, (١) بڕینی شتێك لە باری پانی. (٢) بڕگە.

(٣) نموونە؛ نموونەیەكی هەمەچەشنە یا هەمەلایەن.

cross-stitch (krôs′stich′), *n.* تەقەڵێكە كە لە لێكدانی دوو تەقەڵی چەپ و ڕاست پێكهاتبێت لە شێوەی (X) دا.

cross street, (١) شەقامێكە كە لە شەقامێكی تر دەدات.

(٢) شەقامێكی بچووكە كە دوو شەقامی سەرەكی بەیەك دەگەیەنێت.

cross talk, بەیەكداچوونی دوو ئێستگەی ڕادیۆ، تەلەفزیۆن یا هێڵی تەلەفۆن.

cross tie, دەستەك (بەتايبەتى هى هێڵى شەمەندەفەر).
crosstrees (krôs′trēz′), *n.pl.* دوو دارى لابەلا بەسەر تەوەرەى كەشتى باوە
crosswalk (krôs′wôk′), *n.* شوێنى پەڕینەوەى پیادە بە شەقامێكدا.
crossway (krôs′wā′), *n.* = crossroad.
crossways (krôs′wāz′), *adv.* = crosswise.
cross wind, بایەكە كە بە لابەلاى ڕێبازى مرۆڤ، فڕۆكە، یا پاپۆڕدا هەڵدەكات.
crosswise (krôs′wīz′), *adv.* (١) بە لابەلایى؛ بە چەپ‌و ڕاستدا. (٢) بەپێچەوانە؛ بە دژى.
crotch (kroch), *n.* (١) ناوپەلى دارێكى دووپەل؛ گۆشەى بەیەككەیشتنى دوو پەل: *(She was sitting in the ~ of a tree.)*. (٢) ناوگەڵ؛ ناولنگ.
-**crotched** *(adj.)*.
crotchet (kroch′it), *n.* (١) قولاپێكى بچووك. (٢) شتێكى وەك قولاپ. (٣) هەوەس یا ئارەزوویەكى نابەجێ‌و سەرسەختى حولحولى‌یانە. (٤) ئاوازێكى كورت (مۆسیقا).
crotchety (kroch′ə-ti), *adj.* حولحولى‌و سەرسەخت؛ تەنگەجیكلانە.
croton (krō′t′n), *n.* جۆرە ڕووەك یا دارێكە دەرمانى لێ دەردەهێنرێت.
crouch (krouch), *v.i.* (١) خۆمەڵاسدان؛ خۆمتكردن؛ خۆماتدان. (٢) كڕنووش بۆ بردن؛ كڕنووش بۆ كردن.
v.t. كڕنووش بۆ بردن؛ كڕنووش بۆ كردن.
n. خۆمەڵاسدان؛ خۆماتدان.
croup (kro͞op), *n.* نەخۆشى وەناق.
-**croupous** *(adj.)*; **croupy** *(adj.)*.
croup (kro͞op), *n.* كەفەڵى ئەسپ‌و ماین.
croupier (kro͞o′pi-ēr), *n.* سەرەوكاریكەرى مێزى قومار: پارەى سەر مێزى قومارەكە كۆدەكاتەوە‌و بەشى براوەكان دەدات.
crouton (kro͞o-ton′, kro͞o′ton), *n.* پارچەیەك نانى ووشكى برژاوى بچووكە كە دەكرێتە ناو شۆربا یا زەڵاتەوە.
crow (krō), *n.* (١) قەلەڕەش؛ قاژوو. (٢) [C-] ، ناوى كۆنەستێرەیەكە. (٣) نوێڵ
as the crow flies, ڕاست؛ ڕێك؛ بە ڕێكى؛ بە هێڵێكى ڕێك‌و ڕەوان.
eat crow, [Colloq.], پێ لە هەڵەى خۆ نان‌و تەریق بوونەوە.
crow (krō), *v.i.* (١) خوێندنى كەڵەشێر؛ قووقاندن؛ قووقەكردن. (٢) هاواركردنى خۆشى لەئەنجامى زاڵبوون یا سەركەوتندا. (٣) شانازى كردن؛ خۆفشكردنەوە: *(Stop ~ing over your victory.)*. (٤) زریقەكردنى خۆشى (منداڵ).
n. (١) خوێندنى كەڵەشێر؛ قووقە. (٢) زریقەى خۆشى (منداڵ).
crowbar (krō′bär′), *n.* نوێڵ.
crowberry (krō′ber′i, krō′bēr-i), *n.* جۆرە تووتڕكێكە
crowd (kroud), *v.i.* پاڵەپەستۆكردن؛ قەرەباڵغى كردن.
v.t. (١) پاڵەپەستۆكردن؛ قەرەباڵغى كردن؛ تێكچڕان. (٢) [Colloq.]، تەنگەتاوكردن؛ زۆر بۆ هێنان؛ هەڵپێچان (قەرزدانەوە). (٣) ڕێ لە بەرامبەر گرتن بۆ دەست نەكەوتنى تۆپ (یارى باسكە).
n. (١) كۆمەڵێكى گەورە (مرۆڤ، شت). (٢) جەماوەر؛ گەل؛ خەڵك؛ قەرەباڵغى. (٣) [Colloq.]، تاقم؛ دەستە.
crowd (kroud), *n.* ئامێرێكى مۆسیقایى كۆنە لە كەمانچە دەچێت.
crowded (kroud′id), *adj.* قەرەباڵغ؛ پڕ؛ جەنجاڵ.
crowfoot (krō′foot′), *n.* (١) ڕووەكێكە گەڵاكەى لە قاچى قەلەڕەشكە دەچێت. (٢) جەمسەرێكى زنكى پاترى. (٣) ئامێرێكى بزماراوى‌یە لەسەر زەوى دادەنرێت بۆ وەستاندنى ئەسپ سوارى دوژمن (٤) پەتى هەڵواسینى چەترى بەر دەرگا‌و پەنجەرە.
crown (kroun), *n.* (١) چەپكە گوڵى سەر ڕازاندنەوە (نیشانەى پاداشت‌و خەڵات‌و سەركەوتنە). (٢) پاداشت؛ خەڵات. (٣) كڵاوى زێڕینى شاهانە؛ تاج. (٤) دەسەڵاتى شاهانە. (٥) شا؛ پاشا. (٦) شتێكى جوان‌و ڕازێنەرەوە. (٧) (ا) دراوێكى ئینگلیزى‌یە. (ب) هەرچ دراوێك كە وێنەى تاجى لەسەر هەڵكەنرابێت. (٨) تەوقەسەر. (٩) تەوقەسەرى كڵاو یا شەپقە. (١٠) كڵاوەى هەرچ شتێك؛ لووتكەى شاخ. (١١) ئەوپەڕى بەرزى؛ پۆپ. (١٢) (ا) ئەو بەشەى ددان كە لە پووكەوە سەرى دەرهێناوە؛ سەرى ددان. (ب) كڵاوەى دەستكردى ددان (لە زێڕ یا داڕشتە). (١٣) (ا) شوێنى بەیەككەیشتنى لاسك یا قەدو ڕەگى ڕووەكێك. (ب) لق‌وپۆپى دار؛ كڵاوەى گوڵ.
v.t. (١) كڵاوى زێڕین كردنەسەر؛ تاج خستنەسەر سەر. (٢) كردن بە پاشا؛ خستنەسەر تەختى پاشایى. (٣) خەڵات كردن. (٤) كڵاوە بۆ ددان دروستكردن. (٥) بەسەر یا پۆپەوە بوون: *(The hill is ~ed with a wood.)*. (٦) تەواو جوان كردن. (٧) [Slang]، لە تەوقەسەردان. (٨) كردن بە پاشا (یارى دامە).
the Crown, (١) دەسەڵاتى پاشا. (٢) شا؛ پاشا.
crown canopy, كەپرى لق‌وپۆپى دار لە دارستانێكدا.
crown colony, وڵاتێكى تەواو ژێردەستەى تاجى ئینگلتەرە.
crown land, زەوى‌وزارى پاشا.
crownpiece (kroun′pēs′), *n.* (١) كڵاوەى شتێك. (٢) قایشى تەوقەسەرى لغاوى ئەسپ‌و ماین.
crown prince, جێنشینى پاشا؛ جێگرى پاشا.
crown saw, مشارى لوولەكى (بۆ كونى خڕ كردنە شت).
crow's-foot (krōz′foot′), *n.* (١) چرچ‌ولۆچى دەوروپشتى چاو. (٢) تەقەڵێكى سێ سووچە كە وەك نەقش دەدرێت لە تیكى دروومانێك. (٣) ڕووەكێكى گوڵ‌و گەڵا دڕكاوى‌یە. (٤) ئامێرێكى بزماراوى‌یە لەسەر زەوى دادەنرێت بۆ وەستاندنى ئەسپ سوارى دوژمن.
crow's-nest (krōz′nest′), *n.* (١) ڕووانگەیەكى بچووكى سەر پاپۆڕ. (٢) ڕووانگەى قەراغ دەریا یا شوێنى تر.
croze (krōz), *n.* درز یا كەندەكى بەرمیلێك كە سەرەكەى تێ دەخرێت‌و دەچەسپێنرێت.
crozier (krō′zhēr), *n.* = crosier.
crucial (kro͞o′shəl), *adj.* (١) زۆر گرنگ: *(a ~ decision)*. (٢) سەخت؛ ناهەموار؛ گران؛ ناخۆش؛ دژوار. (٣) چەپ‌و ڕاست (توێكارى)؛ لە شێوەى خاچدا.
cruciate (kro͞o′shi-it, kro͞o′shi-āt′), *adj.* (١) گەڵاى خاچ شێوە (ڕووەكناسى). (٢) چەپ‌و ڕاست (باڵى باڵندە).
crucible (kro͞o′sə-b′l), *n.* (١) دەفرێكى كانزایى سەختە كە بەرگەى گەرماى زۆر بگرێت بەمەبەستى تواندنەوەى كانزاى تر تێیدا. (٢) بۆشایى بنى فڕنێك كە كانزاى تواوەى تێدا كۆدەبێتەوە. (٣) تاقیكردنەوەیەكى سەخت‌و دژوار.
crucifer (kro͞o′sə-fēr), *n.* (١) خاچ هەڵگر (لە نوواندنى كڵێسەدا). (٢) هەرچ ڕووەكێك گوڵەكەى لە شێوەى خاچدا بێت.
-**cruciferous** *(adj.)*.
crucifix (kro͞o′sə-fiks′), *n.* (١) خاچێك كە وێنەى عیساى بە هەڵواسراوى پێوەبێت. (٢) خاچ (وەك نیشانەیەكى ئاینى).
crucifixion (kro͞o′sə-fik′shən), *n.* (١) هەڵواسین؛ لەسێدارەدان. (٢) [C-]، هەڵواسینى مەسیح؛ بەسێدارەوەكردنى مەسیح یا نوواندنى ئەم كارە لە پەیكەر‌و وێنە‌و نیگاردا.
cruciform (kro͞o′sə-fôrm′), *adj.* لە خاچ دەچێت.
crucify (kro͞o′sə-fī′), *v.t.* (١) هەڵواسین؛ لەسێدارەدان. (٢) بەزاندن، كوشتن، یا دابینكردنى ئارەزووى بەدى لەش. (٣) چەوساندنەوە؛ ئازاردان.
crud (krud, krood, kro͞od), *v.t. & v.i.* [Dila.], مەیین؛ خۆگرتن.
crud (krud), *n.* (١) [Slang] ، پیسایى (بەتایبەتى كە قەتماغەى بەستبێت یا ووشك بووبێتەوە)؛ شتێكى پیس‌و بۆگەن.

(٢) کەسێکی پیس و بۆگەن. (٣) [Slang]، نەخۆشی پێست؛ گەڕی.

-cruddy *(adj.).*

crude (krōōd), *adj.* (١) خاو؛ نەپاڵێوراو؛ پوختە نەکراو: *(~ oil)* .
(٢) نەگەییو؛ کاڵ و کرچ.
(٣) کەرتێ؛ کاڵ (مرۆڤ)؛ سادە: *(a ~ fellow)* .
(٤) ناپوختە (کار)؛ قەڵب؛ خراپ: *(~ woodwork)* .
(٥) ڕووت؛ نەڕازاوە: *(~ reality)* .

-crudely *(adv.)*; **crudity** *(n.)*; **crudeness** *(n.).*

crude oil, نەوتی خاو یا پوختە نەکراو.

cruel (krōō'əl), *adj.* دڵڕەق؛ بێ بەزەیی؛ ستەمکار.

cruelty (krōō'əl-ti), *n.* (١) دڵڕەقی؛ بێ بەزەییتی؛ ستەمکاری.
(٢) کردەوەیەکی دڵڕەقانە؛ کردەوە یا ووتەیەکی بێ بەزەییانە.

cruet (krōō'it), *n.* شووشەیەکی بچکۆلەی سەر مێزی نانخواردنە سرکە یا ڕۆنی زەڵاتەی تێ دەکرێت.

cruise (krōōz), *v.i.* (١) گەشتکردن بە بەلەم؛ گەڕان بۆ ڕابواردن بە بەلەم، کەشتی، ئوتومبیل، یا فڕۆکە بەبێ نەخشەیەکی تایبەتی و جێیەکی مەبەست.
(٢) گەڕان *(A taxi ~s in search of passengers.)* .
(٣) ڕۆیشتن بە خێراییەک کە بگونجێت بۆ قۆناغی دوور:
(The airplane ~d at 270 miles an hour.)

n. گەشتی دەریایی؛ گەشت؛ گەڕانی کەیف و ڕابواردن.

cruiser (krōōz'ẽr), *n.* (١) بەلەم، کەشتی، یا فڕۆکەی گەشت.
(٢) پاپۆڕێکی جەنگی خێرا کە بەئاسانی مناوەرەی پێ دەکرێت.
(٣) بەلەمێکی گەورە کە هەموو پێویستییەکی شەو تێدامانەوەی تێدابێت.
(هەروەها پێشی دەوترێت: " cabin cruiser ") .
(٤) ئوتومبیلی پۆلیس. (هەروەها پێشی دەوترێت: " squad car ") .

cruising speed, خێرایی ئاسایی فڕۆکە.

cruller (krul'ẽr), *n.* کێکی شیرین.

crumb (krum), *n.* (١) ووردەنان؛ کوێچکەنان؛ پەنچك: *(bread ~s)* .
(٢) نەخت؛ تۆزقاڵ: *(~s of knowledge)* .
(٣) ناوەڕۆکە هەویراوییەکەی نان.

v.t. (١) ووردکردن؛ ووردوخاش کردن. (٢) توندکردنەوە بە ووردەنان.
(٣) [Colloq.]، پاکردنەوەی مێزی نانخواردن و لابردنی ووردەنان لەسەری.

v.i. ووردبوون؛ ووردوخاش بوون.

crumble (krum'b'l), *v.t.* ووردکردن؛ پارچەپارچەکردن.

v.i. ڕووخان؛ ووردبوون؛ ووردوخاش بوون؛ پروان؛ داڕزان.

crumblings (krum'b'l-iŋz'), *n.* پارچەی وورده؛ ووردەنان.

crumbly (krum'bli), *adj.* بەئاسانی وورد دەبێت؛ بەئاسانی پارچە پارچە دەبێت؛ قرچۆك.

crummie, crummy (krum'i, kroom'i), *n.* [Scot. & Bri.-Dial.], مانگای شاخ چەماوە.

crummy (krum'i), *adj. Also* **crumby**, [Slang], قەڵب؛ خراپ؛ پیس؛ بۆگەن (کار، شوێن، مرۆڤ، خواردن، شت... هتد)؛ ناپەسەند.

crump (krump, kroomp), *v.t.* (١) کرۆشتن (بە ددان)؛ داکرماندن؛ خرمەخرم لێ هەڵسان. (٢) زرمە لێ هەڵسان؛ قرچە لێ هەڵسان.

v.i. زرمەهاتن؛ قرچەهاتن.

n. (١) دەنگی کرۆشتن؛ خرمەخرم. (٢) زرمە؛ قرچە.

crumpet (krum'pit), *n.* جۆرە کێکێکی خڕی تەنکە سوور دەکرێتەوە و بە کەرەوە دەخورێت.

crumple (krum'p'l), *v.t.* ژاکاندن و گرمۆڵەکردن؛ گرمۆڵەکردن؛ چرچ و لۆچ کردن.

v.i. (١) ژاکان؛ گرمۆڵەبوون؛ چرچ و لۆچ بوون.
(٢) [Colloq.]، ڕووخان؛ هەرەس هێنان.

n. چرچ و لۆچی؛ ژاکاوی.

crunch (krunch), *v.i. & v.t.* (١) داکرۆشتن (بە ددان)؛ داکرماندن؛ خرمەخرم لێ هەڵسان. (٢) هاڕین؛ هاڕە لێ هەڵساندن.

n. (١) داکرمان؛ داکرۆشتن؛ خرمەخرم.
(٢) دەنگی هاڕین؛ هاڕە.

crunchy (krun'chi), *adj.* خرمەخرمی دێت کە دەخورێت.

crupper (krup'ẽr, kroop'ẽr), *n.* (١) پاڵوو (زین، کورتان).
(٢) کەفەڵ یا سمتی ئەسپ و ماین.

crural (kroor'əl), *adj.* تایبەتی بە لاق یا لوولاق.

crus (krus), *n.* (١) لاق؛ لوولاق. (٢) هەرچ ئەندامێك کە لە لاق بچێت.

crusade (krōō-sād'), *n.* (١) [C-] ، جەنگی خاچ پەرستان کە لە سەدانی یانزە و دوانزە و سیانزەدا گێڕایان دژی موسوڵمانەکان لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا. (٢) جەنگێکی ئاینی. (٣) خەبات (لەپێناو یا دژی بیروباوەڕێکدا).

v.i. خەبات کردن؛ تێکۆشان؛ هەوڵدانێکی بەتین.

crusader (krōō-sād'ẽr), *n.* (١) خاچ پەرستێك کە بەشداری جەنگی خاچ پەرستەکان بووبێت (ووشەی پێشوو ببینە).
(٢) خەباتکەر؛ تێکۆشەر؛ ئاڵاهەڵگر.

cruse (krōōz, krōōs), *n.* [Archaic], دەفرێکی بچووك بۆ ئاو، ڕۆن، هەنگوین... هتد.

crush (krush), *v.t.* (١) ووردکردن؛ ووردوخاش کردن؛ پرواندن.
(٢) فلیقاندنەوە؛ پان و پلیش کردنەوە؛ قوپاندن؛ پلیشاندنەوە؛ گرمۆڵەکردن
(٣) شکاندن؛ بەزاندن: *(He ~ed his enemies.; a ~ing defeat)* .
(٤) گوشین؛ ووشین و ئاو یا خۆشاو لێ دەرهێنان (میوە).

v.i. (١) ووردبوون؛ ووردوخاش بوون. (٢) فلیقانەوە؛ پلیشانەوە؛ پەستانەوە.

n. (١) پەستنەوە؛ پەستاوتن؛ فلیقانەوە؛ ووردوخاش بوون.
(٢) جەماوەرێك کە ترنجابنە شوێنێکی بچووکەوە. (٣) خۆشاو
(٤) (ا) دڵ پێداچوون (بەتایبەتی کاتی)" حەزلێکردن" حەز:
(She had a ~ on him.)
(ب) کەسێکی دڵ پێداچوو

crust (krust), *n.* (١) (ا) دیوی دەرەوە و ڕەقی نان، کولێرە، کێك... هتد.
(ب) نانی ڕەق بووەوە؛ نانەڕەقە (٢) بنکڕ.
(٣) توێژاڵ یا توێکی ڕەق (زەوی، بەفر)؛ قاوغ.
(٤) دیوی دەرەوەی زەوی (زەمینناسی).
(٥) کڕێش؛ برینی ووشك بووەوە؛ قەتماغە.
(٦) خڵتەی ڕەق بووی شەراب لەناو شووشەدا.
(٧) [Slang]، چاوقایمی؛ بێ شەرمی؛ بێ حەیایی.

v.t. & v.i. (١) ڕەق بوون (توێك، توێژاڵ)؛ قەتماغە بەستن.
(٢) داپۆشین بە توێك یا قاوغێکی ڕەق؛ ڕەق کردنی دیوی دەرەوەی شتێك

crustacean (krus-tā'shən), *n.* گیاندارێکی ئاوی قاوغدار (قرژاڵ، کوللەی ئاو... هتد).

adj. تایبەتی بەم جۆرە گیاندارە.

crustaceous (krus-tā'shəs), *adj.* (١) قاوغدار؛ توێکداری ڕەق.
(٢) تایبەتی بە گیانداری ئاوی قاوغدار.

crustal (krus't'l), *adj.* توێك ڕەق (بەتایبەتی زەوی):

crusted (krus'tid), *adj.* (١) توێکداری ڕەق؛ بنکڕدار؛ ڕەق.
(٢) خڵتە ڕەق بوو (شەراب). (٣) کۆن.

crusty (krus'ti), *adj.* (١) ڕەق (نان، کێك)؛ توێکداری ڕەق.
(٢) توندوتیژ و ڕەق (مرۆڤ).

crutch (kruch), *n.* (١) دارشەق؛ گۆچان (٢) پشتگیر؛ پاڵپشت.
(٣) ناولنگ؛ ناوگەڵ.

v.t. پشت گرتن؛ پشتگیری کردن؛ پاڵپشت کردن

crux (kruks), *n.* (١) خاچ. (٢) کێشە؛ گیروگرفتێکی سەرسووڕمێنەر.
(٣) ناوکرۆك؛ گرنگترین و سەرەکی ترین بەش یا خاڵی مەسەلەیەك.
(٤) [C-]، ناوی کۆنەستێرەیەکە.

cry (krī), *v.i.* (١) هاوارکردن؛ قیڕاندن؛ قیژاندن؛ ناڵاندن؛ بانگ کردن.
(٢) گریان؛ کڕووزانەوە. (٣) وەڕین، لووراندن، یا هەر دەنگێکی تری گیاندار.

v.t. (١) پاڕانەوە. (٢) هاوارکردن. (٣) بانگ کردن؛ بانگدان؛ بانگ هەڵدان یا جاڕدان (بۆ شت فرۆشتن، کڕین، یا چاکردن).

n. (١) هاوار؛ قیژە؛ قیرە؛ ناڵە. (٢) گریان؛ کڕووزانەوە.
(٣) بانگ؛ بانگ هەڵدان؛ بڵاوکەرەوە. (٤) پاڕانەوە؛ داوا؛ داوالێکردن.
(٥) قاو؛ واتەوات. (٦) ناڕەزایی گەل؛ هاواری گەل.
(٧) درووشم؛ بانگەواز؛ بانگی جەنگ.
(٨) وەڕە، لوورە، یا هەر دەنگێکی تری وەهای گیاندار.
(٩) وەڕینی سەگ لەکاتی ڕاودا. (١٠) گەلەسەگ.

a far cry, (١) ماوەیەکی دوور. (٢) زۆر جیاواز؛ شتێکی زۆر جیاواز.
cry down, لە پلە نزم کردنەوە؛ شکاندن؛ بە سووک سەیرکردن.
cry for, (١) بۆ گریان؛ داواکردن. (٢) ویستن؛ پێویست بوون.
cry one's eyes (or heart) out, بە کوڵ گریان؛ شیوەن کردن.
cry oneself to sleep, خۆ کردنە خەو بە گریانێکی زۆر.
cry out, (١) هاوارکردن؛ قیژاندن؛ ناڵاندن.
(٢) سکاڵاکردن: ناڕەزایی دەربڕین بە دەنگی بەرز.
cry over spilled milk, خەفەت بۆ شتی لەدەست چوو خواردن.
cry up, ستایش کردن؛ بە شان و باهودا هاتنەخوارەوە.
cry wolf, دەنگ بە هاوار بوون؛ بانگدانی مەترسی درۆ.
in full cry, چنگ لەسەر شان شوێن کەوتن (سەگی ڕاو).

crybaby (krī'bā'bi), *n.* (١) گرینۆك (منداڵ).
(٢) کەسێکی گرینۆك وەك منداڵ.

crying (krī'iŋ), *adj.* (١) هاوارکەر؛ قیرەقیرکەر؛ قیژەقیژکەر.
(٢) چارەسەری بە پەلەی پێویستە؛ هاوار دەکات بۆ سەرنج ڕاکێشان و چارەسەرکردن *(a ~ shame; a ~ need)* .

cryo- (krī'ō, krī'ə), پێشگرێکە بەمانای: سارد؛ تەزیو.

cryogen (krī'ə-jən), *n.* تەزێنەر؛ ساردکەر

cryogenics (krī'ə-jen'iks), *n.pl.* زانستی پلەی گەرمی زۆر نزم یا بەستن وە کارکردنەسەری مادە.

cryometer (krī-om'ə-tēr), *n.* پێوەری پلەی گەرمی زۆر نزم.

cryoscopy (krī-os'kə-pi), *n.* زانستی دیاریکردنی پلەی بەستنی شلە.

cryostat (krī'ə-stat'), *n.* ئامێری پاراستنی پلەی گەرمی زۆر نزمی شتێك.

cryotherapy (krī'ō-ther'ə-pi), *n.* بەکارهێنانی تەزین یا تەزاندن بۆ چارەسەرکردنی نەخۆشی.

crypt (kript), *n.* (١) سەرداب یا ژێرزەمینی کلێسەیەك کە گۆڕستانە
(٢) بۆشاییەکی ناو لەش (وەك کیسی لوو یا شوێن بنجی تووك).

cryptic (krip'tik), *adj.* (١) نهێنی؛ پەنهانی.
(٢) شاراوە (مانا)؛ نادیار؛ لێڵ: *(a ~ remark)* .
(٣) تایبەتی بە خۆشاردنەوەی گیاندار لەڕێی ڕەنگ گۆڕینەوە.

crypto- , **crypt-** (krip'tō, krip'tə), پێشگرێکە بەمانای: نهێنی؛ شاراوە؛ نادیار: لێڵ

cryptogam (krip'tə-gam'), *n.* ڕووەکێکی بێ گوڵ و تۆوە بەهۆی شانەی تایبەتییەوە زاووزێ دەکات وەك قەوزە.
-cryptogamic *(adj.)*; cryptogamous *(adj.)*.

cryptogenic (krip'tə-jen'ik), *adj.* سەرچاوەکەی شاراوەیە و نازانرێت (نەخۆشی).

cryptogram (krip'tə-gram'), *n.* نامە یا نووسراوێك کە بە شفرە نووسرابێت

cryptograph (krip'tə-graf', krip'tə-gräf'), *n.* (١) نامەی بە شفرە نووسراو (٢) شفرە. (٣) (ا) ئامێری گۆڕینی نووسینی ئاسایی بۆ شفرە.
(ب) ئامێری دەرکردن یا خوێندنەوەی شفرە.

cryptography (krip-tog'rə-fi), *n.* (١) هونەری نووسین و دۆزینەوەی شفرە. (٢) شفرە؛ جۆرە نووسینێکی نهێنی.
-cryptographer *(n.)*; cryptographist *(n.)*.

cryptology (krip-tol'ə-ji), *n.* (١) cryptography .
(٢) زمانی نهێنی.

cryptonym (krip'tə-nim'), *n.* ناوی نهێنی.
-cryptonymous *(adj.)*.

crystal (kris't'l), *n.* (١) بلوور: کانزایەکی سپی ڕۆشنە وەك سەهۆڵ؛ کریستاڵ. (٢) پارچەیەك بلوور (بۆ جوانی و ڕازاندنەوە).
(٣) شووشەی زۆر ڕۆشن. (٤) شتێکی جوانی لە بلوور دروستکراو.
(٥) قەپاغی شووشەی سەر کاتژمێر. (٦) شتێکی ڕۆشن و سپی وەك بلوور.
adj. (١) بلووری؛ لە بلوور دروستکراو؛ تایبەتی بە بلوور.
(٢) وەك بلوور؛ ڕۆشن و دیار؛ ئاشکرا.

crystal ball, بلووری خڕی فاڵگرتنەوە.

crystal gazing, چاوبڕینە بلووری خڕو فاڵگرتنەوە.

crystalliferous (kris't'l-if'ēr-əs), *adj.* بلووری تێدایە؛ بلووری لێ دەردەهێنرێت.

crystalline (kris't'l-in, kris't'l-īn'), *adj.* (١) بلووری؛ لە بلوور دروستکراو. (٢) بلووری؛ ڕۆشن؛ ڕوون؛ ئاشکرا؛ دیار.
(٣) سرووشت و پێکهاتنی وەك بلوورە.

crystalline lens, هاوێنەی چاو؛ گەردبینی چاو.

crystallize (kris't'l-īz'), *v.t.* (١) وەك بلوور لێکردن.
(٢) شەکر تێهەڵسوون؛ ڕووکەش کردن بە شەکر: *(~d fruits)* .
(٣) دیاریکردن؛ شێوەی تایبەتی پێدان؛ ڕوونکردنەوە.
v.i. (١) وەك بلوور لێهاتن. (٢) شێوەی تایبەتی وەرگرتن؛ ڕوون بوونەوە؛ دەق گرتن (بیروباوەڕ): *(His vague ideas ~d into a definite plan.)* .
(٣) گەڕانەوە (هەنگوین)؛ بوون بە شەکر: *(Honey ~s in time.)* .
-crystallized *(adj.)*; crystallization *(n.)*.

crystallo- (kris't'l-ō), پێشگرێکە بەمانای: بلوور.

crystallography (kris't'l-og'rə-fi), *n.* زانستی شێوە و پێکهاتن و سرووشت و بابەت کردنی بلوور.
-crystallographical *(adj.)*; crystallographer *(n.)*.

crystalloid (kris't'l-oid'), *adj.* بلووری؛ وەك بلوور وایە.
n. (١) مادەیەکی بلوورییە کە لە ئاودا دەتوێتەوە بە پەردەی لەشی مرۆڤ و گیاندار و ڕووەکدا دەڕوات. (٢) گەردی بلووریی زۆر بچووکی پرۆتین کە لە شانەی هەندێ ڕووەك و بەری ڕووەکدا هەیە بەتایبەتی لە تۆوی چەوردا.

ctenoid (tē'noid, ten'oid), *adj.* قەراغەکەی وەك شانە وایە (وەك پوولەکە و ددانی هەندێ ماسی).

ctenophoran (ti-nof'ə-rən), *n.* جۆرە ماسییەکە پەڕەی شانەیی هەیە بۆ مەلەکردن.

ctenophore (ten'ə-fôr', tē'nə-fōr'), *n.* (١) جۆرە ماسییەکە پەڕەی شانەیی هەیە بۆ مەلەکردن. (٢) ئەم پەڕە شانەییانە.

cub (kub), *n.* (١) بەچکە (شێر، پڵنگ، وورچ، ڕێوی، نەهەنگ... هتد).
(٢) لاوێکی نەشارەزای ناقۆڵا. (٣) نۆکار (بەتایبەتی ڕۆژنامەچی).
(٤) ئەندامێکی ڕێکخراوی دیدەوانی کوڕان لە تەمەنی (٨- ١١) ساڵاندا.

cubage (kū'bij), *n.* = **cubature.**

cubature (kū'bə-chēr), *n.* (١) دیاریکردنی ناوەڕۆکی قەوارەیی.
(٢) ناوەڕۆکی قەوارەیی.

cubby (kub'i), *n.* ژوورێکی بچووك؛ خانە.

cubbyhole (kub'i-hōl'), *n.* (١) ژوورێکی بچووك؛ ژوورچکە.
(٢) خانەی دۆلابێك؛ کەنجینە؛ تاق. (٣) شوێنێکی تەسك و بچووکی دەورگیراو.

cube (kūb), *n.* (١) شەش پاڵوو (ئەندازە). (٢) شتێکی شەش پاڵوویی (وەك زاری تاوڵە). (٣) ژمارەی سێجا (بیرکاری).
v.t. (١) سێجاکردن (بیرکاری). (٢) پێوانی ناوەڕۆك.
(٣) قاشکردن بە شێوەی شەش پاڵوو (پیاز، سەوزە).
(٤) بڕینی چوارگۆشەیی پارچە گۆشت بەئاستەم بۆ نەرم کوڵاندنی.

cubeb (kū'beb), *n.* (١) بەری ڕووەکێکە لە بابەتی بەلووبیبەر بۆ دەرمان بەکاردەهێنرێت. (٢) جگەرەی بەری هاڕاوی ئەم ڕووەکە.

cubic (kū'bik), *adj.* (١) شەش پاڵوویی؛ شەش پاڵوو.
(٢) قەوارەیی؛ سێ دووری هەیە (درێژی و پانی و ئەستووری): *(a ~ foot)*

(۳) سێجا (بیرکاری).

cubical (kū'bi-k'l), *adj.* شەش پالوویی (شێوە)؛ قەوارەیی.

cubicle (kū'bi-k'l), *n.* (۱) ژوورۆچکەی نووستن؛ جێی نووستن لە ژوورۆچکەیەکدا. (۲) (ا) ژوورۆچکەی خوێندنەوە لە کتێبخانەدا. (ب) ژوورۆچکە

cubic measure, پێوانەی قەوارەیی؛ پێوانی قەوارە.

cubiform (kū'bi-fôrm'), *adj.* شەش پالوو شێوە.

cubism (kūb'iz'm), *n.* ڕێبازێکی هونەریی (بەتایبەتی وێنەکێشی و پەیکەرتاشی) تازەی سەدەی بیستە بریتییە لە بەکارهێنانی شێوەی ئەندازەیی بەتایبەتی شەش پالوو لە هونەردا

cubist (kūb'ist), *n.* هونەرمەندی شەش پالووگەر. هونەرمەندێک کە لەسەر ئەم ڕێبازە هونەرییە بڕوات (ووشەی پێشوو ببینە)

cubit (kū'bit), *n.* باڵ. پێوەرێکی کۆنە درێژی (۱۸-۲۰) گرێیە لە نووکی پەنجەی بەرزەلووتەوە تا ئانیشک.

cuboid (kū'boid), *n.* (۱) شەش پالوویی.
(۲) تایبەتی بە ئێسقانێکی شەش پالوویی کە لە قولەپێدایە.

n. (۱) شەش پالوویەکی لاکێشەیی.
(۲) ئێسقانێکی شەش پالوویی لەنێوان قولەپێ و ئاسمانەی پێدا.

cub reporter, ڕۆژنامەگەرێکی نۆکار؛ پەیامنێری نۆکار

cucking stool, کورسییەکە ژنی دەم شڕو بێ حەیا و بازرگانی ساختەچی و کەسانی تری وەهای تێ دەخرا بۆئەوەی جەماوەر گاڵتەیان پێ بکەن و هەندێ جاریش لە ئاویان هەڵکێشن.

cuckold (kuk''ld), *n.* مێردی ژنێکی داوێن پیس؛ پیاوێکی ژن گایراو.

v.t. سەرشۆڕکردنی پیاوێک بە جووت بوون لەگەڵ ژنەکەیدا؛ گاینی ژنێک و شکاندنی مێردەکەی.

cuckoldry (kuk''ld-ri), *n.* شکاندنی پیاوێک بە گاینی ژنەکەی؛ داوێن پیسی؛ زینا

cuckoo (kook'ōō), *n.* (۱) پەپوو: باڵندەیەکە خوێندنەکەی وەک کوکە- پەپوو وەهایە و هێلکە لە هێلانەی باڵندەی تردا دەکات و بەجێیان دەهێڵێت بۆ ئەو باڵندەیەی تر تاوەکو هەڵیان بهێنێت. (۲) خوێندنی پەپوو.
(۳) دەنگێکی وەها

v.i. پەپوو خوێندن؛ پرتاندنی دەنگێکی وەها.

v.t. ووتن و ووتنەوە جار لەدوای جار (وەک خوێندنی پەپوو کە وەستانی نییە).

adj. [Slang], شێت؛ گەوج؛ بێ مێشک؛ مێشک سووک.

cuckoo in the nest, میوانێکی ناپەسەندی نەویستراو؛ خۆسەپێنەر

cuckoo clock, کاتژمێری پەپوو. کاتژمێرێکی سەر دیوارە وێنەی پەپوویەکی تێدایە و هەموو سەری سەعاتێک لێدەدات و دەنگی لێدانەکەی لاسایی خوێندنی پەپوو دەکاتەوە.

cuculiform (kyoo-kū'li-fôrm'), *adj.* تایبەتی بە پەپوو وە باڵندەی تری هەمان بابەت.

cucullate (kū'kə-lāt', kyoo-kul'āt), *adj.* کڵاودار (وەک گەڵای کولە وەنەوشە).

cucumber (kū'kum-bēr), *n.* (۱) خەیار (۲) ڕووەکی خەیار

cool as cucumber, (۱) هێمن؛ لەسەرخۆ. (۲) فێنک

cucumiform (kyoo-kū'mi-fôrm'), *adj.* وەک خەیار؛ لە خەیار چوو

cucurbit (kyoo-kūr'bit), *n.* (۱) کوولەکەی ملدار؛ کوولەکەی باڵقە- باغی (۲) شووشەیەکی گەورەی دەم پان کە لە کوولەکەی ملدار دەچێت

cud (kud), *n.* (۱) قەپی کاوێژکراو؛ ئەو قەپەی کاوێژ دەکرێت.
(۲) پڕ بە دەمێک شتی جوین (وەک توتن).

chew the cud, بیرکردنەوە

cuddle (kud''l), *v.t.* باوەش پێداکردن و یاری لەگەڵ کردن لەڕووی خۆشەویستییەوە؛ دەست کردنە مل و چاوباشقانی کردن.

v.i. دەست کردنە مل بە پاڵکەوتن یا دانیشتنەوە و چاوباشقانی کردن.

n. (۱) باوەش کردن. (۲) دەست لە مل کردن و چاوباشقانی کردن.

cuddlesome (kud''l-səm), *adj.* = cuddly.

cuddly (kud'li), *adj.* حەزکەر لە دەست کردنە مل و چاوباشقانی کردن؛ بۆ دەست لە مل کردن و چاوباشقانی لەگەڵ کردن باشە: *(a ~ girl)* .

cuddy (kud'i), *n.* (۱) (ا) ژوورۆچکەی ناو پاپۆڕ.
(ب) چێشتخانەی ناو پاپۆڕ. (۲) ژوورۆچکە؛ خانەی دۆڵاب.

cuddy (kud'i), *n.* [Scot.], کەر؛ گوێ درێژ.

cudgel (kuj'əl), *n.* دار؛ دارحەیزەران؛ داردەست؛ کوتەک.

v.t. دارکاری کردن؛ فەلاقەکردن.

cudgel one's brains, زۆر بە قورسی بیرکردنەوە.

take up the cudgels for, لەسەرکردنەوە؛ پشتیوانی کردن.

cue (kū), *n.* (۱) ووریاکەرەوە: سەرنج ڕاکێشانێک یا هێمایەکە بۆ ئەکتەر کە نۆرەی هاتووە بۆ خوێندن وە هەروەها بۆ لێپرسراوانی پەردە و ڕووناکی و دەنگی سەر شانۆ. (۲) سەرنج ڕاکێشانێک (بۆ کردنی کارێک).
(۳) ئەو ڕۆڵەی ئەکتەرێک لە شانۆگەرییەکدا دەیبینێت. (٤) نەخشە؛ پلان.

v.t. [Colloq.], سەرنج ڕاکێشان؛ ووریاکردنەوە؛ پێ ووتن (بۆ کردنی شتێک)

cue (kū), *n.* (۱) ڕیز؛ وەستان لە ڕیزدا بۆ چاوەڕێ کردنی شتێک؛ سەرە.
(۲) داری بلیارد.

v.t. هۆنینەوە (پرچ).

cue ball, تۆپی لێدراو: ئەو تۆپەی یاریکەری بلیارد بە دارەکەی لێی دەدات

cuesta (kwes'tə), *n.* گردێکە دیوێکی زۆر لێژە و دیوەکەی تری لێژاییی زۆر کەمترە.

cuff (kuf), *n.* (۱) سەرقۆڵی کراس؛ سەردەستی کراس.
(۲) بەرەلنگی هەڵکراوی پانتۆل. (۳) کەلەپچە.

v.t. (۱) سەردەست خستنەسەر قۆڵی کراس. (۲) کەلەپچە کردنە دەست.

off the cuff, [Slang], لاسەرلا (ووتە)؛ سەرپێیی (ووتە).

cuff (kuf), *v.t.* زللە لێدان.

n. زللە.

cuff button, قۆپچەی سەردەستی کراس.

cuff link, ئەڵقەی سەر قۆڵی کراس (کە بە قۆڵی کراسەکەوە نەدووراوە).

cuirass (kwi-ras'), *n.* (۱) قەڵغانی بەرسنگ و پشت.
(۲) قەڵغانی بەرسنگ. (۳) قاوغ (زیندەوەرزانی).

cuirassier (kwi'rə-sêr'), *n.* سەربازێکی ئەسپ سواری قەڵغان لەبەر.

cuisine (kwi-zēn'), *n.* (۱) چێشتخانە.
(۲) شێوازی چێشت لێنان: *(Chinese ~)* .
(۳) چێشت: *(The ~ is excellent in this restaurant.)*

cuisse (kwis), *n.pl.* قەڵغانی ڕان و سمت.

culch (kulch), *n.* = cultch.

cul-de-sac (kul'də-sak', kool'də-sak'), *n.* (۱) کوێرە کۆڵان؛ کۆڵانی دەرنەچوو. (۲) تەنگ و چەڵەمە؛ بار یا شوێنێک کە دەربازبوونی نەبێت.

-cule (kūl), پاشگری ناوە نیشانەی بچووک کردنەوەیە.

culex (kū'leks), *n.* جۆرە مێشوولەیەکە.

culinary (kū'lə-ner'i), *adj.* (۱) تایبەتی بە چێشتخانە؛ چێشتخانەیی. (۲) تایبەتی بە چێشت لێنان.

cull (kul), *v.t.* (۱) هەڵبژاردن؛ پەسەندکردن و هەڵبژاردن؛ هەڵگرتن.
(۲) هەڵبژاردن و کۆکردنەوە؛ هەڵبژاردن و کردنەوە (گوڵ).
(۳) پاک و پیس کردن؛ لێ ووردبوونەوە پێش هەڵبژاردن یا هەڵگرتن

n. (۱) پاک و پیسکاری؛ هەڵبژاردن.
(۲) شتێکی هەڵنەبژێرراو (لەبەر خراپی).

cullender (kul'ən-dēr), *n.* = colander.

cullet (kul'it), *n.* پارچە شووشەی شکاو (کە دەشێت و بۆ تواندنەوە و سەرلەنوێ بەکارهێنانەوەی).

cullis (kul'is), *n.* ئاوەڕۆ (سەربان)؛ ئاوەڕێگە.

cully (kul'i), *n.* (۱) [Rare] ، کەسێکی ساویلکە و گێژۆکە.
(۲) [British Slang]، برادەر؛ هەڤاڵ؛ کابرا.

v.t. [Obs.], خەڵەتاندن؛ فریواندن.

culm (kulm), *n.* تۆزو وورده ناردی خەڵووز (کانگای خەڵووز).

culm (kulm), *n.* قەف یا لاسکی کولۆری گرێ گرێیاوی ڕووەك.

v.i. گەورەبوون و بوون بە لاسکێکی وەها.

culminant (kul'mə-nənt), *adj.* پۆپ؛ بەرزترین خاڵ.

culminate (kul'mə-nāt'), *v.i.* (١) گەیشتنە ئەوپەڕی بەرزی (ئەستێرە). (٢) گەیشتنە پۆپ یا ئەوپەڕی بەرزی (کار، کردەوە)؛ بوون بە ئەنجامی؛ دوایی هاتن بە.

culmination (kul'mə-nā'shən), *n.* پۆپ؛ ئەوپەڕی بەرزی؛ ئەوپەڕ؛ بەرزترین ئەنجام یا خاڵ: ***(the ~ of one's efforts)***.

culottes (koo-lots', kyoo-lots'), *n.* پانتۆڵی ژنانەی تا سەرئەژنۆ هاتوو کە لە تەنوورە دەچێت (وەرزش).

culpa (kul'pə), *n.* سووچ؛ تاوان؛ خەتا؛ لۆمە.

culpability (kul'pə-bil'ə-ti), *n.* سووچدار؛ تاوانباری؛ خەتاباری.

culpable (kul'pə-b'l), *adj.* تاوانبار؛ خەتابار؛ سووچدار؛ شایستەی لۆمەیە

-culpably ***(adv.)***.

culprit (kul'prit), *n.* (١) گومانبار؛ کەسێکی گومانبار. (٢) کەسێکی تاوانبار؛ تاوانبارێك؛ پاشەڵ پیس.

cult (kult), *n.* (١) پەرستن. (٢) (ا) کوێرانە شوێن کەوتنی کەسێك یا بیروباوەڕێك وەك پەرستن وایێت: ***(the ~ of personality)***. (ب) کەسێك یا بیروباوەڕێکی سەیر. (٣) (ا) کۆمەڵێکی ئاینی. (ب) کۆمەڵێك کەس کە شوێن بیروباوەڕێك یا بیروباوەڕێکی شاراوەو تایبەتی بە خۆیان کەوتبن.

cultch (kulch), *n.* (١) پاشەڕۆك؛ زبڵ. (٢) هێلانە یا لانەی گوێچکەماسی.

cultivate (kul'tə-vāt'), *v.t.* (١) کێڵانی زەوی و ئامادەکردنی بۆ شت تێدا چاندن. (٢) چاندن؛ ڕوواندن. (٣) پەروەردەکردن (ڕووەك)؛ گەشەپێکردن و پێگەیاندن (ڕووەك). (٤) پەروەردەکردن و پەرە پێ سەندن: ***(C~ your mind.)***. (٥) هەوڵی ناسینی کەسێك دان و پەرە پێ سەندنی بۆ مەبەستێك: ***(She ~d her friendship with him.)***

cultivated (kul'tə-vāt'id), *adj.* (١) کێڵراو و چێنراو؛ کشتوکاڵ تێدا کراو؛ نێژراو (زەوی): ***(~ land)***. (٢) پەروەردەکراو، واتە کێوی نییە (گوڵ، ڕووەك). (٣) ڕۆشنبیر؛ زانا؛ تێگەیشتوو: ***(a ~ person)***.

cultivation (kul'tə-vā'shən), *n.* (١) کێڵان و چاندن؛ چاندن؛ ڕوواندن؛ ناشتن. (٢) پەروەردەکردن؛ گەشەپێکردن. (٣) ڕۆشنبیری؛ تێگەیشتن؛ مێشك پەروەردەکردن.

cultivator (kul'tə-vā'tēr), *n.* (١) کشتیار؛ کشتکار. (٢) مەکینەی زەوی کێڵان و بژارکردنی.

cultrate (kul'trāt), *adj.* چەقۆیی: دەم تیژو نووکدار.

cultural (kul'chēr-əl), *adj.* کلتووری؛ تایبەتی بە ڕۆشنبیری؛ تایبەتی بە زانست و کلتوور.

culture (kul'chēr), *n.* (١) کێڵانی زەوی و زارو چاندنی؛ کشت کردن. (٢) چاندن؛ ناشتن؛ ڕوواندن؛ پەروەردەکردنی ڕووەك، گیاندار، یا شت. (٣) پەروەردەکردنی میکرۆب یا گیانداری گەردبینی تر (پزیشکەوانی). (٤) میکرۆب یا گیانداری تری گەردبینی پەروەردەکراو. (٥) پەروەردەکردن؛ چاکردن؛ پوختەکردن. (٦) هەوێن. (٧) کلتوور؛ ژیار؛ ژیوار؛ شارستانێتی؛ ڕۆشنبیری.

v.t. (١) پەروەردەکردن؛ چاندن؛ ناشتن؛ کشتوکاڵ کردن. (٢) پەروەردەکردنی میکرۆب و گیانداری گەردبینی لە شوێنی تایبەتیدا (پزیشکەوانی)

cultured (kul'chērd), *adj.* (١) ڕۆشنبیر؛ تێگەیشتوو؛ خاوەن ژیار یا کلتوور. (٢) پەروەردەکراو، واتە کێوی نییە.

culturist (kul'chēr-ist), *n.* (١) ڕووەك و گیاندار پەروەردەکەر. (٢) کلتوورخواز؛ کلتووریەرست؛ ژیارخواز.

cultus (kul'təs), *n.* کۆمەڵێکی ئاینی (بەتایبەتی ئاین و ڕێبازێکی شاراوەو تایبەتی بە کۆمەڵەکە).

culver (kul'vēr), *n.* [Poetic], کۆترەباریکە؛ کۆتر.

culverin (kul'vēr-in), *n.* (١) جۆرە تفەنگێکی کۆنە. (٢) جۆرە تۆپێکی کۆنی سەدەی شانزەو حەڤدەیە.

culvert (kul'vērt), *n.* زێراب یا ئاوەڕۆکەی ژێر ڕێگەوبان یا پردێك.

cum (kum, koom), *prep.* لەگەڵ؛ پێکەوە (ئەم ووشەیە لە ووشەی لێکدراودا بەکاردەهێنرێت).

cumber (kum'bēr), *v.t.* (١) ڕێ لێگرتن؛ ڕێ لێ بەستنەوە؛ تەگەرەلێدان؛ کۆسپ خستنە بەردەم. (٢) بار قورس کردن؛ ماندووکردن؛ بێ تاقەت کردن. (٣) [Obs.]، سەرسووڕماندن؛ پەستکردن.

n. کۆسپ؛ تەگەرە؛ بار؛ شتێکی بێ تاقەت کەر.

cumbersome (kum'bēr-səm), *adj.* ناقۆڵا (لە قەوارەو کێش و شێوەدا)؛ قەبە؛ قورس؛ پەستکەر: ***(a ~ task, thing, load, or person)***.

cumbrous (kum'brəs), *adj.* = cumbersome.

cumin (kum'in), *n.* (١) ڕووەکی زیرە. (٢) زیرە.

cummerbund (kum'ēr-bund'), *n.* کەمەربەند.

cumquat (kum'kwot), *n. Also* kumquat, یەنگی دنیا.

cumshaw (kum'shô), *n.* بەخشیش.

cumulate (kūm'yə-lāt'), *v.t.* کۆمەڵ کردن؛ کەڵەکەکردن؛ کۆکردنەوە؛ خستنەسەریەك.

v.i. کۆمەڵ بوون؛ کۆبوونەوە؛ چوونەسەریەك؛ کەڵەکەبوون.

adj. کۆ؛ کۆمەڵ؛ کەڵەکەبوو.

cumulation (kūm'yə-lā'shən), *n.* (١) کۆمەڵ بوون؛ کەڵەکەبوون؛ کۆبوونەوە؛ کەوتنەسەریەك. (٢) کۆمەڵ.

cumulative (kūm'yə-lā'tiv, kūm'yə-lə-tiv), *adj.* (١) کۆمەڵ بوو؛ کەڵەکەبوو؛ کەڵەکەیی؛ چووەسەریەك (سوود): ***(~ interest)***. (٢) بەڵگەی تازەو پشتگیریکەر (دادگەری): ***(~ evidence)***.

cumulocirrus (kūm'yə-lō-sir'əs), *n.* تۆپەڵە هەورێکی سپی خاوی وەك قژ.

cumulonimbus (kūm'yə-lō-nim'bəs), *n.* تۆپەڵە هەورێکی لەسەریەك کەڵەکەبووی ئەستووری بەرز کە بارانی پێوەیە.

cumulus (kūm'yə-ləs), *n.* (١) کۆمەڵ؛ تۆپەڵ. (٢) تۆپەڵە هەورێکی ئەستووری لەسەریەك کەڵەکەبوو وەك شاخ.

cunctation (kuŋk-tā'shən), *n.* [Rare], دواکەوتنێك کە هۆی دوودڵی بێت؛ دواکەوتن.

cuneal (kū'ni-əl), *adj.* مێخی؛ لە مێخ دەچێت؛ بزماری.

cuneate (kū'ni-it, kū'ni-āt'), *adj.* لە مێخ دەچێت (بەتایبەتی گەڵایەکی باریکی سێگۆشەیە کە لەبنەوە باریك دەبێتەوە)؛ مێخی.

cuneiform (kū-nē'ə-fôrm', kū'ni-fôrm'), *adj.* مێخی؛ بزماری؛ تایبەتی بە نووسینی بزماری کۆنی بابلییەکان و ئاشوورییەکان و سۆمەرییەکان و ئەکەدییەکان.

n. نووسینی بزماری کۆن؛ تیپی ئەم جۆرە نووسینە.

cuniform (kū'ni-fôrm'), *adj. & n.* = cuneiform.

cunner (kun'ēr), *n.* جۆرە ماسییەکی دەریایی بچووکە.

cunning (kun'iŋ), *adj.* (١) زۆرزان؛ فێڵباز: ***(He is as ~ as a fox.)*** (٢) کارامە؛ زیرەك: ***(a ~ workman)***. (٣) جوانکیلە؛ خنجیلانە: ***(a ~ child)***.

n. (١) فێڵبازی؛ زۆرزانی. (٢) [Archaic] شارەزایی؛ کارامەیی.

cunt (kunt), *n.* [Vulgar], (١) قوز (لەڕووی سووکییەوە). (٢) کەسێکی کەرو ناپەسەند.

cup (kup), *n.* (١) کووپ؛ پیاڵە؛ فنجان. (٢) کووپێك و ناوەڕۆکەکەی. (٣) پڕ کووپێك. (٤) هەرچ شتێك کە لە کووپ بچێت.

(٥) خەلاتێك كە لە كووپ دەچێت.

(٦) ئەو كووپەی شەرابی شێوی خواهانەی تێدایە (خاچ پەرستی).

(٧) بەشی كەسێك (لە خۆشی یا ناخۆشی): *(His ~ was full.)* .

(٨) جۆرە شەرابێكی شیرینە.

(٩) ئەندامێكی ڕووەك كە لە كووپ بچێت.

(١٠) كووپی دەرمان پێوان (پزیشكەوانی).

v.t. (١) كەڵەشاخ لێگرتن؛ چارەكردن بە كەڵەشاخ لێگرتن (نەخۆشی).
(٢) وەك كووپ لێكردن. (٣) كردنە كووپەوە؛ تێكردن بە كووپ.

between cup and lip, لەپێش بە ئامانج گەیشتندا.

in one's cups, سەرخۆش؛ كەیل.

cupbearer (kup'bâr´ẽr), ***n.*** شەراب تێكەر (بەتایبەتی لە ئاهەنگی شاهانەدا)؛ ساقی.

cupboard (kub'ẽrd), ***n.*** (١) دۆلابێكی خانە خانە (بۆ خواردەمەنی و قاپ و قاجاغ تێخستن). (٢) [British]، دۆلابێكی بچووك؛ ژووروچكە.

cupboard love, خۆشەویستی درۆ (بۆ مەبەستی خۆیی).

cupcake (kup'kāk´), ***n.*** كێكێكی بچكۆلەیە لە كووپ دەچێت و لە كاغەزێكی تایبەتیدا دەپێشێنرێت.

cupel (kū'pəl, kū-pel'), ***n.*** (١) دەفری زیو پوختەكردن.
(٢) دەفرێكی پەلو خڕو كون كونە زێڕو زیوو كانزای بەنرخی تری تێدا جیادەكرێتەوە لە هی بێ نرخ.

v.t. جیاكردنەوەو پوختەكردنی كانزای بەنرخ لە دەفرێكی تایبەتیدا.

cupellation (kū´pə-lā'shən), ***n.*** پوختەكردنی كانزای بەنرخ.

cupful (kup'fool´), ***adj.*** پڕ كووپێك.

Cupid (kū'pid), ***n.*** (١) خودای خۆشەویستی (ئەفسانەی ڕۆمان).
(٢) [c-]، نواندنی ئەم خودای خۆشەویستی‌یە وەك منداڵێكی نێرینەی ڕووت و باڵدار.

cupidity (kū-pid'ə-ti), ***n.*** چاوبرسێتی (سامان).

cupola (kū'pə-lə), ***n.*** (١) گومەز؛ گومەزی سەر سەربانێك.
(٢) سەربانێكی خڕ؛ بنمیچێكی خڕ. (٣) كوورەی تواندنەوەی كانزا.
(٤) ئەندامێكی گومەزی (تونكاری).

v.t. (١) وەك گومەز دروستكردن. (٢) گومەز لەسەر دروستكردن.

cupper (kup'ẽr), ***n.*** كەڵەشاخ لە نەخۆش گر (پزیشكەوانی).

cupping (kup'iŋ), ***n.*** كەڵەشاخ لێگرتن (پزیشكەوانی).

cupreous (kū'pri-əs), ***adj.*** (١) تایبەتی بە مسی سوور؛ مسی–سووری تێدایە؛ لە مسی سوور دەچێت. (٢) سوور (وەك مسی سوور).

cupriferous (kū-prif'ẽr-əs), ***adj.*** مسی سووری تێدایە.

cupulate (kū'pyoo-lāt´), ***adj. Also* cupular,** (١) كڵاوەیی؛ وەك ڕەحەتی وایە؛ لە كووپ دەچێت. (٢) كڵاوەدار.

cupule (kū'pūl), ***n.*** كڵاوی بەڕوو؛ شتێك كە لە كڵاوی بەڕوو بچێت؛ ڕەحەتی.

cur (kũr), ***n.*** (١) سەگێكی دووڕەگ؛ سەگێكی پیس و ناپەسەند.
(٢) كەسێكی پیس و بۆگەن و ناپەسەندو بێ فەڕو ترسنۆك و نارەسەن.

curable (kyoor'ə-b'l), ***adj.*** چارە دەكرێت (نەخۆشی)؛ چارەی هەیە؛ دەرمان دەكرێت: *(a ~ disease)* .

-curability *(n.)*; **curableness** *(n.)*; **curably** *(adv.).*

curacy (kyoor'ə-si), ***n.*** فرمان و دەسەڵاتی یاریدەدەری قەشە.

curare (kyoo-rä'ri), ***n.*** (١) ماددەیەكی ڕەشی ژەهراوی‌یە وەك جەوی لە ڕووەكی تایبەتی ئەمەریكای باشوور دەردەهێنرێت و هیندی‌یە سوورەكان دەیاندا لە نووكی تیرەكانیان وە ئێستاش چارەی ماسولكەڕەقەی پێ دەكرێت.
(٢) ئەو ڕووەكانەی ئەم ماددەیەیان لێ دەردەهێنرێت.

curate (kyoor'it), ***n.*** (١) قەشە. (٢) یاریدەدەری قەشە.

curative (kyoor'ə-tiv), ***adj.*** چاككەرەوە (دەرمان)؛ چارەسەركەر؛ باش بۆ چارەسەركردنی نەخۆشی.

n. دەرمان؛ چارەسەر.

curator (kyoo-rā'tẽr), ***n.*** (١) پێ سپێردراو (منداڵی تەمەن كورت، كەسێكی بێكارە)؛ لێپرسراو. (٢) پێ سپێردراو (مۆزەخانە، كتێبخانە)؛ لێپرسراو (مۆزەخانە، كتێبخانە).

curb (kũrb), ***n.*** (١) لغاو؛ بەشە ئاسنەكەی لغاو كە لە دەمی ئەسپدایە.
(٢) ڕاگیركەر؛ بەربەستكەر؛ دابینكەر؛ وەستێنەر.
(٣) لێوارێكی بەرز (بۆ بەهێزكردن یا بەستنەوە).
(٤) لێواری شەقام (كە لە چیمەنتۆ یا بەرد دەكرێت)؛ لێواری نێوان شەقام و شۆستە. (٥) چوارچێوە.
(٦) بازاڕی پارەبازی كە لە دەرەوەی بازاڕی ڕەسمیدا دەكرێت.

v.t. (١) دابینكردن؛ گرتن؛ وەستاندن؛ بەربەستكردن؛ بەرگرتن.
(٢) لغاوكردن.

curb bit, ئەو بەشە ئاسنینەی لغاو كە دەخرێتە ناودەمی ئەسپ و ماینەوە.

curbing (kũrb'iŋ), ***n.*** (١) كەرەسەی دروستكردنی لێواری شەقام.
(٢) لێواری شەقام.

curb roof, سەربانێك كە دوو لێژایی هەبێت لە هەردوو لاوە (لێژایی نزیك گوێ سەبانە كە كورتترەو لێژترە، واتە یەكسەر دێتە خوارەوە).

curbstone (kũrb'stōn´), ***n.*** بەردی لێواری شەقام.

curculio (kẽr-kū'li-ō´), ***n.*** جۆرە قالۆنچەیەكە زیان دەگەیەنێت بە میوە.

curcuma (kũr'kyoo-mə), ***n.*** كوركوم: جۆرە ڕووەكێكە بەهاراتی لێ دەگیرێت.

curd (kũrd), ***n.*** (١) ئەو بەشەی شیرە كە دەمەیێت و لە ئاوەكەی جیا–دەكرێتەوەو دەكرێت بە پەنیر. (٢) شتێكی مەییو.

v.t. & v.i. مەیاندن؛ مەیین.

curdle (kũr'd'l), ***v.t. & v.i.*** مەیین؛ توندبوونەوە؛ ترشان.

curdle one's blood, تۆقاندن؛ زارەترەك كردن؛ ترساندن.

cure (kyoor), ***n.*** (١) چارە؛ چارەكردن؛ چارەسەر. (٢) دەرمان.
(٣) سەرپەرشتی گیانی (ئاین). (٤) فرمان و پلەو دەسەڵاتی قەشە.
(٥) پاراستنی گۆشت و ماسی بە كردنی بە قاوورمە.

v.t. (١) چاك كردنەوە (نەخۆش)؛ چارەسەركردن؛ دەرمان كردن؛ تیماركردن.
(٢) گۆشت و ماسی كردن بە قاوورمە؛ خوێ كردن.
(٣) خۆش كردن (پێستە).

v.i. (١) چاكبوونەوە؛ دەرمان كردن. (٢) پاراستن (گۆشت، ماسی)

curé (kyoo-rā'), ***n.*** قەشە (لە فەرەنسا).

cure-all (kyoor'ôl´), ***n.*** دەرمانی هەموو نەخۆشی‌یەك؛ چارەی هەموو دەردی سەری و كێشەیەكی ژیان.

curettage (kyoo-ret'ij, kyoor´ə-täzh'), ***n.*** كڕاندن و پاك–كردنەوەی بۆشایی ناولەش (پزیشكەوانی).

curette (kyoo-ret'), ***n.*** ئامێرێكی پزیشكی‌یە وەك كەوچك بۆ كڕاندن و پاككردنەوەی بۆشایی ناولەش و لابردنی تێشووی مردوو یا نەخۆش

v.t. كڕاندن و پاككردنەوەی بۆشایی‌یەكانی ناولەش بە ئامێرێك كە لە كەوچك دەچێت (پزیشكەوانی).

curfew (kũr'fū), ***n.*** (١) زەنگی كردن بە شەو: (ا) پەیڕەوی لێدانی زەنگێك لە كاتێكی تایبەتیدا بە شەو لەلایەن میری‌یەوە كە نیشانەیەكە بۆ دانیشتووانی شار كە ئاگر بكوژێننەوەو بیكەن بە شەو. (ب) لێدانی ئەم زەنگە. (ج) كاتی ئەم زەنگ لێدانە (د) زەنگەكە خۆی (٢) قەدەغەكردنی هاتوچۆكردن (لەلایەن میری‌یەوە)؛ قەدەغەكردنی لە ماڵ چوونەدەرەوە.

curia (kyoor'i-ə), ***n.*** (١) (ا) لقێك یا بەشێك لە خێڵێك لە خێڵەكانی ڕۆمای كۆن. (ب) شوێنی كۆبوونەوەی ئەم لقە. (ج) ئەنجوومەنی نوێنەران لە ڕۆمای كۆندا. (٢) دادگایەكی سەدەكانی ناوەڕاست.
(٣) [C-]، فەرمانڕەوایی پاپا.

curie (kyoor'i, kyoo-rē'), ***n.*** پێوەری تیشكی ئەتۆمی.

curio (kyoor'i-ō´), ***n.*** شتێكی هونەری نایاب و ئەنتیكە (وێنە، پەیكەر).

curiosa (kyoor´i-ō'sə), ***n.pl.*** شتی سەیرو نائاسایی بەتایبەتی پەڕتووك و گۆڤاری ئەدەبی ڕووت.

curiosity (kyoor´i-os'ə-ti), ***n.*** (١) حەز بە زانین كردن.

(۲) حەز بە نهێنی زانی؛ مەراقی زانینی شتێك کە پەیوەندی بەو کەسەوە نی‌یە.

(۳) شتێکی ئەنتیکە؛ شتێکی سەیر یا نائاسایی.

(٤) [Obs.]، ڕێك‌وپێکی و پاك‌وتەمیزی لە ئەندازە بەدەر.

curious (kyoor′i-əs), *adj.* (۱) حەزکەر بە زانین.

(۲) حەز بە نهێنی زان؛ مەراق خۆری نهێنی زانین. (۳) سەیر؛ نائاسایی.

(٤) [Obs.]، ڕێك‌وپێك‌و پاك‌وتەمیز لە ئەندازە بەدەر.

curl (kūrl), *v.t.* (۱) لوول کردن (قژ). (۲) پێچ پێدان؛ لوولدان.

v.i. (۱) لوول بوون (قژ). (۲) پێچ خواردن؛ پەپکەخواردن؛ لوول خواردن.

n. (۱) کاکۆڵ؛ چەند تاڵێك قژی لوول. (۲) پێچ لوول.

(۳) لوول بوون؛ لوول خواردن.

(٤) نەخۆشی‌یەکی ڕووەکە دەبێتە هۆی لوول خواردنی گەڵاکانی.

curl up, (۱) لوول بوون؛ لوول خواردن؛ پەپکەخواردن؛ گرژبوون.

(۲) دانیشتن یا پاڵکەوتن‌و قاچ هەڵکێشان بۆ لای خۆوە.

in curl, لوول خواردوو؛ پێچ خواردوو.

curler (kūr′lēr), *n.* قژلوولکەر (مرۆڤ، مەکینە)؛ خۆلوولکەر.

curlew (kūr′lōō, kūr′lū), *n.* باڵندەیەکی ئاوی لاق درێژی دەنووك زۆر درێژو چەماوەیە.

curliness (kūr′li-nis), *n.* لوول (قژ)

curling (kūr′liŋ), *n.* یاری‌یەکە بریتی‌یە لە خزاندنی بەردێکی قورسی تەختی ساف لەسەر سەهۆڵ بەرەو نیشانێکی (۳۸) پێ دوور.

curling iron (or irons), قژلوولکەر بریتی‌یە لە چەند ئەڵقەیەك گەرم دەکرێت‌و کاکۆڵی قژی تێوە دەپێچرێت بۆ لوول کردنی (بەتایبەتی بۆ ژنان).

curly (kūr′li), *adj.* (۱) لوول (قژ) (۲) دەماری لوولدار (تەختەو دار).

curmudgeon (kēr-muj′ən), *n.* کەسێکی تەنگەچیکڵانەو تووڕەو تڕۆو دەم‌وچاو گرژ.

curr (kūr), *v.i.* دەنگێك لێ هاتنە دەرەوە وەك خوێندنی کەو یا کونەپەپوو.

currant (kūr′ənt), *n.* (۱) کشمیش

(۲) جۆرە تووتڕکێکی بچووکی ترشە.

currency (kūr′ən-si), *n.* (۱) دراو؛ پارە:

(a paper [gold, silver] *~ .)*

(۲) دەستاودەست کردن؛ بڵاوی.

(۳) برەو؛ لە برەودا بوون: *(Such superstitions now have little ~ .)* .

current (kūr′ənt), *adj.* (۱) [Rare] ، بە تەوورژم ڕۆیشتوو یا کشاو (ئاو) (۲) تایبەتی بە ئێستا؛ دوا ژمارە (گۆڤار، ڕۆژنامە):

(the ~ issue of a magazine)

(۳) دەستاودەستکەر (پارە).

(٤) بڵاو؛ بەبرەو: *(~ ideas)* .

n. (۱) تەوورژم (کارەبا، ئاو، هەوا)؛ تەزوو؛ شەپۆل (ئاو)؛ ڕەوت.

(۲) ئاوێك کە لەبەری بڕوات؛ ڕوبار؛ ڕەوتی ئاو. (۳) ڕێباز.

currently (kūr′ənt-li), *adv.* (۱) ئێستا: لەم کاتەدا

(۲) بەگشتی؛ بە شێوەیەکی گشتی.

curricle (kūr′i-k′l), *n.* عەرەبانەیەکی دوو ئەسپی.

curriculum (kə-rik′yoo-ləm), *n.* بەرنامەی خوێندن لە زانکۆ یا قوتابخانە

-curricular *(adj.).*

curriculum vita, کورتەی ژیاننامە: بریتی‌یە لە کورتەی بڕوانامەی کەسێك‌و ئەو کارانەی کردوویەتی کە دەیدات بە خاوەن کار لە کاتێکدا ئەگەر بەدوای کاردا بگەڕێت.

currier (kūr′i-ēr), *n.* (۱) پێستە خۆشکەر؛ کەسێك کە پێستەی خۆشکراو پاك دەکاتەوە. (۲) کەسێك کە ڕەنەکی ئەسپ‌و ماین دەکات؛ ڕەنەککەری ئەسپ‌و ماین.

curriery (kūr′i-ēr-i), *n.* (۱) دووکانی پێستە پاکردنەوەو فرۆشتن

(۲) پێستە پاکردنەوەو ئامادەکردن (پاش خۆشکردنی).

currish (kūr′ish), *adj.* وەك سەگی دووڕەگ؛ نارەسەن؛ ناپەسەند؛ تووڕەوتڕۆ؛ نزم؛ بێ نرخ.

curry (kūr′i), *v.t.* (۱) ڕەنەك کردن (ئەسپ، ماین).

(۲) پاکردنەوەو ئامادەکردنی پێستە پاش خۆشکردنی.

(۳) فەلاقەکردن؛ لێدان.

curry favor, خۆبردنە پێشەوەو مەرایی کردنی کەسێك بۆ دەسکەوتێك.

curry (kūr′i), *n.* (۱) کاری: جۆرێکە لە بەهارات لە هیندستان هەیە.

(۲) چێشتێکی شلە کە ئەم جۆرە بەهاراتەی تێ کرابێت.

currycomb (kūr′i-kōm′), *n.* ڕەنەك.

v.t. ڕەنەك کردن (ئەسپ، ماین، کەر... هتد).

curry powder, کاری: جۆرێکە لە بەهارات.

curse (kūrs), *n.* (۱) لەعنەت؛ نەفرەت.

(۲) شتێکی لەعنەت لێکراو؛ شتێکی بە نەفرەت کراو. (۳) بەڵا؛ ناخۆشی.

v.t. (۱) لەعنەت لێکردن؛ نەفرەت لێکردن. (۲) جوێن پێدان.

(۳) بوون بەهۆی بەڵا لێدان.

v.i. لەعنەت کردن؛ جوێن دان.

be cursed with, پێوە ناڵین؛ بۆ بوون بە بەڵا.

cursed (kūr′sid, kūrst), *adj.* (۱) بەلەعنەت؛ لەعنەت لێکراو.

(۲) بەد؛ پیس؛ بەدخواز.

cursive (kūr′siv), *adj.* پێکەوەنووساو (نووسین، تیپی نووسین)؛ لکاو.

n. نووسراوی تیپ پێکەوە لکێنراو.

cursorial (kēr-sôr′i-əl, kēr-sō′ri-əl), *adj.* هی ڕاکردنە (لاق)؛ بۆ ڕاکردن کراوەو دەگونجێت؛ دەتوانێت ڕابکات: *(~ birds; ~ legs)*

cursory (kūr′sēr-i), *adj.* لاسەرلایی (کار، لێکۆڵینەوە)؛ سەرپێیی؛ ڕووکەشی؛ پەلە: *(a ~ look at the headlines in a newspaper)* .

-cursorily *(adv.)*; **cursoriness** *(n.).*

curt (kūrt), *adj.* (۱) کورت‌و ڕەق‌و ووشك (وەڵام، ووتە).

(۲) کورت؛ کورتکراوە.

curtail (kēr-tāl′), *v.t.* (۱) کەمکردنەوە:

(to ~ one's physical activities)

(۲) کورتکردنەوە: *(to ~ a speech or lecture)* .

-curtailment *(n.).*

curtain (kūr′t′n, kūr′tin), *n.* (۱) پەردە. (۲) داپۆشەر.

(۳) تارمەی نێوان دوو سەنگەر یا دەرگا.

(٤) دیوارێکی پەرژین ئاسای بێ سەربان لەنێوان قوللەدا.

(٥) (ا) پەردەی شانۆ. (ب) دوا ووتە یا دیمەنی شانۆگەری پێش پەردە داخستن.

(٦) [Slang]، (*pl.*)، کۆتایی؛ مردن.

v.t. (۱) پەردەلێدان؛ ڕازاندنەوە بە پەردە. (۲) (ا) داپۆشین؛ شاردنەوە.

(ب) جیاکردنەوە بە پەردە: *(to ~ off the kitchen)* .

draw the curtain on, (۱) دوایی پێ هێنان؛ تەواوکردن.

(۲) داپۆشین؛ شاردنەوە.

lift the curtain on, (۱) دەستپێکردن.

(۲) هەڵماڵین؛ خستنەڕوو؛ ئاشکراکردن.

curtain call, بانگ کردنەوەی ئەکتەرێك بۆ سەر شانۆ بە چەپڵەلێدان پاش تەواوبوونی شانۆگەری‌یەکە (نیشانەی ڕەزامەندنی لە نواندنی ئەکتەرەکە).

curtain lecture, سەرزەنشت کردنی ژنێك بۆ مێردەکەی بەبێ ئاگاداری کەسی تر.

curtain raiser, (۱) شانۆگەری‌یەکی کورت کە لەپێش شانۆگەری‌یە سەرەکی‌یەکەوە پێشکەش دەکرێت.

(۲) ڕووداوێکی بچووکی پێشەکی بۆ ڕووداوێکی سەرەکی.

curtain speech, ووتارێك کە لەبەردەم پەردەی شانۆوە دەخوێنرێتەوە، پاش تەواوبوونی شانۆگەری‌یەکە.

curtal (kūr′t′l), *adj.* [Obs.], قرتێنراو؛ کورتکراوە؛ بڕاو.

n. (۱) ئەسپێکی کلك قرتێنراو؛ ووڵاخێکی کلك بڕاو.

(۲) شتێکی کورتکراوە یا قرتێنراو.

curtesy (kūr′tə-si), *n.* مافی پیاوێك لە زەوی‌وزارو خانووی ژنە

مردووەکەیدا ئەگەر منداڵیان بووبێت.

curtilage (kūr′t'l-ij), *n.* حەوشە؛ حەوشەو زەمینی پەرژین کراوی دەوری خانوویەك.

curtsy (kūrt′si), *n. Also* **curtsey,** کرنووش بردنێکە بە زۆری کچانو ژنان دەیکەن (نیشانەی ڕێزلێگرتنە)

v.i. کرنووش بردن

curule (kyoor′ool, kyoor′ōōl), *adj.* (١) مافی دانیشتنی هەیە- لەسەر کورسی " کیوڕووڵ " (ووشەی داهاتوو ببینە).

(٢) بەرزترین پلە؛ چینی بەرز.

curule chair, *Also* **curule seat,** کورسییەکی ڕازاوەی بێ پشتی قاچ چەماوەیە تەرخان کرابوو بۆ کاربەدەستە هەرە بەرزەکانی ڕۆمای کۆن.

curvaceous (kūr-vā′shəs), *adj.* جوانو شەهوانی (ئافرەت).

curvature (kūr′və-chēr), *n.* (١) چەمینەوە؛ نووشتانەوە.

(٢) شتێکی چەماوە. (٣) پلەی چەمینەوە (ئەندازە).

(٤) چەوتی؛ پێچ (پزیشکەوانی): *(~ of the spine)* .

curve (kūrv), *adj.* چەماوە؛ نووشتاوە.

n. (١) هێڵێکی چەماوە؛ هێڵێکی پێچ پێچاوی. (٢) چەوتی؛ پێچ؛ کەوانە.

(٣) (ا) شتێکی کەوانەیی یا نیوەبازنەیی (سمتی ئافرەت، بەرسنگی، یا گووپی قنگی). (ب) پێچ (ڕێگەوبان)؛ لوفە. (٤) چەماوە (بیرکاری).

v.t. چەماندنەوە؛ چەوتاندنەوە؛ نووشتاندنەوە.

v.i. (١) چەمینەوە؛ نووشتانەوە

(٢) پێچکردنەوە (ڕێگەوبان، ئوتومبیل... هتد).

-curved *(adj.)*; curvedly *(adv.)*.

curvet (kūr′vit), *n.* بازدانی ئەسپ؛ بازدی ئەسپ.

v.i. (١) بازدان. (٢) هەڵپەڕین لە خۆشیدا؛ هەڵتووزاندن؛ یاری کردن.

v.t. بازدان بە ئەسپ.

curvi- (kūr′və), پێشگرێکە بەمانای: چەماوە؛ پێچ پێچاوی.

curvilineal (kūr′və-lin′i-əl), *adj.* = **curvilinear.**

curvilinear (kūr′və-lin′i-ēr), *adj.* لە هێڵی چەماوە پێکهاتووە؛ بە هێڵی چەماوە دەورەی دراوە: *(~ angle)* .

cushaw (kə-shô′), *n.* کوولەکە زستانە.

cushion (koosh′ən), *n.* (١) دۆشەکەڵە؛ پشتی؛ سەرین؛ کوشنگ.

(٢) شتێکی نەرمی ئاسوودەبەخش. (٣) شتێك کە لە خوڕیە یا ناهەمواری کەم بکاتەوە. (٤) لێواری ناوەوەی مێزی بلیارد

v.t. (١) پاڵپشت دانەوە بە دۆشەکەڵە یا پشتی؛ خستنەسەر دۆشەك.

(٢) شاردنەوە.

(٣) (ا) لە خوڕیە کەمکردنەوە: *(to ~ the impact of the bad news)* .

(ب) هێواش کردنەوە یا کەمکردنەوەی زیانی لێکدانێك (مەکینە).

cushy (koosh′i), *adj.* [Slang], ئاسان؛ خۆش؛ سووك. *(a ~ job)* .

cusk (kusk), *n.* جۆرە ماسییەکی گەورەی دەریاییە.

cusp (kusp), *n.* (١) نووك؛ سەر؛ چوکڵە؛ نووکی بەیەکگەیشتنی دوو- کەوانە. (٢) هەردوو سەر یا نووکی مانگی تازە.

(٣) نووك یا شوێنی بەیەکگەیشتنی دوو کەوانەی تاق وەك هی سەر دەرگاو پەنجەرە (خانووسازی). (٤) (ا) چوکڵەی سەر کەڵبە. (ب) چوکڵەی زمانەی دڵ.

(٥) گۆشەی دوولا چەماوە (بیرکاری).

cuspate (kus′pit, kus′pāt), *adj.* چوکڵەدار؛ نووك تیژ.

cuspid (kus′pid), *n.* کەڵبە؛ ددانی یەك چوکڵەیی؛ ددانی سەگ.

adj. نووك تیژ

-cuspidal *(adj.)*.

cuspidate (kus′pi-dāt′), *adj.* نووك تیژ؛ چوکڵەدار.

cuspidation (kus′pi-dā′shən), *n.* لێکدانی دوو کەوانەو پێك- هێنانی تاقێك بۆ جوانی (خانووسازی).

cuspidor (kus′pə-dôr′), *n.* دەفری تف تێکردن.

cuss (kus), *n.* [Colloq.], (١) جنێو؛ لەعنەت؛ نەفرەت.

(٢) کەسێك یا گیاندارێکی سەیر یا ناپەسەند (لەڕووی گاڵتە یا پێکەنینەوە).

v.i. & v.t. [Colloq.], جنێودان؛ لەعنەت کردن؛ نەفرەت کردن.

cussed (kus′id), *adj.* (١) بە لەعنەت.

(٢) ناپەسەند؛ نارەسەن؛ کەللەسەخت.

custard (kus′tērd), *n.* کاستەر؛ محەلەبی.

custodial (kus-tō′di-əl), *adj.* تایبەتی بە ڕابەرو ڕابەرێتی کردن؛ تایبەتی بە سەرپەرشتیو سەرپەرشتیکەر؛ تایبەتی بە کلیلدارێتی؛ هی بەردەستی.

n. دەفری شتی کۆنو ئەنتیکە.

custodian (kus-tō′di-ən), *n.* (١) ڕابەر؛ پارێزەر؛ سەرپەرشتیکەر؛ کلیلدار؛ پێ سپێردراو؛ پاسەوان. (٢) بەردەست؛ فەڕاش.

-custodianship *(n.)*.

custody (kus′tə-di), *n.* (١) پاراستن؛ سەرپەرشتی؛ ئەستۆ؛ کلیلداری: *(When her parents died, she was placed in the ~ of her-aunt.)*

(٢) بەندکردن؛ گرتن؛ خستنە بەندیخانەوە.

in custody, گیراو (گومانبار)؛ بەندکراو؛ گیراوەو وا لە پۆلیسخانەدا.

take into custody, گرتن (گومانبار)؛ گرتنو بردن بۆ پۆلیسخانە.

custom (kus′təm), *n.* (١) خوو؛ ڕەووشت؛ پیشە.

(٢) نەریت (کۆمەڵایەتی). (٣) میرانە؛ سەرانە (کە ئەدرێت بە دەرەبەگ)

(٤) *(pl.)*، (ا) گومرگ؛ باج (لەسەر شتومەکی لە دەرەوە هێنراو بۆناو وڵات)

(ب) بەڕێوەبەرێتی گومرگ. (٥) شتومەك کڕین لە دووکانێك یا شوێنێکی بازرگانی بە سەرومڕی. (٦) یاسا.

adj. (١) دەستکرد؛ دەستدروو (جلوبەرگ، پێڵاو... هتد): *(~ clothes)* .

(٢) تەنها کاڵای دەستکرد دەکاتو دەفرۆشێت: *(a ~ shoemaker)*

customable (kus′təm-ə-b'l), *adj.* باج یا گومرگی لەسەرە (کاڵا).

customarily (kus′tə-mer′ə-li), *adv.* بە شێوەیەکی ئاسایی؛ بەگشتی.

customary (kus′tə-mer′i), *adj.* (١) باو؛ بەپێی نەریتی کۆمەڵ.

(٢) نەریتێکی کۆمەڵایەتییە نەك یاسایی.

custom-built (kus′təm-bilt′), *adj.* دەستکرد؛ دەستدروو.

customer (kus′təm-ēr), *n.* (١) کڕیار؛ کڕیاری سەرومڕ.

(٢) [Colloq.]، کەسێك کە سەوداگەری لەگەڵ بکەیت.

customhouse (kus′təm-hous′), *n.* فەرمانگەی گوومرگ.

customize (kus′təm-īz′), *v.t.* بە دەستکرد کردن؛ بە دەست دروون؛ کردن، چاکردن یا گۆڕینی شتێك بەپێی خواستی کڕیار.

-customized *(adj.)*.

custom-made (kus′təm-mād′), *adj.* دەستکرد؛ دەستدروو.

cut (kut), *v.t.* (١) بڕین؛ هەڵبڕین؛ قرتاندن؛ برینداركردن.

(٢) هەست ئازاردان. (٣) پچڕاندن؛ لێکردنەوە؛ بڕینەوە.

(٤) لەتکردن (گۆشت)؛ کوت کردن؛ بڕین.

(٥) بڕینەوە (دارو درەخت)؛ خستن؛ داپاچین.

(٦) دووریینەوە (دانەوێڵە)؛ بڕین (چیمەن).

(٧) بڕین (ڕێگە): *(The path ~s the meadow diagonally.)* .

(٨) بڕینی دەستە کاغەز (یاری، قومار). (٩) خەساندن.

(١٠) [Colloq.]، ڕێز نەگرتن؛ شکاندن (مرۆڤ)؛ بە سووك سەیرکردن.

(١١) [Colloq.]، نەچوونە قوتابخانە یا ژووری پۆل بەبێ ئاگاداری کردنی مامۆستا یا بەڕێوەبەر: *(to ~ classes)* .

(١٢) [Slang]، وەستاندن؛ بڕینەوە: *(to ~ the noise)* .

(١٣) داشکاندن (نرخ)؛ کەمکردنەوە: *(to ~ prices; Salaries were ~ .)* .

(١٤) (ا) تاشین یا کورتکردنەوە (قژی سەر). (ب) نینۆك کردن.

(ج) قەڵەم کردن (لقوپۆپی دار)؛ هەڵپاچین.

(١٥) ڕوونکردنەوەی خواردنەوەی سەرخۆشکەر.

(١٦) جلوبەرگ بڕین. (١٧) هەڵکەندن (نەقش).

(١٨) چوون بە هەوادار جووتە لەخۆدان: *(He ~ a caper.)* .

(١٩) بژارەکردنی فیلمی سینەمایی.

(۲۰) لێدانی تۆپێك بەمەرجێك بخولێتەوە یا وەرگەڕێتەوە.

v.i. (۱) بڕین؛ بڕینەوە؛ هەڵدڕین؛ لێکردنەوە؛ سمین.

(۲) بڕینەوەکاری کردن. (۳) بۆ بڕینەوە شیان: ***(Wood ~s easily.)*** .

(٤) (ا) وەستاندنی کامێرا لەکاتی فیلم گرتندا.

(ب) بڕارەکردن‌و بڕینی فیلم.

(٥) (ا) لێدانی تۆپێك بەمەرجێك کە بخولێتەوە یا وەرگەڕێتەوە.

(ب) وەرچەرخانێکی لەپڕ لەکاتی ڕاکردندا.

adj. (۱) بڕراو؛ قرتێنراو؛ کورتکراو؛ بریندارکراو؛ بریندار.

(۲) داشکاو؛ داشکێنراو؛ کەم کراوە. (۳) خەساو؛ خەسێنراو.

(٤) قەراغەکەی بەناوداچووە (گەڵا).

n. (۱) بڕین؛ بڕینەوە؛ قرتان. (۲) پیادان (تەور، تەوراس، شمشێر، قامچی).

(۳) برین: ***(He has ~s on his face.)*** .

(٤) لابردنی بەشێك. (٥) ئەو بەشەی کە لابراوە.

(٦) پل (گۆشت)؛ کەرت؛ بڕگە.

(۷) داشکان؛ کەمکردنەوە.

(۸) ڕێگەی قەدبڕ: ***(This is a short ~ to my house.)*** .

(۹) ڕێگەیەکی دابڕاو.

(۱۰) شێوەی بڕین‌و دوورین (جل‌وبەرگ):

(Her clothes have a stylish ~ .)

(۱۱) بڕینی دەستە کاغەز (یاری، قومار).

(۱۲) کردەوەیەك یا تێبینی‌یەکە کە ئازاری هەستی کەسێك دەدات.

(۱۳) قاڵبێکی هەڵکەنراو (چاپەمەنی). (١٤) وێنەی ئەم هەڵکەنینە.

(۱٥) [Colloq]، ڕێز نەگرتن؛ شکان (مرۆڤ).

(۱٦) نەچوونە قوتابخانە یا ژووری پۆل بەبێ ئاگاداری مامۆستا یا بەڕێوەبەر.

(۱۷) بەشی کەسێك لە قازانج، بەرتیل، یا تاڵانیدا.

(۱۸) لێدانی تۆپێك بەمەرجێك کە بخولێتەوە یا وەرگەڕێتەوە.

a cut above, [Colloq.], باشترە لەوانی تر؛ نەختێك باشترە لە:

(He is a cut above his classmates.)

cut across, قەدبڕکردن.

cut a figure, [Colloq.], سەرنج ڕاکێشان؛ خۆنواندن.

cut and dried, (۱) پێشەکی ئامادەکراوە‌و بڕاوەتەوە.

(۲) ووشك؛ مردوو (مەجاز)؛ ناخۆش.

cut and run, پەت پچڕین‌و ڕاکردن؛ ڕاکردن لە ترسدا.

cut back, (۱) کورتکردنەوە. (۲) کەمکردنەوە (خەرجی).

(۳) گەڕانەوە بۆ دواوە (چیرۆك گێڕانەوە).

cut dead, [Colloq.], زۆر بە سووکی سەیرکردن؛ ڕێز نەگرتن.

cut down, (۱) بڕینەوە (دارو درەخت)؛ داپاچین.

(۲) کوشتن: ***(He was cut down by a bullet.)*** .

(۳) کەمکردنەوە: ***(to cut down expenses)*** .

cut in, (۱) نۆرەبڕی کردن؛ نۆبە بڕین.

(۲) خۆتێهەڵقورتان؛ قسە پێ بڕین؛ هەڵدانە قسە.

(۳) سەما بڕین بە دوو کەس بۆ سەماکردن لەگەڵ یەکێکیاندا.

cut it out, [Colloq.], بڕینەوە (دەنگەدەنگ، دەمەقاڵێ).

cut loose, (۱) بڕین یا هەڵکەندنی لەنگەری کەشتی.

(۲) [Colloq.]، بەلەسەبوون؛ بەرەڵابوون.

cut off, (۱) بڕینەوە؛ لێکردنەوە؛ پچڕاندن؛ دابڕین.

(۲) وەستاندنی کردار؛ بڕینەوە (دەنگەدەنگ، دەمەقاڵێ).

(۳) پچڕاندن: ***(to cut off diplomatic ties)*** .

(٤) بەرەوبڕی دانەوە.

(٥) حاشالێکردن؛ لە میرات بڕین یا بێ‌بەش کردن.

cut out, (۱) لابردن. (۲) لێ بڕینەوە.

(۳) دەرکردن یا لابردن‌و جێگرتنەوە (هاوچاوی).

(٤) وێنە یا نەقش کردن‌و هەڵکەندن یا لێکردنەوەو جیاکردنەوەی.

(٥) [Colloq.]، وەستاندن یا بڕینەوەی کردار.

cut out for, شیاو؛ گونجاو؛ بەکارهاتن:

(I'm not cut out for that kind of work.)

cut short, لەپڕ دوایی پێ هێنان یا وەستاندن لەپێش کاتی خۆیدا.

cut through, هەڵدڕین؛ پێداچوون؛ یەکسەر پێدا ڕۆیشتن.

cut to pieces, لەت لەت کردن؛ لەت‌وکوت کردن؛ پارچەپارچەکردن.

cut up, (۱) پارچەپارچەکردن؛ لەت‌وکوت کردن. (۲) بریندارکردن.

(۳) [Colloq.]، پەستکردن.

(٤) [Slang]، کردەوەی قۆشمە نواندن بۆ سەرنج ڕاکێشان.

cutaneous (kū-tā′ni-əs), ***adj.*** پێستی؛ تایبەتی بە پێست (نەخۆشی).

cutaway (kut′ə-wā′), ***n.*** جۆرە چاکەتێکە پێشەکەی لەخوارەوە بە کەوانەیی بڕراوە پیاوان بۆ کاروباری ڕەسمی ڕۆژ لەبەری دەکەن.

cutback (kut′bak′), ***n.*** (۱) کورتکردنەوە.

(۲) کەمکردنەوە (بەرهەم هێنان): ***(a ~ in production)*** .

(۳) گەڕانەوە بۆ ڕووداوێکی ڕابوردوو (فیلم، چیرۆك).

(٤) وەرچەرخانی لەپڕی یاریکەرێك بۆ دەربازبوون لە یاریکەری تیپی بەرامبەر (یاری فوتبۆڵی ئەمەریکی).

cutch (kuch), ***n.*** = **catechu.**

cutcherry (kə-cher′i), ***n. Also*** **cutchery,** سەرا؛ دادگا؛ فەرمانگە.

cute (kūt), ***adj.*** (۱) دانا؛ زیرەك؛ ووریا؛ زۆرزان.

(۲) جوانکیلە؛ خنجیلە؛ ئێسك سووك.

cuticle (kū′ti-k'l), ***n.*** (۱) توێژی دەرەوەی پێست؛ سەرتوێژی پێست.

(۲) پێستی مردوو یا ڕەق بوو (پاژنە یا قەراغی پێ).

(۳) پێستی نەرم‌و تەنکی هەندێك ڕووەك.

-cuticular ***(adj.).***

cutin (kut′in′), ***n.*** وێنەی شتێکی ڕاستی (ڕۆژنامە، پەڕتووك... هتد) کە دەخرێتە ناو فیلمێکەوەو دەکرێت بە بەشێك لە فیلمەکە چونکە پەیوەندی پێوە هەیە.

cutin (kū′tin), ***n.*** ماددەیەکی مۆمی‌یە لەگەڵ سیلۆلۆزدا توێژی دەرەوەی گەلێك ڕووەك پێکدێنێت.

cutinize (kū′ti-nīz′), ***v.t.*** مۆم لێدان (ووشەی پێشوو ببینە).

-cutinization ***(n.).***

cutis (kū′tis), ***n.*** بن توێژی پێست.

cutlass, cutlas (kut′ləs), ***n.*** شمشێرێکی کورتی قورسی چەماوەی یەك دەمە لە کۆندا کەشتیوانەکان بەکاریان دەهێنا.

cutler (kut′lēr), ***n.*** چەقۆگەر.

cutlery (kut′lēr-i), ***n.*** (۱) چەقۆگەری.

(۲) شتی نان پێ خواردن وەك چەقۆو کەوچك‌و چنگاڵ.

cutlet (kut′lit), ***n.*** (۱) پارچەیەك گۆشتی پەراسوو یا لاق. (۲) شفتە.

cutoff (kut′ôf′), ***n.*** (۱) قەدبڕ؛ ڕێگەی قەدبڕ.

(۲) قەدبڕێك کە ڕووبارێك بەناو پێچێکدا بڕیبێتی.

(۳) دەمەوانەی بڕینی هەڵم لە مەکینەیەك.

cutout (kut′out′), ***n.*** (۱) سویچی بڕینی تەووژمی کارەبا.

(۲) شتێك کە بۆ بڕین‌و لێکردنەوە بشێت؛ نەخشێك یا وێنەیەك کە لە پەڕەکە دەکرێتەوە بۆئەوەی منداڵ بۆیەی بکات.

cutover (kut′ō′vēr), ***adj.*** دارو درەختەکەی هەموو بڕراوە (زەوی)؛ ڕووتکراو.

n. زەوی‌یەك کە دارو درەختەکەی هەموو بڕرابێت‌و ڕووت کرابێت

cutpurse (kut′pūrs′), ***n.*** گیرفانبڕ.

cut-rate (kut′rāt′), ***adj.*** داشکاو (نرخ).

cutter (kut′ēr), ***n.*** (۱) بڕەر (ئامێر، پێکار). (۲) جل‌وبەرگ بڕ؛ جلبڕ.

(۳) بەلەمێکی خێرا: (ا) بەلەمی سەر پاپۆڕێك بۆ گواستنەوەی شتومەك (هەروەها پێی دەوترێت: " ship's cutter ").

(ب) بەلەمێکی چەکداری میری‌یە بۆ گرتنی قاچاخچی.

(ج) بەلەمی پاسەوانی سنووری دەریا (هەروەها " coast-guard cutter ").

(د) یەختی پێشبڕکێ.
(٤) گالیسکەی بەفرینی یەک ئەسپی.

cutthroat (kut′thrōt′), *n.* پیاوکوژ؛ پیاوکوژێك؛ خوێنڕێژێك.
adj. (١) پیاوکوژ؛ خوێنڕێژ؛ بکوژ.
(٢) بێ بەزەیی؛ بکوژ؛ توندوتیژ: ***(~ competition)*** .
(٣) سێ قۆڵی (یاری کاغەز).

cutting (kut′iŋ), *n.* (١) بڕین؛ بڕینەوە؛ لێکردنەوە.
(٢) پارچەیەکی بڕاو؛ پارچەیەکی لێکراوە.
(٣) بژارکردنی فیلمێك بە بڕین و لابردنی هەندێك لە دیمەن و ڕووداوەکانی.
(٤) [Brit.]: وێنە، ووتار، یا بڵاونامەیەکە کە لە ڕۆژنامە دەکرێتەوە بۆ هەڵگرتن.
(٥) ڕێگەی دابڕراو بەناو گرد و شاخدا بۆ ئوتومبیل و شەمەندەفەر.
(٦) تەرز: خەڵف کە دەبڕرێت و دەنێژرێت.
adj. (١) بڕ: بڕندە. (٢) زۆر سارد: ***(a ~ wind)*** .
(٢) هەست بریندارکەر: ***(~ remarks)*** .

cuttle (kut′′l), ***n.*** **= (1) cuttlefish. (2) cuttlebone.**

cuttlebone (kut′′l-bōn′), *n.* ئێسقانی قاوغی گیاندارێکی دەریایی‌یە دەهاڕرێت و بۆ بریقەپێدانی کانزا یا خۆراکی باڵندەی ماڵی بەکاردێت.

cuttlefish (kut′′l-fish′), *n.* گیاندارێکی دەریایی بچووکی قاوغدارە گۆشتەکەی دەخورێت.

cutly (kut′li), *adj.* [Scot. & Dial.], کورت
n. کەوچکێکی کورت؛ سەبیلێکی کورت.

cutly stool, [Scot.], کورسی بێ پشتی پەشیمانی بۆ مرۆڤی داوێن پیس لە کڵێسەدا بۆئەوەی قەشە بەئاشکرا سەرزەنشتیان بکات.

cutup (kut′up′), *n.* [Slang], کەسێکی قۆشمە

cutwater (kut′wô′tēr, kut′wot′ēr), *n.* لووتی کەشتی (کە ئاو- دەبڕێت)

-cy (si), پاشگرێکە بەمانای: (ا) بار؛ دۆخ: ***(bankruptcy)*** .
(ب) پلە: پایە ***(captaincy)*** .

cyanide (sī′ə-nīd′, sī′ə-nid), *n.* سایەناید (کیمیاگەری).

cyanosis (sī′ə-nō′sis), *n.* شینبوونەوەی پێست بەهۆی کەم بوونەوەی ئۆکسجین لە لەشدا.

Cybele (sib′′l-ē′), *n.* سیبلی بانووخوای سرووشت (ئەفسانە).

cybernetics (sī′bēr-net′iks), *n.pl.* زانستی بەراووردکردنی ژمێرەری ئەلەکترۆنی و مێشك.

cycad (sī′kad), *n.* چەند جۆرە ڕووەکێکی ئارچە گەرمەکانە لە دارخورما دەچێت.

cyclamen (sik′lə-mən, sik′lə-men′), *n.* ڕووەکێکە گەڵاکەی لەشێوەی دڵدایە و گوڵی هەمەڕەنگ دەگرێت.

cycle (sī′k′l), *n.* (١) چەرخ (کات).
(٢) چەرخی بە نۆرە؛ چەرخە: چەرخێك کە گەلێك شت تێیدا ڕوودەدات و کە تەواوبوو چەرخێکی تازە دەست پێ دەکاتەوە. (٣) چەرخێکی دووروودرێژ.
(٤) هەموو بەرهەمی هونەری و ویژەیی چەرخێك کە بەناوی کەسێك یا ڕووداوێکەوە ناودەنرێت. (٥) پاسکیل؛ مۆتۆرسایکڵ.
(٦) خولگە (ئەستێرەناسی). (٧) خول؛ سووڕ؛ چەرخە.
v.i. (١) ڕوودان لە یەك چەرخ یا چەرخەدا.
(٢) سواری پاسکیل یا مۆتۆرسایکڵ بوون.

cyclic (sī′klik, sik′lik), *adj. Also* **cyclical,** (١) چەرخی؛ بە نۆرە ڕوودەدات و جار لەدوای جار. (٢) تایبەتی بە چەرخێك.

-cyclically ***(adv.).***

cyclist (sī′klist), *n.* پاسکیل سوار.

cyclo- (sī′klō, sī′klə, sik′lə), پێشگرێکە بەمانای: بازنەیی؛ خڕ.

cycloid (sī′kloid), *n.* (١) هێڵێکی چەماوە یا بازنەیی. (٢) بازنەیی.
adj. (١) خڕ: بازنەیی. (٢) تایبەتی بە کەسێك کە بە نۆرە جارێك زۆر بەکەیفە و جارێکیش زۆر پەستە (پزیشکەوانی).

cyclometer (sī-klom′ə-tēr), *n.* سایکلۆمەتر (ا) ئامێری پێوانی کەوانەی بازنە. (ب) ئامێری پێوانی ژمارەی خولانەوەی پێچکەیەك بۆ دۆزینەوەی ئەو دووری‌یەی بڕیوێتی.

cyclone (sī′klōn), *n.* (١) گەردەلوول؛ گێژەڵووکەیەکی بەهێز؛ گێژەبا.
(٢) باوبۆران.

-cyclonic ***(adj.)***; **cyclonical** ***(adj.).***

cyclone cellar, پەناگای گەردەلوول: پەناگایەکی ژێرزەمینی‌یە بۆ خۆپاراستن لە گەردەلوول.

cyclopean (sī′klə-pē′ən), *adj.* (١) [C-] ، تایبەتی بە ڕەگەزی " Cyclops " (ئەم ووشەیە ببینە).
(٢) جۆرە خانووسازی‌یەکە بریتی‌یە لە بەکارهێنانی بەردی زۆر گەورە و ناڕێك.
(٣) زۆر زل؛ فیلەتەن؛ زۆر قەبە.

cyclopedia (sī′klə-pē′di-ə), ***n.*** **= encyclopedia.**

cyclopedic (sī′klə-pē′dik), ***adj.*** **= encyclopedic.**

cyclopedist (sī′klə-pē′dist), ***n.*** **= encyclopedist.**

cycloplegia (sī′klə-plē′ji-ə), *n.* ئیفلیجی ماسولکەی چاو.

Cyclops (sī′klops), *n.* سایکلۆپس: یەکێکە لە ڕەگەزی فیلەتەنەکان کە گوایە تەنها چاوێکیان هەبووە لە ناوەڕاستی ناوچەواندا (ئەفسانەی یۆنانی).

cyclorama (sī′klə-ram′ə, sī′klə-rä′mə), *n.* سایکلۆراما: دیمەنی گەورەی جووڵاوە لەسەر دیواری ژوورێکی بازنەیی گەورەدا پیشان- دەدرێت و بینەریش لە ناوەڕاستی ژوورەکەدا دەوەستێت و دەیبینێت.

cyclostome (sī′klə-stōm′, sik′lə-stōm′), *n.* گیاندارێکی ئاوی بڕبڕەداری دەم خڕە لە مارماسی دەچێت.

-cyclostomate ***(adj.)***; **cyclosomatous** ***(adj.).***

cyclothymia (sī′klə-thī′mi-ə), *n.* نەخۆشی‌یەکی دەروونی‌یە بریتی‌یە لە بە نۆرە بەکەیفی و بێ کەیفی کەسێك.

-cyclothymic ***(adj.).***

cyclotron (sī′klə-tron′), *n.* دەزگای گوژم و خێرایی پێدانی گەردی ئەتۆم.

cyesis (sī-ē′sis), *n.* سکپڕی؛ پڕی؛ ئاوسی.

cygnet (sig′nit), *n.* بەچکە قوو.

cylinder (sil′in-dēr), *n.* (١) لوولەك (ئەندازە)؛ لوولە.
(٢) شتێکی لوولەکی: (ا) لوولەی تفەنگ و دەمانچە. (ب) لوولەی ترومپا.

-cylindric ***(adj.)***; **cylindrical** ***(adj.)***; **cylindricality** ***(n.)***; **cylindrically** ***(adv.).***

cylindroid (sil′in-droid′), *n. & adj.* نیمچە لوولەکی: لوولەکێکی ئەمسەر و ئەوسەر هێلکەیی.

cylix (sī′liks, sil′iks), *n. Also* **kylix,** کووپێکی قنچك درێژی دوو قوڵفەیە بۆ شت خواردنەوە (لە یۆنانی کۆندا).

cyma (sī′mə), *n.* هێڵێکی ڕازێنەرەوەی شەپۆلاوی (خانووسازی).

cymatium (si-mā′shi-əm), ***n.*** **= cyma.**

cymbal (sim′b′l), *n.* ئامێرێکی مۆسیقایی ئۆرکێسترایە بریتی‌یە لە خەپلەیەکی تەنکی مسین دەکێشرێت بە خەپلەیەکی تردا.

cymbalist (sim′b′l-ist), *n.* لێدەری **cymbal** (ووشەی پێشوو ببینە).

cymo- (sī′mō, sī′mə), پێشگرێکە بەمانای: شەپۆلی؛ شەپۆل.

cymogene (sī′mə-jēn′), *n.* بەرهەمێکی پەترۆڵی زووگڕگرە بەشی زۆری " بیوتێن " ە .

cymograph (sī′mə-graf′, sī′mə-gräf′), *n.* ئامێری پێوانی پەستانی خوێن.

cymometer (sī-mom′ə-tēr), *n.* ئامێری پێوانی لەرەی شەپۆلی ڕادیۆ.

Cymric (kim′rik, sim′rik), *adj.* تایبەتی بە گەلی " وێلز " و زمانەکەی.
n. زمانی گەلی " وێلز " (هەروەها پێی دەووترێت: " **Welsh** ").

Cymry (kim′ri, sim′ri), *n.* گەلی " وێلز "

cynic (sin′ik), ***n.*** (١) [C-] ، ئەندامی دەستەیەك لە فەیلەسوفانی یۆنانی کۆن کە لاقرتێ دەکات بە خۆشی و ئاسوودەیی کۆمەڵ و بە سووك سەیری دەکات. (٢) کەسێکی لاقرتێکەر؛ کەسێکی ڕەشبین؛ گوماندارێکی دلسۆزی هەمووکەس؛ کەسێك کە بڕوای وابێت کە تەنها خۆپەرستی پاڵ بە مرۆڤەوە دەنێت بۆ کردنی کاری چاکە.

adj. (١) [C-] ، تایبەتی بە فەیلەسوفە یۆنانیەیە کۆنەکان (ژمارە یەك ببینە) (٢) لاقرتێکەر؛ ڕەشبین؛ بڕواکەر بە خۆپەرستی هەر مرۆڤێك و بە سووك سەیرکەری دلسۆزی مرۆڤ.

cynical (sin′i-k'l), ***adj.*** (١) بڕواکەر بە خۆپەرستی هەر مرۆڤێك و نەبوونی دلسۆزی ڕاستەقینە؛ بڕواکەر بەوەی کە تەنها خۆپەرستییە وا لە مرۆڤ دەکات کاری چاکە بکات. (٢) لاقرتێکەر؛ ڕەشبین؛ بڕواکەر بە خۆپەرستی هەر مرۆڤێك و بە سووك سەیرکەری دلسۆزی مرۆڤ.

cynicism (sin′ə-siz'm), ***n.*** (١) [C-] ، فەلسەفەی دەستەی فەیلەسوفەکانی یۆنانی کۆن (ژمارە یەکی ووشەی " cynic " ببینە). (٢) ڕەشبینی؛ لاقرتێکردن؛ لاقرتێکاری. (٣) بێ بڕوایی بە چاکەی مرۆڤ و دلسۆزی ڕاستەقینە؛ بڕوابوون بەوەی کە تەنها خۆپەرستی و سوودی خۆ ویستن وا لە مرۆڤ دەکات کاری چاکە بکات.

cynosure (sī′nə-shoor′, sin′ə-shoor′), ***n.*** (١) (ا) ئەستێرەی باکوور. (ب) کۆئەستێرەیەکە. (٢) ڕابەر؛ ڕێ پیشاندەر (مرۆڤ، شت). (٣) چەقی سەرنج (مرۆڤ، شت).

Cynthia (sin′thi-ə), ***n.*** (١) بانوو خوای مانگ (ئەفسانەی یۆنان). (٢) مانگ.

cypher (sī′fẽr), ***n., v.t. & v.i.*** = **cipher.**

cypress (sī′prəs), ***n.*** (١) دارسەروو؛ سەروو. (٢) دارو تەختەی سەروو.

cypress (sī′prəs), ***n.*** جۆرە قوماشێکی ئاوریشمی یا زەرکەش کراوە لە وولاتی " قبرس " درووست دەکرا.

cypress vine, ڕووەکێکی هەڵگەڕە گوڵی کەرەنایی دەگرێت.

Cyprian (sip′ri-ən), ***adj.*** (١) قبرسی (گەل، زمان، کلتوور) (٢) بەرەڵا (ڕەووشت)؛ کەیف پەرست؛ سەرسەری.

n. (١) هاوولاتییەکی قبرس. (٢) زمانی قبرس کە زاراوێکی یۆنانییە. (٣) [Obs.]، قەحبە.

cyprinid (si-prī′nid, sip′ri-nid), ***adj. & n.*** = **cyprinoid.**

cyprinodont (si-prin′ə-dont′, si-prī′nə-dont′), ***n.*** چەند جۆرە ماسییەکە

cyprinoid (sip′ri-noid′, si-prī′noid), ***n. & adj.*** چەند جۆرە ماسییەکە

Cypriot, Cypriote (sip′ri-ət, sip′ri-ōt′), ***adj. & n.*** = **Cyprian.**

cypripedium (sip′rə-pē′di-əm), ***n.*** جۆرە گوڵێکە لە " زەنبەق " دەچێت

Cyprus (sī′prəs), ***n.*** قبرس؛ وولاتی قبرس.

Cyrillic (si-ril′ik), ***adj.*** تایبەتی بە ئەلفبای " سیریلی " کە پیاوچاك " سیریل " لە سەدەی نۆهەمدا دایناوەو تا ئێستاش لە ڕوسیاو بولغاریاو چەند وولاتێکی تر بەکاردەهێنرێت.

cyst (sist), ***n.*** (١) دوومەل؛ لوو. (٢) هەرچ کیسێکی ناولەش کە شلەی تێدابێت (گیاندار، ڕووەك).

cyst- (sist), = **cysto-.**

-cyst (sist), پاشگرێکە بەمانای: میزەڵدانی؛ وەك کیس یا لوو.

cystic (sis′tik), ***adj.*** (١) دوومەڵی؛ لوویی. (٢) لوواوی؛ دوومەڵاوی. (٣) لەناو دوومەڵدا. (٤) میزەڵدانی؛ تایبەتی بە میزەڵدان.

cystic fibrosis, نەخۆشییەکی زگماکی منداڵانە بریتییە لە زۆربوونی ڕیشاڵ و کارنەکردنی لووی پەنکریاس و نەخۆشی سی و بۆری هەوا.

cystitis (sis-tī′tis), ***n.*** هەوکردنی میزەڵدان

cysto- (sis′tō, sis′tə), *Also* **cyst-; cysti-,** پێشگرێکە بەمانای: میزەڵدانی.

cystocele (sis′tə-sēl′), ***n.*** قۆڕی میزەڵدان.

cystoid (sis′toid), ***adj.*** (١) دوومەڵی. (٢) میزەڵدانی.

n. دوومەل؛ لوو.

cystoscope (sis′tə-skōp′), ***n.*** ئامێری تێڕوانین یا پشکنینی میزەڵدان (پزیشکەوانی).

v.t. تێڕوانین یا پشکنینی میزەڵدان بەم ئامێرە.

-**cystoscopy** ***(n.)***; **cystoscopic** ***(adj.).***

cystotomy (sis-tot′ə-mi), ***n.*** نەشتەرگەری میزەڵدان.

cyt- (sīt), = **cyto-.**

-cyte (sīt), پاشگرێکە بەمانای: شانە (ڕووەکناسی، زیندەوەرزانی).

cyto- (sī′tō, sī′tə), پێشگرێکە بەمانای: شانە.

cytogenesis (sī′tə-jen′ə-sis), ***n.*** پێکهاتن و پەرەسەندنی شانە (ڕووەکناسی، زیندەوەرزانی).

cytology (sī-tol′ə-ji), ***n.*** زانستی پێکهاتن و کارو نەخۆشی و مێژووی شانە.

cytolysis (sī-tol′ə-sis), ***n.*** شیبوونەوەو پزینی شانە (ژیواری).

cytoplasm (sī′tə-plaz'm), ***n.*** سایتۆپلازم: پرۆتۆپلازمی خانە جگە لە ناوکرۆکەکەی.

-**cytoplasmic** ***(adj.).***

cytoplast (sī′tə-plast′), ***n.*** = **cytoplasm.**

czar (zär), ***n.*** (١) قەیسەری ڕوسیای کۆن. (٢) زۆردار؛ فەرمانڕەوای زۆردار؛ فەرمانڕەوای بەربەرەڵا یا بێ سنوور.

czardom (zär′dəm), ***n.*** (١) قەیسەرێتی؛ پلەو دەسەڵاتی قەیسەر. (٢) قەیسەرنشین.

czarevitch (zär′ə-vich′), ***n.*** (١) کوڕە گەورەی قەیسەر. (٢) کوڕی قەیسەر.

czarevna (zä-rev′nə), ***n.*** (١) کچی قەیسەر. (٢) بووکی قەیسەر؛ ژنی کوڕی قەیسەر.

czarina (zä-rē′nə), ***n.*** ژنی قەیسەر؛ شاژنی ڕوسیای کۆن.

czarism (zär′iz'm), ***n.*** (١) فەرمانڕەوایی قەیسەری لە ڕوسیای کۆن. (٢) فەرمانڕەوایی زۆرداری و بەربەرەڵایی و بێ سنوور.

czarist (zär′ist), ***adj.*** (١) زۆردار؛ دیکتاتۆر. (٢) تایبەتی بە چەرخ و فەرمانڕەوایی قەیسەرەکانی ڕوسیا. (٣) پاڵپشتیکەری قەیسەر.

n. پاڵپشتیکەری قەیسەر؛ سەر بە قەیسەر.

Czech (chek), ***adj.*** چیکۆسلۆڤاکی: تایبەتی بە گەل و کلتوورو زمانی چیکۆسلۆڤاکیا.

Czechoslovak (chek′ə-slō′vak, chek′ə-slō′väk), ***adj.*** چیکۆسلۆڤاکی: تایبەتی بە گەل و کلتوورو زمانی چیکۆسلۆڤاکیا.

n. (١) هاوولاتییەکی چیکۆسلۆڤاکیا. (٢) زمانی چیکۆسلۆڤاکی.

-**Czechoslovakian** ***(adj. & n.).***

D d

D, d (dē), *n.* (١) تیپی چوارەمی ئەلف‌وبێی ئینگلیزی‌یە.
(٢) نیشانەی پلەی چواردم. (٣) دەنگی ئەم تیپە " دی ".
(٤) (ا) قاڵبی ئەم تیپە. (ب) ئەم تیپە بە هەڵکەنراوی یا چاپ کراوی.
adj. (١) تایبەتی بە تیپی " D ". (٢) پلەی چوارەم.
D (dē), *n.* (١) شتێك كە لە تیپی " D " بچێت. (٢) ژمارە (٥٠٠) ی ڕۆمانی.
(٣) نمرەیەكی نزمە لە قوتابخانەدا نیشانەی بە ئاستەم دەرچوونە:
(She has a "D" in mathematics.)
(٤) پلەی چوارەم
adj. شێوەی لە تیپی " D " دەچێت
dab (dab), *v.t. & v.i.* (١) پەلەپیتكە لێدان؛ بە ئاستەم دەست لێوەدان‌و دەست كێشانەوە (٢) بە ئەسپایی‌و پەیتا پەیتا لێوەدانی شتێكی نەرم یا تەڕ (وەك: ئیسفەنج، دەستەسڕ). (٣) بۆیە یا ئارایشت كردن بە دەستێكی سووك.
n. (١) پەلەپیتكە؛ بە سووكی‌و بە ئاستەم پیادان.
(٢) بە ئیسفەنج یا دەستەسڕ لێدان (بۆیە، ئارایشت).
(٣) ئەختێك بۆیە یا ئارایشت كە بە ئەسپایی لە شوێنێك دەدرێت:
(a ~ of rouge)
dab (dab), *n. & adj.* [Colloq.], شارەزا؛ قال: پسپۆڕ
dabble (dab′'l), *v.t.* (١) بە ئاستەم لێ هەڵكێشان؛ دەست تێخستن (شلە).
(٢) تەڕكردن (بە لێ هەڵكێشان، ئاوڕشێن، یا شڵپەشڵپ كردن).
v.i. (١) یاری كردن بە ئاو؛ بە دەست یاری كردن لەناو ئاودا.
(٢) (**~ in** ; **~ at**)، كردنی كارێك بە سەرزاری، لاسەرلایی، ڕووكەشی یا هەر بۆ ناو *(She ~s in art. ; He ~s in politics.)*.
-**dabbler** *(n.).*
dachshund (däks′hoond′, dash′hund′), *n.* سەگێكی ئەڵمانی بچووكی لەش درێژی قاچ كورتی گوێ شۆڕە.
dactyl (dak′til, dak′t'l), *n.* (١) یەكێكە لە كێشەكانی هۆنراوە.
(٢) پەنجە (هی دەست یا پێ)؛ ئەنگوست.
-**dactylic** *(adj.).*
dactylo- (dak′ti-lō, dak-til′ə), پێشگرێكە بەمانای: پەنجە.
dactylography (dak′ti-log′rə-fi), *n.* پەنجەگرتنناسی
dactylology (dak′ti-lol′ə-ji), *n.* لێكۆڵینەوەو بەكارهێنانی ئەلف‌وبێی پەنجە بۆ كەڕولاڵ.
dad (dad), *n.* [Colloq.], باوك؛ بابە؛ باب.
Dada (dä′dä, dä′də), *n. Also* **Dadaism**, شێوازێكی وێنەكێشی‌و پەیكەرتاشی‌و وێژەیی ئەورووپایی سەرەتای سەدەی بیستەمە.

daddy (dad′i), *n.* [Colloq.], = **dad.**
dado (dā′dō), *n.* (١) قەدی پایە (لەنێوان بنەكەی‌و تەوقسەرەكەیدا).
(٢) بەشی لاخوارووی دیواری ژوورێك ئەگەر بە جیا ڕازێنرابێتەوە لە لای سەرووەكەی.
daemon (dē′mən), *n.* (١) نیمچە خودا كە پلەی لەنێوان خوداكان‌و مرۆڤدایە (ئەفسانەی یۆنانی). (٢) گیان یا فریشتەی پارێزەر (هی كەسێك یا شوێنێك). (٣) شەیتان؛ دێووەرنج.
daemonic (di-mon′ik), *adj.* (١) شەیتانی؛ شەیتانانە.
(٢) شەیتان سواری سەری بووە.
daffodil (daf′ə-dil′), *n.* (١) نێرگز. (٢) گوڵە نێرگز. (٣) زەرد.
daft (daft, däft), *adj.* گەوج؛ شێتۆكە؛ كەر.
dagger (dag′ēr), *n.* (١) خەنجەر.
(٢) نیشانەیەكی وەك خەنجەر (†) لە چاپەمەنیدا..
v.t. (١) خەنجەر لێدان. (٢) نیشانەكردن بەم نیشانەیە (†) (چاپەمەنی).
look dagger at, بە ڕق‌و توورەیی‌یەوە سەیركردن؛ لێ مۆڕبوونەوە.
dago (dā′gō), *n.* [Slang], كەسێكی ئیتاڵی، ئیسپانی، یا پورتوگالی (لەڕووی سووكی‌یەوە).
daily (dā′li), *adj.* ڕۆژانە؛ هەموو ڕۆژێك.
adv. ڕۆژانە؛ هەموو ڕۆژێك.
n. ڕۆژنامە؛ بڵاوكراوەی‌یەكی ڕۆژانە.
daimon (dī′mōn), *n.* = **daemon.**
dainty (dān′ti), *n.* خواردنی خۆش‌و بەتام.
adj. (١) خۆش‌و بەتام‌و هەڵبژاردە (خواردەمەنی): *(~ food)*.
(٢) ناسك‌و جوان؛ ناسكۆڵە؛ خنجیلە؛ خشپیلە: *(a ~ girl)*.
(٣) جوان‌و بچووك‌و ناسك: *(What ~ cups and saucers!)*.
(٤) بە زەوق؛ بە چێژ. (٥) بە قێزوبێز؛ لە ئەندازە بەدەر پاك‌وتەمیز.
-daintily *(adv.)*; **daintiness** *(n.).*
dairy (dâr′i), *n.* (١) كارگەی شیرەمەنی؛ كارگەی شیرو پەنیرو كەرە.
(٢) (ا) كێڵگەی شیرەمەنی. (ب) مانگای شیر. (٣) شیرەمەنی.
(٤) فرۆشگای شیرەمەنی. (٥) پیشەو كاری شیرەمەنی.
dairy cattle, مانگای شیر؛ مانگاگەلی شیر.
dairy farm, كێڵگەی شیرەمەنی.
dairying (dâr′i-iŋ), *n.* پیشەو كاری بەرهەمهێنان‌و دروستكردن‌و فرۆشتنی شیرەمەنی.
dairymaid (dâr′i-mād′), *n.* شیردۆش (كچ)؛ شیردۆشی كارگەی شیرەمەنی.
dairyman (dâr′i-mən), *n.* (١) كرێكاری كارگەی شیرەمەنی؛ شیردۆش (پیاو). (٢) خاوەنی كارگەی شیرەمەنی.
dais (dā′is, dās), *n.* دیوانگە.
daisy (dā′zi), *n.* (١) چاوپشیلە؛ گوڵە چاوپشیلە.
(٢) [Slang]، شتێكی زۆر نایاب.
dale (dāl), *n.* دۆڵ؛ شیو.
dalliance (dal′i-əns, dal′yəns), *n.* (١) چاوبازی؛ چاوباشقاڵی؛ یاری كردن. (٢) كات بەفیڕۆدان.
dally (dal′i), *v.i.* (١) چاوبازی كردن؛ چاوباشقاڵی كردن؛ یاری كردن.
(٢) یاری پێكردن؛ بە لاسەرلایی گرتن یا بیرلێكردنەوە:
(to ~ with a person's affections; to ~ with an idea or proposal)
(٣) كات بەفیڕۆدان؛ خۆ بە ئنگدا خستن:
(Don't ~ over your work.; He ~ied away his time.)
Dalmatian (dal-mā′shən), *n.* (١) هاووڵاتی‌یەكی ناوچەی " دالماسیا " ی یوگسلاڤیا. (٢) دەلماسی: سەگێكی زلی بەڵەكاوی ڕاوە.
dam (dam), *n.* (١) بەست؛ بەنداو؛ ئاوبارە. (٢) ئەستێل؛ عەماراو.
v.t. (١) بەنداو لەسەر دروستكردن؛ بەست بۆ كردن.
(٢) (**~ in** ; **~ up**)، پەنگ پێ خواردنەوە؛ قەتیس كردن؛ بەستنەوە.

damage (dam′ij), *n.* (١) زیان
(٢) (*pl.*)، پێ بژاردنی زیان (دادگەری).
(٣) [Colloq.]، بەها؛ نرخ؛ تێچوون: (**What is the damage?**).
(ئەم ووتەیە تەنها لە کاتی پارەدان لە چێشتخانە یا فرۆشگادا بەکاردەهێنرێت).
v.t. زیان پێگەیاندن؛ لە کەڵك خستن.
v.i. زیان لێکەوتن.

Damascene (dam′ə-sēn′), *adj.* (١) دیمەشقی: تایبەتی بە شاری دیمەشق و دانیشتووەکانی. (٢) [d-]، (ا) ئاوریشم یا کەتانی دیمەشقی.
(ب) دەبانی دیمەشقی.
n. (١) دیمەشقی دانیشتوویەکی شاری دیمەشق.
(٢) [d-]، دەبان، ئاوریشم، یا کەتانی دیمەشقی.
(٣) [d-]، هەڵووژەیەکی بچووك.
v.t. ڕازاندنەوەی دەبان بە نەخشی لوول.

Damascus (də-mas′kəs), *n.* دیمەشق: شاری دیمەشق.

damask (dam′əsk), *n.* (١) ئاوریشم یا کەتانی دیمەشقی.
(٢) دەبان: پۆڵایەکی تایبەتییە خەنجەرو شیری لێ دروست دەکرێ.
(٣) نەخشی لوولی دەبان. (٤) پەمەیی تۆخ؛ سوور؛ ڕەنگ گوڵەباخی.

damask steel, دەبان؛ پۆڵای دیمەشقی.

dame (dām), *n.* (١) [D-]، خاتوون؛ خان؛ ناونیشانە بۆ ژنێك کە پلەو پایەیەکی کۆمەڵایەتی هەبێت یا شتێك کە بە مێینە بناسرێت: (*D~ Nature)* .
(٢) ئافرەت؛ ژن. (٣) ئافرەتێکی بەتەمەنداچوو. (٤) [Slang]، کچ.

damn (dam), *v.t.* (١) تاوانبارکردن؛ گوناهبارکردن.
(٢) بە خراپ دانان؛ ڕەخنەلێگرتن. (٣) خستنە دۆزەخەوە.
(٤) لەعنەت لێکردن: (*He ~ed the weather.)* .
n. لەعنەت؛ لەعنەت لێکردن.
adj. & adv. [Colloq.], بە لەعنەت بوو؛ لەعنەتی؛ لەعنەت کراو.
interj. لەعنەتی لێ بێت!.
damn with faint praise, ستایشی نیوەو نابەدڵ کردن.
not care (or give) a damn, باك نەبوون؛ گوێ نەدان بە هیچ جۆرێك.

damnable (dam′nə-b'l), *adj.* (١) بە لەعنەت بوو؛ لەعنەتی؛ خراپ: *(~ weather)* . (٢) شایستەی لەعنەتە؛ خواگرتوو.

damnably (dam′nə-bli), *adv.* (١) بە شێوەیەکی خراپ؛ بە خراپی.
(٢) [Colloq.]، زۆر؛ نێجگار.

damnation (dam-nā′shən), *n.* (١) لەعنەت
(٢) فەوتان لە ئەنجامی ڕەخنەی خراپدا.
(٣) سزای هەتاهەتایی لە دۆزەخدا؛ خرانە دۆزەخەوە.

damned (damd), *adj.* (١) لەعنەتی؛ بە لەعنەت؛ نەفرەتی: *(this ~ weather)*
(٢) لەعنەتی لێکراوەو دەچێتە دۆزەخەوە (ئاین).
adv. [Colloq.], زۆر؛ تەواو: *(You know ~ well.)* .
the damned, گیانی ئەو مردووانەی کە هەتا هەتایە هەر لە دۆزەخدا دەبن.

damning (dam′iŋ, dam′niŋ), *adj.* تاوانبارکەر؛ تاوان دەرخەر (بەڵگە): *(~ evidence)* .

damp (damp), *n.* (١) شێ؛ تەڕی.
(٢) گازێکی ژەهراوی ناو هەندێ کانگەیە. (٣) پەستی؛ غەمباری؛ دڵگیری.
adj. (١) شێدار؛ تەڕ. (٢) [Archaic.]، پەست؛ غەمبار؛ دڵگیر.
v.t. (١) تەڕکردن. (٢) خنکاندن؛ مراندن.
(٣) (~ down)، دامرکاندنەوە؛ کپ کردن؛ خەفەکردن.
(٤) نەهێشتنی لەرینەوەی ژێی ئامێرێکی مۆسیقایی.
damp off, زەردو سیس بوون و مردنی ڕووەك بەهۆی قەوزەو کەڕووەوە.

dampen (dam′pən), *v.t.* (١) تەڕکردن. (٢) پەستکردن؛ دڵگیرکردن.
(٣) مراندن؛ دامرکاندنەوە؛ کپ کردن؛ کەمکردنەوە: *(The news ~ed my hopes.)*
v.i. تەڕبوون

damper (dam′pēr), *n.* (١) پەستکەر (مرۆڤ، شت)؛ دڵگیرکەر.
(٢) دەمەوانەی کوورە، فڕن، یا زۆپا. (٣) کەمکەرەوەی لەرینەوە (لە ژێی ئامێرێکی مۆسیقایی، مەکینە، یا دەرزی موگناتیسی).

dampness (damp′nis), *n.* شێ؛ تەڕی.

damsel (dam′z'l), *n.* کچ؛ خاتوون.

dance (dans, däns), *v.i.* سەماکردن؛ هەڵپەڕین؛ سووڕدان.
v.t. (١) سەماکردن؛ هەڵپەڕکێ کردن.
(٢) هەڵپەڕاندن (منداڵ لەسەر ئەژنۆ یا هەڵدان بە هەوادا).
n. (١) سەما؛ هەڵپەڕکێ. (٢) ئاهەنگی سەماو هەڵپەڕکێ.
dance to another tune, کردەوەو هەڵوێست گۆڕین بە گۆڕینی دەوروبەرو بارودۆخ؛ هەڵگەڕانەوە.

dance hall, هۆڵی سەما؛ سەماخانە.

dancer (dan′sēr, dän′sēr), *n.* سەماکەر؛ هەڵپەڕکێکەر؛ سووڕدەر.

dandelion (dan′di-lī′ən), *n.* دەمەشێر؛ گوڵە دەمەشێر.

dander (dan′dēr), *n.* [Colloq.], توورەیی؛ توورەوتڕۆیی؛ تەنگەجیکڵانەیی.
get one's dander up, [Colloq.], توورەبوون.

dandle (dan′d'l), *v.t.* (١) هەڵپەڕاندنی منداڵ لەسەر ئەژنۆو هەڵدانی بە هەوادا. (٢) یاری پێکردن؛ یاری لەگەڵ کردن.

dandruff (dan′drəf), *n.* کرێشی سەر.

dandy (dan′di), *n.* (١) کەسێکی زۆر تەڕپۆش؛ کەسێك کە نێجگار زۆر گوێ بداتە جل‌وبەرگ و ڕووالەتی. (٢) کەشتییەکی بایەوانی دوو ستوونییە
(٣) عەرەبانەی دووپێچکەیی. (٤) [Slang]، شتێکی زۆر نایاب.
adj. (١) تەڕپۆش؛ زۆر تەڕپۆش.
(٢) زۆر نایاب؛ زۆر چاك: *(It's fine and ~ .)* .
-dandyism *(n.).*

dandyish (dan′di-ish), *adj.* تەڕپۆش؛ وەك تەڕپۆش.

danger (dān′jēr), *n.* مەترسی؛ ترس.

dangerous (dān′jēr-əs), *adj.* مەترسیدار؛ پڕ مەترسی؛ ترسناك.

dangle (daŋ′g'l), *v.i.* (١) شۆڕبوونەوەو جۆلانێ کردن؛ داهێڵران: *(The rope was ~ing from the tree.)*
(٢) شوێن کەوتن؛ بە دەوروقنگدا هاتن: *(She always has men ~ing round her.)*
(٣) پەیوەندی نەبوون (ڕێزمان).
v.t. شۆڕکردنەوە؛ شۆڕکردنەوەو جۆلانێ کردن یا یاری پێکردن؛ داهێڵان؛ داهێڵان و تامی تامی دان: *(to ~ a toy in front of a child)* .

Danish (dān′ish), *adj.* دانیمارکی (گەل و زمان)
n. زمانی دانیمارکی.

dank (daŋk), *adj.* زۆر شێدارو ساردو بۆگەن: *(a ~ cellar; ~ air)* .

danseuse (dän-sooz′), *n.* سەماکەری باڵێ (ئافرەت).

Daphne (daf′ni), *n.* بووکی دەریا کە لە دەست " ئەپۆلۆ " ڕای کردوو بوو بە درەختی " دەفنە " (ئەفسانەی یۆنانی). (٢) [d-]، درەختی " دەفنە "

dapper (dap′ēr), *adj.* (١) تەڕپۆش؛ ڕێك‌وپێك؛ قۆز.
(٢) بچکۆلەو وووریا و چالاك.

dapple (dap′'l), *adj.* بەڵەك؛ کونج؛ بازوو.
n. گیاندارێکی بەڵەکاوی، کونج، یا بازوو.
v.t. خاڵ خاڵاوی کردن؛ کونج کونج کردن.

dappled (dap′'ld), *adj.* بەڵەك؛ کونج؛ بازوو.

dare (dâr), *v.i.* وێران؛ پڕکێشی کردن؛ توانین؛ چاونەترسان.
v.t. (١) وێران؛ پڕکێشی کردن. (٢) بەرەنگاربوون؛ بەرەو ڕوو وەستان.
(٣) بە کەسێك ووتن: " ئەمە ئەرزو ئەمە گەز " : *(He ~d me to jump over the stream.)*
dare say, لاوابوون؛ وازانین: *(I dare say you're right.)* .

daredevil (dâr′dev′'l), *adj.* چاونەترس؛ ئازا؛ پڕکێشیکەر؛ نەبەرد.
n. کەسێکی چاونەترس و ئازاو پڕکێشیکەر.

daring (dâr′iŋ), *adj. & n.* ئازا؛ چاونەترس؛ قارەمان؛ نەبەرد.

dark (därk), *adj.* (١) تاریك. (٢) ڕەش (قژ، چاو، هەور).
(٣) ڕەشکەڵە؛ ڕەشباو؛ دێز. (٤) شاراوە؛ لێڵ؛ نادیار.
(٥) غەمبار؛ دڵگیر: ***(~ thoughts)*** .
(٦) ڕەش؛ خراپ: ***(the ~ side of things)*** .
(٧) نەزان؛ بێ ئاگا؛ تاریك: ***(the D~ Ages)*** .
(٨) تۆخ یا تێر (ڕەنگ)؛ تەڵخ: ***(~ brown)*** .
n. (١) تاریکی. (٢) شەو؛ شەو داهاتن. (٣) لێڵی؛ نادیاری.
(٤) نهێنیتی. (٥) نەزانین؛ نەزانی؛ بێ ئاگایی. (٦) ڕەنگێکی تۆخ یا تێر.
in the dark, بێ ئاگا
(I was in the dark of what was happening.)
keep dark, شاردنەوە؛ دەرنەخستن؛ بە نهێنی هێشتنەوە.
shoot in the dark, پلاری کوێرانە هاویشتن.
Dark Ages, dark ages, سەدانی تاریك؛ سەدانی تاریکی و نەزانی (ساڵی ٤٧٦–١٤٥٠ ی زاینی)؛ سەدانی ناوەڕاست.
Dark Continent, کیشوەری تاریك: ئەفەریقا.
darken (där′kən), *v.i.* تاریك بوون؛ تاریکتربوون.
v.t. تاریك کردن؛ تاریکتر کردن.
darkey, darkie (där′ki), *n.* = darky.
dark horse, (١) ئەسپێکی نەناسراوی براوە کە کەس بەتەمای ئەوە نەبووبێت بیباتەوە (پێشبڕکێی ئەسپ).
(٢) پێشبڕکێکەرێکی نەناسراو کە کەم کەس بڵێت دەیباتەوە. (٣) کەسێکی نەناسراو کە ناودێر دەکرێت بۆ پلەیەکی بەرز یا بۆ نوێنەرایەتی حیزبێك لە هەڵبژاردندا.
darkish (där′kish), *adj.* ڕەشباو؛ ڕەشکەڵە؛ تاریکباو.
darkle (där′k'l), *v.i.* تاریك نواندن؛ تاریك بوون؛ ڕەش بوون.
darkling (därk′liŋ), *adv. & adj.* [Poetic], لە تاریکیدا؛ تاریك؛ بە تاریکی.
darkly (därk′li), *adv.* (١) بە تاریکی؛ بۆ ئەوەی تاریك بنوێنێت.
(٢) بە لێڵی؛ بە خراپی.
(٣) بەناستەم (لەبەر نەبوونی ڕووناکی یا لەبەر تاریکی):
(For now we see through a glass ~ .)
darkness (därk′nis), *n.* (١) تاریکی. (٢) ڕەشی؛ ڕەشێتی.
(٣) کوێری. (٤) نەزانین؛ نەزانی. (٥) پەستی؛ غەمباری؛ دڵگیری.
(٦) لێڵی؛ نادیاری. (٧) بەدی؛ خراپی.
darkroom (därk′rōōm′, därk′room′), *n.* ژووری تاریك: بۆ شتنەوەی وێنە.
darksome (därk′səm), *adj.* [Poetic], (١) تاریك؛ ڕەشباو؛ ڕەشکەڵە. (٢) دڵگیر؛ پەستکەرو ناخۆش. (٣) لێڵ.
darky (där′ki), *adj. Also* **darkey, darkie** [Colloq.], قولەڕەش (لەرووی سووکییەوە).
darling (där′liŋ), *n.* کەسێکی زۆر خۆشەویست؛ نازیز؛ گیان؛ ڕۆڵە:
(come here, my ~ !)
adj. (١) زۆر خۆشەویست. (٢) بێزوو بۆ کراو.
(٣) [Colloq.]، جوان؛ دڵفڕێن.
darn (därn), *v.t. & v.i.* دوورینەوە (گۆرەوی، جلوبەرگ)؛ چاکردن.
n. (١) دوورینەوە؛ چاکردن. (٢) شوێنێکی دووراوە یا چاك کراو.
-darner *(n.).*
darn (därn), *v.t., n., adj., adv., interj.* بە لەعنەت؛ لەعنەت لێ بوو؛ خواگرتوو؛ لەعنەتی.
darnel (där′n'l), *n.* دابووجان.
darning (där′niŋ), *n.* (١) دوورینەوە (گۆرەوی، جلوبەرگ).
(٢) گۆرەوی و جلوبەرگی دووراوە یا پێویست بە دوورینەوە کردن.
darning needle, (١) دەرزی گۆرەوی و جلوبەرگ دوورینەوە. (٢) dragonfly .
dart (därt), *n.* (١) (ا) تیر؛ نیزە؛ ڕمێکی بچووك. (ب) تیری وەك پەڕ.
(٢) *(pl.)*، یاری تیربازی: بریتییە لە تێگرتنی تیری وەك پەڕ لە نیشانێك.
(٣) جوولەیەکی لەپڕو خێرا. (٤) چزوو (هەنگ، زەردەواڵە، دووپشك).
v.t. & v.i. (١) تیرتێگرتن؛ تیرپێوەنان بە خێرایی؛ دەرچوون وەك تیر؛ پێکان.
(٢) جووڵانەوە لەپڕو بە خێرایی.
Darwinism (där′win-iz'm), *n.* (١) فەلسەفەو بیروباوەڕی داروین زانای سرووشتی ئینگلیزی کە بریتییە لە بیردۆزی مانەوە بۆ توخمی باشترو بەهێزتر لەناو زیندەوەراندا. (٢) لەسەر فەلسەفەو بیروباوەڕی داروین ڕۆیشتن.
-Darwinian *(adj.)*; Darwinist *(adj. & n.)*; Darwinistic *(adj.)*.
dash (dash), *v.t.* (١) ووردوخاش کردن؛ شکاندن؛ تێكوپێکدان.
(٢) پێدادان بەتوندی؛ خۆپیادان.
(٣) (~ away ; ~ down)، فڕێدان؛ دان بە زەویدا:
(He ~ed down his broken sword and picked up another one.)
(٤) ئاو لێ هەڵپرژاندن؛ ناوپیاکردن:
(D~ some water on this muddy floor.)
(٥) تێکەڵاوکردن (لەگەڵ ئەختێك شتی جیاوازدا).
(٦) ڕووخاندن؛ دڵشکست کردن؛ پێشێل کردن (هیوا)؛ ناکام کردن:
(All his hopes were ~ed.)
(٧) تەریق کردنەوە.
(٨) (~ off)، نووسین و ناردن بەپەلە؛ بەپەلە کردن:
(I must ~ off a few letters before I go out.)
v.i. (١) پێدادان بەتوندی. (٢) بەپەلە ڕۆیشتن یا دەرپەڕین.
n. (١) پێدادانێکی توند؛ لێدانێکی قایم.
(٢) شڵپە: ***(The ~ of the waves on the beach)*** .
(٣) ئەخت؛ تۆز: ***(I put a ~ of salt in the salad.)*** .
(٤) دەرپەڕین؛ بەپەلە ڕۆیشتن.
(٥) پێشبڕکێ یا ڕاکردنێکی خێراو کورت: ***(a hundred-meter ~)*** .
(٦) چالاکی و وورییایی و قۆزی و تەڕپۆشی.
(٧) دەشبوول (ئوتومبیل). (٨) کشتەك (خاڵبەندی).
make a dash for, بەخێرایی و لەپڕ ڕاکردن بەرەو؛ تێ تەقاندن بەرەو:
(The prisoner made a dash for freedom.)
dashboard (dash′bôrd′, dash′bōrd′), *n.* دەشبوول.
dasher (dash′ẽr), *n.* (١) کرداری (dash) (ووشەی پێشووتر ببینە).
(٢) [Colloq.]، کەسێکی چالاك و ووریا و قۆزو تەڕپۆش.
dashing (dash′iŋ), *adj.* چالاك و ووریا و قۆزو تەڕپۆش؛ قۆز:
(a ~ young man)
dashy (dash′i), *adj.* = **dashing.**
dastard (das′tẽrd), *n.* کەسێکی ترسنۆك و نزم کە بە دزییەوە دەستی خۆی دەوەشێنێت؛ نامەرد.
adj. نامەرد؛ ترسنۆك و نزم و نهێنکار.
-dastardliness *(n.).*
dastardly (das′tẽrd-li), *adj.* نامەردانە؛ ترسنۆکانەو نهێنکارانە:
(a ~ act)
data (dā′tə, dat′ə, dä′tə), *n.* زانیاری.
date (dāt), *n.* (١) (ا) بەروار (ڕۆژ): ***(What's the ~ today?)*** .
(ب) بەروار (ساڵ): ***(What is the ~ of the discovery of America?)*** .
(ج) ڕۆژ؛ کات: ***(since that ~)*** .
(٢) چەرخ؛ سەردەم؛ ماوە.
(٣) [Colloq.]، ژووان: ***(He had a ~ with a girl yesterday.)*** .
(٤) هاوژووان: ***(His ~ is pretty.)*** .
v.t. (١) بەروار لەسەر دانان (نامە).
(٢) دۆزینەوەو دیاریکردنی بەرواری ڕووداوێك.
(٣) [Colloq.]، ژووان بەستن؛ ژووان لەگەڵدا بوون.
v.i. (١) (~ from ; ~ back to)، دەگەڕێتەوە بۆ ئەو کاتە:
(The castle ~s back to the 14 th century.)

(۲) باو نەمان؛ کۆن بوون.
(۳) [Colloq.]، ژووان لەگەڵدا بوون؛ ژووان بەستن.
out of date, باو نەماو؛ کۆن.
to date, تا ئێستا.
up to date, نوێ؛ بەگوێرەی شێوازو پێویستی ئەمڕۆ یا ئەم چەرخە.
date (dāt), ***n.*** (۱) خورما. (۲) دارخورما.
dated (dāt′id), ***adj.*** (۱) بەرواری لەسەرە (نامە، بڕوانامە، پەڕتووك).
(۲) باو نەماو؛ کۆن.
dateless (dāt′lis), ***adj.*** (۱) بێ بەروار (۲) بێ سنوور.
(۳) زۆر دەمێکە هەیە؛ زۆر کۆنە بەڵام باوی هەر ماوە. (٤) هەرگیز کۆن نابێت.
dateline (dāt′līn′), ***n.*** هێڵی بەروار دێڕێکە لە ڕۆژنامە یا گۆڤارێکدا بەروارو شوێنی بڵاوکردنەوەی پیشان دەدات.
date line, هێڵێکی نەبینراوە لە تەوەری باکوورەوە بۆ باشوور بۆ دیاریکردنو گۆڕینی بەروار (کەشتیەوانی).
date palm, دارخورما.
dative (dā′tiv), ***adj.*** تایبەتی بە باری کارلێکراو (ڕێزمان).
n. (۱) باری کارلێکراو (ڕێزمان) وەك ووشەی (him) لەم ڕستەیەدا:
(I gave him the book.)
(۲) ووشەیەك کە ئەرکی کارلێکراو دەبینێت.
datum (dā′təm, dat′əm), ***n.*** *singular of* **data.**
datura (də-tyoor′ə), ***n.*** ڕووەکێکە بۆ سڕکردن یا سەرخۆش کردن بەکاردەهێنرێت.
daub (dôb), ***v.t. & v.i.*** (۱) گەچ، ڕۆن، یا بۆیە لێدان.
(۲) پیس کردن. (۳) وێنەکێشان بە نەشارەزایانە.
n. (۱) ماددەیەکی وەك گەچ، ڕۆن، یا بۆیەیە کە لە شتێك دەدرێت.
(۲) لێدانێکی وەها بە فلچە.
(۳) وێنەیەکی ناڕێكوپێكو بە نەشارەزایانە کێشراو.
daughter (dô′tēr), ***n.*** کچ؛ منداڵی مێینە
(They have two sons and a ~ .; A girl is the ~ of her father and mother.)
daughter-in-law (dô′tēr-′n-lô′), ***n.*** بووك؛ ژنی کوڕ.
daughterly (dô′tēr-li), ***adj.*** کچانە؛ بۆ کچی یەکێك دەشێت.
daunt (dônt, dänt), ***v.t.*** ترساندن؛ تۆقاندن
dauntless (dônt′lis, dänt′lis), ***adj.*** چاونەترس؛ ئازا
davenport (dav′ən-pôrt′, dav′ən-pōrt′), ***n.*** (۱) قەنەفەیەکی گەورە (کە دەکرێتەوەو دەبێت بە جێی نووستن). (۲) مێزی نووسین.
davit (dav′it), ***n.*** (۱) ئاسنێکی بەرزی سەرچەماوەیە لە قەراغی پاپۆڕدا بەلەمی پێ بەرزدەکرێتەوەو دادەبەزێنرێت. (۲) ئاسنێکی وەها بۆ لەنگەر-هەڵدانو هەڵکردن؛ لەنگەرکێش
daw (dô), ***n.*** قەلەباچکە.
dawdle (dô′d′l), ***v.i. & v.t.*** کات بەفیڕۆدان (هەندێ جار لەگەڵ ووشەی (away) دا بەکاردەهێنرێ):
(Stop ~ing and do something useful! ; Don't ~ away your time.)
dawn (dôn), ***v.i.*** (۱) ڕۆژبوونەوە؛ بەرەبەیان کەوتن؛ شەبەق دان.
(۲) (~ on ; ~ upon)، بۆ دەرکەوتن:
(The truth at last ~ed on him. ; The meaning suddenly ~ed on me.)
n. (۱) بەرەبەیان؛ کازیوە؛ شەبەق.
(۲) سەرەتا ***(the ~ of civilization)*** .
day (dā), ***n.*** (۱) ڕۆژ؛ ڕۆژگار
(۲) ڕۆژ؛ شەوو ڕۆژ ***(There are seven days in a week.)*** .
(۳) ڕووناکی؛ هەتاو.
(٤) [D-]، ڕۆژێکی تایبەتی: ***(Independence D~)*** .
(٥) چەرخ؛ سەردەم: ***(He was the best writer of his ~ .)*** .
(٦) کاتی لەبرەودابوونو دەسەڵاتداری: ***(He has had his ~ .)*** .
(۷) پێشبڕکێی ڕۆژێك: ***(We lost the ~ .)*** .
(۸) کاتی کارکردن لە ڕۆژێکدا: ***(an eight-hour ~)*** .
(۹) کاتێکی دیاری نەکراو: ***(One of these ~s)*** .
(۱۰) کات: ***(the present ~)*** .
(۱۱) هەل؛ ڕۆژی هەل: ***(My ~ has come.)*** .
(۱۲) (*pl.*)، ژیان: ***(He spent his ~s in study.)*** .
call it a day, [Colloq.], دەست لە کار هەڵگرتن؛ پایدۆس لێکردن.
day after day, هەموو ڕۆژێك؛ ڕۆژ لەدوای ڕۆژ.
day by day, ڕۆژ بە ڕۆژ؛ ڕۆژ لەدوای ڕۆژ.
day in, day out, هەموو ڕۆژێك.
from day to day, لەم ڕۆژەوە بۆ ئەو ڕۆژ بەبێ بیرکردنەوە لە دواڕۆژ:
(He lives from day to day.)
daybreak (dā′brāk′), ***n.*** بەرەبەیان؛ کازیوە؛ شەبەق.
daydream (dā′drēm′), ***n.*** دالغە؛ زەرەخەو؛ خەیاڵ؛ خەون.
v.i. دالغەلێدان؛ زەرەخەو بینین.
day in court, (۱) ئەو ڕۆژەی یەکێك داواکەی لە دادگادا دەبیسترێ.
(۲) هەلی ماف داواکردن؛ ڕۆژێك کە داواو خواستی کەسێك دەبیسترێ لەلایەن بەرامبەرەکەیەوە: ***(We will have our day in court soon.)*** .
day laborer, کرێکاری ڕۆژانەی بێ بەهرە.
day letter, برووسکەی ڕۆژ: برووسکەیەکە بە ڕۆژ دەنێررێت، هەرزانترو هێواشترە لە برووسکەی ئاسایی.
daylight (dā′līt′), ***n.*** (۱) ڕووناکی ڕۆژ؛ هەتاو؛ ڕووناکی.
(۲) بەرەبەیان؛ کازیوە؛ شەبەق. (۳) ڕۆژگار؛ ڕۆژ.
(٤) ڕوون بوونەوە؛ ڕوونی.
(٥) بەرەو کۆتایی ئەرکێك: ***(We can now see ~ ahead.)*** .
(٦) (*pl.*)، [Slang]، هۆش؛ هۆشیاری:
(You scared the ~s out of me. ; to beat the ~s out of)
daylight-saving time, کاتی هاوینە (کە یەك سات لەپێش کاتی زستانەوەیە کە پێی دەوترێ: " standard time ").
daylong (dā′lôŋ′, dā′loŋ′), ***adj. & adv.*** بە درێژایی ڕۆژ:
(We had a ~ conference.)
day nursery, دایەنگای ڕۆژی منداڵان.
Day of Judgment, ڕۆژی قیامەت (ئاین).
day school, (۱) قوتابخانەی ڕۆژ.
(۲) قوتابخانەی ڕۆژانە (کە قوتابی لە ماڵی خۆیدا دەژی نەك لە قوتابخانەکە).
days of grace, ماوەی بەخشین: ماوەی درێژکراوەی دانەوەی قەرزێك یا جێبەجێکردنی ئەرکێك.
daystar (dā′stär′), ***n.*** (۱) ئەستێرەی کاروانکوژ؛ ئەستێرەی بەرەبەیان.
(۲) [Poetic]، خۆر.
daytime (dā′tīm′), ***n.*** ڕۆژگار.
daze (dāz), ***v.t.*** (۱) وڕکردن؛ حەپەساندن؛ گێژکردن.
(۲) سەر لێ شێواندن (بە ڕووناکی، شەوقی زۆر یا بە جوانی)؛ شەوارەکردن.
n. وڕی؛ حەپەساوی؛ سەرسامی؛ گێژی: ***(He was in a ~ .)*** .
-**dazed** *(adj.)*; **dazedly** *(adv.)*.
dazzle (daz′′l), ***v.t.*** (۱) کوێرکردن بە شەوقو بریقەی ئێجگار زۆر؛ شەوارەکردن. (۲) دڵفڕاندن بە جوانیو خۆنوواندنێکی سەرسووڕمێنەرو بریقەدار.
v.i. (۱) کوێربوون بە شەوقو بریقەی ئێجگار زۆر؛ شەوارەبوون.
(۲) واق وڕمانو دڵفڕان بە خۆنوواندنێکی جوانی دڵفڕێن:
(He was ~d by her beauty and charm.)
n. شتێکی جوانو دڵفڕێنو سەرسووڕمێنەرو بریقەدار.
-**dazzler** *(n.)*.
dazzling (daz′′l-iŋ), ***adj.*** جوانو دڵفڕێنو بریقەدارو سەرسووڕمێنەر:
(her ~ beauty; a ~ sun; a ~ show)

D-Day (dē'dā´), *n.* (١) ڕۆژی دەستپێکردنی هێرشێکی سوپایی؛ ڕۆژی دەستپێکردنی هەرچی جۆرە هێرشێك یا ئەرکێکی گرنگ.
(٢) ڕۆژی دابەزینی هێزی سوپایی ئەمەریکاو ئینگلتەرە لە فەرەنسا بۆ بەرەنگاربوونەوەی سوپای ئەڵمانیا لە جەنگی جیهانی دووەمدا (ڕۆژی ٦ ی- حوزەیرانی ١٩٤٤).

de- (di, də, de, dē), پێشگرێکە بەمانای: (١) لێ دوورکەوتنەوە؛ دابەزین *(detrain)* .
(٢) بە ناخداچوون: *(decline, depress)* .
(٣) بە تەواوی: *(defunct)* .
(٤) لابردن: *(dethrone)* .
(٥) (ا) پێچەوانەکردن؛ بە دژ جووڵانەوە؛ هەڵوەشانەوە: *(defrost)* .
(ب) لێ لابردن *(decaffinate)* .

deacon (dē'k'n), *n.* ڕابەری کڵێسە؛ یاریدەدەری قەشە.
v.t. (١) (~ off)، خوێندنەوەی ئینجیل بە دەنگی بەرز لەبەردەمی نوێژکەراندا لە کڵێسە. (٢) دانانی میوە لە فرۆشگایەکدا یا پێچانەوەی بە جۆرێك کە باشەکەی دەرکەوێت و خراپەکەی لە ژێرەوە بێت. (٣) بە سەرچەوتی کارکردن.

deaconess (dē'k'n-is), *n.* یاریدەدەری قەشە (بەتایبەتی ئافرەت کە سەرەوکاری هەژارو نەخۆش دەکات).

deaconry (dē'k'n-ri), *n.* (١) پلەی یاریدەدەری قەشە.
(٢) یاریدەدەرانی قەشە.

deactivate (dē-ak'tə-vāt´), *v.t.* (١) بەردانی ئۆردوو، هێز، یا بەتالیۆنی سوپا.
(٢) پووچەڵ کردنەوە؛ پەکخستن؛ بەتاڵ کردنەوە (مین، بۆمبا):
(to ~ a bomb, mine, etc.)

dead (ded), *adj.* (١) (ا) مردوو *(a ~ person)* .
(ب) تۆپیو: *(a ~ animal)* . (٢) خامۆش؛ کپ: *(a ~ city)* .
(٣) بێ تین و ورزە؛ بێ هەست؛ سارد؛ مردوو. (٤) وەستاو: *(~ waters)* .
(٥) هەڵ نابەزێتەوە؛ بەکارنەماوە: *(a ~ tennis ball)* .
(٦) مردوو؛ کۆن؛ بەکارنەهێنراو: *(~ languages; ~ laws)* .
(٧) کوژاوە؛ خەفەکراو: *(a ~ fire)* .
(٨) مردوو (مەجاز)؛ لەکارکەوتوو: *(a ~ battery)* .
(٩) سارد؛ ووشك؛ بێ کەیف؛ مردوو (ناهەنگ): *(a ~ party)* .
(١٠) بێ پیت؛ مردوو (خاك): *(~ soil)* .
(١١) لێی دەدات؛ دەی پێکێت؛ ڕاست (گوللە): *(a ~ shot)* .
(١٢) تەواو؛ تەواوی: *(a ~ loss)* .
(١٣) بێ خاوەن (نامە): *(~ letters)* . (١٤) [Colloq.]، ماندوو؛ هیلاك.
(١٥) کارەبای لەسەر نییە (تەل): *(a ~ wire)* . (١٦) بێ ماف (دادگەری).
(١٧) لەکارکەوتوو؛ بێ کارەبا: *(a ~ microphone)* .
n. تاریکترین و ساردترین کاتی شەو یا زستان؛ نیوەشەو؛ ناوەڕاستی زستان:
(the ~ of winter; the ~ of night)
adv. (١) بە تەواوی؛ تەواو: *(You are ~ wrong.)* .
(٢) ڕاستەوخۆ؛ ڕاست: *(~ ahead)* .

the dead, مردووان؛ مردووەکان.

dead-beat (ded'bēt´), *adj.* [Colloq.], ماندوو؛ زۆر ماندوو.

dead beat, [Slang], (١) مفتەخۆر؛ مشەخۆر.
(٢) کەسێکی تەمەڵ و بێ ئیش وکار.

deaden (ded''n), *v.t.* (١) مراندن؛ هەست کوشتن؛ هێز لێ بڕین.
(٢) سڕکردن؛ بەنج کردن. (٣) کپ کردن؛ خەفەکردن. (٤) دەنگ نەهێشتن.
v.i. مران؛ هەست نەمان؛ هێز لێ بڕان.

dead-end (ded'end'), *adj.* (١) دەرنەچوو (کۆڵان، شەقام)؛ کوێرە کۆڵان؛ کوێرە شەقام: *(a ~ street)* .
(٢) بێ داڕۆژ: *(a ~ job)* .

deadhead (ded'hed'), *n.* (١) مفتەخۆر؛ مشەخۆر: کەسێك کە بە بلیتی خۆڕایی دەچێت بۆ سینەما یا بە شەمەندەفەر گەشت دەکات.
(٢) فڕۆکە، شەمەندەفەر، یا پاسێکی بێ ڕێبوار (٣) کەسێکی بێ مێشك.

dead heat, پێشبڕکێی هاوکێشی: پێشبڕکێیەك کە دوو کەس تێیدا هاوتا دەردەچن.

dead letter, (١) یاسای مردوو: یاسایەکە کە ئیتر کاری پێ ناکرێ، بەڵام هەڵنەوەشاوەتەوە. (٢) نامەی مردوو: نامەیەکی بێ خاوەن یا نامەیەك کە ناونیشانەکەی ناتەواوەو پاش ماوەیەك یا دەفەوتێنرێ یا دەگەڕێنرێتەوە بۆ نێرەر.

dead-letter office, بەشی نامەی مردوو لە پۆستەخانە. (ووشەی پێشوو ببینە).

deadline (ded'līn´), *n.* (١) سنوور یا هێڵی مردن: سنوورێکی دەوری بەندیخانەیە کە نابێت هیچ بەندێك لێی تێپەڕ ببێت ئەگینا تەقەی لێ دەکرێ.
(٢) سنووری قەدەغەکراو.
(٣) دوا کات (بۆ دانەوەی قەرز، کرێدان، جێبەجێکردنی کارێك... هتد).

deadliness (ded'li-nis), *n.* کوشندەیی؛ بکوژی.

deadlock (ded'lok´), *n.* گیرخواردن؛ چەقین؛ وەستان (گفتوگۆ)؛ نەتوانینی دوو لا بۆ ڕێکەوتن و گیرخواردنی گفتوگۆی نێوانیان:
(The two parties are at ~ .)
v.t. گیر پێ خواردن؛ وەستاندن.
v.i. گیرخواردن؛ چەقین؛ وەستان: *(The negotiations are ~ed.)* .

deadly (ded'li), *adj.* (١) کوشندە؛ بکوژ: *(a ~ poison; ~ force)* .
(٢) تەنها بە مردن کۆتایی دێت؛ هەتا مردن: *(a ~ enemy; ~ combat)* .
(٣) لە مردن دەچێت (ڕەنگ): *(~ white)* .
(٤) لە ڕادە بەدەر.
(٥) [Colloq.]، زۆر ووشك و ناخۆش: *(a ~ party)* .
adv. (١) لە مردن دەچێت. (٢) زۆر؛ لە ڕادە بەدەر؛ ئێجگار.

deadly sins, گوناهە کوشندەکان (ئاین).

dead march, ئاوازێکی دڵگیرە لە بردنی تەرم بۆ گۆڕستان لێ دەدرێت.

dead-pan (ded'pan´), *adj. & adv.* [Slang], دەموچاو مردوو؛ دەموچاوی سارد و بێ هەست.

dead set, (١) هەوڵدانێك بە هەموو توانایەکەوە.
(٢) [Colloq.]، سووربوون لەسەر:
(He was ~ on having his own way.)

dead weight, (١) سەنگی مردوویەك یا شتێکی بێ گیان و خۆنەبزوێن.
(٢) بارێکی قورس: *(the ~ of poverty)* .
(٣) کێشی ئوتومبیلێك بەبێ بارەکەی.
(٤) بارێك کە بەپێی کێشەکەی کرێی لەسەر دەدرێت، نەك قەبارەکەی.

deadwood (ded'wood´), *n.* (١) لق وپۆپی ووشکی دار.
(٢) کەسێك یا شتێکی بێ کەڵك کە ببێت بە بارێکی گران.

deaf (def), *adj.* (١) کەڕ.
(٢) خۆکەڕکەر؛ گوێنەگر: *(He was ~ to her please.)* .

deaf-and-dumb (def'ən-dum'), *adj.* (١) کەڕولاڵ.
(٢) تایبەتی بە کەڕولاڵەکان.

deafen (def''n), *v.t.* (١) کەڕکردن بە دەنگی زۆر بەرز.
(٢) دەنگبڕکردن.

deafening (def''n-iŋ), *adj.* (١) کەڕکەر (وەك دەنگێکی زۆر بەرز): *(a ~ noise)* . (٢) بە ژاوەژاو؛ بە دەنگەدەنگ. (٣) دەنگبڕکەر.
n. شتی دەنگ پێ بڕکەر (خانووسازی).

deaf-mute (def'mūt'), *n.* کەسێکی کەڕولاڵ.
adj. کەڕولاڵ.

deal (dēl), *v.t.* (١) دابەشکردن؛ بەشکردن.
(٢) لێدان؛ پیاکێشان؛ پیامالین: *(He dealt his opponent a blow.)*
(٣) دابەشکردنی کاغەزی یاری بەسەر یاریکەرەکاندا.
v.i. (١) (~ with)، لێکۆڵینەوە؛ پێوە خەریك بوون:
(Science ~s with facts.)
(٢) (~ with)، ڕەفتار لەگەڵ کردن؛ لەگەڵ جووڵانەوە:
(to ~ fairly with others)

(to ~ with a problem) (٣) (with ~)، چارەکردن؛ چارەسەرکردن:
(٤) (with ~)، سەوداگەری کردن؛ کڕین و فرۆشتن؛ ئاڵوویرکردن:
(to ~ with a company, store, etc.)
(٥) پێدان یا دابەشکردنی کاغەزی یاری یا قومار بەسەر یاریکەرەکاندا.
n. (١) (ا) دابەشکردنی کاغەزی یاری. (ب) ئەو کاغەزانەی دابەش کراون.
(ج) نۆرەی یاریکەر بۆ دابەشکردنی ئەم کاغەزانە. (د) دەستێك یاری کردن.
(٢) بەشکردن؛ دابەشکردن.
(٣) [Colloq.]، ڕێکەوتنێکی بازرگانی یا سەوداگەری.
(٤) [Colloq.]، ڕێکەوتنێکی نهێنی ڕامیاری.
(٥) [Colloq.]، ڕێکەوتنێك لەسەر نەخشەیەك یا ئاڵوویرێك.

deal (dēl), ***n.*** هەندێکی دیاری نەکراو؛ هەند.
a good (or great) deal, زۆر؛ هەندێکی زۆر:
(He spent a great deal of money.; You have wasted a good deal of time.)

dealer (dēl′ēr), ***n.*** (١) دەڵاڵ؛ فرۆشیار؛ کڕیارو فرۆشیار؛ سەوداکەر؛ بازرگان (٢) دابەشکەری کاغەزی یاری یا قومار بەسەر یاریکەر یا قومارکەرەکاندا.

dealing (dēl′iŋ), ***n.*** (١) بەشکردن؛ دابەشکردن.
(٢) ڕەفتار؛ ڕەووشت. (٣) (*pl.*)، بازرگانی؛ ئاڵوویر.
(٤) چۆنێتی ڕەفتارکردنی بازرگانی.

dealt (delt), *past tense and past participle of* **deal**.

dean (dēn), ***n.*** (١) سەرۆك یا بەڕێوەبەری کڵێسەیەکی گەورە.
(٢) سەرۆك یا بەڕێوەبەری کۆلیج.
(٣) کۆنترین و شارەزاترین ئەندامی پیشە، کۆمەڵە، یا یانەیەك:
(the ~ of the diplomatic corps)

deanery (dēn′ēr-i), ***n.*** پلەوپایەی سەرۆکی کۆلیج یا سەرۆکی کڵێسەیەکی گەورە؛ فەرمانگەی سەرۆکێکی وەها.

deanship (dēn′ship′), ***n.*** پلەوپایەو ماوەی مانەوەی بەڕێوەبەری کۆلیج یا سەرۆکی کڵێسەیەکی گەورە؛ بەڕێوەبەرایەتی کۆلیج.

dear (dêr), ***adj.*** (١) خۆشەویست؛ زۆر خۆشەویست؛ گیان؛ شیرین.
(٢) (ا) بەڕێز (سەرەتای نامە): ***(D~ Sir)*** .
(ب) خۆشەویستم (سەرەتای نامە بۆ هاوڕێیەك): ***(D~ Azad)*** .
(٣) (ا) بەنرخ؛ گران. (ب) گرانبەها.
(٤) ڕاستەقینە؛ بەدل: ***(Our ~est hope)*** .
adv. (١) بە خۆشەویستی. (٢) گران؛ گرانبەها.
n. کەسێکی خۆشەویست؛ خۆشەویستم:
(Come here, my ~. Yes, ~. ; No, ~.)
interj. غەمباری، پەستی و بێ ئارامی، یا سەرسامی دەردەبڕێت:
(Oh, ~! ; D~, me! ; D~, ~!)

dearly (dêr′li), ***adv.*** (١) ئێجگار زۆر؛ بەڕاستی:
(He would ~ love to see his mother again.)
(٢) گران؛ گرانبەها: ***(Victory was ~ bought.)*** .

dearth (dūrth), ***n.*** (١) برسێتی؛ لە برسدا مردن.
(٢) کەمی؛ نەبوونی شت؛ بە دەگمەن دەستکەوتن.

death (deth), ***n.*** (١) مردن؛ مەرگ؛ کۆچی دوایی؛ گیان دەرچوون.
(٢) نەمان؛ کۆتایی؛ دوایی هاتن: ***(The ~ of one's hopes)*** .
(٣) باری مردن؛ مردن: ***(D~ comes to all men.)*** .
(٤) هۆی مردن: ***(That motorcycle will be the ~ of you.)*** .
(٥) ڕووداوێکی ناخۆش وەك مردن. (٦) کوشتن؛ خوێن ڕشتن.
(٧) [Obs.]، تاعوون: ***(the Black D~)*** .
put to death, کوشتن؛ هەڵواسین؛ لە سێدارەدان.
to death, زۆر؛ ئێجگار زۆر: ***(He worries me to death)*** .
to the death, هەتا مردن: ***(a fight to the death)*** .

deathbed (deth′bed′), ***n.*** (١) جێی مردن. (٢) سەرەمەرگ؛ گیانەڵا.
adj. لەکاتی سەرەمەرگدا کراو: ***(a ~ will)*** .

death bell, زەنگی بانگدانی مردنی کەسێك.

deathblow (deth′blō′), ***n.*** (١) پیامالێنێك کە دەبێتە هۆی مردن.
(٢) لێدانێك یا پیامالێنێکی کوشندە یا زیانبەخش.

deathful (deth′fəl), ***adj.*** (١) کوشندە؛ بکوژ.
(٢) مردن ئاسا؛ لە مردن چوو.

deathless (deth′lis), ***adj.*** نەمر.

deathlike (deth′līk′), ***adj.*** وەك مردن؛ مردن ئاسا.

deathly (deth′li), ***adj.*** (١) کوشندە؛ بکوژ. (٢) تایبەتی بە مردن.
adv. زۆر؛ ئێجگار زۆر؛ تا ڕادەیەکی زۆر: ***(~ afraid)*** .

death mask, قاڵبی دەموچاوی کەسێکی تازە مردوو.

death rate, تێکڕای ژمارەی مردووانی شوێنێك لە ماوەیەکی تایبەتیدا.

death-trap (deth′trap′), ***n.*** تەڵەی مردن: (ا) خانوویەکی پەڕپووت. (ب) بارێکی ترسناك.

death warrant, (١) فەرمانی ڕەسمی لەسێدارەدانی کەسێك.
(٢) لێدانێکی کوشندە کە کۆتاییەکەی خۆشی و هیوا دێنێت.

deathwatch (deth′woch′, deth′wôch′), ***n.*** (١) ئێشکگرتنی کەسێکی مردوو هەتا کاتی ناشتنی دێت یا کەسێك کە لە سەرەمەرگدایە.
(٢) پاسەوانێکی بەندیخانە کە چاودێری بەندێك دەکات کە سزای لەسێدارەدانی بەسەردا دراوە هەتا کاتی لەسێدارەدانەکەی دێت. (٣) جۆرە قالۆنچەیەکی ناو درەختە دەنگێکی لێوە دێت وەك چرکەی کاتژمێر لە کۆندا بە نیشانەی مردن دادەنرا.

debacle (dā-bä′k'l, di-bak′'l), ***n.*** (١) توانەوەی سەهۆڵ لەناو ڕووباردا. (٢) لێشاوێکی ئاو (بە قوڕو دارەوە). (٣) ڕووخان؛ بەزین؛ ژێرکەوتن.
(٤) کارەساتێکی کوتوپڕ.

debar (di-bär′), ***v.t.*** (١) لێ قەدەغەکردنی شتێك.
(٢) ماف لێ سەندنەوە؛ دەرکردن؛ ڕێگە پێ نەدان.

debark (di-bärk′), ***v.t.*** بارداگرتن لە پاپۆڕ.
v.i. لە پاپۆڕ دابەزین و چوونە ناوشار.
-debarkation ***(n.).***

debase (di-bās′), ***v.t.*** سووك کردن؛ بایەخ کەمکردنەوە؛ نرخ شکاندن؛ پلەوپایە کەمکردنەوە؛ شکاندن.
-debasement ***(n.).***

debatable (di-bāt′ə-b'l), ***adj.*** (١) جێی گومانە؛ ناکۆکی لەسەرە.
(٢) دەشێت چەندوچۆنی لەسەر بکرێت یا لێکۆڵینەوەی لەسەر بکرێت.

debate (di-bāt′), ***v.t. & v.i.*** (١) لێکۆڵینەوە یا چەندوچۆن لەسەر کردن (ئەنجوومەن، کۆبوونەوەی پەرلەمان... هتد)؛ مشتومڕکردن.
(٢) بیرلێکردنەوە. (٣) [Obs.]، دەمەقاڵێ کردن؛ شەڕکردن؛ شەڕەقسەکردن.
n. لێکۆڵینەوە؛ چەندوچۆن؛ بگرەوبەردە؛ گفتوگۆ.
-debater ***(n.).***

debauch (di-bôch′), ***v.t.*** ڕەووشت تێکدان؛ فێری سەرسەرێتی یا داوێن پیسی کردن
v.i. ڕەووشت تێکچوون؛ سەرسەرێتی کردن؛ داوێن پیسی کردن.
n. ڕەووشت خراپی و بەرەڵایی؛ سەرسەرێتی؛ داوێن پیسی.
-debauchedly ***(adv.)***; **debauchment** ***(n.).***

debauchee (deb′ō-chē′, deb′ō-shē′), ***n.*** کەسێکی سەرسەری.

debauchery (di-bôch′ēr-i), ***n.*** سەرسەرێتی؛ بەرەڵایی (ڕەووشت).

debilitate (di-bil′ə-tāt′), ***v.t.*** لاوازکردن (لەش)؛ تین لێ بڕین؛ بێ هێزکردن (تەندرووستی).
-debilitation ***(n.).***

debility (di-bil′ə-ti), ***n.*** لاوازی (لەش)؛ بێ هێزی (تەندرووستی)؛ بێ تینی؛ بێ ووزەیی.

debit (deb′it), ***n.*** قەرز؛ مایە یا دراوی لە حساب دەرکراو لە بانقدا.
v.t. لە حساب دەرکردن (بانق)؛ قەرز خستنە سەر حسابی یەکێك لە بانقدا.

debonair, debonaire (deb′ə-nâr′), ***adj.*** (١) ڕەفتار جوان؛ ڕووخۆش؛ ناسك. (٢) شاد؛ بەختیار.

debrief (dē´brēf′), *v.t.* دەنگوباس وەرگرتن لە کاربەدەستێك کە تازە گەڕابێتەوە لە جێبەجێکردنی ئەرکێك بەتایبەتی لە دەرەوەی وڵات بۆ کەڵك وەرگرتن لەو دەنگوباسە.

debris, dèbris (də-brē′, dā′brē), *n.* (١) خاك‌وخۆڵ‌و پیسی‌و پاشماوەی شتومەکی شکاوو پەرش‌وبڵاو؛ پاشماوەی شتومەکی شکاوو دیمەنی دوای کارەساتێکی وەك لافاو، بوومەلەرزە، کەوتنەخوارەوەی فڕۆکە... هتد. (٢) کۆمەڵە بەردی بەجێماو لە ڕوباری سەهۆڵبەنداندا (زەمیناسی).

debt (det), *n.* (١) قەرز. (٢) ئەرکێکی سەرشان کە بە پێویستی دەزانێت بیکەیت (بۆ کەسێك، وڵات، یا مرۆڤایەتی). (٣) قەرزاری. (٤) گوناە (ئاین).

get (or run) into debt, قەرزاربوون

in debt, قەرزار

debt of honor, قەرزاری ئەنجامی گرەو یا قومارکردن کە دانەوەی بەپێی یاسا پێویست نییە، بەڵام ناوخراپی لە دوا دەبێت ئەگەر نەدرێتەوە.

debtor (det′ēr), *n.* قەرزار

debunk (di-buŋk′), *v.t.* [Colloq.], خستنەڕووی هیچ‌وپووچی‌و ساختەی شتێك یا کەسێك؛ هەڵماڵینی درۆودەلەسەو کەم‌وکووڕی.

debut (di-bū′, dā′bū), *n.* (١) خۆنواندنی ئەکتەرێك بۆ یەکەم جار لە شانۆگەرییەك یا فیلمێکدا. (٢) یەکەم جار هاتنەدەرەوەی کچێك بۆناو ئاهەنگ‌و ناو کۆمەڵ (بەتایبەتی چینە بەرزەکانی کۆمەڵ). (٣) سەرەتای کار، پیشە، یا ئەرکێك؛ یەکەم جاری شتێك یا کردنی شتێك.

debutant (deb′yoo-tänt´, deb′yə-tant´), *n.* هونەرمەندێك یا ئەکتەرێك کە بۆ یەکەم جار لە شانۆگەرییەك یا لە فیلمێکدا بەشداری دەکات؛ کەسێکی تازە لە کارێکدا.

debutante (deb′yoo-tänt´, deb′yə-tant´), *n.* کچێك کە بۆ یەکەم جار دەچێتە دەرەوە بۆناو ئاهەنگ‌و بۆناو کۆمەڵ (بەتایبەتی چینە- بەرزەکانی کۆمەڵ).

Dec., = **December.**

deca- (dek′ə), *Also* **dec-** and **deka-,** پێشگرێکە بەمانای: دە: *(decameter)*

decade (dek′ād, de-kād′), *n.* دە ساڵ.

decadence (di-kā′d'ns, dek′ə-dəns), *n.* ڕەووشت سووکی؛ سووکی؛ نرمی؛ شیبوونەوە؛ بەرەو دواوە چوون‌و بەناخدا چوون (ژیار، کۆمەڵ، هونەر، وێژە، ڕەووشت).

decadency (di-kā′d'n-si, dek′ə-dən-si), *n.* = decadence.

decadent (di-kā′d'nt, dek′ə-dənt), *adj.* ڕەووشت سووك؛ سەرسەری: بەرەو دواوەو بەناخدا چوو (ژیار، کۆمەڵ، هونەر، وێژە... هتد).

n. کەسێکی سەرسەری یا ڕەووشت سووك.

decagon (dek′ə-gon´), *n.* دەگۆشە؛ دەلا.

decagram, decagramme (dek′ə-gram´), *n.* دە گرام.

decalcify (dē-kal′sə-fī´), *v.t.* دەرهێنانی کالسیۆم لە ئێسقان.

-decalcification *(n.).*

decameter, decametre (dek′ə-mē´tēr), *n.* دە مەتر

decamp (di-kamp′), *v.i.* (١) چادرگا بەجێهێشتن؛ خۆدابڕین لە- ئۆردوگا. (٢) ڕاکردن؛ خۆدابڕین لە کۆمەڵ بە نهێنی‌و لەپڕ.

decant (di-kant′), *v.t.* (١) ڕۆکردنی شلە لە دەفرێك بەئەسپایی‌و بەبێ جوولاندنەوەی خڵتەی بنەکەی. (٢) ڕۆکردنی شلە لە دەفرێکەوە بۆ- دەفرێکی تر.

decanter (di-kan′tēr), *n.* سوراحی

decapitate (di-kap′ə-tāt´), *v.t.* سەربڕین (سزا)؛ سەرلێکردنەوە.

-decapitation *(n.)*; **decapitator** *(n.).*

decarbonate (dē-kär′bə-nāt´), *v.t.* لێ لابردنی ئۆکسیدی کاربۆن.

-decarbonated *(adj.).*

decarbonize (dē-kär′bə-nīz´), *v.t.* کاربۆن لێ لابردن.

decasyllable (dek′ə-sil´ə-b'l), *n.* دێڕێکی هۆنراوەی دەبڕگەیی.

-decasyllabic *(adj.).*

decathlon (di-kath′lon), *n.* پێشبڕکێیەکی دەجۆرییە ئەو کەسەی لە زۆربەی یارییەکاندا لەپێشەوە بێت پێشبڕکێکە دەباتەوە.

decay (di-kā′), *v.i.* (١) ڕزین؛ پووکانەوە؛ داوەشین؛ فەوتان. (٢) بۆگەن کردن؛ بۆن کردن؛ پیس بوون.

v.t. ڕزاندن؛ پووکاندنەوە؛ داوەشاندن؛ بۆگەن پێکردن.

decay (di-kā′), *n.* (١) ڕزین؛ پووکانەوە؛ داوەشین؛ فەوتان. (٢) بۆگەن کردن؛ بۆن کردن؛ خراپ بوون. (٣) بۆگەنی؛ بۆگەنێتی.

decease (di-sēs′), *n.* مردن؛ کۆچی دوایی.

v.i. مردن؛ کۆچی دوایی کردن.

deceased (di-sēst′), *adj.* مردوو: *(Her father is ~ .)*.

the deceased, (١) کەسە مردووەکە؛ خوالێخۆشبوو. (٢) مردووەکان.

decedent (di-sē′d'nt), *n.* مردووەکە (دادگەری).

deceit (di-sēt′), *n.* (١) فێڵ؛ درۆ؛ ساختە. (٢) فێڵبازی؛ درۆزنی؛ ناپاکی.

deceitful (di-sēt′fəl), *adj.* (١) ساختەچی؛ فێڵباز؛ ناپاك. (٢) ساختە؛ درۆ؛ ناپاك.

deceive (di-sēv′), *v.t. & v.i.* خەڵەتاندن؛ بەهەڵەدابردن؛ فریودان.

decelerate (dē-sel′ēr-āt´), *v.t. & v.i.* هێواش کردنەوە (خێرایی)؛ خاوبوونەوە؛ خاوکردنەوە.

-decelerator *(n.).*

deceleration (dē-sel´ēr-ā′shən), *n.* هێواش بوونەوە؛ خاوبوونەوە.

December (di-sem′bēr), *n.* دیسەمبەر؛ دوا مانگی ساڵی زایینی.

decency (dē′s'n-si), *n.* (١) باشی (مرۆڤ)؛ چاکی؛ پیاوچاکی. (٢) ئابڕوو؛ حەیا؛ شەرم؛ ڕەووشت جوانی. (٣) (*pl.*)، کردەوەی کۆمەڵایەتی بەجێ‌و شیاو. (٤) (*pl.*)، پێویستی ژیان.

decennial (di-sen′i-əl), *adj.* دەساڵی؛ هەر دە ساڵ جارێك ڕوودەدات.

n. بیرەوەری دە ساڵانە؛ یادی دە ساڵە.

decent (dē′s'nt), *adj.* (١) باش (مرۆڤ)؛ چاك (ڕەووشت)؛ پیاوچاك: *(~ behavior; a ~ person)* (٢) بەحەیا؛ بەئابڕوو؛ داوێن پاك؛ ڕەووشت جوان. (٣) شیاو؛ گونجاو. (٤) بەڕێز؛ شایستەی ڕێزە. (٥) مام ناوەندی؛ باش (باری ژیان)؛ نە باش‌و نە خراپ؛ پەسەند: *(~ wages)* (٦) [Colloq.]، جل‌وبەرگی پەسەندو ڕێك‌وپێکی لەبەردایە.

deception (di-sep′shən), *n.* (١) فڕوفێڵ کردن؛ دەستبڕین؛ فریودان. (٢) فێڵ؛ ساختە؛ درۆ. (٣) شتێکی ساختەو بەهەڵەدابەر.

deceptive (di-sep′tiv), *adj.* بەهەڵەدابەر؛ ساختە؛ فێڵباز؛ درۆزنە: *(Appearances are often ~ . ; a ~ person)*

decide (di-sīd′), *v.t. & v.i.* بڕیاردان؛ بڕینەوە.

decided (di-sīd′id), *adj.* (١) دیار؛ بێ گومان؛ یەکلایی: *(He won a ~ victory.)* (٢) سوور لەسەر؛ ڕانەگۆڕ.

-decidedly *(adv.).*

deciduous (di-sij′oo-əs, di-sij′ū-əs), *adj.* (١) کەوتوو لە کات یا وەرزێکی تایبەتیدا (گەڵا، ددان، باڵی مێروو، شاخی هەمەلەقی ئاسکەکێوی). (٢) گەڵای کەوتووی دار لە وەرزی زستاندا: *(~ trees)*. (٣) سەردەمی؛ کاتی.

decimal (des′ə-m'l), *adj.* دەیی (بیرکاری).

n. کەرتی دەیی.

decimal fraction, کەرتی دەیی.

decimalize (des′ə-m'l-īz´), *v.t.* گۆڕین بۆ پەیڕەوی دەیی

decimal system, پەیڕەوی دەیی.

decimate (des′ə-māt´), *v.t.* (١) بە تیروپشك هەڵبژاردن‌و کوشتنی هەموو دەیەمین کەسێك. (٢) کوشتنی ژمارەیەکی زۆر؛ لاوازکردن؛ لەناوبردن؛

قەلاچۆکردن: *(They ~d the enemy.)* . (۳) فەوتاندن یا بردنی دەیەك.
-decimation *(n.)*; **decimator** *(n.)*.
decimeter, decimetre (des′ə-mē′tẽr), *n.* دەسیمەتر:
دەیەکی مەتر
decipher (di-sī′fẽr), *v.t.* (۱) هەڵهێنانی شفرە؛ خوێندنەوە یا
دەرکردنی نووسراوی شفرە؛ دۆزینەوەی نهێنییەك.
(۲) دۆزینەوە یا دەرکردنی نووسراوێکی کۆن، کوژاوە، یا ناڕێكوپێك.
decision (di-sizh′ən), *n.* (۱) بڕیار
(۲) بڕینەوە (دادگا)؛ بەلایەکدا خستن.
(۳) زەبر؛ دوودڵی نەکردن: *(a man of ~)*
decisive (di-sī′siv), *adj.* (۱) (ا) یەکلایی؛ تەواو؛ بێ چەندوچۆن:
(a ~ victory)
(ب) یەکلاکەرەوە؛ بەلایەکداخەر؛ زۆر گرنگ؛ بڕیاردەر: *(a ~ battle)* .
(۲) بەزەبر؛ دوودڵی نەکەر: *(a ~ man)* .
deck (dek), *n.* (۱) سەر پشتی پاپۆڕ؛ زەمینەی پاپۆڕ.
(۲) (ا) زەمینە یا نهۆمی یەکەمی پاسی دوونهۆم.
(ب) سەربانێکی بچووك یا هەیوانێکی تەختە لە دەرەوە بۆ دانیشتن لەبەر هەتاو.
(۳) دەستە کاغەزی یاری یا قومارکردن.
v.t. (۱) ڕازاندنەوە؛ پۆشین بە جلوبەرگو خشڵی جوان.
(۲) دروستکردنی سەر پشتی پاپۆڕ. (۳) [Archaic]، داپۆشین.
clear the decks, (۱) لابردنی شتی ناپێویست لەسەر پشتی پاپۆڕ
(بۆ ئامادەبوون بۆ جەنگ). (۲) خۆ ئامادەکردن بۆ جەنگ یا ئەرکێك.
on deck, [Colloq.], (۱) ئامادە.
(۲) ئامادەیە نۆرەی خۆی بکات یا وەرگرێت لە یارییەکدا.
deck chair, کورسی نووشتاوە (سەر پشتی پاپۆڕ، هەیوانی ماڵ).
deck hand, کرێکاری سەر پشتی پاپۆڕ (بۆ پاکردنەوەو کاری تری وەها).
declaim (di-klām′), *v.i.* (۱) ووتار خوێندنەوە؛ ووتاردان.
(۲) (~ against)، هێرش بردنە سەر لە ووتاردا.
declamation (dek′lə-mā′shən), *n.* (۱) ووتار خوێندنەوە؛
ووتاردان؛ هونەری ووتاردان. (۲) ووتار؛ هەڵبەستێکی خوێنراوە بە دەنگی بەرز.
(۳) ووتارێکی بەجۆش و بە دەنگی بەرز وتراو.
-declamatory *(adj.)*.
declaration (dek′lə-rā′shən), *n.* (۱) جاڕدان؛ بڵاوکردنەوە؛
بانگدان؛ ئاشکراکردن؛ ووتن. (۲) بڵاوکراوە؛ بڵاوکراوەیەك.
(۳) بڵاوکراوەیەکی ڕەسمی: *(the ~ of a nation's independence)* .
(٤) خستنەڕووی دەسکەوت یا شتومەکی باج لەسەر (گومرگ، باجی دەرامەت):
(a ~ at the customs office)
(٥) (ا) بڵاونامەی داواچی دەربارەی هۆی داواکردنەکەی (دادگا).
(ب) گەواهنامە
Declaration of Independence, بانگی سەربەخۆیی وڵاتە
یەکگرتووەکانی ئەمەریکا (٤ ی تەمموزی ۱۷۷٦).
declarative (di-klar′ɔ-tiv), *adj.* تایبەتی بە بانگ بۆ دان، ووتن،
یا بڵاوکردنەوە: *(a ~ sentence)* .
-declaratory *(adj.)*.
declare (di-klâr′), *v.t.* (۱) جاڕدان؛ بڵاوکردنەوە؛ بانگدان.
(۲) ئاشکراکردن؛ پیشاندان. (۳) بەدڵ ووتن.
(٤) خستنەڕووی دەسکەوت یا شتومەك بۆ باجدان (گومرگ، باجی دەسکەوت).
v.i. (۱) بڵاوکردنەوە. (۲) (ا) (~ for)، لایەنگرتن؛ پاڵپشتی کردن.
(ب) (~ against)، دژ وەستان.
declare oneself, (۱) بیروڕای خۆ دەربڕین.
(۲) ڕاستی خۆ ئاشکراکردن؛ خۆ ساغ کردنەوە.
I declare! زۆر سەرسامم!؛ سەرم سووڕ دەمێنێت!
declassify (dē-klas′ə-fī′), *v.t.* لابردنی قەدەغەیی ڕاپۆرتو
بەڵگەنامەی نهێنی فەرمانڕەوایی و ڕێگەدان بە گەل بۆ بینینیان.
declension (di-klen′shən), *n.* (۱) لاربوونەوە؛ بەرەوخواربوونەوە؛
هاتنەخوارەوە. (۲) نشوستی هێنان؛ کزبوون؛ بەرەو نەمان چوون؛ دواکەوتن
(۳) لادان لە ڕێگە یا ئاینی ڕاست. (٤) [Rare]، نەویستن؛ قایل نەبوون.
(٥) گۆڕانی کۆتایی ناوو ڕاناوو ئاوەڵناو لە ڕستەدا (ڕێزمان):
(ship → ships ; ships → ship's ; you → your)
declensional (di-klen′shən-'l), *adj.* تایبەتی بە گۆڕانی کۆتایی
ناوو ڕاناوو ئاوەڵناو (ووشەی پێشوو ببینە).
declinable (di-klī′nə-b'l), *adj.* کۆتاییەکەی دەگۆڕێت: ناو،
ڕاناو، ئاوەڵناو (ووشەی پێشووتر ببینە).
declination (dek′lə-nā′shən), *n.* (۱) لاربوونەوە؛ خواربوونەوە.
(۲) لاربوونی گۆشەیی دەرزی ڕانوما لە باکوورو باشووری ڕاستەقینە.
(۳) دووری گۆشەیی ئەستێرە لە هێڵی یەکسانەوە.
(٤) نەویستن؛ قایل نەبوون.
decline (di-klīn′), *v.i.* (۱) لاربوونەوە؛ بەرەوخواربوونەوە؛ دانەوین.
(۲) ئاوابوون (ڕۆژ)؛ بەناخداچوون؛ داچوون.
(۳) بەرەو نەمان چوون؛ نشوستی هێنان؛ فەوتان: *(the ~ of the empire)* .
(٤) نەویستن یا قایل نەبوون.
v.t. (۱) لارکردنەوە؛ خوارکردنەوە؛ دانەواندن.
(۲) نەویستن یا قایل نەبوون: *(I must ~ your invitation.)* .
(۳) گۆڕینی کۆتایی ناوو ڕاناوو ئاوەڵناو (ڕێزمان).
n. (۱) کزبوون؛ نەمان؛ فەوتان؛ بەرەو دواوە هاتن.
(۲) بەرەو خراپی چوون (تەندروستی).
(۳) سەردەمی نشوستی، کزبوون، یا لاوازی.
(٤) بەشی کۆتایی؛ کۆتایی: *(the ~ of life)* .
(٥) نەخۆشی داڕزێنەر یا پووکێنەرەوە (دەردەبارێکە).
(٦) بەرەوخوارکە؛ لێژی؛ سەرەوخوارکە.
declivity (di-kliv′ə-ti), *n.* بەرەوخوارکە؛ سەربەرەوخوارکە؛ لێژایی.
decoct (di-kokt′), *v.t.* تام لێ دەرهێنانی خواردەمەنی بە کوڵاندنی.
-decoction *(n.)*.
decode (dē-kōd′), *v.t.* هەڵهێنانی شفرە؛ خوێندنەوەی شفرە؛
دەرکردنی شتێکی بە شفرە نووسراو.
decoder (dē-kōd′ẽr), *n.* (۱) هەڵهێنەری شفرە (مرۆڤ).
(۲) ئامێری هەڵهێنانی شفرە.
decolor (dē-kul′ẽr), *v.t.* ڕەنگ لێ لابردن.
decolorize (dē-kul′ẽr-īz′), *v.t.* = **decolor.**
-decolorization *(n.)*; **decolorizer** *(n.)*.
decompose (dē′kəm-pōz′), *v.t. & v.i.* (۱) داوەشاندن؛ داوەشین؛
داڕزاندن؛ داڕزین: *(The body has ~d.)* .
(۲) بۆن کردن؛ بۆگەن کردن.
decomposition (dē′kom-pə-zish′ən), *n.* (۱) داوەشین؛
داڕزین. (۲) بۆن کردن؛ بۆگەن کردن.
decompress (dē′kəm-pres′), *v.t.* لابردنی پەستان؛
کەمکردنەوەی پەستان.
decompression (dē′kəm-presh′ən), *n.* (۱) پەستان نەمان؛
پەستان لابردن. (۲) نەشتەرگەرییەك بۆ لابردنی پەستان لەسەر ئەندامێکی
لەش یا مێشك.
decontaminate (dē′kən-tam′ə-nāt′), *v.t.* پاکردنەوە؛
لابردنی شتی پیس (وەك گازی ژەهراوی).
-decontamination *(n.)*.
decontrol (dē′kən-trōl′), *v.t.* جڵەوبەردان؛ ڕێ بۆ بەرەڵاکردن.
n. بێ جڵەوی؛ ڕێ بەرەڵایی؛ بێ دابینی.
décor (dā-kôr′), *n.* (۱) ڕازاندنەوە.
(۲) دیکۆر؛ نەخشەو شێوازی ڕازاندنەوەی ماڵ، شانۆ، فەرمانگا ... هتد.
decorate (dek′ə-rāt′), *v.t.* (۱) ڕازاندنەوە؛ نەخش‌ونیگارکردن؛
ڕووکەش کردن: *(to ~ a room)* .
(۲) مەدالیا پێدان بۆ ئازایی یا کارێکی قورس و گرنگ:

(He was ~d for heroism.)

decoration (dek´ə-rā'shən), *n.* (١) ڕازاندنەوە؛ نەخشاندن.

(٢) نەخش‌ونیگار؛ ئارایشت؛ شتی ڕازێنەرەوە

(٣) نیشان (بۆ لێهاتوویی و ئازایی)؛ مەدالیا.

decorative (dek'ə-rā´tiv, dek'ə-rə-tiv), *adj.* ڕازێنەرەوە؛

تەنها بۆ ڕازاندنەوەو ڕووکەش کردنە.

decorator (dek'ə-rā´tēr), *n.* ڕازێنەرەوە؛ نەخشێنەر؛ کەسێکە کە

پیشەی نەخشاندن‌و ڕازاندنەوەی ناومال، خانوو، فرۆشگا... هتد

decorous (dek'ə-rəs, di-kôr'əs, di-kō'rəs), *adj.* شیاو؛

جوان‌و ڕێک‌وپێک؛ لە سنووری سەلاری‌و ڕەووشت جوانیدایە

decorum (di-kôr'əm, di-kō'rəm), *n.* ڕێک‌وپێکی و جوانی-

ڕەفتار (جل‌وبەرگ)؛ حەیاو شەرم؛ سەلاری: *(to behave with ~)*.

decoy (di-koi'), *n.* (١) داو؛ تەڵە

(٢) باڵندەیەکە (ڕاستەقینە یا دەستکرد) کە دەکرێت بە داو بۆ ڕاوکردنی

باڵندەی تر (وەك لە ڕاوە کەو و سوێسکەدا)

(٣) کەسێك یا شتێکە کە دەکرێت بە داو بۆ گرتنی ئەوانەی کاری قەدەغە دەکەن:

(a police ~)

v.t. & v.i. تەڵە یا داو بۆ نانەوە

decrease (di-krēs', dē-krēs'), *v.t. & v.i.* کەم بوونەوە؛

کەمکردنەوە

n. کەم بوونەوە

decree (di-krē'), *n.* (١) فەرمان؛ فەرمانی میری؛ فەرمانی شاهانە؛

فەرمانی کڵێسە (٢) بڕیارێك کە گۆڕینی بۆ نییە: *(a ~ of fate)*.

v.t. & v.i. فەرمان دەرکردن؛ فەرمان کردن.

decrepit (di-krep'it), *adj.* پەککەوتە؛ کەفتەکار؛ کۆن‌و پەڕیووت.

(a ~ man ; a ~ house)

-decrepitude *(n.).*

decrescent (di-kres''nt), *adj.* لە کەم بوونەوەدایە؛

لە بچووك بوونەوەدایە (مانگ)

decry (di-krī'), *v.t.* (١) نارەزایی دەربڕین بەتوندی؛ سەرزەنشت کردن:

(we ~ religious intolerance.)

(٢) نرخ شکاندن (دراو)؛ لە بایەخ کەمکردنەوە؛ شکاندن؛ سووك کردن.

decumbent (di-kum'bənt), *adj.* (١) ڕاکشاو؛ پاڵکەوتوو.

(٢) تەرر فرێدەر بەسەر زەویدا (ڕووەك).

decuple (dek'yoo-p'l), *adj.* (١) دە ئەوەندە. (٢) دە دە

n. ژمارەیەك کە دە ئەوەندەی ژمارەیەکی تر بێت.

v.t. دە ئەوەندە کردن؛ دە جار گەورەکردن (ژمارە، هەند).

decussate (di-kus'āt), *v.t. & v.i.* بە ڕاست‌و چەپ لەیەکدان

adj. (١) لەیەکدراو ڕاست‌و چەپ

(٢) بە شێوەیەك دەرهاتوون کە بە ڕاست‌و چەپ لەیەکتری بدەن (گەڵا، لق):

(~ leaves)

dedicate (ded'ə-kāt´), *v.t.* (١) تەرخان کردن؛ بەخت کردن:

(He ~d his life to the service of his country.)

(٢) پێشکەش کردن؛ بەخشین (پەرتووك، هەڵبەست، بەرهەمی هونەری):

(He ~d his book to his parents.)

(٣) کردنەوە بە ڕەسمی (خانوو، پرد، پرۆژە، پێشانگا... هتد):

(to ~ a building, water project, etc.)

(٤) تەرخان کردنی زەوی بۆ بەکارهێنانی گشتی

dedicated (ded'ə-kāt´id), *adj.* دڵسۆز؛ لێبوردوو؛ خۆتەرخانکەر؛

خۆبەختکەر

dedication (ded´ə-kā'shən), *n.* (١) تەرخان کردن؛ بەخت کردن.

(٢) دڵسۆزی؛ خۆ بەخت کردن. (٣) بە ڕەسمی کردنەوە.

(٤) پێشکەش کردن؛ ووتەی پێشکەش کردنی پەرتووك یا هەڵبەستێك لە

سەرەتای پەرتووکەکەدا.

deduce (di-dōōs', di-dus'), *v.t.* بۆ دەرکەوتن؛ گەیشتنە ئەو

ئەنجامە: *(If you see a doctor leaving a house, you may ~ the fact that someone in the house is ill.)*

-deducible *(adj.).*

deduct (di-dukt'), *v.t.* لێ داشکاندن؛ لێ دەرکردن.

deductible (di-duk'tə-b'l), *adj.* لێی دادەشکێنرێت؛

لێی دەردەکرێت (باجی دەسکەوت): *(tax- ~ contributions)*

deduction (di-duk'shən), *n.* (١) داشکاندن؛ دەرکردن.

(٢) (ا) بۆ دەرکەوتن؛ دۆزینەوە؛ ئەنجام کردن. (ب) دەرئەنجام.

deductive (di-duk'tiv), *adj.* تایبەتی بە گەیشتنە ئەو ئەنجامە

یا بۆ دەرکەوتن لەڕێی بیرکردنەوەوە: *(~ reasoning)*.

-deductively *(adv.).*

deed (dēd), *n.* (١) کردار؛ کردەوە؛ کار. (٢) شاکار؛ کارێکی گرنگ یا

ئازایانە. (٣) قەواڵە؛ تاپۆ؛ مۆڵکنامە.

in deed, لەڕاستیدا؛ بەڕاستی.

deem (dēm), *v.t. & v.i.* وادانان؛ وازانین؛ وا بڕوابوون

deep (dēp), *adj.* (١) قووڵ.

(٢) قووڵاییەکی تایبەتی *(eight feet ~)*.

(٣) لە بنی بنەوە. (٤) بەجۆش؛ قووڵ: *(~ love)*

(٥) تێگەیشتوو؛ قووڵ *(a ~ person)*

(٦) فێڵباز؛ ساختەچی.

(٧) (~ in)، لە بیرکردنەوەیەکی قووڵدایە: *(He's ~ in thought.)*.

(٨) قووڵ: *(a ~ sleep)*. (٩) تۆخ؛ تێر (ڕەنگ): *(~ colors)*.

(١٠) تێکەوتوو: *(~ in debt)*. (١١) نزم‌و گڕو پڕ (دەنگ): *(a ~ voice)*

n. (١) شوێنێکی قووڵ (ئاو، زەوی).

(٢) ناوەڕاست؛ نیوەشەو؛ تاریکترین‌و بێ دەنگ ترین بەشی شتێك.

(in the ~ of night)

adv. بە قووڵی؛ نێچگار لە بنەوە یا لە دواوە.

go off the deep end, (١) خۆ فڕێدانە ناو ئاوی قووڵەوە.

(٢) [Colloq.]، بە هەڵەشەیی خۆ فڕێدانە کارێکەوە.

(٣) [Colloq.]، تووڕەبوون؛ هاتنە جۆش.

the deep, [Poetic], دەریا.

deep-dyed (dēp'dīd'), *adj.* (١) هەمووی ڕەنگی گرتووە؛

باش لە خوم دراوە. (٢) تەواو: *(a ~ villain)*.

deepen (dēp''n), *v.t. & v.i.* قووڵ کردن؛ قووڵ بوون.

deepfreeze (dēp'frēz'), *n.* بەفرخەرێکی زۆر سارد.

v.t. شتومەك خستنە ناو بەفرخەرێکی زۆر ساردەوە.

deep-fry (dēp'frī'), *v.t.* سوورکردنەوە لەناو تاوە یا مەنجەڵێکی

پڕ لە ڕۆنی گەرمدا.

deep-rooted (dēp'rōōt'id, dēp'root'id), *adj.* ڕەگ داکوتاو؛

ڕەگ قووڵ؛ قووڵ؛ کۆن: *(~ prejudice)*

deep-sea (dēp'sē'), *adj.* لە قووڵایی دەریادا؛ لە بەشە قووڵەکانی

دەریادا: *(~ fishing)*.

deep-seated (dēp'sēt'id), *adj.* ڕەگ قووڵ؛ چەسپیو؛ کۆن:

(~ hatred; ~ traditions)

deer (dēr), *n.* ئاسك؛ ئاسکە کێوی.

deerskin (dēr'skin´), *n.* (١) پێستەی ئاسك.

(٢) چەرمی پێستەی ئاسك.

deface (di-fās'), *v.t.* (١) شێواندن‌و لەکەدارکردنی ڕووی شتێك؛

تێکدان‌و پیس کردن‌و ناشرین کردنی ڕووکار. (٢) کوژاندنەوە.

-defacement *(n.).*

defamation (def´ə-mā'shən, dē´fə-mā'shən), *n.* بوختان؛

ناوپیس کردن؛ ئەتك.

-defamatory *(adj.).*

defame (di-fām'), *v.t.* ناو پیس کردن؛ بوختان کردن؛ ئەتك کردن.

default (di-fôlt'), *n.* (١) دواکەوتن لە کردنی شتێك لە کاتی خۆیدا؛

نەچوون بۆ شوێنێك وەك پێویست بوو: *(They lost the game by ~ .)* .
(٢) قەرز نەدانەوە لە کاتی خۆیدا یا دواکەوتن لە دانەوەیدا.
(٣) نەچوون بۆ دادگا لە ڕۆژی دیاریکراودا (داواچی یا داوا لەسەر کراو).
v.i. & v.t. (١) نەکردنی شتێك وەك پێویست بوو.
(٢) قەرز نەدانەوە لە کاتی خۆیدا: *(He ~ed on the debt.)* .
(٣) نەچوون بۆ دادگا لە کاتی دیاریکراودا
(٤) بەشدار نەبوون لە پێشبڕکێیەکدا. (٥) دۆڕاندن لەبەر ئامادە نەبوون.
in default of, لەبەر نەبوون؛ بەهۆی ئامادە نەبوون.
judgment by default, بردنەوەی داوایەك لە دادگادا لەبەر نەهاتنی لایەك بۆ دادگا.
to win by default, بردنەوەی پێشبڕکێیەك بەهۆی بەشدار نەبوونی تیپی بەرامبەر

defaulter (di-fôl'tēr), *n.* (١) دواکەوتوو لە ئەرکی پێویست.
(٢) دزی پارەی پێ سپێردراو.

defeat (di-fēt'), *v.t.* بەزاندن؛ شکاندن (جەنگ)؛ بەسەردا سەرکەوتن (جەنگ، بوربۆڕێن)؛ ژێرخستن
n. بەزین؛ شکان؛ ژێرکەوتن؛ دۆڕاندن

defeatism (di-fēt'iz'm), *n.* گیانی بەزینو کۆڵدان؛ زوو وازهێنان یا کۆڵدان

defeatist (di-fēt'ist), *n.* کەسێکی بەزیو یا کۆڵدەر.

defecate (def'ə-kāt'), *v.t.* پاککردنەوە؛ خڵتە دەرهێنان (شەراب، ئاو ... هتد)
v.i. پیسایی کردن؛ گووکردن.
-**defecation** *(n.)*.

defect (di-fekt', dē'fekt), *n.* (١) نەنگی؛ ناتەواوی؛ کەموکورتی.
(٢) خەوش؛ ناتەواوییەك؛ نەنگ.
v.i. پەنابردنە بەر دوژمن؛ هەڵهاتنو چوونە پاڵ دوژمن.

defection (di-fek'shən), *n.* (١) نەنگی؛ ناتەواوی؛ کەموکورتی؛ خەوش (٢) پەنابردنە بەر دوژمن؛ هەڵهاتنو چوونە پاڵ دوژمن

defective (di-fek'tiv), *adj.* (١) ناتەواو (کەلوپەل، ئامێر)؛ خراپ (شتومەك)؛ کەموکورتی هەیە؛ عەیبەدار.
(٢) هەموو شێوەکانی گەردان کردنی نییە (کردار- ڕێزمان):
(***Ought*** **is a ~ verb.)**
(٣) ناتەواو (لەش یا مێشك).
n. (١) کەسێکی ناتەواو لەڕووی لەش یا مێشکەوە
(٢) وشەیەکی ناتەواو، واتە هەموو شێوەکانی گەردان کردنی نەبێت (ڕێزمان).

defence (di-fens'), *n.* = defense; [British Spelling].

defend (di-fend'), *v.t.* (١) پاراستن؛ بەرگری کردن.
(They ~ed the city against the enemy.)
(٢) بە ڕەوا پیشاندان؛ بەڵگە بۆ هێنانەوە: *(He ~ed his conduct.)* .
(٣) پاڵپشتی کردن؛ لەسەرکردنەوە
(٤) پارێزگاری کردنی داوا لەسەر کراو (دادگا)
v.i. پارێزگاری کردنی داوا لەسەر کراو (دادگا).

defendant (di-fen'dənt), *n.* داوا لەسەر کراو؛ گومانبار
adj. تایبەتی بە پاراستن یا پارێزگاری کردن.

defender (di-fen'dēr), *n.* پارێزەر؛ بەرگریکەر.

defense (di-fens'), *n.* (١) پاراستن؛ بەرگری؛ پارێزگاری
(٢) سەنگەر؛ قەڵا؛ هۆی پاراستن. (٣) پاڵپشتی؛ بەڵگە.
(٤) خۆ پاراستن (بە مستەکۆڵە). (٥) بەرەی بەرگری.
(٦) (أ) بەڵگەی داوا لەسەرو پارێزەرەکەی (دادگا).
(ب) داوا لەسەرو پارێزەر یا پارێزەرەکان

defenseless (di-fens'lis), *adj.* دەست بەستراو؛ بێ چەك؛ بێ پاڵپشت؛ بێ پارێزگاری: *(They attacked a ~ people.)* .

defense mechanism (or reaction), خۆپاراستن (بە دەست یا بە کردارو خووی دەروونی)

defensible (di-fen'sə-b'l), *adj.* (١) دەپارێزرێت؛ دەتوانرێ پارێزگاری بکرێت (٢) ڕەوا؛ بە بەڵگە.

defensive (di-fen'siv), *adj.* (١) بۆ پاراستنە نەك هێرش کردن؛ تایبەتی بە بەرگری کردن. (٢) تایبەتی بە خۆپاراستن (بەتایبەتی لە هێرشێکی نەبوو یا درۆ): *(She has a very ~ attitude.)* .
n. هەڵوێستی پارێزگاری.

defer (di-fûr'), *v.t. & v.i.* دواخستن بۆ دواڕۆژ (قەرز دانەوە، کار، سەربازگری... هتد)

defer (di-fûr'), *v.i.* ملدان (لەڕووی ڕێزەوە)؛ دڵ ڕاگرتن؛ بەقسەکردن:
(He always ~s to his father's decisions.)

deference (def'ēr-əns), *n.* ملدان (لەڕووی ڕێزەوە)؛ دڵ ڕاگرتن؛ بەقسەکردن.
in deference to, لەبەر خواستی کەسێك؛ لەبەر خاتری

deferential (def'ēr-en'shəl), *adj.* ڕێزگر؛ ملدەر.

deferment (di-fûr'mənt), *n.* دواخستن بۆ دواڕۆژ (قەرزدانەوە، کار، سەربازگری... هتد)

deferred (di-fûrd'), *adj.* (١) دواخراو بۆ دواڕۆژ.
(٢) قازانج وەرگرتن یا قەرزدانەوە دواخراو.
(٣) دواخراو لە سەربازگری.

defiance (di-fī'əns), *n.* بەرەو ڕوو وەستان؛ بەرهەڵستی کردن؛ هەڵگەڕانەوە.
in defiance of, بەرامبەر بە (مەترسییەك)؛ بەرەو ڕوو وەستان

defiant (di-fī'ənt), *adj.* بەرەو ڕوو وەستاو؛ بەربەرەکانیکەر؛ هەڵگەڕاوە

deficiency (di-fish'ən-si), *n.* (١) ناتەواوی؛ کەموکورتی.
(٢) *(pl.)*، کەمی؛ نەبوون.

deficient (di-fish'ənt), *adj.* (١) ناتەواو؛ کەموکورت؛ عەیبەدار.
(٢) کەم (چۆنێتی، چەندی، پلە)؛ بەش ناکات
n. کەسێك یا شتێکی ناتەواو و کەموکورت.

deficit (def'ə-sit), *n.* ناتەواوی؛ کورت هێنان (بوودجە)؛ کەمی:
(budget ~)

defile (di-fīl'), *v.t.* (١) پیس کردن
(٢) گڵاوکردن (پەرستگا): *(to ~ a temple)* .
(٣) ڕەوشت خراپ کردن. (٤) ناو پیس کردن؛ ناوبانگ شکاندن
(٥) دەست بۆ ناموس بردن؛ بێ بن کردن.
-**defilement** *(n.)*; **defiler** *(n.)*; **defilingly** *(adv.)*.

defile (di-fīl', dē'fīl), *v.i.* بە ڕیز ڕۆیشتن.
n. (١) چەم، دەربەند، یا ڕێگەیەکی تەسك کە دەبێت سەرباز بە یەك ڕیز پیایدا بڕۆن. (٢) چەم یا دەربەندێکی تەسك.
(٣) بە یەك ڕیز یا چەند ڕیزێك ڕۆیشتن.

define (di-fīn'), *v.t.* (١) پێ ناسین؛ ناساندن: *(to ~ a word)* .
(٢) دیاری کردن؛ سنوور بۆ دانان.

definite (def'ə-nit), *adj.* (١) دیاریکراو؛ سنووردار.
(٢) ڕاستو ڕەوان؛ ڕوون
(٣) مسۆگەر؛ بێ گومان: *(It's ~ that he'll go.)* .
(٤) تایبەتی؛ ئامرازی تایبەتی (ڕێزمان): **("the" is a ~ article.)**
-**definiteness** *(n.)*.

definite article, ئامرازی پێناس، تایبەتیکەر، یا دیاریکەر وەك: **" the "** (ڕێزمان).

definition (def'ə-nish'ən), *n.* (١) پێناسە؛ پێناس؛ پێناسین:
(the ~ of a concept; word ~s)
(٢) دیاری کردن؛ سنووردانان.
(٣) دیاری کردنی شتێك بە وردبین
(٤) پلەی ڕوونی دەنگو وێنە (ڕادیۆ، تەلەفزیۆن).

definitive (di-fin'ə-tiv), *adj.* (١) کۆتایی پێ هێنەر؛ کۆتایی:

(a ~ answer)
(٢) راسترین و تەواوترین؛ هەرە راست و تەواو.
(a ~ dictionary; a ~ edition of Shakespeare)
(٣) دیاریکەر؛ سنووردانەر (٤) بە تەواوی گەورەبوو (زیندەوەرزانی).
n. وشەی دیاریکەر یا پێناسین (رێزمان)، وەك:
(this, that, any, some)
definitude (di-fin′ə-tōōd′, di-fin′ə-tūd′), ***n.*** ووردی؛ تەواوی؛ بێ چەندوچوونی.
deflagrate (def′lə-grāt′), ***v.t. & v.i.*** سووتان بە مەشخەڵانی ئاگر بە پەلە و کوتوپڕ.
deflate (di-flāt′), ***v.t. & v.i.*** (١) فش کردنەوە؛ فش بوونەوە؛ هەوا لێ دەرهێنان؛ هەوا لێ دەرهاتن: *(to ~ a tire)* .
(٢) بێ بایەخ کردن؛ شکاندن (مرۆڤ)؛ نرخ کەمکردنەوە.
deflation (di-flā′shən), ***n.*** (١) فش بوونەوە؛ فش کردنەوە.
(٢) چوونەوەخۆ (ئابووری)؛ چوونەوەیەك؛ کەمی پارە لە بازاردا بەهۆی بەرزبوونەوەی بەهای پارە و شکانی نرخی شتومەك.
deflect (di-flekt′), ***v.t.*** لادان؛ پێچکردنەوە؛ وەرگێران؛ شکاندنەوە؛ وەرچەرخاندن.
v.i. وەرگەران؛ پێچکردنەوە؛ لادان؛ شکانەوە؛ وەرچەرخان:
(The bullet struck a wall and was ~ed from its course.)
-deflective ***(adj.)***; **deflector** ***(n.)***.
deflection (di-flek′shən), ***n.*** شکانەوە؛ وەرچەرخان؛ لادان؛ وەرگەران.
defloration (def′lə-rā′shən), ***n.*** (١) گوڵ لێکردنەوە
(٢) بێ بن کردن؛ کچ کونکردن.
deflower (di-flou′ēr), ***v.t.*** (١) بێ بن کردن؛ کچ کونکردن.
(٢) گوڵ لێکردنەوە (٣) وێرانکردن؛ خراپ کردن؛ پیس کردن.
defoliant (di-fō′li-ənt), ***n.*** ماددەیەکی کیمیاییە داروودرەختی بێ گەڵا رووت دەکرێت.
defoliate (di-fō′li-āt′), ***v.t.*** داروودرەخت رووتکردن؛ گەڵا لێکردنەوە.
-defoliation ***(n.)***.
deforest (dē-fôr′ist, dē-for′ist), ***v.t.*** دارستان برین؛ پاکردنەوەی ناوچەیەك لە داروودرەخت؛ رووتکردن لە داروودرەخت.
-deforestation ***(n.)***.
deform (di-fôrm′), ***v.t.*** (١) شێوە تێکدان؛ رووخسار شێواندن؛ شێواندن؛ خواروخێچ کردن (٢) ناشرین کردن.
v.i. شێوە تێکچوون؛ رووخسار شێوان؛ ناشرین بوون.
-deformation ***(n.)***.
deformed (di-fôrmd′), ***adj.*** (١) شێوە تێکچوو؛ رووخسار شێواو؛ خواروخێچ و گێر (٢) ناشرین.
deformity (di-fôr′mə-ti), ***n.*** (١) شێوە تێکچوون؛ رووخسار شێوان.
(٢) خواروخێچییەك؛ شێوە تێکچوونێك.
(٣) ئەندامێکی خواروخێچ یا شێوە تێکچووی لەش. (٤) ناشرینی.
(٥) کەسێك یا شتێکی شێوە تێکچوو.
defraud (di-frôd′), ***v.t.*** بە ساختە لە دەست دەرکردن (سامان)؛ هەڵخەڵەتاندن و لێ کێشانەوە
defray (di-frā′), ***v.t.*** پارەی شتێك دان (گەشت، ئاهەنگ)؛ گرتنە ئەستۆی تێچوونی شتێك: *(to ~ the cost of a trip)* .
-defrayal ***(n.)***; **defrayment** ***(n.)***.
defrock (dē-frok′), ***v.t.*** لە قەشەیی لابردن؛ دەرکردن لە قەشەیی؛ بەرگی قەشەیی لێ سەندنەوە
defrost (dē-frôst′, dē-frost′), ***v.t.*** خاوکردنەوە (خواردەمەنی)؛ بەفر یا سەهۆڵ لێ لابردن (بەفرخەر، باڵی فرۆکە)؛ تەم لابردن (لە دیوی ناوەوەی شووشەی ئوتومبیل).
v.i. بەفر یا سەهۆڵ پێوە نەمان؛ خاوبوونەوە.
defroster (dē-frôs′tēr, dē-fros′tēr), ***n.*** سەهۆڵ لابەر یا توێنەرەوە: ئامێرێکی گەرمادەرە بۆ تواندنەوەی سەهۆڵ یا هەر نەهێشتنی دروست بوونی سەهۆڵ؛ تەم لابەر لەسەر شووشەی ئوتومبیل
deft (deft), ***adj.*** کارامە؛ سەردەرچوو؛ لێهاتوو (کاری دەستی).
defunct (di-fuŋkt′), ***adj.*** نەماو؛ مردوو؛ هەڵوەشێنراو:
(a ~ company or organization)
defuse (di-fūz′), ***v.t.*** (١) لەکارخستن؛ پووچەڵ کردنەوە (بۆمبا، مین)؛ پەکخستن؛ رەواندنەوە (٢) هێمن کردنەوەی بارێکی ئاڵۆز:
(He was able to ~ the situation.)
defy (di-fī′), ***v.t.*** (١) بەرهەڵستی کردن؛ بەربەرەکانی کردن؛ بەرەو روو وەستان. (٢) بە کەسێك ووتن: " ئەمە ئەرزو ئەمە گەز "
degeneracy (di-jen′ēr-ə-si), ***n.*** (١) نزمی (رەووشت)؛ سووکی؛ سەرسەرێتی. (٢) داوەشین؛ رزین؛ بۆگەن کردن؛ شێبوونەوە.
degenerate (di-jen′ēr-it), ***adj.*** نزم (رەووشت)؛ سووك؛ سەرسەری؛ بێ ناموس؛ بەرەو خراپی رۆیشتوو.
n. کەسێکی نزم (رەووشت، توانای مێشك)؛ کەسێکی سووك یا سەرسەری؛ کەسێکی بێ ناموس
v.i. (١) خۆ سووك کردن یا نزم کردنەوە؛ سووك بوون؛ دانە دواوە
(٢) بەناخداچوون (زیندەوەرزانی).
-degenerative ***(adj.)***.
degeneration (di-jen′ēr-ā′shən, de′jen-ēr-ā′shən), ***n.***
(١) نزمی؛ سووکی؛ بێ ناموسی؛ سەرسەرێتی.
(٢) بەناخداچوون (زیندەوەرزانی).
(٣) شێبوونەوە (تێشووی لەش یا رووەك)؛ لەکارکەوتنی ئەندامی زیندەوەر (بەهۆی نەخۆشی یا برینداریەوە).
degradation (deg′rə-dā′shən), ***n.*** (١) لە پلەوپایە نزم بوونەوە؛ لێ سەندنەوەی پلەو رێز. (٢) سووکی؛ نزمی؛ نزم بوونەوە.
(٣) بایەخ شکان. (٤) شەرمەزاری؛ ئابڕووچوون
(٥) خورانەوە؛ داخوران (زەمیناسی).
degrade (di-grād′), ***v.t.*** (١) لە پلەوپایە کەمکردنەوە.
(٢) سووك کردن؛ نزم کردن؛ بەناخدابردن (رەووشت).
(٣) بێ بایەخ کردن؛ بایەخ شکاندن یا نزم کردنەوە.
(٤) شەرمەزارکردن؛ حەیا و ئابڕوو بردن.
(٥) خورانەوە؛ داخوران (زەمیناسی).
v.i. خۆ سووك کردن؛ خۆ شکاندن؛ ئابڕووی خۆ بردن.
degraded (di-grād′id), ***adj.*** (١) پلە نزم کراو.
(٢) بایەخ شکاو؛ بێ بایەخ (٣) سووك؛ نزم (٤) شەرمەزارکراو؛ ئابڕووبراو
degrading (di-grād′iŋ), ***adj.*** ئابڕووبەر؛ شەرمەزارکەر؛ ناشرین؛ لە پلەوپایە کەمکەرەوە؛ ئەنگ. *(a ~ job)* .
degree (di-grē′), ***n.*** (١) پلە. (٢) پلەوپایەی کۆمەڵایەتی. (٣) رادە
(٤) بڕوانامە (زانکۆ، قوتابخانە): *(an M.A. ~)* .
(٥) پلەی بەراوورد (رێزمان):
(The positive ~ of good is good, the comparative ~ is better, and the superlative ~ is best.)
(٦) پلە (بیرکاری، گەردوونناسی، جوگرافیا):
(A right angle has 90 ~s.)
by degrees. وورده وورده؛ بەرە بەرە؛ نەختە نەختە.
to a degree, (١) تا رادەیەکی زۆر. (٢) نەختێك.
dehumanize (dē-hū′mə-nīz′), ***v.t.*** لە مرۆڤایەتی کەمکردنەوە؛ لە مرۆڤایەتی خستن.
-dehumanization ***(n.)***.
dehydrate (dē-hī′drāt), ***v.t.*** (١) ووشك کردنەوە (میوەهات).
(٢) ئاو لێ دەرهێنان (کیمیاگەری).
v.i. ووشکبوونەوە (لەش)؛ ئاو لە لەشدا کەم بوونەوە (نەخۆشی)

dehydration (dē´hī-drā´shən), *n.* ووشكبوونەوە (لەش)؛ ئاو لە لەشدا كەم بوونەوە. *(He is suffering from ~ .)*

deification (dē´ə-fi-kā´shən), *n.* پەرستن؛ كردن بە خودا؛ وەك خودا سەيركردن؛ بە خودا دانان

deify (dē´ə-fī´), *v.t.* (١) كردن بە خودا؛ وەك خودا لێكردن؛ وەك خودا سەيركردن (٢) پەرستن.

deign (dān), *v.i. & v.t.* (١) بێزهاتن؛ خۆ بە زلتر دانان:
(I do not ~ to reply to such a question.)
(٢) فیزهاتن؛ فیزهێنان

deism (dē´iz´m), *n.* بڕوابوون بە خودا (بەڵام بە خودایەك كە جیهانی دروستكردووە و ئیتر وازی لێ هێناوە)؛ خوداپەرستی بەبێ بڕوابوون بە ئاین.
-**deist** *(n.)*; **deistic** *(adj.)*.

deity (dē´ə-ti), *n.* (١) خودا؛ بانوخودا؛ خودا بچكۆلە.
(٢) خودایی؛ خودایەتی. (٣) كەسێك یا شتێك كە وەك خودا بپەرسترێت.
the Diety, خودا

deject (di-jekt´), *v.t.* دڵشكست كردن؛ پەستكردن؛ غەمباركردن.

dejecta (di-jek´tə), *n.pl.* گوو؛ پیسایی

dejected (di-jek´tid), *adj.* دڵشكست؛ پەست؛ غەمبار؛ ماتومەلوول.

dejection (di-jek´shən), *n.* دڵشكستی؛ پەستی؛ غەمباری

deka- (dek´ə), = **deca-**.

delay (di-lā´), *v.t.* (١) دواخستن (بۆ دوارۆژ): *(to ~ a meeting)* .
(٢) ڕاگیركردن؛ بەنگ بوون؛ دواخستن؛ بەقنگداخستن: *(They ~ed me.)* .
v.i. دواكەوتن؛ بەنگ بوون: *(Don't ~ .)* .
n. دواكەوتن: *(We must start without ~ .)* .

delectable (di-lek´tə-b´l), *adj.* زۆر خۆش (هەندێ جار لەڕووی تەوسەوە)؛ بەتام.

delegate (del´ə-gāt´), *n.* (١) نوێنەر (كۆنگرە، كۆڕ، ڕێكخراو، حیزب، نەتەوە یەكگرتووەكان)؛ (٢) نوێنەری پەرلەمان
v.t. (١) كردن یا دانان بە نوێنەر
(٢) پێ سپاردن: *(to ~ authority to someone)* .

delegation (del´ə-gā´shən), *n.* (١) كردن بە نوێنەر؛ بوون بە نوێنەر (٢) پێ سپاردن (٣) دەسەڵاتی پێ سپێردراو
(٤) نوێنەر؛ نوێنەران.

delete (di-lēt´), *v.t.* سڕینەوە (وشە، بەند)؛ لابردن

deleterious (del´ə-têr´i-əs), *adj.* زیانبەخش (بۆ ئاسوودەیی یا تەندروستی)

deletion (di-lē´shən), *n.* (١) سڕینەوە (وشە، بەند)؛ لابردن.
(٢) وشە یا بەندێكی سڕاوە

deliberate (di-lib´ēr-it), *adj.* (١) دەسەنقەست *(a ~ act)* .
(٢) وورد، ووردو لەسەرخۆ *(a ~ judge)*
(٣) هێواش؛ لەسەرخۆ؛ چاك *(Take ~ aim.)*
v.i. (١) تێبینی بە ووردی و تەواوی؛ لێ ووردبوونەوە
(٢) لێكۆڵینەوە بە ووردی بۆ بڕیاردان *(a jury ~s.)* .
v.t. لێكۆڵینەوە

deliberately (di-lib´ēr-it-li), *adv.* (١) بە دەسەنقەست.
(٢) بە ووردی (٣) لەسەرخۆ

deliberation (di-lib´ēr-ā´shən), *n.* (١) لێكۆڵینەوە بە ووردی
(٢) (*pl.*) لێدووان؛ لێكۆڵینەوە؛ لێكدانەوە؛ لێ ووردبوونەوە
(٣) ووردی؛ لەسەرخۆیی

delicacy (del´i-kə-si), *n.* (١) ناسكی؛ ناسكو نازداری.
(the ~ of a child's face)
(٢) بێ هێزی؛ ناسكی *(the invalid's ~)* .
(٣) ناسك: *(negotiations of great ~)*
(٤) هەستی خەڵك ڕاگرتن
(٥) خواردنێكی خۆشو نایاب *(Caviar is a ~ .)* .

delicate (del´i-kit), *adj.* (١) ناسك؛ نەرم: *(a ~ skin)* .
(٢) خۆش (خواردەمەنی)؛ بەتام. (٣) سووكو ناسكو خۆش: *(~ air)*
(٤) ناسك؛ زوو زیانی پێ دەگات: *(a ~ child; a ~ stomach)* .
(٥) ناسك (بارودۆخ): *(a ~ situation)* .
(٦) كارامە؛ لێهاتوو (كاری دەستی): *(She has a ~ touch.)*
(٧) سەلار؛ ڕەووشت جوان. (٨) بە تەنگ هەستی خەڵكەوە هاتوو؛ ناسك.
-**delicately** *(adv.)*; **delicateness** *(n.)*.

delicatessen (del´i-kə-tes´´n), *n.pl.* (١) خواردنی ئامادەكراوی وەك گۆشتی كوڵاو، ماسی، باستورمە، پەنیر، زەڵاتە یا ساندویچ.
(٢) فرۆشگای ئەم جۆرە خواردنانە.

delicious (di-lish´əs), *adj.* خۆش (خواردەمەنی)؛ بەتام؛ بەلەزەت

delict (di-likt´), *n.* تاوان.

delight (di-līt´), *v.t.* دڵخۆش كردن؛ دڵشاد كردن.
v.i. (١) دڵخۆش كردن؛ دڵشاد كردن؛ خۆشی پێدان.
(٢) (~ **in**)، دڵخۆش بوون؛ دڵشاد بوون؛ خۆشی لێ بینین:
(He ~s in teasing his small sister.)
n. (١) خۆشی؛ شادی؛ بەختەوەری.
(٢) دڵخۆشكەر؛ دڵشادكەر؛ شادكەر.

delighted (di-līt´id), *adj.* خۆشحاڵ؛ شادمان؛ كامەران:
(I am ~ to see you.)

delightful (di-līt´fəl), *adj.* خۆش؛ دڵخۆشكەر؛ شادكەر:
(a ~ evening; a ~ person)

delimit (di-lim´it), *v.t.* سنوور بۆ دانان؛ سنوور دیاری كردن.
-**delimitation** *(n.)*.

delineate (di-lin´i-āt´), *v.t.* (١) نەخشەدانان. (٢) ڕوونكردنەوە.
-**delineation** *(n.)*.

delinquency (di-liŋ´kwən-si), *n.* (١) كەمتەرخەمی؛ فەرامۆشی؛ دواكەوتن لە قەرزدانەوەدا. (٢) (أ) تاوان؛ لاساری.
(ب) تاوانی منداڵان؛ لاساری: *(juvenile ~)*

delinquent (di-liŋ´kwənt), *adj.* (١) كەمتەرخەم؛ فەرامۆش.
(٢) تاوانبار (بەتایبەتی منداڵ). (٣) كاتی دانەوەی بەسەرچووە (باج، قەرز)؛ نەدراو (باج، قەرز): *(~ taxes; a ~ debt)* .
n. (١) كەسێكی كەمتەرخەم؛ فەرامۆشكەر.
(٢) كەسێكی تاوانبار (بەتایبەتی منداڵ)؛ لاسار: *(He is a ~ .)*

deliquesce (del´ə-kwes´), *v.i.* یەق كردنەوە؛ بوون بە ئاو.

delirious (di-lir´i-əs), *adj.* (١) وڕێنەكەر (كاتی لەرزوتا)؛ قسە بزركێنەر؛ قسە بزركاو. (٢) تایبەتی بە وڕێنەكردن.
(٣) لە خۆشیدا نازانێت چی بكات؛ لە خۆشیدا خەریكە شێت دەبێت:
(He is ~ with joy.)

delirium (di-lir´i-əm), *n.* (١) وڕێنە (بەهۆی لەرزوتاوە)؛ قسە بزركان. (٢) جۆشی لە ڕادە بەدەر؛ خۆشییەكی زۆر.
(٣) ووتەیەك یا ووتارێكی تێكەڵاوپێكەڵاوی شێتانە.

delirium tremens, وڕێنەیەكە كە لەرزین و ئارەق كردنی لەگەڵە لە ئەنجامی سەرخۆشیدا.

deliver (di-liv´ēr), *v.t.* (١) ڕزگاركردن: *(to ~ from slavery)* .
(٢) یارمەتیدان بۆ منداڵبوون: *(The doctor ~ed the child.)*
(٣) ووتاردان؛ ووتن: *(He ~ed a speech.)*
(٤) (~ **to**)، پێدان؛ گەیاندنە دەست: *(I ~ed the money to him.)*
(٥) پێ گەیاندن؛ گەیاندن: *(The mailman ~s the mail.)* .
(٦) دان؛ بەرهەم هێنان؛ بەرهەم دان.
(٧) لێدان؛ پیادان: *(to ~ a blow)* .
(٨) [Colloq.]، دەنگ بۆ سەندن یا وەرگرتن (هەڵبژاردن): *(to ~ votes)*

deliverance (di-liv´ēr-əns), *n.* (١) ڕزگاركردن؛ ڕزگاربوون.
(٢) ڕزگاری. (٣) ڕایەك یا بڕیارێكی بڵاوكراوە.

delivery (di-liv´ēr-i), *n.* (١) بەدەستەوەدان.

(۲) گەیاندن (کەل‌وپەل، کەرەسە، خواردەمەنی، پۆستە)؛ دانەدەست: ***(There are two ~ies a day.)***

(۳) ئەو شتەی دەگەیەنرێت. (٤) منداڵبوون: ***(a smooth ~)*** .

(٥) ووتاردان؛ ووتن.

(٦) شێوەی ووتاردان یا دووان: ***(an actor's poor ~)*** .

(۷) لێدان؛ پیاکێشان (۸) فڕێدان (۹) ڕزگارکردن؛ ڕزگاربوون؛ ڕزگاری.

(۱۰) گۆڕینی خاوەنێتی قەواڵە یا شتومەك.

dell (del), ***n.*** دۆڵێکی بچووکی تەریکی دارستاناوی.

delouse (dē-lous′, dē-louz′), ***v.t.*** پاکردنەوە لە ئەسپێ؛ ئەسپێ دوور کردن؛ دۆزین.

Delphian (del′fi-ən), ***adj. Also*** **Delphic,** (۱) تایبەتی بە " دێلفای " پەرستگای خوای ئەفسانەیی یۆنان. (۲) لێڵ؛ نەبینراو.

delphinium (del-fin′i-əm), ***n.*** جۆرە گوڵێکە

delta (del′tə), ***n.*** (۱) تیپی چوارەمی ئەلف‌وبێی یۆنانی. (۲) دەلتا.

delude (di-lōōd′, di-lūd′), ***v.t.*** بەهەڵەدابردن؛ هەڵخەڵەتاندن: ***(Don't ~ yourself.)***

deluge (del′ūj), ***n.*** (۱) لافاو (۲) باران بارینێکی زۆر؛ لێزمە باران.

(۳) ژمارەیەکی زۆر: ***(a ~ of visitors)*** .

v.t. (۱) کردن بە ژێر لافاوەوە؛ کردن بە لافاو

(۲) کردن بە ژێرەوە (بە شتی باش یا خراپ)؛ هەناسە لێ بڕین (مەجاز).

the Deluge, لافاوەکەی نووح (قورئان، ئینجیل)

delusion (di-lōō′zhən, di-lū′zhən), ***n.*** (۱) بەهەڵەدابردن

(۲) هەڵخەڵەتان (۳) بڕوایەکی هەڵە؛ هەڵە (٤) خەیاڵی خاو.

-delusive *(adj.)*.

deluxe (di-looks′, di-luks′), ***n.*** جوان و نایاب

delve (delv), ***v.i.*** (۱) [Archaic]. هەڵکەندنی زەوی (بە بێڵ و خاکەناز).

(۲) لێکۆڵینەوە؛ چوونە ناو. ***(to ~ into the past; to ~ into books)*** .

v.t. [Archaic], هەڵکەندنی زەوی.

demagnetize (dē-mag′nə-tīz′), ***v.t.*** بارگەی موگناتیسی لابردن

demagogue (dem′ə-gôg′, dem′ə-gog′), ***n.*** دیماگۆك؛ کەسێکی دیماگۆکی: کەسێکە کە هەستی جەماوەر دەجووڵێنێت و هانیان دەدات بە مەبەستی دەسکەوتنی ئامانجەکانی خۆی.

-demagogic *(adj.)*; demagogism *(n.)*.

demagoguery (dem′ə-gôg′ẽr-i, dem′ə-gog′ẽr-i), ***n.*** کردەوەو تاکتیك و ڕێبازی دیماگۆك (ڕەشەی پێشوو ببینە).

demand (di-mand′, di-mänd′), ***v.t.*** (۱) داواکردن (بە توندی)؛ ویستن ***(We ~ our rights.)***

(۲) پێویست بوون: ***(The work ~s patience.)*** .

v.i. داواکردن

n. (۱) داواکردن (۲) داوا؛ داواکاری؛ داخوازی؛ خواست.

(۳) شتێکی داواکراو (٤) پێویستی

(٥) (أ) ویستنی شتومەکی ناوبازاڕ (ئابووری)

(ب) ئەوەندە شتومەك کە خەڵك دەیەوێ بیکڕێت بە نرخێکی تایبەتی لە کاتێکی تایبەتیدا: ***(supply and ~)***

in demand, لەبرەودایە؛ بەبرەو؛ بازاڕی گەرمە.

on demand, لەکاتی داواکردندا؛ دەدرێت لەکاتی داواکردندا ***(This check is payable on demand.)***

demarcate (di-mär′kāt′, dē′mär-kāt), ***v.t.*** (۱) سنووردانان؛ سنوور دیاری کردن. (۲) جیاکردنەوە؛ جیاوازی کردن.

-demarcation *(n.)*.

demean (di-mēn′), ***v.t.*** سووك کردن (مرۆۆ، شتی پیرۆز)؛ لە پلەوپایە کەمکردنەوە؛ شکاندن ***(He ~ed himself by taking the bribe.)***

-demeaning *(adj.)*.

demean (di-mēn′), ***v.t.*** ڕەفتارکردن؛ هەڵسان و دانیشتن.

demeanor, demeanour (di-mēn′ẽr), ***n.*** ڕەفتاری لەبەرچاو؛ ڕەووشتی بەدەرەوە؛ هەڵسان و دانیشتن: ***(a quiet ~)*** .

dement (di-ment′), ***v.t.*** مێشك تێکدان؛ شێت کردن.

demented (di-ment′id), ***adj.*** مێشك تێکچوو؛ نەخۆش (مێشك)؛ شێت.

dementia (di-men′shə, di-men′shi-ə), ***n.*** مێشك تێکچوون؛ نەخۆشی مێشك؛ شێتی

demerit (dē-mer′it), ***n.*** (۱) ناتەواوی؛ کەم‌وکووڕی؛ خراپی.

(۲) نمرەی لێ شکاوی قوتابی (بەهۆی تەمەڵی یا بێ حەیایی).

demi- (dem′i), پێشگرێکە بەمانای: نیو؛ نیمچە؛ وەك؛ کەمتر لە.

demigod (dem′i-god′), ***n.*** نیمچە خودا؛ خودای بچووك.

demilitarize (dē-mil′ə-tə-rīz′), ***v.t.*** سوپا کشانەوە؛ بێ سوپا کردن؛ لەژێر دەستی سوپا هێنانە دەرەوە.

-demilitarization *(n.)*.

demilitarized zone, ناوچەی سوپا لێ کێشراوە؛ ناوچەی بێ سوپا.

demise (di-mīz′), ***n.*** (۱) گۆڕینی خاوەنێتی زەوی‌وزار بە وەسیەت یا بە کرێ. (۲) گۆڕینی پاشا بە مردن یا وازهێنان لە تەختی پاشایی.

(۳) مردن. (٤) نەمان؛ دوایی هاتن؛ کزبوون.

v.t. (۱) زەوی‌وزار پێدان بە وەسیەت یا بە کرێ

(۲) کردن بە پاشا لە ئەنجامی مردن یا وازهێنانی پاشا.

v.i. بۆ مانەوە (میرات).

demitasse (dem′i-tas′, dem′i-täs′), ***n.*** فنجانی قاوە؛ کووپی بچووك.

demobilize (dē-mō′b'l-īz′), ***v.t. & v.i.*** لەشکر بڵاوەپێکردن؛ بەرەڵاکردنی هێزی چەکدار

-demobilization *(n.)*.

democracy (də-mok′rə-si), ***n.*** (۱) دیموکراسی؛ دیموکراتیەت؛ فەرمانڕەوایی گەل. (۲) فەرمانڕەوایی زۆربەی گەل (پەرلەمان، حیزب... هتد).

(۳) وڵاتێکی دیموکراسی: ***(England is a ~ .)*** .

(٤) یەکسانی؛ بە یەك چاو سەیرکردنی هەموو.

(٥) جەماوەر؛ بۆرە پیاوان.

democrat (dem′ə-krat′), ***n.*** (۱) کەسێکی دیموکراتی؛ دیموکراسیخواز. (۲) یەکسانی پەرست؛ یەکسانیخواز.

(۳) [-D]، ئەندامی حیزبی دیموکراتی ئەمەریکی.

democratic (dem′ə-krat′ik), ***adj.*** (۱) دیموکراتی؛ تایبەتی بە دیموکراسی؛ لەسەر دیموکراسی ڕۆیشتوو: ***(~ rule; a ~ country)*** .

(۲) بۆ هەمووکەس؛ بۆ جەماوەر: ***(~ entertainment)*** .

(۳) یەکسانیخواز؛ خاکی؛ بێ فیز: ***(a ~ person)*** .

(٤) [-D]، تایبەتی بە حیزبی دیموکراتی ئەمەریکی.

-democratically *(adv.)*.

democratize (də-mok′rə-tīz′), ***v.t. & v.i.*** کردن بە دیموکراتی؛ بوون بە دیموکراتی.

-democratization *(n.)*.

demography (di-mog′rə-fi), ***n.*** دیمۆگرافیا: زانستی سەرژمێری دانیشتووان لەڕووی زۆربوون، مردن، ژنهێنان و شووکردن، دابەشبوونیان بەسەر ناوچەیەکدا.

-demographer *(n.)*; demographic *(adj.)*.

demoiselle (dem′wä-zel′), ***n.*** (۱) کچ. (۲) قولنگ (باڵندە).

(۳) پەپوولە قنگ باریکە

demolish (di-mol′ish), ***v.t.*** (۱) ڕووخاندن (خانوو).

(۲) وێران کردن؛ تێك‌وپێکدان؛ فەوتاندن.

-demolishment *(n.)*.

demolition (dem′ə-lish′ən, dē′mə-lish′ən), ***n.*** ڕووخاندن (خانوو)؛ وێران کردن؛ تێك‌وپێکدان.

demon (dē′mən), ***n.*** (۱) جنۆکە؛ شەیتان؛ دێووڕنج.

(٢) گیانی پارێزەر؛ فریشتەی پارێزەر.
(٣) کەسێکی بەدخوازو دڵڕەق وەك شەیتان؛ پیاوخراپ.
(٤) کەسێکی کارامەو بزان‌و شارەزا: *(a ~ at golf)* .
demoniac (di-mō′ni-ak´), *adj.* (١) تایبەتی بە شەیتان یا جنۆکە.
(٢) شەیتان سواری سەری بووە. (٣) شەیتانی؛ شەیتانانە.
n. کەسێك کە شەیتان سواری سەری بووبێت.
demonic (dē-mon′ik), *adj.* (١) تایبەتی بە شەیتان یا جنۆکە؛ شەیتانی (٢) شەیتان پاڵی پێوە دەنێت؛ فریشتەیەك سرووشی بۆ دەهێنێت.
demonism (dē′mən-iz'm), *n.* بڕواکردن بە شەیتان‌و جنۆکەو دێوودرنج.
demonology (dē´mən-ol′ə-ji), *n.* (١) لێکۆڵینەوەی شەیتان‌و جنۆکەو دێوودرنج‌و بڕواکردن بەم جۆرە شتانە.
(٢) وتارێکی نووسراو دەربارەی ئەم جۆرە شتانە
demonstrable (di-mon′strə-b'l, dem′ən-strə-b'l), *adj.*
دەتوانرێ پیشان بدرێت یا بەڵگەی بۆ بهێنرێتەوەو بسەلمێنرێت.
-demonstrability *(n.)*; **demonstrableness** *(n.)*;
demonstrably *(adv.)*.
demonstrant (di-mon′strənt), *n.* بەشداریکەری خۆپیشاندانێکی گشتی.
demonstrate (dem′ən-strāt´), *v.t.* (١) سەلماندن؛ بەڵگە بۆ- هێنانەوە. (٢) پیشاندان؛ ڕوونکردنەوە؛ دەرخستن؛ خستنە پێش چاو.
(٣) هەست دەربڕین.
v.i. (١) خۆپیشاندان (خۆپیشاندانێکی گشتی)؛ هەستی خۆ دەربڕین بە ئاشکرا لە خۆنووادنێکی گشتیدا. (٢) پیشاندانی هێزی سوپایی.
demonstration (dem´ən-strā′shən), *n.* (١) بەڵگە بۆ هێنانەوە؛ سەلماندن. (٢) پیشاندان؛ ڕوونکردنەوە؛ خستنە بەر چاو.
(٣) دەرخستن؛ پیشاندان: *(a ~ of grief)* .
(٤) خۆپیشاندانی گشتی؛ خۆنوواندنی گشتی.
(٥) پیشاندانی هێزی سوپایی. (٦) سەلماندن (بیرکاری).
demonstrative (di-mon′strə-tiv), *adj.* (١) دەرخەر؛ پیشاندەر؛ ڕوونکەرەوە. (٢) (of ~)، نیشانەی ئەوەیە؛ ئەوە دەسەلمێنێت؛ مانای ئەومیە.
(٣) بنچینەکەی لەسەر پیشاندان‌و سەلماندن دامەزراوە: *(a ~ science)* .
(٤) هەست پیشاندەر: *(a ~ child)* .
(٥) پیشاندەر (ڕێزمان): *("That" is a ~ pronoun.)* .
n. ڕاناو یا ئاوەڵناوی پیشاندەر (ڕێزمان).
demonstrative pronoun, ڕاناوی پیشاندەر.
(وەك " **this, that, these, those**)
demonstrator (dem′ən-strā´tēr), *n.* (١) پیشاندەر
(٢) مامۆستای پیشاندەر لە تاقیگەدا.
(٣) فەرمانبەری کۆمپانیایەك کە ئامێرێك یا شتێکی تازە پیشانی جەماوەر دەدات بۆ هاندانیان بۆ کڕینی.
(٤) بەشداربووی خۆپیشاندانێکی گشتی؛ خۆپیشاندەر.
demoralize (di-môr′ə-līz´, di-mor′ə-līz´), *v.t.* (١) وورە- پێ بەردان؛ وورە شکاندن؛ بێ وورە کردن (٢) ڕەووشت خراپ کردن.
(٣) پشێوی خستنەوە؛ شێواندن؛ سەر لێ شێواندن.
-demoralization *(n.)*.
demos (dē′mos), *n.* گەل؛ جەماوەر؛ میللەت.
demote (di-mōt′), *v.t.* پلە کەمکردنەوە؛ پلە کەمکردنەوە (ئەفسەر، کاربەدەست... هتد).
-demotion *(n.)*.
demount (dē-mount′), *v.t.* داگرتن (مەکینە)؛ هێنانە خوارەوە:
(to ~ a motor)
demur (di-mūr′), *v.i.* (~ at) (~ to), (١) ڕاڕایی کردن؛ دوودڵی کردن (٢) پەڵپ گرتن (دادگا).
demure (di-myoor′), *adj.* (١) شەرمن؛ سەلار؛ سەنگین؛ بە ئابڕوو: *(a ~ young lady)*
(٢) خۆ بە شەرمن نووان؛ بە درۆ شەرمن.
demurrage (di-mūr′ij), *n.* (١) کەمتەرخەمی لە بارکردن یا بارداگرتنی پاپۆڕ یا لۆری لە بەندەردا لە ماوەی دیاریکراودا.
(٢) پێ بژاردنی ئەم کەمتەرخەمی‌یە (کە گومرگ دەیسەنێت).
demurrer (di-mūr′ēr), *n.* پەڵپ (دادگا).
den (den), *n.* (١) (ا) لانە (شێر، پڵنگ... هتد)؛ بێشەڵان (گیانداری کێوی). (ب) مەڵبەند؛ لانە. (٢) قەفەز یا لانەی گیاندارێکی کێوی لە باخچەی گیانداراندا.
(٣) پەناگا؛ ئەشکەوت؛ جێی خۆشاردنەوە.
(٤) پەناگای دزو جەردە یا کەسانی بێ لانە. (٥) ژوورێکی چەپەڵ.
(٦) ژوورێکی بچکۆلەی خۆش لەماڵێکدا کە تەرخان کراوە بۆ خوێندنەوەو بێ دەنگی‌و کارکردن؛ خەڵوەتگا؛ خەڵوەت.
v.i. لە لانەدا ژیان؛ خۆشاردنەوە لە پەناگادا
denationalize (dē-nash′ə-n'l-īz´), *v.t.* (١) سەندنەوەو لێ- وەرگرتنەوەی ماف‌و نیشانەو تایبەخۆی نەتەوایەتی (گەل، مرۆڤ).
(٢) گەڕاندنەوەی دەزگای پیشەسازی‌و بازرگانی‌و ئابووری‌و کشتوکاڵی میللی کراو بۆ خاوەنەکانی
denaturalize (dē-nach′ēr-əl-īz´), *v.t.* (١) ناسرووشتی کردن؛ لێ دەرهێنانی نیشانەو تایبەخۆی سرووشتی شتێك.
(٢) لێ سەندنەوەی مافی هاووڵاتیتی.
denial (di-nī′əl), *n.* (١) پەسەندنەکردن (خواست).
(٢) بەرپەرچدانەوە؛ بەدرۆخستنەوە:
(the ~ of a statement or an accusation)
(٣) حاشالێکردن: *(the ~ of one's family)*
(٤) بڕوا پێ نەکردن (ئاین).
(٥) نەدان؛ پێ نەدان (خواست).
(٦) خۆشی لە خۆ قەدەغەکردن؛ ڕێی خۆشی لە خۆ گرتن: *(self- ~)*
denier (də-nēr′), *n.* حاشاکەر؛ بەرپەرچدەرەوە؛ بێ بڕوا.
denigrate (den′ə-grāt´), *v.t.* (١) ڕەش کردن.
(٢) ناو پیس کردن؛ لەکەدارکردن؛ ناو شکاندن یا خراپ کردن؛ سووك کردن.
-denigration *(n.)*; **denigrator** *(n.)*.
denim (den′im), *n.* (١) جۆرە قوماشێکی لۆکەی ئەستوورە.
(٢) *(pl.)*، جل‌وبەرگی ئەم قوماشە.
denizen (den′i-z'n), *n.* (١) نیشتەجێ؛ دانیشتوو (ماڵ، ناوچە)
(٢) [British]، بێگانەیەك کە هەندێك مافی تایبەتی هاووڵاتی درابێتێ.
(٣) (ا) گیاندارێك یا ڕووەکێك کە بووبێت بە نیشتەجێی شوێنێکی تازە
(ب) ووشەی بێگانە؛ ووشەی خواستراو.
denominate (di-nom′ə-nāt´), *v.t.* ناولێنان؛ ناونان؛ دیاری کردن
denominate number, ژمارەی دیاریکەر؛ ژمارەی ناولێنەر.
(وەك ژمارە ١٢ لەم وتەیەدا: **12 pounds**) .
denomination (di-nom´ə-nā′shən), *n.* (١) ناولێنان؛ ناونان.
(٢) ناو. (٣) ناوی بابەتێك شت.
(٤) بابەت یا چەشنی پارە: *(five-dollar ~s)* .
(٥) چەشن (ئاین)؛ تاقم، یا ڕێبازێکی ئاینی: *(a Protestant ~)*
denominationalism (di-nom´ə-nā′shən-'l-iz'm), *n.* (١) بیروباوەڕی دووبەرەکێتی ئاینی. (٢) دابەشبوونی ئاینێك یا بڕواپێکەرانی ئاینێك بە چەند بەشێکەوە؛ دووبەرەکێتی ئاینی. (٣) بانگدان بۆ دووبەرەکێتی یا بەشکردنی ئاینی.
denominative (di-nom′ə-nā´tiv, di-nom′ə-nə-tiv), *adj.*
(١) ناولێنەر. (٢) تایبەتی بە کردارێکی لە ناو یا ئاوەڵناو دارێژراو (ڕێزمان):
("to eye" is a ~ verb.)
n. کردارێکی لە ناو یا ئاوەڵناو دارێژراو (ڕێزمان).
denominator (di-nom′ə-nā´tēr), *n.* (١) ناولێنەر.
(٢) ژێرە (بیرکاری).
denotation (dē´nō-tā′shən), *n.* (١) نیشانەکردن؛ ڕاگەیاندن؛

نیشانەی شتێك بوون. (٢) نیشانە. (٣) مانای ڕاستەوڕاستی وشەیەك.
denote (di-nōt′), *v.t.* (١) نیشانەکردن.
(٢) ڕاگەیاندن (وشە، وتە، نیشانە)؛ نیشانەی شتێك بوون؛ واتە وابوون.
denouement (dā-nōō′män), *n.* (١) ئەنجامی شانۆگەرییەك؛ کۆتایی چیرۆکێك (٢) ئەو پەردەیەی شانۆگەرییەك کە ئەنجام دەدات بەدەستەوە (٣) ئەنجامی کار؛ کۆتایی کار.
denounce (di-nouns′), *v.t.* (١) تاوانبارکردن؛ سەرزەنشت کردن؛ پەنجەی تاوان بۆ ڕاکێشان؛ نارەزایی دەربڕین دەربارە.
(٢) ڕاپۆرت لێدان؛ خەبەرلێدان.
(٣) ڕاگەیاندن بە نیازی دوایی پێ هێنانی پەیمانێك (نێوولاتان).
-denouncement *(n.).*
dense (dens), *adj.* (١) پڕ؛ پەستراو؛ خەست؛ توند
(٢) چڕ؛ ئەستوور. (٣) بێ مێشك؛ کەر؛ کەودەن؛ حەپۆل.
(٤) تاریك (جامی وێنە).
density (den′sə-ti), *n.* (١) پڕی؛ چڕی؛ ئەستووری؛ خەستی؛ توندی.
(٢) چڕی (دانیشتوان): *(the ~ of population)*.
(٣) بێ مێشکی؛ کەری؛ حەپۆلی؛ کەودەنی.
(٤) چڕی تەزووی کارەبا
dent (dent), *n.* قوپاوی
v.t. قوپاندن
v.i. قوپان
dental (den′t'l), *adj.* (١) تایبەتی بە ددان؛ هی ددان
(٢) تایبەتی بە دەنگێك کە لە لێکدانی زمان و ددانەکانی پێشەوەی سەرەوە پەیدا دەبێت. وەك: د، ت (دەنگناسی).
n. پیتی وەك: ت، د (دەنگناسی).
dental floss, دەزووی پاکردنەوەی ددان
dented (den′tid), *adj.* قوپاو
denti- (den′ti, den′tə), پێشگرێکە بەمانای: هی ددان؛ تایبەتی بە ددان.
dentist (den′tist), *n.* پزیشکی ددان؛ ددانساز
dentistry (den′tis-tri), *n.* زانستی پزیشکەوانی ددان؛ ددانسازی.
dentition (den-tish′ən), *n.* (١) ددان دەرهاتن
(٢) ژمارەو جۆرو ڕێكوپێکی ددان
denture (den′chēr), *n.* تاقمە ددانی دەستکرد
denudate (den′yoo-dāt′, di-nū′dāt), *v.t.* ڕووتکردن (زەوی)؛ داخوران؛ داماڵین؛ ڕاماڵین
adj. ڕووت
denude (di-nōōd′, di-nūd′), *v.t.* (١) ڕووتکردنەوە (جل و بەرگ).
(٢) ڕووتکردن (زەوی و زار). *(The land was ~d of vegetation.)*.
(٣) داخوران (زەمینناسی)؛ داخوران؛ ڕاماڵین؛ داماڵین.
-denudation *(n.).*
denunciate (di-nun′si-āt′, di-nun′shi-āt′), *v.t.* = denou-nce.
denunciation (di-nun′si-ā′shən, di-nun′shi-ā′shən), *n.*
(١) تاوانبارکردن؛ پەنجەی تاوان بۆ ڕاکێشان؛ سەرزەنشت کردن؛ نارەزایی یا بێزاری دەربڕین دەربارەی شتێك. (٢) ڕاپۆرت لێدان؛ خەبەرلێدان.
(٣) ڕاگەیاندنی دوایی پێ هێنانی پەیمانێك.
-denunciator *(n.).*
deny (di-nī′), *v.t.* (١) بەرپەرچدانەوە؛ بەدرۆخستنەوە. (٢) حاشالێکردن.
(٣) ڕێ پێ نەدان؛ لێ قەدەغەکردن؛ نەهێشتن
(٤) پەسەندنەکردن (خواست)؛ پێ نەدان؛ نابەدڵی کردن؛ بێ بەش کردن.
deny oneself, لە خۆ قەدەغەکردن (جووت بوون، خۆشی)؛ ڕێی خۆشی لە خۆ گرتن.
deny oneself to, کەس نەبینین؛ خۆکشانەوەو ڕێگەنەدان بە کەس بۆ بینینی

deodorant (dē-ō′dēr-ənt), *adj.* بۆنبڕ؛ بۆنی ناخۆش بڕ.
n. بۆنبڕ؛ دەرمانی بۆنی ناخۆش بڕ.
deodorize (dē-ō′dēr-īz′), *v.t.* بۆنی ناخۆش لێ لابردن؛ بۆنی ناخۆش بڕین.
depart (di-pärt′), *v.i.* (١) ڕۆیشتن؛ بەجێهێشتن.
(٢) کەوتنەڕێ؛ دەستپێکردن (گەشت، کاروان)
(٣) مردن؛ سەرنانەوە؛ کۆچ کردن.
(٤) (~ from)، لادان (ڕێباز، نەریت): *(to ~ from old customs)*.
v.t. [Archaic]. بەجێهێشتن؛ کۆچ کردن *(~ this life)*.
departed (di-pär′tid), *adj.* (١) ڕابوردوو.
(٢) مردوو؛ کۆچ کردوو؛ خوالێخۆشبوو.
the departed, (١) مردووەکە؛ خوالێخۆشبوو (٢) مردووان؛ مردووەکان.
department (di-pärt′mənt), *n.* (١) بەڕێوەبەرایەتی؛ بەش؛ فەرمانگە؛ دەزگا. *(the police ~ ; all governmental ~s)*
(٢) لق (زانیاری)؛ بەش (زانکۆ، کۆلیج):
(the ~ of physics; the physics ~ ; the history ~)
(٣) پیشە؛ پسپۆر: *(Writing is his ~ .)*.
(٤) وەزارەت (تەنها لە ئەمەریکادا):
(the Education D~ ; the Agriculture D~)
(٥) بەڕێوەبەرایەتی ناوچە لە فەرەنسا.
departmental (di-pärt′men′t'l, dē′pärt-men′t'l), *adj.* (١) تایبەتی بە بەش، لق، دەزگا، بەڕێوەبەرایەتی، یا فەرمانگە. (٢) بەش بەش کراو
departmentalize (di-pärt′men′t'l-īz′, dē′pärt-men′t'l-īz′), *v.t.* بەش بەش کردن؛ خانە خانە کردن
-departmentalization *(n.).*
department store, فرۆشگای گەورەی کەلوپەل و ووردە بابەتی بەش بەش.
departure (di-pär′chēr), *n.* (١) ڕۆیشتن؛ بەجێهێشتن.
(٢) کەوتنەڕێ؛ دەستپێکردن (گەشت، کار).
(٣) [Archaic]. مردن؛ کۆچ؛ کۆچ کردن (٤) لادان (ڕێباز، نەریت، خوو
depend (di-pend′), *v.i.* (١) (أ) (~ upon; ~ on)، کەوتنەسەر؛ بەندبوون لەسەر؛ بەستران بە:
(Health ~s on good food and exercise.; His success ~s upon his own efforts.)
(ب) لەسەر بەندبوون یا کەوتنەسەر (مەرجی نەزانراو یا دیاری نەکراو):
(It ~s. ; That ~s.)
(ج) پاشکۆبوون؛ لەسەر بەندبوون بۆ مانا بەخشین (ڕێزمان).
(٢) (~ upon; ~ on)، پشت پێ بەستن (یارمەتی)؛ بەتەمابوون
(She ~s on her parents.; He ~s on his pen for a living.)
(٣) (~ from)، شۆڕبوونەوە.
(٤) ئەنجام دیارنەبوون.
dependability (di-pen′də-bil′ə-ti), *n.* پشت پێ بەستران؛ سەرڕاستی
dependable (di-pen′də-b'l), *adj.* پشتی پێ دەبەسترێت؛ پشت پێ بەستراو؛ سەرڕاست
dependence (di-pen′dəns), *n.* (١) بەندبوون لەسەر؛ کەوتنەسەر
(٢) پاشکۆیەتی؛ ژێردەستی.
(٣) پشت پێ بەستن (بۆ یارمەتی):
(You should end your ~ on others for help.)
(٤) بڕوا پێ بوون؛ پشت پێ بەستن؛ بەتەمابوون.
(٥) [Rare]، کەسێك یا شتێکی پشت پێ بەستراو.
(٦) [Archaic]، شتێکی شۆڕبووەوە یا هەڵواسراو.
dependency (di-pen′dən-si), *n.* (١) کەوتنەسەر؛ بەندبوون لەسەر
(٢) پشت پێ بەستن؛ ژێردەستی: *(our ~ on others)*
(٣) شتێکی پاشکۆ. (٤) وولات یا ناوچەیەکی ژێردەستە.

dependent (di-pen′dənt), *adj.* (١) شۆڕبووەوە؛ هەڵواسراو.
(٢) (**on** ~)، بەندە لەسەر؛ کەوتووەتە سەر؛ بەستراوە بە.
(٣) (**on** ~)، پشت پێ بەستن. (٤) پاشکۆ.
n. کەسێك کە پشت بە کەسێکی تر دەبەستێ بۆ دەرامەت؛ خواردەست؛ پاشکۆ.

dependent clause, نیمچە ڕستەی پاشکۆ (ڕێزمان).

depict (di-pikt′), *v.t.* (١) پیشاندان (لەڕێی نیگارکێشان، پەیکەر، یا هونەری ترەوە)؛ دەرخستن.
(٢) نیشانەهەڵدان؛ پیشاندان (لەڕێی نووسینەوە).

depiction (di-pik′shən), *n.* (١) پیشاندان؛ دەرخستن.
(٢) وێنە یا پەیکەرێك کە شتێك ڕوون بکاتەوە.
(٣) نیشانەهەڵدان.

deplete (di-plēt′), *v.t.* (١) بەتاڵ کردنەوە؛ هیچ تێدا نەهێشتن؛ گسك لێدان؛ بڕانەوە. (٢) خوێن لێ دەرهێنان (پزیشکەوانی).

depletion (di-plē′shən), *n.* (١) بەتاڵ بوونەوە؛ هیچ تێدا نەمان.
(٢) بێ وزەیی بەهۆی خوێن لێهاتنێکی زۆرەوە.

deplorable (di-plôr′ə-b'l, di-plō′rə-b'l), *adj.* (١) ناخۆش؛ جێی داخە (٢) شایستەی سەرزەنشت کردنە؛ ناپەسەند؛ زۆر خراپ.

deplore (di-plôr′, di-plōr′), *v.t.* (١) پێ ناخۆش بوون؛ داخ پێ- خواردن. (٢) ناڕەزایی دەربڕین؛ بێزاری نیشاندان؛ بە توندی ناپەسەند کردن.

deploy (di-ploi′), *v.t. & v.i.* بڵاوکردنەوەی سوپا (بۆ جەنگ).

deployment (di-ploi′mənt), *n.* بڵاوکردنەوەی سوپا (بۆ جەنگ)؛ دابەشبوونی سوپا.

depopulate (dē-pop′yoo-lāt′), *v.t.* قڕخستنە شوێنێك (بە جەنگ، نەخۆشی، لێقەومان،... هتد)؛ کەس تێدا نەهێشتنەوە؛ کەمکردنەوەی- دانیشتوان

-depopulation *(n.).*

deport (di-pôrt′, di-pōrt′), *v.t.* (١) بەزۆر دەرکردن لە وڵات (بەتایبەتی بێگانەیەکی ناپەسەند)؛ لە وڵات دوورخستنەوە.
(٢) ڕەفتارکردن؛ ڕەفتارنوواندن.

deportation (dē′pôr-tā′shən, dē′pōr-tā′shən), *n.* دەرکردن یا دوورخستنەوەی بێگانەیەکی ناپەسەند لە وڵات.

deportee (dē′pôr-tē′, dē′pōr-tē′), *n.* دوورخراوە؛ بێگانەیەکی ناپەسەندی لە وڵات دەرکراو.

deportment (di-pôrt′mənt, di-pōrt′mənt), *n.* ڕەفتارنوواندن؛ چۆنێتی ڕەفتارکردن؛ هەڵسان و دانیشتن؛ ڕەفتار.

depose (di-pōz′), *v.t.* (١) لابردن (پاشا، سەرەك وەزیران، سەرکۆمار)؛ لەکارخستن (٢) گەواهیدان (لەسەر سوێند لە دادگادا)؛ شایەتیدان.
v.i. گەواهیدان (لەسەر سوێند لە دادگادا)؛ شایەتیدان.

deposit (di-poz′it), *v.t.* (١) سپاردن؛ پێ سپاردن.
(٢) دانان (پارە لە بانقدا)؛ پارە خستنە بانقەوە.
(٣) بارمتەدانان؛ پێشەکی دان: *(They ~ed $500 on a new house.)* .
(٤) دانان.
(٥) خڵتەدانان یا کۆبوونەوە؛ نیشتن (خڵتە).
n. (١) سپاردە؛ پێ سپاردە. (٢) سپاردن؛ پێ سپاردن.
(٣) پارەی لە بانقدا دانراو. (٤) بارمتە؛ پێشەکی. (٥) عەمار.
(٦) خڵتە؛ پاشماوە. (٧) شتی نیشتوو (لم، گڵ، کانزا... هتد).

depositary (di-poz′ə-ter′i), *n.* (١) کەسێکی شت پێ سپێردراو.
(٢) عەمار

deposition (dep′ə-zish′ən, dē′pə-zish′ən), *n.* (١) لابردن (پاشا، سەرکۆمار، سەرەك وەزیران)؛ لەکارخستن. (٢) (ا) گەواهیدان (دادگا).
(ب) گەواهی نووسراو بە سوێندەوە (بۆ بەکارهێنانی لە دادگادا).
(٣) سپاردن؛ پێ سپاردە. (٤) سپاردە.

depositor (di-poz′i-tēr), *n.* پارەدانەر لە بانقدا.

depository (di-poz′ə-tôr′i, di-poz′ə-tō′ri), *n.* (١) عەمار؛ گەنجینە. (٢) کەسێکی شت پێ سپێردراو.

depot (dē′pō), *n.* (١) عەمار؛ گەنجینە.
(٢) ئێستگە (شەمەندەفەر، پاس).

depravation (dep′rə-vā′shən), *n.* (١) بەدڕەفتارکردن.
(٢) سووکی؛ نزمی؛ سەرسەرێتی؛ بەدڕەفتاری.

deprave (di-prāv′), *v.t.* بەدڕەفتارکردن؛ خوو خراپ کردن؛ فێری سەرسەرێتی کردن.

depraved (di-prāvd′), *adj.* سووك؛ سەرسەری؛ بەدڕەووشت؛ بەدڕەفتار.

depravity (di-prav′ə-ti), *n.* (١) سووکی؛ سەرسەرێتی؛ بەدڕەفتاری؛ بەدڕەووشتی. (٢) کردەوەیەکی سووك یا سەرسەرییانە.

deprecate (dep′rə-kāt′), *v.t.* (١) ناڕەزایی دەربڕین؛ پەسەندنەکردن.
(٢) سووك کردن؛ لە بایەخ کەمکردنەوە.

-deprecation *(n.)*; **deprecatory** *(adj.).*

depreciate (di-prē′shi-āt′), *v.t.* (١) لە نرخ کەمکردنەوە؛ نرخ شکاندن (خانوو، زەوی‌وزار، شتومەك).
(٢) سووك کردن؛ شکاندن؛ لە بایەخ کەمکردنەوە.
v.i. نرخ شکان؛ نرخ کەمبوونەوە (خانوو، زەوی‌وزار، شتومەك).

-depreciator *(n.).*

depreciation (di-prē′shi-ā′shən), *n.* (١) نرخ شکاندن بەهۆی یا لە ئەنجامی کۆن بوون و بەکارهێناندا (خانوو، مەکینە).
(٢) لێ دەرکردنی ئەم نرخ شکانە لە باجداندا. (٣) شکانی نرخی پارە.
(٤) سووك کردن؛ لە بایەخ کەمکردنەوە.

depredate (dep′ri-dāt′), *v.t. & v.i.* تاڵان کردن؛ ڕاووڕووت کردن؛ ڕووتکردنەوە.

-depredation *(n.)*; **depredator** *(n.).*

depress (di-pres′), *v.t.* (١) نەواندن؛ نزمکردنەوە.
(٢) کۆست خستن؛ پەستکردن؛ غەمبارکردن؛ دڵ گرتن. (٣) بێ هێز کردن.
(٤) نرخ شکاندن؛ بایەخ کەمکردنەوە؛ کەمکردنەوە (چەندێتی).
(٥) [Obs.]، پەستنەوە؛ پەستاندنەوە؛ پێشێل کردن.

-depressing *(adj.)*; **depressor** *(n.).*

depressant (di-pres′ənt), *adj.* هێمنکەرەوە (مێشك و ماسولکە).
n. دەرمانی هێمنکەرەوە (مێشك و لەش).

depressed (di-prest′), *adj.* (١) دڵتەنگ؛ مەلوول؛ غەمبار؛ پەست.
(٢) نەویو؛ داکەوتوو؛ چاڵ. (٣) بەلاداکەوتوو (ڕووەکناسی).
(٤) (ا) بێ بازاڕ؛ کز: *(a ~ economy)* .
(ب) هەژار؛ بێ بازاڕی کاری تێکردووە: *(a ~ area)* .

depression (di-presh′ən), *n.* (١) نزمکردنەوە؛ نزم بوونەوە؛ نەوین.
(٢) نزمایی؛ چاڵایی؛ نەویوی؛ شوێنێکی نەویو (زەوی)؛ نیشتوویی.
(٣) کەمی پەستانی هەوا.
(٤) بێ بازاڕی؛ بازاڕکزی و بێکاری؛ قڕوقاتی.
(٥) دڵتەنگی؛ مەلوولی؛ غەمباری؛ پەستی؛ کۆست کەوتن.
(٦) کەمبوونەوەی چالاکی مێشك و لەش.

depressive (di-pres′iv), *adj.* پەستکەر؛ نزمکەرەوە.
n. کەسێکی دڵتەنگی مەلوولی خەفەتبار.

deprivation (dep′rə-vā′shən), *n.* (١) (ا) نەبوونی؛ بێبەشی؛ بەش خوراوی. (ب) بێبەش کردن؛ بەش خواردن.
(٢) لەدەست چوون؛ لەکیس چوون. (٣) لەکاردەرکردن؛ لەکارخستن.

deprive (di-prīv′), *v.t.* (١) بەزۆر لێ سەندن:
(He was ~d of his property.)
(٢) لێ سەندنەوە؛ بێبەش کردن؛ بەش خواردن؛ لێ سەندن:
(to ~ of comforts; to ~ of one's rights)
(٣) لەکاردەرکردن؛ لەکارخستن (بەتایبەتی لە پلەی کڵێسە).

-deprived *(adj.).*

dept., = 1. department. 2. deputy.

depth (depth), *n.* (١) قووڵی؛ قووڵایی. (٢) تۆخی (ڕەنگ).

(٣) قوولی (بیروباوەڕ). (٤) قوولی یا توندوتیژی (هەست).
(٥) نزمی (ئاواز). (٦) ناوەڕاست یا نیوە (زستان، شەو).
(٧) (*pl.*) ناوجەرگە: *(the ~s of a forest)*.
(٨) (*pl.*) ناخ (زەوی، دەریا، ئاسمان).
(٩) (*pl.*) ناخ (پەستی هەست): *(in the ~s of despair)*.

deputation (dep´yoo-tā′shən), ***n.*** (١) دەسەلات پێدان؛ کردن بە جێگر یا نوێنەری خۆ؛ پێ سپاردن. (٢) جێگر؛ نوێنەر.

depute (di-pūt′), ***v.t.*** (١) دەسەلاتی جێگری پێدان. (٢) کردن بە نوێنەری خۆ.

deputize (dep′yoo-tīz´), ***v.t.*** کردن بە جێگری خۆ؛ کردن بە نوێنەر.
v.i. بوون بە جێگر؛ جێگری کردن.

deputy (dep′yoo-ti), ***n.*** (١) جێگر *(a ~ minister)*. (٢) نوێنەر (پەرلەمان).

derail (dē-rāl′), ***v.t.*** لە هێڵ لابردن (شەمەندەفەر)؛ لە ڕێ لابردن؛ پووچ کردن (نەخشە، ئاوات).
v.i. لە هێڵ لادان (شەمەندەفەر)؛ لە ڕێ لادان.
-derailment ***(n.).***

derange (di-rānj′), ***v.t.*** (١) تێکوپێکدان؛ شێواندن؛ لەیەک ترازاندن. (٢) مێشک ێکدان؛ شێت کردن.

deranged (di-rānjd′), ***adj.*** (١) شێواو؛ تێکوپێکدراو؛ لەیەک ترازاو. (٢) شێت؛ نەخۆش (مێشک) *(a ~ individual)*.

derangement (di-rānj′mənt), ***n.*** (١) شێواوی؛ لەیەک ترازاوی. (٢) شێتی؛ نەخۆشی (مێشک).

derelict (der′ə-likt´), ***adj.*** (١) دەست لێ هەڵگیراو؛ بەجێهێڵراو (پاپۆڕ لەناو دەریادا). (٢) کەمتەرخەم؛ فەرامۆش.
n. (١) شتێکی دەست لێ هەڵگیراو یا واز لێ هێنراو. (٢) کەسێکی بێ لانەو دەربەدەرو بێکارە کە لەسەر شەقامو ئەملاو ئەولادا بژی. (٣) کەسێکی کەمتەرخەم؛ کەسێکی فەرامۆش. (٤) زەوی پێکهاتوو لە کشانەوەی دەریا.

dereliction (der´ə-lik′shən), ***n.*** (١) دەست لێهەڵگرتن؛ بەجێهێشتن. (٢) دەست لێ هەڵگیراوی. (٣) کەمتەرخەمی؛ فەرامۆشی: *(He was fired for ~ of duty.)*. (٤) (ا) پێکهاتنی زەوی بە کشانەوەی دەریا. (ب) زەوی بەم جۆرە پێکهاتوو.

deride (di-rīd′), ***v.t.*** گاڵتەپێکردن؛ پێ پێکەنین؛ لاقرتێ پێکردن.

derision (di-rizh′ən), ***n.*** (١) گاڵتەپێکردن؛ پێ پێکەنین؛ لاقرتێ. (٢) [Rare]، کەسێکی لاقرتێ؛ کەسێکی لاقرتێ پێکراو.
-derisive ***(n.).***

derivation (der´ə-vā′shən), ***n.*** (١) دارشتن؛ دەرهێنان؛ وەرگرتن. (٢) شتێکی دارێژراو یا وەرگیراو (ووشە، بیروباوەڕ). (٣) بنچینە؛ بنج‌وبناوان. (٤) سەرچاوەو گۆڕانی ووشە. (٥) ووشەسازی؛ زانستی دۆزینەوەی بنچینەی ووشە (زمانەوانی). (٦) ووشە دارشتن. (٧) دۆزینەوە؛ ئەنجام کردن (بیرکاری).

derivative (də-riv′ə-tiv), ***adj.*** (١) وەرگیراو؛ نارەسەن (هونەر، ویژە) *(~ art)*. (٢) تایبەتی بە دارشتن، وەرگرتن، یا دەرهێنان.
n. (١) شتێکی وەرگیراو یا نارەسەن. (٢) ماددەیەکی لێ وەرگیراو، لێ دەرهێنراو، یا بەرهەم هێنراو (کیمیاگەری). (٣) ووشەیەکی دارێژراو یا وەرگیراو.

derive (də-rīv′), ***v.t.*** (١) (~ from)، لێوە وەرگرتن؛ هەڵهێنجان. (٢) ئەنجام کردن؛ دۆزینەوە. (٣) دارشتن؛ وەرگرتن (ووشە)؛ وەرگێڕان. (٤) گەڕانەوە بۆ سەرچاوە (زمانەوانی). (٥) لێ وەرگرتن؛ لێ دەرهێنان (کیمیاگەری).
v.i. لێوەهاتن؛ لێوە وەرگیران.
(Thousands of English words are ~d from Latin.)

derm- (dũrm), = **dermo-.**

-derm (dũrm), پاشگرێکە بەمانای: پێست؛ چەرم.

dermal (dũr′məl), ***adj.*** پێستی؛ چەرمی.

dermat- (dũr′mət), = **dermato-.**

dermato- (dũr′mə-tō, dũr-mat′ō), پێشگرێکە بەمانای: چەرم؛ پێست.

dermatologist (dũr´mə-tol′ə-jist), ***n.*** پزیشکی پێست.

dermatology (dũr´mə-tol′ə-ji), ***n.*** پزیشکەوانی پێست.

dermis (dũr′mis), ***n.*** (١) توێکی ژێر پێستی دەرەوە. (٢) پێست؛ چەرم.

dermo- (dũr′mō, dũr′mə), پێشگرێکە بەمانای: پێست؛ چەرم

derogate (der′ə-gāt´), ***v.i.*** (١) (~ from)، لە پلە یا بایەخ کەمکردنەوە. (٢) سووک کردن
v.t. [Archaic or Obs.], سووک کردن؛ لە پلە یا بایەخ کەمکردنەوە.
-derogation ***(n.).***

derogative (di-rog′ə-tiv), ***adj.*** = **derogatory.**

derogatory (di-rog′ə-tôr´i, di-rog′ə-tō´ri), ***adj.*** (١) سووک (ووتە)؛ ناشرین؛ گاڵتەپێکەر *(a ~ remark)*. (٢) لە بایەخ کەمکەرەوە؛ شکێنەر؛ سووککەر.

derrick (der′ik), ***n.*** (١) ئامێری بەرزکەرەوە یا هەڵگر. (٢) چوارچێوەیەکی کانزایی بەرز لەسەر بیرەنەوتێک.

derrière (der´i-er′), ***n.*** سمت؛ کەفەل؛ قنگ.

dervish (dũr′vish), ***n.*** دەروێش.

descant (des′kant), ***n.*** (١) گۆرانی؛ ئاواز. (٢) تێبینی؛ ڕەخنە؛ دووان
v.i. (١) (~ on; ~ upon)، تێبینی لەسەرکردن. (٢) لێدووان؛ باسکردن. (٢) گۆرانی ووتن؛ ئاواز دانان

descend (di-send′), ***v.i.*** (١) نزم بوونەوە؛ هاتنەخوارەوە. (٢) لە گشتێ‌یەوە چوون بۆ تایبەتی یا لە گەورەوە بۆ بچووک. (٣) بەرەوخواربوونەوە (گرد، شاخ). (٤) (~ from)، لێوەهاتن؛ لێوە بوون؛ لێوە هاتنەخوارەوە:
(We are all ~ed from Adam.)
(٥) بۆ مانەوە (میراتی): *(The estate ~ed to the nephew.)*
(٦) (~ to)، خۆ نزم کردنەوە؛ خۆ سووک کردن: *(to ~ to that level)*
(٧) (~ upon; ~ on)، بەسەرردادان (دیدەنی، هێرش)؛ پەلاماردان:
(They ~ed on the enemy.; Our friends ~ed upon us.)
(٨) نزم بوونەوە بەرەو ئاستێ (ئەستێرەوانی)؛ ئاوابوون.
-descending ***(adj.).***

descendant (di-sen′dənt), ***n.*** نەوە؛ وەچە؛ بەرە؛ توخم.

descendent (di-sen′dənt), ***adj.*** هاتەخوارەوە؛ نزم بووەوە.

descent (di-sent), ***n.*** (١) نزم بوونەوە؛ هاتنەخوارەوە. (٢) ڕەگەز؛ بنەچە؛ ڕیشە. (٣) نەوە؛ بەرە؛ نەتەوە. (٤) لێژایی؛ بەرەوخوارکە. (٥) ڕێگەی بەرەوخوارکە. (٦) (~ upon; ~ on)، بەسەرردادان (دیدەنی، هێرش)؛ پەلاماردان. (٧) نشوستی هێنان. (٨) (~ to)، سووکی (ڕەووشت)؛ خۆ سووک کردن؛ سووک بوون. (٩) بۆمانەوەی زەوی‌وزار لە باوباپیرەوە.

describe (di-skrīb′), ***v.t.*** (١) نیشانەهەڵدان؛ وەسف کردن؛ باسکردن: *(Please ~ what you saw.)*
(٢) وێنەکێشان.
-describable ***(adj.).***

description (di-skrip′shən), ***n.*** (١) نیشانەهەڵدان؛ وەسف کردن؛ وەسف: *(a ~ of a thief)*. (٢) جۆر؛ چەشن؛ بابەت: *(books of every ~)*. (٣) وێنە؛ وێنەکێشان: *(the ~ of a circle)*.

descriptive (di-skrip′tiv), ***adj.*** نیشانەهەڵدەر؛ ڕوون:
(a ~ passage; ~ writing)

descriptive linguistics, زمانەوانی وەسفی: لقێکە لە زمانەوانی
کە باسی زمان و پێکهاتنی دەکات بێ گوێدان بە مێژووی ئەو زمانەو
بەراوردکردنی لەگەڵ زمانی تردا.

descry (di-skrī′), *v.t.* (١) بەدی کردن؛ بینین (لە دەرەوە)
(٢) دۆزینەوە؛ بۆ گەڕان و دۆزینەوە.

desecrate (des′i-krāt′), *v.t.* گڵاوکردن؛ پیس کردن.
-desecrater *(n.)*; desecrator *(n.)*.

desecration (des′i-krā′shən), *n.* گڵاوکردن؛ پیس کردن؛
گڵاوبوون؛ پیس بوون.

desegregate (dē-seg′rə-gāt′), *v.t.* لابردن یا نەهێشتنی جیاوازی
ڕەگەزایەتی (لە قوتابخانەو زانکۆدا)؛ جیانەکردنەوەو تێکەڵاوکردن (ڕەگەز):
(Most schools in Southern United States have ~d.)
-desegregation *(n.)*.

desensitize (dē-sen′sə-tiz′), *v.t.* (١) هەست کوشتن؛ سڕکردن.
(٢) هەستیاری نەهێشتن بەرامبەر هەندێ خواردن و شتی تر (پزیشکەوانی).

desert (di-zûrt′), *v.t.* (١) بەجێهێشتن؛ چۆڵ کردن
(٢) بەجێهێشتنی کەسێک لەکاتی تەنگانەدا؛ پشت تێکردن.
(٣) (ا) ڕاکردن لە سوپا؛ هەڵاتن.
(ب) شوێنی کار بەجێهێشتن بەبێ پرس.
v.i. ڕاکردن لە سوپا؛ هەڵاتن؛ هەڵاتن لە کار.

desert (dez′ẽrt), *n.* بیابان؛ چۆڵەوانی.
adj. (١) بیابانی (٢) چۆڵ؛ چۆڵ و هۆڵ: *(a ~ island)*.

desert (di-zûrt′), *n.* (١) شایستەیی؛ هەڵگرتن (پاداشت، سزا)؛ ڕەوایی.
(٢) *(pl.)* پاداشت یا سزای ڕەوا: *(He got his just ~s.)*.

deserter (di-zûr′tẽr), *n.* (١) ڕاکردوو لە سەربازی یا سوپا؛ هەڵاتوو.
(٢) کەسێکە کە خێزانەکەی، هاوڕێ، یا ڕێبازەکەی بەجێ دەهێڵێت؛
پشت تێکەر (لەکاتی تەنگانەدا).

desertion (di-zûr′shən), *n.* (١) ڕاکردن لە سوپا؛ هەڵاتن.
(٢) بەجێهێشتن؛ پشت تێکردن (لەکاتی تەنگانەدا).

deserve (di-zûrv′), *v.t. & v.i.* شایستەبوون (پاداشت، سزا)؛
هەڵگرتن؛ هێنان؛ شایان بوون؛ پێ ڕەوابوون.

deserved (di-zûrvd′), *adj.* شایستە؛ ڕەوا: *(a ~ vacation)*.

deservedly (di-zûr′vid-li), *adv.* بە ڕەوا؛ ڕەوا؛ شایستە:
(to be ~ blamed)

deserving (di-zûr′viŋ), *adj.* شایستەی پاداشت، ستایش، یا
یارمەتییە
n. شایستەیی (پاداشت، سزا).

desex (di-seks′), *v.t.* پووکاندنەوەی ئەندامی زاووزێی گیاندار بە
خەساندن و دەرهێنانی هێلکەدان یا تۆو.

desiderata (di-sid′ẽr-āt′ə), *n. plural of* desideratum.

desideratum (di-sid′ẽr-ā′təm), *n.* خواست؛ ئامانج؛ هیوا؛
شتێکی ویستراو یا ئارەزووکراو.

design (di-zīn′), *v.t.* (١) نەخشەدانان؛ نەخشەکێشان؛ نەخشەکردن؛
ڕەنگ ڕشتن؛ پلان دانان: *(to ~ a house, a bridge, a plane, etc.)*.
(٢) لە مێشکدا نەخشەکردن
(٣) نیازی کردنی کارێک بوون
(٤) تەرخان کردن؛ دانان.
v.i. نەخشەدانان؛ نەخشەکێشان؛ نەخشەکردن:
(She ~s for a coat manufacturer.)
n. (١) نەخشە؛ پلان؛ پرۆژە. (٢) نیاز. (٣) ئامانج؛ ئاوات.
(٤) *(pl.)* (~ on; ~ upon): پیلانێکی نهێنی و ناپەسەند:
(He has ~s on your life.; He has ~s on her property.)
(٥) نەخشە: *(a ~ for a house)*.
(٦) نەخشەکاری؛ نەخش؛ نەخشاندن: *(the ~ of a rug)*.
(٧) بەرهەمێکی هونەری.

by design, بەدەسەنقەست:
(Was it done by accident or design?)

designate (dez′ig-nit), *adj.* دانراوە لە پلەیەکدا بەڵام دەستی
بەکار نەکردووە؛ ناونراو؛ دەستنیشان کراو: *(ambassador ~)*.
v.t. (١) دەستنیشانکردن؛ دیاری کردن؛ نیشانەکردن.
(٢) تەرخان کردن؛ دانان (بۆ مەبەست، کات، یا نیشێکی تایبەتی)
(٣) ناونان؛ ناولێنان. (٤) دانان لەسەر کار؛ دامەزراندن.

designation (dez′ig-nā′shən), *n.* (١) دەستنیشانکردن؛
دیاری کردن. (٢) لەسەر کار دانان. (٣) ناو؛ نیشانە.

designee (dez′ig-nē′), *n.* کەسێکی دەستنیشان کراو، دانراو،
یا دیاریکراو بۆ کارێک، ئەرکێک، یا پلەیەکی فەرمانڕەوایی.

designer (di-zīn′ẽr), *n.* (١) نەخشەکێش؛ نەخشەکەر (جل و بەرگ).
(٢) نەخشەکێشی دیکۆری شانۆ: *(a set ~)*. (٣) پیلانگێڕ.

desirable (di-zīr′ə-b'l), *adj.* ویستراو؛ باش؛ نایاب؛ جوان؛ پەسەند.
-desirability *(n.)*; desirableness *(n.)*; desirably *(adv.)*.

desire (di-zīr′), *v.t.* (١) حەزکردن؛ ویستن؛ ئارەزووکردن.
(٢) داخوازی کردن. (٣) حەزلێکردن (زاووزێ)؛ هەوەس هەڵسانی جووت بوون.
n. (١) حەز؛ ئارەزوو. (٢) هەوەسی جووت بوون. (٣) داخوازی؛ خواست.
(٤) هیوا؛ ئاوات؛ شتێک یا کەسێکی ویستراو.

desirous (di-zīr′əs), *adj.* حەزکەر؛ ئارەزووکەر؛ حەزپێکەر:
(He is ~ of going abroad.)

desist (di-zist′), *v.i.* دەست هەڵگرتن؛ وازهێنان؛ وەستان.

desk (desk), *n.* (١) مێزی نووسین و خوێندنەوە.
(٢) مێز یا قەفەز لە دەزگایەکی گەورەدا: *(an information ~)*.
(٣) فەرمانگە یا لقی فەرمانگەی دەزگایەکی فەرمانڕەوایی یا میللی.
(٤) سێپای ئاوازژەنی ئۆرکێسترا.

desolate (des′ə-lit), *adj.* (١) چۆڵ؛ چۆڵ و هۆڵ.
(٢) دڵتەنگکەر؛ ناخۆش. (٣) وێرانە.
v.t. (١) چۆڵ کردن.
(٢) وێران کردن (٣) بەجێهێشتن.
-desolateness *(n.)*; desolater, desolator *(n.)*.

desolation (des′ə-lā′shən), *n.* (١) چۆڵی؛ چۆڵ و هۆڵی.
(٢) وێرانی؛ وێرانەیی. (٣) خەفەتباری؛ غەمباری.
(٤) تەنهایی؛ هەستی تەنهایی.
(٥) شوێنێکی چۆڵ و ناخۆش؛ چۆڵەوانی.

despair (di-spâr′), *v.i.* هیوا بڕین؛ نائومێدبوون؛ وورەبەردان.
n. (١) نائومێدی؛ بێ هیوایی؛ هەناسەساردی؛ دڵشکستی.
(٢) هۆی نائومێدی (مرۆڤ، شت)؛ هیوابڕ؛ دڵشکستکەر.

despairing (di-spâr′iŋ), *adj.* نائومێد؛ بێ هیوا؛ هیوابڕاو.
-despairingly *(adv.)*.

despatch (di-spach′), *v.t. & n.* = dispatch.

despatcher (di-spach′ẽr), *n.* = dispatcher.

desperado (des′pə-rā′dō, des′pə-rä′dō), *n.* تاوانبارێکی
ترسناکی بێباک؛ تاوانکارێکی یاخی چاونەترس؛ کەسێکی بێ هیوای بێباک.

desperate (des′pẽr-it), *adj.* (١) (ا) بێ هیوا؛ نائومێد؛ داماو.
(ب) بێباک و ترسناک: *(a ~ criminal)*.
(ج) لە ئەنجامی هیوابڕینەوەیە: *(a ~ act)*.
(٢) بێچارە؛ بێ دەرمان؛ ترسناک: *(a ~ illness)*.
(٣) زۆر؛ بێ ئەندازە: *(in ~ need)*.
-desperately *(adv.)*; desperateness *(n.)*.

desperation (des′pẽr-ā′shən), *n.* (١) نائومێدی؛ بێ هیوایی؛
هەناسەساردی؛ دڵشکستی: *(He had a look of ~ on his face)*.
(٢) بێباکی و جەنگاوەری لە ئەنجامی نائومێدیدا.

despicable (des′pik-ə-b'l, di-spik′ə-b'l), *adj.* پیس و بۆگەن؛
نامەرد؛ مایەی قێزلێهاتنەوەیە؛ نزم (کردەوە، مرۆڤ)

despise (di-spīz′), *v.t.* بە سووك سەیرکردن؛ ڕق لێ بوون؛ قێزلێهاتنەوە.

despite (di-spīt′), *n.* (١) کردەوەیەك لەڕووی سووك سەیرکردنەوە. (٢) ڕق؛ قین؛ کینە.

prep. هەرچەند؛ نەگەرچی؛ لەگەڵ ئەوەشدا.

in despite of, لەگەڵ ئەوەشدا؛ لە ڕقی ئەوە.

despiteful (di-spīt′fəl), *adj.* [Archaic], قیناوی؛ کینە لە دڵ.

despond (di-spond′), *v.i.* وورەبەردان؛ هیوابڕین؛ دڵشکست بوون.

despondence (di-spon′dəns), *n.* غەمگینی؛ دڵتەنگی؛ بێ هیوایی

despondency (di-spon′dən-si), *n.* بێ هیوایی؛ غەمگینی؛ بێ وورەیی؛ دڵتەنگی؛ خەفەتباری.

despondent (di-spon′dənt), *adj.* مەلوول؛ پەست؛ بێ وورە؛ نائومێد.

despot (des′pət, des′pot), *n.* (١) ئیمپراتۆری بیزەنتی؛ سەرەك-قەشەی کلێسەی یۆنانی. (٢) زۆردار؛ فەرمانڕەوای بەربەرەڵاو زۆردار.

despotic (di-spot′ik), *adj.* زۆردارانە؛ زۆردار. *(a ~ ruler)*.

despotism (des′pət-iz′m), *n.* (١) زۆرداری؛ بەربەرەڵایی-فەرمانڕەوایی. (٢) فەرمانڕەوایی‌یەکی زۆردار یا بەربەرەڵاو ڕەها.

desquamate (des′kwə-māt′), *v.i.* تونك هەڵدان (پێست)؛ تونك فڕێدان.

dessert (di-zürt′), *n.* شیرینی.

destabilize (des′tab′ə-līz′), *v.t.* پشێوی خستنەوە؛ شلۆق کردن؛ نائاسوودە کردن *(to ~ a government)*.

destination (des′tə-nā′shən), *n.* دواقۆناغ؛ جێی مەبەست.

destine (des′tin), *v.t.* (١) چارەنووس وابوون؛ لە ناوچەوان نووسران

(You were ~d to be great.)

(٢) [for] تەرخان کردن؛ چوون بۆ (دواقۆناغ).

destined for, (١) بەرەو سەری چوون

(This grain shipment is destined for Africa.)

(٢) چارەنووس ... بوون *(destined for leadership)*.

destiny (des′tə-ni), *n.* چارەنووس

destitute (des′tə-tōōt′, des′tə-tūt′), *adj.* (١) [of] بێ ... ؛ ذی‌یەمی *(~ of experience)*.

(٢) هەژار؛ بێ دەرامەت.

(٣) [Obs.] بەجێهێڵراو؛ وازلێهێنراو

-destitution *(n.)*.

destroy (di-stroi′), *v.t.* (١) ڕووخاندن؛ وێرانکردن؛ کاول کردن. (٢) لەناوبردن؛ نەهێشتن؛ تێکدان. (٣) کوشتن.

destroyer (di-stroi′ēr), *n.* (١) ڕووخێنەر؛ لەناوبەر؛ وێرانکەر؛ تێکدەر. (٢) کەشتی‌یەکی جەنگی خێرای بەهێز.

destruct (di-strukt′), *v.t.* خستنەخوارەوەو لەناوبردنی مووشەك یا کەشتی هەوایی بەدەستقەست پاش تەقاندن یا هەڵدان.

destructible (di-struk′tə-b′l), *adj.* دەتوانرێ لەناوببرێ یا بفەوتێنرێ

-destructibility *(n.)*; **destructibleness** *(n.)*.

destruction (di-struk′shən), *n.* (١) وێرانکردن؛ لەناوبردن؛ ڕووخاندن؛ تێکدان. (٢) وێرانی؛ لەناوچوون؛ ڕووخان؛ تێکچوون. (٣) هۆی لەناوبردن یا فەوتاندن.

destructionist (di-struk′shən-ist), *n.* ڕووخێنەر؛ حەزکەر لە-ڕووخاندن (بەتایبەتی دەزگای کۆمەڵایەتی).

destructive (di-struk′tiv), *adj.* (١) وێرانکەر؛ لەناوبەر؛ تێکدەر

(a ~ person, storm, etc.)

(٢) زیانبەخش *(~ criticism)*.

-destructively *(adv.)*; **destructiveness** *(n.)*.

desultory (des′'l-tôr′i, des′'l-tō′ri), *adj.* (١) پچڕپچڕ (کار، بیر). (٢) لاسەرلا.

-desultorily *(adv.)*; **desultoriness** *(n.)*.

detach (di-tach′), *v.t.* (١) لێکردنەوە؛ جیاکردنەوە؛ لێ ترازاندن. (٢) ناردن بۆ ئەرکێکی تایبەتی (پۆلیس، سوپا).

-detachable *(adj.)*.

detached (di-tacht′), *adj.* (١) لێ جیاکراوە؛ جیا؛ لێکراوە. (٢) دوورەپەرێز؛ گۆشەگیر؛ سارد؛ بێ هەست و بێ پەیوەندی؛ بێ لایەن

(a ~ person)

detachment (di-tach′mənt), *n.* (١) لێ جیاکردنەوە؛ جیایی؛ لێ جیابوونەوە. (٢) گۆشەگیری؛ دوورەپەرێزی؛ ساردی؛ بێ لایەنی (٣) دەستەیەك سەرباز یا پاپۆڕ کە نێردرابێ بۆ ئەرکێکی تایبەتی؛ مەفرەزە. (٤) ناردنی ئەم دەستە سەربازە یا پاپۆڕە بۆ ئەم ئەرکە.

detail (di-tāl′), *n.* (١) دووروودرێژی (باس)؛ ووردی؛ ووردەکاری:

(Explain it in ~.)

(٢) بەشێکی ووردو ناگرنگ: *(That is only a ~.)*

(٣) (ا) دەستەیەك چەکداری هەڵبژێردراو بۆ ئەرکێکی تایبەتی؛ مەفرەزە (ب) ئەم ئەرکە.

v.t. (١) بە دووروودرێژی باسکردن؛ بە ووردی گێڕانەوە. (٢) هەڵبژاردن و ناردنی دەستەیەك هێزی چەکدار بۆ ئەرکێکی تایبەتی

in detail, بە دووروودرێژی؛ بە ووردی.

detain (di-tān′), *v.t.* (١) خستنە بەندیخانەوە؛ گرتن؛ گلدانەوە. (٢) دواخستن؛ ڕاگرتن؛ بەندکردن؛ بەنگ کردن.

-detainer *(n.)*; **detainment** *(n.)*.

detainee (di-tā′nē′), *n.* گیراو (مرۆڤ)؛ بەندکراو.

detect (di-tekt′), *v.t.* (١) دۆزینەوە؛ دۆزینەوە (تاوان، تاوانبار):

(They ~ed him in the act of stealing the jewels.)

(٢) هەستپێکردن: *(Can you ~ anything strange here?)*

-detectable *(adj.)*; **detectible** *(adj.)*.

detection (di-tek′shən), *n.* دۆزینەوە؛ دۆزینەوە (تاوان، تاوانبار)؛ هەستپێکردن: *(the ~ of crime)*

detective (di-tek′tiv), *adj.* (١) تایبەتی بە دۆزینەوە (٢) تایبەتی بە پۆلیسی نهێنی و کارەکەیان: *(a ~ story)*.

n. پۆلیسی نهێنی.

detector (di-tek′tēr), *n.* (١) دۆزەرەوە (مرۆڤ. سەگی پۆلیسی). (٢) دۆزەرەوەی شەپۆلی کارەبایی یا شتی تر (نامێر)؛ هەستپێکەر.

detent (di-tent′), *n.* گیرە (مەکینەکاری).

détente (dā′tänt′), *n.* کەم بوونەوەی ئاڵۆزی و ناحەزی و دوژمنایەتی نێوان ووڵاتان؛ ئاسایشی نێوان ووڵاتان.

detention (di-ten′shən), *n.* (١) گرتن؛ خستنە بەندیخانەوە؛ بەندکردن؛ گلدانەوە: *(a ~ center)*. (٢) دواخستن؛ دواکەوتنی ناچاری

deter (di-tûr′), *v.t.* ڕێ لێگرتن (لە مرۆڤ، دەستە، یا ووڵاتێك لە کردنی کاری نایەسەند)؛ وەستاندن؛ نەهێڵان (ڕوودانی کاری خراپ).

deterge (di-tûrj′), *v.t.* پاککردنەوە (برین).

detergent (di-tûr′jənt), *adj.* پاککەرەوە.

n. مادەیەکی پاککەرەوە (سابوونی جل و قاپ‌وقاقاغ شتن)؛ سابوونی جل و قاپ شتن.

deteriorate (di-têr′i-ə-rāt′), *v.i. & v.t.* خراپتربوون؛ دانە دواوە؛ بەرەو خراپی چوون: *(The situation ~d.; His illness ~d.)*

deterioration (di-têr′i-ə-rā′shən), *n.* بەرەو خراپی چوون؛ خراپتربوون؛ دانە دواوە.

determinant (di-tûr′mə-nənt), *adj.* بڕیاردەر.

n. هۆیەك یا شتێکی بڕیاردەر.

determinate (di-tûr′mə-nit), *adj.* (١) دیار؛ دیاریکراو؛ دیاردە. (٢) بڕاوە؛ بڕیار لەسەر دراو؛ یەکجارەکی. (٣) سوور لەسەر.

determination (di-tûr´mə-nā´shən), *n.* (١) بریاردان؛ بریار.
(٢) دیاریکردن (٣) سووربوون لەسەر. (٤) زەبر؛ هیممەت.
determinative (di-tûr´mə-nā´tiv, di-tûr´mə-nə-tiv), *adj.* (١) بریاردەر (شت). (٢) دیاریکەر (ووشە، ئامراز) (ڕێزمان).
determine (di-tûr´min), *v.t.* (١) دیاریکردن؛ سنوور بۆ دانان.
(٢) بریاردان؛ بڕینەوە؛ یەکلاکردنەوە. (٣) بریاردان پاش لێکۆڵینەوەیەکی زۆر.
(٤) دۆزینەوە؛ بە ووردی لێکدانەوە. (٥) ئاراستەکردن؛ ڕێباز بۆ دانان.
(٦) دوایی پێ هێنان.
v.i. (١) بریاردان؛ بڕینەوە. (٢) دوایی هاتن.
determined (di-tûr´mind), *adj.* سوور لەسەر
determiner (di-tûr´min ĕr), *n.* (١) بریاردەر (مرۆڤ، شت)
(٢) ووشە یا ئامرازی دیاریکەر (ڕێزمان).
determinism (di-tûr´min-iz´m), *n.* فەلسەفەی ناچاری یا پێشەکی بریاردراو بریتییە لەو فەلسەفەیەی کە دەڵێت: کرداری مرۆڤو چۆنێتی ژیانی بە دەست خۆی نییە بەڵکو بۆی براوەتەوە لە ئەنجامی کەلێك هۆکارە کە دەسەڵاتی بەسەردا نییە وەك ڕۆژگاری ڕابوردوو و باری کۆمەڵایەتیو دەروونی و دەوروبەری.
-determinist *(n.)*; **deterministic** *(adj.)*.
deterrence (di-tûr´əns, di-ter´əns), *n.* (١) ڕێ لێگرتن (لە- ڕوودانی کاری ناپەسەند). (٢) ڕێگر؛ کۆسپ (لەرێی کاری ناپەسەندا).
deterrent (di-tûr´ənt, di-ter´ənt), *adj. & n.* ڕێ لێگر (کاری- ناپەسەند) ؛ کۆسپ.
detest (di-test´), *v.t.* زۆر ڕق لێ بوون؛ قین لێ بوون
detestable (di-tes´tə-b´l), *adj.* شایستەی ڕق لێ بوونە؛ پیس و بۆگەن
detestation (dē´tes-tā´shən), *n.* (١) ڕق؛ قین؛ کینە.
(٢) کەسێك یا شتێکی ڕق لێ بوو یا پیس و بۆگەن.
dethrone (dē-thrōn´), *v.t.* (١) لە تەختی پاشایەتی هێنانەخوارەوە؛ لە پاشایەتی خستن. (٢) لێخستن (لە پلەوپایە)؛ هێنانەخوارەوە لە پلەی بەرز.
-dethronement *(n.)*.
detonate (det´ə-nāt´, dē´tō-nāt´), *v.i.* تەقین (بۆمبا)؛ تەقینەوە
v.t. تەقاندن؛ تەقاندنەوە
-detonation *(n.)*; **detonator** *(n.)*.
detour (dē´toor, di-toor´), *n.* (١) لە ڕێ لادان؛ پێچکردنەوە؛ لادان؛ لادان لە ڕێی ڕاستەوخۆ؛ پێچە بەدەورە.
(٢) ڕێیەکی سەرەدەمی پێچوپەنادار کە بەکاردەهێنرێت لەباتی ڕێی ئاسایی.
v.t. & v.i. پێچکردنەوەو لادان لە ڕێی ڕاستەوخۆ
detract (di-trakt´), *v.t.* کەمکردنەوە (پلە، ڕێز، جوانی)؛ سووك کردن
v.i. **(~ from)**, لێ کەمکردنەوە *(Anger ~s from her beauty.)*.
detraction (di-trak´shən), *n.* (١) لێ کەمکردنەوە (پلە، ڕێز، جوانی)؛ سووك کردن (٢) سووکی سووککەر.
-detractive *(adj.)*; **detractor** *(n.)*.
detrain (dē-trān´), *v.i.* لە شەمەندەفەر دابەزین.
v.t. لە شەمەندەفەر دابەزاندن
-detrainment *(n.)*.
detriment (det´rə-mənt), *n.* (١) زیان
(He works very hard to the ~ of his health.)
(٢) شتێکی زیانبەخش.
detrimental (det´rə-men´t´l), *adj.* زیانبەخش؛ بە زیان
deuce (dōōs, dūs), *n.* (١) دوو خاڵ (زاری تاوڵەو دۆمینە، کاغەزی- قومار). (٢) هاوکێشی (لە یاری تەنسدا کە هەر یاریکەرێك چل خاڵی هەیە لە یارییەکدا یا هەریەکی پێنج یاریان بردوەتەوە).
deuce (dōōs, dūs), *n. & interj.* (١) جوێنێکە بەمانای: بێ بەخت؛ شەیتان؛ دەی بچیت بە ئاخدا. (٢) شەیتان
Deus (dē´əs, dā´oos), *n.* = God.

deus ex machina (dē´əs eks mak´i-nə), [L.], (١) لە شانۆ- گەری یۆنانی و ڕۆمانی کۆندا بریتی بوو لە خودایەك کە لەپڕو لەناکاو پەیدا دەبوو لەسەر شانۆ بۆ کارکردنە سەر ڕووداوی شانۆگەرییەکەو یەکلاکردنەوەی.
(٢) کەسێك یا شتێك کە لەپڕو لەناکاو پەیدا دەبێت بۆ کارکردنە سەر ڕووداوێك و چارەسەرکردنی کێشەکە.
deutoplasm (dōō´tə-plaz´m, dū´tə-plaz´m), *n.* خواردەمەنی ناو هێلکە کە دەبێت بە بژێوی ئاوڵەمە؛ زەردێنەی هێلکە.
devaluate (dē-val´ū-āt´), *v.t.* نرخ شکاندن (دراو)؛ بایەخ یا نرخ کەمکردنەوە.
devaluation (dē-val´ū-ā´shən), *n.* (١) نرخ شکاندن (دراو)؛ بایەخ یا نرخ کەمکردنەوە: *(the ~ of the dollar)*.
(٢) پلەی ئەم نرخ شکاندنە.
devastate (dev´əs-tāt´), *v.t.* وێرانکردن؛ کاول کردن؛ خاك بە تووڕەکە بێژانەوە.
devastation (dev´əs-tā´shən), *n.* (١) وێرانکردن؛ کاول کردن؛ وێران بوون. (٢) وێرانی؛ کاولی.
develop (di-vel´əp), *v.t.* (١) پەرە پێ سەندن؛ گەشەپێکردن؛ پێشخستن؛ برەوپێدان؛ بەهێزکردن. (٢) ئاوەدانکردنەوە.
(٣) شتنەوە: *(to ~ a film)*.
(٤) ڕوونکردنەوەو درێژەپێدان: *(to ~ an idea in an easy way)*
(٥) خستنەڕوو؛ ئاشکراکردن (پیلان).
(٦) تووش بوون (نەخۆشی).
(٧) پێ ڕاهاتن؛ پەیداکردن:
(to ~ a taste for a certain kind of food)
v.i. (١) پەرەسەندن؛ گەشەکردن؛ بەهێزبوون؛ گەورەبوون.
(٢) ئاشکرابوون؛ دەرکەوتن.
-developer *(n.)*.
develope (di-vel´əp), *v.t. & v.i.* = develop.
development (di-vel´əp-mənt), *n.* (١) پەرەسەندن؛ گەشەکردن؛ بەهێزبوون. (٢) (ا) ئاوەدانکردنەوە. (ب) ئاوەدانی. (٣) ڕووداو؛ گۆڕین
(٤) شۆردنەوە (فیلم، وێنە).
-developmental *(adj.)*.
deviate (dē´vi-āt), *v.i. & v.t.* لە ڕێ لادان؛ لە ڕێی ڕاست لادان.
n. کەسێکی سەرسەری یا بەدڕەفتار؛ لە ڕێی ڕاست لادەر (جووت بوون).
deviation (dē´vi-ā´shən), *n.* (١) لە ڕێی ڕاست لادان؛ جیاوازی؛ ڕێی چەوت گرتن. (٢) پلەی ئەم لادانە.
device (di-vīs´), *n.* (١) پیلان؛ نەخشە.
(٢) فێڵ؛ ساختە؛ فێڵ و تەڵەکە. (٣) ئامێر؛ پێکار. (٤) درووشم.
(٥) نەخشەیەکی وێژەیی: *(an example of literary ~)*.
devil (dev´´l), *n.* (١) (ا) [D-] ، شەیتان (ب) شەیتان؛ دێوودرنج.
(٢) شتێکی بەد: *(That ~ , slavery.)*.
(٣) کەسێکی بەد. (٤) کەسێکی بزێوو چالاك.
(٥) کەسێکی بەدبەخت و داماو: *(That poor ~ !)*.
(٦) کارێکی سەخت. (٧) بەردەست (چاپەمەنی).
(٨) ئامێری بڕینی ژێرەخەر.
v.t. (١) ئامادەکردنی خواردەمەنی بە زۆر تێکردنی بەهاراتەوە (هێلکە).
(٢) پەستکردن؛ سەرخستنەسەر؛ داخ کردنە دڵەوە.
(٣) بڕینی ژێرەخەر بە ئامێری تایبەتی.
give the devil his due, دان بە مافی کەسێکی بەدو ناپەسەندا نان.
go to the devil, (١) ملت بشکێ!؛ چاوت دەربێت!.
(٢) بەدڕەفتاربوون.
raise the devil, (١) شەیتان بانگ کردن.
(٢) [Colloq.]، بەزم گێڕان؛ کردن بە هەرا.
deviled (dev´´ld), *adj.* توون وتیژ؛ بەهاراتاوی: *(~ eggs)*.
devilfish (dev´´l-fish´), *n.* شەیتانی دەریا؛ گیاندارێکی دەریاییە.

devilish (dev′'l-ish, dev′lish), *adj.* (١) شەیتانی؛ شەیتانانە
(٢) بزێو؛ هاروهاج. (٣) [Colloq.]، زۆر بەدو ناپەسەند.
(٤) [Colloq.]، لە سنوور بەدەر؛ بێ رادە.
adv. [Colloq.], زۆر؛ نیجگار زۆر.
devil-may-care (dev′'l-mā-kâr′), *adj.* بێباک؛ سەرکێش
devilment (dev′'l-mənt), *n.* کردەوەی شەیتانانە؛ کاری ناپەسەند
devilry (dev′'l-ri), *n.* (١) کردەوەی بەدو ناپەسەند.
(٢) بێباکی؛ بەزموڕەزم
devil's advocate, پارێزەری شەیتان (ا) رابەرێکی کڵێسەی کاسۆلیکی‌یە کە بە چاوێکی رەخنەگرانەوە وورد دەبێتەوە لە داوای ناونانی پیاوچاکێکی مردوو بە پیر. (ب) کەسێکە کە لایەنی چەوت دەگرێت لە مشت‌و‌مڕێکدا هەر بۆ مشت‌ومڕکردن یا نەحسی‌و ناپەسەندی.
devil's-darning-needle, پەپوولە قنگ بارێکە
deviltry (dev′'l-tri), *n.* (١) بێباکی؛ سەرکێشی؛ بزێوی.
(٢) ناپەسەندی؛ بەدی. (٣) جادووگەری ناپەسەند.
devious (dē′vi-əs), *adj.* (١) خوارو‌خێچ؛ نارێك؛ ناراستەوخۆ
(٢) فێڵباز؛ ساختەچی؛ سەرچەوت.
devise (di-vīz′), *v.t.* (١) (ا) دروستکردن؛ داهێنان؛ دۆزینەوە.
(ب) نەخشەکێشان *(They ~d a plan to escape from prison.)*.
(٢) بۆ بەجێهێشتنی خانوو و زەوی‌وزار بە وەسیەت
(٣) [Obs.]، بەشکردن؛ دابەشکردن
(٤) [Obs.]، هەڵهێنان (شتی نهێنی)
n. (١) بەخشینێکی زەوی‌وزار بە وەسیەت.
(٢) وەسیەتێك کە ئەم زەوی‌وزارە ببەخشێت
(٣) ئەو خانوو و زەوی‌وزارەی بەم شێوەیە دەبەخشرێت.
devisee (dev′i-zē′, di-vīz′ē′), *n.* کەسێك کە خانوو و زەوی‌وزاری بە وەسیەت بۆ بەجێ مابێت
devisor (di-vī′zēr, di-vī′zôr), *n.* کەسێك کە خانوو و زەوی‌وزار بە وەسیەت بەجێ دەهێڵێت
devitalize (dē-vī′t'l-īz′), *v.t.* (١) کوشتن
(٢) بێ هێز کردن؛ لاوازکردن.
-devitalization *(n.)*.
devoid (di-void′), *adj.* بێ؛ بەتاڵ؛ خاڵی
devoir (də-vwär′, dev′wär), *n.* (١) ئەرکی سەرشان
(٢) (pl.) ڕێز *(Pay your ~s to her.)*.
devolution (dev′ə-lōō′shən, dev′'l-ū′shən), *n.* (١) گل بوونەوە (٢) گۆڕان لە کەسێکەوە بۆ کەسێکی تر (خاوەنێتی زەوی‌وزار، دەسەلات، بەرپرسیاری). (٣) پێ سپاردن؛ دەسەلات پێدان (بە جێگر).
(٤) بووکانەوە (زیندەوەرزانی)
devolve (di-volv′), *v.t. & v.i.* (١) گل بوونەوە
(٢) پێ سپاردن (دەسەلات)؛ کەوتنە سەرشان (بەرپرسیاری).
devote (di-vōt′), *v.t.* تەرخان کردن؛ خۆ تەرخان کردن؛ دانان؛ بۆ دانان.
devoted (di-vōt′id), *adj.* (١) دڵسۆز؛ جگەرسۆز *(a ~ friend)*.
(٢) تەرخان کراو؛ دانراو.
devotee (dev′ə-tē′), *n.* (١) دڵسۆز؛ حەزلێکەر *(a ~ of music)*.
(٢) خۆبەختکەر بۆ ئاین؛ خۆتەرخانکەر بۆ ئاین
devotion (di-vō′shən), *n.* (١) خوا پەرستی؛ خواناسی؛ ئاینداری.
(٢) (pl.) نوێژ (٣) خۆبەختکردن؛ خۆتەرخان کردن؛ لەخۆبووردن.
(٤) (ا) دڵسۆزی؛ جگەرسۆزی (ب) خۆشەویستی
-devotional *(adj.)*.
devour (di-vour′), *v.t.* (١) خواردن بە پەلەو چاوبرسی‌یانە؛ هەڵ لووشین (٢) هیچ نەهێشتنەوە؛ گسك لێدان؛ تەواوکردن.
(٣) قوتدانەوە (بە چاو و بە گوێ) *(The child ~s fairy tales.)*.
devout (di-vout′), *adj.* (١) خواپەرست؛ خواناس؛ ئایندار
(٢) لەخواترس؛ ئاینداری نوێن. (٣) دڵسۆز؛ ڕاستەقینە؛ پاك.

dew (dōō, dū), *n.* (١) ئاوڕنگ؛ شەونم.
(٢) تازەیی‌و ناسکی (وەك شەونم).
(٣) دڵۆپی بریسکەدار یا ڕیزبەستوو (بەتایبەتی فرمێسك یا ئارەق).
dewan, diwan (di-wän′, di-wôn′), *n.* دیوان: کاربەدەستێکی هیندی گەورە (بەتایبەتی سەرەك وەزیران).
dewdrop (dōō′drop′, dū′drop′), *n.* دڵۆپی ئاوڕنگ؛ ئاوڕنگ.
dewlap (dōō′lap′, dū′lap′), *n.* غەبغەبەی بەرملی گاو مانگاو هەندێ گیانداری تر.
dewy (dōō′i, dū′i), *adj.* (١) شەونمی. (٢) تەڕ
(٣) [Poetic]، خۆش‌و ناسك‌و هێمن.
dexter (dek′stēr), *adj.* (١) لای ڕاست؛ لەلای ڕاستەوە.
(٢) [Obs.]، بهات.
dexterity (dek-ster′ə-ti), *n.* (١) بەدەست‌وپلی؛ چاپکی؛ کارامەیی لە بەکارهێنانی دەستدا. (٢) زیرەکی.
(٣) [Rare]، ڕاستەیی؛ ڕاستلەری
dexterous (dek′strəs, dek′stēr-əs), *adj.* (١) بەدەست‌وپل؛ کارامە؛ چاپك. (٢) زیرەك؛ دانا. (٣) [Rare]، ڕاستە؛ ڕاستلەر
dextral (dek′strəl), *adj.* (١) لای ڕاست؛ لەلای ڕاست.
(٢) ڕاستلەر؛ ڕاستە.
dextrin (dek′strin), *n.* ماددەیەکی لینجی وەك جەوی‌یە لە نیشاستە دەردەهێنرێت.
dextrine (dek′strin, dek′strēn), *n.* = **dextrin.**
dextro- (dek′strə), پێشگرێکە بەمانای: بەلای ڕاستەوە؛ لە ڕاستەوە
dextrorotation (dek′strə-rō-tā′shən), *n.* خولانەوە بەلای ڕاستدا (وەك کاتژمێر)
-dextrorotary *(adj.)*; **dextrorotatory** *(adj.)*.
dextrous (dek′strōs), *adj.* **dexterous.**
dharma (där′mə, dūr′mə), *n.* لە ئاینی بوودیدا: ئاینداری؛ پاکی؛ پەیڕەوی کردنی یاسای ئاینی.
di- (dī), پێشگرێکە بەمانای: دوان؛ جووتە؛ دوو ئەوەندە.
dia- (dī′ə), پێشگرێکە بەمانای: (١) بەناو؛ بەناویدا
(٢) بەجیا؛ لەنێواندا.
diabetes (dī′ə-bē′tis, dī′ə-bē′tēz), *n.* شەکرە؛ نەخۆشی شەکرە
diabetic (dī′ə-bet′ik, dī′ə-bē′tik), *adj.* تایبەتی بە نەخۆشی شەکرە؛ نەخۆشی شەکرەی هەیە؛ شەکرە.
n. کەسێکە کە نەخۆشی شەکرەی هەبێت.
diabolic (dī′ə-bol′ik), *adj.* (١) شەیتانی؛ شەیتانانە.
(٢) بەد؛ زۆر ناپەسەند؛ دڕەق: *(a ~ person or plan)*
diabolical (dī′ə-bol′i-k'l), *adj.* = **diabolic.**
diabolism (dī-ab′ə-liz'm), *n.* (١) جادووگەری.
(٢) شەیتان پەرستی. (٣) کردەوەو ڕەوشتی بەد.
(٤) سرووشت‌و ڕەوشتی شەیتان.
-diabolist *(n.)*.
diacritic (dī′ə-krit′ik), *adj.* (١) جیاکەرەوە؛ لەیەك جیاکەرەوە (وەك: سەروبۆر). (٢) دیاریکەر (پزیشکەوانی)؛ دەستنیشانکەر.
n. سەروبۆر.
diacritical (dī′ə-krit′i-k'l), *adj.* جیاکەرەوە (وەك: سەروبۆر): *(a ~ mark)*
diacritical mark, سەروبۆر.
diadem (dī′ə-dem′), *n.* (١) کڵاوی زێڕین.
(٢) قوماشێکی بە زێڕ ڕازاوە کە پاشایانی ڕۆژهەڵات وەك تاج لەسەریان دەکرد
(٣) دەسەڵاتی شاهانە.
v.t. کڵاوی زێڕین کردنەسەر.
diaeresis (dī-er′ə-sis), *n.* = **dieresis.**
diagnose (dī′əg-nōs′, dī′əg-nōz′), *v.t. & v.i.* دۆزینەوە یا

دیاری کردن (نەحۆشی، گیروگرفت)؛ دەستنیشانکردن یا دەست خستنە سەر (نەخۆشی، گیروگرفت).

diagnosis (dī´əg-nō′sis), ***n.*** (١) دۆزینەوە یا دەستنیشانکردن (نەخۆشی، گیروگرفت). (٢) لێکۆڵینەوەی وورد. (٣) ئەنجامی ئەم لێکۆڵینەوەیە؛ بڕیارێك دەربارەی ئەنجامی ئەم لێکۆڵینەوەیە.

diagnostic (dī´əg-nos′tik), ***adj.*** (١) تایبەتی بە دۆزینەوە یا دەستنیشانکردنی نەخۆشی. (٢) نیشانەیی.

n. (١) دەستنیشانکردن یا دۆزینەوەی نەخۆشی. (٢) نیشانە (نەخۆشی).

-diagnostically ***(adv.).***

diagnostician (dī´əg-nos-tish′ən), ***n.*** پزیشکی دەستنیشانکەر یا دۆزەرەوەی نەخۆشی.

diagnostics (dī´əg-nos′tiks), ***n.pl.*** زانستی دۆزینەوەی نەخۆشی یا دەستنیشانکردنی

diagonal (dī-ag′ə-n'l), ***adj.*** لار؛ لابەلا؛ خوار؛ چەپو ڕاست.

n. هێڵی لابەلا، لار، خوار، یا چەپو ڕاست.

diagonally (dī-ag′ə-n'l-i), ***adv.*** بە لابەلایی؛ بە لاری؛ بە خواری.

diagram (dī′ə-gram´), ***n.*** نەخشە؛ وێنە؛ شێوەی ئەندازەیی.

-diagrammatic ***(adj.)***; **diagrammatical** ***(adj.)***; **diagrammatically** ***(adv.).***

dial (dī′əl, dīl), ***n.*** (١) کاتژمێری خۆری
(٢) ڕووی کاتژمێر بە نمرەو دەستی کاتژمێرەکەوە.
(٣) شووشەی ڕووی ڕادیۆ کە نمرەی ئێستگەکانو دۆزەرەوەی ئێستگەکان هەمووی دەگرێتەوە؛ خەپلەیەکی پلەپلەکراو
(٤) خەپلەی تەلەفۆن (کە نمرەی لەسەرە بۆ بادان).
(٥) ڕێنومای کرێکاری کانگە

v.t. & v.i. (١) پێوان یا پیشاندان بە خەپلەی نمرەدار.
(٢) دۆزینەوەو وەرگرتنی ئێستگەیەك لەسەر ڕادیۆ؛ بادان.
(٣) بادانی نمرەی تەلەفۆن؛ سووڕاندنەوە؛ چەرخاندن.

dialect (dī′ə-lekt´), ***n.*** زار؛ لقی زمان؛ زمانی ناوچەیی؛ شێوە زمان.

dialectal (dī´ə-lek′t'l), ***adj.*** تایبەتی بە زمانی ناوچەیی.

dialectic (dī´ə-lek′tik), ***n.*** (١) دایەلیکتیك: لێکۆڵینەوەی ژیربێژی وورد‌ی مەسەلەیەك بۆ گەیشتنە ئەنجام؛ لێکۆڵینەوە.
(٢) دایەلیکتیك ڕێبازی ژیربێژی "هیگل" و "کارل مارکس".

dialectical (dī´ə-lek′ti-k'l), ***adj.*** دایەلیکتیکی؛ لێکۆڵینەوەیی.

-dialectically ***(adv.).***

dialectical materialism, ماددی د یەلیکتیکی

dialectician (dī´ə-lek-tish′ən), ***n.*** زانای ژیربێژی؛ شێوە زمان زان

dialectics (dī´ə-lek′tiks), ***n.pl.*** زانستی ژیربێژیو بنچینەکانی.

dialectology (dī´ə-lek-tol′ə-ji), ***n.*** لێکۆڵینەوەی شێوەکانی زمان

dialog (dī′ə-lôg´, dī′ə-log´), ***n.*** = dialogue.

dialogue (dī′ə-lôg´, dī′ə-log´), ***n.*** (١) گفتوگۆ؛ دەمەتەقێ؛ گفتوگۆی دووقۆڵی؛ وتوووێژ.
(٢) گفتوگۆی شانۆگەری یا چیرۆك ***(Plays are written in ~ .)***.
(٣) وتووێژ بۆ گەیشتنە ڕێکەوتن

v.i. گفتوگۆکردن؛ وتووێژکردن

v.t. بەشێوەی گفتوگۆ نووسین

dial tone, دەنگ یا تۆنی تەلەفۆن: ئەو دەنگەی تەلەفۆنە کە گوێت لێ دەبێت کاتێك کە یەکەم جار هەڵی دەگریت، نیشانەی کراوەیی‌یە، واتە بەتاڵەو دەتوانیت بەکاری بهێنیت

dialysis (dī-al′ə-sis), ***n.*** (١) جیاکردنەوەی گەردی بچووك لە هی گەورە یا ماددەی لیقن لەوەی کە بتوێتەوە بە پەردەیەکی تەڕ (کیمیاگەری).
(٢) پاکردنەوەی خوێن (پزیشکەوانی)

-dialytic ***(adj.).***

dialyze (dī′ə-līz´), ***v.t.*** جیاکردنەوە یا پاکردنەوە (ووشەی پێشوو ببینە).

diameter (dī-am′ə-tēr), ***n.*** (١) تیرە (بازنە)
(٢) ئەستووری؛ ئەستوورایی.

-diametric ***(adj.)***; **diametrical** ***(adj.).***

diametrically (dī´ə-met′ri-k'l-i, dī´ə-met′rik-li), ***adv.*** (١) یەکسەر؛ ڕاست؛ ڕاستەوخۆ؛ سەرانسەر.
(٢) بەتەواوی؛ تەواو: ***(~ opposed ideas)*** .

diamond (dī′mənd, dī′ə-mənd), ***n.*** (١) ئەڵماس.
(٢) ئامێری ئەڵماس بڕین (بۆ بڕینی شووشە). (٣) لەبزینە (ئەندازە).
(٤) دینار (کاغەزی یاریو قومار).
(٥) ***(pl.)***، دەستەیەك لەم کاغەزانە. (٦) دانەیەك لەم کاغەزانە.
(٧) چاپێکی بچووك.

adj. ئەڵماس؛ ئەڵماسی؛ بە ئەڵماس ڕازاوە.

a rough diamond, (١) ئەڵماسی خاو.
(٢) کەسێکی ووشکی کەرتڕ بەڵام دڵپاك.

diamond anniversary, یادی شەستەم یا حەفتاوپێنجەم.

diamond jubilee, = **diamond anniversary.**

diamond wedding, یادی ژنهێنانو شووکردنی شەستەم یا حەفتاوپێنجەم.

diaper (dī′ə-pēr), ***n.*** دەرپێی منداڵی ساوا.

adj. هی دەرپێی منداڵ.

v.t. دەرپێ کردنەپێی منداڵ

diaphanous (dī-af′ə-nəs), ***adj.*** ڕۆشن.

diaphone (dī′ə-fōn´), ***n.*** دەنگی هاوئاواز

diaphoresis (dī´ə-fə-rē′sis), ***n.*** ئارەقی زۆر بەتایبەتی دەستکرد (پزیشکەوانی).

-diaphoretic ***(adj.).***

diaphragm (dī′ə-fram´), ***n.*** (١) دیوار یا پەردەی نێوان سنگو سك.
(٢) پەردە یا دیواری جیاکەرەوە.
(٣) پەردەیەکە دەخرێتە ناو زێوە بۆ سکپڕ نەبوون.
(٤) ئامێری دروستکەری شەپۆلی دەنگ (تەلەفۆن، دەنگ گەورەکەر).
(٥) ئامێری ڕێکخستنی پلەی ڕووناکی لە کامێراو مایکرۆسکۆبدا

diarrhea, diarrhoea (dī´ə-rē′ə), ***n.*** سکچوون؛ شۆری؛ ڕەوانی

-diarrheal, diarrheic, diarrhetic ***(adj.).***

diary (dī′ə-ri), ***n.*** (١) بیرنامەی ڕۆژانە. (٢) پەڕاوی بیرنامە.

Diaspora (dī-as′pə-rə), ***n.*** (١) سەرگەردانیی جوولەکە دوای دەستبەسەری‌یان لە بابل (٢) هەموو جوولەکەی سەرگەردان.
(٣) سەرگەردانیی گەل؛ ئاوارەیی؛ پەرەوازەبوونی گەل (لەئەنجامی ڕاکردن لە چەوساندنەوە)

diastole (dī-as′tə-lē´), ***n.*** (١) خاوبوونەوەو حەوانەوەی دڵ لەدوای هەموو کرژبوونێك. (٢) درێژەپێدانی برگەی کورت (زمانەوانی یۆنانیو لاتینی).

diathermy (dī′ə-thûr´mi), ***n.*** چارەسەرکردنی نەخۆشی بە پێدابردنی تەزووی کارەبا بەناو ڕیشاڵەکانی لەشداو گەرم کردنەوەی.

diathesis (dī-ath′ə-sis), ***n.*** ئامادەیی زگماکی لەش بۆ گرتنی هەندێ نەخۆشی.

diatom (dī′ə-təm, dī′ə-tom´), ***n.*** قەوزەیەکی یەك خانەیی گەردبینی‌یە ماددەی "سلیکا" ی تێدایە.

diatribe (dī′ə-trīb´), ***n.*** ڕەخنەو هێرشێکی زۆر توندوتیژو بڕ.

diazine (dī′ə-zēn´, dī′ə-zin, dī-az′in), ***n.*** ئاوێتەیەکی- کیمیایی‌یە.

dibble (dib′'l), ***n.*** پێکارێکی نووك تیژە ئەوەندەی بژارکەرێکە بۆ هەڵکەندنی زەویو ناشتنی تۆو نەمامو شەتڵ بەکاردەهێنرێت.

v.t. هەڵکەندنی زەوی بەم پێکارە بچووکە بۆ ناشتنی تۆو نەمامو شەتڵ

v.i. (١) بەکارهێنانی ئەم پێکارە
(٢) دان خستنە ئاوەوە بەئەسپایی بۆ ماسی گرتن

dicast (dī'kast, dik'ast), *n.* دادگەرێکی یۆنانی کۆن

dice (dīs), *n.pl.* (١) زار (تاولە، دۆمینە)؛ مۆرە

(٢) جورە قومارێکە بە زار دەکرێت.

(٣) پارچەیەکی بچووکی شەشلایی (خواردەمەنی)

v.i. زار فرێدان؛ یاری کردن بە زار

v.t. (١) دۆڕاندن (بە یاری کردن بە زار)

(٢) قاش کردن یا لەتکردنو کردن بە پارچەی زۆر بچووک (سەوزە، خواردن).

(٣) خانە خانە کردن.

dicephalous (dī-sef'ə-ləs), *adj.* دووسەرە (دەعبا)

dicho- (dī'kō, dī'kə), *Also* **dich-**, پێشگرێکە بەمانای: دوو؛ بە دوو بەشەوە

dichotomize (dī-kot'ə-mīz'), *v.t.* کردن بە دوو بەشەوە

dichotomous (dī-kot'ə-məs), *adj.* دووبەش؛ دوولا؛ دووفلیقانە.

dichotomy (dī-kot'ə-mi), *n.* (١) دووبەشی؛ دووفلیقانەیی؛ جیابوونەوەو بوون بە دوو بەشەوە (ڕووەکناسی)

(٢) دوولایی: دوو لای دژ بە یەك؛ دوو بەشی دژ بە یەك؛ جیاوازی؛ دووبەرەکی:

(the ~ of truth and falsehood)

dichroism (dī'krō-iz'm), *n.* (١) دووڕەنگیتی هەندێ بلور.

(٢) دووڕەنگیتی (فیزیا).

-dichroic *(adj.)*.

dichromatic (dī'krō-mat'ik), *adj.* (١) دووڕەنگ؛ دووڕەنگە.

(٢) ڕەنگ کوێر؛ تەنها دوو ڕەنگ بین (پزیشکەوانی).

(٣) ڕەنگ گۆڕ لە قۆناغێکی تایبەتی ژیاندا (گیانەوەرناسی).

dichromatism (dī-krō'mə-tiz'm), *n.* (١) دووڕەنگ؛ دووڕەنگیتی (٢) ڕەنگ کوێری؛ تەنها دوو ڕەنگ بینین (پزیشکەوانی).

dick (dik), *n.* (١) [British Slang]، زەلام؛ کابرا.

(٢) [Vulgar Slang]. کێر

dickens (dik''nz, dik'inz), *n. & interj.* [Colloq.]. شەیتان

(I cannot tell what the ~ his name is.)

dicker (dik'ẽr), *v.i. & v.t.* ئالوگۆڕکردن (باری ئابووری، ڕامیاری)؛ سەودا کردن؛ گۆڕینەوە.

n. ئالوگۆڕکاری؛ سەوداگەری؛ گۆڕینەوە.

dickey (dik'i), *n.* (١) بەرۆکی کراسی پیاوانە کە لە کراسەکە دەکرێتەوە.

(٢) یەخە یا بەرۆکی بلووسی ژنانە کە دەتوانرێت پێوەی بنرێتو لێ بکرێتەوە.

(٣) بەرواکەی منداڵ. (٤) گوێدرێژ؛ کەر (٥) باڵندەی بچووك.

(٦) کورسی عەرەبانچی

(٧) کورسی نوشتاوەی دواوە لە گالیسکە یا ئوتومبیلدا.

diclinous (dī'kli-nəs, dī-klī'nəs), *adj.* یا نەند می مێینەی هەیە (نێرەك) یا هی نێرینە (نێرك) (ڕووەکناسی)

dicotyledon (dī'kot-'l-ē'd'n, dī-kot''l-ē'd'n), *n.* ڕووەکی دووفلیقانە

dicta (dik'tə), *n.* *alternative plural of* **dictum.**

dictaphone (dik'tə-fōn'), *n.* دیکتافۆن: ئامێری تۆمارکردنی دەنگ بۆ گوێ لێگرتنەوەی لە دوارۆژداو نووسینەوەی (بەتایبەتی لە فەرمانگەدا).

dictate (dik'tāt), *v.t. & v.i.* (١) پێ نووسینەوە؛ پێ نووسین:

(The teacher ~d a passage to the pupils.)

(٢) فەرمان بەسەرداکردن. (٣) بەسەردا سەپاندن؛ بەزۆر بەسەردادان.

(٤) فەرماندان بە هەوەسکاری و بەبێ سەروبەر.

n. فرمان

dictation (dik-tā'shən), *n.* (١) پێ نووسینەوە؛ پێ نووسین؛ نووسینەوە؛ ڕێنووس (٢) شتێکی نووسراو بەم جۆرە:

(You have many spelling mistakes in your ~ .)

(٣) فرمان

dictator (dik'tā-tẽr, dik-tā'tẽr), *n.* (١) دیکتاتۆر؛ زۆردار

(٢) پێ نووسەرەوە؛ کەسێك کە بە دەنگی بەرز شتێك دەخوێنێتەوە بۆ کەسێکی تر تا بینووسێت.

dictatorial (dik'tə-tôr'i-əl, dik'tə-tō'ri-əl), *adj.* دیکتاتۆری؛ زۆردارەکی؛ زۆردارانە؛ دیکتاتۆرییانە.

dictatorship (dik-tā'tẽr-ship'), *n.* دیکتاتۆریتی؛ زۆرداری؛

dictatorship of proletariat, دیکتاتۆریتی پرۆلیتاری؛ دیکتاتۆریتی چینی کرێکار

diction (dik'shən), *n.* (١) چۆنێتی بەکارهێنانی وشە؛ هەڵبژاردنی وشە بۆ ڕستە؛ وشەی بەکارهێنراو لە نووسین یا دوواندا:

(Hemingway's ~ is easier than Shakespeare's.)

(٢) شێوەی دووان یا گۆرانی وتن؛ شێوەی وتن.

dictionary (dik'shən-er'i), *n.* فەرهەنگ؛ قاموس.

dictograph (dik'tə-graf', dik'tə-gräf'), *n.* ئامێری تۆمار- کردنی ئاخاوتنی سەر تەلەفۆنی خەڵك بەدزییەوە.

dictum (dik'təm), *n.* (١) پەندی پێشینان؛ قسەی نەستەق.

(٢) بانگنامە یا ڕایەکی بڕواپێکراو.

(٣) تێبینی یا ڕایەکی دادگەر کە پێویست نییە پەیڕەوی بکرێت.

did (did), *past tense of* **do.**

didactic (dī-dak'tik), *adj.* (١) هی فێرکردن؛ بۆ فێرکردن بەکاردێت.

(٢) ڕەوروشتی باش فێرکەر: *(a ~ poem)*

(٣) لە ڕادە بەدەر حەزکەر لە تەمێکردنو ماموستایەتی کردن لە کاتی ناکاتداو بۆ ئەوانەی گوێ ناگرن:

(A ~ person; His ~ manner bothers people.)

-didactically *(adv.)*; **didacticism** *(n.)*.

didactical (dī-dak'ti-k'l), *adj.* = **didactic.**

didactics (dī-dak'tiks), *n.pl.* هونەری فێرکردن؛ ماموستایەتی.

diddle (did''l), *v.i. & v.t.* [Colloq.]. بزوان بە هەموولایەکدا؛ هەڵبەزودابەزکردن

diddle (did''l), *v.i. & v.t.* [Colloq.]. (١) ساختەکردن؛ گزی کردن.

(٢) فەوتاندنی کەسێك (٣) کات بەفیڕۆدان.

dido (dī'dō), *n.* کەتن؛ فێڵو تەڵەکەیەکی شەیتانانە

didst (didst), شێوەی کۆنی ڕابوردووی کرداری (**do**) ە بۆ کەسی دووەم، لەگەڵ (**thou**) دا بەکاردەهێنرێت.

didymous (did'ə-məs), *adj.* دوانە (ڕووەکناسی، گیانەوەرناسی).

die (dī), *v.i.* (١) مردن؛ کۆچی دوایی کردن؛ تۆپین؛ مرداربوونەوە.

(٢) کوژانەوە (مەکینە)؛ پەککەوتن؛ وەستان. *(The engine ~d.)*

(٣) (**~ away; ~ out; ~ down**)، کزبوون؛ دامرکاندنەوە:

(The storm ~d down.)

(٤) نەمان؛ فەوتان؛ قڕتێکەوتن.

(٥) (**~ to**)، گوێ پێ نەدان؛ هەست مردن.

(٦) [Colloq.]، سوێ بوونەوە لەتاودا؛ بەتاسەوەبوون بۆ؛ زۆر حەزکردن.

(I'm dying to know the secret.; He is dying for a drink.)

(٧) مردنی گیان (ئاین).

die away, کزبوونو نەمان؛ بەرەبەرە بەسەرچوون.

die down, (١) کزبوونو نەمان؛ کپ بوون

(The breeze died down.)

(٢) دامرکانەوە (ڕووەك)؛ دامردنەوە.

die hard, بەئاسانی وازنەهێنان؛ بەرهەڵستی کردن تا دوا هەناسە.

die in hardness, هەتا مردن کردن؛ وازنەهێنان لە کار هەتا مردن.

die in one's bed, بە نەخۆشی یا لە پیریدا مردن.

die in one's boots, لە شەڕدا مردن

die off, یەکە یەکە مردن هەتا دواهەمین.

die out, (١) دامرکانەوە؛ کپ بوونەوە؛ کزبوون.

(٢) نەمان؛ فەوتان؛ کوێربوونەوە

die (dī), *n.* (١) زار (تاولە، دۆمینە)؛ مۆرە.

(٢) پارچەی بچووکی شەشلایی (سەوزە): *(vegetables cut into ~s)* .
(٣) دارێژگە؛ قاڵب

the die is cast, بڕیارەکە دراوەو هەڵناوەشێتەوە
die casting, قاڵب دارشتن
die-hard, diehard (dī′härd′), *adj.* سەرسەخت؛ کۆنەپەرست؛ کەللەڕەق
n. کەسێکی سەرسەخت یا کەللەڕەق؛ کەسێکی کۆنەپەرست.
dieresis (dī-er′ə-sis), *n.* (١) جیاکردنەوەی دوو تیپە بزوێنی تەنیشت یەك و بێژانی هەریەکەیان لەگەڵ بڕگەیەکدا: (naïve) .
(٢) ئەم نیشانەیە (¨) کە بریتییە لە دوو خاڵی بچووك دەخرێتە سەر دووەمین تیپە بزوێنی تەنیشت یەك بۆ بێژانی هەریەکەیان لەگەڵ بڕگەیەکدا:
(coöperate) هەندێ جار لەجیی ئەم دوو خاڵە تەقەڵێك (-) بەکاردێت:
(co-operate) (٣) وەستانێکی کورت لەکاتی بێژانی دێڕێکی هۆنراوەدا.
-dieretic *(adj.).*
diesis (dī′ə-sis), *n.* نیشانەیەکی دوو خەنجەرییە (‡) لە چاپەمەنیدا بەکاردەهێنرێت.
diet (dī′ət), *n.* (١) خۆراکی ڕۆژانە؛ خواردەمەنی ڕۆژانەی گیاندار؛ بژێو
(٢) پارێز
v.i. & v.t. پارێزکردن لەبەر نەخۆشی یا قەڵەوی)
diet (dī′ət), *n.* (١) [Scot.] . کۆڕی ڕۆژانەی ئەنجوومەنێك.
(٢) ئەنجوومەن؛ کۆڕ. (٣) پەرلەمان.
dietary (dī′ə-ter′i), *n.* (١) پەیڕەوی پارێز؛ پارێز.
(٢) خواردەمەنی بۆ بڕاوەی ڕۆژانە لە بەندیخانە یا خەستەخانەدا
adj. (١) پارێز؛ تایبەتی بە پارێزکردن
(٢) تایبەتی بە خواردەمەنی بۆ بڕاوەی ڕۆژانە.
dietetic (dī′ə-tet′ik), *adj.* تایبەتی بە خواردەمەنی ڕۆژانە
dietetics (dī′ə-tet′iks), *n.pl.* زانستی لێکۆڵینەوەی بژێوی پێویستی ڕۆژانە
dietitian, dietician (dī′ə-tish′ən), *n.* زانا یا پسپۆری بژێوی ڕۆژانە؛ خواردنناس
differ (dif′ēr), *v.i.* (١) (~ from). جیاوازبوون لە؛ لەیەك نەچوون.
(٢) (~ with). دژبوون بە؛ ناکۆك بوون؛ لەگەڵ ڕێك نەکەوتن.
difference (dif′ēr-əns, dif′rəns), *n.* (١) جیاوازی
(٢) ناکۆکی؛ نەگونجان. (٣) جیاوازی کردن. (٤) ماوە (بیرکاری).
make a difference, (١) بوون بە هۆی جیاوازی لە ئەنجامدا؛ گرنگ بوون. (٢) جیاوازی کردن (لەنێوان دوو کەس یا زیاتر).
split the difference, (١) بەشکردنی ئەوەی دەمێنێتەوە؛ بەشکردنی جیاوازی نێوان هەردوولا. (٢) ڕێکەوتن و بڕینەوەی ناکۆکی (بە وازهێنان لە نیوەی مافی خۆ)
what's the difference, [Colloq.]. جا جیاوازی چییە؟
different (dif′ēr-ənt, dif′rənt), *adj.* (١) جیا؛ جیاواز
(٢) جۆرەها. (٣) نائاسا
-differently *(adv.).*
differential (dif′ēr-en′shəl), *adj.* (١) جیاواز؛ بەگوێرەی- جیاوازی *(a ~ tariff)* . (٢) جیاکەرەوە
(٣) بزوانی جیا بەئەنجام هێنان *(a ~ gear)*
(٤) تایبەتی بە جیاکاری و تەواوکاری (بیرکاری)
differentiate (dif′ēr-en′shi-āt′), *v.t.* (١) لەیەك جیاکردنەوە:
(to ~ varities of plants)
(٢) جیاوازی کردن لەنێواندا؛ پاك و پیس کردن؛ لەیەك جیاکردنەوە:
(to ~ between one's friends)
(٣) جیاوازی دروستکردن لەنێواندا
v.i. جیاوازبوون؛ جیاوازی پەیدابوون لەنێواندا
differentiation (dif′ēr-en′shi-ā′shən), *n.* (١) جیاوازی
(٢) جیاوازی کردن لەنێواندا؛ جیاکاری؛ جیاکردنەوە

difficile (dif′ə-sēl′), *adj.* سەرسەخت؛ کەللەڕەق؛ بەئەرك
difficult (dif′i-kəlt, dif′i-kult′), *adj.* (١) سەخت؛ گران؛ قورس؛ ناهەموار؛ ناڵۆز؛ ناخۆش: *(a ~ task, problem, situation, etc.)*
(٢) سەرسەخت؛ کەللەڕەق؛ بەئەرك: *(a ~ person)* .
difficulty (dif′i-kul′ti, dif′i-kəl-ti), *n.* (١) سەختی؛ گرانی؛ قورسی. (٢) تەگەرە؛ کۆسپ؛ دژواری.
(٣) ناخۆشی؛ گیروگرفت؛ گێژاو؛ ناهەمواری. (٤) تەنگانە.
diffidence (dif′i-dəns), *n.* نابڕوو؛ بڕوا بە خۆ نەبوون؛ شەرم.
diffident (dif′i-dənt), *adj.* بەنابڕوو؛ بڕوا بە خۆ نەبوو؛ شەرمن.
diffract (di-frakt′), *v.t.* شکاندنەوەو پەرش و بڵاوکردنەوەی تیشك.
diffraction (di-frak′shən), *n.* بڵاوبوونەوەی تیشك؛ شکانەوەو پەرش و بڵاوبوونەوەی تیشك.
diffuse (di-fūs′), *adj.* (١) پەرش و بڵاو؛ بڵاو.
(٢) درێژەپێدراو (باس، نووسین، دووان)؛ دووورودرێژ؛ درێژدادڕ.
v.t. & v.i. (١) پەرش و بڵاوکردنەوە؛ بڵاوکردنەوە؛ پەرش و بڵاوبوونەوە.
(٢) کزکردن (ڕووناکی)؛ کزبوون؛ کەمکردنەوە.
(٣) تێکەڵاوکردن و بڵاوکردنەوە (گاز، شلە).
diffuser, diffusor (di-fūz′ēr), *n.* بڵاوکەرەوە (مرۆڤ، ئامێر)؛ پەرش وبڵاوکەرەوە.
diffusion (di-fū′zhən), *n.* (١) بڵاوی؛ پەرش وبڵاوی؛ بڵاوبوونەوە.
(٢) درێژەپێدان (نووسین، دووان)؛ زۆر لەسەر ڕۆیشتن.
(٣) تێکەڵاوبوونی گەردەکانی دوو ماددە یا زیاتر.
(٤) دانەوەی ڕووناکی لە ڕوویەکی ناڕێکەوە.
dig (dig), *v.t.* (١) هەڵکەندن (بیر، چاڵ، جۆگە).
(٢) لەژێر زەوی دەرهێنان؛ هەڵکەندن: *(to ~ potatoes)* .
(٣) (~ up; ~ out)، دۆزینەوە؛ دەرخستن: *(we dug out the truth.)*
(٤) پێداکردن: *(He dug his elbow into my ribs.)* .
(٥) [Slang]، بەدڵ بوون؛ حەزلێکردن: *(Do you ~ it? I ~ it.)*
v.i. (١) هەڵکەندن. (٢) ڕێگەکردنەوە بەهۆی هەڵکەندنەوە.
(٣) [Colloq.]، هەوڵدان؛ خەریك بوون؛ کۆشش کردن
n. (١) هەڵکەندن. (٢) توانج؛ قسەی بە تووێکڵ.
dig in, (١) خەنەق هەڵکەندن.
(٢) خەنەق هەڵکەندن و چوونە ناوی بۆ خۆپاراستن. (٣) خۆ چەسپاندن.
(٤) [Colloq.]، دەستکردن بە خواردن.
dig out, هێنانەدەرەوە لەژێر زەویدا؛ دەرهێنان.
dig up, هەڵکەندن (زەوی)؛ کێڵان؛ هەڵکەندن (درەخت)؛ خستنەڕوو (نهێنی).
digest (di′jest), *v.t.* (١) پوختەکردن و ڕێکخستن.
(٢) هەرسکردن؛ پەلخوردکردن (٣) یارمەتی هەرسکردن دان.
(٤) تێگەیشتن؛ وەرگرتن و تێگەیشتن (بیروڕا) (٥) دەربڕدن؛ پەسەندکردن؛ لەگەڵ هەڵکردن. (٦) نەرمکردنەوە بۆ تواندنەوە (کیمیاگەری).
v.i. هەرس بوون؛ پەلخوردبوون.
n. پوختە؛ کورتە.
digestant (di-jes′tənt, dī-jes′tənt), *adj. & n.* یارمەتیدەری- هەرسکردن.
digester (di-jes′tēr, dī-jes′tēr), *n.* (١) کورتکەرەوە (بیروباوەڕ، باس)؛ پوختەکەر (٢) دەفری کوڵاندن و نەرمکردنەوە (کیمیاگەری)
digestible (di-jes′tə-b′l, dī-jes′tə-b′l), *adj.* هەرس دەکرێ.
-digestibility *(n.)*; **digestibleness** *(n.)*; **digestibly** *(adv.).*
digestion (di-jes′chən, dī-jes′chən), *n.* (١) هەرسکردن؛ هەرس؛ پەلخوردکردن. (٢) توانای هەرسکردن بوون.
(٣) تێگەیشتن؛ وەرگرتن و تێگەیشتن (بیروباوەڕ).
digestive (di-jes′tiv, dī-jes′tiv), *adj.* تایبەتی بە هەرسکردن؛ یارمەتیدەری هەرسکردن.
n. ماددەیەك کە یارمەتی هەرسکردن دەدات.

digger (dig′ẽr), *n.* (١) هەڵکەنەر (مرۆڤ، ئامێر).
(٢) ئامێر یا مەکینەی هەڵکەنین؛ بەشی هەڵکەنەری ئامێرێك.
(٣) [D-]، هیندییەکی سوور کە رەگی رووەك هەڵدەکەنێت و پێی دەژی.
(٤) جۆرە رەردەواڵەیەکە.

diggings (dig′iŋz), *n.* (١) کانگە، کان (بەتایبەتی زێڕ).
(٢) [pl.] کانزای لە کان دەرهێنراو.

digit (dij′it), *n.* (١) پەنجە (دەست، پێ).
(٢) پانایی پەنجە. (٣) نمرە؛ ژمارەی نێوان سفرو نۆ؛ ژمارەی لە دە کەمتر.

digital (dij′i-t'l), *adj.* (١) پەنجەیی. (٢) ژمارەیی.
n. (١) پەنجە. (٢) کلیلێك کە بەدەست لێ بدرێت (وەك هی پیانۆ).

digital computer, کۆمپیوتەری ژمارەیی.

dignified (dig′nə-fīd′), *adj.* سەلار؛ سەنگین؛ سەربەرز؛ بەشکۆ.

dignify (dig′nə-fī′), *v.t.* گەورەکردن؛ رێزلێنان؛ شکۆپێدان؛ بایەخ پێدان.

dignitary (dig′nə-ter′i), *n.* پیاوی گەورە (لە شارێك یا وڵاتێکدا)؛ پیاوماقووڵ؛ پیاوی شکۆمەند.

dignity (dig′nə-ti), *n.* (١) سەربەرزی. (٢) شکۆ.
(٣) پلەی بەرز؛ پلەوپایەی بەرز.
(٤) رێزی خۆ گرتن و هێمنی.

digraph (dī′graf, dī′gräf), *n.* دوو تیپی یەك دەنگ، وەك: (ph) (telephone) - (sh) (ship) - (ea) (read)؛

digress (də-gres′, dī-gres′), *v.i.* لە باس لادان (نووسین، دووان).

digression (də-gresh′ən, dī-gresh′ən), *n.* لە باس لادان (نووسین، دووان).

digressive (də-gres′iv, dī-gres′iv), *adj.* لە باس لادەر؛ تایبەتی بە لادان لە باس.

dihedral (dī-hē′drəl), *adj.* دووڵا؛ دوورووو (ئەندازە).
(a ~ angle)
n. گۆشەی دووڵا یا دووروو؛ گۆشەیەکە کە لە بەیەکگەیشتنی دوو روو پێکهاتبێ.

dike (dīk), *n.* (١) جۆگە؛ ئاوبارە. (٢) بەست؛ بەنداو.
(٣) کۆسپ؛ دیواری پارێزەر.
(٤) [Slang]، ئافرەتێکە کە حەز لە ئافرەتی تر بکات.
v.t. (١) پاراستن بە بەست؛ بەستوو بەدەوردا درووستکردن.
(٢) چۆڕاندنەوە بە جۆگەلێدان.

dilapidate (di-lap′ə-dāt′), *v.i. & v.t.* پەرپووت بوون؛ وێران بوون (خانوو)؛ وێرانکردن؛ رووخاندن.

-dilapidation *(n.).*

dilapidated (di-lap′ə-dāt′id), *adj.* کۆن و بێ کەلك (خانوو)؛ شەق و شڕ؛ پەرپووت (خانوو)؛ وێرانە؛ رووخاو.

dilatation (dil′ə-tā′shən, dī-lə-tā′shən), *n.* (١) گەورەبوون؛ فراوانکردن. (٢) فراوانکردنی ئەندامێکی لەش.

dilate (dī-lāt′, di-lāt′), *v.t.* فراوانکردن (چاو بە دەرمان)؛ گەورەکردن: *(to ~ the eye)*
v.i. (١) گەورەبوون؛ فراوان بوون.
(٢) (~ on; ~ upon)، بە دووروودرێژی لەسەر دووان یا نووسین.

dilation (dī-lā′shən, di-lā′shən), *n.* فراوان کردن بە دەرمان بۆ تێبینیی چاو.

-dilation *(n.).*

dilater, dilator (dī-lāt′ẽr, di-lāt′ẽr), *n.* (١) فراوانکەر (مرۆڤ، شت). (٢) ماسولکەی فراوانکەری ئەندامێکی لەش.
(٣) ئامێری فراوانکەر.

-dilatoriness *(n.)*; **dilatory** *(adj.).*

dildo (dil′dō), *n.* شتێك کە لە کێر بچێت.

dilemma (di-lem′ə), *n.* تەنگوچەڵەمە؛ گیروگرفت؛ گێژاو.

dilettante (dil′ə-tan′ti, dil′ə-tänt′), *n.* (١) هونەردۆستێکی درۆ یا هەر بە رووالەت؛ هەر بەناو هونەر خۆشەویست.
(٢) [Rare]، هونەرخۆشەویست.
adj. هونەرخۆشەویستی هەر بەناو یا رووالەت.

-dilettantish *(adj.)*; **dilettantism** *(n.).*

diligence (dil′ə-jəns), *n.* (١) کۆشش؛ کۆڵنەدان لە کۆشش کردن.
(٢) وورپایی؛ هوشیاری.

diligence (dil′ə-jəns), *n.* گالیسکەیەکی گشتی فەرەنسییە، واتە هی کرێیە.

diligent (dil′ə-jənt), *adj.* (١) کۆششکەر؛ کۆڵنەدەر لە کۆشش کردن؛ هەمیشە خەریك. (٢) وورپا؛ هوشیار.

dill (dil), *n.* (١) شوویت؛ شیووت. (٢) تۆوی شوویت.

dill pickle, خەیاری ترشیات (شوویت تێکراو).

dillydally (dil′i-dal′i), *v.i.* کات بەفیڕۆدان؛ خۆخستن بە قنگدا؛ راڕایی کردن.

diluent (dil′ū-ənt), *adj.* (١) روونکەرەوە (شلە). (٢) توێنەرەوە.
n. شتێکی روونکەرەوە.

dilute (di-lōōt′, dī-lūt′), *v.t.* (١) روونکردنەوە (بە ئاو یا شلەی تر).
(٢) گۆڕین و بێ هێز کردن (بە تێکەڵاوکردن لەگەڵ شتی تردا)؛ بێ تین کردن؛ ناڕەسەن کردن.
adj. روون؛ روونکراوە.

diluted (di-lōō′tid, dī-lū′tid), *adj.* روون؛ روونکراوە؛ بێهێز.

dilution (di-lōō′shən, dī-lū′shən), *n.* (١) روونکردنەوە؛ روون بوونەوە. (٢) شتێکی روونکراوە یا بێهێزکراو.

diluvium (di-lōō′vi-əm, di-lū′vi-əm), *n.* پاشماوەی لافاو یا رووباری بەستەڵەك (لە خاك و بەرد).

-diluvial *(adj.).*

dim (dim), *adj.* (١) تاریك؛ نەختێك تاریك (ژوور). (٢) نادیار؛ لێڵ.
(٣) کز: *(a ~ light)*. (٤) تاریك: *(a ~ future)*
(٥) رەشبین؛ بێ هیوا: *(He took a ~ view of the situation.)*
v.t. کزکردن (چرا، گڵۆپ، رووناکی): *(to ~ the light)*.
v.i. (١) کزبوون.
(٢) کز نوواندن: *(The light of a candle is ~med by the sun.)*
n.pl. چرای کزی ئۆتۆمبیل.

take a dim view of, هیوا پێ نەبوون؛ لێ دوودڵ بوون؛ رەش بینین.

dime (dim), *n.* دایم: دراوێکی ئەمەریکییە دەیەکی دۆلارێکە.

a dime a dozen, [Colloq.]. زۆروزەبەنە؛ بەئاسانی دەست دەکەوێ؛ هەرزان.

dime novel, چیرۆك یا داستانێکی بێ بایەخ.

dimension (də-men′shən), *n.* (١) لا؛ پانی و درێژی و ئەستووری؛ دووری. (٢) (*pl.*)، لاکان؛ دوولایییەکان؛ پانی و درێژی و ئەستووری: *(the ~s of a room)*
(٣) رادە. (٤) مەودا؛ گرنگی.

-dimensional *(adj.).*

dime store, فرۆشگای وورده بابەت و هەرزانیەها.

diminish (də-min′ish), *v.t.* کەمکردنەوە؛ هێنانەوەیەك؛ کزکردن؛ بچووك کردنەوە.
v.i. کەمبوونەوە؛ کزبوون: *(Food supplies have ~ed.)*.

diminished (də-min′isht), *adj.* کەم بووەوە؛ کزبوو: *(a ~ mental capacity)*

diminishing return, یاسایەکی ئابوورییە دەڵێت: کە لە رادەیەکی تایبەتی بە دواوە قازانج و بەرهەم نەك تەنها زیاد ناکەن بەپێی زیادکردنی سەرمایە و کار بەڵکو کەمیش دەکەن.

diminution (dim′ə-nū′shən, dim′ə-nōō′shən), *n.* (١)- کەمکردنەوە؛ کەمبوونەوە. (٢) کورتکردنەوەی ئاوازی مۆسیقا.

diminutive (də-min′yoo-tiv), ***adj.*** (۱) بچووک؛ زۆر بچووک؛ بچووکتر لە قەبارەی ئاسایی. (۲) بچووکی دەردەبڕێ (ڕێزمان).
n. (۱) کەسێك یا شتێکی زۆر بچووك.
(۲) ووشە یا ناوێکی بچووك کراوە بە خستنەسەری پاشگرێکی بچووککەرەوە:
(ringlet = ring+let; sonny = son+ -y; streamlet = stream+ let).
dimly (dim′li), ***adv.*** بە کزی (چرا، ڕووناکی)؛ بەلێڵی؛ بە تاریکی؛ بە ئاستەم
dimmer (dim′ẽr), ***n.*** (۱) کزکەر (مرۆڤ).
(۲) ئامێری بەرەبەرە کزکەر (تیاترۆ، سینەما، شانۆ).
dimness (dim′nis), ***n.*** (۱) تاریکی؛ لێڵی
(۲) ڕەشبینی؛ بێ هیوایی.
dimple (dim′p'l), ***n.*** (۱) چاڵایی زگماکی سەر ڕوومەت یا چەناگە.
(۲) وورده شەپۆلی ئاو؛ چاڵایی ڕوویەك
v.t. چاڵ تێکردن؛ چاڵ کردن.
v.i. چاڵ بوون
dimwit (dim′wit′), ***n.*** [Slang], کەسێکی بێ مێشكو کەر
dimwitted (dim′wit′id), ***adj.*** [Slang], بێ مێشك؛ کەر.
din (din), ***n.*** دەنگ؛ دەنگەدەنگ؛ دەنگێکی بەرزی بەردەوام.
v.t. (۱) دەنگەدەنگ کردن
(۲) بە دەنگی بەرزو پەیتا پەیتا دووبارەکردنەوە؛ مێشك کونکردن:
(D~ the idea into his head.)
v.i. دەنگەدەنگ کردن
dinar (di-när′), ***n.*** دینار
dine (dīn), ***v.i.*** شێوکردن؛ نانی ئێوارە خواردن.
v.t. بانگ کردن بۆ شێو؛ نانی ئێوارە پێدان:
(He ~d her at his home.)
dine out, شێو لە دەرەوە کردن؛ نانی ئێوارە لە دەرەوە خواردن، واتە لە چێشتخانە
diner (dīn′ẽr), ***n.*** (۱) شێوکەر لە دەرەوە؛ نان لە دەرەوە خۆر.
(۲) فارگۆنی نانخواردن لە شەمەندەفەرێکدا؛ فارگۆنی چێشتخانە.
(۳) چێشتخانەیەکی بچووك لە شێوەی فارگۆنی چێشتخانەدا.
dinette (dī-net′), ***n.*** ژووری نانخواردن
ding (diŋ), ***v.i.*** (۱) زەنگ لێدان؛ دەنگێکی وەك هی زەنگ لێوەهاتن.
(۲) [Colloq.]، زۆروێژی کردن؛ ووتن و ووتنەوەی شتێك.
v.t. [Colloq.], مێشك کونکردن
n. دەنگی زەنگ؛ دەنگێکی وەك هی زەنگ.
dingbat (diŋ′bat′), ***n.*** (۱) [Colloq.]، دار، بەرد، یا شتێکی وەها کە دەهاوێژرێت یا دەدرێت بە شتێکدا.
(۲) هێر!!! ناوی چییە؟؛ چی پێ دەڵێن؟. (۳) [Slang]، پارە.
(٤) [Slang]، کەسێکی بێ لانەو دەربەدەرو گەڕۆك.
ding-dong (diŋ′dôŋ′, diŋ′doŋ′), ***n.*** دەنگی زەنگ لێدان
adj. & adv. گەرم (ێنشبرکێ، ملەملێ)؛ بەجۆش
dinghy (diŋ′gi), ***n.*** (۱) بەلەمی سەوڵ
(۲) بەلەمێکی بچووك
dingle (diŋ′g'l), ***n.*** دۆڵێکی بچووکی قووڵی چڕ
dingy (din′ji), ***adj.*** پیس و پۆخڵ (ژوور، شوێن)؛ تاریك، پیس و ناخۆش و بۆگەن کردوو ***(a ~ room)***
-dingily ***(adv.)***; **dinginess** ***(n.).***
dingy (diŋ′gi), ***n.*** = **dinghy.**
dining car, فارگۆنی چێشتخانەی ناو شەمەندەفەر.
dining room, ژووری نانخواردن؛ ژووری شێوکردن.
dinkey (diŋ′ki), ***n.*** مەکینەیەکی بچووکی خۆبزوێنە لە ئێستگەی شەمەندەفەردا بەکاردەهێنرێت بۆ گواستنەوەی فارگۆن یا شەمەندەفەر لە هێڵێکەوە بۆ هێڵێکی تر

dinky (diŋ′ki), ***adj.*** (۱) [Slang]، بچووك (شوێن، مرۆڤ، شت)؛ گەنگ؛ هیچ وپووچ؛ بێ بایەخ؛ ناگرنگ.
(۲) [British Slang]، خنجیلە؛ جوانکیلە.
dinner (din′ẽr), ***n.*** (۱) ژەمی سەرەکی ڕۆژانە (ئێوارە بخورێت یا نیوەڕۆ)؛ شێو؛ نانی ئێوارە.
(۲) شێوێکی ڕەسمی بە خۆشی کەسێك یا یادکردنەوەیەکەوە
dinner jacket, = **tuxedo.**
dinnerware (din′ẽr-wâr′), ***n.*** (۱) قاپ وقاجاغی نانخواردن.
(۲) تاقم یا دەستەیەك لەم قاپ وقاجاغە.
dinosaur (dī′nə-sôr′), ***n.*** داینەسۆر: گیاندارێکی خشۆکی زۆر گەورەی قڕتێکەوتووە.
-dinosaurian ***(adj. & n.)***; **dinosauric** ***(adj.).***
diocese (dī′ə-sēs′, dī′ə-sis), ***n.*** سەرەك قەشەنشین؛ ناوچەی لێپرسراوی سەرەك قەشە.
-diocesan ***(adj. & n.).***
Dionysus, Dionysos (dī′ə-nī′səs), ***n.*** خودای سەوزی و مەی (ئەفسانەی یۆنانی).
-Dionysian ***(adj.).***
dioxide (dī-ok′sīd), ***n.*** دووەم ئۆکسید: ***(carbon ~)*** .
dip (dip), ***v.t.*** (۱) تێهەڵکێشان؛ تێخستن و دەرهێنانەوە؛ پیاکردن؛ پەنجە یا شت کردن بە شلەیەکداو دەرهێنانەوەی:
(to ~ one's pen in the ink)
(۲) لە خوم هەڵکێشان
(۳) لە ئاو هەڵکێشان (خاچ پەرستی): ***(to ~ in water)***
(٤) مەڕ هەڵکێشان لە دەرماناو بۆ پاکردنەوەی.
(٥) (ا) دەست پێداکردن و دەرهێنان:
(He ~ped his hand into his pocket.)
(ب) (**~ out**)، هەڵهێنجان.
(٦) دانەواندن و کوتوپڕ بەرزکردنەوە: ***(to ~ a flag in salute)*** .
(۷) مۆم دروستکردن بە تێهەڵکێشانی پلیتەکە لە مۆمی تواوەدا.
v.i. (۱) خۆفڕێدانە ناو ئاو و یەکسەر هاتنەدەرەوە
(۲) لەپڕ شکان (نرخ)؛ نەختێك هاتنەخوارەوە (نرخ)
(۳) وەك تێکەوتن یا کەوتنەناو وابوون:
(The sun ~s into the ocean.)
(٤) بەرەوخواربوونەوە؛ شۆڕبوونەوە:
(The land ~s gently to the south.)
(٥) دەست یا دەفر شۆڕکردنەوە بۆناو ئاو یا شتی تر بۆ لێ دەرهێنان؛ هەڵهێنجان (٦) پەڕەپەڕەکردن و خوێندنەوەی لاسەرلایی.
n. (۱) تێهەڵکێشان؛ تێخستن؛ پیاکردن.
(۲) خۆفڕێدانە ناو ئاوەوە.
(۳) ئاو یا شلەیەك کە شتی تێ هەڵدەکێشرێت؛ خوم.
(٤) بەرەوخوارکە؛ لێژایی.
(٥) مۆم دروستکردن بە تێهەڵکێشانی پلیتەکە لە مۆمی تواوە.
(٦) کلۆری (۷) هاتنەخوارەوە یا داکەوتنێکی کەم (فڕۆکە)
(۸) [Colloq.]، مەزەی شل.
(۹) [Slang]، گیرفانبڕ.
dip one's hand into one's purse, دەستبڵاوی کردن؛ پارە خەرج کردن بە بەرەڵایی.
go for (take, have) a dip, مەلەکردن بۆ ماوەیەکی کورت.
diphtheria (dif-thêr′i-ə, dip-thêr′i-ə), ***n.*** نەخۆشی وەناق؛ دیفتیریا.
-diphtherial ***(adj.)***; **diphtheric** ***(adj.)***; **diphtheritic** ***(adj.).***
diphthong (dif′thôŋ, dip′thôŋ, dif′thoŋ), ***n.*** جووتە بزوێن (دەنگناسی)؛ دوو بزوێن کە پێکەوە دەبێژرێن: (وەك دەنگی "ئاو" لە ووشەی **(house)**، دەنگی "ئۆی" لە ووشەی **(voice)**، هەروەها دەنگی "ئۆی" لە

وشەی (boy) دا... هتد).

-diphthongal *(adj.)*; **diphthongize** *(v.t. & v.i.)*; **diphthongization** *(n.)*.

diploma (di-plō′mə), *n.* (١) بڕوانامەیەکی ڕەسمی یا فەرمانڕەوایی؛ بەڵگەنامەیەکی مێژوویی. (٢) بڕوانامە.
(٣) بڕوانامەی دەرچوون لە قوتابخانە؛ دبلۆم.

diplomacy (di-plō′mə-si), *n.* (١) دیبلۆماسیەت؛ کاری دیبلۆماسیەت؛ هونەری گفتوگۆکردنی سیاسی.
(٢) ناسکی (ڕەوشت)؛ زمان شیرینی.

diplomat (dip′lə-mat′), *n.* (١) دیبلۆماسی؛ کەسێکی دیبلۆماسی
(٢) زمان شیرین؛ کەسێکی ناسکو زمان شیرین

diplomatic (dip′lə-mat′ik), *adj.* (١) دیبلۆماسی؛ تایبەتی بە کاری دیبلۆماسی. (٢) زمان شیرین؛ ناسکو زمان لووس: ***(He is very ~ .)*** .

-diplomatically *(adv.)*.

diplomatic corps, دەستەی دیبلۆماسی‌یان لە پایتەختی وڵاتێکدا (کە سەرجەم باڵیۆزو کاربەدەستە گەورەکانی باڵیۆزخانەکان دەگرێتەوە).

diplomatic immunity, پارێزگاری دیبلۆماسی؛ ئازادی دیبلۆماسی (لە لێپرسینەوەو سزا).

diplomatist (di-plō′mə-tist), *n.* = **diplomat.**

diplopia (di-plō′pi-ə), *n.* جووت بینی نەخۆشی‌یەکی چاوە بریتی‌یە لە بینینی دوو شت لەبری یەکێك.

-diplopic *(adj.)*.

dip needle, دەرزی لاربوونی موگناتیسی.

dipper (dip′ēr), *n.* (١) لە شلە هەڵکێش (خومچی، مۆم درووستکەر).
(٢) چەمچە؛ دەفری پێ هەڵهێنجان
(٣) -[D]. ناوی دوو کۆنەستێرەیەکە لە چەمچە دەچن:
(Big D~ and Little D~)
(٤) چەند جۆرە باڵندەیەکە کە خۆیان فڕێ دەدەنە ناو ئاوەوە بۆ نێچیرگرتن.

dipsomania (dip′sə-mā′ni-ə), *n.* تێر نەخواردنەوە لە مەی یا عەرەق یا خواردنەوەی سەرخۆشکەری تر

-dipsomaniac *(adj.)*; **dipsomaniacal** *(adj.)*.

dipstick (dip′stik′), *n.* شیشی پێوانی قووڵی شلە؛ شیشی پێوانی رۆنی مەکینەی ئوتومبیل

dipt (dipt), *past tense and past participle of* **dip.**

dire (dīr), *adj.* ئێجگار زۆر؛ زۆر خراپ؛ زۆر؛ پەرێشان:
(in ~ need of help)

direct (də-rekt′, dī-rekt′), *adj.* (١) ڕاست؛ ڕاستەوڕێ؛ ڕاستەوخۆ:
(a ~ way)
(٢) بێ پێچ‌وپەنا؛ ڕاستەوڕاست؛ لەڕوو:
(I want a ~ answer, "Yes" or "No".)
(٣) ڕاستەوخۆ؛ یەکسەر. ***(~ elections; ~ contact)*** .
(٤) نەپچڕاو؛ ڕاستەوخۆ (نەوە، وەچە): ***(a ~ descendant)*** .
(٥) تەواو؛ سەرانسەر ***(the ~ opposite)*** .
(٦) ڕاستەوانە (بیرکاری). ***(a ~ relationship)*** .
(٧) نەگۆڕ (تەزووی کارەبا)؛ ڕاستەوخۆ: ***(~ current)*** .

v.t. (١) بەڕێوەبردن؛ ڕابەری کردن؛ ڕێك‌وپێك کردن.
(٢) فەرمان بەسەردا کردن؛ فەرمان پێدان؛ پێ ووتن:
(The officer ~ed his men to advance slowly.)
(٣) ئاراستەکردن؛ ناردن.
(٤) ڕێ پیشاندان؛ ناونیشان بۆ هەڵدان:
(Can you ~ me to the post office?)
(٥) ڕووتێکردن؛ ووتە ئاراستەکردن:
(I'm ~ing my remarks to you.)
(٦) ناونیشان نووسین لەسەر نامە.
(٧) سەرکردەیی کردن؛ چاوساغی کردن؛ ڕێ پیشاندان.
(٨) نەخشە بۆ دانان‌و سەرپەرشتی کردن؛ بەڕێوەبردن:
(to ~ a film or a play)

v.i. (١) پێ ڕاگەیاندن؛ ڕێ پیشاندان؛ ڕابەری کردن.
(٢) سەرکردایەتی کردن (ئۆرکێسترا).

adv. ڕاستەوخۆ؛ یەکسەری؛ ڕاستەوڕاست

direct action, کرداری ڕاستەوخۆ؛ کردەوەی یەکسەر.

direct current, تەزووی کارەبای نەگۆڕ؛ تەوژمی کارەبای ڕاستەوخۆ.

direct discourse, = **direct speech.**

direction (də-rek′shən, dī-rek′shən), *n.* (١) بەڕێوەبردن؛ سەرپەرشتی. (٢) ناونیشان (نامە، پریاسکە، پۆستە).
(٣) *(pl.)*، ئامۆژگاری؛ ڕاگەیاندن: ***(He gave me the ~s to his house.; ~s to how to use a medicine)***
(٤) فەرمان. (٥) ڕێباز؛ ڕێڕەو؛ ڕێگە. (٦) لا؛ ڕوو؛ ئاست؛ ئاراستە
(٧) (ا) ئامۆژگاری سەرپەرشتیکەری فیلم یا شانۆگەری بۆ ئەکتەرەکان
(ب) ئامۆژگاری سەرکردەی ئۆرکێسترا بۆ ئاوازژەنەکان.

directive (də-rek′tiv, dī-rek′tiv), *adj.* (١) ڕێ پیشاندەر؛ ڕابەری. (٢) تایبەتی بە بەڕێوەبردن؛ هی ئامۆژگاری.

n. فەرمان (لە سوپا، فەرمانڕەوایی، یا کاربەدەستێکەوە)؛ ئامۆژگاری؛ ڕاگەیاندن

directly (də-rekt′li, dī-rekt′li), *adv.* (١) ڕاستەوخۆ؛ یەکسەر؛ ڕاستەوڕاست. (٢) یەکسەر؛ بێ دواکەوتن؛ هەر ئێستا: ***(I'll come ~ .)***
(٣) تەواو؛ سەرانسەر: ***(~ opposite)*** .
(٤) بێ پێچ‌وپەنا.

direct object, کار لەسەر یا کارلێکراوی سەرەکی (ڕێزمان)؛ تەواوکەری ڕاستەوخۆ.

director (də-rek′tēr, dī-rek′tēr), *n.* (١) بەڕێوەبەر؛ کارگێڕ؛ سەرپەرشتیکەر (٢) ئەندامی دەستەی بەڕێوەبەری کۆمپانیایەك
(٣) سەرپەرشتیکەری فیلمێکی سینەمایی یا شانۆگەری‌یەك
(٤) سەرکردەی ئۆرکێسترا.

-directorial *(adj.)*.

directorate (də-rek′tə-rit, dī-rek′tə-rit), *n.* (١) بەڕێوەبەرێتی؛ پلەی بەڕێوەبەر. (٢) ئەنجوومەنی بەڕێوەبەران (کۆمپانیا)

director general, بەڕێوەبەری گشتی؛ کارگێڕی گشتی

directorship (də-rek′tēr-ship′, dī-rek′tēr-ship′), *n.* پلەو پایەی بەڕێوەبەر؛ بەڕێوەبەرێتی.

directory (də-rek′tə-ri, dī-rek′tə-ri), *n.* (١) ڕێ پیشاندەر؛ ڕابەر (شت). (٢) (ا) ڕابەرنامەی تەلەفۆن: ***(telephone ~)*** .
(ب) ڕابەرنامەی فەرمانگەیەك.
(٣) پەرتووکی ئامۆژگاری یا ڕاگەیاندن
(٤) ئەنجوومەنی بەڕێوەبەران
(٥) [-D]، ئەنجوومەنی بەڕێوەبەرانی فەرمانڕەوایی فەرەنسا ١٧٩٥-١٧٩٩

direct primary election, هەڵبژاردنی سەرەتایی ڕاستەوخۆ.

directress (də-rek′tris, dī-rek′tris), *n.* بەڕێوەبەری ژن؛ کارگێڕی ژن.

direct speech; direct discourse, ووتەی دەقاودەقی بێژەر (ڕێزمان)؛ ووتەی ڕاستەوخۆی قسەکەر.

direct tax, باجی ڕاستەوخۆ (وەك باجی دەرامەت).

direful (dīr′fəl), *adj.* زۆر خراپ؛ بەد.

dirge (dūrj), *n.* شیوەن؛ شین؛ واوەیلێ

dirigible (dir′i-jə-b′l), *adj.* ئاراستە دەکرێت؛ لێ دەخوڕرێت

n. باڵۆنی مەکینەدار.

dirk (dūrk), *n.* خەنجەر.

v.t. خەنجەرلێدان.

dirt (dūrt), *n.* (١) پیسی؛ پیسایی؛ چڵك؛ گەندوگوو؛ چەپەڵی؛ پۆخڵی.
(٢) خاك؛ گڵ؛ خۆڵ؛ خاك‌وخۆڵ.

(٣) شتێکی بیس و بێ بایەخ (*He treats her like ~.*)
(٤) نووسین یا دووانی بێ پەردە
(٥) بەدگۆیی؛ ووت ووات؛ فیتنەبازی
(٦) خاك و خۆڵ و بەردی تێکەڵاو بە کانزا (کە بە شۆردنەوە لێی جیادەکرێتەوە).
do one dirt, [Slang]. ئازاردان بە بەدگۆیی، کردەوەی ناپەسەند، یا ساختە لێ کردن
dirt-cheap (dŭrt′chēp′), *adj. & adv.* [Colloq.]. زۆر هەرزان؛ بەلاش
dirtiness (dŭr′ti-nis), *n.* پیس و پۆخلی؛ چەپەڵی؛ پیسی
dirty (dŭr′ti), *adj.* (١) پیس؛ پیس و پۆخل؛ چەپەڵ
(٢) بێ پەردە؛ هەڵماڵراو؛ بێ شەرم: (*~ jokes*)
(٣) پیس و بۆگەن؛ نزم؛ نامەرد؛ شایستەی قێزلێهاتنەوەیە.
(٤) لێڵ (*a ~ green*)
v.t. & v.i. پیس کردن؛ پیس و پۆخل کردن؛ پیس بوون؛ لەکەدارکردن
dis- (dis), پێشگرێکە بەمانای نە، دژ، نەهێشتن، ڕێگەنەدان، دەرکردن
disability (dis′ə-bil′ə-ti), *n.* پەککەوتەیی؛ زەبوونی؛ کەفتەیی؛ کەم ئەندامی؛ کەفتەکاری؛ پەککەوتن
disable (dis-ā′b′l), *v.t.* پەکخستن؛ لەکارخستن؛ زەبوون کردن؛ کەفتەکارکردن
-**disablement** *(n.)*; **disabled** *(adj.)*.
disabuse (dis′ə-būz′), *v.t.* ڕاستی پێ ووتن؛ بەهەڵەدانەبردن؛ لە خەیاڵ پلاوی ڕزگارکردن؛ درۆ و دەلەسە بۆ نەکردن
disaccord (dis′ə-kôrd′), *v.i.* لەگەڵ ڕێك نەکەوتن؛ ناکۆکی لەگەڵ بوون
n. ڕێك نەکەوتن؛ ناکۆکی
disaccustom (dis′ə-kus′təm), *v.t.* ڕزگارکردن لە خوو
disadvantage (dis′əd-van′tij, dis′əd-vän′tij), *n.* (١) باری نەهات یا ناپەسەند؛ کۆسپ (٢) زیان؛ خراپە
v.t. زیان لێدان؛ کۆسپ لە ڕێگەدا دانان
at a disadvantage, هاوتا نەبوون؛ هەل کەمتر و بێ دەستتر
(*We were fighting at a disadvantage.*)
disadvantaged (dis′ad-vən-tā′jid), *adj.* بێ بەش لە خۆش‌گوزەرانی و حێزو خۆشی ژیان لەڕووی تەندروستی و پلەی خوێندەواری و خۆراك و مافی کۆمەڵایەتییەوە
disadvantageous (dis′ad-vən-tā′jəs), *adj.* زیانبەخش؛ نەهات؛ ناپەسەند
disaffect (dis′ə-fekt′), *v.t.* لێ تەکاندنەوە؛ هەست ساردکردنەوە بەرامبەر؛ دڵ ئێشاندن؛ زویرکردن
disaffected (dis′ə-fek′tid), *adj.* زویر؛ دڵ ئێشاو؛ نارازی؛ ناحەز یا دژ بە فەرمانڕەوایی
disaffection (dis′ə-fek′shən), *n.* زویری؛ دڵ ئێشان؛ ناحەزی؛ لێ تەکینەوە؛ هەست ساردی بەرامبەر
disaffiliate (dis′ə-fil′i-āt′), *v.t. & v.i.* خۆکشانەوە لە پەیمان، ڕێکەوتن، بەکێتی؛ خۆ لێ تەکاندنەوە
disaffirm (dis′ə-fŭrm′), *v.t.* حاشا لێ کردن؛ بەرپەرچدانەوە
-**disaffirmation** *(n.)*.
disagree (dis′ə-grē′), *v.i.* (١) لەگەڵ ڕێك نەکەوتن؛ ناکۆکی لەگەڵ بوون؛ بیروڕا یەك نەبوون (*Even friends sometimes ~.*)
(٢) جیاوازی بوون لەگەڵ یا لەنێواندا
(*The two reports about the accident ~.*)
(٣) ~ **with** ، نەگونجان لەگەڵ تەندروستی؛ زیان پێدان
(*Milk ~s with me.*)
disagreeable (dis′ə-grē′ə-b′l), *adj.* (١) ناخۆش؛ ناپەسەند
(*~ weather, or circumstances*)
(٢) ڕووگرژ؛ تەنگەچیکڵانە؛ بەدسرووشت؛ ناپەسەند (مرۆڤ):
(*a ~ person*)
-**disagreeably** *(adv.)*.
disagreement (dis′ə-grē′mənt), *n.* (١) ناکۆکی؛ ڕێك نەکەوتن؛ ناڕێکی (٢) جیاوازی (بیروڕا)
(٣) نەگونجان؛ جیاوازی: (*There is ~ between the two reports.*)
(٤) دەمەقاڵێ؛ ناکۆکی
disallow (dis′ə-lou′), *v.t.* ڕێ (پێ) نەدان؛ پەسەند نەکردن
-**disallowance** *(n.)*.
disannul (dis′ə-nul′), *v.t.* سڕینەوە؛ بەتاڵ کردنەوە (پەیمان)
disappear (dis′ə-pêr′), *v.i.* (١) لە چاو وون بوون؛ ئاوابوون؛ بزربوون (٢) لەناوچوون؛ سەرنگوم بوون؛ نەمان؛ وون بوون؛ قڕتێکەوتن
disappearance (dis′ə-pêr′əns), *n.* (١) لە چاو وون بوون
(٢) لەناوچوون؛ نەمان؛ قڕتێکەوتن
disappoint (dis′ə-point′), *v.t.* (١) نائومێدکردن؛ ناکام کردن؛ دڵشکست کردن؛ دڵ شکاندن (٢) تێك شکاندن (پلان، نەخشە)؛ تێکدان
disappointed (dis′ə-poin′tid), *adj.* نائومێد؛ ناکام؛ دڵشکست؛ هەناسەسارد؛ هیوابڕاو
disappointing (dis′ə-point′iŋ), *adj.* نائومێدکەر؛ هیوابڕ؛ دڵشکستکەر: (*a ~ person, or event*)
disappointment (dis′ə-point′mənt), *n.* (١) نائومێدی؛ ناکامی؛ دڵشکستی: (*There were many ~s along the way.*)
(٢) کەسێکی نائومێدکەر؛ شتێکی هیوابڕ
disapprobation (dis′ap-rə-bā′shən, dis-ap′rə-bā′shən), *n.* پەسەند نەکردن؛ حەز لێ نەکردن؛ بەدڵ نەبوون
disapproval (dis′ə-prōōv′′l), *n.* پەسەند نەکردن؛ نارەزامەندی؛ ڕا لەسەر نەبوون
disapprove (dis′ə-prōōv′), *v.t.* (١) پەسەند نەکردن؛ بەدڵ نەبوون؛ سەرزەنشت کردن؛ ڕا لەسەر نەبوون؛ ڕق لێ بوون:
(*We ~ of the military attack.*)
(٢) پەسەند نەکردن:
(*The director ~d her request for a promotion.*)
-**disapprovingly** *(adv.)*.
disarm (dis-ärm′), *v.t.* (١) چەك کردن؛ چەك دامالین؛ چەك پێ دانان
(٢) دڵ هێنانەوە جێی خۆ بە زمان شیرینی یا کردەوە:
(*I felt angry but her smiles ~ed me.*)
v.i. (١) چەك فڕێدان؛ خۆ چەك کردن
(٢) کەمکردنەوەی چەك؛ چەك دامالینی وولاتێك:
(*Every country must ~.*)
disarmament (dis-är′mə-mənt), *n.* (١) چەك فڕێدان؛ چەك دامالین (٢) کەمکردنەوەی چەك یا خۆ چەك کردنی وولاتان:
(*D~ is the most important issue of our time.*)
(٣) بێ چەکی؛ چەك نەبوون
disarming (dis-ärm′iŋ), *adj.* دڵ هێنەرەوە جێی خۆ بە کردەوە یا زمانی شیرین: (*a ~ smile, or person*)
disarrange (dis′ə-rānj′), *v.t.* تێك و پێکدان؛ تێکەڵ و پێکەڵ کردن؛ شێواندن
-**disarrangement** *(n.)*.
disarray (dis′ə-rā′), *v.t.* (١) پشێوی خستنەوە؛ شێواندن؛ تێکدان
(٢) خۆ ڕووتکردنەوە؛ جل داکەندن
n. پشێوی؛ شێواوی؛ تێکەڵاو و پێکەڵاو: (*to throw into ~.*)
disassemble (dis′ə-sem′b′l), *v.t.* هەڵوەشاندن (مەکینە)؛ لەیەککردنەوە (پارچەکانی مەکینە یا ئامێرێك)
-**disassembly** *(n.)*.
disassociate (dis′ə-sō′shi-āt′), *v.t.* پەیوەندی پچڕاندن؛ خۆ جیاکردنەوە؛ لەیەك جیاکردنەوە

disaster (di-zas'tẽr, di-zäs'tẽr), ***n.*** کارەسات؛ لێقەومان؛ بەڵا؛ کارەڕەهات؛ نەگبەتی.

disasterous (di-zas'trəs, di-zäs'trəs), ***adj.*** کارەساتی؛ زۆر خراپ (لێقەومان، کردەوە).

disavow (dis'ə-vou'), ***v.t.*** حاشالێکردن؛ خۆ لێ تەکاندنەوە؛ دەست لێ هەڵگرتن؛ وازهێنان

disavowal (dis'ə-vou'əl), ***n.*** حاشاکردن؛ خۆ تەکاندنەوە؛ دەست هەڵگرتن

disband (dis-band'), ***v.t.*** (١) هەڵوەشاندنەوە؛ ئاشبەتاڵ پێکردن؛ بڵاوەپێکردن (ڕێکخراو، کۆمەڵ)؛ دوایی پێ هێنان.
(٢) دەرکردن لە سوپا.
v.i. بڵاوەلێکردن؛ هەڵوەشانەوە؛ ئاشبەتاڵ لێکردن؛ دوایی هاتن.
-disbandment ***(n.).***

disbar (dis-bär'), ***v.t.*** دەرکردنی پارێزەرێك لە یەکێتی پارێزەران؛ قەدەغەکردنی پارێزەرێك لە پارێزەری کردن (لەبەر کردەوەی ناپەسەند).
-disbarment ***(n.).***

disbelief (dis'bi-lēf'), ***n.*** بڕوانەکردن؛ بێ بڕوایی.

disbelieve (dis'bi-lēv'), ***v.t. & v.i.*** بڕوانەکردن؛ بڕوا پێ نەبوون

disburden (dis-būr'd'n), ***v.t.*** (١) بار لە کۆڵ کردنەوە؛ بار داگرتن.
(٢) لە کۆڵ کردنەوە (شتی ناخۆش)؛ ڕزگارکردن
(to ~ one's mind of something)
v.i. لە کۆڵ خۆ کردنەوە؛ خۆ لێ ڕزگارکردن
-disburdenment ***(n.).***

disburse (dis-būrs'), ***v.t.*** پارە خەرج کردن؛ پارەدان
-disbursable ***(n.).***

disbursement (dis-būrs'mənt), ***n.*** (١) پارە خەرج کردن؛ پارەدان.
(٢) خەرجی؛ پارەی خەرج کراو

disc (disk), ***n.*** = disk.

discalced (dis-kalst'), ***adj.*** پێپەتی (ئەندامی دەستەی ئاینی تایبەتی

discard (dis-kärd'), ***v.t.*** (١) فڕێدانی کاغەزی نەویستراو (یاری یا قومار) (٢) فڕێدان (شتی بێ کەڵك و نەویستراو)؛ واز لێ هێنان؛ فڕێ کردن.
n. (١) فڕێدان (٢) شتی فڕێدراو؛ کەسێکی واز لێ هێنراو یا فڕێ کراو.
(٣) کاغەزی فڕێدراو (یاری، قومار).

discern (di-zūrn', di-sūrn'), ***v.t.*** (١) جیاکردنەوە لە مێشکدا (شتێك لە شتێکی تر). (٢) هەستپێکردن؛ بینین؛ ڕێ بەدی کردن
v.i. جیاکردنەوە لە مێشکدا؛ هەستکردن بە جیاوازی.

discernible (di-zūrn'ə-b'l, di-sūrn'ə-b'l), ***adj.*** دیار؛ بینراو؛ هەستپێکراو؛ سەرنج ڕاکێش ***(a ~ difference)*** .
-discernibly ***(adv.).***

discerning (di-zūrn'iŋ, di-sūrn'iŋ), ***adj.*** ڕێ بەدیپێکەر؛ وریا؛ چاوتیژ؛ هەست تیژ: ***(a ~ individual)*** .

discernment (di-zūrn'mənt, di-sūrn'mənt), ***n.*** (١) بینین؛ هەستپێکردن. (٢) ڕێ بەدیپێی؛ چاوتیژی؛ هەست تیژی؛ زرنگی.

discharge (dis-chärj'), ***v.t.*** (١) دەرچوون (لە سوپا)؛ دەرکردن: ***(He was ~d from the army.)***
(٢) (أ) بار سووك کردن؛ بارداگرتن (پاپۆڕ)؛ لە کۆڵ کردنەوە.
(ب) تەقاندن: ***(to ~ a gun)*** .
(ج) بەرەڵاکردن (لە بەندیخانە)؛ بەردان: ***(to ~ from prison)*** .
(د) دەرکردن (فرمان، کار)؛ لێخستن: ***(He was ~d from his job.)*** .
(هـ) دەرچوون (لە خەستەخانە)؛ بەردان: ***(to ~ from hospital)*** .
(و) لێخۆشبوون (قەرزار) (ز) ناوپاکردنەوە (لە گومانباری).
(٣) دەردان (کێم، خوێن)؛ لێ هاتنەدەرەوە؛ لێهاتن.
(٤) جێبەجێکردن؛ بەجێهێنان ***(to ~ one's responsibility)*** .
(٥) ڕەنگ لێ لابردن (جل و بەرگ) (٦) ووزە لێ لابردن (باتری).
(٧) لە بەرپرسیاری یا قەرز ڕزگارکردن.
v.i. (١) لە کۆڵ بوونەوە. (٢) بەرەڵابوون؛ بەربوون
(٣) تەقین: ***(The gun ~d.)*** .
(٤) دەردان (کێم)؛ لێ هاتنەدەرەوە؛ لێهاتن.
n. (١) بەربوون؛ بەرەڵاکردن؛ ڕزگاربوون. (٢) دەرکردن؛ لێخستن؛ دەرکران.
(٣) بڕوانامەی لە سوپا دەرچوون یا دەرکران: ***(~ papers)*** .
(٤) تۆماری ماوەی فرمانی کەشتیەوانێك.
(٥) کێم؛ پیسایییەك کە لە برین دێت.
(٦) پریشکی کارەبایی؛ تەزووی بەرەڵاکراو.

disciple (di-sī'p'l), ***n.*** (١) قوتابی؛ شاگرد؛ پەیڕەوکەر.
(٢) یەکێك لە دوانزە قوتابییەکەی عیسا؛ شوێن کەوتوویەکی زووی عیسا

discipleship (di-sī'p'l-ship'), ***n.*** (١) قوتابییەتی؛ شاگردێتی.
(٢) ماوەی قوتابییەتی

disciplinarian (dis'ə-pli-nâr'i-ən), ***adj.*** تایبەتی بە زەبروزەنگ و توندوتیژی؛ سزایی.
n. (١) کەسێکی بە زەبروزەنگ؛ کەسێکی توندوتیژ.
(٢) کەسێك کە بڕوای بە زەبروزەنگ هەبێت.

disciplinary (dis'ə-pli-ner'i), ***adj.*** سزایی؛ هی دابینکردن:
(to take ~ action or measures; ~ punishment)

discipline (dis'ə-plin), ***n.*** (١) بەشێك لە بەشەکانی زانست.
(٢) زەبروزەنگ؛ توندوتیژی. (٣) سزا. (٤) پەیڕەو
(٥) لەسەر پەیڕەو ڕۆیشتن؛ ملدان.
(٦) دابینکردن؛ ڕێك و پێکی؛ ڕاگرتن.
v.t. (١) دابینکردن؛ بە زەبروزەنگ لەگەڵدا جووڵانەوە؛ ڕاهێنان بە توندوتیژی.
(٢) سزادان؛ سەرزەنشت کردن.

disclaim (dis-klām'), ***v.t.*** (١) وازهێنان لە ماف؛ دەست هەڵگرتن لە ماف. (٢) حاشاکردن؛ دان پێدا نەنان
-disclamation ***(n.).***

disclaimer (dis-klām'ẽr), ***n.*** (١) وازلێهێنان؛ دەست لێ هەڵگرتن.
(٢) حاشایی؛ حاشاکردن.

disclose (dis-klōz'), ***v.t.*** ئاشکراکردن؛ دەرخستن؛ خستنەڕوو؛ درکاندن (نهێنی)؛ هەڵماڵین
n. [Obs.]. ئاشکراکردنێك؛ دەرخستنێك

disclosure (dis-klō'zhẽr), ***n.*** (١) ئاشکراکردن؛ دەرخستن؛ ئاشکرابوون؛ کەوتنەڕوو؛ هەڵماڵین. (٢) شتێکی ئاشکراکراو یا خراوەڕوو

discoid (dis'koid), ***adj.*** خەپلەیی.
n. شتێکی خەپلەیی؛ خەپلە.

discolor (dis-kul'ẽr), ***v.t.*** ڕەنگ تێکدان؛ ڕەنگ گۆڕین؛ لەکەدارکردن؛ پیس کردن.

discoloration (dis-kul'ẽr-ā'shən), ***n.*** (١) ڕەنگ تێکدان؛ ڕەنگ تێکچوون؛ لەکەدارکردن؛ پیس بوون. (٢) لەکە.

discomfit (dis-kum'fit), ***v.t.*** (١) بەزاندن؛ شکاندن؛ ڕاونان.
(٢) نەخشەتێکدان؛ نائومێدکردن؛ کۆسپ لەبەردەمدا دانان
(٣) سەر لێ شێواندن؛ سەر لێ تێکدان.

discomfiture (dis-kum'fi-chẽr), ***n.*** (١) بەزان؛ بەزین؛ شکان؛ نائومێدی. (٢) پشێوی؛ سەر لێ شێوان؛ تەریق بوونەوە؛ شەرمەزاری.

discomfort (dis-kum'fẽrt), ***n.*** (١) بێ ئاسوودەیی؛ ناخۆشی؛ ناڕەحەتی؛ ئازار. (٢) هۆی بێ ئاسوودەیی، ناخۆشی، یا ئازار.
v.t. بێ ئاسوودەکردن؛ ناڕەحەت کردن؛ ئازاردان.

discompose (dis'kəm-pōz'), ***v.t.*** (١) شڵەژاندن؛ وورووژاندن؛ ئاڵۆزاندن؛ پەستکردن؛ سەر لێ تێکدان
(٢) شێواندن؛ تێکدان؛ ناڕێك و پێك کردن.

discomposure (dis'kəm-pō'zhẽr), ***n.*** شڵەژان؛ شڵەژاوی؛ پشێوی؛ شێواوی؛ تەریق بوونەوە؛ سەر لێ شێوان

disconcert (dis'kən-sūrt'), ***v.t.*** (١) نەخشە یا پلان تێکدان؛

شێواندن پلان (٢) سەر لێ شێواندن؛ شڵەژاندن؛ پەستکردن؛ تەریق کردنەوە.
-disconcerting *(adj.)*; disconcertingly *(adv.)*;
disconcerted *(adj.)*.

disconnect (dis´kə-nekt′), *v.t.* (١) لەیەك جیاكردنەوە؛ پچڕاندن؛ لەیەك ترازاندن؛ پەیوەندی بڕین. (٢) بڕینی تەزووی كارەبا.

disconnected (dis´kə-nek′tid), *adj.* (١) بێ پەیوەندی؛ پچڕاو؛ لەیەك ترازاو یا جیابووەوە؛ لەیەك كراوە.
(٢) پچڕپچڕ (نووسین، دووان)؛ لەگەڵ یەك نەگونجاو.

disconnection (dis´kə-nek′shən), *n.* (١) لەیەك جیاكردنەوە؛ لەیەك پچڕاندن یا بڕین. (٢) جیابوونەوە؛ بێ پەیوەندی.

disconsolate (dis-kon′sə-lit), *adj.* (١) غەمبار؛ غەمگین؛ بێ ئومێد (٢) ناخۆش؛ پەستكەر؛ تاریك؛ ئاسوودەنەبەخش.

discontent (dis´kən-tent′), *adj.* بەگلەیی لە ژیان؛ ناڕازی لە ژیان.
n. نارەزایی؛ بەدڵ نەبوون؛ بێ ئارامی و بەدوای شتی تازەو جیاوازدا گەڕان؛ بەگلەیی بوون لە ژیان

discontentment (dis´kən-tent′mənt), *n.* بەگلەییبەتی لە ژیان؛ نارەزایی لە باری ژیان.

discontinuance (dis´kən-tin′ū-əns), *n.* (١) وەستاندن؛ وەستان؛ بەردەوام نەبوون (٢) بڕینەوە یا وەستاندنی كاتی داوا (دادگا).

discontinuation (dis´kən-tin´ū-ā′shən), *n.* = discontinuance.

discontinue (dis´kən-tin′ū), *v.t.* (١) وەستاندن؛ بەردەوام نەبوون؛ بڕین؛ دوایی پێ هێنان؛ وازهێنان (٢) بڕینەوە یا وەستاندنی كاتی داوا (دادگا).
v.i. وەستان؛ دوایی هاتن.

discontinuity (dis´kon-tə-nōō′ə-ti, dis´kon-tə-nū′ə-ti),
n. (١) پچڕپچڕی (نووسین، دووان)؛ بێ پەیوەندی. (٢) بەردەوام نەبوون
(٣) بۆشایی

discontinuous (dis´kən-tin′ū-əs), *adj.* پچڕپچڕ؛ ناوبەناو؛ دەمدەمی

discord (dis′kôrd), *n.* (١) ناكۆكی؛ نەگونجان؛ ڕێك نەكەوتن.
(٢) دەنگەدەنگ؛ بەیەكدادانی دەنگ؛ غەلبەغەلب
(٣) ناسازی (دەنگ)؛ نەگونجان لەگەڵ یەكتردا (ئاوان)؛ یەك نەگرتن.
v.i. نەگونجان؛ بەیەكدادان؛ ناكۆكی بوون؛ نەسازان

discordance (dis-kôr′d'ns), *n.* ناكۆكی؛ نەگونجان؛ ڕێك نەكەوتن؛ جیاوازی؛ ناسازی.

discordancy (dis-kôr′d'n-si), *n.* = discordance.

discordant (dis-kôr′d'nt), *adj.* (١) ناكۆك؛ ڕێك نەكەوتوو؛ نەگونجاو لەگەڵ یەكتردا. (٢) ناساز (دەنگ، ئاوان)؛ ناخۆش (دەنگ)؛ لەگەڵ یەك نەگونجاو (دەنگ، ئاوان).

discotheque (dis′kə-tek), *n.* هۆڵی سەماكردن (بە مۆسیقای تۆماركراوەوە)؛ سەماخانە

discount (dis′kount), *n.* (١) نرخ شكاندن (شتومەكی فرۆشگا)؛ نرخ داشكان؛ نرخی شكاو (٢) نرخ شكاندن یا هێنانەخوارەوەی كۆمپیالەیەك كە خاوەنەكەی پێش كاتی خۆی دەیگۆڕێتەوە
v.t. (١) نرخ شكاندن؛ نرخ هێنانەخوارەوە.
(٢) لێ دەركردن؛ گۆڕینەوەی كۆمپیالەیەك بە كەمتر لە نرخەكەی خۆی
(٣) گوێ پێ نەدان؛ بڕوا پێ نەكردن؛ گومان لێكردن؛ بایەخ پێ نەدان:
(You have to ~ the stories you hear.)
v.i. پارە بە قەرزدان و پێشەكی لێ دەركردنی قازانجەكە.
at a discount, بە كەمتر یا هەرزانتر لە نرخی خۆی؛ بە نرخی داشكاو

discountenance (dis-koun′tə-nəns), *v.t.* (١) تەریق كردنەوە؛ شەرمەزاركردن؛ خەجاڵەت كردن؛ ڕووڕەش كردن
(٢) پەسەند نەكردن؛ بەدڵ نەبوون؛ پێ ناخۆش بوون؛ ڕوو پێ نەدان.

discourage (dis-kũr′ij), *v.t.* (١) (أ) ساردكردنەوە؛ هان نەدان؛ وورە پێ بەردان *(Don't let one failure ~ you!)*
(ب) ڕوو پێ نەدان: *(She ~d her.)* .
(٢) هەوڵی وەستاندن دان (مرۆڤ لە كردەوەیەكی ناپەسەند)؛ ساردكردنەوە؛ هان نەدان؛ خاوكردنەوە:
(We tried to ~ him for quitting his job.)

discouragement (dis-kũr′ij-mənt), *n.* (١) ساردكردنەوە؛ وورە بەردان. (٢) شتێكی ساردكەرەوە یا هان نەدەر.

discouraging (dis-kũr′ij-iŋ), *adj.* دڵ ساردكەرەوە؛ پشت ساردكەرەوە؛ ناخۆش؛ سارد: *(~ results, or news)* .

discourse (dis′kôrs, dis′kōrs), *n.* (١) گفتوگۆ؛ ئاخاوتن؛ دەمەتەقێ. (٢) ئاخاوتن وەك لقێكی زانستی.
(٣) باس؛ لێكۆڵینەوە؛ ووتار یا نووسراوێكی دووروودرێژ دەربارەی باسێك.
(٤) [Archaic]، تێگەیشتن؛ توانای تێگەیشتن.
v.i. (١) گفتوگۆكردن؛ ئاخاوتن؛ دووان.
(٢) (~ on; ~ upon)، نووسین دەربارە؛ نووسین لەسەر باسێك.
v.t. دەربەڕاندن (ووتە)؛ دەربڕین؛ ووتن.

discourteous (dis-kũr′ti-əs), *adj.* بێ نەزاكەت؛ بێ ئەدەب؛ ناشرین (ڕەووشت)؛ بەدڕەفتار: *(~ behavior; a ~ person)* .

discourtesy (dis-kũr′tə-si), *n.* (١) بێ نەزاكەتی؛ بێ ئەدەبی؛ ناشرینی (ڕەووشت). (٢) كردەوە یا ووتەیەكی بێ نەزاكەتانە.

discover (dis-kuv′ẽr), *v.t.* (١) دۆزینەوە (شوێن، شت):
(Christopher Columbus ~ed America.)
(٢) بۆدەركەوتن؛ بینین:
(We ~ed it was too late to catch the train.)
(٣) [Archaic]، خستنەڕوو؛ دەرخستن؛ هەڵماڵین؛ ئاشكراكردن

discoverer (dis-kuv′ẽr-ẽr), *n.* دۆزەرەوە.

discovert (dis-kuv′ẽrt), *adj.* بێ مێرد: بێوەژن، ژنی تەڵاقدراو، یا گەورەكچی شوونەكردوو.

discovery (dis-kuv′ẽr-i), *n.* (١) دۆزینەوە (زانست، شوێن... هتد). (٢) شتێكی دۆزراوە؛ دۆزراوەیەك. (٣) بۆدەركەوتنێك.

discredit (dis-kred′it), *v.t.* (١) بڕوانەكردن؛ بڕوانەبوون.
(٢) گومان لێكردن؛ گومان لێ بوون.
(٣) ناوبانگ شكاندن؛ ناوپیس كردن؛ لەكەداركردن.
n. (١) گومان؛ بێ بڕوایی. (٢) ڕووڕەشی؛ شەرمەزاری؛ خەجاڵەتی
(٣) ڕووڕەشكەر؛ شەرمەزاركەر؛ خەجاڵەتكەر.

discreditable (dis-kred′it-ə-b'l), *adj.* شەرمەزاركەر؛ ناشرین (كردەوە، ڕەفتار)؛ ڕووڕەشكەر؛ خەجاڵەتكەر.

discreet (dis-krēt′), *adj.* (١) نهێنی پارێز؛ ووریا؛ ئاگا لە زمان و كردەوەی خۆبوو. (٢) ووریا. (٣) خاكی؛ بێ فیز؛ خۆدەرنەخەر؛ خۆنەنوێن.
-discreetly *(adv.)*; discreetness *(n.)*.

discrepancy (dis-krep′ən-si), *n.* (١) جیاوازی؛ ناكۆكی؛ نەگونجان: *(There was a lot of ~ between the two accounts of the battle.)*
(٢) جیاوازییەك؛ ناكۆكییەك.

discrepant (dis-krep′ənt), *adj.* جیاواز؛ ناكۆك؛ لەگەڵ نەگونجاو.

discrete (dis-krēt′), *adj.* (١) جیا؛ جیاواز؛ بێ پەیوەندی؛ پچڕپچڕ.
(٢) هەمەچەشن؛ هەمەڕەنگ؛ جیا جیا.

discretion (dis-kresh′ən), *n.* (١) سەلیقە؛ ووریایی.
(٢) دەسەڵاتی بڕیاردان بەپێی بۆچوون و لێكدانەوەی خۆ.
at one's discretion, بە سەلیقەی خۆ؛ بە بۆچوون و لێكدانەوەی خۆ.

discretional (dis-kresh′ən-'l), *adj.* = discretionary.

discretionary (dis-kresh′ə-ner´i), *adj.* بەپێی بۆچوون و سەلیقەی خۆ.

discriminate (dis-krim′ə-nāt´), *v.t.* لەیەك جیاكردنەوە؛ جیاوازی كردن؛ پاك و پیس كردن.
v.i. (١) لەیەك جیاكردنەوە.

(۲) ~ against; ~ in favor of : جیاوازی کردن (لەگەڵ جووڵانەوە)؛ لایەنگرتن؛ دژبوون:
(The law is said not to ~ against the poor or in favor of the rich.)
adj. (۱) جیا؛ جیاواز (۲) جیاکەرەوە؛ هەڵبژێر؛ تێگەیشتوو
-discriminative *(adj.)*.
discriminating (dis-krim′ə-nāt′iŋ), ***adj.*** (۱) جیاکەرەوە؛ پاك‌وپیس کەر؛ بەدیکەر: *(a ~ taste in music, literature, or food)*.
(۲) لایەنگر؛ جیاوازیکەر لەنێواندا: *(a ~ tariff)*.
discrimination (dis-krim′ə-nā′shən), ***n.*** (۱) جیاکردنەوە؛ جیاوازی؛ جیاکاری. (۲) ڕێ بەدیی؛ تێگەیشتن؛ بینینی جیاوازی بچووك.
(۳) بە چاوی جیاوازی سەیرکردن: (ا) خاترگرتن، لایەنگری.
(ب) دژبوون. دژ وەستان، جیاوازی لەگەڵ کردن:
(~ against blacks in America)
discriminator (dis-krim′ə-nā′tēr), ***n.*** جیاکەرەوە؛ جیاوازیکەر؛ لایەنگر.
discriminatory (dis-krim′ə-nə-tôr′i, dis-krim′ə-nə-tō′ri), ***adj.*** (۱) بە چاوی جیاوازی سەیرکەر؛ لایەنگری کوێرانە؛ دژ بوون:
(~ practices towards minorities)
(۲) جیاکەرەوە؛ جیاوازیکەر.
discursive (dis-kûr′siv), ***adj.*** (۱) پڕ لە هەڵبەزودابەز؛ پچڕپچڕ؛ لە باس لادەر: *(~ writing)*.
(۲) بوودەرکەوتوو لەڕێی لێکدانەوەو ژیربێژییەوە نەك لەڕێی هۆشی سرووشتی و زگماکییەوە.
discus (dis′kəs), ***n.*** (۱) حەپلەیەکی ئاسن یا بەردە لە ملەملێی بەهێزیدا دەهاوێژرێت (وەرزش). (۲) فڕێدان یا هاویشتنی ئەم جۆرە حەپلەیە (هەروەها پێشی دەووترێ: **discus throw**).
discuss (dis-kus′), ***v.t.*** (۱) لێکۆڵینەوە؛ باسکردن (بە نووسین)؛ لەسەر نووسین؛ نووسین دەربارە.
(۲) گفتوگۆکردن دەربارەی؛ باسکردن (دووان)
(to ~ a problem with somebody)
discussion (dis-kush′ən), ***n.*** لێکۆڵینەوە؛ باسکردن؛ باس؛ [illegible]؛ گفتوگۆ
under discussion, لێی دەکۆڵرێتەوە؛ باس دەکرێت؛ گفتوگۆی لەسەر دەکرێت
disdain (dis-dān′), ***v.t.*** بە سووك سەیرکردن؛ ڕق لێ بوونەوە؛ بێز لێ هاتنەوە؛ بە نزم و بێ بایەخ دانان:
(It is wrong to ~ a man merely because he is poor.)
n. بە سووك سەیرکردن؛ لووت بەرزی؛ دوورەپەرێزی؛ بێزنەهاتن:
(to look at with ~)
disdainful (dis-dān′fəl), ***adj.*** بە سووك سەیرکەر؛ لووت بەرز؛ بەفیز؛ دوورەپەرێز: *(a ~ person)*.
disease (di-zēz′), ***n.*** (۱) نەخۆشی؛ دەرد؛ درم
(۲) بەدی؛ نەخۆشی کەسی یا کۆمەڵایەتی:
(Bigotry is a ~ of society)
v.t. نەخۆش خستن؛ تێکدان؛ خراپ کردن
diseased (di-zēzd′), ***adj.*** (۱) نەخۆش؛ دەردەدار
(۲) تێکچوو؛ نائاسا؛ نەخۆش؛ شێت: *(a ~ mind)*.
disembark (dis′im-bärk′), ***v.t.*** بارداگرتن لە پاپۆڕ (مرۆڤ، شت)
v.i. دابەزین لە پاپۆڕ
-disembarkation *(n.)*.
disembody (dis′im-bod′i), ***v.t.*** ڕزگارکردنی گیان لە لەش؛ گیان لە لەش جیاکردنەوە: *(a ~ied spirit)*.
-disembodied *(adj.)*; **disembodiment** *(n.)*.
disembowel (dis′im-bou′əl, dis′im-boul′), ***v.t.*** ڕیخۆڵە- دەرهێنان؛ ڕیخۆڵە لێکردنەوە.
-disembowelment *(n.)*.
disenchant (dis′in-chant′, dis′in-chänt′), ***v.t.*** لە هەڵەو خەیاڵ پڵاوی ڕزگارکردن؛ چاوکردنەوەو ڕاستی نیشاندان؛ بێ تاقەت کردن
-disenchanted *(adj.)*; **disenchantment** *(n.)*.
disencumber (dis′in-kum′bēr), ***v.t.*** بار لە کۆڵ کردنەوە؛ بار سووك کردن؛ ڕزگارکردن (لە کێشەیەکی قورس و ناخۆش)
disenfranchise (dis′in-fran′chīz), ***v.t.*** = **disfranchise.**
disengage (dis′in-gāj′), ***v.t.*** لەیەك جیاکردنەوە؛ لەیەككردنەوە؛ بەرەڵاکردن؛ ڕزگارکردن (لە پەیمان، بەسترانەوە، یا بارێك)؛ ڕەهاکردن؛ کشاندنەوە؛ گرێ کردنەوە.
v.i. بەرەڵابوون؛ ڕەهابوون؛ ڕزگاربوون؛ لێ جیابوونەوە
disengaged (dis′in-gājd′), ***adj.*** (۱) دەستبەتاڵ؛ بێ ئیش‌وکار.
(۲) بەرەڵا؛ سەربەست؛ نەبەستراوە.
disengagement (dis′in-gāj′mənt), ***n.*** (۱) بەرەڵایی؛ ڕزگاربوون؛ لەیەككردنەوە؛ ڕەهاکردن؛ بەردان؛ خۆکشاندنەوە؛ گرێ کردنەوە.
(۲) بێ ئیش‌وکاری؛ دەستبەتاڵی.
disentangle (dis′in-taŋ′g'l), ***v.t.*** لەیەك جیاکردنەوە؛ کردنەوە (گرێ)؛ لە ئاڵۆسکاوی ڕزگارکردن؛ لەیەككردنەوە؛ ڕوونکردنەوە
(to ~ truth from falsehood)
v.i. ڕزگاربوون؛ لە ئاڵۆزی ڕزگاربوون.
-disentanglement *(n.)*.
disenthrall, disenthral (dis′in-thrôl′), ***v.t.*** ئازادکردن؛ لە بەندایەتی ڕزگارکردن
disenthrone (dis′in-thrōn′), ***v.t.*** لە تەختی پاشایی لابردن یا هێنانەخوارەوە.
disentomb (dis′in-toom′), ***v.t.*** لە گۆڕ هێنانەدەرەوە
disentwine (dis′in-twīn′), ***v.t.*** لەیەك جیاکردنەوە؛ کردنەوە (گرێ، ئاڵۆزی)؛ لە ئاڵۆسکاوی ڕزگارکردن.
disestablish (dis′ə-stab′lish), ***v.t.*** (۱) کشاندنەوەی لایەنگری و پاڵپشتی کردنی فەرمانڕەوایی بۆ کڵێسەیەك
(۲) گۆڕینی بارێکی چەسپیو یا دامەزراو
-disestablishment *(n.)*.
disesteem (dis′ə-stēm′), ***v.t.*** ڕێزنەگرتن؛ بە سووك سەیرکردن؛ بە چاوی نزم تەماشاکردن.
n. بە سووك سەیرکردن؛ ڕێزنەگرتن؛ بێ ڕێزی: *(to hold in ~)*.
disfavor (dis-fā′vēr), ***n.*** (۱) ناپەسەندی؛ نەویستن؛ بەدڵ نەبوون؛ خۆش نەویستن؛ قین. (۲) ڕێز لێ نەگیران؛ بە سووك سەیرکران؛ لەبەرچاو شکان
(to be in ~ with someone; He fell into ~ with his patron.)
v.t. بەدڵ نەبوون؛ نەویستن؛ پەسەند نەکردن؛ بە سووك سەیرکردن.
disfigure (dis-fig′yēr), ***v.t.*** شێوە تێکدان؛ ڕووخسار شێواندن؛ دیمەن شێواندن؛ لەکەدارکردن (ڕواڵەت)؛ شێواندن.
-disfiguration *(n.)*.
disfigurement (dis-fig′yēr-mənt), ***n.*** (۱) شێوە تێکدان؛ دیمەن شێواندن. (۲) ڕووخسار تێکچوون؛ شێوە تێکچوون.
(۳) لەکە؛ شێوەتێکدەر؛ خەوش.
disforest (dis-fôr′ist, dis-for′ist), ***v.t.*** = **deforest.**
disfranchise (dis-fran′chīz), ***v.t.*** (۱) مافی هاووڵاتێتی لێ سەندنەوە (وەك مافی دەنگدان یا خۆپاڵاوتن)
(۲) ماف لێ سەندنەوە؛ دەسەڵات لێ سەندنەوە.
-disfranchised *(adj.)*; **disfranchisement** *(n.)*.
disfrock (dis-frok′), ***v.t.*** لە قەشەیەتی خستن یا دەرکردن.
disgorge (dis-gôrj′), ***v.t. & v.i.*** (۱) ڕشانەوە؛ هێنانەوە
(۲) بە نابەدڵی وازهێنان لە شتێکی بە نارەوا دەستکەوتوو.
(۳) تێڕژاندن؛ خاڵی کردنەوە؛ خۆبەتاڵکردنەوە.

disgrace (dis-grās′), *n.* (١) شەرمەزاری؛ شوورەیی؛ ڕووڕەشی؛ خەجالەتی ***(to be in ~)***
(٢) ڕووڕەشکەر (مرۆڤ، شت)؛ نابڕووبەر.
v.t. شەرمەزارکردن؛ لەکەدارکردن؛ ڕووڕەش کردن؛ نابڕووبردن.
disgraceful (dis-grās′fəl), *adj.* شەرمەزارکەر؛ شوورەیی؛ نابڕووبەر؛ زۆر ناشرین (کردەوە): ***(a ~ act)*** .
disgruntle (dis-grun′t'l), *v.t.* پەستکردن؛ داخ پێدان (بەهۆی بە نارەوایی لەگەڵ جووڵانەوە)؛ تووڕەکردن.
disgruntled (dis-grun′t'ld), *adj.* پەست؛ داخ لەدڵ (بەهۆی نارەوایییەکەوە)؛ تووڕە (لە ڕژێم، کاربەدەستان، سەرکار... هتد).
disguise (dis-gīz′), *v.t.* (١) گۆڕین؛ خۆگۆڕین؛ دەماخ کردن:
(D~ your voice.)
(٢) شاردنەوە؛ داپۆشین ***(She ~d her hatred.)*** .
disguise (dis-gīz′), *n.* (١) خۆگۆڕین؛ ڕووخسار گۆڕین؛ دەماخ کردن.
(٢) ڕووالەت؛ ڕووخساری درۆ
(٣) ئەو جل‌وبەرگ‌و ئارایشتەی لە ڕووخسار گۆڕیندا بەکاردەهێنرێت.
disgust (dis-gust′), *n.* قێز؛ قێزکردنەوە؛ بێزاری؛ بێز؛ ڕق لێ بوونەوە ***(She was filled with ~ .)*** .
v.t. قێز لێ هاتنەوە؛ ڕق لێ بوونەوە؛ بێزارکردن: ***(You ~ me.)*** .
disgustful (dis-gust′fəl), *adj.* = **disgusting.**
disgusting (dis-gus′tiŋ), *adj.* بۆگەن؛ پیس؛ ناپەسەند؛ مرۆڤ قێزی لێ دێتەوە
dish (dish), *n.* (١) دەوری؛ قاپ؛ دەفری نان تێدا خواردن.
(٢) خۆراك؛ خواردن ***(a favorite ~)*** .
(٣) پڕ قاپێك؛ پڕ دەورییەك خواردن. (٤) شتێکی لە قاپ چوو.
(٥) (ا) قوپاوییەکی وەك قاپ. (ب) ئەندازەی ئەم قوپاوییە.
(٦) [Colloq.]، شتێك کە مرۆڤ زۆر بەدڵی بێت: ***(Physics is my ~ .)***
v.t. (١) (~ up; ~ out) خواردن کردنە قاپ یا دەفرەوە؛ خواردن تێکردن.
(٢) قوپاندن وەك قاپ. (٣) [British Spelling]، سەر لێ شێواندن؛ تێکدان؛ سەرسووڕماندن؛ خەڵەتاندن.
v.i. قوپان
dish it out, [Slang]. سزادان
disharmonious (dis′här-mō′ni-əs), *adj.* نەگونجاو؛ ناکۆك؛ نەساز؛ لەگەڵ یەك ڕێك نەکەوتوو
disharmonize (dis-här′mə-nīz′), *v.t. & v.i.* نەگونجاندن؛ ناکۆکی خستنە نێوانەوە؛ نەسازاندن؛ تێکدان.
disharmony (dis-här′mə-ni), *n.* نەگونجان؛ ناکۆکی؛ نەسازان؛ پێکەوە ڕێك نەکەوتن
dishcloth (dish′klôth′, dish′kloth′), *n.* پەڕۆی قاپ شتن
dishearten (dis-här′t'n), *v.t.* دڵ ساردکردنەوە؛ پەستکردن؛ دڵشکست کردن؛ دڵ گرتن
-**disheartenment** *(n.).*
dishevel (di-shev′'l), *v.t.* قژ بژکردنەوە؛ ژاکاندن‌و تێکدان (جل‌و- بەرگ)؛ چرچ‌ولۆچ کردن‌و تێکدان
-**dishevelment** *(n.).*
disheveled, dishevelled (di-shev′'ld), *adj.* بژ (قژ)؛ چرچ‌ولۆچاوی‌و شێواو (بەرگی کەسێك)؛ ژاکاو‌و تێکچوو؛ پنتی.
dishful (dish′fool′), *adj.* پڕ قاپێك (خواردەمەنی).
dishonest (dis-on′ist), *adj.* ناپاك؛ ساختەچی ***(a ~ man)*** .
dishonesty (dis-on′is-ti), *n.* ناپاکی؛ ساختەچێتی؛ سەرچەوتی
dishonor (dis-on′ēr), *n.* (١) شەرمەزاری؛ بێ شەرەفی؛ بێ نامووسی؛ بێ نابڕوویی؛ ڕووڕەشی (٢) شتێك یا کەسێك کە ڕووڕەشی‌و شەرمەزاری بەسەر مرۆڤدا دەهێنێت. (٣) سەرچەوتی لە قەرزدانەوەدا.
v.t. (١) شەرمەزارکردن؛ سووك کردن؛ نامووس بردن؛ ڕووڕەش کردن؛ نابڕووبردن (٢) بێ بن کردن؛ نابڕووبردنی کچ یا ژن.
(٣) قەرزنەدانەوە؛ سەرچەوتی کردن لە دانەوەی قەرزدا.
dishonorable (dis-on′ēr-ə-b'l), *adj.* بێ شەرەف؛ بێ نامووس؛ سووك؛ بێ نابڕوو؛ سەرشۆڕ؛ نامەرد؛ ناپاك: ***(a ~ act, or person)*** .
-dishonorably *(adv.).*
dishpan (dish′pan′), *n.* دەفری قاپ‌وقاجاخ تێدا شتن.
dishrag (dish′rag′), *n.* = **dishcloth.**
dishtowel (dish′tou′'l, dish′toul′), *n.* پەڕۆی قاپ‌وقاجاخ ووشك کردنەوە.
dishwasher (dish′wôsh′ēr, dish′wosh′ēr), *n.* مەکینەی قاپ‌وقاجاخ شتن.
dishwater (dish′wô′tēr, dish′wot′ēr), *n.* ئەو ئاوەی قاپ‌و- قاجاخی تێدایە یا تێیدا شۆراوە
disillusion (dis′i-lōō′zhən, dis′i-lū′zhən), *v.t.* لە هەڵەو خەیاڵ پلاوی ڕزگارکردن؛ چاوکردنەوەو ڕاستی پیشاندان؛ لەبەرچاوخستن؛ دڵ لێ ساردکردنەوە؛ نائومێدکردن.
n. لە هەڵەو خەیاڵ پلاوی ڕزگارکردن یا ڕزگاربوون؛ چاوکردنەوەو ڕاستی بینین؛ نائومێدی.
-**disillusioned** *(adj.)*; **disillusionment** *(n.).*
disincentive (dis′in-sen′tiv), *n.* هان نەدەر؛ دڵ ساردکەرەوە.
disinclination (dis′in-klə-nā′shən, dis-in′klə-nā′shən), *n.* نەویستن؛ ڕق لێ بوونەوە؛ بێ مەیلی.
disincline (dis′in-klīn′), *v.t.* دڵ لێ ساردکردنەوە؛ مەیل پێ بڕین؛ بوون بەهۆی نەویستن.
v.i. نەویستن؛ دڵ لێ ساردبوونەوە؛ مەیل نەبوون.
disinclined (dis′in-klīnd′), *adj.* نەویست؛ بێ مەیل؛ دڵ سارد.
disinfect (dis′in-fekt′, dis′'n-fekt′), *v.t.* میکرۆب کوشتن؛ پاکژکردن؛ لە میکرۆب پاکردنەوە
disinfectant (dis′in-fek′tənt, dis′'n-fek′tənt), *n.* پاکژکەر؛ میکرۆب کوژ (دەرمان).
disinfection (dis′in-fek′shən, dis′'n-fek′shən), *n.* میکرۆب کوشتن؛ پاکژکردنەوە (لە میکرۆب)؛ خاوێن کردن.
disinfest (dis′in-fest′, dis′'n-fest′), *v.t.* پاکردنەوە لە مێروو و جانەوەری زیانبەخش.
disingenuous (dis′in-jen′ū-əs, dis′'n-jen′ū-əs), *adj.* نادڵسۆز؛ ساختە؛ فڕوفێڵاوی؛ ناپاك.
-**disingenuously** *(adv.)*; **disingenuousness** *(n.).*
disinherit (dis′in-her′it, dis′'n-her′it), *v.t.* بێبەش کردن لە میراتی؛ حاشالێکردن‌و بێبەش کردن لە میراتی.
-**disinheritance** *(n.).*
disintegrate (dis-in′tə-grāt′), *v.i.* داوەشین؛ پووکانەوە؛ هەڵوەشان؛ پارچە پارچە بوون؛ داڕزین؛ ڕووخان؛ لەیەکبوونەوە؛ بۆگەن کردن
v.t. داوەشاندن؛ هەڵوەشاندنەوە؛ لەیەککردنەوە؛ داڕزاندن؛ ڕووخاندن؛ پووکاندنەوە.
disintegration (dis-in′tə-grā′shən), *n.* (١) داوەشان؛ داڕزین؛ پارچە پارچە بوون؛ ڕووخان؛ بۆگەن کردن؛ پووکانەوە؛ لەیەکبوونەوە.
(٢) دابەشبوون یا پارچە پارچە بوونی گەرد (فیزیا).
disinter (dis′in-tūr′), *v.t.* (١) لە گۆڕ دەرهێنان.
(٢) خستنەڕوو؛ ئاشکراکردن؛ دەرخستن.
-**disinterment** *(n.).*
disinterested (dis-in′tēr-is-tid, dis-in′tris-tid), *adj.* (١) بێ سوودی تایبەتی خۆ؛ بێلایەن: ***(a ~ judge)*** .
(٢) [Colloq.]، بێباك؛ گوێ پێ نەدەر.
disinvest (dis′in-vest′), *v.t.* سەرمایە کێشانەوە.
-**disinvestment** *(n.).*
disjoin (dis-join′), *v.t.* لەیەك جیاکردنەوە؛ لەیەککردنەوە.

v.i. لەیەك جیابوونەوە؛ لەیەكبوونەوە

disjoint (dis-joint′), *adj.* لەجیچوو؛ لەخرتكەچوو؛ پارچەپارچەكراو

v.t. (١) لەجیبردن؛ لەخرتكەبردن (٢) پارچەپارچەكردن.

(٣) لەیەككردنەوە لە جومگەكاندا؛ لەیەك ترازاندن

(٤) لەیەك جیاكردنەوە؛ هەڵوەشاندنەوە؛ تێكدان؛ لەیەككردنەوە.

v.i. (١) لەجیچوون؛ لەخرتكەچوون.

(٢) لەیەكبوونەوە لە جومگەكاندا؛ لەیەك ترازان.

disjointed (dis-join′tid), *adj.* (١) لەجیچوو؛ لەخرتكەچوو

(٢) لەیەك ترازاو؛ لەیەك جیاكراوە لە جومگەكاندا.

(٣) پارچەپارچەكراو؛ تێكوپێكدراو؛ شێواو.

(٤) پچڕپچڕ *(a ~ piece of writing)* .

disjunct (dis-juŋkt′), *adj.* پچڕاو؛ لەیەك ترازاو؛ لەیەك جیابووەوە

disjunction (dis-juŋk′shən), *n.* (١) لەیەك جیاكردنەوە؛ لەیەك جیابوونەوە. (٢) بیر یا ڕای دوولایەنە (ژیربێژی).

disjunctive (dis-juŋk′tiv), *adj.* (١) جیاكەرەوە؛ لەیەككەرەوە؛ تایبەتی بە لەیەك جیاكردنەوە

(٢) تایبەتی بە ووشەی پەیوەندی بەراووردی یا دوولایی (ڕێزمان):

(*Either... or*, *but*, and *although* are ~ conjunctions.)

(٣) تایبەتی بە بیر یا ڕای دوولایەنە (ژیربێژی)

n. (١) ووشەی پەیوەندی بەراوورد یا دوولایی (ڕێزمان) (ووشەی پێشوو ببینە).

(٢) بیر یا ڕایەكی دوولایەنە (ژیربێژی): بۆ نموونە:

(Either all men are free, or no man is free.)

disk (disk), *n. Also* disc, (١) خەپلە؛ پەپكە (وەك هی كۆمپیوتەر).

(٢) شتێكی خەپلەیی، واتە خڕو تەخت. *(the moon's ~)* .

(٣) گوڵێكی خەپلەیی (وەك گوڵەبەڕۆژە): *(the ~ of the sunflower)* .

(٤) قەوان (٥) بەشێكی زیندووی خەپلەیی (گیانەوەرناسی).

(٦) [Obs.] خەپلەی هاویشتن (ملەملێی وەرزشی).

disk jockey, كەسێكە كە پیشەی ئەوەیە لە ئێستگەی ڕادیۆ قەوان و شریتی موسیقا لێدەدات و جارجاریش نوكتەبازی دەكات و بڵاونامەی بازرگانی دەخوێنێتەوە

dislike (dis-līk′), *v.t.* حەز لێ نەكردن؛ نەویستن؛ خۆش نەویستن؛ بەدڵ نەبوون؛ ڕق لێ بوون.

n. حەز لێ نەكردن؛ بەدڵ نەبوون؛ خۆش نەویستن؛ نەویستن؛ قین؛ ڕق لێ بوون.

dislocate (dis′lō-kāt′, dis-lō′kāt), *v.t.* (١) لەجیبردن؛ لەخرتكەبردن *(He ~d his shoulder.)*

(٢) لابردن؛ دەركردن؛ گواستنەوە (بەزۆر)؛ لە جێی خۆ لابردن:

(to ~ people from their ancestral homes)

(٣) شێواندن؛ تێكدان

dislocation (dis′lō-kā′shən), *n.* (١) لەجیچوون؛ لەخرتكەچوون.

(٢) لە جێی خۆ لابردن؛ لابردن؛ گواستنەوە (بەزۆر)؛ جوولاندن:

(the ~ of people from their land)

(٣) شێواندن؛ تێكدان؛ تێكچوون.

dislodge (dis-loj′), *v.t.* جوولاندن؛ لابردن؛ ترازاندن؛ دەركردن.

v.i. جووڵان لە جێی قایمی خۆ؛ لاچوون؛ ترازان.

-dislodgement *(n.)*.

disloyal (dis-loi′əl), *adj.* نادڵسۆز (بەرامبەر برادەر، ئەركی سەرشان، وڵات)؛ ناپاك؛ بێ وەفا.

disloyalty (dis-loi′əl-ti), *n.* (١) نادڵسۆزی؛ ناپاكی؛ بێ وەفایی.

(٢) كردەوەیەك یا كارێكی نادڵسۆزانە.

dismal (diz′m′l), *adj.* (١) دڵتەنگكەر؛ لێڵ؛ ناخۆش؛ تاریك

(What ~ weather!)

(٢) پەست؛ غەمبار؛ غەمگین: *(Why are you looking so ~ ?)*

(٣) [Colloq.] بێفەڕ؛ قەڵب؛ خراپ: *(a ~ teacher; ~ results)* .

dismantle (dis-man′t′l), *v.t.* (١) ڕووتكردن؛ بەرگ لێكردنەوە

(٢) ڕووتكردنەوەی خانوو، پاپۆڕ، یا شتێكی وەها: *(to ~ a warship)* .

(٣) هەڵوەشاندن (چەك، مەكینە)؛ داگرتن (مەكینە)؛ ڕووتكردن (چەك)؛ پارچەپارچەكردن: *(to ~ an engine)*

(٤) هەڵوەشاندنەوە (ڕێكخراو، یەكێتی)؛ ئاشبەتاڵ لێكردن؛ لەكارخستن: *(to ~ an organization)* .

dismay (dis-mā′), *v.t.* مەترسی خستنە دڵەوە؛ ترساندن؛ سەرسام كردن.

n. مەترسی؛ ترس؛ سەرسامی.

dismember (dis-mem′bēr), *v.t.* (١) دەست و قاچ بڕین؛ باڵ و لاق لێكردنەوە. (٢) پارچەپارچەكردن (لەش، وڵات، شت)؛ دابەشكردن (وڵات)؛ لەت لەت كردن.

-dismemberment *(n.)*.

dismiss (dis-mis′), *v.t.* (١) بەرەڵاكردن؛ ئازادكردن؛ ڕێگەپێدان بە ڕۆیشتن یا بڵاوەلێكردن: *(The teacher ~ed his class early.)*

(٢) دەركردن لە كار؛ لێخستن (لە ئیش).

(٣) لە مێشكی خۆ دەركردن؛ گوێ پێ نەدان؛ لە بیری خۆ بردنەوە:

(He ~ed his fears.)

(٤) فڕێدانە دەرەوەی داوایەك لە دادگادا (لەبەر نەبوونی بەڵگە)

dismissal (dis-mis′′l), *n.* (١) بەرەڵاكردن؛ ئازادكردن؛ ڕێگەپێدان.

(٢) دەركردن لە كار؛ لێخستن (لە ئیش). (٣) فەرمانی لە كار دەركردن.

(٤) فڕێدانە دەرەوەی داوایەك لە دادگا.

dismount (dis-mount′), *v.i.* دابەزین (لە ئەسپ، پاسكیل... هتد).

v.t. (١) هێنانەخوارەوە؛ داگرتن (٢) دابەزاندن.

(٣) داگرتن (مەكینەی ئوتومبیل)؛ هەڵوەشاندن (مەكینە).

disobedience (dis′ə-bē′di-əns), *n.* یاخی بوون؛ لاساری؛ بە گوێ نەكردن؛ لێ هەڵگەڕانەوە؛ سەرپێچی.

disobedient (dis′ə-bē′di-ənt), *adj.* یاخی؛ لاسار؛ بێ گوێ؛ لێ هەڵگەڕاوە؛ سەرپێچ.

disobey (dis′ə-bā′), *v.t. & v.i.* یاخی بوون؛ بە گوێ نەكردن؛ بێ گوێیی كردن؛ سەرپێچی كردن؛ لێ هەڵگەڕانەوە:

(to ~ a person, or orders)

disoblige (dis′ə-blīj′), *v.t.* (١) چاكە لەگەڵ نەكردن؛ مەمنون نەكردن؛ چاوبەرەوژێر نەكردن بۆ نەكردنی ئەو كارەی ویستراوە بكرێت

(٢) تووڕەكردن؛ دڵ ئێشاندن؛ دڵ شكاندن؛ پەستكردن.

disorder (dis-ôr′dēr), *n.* (١) شێواوی؛ ناڕێكوپێكی؛ تێكچوون.

(٢) پشێوی؛ ئاژاوە؛ هەرا. (٣) نەخۆشی: *(a stomach ~)* .

v.t. (١) شێواندن؛ تێكدان؛ بەسەریەكدادان. (٢) نەخۆش خستن.

disordered (dis-ôr′dērd), *adj.* (١) شێواو؛ ناڕێكوپێك؛ ناڕێك.

(٢) نەخۆش؛ تێكچوو: *(a ~ mind)* .

disorderly (dis-ôr′dēr-li), *adj.* (١) شێواو؛ ناڕێكوپێك؛ بەسەریەكدا دراو؛ تێكوپێكدراو؛ تێكەڵاوپێكەڵاو

(٢) پشێوی خەرەوە؛ ئاژاوەگێڕ؛ ناشرین (ڕەوشت)؛ یاخی.

adv. بە ناڕێكوپێكی؛ بە تێكەڵاوپێكەڵاوی؛ بە ناشرینی.

disorderly conduct, سەرپێچییەكی بچووك (یاسا)؛ كردەوەی ناپەسەند.

disorganize (dis-ôr′gə-nīz′), *v.t.* شێواندن؛ تێكدان؛ تێكەڵوپێكەڵ كردن؛ بەسەریەكدادان.

-disorganization *(n.)*; **disorganized** *(adj.)*.

disorient (dis-ôr′i-ent′, dis-ō′ri-ent′), *v.t.* سەر لێ شێواندن؛ سەر لێ تێكدان؛ ڕێ پێ ونكردن.

disorientate (dis-ôr′i-en-tāt′, dis-ō′ri-en-tāt′), *v.t.* = disorient.

disorientation (dis-ôr′i-en-tā′shən, dis-ō′ri-en-tā′shən), *n.* سەر لێ تێكچوون و نەناسینەوەی شوێن و كات و خەڵك (پزیشكەوانی دەروون)؛ سەر لێ شێوان.

disown (dis-ōn′), *v.t.* حاشالێكردن (خزم)؛ خۆ نەكردن بە خاوەنی؛

دەست لێ هەڵگرتن.

disparage (dis-par′ij), *v.t.* (١) پلەوپایە شکاندن؛ لە ڕێز کەم کردنەوە (٢) ناوبانگ پیس کردن؛ سووك کردن؛ ناوشکاندن.

disparagement (dis-par′ij-mənt), *n.* (١) ناوبانگ پیس کردن؛ سووك کردن؛ شکاندن؛ ناوخراپ کردن: (٢) سووکی؛ شکان؛ کەم ڕێزی.
(٣) شتێکی سووککەر (ووتە، کردەوە)؛ شتێکی ناوخراپکەر.

disparaging (dis-par′ij-iŋ), *adj.* سووککەر؛ لە ڕێز کەمکەرەوە؛ شکێنەر *(a ~ remark about a person or thing)* .

disparate (dis′pə-rit), *adj.* جیا؛ جیاواز لەیەکتر؛ ناهاوتا.

disparity (dis-par′ə-ti), *n.* جیاوازی (لە تەمەن، باشی، گەورەیی و بچووکی، پلەوپایە، پلە... هتد)؛ ناهاوتایی؛ لارسەنگی.

dispassion (dis-pash′ən), *n.* بێلایەنی؛ هێمنی؛ لەسەرخۆیی.

dispassionate (dis-pash′ən-it), *adj.* بێلایەن؛ هێمن؛ لەسەرخۆ

dispassionately (dis-pash′ən-it li), *adv.* بە بێلایەنانە؛ بە هێمنی؛ لەسەرخۆیانە: *(to discuss something ~)* .

dispatch (dis-pach′), *v.t.* (١) ناردن (پەیامبەر، پەیام، نامە، برووسکە)؛ ڕەوانەکردن (٢) کوشتن
(٣) کردنی کارێك بە خێرایی یا گورج وگۆڵی و کارامەیی.
(٤) [Colloq.]، خواردن؛ تەواوکردن.

n. (١) ناردن (پەیامبەر، پەیام، نامە، برووسکە)؛ ڕەوانەکردن. (٢) کوشتن.
(٣) خێرایی؛ گورج وگۆڵی: *(to do something with ~)* .
(٤) پەیامێکی ڕەسمی یا سوپایی.
(٥) دەنگوباس یا چیرۆکێك کە پەیامنێری ڕۆژنامە یا ڕادیۆیەك لەدوورەوە بە برووسکە دەینێرێت.

dispatcher (dis-pach′ẽr), *n.* (١) بکەری (dispatch)؛ نێرەر.
(٢) کرێکارێکی کۆمپانیای گواستنەوە کە پاس و لۆری و شەمەندەفەر و تەکسی بەگوێرەی کاتی تایبەتی و پێویستی دەنێرێت؛ دەڵاڵ (کۆمپانیای گواستنەوە).

dispel (dis-pel′), *v.t.* نەهێشتن؛ ڕەواندنەوە؛ پەرش وبڵاوکردنەوە؛ لابردن *(to ~ fog, doubts or fears)* .

dispend (dis-pend′), *v.t.* [Obs.]. بەفیڕۆدان (پارە)؛ دەستبڵاوی کردن.

dispensable (dis-pen′sə-b'l), *adj.* (١) بەش دەکرێت؛ دابەش دەکرێت. (٢) دەتوانرێت دەستی لێ هەڵبگیرێ؛ ناگرنگ؛ ناپێویست.
(٣) لێخۆشبوونی بۆ هەیە (گوناه)

-dispensability *(n.)*.

dispensary (dis-pen′sə-ri), *n.* (١) تیمارگە لە قوتابخانە، کارگە، یا نەخۆشخانەیەکدا؛ ژووری دەرمان پێدان لەم شوێنانەدا؛ دەرمانخانە.
(٢) تیمارگە یا دەرمانخانەی گشتی کە دەرمانی بە خۆڕایی یا نرخێکی کەم تێدا دەدرێت

dispensation (dis′pən-sā′shən, dis′pen-sā′shən), *n.* (١) دابەشکردن؛ بەشکردن؛ بەخشینەوە. (٢) شتێکی بەشکراو یا بەخشراوە.
(٣) بەڕێوەبردن (٤) بەخشین؛ ئازادکردن لە ئەرکێك؛ بەدەرکردن؛ نەگرتنەوە (یاسا). (٥) ویستی خودا؛ بوونی دەستی خودا لە ڕووداوەکانی سەرزەویدا؛ بەڕێوەبردنی جیهان لەلایەن خوداوە
(٦) ڕێسا و یاسای ئاینی
(The Moslem ~ differs from the Christian.)

dispensatory (dis-pen′sə-tôr′i, dis-pen′sə-tō′ri), *n.* (١) پەرتووکی گرتنەوەی دەرمان و چۆنێتی بەکارهێنانی.
(٢) [Archaic]، تیمارگە

adj. تایبەتی بە بەخشین

dispense (dis-pens′), *v.t.* (١) دابەشکردن؛ بەخشینەوە؛ پێدان
(٢) ئامادەکردن یا گرتنەوە و پێدان (دەرمان، ڕەچەتە).
(٣) جێبەجێکردن (یاسا)؛ بەسەردادان؛ بەڕێوەبردن:
(He ~d the law justly.)
(٤) بەخشین؛ بەدەرکردن.

dispense with, (١) لەناوبردن؛ فڕێدان؛ سەرنگوم کردن؛ کوشتن.
(٢) دەست لێ هەڵگرتن؛ واز لێ هێنان.

dispenser (dis-pens′ẽr), *n.* (١) دەرمانگرەوە؛ دەرمان ئامادەکەر.
(٢) بدەر (ئامێر): *(a water- ~ ; a paper- cup ~)*

dispersal (dis-pũr′səl), *n.* بڵاوکردنەوە؛ پەرش وبڵاوبوونەوە؛ دابەشکردن؛ بڵاوەپێکردن؛ تەفروتوناکردن.

disperse (dis-pũrs′), *v.t.* (١) بڵاوکردنەوە؛ پەرش وبڵاوکردنەوە؛ پەرەوازەکردن؛ بڵاوەپێکردن: *(to ~ demonstrators)* .
(٢) نەهێشتن (٣) بڵاوکردنەوە: *(to ~ knowledge)* .
(٤) ڕەواندنەوەی تیشکی خۆر بۆ بەشەکانی

v.i. بڵاوەکردن؛ بڵاوەلێکردن؛ بڵاوبوونەوە؛ پەرش وبڵاوبوونەوە.

dispersion (dis-pũr′shən, dis-pũr′zhən), *n.* (١) بڵاوبوونەوە؛ پەرش وبڵاوبوونەوە یا بڵاوکردنەوە؛ بڵاوەلێکردن؛ بڵاوەپێکردن.
(٢) ڕەوینەوە یا ڕەواندنەوەی تیشکی خۆر بۆ بەشەکانی.
(٣) ڕەواندنەوەی تەووژمی کارەبایی.

dispirit (di-spir′it), *v.t.* پەستکردن؛ غەمبارکردن؛ دڵشکست کردن؛ وورە پێ بەردان؛ هان نەدان؛ گیان داهێزران.

dispirited (di-spir′it-id), *adj.* پەست؛ غەمبار؛ بێ ورزە؛ بێ تاقەت؛ بێ وورە؛ گیان داهێزراو

-dispiritedly *(adv.)*.

displace (dis-plās′), *v.t.* (١) لە جێی خۆ لادان؛ لابردن.
(٢) دەرکردن؛ دەربەدەرکردن؛ سەرگەردان کردن.
(٣) دەرکردن لە کار؛ لێخستن (فرمان)؛ لابردن لە نیش.
(٤) لادان و جێگرتنەوە: *(A ship ~s a certain amount of water.)* .

-displaceable *(adj.)*; displacer *(n.)*.

displaced person, کەسێکی سەرگەردان کراو یا دەربەدەربوو لە وڵاتی خۆی بەهۆی جەنگەوە.

displacement (dis-plās′mənt), *n.* (١) (أ) لە جێی خۆ لادان؛ لابردن. (ب) لاچوون لە جێی خۆ. (٢) دەرکردن لە کار؛ لادان لە نیش.
(٣) لادانی ئاو یا هەوا بە لەشێکی سەرئاوکەوتوو یا بە هەواوە.
(٤) جووڵانی زەوی (زەمینناسی) (٥) جێگرتنەوە.
(٦) گواستنەوەی هەستێك و ئاراستەکردنی بۆ شتێکی نابەجێ (پزیشکەوانی- دەروون).

display (dis-plā′), *v.t.* (١) کردنەوە؛ ڕاخستن.
(٢) نوواندن (شتومەك، زیرەکی، هێز، ئازایی، ڕەووشت... هتد)
(٣) پیشاندان؛ دەرخستن؛ خستنەڕوو.
(٤) خستنەبەرچاو بە چاپی گەورە و جوان بۆ سەرنج ڕاکێشان.

n. (١) پیشاندان؛ خستنەبەرچاو؛ خستنەڕوو.
(٢) نوواندن: *(a ~ of courage)* .
(٣) خۆنوواندن؛ خۆدەرخستن. (٤) پیشانگە
(٥) چاپی جۆرجۆر بۆ سەرنج ڕاکێشان.

displease (dis-plēz′), *v.t. & v.i.* پەستکردن؛ تووڕەکردن؛ ڕق هەڵساندن؛ دڵ شکاندن؛ پێ ناخۆش بوون؛ پەست بوون؛ نابەدڵی کردن

displeasure (dis-plezh′ẽr), *n.* (١) پەستی؛ تووڕەیی؛ دڵ شکان؛ نابەدڵی؛ دڵ ئێشان. (٢) [Archaic]، نائاسوودەیی؛ ناخۆشی
(٣) [Archaic]، ئازار؛ ئازاردان.

disposable (dis-pō′zə-b'l), *adj.* (١) لەناودەبرێت یا فڕێ دەدرێت پاش یەك جار بەکارهێنان *(~ bottles)* .
(٢) لەبەردەستدایە بۆ بەکارهێنان هەرکاتێك ویسترا بەپێی هەوەس

n. شتێك کە یەك جار بەکاردەهێنرێت و پاشان فڕێ دەدرێت.

disposal (dis-pō′z'l), *n.* (١) ڕێکخستن؛ دانان؛ جۆری دانان:
(The ~ of the furniture in this room suits me.)
(٢) بڕینەوە (کاروبار)؛ بەلایەکدا خستن.
(٣) پێدان؛ پێ بەخشین (٤) فڕێدان؛ لەناوبردن.
(٥) شت بەدەست بوون؛ دەسەڵاتی کردن. (٦) بەڕێوەبردن.

at one's disposal, لەبەردەستدابوون؛ لەژێردەستدابوون:
(I am at your disposal.; My car is at your disposal.; He has at his disposal a great deal of money.)
dispose (dis-pōz′), *v.t.* (١) ڕێکخستن؛ ڕێک‌وپێک کردن؛ دانان.
(٢) بڕینەوە (کاروبار)؛ خستن بەلایەکدا.
(٣) بەکارهێنان؛ نیش پێکردن.
(٤) ڕازی کردن؛ وامەستکردن: ***(I'm ~d to agree with you.)***
(٥) وەهاڵیکردن: ***(The climate ~s the people to laziness.)***
v.i. بڕیاردان؛ بڕینەوە؛ دەسەڵاتی کردن بوون:
(Man proposes, God ~s.)
dispose of, (١) بڕینەوە (کاروبار)؛ بەلایەکدا خستن؛ چارەسەرکردن:
(to dispose of business first)
(٢) پێ بەخشین؛ پێدان.
(٣) فرۆشتن.
(٤) لەناوبردن؛ خۆ لێ ڕزگارکردن؛ کوشتن؛ سەرکردن بە گۆمدا؛ خۆ لێ شاردنەوە ***(to dispose of a person or a thing)***.
(٥) تەواوکردن (خواردن، خواردنەوە)؛ هیچ نەهێشتن؛ قوتارکردن.
disposed (dis-pōzd′), ***adj.*** مەیل بوون بەرامبەر یا دژ بە:
(He feels well- ~ or ill- ~ toward you.)
disposition (dis′pə-zish′ən), ***n.*** (١) ڕێکخستن؛ ڕێک‌وپێک کردن؛ دانان (٢) بەڕێوەبردن؛ بڕینەوە (کاروبار).
(٣) (~ of)، بەخشین؛ پێدان
(٤) دەسەڵاتی دابینکردن و بەڕێوەبردن؛ خاوەن بوون:
(God has the supreme ~ of all things.)
(٥) مەیل؛ تارەزوو؛ حەز: ***(a ~ to quarrel)***
(٦) سرووشتی کەسی: ***(a cruel, kind, generous, selfish, etc. ~)***.
dispossess (dis′pə-zes′), ***v.t.*** لێ سەندنەوە (زەوی‌وزار، خانوو، سەرمایە)؛ بێ‌بەش کردن؛ دەرکردن.
-dispossessed ***(adj.)***; dispossession ***(n.)***; dispossessor ***(n.)***.
dispraise (dis-prāz′), ***v.t.*** سەرزەنشت کردن؛ خراپە ووتن؛ بەدگۆیی کردن دەربارەی؛ پەسەندنەکردن؛ سووک کردن.
n. سەرزەنشتی؛ سەرزەنشت؛ بەدگۆیی دەربارەی؛ سووکی؛ ووتەی ناشرین.
disproof (dis-prōōf′), ***n.*** (١) بەدرۆخستنەوە
(٢) بەڵگەی بەدرۆخستنەوە؛ بەڵگەی بەدرۆخەرەوە.
disproportion (dis′prə-pôr′shən, dis′prə-por′shən), ***n.*** ناهاوتایی؛ لارسەنگی؛ نەگونجان؛ ناهاورێژەیی؛ ڕێژەجیاوازی؛ لەرادەبەدەری.
v.t. ناهاوتاکردن؛ لارسەنگ کردن؛ ناهاورێژەکردن
disproportional (dis′prə-pôr′shən-'l, dis′prə-por′-shən-'l), ***adj.*** = disproportionate.
-disproportionally ***(adv.)***.
disproportionate (dis′prə-pôr′shən-it, dis′prə-pôr′-shən-it), ***n.*** ناهاوڕێژە؛ لارسەنگ؛ ناهاوتا؛ لەرادەبەدەر:
(Some boys give a ~ amout of their time to sports.)
-disproportionately ***(adv.)***.
disprove (dis-prōōv′), ***v.t.*** بەدرۆخستنەوە
disputable (dis-pū′tə-b'l, dis′pyoo-tə-b'l), ***adj.*** گومانی - تێدایە؛ نەبڕاوەتەوە؛ هێشتا بەلایەکدا نەخراوە (ناکۆکی).
-disputability ***(n.)***; disputably ***(adv.)***.
disputant (dis′pyoo-tənt, dis-pū′t'nt), ***adj.*** مشت‌ومڕی؛ خەریکی مشت‌ومڕکردن
n. کەسێکی مشت‌ومڕکەر
disputation (dis′pyoo-tā′shən), ***n.*** (١) ناکۆکی؛ دووبەرەکی
(٢) مشت‌ومڕ؛ کێش مەکێش. (٣) [Obs.]، گفتوگۆ؛ ووتووێژ.
disputatious (dis-pyoo-tā′shəs), ***adj.*** حەز لە مشت‌ومڕکەر؛ حەز لە ناکۆکی و کێش مەکێش کەر

dispute (dis-pūt′), ***v.i.*** (١) مشت‌ومڕکردن؛ کێش مەکێش کردن.
(٢) دەمەقاڵێ بوون؛ شەڕکردن.
v.t. (١) مشت‌ومڕکردن لەسەر باسێک؛ لێکۆڵینەوە.
(٢) گومان لێکردن: ***(to ~ the truth of a statement)***.
(٣) بەرهەڵستی کردن؛ دژوەستان.
(٤) کۆشش بۆ کردن؛ هەوڵ بۆ دان؛ خەبات بۆ کردن.
n. (١) مشت‌ومڕ؛ کێش مەکێش؛ لێکۆڵینەوە.
(٢) ناکۆکی؛ دووبەرەکی؛ دەمەقاڵێ.
(٣) [Obs.]، شەڕ.
beyond dispute, بێ گومان؛ چەندوچۆنی لەسەر نییە؛ ناکۆکی لەسەر نییە:
(This is beyond dispute the best book on the subject.)
in dispute, نەبڕاوەتەوە؛ نەخراوە بەلایەکدا؛ هێشتا ناکۆکی لەسەرە:
(The matter in dispute is the possession of a house.; The outcome is in dispute.)
disqualify (dis-kwôl′ə-fī), ***v.t.*** (١) بە لێنەهاتوو دانان.
(٢) ماف یا دەسەڵات لێ سەندنەوە.
(٣) ڕێ پێ نەدان بۆ بەشداربوون لە پێشبڕکێ یا ملەملانێیەکدا لەبەر سەرپێچی
-disqualification ***(n.)***.
disquiet (dis-kwī′ət), ***v.t.*** بێ سرەوت کردن؛ بێ ئاسوودە کردن؛ نارام لێ هەڵگرتن؛ تێکدان؛ مەراق پێدان.
n. بێ ئارامی؛ بێ سرەوتی؛ بێ ئاسوودەیی؛ مەراق.
disquietude (dis-kwī′ə-tōōd′, dis′kwī′ə-tūd′), ***n.*** مەراق؛ بێ ئارامی؛ سرەوت نەگرتن؛ بێ ئاسوودەیی
disregard (dis′ri-gärd′), ***v.t.*** (١) گوێ پێ نەدان؛ فەرامۆش کردن؛ خستنەلاوە. (٢) بایەخ پێ نەدان؛ بە سووک گرتن یا دانان؛ ڕێزنەگرتن
n. (١) گوێ پێ نەدان؛ فەرامۆش کردن؛ فەرامۆشی؛ خستنەلاوە.
(٢) بایەخ پێ نەدان؛ بە سووک گرتن؛ ڕێز نەگرتن؛ گاڵتە پێ هاتن:
(Criminals have a total ~ for human values.)
-disregardful ***(adj.)***.
disremember (dis′ri-mem′bẽr), ***v.t.*** لەیادچوون؛ لەیادنەبوون؛ لەبیرنەمان.
disrepair (dis′ri-pâr′), ***n.*** پەرپووتی (خانوو، باری ژیان)؛ فەرامۆشی: ***(The building is in ~.)***.
disreputable (dis-rep′yoo-tə-b'l), ***adj.*** ناوبانگ خراپ؛ بەدناو؛ سووک: ***(a ~ person)***
-disreputably ***(adv.)***.
disrepute (dis′ri-pūt′), ***n.*** بەدناوی؛ ناوبانگ خراپی؛ ناوزڕاوی؛ سووک.
disrespect (dis′ri-spekt′), ***n.*** ڕێزنەگرتن؛ بێ ڕێزی؛ ڕێز بۆ نەبوون.
v.t. ڕێزنەگرتن؛ ڕێز بۆ نەبوون
disrespectable (dis′ri-spek′tə-b'l), ***adj.*** شایستەی ڕێز نییە؛ بێ ڕێز.
disrespectful (dis′ri-spekt′fəl), ***adj.*** ڕێز پیشان نەدەر؛ بێ نەزاکەت: ***(One should not be ~ toward his parents.)***
disrobe (dis-rōb′), ***v.t. & v.i.*** ڕووتکردنەوە؛ خۆڕووتکردنەوە؛ جل داکەندن.
disrupt (dis-rupt′), ***v.t.*** (١) پێ بڕین (گفتوگۆ، کار)؛ بڕین:
(Don't ~ people when they are talking.)
(٢) پچڕاندن؛ لەیەکترازاندنەوە؛ پارچە پارچە کردن.
(٣) شێواندن؛ تێکدان: ***(to ~ someone's life)***.
adj. پچڕاو؛ شێواو؛ تێکچوو.
disruption (dis-rup′shən), ***n.*** (١) پێ بڕین (گفتوگۆ، کار)؛ بڕین؛ پچڕان. (٢) شێواندن؛ شێواوی؛ تێکدان؛ تێکچوون.
(٣) بەش بەش بوون؛ پارچە پارچە بوون.

disruptive (dis-rup′tiv), *adj.* (١) پێبڕ (گفتوگۆ، کار)
(A child can be very ~ to one's work.)
(٢) شێوێنەر؛ تێکدەر. ***(a ~ event)*** .

dissatisfaction (dis′sat-is-fak′shən), *n.* نارەزایی؛ نابەدڵی؛ ناپەسەندی ***(The teacher expressed ~ at his pupils' work.)*** .
-dissatisfactory *(adj.).*

dissatisfied (dis-sat′is-fīd′), *adj.* نارازی؛ بەدڵ نەبوو؛ بێزار.

dissatisfy (dis-sat′is-fī′), *v.t.* ڕازی نەکردن؛ دڵ شکاندن؛ نابەدڵی کردن

dissect (di-sekt′), *v.t.* (١) یەکالاکردنەوە (لاشە)؛ توێکاری کردن.
(٢) شیکردنەوە؛ لێکۆڵینەوە زۆر بە وردی. ***(to ~ a problem)*** .

dissected (di-sek′tid), *adj.* بەش بەش (ڕووەکناسی):
(~ leaves)

dissection (di-sek′shən), *n.* (١) توێکاری؛ توێکاری کردن؛ بەکالاکردنەوە (٢) شتێکی توێکاری کراو (لاشە، شانە).
(٣) شیکردنەوە؛ بە وردی لێکۆڵینەوە.

dissemble (di-sem′b'l), *v.t.* (١) شاردنەوە (بۆ ساختەو فێڵبازی).
(٢) وانوواندن؛ لاسایی کردنەوە: ***(Vice sometimes ~s virtue.)*** .
(٣) چەو لێ پۆشین؛ خۆ لێ کەرکردن
v.i. دووڕوویی کردن؛ دووزمانی کردن؛ بە درۆ هەست نیشاندان.
-dissemblance *(n.).*

disseminate (di-sem′ə-nāt′), *n.* بە هەموولایەکدا بلاوکردنەوە؛ تۆودان: ***(to ~ information about something)*** .
-dissemination *(n.)*; **disseminator** *(n.).*

dissension (di-sen′shən), *n.* جیاوازی بیرورا (لە ڕێکخراو، کۆمەڵ، حیزب، سوپا، یا وولاتێکدا)؛ ناکۆکی؛ دووبەرەکی؛ ڕێك نەکەوتن؛ دابڕان.

dissent (di-sent′), *v.i.* (١) ڕا جیابوون؛ لادان؛ لەگەڵ ڕێك نەکەوتن؛ ناکۆك بوون ***(One judge ~ed from the others.)*** .
(٢) دژ وەستان؛ پاڵپشتی نەکردن؛ دووبەرەکی کردن.
n. (١) جیاوازی بیرورا؛ ناکۆکی؛ دووبەرەکی.
(٢) بەگوێ نەکردن؛ دژ وەستان؛ لەگەڵ نەبوون؛ بەرهەڵستی کردن.

dissenter (di-sen′tẽr), *n.* (١) دژوەستاو؛ بەگوێ نەکەر؛ ناکۆك؛ پاڵپشتی نەکەر؛ دەنگ بۆ نەدەر.
(٢) [D-]. پرۆتستانتێك کە دژی ڕێبازی کلێسەی ئینگلیزی بێت.

dissertate (dis′ẽr-tāt′), *v.i.* [Rare]. لێدووان؛ لێکۆڵینەوە؛ باسکردن
-dissertator *(n.).*

dissertation (dis′ẽr-tā′shən), *n.* نامەی دکتۆرا؛ دوکتۆرانامە؛ وتار، باس، یا لێکۆڵینەوەیەکی دوورودرێژ

disserve (dis-sûrv′), *v.t.* زیان لێدان؛ زیان پێ گەیاندن.

disservice (dis-sûr′vis), *n.* زیان؛ زیانبەخش (کردەوە، ووتە).
(His action is a ~ to the nation.)

dissever (di-sev′ẽr), *v.t.* (١) پچراندن؛ لێکردنەوە؛ بڕین
(٢) بەش بەش کردن؛ دابەشکردن
v.i. پچران؛ لەیەکبوونەوە؛ جیابوونەوە

dissidence (dis′ə-dəns), *n.* جیاوازی بیرورا؛ ناکۆکی؛ دووبەرەکێتی؛ ڕێك نەکەوتن؛ دابڕان

dissident (dis′ə-dənt), *adj.* ناکۆك؛ خۆجیاکەرەوە؛ جیابووەوە؛ دابڕاو؛ هەڵگەڕاوە ***(a ~ group within the party)*** .
n. کەسێکی ناکۆك، دابڕاو، هەڵگەڕاوە، نەگونجاو، یا بیرورا جیاواز (لە کۆمەڵ، ڕێکخراو، حیزب، سوپا... هتد).

dissimilar (di-sim′ə-lẽr, dis-sim′ə-lẽr), *adj.* جیاواز؛ لەیەك نەچوو

dissimilarity (di-sim′ə-lar′ə-ti, dis-sim′ə-lar′ə-ti), *n.* جیاوازی؛ لەیەك نەچوون؛ ناچوونیەکی

dissimilate (di-sim′ə-lāt′, dis-sim′ə-lāt′), *v.t.* گۆڕین؛ جیاوازی کردن.
v.i. (١) جیاوازبوون؛ گۆڕان. (٢) گۆڕانی تیپێك بۆ تیپێکی جیاواز (زمانەوانی).

dissimilation (di-sim′ə-lā′shən, dis′sim′ə-lā′shən), *n.*
(١) جیاوازی کردن؛ گۆڕین؛ گۆڕان.
(٢) گۆڕانی تیپێك بۆ تیپێکی جیاواز (زمانەوانی).
(وەك ووشەی marble لە ووشەی marbre ی فەرەنسییەوە).

dissimilitude (dis′si-mil′ə-tōōd′, dis′si-mil′ə-tūd′), *n.*
(١) جیاوازی؛ لەیەك نەچوون.
(٢) شتێکی جیاوازیکەر؛ خاڵێکی جیاکەرەوە.

dissimulate (di-sim′yoo-lāt′), *v.i. & v.t.* دووزمانی کردن؛ دووڕوویی کردن؛ هەستی درۆ پیشاندان.
-dissimulation *(n.)*; **dissimulator** *(n.).*

dissipate (dis′ə-pāt′), *v.t.* (١) بلاوکردنەوە؛ پەرش‌وبلاوکردنەوە؛ تۆودان.
(٢) نەهێشتن؛ ڕەواندنەوە؛ لابردن: ***(to ~ fear, doubts, mist, etc.)***
(٣) بەفیڕۆدان؛ لەناوبردن: ***(to ~ one's energy or fortune)***
v.i. کات‌و ووزەی خۆ بەفیڕۆدان بە ڕابواردن‌و خواردنەوەو قومارکردنەوە؛ سەرسەرێتی کردن.
-dissipater; dissipator *(n.)*; **dissipative** *(adj.).*

dissipated (dis′ə-pāt′id), *adj.* (١) بلاو؛ پەرش‌وبلاو؛ تۆودراو.
(٢) بەفیڕۆدراو؛ لەناوبراو. (٣) سەرسەری؛ بەرەلا.

dissipation (dis′ə-pā′shən), *n.* (١) پەرش‌وبلاوبوونەوە یا کردنەوە. (٢) نەمان؛ لابردن؛ نەهێشتن.
(٣) کات، ووزە، یا سامان بەفیڕۆدان؛ لەناوبردن.
(٤) سەرسەرێتی؛ لە ئەندازە بەدەر ڕابواردن.

dissociate (di-sō′shi-āt′), *v.t.* (١) لەیەك جیاکردنەوە؛ پەیوەندی پچڕاندن؛ لەیەکتر بڕین. (٢) بە جیا دانان.
(٣) جیاکردنەوە (کیمیاگەری).
v.i. (١) خۆ جیاکردنەوە؛ لێ جیابوونەوە؛ پەیوەندی پێوە نەمان.
(٢) جیابوونەوە (کیمیاگەری).
dissociate oneself from, خۆ لێ جیاکردنەوە، کشانەوە یا تەکاندنەوە؛ حاشالێکردن.
-dissociative *(adj.).*

dissociation (di-sō′si-ā′shən, di-sō′shi-ā′shən), *n.* (١) جیاکردنەوە؛ جیابوونەوە؛ پەیوەندی بڕین یا بڕان
(٢) جیابوونەوە، توانەوە، یا پارچە پارچە بوونی ئاوێتەیەك (کیمیاگەری)
(٣) دوو کەسایەتی (پزیشکەوانی دەروونی)؛ جووت سرووشتی؛ شیزۆفرینیا.

dissoluble (di-sol′yoo-b'l), *adj.* دەتوێتەوە؛ دەتوێنرێتەوە.
-dissolubility *(n.).*

dissolute (dis′ə-lōōt′, dis′ə-lūt′), *adj.* سەرسەری؛ بەرەلا (ڕەووشت)

dissolution (dis′ə-lōō′shən, dis′ə-lū′shən), *n.* (١) توانەوە؛ تواندنەوە. (٢) پارچە پارچە بوون؛ شیبوونەوە؛ هەڵوەشانەوە؛ هەڵوەشاندنەوە
(٣) دوایی هاتن؛ دوایی پێ هێنان.
(٤) (ا) دوایی پێ هێنان (پەرلەمان)؛ ئاشبەتاڵ لێکردن.
(ب) دوایی پێ هێنان یا تواندنەوە (کۆمپانیا، بازرگانی).
(٥) مردن؛ نەمان.
(٦) هەڵوەشاندنەوە (پەیمان، ژن‌ومێردایەتی).

dissolve (di-zolv′), *v.t. & v.i.* (١) تواندنەوە؛ توانەوە.
(٢) پارچە پارچە کردن؛ لەیەك جیاکردنەوە؛ هەڵوەشانەوە؛ هەڵوەشاندن.
(٣) دوایی پێ هێنان؛ ئاشبەتاڵ لێکردن: ***(to ~ the parliament)*** .
(٤) لە چاو وون بوون؛ نەمان.
n. وورده وورده دەرکەوتن یا وون بوونی دیمەنێك لە فیلم یا تەلەفزیۆندا

-dissolvable *(adj.)*.
dissolvent (di-zol'vənt), *adj.* تونەرەوە
n. ماددەیەکی توێنەرەوە.
dissonance (dis'ə-nəns), *n.* (١) لەگەڵ یەك نەگونجان (ئاوان)؛ گەرەلاوژێ. (٢) نەگونجان؛ ناکۆکی؛ رێك نەکەوتن.
dissonant (dis'ə-nənt), *adj.* (١) نەگونجاو (ئاوان)؛ نەساز (دەنگ). (٢) ناکۆك؛ جیاواز؛ نەگونجاو؛ رێك نەکەوتوو.
dissuade (di-swād'), *v.t.* پەشیمان کردنەوە؛ ساردکردنەوە.
(They ~d him from going.)
-dissuader *(n.)*.
dissuasion (di-swā'zhən), *n.* پەشیمان کردنەوە؛ ساردکردنەوە.
-dissuasive *(adj.)*; dissuasively *(adv.)*; dissuasiveness *(n.)*.
dissyllable (di-sil'ə-b'l, dis'sil'ə-b'l), *n.* *Also* disyllable. وشەیەکی دووبڕگەیی (وەك: **succeed, receive, debate**).
-dissyllabic *(adj.)*.
dissymmetry (dis-sim'ə-tri), *n.* نارێکی؛ وەك یەك نەبوون؛ ناهاورێژەیی؛ نەگونجان؛ لارسەنگی
-dissymmetric *(adj.)*; dissymetrical *(adj.)*; dissymetrically *(adv.)*.
distaff (dis'taf, dis'täf), *n.* (١) تەشی (٢) کاروباری ژنانە؛ کاری ناومال (٣) ژنان؛ ژن.
distaff side, خزمی دایکی
distance (dis'təns), *n.* (١) دووری؛ ماوە (رێگە، شوێن). (٢) ماوە (کات)؛ دووری (کات) (٣) جیاوازی؛ دووری. *(the ~ between health and illness)*. (٤) ساردی (لەگەڵ جووڵانەوە)؛ دوورەپەرێزی (٥) شوێنێکی دوور؛ دوور *(The bird flew away into the ~.)*. (٦) کاتێکی دوور؛ دوور.
(At this ~ we cannot know the Neanderthal man.)
v.t. (١) دوورگرتن؛ دوورخستنەوە؛ دوور ڕاگرتن (٢) بردنەوە؛ پێشکەوتن (ملەملێ)؛ بەزاندن
keep (someone) at a distance, بە ساردی لەگەڵدا جووڵانەوە؛ ڕوو پێ نەدان.
keep one's distance, خۆ دوور گرتن؛ خۆ تەریك گرتن
distant (dis'tənt), *adj.* (١) دوور (شوێن، کات) (٢) دوور (خزم): *(~ relatives)* (٣) سارد (هەڵسان و دانیشتن)؛ دوورەپەرێز (٤) لە دوورەوە؛ دوور: *(a ~ sound)*
distaste (dis-tāst'), *n.* نەویستن؛ بەدڵ نەبوون؛ حەز لێ نەکردن؛ ڕق لێ بوون؛ ڕق: *(to have a ~ for something)*.
v.t. (١) حەز لێ نەکردن؛ بەدڵ نەبوون؛ نەویستن؛ ڕق لێ بوون. (٢) پەستکردن؛ نابەدڵی کردن؛ دڵ شکاندن
distasteful (dis-tāst'fəl), *adj.* ناشرین (کردەوە، ڕەفتار)؛ ناپەسەند؛ پیس؛ ناخۆش
distemper (dis-tem'pēr), *v.t.* (١) تێکدان؛ شێواندن. (٢) نەخۆش خستن؛ تێکدان (تەندرووستی).
n. (١) نەخۆشی؛ تێکچوون (مێشك، لەش). (٢) (أ) نەخۆشی سەگ. (ب) نەخۆشی ئەسپ. (٣) تەنگەجیکلانەیی؛ تووڕەوترۆیی (٤) پشێوی ڕامیاری و کۆمەڵایەتی.
distemper (dis-tem'pēr), *v.t.* (١) تێکەڵ کردن (ڕەنگ) (٢) وێنەکێشان بەم ڕەنگە تێکەڵە.
n. (١) وێنەکێشان بە ڕەنگی تێکەڵ کراو. (٢) وێنەیەك کە بەم جۆرە ڕەنگە تێکەڵ کراوە کرابێت.
distemperature (dis-tem'prə-chēr, dis-tem-pēr-ə-chēr), *n.* نەخۆشی (مێشك، لەش)

distend (di-stend'), *v.t. & v.i.* (١) کشاندن؛ کشان (٢) ئاوسان؛ فووتێکردن
-distension; distention *(n.)*.
distill, distil (di-stil'), *v.t.* (١) بە دڵۆپ دڵۆپ هێنانەخوارەوە؛ دڵۆپاندن. (٢) ووشین؛ گوشین. (٣) پاڵاوتن؛ پاکردنەوە؛ پوختەکردن. (٤) جیاکردنەوە (بیروباوەڕ).
v.i. (١) دڵۆپ دڵۆپ هاتنەخوارەوە. (٢) ووشین؛ پاڵاوتن؛ پاکبوونەوە.
distillate (dis't'l-it, dis't'l-āt'), *n.* شلەی پاڵاوتە یا پوختە؛ شلەی دڵۆپێنراو.
distillation (dis't'l-ā'shən), *n.* (١) پاڵاوتن؛ پوختەکردن. (٢) شلەیەك یا شتێکی پاڵاوتەکراو. (٣) پوختە یا پاڵاوتەی شتێك؛ ناوکرۆك؛ ماك.
distilled (di-stild'), *adj.* پاڵاوتەکراو؛ پاڵاوتە؛ پوخت: *(~ water)*.
distiller (di-stil'ēr), *n.* (١) پوختەکەر (مرۆڤ، ئامێر)؛ پاڵێوەر. (٢) خواردنەوەی سەرخۆشکەر درووستکەر (مرۆڤ، کۆمپانیا)
distillery (di-stil'ēr-i), *n.* (١) پاڵێوگە. (٢) کارگەی خواردنەوەی سەرخۆشکەر.
distinct (di-stiŋkt'), *adj.* (١) جیا؛ جیاواز؛ تایبەتی. (٢) دیار؛ ڕوون؛ ئاشکرا.
distinction (di-stiŋk'shən), *n.* (١) جیاوازی؛ جیاوازی کردن: *(Making ~s between all the meanings of a word is very important.)*
(٢) نیشانەی جیاوازی یا جیاکەرەوە؛ نیشانەی تایبەتیکەر؛ دیاریکەر. (٣) نایابی؛ لێهاتوویی؛ زۆرباشی؛ بەرزی: *(a writer of ~)*. (٤) خەڵات؛ پاداشت: *(The soldier won many ~s for bravery.)*.
distinctive (di-stiŋk'tiv), *adj.* جیا؛ جیاکەرەوە؛ دیار *(a ~ voice, smile, or walk)*
distinctly (di-stiŋkt'li), *adv.* بەڕوونی؛ بەڕێكوڕەوانی؛ بێ گومان.
distinguish (di-stiŋ'gwish), *v.t.* (١) جیاکردنەوە؛ جیاوازی بینین (٢) تایبەتی کردن؛ نیشانەکردن. (٣) بینین؛ ناسینەوە؛ هەستپێکردن. (٤) پۆل پۆل کردن؛ هاوپۆل کردن؛ جۆرجۆرکردن. (٥) ناوبانگ دەرکردن؛ ناودەرکردن: *(He ~ed himself as a writer.)*.
v.i. لەیەك جیاکردنەوە.
-distinguishable *(adj.)*.
distinguished (di-stiŋ'gwisht), *adj.* (١) بەناوبانگ؛ ناسراو؛ هەڵکەوتوو؛ بەڕێز: *(a ~ man or woman)*. (٢) نایاب؛ زۆرباش.
distort (di-stôrt'), *v.t.* (١) شێوە تێکدان؛ تێکدان: *(His face was ~ed by rage.)* (٢) گۆڕین؛ هەڵگێڕانەوە؛ شێواندن؛ تێکدان: *(You ~ the facts.)*
distortion (di-stôr'shən), *n.* (١) شێوە تێکدان؛ تێکدان؛ گۆڕین. (٢) شێوە تێکچوون؛ تێکچوون؛ گۆڕان. (٣) شتێکی شێوە تێکدراو، گۆڕاو یا شێوێنراو.
distract (di-strakt'), *v.t.* (١) خلافاندن؛ سەرنج ڕاکێشان؛ مێشك مەشغوڵ کردن. (٢) سەرشێت کردن؛ سەر لێ تێکدان؛ شێت کردن.
distraction (di-strak'shən), *n.* (١) خلافاندن؛ خەریك کردن؛ مەشغوڵی مێشك؛ سەرنج ڕاکێشان. (٢) شتی خۆشی و ڕابواردن؛ شتێك کە کاتی پێ ببرێتە سەر: *(There are plenty of ~s in a big city.)*
(٣) شتێك کە لە ناوەختدا سەرنج ڕادەکێشێت و دەبێتە هۆی پەستکردن: *(Noise is a ~ when you're trying to study.)*
(٤) شێتی؛ شێتگیریی؛ سەر لێ تێکچوون.
distracted (di-strak'tid), *adj.* دڵفە یا خەیاڵی لە شوێنێکی ترە.
distrain (di-strān'), *v.t. & v.i.* دەست بەسەردا گرتنی سەرمایەی

قەرزارێك وەك بارمتە.
-distrainment *(n.)*; **distrainor, distrainer** *(n.)*.
distrainee (dis´trā-nē′), ***n.*** قەرزارێك کە دەست بەسەر سەرمایەکەیدا دەگیرێت وەك بارمتە.
distraught (di-strôt′), ***adj.*** (١) پەشۆکاو؛ سەر لێ شێواو؛ پەرێشان؛ سەر لێ تێکچوو. (٢) شێت؛ شێت و شەیدا.
distress (di-stres′), ***v.t.*** (١) دڵتەنگ کردن؛ غەمبارکردن؛ ئازاردان؛ پەرێشان کردن؛ سوێ کردن بە دڵدا.
(٢) دەست بەسەردا گرتنی سەرمایەی قەرزارێك وەك بارمتە.
n. (١) دڵتەنگی؛ غەمباری؛ ئازار؛ سوێ؛ ناخۆشی؛ ئەشکەنجە.
(٢) هەژاری؛ داماوی.
(٣) لێقەومان؛ تەنگانە؛ پەرێشانی: ***(a ship in ~)*** .
(٤) (ا) دەست بەسەرداگرتنی سەرمایەی قەرزارێك وەك بارمتە.
(ب) سەرمایەی دەست بەسەردا گیراو.
distressed (di-strest′), ***adj.*** دڵتەنگ؛ غەمبار؛ پەرێشان؛ هەژار؛ لێقەوماو؛ جەرگ سووتاو.
distressful (di-stres′fəl), ***adj.*** (١) ناخۆش؛ بەناسۆر؛ بەسوێ؛ بەئازار. (٢) سوێدار؛ دڵپڕ؛ غەمبار.
distributary (di-strib′yoo-ter´i), ***n.*** زێیەك کە لە ڕووبارێك جیادەبێتەوە و هەرگیز ناڕژێتەوە ناو ڕووبارەکە (بەتایبەتی لە تەختاییدا).
distribute (di-strib′yoot), ***v.t.*** (١) دابەشکردن؛ بەخشینەوە؛ بەشکردن ***(to ~ food to the poor)*** .
(٢) بڵاوکردنەوە: ***(to ~ a leaflet)*** .
(٣) هاوپۆل کردن؛ جۆرجۆرکردن.
(٤) [Archaic]، دادگەری کردن.
distribution (dis´trə-bū′shən), ***n.*** (١) دابەشکردن؛ دابەش بوون؛ بەشکردن: ***(The ~ of wealth is very uneven.)***
(٢) جۆری دابەشکردن: ***(an equal ~ of property)*** .
(٣) بەش (٤) فرۆشتن یا ساغ کردنەوەی شتومەك لە بازاڕدا.
distributive (di-strib′yoo-tiv), ***adj.*** (١) بەشکەر
(٢) تایبەتی بە بەشکردن.
(٣) تایبەتی بە هەموو یەکێك لە کۆمەڵە شتێك (زمانەوانی):
("Each", "every", "any", "either", and "neither" are called ~ pronouns.)
n. وشەیەکی وەها (ژمارە سێ ببینە).
distributor (di-strib′yoo-tēr), ***n.*** (١) بەشکەر (مرۆڤ، ئامێر، شت)؛ دابەشکەر. (٢) نوێنەری دابەشکردن یا ساغ کردنەوەی کاڵا بەسەر کڕیاردا (بەتایبەتی کۆفرۆش). (٣) ئامێری دابەشکەری تەزووی کارەبا (مەکینەی ئۆتۆمبیل).
district (dis′trikt), ***n.*** ناوچە؛ هەرێم؛ گەڕەك؛ ناوچەی وڵات یا شارێك:
(a school ~ ; the business ~ ; a residential ~ ; an electoral ~)
district attorney, پارێزەری دادگەری گشتی ناوچە.
distrust (dis-trust′), ***v.t.*** بڕوا پێ نەکردن؛ بڕوا پێ نەبوون؛ گومان لێ بوون؛ دڵ لێ پیس بوون؛ دڵ لێ پیس کردن.
distrustful (dis-trust′fəl), ***adj.*** دڵ پیس؛ بەگومان؛ بڕوانەکەر؛ بێ بڕوا
distrustful of, دڵ پیس؛ دڵی لێ پیسە؛ بڕوای پێی نییە.
disturb (di-stūrb′), ***v.t.*** (١) ئاژاوە نانەوە؛ ئاسوودەیی تێکدان؛ تێکدان؛ شڵەقاندن؛ شڵەژاندن. (٢) پەستکردن؛ دڵ گرتن؛ تووڕەکردن.
(٣) دەستکاری کردن؛ دەست تێوەدان؛ شێواندن: ***(Don't ~ my things.)*** .
(٤) پێ بڕین (گفتوگۆ، کار)
disturb the peace, ئاژاوە نانەوە؛ ئاشوب خستنەوە؛ ئاشتی تێکدان.
disturbance (di-stūr′bəns), ***n.*** (١) ئاسوودەیی تێکدان؛ شێواندن.
(٢) پەستکەر؛ دڵتەنگکەر؛ ئاسوودەیی تێکدەر.
(٣) بێ ئاسوودەیی؛ مەراق.
(٤) ئاژاوە؛ ئاشووب؛ هەراوهوریا؛ پشێوی.
disunion (dis-ūn′yən), ***n.*** (١) جیابوونەوە (ناوچەی وڵات، کۆمەڵ، مرۆڤ). (٢) ناکۆکی؛ جیاوازی؛ نەگونجان.
disunionist (dis-ūn′yən-ist), ***n.*** (١) جیابوونەوەخواز.
(٢) جیابوونەوەخوازێك لەکاتی شەڕی براکوژی لە ئەمەریکادا.
disunite (dis´yoo-nīt′), ***v.t.*** لەیەك جیابوونەوە؛ یەك پێ نەگرتن.
v.i. جیابوونەوە (ناوچەی وڵات، کۆمەڵ)؛ یەك نەگرتن؛ بەش بەش بوون.
disunity (dis-ūn′ə-ti), ***n.*** ناکۆکی؛ جیابوونەوە؛ بەش بەش بوون؛ یەك نەگرتن؛ ڕێك نەکەوتن.
disuse (dis-ūz′), ***v.t.*** بەکارنەهێنان (لەبەر کۆنی، بێ کەڵکی، یا نەویستن).
n. بەکارنەهێنان: ***(The word has fallen into ~)*** .
disvalue (dis-val′ū), ***v.t.*** [Rare], بە بێ بایەخ دانان؛ بە هیچ دانان.
disyllable (di-sil′ə-b'l), ***n.*** = **dissyllable.**
-disyllabic *(adj.)*.
ditch (dich), ***n.*** خەنەق؛ چاڵ؛ کەندڕ؛ جۆگە.
v.t. (١) خەنەق یا جۆگە بەدەوردا هەڵکەندن.
(٢) خەنەق یا جۆگە تێدا هەڵکەندن.
(٣) لە هێڵ لابردن و خستنە خەنەقەوە (شەمەندەفەر).
(٤) نیشتنەوەی فڕۆکەیەکی پەککەوتوو لەناو ئاودا و واز لێ هێنانی.
(٥) [Slang]، دەست پێوەنان؛ واز لێ هێنان (مرۆڤ)؛ خۆ لێ دزینەوە:
(to ~ a friend or a date)
v.i. خەنەق یا جۆگە هەڵکەندن.
dithyramb (dith′ə-ram´, dith′ə-ramb´), ***n.*** گۆرانی یا وتارێکی پڕ سۆز و بەجۆش.
ditto (dit′ō), ***n.*** (١) دووبارە؛ هەروەها؛ هەمان شت؛ دیسانەوە.
(٢) وێنەی دەقاودەق. (٣) نیشانەی چوونیەکی (=) .
adv. دووبارە؛ دیسانەوە؛ هەروەها؛ هەمان چەشن.
v.t. دووبارەکردنەوە؛ وێنەی دەقاودەق دەرکردن.
ditto machine, ڕۆنیۆ؛ مەکینەی ڕۆنیۆ؛ مەکینەی وێنەی دەقاودەق دەرکردن.
ditto mark, نیشانەی چوونیەکی (=) .
ditty (dit′i), ***n.*** گۆرانییەکی سادەی کورت؛ بەستە.
diuresis (dī´yoo-rē′sis), ***n.*** زۆر میزکردن.
-diuretic *(adj. & n.)*.
diurnal (dī-ūr′n'l), ***adj.*** (١) ڕۆژانە؛ هەموو ڕۆژێك ڕوودەدات.
(٢) هی ڕۆژگار؛ هی ڕۆژ (نەك شەو)؛ بە ڕۆژ
(٣) تەنها یەك ڕۆژ دەژی (جانەوەرناسی).
(٤) بە ڕۆژ چالاکە (گیانەوەرناسی).
n. [Archaic]. (١) بیرنامە. (٢) ڕۆژنامە.
-diurnally *(adv.)*.
diva (dē′və), ***n.*** = **prima donna.**
divan (di-van′), ***n.*** (١) دیوان؛ ئەنجومەنی شاهانە.
(٢) (ا) دیوەخان. (ب) ژووری جگەرەکێشان یا قاوە خواردنەوە.
(٣) قەنەفەی بێ پشت.
dive (dīv), ***v.i.*** (١) بازدانە ناو ئاوەوە بەسەردا؛ خۆهەڵدانە ناو ئاو.
(٢) لەپڕ خۆ نوقم کردن یا چوونە ژێر ئاوەوە: ***(A submarine ~s.)***
(٣) دەست تێخستن؛ خۆ تێخستن؛ خۆ خستنە ناو؛ چوونە ناو.
(٤) لەپڕ لە چاو وون بوون
(٥) (ا) لەپڕ نزم بوونەوە یا هاتنەخوارەوەی فڕۆکە:
(The plane ~d [or dove] two thousand feet.)
(ب) لەپڕ شاڵاوهێنان بۆ خوارەوەی باڵندەیەکی وەك هەڵۆ (بۆ نێچیر گرتن).
(ج) خۆ فڕێدان لە فڕۆکەوە بە پەڕەشووت.
v.t. (١) لەپڕ تێخستن (دەست، سەر). (٢) لەپڕ فڕۆکە هێنانەخوارەوە.

n. (١) خۆ فرێدانە ناو ئاوەوە بەسەردا؛ بازددانە ناو ئاوەوە بەسەردا.
(٢) لەپڕ نزم بوونەوە یا هاتنەخوارەوەی فڕۆکە: ***(The plane took a ~ .)*** .
(٣) نی فڕێدان: نوقوم بوون؛ ژێر ئاو کەوتن.
(٤) [Colloq.]، بارێکی پیسی ناوبانگ سووک.

diver (dīv′ēr), ***n.*** (١) نکەری dive .
(٢) مەلەوانی ژێرئاو؛ ژێرئاوگەڕ (بۆ مرواری‌و شتی تری بەنرخ یا بۆ گیانداری دەریایی . (٣) جۆرە باڵندەیەکی خۆفڕێدەرە ناو ئاوەوەیە (بۆ نێچیر گرتن).

diverge (də-vũrj′, dī-vũrj′), ***v.i.*** (١) جیابوونەوە (ڕێگە)؛ لق لێ بوونەوە؛ لەیەك جیابوونەوە: ***(The road ~s.)*** .
(٢) جیاوازبوون (ڕەووشت)؛ جیابوون. (٣) لادان (لە ڕێی ڕاست).

divergence (də-vũr′jəns, dī-vũr′jəns), ***n.*** (١) جیابوونەوە؛ لەیەك جیابوونەوە؛ لق لێ بوونەوە. (٢) لادان؛ جیابوون؛ جیاوازی.

divergency (də-vũr′jən-si, dī-vũr′jən-si), ***n.***
divergence.

divergent (də-vũr′jənt, dī-vũr′jənt), ***adj.*** (١) جیابووەوە؛ لێ جیابووەوە (٢) لادەر (لە ڕێی ڕاست).
(٣) جیا؛ جیاواز ***(a ~ opinion)***
(٤) لار (بیرکاری)؛ خوار (هێڵ).

divers (dī′vērz), ***adj.*** چەند؛ چەندەها؛ هەند؛ جیا.

diverse (də-vũrs′, dī-vũrs′, dī′vũrs), ***adj.*** (١) جیا؛ جیاواز
(٢) هەمەچەشن؛ جۆراوجۆر؛ جیاجیا: ***(a ~ culture)*** .
-diversely ***(adj.)***; **diverseness** ***(n.)***.

diversified (də-vũr′sə-fīd′, dī-vũr′sə-fīd′), ***adj.*** جیاجیا؛ هەمەچەشن؛ جۆراوجۆر: ***(a ~ country)*** .

diversiform (də-vũr′sə-fôrm′, dī-vũr′sə-fôrm′), ***adj.*** هەمەشێوە؛ هەمەجۆر

diversify (də-vũr′sə-fī′, dī-vũr′sə-fī′), ***v.t.*** (١) جۆرجۆرکردن؛ هەمەچەشن کردن؛ گۆڕین: ***(You need to ~ your diet.)*** .
(٢) خستنەکاری سەرمایە لە گەلێك کۆمپانیادا بۆ کەمکردنەوەی مەترسی لەکیس چوون ***(to ~ one's investment)*** .
v.i. هەمەچەشن بوون؛ جۆرجۆربوون.
-diversification ***(n.)***.

diversion (də-vũr′zhən, dī-vũr′shən), ***n.*** (١) خستنەلاوە (بەتایبەتی پارە بۆ خۆ یا مەبەستی نابەجێ)؛ لێ لادان؛ لادان: ***(~ of funds from the treasury)***
(٢) خلافاندن؛ سەرنج ڕاکێشان بۆ هەڵخەڵەتاندن: ***(~ of the enemy)*** .
(٣) خەریك کردن؛ کات کوشتن.
(٤) شتی کات پێ بردنە سەر؛ ڕابواردن؛ کات کوژ: ***(a harmless ~)*** .

diversionary (də-vũr′zhən-er′i, dī-vũr′shən-er′i), ***adj.*** خلافێنەر (بەتایبەتی دوژمن بۆ سوود وەرگرتن)؛ خەریك کردن یا خلافاندن بۆ هەڵخەڵەتاندن ***(~ tactics)***

diversity (də-vũr′sə-ti, dī-vũr′sə-ti), ***n.*** (١) هەمەچەشنی؛ هەمەجۆری؛ هەمەشێوەیی: ***(a ~ of activities; There is a great deal of ~ in the American culture.)***
(٢) جیاوازی؛ جیایی

divert (də-vũrt′, dī-vũrt′), ***v.t.*** (١) ڕێ پێ گۆڕین (مرۆڤ، شت)؛ لادان؛ لە ڕێ لادان؛ ناراستەکردن؛ گۆڕین؛ وەرگەڕاندن: ***(to ~ the course of a river; to ~ money from one bank to another.)***
(٢) (ا) سەرنج ڕاکێشان؛ خلافاندن؛ خەریك کردن؛ کات بردنە سەر.
(ب) دڵخۆش کردن؛ کەیف پێدان.

divest (də-vest′, dī-vest′), ***v.t.*** (١) داکەندن (جل‌وبەرگ، چەك)؛ لێکردنەوە. (٢) دەست لێ هەڵگرتن؛ واز لێ هێنان: ***(He ~ed himself of his wealth and became a monk.)***
(٣) لێ سەندنەوە (پلە، ماف، سامان): ***(She was ~ed of her position and rank.)***

divestiture (də-ves′tə-chēr, dī-ves′tə-chēr), ***n.*** سەندنەوە (پلەوپایە، ماف، سامان).

divestment (də-vest′mənt, dī-vest′mənt), ***n.*** = divestiture.

divesture (də-ves′chēr, dī-ves′chēr), ***n.*** = **divestiture.**

divide (də-vīd′), ***v.t.*** (١) بەشکردن؛ بەش بەش کردن؛ دابەشکردن ***(We ~d the money equally.)***
(٢) هاوپۆل کردن؛ جۆرجۆرکردن. (٣) جیاکردنەوە.
(٤) کەرتکردن؛ بڕین؛ لەتکردن.
(٥) دابەشکردن (ناکۆکی)؛ دابڕکردن؛ دووبەرەکی خستنەوە: ***(Please don't let such a small matter ~ us.)***
(٦) دابەشکردن (ماتماتیك).
(٧) پلەپلەکردن (مەکینەکاری).
v.i. (١) دابەش بوون؛ لەیەك جیابوونەوە.
(٢) جیابوونەوە (ڕووبار)؛ بوون بە دوو بەشەوە.
(٣) دابەش بوون (ناکۆکی)؛ بەش بەش بوون؛ ڕێك نەکەوتن؛ دابڕان
(٤) بەشداربوون
n. (١) سنوور. (٢) ئاوڕێژگە؛ ئاوەڕێژ.
-dividable ***(adj.)***.

divided (də-vīd′id), ***adj.*** (١) دابەشکراو؛ بەشکراو؛ کەرتکراو؛ بەش بەش: ***(a ~ land)*** .
(٢) ناکۆك؛ ناڕێك؛ دابڕاو؛ بەش بەش: ***(a ~ party, family or country)***
(٣) جیاکراوە؛ دوو بەش؛ ڕێی هاتوچۆی دووسەرەی لەیەك جیاکراوە. واتە نێوانیان بۆ کراوە: ***(a ~ highway)*** .

dividend (div′ə-dend′), ***n.*** (١) ژمارەی بەشکراو (بیرکاری).
(٢) (ا) قازانجی کۆمپانیایەکی هاوبەش.
(ب) بەشی هەر بەشدار یا بەشێك لەم قازانجە.
(ج) بەشی هەر ئەندامێك لە قازانجی زیادە.

divider (də-vīd′ēr), ***n.*** (١) بەشکەر.
(٢) بەربەست؛ بەست؛ دیوار؛ پەردەی جیاکەرەوە
(٣) (*pl.*)، پرگال.

divination (div′ə-nā′shən), ***n.*** فاڵ گرتنەوە؛ خەمڵ لێدان؛ پێشبینی.

divine (də-vīn′), ***adj.*** (١) خودایی؛ خواهانە؛ خوایانە.
(٢) پیرۆز. (٣) خوداپەرست. (٤) ئاینی. (٥) بەرزو مەزن.
(٦) [Colloq.]، زۆر خۆش؛ زۆر جوان؛ نایاب؛ زۆر باش.
n. (١) قەشە. (٢) زانای ئاینی؛ ئاینزان.
-divinely ***(adv.)***; **divineness** ***(n.)***.

divine (də-vīn′), ***v.t.*** (١) فاڵ گرتنەوە؛ خەمڵ لێدان؛ پێشبینی کردن.
(٢) هەستپێکردن یا زانین لەڕێی هەستی خۆیی یا زگماکی‌یەوە
v.i. فاڵ گرتنەوە؛ خەمڵ لێدان؛ پێشبینین.
-diviner ***(n.)***.

divine right of kings, مافی خودایی شاکان: ئەو مافەی کە گوایە شاکان لە خوداوە مافیان پێ دراوە بۆ حوکمڕانی کردنی گەلەکانیان

diving board, تەختەی لێوە بازدانە ناو گۆمی مەلەوە.

diving suit, جل‌وبەرگی مەلەوانی ژێرئاو (کە قورس‌و ئاوبڕە).

divining rod, داردەستی خەمڵ لێدان بۆ دۆزینەوەی ئاو و کانزای ژێر زەوی.

divinity (də-vin′ə-ti), ***n.*** (١) خودایەتی
(٢) خودا؛ خودای بچکۆلە؛ نیمچە خودا.
(٣) دەسەڵات یا تایبەخۆی خودایی؛ ئەوپەڕی پاکی‌و مەزنی.
(٤) زانستی ئاین. (٥) جۆرە شیرینی‌یەکە.
the Divinity, خودا؛ خودای گەورە.

divisibility (də-viz′ə-bil′ə-ti), ***n.*** توانای دابەشکردن بوون؛

شیانی دابەش بوون
divisible (də-viz′ə-b'l), *adj.* بەش دەکرێت (ژمارە، شت، شوێن)؛
دەتوانرێت دابەش بکرێت.
division (də-vizh′ən), *n.* (١) بەشکردن؛ تایبەتی کردن؛ جیاکردنەوە:
(D~ of labor is important in industry today.)
(٢) بەشکردن؛ دابەشکردن (پارە، شت).
(٣) بەش (٤) بەش بەش بوون بۆ دەنگدان.
(٥) سنوور؛ بەربەست؛ بەست؛ دیوار؛ پەردەی جیاکەرەوە.
(٦) ناکۆکی؛ دووبەرەکی؛ نەگونجان؛ جیاوازی بیروڕا
(٧) بەش (زانیاری، زانکۆ، کارگە... هتد)؛ لق.
(٨) توخم (زیندەوەرزانی)؛ بابەت؛ بەش.
(٩) دابەشکردن (بیرکاری).
(١٠) هێز (لەشکر)؛ فیرقە (سوپا).
(١١) بەشێکی هێزی دەریایی کە بریتییە لە چوار پاپۆڕ.
division sign (or mark), نیشانەی دابەشکردن (بیرکاری)
divisive (də-vī′siv), *adj.* دووبەرەکی خەرەوە؛ ناکۆکی خەرەوە
(a ~ person, act, or tactic)
divisor (də-vī′zẽr), *n.* ژمارەی بەسەردا دابەشکراو (بیرکاری)
divorce (də-vôrs′, də-vōrs′), *n.* (١) تەلاق؛ تەلاقدان؛
جیابوونەوەی تەواوی ژن و مێرد. (٢) جیاکردنەوە؛ لەیەکتر جیاکردنەوە:
(the ~ between religion and science)
v.t. (١) تەلاقدان
(٢) جیاکردنەوە؛ لەیەك جیاکردنەوە: *(to ~ fact from fiction)* .
v.i. تەلاق سەندن؛ تەلاق وەرگرتن.
divorcé (də-vôr′sā′, də-vōr′sā′), *n.* پیاوێکی تەلاقدراو
divorcée (də-vôr′sā′, də-vōr′sā′), *n.* ژنێکی تەلاقدراو
divorcee (də-vôr′sē′, də-vōr′sē′), *n.* کەسێکی تەلاقدراو
(ژن یا پیاو)
divorcement (də-vôrs′mənt, də-vōrs′mənt), *n.* تەلاق؛
تەلاقدان؛ تەلاق وەرگرتن.
divulge (də-vulj′), *v.t.* درکاندن؛ ئاشکراکردن؛ دەرخستن (نهێنی)؛
خستنەڕوو (نهێنی)
-divulgement *(n.)*.
divulgence (də-vul′jəns), *n.* درکاندن؛ ئاشکراکردن؛ دەرخستن.
divulsion (də-vul′shən), *n.* بەزۆر لەیەککردنەوە؛ پارچەپارچەکردن.
Dixie (dik′si), *n.* ویلایەتە خوارووەکانی وڵاتە یەکگرتووەکانی
ئەمەریکا
dizziness (diz′i-nis), *n.* سەرەخولێ؛ گێژی؛ وڕی.
dizzy (diz′i), *adj.* (١) گێژ؛ وڕ
(٢) دەبێتە هۆی گێژی یا وڕی. *(~ heights)*
(٣) سەر لێ تێکچوو؛ سەر لێ شێواو
(٤) [Colloq.]، گەوج؛ بێ مێشك؛ منداڵانە (ڕەووشت، کردەوە).
-dizzily *(adv.)*.
do (dōō), *v.t.* (١) کردن؛ بەجێهێنان؛ جێبەجێکردن؛ ئەنجامدان
(~ a deed; ~ one's duty or work)
(٢) تەواوکردن؛ تەواوبوون *(Our work is done.)* .
(٣) بوون بە هۆ؛ والێکردن *(Who did this to you?)* .
(٤) کۆشش کردن؛ کردن: *(D~ your best.)*
(٥) کردن (کارێکی تایبەتی): *(~ the ironing; ~ one's nails)* .
(٦) کردن (پیشە) *(What do you ~ for a living?)* .
(٧) چارەسەرکردن؛ جێبەجێکردن: *(He did the problem.)* .
(٨) پێشکەش کردن (شانۆگەری، فیلم): *(We did Hamlet.)* .
(٩) نواندن لەسەر شانۆ یا لە فیلمدا: *(He did Hamlet.)* .
(١٠) بڕین (ڕێگە) *(He does a mile in six minutes.)* .
(١١) گەڕان؛ کردن *(We did three countries in three weeks.)* .

(١٢) گۆڕین (لە زمانێکەوە بۆ زمانێکی تر)؛ کردن بە:
(Can we ~ Shakespeare into Kurdish?)
(١٣) پێدان؛ ڕێزپێدان؛ ڕێزلێگرتن: *(He did honor to his parents.)*
(١٤) بەش کردن؛ بەس بوون؛ پێویستی بەجێهێنان:
(This much food will ~ us for two days.)
(١٥) [Colloq.]، خەڵەتاندن؛ لەخشتەبردن؛ فریودان:
(You've been done.)
(١٦) [Colloq.]، کات بردنە سەر لە بەندیخانەدا: *(He did two years.)* .
v.i. (١) ڕەفتارکردن؛ هەڵسان و دانیشتن:
(He does well when treated well.)
(٢) کردن (چالاکی): *(D~ , don't talk.)* .
(٣) چۆن بوون: *(Mother and child are ~ing well.)* .
(٤) پێویستی بەجێهێنان؛ شیان: *(The black dress will ~ .)*
(٥) بە شێوەی کرداری یاریدەدەر بەم مانایانەو بەم شێوانە بەکاردەهێنرێ
(ا) بۆ دووپاتکردنەوە یا لەسەر سووربوون:
(Please ~ study.; I did do it.)
(ب) بۆ پرسیارکردن بەمانای: ئایا:
(Did you telephone her?; D~ you drink coffee?)
(ج) بۆ دووپاتکردنەوەی پەسەندنەکردن: *(D~n't go.)* .
(د) لە جێی کردارێکی تر: *(Love me as I ~ you.)* .
(ه) بۆ پاش و پێشخستن لە ڕستەدا: *(Little did he realize.)*
n. [British Colloq.], (١) ساختە؛ درۆ؛ کەڵەك.
(٢) زەماوەند؛ ئاهەنگ.
do away with, (١) لابردن؛ نەهێشتن؛ خۆ لێ ڕزگارکردن:
(to do away with unnecessary formalities.)
(٢) کوشتن: *(He was done away with.)* .
do by, ڕەفتارکردن بەرامبەر:
(to do right by a person; He did very well by her.)
do for, [Colloq.], (١) فەوتاندن؛ کوشتن؛ لەناوبردن.
(٢) چاکە لەگەڵ کردن؛ ئاگا لێ بوون.
do in, [Slang], (١) کوشتن. (٢) زۆر ماندووکردن؛ هێز لێ بڕین.
do one's bit *or* duty, پێویستی سەرشانی خۆ بەجێهێنان؛
بەشی خۆ کردن؛ بەشداربوون.
do one's damnedest, [Colloq.], هەوڵدان بەوپەڕی تواناوە.
do (a person) out of (something), لێ سەندن یا بێبەش کردنی
کەسێك لە شتێك بە فێڵبازی
do to, ئازاردان؛ والێکردن (خراپە)؛ دەربارەکردن (ناپەسەندی):
(What have I done to you?)
do up, [Colloq.], (١) شتن و ئامادەکردن (جل وبەرگ).
(٢) پێچانەوە. (٣) پرچ شۆڕکردنەوە بەسەر شان و ملدا (ئافرەت).
(٤) ماندووکردن.
do with, کەڵك لێ وەرگرتن.
do without (something), دەست لێ هەڵگرتن؛ واز لێ هێنان؛
دەربردن بەبێ.
have to do with, پەیوەندی لەگەڵ بوون؛ پێوە خەریك بوون.
how do you do? چۆنی؟؛ ڕۆژباش؛ ئەم کاتەت باش؛
خۆشحاڵم بە ناسینت. (ئەم ووتەیە لەکاتی بەیەکگەیشتنی برادەر یا بەیەکتر-
ناسینی دووکەسدا بەکاردێت وە بە هەمان ووتەش وەڵام دەدرێتەوە، واتە
هەردوولا هەمان ڕستە بەکاردەهێنن).
لە ئەمەریکا لەباتی ئەمە لەکاتی بەیەکترناسیندا هەردوولا دەڵێن:
(Nice meeting you. یا Nice to meet you.) .
make do, هەڵکردن یا دەربردن بەوەی هەیە یا لەبەردەستدایە.
doable (dōō′ə-b'l), *adj.* کردەنی؛ دەتوانرێ بکرێت؛ دەکرێت.
do-all (dōō′ôl′), *n.* بەردەست یا کرێکاری گشتی (کە سەری لە هەموو
جۆرە کارێك دەربچێت و بیکات).

doat (dōt), *v.i.* = **dote.**

Doberman pinscher, جۆرە سەگێکی ڕەشی تووك كورتی پێست لووسی باریكەلەی گەورەی زۆر درە.

docent (dō′s'nt), *n.* ڕابەر (بەتایبەتی لە مۆزەخانەدا).

docile (dos′'l, dos′il), *adj.* (١) بەئاسانی فێردەكرێت؛ فێردەكرێت.
(٢) دەستەمۆ (مرۆڤ، گیاندار)؛ مل كەچ؛ مالی؛ فەقیرۆكە.

-docility *(n.).*

dock (dok), *n.* (١) گۆمی كەشتی (بۆ مۆڵخواردن، چاكردن یا بارداگرتن)؛ كەشتیگا (٢) ئەسكەلە؛ شۆستەی باركردن و بارداگرتنی كەشتی.
(٣) ئاوی نێوان دوو ئەسكەلە
(٤) شۆستە یا شوێنی باركردن و بارداگرتنی لۆری (لە پشتی كارگە، فرۆشگا یا شوێنێكی ترەوە).
v.t. هێنان یا لێخوڕینی كەشتی بۆناو گۆمی كەشتی.
v.i. هاتنەناو گۆمی كەشتییەوە؛ مۆڵ خواردنی (كەشتی).

dock (dok), *n.* قەفەزی گومانبار لە دادگادا.

dock (dok), *n.* (١) بەشە ڕەقەكەی كلكی گیاندار بەبێ تووكەكەی
(٢) كۆتەرەی كلكی بڕاو.
v.t. (١) كلك بڕین
(٢) لێ بڕین یا داشكاندنی بەشێكی كرێ یا مووچە:
(to ~ someone's salary or wages)

dockage (dok′ij), *n.* (١) مزی بەكارهێنانی گۆمی كەشتی یا شوێنی باركردن و بارداگرتنی كەشتی. (٢) ئەسكەلە؛ گۆمی كەشتی.
(٣) مۆڵدانی كەشتی؛ ڕاگرتن یا وەستانی كەشتی لە گۆمی كەشتیدا.

dockage (dok′ij), *n.* بڕینی بەشێكی كرێ یا مووچە.

docker (dok′ēr), *n.* كرێكاری بەندەر

docket (dok′it), *n.* (١) پوختەی بڕیاری دادگا؛ لیستەی ئەم بڕیارانە
(٢) كارنامەی دادگا؛ لیستەی ئەو داوایانەی كە دادگایەك دەیبینێت.
(٣) كارنامە؛ لیستەی كار؛ بەرنامە.
(٤) نیشانی بەستەك یا پڕیاسكە (كە ناوكرۆكەكەی ڕوون دەكاتەوە).
v.t. (١) تۆماركردن لە لیستەیەكدا (دادگەری).
(٢) نیشان پێوەنان (بەستەك، پڕیاسكە، پاكەت).

dockyard (dok′yärd′), *n.* كارگەی كەشتی چاككردن و دروستكردن.

doctor (dok′tēr), *n.* (١) دوكتۆر؛ ئەوەی بڕوانامەی دكتۆرای هەیە
(٢) پزیشك؛ دەرمانكەر. (٣) پزیشكی خۆمالی؛ پزیشكی جادووگەر.
(٤) ئامێری شت چاكردنەوەی ناكاوی.
(٥) جانەوەرێكی بچووكی دەستكردە لە ڕاوەماسیدا وەك دان بەكاردەهێنرێت.
(٦) [Rare]، مامۆستا
v.t. [Colloq.], (١) دەرمانكردن؛ چاكردنەوە.
(٢) چاكردنەوە (مەكینە، شت).
(٣) دەستكاری كردن (بۆ ساختەو مەبەستی تایبەتی خۆ)؛ گۆڕین:
(He ~ed the evidence.; He ~ed the wine, food, etc.)
v.i. [Colloq.], (١) پزیشكەوانی كردن
(٢) دەرمان خواردن؛ لەژێر چاودێری پزیشكدا بوون

doctoral (dok′tēr-əl), *adj.* (١) تایبەتی بە دكتۆرا یا دكتۆر؛ هی دكتۆرا *(a ~ dissertation)*
(٢) خاوەنی بڕوانامەی دكتۆرا؛ دوكتۆرا وەرگر.

doctorate (dok′tēr-it), *n.* دكتۆرا؛ بڕوانامەی دكتۆرا:
(He has a ~ in English.)

doctrinaire (dok′tri-nâr′), *n.* بیروباوەڕپەرست؛ كەسێك كە بە كوێرانە لەسەر بیروباوەڕێك دەڕوات و دەیەوێت بیخاتە كار بەبێ گوێدانە هیچ شتێك
adj. بە كوێرانە شوێن بیروباوەڕ كەوتوو؛ بیروباوەڕپەرست

-doctrinairism *(n.)*; **doctrinairian** *(n.).*

doctrine (dok′trin), *n.* (١) ئەو بیروباوەڕو زانستەی فێردەكرێت لە قوتابخانە یا لە پەرستگادا. (٢) بیروباوەڕ (ئاینی، ڕامیاری، زانستی)؛ ڕێڕەو؛ ڕێباز: *(the church ~ ; the party ~)*.

-doctrinal *(adj.).*

document (dok′yoo-mənt), *n.* (١) بڕوانامە؛ بەڵگەنامە؛ بەڵگەنامەی نووسراو. (٢) بەڵگە؛ قەواڵە.
v.t. (١) بەڵگەنامە پێشكەش كردن؛ بەڵگە هێنانەوە یا خستنە پێش چاو.
(٢) ناوبردنی سەرچاوەكانی پەرتووك یا ئامیلكەیەك وەك بەڵگەنامە.
(٣) سەلماندن بە بەڵگە.

documentary (dok′yoo-men′tə-ri), *adj.* (١) بەڵگەیی؛ بە بەڵگە سەلمێنراو. (٢) تایبەتی بە فیلمێكی بەڵگەنامەیی.
n. فیلمی بەڵگەنامەیی كە ڕووداوەكانی ڕاستەقینەو هەڵنەبەستراون

documentation (dok′yoo-men-tā′shən), *n.* (١) بڕوانامە پێشكەش كردن؛ بەڵگەهێنانەوە. (٢) بڕوانامە؛ بەڵگەنامە؛ بەڵگە

dodder (dod′ēr), *v.i.* (١) لەرزین (لەبەر پیری).
(٢) بە لارەولار ڕۆیشتن؛ لارەولاركردن؛ لەتردان (لەبەر پیری).

dodder (dod′ēr), *n.* ڕووەكێكی لاوورگەی بێ گەڵا و ڕەگ.

doddered (dod′ērd), *adj.* (١) بێ لق وپۆپ (لەبەر كۆنی یا نەخۆشی)؛ ووشك (دارودرەخت)؛ ووشك بوو؛ مردوو. (٢) پیرولاواز؛ پەككەوتە؛ خلەفاو.

doddering (dod′ēr-iŋ), *adj.* خلەفاو.

dodeca- (dō′dek-ə), پێشگرێكە بەمانای: دوانزە.

dodecagon (dō-dek′ə-gon′, dō-dek′ə-gən), *n.* ڕوویەك یا شێوەیەكی دوانزەگۆشەیی یا دوانزەلایی.

dodecahedron (dō′dek-ə-hē′drən), *n.* شێوەیەكی دوانزە- ڕوویی.

dodge (doj), *v.t. & v.i.* (١) خۆلادان؛ خۆپاراستن؛ خۆشاردنەوە؛ خۆدزینەوە: *(to ~ a bullet, a person, etc.)*.
(٢) خۆ بەدەستەوە نەدان بە فێڵبازی؛ خۆدزینەوە لە شتی ناخۆش و گێچەڵاوی (بە ساختەو فێڵ وتەڵەكە): *(to ~ a question)*.
n. (١) خۆلادانێك؛ خۆ لێ لادان؛ خۆدزینەوە.
(٢) فێڵ وتەڵەكە (بۆ خۆ بەدەستەوە نەدان). (٣) پیلان؛ نەخشەیەكی زیرەكانە

dodger (doj′ēr), *n.* (١) خۆلادەر؛ خۆبەدەستەوەنەدەر.
(٢) كەسێكی ساختەچی و ناپاك؛ كەسێكی فێڵبازو سەرچەوت.
(٣) بڵاوكراوەیەكی بەدەست بەشراوە.
(٤) كێكێك كە لە ئاردی گەنمەشامی دروست كرابێت.

dodo (dō′dō), *n.* (١) باڵندەیەكی قڕتێكەوتووە لە قەلەموون دەچێت.
(٢) كەسێكی كۆنەپەرست (لە ڕەووشت و جل وبەرگ و بیروباوەڕدا)؛ كەسێكی بێ مێشك، كەر، یا گەوج.

doe (dō), *n.* مێینەی ئاسك، مەڕەكێوی، یا كەروێشك.

doer (dōō′ēr), *n.* (١) بكەر؛ كردە: *(a ~ of good)* .
(٢) كەسێكی چوست وچالاك؛ كەسێكی كارجێبەجێكەر یا ڕاپەڕێنەر.

does (duz), *the third person singular of* **do.**

doeskin (dō′skin′), *n.* (١) پێستەی مێ ی ئاسك.
(٢) قوماشێكی خوری نەرمی ساف و لووسە.

doesn't (duz′'nt), = **does not.**

doff (dof, dôf), *v.t.* (١) جل داكەندن.
(٢) شەپقە بەرزكردنەوە یا داكەندن لەكاتی سڵاوكردندا (نیشانەی ڕێزگرتنە).
(٣) فڕێدان؛ لادان؛ دەست لێ هەڵگرتن.

dog (dôg), *n.* (١) سەگ.
(٢) كەسێكی خوێڕی و پیس و بۆگەن؛ كەسێكی بێ نرخ.
(٣) [Colloq.]، كوڕ؛ كابرا: *(lucky ~)* .
(٤) [Slang]، پێ؛ قاچ. (٥) [D-]، ناوی كۆنەستێرەیەكە. (٦) گیرە.
v.t. (١) شوێن كەوتن؛ دواكەوتن؛ ڕاوكردن. (٢) گرتن (بە گیرەیەك).
adv. زۆر؛ ئێجگار: *(~ tired)* .

a cat and dog life, هەمیشە شەڕو دەمەقاڵێ بوون (ژن ومێرد).

a dog in the manger, كەسێك كە شتێك بەكارناهێنێت و ناهێڵێت كە كەسی تریش بەكاری بهێنێت و سوودی لێ وەربگرێت.

be top dog, لە هەموو کەس دەسەلأت زیاتر بوون.
be under dog, ژێردەستەبوون؛ لەژێر چەپۆکدا بوون
dog eat dog, ملەملێیەکی سەختی دڵڕەقانە؛ ژیانێکی بێ بەزەیی.
every dog has his day, هەمووکەسێك ڕۆژی خۆی هەیە.
give (or throw) to the dogs, فڕێدان (لەبەر بێ نرخی)
go to the dogs, [Colloq.]. دانە دواوە؛ بەرەو خراپی چوون.
lead a dog's life, ژیانێکی ناخۆش و پڕ ئەشکەنجە بردنەسەر.
let sleeping dogs lie, شت دەستکاری نەکردن و نەشڵەژاندن لە ترسی ئەوەی نەوەکو خراپتر بێت.
teach an old dog new tricks, هەوڵدان بۆ گۆڕینی خوو نەریت و بیروڕای ساڵەهای ساڵی کەسێك.

dog collar, (١) قایشی ملی سەگ.
(٢) [Slang]. یەخەی قەشە.
(٣) (ا) ملوانکەیەکی پڕبەپڕی مل. (ب) یەخەیەکی تەسکی بەرز.

dog-fight (dôg'fīt´), *n.* (١) (ا) شەڕە سەگ. (ب) شەڕی دەستەویەخە.
(٢) شەڕی نێوان دوو فڕۆکەی جەنگی یا زیاتر.

dogfish (dôg'fish´), *n.* (١) جۆرە کوسەیەکی بچووکی ئەوسنە.
(٢) جۆرە ماسییەکە.

dogged (dôg'id), *adj.* کۆڵنەدەر؛ سەرسەخت؛ کەللەڕەق.

doggerel (dôg'ẽr-əl, dog'ẽr-əl), *n.* هۆنراوەیەکی هیچ و پووچی قۆشمە
adj. تایبەتی بە هۆنراوەیەکی هیچ و پووچ و قۆشمە.

doggery (dôg'ẽr-i), *n.* (١) ڕەوروشتی ناشرینی سەگانە.
(٢) سەگ بەگشتی؛ سەگ. (٣) لات و لەوێر؛ ڕووتە؛ هەرچی و پەرچی.

doggish (dôg'ish), *adj.* (١) سەگی: سەگانە؛ وەك سەگ.
(٢) ڕەوروشت ناشرین. (٣) [Colloq.]، ڕازاوە و خۆنووێن.

doggone (dôg'gôn'), *interj.* لەعنەتی: بە لەعنەت بێ؛ وتەیەکە لەکاتی تووڕەیی، سەرسامی، یا خۆشیدا دەوترێت.
v.t. [Colloq.], بە لەعنەت کردن

doggy (dôg'i), *adj.* سەگێکی بچووك؛ ناوی منداڵانە بۆ سەگ.
adj. (١) سەگی: سەگانە. (٢) [Colloq.]، ڕازاوە و خۆنووێن.

doghouse (dôg'hous´), *n.* کولانە سەگ.
in the doghouse, [Slang], فڕێ دراوەتە دەرەوە (لەبەر بەدڕەفتاری)؛ ڕقی لێ هەڵگیراوە لەبەر بێ حەیایی.

dog-legged (dôg'leg´id, dôg'legd´), *adj.* چەماوە

dogma (dôg'mə, dog'mə), *n.* (١) ووشکە بڕوا؛ بڕوای بێ بەڵگە؛ بڕوا (٢) بڕوا (ئاین).

dogmatic (dôg-mat'ik, dog-mat'ik), *adj.* (١) بڕوا ووشك؛ ووشکە بڕوا پەرست. (٢) سوور لەسەر بەبێ بەڵگە.
-dogmatically *(adv.).*

dogmatics (dôg-mat'iks, dog-mat'iks), *n.pl.* لێکۆڵینەوەی بیروباوەڕی ئاینی (بەتایبەتی خاچ پەرستی).

dogmatism (dôg'mə-tiz'm, dog'mə-tiz'm), *n.* ووشکە- بڕوایی؛ بڕواپەرستی بێ بەڵگە.

dogmatist (dôg'mə-tist, dog'mə-tist), *n.* ووشکە بڕوا پەرست؛ بڕواپەرستی بێ بەڵگە.

do-gooder (dōō'gŏŏd'ẽr), *n.* [Colloq.], چاکەکەرێکی ساویلکە

dog paddle, سەگە مەلە.

dog tag, نیشانەیەکی ئاسنە دەکرێتە ملی سەگەوە کە ناو و نیشانی سەگەکەی لەسەر هەڵدەکەنرێت.

dog-tired (dôg'tīrd'), *adj.* [Colloq.], زۆر ماندوو

dogtrot (dôg'trot´), *n.* لۆقە (وەك لۆقەی سەگ).

dogwood (dôg'wood´), *n.* (١) درەختێکە زۆر زوو لە بەهاردا گوڵی سپی و پەمەیی دەگرێت. (٢) داری ئەم درەختە

doily (doi'li), *n.* پارچەیەك قوماش، ئاوریشم، یا کاغەزی نەقشداری بچووکە لەسەر مێز و ڕەفە دادەنرێت و شتی دەخرێتە سەر.

doings (dōō'iŋz), *n.pl.* (١) کردار؛ کردەوە.
(٢) ڕەفتار؛ ڕەوروشت.

doit (doit), *n.* (١) پارەیەکی هۆڵەندی کۆنی کەم نرخە.
(٢) شتێکی هیچ و پووچ و بێ نرخ: *(not worth a ~)* .

doldrums (dol'drəmz), *n.pl.* (١) پەستی؛ بێ تاقەتی؛ دڵتەنگی؛ بێ ووزەیی؛ بێ جم و جووڵی. (٢) (ا) دەریای ناوچەی هێڵی یەکسان کە بە خامۆشی و بای بێ هێز ناسراوە. (ب) بای بێ هێزی ئەم ناوچانە.
in the doldrums, پەست؛ غەمبار؛ بێ تاقەت؛ دڵتەنگ.

dole (dōl), *n.* (١) خێرکردن بە هەژار. (٢) خێر.
(٣) شتێك کە نەختە نەختە بدرێت.
(٤) یارمەتی میری بۆ کەسانی بێکار و بێ دەرامەت.
(٥) [Archaic]، چارەنووس.
v.t. (~ out), خێرپێکردن؛ پێدان (خێر، یارمەتی، دەستگیرۆیی).
on the dole, یارمەتی لە میرییەوە وەرگرتن لەبەر بێ دەرامەتی؛ بە یارمەتی میری ژیان.

dole (dōl), *n.* [Archaic], غەمباری؛ دڵتەنگی؛ پەستی؛ خەفەتباری.

doleful (dōl), *adj.* غەمگین؛ شیوەنی؛ خەفەتاوی

doll (dol), *n.* (١) بووکەشووشە؛ بووکی منداڵان.
(٢) کچێك یا ژنێکی جوان بەڵام بێ مێشك. (٣) منداڵێکی جوانکیلە
(٤) [Slang]، کچ؛ ژنێکی گەنج.
v.t. & v.i. (~ up), خۆ ڕازاندنەوە؛ جلی جوان لەبەرکردن؛ خۆلەتەلدان.

dollar (dol'ẽr), *n.* دۆلار: دراوی ئەمەریکا، کەنەدا و ئوسترالیا.

dollar diplomacy, دیبلۆماسییەتی دۆلار: بەکارهێنانی پارە بۆ کارکردنە سەر وڵاتێکی تر.

dollar sign, نیشانەی دۆلار $ کە لەپێش ژمارەکەوە دەنووسرێ.
(بۆ نموونە: **$ 10.00** ، واتە " دە " دۆلار).
(هەروەها پێشی دەوترێ: **dollar mark**) .

dolly (dol'i), *n.* (١) بووکەشووشە (بە زمانی منداڵان).
(٢) عەرەبانەی دەستی بۆ گواستنەوەی شتی قورس.

dolman (dol'mən), *n.* (١) عەبا یا ڕۆبێکی تورکی زۆر دەڵب.
(٢) عەبا یا جۆرە پاڵتۆیەکی ژنانەی قۆڵ دەڵب.

dolmen (dol'men), *n.* گۆڕێکی زۆر کۆنە بریتییە لە تاشە بەردێك کە دەخرێتە سەر چەند کێلەبەردێك و بە قنجی دادەنرێت.

dolor (dō'lẽr), *n.* [Poetic], خەفەت؛ خەم؛ دڵتەنگی

dolorous (dol'ẽr-əs, dō'lẽr-əs), *adj.* (١) غەمبار؛ غەمگین؛ شیوەنی؛ خەفەتبار. (٢) ناخۆش؛ پڕ ئێش و ئازار.

dolphin (dol'fin), *n.* (١) دۆلفین: گیاندارێکی دەریاییە لە ئەمەنگ دەچێت درێژییەکەی شەش تا هەشت پێیە. (٢) [D-]، کۆئەستێرەیەکە.

dolt (dōlt), *n.* کەسێکی کەری بێ مێشك.

doltish (dōl'tish), *adj.* کەر؛ بێ مێشك.

-dom (dəm), پاشگرێکی ناوپێکهێنەرە بەمانای: (ا) پلە یا ناوچە: **(earldom, Kingdom)**
(ب) بارێکی گشتی: **(freedom, wisdom)** .
(ج) سەرجەمی تاقمێك یا کۆمەڵێك: **(officialdom)** .

domain (dō-mān'), *n.* (١) ناوچەی ژێردەستی فەرمانڕەوایەك.
(٢) موڵك؛ زەوی و زاری کەسێك؛ خانووبەرە.
(٣) مەیدان؛ مەودای شارەزایی: *(the ~ of science)* .

dome (dōm), *n.* (١) گوومەز.
(٢) [Poetic]، خانوویەکی گەورە و جوان.
(٣) [Slang]، سەر؛ کەللەسەر.
v.t. (١) بە گوومەز داپۆشین (٢) کردن بە گوومەز.
v.i. وەك گوومەز لێهاتن؛ ئاوسان.

domestic (də-mes'tik), *adj.* (١) خانەکی؛ ناومال؛ هی ناومال؛ خێزانی: *(~ happiness; ~ trouble)*

(٢) ناوخۆ؛ ناوەکی؛ ناوخۆیی: *(D~ and foreign issues arose .)* .
(٣) خۆماڵی *(~ products)* . (٤) ماڵی (گیاندار): *(a ~ animal)* .
(٥) حەزکەر لە ماڵەوەو لە کاروباری ماڵەوە.
n. (١) بەردەستی ناوماڵ (کارەکەر، چێشتکەر، بەردەست).
(٢) (*pl.*)، بەرهەمی خۆماڵی یا ناوخۆ.
-domestically *(adv.).*
domesticate (də-mes′tə-kāt′), *v.t.* (١) ماڵی کردن (گیاندار).
(٢) دەستەمۆکردن.
v.i. ماڵی بوون؛ ڕاهاتن بە ماڵ؛ دەستەمۆبوون.
-domestication *(n.).*
domesticity (dō′mes-tis′ə-ti), *n.* (١) ژیانی خێزانی؛ ژیانی ناوماڵ (٢) خۆتەرخانکردن بۆ خێزان و ژیانی خێزانی؛ ماڵێتی.
(٣) (*pl.*)، کاروباری ناوماڵ.
domestic worker, بەردەستی ناوماڵ (کارەکەر، چێشتکەر).
domicile (dom′ə-sil, dom′ə-sīl′), *n.* ماڵ؛ مەڵبەند؛ نیشتەجێی هەمیشەیی.
v.t. نیشتەجێبوون؛ نیشتەجێ کردن.
dominance (dom′ə-nəns), *n.* زاڵی؛ نێری؛ دەسەڵات ڕۆیشتن؛ دەستباڵایی
dominancy (dom′ə-nan-si), *n.* = **dominance.**
dominant (dom′ə-nənt), *adj.* (١) زاڵ؛ بەدەسەڵات؛ دەسەڵاتدار؛ نێر *(a ~ voice in the parliament)* .
(٢) گرنگترین؛ سەرەکی: *(the ~ partner in a business)* .
dominate (dom′ə-nāt′), *v.t. & v.i.* (١) بەسەردا زاڵبوون؛ خستنە ژێر دەستەوە؛ بەڕێوەبردن؛ دەست بەسەردا ڕۆیشتن؛ دابینکردن:
(She ~s her husband.)
(٢) بەسەردا ڕوانین؛ لە دەوروبەر بەرزتربوون:
(This building ~s the city.)
-dominator *(n.).*
domination (dom′ə-nā′shən), *n.* (١) دەسەڵات بەسەردا بوون؛ زاڵی خستنە ژێر دەستەوە؛ بەسەردا زاڵبوون:
(the ~ of one group by another)
(٢) ... فریشتەی چوارەم پلە (ئاین)
domineer (dom′ə-nêr′), *v.i.* زەبر بەسەردا نواندن؛ ترساندن؛ بە زۆر بەسەردا سەپاندن (بیروڕا)؛ داپڵۆسین بە دڵڕەقی.
domineering (dom′ə-nêr′iŋ), *adj.* بەزەبر؛ گونە؛ گوندار؛ زاڵ؛ کەڵەمێرد *(a ~ woman)*
dominion (də-min′yən), *n.* (١) دەسەڵات؛ دەست بەسەردا ڕۆیشتن
(٢) وڵات؛ ناوچەی ژێردەستی فەرمانڕەوا یا فەرمانڕەوایییەک.
(٣) [D-]، یەکێک لە وڵاتە ئەندامەکانی خۆبەڕێوەبەری کۆمنوێلسی بەریتانی:
(the D~ of Canada)
domino (dom′ə-nō′), *n.* (١) پوولی دۆمینە
(٢) دۆمینە؛ یاری دۆمینە. (٣) کەوایەک یا عەبایەکی دەڵبی کڵاودار بۆ دەماخ کردن (٤) دەماخ. (٥) کەسێکی دەماخ کار.
don (don), *n.* (١) [D-]، دۆن: سەرناوێکی ئیسپانیییە وەک " Mr. " ی ئینگلیزی (٢) بەگزادەیەکی ئیسپانی. (٣) کەڵەپیاو.
(٤) [Colloq.]، سەرۆک یا مامۆستای کۆلیجێکی زانکۆی ئۆکسفۆرد یا کامبردج
don (don), *v.t.* جل لەبەرکردن؛ جلێکی تایبەتی لەبەرکردن.
donate (dō′nāt), *v.t.* باربووکردن؛ باربوودان؛ پیتاک کردن؛ پیتاکدان؛ پارە بەخشین لەڕێی چاکەدا.
-donator *(n.).*
donation (dō-nā′shən), *n.* باربوو؛ باربووکردن؛ پیتاک؛ پارە بەخشین لەڕێی چاکەدا.
done (dun), *past participle of* **do.**
adj. (١) تەواو؛ تەواوبوو؛ دوایی هاتوو؛ تەواوکراو.
(٢) باش کوڵاوە؛ بەگوێرەی پێویست کوڵاوە.
donee (dō-nē′), *n.* باربوو بۆ کراو؛ پیتاک بۆ کراو.
Don Juan (don jōō′ən), (١) دۆن جوان: بەگزادەیەکە لە ئەفسانەی ئیسپانیدا کە گەلێک دۆستی ژن بووەو پاش جووت بوون وازی لێ هێناون
(٢) پیاوێک کە دڵدارو دۆستی ژنی زۆر بێت و زوو زوو وازیان لێ بهێنێت.
donkey (doŋ′ki, duŋ′ki), *n.* (١) کەر؛ گوێ درێژ.
(٢) کەسێکی کەر یا کەللەڕەق.
donor (dō′nẽr), *n.* بدەر؛ بەخشندە؛ پێدەر: *(a blood ~)* .
don't (dōnt), = **do not.**
donut (dō′nut′), *n.* = **doughnut.**
doodle (dōō′d′l), *v.t.* [Archaic], زوڕناژەندن.
v.i. (١) کات کوشتن؛ خۆ خەریک کردن؛ جادەپێوان (مەجاز).
(٢) وێنەکێشانی لامسەرلایی یا قایبلی نووسین لەکاتێکدا سەرنجت لای شتێکی ترە یا گوێت لە شتێک گرتووە.
n. (١) کەسێکی بێ مێشک و کەر.
(٢) وێنە، نەخشە، یا نووسینی لامسەرلایی کە لەکاتێکدا کرابێت سەرنجی نەخشەکێشەکە لای شتێکی تر بووبێت یا گوێی لە شتێکی تر گرتبێت
doom (dōōm), *n.* (١) فەرمان.
(٢) بڕیاری دادگا؛ بڕیار بە سزادان؛ سزا. (٣) چارەنووس.
(٤) مردن؛ فەوتان؛ نەمان. (٥) ڕۆژی قیامەت.
v.t. (١) سزا بەسەردا دان؛ سزا بۆ دانان یا بڕینەوە.
(٢) چارەنووسێکی ڕەش بۆ بڕینەوە؛ ژێرخستن.
doomsday (dōōmz′dā′), *n.* (١) ڕۆژی قیامەت.
(٢) ڕۆژی لێپرسینەوە.
door (dôr, dōr), *n.* (١) دەرگا؛ دەروازە؛ قاپی
(٢) خانوو؛ ژوور؛ ماڵ: *(two ~s down the hall)* .
(٣) کون؛ شوێنی چوونەژوورەوە.
lay at the door of, هێنان بەسەردا؛ لۆمەکردن (بۆ کردنی هەڵەیەک)
out of doors, دەرەوە؛ لە دەرەوەی ماڵ.
show a person the door, دەرکردن (لە ماڵ یا ژوورەکەت)
doorbell (dôr′bel′, dōr′bel′), *n.* زەنگی دەرگا
doorjamb (dôr′jam′, dōr′jam′), *n.* بەشی ستوونی چوارچێوەی دەرگا.
doorkeeper (dôr′kēp′ẽr, dōr′kēp′ẽr), *n.* دەرگاوان.
doorman (dôr′man′, dôr′mən, dōr′man′), *n.* دەرگاوان.
doormat (dôr′mat′, dōr′mat′), *n.* پارچە حەسیر یا فەرشێک کە لەبەر دەرگا دادەنرێت بۆ پاکردنەوەی بنی پێڵاو پێش چوونەژوورەوە
doorstep (dôr′step′, dōr′step′), *n.* پێپلیکەی بەردەرگای دەرەوە؛ بەردەرگای دەرەوە.
doorway (dôr′wā′, dōr′wā′), *n.* کون؛ شوێنی چوونەژوورەوە؛ دەرگا.
dope (dōp), *n.* (١) شلە یا ڕۆنی چەورکردن یا هەڵمژین.
(٢) شلەیەکی گیراوەیە دەدرێت لەڕووی شت بۆ پاراستنی.
(٣) دەرمانێکە دەدرێت بە ئەسپی پێشبڕکێ بۆ خێرا ڕاکردن.
(٤) [Slang]، دەرمانی سەرخۆشکەر؛ تلیاک؛ دەرمانی بێهۆشکەر.
(٥) [Slang]، دەنگوباسی تایبەتی کە لەپێش خەڵکدا پێت بگات بۆ پێشبینی کارێک یا ڕووداوێک. (٦) [Slang]، تلیاک خۆر.
(٧) [Slang]، کەسێکی سست و بێ مێشک و بێ ئاگا.
v.t. (١) تلیاکی دەداتێ؛ دەرمانی بێهۆشکەری دەداتێ.
(٢) [Slang]، (~ **out**)، لێکدانەوە؛ بۆ دەرکەوتن یا پێشبینین بەپێی ئەو دەنگوباسەی کە هەیە.
dope fiend, [Slang]. تلیاک خۆر.
dopey (dō′pi), *adj.* [Slang], (١) تلیاکی کێشاوە؛ تلیاک لێی داوە.
(٢) سست و سەرلێ شێواو؛ بێ مێشک؛ کەر

dorm (dôrm), *n.* [Colloq.], = **dormitory.**

dormant (dôr′mənt), *adj.* (١) خامۆش؛ نووستوو؛ کپ.

(a ~ volcano)

(٢) سڕ (گیاندار)؛ نەبزووت: *(a ~ plant; Snakes are ~ in winter.)* .

(٣) وەستاو (ناو)؛ مەنگ؛ پەنگ خواردوو.

-dormancy *(n.).*

dormitory (dôr′mə-tôr′i, dôr′mə-tō′ri), *n.* شوێنی نیشتەجێ بوونی قوتابیانی دوور لە ماڵ؛ بەشی ناوخۆی قوتابی (کوڕ یا کچ).

dormouse (dôr′mous′), *n.* گیاندارێکە لە سموزە دەچێت.

dorsal (dôr′s'l), *adj.* بەپشتەوە؛ تایبەتی بە پشت

dorsum (dôr′səm), *n.* (١) پشتی گیاندار.

(٢) پشت *(the ~ of the hand)* .

dosage (dōs′ij), *n.* (١) دەرمان پێدان بەپێی خۆراکێکی تایبەتی

(٢) ژەمە دەرمان. (٣) شتی زیادە کردنە ناو مەیەوە بۆ تام یا تین.

dose (dōs), *n.* (١) ژەمە دەرمان.

(The bottle contains six ~s.)

(٢) (ا) بڕ؛ هەند.

(ب) ژەم (سزا، تەمێ، چارە، مەرایی... هتد).

(a ~ of flattery, punishment, etc.)

(٣) شتێکی زیادە کە دەکرێتە مەیەوە بۆ تام یا تین

(٤) [Slang]. سووزەنەك

v.t. (١) ژەمە دەرمان پێدان (٢) شتی زیادە کردنە مەیەوە بۆ تام یا تین

v.i. ژەمە دەرمان خواردن

dosimeter (dō-sim′ə-tẽr), *n.* پێوەری ژەمە دەرمان

-dosimetry *(n.).*

dossier (dos′i-ā′, dos′i-ẽr), *n.* دۆسیە؛ فایلی تایبەتی کەسێك.

dot (dot), *n.* (١) خاڵ (٢) لەکە؛ شتێکی بچووك وەك خاڵ.

v.t. (١) خاڵ لەسەر دانان

(٢) بە خاڵ دروستکردن. *(a ~ted line, map, sketch, etc.)* .

(٣) داپۆشین (هەر وەك بە خاڵ) *(Gas stations ~ted the landscape.)* .

dot one's *i*'s and cross one's *t*'s, زۆر بەووردی ڕوونکردنەوە؛ دوا شت کردن لە تەواوکردنی کارێکدا.

on the dot, [Colloq.]. لە کاتی خۆیدا بەتەواوی؛ دەقاودەق لەکاتی خۆیدا.

dot (dot), *n.* مارەیی

dotage (dōt′ij), *n.* (١) خلەفاوی؛ مێشك سووکی (بەهۆی پیرییەوە)؛ خلەفان (٢) خۆشەویستی و بەدەوروقنگدا هاتنێکی لەرادەبەدەر.

dotard (dō′tẽrd), *n.* کەسێکی خلەفاو؛ کەسێکی مێشك سووك (پیری)

dote (dōt), *v.i.* (١) خلەفان؛ مێشك سووك بوون

(٢) (~ on; ~ upon). لەرادەبەدەر خۆشویستن و بەدەورقنگدا هاتن

doth (duth), شێوەی کۆنی کرداری یاریدەدەری (does) ە بۆ کەسی سێیەمی تاك

doting (dōt′iŋ), *adj.* (١) لەرادەبەدەر خۆشەویست و بەدەوروقنگدا هاتوو (٢) دابڕاو لە پیریدا (ڕووەکناسی)

dotty (dot′i), *adj.* (١) خاڵ خاڵاوی

(٢) [Colloq.]. شلۆق؛ لاواز؛ بێ هێز

(٣) [Colloq.]. خلەفاو؛ مێشك سووك؛ شێتۆکە

double (dub′'l), *adj.* (١) جووتە؛ دوان؛ دوو؛ دوانە؛ جووت

(٢) دوو ئەوەندە؛ دوو جار. (٣) دوو توێ؛ دوو چین

(٤) دوانەی جیاواز؛ دووی جیاواز: *(a ~ standard)* .

(٥) دوو مانا بەخش؛ لێڵ

(٦) دوو قات؛ دوو ئەوەندە *(to pay ~ fare)* .

(٧) دوانە؛ دووکەسە *(a ~ bed)*

(٨) دووڕوو؛ خەڵەتێنەر؛ دووزمان

adv. (١) دوو ئەوەندە؛ دوو قات (٢) دوان؛ دوو جار؛ دوو کەڕەت

(٣) دوانە؛ جووتە؛ جووت.

n. (١) شتێکی دوو ئەوەندەیی؛ دوو ئەوەندە.

(٢) وێنەی دەقاودەق: *(He is his father's ~ .)* .

(٣) ئەکتەری بریتی یا جێگر؛ بریکار. (٤) توێ؛ قەد

(٥) وەرگەڕانێکی کوتوپڕانە؛ ناراستە گۆڕین. (٦) فێڵ.

(٧) *(pl.)*، یاری دوانە (وەك یاری تەنس کە لەباتی یەك کەس هەر لە لایەك دووکەس یاری بکەن).

v.t. (١) دوو ئەوەندە کردن؛ کردن بە دوو قات.

(٢) پێچانەوە؛ قەدکردن: *(~ the bandage)* .

(٣) وێنەی دەقاودەق گرتن؛ وێنەی دەقاودەق بوون.

(٤) بەدەوردا ڕۆیشتن بە کەشتی: *(The ~ Cape Horn.)* .

v.i. (١) بوون بە دوو ئەوەندە؛ دوو قات زیادبوون.

(٢) وەرگەڕانەوە بۆ دواوە.

(٣) لە بریتی کەسێکی تر کارکردن کە وێنەی دەقاودەق بێت (فیلمی سینەما)

double up, (١) نووقاندن (مستەکۆڵە)؛ قووچاندن.

(٢) چەمینەوە یا نووشتانەوە (لە ئازار یا پێکەنیندا).

(٣) بەشداری کردنی کەسێکی تر لە ژوور، جێگەی نووستن، خانوو، یا کورسییەکدا کە خۆی تەنها هی یەك کەسی بێت.

double bed, جێی دووکەسی؛ چەرپایەی دووکەسی.

double chin, غەبغەبە؛ دوو چەناگە.

double-cross (dub′'l-krôs′), *v.t.* [Slang], ناپاکی لەگەڵ کردن؛ دەستبڕین؛ فرۆشتن (مەجاز)؛ بەسەرزاری لەگەڵ بوون و لەژێرەوە دژبوون؛ دووڕوویی لەگەڵ کردن.

double dagger, نیشانەی دوو خەنجەر (‡) کە لە چاپەمەنیدا بۆ تێبینییەکی تایبەتی بەکاردەهێنرێت.

double date, [Colloq.], جووتە ژوان: چوونەدەرەوەی دوو کوڕو دوو کچ پێکەوە بۆ شوێنێك.

double-dealer (dub′'l-dēl′ẽr), *n.* کەسێکی بێبارو ناپاك؛ کەسێکی دووڕوو.

double-dealing (dub′'l-dēl′iŋ), *n.* دووڕوویی؛ ناپاکی؛ بێباری

double-decker (dub′'l-dek′ẽr), *n.* (١) پاسێکی دوو نهۆمی؛ شتێکی دوو نهۆمی (ئوتومبیل، شەمەندەفەر، خانوو... هتد).

(٢) [Colloq.]، ساندویچێکی دوو ناوناخنی یا دوو قات.

double-edged (dub′'l-ejd′), *adj.* (١) دوو دەمی تیژی هەیە- (شمشێر، چەقۆ، بیروباوەڕ)؛ لە هەردوو دیوەوە دەبڕێت: *(a ~ sword)*

(٢) بەکاردەهێنرێت بۆ پاڵپشتی کردن و دژوەستانیش.

double-entendre (dōō′bl'-än′tän′dr'), *n.* (١) ووشەی دوو- مانا (بەتایبەتی کە مانایەکیان شاراوەو پیس و بێ ئابڕووانە بێت)؛ ووتەی بەتوێکڵ. (٢) بەکارهێنانی ئەم جۆرە ووتانە لە ئاخاوتندا؛ لێڵی.

double entry, دەفتەرگری دوولایی

double-faced (dub′'l-fāst′), *adj.* (١) دووڕوو (قوماش، کاغەز، جل‌وبەرگ... هتد). (٢) دووڕوو؛ بێبار؛ ناپاك؛ دووزمان.

double feature, دوو فیلمی سینەمایی پێکەوە.

double-header (doub′'l-hed′ẽr), *n.* (١) شەمەندەفەرێك کە دوو مەکینە ڕای بکێشێت. (٢) دوو یاری کە دوو تیپ لە هەمان ڕۆژدا بیکەن (یاری بێسبۆڵ).

double indemnity, بۆ بژاردنی دوو قات لەئەنجامی مردنی ڕێکەوتدا (بیمەی ژیان).

double-minded (dub′'l-mīnd′id), *adj.* ڕاڕا؛ دوودڵ.

double-park (dub′'l-pärk′), *v.t. & v.i.* وەستاندنی ئوتومبیلێك بەتەنیشت ئوتومبیلێکی ترەوە لەسەر شەقام (کە کردارێکی قەدەغەیە).

double-space (dub′'l-spās′), *v.t. & v.i.* دێڕ پەڕاندن (لە نووسین یا چاپکردندا).

double standard, بانێکەو دوو هەوا؛ بە دوو چاو سەیری شت کردن.

doublet (dub′lit), *n.* (١) چاکەتێکی پیاوانەی تەسکی قۆڵدار یا بێ

قۆڵ. (٢) هەریەکە لە جووتی شتی هاوچەشن. (٣) جووت؛ دوان.
(٤) دوو زار کە وەك یەك بهێنن (وەك دوو پێنج یا دوو شەش... هتد).
(٥) دوو ووشەی هەمان سەرچاوەی شێوە جیاواز (زمانەوانی).
(وەك: hostel و hospital)

double take, وەڵام دانەوە یا هەست دەربڕینێکی دواکەوتوو بۆ نوکتەیەك یا ڕووداوێك

double talk, (١) دووانی فڕوفێڵاوی؛ ووتەی دووڕوو کە مەبەستی خەڵەتاندن بێت؛ دووڕوویی؛ دووزمانی. (٢) ووتەی هیچ‌وپووچ‌و بێ مانا

double-think (dub′'l-thiŋk′), *n.* بڕواکردن بە دوو بیروڕای ناکۆك لە هەمان کاتدا

double time, (١) مووچەی دوو قات (بۆ کارکردنی زیاتر لە کاتی ناسایی) (٢) ڕۆیشتنێکی خێرا (سوپا).

double-tongued (dub′'l-tuŋd′), *adj.* دووڕوو؛ دووزمان

doubly (dub′li), *adv.* (١) دوو ئەوەندە؛ دوو قات؛ زۆر: *(to be ~ careful)*
(٢) دوان بەیەکەوە؛ دوانە
(٣) [Archaic]، بە دووڕوویی.

doubt (dout), *v.i. & v.t.* گومان هەبوون؛ گومان لێکردن؛ دوودڵ بوون لە شتێك

n. گومان؛ دوودڵی

- **beyond doubt,** بێ گومان؛ گومانی تێدا نییە.
- **in doubt,** گومانی تێدایە؛ نامسۆگەر.
- **no doubt,** (١) بێ گومان؛ مسۆگەر (٢) زۆر بۆی هەیە؛ زۆر لەوانەیە
- **without doubt,** بێ گومان؛ گومانی تێدا نییە

doubtful (dout′fəl), *adj.* (١) گومانی تێدایە؛ نامسۆگەر؛ دووبەختی
(٢) گومانی ێ دەکرێت؛ جێی گومانە. (٣) گوماندار؛ بەگومان؛ دوودڵ.

doubting Thomas, تۆماسی گوماندار: یەکێك بوو لە قوتابییەکانی عیسا کە گومانی لە زیندووبوونەوەی عیسا هەبوو؛ کەسێکی بەگومان لە هەمووشتێك

doubtless (dout′lis), *adj.* (١) بێ گومان؛ گومانی تێدا نییە؛ دیارە.
(٢) زۆر لەوانەیە

douche (do͞osh), *n.* (١) دووش؛ ئاوپرژێنی گەرماو.
(٢) دووش وەرگرتن؛ خۆشتن بە ئاوپرژێنی گەرماو

v.t. & v.i. دووش وەرگرتن؛ خۆشتن بە ئاوپرژێنی گەرماو.

dough (dō), *n.* (١) هەویر (٢) [Slang]، پارە؛ دراو

doughnut (dō′nut′), *n.* ئەڵقەیەك هەویری سوورەوەکراوی شیرینە؛ کێکێکی ئەڵقەیی شیرینە

doughty (dou′ti), *adj.* ئازا؛ چاونەترس؛ بەجەرگ.
-**doughtily** *(adv.)*; **doughtiness** *(n.)*.

doughy (dō′i), *adj.* هەویراوی؛ نەبرژاو؛ شل وەك هەویر.

dour (do͞or, door, dour), *adj.* (١) [Scot.]، سەخت؛ بەزەبروزەنگ؛ توندوتیژ (٢) [Scot.]، کەللەڕەق. (٣) مڕومۆن؛ بەرچاوتاریك.

douse (dous), *v.t.* (١) بە توندی لێدان؛ پیاکێشان
(٢) داگرتنی بایەوانی بەلەمی بایەوان بەپەلە.
(٣) [Colloq.]، داکەندن (پێڵاو، جل‌وبەرگ).
(٤) [Colloq.]، بەپەلە کوژاندنەوە (ئاگر، چرا، گلۆپ).

douse (dous), *v.t.* (١) بەپەلە خستنەناو ئاو یا شلەیەکی ترەوە؛ لە ئاو هەڵکێشان (٢) ئاوپێداکردن؛ تەڕکردن.

v.i. نوقم بوون لە ئاودا؛ تەڕبوون.

dove (duv), *n.* (١) کۆترەباریکە؛ کۆتر.
(٢) کەسێکی ئاشتیخواز؛ کەسێکی هێمن‌و ئاسك.

dove (dōv), *alternative past tense of* **dive.**

dovecote (duv′kōt′, duv′kot′), *n.* هێلانە کۆتر

dovetail (duv′tāl′), *n.* (١) دوو ئامێری نێرو مێ کە دەکرێن بەیەکدا.
(٢) جومگەیەکی وەها پێکهاتوو (ئامێر).

v.t. (١) بەیەکداکردن (ئامێر)؛ کردن بەیەکدا.
(٢) لەیەکدان‌و پێکەوەبەستن (بیروڕا، زانیاری).

v.i. بەیەکداچوون (ئامێر)؛ لەیەکدان

dowager (dou′ə-jẽr), *n.* (١) بێوەژنێکی بەگزادە.
(٢) [Colloq.]، پیرەژنێکی ساماندارو بەشکۆ

dowdy (dou′di), *adj.* پنتی؛ جل‌وبەرگ پیس‌وپۆخڵ‌و ناشرین.

n. ژنێکی پنتی؛ ژنێکی جل‌وبەرگ پیس‌وپۆخڵ‌و ناشرین.
-**dowdily** *(adv.)*; **dowdiness** *(n.)*.

dowel (dou′əl), *n.* (١) دوگمە.
(٢) سنگ (بە دیوارەوە بۆ شت هەڵواسین).

v.t. پێکەوەبەستن بە دوگمە.

dower (dou′ẽr), *n.* (١) مارەیی.
(٢) بەشی بێوەژنێك لە میراتی مێردەکەی.
(٣) لێهاتوویی؛ توانای زگماکی یا سرووشت کردە

dowery (dou′ẽr-i), *n.* = **dowry.**

down (doun), *adv.* (١) بۆ خوارەوە؛ بەرەوخوار.
(٢) لە خوارەوە؛ خوارەوە؛ لەسەر زەمین؛ ژێر؛ لەبنەوە.
(٣) ناو؛ ناوەوە: (**downtown**).
(٤) لە (کات، مێژوو، یا کەسێکی کۆنەوە): *(~ from the Middle Ages)*
(٥) پەست؛ غەمگین.
(٦) نەخۆشی گرتن؛ نەخۆش کەوتن: *(He came ~ with pneumonia.)*
(٧) ڕێ لێگرتن؛ گرتن: *(They held him ~ .)*.
(٨) هاتنەخوارەوە؛ داشکان؛ کەمبوونەوە: *(Things have come ~ in price.)*
(٩) توندبوونەوە (بە کوڵاندن): *(Boil ~ the vegetables.)*.
(١٠) کپ؛ هێمن؛ خامۆش: *(The waves settled ~ .)*.
(١١) بە دڵ؛ بە ڕاستی: *(Get ~ to work.)*.
(١٢) بەتەواوی (پڕ): *(The car is loaded ~ .)*.
(١٣) پێشەکی (دراو): *(five dollars ~ and the remainder in installments)*
(١٤) بە نووسین؛ نووسین؛ تۆمارکردن: *(Take ~ his name.)*.

adj. (١) بەرەوخوار؛ بۆ خوارەوە. (٢) لە خوارەوە؛ لەسەر زەوی.
(٣) هێنراوە خوارەوە؛ هاتووە خوارەوە. (٤) پێشەکی دراو.
(٥) پەست؛ غەمگین؛ مەلوول؛ بارکەوتوو. (٦) نەخۆش؛ کەوتوو.
(٧) (ا) یاری پێ ناکرێت (تۆپ)؛ یاری پێ نەکراو.
(ب) لە دواوە (تیپی یاری)؛ دۆڕاو.

prep. بەرەوخوار.

v.t. (١) خستنەخوارەوە (فڕۆکە). (٢) دان بە زەویدا.
(٣) هێنانەخوارەوە؛ ڕاکێشانە خوارەوە.
(٤) [Colloq.]، بە پەلە خواردنەوە؛ هەڵ لووشین: *(He ~ed a beer in two minutes.)*

v.i. کەوتنەخوارەوە؛ هاتنەخوارەوە.

n. (١) بەرەوخوارکە.
(٢) نەهاتی؛ بەدبەختی؛ نەگبەتی: *(the ups and ~s of a career)*

- **come down on a person,** سەرزەنشت کردن؛ هێرش بردنە سەر؛ بە توندی ڕەخنەلێگرتن.
- **down and out,** (١) دراو بە زەویدا (بۆکسبازی).
(٢) بێ دەرامەت؛ فەوتاو؛ هەژار.
- **down to earth,** خاکی؛ سادە؛ بێ فیز.
- **down with,** بڕوخێ! (دوژمن، فەرمانڕەوایی، شتی ناپەسەند).
- **get (come) down to business,** بە دڵ خەریك بوون؛ بە ڕاستی هەوڵدان؛ کات بەفیڕۆنەدان.
- **let a person down,** نائومێدکردن؛ خواستی کەسێك نەهێنانەدی.
- **pay down,** بە پارەی ڕەق کڕین نەك بە قەرز.
- **put a person down,** شکاندن (مرۆڤ)؛ سەرزەنشت کردن.

put one's name down, ناوی خۆ نووسین لە لیستەیەکدا.
run (hunt) a person (an animal) down, ڕاوکردن؛ شوێن کەوتن (بۆ دۆزینەوەو گرتن).
talk down to, وەك منداڵ لەگەڵ دووان (واتە زۆر بە سادەیی).
down (doun), ***n.*** (١) پەڕی بەچکە باڵندە (کە زۆر نەرمە). (٢) نەرمەتووك؛ گەندەموو.
down (doun), ***n.*** (١) گردێکی گەورەو بەربەرەڵای بە گیا داپۆشراو. (٢) گردۆڵکەی لم (کە با درووستی دەکات).
downcast (doun′kast′, doun′käst′), ***adj.*** (١) بەرەوخوارچوو؛ شۆڕبووەوە. (٢) مەلوول؛ غەمگین؛ پەست؛ ڕووگرژ.
downfall (doun′fôl′), ***n.*** (١) ڕووخان (فەرمانڕەوایی، دەسەڵاتدار)؛ نشوستی هێنان؛ فەوتان؛ کەوتن؛ ڕمان. (٢) باران یا بەفر بارینێکی زۆر.
downfallen (doun′fôl′n), ***adj.*** فەوتاو؛ ڕووخاو؛ شکست هێناو.
downgrade (doun′grād′), ***n.*** بەرەوخوارکەیەك (ڕێگە).
adv. & adj. بەرەوخوارکە
v.t. لە پلە نزم کردنەوە؛ پلە شکاندن؛ لە بایەخ کەمکردنەوە.
downhearted (doun′här′tid), ***adj.*** غەمبار؛ پەست؛ مەلوول.
downhill (doun′hil′), ***adv.*** بەرەوخوارکە (گرد)؛ سەربەرەوخوار؛ بەرەوخوار
adj. لێژ؛ سەربەرەوخوارکە.
go downhill, بەرەو نەمان یا فەوتان چوون؛ بەناخداچوون؛ دانەدواوە (تەندروستی، سامان)
downpour (doun′pôr′, doun′pōr′), ***n.*** ڕەهێڵە؛ لێزمە باران؛ تاوە باران
downright (doun′rīt′), ***adv.*** (١) بەتەواوی؛ تەواو. (٢) [Rare]، یەکسەر بۆ خوارەوە. (٣) [Archaic]، بە ئاشکرا.
adj. (١) تەواو؛ بێ پێچ‌وپەنا: *(a ~ lie)*. (٢) قسەلەڕوو؛ هیچ نەشارەوە؛ لەڕوو دانەماو: *(a ~ fellow)*. (٣) [Rare]، یەکسەر بۆ خوارەوە.
Down's syndrome, *Also* **Down syndrome.** نەخۆشییەکی زگماکییە بریتییە لە چاو چەپ‌وڕاستی‌و بێ مێشکی. (هەروەها "مەنگۆلی" یشی پێ دەووترێ).
downstairs (doun′stârz′), ***adv.*** (١) بۆ خوارەوە بە پێپلیکانەکاندا؛ بۆ ژێرخان. (٢) لە ژێرخان؛ لە نهۆمی خوارەوە یا خوارتر؛ لەخوارەوە.
adj. لەخوارەوە؛ لە ژێرخان.
n. ژێرخان؛ نهۆمێکی خوارەوە یا خوارتر.
downstream (doun′strēm′), ***adj. & adv.*** بەرەوخوار بە- ڕووبارێکدا؛ بە هەمان ڕێبازی ڕووبار یا جۆگەیەکدا.
downtown (doun′toun′), ***adj.*** (١) لە لاخوارووی شار. (٢) لە ناوشار؛ لە ناوبازار؛ هی ناوشار.
adv. بەرەو لاخوارووی شار؛ بەرەو ناوشار؛ لە ناوبازار.
n. ناوشار؛ ناوبازار.
downtrodden (doun′trod′n), ***adj.*** (١) پێ پەست کراو؛ پێشێل کراو. (٢) چەوسێنراوە؛ زۆرلێکراو؛ ماف خوراو.
downward (doun′wērd), ***adv. & adj.*** (١) بەرەوخوار؛ بەرەوژێر؛ سەربەرەوخوار. (٢) لە کاتێکی کۆنەوە بۆ کاتێکی تازەتر.
downwards (doun′wērdz), ***adv.*** = downward.
dowry (dou′ri), ***n.*** (١) مارەیی؛ جیازی؛ ئەو سامانەی بووك لەگەڵ خۆی دەیهێنێت بۆ زاوا. (٢) بەهرە؛ لێهاتوویی زگماکی: *(Poetry was his ~ .)*. (٣) [Archaic]، میراتی بێوەژن.
dowse (dous), ***v.t.*** تەڕکردن؛ لە ناو هەڵکێشان.
dowse (douz), ***v.i.*** بۆ ئاو یا کانزا گەڕان لەژێر زەویدا بە دارێکی دووفلیقانەی خەمل پێ لێدەر
dowsing rod, = divining rod.
doxy (dok′si), ***n.*** بیروباوەڕی ئاینی؛ ڕێباز: (orthodoxy).
doxy (dok′si), ***n.*** [Slang], ئافرەتێکی سووك.
doze (dōz), ***v.i.*** وەنەوزەکوتن هاتن؛ خەوبردنەوە؛ سەرخەو شکاندن.
v.t. کات بردنەسەر یا کوشتن بە وەنەوزەکوتن.
n. سەرخەو؛ خەوەنووچکە.
doze off, سەرخەو شکاندن؛ خەوبردنەوە.
dozen (duz′′n), ***n.*** دەرزەن؛ دوانزە؛ دەستە.
dozenth (duz′′nth), ***adj.*** دوانزەمین.
Dr., **Doctor.**
drab (drab), ***n.*** (١) قوماشێکی بۆر یا دێز. (٢) ڕەنگێکی بۆر یا دێز.
adj. (١) بۆر؛ دێز. (٢) ووشك؛ ناخۆش؛ یەك نەوا: *(a ~ existence)*.
drab (drab), ***n.*** (١) ژنێکی چەپەڵ. (٢) قەحبە؛ ئافرەتێکی سووك.
drabble (drab′′l), ***v.t.*** قوڕاوی کردن بە ڕاکێشان بەناو قوڕاودا.
v.i. قوڕاوی بوون.
drachma (drak′mə), ***n.*** (١) دراخما: (ا) دراوێکی زیوی یۆنانی کۆنە. (ب) یەکەی دراوی یۆنانی تازە. (٢) کێشەیەکە.
draft (draft, dräft), ***n.*** *Also* **draught,** (١) ڕاکێشان (بار، هۆی گواستنەوە). (٢) باری ڕاکێشراو؛ ئەو شتەی ڕادەکێشرێت یا قەبارەکەی (٣) ڕاکێشانە دەرەوەی تۆڕی ماسی لە ئاودا (٤) ماسی گیراو لە ڕاکێشانێکی تۆڕی ماسیدا. (٥) خواردنەوە. (٦) قوم؛ مژ (شلە). (٧) خواردنەوەیەك. (٨) هەڵمژین (هەوا، دووکەڵی جگەرە). (٩) هەوا یا دووکەڵی هەڵمژێنراو. (١٠) تێکردنی بیرە لە بەرمیلەوە (کاتی داواکردنی لە باردا). (١١) ڕەشنووس؛ گەڵاڵەنووس. (١٢) نەخشە (کار)؛ گەڵاڵە. (١٣) تەووژمی با. (١٤) ئامێری ڕێك‌وپێك کردنی تەووژمی با. (١٥) کومپیالە؛ چەك. (١٦) سەربازگری؛ سەربازگرتن. (١٧) ئەوانەی بانگ دەکرێن بۆ سەربازی یا بە سەرباز دەگیرێن. (١٨) [Slang]، دەسەڵات. (١٩) داشکاندنێك لە کێشی کەل‌وپەل لەبەر کەم هێنانی (بازرگانی). (٢٠) قەبارەی کونی بۆرییەکی ئاو. (٢١) قووڵایی ئەو ئاوەی کەشتییەك لای دەبات
v.t. (١) گرتن بە سەرباز؛ بانگ کردن بۆ سەربازی. (٢) دەرهێنان؛ ڕاکێشان. (٣) نەخشەکێشان؛ گەڵاڵەکردن.
adj. (١) هی بار؛ بۆ بار ڕاکێشان بەکاردەهێنرێت: *(~ animals)*. (٢) لە بەرمیلێکەوە بە ترومپا تێ دەکرێت بەپێی داخوازی: *(~ beer)*
on draft, ئامادەیە لە بەرمیلەوە تێ بکرێت بە ترومپا (بیرە).
draft animal, وولاخی بار.
draft board, لیژنەی سەربازگری.
draft dodger, خۆدزەرەوە لە سەربازگری؛ خۆشارەوە یا یاخی بوو لە گیران بە سەربازی.
draftee (draf-tē′, dräf-tē′), ***n.*** کەسێکی بە سەرباز گیراو.
drafts (drafts, dräfts), ***n.pl.*** *Also* **draughts,** یاری دامە.
draftsman (drafts′mən, dräfts′mən), ***n.*** (١) نەخشەکێش. (٢) داڕێژەری بروانامەی یاسایی.
drafty (draf′ti, dräf′ti), ***adj.*** تەووژمی بای لێوە دێتە ژوورەوە؛ لەسەر ڕێی تەووژمی بادایە.
-draftily *(adv.)*; draftiness *(n.)*.
drag (drag), ***v.t.*** (١) ڕاکێشان (بەسەر زەوی، زەمینە، یا ڕێگەدا)؛ بەکێش کردن. (٢) جۆماڵ کردن؛ ڕاکێشانی قولاپ یا تۆڕ بە بنی دەریاچە، ڕووبار، یا جۆگەیەکدا بۆ پاککردنەوەی یا شت گرتن‌و دەرهێنان. (٣) ماڵەکردنی زەوی‌وزار. (٤) درێژەپێدان (نەرك، کار، دووان). (٥) هێنانەوەکایەی باسێك لە گفتوگۆ یا ووتارێکدا بەزۆرو بەبێ ئەوەی هیچ پێویست بێت.
v.i. (١) ڕاکێشران؛ بە کێش کران. (٢) دواکەوتن؛ بەجێمان. (٣) درێژەکێشان؛ زۆر خایاندن.

(٤) جۆمان کردن؛ بنی جۆگە، ڕووبار، یا دەریاچە گەڕان بە قولاپ یا تۆڕ.

n. (١) شتێکی بەسەر زەویدا ڕاکێشراو، بەتایبەتی: (ا) ماڵە.
(ب) گالیسکەی بەفرینی گەورە. (ج) گالیسکەیەکی گەورە.
(٢) قولاپ (بۆ هێنانەدەرەوەی شتێك لە بنی ڕووبار، جۆگە، یا دەریاچەدا).
(٣) ئیستۆپی ئوتومبیل. (٤) کۆسپ.
(٥) جووڵانەوەیەکی سست و درێژخایەن؛ شتێکی ناخۆش و درێژخایەن.
(٦) باری قورس ڕاکێش (ئامێر). (٧) [Slang]، دەسەڵات؛ کارتێکردن.
(٨) [Slang]، مژ (جگەرە، سەبیل). (٩) [Slang]، سەما.
(١٠) [Slang]. پێشبڕکێیەکە لەنێوان هەندێ ئوتومبیلدا.
(١١) بەرهەڵستی با بۆ فڕینی فڕۆکە.
(١٢) (ا) پاشماوەی بۆنی گیاندارێك (ڕاوکردن).
(ب) ڕاکێشانی شتێك بە ناوچەی ڕاوکردندا بۆ بەجێهێشتنی پاشماوەی ئەو بۆنە.
(ج) ڕاوکردن لەم شوێنەدا.

drag into, تێوەگلاندن؛ پێوەکردن (تەنگ و چەڵەمە)؛ تووش کردن.

drag on (or out), درێژەپێدان بە شتێکی ناخۆش؛ درێژەکێشان؛ وەڕس کردن

[**The war (suffering, lecture, waiting) dragged on.**]

drag one's feet, خستن بە قنگدا؛ سستی نواندن لە کردنی کارێکدا.

dragnet (drag′net′), *n.* (١) تۆڕێك کە بە بنی ڕووبار یا دەریاچەیەدا ڕادەکێشرێت بۆ ماسی گرتن (٢) دەزگای گرتنی تاوانباران

dragon (drag′ən), *n.* (١) ئەژدیها (ئەفسانە)؛ شامار
(٢) چاودێرێکی بەزەبر. (٣) (ا) جۆرە تفەنگێکی کورتی کۆنباوە.
(ب) هەڵگری ئەم جۆرە چەکە؛ سەربازێك کە ئەم جۆرە چەکەی پێ بێت.
(٤) [Archaic]. مارێکی گەورە. (٥) [D-]، کۆنەستێرەیەکە.
(٦) جۆرە ڕووەکێکە (٧) جۆرە مارمێلکەیەکی ئاسیایی بچووکە کە دەخشێت وەك بفڕێت وەهایە

dragonet (drag′ən-it), *n.* (١) ئەژدیهایەکی بچووك
(٢) جۆرە ماسییەکی دەریایی بچووکی ڕەنگاوڕەنگە.

dragonfly (drag′ən-flī′), *n.* پەپوولە قنگ بارێکە؛ پووشکە بە قنگە.

dragoon (drə-gōōn′), *n.* (١) سەربازی سوارە بە تفەنگێکی کورتی کۆنباوەوە (٢) سوارەی پڕچەك.

v.t. هەراسان کردن و چەوساندنەوە بە سەربازی تفەنگ لە شان؛ زۆرلێکردن.

drain (drān), *v.t.* (١) ئاوەچۆڕکردن؛ چۆڕاندنەوە؛ هەڵچۆڕاندن.
(٢) چۆڕاندنەوە؛ ووشك کردن: *(The doctor ~ed the abscess.)*.
(٣) خواردنەوە؛ هەڵقوڕاندن؛ هەڵچۆڕاندن (پەرداخ، کوپ، پیاڵە).
(٤) بەکارهێنان و هیچ تێدا نەهێشتن (سامان، ووزە، هێز). (٥) پاڵاوتن.

v.i. (١) چۆڕانەوە؛ ووشکبوونەوە
(٢) تێڕژان (ئاو) *(Central Europe ~s into the Danube.)*.

n. (١) زێراب؛ ئاوەڕۆ؛ گۆڕیچە؛ بۆری زێراب.
(٢) بەکارهێنان و هیچ نەهێشتن (سامان، ووزە، هێز).
(٣) لوولەی شلە لە لەش دەرهێنان (نەشتەرکاری).

go down the drain, بەفیڕۆچوون؛ بەناخداچوون

drainage (drān′ij), *n.* (١) ئاوەچۆڕکردن؛ هەڵچۆڕاندن؛ چۆڕاندنەوە؛ ووشك کردنەوە. (٢) زێراب؛ ئاوەڕۆ؛ گۆڕیچە؛ بۆری زێراب.
(٣) چێپاو؛ چڵکاو؛ پیساوی زێراب؛ ئاوێك لە شتێك چۆڕابێتەوە.
(٤) ناوچەیەك کە ئاوەکەی هەموو بڕژێتە ڕووبارێکەوە.

drainer (drān′ēr), *n.* (١) ئاوەڕۆ درووستکەر؛ دانەری بۆری زێراب
(٢) دەفر یا لوولەی ئاو و شلە لێ دەرهێنان.

drainpipe (drān′pīp′), *n.* بۆری گەورەی ئاو یا زێراب.

drake (drāk), *n.* نێرە مراوی.

drake (drāk), *n.* (١) تۆپێکی جەنگی بچووکی کۆنباوە.
(٢) جۆرە جانەوەرێکە بۆ دانی ڕاوەماسی بەکاردەهێنرێت.
(٣) [Archaic]، ئەژدیها (ئەفسانە).

dram (dram), *n.* (١) کێشێکی زۆر بچووك.
(٢) پێکێکی بچووکە لە خواردنەوەی سەرخۆشکەر.
(٣) بڕێکی کەم (لە هەرشتێك).

drama (drä′mə, dram′ə), *n.* (١) دراما؛ چیرۆکی شانۆگەری؛ وێژەی شانۆگەری. (٢) شانۆنامە؛ شانۆگەری.
(٣) ڕووداوێکی سەرنج ڕاکێش و بەجۆش

dramatic (drə-mat′ik), *adj.* (١) تایبەتی بە شانۆگەری؛ شانۆیی؛ تایبەتی بە نواندن. (٢) بەجۆش (ڕووداو، مرۆڤ)؛ لەپڕو سەرنج ڕاکێش (ڕووداو)؛ هێنەرەجۆش.

-dramatical *(adj.)*; **dramatically** *(adv.)*.

dramatics (drə-mat′iks), *n.pl.* (١) هونەری شانۆگەری؛ هونەری شانۆنامە نواندن. (٢) شانۆگەری نەوکاران.

dramatis personae, کەسانی شانۆنامە.

dramatist (dram′ə-tist), *n.* شانۆنامەنووس؛ شانۆگەر.

dramatize (dram′ə-tīz′), *v.t.* (١) وەك شانۆگەری لێکردن؛ پیشاندان لەسەر شانۆ. (٢) پیشاندان، نواندن، یا گێڕانەوە بەشێوەیەکی پڕ جۆش و سەرنج ڕاکێش.

-dramatization *(n.)*.

dramaturge (dram′ə-tûrj′), *n.* = **dramatist.**

dramaturgy (dram′ə-tûr′ji), *n.* هونەری نووسین و نواندنی شانۆگەری.

-dramaturgic *(adj.)*; **dramaturgically** *(adv.)*; **dramaturgist** *(n.)*.

drank (draŋk), *past tense of* **drink.**

drape (drāp), *v.t.* (١) داپۆشین و ڕازاندنەوە بە قوماش یا جلی لۆچ-لۆچاوی. (٢) لۆچ لۆچ کردن (قوماش، جل و بەرگ)

v.i. لۆچ لۆچ وەستان (جل و بەرگ، قوماش، پەردە).

n. (١) *(pl.)*، پەردەی پەنجەرە (هی لۆچ لۆچاوی).
(٢) چۆنێتی وەستانی جل و بەرگ لەبەردا.

draper (drāp′ēr), *n.* (١) کووتاڵ درووستکەر.
(٢) بازرگانی کووتاڵ و ووشکە خواردەمەنی؛ کووتاڵ فرۆش.

drapery (drā′pēr-i), *n.* (١) کووتاڵ؛ قوماش؛ تەنراو
(٢) کووتاڵ و ووشکە خواردەمەنی فرۆشی.
(٣) جل یا قوماشی لۆچ لۆچ وەستاو.
(٤) ڕێکخستنی جل یا قوماش بە لۆچ لۆچی و هونەرییانە لە نیگارو پەیکەردا.
(٥) *(pl.)*، پەردەی پەنجەرە

drastic (dras′tik), *adj.* لە ئەندازە بەدەر؛ توندوتیژ؛ نائاسا؛ بنچینەیی؛ سەخت: *(~ changes; ~ measures to stop crime)*

drastically (dras′ti-k′l-i, dras′tik-li), *adv.* نێجگار؛ زۆر؛ بە شێوەیەکی بنچینەیی *(The two plans are ~ different.)*

draught (draft, dräft), *n., v.t., & adj.* = **draft.**

draughts (drafts, dräfts), *n.pl. Also* **drafts,** [British]، دامە.

draughtsman (drafts′mən, dräfts′mən), *n.* (١) نەخشەکێش؛ دارێژەری بڕوانامەی یاسایی (٢) [British]، داشی دامە.

draw (drô), *v.t.* (١) ڕاکێشان: *(A horse ~s the cart.)*.
(٢) (ا) کردنەوە (پەردەی پەنجەرە یا شانۆ).
(ب) ڕاکێشان (تۆڕی ماسی گرتن یا قولاپی بنی ڕووبارو دەریاچە پاکردنەوە).
(ج) بەرزکردنەوە (بایەوانی کەشتی بایەوانی)
(٣) هێنانەوەیەکی کەوان بۆ تیرهاویشتن. (٤) لابردنی ئاو لەلایەن کەشتییەوە
(٥) ڕاکێشان (سەرنج): *(to ~ attention to oneself)*.
(٦) هەڵکێشان (هەناسە)؛ وەرگرتن (هەناسە).
(٧) پەیداکردن؛ هێنان.
(٨) بوون بە هۆ؛ بۆ هاتن *(The airplane drew the enemy's fire.)*.
(٩) دەرهێنان (ددان، خەنجەر، شیر): *(to ~ a sword)*.
(١٠) هەڵمژین؛ لێ دەرهێنان (شلە)؛ چۆڕاندنەوە.
(١١) ئاو ڕاکێشان بۆ شوێنێك؛ ئاوهێنان؛ ئاوهەڵهێنجان (لە بیر)
(١٢) ڕیخۆڵە دەرهێنان

(١٣) (ا) پاره له بانق دەرهێنان. (ب) چەك یا حەواڵە نووسین.
(١٤) وەرگرتن؛ دەسکەوتن: *(He ~s a good salary.)* .
(١٥) بۆ دەرکەوتن' ئەنجام بۆ دەرکەوتن.
(١٦) بردنەوە :هایبەخت، پیانقۆ).
(١٧) ڕاکێشان (کاغەزی یاری یا قومار).
(١٨) ڕاکێشان (پەت، گوریس)؛ کشاندن: *(They drew the rope tight.)* .
(١٩) شێوە تێکدان؛ شێواندن. (٢٠) گەڵاڵەکردن (کانزا).
(٢١) شیش درووستکردن (بە ڕاکێشانی ئاسن بە کوندا).
(٢٢) (ا) وێنەکێشان؛ وێنەکردن؛ نیگارکێشان: *(to ~ a picture)* .
(ب) نەخشەکێشان؛ دارشتن (پلان، نەخشە)
(٢٣) ڕوونکردنەوە؛ باسکردن
(٢٤) جیاوازی پیشاندان یا دەرخستن:
(to ~ a distinction between two things)

v.i. (١) ڕاکێشان
(٢) هاتن بەرەو' نزیکبوونەوە لە: *(We drew near to town.)* .
(٣) چوونەوەیەك؛ کرژبوون؛ تورت بوون.
(٤) ڕاکێشان (دووکەڵ، هەوا): *(The chimney ~s well.)* .
(٥) شوێن کەوتن (ڕاو).
(٦) یەکسان بوون (پێشبڕکێ): *(The two teams drew.)* .

n. (١) ڕاکێشان. (٢) شتێکی ڕاکێشراو (کاغەزی یاری، قومار، هایبەخت).
(٣) یەکسانی (پێشبڕکێ): *(The game ended in a ~ .)* .
(٤) شتێکی سەرنج ڕاکێش یا بەباو.
(٥) ئەو بەشەی پردی بزوێن کە دەجوولێت، واتە بەرزدەبێتەوە تا کەشتی تێپەڕ دەبێت بە بنیداو دوایی نزم دەبێتەوە بۆ جێی خۆی.
(٦) چاڵاوێیەك کە ئاوی دەورووپشتەکەی بۆ دێت.

beat to the draw, (١) دەستپێشکەری کردن لە چەك لێ دەرهێناندا.
(٢) دەستپێشکەری کردن لە بەرامبەر کارێکدا.

draw a blank, بۆش هێنان' ژێرکەوتن؛ سەرنەکەوتن.

draw a distinction between, جیاوازی پیشاندان یا خستنە بەرچاو.

draw a parallel (between), لەیەکچوواندن؛ هاوشێوەیی یا هاوجۆری پیشاندان

draw back, کشانەوە؛ خۆکشانە دواوە

draw blood, بریندارکردن؛ خوێن لێ هێنان؛ تووڕەکردن.

draw down the curtain, (١) پەردە داخستن (شانۆ)؛ دوایی پێ هێنان.
(٢) برینەوە (باس، دووان).

draw first blood, دەستپێشکەری کردن لە هێرش بردنەسەردا؛ یەکەم هێرش بردنەسەر.

draw on (upon) something, پەنا بۆ بردن؛ پشت پێ بەستن؛ لێ سەندن (یارمەتی)؛ لێوەرگرتن (هێز، زانیاری، یارمەتی).

draw one's last breath, دوا هەناسە هەڵکێشان؛ مردن.

draw (a person) out, دان بۆ ڕۆکردن بۆ قسە لێ دەرهێنان؛ هاندان بۆ لێ دەرهێنان (نهێنی، ووتە).

draw (something) out, درێژەپێدان (کار، دووان)

draw the line, سنوور بۆ دانان

draw the teeth, ددان دەرهێنان؛ لە زیان بەخشین خستن؛ پەکخستن

draw the winner, بردنەوە؛ سەرکەوتن؛ بلیتی براوە بۆهاتن (هایبەخت، پێشبڕکێی ئەسپ).

draw together, نزیکبوونەوە لەیەکتری.

draw up, نەخشەکێشان؛ دارشتن (نەخشە، پلان)؛ نووسین (بروانامە).

drawback (drô'bak´), *n.* (١) پارەی بۆ گەڕێنراوە (بەتایبەتی باجی گومرگ لەسەر شتومەکی هێنراو بۆ وولات کە لەدواییدا دەنێرڕێتەوە دەرەوە).
(٢) کەموکووری؛ ناتەواوی؛ ڕووی خراپی؛ خراپە

drawbridge (drô'brij´), *n.* پردی بزوێن پردێکە کە دەتوانرێت بەرزو نزم بکرێتەوەو ڕابکێشرێت بەلادا بۆ تێپەڕبوونی کەشتی یا قەدەغەکردنی ڕەت بوون

drawee (drô´ē'), *n.* کەسێکی کومپیالە یا حەواڵە لەسەر نووسراو.

drawer (drô'ēr), *n.* (١) نیگارکێش؛ وێنەکێش.
(٢) خواردنەوەتێکەر (لە باردا)؛ بەردەستی بار.
(٣) کومپیالە، حەواڵە یا چەك بۆ نووسراو، واتە وەرگر.
(٤) نەخشەکێش؛ نەخشەکەر. (٥) چەکمەچ.
(٦) *(pl.)*، دەرپێ؛ دەرپێی درێژ.

drawing (drô'iŋ), *n.* (١) ڕاکێشان. (٢) نیگارکێشان؛ وێنەکردن.
(٣) وێنە؛ نیگار (بە پێنووس نەك بە فلچە).
(٤) هایبەخت؛ پیانقۆ؛ ڕاکێشان (هایبەخت).

drawing board, تەختەی وێنە لەسەر کردن.

drawing room, (١) دیوەخان؛ ژووری میوان؛ ژووری پێشوازی کردن.
(٢) میوانی ژووری میوان. (٣) ئاهەنگی پێشوازی.
(٤) ژوورێکی تایبەتی لە شەمەندەفەردا.

drawknife (drô'nīf´), *n.* چەقۆی دوودەسکی: چەقۆیەکە داری پێ دەتاشرێت بە ڕاکێشانی بۆ لای کەسەکە خۆی.

drawl (drôl), *v.t. & v.i.* بە هێواشی دووان و درێژکردنەوەی برگەکانی ووشە.

n. بە هێواشی دووان و درێژکردنەوەی برگەکانی ووشە:
(He speaks with a Southern ~ .)

drawn (drôn), *past participle of* **draw.**

adj. (١) ڕووت (خەنجەر، شیر)؛ لە کیف دەرهێنراو یا ڕاکێشراو.
(٢) یەکسان (پێشبڕکێ). (٣) ڕیخۆڵە دەرهێنراو. (٤) لاواز.

drawstring (drô'striŋ´), *n.* بەنەخوێن؛ پەتێك کە وەك بەنەخوێن شتی پێ دابخرێت و بکرێتەوە.

dray (drā), *n.* عەرەبانەی دەستی پتەو بۆ گواستنەوەی شتی قورس.

dread (dred), *v.t. & v.i.* زۆر ترسان؛ زۆر مەترسی لێکردن.

n. (١) ترسێکی زۆر؛ مەترسییەکی زۆر؛ لێ ترسانێکی زۆر.
(٢) لێ ترسان و ڕێزێکی زۆر؛ سام.

adj. (١) سامدار؛ خراپ. (٢) بەشکۆ.

dreadful (dred'fəl), *adj.* (١) سامدار؛ بەسام؛ ترس لێ نیشین.
(٢) [Colloq.]، زۆر خراپ؛ زۆر ناشرین؛ زۆر ناخۆش.

-dreadfully *(adv.)*.

dream (drēm), *n.* (١) خەو؛ خەون. (٢) ژەخەو؛ داڵغە؛ خەیاڵ خەو.
(٣) ئاوات؛ هیوا؛ ئومێد.
(٤) شتێکی وەك خەو لە جوانی و خۆشی و کورتیدا.

v.i. (١) خەوبینین. (٢) داڵغەلێدان؛ ژەخەو بینین.
(٣) (**of** ~)، واهاتنە بەرچاو.

v.t. (١) خەو پێوە بینین؛ خەوبینین.
(٢) (~ **away; ~ out**)، داڵغەلێدان؛ بە ژەخەو کات بردنەسەر.
(٣) وادانان؛ واهاتنە بەرچاو؛ وا ئومێد کردن.

dream up, [Colloq.], بە خەیاڵ هێنانە بەرچاو یا درووستکردن.

dreamer (drēm'ēr), *n.* (١) خەوبین.
(٢) خەیاڵ پلاو؛ خەیاڵ پەرست؛ داڵغەچی.

dreamland (drēm'land´), *n.* (١) شوێنێکی ئەوەندە خۆش و جوان کە هەر بە خەو ببینرێت. (٢) نوستن.

dreamt (dremt), *alternative past tense and p.p. of* **dream.**

dream world, شوێنێکی ئەوەندە خۆش و جوان کە هەر بە خەو مرۆڤ بتوانێت بیبینێت.

dreamy (drēm'i), *adj.* (١) پڕ لە خەو.
(٢) خەیاڵ پلاو؛ ژەخەوپەرست: *(a ~ idealist)* .
(٣) لێڵ؛ ناڕوون وەك خەو.
(٤) خۆش و ناسك: *(a ~ melody)* .

-dreamily *(adv.)*; dreaminess *(n.)*.

dreary (drēr'i), *adj.* (١) ووشك و ناخۆش؛ تاریك؛ دڵ پەستکەر؛ ناسوودەنەبەخش؛ پیس و ناخۆش: *(a ~ day; ~ scenery)* .

(٢) [Archaic]. غەمگین؛ دڵتەنگ؛ پەست

-drearily *(adv.)*; dreariness *(n.)*.

dredge (drej), ***n.*** (١) تۆڕێکە بە مەکینەیەك رادەکێشرێت بە بنی ڕووبار، دەریاچە، یا کەنداودا بۆ گرتن و کۆکردنەوەی گوێچکەماسی.
(٢) مەکینەی پاکردنەوەو قووڵ کردنی ڕووبارو بەندەر.
v.t. (١) گوێچکەماسی گرتن و کۆکردنەوە بە تۆڕ
(٢) پاکردنەوە لە قوڕو لم یا قووڵ کردنی ڕووبارو بەندەر بە مەکینەی تایبەتی.
v.i. بەکارهێنانی ئەم جۆرە تۆڕە یا مەکینەیە.

dredge (drej), ***v.t.*** (١) ئارد یا شەکر کردن بە خواردەمەنییەوە
(٢) بێژاندنەوە (ئارد).

dredger (drej′ẽr), ***n.*** (١) بەلەمێکی تۆڕدار بۆ گرتنی گوێچکەماسی
(٢) (أ) مەکینەی قوڕو لم دەرهێنان لەبنی دەریاو بەندەردا.
(ب) کەسێك کە بەلەمێك یا مەکینەیەکی وەها کار پێ بکات.

dredging machine, مەکینەی پاکردنەوەی ڕووبارو کەنداو لە قوڕو لم

dregs (dregz), ***n.pl.*** (١) خڵتە؛ تڵپە.
(٢) بێ نرخ ترین و هیچ‌وپووچ ترین بەشی شتێك: ***(the ~ of society)*** .
(٣) (*sing.*). پاشماوە.

drench (drench), ***v.t.*** (١) خواردنەوە دان بەووڵاخ (بەتایبەتی دەرمان).
(٢) لە ئاو هەڵکێشان؛ ئێجگار زۆر تەڕکردن.
n. (١) خۆراکە دەرمانێکی گەورە بۆ ووڵاخێك.
(٢) زۆر تەڕبوون؛ باش تەڕکردن. (٣) شلەی تێهەڵکێش.

dress (dres), ***v.t.*** (١) جل لەبەرکردن؛ پۆشین
(٢) ڕازاندنەوە؛ ئەخشاندن. (٣) ڕیزکردن (سەربان).
(٤) برین تیمارکردن؛ برین پێچان یا هەڵپێچان.
(٥) ئامادەکردن (أ) سەربڕین و پاکردنەوە بۆ فرۆشتن (ماسی، مریشك... هتد).
(ب) زەوی‌وزار پاکردنەوە، کێڵان، یا چاندن؛ لق‌وپۆپ کردن و پاکردنەوە (ڕووەك، درەخت). (ج) ڕنەك کردن (ئەسپ)؛ پێستە خۆش کردن.
(د) ساف‌ولووس کردن و بریقە لێ هەڵساندن (بەردی بەنرخ، دار، تەختە).
v.i. (١) جل لەبەرکردن؛ خۆگۆڕین.
(٢) خۆ ڕازاندنەوە؛ خۆ ئەخشاندن (بە لەبەرکردنی باشترین جل‌وبەرگ).
(٣) ڕیزبوون
n. (١) جل‌وبەرگ (٢) کراسی ژن
(٣) جل‌وبەرگی جوان و کەشخە (بۆ ئاهەنگی ڕەسمی).
(٤) بەرگ؛ ڕووکەش؛ ڕووالەت.
adj. (١) هی کراس؛ تایبەتی بە کراس: ***(~ material)*** .
(٢) لە ئاهەنگی ڕەسمیدا لەبەردەکرێت: ***(a ~ suit)*** .

dress down, [Colloq.], (١) سەرزەنشت کردن؛ شکاندن.
(٢) فەلاقەکردن؛ لێدان.

dress up, (١) جلی جوان و کەشخە لەبەرکردن؛ (خۆ) ڕازاندنەوە؛ (خۆ) ئەخشاندن. (٢) ڕیزکردن (سەربان).

dresser (dres′ẽr), ***n.*** (١) بەردەستێك کە جل دەکاتە بەری کەسێکی تر (بەتایبەتی ئەکتەرێك). (٢) برینپێچ؛ تیمارکەر
(٣) جامخانەی فرۆشگا ڕازێنەرەوە.
(٤) جلی جوان و کەشخە لەبەرکەر: ***(a fancy ~)*** .

dresser (dres′ẽr), ***n.*** (١) مێزی چێشتخانە (کە خواردەمەنی لەسەر ئامادە دەکرێت). (٢) دۆڵابی قاپ‌وقاجاغی چێشتخانە.
(٣) مێزی ئارایشت؛ دۆڵابی ئاوێنەدار.

dressing (dres′iŋ), ***n.*** (١) جل لەبەرکردن (٢) جل‌وبەرگ
(٣) دەرمان و سارغی برین پێچان (٤) پەین.
(٥) ماددەیەکە قوماشی پێ ڕەق دەکرێت لە کاتی درووستکردنیدا.
(٦) سرکەو ڕۆنی زەڵاتە؛ ترش‌وخوێ
(٧) ئاوئاخنی باڵندە بەتایبەتی قەل کە لە فڕندا دەپێشێنرێت.
(٨) [Colloq.]: سەرزەنشت کردن؛ شکاندن.

dressing-down (dres′iŋ-doun′), ***n.*** [Colloq.]. (١) شکاندن؛ سەرزەنشت کردن. (٢) فەلاقەکردن؛ لێدان.

dressing gown, ڕۆبی لەبەرکردن.

dressing room, ژووری خۆگۆڕین و ئارایشتی ئەکتەران (لەپشت شانۆ).

dressing table, مێزی ئارایشت کردن.

dressmaker (dres′māk′ẽr), ***n.*** بەرگدرووی ژنان.

dress rehearsal, دوا پەراوەی شانۆگەری یا ئاهەنگێکی ڕەسمی بە جل‌وبەرگی ڕاستەقینەوە (پێش پیشاندانی بۆ خەڵك)

dress suit, دەستەجلی ڕێك‌وپێکی ئاهەنگ و بە شەو چوونەدەرەوە.

dressy (dres′i), ***adj.*** [Colloq.], (١) جلی جوان و کەشخە لەبەردەکات؛ خۆڕازێنەرەوە. (٢) جوان و ئاسك و ڕێك‌وپێك (جل‌وبەرگ).

drew (drōō), *past tense of* **draw.**

dribble (drib′'l), ***v.i. & v.t.*** (١) ئاو لێ پرژاندن؛ بە تنۆك تنۆك یا دڵۆپی بچووك هاتنەخوارەوە. (٢) ئاوی دەم تکان؛ ئاو تێزانە ئاو دەم
(٣) تۆپ نزیك کردنەوە لە گۆڵ بە لێدان یا هەڵبەزان و دابەزاندنی بچووك بچووك (یاری تۆپی پێ، باسکە).
n. (١) تنۆك؛ دڵۆپی بچووك؛ پرژە.
(٢) بەرەبەرە یاری کردن بە تۆپ (بۆ نزیك کردنەوەی لە گۆڵ).
(٣) [Colloq.]، تەپ‌وتم؛ ئەرمەباران.

driblet, dribblet (drib′lit), ***n.*** بڕێکی زۆر کەم؛ کەم کەم؛ تنۆك؛ دڵۆپ: ***(He pays his debt in ~s .)*** .

dried (drīd), *past tense and past participle of* **dry.**

drier (drī′ẽr), ***n.*** (١) ووشککەرەوە (مرۆڤ، ئامێر، شت).
(٢) مەکینەی جل ووشك کردنەوە.
(٣) ماددەیەکە دەکرێتە ناو بۆیەوە بۆ ئەوەی زوو ووشك ببێتەوە.

drift (drift), ***n.*** (١) ڕامالین (بە تەووژمی با یا ئاو). (٢) ڕێباز.
(٣) لادانی پاپۆڕ یا فڕۆکە لەڕێی خۆی (بەهۆی تەووژمی ئاو یا باوە)
(٤) مەیل. (٥) مەبەست؛ مانا: ***(I get your ~ .)*** .
(٦) شتێك کە با یا ئاو ڕای ماڵێت (وەك: بەفر، باران، لم، خۆڵ... هتد).
(٧) کۆمەڵێك بەفر یا لم کە با ڕای ماڵی بێت و کۆی کردبێتەوە.
(٨) بەردو زیخ و لم کە ڕووبار یا ڕووباری سەهۆڵین ڕای ماڵێت.
(٩) (أ) ئامێری داکوتانی شتێکی قورس. (ب) ئامێری گەورەکردنی کونێك.
(١٠) کونێکی لابەلا لە کانگەیەکدا. (١١) تەووژمێکی دەریایی هێواش
v.i. (١) ڕامالین (بە تەووژمی با یا ئاو)؛ ڕامالران.
(٢) وێڵ بوون؛ ژیان و هەڵسان و دانیشتن بەبێ لێکدانەوە: ***(He doesn't know what he wants to be or do; he is just ~ing through life.)***
(٣) لادان (لە ڕێی خۆ)؛ لادان لە باس.
(٤) کۆمەڵ بوون لە ئەنجامی ڕامالیندا (بەفر، لم).

driftage (drif′tij), ***n.*** (١) ڕامالین.
(٢) لادان لە ڕێی خۆ (بەهۆی ڕامالینەوە بە ئاو یا بە با).
(٣) شتی ڕامالراو؛ شتی لائاوکەوتوو.

drifter (drif′tẽr), ***n.*** (١) (أ) کەسێکی وێڵ؛ کەسێکی بێ ئامانج و بێ مەبەست لە ژیاندا؛ لائاوکەوتوو. (ب) کەسێکی گەڕۆك یا بێ لانە
(٢) بەلەمی ڕاوەماسی (کە تۆڕێکی پێوەیە لەگەڵ شەپۆلی ئاوەکەدا دێت و دەچێت).

driftwood (drift′wood′), ***n.*** دارو تەختەی ڕامالراو (کە لائاو دەکەوێت لە کەناری دەریا یا ڕووباردا).

drill (dril), ***n.*** (١) سمۆ؛ درەوشە؛ ئامێرێکی کارەبایی وەك سمۆیە بۆ دار کونکردن بەکاردێت. (٢) مەشق (سوپا، وەرزش، قوتابخانە)؛ ڕاهێنان.
(٣) شێوازی مەشق یا ڕاهێنان.
v.t. (١) کون تێکردن (بە سمۆ یا درەوشە).
(٢) مەشق پێکردن (سوپا، وەرزش).
(٣) مەشق پێکردن (خوێندن)؛ ڕاهێنان (بە دووپاتکردنەوەی کار)؛ فێرکردن.
v.i. (١) کون تێکران (دار). (٢) مەشق کردن (سوپا، وەرزش، خوێندن).

drill (dril), ***n.*** (١) دێراو.
(٢) دێراوێك تۆوی نێژراو.

(٣) مەکینەی دیلراو یا چاڵ لە زەویدا درووستکردن و تۆو تێداناشتنی.
v.t. (١) تۆو چاندن بە دیلراو یا بە ڕیز. (٢) چاندنی کێڵگەیەك بەم شێوەیە.

drillmaster (dril'mas'tẽr, dril'mäs'tẽr), *n.* (١) مامۆستای مەشق (سوپا)؛ مەشق پێکەر (سوپا). (٢) مامۆستایەکی توندوتیژ کە لەڕێی مەشقەوە قوتابی فێردەکات؛ کەسێك کە لەڕێی مەشقەوە خەڵك فێری شت دەکات.

drink (driŋk), *v.t.* (١) خواردنەوە.
(٢) نۆشین؛ بادە نۆشین. (٣) هەڵمژین.
v.i. (١) خواردنەوە. (٢) هەڵمژین
(٣) خواردنەوەی شەراب و شتی سەرخۆشکەر.
(٤) خواردنەوەی شەراب و شتی تری سەرخۆشکەر بە زۆری یا خوویپێوەگرتنی.
n. (١) خواردنەوە؛ شلەیەك کە بخورێتەوە.
(٢) خواردنەوەی سەرخۆشکەر (شەراب، عەرەق، ویسکی... هتد).
(٣) زۆر خواردنەوە یا خوو بە خواردنەوەوە گرتن.
(٤) پێك (شەراب یا خواردنەوەی تری سەرخۆشکەر).
(٥) [Slang]. زەریا؛ دەریالووش.
drink in, بەتاسەوە وەرگرتن بە هەموو هەستەکان و مێشك.
drink to, بادە نۆشین بە خۆشی کەسێکەوە

drinkable (driŋk'ə-b'l), *adj.* بۆ خواردنەوە دەشێت؛ دەخورێتەوە
n.pl. خواردنەوە

drinker (driŋk'ẽr), *n.* (١) کەسێك کە دەخواتەوە.
(٢) عەرەق خۆر؛ کەسێك کە مەی و خواردنەوەی تر زۆر دەخواتەوە.

drip (drip), *v.i. & v.t.* تکان؛ تکەکردن؛ چۆڕەچۆڕکردن؛ تنۆك تنۆك هاتنەخوارەوە
n. (١) تکان؛ تکە تك هاتنەخوارەوە. (٢) شلەیەك کە بە تنۆك تنۆك بێتەخوارەوە.
(٣) دەنگی دڵۆپێك یا تنۆکێکی کەوتە خوارەوە
(٤) لێواری پەنجەرەیەك یا سەربانێك کە بارانی لێ دەگێڕێنێتەوە.
(٥) [Slang]. کەسێکی ووشکی دڵ مردوو.

drip-dry (drip'drī'), *adj.* ووشك دەبێتەوە بە هەڵخستن و ئوتوکردنی ناوێت (جل و بەرگ، قوماش).

drip grind, قاوەی وورد هاڕراو.

dripolator (drip'ə-lā'tẽr), *n.* قۆری قاوە

dripping (drip'iŋ), *adj.* زۆر تەڕ؛ ئاوی لێ دەتکێت
n. (١) دڵۆپ دڵۆپ ئاو لێ تکان
(٢) (*pl.*) جەوری بەز و شتی تر کە لە گۆشتی برژاو دەتکێت.

drippy (drip'i), *adj.* (١) باراناوی.
(٢) [Slang]. هەست ناسك؛ دڵ ناسك؛ بەسۆز.

dript (dript), *alternative past tense and p.p. of* drip.

drive (drīv), *v.t.* (١) پاڵ پێوەنان بۆ پێشەوە؛ لێخوڕین.
(٢) پاڵ پێوەنان؛ والێکردن: (*Ambition drove him to crime.*)
(٣) بەزۆر کارپێکردن (بەتایبەتی لە ڕادە بەدەر)؛ زۆرلێکردن.
(٤) فڕێدان یا تێهەڵدان بە قایم (تۆپ)
(٥) پێداکردن؛ سمین؛ کونکردن.
(٦) لێخوڕین (ئوتومبیل، گالیسکە)؛ لێخوڕین لەلایەن مرۆڤەوە.
(٧) گواستنەوە بە ئوتومبیل یا مەکینەی تری خۆبزوێن.
(٨) لێخوڕین (بە مەکینە). (*A gasoline engine ~s the motorboat.*)
(٩) کردن؛ جێبەجێکردن؛ ڕاپەڕاندن؛ بە ئەنجام دان: (*to ~ a bargain*)
(١٠) ڕاپێچکردنی نێچیر بۆناو تۆڕ یا داو.
v.i. (١) دەرپەڕین بۆ پێشەوە بە قایمی و بە خێرایی
(٢) پیادان، مستەکۆڵە؛ فڕێدان، تێهەڵدان، یا لێدان (تۆپ)؛ تەقاندن (مووشەك).
(٣) لێخوڕین (ئوتومبیل)؛ ڕۆیشتن: (*The car ~s well.*)
(٤) بە ئوتومبیل چوون یا گەشت کردن؛ گواستنەوە بە ئوتومبیل.
(٥) لێخوڕین (ئوتومبیل): (*Can she ~? ; He ~s.*)
n. (١) لێخوڕینێك
(٢) گەشتی ئوتومبیل: (*We went for a ~ yesterday.*)
(٣) ڕێی ئوتومبیل؛ ڕێگەوبان.
(٤) ڕاپێچکردنی ئاژەڵ بۆ نیشانەکردن یا سەربڕین.
(٥) لێدان، فڕێدان، یا تێهەڵدانی تۆپ بە قایمی و بە خێرایی.
(٦) چۆنێتی ئەم فڕێدان یا تێهەڵدانە.
(٧) هەوڵ؛ کۆشش: (*a ~ to raise money*)
(٨) هێرشی سوپا.
(٩) ووزە؛ تاقەت؛ هێزی پاڵ پێوەنان یا هاندان؛ چالاکی: (*a person with initiative and ~*)
(١٠) دار و تەختەی سەرئاوکەوتوو
(١١) ئەو بەشەی مەکینەیەك کە دەیبزوێنێت یا ئەی دەخورێت.
(١٢) هەست یا خواستی بنچینەیی بەهێز و هاندەری مرۆڤ؛ هەوەس. (*According to Freud, the sexual ~ is behind all human activities.*)
(١٣) [Colloq.]، ڕێگەیەکی تایبەتی ئوتومبیل لەنێوان ماڵێك و ڕێگەی گشتی یا شەقامدا.
drive at, مەبەست بوون (لە دووان)؛ ویستن: (*What are you driving at?*)
drive away, (١) هەڵفڕاندن؛ قاودان؛ تەرەکردن؛ دەرکردن.
(٢) بە ئوتومبیل ڕۆیشتن و بەجێهێشتنی شوێنێك.
drive back, گەڕاندنەوە بۆ دواوە؛ بەرهەڵستی کردن: (*They drove back the enemy.*)
drive out, دەرپەڕاندن؛ دەرکردن؛ شاربەدەرکردن؛ پەرەوازەکردن: (*to drive people out of their ancestral homeland*)

drive-in (drīv'in'), *n.* (١) بانق یا چێشتخانەیەك کە خەڵکی دەتوانن کاروباری بانقەکەیان جێبەجێ بکەن یا خواردەمەنی بکڕن هەر لەناو ئوتومبیلەکەیانەوە بەبێ ئەوەی دابەزن. (٢) سینەمایەکی سەروبەر بەرەڵایە کە خەڵکی دەتوانن لە ئوتومبیلەکانیاندا دانیشن و فیلمی تێدا ببینن بە شەو.
adj. تایبەتی بە بانق، چێشتخانە، یا سینەمایەکی وەها.

drivel (driv''l), *v.i. & v.t.* (١) ئاوی دەم تکان؛ ئاوتێزانە دەم.
(٢) قسەی قۆڕ کردن؛ قسەی هیچ و پووچ و بێ تام کردن.
n. (١) لیك؛ ئاوی دەم. (٢) قسەی قۆڕ و بێ تام.
-driveler; driveller (*n.*).

driven (driv''n), *past participle of* drive.
adj. (١) ڕامالراو و کۆمەڵ کراو (*~ snow*).
(٢) والێکراو؛ پاڵ پێوەنراو: (*~ mad*).

driver (drīv'ẽr), *n.* (١) (ا) لێخوڕ (ئوتومبیل، گالیسکە، ئەسپ... هتد)؛ شۆفێر: (*taxi-~*) (ب) سوار (ئەسپ، ووشتر... هتد). (٢) شوان؛ گاوان
(٣) کەسێك کە زۆر ئیش بە بەردەستەکانی دەکات و ماندوویان دەکات.
(٤) چەکوش. (٥) گورزی گۆڵف
(٦) ئەو بەشەی مەکینە کە دەیبزوێنێت یا ئەی دەخورێت.

driver's license, مۆڵەتی ئوتومبیل لێخوڕین.

driver's seat, بەدەسەلات؛ سەرگەورە؛ لێپرسراو.

driveway (drīv'wā'), *n.* ڕێگەی ئوتومبیلی نێوان ماڵێك و شەقامەکەی بەردەمی

driving (drīv'iŋ), *adj.* (١) بزوێن (مەکینە).
(٢) توند؛ توندوتیژ؛ قایم؛ بەتین: (*a ~ rain*)
(٣) چالاك؛ بەزەبر (مرۆڤ).

drizzle (driz''l), *v.i.* تەپوونم کردن؛ نمەنم بارین.
n. تەپوونم؛ نمەنمی باران؛ پرووشە باران.
-drizzly (*adj.*).

droit (droit), *n.* ماف.

dromedary (drom'ə-der'i), *n.* ووشتری عەرەبی: کە یەك کۆپارەی هەیە و زۆر خێرایە

drone (drōn), *n.* (١) نێرە هەنگ (کە چزووی نییە و کارناکات و تەنها بۆ جووت بوون درووست بووە) (٢) کەسێکی بێکار کە ڕەنجی خەڵکی تر

دەخوات؛ مفتەخۆر؛ کەسێکی تەمەڵ کە بار بێت بەسەر خەڵکەوە.
(٣) فڕۆکەی بێ فڕۆکەوان کە بە تەلسز لێ دەخوڕێنرێت.

v.i. مفت خواردن؛ تەمەڵی کردن و بوون بە بار بەسەر خەڵکەوە؛ کات کوشتن.

drone (drōn), *v.i.* (١) ووزەووزکردن؛ دەنگێکی یەك نەواو بەردەوام لێوەهاتن (وەك دەنگی پووره هەنگ). (٢) دووان بەشێوەیەکی یەك نەواو ووشك.

n. (١) وورەووز؛ دەنگێکی یەك نەواو بەردەوام. (٢) زوڕنا.
(٣) ئاوازێکی یەك نەواو نزم.

drool (drōōl), *v.i. & v.t.* (١) ئاو زانە دەمەوە؛ ئاوی دەم تکان.
(٢) [Slang]. قسەی قۆڕو بێ تام کردن؛ قسەی منداڵانەو هیچ‌وپووچ کردن.

n. (١) لیك؛ ئاوی دەم (٢) قسەی قۆڕو منداڵانە؛ قسەی هیچ‌وپووچ‌و بێ تام.

droop (drōōp), *v.i.* (١) داکەوتن؛ شۆڕبوونەوە:
(The branches of the willows ~ed over the water.;
The leaves (flowers, plants, trees, etc.) were ~ing.)
(٢) ووزە نەمان؛ لاوازبوون؛ هێز پێ نەمان
(٣) پەست بوون؛ مەلوول بوون؛ کۆست کەوتن: *(His spirits ~ed.)* .

v.t. شۆڕکردنەوە؛ داهێلان

n. شۆڕبوونەوە؛ داکەوتن.

droopy (drōōp'i), *adj.* داکەوتوو؛ شۆڕ؛ شۆڕبووەوە؛ پەست؛ مەلوول؛ غەمگین *(~ eyes, flowers, leaves, spirits, etc.)* .

-**droopily** *(adv.)*; **droopiness** *(n.)*.

drop (drop), *n.* (١) دڵۆپ؛ تنۆك؛ نمە. (٢) چۆڕ (ئاو، شلە).
(٣) نەختێ (٤) *(pl.)*، دەرمانی شلەی بە دڵۆپ (دەرمانی چاو).
(٥) شتێکی خڕی بچووك (وەك: گوارە، مورو، نوقوڵ... هتد).
(٦) شکان (نرخ)؛ کەمبوونەوە؛ هاتنەخوارەوە: *(a ~ in prices)* .
(٧) کەوتنەخوارەوە؛ بەربوونەوە؛ داکەوتن؛ شۆڕبوونەوە.
(٨) شتێك کە دادەدرێتەوە یا بەردەدرێتەوە.
(٩) ماوەی بەربوونەوە یا کەوتنەخوارەوەی شتێك؛ ماوەی نێوان شوێنێکی بەرزو شوێنێکی نزم: *(a ~ of fifty feet)* .

v.i. (١) دڵۆپ دڵۆپ هاتنەخوارەوە؛ تك تك لێ هاتنەدەرەوە.
(٢) کەوتنەخوارەوە؛ بەربوونەوە؛ کەوتن.
(٣) کەوتنە سەر زەوی (لەبەر ماندوویی، برینداری، یا مردن).
(٤) کەوتن (خەولێکەوتن): *(She ~ped off to sleep.)* .
(٥) دوایی هاتن؛ کۆتایی پێ هاتن؛ بڕینەوە: *(Let the matter ~ .)* .
(٦) شکان (نرخ، پلەی گەرما)؛ کەمبوونەوە؛ نزم بوونەوە.
(٧) بەربوونەوە یا هاتنەخوارەوە بە تەوژمی با یا ئاو.
(٨) زاین (گیاندار).

v.t. (١) تکاندن؛ بە دڵۆپ دڵۆپ بەردانەوە. (٢) هەڵپڕژاندن.
(٣) بەردانەوە؛ خستنەخوارەوە؛ فڕێدان. (٤) زاین؛ ترەکین؛ بەچکەبوون.
(٥) بە لامسەرلایی پرتاندن (پێشنیاز، ووتە، لاپلان).
(٦) ناردن (نامە) *(to ~ someone a line)*
(٧) خستن (بە بریندارکردن یا کوشتن).
(٨) بڕینەوە (باس)؛ وازلێهێنان؛ کۆتایی پێ هێنان: *(to ~ a subject)* .
(٩) شۆڕکردنەوە؛ نزم کردنەوە.
(١٠) بواردن یا پەڕاندنی تیپێك یا چەند تیپێك لە ووشەیەکدا.
(١١) هێلکە شکاندن و کردنە ناو ئاوی گەرمەوە بە ساغی بۆ کوڵاندنی.
(١٢) [Colloq.]. دانان یا بەجێهێشتنی کەسێك یا شتێك لە شوێنێکدا پاش گەیاندنی بۆ ئەو شوێنە: *(She ~ped him off at school.)* .
(١٣) [Slang]. پارە دۆڕاندن؛ لەکیس چوون

at the drop of a hat, زۆر بەئاسانی؛ یەکسەر؛ بێ ڕاڕایی؛ تەنها بە نیشانە پێدانێك.

drop behind, بەجێمان؛ دواکەوتن؛ کەوتنە دواوە.

drop by, سەرلێدانێکی کورت یا چاوەڕوان نەکراو.

drop in, سەرلێدانێکی کورت یا چاوەڕوان نەکراو.

drop off, (١) ڕۆیشتن؛ لە چاو وون بوون.
(٢) [Colloq.]. خەولێکەوتن

drop out, خۆکشانەوە (لە ئەندامێتی یا بەشداربوون)؛ وازهێنان.

drop leaf, لایەکی مێز کە دەنووشتێنرێتەوە لەکاتی بەکارنەهێناندا.

droplet (drop'lit), *n.* دڵۆپێکی زۆر بچووك.

drop letter, نامەی ناوخۆ: نامەیەك کە دەگەیەنرێ بە خاوەنەکەی لەلایەن هەمان پۆستەخانەوە کە لێوەی نێردراوە.

dropout (drop'out'), *n.* قوتابی وازهێنەر لە خوێندن (بەتایبەتی هی ئاوەندی و ئامادەیی)

dropping (drop'iŋ), *n.* (١) خستنەخوارەوە؛ کەوتنەخوارەوە.
(٢) شلەی بە دڵۆپ دڵۆپ کەوتووەخوارەوە.
(٣) *(pl.)*، ڕیقنەو شیاکەو تەرس و پشقل.

dropsy (drop'si), *n.* ئاوبەنگ.

-**dropsical** *(adj.)*.

droshky (drosh'ki, drôsh'ki), *n.* گالیسکە؛ عەرەبانەی دوو-ئەسپی

dross (drôs, dros), *n.* (١) بەڵغ یا خڵتەو پیسی سەر ڕووی کانزای تواوە. (٢) زبڵ؛ پیسی؛ خڵتە؛ شتی هیچ‌وپووچ و بێ نرخ.

-**drossiness** *(n.)*; **drossy** *(adj.)*.

drought (drout), *n.* (١) بێ بارانی؛ ووشکە ساڵ؛ ووشکانی؛ کەم بارانی. (٢) نەبوونی؛ کەمی؛ قاتی (٣) [Archaic]، تینوێتی

-**droughty** *(adj.)*.

drove (drōv), *n.* (١) ڕان (ئاژەڵ)؛ گاگەلێك کە بەڕێوەبێت.
(٢) کۆمەڵە خەڵك (کە بجوولێن یا بەڕێوەبن).
(٣) ئەسکەنەی خانووساز بۆ بەرد نەقاڕی کردن.

v.t. & v.i. (١) بەرد نەقاڕی کردن بە ئەسکەنەی تایبەتی.
(٢) [British]، شوانی یا گاوانی کردن؛ ئاژەڵ و گاگەل لێخوڕین.

drove (drōv), *past tense of* **drive.**

drover (drōv'ēr), *n.* (١) ئاژەڵ لێخوڕ؛ ئاژەڵ بەر بۆ بازاڕ بۆ فرۆشتن.
(٢) دەڵاڵی ئاژەڵ کڕین و فرۆشتن.

drown (droun), *v.i.* خنکان لە ئاودا؛ نوقم بوون و مردن.

v.t. (١) خنکاندن لە ئاودا؛ نوقم کردن لە ئاوداو خنکاندن.
(٢) لە ئاو هەڵکێشان؛ لە ئاودا نوقم کردن؛ زۆر باش تەڕکردن.
(٣) مراندن (دەنگ): *(The few boos were ~ed out by applause.)*
(٤) لە کۆڵ کردنەوە؛ لەناوبردن؛ سەرنگوم کردن؛ نەهێشتن (بە نقوم کردن).
(He ~ed his worries in drink.)

drowse (drouz), *v.i.* وەنەوزەکوتان؛ خەوهاتن؛ خەولێکەوتن.

v.t. (١) هێنانە خەو؛ کردنە خەو؛ خەولێخستن؛ خاوکردنەوە.
(٢) بە وەنەوزەکوتان کات بەسەربردن.

n. وەنەوزەکوتن؛ خەواڵوویی؛ خەوهاتن.

drowsiness (drou'zi-nis), *n.* وەنەوزەکوتن؛ خەواڵوویی؛ خەوهاتن.

drowsy (drou'zi), *adj.* (١) خەواڵوو؛ خەوی دێت؛ وەنەوزەکوتن‌یەتی.
(٢) خەولێخەر؛ هێنەرەخەو. (٣) لە وەنەوزەکوتن یا خەواڵوویی‌یەوە پەیدابوو

drub (drub), *v.t.* (١) دارکاری کردن؛ فەلاقەکردن.
(٢) بەزاندن (جەنگ، ملەملێ).

n. لێدان بە دار؛ فەلاقە؛ پیامالین

drudge (druj), *n.* کەسێك کە ئیشی دەستی قورس و ووشك و ناخۆش دەکات

v.i. ئیشی دەستی قورس و ووشك و ناخۆش کردن

drudgery (druj'ēr-i), *n.* ئیشی دەستی قورس و ووشك و ناخۆش؛ کولەمەرگی؛ کوێرەوەری.

drug (drug), *n.* (١) دەرمان.
(٢) ماددەی بێ‌هۆشکەر (وەك: حەشیشە، تلیاك).
(٣) [Obs.]، ماددەی کیمیایی؛ خوێ.

v.t. (١) دەرمان پێدان. (٢) ژەهرتێکردن (خواردنەوە).
(٣) بێ هۆش کردن بە دەرمانی بێ هۆشکەرە؛ هەست سڕکردن.

drug on the market, کاڵایەکی بێ بازاڕ (لەبەر زۆرو زەبەنەیی).

drug addict, حەشیشەکێش؛ تلیاك خۆر.
drugget (drug′it), *n.* لباد؛ حەسیر
druggist (drug′ist), *n.* (١) دەرمانفرۆش؛ بازرگانی دەرمان.
(٢) دەرمانساز؛ دەرمانگەر؛ ئەجزاچی.
drugstore (drug′stôr′, drug′stōr′), *n.* دەرمانخانە؛ ئەجزاخانە.
druid, Druid (drōō′id), *n.* پیاوێکی ئاینی، جادووگەر، یا
فالچی سیکلتەرەی کۆن.
drum (drum), *n.* (١) تەپڵ؛ دەهۆڵ
(٢) دەنگی دەهۆڵ؛ دەنگی تەپڵ لێدان. (٣) شتێك كە لە تەپڵ بکات.
(٤) بەکرە یا لوولەکی ئاسن (٥) پیپی ئاسن.
(٦) (ا) پەردەی گوێ (ب) گوێی ناوەڕاست.
v.i. (١) تەپڵ لێدان؛ دەهۆڵ لێدان. (٢) شەقە لە باڵ هەڵسان.
v.t. (١) تەپڵ لێدان؛ دەهۆڵ لێدان. (٢) کۆکردنەوە بە تەپڵ لێدان
drum into, پەیتا پەیتا بۆ دەرخستن یا پێ ووتن
drum out of, (١) لە سوپا دەرکردن بە تەپڵ لێدانەوە. (٢) دەرکردن
drum up, (١) کۆکردنەوە یا بانگ کردن بە تەپڵ لێدان.
(٢) یارمەتی کۆکردنەوە بە داواکردن و ماڵ بە ماڵ گەڕان:
(to drum up support for a cause)
drumbeat (drum′bēt′), *n.* دەنگی دەهۆڵ؛ دەنگی تەپڵ لێدان
drumhead (drum′hed′), *n.* (١) چەرمی تەپڵ
(٢) پەردەی گوێی ناوەڕاست (٣) سەری بەکرەیەکی دەستاڕی کە شیشی
پیادەکرێت بۆ بادانی بەکرەکەو گوریس هەڵکردن لەسەری.
drumhead court-martial, دادگای سوپایی مەیدانی جەنگ
drum major, سەردەستەی تەپڵ لێدەران لە خۆنواندنێکدا
drum majorette, کچە سەردەستەی تەپڵ لێدەران.
drummer (drum′ẽr), *n.* (١) تەپڵچی؛ تەپڵ لێدەر؛ دەهۆڵ ژەن.
(٢) [Colloq.]، فرۆشیاری گەڕۆك.
drumstick (drum′stik′), *n.* (١) داری تەپڵ لێدان
(٢) لاخوارووی لاقە مریشکی کوڵاو یا هی باڵندەیەکی تر.
drunk (druŋk), *past participle of* drink.
adj. (١) سەرخۆش؛ مەست؛ کەیل
(٢) شەیدا؛ شێت وشەیدا *(~ with joy, happiness, etc.)*.
n. [Slang], (١) کەسێکی سەرخۆش. (٢) ئاهەنگی خواردنەوەی سەرخۆشکەر.
drunkard (drun′kẽrd), *n.* کەسێکی هەمیشە سەرخۆش؛
کەسێك کە زۆر زۆر دەخواتەوەو سەرخۆش دەبێت.
drunken (druŋ′kən), *adj.* (١) سەرخۆش؛ مەست
(٢) هەمیشە سەرخۆش (٣) لە ئەنجامی سەرخۆشی‌یەوەیە؛
لەکاتی سەرخۆشیدا ڕوویداوە.
drunkenness (druŋ′kən-nis), *n.* سەرخۆشی؛ مەستی؛ کەیلی
dry (drī), *adj.* (١) ووشك؛ ووشك‌وبرنگ؛ بێ شێ (٢) ووشکانی.
(٣) بێ باران؛ کەم باران؛ ووشك. *(a ~ summer)*.
(٤) سیس؛ ووشکەوەبوو؛ هەڵپڕووکاو؛ هەڵقرچاو. (٥) تینوو.
(٦) ووشك کردوو (بیر، ئاژەڵ)؛ ووشك. *(a ~ well, cow, sheep, etc.)*.
(٧) بەبێ کەرەو مرەبا (نان): *(a ~ toast)*
(٨) ڕەق؛ شلە نی‌یە؛ ووشك (خواردەمەنی)؛ ووشکەمەنی. *(~ foods)*.
(٩) شیرین نی‌یە؛ شیرین نەکراو (شەراب): *(~ wine)*.
(١٠) بەلغەمی لەگەڵ نی‌یە؛ ووشك (کۆکە): *(a ~ cough)*
(١١) خواردنەوەو فرۆشتنی یا تەنها فرۆشتنی شەراب و خواردنەوەی تری
سەرخۆشکەری تێدا قەدەغەیە: *(Kansas was a ~ State.)*.
(١٢) سادە؛ ڕاستەوخۆ؛ بێ پێچ‌وپەنا؛ سارد. *(~ facts)*.
(١٣) بێ سوود؛ بێ ئەنجام *(a ~ interview)*.
(١٤) ووشك (کار، بیروڕا)؛ ناخۆش (ئیش، دووان): *(a ~ lecture)*.
(١٥) نادیارو بەتەوسەوەو ووشك *(a ~ sense of humor)*
n. [Colloq.], کەسێك کە دژی خواردنەوەو فرۆشتنی شەراب و خواردنەوەی
تری سەرخۆشکەر بێت.

v.t. ووشك کردنەوە.
v.i. ووشکبوونەوە؛ کزربوونەوە.
dry off, ووشك کردنەوە (لەش).
dry up, (١) ووشك کردنەوە؛ ووشك کردن؛ هەڵقرچاندن:
(The hot sun dried up all the puddles in the road.)
(٢) ووشك بوون؛ هەڵقرچان (ڕووەك)؛ ووشکبوونەوە:
(The streams dried up during the hot summer.)
(٣) [Slang]، زمان یا دەم ووشك بوون؛ دەم بوون بە تەڵەوە؛ قسە پێ نەمان
dryad, Dryad (drī′əd, drī′ad), *n.* حۆری دارستان (ئەفسانەی
یۆنانی).
-dryadic *(adj.)*.
dry cell, شانەی ووشك (کارەبا)؛ باتری ووشك.
dry-clean (drī′klēn′), *v.t.* بە بەنزین یا شتی تری وەها شتن (جل).
-dry-cleaner *(n.)*.
dry cleaning, بە بەنزین یا شتی تری وەها جل‌وبەرگ شتن؛
ووشکەشۆر کردن
dry dock, گۆمی کەشتی ووشك: گۆمێکە دەتوانرێت ئاوەکەی بەتاڵ
بکرێتەوەو کەشتی تێدا درووست بکرێت یا چاك بکرێتەوە.
dryer (drī′ẽr), *n.* = **drier.**
dry goods, کووتاڵ و جل‌وبەرگ.
dry ice, سەهۆڵی ووشك (کە بریتی‌یە لە دووەم ئۆکسیدی کاربۆن کە
بیبەستێت): بۆ ڕاگرتنی شت بە ساردی بەکاردێت، وەك ئیسقانی شکاو و
لەجێ‌چوو بە گەرم‌وگووڕی کە تازە وای لێ هاتبێت.
dry kiln, کوورەی ووشك: بۆ ووشك کردنەوەی دارو تەختە بە گەرمی
دەستکرد.
dry law, یاسای قەدەغەکردنی درووستکردن و فرۆشتنی شەراب و
خواردنەوەی تری سەرخۆشکەر.
dryly (drī′li), *adv.* بە ساردی (لەگەڵ جووڵانەوە)؛ بە ووشکی‌یەکەوە.
dry measure, کێشەی ووشك: بۆ کێشان و پێوانی دانەوێڵەو خواردنی
تری ووشك.
dryness (drī′nis), *n.* ووشکی.
dry nurse, دایەنێك کە مەمك نەدات بەو منداڵەی چاودێری دەکات.
dry run, [Military Slang], (١) تاقیکردنەوە یا ڕاهێنانێکی
تفەنگچێتی بەبێ بەکارهێنانی گوللەو تەقەمەنی ڕاستەقینە (سوپا)؛
تاقیکردنەوەیەکە بەبێ بەکارهێنانی کەرەسەی ڕاستەقینە.
(٢) پەراوە (بۆ هەر جۆرە ڕووداوێك).
dry-salt (drī′sôlt′), *v.t.* خوێ کردن بۆ پاراستن (گۆشت، قاوورمە).
dry wash, شۆرراو و ووشك کراوە بەڵام لە ئوتو نەدراو (جل‌وبەرگ).
duad (dōō′ad, dū′ad), *n.* جووت؛ دوان.
dual (dōō′əl, dū′əl), *adj.* (١) دوان؛ جووت؛ جووتە؛ دوانە:
(~ ownership; ~ purpose)
(٢) دوولایی؛ دووسرووشتی؛ دووکەرتی؛ دوانەیی؛ دووبوویی:
(He has a ~ nature.)
(٣) جووت (ڕێزمان)؛ جووت.
n. ووشەی جووت یا دوانی (ڕێزمان): لە هەندێ زماندا وەك: عەرەبی، یۆنانی،
سانسکریتی... هتد.
dualism (dōō′əl-iz′m, dū′əl-iz′m), *n.* (١) دوانەیی؛ دوولایی؛
دوو بەشی دژ بە یەك؛ جیاوازی؛ دووسرووشتی. (٢) تیۆری‌یەکە دەڵێت: جیهان
لە دوو شت پێکهاتووە، مێشك و لەش، واتە بینراو و نەبینراو (فەلسەفە).
(٣) (ا) تیۆری‌یەکە دەڵێت: جیهان دوو هێزی دژ بە یەك بەڕێوەی دەبەن، باشی و
خراپی (ئاین). (ب) بیروڕایەکە کە دەڵێت: مرۆڤ دوو سرووشتی هەیە، لەشی و
گیانی.
-dualist *(n.)*.
duality (dōō-al′ə-ti, dū-al′ə-ti), *n.* دووسرووشتی؛ دوولایی؛
ڕێبازی دوولاگری؛ دوو بەشی دژ بە یەك.

dual personality, کەسێکی دووسرووشت (دەروونناسی).

dual purpose, دوو کەلکدار؛ دوو کاری پێ دەکرێت.

dub (dub), *v.t.* (١) لێدان؛ پیادان؛ پیامالین. (٢) لێدان (تەپڵ).
(٣) ناو، نازناو، یا سەرناو پێ بەخشین؛ ناوی گەورە لێنان.
(٤) ساف‌ولووس‌و ڕێك کردن (دار، تەختە).
(٥) نەرم‌و ساف‌ولووس کردن (چەرم). (٦) [Slang]، خراپ لێدان (گۆلف).
n. (١) دەنگی تەپڵ یا دەهۆڵ
(٢) [Slang]، تەپڵ ژەنێکی نەشارەزا.
(٣) [Slang]، کەسێکی حۆل ناکارامەی ناقۆڵای هیچ نەزان.

dub (dub), *v.t.* تۆمارکردنی پارچە مۆسیقایەك لە پارچە مۆسیقایەکی ترەوە
n. گفتوگۆ و مۆسیقای تازە خراوەسەر فیلمی سینەما (بەتایبەتی هی فیلمێکی بیگانە).

dub in, (١) گفتوگۆ و مۆسیقا خستنەسەر فیلمی سینەما.
(٢) گفتوگۆ و مۆسیقای نوێ خستنەسەر فیلمێکی سینەما لە جێی هی فیلمەکە خۆی

dubious (dōō′bi-əs, dū′bi-əs), *adj.* (١) دوور مانا بەخش (تێبینی، ستایش)؛ گومان لێکراو: ***(a ~ remark, compliment, etc.)*** .
(٢) دوودڵ؛ بەگومان: ***(to feel ~ about something)*** .
(٣) ئەنجامی نازانرێ؛ خۆوبەختە؛ نازانرێ چۆن دەبڕێتەوە: ***(a ~ battle)*** .
(٤) پشتی پێ نابەسترێ (مرۆڤ)؛ گومان لێکراو: ***(a ~ person)*** .

dubitable (dōō′bi-tə-b′l, dū′bi-tə-b′l), *adj.* جێی گومانە؛ گومان لێکراو؛ مسۆگەر نییە

ducal (dōō′k′l, dū′k′l), *adj.* تایبەتی بە دۆق یا دۆق نشین.

ducat (duk′ət), *n.* (١) دەکەت: پارەیەکی زێڕ یا زیوی ئەورووپایی کۆنە.
(٢) [Slang]، بلیت

duchess (duch′is), *n.* (١) ژنە دۆق؛ ژنە میر.
(٢) میری ژن یا بەگزادە ژنی سەرۆکی ناوچە.

duchy (duch′i), *n.* دۆق نشین؛ میرنشین؛ دۆقی ژن نشین.

duck (duk), *n.* (١) مراوی (٢) مراوی مێینە. (٣) گۆشتی مراوی.
(٤) [Colloq.]، کەسێکی خۆشەویست. (٥) [Colloq.]، کەسێکی سەیر.
(٦) ئوتومبیل یا هۆیەکی هاتوچۆی ڕەورەوەداری تەڕو ووشکانی.

like water off a duck's back, پێوەی نالکێت یا ناوەستێت؛ کاری تێ ناکات.

duck (duk), *v.t. & v.i.* (١) حۆفرێدانە ناو ئاوەوە؛ خستنەناو ئاوەوە یا نوقم کردن بۆ هەناسەیەك. (٢) بەپەلە خۆ لێ لادان (گوللە، بەرد، شتی فڕێدراو یا کەوتووە خوارەوە)؛ سەردانەواندن، وەرگەڕان، خۆشاردنەوە یا خۆلادان بەپەلە بۆ شت بەرنەکەوتن (٣) خۆ لێ دزینەوە (ئەرك، کار، کەس).

duck (duk), *n.* جۆرە کەتان یا قوماشێکی قایم.

duckbill (duk′bil′), *n. Also* platypus, گیاندارێکی ئاوی بچووکی شیردەری هێلکەکەری قاچ تەنراوە دەنووکی لە هی مراوی دەچێت.

ducking stool, کورسی بێ پشتی لە ئاو هەڵکێشان: کورسی‌یەکی بێ پشتە مرۆڤی بەدکارو تاوانباری پێوە دەبەسترایەوەو دەخرایە ناو ئاوەوە (جۆرە سزایەك بوو بۆ ئافرەتی شەڕەنگێز لە ئەمەریکا).

duckling (duk′liŋ), *n.* بەچکە مراوی

ducks and drakes, یاری بەردهاویشتن بەسەر ڕووی ئەستێل یا گۆمێکی گەورەدا بە مەرجێك چەند جارێك ڕووی ئاوەکە بپەڕێنێت ئەوسا بکەوێتە ناو ئاوەکەوە.

play ducks and drakes with one's money, پارەی خۆ بەفیرۆدان (وەك ئەوەی فڕێی بدەیتە ناو ئاوەوە).

ducky (duk′i), *adj.* [Slang], نایاب؛ زۆر خۆش‌و جوان‌و باش

duct (dukt), *n.* (١) بۆری؛ لوولە؛ ئاوبارە؛ جۆگە.
(٢) بۆری، لوولە، یا دەماری ئاولەش (بۆ بردنی شلەی دەردراو یا پیسایی).

ductile (duk′t′l, duk′til), *adj.* (١) جیر (کانزا)؛ دەکشێنرێت؛ قرچۆك نییە ***(~ metals)*** (٢) پلاستیکی؛ شلك؛ نەرم.

(٣) بەئاسانی داپێن دەکرێ یا بەڕێوە دەبرێ.

dud (dud), *n.* (١) فیشەکی بۆش یا چرووك؛ گوللە یا بۆمبایەك کە نەتەقیبێتەوە (٢) کەسێکی چرووك؛ کەسێکی بێ هونەر، کوونی، یا هیچ‌وپووچ؛ شتێکی پووچەڵ یا چرووك.

dude (dōōd, dūd), *n.* (١) پیاوێکی زۆر تەڕپۆش؛ پیاوێك کە ئەوەندە بە تەنگ جل‌وبەرگ‌و ڕووالەتی‌یەوە دێت بە پەلەپیتکە خۆی دەتەکێنێ
(٢) [Slang]، شلەشاری؛ کابرا؛ زەلام (بەتایبەتی دانیشتووی شار یا گەشتیار)

dude ranch, گەشتگای دەرەوەی شار کە گەشتیاران بە سواری ئەسپ‌و مەلەو وەرزشتی ترەوە کات بەسەردەبەن تیایدا.

due (dōō, dū), *adj.* (١) کاتی دانەوەیەتی (قەرز):
(The first payment is ~ . ; The rent is ~ .)
(٢) ڕەوا؛ شایستە: ***(Give him ~ respect.)*** .
(٣) (ا) ئەوەندەی یا ئەوەی پێویستە: ***(~ care)***
(ب) لە کاتی خۆیدا؛ چۆن پێویستە وەها: ***(in ~ time; in ~ course)***
(٤) کاتی خۆیەتی؛ کاتی گەیشتنێتی (فڕۆکە، شەمەندەفەر، پاس... هتد):
(The plane is ~ at 6:00 P.M.)
adv. بەتەواوی؛ تەواو؛ یەکسەر (ئاراستە): ***(~ west)*** .
n. (١) ئەوەی کاتی دانەوەیەتی؛ ئەوەی ڕەوایە یا شایستەیە.
(٢) *(pl.)*، ئابوونە.

become (or fall) due, کاتی دانەوەی یا دانی دەبێت.

due to, لەبەر؛ بەهۆی.

give the devil (or a person) his due, مافی خۆ پێدان ئەگەرچی پێشی ڕەوا نەبێت.

due date, ڕۆژی دانەوە (قەرز)؛ ڕۆژی گەڕاندنەوە (شتی خواستراو).

duel (dōō′əl, dū′əl), *n.* (١) شیربازی؛ شەڕەشیر؛ شمشێربازی.
(٢) دووبەرەکی؛ ملەملێ؛ شەڕ (بە دەم): ***(a verbal ~)*** .
v.i. & v.t. شیربازی کردن؛ شەڕەشیرکردن.

duelist, duellist (dōō′əl-ist, dū′əl-ist), *n.* شیرباز.

dues (dōōz, dūz), *n.pl.* ئابوونە.

duet (dōō-et′, dū-et′), *n.* (١) گۆرانی یا ئاوازی دووقۆلی.
(٢) دوو کەس کە پێکەوە گۆرانی بڵێن یا مۆسیقا لێ بدەن.

duffel, duffle (duf′′l), *n.* (١) قوماشێکی خوری ئەستوورە.
(٢) پێویستی ڕاوچی، کەشتی‌یەوان، یا دەشتەوانێك کە لەگەڵ خۆیاندا دەیبەن.
(٣) پێویستی کەسێك کە دەچێتە چادرگاو لەگەڵ خۆیدا دەیبات

duffel bag, توورەکەیەکی ئەستوورە ووردەشتی تێ دەکرێ‌و دەدرێ بەسەر شاندا.

duffer (duf′ẽr), *n.* (١) [Obs.]، دەستگێڕ (بەتایبەتی هی خشل‌و شتی وەهای هەرزانبەها). (٢) [Slang]، کەسێکی ناکارامە، حۆل، یا بێ مێشك.

dug (dug), *past tense and past participle of* **dig.**

dug (dug), *n.* گوان؛ گۆمەمکی گیاندار.

dugout (dug′out′), *n.* (١) بەلەمێکە لە دارێکی هەڵکەندراو کراوە.
(٢) پەناگا.
(٣) کونجێکە یاریکەرانی "بێیسبۆل" تێدا کۆدەبنەوە کاتی حەوانەوە

duke (dōōk, dūk), *n.* (١) دۆق: شازادەیەکە کە فەرمانڕەوای ناوچەیەکی سەربەخۆیە. (٢) شازادە؛ بەگزادە.

dukedom (dōōk′dəm, dūk′dəm), *n.* (١) دۆق نشین؛ شازادەنشین. (٢) پلەوپایەی دۆق.

dulcet (dul′sit), *adj.* (١) خۆش ئەوا؛ خۆش ئاواز.
(٢) [Archaic]، خۆش (تام، بۆن)؛ شیرین.

dulcimer (dul′sə-mẽr), *n.* سەنتوور.

dull (dul), *adj.* (١) بێ مێشك؛ کەر؛ تێنەگەیشتوو.
(٢) بێ هەست؛ هەست مردوو: ***(~ to grief)*** .
(٣) سست؛ خاو. (٤) دڵ مردوو؛ سارد؛ ووشك؛ مردوو.
(٥) ووشك‌و ناخۆش؛ ناخۆش؛ ووشك (مەجاز)؛ بێ تاقەتکەر.

(a ~ party, lecture, meeting, etc.)
(٦) کول *(a ~ blade)*
(٧) بێ ڕەنگ؛ کاڵ؛ مردوو (ڕەنگ). *(a ~ color)* .
(٨) ناتوندوتیژ؛ سووک. *(a ~ headache)* .
(٩) باش ناناسرێتەوە یا دیاری ناکرێت (دەنگ، تەپە): *(a ~ thud)* .
(١٠) ناسوودە نەبەخش؛ ناخۆش: *(~ weather)* .
(١١) کز. بازاڕ: *(Business is ~ .)* .
v.t. & v.i. (١) سڕکردن (هەست)؛ سڕبوون؛ خاوکردنەوە.
(to ~ the senses)
(٢) بێ مێشک کردن؛ بێ مێشک بوون *(to ~ the mind)*
(٣) کول کردن؛ کول بوون.
-dullness; dulness *(n.)*; **dully** *(adj.)*.
dullard (dul′ẽrd), ***n.*** کەسێکی کەرو بێ مێشک
duly (dōō′li, dū′li), ***adv.*** (١) بەپێی دەستووروو نەریت؛ بەڕێکوپێکی؛ چۆن پێویستە وەها *(a ~ - elected president)* .
(٢) لە کاتی خۆیدا؛ بەبێ دواکەوتن.
dumb (dum), ***adj.*** (١) لاڵ؛ بێ زمان.
(٢) زمان بەستراو (لە ترس، خورپە، یا حەپەساندا) (٣) بێ دەنگ.
(٤) [Colloq.]. کەمژە؛ بێ مێشک؛ گێل؛ کەر؛ دەبەنگ؛ کەودەن.
play dumb, خۆ گێل کردن؛ خۆ بە گێل پیشاندان
dumbbell (dum′bel′), ***n.*** (١) ئاسنکە هەردوو سەری تۆپە ئاسنە بە دەست بەرزدەکرێتەوە بۆ ماسولکە بەهێزکردن
(٢) [Slang]. کەسێکی کەرو گێژو بێ مێشک
dumbfound (dum′found′), ***v.t.*** = **dumfound.**
dumb show, (١) شانۆگەری یا نواندنێکی بێ دەنگ.
(٢) نیشانەی بێ دەنگ؛ دەستو دەموپلو چاو جووڵاندن بەبێ دەنگ.
dumbwaiter (dum′wāt′ẽr), ***n.*** (١) تەپەکێکی بچووکە دەخرێتە لای مێزی نانخواردنەوە (٢) ئەسانسێری چێشتخانە بۆ هێنان و بردنی خواردەمەنی و قاپ‌وقاجاغ لە نهۆمێکەوە بۆ یەکێکی تر.
dumdum (bullet), گوللەی دەمدەم گوللەیەکی لووت نەرمە کە لە نیشانەکەی دا دەئاوسێت و دەبێتە هۆی برینێکی گەورە.
dumfound (dum′found′), ***v.t.*** سەرسام کردن؛ حەپەساندن؛ سەرسوڕمان و زمان بەستن.
dummy (dum′i), ***n.*** (١) کەسێکی لاڵ یا بێ زمان
(٢) پەیکەری وەک ئادەمیزاد بۆ پیشاندانی جل‌وبەرگ لە فرۆشگادا؛ بووکەشووشە (٣) شتێکی درۆزنە (٤) دەسکەلا؛ نۆکەر؛ کەسێک کە بەسەرزاری سەربەخۆ بێت، بەڵام لە ژێرەوە دەسکەلای کەسێکی تر بێت.
(٥) [Slang]. کەسێکی کەرو بێ مێشک و گێژ.
(٦) گەڵاڵەی چاپەمەنی (٧) مەکینەی شەمەندەفەری دەنگ کپ کراو.
adj. (١) بێ دەنگ (٢) درۆزنە؛ ڕووکەش؛ ساختە.
(٣) دەسکەلا؛ هەر بەناو *(a ~ corporation)*
dump (dump), ***v.t.*** (١) هەڵرشتن؛ ڕۆکردن؛ ڕشتن
(٢) فڕێدان (٣) شتومەک خستنە ناو بازاڕەوە بە نرخێکی هەرزان.
v.i. (١) هەڵرژان؛ کەوتنەخوارەوەو کۆمەڵ بوون.
(٢) زبڵ فڕێدان (٣) بازاڕ پڕکردن لە شتومەک بە نرخی هەرزان.
n. (١) سەرەنوێلک
(٢) شوێنی تێ فڕێدان و هەڵرشتنی شتی بێ نرخ یا نەویستراو
(٣) شوێنێکی سەردەمی لە مەیداندا بۆ دابەشکردنی تەقەمەنی، خواردەمەنی، یا جل‌وبەرگ بەسەر لەشکردا.
(٤) [Slang]. شوێنێکی ناخۆش و ناشرین و بێ ئاسوودە
(٥) [Slang]. هەرشوێنێک؛ جێگەیەک
dump (dump), ***n.*** [Archaic]. (١) ئاواز یا گۆرانییەکی دڵگیر.
(٢) گۆرانی یا ئاواز
in the dumps, پەست؛ مەوون؛ غەمبار؛ خەفەتبار.
(He is down in the dumps.)

dumpling (dump′liŋ), ***n.*** (١) تۆپەڵە هەویرێکی خڕە وەک کفتەی بچووک کە لەناو شۆربا یا شلەدا دەکوڵێنرێت.
(٢) شیرینییەکە بریتییە لە پارچە نانی لە میوە پێچراوەو پیشێنراو.
(٣) [Colloq.]، کەسێک یا گیانداری‌کی کورت و قەڵەو.
dump truck, کەلابە.
dumpy (dump′i), ***adj.*** کورت و تۆکمە؛ کورت و قەڵەو.
dumpy (dump′i), ***adj.*** پەست؛ غەمبار؛ خەفەتبار.
dun (dun), ***adj.*** دێز؛ بۆر.
n. (١) ڕەنگی دێز یا بۆر. (٢) جۆرە مێشێکە.
dun (dun), ***v.t. & v.i.*** پەیتا پەیتا داوای قەرزکردنەوە.
n. کەسێک کە پەیتا پەیتا داوای قەرزەکەی دەکاتەوە.
dunce (duns), ***n.*** (١) کەسێکی نەزان و ووشک.
(٢) کەسێکی دەبەنگ، کەودەن، گەلوو، یا بێ مێشک.
dune (dōōn, dūn), ***n.*** گردۆڵکەی لم.
dung (duŋ), ***n.*** (١) شیاکە؛ سەنێر؛ تەپاڵە؛ ڕیتاڵە.
(٢) پیسایی؛ پیسی.
v.t. پەیناوکردن (کێڵگە).
dungaree (duŋ′gə-rē′), ***n.*** (١) جۆرە قوماشێکی ئەستوورە.
(٢) *(pl.)*، پانتۆڵ یا بەرگی سەرتاپای لەم قوماشە دروستکراو (بەرگی کار).
dung beetle, قالۆنچەی ناو شیاکەو سەر سەرەنوێلک.
dungeon (dun′jən), ***n.*** (١) سەنگەری ناو قەڵا؛ قەڵا
(٢) زیندان؛ ژوورێکی تاریکی ژێرزەمین (لە بەندیخانەدا یا وەک بەندیخانە ناخۆش).
dunghill (duŋ′hil′), ***n.*** (١) سەرەنوێلک؛ کۆمەڵە شیاکە یا تەپاڵە.
(٢) شتێکی پیس.
dunk (duŋk), ***v.t. & v.i.*** لە قاوە، شیر، یا شۆربا هەڵکێشان پێش خواردنی (کێک، نان، بسکویت... هتد).
dunnage (dun′ij), ***n.*** (١) ناوئاخنی نەرم کە دەخرێتە ژێر سندووق و دەوروپشتی بۆ پاراستنی لەسەر کەشتی. (٢) جانتاو باوڵ و کەل‌وپەل.
duo (dōō′ō, dū′ō), ***n.*** گۆرانی یا ئاوازی دووقۆڵی
duodecimal (dōō′ə-des′ə-m'l, dū′ə-des′ə-m'l), ***adj.*** دوانزەهەم؛ تایبەتی بە دوانزە یا دوانزەیی.
n. (١) دوانزەیەک. (٢) *(pl.)* ، شێوازی ژماردنی دوانزەیی (بیرکاری).
duodenum (dōō′ə-dē′nəm, dū′ə-dē′nəm), ***n.*** ڕیخۆڵەی دوانزەگری.
duologue (dōō′ə-lôg′, dū′ə-lôg′), ***n.*** گفتوگۆی دووقۆڵی (بەتایبەتی لەسەر شانۆ).
dupe (dōōp, dūp), ***n.*** کەسێکی خۆش باوەڕ یا ساویلکە؛ کەسێکی بەئاسانی هەڵخەڵەتێنراو.
v.t. خەڵەتاندن؛ فریودان؛ لەخشتەبردن؛ ساختە لێکردن.
dupery (dōōp′ẽr-i, dūp′ẽr-i), ***n.*** ساختە؛ ساختە لێکردن؛ خەڵەتاندن.
duple (dōō′p'l, dū′p'l), ***adj.*** دوو ئەوەندە؛ دوانە؛ دوان.
duplex (dōō′pleks, dū′pleks), ***adj.*** (١) دوو ئەوەندە
(٢) دوولا یا دووبەش (مەکینە).
n. (١) خانوویەکی دوولا یا دوو بەش (کە هەر بەشەیان سەربەخۆیەو بۆ خێزانێکە). (٢) ژوورێکی دووخانەیی لە شەمەندەفەردا.
duplex apartment, خانوویەکی دوو نهۆمی.
duplex house, خانوویەکی دوو بەش (کە هەر بەشەیان سەربەخۆبێ و ماڵێکی تێدابێت)
duplex telegraphy, ناردنی دوو برووسکە بە یەک تەلدا لە یەک کاتداو بۆ دوو لای جیاواز.
duplicate (dōō′plə-kit, dū′plə-kit), ***adj.*** (١) دوان؛ دوانە.
(٢) دەقاودەق. (٣) دوو بەشی چوونیەکی هەیە.
n. (١) وێنەی دەقاودەق. (٢) هاوتا؛ بەرامبەر.

v.t. (١) دوو قات کردن؛ دوو نەوەندە کردن.
(٢) وێنەی دەقاودەق دەرهێنان؛ لەسەر دەرهێنان؛ لەبەرگرتنەوە.
(٣) دووبارەکردنەوە؛ دووپاتکردنەوە (کردار، کار، رەفتار):
(She ~ her former success.)
in duplicate, بە دوو وێنەی دەقاودەق
duplicating machine, مەکینەی وێنەی دەقاودەق دەرهێنان.
duplication (dōō´plə-kā′shən, dū´plə-kā′shən), *n.* (١) وێنەی دەقاودەق دەرهێنان؛ دووبارەکردنەوە. (٢) وێنەی دەقاودەق.
duplicator (dōō′plə-kā´tēr, dū′plə-kā´tēr), *n.* مەکینەی وێنەی دەقاودەق دەرهێنان.
duplicity (dōō-plis′ə-ti, dū-plis′ə-ti), *n.* دووڕوویی؛ دووزمانی؛ فێڵ وتەڵەکەبازی
durability (door´ə-bil′ə-ti, dyoor´ə-bil′ə-ti), *n.* بەرگەگرتن؛ قایمی؛ مانەوەو نەدڕان، نەشکان، یا نەفەوتان؛ بەردەوامی.
durable (door′ə-b'l, dyoor′ə-b'l), *adj.* (١) بەرگەگر؛ قایم؛ بەتین؛ نەکێش؛ نەگیر: ***(~ cloth; a ~ pair of shoes)***.
(٢) چەسپیو؛ نەگۆڕ؛ بەردەوام: ***(a ~ peace)***.
dura mater, پەردەی هەرە دەرەوەی مێشک و بڕبڕاگەی پشت (کە قایم و بەکێشە.
duramen (dyoo-rā′min), *n.* ناوجەرگەی رەقی قەدی درەخت
durance (door′əns, dyoor′əns), *n.* بەندی؛ خستنە بەندیخانەوە؛ خرانە زیندانەوە
duration (doo-rā′shən, dyoo-rā′shən), *n.* (١) بەردەوام بوون؛ بەردەوامی؛ مان. (٢) ماوەی خایاندن؛ ماوەی بەردەوام بوون؛ ماوە.
duress (doo-res′, dyoo-res′), *n.* (١) بەندی؛ خستنە بەندیخانەوە؛ خرانە زیندانەوە. (٢) زۆرەملێ؛ زۆر؛ بە زۆر؛ تۆبزی:
(to do something under ~ ; a confession signed under ~)
during (door′iŋ, dyoor′iŋ), *prep.* (١) بە درێژایی کات؛ لەکاتی؛ لە ماوەی ***(The sun gives us light and heat ~ the day.)***
(٢) لەکاتی؛ لە کاتێکدا: ***(He left ~ the lecture.)***
dusk (dusk), *adj.* [Poetic], رەشباو؛ رەشتاڵە؛ تاریک.
n. (١) زەردەپەڕ؛ تاریک و لێڵی پاش رۆژئاوابوون. (٢) تاریکی.
v.t. & v.i. تاریک کردن؛ تاریک داهاتن
dusky (dus′ki), *adj.* (١) رەشباو؛ رەشتاڵە. (٢) تاریک؛ لێڵ.
(٣) غەمگین؛ بەرچاو تاریک؛ پەست؛ خەفەتبار.
-duskily *(adv.)*; **duskiness** *(n.)*.
dust (dust), *n.* (١) تەپ وتۆز؛ تۆز.
(٢) هەندێکی زۆر تەپ وتۆز کە وەک پەڵە هەور بوەستێت.
(٣) پشێوی؛ سەر لێ شێواوی؛ هەراوهوریا. (٤) خاک؛ خۆڵ؛ گڵ.
(٥) پاشماوەی لەشی رزیو کە دەبێت بە خۆڵ یا گڵ.
(٦) ریسوایی؛ سەرشۆڕی. (٧) شتێکی بێ نرخ و هیچ وپووچ.
(٨) [British]، زبڵ؛ خاک وخۆڵ. (٩) [Rare]، گەرد.
(١٠) هەڵاڵە. (١١) تۆزقاڵە زێڕ. (١٢) [Slang]، پارە؛ دراو.
v.t. (١) تەپ وتۆز پێوەکردن؛ تۆزاوی کردن
(٢) پۆدرە پێوەکردن؛ پۆدرە لێدان.
(٣) (~ off)، تەکاندن؛ پاککردنەوە؛ گسک لێدان؛ سڕین و تەپ وتۆز لێ لابردن.
v.i. (١) تەکاندن؛ سڕین و تەپ وتۆز لێ لابردن؛ پاککردنەوە.
(٢) خۆگەوزاندن لە تەپ وتۆزدا (باڵندە).
(٣) تەپ وتۆزاوی بوون؛ خۆڵاوی بوون
bite the dust, لە جەنگدا کوژران؛ بەزین.
lick the dust, (١) لە جەنگدا کوژران؛ بەزین
(٢) کڕنووش بردن؛ سەر دانەواندن
make (raise) a dust, کردن بە تەپ وتۆز؛ ئاژاوەنانەوە؛ هەراوهوریا خستنەوە
throw dust in (someone's) eyes, بەهەڵەدابردن؛ خەڵەتاندن؛

چاوبەست کردن
dustbin (dust′bin´), *n.* تەنەکەی خۆڵ؛ خۆڵدان؛ زبڵدان.
dust bowl, ناوچەیەک کە بێ بارانی وەک بیابانی لێ دەکات.
duster (dus′tēr), *n.* (١) تەپ وتۆز پاکەرەوە یا سڕەوە (مرۆڤ، شت)؛ فلچە؛ پەڕۆ یا ئیسفەنجی شت سڕینەوە. (٢) تەختەسڕ.
(٣) ئامێری پۆدرە لێدان. (٤) ئامێری خوێ یا شەکر پێوەکەر؛ خوێندان.
(٥) پاڵتۆ یا چاکەتی پاراستنی جل وبەرگ لە تۆزاوی بوون لەکاتی گەشتکردندا بە ئوتومبیلی سەرکراوە.
dustman (dust′mən), *n.* خۆڵڕێژ.
dustpan (dust′pan´), *n.* دەفرێکی بچووکی دەم پانە خۆڵی پاش گسکدانی تێ دەکرێت و پێی دەکرێتە ناو تەنەکەی خۆڵەوە.
dustproof (dust′prōōf´), *adj.* تەپ وتۆزبڕ.
dust storm, گەردەلوول.
dusty (dus′ti), *adj.* (١) خۆڵاوی؛ تەپ وتۆزاوی
(٢) وورد وەک تۆز. (٣) بۆر
Dutch (duch), *adj.* (١) تایبەتی بە هۆڵەندە (گەل، زمان، کلتوور).
(٢) [Slang]، ئەڵمانی.
n. (١) زمانی هۆڵەندی. (٢) [Slang]، ئەڵمانی.
(٣) گەلی هۆڵەندە. (٤) [Slang]، گەلی ئەڵمانیا.
go Dutch, [Colloq.], پارەی خۆ دان و کەس وێری کەس نەکردن (چێشتخانە، سینەما، گەشت، ئاهەنگ... هتد)؛ بە لێفەی خۆ نووستن (مەجاز).
Dutch courage, (١) ئازایییەک کە لە خواردنەوەوە بێت؛ ئازایی سەرخۆشی. (٢) خواردنەوەی سەرخۆشکەر.
Dutch door, دەرگای دوو بەشی لە باری لابەلا بەمەرجێک بتوانرێت بەشی سەرەوەو خوارەوەی بە جیا بکرێتەوە یا دابخرێت.
Dutch oven, (١) مەنجەڵێکی سەر قۆقزە کە گۆشت و خواردەمەنی تری لە فرندا تێدا دەپێشێنرێت. (٢) کوورەیەکە لایەکی بەرەڵایەو سەرەکەی گیراوە رووی لا بەرەڵاکەی دەکرێتە ئاگرو گۆشتی تێدا دەبرژێنرێ. (٣) تەنوور
Dutch treat, [Colloq.], پارەی خۆ دان و کەس وێری کەس نەکردن (چێشتخانە، سینەما، گەشت، ئاهەنگ... هتد)؛ بە لێفەی خۆ نووستن (مەجاز).
Dutch uncle, [Colloq.], کەسێک کە بە توندوتیژی و بە رەقی تەمێی کەسێکی تر بکات
duteous (dōō′ti-əs, dū′ti-əs), *adj.* گوێ رایەڵ؛ گوێگر؛ ملکەچ.
dutiable (dōō′ti-ə-b'l, dū′ti-ə-b'l), *adj.* گوومرگی لەسەرە (شتومەکی لە دەرەوە هێنراو)؛ گوومرگ دەکرێت؛ پێویستە گوومرگ بکرێت.
dutiful (dōō′ti-fəl, dū′ti-fəl), *adj.* (١) لە هەستکردن بە پێویستی سەرشانەوە هاتووە. (٢) گوێ رایەڵ؛ گوێگر؛ ملکەچ.
duty (dōō′ti, dū′ti), *n.* (١) رێز.
(٢) پێویستی سەرشان؛ ئەرک؛ ئەرکی سەرشان
(٣) باجی گوومرگ؛ گوومرگ
(٤) پلەی بەکاری مەکینە؛ بەکاری مەکینە: ***(a heavy- ~ tractor)***
do duty for, جێگری کردن؛ لەباتی بوون؛ جێ گرتنەوە.
off duty, پاش کار؛ دوای نیشی رۆژانە؛ دەستبەتاڵ.
on duty, لەسەر کار؛ لەکاتی نیشدا
duty-free (dōō′ti-frē′, dū′ti-frē′), *adj. & adv.* گوومرگ لەسەر نەبوو؛ باجی گوومرگی لەسەر نادرێت.
dwarf (dwôrf), *n.* (١) کورتەباڵا؛ کورتەبنە؛ کورتەباڵایەک.
(٢) گیاندار یا رووەکی بچووکتر لە توخمی خۆی.
v.t. (١) نەهێشتنی گەورەبوون؛ رێگرتن لە پەرەسەندن (مرۆڤ، گیاندار، رووەک).
(٢) بچووک کردنەوە. (٣) بوون بە هۆی بچووک نوواندن؛ باشتر و جوانتر و کارامەتر نوواندن (لە بەراورددا): ***(He ~s everybody around him.)***
v.i. گەورەنەبوون؛ بچووک نوواندن.
adj. بچووک؛ کورتەباڵا؛ کورتەبنە.
dwarfish (dwôrf′ish), *adj.* کورتەباڵا؛ کورتەبنە؛ بچکۆلە
dwell (dwel), *v.i.* نیشتەجێبوون؛ لە شوێنێکدا ژیان بۆ ماوەیەک یا

به یەکجاری

[*to ~ in the country (in the city, in England, etc.)*]

dwell on (or **upon**), زۆر بیرلێکردنەوە' زۆر لەسەر ڕۆیشتن (دووان، نووسین)؛ درێژەپێدان: *(Don't dwell too much on past failures.)*.

dweller (dwel′ẽr), *n.* نیشتەجێ: دانیشتوو: *(a city- ~)*.

dwelling (dwel′iŋ), *n.* ماڵ؛ جێ نشینگە؛ خانوو.

dwelt (dwelt), *alternative p.p. and past tense of* **dwell.**

dwindle (dwin′d'l), *v.i.* کەمبوونەوە' کزبوون' چوونەوەیەك

v.t. کەمکردنەوە' کەمکردن

dyad (dī′ad), *n. & adj.* جووت؛ دوو' دوان

dyarchy (dī′är-ki), *n.* جووت فەرمانڕەوایی (لە یەك ناوچەدا).

dye (dī), *n.* (١) خوم (٢) ڕەنگ؛ بۆیە

v.t. ڕەنگ کردن' لە خوم دان؛ لە خوم هەڵکێشان.

v.i. ڕەنگ گرتن

of deepest dye, بەدترین' خر پترین

dyed-in-the-wool (dīd′'n-thə-wool′), *adj.* (١) لە خوم دراوە پێش ڕستنی (٢) نەگۆڕ

dyeing (dī′iŋ), *n.* لە خوم هەڵکێشان؛ لە خوم دان؛ ڕەنگ کردن

dyer (dī′ẽr), *n.* خومچی

dying (dī′iŋ), *present participle of* **die.**

adj. (١) لە سەرەمەرگدایە؛ گیان دەدات؛ لە مردندایە.

(٢) لە نەماندایە؛ بەرەو نەمان دەچێت: *(a ~ social order)*.

(٣) تایبەتی بە مردن

n. مردن؛ کۆچی دوایی کردن

dyke (dīk), *n. & v.t.* = **dike.**

dynam- (dī′nəm), = **dynamo-.**

dynamic (dī-nam′ik), *adj.* (١) تایبەتی بە هێز، تین، یا جموجووڵ

(٢) چوست‌وچالاك؛ چالاك؛ بەتین. (٣) بگۆڕ؛ هەمیشە بگۆڕ.

dynamics (dī-nam′iks), *n.pl.* (١) دینامیك: لقێکە لە زانستی فیزیا کە لە کارتێکردنی هێز یا تین لەسەر شتی جووڵاو یا نەجووڵاو دەکۆڵێتەوە.

(٢) هێزی جوولێنەر (بینراو یا نەبینراو).

dynamism (dī′nə-miz'm), *n.* (١) ئەو تیۆرییەیە کە دەڵێت هێز یا تین‌و کارکردنە سەرشت بنچینەی هەموو دیاردەیەکی سرووشتی‌و ژیانە. (٢) چوست‌وچالاکی؛ چالاکی.

dynamite (dī′nə-mīt′), *n.* دینامیت

v.t. ڕووخاندن. تەقاندنەوە. یا پارچە پارچە کردن بە دینامیت.

dynamo (dī′nə-mō′), *n.* دینەمۆ: دروستکەری کارەبا

dynamo- (dī′nə-mō), *Also* **dynam-,** پێشگرێکە بەمانای هێز؛ تین

dynamometer (dī′nə-mom′ə-tẽr), *n.* پێوەری هێز یا تین

dynamometry (dī′nə-mom′ə-tri), *n.* پێوانی هێز یا تین

-dynamometric *(adj.)*: **dynamometrical** *(adj.)*.

dynast (dī′nast, dī′nəst), *n.* فەرمانڕەوا یا حوکمڕان (بەتایبەتی یەکێك کە لە باوباپیرییەوە بۆی مابێتەوە).

dynasty (dī′nəs-ti), *n.* بەرە یا بنەچەی حوکمڕانان؛ خێڵ یا هۆزی فەرمانڕەوایان (کە بۆ ماوەیەکی زۆر فەرمانڕەوایی وڵاتێك دەکەن).

dys- (dis), پێشگرێکە بەمانای: بەد؛ خراپ؛ سەخت

dysentery (dis′'n-ter′i), *n.* زەحیری؛ دیزەنتری: نەخۆشی سك‌ئێشەو سکچوون‌و خوێن لە پیسایدا بوون

dysfunction (dis-fuŋk′shən), *n.* باش کارنەکردنی ئەندامێکی لەش

dyslexia (dis-lek′si-ə), *n.* توانای خوێندنەوە کەم بوون بەهۆی باش‌و پێشخستنی تیپەکانەوە (نەخۆشی)

-dyslexic *(adj.)*.

dyspepsia (dis-pep′shə, dis-pep′si-ə), *n.* گرفت؛ گرفت کردن.

dyspeptic (dis-pep′tik), *adj.* (١) گرفتکەر.

(٢) بەرچاو تاریك؛ دەم‌وچاوگرژ؛ ڕەشبین

n. کەسێکی گرفت کردوو.

dysphonia (dis-fō′ni-ə), *n.* دەنگ نووسان‌و باش قسە بۆ نەکران (نەخۆشی).

dysphoria (dis-fôr′i-ə, dis-fō′ri-ə), *n.* هەستکردن بە مەراق‌و بێ ئارامی‌و ڕازی نەبوون لە ژیان‌و ئازاری لەش.

dysuria (dis-yoor′i-ə), *n.* باش میز بۆ نەکران؛ بە ئازارەوە میز بۆ کران.

E e

E, e (ē), *n.* (١) تیپی پێنجەمی ئەلفوبێی ئینگلیزییە
(٢) دەنگی ئەم تیپە (٣) پێنجەم لە لیستەیەکدا.
adj. (١) تایبەتی بە تیپی E, e . (٢) پێنجەم.
E (ē), *n.* (١) شتێك کە لە شێوەی تیپی E دا بێت.
(٢) لە ژمێری ڕۆمانیدا بەرامبەری (٢٥٠)یە.
(٣) پێنجەم؛ نمرەی پێنجەم.
each (ēch), *adj. & pron.* هەر یەکە؛ هەر یەکێك.
adv. یەکی؛ هەر یەکی؛ سەرو *(Give them an apple ~.)* .
each other, یەکتری (تەنها بۆ دوو کەس، گیاندار، یا شت)؛ یەکتر.
eager (ē′gẽr), *adj.* (١) بەپەرۆش؛ بەپەرۆشەوە؛ بەدڵ؛ بەشەوق
(٢) [Archaic]. تیژ.
-**eagerly** *(adv.)*; **eagerness** *(n.)*.
eagle (ē′g'l), *n.* (١) سیسارك
(٢) وێنەی سیسارك کە وەك درووشم بەکاربهێنرێت
(٣) دراوێکی کۆنی ئەمەریکییە نرخی دە دۆلارە.
(٤) [-]. ناوی کۆنەستێرەیەکە
eagle-eyed (ē′g'l-īd′), *adj.* چاوتیژ
eaglet (ē′glit), *n.* بەچکە سیسارك
ear (ēr), *n.* (١) گوێ؛ گوێچکە (٢) بەشی دەرەوەی گوێ
(٣) هەستی بیستن
(٤) تیژی هەستی بیستن (بەتایبەتی لە جیاوازی کردندا لەبەینی ئاوازدا).
(٥) شتێك کە لە گوێ بکات.
be all ears, زۆر بە ووردی یا بە باشی گوێگرتن.
(I am all ears when you talk.)
fall on deaf ears, گوێ پێ نەدران
(His warnings fell on deaf ears.)
give (or lend) ear, گوێ لێگرتن؛ گوێ پێدان؛ گوێ ڕاهێلان.
have (or keep) an ear to the ground, گوێ پێدان بە ڕای گشتی.
have the ear of, نزیك بوون لە کەسێکەوەو گوێ لێ گیران (دەسەلات).
in one ear and out the other, لە گوێیەکەوە چوونەژوورەوەو لە گوێیەکەی ترەوە هاتنەدەرەوە (ئامۆژگاری)؛ بێ کەڵك.
play by ear, (١) مۆسیقا لێدان بەبێ نۆتە
(٢) کردنی کارێك یا جووڵانەوەیەك چۆن ڕێکەوت وەها، واتە بەگوێرەی باری ئەو کاتەو بەبێ نەخشەدانان.
turn a deaf ear, گوێ نەگرتن (بە دەسەنقەست)؛ گوێ پێ نەدان.

up to the ears, ئێجگار؛ یەکجار؛ زۆر.
(He is in debt up to the ears.)
ear (ēr), *n.* گوڵ (شامی، گەنم، جۆ... هتد): *(an ~ of corn.)* .
earache (êr′āk′), *n.* گوێ ئێشە.
eardrop (êr′drop′), *n.* گوارە؛ ئەڵقەی گوێ.
ear drops, دەرمانی گوێ (کە بە دڵۆپ بکرێتە ناو گوێوە).
eardrum (êr′drum′), *n.* (١) پەردەی گوێی ناوەڕاست
(٢) گوێی ناوەڕاست.
eared (êrd), *adj.* گوێچکەدار: *(long- ~)* .
earful (êr′fool′), *n.* [Colloq.], (١) پڕ گوێ؛ زۆر:
(I got an ~ of that.)
(٢) دەنگوباس یا ووتووێژی گرنگ یا سەرسوڕمێنەر.
(٣) سەرزەنشتی.
earl (ũrl), *n.* نازناوێکی ئینگلیزییە وەك " ئاغا " یا " بەگ "
earlap (êr′lap′), *n.* (١) نەرمە گۆشتی گوێ. (٢) گوێی دەرەوە.
earldom (ũrl′dəm), *n.* (١) ناوچەی ژێردەستی ئاغا یا بەگێکی ئینگلیزی. (٢) پلەی ئاغا یا بەگێکی وەها.
ear lobe, نەرمە گۆشتی گوێ.
early (ũr′li), *adv. & adj.* (١) زوو؛ لە سەرەتای سەردەمێکدا.
(٢) زوو؛ پێش کاتی خۆی (٣) زۆر لە کۆندا. (٤) لە دواڕۆژێکی نزیکدا.
-**earliness** *(n.)*.
early bird, [Colloq.], کەسێکە کە زوو دەگاتە شوێنێك یا بەیانیان زوو لە خەو هەڵدەستێ.
earmark (êr′märk′), *n.* (١) نیشانە یا داخ کرانێکی گوێی ئاژەڵ بۆ ناسینەوەی. (٢) نیشانە.
v.t. (١) نیشانەکردن یا داخ کردنی گوێی ئاژەڵ بۆ ناسینەوەی.
(٢) نیشانەکردن؛ دیاری کردن. (٣) تەرخان کردن یا خستنەلاوە بۆ مەبەستێکی تایبەتی (پارە، ئازووقە... هتد)؛ بۆ دانان (پارە):
(This money has been ~ed for education.)
ear-muffs (êr′mufs′), *n.pl.* گوێ پۆش (بۆ سەرما).
earn (ũrn), *v.t.* (١) دەسکەوتن (پارە)؛ پەیداکردن لە ئەنجامی کۆششدا (پارە): *(to ~ money; to ~ a living)*
(٢) شایستەبوون (پاداشت، سزا)؛ پێ ڕەوا بوون:
(She ~ed that spanking. ; a well ~ed rest)
earnest (ũr′nist), *adj.* (١) سوور لەسەر؛ بەجۆش؛ دڵسۆز.
(٢) گرنگ: *(~ matters)* .
-**earnestly** *(adv.)*; **earnestness** *(n.)*.
in earnest, بەدڵ؛ بەڕاستی؛ بەڕاست؛ بێ گاڵتە
earnest (ũr′nist), *n.* (١) پێشەکی (کڕین و فرۆشتن)؛ بارمتە؛ پارەی دراو (پێشەکی): *(~ money)* .
(٢) پەیمان؛ بەڵێن
earnest money, پارەی پێشەکی (کڕین و فرۆشتن)؛ بارمتە.
earnings (ũr′niŋz), *n.pl.* (١) دەسکەوت؛ مووچە (٢) قازانج.
earphone (êr′fōn′), *n.* بیستۆك؛ پێ بیست.
earring (êr′riŋ′), *n.* گوارە؛ ئەڵقەی گوێ.
earshot (êr′shot′), *n.* مەودای بیستنی دەنگی ڕووتی ئادەمیزاد.
ear-splitting (êr′split′iŋ), *adj.* گوێ کەڕکەر (دەنگی قایم)؛ زۆر قایم (دەنگ).
earth (ũrth), *n.* (١) سەرزەمین؛ جیهان؛ زەوی.
(٢) دانیشتووانی ئەم جیهانە؛ هەموو مرۆڤی سەرزەمین
(٣) زەمین؛ ووشکانی. (٤) [Poetic]، وولات؛ نیشتمان (٥) خاك؛ گڵ؛ خۆڵ.
(٦) [Poetic]، (ا) لەشی مرۆڤ؛ لەش. (ب) کاروباری سەرزەمینی مرۆڤ.
(٧) لانە (گیاندار)؛ کونی گیاندار.
v.t. (١) ناشتن (دانەوێڵە، نەمام، ڕووەك).
(٢) ڕاونانی گیاندارێك بۆ ناو کونەکەی.

v.i. خۆشاردنەوە لە کونی ژێرزەمیندا (ڕێوی، گیانداری تر).
come back (or down) to earth, واز لە خەیاڵ پڵاوی هێنان؛ بوون بە ڕاستیخواز
down to earth, سادە؛ خاکی؛ ڕاستیخواز.
run to earth, (١) ڕاوکردن (٢) دۆزینەوە پاش گەڕانێکی زۆر
earthborn (ûrth′bôrn′), ***adj.*** (١) سەرزەمینی؛ جیهانی. (٢) مرۆڤ؛ تاسەر نامێنێ (وەك مرۆڤ).
earth-bound (ûrth′bound′), ***adj.*** (١) زەمینی؛ بە سەرزەمینەوە کاروباری سەرزەمینییەوە بەستراوە (٢) بەرەو سەرزەمین هاتوو یا ڕۆیشتوو.
earthen (ûr′thən), ***adj.*** (١) گڵین؛ قوڕین. (٢) سەرزەمینی؛ تایبەتی بەم جیهانە نەك بە ئەوەودنیا.
earthenware (ûr′thən-wâr′), ***n.*** دەفری گڵین؛ قاپوقاچاغی گڵین؛ گڵینە
adj. گڵین؛ قوڕین
earthiness (ûr′thi-nis), ***n.*** (١) سادەیی؛ خاکێتی. (٢) سەرزەمینی.
earthliness (ûrth′li-nis), ***n.*** سەرزەمینێتی؛ تایبەتی بەم جیهانە؛ ئەمەو دنیایەتی.
earthling (ûrth′liŋ), ***n.*** (١) ئادەمیزاد؛ مرۆڤ؛ مەردوم؛ ئینسان. (٢) مرۆڤێك کە زۆر خەریکی کاروباری ئەم جیهانە بێت و بەلایەوە گرنگ بێت.
earthly (ûrth′li), ***adj.*** (١) سەرزەمینی؛ ئەمەودنیایی؛ تایبەتی بە کاروباری سەرزەمین. (٢) لەوانەیە؛ بۆی هەیە.
earthquake (ûrth′kwāk′), ***n.*** بوومەلەرزە
earthward (ûrth′wẽrd), ***adj. Also*** **earthwards,** بەرەو زەمین
earthwork (ûrth′wûrk′), ***n.*** (١) سەنگەر؛ بەستو. (٢) کاری زەوی هەڵکەندن و بەستو یا سەنگەر دروستکردن.
earthworm (ûrth′wûrm′), ***n.*** کرمی ناو خاك؛ کرمی زەوی.
earthy (ûr′thi), ***adj.*** (١) زەمینی؛ خاکی؛ گڵی. (٢) تایبەتی بە کاروباری سەرزەمین. (٣) سادە؛ خاکی.
ear-wax (êr′waks′), ***n.*** مۆمی گوێ.
earwig (êr′wig′), ***n.*** (١) هەزارپێ (٢) جۆرە مێروویەکە قنگەکەی وەك مقەست وایە.
v.t. کارکردنە سەر بە فروفێڵ و بیانوو لە ژێرەوە.
ease (ēz), ***n.*** (١) ئاسوودەیی؛ خۆشی؛ بێ سەرئێشەیی و تەنگوچەڵەمەیی. (٢) هێمنی؛ لەسەرخۆیی؛ هەڵسان و دانیشتنی سرووشتی و سادە. (٣) ئاسانی. ***(He writes with ~.)*** (٤) خۆش گوزەرانی و ئاسانی و ئاسوودەیی: ***(to live a life of ~)***. (٥) دەستبەتاڵی و ئاسوودەیی؛ خۆشی.
v.t. (١) دڵنەوایی کردن؛ دڵنەوایی دانەوە؛ دڵخۆش کردن؛ باری شان سووك کردن. (٢) ئازار یا ناخۆشی کەمکردنەوە. (٣) ئاسان کردن؛ ئاسانترکردن. (٤) شل کردنەوە (گرێ، پەت، گوریس)؛ (**~ away, down, up, or off**)؛ خاوکردنەوە. (٥) دانەواندن وورده ووردە؛ بەرە بەرە نەرم کردنەوە و دانان:
(They ~ed the piano into place.)
v.i. (١) کەم بوونەوە (ئازار، ناخۆشی، توندوتیژی). (٢) جووڵان یا جووڵاندن وورده ووردە
at ease, (١) لە ئاسوودەییدایە؛ لە خۆشیدایە؛ دڵنیا؛ بێباك. (٢) ڕەحەت کە (فەرمانی سوپا).
ill at ease, پەشێو و؛ بێ ئاسوودە؛ نارەحەت؛ مەراقدار:
(He is ill at ease in the company of strangers.)
take one's ease, پێ لێ ڕاکێشان و حەوانەوە
easeful (ēz′fəl), ***adj.*** پڕ ئاسوودەو خۆشی؛ ڕەحەت؛ ئاسان؛ هێمن و دڵنیا
easel (ē′z'l), ***n.*** سێپای وێنە لەسەر کێشان
easement (ēz′mənt), ***n.*** (١) هێمن کردنەوە؛ ئاسوودەیی پێدان؛ کەمکردنەوە (توندوتیژی، ئازار)؛ ئاسان کردن. (٢) شتێکی ئاسوودەبەخش یا هێمنکەرەوە؛ ئازار یا توندوتیژی کەمکەرەوە؛ ڕەحەتکەر. (٣) مافی پێداڕۆیشتنی خاوەن زەوییەك بە زەوییەکەی دراوسێیدا (بۆ گەیشتنە زەوییەکەی خۆی).
easily (ē′z'l-i, ēz′i-li), ***adv.*** (١) بەئاسانی. (٢) بەبێ ئێش و ئازار. (٣) بێ چەندوچوون: ***(She is ~ the best dancer.)***. (٤) زۆر لەوانەیە: ***(The train may ~ be late.)***.
easiness (ē′zi-nis), ***n.*** (١) ئاسانی. (٢) بێباکی؛ گوێ پێ نەدان. (٣) هێمنی؛ لەسەرخۆیی؛ ژیری.
east (ēst), ***n.*** (١) ڕۆژهەڵات (٢) ناوچەیەکی ڕۆژهەڵاتی (٣) [E-]، بەشی ڕۆژهەڵاتی جیهان (وەك ئاسیا).
adj. (١) ڕۆژهەڵاتی؛ تایبەتی بە ڕۆژهەڵات؛ بەرەو ڕۆژهەڵات؛ ڕووەو ڕۆژهەڵات (٢) لە ڕۆژهەڵاتەوە؛ ڕۆژهەڵاتی: ***(an ~ wind)***. (٣) [E-]، بەشی ڕۆژهەڵاتی کیشوەر، وولات، یا ناوچەیەك:
(E~ Africa; E~ London)
adv. ڕۆژهەڵاتی؛ لە ڕۆژهەڵات؛ بەرەو ڕۆژهەڵات.
east-bound (ēst′bound′), ***adj.*** بەرەو ڕۆژهەڵات دەڕوات
Easter (ēs′tẽr), ***n.*** ئیستەر: جەژنی زیندووبوونەوەی عیسا سێ ڕۆژ پاش هەڵواسینی (خاچ پەرستی).
Easter egg, هێلکەی ئیستەر: هێلکەیەکی ڕەنگ کراوە بە بۆنەی جەژنی زیندووبوونەوەی عیساوە بۆ جوانی یا دیاری بەکاردەهێنرێت بەتایبەتی بۆ منداڵان.
easterly (ēs′tẽr-li), ***adj.*** ڕۆژهەڵاتی؛ لە ڕۆژهەڵاتەوە دێت:
(an ~ wind)
adv. (١) بەرەو ڕۆژهەڵات (٢) لە ڕۆژهەڵاتەوە: ***(The wind blew ~.)***.
eastern (ēs′tẽrn), ***adj.*** (١) تایبەتی بە ڕۆژهەڵات؛ بەرەو ڕۆژهەڵات؛ ڕۆژهەڵاتی (٢) لە ڕۆژهەڵاتەوە هەڵدەکات (با): ***(an ~ wind)*** (٣) [E-]، تایبەتی بە ڕۆژهەڵات و گەل و کلتوور و زمان و سرووشت و کۆمەڵی
n. کەسێکی ڕۆژهەڵاتی؛ ڕۆژهەڵاتییەك.
easterner (ēs′tẽr-nẽr), ***n.*** (١) کەسێکی ڕۆژهەڵاتی؛ ڕۆژهەڵاتییەك. (٢) [E-]، دانیشتوویەکی بەشی ڕۆژهەڵاتی ئەمەریکا.
Eastern Hemisphere, نیوەی ڕۆژهەڵاتی سەرزەمین (کە ئەورووپا و ئاسیا و ئەفەریقا و ئوسترالیا دەگرێتەوە).
easternmost (ēs′tẽrn-mōst′), ***adj.*** ئەوپەڕی ڕۆژهەڵات.
easting (ēs′tiŋ), ***n.*** (١) ڕۆیشتن یا لادان بەرەو ڕۆژهەڵات (کەشتییەوانی). (٢) ئاراستەی ڕۆژهەڵات. (٣) ماوەی لێخوڕین بەرەو ڕۆژهەڵات (کەشتییەوانی).
eastward (ēst′wẽrd), ***adv. & adj. Also*** **eastwards,** بەرەو ڕۆژهەڵات.
n. ناوچە یا شوێنێکی بەرەو ڕۆژهەڵات.
-eastwardly *(adv.)*.
easy (ē′zi), ***adj.*** (١) ئاسان؛ سووك. ***(an ~ job)***. (٢) خۆش گوزەران؛ خۆش و ئاسان: ***(an ~ life)***. (٣) نەرم و ڕەحەت (کورسی): ***(an ~ chair)*** (٤) هێمن؛ لەسەرخۆ؛ ژیر: ***(~ manners)*** (٥) هێواش؛ لەسەرخۆ: ***(an ~ pace)***. (٦) دڵنەرم؛ نەرم (مرۆڤ). (٧) بێ بازاڕ (فرۆتمەنی). (٨) نرخەکەی شلۆقە (٩) بەئاسانی دەست دەکەوێت بە قازانجێکی کەم (پارە): ***(~ money)***.
adv. [Colloq.]. بەئاسانی.
easy come-easy go, ئەوەی بە ئاسانی دەست کەوێت، بەئاسانیش لەدەست دەچێت.
on easy street, خۆش گوزەران
take it easy, [Colloq.], (١) گوێ مەدەرێ؛ ئەوە ئامێنێ؛ خەفەت مەخۆ. (٢) هێواش؛ پەلە مەکە!. (٣) خۆت ماندوو مەکە. (ئەم ووتەیە هەندێ جار

لەباتی خواحافیزی بەکاردەهێنرێت).
easy chair, کورسی‌یەکی نەرمو ڕەحەت
easy-going (ēz′i-gō′iŋ), *adj.* (١) خۆش ڕەوت (ئەسپ).
(٢) هێمن؛ لەسەرخۆ؛ بەئاسانی لەگەڵدا گونجاو ***(an ~ person)*** .
easy mark, [Colloq.]. کەسێکی ساوێلکە کە بەئاسانی بەهەڵەدا ببرێت.
eat (ēt), *v.t.* (١) خواردن (٢) (~ **away, or up**)، هەڵ لووشین؛
ماشینەوە؛ هەمووی خواردنو هیچ لێ نەهێشتنەوە؛ قوتارکردن.
(٣) خواردنەوە (وەك بە تێزاب)؛ داخوران؛ داڕزان.
v.i. خواردن
eat into, (١) خواردنەوە (وەك بە تێزاب)؛ داخوران؛ داڕزان
(٢) کنەلێکردن (خواردەمەنی)؛ خواردنو تەواوکردنی هەندێکی.
eat one's heart out, [Colloq.], دڵ شەق بردن (لە داخدا یا
لە پەستیدا)؛ دڵ دەرهاتن.
eat one's words, پەشیمان بوونەوە لە ووتراوێکی پێشووتر؛
پاشگەزبوونەوە؛ بوون بە قسەی خۆوە.
eat up, (١) هەڵ لووشین؛ ماشینەوە؛ قوتارکردن؛ هیچ نەهێشتنەوە.
(٢) بەتەواوی خەریك کردن: ***(eaten up with curiosity)*** .
eatable (ēt′ə-b'l), *adj.* بەکاری خواردن دێت؛ بۆ خواردن دەشێت؛
دەخورێت
n.pl. شتێك کە بەکاری خواردن بێت یا بۆ خواردن بشێت؛ خواردەمەنی.
eaten (ēt′'n), *past participle of* **eat.**
eater (ē′tēr), ***n.*** کەسێکی زۆرخۆر
eatery (ē′tēr-i), ***n.*** [Colloq.], چێشتخانە (بەتایبەتی هی سادە).
eating (ēt′iŋ), ***n.*** (١) خواردن
(٢) خواردەمەنی؛ شتێك بەکاری خواردن بێت.
eating-house, چێشتخانە
eaves (ēvz), ***n.pl.*** گوێ سەبانە؛ گوێ سوانە.
eavesdrop (ēvz′drop′), ***n.*** (١) چۆڕاوگە.
(٢) ئەو شوێنەی چۆڕاوگەی لەسەر دەچۆڕێتەوە.
v.t. بە دزی‌یەوە گوێ لە خەڵك گرتن؛ خۆ لێ داگرتن (بۆ قسە دزین):
(You shouldn't ~ on people.)
-eavesdropper ***(n.).***
ebb (eb), ***n.*** (١) نیشتو؛ ئاو نیشتنەوە.
(٢) کزبوون؛ کەم بوونەوەو بەرەو نەمان چوون: ***(the ~ of one's hopes)*** .
v.i. (١) ئاو نیشتنەوە؛ کشانەوەی ئاو (دەریا).
(٢) کزبوون؛ کەم بوونەوە؛ کەمکردن؛ کشانەوە
ebb tide, نیشتاو
ebon (eb′ən), ***adj. & n.*** [Poetic]. = **ebony.**
ebony (eb′ən-i), ***n.*** دارخەیرەران.
adj. (١) لە خەیرەران دروستکراو (٢) ڕەش.
ebullience (i-bul′yəns, i-bul′i-əns), ***n.*** (١) قلپەقلپدان؛
هەڵچوون (٢) شەوق و شادی؛ بەدەماخی.
-ebulliency ***(n.).***
ebullient (i-bul′yənt, i-bul′i-yənt), ***adj.*** (١) قلپەقلپدەر
(٢) بە شەوق و شاد؛ بەدەماخ؛ بەکەیف.
ebullition (eb′ə-lish′ən), ***n.*** (١) قلپەقلپدان (٢) شەوق و شادی.
(٣) لەپڕ هەڵچوون (هەست).
eburnation (ē′bēr-nā′shən, eb′ēr-nā′shən), ***n.*** ڕەقبوونی
ئێسقان یا کرکراگە (نەخۆشی).
ec- (ek), پێشگرێکە بەمانای بەدەر؛ لە دەرەوەی.
eccentric (ik-sen′trik, ek-sen′trik), ***adj.*** (١) دوو چەقی
جیاوازیان هەیە (بازنە): ***(~ circles)*** .
(٢) خولگەکەی لە ناوەڕاستدا نی‌یە: ***(an ~ wheel)*** .
(٣) زۆر خڕ نی‌یە (٤) نارێك.
(٥) سەیر (مرۆڤ، کردەوە، ڕەووشت)؛ نەشاز؛ سەیرو نەنتیکە.
n. (١) بازنەیەکی چەق جیاواز لەگەڵ بازنەیەکی تەنیشتیدا.
(٢) کەسێکی سەیر؛ کەسێکی نەشاز.
-eccentrically ***(adv.).***
eccentricity (ek′sən-tris′ə-ti), ***n.*** (١) جیاوازی چەقی دوو بازنە.
(٢) تەواو خڕ نەبوون (٣) سەیری (ڕەفتار، کردەوە)؛ سەیریو نەنتیکەیی؛
نەشازی؛ جیاوازی ڕەفتارو کردەوە.
ecclesia (i-klē′zhi-ə, i-klē′zi-ə), ***n.*** (١) کۆڕی گەل (بۆ مەبەستی
ڕامیاری لە یۆنانی کۆندا) (٢) ئەندامی کڵێسەیەك.
(٣) خانووی کڵێسەیەك.
ecclesiastic (i-klē′zi-as′tik), ***adj.*** تایبەتی بە کڵێسەو ڕێکخراوی
کڵێسەو قەشەکان.
n. قەشە.
ecclesiastical (i-klē′zi-as′ti-k'l), ***adj.*** تایبەتی بە کڵێسەو
ڕێکخراوی کڵێسەو قەشەکان
ecclesiasticism (i-klē′zi-as′tə-siz'm), ***n.*** (١) نەریتو بەندو
باوو دەستووری کڵێسەو ڕێکخراوەکانی. (٢) سووربوون لەسەر ئەم نەریتو
بەندو باوو دەستوورانە
ecdysis (ek′di-sis), ***n.*** کاژ یا پێست فڕێدان (مارو مێروو).
echelon (esh′ə-lon′), ***n.*** (١) ڕیز یا پۆلی هاوڕێکی سەرباز، فڕۆکە،
یا کەشتی کە ئەمسەرو ئەو سەرەکەیان ڕێك نەبنو وەك پێ پلیکانە بنوێنن.
(٢) پۆلی سەرباز: ***(an assault ~)*** .
(٣) چین (فەرمانگە، ڕێکخراو، فەرمانڕەوایی):
(the highest ~ of a government or an organization)
v.t. & v.i. ڕیزکردن (سەرباز، فڕۆکە، کەشتی)؛ ڕیزبوون؛ پۆل پۆل کردن.
echo (ek′ō), ***n.*** (١) دەنگدانەوە. (٢) دەنگێکی وەها.
(٣) دووپاتکردنەوە یا لاساییکردنەوە (ووتە، خوو، بیروباوەڕ)؛
بۆ سەندنەوە (گۆرانی، دەنگ، ووتە). (٤) لاساییکەرەوە؛ دووپاتکەرەوە
(٥) وەڵامێکی باش یا بەدڵ بوو
v.i. (١) دەنگدانەوە. ***(The empty room ~ed.)*** .
(٢) دووبارەبوونەوە؛ گەڕانەوە (دەنگ)؛ دانەوە (دەنگ):
(His voice ~ed in the hall.)
v.t. (١) لاساییکردنەوە (دەنگ، ووتە، خوو، بیروباوەڕ)؛ دووپاتکردنەوە.
(٢) دەنگدانەوە.
echoic (e-kō′ik), ***adj.*** (١) تایبەتی بە دەنگدانەوە
(٢) تایبەتی بە ووشەیەك کە ماناکەیو دەنگەکەی لەیەك دەچن.
echoism (ek′ō-iz'm), ***n.*** لەیەکچوونی مانای ووشەیەكو دەنگەکەی.
éclair (ā-klâr′, i-klâr′), ***n.*** جۆرە شیرینی‌یەکی لاکێشەیی‌یە لە پاقلاوە
گەورەترە ناوەکەی کاستەری تێدایە.
éclat (ā-klä′, i-klä′), ***n.*** (١) لێهاتنێکی لە ڕادە بەدەر؛ بلیمەتی
(٢) سەرکەوتن (٣) (ا) ناوبانگ؛ ناوداری.
(ب) ناوخراپی؛ بەدناوی؛ ناو بەخراپ دەرچوون.
eclectic (ik-lek′tik, ek-lek′tik), ***adj.*** (١) هەڵبژێر لە سەرچاوەو
ڕێبازی جیا جیا ***(an ~ person)*** (٢) هەمەچەشن؛ هەمەڕەنگ
n. کەسێك کە تەنها لەسەر یەك ڕێباز ناڕوات، بەڵکو ئەو بیروڕایانەی بەدڵی بێت
لەگەڵێك سەرچاوەو ڕێبازەوە وەری دەگرێتو لەسەری دەڕوات.
-eclectically ***(adv.).***
eclecticism (ik-lek′tə-siz'm, ek-lek′tə-siz'm), ***n.*** وەرگرتن
یا هەڵبژاردنی باشترین بیروڕا لە گەلێك سەرچاوەو ڕێبازەوەو لەسەری ڕۆیشتن
eclipse (i-klips′), ***n.*** (١) (ا) ڕۆژ گیران ***(solar ~)*** .
(ب) مانگ گیران: ***(lunar ~)*** .
(٢) ڕووناکی لێ بڕان؛ بەری ڕووناکی لێ بڕان؛ تاریك بوون
(٣) دیارنەبوونێکی سەردەمی (ناوبانگ)؛ کردن بە ژێرەوە، لەبیرچوونەوە. یا
داپۆشینێکی سەردەمی ناوبانگی مرۆڤ، ڕێکخراو... هتد.
v.t. (١) ڕۆژ گیران؛ مانگ گیران؛ ڕۆژ گرتن؛ مانگ گرتن؛ تاریك کردن؛ داپۆشین.
(٢) کردن بە ژێرەوە؛ داپۆشین؛ لەبیربردنەوە (ناو، ناوبانگ):

(Shakespeare ~d his rivals in the drama.)
-ecliptic *(adj.)*; ecliptical *(adj.)*.
eclogue (ek′lôg, ek′log), ***n.*** هەڵبەستێکی لادێیانە لەشێوەی گفتوگۆ لەنێوان دوو شواندا؛ هەڵبەستێکە دەربارەی ژیانی شوان و لادێ بەشێوەی گفتوگۆ.
ecology (ē-kol′ə-ji), ***n.*** (١) زانستی پەیوەندی نێوان گیاندارو شوێنەوارەکەی (زیندەوەرزانی). (٢) زانستی پەیوەندی نێوان دابەشبوونی مرۆڤ و زۆرو کەمی سامانی سرووشتی و ئەنجامەکانی لەسەر کۆمەڵ (کۆمەڵناسی). (٣) سرووشت پاراستن؛ زانستی شوێنەوار پاراستن؛ شوێنەوارزانی
economic (ē′kə-nom′ik, ek′ə-nom′ik), ***adj.*** (١) ئابووری؛ تایبەتی بە ئابووری. (٢) تایبەتی بە بەرهەمهێنان و دابەشکردنی شتومەك. (٣) تایبەتی بە پێویستی مرۆڤ بۆ شتومەك
economical (ē′kə-nom′i-k′l, ek′ə-nom′i-k′l), ***adj.*** (١) پاشەکەوتکەر؛ بەفیڕۆنەدەر؛ هەرزان؛ هەرزانبەها:
(an ~ person; an ~ store)
(٢) ئابووری؛ تایبەتی بە ئابووری یا زانستی ئابووری.
economically (ē′kə-nom′i-k′l-i), ***adv.*** (١) بەبێ بەفیڕۆدان؛ بە دەست بە خۆوە گرتن و پاشەکەوت کردن. *(He lives ~ .)*.
(٢) لەڕووی ئابوورییەوە؛ لە باری ئابوورییەوە
economics (ē′kə-nom′iks, ek′ə-nom′iks), ***n.pl.*** زانستی ئابووری.
economist (i-kon′ə-mist, ē-kon′ə-mist), ***n.*** زانای ئابووری؛ ئابووریزان؛ ئابووریناس.
economize (i-kon′ə-mīz′, ē-kon′ə-mīz′), ***v.i. & v.t.*** دەست بە خۆوە گرتن؛ دەست بە پارە یا شتی ترەوە گرتن؛ پاشەکەوت کردن؛ بەفیڕۆ نەدان:
(He ~d by taking a bus to work instead of a taxi.)
-economizer *(n.)*.
economy (i-kon′ə-mi, ē-kon′ə-mi), ***n.*** (١) ئابووری؛ سیستەمی ئابووری. (٢) پاشەکەوت کردن؛ دەست پێوەگرتن؛ بەفیڕۆ نەدان. (٣) بەڕێوەبردنی کاروباری ئابووری ماڵ، ڕێکخراو، بازرگانی، فەرمانڕەوایی. (٤) ڕێك و پێکی
ecstasy (ek′stə-si), ***n.*** (١) گەشکە؛ گەشکەگرتن؛ شادی؛ شادمانی؛ ئەوپەڕی خۆشی و کامەرانی؛ شەیدایی. (٢) حاڵ لێ هاتن (ئاین. دەروێش).
ecstatic (ik-stat′ik, ek-stat′ik), ***adj.*** (١) گەشکەدار؛ شەیدا؛ پڕ لە شادی؛ شێت و شەیدا. (٢) حاڵ لێ هاتوو.
n. کەسێکی شێت و شەیدا؛ کەسێك کە شەیدا دەبێت بە شتێك، ڕووداوێك، یا کەسێك
-ecstatically *(adv.)*.
ecto- (ek′tō, ek′tə), پێشگرێکە بەمانای هی دەرەوە؛ دەرەکی.
ectoderm (ek′tə-dûrm′), ***n.*** توێی دەرەوەی پێستی شانەی ئەندامەی گیاندار.
-ectodermal *(adj.)*; ectodermic *(adj.)*.
-ectomy (ek′tə-mi), پاشگرێکە بەمانای: بڕین یا لێکردنەوەو لابردن بە نەشتەرکاری *(appendectomy, tonsillectomy)*.
ectoplasm (ek′tə-plaz′m), ***n.*** توێی دەرەوەی " سایتۆپلازم "ی شانەی لەش.
ectype (ek′tīp′), ***n.*** وێنە؛ وێنەی دەقاودەق
ecumenical (ek′yoo-men′i-k′l), ***adj.*** گشتی (خاچ پەرستی)؛ هەموویی؛ جیهانی
eczema (ek′sə-mə, eg′zi-mə), ***n.*** برژ؛ ئەکزیما.
-eczematous *(adj.)*.
-ed (id, əd, d, t), (١) نیشانەی سەردەمی ڕابوردووی کردارە:
(played, walked, wanted, etc.)
(٢) ئاوەڵناوی پێ دروست دەکرێت لە ناو یا کردار: *(cultured, versed)*.
(٣) پاشگرێکە دەنرێتە پاڵ ناو بۆ مانای " بوون " یا " هەیەتی ":
(bearded, sugared, small-mouthed)
edacity (i-das′ə-ti), ***n.*** زۆر حەز لە خواردن کردن؛ زۆر خواردن؛ هەڵ لووشین.
-edacious *(adj.)*.
eddy (ed′i), ***n.*** گێژاو؛ گەرداو؛ گەردەلوول؛ گێژەڵووکە.
v.i. خولانەوە بە پێچەوانەی تەووژمی سەرەکی؛ خول خواردن
edema (i-dē′mə), ***n.*** ئاوبەند؛ ئاوبەنگ؛ شلە تێدا کۆبوونەوەو ئاوسان (پزیشکەوانی).
-edematose *(adj.)*; edematous *(adj.)*.
Eden (ē′d′n), ***n.*** (١) باخچەی عەدەن؛ بەهەشتی عەدەن (کە نیشتەجێی ئادەم و حەوا بوو) (٢) بەهەشت؛ شوێنێکی زۆر خۆش
edentate (ē-den′tāt, i-den′tāt), ***adj.*** بێ ددان (گیاندار).
n. چەند جۆرە گیاندارێکی شیردەری بێ ددانە.
edge (ej), ***n.*** (١) دەمی تیغێك (چەقۆ، شیر، داس، تەور).
(٢) تیژی.
(٣) قەراغ؛ پەراوێز؛ گوێ (کەندەڵان)؛ لێوار؛ کەنار؛ ڕۆخ:
(the ~ of a cliff)
(٤) چمك.
(٥) [Colloq.]، باشتری؛ باشتربوون (توانا، لێهاتوویی، مەودای ملەملێ):
(You have the ~ on me.)
v.t. (١) لێوار پێوەنان یا بۆ کردن؛ پەراوێز بۆ دروستکردن.
(٢) لابەلایی ڕۆیشتن (وەك بەناو کۆمەڵێك خەڵکدا)؛ ڕێی خۆ کردنەوە بەلابەلایی
(٣) لەسەرخۆو بە وریایی بۆ پێشەوە ڕۆیشتن.
v.i. (١) لابەلایی ڕۆیشتن.
(٢) لێ دوورکەوتنەوە بەهێواشی و بە وریایی:
(She ~d away from the fierce-looking dog.)
on edge, (١) زوو تووڕە دەبێت؛ بەئاسانی زووهەڵچوو (مرۆڤ)؛ تەنگەجیکڵانە؛ تەنگەتیلکە: *(He is on edge today.)*
(٢) بەپەرۆش؛ بێ ئارام.
set one's teeth on edge, (١) مووچڕکە بە ددانداهاتن یا هێنان.
(٢) پەستکردن؛ تووڕەکردن.
take the edge off, لە توندوتیژی کەمکردنەوە (خۆشی، ناخۆشی)؛ لێ کەمکردنەوە (پلەی خۆشی یا ناخۆشی).
edge tool, ئەسکەنە یا تیغێکی دەم تیژ.
edgeways (ej′wāz′), ***adv.*** دەم بە دەمەوە (تیغ)؛ بەرەو دەمەکەی (تیغ).
get a word in edgeways, بواری دەم کردنەوە بوون لەکاتی دانیشتن لەگەڵ کەسێك یا چەند کەسێکی زۆروێژدا.
edging (ej′iŋ), ***n.*** پەراوێز؛ شیرازە؛ تیلماسکی قەراغ.
edgy (ej′i), ***adj.*** (١) تیژ (تیغ).
(٢) تەنگەجیکڵانە؛ تەنگەتیلکە؛ زووهەڵچوو؛ زوو تووڕە دەبێت
edible (ed′ə-b′l), ***adj.*** بەکاری خواردن دێت؛ بۆ خواردن شیاو؛ بۆ خواردن دەشێت.
n.pl. خواردەمەنی
-edibility *(n.)*.
edict (ē′dikt), ***n.*** فەرمان؛ فەرمانی میری، شاهانە، یا سەرکۆمارانە.
edification (ed′ə-fi-kā′shən), ***n.*** ڕەووشتی جوان و باش فێرکردن؛ ڕەووشت باش کردن؛ پوختەکاری ڕەووشت.
edifice (ed′ə-fis), ***n.*** خانوویەکی گەورە.
edify (ed′ə-fī′), ***v.t.*** (١) ڕەووشتی جوان و باش فێرکردن؛ فێری ڕەفتاری جوان کردن؛ خستنەسەر ڕێگەی ڕاست؛ ڕەووشت دادان
(٢) [Archaic]، دامەزراندن؛ دروستکردن.
-edifier *(n.)*.
edit (ed′it), ***v.t.*** (١) ئامادەکردن و پوختەکردن بۆ بڵاوکردنەوە (پەڕتووك،

گۆڤار، نامە). (٢) بژارکردن؛ هەڵە چاك کردن؛ هەڵەبڕکردن.
(٣) سەرپەرشتی کردنی بڵاوکردنەوەی ڕۆژنامەیەك یا گۆڤارێك.

edition (i-dish′ən), *n.* (١) شێوەو قەبارەی پەڕتووکێکی لەچاپدراو؛ چاپ *(a pocket ~)*.
(٢) (أ) سەرجەمی پەڕتووك، ڕۆژنامە، یا گۆڤاری لەچاپدراو لەسەر هەمان قاڵب لە هەمان کاتدا. (ب) دانەیەك لەم پەڕتووك، گۆڤار، یا ڕۆژنامەیە.
(٣) چاپێکی تایبەتی؛ لەچاپدراوێکی تایبەتی.

editor (ed′i-tēr), *n.* (١) نووسەر (ڕۆژنامە، گۆڤار)؛ سەرنووسەر (گۆڤار، ڕۆژنامە)؛ بژارکەر. (٢) نووسەری سەرووتاری ڕۆژنامەیەك.
(٣) ئامێری بژارکردن و پوختەکردن و ئامادەکردنی فیلمی سینەمایی.

editorial (ed′ə-tôr′i-əl, ed′ə-tō′ri-əl), *adj.* (١) تایبەتی بە بژارکەر یا بژارکردن. (٢) ڕای خۆ دەربڕین؛ ڕا دەربڕ:
(E~ comment has no place in news stories.)
n. سەرووتار (ڕۆژنامە)؛ ڕاووتار.
-editorially *(adv.)*.

editorialize (ed′tôr′i-əl-īz′, ed′tō′ri-əl-īz′), *v.t. & v.i.* ڕای خۆ دەربڕین (بەتایبەتی نووسەر یا خاوەنی ڕۆژنامە)؛ تێبینی خۆ بە دەنگوباس یا شتی ترەوە نان
-editorialization *(n.)*; editorializer *(n.)*.

editorial staff, دەستەی نووسەران (ڕۆژنامە، گۆڤار).

editor in chief, سەرنووسەر؛ سەرنووسەران (ڕۆژنامە).

editorship (ed′i-tēr-ship′), *n.* سەرنووسەرێتی؛ پلەو دەسەڵات و کاروباری سەرنووسەر یا نووسەر.

educable (ej′oo-kə-b'l), *adj.* فێردەکرێت؛ پەروەردە دەکرێت.

educate (ej′oo-kāt′), *v.t.* (١) پەروەردەکردن (خوێندکار)؛ فێرکردن
(٢) خستنە قوتابخانە (یا بەر خوێندن) و ئەرکی دارایی کێشان.

educated (ej′oo-kā′tid), *adj.* ڕۆشنبیر؛ خوێندەوار؛ زانا.

education (ej′oo-kā′shən), *n.* (١) پەروەردەکردن؛ فێرکردن؛ خوێندن؛ پەروەردەو فێرکردن. (٢) زانیاری پەروەردەو فێرکردن.
(٣) ڕۆشنبیری؛ خوێندەواری. (٤) زانست؛ زانیاری؛ فەرهەنگ.

educational (ej′oo-kā′shən-'l), *adj.* (١) تایبەتی بە پەروەردەو فێرکردن؛ تایبەتی بە خوێندەواری؛ ڕۆشنبیرێتی.
(٢) فێرکەر؛ پەروەردەکەر؛ چاوکەرەوە: *(an ~ film)*.
-educationally *(adv.)*.

educationist (ej′oo-kā′shən-ist), *n.* زانای پەروەردەو فێرکردن.

educative (ej′oo-kā′tiv), *adj.* فێرکەر؛ چاوکەرەوە؛ بەکەڵك (لەڕووی پەروەردەو فێرکردنەوە)

educator (ej′oo-kā′tēr), *n.* (١) مامۆستا؛ پەروەردەکەر؛ فێرکەر؛ پەروەردەکار. (٢) زانای پەروەردەو فێرکردن.

educe (i-dōōs′, ē-dūs′), *v.t.* (١) لێ دەرهێنان؛ لێ وەرگرتن.
(٢) بۆدەرکەوتن؛ هەڵهێنان.
-educible *(adj.)*; eduction *(n.)*.

eel (ēl), *n.* مارماسی؛ ماری ئاوی.

e'en (ēn), *adv.* [Poetic], = even.
n. [Dial or Poetic], = even = evening.

e'er (âr), *adv.* [Poetic], = ever.

-eer (ēr), پاشگرێکە بەمانای (١) کەسێکی پەیوەندە پێوەبوو:
(auctioneer, engineer)
(٢) بکەر؛ نووسەر؛ دروستکەر: *(pamphleteer, sonneteer, profiteer)*

eerie, eery (êr′i, ē′ri), *adj.* ترسناك؛ نائاساو ناخۆش و سەیرو ترسناك: *(A gravqyard is an ~ place.)*.
-eerily *(adv.)*; eeriness *(n.)*.

effacе (i-fās′, e-fās′), *v.t.* (١) سڕینەوە؛ نەهێشتن:
(It seemed that the very memory of her was ~ed from his mind.)
(٢) خۆکشانەوە؛ خۆدەرنەخستن.
-effacement *(n.)*.

effect (ə-fekt′, i-fekt′), *n.* (١) ئەنجام. (٢) کاریگەری.
(٣) کارتێکردن؛ کار: *(The drug had no ~ on him.)*.
(٤) مانا؛ مەبەست: *(He spoke to this ~ .)*.
(٥) سەرنج ڕاکێشان بە خۆنواندن: *(She did that just for ~ .)*
(٦) *(pl.)* کەلوپەلی تایبەت بە کەسێك؛ شتومەکی خۆیی:
(personal ~s ; household ~s)
v.t. (١) هێنانە ئەنجام؛ بە ئەنجام گەیاندن؛ بوون بە هۆ؛ هێنانە دی.
(٢) کردن؛ دروستکردن؛ دامەزراندن.
for effect, بۆ خۆنواندن و سەرنج ڕاکێشان؛ بۆ کارکردنە سەر خەڵك.
give effect to, خستنەکار؛ کارپێکردن.
in effect, (١) لەڕاستیدا؛ ئەوە دەگرێتەوە لەڕاستیدا.
(٢) لەکاردایە؛ کاری پێ دەکرێت (یاساو پەیڕەو).
of no effect, بێ سوود؛ بێ ئەنجام؛ بێ بەرهەم؛ بێ کەڵك.
put into effect, کارپێکردن (یاسا، پەیڕەو)؛ خستنەکار.
take effect, دەستپێکردن؛ دەست بە ئەنجامدان کردن؛ کەوتنەکار:
(The new law will take effect immediately.)
to the effect, بەو مەبەستە؛ بەو مانایە؛ بەو نیازە.

effective (ə-fek′tiv, i-fek′tiv), *adj.* (١) کاریگەر؛ بەکار؛ بەئەنجام. (٢) لەکاردایە؛ کارکەر؛ خراوەتە کار؛ کارپێکراو.
(٣) چەکدارو ئامادە بۆ جەنگ (کەشتی، سەرباز).
n.pl. سەربازی چەکدارو ئامادە بۆ جەنگ.
-effectiveness *(n.)*.

effectual (ə-fek′chōō-əl, i-fek′chōō-əl), *adj.* (١) بەئەنجام؛ ئەنجامدار؛ ئەنجامدەر؛ کاریگەر؛ بەکار. (٢) درووست؛ کارپێکراو.

effectuate (ə-fek′chōō-āt′, i-fek′chōō-āt′), *v.t.* هێنانەدی؛ بەئەنجام گەیاندن؛ بوون بەهۆی ڕوودان.
-effectuation *(n.)*.

effeminate (ə-fem′ə-nit, i-fem′ə-nit), *adj.* سەرژنانی؛ ژنانی؛ سەرژنانە؛ کچانی.
-effeminacy *(n.)*.

efferent (ef′ēr-ənt), *adj.* خوێنبەر (دەمار).
n. (١) جۆگەی ئاوبەر لە ئەستێڵێکەوە.
(٢) دەماری خوێنبەر.

effervesce (ef′ēr-ves′), *v.i.* (١) گاز لێ هاتنەدەرەوە (خواردنەوەی گازاوی وەك کۆکاکۆلا)؛ بڵقەبڵق کردن.
(٢) شەوق و شادی پیشاندان؛ بەکەیف بوون؛ بەجۆش بوون (مرۆڤ)

effervescence (ef′ēr-ves′'ns), *n.* (١) بڵقەبڵق کردن؛ کەف کردن؛ گاز لێ هاتنەدەرەوە (خواردنەوە). (٢) شەوق و شادی؛ جۆش وخرۆش.

effervescent (ef′ēr-ves′'nt), *adj.* (١) بڵقەبڵقکەر؛ کەف لێ هەڵچوو؛ گاز لێ هاتەدەرەوە. (٢) بەشەوق و شاد؛ بەکەیف؛ بەدەماخ؛ بەجۆش وخرۆش.

effete (e-fēt′, i-fēt′), *adj.* زڕ (لەبەر پیری)؛ توانای بەرگرتن نەماو؛ بێ بەر؛ بەرنەگرتوو (لەبەر پیری و پووکانەوە)؛ هێلکە پێ نەماو (مەجاز)
-effeteness *(n.)*.

efficacious (ef′ə-kā′shəs), *adj.* بەکار؛ بەئەنجام؛ کاریگەر؛ باش:
(an ~ drug)

efficacy (ef′i-kə-si), *n.* کاریگەری؛ کاریگەرێتی؛ بەکاری.

efficiency (ə-fish′ən-si, i-fish′ən-si), *n.* (١) کاریگەرێتی؛ کاریگەری؛ بەکاری. (٢) کارامەیی؛ لێهاتوویی؛ کارگوزاری؛ کارگوزارێتی

efficient (ə-fish′ənt, i-fish′ənt), *adj.* (١) کاریگەر؛ بەکار:
(an ~ method)
(٢) کارگوزار؛ کارامە؛ چالاك؛ لێهاتوو: *(an ~ worker)*.

effigy (ef′ə-ji), *n.* وێنە یا پەیکەری شێواوی دوژمنێك (بۆ سووتاندن یا هەڵواسین).

burn (or hang) in effigy, وێنەی ناحەز یا دوژمن سووتاندن یا هەڵواسین لە رقدا.

effloresce (ef´lô-res′, if´lō-res′), *v.i.* (١) گەشانەوە (گوڵ)؛ گوڵ گرتن. (٢) بوون بە تۆز لە بلووره (کیمیا)؛ پرووان.

-efflorescence *(n.)*; **efflorescent** *(adj.)*.

effluence (ef′lōō-əns), *n.* (١) لێوە هاتنەدەرەوە بە تەووژم (ئاو، ئاگر، رووناکی). (٢) شتێکی لێوە هاتەدەرەوە بە تەووژم.

-effluent *(adj.)*.

effort (ef′ērt), *n.* (١) کۆشش؛ هەوڵ؛ هەوڵدان؛ رەنج؛ ئەرک؛ تەقەلا. (٢) بەرهەم؛ بەر؛ ئەنجامی کۆشش؛ دەسکەوت.

effortless (ef′ērt-lis), *adj.* ئاسان؛ سووک و ئاسان؛ کۆشش نەویست.

effrontery (e-frun′tēr-i, i-frun-tēr-i), *n.* بێ حەیایی؛ بێ شەرمی؛ چەقاوەسوویی؛ چاوقایمی و بێ ئابڕوویی.

effulge (e-fulj′, i-fulj′), *v.i.* درەوشانەوە.

effulgence (e-ful′jəns, i-ful′jəns), *n.* درەوشانەوە.

-effulgent *(adj.)*.

effuse (e-fūz′, i-fūz′), *v.t. & v.i.* (١) تێرژان؛ لێ ڕژان؛ دەرهاویشتن؛ لێ دەرهاتن بە تەووژم؛ لەبەر ڕۆیشتن. (٢) بڵاوکردنەوە.

adj. بڵاو؛ شاش.

effusion (e-fū′zhən, i-fū′zhən), *n.* (١) لێ ڕژان؛ دەرهاویشتن؛ لێ هاتنەدەرەوە بە تەووژم. (٢) هەست دەربڕینێکی لە رادە بەدەر (بەتایبەتی هەستی چاک). (٣) خوێن لێهاتن؛ شلە دەردان (لەو).

effusive (e-fū′siv, i-fū′siv), *adj.* (١) لێ ڕژان؛ پڕ؛ دەرهاویشت. (٢) هەست دەربڕ بەشێوەیەکی لە رادە بەدەر (بەتایبەتی ڕێزلێنان و سوپاس کردن)؛ ڕێزلێنەر یا سوپاسکەری لە رادە بەدەر: *(~ thanks; to be ~ in one's gratitude)*

eft (eft), *n.* مارمێلکەیەکی بچووک.

eft (eft), *adv.* (١) [Archaic]، دیسانەوە؛ دیسان. (٢) لەدواییدا.

eftsoon (eft-sōōn′), *adv.* (١) [Archaic]، یەکسەر؛ دەستبەجێ. (٢) زوو زوو. (٣) دیسانەوە؛ دیسان.

e.g., *exempli gratia*, بۆ نموونە؛ بۆ وێنە.

egalitarian (i-gal´ə-târ′i-ən, ē-gal´ə-târ′i-ən), *adj. & n.* یەکسانیخواز لەنێوان هەموو ئادەمیزددا.

-egalitarianism *(n.)*.

egest (ē-jest′), *v.t.* کردن یا دەرهاویشتن (عەرەق، پیسایی).

-egestion *(n.)*; **egestive** *(adj.)*.

egg (eg), *n.* (١) هێلکە. (٢) گەرا. (٣) [Slang]، کەس؛ مرۆڤ *(He's a good ~ .)*. (٤) [Slang]، بۆمبا؛ نارنجۆک.

v.t. (١) هێلکە تێکردن؛ لەگەڵ هێلکە تێکەڵاوکردن. (٢) [Colloq.]، هێلکە تێگرتن؛ هێلکە پیادان؛ هێلکە پیاکێشان.

a bad egg, [Colloq.], کەسێکی بێ نرخ و ناپاک.

in the egg, لەسەرەتادا؛ لەسەرەتاوە.

put (or have) all one's eggs in one basket, پشت بەستن تەنها بە یەک ڕێبار، کەس، کۆمپانیا، یا شتەوە و دوارۆژی خۆ پێوەبەستن.

egg (eg), *v.t.* (~ on), هاندان.

egg-head (eg′hed´), *n.* [Slang]. رۆشنبیر یا خوێندەوار (لەرووی سووکییەوە).

egg-nog (eg′nog´), *n.* جۆرە خواردنەوەیەکە لە هێلکە و شیر و شەکر و ویسکی دروست دەکرێت.

eggplant (eg′plant´, eg′plänt´), *n.* باینجان؛ باینجانە رەشە.

eggshell (eg′shel´), *n.* توێکڵی هێلکە؛ قاوغی هێلکە.

adj. (١) ناسک. (٢) سپییەکی زەردباو.

egis (ē′jis), *n. Also* aegis, (١) قەڵغان؛ ئەفسانەی یۆنانی). (٢) پاراستن؛ چاودێری.

ego (ē′gō, eg′ō), *n.* (١) خۆ؛ گیان؛ من. (٢) [Colloq.]، لووت بەرزی؛ خۆپەسەندی؛ لەخۆباییتی.

egocentric (ē´gō-sen′trik, eg´ō-sen′trik), *adj.* خۆپەرست؛ خۆ خۆشەویست؛ خۆویست.

n. کەسێکی خۆپەرست یا خۆویست.

-egocentricity *(n.)*.

egoism (ē′gō-iz´m, eg′ō-iz´m), *n.* (١) خۆویستەنی؛ خۆویستی؛ من منۆکی؛ خۆپەرستی. (٢) لووت بەرزی؛ لەخۆبایی.

egoist (ē′gō-ist, eg′ō-ist), *n.* (١) کەسێکی خۆپەرست یا خۆویست. (٢) کەسێکی لووت بەرز یا لەخۆبایی.

-egoistic *(adj.)*; **egoistical** *(adj.)*.

egomania (ē´gō-mā′ni-ə, eg´ō-mā′ni-ə), *n.* خۆپەرستی یا خۆپەسەندی لە رادە بەدەر.

egomaniac (ē´gō-mā′ni-ak´, eg´ō-mā′ni-ak´), *n.* کەسێکی لە رادە بەدەر خۆپەرست.

egotism (ē′gə-tiz´m, eg′ə-tiz´m), *n.* (١) خۆپەرستی؛ خۆویستی؛ خۆپەسەندی. (٢) لووت بەرزی؛ لەخۆباییتی.

egotist (ē′gə-tist, eg′ə-tist), *n.* (١) کەسێکی خۆپەرست، خۆویست، یا خۆپەسەند. (٢) کەسێکی لەخۆبایی یا لووت بەرز.

-egotistic *(adj.)*; **egotistical** *(adj.)*.

egregious (i-grē′jəs, i-grē′ji-əs), *adj.* زۆر خراپ؛ بەد؛ بێ شەرم؛ هەڵماڵراو: *(an ~ mistake, liar, etc.)* .

egress (ē′gres), *n.* (١) چوونەدەرەوە؛ هاتنەدەرەوە. (٢) مافی چوونەدەرەوە. (٣) دەرگا؛ جێی چوونەدەرەوە.

-egression *(n.)*.

egret (ē′grit, eg′ret), *n.* (١) باڵندەیەکی وەک شینە شاهۆیە لە نزیک زۆنگاودا دەژی پەڕی پشت و کلکی جوانە. (٢) دەسکێک لە پەڕی ئەم باڵندەیە (بۆ جوانی و ڕازاندنەوە).

Egypt (ē′jipt), *n.* میسر.

Egyptian (i-jip′shən, ē-jip′shən), *adj.* (١) میسری (گەل، کلتوور). (٢) تایبەتی بە زمانی میسری. (٣) [Obs.]، قەرەج.

n. (١) میسری؛ میسرییەک. (٢) زمانی میسری کۆن. (٣) [Obs.] قەرەجێک.

Egyptology (ē´jip-tol′ə-ji), *n.* زانستی لێکۆڵینەوەی شوێنەوار و خانووسازی و زمان و نووسراوەکانی کۆنی میسر.

-Egyptologist *(n.)*.

eh (ā, e), *interj.* دەنگێکە ئەم مانایانە دەربەبڕێت: (١) سەرسامی. (٢) گومان؛ ها؟! وتت چی؟! وانییە؟.

eight (āt), *adj. & n.* (١) هەشت. (٢) تاقمێکی هەشتی.

eight ball, لە یاری بلیارددا تۆپێکی رەشە ژمارە هەشتی لەسەرە (ئەگەر یاریکەر ئەم تۆپە بخاتە ناوەوە پێش تۆپەکانی تر یارییەکە دەدۆڕێنێت).

behind the eight ball, [Slang], لە بارێکی ناپەسەند یا خراپدایە.

eighteen (ā′tēn′), *adj. & n.* هەژدە.

eighteenth (ā′tēnth′), *adj. & n.* (١) هەژدەهەم؛ هەژدەیەم. (٢) هەژدەیەک؛ بەشێک لە هەژدە بەش.

eightfold (āt′fōld´), *adj. & adv.* هەشت ئەوەندە.

eighth (āttth, āth), *adj. & n.* (١) هەشتەم. (٢) هەشت یەک؛ بەشێک لە هەشت بەش.

eightieth (ā′ti-ith), *adj. & n.* (١) هەشتاهەمین؛ هەشتایەم. (٢) هەشتایەک؛ بەشێک لە هەشتا بەش.

eighty (ā′ti), *adj. & n.* هەشتا.

the eighties, هەشتاکان: ساڵانی نێوان هەشتا و نەوەد (لە سەدەیەک یا تەمەنی کەسێکدا).

either (ē′*th*ēr, ī′*th*ēr), *adj.* (١) هەرچی کامێکیان (لە دوو شت)؛ هەرکامیان: *(Use ~ hand.)* . (٢) هەریەکێکیان (لە دوو شت)؛ هەردووکیان.

(He had a tool in ~ hand.)

pron. یەکێکیان (لە دوو شت)؛ هەرکامیان.

conj. یان؛ یا *(E~ go or stay.)*.

adv. (١) هەر وەك ئەوی تر؛ – یش (ئەویش، منیش، تۆیش):

(If she dosen't go, he won't go ~ .)

(٢) [Colloq.] دووپاتکردنەوەی وەڵامێك بە " نەء " :

(You took it. I didn't ~ .)

ejaculate (i-jak′yoo-lāt′, ē-jak′yoo-lāt′), *v.t.* (١) ئاوهاتنەوە

(٢) هاوارکردن؛ بە دەنگی بەرز ووتن.

ejaculation (i-jak′yoo-lā′shən), ***n.*** (١) ئاوهاتنەوە.

(٢) هاوارکردن؛ بە دەنگی بەرز ووتن.

ejaculatory (i-jak′yoo-lə-tôr′i, ē-jak′yoo-lə-tō′ri), ***adj.***

Also **ejaculative,** (١) هی ئاوهاتنەوە؛ تایبەتی بە ئاوهاتنەوە

(٢) هی هاوار یا هاوارکردن.

eject (i-jekt′, ē-jekt′), *v.t.* (١) دەرکردن؛ فڕێدانە دەرەوە؛ دەرپەڕاندن.

(٢) لێ هاتنەدەرەوە

v.i.. (The pilot ~ed from the airplane safely.) خۆ فڕێدانە دەرەوە:

ejection (i-jek′shən, ē-jek′shən), ***n.*** (١) دەرکردن؛ فڕێدان؛

لێ هاتنەدەرەوە (٢) شتێکی لێ هاتووەدەرەوە یا فڕێدراو.

ejectment (i-jekt′mənt, ē-jekt′mənt), ***n.*** (١) دەرکردن؛

دەرپەڕاندن؛ فڕێدانە دەرەوە. (٢) سەندنەوەی زەوی‌وزاری داگیرکراو لە ڕێگای دادگاوە

ejector (i-jek′tēr, ē-jek′tēr), ***n.*** (١) دەرکەر (مرۆڤ، شت)؛ فڕێدەر.

(٢) ئامێری فڕێدانی قاوغی گوللەی دەمانچە یا تفەنگ پاش تەقاندنی.

eke (ēk), ***v.t.*** [Archaic or Dial.], زیادکردن؛ درێژەپێدان؛ کشاندن.

eke out, (١) کشاندن؛ زیادکردن؛ خستنەکار:

(He eked out his income by writing stories.)

(٢) بە کولەمەرگی ژیان.

eke (ēk), ***adv. & conj.*** [Archaic], هەروەها

elaborate (i-lab′ēr-it), ***adj.*** وورد (کردار، کار)؛ ووردو ئاڵۆز:

(an ~ piece of work)

v.t. (١) کارێکی قورس کردن بە هەوڵو کۆششێکی زۆر.

(٢) بە وورد‌و پوختی‌و دوورودرێژی کردنی شتێك.

v.i. **(~ on; ~ upon),** لەسەر ڕۆیشتن‌و ڕوونکردنەوە (باس)؛

بە دوورودرێژی باسکردن.

-elaboration ***(n.)***; **elaborator** ***(n.).***

eland (ē′lənd), ***n.*** بەرانە کێوی‌یەکی ئەفەریقایی گەورەی شاخ درێژو خواروخێچە.

elapse (i-laps′), ***v.i.*** تێپەڕبوون (کات)؛ بەسەرچوون؛ بەسەردا ڕ بوردن

elastic (i-las′tik), ***adj.*** (١) دەکشێت؛ توی هەیە بکشێت یا بکشێنرێت

(٢) نەرم؛ بەئاسانی دەگۆڕێت یا دەتوانرێت بگۆڕرێت: ***(~ regulations)*** .

n. (١) قوماشێکی لاستیکی. (٢) کاڵایەکی لاستیك.

(٣) لاستیك؛ پێبەستی لاستیك

-elastically ***(adv.).***

elasticity (i-las′tis′ə-ti, ē′las-tis′ə-ti), ***n.*** (١) نەرمی؛

بەئاسانی ڕاهاتن. (٢) کشان.

elasticize (i-las′tə-sīz′), *v.t.* والێکردن کە بەئاسانی بکشێت بە

تێکەڵاوکردنی لاستیك لەگەڵیدا (قوماش)؛ وەك لاستیك لێکردن (لە نەرمی‌و ئاسانی گۆڕین‌و ڕاهاتندا).

elate (i-lāt′, ē-lāt′), *v.t.* زۆر دڵخۆش کردن؛ زۆر شادو شاناز کردن.

elated (i-lāt′id, ē-lāt′id), ***adj.*** زۆر شاد؛ زۆر دڵخۆش؛ شادمان.

elation (i-lā′shən, ē-lā′shən), ***n.*** شادی؛ دڵخۆشی‌یەکی ئێجگار زۆر

elbow (el′bō), ***n.*** (١) ئانیشك.

(٢) ئانیشکە: پارچە بۆری‌یەکی وەك ئانیشك وایە دوو بۆری پێکەوە پێ دەبەسترێت.

v.t. ئانیشك تێوەژەندن.

v.i. جێگەی خۆ کردنەوە بە ئانیشك ژەندن لە خەڵکەوە.

at one's elbow, زۆر نزیك.

out at (the) elbows, جل‌وبەرگ دڕاو؛ هەژار.

rub elbows with, خۆ لەگەڵدا تێکەڵاوکردن (لەگەڵ کەسانی ناوداردا)؛ لەگەڵدا هەڵسان‌و دانیشتن

up to the elbows, زۆر پێوە خەریك بوون.

elbow-room (el′bō-room′, el′bō-room′), ***n.*** جێ ئانیشك؛

ئەوەندە جێگە کە بەئاسانی تێیدا کاربکەیت یا بجوڵێیتەوە؛ جێگە؛ فراوانی.

elder (el′dēr), ***adj.*** (١) گەورە (برا، خوشك)؛ گەورەتر:

(an ~ sister or brother)

(٢) پلە بەرزتر؛ سەرگەورە.

n. (١) کەسێکی بەتەمەنداچوو؛ کەسێکی تەمەن گەورە.

(٢) کەسێکی پیر (٣) باووباپیر.

(٤) دەم ڕاست؛ پیاوماقووڵ؛ گەورەی خێڵ یا کۆمەڵ.

(٥) یەکێك لە سەرۆکەکانی ڕێکخراوی هەندێك کڵێسە

(٦) سەرەك قەشە لە کڵێسەی " مۆرمەن " دا.

elder (el′dēr), ***n.*** جۆرە ڕووەکێکە گوڵی سپی یا پەمەیی‌و بەری وەك تووترك یا شیلان دەگرێت

elderly (el′dēr-li), ***adj.*** تەمەندار؛ بەتەمەنداچوو؛ ئەختێك پیر؛ پیر.

elder statesman, کاربەدەستێکی گەورەی میری خانەنشینە کە هێشتا هەر ڕاوێژی لەگەڵ دەکرێت‌و ڕای وەردەگیرێت لەلایەن کاربەدەستانی ئێستای میری‌یەوە.

eldest (el′dist), ***adj.*** بەتەمەنترین؛ نۆبەرە (کوڕ، کچ، برا، خوشك):

(the ~ brother [sister, child] ; my ~ son [daughter])

elect (i-lekt′, ə-lekt′), ***adj.*** (١) هەڵبژێراو.

(٢) هەڵبژێراوە بەڵام هێشتا نەچووەتە سەر کار (کاربەدەست):

(mayor- ~ ; president- ~)

(٣) هەڵبژێراو لەلایەن خوداوە بۆ چوونە بەهەشت (ئاین).

n. کەسێکی هەڵبژێراو.

v.t. (١) هەڵبژاردنی کاربەدەستێك بە دەنگدان. (٢) هەڵبژاردن.

(٣) هەڵبژاردن بۆ چوونە بەهەشت (لەلایەن خوداوە).

v.i. هەڵبژاردنی کاربەدەستێك بە دەنگدان.

the elect, (١) هەڵبژاردە: ئەو کەسانەی بەشێکن لە کۆمەڵێك کە مافی تایبەتی هەبێت؛ هەڵبژێراوان

(٢) هەڵبژێراوان (ئاین): ئەوانەی خودا هەڵی بژاردوون بۆ چوونە بەهەشت

election (i-lek′shən, ə-lek′shən), ***n.*** (١) هەڵبژاردن.

(٢) هەڵبژاردنی کاربەدەستان بە دەنگدان.

(٣) هەڵبژاردنی کەسانی تایبەتی لەلایەن خوداوە بۆ چوونە بەهەشت

electioneer (i-lek′shən-ēr′, ə-lek′shən-ēr′), ***n.*** دەنگ وەرگرتن بۆ نوێنەرێك یا پاڵپشتی کردنی بۆ سەرکەوتنی لە هەڵبژاردنێکدا

elective (i-lek′tiv, ə-lek′tiv), ***adj.*** (١) بە هەڵبژاردن (کاربەدەستی):

(an ~ office)

(٢) هەڵبژێر؛ خاوەن مافی هەڵبژاردن.

(٣) هەوەسی: دەکەوێتە سەر هەوەس یا کەیفی ئەو کەسە خۆی ئایا هەڵیدەبژێرێت یا نا .

n. کۆرسێکی زانکۆ یا قوتابخانە کە دەکەوێتە سەر هەوەس یا کەیفی قوتابی خۆی کە ئایا بیخوێنێت یا نا

elector (i-lek′tēr, ə-lek′tēr), ***n.*** (١) هەڵبژێر؛ دەنگدەر.

(٢) [-:E]، یەکێك لە شازادەکانی ئیمپراتۆریەتی ڕۆمای کۆن کە بەشداری دەکرد لە هەڵبژاردنی ئیمپراتۆردا.

electoral (i-lek′tēr-əl, ə-lek′tēr-əl), ***adj.*** (١) تایبەتی بە هەڵبژاردن یا هەڵبژێران. (٢) لە هەڵبژێران پێکهاتووە: ***(an ~ college)*** .

electoral college, ئەنجوومەنی هەڵبژێران: ئەنجوومەنێکە هەموو دەنگدەرانی ئەمەریکا هەڵی دەبژێرن وە ئەمیش سەرەك كۆمارو جێگرەكەی هەڵدەبژێرێت

electorate (i-lek′tēr-it, ə-lek′tēr-it), *n.* (١) دەنگدەران: هەڵبژێرەن: هەموو ئەوانەی مافی دەنگدانیان هەیە لە هەڵبژاردنێکدا.
(٢) ناوچەیەکی هەڵبژاردن؛ ناوچەیەکی هەڵبژێران.
(٣) پلەی شازادەیەکی ئیمپراتۆرنشینی ڕۆمای کۆن (کە بەشدار دەبوو لە هەڵبژاردنی ئیمپراتۆردا).
(٤) شازادەنشین؛ ناوچەیەك کەشازادەیەکی وەها بەڕێوەی دەبرد.

electric (i-lek′trik, ə-lek′trik), *adj. Also* electrical. (١) ئەلەکتریکی؛ ئەلەکتریك گەیەنەر؛ ئەلەکتریکدار: ***(an ~ wire)***.
(٢) ئەلەکتریك درووستکەر؛ بە ئەلەکتریك کراو: ***(an ~ generator)***.
(٣) ئەلەکتریکی؛ بە ئەلەکتریك کارکەر: ***(an ~ iron)***.
(٤) وورووژێنەر؛ بەجۆش؛ هێنەرەجۆش.
n. (١) ماددەیەك کە ئەلەکتریك ناگەیەنێت بەڵام تەووژمی ئەلەکتریکی تێدا کۆدەکرێتەوە یا پێ دەبزوێنرێت (٢) شەمەندەفەرێکی ئەلەکتریکی.

-electrically *(adv.).*

electrical engineering, ئەندازیاری ئەلەکتریکی (زانیاری).

electrical chair, کورسی ئەلەکتریکی (بۆ کوشتنی تاوانباران).

electrician (i-lek′trish′ən, ē′lek-trish′ən), *n.* کارەباچی؛ ئەلەکتریکچی

electricity (i-lek′tris′ə-ti, ē′lek-tris′ə-ti), *n.* (١) ئەلەکتریك؛ کارەبا (٢) تەووژمی ئەلەکتریك
(٣) زانستی ئەلەکتریك؛ ئەلەکتریکناسی.
(٤) جۆش؛ جۆش‌وخرۆش؛ وورووژاندن
(Her entrance created ~ in the room.)

electrification (i-lek′trə-fi-kā′shən, ə-lek′trə-fi-kā′-shən), *n.* (١) ئەلەکتریك خستنەسەر یا لێدان؛ کردن بە ئەلەکتریك.
(٢) هەموو ئەو کەرەسە یا تفاقەی پێویستە بۆ ئەلەکتریك.

electrify (i-lek′trə-fī′, ə-lek′trə-fī′), *v.t.* (١) ئەلەکتریك خستنە سەر یا لێدان (٢) ڕاچڵەکاندن یا دڵ داخورپاندن بە تەووژمی ئەلەکتریك.
(٣) کەرەسەی ئەلەکتریك تێدا دانان
(٤) هێنانە جۆش‌وخرۆش؛ وورووژاندن:
(He ~ied the crowd with his speech.)

-electifier *(n.).*

electro- (i-lek′trō, ə-lek′trə), پێشگرێکە بەمانای: (١) ئەلەکتریکی.
(٢) بە ئەلەکتریك (٣) ئەلەکتریك؛ کارەبا.

electrocardiogram (i-lek′trō-kär′di-ə-gram′, ə-lek′-trō-kär′di-ə-gram′), *n.* وێنەی ئەلەکتریکی دڵ‌و نیشکردنی (پزیشکەوانی)

electrocardiograph (i-lek′trō-kär′di-ə-graf′, ə-lek′-trə-kär′di-ə-gräf′), *n.* ئامێری وێنەی ئەلەکتریکی گرتنی کارکردنی دڵ

electrocute (i-lek′trə-kūt′, ə-lek′trə-kūt′), *v.t.* (١) کوشتنی تاوانبارێك بە تەووژمی ئەلەکتریك. (٢) بە ئەلەکتریك کوشتن بە تەووژمی کارەبا بە ڕێکەوت.

-electrocution *(n.).*

electrode (i-lek′trōd, ə-lek′trōd), *n.* جەمسەری ئەلەکتریکی (وەك هی باتری)

electrograph (i-lek′trə-graf′, ə-lek′trə-gräf′), *n.* (١) وێنەی کرداری ئەلەکتریك. (٢) ئامێری ئەلەکتریکی نەقش هەڵکەندن.
(٣) وێنەی تیشکی ئێکس (٤) بە تەلەگراف ناردنی وێنە.
(٥) وێنەی بە تەلەگراف نێردراو.

electrolysis (i-lek′trol′ə-sis, ə-lek′trol′ə-sis), *n.* ئاوێتەی کیمیایی جیاکردنەوە بۆ بەشەکانی بە تەووژمی ئەلەکتریك.

electrolyte (i-lek′trə-līt′, ə-lek′trə-līt′), *n.* ماددەی ئەلەکتریك گەیەنەر.

electromagnet (i-lek′trō-mag′nit, ə-lek′trō-mag′nit), *n.* موگناتیسی ئەلەکتریکی؛ پارچە ئاسنێکی موگناتیس کراو بە تەووژمی ئەلەکتریك.

-electromagnetic *(adj.).*

electromagnetism (i-lek′trō-mag′nə-tiz′m, ə-lek′trō-mag′nə-tiz′m), *n.* (١) موگناتیسی پەیدابوو بەهۆی تەووژمی ئەلەکتریك.
(٢) زانیاری لێکۆڵینەوەی نێوان موگناتیس‌و ئەلەکتریك (فیزیا).

electron (i-lek′tron, ə-lek′tron), *n.* ئەلەکترۆن: گەردیلەی ساردی ئەتۆم.

electronic (i-lek′tron′ik, ə-lek′tron′ik), *adj.* ئەلەکترۆنی؛ ئەلەکترۆنیکی.

electronics (i-lek′tron′iks, ə-lek′tron′iks), *n.pl.* زانستی ئەلەکترۆنیك: زانستی لێکۆڵینەوەی کاری ئەلەکترۆنی لە بۆشایی‌و گازداو هەروەها بەکارهێنانی ئامێری ئەلەکترۆنی (فیزیا).

elegance (el′ə-gəns), *n.* (١) تەرپۆشی؛ شۆخ‌وشەنگی؛ شۆخی؛ جوانی؛ قۆزی؛ لەنجەولار؛ ڕێك‌وپێکی (نەخشە، جل‌وبەرگ، شێواز، ڕەووشت... هتد). (٢) شتێکی ڕێك‌وپێك یا تەرپۆش‌و جوان.

elegancy (el′ə-gən-si), *n.* = **elegance.**

elegant (el′ə-gənt), *adj.* (١) تەرپۆش؛ شۆخ‌وشەنگ؛ شۆخ؛ قۆز؛ جوان؛ بەلەنجەولار؛ ڕێك‌وپێك‌و جوان (نەخشە، شوێن، جل‌وبەرگ، شێوان، هەڵسان‌و دانیشتن). (٢) [Colloq.]، نایاب.

elegiac (el′ə-jī′ək, i-lē′ji-ak′), *adj.* غەمگین؛ شیوەنی؛ لاوانەوە.
n. (١) دوو خشتەکی‌یەکی شیوەنی یا لاوانەوە.
(٢) (*pl.*) چەند دوو خشتەکی‌یەکی وەها؛ هەڵبەستێك کە هەمووی لە دوو خشتەکی شیوەنی پێکهاتبێ.

elegist (el′ə-jist), *n.* هۆنەری هۆنراوەی شیوەنی.

elegy (el′ə-ji), *n.* هەڵبەستی شیوەن؛ هۆنراوەی شیوەن‌و بۆ لاوانەوە؛ هەڵبەستێکە کە بەسەر کەسێکدا هەڵدەدرێت پاش مردنی.

element (el′ə-mənt), *n.* (١) یەکێك لەو چوار گەوهەر یا توخمەی کە وا بڕوا بوو سرووشتی لێ پێکدێت: خاك‌و هەواو ئاگرو ئاو.
(٢) یەکێك لەم چوار گەوهەرە کە دەورووبەری بابەتە گیاندارێك بێت.
(٣) دەورووبەر؛ دەوروپشت. (٤) گەوهەر؛ نەژاد؛ بەشی سەرەکی؛ توخم
(٥) توخم یا ماددەیەکی کیمیایی کە بەش ناکرێت یا وورد ناکرێتەوە
(٦) (*pl.*) نان‌و شەرابی شێوی خودایی (خاچ پەرستی).
(٧) (ا) خاڵێك یا هێڵێك کە ڕوویەك یا وێنەیەکی ئەندازەیی لێ پێکدێت.
(ب) دیفرێنشەڵ (بیرکاری). (٨) دانە بەشێکی پۆلە فڕۆکە (هێزی ئاسمانی).
in one's elements, لە شوێنێك یا کارێکدا بوون کە ئەو کەسە شارەزای بێت‌و بەدڵی بێت؛ لە دەورووبەری گونجاودا بوون.
out of one's element, لە شوێنێك یا بارێکی نابەدڵ‌و ناخۆشدا بوون؛ لە دەورووبەری نەگونجاو یا نەشیاودا بوون.
the elements, (١) سەرەتاکان؛ بنچینەکان.
(٢) ئەو هێزانەی سرووشت کە ئاووهەوایان لێ پێکدێت وەك با، باران، سەرما، گەرما... هتد.

elemental (el′ə-men′t'l), *adj.* (١) تایبەتی بە یەکێك لەو چوار گەوهەرەی کە وا دەزانرا سرووشتیان لێ پێکدێت: خاك، هەوا، ئاگرو ئاو
(٢) وەك هێزی سرووشتی
(٣) بنچینەیی؛ سەرەکی؛ سرووشتی‌و بەهێز:
(Hunger and sex are ~ drives.)
(٤) سەرەتایی؛ سادە (٥) گرنگ.
(٦) تاکە توخم نەك ئاوێتە (کیمیا).

elementary (el′ə-men′tēr-i), *adj.* (١) سەرەتایی.
(٢) بنچینەیی؛ سەرەکی؛ گرنگ.
(٣) تاکە توخم نەك ئاوێتە (کیمیا).

-elemetarily *(adv.)*; **elementariness** *(n.).*

elementary school, قوتابخانەی سەرەتایی.
(هەروەها پێی دەوترێ: **grade school, grammar school**).
elephant (el′ə-fənt), *n.* فیل.
elephantiasis (el′ə-fən-tī′ə-sis), *n.* نەخۆشییەکی درێژخایەنە
بریتییە لە چرچ و ڕەقبوونی پێست (وەك هی فیل) وە هەوکردنی ئەندامی لەش
(بەتایبەتی لاق و ئەندامی زاووزێ).
elephantine (el′ə-fan′tēn, el′ə-fan′tīn), *adj.* (١) فیلی؛
وەك فیل (٢) قەبە و ناقۆڵا؛ فیلەتەنی؛ زل و ناکارامە.
elevate (el′ə-vāt′), *v.t.* (١) بەرزکردنەوە؛ بڵندکردنەوە؛ هەڵبڕین.
(٢) دەنگ بەرزکردنەوە. (٣) پایە بڵندکردن؛ پلەوپایە بەرزکردنەوە؛
شکۆ پێدان (٤) وورە پێدان؛ وورە بەرزکردنەوە؛ شادکردن.
elevated (el′ə-vāt′id), *adj.* (١) بەرزکراوە؛ هەڵبڕاو.
(٢) بەرز؛ بەشکۆ؛ بڵند. (٣) دڵخۆش؛ بەکەیف؛ بەدەماخ.
n. [Colloq.], هێڵی شەمەندەفەری بەرز.
elevation (el′ə-vā′shən), *n.* (١) بەرزکردنەوە؛ بەرزبوونەوە؛
بڵندکردنەوە (٢) شوێنێکی بەرز.
(٣) بەرزی؛ بەرزایی (لە ڕووی زەوییەوە): ***(the ~ of a mountain)*** .
(٤) پایەبەرزی؛ بەرزی (پلەوپایە)؛ شکۆ؛ بەشکۆیی.
(٥) بەرزی ئەستێرەیەك لە ئاسۆوە. (٦) بەرزی یا بەرزایی لە ئاستی دەریاوە.
elevator (el′ə-vā′tēr), *n.* (١) بەرزکەرەوە؛ هەڵبڕ (مرۆڤ، ئامێر).
(٢) پەیژەی کارەبایی. (٣) عەماری لوولەکی دانەوێڵە. (٤) پارچەیەکی جووڵاوە
بە کلکی فڕۆکەوە بۆ بەرزکردنەوە و نزم کردنەوەی فڕۆکە لەکاتی فڕیندا.
eleven (i-lev′′n, ə-lev′′n), *n.* یانزە
elevenfold (i-lev′′n-fōld′, ə-lev′′n-fōld′), *adj.* (١) یانزە-
بەش؛ یانزە پارچەیی. (٢) یانزە ئەوەندە.
adv. یانزە ئەوەندە.
eleventh (i-lev′′nth, ə-lev′′nth), *adj.* (١) یانزەهەم
(٢) یانزە یەك.
n. (١) یانزەهەم (٢) یانزە یەك.
at the eleventh hour, لە دوا خولەکدا؛ لە دوا هەناسەدا؛ درەنگ؛
زۆر درەنگ
elf (elf), *n.* (١) جنۆکە (٢) منداڵێکی هاروهاج و چەتوون و کەتنباز و
زیانبەخش (٣) کەسێکی کورتەباڵا.
elfin (el′fin), *adj.* جنۆکەیی؛ هاروهاج و زیانبەخش.
n. = **elf.**
elfish (el′fish), *adj.* جنۆکەیی؛ تایبەتی بە جنۆکە؛ هاروهاج و چەتوون و
زیانبەخش
elicit (i-lis′it), *v.t.* لێ دەرهێنان؛ هێنانەدەرەوە؛ بوون بە هۆ:
(His hostile question ~ed an angry reply.;
to ~ the truth from somebody)
-elicitation ***(n.).***
elide (i-līd′), *v.t.* (١) پەڕاندنی تیپە بزوێن یا بڕگەی ووشەیەك لە بێژاندا.
(٢) (ا) لابردن؛ نەهێشتن. (ب) کردن بە ژێرەوە؛ کردن بە ژێر لێوەوە؛
نەخستنەڕوو
eligibility (el′i-jə-bil′ə-ti), *n.* (١) شیان (بۆ فەرمانبەری،
وەرگیران لە زانکۆ... هتد)؛ لێهاتوویی؛ لێهاتن.
(٢) (*pl.*) تایبەخۆیەك کە شتێك دەشێنێت.
eligible (el′i-jə-b′l), *adj.* شیاو (بۆ کار وەرگرتن، چوونە زانکۆ،
ژنهێنان و شووکردن... هتد)؛ بۆ هەڵبژاردن دەشێت.
eliminate (i-lim′ə-nāt′, ə-lim′ə-nāt′), *v.t.* (١) لابردن؛
نەهێشتن؛ لەناوبردن (٢) خستنەلاوە؛ پەسەند نەکردن؛ گوێ پێ نەدان.
(٣) لە لەش کردنەدەرەوە (پیسایی)؛ گووکردن؛ پیسایی کردن.
-elimination ***(n.)***; **eliminative** ***(adj.)***; **eliminator** ***(n.)***;
eliminatory ***(adj.).***
elision (i-lizh′ən), *n.* پەڕاندنی تیپە بزوێن یا بڕگەی ووشەیەك
لە بێژاندا
elite (i-lēt′, ā-lēt′), *n.* (١) پێشەنگ؛ پێشڕەوەکان؛ هەڵبژاردەی کۆمەڵ:
(the ~ of society)
(٢) جۆرە تیپێکی چاپەمەنی
elixir (i-lik′sēr), *n.* (١) ئەلیکسیر؛ ئەکسیری ژیان مادەیەکی خەیاڵییە
کیمیاگەرانی کۆن دەیان ووت گوایە کانزای بێ نرخی پێ دەکرێتە زێڕ یا
تەمەنی پێ درێژ دەکرێتەوە.
(هەروەها پێشی دەووترێت: " بەردی فەیلەسوف ").
(٢) [Rare]، گەوهەر؛ بنچینەی شت.
(٣) دەرمانێك کە هەموو جۆرە نەخۆشییەك چاك دەکاتەوە.
Elizabethan (i-liz′ə-bē′thən), *adj.* تایبەت بە چەرخی
فەرمانڕەوایی " ئەلیزابیس " شاژنی ئینگلتەرا لەسەدەی شانزەهەمدا:
(E~ poetry)
n. کاربەدەست، نووسەر، یا هونەرێکی ئینگلیزی چەرخی " ئەلیزابیس ".
elk (elk), *n.* کەڵەکێوی؛ بەرانە کێوی.
ell (el), *n.* گەز (پێوان).
ellipse (i-lips′, ə-lips′), *n.* شێوەیەکی هێلکەیی (ئەندازە).
ellipsis (i-lip′sis, ə-lip′sis), *n.* (١) پەڕاندنی ووشەیەك یا چەند
ووشەیەك (لە ڕستەیەکدا کە کارناکەتە سەر مانای ڕستەکە (ووشەی ناو
کەوانەکان لەم دوو ڕستەیەدا):
| If (it is) possible (you) come early.|;
| The man (whom) I saw |.
(٢) نیشانەی پەڕاندنی ووشە یا تیپ لە ڕستەدا (کە بریتییە لە چەند خاڵێك
یا ئەستێرەیەك).
ellipsoid (i-lip′soid, ə-lip′soid), *n.* شێوەیەکی ڕوو هێلکەیی
(ئەندازە).
-ellipsoidal *(adj.).*
elliptic (i-lip′tik, ə-lip′tik), *adj. Also* **elliptical,** (١) هێلکەیی:
شێوە هێلکەیی. (٢) تایبەتی بە پەڕاندنی ووشەیەك یا چەند ووشەیەك لە
ڕستەیەکدا بەبێ کارکردنە سەر مانای ڕستەکە (ووشەی پێشوو ببینە).
ellipticity (i-lip′tis′ə-ti, el′ip′tis′ə-ti), *n.* هێلکەییتی (ئەندازە).
elm (elm), *n.* (١) ڕەشەدار. (٢) داری ئەم درەختە.
elocution (el′ə-kū′shən), *n.* (١) هونەری شت خوێندنەوە،
ووتاردان، یا دووان لە کۆبوونەوەی گشتیدا.
(٢) شێوەی ووتار خوێندنەوە یا دووان لە کۆبوونەوەی گشتیدا.
-elocutionary ***(adj.).***
elocutionist (el′ə-kū′shən-ist), *n.* مامۆستای هونەری ووتار
خوێندنەوە؛ ووتار یا هۆنراوە خوێنەرەوە لە کۆبوونەوەی گشتیدا
elongate (i-lôŋ′gāt), *v.t. & v.i.* ڕاکێشان؛ کشاندن؛ درێژکردنەوە؛
کشان؛ درێژبوونەوە.
adj. (١) کشاو؛ ڕاکێشراو؛ درێژبووەوە. (٢) باریك و درێژ (گەڵا).
-elongation ***(n.).***
elope (i-lōp′, ə-lōp′), *v.i.* ڕەدووکەوتن؛ ڕاکردنی کوڕ و کچێك
بەدزییەوە بۆ یەکتر مارەکردن
-elopement ***(n.)***; eloper ***(n.).***
eloquence (el′ə-kwəns), *n.* (١) ڕەوانبێژی؛ زمان پاراوی؛
زمان ڕەوانی. (٢) (ا) هونەری ڕەوانبێژی یا زمان ڕەوانی.
(ب) توانا یا هێزی پێ سەلماندن لەڕێگەی ڕەوانبێژییەوە.
eloquent (el′ə-kwənt), *adj.* ڕەوانبێژ؛ زمان ڕەوان؛ زمان پاراو.
-eloquently ***(adv.).***
else (els), ***adj.*** تر؛ هی تر؛ جیا:
(somebody ~ ; Is there anything ~ ?)
adv. (١) تر؛ هی تر: ***(Where ~ can I go ?)*** .
(٢) ئەگینا: ***(Study, (or) ~ you will fail.)*** .
elsewhere (els′hwâr′), *adv.* لە شوێنێکی تر؛ شوێنێکی تر؛

له جێگایەکی تر

elucidate (i-lo͞o′sə-dāt′, i-lū′sə-dāt′), *v.t.* ڕوونکردنەوە (باس)؛ ڕاڤەکردن

-**elucidation** *(n.)*; **elucidator** *(n.)*.

elude (i-lo͞od′, i-lūd′), *v.t.* (١) خۆبەدەستەوەنەدان؛ خۆ دەربازکردن؛ خۆ لێ لادان:

(to ~ one's enemies or the police; to ~ payment of a bill)

(٢) تێ نەگەیشتن: سەر لێ دەرنەچوون:

(The point you're trying to make ~s me.)

elusion (i-lo͞o′zhən, i-lū′zhən), *n.* خۆبەدەستەوەنەدان؛ خۆدەربازکردن؛ خۆ لێ لادان

elusive (i-lo͞o′siv, i-lū′siv), *adj.* (١) خۆبەدەستەوەنەدەر؛ دەست لێ گیرنەبوو (مرۆڤ)؛ بەردەست نەکەوت ***(an ~ person)***

(٢) سەر لێ دەرنەچوو: ناچێتە مێشکەوە: ***(an ~ point or idea)***.

-**elusively** *(adv.)*; **elusiveness** *(n.)*; **elusory** *(adj.)*.

elves (elvz), *plural of* **elf.**

elvish (el′vish), *plural of* **elfish.**

Elysian (i-lizh′ən, i-lizh′i-ən), *adj.* (١) بەهەشتی: وەك بەهەشت؛ خۆش (٢) بەختیار؛ شاد؛ کامەران.

Elysium (i-lizh′i-əm, i-liz′i-əm), *n.* بەهەشت: شوێنێکی زۆر خۆش

emaciate (i-mā′shi-āt′), *v.t.* لەڕولاوازکردن؛ ووشك کردنەوە یا ووشك بوونەوە (بە خواردن کەم کردنەوە یا نەخۆشی).

-**emaciation** *(n.)*.

emaciated (i-mā′shi-āt′id), *adj.* لەڕولاواز؛ لەبرسا (یا بەهۆی نەخۆشی‌یەوە)؛ ووشك بووەوە

emanate (em′ə-nāt′), *v.i.* لێ هاتنەدەرەوە؛ لێ هاتن

v.t. [Rare], فڕێدان؛ ناردن

emanation (em′ə-nā′shən), *n.* (١) لێ هاتنەدەرەوە؛ دانەوە (تیشك، شەوق). (٢) شتێك کە لە سەرچاوەیەکەوە دێتەدەرێ (تیشك، ڕووناکی (٣) جۆرە گازێکە لە ماددەیەکی ئەتۆماوی دێتەدەرەوە (کیمیاگەری).

emancipate (i-man′sə-pāt′), *v.t.* (١) ئازادکردن لە بەندێتی؛ ڕزگارکردن (بەند)؛ سەربەست کردن. (٢) ڕزگارکردن لە نەریت‌و پێوەندی کۆمەڵ. (٣) بەرەڵاکردن یا سەربەست کردنی منداڵ لەژێر دەستی باوکی (یاسای ڕۆمانی)

-**emancipatory** *(adj.)*.

emancipation (i-man′sə-pā′shən), *n.* ئازادکردن لە بەندێتی؛ ڕزگارکردن؛ ئازادی؛ ڕزگاری؛ سەربەستی:

(the ~ of slaves in America)

emancipator (i-man′sə-pā′tēr), *n.* ڕزگارکەر لە بەندایەتی؛ ئازادکەر؛ سەربەستکەر

emasculate (i-mas′kyoo-lāt′), *v.t.* (١) خەساندن؛ لە پیاوەتی خستن. (٢) لاوازکردن؛ بێ هێز کردن.

-**emasculation** *(n.)*; **emasculator** *(n.)*; **emasculatory** *(adj.)*.

embalm (im-bäm′), *v.t.* (١) مۆمیاکردن؛ پاراستنی لاشەی مردوو لە بۆگەن کردن بە دەرمان پێوەکردنی. (٢) چەسپاندن لە یاد یا مێشکدا. (٣) بۆنی خۆش پێوەکردن؛ گوڵاو پێوەکردن.

-**embalment** *(n.)*.

embank (im-baŋk′), *v.t.* پاراستن، پاڵپشتی کردن، یا دەورەدان بە بەستوویەك.

embankment (im-baŋk′mənt), *n.* (١) پاراستن، پاڵپشتی کردن، یا دەورەدان بە بەستوو یا بەست (٢) بەستوو؛ بەست (بۆ پەنگ پێ خواردنەوەی ئاو یا ڕێگەوبان لەسەر دروستکردن).

embargo (im-bär′gō), *n.* (١) قەدەغەکردن بە فەرمانی میری (بازرگانی)؛ وەستاندن (ئاڵوگۆڕ).

(٢) قەدەغەکردن؛ ڕێگە پێ نەدان؛ وەستاندن.

v.t. قەدەغەکردن (بازرگانی)؛ وەستاندن؛ ڕێگە پێ نەدان؛ قەدەغەکردن.

embark (im-bärk′), *v.t.* (١) سواری کەشتی کردن؛ خستنەسەر کەشتی. (٢) وەبەرهێنانی پارە لە بازرگانی‌یەکدا؛ پارە خستنەگەڕ.

v.i. (١) سواری کەشتی بوون. (٢) دەست بە گەشتکردن؛ کەوتنە ڕێگا. (٣) دەست بە پرۆژەیەك یا کاسبی‌یەك کردن.

-**embarkment** *(n.)*.

embarrass (im-bar′əs), *v.t.* (١) تەریق کردنەوە؛ شەرمەزارکردن؛ ڕووشکاندن؛ شەرمەزاربوون؛ شەرم گرتن.

(٢) تەگەرە تێخستن؛ کەندوکۆسپ لە بەردەمدا دانان؛ ڕێگەلێگرتن.

(٣) قەرزارکردن. (٤) ئاڵۆزکردن.

embarrassing (im-bar′əs-iŋ), *adj.* ناشرین (کردەوە، ڕەووشت)؛ شەرمەزارکەر؛ تەریق کەرەوە: ***(an ~ situation)***.

embarrassment (im-bar′əs-mənt), *n.* (١) تەریق کردنەوە؛ تەریق بوونەوە؛ شەرمەزاری؛ تەریقی. (٢) شتێك کە دەبێت بەهۆی شەرمەزاری، تەگەرەلێدان، یا ئاڵۆزکردن: ***(He is an ~ to his family.)***.

embassador (im-bas′ə-dēr), *n.* = **ambassador.**

embassy (em′bə-si), *n.* (١) پلەو کاروباری باڵیۆز.

(٢) بارەگای باڵیۆز. (٣) باڵیۆزخانە.

(٤) باڵیۆزو دەستەی فەرمانبەرەکانی.

(٥) نوێنەرێك کە ڕاسپاردەیەك دەبات بۆ وولاتێکی بێگانە.

(٦) ڕاسپاردەیەکی گرنگی میری.

embattle (em-bat′'l), *n.* تارمەی تفەنگ لێوە تەقاندن لەسەر سەربانی قەڵا یا خانوو.

embattle (em-bat′'l), *v.t.* (١) خۆ ئامادەکردن بۆ جەنگ.

(٢) سەنگەر؛ جێگای خۆ قایم کردن‌و بەهێزکردن بۆ جەنگ.

embed (im-bed′), *v.t.* (١) ناشتن (ڕووەك، تۆو).

(٢) خستنەناو؛ تیا چەسپ کردن یا بوون؛ تیا چەقاندن:

(The knife was ~ed in the wood.)

(٣) چەسپاندن لە مێشك یا یاددا.

embellish (im-bel′ish), *v.t.* (١) ڕازاندنەوە؛ جوانکردن.

(٢) زیادە پێوەنان (چیرۆك)؛ بەهارات پێوەکردن (مەجاز).

embellishment (im-bel′ish-mənt), *n.* (١) ڕازاندنەوە؛ جوانکردن. (٢) (ا) ڕازێنەرەوە یا جوانکەر (شت). (ب) شتێك کە جۆش‌وخرۆش بدات بە چیرۆکێك، واتە بیڕازێنێتەوەو خۆشی بکات.

ember (em′bēr), *n.* (١) بزووتك؛ سەرە بزووتك؛ پشکۆ.

(٢) *(pl.)* ژیلەمۆ.

embezzle (im-bez′'l), *v.t.* پارەی پێ سپێردراو دزین:

(The bank manager ~d ten thousand dollars from the bank.)

embezzlement (im-bez′'l-mənt), *n.* دزینی پارە یا شتی تری پێ سپێردراو.

embitter (im-bit′ēr), *v.t.* دڵ پڕکردن؛ داخ کردنە دڵەوە؛ دڵ لێ هەڵکەندن.

-**embittered** *(adj.)*; **embitterment** *(n.)*.

emblaze (em-blāz′), *v.t.* (١) ڕووناك کردنەوە.

(٢) ئاگر پێوەنان؛ سووتاندن.

emblaze (em-blāz′), *v.t.* = **emblazon.**

emblazon (em-blā′z'n), *v.t.* (١) ڕازاندنەوە (بە قەڵغان‌و درووشمی خێڵەوە). (٢) ڕازاندنەوە بە ڕەنگی ڕووناك‌و بریقاوە.

(٣) ستایش کردن؛ بە شان‌و باهودا هاتن.

-**emblazonment** *(n.)*.

emblem (em′bləm), *n.* (١) دروشم. (٢) هێما؛ نیشانە.

-**emblematize** *(v.t.)*.

emblematic (em′blə-mat′ik), *adj.* تایبەتی بە دروشم؛

هێمایی؛ نیشانەیی.

-emblematical *(adj.)*; **emblematically** *(adv.)*.

embodiment (im-bod′i-mənt), ***n.*** (١) لەش بەبەرداکردن؛ گیان بەبەرداکردن. (٢) نوێنەر؛ نموونە؛ کەسێك کە نموونەی بیروڕا یا ڕەووشتێك بێت. *(Gandhi was the ~ of non-violence.; She is the ~ of virtue.)*

embody (im-bod′i), ***v.t.*** (١) لەش بەبەرداکردن؛ گیان بەبەرداکردن؛ نوواندن *(His speech ~ied democratic ideals.)*.
(٢) کردن بە بەشێك لە؛ بوون بە پارچەیەك لە: *(Our ideas are ~ied in the committee's report.)*

embolden (im-bōl′d'n), ***v.t.*** زات بەبەرد کردن؛ بەجەرگ کردن؛ ئازاکردن؛ غیرەت پێدان.

embowel (em-bou′əl, em-boul′), ***v.t.*** (١) [Rare] ڕیخۆڵە- دەرهێنان (٢) [Obs.]، ناشتن؛ کردن بە ژێرەوە؛ چەسپاندن لەناو یا لەژێردا.

embrace (im-brās′), ***v.t.*** (١) باوەش پیاکردن؛ گرتنەباوەش.
(٢) پێ خۆش بوون؛ یەکسەر پەسەندکردن: *(He ~d the opportunity to travel.)*
(٣) دەستپێکردن؛ کردن؛ وەرگرتن: *(He ~d a new profession.)*.
(٤) ئابلووقەدان؛ دەورەدان.
(٥) تێدابوون؛ کردن بە بەشێك لە؛ لێ پێکهاتن.
(٦) تێگەیشتن: *(His glance ~d the scene.)*.
v.i. باوەش پیاکردن؛ گرتنەباوەش.
n. باوەش پیاکردن؛ باوەش.

embrocate (em′brō-kāt′), ***v.t.*** لەش شێلان بە چەوری؛ مەلوون.

embroider (im-broi′dẽr), ***v.t.*** (١) نەخش و نیگار کردن (لەسەر جل و بەرگ و قوماش)؛ گرێ چنین؛ چنین؛ ڕازاندنەوە.
(٢) ڕازاندنەوەی چیرۆکێك.

embroidery (im-broi′dẽr-i), ***n.*** (١) نەخش و نیگار (قوماش، جل و بەرگ)؛ نەقش؛ دەرزی و دروومان؛ گرێ چنین. (٢) هونەری نەخش و نیگار کردن؛ نەخش و نیگارکاری. (٣) ڕازاندنەوە (چیرۆك).

embroil (em-broil′), ***v.t.*** (١) شێواندن؛ تێکدان؛ تێك و پێکدان.
(٢) تێوەگلاندن لە شەڕ و ناخۆشیدا (مرۆڤ، میری)؛ تووش کردن (ناخۆشی)؛ تێوەتلاندن

-embroilment *(n.)*.

embryo (em′bri-ō′), ***n.*** (١) ئاوڵەمە. (٢) (أ) سەرەتا.
(ب) شتێك کە هێشتا لە سەرەتای پەرەسەندنیدا بێت.

embryology (em′bri-ol′ə-ji), ***n.*** ئاوڵەمەناسی؛ زانستی پێکهاتن و پەرەسەندنی ئاوڵەمە.

-embryologist *(n.)*.

embryonic (em′bri-on′ik), ***adj.*** (١) ئاوڵەمەیی؛ تایبەتی بە ئاوڵەمە (٢) سەرەتایی؛ پێ نەگەیشتوو.

embryo sac, کیسی تۆوی پشکوتو (ڕووەك).

emcee (em′sē′), ***v.t. & v.i.*** [Slang], ئاهەنگ گێڕان
n. [Slang], ئاهەنگ گێڕ

emerald (em′ẽr-əld, em′rəld), ***n.*** (١) زەمرووت؛ جۆرە بەردێکی بەنرخە (٢) ڕەنگی سەوز؛ سەوزێکی تێر.
adj. (١) سەوزێکی تێر. (٢) لە زەمرووت دروستکراو.

emerge (i-mũrj′), ***v.i.*** سەردەرهێنان؛ سەرهەڵدان؛ هاتنەڕوو؛ هەڵقوڵان (مەجاز).

emergence (i-mũr′jəns), ***n.*** هاتنەڕوو؛ سەردەرکێشان؛ پەیدابوون؛ سەر هێنانەدەرەوە.

emergency (i-mũr′jən-si), ***n.*** ناکاوی؛ ناکاو؛ تەنگانە؛ تەنگاو.
adj. هی ناکاوی *(an ~ brake)*.

emergent (i-mũr′jənt), ***adj.*** تازە سەربەست (وڵات، گەل)؛ تازەپیاکەوتوو؛ تازە هاتەڕوو: *(an ~ nation)*.

emeritus (i-mer′ə-təs), ***adj.*** خانەنشینێك کە لەڕووی ڕێزەوە هێشتا پلەی کۆنی خۆی هەر مابێت: *(professor ~)*.

emersed (i-mũrst′), ***adj.*** سەردەرکێشاو لەسەر ڕووی ئاوەوە (گەڵا، ڕووەکی ئاوی).

emersion (ē-mũr′shən, ē-mũr′zhən), ***n.*** سەردەرکێشان؛ سەر دەرهێنانەدەرەوە.

emery (em′ẽr-i, em′ri), ***n.*** سمارتە.

emigrant (em′ə-grənt, em′ə-grant′), ***adj.*** (١) کۆچکەر.
(٢) تایبەتی بە کۆچکەران یا کۆچ کردن.
n. کۆچکەر (لە وڵاتی خۆیەوە بۆ وڵاتێکی تر).

emigrate (em′ə-grāt′), ***v.i.*** کۆچ کردن لە وڵاتێکەوە بۆ وڵاتێکی تر؛ بارکردن و وڵاتی خۆ بەجێهێشتن بۆ وڵاتێکی تر.

emigration (em′ə-grā′shən), ***n.*** (١) کۆچ کردن یا بارکردن لە وڵاتێکەوە بۆ وڵاتێکی تر. (٢) کۆچکەران؛ بارکەران.

emigré (em′ə-grā), ***n.*** کۆچکەر لە وڵاتی خۆوە بۆ وڵاتێکی تر (بەتایبەتی لە ناچاریداو دژی ئارەزووی خۆی).

eminence (em′ə-nəns), ***n.*** (١) بەرزایی؛ گرد.
(٢) پلەوپایە بەرزی؛ بەناوبانگی؛ ناوداری.
(٣) [E-]، نازناوی سەرەك قەشەی کاسۆلیك لەڕووی ڕێزەوە.
(٤) بەرزایی سەر ئیسقانێك (توێکاری).

eminency (em′ə-nən-si), ***n.*** بەرزی؛ گرنگی؛ بەناوبانگی؛ ناوداری؛ پلەوپایە بەرزی

eminent (em′ə-nənt), ***adj.*** (١) بەرز؛ بڵند. (٢) دەرپەڕیو؛ دەرپۆقیو.
(٣) پلەوپایە بەرز؛ ناودار؛ بەناوبانگ. (٤) نایاب؛ زۆر باش.

-eminently *(adv.)*.

eminent domain, مافی میری بۆ دەست بەسەرداگرتنی شتومەکی تایبەتی (وەك زەوی‌وزار یا خانووی کەسێك) بۆ بەکارهێنانی گشتی پاش بۆ بژاردنی نرخەکەی.

emir (ə-mêr′), ***n.*** میر.

emirate (ə-mêr′it), ***n.*** میرنشین.

emissary (em′ə-ser′ m,..m,kmmmmi), ***n.*** پەیامبەری نهێنی؛ پەیامبەر؛ نوێنەر.
adj. هی پەیامبەری نهێنی.

emission (i-mish′ən), ***n.*** (١) لێ هاتنەدەرەوە (دووکەڵی ئوتومبێل، یا کارگە، هەڵم، ئاگرپڕژێن... هتد)؛ لێ دەرهاتن؛ دەردان.
(٢) شتێکی لێوە هاتووەدەرەوە؛ شتێکی دەردراو.
(٣) دەردانی شتێك لەلایەن لەشەوە (بەتایبەتی هی تۆم).

emit (i-mit′), ***v.t.*** (١) دەردان (ئارەق، بۆن، شلە... هتد)؛ لێ هاتنەدەرەوە: *(Volcanoes ~ lava.)*
(٢) دانەوە (دەنگ)؛ دەنگ لێوە هاتن.

emotion (i-mō′shən), ***n.*** (١) هەست؛ سۆز.
(٢) جۆش؛ جۆش و خرۆش.

emotional (i-mō′shən-'l), ***adj.*** (١) تایبەتی بە هەست یا سۆز
(٢) هەست پیشاندەر.
(٣) زووهەڵچوو؛ بەسۆز؛ هەڵەشە؛ تەنگەتیلکە.
(٤) هەست جوڵێنەر؛ هەست جوڵێن.

emotionalism (i-mō′shən-'l-iz'm), ***n.*** (١) هەڵەشەیی؛ تەنگەتیلکەیی؛ زوو هەڵچوون (٢) هەست پیشاندان؛ هەست دەرخستن.
(٣) هەست جووڵاندن؛ کارکردنەسەر هەست.

emotionalist (i-mō′shən-'l-ist), ***n.*** (١) کەسێکی هەست لەڕوو؛ کەسێکی بەسۆز (٢) کەسێك کە لە کردەوەو ڕەووشتیدا زیاتر پشت بە هەستی دەبەستێت وەك لە مێشکی.

emotionality (i-mō′shən-al′ə-ti), ***n.*** (١) هەستداری؛ بەهەستی؛ هەست بەهێزی. (٢) هەڵەشەیی؛ زوو هەڵچوون.

emotionally (i-mō′shən-'l-i), ***adv.*** (١) لەڕووی هەست یا سۆزەوە. (٢) بەهەڵەشەیی؛ بە زوو هەڵچوویی.

emotive (i-mō′tiv), *adj.* هەستی؛ سۆزی؛ هەستدار؛ هەست دەربڕ.
empathic (em-path′ik), *adj. Also* **empathetic,** تایبەتی بە
هاوهەستی یا هاوسۆزایەتی.
-empathetically *(adv.).*
empathy (em′pə-thi), *n.* هاوسۆزی؛ هاوهەستی؛
هەست کردن بە هەستی کەسێکی تر
emperor (em′pēr-ēr), *n.* ئیمپراتۆر؛ شاهەنشا
emperorship (em′pēr-ēr-ship′), *n.* پلەوپایەو حوکمڕانی
ئیمپراتۆر
emphasis (em′fə-sis), *n.* (١) دان لێ داگرتن (وشە، بڕگە، ڕستە)؛
هێز خستنەسەر (بێژان). (٢) بایەخ پێدان؛ بایەخ؛ دووپاتکردنەوە؛
بە گرنگ دانان
emphasize (em′fə-sīz′), *v.t.* (١) دان لێ داگرتن یا هێز خستنەسەر
(وشە، بڕگە، ڕستە). (٢) بە گرنگ دانان؛ بایەخ پێدان؛ دووپاتکردنەوە.
emphatic (im-fat′ik), *adj.* (١) توندوتیژ؛ بەهێز
(٢) سوور لەسەر؛ بێ دوودڵی: *(to be ~ about something)* .
(٣) دان لێ گیراو یا هێز لەسەر (وشە).
(٤) یەکلایی؛ بێگومان: *(an ~ defeat)* .
-emphatically *(adv.).*
emphysema (em′fi-sē′mə), *n.* (١) سی ئاوسان (پڕیشکەوانی)؛
ئاوسانی تێشووی لەش بەهۆی هەواوە؛ ئێمفەسیما.
(٢) نەخۆشییەکی ئەسپە بریتییە لە هەناسە بۆ نەدران و کۆکین
-emphysematous *(adj.).*
empire (em′pīr), *n.* (١) ئیمپراتۆرنشین؛ شاهەنشانشین.
(٢) ماوەی حوکمڕانی شاهەنشا. (٣) دەسەلاتی ڕەهایی؛ دەسەلاتی بێ سنوور.
the Empire, ئیمپراتۆرنشینێکی تایبەتی، بەتایبەتی:
(ا) ئیمپراتۆرنشینی بەریتانی، واتە ئینگلتەرە. (ب) ئیمپراتۆرنشینی ڕۆمی.
(ج) ئیمپراتۆرنشینی فەرەنسا لە سەردەمی " ناپلیۆن " دا.
empiric (em-pir′ik), *n.* (١) کەسێکی نەخوێندەوارو نەزان کە هەر
دەتوانێت پشت بە تاقیکردنەوەو بەسەرهاتی ژیان ببەستێت
(٢) کەسێکی ساختەچی.
empirical (em-pir′i-k'l), *adj.* بە کردەوە؛ کردەنی؛
لەسەر تاقیکردنەوەو سەرنج بەندە نەك زانست:
(an ~ remedy, method, or evidence, etc.)
empiricism (em-pir′ə-siz'm), *n.* (١) گوێ نەدان بە زانست و پشت
بەستن بە تاقیکردنەوەو سەرنجی ژیان. (٢) ساختەچێتی.
(٣) تیۆرییەکی فەلسەفییە دەڵێت کە تاقیکردنەوەو بەسەرهاتی هەستی
تەنها سەرچاوەی زانینە.
-empiricist *(n.).*
emplacement (im-plās′mənt), *n.* (١) لە شوێنێکی تایبەتیدا
دانان. (٢) شوێنی تۆپ لێوە تەقاندن (٣) [Rare]، شوێن؛ جێگە.
employ (im-ploi′), *v.t.* (١) بەکارهێنان. (٢) پێوە خەریك بوون
(٣) بەکرێ گرتن؛ دامەزراندن (لەسەر کار)؛ ڕاگرتن؛ کار پێدان؛ ئیش پێدان:
(He ~s many people in his factory.)
n. کارکردن؛ ئیش کردن؛ کار؛ ئیش
-employability *(n.)*; employable *(adj.).*
employee, employe (im-ploi′ē, em′ploi-ē′), *n.* کرێکار؛
مووچەخۆر؛ ئیشکەر؛ فەرمانبەر؛ بەکرێ گیراو؛ ڕاگرتە
employer (im-ploi′ēr), *n.* (١) خاوەن ئیش؛ خاوەن کار؛ بەکرێ گر
(٢) بەکارهێنەر
employment (im-ploi′mənt), *n.* (١) بەکرێ گرتن؛ ئیش پێدان.
(٢) کار؛ ئیش؛ فرمان؛ پیشە. (٣) بەکارهێنان
empoison (em-poi′z'n), *v.t.* (١) ژەهر تێکردن؛ ژەهراوی کردن؛
تێکدان (٢) داخ کردنە دڵەوە؛ دڵ لێ ڕەش کردن
emporium (em-pôr′i-əm, em-pō′ri-əm), *n.* (١) بازاڕ
(٢) فرۆشگایەکی گەورەی گەلێك شت تیادا دەستکەوتوو.
empower (im-pou′ēr), *v.t.* (١) دەسەلات پێدان:
(The president is ~ed to veto legislation.)
(٢) تواناپێدان؛ ڕێگەپێدان.
empress (em′pris), *n.* (١) ژنی ئیمپراتۆر. (٢) ئیمپراتۆری ژن؛ شاژن.
(٣) ژنێکی زۆر بەدەسەلات: *(the ~ of his heart)* .
emptiness (emp′ti-nis), *n.* بۆشێتی؛ بەتاڵی؛ خاڵیتی؛ چۆڵی؛
پڕوپووچی؛ پووچی.
empty (emp′ti), *adj.* (١) بۆش؛ بەتاڵ؛ خاڵی.
(٢) چۆڵ؛ بەتاڵ: *(an ~ house)* .
(٣) بەتاڵ؛ ڕووتوقووت؛ بێ بار: *(an ~ ship)* .
(٤) هیچوپووچ؛ بێ سوود؛ پووچ؛ بێ فەڕ: *(~ pleasures)* .
(٥) درۆ؛ پووچ؛ پووت؛ بێ مانا؛ پەڕپووت: *(~ promise, ~ talk)*
(٦) [Colloq.]، برسی.
v.t. (١) بەتاڵ کردن؛ بەتاڵ کردنەوە. (٢) (ا) ڕۆکردن؛ هەڵڕشتن؛ داکردن.
(ب) کردنەناو شتێکی ترەوە؛ گواستنەوە بۆ ناو دەفرێکی تر.
v.i. (١) بەتاڵ بوون؛ بەتاڵ بوونەوە؛ هیچ تێدا نەمان.
(٢) ڕژانە ناو (ڕوبار، جۆگە):
(The Euphrates ~ies into Shat-Al-Arab.)
empty of, بەبێ.
empty-handed (emp′ti-han′did), *adj.* دەستبەتاڵ؛
هیچ دەست نەکەوت.
empty-headed (emp′ti-hed′id), *adj.* هیچ نەزان؛ بێ مێشك؛
گەوج؛ کەر.
empyema (em′pi-ē′mə, em′pī-ē′mə), *n.* کێم کردن
(بەتایبەتی بۆشایی دەوری سییەکان).
empyreal (em-pir′i-əl, em′pə-rē′əl), *adj.* ئاسمانی؛
هی حەوت تەبەقەی ئاسمان؛ بەرز؛ بڵند.
empyrean (em′pə-rē′ən, em′pī-rē′ən), *n.* (١) حەوت تەبەقەی
ئاسمان: شوێنی خوداو ڕووناکی و ئاگر. (٢) ئاسمان؛ گەردوون.
adj. ئاسمانی؛ بەرز.
emu (ē′mū), *n.* مەلێکی ئوسترالی نەفڕە لە وشترمورخ دەچێ.
emulate (em′yoo-lāt′), *v.t.* چاولێکردن؛ لاسایی کردنەوە (لەڕووی
باشییەوە)؛ لەسەر ڕێ و شوێن ڕۆیشتن.
-emulation *(n.)*; emulative *(adj.)*; emulator *(n.).*
emulsion (i-mul′shən), *n.* تووانەوە یا پرش و بڵاوبوونەوەی
شلەیەك لە شلەیەکی تردا بە تەواوی.
en- (in, en), پێشگرێکە بەمانای: (ا) خستنەسەر؛ خستنەناو:
(enthrone)
(ب) کردنەبەر؛ داپۆشین بە: *(enrobe)* .
(ج) والێکردن؛ کردن بە: *(endanger, enfeeble)* .
(د) لەناو.
-en (ən, 'n), پاشگرێکە بەمانای: (ا) بوون بە؛ کردن بە؛ والێکردن:
(darken, weaken)
(ب) پێدان: *(hearten, strengthen)* .
(ج) لەوە کراوە یا درووستکراوە: *(wooden, woolen)* .
(د) گەردانی سێیەمی کردار پێکدێنێت: *(written, risen)* .
(ه) کۆی ناوی لێ پێکدێت: *(children, brethren)* .
(و) شێوەی بچووك کراوەی ناوی لێ پێکدێت: *(chicken)* .
enable (in-ā′b'l), *v.t.* تواناپێدان؛ ڕێگەپێدان؛ هێزپێدان.
enact (in-akt′), *v.t.* (١) یاسادانان؛ دەرکردن (یاسا، فەرمان).
(٢) هێنانەدی؛ کردن؛ ڕوودان:
(the place where the shooting was ~ed)
(٣) نوواندن (شانۆ): *(to ~ a character in a play)*
enactment (in-akt′mənt), *n.* (١) یاسادانان؛ دەرکردن (یاسا،

فەرمان؛ (٢) یاسا؛ فەرمان (٣) نوواندن (شانۆ)؛ ڕوودان

enamel (i-nam′'l), *n.* (١) مینا (٢) ئێسقانی دەرەوەی ددان.
(٣) مۆیەیەکی تایبەتییە ڕووی شتی پێ ساف و لووس و بریقەدار دەکرێت.
v.t. میناکاری کردن؛ بە مینا داپۆشین.
enamelware (i-nam′'l-wâr′), *n.* قاپ‌وقاچاغی مینا لێدراو
enamor, enamour (in-am′ēr), *v.t.* دڵفڕاندن؛ خۆشویستن؛ حەزلێکردن
enamored, enamoured (in-am′ērd), *adj.* دڵفڕێنراو؛ حەزلێکەر؛ بەحەز؛ خۆشویست؛ تێکەوتوو (خۆشەویستی).
enarmored of, خۆشی دەوێت؛ حەزی لێکردووە؛ تێکەوتووە
encage (in-kāj′), *v.t.* خستنەناو قەفەزەوە
encamp (in-kamp′), *v.t. & v.i.* چادر لێ هەڵدان؛ بار لێ خستن.
encampment (in-kamp′mənt), *n.* (١) چادر لێ هەڵدان
(٢) چادرگا
encase (in-kās′), *v.t.* (١) داپۆشین؛ دەورەگرتن؛ پێچانەوە.
(٢) خستنەناو سندووقەوە
encephalic (en′sə-fal′ik), *adj.* تایبەتی بە مێشك؛ هی مێشك.
encephalitis (en′sef-ə-lī′tis, en-sef′ə-lī′tis), *n.* هەوکردنی مێشك
encephalo-, encephal- (en-sef′ə-lō), پێشگرێکە بەمانای مێشکی؛ تایبەتی بە مێشك
encephaloma (en′sef-ə-lō′mə, en-sef′ə-lō′mə), *n.* برینی مێشك
encephalon (en-sef′ə-lon′), *n.* مێشك
enchain (en-chān′), *v.t.* (١) کەلەپچەکردن؛ کەلەپچە کردنەدەست.
(٢) دڵفڕاندن؛ سەرنج ڕاکێشان؛ بەرنەدان.
-enchainment *(n.).*
enchant (in-chant′, in-chänt′), *v.t.* (١) جادوولێکردن؛ ئەفسوونبازی کردن. (٢) دڵفڕاندن؛ دڵخۆش کردن
enchanting (in-chan′tiŋ, in-chän′tiŋ), *adj.* دڵفڕێن؛ خۆش؛ زۆر خۆش و جوان: *(an ~ evening, person, etc.)*
enchantment (in-chant′mənt, in-chänt′mənt), *n.* (١) دڵفڕاندن وەك بە ئەفسوون. (٢) شادی؛ خۆشی.
(٣) ئەفسوون (٤) شتێکی دڵفڕێن؛ شتێکی زۆر خۆش.
enchantress (in-chan′tris, in-chän′tris), *n.* (١) جادووگەری ژن (٢) ئافرەتێکی دڵفڕێن؛ ژنێکی زۆر جوان.
enchilada (en′chi-lä′də), *n.* جۆرە خواردنێکی مەکسیکییە.
encircle (in-sūr′k'l), *v.t.* (١) دەورگرتن؛ دەوردان؛ ئابڵووقەدان: *(to be ~d by the enemy)*
(٢) بەدەوردا خولانەوە یا سووڕانەوە
-encirclement *(n.).*
enclasp (en-klasp′, en-kläsp′), *v.t.* باوەش پێداکردن؛ گرتنەباوەش
enclave (en′klāv), *n.* ناوچەیەکە کە وڵاتی بێگانە بەدەوریدا بێت؛ ناوچەیەکە کە لەناو وڵاتێکی بێگانەدا بێت
enclose (in-klōz′), *v.t.* (١) دەورەدان؛ دەورگرتن؛ پەرژین کردن؛ خستنە ناوەوە (٢) خستنەناو سندووق یا دەفرەوە؛ پێچانەوە.
(٣) خستنەناو زەرفەوە: *(She ~d a picture with her letter.)* .
(٤) تێدابوون.
enclosure (in-klō′zhēr), *n.* (١) دەورەدان؛ دەورگرتن.
(٢) پەرژین؛ دیوار؛ شتێك کە دەوری شتێك یا شوێنێك دەگرێت.
(٣) شوێنێکی دەورگیراو (گەوڕ، پەچە، کولانە... هتد)
(٤) ناوەڕۆك؛ شتێك کە لەگەڵ نامەیەکدا بخرێتە ناو زەرفەوە (وەك بڕوانامە، وێنە، پارە... هتد).
encompass (in-kum′pəs), *v.t.* (١) دەورەدان؛ ئابڵووقەدان؛ دەورگرتن. (٢) گرتنەوە (باس، دووان)؛ تێدابوون: *(The book ~es many subjects.)*
encore (äŋ′kôr, än-kōr′), *interj.* دووبارە!؛ سەرلەنوێ؛ بیڵێرەوە!.
n. (١) دووبارەکردنەوە لەسەر خواستی گوێگران (پارچەیەك ئاواز لە ئاهەنگێکی مۆسیقادا، خۆنوواندنێك لە شانۆنامەیەکدا... هتد).
(٢) شتێکی دووبارەکراوە (ئاوازی مۆسیقا، خۆنوواندن، خواردەمەنی... هتد).
v.t. داوای دووبارەکردنەوە.
encounter (in-koun′tēr), *v.t.* (١) لەناکاو تووش هاتن؛ هاتنەڕێ؛ لەناکاو پێگەیشتن. (٢) بەرەنگاربوون؛ جەنگان.
(٣) تووش بوون (ناخۆشی، دژواری)؛ تووش هاتن.
n. (١) بەرەنگاری؛ بەرەنگاربوون؛ جەنگ؛ شەڕ؛ بەیەکداهاتن.
(٢) بەیەکگەیشتن؛ تووش بوون؛ تووش هاتن.
encourage (in-kūr′ij), *v.t.* (١) هاندان؛ پاڵ پێوەنان.
(٢) پاڵپشتی کردن؛ یارمەتیدان.
encouragement (in-kūr′ij-mənt), *n.* (١) هاندان؛ پاڵ پێوەنان.
(٢) یارمەتی؛ یارمەتیدان؛ پاڵپشتی؛ پاڵپشتی کردن.
encouraging (in-kūr′ij-iŋ), *adj.* باش؛ ئاسوودەبەخش؛ هاندەر: *(She heard ~ news about her sick daughter.)*
encroach (in-krōch′), *v.t.* (١) *(~ on; ~ upon)*، دەستدرێژی کردنە سەر مافی خەڵك. (٢) *(~ on; ~ upon)*، لە سنوور تێپەڕین
-encroachment *(n.).*
encumber (in-kum′bēr), *v.t.* (١) ڕێ لێگرتن؛ کۆسپ خستنە ڕێ.
(٢) بارگران کردن؛ بار قورس کردن (قەرزاری).
encumberance (in-kum′brəns), *n.* (١) کۆسپ؛ ڕێگر؛ گرفتاری؛ بارێکی قورس؛ بار. (٢) [Rare]، خواردەست (بەتایبەتی منداڵ
(٣) ڕەهن یا قەرز (خانوو، زەوی‌وزار).
-ency (ən-si), پاشگرێکە بەمانای: چۆنێتی؛ دۆخ؛ بار: *(dependency, efficiency, emergency)*
encyclical (en-sik′li-k'l, en-sī′kli-k'l), *adj.* گشتی؛ بۆ هەموو کەس؛ بۆ بڵاوکردنەوەی گشتی.
n. نامەی پاپا بۆ قەشەکان (دەربارەی کاروباری کڵێسەی کاسۆلیکی).
encyclopedia, encyclopaedia (in-sī′klə-pē′di-ə), *n.* ئینسایکلۆپیدیا؛ زانیارستان؛ فەرهەنگ کۆ.
-encyclopedic *(adj.)*; encyclopedically *(adv.)*; encyclopedist *(n.).*
end (end), *n.* (١) دوایی؛ کۆتایی؛ پایان؛ ئاکام؛ تەواوبوون.
(٢) مردن؛ مەرگ؛ نەمان. (٣) سەر؛ جەمسەر؛ پەڕ؛ سەرپەڕ؛ چمك.
(٤) ئامانج؛ ئاوات. (٥) ئەنجام. (٦) پاشماوە.
(٧) هۆی بوون یا ژیان. (٨) یاریکەری سەرپەڕ (فوتبۆڵی ئەمەریکی)
v.t. (١) دوایی پێ هێنان؛ کۆتایی پێ هێنان؛ بڕانەوە؛ بڕینەوە.
(٢) لەم پەڕو ئەوپەڕدا بوون؛ جەمسەر یا کۆتایی پێکهێنان.
(٣) [Obs.]، کوشتن.
v.i. (١) دوایی هاتن؛ کۆتایی هاتن؛ بڕانەوە. (٢) مردن.
adj. هی دوایی؛ دوا؛ دواهەمین: *(~ product)* .
at loose ends, (١) شێواو؛ پەشێواو.
(٢) هیچی بە هیچەوە نییە؛ نەچەسپیوە؛ جێگەی خۆی نەگرتووە.
end up, (١) بەپێوە؛ بەقنجی. (٢) وائیهاتن؛ کۆتایی هاتن.
make an end of, (١) وەستاندن؛ دوایی پێ هێنان؛ تەواوکردن
(٢) نەهێشتن؛ لابردن؛ کوشتن.
make both ends meet, (١) دەست بە پارەوە گرتن؛ ئەوەندەی دەسکەوت پارە خەرج کردن.
(٢) بەکوڵەمەرگی ژیان؛ بە ئاستەم بەش کردنی دەسکەوت.
no end, [Colloq.], زۆر؛ ئێجگار زۆر؛ بێ پایان.
on end, (١) بەقنجی؛ بەپێوە. (٢) یەك لەدوای یەك؛ پەیتا پەیتا؛ بێ پشوو.
put an end to, (١) دوایی پێ هێنان؛ کۆتایی پێ هێنان.

(٢) کوشتن؛ نەهێشتن

end-all (end′ôl′), *n.* (١) دوایی هەمووشتێك؛ کۆتایی هەمووشتێك.
(٢) دوایی پێ هێنەر؛ ئەوەی کۆتایی بە هەمووشتێك دێنێت.

endanger (in-dān′jēr), *v.t.* خستنە مەترسییەوە.

endear (in-dêr′), *v.t.* خۆ خۆشەویست کردن؛ خۆشەویست کردن:
(She ~ed herself to the children by her generosity.)

endearment (in-dêr′mənt), *n.* (١) خۆشەویستی
خۆشەویست کردن. (٢) خۆشەویستی دەربڕین.
(٣) خۆشەویستکەر (شت).

endeavor, endeavour (in-dev′ēr), *v.i.* هەوڵدان؛ تەقەلاکردن؛
کۆشش کردن

n. هەوڵ؛ تەقەلا؛ کۆشش

endemic (en-dem′ik), *adj.* لە یەك ناوچەدا هەیە (ڕووەك،
نەخۆشی)؛ یەك ناوچەیی: *(an ~ plant; an ~ disease)* .

n. نەخۆشییەك کە هەر لە یەك ناوچەدا هەبێت.

ending (en′diŋ), *n.* (١) کۆتایی؛ دوایی؛ پایان.
(٢) دوایی هاتن؛ کۆتایی هاتن (٣) مردن.
(٤) پاشگرێك کە کاتی کردار یا شێوەی جیاوازی ووشە پیشان دەدات
(ڕێزمان): (want--- wanted) .

endless (end′lis), *adj.* (١) بێ پایان؛ دوایی بۆ نییە؛ دوایی نایەت؛
نابڕێتەوە؛ زۆر دووروودرێژ. (٢) هەردوو سەری لەیەکی داوە (وەك ئەڵقە):
(an ~ chain)

endmost (end′mōst′), *adj.* دواترین؛ هەرە دوا؛ دوورترین.

endo- (en′dō, en′də), پێشگرێکە بەمانای ناوەکی؛ ناوەوە:
(endocrine)

endocarditis (en′dō-kär-dī′tis), *n.* هەوکردنی پەڕە یا پەردەی
دڵ.

endocardium (en′də-kär′di-əm), *n.* پەڕەی دڵ؛ پەردەی دڵ

endocarp (en′də-kärp′), *n.* ناوکی میوە (قۆخ. هەڵووژە).

endocrine (en′də-krīn′, en′də-krin), *adj.* (١) تایبەتی بە لووی
ناوەکی لەش کە هۆرمۆنات یا شتی تر دەردەکات یا دەڕژێنێت: *(~ glands)* .
(٢) تایبەتی بە هۆرمۆنات

n. لوو یا ڕژێنی ناوەکی لەش.

endocrine gland, لووی بێ بۆری
(هەروەها پێشی دەوترێ: " ductless gland ").

endocrinology (en′dō-kri-nol′ə-ji, en′dō-kri-nol′ə-ji),
n. زانستی لوو یا ڕژێنی ناوەکی لەش (پزیشکەوانی).

endoderm (en′də-dūrm′), *n.* چین یا توێی ناوەوەی شانەی
ناولەمە.

endogamy (en-dog′ə-mi), *n.* ژنهێنان‌و شووکردن لەناو هەمان خێڵ
یا چینی کۆمەڵایەتیدا

-endogamous *(adj.)*.

endogen (en′də-jen′), *n.* ڕووەکێك کە لە ناوەوە گەورە دەبێت.

-endogenous *(adj.)*; endogeny *(n.)*.

endoplasm (en′də-plaz′m), *n.* بەشی ناوەوەی سایتۆپلازمی
شانەی گیاندار یا ڕووەك

endorse (in-dôrs′), *v.t.* (١) (ا) مۆرکردنی پشتی چەکێك
(بۆ گۆڕینەوەی لە بانق): *(to ~ a check)* .
(ب) مۆرکردنی پشتی چەکێك لەلایەن خاوەن چەکەکەوە تاکو یەکێکی تر بتوانێت
بیگۆڕێتەوە (٢) پەسەندکردن؛ دەنگ بۆ دان؛ پاڵپشتی کردن:
(to ~ what a person says or does; The mayor has ~d the housing project.)

endorsee (in-dôr′sē′, en′dôr′sē′), *n.* چەك بۆ مۆرکراو؛
ئەو کەسەی کە خاوەن چەکێك چەکەکەی بۆ مۆر دەکات بۆ ئەوەی بیگۆڕێتەوە
بۆ خۆی

endorsement (in-dôrs′mənt), *n.* (١) مۆرکردن یا ئیمزاکردنی
پشتی چەکێك بۆ گۆڕینەوەی. (٢) ئیمزا یا مۆری پشتی چەکێکی وەها.
(٣) پەسەندکردن؛ دەنگ پێدان؛ پاڵپشتی کردن:
(His ~ of the policy is important.)

endoscope (en′də-skōp′), *n.* ئامێرێکی پزیشکییە بۆ تێڕوانینی
ئەندامی بۆشی لەش؛ بۆشایی لەش بین.

endow (in-dou′), *v.t.* (١) پێدران؛ پێدران لە زگماکییەوە؛
خواپێدان: *(He was ~ed with courage.)* .
(٢) پێدان (بەتایبەتی پارە بە دەزگایەکی گشتی)؛ خەڵات کردن؛ پێ بەخشین:
(to ~ a college, a school, a hospital, etc.)

endowment (in-dou′mənt), *n.* (١) پێدان؛ خەڵات کردن؛
پێ بەخشین. (٢) خەڵات؛ شتی پێ بەخشراو. (٣) بەهرە؛ توانایەکی زگماکی.

end product, دوا بەرهەم؛ دوا ئەنجام؛ ئەنجام؛ بەرهەم

end table, تەپڵەك (بەتایبەتی کە لە تەنیشت قەنەفە یا کورسییەکەوە
دادەنرێت).

endurable (in-door′ə-b′l, in-dyoor′ə-b′l), *adj.* لەگەڵی
دەردەبرێت؛ لەگەڵی هەڵدەکرێت؛ بەرگەی دەگیرێت (ئازار، دژواری، ناخۆشی).

endurance (in-door′əns, in-dyoor′əns), *n.* (١) کۆڵنەدان؛
خۆڕاگرتن لەبەردەم ئازار یا ناخۆشیدا؛ دەربڕدن؛ بەرگەگرتن (ناخۆشی، ئازار)
(٢) قایمی؛ بەرگەگرتن (شتومەك، ئامێر).
(٣) [Rare]، ناخۆشی؛ دووچاری؛ گرفتاری. (٤) ماوە.

endurance test, تاقیکردنەوەی بەکێشی یا بەرگەگرتن (مرۆڤ، ئامێر،
شتومەك).

endure (in-door′, in-dyoor′), *v.t.* بەرگەگرتن (ناخۆشی، ئازار)؛
خۆڕاگرتن؛ دەربڕدن؛ چەشتن (ناخۆشی).

v.i. (١) بەردەوام بوون؛ نەفەوتان؛ کۆڵنەدان؛ سەرکەوتن.
(٢) بەرگەگرتن (ناخۆشی، ئازار)؛ دەربڕدن.

enduring (in-door′iŋ, in-dyoor′iŋ), *adj.* (١) نەمر؛ هەتا هەتا
لەناونەچێ: *(an ~ quality)*
(٢) بەکێش؛ بەتین؛ بەپشوو؛ بەرگەگر؛ بە ئارام؛ بەگیر.
(٣) درێژخایەن؛ دوایی پێ نەهاتوو: *(an ~ problem)* .

enema (en′ə-mə), *n.* دەستوور؛ شاف؛ حوقنە.

enemy (en′ə-mi), *n.* دوژمن؛ ناحەز؛ مێمل.

adj. هی دوژمن.

energetic (en′ēr-jet′ik), *adj.* بەووزە؛ بەتین؛ بەتاو؛ بەهێز؛ چالاك؛
بەگوڕم؛ بەهەناو؛ بەکار؛ بەجۆش.

-energetically *(adv.)*.

energize (en′ēr-jīz′), *v.t.* جۆشدان؛ هەناو پێدان؛ ووزە پێدان؛
بەهێزکردن.

v.i. چالاکی پیشاندان؛ بەووزەبوون

energy (en′ēr-ji), *n.* (١) تین؛ هەناو؛ گوڕ؛ گوڕم؛ جۆش.
(٢) *(pl.)* توانا؛ هێز. (٣) ووزە.

enervate (en′ēr-vāt′), *v.t.* بێ هێزکردن؛ لاوازکردن؛ بێ تین کردن؛
بێ تاقەت کردن.

enfeeble (in-fē′b′l), *v.t.* لاوازکردن؛ بێ هێز کردن.

-enfeeblement *(n.)*.

enforce (in-fôrs′, in-fōrs′), *v.t.* (١) بەهێزکردن. (٢) زۆرلێکردن.
(٣) بەسەردا سەپاندن: *(Don't ~ your will on the child.)* .
(٤) کارپێکردن (یاسا، پەیڕەو): *(to ~ the law)*

-enforcement *(n.)*.

enfranchise (en-fran′chīz), *v.t.* (١) ئازادکردن (لە بەندایەتی یا
ئەرکی سەرشان)؛ ڕزگارکردن (٢) مافی دەنگدان پێدان.

-enfranchisement *(n.)*.

engage (in-gāj′), *v.t.* (١) بەڵێندان:
(She ~d herself to do the job.)

(٢) نیشانەکردن (ژن خواستن)؛ دیاری کردن؛ بوون بە دەزگیران:
(He became ~d to her after a long courtship.)
(٣) راگرتن؛ بەکرێ گرتن *(He ~d Mr. Smith as his lawyer.)* .
(٤) گرتن (خانوو، ژووری ئوتێل... هتد): *(He ~d a hotel room.)* .
(٥) ئالوگۆڕ؛ پێوەکردن.
(٦) راکێشان؛ خەریك کردن: *(E~ him in conversation.)*
(٧) سەرنج راکێشان
(٨) سەرقاڵ کردن؛ خەریك کردن: *(Reading ~s all my spare time.)* .
(٩) بەرەنگاربوون؛ جەنگان: *(to ~ the enemy in a battle)* .
(١٠) لەیەك گیرکردن (گێڕی مەکینە): *(to ~ the gears)* .
v.i. (١) بەڵێندان؛ قایل بوون.
(٢) خۆ خەریك کردن بە کارێکەوە؛ خەریك بوون؛ بەشداربوون:
(She ~d in dramatics.)
(٣) بەرەنگاربوون؛ جەنگان.
(٤) لەیەك گیربوون (گێڕ)؛ لەگەڵ یەکدا گونجان

engaged (in-gājd′), *adj.* (١) بە بەڵێن دراوە
(٢) نیشانەکراو؛ دیاریکراو؛ مارە براو؛ خوازبێنی کراو.
(٣) گیراو (شوێن، ژوور، شتێك کە بتەوێ بەکاری بهێنی)؛ سەرقاڵ.
(٤) لە شەڕدایە (سوپا)؛ خەریکی جەنگە.
(٥) لەیەك گیربووە (گێڕ)؛ بەیەکداچووە؛ لە گیڕدایە.

engagement (in-gāj′mənt), *n.* (١) بەڵێن؛ پەیمان
(٢) دیاریکردن؛ نیشانەکردن؛ خوازبێنی کردن؛ دەزگیرانی. (٣) ژوان.
(٤) بەکرێ گرتن؛ ماوەی بەکرێ گیراوی. (٥) جەنگ؛ بەرەنگاری؛ بەرەنگاربوون.
(٦) (*pl.*) پەیمان یا ئەرکی بازرگانی

engaging (in-gāj′iŋ), *adj.* سەرنج راکێش؛ خۆش؛ جوان؛
پەسەند؛ سەبرخۆش. *(an ~ personality; an ~ conversation)* .

engender (in-jen′dẽr), *v.t.* (١) [Rare]، لەدایکبوون؛ بوون.
(٢) بوون بە هۆی؛ لێ بوونەوە؛ پەیداکردن؛ هێنانەڕوو: *(Pity ~ed love.)* .
v.i. پەیدابوون؛ بوون؛ هاتنە ڕوو.

engine (en′jən), *n.* (١) مەکینە؛ ماشێن
(٢) مەکینەی خۆبزوێنی شەمەندەفەر.
(٣) هۆ؛ ئامێر: *(~s of warfare; ~s of torture)* .

engineer (en′jə-nêr′), *n.* (١) ئەندازیار؛ نەخشەکێش.
(٢) [Rare] مەکینەچی؛ مەکینە درووستکەر. (٣) شەمەندەفەر لێخوڕ.
v.t. (١) ئەندازیاری کردن
(٢) نەخشەکێشان؛ ڕێگا بۆ دانان؛ ئاراستەکردن؛ نەخشە بۆ کێشان؛
بردن بەڕێوە بەباشی؛ ڕابەری کردن.

engineering (en′jə-nêr′iŋ), *n.* (١) ئەندازیاری؛ زانستی
ئەندازیاری (٢) ڕابەری کردن؛ نەخشەکێشان؛ ئاراستەکردن؛ ڕێگا بۆ دانان.

England (iŋ′glənd), *n.* ئینگلتەرە

Englander (iŋ′glən-dẽr), *n.* ئینگلیزی؛ ئینگلیز؛
هاوولاتی‌یەکی ئینگلتەرە.

English (iŋ′glish), *adj.* (١) ئینگلیزی؛ گەل و کلتووری ئینگلتەرە.
(٢) تایبەتی بە زمانی ئینگلیزی.
n. (١) گەلی ئینگلتەرە؛ میللەتی ئینگلتەرە؛ ئینگلیز
(٢) ئینگلیزی؛ زمانی ئینگلیزی.
(٣) زمانی ئینگلیزی چەرخێك یا ناوچەیەکی تایبەتی.

English horn, زوڕنای ئینگلیزی

Englishman (iŋ′glish-mən), *n.* (١) ئینگلیزێك؛ پیاوێکی ئینگلیز؛
هاوولاتی‌یەکی ئینگلتەرە (٢) کەسێك کە بنەچەی یا باوو باپیری ئینگلیز بێت و
لە کەنەدا یا ئوستڕالیادا بژی. (٣) کەشتی‌یەکی ئینگلیزی.

English setter, سەگی ڕاوی ئینگلیزی

English sonnet, = Shakespearean sonnet.

English-woman (iŋ′glish-woom′ən), *n.* ژنە ئینگلیز

engrain (in-grān′), *v.t.* خوم کردن؛ سەرانسەر هەمووگرتنەوە؛
چەسپاندن (لە دڵ یا مێشکدا)؛ ڕەنگ کردن پێش تەنین؛ لێ نەبوونەوە:
(an ~ed habit)

engrave (in-grāv′), *v.t.* (١) هەڵکەندن (لەسەر دار، تەختە، کانزا)؛
نەخشە لەسەر هەڵکەندن. (٢) چەسپاندن لە مێشك یا یاددا.
(٣) هەڵکەندنی نەخشە لەسەر کانزا یا دار بۆ لەچاپدان.
(٤) لەچاپدان بەم ئاسن یا دارە نەخشە لەسەر هەڵکەنراوە.

engraver (in-grāv′ẽr), *n.* نەخشەهەڵکەن (لەسەر کانزا، دار... هتد)
بۆ لەچاپدان.

engraving (in-grāv′iŋ), *n.* (١) هەڵکەندنی نەخشە لەسەر کانزا یا
تەختە (بۆ لەچاپدان). (٢) نەخشەیەکی هەڵکەنراو.
(٣) وێنەی نەخشەیەکی هەڵکەنراو.

engross (in-grōs′), *v.t.* (١) نووسین بە تیپی گەورەو ڕوون.
(٢) دەربڕین لە بڕوانامەیەکی یاساییدا.
(٣) بەتەواوی بیروهۆش خەریك کردن؛ بەتەواوی سەرنج ڕاکێشان.
(This work ~es me.)
(٤) [Archaic]، قۆرغ کردن؛ قەدەغەکردن.

engrossing (in-grōs′iŋ), *adj.* سەرنج ڕاکێش؛ دڵفڕێن؛ جوان؛
زۆر خۆش؛ بیرو هۆش خەریك کەر.

engulf (in-gulf′), *v.t.* (١) هەڵ لووشین؛ قووتدان؛ گرتنەوە.
(٢) چواردەورەدان؛ دەورگرتن.

enhance (in-hans′, in-häns′), *v.t.* زیادکردن (بایەخ، پلە، بەها،
چالاکی، هێز... هتد)؛ پەرە پێ سەندن؛ زۆرکردن؛ گەورەکردن.
v.i. [Archaic], زیادبوون؛ زۆربوون.
-enhancement *(n.).*

enigma (i-nig′mə), *n.* (١) مەتەڵ.
(٢) کەسێك یا شتێکی سەرسوڕمێنەرو نادیارو بە ئاسانی تێ نەگەیشتوو

enigmatic (en′ig-mat′ik, ē′nig-mat′ik), *adj.* لێڵ؛ نادیار؛
مەتەڵی؛ نائاشکرا: *(an ~ person)* .

enjambment, enjambement (in-jam′mənt), *n.* لێکدانی
دوو دێڕی هەڵبەست یا دوورخشتەکی بەپێی پێویستی مانا.

enjoin (in-join′), *v.t.* (١) فەرمان بەسەردا کردن؛ پێ وتن.
(٢) لێ قەدەغەکردن؛ ڕێ لێگرتن

enjoy (in-joi′), *v.t.* (١) پێ خۆش بوون؛ بەدڵ بوون؛ بەدڵەوە نووسان.
(٢) هەبوون؛ بوون؛ خواپێدان: *(He ~s a good reputation.)*
enjoy oneself, خۆش ڕابواردن؛ کاتێکی خۆش بردنەسەر.

enjoyable (in-joi′ə-b'l), *adj.* خۆش.

enjoyment (in-joi′mənt), *n.* (١) خۆش ڕابواردن؛ کاتێکی خۆش
بردنەسەر. (٢) خواپێدان؛ بوون (٣) شتێکی خۆش؛ شتی ڕابواردن.
(٤) خۆشی؛ ڕابواردن؛ شادی.

enkindle (en-kin′d'l), *v.t.* داگیرساندن (هەست، جەنگ، ئاگر)؛
سووتاندن؛ جۆشدان؛ ئاگر تێ بەردان.

enlarge (in-lärj′), *v.t. & v.i.* (١) گەورەکردن؛ فراوان کردن؛
زل یا قەبە کردن؛ زل بوون؛ فراوان بوون؛ زیادبوون
(٢) گەورەکردن (وێنە): *(to ~ a photograph)* .
(٣) (~ on; ~ upon)، درێژەپێدان (باس)؛ لەسەر ڕۆیشتن (باس.

enlargement (in-lärj′mənt), *n.* (١) گەورەبوون؛ زل کردن؛
فراوان کردن؛ ئاوسان. (٢) زیادە؛ خراوەسەر: *(an ~ to a building)*
(٣) گەورەکراو (وێنە)؛ وێنەیەکی گەورەکراو.

enlighten (in-līt′'n), *v.t.* (١) مێشك کردنەوە؛ چاوکردنەوە؛
ڕێگە پیشاندان؛ ڕوونکردنەوە؛ بیر ڕۆشنکردنەوە؛ فێرکردن.
(٢) [Archaic]، ڕووناك کردنەوە.

enlightened (in-līt′'nd), *adj.* ڕۆشنبیر؛ زانا؛ چاوکراوە؛
مێشك کراوە.

enlightenment (in-līt′'n-mənt), *n.* ڕۆشنبیری؛ مێشك کردنەوە؛
چاوکردنەوە؛ چاوکراوەیی؛ زانایی.

the Enlightenment, بزووتنەوەی فەلسەفی ڕۆشنبیری لە ئەورووپادا لە سەدەی هەژدەهەمدا

enlist (in-list′), *v.t.* (١) ناو نووسین بۆ سەربازی؛ کردن بە سەرباز
(٢) داوای پشتیوانی لێکردن؛ پشتیوانی دەستکەوتن:
(to ~ someone's support)
v.i. (١) (~ in) . ناوی خۆ نووسین بۆ سەربازی؛ بوون بە سەرباز
(٢) (~ in). پشتیوانی لێکردن.
-enlistment *(n.).*
enlisted man, سەرباز.
enliven (in-līv′ən), *v.t.* ژیاندنەوە؛ جۆشدان؛ خۆش کردن:
(to ~ a party)
en masse (en mas′), بەکۆمەڵ؛ پێکەوە؛ هەموو پێکەوە
enmesh (en-mesh′), *v.t.* بە داوەوە کردن؛ گرتن بە داو؛ پێوەکردن؛ تێوەگلاندن
enmity (en′mə-ti), *n.* دوژمنایەتی؛ ناحەزی
ennoble (i-nō′b'l, en-nō′b'l), *v.t.* (١) کردن بە بەگزادە.
(٢) بایەخ پێدان؛ بایە بەرزکردنەوە.
-ennoblement *(n.).*
ennui (än′wē), *n.* وەڕس بوون؛ وەڕسی؛ بێ تاقەتی؛ خۆشی لە هیچ شتێك وەرنەگرتن.
enormity (i-nôr′mə-ti), *n.* (١) بەدی؛ خراپی تاوانێك؛ نێجگار خراپی تاوان: *(the ~ of the crime)* .
(٢) تاوانێکی زۆر خراپ؛ کردەوەیەکی زۆر بەد؛ تاوانێکی گەورە.
(٣) گەورەیی؛ زلی
enormous (i-nôr′məs), *adj.* (١) نێجگار زۆر؛ زۆر گەورە؛ زۆر زل؛ زۆر *(The war cost an ~ sum of money.)*
(٢) زۆر خراپ؛ زۆر بەد
-enormously *(adv.).*
enough (i-nuf′), *adj.* بەس؛ نە کەم و نە زۆر
n. نە کەمی و نە زۆری؛ بەس بوون
adv. (١) بەس؛ ئەوەندەی پێویستە.
(٢) تەواو؛ زۆر *(He was thankful ~ to escape.)* .
(٣) نە باش و نە خراپ: *(He played well ~ .)*
Interj. ئیتر بەسە!؛ بەس!؛ بەسیەتی!
enquire (in-kwīr′), *v.t. & v.i.* پرسین؛ پرسیارکردن
enquiry (in-kwīr′i), *n.* لێپرسینەوە؛ لێکۆڵینەوە؛ پرسیارکردن
enrage (in-rāj′), *v.t.* زۆر تووڕەکردن
enrapture (in-rap′chẽr), *v.t.* دڵ زۆر خۆش کردن؛ دڵفڕاندن؛ شێت و شەیدا کردن
enrich (in-rich′), *v.t.* (١) دەوڵەمەند کردن؛ سامان زیاد کردن
(٢) بەنرخترکردن؛ بەبایەخترکردن؛ خۆشترکردن:
(Music has ~ed my life.)
(٣) پەین تێکردن (زەوی)؛ بەهێزکردنی زەوی (بە پەین یا شتی کیمیایی).
(٤) ڕازاندنەوە؛ جوانکردن.
(٥) بەهێزتر یا باشترکردن بە تێکردنی ڤیتامینات (خواردەمەنی).
-enrichment *(n.).*
enroll, enrol (in-rōl′), *v.t.* (١) ناو نووسین (لە لیستەیەکدا).
(٢) ناو نووسین بۆ سەربازی. (٣) کردن بە ئەندام.
v.i. (١) ناوی خۆ نووسین (٢) ناوی خۆ نووسین بۆ سەربازی.
(٣) بوون بە ئەندام؛ خۆ کردن بە ئەندام.
enrollment, enrolment (en-rōl′mənt), *n.* (١) ناو نووسین؛ ناو تۆمارکردن (٢) لیستەی ناو نووسراوان
(٣) سەرجەمی ناوی تۆمارکراو.
(E~ in the university is down this year.)
en route, بە ڕێگاوە (بۆ شوێنێك)؛ لە ڕێگا

ensanguine (en-saŋ′gwin), *v.t.* خوێناوی کردن.
ensemble (än-säm′b'l), *n.* (١) هەموو؛ گشت.
(٢) دەستێك جل و بەرگی چەند پارچەی لەگەڵ یەکدا شیاو.
(٣) یەك نەوایی ئۆرکێسترا یا کۆرەس. (٤) تیپێکی مۆسیقا یا گۆرانی بێژ.
(٥) ئامێری مۆسیقا یا دەنگی گۆرانی تیپێکی وەها.
(٦) (ا) سەرجەمی تیپێکی ئەکتەران.
(ب) خۆنواندنی تیپێکی وەها لەسەر شانۆ.
enshrine (in-shrīn′), *v.t.* (١) خستنەناو گوومەزەوە؛ گوومەز بۆ کردن. (٢) پەرستن؛ بە پیرۆز دانان.
-enshrinement *(n.).*
ensign (en′sīn), *n.* (١) درووشم؛ نیشان. (٢) ئاڵا؛ بەیداخ.
(٣) ئەفسەری ئاڵاهەڵگر لە سوپای ئینگلیزی کۆندا.
(٤) ئەفسەرێکی یەك ئەستێرەی هێزی دەریایی ئەمەریکی.
ensignship (en′s'n-ship′), *n.* پلەی ئەفسەرێکی یەك ئەستێرە لە هێزی دەریایی ئەمەریکادا.
enslave (in-slāv′), *v.t.* (١) کردن بە کۆیلە یا بەندە؛ کۆیلەکاری؛ بەندەکاری. (٢) خستنەژێر دەستەوە؛ هێنانەژێر بار؛ سەر پێ دانەواندن؛ چەوساندنەوە.
enslavement (in-slāv′mənt), *n.* کۆیلەکاری؛ بەندەکاری؛ خستنەژێر دەستەوە؛ بەندایەتی؛ هێنانەژێر بار.
ensnare (en-snâr′), *v.t.* بە داوەوە کردن؛ بە تەڵەوە کردن
ensue (en-sōō′, en-sū′), *v.i.* (١) ڕوودان دوابەدوا؛ دوابەدوا هاتن.
(٢) بوون بە هۆ؛ ڕوودان لە ئەنجامدا؛ بوون بە مایەی.
ensure (in-shoor′), *v.t. & v.i.* (١) مسۆگەرکردن؛ دڵنیابوون:
(We cannot ~ success.)
(٢) پاراستن: *(to ~ oneself against risk)* .
entail (in-tāl′), *v.t.* (١) پێویست کردن؛ پێویست بوون.
(The plan ~s work and great expense.)
(٢) بەجێهێشتنی میراتی بەجۆرێك کە میراتی وەرگر نەتوانێت بیفرۆشێت یا بیکات بە خەڵاتی.
entangle (in-taŋ′g'l), *v.t.* (١) کردن بە داوەوە؛ گرتن؛ تێوەگلان؛ پێوەکردن. (٢) تووش کردن؛ شێواندن.
(٣) ئاڵۆسکاندن؛ ئاڵۆزاندن؛ تێك ئاڵاندن؛ پێکاچوون.
entangled (in-taŋ′g'ld), *adj.* ئاڵۆزاو؛ ئاڵۆسکاو؛ شێواو.
entanglement (in-taŋ′g'l-mənt), *n.* (١) ئاڵۆزی؛ ئاڵۆزان؛ تێکەوەئاڵان. (٢) تووش بوون؛ پێوەبوون.
enter (en′tẽr), *v.t.* (١) چوونەناو؛ چوونەژوورەوە.
(٢) پیاکردن؛ پیاچوون؛ کون کردن؛ سمین:
(The bullet ~ed his body.)
(٣) خستنەناو. (٤) لەناویدا نووسین؛ تۆمارکردن (لە لیستە، نووسراو یا یادداشتدا)؛ خستنەسەر (نووسین). (٥) ناو نووسین (بۆ بەشداربوونی ملەملێ).
(٦) بوون بە ئەندام؛ بەشدار بوون.
(٧) خستن؛ خستنەناو: *(He ~ed his son at a private school.)*
(٨) دەستپێکردن: *(John is ~ing business.)* .
(٩) تۆمارکردن لە گومرگ (کەشتی، شتوومەك).
(١٠) پێشکەشی دادگا کردن (بەڵگە).
v.i. (١) چوونەژوورەوە؛ چوونەناو (ژوور یا شوێنێك).
(٢) پیاچوون؛ کونکردن.
enter into, (١) تێدا بەشداربوون:
(He entered into the conversation.)
(٢) بوون بە هۆیەك لە مەسەلەیەکدا.
(٣) باسکردن؛ لێکۆڵینەوە.
(٤) هاوهەستی کردن؛ بوون بە بەشێك لە.
enter on (or upon), (١) دەستپێکردن.
(٢) بوون بە خاوەنی و خۆشی لێ وەرگرتن.

enterprise (en′tĕr-prīz′), *n.* (١) پرۆژە؛ هەوڵ؛ کار.
(٢) پرۆژەیەکی مەترسیدار، گرنگ، یا سەخت.
(٣) ئامادەبوون بۆ کاری مەترسیدار کردن.
(٤) بەردەوام بوون و کردنی پرۆژە. (٥) پرۆژەی بازرگانی.
enterprising (en′tĕr-prīz′iŋ), *adj.* کۆششکەر؛ زۆر هەوڵدەر؛
بە دڵ کارکەر
entertain (en′tĕr-tān′), *v.t.* (١) بەزم گێڕان؛ ئاهەنگ گێڕان؛
کەیف پێدان (٢) میوانداری کردن.
(٣) رەچاوکردن؛ گوێ پێدان *(He refused to ~ the idea.)*.
(٤) بیرلێکردنەوە؛ گرتنەدڵ؛ لە دڵدا بوون:
(He ~s thoughts of revenge.)
(٥) [Archaic]، بەردەوام بوون؛ لەسەر ڕۆیشتن
v.i. میوانداری کردن *(They often ~ at dinner.)*.
entertainer (en′tĕr-tān′ĕr), *n.* ئاهەنگ گێڕ (لە تیاترۆدا)؛
بەزم گێڕ؛ گۆرانی بێژ یا سەماکەر
entertaining (en′tĕr-tān′iŋ), *adj.* خۆش؛ سەیرخۆش
entertainment (en′tĕr-tān′mənt), *n.* (١) خۆشی
(٢) میوانداری. (٣) رەچاوکردن
(٤) لە دڵ گرتن؛ لەیادنەچوون؛ لەبیرمان
(٥) شتێکی سەیرو خۆش.
enthrall, enthral (in-thrôl′), *v.t.* (١) کردن بە بەندە یا کۆیلە
(٢) بە دڵ کردن؛ دڵفڕاندن؛ هۆش لێ برین؛ شێت و شەیدا کردن:
(to be ~ed by an exciting story or woman's beauty)
-**enthrallment; enthralment** *(n.).*
enthrone (in-thrōn′), *v.t.* (١) کردن بە پاشا؛ خستنەسەر تەخت
پاشا، سەرەت قەتە. (٢) زۆر ڕێزلێگرتن.
-**enthronement** *(n.).*
enthuse (in-thōōz′, in-thūz′), *v.t. & v.i.* [Colloq.] جۆشدان؛
هێنانەجۆش؛ هاتنەجۆش؛ بە گەرمی یا بە دڵ کردن؛ بەپەرۆشەوە بوون.
enthusiasm (in-thōō′zi-az′m, in-thū′zi-az′m), *n.* (١) تین؛
جۆش؛ گەرمی؛ دڵ گەرمی؛ هەستی بەتین؛ پەرۆش
(٢) [Archaic]، حاڵ لێهاتن (دەروێش)؛ شێت و شەیدایی ئاینی.
enthusiast (in-thōō′zi-ast, in-thū′zi-ast), *n.* (١) کەسێکی
بەجۆش، بەپەرۆش، یا دڵ گەرم (٢) ئاین پەرستێکی توندوتیژ.
enthusiastic (in-thoo′zi-as′tik, in-thū′zi-as′tik), *adj.* (١)
بەپەرۆش؛ بەدڵ؛ بەجۆش؛ بەشەوق؛ دڵ گەرم؛ بەتین؛ گەرم:
(an ~ person; an ~ reception)
(٢) تایبەتی بە جۆش یا پەرۆش.
enthusiastically (in-thoo′zi-as′ti-k'l-i, in-thū′zi-as′ti-k'l-i), *adv.* بەگەرمەوە؛ بەدڵ؛ بەجۆشەوە؛ بەپەرۆشەوە؛ بەگەرمی
entice (in-tīs′), *v.t.* هەڵفریواندن؛ دڵ ڕاکێشان بە شتی جوان (بۆ کردنی
شتی ناپەسەند) *(to ~ a person to do something wrong)*.
enticement (in-tīs′mənt), *n.* (١) هەڵفریوان؛ دڵ ڕاکێشان بە شتی
جوان (بۆ کردنی شتی ناپەسەند). (٢) شتێکی هەڵفریوێن
entire (in-tīr′), *adj.* (١) هەموو؛ گشت؛ سەرپاک.
(٢) ساغ؛ هیچی کەم نییە؛ دەستی لێوە نەدراوە (٣) نەخەساو.
(٤) [Obs.]، پوختە؛ پاک؛ پالاوتە (٥) قەراغەکەی گرنج گرنج نییە (گەڵا).
n. (١) هەمووی؛ گشتی؛ بەتەواوی
(٢) ئەسپی کەحێلە؛ ئەسپی پەڕاندن یا چاکردن
entirely (in-tīr′li), *adv.* (١) بەتەواوی؛ هەمووی؛ بەسەرپاکی
(٢) تەنها؛ هەر
entirety (in-tīr′ti), *n.* (١) تەواوی؛ تەواویێتی. (٢) هەموو؛ سەرپاک.
in its entirety, هەمووی؛ بەتەواوی؛ بەسەرپاکی.
entitle (in-tī′t'l), *v.t.* (١) ناولێنان؛ سەرناو پێدان.
(٢) ڕێزلێنان (بە پێدانی نازناو یا سەرناو).

(٣) ماف پێدان؛ دەسەڵات پێدان:
(His age and learning ~ him to respect.;
Nothing can ~ you to ask such personal questions.)
entity (en′tə-ti), *n.* (١) بوون. (٢) قەوارە؛ شتێکی قەوارەدار.
entomb (en′təm), *v.t.* (١) ناشتن (مردوو)؛ گۆڕکردن
(٢) بوون بە گۆڕ بۆ.
-**entombment** *(n.).*
entomo- (en′tə-mə), پێشگرێکە بەمانای: جانەوەر.
entomological (en′tə-mə-loj′i-k'l), *adj.* تایبەتی بە
جانەوەرناسی.
entomologist (en′tə-mol′ə-jist), *n.* زانای جانەوەر؛
جانەوەرناس.
entomology (en′tə-mol′ə-ji), *n.* جانەوەرناسی؛
زانستی جانەوەر
entourage (än′too-räzh′), *n.* (١) دەوروبەر؛ دەوروپشت
(٢) دەست و پێوەند.
entozoon (en′tə-zō′on), *n.* (*pl.* entozoa), جانەوەری لاوورگە
(بەتایبەتی کرمی ڕیخۆڵە).
entrails (en′trālz, en′trəlz), *n.pl.* ڕیخۆڵە؛ ناوسک؛ هەناو.
entrain (in-trān′), *v.t.* سواری شەمەندەفەر کردن
v.i. سواری شەمەندەفەر بوون
entrance (en′trəns), *n.* (١) هاتنە سەر شانۆ؛ دەرکەوتن لەسەر شانۆ:
(an actor's ~)
(٢) چوونەژوورەوە.
(٣) جێگەی چوونەژوورەوە؛ دەرگا؛ قاپی.
entrance (in-trans′, in-träns′), *v.t.* (١) حاڵ لێ هێنان؛
بێ هۆش کردن. (٢) شێت و شەیدا کردن؛ دڵفڕاندن.
entrant (en′trənt), *n.* (١) کەسێکە کە بچێتە ژوورەوە
(٢) کەسێکی تازە ئەندام (لە پیشە یا ڕێکخراوێکدا).
(٣) بەشداری پێشبڕکێ یا ملەملانێیەک.
entrap (in-trap′), *v.t.* (١) بە تەڵەوە کردن؛ بە داوەوە بوون.
(٢) پێوەکردن؛ تووش کردن؛ خەڵەتاندن؛ هەڵفریواندن.
entreat (in-trēt′), *v.t. & v.i.* (١) لێ پاڕانەوە؛ پاڕانەوە؛ تکالێکردن.
(٢) [Archaic]، بانگ کردن بۆ نان خواردن.
(٣) (ا).قایل کردن بە لێ پاڕانەوە. (ب) والێکردن.
entreaty (in-trēt′i), *n.* تکا؛ پاڕانەوە؛ لێ پاڕانەوە.
entree, entrée (än′trā), *n.* خواردەمەنی سەرەکی ژەمێک خواردن.
entrench (in-trench′), *v.t.* (١) پاراستن و دەورەدان بە خەندەق؛
سەنگەرگرتن؛ چوونە سەنگەرەوە:
(The enemy were ~ed on the other side of the river.;
They ~ed themselves.)
(٢) چەسپاندن:
(The right to trial by jury is ~ed in our legal system.)
v.i. دەستدرێژی کردنە سەر مافی خەڵک.
entrenchment (in-trench′mənt), *n.* (١) قایم کردن و پاراستن
بە خەندەق. (٢) خەندەق؛ سەنگەر.
(٣) چەسپاندن؛ ڕەگ داکوتان؛ چەسپین.
entrepreneur (än′trə-prə-nūr′), *n.* بازرگانێکی بەهەڵمەت؛
کارگێڕێک کە بازرگانییەکی پڕ لە مەترسی دەکات لەپێناوی قازانجدا.
entrust (in-trust′), *v.t.* پێ سپاردن؛ سپاردن؛ بە ئەمانەت پێدان یا
پێ سپاردن بۆ ماوەیەک: *(He ~ed his friend with the property.)*
entry (en′tri), *n.* (١) چوونەژوورەوە؛ چوونەناو (شوێن، وڵات).
(٢) دەرکەوتنی ئەکتەر لەسەر شانۆ.
(٣) جێگەی چوونەژوورەوە؛ دەرگا؛ کون؛ قاپی.
(٤) تۆمارکردن لە لیستە یا بیرنامەیەکدا؛ تێدا نووسین.

(٥) دانەیەك شتی تۆمارکراو لە لیستە، بیرنامە، یا فەرهەنگێکدا.
(٦) تۆمارکردنی کەشتی یا بارەکەی لە گومرگدا.
(٧) بەشداربووی پێشبڕکێ یا ملەملێیەك.
(٨) (ا) دەست بەسەرداگرتنی خانوو زەوی‌وزار (یاسا).
(ب) چوونە حەوشەیماڵێك یا ماڵەکە خۆی بۆ بڕینی یا تاوانی تر.

entryway (en′tri-wā′), *n.* دەرگا؛ کون؛ جێگەی چوونەژوورەوە
entwine (in-twīn′), *v.t. & v.i.* لەیەکەوەئاڵان؛ ئاڵۆسکان؛ لەیەکەوەپێچان یا پێچران.
entwist (en-twist′), *v.t.* لەیەکەوەئاڵان؛ لەیەکەوەپێچان.
enumerate (i-nōō′mə-rāt′, i-nū′mə-rāt′), *v.t.* ژماردن؛ یەك بەیەك ژماردن
-enumeration *(n.)*; **enumerator** *(n.)*.
enunciate (i-nun′si-āt′, i-nun′shi-āt′), *v.t.* (١) بڵاوکردنەوە
(٢) بەڕوونی ووتن یا دەربڕین؛ دان پیادانان (ووتە):
(to ~ one's words clearly.)
enunciation (i-nun′si-ā′shən, i-nun′shi-ā′shən), *n.* (١)- بڵاوکردنەوە؛ بڵاونامە. (٢) بەڕوونی ووتن یا دەربڕین؛ دان پیادانان (ووتە).
enuresis (en′yoo-rē′sis), *n.* میز بە خۆد کردن (نەخۆشی).
envelop (in-vel′əp), *v.t.* (١) داپۆشین؛ گرتنەوە؛ پێچانەوە؛ شاردنەوە *(hills ~ed in mist; a baby ~ed in blankets)*.
(٢) دەورەدان؛ دەورگرتن.
envelope (en′və-lōp′, än′və-lōp′), *n.* (١) بەرگ
(٢) زەرف (نامە) (٣) قاوغی باڵۆن.
(٤) دەفری گازی باڵۆنێك.
(٥) پەردە، پێست، یا قاوغ (زیندەوەرزانی).
envenom (en-ven′əm), *v.t.* (١) ژەهراوی کردن؛ ژەهرتێکردن.
(٢) دڵ لێ ڕەش کردن.
enviable (en′vi-ə-b'l), *adj.* چاو لە دوویەتی؛ چاوی لە دوایە؛ بەغیلی پێ دەبرێت *(an ~ person or situation)*.
envious (en′vi-əs), *adj.* چاو لە دور؛ بەغیل؛ بەدخواز:
(to be ~ of another person's good fortune)
environ (in-vī′rən), *v.t.* دەورەدان؛ دەورگرتن.
environment (in-vī′rən-mənt), *n.* (١) شوێنەوار؛ ژینگە.
(٢) دەوروبەر؛ دەوروپشت. (٣) ئاووخاك؛ خاك‌و ئاو.
environmental (in-vī′rən-men′t'l), *adj.* ژینگەیی؛ تایبەتی بە دەوروبەر؛ شوێنەواری؛ سرووشتی
environmentalist (in-vī′rən-men′t'l-ist), *n.* ژینگەپارێز.
environs (in-vī′rənz, en′və-rənz), *n.pl.* ناوچەی قەراغ شار؛ ناوچەکانی دەوروپشتی شارێك
envisage (en-viz′ij), *v.t.* (١) هێنانە بەرچاوی خۆ (بەتایبەتی شتێك یا ڕووداوێك لە پاشەڕۆژدا)؛ وا بینین. (٢) [Archaic]، بەرەو ڕوو وەستان؛ چاو لێ نەنووقان؛ پێ لێنان؛ خۆ لێ گێل نەکردن: *(You must ~ realities.)*
envision (en-vizh′ən), *v.t.* هێنانە بەرچاوی خۆ (ڕووداوێك یا شتێکی دواڕۆژ)؛ بینین؛ وا بینین.
envoy (en′voi), *n.* (١) پەیامبەر؛ نامەبەر
(٢) نوێنەرێکی دیبلۆماسی کە پلەیەك لە خوار باڵیۆزەوەیە.
(٣) نوێنەری وولاتێك یا فەرمانڕەوایەك کە ئەرکێکی تایبەتی پێ سپێردراوە لای کاربەدەستانی وولاتێکی تر.
envy (en′vi), *n.* (١) چاو لە دوا بوون؛ بەغیلی؛ بەدخوازی؛ چاو پێدا هەڵهێنانەوە. (٢) چاو لە دوا؛ شتێك یا کەسێك کە هەموو کەس چاوی لە دوای بێت.
v.t. بەغیلی پێ بردن؛ چاو لە دوا بوون
enzyme (en′zīm, en′zim), *n.* ئەنزیم؛ زەرداو
eolith (ē′ə-lith′), *n.* پێکارێکی بەردینی دەوری بەرد.
-eolithic *(adj.)*.
eon (ē′ən, ē′on), *n.* ماوەیەکی نێجگار دووردرێژ؛ هەزارەها ساڵ.
eonian (ē-ō′ni-ən), *adj.* هەتا هەتایی؛ هەتا هەتا
-eous (i-əs), پاشگرێکە بەمانای: وەك.
epact (ē′pakt), *n.* جیاوازی نێوان ساڵنامەی ڕۆژی‌و مانگی لە ساڵێکدا کە بریتییە لە یانزە ڕۆژ.
epaulet, epaulette (ep′ə-let′), *n.* ئالووالای سەرشانی بەرگی ئەفسەر.
epee (e-pā′), *n.* شیری شیربازی.
epeeist (e-pā′ist), *n.* شیرباز.
ephemera (ə-fem′ēr-ə), *n.* (١) جۆرە مێشێکی ناسکی قنگ باریك‌و درێژی باڵ تەنك کە تەنها چەند ڕۆژێك دەژی. (٢) شتێکی تەمەن کورت
ephemeral (ə-fem′ēr-əl), *adj.* (١) تەنها یەك ڕۆژ دەژی.
(٢) سەردەمی؛ زوو لەناوچوو؛ تەمەن کورت؛ زوو بەسەرچوو؛ ساتی؛ کاتی:
(~ glory)
n. شتێکی سەردەمی، تەمەن کورت، یا زوو لەناوچوو.
ephemerid (ə-fem′ēr-id), *n.* مێشێکی ناسکی قنگ باریك‌و درێژی باڵ تەنکە تەنها یەك ڕۆژ دەژی
ephemeron (ə-fem′ə-ron′), *n.* = ephemerid.
epi- (ep′ə, ep′i), پێشگرێکە بەمانای: لەسەر؛ لەدەرەوە؛ لەدەور؛ لەتەنیشت؛ لەناو؛ لەنێوان.
epic (ep′ik), *n.* هۆنراوەی شەڕوشۆڕ؛ داستانی شەڕوشۆڕ؛ چیرۆکی ئازایی (ڕاستی یا ئەفسانەیی).
adj. (١) تایبەتی بە چیرۆکی شەڕوشۆڕو ئازایەتی.
(٢) ئازاو سەرناسا؛ تایبەتی بە ڕووداوو کەسانی بەرزو گرنگ‌و سەرناسا (ڕاستی یا ئەفسانەیی).
epical (ep′i-k'l), *adj.* = epic.
epicalyx (ep′ə-kā′liks, ep′ə-kal′iks), *n.* گەڵای بچووکی دەوری بنی گوڵ.
epicanthus (ep′ə-kan′thəs), *n.* چەرمی قوژبنی چاو.
epicardium (ep′ə-kär′di-əm), *n.* دیوی ناوەوەی پەردەی دەوری دڵ.
epicarp (ep′ə-kärp′), *n.* توێکڵی میوە.
epicedium (ep′ə-sē′di-əm, ep′ə-sə-dī′əm), *n.* هۆنراوەی شیوەن.
epicene (ep′ə-sēn′), *adj.* (١) تایبەتی بە وشەیەك کە شێوەی نێرینەو مێینەی وەك یەکە (ڕێزمان). (٢) تایبەتی بە نێرومێ
n. نێرەمووك.
epicenter (ep′i-sen′tēr), *n.* (١) ناوچەقی بوومەلەرزە
(٢) ناوچەق؛ ناوجەرگە؛ ناوەڕاست.
epicure (ep′i-kyoor′), *n.* (١) کەسێك کە زۆر حەز لە خواردن‌و خواردنەوەی باش دەکات؛ نەوسن. (٢) خۆشی لەش پەرست (بەتایبەتی خواردن‌و خواردنەوە)؛ کەسێك کە زۆر حەز لە خۆشی لەش‌و ڕابواردن‌و خۆش گوزەرانی دەکات.
Epicurean (ep′i-kyoo-rē′ən), *adj.* (١) تایبەتی بە فەیلەسوفی یۆنانی " ئەپیکیوریەس "و فەلسەفەکەی.
(٢) [e-]، خۆشی لەش پەرست (بەتایبەتی هی خواردن‌و خواردنەوە).
(٣) [e-]، تایبەتی بە کەسێکی وەها.
n. (١) کەسێك کە لەسەر ڕێ‌و شوێنی " ئەپیکیوریەس " ەوە دەڕوات.
(٢) [e-]، کەسێکی خۆشی پەرست (بەتایبەتی هی خواردن‌و خواردنەوە).
Epicureanism (ep′i-kyoo-rē′ən-iz'm), *n.* (١) فەلسەفەی " ئەپیکیوریەس ". (٢) لەسەر ئەم فەلسەفەیە ڕۆیشتن.
(٣) [e-]، خۆشی لەش پەرستی (بەتایبەتی هی خواردن‌و خواردنەوە)
epicurism (ep′i-kyoo-riz'm), *n.* خۆشی لەش پەرستی (بەتایبەتی هی خواردن‌و خواردنەوە).
epidemic (ep′ə-dem′ik), *adj.* بڵاو (پەتا، درم)؛ تایبەتی بە درم.

n. (١) پەتا؛ درم؛ نەخۆشییەك كە خەلك لە یەكترییەوە دەیگرن. (٢) بلاوبوونەوەی درم. (٣) زوو بلاوبوونەوەی باوێك یا مۆدەیەك.

epidemiology (ep´ə-dem´i-ol′ə-ji, ep´ə-dē´mi-ol′ə-ji), ***n.*** لێكۆلینەوەو چارەسەركردنی درم (پزیشكەوانی).

epidermis (ep´ə-dûr′mis), ***n.*** (١) دیوی دەرەوەی پێست (٢) دیوی دەرەوەی شانەی لەش. (٣) دیوی دەرەوەی قاوغی گیانداری قاوغدار.

-epidermal; epidermic; epidermoid ***(adj.).***

epigeal (ep´ə-jē′əl), ***adj.*** (١) بۆ سەرەوە دەڕوێت (ڕووەك). (٢) لەسەر زەوی یا نزیك لە ڕووی خاكەوە دەژی (جانەوەر).

epigene (ep′ə-jēn´), ***adj.*** لەسەر ڕووی زەوییە (وەك بەرد) (زەمیناسی).

epigenesis (ep´ə-jen′ə-sis), ***n.*** (١) تیۆرییەكە دەڵێت: كە ئاوڵەمە هەر لە یەكەم شانە پەیدا نابێت، بەڵكو لە كارتێكردنی دوولایی بەرە بەرەی دەوروبەرو پرۆتۆپلازم پێكدێت (زیندەوەرزانی). (٢) گۆڕینی كانزا بۆ بەرد بەهۆی دەوروبەرەوە (زەمیناسی).

-epigenetic ***(adj.).***

epiglottis (ep´ə-glot′is), ***n.*** زمانە بچكۆلە

epigram (ep′ə-gram´), ***n.*** (١) هۆنراوەیەكی كورتو نەستەقانە یا لاقرتێیانە. (٢) پەند؛ وتەیەكی نەستەقو كورتو سەیر.

epigrammatic (ep´i-grə-mat′ik), ***adj.*** (١) پڕ لە پەندی كورتو نەستەقو سەیر (٢) نەستەقو كورتو سەیرو لاقرتێیانە.

-epigrammatically ***(adv.).***

epigramatism (ep′ə-gram´ə-tiz'm), ***n.*** بەكارهێنانی وتەی كورتو نەستەقو سەیرو هەندێك جار لاقرتێیانە لە وێژەدا.

-epigramatist ***(n.).***

epigrammatize (ep´ə-gram′ə-tīz′), ***v.t.*** دەربڕینی بیروڕا بە پەندی نەستەقو سەیر لە نووسینو دوواندا.

epigraph (ep′ə-graf´, ep′ə-gräf´), ***n.*** (١) پەندێكی هەڵكەنراو لەسەر خانوو، پەیكەر، یا كێلی گۆڕێك. (٢) وتەیەكە كە لە سەرەتای پەڕتووكێ یا بەشێكیدا تۆمار دەكرێت (كە بریتییە لە پوختەی بیروڕای ئەو پەڕتووكە یا بەشە).

-epigrapher ***(n.)***; **epigraphic** ***(adj.)***; **epigraphist** ***(n.).***

epigraphy (e-pig′rə-fi), ***n.*** (١) نووسراوی هەڵكەنراو (لەسەر خانوو، پەیكەر یا كێلی گۆڕێك). (٢) هەڵهێنانو لێكدانەوەو پۆل پۆل كردنی ئەم جۆرە نووسراوە هەڵكەنراوە (بەتایبەتی هی پێشینان).

epilepsy (ep′ə-lep´si), ***n.*** پەركەم؛ فێ؛ فێ لێهاتن.

epileptic (ep´ə-lep′tik), ***adj.*** فێی لەگەڵە؛ پەركەمی لەگەڵە.

-epileptically ***(adv.).***

epileptoid (ep´ə-lep′toid), ***adj.*** وەك پەركەم یا فێ.

epilogue, epilog (ep′ə-lôg´, ep′ə-log´), ***n.*** (١) بەشی كۆتایی چیرۆك یا هۆنراوەیەك (٢) هەڵبەستێك یا وتارێكی كورت كە ئەكتەرێك یا زیاتر دەیخوێننەوە بۆ گوێگران لە كۆتایی شانۆنامەیەكدا (٣) ئەو ئەكتەرە یا ئەكتەرانە كە ئەم هەڵبەستە دەخوێننەوە.

Epiphany (i-pif′ə-ni), ***n.*** (١) [e-] دەركەوتنی خودایەك یا شتێكی سەرناسا (٢) [e-]، ڕوون بوونەوەی شتێكی لێڵ لە كۆتایی چیرۆك، فیلم، شانۆنامە، یا ڕووداوێكی سرووشتیدا. (٣) جەژنی دەركەوتنی عیسا (كە لە گەلێك كلێسەدا یاد دەكرێتەوە دوانزە ڕۆژ دوای كریسمەس. (پێشی دەوترێت: **Twelfth Night**).

episcopacy (i-pis′kə-pə-si), ***n.*** (١) بەڕێوەبردنی كلێسە لەلایەن سەرەك قەشەكانەوە. (٢) پلەو فەرمانو ماوەی مانەوەی سەرەك قەشە لە كاردا. (٣) سەرەك قەشەكان.

episcopal (i-pis′kə-p'l), ***adj.*** (١) تایبەتی بە بەڕێوەبردنی كلێسە لەلایەن سەرەك قەشەكانەوە. (٢) [E-]، تایبەتی بە یەكێك لە لقەكانی كلێسەی پرۆتستانتی یا ئەنگلیكی (كە لەلایەن سەرەك قەشەكانەوە بەڕێوە دەبرێت).

Episcopalian (i-pis´kə-pā′li-ən, i-pis´kə-pāl′yən), ***adj.*** تایبەتی بە كلێسەی " ئەپیسكۆپیلی " (دوو وشەی پێشوو ببینە).
n. ئەندامێكی ئەم جۆرە كلێسەیە.

-Episcopalianism ***(n.).***

episode (ep′ə-sōd´), ***n.*** (١) بەشێكی شانۆنامەی یۆنانی كە لەنێوان دوو گۆرانی كۆرەسدا بوو؛ پەردە (شانۆنامە). (٢) ڕووداوێكی تەواوو نیمچە سەربەخۆ لە چیرۆك، هۆنراوە، یا شانۆنامەیەكدا؛ ئەڵقە (چیرۆك). (٣) ڕووداوێك یا چەند ڕووداوێك كە هەر چەند بەشێكە لە شتێكی گەورەتر كە خۆی لە خۆی دا سەربەخۆو تەواوە؛ ئەڵقە (ڕوودان): *(an ~ in the war)* (٤) بەشێك لە بەشەكانی چیرۆكێك كە هەر ماوەی بەشێكی بڵاودەكرێتەوە؛ ئەڵقە (چیرۆكێك كە بە بەش بەش بڵاودەكرێتەوە نەك هەمووی پێكەوە).

episodic (ep´ə-sod′ik), ***adj.*** (١) بەش بەش؛ پارچە پارچە (چیرۆك، هۆنراوە). (٢) لەلاوەیە؛ پەیوەندی كەمە بە باسە سەرەكییەكەوە؛ ڕووداوێكی نیمچە سەربەخۆیە.

-episodical ***(adj.)***; **episodically** ***(adv.).***

epistemology (i-pis´tə-mol′ə-ji), ***n.*** تیۆریو لێكۆلینەوەی سەرچاوەو سرووشتو شێوازو سنووری زانست یا زانین؛ سەرچاوەی زانست.

-epistemological ***(adj.).***

epistle (i-pis′'l), ***n.*** (١) نامە (بەتایبەتی هی درێژو ئامۆژگاری)؛ پەیام. (٢) [E-]، (ا) یەكێك لەو نامانەی قوتابییەكانی عیسا نووسیویانە. (ب) چەند نامەیەك لەمانە كە لەكاتی نوێژكردن لە كلێسەدا دەخوێنرێتەوە.

epistolary (i-pis′tə-ler´i), ***adj.*** (١) نامەیی؛ لە شێوەی نامەدا؛ تایبەتی بە نامەو نامە نووسین. (٢) لە نامەدایە؛ بە نامە جێبەجێ دەكرێت (كاروبار)؛ لە نامە پێكهاتووە.

epitaph (ep′ə-taf´, ep′ə-täf´), ***n.*** (١) گۆڕنامە؛ نامەی لەسەر كێلە بەرد هەڵكەنراو (دەربارەی مردووەكە). (٢) هۆنراوەیەكی كورت بەبۆنەی كۆچی دوایی كەسێكەوە یا نەمانی شتێكەوە.

epithalamion (ep´i-thə-lā′mi-ən), ***n.*** = **epithalamium.**

epithalamium (ep´i-thə-lā′mi-əm), ***n.*** گۆرانی یا هەڵبەستی شایی (كە بەسەر بووك یا زاوا یا هەردووكیاندا هەڵدەدرێت).

epithelioma (ep´ə-thē´li-ō′mə), ***n.*** شێرپەنجەی ڕووی دەرەوە یا ناوەوەی لەش وەك هی پێست، دەم، قوڕگ، میزەڵدان

epithet (ep′ə-thet´), ***n.*** ناتۆرە؛ ناووناتۆرە:
(a black-hearted villain; Alexander the Great)

-epithetic; epithetical ***(adj.).***

epitome (i-pit′ə-mi), ***n.*** (١) پوختە؛ كورتە (باس، پەڕتووك، ڕاپۆرت). (٢) نموونە؛ نوێنەر.

epitomize (i-pit′ə-mīz´), ***v.t.*** (١) پوختەكردن؛ بە كورتی باسكردن. (٢) نموونە بوون؛ نواندن یا دەرخستنی هەموو لەلایەن نموونەیەكەوە

epoch (ep′ək), ***n.*** (١) چەرخ؛ سەرەتای چەرخێكی تازەو گرنگ لە مێژوودا؛ چەرخێكی گرنگ (٢) چەرخێكی جیۆلۆجی؛ چەرخی زەمینی

equal (ē′kwəl), ***adj.*** (١) هاوتا؛ هاوسەنگ؛ هاوتەرازوو؛ هاوكێش؛ وەك یەك؛ یەكسان. (٢) [Archaic]، هەق پەرست؛ بەویژدان؛ بێ لایەن (٣) [Archaic]، تەخت؛ تەختو سافو لووس.
n. شتێكی هاوتا، هاوسەنگ، یا هاوتەرازوو.
v.t. (١) [Archaic] ، هاوتاكردن؛ وەك یەك لێكردن؛ هاوتەرازوو كردن (٢) ئەوەندەبوون؛ هاوتابوون؛ شان لە شان دان. (٣) بۆ بژاردن؛ هەق بۆ كردنەوە.
equal to, لە ووزە هاتن؛ دەرەقەت هاتن

equalitarian (i-kwäl´ə-târ′i-ən, i-kwôl´ə-târ′i-ən), ***adj.*** یەكسانیخواز؛ یەكسانی پەرست.
n. یەكسانی پەرستێك؛ كەسێك كە بڕوای بە یەكسانی مرۆڤ هەبێت لە هەموو مافێكدا.

equality (i-kwäl′ə-ti, i-kwôl′ə-ti), ***n.*** یەكسانی؛ یەكسانی مرۆڤ لە مافی كۆمەلایەتیو ئابووریو ڕامیاریدا.

equalization (ē´kwə-lə-zā′shən), *n.* (١) یەکسان کردن؛ هاوتاکردن؛ وەك یەك لێکردن. (٢) هاوسەنگی؛ هاوتایی؛ وەك یەکی.

equalize (ē′kwəl-īz´), *v.t.* هاوتاکردن؛ یەکسان کردن؛ هاوسەنگ کردن؛ وەك یەك لێکردن

equalizer (ē′kwəl-īz´ēr), *n.* هاوتاکەر (ئامێر، هێز)؛ یەکسانکەر؛ هاوسەنگکەر

equally (ē′kwəl-i), *adj.* (١) بەیەکسانی؛ وەکو یەك:
(We divided the property ~ .)
(٢) وەکو یەك؛ جوونیەك.
(He speaks English and French ~ well.)

equal mark (or sign), نیشانەی یەکسانی = (بیرکاری)

equanimity (ē´kwə-nim′ə-ti, ek´wə-nim′ə-ti), *n.* هێمنی؛ لەسەرخۆیی؛ ژیری

equate (i-kwāt′), *v.t.* (١) هاوکێش کردن (بیرکاری).
(٢) وەك یەك لێکردن؛ وەك یەك تەماشاکردن؛ بە هاوتا دانان.

equation (i-kwā′zhən, i-kwā′shən), *n.* (١) بە هاوتا دانان؛ وەك یەك سەیرکردن. (٢) هاوکێشە (بیرکاری).

equator (i-kwā′tēr), *n.* کەمەرەی زەوی؛ پشتێنەی زەوی؛ هێڵی یەکسانی یا ناوەڕاست

-equatorial *(adj.).*

equestrian (i-kwes′tri-ən), *adj.* (١) تایبەتی بە ئەسپ و ئەسپ سواری. (٢) بە سواری ئەسپەوە *(an ~ statue)* .

n. ئەسپ سوار (لە خۆنوواندن یا لە " سێرك " دا).

equestrienne (i-kwes´tri-en′), *n.* ئەسپ سواری ژن (لە خۆنوواندن یا لە " سێرك " دا)

equi- (ē′kwə-, ē′kwi), پێشگرێکە بەمانای هاوتا؛ هاوسەنگ؛ وەك یەك

equilateral (ē´kwə-lat′ēr-əl), *adj.* لا یەکسانە؛ هەموو لاکانی ئەوەندەی یەکن: *(an ~ triangle)*

n. شێوەی لا یەکسان (ئەندازە).

equilibrate (ē´kwə-lī′brāt, i-kwil′ə-brāt´), *v.t.* هاوتاکردن؛ هاوسەنگ کردن

-equilibration *(n.)*; equilibrator *(n.).*

eqilibrium (ē´kwə-lib′ri-əm), *n.* هاوسەنگی؛ هاوتایی؛ هاوکێشی؛ بەرامبەری.

equinoctial (ē´kwə-nok′shəl), *adj.* (١) تایبەتی بە یەکسان بوونی شەوو ڕۆژ لە بەهارو پایزدا. (٢) لەکاتی یەکسان بوونی شەوو ڕۆژدا ڕوودەدات. (٣) هی هێڵی یەکسانی.

n. (١) هێڵی یەکسانی ئاسمانی (ئەستێرەناسی).
(٢) باووبۆرانی کاتی یەکسانی شەوو ڕۆژ.

equinox (ē′kwə-noks´), *n.* یەکسانبوونی شەوو ڕۆژ (لە بەهارو پایزدا لە ڕۆژی ٢١ی نەورۆزو ٢١–٢٢ی گەلاوێژدا)

equip (i-kwip′), *v.t.* (١) کەرەستە پێدان؛ تفاق یا پێویستی پێدان:
(The soldiers were ~ped for battle.)
(٢) ئامادەکردن (هۆش و مێشك و تێگەیشتن)؛ فێرکردن
(٣) خۆگۆڕین یا جلی تایبەتی لەبەرکردن (بۆ مەبەستێکی تایبەتی).

eqipage (ek′wə-pij), *n.* (١) کەرەستە؛ تفاق؛ پێداویستی.
(٢) عەرەبانە (بەتایبەتی بە عەرەبانچی و مەیتەرەوە). (٣) دەست و پێوەند.

equipment (i-kwip′mənt), *n.* (١) کەرەستە؛ تفاق؛ پێداویستی.
(٢) کەرەستە پێدان؛ تفاق پێدان و ئامادەکردن؛ ئامادەبوون.

equitable (ek′wi-tə-b'l), *adj.* ڕەوا؛ یەکسان؛ هەق؛ بەپێی ویژدان

-equitably *(adv.).*

equity (ek′wə-ti), *n.* (١) ڕەوابینی؛ هەقیانەت؛ بێ لایەنی.
(٢) شتێکی ڕەوا. (٣) نرخی خانوو یا زەوی‌وزار پاش لێ دەرکردنی قەرزەکەی کە لەسەریەتی؛ بەشی خاوەن خانوو یا زەوی‌وزار پاش لێ دەرکردنی قەرز.

(٤) (ا) دالدە بردن بۆ ویژدان لەکاتێکدا ئەگەر یاسا کەموکووڕی تێدابێت.
(ب) سەرجەمی بیروڕای ڕەوا کە پاشکۆی یاسایە. (ج) داوایەکی ڕەوا.

equivalence (i-kwiv′ə-ləns), *n.* هاوتایی؛ هاوسەنگی؛ بەرامبەری؛ یەکسانی.

equivalency (i-kwiv′ə-lən-si), *n.* = equivalence.

equivalent (i-kwiv′ə-lənt), *adj.* هاوتا؛ هاوسەنگ؛ یەکسان؛ بەرامبەر: *(What is five dollars ~ to in French money?)*

n. شتێکی هاوتا، هاوسەنگ، یا بەرامبەر.

equivocal (i-kwiv′ə-k'l), *adj.* (١) دوو مانابەخش؛ پێچ‌وپەنادار؛ لێڵ؛ دوودڵ؛ بە ئاین‌ونۆین: *(an ~ reply)* .
(٢) ئامسۆگەر؛ دووبەختی: *(an ~ outcome)* .
(٣) جێگەی گومانە؛ گومانبەخش؛ گومانی چەوتی لێ دەکرێت؛ پێچ‌وپەنادار:
(~ behavior)

equivocate (i-kwiv′ə-kāt´), *v.i.* خۆنەدان بەدەستەوە (وەڵام، ووتە، هەڵوێست)؛ چەندوچۆنی کردن؛ ووتەی دوو مانایی بەکارهێنان بۆ خەڵەتاندن یا بەهەڵەدابردن؛ ئاین‌ونۆین کردن؛ دووزمانی کردن.

equivocation (i-kwiv´ə-kā′shən), *n.* (١) ئاین‌ونۆینکاری؛ ئاین‌ونۆینبازی؛ پێچ‌وپەنا (ووتە)؛ درۆکاری؛ دووزمانی
(٢) ووتەیەکی دوو مانایی و بە پێچ‌وپەنا بۆ خەڵەتاندن یا بەهەڵەدابردن.

-er (ēr), پاشگرێکە بەمانای: (١) (ا) بکەر: *(teacher, farmer)* .
(ب) ژیاو یا دانیشتوو: *(New Yorker)* .
(٢) – تر؛ گەورەتر؛ بچووکتر: *(bigger, smaller, later)* .

era (êr′ə), *n.* (١) ساڵنامە؛ مێژوویەکی تایبەتی کە بە ڕووداوێکی گرنگ دەست پێ دەکات: *(The Christian ~)* .
(٢) ڕووداوێکی گرنگ کە سەرەتای چەرخێکی پێوە دەناسرێت.
(٣) چەرخ؛ سەردەم. (٤) چەرخی جیۆلۆجی.

eradiate (ē-rā′di-āt´), *v.i.* تیشکدانەوە؛ شەوقدانەوە.

eradicate (i-rad′i-kāt´), *v.t.* (١) لە ڕەگ‌و ڕیشە دەرهێنان؛ بنەبڕکردن؛ بنجبڕکردن. (٢) لەناوبردن؛ هیچ نەهێشتن؛ فەوتاندن؛ تێك‌وپێکدان

-eradicable *(adj.)*; eradicator *(n.).*

eradication (i-rad´i-kā′shən), *n.* لە ڕەگ‌و ڕیشە دەرهێنان؛ بنەبڕکردن؛ لەناوبردن؛ هیچ نەهێشتن.

erasable (i-rās′ə-b'l), *adj.* دەتوانرێت بکوژێنرێتەوە یا بسڕێتەوە.

erase (i-rās′), *v.t.* (١) کووژاندنەوە (نووسینی سەر کاغەز یا تەختە)؛ سڕینەوە. (٢) سڕینەوە لە مێشك (لکە، یاد). (٣) [Slang]، کوشتن.

eraser (i-rās′ēr), *n.* (١) تەختەسڕ. (٢) لاستیکی کوژانەوە.

erasure (i-rā′shēr, i-rā′zhēr), *n.* (١) کوژاندنەوە؛ سڕینەوە.
(٢) ووشەیەکی کوژاوە یا سڕاوە؛ شتێکی سڕاوە.
(٣) شوێنی ووشەیەکی کوژێنراوە یا سڕێنراوە.

ere (âr), *prep. & conj.* [Poetic or Archaic], لەپێش (کات)؛ لەپێشدا؛ لەوەوپێش.

erect (i-rekt′), *adj.* (١) ڕەپ؛ بەل؛ قنج؛ وەستاو؛ بەپێوە وەستاو؛ قیت. (٢) ڕەق یا ڕاوەستاو (قژ). (٣) [Archaic]، (ا) بەکەیف؛ کەیف قنج.
(ب) ووریا؛ هۆشیار.

v.t. (١) درووستکردن (خانوو، پەیکەر... هتد).
(٢) دانان (کۆسپ)؛ قوتکردنەوە: *(They ~ed social barriers.)* .
(٣) بەرزکردنەوە؛ بەقنجی دانان؛ بەپێوە دانان.
(٤) کۆکردنەوە؛ یەکخستن. (٥) [Archaic]، دامەزراندن؛ دانان.
(٦) وێنە درووستکردن (ئەندازە). (٧) ڕەپکردن (کێر)؛ ڕەق کردن

v.i. ڕەپ بوون؛ ڕەق بوون.

erectile (i-rek′t'l, i-rek′til), *adj.* ڕەپ یا ڕەق دەبێت؛ هەڵدەستێت (کێر).

erection (i-rek′shən), *n.* (١) درووستکردن؛ درووستبوون؛ دانان؛ دامەزراندن. (٢) شتێکی درووستکراو (خانوو).
(٣) کێرهەڵسان یا ڕەپ بوون.

erelong (âr′lôŋ′), *adv.* [Archaic or Poetic]. زوو؛ بەم زووانە؛ پاش ماوەیەکی کەم؛ زۆری پێ ناچێت.

erewhile (âr′hwīl′), *adv.* [Archaic]. ئەختێك ئەمەوپێش؛ ماوەیەکی کەم لەمەوبەر.

ergo (ũr′gō), *conj. & adv.* کەوابوو

ermine (ũr′min), *n.* (١) دەلەك (٢) فەروە یا پێستی دەلەك
(٣) دادپرس کە ڕۆبەکەی فەروەی دەلەکی لێ دەدرێت لە وولاتەکانی ئەورووپادا)؛ پلەی دادپرسی یا دادگەری.

ermined (ũr′mind), *adj.* (١) بە فەروەی دەلەك ڕازێنراوەتەوە
(٢) فەروەی دەلەکی لەبەردایە

erode (i-rōd′), *v.t.* (١) دارزاندن؛ داخوران؛ خواردنەوە؛ بنکەن کردن: *(Acid ~s metal.)*
(٢) پێکهێنان لە بنکەن کردن یا داخوران (خەندەق، چەم).
(The running water ~ed a gully.)
v.i. داخوران؛ دارزین؛ بنکەن بوون؛ ڕامالین؛ خورانەوە؛ هەرەس بردن.

erogenous (i-roj′ə-nəs), *adj.* تایبەتی بەو ئەندام یا شوێنانەی لەش کە دەست تێوەدانیان مرۆڤ دەهێنێتە ئالۆشو خرۆشو هەوەس هەڵدەسێنێت:
(The ~ zones of the body)

Eros (êr′os, er′os), *n.* خودای خۆشەویستی (ئەفسانەی یۆنان)

erosion (i-rō′zhən), *n.* ڕامالین: ڕامالینی خۆڵو بەرد لەسەر ڕووی زەوی بەهۆی باو وبۆرانەوە؛ دامالین؛ داخوران؛ بنکەن بوون؛ بنکەن کردن:
(Soil ~ can be prevented by planting trees.)

erosive (i-rō′siv), *adj.* دارزێنەر؛ دەیخواتەوە: *(an ~ acid)* .

erotic (i-rot′ik), *adj.* (١) هەوەس هەڵسێن؛ هەوەس بزوێن؛ هێنەرە جۆشوخرۆش؛ تایبەتی بە هەوەس هەڵسان یا هاتنەجۆش.
(٢) شەهوانی
n. (١) کەسێك کە زوو هەوەسی هەڵدەستێت یا دێتە ئالۆشوخرۆش؛ کەسێکی شەهوانی (٢) هەڵبەستێکی هەوەس هەڵسێن یا هێنەرە خرۆش.
-erotically *(adv.)*.

erotica (i-rot′i-kə), *n.pl.* وێنەو پەرتووكو گۆڤارو شتی تری هەوەس هەڵسێن یا هێنەرە خرۆش

eroticism (i-rot′ə-siz′m), *n.* (١) هەوەس هەڵسان؛ هاتنەخرۆش
(٢) هەستی ڕەگەکی جووت بوون؛ ڕەووشتی جووت بوون؛ شەهوانێتی.
(٣) زۆر حەز لە جووت بوون کردن؛ هەمیشە لە خولیای جووت بووندا بوون.

err (ũr), *v.i.* (١) هەڵەکردن؛ بەهەڵەداچوون
(٢) لە ڕێگەی ڕاست لادان؛ بەدڕەفتاری کردن
(٣) [Obs.] ڕێگە لێ وون بوون؛ گومڕا بوون

errand (er′ənd), *n.* (١) چوون بۆ شوێنێکی نزیك بۆ پەیام بردن یا ئەرك بەجێهێنان بۆ کەسێکی تر (بەتایبەتی لەلایەن بەردەستێکەوە):
(to go on ~s for someone; to send someone on an ~ ; to run ~s)
(٢) مەبەستی چوونێکی وەها؛ ئەو پەیام یا ڕاسپاردەیەی لە چوونێکی وەهادا دەگەیەنرێت؛ ئەو ئەرك یا فرمانەی لە چوونێکی وەهادا جێبەجێ دەکرێت.
(٣) ئەرکێکی بچووك کە بەجێ بهێنرێ: *(I have some ~s to run.)* .

errand-boy (er′ənd-boi′), *n.* پەیامبەر؛ منداڵێك یا بەردەستێك کە دەنێررێت بە ڕاسپێرییەك بۆ شوێنێك یا ئەرکی بچووکی دەدرێت بەسەر شانداا؛ فەراش

errant (er′ənt), *adj.* (١) گەڕیدە؛ گەڕۆك؛ بە دوای سەرەڕۆیی و سوارچاکیدا گەڕاو: *(a knight- ~)*
(٢) نادرووست؛ بەد؛ لە ڕێگەی ڕاست لادەر؛ گومڕا.

errantry (er′ənt-ri), *n.* بە دوای سەرەڕۆیی و سوارچاکیدا گەڕان؛ سوارچاکی؛ ڕەووشتو هەستو کردەوەی سوارچاکی.

errata (i-rā′tə, e-rä′tə), *n. plural of* **erratum**, هەڵەی چاپەمەنی

erratic (ə-rat′ik), *adj.* (١) نارێتوپێك؛ لامسەرلا
(٢) گومڕا؛ سەیر؛ لە ڕێگەی ڕاست لادەر.
(٣) بەردی ڕامالراو بە ڕووباری سەهۆڵین.
n. کەسێکی سەیر، حولحولی، لامسەرلا، یا ڕێگە لێ تێکچوو.
-erratically *(adv.)*.

erratum (i-rā′təm, e-rä′təm), *n. singular of* **errata**, هەڵەی چاپەمەنی.

erring (ũr′iŋ), *adj.* هەڵەکەر؛ هەڵەکار.

erroneous (ə-rō′ni-əs, e-rō′ni-əs), *adj.* هەڵە؛ بەهەڵەداچوو؛ چەوت: *(an ~ statement)* .

error (er′ẽr), *n.* (١) هەڵە؛ چەوتی.
(٢) بەدکاری؛ بەدڕەفتاری؛ ڕەووشت چەوتی.

erst (ũrst), *adv. & adj.* هی کۆن؛ هی زوو یا پێشوو؛ لە سەرەتادا؛ ڕابوردوو.

erstwhile (ũrst′hwīl′), *adj.* پێشوو؛ جاران؛ ڕابوردوو؛ لەوەوپێش:
(my ~ friend)

erudite (er′yoo-dīt′, er′oo-dīt′), *adj.* زانا؛ زانیار؛ تێگەیشتوو؛ زۆرزان.

erudition (er′yoo-dish′ən, er′oo-dish′ən), *n.* زانایی؛ زانین؛ زانستی؛ زانیاری.

erupt (i-rupt′), *v.i.* (١) هەڵچوون (تواوەی ئاگرین)؛ تەقینەوە (ئاگرپڕژێن، قەڵبەزاوی گەرم)؛ فڕێدان (ئاو، هەڵم).
(٢) تەقینەوە (شەڕ)؛ لەپڕ دەستپێکردن: *(Fighting (or war) ~ed.)*
(٣) دەردان (ئاوڵە، گەرمەژنە، زیپکە). (٤) دەرهاتن (ددان).
v.t. فڕێدان؛ تەقاندنەوە؛ هەڵچوواندن.

eruption (i-rup′shən), *n.* (١) تەقینەوە (ئاگرپڕژێن، قەڵبەزاوی گەرم، شەڕ). (٢) هەڵچوون (هەست، توورەیی، ناڕەزایی).
(٣) (ا) گەرمەژنە دەردان؛ زیپکە دەردان. (ب) گەرمەژنە؛ زیپکە
-eruptive *(adj.)*.

escalate (es′kə-lāt′), *v.i.* (١) بەرزبوونەوە.
(٢) پەرەسەندن (جەنگ، ناکۆکی)؛ توندوتیژبوون؛ زیادکردن:
(The fighting (or the war) ~d.)
v.t. (١) بەرزکردنەوە. (٢) پەرە پێ سەندن (شەڕ)؛ توندوتیژکردن؛ زیادکردن.

escalation (es′kə-lā′shən), *n.* (١) پەرەسەندن (جەنگ، ناکۆکی)؛ پەرە پێ سەندن؛ زیادبوون؛ توندوتیژکردن: *(Who is responsible for the ~ of the fighting (or the war)?)*
(٢) بەرزکردنەوە؛ هەڵبڕین.

escalator (es′kə-lā′tẽr), *n.* پێ پلیکانەی ئەلەکتریکی؛ پەیژەی کارەبایی.

escalator clause, مەرجی پەیمانی کار لەنێوان خاوەن کارو کرێکاردا کە بەگوێرەی مووچەی کرێکار کەمو زۆر دەکرێت بەپێی هەرزانی و گرانی نرخی پێویستییەکانی ژیان.

escapade (es′kə-pād′, es′kə-pād′), *n.* (١) دەربازبوون؛ ڕاکردن؛ بەرەڵابوون. (٢) بەلەسەبوون؛ بەلەسەیی؛ کردەوەیەکی سەرەڕۆیی

escape (ə-skāp′, e-skāp′), *v.i.* (١) دەربازبوون (بەندیخانە)؛ ڕاکردن؛ هەڵهاتن؛ تێ تەقاندن.
(٢) دەربازبوون (کارەسات، ناخۆشی)؛ ڕزگاربوون:
(Two were killed in the accident but he ~d.)
(٣) لێ چوون (ئاو، هەوا)؛ تکەکردن: *(some air ~d.)* .
(٤) لەبیرچوونەوە؛ دەرچوون؛ نەمان (لە یاددا):
(It ~d from her memory.)
v.t. (١) ڕاکردن؛ دەربازبوون؛ هەڵهاتن.
(٢) خۆدزینەوە لە؛ ڕزگاربوون: *(He ~d punishment.)* .
(٣) لێوە دەرهاتن؛ لێ دەرچوون؛ لە دەم دەرچوون:
(A scream ~d his lips.)
(٤) لەبیرنەبوون؛ لەیادچوون: *(The exact date ~s me.)*

n. (١) ڕاکردن؛ دەربازبوون؛ ڕزگاربوون. (٢) ڕێگە یا هۆی دەربازبوون.
(٣) تکە؛ لێ چوون؛ دادان
(٤) شتی خەم‌وخەفەت لەبیربەرەوە؛ شتی خەم ڕەوێن:
(Movies are an ~ .)
adj. (١) خەم ڕەوێن؛ خەم‌وخەفەت لابەر.
(٢) هۆی خۆدزینەوە لە ئەرك یا بەرپرسیارییەك.

escapement (ə-skāp′mənt, e-skāp′mənt), *n.* (١) ڕاکردن؛ دەربازبوون؛ ڕێگەی ڕزگاری (٢) ئەو بەشەی کاتژمێرە کە بزوانی چەرخی کاتژمێرەکە ڕێك دەخات (٣) ئەو بەشەی مەکینەیەك کە بزوانی مەکینەکە ڕێك دەخات. (وەك مەکینەی چاپەمەنی).

escapism (ə-skāp′iz'm, e-skāp′iz'm), *n.* (١) ڕاکردن لە ڕاستی و ناخۆشی ژیان (بەهۆی فیلم و وێژەو هونەری ترەوە).
(٢) وێژەو هونەری تر کە مرۆڤ بەهۆیانەوە خۆی ڕزگار دەکات بۆ ساتێك لە ناخۆشی ژیان و پەنا دەباتە بەر ژیانی خەیاڵ.

escapist (ə-skāp′ist, e-skāp′ist), *adj.* تایبەتی بە وێژەو هونەرێك کە مرۆڤ بەهۆیەوە لە ناخۆشی ژیان ڕادەکات بۆ سەردەمێك:
(~ literature)
n. کەسێك کە خۆی دەدزێتەوە لە ناخۆشی و تەنگوچەڵەمەی ژیان.

escarpment (e-skärp′mənt), *n.* (١) کەندەڵان؛ لێژایی.
(٢) کەندەڵان یا لێژایی دەوری سەنگەرێك کە دەیپارێزێت.

-escent (es′'nt), پاشگرێکە بەمانای خەریکە؛ خەریکە دەبێت بە؛ لەو کاتەدایە *(convalescent, adolescent)* .

eschew (es-chōō′, es-chū′), *v.t.* خۆ لێ لادان؛ خۆ لێ دزینەوە؛ نەکردن.

escort (es′kôrt), *n.* (١) ڕاییکەر بۆ پاراستن یا ڕێزلێگرتن (مرۆڤ، کەشتی، فڕۆکە ... هتد)؛ پارێزەر؛ پاسەوان. (٢) ئاوەڵ؛ پیاوێك یا منداڵێك کە لەگەڵ ئافرەتێکدا دەچێتە دەرەوە بۆ ئاگا لێ بوون؛ ژنێك کە لەگەڵ پیاوێکدا دەچێتە دەرەوە بۆ دەمەتەقێ؛ چاوساغ: کەسێك کە لەگەڵ کەسێکی تردا دەبێت بۆ سەرپەرشتی و ڕێگە پیشاندان.
(٣) لەگەڵ بوون؛ لەگەڵ چوون؛ ڕایی کردن.
v.t. ڕایی کردن: لەگەڵ بوون یا چوون بۆ پاراستن یا ڕێزگرتن؛ ئاوەڵی کردن؛ لەگەڵدا بوون بۆ بێ تاقەتی، دەمەتەقێ، یا سەرپەرشتی کردن.

escritoire (es′kri-twär′, es′kri-twôr′), *n.* مێزی نووسین (بە چەکمەجە و ڕەفەی پەرتووکەوە).

escrow (es′krō, e-skrō′), *n.* پەیمانێك یا سەنەدێکی بەینی دوو کەس (کڕیارو فرۆشیار) کە دەدرێت بە لایەکی سێیەم هەتا چەند مەرجێك جێبەجێ دەکرێت ئەوسا دەخرێتە کارەوە.
in escrow, لە لای لایەکی سێیەمە هەتا چەند مەرجێك جێبەجێ دەکرێت ئەوسا دەخرێتە کار (پەیمانی بەینی کڕیارو فرۆشیار وەك هی خانوویەك).

esculent (es′kyoo-lənt), *adj.* بۆ خواردن دەشێت؛ دەخورێت.
n. شتێك کە بۆ خواردن بشێت

escutcheon (i-skuch′ən), *n.* قەڵغانێك کە درووشم یا نیشانەی هۆزەکەی پێوەبێت
a blot on one's escutcheon, لەکەیەك بە دوای کەسێکەوە یا بە ناوبانگییەوە؛ لەکە.

-ese (ēz), پاشگرێکە بەمانای (١) تایبەتی بە وڵاتێك یا خەڵکی وڵاتێك یا شێوازێکی تایبەتی؛ وەك (وڵات، گەل، شێوان).
(٢) خەڵکی شوێنێك؛ هاووڵاتی شوێنێك.
(٣) زمانی گەلێك یا وڵاتێك. (٤) شێوازێکی تایبەتی.

Eskimo (es′kə-mō′), *n.* (١) ئەسکیمۆ: ڕەگەزێکن لە شوێنە زۆر ساردەکانی جیهاندا دەژین وەك پۆلی بەستەڵەکی باکووری و ئالاسکاو گرینلاندو بەشی ڕۆژهەڵاتی سایبریا. (٢) ئەسکیمۆیەك.
(٣) زمانی ئەسکیمۆ
adj. تایبەتی بە ئەسکیمۆو زمانەکەیان.

esophagus (i-sof′ə-gəs), *n.* سورێنچکە؛ سورێنچك
-esophageal *(adj.).*

esoteric (es′ə-ter′ik), *adj.* (١) تەنها چەند کەسێك لێی تێ دەگەن؛ بۆ ژمارەیەکی کەم و تایبەتییە (بیروباوەڕ، ڕێباز، نووسراو).
(٢) شاراوە؛ نەبینراو؛ نهێنی.

espalier (e-spal′yēr), *n.* (١) چوارچێوەیەکە بۆ پیاهەڵگەڕانی ڕووەك.
(٢) داڵیت؛ ڕووەکی هەڵگەڕاو بە چوارچێوەیەکدا.
v.t. (١) ڕاهێنانی ڕووەك بۆ هەڵگەڕان بە چوارچێوەیەکدا.
(٢) دروستکردنی چوارچێوەیەك بۆ ڕووەك پیاهەڵگەڕان.

especial (ə-spesh′əl), *adj.* نایاب؛ زۆر چاك؛ تایبەتی.

especially (ə-spesh′ə-li), *adv.* بەتایبەتی.

Esperanto (es′pə-rän′tō, es′pə-ran′tō), *n.* ئەسپیرانتۆ: زمانێکی دروستکراوی جیهانییە بنچینەکەی لەسەر ئەو ووشانە دانراوە کە لە زۆربەی زمانە ئەوروپاییەکاندا هەیە (ساڵی ١٨٨٧ دانراوەو ووشەکە خۆیشی مانای " هیوا " یە.).

espionage (es′pi-ə-nij), *n.* (١) سیخوڕی؛ جاسووسی؛ سووسەکردن.
(٢) سووسەکردن بەتایبەتی بۆ مەبەستی سوپایی.

espousal (i-spou′z'l), *n.* (١) *(pl.)* ، (ا) دیاری کردن؛ نیشانەکردن؛ مارەکردن. (ب) شایی. (٢) بڕوابوون بە ڕێباز یا بیروباوەڕێك و پاڵپشتی کردنی

espouse (i-spouz′), *v.t.* (١) ژنهێنان؛ مارەکردن. (٢) دان بە شوو.
(٣) لایەنگری کردن (بیروباوەڕ، ڕێباز، مەسەلە)؛ لەسەرکردنەوە؛ پاڵپشتی کردن: *(to ~ an idea)*

espy (ə-spī′), *v.t.* بەدی کردن؛ بینین؛ سووسەکردن.

Esq., Esqr., = **Esquire.**

-esque (esk), پاشگرێکە بەمانای: وەك؛ ~ ئاسا؛ لێچوو؛ ~ ئاسایی:
(picturesque; statuesque; Romanesque; arabesque)

esquire (ə-skwīr′), *n.* (١) شاگردی سوارچاك (لە ئینگلتەرە).
(٢) بەگزادەیەکی ئینگلیزی کە پلەیەك لەخوار سوارچاکەوەیە.
(٣) خاوەن زەوی‌وزارێکی لادێ
(٤) [E-]، نازناوێکە بۆ ڕێزلێنان لەدوای ناوەوە دەنووسرێت و ماناکەی وەك " Mr. " وایە (کورت دەکرێتەوە بۆ Esq. یا Esqr.).
(٥) ئاوەڵ (بەتایبەتی پیاوێك کە لەگەڵ ژنێکدا دەچێتە دەرەوە تاکو ژنەکە بەتەنها نەبێت).
v.t. (١) شاگردی کردنی سوارچاکێك
(٢) پلەوپایە بەرزکردنەوە بۆ " سوارچاك " .
(٣) بانگ کردن بە نازناوی " Esquire " .
(٤) ئاوەڵی کردن (هی ئافرەت لە چوونەدەرەوەدا).

-ess (is, əs), پاشگرێکە نیشانەی مێینەی ئەو توخمەیە، واتا مانای " مێینە " یە: *(actress; countess; lioness)* .

essay (ə-sā′, e-sā′), *v.t.* (١) تاقیکردنەوە. (٢) هەوڵدان؛ تەقەلاکردن.
n. (١) (e-sā′) ، (ا) تاقیکردنەوەیەك. (ب) هەوڵدانێك؛ تەقەلا.
(٢) (es′ā) ، ووتار؛ ووتاری نووسراوە.

essayist (es′ā-ist, es′i-ist), *n.* ووتارنووس؛ پەخشاننووس

essence (es′'ns), *n.* (١) گەوهەر؛ ناوکرۆك؛ پوختە؛ نەژاد؛ ماك؛ کاکڵ.
(٢) پوختە، پاڵاوتە، یا ڕۆنی شتێك (ڕووەك، خواردەمەنی).
(٣) ئەم پوختەیە یا ڕۆنە لە کحولدا. (٤) گوڵاو؛ بۆن؛ بۆندار.
(٥) سرووشتی بنچینەیی یا ناوەوەی شتێك؛ ماك.
in essence, لە ڕاستیدا؛ لە گەوهەردا؛ لە بنچینەدا.
of the essence, زۆر گرنگ؛ زۆر پێویست:
(Time is of the essence.)

essential (ə-sen′shəl), *adj.* (١) بنچینەیی؛ بناغەیی؛ بنەڕەتی:
(There are ~ differences between socialism and capitalism.)
(٢) تەواو؛ پوختە؛ بێ ناتەواوی: *(~ happiness)* .
(٣) زۆر گرنگ؛ زۆر پێویست؛ پێویست: *(Water is ~ to life.)*
(٤) پوختەی ڕووەك، دەرمان، یا خواردەمەنییەك: *(an ~ oil)* .
n. شتێکی زۆر گرنگ یا پێویست؛ شتێکی بنچینەیی یا بناغەیی.

essentially (ə-sen′shəl-i), *adv.* لە راستیدا؛ لە گەوهەردا؛ لە بنچینەدا.

-est (ist, əst), پاشگرێکە بەمانای: (١) هەرە؛ – ترین *(smallest, biggest, greatest)*
(٢) نیشانەی شێوەی کۆنی کرداری کەسی دووەمی تاکە لە رانەبردوودا: *(goest)*

E.S.T., = Eastern Standard Time.

establish (ə-stab′lish), *v.t.* (١) چەسپاندن؛ جێگیرکردن.
(٢) (أ) دانان لەسەر کار (فەرمانبەر)؛ دامەزراندن (ب) دانان (یاسا)؛ دارشتن.
(٣) دامەزراندن (بازرگانی، فەرمانڕەوایی، وولات)؛ دانان؛ پێکهێنان؛ دروستکردن (٤) کڵێسە کردن بە دەزگای فەرمانڕەوایی.
(٥) دانان و جێگیرکردن (تیۆری، بیروباوەڕ).
(٦) سەلماندن (دادگا): *(The plaintiff ~ed his case.)*.

established church, کڵێسەی فەرمانڕەوایی؛ کڵێسەیەك کە میری دایبنێت بە کڵێسەی سەرەکی میللی و پشتگیری بکات (بەتایبەتی کڵێسەی ئەنگلیکانی لە ئینگلتەرە).

establishment (ə-stab′lish-mənt), *n.* (١) دانان؛ چەسپاندن؛ دامەزراندن؛ پێکهێنان؛ دروستکردن.
(٢) دامەزران؛ چەسپین؛ پێکهاتن؛ دروستبوون.
(٣) شتێکی دامەزراو یا پێکهێنراو (دەزگای بازرگانی یا رامیاری یا کۆمەڵایەتی. سوپا. خێزان... هتد).

the Establishment, (١) کڵێسەی ئەنگلیکانی لە ئینگلتەرە.
(٢) کڵێسەی "پرێسبیتیریان" لە سکۆتلەندە.
(٣) کڵێسەی ئەنگلیکانی خێزانی شاهەنشاو چینی بەگزادەکان لە ئینگلتەرە.
(٤) کاربەدەستانی وولات، دەزگا، کۆمەڵ، یا رێکخراوێك.

estate (ə-stāt′), *n.* (١) دۆخ؛ قۆناغێکی ژیان.
(٢) چینێکی کۆمەڵایەتی بەدەسەڵات لە کۆندا (بەتایبەتی چینی بەگزادەو پیاوە ئاینییەکان و چینی بورجوازی). (٣) سامان؛ سەرمایە.
(٤) میراتی؛ سەرجەمی لەپاش بەجێماوی مردوویەك بە سامان و قەرزەوە.
(٥) خانووبەرە؛ زەوییەکی گەورە کە کۆشکێکی گەورەو خۆشی تێدابێت؛ زەوی‌وزار؛ خانوو زەوی‌وزار؛ موڵك.
(٦) [Archaic]: (أ) دەوڵەمەندی؛ پلەی سامانداری.
(ب) خۆبادان بە سامانەوە؛ خۆنوواندن.

the fourth estate, رۆژنامەگەری یا رۆژنامەچییان (واتە چوارەم چینی بەدەسەڵاتی کۆمەڵ) (ژمارە دووی ووشەی پێشوو ببینە).

esteem (ə-stēm′), *v.t.* (١) رێزگرتن؛ رێزلێنان: *(Ability is always ~ed.)*
(٢) دانان؛ وا دانان؛ بەو چاوە سەیرکردن: *(We ~ this theory useless.)*
n. (١) رێز؛ رێز بۆ بوون؛ رێزگرتن: *(He is held in high ~.)*.
(٢) [Archaic]؛ را؛ گۆترە؛ خەمڵاندن.

esthete, aesthete (es′thēt), *n.* جوانیناس (بەتایبەتی لە هونەردا).

esthetic, aesthetic (es-thet′ik), *adj.* (١) تایبەتی بە جوانیناسی لە هونەردا (٢) هی جوانی. (٣) تایبەتی بە لێکۆڵینەوەو فەلسەفەی جوانی؛ تیۆری هونەرە جوانەکان و چۆنێتی هەڵسەنگاندنیان لەلایەن جەماوەرەوە.

esthetically, aesthetically (es-thet′i-k'l-i, es-thet′ik-li), *adv.* (١) لەڕووی جوانیناسییەوە؛ لەڕووی جوانییەوە.
(٢) بەشێوەیەك کە بایەخ بە جوانی بدرێت.

esthetician, aesthetician (es′thə-tish′ən), *n.* زانای تیۆری و لێکۆڵینەوەی جوانیناسی؛ زانای جوانیناسی؛ جوانیناس.

estheticism, aestheticism (es-thet′ə-siz′m), *n.* جوانی و هونەرپەرستی؛ بیروباوەڕی جوانیناسی و هونەرناسی؛ خۆشەویستی جوانی و هونەر.

esthetics, aesthetics (es-thet′iks), *n.pl.* [constructed as sing.], جوانیناسی (بەتایبەتی لە هونەردا)؛ فەلسەفەو لێکۆڵینەوەی جوانیناسی لە هونەردا.

estimable (es′tə-mə-b'l), *adj.* (١) هەڵدەسەنگێنرێت؛ دەخەمڵێنرێت؛ دەشێت بۆ قەبلاندن (٢) شایانی رێزە.
-estimably *(adv.)*.

estimate (es′tə-māt′), *v.t.* (١) نرخ لەسەر دانان؛ نرخ بۆ دانان.
(٢) هەڵسەنگاندن؛ خەملاندن؛ قەبلاندن؛ وا دانان: *(We ~d that it would take a month to finish the work.)*
n. (١) هەڵسەنگاندن (بەتایبەتی هی کارێك لەلایەن کرێکارەکەوە دەربارەی چەند تێچوونی کارەکە)؛ خەمڵ؛ قەبلاندن. (٢) تۆمارکردنی ئەم هەڵسەنگاندنە
(٣) نرخ بۆ دانان؛ نرخ لەسەر دانان. (٤) را؛ بۆچوون.

estimation (es′tə-mā′shən), *n.* (١) هەڵسەنگاندن؛ قەبلاندن؛ خەمڵ. (٢) را. (٣) رێز؛ رێزگرتن؛ رێزلێنان

estimator (es′tə-mā′tēr), *n.* هەڵسەنگێنەر؛ قەبلێنەر؛ خەملێنەر؛ نرخ بۆ دانەر.

estivate (es′tə-vāt′), *v.i.* (١) هاوین بردنە سەر.
(٢) سڕبوون لە هاویندا؛ هاوین بردنەسەر بە سڕی.
-estival *(adj.)*; estivation *(n.)*.

estop (e-stop′), *v.t.* بەرگرتن؛ وەستاندن؛ رێگەلێگرتن؛ نەهێشتن.

estrange (ə-strānj′), *v.t.* لێ کردن؛ لێ تەکاندنەوە؛ لەیەك کردن؛ لێ دوورخستنەوە؛ ئاوارەکردن؛ وەك بێگانە لێکردن: *(He ~d his friends by behaving foolishly.)*

estrangement (ə-strānj′mənt), *n.* لەیەکتربوون؛ لەیەك تەکینەوە؛ لەیەك دوورکەوتنەوە؛ ئاوارەبوون؛ وەك بێگانە لێهاتن؛ تەرەبوون؛ ئاوارەیی *(to cause an ~ between a husband and wife or between two old friends)*

estuary (es′choo-er′i), *n.* ئاوەڕێژ؛ ئاوڕێژ؛ رێژگە

-et (it, ət), پاشگرێکە بەمانای: بچکۆلە *(islet; eaglet; ringlet)*.

etc., et cetera.

et cetera, et caetera (et set′ẽr-ə, et set′rə), وە ئەوانی تر؛ هەتا دوایی؛ وە هەروەها؛ هتد.

etch (ech), *v.t. & v.i.* (١) کڵێشە یا نەخشەهەڵکەندن لەسەر کانزا یا شووشە. (٢) وێنەکردن؛ وێنە دروستکردن.
(٣) لە مێشکدا هەڵکەنران؛ لە مێشکدا چەسپ بوون: *(The memory of that day is ~ed in my memory forever.)*

etching (ech′iŋ), *n.* (١) هەڵکەندنی کڵێشە یا نەخشە لەسەر تەبەقی کانزا یا شووشە؛ وێنە دروستکردن.
(٢) تەبەقە کانزا یا شووشەیەکی کڵێشە لەسەر هەڵکەنراو.
(٣) وێنەیەکی ئەم کڵێشە یا نەخشە هەڵکەنراوە لەسەر کاغەز؛ وێنە

eternal (i-tũr′n'l), *adj.* نەمر؛ هەتا هەتا؛ هەمیشەیی.

the Eternal, خودا.

eternalize (i-tũr′n'l-īz′), *v.t.* چەسپاندن بۆ هەتا هەتا؛ هەمیشەیی کردن؛ کردن بە نەمر یا هەتا هەتا.

eternally (i-tũr′n'l-i), *adv.* هەتا هەتا.

eternity (i-tũr′nə-ti), *n.* (١) هەتا هەتا؛ نەمری؛ هەمیشەیی.
(٢) کاتێکی زۆر دووورودرێژ؛ کاتێکی بێ پایان: *(an ~ of waiting)*.
(٣) ئەوەو دنیا.

-eth (əth, ith), پاشگرێکە ژمارەی ریزی یا پلەیی لێ دروست دەکرێت لەو ژمارانەی بە تیپی بزوێن کۆتاییان دێت و ماناکەیشی (– هەمین)ە *(fortieth, fiftieth)*

ether (ē′thẽr), *n.* (١) ئاسمان؛ ئاسمانی روون. (٢) [Rare]: هەوا.
(٣) ئاوێتەیەکی کیمیایی.
(٤) ماددەیەکی نەبینراوە لە هەوادا گوایە شەپۆلی رووناکی و شتی تر دەگەیەنێت (فیزیا).

ethereal (i-thẽr′i-əl), *adj.* (١) زۆر ناسك؛ سووك و ناسك: *(the ~ grace of her dancing)*

(٢) ئاسمانی؛ بەرز؛ پیرۆز؛ تایبەتی بە ئاسمان.

etherize (ē′thə-rīz′), *v.t.* (١) کردن بە "ئیسەر"

(٢) بەنج کردن بە گازی "ئیسەر"؛ سڕکردن بە "ئیسەر".

ethic (eth′ik), *n.* ڕەووشت؛ ڕەفتارچاکی؛ ڕەفتاری باش نواندن.

adj. ڕەفتار چاک؛ درووست؛ ڕەفتار جوان.

ethical (eth′i-k'l), *adj.* (١) تایبەتی بە ڕەووشت جوانی یا ڕەفتار چاکی؛ تایبەتی بە کردەوەی درووستو جوان.

(٢) دروووست؛ پەسەند؛ جوان (ڕەووشت، کردەوە):

(It is not ~ for a doctor to sleep with his patients.)

ethically (eth′i-k'l-i, eth′ik-li), *adv.* لەڕووی ڕەووشت جوانییەوە؛ لەڕووی ڕەفتارچاکییەوە

ethics (eth′iks), *n.pl.* (١) زانستی ڕەووشت جوانی؛ فەلسەفەی ڕەفتار چاکی؛ زانستی خوو ڕەووشت. (٢) ووتارو پەرتووکی دەربارەی زانستی ڕەووشت چاکی (٣) پەیرەوی ڕەووشت چاکی فەیلەسوفێك، ئاینێك، تاقمێك، یا ئەندامانی پیشەیەك

ethnic (eth′nik), *adj.* [Obs.]. (١) گاوور

(٢) ڕەگەزی؛ نەتەوەیی؛ ڕەگەز *(~ foods, dances, etc.)*.

-ethnical *(adj.)*; ethnically *(adv.)*.

ethno- (eth′nə), پێشگرێکە بەمانای ڕەگەز؛ نەتەوە.

ethnocentrism (eth′nə-sen′triz'm), *n.* ڕەگەزپەرستی؛ ڕەگەزی خۆ پەرستی؛ نەتەوەی خۆ پەرستی؛ لەخۆبایی ڕەگەزی.

ethnogeny (eth-noj′ə-ni), *n.* زانستی بنچینەی ڕەگەزو ڕەگەزایەتی.

ethnographer (eth-nog′rə-fēr), *n.* زانای نیشانەکانی نەتەوە

ethnography (eth-nog′rə-fi), *n.* ئەتنوگرافیا؛ زانستی نیشانەکانی نەتەوە (ئەتایبەتی نەتەوە سەرەتاییەکان).

-ethnographic *(adj.)*; ethnographically *(adv.)*.

ethnology (eth-nol′ə-ji), *n.* ئەتنۆلۆجی؛ زانستی ڕەگەزەکان یا نەتەوەکان و پەیوەندییان لەگەڵ یەکتریداو نیشانەکانیان و جۆری دابەشبوونیان بەسەر جیهانداو خوو نەریتیان.

-ethnologic *(adj.)*; ethnological *(adj.)*; ethnologically *(adv.)*.

ethnologist (eth-nol′ə-jist), *n.* نەتەوەناس؛ ڕەگەزناس؛ زانای نەتەوەو پەیوەندییان لەنێوان یەکتریداو نیشانەکانیان و جۆری دابەشبوونیان و خوو نەریتیان.

ethos (ē′thos), *n.* (١) نیشانەو خوو نەریتو هەڵوێستی کۆمەڵێکی نەتەوەیی، پیشەیی، یا ڕامیاری

(٢) نیشانە گشتییەکانی بەرهەمێکی هونەری.

ethyl (eth′əl), *n.* (١) ئیثل ماددەیەکی کیمیاییە

(٢) (أ) ئاوێنەیەکی قورقوشمی بێ ڕەنگی ژەهراوییە.

(ب) جۆرە بەنزینێکە کە ئەم ئاوێنە قورقوشمەیەی تێ دەکرێت.

etiology (ē′ti-ol′ə-ji), *n.* (١) زانستی هۆ یا سەرچاوەی شت.

(٢) زانستی هۆ یا سەرچاوەی نەخۆشی؛ زانستی نەخۆشی.

-etiological *(adj.)*.

etiquette (et′i-ket′, et′i-kət), *n.* ڕەووشت جوانی؛ ڕەفتاری پەسەند (لەنێوان خەڵکدا یا لە پیشەیەکدا)؛ دەستووری ڕەفتارکردن لەگەڵ خەڵکدا (لە ژیانی کۆمەڵایەتی یا پیشەییدا).

etymological (et′ə-mə-loj′i-k'l), *adj.* هی ووشەوانی؛ تایبەتی بە زانستی سەرچاوە یا بنجوبناوانی ووشە

-etymologically *(adv.)*.

etymologist (et′ə-mol′ə-jist), *n.* زانای ئیتمۆلۆجی؛ سەرچاوە یا بنجوبناوانی ووشە

etymology (et′ə-mol′ə-ji), *n.* ئیتمۆلۆجی؛ سەرچاوەو گۆڕینی ووشە؛ زانستی دۆزینەوەی سەرچاوەی ووشەو گۆڕینی؛ زانستی بنجوبناوانی ووشە (زمانەوانی)

eu- (ū, yoo), پێشگرێکە بەمانای باش؛ چاك؛ جوان

(eulogy; euphemism)

eucalypt, eucalyptus (ū′kə-lipt′), *n.* یوکالیپتۆس: درەختێکی هەمیشە سەوزە کەڵکی دارو جیوەو دەرمانی لێ وەردەگیرێت.

Eucharist (ū′kə-rist), *n.* (١) شێوی خواهانە (لە کلێسەدا).

(٢) ئەو نانو شەرابە پیرۆزکراوەی لەم شێوەدا دەخورێتو دەخورێتەوە.

eugenic (yoo-jen′ik), *adj.* تایبەتی بە چاك کردنی توخمی وەچەی مرۆڤ؛ تایبەتی بە بوونی منداڵی تەندرووست.

-eugenically *(adv.)*; eugenicist *(n.)*.

eugenics (yoo-jen′iks), *n.pl.* زانستی چاك کردنی توخمی وەچەی مرۆڤ.

eulogist (ū′lə-jist), *n.* لاوێنەرەوە بە ووتار یا هەڵبەست؛ بە مردوودا هەڵدەر بە ووتار یا هۆنراوە.

eulogize (ū′lə-jīz′), *v.t.* ستایش کردن (پاش مردن)؛ لاواندنەوە بۆ کەسێك بە ووتار یا هەڵبەست پاش مردنی؛ شیوەن کردن بۆ تازە مردوو بە ووتار یا هەڵبەست.

eulogy (ū′lə-ji), *n.* (١) شین کردن بۆ تازە مردوویەك (بە ووتار یا هەڵبەست)؛ شیوەن؛ لاواندنەوە (بە ووتار یا هۆنراوە).

(٢) ستایش کردن.

eunuch (ū′nək), *n.* پیاوی خەساو؛ پیاوی خەسێنراو.

euphemism (ū′fə-miz'm), *n.* (١) جوانی دەربڕین؛ دەربڕینی شتێکی ناپەسەند یا ناشرین بە ووشەی جوان؛ ووشە خستنە قاڵبێکی جوانەوە؛ جوانکردنی ووتەی ڕەق.

(٢) ووشەیەکی ناسك؛ ووشەیەکی جوانو ناسك کە شتێکی ناپەسەند دەربڕێت

-euphemist *(n.)*; euphemistic *(adj.)*; euphemistically *(adv.)*; euphemize *(v.t.)*.

euphonic (yoo-fon′ik), *adj.* خۆش (دەنگ)؛ هاوئاواز؛ ساز (دەنگ).

euphonious (yoo-fō′ni-əs), *adj.* = euphonic.

euphonium (yoo-fō′ni-əm), *n.* زوڕنا.

euphony (ū′fə-ni), *n.* (١) خۆشی دەنگ؛ خۆشیو دڵگیری ئاواز؛ سازینو خۆشی چەند ئاوازێك. (٢) ئاسان کردنو خۆش ئاوازی ووتەبێژی.

euphorbia (yoo-fôr′bi-ə), *n.* چەند جۆرە ڕووەکێکە شیلەیەکی سپیو خەستی تێدایە.

euphoria (yoo-fôr′i-ə, yoo-fō′ri-ə), *n.* کەشکە؛ کەشکەداری؛ ئەوپەڕی خۆشحاڵی.

euphoric (yoo-fôr′ik, yoo-for′ik), *adj.* کەشکەدار؛ زۆر خۆشحاڵ: *(They were ~ over the good news.)*.

Euphrates (ū-frā′tēz), *n.* ڕووباری فورات.

euphuism (ū′fū-iz'm), *n.* ڕازاندنەوەی دەستکردی لە ڕادە بەدەری نووسین یا دووان.

-euphuist *(n.)*; euphuistic *(adj.)*.

Europe (yoor′əp), *n.* ئەورووپا.

European (yoor′ə-pē′ən), *adj.* ئەورووپایی: گەل، کلتوور، یا شتی ئەورووپا.

n. ئەورووپاییەك؛ کەسێکی ئەورووپایی.

Europeanize (yoor′ə-pē′ən-īz′), *v.t.* وەك ئەورووپایی لێکردن (لە خوو نەریتو جلوبەرگو کلتووردا).

euthanasia (ū′thə-nā′zhə, ū′thə-nā′zhi-ə), *n.* (١) مردنی بێ ئازار. (٢) کوشتنی بێ ئازاری نەخۆشێك کە هیوای چاکبوونەوەی لێ نەکرێتو هیچ چارێکی نەبێت.

euthenics (yoo-then′iks), *n.pl.* زانیاری چاك کردنی باری ژیانی مرۆڤ بە چاك کردنی دەوروبەرەکەی.

evacuate (i-vak′ū-āt′), *v.t.* (١) بەتاڵ کردنەوە؛ بەتاڵ کردن.

(٢) خۆ خاڵی کردنەوە؛ میزو گوو کردن. (٣) لابردن.

(٤) کشانەوە (سەنگەر، شوێنێکی داگیرکراو، شوێنێکی مەترسی لێکراو لەبەر ئاگر، لافاو، یا بوومەلەرزە... هتد)؛ چۆڵ کردن؛ بەجێهێشتن.

v.i. خۆکشانەوە (شارێکی چواردەور گیراو)؛ چۆڵ کردن.

-evacuator *(n.).*
evacuation (i-vak´ū-ā′shən), *n.* (١) بەتاڵ کردنەوە؛ بەتاڵ بوونەوە. (٢) میزکردن؛ گووکردن. (٣) (أ) خاڵی کردنەوەی نەخۆشێك لەلایەن پزیشکەوە. (ب) ئەو میز یا پیساییەی بەم جۆرە لابدرێت. (٤) کشانەوەی سوپا لە سەنگەر یا شارێك؛ کشانەوەی دانیشتووانی شار یا دێیەك (بەهۆی مەترسی جەنگ، ئاگر، لافاو، بوومەلەرزە، یا کارەساتی ترەوە).
evacuee (i-vak´ū-ē′, i-vak′ū-ē´), *n.* کەسێکی کشاوە یا کشێنراوە (لە شوێنێکی پڕ مەترسی).
evade (i-vād′), *v.i.* (١) [Rare]، ڕاکردن؛ دەربازبوون. (٢) خۆ لێ لادان؛ خۆدزینەوە؛ خۆبەدەستەوەنەدان؛ لێ ڕاکردن.
v.t. (١) خۆ لێ لادان؛ لەبەردەم لاچوون؛ خۆ دەربازکردن (بە فێڵ‌وتەڵەکە یا زیرەکی) *(to ~ the law)*.
(٢) خۆ لێ دزینەوە؛ خۆبەدەستەوەنەدان؛ خۆدزینەوە لە بەرپرسیاری: *(He is ~ing the question (or the issue).)*
evaluate (i-val′ū-āt´), *v.t.* هەڵسەنگاندن؛ نرخ بۆ دانان
evaluation (i-val´ū-ā′shən), *n.* هەڵسەنگاندن؛ خەمڵ کردن؛ خەمڵ؛ نرخ بۆ دانان.
evanesce (ev′ə-nes´), *v.i.* زوو بەسەرچوون؛ لەچاو وون بوون؛ نەمان.
evanescence (ev´ə-nes′ns), *n.* لەچاو وون بوون؛ زوو بەسەرچوون؛ زوو نەمان یا دوایی هاتن.
evanescent (ev´ə-nes′nt), *adj.* زوو بەسەرچوو؛ سەردەمی؛ کەم خایەن
evangel (i-van′jəl), *n.* (١) مژدە؛ مژدەی خۆش؛ دەنگوباسی خۆش. (٢) [E-]، ئینجیل؛ یەکێك لە بەشەکانی ئینجیل (٣) مژدەدەر (ئاین)؛ پێ ڕاگەیێنی ئاینی خاچ پەرستی.
evangelical (ē´van-jel′i-k'l), *adj.* (١) تایبەت بە ئینجیل یا یەکێك لە بەشەکانی. (٢) تایبەتی بە هەندێك لە لقەکانی ئاینی پرۆتستانت کە دەڵێن چوونە بەهەشت لەسەر بڕوا بوون بە عیسا بەندە نەك کردەوەی چاك لەم ژیانەدا. (٣) تایبەتی بە پێ ڕاگەیاندنی ئاینی خاچ پەرستی.
-evangelically *(adv.).*
evangelism (i-van′jə-liz'm), *n.* (١) پێ ڕاگەیاندنی ئاینی خاچ پەرستی بە توندوتیژی و کوێرانە. (٢) کاری پێ ڕاگەیێنێکی وەها.
evangelist (i-van′jə-list), *n.* (١) [E-]، یەکێك لە چوار نووسەرەکەی ئینجیل. (٢) پێ ڕاگەیێنی ئاینی خاچ پەرستی (بەتایبەتی گەڕۆك).
-evangelistic *(adj.).*
evangelize (i-van′jə-līz´), *v.t.* (١) پێ ڕاگەیاندنی ئاینی خاچ پەرستی. (٢) ڕاکێشانە ناو ئاینی خاچ پەرستییەوە؛ کردن بە خاچ پەرست.
-evangelization *(n.).*
evaporate (i-vap′ə-rāt´), *v.t.* (١) کردن بە هەڵم (٢) ووشك کردنەوە بە کوڵاندن یا گەرمای ڕۆژ (شیر، سەوزە، میوەهات).
v.i. (١) بوون بە هەڵم (٢) هەڵم لێ هەڵسان (٣) نەمان؛ لەچاو وون بوون.
-evaporator *(n.).*
evaporated milk, شیری خەستی شیرینی تێ نەکراو.
evaporation (i-vap´ə-rā′shən), *n.* (١) بوون بە هەڵم؛ کردن بە هەڵم (٢) ووشك کردنەوە (شیر، سەوزە، میوە).
evasion (i-vā′zhən), *n.* (١) خۆدزینەوە (لە ئەرك، پرسیار، بەرپرسیاری، ڕاستییەك) بە فێڵ‌و تەڵەکە یا زیرەکی؛ خۆبەدەستەوەنەدان؛ خۆلادان (٢) ڕێگەی خۆدزینەوە؛ فێڵ‌وتەڵەکە؛ بیانوو.
evasive (i-vā′siv), *adj.* (١) چەوت؛ لێڵ؛ دوو مانابەخش؛ بە پێچ‌وپەنا؛ تایبەتی بە ووتەو وەڵامی چەوت *(an ~ answer; ~ talk)*. (٢) خۆبەدەستەوەنەدەر؛ خۆلادەر؛ خۆدەربازکەر: *(an ~ person)*.
Eve (ēv), *n.* حەوا
eve (ēv), *n.* (١) [Poetic]، ئێوارە (٢) ڕۆژ یا ئێوارەی پێشی جەژنێك: *(Christmas E~)*. (٣) ڕۆژ، ئێوارە، شەو، یا سەردەمی پێش ڕووداوێك: *(on the ~ of victory)*
even (ē′vən, ē′v'n), *adj.* (١) تەخت؛ ڕێك؛ ساف؛ تەختایی: *(an ~ surface; ~ ground; ~ country)*
(٢) یەك نەوا؛ ڕێك‌وپێك؛ نەگۆڕاو: *(an ~ tempo, beat, pace, etc.)*.
(٣) هێمن؛ لەسەرخۆ: *(an ~ temper (or disposition))*.
(٤) ڕێك؛ لە ئاستی یەکتر؛ خشت؛ لە یەك ئاست: *(The water was ~ with the rim.)*
(٥) هاوتا؛ هاوکێش؛ بەرامبەر.
(٦) پاك لە پاك؛ هیچ لە هیچ.
(٧) تۆڵە کراوە؛ تۆڵە سەندراو؛ پاك لە پاك.
(٨) یەکسان؛ بەرامبەر: *(an ~ exchange)*.
(٩) ئەوەندەی یەك (ژمارە، هەند، پلە).
(١٠) جووت (ژمارە): *(ten, four, thirty, and twenty-two are ~ numbers.; an ~ number is a number that is exactly divisable by two.)*
adv. (١) [Obs.]، بە ڕێکی؛ بە ڕێك‌وپێکی یا یەك نەوایی.
(٢) (أ) تەنانەت؛ هەتا؛ – یش: *(E~ a fool could understand.)*.
(ب) تەنانەت هەر؛ هەر؛ هەر– یش: *(He never ~ opened the letter.)*
(٣) بەتەواوی؛ تەواو؛ هەر وەك: *(E~ as I expected.)*.
(٤) لە هەمان کاتدا؛ لە کاتێکدا: *(E~ as he spoke I left.)*.
(٥) تەنانەت: *(His error was ~ worse.)*.
v.t. (١) تەخت کردن؛ ڕێك کردن. (٢) ڕێك‌وپێك کردن؛ یەك نەوا کردن (٣) هاوتاکردن؛ یەکسان کردن؛ بەرامبەرکردن.
v.i. وەك یەك لێهاتن؛ هاوتابوون؛ یەکسان بوون.
break even, [Slang], پاك لە پاك؛ هیچ لە هیچ؛ نە بردنەوەو نە دۆڕان.
even if, ئەگەرچی؛ هەرچەندە؛ لەگەڵ ئەوەشدا.
even-handed (ē′vən-han′did), *adj.* بێ لایەن؛ بە ڕەوا؛ یەکسان.
evening (ēv′niŋ), *n.* (١) ئێوارە. (٢) دوا قۆناغی ژیان، پیشە، یا شتێکی وەها. (٣) شەو: *(a musical ~)*.
adj. هی ئێوارە؛ بۆ ئێوارە؛ ئێوارەیی.
evening dress (or clothes), جلی شەو؛ دەستەجلی چاك کە بە بۆنەی ڕووداوێکی ڕەسمییەوە لەبەردەکرێ.
evening star, ئەستێرەی ئێوارە.
even-minded (ē′vən-mīn′did), *adj.* هێمن؛ لەسەرخۆ؛ ژیر.
evenness (ēv′ən-nis), *n.* (١) تەختی؛ ڕێکی؛ سافی. (٢) هاوتایی؛ یەکسانی؛ وەك یەکی. (٣) ڕێك‌وپێکی. (٤) لەسەرخۆیی؛ هێمنی.
event (i-vent′), *n.* (١) ڕووداو؛ ڕووداو؛ بەسەرهات؛ ڕووداوێکی گرنگ. (٢) ئەنجام. (٣) پێشبڕکێیەك لە بەرنامەیەکی وەرزشیدا.
at all events, هەرچۆنێك بێت؛ بە هەر حاڵێك بێت.
in any event, هەرچۆنێك بێت؛ بە هەر حاڵێك بێت.
in the event of, ئەگەر؛ لە حاڵەتێکدا؛ ئەگەر شتێکی وەها بوو.
even-tempered (ē′vən-tem′pērd), *adj.* هێمن؛ لەسەرخۆ؛ ژیر.
eventful (i-vent′fəl), *adj.* (١) پڕ لە ڕووداوی گرنگ: *(an ~ year)*
(٢) گرنگ (ئەنجام)؛ گرنگ: *(an ~ conversation)*.
eventide (ē′vən-tīd´), *n.* [Archaic or poetic], ئێوارە؛ کاتی ئێوارە.
eventual (i-ven′chōō-əl), *adj.* (١) دوایی؛ هی دوایی: *(~ success)*
(٢) لەوانەیە.
eventuality (i-ven´chōō-al′ə-ti), *n.* ئاکاوی؛

لەوانەبوونی ڕوودان ***(We must be ready for any ~ies.)*** .

eventually (i-ven′chōō-ə-li, i-ven′choo-li), *adv.* لەدوایيدا

eventuate (i-ven′chōō-āt′), *v.i.* بوون بە ئەنجامی ئەوە.

ever (ev′ẽr), *adv.* (١) هەميشە؛ هەر ***(He is ~ the same.)*** .
(٢) پەيتا پەيتا؛ جار لە دوای جار.
(٣) هەرگيز؛ قەت: ***(Have you ~ seen an eclipse?)*** .

ever and anon, [Archaic], جار بە جار؛ جار نە جار؛ ناوبەناو

ever so, [Colloq.], زۆر؛ ئێجگار

forever (and ever), هەتا هەتا

hardly ever, زۆر بە دەگمەن؛ کەم جار.

everglade (ev′ẽr-glād′), *n.* زۆنگاو؛ زۆنگ

evergreen (ev′ẽr-grēn′), *adj.* هەميشە سەوز.
n. (١) داری هەميشە سەوز.
(٢) لق وپۆپی داری هەميشە سەوز (کە بۆ ڕازاندنەوە بەکاردەهێنرێت).

everlasting (ev′ẽr-las′tiŋ, ev′ẽr-läs′tiŋ), *adj.* (١) نەمر؛ هەميشەيی؛ هەميشە؛ هەتا هەتايی.
(٢) درێژخايەن؛ زۆرخايەن؛ قايم (جل وبەرگ).
n. (١) هەميشەيی؛ هەتا هەتا. (٢) چەند جۆرە گوڵێکە کە پاش ووشك کردنەوەيشی ڕەنگەکەی ناگۆڕێت و هەر وەك خۆی دەمێنێتەوە.
(٣) جۆرە قوماشێکی قايم.

the Everlasting, خودا

evermore (ev′ẽr-môr′, ev′ẽr-mōr′), *adv.* هەتا هەتا؛ هەميشە.

every (ev′ri, ev′ẽr-i), *adj.* (١) هەموو؛ هەموو يەکێك لە؛ هەر يەکێك ***(~ man among you; ~ person here)*** .
(٢) تەواو؛ هەموو ***(He was given ~ chance to do the job.)*** .
(٣) هەر ***(He comes ~ three days.)*** .

every now and then, هەر جار نە جارێك؛ جار بە جار؛ ناوبەناو.

every other, هەر يەك نا يەکێك:
(every other day; Write on every other line.)

every so often, [Colloq.], جار نە جار؛ جار بە جار؛ ناوبەناو.

every which way, [Colloq.], بە هەموولايەکدا؛ بە شێواوی.

everybody (ev′ri-bod′i, ev′ri-bud′i), *pron.* هەمووکەسێك؛ هەمووکەس.

everyday (ev′ri-dā′), *adj.* (١) ڕۆژانە؛ هەموو ڕۆژێك:
(an ~ routine)
(٢) بۆ هەموو ڕۆژێك يا کاتێك دەشێت: ***(~ shoes)*** .
(٣) ئاسايی: ***(an ~ occurrence)***

everyone (ev′ri-wun′, ev′ri-wən), *pron.* هەمووکەسێك؛ هەمووکەس.

every one, (١) هەمووکەسێك.
(٢) هەموو دانە کەسێك يا شتێك؛ هەر يەکە.

everything (ev′ri-thiŋ′), *pron.* (١) هەموو شتێك؛ هەموو شت.
(٢) هەموو شتێکی پەيوەنديدار.
(٣) گرنگترين شت ***(Money is ~ to some people.)*** .

everywhere (ev′ri-hwâr′), *adv.* لە هەموو شوێنێك؛ هەموو شوێنێك

evict (i-vikt′), *v.t.* (١) گەڕاندنەوە يا دەستکەوتنەوەی زەوی وزار يا خانوو (بە بڕياری دادگا). (٢) دەرکردنی کرێچی (لەسەر بڕياری دادگا لەبەر کرێ نەدان يا پەيمان شکاندن).

eviction (i-vik′shən), *n.* دەرکردنی کرێچی (لەسەر بڕياری دادگا لەبەر کرێ نەدان يا پەيمان شکاندن):
(He gave the tenants the ~ notice.)

evidence (ev′ə-dəns), *n.* (١) دياربوون؛ ڕوونی. (٢) نيشانە.
(٣) بەڵگە. (٤) (أ) گەواهی. (ب) گەواه (دادگا).
v.t. (١) ڕوونکردنەوە؛ پيشاندان؛ دەرخستن.
(٢) گەواهی دان؛ شايەتی دان.

in evidence, ديار؛ ئاشکرا؛ لەڕوو.

turn state's evidence, گەواهی دان دژی هاوتاوان.

evident (ev′ə-dənt), *adj.* ديار؛ ئاشکرا؛ ڕوون؛ لەڕوو.

evidently (ev′ə-dənt-li, ev′ə-dent′li), *adv.* وا دياره؛ لەوە دەچێت؛ ئاشکرايە؛ دياره.
(He had ~ been working very hard.)

evil (ē′v'l), *adj.* (١) بەد (کردار، ڕەووشت)؛ پيس (ڕەفتار)؛ خراپ (کردەوە). (٢) زيانبەخش.
(٣) بە وەی؛ بەدبەخت: ***(an ~ hour)*** .
(٤) پيس؛ بۆگەن (ناوبانگ): ***(an ~ reputation)*** .
n. (١) بەدی؛ خراپە؛ کردەوەی خراپ: ***(to do no ~)*** .
(٢) وەی؛ شتێکی بە وەی، خراپ، بەد، يا زيانبەخش.
(٣) [Obs.]، جۆرە نەخۆشیيەکی پێستە.

-evilly *(adv.)*; **evilness** *(n.)*.

the Evil One, شەيتان.

evil-doer (ē′v'l-dōō′ẽr), *n.* بەدکار؛ بەدکردار؛ خراپەکەر؛ پياوخراپ.

evil eye, چاوپيس؛ چاوپيسی.

evil-minded (ē′v'l-mīn′did), *adj.* (١) بەد؛ بەدکار؛ پيس.
(٢) بەدنياز؛ شت بە خراپ لێکدەرەوە.

evince (i-vins′), *v.t.* پيشاندان (هەست، خواست)؛ دەرخستن (هەستی کەسی): ***(He ~d his desire to go home.)*** .

-evincible *(adj.)*.

eviscerate (i-vis′ə-rāt′), *v.t.* (١) ڕيخۆڵە يا ئارسك دەرهێنان.
(٢) هەناو لێ بڕين؛ هێز لێ بڕين؛ بەشێکی گرنگ لێکردنەوە.

evitable (ev′ə-tə-b'l), *adj.* خۆی لێ لادەدرێت؛ دەتوانرێت خۆی لێ لابدرێت.

evocation (ev′ō-kā′shən), *n.* بانگ کردن؛ پەيداکردن؛ هێنانەڕوو (گيانی مردوو، جنۆکە).

evocative (i-vok′ə-tiv, i-vō′kə-tiv), *adj.* هەست جووڵێنەر.

evoke (i-vōk′), *v.t.* (١) هێنانەڕوو (گيانی مردوو، جنۆکە)؛ بانگ کردن؛ پەيداکردن: ***(to ~ a spirit from the other world)*** .
(٢) (أ) هەست جووڵاندن؛ پەيداکردن (هەست): ***(to ~ a smile)***
(ب) هێنانە بەرچاو؛ هێنانەڕوو؛ جووڵاندن و هێنانە پێشەوە:
(to ~ memories of the past)

evolution (ev′ə-lōō′shən, ev′'l-ū′shən), *n.* (١) گۆڕانی زيندەوەر؛ پەيدابوون و گۆڕانی وورده ووردەی زيندەوەر؛ بار گۆڕين (زيندەوەر).
(٢) پەرەسەندن؛ پێشکەوتن؛ گۆڕانی وورده وورده (بيروباوەڕ، کردەوە، زيندەوەر)؛ گۆڕين؛ بار گۆڕين. (٣) ڕەگ دۆزينەوە (بيرکاری).
(٤) مناوەرەی سوپايی و هێزی دەريايی.

evolutionary (ev′ə-lōō′shən-er′i), *adj.* (١) تايبەتی بە تيۆری پەيدابوون و گۆڕانی زيندەوەر. (٢) تايبەتی بە بار گۆڕان و پەرەسەندن.

evolutionist (ev′ə-lōō′shən-ist, ev′'l-ū′shən-ist), *n.* –(١) کەسێك کە بڕوای هەبێت بە تيۆری پەيدابوون و گۆڕانی زيندەوەر.
(٢) کەسێك کە بڕوای هەبێت بە پێشکەوتنی بەرەبەرەی کۆمەڵ لەڕێگەی ئاشتيیەوە نەك شۆڕش

evolve (i-volv′), *v.t.* (١) گۆڕينی وورده وورده.
(٢) لێ هاتنە دەرەوە (بۆن، گاز، هەڵم... هتد)؛ لێ هێنانە دەرەوە
(٣) بار گۆڕينی وورده ووردەی زيندەوەر.
v.i. (١) گۆڕانی وورده وورده؛ پەرەسەندن؛ پێشکەوتن بەرە بەرە.
(٢) دەرکەوتن؛ هاتنەڕوو.

-evolvement *(n.)*.

evulsion (i-vul′shən), *n.* لە ڕەگ دەرهێنان؛ لێ دەرهێنان يا لێکردنەوە بەزۆر.

ewe (ū), *n.* مەڕ.
ewer (ū′ēr), *n.* مەسینە
ex (eks), *prep.* بەبێ: *(~ interest)*.
ex- (eks), پێشگرێکە بەمانای: (۱) (ا) لە دەرەوە؛ بۆ دەرەوە؛ لە:
(expel, export, exempt)
(ب) بەولاوە؛ لەوە بەولاوە: *(excess)*.
(ج) بەتەواوی *(exterminate)*.
(۲) پێشوو؛ هی پێشوو؛ بەر لە ئێستا:
(~ -president; ~ -husband; ~ - convict; ~ -wife)
exacerbate (ig-zas′ēr-bāt′, ik-sas′ēr-bāt′), *v.t.* (۱) زیادکردن یا خراپتر کردن (ئازار، نەخۆشی، تووڕەیی، ناخۆشی، بار)؛ توندوتیژتر کردن.
(۲) پەستکردن؛ زویرکردن؛ تووڕەکردن؛ وورووژاندن.
-**exacerbation** *(n.)*.
exact (ig-zakt′), *adj.* (۱) ڕاست؛ تەواو؛ کتومت.
(۲) وورد؛ ڕاست
(۳) توندوتیژ *(an ~ disciplinarian)*
v.t. (۱) *(~ from; ~ of)*، بەزۆر لێ سەندن؛ لێ سەندن؛ داوالێکردن.
(۲) پێویست کردن؛ ویستن.
exacting (ig-zak′tiŋ), *adj.* (۱) توندوتیژ؛ گران (مامۆستا)؛ بە هیچ ڕازی نەبوو *(an ~ teacher)*.
(۲) گران (کار، فرمان)؛ قورس: *(an ~ job)*.
exaction (ig-zak′shən), *n.* (۱) بەزۆر لێ سەندن (پارە، کات، یارمەتی).
(۲) شتێکی بەزۆر لێ سەنراو (باج، سەرانە، مز).
exactitude (ig-zak′tə-tōōd′, ig-zak′tə-tūd′), *n.* ووردی؛ تەواوی؛ ڕاستی؛ بێ هەڵەیی
exactly (ig-zakt′li), *adv.* (۱) بەتەواوی؛ تەواو؛ بە ڕاستی؛ بە ووردی؛ کتومت؛ دەقاودەق (۲) بەڵێ؛ وایە؛ تەواوە؛ ڕاستە.
exaggerate (ig-zaj′ə-rāt′), *v.t. & v.i.* پێ لێ هەڵبڕین؛ دانەدەم؛ زیادە ڕۆین؛ زیادە پێوەنان؛ فشەکردن؛ فیشاڵ لێدان.
-**exaggerator** *(n.)*.
exaggerated (ig-zaj′ə-rā′tid), *adj.* زیادە پێوەنراو؛ زل کراو؛ پێ لێ هەڵبڕاو
exaggeration (ig-zaj′ə-rā′shən), *n.* پێ لێ هەڵبڕین؛ دانەدەم؛ زیادەڕۆیی؛ زیادە پێوەنان؛ فشە؛ فشەکردن.
exalt (ig-zôlt′), *v.t.* (۱) شکۆپێدان؛ پلەوپایە بەرزکردن؛ ڕێزلێنان؛ بڵندکردن (۲) ستایش کردن؛ بە شان و باڵادا هاتن.
(۳) گەشکەدارکردن؛ گەشکەپێدان؛ شەیداکردن.
(٤) توندوتیژ کردن (ڕەنگ)
exalted (ig-zôl′tid), *adj.* (۱) پایە بەرز؛ شکۆدار؛ بەشکۆ
(۲) بەرز؛ بڵند
exaltation (eg′zôl-tā′shən), *n.* (۱) شکۆپێدان؛ پایە بەرزکردنەوە؛ شکۆ؛ پایە بەرزی. (۲) گەشکە؛ شەیدایی؛ ئەوپەڕی خۆشی و شانازی.
exam (ig-zam′), *n.* [Colloq.]. = **examination.**
exam., = **examination.**
examen (ig-zā′men), *n.* = **examination.**
examinant (ig-zam′ə-nənt), *n.* تاقیکەرەوە
examination (ig-zam′ə-nā′shən), *n.* (۱) تاقیکردنەوە.
(۲) لێکۆڵینەوە؛ لێ ووردبوونەوە؛ پشکنین؛ تێڕوانین.
examine (ig-zam′in), *n.* (۱) تاقیکردنەوە.
(۲) لێکۆڵینەوە؛ لێ ووردبوونەوە؛ تێڕوانین؛ پشکنین (نەخۆشی).
examinee (ig-zam′ə-nē′), *n.* تاقیکراوە (مرۆڤ)؛ کەسێکی تاقیکراوە
example (ig-zam′p'l, ig-zäm′p'l), *n.* (۱) وێنە؛ نموونە:
(to give an ~ ; an ~ of)
(۲) نموونە؛ پێشڕەو *(to be an ~ to others)*.
(۳) نموونە؛ پەند: *(to make an ~ of him)*.
(٤) مەسەلە (بیرکاری).
for example, بۆ وێنە؛ بۆ نموونە.
set an example, بوون بە نموونە (لە ڕەفتار یا کردەوەدا).
without example, بێ وێنە؛ بێ هاوتا.
exanimate (ig-zan′ə-mit, ig-zan′ə-māt′), *adj.* (۱) مردوو. (۲) بێ ووزە؛ بێ هێز.
exanthema (ek′san-thē′mə), *n.* گەرمەژنە؛ قنچکە؛ زیپکە.
exasperate (ig-zas′pə-rāt′), *v.t.* (۱) تووڕەکردن؛ ڕق هەڵساندن؛ پەستکردن؛ دیق پێکردن. (۲) توندوتیژتر یا خراپتر کردن (نەخۆشی، ئازار، ناخۆشی، بار).
-**exasperater** *(n.)*.
exasperation (ig-zas′pə-rā′shən), *n.* (۱) تووڕەیی؛ پەستی؛ تووڕەکردن؛ دیق پێکردن. (۲) توندوتیژ یا خراپتر بوون (نەخۆشی، ئازار، بار، ناخۆشی).
excavate (eks′kə-vāt′), *v.t.* (۱) هەڵکەندنی زەوی.
(۲) لێدان (تونێل، خەنەق)؛ بڕین. *(to ~ a tunnel)*.
(۳) دەرهێنانی خاک یا کانزا بە هەڵکەندن؛ هەڵکەندن.
(٤) خستنەڕوو یا دەرخستن بە هەڵکەندن (شوێنەواری شارێکی کۆن).
excavation (eks′kə-vā′shən), *n.* (۱) هەڵکەندنی زەوی.
(۲) چاڵێکی هەڵکەنراو. (۳) شتێکی لە بن زەوی دەرهێنراو بە هەڵکەندن (شوێنەواری کۆن).
excavator (eks′kə-vā′tēr), *n.* هەڵکەن (مرۆڤ، مەکینە)؛ هەڵکەنەر.
exceed (ik-sēd′), *v.t.* (۱) زیاتربوون یا ڕۆیشتن لە (سنوور، پەیڕەو)؛ تێپەڕبوون لە: *(He ~ed the speed limit.)*.
(۲) باشتربوون لە: *(The concert ~ed our expectations.)*.
v.i. باشتربوون لەوانی تر.
exceeding (ik-sēd′iŋ), *adj.* سەرئاسا؛ زیاتر لە؛ زۆر.
exceedingly (ik-sēd′iŋ-li), *adv.* نێجگار؛ زۆر؛ یەکجار:
(He is doing ~ well in his chemistry class.)
excel (ik-sel′), *v.i. & v.t.* باشتربوون لە کەسانی تر؛ زۆر باش بوون لە:
(He ~s in wit.; to ~ (others) in courage, strength, etc.;
to ~ as an actor; to ~ in sports.)
excellence (ek′s'l-əns), *n.* (۱) نایابی؛ زۆر باشی؛ زۆر باشێتی.
(۲) نیشانەیەکی نایاب؛ نیشانەی نایابی. (۳) [E-]، پایە بەرز.
excellency (ek′s'l-ən-si), *n.* (۱) [E-] ، پایە بەرز؛ پایە بڵند:
(His E~; Your ~)
(۲) [Archaic]، نایابی؛ زۆر باشی.
excellent (ek′s'l-ənt), *n.* نایاب؛ زۆر باش.
except (ik-sept′), *v.t.* بێجگەلێکردن؛ نەگرتنەوە (پەیڕەو، گومان، شت، یا فەرمان)؛ لێ دەرکردن:
(When I say that most students are lazy,
of course I ~ you.)
v.i. *(* ~ **against** *),* پەسەند نەکردن؛ دژ بوون یا وەستان:
(I ~ against his statements.)
prep. بێجگە لە؛ جگە لە:
(everyone ~ me; I looked everywhere ~ in the bedroom.)
conj. [Archaic], مەگەر.
excepting (ik-sep′tiŋ), *prep.* بێجگە لە؛ جگە لە؛ بەبێ.
conj. [Archaic], مەگەر.
exception (ik-sep′shən), *n.* (۱) جیاوازی؛ جیاکاری؛ لێ دەرکردن؛ بێجگەکاری: *(You must all take the examination without ~ .)*.
(۲) جیا؛ نائاسا: *(He is an ~ ; an ~ to the rule)*.
(۳) پەسەند نەکردن: *(to take ~ to what a person says)*.
take exception, پەسەند نەکردن؛ بە دڵ نەبوون؛ پێ پەست بوون.
exceptionable (ik-sep′shən-ə-b'l), *adj.* (۱) بۆی هەیە پەسەند

نەکرێت یا پەلپی لێ نگیرێت. (٢) بۆی هەیە جیا بکرێتەوە یا بێجگەکاری لەگەڵ بکرێت.
exceptional (ik-sep'shən-'l), *adj.* نائاسا؛ سەرناسا؛ نایاب؛ بێ ئەندازە؛ زۆرباش *(an ~ student)*.
exceptionally (ik-sep'shən-'l-i), *adv.* لە ئەندازە بەدەر؛ نێجگار؛ زۆر *(an ~ good (or bad) student)*.
excerpt (ik-sûrpt'), *v.t.* نموونە دەرهێنان یا هەڵبژاردن لە پەرتووکێک، ووتارێک، یا هەڵبەستێک
n. نموونەیەکی دەرهێنراو یا هەڵبژێراو لە پەرتووکێك، ووتارێك، یا هەڵبەستێك.
excess (ik-ses'), *n.* (١) لە ئەندازە بەدەر (کردار، کردەوە، ڕەووشت)؛ زیاد لە ئەندازە
(an ~ of kindness, enthusiasm, harshness, etc.)
(٢) زۆر؛ زیاد لە پێویست (خواردن، خواردنەوە... هتد)
(He eats, drinks, and smokes to ~.)
(٣) کردەوەی تاوانبارانەو ناپەسەندانە
(the ~es committed by the occupation army)
(٤) لێ ماوە (ژمێرکاری)؛ ماوە؛ پاشماوە.
adj. زیادە *(~ baggage; ~ profits)*.
in excess of, زیاتر لە؛ زیاد لە
to excess, لە ئەندازە بەدەر؛ لە ڕادە بەدەر
excessive (ik-ses'iv), *adj.* لە ئەندازە بەدەر؛ بێ ئەندازە؛ نێجگار زۆر؛ زیاتر لە پێویست *(~ drinking; ~ prices)*.
excessively (ik-ses'iv-li), *adv.* بە بێ ئەندازەیی؛ بەشێوەیەکی لە ڕادە بەدەر یا بێ ئەندازە.
exchange (iks-chānj'), *v.t.* (١) گۆڕینەوە؛ ئاڵوگۆڕکردن:
(John ~s gifts with Mary at Christmas.)
(٢) گۆڕینەوە *(She ~d honor for wealth.)*.
v.i. (١) گۆڕینەوە؛ ئاڵوگۆڕکردن (٢) وەکو یەك چوون (پارەی دوو وڵات).
n. (١) گۆڕینەوە؛ ئاڵوگۆڕکاری؛ ئاڵوگۆڕکردن.
(٢) دان و وەرگرتن؛ گۆڕینەوە *(an ~ of greetings)*.
(٣) شتێکی گۆڕاوە بە شتێکی تر.
(٤) شوێنی گۆڕینەوە یا ئاڵوگۆڕکاری *(a stock ~)*.
(٥) فەرمانگەی تەلەفۆن
(٦) (أ) دانەوەی قەرز بە کۆمپیالە (ب) کۆمپیالە.
(ج) مزی ئامادەکردنی کۆمپیالەو بروانامەی دارایی
(٧) (أ) پارە گۆڕینەوەی وڵاتێك بە هی وڵاتێکی تر
(ب) ڕێژەی ئەم گۆڕینەوەیە.
(ج) ئەو چەك و بروانامەی دارایییە کە ئاڵوگۆڕ دەکرێت لەنێوان بانقەکاندا.
(٨) پەیمانی ئاڵوگۆڕکاری.
adj. (١) گۆڕاوە؛ جێ گۆڕکێ پێ کراو (لەنێوان دوو وڵاتدا):
(an ~ student)
(٢) تایبەتی بە پارەگۆڕەرەوە: *(an ~ broker)*.
exchangeable (iks-chān'jə-b'l), *adj.* ئاڵوگۆڕ دەکرێت؛ دەتوانرێت بگۆڕێتەوە
-exchangeability *(n.)*.
exchange broker, دەلاڵی پارە گۆڕینەوە (هی وڵاتێك لەگەڵ وڵاتێکی تر)؛ پارەگۆڕەرەوە.
exchange blows, لەیەکدان؛ بەیەکدا کێشان.
exchange greetings, سڵاوکردن لەیەکتر
in exchange for, لە باتی؛ لە بریتی؛ لە جێی؛ لە جیاتی
rate of exchange, ڕێژەی پارە گۆڕینەوە.
exchequer (iks-chek'ēr, eks'chek-ēr), *n.* (١) وەزارەتی دارایی (لە ئینگلتەرە) (٢) خەزێنەی وەزارەتی دارایی ئینگلیزی. (٣) خەزێنە (٤) سەرمایە؛ سامان؛ دەستمایە
excise (ik-sīz'), *n.* باج؛ باجێکە لەسەر تووتن و عەرەق و هەندێ شتی تر دادەنرێت: *(an ~ tax)*
v.t. باج لەسەر دانان.
excise (ik-sīz'), *v.t.* بڕین (برین، دوومەڵ، لوو)؛ قرتاندن؛ لابردن؛ دەرهێنان (لە لەش).
exciseman (ik-sīz'mən), *n.* باجگر (لە ئینگلتەرە)؛ باج کۆکەرەوە.
excision (ik-sizh'ən), *n.* بڕین (برین، دوومەڵ، لوو)؛ قرتاندن؛ لابردن؛ دەرهێنان (لە لەش).
excitable (ik-sī'tə-b'l), *adj.* زوو دێتە جۆش؛ زوو هەڵدەچێت؛ دەبزوێنرێت؛ بە ئاسانی دەوورووژێنرێت.
-excitability *(n.)*.
excitant (ik-sī'tənt, ek'sə-tənt), *adj.* هێنەرە جۆش؛ بزوێنەر. (هەروەها " excitative; excitatory ").
excitation (ek'sī-tā'shən, ek'si-tā'shən), *n.* (١) جۆش؛ هێنانە جۆش؛ هاتنە جۆش. (٢) (أ) دروستکردنی ئەلەکتریك یا موگناتیس.
(ب) زیادکردنی ووزەی ئەتۆم یا گەردیلەیەك لە هی ئاسایی خۆی.
excite (ik-sīt'), *v.t.* (١) خرۆشاندن؛ ووروژاندن؛ خستنە جموجوول.
(٢) بزواندن؛ جووڵاندن.
(٣) هەوەس هەڵساندن؛ خستنە جۆش؛ هێنانە جۆش.
(٤) (أ) بزوواندنی تەوژمی کارەبا.
(ب) تێدا پەیداکردنی ئەلەکتریك یا موگناتیس.
excited (ik-sīt'id), *adj.* هەست جووڵاو؛ ووروژاو؛ خرۆشاو؛ هەڵچوو؛ بەجۆش؛ دڵخۆش.
excitement (ik-sīt'mənt), *n.* (١) خۆشی؛ شتێکی خۆش.
(٢) جۆش و خرۆش؛ جۆش؛ هەڵەکەسەما؛ هاتنە جۆش.
exciter (ik-sīt'ēr), *n.* (١) بزوێنەر؛ هێنەرە جۆش؛ ووروژێنەر.
(٢) پێکهێنەری ئەلەکتریك؛ دینەمۆ.
exciting (ik-sīt'iŋ), *adj.* خۆش؛ پڕ جۆش؛ بەجۆش؛ هێنەرە جۆش.
exclaim (iks-klām'), *v.i. & v.t.* هاوارکردن (بەجۆشەوە یا بەسەرسامییەوە).
exclamation (eks'klə-mā'shən), *n.* (١) هاوار؛ هاوارکردن (لە پڕو بەجۆش، سەرسامی، ئازار، یا بەترسەوە).
(٢) شتێك کە بە هاوار دەربڕێت؛ نیشانەی سەرسامی.
exclamation mark (or point), نیشانەی سەرسامی (!) (ڕێزمان).
exclamatory (iks-klam'ə-tôr'i, iks-klam'ə-tō'ri), *adj.* تایبەتی بە هاوارکردن؛ سەرسامی: *(an ~ sentence)*.
exclude (iks-klōōd'), *v.t.* (١) قەدەغەکردن؛ لێ قەدەغەکردن؛ ڕێگەی هاتنەژوورەوە پێ نەدان؛ نەگرتنە خۆ:
(to ~ a person from membership in a society, organization, club, etc.)
(٢) دەرکردن؛ دەرهاویشتن؛ پەڕکردن.
exclusion (iks-klōō'zhən), *n.* (١) قەدەغەکردن؛ ڕێگە پێ نەدان؛ نەگرتنەخۆ. (٢) دەرکردن؛ دەرهاویشتن؛ پەڕکردن.
to the exclusion of, بۆ قەدەغەکردن؛ بۆ ڕێگەی هاتنەژوورەوە لێگرتن؛ بەبێ.
-exclusionist *(n.)*.
exclusive (iks-klōō'siv), *adj.* (١) لووت بەرز؛ لەخۆبایی؛ تڕزل:
(He is ~ in his manner.)
(٢) هی تاقم یا چینێکی تایبەتی دەوڵەمەند؛ تایبەتی: *(an ~ club)*.
(٣) گران (فرۆشگا، گەڕەك)؛ گرانبەها:
(an ~ shop; an ~ residential area)
(٤) تەنها مافی کەسێك یا کۆمەڵێکە (فرۆشتنی شتێك لە ناوچەیەکدا)؛ تایبەتی؛ مافی کەسی تری پێوە نییە؛ تاقە:
(an ~ right to sell something)
n. ووتارێك یا دووانێك کە بۆ بڵاوکردنەوە بێت تەنها لەیەك ڕۆژنامە، ئێستگەی

رادیۆ یا تەلەفزیۆندا: ***(an ~ article; an ~ interview)*** .

-**exclusiveness** *(n.)*; **exclusivity** *(n.)*.

exclusive of, بێجگە لە؛ جگە لە؛ بەبێ:

(The ship had a crew of 50 ~ of officers.)

exclusively (iks-klōō′siv-li), *adv.* تەنها؛ هەمووی؛ بەتەواوی

excogitate (eks-koj′ə-tāt′), *v.t.* بیرلێکردنەوە؛ لێکۆڵینەوە؛ داهێنان؛ پلان

-**excogitation** *(n.)*.

excommunicate (eks′kə-mū′nə-kāt′), *v.t.* لە کڵێسە دەرکردن؛ لە کڵێسە دابڕین یا پەیوەندی پچڕاندن.

n. کەسێکی لە کڵێسە دەرکراو یا دابڕاو.

-**excommunicable** *(adj.)*; **excommunicator** *(n.)*.

excommunication (eks′kə-mū′nə-kā′shən), *n.* (١) دابڕین یا دەرکردن لە کڵێسە. (٢) بڕیاری دەرکردن یا دابڕین لە کڵێسە.

excoriate (ik-skôr′i-āt′, ik-skō′ri-āt′), *v.t.* (١) پاکردن؛ کوتان (برنج، ساوەر)؛ پێست لێکردنەوە. (٢) سەرزەنشت کردن؛ هێرش بردنە سەر.

-**excoriation** *(n.)*.

excrement (eks′krə-mənt), *n.* گوو؛ پیسایی

excremental (eks′krə-men′t'l), *adj.* تایبەتی بە گوو یا پیسایی.

excrescence (iks-kres′'ns), *n.* (١) شتێکی سرووشتی لە لەش دەرهاتوو (قژ، ریش، نینۆک). (٢) شتێکی ناشرینی ناسرووشتی لە لەش دەرهاتوو (وەک دوومەڵ)

-**excrescent** *(adj.)*.

excreta (eks-krē′tə), *n.* شتێک کە لەش دەری بدات یا لە لەش بێتە دەرەوە (نارەق، میز، گوو)؛ پیسایی.

excrete (iks-krēt′), *v.t. & v.i.* گووکردن؛ پیسایی کردن؛ میزکردن؛ نارەق کردن؛ دەردان (نارەق)

excretion (iks-krē′shən), *n.* (١) گووکردن؛ پیسایی کردن؛ میزکردن؛ نارەق دەردان. (٢) گوو میز؛ پیسایی؛ نارەق.

excretory (eks′kri-tôr′i, eks′kri-tō′ri), *adj.* (١) تایبەتی بە پیسایی؛ تایبەتی بە میزو گوو. (٢) هی ئەو ئەندامانەی لەش کە تایبەتین بە پیسایی کردن ***(~ organs)*** .

excruciate (iks-krōō′shi-āt′), *v.t.* ئازاردان (لەش یا گیانو مێشک)؛ چەوساندنەوە.

excruciating (iks-krōō′shi-āt′iŋ), *adj.* بە ئازار؛ پڕ ئازار؛ ناخۆش؛ ئێحگار زۆر (ئێشو ئازار): ***(an ~ headache, pain, etc.)*** .

excruciation (iks-krōō′shi-ā′shən, iks-krōō′si-ā′shən), *n.* (١) ئازاردان؛ چەوساندنەوە. (٢) ئازار؛ ئێش؛ ئێشو ئازار.

exculpate (eks′kəl-pāt′, ik-skul′pāt), *v.t.* ئازادکردن (لە تاوان)؛ لە تاوان خۆشبوون

-**exculpation** *(n.)*; **exculpatory** *(adj.)*.

excursion (ik-skūr′zhən, ik-skūr′shən), *n.* (١) گەشت؛ گەڕان (٢) گەشتێکی دووسەری بە بلیتی نرخ داشکاو (بە فڕۆکە، شەمەندەفەر، ئۆتۆمبیل، کەشتی). (٣) تاقمێک کە بچن بۆ گەشتێکی دووسەری وەها. (٤) لادان (لە ڕێگەی دیاریکراو)؛ لادان لە باس. (٥) [Obs.]، هێرشی سوپایی؛ بەسەردادان.

excursionist (ik-skūr′zhən-ist), *n.* گەشتیار؛ گەشتکەر.

excursive (ik-skūr′siv), *adj.* (١) تایبەتی بە گەشتی دووسەرەی هەرزان. (٢) پچڕپچڕ (دووان، باس)؛ لە باس لادەر: ***(an ~ lecture)*** . (٣) لامسەرلایی؛ نارێکوپێک: ***(~ reading habits)*** .

excusable (ik-skūz′ə-b'l), *adj.* ائی دەبوورێت؛ دەبوورێت؛ لێخۆشبوونی بۆ هەیە.

excuse (ik-skūz′), *v.t.* (١) لێخۆشبوون؛ ئازادکردن لە تاوان؛ بەخشین؛ لێبووردن. (٢) داوای لێبووردن کردن (٣) چاو لێ پۆشین؛ گوێ پێ نەدان. (٤) لێبووردن (لە هێنانەدی پەیمانێکدا یا جێبەجێکردنی ئەرکێکدا). (٥) ڕێگەپێدان (بە ڕۆیشتن، یا بڵاوەلێکردن): ***(The teacher ~d the class.)*** (٦) بەڵگە بۆ هێنانەوە؛ بوونە هۆی لێبووردن.

n. (١) داوای لێبووردن کردن (٢) لێبووردن؛ بەخشین. (٣) بەڵگە. (٤) بیانوو؛ بڕوبیانوو؛ بەهانە؛ پەڵپ.

excuse oneself, (١) داوای لێبووردن کردن (٢) داوای ڕێگەپێدان بۆ کردنی شتێک.

excuse me. بم بوورە؛ ببوورە (ووتەیەکە لەکاتی گفتوگۆ پێ بڕین، ڕا لەگەڵ نەبوون، داواکردنی شتێک، یا داوای بوار پێدان بۆ تێپەڕبوون بە شوێنێکی قەرەباڵغدا بەکاردەهێنرێت):

(Excuse me, sir, will you tell me the way to the train-station?. Excuse me, but I don't think that statement is quite true.)

find an excuse, بیانووگرتن؛ بیانوو هێنانەوە.

exeat (ig-zēt′), *n.* ڕێگەپێدان یا (مۆڵەت)ی سەردەمی (قوتابی زانکۆ، فەرمانبەر، قەشە... هتد).

execrable (ek′si-krə-b'l), *adj.* (١) زۆر ناپەسەند؛ زۆر بەد؛ بە لەعنەت. (٢) بێ فەڕ؛ گەنگ؛ قەڵب.

execrate (ek′si-krāt′), *v.t.* (١) بە لەعنەت کردن. (٢) زۆر ڕق لێ بوون؛ زۆر قین لێ بوونەوە.

execration (ek′si-krā′shən), *n.* (١) لەعنەت لێکردن (٢) لەعنەت. (٣) ڕق؛ قین؛ زۆر ڕق لێ بوون. (٤) کەسێک یا شتێکی بە لەعنەت یا ڕق لێ بوو.

executant (ig-zek′yoo-tənt), *n.* بکەر؛ لێدەری پێکارێکی مۆسیقا.

execute (ek′si-kūt′), *v.t.* (١) جێبەجێکردن؛ بەجێهێنان؛ کردن؛ هەڵسووڕاندن: ***(to ~ an order, the law, etc.)*** . (٢) کوشتن (بەپێی بڕیاری دادگا)؛ هەڵواسین؛ بە سێدارەدا کردن. (٣) هێنانەدی؛ کردن؛ درووستکردن: ***(He ~d a statue in marble.)*** (٤) نوواندن؛ خۆنوواندن (شانۆنامە، ئاهەنگی مۆسیقا). (٥) سازکردنی قۆنتەراتێک، پەیمانێک، یا وەسیەتنامەیەک بەپێی یاسا (کە ئامادەکردنو مۆرکردنو... هتد دەگرێتەوە).

execution (ek′si-kū′shən), *n.* (١) جێبەجێکردن؛ بەجێهێنان؛ کردن؛ هەڵسووڕاندن. (٢) کوشتن (بەپێی بڕیاری دادگا)؛ بە سێدارەدا کردن؛ هەڵواسین. (٣) (ا) چۆنێتی کردنی شتێک یا کارێک؛ شێوازی کردن. (ب) چۆنێتی نوواندنێک لە شانۆنامەیەک یا ئاهەنگێکی مۆسیقادا (٤) کردارێکی وێرانکەر یا کوشندە: ***(The bombs did heavy ~.)*** (٥) (ا) فەرمانی دادگا (بۆ بەجێهێنانی بڕیارێک). (ب) بەجێهێنانی ئەم جۆرە فەرمانە. (ج) مۆرکردنی بڕوانامەیەکی یاسایی.

executioner (ek′si-kū′shən-ēr), *n.* کوشتیار؛ سەربڕ؛ بە سێدارەداکەر.

executive (ig-zek′yoo-tiv), *adj.* (١) بۆ هەڵسووڕاندن یا جێبەجێکردن دەشێت؛ تایبەتی بە جێبەجێکردن: ***(~ ability)*** . (٢) هی هەڵسووڕاندن یا جێبەجێکردن؛ فەرمانی: ***(the ~ branch of government)***

n. (١) لقی کارگێڕی میری؛ ئەو لق یا بەشەی میری کە کاروباری وڵات بەڕێوە دەبات؛ دەسەڵاتی هەڵسووڕاندن یا بەڕێوەبردن (فەرمانڕەوایی)؛ کاربەدەستێک لەم لقەی میریدا. (٢) کاربەدەستێکی گەورە (فەرمانڕەوایی، کۆمپانیا).

executor (ek′si-kū′tēr), *n.* (١) بکەر؛ بەجێهێنەر؛ جێبەجێکەر (٢) بەجێهێنەری وەسیەتنامەی مردوویەک؛ سەرپەرشتیاری وەسیەت.

executory (ig-zek′yoo-tôr′i, ig-zek′yoo-tō′ri), *adj.* (١)- هی هەڵسووڕاندن یا بەڕێوەبردن. (٢) لە کاردایە؛ کاری پێ دەکرێت

(۳) ئامادەیەو دانراوە بۆ بەجێهێنانی لەکاتی خۆیدا (قۆنتەرات، پەیمان).

executrix (ig-zek′yoo-triks), *n.* سەروەسیەت (ئافرەت)؛
بەجێهێنەری وەسیەتنامە (ژن).

exegesis (ek′sə-jē′sis), *n.* لێکدانەوەو ڕوونکردنەوە (ووشە یا ڕستە
بەتایبەتی هی ئینجیل)

-exegetic *(adj.)*.

exegete (ek′sə-jēt′), *n.* لێکدەرەوە یا ڕوونکەرەوە (بەتایبەتی ئینجیل).

exemplar (ig-zem′plēr, ig-zem′plär), *n.* نموونە (ڕەوشت،
کردەوە، کردار)

exemplary (ig-zem′plə-ri), *adj.* (۱) نموونەیی
(~ behavior)
(۲) وێنەیی، تایبەتی بە شتێکی وێنەیی: *(~ punishment)*.

exemplification (ig-zem′plə-fi-kā′shən), *n.* (۱) پیشاندان
بە نموونە؛ نموونەکاری؛ نواندن (۲) نموونە؛ وێنە
(۳) بڕوانامەیەکی مۆرکراو (یاسا).

exemplify (ig-zem′plə-fī′), *v.t.* (۱) (۱) نواندن؛ پیشاندان بە
نموونە (۲) بوون بە وێنە بۆ؛ نموونەکاری کردن؛ وێنە بوون بۆ.
(۲) دەرهێنانی وێنەی بڕوانامەیەکی مۆرکراو (یاسا).

exempli gratia, = for example (e.g.), بۆ وێنە؛ بۆ نموونە

exemplum (ig-zem′pləm), *n.* (۱) نموونە، وێنە
(۲) چیرۆک، پەند

exempt (ig-zempt′), *v.t.* بەدەرکردن (لە پەیڕەوییەك یا ئەرکێك).
adj. بەدەر؛ بەخشراو (لە پەیڕەو، ئەرك... هتد)
n. کەسێکی بەدەر لە ئەرکێك.

-exemptible *(n.)*.

exemption (ig-zemp′shən), *n.* (۱) بەدەرکردن (لە پەیڕەوی یا
ئەرك)؛ بەخشین (لە پێویستی سەرشان) (۲) بەدەربوون لە ڕەچاوکردن یا
پەیڕەوی کردن (۳) (۱) لێ دەرکردنی هەندێکی تایبەتی لە دەسکەوتی کەسێك
بەپێی سەر بۆ خۆیو خێزانەکەی وە باج لێ نەدانی لەسەر ئەو هەندە.
(ب) ئەو هەندە لێ دەرکراوە یا لێ داشکاوە. (ج) هەر سەرێکی خێزانێکی وەها.

exequy (ek′si-kwi), *n. plural* exequies, (۱) (*pl*) پرسە
(۲) نەریتو دەستووری مردوو بردن بۆ گۆڕستانو ناشتنی.

exercise (ek′sēr-sīz′), *n.* (۱) بەکارهێنان؛ نواندن (دەسەڵات):
(the ~ of power)
(۲) مەشق (لەش، مێشك)؛ وەرزش:
(physical or mental ~ : Walking, running, rowing, and horse-riding are all healthy forms of ~ .)
(۳) مەشق (خوێندن)؛ ڕاهێنان یا کۆشش:
(~s in mathematics, grammar, composition, etc.)
(٤) مناوەرە؛ مەشق (سوپا).
(٥) مێشك بەکارهێنان یا مەشق پێکردن.
(٦) (*pl*) ئاهەنگی دەرچوون لە قوتابخانە: *(graduation ~s)*.
v.t. (۱) بەکارهێنان *(He ~d self-control.)*.
(۲) وەرزش کردن؛ مەشق کردن؛ ڕاهێنان *(He ~s daily.)*
(۳) مەشق پێکردن (سەرباز، ئەسپ):
(She ~s her horse twice a week.)
(٤) بەکارهێنان (ماف): *(to ~ one's rights)*
(٥) بەکارهێنان (دەسەڵات).
v.i. وەرزش کردن؛ مەشق کردن.

exert (ig-zūrt′), *v.t.* (۱) بەکارهێنان (توانا، زیرەکی)؛ خستنەکار:
(to ~ all one's strength | influence, will power | in order to do something)
(۲) زۆرنێکردن؛ زۆر خستنەسەر: *(to ~ pressure on)*.
(۳) هەوڵدان؛ کۆشش کردن: *(He didn't ~ himself much.)*.
exert oneself, زۆر هەوڵدان؛ پاڵ بە خۆوە نان؛ کۆشش کردن؛
زۆر لە خۆ کردن؛ خۆماندوو کردن.

exertion (ig-zūr′shən), *n.* (۱) هێز بەکارهێنان؛ زۆرکردن:
(Sometimes persuasion is better than ~ of authority.)
(۲) خستنەکار یا بەکارهێنانێکی زۆر (لەش، مێشك).
(۳) هەوڵدان؛ هەوڵ؛ تەقەلاکردن؛ ماندوو بوون.

exeunt (ek′si-ənt, ek′si-oont′), *n.* چوونەدەرەوە (دوو ئەکتەر یا
زیاتر لە شانۆ دوای تەواوبوونی بەشەکەیان).

exfoliate (eks-fō′li-āt′), *v.t.* توێکڵ یا پێست لێکردنەوە.
v.i. توێکڵ یا پێست لێ بوونەوە.

-exfoliation *(n.)*.

exhalant (eks-hāl′ənt, ig-zāl′ənt), *adj.* (۱) هەناسەدەرەوە.
(۲) تایبەتی بە هەناسەدانەوە.
n. ئەندام یا بۆری هەناسەدانەوە.

exhalation (eg′zə-lā′shən), *n.* (۱) هەناسەدانەوە؛
لێ هاتنە دەرەوە یا دانەوە (هەناسە، بۆن، دووکەڵ، هەڵم).
(۲) هەناسە؛ شتێکی دراوە (هەناسە، بۆن، دووکەڵ، هەڵم).

exhale (eks-hāl′, ig-zāl′), *v.i.* (۱) هەناسەدانەوە.
(۲) بوونە هەڵم.
v.t. (۱) هەناسەدانەوە؛ کێشان (جگەرە).
(۲) دانەوە یا لێ هاتنە دەرەوە (بۆن، دووکەڵ، هەڵم).

exhaust (ig-zôst′), *v.t.* (۱) لێ هێنانە دەرەوە (هەوا، گاز)؛ لێ دەرهێنان
(۲) هەموو بەکارهێنانو هیچ پێ نەمان: *(He ~ed his resources.)*
(۳) بەتاڵ کردنەوە؛ هیچ تێدا نەهێشتن: *(They ~ed the well.)*.
(٤) لێ بڕان (سامان، ووزە)؛ هیچ بۆ نەهێشتنەوە: *(War ~s nations.)*.
(٥) ماندووکردن؛ هێز لێ بڕین؛ لە پەلوپۆ خستن؛ پڕووکاندن:
(The trip ~ed him.)
(٦) بە ووردیو بەتەواوی لێکۆڵینەوەی باسێك (هەتا هیچی نەمێنێتەوە کە
باس نەکرابێت): *(She has ~ed the subject.)*.
v.i. لێوە هاتنەدەرەوە (گاز یا هەڵم لە مەکینەیەك).
n. (۱) لێوە هاتنەدەرەوەی هەوای پیس، دووکەڵ، یا هەڵم لە مەکینەیەکەوە
(۲) بۆری لێ هاتنەدەرەوەی هەوای پیس، دووکەڵ، یا هەڵم؛ ئەگزۆسی ئۆتۆمبێل
(۳) هەواو بۆنی پیس، دووکەڵ، یا هەڵم کە لە مەکینەیەك دێتە دەرەوە.

-exhaustible *(adj.)*.

exhausted (ig-zôst′id), *adj.* (۱) ماندوو؛ لە پەلوپۆ کەوتوو؛
پڕووکاو؛ هێز لێ بڕاو. (۲) هیچ پێ نەماو؛ نەماو؛ تەواو بوو:
(My patience is ~ .)

exhaustion (ig-zôs′chən), *n.* (۱) ماندوویی؛ ماندوێتی؛
ماندووبوون؛ بێ ووزەیی؛ تین لێ بڕان. (۲) هیچ تێدا نەمان؛ بەفیڕۆچوون؛
بەتاڵ بوون؛ هیچ پێ نەهێشتن؛ هەموو بەکارهێنان.

exhaustive (ig-zôs′tiv), *adj.* (۱) وورد؛ تەواو (لێکۆڵینەوە):
(~ research)
(۲) هیچ پێ نەهێڵ؛ ماندووکەر.

exhaustless (ig-zôst′lis), *adj.* تەواو نابێت؛ دوایی نایەت؛
بێ پایان.

exhibit (ig-zib′it), *v.t.* (۱) پیشاندان؛ نیشاندان؛ خستنەڕوو:
(to ~ goods in shop windows or paintings in an art gallery)
(۲) نواندن (ئازایی، ئارامی، تووڕەیی، بەزەیی... هتد):
(to ~ patience, courage, kindness, impatience, etc.)
(۳) پیشاندان یا پێشکەشکردنی بەڵگە لە دادگادا.
n. (۱) پیشاندان؛ خستنەڕوو. (۲) پیشانگا.
(۳) شتێکی پیشاندراو لە پیشانگادا.
(٤) بەڵگە یا قەواڵەی خراوەڕوو لە دادگادا

-exhibiter *(n.)*; **exhibitor** *(n.)*.

exhibition (ek′sə-bish′ən), *n.* (۱) پیشاندان؛ خستنەڕوو؛ نواندن.
(۲) شتی پیشاندراو.

(٣) پیشانگ (٤) [British]. بەخشیش یا یارمەتی‌یەکی دارایی کە زانکۆیەک دەیدات بە قوتابی‌یەک

exhibitioner (ek´sə-bish′ən-ẽr), *n.* [British]. قوتابی‌یەکی زانکۆ کە یارمەتی دارایی وەردەگری

exhibitionism (ek´sə-bish′ən-iz'm), *n.* (١) خۆدەرخستن؛ خۆنواندن؛ خۆپیشاندان (٢) حەزکردن لە خۆڕووتکردنەوە لە بەرچاوی خەڵک؛ حەزکردن لە لەشی ڕووتی خۆ دەرخستن.

exhibitionist (ek´sə-bish′ən-ist), *n.* (١) خۆدەرخەر؛ خۆنوێنەر. (٢) کەسێک کە حەز لە خۆڕووتکردنەوە بکات لە بەرچاوی خەڵک.

exhilarant (ig-zil′ə-rənt), *adj.* (١) دڵخۆشکەر؛ کەیف پێدەر (٢) وورریاکەرەوە؛ جۆشدەر.

n. (١) شتێکی دڵخۆشکەر (٢) شتێکی جۆشدەر یا وورریاکەرەوە.

exhilarate (ig-zil′ə-rāt´), *v.t.* (١) دڵخۆش کردن؛ کەیف پێدان (٢) خستنەجۆش؛ وورریاکردنەوە؛ بووژاندنەوە.

(A swim in the river will ~ you.)

-exhilarative *(adj.)*; **exhilarating** *(adj.)*.

exhilaration (ig-zil´ə-rā′shən), *n.* (١) دڵخۆش کردن؛ خستنەجۆش؛ بووژاندنەوە. (٢) دڵخۆشی؛ خۆشی؛ کەیف خۆشی؛ بووژانەوە.

exhort (ig-zôrt′), *v.t. & v.i.* ئامۆژگاری کردن؛ هاندان (بۆ کردنی شتی باش)؛ پێ ووتن؛ تەمێ کردن.

exhortation (eg´zôr-tā′shən, ek´sẽr-tā′shən), *n.* (١) هاندان (بۆ کردەوەی چاک)؛ ئامۆژگاری کردن؛ پێ ووتن. (٢) ئامۆژگاری؛ تەمێ.

exhume (iks-hūm′, ig-zūm′), *v.t.* (١) لە گۆڕ دەرهێنان (لاشەی مردوو بۆ تاقیکردنەوە) *(to ~ a body)*. (٢) ئاشکراکردن؛ خستنەڕوو؛ دەرخستن؛ هەڵماڵین.

-exhumation *(n.)*.

exigence (ek′sə-jəns), *n.* exigency.

exigency (ek′sə-jən-si), *n.* (١) ناکاوی؛ بارێکی لە ناکاو (٢) (*pl.*) پێویستی؛ شتی پێویست

exigent (ek′sə-jənt), *adj.* (١) زۆر پێویست؛ پەلە؛ گرنگ. (٢) زۆر شت داواکەر؛ لە ئەندازە بەدەر شت پێویست.

exile (eg′zīl, ek′sīl), *n.* (١) دوورخرانەوە لە وولات بەزۆر؛ دەرکردن لە وولات؛ وولات بەجێهێشتن لە ناچاریدا؛ دەربەدەربوون؛ دەربەدەرکردن؛ ئاوارەیی؛ ئاوارەبوون؛ سەرگەردانی (٢) کەسێکی دوورخراوە لە وولات؛ کەسێکی وولات بەجێهێشتوو لە ناچاریدا؛ کەسێکی لە وولات دەرکراو یا ئاوارە

v.t. دوورخستنەوە لە وولاتی خۆ بەزۆر؛ دەرکردن لە وولاتی خۆ؛ ئاوارەکردن؛ دەربەدەرکردن؛ نەفی کردن

exist (ig-zist′), *v.i.* (١) بوون؛ هەبوون

(Do you believe that God ~s?)

(٢) بوون؛ تێدابوون *(Water ~s in milk.)*.

(٣) ژیان؛ بەردەوام بوون لە ژیاندا

(We can't ~ without air, food, and water.)

existence (ig-zis′təns), *n.* (١) بوون؛ بوونەوەری. (٢) ژین؛ ژیان *(Water is necessary for ~ .)*. (٣) شێوەی ژیان [*to lead a happy (dangerous, wretched) ~*]. (٤) بوونەوەر؛ زیندەوەر؛ هەموو بوونەوەرێک.

existent (ig-zis′tənt), *adj.* (١) هەبوو؛ هەیە. (٢) ئامادە؛ ئێستا هەیە.

existential (eg´zis-ten′shəl, ek´sis-ten′shəl), *adj.* تایبەتی بە بوون؛ بوونەوەری.

existentialism (eg´zis-ten′shəl-iz'm), *n.* فەلسەفەی بوون یا بوونی؛ فەلسەفەی بوونەوەری

existentialist (eg´zis-ten′shəl-ist), *n.* بوونخواز؛ پەیڕەویکەری فەلسەفەی بوون.

exit (eg′zit, ek′sit), *n.* (١) لە شانۆ چوونەدەرەوەی ئەکتەر. (٢) چوونەدەرەوە؛ ڕۆیشتن؛ دەرچوون. (٣) دەرگا؛ دەروازە؛ جێگەی چوونەدەرەوە.

v.i. چوونەدەرەوە.

exodus (ek′sə-dəs), *n.* (١) کۆڕەو؛ گەلەڕەو؛ کۆچی بە کۆمەڵ؛ گەلەکۆچ. (٢) [the E-]: کۆچ کردنی جوولەکە لە میسرەوە (ئینجیل). (٣) [E-]: بەشی دووەمی ئینجیل کە باسی ئەم کۆچ کردنی جوولەکەیە دەکات

ex officio (eks ə-fish′i-ō´), لەبەر پلەوپایەکەی؛ بەهۆی پلەوپایەکەیەوە: *(~ members of a committee)*.

exogamy (eks-og′ə-mi), *n.* ژنهێنان (یا شووکردن) لە دەرەوەی خێڵی خۆ.

-exogamic *(adj.)*; **exogamous** *(adj.)*.

exonerate (ig-zon′ə-rāt´), *v.t.* (١) ڕزگارکردن؛ بار لە کۆڵ کردنەوە؛ لە کۆڵ کردنەوە. (٢) بێ تاوانی دەرخستنی کەسێک؛ ئازادکردن لە گومانباری؛ تاوان لەسەر لابردن:

| *to be ~d from blame (from an accusation or charge)* |

-exoneration *(n.)*; **exonerator** *(n.)*.

exophthalmia (ek´sof-thal′mi-ə), *n.* چاو دەرپۆقین (پزیشکەوانی).

exorable (ek′sẽr-ə-b'l), *adj.* دڵنەرم.

exorbitance (ig-zôr′bə-təns), *n.* گرانبەهایی؛ نرخ گرانی؛ گرانی؛ لە ئەندازە بەدەری (نرخ).

exorbitancy (ig-zôr′bə-tən-si), *n.* exorbitance.

exorbitant (ig-zôr′bə-tənt), *adj.* گرانبەها؛ گران؛ زۆر گران؛ لە ئەندازە بەدەر (نرخ): *(~ prices)*.

-exorbitantly *(adv.)*.

exorcise, exorcize (ek′sôr-sīz´), *v.t.* (١) جنۆکەو دێوودرنج لێ دوورخستنەوە بە جادووگەری. (٢) ئازادکردن لە جنۆکەو دێوودرنج (٣) بانگ کردن یا فەرمان کردن بەسەر جنۆکەو دێوودرنجدا.

exorcism (ek′sôr-siz'm), *n.* (١) جنۆکەو دێوودرنج دوورخستنەوە بە جادووگەری. (٢) ئەو دۆعایانەی دەخوێنرێن بۆ دوورخستنەوەی جنۆکەو دێوودرنج لە کەسێک

exorcist (ek′sôr-sist), *n.* جنۆکەو دێوودرنج دوورخەرەوە بە جادووگەری لە کەسێک کە گرتبێتیان.

exordium (ig-zôr′di-əm, ik-sôr′di-əm), *n.* (١) سەرەتا. (٢) سەرەتای ووتار یا نامیلکەیەک.

exoteric (ek´sə-ter′ik), *adj.* (١) دەرەوەیی؛ هی دەرەوە؛ دەرەکی. (٢) ئاشکرا؛ دیار؛ تێگەیشتنی ئاسانە.

exotic (ig-zot′ik), *adj.* (١) بێگانە؛ هی بێگانە؛ لە دەرەوە هێنراو. (٢) سەیر؛ دڵگیرو جوانو سەرنج ڕاکێشو دڵفرێن:

| *~ plants (foods, clothes, ideas, people, etc.)* |

n. (١) شتێکی بێگانە یا لە دەرەوە هێنراو. (٢) ڕووەکێک کە هی ئەو شوێنە نەبێت تێیدا ڕواوە بەڵکو لە دەرەوە هێنرابێت.

-exotically *(adv.)*.

expand (ik-spand′), *v.t.* (١) کردنەوە؛ بڵاوکردنەوە؛ ڕاکێشان:

(The eagle ~ed his wings.)

(٢) کشاندن؛ ڕاکێشان؛ گەورەکردن؛ درێژکردنەوە

(٣) فراوانکردن؛ پانکردن؛ گەورەکردن؛ پەرە پێ سەندن:

(to ~ a road, a street, or a business)

(٤) درێژەپێدان؛ پەرە پێ سەندن؛ زیاتر لەسەر دووان:

(to ~ a topic or an idea)

(٥) فراوانکردن: *(The purpose of education should be to ~ the minds of children.)*

v.i. (١) کشان؛ درێژبوونەوە: *(Metals ~ when they are heated.)*. (٢) فراوان بوون؛ گەورەبوون؛ بڵاوبوونەوە؛ درێژبوونەوە؛ لقوپۆپ هاویشتن (٣) (ا) کرانەوە (گوڵ، دەموچاو). (ب) دەم کێشان (برنج).

expanded (ik-span′did), *adj.* دریژه پیدراو؛ به دوورو دریژی باس کراو؛ فراوان: *(an ~ news program)*.

expanse (ik-spans′), *n.* فراوانی؛ مەودایەکی فراوان و کراوەو گەورە؛ شوێنێکی بەر بەرەڵای فراوان *(the blue ~ of the sky)*

expansion (ik-span′shən), *n.* (١) فراوانکردن؛ فراوان بوون؛ گەورەبوون؛ کشان؛ کشاندن (٢) بەشی فراوان کراو؛ شوێنێکی گەورەکراو. (٣) رادەو ماوەی فراوانکردن (٤) داگیرکردنی زەویوزار یا وولاتی خەڵك لە ڕێگەی فراوانکردنی خۆوە (٥) لێکۆڵینەوەی باسێك بە دوورودرێژی.

expansionism (ik-span′shən-iz′m), *n.* فراوانکردنی وولات و دەسەلاتی خۆ لە ڕێگەی داگیرکردنی وولاتانی ترەوە؛ داگیرکردنی وولاتی خەڵك؛ داگیرکاری

-expansionist *(n.)*; **expansionistic** *(adj.)*.

expansive (ik-span′siv), *adj.* (١) کشاو؛ توێی هەیە بکشێت؛ دەکشێت (٢) فراوان؛ بڵاو (٣) گشتی؛ گشتگر؛ گەورە. (٤) ڕووکراوەو هاوسۆز؛ ڕووخۆش و کراوە؛ قسەلەڕوو: *(an ~ person)*.

-expansiveness *(n.)*.

expatiate (ik-spā′shi-āt′), *v.i.* (١) گەڕان بە سەربەخۆیی (٢) (~ on; ~ upon). بە دوورودرێژی نووسین یا دووان؛ درێژەپێدان.

-expatiation *(n.)*.

expatriate (eks-pā′tri-āt′), *v.t.* (١) دەرکردن لە وولاتی خۆ؛ ئاوارەکردن؛ دوورخستنەوە لە وولاتی خۆ (٢) وولاتی خۆ بەجێهێشتن لە ناچاریدا؛ ئاوارەبوون؛ کۆچ کردن.

adj. لە وولاتی خۆ دەرکراو؛ وولاتی خۆ بەجێهێشتوو؛ ئاوارە

n. کەسێکی دەرکراو لە وولاتی خۆ؛ کەسێك کە لە ناچاریدا وولاتی خۆی بەجێهێشتبێ؛ ئاوارە؛ کۆچکەر

-expatriation *(n.)*.

expect (ik-spekt′), *v.t.* (١) چاودێری کردن؛ چاوەڕێ بوون (٢) بەتەمابوون؛ چاوەڕوان بوون: *(I ~ed you yesterday.)*. (٣) ڕابینین؛ لێ ڕابینین؛ چاوەڕوان لێکردن: *(Some parents ~ too much from their children.)* (٤) [Colloq.]. وا دانان؛ وا زانین.

be expecting, [Colloq.]. سکپڕبوون؛ سکپڕی؛ زۆر نەمان بۆ منداڵبوون *(His wife is expecting.)*

expectancy (ik-spek′tən-si), *n.* (١) بەتەمابوون؛ چاوەڕوان کردن؛ چاوەڕێ بوون؛ چاوەڕوانی؛ هیوا. (٢) (ا) شتێکی چاوەڕوانکراو یا بەتەمابوو. (ب) هیوای مەودای ژیان؛ بەتەمابوونی ژیان: *(a life ~ of seventy years)*

expectant (ik-spek′tənt), *adj.* (١) بەتەما؛ چاوەڕوان؛ چاوەڕێ؛ چاوەڕێکەر (٢) چاوەڕوانی منداڵبوون؛ چاوەڕێکەری منداڵبوون: *(an ~ mother)*

n. کەسێکی چاوەڕێ؛ کەسێکی بەتەما یا بە هیوا

expectation (ek′spek-tā′shən), *n.* (١) بەتەمابوون؛ چاوەڕوانی؛ چاوەڕوان بوون (٢) لێ ڕابینین؛ پیا ڕابینین؛ چاوەڕوان لێکردن (٣) شتێکی چاوەڕوانکراو؛ شتێکی بۆ بەتەمابوو (٤) ئومێدەواری؛ هیوا (٥) لەوانەبوونی ڕوودانی شتێك

expectation of life, تێکڕای تەمەن درێژی مرۆڤ لە وولاتێك و چەرخێکی تایبەتیدا؛ ئاوەندی مەودای ژیانی مرۆڤ.

expectorate (ik-spek′tə-rāt′), *v.i.* (١) کۆکین و بەڵغەم فڕێدان (٢) تف کردن؛ بەڵغەم فڕێدان

-expectoration *(n.)*.

expedience (ik-spē′di-əns), *n.* = **expediency**.

expediency (ik-spē′di-ən-si), *n.* (١) گونجان لەگەڵ بارێکی تایبەتیدا؛ ڕێکەوتن؛ شیان بۆ مەبەستێکی تایبەتی (٢) ڕەفتارکردن یا کارکردن بەپێی سوودی تایبەتی خۆ (بەبێ گوێدان بە ڕەوایی و ناڕەوایی کردارەکە)؛ سوودی خۆیی؛ هەلپەرستی *(We should not be guided by ~ .)*

expedient (ik-spē′di-ənt), *adj.* (١) گونجاو بۆ بارێکی تایبەتی؛ بۆ مەبەستێك یا سوودێکی تایبەتی شیاو؛ بەکەڵك؛ بەسوود: *(Oftentimes governments do what is ~ .)* (٢) تایبەتی بە سوودی خۆو هەلپەرستی (بەبێ گوێدان بە ڕەوایی و ناڕەوایی کارەکە)؛ هەلپەرست.

n. هۆی گەیشتن بە سوودی تایبەتی خۆ.

expedite (ek′spi-dīt′), *v.t.* (١) ڕاپەڕاندن (کاروبار)؛ زوو ڕایی کردن (کار، خواست)؛ زوو جێبەجێکردن؛ زوو تەواوکردن (کاروبار). (٢) بەپەلە کردن؛ بە خێرایی کردن. (٣) [Rare]، ناردن.

-expediter *(n.)*.

expedition (ek′spi-dish′ən), *n.* (١) گەشت (بۆ مەبەستێکی تایبەتی): *(a hunting ~ ; an ~ to the North Pole)* (٢) ئەندامان و کەرەسەی گەشتێکی وەها: *(a member of the ~)* (٣) هێرشێکی سوپایی. (٤) خێرایی؛ جێبەجێکردنی کاروبار زووبەزوو لەکاتی خۆیدا؛ پەلە.

expeditionary (ek′spi-dish′ən-er′i), *adj.* تایبەتی بە هێرشی سوپایی و سوپاکەش خۆی: *(An ~ force was sent to the region.)*

expeditious (ek′spi-dish′əs), *adj.* زووبەزوو (جێبەجێکردنی کاروبار)؛ خێرا؛ گورج وگۆڵ.

expeditiously (ek′spi-dish′əs-li), *adv.* زووبەزوویی؛ خێرا؛ زوو (ڕاپەڕاندنی کار): *(to do something ~)*.

expel (ik-spel′), *v.t.* (١) دەرکردن (لە قوتابخانە، سوپا، حیزب، وولاتێکی بێگانە؛ ڕێکخراو): *(He was ~led from school for misconduct.)* (٢) فڕێدان: *(to ~ a shell from a gun)*

expellant, expellent (ik-spel′ənt), *adj.* دەرکەر؛ فڕێدەر.

n. دەرمانی ڕەوانی.

expend (ik-spend′), *v.t.* (١) بەکارهێنان: *(to ~ energy)*. (٢) خەرج کردن؛ سەرف کردن.

expendable (ik-spen′də-b′l), *adj.* (١) خەرج دەکرێت. (٢) دەتوانرێت بکرێت بە قوربانی بۆ گەیشتنە مەبەستێك و بەئاسانی جێگەی بگیرێتەوە (مرۆڤ، شت).

expenditure (ik-spen′di-chēr), *n.* (١) خەرج کردن؛ بەکارهێنان (پارە، کات). (٢) خەرجی؛ ئەوەندەی بەکاردەهێنرێت (پارە، کات).

expense (ik-spens′), *n.* (١) خەرج کردن؛ سەرف کردن. (٢) (sing. & pl.)، تێچوون؛ مز. (٣) (*pl.*) مەسرەف. (٤) شتێك کە پارەی زۆری تێ بچێت: *(A car can be a considerable ~ .)* (٥) شتی لەکیس چوو؛ قوربانی.

at the expense of, (١) بە پارەی؛ لەسەر حسابی (پارە خەرج کردن). (٢) لەسەر حسابی (زیان دان یا کردن بە قوربانی): *(He became a doctor but only at the expense of his health.)*

expensive (ik-spen′siv), *adj.* گرانبەها؛ گران؛ گرانجان: *(an ~ watch; ~ clothes; an ~ education; an ~ shop)*

experience (ik-spêr′i-əns), *n.* (١) بەسەرهات؛ ڕووداوێك کە مرۆڤ تێیدا بەشدار بووبێت: *(a pleasant ~ ; a frightning ~)*. (٢) هەموو بەسەرهاتی ڕابوردووی کەسێك: *(It hasn't happened in my ~ .)* (٣) (ا) شارەزایی: *(teaching ~ ; He doesn't have enough ~ for the job.)* (ب) ماوەی ئەم شارەزاییە.

v.t. چەشتن؛ بەسەرهاتن؛ تووش بوون؛ هاتنەڕێ: | *to ~ great hardships (pain, joy, difficulty, etc.)* |

experienced (ik-spêr′i-ənst), *adj.* شارەزا؛ قاڵ؛ سەردەرچوو؛ دنیادیدە.

experiential (ik-spêr′i-en′shəl), *adj.* تایبەتی بە بەسەرهاتی خۆیی؛ هی بەسەرهاتێك كە مرۆڤەكە خۆی چەشتبێتی یا بەسەری هاتبێت.

experiment (ik-sper′ə-mənt), *n.* تاقیكردنەوە؛ ئەزموون.
v.i. تاقیكردنەوە

experimental (ik-sper′ə-men′t'l), *adj.* (١) هی تاقیكردنەوە؛ تەنها بۆ تاقیكردنەوەیە. (٢) نەچەسپیو؛ سەردەمی.
-experimentally *(adv.)*.

experimentalism (ik-sper′ə-men′t'l-iz'm), *n.* پشت بەستن بە تاقیكردنەوە؛ رێگەی تاقیكردنەوە گرتن.

experimentation (ik-sper′ə-men-tā′shən), *n.* تاقیكردنەوە؛ بەكارهێنانی تاقیكردنەوە.

expert (ek′spērt), *adj.* (١) شارەزا؛ وەستا؛ كارزان.
(٢) لە كەسێكی شارەزاوە؛ هی شارەزایەك؛ شارەزا *(an ~ opinion)*.
n. (١) كەسێكی شارەزا، زانا، یا كارزان.
(٢) (ا) پلەی "دەست ڕاست" (تفەنگچێتی لە سوپادا).
(ب) سەربازێك كە بەم پلەیە گەیشتبێت

expertise (ek′spēr-tēz′), *n.* شارەزایی؛ كارامەیی؛ زانایی (لە باسێك یا لە كارێكی تایبەتیدا)؛ كارزانی؛ لێزانین.

expiate (ek′spi-āt′), *v.i.* گوناهی خۆ سڕینەوە (لە ڕێگەی سزا چەشتنەوە)؛ گوناه لەسەر خۆ لابردن (لە ڕێگەی بۆ بژاردن یا هەق كردنەوەوە).
-expiation *(n.)*; expiator *(n.)*.

expiration (ek′spə-rā′shən), *n.* (١) هەناسەدانەوە
(٢) (ا) سنێت كە لەگەڵ هەناسەدا بێتە دەرەوە
(ب) دەنگی لە دەمەوە دەرهاتوو
(٣) دوا هەناسە؛ مردن.
(٤) بەسەرچوون؛ بڕانەوە؛ كۆتایی هاتن؛ دوایی هاتن:
(What is the passport's ~ date?)

expire (ik-spīr′), *v.t.* (١) هەناسەدانەوە
(٢) [Obs.] لێ هاتن (بون).
v.i. (١) هەناسەدانەوە (٢) دوا هەناسەدان؛ مردن؛ هەناسە دەرچوون.
(٣) بەسەرچوون (پەیمان)؛ دوایی هاتن؛ كۆتایی هاتن؛ تەواوبوون (ماوەی پەیمان).
(The lease will ~ soon.;
His term of office as President will ~ next year.)

expiry (ik-spī′ri, ek′spə-ri), *n.* (١) بەسەرچوون؛ دوایی هاتن؛ كۆتایی هاتن (٢) [Obs.] مردن.

explain (iks-plān′), *v.t.* (١) ڕوونكردنەوە؛ لێكدانەوە؛ ڕاڤەكردن
(Will you ~ this problem to me? ; A dictionary ~s the meanings of words.)
(٢) هۆ پیشاندان (بۆ كردەوەیەك، ڕەوشتێك یا هەڵەیەك)؛ لێكدانەوەی شتێكی نائاسا (هەڵە، ڕەوشت، كردار).
(Can you ~ his behavior? ;
How do you ~ all these accidents?)
explain oneself, (١) مەبەستی خۆ ڕوونكردنەوە
(٢) پیشاندانی ڕدوایی ڕەوشتی خۆ؛ بەڵگە بۆ دۆزینەوەی ڕەفتاری نائاسایی خۆ
explain something away, ڕوونكردنەوەی شتێك بە جۆرێك كە ئەوەندە خراپ نەنوێنێت:
[It will be difficult to explain such an error (act, etc.)]

explanation (eks′plə-nā′shən), *n.* (١) ڕوونكردنەوە؛ ڕاڤەكردن.
(٢) ڕاڤە (٣) شتێكی ڕوونكەرەوە
(٤) لێكدانەوەو باسكردنی ناكۆكییەك و دوایی پێ هێنانی بە ڕێكەوتن.
-explanatory *(adj.)*.

expletive (eks′pli-tiv), *n.* (١) جوێن؛ وشەی ناشرین
(٢) ووشەیەك یا چەند وشەیەك كە هەر بۆ ڕێكوپێكی ڕستەكە بەكاردەهێنرێت نەك بۆ ماناكەی.
adj. تەنها بۆ پڕكردنەوە بەكاردەهێنرێت.

explicable (eks′pli-kə-b'l), *adj.* ڕوون دەكرێتەوە؛ لێكدەدرێتەوە (كردەوە، ڕوودان، یا ڕەوشتێكی نائاسا).

explicate (eks′pli-kāt′), *v.t.* ڕوونكردنەوەی شتێكی ناڕوون؛ لێكدانەوە.
-explicative *(adj.)*; explicatory *(adj.)*.

explication (eks′pli-kā′shən), *n.* (١) ڕوونكردنەوە؛ لێكدانەوە.
(٢) لێكدانەوەیەكی دووروودرێژ.

explicit (iks-plis′it), *adj.* (١) ڕوون؛ دیار؛ ئاشكرا:
(an ~ statement)
(٢) لەڕوو (ووتە)؛ هیچ نەشارەوە؛ بێ پێچوپەنا:
(to be ~ about a matter)

explicitly (iks-plis′it-li), *adv.* (١) بەڕوونی؛ بەبێ پێچوپەنا.
(٢) بەئاشكرا؛ بەبێ هیچ شاردنەوە.

explode (iks-plōd′), *v.t.* (١) ڕووهەڵماڵین؛ جاڕلێدان؛ دەرخستن (ناتەواوییەك). (٢) تەقاندن؛ تەقاندنەوە؛ شەقە لێ هەڵساندن.
v.i. (١) تەقین؛ تەقینەوە؛ كلپەكردن؛ شەق بردن.
(٢) شەق بردن لە توورەییدا؛ زۆر توورەبوون و هاواركردن:
(He ~d with anger.)

exploit (eks′ploit, iks-ploit′), *n.* كردەوەیەكی لێهاتووانە؛ كارێكی ئازایانەو دانایانە.
v.t. (١) بەكارهێنان؛ وەسوودهێنان؛ وەبەرهێنان.
(٢) بەكارهێنان بۆ سوود، مەبەست، یا ئامانجی خۆ:
(to ~ one's friends or a situation)
(٣) برەوپێدان: *(to ~ a product)*
(٤) چەوساندنەوە؛ ڕووتاندنەوە *(to ~ the peasants)*.
-exploitative *(adv.)*; exploiter *(n.)*.

exploitation (eks′ploi-tā′shən), *n.* (١) وەبەرهێنان؛ وەسوودهێنان؛ بەكارهێنان و كەڵك لێ وەرگرتن: *(the ~ of a mine)*
(٢) چەوساندنەوە؛ ڕووتاندنەوە؛ بەكارهێنان بۆ سوودی خۆ:
(the ~ of the workers in factories)

exploration (eks′plô-rā′shən), *n.* (١) لێ ووردبوونەوە؛ تێڕوانین؛ بەووردی لێكۆڵینەوە. (٢) بۆ گەڕان و دۆزینەوە (جێگەی تازە)؛ كنە؛ كنەكردن؛ پیاگەڕان. (٣) تێڕوانینی ئەندامێكی لەش یا برینێك (پزیشكەوانی).

exploratory (iks-plôr′ə-tôr′i), *adj.* تایبەت بە بۆ گەڕان یا كنەكردنێكی سەرەتایی: *(an ~ meeting)*.

explore (iks-plôr′, iks-plōr′), *v.t.* (١) لێكۆڵینەوە بەووردی؛ لێ ووردبوونەوە:
(to ~ a question, a problem, a possibility, an idea)
(٢) بۆ گەڕان؛ پێدا گەڕان؛ دۆزینەوە؛ كنە تێدا كردن:
(Columbus discovered America, but did not ~ the new continent.)
(٣) لێ ووردبوونەوەی ئەندامێكی لەش یا برینێك (پزیشكەوانی).
-explorative *(adj.)*.

explorer (iks-plōr′ēr, iks-plō′rēr), *n.* (١) گەڕاڵ؛ كەسێك كە بە دوای شوێنی تازەدا بگەڕێت؛ دۆزەرەوە؛ كنەكەر.
(٢) ئامێرێكی پزیشكییە بۆ لێ ووردبوونەوەی ئەندامێكی لەش یا برینێك

explosion (iks-plō′zhən), *n.* (١) تەقین؛ تەقینەوە.
(٢) تەقە؛ شەقە؛ دەنگی تەقینەوە.
(٣) دەنگی توورەیی یا پێكەنین: *(an ~ of anger, laughter, etc.)*
(٤) دەنگی پرتاندنی هەندێ تیپی وەك " پ " لەم وشەیە خۆیدا.

explosive (iks-plō′siv), *adj.* (١) دەنگدەرەوە؛ دەنگدار؛ شەقەدار؛ تەقەدار. (٢) لە تەقینەوەدایە (مەسەلە، بار)؛ پڕ لە مەترسی:
(an ~ situation)

(۳) دەنگدار (وەك تیپی: ب، د، گ، ك، پ، ت)، لە سەرەتای ووشەدا.

n. (۱) ئەقەمەنی؛ ئەقندە. (۲) تیپێکی دەنگدار (ژمارە سێ ببینە).

exponent (ik-spō′nənt), ***n.*** (۱) ئیکدەرەوە (بیروباوەڕ، مەسەلە)؛ ڕوونکەرەوە. (۲) نموونە (مرۆڤ، شت)؛ نوێنەر. (۳) جا (بیرکاری)؛ توان.

exponential (ek′spō-nen′shəl), ***adj.*** تایبەتی بە جا یا توان (بیرکاری)

export (ik-spôrt′, ik-spōrt′), ***v.t.*** ناردن بۆ دەرەوەی وولات (شتومەك، بیروباوەڕ، شۆڕش)

n. (۱) ناردە؛ شتی نێراو بۆ دەرەوەی وولات
(۲) ناردنی شتومەك بۆ دەرەوەی وولات

adj. تایبەتی بە ناردن بۆ دەرەوەی وولات (شتومەك).

exportation (ek′spôr-tā′shən), ***n.*** (۱) ناردن بۆ دەرەوەی وولات (شتومەك). (۲) ناردە؛ شتی نێراو بۆ دەرەوەی وولات.

exporter (ik-spôr′tẽr, ik-spōr′tẽr), ***n.*** شت نێرەر بۆ دەرەوەی وولات (مرۆڤ، كۆمپانی).

expose (ik-spōz′), ***v.t.*** (۱) خستنەبەر مەترسییەوە؛ بەرەلاكردن؛ نەپاراستن. (۲) بەجێهێشتن؛ نەویستن و واز لێ نەهێنان.
(۳) خستنەڕوو؛ خستنە بەرچاو؛ دەرخستن
(٤) ڕووهەڵماڵین (درۆ، تاوان)؛ جاڕلێدان؛ خستنەبەرچاو (بەدی، كاری خراپ)؛ ئاشكراكردن. (٥) دانەبەر ڕووناكی (فیلمی كامێرا یا هی تر).

exposé (ek′spō-zā′), ***n.*** (۱) نواندن؛ پیشاندان؛ ڕوونكردنەوە.
(۲) ڕووهەڵماڵین (تاوان، ئابڕوچوون؛ گومانباری)؛ جاڕلێدان؛ ئاشكراكردن.

exposed (ik-spōzd′), ***adj.*** (۱) سەر بەرەلا؛ بەدەرەوە؛ ئاشكرا
(۲) مەترسی لێ دەكرێت.

exposition (ek′spə-zish′ən), ***n.*** (۱) ڕوونكردنەوەی بیروباوەڕێك بە دوورودرێژی. (۲) نووسینێك یا دووانێكی ڕوونكردنەوەو لێكدانەوە.
(۳) پیشانگا (بەتایبەتی هی جیهانی). (٤) سەرەتای شانۆنامەیەك.
(٥) بەشی یەكەمی پارچە مۆسیقایەك
(٦) [Obs.]: ئاشكراكردن؛ ئاشكرابوون؛ ڕوو هەڵماڵین.

-expositive ***(adj.).***

expositor (ik-spoz′ə-tẽr), ***n.*** مرۆڤێك یا نووسراوێكی ڕوونكەرەوە.

expository (ik-spoz′ə-tôr′i, ik-spoz′ə-tō′ri), ***adj.*** نووسین یا دووانی ڕوونكەرەوە؛ ڕوونكەرەوە؛ لێكدەرەوە: ***(~ writing)*** .

ex post facto (ek spōst fak′tō), دوای ڕووداوێك دەكرێت یا دەهێنرێتە كایەوە. بەڵام كار لە ڕووداو و شتی پێشووتریش دەكات (یاسا):
(an ~ law)

expostulate (ik-spos′chə-lāt′), ***v.i.*** مشتومڕكردن؛ بەرپەرچدانەوە؛ كەموكووڕی خستنەبەرچاو؛ ناڕەزایی دەربڕین.

-expostulator ***(n.)***; **expostulatory** ***(adj.).***

expostulation (ik-spos′chə-lā′shən), ***n.*** مشتومڕ؛ ناڕەزایی؛ ناڕەزایی دەربڕین؛ بەرپەرچدانەوە

exposure (ik-spō′zhẽr), ***n.*** (۱) دەركەوتن؛ كەوتنەڕوو؛ دانەپۆشین:
(The ~ of the body to sunlight is healthy.; The mountain climbers died of ~)
(۲) هەڵماڵین؛ ڕووهەڵماڵین (تاوان، درۆ، گومانباری، تاوانبار)؛ ئاشكراكردن؛ خستنەڕوو ***(the ~ of a crime, a plot, a criminal act, etc.)*** .
(۳) ئاشكرابوونێك؛ ڕووهەڵماڵرانێك.
(٤) (ا) دانە بەرڕووناكی (فیلم).
(ب) وێنە (فیلمی كامێرا): ***(a film with twenty-four ~s)*** .
(٥) ئەو لایەی خانوویەك ڕووی تێ دەكات؛ ئەو لا یا ڕووەی كە هەتاوو باو باران لێوەی دێت بۆ خانوویەك ***(a house with a southern ~)***

expound (ik-spound′), ***v.t.*** باسكردن بە دوورودرێژی؛ ڕوونكردنەوە؛ لێكدانەوە: ***(to ~ a theory, one's views, etc.)*** .

express (iks-pres′), ***v.t.*** (۱) (ا) بەزۆر لێ دەرهێنان یا لێ سەندن.
(ب) گوشین و شیراو لێ دەرهێنان.
(۲) دەربڕین (ووتە، بیروڕا)؛ ووتن؛ دركاندن.
(۳) پیشاندان؛ دەرخستن: ***(His face ~ed sorrow.)*** .
(٤) دەربڕین (لە ڕێگەی هونەرو وێژەو مۆسیقاوە).
(٥) نواندن؛ نیشانەبوون: ***(The sign + ~es addition.)*** .
(٦) ناردن بە پۆستەی خێرا.

adj. (۱) دەربڕاو؛ بەڕوونی ووتراو؛ ڕوون.
(۲) تەواو؛ دەقاودەق: ***(the ~ image of a person)*** .
(۳) مەبەستی تایبەتی یا ڕوون:
(He came with the ~ purpose of eating.)
(٤) یەكسەر؛ بەبێ وەستان؛ خێرا: ***(an ~ train or bus)***
(٥) (ا) خێرا؛ بۆ خێرا لێخوڕین: ***(an ~ highway)*** .
(ب) تیژ؛ خێرا: ***(an ~ bullet)*** .

adv. بە هی یەكسەر یا خێرا (شەمەندەفەر، پاس، پۆستە، ڕێگەوبان).

n. (۱) پەیامبەر.
(۲) پەیام (بەتایبەتی هی پەلە كە بە پەیامبەری تایبەتیدا بنێردرێت)
(۳) (ا) شەمەندەفەر یا پاسی یەكسەر یا خێرا.
(ب) تفەنگێك كە گوللەی تیژی پێ دەتەقێنرێت.
(٤) ناردنی شتومەك یا پارە بە هۆیەكی خێرادا
(٥) ئەو پارە یا شتومەكەی بەهۆیەكی خێرادا دەنێردرێت.
(٦) هۆیەكی گواستنەوەی خێرا.
(۷) دەزگایەكی گواستنەوەی خێرا.

express oneself, (۱) بیروڕای خۆ دەربڕین
(۲) هەست و بیروڕای خۆ دەربڕین لەڕێگەی نووسین و هونەرەوە.

expression (iks-presh′ən), ***n.*** (۱) گوشین و شیراو دەرهێنان.
(۲) دەربڕین (ووتە، بیروباوەڕ)؛ ووتن؛ دركاندن.
(۳) دەربڕین لەڕێگەی هونەرو وێژەو مۆسیقاوە.
(٤) دەربڕینێك یا نواندنێكی پڕ ماناو كارتێكەر: ***(She reads with ~ .)*** .
(٥) ووتەیەك یا زاراوەیەك كە بە مانایەكی تایبەتی بەكاربهێنرێت؛ ووتە؛ زاراو: ***("Catch cold" is an idiomatic ~ .)*** .
(٦) ڕووخسارێك، سەیركردنێك، یا جۆری دووانێك كە هەستێك دەربڕێت
(۷) نیشانەی جەبری یا بیركاری.
(۸) نیشانە. (۹) نواندن (لەڕێگەی نیشانەوە).

expressionism (iks-presh′ən-iz′m), ***n.*** دەروون دەربڕین لە هونەردا؛ شێوازێكی هونەری (بەتایبەتی شانۆگەری و نیگاركێشی) سەرەتای سەدەی بیستەمە بریتییە لە دەربڕین و نواندنی هەست و نەستی هونەرمەندەكە خۆی و زۆر گوێ نەدان بە ڕاستی دیارو بێ لایەن بەچاو بینراو

-expressionist ***(n.)***; **expressiontisic** ***(adj.)***; **expressionistically** ***(adv.).***

expressionless (iks-presh′ən-lis), ***adj.*** هیچ نابینرێت لە ڕووخساریدا؛ بە ڕواڵەت هیچ دەرناخات؛ هەست دەرنەبڕ.

expressive (iks-pres′iv), ***adj.*** (۱) پڕ مانا؛ هەست دەربڕ:
(an ~ voice, look, gesture, smile, etc.)
(۲) دەربڕ: ***(a song ~ of joy)*** .

expressly (iks-pres′li), ***adv.*** (۱) بە ڕوونی؛ بە ئاشكرا.
(۲) بەتایبەتی؛ بە دەسەنقەست.

expressman (iks-pres′mən), ***n.*** فەرمانبەری كۆمپانیای گواستنەوە (بەتایبەتی شوفێرێك كە پڕیاسكە كۆدەكاتەوەو د بەشی دەكات).

express train, شەمەندەفەری خێرا (كە كەم لە ئێستگە دەوەستێت)؛ شەمەندەفەری یەكسەر یا ئێكسپرێس.

expressway (iks-pres′wā′), ***n.*** ڕێگەیەكی گەورەی هاتوچۆی خێرا بە ئۆتۆمبیل.

expropriate (eks-prō′pri-āt′), ***v.t.*** (۱) دەست بەسەرداگرتنی زەوی‌وزارو خانوو بۆ بەكارهێنانیان. (۲) لێ سەندن بەزۆر (زەوی‌وزار، خانوو، سەرمایە)؛ لێ زەوتكردن. (۳) گۆڕینی خاوەنێتی زەوی‌وزار لە كەسێك یا وولاتێكەوە بۆ یەكێكی تر.

-expropriator *(n.)*.
expropriation (eks´prō-pri-ā′shən), *n.* (١) دەست بەسەردا- گرتنی زەوی‌وزارو خانوو بۆ بەکارهێنان‌و سوودی گشتی:
(the ~ of property)
(٢) بەزۆر لێ سەندنی زەوی‌وزارو خانوو سەرمایە.
expulsion (ik-spul′shən), *n.* (١) دەرکردن.
(the ~ of a boy from school)
(٢) دەرکران؛ بەزۆر لابران؛ دەرکردن.
expunge (ik-spunj′), *v.t.* سڕینەوە؛ کوژاندنەوە؛ لابردن:
(to ~ a name from a list)
expurgate (ek′spēr-gāt´), *v.t.* لابردنی بەشە نابەجێ‌و ناشرینەکانی پەڕتووکێك
-expurgation *(n.)*; **expurgator** *(n.)*; **expurgatory** *(adj.)*.
exquisite (eks′kwi-zit, ik-skwiz′it), *adj.* (١) ووردو جوان‌و نایاب. *(~ designs)* .
(٢) بەرز؛ ناسك؛ جوان: *(She has an ~ taste.)* .
(٣) زۆر جوان‌و نایاب: *(~ lace)* .
(٤) بەهەست؛ هەست وورد: *(an ~ ear for music)* .
(٥) تیژ (ئازار، خۆشی): *(~ pain, joy, etc.)*
n. کەسێکی ناسك‌و ڕێك‌وپێك‌و هەست بەرز.
extant (ek′stənt, ik-stant′), *adj.* (١) ماو؛ نەفەوتاو (بەڵگەنامە، دەستنووس، پەڕتووك، کەلەپووری نووسراوە): *(~ manuscripts)* .
(٢) [Archaic]. زۆر لەبەرچاو؛ زۆر دیار
extemporal (ik-stem′pēr-əl), *adj.* [Archaic], **extemporaneous.**
extemporaneous (ik-stem´pə-rā′ni-əs), *adj.* (١) لەبەربووره؛ لەخۆوە‌و بێ ئامادەکردن؛ ئامادەنەکراو: *(an ~ speech)*
(٢) ئامادەکراو بەڵام نەنووسراو (ووتار).
(٣) لێهاتوو لە دووانی ئامادەنەکراودا.
(٤) سەردەمی؛ سەرپێیی: *(an ~ fireplace)*
-extemporarily *(adv.)*; **extemporariness** *(n.)*.
extemporary (ik-stem′pə-rer´i), *adj.* = **extemporaneous.**
extempore (ik-stem′pə-ri), *adv. & adj.* لەبەربووره؛ سەرپێیی؛ بەبێ ئامادەکردن: *(a speech given ~)* .
extemporize (ik-stem′pə-rīz´), *v.i. & v.t.* ووتار خوێندنەوە، دووان، نووسین، یا نواندن لەبەربووره یا بەبێ خۆ ئامادەکردن.
-extemporization *(n.)*.
extend (ik-stend′), *v.t.* (١) درێژکردنەوە؛ درێژەپێدان؛ بەردەوام کردن (٢) فراوانکردن (مەودا، مانا، دەسەڵات)؛ بڵاوکردنەوە.
(٣) پێدان؛ پێشکەشکردن:
(to ~ greetings; to ~ an invitation to someone)
(٤) ڕاکێشان (دەست، لاق، باڵ)؛ ڕاکشان؛ کشاندن
(٥) خۆ ماندووکردن؛ پاڵ بە خۆوە نان زیاد لە پێویست:
(to ~ oneself too much)
(٦) ماوەپێدان (قەرزدانەوە)؛ مۆڵەت پێدان؛ بۆ درێژکردنەوە:
(to ~ a scholarship)
(٧) وەهالێکردن کە بەشی زۆرتر یا زیاتر بکات (خواردەمەنی‌یەکی نایاب بە تێکەڵاوکردنی لەگەڵ خواردەمەنی‌یەکی هەرزانتردا).
(٨) (ا) هەڵسەنگاندن؛ نرخ بۆ دانان.
(ب) دەست بەسەرداگرتن یا باج لەسەر دانان.
v.i. (١) درێژبوونەوە؛ بڵاوبوونەوە؛ گەیشتنە شوێنێك (دەسەڵات، سنوور)؛ گرتنەوە *(His property line ~s to the stream.)* .
(٢) سەردەرکێشان؛ سەردەرهێنان؛ دەرپەڕین.
extended (ik-sten′did), *adj.* (١) فراوان؛ گەورە؛ بڵاو.
(an ~ empire)
(٢) درێژەپێدراو؛ درێژ؛ ڕاکێشراو.
(٣) دوورودرێژ؛ درێژخایەن: *(an ~ vacation, visit, etc.)*
extendible (ik-sten′də-b'l), *adj.* = **extensible.**
extensible (ik-sten′sə-b'l), *adj.* درێژ دەکرێتەوە؛ درێژەی پێ دەدرێت.
extension (ik-sten′shən), *n.* (١) درێژکردنەوە؛ درێژبوونەوە.
(٢) مەودا؛ ڕادەی درێژکردنەوە یا درێژبوونەوە.
(٣) پاشکۆ؛ پاشبەند؛ زیادە: *(an ~ to a factory, a house, etc.)*
(٤) لقی زانکۆیەك لە شوێنێك یا کاتێکی جیاوازدا بۆ ئەوانەی ناتوانن بچنە زانکۆ سەرەکی‌یەکە: *(university ~)* .
(٥) لق؛ پاشکۆ؛ پاشبەند؛ پەل.
(٦) تەلەفۆنێکی زیادە کە بە هێڵە سەرەکی‌یەکەوە بەستراوە.
(٧) ڕاکێشانی پەلی زیندەوەر؛ ڕاستکردنەوەی پەلێکی چەوت.
(٨) ماوەی زیادە (قەرزدانەوە)؛ مۆڵەت پێدان؛ ماوە بۆ درێژکردنەوە.
(٩) گرتنەوە (مانای ووشەیەك).
extensive (ik-sten′siv), *adj.* (١) فراوان؛ گەورە (شوێن)؛ بڵاو.
(٢) زۆر؛ ئێجگار زۆر؛ گشتگر *(~ injuries, notes, work, etc.)*
(٣) بەکارهێنانی زەوی‌وزارێکی زۆر بۆ کشتوکاڵێکی تەنك یا کەم‌و هەرزان کەوتوو لەسەر کشتیارەکە: *(~ farming)* .
-extensively *(adv.)*; **extensiveness** *(n.)*.
extent (ik-stent′), *n.* (١) درێژایی؛ پانی؛ گەورەیی؛ هەند.
(٢) مەودا.
(٣) جێگەیەکی زۆر گەورە‌و فراوان: *(an ~ of woodland)* .
(٤) ڕادە؛ پلە: *(I agree with you to a certain ~ .; To what ~ ?)*
(٥) هەڵسەنگاندن (زەوی‌وزار)؛ نرخ بۆ دانان.
(٦) (ا) فەرماننامەی دادگا بە دەست بەسەرداگرتنی زەوی‌وزاری قەرزارێك
(ب) دەست بەسەرداگرتنی ئەم زەوی‌وزارە.
to a great extent, تا ڕادەیەکی زۆر.
to some extent, تا ڕادەیەك.
to what extent?, تا چی ڕادەیەك؟
extenuate (ik-sten′ū-āt´), *v.t.* (١) تەنك کردن.
(٢) کەمکردنەوە؛ لاوازکردن. (٣) بە کەمتر دانان؛ بەبێ بایەختر دانان.
(٤) لە خراپی‌و توندوتیژی تاوانێك کەمکردنەوە یا سووك کردنی (بە بەڵگە بۆ هێنانەوەی):
(to ~ a crime; Nothing can ~ his wrongdoing.)
extenuating circumstances, ئەو بەڵگەو هۆیانەی کە لە توندوتیژی‌و خراپەی تاوانێك‌و سزاکەی کەم دەکەنەوە.
extenuation (ik-sten´ū-ā′shən), *n.* (١) کەمکردنەوە یا کەم بوونەوەی توندوتیژی‌و خراپی تاوانێك بە بەڵگە بۆ هێنانەوەی
(٢) بەڵگەیەك کە لە توندوتیژی‌و خراپی تاوانێك کەم دەکاتەوە.
-extenuative *(adj.)*; **extenuatory** *(adj.)*.
exterior (ik-stêr′i-ēr), *adj.* (١) دەرەوە؛ هی دەرەوە؛ دەرینە:
(an ~ wall)
(٢) دەرەکی؛ دەرەوە: *(~ forces)* .
(٣) بێگانە؛ هی کاروباری بێگانە یا دەرەوە.
n. (١) دەرەوە؛ دەرێ.
(٢) ڕووالەت؛ ڕوو: *(a misleading ~ ; a beautiful ~)*
exterior angle, گۆشەی دەرەوە؛ گۆشەی دەرەکی.
exterminate (ik-stūr′mə-nāt´), *v.t.* لەناوبردن؛ نەهێشتن؛ کوشتن؛ بەڕیاکردن؛ قەلاچۆکردن؛ ڕیشە دەرهێنان؛ دوایی پێ هێنان؛ فەوتاندن؛ بنەبڕکردن؛ ڕیشە بڕین؛ لە ڕەگ دەرکێشان.
-exterminative *(adj.)*; **exterminatory** *(adj.)*.
extermination (ik-stūr´mə-nā′shən), *n.* لەناوبردن؛ فەوتاندن؛ نەمان؛ نەهێشتن؛ کوشتن؛ بەڕیاکردن؛ بەڕیابوون؛ قەلاچۆکردن؛ بنەبڕکردن؛

ریشە دەرهێنان؛ لە رەگ دەرهێنان

exterminator (ik-stûr′mə-nā′tēr), *n.* لەناوبەر (مرۆڤ، شت). قەلاچۆکەر؛ فەوتێنەر. بەتایبەتی: (ا) کەسێك کە پیشەی لەناوبردنی جانەوەری ناوماڵە. (ب) دەرمانێك کە جانەوەری ناوماڵی پێ دەکوژرێت.

extern (ek′stērn, ik-stûrn′), *n.* پزیشکێك کە لە نەخۆشخانەیەك کار بکات بەلام لە دەرەوە بژی.

external (ik-stûr′n'l), *adj.* (١) دەرەکی؛ دەرەوە؛ دەرینە؛ هی دەرەوە.
(٢) تەنها لە دەرەوەی لەش دەدرێت (دەرمان):
(a medicine for ~ use only)
(٣) دەرەکی *(an ~ force)*.
(٤) ناسەرەکی؛ هی دەرەوە *(~ factors)*.
(٥) رووالەت؛ رووکەش؛ رووکار *(~ politeness)*
(٦) تایبەتی بە کاروباری وولاتە بێگانەکان؛ دەرەوە:
(the minister of ~ affairs)
n. (١) روو؛ دیوی دەرەوە؛ بەشی دەرەوە.
(٢) (*pl.*) رووالەت؛ سەرزاری؛ رووکەش *(He judges by mere ~s.)*.

externality (ek′stēr-nal′ə-ti), *n.* (١) دەرەکیتی؛ دەرەوەیی.
(٢) (*pl.*) شتێکی دەرەکی یا دەرەوەیی

externalize (ik-stûr′n'l-īz′), *v.t.* (١) کردن بە دەرەکی؛ خستنەروو؛ خستنە دەرەوە.
(٢) (ا) لە خۆ دوورخستنەوە؛ دوورگرتن لە خۆ *(to ~ pain)*.
(ب) کردن بە کۆڵی کەسێك یا شتێکی ترەوە (ژێرکەوتن، کەموکووڕی).

-externalization *(n.)*.

externally (ik-stûr′n'l-i), *adv.* لە دەرەوە؛ بە رووالەت؛ لەروو.

extinct (ik-stiŋkt′), *adj.* (١) (ا) کوژاوە (ئاگر، رووناکی)
(an ~ fire)
(ب) خامۆش (ئاگرپژێن) *(an ~ volcano)*.
(ج) مردوو (هەست)؛ نەماو *(~ feelings)*.
(٢) لەناوچوو؛ قڕتێکەوتوو؛ نەماو؛ کوێربووەوە (وەجاخ)؛ بنبڕبوو:
(an ~ people, animal, species, etc.)

extinction (ik-stiŋk′shən), *n.* (١) کوژاندنەوە؛ کوژانەوە
(٢) قڕتێکەوتن؛ نەمان؛ لەناوچوون؛ دوابڕان.
(٣) بەرپاکردن؛ لەناوچوون؛ لەناوبردن؛ کوشتن؛ نەهێشتن؛ نەمان؛ فەوتان؛ لە رەگ و ریشە دەرهێنان *(a people faced with ~)*.

extinctive (ik-stiŋk′tiv), *adj.* کوژێنەرەوە؛ خامۆشکەر

extinguish (ik-stiŋ′gwish), *v.t.* (١) کوژاندنەوە (ئاگر)
(Please, ~ the fire when you leave.)
(٢) لەناوبردن؛ نەهێشتن؛ دوایی پێ هێنان:
(to ~ hope, love, life, passions, etc.)
(٣) داپۆشین؛ کردن بە ژێرەوە *(Her beauty ~ed all others.)*.
(٤) بەتاڵ کردنەوە؛ لەکارخستن.

extinguisher (ik-stiŋ′gwish-ēr), *n.* (١) ئاگرکوژێن؛ کوژێن؛ کوژێنەرەوە (مرۆڤ، ئامێر، شت)؛ خامۆشکەر *(a fire ~)*.
(٢) مۆم کوژێن (بە سەرڕناندنەوەی)

extirpate (ek′stēr-pāt′, ik-stûr′pāt), *v.t.* (١) لە رەگ دەرهێنان؛ لە رەگ هەڵکێشان؛ ریشە دەرهێنان؛ لە بنج دەرهێنان *(to ~ weeds)*.
(٢) لەناوبردن؛ نەهێشتن؛ فەوتاندن *(to ~ a social evil)*.

-extirpation *(n.)*; **extirpative** *(adj.)*; **extirpator** *(n.)*.

extol, extoll (ik-stōl′, ik-stol′), *v.t.* ستایش کردن؛ چاکە ووتن؛ بە شان و باهودا هاتن؛ هەڵکێشان.

-extoller *(n.)*.

extort (ik-stôrt′), *v.t.* پارە لێ سەندن بەزۆر یا بە هەڕەشە؛ رووتاندنەوە بە بەکارهێنانی دەسەڵاتی پلەوپایە؛ بەزۆر لێ سەندن:
[to ~ money (or a confession) from]

extortion (ik-stôr′shən), *n.* (١) پارە لێ سەندن بەزۆر یا بە هەڕەشە.
(٢) پارە یا شتێکی بەزۆر لێ سەنراو.

extortionate (ik-stôr′shən-it), *adj.* (١) بەزۆر یا بە هەڕەشە لێ سەنراو. (٢) گران؛ گرانبەها؛ ئێجگار زۆر (نرخ): *(an ~ price)*.

extortioner (ik-stôr′shən-ēr), *n.* = extortionist.

extortionist (ik-stôr′shən-ist), *n.* کەسێکی بەزۆر یا بە هەڕەشە پارە لێ سەند؛ رووتێنەرەوە

extra (eks′trə), *adj.* زیاتر، باشتر، یا گەورەتر لە ئاسایی؛ سەرناسا؛ خاترانە؛ زیادە؛ سەربار.
n. کەسێك یا شتێکی زیادە: (ا) (*pl.*) مزی سەربار یا زیادە.
(ب) دانەیەکی تایبەتی و زیادەی رۆژنامەیەك (بە بۆنەی دەنگوباسێکی گرنگ و تازەوە). (ج) کرێکارێکی زیادە. (د) شتێکی نایاب
(هـ) ئەکتەرێك کە بەکرێ دەگیرێت بۆ خۆنواندن لە نمایشێکی گشتی یا جەماوەریدا.
adv. بەتایبەتی؛ یەکجار؛ ئێجگار؛ زۆر *(~ good quality)*.

extra- (eks′trə), پێشگرێکە بەمانای: زیاتر لە؛ جگە لە؛ زیاتر لەوەیش:
(extracurricular, extramarital)

extract (iks-trakt′), *v.t.* (١) (ا) دەرهێنان؛ هەڵکێشان؛ دەرکێشان.
(A dentist ~s teeth.)
(ب) بەزۆر لێ دەرهێنان، لێ دەرکێشان، یا لێ سەندن (بەڵێن، دەنگوباس، پێ لێنان) *(We ~ed a promise from him.)*.
(٢) لێ دەرهێنان (شیلە، خۆشاو)؛ پوختەکردن؛ دەرهێنان:
(to ~ juice from fruit)
(٣) ئەنجام لێ وەرگرتن؛ ئەنجام بۆ دەرکەوتن.
(٤) لێ وەرگرتن (هەڵبژاردەیەك لە پەرتووکێك)؛ لێ هەڵبژاردن.
(٥) دۆزینەوە یا دەرهێنانی رەگی ژمارەیەك (بیرکاری).
n. شتێکی دەرهێنراو: (ا) پوختەی خواردەمەنییەك؛ پوختە.
(ب) هەڵبژاردەی پەرتووکێك

-extractable *(adj.)*; **extractible** *(adj.)*.

extraction (iks-trak′shən), *n.* (١) دەرهێنان؛ هەڵکێشان.
(٢) بنەچە؛ رەگەز؛ بنچینە؛ رەگ *(He is of French ~ .)*.
(٣) پوختە؛ شتێکی دەرهێنراو

extracurricular (eks′trə-kə-rik′yoo-lēr), *adj.* لە بەرنامەی خوێندن بەولاوە؛ زیاد لە بەرنامەی خوێندن: *(~ activities in college)*

extradite (eks′trə-dīt′), *v.t.* (١) ناردنەوەی گومانبارێك یا تاوانبارێك بۆ وولاتەکەی خۆی (یا ئەو وولاتەی کە گوایە تاوانەکەی تێدا کردووە) بۆ دانی بە دادگا. (٢) پەسەندکردنی ئەم جۆرە ناردنەوەیە لەلایەن ئەو وولاتەوە کە گومانبار یا تاوانبارەکەی لێیە و بووە بە پەنابەر تێیدا.

extraditable *(adj.)*.

extradition (eks′trə-dish′ən), *n.* ناردنەوەی تاوانبار، گومانبار، یا بەندێك بۆ وولاتەکەی خۆی یا ئەو وولاتەی کە گوایە تاوانەکەی تێدا کردووە بۆ دانی بە دادگا؛ دانەوەدەستی گومانبار.

extrados (eks-trā′dos), *n.* دیوی دەرەوەی بەشە چەمارەکەی کەوانەیەك (خانووسازی).

extramural (eks′trə-myoor′əl), *adj.* لە دەرەوەی سنووری شارێك یا زانکۆیەك: *(~ classes)*.

extraneous (iks-trā′ni-əs), *adj.* (١) بێگانە؛ دەرەکی؛ هی دەرەوە:
(an ~ substance)
(٢) بێ پەیوەندی (باس، لێکۆڵینەوە)؛ جیا؛ پەیوەندی بە باسەکەوە نییە.

extraordinary (iks-trôr′d'n-er′i), *adj.* (١) سەرناسا؛ ناناسا؛ لە ئەندازە بەدەر؛ بێ ئەندازە *(a man of an ~ talent; an ~ event)*.
(٢) سەرناسا و تایبەتی *[an envoy (ambassador) ~]*.

-extraordinarily *(adv.)*.

extrapolate (eks′trə-pə-lāt′), *v.t. & v.i.* خەمڵاندن، لێکدانەوە، یا هەڵسەنگاندن بەپێی ئەو زانیارییەی کە هەیە:
(Sales figures for next year may be ~d from the known

sales figures for preceding years.)

-extrapotation ***(n.).***

extrasensory (eks´trə-sen′sə-ri), ***adj.*** له هەستپێکردن بەدەر؛
له سنووری هەستپێکردنی ئاسایی بەدەر.

extraterritorial (eks′trə-ter´ə-tôr′i-əl, eks´trə-terə-tō′-ri-əl), ***adj.*** له دەرەوەی سنووری وولات.

extraterritoriality (eks′trə-ter´ə-tôr´i-al′ə-ti, eks′trə-ter´ə-tō´ri-al′ə-ti), ***n.*** (١) لەژێر دەسەلاتی ئەو وولاتەدا نەبوون کە تێیدا دەژێت وەك بالیۆز. (٢) دەسەلات بوونی وولاتێك بەسەر هاوولاتییەکانیدا له دەرەوەی وولات

extravagance (iks-trav′ə-gəns), ***n.*** (١) زیادەڕۆیی (ووتە، دووان، کردەوە رەووشت)؛ له تام بەدەری (رەفتار، دووان، کردان)؛ له سنوور بەدەری؛ نابەجێیی (٢) دەستبلاوی؛ پارە بەفیڕۆدان؛ پارە لەبەرددان.

extravagant (iks-trav′ə-gənt), ***adj.*** (١) نابەجێ (رەفتار، کردەوە، نرخ... هتد)؛ له سنوور بەدەر؛ زیادەڕۆ؛ له تام بەدەر:
(~ behavior, laughter, praise, prices, etc.)
(٢) دەستبلاو؛ پارە بەفیڕۆدەر؛ پارە لەبەرددەر: ***(an ~ man)*** .

extravaganza (iks-trav′ə-gan′zə), ***n.*** (١) بەرهەمێکی ویژەیی یا شانۆگەری پڕ له گاڵتەوگەپ و ڕازاوەو دوور له ژیانی ڕاستەقینە.
(٢) نواندنێك یا نمایشێکی نێجگار ڕازاوەی پڕ له مۆسیقا.

extravert (eks′trə-vũrt´), ***n.*** = **extrovert.**

extreme (iks-trēm′), ***adj.*** (١) ئەوپەڕ؛ پەڕی ئەوپەڕ (جێگە)؛ دوورترین (٢) دوا؛ دواترین.
(٣) زۆر؛ له ئەندازە بەدەر؛ بێ ئەندازە؛ ئەوپەڕ (چۆنێتی):
(~ patience, kindness, love, etc.)
(٤) توندوتیژ.
(٥) پەڕگر؛ توندڕەو؛ سەرپەڕ: ***(~ views or ideas; the ~ left)*** .

n. (١) له ئەندازە بەدەری؛ بێ ئەندازەیی؛ له سنوور بەدەری؛ زیادەڕۆیی.
(٢) ئەوپەڕی (٣) کردەوەیەکی له ڕادە بەدەر. (٤) ئەم پەڕو ئەوپەڕ.
(٥) سەرپەڕی؛ توندڕۆیی؛ پەرگری. (٦) ڕێژەی ئەوپەڕی (بیرکاری).

go to extremes, زیادڕەوی له ووتن و کردندا؛ ئەوپەڕ گرتن؛ له ئەندازە بەدەربوون له کردەوەو دوواندا؛ بە هیچەوە نەوەستان.

in the extreme, زۆر؛ هەتا بڵێی؛ نێجگار؛ یەکجار زۆر؛ بێ ئەندازە:
(He is annoying in the extreme.)

extremely (iks-trēm′li), ***adv.*** زۆر؛ نێجگار زۆر؛ هەتا بڵێی؛ نێجگار؛ له ئەندازە بەدەر.
(He is ~ poor, kind, patient, bright, happy, etc.)

extremism (iks-trēm′i-z′m), ***n.*** سەرپەڕی؛ توندڕەوی؛ پەڕگری؛ زیادەڕۆیی؛ توندڕەوی.

extremist (iks-trēm′ist), ***n.*** سەرپەڕ (بەتایبەتی له ڕامیاریدا)؛ پەڕگر؛ زیادەڕۆ؛ توندڕەو

adj. تایبەتی بە کەسێکی سەرپەڕ یا پەڕگر؛ تایبەتی بە سەرپەڕی.

extremity (iks-trem′ə-ti), ***n.*** (١) ئەوپەڕ (شوێن، شت)؛ دوا.
(٢) ئەوپەڕ (پلە)؛ زۆرترین؛ گەورەترین.
(٣) ئەوپەڕی پێویستی یا مەترسی؛ پێویستی ترین؛ مەترسی ترین.
(٤) مردن
(٥) (*pl.*) کردارێکی ناچاری یا ئەوپەڕی:
(We must resort to ~ies when all else fails.) .
(٦) (*pl.*) دەست و قاچ: ***(the ~ies of the body; his ~ies)*** .

extricate (eks′tri-kāt´), ***v.t.*** (١) دەرهێنان؛ بەردان؛ ڕزگارکردن؛ کشاندنەوە؛ دەربازکردن (له ناخۆشی یا ئاڵۆزی):
(to ~ an animal from a net or oneself from difficulties or from an embarrassment)
(٢) بوون بەهۆی لێوە هاتنەدەرەوە یا لێ هاتن (گەرمایی، گاز).

-extricable ***(adj.)***; **extrication** ***(n.).***

extrinsic (eks-trin′sik), ***adj.*** (١) دەرەکی؛ له دەرەوەیە؛ دەرەوە.
(٢) له سرووشتی بنچینەیی یا گەوهەری مرۆڤێك، شتێك، یا بیروباوەڕێك نییە؛ ناگەوهەری؛ ناسەرەکی.

-extrinsically ***(adv.).***

extro- (eks′trə), پێشگرێکە بەمانای: دەرەکی؛ بەرەو دەرەوە.

extroversion (eks´trō-vũr′zhən), ***n.*** ڕووکراوەیی (مرۆڤ)؛ ڕوو له دەرەوەیی؛ ڕووخۆشی.

extrovert (eks′trō-vũrt´), ***n.*** کەسێکی ڕوو له دەرەوە؛ ڕووکراوە؛ ڕوو بەدەرەوە؛ سەر بەدەرەوە.

extrude (iks-trōōd′), ***v.t.*** (١) فڕێدانە دەرەوە؛ پاڵ پێوەنان بۆ دەرەوە.
(٢) له قاڵب دان (کانزا، پلاستیك).

v.i. سەرهێنانەدەرەوە؛ سەردەرکێشان؛ دەرپۆقین.

-extrusion ***(n.)***; **extrusive** ***(adj.).***

exuberance (ig-zōō′bẽr-əns, ig-zū′bẽr-əns), ***n.*** (١) زۆری (جۆش، کەیف، خۆشی)؛ فرەیی؛ زەبەنەیی. (٢) جۆش؛ کەیف؛ بەجۆش؛ بەکەیفی؛ کردەوەی بەجۆش: ***(an ~ of feeling, high spirit, etc.)*** .

exuberancy (ig-zōō′bẽr-ən-si, ig-zū′bẽr-ən-si), ***n.*** = **exuberance.**

exuberant (ig-zōō′bẽr-ənt, ig-zū′bẽr-ənt), ***adj.*** (١) فرە؛ زۆر؛ زەبەنە: ***(~ vegetation)*** .
(٢) بەجۆش؛ بەکەیف؛ بە شەوق و شادو تەندرووست: ***(an ~ person)***
(٣) پڕ له شەوق و شادی؛ پڕ له کەیف و خۆشی (هەست، سرووشت، هەڵوێست): ***(~ spirits)*** .

exuberate (ig-zōō′bə-rāt´, ig-zū′bə-rāt´), ***v.i.*** پڕبوون و لێ ڕژان (جۆش، کەیف خۆشی، چالاکی)؛ هاتنەجۆش.

exudate (eks′yoo-dāt´), ***n.*** شتێکی دەردراو یا لێ هاتووە دەرەوە (ئارەق، بۆن، گاز).

exudation (eks´yoo-dā′shən), ***n.*** (١) دەردان (ئارەق)؛ لێ هاتنەدەرەوە (بۆن). (٢) شتێکی دەردراو یا لێ هاتووە دەرەوە (ئارەق، بۆن، گاز، جۆش).

exude (ig-zōōd′, ik-sūd′), ***v.i. & v.t.*** (١) لێ تکان؛ دەڵاندن؛ دادان؛ لێ چوون؛ ئاوەزێ کردن؛ دەردان؛ لێ هاتنەدەرەوە (ئارەق، بۆن):
(to ~ sweat; Sweat ~s through the pores.)
(٢) نواندن (کەیف، خۆشی، جۆش)؛ پیشاندان بە زۆری؛ لێ بوونەوە یا لێ هاتنەدەرەوە (خۆشی): ***(He ~s good feelings.)*** .

exult (ig-zult′), ***v.i.*** شادبوون؛ له خۆشیدا باڵ گرتن:
(to ~ in a victory)

exultant (ig-zul′t′nt), ***adj.*** شاد؛ شادمان.

exultation (eg´zul-tā′shən, ek´sul-tā′shən), ***n.*** شادی؛ دڵخۆشییەکی بێ ئەندازە؛ هەست بە سەرکەوتن و شادمانی کردن.

eye (1), ***n.*** (١) چاو؛ دیدە.
(٢) دەوروپشتی چاو: ***(He got a black ~ in the fight.)***
(٣) بینایی؛ هێزی بینین؛ ماوەی بینین.
(٤) سەیرکردنێك. (٥) تێبینین؛ بینین.
(٦) هەستی هەڵسەنگاندن بە چاو؛ توانای خەملاندن بە چاو:
(a good ~ for distance)
(٧) (*pl.*)، له بەرچاو؛ له بەردەم:
(in the ~s of the law, the people, the society, etc.)
(٨) شتێکی وەك چاو: (ا) چاوگی پەتاتە. (ب) کونی دەرزی.
(ج) ناوچەقی نیشانێك. (د) کونی ئامێرێك بۆ دەسك تێخستنی.
(٩) ناوچەقی گەردەلوول یا باوبۆرانێکی دەریایی (کە هێمن و بای توندو خێرا بە دەوریدا دەخولێتەوە): ***(the ~ of the storm)*** .

v.t. (١) سەیرکردن؛ تەماشاکردن؛ تێبینین. (٢) کون تێکردن.

v.i. [Obs.], وا دەرکەوتن؛ وا هاتنە بەرچاو.

an eye for an eye, هەق بە هەق؛ تۆڵە سەندنەوەیەك کە هاوتای

تاوانەکە بێت

catch one's eye, سەرنج ڕاکێشان

feast one's eyes on, زاخاوی چاو دانەوە؛ زۆر بە ئارەزوو سەیرکردن تا چاو لە شتێك تێر دەبێت.

give (a person) the eye, [Slang], سەیرکردنی کەسێك بە حەز یا هەستی جووت بوونەوە؛ چاوبازی کردن؛ چاوبڕکێ کردن.

have an eye for, توانای پاك‌وپیس کردن هەبوون؛ ناسین؛ حەزلێکردن؛ ناش بینین: *(He has an eye for beauty.)* .

have an eye to, گوێ پێدان؛ چاو لێوە بوون؛ مەبەست بوون.

in the eye of the law, لە بەرچاوی یاسا؛ لە بەردەمی یاسادا.

in the public eye, (١) لە بەرچاوە؛ زۆر بەدەرەوەیە؛ لە بەرچاوی خەلکە.
(٢) بەناوبانگ؛ ناسراو؛ بەناو.

keep an eye on, چاودێری کردن؛ چاو لێوە بوون؛ ئاگاداری کردن.

keep one's eyes open, وریابوون؛ ئاگاداربوون؛ ئاگا لەخۆ بوون.

lay (or set) eyes on, چاوپێکەوتن؛ سەیرکردن؛ بینین.

make eyes at, چاوبازی کردن؛ چاوبڕکێ کردن؛ بە حەزەوە سەیرکردن.

open one's eyes, چاوکردنەوە (بۆ بینینی ڕاستی)؛ ڕاستی بۆ دەرکەوتن

run one's eyes over, بە پەلە سەیرکردن

see eye to eye, هەلوێست و بیروباوەڕ وەك یەك وابوون؛ کۆك بوون:
(We see eye to eye.; They don't see eye to eye.)

see with half an eye, بە ئاسانی بینین؛ بە لەتە چاوێك بینین؛ ئاشکرابوون

set eyes on, چاوپێکەوتن؛ بینین؛ سەیرکردن

shut one's eyes to, چاو لێ قووچاندن؛ چاو لێ پۆشین؛ گوێ پێ نەدان.

with an eye to, سەرنج پێدان؛ گوێ پێدان؛ بەلاوە گرنگ بوون؛ بایەخ پێدان

eyeball (ī′bôl′), *n.* چاو؛ ناوەڕاستی چاو.

eyebrow (ī′brou′), *n.* برۆ؛ ئەبرۆ

eyed (īd), *adj.* چاودار *(blue- ~)* .

eyedrop (ī′drop′), *n.* دەرمانی چاو

eyedropper (ī′drop′ẽr), *n.* دلۆپێن؛ دلۆپەر؛ دلۆپێنەر

eyeful (ī′fool′), *n.* (١) پڕ چاو *(an ~ of water)* .
(٢) سەیرکردنێك؛ ئەوەندەی کە بە یەك سەیرکردن دەبینرێت.
(٣) [Slang]، کەسێك یا شتێکی جوان و سەرنج ڕاکێش.

get an eyeful, [Colloq.], (١) چاو لێ تێرخواردن؛ تێر سەیرکردن.
(٢) شتێکی زۆر سەیرو جوان بینین.

eyeglass (ī′glas′, ī′gläs′), *n.* (١) گەردبینی چاویلکە؛ شووشەی چاویلکە. (٢) *(pl.)* چاویلکە؛ عەینەك: *(He wears ~es.)* .

eyehole (ī′hōl′), *n.* (١) چالایی چاو؛ ئەو چالاییەی کە چاوی تێدایە.
(٢) کونە چاو: کونێکی بچووکە لە دەرگای دەرەوەدا سەیری دەرەوەی لێوە دەکرێت بۆ ناسینی ئەو کەسەی لە دەرگا دەدات پێش ئەوەی دەرگای لێ بکرێتەوە. (٣): کون.

eyelash (ī′lash′), *n.* برژانگ؛ برژانگی چاو؛ برژۆلە.

eyeless (ī′lis), *adj.* کوێر؛ بێ چاو.

eyelid (ī′lid′), *n.* پێلووی چاو: پێلوو؛ پەردەی چاو.

eye opener, (١) چاوکەرەوە (دەنگوباس، ڕاستییەك، کردەوە، ڕووداو).
(٢) [Slang]. خواردنەوەیەکی سەرخۆشکەر کە سەر لە بەیانی بخورێتەوە.

eyepiece (ī′pēs′), *n.* گەردبینی دووربین یا تێلیسکۆپ.

eyepit (ī′pit′), *n.* چالایی چاو

eyeshot (ī′shot′), *n.* مەودای چاوبڕکردن.

within eyeshot, بە چاو دەبینرێت: چاو بڕدەکات بۆی

eyesight (ī′sīt′), *n.* (١) بینایی؛ دیدە؛ هێزی بینین: *| a person with good (or poor) ~ |*
(٢) مەودای چاوبڕکردن.

eyesore (ī′sôr′, ī′sōr′), *n.* شتێکی ناشرین؛ شتێك کە پیاو قێزی لێ بێتەوە سەیری بکات لەبەر ناشرینی.

eyestrain (ī′strān′), *n.* ماندووبوونی چاو.

eyetooth (ī′tōōth′), *n.* کەلبە.

eyewash (ī′wôsh′, ī′wäsh′), *n.* (١) دەرمانی چاو شتن.
(٢) [Slang]، (ا) قسەی هیچ‌وپووچ. (ب) مەرایی؛ کلکەلەقێ.
(ج) کردەوە یا ووتەی ساختەو هەلخەلەتێنەر.

eyewink (ī′wiŋk′), *n.* (١) چاوداگرتن؛ چاوهەلتەکان.
(٢) هەناسەیەك (کات).

eyewitness (ī′wit′nis), *n.* گەواه؛ شایەت:
(He was an ~ to the crime.)

F f

F, f (ef), *n.* (١) تیپی شەشەمی ئەلفوبێی ئینگلیزییە
(٢) دەنگی ئەم تیپە. (٣) داڕێژگەیەکی ئەم تیپە
(٤) شەشەم شت لە لیستەیەکدا؛ شەشەم.
adj. (١) تایبەتی بە F یا f (٢) شەشەم شت لە لیستەیەکدا.
F (ef), *n.* (١) شتێك لە وێنەی F دا.
(٢) نمرەی دەرنەچوون (قوتابخانە، زانکۆ).
Fabian (fā′bi-ən), *adj.* (١) ووریا و پرکێشی نەکەر (جەنگ).
(٢) تایبەتی بە کۆمەڵە یا ڕێکخراوی " فابی " ئینگلیزی.
n. ئەندامێکی کۆمەڵە سۆشیالیستی " فابی " ئینگلیزی
Fabian Society, کۆمەڵەیەکی سۆشیالیستی ئینگلیزییە ساڵی
(١٨٨٤) دانرا ئامانجی دامەزراندنی سۆشیالیزم بوو لە ڕێگەی ئاشتییەوە نەك شۆڕش
fable (fā′b'l), *n.* (١) چیرۆکێکی پڕ مانا بە زمانی گیاندارەوە
دەگێڕرێتەوە یا دەنووسرێت (٢) (أ) ئەفسانە (ب) شتێکی پڕوپووچ.
(٣) درۆ؛ شتێکی هەڵبەستراو
v.i. & v.t. (١) چیرۆك نووسین بە زمانی گیاندارەوە.
(٢) درۆ هەڵبەستن؛ درۆکردن (لە شێوەی چیرۆکدا).
fabled (fā′b'ld), *adj.* (١) ئەفسانەیی؛ ئەفسانە؛
لە چیرۆکی ئەفسانەیدایە (٢) درۆ؛ هەڵبەستراو.
fabliau (fab′li-ō′), *n.* هەڵبەستێکی قۆشمەی ڕاستیخواز
(وێژەی فەرەنسی و ئینگلیزی).
fabric (fab′rik), *n.* (١) شیرازە؛ چوارچێوە؛ پێکهات؛ دەق
(the ~ of society; the social ~)
(٢) نەخشە؛ شێواز.
(٣) کووتاڵ؛ کاڵا؛ قوماش.
fabricant (fab′ri-kənt), *n.* دروستکەر؛ شتومەك دروستکەر
fabricate (fab′ri-kāt′), *v.t.* (١) دروستکردن (خانوو، شتومەك)؛
کردن (٢) پێکەوەنان؛ پێکهێنان (لە گەلێك پارچە): *(We ~ engines.)* .
(٣) هەڵبەستن؛ درۆ هەڵبەستن؛ ڕێکخستن (درۆ، چیرۆك)؛ داتاشین؛
ڕێکخستن درۆ *(to ~ a story)* .
fabrication (fab′ri-kā′shən), *n.* (١) دروستکردن (خانوو،
شتومەك)؛ پێکەوەنان. (٢) هەڵبەستن (درۆ)؛ داتاشین؛ ڕێکخستن (درۆ).
(٣) هەڵبەست (درۆ)؛ هەڵبەستراو؛ درۆ؛ داتاشراو؛ ڕێکخراو.
fabricator (fab′ri-kā′tēr), *n.* (١) دروستکەر (خانوو، شتومەك)
(٢) درۆزن؛ درۆهەڵبەست.

fabulist (fab′yoo-lis), *n.* (١) چیرۆکنووس بە زمانی زیندەوەرەوە؛
کەسێك کە چیرۆکێکی وەها دەگێڕێتەوە. (٢) درۆزن؛ کەسێکی درۆکەر
fabulous (fab′yoo-ləs), *adj.* (١) ئەفسانەیی.
(٢) بڕوای پێ ناکرێت؛ سەرسووڕمێنەر: *(a ~ story)* .
(٣) نایاب؛ زۆر جوان و نایاب؛ زۆر خۆش؛ زۆر باش:
(a ~ person, party, place, time, etc.)
façade (fə-säd′), *n.* (١) ڕووی خانوو؛ دیوی دەرەوەی خانوویەك.
(٢) ڕووکەش؛ ڕووی شتێك؛ ڕووکار؛ ڕووکاری؛ ڕووە درۆزنە.
face (fās), *n.* (١) دەموچاو. (٢) ڕووخسار؛ چارە؛ ئێسك؛ شێوە.
(٣) ڕوو؛ ڕووکار؛ دیوی دەرەوە؛ دیو.
(٤) ئابڕوو؛ حەیا؛ سەربەرزی؛ ڕێز: *(to lose ~ ; to save one's ~)*
(٥) بەهای بەناوی پارە یا قەواڵەیەك؛ نرخی سەر ڕووی پارەیەك. *(~ value)*
(٦) شێوەی زەوی؛ بەرز و نزمی شێوەی ناوچەیەك.
(٧) دەمی ئامێرێك، واتە ئەو دیوەی کاری پێ دەکرێت (چەقۆ، تەور).
(٨) [Colloq.]، شێوانی دەموچاو (بۆ گاڵتەوگەپ)؛ گرژی دەموچاو.
(٩) [Colloq.]، چاوقایمی؛ بێ شەرمی؛ بێ حەیایی:
(How can you have the ~ to say such a thing?)
(١٠) ناوەڕۆکی بڕوانامەیەك (دادگا).
(١١) بنەتای خەنەق یا تونێلێك (کانزاکاری).
(١٢) ڕووی تیپێك (چاپەمەنی).
v.t. (١) ڕووتێکردن؛ بەرەو شوێنێك بوون یا ڕوانین:
(The building ~s the square.)
(٢) بەرەوڕووبوونەوە؛ تووش بوون؛ هاتنەڕێ.
(٣) ڕووبەڕوو وەستان؛ بەرەنگاربوون.
(٤) ئامادەبوون بۆ ڕووبەڕوو وەستانی شتێك یا ڕووداوێك و چارەکردنی
(٥) بەرگ تێگرتن؛ سواغدان.
(٦) لێدان (بۆیە).
(٧) هەڵگەڕانەوەی شتێك بە جۆرێك کە دەمەکەی لە سەرەوە بێت.
(٨) پینەلێدان؛ پینەکردنی دیوی دەرەوە.
v.i. ڕووتێکردن؛ ڕوو وەرگەڕان بەرەو.
face down, (١) چاوشکاندن؛ بەزاندن (بە بەرەنگاربوون و بە ئازایانە).
(٢) هەڵگەڕاوە؛ دەمەونخوون.
face to face, (١) ڕووبەڕوو؛ بەرەو ڕوو.
(٢) (~ with)، زۆر نزیك لێوە.
in the face of, (١) بەرامبەر بە؛ لە ڕووی.
(٢) لەگەڵ ئەوەشدا؛ دژ بە.
on the face of it, بە ڕواڵەت؛ لەوە دەچێت؛ وا دیارە؛
بەپێی ئەوەی کە دەبینرێت.
pull (or wear) a long face, غەمبار نوواندن؛ پەست دیاربوون.
put a bold face on it, خۆ بە ئازا نوواندن؛
خۆ بە پشت ئەستوور و نەترس نوواندن.
show one's face, هاتن؛ دەرکەوتن؛ خۆ پیشاندان؛ خۆ دەرخستن.
to one's face, بە ئاشکرا؛ لەبەرچاو؛ بەبێ شەرم و شکۆ یا شاردنەوە.
face card, کاغەزێکی وێنەداری یاری یا قومار (وەك هی شا، شاژن).
face lifting, (١) دەموچاو هەڵگرتن؛ لابردنی چرچ و لۆچی دەموچاو
(پزیشکەوانی جوانکردن). (٢) تازەکردنەوە و جوانکردنی دیوی دەرەوەی شتێك.
facet (fas′it), *n.* (١) یەکێك لە ڕووەکانی بەردێکی بەنرخ یا پارچە خشڵ.
(٢) ڕوو؛ لا: *(the ~ of a personality)* .
(٣) یەکێك لە بەشەکانی چاوی ئاوێنەی هەندێ جانەوەر.
facetious (fə-sē′shəs), *adj.* بە تەوسەوە؛ گاڵتە؛ گاڵتەچی؛ بە تیز:
(a ~ remark, person, etc.)
-facetiously *(adv.)*; facetiousness *(n.)*.
face value, (١) بەهای بەناوی پارە یا قەواڵەیەك؛ نرخی سەر ڕووی
پارەیەك. (٢) بەهای بینراو؛ نرخی دیار؛ چۆن دیارە وەها:
(I took his promise at ~ .)

facial (fā′shəl), *adj.* هی دەموچاو؛ دەموچاو؛ بۆ دەموچاو:
(~ expression; ~ message)
n. دەرمان دان لە دەموچاوو شێلانی.
facile (fas′'l, fas′il), *adj.* (١) ئاسان.
(٢) بە ئاسانی و خێرا شت جێبەجێ دەکات؛ بە هەڵپە:
(a ~ worke, mind, secretary)
(٣) گونجاو (مرۆڤ)؛ بە ئاسانی دەگونجێ و شتی پێ دەسەلمێنرێت.
facilitate (fə-sil′ə-tāt′), *v.t.* (١) ئاسان کردن؛ ئاسانتر کردن.
(٢) یارمەتیدان؛ ڕایی کردن (کار)؛ ڕاپەڕاندن (کار).
-facilitation *(n.).*
facility (fə-sil′ə-ti), *n.* (١) ئاسانی:
(to play the piano with ~)
(٢) کارامەیی؛ لێهاتوویی؛ توانا:
(to have great ~ in learning languages)
(٣) نەرمی (مرۆڤ)؛ گونجان و ڕووخۆشی.
(٤) (*pl.*)، هۆی ئاسان کردن؛ هۆی یارمەتی؛ هۆی ژیان ئاسان کردن لە ماڵدا (ئاودەست و چێشتخانە... هتد):
(good transportation ~ies; educational ~ies)
facing (fās′iŋ), *n.* (١) پارچە قوماشێك کە دەدرێت لە دیوی ناوەوە یا دەرەوەی جل وبەرگ بۆ جوانی یا پاراستن.
(٢) سواغ؛ شتێك کە دەدرێت لە دیوی دەرەوەی دیوارێك بۆ جوانی یا پاراستن:
(a brick wall with a ~ of concrete)
(٣) (*pl.*)، ڕوو وەرگەڕان (مەشقی سەربازی).
(٤) (*pl.*)، گێزوگوڵنگی چاکەتی ئەفسەر.
facsimile (fak-sim′ə-li), *n.* وێنەی دەقاودەق (وێنە، دەستنووس، پەڕتووك... هتد).
v.t. وێنەی دەقاودەق دەرهێنان.
in facsimile, بە دەقاودەقی؛ بە تەواوی؛ بەبێ کەم و زیاد.
fact (fakt), *n.* (١) کردەوە؛ کردار
(٢) ڕووداوێکی ڕاست؛ شتێکی ڕاست؛ ئەو شتەی ڕوویداوە.
(٣) ڕاستی؛ ڕاست. *(to distinguish ~ from fiction)* .
as a matter of fact, ئەوی ڕاست بێت؛ بە ڕاستی؛ بێ گومان.
in fact, ئەوی ڕاست بێت؛ بە ڕاستی؛ بێ گومان.
in point of fact, ئەوی ڕاست بێت؛ بە ڕاستی؛ بێ گومان.
faction (fak′shən), *n.* (١) دەستە (حیزب، ڕێکخراو)؛ تاقم؛ لق؛ دەستەی جیابووەوە. (٢) دووبەرەکی (حیزب، ڕێکخراو)؛ دووبەرەکێتی؛ لێ جیابوونەوە
factional (fak′shən-əl), *adj.* (١) تایبەتی بە دووبەرەکی حیزبی؛ هی دەستە دەستە. *(~ fighting)* .
(٢) دووبەرەکیکەر؛ دووبەرەکی خەرەوە.
factionalism (fak′shən-əl-iz'm), *n.* دووبەرەکێتی؛ شەڕی دووبەرەکێتی.
factious (fak′shəs), *adj.* (١) دووبەرەکیکەر؛ دووبەرەکی خەرەوە.
(٢) تایبەتی بە دووبەرەکی؛ بەش بەش؛ دەستە دەستە.
factitious (fak-tish′əs), *adj.* درۆزنە؛ درۆ؛ دەستکرد؛ ساختە.
(~ enthusiasm, needs, etc.)
factor (fak′tēr), *n.* (١) دەلاڵ؛ وەکیل (٢) هۆ؛ هۆکار.
(٣) جین (ژیوارناسی)؛ شانەی زگماك یا توخم پارێز لە نەوەیەکەوە بۆ نەوەیەك.
(٤) کۆلکە؛ کۆلك (بیرکاری).
factory (fak′tə-ri, fak′tri), *n.* (١) کارگە؛ کارخانە؛ فابریقە.
(٢) ئیستگەیەکی بازرگانی لە وڵاتێکی بێگانەدا.
factotum (fak-tō′təm), *n.* بەردەستی هەمەکارە؛ کرێکارێك یا بەردەستێك کە سەری لە هەموو کارێك دەربچێت و بیکات.
factual (fak′choo-əl), *adj.* ڕاست؛ ڕاستەقینە؛ ڕاستی.
faculty (fak′'l-ti), *n.* (١) توانا؛ توانین.
(٢) توانایەکی زگماکی: *(the ~ of hearing, speech, etc.)* .
(٣) توانایەکی تایبەتی کە مرۆڤ فێری بووبێت.
(٤) بەشێکی زانیاری زانکۆ یا کۆلیجێك:
(the ~ of law; the science ~)
(٥) هەموو مامۆستایانی قوتابخانە، کۆلیج، یا زانکۆیەك.
(٦) هەموو ئەندامانی پیشەیەکی زانیاری.
(٧) دەسەڵات؛ دەسەڵات پێدان؛ دەسەڵاتی پێدراو.
(٨) [Archaic]، پیشە. (٩) بەشەکان یا تواناکانی مێشك.
fad (fad), *n.* مۆدە؛ نوێ باو؛ باو؛ مۆدەی سەردەمی.
faddish (fad′ish), *adj.* (١) تایبەتی بە مۆدەی سەردەمی.
(٢) حەزکەر لە نوێ باو؛ شوێن مۆدەی سەردەمی کەوتوو؛ مۆدەچی.
faddist (fad′ist), *n.* مۆدەچی؛ شوێن کەوتووی مۆدەی سەردەمی.
faddy (fad′i), *adj.* = faddish.
fade (fād), *v.i.* (١) چوونەوە (ڕەنگ)؛ کاڵ بوونەوە.
(٢) سیس بوونەوە؛ کزبوون؛ کەم بوونەوە.
(٣) لە چاو ون بوون وردە وردە؛ نەمان؛ لەبیرچوونەوە.
v.t. (١) چوواندنەوە (ڕەنگ)؛ کاڵ کردنەوە. (٢) لە چاو ون کردن بەرەبەرە.
fade in. وردە وردە دەرکەوتن، ڕوون بوونەوە، یا هاتنە بەر گوێ (فیلم، تەلەفزیۆن، ڕادیۆ)
fade out, وردە وردە کوژانەوە (فیلم، ڕادیۆ، تەلەفزیۆن).
faecal (fē′k'l), *adj.* = **fecal.**
faeces (fē′sēz), *n.pl.* = **feces.**
faerie, faery (fâr′i), *n.* [Archaic], = **fairy.**
fag (fag), *v.i.* (١) ئیش کردن و ماندووبوون. (٢) بەردەستی کردن.
v.t. ئیش پێکردن و ماندووکردن.
n. [British Colloq.], (١) (ا) ئیشێکی ناخۆش و گران.
(ب) ماندووبوون؛ ماندوویێتی.
(٢) قوتابییەك کە بەردەستی قوتابییەکی تر دەکات کە لە پۆلێکی بەرزتربێت لە خۆی (قوتابخانەی تایبەتی ئینگلیزی).
(٣) [Slang]، لووسکە؛ حیز.
fag (fag), *n.* [Slang], جگەرە.
faggot (fag′ət), *n.* & *v.t.* = **fagot.**
faggot (fag′ət), *n.* [Slang], = **fag # 3.**
fagot (fag′ət), *n.* (١) دەستە چیلکە؛ چەپکەدار؛ چیلکە.
(٢) دەستەیەك یا تۆپەڵێك ئاسنی خاو کە بە گەرمی لێی دەدرێت و شیشی لێ درووست دەکرێت.
v.t. (١) پێچانەوە؛ چەپك کردن.
(٢) ڕازاندنەوەی دروومان بە دەستە تەقەڵی ڕاست و چەپ.
fagoting (fag′ət-iŋ), *n.* جۆرە درووماندنێکی ڕازێنەرەوەیە بریتییە لە لێدانی دەستە تەقەڵی ڕاست و چەپ.
fail (fāl), *v.i.* (١) کورت هێنان؛ بەش نەکردن؛ نەبوون.
(٢) کزبوون؛ لاوازبوون: *(His sight is beginning to ~ .)* .
(٣) فەرامۆش کردن؛ ئەرك بەجێ نەهێنان.
(٤) سەرنەکەوتن؛ نشوستی هێنان؛ ژێرکەوتن؛ بە ئامانج نەگەیشتن؛ سەرنەگرتن: *(Our plans ~ed.)* .
(٥) ئابووت بوون.
(٦) دەرنەچوون (قوتابی)؛ کەوتن: *[to ~ (in) an examination]*
v.t. (١) دڵشکست کردن؛ ئانومێدکردن؛ دەستبەردارکردن:
(His friends ~ed him.)
(٢) فریانەکەوتن؛ پشت لێ هەڵکردن؛ نەتوانین:
(His courage ~ed him.)
(٣) نەکردن (ئەرك)؛ فەرامۆش کردن (کار).
(٤) (ا) دەرنەچوواندن؛ خستن (قوتابی):
(The teacher ~ed half the students.)
(ب) دەرنەچوون؛ تێداکەوتن:

(He ~ed English and Mathematics.)

n. مسوگەر، دلنیا؛ بێ گومان؛ لە سەدا سەد:

(I'll be there at one o'clock without ~ .)

failing (fāl′iŋ), ***n.*** (١) نشوستی؛ ژێرکەوتن؛ سەرنەکەوتن.

(٢) کەموکووڕی؛ ناتەواوی؛ نەنگ (ڕەووشت):

(Drinking was one of his ~s.)

prep. بەبێ؛ ئەگەر نەبێ. نەکرێت، یا ڕوو نەدات:

(F~ a rainstorm, the game will be played this afternoon.)

fail-safe (fāl′sāf′), ***adj.*** مەترسی شکان یا کارنەکردنی لێ ناکرێت (مەکینە)

failure (fāl′yẽr), ***n.*** (١) کورت هێنان.

(٢) کزبوون؛ کەم بوون؛ شکستی؛ نشوستی هێنان؛ نشوستی.

(٣) فەرامۆشی؛ فەرامۆش کردن؛ نەکردن (ئەرك): *(~ to obey rules)* .

(٤) ژێرکەوتن؛ سەرنەکەوتن

(٥) کەسێکی سەرنەکەوتوو؛ کەسێکی ژێرکەوتوو؛ شتێکی سەرنەکەوتوو یا سەرنەگرتوو. (٦) نابووت بوون.

(٧) (ا) دەرنەچوون (قوتابی)؛ کەوتن (لە قوتابخانەدا).

(ب) نمرەی دەرنەچوون؛ نمرەی کەوتن

fain (fān), ***adj.*** [Archaic & Poetic], (١) بەختیار (بە کردنی شتێك)؛ ئامادەو بەدل (٢) نابەدڵ؛ ناچار (بە کردنی کارێك). (٣) بەپەرۆش؛ بەدل.

adv.. *(He would ~ stay.)* بەپەرۆشەوە؛ پڕ بەدل؛ زۆری پێ خۆش دەبێت:

faint (fānt), ***adj.*** (١) لاواز؛ بێ هێز (٢) ترسنۆك.

(٣) بە نابەدڵ (یارمەتی)؛ کز: *(a ~ support)*

(٤) گێژ؛ مزیکی لە هۆش خۆ چوو.

(٥) کز (دەنگ)؛ نادیار. (٦) کز؛ کەم: *(a ~ hope)* .

n. بوورانەوە؛ لە هۆش خۆ چوون؛ بێ هۆش بوون.

v.i. (١) بوورانەوە؛ لە هۆش خۆ چوون؛ بێ هۆش کەوتن.

(٢) [Archaic]، لاوازبوون؛ بێ هێز بوون؛ پووکانەوە.

faint-heart (fānt′härt′), ***n.*** کەسێکی ترسنۆك

faint-hearted (fānt′här′tid), ***adj.*** ترسنۆك

fair (fâr), ***adj.*** (١) جوان *(~ women)* .

(٢) پاك (ناوبانگ، ناو)؛ بێگەرد *(a ~ reputation)* .

(٣) سپی (پێست)؛ زەرد (قژ) *(~ skin, hair, etc.)* .

(٤) خۆش (ئاووهەوا)؛ خۆشییان؛ سایەقە: *(~ weather, sky, etc.)* .

(٥) بێ کەندوکۆسپ (ڕێگە)؛ ڕێكوڕەوان (ڕێگا) *(a ~ road)* .

(٦) بەویژدان؛ دادپەروەر؛ هەق پەرست؛ بێ لایەن *(a ~ judge, person)* .

(٧) ڕەوا (بڕیار)؛ هەق: *(a ~ sentence)*

(٨) ڕاوکردنی قەدەغەنییە؛ هەمووکەس بۆی هەیە ڕاوی بکات: *(~ game)* .

(٩) زۆر؛ نەختێك زۆر؛ نە زۆرو نە کەم: *(a ~ amount)*

(١٠) مام ناوەندی؛ ناوەنجی: *(Her grade was ~ .)* .

(١١) درۆزنە؛ ڕووکەش؛ ساختە؛ هەر بە ڕواڵەت جوان یا باش (ووتە):

(~ words)

n. [Archaic], (١) جوانی (٢) ئافرەتێکی جوان. (٣) شتێکی جوان یا باش.

adv. (١) بە ویژدانانە؛ بەبێ گزی کردن: *(Play ~ .)* .

(٢) یەکسەر؛ بەتەواوی: *(He was struck ~ in the face.)* .

v.i. [Dial.], بوون بە سایەقە

v.t. ساف و لووس کردن (دارو تەختە).

fair and square, [Colloq.], ڕەوا؛ هەق؛ بێ ساختەکردن

(He won the race fair and square.)

fair to middling, [Colloq.], نە باش و نە خراپ (باری ژیان، تەندروستی) *(How are you? Fair to middling.)* .

fair (fâr), ***n.*** (١) کۆبوونەوەی خەڵك لە بازاڕدا بۆ ئاڵوگۆڕکردنی شت و کڕین و فرۆشتن (٢) بازاڕو ئاهەنگ. (٣) پێشانگە (بەتایبەتی هی وەرزانە یا ساڵانەی ناوچەیەك بۆ پێشاندانی بەرهەمی کشتوکاڵی و پیشەسازی و ملەملێ لەنێوانیاندا بۆ خەڵات بردنەوە).

fair copy, پوختەنووس؛ پاکنووس.

fair-ground (fâr′ground′), ***n.*** پێشانگا (بەتایبەتی هی بەرهەمی کشتوکاڵی و پیشەسازی ناوچەیەك یا هی چەرخ و فەلەك و یاری تر).

fairly (fâr′li), ***adv.*** (١) وەك یەك؛ بە یەکسانی؛ بە ویژدانانە؛ بە هاوتایی.

(٢) مام ناوەندی؛ نەختێك؛ نە باش و نە خراپ:

(He plays the piano ~ well.)

(٣) بە ئاشکرا؛ بە ڕوونی.

(٤) بەتەواوی؛ بە ئێجگاری؛ ئێجگار: *(We were ~ in the trap.)* .

(٥) [Obs.]، بە نەرمی (ڕەووشت)؛ بە جوانی و ناسکی.

fairness (fâr′nis), ***n.*** ویژدان؛ هەق؛ ماف پەرستی؛ هەق خوازی؛ ڕەوایی.

fair-minded (fâr′mīn′did), ***adj.*** بە ویژدان.

fair play, گزی نەکردن؛ ساختە نەکردن؛ بە ویژدانێتی.

fair sex, ئافرەت؛ ژن؛ توخمی ناسك و جوان، واتە ئافرەت؛ ژنان.

fair-spoken (fâr′spō′kən), ***adj.*** زمان نەرم؛ ناسك (ڕەووشت)؛ ڕەووشت جوان.

fair-weather (fâr′weth′ẽr), ***adj.*** (١) تەنها بۆ سایەقە یا ئاووهەوای خۆش باشە. (٢) تەنها لە خۆشیدا پشتی پێ دەبەسترێت؛ لە تەنگانەدا پشتی پێ نابەسترێت؛ بە کاری تەنگانە نایەت (مرۆڤ):

(~ friends)

fairy (fâr′i), ***n.*** (١) پەری؛ جنۆکە.

(٢) [Slang]، حیز؛ نێرینەی سووك.

adj. (١) تایبەتی بە پەری. (٢) ناسك.

fairyland (fâr′i-land′), ***n.*** (١) پەری نشین.

(٢) شوێنێکی زۆر خۆش و جوان و دلڕفێن.

fairy tale, (١) ئەفسانە؛ چیرۆکی ئەفسانەیی (دەربارەی پەری و گیاندارو کرداری سەرئاسا). (٢) چیرۆکێکی درۆ؛ درۆ؛ چیرۆکێك کە بڕوای پێ نەکرێت

fait accompli, کارێکی بڕاوە؛ کارێکی لە کار ترازاو.

faith (fāth), ***n.*** (١) بڕوا؛ باوەڕ. (٢) بڕوابوون بە خودا یا بە ئاینێك.

(٣) ئاین؛ ئاینێك: *(the Catholic ~)* .

(٤) هەرچ شتێك کە بڕوات پێی بێت.

(٥) پشت پێ بەستن؛ بڕواپێکردن؛ باوەڕ پێ بوون:

(Children usually have ~ in their parents.)

(٦) دلسۆزی؛ جگەرسۆزی؛ وەفا.

interj. لە ڕاستیدا؛ بە ڕاستی.

bad faith, ناپاکی؛ دووڕوویی؛ پیسی؛ نادلسۆزی.

break faith, (١) ناپاکی کردن؛ دژی بڕوای خۆ جووڵانەوە؛ بەدڕەفتاری کردن. (٢) بەڵێن شکاندن.

good faith, پاکی؛ دلسۆزی؛ سەرڕاستی؛ دلپاکی.

in faith, بە ڕاستی؛ لە ڕاستیدا.

keep faith, (١) پاکی لەگەڵ کردن؛ نەگۆڕان؛ پاك بوون لەگەڵدا (مرۆڤ، ڕێباز، بیروڕا، ئاین)؛ بە دلسۆزی مانەوە. (٢) بەڵێن نەشکاندن؛ پەیمان ڕاگرتن

faithful (fāth′fəl), ***adj.*** (١) دلسۆز؛ بەوەفا.

(٢) پشت پێ بەستراو؛ سەرڕاست.

(٣) بەقاودەق؛ تەواو؛ ڕاست: *(a ~ copy)* .

(٤) [Rare]، ئایندار؛ بە ئاین؛ بڕوادار؛ بەبڕوا.

the faithful, (١) ئاینداران؛ خوداناسان؛ بە ئاینان.

(٢) بڕواداران؛ شوێن کەوتووانی دلسۆز؛ دلسۆزان.

faithless (fāth′lis), ***adj.*** (١) نادلسۆز؛ بێ وەفا؛ چەوت؛ سەرچەوت.

(٢) پشت پێ نەبەستراو.

(٣) [Rare]، بێ ئاین.

fake (fāk), ***v.t. & v.i.*** [Colloq.], ساختەکردن؛ شتی ساختە یا درۆ بە ڕاست نوواندن.

n. [Colloq.], شتێکی ساختە؛ شتێکی درۆزنە یا درۆ.

adj. [Colloq.], ساختە؛ درۆزنە؛ درۆ؛ درۆزنانە.

fake (fāk), ***n.*** ئەلقە (پەت، گوریس).

v.t. ئەلقەکردن (پەت، گوریس).

faker (fāk′ēr), ***n.*** ساختەچی؛ ساختەباز؛ کەسێکی ساختە بە ڕاست نیشاندان.

-fakery *(n.).*

fakir (fə-kēr′, fā′kēr), ***n.*** (١) فەقیر: موسوڵمانێکی سواڵکەر.

(٢) فەقیر: سۆفی یا دەروێشێکی هیندی.

falchion (fôl′chən, fôl′shən), ***n.*** (١) شمشێرێکی دەم کورتی چەماوە. (٢) [Poetic]، شمشێر.

falciform (fal′si-fôrm′), ***adj.*** چەماوە.

falcon (fôl′k'n, fô′k'n), ***n.*** (١) باز؛ شمقار

(٢) تۆپێکی بچووکی کۆنی جەنگە.

falconer (fôl′k'n-ēr, fô′k'n-ēr), ***n.*** بازەوان؛ ڕاوکەر بە باز

falconry (fôl′k'n-ri, fô′k'n-ri), ***n.*** بازەوانی؛ ڕاوکردن بە باز.

fall (fôl), ***v.i.*** (١) کەوتنەخوارەوە؛ کەوتنەسەر زەوی؛ بەربوونەوە:

(Apples ~ from the tree.)

(٢) کەوتن؛ گلان؛ کەوتنەخوارەوە: ***(The child stumbled and fell.)*** .

(٣) کوژران (جەنگ)؛ بریندارنوون: ***(Many fell in battle)*** .

(٤) ڕووخان؛ هەرەس بردن: ***(The building fell.)*** .

(٥) شۆڕبوونەوە

(٦) لێدان؛ پێکاندن؛ پیاکێشان:

(The arrow fell wide of its mark.)

(٧) (ا) داکەوتن؛ داخستن: ***(Her glance fell.)*** .

(ب) نزم بوونەوە بۆ ناو: ***(The river ~s to the sea.)*** .

(٨) شکان (نرخ، پلەی گەرما)؛ هاتنەخوارەوە:

(Prices are ~ing.; Her temperature fell.)

(٩) ڕووخان (میری): ***(The government fell.)*** .

(١٠) شکان (ناوبانگ)؛ ناوزڕان؛ لەبەرچاوشکان؛ لەبەرچاوکەوتن:

(She fell in my eyes.)

(١١) داوێن پیسی کردن (ئافرەت)؛ نابڕووچوون؛ بە پاکی نەمان:

(She hall fallen.)

(١٢) گیران (وڵات، شار)؛ کەوتنەژێر دەستەوە؛ کەوتن:

(Berlin fell to the Allies.)

(١٣) نەخۆش کەوتن ***(The child fell ill.)*** .

(١٤) داکەوتن؛ بەست بوون: ***(Her face fell.)*** .

(١٥) کزبوون؛ کەم بوونەوە: ***(Her voice fell.)*** .

(١٦) ڕێکەوت کردن؛ ڕوودان: ***(The meeting fell on Friday.)*** .

(١٧) بە ڕێکەوت بۆ هاتن: ***(The prize fell to the lucky girl.)*** .

(١٨) بۆ مانەوە (میرات): ***(The estate ~s to the widow.)*** .

(١٩) کەوتنەسەر (زمانەوانی):

(The accent ~s on the third syllable.)

(٢٠) ئاراستەبوون؛ چوون بەرەو:

(His eye fell on a misspelled word.)

(٢١) لێوە هاتنەدەرەوە؛ لێ دەرپەڕاندن:

(The news fell from his lips.)

(٢٢) لەدایکبوون (گیاندار).

(٢٣) دابەش بوون؛ بابەت بوون:

(These poems ~ into two classes.)

n. (١) کەوتنەخوارەوە؛ کەوتن؛ هاتنەخوارەوە. (٢) کەوتن؛ گلان.

(٣) شۆڕبوونەوە. (٤) بەرەوخوارە؛ سەربەرەوخوارە.

(٥) شکان (نرخ)؛ هاتنەخوارەوە

(٦) ڕووخان (میری)؛ هەڵگێڕانەوە. (٧) شکان (ناو)؛ ناوزڕان.

(٨) ڕەووشتی سووک نواندن.

(٩) (ا) لەدایکبوون (گیانەوەر). (ب) ژمارەی بەچکەی بە یەک جار لەدایکبوو.

(١٠) شتێکی وەریو یا کەوتووەخوارەوە: ***(a ~ of leaves)*** .

(١١) پایز.

(١٢) ئەو هێندەی باریوە (بەفر، باران): ***(a six-inch ~ of snow)*** .

(١٣) *(pl.)*، تافگە.

(١٤) پارچەیەک قوماش کە لە شەپقەی ئافرەتێکەوە لە دواوە شۆڕبووبێتەوە.

(١٥) (ا) بە زەویدا دان هەتا هەردوو شان لە زەوی دەدەن (زۆرانبازی).

(ب) زۆرانبازییەک.

adj. تایبەتی بە پایز؛ پایزە: ***(~ weather)*** .

fall apart, لێکبوونەوە؛ لێکترازان؛ پارچەپارچەبوون؛ هەڵوەشان؛ ڕووخان؛ شکان؛ پەککەوتن.

fall asleep, خەولێکەوتن.

fall away, (١) وازلێهێنان (ڕێباز، هاوڕێیەتی)؛ دەستبەرداربوون لێی.

(٢) لاوازبوون؛ بێ هێز بوون

fall back, کشانەوە؛ گەڕانە دواوە؛ گەڕانەوە.

fall back on (or upon), (١) پشت پێ بەستن. (٢) کشانە دواوە بۆ.

fall behind, (١) دواکەوتن (کار، قوتابخانە، گەشت)؛ بەجێمان:

(to fall behind in one's work)

(٢) دواکەوتن (قەرزدانەوە)

fall flat, ژێرکەوتنێکی تەواو؛ سەرنەکەوتن

fall for, [Slang], (١) دڵ لێچوون؛ حەزلێکردن؛ خۆشویستن؛ بەدڵ بوون.

(٢) پێ هەڵخەڵەتان؛ بڕواپێکردن (ساختە، درۆ).

fall foul (or afoul) of, (١) تێوەگلان؛ تووش بوون.

(٢) بوون بە شەڕ لەگەڵدا. (٣) بەیەکدادان؛ بەیەکداکێشان.

fall from grace, داوێن پیسی کردن؛ گوناه کردن؛ خراپەکردن و ڕووڕەش بوون (ئاین).

fall in, (١) هەرەس بردن؛ ڕووخان: ***(The roof fell in.)*** .

(٢) لەگەڵ گونجان؛ ڕێکەوتن لەگەڵ؛ گونجان. (٣) ڕیزبوون.

fall in love with, حەزلێکردن (مرۆڤ)؛ دڵ لێچوون؛ خۆشویستن.

fall in with, (١) بە ڕێکەوت تووش بوون؛ پێ گەیشتن.

(٢) یەکگرتن؛ پێ گەیشتن و بوون بە یەک لەگەڵدا.

(٣) لەگەڵدا گونجان؛ ڕێکەوتن؛ مل بۆ دان.

fall off, (١) کەوتنەخوارەوە (مرۆڤ)؛ بەربوونەوە.

(٢) کەوتنەخوارەوە (میوە) (٣) شکان (نرخ)؛ کزبوون؛ کەم بوونەوە.

(٤) دانەدواوە؛ بە ناخداچوون؛ نشوستی هێنان.

fall on (or upon), (١) هێرش بردنە سەر؛ پەلاماردان.

(٢) کەوتنەسەر شان (ئەرک):

(It fell upon him to tell her the sad news.)

fall out, (١) دەمەقاڵێ بوون لەگەڵ؛ ناکۆکی بوون؛ شەڕ لەگەڵ کردن.

(٢) ڕوودان؛ بوون بە ئەنجامی؛ وا ڕێکەوتن.

(٣) لە ڕیز هاتنەدەرەوە؛ ڕیز بەجێهێشتن.

fall short, (١) کورت هێنان؛ بەش نەکردن

(٢) (~ **of**)، پێ نەگەیشتن (ئامانج):

(He fell short of reaching his goal.)

fall through, سەرنەگرتن؛ ژێرکەوتن؛ ڕێ نەکەوتن:

(Their plan fell through.)

fall to, (١) دەستپێکردن (کار). (٢) دەست بە خواردن کردن.

(٣) جێگەی خۆ گرتن؛ چوونە جێگەی خۆ.

fall under, (١) کەوتنەژێر رکێفەوە:

(She fell under her influence.)

(٢) بەشێک بوون لە (باس، بابەت، سەرباس).

fallacious (fə-lā′shəs), ***adj.*** (١) چەوت (بیرکردنەوە، بیر)؛ نابەجێ؛ هەڵە: ***(~ reasoning)*** .

(٢) بە هەڵەدابەر؛ هەڵخەڵەتێنەر؛ ساختە؛ درۆزنە

fallacy (fal′ə-si), ***n.*** (١) هەڵخەڵەتاندن؛ فریواندن؛ تەفرەدان؛ بەهەڵەدابردن. (٢) هەڵە. (٣) لێکدانەوە بە هەڵە؛ هەڵەکاری.

fallen (fôl′'n), ***adj.*** (١) کەوتوو؛ کەوتووەخوارەوە.

(٢) ڕاکشاو؛ لەسەر زەوی کەوتوو.
(٣) سووك (مرۆڤ، ڕەووشت)؛ ناوزڕاو.
(٤) گیراو (شار، ناوچە)؛ داگیرکراو؛ ڕووخاو (میری).
(٥) ویران کراو؛ ڕووخاو؛ ویران.
(٦) مردوو؛ کوژراو (جەنگ).

fall guy, [Slang], قوربانی کەسێك کە هەڵەو تاوانی کەسێکی تر یا کۆمەڵە یا تاقمێکی لەسەپێنرێت بە سەریدا.

fallibility (fal´ə-bil′ə-ti), *n.* لە هەڵە بەدەر نەبوون (مرۆڤ).

fallible (fal′ə-b'l), *adj.* لە هەڵە بەدەر نییە (مرۆڤ)؛ بۆی هەیە هەڵە بکات یا بە هەڵەدا بچێت.

falling sickness, فێ.

falling star, ئەستێرەی کشاو.

fall-out (fôl′out´), *n.* (١) بارینی گەردیلەی تیشکاوی ئەتۆمی بۆ سەر زەمین لە پاش تەقینەوەی بۆمبای ئەتۆمی. (٢) ئەم گەردیلە ئەتۆمییانە.

fallow (fal′ō), *n.* (١) زەوی کێڵراوو نەچێنراو بۆ وەرزێك (بۆ پشوودانی)؛ زەوی نووستوو؛ بەیار. (٢) کێڵانی زەوی‌و دانانی بۆ وەرزێك بەبێ چاندنی، واتە نوواندنی.

adj. (١) نەچێنراو (زەوی)؛ پەروەردە نەکراو.
(٢) خاو (مێشك)؛ پەروەردە نەکراو یا نەخراوە کار (مێشك).

v.t. کێڵانی زەوی‌و نوواندنی، واتە نەچاندنی.

fallow (fal′ō), *adj.* زەردباو؛ زەردکار؛ زەرد.

fallow deer, ئاسکێکی بچووکی بەڵەکاوی ئەورووپاییە.

false (fôls), *adj.* (١) ناتەواو؛ درۆ؛ هەڵە: ***(a ~ argument, statement, etc.)***
(٢) درۆزن: ***(a ~ witness)*** .
(٣) ناپاك؛ ناڕاست؛ چەوت: ***(a ~ friend)*** .
(٤) هەڵخەڵەتێنەر
(٥) قەڵب؛ درۆزنە؛ ساختە: ***(~ money)*** .
(٦) درۆ؛ هەڵبەستراو؛ ناڕەوا: ***(~ accusations)*** .
(٧) درۆزنە؛ دروستکراوە بۆ ساختە، قاچاخچێتی، یا ڕووالەت: ***(a ~ drawer; a ~ bottom)***
(٨) ناساز (ئاوان).

adv. بە درۆ؛ بە هەڵە؛ بە ساختە؛ بە ناپاکی.

play (a person) false, هەڵخەڵەتاندن؛ ناپاکی لەگەڵ کردن؛ فریواندن؛ چاوبەستنەوە.

false bottom, بنی ساختە یا درۆزنە: بنێکی زیادەیە دەنرێت بە جانتاو چەکمەجەوە بۆ دروستکردنی خانەیەك لەنێوان ئەم بنەو بنە ڕاستەقینەکەدا بۆ شت تێدا شاردنەوە.

falsehood (fôls′hood), *n.* (١) درۆ. (٢) درۆزنی؛ درۆکردن.
(٣) بڕوا، بیر، یا تیۆرییەکی درۆ.

false imprisonment, بەندکردنی ناڕەوا.

falsely (fôls′li), *adv.* بە درۆ؛ بە ساختە؛ بە هەڵە؛ بە ناڕەوایی.

falseness (fôls′nis), *n.* درۆزنی؛ ناپاکی؛ چەوتی.

false teeth, تاقمە ددان؛ ددانی دەستکرد.

falsification (fôl´sə-fi-kā′shən), *n.* گۆڕین بۆ ساختەکردن؛ ساختەکردن.

falsify (fôl′sə-fī´), *v.t.* (١) گۆڕین بۆ ساختەکردن (بڕوانامە، تۆمار): ***(to ~ records, accounts, etc.)***
(٢) شێواندن‌و تێکدان.
(٣) بەدرۆخستنەوە.

v.i. درۆکردن

falsity (fôl′sə-ti), *n.* (١) درۆ. (٢) ناپاکی؛ چەوتی؛ ناپاکێتی.
(٣) ساختە؛ هەڵخەڵەتاندن. (٤) شتێکی درۆ یا ساختە.

falter (fôl′tēr), *v.i.* (١) پێ داچوون؛ ساتمەدان؛ پێ هەڵکەوتن؛ سەرسم دان. (٢) زمان گیران؛ لالەپەتێ کردن؛ دەم بەیەکدا هاتن.
(٣) گەڕانە دواوە (لەشکر)؛ بەیەکداهاتن؛ شکان؛ هەرەس هێنان؛ ڕووخان: ***(The front ranks ~ed before the enemy.)***

v.t. بە ترسەوە ووتن؛ منگەمنگ کردن.

n. (١) پێ داچوون؛ ساتمە؛ پێ هەڵکەوتن.
(٢) دەنگێکی بێ هێزو پچڕپچڕ.

fame (fām), *n.* ناوبانگ؛ ناوبانگی باش؛ ناوی باش؛ ناسراوی.

v.t. ناوبانگی باش بۆ دەرکردن؛ ناوی باش بڵاوکردنەوە.

famed (fāmd), *adj.* بەناوبانگ؛ بەناو؛ ناسراو؛ وا ناسراوە یا زانراوە.

familial (fə-mil′yəl), *adj.* خێزانی؛ تایبەت بە خێزان.

familiar (fə-mil′yēr), *adj.* (١) خێزانی.
(٢) (ا) نزیك (برادەر)؛ گیانی بە گیانی: ***(a ~ friend)*** .
(ب) زانراو؛ ناسراو: ***(a ~ subject, theme, idea, etc.)*** .
(٣) زیاد لە پێویست ڕووکرانەوە؛ تێکەڵاوی نابەجێ: ***(He is too ~ with her.)***
(٤) (**~ with**)، شارەزا؛ بزان؛ ڕاهاتوو: ***(to be ~ with a subject)*** .
(٥) ئاسایی: ***(Accidents are a ~ sight.)*** .
(٦) ماڵی (گیانەوەر)؛ ماڵی کراو.

n. (١) برادەرێکی نزیك یا گیانی بە گیانی.
(٢) جنۆکەیەك یا شەیتانێك کە بەردەستی مرۆڤ دەکات.
(٣) [Obs.]، ئەندامی خێزانێك. (٤) بەردەستی قەشە یا پەرستگایەك.

familiarity (fə-mil´i-ar′ə-ti, fə-mil´yar′ə-ti), *n.* (١) نزیکی (هاوڕێیەتی)؛ تێکەڵاوی؛ ئاشنایەتی. (٢) ڕەووشتی تێکەڵاوی.
(٣) ڕووکرانەوە؛ شەرم شکانی نابەجێ.
(٤) (*pl.*) ووتەو کردارێك کە تەنها لەنێوان کەسانی زۆر تێکەڵاودا ڕوودەدات.
(٥) شارەزایی؛ زانین؛ ڕاهاتن لەگەڵ (باس).

familiarize (fə-mil′yə-rīz´), *v.t.* (١) پێناسین؛ ئاسایی کردن.
(٢) ڕاهێنان؛ فێربوون؛ پێ شارەزا بوون؛ هۆگر بوون: ***(F~ yourself with the job.)***
-familiarization *(n.)*.

family (fam′ə-li, fam′li), *n.* (١) خێزان. (٢) خزم؛ خزم‌و کەس‌وکار.
(٣) خێڵ؛ هۆز؛ تیرە. (٤) (ا) بنەچە؛ بنەماڵە. (ب) بنەچەی خانەدان.
(٥) بابەت: ***(a ~ of languages)*** .
(٦) توخم (زیندەوەرناسی)

in a family way, سکپڕ.

in the family way, سکپڕ.

family man, (١) پیاوێکی خێزاندار؛ خاوەن خێزان.
(٢) پیاوێك کە سەر بە ماڵەوە بێت‌و ژیانی بۆ خێزانەکەی تەرخان کردبێت

family name, سەرناو؛ نازناو؛ بنەچە.

family name, ڕەگەزنامە؛ بنەچەنامە: نەخشەیەکە ناوی ئەندامانی خێزانێك‌و باوو باپیریانی تێدا تۆمار دەکرێت.

famine (fam′in), *n.* (١) برسێتی؛ برسێتییەکی زۆر.
(٢) قاتی؛ نەبوونی خواردەمەنی؛ نەبوونی.

famish (fam′ish), *v.t.* (١) برسی کردن؛ لاوازکردن لە برسێتیدا.
(٢) لە برسدا کوشتن.

v.i. (١) برسی بوون؛ زۆر برسی بوون. (٢) لە برسدا مردن.

famous (fā′məs), *adj.* (١) بەناوبانگ؛ ناودار؛ بەناو؛ ناسراو.
(٢) [Colloq.]، زۆر باش؛ نایاب.
(٣) [Archaic]، بەدناو؛ ناوخراپ؛ ناوزڕاو.
-famously *(adv.)*; famousness *(n.)*.

famulus (fam′yoo-ləs), *n.* شاگرد یا بەردەست (بەتایبەتی هی زانایەك یا جادووگەرێکی سەدەی ناوەڕاست).

fan (fan), *n.* (١) شەن (خەرمان). (٢) باوەشێن؛ پانکە.
(٣) پەروانەی پانکەی با (کە لە کێڵگەدا بەکاردەهێنرێت).

v.t. (١) باوەشێن کردن. (٢) گەشاندنەوە (ئاگر)؛ گەش کردنەوە (بە باوەشێن)
(٣) بزواندن؛ جووڵاندن (هەست)؛ هێنانەجۆش.

(٤) شەن کردن؛ جیاکردنەوەی دانەوێڵە لە کا.

fan (fan), *n.* [Colloq.], جگەرسوز؛ حەزکەر؛ خۆشویست: ***(a baseball ~ ; a movie ~ ; a Charlie Chaplin ~)***

fanatic (fə-nat′ik), *adj.* کوێرباوەڕ؛ مێشك تەسك؛ پەرگر؛ کوێرانە شوێن کەوتوو.

n. کەسێکی کوێرباوەڕ، مێشك تەسك، پەرگر، یا کوێرانە شوێن کەوتوو.

fanatical (fə-nat′i-k'l), *adj.* مێشك تەسك؛ کوێرباوەڕ؛ یەك ڕا: ***(~ beliefs ; ~ devotion to a cause)***

fanaticism (fə-nat′ə-siz'm), *n.* کوێرباوەڕی؛ مێشك تەسکی؛ کوێرانە شوێن کەوتن (بیروباوەڕ، ڕێباز)؛ هەستی بەتینی کوێرانە: ***(religious ~)***

fancier (fan′si-ēr), *n.* (١) خەیال پڵاو؛ کەسێکی دالفەچی.
(٢) کەسێك کە هەوەسی زۆرە لە لەیەکتر چاکردن و پەروەردەکردنی گیاندارو پووەك: ***(a dog ~)***

fanciful (fan′si-fəl), *adj.* (١) خەیال پڵاو؛ دالفەچی.
(٢) خەیالی؛ دوور لە ڕاستی‌یەوە: ***(a ~ tale)*** .
(٣) سەیر؛ ناناسا ***(~ costumes)*** .

fancy (fan′si), *n.* (١) خەیال (٢) هەوەس؛ هەوەسیکی سەردەمی و حولحوڵی‌یانە (٣) دالفە. (٤) حەز؛ حەزلێکردن؛ مەیل (بەتایبەتی ساتی).
(٥) ڕێ بەدی‌یەکی ناسك لە هونەرو جل‌وبەرگدا.

adj. (١) حولحوڵ؛ حولحوڵی‌یانە.
(٢) گرانبەها؛ زۆر گران: ***(a ~ price)*** .
(٣) جوان؛ ڕازاوە؛ کەشخە: ***(a ~ dress, jacket, etc.)*** .
(٤) نایاب؛ گران و باش: ***(a ~ shop; ~ groceries)*** .

v.t. (١) هێنانە بەرچاوی خۆ. (٢) حەزلێکردن؛ خۆشویستن؛ دل لێچوون.
(٣) وادانان. (٤) چاکردنی گیاندار بۆ مەبەستێکی تایبەتی.

fancy oneself, حەز لە خۆ کردن؛ خۆ بە زل زانین؛ لەخۆبایی بوون.

fancy (that) ! , بڕوا دەکەیت (واتە بە شتێك یا ڕوودانێکی سەیر؛ دە وەرە سەیر کە'.

fancy-free (fan′si-frē′), *adj.* (١) دلی نەداوە بە کەس؛ دلداری کەس نی‌یە (٢) بێباك.

fancy goods, شتومەکی ڕازاندنەوە.

fancy man, گەواد؛ پیاوێك کە ئافرەتێکی سووك دەیژێنێت

fancy woman, (١) دۆست (٢) قەحبە؛ ئافرەتی سووك.

fancy-work (fan′si-wūrk′), *n.* نەخش‌ونیگار؛ نەخشاندن (جل‌وبەرگ).

fan-fare (fan′fâr′), *n.* تەپڵ و دەهۆڵ و زوڕنا لێدان؛ دەبدەبە؛ نوواندنێکی پڕ هەراو زەنا

fang (faŋ), *n.* (١) کەڵبە (٢) چڕنووك؛ شفرە (فیل)؛ نووکە تیژەکەی شتێك.
(٣) ڕەگی ددان.

fan mail, نامەی پەسەندی و ستایش کردن کە کەسێکی بەناوبانگ بۆی دێت لەلایەن جەماوەرەوە

fanny (fan′i), *n.* [Slang], قنگ؛ گووپی قنگ؛ سمت

fantasia (fan-tā′zi-ə, fan-tä′zi-ə, fan′tə-zē′ə), *n.* ئاوازێکی مۆسیقای هەمەجۆرو هەمە شێواز

fantast (fan′tast), *n.* خەیال پەرست؛ دالفەچی؛ خەوپەرست

fantastic (fan-tas′tik), *adj.* (١) لە خەیالدا دروستکراو یا هەڵبەستراو؛ ناڕاستەقینە؛ دوور لە ڕاستی‌یەوە: ***(~ ideas)*** .
(٢) سەیر (ڕووخسار، ڕووالەت)؛ ناناسا؛ سەرنج ڕاکێش: ***(a ~ hat; ~ shapes, dreams, fashions in dress).***
(٣) زۆر باش؛ نایاب: ***(a ~ place, person, food, dinner, school)*** .

n. کەسێکی سەیر (لە ڕەووشت و جل‌وبەرگ و ڕووخساردا).

-fantastical *(adj.).*

fantasize (fan′tə-sīz′), *v.t.* هێنانە بەرچاوی خۆ؛ خەیال کردن.

v.i. دالفەلێدان؛ چوونە ژێری

fantasy (fan′tə-si, fan′tə-zi), *n.* (١) خەیال.
(٢) دالفە؛ زڕەخەو؛ خەون.
(٣) هەوەس؛ هەوەسێك یا بیرێکی سەیرو ناناسا.
(٤) ئاوازێك، هەڵبەستێك، یا شانۆنامەیەکی ناناسا لە شێوازدا.

far (fär), *adj.* (١) دوور (جێگە، کات): ***(a ~ land; in the ~ future)***
(٢) درێژ؛ دوور (ماوە): ***(a ~ journey)*** .
(٣) ئەوپەڕ؛ ئەودیو؛ دوورترین: ***(the ~ side of the stage)*** .
(٤) زۆر جیاواز.
(٥) بەساڵداچوو؛ بەتەمەن.

adv. (١) زۆر دوور (جێگە، کات، پلە، ماوە)؛ زۆر جیاواز.
(٢) زۆر؛ ئێجگار زۆر: ***(This book is ~ better than that.)***

as far as, تا ئەو ڕادەیەی کە؛ هەتا؛ ئەوەندەی؛ بەپێی.

by far, زۆر؛ ئێجگار؛ ئێجگار زۆر.

far and away, زۆر؛ ئێجگار؛ بێ گومان.

far and near, لە هەمووشوێنێك؛ لە دوورو نزیك.

far and wide, لە هەمووشوێنێك.

far be it from me, دوور لە منەوە (کردەوە، ڕەفتار)؛ چۆن من شتی وا دەکەم!.

far gone, پەرێشان.

go far, (١) زۆر بەش کردن؛ زوو تەواو نەبوون. (٢) زۆر لەوانە بوون.
(٣) زۆر پێشکەوتن؛ زۆر باش بە ئەنجام گەیشتن.

in so far as, تا ئەو ڕادەیەی کە؛ ئەوەندەی.

so far, (١) تا ئەو ڕادەیە. (٢) تا ئێستا؛ تا ئەم کاتە.

so far, so good, تا ئێستا هەمووشتێك باشە، واتە بە باشی دەڕوات.

faraway (fär′ə-wā′), *adj.* (١) دوور (جێگە، کات، پلە).
(٢) دالفاوی؛ خەیالاوی: ***(a ~ look)*** .

farce (färs), *n.* (١) شانۆگەری‌یەکی گاڵتەجار؛ شانۆنامەیەکی قۆشمە.
(٢) گاڵتەجاڕ (شت، کردەوە، ڕوودان)؛ گاڵتەبازاڕ؛ بێ مانا؛ شایستەی پێ پێکەنینە: ***(The elections were a ~.)*** .
(٣) ئاواخنی باڵندەیەك (لە گۆشتی کوتراوو برنج و بەهارات).

v.t. تێ ئاخن؛ پڕکردنەوە، یا بەهارات پێوەکردن (شانۆنامەیەك بە نوکتە)

farcical (fär′si-k'l), *adj.* بێ مانا؛ شایستەی پێ پێکەنینە؛ قۆشمە؛ گاڵتەبازاڕی.

far cry, زۆر دوور (پلە، چۆنێتی)؛ زۆر جیاواز؛ دوور.

farcy (fär′si), *n.* نەخۆشی‌یەکی ئەسپ و ماینە.

fare (fâr), *v.i.* (١) [Poetic] ، چوون بۆ گەشت؛ ڕۆیشتن.
(٢) لێ ڕوودان؛ ئەنجام دان یا بوون: ***(How did it ~ with him?)*** .
(٣) چۆن بوون؛ چۆنێتی (دۆخ): ***(He ~d well in his business.)*** .
(٤) نان خواردن؛ نان پێدران.

n. (١) کرێی ڕێ (ئوتومبیل، فڕۆکە، شەمەندەفەر، عەرەبانە... هتد).
(٢) ڕێبوار؛ ڕێڕۆ؛ نەفەر (تەکسی، پاس، شەمەندەفەر... هتد).
(٣) خۆراك؛ خواردەمەنی. (٤) [Archaic]، دۆخ؛ بار.

farewell (fâr′wel′), *interj.* خواحافیز؛ خوات لەگەڵ؛ بە خوات دەسپێرم.

n. خواحافیزی؛ ماڵئاوایی کردن؛ بەڕێ کردن.

adj. هی خواحافیزی؛ تایبەتی بە بەڕێ کردن؛ دوا؛ دوایی: ***(a ~ gesture)*** .

far-fetched (fär′fecht′), *adj.* (١) ناچێتە مێشکەوە؛ ناسرووشتی؛ بڕوای پێ ناکرێت؛ نادرووست؛ لەوانە نی‌یە؛ دوورە (لە باس یا ڕوودانەوە): ***(a ~ idea, comparison, plan, posibility, etc.)***
(٢) [Archaic]، لە دوورەوە هێنراوە.

far-flung (fär′fluŋ′), *adj.* (١) بڵاو؛ فراوان؛ پرش‌وبڵاو.
(٢) دوور؛ دوورەدەست (جێگە).

farm (färm), *n.* (١) (ا) باج یا کرێ کە لەسەر زەوی دەدرێت.
(ب) بە قۆنتەرات دانی کۆکردنەوەی ئەم باج یا کرێ‌یە.

(ج) بەکرێدان یا گرتنی زەوی‌وزار بە وەرزێر.
(٢) ناوچەیەکی بە کرێ دراو لەلایەن میرییەوە.
(٣) کێڵگە؛ باخ؛ بێستان؛ زەوی
(٤) شوێنی پەروەردەکردنی گیاندار *(a fish ~)*
v.t. (١) چاندن؛ ڕوواندن؛ کشتوکاڵ کردن
(٢) کۆکردنەوەی باج یا کرێ بە قۆنتەرات
(٣) (out ~): بەکرێدانی زەوی یا کارگەیەك
(٤) پەروەردەکردنی منداڵ یا مرۆڤی بێکەس
v.i. وەرزێری کردن؛ کشتیاری کردن؛ لە کێڵگەدا کارکردن؛ سەرەوکاری کردنی کێڵگەیەك

farmer (fär′mēr), *n.* (١) جووتیار؛ کشتیار؛ وەرزێر؛ کشتکار؛ (فەلاح).
(٢) کەسێك کە بە قۆنتەرات باج یا کرێ بۆ میری کۆدەکاتەوە
farmerette (fär′mēr-et′), *n.* ژنە وەرزێر؛ کشتیاری ژن.
farm-house (färm′hous′), *n.* خانوو یا ماڵی ناو کێڵگە.
farming (fär′miŋ), *adj.* کشتوکاڵی
n. (١) کشتوکاڵ. (٢) بەکرێدانی زەوی‌وزار بۆ کشتوکاڵ.
farmstead (färm′sted′), *n.* خانووبەرە؛ خانوو زەوی‌وزاری دەوروپشتی.
far-reaching (fär′rēch′iŋ), *adj.* مەودا فراوان؛ گەلێك شت دەگرێتەوە؛ کاردەکاتە سەر زۆر شت
farrier (far′i-ēr), *n.* (١) نالبەند؛ نالبەنگ.
(٢) [Obs.]، پزیشکی گیاندار (بەتایبەتی هی ئەسپ و ماین)
farriery (far′i-ēr-i), *n.* (١) نالبەندخانە
(٢) ئەسپ و ماین نال کردن.
farrow (far′ō), *n.* (١) سکێك بەچکە بەراز؛ سەرجەمی ئەو بەچکە بەرازانەی بە سکێك لەدایك دەبن (٢) [Obs.]؛ بەچکە بەراز.
v.t. & v.i. زاین (بەراز)
farrow (far′ō), *adj.* قسر (مانگ)
farseeing (fär′sē′iŋ), *adj.* (١) چاوتیژ
(٢) دووربین؛ خەمخۆری دواڕۆژ؛ وریا.
far-sighted (fär′sīt′id), *adj.* (١) چاوتیژ (٢) دووربین؛ وریا
fart (färt), *v.i. & v.t.* ترکەندن؛ بە لێ بەربوونەوە.
n. تڕ؛ بۆندار
farther (fär′*th*ēr), *adj.* (١) دوورتر (٢) زیاتر.
adv. (١) دوورتر (٢) تا ڕادەیەکی زیاتر. (٣) زیاد لەوەیش؛ سەرەڕای ئەوەیش.
farthermost (fär′*th*ēr-mōst′), *adj.* دوورترین
farthest (fär′*th*ist), *adj.* (١) دوورترین. (٢) درێژترین
adv. (١) دوورترین. (٢) زۆرترین؛ ئەوپەڕی؛ پەڕی ئەوپەڕ.
farthing (fär′*th*iŋ), *n.* (١) فلس؛ پوول؛ دراوێکی ئینگلیزی کەم بایەخە (٢) شتێکی کەم بایەخ یا هیچ‌وپووچ.
fasces (fas′ēz), *n.pl.* چەپکە دارێك کە لە دەوری تەورێکەوە دەپێچرا بە مەرجێك دەمی تەورەکە بە دەرەوە بێت لە بەردەمی ئیمپراتۆری ڕۆماوە هەڵدەگیرا بۆ نیشانەی دەسەڵات.
fascinate (fas′′n-āt′), *v.t.* (١) جادوولێکردن
(٢) سڕکردن بە تەماشاکردن:
(Snakes are said to ~ small birds and animals.)
(٣) دڵفڕاندن؛ هۆش لێ بڕین: *(She ~d him.)* .
fascinating (fas′′n-āt′iŋ), *adj.* دڵفڕێن؛ زۆر جوان؛ خۆش؛ سەیر.
fascination (fas′′n-ā′shən), *n.* (١) دڵفڕاندن.
(٢) حەز؛ حەزلێکردن. (٣) دڵفڕێن؛ شتێکی دڵفڕێن
fascism (fash′iz′m), *n.* فاشیزم. فەلسەفەیەکی ڕامیاری و فەرمانڕەوایییە بریتییە لە دیکتاتۆرییەتی یەك حیزب و چەوساندنەوەی گەل و پێشێل کردنی مافەکانی و ڕەگەزپەرستی و جەنگاوەرێتی؛ فاشستییەت.
fascist (fash′ist), *n.* کەسێکی فاشستی.
adj. فاشستی

-fascistic *(adj.)*; fascistically *(adv.)*.
fashion (fash′ən), *n.* (١) شێوە (شت). (٢) جۆر؛ چەشن.
(٣) شێوە (کردنی کارێك، ڕەفتار)؛ شێواز؛ جۆر (کردن، ڕەفتار):
(Do it in this ~ . ; He behaved in a strange ~ .)
(٤) مۆدە؛ باو؛ نوێ باو؛ دەستووری بەرگ یا ڕەووشت... هتد.
(٥) شتێکی نوێ باو یا بە برەو.
v.t. (١) درووستکردن؛ داڕشتن؛ دانان؛ کەڵاڵەکردن
(٢) (to ~)، گونجاندن؛ شیاندن.
after (or in) a fashion, تا ڕادەیەك؛ زۆر باش نا:
(He can speak and write English- after a fashion.)
after the fashion of, وەك (فڵان کەس یا شت).
in fashion, بە باو؛ نوێ باو؛ مۆدەیە؛ بە برەو.
out of fashion, باوی نەماوە؛ باوی نییە؛ مۆدەی نەماوە.
fashionable (fash′ən-ə-b′l), *adj.* بە باو؛ نوێ باو؛ مۆدەیە؛ مۆدە.
n. کەسێکی تەڕپۆش؛ کەسێك کە بەرگی بە باو لەبەر دەکات.
-fashionably *(adv.)*.
fast (fast, fäst), *adj.* (١) چەسپاو؛ چەسپیو؛ نەبزۆك؛ جێگیر؛ قایم.
(٢) دڵسۆز؛ نەگۆڕ: *(~ friends)* .
(٣) باش؛ تەواو. *(a ~ sleep)* .
(٤) ناچێتەوە (ڕەنگ)؛ نەگۆڕ.
(٥) خێرا؛ تیژڕەو؛ تیژ؛ بەگوڕ: *(a ~ train)*
(٦) خێرا؛ ڕێگەی خێرا ڕۆیشتن ئەدات: *(a ~ highway)* .
(٧) کورت؛ پەلە؛ خێرا (سەردان): *(a ~ visit)* .
(٨) لە پێش (کاتژمێر)؛ خێرا (کاتژمێر): *(a ~ watch)* .
(٩) (أ) کەیف پەرست. (ب) سووك (ئافرەت).
(١٠) خێرا (کامێرا).
adv. (١) بە قایم؛ بە چەسپاوی.
(٢) بە تەواوی؛ بە باشی: *(The child was ~ asleep.)* .
(٣) خێرا؛ بە خێرایی؛ تیژ؛ گورج؛ خێرا (کارکردن).
(٤) بە بێباکانە؛ بێباکانە.
play fast and loose, بێباکانە ڕەفتار نواندن.
fast (fast, fäst), *v.i.* ڕۆژووگرتن.
n. (١) ڕۆژووگرتن. (٢) ماوەی ڕۆژووگرتن.
break one's fast, ڕۆژوو شکاندن.
fasten (fas′′n, fäs′′n), *v.t.* (١) بەستن؛ پێوەبەستن؛ بەستنەوە؛ توندکردنەوە؛ قایم کردن؛ شەتەکدان.
(٢) (on ~)، ئاراستەکردن (سەرنج، چاو).
(٣) سەپاندن بە سەردا؛ پێوەنان (تاوان).
v.i. (١) پێوەبەستران. (٢) پێوەلکان؛ یەکگرتن.
-fastener *(n.)*.
fastening (fas′′n-iŋ, fäs′′n-iŋ), *n.* (١) قایم کردن؛ توندکردن؛ بەستنەوە. (٢) شتی قایمکەر (قفڵ، زنجیر، قولاپ).
fastidious (fas-tid′i-əs), *adj.* (١) بە هیچ ڕازی نەبوو؛ بە گلەیی؛ زۆر ڕەخنەگر: *(~ about one's clothes, food, etc.)* .
(٢) لە ئەندازە بەدەر پاك‌وتەمیز و ڕێك‌وپێك (مرۆڤ)؛ بە قێزوبێز:
(a ~ person)
fastness (fast′nis, fäst′nis), *n.* (١) خێرایی؛ گورجی.
(٢) قایمی؛ بێ مەترسی؛ پارێزراو. (٣) مەڵبەند؛ لانە؛ قەڵا.
fat (fat), *adj.* (١) چەور (گۆشت، خواردەمەنی). (٢) قەڵەو؛ گۆشتن.
(٣) ئەستوور؛ پان. (٤) بە بەرەکەت (زەوی).
(٥) بەسوود؛ سوودبەخش؛ باش: *(a ~ job)* .
(٦) دەوڵەمەند؛ خۆش گوزەران.
(٧) زەبەنە؛ زۆروزەبەنە؛ مشە؛ فرە.
(٨) کەر؛ بێ مێشك: *(a ~ head)* .
n. (١) بەز؛ پیو؛ لەبە. (٢) ڕۆن؛ چەوری (چێشت لێنان).

(۳) قەڵەوی؛ کۆشتنی.
(٤) چەورترین بەشی شتێك.
v.t. قەڵەوکردن
v.i. قەڵەوبوون
a fat chance, [Slang], لەوانە نییە؛ بۆی نییە ببێت.
a fat lot, [Slang], هیچ؛ کەم؛ زۆر کەم *(a fat lot you care!)* .
chew the fat, [Slang], دەمەتەقێ کردن؛ پێکەوە دووان.
kill the fatted calf, دابەستە یا مەڕ بۆ سەربڕین؛
بەخێرهاتنەوەیەکی زۆر گەرم کردن.
live on the fat of the land, لە خۆش گوزەرانیدا بوون.
the fat is in the fire, ئەوەی ڕوویداوە ناگەڕێتەوە؛
ئەوەی ڕوویداوە دەبێت بە هۆی هەراوزەنایەکی زۆر.
fatal (fā′t'l), *adj.* (۱) چارەنووسی؛ هەر دەبێ ببێ.
(۲) بەدووم؛ گرنگ (کات، ڕووداو): *(The ~ day arrived.)* .
(۳) بکوژ؛ کوشندە: *(a ~ accident; a ~ blow)* .
(٤) کارەساتی وێرانکەر.
fatalism (fā′t'l-iz'm), *n.* بڕوابوون بە چارەنووس؛ ئەم فەلسەفەیە.
fatalist (fā′t'l-ist), *n.* کەسێك کە بڕوای بە چارەنووس هەبێت.
fatalistic (fā′t'l-is′tik), *adj.* چارەنووسی؛ بڕوا بە چارەنووس بوو.
-fatalistically *(adv.)*.
fatality (fə-tal′ə-ti, fā-tal′ə-ti), *n.* (۱) کاری چارەنووس.
(۲) کارەساتی کوشندە
(۳) مردن (بە دەرد، لە جەنگدا، یا بە ڕووداوێکی ڕێکەوت):
(~ies from automobile accidents)
fatally (fā′t'l-i), *adv.* (۱) هەر دەبێ ببێت؛ چارەنووسە.
(۲) کوشندانە؛ بکوژانە: *(~ wounded)* .
fate (fāt), *n.* (۱) چارەنووس؛ شانس؛ خواکرد.
(۲) ئەنجام؛ دوا ئەنجام. (۳) مردن؛ مەرگ.
fated (fāt′id), *adj.* (۱) وا نووسراوە؛ چارەنووس وەهایە؛ خواکردەیە.
(۲) وێران بوون یا ژێرکەوتنی لە چارە نووسراوە.
fateful (fāt′fəl), *adj.* (۱) چارەنووسی. (۲) گرنگ؛ بەلایەکداخەر.
(۳) کوشندە؛ بکوژ
fat-head (fat′hed′), *n.* کەسێکی کەرو بێ مێشك.
fat-headed (fat′hed′id), *adj.* کەر؛ بێ مێشك.
father (fä′*th*ēr), *n.* (۱) باوك؛ باب (۲) پارێزەر.
(۳) [F-]، خودا؛ خوا؛ یەزدان. (٤) *(pl.)*، باووباپیر.
(۵) داهێنەر؛ دۆزەرەوە؛ دانەر؛ دروستکەر:
(the ~ of the atomic bomb)
(٦) کەسێکی بەڕێز (بەهۆی تەمەن یا پلەوە).
(۷) نوێنەرێکی پەرلەمانی ڕۆمای کۆن.
(۸) *(pl.)*، سەرۆکانی شار؛ پێشڕەوو کەلەپیاوانی شار: *(the city ~s)* .
(۹) [F-]، نووسەرێکی خاچ پەرستی کۆن.
(۱۰) (ا) قەشەیەکی کاسۆلیکی. (ب) نازناوی قەشەیەکی وەها.
v.t. (۱) بوون (منداڵ)؛ بوون بە باوکی: *(He ~ed their children.)* .
(۲) پاراستن وەك باوك. (۳) داهێنان؛ دۆزینەوە؛ دانان؛ دروستکردن.
fatherhood (fä′*th*ēr-hood′), *n.* باوکێتی؛ باوکی؛ باوکایەتی.
father-in-law (fä′*th*ēr-'n-lô′), *n.* خەزوور
fatherland (fä′*th*ēr-land′), *n.* نیشتمان؛ نیشتمانی باووباپیر.
fatherless (fä′*th*ēr-lis), *adj.* (۱) هەتیو؛ بێ باوك.
(۲) باوکی خۆ نەناس.
fatherly (fä′*th*ēr-li), *adj.* (۱) باوکانە؛ باوکی: *(~ duties)* .
(۲) باوکانە؛ تایبەتی بە باوك؛ بە ڕەحم.
adv. [Archaic], شێوەیەکی باوکانە؛ بە باوکانە.
-fatherliness *(n.)*.
fathom (fa*th*′əm), *n.* پێوانەیەکی شەش پێیییە (بۆ پێوانی قووڵایی
ئاوو درێژی پەت و زنجیر).
v.t. (۱) پێوان (قووڵایی)؛ پێواندن
(۲) باش تێگەیشتن؛ گەیشتنە بنج وبناوان؛ ڕێ پێ بردن.
fathomless (fa*th*′əm-lis), *adj.* (۱) بێ بن؛ زۆر قووڵ؛
ئەوەندە قووڵە بنی نییەو ناپێورێ. (۲) تێگەیشتنی بۆ نییە؛ کەس تێی ناگات.
fatigue (fə-tēg′), *n.* (۱) ماندوێتی (لەش و مێشك)؛ لە پەل وپۆ کەوتن؛
هێز لێ بڕان. (۲) هۆی ماندوێتی؛ ئەرکی گران.
(۳) ئیش وکاری سەرباز جگە لە مەشق.
(٤) *(pl.)*، جلی کاری سەرباز جگە لە مەشق.
v.t. (۱) ماندووکردن؛ هێز لێ بڕاندن؛ لە پەل وپۆ خستن.
(۲) لاوازکردن (بە بەکارهێنانی سەروەر).
fatigue clothes, جلی ئیش وکاری سەرباز جگە لە مەشق.
fatigue duty, ئیش وکاری سەرباز جگە لە مەشق.
fatling (fat′liŋ), *n.* بەچکە دابەستە (بەرخ، کار، گوێرەکە، بەچکە بەران).
fatso (fat′sō), *n.* [Slang], کەسێکی قەڵەو.
fatten (fat′'n), *v.t.* (۱) قەڵەوکردنەوە؛ قەڵەوکردن؛ دابەستن:
(to ~ animals)
(۲) پەین تێکردنی زەوی و بەهێزکردنی.
(۳) گەورەکردن؛ هەڵئاوسان؛ دەوڵەمەندکردن:
(He ~ed his purse by robbing the poor.)
v.i. قەڵەوبوون.
fattiness (fat′i-nis), *n.* (۱) قەڵەوی. (۲) چەوری؛ چەورایی.
fattish (fat′ish), *adj.* ئەختێك قەڵەو.
fatty (fat′i), *adj.* (۱) چەور. (۲) لە شتی چەور دروستکراو.
n. [Colloq.], کەسێکی قەڵەو (نازناو).
fatuitous (fə-tū′ə-təs, fə-too′ə-təs), *adj.* کەر؛ بێ مێشك.
fatuity (fə-tū′ə-ti, fə-too′ə-ti), *n.* کەری؛ کەرێتی؛ بێ مێشکی.
fatuous (fach′oo-əs), *adj.* کەر؛ بێ مێشك؛ نەزان.
faucet (fô′sit), *n.* بەلووعە.
fault (fôlt), *n.* (۱) کەم وکووڕی؛ ناتەواوی؛ گەرد؛ خەوش:
(She loves him in spite of his ~s .)
(۲) سووچ؛ خەتا: *(It is your own ~ if you fail .)* .
(۳) (ا) هەڵە. (ب) خراپە؛ بەدی.
(٤) قڵیشی گەورەی زەمین کە دەبێتە هۆی بوومەلەرزە (زەمیناسی).
(۵) (ا) بە هەڵە لێدانی سێرڤ (یاری تەنس).
(ب) تۆپێکی سێرڤی بە هەڵە لێدراو.
(٦) وون کردنی بۆنی نێچیرو نەدۆزینەوەی (سەگی ڕاو).
v.t. (۱) [Rare] ، لۆمەکردن؛ هێنان بەسەردا.
(۲) درزکردنە زەوییەوە (زەمیناسی).
v.i. (۱) [Archaic] ، هەڵەکردن (۲) درزتێبوونە زەوی (زەمیناسی).
at fault, (۱) وون کردنی بۆنی نێچیرو نەدۆزینەوەی (سەگی ڕاو).
(۲) سەر لێ شێواندن. (۳) سووچدار؛ گوناهبار؛ خەتابار؛ هەڵەکەر؛
شایستەی لۆمەکردنە.
find fault, ڕەخنەگرتن؛ کەم وکووڕی دۆزینەوە؛ سکاڵاکردن.
find fault with, کەم وکووڕی تێدا دۆزینەوە. ڕەخنەلێگرتن؛ بە دڵ نەبوون؛
in fault, سووچدار؛ گوناهبار؛ خەتابار.
to a fault, ئێجگار؛ زۆر؛ لە ڕادە بەدەر.
fault-finder (fôlt′fīn′dēr), *n.* سکاڵاکەر؛ هەمیشە ڕەخنەگر؛
کەسێکی خۆش گلەیی.
fault-finding (fôlt′fīn′diŋ), *n.* ڕەخنەگرتن؛ کەم وکووڕی دۆزینەوە.
adj. ڕەخنەگر؛ کەم وکووڕی دۆزەرەوە؛ خۆش گلەیی.
faultless (fôlt′lis), *adj.* بێگەرد؛ بێ کەم وکووڕی؛ تەواو؛ باش.
faulty (fôl′ti), *adj.* (۱) ناتەواو؛ خراپ؛ کەم وکووڕیدار.
(۲) [Obs.]، گوناهبار؛ خەتابار.

faun (fôn), *n.* نیمچە خودایەکی لادێی ڕۆمانەکانی کۆنە لە ناوقەد بەرەو ژووری وەك ئادەمیزادو گوێچکەو شاخ‌و کلك‌و لاقی وەك بزن (ئەفسانەی ڕۆمای کۆن)

fauna (fô'nə), *n.* (١) گیاندارانی ناوچەیەك یا کاتێکی تایبەتی:
(the ~ and flora of North America)
(٢) باسێك یا نووسراوێك دەربارەی ئەم گیاندارانە.

faux pas (fō´ pä'), *n.* هەڵە (بەتایبەتی لە ڕەفتاری کۆمەڵایەتیدا)؛ وتەیەك یا کردەوەیەکی نابەجێ

favor (fā'vēr), *n.* (١) پەسەندی؛ پەسەندکردن؛ خوایشت؛ پاڵپشت کردن؛ خوایشت ویستن:
[to win a person's ~ ;
to look at a plan (a person) with ~]
(٢) لایەنگری.
(٣) چاکە؛ چاکانە؛ پیاوەتی؛ خاترانە؛ یارمەتی:
(He did me a ~ .; Could you do me a ~ ?)
(٤) (*pl.*)، ڕازی بوونی ئافرەتێك بۆ جووت بوون.
(٥) دیاری (دڵداری، خۆشەویستی).
(٦) نامە؛ ڕاگەیاندننامە؛ یادنامە: *(Your ~ has been received.)* .

v.t. (١) پەسەندکردن؛ ڕا لێ بوون؛ بەلاوە باش بوون.
(٢) لایەنگری کردن؛ خۆشویستن؛ خوایشت ویستن.
(٣) ئاسان کردن؛ یارمەتیدان. (٤) چاکە لەگەڵ کردن؛ پیاوەتی لەگەڵ کردن.
(٥) لێچوون؛ لێکردن؛ وەك وابوون: *(The baby ~s its mother.)* .
(٦) ئاگا لێ بوون (لەبەر لاوازی)؛ بە ئاسانی لەگەڵدا جووڵانەوە یا بەکارهێنان؛ حەواندنەوەو کەم بەکارهێنان: *(He ~ed his weak arm, leg, etc.)* .

in favor, خوایشت ویستراو؛ خۆش ویستراو؛ ویستراو:
(He is in favor with his boss these days.)

in favor of, (١) پەسەندکردن؛ لایەنگری کردن؛ ڕا لەسەر بوون:
(He is in favor of women's rights.)
(٢) لەبەر؛ لەسەر خاتری؛ بۆ سوودی کەسێك یا شتێکی تر:
(He resigned in favor of his rival.)
(٣) دەدرێت بە (چەك، پارە).

in one's favor, چاکەی ئەو کەسەی تێدایە؛ لە سوودی ئەو کەسەدایە:
(The exchange rate is not in our favor.)

out of favor, خوایشت نەویستراو؛ خۆش نەویستراو؛ نەویستراو:
(He is out of favor with his teacher.)

return a favor, چاکەدانەوە؛ پیاوەتی دانەوە؛ چاکە لەگەڵدا کردنەوە.

favorable (fā'vēr-ə-b'l), *adj.* (١) بهات؛ هات؛ باش:
(~ conditions; ~ winds)
(٢) پەسەند؛ باش *(a ~ report)* .

-favorably *(adv.)*.

favored (fā'vērd), *adj.* (١) (ا) خوایشت ویستراو؛ ویستراو.
(ب) لێهاتوو (٢) نمایشێکی تایبەتی هەیە: *(~ -ill)* .

favorite (fā'vēr-it, fāv'rit), *n.* (١) پەسەندترین کەس یا شت؛ خۆشەویست ترین‌و بەلاوە باشترین کەس یا شت:
(This book is a great ~ of mine.)
(٢) کەسێك کە پیاوێکی بەدەسەڵات زۆر خاتری دەگرێت‌و چاکەی لەگەڵ دەکات.
(٣) بەشداری ملەملانێیەك کە چاوەڕوانی بردنەوەی لێ دەکرێت (ئەسپ، مرۆڤ).

adj. پەسەندترین؛ بەلاوە باشترین؛ خۆشەویست ترین:
(My ~ food, place, book, movie, teacher, etc.)

favorite son, (١) ڕۆڵە؛ کەسێك کە لە ناوچەکەی خۆیدا زۆر ڕێزی دەگیرێت لەبەر کردەوەکانی. (٢) کەسێك کە دەیەوێت خۆی هەڵبژێرێت بۆ پلەیەکی بەرز (وەك سەرەك کۆمار) وە لە ناوچەکەی خۆیدا جەماوەر لەوانەی ناوچەکانی تریان لە لا باشترە کە دەیانەوێت خۆیان هەڵبژێرن.

favoritism (fā'vēr-it-iz'm, fāv'rit-iz'm), *n.* جیاکاری؛ خاترو خوایشت؛ خاترگرتن.

favus (fā'vəs), *n.* کەچەڵی

fawn (fôn), *v.i.* (١) کلکەلەقێ بۆکردن (سەگ).
(٢) مەرایی کردن؛ بە دەورووقنگدا هاتن:
(The courtiers ~ on the king.)

fawn (fôn), *n.* (١) بەچکە ئاسك (کە تەمەنی لە ساڵێك کەمتر بێت).
(٢) قاوەیی‌یەکی کاڵ.

faze (fāz), *v.t.* [Colloq.], پەستکردن؛ شڵەژاندن.

fealty (fē'əl-ti), *n.* (١) دڵسۆزی‌و ئەرکی سەرشانی وەرزێر بەرامبەر بە دەرەبەگ. (٢) [Archaic or Poetic]، دڵسۆزی.

fear (fêr), *n.* (١) ترس؛ ترس‌و لەرز؛ باك. (٢) سام.
(٣) مەترسی.

v.t. (١) لێ ترسان. (٢) سام لێکردن؛ سڵ لێکردن.
(٣) مەترسی لێکردن؛ مەترسی لێ بوون؛ گومان لێکردن.

v.i. (١) ترسان. (٢) مەترسی لێ بوون؛ گومان لێ بوون.

for fear of, نەکو؛ نەك؛ لە ترسی ئەوەی.

fearful (fêr'fəl), *adj.* (١) ترسناك؛ سامناك.
(٢) ترساو؛ ترسدار.
(٣) پڕ ترس؛ بە ترسەوە: *(a ~ look)* .
(٤) [Colloq.]، زۆر بەدو ناپەسەند: *(a ~ liar)* .

-fearfully *(adv.)*.

fearless (fêr'lis), *adj.* ئازا؛ بێ ترس؛ بەجەرگ؛ چاونەترس.

fearsome (fêr'səm), *adj.* (١) ترسناك؛ سامناك؛ بە سام.
(٢) ترسنۆك.

feasibility (fē´zə-bil'ə-ti), *n.* بۆ هەبوون؛ دەست دان؛ شیان؛ گونجان؛ ڕێ تێ چوون.

feasible (fē'zə-b'l), *adj.* دەکرێت؛ دەشێت؛ دەگونجێت؛ دەتوانرێت بکرێت؛ کردەنی.

feast (fēst), *n.* (١) جەژن. (٢) ژەمێك خواردنی خۆش‌و زەبەنە.
(٣) شتێکی خۆش‌و زەبەنە

v.i. جەژن کردن؛ خواردەمەنی‌یەکی خۆش‌و زۆرو هەمەچەشنە؛ خواردن.

v.t. (١) بانگ کردن بۆ ژەمێك خواردنی خۆش‌و زەبەنە.
(٢) مژڵێدان (مەجاز)؛ خۆشی لێ بینین؛ خۆشی پێدان:
(He ~ed his eyes on her.)

feat (fēt), *n.* کارێکی چالاکانە؛ شاکار؛ کردارێکی ئازایانە.

feat (fēt), *adj.* [Archaic], (١) شیاو؛ باش؛ گونجاو.
(٢) کارامە؛ لێهاتوو.

feather (feth'ēr), *n.* (١) پەڕ؛ پەڕی باڵندە. (٢) پەڕی تیر.
(٣) (ا) شتێکی سووك. (ب) چوکڵە (مەکینە)؛ نووکە.
(ج) شەپۆل دوای دووربینی سەر کەشتی ژێرئاو.
(د) تووکی کلك‌و لاقی هەندێ سەگ.
(٤) (*pl.*) (ا) هەموو پەڕی باڵندەیەك. (ب) جل‌وبەرگ.
(٥) توخم؛ چەشن؛ جۆر: *(birds of a ~)* .
(٦) خووڕەووشت؛ سرووشتی مرۆڤ؛ هەوەس؛ تاقەت.

v.t. (١) پەڕ لێدان (تیر)؛ پەڕ پێوەکردن. (٢) ڕازاندنەوە بە پەڕ.
(٣) پێکەوەبەستن بە چوکڵە یا نووکە. (٤) وەرگەڕانی دەمی سەوڵی بەلەم بۆ باری ئاسۆیی (لە بەینی سەوڵ لێداندا) بۆ بەرهەڵستی نەکردنی ئاوەکە.

v.i. (١) پەڕ دەرکردن. (٢) وەك پەڕ بزوان یا درێژبوونەوە.
(٣) لە پەڕ چوون؛ لە پەڕ کردن؛ وەك پەڕ وابوون.
(٤) ڕاستکردنەوەی دەمی سەوڵی بەلەم بۆ باری ئاسۆیی.

a feather in one's cap, کارێك یا دەسکەوتنێك کە جێگەی شانازی بێت بۆ کەسێك.

birds of a feather, یەك توخم (مرۆڤ)؛ مرۆڤی هەمان خووڕەووشت.

feather one's nest, دەوڵەمەندبوون بە هەل بۆ هەڵکەوتن یا هەل پەرستن (بەتایبەتی بەکارهێنانی سەرمایەی کەسێکی تر).

in fine (or high or good) feather, بە کەیف؛ کەیف قنج؛ تەندرووست.

show the white feather, ترس پیشاندان؛ ترسان.

featherbrain (feth′ēr-brān′), ***n.*** کەسێکی بێ مێشك و بێ ئاگا و کەر

feathered (feth′ērd), ***adj.*** (١) بەپەڕ؛ پەڕاوی؛ بە پەڕ داپۆشراو (٢) خێرا؛ تیژڕەو؛ باڵدار.

featheredge (feth′ēr-ej′), ***n.*** قەراغ یا دەمێکی تەنك و تیژو ناسك (ئامێر، تەختە)

featherhead (feth′ēr-hed′), ***n.*** = featherbrain.

featherweight (feth′ēr-wāt′), ***n.*** (١) کەسێك یا شتێکی سووك یا بچووك (٢) کەسێك یا شتێکی بێ بایەخ یا کەم نرخ. (٣) زۆرانباز یا بۆکسبازێك کە سەنگی لەنێوان ١١٩–١٢٦ پاوەندا بێت.

adj. (١) تایبەتی بە کەس یا شتی سووك یا بێ بایەخ. (٢) سووك؛ بێ بایەخ؛ هیچ‌وپووچ.

feathery (feth′ēr-i), ***adj.*** (١) پەڕدار؛ پەڕاوی؛ بە پەڕ داپۆشراو (٢) سووك و نەرم؛ لە پەڕ چوو.

featly (fēt′li), ***adv.*** (١) بە جوانی؛ بە ڕێك‌وپێکی (٢) بە کارامەیی؛ کارامانە؛ بە باشی.

adj. [Archaic]. جوان و ڕێك‌وپێك؛ شۆخ‌وشەنگ.

feature (fē′chēr), ***n.*** (١) شێوە؛ ڕوخسار (٢) (ا) (*pl.*) دەم‌وچاو؛ ڕەنگ و ڕوخسار؛ ڕەنگ و ڕوو. (ب) ئەندامێك لە ئەندامەکانی دەم‌وچاو (وەك دەم، چاو، لووت... هتد). (٣) نیشانە؛ نیشانەی جیاکەرەوە؛ نیشانەی تایبەتی:

(The island's main ~ was its beauty.)

(٤) شتێکی بە گەورەیی یا بە ئاشکرا پیشاندراو لە شوێنێکدا بۆ سەرنج ڕاکێشان (٥) ووتار یا چیرۆکێکی تایبەتی و سەرنج بۆ ڕاکێشراو لە ڕۆژنامە یا گۆڤارێکدا (٦) فیلمی سینەما؛ فیلمێکی درێژ.

v.t. (١) پیشاندان؛ دەرخستن. (٢) بە گەورەیی دەرخستن؛ سەرنج بۆ ڕاکێشان. (٣) ڕووخسار پیشاندان؛ نەخشەکێشان و ڕووخسار ڕوونکردنەوە. (٤) نیشانەی سەرنج ڕاکێشەر بوون (٥) [Slang]، هێنانە پێش چاوی خۆ.

featured (fē′chērd), ***adj.*** (١) ڕووخسارێکی تایبەتی هەبوون

(broad- ~)

(٢) شێوەگرتوو؛ خۆگرتوو.

(٣) بە ئاشکرایی و تایبەتی پیشاندراو یا دەرخراو

feature-length (fē′chēr-leŋth′), ***adj.*** درێژ و تەواو (فیلم، ووتاری ناو گۆڤار) *(a ~ film or article)*

featureless (fē′chēr-lis), ***adj.*** بێ نیشانەی تایبەتی یا جیاکەرەوە

February (feb′roo-er′i), ***n.*** مانگی ڕەشەمێ

fecal (fē′kəl), ***adj. Also*** faecal. تایبەتی بە گوو یا پیسایی؛ هی پیسایی

feces (fē′sēz), ***n.pl. Also*** faeces. (١) گوو؛ پیسایی (٢) خڵتە

feckless (fek′lis), ***adj.*** (١) بێ هێز؛ لاواز؛ بێ ووزە؛ سست؛ بێکارە؛ بێ ئەنجام (٢) بێباك؛ گوێ نەدەر؛ بێ هەست

fecund (fē′kənd, fek′ənd), ***adj.*** بەبەر؛ بەبرشت؛ بەپیت؛ منداڵی زۆر دەبێت

fecundate (fē′kən-dāt′, fek′ən-dāt′), ***v.t.*** (١) بەپیت کردن؛ بەبرشت کردن (٢) سکپڕکردن؛ ئاووس کردن؛ لێ پەڕاندن؛ چاکردن (ڕووەك، گیاندار)

fecundity (fi-kun′də-ti), ***n.*** بەپیتی؛ بەبرشتی؛ بەر زۆر گرتن؛ منداڵ زۆر بوون؛ سك زوو زوو پڕبوون

fed (fed), *past tense and past participle of* **feed.**

fed up, [Slang]. وەڕس بوون؛ بێزار بوون؛ تاقەت لێ چوون

(to be fed up with a person, a job, a place, etc.)

federal (fed′ēr-əl, fed′rəl), ***adj.*** (١) فیدراڵی (ا) تایبەتی بە یەکگرتنی چەند ناوچەیەك لەژێر یەك ئاڵادا (ب) تایبەتی بە فەرمانڕەوایی‌یەکی ناوەندی کە دەسەڵاتی هەبێت بەسەر فەرمانڕەوایی ناوچەکاندا. (٢) [F-]، تایبەتی بە فەرمانڕەوایی ناوەندی ئەمەریکا. (٣) [F-]، تایبەتی بە، یا پاڵپشتیکەری، یەکێتی ئەمەریکا دژی جیابوونەوە (لە شەڕی براکوژی ئەمەریکادا ١٨٦١–١٨٦٥).

n. [F-], سەرباز یا پاڵپشتیکەری یەکێتی ئەمەریکا دژی جیابوونەوە (لە شەڕی براکوژی ئەمەریکادا).

federalism (fed′ēr-əl-iz′m, fed′rəl-iz′m), ***n.*** (١) فیدراڵیزم: ڕێگاو بیروڕاو شێوەو دەستووری فەرمانڕەوایی فیدراڵی. (٢) [F-]، پاڕەو بیروڕای حیزبی فیدراڵی ئەمەریکا.

federalist (fed′ēr-əl-ist, fed′rəl-ist), ***n.*** (١) لایەنگری شێوەی فەرمانڕەوایی فیدراڵیزم (٢) [F-]، لایەنگر یا ئەندامی حیزبی فیدراڵی ئەمەریکا.

adj. (١) تایبەتی بە لایەنگری کردنی فیدراڵیزم. (٢) تایبەتی بە لایەنگری کردنی حیزبی فیدراڵی ئەمەریکا.

federalize (fed′ēr-əl-īz′, fed′rəl-īz′), ***v.t.*** کردن بە فیدراڵی؛ یەك پێکگرتنی چەند ناوچەیەك لەژێر ئاڵای فەرمانڕەوایی‌یەکی ناوەندی گشتیدا.

-federalization ***(n.).***

federate (fed′ēr-it), ***adj.*** یەکگرتوو لەژێر فەرمانڕەوایی فیدراڵیدا.

v.t. & v.i. یەکگرتن لەژێر فەرمانڕەوایی فیدراڵیدا.

federation (fed′ə-rā′shən), ***n.*** (١) یەکگرتن؛ بوون بە فیدراڵی؛ بوون بە یەك. (٢) یەکێتی.

fee (fē), ***n.*** (١) زەوی‌وزارێك کە وەرزێرێك لە دەرەبەگێکی وەردەگرێت بە ئەمانەت بۆ چاندنی (بەرامبەر بە هەندێ ئەرك). (٢) وەرگرتنی ئەم جۆرە زەوی‌وزارە. (٣) مز؛ کرێ. (٤) بەخشیش.

hold in fee, خاوەن بوونی زەوی‌وزار؛ خاوەنێتی کردن یا هەبوونی زەوی‌وزار.

feeble (fē′b'l), ***adj.*** (١) لاواز؛ بێ هێز؛ بێ ووزە: *(a ~ old man)*. (٢) کز؛ بێ تین: *(a ~ light; a ~ attempt)*. (٣) ناسك؛ لەرزۆك: *(a ~ barrier)*.

-feebly ***(adv.).***

feeble-minded (fē′b'l-mīn′did), ***adj.*** مێشك سووك؛ بێ مێشك؛ خلەفاو.

feed (fēd), ***v.t.*** (١) خواردن پێدان؛ دان پێدان؛ دەرخوارد دان. (٢) پێدان (شتێکی پێویست)؛ بەخێوکردن. (٣) هاندان. (٤) دان دان (مەکینە، ئاگر، ڕۆبا... هتد). (٥) خۆشی پێدان؛ دڵخۆش کردن.

v.i. خواردەمەنی خواردن (گیانداران)؛ خواردن.

n. (١) ئالیك؛ خواردەمەنی گیاندار؛ دان (باڵندە)؛ ئاڵف. (٢) یەك ئالیك؛ ژەمێك خواردەمەنی گیاندار. (٣) دانێك کە دەدرێت بە مەکینەیەك. (٤) دان دانی مەکینەیەك. (٥) بەشی داندەر (مەکینە). (٦) [Colloq.]، ژەم؛ ژەمە خواردن.

feed on (or upon), (١) خواردن؛ پێ ژیان؛ لەسەر ژیان. (٢) خۆشی لێ وەرگرتن؛ پێ ژیان.

feedback (fēd′bak′), ***n.*** (١) دانەوەی ووزە یا هێز (مەکینە). (٢) وەڵام دانەوە بە ووتە یا کردار؛ هەست پیشاندان بەرامبەر کردار یا ڕەفتارێك:

(A teacher needs ~ from his students to find out how they like his teaching method.)

feeder (fēd′ēr), ***n.*** (١) دان پێدەر (مەکینە). (٢) جۆگە (بەتایبەتی کە بڕژێتە ناو ڕووبارێکەوە)؛ لقە ڕووبار. (٣) کەیەنەرو دابەشکەری ئەلەکتریك. (٤) شووشەی شیری منداڵ؛ مەمە.

feel (fēl), ***v.t.*** (١) دەست تێوەدان؛ دەست لێدان. (٢) هەستپێکردن. (٣) هەست جووڵاندن (٤) ئاگا لێ بوون؛ هەستپێکردن (بە مێشك)؛ پێ زانین. (٥) وا زانین؛ بڕوا وەها بوون؛ بڕواکردن.

v.i. (١) هەستکردن؛ هەست بوون.

(٢) وا هاتنە بەرچاو یا بەر هەست؛ وا هەستکردن
(The water ~s warm.)
(٣) پەل کوتان؛ دەست کوتان بەم لاو بەولادا بۆ دۆزینەوە؛ بۆ گەڕان (بە هەست).
(٤) هەستکردن بە جۆرێکی تایبەتی: *(I ~ sad, happy, etc.)*.
(٥) هەست جووڵان: هاوهەستکاری؛ هاوسۆزکاری
n. (١) هەستکردن: هەستکاری (٢) هەستی دەست تێوەدان.
(٣) هەست جووڵان
feel (a person) out, لە بیروڕای کەسێك ئاگاداربوون یا لێ دەرهێنانی بە پرسیارکردنی ناڕاستەوخۆ.
feel like, [Colloq.], حەزکردن: ویستن: ئارەزوو بوون؛ هەوەس بوون.
feel up to, [Colloq.], توانین: تاقەت بوون؛ لە ووزەدا بوون
feeler (fēl′ẽr), *n.* (١) هەستکەر (مرۆڤ، شت)؛ هەستەوەر
(٢) هەستەشاخ (جانەوەر)
(٣) پرسیارێك یا کردەوەیەك کە بیروڕاو هەستی کەسێکی پێ دەدۆزرێتەوە.
feeling (fēl′iŋ), *adj.* بەسۆز؛ بەهەست؛ هاوسۆز:
(a ~ person, heart, etc.)
n. (١) هێزی هەستکردن (بە دەست)؛ هۆش.
(٢) هەست *(a ~ of joy)*.
(٣) سۆز (٤) جۆش (بەتایبەتی هەستی تووڕەیی).
(٥) بیروڕا؛ و زانین.

feet (fēt), *plural of* foot.
carry (or sweep) off one's feet, دلفڕاندن: هێنانە جۆش؛ لەپڕ کەوتنە خۆشەویستی کەسێکەوە
on one's feet, (١) بە پێوە (٢) جەسپیو؛ ڕەگ داکوتاو؛ قایم.
sit at the feet of, لەبەر پێدا دانیشتن (وەك قوتابی)
stand on one's own feet, سەربەخۆ بوون؛ پشت بە خۆ بەستن؛ یارمەتی کەس نەویستن.
feign (fān), *v.t.* (١) پێکەوەنان (٢) هەڵبەستن (درۆ، چیرۆك).
(٣) هێنانە بەرچاوی خۆ
(٤) وا دەرخستن؛ بە درۆ وا پیشاندان؛ لاسایی کردنەوە.
v.i. وا دەرخستن بە درۆ؛ بە درۆ وا پیشاندان؛ بە درۆ نواندن
feigned (fānd), *adj.* درۆ؛ درۆزنە: هەڵبەستراو؛ سەرزاری؛ ڕووالەت.
felicitate (fə-lis′ə-tāt′), *v.t.* (١) پیرۆزبایی لێکردن
(٢) [Rare]. دڵخۆش کردن.
felicitation (fə-lis′ə-tā′shən), *n.* پیرۆزبایی
felicitous (fə-lis′ə-təs), *adj.* (١) بەجێ (ووتە، کردار)؛ گونجاو؛ شیاو. (٢) لێهاتوو لە ووتەو کردەوەی بەجێدا.
felicity (fə-lis′ə-ti), *n.* (١) شادی؛ بەختیاری؛ کامەرانی؛ خۆشی.
(٢) سەرچاوە یا هۆی شادی. (٣) ووتە یا بیرێکی بەجێ.
felid (fē′lid), *n.* پشیلە؛ هەرچ گیاندارێك کە لە توخم و تیرەی پشیلە بێت.
feline (fē′līn), *adj.* (١) تایبەتی بە پشیلە؛ پشیلەیی (٢) فێڵباز.
n. هەرچ گیاندارێك لە توخم و تیرەی پشیلە (وەك پڵنگ، شێر، ویز... هتد).
fell (fel), *past tense of* fall.
fell (fel), *v.t.* (١) دان بە زەویدا؛ خستن.
(٢) بڕینەوە (درەخت)؛ داپاچین؛ بڕین.
n. ئەو درەختانەی لە وەرزێکدا دەبڕدرێتەوە.
fell (fel), *adj.* (١) بێ بەزەیی؛ دڕندە؛ توندوتیژ.
(٢) [Archaic]. کوشندە
fell (fel), *n.* پێستە یا پێستی گیاندار.
fell (fel), *n.* گردێکی بەرد نی یا ڕووتەنی.
feller (fel′ẽr), *n.* [Slang or Dial.]. = **fellow.**
fellmonger (fel′muŋ′gẽr), *n.* بازرگانی پێستە.
fellow (fel′ō, fel′ə), *n.* (١) هاوڕێ؛ ئاوەڵ؛ برادەر
(٢) کەسێکی هەمان پلەوپایە. (٣) دانەیەك لە جووتی شت.
(٤) قوتابییەکی خوێندنی بەرز لە زانکۆدا کە یارمەتی دارایی پێ درابێت.
(٥) ئەندامی کۆمەڵێکی زانیاری. (٦) [Obs.]؛ کەسێکی پلەوپایە نزم.
(٧) [Colloq.]، زەلام؛ کابرا؛ کەس؛ پیاو.
(٨) [Colloq.]، دلدار؛ دۆست.
adj. هاو؛ هاونیلە: *(~ workers; ~ students)*.
fellowship (fel′ō-ship′), *n.* (١) برادەرێتی؛ هاوڕێیەتی؛ برادەری؛ دۆستایەتی. (٢) کۆمەڵە؛ کۆمەڵە برادەر.
(٣) یارمەتی دارایی کە دەدرێت بە قوتابییەکی زانکۆ.
(٤) پلەوپایەی قوتابییەکی خوێندنی بەرز کە یارمەتی دارایی پێ درابێت
felly (fel′i), *n.* قەراغی پێچکە؛ پێچکە.
felon (fel′ən), *n.* کەسێکی تاوانبار؛ گوناهبار
adj. تاوانبار؛ گوناهبار؛ بەد.
-felonious *(adj.)*.
felony (fel′ə-ni), *n.* تاوان؛ تاوانێکی گەورە (وەك پیاو کوشتن، ئاگر بەردانەوە، بەزۆر سواربوونی ئافرەت).
felt (felt), *n.* (١) لباد (کە لە خوری و فەرو یا تووك دروست دەکرێت).
(٢) بەرگی لە لباد دروستکراو
adj. لە لباد دروستکراو.
felt (felt), *past tense and past participle of* **feel.**
female (fē′māl), *adj.* (١) مێ؛ مێینە؛ مێچکە.
(٢) لە ژن و کچ پێکهاتوو.
n. ئافرەت؛ ژن؛ گیاندار یا ڕووەکی مێ
feme (fem), *n.* (١) خێزان؛ ژن. (٢) ئافرەت
feminine (fem′ə-nin), *adj.* (١) مێ؛ مێینە.
(٢) ناسك؛ ژنانە؛ ژنانەیی. (٣) بۆ ئافرەت شیاو. (٤) سەرژنانە.
(٥) تایبەتی بە مێ (ڕێزمان).
n. (١) توخمی مێ (ڕێزمان). (٢) ووشەیەك کە نیشانەی توخمی مێ بێت.
femininity (fem′ə-nin′ə-ti), *n.* (١) ژنێتی؛ کچێتی؛ ناسکی
(٢) ژنان؛ ئافرەتان.
feminism (fem′ə-niz′m), *n.* بیروباوەڕی یەکسانی ژن و پیاو لە مافدا؛ جووڵانەوەی هێنانەدی یەکسانی ژن و پیاو لە مافدا.
feminist (fem′ə-nist), *n.* ئافرەتێك کە لایەنگری یەکسانی ژن و پیاو بێت لە مافدا.
adj. تایبەتی بە یەکسانی ژن و پیاو لە مافدا؛ تایبەتی بە لایەنگرانی ئەم یەکسانییە.
feminize (fem′ə-nīz′), *v.t. & v.i.* ناسك کردن؛ سەرژنانە کردن؛ بوون بە سەرژنانە.
fen (fen), *n.* زۆنگاو؛ زەلکاو؛ زۆنگ؛ گەناو.
fence (fens), *n.* (١) پەرژین؛ تەیمان؛ شوورە (٢) شیربازی.
(٣) کارامەیی لە گفتوگۆدا؛ زمانپاراوی.
(٤) فرۆشیارو کڕیاری شتومەکی دزراو. (٥) فرۆشگای شتومەکی دزراو.
v.t. (١) (~ **in**)، پەرژین کردن؛ تەیمان کردن.
(٢) [Archaic]، پاراستن.
v.i. (١) شیربازی کردن. (٢) وەڵامی ڕاستەوخۆ نەدان؛ خۆ بەدەستەوەنەدان؛ خۆ لێ لادان (پرسیارو وەڵام). (٣) کڕین و فرۆشتنی شتومەکی دزراو.
on the fence, بێ لایەن؛ لایەن نەگرتن.
fencer (fen′sẽr), *n.* (١) شیرباز. (٢) وەستای شیر؛ شیر دروستکەر
fencing (fen′siŋ), *n.* (١) شیربازی. (٢) گفتوگۆ.
(٣) کەرەسەی پەرژین یا تەیمان (زی، تەلبەن... هتد).
(٤) پەرژین؛ تەیمان؛ شوورە
fend (fend), *v.t.* [Archaic or Poetic], پاراستن.
v.i. بەرهەڵستی کردن.
fend for oneself, خۆ پاراستن؛ چارەسەری کاری خۆ کردن؛ کاری خۆ ڕایی کردن بەبێ یارمەتی کەس.
fend off, بەرهەڵستی کردن و گەڕاندنە دواوە؛ لە خۆ دوورخستنەوە؛ خۆ ڕاگیرکردن لەبەر هێرشدا و گەڕاندنەوە.

fender (fen′dēr), *n.* هۆی پاراستن (ا) (دەعامیە)ی ئوتومبیل.
(ب) ئامێرێکی وەها لەبەردەمی شەمەندەفەردا بۆ لادانی شتی سەر هێڵە ئاسنینەکە یا لادانی گیاندار لەسەر ڕێی شەمەندەفەرەکەدا.
(ج) شوورەی ئاگردان (د) کوشنێك کە قەراغی کەشتی دەپارێزێت لە کاتی لەنگەر هاویشتندا

fenugreek (fen′yoo-grēk′), *n.* شملی.

ferment (fũr′mənt), *n.* (١) هەوێن (٢) مەیین؛ ترشان.
(٣) جۆش؛ جموجووڵ.
v.t. (١) مەیاندن؛ مەیین
(٢) هێنانە جۆش؛ جموجووڵ تێخستن.
v.i. (١) مەیین؛ ترشان. (٢) هاتنە جۆش؛ جموجووڵ تێکەوتن.

fermentation (fũr′mən-tā′shən), *n.* (١) مەیین؛ ترشان.
(٢) جۆش؛ جموجووڵ.

fern (fũrn), *n.* سەرخەس؛ ڕووەکێکی هەمیشە سەوزی ناو باخچەی ماڵە.

fernery (fũr′nēr-i), *n.* (١) باخچەی سەرخەس.
(٢) کۆمەڵێك سەرخەس.

ferocious (fi-rō′shəs), *adj.* (١) دڕ؛ دڕندە؛ هار
(٢) [Colloq.]، زۆر؛ ئێجگار زۆر: *(a ~ appetite)*.

ferocity (fi-ros′ə-ti), *n.* دڕی؛ دڕنتی؛ هاری

-ferous (fēr-əs), پاشگرێکە بەمانای: بەرهەمهێن؛ بەرهەمدار.

ferreous (fer′i-əs), *adj.* (١) ئاسندار؛ ئاسناوی.
(٢) ئاسنین؛ زۆر ڕەق.

ferret (fer′it), *n.* شریتێکی باریکی لۆکە، خوری، یا ئاوریشم.

ferret (fer′it), *n.* گیاندارێکە وەك ڕسق وایە بەڵام گەورەترەو دڕە.

ferric (fer′ik), *adj.* ئاسناوی؛ ئاسندار؛ تایبەتی بە ئاسن.

ferrule (fer′əl, fer′ool), *n.* (١) پارچە ئاسنێکە دەدرێت لە کلکی گۆچان یا سەری داردەست بۆ قڵیش نەبردنی و بەهێزکردنی.
(٢) بۆرییەکی کورتی بچووکە بۆ لێکدانی جومگە (مەکینەکاری).

ferry (fer′i), *v.t.* (١) لە کەنداو یا ڕووبار پەڕاندنەوە بە کەڵەك یا بەلەم.
(٢) فڕۆکە گەیاندن بۆ جێگەی مەبەست بە فڕینی بۆ ئەو شوێنە.
v.i. لە کەنداو یا ڕووبار پەڕینەوە بە کەڵەك یا بەلەم.
n. (١) کەڵەك؛ قەیاغ؛ بەلەم یا کەشتییەك بۆ پەڕاندنەوەی ڕێبوارو شتومەك لە کەنداو یا ڕووبارێك. (٢) شوێنی پەڕینەوەی بەلەم یا کەشتییەکی وەها.
(٣) مافی ئەم جۆرە پەڕاندنەوەیە. (٤) گەیاندنی فڕۆکە لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێکی تر بە فڕینیان.

ferryboat (fer′i-bōt′), *n.* بەلەمی ڕێبوارو شتومەك پەڕاندنەوە لە کەنداوو ڕووبار.

ferryman (fer′i-mən), *n.* خاوەن، بەڕێوەبەر، یا کرێکاری کەڵەك یا بەلەمی پەڕاندنەوە لە کەنداوو ڕووبار؛ بەلەمەوان.

fertile (fũr′t'l), *adj.* (١) بەپیت؛ بەبرشت؛ بەبەر؛ بەبەرەکەت.
(٢) هۆکاری بەپیتی. (٣) بەردار؛ بەرگر؛ سك کەر (گیاندار).
(٤) پیتکراو *(~ eggs)*

fertility (fēr-til′ə-ti), *n.* پیت؛ بەپیتی؛ برشت؛ بەبرشتی؛ بەبەری؛ بەرداری؛ سکپڕبوون.

fertilize (fũr′t'l-īz′), *v.t.* (١) بەهێزکردن (زەوی‌وزار)؛ پەین تێکردن.
(٢) پیتکردن؛ لەیەکدانی تۆوی نێرو هێلکەی مێ (هێلکە، مرۆڤ):
(to ~ eggs)
-fertilization *(n.)*.

fertilizer (fũr′t'l-īz′ēr), *n.* (١) پەین؛ پەینی کیمیایی زەوی
(٢) لەیەکدەر؛ بەپیتکەر؛ لەیەك چاککەر: *(Bees are ~s of flowers.)*.

ferula (fer′yoo-lə, fer′oo-lə), *n.* (١) جۆرە ڕووەکێکە وەك کەرەوز.
(٢) داردەستی ماموٚستا. (٣) داردەستی فەرمانڕەوا؛ گورزی پاشا.

ferule (fer′əl, fer′ōōl), *n.* داردەستی ماموٚستا (بۆ تەمێ کردنی قوتابی)
v.t. لێدان یا تەمێ کردن بەم داردەستە

fervency (fũr′vən-si), *n.* جۆش؛ تین؛ گەرمی (سۆز).

fervent (fũr′vənt), *adj.* (١) گەرم؛ بەتین. (٢) بەجۆش؛ بەتین؛ بەگەرم.
-fervently *(adv.)*.

fervor (fũr′vēr), *n. Also* **fervour**, (١) گەرمایی؛ گەرمییەکی زۆر.
(٢) جۆش؛ تین (هەست)؛ هەستی گەرم.

festal (fes′t'l), *adj.* جەژنی؛ زەماوەندی؛ خۆش؛ شاد.

fester (fes′tēr), *n.* دوومەڵ.
v.i. (١) کێم کردن. (٢) ڕزین.
(٣) پەنگ خواردنەوەو دڵ ئازاردان (بیرەوەری، هەست)؛ دڵ ڕەش کردنەوە؛ دڵ پڕبوون: *(The insult ~ed in his mind.)*.
v.t. (١) بوون بەهۆی کێم کردن. (٢) دڵ لێ ڕەش کردنەوە؛ داخ کردن بە دڵەوە؛ دڵ لێ پڕکردن.

festival (fes′tə-v'l), *n.* جەژن؛ ئاهەنگ؛ زەماوەند؛ ئاهەنگو زەماوەند.
adj. تایبەتی بە ئاهەنگو زەماوەند.

festive (fes′tiv), *adj.* خۆش (ڕووداو، کات، شوێن)؛ شاد؛ زەماوەندی:
(a ~ scene, atmosphere, etc.)

festivity (fes-tiv′ə-ti), *n.* (١) خۆشی و شادی؛ کەیف و ڕابواردن.
(٢) (ا) زەماوەند؛ ئاهەنگ؛ جەژن. (ب) (*pl.*)، ڕووداوی کاتی ئاهەنگو زەماوەند.

festoon (fes-tōōn′), *n.* چەپکەیەك گوڵو گەڵا (کە کرابێت بە شریتێکی بازنەیی یا پێچاوپێچەوە).
v.t. (١) ڕازاندنەوە بەم جۆرە چەپکە گوڵو گەڵایە. (٢) چەپکە چەپکە کردن.
(٣) لێکدان بە چەپکە گوڵو گەڵا.

festoonery (fes-tōōn′ēr-i), *n.* چەند چەپکە گوڵو گەڵایەك (کە کرابن بە شریتەوە).

fetal (fē′t'l), *adj.* ئاوڵەمەیی؛ وەك ئاوڵەمە.

fetation (fē-tā′shən), *n.* پێکهاتن و گەورەبوونی ئاوڵەمە؛ سکپڕی

fetch (fech), *v.t.* (١) هێنان (شت، مرۆڤ، گیاندار)؛ چوون بۆی و هێنانی:
(Will you ~ a doctor at once?; Please ~ me the dictionary.)
(٢) هێنان (نرخ)؛ بەهابوون؛ ئەوەندە پارە کردن:
(This old car won't ~ you much.)
(٣) دەرهێنان؛ لێ دەرهێنان. (٤) هەناسە هەڵکێشان.
(٥) لێوە بۆ دەرکەوتن (بیروباوەڕ). (٦) دڵ ڕاکێشان؛ سەرنج ڕاکێشان
(٧) [Colloq.]، پیاکێشان؛ پیامالین.
v.i. (١) بۆی چوون و هێنانی. (٢) هێنانەوەی نێچیری کوژراو (سەگی ڕاو)
(٣) (ا) ڕێبازێکی تایبەتی گرتن (کەشتی).
(ب) لە ڕێگە لادان (کەشتی)؛ پێچکردنەوە.
n. (١) هێنان؛ هێنانەوە؛ بۆ چوون و هێنانەوە. (٢) فێڵ؛ خۆ لادان.
fetch and carry, وردە کار کردن؛ کاری ناگرنگ کردن.
fetch up, گەیشتنە شوێنێك و وەستان.

fetching (fech′iŋ), *adj.* [Colloq.], دڵفڕێن؛ جوان؛ قەشەنگ.

fete, fête (fāt), *n.* ئاهەنگو زەماوەند (لە جێگەیەکی کراوە).
v.t. ئاهەنگو زەماوەند بۆ گێڕان (بۆ ڕێز لێگرتن).

feticide (fē′tə-sīd′), *n.* منداڵ لەباربردن؛ ئاوڵەمە کوشتن.

fetid (fet′id, fē′tid), *adj.* بۆگەن.

fetish (fē′tish, fet′ish), *n.* (١) جادوو؛ ئەفسوون؛ شتێك کە گوایە هێزی ئەفسوونی هەیە. (٢) شتێکی خۆشەویست بە ڕادەی پەرستن:
(to have a ~ for a thing)
(٣) شتێکی هەوەس هەڵسێنەر.
-fetishism *(n.)*; **fetishist** *(n.)*.

fetlock (fet′lok′), *n.* (١) مووی پشت دەست و پاشووی ئەسپ و ماین.
(٢) ئەو جومگەیەی ئەم مووەی پێوەیە.

fetter (fet′ēr), *n.* (١) (*pl.*)، پێوەند؛ زنجیری قاچ؛ کۆت.
(٢) کۆت؛ تەوق؛ شتێکی بەستەرەوە.
v.t. (١) پێوەندکردن؛ زنجیر کردنە قاچ.
(٢) بەستنەوە؛ ڕێ لێگرتن؛ وەستاندن

fetterlock (fet′ẽr-lok′), *n.* = **fetlock.**
fetus (fē′təs), *n.* ئاولەمە
feud (fūd), *n.* دوژمنایەتی‌یەکی بەتین‌و زۆر خایەن (بەتایبەتی لەنێوان دوو خێڵدا).
v.i. دوژمنایەتی کردن (بۆ ماوەیەکی زۆر)؛ شەڕکردن
-feudal *(adj.).*
feud (fūd), *n.* زەوی‌وزارێکە کە وەرزێر لە دەرەبەگی بە کرێ دەگرێت یا کاری بۆ دەکات لەباتی.
feudal (fū′d'l), *adj.* (١) تایبەتی بە زەوی‌وزارێکە کە وەرزێر لە دەرەبەگی بە کرێ گرتبێ یا کاری بۆ بکات لەباتی.
(٢) دەرەبەگی؛ تایبەتی بە ڕژێمی دەرەبەگێتی.
feudalism (fū′d'l-iz'm), *n.* دەرەبەگێتی؛ ڕژێمی دەرەبەگایەتی.
feudalistic (fū′d'l-is′tik), *adj.* تایبەتی بە دەرەبەگێتی؛ دەرەبەگێتی‌یانە: *(a ~ society)* .
fever (fē′vẽr), *n.* (١) تا؛ لەرزوتا
(٢) بێ ئارامی؛ جموجووڵ‌و جۆشێکی زۆر.
feverish (fē′vẽr-ish), *adj.* (١) لەرزوتادار؛ تادار.
(٢) بوو بە هۆی لەرزوتا. (٣) لەرزوتا تیا بڵاو (وڵات).
(٤) بێ ئارام؛ بێ سرەوت؛ بەجۆش.
feverous (fē′vẽr-əs), *adj.* = **feverish.**
few (fū), *adj., pron. & n.* ژمارەیەکی کەم؛ هەند؛ چەند؛ کەم؛ تاك‌وتەرا
  quite a few, [Colloq.], گەلێك؛ زۆر؛ ژمارەیەکی زۆر.
fez (fez), *n.* فێستە؛ فێست
fiancé (fē′än-sā′, fē-än′sā), *n.* دەزگیران (کوڕ)؛ مارەبڕ.
fiancée (fē′än-sā′, fē-än′sā), *n.* دەزگیران (کچ)؛ مارەبڕ.
fiasco (fi-as′kō), *n.* شکستی؛ نشوستی؛ ژێرکەوتن.
fiat (fī′ət, fī′at), *n.* (١) فەرمان؛ فەرمانی میری
(٢) دەسەلات پێدان؛ ڕێ پێدان.
fiat money, دراوی کاغەز کە میری دەریدەکات بێ ئەوەی بەرامبەر بەو دراوە ئاڵتوونی هەبێت لە خەزێنەدا.
fib (fib), *n.* درۆیەکی بچووک؛ درۆ؛ کەڵەك.
v.i. درۆیەکی بچووک کردن؛ درۆکردن.
fibber (fib′ẽr), *n.* درۆزن؛ درۆی بچووک کەر؛ درۆکەر.
fiber, fibre (fī′bẽr), *n.* (١) ڕیشاڵ (٢) گوش. (٣) چۆنێتی.
(٤) سرووشت (مرۆڤ)؛ ڕەووشت: *(a man of strong moral ~)* .
fiber glass, ڕیشاڵی شووشەیی (بۆ ناواخنی دیوارو سەربان).
fibrosis (fī-brō′sis), *n.* زۆربوونی شانە یا تێشووی ڕیشاڵەیی لە ئەندامێکی لەشدا.
fibrous (fī′brəs), *adj.* (١) ڕیشاڵاوی؛ ڕیشاڵدار.
(٢) وەك ڕیشاڵ؛ ڕیشاڵی.
fickle (fik′'l), *adj.* بێ بار؛ دەمدەمی؛ حولحول؛ بیارفرۆش:
(a ~ lover; ~ weather)
-fickleness *(n.).*
fiction (fik′shən), *n.* (١) هەڵبەست (٢) شتێکی هەڵبەستراو؛ درۆ.
(٣) چیرۆك؛ داستان؛ ڕۆمان.
fictional (fik′shən-'l), *adj.* (١) هەڵبەستراو؛ درۆ.
(٢) تایبەتی بە چیرۆك یا نووسراوی هەڵبەستراو.
fictitious (fik-tish′əs), *adj.* (١) هەڵبەستراو؛ ئەفسانەیی؛ هەڵبەست.
(٢) درۆ؛ درۆزنە؛ دروستکراو: *(a ~ name)* .
fiddle (fid′'l), *n.* (١) کەمانچە؛ ئامێرێکی مۆسیقایە لە کەمانچە دەچێ.
(٢) شوورەیەکی سەر مێزی کەشتی بۆ نەکەوتنە خوارەوەی قاپ... هتد.
v.t. (١) [Colloq.]، کەمانچەلێدان؛ کەمانچەژەندن.
(٢) کات بەفیڕۆدان؛ کات کوشتن؛ خۆ خلافاندن.
v.i. (١) [Colloq.]، کەمانچەلێدان. (٢) جرت‌وفرت کردن؛ جرپنی کردن.
  fit as a fiddle, تەندروست؛ تەندرووست باش.
  play second fiddle, پاشکۆیەتی کردن؛ ژێردەستی کردن.
fiddle-deedee (fid′'l-dē′dē′), *n. & interj.* قسەی قۆڕ؛ قسەی هیچ‌وپووچ.
fiddle-faddle (fid′'l-fad′'l), *n. & interj.* [Colloq.], قسەی قۆڕ؛ قسەی هیچ‌وپووچ.
v.i. [Colloq.], خۆ خەریك کردن بە شتی هیچ‌وپووچەوە.
fiddler (fid′lẽr), *n.* کەمانچەژەن؛ کەمانچەلێدەر.
fiddling (fid′liŋ, fid′'l-iŋ), *adj.* (١) کەمانچەژەن؛ کەمانچەلێدەر.
(٢) هیچ‌وپووچ؛ بێ بایەخ.
fidelity (fī-del′ə-ti, fə-del′ə-ti), *n.* (١) دڵسۆزی؛ داوێن پاکی ژن‌و مێرد. (٢) ووردی‌و ڕاستی تۆمارکردن:
(to copy a document with ~)
fidget (fij′it), *n.* (١) بێ ئارامی؛ نەسرەوتن.
(٢) کەسێکی بێ ئارام‌و جرپن‌و جرت‌وفرتکەر.
v.i. جرت‌وفرت کردن؛ جرپنی کردن؛ بێ ئارامی:
(She ~ed with her necklace.)
v.t. جرت‌وفرت پێکردن؛ خستنە جرت‌وفرت.
-fidgetiness *(n.).*
fidgety (fij′it-i), *adj.* جرت‌وفرتکەر؛ جرپن؛ بێ ئارام.
fie (fī), *interj.* شوورەیی‌یە!.
fief (fēf), *n.* (١) زەوی‌وزارێکە کە دەرەبەگ دەیدات بە وەرزێرێك لەباتی بەردەستی کردن‌و کار بۆ کردنی. (٢) مافی دەست پێوەگرتنی ئەم زەوی‌وزارە
field (fēld), *n.* (١) *(pl.)*، دەشت. (٢) زەوی؛ کێڵگە؛ لەوەڕگا؛ چاڕ.
(٣) گۆڕەپان: *(a football ~)* . (٤) کان: *(a gold ~)* .
(٥) (ا) مەیانی جەنگ. (ب) جەنگ. (ج) مەیانی سوپایی.
(٦) مەودای پسپۆری؛ مەودای زانیاری یا کار: *(the ~ of science)*
(٧) گۆڕەپانی ملەملێی وەرزشی.
(٨) ڕووی قەڵغان. (٩) مەودا (فیزیا).
adj. (١) تایبەتی بە مەیدان، زەوی، کێڵگە، یا گۆڕەپان.
(٢) بەرهەمی کێڵگەیە.
v.t. گرتنەوەو یاری پێکردنی تۆپ (وەرزش).
  play the field, خۆ نەبەستنەوە بە یەك شت، کار، یا چالاکی‌یەوە؛ خەریکی هەمە چالاکی‌یەك بوون.
  take the field, دەستپێکردن (وەرزش، مەشقی سوپایی).
field glass, field glasses, دووربینێکی زۆر بەهێز
field gun, تۆپ.
field hand, وەرزێر.
field hospital, نەخۆشخانەی سوپایی نزیك مەیدانی جەنگ.
field marshal, سوپا سالار؛ مارشاڵی مەیدان.
field trip, گەشتی مەیدانی (بۆ کۆکردنەوەی زانیاری‌و مەشقی ڕاستەوخۆی قوتابی).
field work, کاری مەیدانی (کە بریتی‌یە لە کۆکردنەوەی زانیاری).
fiend (fēnd), *n.* (١) شەیتان. (٢) کەسێکی بەد.
(٣) [Colloq.]، (ا) کەسێکە زۆر خولیای شتێکی هەبێت:
(a cigareette ~)
(ب) کەسێکی زۆر کارامەو لێهاتوو لە کارێکدا: *(He is a ~ at tennis.)*
  the Fiend, شەیتان.
fiendish (fēn′dish), *adj.* شەیتانانە؛ شەیتان ئاسا؛ بەد.
fiendlike (fēnd′līk′), *adj.* = **fiendish.**
fierce (fērs), *adj.* (١) دڕ؛ هار؛ دڕندە: *(a ~ dog)* .
(٢) توندوتیژ؛ بەهێز؛ توندوقایم: *(a ~ storm)* .
(٣) گەرم (جەنگ)؛ توندوتیژ؛ بەجۆش.
(٤) [Slang]، پیس‌و بۆگەن؛ بەد؛ ناپەسەند.
fiery (fī′ri, fī′ẽr-i), *adj.* (١) ئاگرین؛ ئاگری. (٢) گەرم.

(٣) بەجۆش: توندوتیژ: *(~ words)* .

(٤) زووهەڵچوو (مرۆڤ): *(a ~ nature)* .

(٥) زووگرگر؛ ئاگرگر؛ بسووت .

(٦) هەوکردوو (برین)؛ سوورهەڵگەڕاو؛ دڵگیرساو (برین).

fiesta (fi-es'tə), *n.* (١) زەماوەندێکی ئاینی.

(٢) زەماوەندێکی ئیسپانیییە.

fife (fīf), *n.* زوڕنا؛ شمشاڵ

v.t. & v.i. زوڕنالێدان

fifteen (fif'tēn'), *n. & adj.* پانزە؛ پازدە

fifteenth (fif'tēnth'), *adj.* پانزەهەم

fifth (fifth), *adj. & n.* پێنجەم؛ پێنجەمین

fifth column, دەستەی سەر بە دوژمن (کە لە دڵەوە حەز بە سەرکەوتنی دوژمن دەکەن بەسەر وڵاتەکەی خۆیانداو بە دزییەوە هەوڵیشی بۆ دەدەن).

fiftieth (fif'ti-ith), *adj. & n.* پەنجاهەم؛ پەنجاهەمین.

fifty (fif'ti), *adj. & n.* پەنجا

the fifties, ساڵە پەنجاکان (هی سەدەیەک یا تەمەنی مرۆڤێک).

fifty-fifty (fif'ti-fif'ti), *adj. & adv.* [Colloq.]. ئەوەندەی یەک؛ وەك یەك؛ یەکسان؛ نیواونیو.

fig (fig), *n.* (١) هەنجیر (٢) دار هەنجیر.

(٣) ئەختێك؛ هەندێکی بێ نرخ یا هیچوپووچ:

(Their opinion wasn't worth a ~.)

(٤) نیشانەیەکی سووک بە پەنجە (پەنجەگەورە خستنەناو پەنجەی شایەتمانو پەنجەدرێژەوە)

fight (fīt), *v.i.* (١) شەڕکردن؛ جەنگین؛ جەنگ کردن

(٢) بەربەرەکانی کردن؛ خەبات کردن؛ بەرهەڵستی کردن.

v.t. (١) شەڕ لەگەڵ کردن؛ شەڕکردن؛ جەنگ لەگەڵ کردن

(٢) خەبات کردن؛ بەرهەڵستی کردن؛ بەربەرەکانی کردن.

(٣) بە هەوڵو خەبات دەسکەوتن

n. (١) شەڕ؛ جەنگ. (٢) دەمەقاڵێ؛ هەرا؛ ئاژاوە.

(٣) تواناو ئامادەیی شەڕکردن.

fight it out, شەڕکردن تا لایەك دەبەزێت.

fight off, بەرهەڵستی کردن؛ بەربەرەکانی کردن؛ لە خۆ دوورخستنەوە.

fighter (fīt'ēr), *n.* (١) شەڕکەر؛ جەنگاوەر. (٢) بۆکسباز.

(٣) فڕۆکەی جەنگ

figment (fig'mənt), *n.* چیرۆکی هەڵبەستراو؛ شتێکی خەیاڵ کردە یا هەڵبەستراو

figurative (fig'yoor-ə-tiv), *adj.* (١) هێمایی

(٢) تایبەتی بە وێنەکردن (٣) مەجازی؛ بڕیتی (زمانەوانی).

figure (fig'yoor), *n.* (١) شێوە

(٢) لەش ولار؛ بەژن وباڵا؛ قەدوباڵا؛ بیچم؛ پەیکەر

(٣) کەس (بەتایبەتی هی بەناو)؛ مرۆڤ.

(Roosevelt was one of the greatest ~s of his time.)

(٤) وێنە (کەس، شت). (٥) نەخشە.

(٦) ژمارە؛ نمرە *(the ~ 5)*

(٧) (*pl.*) ژمارە؛ ژمێرە؛ حساب (٨) هەندێك دراو یا پارە.

(٩) چەند هەنگاوێکی سەماکردن (١٠) شێوە (ئەندازە).

(١١) مەجاز (ڕەوانبێژی).

v.t. (١) شێوەپێدان؛ وێنەکردن. (٢) هێنانە بەرچاوی خۆ.

(٣) بە نەخشە ڕازاندنەوە (٤) ژماردن؛ لێکدانەوە

(٥) [Colloq.] بڕوابوون؛ وا زانین (٦) بە مەجاز دەربڕین (ڕەوانبێژی).

v.i. (١) باش دیاربوون (٢) ژماردن (٣) [Colloq.] لێکدانەوە؛ ڕەچاوکردن.

figure on, (١) پشت پێ بەستن؛ بەتەمابوون

(٢) نەخشەدانان؛ نەخشە بۆ کێشان

figure out, (١) لێکدانەوە؛ ژماردن؛ هەڵهێنان

(٢) تێگەیشتن؛ بۆ دەرکەوتن؛ سەر لێ دەرچوون؛ زانین

figure up, کۆکردنەوە (ژمارە).

figurehead (fig'yoor-hed'), *n.* (١) پەیکەری سەر لووتی کەشتی.

(٢) سەرۆکی هەر بەناوو بێ دەسەڵات.

figure of speech, مەجاز (ڕەوانبێژی).

figurine (fig'yoo-rēn'), *n.* پەیکەرێکی بچووك.

filament (fil'ə-mənt), *n.* (١) تاڵ؛ دەزوو.

(٢) تەلی ناو گڵۆپی ئەلەکتریك. (٣) تەختە گوڵ.

filbert (fil'bērt), *n.* (١) (بندق)؛ بەرەدارێکە وەك کەستەنە وایە.

(٢) درەختی (بندق).

filch (filch), *v.t.* دزین (شتێکی هیچوپووچ).

file (fīl), *n.* (١) فایل. (٢) ڕیز (مرۆڤ، شت)

(٣) ڕیزە خانەی شەترەنج.

v.t. (١) خستنە فایلەوە؛ ڕێكوپێك کردن لە فایلدا.

(٢) تۆمارکردنی بەڵگەنامەیەك لە دادگادا.

v.i. بە ڕیز ڕۆیشتن: *(The children ~ed out of the building.)* .

in file, بە ڕیز.

on file, لە فایلدایە.

file (fīl), *n.* بڕبەنگ.

v.t. لە بڕبەنگ دان؛ بە بڕبەنگ ساف کردن.

filet (fi-lā', fil'ā, fil'it), *n.* (١) تۆڕێك یا چنراوێکی نەخشەی چوارگۆشەدار. (٢) پارچە گۆشتی تەنك (گاو مانگاو ماسی).

filet mignon (fi-lā' min-yōn', fil'ā min-yon), پارچە گۆشتی نەرمەی گاو مانگا.

filial (fil'i-əl, fil'yəl), *adj.* فرزەندی؛ هی کوڕو کچ بۆ دایكو باوك: *(~ devotion)*

filibuster (fil'ə-bus'tēr), *n.* (١) چەتە (دژی وڵاتێکی بێگانە).

(٢) دەوەن بە ئاش؛ ڕێگەگرتن لە مۆرکردنی گەڵاڵەی یاسایەك لە پەرلەماندا بە زۆر دووان.

v.i. (١) چەتەیی کردن (دژی وڵاتێکی بێگانە).

(٢) دەوەن بە ئاش کردن؛ ڕێگەگرتن لە مۆرکردنی گەڵاڵەی یاسایەك لە پەرلەماندا بە زۆر دووان.

filicide (fil'ə-sīd'), *n.* (١) منداڵی خۆ کوشتن.

(٢) منداڵی خۆ کوژ.

-filicidai *(adj.).*

Filipino (fil'ə-pē'nō), *n.* فیلیپینی.

fill (fil), *v.t.* (١) پڕکردن؛ ئاخنین.

(٢) لە پلەیەکدا بوون یا فەرمانبەرییەك کردن:

(to ~ an office or position)

(٣) دانان (لە کار یا فەرمانبەریدا).

(٤) دەرمان ئامادەکردن بەپێی ڕەچەتە؛ داواکاری بەجێهێنان:

(to ~ a prescription or an order)

(٥) پڕکردنەوە (درز، کون).

(٦) (ا) تێرکردن. (ب) خواردەمەنی پێدان.

(٧) پڕکردنەوە (چاڵ).

(٨) ئاوساندن (بایەوانی کەشتی).

v.i. (١) پڕبوون؛ پڕبوونەوە. (٢) تێربوون.

n. (١) ئەوەندەی پێویستە بۆ پڕبوون یا تێربوون.

(٢) تێری؛ ئەوەندەی تێر بکات. (٣) ئاوئاخن؛ پڕکەر.

(٤) بەستو؛ بەرزایییەکی دەستکرد (وەك هی ڕێگەی هێڵی شەمەندەفەر)

fill in, (١) پڕکردن. (٢) پڕکردنەوە (بۆشایی ڕستە)؛ تەواوکردن؛ تێکردن؛ تێخستن. (٣) جێگرتنەوە؛ جێگری کردن.

fill one in on, [Colloq.], دوا دەنگوباس پێ گەیاندن:

(He filled me in on the latest news.)

fill out, (١) پڕبوونەوە؛ پڕبوون؛ ئاوسان؛ قەڵەوبوون.

(٢) پڕکردنەوە (ئیستیمارە).

fill up, پڕکردن؛ پڕبوون بەتەواوی

filler (fil′ẽr), *n.* (١) ناوناخن (٢) درز پڕکەرەوە

(٣) تووتنی ناو جگەرە یا سیگار. (٤) بۆشایی پڕکەرەوە (لە ڕۆژنامەیەکدا).

(٥) دەستەیەک پەڕەی کاغەزی تاک تاک (کە دەخرێتە ناو بەرگێکەوە وەک دەفتەر).

fillet (fil′it), *n.* (١) سەرپێچێکی باریک (بۆ جوانی یا قژ بەستن).

(٢) تیلمە؛ تەلماسک؛ شریت؛ بەند

(٣) پارچەیەک گۆشتی نەرمەی تەنک (گاو مانگاو ماسی).

v.t. (١) بەستن یا ڕازاندنەوە بە پێبەست یا بەندێک.

(٢) ئیسقان لێ دەرهێنان و کردن بە پارچەی تەنک و ڕێک و پێکەوە (گۆشت).

fill-in (fil′in′), *n.* (١) جێگری سەردەمی (مرۆڤ، شت).

(٢) [Colloq.]، پوختە؛ کورتە.

filling (fil′iŋ), *n.* (١) پڕکردن؛ پڕبوون.

(٢) ناوناخن بەتایبەتی هی ددانی کلۆر؛ پڕکەرەوە.

filling station, بەنزینخانە

filly (fil′i), *n.* (١) جوانو ماین؛ نۆما

(٢) [Colloq.]، کچێکی ڕووخۆش و بەجۆش.

film (film), *n.* (١) سەرتوێژ؛ توێژاڵ؛ توێژی تەنک. (٢) فیلمی کامێرا.

(٣) لێڵایی (چاو)؛ تارمایی سەرچاو؛ پەردەی سەرچاو (نەخۆشی).

(٤) فیلمی سینەما. (٥) دەزووی باریک

v.t. (١) بە پەردە یا توێژاڵی تەنک داپۆشین. (٢) وێنەگرتن.

(٣) کردن بە فیلمی سینەما؛ فیلم گرتن: *(They ~ed the story.)* .

v.i. (١) داپۆشران بە توێژاڵ یا پەردەی تەنک.

(٢) کران بە فیلمی سینەما.

filter (fil′tẽr), *n.* پاڵوێنە؛ پاڵێوگە؛ ئاوپاڵێو.

v.t. پاڵاوتن

v.i. (١) پاڵاوتن؛ پاڵێوران

(٢) وردە وردە بڵاوبوونەوە: *(The news ~ed through town.)* .

filth (filth), *n.* (١) پیسی؛ پیسایی؛ گەندوگوو؛ چڵک؛ چڵکنی.

(٢) ڕەووشت خراپی؛ بەدڕەفتاری؛ پیس ڕەفتاری.

-filthiness *(n.).*

filthy (fil′thi), *adj.* (١) پیس؛ چەپەڵ؛ چڵکن.

(٢) ڕەووشت پیس؛ بەدڕەفتار؛ سووک.

filtrate (fil′trāt), *v.t.* پاڵاوتن

n. شلەی پاڵاوتە

-filtration *(n.).*

fin (fin), *n.* پەڕەکەی ماسی.

v.t. & v.i. پەڕەکە لێکردنەوە

finagle (fi-nā′g'l), *v.t. & v.i.* گزی کردن؛ فڕوفێڵ کردن.

-finagler *(n.).*

final (fī′n'l), *adj.* (١) دواهەمین؛ دوا؛ هەرە دوا؛ هی کۆتایی.

(٢) یەکجارەکی؛ نەگۆڕ.

n. (١) دواهەمین شت؛ شتی هەرە دوا.

(٢) (*pl.*) دواهەمین کێبڕکێی وەرزشی

(٣) (*pl.*) [Colloq.]، دوا تاقیکردنەوە (زانکۆ، کۆلیج، قوتابخانە).

finale (fi-nä′li), *n.* (١) دوا بەشی پارچەیەک مۆسیقا

(٢) دوا بەشی نووانەنێک.

(٣) دوا بەش؛ کۆتایی؛ دوایی؛ پایان.

finalist (fī′n'l-ist), *n.* بەشداربووی دواهەمین پێشبڕکێ

finality (fī-nal′ə-ti), *n.* یەکجارەکیتی؛ بڕینەوەی تەواوی.

finalize (fī′n'l-īz′), *v.t.* بڕینەوە؛ تەواوکردن؛ بە ئەنجام گەیاندن.

finally (fī′n'l-i), *adv.* (١) لە دواییدا؛ لە ئەنجامدا؛ لە کۆتاییدا؛ ئیتر.

(٢) بە یەکجارەکی

finance (fə-nans′, fī′nans), *n.* (١) (*pl.*) سامان و دەسکەوتی

وڵات، کۆمپانیا، یا کەسێک. (٢) (ا) دارایی. (ب) داراییکاری؛ داراییناسی.

v.t. (١) پارەدان؛ پارەپێدان؛ دەزگیرۆیی کردن؛ مەسرەف کێشان.

(٢) سەرەوکاری پارە بۆ کردن.

financial (fə-nan′shəl, fī-nan′shəl), *adj.* دارایی؛

تایبەتی بە دارایی

-financially *(adv.).*

financier (fin′ən-sêr′, fī′nən-sêr′), *n.* (١) پسپۆڕی دارایی؛

داراییزان. (٢) سەرمایەدار؛ پارەدارێکی گەورە (بەتایبەتی کە خەریکی کرداری

دارایی گەورە دەبێت).

v.t. پارەدان؛ پارەپێدان؛ سەرەوکاری پارە بۆ کردن.

finch (finch), *n.* فیسقە؛ چۆلەکە؛ هەر باڵندەیەکی بچووکی وەک چۆلەکە.

find (fīnd), *v.t.* (١) ڕێکەوت کردن؛ بە ڕێکەوت دۆزینەوە؛ دۆزینەوە

(٢) دۆزینەوە؛ بۆ گەڕان و دۆزینەوە؛ پەیداکردن.

(٣) بۆ دەرکەوتن؛ زانین؛ پێ زانین. (٤) دۆزینەوەی شتێکی وون بوو

(٥) وا دانان؛ لا وابوون.

(٦) بەرکەوتن؛ لێدان؛ پێداکەوتن: *(The blow found his chin.)* .

(٧) بڕیاردان: *(The jury found him innocent.)* .

n. (١) دۆزینەوە. (٢) شتێکی دۆزراوە (بەتایبەتی بەنرخ)؛ دۆزراوەیەک

find out, بۆ دەرکەوتن؛ پێ زانین.

finder (fīn′dẽr), *n.* (١) دۆزەرەوە (مرۆڤ، ئامێر).

(٢) گەردبینێکی تایبەتی کامێرا (بۆ بینینی ئەوەی لە وێنەکەدا دەردەچێت)

(٣) دووربینێکی بچووک کە بە یەکێکی گەورەترەوە دەبەسترێت.

finding (fīn′diŋ), *n.* (١) دۆزینەوە. (٢) شتێکی دۆزراوە یا دەرخراو.

(٣) (*pl.*) کەرەسەی کرێکار.

(٤) ئەنجامی لێکۆڵینەوە (لەلایەن زانایەک، دادگەرێک، یا کەسێکی ترەوە).

fine (fīn), *adj.* (١) باش؛ زۆر باش؛ چاک؛ نایاب: *(a ~ sample)* .

(٢) لێهاتوو بە ڕەووشت؛ زۆر چاک: *(a ~ teacher)* .

(٣) پاک؛ پاکژ. (٤) سایەقە؛ خۆش (ئاووهەوا).

(٥) وورد؛ بچووک: *(~ sand)* .

(٦) باریک: *(~ thread)* .

(٧) تیژ: *(a knife with a ~ edge)* .

(٨) وورد (جیاوازی، تێبینی): *(~ distinctions)* .

(٩) ناسک. (١٠) جوان؛ جوانکیلە.

adv. زۆر باش؛ زۆر چاک.

v.t. & v.i. (١) پاکردنەوە؛ پاکبوونەوە؛ پاکژکردن.

(٢) ووردکردن؛ ناسک بوون.

fine (fīn), *n.* پێ بژاردن؛ پێ بژێری؛ سزا (پارە).

v.t. پێ بژاردن؛ سزا لێ سەندن (پارە).

in fine, (١) لە ئەنجامدا؛ لە کۆتاییدا. (٢) بە کورتی.

fine arts, هونەرە جوانەکان.

finery (fīn′ẽr-i), *n.* جل و بەرگ و گەوهەری جوان و ڕازێنەرەوە؛

شتومەکی ڕازاندنەوە.

finesse (fi-nes′), *n.* (١) کارامەیی؛ ووردی (لە کارکردندا).

(٢) ناسکی (ڕەووشت و کارکردن). (٣) فێڵبازێتی و زیرەکی و زۆڵێتی.

finger (fiŋ′gẽr), *n.* (١) پەنجە؛ ئەموست؛ ئەنگوست.

(٢) شتێک کە لە پەنجە بکات لە شێوە و بەکارهێناندا.

(٣) پێوانەیەکە کە بریتییە لە پانایی پەنجە یا درێژی پەنجەی ناوەڕاست.

(٤) زمانەی مەکینە یا ئامێرێک.

v.t. (١) پەنجەلێدان؛ دەستکاری کردن. (٢) دزین؛ بردن.

(٣) لێدانی ئامێرێکی مۆسیقایی بە پەنجە.

burn one's fingers, خۆ تووشی سەرئێشە کردن؛ دەست داخ بوون؛

پەنجەی خۆ داخ کردن یا سووتاندن.

have a finger in the pie, (١) بەشداری کردن؛ یارمەتیدان.

(٢) خۆتێهەڵقورتاندن؛ پەنجە خستنە کارێکەوە.

put one's finger on, پەنجە خستنەسەر گیروگرفتێک؛ دیاردەکردن؛

دەست خستنەسەر (گیروگرفت)؛ ناونووس کردن.

twist (or turn) around one's little finger, چی بوێت پێی-

دەکات' کردن بە دەسکەلای خۆ

finger mark, شوێن پەنجە

finger-nail (fiŋʹgēr-nālʹ), *n.* نینۆک

finger-print (fiŋʹgēr-printʹ), *n.* پەنجەگرتن؛ شەقلی پەنجە.
v.t. پەنجەمۆر گرتن؛ پەنجەگرتن.

finger tip, (١) نووکی پەنجە؛ سەری پەنجە.
(٢) کیفی پاراستنی سەری پەنجە.
have at one's finger tips, (١) ئامادەبوون؛ لەبەر دەستدا بوون بۆ
یەکسەری بەکارهێنان. (٢) باش زانین.

finical (finʹi-k'l), *adj.* = finicky.

finicky (finʹi-ki), *adj.* بەقیزوبیز' بە هیچ ڕازی نەبوو (بەتایبەتی
خواردەمەنی).

finis (fīʹnis), *n.* کۆتایی (پەرتووک، چیرۆک)؛ پایان.

finish (finʹish), *v.t.* (١) تەواوکردن؛ کۆتایی پێ هێنان؛ بڕینەوە؛
براندنەوە (٢) هێنانەدی؛ بە ئەنجام گەیاندن؛ تەواوکردن.
(٣) هیچ نەهێشتنەوە؛ تەواوکردن؛ گسک لێدان.
(٤) پەرداخ کردن؛ زۆر چاک کردن. (٥) [Colloq.]، کوشتن؛ نەهێشتن.
(٦) [Colloq.]، بێ بایەخ کردن.
v.i. تەواوبوون؛ دوایی هاتن؛ کۆتایی هاتن؛ نەمان.
n. (١) کۆتایی؛ دوایی. (٢) بۆیە. (٣) تەواوی؛ بێگەردی.
(٤) چۆنێتی تەواوکردن
(٥) چۆنێتی ساف‌ولووس کردنی ڕووی مێزوکورسی.
(٦) ناسکی و ووردی (ڕەووشت، دووان... هتد).
finish off, (١) تەواوکردن؛ کۆتایی پێ هێنان؛ دوایی پێ هێنان.
(٢) کوشتن؛ نەهێشتن.
finish up, (١) تەواوکردن (کار). (٢) هیچ نەهێشتنەوە.
finish with, (١) تەواوکردن؛ دوایی پێ هێنان. (٢) پەیوەندی لەگەڵ بڕین.

finished (finʹisht), *adj.* (١) تەواوبوو؛ تەواو
(٢) تەواوکراو؛ بە ئەنجام گەیشتوو. (٣) زۆر باش؛ پوختە؛ بێگەرد؛ نایاب.
(٤) ساف‌ولووس کراو (مێزوکورسی).
(٥) بێ بایەخ؛ بایەخ نەماو؛ بێ کەڵک؛ کەڵک نەماو.

finite (fīʹnīt), *adj.* (١) سنووردار؛ دوایی دێت؛ بە ئەندازە؛ دیاریکراو.
(٢) کرداری سنووردار (ڕێزمان).
n. شتێکی سنووردار یا بە ئەندازە.

finitude (finʹə-to͞odʹ, fīʹnə-tūdʹ), *n.* سنووردارێتی؛ بە ئەندازەیی.

fink (fiŋk), *n.* [Slang], (١) سووسە؛ سیخوڕ؛ مان گرتن شکێن (کرێکار).
(٢) کەسێکی بێ نرخ و هیچ‌وپووچ و ناڵەبار.

finnicky (finʹi-ki), *adj.* = finicky.

fir (fūr), *n.* (١) سنەوبەر؛ درەختی سنەوبەر. (٢) دارو تەختەی سنەوبەر.

fire (fīr), *n.* (١) ئاگر (٢) جۆش‌وخرۆش؛ سۆزی بەهێز.
(٣) تەقە؛ تەقاندن (تفەنگ، تۆپ).
v.t. (١) سووتاندن؛ داگیرساندن. (٢) کڵدان (گۆزەودیزە).
(٣) بە ئاگر وشك کردنەوە. (٤) بە ئاگر ڕووناک کردنەوە.
(٥) هێنانە جۆش‌وخرۆش. (٦) تەقاندن (تفەنگ، تۆپ).
(٧) [Colloq.]، تێگرتن؛ ئاراستەکردن بە توندی: *(to ~ questions at)* .
(٨) [Colloq.]، دەرکردن لە کار: *(to ~ someone from his job)* .
v.i. (١) سووتان؛ گڕ تێ بەربوون؛ ئاگر تێ بەربوون. (٢) هاتنە جۆش‌وخرۆش.
(٣) تەقاندن (تفەنگ، دەمانچە)؛ تەقین.
catch fire, ئاگر گرتن.
fire away, [Colloq.], دەستپێکردن (بەتایبەتی بە دووان یا
پرسیارکردن).
fire up, (١) ئاگرکردنەوە (لە زۆپا، ئاگردان، یا فڕندا)؛ ئاگر داگیرساندن.
(٢) لەپڕ تووڕەبوون.
go through fire and water, تووشی ناخۆشی بوون.
miss fire, (١) نەتەقین (تفەنگ). (٢) ژێرکەوتن؛ سەرنەکەوتن (لە کارێکدا).
on fire, (١) دەسووتێت؛ ئاگری تێ بەربووە.
(٢) پڕ لە جۆش‌وخرۆش؛ هاتووەتە جۆش.
open fire. (١) تەقەلێکردن؛ دەست بە تەقە کردن. (٢) دەستپێکردن.
play with fire, یاری بە ئاگر کردن؛ شتێکی مەترسیدار کردن.
set fire to, ئاگر تێ بەردان؛ ئاگر پێوەنان؛ سووتاندن.
set on fire, (١) ئاگر تێ بەردان؛ ئاگر پێوەنان؛ سووتاندن.
(٢) هێنانە جۆش؛ هەست جووڵاندن.
under fire, (١) تەقەی لێ دەکرێت؛ ئاگرباران دەکرێت؛ لەژێر هێرشی
دوژمندایە. (٢) ڕەخنە لێ گیراو؛ سەرزەنشت کراو.

fire alarm, زەنگی ئاگر؛ زەنگی ڕاپەڕاندن لە ئاگر بەربوونەوەدا.

fire-arm (fīrʹärmʹ), *n.* چەکی ئاگرین (تفەنگ، دەمانچە).

fire-ball (fīrʹbôlʹ), *n.* (١) هەورەتریشقە. (٢) ئەستێرەی کشاو.
(٣) چەکێکی پڕ تەقەمەنی وەک تۆپ.

fire-bird (fīrʹbūrdʹ), *n.* باڵندەیەکی ڕەنگاوڕەنگە.

fire-brand (fīrʹbrandʹ), *n.* (١) بزوتك؛ شاپلیتە.
(٢) شۆڕشگێڕ؛ خەڵك هاندەر بۆ شۆڕش.

fire-break (fīrʹbrākʹ), *n.* ئاگربڕ؛ ناوچەیەك کە پاك دەکرێتەوە بۆ
ئاگربڕکردن.

fire-bug (fīrʹbugʹ), *n.* [Colloq.], بە دەسەنقەست ئاگر بەردەرەوە؛
ئاگر نێرەوە.

firecracker (fīrʹkrakʹēr), *n.* دەمەرقاچان؛ تەرەقە.

fire department, دەستگای ئاگرکوژاندنەوە (کە بەڕێوەبەرایەتییەکی
شارەوانییە).

fire engine, لۆری ئاگرکوژاندنەوە.

fire escape, ڕێی دەربازبوون لە ئاگر (بەتایبەتی لە خانوویەکدا لەکاتی
ئاگر تێ بەربووندا).

fire extinguisher, ئامێری ئاگرکوژێنەوە؛ ئاگرکوژێنەوە
(کە لوولەکێکی بچووکە ماددەی کیمیایی تێدایە).

fire-fight (fīrʹfītʹ), *n.* شەڕە تفەنگ.

fire-fighter (fīrʹfītʹēr), *n. Also* fire fighter, ئاگرکوژێنەوە
(مرۆڤ)؛ ئاگرکوژێنەرەوە.

fire-fly (fīrʹflīʹ), *n.* گولەئەستێرە.

fire insurance, بیمەی ئاگر.

fireman (fīrʹmən), *n.* (١) ئاگرکوژێنەوە (مرۆڤ)؛ ئاگرکوژێنەرەوە.
(٢) لێپرسراوی ئاگر (لە فڕنێك یا شەمەندەفەرێکدا).

fire-place (fīrʹplāsʹ), *n.* ئاگردان.

fire-proof (fīrʹpro͞ofʹ), *adj.* ئاگرنەگر؛ دژئاگر؛ ئاگربڕ.

fireside (fīrʹsīdʹ), *n.* (١) گوێ ئاگردان؛ گوێ ئاگر. (٢) ماڵ.
(٣) ژیانی ناوماڵ؛ ژیانی خێزانی.
adj. تایبەتی بە گوێ ئاگردان یا ژیانی خێزانی.

fire station, ئێستگەی ئاگرکوژاندنەوە.

firestone (fīrʹstōnʹ), *n.* (١) بەردە ئەستێ.
(٢) بەردێکە کە بەرهەڵستی گەرمای زۆر دەکات.

fire-wood (fīrʹwoodʹ), *n.* داری سووتەمەنی؛ دار گزرە؛
داری سووتاندن.

fire-works (fīrʹwūrksʹ), *n.pl.* فیشەکە شێتە؛ ئاگربازی.

firing (fīrʹiŋ), *n.* (١) سوورکردنەوەی گۆزەودیزە. (٢) ئاگر خۆش کردن.
(٣) فیشەکە شێتە تەقاندن. (٤) سووتەمەنی.

firing line, (١) هێڵی تەقە. (٢) پێشەنگی لەشکر (لە جەنگدا).
(٣) ڕیزی پێشەوە؛ ڕیزی یەکەم.

firing pin, بزماری تەقە (لە چەکی ئاگریندا).

firing squad (or party), دەستەی تەقەکەر (دەستەیەك سەربازن
کە بە تفەنگ کەسێك دەکوژن لەسەر فەرمانی دادگا یا تەقە بەسەر گۆڕی
مردوویەکدا دەکەن لەکاتی ناشتنیدا بۆ ڕێزلێگرتنی).

firm (fūrm), *adj.* (١) پتەو؛ قایم. (٢) توندوتۆڵ؛ ڕەق؛ تونگ.

(٣) بەردەوام و بەهێزەوە: *(a ~ pressure)*.
(٤) چەسپیو؛ نەگۆڕ؛ پتەو: *(a ~ faith)*.
(٥) بەزەبر؛ توند: *(a ~ command)*.
(٦) مسۆگەر؛ براوە: *(a ~ contract)*.
(٧) نەگۆڕ؛ چەسپاو: *(~ prices)*
v.t. & v.i. پتەوکردن؛ قایم کردن؛ چەسپاندن؛ پتەوبوون؛ قایم بوون؛ چەسپین؛ تونگ بوون.
stand firm, نەگۆڕان؛ نەجوولان؛ سووربوون لەسەر
firm (fŭrm), ***n.*** کۆمپانی؛ بەشگە؛ دەستگای بازرگانی.
firmament (fŭr′mə-mənt), ***n.*** ئاسمان؛ گەردوون.
first (fŭrst), ***adj.*** یەکەم؛ یەکەمین.
adv. (١) یەکەم؛ یەکەمین (٢) بۆ یەکەم جار. (٣) لە پێشتردا؛ باشتر.
n. (١) یەکەم؛ یەکەمین (٢) یەکەم ڕۆژی مانگ. (٣) یەکەم ساڵی چەرخێک.
(٤) سەرەتا. (٥) *(pl.)* نایابترین؛ باشترین. (٦) براوە.
(٧) گێری یەک (ئوتومبیل)
first of all, لەپێش هەمووشتێکدا؛ پێشەکی.
in the first place, لەپێش هەمووشتێکدا؛ بەرلە هەمووشتێک؛ یەکەم.
first-aid (fŭrst′ād′), ***adj.*** تایبەتی بە فریاکەوتنی سەرەتایی.
first aid, فریاکەوتنی سەرەتایی.
first-born (fŭrst′bôrn′), ***adj.*** نۆبەرە
n. منداڵی نۆبەرە
first-class (fŭrst′klas′, fŭrst′kläs′), ***adj.*** (١) نمرە یەک؛ باشترین؛ نایابترین. (٢) هی نمرە یەک: *(a ~ ship)*.
(٣) هی پۆستەی نمرە یەک، واتە خێرا.
adv. (١) بە باشترین؛ بە نمرە یەک. (٢) بە پۆستەی نمرە یەک، واتە خێرا.
first cousin, ئامۆزا؛ خاڵۆزا؛ پورزا
first finger, پەنجەی شایەتمان.
first floor, (١) نهۆمی یەکەم؛ قاتی یەکەم.
(٢) نهۆمی دووەم (لە ئەورووپادا).
first fruits, (١) نۆبەرە. (٢) یەکەم ئەنجام.
first-hand (fŭrst′hand′), ***adj. & adv.*** لە سەرچاوەوە؛ ڕاستەوخۆ؛ یەکسەری:
(~ information, knowledge, experience, etc.)
first lady, ژنی سەرکۆماری ئەمەریکا
first lieutenant, ئەفسەری دوو ئەستێرە؛ ملازمی یەکەم.
first-ling (fŭrst′liŋ), ***n.*** (١) نۆبەرە. (٢) بەچکەی نۆبەرە.
firstly (fŭrst′li), ***adv.*** یەکەم؛ یەکەمین؛ لەپێش هەمووشتێکدا.
first mate, یەکەم ئەفسەری کەشتی (پلەیەک لەخوار کاپتنەوە).
first officer, = first mate.
first person, ڕاناوی یەکەم، واتە دوویەنەر وەک: (I, we) (ڕێزمان).
first rate (fŭrst′rāt′), ***adj.*** نمرە یەک؛ یەکەمین؛ باشترین؛ زۆر نایاب
adv. [Colloq.], نمرە یەک؛ زۆر باش؛ زۆر نایاب.
fiscal (fis′k′l), ***adj.*** (١) تایبەتی بە خەزێنەی میری یا دەسکەوت.
(٢) دارایی
fiscal year, ساڵی دارایی.
fish (fish), ***n.*** (١) ماسی. (٢) هەرچ گیاندارێکی ئاوی. (٣) گۆشتی ماسی.
(٤) [Colloq.] کەسێکی ساویلکە یا بێ هەست.
v.i. (١) ماسی گرتن؛ ڕاوەماسی کردن. (٢) بە فرووفێڵ شتێک دەسکەوتن.
v.t. (١) ماسی تێدا گرتن؛ ڕاوەماسی تێدا کردن:
(We ~ed the stream.)
(٢) لێ دەرهێنان؛ دۆزینەوەو دەرهێنان:
(He ~ed a coin out of his pocket.)
(٣) لەنگەر هەڵبڕین.
adj. تایبەتی بە ماسی یا ماسی گرتن.

drink like a fish, زۆر خواردنەوە.
fish for, بۆ گەڕان؛ هەوڵی دەسکەوتن دان (بەتایبەتی بە شێوەیەکی ناڕاستەوخۆ یا فێڵبازانە).
fish in troubled waters, لە ئاوی لێڵدا ڕاوەماسی کردن، واتە هەل پەرستن لە کاتێکی پشێویدا بۆ دەسکەوتنی شتێک بە نارەوایی.
fish out, ماسی لێ بڕین (لە دەریاچەیەک).
like a fish out of water, لە دەرەوەی شوێنی سروشتی خۆدا بوون (وەک ماسییەک کە لەناو ئاودا نەبێت).
other fish to fry, جێبەجێکردنی کاری تر بە دەستەوە بوون؛ هەڵی تریش هەیە نەک هەر ئەمە.
fish and chips, ماسی و پەتاتەی سوورەوەکراو (خواردنێکی ئینگلیزییە).
fish-bowl (fish′bōl′), ***n.*** دەفرێکی شووشەیە ماسی بچووکی تێدا بەخێودەکرێت لەناوماڵدا.
fisher (fish′ẽr), ***n.*** (١) ماسیگر.
(٢) بەلەمی ماسیگر.
fisherman (fish′ẽr-mən), ***n.*** (١) ماسیگر.
(٢) کەشتی ماسی گرتن.
fishery (fish′ẽr-i), ***n.*** (١) گرتن و هەڵگرتن و فرۆشتنی ماسی و گیانداری ئاوی تر. (٢) شوێنی ڕاوەماسی کردن.
(٣) مافی ماسی گرتن (لە شوێن و کاتی تایبەتیدا).
(٤) شوێنی ماسی پەروەردەکردن.
fish-hook (fish′hook′), ***n.*** قولاپی ماسی گرتن.
fishing (fish′iŋ), ***n.*** (١) ڕاوەماسی؛ ماسی گرتن.
(٢) شوێنی ڕاوەماسی؛ شوێنی ماسی گرتن.
fishing rod, داری ڕاوەماسی.
fish-monger (fish′muŋ′gẽr), ***n.*** ماسی فرۆش.
fish pole, = fishing rod.
fish-pond (fish′pond′), ***n.*** ئەستێرکی ماسی پەروەردەکردن؛ حەوزە ماسی.
fishy (fish′i), ***adj.*** (١) ماسییانە؛ وەک ماسی.
(٢) بۆنی ماسی لێ دێت؛ بۆگەن.
(٣) بێ هەست و بێ ڕەنگ؛ سارد: *(a ~ stare)*.
(٤) [Colloq.]، جێی گومانە (وتە، چیرۆک، دەنگوباس)؛ جێی بڕوا نییە.
-fishiness *(n.)*.
fission (fish′ən), ***n.*** (١) شەق بردن؛ کەرت بوون؛ درز بردن؛ لەت بوون.
(٢) دوو کەرت بوون (زاووزێیەکی بێ جووت بوونە بریتییە لە بە دوو کەرت بوونی گیاندارێک یا ڕووەکێک). (٣) کەرت بوونی ئەتۆمی (فیزیا).
fissure (fish′ẽr), ***n.*** (١) درز؛ قڵیش.
(٢) شەق بردن؛ پارچە پارچە بوون؛ کەرت بوون.
(٣) درزی نێوان بەشەکانی ئەندامێکی لەش (وەک لە مێشکدا).
v.t. & v.i. شەق پێ بردن؛ کەرت کردن؛ پارچە پارچە کردن؛ شەق بردن؛ کەرت بوون؛ پارچە پارچە بوون.
fist (fist), ***n.*** (١) مستەکۆڵە. (٢) [Colloq.]، (ا) دەست. (ب) دەسخەت.
v.t. مستەکۆڵە لێدان یا پیادان.
fistful (fist′fool), ***n.*** چنگێک؛ پڕ چنگێک.
fistula (fis′choo-lə), ***n.*** (١) بۆری. (٢) ناسۆر؛ برین.
fit (fit), ***v.t.*** (١) لەگەڵ گونجان؛ شیان: *(His actions ~ his words.)*.
(٢) پێ کردن؛ بەقەدکردن؛ بە پێ کردن؛ بەقەدبوون: *(The coat ~s him.)*.
(٣) گۆڕین و بەقەدکردن. (٤) شیاندن؛ گونجاندن
(٥) پێداکردن: *(He ~ted the key in the lock.)*.
(٦) لەبەرکردن؛ پێدان.
v.i. (١) گونجان؛ شیان؛ باش بوون. (٢) پێ کردن؛ بەقەدکردن.
adj. (١) گونجاو؛ شیاو؛ چەسپ (جل و بەرگ)؛ پێ کردوو. (٢) باش.
(٣) ئامادە. (٤) تەندرووست؛ تەندرووست باش.

n. (١) پێ کردن؛ بەفەدبوون (٢) چۆنێتی پێ کردن: *(a tight ~)* .
(٣) شتێکی پێ کردوو؛ شتێکی گونجاو یا شیاو

fit (fit), *n.* (١) لەپڕ گرتن (کۆکە، پێکەنین... هتد)؛ هێرش:
(a ~ of coughing, laughter, etc.)
(٢) جموجووڵێکی کاتی (٣) فێ

by fits and stars, بە ناڕێک‌وپێکی

have (or throw) a fit, [Colloq.], زۆر توورەبوون؛ شێتگیربوون

fitch (fich), *n.* = fitchew.

fitchew (fich'o͞o), *n.* (١) گیاندارێکی تووک درێژە لە پشیلە گەورەترە.
(٢) فەروەی ئەم گیاندارە.

fitful (fit'fəl), *adj.* ناڕێک‌وپێک؛ سەرەدەمی (جموجووڵ یا چالاکی)؛
ناوبەناو

fitly (fit'li), *adv.* (١) بە گونجاوی؛ بە چاکی؛ بە ڕێک‌وپێکی.
(٢) لەکاتی خۆیدا؛ لە کاتێکی باشدا.

fitter (fit'ēr), *n.* (١) فیتەر (ئوتومبیل)؛ میکانیکی
(٢) جلدرووبەک کە جل‌وبەرگ گەورەو بچووک دەکاتەوە بۆ ئەوەی بە قەدی
خاوەنەکەی بکات

fitting (fit'iŋ), *adj.* درووست؛ بەجێ؛ شیاو؛ پڕبەپڕ

n. (١) جل پەرۆەکردن؛ جل بە بەرگرتن و تاقیکردنەوە.
(٢) *(pl.)*. کەرەسەی ناومال یا فەرمانگە.

five (fīv), *adj.* پێنج

n. (١) پێنج (٢) شتێکی پێنجەکی بەتایبەتی. (ا) تیپی باسکە.
(ب) پووڵی دومینەی پێنجەکی
(ج) [Colloq.]. پارەی پێنج دۆلاری.

five-and-dime (fīv''n-dīm'), *n.* [Colloq.].
a five-and-ten-cent store.

five-and-ten-cent store (fīv''n-ten'sent'). *Also* called:
five-and-ten *and* **dime store,** دووکانی شتومەکی هەرزان (کە هەر
یەکەی بە پێنج یا دە فلسە).

five-fold (fīv'fōld'), *adj.* (١) پێنج ئەوەندە؛ پێنج قات.
(٢) پێنج بەشدار

fix (fiks), *v.t.* (١) چەسپاندن؛ قایم کردن. (٢) خستنە مێشکەوە
(٣) ئاراستەکردن؛ چاو تێ بڕین
(The child ~ed his eyes on the clown.)
(٤) ڕەق کردن
(٥) بڕینەوە؛ دانان: *(He ~ed the rent at forty dollars.)* .
(٦) گەیشتنە ئەنجام؛ بڕیاردان
(٧) ڕێکخستن؛ ڕێک‌وپێک کردن. (٨) چاك کردنەوە.
(٩) خۆش کردن (ئاگر).
(١٠) لێنان (چێشت)؛ ئامادەکردن (خواردەمەنی، چێشت).
(١١) [Colloq.]. بە ساختە بردنەوە (هەڵبژاردن، ملەملێ... هتد):
(to ~ an election or a game)
(١٢) [Colloq.]. تۆڵە لێ سەندن؛ سزادان.
(١٣) خەساندن

v.i. (١) چەسپان؛ چەسپین؛ قایم بوون.
(٢) [Colloq. or Dial.]. نیاز وا بوون؛ ئامادەبوون (بۆ کارێك):
(I'm ~ing to go fishing.)

n. (١) [Colloq.] . تەنگوچەڵەمە؛ گێچەڵ.
(٢) شتێك کە بە ساختە دەبرێتەوە.

fix on (or upon), بڕیار لەسەر دان؛ هەڵبژاردن.

fix up, [Colloq.]. (١) چاك کردنەوە (شتی شکاو)
(٢) ڕێکخستن؛ ڕێک‌وپێک کردن. (٣) ئاشتکردنەوە.
(٤) بۆ ئامادەکردن و ڕێک‌وپێک کردن.

fixate (fik'sāt), *v.t.* (١) چەسپاندن. (٢) چاو تێ بڕین
(٣) خۆ هەڵواسین یا بەستن بە کەسێکەوە بە شێوەیەکی منداڵانە؛ تێوەئالان.

v.i. (١) چاو تێ بڕین؛ سەرنج پێدان.
(٢) (ا) خۆ هەڵواسین یا بەستن بە کەسێکەوە بە شێوەیەکی منداڵانە
(ب) پەرەنەسەندنی سرووشتی و دەروونی و توخمی کەسێك لە پلەیەکی
تایبەتی ژیانیدا.

fixation (fik-sā'shən), *n.* (١) چاو تێ بڕین. (٢) چەسپاندن.
(٣) خولیا (دەربارەی کەسێك یا شتێك)؛ خووگرتن بە کەسێك یا شتێکەوە
بەتایبەتی کە لە منداڵییەوە دەستی پێ کردبێت و بەردەوام بێت؛
حەزلێکردنێکی بێ سنووری منداڵانە.

fixed (fikst), *adj.* (١) چەسپیو؛ قایم؛ نەجووڵاو؛ جێگیر.
(٢) بڕاوە؛ دانراو؛ نەگۆڕ: *(a ~ price)* .
(٣) سوور لەسەر؛ نەگۆڕ: *(a ~ purpose)* .
(٤) هەمیشە لە مێشکدا بوو؛ خولیایی: *(a ~ idea)* .

fixer (fik'sēr), *n.* (١) چەسپێنەر؛ جێگیرکەر.
(٢) [Colloq.]، خۆ یا کەسێکی تر ڕزگارکەر لە سزا بە بەرتیل دان و دەسەڵات
بەکارهێنان.

fixity (fik'sə-ti), *n.* (١) چەسپاوی؛ جێگیری؛ پتەوی؛ قایمی.
(٢) شتێکی چەسپاو.

fixture (fiks'chēr), *n.* (١) شتێکی چەسپاو یا جێگیر.
(٢) *(pl.)*، شتومەکی چەسپاوی ناومال، دووکان، یا فەرمانگە.
(٣) [Colloq.]، کەسێکی جێگیر لە شوێنێك یا فرمانێکدا بۆ ماوەیەکی زۆر.

fizz, fiz (fiz), *n.* (١) فیشکە (وەك هی شامپانیا یا کۆکاکۆلا کاتی
کردنەوەی شووشەکە). (٢) خواردنەوەیەکی وەك شامپانیا یا کۆکاکۆلا کە
فیشکەی لێوە دێت کاتی کردنەوەی شووشەکە.

v.i. فیشکەکردن؛ فشە لێوەهاتن

fizzle (fiz''l), *v.i.* (١) فشە لێوەهاتن (وەك شامپانیا یا کۆکاکۆلا کاتی
کردنەوەی شووشەکە). (٢) (**~ out**) [Colloq.]، سەرنەکەوتن؛
پووچ بوون؛ سەرنەگرتن؛ بە هیچ نەگەیشتن.

n. (١) فیشکە (وەك هی شامپانیا و کۆکاکۆلا).
(٢) [Colloq.]، هەوڵدانێکی بێ سوود یا ژێرکەوتوو؛ هەوڵدانێکی پووچ

flabbergast (flab'ēr-gast'), *v.t.* [Colloq.], واق ووڕماندن؛
حەپەساندن؛ سەرسووڕماندن.

flabby (flab'i), *adj.* (١) فشەڵ؛ شل و شێواو؛ پفەڵ؛ نەرم‌وشل:
(~ muscles)
(٢) بێ هێز؛ لاواز؛ بێ تین.

-flabbily *(adv.)*; **flabbiness** *(n.)*.

flaccid (flak'sid), *adj.* (١) فشەڵ؛ شل‌وشێواو؛ پفەڵ؛ نەرم‌وشل:
(~ muscles)
(٢) بێ هێز؛ لاواز؛ بێ تین.

-flaccidity *(n.)*.

flag (flag), *n.* (١) ئاڵا؛ بەیداخ. (٢) تووکی ڕانی کوونەپەپو و هەڵۆ؛
پەڕە ووردەی هەندێ باڵندە. (٣) کلکی ئاسکە کێوی.
(٤) کلکی تووکنی هەندێ سەگ.

v.t. (١) بە ئاڵا ڕازاندنەوە.
(٢) بە ئاڵا ئیشارەت بۆ کردن: *(He ~ged the train.)* .
(٣) پەیام ناردن بە ئاڵا.

flag down, ئیشارەت کردن بە ئاڵا بۆ وەستاندن:
(to flag down a train, car, etc.)

flag (flag), *v.i.* (١) شل‌وشێواو بوون؛ داکەوتن؛ شۆڕبوونەوە.
(٢) کزبوون؛ بێ هێز بوون؛ تین تێدا نەمان: *(His enthusiasm ~ged.)*

flagellant (flaj'ə-lənt, flə-jel'ənt), *n.* قامچی وەشێن (بەتایبەتی
کەسێك کە بە قامچی خۆی دادەگرێتەوە بۆ مەبەستێکی ئاینی یا هەوەس
هەڵسان و خۆشی لێ وەرگرتن).

adj. قامچی لێدەر.

flagellate (flaj'ə-lāt'), *v.t.* قامچی لێدان.

adj. قامچیدار؛ وەك قامچی.

flagellation (flaj´ə-lā′shən), *n.* قامچی وەشاندن یا لێدان
(بەتایبەتی بۆ مەبەستێکی ئاینی یا هەوەس هەڵسانو خۆشی لێ وەرگرتن).
flagellum (flə-jel′əm), *n.* (١) قامچی (٢) تەرز (ڕووەك).
flagman (flag′mən), *n.* (١) ئاڵاهەڵگر
(٢) بە ئاڵا ئیشارەت نێر (بۆ وەستاندنو بەڕێکردنی شەمەندەفەر یا ئوتومبیل).
flagon (flag′ən), *n.* (١) مەسینە؛ شووشەی دەسكدار.
(٢) ناوەڕۆکی مەسینە یا شووشەیەکی دەسکدار.
flagpole (flag′pōl´), *n.* دارئاڵا
flagrance (flā′grəns), *n.* هەڵماڵراوی؛ ئاشکرایی‌و بێ شەرمی.
-flagrancy *(n.).*
flagrant (flā′grənt), *adj.* هەڵماڵراو؛ بێ شەرم؛ ئاشکراو بێ شەرم.
(a ~ violation of the law)
flagstaff (flag′staf´, flag′stäf´), *n.* = **flagpole.**
flail (flāl), *n.* داری گەنمو جۆ کوت؛ گەلا کوتك.
v.t. (١) گەنمو جۆ کوتان بەم جۆرە دارە.
(٢) قامچی لێدان؛ بێزارکردن؛ لێدان؛ کوتان.
flair (flâr), *n.* بەهرە؛ توانا؛ دەستبالایی.
flake (flāk), *n.* (١) پرووش (بەفر)؛ کولۆ (بەفر): *(a ~ of snow)* .
(٢) تەڵەزم؛ پارچە.
v.t. & v.i. (١) کولۆ کولۆ وەستان؛ پرووش پرووش کردن.
(٢) تەڵەزم لێکردنەوە؛ پارچە لێکردنەوە.
flaky (flāk′i), *adj.* (١) دانە دانە وەستاو؛ کولۆ کولۆ وەستاو.
(٢) ناسك‌و قرچۆك. (٣) [Slang]، فشەڵ؛ پشت پێ نەبەستراو؛ هیچ‌وپووچ.
-flakily *(adv.)*; flakiness *(n.).*
flambeau (flam′bō), *n.* (١) مەشخەڵ؛ بڵێسە. (٢) مۆمدان.
flamboyant (flam-boi′ənt), *adj.* (١) پڕ بە چوکلەو مێلی
خوارو خێچ‌و ڕازاوەی وەك گڕی ئاگر (خانووسازی).
(٢) ڕووناك وەك گڕی ئاگر؛ گڕاوی؛ مەشخەڵی؛ بڵێسەیی.
(٣) ڕازاوە؛ زەق
(٤) بە کەش‌وفش؛ خۆنوێنەر؛ خۆدەرخەر: *(a ~ person, speech, etc.)* .
-flamboyance *(n.).*
flame (flām), *n.* (١) گڕ؛ کڵپە؛ کسپە؛ بڵێسە.
(٢) هەستێکی قووڵ‌و بەهێز؛ سۆز (٣) [Slang]، دڵدار
v.i. (١) گڕگرتن؛ کڵپەکردن؛ بڵێسە سەندن.
(٢) سووربوونەوە: *(Her face ~d with anger.)* .
(٣) هاتنە جۆش؛ جۆش سەندن.
v.t. (١) گڕ تێ بەردان؛ ئاگر تێ بەردان. (٢) هێنانە جۆش.
flamenco (flä-meŋ′kō), *n.* جۆرە ئاوازو سەمایەکی ئیسپانیۆیە.
flaming (flām′iŋ), *adj.* (١) گڕگرتوو؛ گڕاوی.
(٢) گڕ ئاسا (لە ڕووناکی‌و گەرمیدا). (٣) بەجۆش؛ بەسۆز؛ بەهەست.
(٤) هەڵماڵراو؛ ئاشکرا؛ زۆر دیار
flamingo (flə-miŋ′gō), *n.* سوورە قونگ: باڵندەیەکی ئاوی پەمەیی
گەورەی مل‌و لاق درێژی دەنووك چەماوەیە.
flammable (flam′ə-b′l), *adj.* زوو سووت؛ زوو گڕگر.
flange (flanj), *n.* لێواری چەرخ یا لوولەیەك بۆ بەهێزکردن‌و چەسپاندن
یا پێکەوە نووساندن.
flank (flaŋk), *n.* (١) لاقەد؛ لاقەبرغە؛ لاتەراف؛ کەلەکە.
(٢) گۆشتی لاتەرافی ئاژەڵ. (٣) لاتەنیشت؛ لا.
adj. هی لاقەبرغە یا لاتەنیشت
v.t. (١) لە تەنیشتەوە بوون، وەستان، یا دانیشتن؛ لە لاوە بوون.
(٢) (أ) پاراستنی لاتەنیشتی هێزێکی دۆست یا لایەنگر.
(ب) هێرش بردنە سەر هێزێکی دوژمن لە لاوە.
(ج) بە لای هێزێکی دوژمندا تێپەڕین.
v.i. (~ on; ~ upon), لە لاوە بوون؛ لە تەنیشتەوە بوون.
flannel (flan′'l), *n.* (١) قوماشی خوری تەنك.

(٢) *(pl.)*، جل‌وبەرگی خوری بەتایبەتی پانتۆڵ.
(٣) [Colloq.]، *(pl.)*، فانیلە؛ جلی ژێرەوە.
flap (flap), *n.* (١) چمك (جل‌وبەرگ یا شتی تر)؛ پارچەیەکی شۆڕبووەوە
(وەك زمانەی گیرفانی چاکەت). (٢) شەقەی باڵی باڵندە؛ باڵەفڕێ.
(٣) زللە. (٤) بەشێکی جووڵاو لە باڵی فڕۆکە.
v.t. (١) زللە لێدان؛ پیادان (بەشێکی پان‌و تەخت).
(٢) شەقە لە باڵ هەڵسانن؛ باڵەفڕێ کردن:
(The bird ~ped its wings.)
v.i. (١) باڵەفڕێ کردن؛ شەقە لە باڵ هەڵسان.
(٢) شۆڕبوونەوەو شەکانەوە.
flare (flâr), *v.i.* (١) گڕگرتن؛ داگیرسان؛ ئاگرگرتن؛ کسپەکردن؛ هەڵچوون.
(٢) ئیشارەت دان بە شتێکی داگیرساو وەك گڕ.
v.t. (١) گڕ تێ بەردان؛ داگیرساندن. (٢) ئیشارەت پێدان بە شتێکی گڕاوی.
n. (١) گڕێکی کەم خایەن؛ کسپە. (٢) گڕێکی زۆر ڕووناکی سەرەدەمی بۆ
ڕووناك کردنەوەی شوێنێك. (٣) هەڵچوون (هەست، سۆز)؛ لەپڕ تووڕەبوون یا
هەڵچوون؛ شێتگیری. (٤) پێچایی یا لووڵ (تەنوورە).
flare up (or out), (١) گڕگرتن؛ ئاگرگرتن؛ کڵپەکردن.
(٢) لەپڕ هەڵچوون (هەست)؛ لەپڕ تووڕەبوون؛ شێتگیربوون.
(٣) داگیرسان (ئاگر، شەڕ، ئاکۆکی، برین)؛ سەرهەڵدانەوە (برین، نەخۆشی
شەڕ).
flare-up (flâr′up´), *n.* (١) کڵپە؛ کڵپەکردن؛ گڕگرتن.
(٢) لەپڕ هەڵچوون (هەست)؛ لەپڕ تووڕەبوون.
(٣) داگیرسان (شەڕ، برین، ئاکۆکی، ئاگر)؛ سەرهەڵدانەوە.
flash (flash), *v.i.* (١) بریقانەوە؛ درەوشانەوە؛ شەوقدانەوە.
(٢) بریسکانەوە: *(Her eyes ~ed with anger.)* .
(٣) وەك بریسکە تێپەڕبوون: *(The automobile ~ed by.)* .
v.t. (١) بریقانەوە؛ درەوشانەوە. (٢) بە بریسکە ناردن (پەیام، بریسکە).
(٣) [Colloq.]، پیشاندان بۆ خۆنواندن:
(He ~ed a roll of money.)
n. (١) بریقە؛ بریقانەوە؛ درەوشانەوە.
(٢) چرکە (کات)؛ هەناسە (کات).
(٣) دەرکەوتنێکی کورت‌و لەپڕ (هەست، زیرەکی، وورییایی... هتد):
(a ~ of wit)
(٤) بریسکە؛ پەیامی بە بریسکە نێردراو.
(٥) خۆنواندن؛ خۆ پیشاندان بە کەش‌وفش.
(٦) زمانی دزو جەردەو خەڵکی ساختەچی. (٧) لافاو هەڵسانی لەپڕ.
adj. (١) خۆنوێنەر؛ خۆپیشاندەر.
(٢) تایبەتی بە دزو جەردەو خەڵکی ساختەچی.
flashback (flash′bak´), *n.* گەڕانەوەیەکی خێراو کورت وەك
بریسکە بۆ ڕووداوی ڕابوردوو لە چیرۆکێکدا یا مێشکدا.
flash bulb, گڵۆپی ئەلەکتریکی کامێرا (کە ڕووناکییەکی کورت دەدات
بۆ وێنەگرتن).
flash flood, لافاوی کوتوپڕ.
flash-light (flash′līt´), *n.* (١) شەوقێکی بریسکەیی کز کە
هەڵدەگیرسێت‌و دەکوژێتەوە بۆ ئیشارەتدان. (٢) گڵۆپی دەستی
(٣) شەوقی وێنەگرتن بە کامێرا.
flashy (flash′i), *adj.* (١) بریقەدار؛ بریسکەدار؛ زۆر ڕووناك.
(٢) خۆنوێنەر؛ بە کەشخە؛ بە کەش‌وفش؛ خۆبادەر.
flask (flask, fläsk), *n.* شووشەی مل باریك؛ شووشەی مەی؛
دەفری مل باریك.
flat (flat), *adj.* (١) تەخت؛ تەختانی؛ تەختایی؛ ڕێك.
(٢) پەل (دەفر). (٣) بە درێژایی؛ بە درێژی.
(٤) پان‌و تەنك‌و ساف.
(٥) بێ ئەملاو ئەولا؛ تەواو؛ بێ دوو دڵی: *(a ~ denial)* .
(٦) براوە (نرخ)؛ سەودای لەسەر ناکرێ: *(a ~ rate)* .

(۷) کز (بازاڕ): ***(a ~ market)*** .
(۸) بێ تام؛ ناخۆش: ***(a ~ drink)*** .
(۹) ووشك؛ ناخۆش؛ یەك نەوا: ***(a ~ existence)*** .
(۱۰) ناڕوون؛ نادیار: ***(a ~ sound)*** .
(۱۱) پەنچەر (تایە): ***(a ~ tire)*** .
(۱۲) [Colloq.]، نابووت. (۱۳) بێ بریقە (بۆیە، ڕەنگ).
(۱٤) نزم (دەنگ، ئاوان).
adv. (۱) بە تەختی؛ بە پانی.
(۲) لەسەر پشت یا بەدەمەوە؛ تەخت: ***(He fell ~)*** .
(۳) بە تەواوی؛ بێ کەم‌وزیاد. (٤) بەبێ قازانج (قەرز).
(٥) نزم (ئاوان، دەنگ).
n. (۱) تەختایی (ڕوو، دەست، شوێن)؛ پانایی:
(the ~ of the hand, of a sword, etc.)
(۲) شوێنێکی تەختانی؛ زەوی‌یەکی گەورەی تەخت.
(۳) زۆنگاوێکی نزم. (٤) شتێکی تەخت (دەفر).
(٥) تایەی پەنچەر
v.t. & v.i. تەخت کردن؛ تەخت بوون؛ پان کردنەوە.
fall flat, بە دڵی کەس نەبوون؛ سەرنەکەوتن؛ بە ئەنجام نەگەیشتن.
flat (flat), ***n.*** خانوورچە؛ خانووی بێ حەوشە؛ (شوقە)؛
چەند ژوورێکی پێکەوە لە هەمان نهۆمدا.
flat-foot (flat′foot′), ***n.*** (۱) بن پێ تەخت (۲) [Slang]، پۆلیس.
flat-footed (flat′foot′id), ***adj.*** (۱) بن پێ تەخت.
(۲) [Slang]، پتەو؛ چەسپیو؛ نەگۆڕ.
flatten (flat′'n), ***v.t.*** (۱) تەخت کردن؛ پان کردنەوە.
(۲) دان بە زەویدا؛ پخ دان.
v.i. (۱) تەخت بوون؛ پان بوونەوە.
(۲) لەسەر زەوی تەخت بوون (مرۆڤ، گیانلەبەر)؛ ڕاکشان.
flatten out, تەخت کردن؛ تەخت بوون؛ پان کردنەوە؛ پان بوونەوە.
flatter (flat′ẽr), ***v.t.*** مەرایی کردن؛ پشی پشی بۆ کردن؛
بە دەورو قنگدا هاتن.
flatter oneself, دڵی خۆ خۆش کردن
flattery (flat′ẽr-i), ***n.*** مەرایی؛ مەرایی کردن؛ پشی پشی.
flatulence (flach′ə-ləns, flach′yoo-ləns), ***n.*** (۱) باوبڕەی
ئاوسك و ڕیخۆڵە. (۲) قسەی زل و هیچ‌وپووچ؛ کەش‌وفش؛ لووت بەرزی.
flatulent (flach′ə-lənt, flach′yoo-lənt), ***adj.*** (۱) ترکەن؛
تسکەن (۲) قسەزل؛ فشەچی؛ بە کەش‌وفش.
flatware (flat′wâr′), ***n.*** دەفری نان خواردن (وەك کەوچك و چەتاڵ و
چەقۆو قاپ و .. هتد).
flaunt (flônt), ***v.i.*** خۆبادان بە کەش‌وفشەوە؛ خۆنوواندن؛
خۆدەرخستن
v.t. خۆنوواندن بە کەشخەوە؛ دەرخستن بە کەش‌وفشەوە؛ دان بە چاودا؛
کەشخە پێوەکردن ***(He ~s his wealth.)*** .
flautist (flô′tist), ***n.*** = **flutist.**
flavor (flā′vẽr), ***n.*** (۱) بۆن. (۲) تام.
(۳) تایبەخۆ؛ سرووشتی تایبەتی شتێك: ***(the ~ of adventure)*** .
v.t. تام پێدان؛ ترش و خوێ پێوەکردن.
flavorous (flā′vẽr-əs), ***adj.*** بەتام؛ خۆش؛ تام خۆش.
flavory (flā′vẽr-i), ***adj.*** = **flavorous.**
flavour (flā′vẽr), ***n. & v.t.*** = **flavor** [British Spelling].
flaw (flô), ***n.*** (۱) درز؛ شکاوی؛ کەم‌وکورتی؛ ناتەواوی:
(a ~ in the diamond)
(۲) کەم‌وکووڕی؛ کەم‌وکورتی؛ هەڵە؛ ناتەواوی: ***(a ~ in his character)*** .
v.t. & v.i. عەیبدارکردن؛ کەم‌وکورتی هێنان؛ ناتەواو بوون.
flaw (flô), ***n.*** باوبۆرانێکی کورت.
flawless (flô′lis), ***adj.*** بێ کەم‌وکووڕی؛ بێ گەرد؛ بێ ناتەواوی؛
بێ عەیب.
flax (flaks), ***n.*** (۱) ڕووەکی کەتان. (۲) کەتان.
flaxen (flak′s'n), ***adj.*** (۱) کەتان؛ لە کەتان دروستکراو. (۲) زەردباو.
flaxseed (flaks′sēd′, flak′sēd′), ***n.*** تۆوکەتان.
flaxy (flak′si), ***adj.*** وەك کەتان؛ لە کەتان دەچێت؛ کەتانی.
flay (flā), ***v.t.*** (۱) چەرم لێکردنەوە؛ کەوڵ کردن؛ بەر قامچی دان و چەرم
لێکردنەوە. (۲) بە توندوتیژی ڕەخنەلێگرتن. (۳) ڕووتکردنەوە؛ تاڵان کردن.
flea (flē), ***n.*** کێچ.
fleabite (flē′bīt′), ***n.*** (۱) گازە کێچ.
(۲) شوێنی ئەم گازە کە سووردەبێتەوە. (۳) ناڕەحەتی‌یەکی بچووك.
fleck (flek), ***n.*** (۱) خاڵ (پێست). (۲) پرووش؛ ئەختاڵ.
(۳) پەڵە (ڕووناکی، ڕەنگ).
v.t. بە خاڵ داپۆشین (پێست).
flection (flek′shən), ***n.*** (۱) چەمینەوە؛ چەرتانەوە. (۲) پێچ.
(۳) **inflection**
-**inflectional** ***(adj.).***
fled (fled), *past tense and past participle of* **flee.**
fledge (flej), ***v.i.*** پەڕ دەرکردن؛ پەڕو باڵ کردن و دەستکردن بە فڕین.
v.t. (۱) بەچکە بەخێوکردن تا باڵەفڕێ بوون. (۲) تیر داپۆشین بە پەڕ.
fledgling, fledgeling (flej′liŋ), ***n.*** (۱) باڵندەیەکی تازە باڵەفڕێ
بوو؛ بەچکە باڵندە (۲) کەسێکی گەنج و دنیا نەدیدەو چاو نەپشکوتوو؛
باڕ (مرۆڤ).
flee (flē), ***v.i.*** (۱) ڕاکردن؛ هەڵاتن؛ دەربازبوون.
(۲) وون بوون؛ زوو تێپەڕبوون. (۳) خێرا ڕۆیشتن.
v.t. لە دەست ڕاکردن؛ لێ دەربازبوون؛ خۆ لێ لادان؛ لێ ڕاکردن.
fleece (flēs), ***n.*** (۱) بەرگن؛ خوری (کە بە مەڕەکەوە بێت یا تازە لێی
بڕرابێتەوە). (۲) بەرگنی مەڕێك. (۳) بەرگ (کە وەك بەرگنی مەڕ وابێت).
(٤) چەشنە قوماشێکی نەرم.
v.t. (۱) بڕینەوە (مەڕ)؛ بەرگن لێ بڕینەوە.
(۲) ڕووتکردنەوە (بە فێڵ)؛ خەڵەتاندن و پارە لێ سەندن؛ لێ دزین.
-**fleecy** ***(adj.).***
fleet (flēt), ***n.*** (۱) گەلە کەشتی جەنگ؛ هێزی دەریایی.
(۲) گەلە کەشتی، فڕۆکە، ئوتومبیل، لۆری... هتد.
fleet (flēt), ***v.i.*** (۱) سەرئاوکەوتن؛ مەلەکردن. (۲) فڕین؛ خێرا ڕۆیشتن.
(۳) [Archaic]، لە چاو وون بوون؛ بە پەلە تێپەڕبوون.
(٤) جێگە گۆڕین.
v.t. (۱) [Rare]، کات کوشتن؛ کات بردنە سەر. (۲) جێگە پێ گۆڕین.
adj. خێرا؛ گورج؛ پەلە.
fleeting (flēt′iŋ), ***adj.*** کورت (کات)؛ کەم خایەن؛ سەردەمی؛
زوو بەسەردەچێ: ***(for a ~ moment)*** .
flesh (flesh), ***n.*** (۱) گۆشت (بەتایبەتی هی ئادەمیزاد).
(۲) گۆشتی میوەهات. (۳) گۆشتی گیاندار.
(٤) لەشی ئادەمیزاد. (٥) سرووشتی لەش و هەستی ئادەمیزاد.
(٦) هەموو مرۆڤ؛ مرۆڤایەتی. (۷) هەموو زیندەوەرێك.
(۸) ڕووکاری لەشی ئادەمیزاد. (۹) سوورباو؛ ڕەنگی پێستی مرۆڤی سپی
v.t. (۱) گۆشت بە سەگ دان بۆ هاندانی یا بۆ ڕاوکردن.
(۲) هانی خوێن ڕشتن دان. (۳) ڕەق کردن. (٤) تیغ بە گۆشتدا کردن.
(٥) قەڵەوکردن. (٦) گۆشت لێکردنەوە؛ کەوڵ کردن.
v.i. [Colloq.], قەڵەوبوون.
flesh and blood, لەشی ئادەمیزاد.
in the flesh, (۱) بە زیندوویەتی؛ زیندوو.
(۲) خۆ؛ خۆی؛ بە لەش و گیان.
one's (own) flesh and blood, منداڵی خۆ؛ خزمی زۆر نزیك؛
لە گۆشت و خوێنی خۆ.
flesh-eating (flesh′ēt′iŋ), ***adj.*** گۆشتخۆر.

fleshy (flesh′i), *adj.* (١) گۆشتن؛ قەڵەو
(٢) تایبەتی بە گۆشت؛ وەك گۆشت. (٣) گۆشتن (میوەمات).
-fleshiness *(n.)*.
flew (flōō), *past tense of* **fly**.
flex (fleks), *v.t. & v.i.* (١) چەماندنەوە (قۆڵ، جومگە).
(٢) تورت کردن (ماسولکە)؛ تورت بوون؛ کرژبوون.
flexibility (flek′sə-bil′ə-ti), *n.* نەرمی؛ جیڕی.
flexible (flek′sə-b'l), *adj.* نەرم؛ جیڕ؛ بە کێشمان.
flick (flik), *n.* (١) شەقە (وەك هی قامچی). (٢) لێدان (وەك بە قامچی).
v.t. لێدان یا پیادان (وەك بە قامچی).
v.i. فرتەفرت کردن.
flick (flik), *n.* [Slang], فیلمی سینەما.
flicker (flik′ēr), *v.i.* (١) باڵەفڕێ کردن؛ شەقە لە باڵ هەڵساندن؛ فڕەفڕکردن. ٢) پرتەپرت کردن (چرا، مۆم)؛ تروسکانەوە.
n. (١) فڕەفڕ؛ فرتەفرت. (٢) تروسکانەوە؛ تروسکە
(٣) هەستێکی کەم خایەن یا زوو بەسەرچوو.
(٤) [Slang]، فیلمی سینەما.
flier (flī′ēr), *n.* (١) فڕۆکە؛ شتێك کە بفڕێت. (٢) فڕۆکەچی.
(٣) شەمەندەفەرێك یا پاسێك کە زوو زوو هاتوچۆ دەکات. (٤) پێ پیلکە.
(٥) [Slang]، کارێکی بازرگانی بێباکانەی وەك قومار.
(٦) [Slang]، بڵاونامەیەك کە چاپ بکرێت و بڵاوکرێتەوە بە هەمولایەکدا.
flight (flīt), *n.* (١) فڕین. (٢) ماوەی فڕینی یەك جاری فڕۆکە یا باڵندەیەك.
(٣) پۆل (باڵندە) *(a ~ of birds)* .
(٤) پۆلی فڕۆکەی سوپایی بە ئاسمانەوە.
(٥) فڕۆکەیەك کە هاتوچۆی ڕێك و پێك دەکات لەنێوان دوو شوێندا.
(٦) گەشتی فڕۆکە. (٧) خەیاڵ فڕین: *(a ~ of fancy)* .
(٨) چەند پێ پلیکەیەك
v.i. پێکەوە فڕین (باڵندە)؛ کۆچ کردن (باڵندە).
flight (flīt), *n.* ڕاکردن (لە مەترسی)؛ دەربازبوون؛ هەڵاتن؛ ڕەو.
put to flight, ڕاونان؛ ڕافڕاندن؛ هەڵفڕاندن.
take to flight, ڕاکردن؛ دەربازبوون؛ هەڵاتن.
flighty (flīt′i), *adj.* (١) حولحول؛ بێ بار. (٢) شێت؛ شێتۆکە.
flim-flam (flim′flam′), *n.* (١) قسەی قۆڕو هیچ و پووچ.
(٢) فێڵ؛ فێڵبازی
adj. (١) هیچ و پووچ؛ قۆڕ؛ بێ مانا. (٢) فێڵبازانە؛ فڕوفێڵاوی.
v.t. [Colloq.], فێڵ لێکردن؛ خەڵەتاندن.
flimsy (flim′zi), *adj.* (١) ناسك؛ بەرگەنەگر؛ شەق و شڕ.
(٢) هیچ و پووچ؛ بێ مانا (بەڵگە): *(a ~ excuse)* .
n. (١) کاغەزی تەنك. (٢) شتێك لەسەر کاغەزێکی وەها تەنك نووسرابێت.
flinch (flinch), *v.i.* سڵ کردنەوە؛ سڵەمینەوە؛ کۆکردن.
n. سڵ کردنەوە؛ سڵ؛ سڵەمینەوە؛ کۆکردن.
flinder (flin′dēr), *n.* پارچە؛ تەڵەزم.
fling (fliŋ), *v.t.* (١) فڕێدان؛ بە توند هەڵدان؛ تووڕدان.
(٢) جووڵاندن بە توندو لەپڕ (باڵ، لاق، سەر):
(He flung his arms about her.)
(٣) دەستپێکردن بەجۆشەوە: *(He flung himself into the task.)* .
(٤) خستنە ئەولاوە؛ گوێ پێ نەدان.
(٥) دانەوە (بۆن)؛ لێ هاتن (بۆن).
v.i. (١) بە پەلە ڕۆیشتن یا چوونەدەرەوە.
(٢) شێتانە قسەکردن؛ دەمەوەری کردن.
n. (١) فڕێدان. (٢) لاقرتێ.
(٣) دۆستایەتییەکی نێوان ژن و پیاوێك بۆ ڕابواردن: *(They had a ~ .)* .
(٤) سەمایەکی بەجۆش. (٥) [Colloq.]، هەوڵدانێك هەر بۆ تاقیکردنەوە.
flint (flint), *n.* (١) بەردەستێ؛ بەردە ئەستێ. (٢) شتێکی زۆر ڕەق.
-flintly *(adj.)*.

flip (flip), *v.t.* (١) هەڵدانەوە (پەڕە): *(to ~ a page)* .
(٢) شێروخەت کردن؛ تەڕو ووشك کردن؛ پارە هەڵدان بە هەوادا لە شێروخەتدا
v.i. (١) چەقەنەلێدان؛ شەقە لە قامچی هەڵساندن.
(٢) بە جرت و فرت جووڵانەوە.
n. چەقەنە؛ شەقەی قامچی.
flip up, شێروخەت کردن؛ تەڕو ووشك کردن.
flip (flip), *adj.* [Colloq.], فشقی؛ شت بە لاقرتێ گر.
flippancy (flip′ən-si), *n.* (١) فشقەچێتی؛ بە گاڵتە دانەبەر.
(٢) کردەوەیەك یا ووتەیەکی فشقەچێتی یانە.
flippant (flip′ənt), *adj.* فشقی؛ فشقەچی؛ شت بە گاڵتە دەرەبەر؛ شت بە لاقرتێ گر.
flipper (flip′ēr), *n.* (١) پەڕەکەی نەهەنگ و گیانداری دەریایی تر.
(٢) [Slang]، دەست.
flirt (flūrt), *v.t.* (١) فڕێدان بە توندی.
(٢) ڕاوەشاندن: *(The bird ~ed its tail.)* .
v.i. (١) فرتەفرت کردن.
(٢) چاوباشقاڵی کردن؛ چاوبازی کردن؛ چاوبڕکێ کردن.
(٣) یاری پێکردن (لە مێشکدا):
(He ~ed with the idea of quitting his job.)
n. (١) فرتەفرت؛ فڕەفڕ. (٢) فڕێدانی خێرا؛ هەڵدان.
(٣) چاوباز؛ چاوباشقاڵ؛ چاو لەدەر؛ کەسێکی چاوباشقاڵ.
flirtation (flūr-tā′shən), *n.* چاوبازی؛ چاوباشقاڵی؛ چاوبڕکێ؛ چاوباشقاڵی کردن؛ چاو لە دەرەوەیی.
flirtatious (flūr-tā′shəs), *adj.* چاوبازیکەر؛ چاوباشقاڵ؛ چاو لە دەرەوە؛ چاوبڕکێکەر.
flirty (flūrt′i), *adj.* = **flirtatious.**
flit (flit), *v.i.* (١) پێدا تێپەڕبوون (بیر بە مێشکدا)؛ دەربازبوون.
(٢) فڕین؛ فڕەفڕەکردن. (٣) [Dial.]، ڕۆیشتن. (٤) [Obs.]، گۆڕین
n. جووڵانەوەیەکی خێرا؛ فڕەفڕ.
flitter (flit′ēr), *v.i. & v.t.* فڕەفڕکردن.
float (flōt), *n.* (١) شتێك کە سەرئاو دەکەوێت یا یارمەتی سەرئاوکەوتنی شتێکی تر دەدات. (٢) عەرەبانەیەکی ڕازاوە کە لە خۆنوواندنێکدا بەسەر شەقامدا دەبرێت. (٣) ماڵە (بۆ ساف و لووس کردنی چیمەنتۆکاری و گەچکاری).
(٤) (*pl.*)، ڕیزە گڵۆپی سەر شانۆ.
v.i. (١) سەرئاوکەوتن.
(٢) بەسەر هەوا یا ئاودا ڕۆیشتن لەخۆوە و بێ هەوڵدان؛ سەر هەوا کەوتن.
(٣) چوون و هاتنی بێ مەبەست
v.t. (١) سەرئاوخستن.
(٢) ڕاگرتن بەسەر ئاوەوە: *(enough water to ~ a ship)* .
(٣) بە ئاو داپۆشین؛ نوقم کردن لە ئاودا.
(٤) خستنەناو بازاڕەوە.
(٥) ماڵەلێدان (چیمەنتۆ، گەچ، قوڕ)؛ ساف و لووس کردن بە ماڵە.
floatage (flōt′ij), *n.* = **flotage.**
floatation (flō-tā′shən), *n.* = **flotation.**
floater (flōt′ēr), *n.* (١) کەسێك یا شتێکی سەرئاوکەوتوو.
(٢) کەسێکە کە لە چەند شوێنێکدا دەنگ دەدات. (٣) [Colloq.]، گەڕۆك (بەتایبەتی کرێکارێك کە هەر دەمە لە شوێنێك کار بکات).
floating (flōt′iŋ), *adj.* (١) سەرئاوکەوتوو.
(٢) گەڕۆك؛ ناجێگیر: *(the ~ population)* .
(٣) پارەی نەخراوە کار.
(٤) ئەندامێکی لەشی لە جێگەی خۆی ترازاو (پزیشکەوانی): *(a ~ kidney)*
floating dock, ئەسکەلەی سەرئاو (کە نزم دەکرێتەوە و ئاو و کەشتی دێتە سەری و دوای ئەوە بەرز دەکرێتەوە سەر ئاو و کەشتییەکەی تێدا چاك دەکرێتەوە).
floccus (flok′əs), *n.* تۆپەڵێ تووکی سەر کلکی هەندێ گیاندار.

flock (flok), *n.* (١) ئاژەڵ: مێ گەل؛ ڕان (مەڕ، بزن)؛ پۆل (باڵندە).
(٢) کۆمەڵ (مرۆڤ، شت)؛ گەل؛ ژمارەیەکی زۆر (مرۆڤ، شت).
(٣) ئەندامانی کڵێسەیەك. (٤) منداڵانی خێزانێك.
v.i. کۆمەڵ بوون؛ کۆبوونەوە؛ گردبوونەوە؛ خڕبوونەوە.
flock (flok), *n.* (١) تۆپەڵ (خوری، قژ).
(٢) پاشەڕۆکی لۆکەو خوری کە دۆشەك و قەنەفەی پێ دەئاخنرێت.
flog (flog, flôg), *v.t.* فەلاقەکردن؛ دارکاری کردن.
flood (flud), *n.* (١) لافاو؛ لێشاو؛ لێزماو؛ ئاو هەڵسان
(٢) بەرزاو (دەریا)
(٣) لێشاو *(a ~ of words)* .
(٤) [Colloq.]. شەوقهاوێژ.
(٥) [Archaic or Poetic]، (ا) ئاو؛ تەڕانی. (ب) دەریا؛ دەریاچە؛ ڕووبار.
v.t. (١) بە ئاو داپۆشین؛ نوقم کردن لە ئاودا.
(٢) پڕکردن؛ داپۆشین:
(Music ~ed the room.; He was ~ed with invitations.)
(٣) ئاو زۆر تێکردن.
v.i. (١) لافاو هەڵسان؛ ئاو هەڵسان. (٢) فیچقەکردن.
flood control, لافاو دابینکردن.
flood-gate (flud′gāt′), *n.* (١) دەرگای لافاو دابینکردن (لە ئاوبەست، ڕووبار، یا خەنەقێکی ئاودا) (٢) هۆی دابینکردنی هەرشتێك:
(the ~s of anger)
flood-light (flud′lit′), *n.* شەوقهاوێژ.
v.t. شەوق هاویشتنە سەرو ڕووناك کردنەوە
floor (flôr, flōr), *n.* (١) زەمینە (ژوور، هەیوان، هۆڵ).
(٢) بن؛ زەمینە (دەریا): *(the ocean ~)* .
(٣) نهۆم؛ قات *(She lives on the third ~ .)* .
(٤) شوێنی دانیشتنی ئەندامانی پەرلەمان لە هۆڵی کۆبوونەوەدا.
(٥) مافی دوان لە پەرلەمان یا کۆڕێکدا:
(The chairman gave him the ~ .)
(٦) کەمترین پلە (نرخ، کرێ، ڕۆژانە، مووچە).
v.t. (١) زەمینە بۆ دروستکردن (٢) دان بە زەویدا.
(٣) واق وڕمان؛ سەرسووڕماندن؛ سەر لێ شێواندن:
(The problem ~ed us.)
floorage (flôr′ij, flōr′ij), *n.* ڕوو؛ ڕووبەری زەمینە؛ گەورەیی زەمینە.
flooring (flôr′iŋ, flōr′iŋ), *n.* (١) زەمینەیەك
(٢) زەمینە؛ زەمینەکان. (٣) کەرەسەی زەمینە.
floor leader, ئەندامێکی پەرلەمان کە لێپرسراوی ئەندامانی حیزبەکەیەتی لە لێکۆڵینەوەدا.
floor plan, نەخشەی ژوورو هۆڵ و پارەوی نهۆمێکی خانوویەك.
floor show, بەرنامەی گۆرانی و سەما کە لە کونجێکی زەمینەی چێشتخانە یا یانەیەکدا پێشکەش دەکرێت.
floozy, floozie (flōō′zi), *n.* (١) ئافرەتێکی بەرەڵا یا سووك.
(٢) ئافرەت (لەڕووی سووکی‌یەوە).
flop (flop), *v.t.* (١) (ا) تەپە لێ هەڵساندن؛ شلپە لێ هەڵساندن؛ خستنەخوارەوە یا فڕێدان و تەپە لێ هەڵساندن. (ب) شلپە شلپ هاتن.
(٢) کەوتن و شلپە لێ هەڵساندن *(He ~ped wearily into a chair.)* .
(٣) گۆڕینێکی کوتوپڕ.
(٤) [Colloq.]، سەرنەگرتن؛ سەرنەکەوتن.
(٥) [Colloq.]، نوستن.
n. (١) کەوتن؛ کەوتنەخوارەوە. (٢) شلپە (لە ئەنجامی کەوتندا)؛ تەپە.
(٣) [Colloq.]، ژێرکەوتن؛ کەسێکی سەرنەکەوتوو؛ سەرنەگرتن.
(٤) [Colloq.]، جێگەی نوستن.
flop-house (flop′hous′), *n.* میوانخانەیەکی هەرزانبەها.
floppy (flop′i), *adj.* [Colloq.], (١) شلەپەتی؛ نەرم.
(٢) شۆڕو شلپەشلپکەر.

Flora (flôr′ə, flō′rə), *n.* (١) خودای گوڵان (ئەفسانەی ڕۆمان).
(٢) [F-]، ڕووەکی ناوچەیەك: *(The F~ and fauna of Africa)* .
(٣) [F-]، لێکۆڵینەوەیەك دەربارەی ڕووەکی ناوچەیەك.
floral (flôr′əl, flō′rəl), *adj.* گوڵین؛ گوڵی؛ گوڵ؛ گوڵاوی.
florescence (flô-res′′ns, flō-res′′ns), *n.* (١) گوڵ کردن؛ گوڵ گرتن؛ گەشانەوە. (٢) دۆخ یا ماوەی گوڵ گرتن و گەشانەوە.
(٣) سەردەمی سەرکەوتن.
-florescent *(adj.).*
floret (flôr′it, flō′rit), *n.* گوڵێکی بچووك.
floriculture (flôr′i-kul′chēr, flō′ri-kul′chēr), *n.* گوڵ و- گوڵەباخ پەروەردەکردن.
-floriculturist *(n.).*
florid (flôr′id, flō′rid), *adj.* (١) سوورو سپی (پێست)؛ سوور.
(٢) زۆر ڕازاوە؛ ڕەنگاوڕەنگ؛ زەق. (٣) [Rare]، بە گوڵ ڕازاوە.
-floridity *(n.).*
floriferous (flô-rif′ēr-əs, flō-rif′ēr-əs), *adj.* گوڵ؛ گوڵگر؛ زۆر گوڵ گرتوو
florin (flôr′in, flor′in), *n.* پارەیەکی کۆنی ئاڵتونی یا زیوی فلۆرنسی، ئینگلیزی، یا ئەورووپایی‌یە.
florist (flôr′ist, flō′rist, flor′ist), *n.* گوڵفرۆش؛ گوڵ پەروەردەکەر.
floss (flôs, flos), *n.* (١) ئاوریشمی خاو؛ ئاوریشم.
(٢) شتێکی وەك ئاوریشم (وەك قژی گوڵە گەنمەشامی)
(٣) dental floss .
v.t. ددان پاکردنەوە بە دەزووی ددان:
(You should ~ every night.)
flossy (flôs′i, flos′i), *adj.* (١) نەرم (وەك پەڕی باڵندە)؛ ئاوریشمی.
(٢) [Slang]، جوان؛ ڕازاوە؛ خۆدەرخەر: *(a ~ dress)* .
n. (١) ئافرەتێکی خۆڕازێنەرەوەی جل جوانی سووك. (٢) سووك.
flotage (flō′tij), *n.* (١) سەرئاوکەوتن.
(٢) شتی سەرئاوکەوتوو (بەتایبەتی پیسەڕۆك).
flotation (flō-tā′shən), *n.* (١) سەرئاوکەوتن.
(٢) فرۆشتنی سەنەدی دارایی بە خستنی‌یە ناو بازاڕەوە.
(٣) دامەزراندن (کۆمپانیا)؛ دانان؛ دەستپێکردن.
flotilla (flo-til′ə), *n.* نیمچە گەلە کەشتی و بەلەمێك.
flotsam (flot′səm), *n.* لاشەی کەشتی‌یەکی شکاوی سەرئاوکەوتوو یا بارەکەی.
flounder (floun′dēr), *v.i.* (١) پەل کوتان؛ بە زەحمەت ڕۆیشتن بەناو قوڕ یا بەفردا. (٢) شلەژان؛ پەشۆکان؛ سەر لێ تێکچوون.
n. (١) پەل کوتان. (٢) شلەژان؛ پەشۆکان.
flounder (floun′dēr), *n.* جۆرێکە لە ماسی.
flour (flour), *n.* (١) ئارد. (٢) تۆز؛ شتێکی زۆر وورد.
v.t. (١) ئارد پێوەکردن؛ ئارد تێکردن. (٢) هاڕین و بێژانەوە.
flourish (flūr′ish), *v.i.* (١) پەرەسەندن؛ گەشەکردن؛ بووژانەوە؛ نەشونماکردن. (٢) لە هەڕەتی گەنجی و سەرکەوتندا بوون.
(٣) خۆنواندن (بە دەست و باڵ جووڵاندنەوە).
(٤) نووسین بە شێوەیەکی زۆر ڕازاوە. (٥) زوڕنا و بۆقیە لێدان.
v.t. (١) ڕازاندنەوە. (٢) شیر یا شمشێر ڕاوەشاندن.
n. (١) [Rare]، پەرەسەندن. (٢) خۆنواندن؛ کردەوەیەکی خۆنواندنانە.
(٣) شیر ڕاوەشاندن؛ ڕاوەشاندن. (٤) نووسراوی ڕازاوە.
(٥) دەبدەبەی مۆسیقایی؛ پارچەیەك مۆسیقای ئاسادە.
flour mill, (١) ئاش؛ ئاشی ئارد.
(٢) مەکینەی گەنم و جۆو دانەوێڵەی تر هاڕین.
flout (flout), *v.t. & v.i.* گاڵتەپێکردن؛ بە سووك سەیرکردن؛ لاقرتێ کردن.
n. گاڵتەپێکردن؛ بە سووك سەیرکردن؛ کردەوەیەکی وەها.

flow (flō), *v.i.* (١) ڕژین (ئاو، شله)؛ ئاو ڕۆیشتن.
(٢) ڕۆیشتن بە خشکەو ڕێکوپێکی: *(The crowds ~ed past.)*.
(٣) پچڕپچڕ نەبوون؛ خۆش ڕەوانی (نووسین، دووان): *(His writing ~s.)*.
(٤) هەڵقوڵان؛ هەڵقوڵان و لەبەر ڕۆیشتن.
(٥) تێ ڕژان؛ ڕژانە ئاو (ڕووبار بۆ ئاو دەریا).
(٦) شۆڕبوونەوە؛ بە شەپۆل وەستان:
(Her hair ~ed down her back.)
(٧) ئاو هەڵسان (دەریا).
(٨) مشە بوون؛ فرە بوون.
v.t. بە ئاو داپۆشین؛ بە ئاو نوقم کردن.
n. (١) ڕەوانی (ئاو)؛ ڕەوت؛ ڕۆیشتنی خشۆکانە (ئاو یا شلەی تر).
(٢) ڕێژەی ئەم ڕۆیشتنە. (٣) جۆگە؛ تەووژم.
(٤) بەرزاو؛ ئاو هەڵسان (دەریا).

flower (flou′ẽr, flour), *n.* (١) گوڵ (٢) گوڵەباخ.
(٣) نموونە؛ پوختە؛ سەرتوێژ؛ باشترین بەش.
(٤) تاف؛ مەرەت.
v.i. (١) گوڵ گرتن؛ گوڵ کردن؛ هاتنە گوڵ. (٢) بەرگرتن؛ هاتنەبەر.
v.t. بە گوڵ ڕازاندنەوە.
in flower, بە گوڵ، گوڵدار؛ گەشاوە؛ گوڵ کردوو.

floweret (flou′ẽr-it, flour′it), *n.* گوڵێکی بچووک

flower girl, (١) کچێکی گوڵفرۆش لەسەر شەقام.
(٢) کچێکی بچووک کە بە چەپکێک گوڵەوە لەگەڵ بووکدا دەبێت لەکاتی گواستنەوەدا.

flowering (flou′ẽriŋ, flou′riŋ), *adj.* بە گوڵ؛ گوڵدار؛ گەشاوە؛ دەم بە گوڵ.

flower-pot (flou′ẽr-pot′, flour′pot′), *n.* ئینجانە؛ گوڵدان

flowery (flou′ẽr-i, flou′ri), *adj.* (١) بە گوڵ ڕازاوە؛ بە گوڵ داپۆشراو. (٢) گوڵاوی؛ گوڵی.
(٣) ڕازاوە (ووتە)؛ بە ووشەی جوان ڕازێنراوە.

flown (flōn), *past participle of* **fly.**

flow sheet (flō′shēt′), *n.* = **flow chart.**

flu (flo͞o), *n.* [Colloq.], = **influenza.**

fluctuate (fluk′cho͞o-āt′), *v.i.* (١) هەڵبەزودابەز کردن؛ بەرزونزم بوونەوە. (٢) هەمیشە گۆڕان؛ گۆڕین.
(The cost of sugar ~s.)
v.t. گۆڕین؛ بوون بە هۆی گۆڕان.
-fluctuant *(adj.).*

fluctuation (fluk′cho͞o-ā′shən), *n.* (١) بەرزونزم بوونەوە؛ هەڵبەزودابەز (٢) گۆڕین؛ گۆڕان.

flue (flo͞o), *n.* گولبینە

fluency (flo͞o′ən-si), *n.* (١) ڕەوت خۆشی؛ خۆش ڕەوانی؛ بە نەرمی و بە سانی ڕۆیشتن. (٢) زمانپاراوی؛ زمانڕەوانی:
(His ~ in English helped him a lot.)

fluent (flo͞o′ənt), *adj.* (١) خۆش ڕەوان؛ ڕەوت خۆش: *(~ verse)*.
(٢) ڕەوان؛ زمانپاراو؛ زمانڕەوان: *(He is ~ in French.)*.

fluently (flo͞o′ənt-li), *adv.* (١) بە خۆش ڕەوانی؛ بە ڕەوت خۆشی.
(٢) بە پاراوی (زمان)؛ بە ڕەوانی؛ بە باشی (دووان بە زمانێک):
(She speaks three languages ~.)

fluff (fluf), *n.* (١) پەڕ (٢) کۆمەڵێک شتی فشەڵ یا پفەڵ (وەک: تۆز، قژ، فەرو) (٣) هەڵە (لە خوێندنەوەدا لەسەر رادیۆ یا شانۆ).
v.t. (١) شیکردنەوەو پفەڵ کردن؛ فشەڵ کردن.
(٢) هەڵەکردن (لە خوێندنەوەدا لەسەر رادیۆ یا شانۆ).
v.i. شی بوونەوەو پفەڵ بوون؛ فشەڵ بوون.

fluffy (fluf′i), *adj.* پفەڵ؛ نەرموشل؛ نەرمۆڵە؛ فشەڵ.
-fluffily *(adv.)*; **fluffiness** *(n.).*

fluid (flo͞o′id), *adj.* (١) شل؛ شلە؛ نەرم. (٢) هی شل یا شلە.
(٣) هەمیشە لە گۆڕیندایە؛ نەمەیو؛ جێگیرنەبوو.
n. شتێکی شلە یا شل.
-fluidity *(n.).*

fluke (flo͝ok), *n.* (١) جۆرێکە لە ماسی.
(٢) جۆرە کرمێکە بەتایبەتی لە جگەری مەڕدا دەژی.

fluke (flo͝ok), *n.* (١) نووکی ئولاپی لەنگەر. (٢) نووکی پم.
(٣) یەکێك لە دوو پەڕەکەی کلکی نەهەنگ.

fluke (flo͝ok), *n.* [Slang], (١) لێدانێك یا بۆهاتنێکی باش لە یاری بلیارددا. (٢) ڕێکەوتێکی بەختەوەر؛ بەختێکی باش و بە ڕێکەوت:
(We won the football game by a ~.)
v.i. & v.t. بەخت گرتن؛ بەخت بڕین؛ شانس هێنان.

fluky, flukey (flo͝ok′i), *adj.* [Slang], (١) بە ڕێکەوت؛ بە شانس. (٢) هەمیشە دەگۆڕێ: *(a ~ wind)*.

flume (flo͞om), *n.* (١) جۆگەیەکی دەستکرد (بۆ گواستنەوەو هێنانە خوارەوەی بڕەدار لە شاخ و گردەوە بۆ ووزە پێدان وەك هی ئاشی کۆن).
(٢) چەمێکی تەسك کە جۆگەیەکی پێدا بڕوات.
v.t. دار گواستنەوە بە جۆگەیەکی دەستکردا.

flummery (flum′ẽr-i), *n.* (١) خواردنێکی نەرموشل (وەك: لەپە، شلە، محەللەبی... هتد). (٢) قسەی هیچ و پووچ؛ مەرایی.

flung (fluŋ), *past tense and past participle of* **fling.**

flunk (fluŋk), *v.t.* [Colloq.], (١) دەرنەچوون (تاقیکردنەوە)؛ کەوتن (کۆرس، خوێندن): *(He ~ed the English Examination.)*.
(٢) دەرنەچوواندن؛ خستن: *(The teacher ~ed her in the course.)*.
(٣) بوون بە هۆی دەرنەچوون یا کەوتن.
v.i. [Colloq.], (١) دەرنەچوون (قوتابی)؛ کەوتن. (٢) دەست هەڵگرتن.
n. [Colloq.], (١) دەرنەچوون؛ کەوتن (قوتابی). (٢) نمرەی دەرنەچوون.
flunk out, [Colloq.], (١) دەرنەچوون و وازهێنان لە قوتابخانە.
(٢) دەرنەچوواندن و لە قوتابخانە دەرکردن یا قوتابخانە پێ بەجێهێشتن.

flunkey, flunky (fluŋ′ki), *n.* (١) بەردەست؛ خزمەتکار؛ نۆکەر.
(٢) مەرایی کەرێك.

fluoresce (flo͞o′ə-res′), *v.i.* شەوقی سپی دانەوە.

fluorescence (floo′ə-res′′ns), *n.* شەوقی سپی ئەلەکتریك (وەك هی نیۆن).

fluorescent (flo͞o′ə-res′′nt, floor-es′′nt), *adj.* شەوقی سپی دەرەوە.

fluorescent lamp, گڵۆپی سپی (کە شەوقی سپیش ئەداتەوە).

fluoride (flo͞o′ə-rīd′, flo͞o′ə-rid), *n.* فلۆرید (ئاوێتە).

fluorine (flo͞o′ə-rēn′, flo͞o′ə-rin), *n.* فلۆرین.

fluorite (flo͞o′ə-rīt′), *n.* فلۆریت.

fluoroscope (floor′ə-skōp′, flo͞o′ə-rə-skōp′), *n.* ئامێری بینینی بەشی ناوەوەی لەش بەهۆی تیشکی ئێکسەوە.

flurry (flūr′i), *n.* (١) بایەکی قایمی کەم خایەن؛ با؛ هەڵکردنی بایەکی قایم و کەم خایەن. (٢) کڕێوە؛ باران یا بەفربارینێکی کەم: *(snow ~ies)*.
(٣) شپرزەیی، سەر لێ تێکچوون، یا هاتنە جۆش و جموجوولێکی کوتوپڕی:
(a ~ of activities)
v.t. شپرزەکردن؛ پەشێواندن؛ سەر لێ شێواندن؛ هێنانە جۆش و جموجوول.

flush (flush), *v.i.* (١) پیا ڕۆیشتن و بڵاوبوونەوە بە گورجی:
(The blood ~ed in his face.)
(٢) ڕەنگ سوور هەڵگەڕان لە تەریقیدا یا لە تووڕەییدا؛ تەریق بوونەوە
(٣) درەوشانەوە؛ بڵێسە سەندن.
(٤) بەتاڵ بوونەوەو پاکبوونەوە بە ئاو پیاکردن.
(٥) دەرپەڕان؛ قاودان.
v.t. (١) بەتاڵ کردنەوەو پاککردنەوە بە ئاو پیاکردن (ئاودەستخانە).
(٢) تەریق کردنەوە؛ ڕەنگ سوور هەڵگەڕاندن. (٣) هێنانە جۆش.

(٤) قاودان؛ دەریەڕاندن. (٥) سفت کردن؛ سافولووس کردن؛ ڕێك کردن:
(The mason ~ed the joint with mortar.)

n. (١) ئاو پیاڕۆیشتن‌و پاکبوونەوە (ئاودەستخانە).
(٢) گەورەبوون یا نەشونماکردنێکی کوتوپڕ. (٣) هاتنە جۆش‌و خرۆش.
(٤) تەریق بوونەوە؛ ڕەنگ سوور هەڵگەڕان. (٥) درەوشانەوە؛ بلێسەدان.
(٦) هەست بە گەرما کردن لەپڕ (کاتی تا لێ هاتن‌و بێ نوێژی).

adj. (١) دەوڵەمەند؛ خۆش گوزەران. (٢) فرە؛ مشە؛ زەبەنە.
(٣) بەتین؛ بەجۆش؛ ڕەنگ ئاڵ یا سوور هەڵگەڕاو.
(٤) سفت؛ ڕێك؛ ساف *(The door is ~ with the walls.)* .
(٥) بە تەواوی؛ یەکسەر.

adv. (١) بە ڕێکی؛ بە سفت‌و سافی. (٢) بە تەواوی؛ یەکسەر.

flush (flush), ***n.*** فلەش: دەستێکی تایبەتی لە یاری کاغەزدا.

fluster (flus′tẽr), ***v.t.*** پەشۆکاندن؛ سەر لێ شێواندن؛ سەرکوێر کردن.

v.i. پەشۆکان؛ سەر لێ شێوان؛ سەرکوێربوون.

n. پەشۆکاوی؛ پەشۆکان؛ سەر لێ شێوان.

flute (flo͞ot), ***n.*** شمشاڵ؛ بلوێر؛ فلوت.

v.t. & v.i. شمشاڵ لێدان

fluter (flo͞ot′ẽr), ***n.*** شمشاڵژەن؛ شمشاڵ لێدەر.

flutist (flo͞ot′ist), ***n. Also*** **flautist,** شمشاڵژەن؛ بلوێرژەن.

flutter (flut′ẽr), ***v.i.*** (١) باڵەفڕێ کردن؛ باڵ شەکانەوە؛ پەلەقاژێ کردن؛
فڕەفڕکردن (باڵندە) (٢) فڕین (دەمار). (٣) شەکینەوە (ئاڵا)؛ شەکانەوە.
(٤) لەرزین؛ هاتنە جۆش. (٥) جرت‌وفرت کردن.

v.t. (١) شەکاندنەوە؛ فڕەفڕپێکردن؛ باڵەفڕێ کردن؛ لەرزاندنەوە.
(٢) پەشێواندن؛ شپرزەکردن؛ هێنانە جۆش‌و خرۆش.

n. (١) باڵەفڕێ؛ فڕەفڕ؛ شەکینەوە؛ لەرزین؛ لەرینەوە.
(٢) پەشێوی؛ سەر لێ شێوان؛ جۆش‌و خرۆش؛ شپرزەیی.
(٣) دڵەکوتێ؛ دڵەفڕکێ.

fluvial (flo͞o′vi-əl), ***adj.*** ڕوباری.

flux (fluks), ***n.*** (١) ڕۆیشتنی خشۆکانە (ئاو، شلە)؛ ڕەوانی یا ڕەوت
(شلە). (٢) ئاو هەڵسان (دەریا)؛ بەرزاو؛ ئاو بەرزبوونەوە.
(٣) هەمیشە گۆڕان: *(Fashion is always in a state of ~ .)* .
(٤) سکچوون؛ ڕەوانی. (٥) ماددەیەکە لەحیمی پێ دەکرێت.
(٦) ڕێژەی ڕەوتی شلە یا ووزە بەسەر ڕوویەکدا.

v.t. (١) کان تواندنەوەو لێکدانیان (لەحیم کردن).
(٢) پاککردنەوە (پزیشکەوانی).

v.i. [Archaic], (١) لەبەر ڕۆیشتن (شلە، ئاو). (٢) بەر بەرەڵاکردن (شلە).

fluxion (fluk′shən), ***n.*** (١) ڕۆیشتنی خشۆکانە (ئاو، شلە).
(٢) هەمیشە گۆڕان (٣) لەبەر ڕۆیشتن؛ لێ هاتنە دەرەوە (شلە، پیسایی).

fly (flī), ***v.i.*** (١) فڕین (باڵندە، فڕۆکە)؛ بە فڕۆکە فڕین یا هاتوچۆکردن.
(٢) فڕین (فڕۆکەچی) (٣) شەکانەوە (ئاڵا)؛ شەکینەوە.
(٤) لەپڕ بزوان *(The door flew open.)* .
(٥) فڕین (کات: *(Time ~ies.)* . (٦) ڕاکردن؛ دەربازبوون؛ هەڵاتن.
(٧) ڕاوکردن بە هەڵۆ.

v.t. (١) هەڵدان بە ئاسماندا (کۆلارە)؛ فڕین: *(to ~ a kite)* .
(٢) فڕۆکە لێخوڕین یا فڕین: *(to ~ an airplane)* .
(٣) بەسەردا فڕین: *(He flew the Pacific.)* .
(٤) بە فڕۆکە گواستنەوە؛ بە فڕۆکە فڕاندن یا هەڵگرتن.
(٥) دەربازبوون؛ هەڵاتن؛ ڕاکردن.

n. (١) ئەو زمانەیەی زنجیر یا قۆپچەی پانتۆڵ دادەپۆشێت.
(٢) دەرگای چادر (قوماش). (٣) (ا) پانایی ئاڵایەك.
(ب) قەراغی ئاڵا (کە لەوپەڕی دارئاڵاکەوەیە). (٤) پێچکە؛ ڕەوڕەوە.
(٥) پەڕەیەکی سپی لە سەرەتا یا کۆتایی پەرتووکێکدا.
(٦) عەرەبانەیەکی یەك ئەسپی. (٧) *(pl.)*، بنمیچی شانۆ.

fly at, هێرش بردنە سەر؛ پەلاماردان.

fly in the face of, ڕووبەڕوو وەستان؛ دژ وەستان؛ لەگەڵدا نەگونجان.

fly into, لەپڕ هەڵچوون (هەست).

fly off, لە ناکاو ڕۆیشتن؛ بە پەلە ڕۆیشتن.

let fly (at), (١) تێگرتن؛ تەقەلێکردن؛ پیادان.
(٢) هێرش بردنە سەر بە دەم.

fly (flī), ***n.*** (١) مێش. (٢) شتێکی لە پەڕی پلاستیکی ڕەنگاوڕەنگ
دروستکراوە لە شێوەی جانەوەردا لە ڕاوەماسیدا بەکاردەهێنرێت بۆ دان.

fly-by-night (flī′bī-nīt′), ***adj.*** (١) پشتی پێ نابەسترێت (لەڕووی
دارایی یا بازرگانییەوە)؛ شلۆق.
(٢) جێی گومانەو سەردەمییە؛ کاتی‌و هیچ‌وپووچ.

n. (١) قەرزارێك کە لە خاوەن قەرزەکانی ڕادەکات‌و بە شەو دەرباز دەبێت.
(٢) شتێکی سەردەمی‌و پشت پێ نەبەستراو‌و جێی گومان.

flyer (flī′ẽr), ***n.*** = **flier.**

flying (flī′iŋ), ***adj.*** (١) فڕندە؛ فڕۆك؛ بفڕ. (٢) خێرا.
(٣) شەکاوە (ئاڵا). (٤) کورت‌و بە پەلە: *(a ~ trip)* .
(٥) هی فڕۆکە یا فڕۆکەوان: *(a ~ field; a ~ suit)* .

send flying, جم‌وجوولێکی زۆر تێخستن.

flying boat, فڕۆکەی ئاوی.

flying buttress, پایەیەك کە بە هۆی تاقێکەوە دەنووسێنرێت بە
دیوارێکەوە بۆ پاڵپشتی کردنی.

flying colors, (١) ئاڵای شەکاوە. (٢) سەرکەوتن.

flying field, فڕۆکەخانە.

flying fish, ماسی فڕندە (دەتوانێت بازد بدات بە هەوادا).

flying machine, فڕۆکە.

flying saucer, دەفری فڕیو؛ قاپی فڕندە؛ قاپی بفڕ (کە بریتییە لە
دیاردەیەك لە شێوەی قاپدا مرۆڤ دیویێتی بە ئاسماندا فڕیوە).

fly-leaf (flī′lēf′), ***n.*** پەڕەیەکی سپی لە سەرەتا یا کۆتایی پەرتووکێکدا.

fly net, پەرە کوللە (کە بریتییە لە پەردەیەك مرۆڤ هەڵیدەدات بۆ
خۆپاراستن لە مێش‌و مێشوولە... هتد).

fly-paper (flī′pā′pẽr), ***n.*** کاغەزی مێش (کە بریتییە لە تەبەقە
کاغەزێکی لینج یا ژەهر پێوەکراو بۆ مێش کوشتن).

fly sheet, نامیلکە.

fly-weight (flī′wāt′), ***n.*** بۆکسبازێك کە ١١٢ پاوەن قورس بێت یا
کەمتر.

fly-wheel (flī′hwēl′), ***n.*** ڕەوڕەوەیەکی قورسە بە مەکینەیەکەوە
دەبەسترێت بۆ ڕێك‌وپێك کردنی خێرایی یا کارکردنی مەکینەکە بە بەردەوامی.

foal (fōl), ***n.*** جوانو ئەسپ؛ جوانومایین؛ جوانولکە؛ جاش (کەر، هێستر).

v.t. & v.i. زاین (مایین، کەر، هێستر).

foam (fōm), ***n.*** (١) کەف (ئاو، شەپۆل، بیرە، عەرەق).
(٢) [Poetic]، دەریا.

v.i. کەف کردن

v.t. کەف پێکردن.

foam at the mouth, زۆر تووڕەبوون؛ ئێجگار تووڕەبوون.

foamy (fōm′i), ***adj.*** (١) کەفاوی. (٢) لە کەف پێکهاتوو.
(٣) وەك کەف.

-foamily ***(adv.)***; **foaminess** ***(n.).***

fob (fob), ***n.*** (١) گیرفانی کاتژمێر. (٢) زنجیری کاتژمێری گیرفان.
(٣) گەوهەرێك یا شتێکی جوان بەسەری زنجیرێکەوە.

fob (fob), ***v.t.*** [Obs.], خەڵەتاندن؛ گزی لێکردن؛ دەستبڕین.

focalize (fō′k'l-īz′), ***v.t. & v.i.*** (١) کۆکردنەوە لە ناوچەقدا؛
تیشکۆکردن؛ تیشکۆبوون.
(٢) ڕاگرتن لە یەك شوێن یا ئەندامدا (نەخۆشی).

-focalization ***(n.).***

focus (fō′kəs), ***n.*** (١) تیشکۆ. (٢) ناوجەرگە؛ ناوەڕاست؛ ناوچەق.
(٣) ئەندامێك یا بەشێکی لەش کە نەخۆشییەکی تیا ڕاگیراوە.
(٤) ناوەڕاست یا ناوچەقی بوومەلەرزەیەك.

v.t. (١) تیشکۆکردن *(to ~ a camera)*.

(٢) چاو تێ برین؛ ئاراستەکردن: *(F~ your attention on study.)*.

in focus, روون؛ دیار.

out of focus, لێڵ؛ نادیار.

fodder (fod'ẽr), *n.* ئالف؛ ئالیک.

v.t. ئالف پێدان؛ ئالیک پێدان.

foe (fō), *n.* دوژمن؛ ناحەز.

foetal (fē't'l), *adj.* = fetal.

foetus (fē'təs), *n.* = fetus.

fog (fôg, fog), *n.* (١) تەم؛ تەمومژ.

(٢) لێڵی (مێشك، بار یا دۆخ)؛ ناڕوونی.

v.i. (١) بە تەم گیران؛ بە تەم داپۆشران. (٢) لێڵ بوون؛ ناڕوون بوون.

v.t. (١) بە تەم گرتن؛ بە تەم داپۆشین. (٢) لێڵ کردن؛ تێکدان؛ ناڕوون کردن

(٣) شێواندن؛ سەرسام کردن

fog bank, تەمێکی زۆر چڕ.

fog-bound (fôg'bound', fog'bound'), *adj.* تەم ڕێی گرتووە (کەشتی).

foggy (fôg'i, fog'i), *adj.* (١) تەماوی؛ بە تەم گیراو یا داپۆشراو؛ پڕ تەم (٢) لێڵ؛ ناڕوون. (٣) سەر لێ شێواو؛ پەشۆکاو؛ واق وڕماو؛ شێواو.

-fogginess *(n.).*

foghorn (fôg'hôrn', fog'hôrn'), *n.* (١) هۆڕنی تەم (کە لەکاتی تەمدا ئاوبەناو لێ دەدرێت لە قەراغی دەریادا یا لەلایەن کەشتییەوە بۆ ووریاکردنەوەی کەشتی و بەلەم). (٢) دەنگێکی بەرزی تیژی دەنگدەرەوە.

fogy, fogey (fō'gi), *n.* کەسێکی کۆنەپەرست

foible (foi'b'l), *n.* (١) کەموکووڕی (ڕەووشت)؛ ناتەواوییەکی بچووك (ڕەووشت و سرووشت). (٢) بەشی بێ هێزی شیر (لە ناوەڕاستەوە بۆ نووکەکەی).

foil (foil), *v.t.* (١) کۆسپ خستنە ڕێ؛ ژێرخستن؛ ڕێگە پێ نەدان؛ ڕێی سەرکەوتن نەدان. *(He was ~ed in his attempt.)*.

(٢) سەر لێ شێواندن (بە وونکردنی شوێن پێ یا بۆن گۆڕین بەتایبەتی لە ڕاوکردندا)

n. (١) بۆن یا شوێن پێی گیاندارێك.

(٢) شیرێکی درێژی تەنکی نووك داپۆشراو (بۆ شیربازی). (٣) شیربازی.

(٤) [Archaic]. ڕێ لێگرتن؛ ژێرخستن؛ ڕێی سەرکەوتن نەدان.

foil (foil), *n.* (١) پەڕەی کانزا *(tin ~ ; gold ~)*.

(٢) نەخشێکی وەك گەڵای پووەك (خانووسازی).

(٣) کەسێکە کە پێچەوانەی کەسێکی تر بێت لە ڕەووشت و سرووشتدا.

v.t. (١) بە پەڕەی کانزا داپۆشین؛ پەڕەی کانزا تێوە پێچان.

(٢) [Rare]. بە پێچەوانەی کەسێکی تر ڕەفتارکردن.

(٣) پەنجەرە ڕازاندنەوە بە نەخشی وەك گەڵای دار (خانووسازی).

foist (foist), *v.t.* (١) بە دزییەوە تێخستن (مەرجێك لە ناو قۆنتەراتێکی نووسراودا). (٢) (~ on ; ~ upon). ساختەکردن

fold (fōld), *v.t.* (١) قەدکردن؛ لوول کردن؛ دانوشتاندن؛ نوشتانەوە؛ پێچانەوە (٢) نوشتانەوەو کردن بە یەکدا. *(F~ your arms.)*.

(٣) هێنانەوەیەك؛ قەدکردن: *(A bird ~s its wings.)*

(٤) گرتنەباوەش؛ باوەش پیاکردن. (٥) پێچانەوە؛ گرتنەوە.

v.i. (١) قەدبوون؛ نوشتانەوە؛ قەدگرتن.

(٢) [Slang]. ژێرکەوتن؛ ئاشبەتاڵ لێکردن؛ داخستن:

(The business ~ed.)

n. (١) قەدکردن؛ لوول کردن؛ دانوشتاندن. (٢) توێ؛ قەد؛ لۆ.

(٣) خەتی قەدکردن.

fold up, (١) پێچانەوە؛ لوولدان؛ قەدکردن

(٢) [Slang]. ژێرکەوتن؛ ئاشبەتاڵ کردن؛ داخستن.

fold (fōld), *n.* (١) پەچە؛ کۆز (٢) مەڕو بزنی ناو پەچە.

(٣) (أ) ئەندامانی کڵێسەیەك. (ب) کڵێسەیەك.

(٤) کۆمەڵێکی یەك ئامانج و یەك نەوا.

v.t. کردنە پەچەوە (مەڕ، بزن).

-fold (fōld), پاشگرێکە بەمانای: کەڕەت؛ ئەوەندە؛ جار:

(tenfold, fivefold, etc.)

folder (fōl'dẽr), *n.* (١) قەدکەر (مرۆڤ، ئامێر). (٢) فایل؛ ملەفە.

(٣) ئامیلکەیەکی لوول کراو یا نوشتاوە.

foliage (fō'li-ij), *n.* (١) گەڵای دارو درەخت؛ گەڵا بەسەرجەمی.

(٢) نەخش ونیگارێك لە شێوەی گەڵاو لق وپۆپدا.

foliar (fō'li-ẽr), *adj.* گەڵایی؛ تایبەتی بە گەڵا.

foliate (fō'li-āt'), *v.t.* (١) کردن بە پەڕە یا توێی تەنکەوە.

(٢) ڕازاندنەوە بە نەقشی وەك گەڵا.

(٣) ژمارە دانان لەسەر پەڕەی پەڕتووکێك یا پەراوێك.

v.i. (١) چین چین بوون. (٢) گەڵا کردن؛ گەڵا دەرکردن.

adj. (١) بە گەڵا داپۆشراو. (٢) گەڵایی؛ وەك گەڵا.

foliation (fō'li-ā'shən), *n.* (١) گەڵا کردن؛ گەڵا دەرکردن

(٢) گەڵا پێوە بوون. (٣) تەنك کردن و پەڕەپەڕەکردنی کانزا.

(٤) پارچە پارچە بوون و وەك گەڵا لێهاتن.

(٥) ژمارە دانان لەسەر پەڕەی پەڕتووکێك (لەسەر هەموو پەڕەیەك نەك یەك پەڕە).

(٦) نەخش ونیگارێك لە شێوەی گەڵادا.

(٧) چۆنێتی بوونی گەڵا لە خونچەیەکدا.

folio (fō'li-ō', fōl'yō), *n.* (١) پەڕەیەکی گەورەی یەك جار قەدکراو.

(٢) پەڕتووکێك کە لە پەڕەی نوشتاوەی وەها پێکهاتبێت.

(٣) پەڕەی پەڕتووك یا دەستنووسێك کە هەر یەك لای ژمارەی لەسەر بێت

(٤) ژمارەی لاپەڕەی پەڕتووکێك.

adj. یەك جار قەدکراو (پەڕە).

v.t. ژمارە دانان لەسەر لاپەڕەی پەڕتووکێك.

folk (fōk), *n.* (١) نەتەوە؛ گەل؛ تیرە؛ خێڵ؛ ڕەگەز؛ میللەت.

(٢) *(pl.)*، خەڵك؛ کەسان: *(Town ~s are not like farmers.)*.

adj. میللی؛ هی گەل؛ ڕەمەکی: *(~ music)*.

just folks, [Dial. or Colloq.], خەڵکی سادە؛ کەسانی خاکی و بێ هەوا.

(one's) folks, [Colloq.], خزم؛ خزم و کەس وکار.

folk dance, هەڵپەڕکێ؛ سەمای میللی.

folklore (fōk'lôr', fōk'lōr'), *n.* (١) فۆلکلۆر: کەلەپووری بەروبرواو قسەی نەستەق و ئەفسانەو نەریت و خووی میللی. (٢) لێکۆڵینەوەی فۆلکلۆر.

folklorist (fōk'lôr'ist, fōk'lōr'ist), *n.* زانای فۆلکلۆر.

folk music, مۆسیقای فۆلکلۆری یا میللی.

folk song, گۆرانی فۆلکلۆری یا میللی.

folksy (fōk'si), *adj.* [Colloq.], (١) خاکی؛ سادە؛ وەك خەڵکی سادە.

(٢) دۆستانە؛ ڕووخۆش.

folk tale, چیرۆکی ئەفسانەیی فۆلکلۆری یا میللی؛ سەرگوروشتە.

follicle (fol'i-k'l), *n.* (١) کیس یا کونی بچووکی ناو پێست بۆ شتی وەك ئارەق لێ هاتنە دەرەوە لە لەش: *(a hair ~)*.

(٢) تۆوێك یا کەلوویەکی ووشکی لە یەك لاوە کراوە. (٣) قۆزاخە.

follow (fol'ō), *v.t.* (١) لە دواوە هاتن؛ لە دواوە ڕۆیشتن.

(٢) لەگەڵدا بوون؛ لەگەڵدا ڕۆیشتن.

(٣) شوێن کەوتن (بۆ گرتن)؛ دواکەوتن؛ ڕافڕاندن.

(٤) لەسەر ڕێ ڕۆیشتن؛ پەیڕەوی کردن: *(to ~ the right road)*.

(٥) جێگرتنەوە: *(He ~ed his father as manager.)*.

(٦) دوابەدوا هاتن.

(٧) لێوە پەیدابوون؛ دەرئەنجام بوون:

(Disease often ~s malnutrition.)

(٨) لەسەر ڕێ و شوێن ڕۆیشتن؛ چاولێکردن.

(٩) لەسەر ڕۆیشتن؛ پەیڕەوی کردن؛ بە گوێ کردن:

(We ~ed the rules of the game.)

(١٠) پاڵپشتی کردن (بیروڕا، ڕێباز).

(١١) گوێگرتن؛ سەرنج پێدان.
(١٢) گوێ پێدان؛ ئاگا لێ بوون: *(He ~s local politics.)*.
(١٣) تێگەیشتن *(Do you ~ me?)*

v.i. (١) لە دواوە هاتن یا ڕۆیشتن.
(٢) لەگەڵدا بوون؛ لەگەڵدا ڕۆیشتن. (٣) بوون بە هۆ.

as follows, بەم جۆرەی خوارەوە؛ وەك لە خوارەوە ڕوون کراوەتەوە.
follow out, تەواوکردن؛ بە تەواوی جێبەجێکردن؛ پەیڕەوی کردن.
follow suit, لەسەر ڕێ و شوێنی کەسێکی تر ڕۆیشتن؛ چاولێکردن.
follow through, بەردەوام بوون لەسەر کارێك تا تەواوکردنی؛ لەسەر ڕۆیشتن و تەواوکردن.
follow up, (١) دووركەوتن؛ دواکەوتن و بەرنەدان.
(٢) تەواوکردن؛ بەجێهێنان؛ بە تەواوی جێبەجێکردن.
(٣) شوێن کەوتن (داخواست، سکاڵانامە)؛ هەنگاوی تازە نان بۆ پاڵپشتی کردن و جێبەجێکردنی کارێك. (٤) لێکۆڵینەوەی زیاتر؛ بەردەوام بوون لەسەر.

follower (fol′ō-ẽr, fol′ə-wẽr), *n.* (١) پاشكۆ؛ كلك؛ دەسکەلا؛ شوێن کەوتوو (٢) چاولێکەر. (٣) بەردەست؛ خزمەتکار.
(٤) بەشێکی مەکینە کە ووزەو بزوێنی لە بەشێکی تری مەکینەکەوە بۆ دێت.

following (fol′ō-iŋ, fol′ə-wiŋ), *adj.* داهاتوو؛ خوارەوە؛ ئایندە؛ ئەمانەی خوارەوە

n. کۆمەڵێك لە شوێن کەوتووان؛ دەستەیەکی پاڵپشتیکەر؛ دەستەی پاشکۆ و خواردەستان.

the following, (١) ئەمانەی خوارەوە؛ ئەمەی خوارەوە.
(٢) ئایندە؛ داهاتوو

follow-through (fol′ō-thrōō′), *n.* بەردەوام بوون لەسەر کارێك تا تەواوکردنی (بەتایبەتی لێدانی تۆپ لە یاریدا).

follow-up (fol′ō-up′, fol′ə-wup′), *adj.* هی دواتر؛ ئەوەی لە پاش ئەوەی ترەوە دێت: *(~ visits ; ~ letter)*.

n. (١) کارێك یا شتێکی پاشکۆ؛ ئەوەی لە دواترەوە دێت؛ هەنگاوی ئایندە (بۆ پاڵپشتی کردنی هەنگاوی پێشووتر).
(٢) هەنگاوی ئایندە نان (وەك نووسینی نامەیەکی تر یا سەردانی یەکێك).

folly (fol′i), *n.* (١) گەوجێتی؛ کەرێتی؛ بێ مێشکی؛ نەزانی.
(٢) کردەوەیەك یا بڕوایەکی کەرانە. (٣) هەوڵدانێکی بێ سوود و گرانبەها.

foment (fō-ment′), *v.t.* (١) هەنوون (لەش)؛ بە ئاوی گەرم داشتن و شتی گەرم لێنان (لەش). (٢) هاندان؛ بزواندن؛ ڕێ بۆ خۆش کردن:
(to ~ rebellion)
-fomentation *(n.)*.

fond (fond), *adj.* (١) ساویلکە (٢) [Dial.]، شێت؛ شێتۆکە.
(٣) دڵنەرم؛ دڵ ناسك. (٤) ناسك و پڕ لە خۆشەویستی: *(~ caresses)*.
(٥) خۆش؛ خۆشەویست: *(my ~est wish)*.

fond of, خۆشویستن؛ خوایشت ویستن؛ چوونە دڵەوە:
(to be fond of a person)

fondle (fon′d'l), *v.t.* دەست پیاهێنان (خۆشەویستی)؛ دەست تێوەدان و یاری پێکردن (بۆ دەربڕینی خۆشەویستی):
(to ~ a baby, a lover, a cat, etc.)

fondly (fond′li), *adv.* (١) ساویلکانە.
(٢) خۆشەویستانە؛ لەڕووی خۆشەویستییەوە.

fon-due (fon′dōō, fon-dōō′), *n.* خواردەمەنییەکی گەرمە لە پەنیری تواوەو کەرەو هێلکەو مەی پێکدێت بە نانەوە دەخورێت.

food (fōōd), *n.* (١) خواردەمەنی؛ خۆراك؛ نان؛ نمەك؛ بژێو؛ خواردن.
(٢) خواردنێکی تایبەتی؛ خواردەمەنییەکی تایبەتی.
(٣) دان؛ شتی زاخاو دەرەوە یا بژێن: *(~ for thought)*.

food-stuff (fōōd′stuf′), *n.* خواردەمەنی؛ خواردەمەنی خاو؛ بژێو.

fool (fōōl), *n.* (١) کەسێکی بێ مێشك، کەر، نەزان، یا گێل.
(٢) کەسێکی قۆشمەچی یا گاڵتەبێژ (لە کۆندا لە کۆشکی پاشاکاندا ڕادەگیرا هەر بۆ ڕابواردن و پێکەنین).

v.i. (١) خۆ گێل کردن؛ ڕەووشتی منداڵانە یا بێ مێشکانە نوواندن.
(٢) گاڵتەکردن.

v.t. هەڵخەڵەتاندن؛ بە هەڵە بردن.

be no (or nobody's) fool, ژیر؛ زۆڵ؛ لێهاتوو؛ کەر نییە.
fool around, [Colloq.], (١) کات بەفیڕۆدان؛ بە شتی هیچ‌وپووچ و منداڵانەوە کات بەسەر بردن. (٢) [Slang]، داوێن پیسی کردن؛ بە دزییەوە ڕابواردن (بەتایبەتی ژنی مێرددار یا پیاوی ژندار)
fool with, [Colloq.], دەستکاری کردن؛ لاقەکردن.
play the fool, خۆ گێل کردن؛ خۆ لێ هەڵەکردن.

fool (fōōl), *n.* شیرینییەکە لە میوە دروست دەکرێت.

foolery (fōōl′ẽr-i), *n.* (١) کردەوە یا ڕەووشتێکی شێتانە یا کەرانە.
(٢) کەرێتی.

foolhardy (fōōl′här′di), *adj.* چاوقایم؛ سەرکێش؛ هەڵەشە؛ سەرگەرم؛ ئازاو بێ مێشك.
-foolhardily *(adv.)*; foolhardiness *(n.)*.

foolish (fōōl′ish), *adj.* (١) بێ مێشك؛ کەر؛ نەزان؛ گەوج.
(٢) بێ مانا؛ قۆڕ.
(٣) [Archaic]، بێ نرخ؛ هیچ‌وپووچ.

foolishness (fōōl′ish-nis), *n.* (١) بێ مێشکی؛ کەرێتی؛ نەزانی؛ گەوجی. (٢) کردەوەیەك یا شتێکی کەرانە.

fool-proof (fōōl′prōōf′), *adj.* (١) ئەوەندە ئاسان و ڕێك و ڕەوانە کەسێکی بێ مێکیش دەزانێ کاری پێ بکات.
(٢) قەت تێ ناشکێن، خراپ نابێت، یا ژێر ناکەوێت: *(a ~ plan)*.

foolscap (fōōlz′kap′), *n.* پەڕە کاغەزی گەورە (کە پانی ١٣ گرێ و درێژی ١٧ گرێ بێت).

fool's errand, کردەوەیەکی بێ سوود و کەرانە.
fool's paradise, بەهەشتی کەران یا بێ مێشکان.

foot (foot), *n.* (١) پێ؛ قاچ.
(٢) شتێك کە لە شوێندا وەك پێ بێت: (ا) بن، پێنچکە (مێز، کورسی).
(ب) لاخوارووی شتێك: *(the ~ of a page)*.
(ج) دامێنی شاخ؛ بناری شاخ
(٣) لاخوارووی جێی نووستن یا گۆڕ (کە جێی قاچە).
(٤) ئەو بەشەی گۆرەوی کە قاچ دادەپۆشێت. (٥) پێ (پێوان).
(٦) پیادە (سوپا، پۆلیس). (٧) خڵتە.
(٨) خشتە (هۆنراوە)؛ دوو برگە یا زیاتری پێکەوە ووتراوی هۆنراوە: (to be or not to be) لە سێ خشتە یا "فووت" پێکهاتووە.

v.i. (١) سەماکردن. (٢) بە پێ ڕۆیشتن؛ پیاسەکردن.
(٣) بزوان یا بۆ پێشەوە ڕۆیشتن (کەشتی).

v.t. (١) پیا ڕۆیشتن؛ ڕاکردن لەسەر؛ سەماکردن لەسەر.
(٢) گۆرەوی لەبێکردن. (٣) کۆکردنەوەو سەرجەم دەرهێنان.
(٤) [Colloq.]، پارەدان: *(He ~ed the bill.)*.

foot it, [Colloq.], سەماکردن؛ بە پێ ڕۆیشتن؛ ڕاکردن.
foot up, کۆکردنەوەو سەرجەم دەرهێنان.
have one foot in the grave, [Colloq.], سەر لە گۆێی گۆڕ لەرزین؛ پیرو نەخۆش.
on foot, (١) بە پێوە وەستاو. (٢) بە پێ ڕۆیشتن؛ ڕاکردن.
(٣) بەردەوام بوون؛ خەریك بوون.
put one's best foot forward, [Colloq.], (١) زۆر خێرا ڕاکردن یا ڕۆیشتن. (٢) (ا) بە باشترین شێوە خۆ پیشاندان. (ب) ئەوپەڕی هەوڵدان.
put one's foot down, [Colloq.], لەسەر سووربوون؛ پێ دان بە زەویدا، واتە لەسەر سووربوون.
put one's foot in it (or one's mouth), [Colloq.], هەڵەکردن یا شتێکی خراپ ووتن و تەریق بوونەوە لە ئەنجامدا.

-foot (foot), پاشکۆیەکە بەمانای: پێ (پێوان– درێژی، پانی، بەرزی، قوولی): *(six-foot)*.

footage (foot′ij), *n.* دریژی بە پێ فیلمی سینەما).
football (foot′bôl′), *n.* (١) یاری فوتبۆڵێنی ئەمەریکی.
(٢) تۆپی ئەم یارییە. (٣) مەسەلەیەك، کێشەیەك، یا کەسێك کە هیچ دەستەیەك
نەیگرێتە خۆی و یاری پێ بکەن وەك تۆپی شەق شەقێن.
footboy (foot′boi′), *n.* بەردەستێکی مندال.
footbridge (foot′brij′), *n.* پردی پیادەڕۆ
-footer (foot′ẽr), پاشکۆیەکە بەمانای: کەسێك یا شتێکی ئەوەندە
دریژ یا بەرز... هتد: *(a six-footer)* .
footer (foot′ẽr), *n.* پیادە؛ پیادەڕۆ.
footstep (foot′step′), *n.* (١) هەنگاو. (٢) دەنگی شوێن پێ.
footgear (foot′gêr′), *n.* پێلاو
foothill (foot′hil′), *n.* گردی بناری شاخ؛ گردی دامێنی شاخ.
foothold (foot′hōld′), *n.* (١) شوێن پێ؛ جێی وەستان.
(٢) جێیەکی ئاسوودەو باش بۆ پاڵپشتی.
footing (foot′iŋ), *n.* (١) بە پێ ڕۆیشتن یا گەڕان.
(٢) شوێن پێیەکی پتەو.
(٣) بنچینە؛ بناغە: *(This business must be put on a sound ~ .)* .
(٤) ئاست *(to be on an equal ~ with)* .
(٥) (ا) کۆکردنەوەو سەرجەم دەرهێنان. (ب) سەرجەم.
(٦) بنی دەرپەڕیوی پایە یا دیوار.
footless (foot′lis), *adj.* (١) بێ پێ؛ بێ قاچ.
(٢) بێ بناغە؛ بێ بن؛ بێ پاڵپشت.
(٣) [Colloq.]، ناکارامە؛ لێ نەهاتوو.
footlights (foot′līts′), *n.pl.* (١) شەوقهاوێژی سەرزەمینەی شانۆ.
(٢) شانۆ؛ پیشەی ئەکتەری.
footlocker (foot′lok′ẽr), *n.* باوەڵی سەرباز (کە لەبەر پێی جێی
نووستنەکەیەوە دایدەنێت).
footloose (foot′lōōs′), *adj.* بەرەڵا (مرۆڤ)؛ ئازاد؛
دەتوانێت بە هەرچ لایەکدا بیەوێت بچێت.
footman (foot′mən), *n.* (١) بەردەست؛ خزمەتکار.
(٢) [Archaic]، سەربازی پیادە.
footmark (foot′märk′), *n.* شوێن پێ؛ جێ پێ.
footnote (foot′nōt′), *n.* پەراوێز؛ تێبینی پەراوێز.
v.t. پەراوێز یـ تێبینی پەراوێز نووسین.
footpath (foot′path′, foot′päth′), *n.* پیادەڕێ؛ توولەڕێ؛
زەلامەڕێ؛ ڕێچکە
footprint (foot′print′), *n.* شوێن پێ؛ جێ پێ.
footrest (foot′rest′), *n.* شوێنی حەوانەوەی پێ (لە کاتی دانیشتندا
یا پاڵدانەوەدا).
foot soldier, سەربازی پیادە
foot-step (foot′step′), *n.* (١) هەنگاو. (٢) دەنگی پێ.
(٣) شوێن پێ؛ جێ پێ. (٤) پلەی پێ پلیکانە.
follow in (someone's) footsteps, لەسەر ڕێ و شوێنی کەسێك
ڕۆیشتن؛ چاولێکردن.
footstone (foot′stōn′), *n.* کێلی بەر پێی گۆڕ.
footwear (foot′wâr′), *n.* پێلاو.
footwork (foot′wûrk′), *n.* شێوەی بەکارهێنانی پێ لە وەرزش و
هەڵپەڕکێ دا.
fop (fop), *n.* (١) کەسێکی بێ مێشك. (٢) کەسێکی زۆر تەڕپۆش؛
کەسێکە کە بە پەلەپیتکە خۆی دەتەکێنێ.
foppery (fop′ẽr-i), *n.* کردەوەو جل و بەرگی کەسێکی تەڕپۆش.
foppish (fop′ish), *adj.* تایبەتی بە کەسێکی زۆر تەڕپۆش؛
کەشخەچی؛ لووت بەرز و بە پەلەپیتکە خۆتەکێنەر.
for (fôr; *unstressed* fẽr), *n.* (١) لەباتی؛ لەجیاتی.
(٢) لەجێی؛ لەبریتی: *(His agent acted ~ him.)* .
(٣) بۆ؛ لەپێناوی: *(They fought ~ freedom.)* .
(٤) بە ناوی ئەوەوە؛ بۆ ڕێزلێنانی ئەو:
(The baby was named ~ his grandfather.)
(٥) لەبەر؛ بۆ؛ بۆ ئەو ئامانجە: *(He carried a gun ~ protection.)*
(٦) بۆ (چوون بۆ شوێنێك)؛ بەرەو: *(She has just left ~ home.)*
(٧) بۆ (گەڕان بۆ شتێك)؛ بە دوادا: *(The child looked ~ his dog.)*
(٨) بۆ (کەسێك یا شتێك): *(flowers ~ a girl)* .
(٩) بۆ (شیان بۆ مەبەستێك): *(a room ~ sleeping)* .
(١٠) بە دوایدا؛ بۆ: *(The child cried ~ his mother.)* .
(١١) بۆ: *(It is cool ~ July.)* .
(١٢) لەبەر؛ بە؛ بەهۆی: *(He cried ~ pain.)*
(١٣) لەگەڵ ئەوەشدا: *(She is stupid ~ all her learning.)* .
(١٤) بۆ؛ لە بەرامبەری: *(a good day ~ every ten bad ones)*
(١٥) بە؛ بە ئەوەندە: *(He sold the house ~ $ 10000.)*
(١٦) بۆ ئەوەندە (کات، دووری یا ماوە):
(The movie lasts ~ an hour.; The road runs ~ five miles.)
(١٧) بۆ (کات) *(I made an appointment ~ three o'clock.)* .
(١٨) [Obs.]، لەپێش.
conj. لەبەر؛ چونکە؛ لەبەرئەوەی.
forage (fôr′ij, for′ij), *n.* (١) ئالف؛ ئالیك.
(٢) بۆ ئالف، خواردەمەنی، یا ئازووقە گەڕان؛ بۆ لەوەڕگا گەڕان.
v.i. (١) بۆ ئالف، خواردەمەنی، یا ئازووقە گەڕان
(٢) (~ for; ~ about)، گەڕان بە دوای شتێکی پێویستدا.
v.t. (١) (ا) ئازووقە خستن؛ خواردەمەنی لێ وەرگرتن یا لێ سەندن.
(ب) تالان کردن؛ ڕووتکردنەوە. (٢) ئالف پێدان؛ خواردن پێدان.
(٣) ئالف دەسکەوتن بە بۆ گەڕان.
for-as-much (fôr′əz-much′), *conj.* ئەوەندەی؛ هەتا (پلە).
foray (fôr′ā, for′ā), *v.t. & v.i.* تالان کردن؛ ڕاو و ڕووت کردن؛
ڕووتکردنەوە.
n. هێرشی تالان کردن؛ هێرشی ڕاو و ڕووت کردن؛ هێرش.
forbade, forbad (fẽr-bad′, fôr-bad′), *past tense of*
forbid.
forbear (fôr-bâr′, fẽr-bâr′), *v.t.* (١) نەکردن؛ خۆ ڕاگرتن (لە کردن
یا ووتنی شتێك). (٢) [Archaic]، دەربردن؛ هەڵکردن؛ بەرگەگرتن.
v.i. خۆ ڕاگرتن؛ نەکردن (کار)؛ خۆگرتن.
forbear (fôr′bâr′), *n.* = **forebear.**
forbearance (fôr-bâr′əns, fẽr-bâr′əns), *n.* (١) خۆگرتن؛
خۆ ڕاگرتن؛ هەڵکردن؛ ئارام بوون (٢) ماوەی زیادە پێدان بۆ دانەوەی قەرزێك.
forbid (fẽr-bid′, fôr-bid′), *v.t.* قەدەغەکردن؛ ڕێ پێ نەدان؛
نەهێشتن.
forbiddance (fẽr-bid′′ns, fôr-bid′′ns), *n.* قەدەغەکردن؛
قەدەغەکراوی.
forbidden (fẽr-bid′′n, fôr-bid′′n), *adj.* قەدەغەکراو؛ قەدەغە.
forbidden fruit, (١) بەری ئەو دارەی قەدەغە بوو لە ئادەم و حەوا کە
لێی بخۆن (قورئان، ئینجیل). (٢) شتێکی ویستراوی قەدەغەکراو.
forbidding (fẽr-bid′iŋ, fôr-bid′iŋ), *adj.* بە سام؛ سامناك؛
سامدار؛ ترسناك؛ بە شکۆ.
forbore (fôr-bôr′, fôr-bōr′), *past tense of* **forbear.**
forborne (fôr-bôrn′, fôr-bōrn′), *p.p. of* **forbear.**
force (fôrs, fōrs), *n.* (١) هێز؛ ووزە؛ تین. (٢) تەووژم.
(٣) زۆر؛ زۆرکاری؛ زۆرەملێ؛ زەبر؛ توندوتیژی.
(٤) لەنگەر (ڕەووشت)؛ قورسی: *(the ~ of character)* .
(٥) هێزی سوپایی یا دەریایی؛ نێرو.
(٦) کۆمەڵ (سەرباز، کەشتیەوان)؛ دەستە.
v.t. (١) زۆرلێکردن؛ بەزۆر پێ کردن.

(٢) به زۆر سواربوون؛ بەزۆر لەگەڵدا جووت بوون.
(٣) به زۆر ڕێگەکردنەوە یا شکاندن یا داگیرکردن؛ بەسەردا دان.
(٤) به زۆر لێ سەندن: ***(I ~d the gun from his hand.)*** .
(٥) ناچارکردن؛ والێکردن: ***(Hunger ~d him to steal.)*** .
(٦) (**~ on ; ~ upon**). سەپاندن بەسەردا؛ بەزۆر سەپاندن بەسەردا:
(He ~ed his attention on her.)

by force, به زۆر؛ به زۆرەملێ؛ به زۆرکاری.
in force, (١) به هەموو هێزەوە؛ هەموو هێز.
(٢) کاری پێ دەکرێ (یاسا)؛ لە کاردایە (پەیڕەو، یاسا).

forced (fôrst, fōrst), ***adj.*** (١) هی زۆرکاری؛ به زۆرەملێ؛ بەزۆر؛ بێگار: ***(~ labor)*** .
(٢) ناسرووشتی؛ درۆ؛ دروستکراو: ***(a ~ smile)*** .
(٣) ناچاری ***(a ~ landing)*** .

-forcedly ***(adv.).***

forceful (fôrs′fəl, fōrs′fəl), ***adj.*** به زەبروزەنگ؛ بەهێز؛ بەتین؛ بەگوڕ؛ توندوتیژ؛ بەکار؛ کاریگەر: ***(a ~ person, argument, etc.)*** .

forceps (fôr′səps, fôr′seps), ***n.*** مقەستی پزیشک

forcible (fôr′sə-b'l, fōr′sə-b'l), ***adj.*** (١) به زۆرەملێ؛ به زۆر کراو.
(٢) به زەبروزەنگ؛ بەهێز؛ توندوتیژ.

forcibly (fôr′sə-bli, fōr′sə-bli), ***adv.*** به زۆر؛ به زۆرەملێ؛ به زۆرکاری

ford (fôrd, fōrd), ***n.*** بووار؛ تەنکاو؛ تەنکایی
v.t. لە بووارەوە یا تەنکاوەوە پەڕینەوە.

fordo (fôr-dōō′), ***v.t.*** [Archaic], (١) لەناوبردن؛ نەهێشتن؛ کوشتن.
(٢) ماندووکردن

fordone (fôr-dun′), ***adj.*** [Archaic], ماندوو؛ هیلاک

fore (fôr, fōr), ***adv.*** پێشەوە؛ پێشەکەی؛ لووتەکەی (کەشتی).
adj. لەپێشەوە؛ لە پێشەکەیدا.
n. بەشی پێشەوە یا بەردەم.

fore- (fôr, fōr), پێشکۆیەکە بەمانای: (١) لەپێش (کات، جێگە، پلە، ڕێز): ***(forecast, forenoon)*** .
(٢) لەبەردەم؛ پێش. ***(forearm, forehead)*** .

fore-and-aft (fôr′'n-aft′, fōr′'n-äft′), ***adj.*** به درێژایی (کەشتی).

fore and aft, (١) له پێشی کەشتییەوە تا پشتەکەی.
(٢) له پێش و پاشی کەشتییەوە؛ لە هەردوو سەری کەشتییەوە.

forearm (fôr′ärm′, fōr′ärm′), ***n.*** باسك؛ قۆڵ (نێوان ئانیشك و مەچەك).

forearm (fôr-ärm′, fōr-ärm′), ***v.t.*** پێشەکی چەکدارکردن؛ پێشەکی خۆ ئامادەکردن.

forebear (fôr′bâr′, fōr′bâr′), ***n.*** باوو باپیر

forebode (fôr-bōd′, fōr-bōd′), ***v.t. & v.i.*** (١) نیشانەی ئەوە بوون (بەتایبەتی شتێك یا ڕووداوێکی بەدووم).
(٢) دڵ خەبەردان یا پێشبینی کردنی ڕووداوێکی بەدووم و ناخۆش.

foreboding (fôr-bōd′iŋ, fōr-bōd′iŋ), ***n.*** نیشانەی ڕووداوێکی بەدووم یا کارەساتی

forecast (fôr′kast′, fōr′käst′), ***v.t.*** (١) پێشەکی هەڵسەنگاندن.
(٢) پێشبینین (ئاو و هەوا، ڕووداوی تر).
n. پێشبینی ***(weather ~)*** .

forecastle (fōk′s'l, fôr′kas′'l), ***n.*** (١) بەشی پێشەوەی سەرپشتی کەشتی. (٢) بەشی پێشەوەی کەشتییەکی بازرگانی (شوێنی حەوانەوەی کەشتییەوانەکان

foreclose (fôr-klōz′, fōr-klōz′), ***v.t.*** (١) ڕێ لێگرتن؛ نەهێشتن؛ قەدەغەکردن (٢) ڕێ نەدان یا قەدەغەکردنی دەرهێنانەوەی بارمتەیەك یا شتێکی ڕەهن کراو لەبەر نەدانی قیستەکان لە کاتی خۆیدا.
(٣) پێشەکی بڕینەوەی مەسەلەیەك.

foreclosure (fôr-klō′zhēr), ***n.*** (١) قەدەغەلێکردنی دەرهێنانەوەی شتێکی ڕەهن کراو (لەبەر نەدانی قیستەکان لە کاتی خۆیدا).
(٢) خانوو سەندنەوە لە خاوەنەکەی لەلایەن بانقەوە لەبەر نەدانی مانگانەکانی.

forefather (fôr′fä′thēr, fōr′fä′thēr), ***n.*** باوو باپیر؛ باپیر؛ داپیر.

forefinger (fôr′fiŋ′gēr, fōr′fiŋ′gēr), ***n.*** پەنجەی شایەتمان؛ دۆشاومژە.

forefoot (fôr′foot′), ***n.*** سمی وولاخ؛ سمی گیاندارێکی چوارپێ.

forefront (fôr′frunt′, fōr′frunt′), ***n.*** (١) بەردەم؛ هەرە پێشەوە؛ پێشی پێشەوە؛ پێشەنگ.
(٢) ناوجەرگەی کار یا شت؛ شوێنی هەرە گرنگ.

forego (fôr-gō′, fōr-gō′), ***v.t.*** (١) له پێشدا بوون یا هاتن (کات، جێ، پلە). (٢) دەست لێ هەڵگرتن (ماف)؛ واز لێ هێنان.

foregoing (fôr′gō′iŋ, fōr′gō′iŋ), ***adj.*** پێشوو؛ پێشووتر.
the foregoing, ئەوەی پێشوو (ووتە، نووسراو، تێبینی)؛ ئەوەی لەوەوپێشتر ووتراوە یا نووسراوە.

foregone (fôr-gôn′, fōr′gon), ***adj.*** (١) پێشوو؛ پێشووتر؛ ڕابوردوو. (٢) پێشەکی بڕیاردراو یا زانراو؛ دیار؛ مسۆگەر؛ بێ گومان:
(a ~ conclusion)

foreground (fôr′ground′, fōr′ground′), ***n.*** (١) بەردەم (وێنە)؛ بەر. (٢) دیارترین شوێن.

forehand (fôr′hand′, fōr′hand′), ***adj.*** (١) بەردەم؛ پێشترین.
(٢) به پێشەوەی دەست کراو (لێدانی یاری تەنس).
n. (١) جێی بەردەم؛ جێی سوودبەخش.
(٢) بەشی پێشەوەی ئەسپ (کە لە بەردەمی سواردایە).
(٣) لێدانی تۆپ بە پێشەوەی دەست (یاری تەنس).

forehead (fôr′id, for′əd), ***n.*** (١) ناوچەوان؛ تەختی ناوچەوان؛ تەوێڵ. (٢) بەردەم یا پێشەوەی شتێك.

foreign (fôr′in, for′ən), ***adj.*** (١) بێگانە؛ هی بێگانە؛ دەرەکی.
(٢) ناسرووشتی؛ نائاسا؛ بەشێك نییە لە:
(Unkindness is ~ for his nature.)
(٣) پەیوەندی پێوە نییە؛ دەرەکی.

foreign affairs, کاروباری دەرەوە.

foreigner (fôr′in-ēr, for′ən-ēr), ***n.*** (١) بێگانە؛ کەسێکی بێگانە.
(٢) ئاوارە؛ دەرەکی؛ ئاوەکی. (٣) شتێکی بێگانە (بەتایبەتی کەشتی).

foreign exchange, (١) ئالوگۆڕی پارە لەگەڵ وولاتان یا کەسانی بێگانە. (٢) حەواڵەو بڕوانامەی دارایی بێگانە.

foreignism (fôr′in-iz'm, for′ən-iz'm), ***n.*** ووتە، خوو، یا نەریتێکی بێگانە.

foreign legion, هێزێکی سوپایی لە بێگانە پێکهاتوو.

foreign mission, (١) دەستگایەکی ئاینی کە دەستەیەك خەڵك دایان نابێت لە وولاتێکی بێگانەدا (بەتایبەتی لەلایەن خاچ پەرستەکانەوە).
(٢) باڵیۆزخانەی وولاتێك لە وولاتێکی بێگانە

foreign office, وەزارەتی دەرەوە.

forejudge (fôr-juj′, fōr-juj′), ***v.t.*** پێشەکی حوکم دان بەسەردا.

foreknow (fôr-nō′, fōr-nō′), ***v.t.*** پێشەکی زانین.

foreknowledge (fôr′nol′ij, fōr-nol′ij), ***n.*** پێشەکی زانین.

forelock (fôr′lôk′, fōr′lôk′), ***n.*** (١) پەرچەم؛ قژی ناوچەوان.
(٢) پەرچەمی ئەسپ و ماین.

foreman (fôr′mən, fōr′mən), ***n.*** (١) سەرۆکی دەستەی سوێندخواران (دادگا). (٢) سەرکار؛ سەروەستا؛ چاوەش.

-foremanship ***(n.).***

foremost (fôr′mōst′, fōr′məst), ***adj. & adv.*** یەکەم؛ هەرە؛ لەپێشترین؛ گرنگترین؛ لەسەروو هەمووشتێکەوە.

forename (fôr′nām′, fōr′nām′), ***n.*** ناوی یەکەمی کەسێك.

forenamed (fôr′nāmd′, fōr′nāmd′), ***adj.*** ناوبراو؛ لەپێشدا ناوبراو.
forenoon (fôr′nōōn′, fōr-nōōn′), ***n.*** پێش نیوەڕۆ؛ چێشتەنگاو؛ کاتی نێوان هەتاوکەوتن و نیوەڕۆ.
adj. لە بەیانیدا؛ لە چێشتەنگاودا.
forensic (fə-ren′sik), ***adj.*** دادگایی؛ دادگەری.
foreordain (fôr′ôr-dān′, fōr′ôr-dān′), ***v.t.*** چارەنووس نووسین؛ وەها بۆ بڕینەوە.
-foreordination ***(n.).***
forereach (fôr-rēch′, fōr-rēch′), ***v.t. & v.i.*** (١) پێشکەوتن؛ پەلەکردن و پێشکەوتن (کەشتی، بەلەم). (٢) بردنەوە (ملەملێ)؛ پێشکەوتن.
forerun (fôr-run′, fōr-run′), ***v.t.*** (١) لە پێشییەوە هاتن. (٢) نیشانەی ئەوە بوون.
forerunner (fôr-run′ēr, fōr′run′ēr), ***n.*** (١) پێشەنگ. (٢) نیشانەی دواڕۆژ. (٣) (أ) کەسی پێشووتر (ب) باوو باپیر
foresaid (fôr′sed′, fōr′sed′), ***adj.*** لەپێشدا ناوبراو؛ هی پێشووتر ناوبراو.
foresee (fôr-sē′, fōr-sē′), ***v.t.*** ڕابینین؛ را چاوەڕوان کردن؛ پێشەکی بینین یا زانین؛ پێشبینین.
-foreseer ***(n.).***
foreshadow (fôr-shad′ō, fōr-shad′ō), ***v.t.*** نیشانەی ڕووداوێکی دواڕۆژ بوون؛ پێشەکی را گەیاندن یا دەرخستن.
foreshow (fôr-shō′, fōr-shō′), ***v.t.*** پێشەکی را دەرخستن، پیشاندان، یا گەیاندن؛ نیشانەی ئەوە بوون.
foresight (fôr′sīt′, fōr′sīt′), ***n.*** (١) پێشبینی (٢) دووربینی؛ لێکدانەوە.
foreskin (fôr′skin′, fōr′skin′), ***n.*** پێستی سەری کێر کە لەکاتی خەتەنەکردندا دەبڕرێت.
forest (fôr′ist, for′ist), ***n.*** دارستان
v.t. دارو درەخت تێدا ناشتن؛ کردن بە دارستان.
forestall (fôr-stôl′, fōr-stôl′), ***v.t.*** (١) ڕێ لێگرتن (بە کەوتنە خۆ پێشەکی)؛ وەستاندن. (٢) چاوەڕوان کردن و چارەسەرکردن پێشەکی. (٣) قۆرخ کردن (بازرگانی).
forestation (fôr′is-tā′shən, for′is-tā′shən), ***n.*** ناشتنی دارستان و چاودێری کردن و پاراستنی
forester (fôr′is-tēr, for′is-tēr), ***n.*** (١) دارستانناس (٢) کارمەندی دارستان. (٣) دارستان نشین (مرۆڤ، گیاندار). (٣) جۆرێکە لە مۆرانە.
forest ranger, دارستانەوان؛ کارمەندی دارستان. (پێشی دەوروتری " ranger ").
forestry (fôr′is-tri, for′is-tri), ***n.*** (١) [Rare] ، دارستان. (٢) دارستانناسی؛ زانستی دارستان؛ ناشتن و پاراستنی دارستان. (٣) بەخێوکردنی دارستان بۆ دارو تەختە
foretaste (fôr′tāst′, fōr′tāst′), ***n.*** بەرکول.
v.t. [Rare], بەرکول کردن.
foretell (fôr-tel′, fōr-tel′), ***v.t.*** پێشبینین؛ نیشانەی ڕووداوێکی دواڕۆژ بوون.
forethought (fôr′thôt′, fōr′thôt′), ***n.*** (١) دووربینی؛ پێشەکی بیرلێکردنەوە. (٢) پێشەکی کەوتنەخۆو نەخشەدانان.
foretold (fôr-tōld′), *past tense and p.p. of* **foretell.**
foretooth (fôr′tōōth′, fōr′tōōth′), ***n.*** ددانی پێشەوە.
forever (fēr-ev′ēr, fôr-ev′ēr), ***adv.*** (١) هەتاهەتا؛ بە یەکجاری. (٢) هەمیشە؛ بەردەوام
forevermore (fēr-ev′ēr-môr′, fôr-ev′ēr-môr′), ***adv.*** = forever.
foreverness (fēr-ev′ēr-nis, fôr-ev′ēr-nis), ***n.*** هەتاهەتایی؛ هەمیشەیی.
forewarn (fôr-wôrn′, fōr-wôrn′), ***v.t.*** پێشەکی ئاگادارکردن؛ پێشەکی وریاکردنەوە.
foreword (fôr′wūrd′, fōr′wūrd′), ***n.*** پێشەکی (پەرتووک)؛ سەرەتا.
forfeit (fôr′fit), ***n.*** (١) سزا (پارە، ماف)؛ لێ سەندنەوە (ماف). (٢) شتێکی لێ سەنراو لەباتی تاوانێك؛ شتی دەست لێ هەڵگیراو لەباتی تاوانێك. (٣) دەستهەڵگرتن (ماف)؛ وازهێنان.
v.t. دەستهەڵگرتن یا لێ سەندنەوەی مافێك لەبەر تاوانبارییەك.
forfeiture (fôr′fi-chēr), ***n.*** (١) دەست لە ماف هەڵگرتن؛ دەست لێ بەردار بوون. (٢) شتێکی دەست لێ هەڵگیراو؛ سزا.
forgave (fēr-gāv′, fôr-gāv′), *past tense of* **forgive.**
forge (fôrj, fōrj), ***n.*** (١) کوورەی ئاسنگەر. (٢) دووکانی ئاسنگەر.
v.t. (١) داڕشتن (کان)؛ کانزا تواندنەوەو شت لێ درووستکردنی. (٢) داڕشتن. (٣) ساختەکردن (بڕوانامە، چەکی بانق، پارە... هتد).
v.i. (١) داڕشتن (کان). (٢) ساختەکردن.
forge (fôrj, fōrj), ***v.t. & v.i.*** بەردەوام بوون لەسەرو بەرەبەرە پێشکەوتن.
forger (fôr′jēr, fōr′jēr), ***n.*** (١) داڕێژەر؛ ئاسنگەر. (٢) چیرۆك هەڵبەست؛ درۆ هەڵبەست؛ درۆزن. (٣) ساختەکەر (پارە، بڕوانامە، چەك)؛ ساختەچی.
forgery (fôr′jēr-i, fōr′jēr-i), ***n.*** (١) ساختە؛ ساختەکاری (پارە، بڕوانامە، چەك). (٢) شتێکی ساختە.
forget (fēr-get′, fôr-get′), ***v.t.*** (١) لەبیرچوون؛ لەبیرچوونەوە؛ لەیادکردن. (٢) فەرامۆش کردن؛ خستنە پشت گوێ.
v.i. لەبیرچوون؛ لەیادکردن.
forget oneself, (١) بیر هەر لە خەڵك کردنەوەو بیر لە خۆ نەکردنەوە؛ هەر بەتەنگ خەڵکەوە هاتن. (٢) ڕەووشتی ناشرین نواندن؛ ناشرینانە جووڵانەوە.
forgetful (fēr-get′fəl, fôr-get′fəl), ***adj.*** (١) فەرامۆشکەر. (٢) بێ هۆش.
-forgetfulness ***(n.).***
forget-me-not (fēr-get′mi-not′), ***n.*** جۆرە گوڵو ڕووەکێکە.
forgive (fēr-giv′, fôr-giv′), ***v.t.*** (١) لێبووردن؛ لێخۆشبوون؛ بەخشین؛ گەردن ئازادکردن. (٢) لە قەرز خۆشبوون.
v.i. لێبووردن؛ لێخۆشبوون.
-forgivable ***(adj.)*; forgiver *(n.).***
forgiveness (fēr-giv′nis, fôr-giv′nis), ***n.*** لێبووردن؛ بەخشین؛ لێخۆشبوون؛ گەردن ئازادکردن؛ بەخشندەیی.
forgiving (fēr-giv′iŋ, fôr-giv′iŋ), ***adj.*** بەخشندە؛ لێبوورد؛ لێبووردوو: ***(a ~ person)*** .
forgo (fôr-gō′), ***v.t.*** (١) دەست لێ هەڵگرتن؛ وازلێهێنان؛ پارێزکردن. (٢) [Archaic]، (أ) تێپەڕبوون. (ب) گوێ پێ نەدان؛ چاو لێ پۆشین. (ج) بەجێهێشتن.
forgone (fôr-gôn′, fōr-gon′), *p.p. of* **forgo.**
forgot (fēr-got′, fôr-got′), *past tense of* **forget.**
forgotten (fēr-got′'n, fôr-got′'n), *p.p. of* **forget.**
fork (fôrk), ***n.*** (١) چنگاڵ؛ چەتاڵ. (٢) سێلك (کشتوکاڵ). (٣) دووڕیانە؛ شوێنی جیابوونەوەی ڕووبار یا بەیەکگەیشتنی زێکانی ڕووبارێك (٤) ڕێ؛ ڕێگەیەکی جیابووەوە؛ لق.
v.i. لق لێ جیابوونەوە؛ بوون بە دوو بەشەوە (ڕێ، ڕووبار): ***(The road ~s here.)***
v.t. (١) وەك چنگاڵ لێکردن. (٢) جیاکردنەوە؛ بەش بەش کردن.

(٣) هەڵگرتن بە سێلك

forked (fôrkt), *adj.* دووفلیقانە؛ پەل پەل؛ دووفاق.

forlorn (fẽr-lôrn′, fôr-lôrn′), *adj.* (١) جێماو؛ بەجێهێڵراو.
(٢) غەمبار؛ بارکەوتوو؛ دڵتەنگ؛ کوڵۆن. (٣) بێ هیوا؛ هیوا بڕاو.

form (fôrm), *n.* (١) شێوە. (٢) لەش (مرۆڤ، گیاندار)؛ قەد.
(٣) داڕێژگە؛ دەق؛ قاڵب.
(٤) شێواز؛ چۆنێتی: *(Democracy is a ~ of government.)*.
(٥) دەستوور (کردنی کارێك).
(٦) ئیستیمارە؛ فۆرم.
(٧) جۆر؛ چەشن: *(Man is a ~ of animal life.)*.
(٨) بار؛ دۆخ. (٩) کونە کەروێشك. (١٠) پۆل (قوتابخانە)؛ پلە.
(١١) [Archaic]، جوانی. (١٢) شێوەی ووشە (ڕێزمان).

v.t. (١) دروستکردن؛ کردن؛ دامەزراندن؛ پێکهێنان؛ پێکەوەنان.
(٢) فێرکردن؛ ڕاهێنان؛ داڕشتن (ڕەووشت). (٣) فێربوون (خوو)؛ ڕاهاتن.
(٤) هێنانە بەرچاوی خۆ؛ بیرلێکردنەوە.
(٥) پێکهێنان: *(The boys ~ed lines.)*.
(٦) پێکهێنان:
(Thirteen States ~ed the original United States.)
(٧) دروستکردن؛ پێکەوەنان (ڕستە): *(to ~ a sentence)*.

v.i. (١) پێکهاتن؛ شێوە وەرگرتن؛ دەق بەستن؛ دەق گرتن.
(٢) هاتنەدی؛ پەیدابوون.

bad form, ڕەووشتی ناشرین

good form, ڕەووشتی جوان

-form (fôrm), پاشگزیەکە بەمانای: (١) وەك؛ لە شێوەی:
(cuneiform)
(٢) ئەوەندە شێوەی هەیە: *(uniform)*.

formal (fôr′m'l), *adj.* (١) ڕووکەش؛ هی دەرەوە؛ دیار. (٢) ناوەکی.
(٣) بە دەستوور؛ بەپێی دەستوور (٤) ڕووکەشی.
(٥) میری کار؛ میری.
(٦) (ا) لە بۆنەی تایبەتیدا لەبەردەکرێت: *(a ~ dress)*.
(ب) ڕەسمی؛ بە دەستوور: *(a ~ dance)*.
(٧) ڕێك‌وپێك؛ وورد.
(٨) ڕەسمی: *(a ~ contract)*.
(٩) بەپێی شێوازی ڕاست: *(~ language)*.

n. [Colloq.], (١) سەما بە جلی ڕەسمییەوە.
(٢) کراسی ڕەسمی ئافرەت.

formality (fôr-mal′ə-ti), *n.* شتێك کە هەر بۆ ناو بکرێت یا بووترێت؛ نەریتی هیچ‌وپووچ و ڕووکەشی؛ شتێکی ڕووکەشی.

formalize (fôr′m'l-īz′), *v.t.* شێوە پێدان؛ چەسپاندن؛ بەپێی دەستوور کردن.

-formalization *(n.)*.

formally (fôr′m'l-i), *adv.* (١) بە ڕەسمی؛ بە دەستوور.
(٢) لەڕووی شێواز و ڕووکەشەوە.

format (fôr′mat), *n.* (١) شێوە و قەوارە و جۆری ڕێکخستنی پەرتووك یا گۆڤارێك. (٢) شێوازی بەرنامەیەکی تەلەفزیۆنی؛ شێواز.

formation (fôr-mā′shən), *n.* (١) پێکهێنان؛ دامەزراندن؛ پێکهاتن؛ دروستکردن. (٢) شتێکی دامەزراو یا پێکهاتوو.
(٣) ڕێك‌وپێکی؛ جۆری ڕێکخستن.
(٤) چەند چینێکی هەمان کان یا بەرد (زەمینناسی).
(٥) پۆل (باڵندە، فڕۆکە)؛ دەستە (سەربازی).

formative (fôr′mə-tiv), *adj.* (١) پێکهێنەر؛ پەروەردەکەر:
(A teacher is a ~ influence on a child.)
(٢) هی پەروەردەبوون؛ هی گەورەبوون؛ ساوا: *(a child's ~ years)*.
(٣) ووشە پێکهێنەر (پاشگر، پێشگر)

n. (١) پاشگر یا پێشگرێك کە ووشەی لێ پێك دەهێنرێت.

(٢) ووشەیەکی وەها پێکهاتوو.

former (fôr′mẽr), *adj.* (١) پێشوو؛ ڕابوردوو؛ جاران؛ پێشووتر:
(in ~ times)
(٢) یەکەم؛ هی یەکەم؛ هی پێشتر ناوبراو.

former (fôr′mẽr), *n.* پێکهێنەر؛ دروستکەر؛ دامەزرێنەر.

formerly (fôr′mẽr-li), *adv.* لەوەوپێش؛ جاران؛ جاری جاران.

formidable (fôr′mi-də-b'l), *adj.* (١) سامناك؛ بە سام؛ سامدار؛ بەشکۆ؛ شکۆدار. (٢) سەخت؛ گران؛ زەحمەت.

-formidably *(adv.)*; formidability *(n.)*.

formless (fôrm′lis), *adj.* بێ شێوە؛ بێ سەروقنگ

form letter, نامەیەك کە دەقاودەقی گەلێك نامەی ترە (کۆمپانیا و دەستگای تر دەینێرن بۆ خەڵك).

formula (fôr′myoo-lə), *n.* (١) ڕێژە (زمانەوانی)؛ قاڵبی داڕشتن.
(٢) دەستوور؛ شێواز. (٣) (ا) ڕەچەتە؛ شێوەی دەرمان گرتنەوە
(ب) شێوەی ئامادەکردنی خواردەمەنی بۆ منداڵی ساوا؛ ئەم جۆرە خواردنە.
(٤) هاوکێشە (بیرکاری، کیمیا ... هتد).

formulate (fôr′myoo-lāt′), *v.t.* پێکهێنان؛ دانان؛ داڕشتن؛ گەڵاڵەکردن؛ ڕێك‌وپێك کردن: *(to ~ a theory)*.

-formulator *(n.)*.

formulation (fôr′myoo-lā′shən), *n.* دانان؛ پێکهێنان؛ داڕشتن؛ گەڵاڵەکردن.

formulism (fôr′myoo-liz'm), *n.* پشت پێ بەستن و پەیڕەوی کردنی ڕێژە و دەستوور.

formulize (fôr′myoo-līz′), *v.t.* = formulate.

fornicate (fôr′ni-kāt′), *v.i.* داوێن پیسی کردن؛ جووت بوون؛ گان کردن؛ زیناکردن.

-fornicator *(n.)*.

fornication (fôr′ni-kā′shən), *n.* داوێن پیسی؛ جووت بوون؛ گان کردن؛ زینا؛ زیناکردن.

forsake (fẽr-sāk′, fôr-sāk′), *v.t.* (١) وازلێهێنان (خوو، بیروڕا)؛ دەست لێ هەڵگرتن. (٢) بەجێهێشتن؛ پشت لێ هەڵکردن؛ پشت تێکردن؛ دەست لێ بەردان.

forsaken (fẽr-sāk′ən, fôr-sāk′ən), *adj.* جێهێڵراو (جێگە، مرۆڤ)؛ دەست لێ هەڵگیراو؛ پشت لێ هەڵکراو؛ چۆڵ کراو؛ چۆڵ؛ چۆڵ‌وهۆڵ؛ دڵتەنگ.

forsook (fẽr-sook′, fôr-sook′), *past tense of* forsake.

forsooth (fẽr-sōōth′, fôr-sōōth′), *adv.* [Archaic], بێ گومان؛ بەڕاستی؛ لە ڕاستیدا.

forswear (fôr-swâr′), *v.t.* (١) پاکانەکردن؛ سوێندخواردن بە دەست هەڵگرتن لە شتێك (٢) حاشالێکردن.

v.i. بە درۆ سوێندخواردن؛ بەڵێن شکاندن.

forswear oneself, سوێند بە درۆ خواردن

forsworn (fôr-swôrn′, fôr-swōrn′), *p.p. of* forswear.

adj. سوێند بە درۆ خواردوو.

fort (fôrt, fōrt), *n.* (١) قەڵا؛ سەنگەر. (٢) ئۆردوگا؛ لەشکرگا؛ قشڵە.

hold the fort, شەڕ لەسەر کردن؛ بەرهەڵستی کردن؛ بەرگری کردن.

forte (fôrt), *n.* (١) ئەو کارە یا ڕشتەیەی کەسێك زۆر شارەزایی و کارامەیی تێدا هەبێت: *(Writing is his ~.)*.
(٢) بەهێزترین بەشی دەمە شیر.

forte (fôr′ti, fôr′tā), *adj. & adv.* بەرز (دەنگی مۆسیقا).

forth (fôrth, fōrth), *adv.* (١) پێشەوە (کات، جێ، پلە).
(٢) دەرەوە؛ دەرێ؛ ڕوو؛ دیار.
(٣) [Archaic]، دەرەوەی وولات.

and so forth, وە هەروەها؛ وە شتی تری وەها؛ هتد.

forthcoming (fôrth′kum′iŋ), *adj.* (١) داهاتوو؛ بەڕێوەیە؛

نزیکی ڕوودانە: *(the ~ election)* .
(٢) ئامادە؛ دەستگیر دەبێ؛ هاتوو:
(The promised money was not ~ .)
(٣) هیچ نەشارەوە؛ هاوکاریکەر: *(a ~ witness)* .
n. هاتنە پێشەوە؛ هاتنەڕوو.
forthright (fôrth′rīt′, fōrth′rīt′), *adj.* (١) بۆ پێشەوە؛ یەکسەر.
(٢) ڕاستەوڕاست؛ قسەلەڕوو؛ ڕاست؛ ڕاستگۆ؛ لەڕوو.
adv. (١) بۆ پێشەوە؛ بە ئاشکرا؛ بەبێ شاردنەوە؛ بە ڕاستەوڕاستی.
(٢) دەستبەجێ؛ یەکسەر؛ دەمودەست؛ ڕاستەوخۆ.
forthwith (fôrth′with′, fōrth′wi*th*′), *adv.* دەستبەجێ؛
یەکسەر؛ ڕاستەوخۆ؛ دەمودەست.
fortieth (fôr′ti-ith), *adj.* (١) چلەمین؛ چلەم. (٢) چل یەك.
fortification (fôr′tə-fi-kā′shən), *n.* (١) بەهێزکردن
(بە دروستکردنی سەنگەرو دیوارو خەنەق بە دەوردا)؛ قایم کردن.
(٢) شتی بەهێزکەر (سەنگەر، دیوار، خەنەق).
(٣) قەڵا؛ سەنگەر؛ شوێنێکی بەهێزکراوو پارێزراو.
fortify (fôr′tə-fī′), *v.t.* (١) بەهێزکردن (بە دروستکردنی سەنگەرو
دیوارو خەنەق). (٢) بەهێزکردن
(٣) پاڵپشتی کردن: *(He ~ied his argument with statistics.)* .
(٤) بەهێزکردنی خواردنەوەی سەرخۆشکەر (بە زیادکردنی کحول).
(٥) بەهێزکردنی خواردەمەنی (بە تێکردنی ڤیتامینات و شتی تر).
v.i. سەنگەر دروستکردن.
-fortifiable *(adj.)*; fortified *(adj.)*; fortifier *(n.)*.
fortitude (fôr′tə-tōōd′, fôr′tə-tūd′), *n.* بەجەرگی؛ دەربڕدن یا
خۆڕاگرتن لە کاتی ناخۆشی و کارەساتدا.
fortitudinous (fôr′tə-tōō′də-nəs, fôr′tə-tū′də-nəs), *adj.*
ئازا؛ بەجەرگ؛ خۆڕاگر بەرامبەر ناخۆشی و کارەسات.
fortnight (fôrt′nīt, fôrt′nit), *n.* [Chiefly British], دوو هەفتە.
fortnightly (fôrt′nīt-li), *adv. & adj.* دوو هەفتەیی؛
هەر دوو هەفتە جارێك.
n. گۆڤارێك کە هەر دوو هەفتە جارێك دەردەچێت.
fortress (fôr′tris), *n.* قەڵا؛ سەنگەر؛ شوێنێکی پارێزراو.
v.t. پاراستن بە سەنگەر یا قەڵا.
fortuitous (fôr-tōō′ə-təs, fôr-tū′ə-təs), *adj.* ڕێکەوت؛
بە ڕێکەوت ڕوودراو.
-fortuitously *(adv.)*; fortuitousness *(n.)*.
fortuity (fôr-tōō′ə-ti, fôr-tū′ə-ti), *n.* ڕێکەوت؛ ڕێکەوتن.
fortunate (fôr′chə-nit), *adj.* (١) بەختەوەر؛ بە بەخت؛ بەختدار؛
بە شانس؛ خواپێداو. (٢) بهات؛ هات؛ باش؛ پەسەند.
fortunately (fôr′chə-nit-li), *adv.* خۆشبەختانە؛ ئەوەی باش بوو؛
بۆ بە شانسی.
fortune (fôr′chən), *n.* (١) بەخت؛ چارەنووس؛ شانس؛ ئامەد؛ بەش؛
ئاوچەوان. (٢) بەختەوەری؛ بە بەختی؛ بهات. (٣) سامان؛ سامانێکی زۆر.
tell one's fortune, دەستگرتنەوە؛ چارەنووس خوێندنەوە؛ فاڵگرتنەوە.
fortune hunter, کەسێك کە دەیەوێت دەوڵەمەند بێت لە ڕێگەی
ژنهێنان یا شووکردنەوە.
fortune-teller (fôr′chən-tel′ẽr), *n.* فاڵچی؛ فاڵگر؛ فەتاح فاڵ؛
دەستگرەوە
forty (fôr′ti), *adj. & n.* چل
the forties, چلەکان (هی سەدەیەك یا تەمەنی مرۆڤێك).
forum (fôr′əm, fō′rəm), *n.* (١) دووانگە. (٢) دادگا.
(٣) کۆڕ (بەتایبەتی بۆ لێدووانی کاروباری گشتی).
forward (fôr′wẽrd), *adj.* (١) لەپێشەوە؛ پێشەوە؛ بۆ پێشەوە.
(٢) پێشکەوتوو. (٣) بەرەو پێشەوە ڕۆیشتوو.
(٤) ئامادە بۆ یارمەتیدان؛ بە پەرۆش (بۆ یارمەتی):
(He was ~ in helping.)
(٥) ڕوو قایم؛ ڕوو هەڵماڵراو؛ بێ شەرم.
(٦) بۆ پاشەڕۆژ.
adv. (١) بۆ پێشەوە؛ بەرەو پێشەوە.
(٢) بەرەو دواڕۆژ: *(Look ~ .)* .
(٣) بەرچاو؛ دیار: *(He brought ~ an opinion.)* .
n. یاریکەری ڕیزی پێشەوە؛ یاریکەری هێرشبەر.
v.t. (١) پێشخستن؛ برەوپێدان. (٢) ناردن.
(٣) حەواڵەکردن یا ناردنی پۆستە بۆ ناونیشانی تازەی کەسێك:
(F~ her mail to New York.)
backwards and forwards, بۆ دواوەو بۆ پێشەوە.
come forward, هاتنە پێشەوە؛ وەرە پێشەوە.
Forward! بۆ پێشەوە؛ بۆ پێشەوە برۆ!
look forward, بەرەو دواڕۆژ ڕوانین؛ بیر لە دواڕۆژ کردنەوە.
look forward to, بە شەوقەوە چاوەڕێ کردن؛ بۆ بەپەرۆشەوە بوون.
forwarder (fôr′wẽr-dẽr), *n.* حەواڵەکەر؛ نێرەر؛ بار حەواڵەکەر.
forwards (fôr′wẽrdz), *adv.* = forward.
fossa (fos′ə), *n.* چاڵ؛ بۆشاییەکی بچووك
fosse (fôs, fos), *n.* خەنەق (بۆ پارێزگاری).
fossil (fos′'l), *n.* (١) بەردو کانی ژێر زەمین.
(٢) پاشماوەی بەردینی گیاندارو ڕووەکی لە کۆنەوە مردووی ژێرخاك.
(٣) [Colloq.]، کەسێکی کۆنباو یا کۆنەپەرست.
adj. (١) تایبەتی بە پاشماوەی بەردینی گیاندارو ڕووەکی لە کۆنەوە مردوو
(٢) کۆن؛ کۆنباو؛ ڕزیو.
fossilize (fos′'l-īz′), *v.t.* (١) وەك بەرد لێکردن؛ کردن بە بەرد
(پاشماوەی ڕووەك و گیانداری لە کۆنەوە مردوو). (٢) کۆنباو کردن
v.i. بوون بە بەرد؛ کۆنباو بوون؛ ڕزین.
-fossilization *(n.)*.
foster (fôs′tẽr, fos′tẽr), *v.t.* (١) بەخێوکردن؛ گەورەکردن؛
پەروەردەکردن (منداڵ)؛ هەڵگرتنەوە (منداڵ).
(٢) پەرە پێ سەندن؛ هاندان؛ برەو پێدان؛ بوون بە هۆی:
(Hunger ~s disease.)
(٣) لە دڵدا بوون (هیوا)؛ بەتەما بوون:
(She ~ed hopes of becoming an actress.)
fosterage (fôs′tẽr-ij, fos′tẽr-ij), *n.* (١) پەروەردەکردن یا
بەخێوکردنی منداڵێکی هەڵگیراوە. (٢) پێ سپاردنی منداڵێکی هەڵگیراوە بە
بەخێوکەرەکانی. (٣) پەرە پێ سەندن؛ برەوپێدان؛ هاندان.
foster brother, شیر برا؛ برای هەڵگیراوە.
foster child, منداڵێکی هەڵگیراوە.
foster father, باوکێك کە منداڵێکی هەڵگیراوە بەخێودەکات.
fosterling (fôs′tẽr-liŋ, fos′tẽr-liŋ), *n.* منداڵێکی هەڵگیراوە.
foster mother, دایکێك کە منداڵێکی هەڵگیراوە بەخێودەکات.
foster parent, دایکێك یا باوکێك کە منداڵێکی هەڵگیراوە بەخێودەکات.
foster sister, شیر خوشك؛ خوشکی هەڵگیراوە.
fought (fôt), *past tense and past participle of* **fight.**
foul (foul), *adj.* (١) بۆگەن (بۆن): *(a ~ odor)* .
(٢) پیس؛ پیس وپۆخڵ.
(٣) بۆگەن کردوو (خواردەمەنی)؛ بۆگەن.
(٤) ناشرین (زمان، ڕەوشت)؛ پیس: *(~ language)* .
(٥) ناپەسەند؛ زۆر خراپ؛ بەد: *(a ~ murder)* .
(٦) ناخۆش (ئاووهەوا)؛ زریاناوی؛ باوبۆراناوی: *(~ weather)* .
(٧) ئاڵۆسکاو (پەت). (٨) ناڕەوا.
(٩) ناپاك (مرۆڤ، کردەوە). (١٠) [Colloq.]، ناخۆش.
(١١) فاوڵ (یاری، وەرزش)؛ هەڵە (وەرزش). (١٢) پڕ لە هەڵە (چاپەمەنی).
n. فاوڵ (یاری).

v.t. (١) پیس کردن. (٢) ئابڕووبردن؛ سەرشۆڕکردن؛ شەرەف شکاندن.
(٣) بەردەم گرتن؛ گرتن (بۆری، کون)؛ بەستن؛ بەر بەستن:
(Grease often ~s sink drains.)
(٤) ئاڵۆسکاندن. (٥) فاوڵ کردن (یاری، وەرزش)؛ هەڵەکردن (وەرزش).
(٦) خۆ پیادان.
v.i. (١) پیس بوون. (٢) گیران (کون، بۆری). (٣) ئاڵۆسکان.
(٤) خۆ پیادان؛ بەرکەوتن. (٥) فاوڵ کردن (یاری).
foul up, [Colloq.], شێواندن؛ تێکدان؛ تێکوپێکدان؛ ئاڵۆسکاندن.
foul-mouthed (foul′mou*th*d′, foul′moutht′), ***adj.*** بەدگۆ؛ دەم پیس؛ جوێن فرۆش؛ زمان پیس؛ بەدزمان.
foulness (foul′nis), ***n.*** (١) پیسی؛ بۆگەنی؛ پیسێتی؛ ناپەسەندی.
(٢) شتێکی پیس و بۆگەن.
foul play, (١) گزی؛ ساختە.
(٢) ناپاکی (کردەوە)؛ کارێکی ناپاکانەو خراپ (وەك کوشتن).
found (found), *past tense and past participle of* **find.**
found (found), ***v.t.*** (١) بناغەدانان؛ درووستکردن؛ بنچینەدانان:
(The city was ~ed in 1700 .)
(٢) دانان؛ دامەزراندن؛ پێکهێنان:
(The college was ~ed in 1970 .)
found (found), ***v.t.*** داڕشتن (کانزا).
foundation (foun-dā′shən), ***n.*** (١) دامەزراندن؛ بنچینە دانان؛ دانان. (٢) (ا) دەستگایەکی خێرخوازی دارایی بۆ پارەپێدانی نەخۆشخانە، قوتابخانە. یا ڕێکخراوێکی خێرخواز.
(ب) پارەو سەرمایەی ئەم جۆرە دەستگایە.
(٣) بناغە؛ بنچینە؛ بن‌وبنچینە.
foundation stone, بەردی بناغە
founder (foun′dẽr), ***v.i.*** (١) پێ داچوون؛ پێ هەڵکەوتن؛ ساتمەکردن. (٢) پڕبوون لە ئاو و نوقم بوون (کەشتی، بەلەم)؛ نوقوم بوون.
(٣) تێکشکان؛ ڕووخان؛ ژێرکەوتن.
v.t. نوقوم کردن؛ تێکشکاندن.
n. ئاوسانی سمی ئەسپ.
founder (foun′dẽr), ***n.*** دامەزرێنەر؛ دانەر
founder (foun′dẽr), ***n.*** داڕێژەر
foundling (found′liŋ), ***n.*** منداڵێکی بەجێهێڵراو لەلایەن باوك و دایکی‌یەوە کە نەزانرێ کێن.
foundry (foun′dri), ***n.*** (١) داڕشتن کانزا).
(٢) داڕشتنگا؛ داڕشتگە.
fount (fount), ***n.*** (١) کانی؛ کارێز.
(٢) سەرچاوە: *(a ~ of wisdom)*.
fountain (foun′t'n), ***n.*** (١) کانی؛ کارێز.
(٢) سەرچاوەی ئاو، ڕووبار، یا جۆگە.
(٣) سەرچاوە. (٤) فوارە.
(٥) عەمباراو؛ عەمباری شلە (وەك هی مەرەکەب، نەوت... هتد).
fountainhead (foun′t'n-hed′), ***n.*** (١) سەرچاوەی ئاو؛ سەرچاوەی کانی. (٢) سەرچاوە.
fountain pen, پاندان؛ پێنووسی مەرەکەب.
four (fôr, fōr), ***adj. & n.*** چوار
on all fours, بە گاگۆڵکێ؛ گاگۆڵکێ.
four-dimensional, چوارلایی
fourfold (fôr′fōld′, fōr′fōld′), ***adj. & adv.*** چوار ئەوەندە؛ چوارقات
four-footed (fôr′foot′id, fōr′foot′id), ***adj.*** چوارپێ
four-letter word, ووشەیەکی چوار تیپی ناشرین یا پیس (وەك **fuck, shit, etc.**).
fourscore (fôr′skôr′, fōr′skōr′), ***adj. & n.*** هەشتا

foursome (fôr′səm, fōr′səm), ***adj.*** چوارکەسی؛ چواری.
n. چوارکەسی؛ تاقمێکی چوارکەسی
fourteen (fôr′tēn′, fōr′tēn′), ***adj. & n.*** چواردە.
fourteenth (fôr′tēnth′, fōr′tēnth′), ***adj. & n.*** (١) چواردەهەم؛ چواردەهەمین. (٢) چواردەیەك.
fourth (fôrth, fōrth), ***adj. & n.*** (١) چوارەم؛ چوارەمین.
(٢) چواریەك.
fourthly (fôrth′li, fōrth′li), ***adv.*** چوارەم؛ چوارەمین
four-wheel (fôr′hwēl′, fōr′hwēl′), ***adj.*** چوارپێچکەیی؛ چوارپێچکە: *(a ~ drive)*.
four-wheeled (fôr′hwēld′, fōr′hwēld′), ***adj.*** چوارپێچکەیی؛ چوارپێچکە؛ چوارپێچکەدار.
fowl (foul), ***n.*** (١) مەل؛ باڵندە؛ باڵدار.
(٢) باڵندەیماڵی (مریشك، مراوی، قاز).
(٣) گۆشتی باڵندە بەتایبەتی هی ماڵی.
v.i. ڕاوکردنی باڵندەی کێوی.
fowler (foul′ẽr), ***n.*** ڕاوکەری باڵندەی کێوی.
fox (foks), ***n.*** (١) ڕێوی. (٢) فەرو یا پێستی ڕێوی.
(٣) کەسێکی فێڵبازو زۆڵ. (٤) گوش.
(٥) [Obs.]، جۆرە شیرێکە. (٦) [Slang]، ئافرەتێکی جوان.
v.t. (١) ڕەنگ کردن (بە ڕەنگی قاوەیی‌یەکی سووربا و)
(٢) فێڵ لێکردن؛ هەڵخەڵەتاندن.
(٣) پێڵاو پینەکردن یا چاککردنەوە.
foxed (fokst), ***adj.*** (١) ڕەنگ کراو (بە ڕەنگێکی قاوەیی سووربا و).
(٢) هەڵخەڵەتاو. (٣) پینەکراو (پێڵاو).
foxglove (foks′gluv′), ***n.*** جۆرە ڕووەکێکە.
foxhole (foks′hōl′), ***n.*** چاڵێکە وەك سەنگەر سەرباز خۆی تێدا لە دوژمن دەپارێزێ.
foxhound (foks′hound′), ***n.*** تانجی؛ جۆرە سەگێکی ڕاوە.
fox hunt, ڕاوە ڕێوی.
foxily (fok′s'l-i), ***adv.*** زۆڵانە؛ بە زۆڵانە.
foxiness (fok′si-nis), ***n.*** زۆڵی؛ زۆڵێتی؛ فێلبازی.
fox-tail (foks′tāl′), ***n.*** قەلاس.
fox terrier, سەگێکی بچکۆلەی ڕاوە.
fox trot, (١) ڕەوتێکی تایبەتی ئەسپە. (٢) جۆرە سەمایەکە.
(٣) مۆسیقای ئەم سەمایە
foxy (fok′si), ***adj.*** (١) فێڵباز؛ زۆڵ. (٢) قاوەیی سووربا و.
(٣) ترشاو (بیرە، مەی).
(٤) پەڵەپەڵەدارو کەڕوو هەڵهێناو (پەرتووکی کۆن).
foyer (foi′ẽr, foi′ä), ***n.*** داڵان.
fracas (frā′kəs), ***n.*** دەمەقاڵێ؛ شەڕەدەم؛ شەڕ.
fraction (frak′shən), ***n.*** (١) لەتکردن؛ بەشکردن؛ کەرتکردن.
(٢) پارچە؛ لەت؛ بەش؛ کەرت؛ نەخت. (٣) کەرت (بیرکاری).
fractional (frak′shən-'l), ***adj.*** (١) کەرتی (بیرکاری).
(٢) زۆر بچووك؛ زۆر کەم و بێ بایەخ.
fractious (frak′shəs), ***adj.*** (١) لاسار؛ سەرکێش. (٢) تەنگەجیکڵانە.
fracture (frak′chẽr), ***n.*** (١) شکان (ئێسقان)؛ قرنجان؛ قرنجاوی؛ شکاوی. (٢) درز.
v.t. & v.i. شکاندن (ئێسقان)؛ شکان؛ قرنجاندن؛ قرنجان (ئێسقان).
fragile (fraj′əl), ***adj.*** ناسك؛ بە ئاسانی دەشکێ؛ بەرگەنەگر.
-fragility *(n.).*
fragment (frag′mənt), ***n.*** (١) پارچە؛ لەت؛ کەرت؛ کوت.
(٢) بەشێکی ناتەواو.
fragmentary (frag′mən-ter′i), ***adj.*** پچڕپچڕ؛ پارچە پارچە؛ لەت لەت؛ کەرت کەرت؛ بەش بەش.

-**fragmentariness** *(n.)*.
fragmentation (frag´mən-tā'shən), *n.* پچڕپچڕ کردن؛ پارچه پارچه بوون؛ بەش بەش بوون؛ کەرت کەرت بوون؛ لەت لەت بوون.
fragmentation bomb, بۆمبایەکە کە تەقییەوە پارچە پارچە دەبێت و بلاودەبێتەوە و خەلك دەکوژێت.
fragmented (frag'mən-tid), *adj.* پچڕپچڕ؛ لەت لەت؛ کەرت کەرت؛ بەش بەش.
fragmentize (frag'mən-tīz´), *v.t.* پچڕپچڕ کردن؛ لەت لەت کردن؛ پارچە پارچە کردن.
fragrance (frā'grəns), *n.* (١) بۆن خۆشی. (٢) بۆنێکی خۆش.
fragrant (frā'grənt), *adj.* بۆن خۆش.
frail (frāl), *adj.* (١) ناسك؛ بە ئاسانی دەشکێ.
(٢) لاواز؛ مرۆڤ؛ بێ هێز.
(٣) بە ئاسانی هەلدەفریوێنرێ؛ بە ئاسانی دەخرێتە سەر رێی خراپە.
(٤) [Slang]، ژن؛ کچ؛ ئافرەت.
frailty (frāl'ti), *n.* (١) بێ هێمەتی؛ بە ئاسانی هەلفریواندن.
(٢) کەموکورتی رەووشت.
frame (frām), *v.t.* (١) نەخشەدانان؛ نەخشەکێشان؛ دانان:
(They ~d a constitution.)
(٢) دروستکردن؛ پێکەوەنان.
(٣) ووتن؛ پرتاندن؛ دەربڕین: *(His lips ~d the words.)*.
(٤) گونجاندن؛ شیان.
(٥) لە چوارچێوە گرتن؛ دەورەگرتن.
(٦) تاوان بۆ هەلبەستن؛ بە درۆ تاوانبارکردن؛ سەپاندن بەسەردا (تاوان):
(The police ~d him.)
n. (١) نەخشە؛ شێرازە. (٢) پەیکەری ئێسك؛ لەشی مرۆڤ؛ قاوغی لەش.
(٣) چوارچێوە. (٤) کلێشە. (٥) شێوە؛ شێواز.
(٦) سرووشت؛ باری هەست و هۆش و مێشك: *(a happy ~ of mind)*.
(٧) [Slang]، بە درۆ تاوانبارکردن؛ تاوان بۆ دروستکردن.
(٨) خانەیەکی فیلمی سینەما.
frame of mind, باری هەست و هۆش و مێشك؛ هەلوێست.
frame-up (frām'up´), *n.* [Colloq.], تووش کردن بە تاوانی درۆ؛ تاوان بۆ هەلبەستن.
frame-work (frām'wûrk´), *n.* چوارچێوە؛ شێرازە.
franc (fraŋk), *n.* فرانك: پارەی فەرەنسا و سویسرایە.
franchise (fran'chīz), *n.* (١) ئازادی (لە ئەرکێك).
(٢) مافێکی تایبەتی (کە میری بەخشیبێتی بە کەسێك یا کۆمپانیایەك).
(٣) مافی دەنگدان. (٤) مافی تایبەتی فرۆشتنی شتێك.
francolin (fraŋ'kə-lin), *n.* پۆر.
frank (fraŋk), *adj.* (١) قسەلەروو؛ لەروو؛ راستەوروو؛ لەرووا دانەماو.
(٢) ئاشکرا؛ دیار.
v.t. (١) پۆستە ناردن بەخۆڕایی، واتە بەبێ پوول.
(٢) مۆرکردنی پۆستە بۆ ناردنی بەخۆڕایی. (٣) رێی هاتوچۆ دان بەخۆڕایی.
(٤) ئازادکردن لە ئەرکێك.
n. (١) مافی پۆستە ناردن بەخۆڕایی.
(٢) مۆری نیشانەی پۆستە ناردن بەخۆڕایی.
(٣) نامەیەك یا پۆستەیەکی بەخۆڕایی نێردراو.
frankfurter, frankforter (fraŋk'fẽr-tẽr), *n.* خواردنێکە لە گۆشتی گا یا بەراز دەکرێت شێوەی لوولەکێیە چەند گرێیەك درێژە. (هەروەها پێشی دەلێن: " weiner ").
franklin (fraŋk'lin), *n.* خاوەن زەوی‌وزارێکی سەدەی ناوەراست.
frankly (fraŋk'li), *adv.* (١) بە ئاشکرا؛ لەروو.
(٢) ئەوی راست بێت؛ بەراستی.
frankness (fraŋk'nis), *n.* قسەلەروویی؛ قسە نەشاردنەوە؛ لەرووا دانەمان
frantic (fran'tik), *adj.* شێرزە؛ شلەژاو.
frantically (fran'ti-k'l-i, fran'tik-li), *adv.* شێرزە؛ بەشێرزەیی؛ بە هەلەداوان؛ بە پەلەپرووزکێ.
frater (frā'tẽr), *n.* [Obs.], هاوڕێ؛ برادەر.
fraternal (frə-tûr'n'l), *adj.* (١) برایی؛ برایانە؛ دۆستی.
(٢) تایبەتی بە دوانە (مندال).
-**fraternalism** *(n.)*.
fraternity (frə-tûr'nə-ti), *n.* (١) (ا) برایەتی؛ برادەرێتی.
(ب) کۆڕی برایەتی. (٢) رێکخراوێکی کۆمەلایەتی قوتابیانی کۆڕی زانکۆیە ئەندامەکانی پێکەوە دەژین.
fraternize (frat'ẽr-nīz´), *v.i.* (١) برادەرێتی لەگەل کردن؛ بوون بە برادەر. (٢) [Colloq.]، جووت بوون لەگەل دوژمن؛ دۆستایەتی لەگەل دوژمن گرتن (بەتایبەتی جووت بوون لەگەلدا).
fratricide (frat'rə-sīd´, frā'trə-sīd´), *n.* (١) برا یا خوشکی خۆ کوشتن. (٢) برا یا خوشکی خۆ کوژ.
-**fratricidal** *(adj.)*.
fraud (frôd), *n.* (١) ساختە؛ فریو؛ فێل‌وتەلەکە؛ درۆ؛ ساختەبازی.
(٢) [Colloq.]، ساختەباز؛ ساختەچی؛ کەسێکی ساختەباز.
fraudulent (frô'jə-lənt), *adj.* (١) ساختەچی؛ ساختەباز؛ ساختە.
(٢) لەسەر ساختە بەندە. (٣) بە ساختە کراوە یا دەسکەوتووە.
-**fraudulence** *(n.)*; **fraudulency** *(n.)*.
fraught (frôt), *adj.* پڕ؛ پڕ لە:
(The situation is ~ with danger.)
fray (frā), *n.* (١) دەمەقالێ؛ شەڕەقسە. (٢) شەڕ؛ ئاژاوە.
v.t. [Archaic], ترساندن.
v.i. [Archaic], شەڕکردن.
fray (frā), *v.t.* (١) شێکردنەوە؛ هەلوەشاندن؛ دڕاندن (جل)؛ سوواندن:
(to ~ the edges of a coat-sleeve)
(٢) ماندووکردن (هەست، مێشك): *(nerves ~ed by noise)*.
v.i. شێبوونەوە؛ هەلوەشان؛ سووان؛ رەوینەوە.
n. ریشال؛ تالی شێبووەوە یا هەلوەشاو؛ جلی هەلوەشاو.
frazzle (fraz''l), *v.t.* (١) هەلوەشاندن؛ شێکردنەوە؛ سوواندن.
(٢) ماندووکردن (هەست)
v.i. (١) شێبوونەوە؛ هەلوەشان. (٢) ماندووبوون
n. [Colloq.], (١) سووان؛ دڕاوی؛ شێبوونەوە
(٢) پرزۆلە؛ ریشالە؛ تالی شێبووەوە.
freak (frēk), *n.* (١) هەوەس. (٢) هەوەسبازێتی؛ حولحولێتی.
(٣) مرۆڤ، گیاندار، یا رووەکێکی نائاسای دەعبایی سەیر.
v.t. & v.i. (~ **out**), زراوچوون؛ زۆر ترسان و کردەوەی سەیر کردن.
adj. سەیر؛ نائاسا؛ دەعبایی.
freakish (frēk'ish), *adj.* (١) هەوەسباز؛ حولحول.
(٢) سەیر؛ نائاسا؛ دەعبایی.
freaky (frēk'i), *adj.* (١) هەوەسباز؛ حولحول.
(٢) سەیر؛ نائاسا؛ دەعبایی. (٣) [Colloq.]، ترسناك؛ سامناك.
freckle (frek''l), *n.* شل؛ شلە؛ کونج
v.t. شل کردن.
v.i. شل بوون؛ کونج بوون.
-**freckly** *(adj.)*.
free (frē), *adj.* (١) سەربەخۆ؛ سەربەست. (٢) ئازاد: *(a ~ people)*.
(٣) بەرەلا. (٤) ئازادکراو (دادگا)؛ ئازاد.
(٥) بێ: *(~ from pain)*.
(٦) نادەقاودەق: *(a ~ translation)*.
(٧) ئازاد: *(~ will)*.
(٨) دەستبەتال؛ بێ ئیش‌وکار: *(I will be ~ tomorrow.)*.
(٩) رەوان: *(a ~ gait)*.

(١٠) (ا) دەستبلاو *(a ~ spender)*.
(ب) فرە؛ زۆر؛ مشە.
(١١) لەڕوو؛ ئاشکرا؛ بێ شاردنەوەو پێچ‌وپەنا.
(١٢) ناشرین (دووان، ڕەووشت، کردار)؛ بێ شەرم.
(١٣) خۆڕایی؛ بەلاش؛ مفت *(a ~ ticket, meal, etc.)*.
(١٤) ناقەدەغە. (١٥) کراوە (ڕێگە)؛ ڕەوان *(a ~ road ahead)*.
(١٦) کراوەتەوە بۆ هەموو کەس *(a ~ market)*.
(١٧) بێ خاوەن.
(١٨) نەبەستراوە؛ بەرەڵا *(the ~ end of a rope)*.
(١٩) گیرەی حێگۆڕکێکەر (دەنگناسیی و زمانەوانی).
adv. (١) خۆڕایی؛ بەخۆڕایی؛ بەلاش. (٢) ئازاد؛ بەرەڵا؛ ڕەوان.
(٣) بهات؛ هات؛ بەئامەد *(a ~ wind)*.
v.t. (١) ئازادکردن (بەند)؛ سەربەستی پێدان؛ سەرفرازکردن؛ بەردان؛ ڕزگارکردن.
(٢) بەرەڵاکردن؛ کردنەوە (گرێ)؛ لە ئاڵۆسکاوی ڕزگارکردن.
free from (or of), (١) بەبێ؛ بێ. (٢) لێ جیاکراوە؛ لێ ئازادکراو.
(٣) لە دەرەوەی؛ دوور لە.
give (or have) a free hand, دەسەڵاتی تەواو پێدان یا بوون (بۆ جووڵانەوە بەپێی ڕای خۆ).
set free, ڕزگارکردن؛ ئازادکردن؛ سەرفرازکردن؛ بەرەڵاکردن؛ بەردان.
free alongside ship (or vessel), دەدرێتە دەست خاوەنەکەی یا نێردەر لە بەندەر وە ئەویش پارەی گواستنەوەی دەدات (شتومەکێك کە بە کەشتی بگوێزرێتەوە).
freebooter (frē′bōōt′ẽr), ***n.*** چەتەی دەریا؛ تالانکەر؛ جەردە.
freeborn (frē′bôrn′), ***adj.*** بە ئازادی لەدایکبوو نەك بە بەندی.
freedom (frē′dəm), ***n.*** (١) ئازادی؛ سەربەستی؛ سەربەخۆیی؛ سەرفرازی؛ ڕزگاری. (٢) (ا) قسەلەڕوویی؛ لەڕوودا دانەمان.
(ب) ڕووکراوەیی لە ئەندازە بەدەر لەگەڵ کەسێکدا.
(٣) مافێکی تایبەتی (هی مرۆڤ، کۆمپانیا، یا شارێك).
freedom of the press, سەربەستی ڕۆژنامەگەری؛ ئازادی ڕۆژنامەگەری؛ سەربەستی بڵاوکردنەوە.
free enterprise, کاروکاسبی ئازاد (واتە بەبێ چاودێری میری لە ڕژێمی سەرمایەداریدا).
free-for-all (frē′fẽr-ôl′), ***n.*** (١) ململانێیەك یا لێکۆڵینەوەیەکی کراوە بۆ هەمووکەس. (٢) دەمەقاڵێ یا شەڕێك کە کەڵێك کەس تێیدا بەشداربێت.
adj. کراوە بۆ هەمووکەس؛ ناقەدەغە.
free-handed (frē′han′did), ***adj.*** دەست‌و دڵ تێر؛ بەخشندە؛ بەدە؛ دڵ فراوان؛ سەخی.
free-hearted (frē′här′tid), ***adj.*** قسەلەڕوو؛ دڵ کراوە.
free-lance (frē′lans′, frē′läns′), ***adj.*** سەربەست
(a ~ writer, photographer, etc.)
v.t. کارکردنی سەربەخۆ بۆ دەستگای جۆربەجۆر نەك بۆ یەك لا بە سەروەری.
free lance, (١) سەربازی بە کرێ گیراو.
(٢) کەسێکی سەربەست (واتە لەژێر دەستی هیچ لایەك یا ڕێکخراوێکدا نەبێ).
(٣) نووسەر یا هونەرمەندی ئازاد: کە هەرکات بیەوێ کاری سەربەخۆی دەکات بۆ دەستگای جۆربەجۆر نەك بۆ لایەك بە سەروەری.
free liver, کەسێك کە لە ئەندازە بەدەر خەریکی خواردن‌و خواردنەوەو ڕابواردنە؛ کەسێکی بەرەڵا.
free-loader (frē′lōd′ẽr), ***n.*** [Slang], کەسێکی مفتەخۆر؛ مشەخۆر.
free love, ڕابواردن‌و جووت بوون بەبێ ژنهێنان‌و شووکردن
freely (frē′li), ***adv.*** (١) بە سەربەستی؛ بە سەربەستانە.
(٢) بەبێ زۆرەملێ؛ بە ئازادی.
free-man (frē′mən), ***n.*** (١) کەسێکی ئازاد، واتە کە بەند نەبێ.
(٢) هاوڵاتییەك کە هەموو مافێکی ڕامیاری‌و شارستانێتی هەبێت.
Freemason (frē′mā′s′n, frē′mā′s′n), ***n.*** ماسۆنی؛ کەسێکی ماسۆنی.
Freemasonry (frē′mā′s′n-ri, frē′mā′s′n-ri), ***n.*** (١) ڕێبازی ماسۆنی. (٢) [f-]، هاوسۆزی.
free on board, فرۆشیار هەتا سەر کەشتی یا شەمەندەفەر دەیگەیەنێت (شتومەکی نێردراو).
free port, بەندەری ئازاد: کە باجی گومرگی تێدا ناسەنرێ.
free-spoken (frē′spō′kən), ***adj.*** قسەلەڕوو؛ لەڕوودا دانەماو
free trade, (١) بازرگانی ئازاد (بەتایبەتی جیهانی‌و بەبێ باجی گومرگی زیادە). (٢) [Archaic]، قاچاخچێتی.
free verse, هۆنراوەی ئازاد، واتە بەبێ دەستوور.
freeway (frē′wā′), ***n.*** (١) ڕێگایەکی پانی چەند هێڵی خێرای ئۆتومبێلە کە ڕێگای تر نایبڕێ. (٢) ڕێگاوبانێکی وەهای بێ مزە.
free-wheeling (frē′hwēl′iŋ), ***adj.*** [Slang], بەرەڵا؛ ئازاد؛ بێ سنوور.
free-will (frē′wil′), ***adj.*** بە خۆشی خۆ؛ خواستی ئازاد؛ بێ زۆرەملێ.
free will, سەربەستی هەڵبژاردن‌و بڕیاردان؛ ویستی ئازاد؛ خواستی سەربەست.
freeze (frēz), ***v.i.*** (١) بەستن (سەرما)؛ بوون بە سەهۆڵ.
(٢) تەزین؛ سەرمابردن. (٣) ڕەق بوونەوە لە سەرمادا؛ مردن لە سەرمادا؛ لە گژ کەوتن. (٤) ووشك بوون؛ لە جووڵە کەوتن؛ ڕەق بوون.
v.t. (١) بەستن؛ کردن بە سەهۆڵ. (٢) ساردکردن.
(٣) خواردن پاراستن بە خستنێیە ناو سەهۆڵ بەندانەوە.
(٤) ووشك کردن؛ لە جووڵە خستن. (٥) کوشتن بە سەرما؛ ڕەق کردنەوە.
(٦) [Colloq.]، وەستاندن لە پلەیەکدا (نرخ، مووچە، کرێ... هتد).
n. (١) بەستن؛ بوون بە سەهۆڵ. (٢) سەردەمێکی زۆر سارد؛ زوقم.
(٣) وەستان لە پلەیەکدا (نرخ، مووچە، کرێ).
freeze over, بە سەهۆڵ گرتن؛ بوون بە سەهۆڵ.
freezer (frēz′ẽr), ***n.*** سەهۆڵبەند؛ سەهۆڵدان.
freezing point, پلەی بەستن.
freight (frāt), ***n.*** (١) گواستنەوەی باری قورس بە کەشتی، فڕۆکە، یا شەمەندەفەر. (٢) کرێی ئەم بار گواستنەوەیە. (٣) باری گوێزراوە
(٤) شەمەندەفەری بار. (٥) بار؛ ئەرك.
v.t. (١) بار لێ بارکردن. (٢) بار گواستنەوە.
-freightage ***(n.)***.
freight car, فارگۆنی بار (لە شەمەندەفەردا).
freighter (frāt′ẽr), ***n.*** (١) بار بارکەرە ناو کەشتی. (٢) بار نێرەر.
(٣) کەسێك کە باری نێردراو وەردەگرێت‌و دەیگەیەنێت بە خاوەنەکەی.
(٤) کەشتی بار.
freight house, هەماری بار (پێش بارکردنی یا دوای داگرتنی).
freight train, شەمەندەفەری بار.
French (french), ***adj.*** فەرەنسی (زمان، گەل، کلتوور... هتد).
n. زمانی فەرەنسی؛ فەرەنسی.
the French, گەلی فەرەنسا.
French fried, لە ڕۆنی قرچاودا سوورەوەکراوە تا ئاڵ بوون.
French fries, قاشی باریکی پەتاتەی لە ڕۆنی قرچاودا سوورەوەکراو.
French toast, پارچە نانی لە هێلکەو شیر هەڵکێشراوو لە ڕۆندا سوورەوەکراوە.
frenzied (fren′zid), ***adj.*** شێتگیر؛ شێرزە.
frenzy (fren′zi), ***n.*** شێتگیری؛ شێرزەیی.
frequence (frē′kwəns), ***n.*** = **frequency.**
frequency (frē′kwən-si), ***n.*** (١) زۆر ڕوودان؛ زۆری ڕوودان.
(٢) ژمارەی ڕوودان (لە ماوەیەکی تایبەتیدا). (٣) لەرینەوە؛ لەرانەوە؛ لەرە.
frequent (frē′kwənt), ***adj.*** (١) زوو زوو ڕوودەدات؛ زۆر ڕوودراو؛ زوو زوو. (٢) هەمیشەیی؛ باو *(a ~ visitor)*.
v.t. زوو زوو سەرلێدان (شوێن)؛ زوو زوو چوون بۆی.

(She ~s the theatre.; to ~ a restaurant, bar, etc.)

frequentation (frē'kwən-tā'shən), *n.* زوو زوو سەرلێدان.

frequenter (fri-kwen'tẽr), *n.* زوو زوو سەرلێدەر؛ هەمیشە میوان.

frequently (frē'kwənt-li), *adv.* زوو زوو؛ زۆر جار؛ گەلێك جار؛ جارەها

fresco (fres'kō), *n.* (١) وێنەو نیگارکردن لەسەر دیواری گەچ.
(٢) وێنەو نیگاری سەر دیواری گەچ.

v.t. وێنەو نیگارکردن لەسەر دیواری گەچ.

fresh (fresh), *adj.* (١) تازە (میوە، خواردن، خواردنەوە)؛ تەڕوبڕ؛ نوێ.
(٢) بەهێز؛ چالاك. (٣) پاكو تازەو بە ڕەنگ.
(٤) ڕووخسار گەنج؛ گەش *(a ~ complexion)*.
(٥) تازە (دەنگوباس)؛ نوێ.
(٦) لە سەرەوە؛ تازە؛ نوێ: *(He made a ~ start.)*.
(٧) نەوكار؛ نەشارەزا (٨) سازگار (ئاو، هەوا).

fresh (fresh), *adj.* [Slang], (١) لە ئەندازە بەدەر ڕووكراوە؛ چاوقایم؛ بێ شەرم. (٢) سەرخۆش.

freshen (fresh'ən), *v.t.* تازەكردنەوە؛ بووژانەوە.

v.i. (١) بووژانەوە؛ تازەبوونەوە. (٢) گوێرەكە بوون.
(٣) هاتنە شیر (مانگا).

freshet (fresh'it), *n.* (١) جۆگەلە ئاوی سازگار
(٢) هەستانی ئاوی جۆگەلەیەك بەهۆی تواندنەوەی بەفر یا باران بارینەوە.

freshly (fresh'li), *adv.* (١) بە تازەیی؛ بە نوێیی.
(٢) هەر ئێستا؛ تازە: *(bread ~ baked)*.

freshman (fresh'mən), *n.* (١) نەوكار؛ نەشارەزا؛ تازە
(٢) قوتابییەكی پۆلی یەكەم لە زانكۆ، كۆلیج، یا قوتابخانەی ناوەندی.
(٣) كەسێك كە ساڵی یەكەمی بێت لەسەر كارێك

(Senator Smith is a ~ in Congress.)

adj. تایبەتی بە قوتابی پۆلی یەكەمی زانكۆ یا قوتابخانە:

(the ~ curriculum)

fret (fret), *v.t.* (١) خورینەوە؛ خواردنەوە (٢) سوواندن؛ بن كەن كردن.
(٣) شێواندن؛ تێكدان. *(The wind ~s the water.)*.
(٤) پەستكردن؛ مەراق پێدان

v.i. (١) خورانەوە؛ بن كەن كردن. (٢) سووان. (٣) شێوان؛ تێكچوون.
(٤) پەست بوون؛ مەراق خواردن؛ ئەسرەوتن؛ ماخۆلیان گرتن.

n. (١) خورانەوە؛ سووان. (٢) شوێنێكی سوواو (٣) پەستی؛ مەراق.

fret (fret), *n.* (١) شتێكی ڕازاوە كە ژن دەیان كردە سەریان.
(٢) نەخشی پەراوێز. (٣) نەخشی سەر دیوار

v.t. ڕازاندنەوە بە نەخش

fret (fret), *n.* چەند تەلێكە بە دەسكی عوودو گیتاردا كە پەنجەی دەخرێتە سەرو یاری پێ دەكرێت لە كاتی ژەنیندا.

fretful (fret'fəl), *adj.* تەنگەجیكلانە؛ جڕین؛ شپرزە.

fret saw, مشارێكی دەنووك ووردە بۆ بڕینو نەخش لەسەركردنی تەختەو تەبەقە كانزا.

fretwork (fret'wũrk'), *n.* ڕوویەكی بە نەخش ڕازاوە؛ نەخش.

Fri, = **Friday.**

friar (frī'ẽr), *n.* قەشەی كاسۆلیك.

friary (frī'ẽr-i), *n.* (١) پەرستگای كاسۆلیك.
(٢) دەستە قەشەی كاسۆلیك كە لە پەرستگادا دەژین.

fribble (frib''l), *adj.* هیچوپووچ؛ هیچ؛ بێ بایەخ

n. (١) كەسێكی كات بەفیڕۆدەر. (٢) كردار یا بیری هیچوپووچ.

v.i. كات بەفیڕۆدان؛ ڕەفتاری هیچوپووچ نوواندن.

fricative (frik'ə-tiv), *adj.* بە پاڵ پێوەنانی هەوا بەناو لێوو ددانی بە ئاستەم كراوەدا دەبێژرێت (وەك تیپی: **f, s, v, z**).

n. تیپێك كە وەها دەبێژرێت.

friction (frik'shən), *n.* (١) لێكخشاندن؛ لەیەك سووان؛ لەیەكخستن؛ لەیەكدان؛ لەیەككەوتن. (٢) ناكۆكی؛ ڕێك نەكەوتن؛ ناڕێكی:

(There is a lot of ~ between them.)

-**frictional** *(adj.).*

Friday (frī'di), *n.* هەینی؛ جومعە.

fried (frīd), *past tense and p.p. of* **fry.**

adj. (١) سوورەوەكراو. (٢) [Slang] ، سەرخۆش.

friend (frend), *n.* (١) برادەر؛ هاوڕێ؛ ئاوەڵ؛ هەڤاڵ؛ دۆست.
(٢) هاوپەیمان. (٣) هاوسۆز؛ دۆست.

v.t. [Rare], برادەرێتی كردن؛ هاوڕێیەتی كردن.

be (or make) **friends with,** برادەرێتی لەگەڵ گرتن؛ بوون بە هاوڕێ یا برادەر.

friendless (frend'lis), *adj.* بێ برادەر؛ بێ هاوڕێ؛ بێ كەس.

friendliness (frend'li-nis), *n.* ڕووخۆشی؛ هەستی دۆستانەو هاوڕێیەتی.

friendly (frend'li), *adj.* (١) دۆستانە؛ برادەرانە؛ برایانە.
(٢) پاڵپشتیكەر؛ یارمەتیدەر.
(٣) ڕووخۆش؛ ڕووكراوە؛ دەم بە پێكەنین.

adv. دۆستانە؛ بە دۆستانە؛ بە شێوەیەكی برادەرانە.

friendship (frend'ship), *n.* (١) برادەرێتی؛ هاوڕێیەتی؛ دۆستایەتی؛ ئاشنایەتی. (٢) هەستی برادەرێتی.

frieze (frēz), *n.* نەخشی ڕازێنەرەوەی سەر دیوارو پایە (خانووسازی).

frieze (frēz), *n.* قوماشێكی خوری ئەستوورە.

frigate (frig'it), *n.* كەشتییەكی جەنگی بچووكی خێرایە.

fright (frīt), *n.* (١) ترس؛ مەترسییەكی گەورە؛ سام؛ دڵەلەرزێ.
(٢) دەعبا؛ كەسێك یا شتێكی زۆر ناشرین.

v.t. [Rare & Poetic], تۆقاندن؛ ترساندن.

frighten (frīt''n), *v.t.* ترساندن؛ تۆقاندن.

v.i. ترسان؛ تۆقین.

frightened (frīt''nd), *adj.* ترساو؛ تۆقیو؛ تۆقاو؛ ترس لێ نیشتوو.

frightening (frīt''n-iŋ), *adj.* ستەم؛ تۆقێنەر؛ سامناك؛ ترسناك؛ پڕ مەترسی.

frightful (frīt'fəl), *adj.* (١) تۆقێنەر؛ سامناك؛ ستەم؛ ترسناك.
(٢) پیسوناخۆش. (٣) [Colloq.]، (ا) ناخۆش؛ پەستكەر. (ب) ئێجگار.

-**frightfully** *(adv.).*

frigid (frij'id), *adj.* (١) زۆر سارد (ئاووهەوا)؛ سارد.
(٢) سارد (مرۆڤ)؛ بێ هەست. (٣) بێ هەوەسی جووت بوون (ئافرەت)؛ ساردەو ئاوی نایەتەوە (ئافرەت).

frigidaire (frij'i-dâr'), *n.* سەهۆڵدان؛ ساردكەری ئەلەكتریكی؛ یەخچاڵ؛ بەفرگر.

frigidity (fri-jid'ə-ti), *n.* (١) ساردی؛ زۆر ساردی.
(٢) ساردیو بێ هەستی؛ ئاو نەهاتنەوە (ئافرەت).

frill (fril), *n.* (١) پەڕ یا تووكی ملی باڵندەو گیاندار.
(٢) [Colloq.]، شتی ڕازاندنەوەی پێ نەویستی هەر بۆ خۆنوواندن.
(٣) پەراوێزی نەخشدار؛ چرچولۆچی ڕازاندنەوە.
(٤) چرچ بوونی قەراغی فیلم.

fringe (frinj), *n.* (١) گێزوگوڵنگ.
(٢) قەراغ؛ پەڕ؛ سنوور؛ لێوار؛ پەراوێز: *(the ~s of civilization)*.

v.t. (١) بە گێزوگوڵنگ ڕازاندنەوە. (٢) دەورەدان؛ دەورگرتن.

adj. قەراغ؛ پەراوێز؛ پەڕ؛ لێوار.

fringe benefit, (١) دەسكەوتی لە مووچە بەولاوە (بەخشیش، پشوو، جەژنانە، بیمەی ژیان). (٢) دەسكەوتی لەلاوە یا زیادە.

frippery (frip'ẽr-i), *n.* (١) جلوبەرگی هەرزانو ڕەنگ زەق.
(٢) تەڕپۆشی؛ خۆنوواندن لە بەرگو كردەوەو دوواندا.

frisk (frisk), *adj.* سرك.

n. یاریو جووتەمەڵدان؛ مەلتوزان؛ كلكەلەقێ.

v.t. (١) کلکەلەقێ کردن؛ هەڵتوزان؛ یاری کردن‌و جووتەهەڵدان:
(The puppy ~ed its tail.)
(٢) [Slang]، پشکنینی کەسێك (بۆ چەك یا شتی قەدەغە).
(٣) [Slang]، لێ دزینی شتێك لە کاتی پشکنینی کەسێکدا.
v.i. یاری کردن‌و جووتەهەڵدان؛ هەڵتوزان.
-friskily *(adv.)*; friskiness *(n.)*.
frisky (fris'ki), *adj.* سرك؛ بزێو؛ بە حۆش‌و حەز لە یاری کەر.
fritter (frit'ēr), *n.* [Rare], پارچە؛ لەت؛ کەرت
v.t. (١) [Rare]، پارچە پارچە کردن.
(٢) (~ away)، بەفیڕۆدان (کات، پارە، ووزە).
frivol (friv''l), *v.i. & v.t.* [Colloq.], کات بەفیڕۆدان؛ کات کوشتن.
frivolity (fri-vol'ə-ti), *n.* (١) هیچ‌وپووچی (کردەوە، ڕەووشت)؛ بە لامسەرلایی یا فشقی دانەبەر. (٢) کردەوەیەك یا شتێکی هیچ‌وپووچ.
frivolous (friv'ə-ləs), *adj.* (١) هیچ‌وپووچ؛ بێ بایەخ: *(a ~ act)* .
(٢) لامسەرلا؛ فشقی؛ بە سووکی گر؛ هیچ‌وپووچ: *(a ~ person)* .
friz (friz), *v.t. & v.i.* (١) لوول کردن (قژ)؛ لوول بوون.
(٢) گرێ گرێ وەستان (قوماش).
n. قژی لوول.
frizz (friz), *v.t. & v.i.* قرچەقرچ کردن (سوورکردنەوەی خواردەمەنی)؛ قرچاندن؛ قرچەهاتن
frizzle (friz''l), *v.t. & v.i.* (١) قرچەقرچ لێ هەڵسان (سوورکردنەوەی خواردەمەنی)؛ قرچەهاتن.
(٢) سوورکردنەوەو ئاڵ کردن؛ سوورکردنەوەو ئاڵ بوون.
frizzly (friz'li), *adj.* لوول (قژ).
frizzy (friz'i), *adj.* = frizzly.
fro (frō), *adv.* بۆ دواوە: *(to and ~)* .
to and fro, بۆ پێشەوەو بۆ دواوە؛ هاتن‌وچوون.
frock (frok), *n.* کەوا یا ڕۆبی قەشە
v.t. کەوا یا ڕۆبێکی وەها لەبەرکردن.
frog (frôg, frog), *n.* (١) بۆق. (٢) قولفەیەکی نەخشدار بە جلەوە بۆ جوانی یا بەستن. (٣) ئامێری گۆڕینی شەمەندەفەر بۆ هێڵی تایبەتی خۆی لە چوار ڕێیاندا. (٤) [Slang]، کەسێکی فەرەنسی (لەڕووی سووکی‌یەوە).
frog in the throat, دەنگ نووسان
froggy (frôg'i, frog'i), *adj.* (١) بۆق ئاسا؛ وەك بۆق. (٢) پڕ لە بۆق.
frolic (frol'ik), *adj.* بە کەیف؛ حەز لە یاری کەر؛ خۆش
n. (١) گاڵتەوگەپ؛ گاڵتە. (٢) ئاهەنگێك یا یاری‌یەکی خۆش؛ یاری.
(٣) خۆشی؛ کەیف؛ ڕابواردن.
v.i. هەڵتووزاندن لە خۆشیدا؛ سەماکردن لە خۆشیدا؛ گاڵتەوگەپ کردن؛ ڕابواردن؛ یاری کردن
-frolicker *(n.)*; frolicky *(adj.)*.
frolicksome (frol'ik-səm), *n.* بە جۆش‌وخرۆش؛ حەز لە یاری‌و سەما کەر
from (frum, from), *prep.* (١) لە (شوێن):
(He walked ~ home.)
(٢) لە (کات): *(I stayed ~ Monday to Friday.)* .
(٣) لە (دەرهێنان لە شوێنێك): *(He took a comb ~ his pocket.)* .
(٤) لە (شت یا مرۆڤەوە)؛ لەلایەن:
(facts learned ~ reading; a letter ~ Mary)
(٥) لە (شوێن، دووری): *(She is far ~ home.)* .
(٦) لە (لێ دەرکردن، ژمارە): *(Take two ~ four.)* .
(٧) لە (قەدەغەکردن): *(He kept me ~ going.)* .
(٨) لە (بەرەڵاکردن لە شوێنێك): *(They released him ~ jail.)* .
(٩) لە (جیاکردنەوە لە، ناسینەوە): *(He didn't know me ~ Adam.)* .
(١٠) لە؛ بەهۆی: *(He trembled ~ fear.)* .
frond (frond), *n.* گەڵایەکی هەمە پەڕ (وەك هی دارخورما).
frondescent (fron-des'ənt), *adj.* پڕ لە گەڵا؛ گەڵای زۆرە.
-frondescence *(n.)*.
front (frunt), *n.* (١) ناوچەوان. (٢) دەم‌وچاو؛ ڕوو؛ ڕووخسار.
(٣) ڕووالەت؛ ڕوو: *(He puts on a bold ~ inspite of his fears.)* .
(٤) بێ شەرمی؛ بێ حەیایی.
(٥) پێشەوە؛ پێش؛ ڕوو؛ بەر. (٦) سەرەتا.
(٧) بەردەم؛ لە بەردەم: *(It's right in ~ of you.)* .
(٨) زەوی‌وخانووی قەراغ ڕووبار، دەریا، یا شەقام.
(٩) پێشەنگ؛ بەرایی جەنگ.
(١٠) بەرە: یەکگرتنی چەند حیزب‌و ڕێکخراوێك بۆ ئامانجێکی تایبەتی.
(١١) کەسێکی ناودار کە دەبێت بە نوێنەری دیاری کۆمەڵ یا دەزگایەك.
(١٢) کەسێك، دەستە یا دەزگایەك کە دەبێت بە ڕووالەتی دەستە یا دەزگایەکی تر بۆ داپۆشینی ئامانج‌و کاری ڕاستەقینەی ئەو دەستە یا دەزگایە.
(١٣) [Colloq.]، ڕووالەت؛ خۆدەرخستنی درۆ.
(١٤) ڕوو یا بەشی پێشەوەی خانوویەك.
adj. (١) لەپێشەوە؛ بۆ پێشەوە؛ هی پێشەوە؛ پێشەوە.
(٢) بە سەری زمان دەبێژرێ (دەنگناسی).
(وەك تیپی i, e لە ووشەی bid, met دا).
v.t. (١) بەرەو ڕوو وەستان. (٢) لە بەردەمدا بوون؛ لەپێشەوەیدا بوون.
(٣) پێ گەیشتن. (٤) بەرهەڵستی کردن.
(٥) ڕووالەت پیشاندان
v.i. بەرەو لایەك بوون (خانوو).
in front of, لەبەردەم؛ لەپێش.
frontage (frun'tij), *n.* (١) ڕووی خانوویەك؛ دیوی پێشەوەی خانوو.
(٢) ئەو لایەی دیوی پێشەوەی خانوویەك ڕووی تێ دەکات.
(٣) حەوشە یا چیمەنی بەردەمی خانوو؛ زەمینی نێوان خانوو شەقام.
(٤) زەمینی قەراغ ڕووبار، دەریاچە، یا شەقام.
frontal (frun't'l), *adj.* (١) پێشەوە؛ هی پێشەوە؛ هی بەردەم؛ لەپێشەوە. (٢) ناوچەوانی؛ تایبەتی بە ناوچەوان.
n. ئێسقانی ناوچەوان.
frontal (frun't'l), *n.* (١) شریتێك کە بە ناوچەوانەوە دەبەسترێت یا قەڵغانی سەرو دەم‌وچاو. (٢) پەردەی سەر قوربانگا (کڵێسە).
(٣) (ا) ڕوو؛ ڕووالەت. (ب) تاقێکی سێگۆشەیی بچووکی سەر پەنجەرە یا دەرگایەك (خانووسازی).
frontal attack, (١) هێرشی پێشەوە (جەنگ)؛ هێرشی سەر پێشەنگی سوپای دوژمن (٢) هێرشی ڕاستەوخۆ.
frontier (frun-têr', fron'têr), *n.* (١) سنوور (ووڵات).
(٢) بەشی ئاوەدان نەکراوەی نزیك سنووری ووڵاتێك.
(٣) بەشی نەزانراوی زانیاری: *(the ~s of medicine)* .
frontiersman (frun-têrz'mən), *n.* دانیشتووی بەشی ئاوەدان نەکراوەی ووڵات؛ نیشتەنی نزیك سنوور.
frontispiece (frun'tis-pēs', fron'tis-pēs'), *n.* (١) (ا) لاپەڕەی یەکەمی پەرتووکێك. (ب) سەرەتا (پەرتووك). (٢) وێنەی بەرامبەری لاپەڕەی پەرتووکێك. (٣) (ا) ڕووی پێشەوەی خانوویەك. (ب) تاقێکی سێگۆشەیی بچووکی سەر پەنجەرە یا دەرگا.
frontlet (frunt'lit), *n.* (١) شریتی ناوچەوان.
(٢) ناوچەوانی گیاندار یا باڵندە.
(٣) سنووری ڕازاوەی قوربانگا (کڵێسە).
front-page (frunt'pāj'), *adj.* لە لاپەڕەی یەکەمی ڕۆژنامەدا چاپکراو؛ گرنگ؛ سەرنج ڕاکێش: *(~ news)* .
front room, ژووری پێشەوەی ماڵ؛ ژووری میوان.
frosh (frosh), *n.* [Slang], قوتابی پۆلی یەکەمی زانکۆ، کۆلێج، یا قوتابخانە.
frost (frôst, frost), *n.* (١) بەستن؛ بوون بە زوقم. (٢) پلەی بەستن.
(٣) زوقم. (٤) ساردی (هەست).

(٥) [Slang]، شتێکی سەرنەکەوتوو (ئاهەنگ، شانۆگەری).

v.t. (١) بە زوقم داپۆشین؛ بە زوقم گرتن.

(٢) بە زوقم فەوتاندن (ڕووەك)؛ زوقم لێدان.

(٣) داپۆشینی کێك بە کرێمێکی سپی.

frost-bite (frôst′bīt′, frost′bīt′), ***n.*** سەرمابردن (مرۆڤ، ڕووەك)؛ سەرمالێدان.

-frostbitten ***(adj.).***

frosting (frôs′tiŋ, fros′tiŋ), ***n.*** کرێمی سپی سەر کێك.

frosty (frôs′ti, fros′ti), ***adj.*** (١) زۆر سارد؛ سارد وەك سەهۆڵ.

(٢) بە زوقم داپۆشراو؛ زوقم گرتوو (٣) سارد (هەست، ڕەووشت).

(٤) سەرسپی (٥) (ا) پیر. (ب) هی پیری.

-frostily ***(adv.)***; **frostiness** ***(n.).***

froth (frôth, froth), ***n.*** (١) کەف (٢) شتێکی هیچ‌وپووچ‌و بێ بایەخ.

v.t. (١) کەف پێکردن. (٢) بە کەف داپۆشین.

frothy (frôth′i, froth′i), ***adj.*** (١) کەفاوی؛ کەفی؛ بە کەف داپۆشراو.

(٢) هیچ‌وپووچ؛ بێ نرخ.

-frothily ***(adv.)***; **frothiness** ***(n.).***

frown (froun), ***v.i.*** (١) ناوچەوان گرژکردن؛ خۆ مۆن کردنەوە.

(٢) (~ on; ~ upon)، پەسەند نەکردن؛ بە دڵ نەبوون.

v.t. (١) (~ down)، دەمکوت کردن بە سەیرکردنێکی پەسەند نەکردنەوە.

(٢) ناوچەوان گرژکردن؛ مۆن بوونەوە.

n. (١) ناوچەوان گرژی؛ گرژی؛ مۆنی؛ مۆن بوونەوە.

(٢) پەسەند نەکردن؛ بە دڵ نەبوون.

frowzy (frou′zi), ***adj.*** (١) [Rare] ، بۆگەن.

(٢) پیس‌وپۆخڵ؛ پیس؛ چەپەڵ.

froze (frōz), *past tense of* **freeze.**

frozen (frō′z′n), *past participle of* **freeze.**

adj. (١) بەستوویەتی وەك سەهۆڵ؛ بەستوو.

(٢) ڕەق بووەوە؛ تەزیو؛ لە گۆ چوو.

(٣) بەستوویەتی لەناو سەهۆڵداندا (خواردەمەنی).

(٤) ووشك بوو (لە ترسدا)؛ سڕ دەبێت (لە ترسدا): ***(~ with terror)*** .

(٥) سارد (هەست)؛ هەست مردوو.

(٦) دەست بە سەردا گیراو (سامان): ***(~ assets)*** .

(٧) وەستاو (نرخ، مووچە... هتد): ***(Salaries were ~ .)*** .

fructiferous (fruk-tif′ẽr-əs), ***adj.*** بەردار؛ بە بەر.

fructose (fruk′tōs, frook′tōs), ***n.*** شەکری میوەو هەنگوین.

frugal (froo′g′l), ***adj.*** (١) گیر؛ پارە بەفیڕۆنەدەر؛ دەست بە پارەوە گر؛ دەست نوقاو. (٢) (ا) هەرزانبەها. (ب) کەم.

frugality (froo-gal′ə-ti), ***n.*** گیری؛ پارە بەفیڕۆنەدان؛ دەست بە پارەوە گرتن؛ دەست قووچاوی.

fruit (froot), ***n.*** (١) (*pl.*) . بەر؛ بەروبووم.

(٢) میوە؛ میوەهات. (٣) بەرهەم؛ ئەنجام: ***(the ~ of his work)*** .

(٤) [Archaic]، بەچە؛ بەچکە (مرۆڤ، گیاندار).

v.i. بەرگرتن؛ هاتنەبەر

v.t. هێنانەبەر

fruitage (froot′ij), ***n.*** (١) بەرگرتن؛ هاتنەبەر.

(٢) میوە؛ بەر؛ بەری وەرزێك. (٣) بەرهەم؛ ئەنجام؛ بەروبووم.

fruiter (froot′ẽr), ***n.*** (١) باخەوان؛ بێستانەوان.

(٢) داری بەردار.

(٣) کەشتی میوە گوێزەرەوە.

fruiterer (froot′ẽr-ẽr), ***n.*** (١) [Chiefly British] ، میوەفرۆش.

(٢) کەشتی میوە گوێزەرەوە.

fruit fly, مێرووی میوە (کە قۆزاخەکەی لەسەر میوەو سەوزە دەژی‌و دەیفەوتێنێ)

fruitful (froot′fəl), ***adj.*** (١) بەبەر؛ بەردار؛ بەبڕشت.

(٢) بە بەرهەم؛ بەکەڵك؛ بەسوود؛ ئەنجام بەخش: ***(a ~ plan)***

fruition (froo-ish′ən), ***n.*** (١) خۆشی.

(٢) بەرگرتن؛ هاتنەبەر؛ هاتنە بەرهەم؛ بەر:
(Success was the ~ of his years of work .)

fruitless (froot′lis), ***adj.*** (١) بێ سوود؛ بێ کەڵك؛ بێ ئەنجام.

(٢) بێ بەر؛ نزۆ.

-fruitlessness ***(n.).***

fruit tree, داری بەردار؛ درەختی بەرگر یا بەبەر.

fruity (froot′i), ***adj.*** (١) میوەیی؛ تام خۆش وەك میوە: ***(a ~ wine)*** .

(٢) خۆش (دەنگ)؛ ساز: ***(a ~ voice)*** .

(٣) [Colloq.]، تەڕوبڕ؛ خۆش: ***(a ~ story)*** .

frump (frump), ***n.*** ئافرەتێکی پیس‌وپۆخڵی تەنگەجیکڵانە.

frumpish (frump′ish), ***adj.*** = **frumpy.**

frumpy (frump′i), ***adj.*** پیس‌وپۆخڵ‌و تەنگەجیکڵانە (ئافرەت).

frustrate (frus′trāt), ***v.t.*** (١) کۆسپ خستنەڕێ؛ بەزاندن؛ تێکشکاندن؛ پەنگ پێ خواردنەوە؛ ژێرخستن: ***(He ~d our plans.)*** .

(٢) دیق پێکردن؛ نائومێدکردن؛ بێزارکردن.

frustrated (frus′trāt′id), ***adj.*** وەڕس؛ بێزار؛ پەست؛ نائومێد.

frustration (frus-trā′shən), ***n.*** بێزاری؛ وەڕسی؛ پەستی؛ پەست بوون؛ نائومێدی؛ نامرادی.

fry (frī), ***v.t.*** (١) سوورکردنەوە (خواردەمەنی).

(٢) [Obs.]، چەوساندنەوە؛ پەستکردن؛ تووڕەکردن.

v.i. (١) سووربوونەوە. (٢) [Obs.] ، تووڕەبوون.

fry (frī), ***n.*** (١) بەچکە ماسی. (٢) ماسی بچووك.

(٣) بەچکە؛ بەچە؛ منداڵ؛ لاو.

small fry, (١) منداڵ؛ منداڵان. (٢) هیچ‌وپووچ‌و بێ بایەخ (مرۆڤ، شت).

fryer (frī′ẽr), ***n.*** (١) سوورکەرەوە (مرۆڤ، دەفر، شت).

(٢) خواردنێك کە بۆ سوورکردنەوە باش بێت وەك مریشك.

frying pan, تاوە.

out of the frying pan into the fire, لە بارێکی خراپەوە بۆ خراپتر.

fuddle (fud′′l), ***v.t.*** سەر لێ شێواندن؛ سەر لێ تێکدان.

n. بارێکی شێواو

fuddy-duddy (fud′i-dud′i), ***n.*** [Slang]. (١) کەسێکی هەمیشە ڕەخنەگری بە هیچ ڕازی نەبوو. (٢) کەسێکی کۆنەپەرست؛ کەسێکی کۆنەباو

fudge (fuj), ***n.*** (١) قسەی درۆ یا هەڵبەستراو؛ قسەی قۆڕو بێ تام‌و هیچ‌وپووچ. (٢) جۆرە نوقڵ یا شیرینی‌یەکە.

(٣) دوا دەنگوباسی بە ڕەنگاوڕەنگ چاپکراو لە ڕۆژنامەیەکدا.

interj. قسەی قۆڕو هیچ‌وپووچ.

v.t. بە لامسەرلایی‌و هەر بە درۆوە کردن.

fuel (fū′′l), ***n.*** (١) سووتەمەنی (نەوت، دار، خەڵووز، بەنزین).

(٢) ئاگرخۆشکەر (هەست، کردار، کردەوە).

v.t. سووتەمەنی تێکردن یا تێخستن؛ ئاگر خۆشکردن (بە ڕاستی‌و بە مەجازی):
(to ~ the fire)

-fueler; fueller ***(n.).***

fugacious (fū-gā′shəs), ***adj.*** (١) کەم خایەن؛ زوو لەناوچوو؛ سەردەمی؛ کاتی. (٢) زوو وەریو (گەڵا).

fugitive (fū′jə-tiv), ***adj.*** (١) هەڵاتوو؛ ڕاکردوو؛ قاچاخ.

(٢) کەم خایەن؛ سەردەمی؛ زوو لەناوچوو. (٣) هەمیشە گۆڕاو.

n. (١) کەسێکی هەڵاتوو ، قاچاخ، یا ڕاکردوو بەهۆی تاوانکاری‌یەوە

(٢) شتێکی زوو لەناوچوو، کەم خایەن، یا سەردەمی.

fugleman (fū′g′l-mən), ***n.*** (١) سەربازی نموونە: کە ئەوەندە لە مەشقدا باشە لە سەرەتای ڕیزدا دەوەستێ تا ئەوانی تر چاوی لێ بکەن؛ سەربازی سەرمەشق. (٢) نموونە؛ سەردار.

fulcrum (ful′krəm), ***n.*** (١) ڕاگرە؛ ئەو خاڵەیە سەری نوێڵی لەسەر دادەنرێ بۆ بەرزکردنەوەی شت. (٢) هۆی زۆرلێکردن؛ هۆی زەبر خستنەسەر

fulfill, fulfil (fool-fil′), *v.t.* (١) هێنانەدی؛ بەجێهێنان؛ کردن؛ جێبەجێکردن. (٢) پەیڕەوی کردن؛ بە گوێ کردن. (٣) تەواوکردن

fulfill oneself, ئاوات و ئامانجی خۆ هێنانەدی.

fulfillment, fulfilment (fool-fil′mənt), *n.* (١) بە ئاوات گەیشتن؛ بە ئامانج گەیشتن؛ ئاوات هێنانەدی یا هاتنەدی (٢) ئاوات هێنەرەدی

fulgent (ful′jənt), *adj.* [Poetic], گەش؛ بریقەدار؛ بریقاوە.

full (fool), *adj.* (١) پڕ؛ لێوانلێو (*The glass is ~.*). (٢) تێر؛ مر (٣) پڕ؛ پڕ لە: (*a room ~ of people*). (٤) تەواو: (*a ~ load*). (٥) تەواو؛ هیچی کەم نییە: (*a ~ dozen*). (٦) پڕ؛ تەواو: (*a ~ moon; ~ speed*). (٧) تەواو؛ هەمووی: (*a ~ view*) (٨) خڕومڕ؛ پڕ؛ قەڵەو: (*a ~ face*). (٩) ڕەبەق؛ تەواو (*two ~ years*).

n. ئەوپەڕ؛ پڕ؛ زۆرترین.

adj. (١) بەتەواوی؛ تەواو: (*a ~ - grown boy*). (٢) یەکسەر؛ بەتەواوی: (*The blow landed ~ in his face.*).

full of, (١) پڕ؛ بڕ لە؛ پڕە لە. (٢) تێر. (٣) خەریک؛ سەرنج ڕاکێشراو.

full well, زۆرباش؛ باش؛ تەواو.

in full, (١) بەتەواوی؛ هەمووی (*to pay in full*). (٢) کورت نەکراوە (ووشە): (*to write the word in full*).

to the full, بەتەواوی؛ هەمووی.

full blood, (١) برایەتی؛ خوشکایەتی. (٢) توخمی ڕەسەن

full-blooded (fool′blud′id), *adj.* (١) بەهێز؛ تەڕوبڕ (٢) ڕەسەن

full-blown (fool′blōn′), *adj.* (١) گەشاوە (گوڵ)؛ کراوە (گوڵ). (٢) پێگەیشتوو؛ کامڵ؛ گەورەبوو.

full-dress (fool′dres′), *adj.* (١) تایبەتی بە جلی ڕەسمیی: (*a ~ suit*) (٢) ڕەسمیی: (*a ~ dinner*).

full dress, جل و بەرگێک کە لە بۆنەی ڕەسمیدا لەبەر دەکرێت.

full-faced (fool′fāst′), *adj.* (١) دەموچاو خڕ؛ دەموچاو پڕ؛ قەڵەو. (٢) دەموچاوی هەمووی دیارە (وێنە).

full-fledged (fool′flejd′), *adj.* (١) پەڕو باڵ دەرکردوو؛ باڵفڕە؛ باڵەفڕێ بوو (٢) پێگەیشتوو؛ گەورەبوو؛ کامڵ؛ تەواو: (*a ~ teacher, manager, member, etc.*)

full-grown (fool′grōn′), *adj.* پێگەیشتوو؛ کامڵ؛ گەورەبوو.

full-length (fool′leŋth′), *adj.* (١) هەمووی دەرخەر. (٢) ئاودامان؛ هەموو لەش دەرخەر یا داپۆشەر: (*a ~ picture, mirror, etc.*) (٣) کورت نەکراوە؛ تەواو؛ هەمووی بە تەواوی: (*a ~ novel*).

full moon, مانگی چواردە شەوە؛ مانگی پڕ.

fullness (fool′nis), *n.* پڕی؛ تەواوی.

fullness of time, لە کاتی خۆیدا؛ لە کاتی دیاریکراودا.

full professor, مامۆستای تەواوی زانکۆ (بەرزترین پلەی مامۆستایەتییە لە زانکۆدا).

full sail, (١) بە هەموو بایەوانەکانەوە. (٢) بە ئەوپەڕی توانا و خێراییەوە.

full stop, خاڵ (لە کۆتایی ڕستەدا).

full swing, ئەوپەڕی توانا و چالاکی.

full tilt, بە هەموو هێزێکەوە؛ ئەوپەڕی خێرایی.

full-time (fool′tīm′), *adj.* سەرومر (کارکردن، فرمان): (*He has a ~ job.; a ~ teacher*)

fully (fool′i), *adv.* (١) بەتەواوی؛ تەواو؛ هەمووی.

(٢) بەبێ کەموزیاد. (٣) ئێجگار زۆر؛ فرە. (٤) بەلای کەمەوە.

fulminate (ful′mə-nāt′), *v.i.* (١) [Rare]، چەخماخەو هەورەتریشقە دان. (٢) تەقینەوە (لە تووڕەییدا)؛ تەقین. (٣) قیژاندن (لە تووڕەییدا).

v.t. (١) تەقاندنەوە. (٢) قیژاندن و جوێن دان.

n. تەقەمەنی.

-fulmination *(n.)*; fulminator *(n.)*.

fulsome (fool′səm, ful′səm), *adj.* ناشرین و قێزهێنەرەوە (ستایشی درۆو بێ ئەندازە، مەرایی): (*~ flattery*).

fumble (fum′b'l), *v.i. & v.t.* (١) بۆ گەڕان بە ناقۆڵایی و کەمژەیی؛ دەست پێدا گێڕان (گیرفان)؛ دەست بۆ کوتان: (*to ~ for a key*) (٢) بەدەستەوەگرتن بە ناکارامەیی. (٣) کردنی کارێک بە ناقۆڵایی و ناکارامەیی؛ زمان گیران و هەڵەکردن: (*He ~ed throgh his speech.*) (٤) تۆپ نەگرتنەوە (یاری فوتبۆڵی ئەمەریکی).

n. (١) پەل کوتان؛ دەست بۆ کوتان بە ناقۆڵایی. (٢) تۆپ نەگرتنەوە.

-fumbler *(n.)*.

fume (fūm), *n.* (١) دووکەڵ؛ چڕە دووکەڵ؛ دووکەڵێکی بۆگەن و هەناسە سوارکەر. (٢) شتێک کە تەنها هەر لە خەیاڵدا هەبێ و بوونی نەبێ. (٣) [Rare]، تووڕەیی؛ زۆر پەستی.

v.i. (١) چڕە دووکەڵ لێ هاتنەدەرەوە؛ دووکەڵ لێ هەڵسان. (٢) زۆر تووڕەبوون؛ هەڵچوون.

v.t. چڕە دووکەڵ لێدان یا پیاکردن؛ پاککردنەوە بە دووکەڵ (بۆ کوشتنی جانەوەر).

fumigate (fū′mə-gāt′), *v.t.* (١) کوشتنی جانەوەر لە ماڵ، باخ، یا بێستاندا بە دووکەڵی کیمیایی تایبەتی؛ پاککردنەوە لە جانەوەر بە چڕە دووکەڵ؛ قانگدان. (٢) [Rare or Archaic]، بۆن خۆش کردن.

-fumigation *(n.)*; fumigator *(n.)*.

fumy (fūm′i), *adj.* پڕ لە دووکەڵ؛ دووکەڵی لێ دەبێتەوە؛ تەمومژاوی؛ دووکەڵاوی.

fun (fun), *n.* خۆشی؛ ڕابواردن؛ کەیف؛ یاری؛ گاڵتەوگەپ؛ قۆشمە؛ سەیر.

adj. [Colloq.], خۆش؛ قۆشمە: (*a ~ movie*).

for (or in) fun, بۆ گاڵتە؛ بە گاڵتەوە؛ بۆ کەیف و ڕابواردن؛ بۆ سەیر.

have fun, ڕابواردن؛ خۆش ڕابواردن؛ کات بە خۆشی بردنەسەر.

make fun of, گاڵتەپێکردن؛ پێ پێکەنین.

funambulist (fyoo-nam′byoo-list), *n.* تەنافباز.

function (fuŋk′shən), *n.* (١) کار؛ ئیش؛ کردار. (٢) ئەرکی سەرشان؛ ئەرک: (*The ~ of a policeman is to protect and assist the public.*) (٣) پیشە. (٤) ئاهەنگ. (٥) ژمارەیەکی گۆڕاو (بیرکاری).

v.i. کارکردن؛ ئیش کردن؛ بەکارهاتن؛ بەکەڵک هاتن.

functional (fuŋk′shən-'l), *adj.* (١) هی کار؛ هی ئەرک. (٢) بەکاردێت؛ کاردەکات؛ باش کاردەکات.

-functionalism *(n.)*.

functionally (fuŋk′shən-'l-i), *adv.* لە ڕووی کارکردن، ئەرک بەجێهێنان یا بەکارهاتنەوە.

functionary (fuŋk′shən-er′i), *n.* فەرمانبەر؛ مووچەخۆر؛ کاربەدەست.

fund (fund), *n.* (١) ئازووقە: (*a ~ of good humor*). (٢) (ا) هەندێ پارەی تەرخان کراو بۆ مەبەستێکی تایبەتی: (*orphans' ~*) (ب) (*pl.*)، پارەی ئامادە بۆ خەرج کردن؛ پارە. (٣) (*pl.*)، [British] (*the ~*)، قەرزی فەرمانڕەوایی ئینگلیزی. (٤) دەزگای بەڕێوەبردنی پارەی تەرخان کراو بۆ مەبەستێکی تایبەتی.

v.t. (١) پارە دانان بۆ دانەوەی سوودی قەرزێك (٢) گۆڕینی قەرزێكی ماوە كورت بۆ ماوە درێژو سوود لێ وەرگرتنی. (٣) پارەكۆكردنەوەو خستنەیە شوێنێكی تایبەتی. (٤) پارەپێدان یا لەسەر سەرف كردن: *(to ~ cancer research)*.

fundamental (fun´də-men′t'l), *adj.* (١) بنچینەیی؛ بناغەیی؛ ریشەیی؛ بنەڕەتی؛ پێویست (٢) هی نزمترین دەنگ (مۆسیقاناسی).

n. (١) بناغە؛ بنچینە؛ بنەڕەت. (٢) دەنگی بنچینە یا نزم (مۆسیقاناسی).

fundamentalism (fun´də-men′t'l-iz'm), *n.* (١) بڕوابوونی كوێرانە بە هەموو ناوەڕۆكی ئینجیل وەك چۆنێتی درووستبوونی جیهان و ئادەم و حەوار بەهەشت و دۆزەخ. (٢) بڕوابوون بەم بیروباوەڕە.

fundamentalist (fun´də-men′t'l-ist), *n.* كوێر بڕوا (بەتایبەتی بە هەموو شتێك كە لە ئینجیلدا نووسراوە)؛ كەسێك كە بە توندوتیژی بڕوای بە ڕێبازێك هەبێ بەتایبەتی هی ئاینی.

adj. تایبەتی بە كوێر بڕوا.

fundamentally (fun´də-men′t'l-i), *adv.* لە ڕووی بنچینەوە؛ بە شێوەیەكی بناغەیی؛ لە ڕووی ئەو شتانەوە كە بنچینەیین.

funeral (fū′nẽr-əl), *adj.* تایبەتی بە پرسە؛ هی پرسە؛ غەمگین.

n. پرسە؛ مردوو ناشتن.

funerary (fū′nẽr-er´i), *adj.* تایبەتی بە پرسەو مردوو ناشتن

funereal (fū-nêr′i-əl), *adj.* غەمگین؛ ناخۆش وەك پرسە.

fungal (fuŋ′gəl), *adj.* = fungus.

fungi (fun′ji), *alternative plural of* **fungus.**

fungoid (fuŋ′goid), *adj.* قارچكی؛ تایبەت بە قارچك.

n. قارچك؛ كەڕوو؛ ڕووەكی وەك قارچك.

fungous (fuŋ′gəs), *adj.* (١) وەك قارچك یا كەڕوو؛ تایبەتی بە قارچك یا كەڕوو. (٢) لەپڕ سەر هەڵدەدات و لەپڕ نامێنێ.

fungus (fuŋ′gəs), *n.* (١) قارچك؛ كەڕوو؛ ڕووەكی قارچكی. (٢) شتێك كە لەپڕ دەڕوێت بەڵام زۆر بەردەوام نابێ.

funk (fuŋk), *n.* [Colloq.]. (١) ترسان؛ ترس؛ زراوچوون؛ وورە بەردان. (٢) كەسێكی زراوچوو یا وورەبەردەر.

v.i. [Colloq.], ترسان و پاشگەزبوونەوە.

v.t. [Colloq.], (١) ترسان؛ لێ ترسان. (٢) خۆ لێ دزینەوە لە ترسدا.

-funky *(adj.).*

funky (fuŋ′ki), *adj.* سادە؛ حاكی *(a ~ hotel)*.

funnel (fun′'l), *n.* (١) ڕەحەتی (٢) دووكەڵكێش.

v.i. & v.t. بە ڕەحەتی تێكردن. ناردن، یا ئاراستەكردن لە یەك شوێنەوە.

funniness (fun′i-nis), *n.* نەنتیكەیی؛ سەیرخۆشی؛ قۆشمەیی.

funny (fun′i), *adj.* (١) نەنتیكە؛ سەیرخۆش؛ قۆشمە؛ قۆشمەچی؛ قۆشمەباز؛ نوكتەچی. (٢) [Colloq.]. سەیر؛ نائاسا.

n. وێنەی سەیرو قۆشمە لە ڕۆژنامەیەكدا؛ ئەو بەشەی ڕۆژنامەیەك كە ئەم جۆرە وێنانەی تێدایە.

-funnily *(adv.).*

fur (fũr), *n.* (١) تووكی نەرم و شلی هەندێ گیاندار. (٢) كەوڵی ئەم جۆرە گیاندارانە. (٣) فەروە؛ كەوڵ.

adj. فەروە؛ لە كەوڵ درووستكراو

v.t. (١) بە فەروە كردن یا داپۆشین یا ڕازاندنەوە. (٢) تەخت كردن.

furbish (fũr′bish), *v.t.* (١) ساف ولووس كردن؛ بۆیەكردن و بریقانەوە. (٢) ~ up : تازەكردنەوە؛ چاكردنەوە.

furfur (fũr′fẽr), *n.* كرێشی سەر

furious (fyoor′i-əs), *adj.* (١) زۆر تووڕە. (٢) زۆر توندوتیژو بەهێز: *(a ~ attack)*

furl (fũrl), *v.t.* پێچانەوە (ئاڵا)؛ هەڵكردن؛ لوول كردن.

v.i. لوول بوون؛ هەڵكران.

n. (١) تۆی شتێكی لوول كراو یا هەڵكراو. (٢) لوول كردن؛ لوول بوون؛ پێچانەوە؛ هەڵكردن.

furlong (fũr′lôŋ), *n.* پێوانەیەكی دووریی بریتییە لە هەشت یەكی میلێك یا ٢٢٥ یارد.

furlough (fũr′lō), *n.* پشوو پێدان؛ پشوو (بەتایبەتی هی سەربازان).

v.t. ڕێگەپێدان یا پشوودان بە سەربازێك بۆ ماوەیەك.

furnace (fũr′nis), *n.* (١) تەنوور؛ كوورە؛ تونی گەرماو؛ توون. (٢) شوێنێكی زۆر گەرم. (٣) تاقیكردنەوەیەكی گران.

furnish (fũr′nish), *v.t.* (١) دانانی ژێرەخەرو سەرەخەر لە ناوماڵدا. (٢) پێدانی ئەو شتەی پێویستە؛ پێدانی هەموو شتێكی پێویست؛ پێدان.

furnishings (fũr′nish-iŋz), *n.pl.* (١) شتومەكی ناوماڵ وەك كورسی و مێزو بەڕەو شتی وەهای تر. (٢) جل وبەرگ.

furniture (fũr′ni-chẽr), *n.* (١) شتومەكی ناوماڵ وەك كورسی و مێزو جێی نووستن و بەڕە... هتد. (٢) [Archaic]: ئەو شتانەی پێویستە بۆ سوارێك و ئەسپەكەی (وەك قەڵغان، زین... هتد).

furor (fyoor′ôr), *n.* (١) تووڕەیی؛ زۆر تووڕەیی. (٢) شێتگیربوون. (٣) جۆش؛ هەستی بەتین؛ شەیدایی؛ بەزم.

furrier (fũr′i-ẽr, fũr′yẽr), *n.* (١) فەروەفرۆش؛ كەوڵ فرۆش. (٢) وەستای فەروە.

furriery (fũr′i-ẽr-i), *n.* (١) فەروە بەگشتی؛ كەوڵ. (٢) درووستكردن و چاكردنەوەو فرۆشتنی فەروە.

furrow (fũr′ō), *n.* (١) دێراو؛ هێڵی جووت؛ هێڵی كاسن. (٢) شتێك كە لە دێراو بچێ؛ چرچی ناوچەوان یا دەم وچاو.

v.t. (١) دێراو هەڵدان؛ شەستەدان. (٢) هەڵدڕین و پێدا ڕۆیشتن (كەشتی بە دەریادا).

v.i. (١) دێراو هەڵدان؛ شەستەدان. (٢) چرچ ولۆچ تێكەوتن (ناوچەوان).

furry (fũr′i), *adj.* (١) لە فەروە درووستكراو؛ هی فەروە. (٢) فەروە لەبەر. (٣) قەراغەكەی بە فەروە گیراوە. (٤) فەروەیی.

further (fũr′thẽr), *adj.* (١) دوورتر. (٢) (ا) زیاتر؛ زۆرتر؛ هی تر. (ب) تر؛ هی تر: *(till ~ notice)*.

adv. (١) دوورتر (شوێن، كات)؛ بۆ دوورتر. (٢) زیاتر (ڕادە، پلە)؛ تا ڕادەیەكی زیاتر. (٣) لەوە بەولاوە؛ زۆرتر

v.t. پەرەپێدان؛ پاڵپشتی كردن؛ پێشخستن؛ یارمەتیدان: *(to ~ the cause of peace)*

furtherance (fũr′thẽr-əns), *n.* (١) پەرەپێدان؛ یارمەتیدان؛ پێشخستن؛ پاڵپشتی كردن. (٢) یارمەتی؛ پاڵپشتی.

furthermore (fũr′thẽr-môr´,), *adv.* جگە لەوەیش؛ لەوەیش بەولاوە؛ زیاد لەوەیش؛ زیاد لەمە.

furthermost (fũr′thẽr-mōst´), *adj.* دوورترین (شوێن، كات، پلە، ڕادە)؛ ئەوپەڕ (ڕادە).

furthest (fũr′thist), *adj.* دوورترین.

adv. (١) دوورترین (شوێن، كات). (٢) ئەوپەڕ (ڕادە، پلە).

furtive (fũr′tiv), *adj.* نهێنی؛ دزی؛ پەنهانی؛ بە نهێنی؛ بێ خشپە: *(a ~ look)*

-furtively *(adv.)*; **furtiveness** *(n.).*

furuncle (fyoor′uŋ-k'l), *n.* سوورەڵێكی بچووك.

fury (fyoor′i), *n.* (١) زۆر تووڕەیی؛ شێتگیری. (٢) توندوتیژی؛ زەبر؛ دڕندەیی. (٣) كەسێكی توندوتیژی دابین نەكراو (بەتایبەتی ئافرەت).

like fury, [Colloq.], (١) بە توندوتیژی؛ بە دڕندانە. (٢) زۆر خێرا.

fuse (fūz), *v.t.* (١) تواندنەوە. (٢) تێكەڵاوكردن؛ كردن بە یەك؛ یەكخستن.

v.i. (١) توانەوە. (٢) بوون بە یەك؛ تێكەڵاوبوون؛ یەككەوتن.

fuse (fūz), *n.* (١) پلیتەی تەقەمەنی. (٢) فیوز (ئەلەكتریك).

fusee (fū-zē′), *n.* (١) شقارتەیەك كە با نایكوژێنێتەوە. (٢) ڕووناكییەكی سووری ووریاكەرەوەیە (هێڵی شەمەندەفەر) (٣) پلیتەی تەقەمەنی. (٤) خولخولۆكەی زەنبەلەكی كاتژمێری كۆن.

fuselage (fū′z'l-ij, fū′s'l-ij, fū′zə-läzh´), *n.* جگە لەشی فڕۆكە

له باڵو کلکەکەی (کە شوێنی دانیشتن‌و بارە).

fusion (fū′zhən), *n.* (١) تووانەوەو بوون بە یەك؛ تێکەڵاوبوون.
(٢) بوون بە یەك؛ یەکگرتن؛ یەککەوتن: ***(a ~ of political parties)***.
(٣) شتێکی یەکگرتوو؛ شتێکی تێکەڵاو.

fusion bomb, بۆمبای هایدرۆجینی.

fusionism (fū′zhən-iz'm), *n.* یەکگرتنی جۆرەها حیزب یا کۆمەڵە یا نەتەوە؛ تیۆری‌و ڕێبازی ئەم یەکگرتنە.

-fusionist ***(n.).***

fuss (fus), *n.* (١) لە ئەندازە بەدەر مەراق خواردن بە شتی هیچ‌وپووچەوە؛ نازونووز؛ شپرزەیی‌و جرپنی لەسەر هیچ. (٢) کەسێکی وەها.
v.i. (١) لە ئەندازە بەدەر مەراق خواردن‌و شپرزەیی بە شتی هیچ‌وپووچەوە؛ نازونووزکردن (٢) زۆر گوێ بە شتی بێ بایەخ دان.
(٣) زۆر بە دەوروقنگدا هاتن‌و مەرایی کردن‌و بە درۆ بەتەنگەوەهاتن:
(to ~ over somebody)
v.t. مەراق خواردن لە خۆڕایی.

fussy (fus′i), ***adj.*** (١) شپرزە؛ جرپن؛ بە جرت‌وفرت.
(٢) بە هیچ ڕازی نابێت؛ بۆڵەبۆڵ کەر؛ بە نازونووز؛ بەقێزوبێز.
(٣) زۆر سەرنج بە شتی ووردو بێ بایەخ دەر؛ لە ئەندازە بەدەر پاك‌وتەمیزو گوێ بە شتی ناگرنگ دەر (لە ناومال یا دەرەوە).

-fussiness ***(n.).***

fusty (fus′ti), ***adj.*** (١) کەڕوو هەڵهێناو؛ بۆگەن. (٢) کۆن؛ کۆنباو.

futile (fū′t'l), ***adj.*** (١) بێ سوود؛ بێ کەڵك؛ بێ ئەنجام.
(٢) بێ بایەخ؛ هیچ‌وپووچ؛ بێ نرخ؛ ناگرنگ.

futility (fū-til′ə-ti), *n.* (١) بێ سوودی؛ بێ کەڵکی؛ بێ ئەنجامی.
(٢) بێ بایەخی؛ هیچ‌وپووچی. (٣) شتێکی بێ سوود

future (fū′chẽr), ***adj.*** (١) هی دواڕۆژ؛ داهاتوو.
(٢) هی داهاتوو (ڕێزمان– کاتی کردار).
n. (١) دواڕۆژ؛ پاشەڕۆژ؛ داهاتوو؛ لەمەولا؛ لەمەودوا.
(٢) (*pl.*): شتێك کە دەکڕدرێت‌و دەفرۆشرێت کە گوایە لە دواڕۆژدا ئاڵوگۆڕ دەکرێت (پارەبازی). (٣) کاتی کرداری دواڕۆژ (ڕێزمان).

futureless (fū′chẽr-lis), ***adj.*** بێ دواڕۆژ؛ بێ هیوای دواڕۆژ؛ بێ ئاوات.

future life, ئەوەودنیا.

future perfect tense, کاتی کرداری دواڕۆژی تەواو (ڕێزمان):
(وەك " **will have finished** " لەم ڕستەیەدا:
(I will have finished the dictionary by then.).

futurism (fū′chẽr-iz'm), *n.* ئایندەگەری: بیروباوەڕێکی هونەرییە لەکاتی جەنگی جیهانی یەکەمدا پەیدابوو داوای وازلێهێنانی شێوازی کۆنی هونەرو داهێنانی شێوازی نوێی دەکرد.

-futurist ***(n.).***

futurity (fū-toor′ə-ti, fū-tyoor′ə-ti), *n.* (١) دواڕۆژ؛ پاشەڕۆژ.
(٢) ڕووداوێك یا بارێکی دواڕۆژ. (٣) ڕەگەزی دواڕۆژ.

fuze (fūz), *n.* = **fuse.**

fuze (fūz), ***v.t. & v.i.*** **to fuse.**

fuzee (fū-zē′), *n.* = **fusee.**

fuzz (fuz), *n.* کەنگەموو (قۆخ، مرۆڤ)؛ کەندەموو:
(the ~ on a peach)
v.t. & v.i. بە کەندەموو داپۆشین.

fuzzy (fuz′i), ***adj.*** (١) بە کەندەموو داپۆشراو.
(٢) لێڵ (بیروباوەڕ، باری شتێك)؛ ناڕوون؛ نادیار.

-fuzzily ***(adv.)***; **fuzziness** ***(n.).***

G g

G, g (jē), ***n.*** (١) تیپی حەوتەمی ئەلفوبێی ئینگلیزییە.
(٢) دەنگی ئەم تیپە: ("گ" یا "ج").
(٣) (ا) حەوتەم. (ب) ئەم تیپە بە چاپ کراوی یا هەڵکەنراوی.
adj. (١) تایبەتی بە تیپی " G ". (٢) حەوتەم لە پلە یا ڕیزدا.
G (jē), ***n.*** (١) نیشانەی ژمارە (٤٠٠) لە ڕۆمانیدا.
(٢) [Slang]، هەزار دۆلار. (٣) نمرەی " باش " (قوتابخانە).
gab (gab), ***v.i.*** [Colloq.], چەنەدان؛ هەلەوەڕی کردن؛ قسەی زۆرو بێ تام کردن
n. چەنەبازی؛ چەنەدان؛ زۆروێژی
gabardine (gab′ẽr-dēn′, gab′ẽr-dēn′), ***n.*** گەبەردین جۆرە قوماشێکی خوری یا لۆکەیە.
gabber (gab′ẽr), ***n.*** [Colloq.], چەنەباز؛ زۆروێژ
gabble (gab′'l), ***v.i.*** چەنەدان؛ چەنەبازی کردن؛ قسەی بێ تام کردن.
v.t. چەنەدان؛ زۆروێژی کردن.
n. زۆروێژی؛ چەنەبازی.
-gabbler ***(n.)***
gabby (gab′i), ***adj.*** [Colloq.], زۆروێژ؛ چەنەباز؛ هەلەوەڕ.
gable (gā′b'l), ***n.*** (١) دیوارێکی سێگۆشەیی کە هەردوو لای بە سەربانێکی لێژ گیرابێت. (٢) تاقێکی سێگۆشەیی سەر دەرگا یا پەنجەرەیەك.
gaby (gā′bi), ***n.*** [Colloq.], کەسێکی ساویلکەو بێ مێشك
gad (gad), ***v.i.*** گەڕانێکی بێ ئامانج؛ گەڕان بەدوای ڕابواردندا.
gad (gad), ***n.*** (١) نەقیزە (٢) ئەسکەنە؛ پێکارێکی وەك ئەسکەنە؛ منخ.
v.t. (١) نەقیزە تێوەژەندن؛ تێوەژەندن. (٢) کانزای خام شکاندن بە ئەسکەنە.
gadabout (gad′ə-bout′), ***n.*** [Colloq.], کەسێکە کە هەمیشە بەدوای ڕابواردندا دەگەڕێ؛ خانە بێزار.
gadder (gad′ẽr), ***n.*** = **gadabout.**
gadfly (gad′flī′), ***n.*** (١) خەرەنگێز
(٢) کەسێکی خەڵك پەستکەر؛ ملۆزم.
gadget (gaj′it), ***n.*** (١) ئامێرێکی بچووك؛ بەشێکی بچووکی ئامێرێك.
(٢) شتێکی بچووك بەتایبەتی هی بێ سوودو ناپێویست.
Gael (gāl), ***n.*** گێل: هاوولاتییەکی ناوچە بەرزەکانی ئوسکوتلەندە یا ئێرلەندە کە پێشیان دەڵێن: " سێلت "
Gaelic (gāl′ik), ***adj.*** (١) تایبەتی بە ڕەگەزی " گێل "
(٢) تایبەتی بە زمانی " گێلیك "
n. زمانی " گێلیك " (کە لە ئوسکوتلەندەو ئێرلەندە قسەی پێ دەکرێ).

gaff (gaf), ***n.*** (١) قولاپێکی گەورەی ئەستوور بەسەری دار یا ڕوویەکەوە (بۆ دەرهێنانی ماسی گەورە لە ئاو دوای گرتنی).
(٢) چوقولێکی تیژی ئاسنە دەکرێتە قاچی کەڵەشێری شەڕەوە.
(٣) [British Slang]، تیاترۆیەکی هەرزانبەها.
(٤) تەومەرەی کەشتی بایەوان.
v.t. (١) ماسی گیراو دەرهێنان لە ئاو بە قولاپێکی بەمێز.
(٢) [Slang]، هەڵخەڵەتاندن.
gaffe (gaf), ***n.*** هەڵەیەك لە هەڵسان و دانیشتنی ناو کۆمەڵدا (وتە یا کردار)؛ وتە یا کردارێکی نابەجێ کە لەبەرچاوی خەڵك بکرێت.
gag (gag), ***v.t.*** (١) خنکاندن؛ ڕشانەوە
(٢) دەم داخستن بە شتێك بۆ قسە نەکردن یا هاوار نەکردن.
(٣) قسە لێ قەدەغەکردن؛ ڕێگەنەدانی قسەکردن و بیروڕا دەربڕین.
(٤) ڕادە دانان یا قەدەغەکردنی دووان لە پەرلەماندا.
(٥) داخستن (مەکینە)؛ کوژاندنەوە.
v.i. (١) خنکان؛ ڕشانەوە. (٢) [Slang]، گاڵتەوگەپ کردن؛ نوکتەبازی کردن
n. (١) شتێك کە دەخرێتە دەمەوە بۆ قسە نەکردن یا هاوار نەکردن؛ دەم داخەر. (٢) دووان لێ قەدەغەکردن (دادگا):
(The judge issued a ~ order.)
(٣) شتێك کە دانساز بەکاری دەهێنێت بۆ دەم کردنەوە. (٤) لغاو.
(٥) (ا) نوکتە؛ گاڵتە. (ب) فێڵ؛ فێڵ وتەڵەکە.
gage (gāj), ***n.*** (١) بارمتە. (٢) بەڵێن (بەتایبەتی هی هاتن بۆ شەڕ بە فڕێدانی دەستکێشێك لەبەرچاوی بەرامبەرەکەت بۆ نیشانەی ئەم بەڵێنە)
(٣) ڕووبەڕوو وەستان؛ مەیدانخوازی.
v.t. [Archaic], (١) گرەوکردن. (٢) بەستنەوە بە بەڵێنێکەوە.
gage (gāj), ***n. & v.t.*** = **gauge.**
gage (gāj), ***n.*** قۆخ.
gag man, نوکتەباز؛ نوکتەچی؛ قۆشمەچی.
gag rule (or law), قەدەغەکردنی لێدووان لە مەسەلەیەك (بەتایبەتی لە دادگا یا پەرلەماندا).
gaiety (gā′ə-ti), ***n.*** (١) خۆشی؛ کەیف و خۆشی و زەماوەند.
(٢) نوواندن.
gaily (gā′li), ***adv.*** (١) بە خۆشی و بە کەیفەوە.
(٢) بە ڕەنگی جوان و گەشەوە.
gain (gān), ***n.*** (١) زیادە (بەتایبەتی لە سامان یا لە دەسکەوتدا).
(٢) دەسکەوت؛ دەسکەوتن؛ سوود؛ قازانج.
v.t. (١) دەسکەوتن؛ پەیداکردن. (٢) بردنەوە (ملەملێ).
(٣) دەسکەوتن (قازانج، سوود). (٤) گەیشتن.
(٥) زیادبوون (سەنگ)؛ قەڵەوبوون: *(to ~ weight)*.
v.i. (١) پێشکەوتن. (٢) زیادبوون (سەنگ)؛ قەڵەوبوون.
gain on, پێشکەوتن (ملەملێ).
gain over, ڕاکێشانە لای خۆ.
gainful (gān′fəl), ***adj.*** بەسوود؛ سوودبەخش؛ بەکەڵك:
(~ employment)
-gainfully ***(adv.).***
gainly (gān′li), ***adj.*** جوان؛ بە لەنجەولار؛ قۆز.
gainsay (gān′sā′), ***v.t.*** (١) حاشاکردن.
(٢) بەرپەرچدانەوە؛ بەدرۆخستنەوە.
gait (gāt), ***n.*** ڕەوت (ئەسپ، مرۆڤ)؛ لارولەنجە.
v.t. ڕەوت کردن بە ئەسپ و ماین.
gaiter (gā′tẽr), ***n.*** (١) پووزەوانە. (٢) گێترە (سەرباز، پۆلیس).
(٣) پێڵاوی بێ قەیتان.
gal (gal), ***n.*** [Slang], = **girl.**
gala (gā′lə, gal′ə, gä′lə), ***n.*** ئاهەنگ؛ زەماوەند.
adj. خۆش؛ زەماوەندی.
in gala. بە جلی زەماوەندەوە؛ بە جلی جوان و ڕازاوەو سەیرانەوە.

galactic (gə-lak′tik), *adj.* (١) شیر؛ شیری؛ له شیر وەرگیراو.
(٢) هی هێلی کاکێشان (ئەستێرەناسی). (٣) ڕەوانی شیر زیادکەر.
galavant (gal′ə-vant′), *v.i.* = **gallivant.**
galaxy (gal′ək-si), *n.* (١) [(G-)] هێلی کاکێشان (ئەستێرەناسی).
(٢) کۆنەستێرە؛ کۆمەڵە ئەستێرە.
(٣) (ا) دەستەیەك مرۆڤی زیرەكو بەناوبانگ. (ب) کۆمەڵێك شتی بریقەدار.
gale (gāl), *n.* (١) بای قاتم. (٢) [Poetic]، شەماڵ.
(٣) قاقای پێکەنین؛ هەڵچوونێك. (٤) [Colloq.]، جۆش‌وخرۆشی.
gall (gôl), *n.* (١) زراو؛ زەرداو. (٢) شتێکی تاڵو ناخۆش. (٣) ڕق؛ قین.
(٤) [Colloq.]، بێ حەیایی؛ چاوقایمی؛ بێ شەرمی.
gall (gôl), *n.* (١) جدەو (ئەسپ، ماین)؛ برین. (٢) (ا) پەستی؛ زویری.
(ب) هۆی پەستی یا زویری. (٣) شوێنێکی سوواو یا بێ هێز.
v.t. (١) ڕووشاندن (پێست)؛ بریندارکردن بە لێخشاندن.
(٢) پەستکردن؛ زویرکردن.
v.i. ڕووشان؛ بریندار‌بوون بە لێخشاندن
gall (gôl), *n.* لووی ڕووەك؛ دوومەڵێکە لە ڕووەك دێت بەهۆی جانەوەر یا
بەکتریاوە.
gallant (gal′ənt), *adj.* (١) جوان؛ گەورەو جوان؛ قەشەنگ:
(a ~ ship)
(٢) ئازا؛ بەجەرگ؛ جوامێر؛ نەترساو؛ مەرد: *(a ~ warrior, man, etc.)* .
(٣) جوان‌و کەشخە (جل‌وبەرگ): *(~ attire)*
(٤) (ا) بە ڕەفتارو ناسك لە هەڵسان‌و دانیشتن لەگەڵ ئافرەتدا؛ جوامێر.
(ب) دڵدار؛ حەزکەر لە دڵداری.
n. (١) کەسێکی ئازا؛ جوامێرێك.
(٢) (ا) کەسێکی ڕەفتار جوان لەگەڵ ئافرەتدا؛ جوامێر. (ب) دڵدار.
v.t. (١) دڵداری کردن لەگەڵ ئافرەتێکدا
(٢) لەگەڵ ئافرەتێکدا بوون بۆ پاراستن یا ئاگاداری.
v.i. ڕەفتاری جوامێرانە نواندن.
gallantry (gal′ən-tri), *n.* (١) ئازایی؛ جوامێری؛ نەترسان.
(٢) ڕەوشتی دڵدارانە (٣) (*pl.*) کردەوەو وتەی جوامێرانەو پیاوانە.
(٤) دڵداری (٥) [Archaic]، نواندن؛ خۆدەرخستن.
gall bladder, زراو؛ زەرداو یا تاڵاو.
gallery (gal′ēr-i), *n.* (١) هەیوان؛ سەکۆ؛ ڕاڕەو. (٢) باڵکۆن.
(٣) سەکۆی دواوەی کەشتی بایەوانی کۆن.
(٤) باڵکۆنی نهۆمی دووەمی سینەما یا تیاترۆ (کە هەرزانترین جێگەیە).
(٥) هەرزانترین جێی سینەما یا تیاترۆ.
(٦) ئەو کەسانەی لەم جێگا هەرزانانە دادەنیشن. (٧) زەوقی بۆرەپیاو.
(٨) گوێگران یا تەماشاکەران (لە یاریگا یا کۆبوونەوەی پەرلەماندا).
(٩) ڕاڕەو یا ژوورێکی تەسك‌و درێژ. (١٠) نیگارگا؛ نیگارخانە؛ گەلەری.
(١١) کۆمەڵە نیگارو تابلۆو پەیکەر.
(١٢) شوێنی وێنەگرتن، نیشان شکاندن... هتد: *(a shooting ~)* .
(١٣) خەنەقی ژێرزەمین.
play to the gallery, (١) خۆنوواندن لەسەر شانۆ بە جۆرێك کە
تەماشاکەرانی جێگە هەرزانەکان، واتە بۆرە پیاوان،پەسەندی بکەن.
(٢) ڕەفتارنوواندن بە جۆرێك کە بۆرەپیاوان پێیان خۆش بێت.
galley (gal′i), *n.* (١) کەشتی‌یەکی درێژکۆلەی کۆنە بە بایەوان‌و سەوڵ
لێ دەخوڕێت (٢) بەلەمێکی سەرۆك لەسەر کەشتی جەنگی ئینگلیزی.
(٣) چێشتخانە واتە مووبەقی کەشتی یا فڕۆکە.
(٤) سینی‌یەکی تەنکە تیپی ئامادەی چاپەمەنی تێدا هەڵدەگیرێت.
galley proof, نموونەی یەکەمی چاپەمەنی (پێش هەڵەبڕکردنی‌و
دوا چاپکردنی)
galley slave, (١) بەندی سەوڵ لێدەر لەسەر کەشتی بایەوان‌و سەوڵ.
(٢) زەحمەتکێش؛ کرێکاری کاری ووشك‌و ناخۆش.
Gallic (gal′ik), *adj.* (١) تایبەتی بە وولاتی " گۆل " ی کۆن، واتە
فەرەنسا و خەڵکەکەی (٢) فەرەنسی.

galling (gôl′iŋ), *adj.* پەستکەر؛ زویرکەر.
gallivant (gal′ə-vant′, gal′ə-vant′), *v.i.* گەڕان بەدوای
ڕابواردندا.
gallon (gal′ən), *n.* گالۆن.
gallop (gal′əp), *n.* (١) غار؛ غارغارێن؛ ڕمبازێن؛ ڕمبازی.
(٢) [Colloq.]، کارێکی زۆر خێرا.
v.i. (١) غارغارێن کردن؛ ڕمبازی کردن؛ تاودان
(٢) زۆر بە خێرا کارکردن یا جووڵانەوە.
v.t. غارپێکردن.
-galloper *(n.)*.
gallows (gal′ōz), *n.* (١) سێدارە؛ قەنارە.
(٢) هەڵواسین؛ کردن بە سێدارەدا.
(٣) کەسێك کە شایستەی هەڵواسین بێت بە سێدارەدا.
gallows bird, [Colloq.], کەسێك کە شایستەی هەڵواسین بێت بە
سێدارەدا.
gallows humor, جۆرە نوکتەو قۆشمەبازی‌یەکە کە شتی ناخۆش بە
هیچ‌وپووچ‌و سووك‌و لاقرتێ دەگرێ‌و دەردەخات.
gallstone (gôl′stōn′), *n.* بەردی ناو زراو.
galoot, galloot (gə-lo͞ot′), *n.* [Slang], کەسێکی ناقۆڵاو لەش
لاروخوارو پێتی‌و بێ مێشك.
galop (gal′əp), *n.* (١) سەمایەکی خێرا. (٢) مۆسیقای ئەم سەمایە.
galore (gə-lôr′), *adv.* فرە؛ زەبەنە؛ ئێجگار زۆر:
(She has dresses ~ .)
n. [Rare], فرە؛ زۆر؛ زەبەنە
galosh, galoshe (gə-losh′), *n.* کالۆش: پێڵاوێکی لاستیکی ئاو
نەدزە لەسەر پێڵاوی ترەوە لەپێ دەکرێت.
galvanic (gal-van′ik), *adj.* (١) تایبەتی بە تەووژمی ئەلەکتریکی
باتری. (٢) ووریاکەرەوە یا هێنەرەجۆش (وەك بە تەووژمی ئەلەکتریك)؛
بزوێنەر.
galvanism (gal′və-niz′m), *n.* (١) ئەلەکتریکی پێکهێنراو لە
کارلێکردنی کیمیایی. (٢) ئەو لقەی زانستی فیزیا کە لەمە دەکۆڵێتەوە.
(٣) بەکارهێنانی ئەلەکتریك بۆ چارەکردنی نەخۆشی.
galvanize (gal′və-nīz′), *v.t.* (١) تەووژمی ئەلەکتریك لێدان (بۆ
لەحیم کردن یا کاری وەها). (٢) هێنانەجۆش؛ جم‌وجووڵ تێخستن؛ بزواندن.
(٣) ڕووکەش کردن بە چینکۆ (بەتایبەتی ئاسن بۆ ژەنگ هەڵنەهێنان)؛
چینکۆکردن.
-galvanization *(n.)*.
galvanized iron, ئاسنی ڕووکەش کراو بە چینکۆ (بۆ ژەنگ-
هەڵنەهێنان).
galvanometer (gal′və-nom′ə-tēr), *n.* پێوەری تەووژمی
ئەلەکتریك.
galvanoscope (gal-van′ə-skōp′), *n.* دۆزەرەوەی تەووژمی
بێ هێزی ئەلەکتریك.
gam (gam), *n.* (١) دیدەنی (لەنێوان ڕاوکەری نەهەنگدا).
(٢) تاقمێك نەهەنگ.
v.i. (١) دیدەنی کردن (بەتایبەتی لە دەریادا). (٢) یەککگرتنەوەی تاقمە نەهەنگ.
v.t. دیدەنی کردن (لە دەریادا).
gambit (gam′bit), *n.* (١) سەرباز کردن بە قوربانی بۆ دەسکەوتێکی
گەورەتر (یاری شەترەنج). (٢) مناوەرە (بۆ دەسکەوتێکی گەورە).
gamble (gam′b'l), *v.i.* (١) قومارکردن. (٢) شتێکی پڕ مەترسی کردن
لە پێناوی دەسکەوتێکی گەورەدا.
v.t. (١) (away ~)، پارە دۆڕاندن بە قومار. (٢) گرەوکردن.
n. کردارێکی پڕ مەترسی؛ قومار؛ هات‌ونەهات؛ دووبەختی.
gambler (gam′blēr), *n.* قومارچی؛ قومارکەر.
gambol (gam′bəl), *n.* قەڵەمبازدان‌و یاری کردن؛ یاری.

v.i. قه‌ڵه‌مبازدان‌و یاری کردن؛ یاری کردن.

game (gām), *n.* (١) یاری؛ گه‌مه
(Football and basketball are ~s.)
(٢) شێوه‌ی یاری کردن
(٣) تاقیکردنه‌وه‌ی ئازایی، زیره‌کی، یا ده‌ربردن. ***(the ~ of life)*** .
(٤) پیلان ***(He saw through her ~.)***
(٥) گیاندارو باڵنده‌ی کێوی ڕاوکراو
(٦) گۆشتی گیاندارو باڵنده‌ی کێوی ڕاوکراو. (٧) [Colloq.]، ئامانج.
(٨) [Slang]، کاروبار، یا کاسبی‌یه‌کی پڕ مه‌ترسی.
v.i. قومارکردن
v.t. پاره دۆڕاندن به قومار.
adj. (١) تایبه‌تی به گیاندارو باڵنده‌ی کێوی ڕاوکراو.
(٢) (ا) ئازا (ب) ئاماده‌و به‌جۆش: ***(He's ~ for anything.)*** .
big game, (١) گیانداری کێوی گه‌وره‌ی ڕاوکراو (شێر، پڵنگ... هتد).
(٢) [Slang]، کارێکی گرنگ‌و پڕ مه‌ترسی.
make game of, گاڵته‌پێکردن؛ به گاڵته‌گرتن یا دانه‌به‌ر.
play the game, [Colloq.]. (١) په‌یڕه‌وی کردنی ده‌ستووری کاروبارێک.
(٢) به ڕه‌وا ڕه‌فتارکردن.
the game is up, پیلانه‌که ژێرکه‌وتووه یا تێکشکاوه.

gamecock (gām′kok′), *n.* که‌ڵه‌شێری شه‌ڕ

gamekeeper (gām′kēp′ẽr), *n.* پاسه‌وانی باڵنده‌و گیانداری کێوی.

game laws, یاسای ڕاوکردنی گیاندارو باڵنده‌ی کێوی.

gamely (gām′li), *adv.* ئازایانه

gamesome (gām′səm), *n.* به‌که‌یف؛ حه‌ز له یاری که‌ر.

gamester (gām′stẽr), *n.* قومارچی؛ قومارکه‌ر

gamete (gam′ēt, gə-mēt′), *n.* گه‌میت؛ خانه‌ی زاوزێ: خانه‌یه‌که له‌گه‌ڵ خانه‌یه‌کی تردا جووت ده‌گرن‌و ده‌بنه زینده‌وه‌ری تازه.

gamic (gam′ik), *adj.* زاوزێیی

gamma (gam′ə), *n.* (١) تیپی سێیه‌می ئه‌لف‌وبێی یۆنانی.
(٢) سێیه‌م. (٣) مایکرۆگرام.

gamma rays, تیشکی گاما.

gammer (gam′ẽr), *n.* پیرێژن (به‌تایبه‌تی لادێیی).

gammon (gam′ən), *n.* مه‌رز (تاوڵه).

gammon (gam′ən), *n. & interj.* [Colloq.]. قسه‌ی قۆڕو بێ مانا (بۆ هه‌ڵخه‌ڵه‌تاندن).
v.t. & v.i. [Colloq.], قسه‌ی قۆڕو بێ مانا کردن

-gamous (gə-məs), پاشگرێکه به‌مانای: ژنهێنان‌و شووکردن:
(monogamous, polygamous)

gamut (gam′ət), *n.* (١) هه‌موو مه‌ودای ئاوازی مۆسیقا.
(٢) هه‌موو مه‌ودا یا ڕاده؛ له سه‌ره‌تاوه تا دوایی؛ هه‌موو:
(She ran the ~ of emotions.)

gamy (gām′i), *adj.* (١) تامێکی تیژی هه‌یه (وه‌ك گۆشتی باڵنده‌و گیانداری کێوی). (٢) بۆندار؛ ئه‌ختێك بۆگه‌ن. (٣) بزێو.

-gamy (gə-mi), پاشگرێکه به‌مانای ژنهێنان‌و شووکردن:
(polygamy)

gander (gan′dẽr), *n.* (١) نێره‌ی قاز. (٢) که‌سێکی گه‌وج‌و بێ مێشك.
(٣) [Slang]، سه‌یرکردنێك.

gang (gaŋ), *n.* (١) ده‌سته کرێکار
(٢) ده‌سته شه‌لاتی؛ ده‌سته‌یه‌ك پیاوکوژ یا پیاوخراپ.
(٣) تاقمێك به‌ند که پێکه‌وه ئیشیان پێ ده‌کرێ.
(٤) ده‌سته‌یه‌ك هه‌رزه‌ی گه‌ڕه‌ك؛ پێڕ؛ تاقم.
(٥) ده‌سته (ئامێر).
v.i. (~ **up**), بوون به ده‌سته؛ بوون به تاقم
v.t. [Colloq.], گه‌له‌کۆمه‌کی لێکردن؛ به تاقم په‌لاماردان.
gang up on, [Slang], گه‌له‌کۆمه‌کی لێکردن.

gangrene (gaŋ′grēn), *n.* گانگرین؛ تیراوێ: برینێکی زۆر پیسه له قاچ‌و ده‌ست‌و لاق‌و باڵ دێت‌و دایده‌ڕزێنێت‌و ساڕێژبوونه‌وه‌ی زه‌حمه‌ته.
v.i. & v.t. تووشی تیراوێ بوون؛ پووکانه‌وه؛ داڕزانی ئه‌ندامی له‌ش.
-gangrenous *(adj.)*.

gangster (gaŋ′stẽr), *n.* ئه‌ندامی تاقمێك شه‌لاتی؛ شه‌لاتی؛ شه‌قاوه؛ پیاوخراپ.

gangway (gaŋ′wā′), *n.* (١) ڕاڕه‌و؛ ده‌رگا.
(٢) ده‌رگای ته‌نیشتی که‌شتی. (٣) ڕاڕه‌وێکی سه‌رده‌می ته‌خته.
(٤) ڕاڕه‌وی نێوان ڕیزه کورسی.
(٥) ڕاڕه‌وی دووبه‌شکه‌ری په‌رله‌مانی ئینگلته‌ره.
(٦) چین یا ڕاڕه‌وی سه‌ره‌کی کانی ژێرزه‌مین.

gantlet (gônt′lit, gant′lit), *n.* (١) سزایه‌کی سوپایی‌یه سه‌ربازی گوناهبار ڕای ده‌کرد به‌ناو دوو ڕیز سه‌ربازداو له هه‌ردوو ڕیزه‌که‌وه به دار لێیان ده‌دا. (٢) چه‌ند ده‌رده‌سه‌ری‌یه‌ك؛ چه‌ند ناخۆشی‌یه‌کی یه‌ك له دوای یه‌ك
(٣) دوو هێڵی شه‌مه‌نده‌فه‌ر که له جێگه‌یه‌کی ته‌سکدا ده‌بن به‌یه‌ك.
v.t. کردن به‌یه‌کی دوو هێڵی شه‌مه‌نده‌فه‌ر.
run the gantlet, (١) سزا خواردن (ژماره یه‌ك ببینه).
(٢) به‌رده‌وام بوون له‌سه‌ر کاری خۆ له‌کاتێکدا که له هه‌موولایه‌که‌وه هێرشت ده‌کرێته سه‌ر.

gantlet (gônt′lit, gant′lit), *n.* = **gauntlet.**

gantry (gan′tri), *n.* (١) چوارچێوه‌ی به‌رمیل له‌سه‌ر دانان له‌سه‌ر لا.
(٢) چوارچێوه‌ی هه‌ڵگرتن‌و گواستنه‌وه‌ی مه‌کینه‌ی به‌رزکه‌ره‌وه‌ی خانوو کردن
(٣) چوارچێوه‌ی نیشاره‌تی هێڵی شه‌مه‌نده‌فه‌ر.

gaol (jāl), *n.* = **jail.**

gaoler (jāl′ẽr), *n.* = **jailer.**

gap (gap), *n.* (١) بۆشایی؛ که‌له‌به‌ر؛ کون؛ درز؛ که‌لێن؛ ده‌لاقه.
(٢) ده‌ربه‌نگ؛ که‌ل؛ که‌لایی؛ چه‌م.
(٣) پچڕپچڕی.
(٤) جیاوازی: ***(There's a ~ between his thinking and mine.)*** .
v.t. که‌له‌به‌رتێکردن؛ کون تێکردن

gape (gāp), *v.i.* (١) ده‌م داچه‌قاندن (باوێشك، برسێتی).
(٢) چاو تێ بڕین به ده‌م داچه‌قاوی (له سه‌رسامیدا)؛ ئه‌بڵه‌ق بوون
(٣) کردنه‌وه؛ داپچڕاندن.
n. (١) (ا) ئه‌بڵه‌ق بوون؛ چاو تێ بڕینێك به ده‌م داچه‌قاوی (له سه‌رسامیدا).
(ب) باوێشك. (٢) کون؛ درزێکی گه‌وره؛ که‌له‌به‌ر.
(٣) ده‌م داچه‌قان.

garage (gə-räzh′, gə-räj′), *n.* گه‌راج.
v.t. خستنه گه‌راجه‌وه.

garb (gärb), *n.* (١) جل‌وبه‌رگ؛ جل. (٢) ڕووکه‌ش؛ دیوی ده‌ره‌وه.
(٣) [Obs.]، شێواز.
v.t. جل کردنه‌به‌ر؛ پۆشین؛ پۆشته‌کردن.

garbage (gär′bij), *n.* (١) پاشه‌ڕۆك؛ پیسایی؛ زبڵ؛ گه‌ندوگو.
(٢) شتی بێ فه‌ڕو هیچ‌وپووچ: ***(literary ~)***

garbage bin, زبڵدانی گه‌وره.

garbage can, زبڵدان؛ ته‌نه‌که‌ی خۆڵ‌و به‌رماوه‌و زبڵ.

garbage collecter, خۆڵڕێژ؛ زبڵڕێژ؛ زبڵ کێش.

garble (gär′b'l), *v.t.* (١) [Rare]، له بێژنگ دان؛ پاك‌وپیس کردن.
(٢) شێواندن (چیرۆك)؛ تێکدان؛ به‌سه‌ریه‌کدادان.

garden (gär′d'n), *n.* (١) باخچه؛ باخ؛ بێستان؛ باخی سه‌وزه.
(٢) (*pl.*) باخچه‌ی گشتی؛ گوڵستان.
v.i. باخه‌وانی کردن؛ باخچه ناشتن‌و په‌روه‌رده‌کردن.
v.t. باخچه ناشتن‌و په‌روه‌رده‌کردن.
adj. (١) باخچه‌یی؛ هی باخچه. (٢) (ا) ئاسایی؛ ساده. (ب) به کێش.

garden cress, ته‌ره‌تیزه. (هه‌روه‌ها " cress ").

gardener (gärd′nẽr, gär′d'n-ẽr), *n.* باخه‌وان.

gardenia (gär-dēn′yə, gär-dē′ni-ə), *n.* گاردزنیا (گول، رووەك)

gargle (gär′g'l), *v.t. & v.i.* غەرغەرەكردن.

n. ئاو یا شلەی غەرغەرەپێكردن.

gargoyle (gär′goil), *n.* پەیكەر یا پلووسكە ئاوێكە لە شێوەی دەعبایەك یا گیاندارێكی سەیردا بە گوێ سەبانەوە یا لای سەرووی دیوارەوە.

garish (gâr′ish), *adj.* زەق (رەنگ)؛ زۆر بریقەدار.

garland (gär′lənd), *n.* (١) چەپكە گوڵو گەڵا (دەكرێتە سەر بۆ جوانی)؛ گوڵبەند (٢) كۆمەڵە هەڵبەست یا گۆرانی هەڵبژاردە.

v.t. چەپكە گوڵو گەڵا رێكخستن؛ رازاندنەوە بە چەپكە گوڵو گەڵا.

garlic (gär′lik), *n.* سیر.

-garlicky *(adj.).*

garment (gär′mənt), *n.* جلوبەرگ؛ جل

v.t. پۆشین؛ جل لەبەركردن.

garner (gär′nēr), *n.* (١) عەمباری گەنمو جۆو دانەوێڵە. (٢) گەنجینە.

v.t. كۆكردنەوەو هەڵگرتن؛ كردنە عەمبارەوە.

garnet (gär′nit), *n.* (١) جۆرە بەردێكی بەنرخە. (٢) سوورێكی تۆخ.

garnet (gär′nit), *n.* ئامێری بەرزكەرەوە (بۆ باركردنی كەشتیو باردا گرتن)

garnish (gär′nish), *v.t.* (١) رازاندنەوە؛ جوانكردن.

(٢) رازاندنەوەی خواردەمەنی (یا هەر بۆ جوانی یا بۆ تام):

(A steak is often ~ed with parsley.)

(٣) دەست بەسەرداگرتنی بەشێك لە مووچە یا سەرمایەی قەرزارێك لەلایەن میرییەوە بۆ قەرزدانەوە.

n. (١) جوانی؛ شتێكی جوان. (٢) شتێك كە دەخرێتە سەر قاپ لەگەڵ خواردەمەنیدا بۆ جوانی یا تام (وەك كەرەوز، بادەم... هتد).

(٣) [Obs.]: مز (بەتایبەتی كە لە بەندی تازە دەسەنرا لەلایەن بەندە كۆنەكان یا پاسەوانی بەندیخانەوە).

-garnishment *(n.).*

garnishee (gär′ni-shē′), *n.* كەسێك كە دەست بەسەر بەشێك لە مووچەكەیدا دەگیرێ بۆ قەرزدانەوە.

v.t. دەست بەسەرداگرتنی بەشێك لە مووچە یا سەرمایەی قەرزارێك بۆ دانەوەی قەرزەكەی

garniture (gär′ni-chēr), *n.* شتی رازاندنەوە

garret (gar′it), *n.* ژووری بەینی سەربانو بنمیچ (لە خانوویەكدا كە سەربانی لێژی هەیە).

garrison (gar′i-s'n), *n.* (١) ئۆردوو (٢) ئۆردوگا؛ قشڵە؛ قەڵا.

v.t. ئۆردوو دانان لە قشڵە یا قەڵایەكدا بۆ پاراستنی.

garrulity (gə-rōō′lə-ti), *n.* زۆروێژی؛ چەنەبازی.

garrulous (gar′oo-ləs, gar′yoo-ləs), *adj.* زۆروێژ؛ چەنەباز؛ زۆربلێ؛ دەمەوەر

garter (gär′tēr), *n.* (١) ئاسقی گۆرەوی ژنانە.

(٢) [G-]. مەدالیایەكی بەرزی ئینگلیزییە.

v.t. بەستن یا هەڵواسین بە ئاسقی

garter belt, قایشێكی لاستیكە ئاسقی پێوەیە ژنان دەیكەنە ئارقەدیان.

garter snake, جۆرە مارێكی بچووكی خەت خەتی ئەمەریكای باكوورە.

gas (gas), *n.* (١) گاز؛ هەوا؛ با؛ گازی كیمیایی (٢) باوبژە؛ بای ناوسك.

(٣) بەنزینی ئۆتۆمبیل، فڕۆكە... هتد. (٤) [Slang]، لاف؛ هەلات؛ فیشال.

v.t. (١) بەنزین تێكردن (مەكینە).

(٢) هێرش بردنە سەر بە گاز؛ كوشتن یا بریندارکردن بە گاز.

v.i. (١) گاز لێ دەرچوون. (٢) [Slang]، فیشال كردن؛ لاف لێدان.

adj. تایبەتی بە گاز

gas up, پڕكردن لە بەنزین (ئۆتۆمبیل)؛ بەنزین تێكردن.

step on the gas, [Slang], (١) پێ نان بە بەنزیندا؛ بەنزینی زیادە دان بە ئۆتۆمبیل. (٢) پەلەكردن؛ خێراكردن.

gasbag (gas′bag′), *n.* (١) كیسەی گاز (بالۆن)

(٢) [Slang]، كەسێكی زۆروێژ.

gas burner, زۆپا یا فڕنی گاز.

gas chamber, ژووری كوشتن بە گاز.

gas engine, مەكینەی بەنزین.

gaseous (gas′i-əs, gas′yəs), *adj.* گازین؛ تایبەتی بە گاز.

gas fitter, فیتەری بۆری گاز یا سووتەمەنی.

gas furnace, (١) كوورەی گاز دەرهێنەر لە خەڵووز. (٢) كوورەی گاز.

gash (gash), *v.t.* هەڵدڕین؛ بڕین؛ بریندارکردن.

n. قڵیشێكی قووڵ لە لەشدا؛ بڕین یا برینێكی قووڵ.

gasify (gas′ə-fī′), *v.t. & v.i.* كردن بە گاز.

-gasification *(n.).*

gasket (gas′kit), *n.* (١) قەپاغ؛ دەمەوانە.

(٢) گوریسی پێچانەوەی بایەوانی قەدكراو بە تەوەرەوە.

gas mask, ماسكەی گاز: بۆ هەڵنەمژینی گازی ژەهراوی.

gas meter, پێوەری گاز: بۆ پێوانی سووتەمەنی بەكارهێنراو لە ماڵاندا.

gasoline, gasolene (gas′'l-ēn′, gas′'l-ēn′), *n.* بەنزین؛ گازۆلین.

gasometer (gas-om′ə-tēr), *n.* (١) دەفری تیا هەڵگرتنو پێوانی گاز. (٢) عەمباری گاز.

gasp (gasp), *v.i. & v.t.* هەناسەبڕكێ؛ هەنسكدان؛ هەنسك.

at the last gasp, (١) لە دوا هەناسەدا؛ كاتی دەم بەیەكدادان؛ لەپێش مردندا. (٢) زۆر درەنگ؛ لە هەرە دواییدا.

gas station, بەنزینخانە.

gassy (gas′i), *adj.* (١) پڕ لە گاز. (٢) وەك گاز؛ گاز ئاسا

(٣) [Colloq.]، فیشالچی؛ فیشالباز.

gastrectomy (gas-trek′tə-mi), *n.* لابردنی بەشێك لە سك (پزیشكەوانی).

gastric (gas′trik), *adj.* تایبەتی بە سك؛ هی سك.

gastric ulcer, برینی دیواری ناوەوەی سك.

gastritis (gas-trī′tis), *n.* هەوكردن، سووربوونەوە یا بریندار بوونی دیواری ناوەوەی سك.

gastro- (gas′trō, gas′trə), پێشگرێكە بەمانای: سك؛ هی سك.

gastrointestinal (gas′trō-in-tes′ti-n'l), *adj.* هی سكو ریخۆڵە.

gastronome (gas′trə-nōm′), *n.* كەسێكە كە حەز لە خواردنی باش دەكات.

-gastronomer *(n.)*; **gastronomic** *(adj.)*; **gastronomist** *(n.).*

gastronomy (gas-tron′ə-mi), *n.* هونەری خواردنی باش خواردن.

gastroscope (gas′trə-skōp′), *n.* ئامێری لێ وردبوونەوەی ناوسك.

-gastroscopic *(adj.)*; **gastroscopy** *(n.).*

gate (gāt), *n.* (١) چەپەرە؛ دەرگای دەرەوە؛ دەروازە؛ چەپەر.

(٢) دەرگا؛ رێگە: *(the ~ of one's heart)*.

(٣) دەربەند؛ كەل. (٤) دەرگا یا كونی دابینكردنی ئاو لە بەستێكدا.

(٥) (ا) سەرجەمی پارەی بلیتی نواندنێكی گشتی یا پیشانگایەك

(ب) سەرجەمی گوێگران یا تەماشاكەرانی نواندنێكی وەها.

v.t. [British]. قەدەغەكردنی چوونە دەرەوەی قوتابییەكی كۆلیج لە كۆلیجەكە.

give the gate, [Slang], دەركردن؛ لە كۆڵ خۆ كردنەوە؛ خۆ لێ رزگاركردن.

gateway (gāt′wā′), *n.* (١) دەروازە؛ دەرگا.

(٢) رێگە؛ هۆی گەیشتن بە شوێنێكو لێ هاتنەوە دەرەوەی.

gather (gath′ēr), *v.t.* (١) كۆكردنەوە؛ گردكردنەوە؛ خڕكردنەوە.

(٢) چنینەوە؛ كردنەوەو كۆكردنەوە (گوڵ، میوە):

(to ~ a harvest, flowers, etc.)

(٣) وا بۆ دەركەوتن؛ وا تێگەیشتن: *(I ~ that you disagree.)*.

(٤) خۆ گورج كردنەوەو ئامادەكردن.

(٥) زیادکردن: *(The car ~ed speed.)* .
(٦) جل هێنانەوەیەك یا قەدکردن. (٧) ناوچەوانی خۆ گرژکردن.
v.i. (١) کۆبوونەوە؛ کۆمەڵ بوون؛ گردبوونەوە. (٢) گەیین (دوومەڵ).
(٣) زیادبوون؛ زۆربوون. (٤) گرژبوون (ناوچەوان).

gathering (ga*th*′ẽr-iŋ), ***n.*** (١) کۆکردنەوە؛ گردکردنەوە.
(٢) کۆبوونەوە؛ کۆڕ؛ کۆمەڵ. (٣) دوومەڵ.

gauche (gōsh), ***adj.*** ناشرین (کردەوەی کۆمەڵایەتی)؛
کردەوەی نابەجێ.

gaud (gôd), ***n.*** شتێکی ڕازێنەرەوەی هەرزانبەها.

gaudy (gôd′i), ***adj.*** زەق (ڕەنگ)؛ زۆر بریقەدارو هەرزانبەها؛
لە ئەندازە بەدەر بریقەدار.

-gaudily ***(adv.)***; **gaudiness** ***(n.)***.

gauffer (gôf′ẽr), ***v.t. & n.*** = **goffer.**

gauge (gāj), ***n.*** (١) پێوانە؛ پێوەر؛ ئەندازە.
(٢) ڕادەی تیادا جێگەبوونەوە. (٣) پانایی نێوان دوو هێڵی شەمەندەفەر.
(٤) پانایی نێوان دوو پێچکەی هەردوولای ئۆتۆمبیل.
(٥) تیرەکی لوولەی تفەنگ.
(٦) (ا) شوێنی کەشتییەك سەبارەت بە کەشتییەکی ترو باوە.
(ب) ئەوەندەی کەشتییەك بە بارەوە نوقم دەبێت لە ئاودا.
v.t. (١) پێوان؛ ئەندازەگرتن. (٢) خەملاندن؛ بە گۆترە دانان؛ گۆترەکردن.
(٣) یەککردنی ئەندازەیەك لەگەڵ ئەندازەی گشتی.
(٤) گرتنەوەی قوڕوقسڵ بە ئەندازەی ڕاست.

gauger (gāj′ẽr), ***n.*** (١) پێوەر (مرۆڤ، ئامێر).
(٢) پێوەری بەرمیلی خواردنەوەی سەرخۆشکەر (بۆ باج لێگرتنی).
(٣) باجگر.

gaunt (gônt, gänt), ***adj.*** (١) لەڕولاواز؛ ڕەقەڵە؛ پووکاوە؛
لە برسدا زەرد هەڵگەڕاو. (٢) چۆڵ‌وهۆڵ‌و ناخۆش؛ دڵ پەستکەر.

gauntlet (gônt′lit, gänt′lit), ***n.*** (١) دەستکێشی شەڕ (کە ناوەوەی
لاستیکە و دەرەوەی ئاسنە بۆ پاراستن. ئەمەیش جۆرێکە لە قەڵغان).
(٢) دەستکێشی کار.
(٣) ڕووبەڕوو وەستان؛ ئەمە ئەرزو ئەمە گەز: *(to fling down the ~)* .

gauntlet (gônt′lit, gänt′lit), ***n.*** (١) سزای سەربازێکە بریتییە لە
ڕاکردنی سەربازەکە بەناو دوو ڕیز سەربازدا، لەکاتێکدا کە لە هەردوو ڕیزەکەوە
بە دار لێی دەدەن. (٢) تاقیکردنەوەیەکی سەخت؛ کارێکی سەخت.

gauze (gôz), ***n.*** (١) کرێشە؛ برنجۆك؛ شاش.
(٢) تەمێکی تەنك؛ تەم‌ومژێکی تەنك.

-gauziness ***(n.)***; **gauzy** ***(adj.)***.

gave (gāv), *past tense of* **give.**

gavel (gav′′l), ***n.*** (١) چەکوشی بەرد ئەقاڕی کردن؛ چەکوش.
(٢) چەکوشی سەرۆکی کۆبوونەوە یا کۆڕێك.

gawk (gôk), ***n.*** کەسێکی ساوێلکەی گەمژەی بێ مێشك.
v.i. [Colloq.], چاو تێ برین‌و واق وڕمان؛ ئەبلەق بوون؛ واق وڕمان.

-gawkily ***(adv.)***; **gawkiness** ***(n.)***.

gawky (gôk′i), ***adj.*** شان‌و شەپیلك خوار.
n. کەسێکی گەمژەو بێ مێشك.

gay (gā), ***adj.*** (١) بەکەیف؛ دڵخۆش.
(٢) کراوە (ڕەنگ)؛ جوان‌و ڕەنگاوڕەنگ: *(~ colors)* .
(٣) حەز لە ڕابواردن کەر؛ سەرسەری: *(a ~ life)* .
(٤) [Colloq.]، هەتیوباز؛ حیز.

gayety (gā′ə-ti), ***n.*** = **gaiety.**

gayly (gā′li), ***adv.*** = **gaily.**

gaze (gāz), ***v.i.*** چاو تێ برین؛ سەیرکردن بەبێ چاو تروکاندن.
n. چاو تێ برین؛ سەیرکردن بەبێ چاو تروکاندن.

gazebo (gə-zē′bō), ***n.*** سابات؛ کەپر.

gazelle (gə-zel′), ***n.*** ئاسك؛ ئاسکە کێوی.

gazette (gə-zet′), ***n.*** (١) ڕۆژنامە؛ غەزەتە.
(٢) بڵاونامەی فەرمانڕەوایی یا زانکۆ.
v.t. بڵاوکردنەوە لە ڕۆژنامە یا بڵاونامەدا.

gazetteer (gaz′ə-têr′), ***n.*** (١) ڕۆژنامەچی؛ ڕۆژنامەگەر.
(٢) کارگێڕی بڵاونامەیەکی فەرمانڕەوایی یا زانکۆ.

gear (gêr), ***n.*** (١) (ا) جل‌وبەرگ. (ب) جل‌وبەرگی سەرباز یا سوارچاکێك.
(٢) کەرەسەو پێداویستییەکانی کارێك. (٣) گێڕ (مەکینە).
v.t. (١) کەرەسەو پێداویستی تەواو پێدان.
(٢) گونجاندن؛ شیان:
(They ~ed production to the new demand.)
(٣) (ا) بە گێڕ لەیەکدان. (ب) خستنە گێڕەوە.

gear up for, خۆ بۆ ئامادەکردن: *(to gear up for a fight)* .
high gear, (١) گێڕی بەرز (٢) [Colloq.] ، خێرا؛ ئەوپەڕی توانا.
in gear, (١) لە گێڕدایە (٢) ڕێك‌وپێکە.
low gear, (١) گێڕی نزم، واتە هێواش‌و بەهێز.
(٢) [Colloq.]، هێواش
not in gear, (١) لە گێڕدا نییە؛ لە بۆشدایە.
(٢) شێواو؛ ناڕێك‌وپێك؛ تێکچوو.
reverse gear, گێڕی دواوە.
shift gears, (١) گێڕ گۆڕین. (٢) گۆڕینی شێوەی کردنی کارێك.

gee (jē), ***interj. & n.*** [Slang], ووشەیەکە سەرسامی دەردەبڕێت.

gees (gēs), *plural of* **goose.**

geezer (gē′zẽr), ***n.*** پیرە پیاوێکی سەیر.

gel (jel), ***n.*** جێل: ماددەیەکی جەلاتینییە.

gelatin, gelatine (jel′ə-t′n), ***n.*** جەلاتین.

gelatinize (ji-lat′′n-īz′), ***v.t.*** کردن بە جەلاتین.
v.i. بوون بە جەلاتین.

gelatinous (ji-lat′′n-əs), ***adj.*** جەلاتینی.

gelation (jel-ā′shən, jə-lā′shən), ***n.*** توندکردنەوە یا ڕەق کردنەوە
بە ساردی.

geld (geld), ***v.t.*** (١) خەساندن. (٢) لاوازکردن؛ بێ هێز کردن.

geld (geld), ***n.*** باجێکی کۆنی ئینگلیزییە.

gelding (gel′diŋ), ***n.*** یەختە؛ ئەسپی یەختە؛ ئەسپی خەسێنراو؛
ئەسپی خەساو.

gelid (jel′id), ***adj.*** سەهۆڵاوی؛ بەستوو؛ زۆر سارد.

gelt (gelt), *alternative past tense and p.p. of* **geld.**

gem (jem), ***n.*** (١) گەوهەر. (٢) شتێکی زۆر جوان‌و بەنرخ.
v.t. بە گەوهەر ڕازاندنەوەو جوانکردن.

geminate (jem′ə-nāt′), ***adj.*** جووت؛ دوانە.
v.t. کردن بە دوانە؛ جووت جووت کردن.
v.i. بوون بە دوانە؛ جووت جووت بوون.

-gemination ***(n.)***.

Gemini (jem′ə-nī′), ***n.*** (١) کۆئەستێرەی دوانە؛ ناوی جووت
ئەستێرەیەکە. (٢) بورجی جووتە ئەستێرە؛ کەلووی جووتەوانە.

gemology, gemmology (jem′ə-lə-ji), ***n.*** گەوهەرناسی.

-gemologist ***(n.)***.

gemsbok (gemz′bok′), ***n.*** کەڵەکێوییەکی ئەفەریقایی شاخ درێژە.

gemstone (jem′stōn′), ***n.*** گەوهەر؛ بەردی بەنرخ.

gendarme (zhän′därm), ***n.*** جەندرمە؛ پۆلیس.

gendarmerie (zhän′där-mẽr-i), ***n.*** هێزی جەندرمە یا پۆلیس.

gendarmery (zhän′där-mẽr-i), ***n.*** = **gendarmerie.**

gender (jen′dẽr), ***n.*** (١) نێرو مێ لە ڕێزماندا؛ توخم (ڕێزمان).
(٢) [Colloq.]، نێرینەو مێینە؛ نێرومێ.

gene (jēn), ***n.*** جین: شانەی هەڵگری تایبەخۆکانی توخم یا ڕەگەز لە نەوەی
کۆنەوە بۆ نەوەی تازە.

genealogical (jē´ni-ə-loj′i-k'l), *adj.* (١) هی ڕەگەز یا تۆخم.
(٢) هی ڕەگەز یا بنەچە دۆزینەوە: *(~ tree)*
genealogist (jē´ni-al′ə-jist, jen´i-äl′ə-jist), *n.* ڕەگەزناس
ڕەگەز خوێنەرەوە
genealogy (jē´ni-ol′ə-ji, jen´i-äl′ə-ji), *n.* (١) ڕەگەزناسی؛
تۆخمناسی (٢) بنەچە؛ بنچینە (ڕەگەز). (٣) زنجیرەی بنەچە.
general (jen′ēr-əl, jen′rəl), *adj.* (١) گشتی؛ هەمووی؛ هەمەکی:
(the ~ welfare)
(٢) بڵاو؛ سەرانسەر: *(There is a ~ unrest in the country.)*.
(٣) تێکڕا (٤) گشتی: *(the governer ~)*.
(٥) ناتایبەتی؛ گشتی: *(He spoke in ~ terms.)*
(٦) گشتی؛ هەمەچەشنی؛ هی هەمووشتێک: *(a ~ store)*.
n. (١) بیری گشتی (٢) سەرۆکی کۆمەڵێکی ئاینی.
(٣) [Archaic]. جەماوەر.
(٤) جەنەڕاڵ (پلەی بەرزی ئەفسەری سوپا).
in general, بەگشتی؛ بەشێوەیەکی گشتی
General Assembly, (١) پەرلەمان؛ ئەنجوومەنی پەرلەمان
(٢) ئەنجوومەنی گشتی نەتەوەیەکگرتووەکان.
General delivery, (١) گەیاندنی پۆستە لە پۆستەخانەدا بە کەسانی
بێ ناونیشان (٢) لقی لێپرسراوی گەیاندنی ئەم جۆرە پۆستەیە لە
بەڕێوەبەرێتی پۆستەخانەدا.
general election, هەڵبژاردنی گشتی
generalissimo (jen´ēr-əl-is′ə-mō´), *n.* سوپاسالار؛
سەرۆکی سوپا یا هەموو هێزی چەکدار
generality (jen´ə-ral′ə-ti), *n.* (١) گشتێتی؛ هەموویێتی
(٢) بیروڕا یا وتەیەکی گشتی یا گشتگرەوە: *(He spoke in ~ies.)*
(٣) زۆربە
generalization (jen´ēr-əl-i-zā′shən, jen´rəl-ī-zā′shən),
n. (١) گشتکاری؛ هەمەکی کردن (٢) بیرێکی گشتی.
generalize (jen′ēr-əl-īz´, jen′rəl-īz´), *v.t. & v.i.* گشتکاری؛
گشتکاری کردن؛ هەمەکی کردن.
generally (jen′ēr-əl-i, jen′rəl-i), *adv.* (١) بەگشتی؛ تێکڕا؛
بەشێوەیەکی گشتی؛ بەتێکڕایی (٢) بەزۆری؛ زۆربەی؛ زۆربەی کات.
general officer, ئەفسەری گەورە
general practitioner, پزیشکی گشتی پزیشکێکە کە پسپۆری لە
یەک بەشدا نەبێت. بەڵکو بەگشتی لە پزیشکەوانی بزانێت.
generalship (jen′ēr-əl-ship´, jen′rəl-ship´), *n.* (١) (ا) پلەو
دەسەڵاتی جەنەڕاڵ. (ب) کارامەیی جەنەڕاڵێک.
(٢) کارامەیی؛ لێهاتوویی سەرکردایەتی
general staff, بەشی ئەرکانی سوپا
general store, دووکانی گشتی کە هەموو جۆرە فرۆتەنییەکی تیادا
دەست دەکەوێت.
general strike, مانگرتنی گشتی
generate (jen′ə-rāt´), *v.t.* (١) منداڵبوون؛ هێنانە دنیاوە.
(٢) پەیداکردن؛ دروستکردن
generation (jen´ə-rā′shən), *n.* (١) منداڵبوون؛
منداڵ هێنانە دنیاوە (٢) پەیداکردن؛ دروستکردن؛ دروستبوون.
(٣) نەوە؛ بەرە؛ پشت.
(٤) ماوەی نەوە یا پشتێک (نزیکەی سی ساڵ)
generative (jen′ə-rā´tiv, jen′ēr-ə-tiv), *adj.* (١) هی منداڵبوون.
(٢) پەیداکەر؛ دروستکەر.
generator (jen′ə-rā´tēr), *n.* دینەمۆ
generic (jə-ner′ik), *adj.* (١) گشتی؛ هەمووی.
(٢) تۆخمی؛ تایبەتی بە تۆخمێک هەمووی نەک تەنها ئەندامێک:
(Flower is a ~ name.)
(٣) تایبەتی نییە بە یەک کۆمپانیا (دەرمان)؛ گشتی؛
نیشانەی کۆمپانیایەکی پێوە نییە: *(This is a ~ medicine.)*
-generically *(adv.)*.
generosity (jen´ə-ros′ə-ti), *n.* (١) دەست و دڵ تێری؛ بەخشندەیی؛
بەرچاوتێری؛ دەستکراوەیی؛ بدەیی؛ دڵئاوایی. (٢) کارێکی بەخشندەیی
generous (jen′ēr-əs), *adj.* (١) خانەدان؛ جوامێر؛ ڕەووشت جوان؛
ناسک. (٢) بدە؛ بەخشندە؛ دەست و دڵ تێر؛ دڵ ئاوەدان.
(٣) زۆر؛ فرە: *(~ portions of food)*.
genesis (jen′ə-sis), *n.* (١) [G-] بەشی یەکەمی ئینجیل (کە باسی
دروستبوونی گێتی دەکات). (٢) سەرەتا؛ سەرچاوە؛ سەرەتای دروستبوون
یا پێکهاتن.
genetic (jə-net′ik), *adj.* (١) هی سەرەتا یا سەرچاوە؛ ڕەچەڵەکی.
(٢) هی زگماکی زانی؛ هی زانستی زگماکی.
-genetically *(adv.)*.
geneticist (jə-net′ə-sist), *n.* بۆماوەزان؛ زانای زگماکی.
genetics (jə-net′iks), *n.pl.* بۆماوەزانی؛ زانستی زگماکی.
genial (jēn′yəl), *adj.* (١) [Obs.]، تایبەتی بە ژنهێنان و شووکردن.
(٢) خۆش؛ باش؛ سازگار: *(a ~ climate)*.
(٣) ڕووخۆش؛ دۆستانە؛ گونجاو (ڕەووشت): *(a ~ disposition)*.
(٤) [Rare]، بلیمەتی.
geniality (jē´ni-al′ə-ti, jēn-yal′ə-ti), *n.* ڕووخۆشی؛
بە ئاسانی لەگەڵ ڕێکەوتن.
genital (jen′ə-t'l), *adj.* هی زاووزێ؛ هی کێروقوز؛
هی ئەندامی زاووزێ.
genitalia (jen´-tāl′yə, jen´ə-tā′li-ə), *n.pl.* = **genitals.**
genitals (jen′ə-t'lz), *n.pl.* ئەندامی زاووزێ؛ کێروقوز
genitive (jen′ə-tiv), *adj.* هی باری هەبوون (ڕێزمان).
n. (١) باری هەبوون (ڕێزمان).
(٢) ووشە یا شاڕستەیەک کە لەم بارەدا بێت.
genitive case, باری هەبوون (ڕێزمان).
genius (jēn′yəs, jē′ni-əs), *n.* (١) (ا) فریشتەی پارێزەر.
(ب) فریشتەی باش و خراپ.
(ج) کەسێک کە دەسەڵاتی زۆر بێت بەسەر کەسێکی تردا.
(٢) جنۆکە؛ درنج. (٣) سرووشتی تایبەتی گەل، چەرخ، یا جێگەیەک.
(٤) (**~ to; ~ for**)، مەیل؛ لێهاتوویی. (٥) بلیمەت.
genocide (jen′ə-sīd´), *n.* کۆمەڵ کوژی؛ گەل کوژی؛ جینۆساید.
-genocidal *(adj.)*.
genre (zhän′rə), *n.* چەشن؛ جۆر؛ جۆری ویژە (پەخشان، شانۆنامە،
هۆنراوە).
gent (jent), *n.* [Slang], جوامێر یا پیاوچاک (لەڕووی سووکی یا
گاڵتەوە).
genteel (jen-tēl′), *adj.* (١) ڕەووشت جوان؛ ڕەفتار چاک؛ ناسک.
(٢) لە ڕادە بەدەر ڕەووشت جوان و ناسک.
gentile (jen′tīl), *n.* (١) کەسێک کە جوولەکە نەبێت؛ مەسیحی و
موسڵمان... هتد. (٢) کەسێکی بێ ئاین؛ کافر.
adj. (١) تایبەتی بە کەسێک کە جوولەکە نەبێت. (٢) بێ ئاین؛ کافر.
(٣) هی خێڵ، ڕەگەز، یا گەلێک
gentle (jen′t'l), *adj.* (١) خانەدان؛ بەگزادە.
(٢) ڕەووشت جوان؛ ڕەفتار چاک. (٣) [Archaic]، جوامێر.
(٤) دەست و دڵ فراوان؛ بەرەحم.
(٥) هێمن؛ لەسەرخۆ: *(a ~ dog; a ~ disposition)*.
(٦) نەرم؛ ناتوندوتیژ: *(a ~ rebuke)*.
(٧) هێواش؛ نەرم: *(a ~ breeze)*. (٨) بەرەبەرە: *(a ~ slope)*
v.t. (١) ماڵی کردن؛ ڕاهێنان؛ هێمن کردنەوە.
(٢) خانەدان کردن.

the gentle sex, ژن؛ ژنان؛ ئافرەت

gentlefolk, gentlefolks (jen′t′l-fōk′), *n.pl.* خانەدانان

gentleman (jen′t′l-mən), *n.* (١) خانەدانێك؛ خانەدان
(٢) جوامێر؛ پیاوچاك؛ پیاو؛ جێنتڵمان (٣) بەردەستی پیاوێكی گەورە.
(٤) (*pl*): پیاوان؛ پیاو.

gentleman-at-arms (jen′t′l-mən-ət-ärmz′), *n.* پاسەوانی شای ئینگلتەرە

gentleman-farmer (jen′t′l-mən-fär′mēr), *n.* بەگزادە
كشتیار كە سەرەوكاری زەوی‌وزارەكەی دەكات، بەڵام كاری تێدا ناكات.

gentlemanly (jen′t′l-mən-li), *adj.* جوامێرانە؛ بەڕەووشت؛ پیاوانە

gentleman's (or gentlemen's) agreement. پەیمانی جوامێرانە: ڕێكەوتنێكی نەنووسراوی نێوان دوو لایە ڕاگرتنی تەنها لەسەر بەڵێنی هەردوولا بەندە نەك لەسەر پەیوەندی‌یەكی یاسایی.

gentleman's gentleman, بەردەستی بەگزادە.

gentlewoman (jen′t′l-woom′ən), *n.* (١) ئافرەتێكی خانەدان
(٢) ئافرەتێكی بەڕەووشت. (٣) بەردەستی ئافرەتێكی خانەدان

gently (jen′tli), *adv.* (١) خانەدانانە *(~ born)* .
(٢) جوامێرانە
(٣) لەسەرخۆ؛ بەنەرمی؛ بەناسكی؛ بەهێواشی؛ بەنەسپایی.
(Speak ~ .; Treat the child ~ .)
(٤) بەرەبەرە؛ وورده وورده: *(The hill sloped ~ .)*

gentry (jen′tri), *n.* (١) [Obs.] پلە بەرزی لە خێزانەوە بۆماوە.
(٢) خانەدانان
(٣) دەستە؛ كۆمەڵ (لەڕووی گاڵتە یا سووكی‌یەوە): *(the newspaper ~)* .

genu (jē′nū), *n.* ئەژنۆ

genuflect (jen′yoo-flekt′), *v.i.* كڕنووش بۆ بردن یا چۆك دادان (پەرستن

-genuflection; genuflexion *(n.).*

genuine (jen′ū-in), *adj.* (١) ڕەسەن (٢) بوخت؛ پوختە؛ ڕاستەقینە؛ گزی‌و فێڵی تێدا نی‌یە. (٣) سەرڕاست؛ ڕاستان؛ دڵپاك.

genus (jē′nəs), *n.* (١) چەشن؛ جۆر (٢) توخم؛ ڕەگەز

geo- (jē′ō, jē′ə), پێشگرێكە بەمانای زەمین؛ زەمینی

geocentric (jē′ō-sen′trik), *adj.* (١) وەك لە ناوەڕاستی زەمینەوە بپێورێت یا ببینرێت (٢) ناوەڕاستێتی زەمین.

geode (jē′ōd), *n.* بەردێكە ناوەڕاستەكەی بۆ شەو بە بلوور گیراوە.

-geodesic *(adj.).*

geodesy (jē-od′ə-si), *n.* ئەو لقەی بیركاری‌یە كە لە ڕووی زەوی‌و پێوانی دەكۆڵێتەوە

geographer (jē-og′rə-fēr, jē-ôg′rə-fēr), *n.* جوگرافیناس؛ كیشوەرناس

geographic (jē′ə-graf′ik), *adj.* جوگرافی؛ كیشوەری

-geographical *(adj.)*; **geographically** *(adv.).*

geography (jē-og′rə-fi, jē-ôg′rə-fi), *n.* جوگرافیا؛ زەمینناسی؛ ڕووی زەمین ناسی

geological (jē′ə-loj′i-k′l), *adj.* جیۆلۆجی؛ تایبەتی بە زەمین‌و ژێرزەمین زانی

-geologically *(adv.).*

geologist (jē-ol′ə-jist), *n.* زانای جیۆلۆجی؛ زەمین‌و ژێرزەمین زان

geology (jē-ol′ə-jist), *n.* (١) جیۆلۆجی؛ زەمین‌و ژێرزەمین زانی
(٢) پەڕتووك یا لێكۆڵینەوەیەكی جیۆلۆجی

geometer (jē-om′ə-tēr), *n.* ئەندازەناس؛ ئەندازیار

geometric (jē′ə-met′rik), *adj.* ئەندازەیی (شێوە)؛ لەشێوەی ئەندازەیی پێكهاتوو؛ ڕێك‌وپێك (شێوە)

-geometrical *(adj.)*; **geometrically** *(adv.).*

geometrician (jē′ə-mə-trish′ən, jē-om′ə-trish′ən), *n.* = geometer.

geometry (jē-om′ə-tri), *n.* (١) ئەندازە؛ زانستی ئەندازە.
(٢) پەڕتووك یا لێكۆڵینەوەیەكی ئەندازە.

geophagy (jē-of′ə-ji), *n.* خاك خواردن.

geophysics (jē′ō-fiz′iks), *n.pl.* فیزیای زەمینی؛ جیوفیزیایی؛ زانستی پەیوەندی ئاووهەوا‌و باو ئاو هەڵسان بە زەمینەوە.

-geophysical *(adj.).*

geopolitics (jē′ō-pol′ə-tiks), *n.pl.* (١) زانستی پەیوەندی نێوان جوگرافیا و ڕامیاری؛ جیوپۆلەتیك. (٢) فەلسەفەی نازی‌یەكان كە بریتی بوو لە داگیركردن.

-geopolitical *(adj.).*

geoponic (jē′ə-pon′ik), *adj.* (١) كشتوكاڵی. (٢) لادێیی

geoponics (jē′ə-pon′iks), *n.pl.* زانست یا هونەری كشتوكاڵ.

geothermic (jē′ō-thūr′mik), *adj.* هی گەرمایی ژێرزەمین.

geranium (ji-rā′ni-əm), *n.* ساردۆنیا.

geriatrics (jer′i-at′riks), *n.pl.* پزیشكەوانی پیران.

germ (jūrm), *n.* (١) تۆو
(٢) سەرچاوە؛ هەوێن: *(the ~ of an idea)* .
(٣) میكرۆب.

German (jūr′mən), *adj.* ئەڵمانی (گەل، زمان، كلتوور).
n. (١) ئەڵمانی؛ كەسێكی ئەڵمانی (٢) زمانی ئەڵمانی.

german (jūr′mən), *adj.* (١) لە هەمان دایك‌و باوك بوو؛ برا یا خوشكی دایك‌و باوكی. *(a brother- ~ ; a sister- ~)* .
(٢) هەمان باپیر یا داپیریان هەیە. *(a cousin- ~)* .

germane (jēr-mān′), *adj.* (١) پەیوەندیدار؛ پەیوەندی هەیە بە باسەكەوە؛ بەجێ. (٢) نزیك.

Germanic (jēr-man′ik), *adj.* (١) ئەڵمانی (وڵات، گەل).
(٢) تایبەتی بە زمانی ئەڵمانی كۆن.
n. (١) زمانی ئەڵمانی كۆن. (٢) لقێك لە زمانی هیندۆ–ئەورووپایی‌یەكان كە ئینگلیزی‌و ئایسلەندی‌و زمانە ئەسكەندیناڤی‌یەكان دەگرێتەوە.

German measles, سووریژەی ئەڵمانی؛ دڕكە

German shephered dog, سەگی شوانی ئەڵمانی: كە لە گورگ دەچێت‌و زیرەكە بۆ كاری پۆلیسی بەكاردەهێنرێت.

Germany (jūr′mə-ni), *n.* ئەڵمانیا.

germicide (jūr′mə-sīd′), *n.* میكرۆب كوژ.

germinate (jūr′mə-nāt′), *v.i. & v.t.* سەوزبوون؛ چەكەرەكردن؛ پشكوتن؛ ڕووان (تۆو).

-germination *(n.).*

gerontology (jer′ən-tol′ə-ji), *n.* زانستی پیربوون‌و گیروگرفتی پیران.

gerrymander (ger′i-man′dēr, jer′i-man′dēr), *v.t.* (١)– دابەشكردنی ناوچەی هەڵبژاردن بەجۆرێك كە كەڵكی حیزبێكی زیاتر تێدا بێت لە حیزبێكی تر. (٢) كاری ناڕەوا كردن بۆ دەسكەوتی تایبەتی.
n. دابەشكردنی ناوچەی هەڵبژاردن بەجۆرێك كە كەڵكی زۆر بێت بۆ حیزبێك

gerund (jer′ənd), *n.* كرداری ناوی: كردارێكە كە وەك ناو لە ڕستەدا بەكاردەهێنرێت (ڕێزمان). (ووشەی " playing " لەم ڕستەیەدا).
(**Playing the piano was one of his hobbies.**)

Gestapo (gə-stä′pō, gə-stap′ō), *n.* پۆلیسی نهێنی ئەڵمانی.

gestate (jes′tāt), *v.t.* منداڵ هەڵگرتن لە سكدا

gestation (jes-tā′shən), *n.* (١) سكپڕی؛ ماوەی سكپڕی؛ سكداری؛ ئاووسی. (٢) گەڵاڵەكردنی بیرێك لە مێشكدا.

gesticulate (jes-tik′yoo-lāt′), *v.t.* ئیشارەتكردن بە دەست‌و چاو‌و سەر لەكاتی دوواندا
v.t. دووان بە یارمەتی ئیشارەتكردنەوە.

-gesticulation *(n.)*; **gesticulator** *(n.)*.

gesture (jes′chēr), *n.* (١) جوولانەوەی ئەندامی لەش (بەتایبەتی دەست و چاو) بۆ دەربڕینی بیروڕا؛ هێما. (٢) نیشانە.
(His speech was a ~ of friendship.)

v.i. ئیشارەتکردن بە دەست و چاو بۆ بیروڕای خۆ دەربڕین.

get (get), *v.t.* (١) دەسکەوتن؛ دەستگیربوون؛ چنگ کەوتن؛ پەیداکردن.
(٢) گەیشتن (شوێن)؛ گەیین. *(We got home early.)*.
(٣) دەسکەوتن (بە تەلەفۆن یا بێ تەل): *(Did you ~ Paris?)*
(٤) هێنان؛ هاوردن: *(Go and ~ your books.)*.
(٥) گرتن (مرۆڤ).
(٦) فێربوون؛ لەبەرکردن؛ زانین.
(٧) واڵێکردن *(Please ~ him to leave.)*.
(٨) کردن؛ واڵێکردن: *(Can you ~ the door to shut?)*.
(٩) کردن *(He got his hands dirty.)*.
(١٠) بردن.
(١١) حوکم بەسەردا دران؛ پێدان (بەندیخانە) *(He got ten years.)*.
(١٢) ئامادەکردن *(Will you ~ breakfast for us?)*.
(١٣) زاین؛ بوون (منداڵ)
(١٤) [Colloq.]. پێویست بوون: *(He has got to pass the exam.)*.
(١٥) [Colloq.]، هەبوون؛ بوون: *(He has got red hair.)*.
(١٦) سەرسوڕماندن: *(This problem ~s me.)*.
(١٧) گرتن (بەندیخانە)؛ بریندارکردن؛ کوشتن.
(١٨) [Colloq.]، لێدان؛ پیادان: *(The blow got him in the eye.)*.
(١٩) [Colloq.]، تێگەیشتن: *(Do you ~ me?; I don't ~ you.)*.
(٢٠) [Slang]. پەستکردن.
(٢١) [Slang]. بینین؛ چاوپێکەوتن:
(Did you ~ the look on his face?)

v.i. (١) گەیشتن (شوێن)؛ هاتن: *(When do we ~ to New York?)*.
(٢) وا ئێهاتن *(He got caught in the rain.)*.

n. (١) بەچکە. (٢) بوون (بەچکە، منداڵ).

get about, (١) جوولانەوە؛ بزوان. (٢) گەڕان؛ سووڕانەوە.
(٣) بڵاوبوونەوە (دەنگوباس).

get across, [Colloq.], (١) ڕوونکردنەوە؛ پێ سەلماندن
(٢) خەڵک لێ تێگەیشتن. (٣) تێگەیاندن.

get ahead, پێشکەوتن؛ سەرکەوتن.

get ahead of, پێش کەسێک یا کەسانی تر کەوتن.

get along, (١) بەرەو پێشەوە ڕۆیشتن؛ بەردەوام بوون.
(٢) ڕۆیشتن (٣) سەرکەوتن؛ دەربردن لە ژیاندا.
(٤) پێکەوە گونجان؛ هەڵکردن لەگەڵ (مرۆڤ، گیاندار).

get around, (١) جوولانەوە؛ بزوان. (٢) گەڕان؛ سووڕانەوە.
(٣) بڵاوبوونەوە (دەنگوباس).
(٤) بە فێڵبازی ئامانجی خۆ بەجێهێنان؛ خەڵەتاندن.

get at, (١) گەیشتن (٢) کردن (کار).
(٣) دۆزینەوە (دەنگوباس)؛ بۆ دەرکەوتن.
(٤) [Colloq.]. کارتێکردن (بە بەرتیل یا ترساندن).

get away, (١) ڕۆیشتن (٢) ڕاکردن؛ دەربازبوون.
(٣) دەستپێکردن (پێشبڕکێ).

get away with, [Slang], وەک بەرزەکی یانان بۆ دەرچوون؛ بۆ سەرگرتن؛ دەربازبوون لە سزا؛ بۆ لووان.

get back, (١) گەڕانەوە (٢) دەستکەوتنەوە؛ هەڵگرتنەوە.
(٣) [Slang]. [~ at]. تۆڵە لێ سەندن.

get by, (١) تێپەڕبوون.
(٢) [Colloq.]. کاری خۆی جێبەجێ دەکات بەبێ ئەوەی پێی بزانرێت یا سزا بدرێت (٣) [Colloq.]. دەربردن؛ هەڵکردن:
(It'll be a hard year, but we will get by.)

get down, هاتنەخوارەوە؛ دابەزین.

get down to, دەستپێکردن.

get in, (١) چوونە ناو (کۆمەڵ)؛ بوون بە ئەندام یا بەشێک لە.
(٢) گەیشتن. (٣) خستنە ناو.

get it, [Colloq.], (١) تێگەیشتن (٢) سزا خواردن؛ سزا دران

get nowhere, هیچ بە هیچ نەکردن؛ بە ئەنجام نەگەیشتن.

get off, (١) دابەزین (ئوتومبیل، شەمەندەفەر، وڵاخ... هتد)؛ هاتنەخوارەوە. (٢) ڕۆیشتن. (٣) لابردن (پەڵە، لەکە)؛ جل داکەندن.
(٤) ڕاکردن؛ دەربازبوون. (٥) (ا) ڕزگارکردن لە سزا. (ب) سزا کەمکردنەوە.
(٦) دەستپێکردن (ملەملێ). (٧) پرتاندن یا دەرپەڕاندن (نوکتە، ووتە)

get on, (١) جل کردنەبەر. (٢) پێشکەوتن؛ سەرکەوتن.
(٣) چوونە تەمەنەوە؛ گەورەبوون. (٤) سواربوون (وڵاخ، ئوتومبیل).
(٥) لە ژیاندا سەرکەوتن؛ دەربردن. (٦) گونجان؛ هەڵکردن لەگەڵدا.

get out, (١) چوونەدەرەوە؛ هاتنەدەرەوە. (٢) ڕۆیشتن.
(٣) هێنانەدەرەوە. (٤) ئاشکرابوون. (٥) بڵاوکردنەوە.

get out of, (١) لێ چوونەدەرەوە. (٢) لێ دەربازبوون؛ لێ دەربازکردن؛ لێ ڕزگارکردن. (٣) لە چاو وون بوون
(٤) لێ دەرکێشان یا لێ دەرهێنان (دەنگوباس) (٥) لێ دەسکەوتن.

get over, (١) چاکبوونەوە (نەخۆشی). (٢) لەبیرچوونەوە (کارەسات)؛ لە دڵ دەرچوون. (٣) (ا) لێ پەڕینەوە. (ب) تێگەیاندن؛ پێ گەیاندن (بیر).

get there, [Colloq.], سەرکەوتن.

get through, (١) تەواوکردن؛ لێبوونەوە (کار).
(٢) دەربردن؛ هەڵکردن؛ مان. (٣) پەیوەندی پێوەکردن (تەلەفۆن).
(٤) تێگەیاندن

get to, [Colloq.], (١) بە ئەنجام گەیشتن.
(٢) تێگەیاندن؛ پەیوەندی پێوەکردن؛ بیروڕای خۆ پێ گەیاندن.
(٣) کارتێکردن (بە بەرتیل یا ترساندن).

get together, (١) کۆکردنەوە؛ یەک پێگرتن. (٢) کۆبوونەوە؛ یەکگرتن.
(٣) [Colloq.]، ڕێکەوتن؛ پەیمان بەستن.

get up, (١) هەڵسان (لە خەو، جێگە، کورسی). (٢) ڕێ خستن
(٣) پێشکەوتن (٤) پیادا سەرکەوتن یا هەڵگەڕان (شاخ، دار).

getaway (get′ə-wā′), *n.* (١) دەستپێکردن (ملەملێ)
(٢) ڕاکردن؛ دەربازبوون

get-together (get′tə-geth′ēr), *n.* کۆبوونەوەیەکی کۆمەڵایەتی؛ چاو بەیەک کەوتن؛ سەر لە یەکتری دان.

geyser (gī′zēr, gī′sēr), *n.* (١) گایزەر؛ فووارەی سرووشتی گەرم؛ کانییەکی گەرمە ئاوبەئاو وەک فووارە هەڵدەچێت.
(٢) [British]، مەکینەی ئاو گەرم کردن.

ghastly (gast′li, gäst′li), *adj.* (١) ترسناک؛ سامناک.
(٢) زەرد هەڵگەڕاو؛ ناشرین. (٣) [Colloq.]، خراپ؛ بەد؛ ناخۆش.

-ghastliness *(n.)*.

ghetto (get′ō), *n.* (١) گەڕەکی جوولەکەکان
(٢) گەڕەکی کەمایەتییە نەتەوەییەکان (کە گەلێک جار وەک وێرانە وایە).

ghost (gōst), *n.* (١) گیان؛ ڕۆح. (٢) خێو؛ تارمایی مردوو.
(٣) یادێکی ناخۆش.
(٤) بە ئاستەم؛ ئەختێک. *(not a ~ of a chance)*.
(٥) [Colloq.]، نووسەرێک کە پەرتووکێک یا شتێک دەنووسێت بۆ پیاوێکی گەورە بەناوی ئەوەوە. (٦) [G-]، گیانی پیرۆز (خاچ پەرستی)

v.i. & v.t. نووسینی شتێک بۆ پیاوێکی گەورە بەناوی ئەوەوە.

ghostly (gōst′li), *adj.* (١) وەک خێو یا دەعبا؛ خێوانە
(٢) گیانی؛ ئاینی.

ghost town, شاری چۆڵ؛ شاری چۆڵکراو؛ شاری خێوان؛ چۆڵەوانی.

ghost writer, نووسەرێک کە ووتارو پەرتووک بۆ کەسێکی تر دەنووسێت بەناوی ئەوەوە

ghoul (gōōl), *n.* (١) دەعبایەکی ئەفسانەییە گۆڕ هەڵدەکەنێ و گۆشتی

مردووەکان دەخوات. (۲) گۆڕ ڕووتکەرەوە (مرۆڤ)

(۳) کەسێکی بەدکردەوە؛ کەسێکە کە حەز لە شتی پیس دەکات.

-ghoulish *(adj.)*.

GI, G.I. (jē′ī′), *adj.* هی سەربازی ئەمەریکا

n. [Colloq.], سەرباز

giant (jī′ənt), *n.* (۱) گیاندارێکی ئەفسانەیی زۆر زل

(۲) (أ) زەبەلاح؛ فیلەتەن. (ب) کەسێکی زۆر لێهاتوو؛ کەسێکی گەورە یا مەزن.

adj. گەورە؛ مەزن؛ زل

gibber (jib′ẽr, gib′ẽr), *v.i. v.t.* قسەی بێ مانا کردن؛ چەقەچەق کردن

n. وتەی بێ مانا؛ چەقەچەق؛ وڕێنە

gibberish (jib′ẽr-ish, gib′ẽr-ish), *adj.* قسەی بێ مانا؛ قسەی قۆڕ؛ چەقەچەق.

gibbet (jib′it), *n.* سێدارە؛ قەنارە

v.t. (۱) لە سێدارەدان؛ هەڵواسین. (۲) خستنە بەردەمی خەڵك بۆ گاڵتەپێکردن.

gibbon (gib′ən), *n.* جۆرە مەیموونێکی باریکەڵەی بچووکە.

gibe (jīb), *v.i. & v.t.* گاڵتەپێکردن؛ توانج تێگرتن

n. گاڵتە؛ توانج؛ گاڵتەپێکردن؛ قەشمەری.

giblet (jib′lit), *n.pl.* سیقەتۆرەو دڵو جگەری مریشك و باڵندەی تر

giddiness (gid′i-nis), *n.* گێژی؛ وڕی؛ سەرخوولانەوە

giddy (gid′i), *adj.* (۱) گێژ؛ وڕ. (۲) حولحولی؛ بێ بار

giddyap or giddyup, *interj.* تێخوڕینی ئەسپ بۆ خێرا ڕۆیشتن.

-giddily *(adv.)*.

gift (gift), *n.* (۱) دیاری؛ خەڵات.

(۲) بەهرە؛ تو نای زگماکی؛ لێهاتوویی سروشت کردە:

(Shakepeare had a great ~ .)

look a gift horse in the mouth, کەموکوڕی دۆزینەوە لە دیارییەکدا

gifted (gif′tid), *adj.* بەبەهرە؛ بەهرەدار؛ بەهرەوەر؛ لێهاتوو.

gift-wrap (gift′rap′), *v.t.* پێچانەوەی دیاری بە کاغەزی ڕەنگاوڕەنگ.

gig (gig), *n.* (۱) عەرەبانەیەکی یەك ئەسپی دوو پێچکەی سەر بەتاڵ.

(۲) بەلەمی سەوڵ و بایەوان (بەشێکە لە کەشتی و کاپتن بەکاری دەهێنێت).

(۳) بەلەمی خێرای سەوڵ (ملەملێ).

gig (gig), *n.* ڕمی ڕاوەماسی

v.t. & v.i. ڕاوەماسی کردن بە ڕم

gig (gig), *n.* [Slang], (۱) تاوان (قوتابی، سەربازی)؛ لاساری.

(۲) سزای ئەم جۆرە تاوانە.

v.t. سزادان

gigantic (jī-gan′tik), *adj.* زۆر زل؛ زۆر گەورە؛ فیلەتەن

-gigantically *(adv.)*.

giggle (gig′'l), *v.i.* لەژێر لێوەوە پێکەنین

n. پێکەنینی لەژێر لێوەوە.

-giggler *(n.)*; giggly *(adj.)*.

gigolo (jig′ə-lō′), *n.* (۱) پیاوێکە کە ئافرەتێکی دۆستی بەخێوی دەکات

(۲) پیاوێکە کە بەکرێ دەگیرێت بۆ سەماکردن لەگەڵ ئافرەتدا یا چوونەدەرەوە لەگەڵیاندا

gild (gild), *v.t.* (۱) زەرکەش کردن؛ لە ئاڵتوون گرتن.

(۲) ڕازاندنەوە؛ جوانکردن؛ ڕووکەش کردن.

gild the lily, ڕازاندنەوەی ناپێویستی شتێك کە خۆی لە خۆیدا جوان بێت.

-gilder *(n.)*.

gilding (gil′diŋ), *n.* (۱) زەرکەش کردن؛ لە ئاڵتوون گرتن.

(۲) زێڕی زەرکەش کردن؛ بۆیەی زێڕین. (۳) ڕووکەش.

gill (gil), *n.* (۱) هەناسەکێشی ماسی؛ کەوانەی ڕیشەدار.

(۲) *pl.* (أ) گۆشتی بەرملی کەڵەشێرو قەلەموون. (ب) غەبغەب (مرۆڤ).

gill (jil), *n.* پێوانەیەکی شلەیە سی‌ودوویەکی گالۆنێکە.

gill (jil), *n.* یار (کچ)؛ دۆست (ئافرەت).

gill (gil), *n.* (۱) چەم؛ چەمێکی چڕ. (۲) جۆگەلە؛ جۆگە.

gilt (gilt), *alternative past tense and p.p. of* **gild.**

adj. زەرکەش کراو؛ لە ئاڵتوون گیراو.

n. زەرکەش؛ زێڕی زەرکەش؛ بۆیەی زێڕین.

gilt (gilt), *n.* [Dial.], بەچکە بەرازی مێینە.

gimlet (gim′lit), *n.* درەوشە.

v.t. بە درەوشە کونکردن.

gimmick (gim′ik), *n.* (۱) فێڵ‌وتەڵەکەی جادووگەر.

(۲) فێڵ‌وتەڵەکە. (۳) ڕێگە، هۆ، فێڵ، یا ئامێرێکی تازەیە بۆ چارەسەرکردنی گیروگرفتێك یا گەیشتن بە مەبەستێك.

gin (jin), *n.* جن: خواردنەوەیەکی ئەلکحولی سەرخۆشکەرە

gin (jin), *n.* (۱) تەڵە؛ تەپکە. (۲) مەکینەی شت بەرزکەرەوە.

(۳) جیکەنە؛ مەکینەی جیاکردنەوەی پەموو لە تۆوەکەی.

v.t. (۱) گرتن بە تەڵە یا تەپکە. (۲) پەموو جیاکردنەوە لە تۆوەکەی

ginger (jin′jẽr), *n.* (۱) زەنجەفیل. (۲) ڕەنگێکی لمین یا سووربار

(۳) [Colloq.]. جۆش؛ تین

v.t. (۱) زەنجەفیل تێکردن. (۲) تین پێدان؛ خستنە جۆش.

ginger ale. خواردنەوەیەکی گازاوی سەرخۆش نەکەرە

ginger-bread (jin′jẽr-bred′), *n.* (۱) کێکی زەنجەفیل تێکراو

(۲) شتی ڕازێنەرەوەی زەق و هەرزانبەها.

adj. زەق و هەرزانبەها

gingerly (jin′jẽr-li), *adv.* بەترسەوە؛ بە وریایی؛ بە پارێزەوە.

adj. ترسنۆك؛ وریا؛ گوێ قوڵاخ.

gingivitis (jin′jə-vī′tis), *n.* هەوکردنی پووك.

gin mill, [Slang], مەیخانە.

gin rummy, جۆرە یارییەکی کاغەزە.

ginseng (jin′seŋ), *n.* گیایەکی بۆن خۆشی چینییە (بۆ دەرمان بەکاردێت و چای لێ دروستدەکرێت).

gip (jip), *n., v.t. & v.i.* = gyp.

gipsy (jip′si), *n.* = gypsy.

gipsy moth, = gypsy moth.

giraffe (jə-raf′, jə-räf′), *n.* زەرافە؛ حوشترمل.

gird (gũrd), *v.t.* (۱) دەورەدان بە پشتێن.

(۲) قایم کردن یا توندکردن بە پشتێن. (۳) دەورەدان

(٤) خەڵات کردن. (٥) خۆ گورج کردنەوە یا ئامادەکردن بۆ کردار

gird (gũrd), *n., v.i. & v.t.* گاڵتەپێکردن؛ پێ پێکەنین؛ قەشمەری پێکردن.

girder (gũr′dẽr), *n.* نیرگە؛ شیلمان.

girdle (gũr′d'l), *n.* (۱) پشتێن؛ کەمەربەند؛ قایشی پشت

(۲) شتی دەورەدەر. (۳) کەمەرە (ئافرەت).

(٤) بازنەی دەوری قەدی دارێك پاش توێکڵ لێکردنەوەی.

(٥) ئێسقان یا کەوانەی ئێسقانی چەسپاندنی لاق و باڵ.

v.t. (۱) پشتێن بەستن؛ بە پشتێن یا قایش دەورەدان. (۲) دەورەدان

(۳) بازنە دروستکردن لەسەر قەدی دار بە لێکردنەوەی توێکڵەکەی

girdler (gũr′dlẽr, gũr′d'l-ẽr), *n.* (۱) پشتێن یا کەمەربەند دروستکەر. (۲) دەورەدەر (مرۆڤ، شت). (۳) جانەوەرێکە لەسەر توێکڵی دار دەژی (بازنە دروست دەکات لەسەر قەدی دارەکە بە خواردنی توێکڵەکەی)

girl (gũrl), *n.* (۱) کچ. (۲) ئافرەت (شووکردوو یا نەکردوو)

(۳) بەردەستی کچ. (٤) [Colloq.]. یار؛ دڵدار.

girlhood (gũrl′hood), *n.* (۱) کچێنی؛ کاتی کچێنی؛ کچێتی

(۲) کچان.

girlish (gũr′lish), *adj.* کچانە؛ کچانی

girl scout, ئەندامێکی دیدەوانی کچان.

Girl Scouts, دیدەوانی کچان.

girth (gûrth), *n.* (١) تەنگەی ئەسپ‌و كەرو هێستر؛ قایشی قەیاسە؛
قەیاسە. (٢) كەمەرەی مرۆڤ یا درەخت؛ بازنە (قەدی مرۆڤ یا دار).
(٣) پشتێن؛ كەمەربەند؛ كەمەرە.
v.t. (١) دەورەدان (٢) تەنگە توندكردنەوە یا قایم كردن؛ بە قایش توندكردنەوە.
v.i. بازنەی قەد پێوان.

gist (jist), *n.* (١) بنچینەو هۆی داوایەك لە دادگادا.
(٢) پوختە مەسەلە، ووتار، بیروبڕوا؛ ناوەڕۆك.

give (giv), *v.t.* (١) دان؛ پێدان؛ دانەدەست؛ پێشكەش كردن.
(٢) پێ بەخشین؛ پێدان (بەخشیش)
(٣) دانەوە؛ دەربڕین *(to ~ a reply)*.
(٤) پێشكەش كردن؛ كردن *(They gave a concert.)*.
(٥) دان بەسەردا (سزا)
v.i. (١) دان؛ پێدان؛ دیاری پێدان.
(٢) چەمینەوە؛ شكان؛ ڕووخان؛ پسان:
(The floor gave under the weight of the piano.)
(٣) كشان؛ مل دان‌و هەڵبەزینەوە
n. (١) پسان؛ چەمینەوە؛ شكان (٢) كشان

give and take, ئالوگۆڕكردن؛ دان‌و سەندن؛ گۆڕینەوە.

give away, (١) بەخشین؛ پێدان (بەخشیش)؛ دان بە خۆڕایی؛ بەخشینەوە
(٢) كچ دان بە شوو *(to give away in marriage)*
(٣) [Colloq.]: ئاشكراكردن؛ دەرخستن (نهێنی).

give back, گەڕاندنەوە؛ پێدانەوە؛ دانەوە (شت)

give forth, لێ هاتن (بۆن)؛ دانەوە (بۆن)

give in, (١) دانەدەست (٢) وازهێنان؛ مل دان؛ كۆڵ دان.

give it to, [Colloq.]. سەرزەنشت كردن؛ سزادان؛ لێدان.

give off, دانەوە (بۆن)؛ لێوەهاتن.

give out, (١) دانەوە (بۆن)؛ لێوەهاتن
(٢) بڵاوكردنەوە (نهێنی)؛ خستنەڕوو.
(٣) بەخشینەوە؛ دابەشكردن.
(٤) سووان؛ نەمان؛ پەككەوتن

give over, (١) دانەدەست؛ دان بەدەستەوە (٢) وەستان

give up, (١) دانەدەست؛ دان بەدەستەوە؛ پێدان
(٢) وازهێنان؛ كۆڵ دان؛ دەست هەڵگرتن (٣) هیوا بڕین.
(٤) تەرخان كردن؛ بەخت كردن

give way, شكان؛ پسان؛ هەرەس بردن؛ ڕووخان؛ پچڕان:
(The rope gave way.)

give-and-take (giv'ən-tāk'), *n.* ئالوگۆڕكردن؛ گۆڕینەوە؛
دان‌و سەندن

giveaway (giv'ə-wā'), *n.* [Colloq.]. (١) ئاشكراكردنێكی بێ
دەسەنقەست (نهێنی) (٢) شتێكی خۆڕایی یا زۆر هەرزانبەها.
adj. [Colloq.], تایبەتی بە بەرنامەیەكی ملەملانێی تەلەفزیۆن یا ڕادیۆ
كە خەڵاتی تێدا دەدرێت

given (giv''n), *past participle of* **give.**
adj. (١) دراو؛ حەلاڵ؛ دیاری.
(٢) ڕاهاتوو؛ خوویپێوەگر *(He is ~ to drink.)*
(٣) دیاریكراو؛ تایبەتی (٤) گریمانە
(٥) بڵاوكراوە (یاسا)؛ كراو.

given name, ناوی یەكەمی كەسێك؛ ناوی خۆ؛ ناو

giver (giv'ẽr), *n.* بدەر؛ بەخشندە *(alms~ , law~)*.

gizzard (giz'ẽrd), *n.* (١) سیقەتورە؛ جیقلدانە؛ جیكلدانە.
(٢) [Colloq.]. سك (لە ڕووی پێكەنینەوە)

glacial (glā'shəl, glā'shi-əl), *adj.* (١) سەهۆڵین؛ بەفرین؛
هی ڕوبار یا شاخی سەهۆڵین (٢) زۆر سارد
(٣) تایبەتی بە چەرخی سەهۆڵین

glacial epoch, چەرخی سەهۆڵین؛ چەرخی سەهۆڵ

glaciate (glā'shi-āt'), *v.t.* (١) (ا) بە سەهۆڵ داپۆشین؛
بە ڕوباری سەهۆڵین داپۆشین (ب) بەستن؛ بوون بە سەهۆڵ.
(٢) ڕووكەشێكی سەهۆڵین كردن

glacier (glā'shẽr), *n.* شاخی سەهۆڵین؛ ڕوباری سەهۆڵین؛
بەستەڵەكێكی گەورە بەسەر شاخێكەوە كە قەت ناتوێتەوە.

glacis (glā'sis, glas'is), *n.* بەرەوخواركەیەكی كەم؛
بەرەوژووركەیەكی كەم.

glad (glad), *adj.* (١) بەختیار؛ دڵشاد؛ دڵخۆش.
(٢) دڵخۆشكەر؛ دڵشادكەر: *(~ tidings)*.
(٣) جوان؛ ڕەنگاوڕەنگ؛ گەش (ڕەنگ).

gladden (glad''n), *v.t.* دڵخۆشكردن؛ بەختیاركردن؛ شادكردن.
v.i. دڵخۆش بوون؛ بەختیاربوون؛ شادبوون.

glade (glād), *n.* (١) ڕووتەنی نێوان دارستانێك
(٢) زۆنگ؛ زۆنگاو.

glad eye, [Slang], سەیركردنێكی چاوباشقاڵانە
[to give (or get) the ~)]

gladiator (glad'i-ā'tẽr), *n.* زۆرانبازێك بەتایبەتی بەند یا
دەستبەسەر كە زۆرانی دەگرت لەگەڵ دڕندە یا زۆرانبازی تر هەتا مردن
بۆ كەیف‌و خۆشی تەماشاكەران لە ڕۆمای كۆندا.

gladiola (glad'i-ō'lə, glə-dī'ə-lə), *n.* = **gladiolus.**

gladiolus (glad'i-ō'ləs, glə-dī'ə-ləs), *n.* گلادیۆلا؛
گوڵە سەوسەن؛ گوڵە زەنبەق

gladly (glad'li), *adv.* بە خۆشییەوە؛ بە خۆشی؛ بە خۆشی خۆ.

gladsome (glad'səm), *adj.* (١) شادكەر؛ خۆش
(٢) شاد؛ ڕووخۆش؛ دڵخۆش

glamor (glam'ẽr), *n.* = **glamour.**

glamorize (glam'ẽr-īz'), *v.t.* بە خۆش‌و كەشخە پیشاندان.

glamorous (glam'ẽr-əs), *adj.* خۆش‌و كەشخە (ژیان).

glamour (glam'ẽr), *n.* (١) جادوو؛ جادووگەری.
(٢) خۆشی‌و كەشخەیی (ژیان).

glamourous (glam'ẽr-əs), *adj.* = **glamorous.**

glance (glans, gläns), *v.i.* (١) لابەلا پیادان‌و هەڵگەڕانەوە (گوللە،
بەرد). (٢) ناوبردن (٣) شەوقدانەوە (٤) سەیركردنێكی پەلەو كورتوبڕ؛
چاو پیاخشان؛ چاو پیاڕوانین؛ چاو پیاگێڕان.
v.t. لابەلا پیادان‌و هەڵگەڕانەوە.
n. (١) لابەلا پیادان‌و هەڵگەڕانەوە (٢) شەوق؛ بریقە.
(٣) سەیركردنێكی كورت؛ سەیركردن؛ چاو پیاخشان؛ چاو پیاگەڕان

gland (gland), *n.* لوو؛ گلاند؛ ڕژێن.

glanders (glan'dẽrz), *n.pl.* مقاو: نەخۆشییەكی ئەسپ‌و وڵاخی
ترە.

glandular (glan'joo-lẽr), *adj.* وەك لوو؛ هی لوو؛ لوویی.

glans (glanz), *n.* (١) سەری كێر. (٢) میتكە؛ قیتكە.

glare (glâr), *v.i.* (١) گەشانەوە؛ بریقەدانەوە (٢) زۆر بریقەداربوون.
(٣) لێ مۆڕبوونەوە؛ خێسەكردن؛ چاوبزكردنەوە
n. (١) بریقە؛ بریقەیەكی زۆر؛ گڕ.
(٢) مۆڕبوونەوە؛ خێسە؛ خێسەكردن؛ چاوبزكردنەوە؛ مۆڕە.
(٣) نوواندنێكی بریقەدار.

glare (glâr), *n.* ڕوویەكی ساف‌و بریقەدارو شووشەیی وەك سەهۆڵ.
adj. ساف‌و بریقەدار.

glaring (glâr'iŋ), *adj.* (١) بریقەدار؛ گەش. (٢) زەق.
(٣) مۆڕە؛ خێسە.
(٤) ئاشكرا؛ ڕوون؛ دیار؛ هەڵماڵراو: *(a ~ mistake)*.

glary (glâr'i), *adj.* = **galring.**

glass (glas, gläs), *n.* (١) شووشە. (٢) دەفری شووشە.
(٣) پەرداخ (٤) (ا) تیلیسكۆب؛ گەردبین. (ب) *(pl.)* دووربین. (ج) چاویلكە.

(٥) پڕ پەرداخێك؛ پەرداخێك: *(He drank a ~ of milk.)*.
v.t. (١) بە شووشە دەورگرتن. (٢) خستنە دەفری شووشەوە بۆ پاراستن.
(٣) دانەوە (شەوق). (٤) ڕووەکەی وەك شووشە لێکردن.
adj. شووشە، هی شووشە؛ لە شووشە کراو
glass blowing, فووکردنە شووشەی تواوە بۆ پێکهێنانی شێوەی ویستراو
glassful (glas′fool′, gläs′fool′), *adj.* پڕ پەرداخێك
glass-house (glas′hous′, gläs′hous′), *n.* خانووی شووشە (بۆ پەروەردەکردنی ڕووەك)
glassiness (glas′i-nis, gläs′i-nis), *n.* شووشەیی
glassmaker (glas′māk′ẽr, gläs′māk′ẽr), *n.* شووشە دروستکەر؛ شووشەکەر
glassman (glas′mən, gläs′mən), *n.* (١) شووشەفرۆش؛ دەفری شووشەفرۆش. (٢) شووشەکەر.
glassware (glas′wâr′, gläs′wâr′), *n.* دەفری شووشە
glasswork (glas′wũrk′, gläs′wũrk′), *n.* (١) کارگەی شووشە
(٢) دەفری شووشەکردن و ڕازاندنەوە. (٣) دەفری شووشە.
-glassworker *(n.).*
glassy (glas′i, gläs′i), *adj.* (١) شووشەیی؛ ساف؛ ڕۆشن
(٢) سارد و بێ هەست. *(a ~ stare)*.
glaucoma (glô-kō′mə), *n.* ئاوی ڕەش داهاتن (نەخۆشی چاو)
glaucous (glô′kəs), *adj.* (١) سەوز، سەوزی شینی باو
(٢) ئارکیکی سپی پێوەیە (وەك هەندێ تری یا گەڵای کەلەرم یا هەڵووژە.
glaze (glāz), *v.t.* (١) (أ) پەنجەرە خستنە خانووەوە.
(ب) شووشە خستنە چوارچێوەی پەنجەرەوە.
(٢) ڕووکەش وەك شووشە لێکردن (گۆزەودیزەو قاپ و دەفری تر).
v.i. وەك شووشە بێهاتن؛ ساف و لووس بوون.
n. (١) ڕووکەشی شووشەیی لەسەر گۆزەودیزەو دەفری تر
(٢) بۆیەی شووشەیی. (٣) تارمایی سەر چاو
glazier (glā′zhẽr), *n.* (١) شووشەچی، کە شووشە دەبڕێت و دەیخاتە پەنجەرەوە. (٢) ڕووکەشی شووشەبیدەر لە گۆزەودیزەو دەفری تر
glazing (glā′ziŋ), *n.* (١) شووشەچێتی؛ شووشە بڕین و خستنە پەنجەرەوە. (٢) شووشەی ئامادەکراو بۆ خستنە چوارچێوەوە
(٣) ڕووکەشی شووشەیی. (٤) بۆیەی شووشەیی
(٥) بۆیەی شووشەیی لە ڕووی گۆزە و دیزە و دەفری تر دان
gleam (glēm), *n.* (١) گلیە؛ برووسکە؛ شەوقێکی سەرەدەمی؛ گڕنگ
(٢) تروووسکە. (٣) ڕووناکی (تێگەیشتن، هیوا)
v.i. (١) درەوشانەوە؛ برووسکەدانەوە؛ شەوقدانەوە.
(٢) دەرکەوتن نا پیشاندانێکی لەپڕو سەرەدەمی
glean (glēn), *v.t. & v.i.* (١) چنینەوە؛ ڕەرتك چنینەوە؛ کۆکردنەوە.
(٢) کۆکردنەوە یا چنینەوەی بەرەبەرە (دەنگوباس، ڕاستی، زانیاری).
gleanings (glēn′iŋz), *n.pl.* زەرتك؛ شتی کۆکراوە یا چنراوە.
glee (glē), *n.* (١) خۆشی و شادی؛ کەیف
(٢) گۆرانییەکە بۆ سێ گۆرانی بێژی تاك تاك بەبێ مۆسیقا
glee club, دەستە یا یانەی گۆرانی.
gleeful (glē′fəl), *adj.* شاد؛ بەختیار
gleet (glēt), *n.* (١) [Obs.] شتی لینج.
(٢) هەرچی شتێك لەش دەری بدات لە ئەنجامی نەخۆشیدا.
(٣) دەردراوی ئەنجامی ئاتەشەك. (٤) چڵمی ئەسپ.
v.i. پیسایی یا شتی لینج لێ هاتنەدەرەوە (وەك چڵم یا دەردراوی ئاتەشەك).
glen (glen), *n.* دۆڵ
glib (glib), *adj.* (١) لامسەرلایی. (٢) (أ) زمانپاراو؛ دەم ڕاست.
(ب) زمان لووس؛ زمانباز؛ زمانزان
glide (glīd), *v.i.* (١) خشان؛ کشان؛ خشکەکردن؛ خلیسکان
(٢) تێپەڕبوون بە خشیە (کات)
(٣) هاتنەخوارەوە بەبێ مەکینە بەکارهێنان (فڕۆکە).
(٤) خشان یا خشکەکردن (دەنگناسی).
n. (١) خشکە؛ کشان؛ خلیسکان.
(٢) هاتنەخوارەوەی فڕۆکە بەبێ مەکینە بەکارهێنان.
(٣) بەسەردا خشان یا خلیسکانی تیپ یا دەنگێك (دەنگناسی)
glider (glī′dẽr), *n.* (١) بە خشیە یا خلیسکان ڕۆیشتن (مرۆڤ، شت).
(٢) فڕۆکەی بێ مەکینە
(٣) کورسی یا تەنەفەیەك کە وەك جۆلانێ هاتوچۆ دەکات (بۆ هەیوان)
glim (glim), *n.* [Slang]. (١) ڕووناکی؛ چرا؛ مۆم. (٢) چاو.
glimmer (glim′ẽr), *v.i.* (١) تروووسکانەوە؛ پرتەپرت کردن
(٢) بە ئاستەم دیاربوون
n. (١) تروووسکە؛ پرتە؛ ڕۆشنایی؛ تروووسکایی.
(٢) دیاربوونێکی کەم؛ دەرکەوتنێکی کز؛ تروووسکە: *(a ~ of hope)*
glimpse (glimps), *v.t. & v.i.* چاو پیاخشاندن؛ ڕوانین بۆ ماوەیەکی کورت؛ سەیرکردن بۆ ماوەیەکی کورت.
n. (١) تروووسکە؛ ڕۆشنایی؛ پرتە؛ بریسکە. (٢) دەرکەوتنێکی کورت.
(٣) سەیرکردنێکی کورت؛ چاو پیاخشاندن؛ چاوپێکەوتنێکی گورج.
glint (glint), *v.i.* (١) درەوشانەوە؛ شەوقدانەوە.
(٢) وەك برووسکە بزوان یا تێپەڕبوون.
n. (١) شەوق؛ درەوشانەوە. (٢) [Dial.]، سەیرکردنێکی کورت
glisten (glis′'n), *v.i. & n.* بریقەدانەوە؛ شەوقدانەوە؛ درەوشانەوە؛ تریفەهاتن؛ بریسکەدانەوە.
glister (glis′tẽr), *v.i. & n.* [Archaic]. = glisten.
glitter (glit′ẽr), *v.i.* (١) بریسکەدانەوە؛ بریقەدانەوە؛ درەوشانەوە؛ تریفەهاتن. (٢) بە جوان هاتنە بەرچاو؛ بریسکە هاتن؛ بریقەدانەوە
(All is not gold that ~s .)
n. (١) بریسکە؛ بریسکە بریسك؛ تریفە؛ درەوشانەوە.
(٢) بریقە؛ جوانییەکی بریقەدارو لە ڕادە بەدەر خۆنوێن؛ بریقەبریق
glittery (glit′ẽr-i), *adj.* بریسکەدار؛ بریقەدار؛ شەوقدەرەوە
gloat (glōt), *v.i.* (~ over). لە ڕادە بەدەر پێ خۆش بوونێکی نابەجێ:
(to ~ over the misfortunes of an enemy; a miser ~ing over his gold)
global (glō′b'l), *adj.* (١) خڕ.
(٢) جیهانی؛ گێتیتی: *(~ warfare)*.
globalization (glō′b'l-ī-zā′shən), *n.* جیهانگەری.
globe (glōb), *n.* (١) خڕەی زەوی. (٢) جیهان؛ سەرزەمین؛ گێتی
(٣) شتێکی خڕ (گلۆپی ئەلەکتریك، دەفری شووشەی ماسی تیا بەخێوکردن)
globefish (glōb′fish′), *n.* ماسییە خڕە.
globe-trotter (glōb′trot′ẽr), *n.* گەڕۆك.
globin (glō′bin), *n.* گلۆبین: پرۆتینی ناو " هیمۆگلۆبین " کە ڕەنگی سوور دەدات بە خوێن.
globoid (glō′boid), *adj.* نیمچە خڕ.
globular (glob′yoo-lẽr), *adj.* خڕ.
glomerate (glom′ẽr-it), *adj.* تۆپەڵ؛ تۆپەڵ بوو.
glomeration (glom′ẽr-ā′shən), *n.* (١) تۆپەڵ کردن؛ خڕکردن؛ تۆپەڵ بوون. (٢) تۆپەڵ.
gloom (gloom), *v.i.* (١) خەفەتبار بوون؛ دڵتەنگ بوون؛ پەست بوون؛ بەرچاو تاریك بوون. (٢) تاریك بوون؛ ناخۆش بوون.
v.t. تاریك کردن؛ ناخۆش کردن.
n. (١) تاریکی؛ لێڵی. (٢) شوێنێکی تاریك. (٣) پەستی؛ دڵتەنگی؛ خەفەتباری
gloominess (gloom′i-nis), *n.* (١) تاریکی؛ لێڵی.
(٢) پەستی؛ دڵتەنگی؛ خەفەتباری؛ بەرچاوتاریکی.
(٣) ناخۆشی؛ ناسوودە نەبەختی.
gloomy (gloom′i), *adj.* (١) تاریك؛ لێڵ.
(٢) پەست؛ دڵتەنگ؛ خەفەتبار؛ بەرچاوتاریك؛ ڕووگرژ: *(a ~ person)*

(٣) ناخۆش: پەستکەر؛ دلتەنگکەر: *(a ~ day)*

-**gloomily** *(adv.)*.

glorification (glôr´ə-fi-kā′shən), ***n.*** (١) نەمری؛ گەورەیی؛ مەزنی؛ مەزن کردن (٢) [Colloq.]. ئاهەنگ.

glorify (glôr′ə-fī´, glō′rə-fī´), ***v.t.*** (١) نەمرکردن؛ مەزن کردن؛ بەرزکردنەوە؛ گەورەکردن (٢) پەرستن *(to ~ God)*.

glorious (glôr′i-əs, glō′ri-əs), ***adj.*** (١) شکودار؛ بەشکۆ؛ بەرز؛ سەربەرز؛ زێرین: *(a ~ age)* (٢) زۆر جوان و نایاب (٣) [Colloq.]. زۆر خۆش: *(We had a ~ time.)*.

glory (glôr′i, glō′ri), ***n.*** (١) سەربەرزی؛ ناوداری؛ شانازی.
(٢) پەرستن: ستایشی زۆر.
(٣) بەرزی؛ شکۆ؛ کاتی زێرین: *(Greece in her ~)*
(٤) ئەوپەری خۆشی و شانازی
(٥) جوانی و حۆشی *(the ~ of the Rocky Mountains)*.
(٦) بەهەشت: خۆشی بەهەشت یا بەهەشتی. (٧) خەرمانە (هونەر).

v.i. **(~ in),** شانازی پێوەکردن؛ دڵ زۆر پێ خۆش بوون.

gone to glory, مردووە

gloss (glôs), ***n.*** (١) بریقە؛ برسکە (٢) ڕووکەش (ڕەووشت، دووان).

v.t. (١) بریقەدارکردن؛ ساف و لووس و برسکەدار کردن.
(٢) (**over** ~)، کردن بە ژێر لێوەوە (هەڵە، کەموکووڕی).

v.i. بریقانەوە؛ برسکانەوە.

gloss (glôs), ***n.*** (١) تێبینی یا ڕوونکردنەوەی نێوان دێڕەکانی پەڕتووکێک یا لە قەراغ و پەراوێزەکەیدا (٢) فەرهەنگۆک

v.t. (١) تێبینی و ڕوونکردنەوە نووسین بۆ پەڕتووکێک
(٢) بە هەڵە یا درۆ لێکدانەوە.

v.i. ڕوونکردنەوەی پەڕتووکێک و نووسینەوەی لە پەراوێزەکەیدا.

glossal (glos′'l, glôs′'l), ***adj.*** هی زمان؛ تایبەت بە زمان

glossary (glos′ẽr-i, glôs′ẽr-i), ***n.*** فەرهەنگۆک

-**glossarist** *(n.)*.

glossiness (glôs′i-nis), ***n.*** بریقە؛ برسکە؛ ساف و لووس

glossitis (glo-sī′tis), ***n.*** هەوکردنی زمان

glossographer (glo-sog′rə-fẽr), ***n.*** فەرهەنگۆک نووس؛ نووسەری ڕوونکردنەوەو تێبینی و لێکدانەوە لە پەراوێزی پەڕتووکدا.

glossy (glôs′i), ***adj.*** (١) بریقەدار؛ بریقاوە؛ برسکەدار
(٢) ساف و لووس و بە ڕووکەش جوان

-glot (glot), پاشگرێکە بەمانای زانینی چەند زمانێک.
(polyglot, triglot)

glottal (glot′'l), ***adj.*** گەرووی (دەنگ، دەنگناسی).

glottal stop, دەنگی گەرووداخەر (دەنگناسی).

glottis (glot′is), ***n.*** گەروو

glove (gluv), ***n.*** (١) دەستکێش
(٢) دەستکێشی بۆکسباز یا یاریکەری بێسبۆڵ.

v.t. (١) دەستکێش لەدەستکردن. (٢) دەستکێش پێدان

handle with (kid) gloves, بە ناسکی و لەسەرخۆیی لەگەڵ جووڵانەوە

put on the gloves, [Colloq.]. بۆکسبازی کردن

to throw down the gloves, ئەمە ئەرزو ئەمە گەز کردن (شیربازی)

to take up the gloves, قبوڵ کردنی ئەمە ئەرزو ئەمە گەز (بەتایبەتی بۆ شیربازی)

glove compartment, چەکمەجی ئوتومبیل.

glover (gluv′ẽr), ***n.*** دەستکێش فرۆش؛ دەستکێش دروستکەر

glow (glō), ***v.i.*** (١) کلپەکردن. (٢) درەوشانەوە؛ شەوقدانەوە؛ ڕووناکی دانەوە؛ برووسکانەوە؛ گڕلێبوونەوە.
(٣) گەرمایی دانەوە؛ سووتان.
(٤) هەستی گەرموگوڕ پیشاندان؛ خۆشی و ڕووخۆشی پیشاندان؛ لە تەندرووستی باشدا بوون؛ کەیف قنج بوون.
(٥) (أ) دەموچاو سووربوونەوە (شەرم، جۆش). (ب) چاو داگیرسان.

n. (١) شەوق؛ ڕووناکی؛ برووسکە؛ گڕ (٢) تێری ڕەنگ.
(٣) سووربوونەوەی دەموچاو لە شەرمدا یا لە خۆشیدا.
(٤) گەرموگوڕی هەست.
(٥) توندوتیژی.

glower (glou′ẽr), ***v.i.*** مۆڕبوونەوە؛ خێسە کردن

n. خێسە؛ مۆڕبوونەوە.

glowworm (glō′wũrm´), ***n.*** گوڵە ئەستێرە؛ گوڵ ئەستێرە

glucose (gloo′kōs), ***n.*** شەکری میوە

glue (gloo), ***n.*** سریش؛ کەتیرە؛ گەوەن؛ جەوی؛ هێلم.

v.t. بە سریش پێکەوەلکاندن؛ پێوە نووساندن؛ پێوەلکاندن.

gluey (gloo′i), ***adj.*** (١) سریشی؛ لینج
(٢) بە سریش داپۆشراو؛ پڕ لە سریش؛ سریشاوی.

glum (glum), ***adj.*** پەست؛ خەفەتبار؛ خەمبار؛ ڕووگرژ؛ مڕومۆن؛ ڕووترش.

glume (gloom), ***n.*** توێکی دانەوێڵە؛ سۆس.

glut (glut), ***v.i.*** ئەوسنی کردن؛ زۆر خواردن: چنۆکی کردن؛ دەست لە خۆ بەردان

v.t. (١) ئاخنین؛ زۆر پڕکردن؛ زۆر تێکردن.
(٢) بازاڕ پڕکردن لە فرۆتەنییەک؛ بازاڕ نوقم کردن لە فرۆتەنییەک.

n. (١) زۆرخۆری؛ زۆر خواردن
(٢) زۆرو زەبەنەیی هەندێ فرۆتەنی لە بازاڕدا؛ زۆروزەبەنەیی.

glutinous (gloo′ti-nəs), ***adj.*** لینج.

glutton (glut′'n), ***n.*** (١) کەسێکی زۆرخۆر؛ کەسێکی ئەوسن یا چڵێس
(٢) کەسێکی بەتوانا یا بەکێش (دەربڕدن، کار):
(a ~ for work, punishment, etc.)

glutton (glut′'n), ***n.*** گیاندارێکی گۆشتخۆرە لە دەڵەک دەچێت

gluttonous (glut′'n-əs), ***adj.*** زۆرخۆر؛ ئەوسن؛ چڵێس؛ چنۆک؛ چاوبرسی

gluttony (glut′'n-i), ***adj.*** زۆرخۆری؛ ئەوسنی؛ چڵێسی؛ چنۆکی؛ چاوبرسێتی

glycerin, glycerine (glis′ẽr-in, glis′rin), ***n.*** گلیسرین.

gnarl (närl), ***n.*** گرێی دار.

v.t. بادان؛ گرێدان؛ کردن بە گرێ

v.i. با خواردن؛ گرێ خواردن؛ پێچ خواردن

gnarl (närl), ***v.i.*** مڕاندن (سەگ)؛ مڕەمڕکردن

gnarled (närld), ***adj.*** گرێیاوی؛ پێچ خواردوو؛ با خواردوو.

gnarly (närl′i), ***adj.*** **gnarled.**

gnash (nash), ***v.t.*** (١) ددان جیڕکردنەوە؛ ددان لەیەک سووواندن.
(٢) بە ددان کرۆشتن.

v.i. ددان جیڕکردنەوە (تووڕەیی، ئازار).

gnat (nat), ***n.*** مێشوولە

gnaw (nô), ***v.t.*** (١) بە ددان قرتاندن؛ بە ددان پارچەپارچەکردن.
(٢) بن کەنکردن؛ هەڵکەندن؛ خورانەوە؛ خواردنەوە: *(to ~ a hole)*.
(٣) هەراسان کردن؛ چەوساندنەوە؛ پەستکردن؛ بۆژەکردن.

v.i. (١) (**~ on; ~ away; ~ at**)، بن کەنکردن؛ خورانەوە؛ خواردنەوە؛ داوەشاندن. (٢) (**~ on; ~ away; ~ at**)، چەوساندنەوە؛ هەراسان کردن؛ سەرخستنەسەر؛ پەستکردن؛ بۆژەکردن

gnome (nōm), ***n.*** کورتەبنەیەکی ئەفسانەیی (کە پاسەوانی خەزنەی ژێرزەمین دەکات).

gnome (nōm), ***n.*** پەندی پێشینان؛ قسەی ئەستەق.

-**gnomic** *(adj.)*; **gnomical** *(adj.)*.

gnomon (nō′mon), ***n.*** (١) دەرزی کات پیشاندەری کاتژمێری خۆری
(٢) ئەو لاتەریبەی دەمێنێتەوە پاش لێ بڕینی لاتەریبێک لە سووچێکی.

-**gnomonic** *(adj.)*.

gnosis (nō′sis), *n.* زانینی ئاینی و گیانی.

-gnosis (nō′sis), پاشگرێکە بەمانای: زانین.

gnostic (nos′tik), *adj.* بزان؛ زانا (ئاین و بڕوابوون بە خودا).

Gnosticism (nos′tə-siz′m), *n.* ڕێبازی دەزانمکاری: بڕوایەکی ئاینی و شۆفێنی و فەلسەفی هەندێ کۆمەڵی خاچ پەرستانی کۆنە.

GNP, = Gross National Product, بەرهەمی گشتی میللی.

gnu (nōō, nū), *n.* بەرانە کێوی‌یەکی ئەفەریقی‌یە لە گا دەچێت؛ گا کێوی ئەفەریقی

go (gō), *v.i.* (١) ڕۆیشتن؛ ڕۆین؛ چوون.

(٢) جووڵانەوە؛ بزوان. (٣) کارکردن *(The motor won't ~.)*.

(٤) ئەنجام دان (٥) پەیڕەوی کردن. (٦) بوون.

(٧) تێپەڕبوون (کات)؛ بەسەرچوون.

(٨) بڵاوبوونەوە *(A rumor went through the office.)*.

(٩) ناسراو: *(She ~es by that name.)*.

(١٠) لە بارێکدا بوون: *(He ~es in rags.)*.

(١١) بوون بە؛ گۆڕان بۆ: *(She went conservative.)*.

(١٢) گونجان؛ شیان: *(This hat ~es well with the dress.)*.

(١٣) کێشان (زەحمەت، ناخۆشی). *(Please don't ~ to any trouble.)*

(١٤) بەجێهێشتن (شوێن)؛ ڕۆیشتن.

(١٥) برۆ؛ دەست پێ بکە (کێ برکێ).

(١٦) نەمان؛ دوایی هاتن؛ چوون: *(The pain has gone.)*.

(١٧) مردن (١٨) لابردن؛ نەهێشتن؛ نەمان *(Poverty must ~.)*.

(١٩) شکان

(٢٠) لە کەڵک کەوتن؛ خراپ بوون؛ لە کار کەوتن: *(His eyesight will ~ first.)*

(٢١) دەست لێ هەڵگرتن *(The country house must ~.)*.

(٢٢) پێدان؛ دران بە (خەڵات) *(The prize ~es to Jean.)*.

(٢٣) فرۆشتن بە؛ دان بە: *(The painting went for fifty dollars.)*.

(٢٤) لاچۆ؛ لاچۆ لەبەرچاوم!؛ برۆ.

(٢٥) هاتوچۆکردنی ڕێك‌وپێك؛ چوون: *(This bus ~es to Los Angeles.)*

(٢٦) گەیشتن؛ بڕکردن: *(The belt won't ~ around his waist.)*.

(٢٧) چوون (ڕێگە)؛ ڕۆیشتن: *(This road ~es to London.)*.

(٢٨) چوون (بۆکار، خوێندن) *(He ~es to college.)*

(٢٩) سکاڵاکردن لە لا؛ چوونە لا؛ پەنابردنە بەر *(You must ~ to the president.)*

(٣٠) کردن *(Do you think they will ~ to war?)*.

(٣١) ڕادەی کردن *(How far did he ~ in his protests?)*.

(٣٢) دەربردن؛ هەڵکردن

(٣٣) دەخرێتە؛ دادەنرێت: *(The shirts ~ in the second drawer.)*.

v.t. (١) گرەوکردن (٢) [Slang]، دەربردن؛ هەڵکردن.

n. (١) ڕۆیشتن؛ چوون. (٢) سەرگرتن؛ سەرکەوتن؛ بە باشی کارکردن.

(٣) [Colloq.]. ڕوزە؛ تین. (٤) [Colloq.]، بار؛ دۆخ.

(٥) [Colloq.]. (the ~)، مۆدە؛ باو. (٦) [Colloq.]، ڕێکەوتن.

(٧) [Colloq.]. هەوڵدان؛ تەقەلا.

as people (or things) go, لەچاو خەڵك یا شتی تردا.

go about, (١) خەریك بوون؛ کردن. (٢) گەڕان (٣) بڵاوبوونەوە.

(٤) ئاراستە گۆڕین (کەشتی).

go after, [Colloq.], هەوڵ بۆ دان؛ دواکەوتن (بۆ دەستکەوتن).

go against, دژ وەستان؛ دژ بوون؛ بەرەنگاری کردن.

go along, (١) بەردەوام بوون (٢) قایل بوون؛ پەسەندکردن؛ هاوکاری کردن؛ گونجان. (٣) (~ with)، لەگەڵ چوون.

go around, (١) دەورەدان. (٢) پێچ کردنەوە. (٣) بەش کردن.

(٤) گەڕان (٥) بڵاوبوونەوە.

go at, (١) هێرش بردنەسەر؛ پەلاماردان.

(٢) کار لەسەر کردن؛ بە تینەوە خەریك بوون.

go back on, [Colloq.], (١) ناپاکی کردن؛ بێ وەفایی کردن.

(٢) پەشیمان بوونەوە؛ پاشگەزبوونەوە؛ گفت شکاندن.

go beyond, تێپەڕبوون؛ زیاتر بوون لە

go by, (١) تێپەڕبوون بە لادا. (٢) تێپەڕبوون (کات)؛ بەسەرچوون.

(٣) سەرلێدان. (٤) گوێ پێ نەدان.

(٥) لەسەر ڕۆیشتن (پەیڕەو).

(٦) بە ناوێك ناسران: *(to go by a name)*.

go down, (١) نزم بوونەوە؛ هاتنەخوارەوە. (٢) نوقم بوون.

(٣) ئاوابوون (خۆر). (٤) دۆڕانن؛ شکان.

(٥) هەتا هەتا بوون لە مێژوودا *(to go down in history as a great leader)*

go for, (١) وا دانران. (٢) هەوڵ بۆ دان (٣) لایەنگری کردن.

(٤) [Colloq.]، پەلاماردان.

(٥) [Slang]، بە دڵ بوون؛ ویستن؛ حەزلێکردن.

go hard with, تووشی ناخۆشی کردن؛ سەرئێشە تووش کردن.

go in for, [Colloq.], (١) تێدا بەشداربوون.

(٢) ویستن؛ بە دڵ بوون؛ حەزلێکردن.

go into, (١) لێکۆڵینەوە. (٢) کردن بە پیشەی خۆ؛ خەریك بوون (کاروبار)

(٣) تێدابوون.

go in with, بەشداربوون (ئەرك، خەرجی... هتد).

go off, (١) ڕۆیشتن؛ ڕۆین؛ بەجێهێشتن (جێگە).

(٢) تەقین؛ تەقینەوە: *(The bomb will go off at 9:00 A.M.)*.

(٣) ڕوودان؛ هاتنەدی.

go on, (١) بەردەوام بوون؛ لەسەر ڕۆیشتن. (٢) ڕوودان.

(٣) [Colloq.]، چەقەچەق کردن. (٤) ڕەفتارکردن.

(٥) دەرکەوتن لەسەر شانۆ؛ هاتنەسەر شانۆ.

go (a person) one better, [Colloq.], باشتربوون لە؛ لێ بردنەوە

go out, (١) کوژانەوە (ئاگر، گڵۆپ، چرا). (٢) مۆدە نەمان.

(٣) چوونەدەرەوە (بۆ سینەما، ئاهەنگ، گەڕان)

(٤) هاوسۆزی کردن. (٥) مانگرتن.

go over, (١) لێ ووردبوونەوە؛ بە ووردی لێکۆڵینەوە.

(٢) دووبارەکردنەوە؛ سەرلەنوێ کردنەوە

(٣) پیاچوونەوە (باس، نووسراو، مەسەلە).

(٤) [Colloq.]: سەرکەوتوو بوون؛ سەرکەوتن؛ بە دڵی خەڵك بوون *(Did his speech go over well?)*

go through, (١) بە تەواوی و ووردی کردن یا بەجێهێنان.

(٢) چەشتن (ناخۆشی). (٣) پشکنین؛ گەڕان؛ پیاگەڕان.

(٤) پەسەندکران؛ مۆرکران.

(٥) خەرج کردن؛ بەکارهێنان؛ تەواوکردن؛ هیچ نەهێشتنەوە: *(He goes through two packs of cigarrettes a day.)*

go through with, تەواوکردن؛ واز لێ نەهێنان هەتا دوایی.

go to! [Archaic], تەواوە! (بە تەوسەوە)؛ ڕاستە (بە تەوسەوە).

go together, (١) پێکەوە گونجان؛ لە یەك هاتن.

(٢) [Colloq.]، یاری یەکتر بوون؛ دڵدار یا دۆستی یەکتر بوون.

go under, (١) نوقوم بوون.

(٢) شکستی هێنان؛ نوشوستی هێنان؛ ژێرکەوتن.

go up, (١) بەرزبوونەوە. (٢) نرخ زیادبوون.

(٣) نرخ زیادکردن؛ بە بایەخ بوون.

go with, (١) لەگەڵ بوون؛ لەگەڵدا چوون یا ڕۆیشتن.

(٢) لەگەڵ گونجان؛ لە یەك هاتن

(٣) [Colloq.]، دڵدار یا یاری یەکتر بوون: *(He is going with her.)*

go without, هەڵکردن یا دەربردن بەبێ شتێك.

have a go at, [Colloq.], هەوڵدان.

let go, (١) بەرەڵاکردن؛ ڕزگارکردن؛ بەردان.

(٢) دەست لێ بەردان؛ دەستبەرداربوون.

(٣) وار لێ هێنان؛ دەست لێ هەڵگرتن

let oneself go, بەر بۆ خۆ بەرەڵاکردن؛ جڵەو بۆ خۆ شل کردن

no go, [Colloq.]. نابێ؛ بێ کەڵکە؛ بێ سوودە

on the go, [Colloq.]. هەمیشە لە جموجووڵدایە؛ هەمیشە خەریکە

to go, [Slang]. دەبرێتە دەرەوەو دەخورێت (خواردەمەنی چێشتخانەیەك).

goad (gōd), *n.* (١) نەقیزە (٢) ئاوزەنگی؛ هاندەر.

v.t. نەقیزە تێوەژەندن؛ هاندان؛ پاڵ پێوەنان.

go-ahead (gō'ə-hed'), *adj.* (١) بۆ پێشەوە چوو.

(٢) [Colloq.]. ئیشکەر؛ بە تین و جۆش.

n. (the ~), رێگەپێدان.

goal (gōl), *n.* (١) ئامانج؛ ئاوات

(٢) (أ) گۆڵ (یاری تۆپی پێ) (ب) گۆڵ کردن. (ج) گۆڵچی.

goalie (gōl'i), *n.* [Colloq.]. = goalkeeper.

goalkeeper (gōl'kēp'ẽr), *n.* گۆڵچی

goat (gōt), *n.* (١) بزن (٢) پیاوێکی چاوباز؛ چاوباشقاڵ؛

پیاوێکی زۆر بە هەوەس (جووت بوون) (٣) [Slang]. قوربانی.

get one's goat, [Slang]. پەستکردن؛ توورەکردن؛ ڕق هەڵساندن.

goatee (gō-tē'), *n.* چەناگە ڕیش

goatherd (gōt'hũrd'), *n.* شوانی بزن؛ بزن

goatish (gōt'ish), *adj.* (١) بزنانە؛ بزنی؛ تایبەتی بە بزن.

(٢) چاوباز؛ چاوباشقاڵ؛ حەزکەر بە جووت بوون.

goatskin (gōt'skin'), *n.* (١) پێستەی بزن (٢) قایشی بزنە پێستە.

(٣) مەشکە

gobble (gob''l), *n.* عەلوعولووی نێرە قەلەموون.

v.i. عەلوعوورکردن (نێرە قەلەموون).

gobble (gob''l), *v.t. & v.i.* (١) ماشتنەوە (خواردن)؛ لووشدان؛

بە پەلەو چاوبرسی‌یانە خواردن. (٢) [Slang]. دەست بەسەردا گرتن؛

داگیرکردن

gobbledygook (gob''l-di-gook'), *n.* [Slang]. دروازر

نووسینی پڕ لە ووشەی زل و نادیارو مانا بەدەستەوەنەدەر.

gobbler (gob'lẽr), *n.* نێرە قەل

go-between (gō'bi-twēn'), *n.* دەلال؛ ناوبژیکەر

goblet (gob'lit), *n.* (١) کاسە یا دەفری ئاو خواردنەوە

(٢) پەرداخی لاسکدار

goblin (gob'lin), *n.* جنۆکە؛ دەعبا؛ دێوودرنج

go-cart (gō'kärt'), *n.* (١) ڕەورەوەی پێگرتنی منداڵ

(٢) عەردبانەی منداڵ (٣) عەرەبانەی بچووك

god (god), *n.* (١) خودای بچووك؛ خودا؛ گچکە خوا

(٢) بت؛ شتی پەرستراو (٣) کەسێکی پەرستراو

(٤) [G-]. خودا؛ خوا؛ یەزدان؛ پەروەردگار

God willing, خوا بیکات؛ پەنا بە خوا.

god-child (god'child'), *n.* منداڵی گیانی. منداڵێك کە لەکاتی کردن

بە خاچ پەرستیدا دەبێتە منداڵی گیانی برادەرێکی نزیك دایك و باوکەکەی.

goddamned, goddamn (god'damd'), *adj.* بە لەعنەت بێت؛

لەعنەتی خوای لێ بێت

god-daughter (god'dô'tẽr), *n.* کچی گیانی. ووشەی پێشوو

ببینە.

goddess (god'is), *n.* (١) بانوو خوا؛ خواژن

(٢) ئافرەتێکی زۆر جوان یا ڕەووشت چاك.

godfather (god'fä*th*ẽr), *n.* باوکی گیانی

God-fearing (god'fēr'iŋ), *adj.* (١) لە خودا ترس.

(٢) خوداناس؛ ئایندار؛ زۆر بە ئاین

God-forsaken (god'fẽr-sā'kən), *adj.* (١) بەد؛ ناپەسەند؛

ڕەووشت پیس (٢) [Colloq.]. چۆڵ و ناخۆش

godhead (god'hed), *n.* (١) خودایەتی؛ خودایی.

(٢) [G-]. خودا؛ یەزدان.

godhood (god'hood), *n.* خودایەتی؛ خودایی.

godless (god'lis), *adj.* خودانەناس؛ کافر؛ بێ ئاین.

godlike (god'līk'), *adj.* خودا ئاسا؛ لە خودا چوو؛ پیرۆز.

godliness (god'li-nis), *n.* خودا پەرستن؛ خوداپەرستی؛ بە ئاینی؛

خودایەتی.

godling (god'liŋ), *n.* خودای بچووك.

godly (god'li), *adj.* (١) [Archaic]. خودایی؛ پیرۆز.

(٢) زۆر بە ئاین؛ خوداناس.

godmother (god'mu*th*'ẽr), *n.* دایکی گیانی.

godparent (god'pâr'ənt), *n.* دایك یا باوکی گیانی.

godsend (god'send'), *n.* دەسکەوتێك یا خۆشی‌یەکی چاوەڕوان

نەکراوی وەك لە خوداوە نێردراو.

godson (god'sun'), *n.* کوڕی گیانی.

Godspeed (god'spēd'), *n.* خودا ئاگای لێت بێت و سەرکەوتوو بیت؛

دۆعای گەشت خۆشی.

godwit (god'wit), *n.* باڵندەیەکی بچووکی دەنووك درێژە لە ڕۆخی

دەریادا دەژی.

go-getter (gō'get'ẽr), *n.* [Slang]. کەسێکی بە هەڵپە، بە چنگ،

یا بە هەڵمەت.

goggle (gog''l), *v.i.* (١) چاو زەق کردنەوە.

(٢) چاو بادان؛ چاو پێچ پێدان.

n. (١) (أ) چاوزەقی؛ چاو زەق کردنەوە. (ب) چاو بادان.

(٢) (*pl.*) چاویلکەی پاراستن (کە قەراغی چاو دادەپۆشێت بۆ پاراستنی لە

تەپ و تۆزو با، هەروەها لە ئاو لە کاتی مەلەکردن یا چوونە ژێر ئاودا)؛

چاویلکەی ژێر ئاو.

adj. زەق (چاو)؛ چاو زەق.

goggle-eyed (gog''l-id'), *adj.* چاو زەق.

going (gō'iŋ), *n.* (١) ڕۆیشتن؛ بەجێهێشتن؛ چوون

(٢) چۆنێتی ڕێگاوبان. (٣) [Colloq.]. باری ڕۆژ یا کاروبار.

adj. (١) کار دەکات؛ لە گەڕدایە.

(٢) هی ئێستا: *(The ~ rates are low.)*

(٣) هەیە؛ دەست دەکەوێت: *(the best products ~)* .

be going to, نیازبوون (کردنی کارێك):

(I am going to write him a letter today or tomorrow.)

get going, [Colloq.]. دەستپێکردن.

going on, [Colloq.]. ڕەووشت یا کردەوە (بەتایبەتی هی ناپەسەند)؛

ڕووداوی ناپەسەند.

gold (gōld), *n.* (١) زێڕ؛ زەڕ؛ ئاڵتوون.

(٢) پارەی زێڕ. (٣) سامان؛ پارە.

(٤) زەردی ئاڵتوونی؛ ڕەنگی زەردی وەك زێڕ.

(٥) شتێکی نایاب و بەنرخ: *(His voice is pure ~ .)* .

adj. (١) زێڕ؛ لە زێڕ درووستکراو *(a ~ watch)* .

(٢) زەرد. (٣) پاڵپشتی کراوە بە زێڕ.

gold-digger, [Slang]. (١) ئافرەتێك کە چاوەڕێی دیاری گران و پارە

دەکات لە دۆستەکانی. (٢) شوێن زێڕ کەوتوو؛ بۆ زێڕ گەڕاو.

golden (gōl'd'n), *adj.* (١) زێڕ؛ زێڕین؛ ئاڵتوون

(٢) زەرد. (٣) زۆر بەنرخ: *(a ~ opportunity)* .

(٤) زێڕین (کات)؛ خۆش و پێشکەوتوو: *(~ age)* .

golden age, چەرخی زێڕین.

golden goose, قازی هێلکە زێڕین (ئەفسانەی یۆنانی).

golden rule, (١) ڕێبازی زێڕین: بریتی‌یە لە پێویستی جووڵانەوە لەگەڵ

خەڵکدا بەو جۆرەی کە دەتەوێت لەگەڵتدا بجووڵێنەوە. (٢) ڕێبازی چاك

gold-finch (gōld'finch'), *n.* حەوت ڕەنگیلە: باڵندەیەکی بچووکی

باڵ زەردە.

gold-fish (gōld′fish′), *n.* ماسی‌یه زەردە. ماسی‌یەکی ڕەنگ زێڕی‌یە
لە ناوماڵدا بۆ جوانی بەخێودەکرێت

gold mine, (١) کانە زێڕ؛ کانە ئاڵتوون.
(٢) [Colloq.]. سەرچاوەی شتێکی زۆر بەنرخ و بەسوود.

gold plate, قاپی زێڕ

gold rush, بە پەلە چوونی خەڵك بۆ شوێنێك کە زێڕی تێدا دۆزراوەتەوە.

goldsmith (gōld′smith′), *n.* زەڕەنگەر؛ ئاڵتوونچی

gold standard, سیستمی زێڕ (دارایی).

golf (gôlf, golf), *n.* یاری گۆڵف

v.i. یاری گۆڵف کردن.

golf club, (١) داری گۆڵف. (٢) یانەی گۆڵف

golf course, یاریگای گۆڵف.

golly (gol′i), *interj.* ئەی هەوار بە ماڵم!

gonad (gon′ad, gō′nad), *n.* لووی زاووزێ؛ ڕژێنی جووت بوون یا
زاووزێ. کە گون و هێلکەدان دەگرێتەوە؛

gondola (gon′də-lə), *n.* (١) گوندولە. بەلەمی شاری ڤینیسیا
(٢) فارگونێکی بێ سەری بار.
(٣) ژووری ژێر باڵۆن (بۆ مەکینەو خەڵکەکە)

gondolier (gon′də-lêr′), *n.* گوندولەوان؛ بەلەمەوان.

gone (gôn, gon), *past participle of* go.

adj. (١) ڕۆیشتوو؛ ڕۆیو. (٢) فەوتاو؛ بەکەڵك نەماو؛ بەکار نەماو؛ وێران بوو.
(٣) مردوو؛ لە مردندایە؛ بەرەو نەمان دەچێت. (٤) کز؛ بێ هێز.
(٥) هیچی نەماوە؛ هەمووی بەکارهێنراوە؛ تەواوبووە.
(٦) تەکبیس چوو؛ نەماو. (٧) ڕابوردوو.

goner (gôn′ẽr, gon′ẽr), *n.* [Colloq.]. کەسێك کە لە سەرەمەرگدا
بێت؛ کەسێك یا شتێك کە فەوتانی نزیك بێت؛ کەسێك یا شتێك کە هیوای هیچی
لێ نەکرێت

gong (gôŋ, goŋ), *n.* زەنگی حەپلەیی. حەپلەیەکی تەختێك قوقزی
ئاسنینە دەنگ دەداتەوە کە شتێکی پیا دەماڵرێت (وەك زەنگ بەکاردەهێنرێت
بۆ ووریاکردنەوەی خەڵك)

goniometer (gō′ni-om′ə-tẽr), *n.* گۆشەپێو (ئامێر)

-goniometry *(n.).*

gonorrhea, gonorrhoea (gon′ə-rē′ə), *n.* سووزەنەك

goo (gōō), *n.* [Slang]. (١) شتێکی لینج (وەك سرێش).
(٢) شتێکی لینج و شیرین

good (good), *adj.* (١) باش؛ چاك؛ خاس؛ نایاب.
(٢) تازە؛ باش. *(~ eggs)*
(٣) ڕاستەقینە *(~ money)*
(٤) باش؛ تەندرووست؛ بەهێز. *(~ eyesight)*
(٥) پەسەند؛ چاك؛ باش. *(one's ~ name)*
(٦) خۆش. *(Life is ~ here.)*.
(٧) پشت پێ بەستراو؛ باش *(~ advice)*
(٨) وورد؛ چاك. *(a ~ job of cleaning up)*.
(٩) خۆش؛ زۆرو بەتام. *(a ~ meal)*.
(١٠) (أ) داوێن پاك؛ پاك. (ب) لە خوا ترس
(ج) بە ڕەحم؛ هاوسۆز. (د) ڕەووشت چاك.
(ﻫ) جوان (ڕەووشت) *(~ manners)*.
(١١) لێهاتوو؛ بەتوانا؛ بە بەهرە. *(a ~ swimmer)*
(١٢) زۆر؛ فرە. *(a ~ many)*.

n. (١) باشی؛ چاکی؛ باشێتی. *(There is much ~ in him.)*.
(٢) کەڵك؛ سوود؛ قازانج. (٣) شتێکی باش

interj. دەست خۆش!؛ باشە!؛ زۆر باشە!؛ ئافەرین!

adv. بە باشی؛ بە تەواوی.

as good as, نزیکەی؛ وەك ئەوە وایە.

come to no good, بە هیچ نەبوون؛ ئەنجامی باش نەبوون؛ تێکشکان.

for good, هەتا هەتا؛ بە یەکجاری؛ بە ئێجگاری.

good and, [Colloq.]. (١) زۆر. (٢) بەتەواوی؛ هەمووی.

make good, (١) بۆ ژماردن؛ بۆ گۆڕینەوە.
(٢) کردن؛ جێبەجێ کردن؛ بەجێهێنان. (٣) هێنانەدی.
(٤) سەرکەوتن. (٥) سەلماندن.

no good, بێ فەڕ؛ بێ سوود؛ بێ کەڵك؛ قەڵب.

the good, (١) پیاوچاکان. (٢) کاری چاکە؛ کاری پاك‌وچاك.

good afternoon, پاش نیوەڕۆت باش (سڵاوکردن یا خواحافیزی).

good-by, good-bye (good′bī′), *interj. & n.* خوداحافیز؛
خوات لەگەڵ.

good day, ڕۆژباش؛ خوداحافیز.

good deal, (١) ژمارەیەکی زۆر؛ زۆر. (٢) [Slang]، زۆر باش.

good evening, ئێوارەت باش (سڵاوکردن یا خواحافیزی)؛
ئێوارەتان باش.

good fellow, کوڕی باش؛ پیاوی چاك.

goodfellowship (good′fel′ō-ship′), *n.* برادەرایەتی؛
دۆستایەتی.

good-for-nothing (good′fẽr-nuth′iŋ), *adj.* بێ فەڕ؛ بێکارە؛
قەڵب؛ نالەبار؛ بێ سوود.

n. کەسێکی بێ فەڕ، ناڵەبار، بێکارە یا قەڵب.

Good Friday, هەینیی پیرۆز؛ هەینیی مەزن: یادی ڕۆژی هەڵواسینی
عیسا (کە سێ ڕۆژ پێش جەژنی زیندووبوونەوەیەتی).

good-hearted (good′här′tid), *adj.* دڵ باش؛ بەڕەحم؛
باش (مرۆڤ).

good-humored (good′hū′mẽrd), *adj.* ڕووخۆش.

good-looking (good′look′iŋ), *adj.* جوان (مرۆڤ)؛ قۆز؛ شۆخ؛
ئێسك سووك.

good looks, ئێسك سووکی؛ جوانی (مرۆڤ)؛ قۆزی.

goodly (good′li), *adj.* (١) ئێسك سووك؛ جوان؛ قۆز.
(٢) باش؛ چاك. (٣) زۆر؛ فرە؛ زەبەنە.

-goodliness *(n.).*

good morning, بەیانیت باش (سڵاوکردن یا خواحافیزی)؛
بەیانیتان باش.

good-natured (good′nā′chẽrd), *adj.* ڕەووشت چاك؛
سرووشت باش؛ لەبار؛ هێمن؛ ڕووخۆش.

goodness (good′nis), *n.* (١) باشی؛ چاکی؛ پاکی" پیاوچاکی؛
بەڕەحمی. (٢) ناوکرۆك؛ پوختە.

interj. بۆ خاتری خودا!: *(for ~ sake!)* .

good night, شەوباش (خوداحافیزی یا نووستن).

goods (goodz), *n.pl.* (١) شتومەك؛ شت؛ کەلوپەل.
(٢) فرۆتەنی. (٣) قوماش؛ کووتاڵ. (٤) [British]، بار.

deliver the goods, کردن یا بەجێهێنانی ئەوەی پێویستە؛
بەڵێن نەشکاندن؛ بەڵێن بەجێهێنان.

get (or have) the goods on, [Slang], دۆزینەوە یا زانینی تاوانێك
لەسەر کەسێك یا دەستەیەك.

good speed, خوا ئاگای لێت بێت و سەرکەوتوو بیت؛
دۆعای گەشت خۆشی.

good-tempered (good′tem′pẽrd), *adj.* هێمن؛ لەسەرخۆ؛
زوو تووڕە نەبوو.

good turn, چاکە؛ پیاوەتی؛ چاکەکردن.

good will, (١) هەستی برادەرانەو پاك بەرامبەر بە خەڵك؛
چاکەی خەڵك ویستن. (٢) ئامادەیی بۆ قایل بوون و پەسەندکردن.
(٣) ناوبانگی باشی دەزگایەکی بازرگانی.

goody (good′i), *n.* (١) *(pl.)* خواردنێکی شیرین و خۆش (وەك نوقول).
(٢) کەسێکی بە سەرزاری پاك و بە ئاین.

interj. وو‌تەی دەربڕینی هەستی خۆشی‌و شادی منداڵ.

goody (good′i), ***n.*** پیرێژنێکی فەقیر.

goody-goody (good′i-good′i), ***adj.*** بە سەرزاری‌و لە ڕادە بەدەر ڕووخۆش‌و باش‌و هەوسۆز.

gooey (gōō′i), ***adj.*** [Slang], (١) لینج (وەك سرێش)؛ لیقن.
(٢) لینج‌و شیرین.

goof (gōōf), ***n.*** [Slang], (١) کەسێکی ساویلکەو بێ مێشك‌و ناکارامە
(٢) هەڵەیەکی بچووك

v.i. [Slang], هەڵەکردن؛ بەهەڵەداچوون؛ لە پیلکە دەرچوون؛ ژێرکەوتن.

goofy (gōōf′i), ***adj.*** [Slang], منداڵانە؛ کەرانە؛ کەر؛ ناکارامە:
(a ~ person, hat, etc.)

-goofily ***(adv.)***; **goofiness** ***(n.)***.

gook (gook, gōōk), ***n.*** [Military Slang], کەسێکی فیلیپینی، یابانی، یا کوریایی (لەڕووی سووکی‌یەوە).

goon (gōōn), ***n.*** [Slang], (١) کەسێکی ناقۆلا و گەمژەو قەڵب.
(٢) شەلاتی (بەتایبەتی هی بەکرێ گیراو بۆ تێکشکاندنی مانگرتنێك).

goosander (gōōs-an′dēr), ***n.*** مراوی‌یەکی ماسی خۆرە.

goose (gōōs), ***n.*** (١) قاز. (٢) گۆشتی قاز.
(٣) کەسێکی هیچ‌وپووچ‌و بێ مێشك‌و ساویلکە.
(٤) جۆرە ئوتویەکە. (٥) [Slang]، سیخورمە (لەڕووی یاری‌یەوە).

v.t. [Slang], (١) سیخورمە تێوەژەندن (لەڕووی یاری‌یەوە).
(٢) بەنزین کردنە مەکینەوە بە قلپە قلپ.

cook one's goose, [Colloq.], نانی خۆ بڕین؛ هەل لەدەست خۆ دان‌و کاری خۆتێکدان.

goose bumps, موورگرژی؛ مووچڕکە (بەتایبەتی کە دەبێتە هۆی دەرپۆقینی کونیلەکانی پێست).

goose flesh, = goose bumps.

goose pimples, = goose bumps.

goose step, ڕۆیشتنی تایبەتی سەرباز

gopher (gō′fēr), ***n.*** ئەرزەهەڵکەنە؛ گۆڕهەڵکەنە؛ جرج

gore (gôr, gōr), ***n.*** خوێن (بەتایبەتی هی مەییو)؛ خوێنی ڕژاو.

gore (gôr, gōr), ***v.t.*** بریندارکردن بە شاخ یا شفرە.

gore (gôr, gōr), ***n.*** (١) پارچە زەوی‌یەکی بچووکی سێگۆشە.
(٢) پارچەیەك قوماشی سێگۆشەیی کە پانی دەنوێنێت لە کردنەوەدا (چەتر، تەنوورە، بایەوانی کەشتی).

gorge (gôrj), ***n.*** (١) قوڕگ. (٢) ئەوسنی؛ چڵێسی.
(٣) زۆرخۆری؛ زۆر خواردن
(٤) خواردنی ماشینراوە یا خوراو. (٥) قین؛ قێزهاتنەوە؛ ڕق.
(٦) دەرگای پشتەوەی قەڵایەك. (٧) گەلی؛ دەربەند.
(٨) کۆسپ یا تۆپەڵێکی گەورە کە ڕێگایەك بگرێت.

v.i. زۆر خواردن‌و بە پەلە؛ لورشدان؛ ماشینەوە.

v.t. (١) پڕکردن (لە خواردن)؛ تێ تران.
(٢) بە ئەوسنانە خواردن یا قووتدان.

make one's gorge rise, دڵ تێکەڵهاتن؛ تووڕەبوون؛ ڕق هەڵسان.

gorgeous (gôr′jəs), ***adj.*** (١) ڕەنگاورەنگ؛ گەش؛ جوان؛ ڕازاوە
(٢) [Slang]، جوان؛ نازدار؛ زۆر جوان
(٣) [Slang] خۆش

gorilla (gə-ril′ə), ***n.*** (١) گۆریلا. گەورەترین مەیموونی ئەفەریقایی‌یە لە ئادەمیزاد دەچێت. (٢) [Slang]. (ا) کەسێکی ناشرینی بەهێزی وەك مەیموون. (ب) شەلاتی

gory (gôr′i, gō′ri), ***adj.*** (١) خوێناوی؛ بە خوێن داپۆشراو.
(٢) خوێناوی؛ پڕ لە خوێن ڕشتن: ***(a ~ battle, story, etc.)*** .

-gorily ***(adv.)***; **goriness** ***(n.)***.

gosh (gosh), ***interj.*** هاوار بە ماڵم!

goshawk (gos′hôk′, gôs′hôk′), ***n.*** شاباز؛ باز

gosling (goz′liŋ), ***n.*** بەچکە قاز.

gospel (gos′p'l), ***n.*** (١) مێژووی ژیانی مەسیح‌و ئامۆژگاری‌یەکانی.
(٢) [G-]، یەکێك لە یەکەم چوار بەشی ئینجیل؛ ئینجیل.
(٣) [G-]، هەڵبژاردەیەکی ئینجیل کە لە نوێژی کۆمەڵدا دەخوێنرێتەوە.
(٤) ڕێبازو ئامۆژگاری پەسەندکراوو بە ڕاست دانراو.

gossamer (gos′ə-mēr), ***n.*** (١) پەردەیەکی تەنکە لە هەواداو بەسەر ڕووەك‌و درەختەوە وەك هێلانەی جاڵجاڵۆکە. (٢) قوماشێکی زۆر تەنك؛ کرێشە.
(٣) شتێکی تەنك‌و ناسك.

adj. تەنك‌و سووك‌و پەردەیی.

-gossamery ***(adj.)***.

gossip (gos′əp), ***n.*** (١) [Obs. or Dial.]، (ا) باوك‌و دایکی گیانی.
(ب) برادەری گیانی بە گیانی
(٢) کەسێکی بەدگۆ، پاش دوو، فیتنەباز، غەیبەتکەر، یا لە پاش ملە دوو.
(٣) بەدگۆیی؛ لە پاش ملە دوویی؛ ووت‌ووات؛ غەیبەت کردن؛ فیتنەبازی.

v.i. بەدگۆیی کردن؛ ووت‌ووات کردن؛ غەیبەت کردن؛ فیتنەبازی کردن؛ لە پاش ملە دووان.

gossipry (gos′əp-ri), ***n.*** [Rare], (١) ووت‌ووات؛ لە پاش ملە دووان؛ غەیبەتکاری. (٢) پاش دووان؛ غەیبەتکاران؛ ووت‌ووات کەران.

gossipy (gos′ə-pi), ***adj.*** (١) حەزکەر لە ووت‌ووات، پاش دوویی، یا غەیبەت. (٢) پڕ لە ووت‌ووات‌و لە پاش ملە دووان.

got (got), *past tense and alternative p p. of* **get.**

Goth (goth, gôth), ***n.*** (١) گۆتی: یەکێك لە خێڵێکی ئەڵمانی کۆن کە زۆربەی ئیمپراتۆری‌یەتی ڕۆمانی داگیرکرد لە سەدەی سێهەم‌و چوارەم‌و پێنجەمی زایینیدا. (٢) کەسێکی گەوج‌و کێوی.

Gothic (goth′ik), ***adj.*** (١) گۆتی؛ تایبەتی بە گۆتی‌یەکان‌و زمانەکەیان
(٢) تایبەتی بە هونەری خانووسازی گۆتی کە بریتی‌یە لە تاق‌و هێڵ‌و ئنمیچ‌و گوێ سەبانەی نووك تیژ.

n. (١) زمانی گۆتی‌یەکان. (٢) هونەری خانووسازی گۆتی.

Gothic arch, تاقی نووك تیژ (خانووسازی)

gouge (gouj), ***n.*** (١) ئەسکەنە.
(٢) [Colloq.]، (ا) درز یا کون تێکردن بە ئەسکەنە. (ب) درز؛ کون.
(٣) [Colloq.]، (ا) ساختەکردن؛ فریودان؛ هەڵخەڵەتاندن. (ب) ساختەچی

v.t. (١) درز یا کون تێکردن بە ئەسکەنە.
(٢) هەڵکۆڵین؛ هەڵکەندن؛ چاو هەڵکۆڵین: ***(His eye was ~d out.)*** .
(٣) [Colloq.]، ساختەلێکردن؛ هەڵخەڵەتاندن.

goulash (gōō′läsh, gōō′lash), ***n.*** شلەی گۆشت‌و سەوزە.

gourd (gôrd, gōrd, goord), ***n.*** (١) کوولەکەی ملدار؛ کوولەکە- دەروێشی؛ کوولەکەی ڕازاندنەوە: جۆرە کوولەکەیە کە ناوەکەی هەڵدەکۆڵرێت‌و ووشك دەکرێتەوە بۆ شت تێکردن یا تیا خواردنەوە.
(٢) ڕووەکی تەرزفڕێندەر (کوولەکە، خەیار، کاڵەك، شووتی).

gourmand (goor′mənd), ***n.*** (١) کەسێکی زۆرخۆرو ئەوسن.
(٢) خواردنناس؛ وەستای خواردن.

gourmet (goor′mā), ***n.*** خواردنناس؛ وەستای خواردن؛ حەزکەر لە خواردنی خۆش‌و نایاب.

gout (gout), ***n.*** (١) باداری (نەخۆشی). (٢) دڵۆپە خوێن.

gouty (gout′i), ***adj.*** (١) تایبەتی بە باداری
(٢) وەك باداری؛ دەبێتە هۆی باداری (٣) بادار.

-goutiness ***(n.)***.

govern (guv′ērn), ***v.t.*** (١) ڕاندن؛ ڕانین؛ بەڕێوەبردن؛ حوکم کردن؛ فەرمانڕەوایی کردن. (٢) دابینکردن؛ ڕاگیرکردن؛ گرتن؛ ڕاگرتن.
(٣) ڕێك‌وپێك کردنی خێرایی (ئوتومبیل).
(٤) بڕیاردان؛ گرتنەوەو پەیوەندی پێوە بوون:
(The scientific principles ~ing a phenomenon)
(٥) پێویست بوونی شێوەیەکی تایبەتی ووشە (زمانەوانی).

v.i. ڕاندن؛ بەڕێوەبردن؛ حوکم کردن؛ فەرمانڕەوایی کردن.

governable (guv′ĕrn-ə-b′l), *adj.* بەڕێوەدەبرێت؛ دابین دەکرێت؛
فەرمانڕەوایی دەکرێت

governance (guv′ĕr-nəns), *n.* بەڕێوەبردن؛ ڕاندن؛
فەرمانڕەوایی کردن

governess (guv′ĕr-nis), *n.* (١) پەروەردەکاری منداڵی ماڵێک (ژن)
(٢) [rare] فەرمانڕەوا (ژن).

government (guv′ĕr-mənt, guv′ĕrn-mənt), *n.* (١) میری؛
فەرمانڕەوایی؛ حکومەت. (٢) فەرمانڕەوایی کردن؛ فەرمانڕەوایی؛ بەڕێوەبردن
(٣) کاربەدەستان و فەرمانبەرانی فەرمانڕەوایییەک (٤) هەرێمێکی بەڕێوەبراو
(٥) کارتێکردنی ووشەیەک لە ووشەیەکی تر (ڕێزمان).

governmental (guv′ĕr-men′t′l), *adj.* تایبەتی بە فەرمانڕەوایی
یا میری؛ هی فەرمانڕەوایی؛ میری

governor (guv′ĕr-nĕr), *n.* (١) پارێزکار یا فەرمانڕەوا بەتایبەتی
(ا) پارێزگاری ناوچە یا هەرێمێکی ژێردەستە.
(ب) فەرمانڕەوای یەکێک لە ویلایەتەکانی ئەمەریکا.
(ج) بەڕێوەبەری دەزگا یا ڕێکخراوێک.
(٢) ئامێری ڕێکخەری خێرایی مەکینەیەک.

governor general, پارێزکاری گشتی

governorship (guv′ĕr-nĕr-ship′), *n.* پارێزگاری؛ پارێزگارێتی

govt., **Govt.,** = government.

gown (goun), *n.* (١) (ا) کراسی درێژی ژن بەتایبەتی شەو
(ب) شەوکراسی ژن یا پیاو (٢) جبە (مەلا، قەشە، قوتابیان و مامۆستایانی
زانکۆ لە دەمەنگی دەرچووندا) (٣) ئەندامانی زانکۆ یا کۆلیج.

v.t. جبە لەبەرکردن

grab (grab), *v.t.* (١) فڕاندن؛ پەلاماردان و فڕاندن؛ پڕپیاکردن؛
هەڵپرووسکاندن (٢) دەست بەسەردا گرتن بە نارەوایی؛ قۆستنەوە؛ زەوتکردن

n. (١) پەلاماردان و فڕاندن؛ پڕپیاکردن؛ قۆستنەوە.
(٢) شتێکی قۆزراوە یا فڕێنراو (٣) گیرەی مەکینەی بەرزکەرەوە.

grabble (grab′'l), *v.i.* (١) بەر کوتان؛ دەست کوتان.
(٢) خۆ ڕاکێشان بەسەر سکدا؛ بە دەمدا پاڵکەوتن؛ کەوتن

v.t. دەست بەسەردا گرتن

grace (grās), *n.* (١) جوانی لەخت و لار؛ لەنجەولار؛ شۆخ و شەنگی؛
ناسکی (٢) جوانی کردەوە و ڕەووشت (٣) ڕێگەی ڕاست.
(٤) چاکە؛ پیاوەتی (٥) ڕەحم؛ ڕەحمی خوایانە؛ خێروبێری خوایی.
(٦) مۆڵەت (٧) دوعا و سوپاسی خوا کردن پێش نان خواردن.
(٨) بەخشین (٩) [-G] ناونیشانی سەرەک قەشە یا دوق بۆ لەگەڵ دووان.

v.t. (١) ڕێز پێدان (٢) ڕازاندنەوە

fall from grace, گوناه کردن؛ کردەوەیەکی زۆر ناپەسەند کردن

in the bad grace of, کۆک نەبوون لەگەڵدا؛ لەگەڵدا ڕێک نەبوون؛
خاتر نەویستن

in the good grace of, کۆک بوون لەگەڵدا؛ لەگەڵدا ڕێک بوون؛
خاتر ویستن

with bad grace, بە نابەدڵی؛ بە مرومۆنی؛ بە ناخۆشی خۆ

with good grace, بەدڵ؛ بە ڕەزامەندی و خۆشی خۆ

graceful (grās′fəl), *adj.* بە لەنجەولار؛ بە لەخت و لار؛
شۆخ و شەنگ؛ جوان و ڕێک و پێک

graceless (grās′lis), *adj.* (١) بەد؛ شەرم؛ بێ ناموس؛ ناپەسەند.
(٢) ناقۆلا؛ بێ لەخت و لار؛ ناشرین

grace period, مۆڵەت؛ ماوەی لێخۆشبوون؛ ماوەیەکی زیادەیە دەدرێت
بە قەرزار بۆ دانەوەی قەرزەکەی یا گەڕانەوەی شتی خوازراو.

gracious (grā′shəs), *adj.* (١) ڕووخۆش؛ ناسک
(٢) بە ڕەحم؛ هاوسۆز (٣) بەخشندە بەرامبەر بە بچووکتر لە خۆ
(٤) [Archaic] جوان

interj. ئەی هاوار بە ماڵم

gradate (grā′dāt), *v.t.* & *v.i.* چین چین کردن؛ پلە پلە بوون؛
چوون بەناو یەکدا یا گۆڕان بەبێ سەرنج ڕاکێشان (ڕەنگ، ئاوان)

gradation (grā-dā′shən), *n.* (١) چین چین؛ پلە پلە؛ چین چین کردن.
(٢) گۆڕینی پلە پلە یا بەرەبەرە.
(٣) تێکەڵ بوون یا گۆڕینی وورده وورده (ڕەنگ، ئاوان).
(٤) پلە: *(There are many ~s between good and bad.)*

grade (grād), *n.* (١) پلە؛ نمرە. (٢) پلەی بەرزونزم بوونەوە (ڕێگە،
زەوی). (٣) بەرەوخوارکە؛ بەرەوژوورکە؛ قەدپاڵ.
(٤) پۆل؛ پلە (قوتابخانە) (٥) نمرە (قوتابخانە)
(٦) گیاندارێک کە تەنها باوکی یا دایکی ڕەسەن بێت.

v.t. (١) پلە پلە کردن؛ چین چین کردن؛ پۆل پۆل کردن؛ نمرە لەسەر دانان.
(٢) نمرە پێدان (قوتابی، تاقیکردنەوە).
(٣) تەخت کردن (زەوی)؛ ڕێگە یا زەمین تەخت کردن بۆ هێڵی شەمەندەفەر.
(٤) (~ up)، توخم چاک کردن بە جووت کردن لەگەڵ گیانداری ڕەسەنتردا

v.i. (١) پلەی خۆگرتن؛ جێگەی خۆگرتن لە چینێکدا.
(٢) گۆڕینی بەرەبەرە؛ بە چەند پلەیەکدا ڕۆیشتن.

make the grade, (١) گەیشتنە تەوقەسەری قەدپاڵ یا بەرەوژوورکەیەک.
(٢) بەسەر کۆسپدا زاڵبوون و گەیشتنە ئامانج

the grades, قوتابخانەی سەرەتایی.

grader (grād′ĕr), *n.* (١) نمرەدەر. (٢) تەختکەر (مرۆڤ، مەکینە).
(٣) قوتابی پۆلێکی تایبەتی. *(a fifth ~)* .

grade school, قوتابخانەی سەرەتایی.

gradual (graj′ōō-əl), *adj.* بەرەبەرە؛ ووردەوورده.

gradually (graj′ōō-əl′i), *adv.* بەرەبەرە؛ ووردەوورده؛
تۆزەتۆزە؛ نەختە نەختە.

graduate (graj′ōō-it), *n.* (١) دەرچووی زانکۆ، کۆلیج، یا قوتابخانە.
(٢) دەفر یا شووشەیەکی پلەدار.

v.t. (١) دەرچوواندن (قوتابی)؛ بڕوانامەی تەواوکردنی قوتابخانە پێدان.
(٢) شووشە یا دەفر پلە پلە کردن.
(٣) پۆل پۆل کردن؛ چین چین کردن.

v.i. (١) وەرگرتنی بڕوانامەی تەواوکردنی قوتابخانە؛ تەواوکردنی قوتابخانە
(٢) گۆڕینی ووردەوورده

adj. (١) دەرچوو یا تەواوکەر (قوتابی زانکۆ، کۆلیج، یا قوتابخانە).
(٢) تایبەتی بە خوێندنی بەرز: *(~ courses)*

graduate school, قوتابخانەی بەرز؛ پلەی ژوور بەکالۆریۆس لە زانکۆدا.

graduate student, قوتابی خوێندنی باڵا، واتە ژوور بەکالۆریۆس؛
قوتابی دکتۆراو ماستەر.

graduation (graj′ōō-ā′shən), *n.* (١) تەواوکردنی قوتابخانە،
زانکۆ، یا کۆلیج. (٢) ئاهەنگی قوتابخانە تەواوکردن و بڕوانامە وەرگرتن
(٣) پلە پلە کردنی دەفر یا شووشەیەک. (٤) یەکێک لەم پلانە یان هەموویان
(٥) پۆل پۆل کردن

graffiti (grə-fē′tē), *n.pl.* نووسین و وێنەو نەخشەی سەر دیواری
شوێنی گشتی (کە بەزۆری ناپەسەندە و نارەزایی دەردەبڕێت)

graffito (grə-fē′tō), *n.* (*pl.* **graffiti**), نووسین و وێنەو نەخشەی
ناپەسەندی سەر دیوار و کۆڵەکە.

graft (graft, gräft), *n.* (١) قەڵەم (موتوربەکردن)؛ گۆیکە (موتوربەکردن).
(٢) موتوربەکردن؛ پەیوەست؛ پەیوەزکردن (٣) جێگەی موتوربە
(٤) دار یا ڕووەکی موتوربەکراو.
(٥) (ا) دزی (کاربەدەستی میری، ڕێکخراو، یا دەزگایەک)؛ دەسکەوتی قەدەغە
(ب) پارە یا شتی دزراو بەم جۆرە
(٦) تێشوو یا ئێسقانی پەیوەست پێکراو (نەشتەرکاری).

v.t. (١) موتوربەکردن. (٢) بەرهەم هێنان بە موتوربە (میوە، گوڵ).
(٣) دزی کردن (کاربەدەستی میری یا دەزگایەک).
(٤) پەیوەستکردنی تێشوو (نەشتەرکاری).

v.i. (١) موتوربەکران؛ پەیوەست بوون.
(٢) دزی کردن (کاربەدەستی میری یا دەزگایەک)

graftage (graf′tij, gräf′tij), *n.* (١) موتوربەکردن؛ موتوربەکاری؛ پەیوەستکردن (٢) پەیوەست بوون

grain (grān), *n.* (١) دەنك (گەنم، جۆ، نۆك، گەنمەشامی، نیسك... هتد)؛ کاکڵە؛ کاکڵ (٢) دانەوێڵە؛ دەغڵودان؛ ووشکەدان؛ خەڵە؛ دان
(٣) دەنکۆڵە (نم، خوێ...) (٤) نەخت؛ تۆز: *(a ~ of sense)* .
(٥) دەماری تەختەدارو بەرد (کە بە درێژایی تەختەدارو بەردەکەیە).
(٦) سرووشت؛ باری هەستو هۆشو مێشك.

v.t. (١) وەك بلوور لێکردن؛ دەنك دەنك وەستان (٢) بۆیەکردن
(٣) تووك لە پێستە کردنەوە

v.i. وەك بلوور لێهاتن؛ دەنك دەنك وەستان

against the (or one's) grain. دژی هەستو خواستو سرووشتی خۆ؛ بە پێچەوانەی سرووشت؛ ناپەسەند.

grain elevator, عەماری دانەوێڵە

grainy (grān′i), *adj.* (١) دانەوێڵەیی؛ دانار دانار؛ دەنکدار.
(٢) دەماردار (تەختەودار)

gram, gramme (gram), *n.* گرام؛ غرام

-gram (gram), پاشگرێکە بەمانای (١) شتێکی نووسراو *(telegram)*
(٢) (ا) ژمارەیەکی تایبەتی بە گرام *(kilogram)*
(ب) بەشێکی گرامێك: *(centigram)* .

gramercy (grə-mûr′si), *interj.* [Archaic], (١) زۆر سوپاس
(٢) ووتەیەکە بۆ دەربڕینی سەرسامی.

gramineous (grə-min′i-əs), *adj.* گیایی؛ وەك گیا

graminivorous (gram′ə-niv′ẽr-əs), *adj.* گیاخۆر

grammar (gram′ẽr), *n.* (١) رێزمان؛ دەستووری زمان.
(٢) پەرتووکی رێزمان (٣) (ا) دەستووری زانیاری یا هونەرێك
(ب) پەرتووکی ئەم جۆرە دەستوورە.

grammarian (grə-mâr′i-ən), *n.* رێزماناس؛ زانای رێزمان؛ دەستووری زماناس

grammar school, (١) قوتابخانەی سەرەتایی.
(٢) (ا) قوتابخانەیەك کە لاتینی تێدا بووترێتەوە لە ئینگلتەرە
(ب) قوتابخانەی ناوەندی لە ئینگلتەرە

grammatical (grə-mat′i-k'l), *adj.* (١) تایبەتی بە رێزمان؛ رێزمانی؛ هی دەستووری زمان *(a ~ mistake)* .
(٢) بەپێی رێزمان

grammatically (grə-mat′i-k'l-i), *adv.* لەڕووی رێزمانەوە

gramme (gram), *n.* gram.

gramophone (gram′ə-fōn′), *n.* گرامەفۆن؛ سندووقی قەوان لێدان

granary (gran′ẽr-i), *n.* (١) عەماری دانەوێڵە
(٢) ناوچەیەك کە دانەوێڵەیەکی زۆری تێدا بەرهەم دەهێنرێت.

grand (grand), *adj.* (١) پلە بەرز؛ پلە بەرزتر؛ گەورە *(a ~ duke)* .
(٢) سەرەکی؛ گرنگترین؛ یەکەم.
(٣) جوان *(a ~ scenery)* .
(٤) خۆشو نایابو کەشخە: *(a ~ banquet)*
(٥) گرنگ؛ بەرز؛ ناودار.
(٦) خۆنوێن؛ لووت بەرز؛ بەفیز.
(٧) سەرجەم؛ هەموو؛ تەواو: *(the ~ total)* .
(٨) [Colloq.]، زۆر باشو نایاب؛ خۆشو چاك
(٩) بەرز (ویژە، هونەر)؛ بڵند.

n. (١) پیانۆی گەورە (٢) [Slang] ، هەزار دۆلار

grand- (grand), پێشگرێکە بەمانای هی نەوەی گەورەتر یا گەنجتر لە: *(grandfather, grandson)*

grandam (gran′dam), *n.* [Archaic or Rare]. (١) دایەگەورە؛ داپیرە؛ نەنك (٢) ئافرەتێکی پیر

grandame (gran′dām, gran′dəm), *n.* = grandam.

grandaunt (grand′ant′, grand′änt′), *n.* خوشکی نەنك یا باپیر؛ پوورە گەورە

grandchild (gran′child′, grand′chīld′), *n.* کوڕەزا یا کچەزا.

granddad (gran′dad′), *n. Also* **granddady,** باپیر؛ بابەگەورە (ووتەی منداڵ).

granddaughter (gran′dô′tẽr, grand′dô′tẽr), *n.* کچی کوڕەزا یا کچەزا.

grand duchess, (١) ژنی گەورە دۆق؛ هاوسەری گەورە دۆق.
(٢) گەورە دۆقی ژن.

grand duchy, گەورە دۆق نشین؛ گەورە دۆقی ژن نشین.

grandee (gran-dē′), *n.* (١) بەگزادەیەکی ئیسپانی یا پورتوگالی.
(٢) کەسێکی پایە بەرز؛ کەسێکی گرنگ.

grandeur (gran′jẽr, gran′joor), *n.* بەرزی؛ گەورەیی؛ مەزنی؛ بەناوبانگی؛ بەشکۆیی.

grandfather (gran′fä′thẽr, grand′fä′thẽr), *n.* باپیر؛ بابەگەورە.

grandfather's clock, کاتژمێرێکی گەورەی سەر دیوار

grandfatherly (gran′fä′thẽr-li), *adj.* (١) باپیرانە؛ باوەگەورانە.
(٢) بەڕەحم؛ لێبووردە؛ بەخشندە

grandiloquence (gran-dil′ə-kwəns), *n.* بەکارهێنانی ووشەی زلو ڕازاوەو بە کەشوفش؛ قسەی زل.

grandiloquent (gran-dil′ə-kwənt), *adj.* ووشەی زلو ڕازاوەو بە کەشوفش بەکارهێنەر.

grandiose (gran′di-ōs′), *adj.* (١) بەشکۆ؛ مەزن؛ بڵند؛ بەرز.
(٢) خۆدەرخەر؛ خۆنوێنەر؛ بە کەشوفش؛ مەزنی درۆزنە.
-grandiosely *(adv.)*; grandiosity *(n.)*; grandioseness *(n.)*.

grand jury, ئەنجوومەنی بەرزی سوێندخواران (کە لە مەسەلە یا داوایەك دەکۆڵێتەوەو بڕیار دەدات کە ئایا دەهێنێت بدرێت بە دادگا یان نا)

grand larceny, (١) دزینی پارە یا شتێك کە نرخی لە بەینی ٢٥-٥٠ دۆلاردا بێت. (٢) دزی کەم یا زۆر

grandma (gran′mä, grand′mä), *n.* [Colloq.], = grandmother.

grandmother (gran′muth′ẽr, grand′muth′ẽr), *n.* نەنك؛ داپیرە؛ دایەگەورە.

grandmotherly (gran′muth′ẽr-li), *adj.* (١) نەنکانە؛ نەنکی؛ داپیرە ئاسا (٢) بەڕەحم؛ زۆر بەتەنگەوەهاتوو

grandnephew (gran′nef′ū, grand′nef′ū), *n.* کوڕەزا یا کچەزای نێرینەی برا یا خوشك

grandniece (gran′nēs′, grand′nēs′), *n.* کچی برازا یا خوشکەزا

grandpa (gran′pä, grand′pä), *n.* [Colloq.], = grandfather.

grandparent (gran′pâr′ənt, grand′pâr′ənt), *n.* باپیر؛ داپیر؛ بابەگەورە؛ دایەگەورە؛ نەنك

grand piano, پیانۆی گەورە (کە ژێکانی ئاسۆیییە).

grand prix, یەکەم خەڵات؛ بەرزترین یا گەورەترین خەڵات.

grandsir (gran′sẽr, grand′sẽr), *n.* [Archaic], = **grandsire.**

grandsire (gran′sīr′, grand′sīr′), *n.* [Archaic], (١) باپیر؛ بابەگەورە. (٢) باووباپیر (٣) پیرەپیاو.

grand slam, (١) دەستێك قومار بردنەوە
(٢) هەموو پێشبڕکێکان بردنەوە

grandson (gran′sun′, grand′sun′), *n.* کوڕی کوڕەزا یا کچەزا.

grandstand (gran′stand′, grand′stand′), *n.* (١) شوێنی دانیشتنی تەماشاکەران لە یارێگایەکدا کە سەری گیرابێت.
(٢) تەماشاکەرانی یارییەك.

v.i. [Colloq.], پۆز لێدان؛ ڕەفتارکردن یا خۆنواندن بەجۆرێك کە سەرنجی

تەماشاکەران یا گوێگران ڕاکێشێ؛ فیزلێدان؛ خۆنواندن.

grand tour, (١) گەڕانێکی گشتی بە ئەورووپادا (لەلایەن قوتابیانی بەگزادەی ئینگلیزەوە کە بەشێك بوو لە تەواوکردنی خوێندنیان)

(٢) گەڕان یا چاو پیاگێڕانێکی گشتیی و وورد.

granduncle (grand'uŋ'k'l, grand'uŋ'k'l), ***n.*** مامەگەورە؛ برای باپیر یا برای نەنك

grange (grānj), ***n.*** (١) عەمباری دانەوێڵە.

(٢) کێڵگەیەك بە خانووی وەرزێرەکەو تەویلەو کایەنەوە

(٣) [U.S.] کۆمەڵێکی هەرەوەزی وەرزێران

(٤) بارەگای ئەم جۆرە کۆمەڵە هەرەوەزییە.

granger (grān'jẽr), ***n.*** (١) ئەندامی کۆمەڵێکی هەرەوەزی کشتوکاڵی

(٢) وەرزێر، جووتیار.

granite (gran'it), ***n.*** گرانیت: بەردێکی زۆر ڕەق و ڕەنگاوڕەنگە.

granitoid (gran'it-oid'), ***adj.*** لە گرانیت دەچێت؛ گرانیتی تێدایە

granivorous (grə-niv'ẽr-əs), ***adj.*** دانەوێڵەخۆر.

granny, grannie (gran'i), ***n.*** [Colloq.] (١) نەنك؛ دایەگەورە؛ داپیر (٢) پیرێژن (٣) کەسێکی لە ڕادە بەدەر گوێ بە شتی ووردو بێ بایەخ دەرو بە هیچ ڕازی نەبوو

grant (grant, gränt), ***v.t.*** (١) پێدان؛ پێدانی خواستێك؛ دان

(٢) (أ) بێ بەخشین؛ بەخشین (ب) کڕین و فرۆشتنی زەوی و خانوو بە تاپۆ.

(٣) گریمان؛ دان پیادانان بۆ مەبەستی گفتوگۆ

n. (١) پێدان؛ پێدانی خواستێك؛ دان؛ دران

(٢) بەخشیش؛ دراو؛ شتێکی بەخشراو (زەوی، خانوو، پارە... هتد).

take for granted, (١) بە ڕاست و براوە دانان.

(٢) بە ئاسایی دانان؛ بە هیچ نەزانین؛ بە هیچ دانان؛ بایەخ پێ نەدان؛ نرخ نەزانین؛ بە بێ نرخ زانین

grantee (gran'tē', grän'tē'), ***n.*** کەسێکی شتی پێ بەخشراو

grantor (gran'tẽr, grän'tôr'), ***n.*** کەسێکی شت بەخش.

granular (gran'yoo-lẽr), ***adj.*** دانەدار؛ لە دەنك پێکهاتوو

granulate (gran'yoo-lāt'), ***v.t. & v.i.*** (١) دانە دار، دانەدار کردن؛ دانەدار بوون؛ دەنك دەنك وەستان (٢) گرنج گرنج بوون

-granulation ***(n.).***

granule (gran'yool), ***n.*** (١) دەنکۆلە؛ دەنکێکی بچووك

(٢) شتێکی بچووك وەك دەنك

granulite (gran'yoo-līt'), ***n.*** گرانولایت: بەردێکی دەنك دەنکی وەك بلوورە

grape (grāp), ***n.*** (١) تری (٢) دارمێو؛ دارتری.

(٣) سوورێکی ئەرخەوانی. (٤) بۆمبای هێشوویی.

(٥) [pl.] (أ) مێخەکەی ژوور سمی ئەسپ و ماین. (ب) سیلی ڕەشەووڵاخ.

grape-fruit (grāp'frōōt'), ***n.*** (١) کەبات: مزرە میوەیەکە لە پرتەقاڵ گەورەترە (٢) داری کەبات.

grape sugar, شەکری تری

grapevine (grāp'vīn'), ***n.*** (١) دارەمێو؛ دارتری.

(٢) ڕێگا یا هۆیەکی نهێنی بۆ بڵاوکردنەوەو وەرگرتنی دەنگوباس:
(to hear something through the ~)

(٣) ووت ووت؛ قاو.

graph (graf, gräf), ***n.*** نەخشە؛ وێنە؛ شێوەی ئەندازەیی

v.t. پیشاندان بە نەخشە یا شێوەی ئەندازەیی.

-graph (graf, gräf), پاشگرێکە بەمانای (١) ئامێری نووسەر؛ *(telegraph)*

(٢) شتێکی نووسراو: *(monograph)*.

graphic (graf'ik), ***adj.*** (١) ڕوون؛ ڕوونکراوە؛ ڕوون وەك وێنە.

(٢) تایبەتی بە هونەری نەخشەیی (٣) هی دەستنووسین. (ب) نووسراو.

(٤) تایبەتی بە نەخشەو وێنەی ئەندازەیی.

graphic arts, هونەرە وێنەیی یا نیگارییەکان.

graphics (graf'iks), ***n.pl.*** هونەری نەخشەکاری؛ هونەری وێنەی کارە ئەندازەیییەکان.

-graphy (graf'i), پاشگرێکە بەمانای (١) جۆرێکی تایبەتی نووسین یا وێنەگرتن: *(calligraphy; photography)*.

(٢) زانیارییەکی باسکەر یا نیشانەدەر: *(geography)*.

grapnel (grap'n'l), ***n.*** (١) لەنگەر. (٢) قولاپ.

grapple (grap''l), ***n.*** (١) قولاپ.

(٢) گرتن (زۆرانبازی)؛ بە توند پرپیاکردن یا گرتن.

(٣) زۆرانبازی؛ زۆران؛ ئەمبازبوون.

v.t. گرتن؛ بە توند گرتن؛ زۆران گرتن؛ ئەمبازبوون

v.i. (١) قولاپ بەکارهێنان. (٢) زۆران گرتن؛ پڕ بەیەکدا کردن؛ ئەمبازبوون؛ گرتن بە توند.

-grappler ***(n.).***

grappling (grap'liŋ), ***n.*** (١) لەنگەر. (٢) قولاپ.

grasp (grasp, gräsp), ***v.t.*** (١) بە توند گرتن؛ بە قایم گرتن؛ بە دەست گرتن. (٢) پرپیاکردن. (٣) تێگەیشتن؛ سەر لێ دەرچوون.

n. (١) گرتن بە دەست؛ گرتنێکی قایم؛ دەست بەیەکدا کردن.

(٢) داپێنکردن؛ لەژێر دەستدا بوون. (٣) پێگەیشتن؛ توانای گەیشتن

(٤) تێگەیشتن؛ سەر لێ دەرچوون؛ توانای مێشکی

grasp at, (١) پەلاماردان؛ دەست بۆ ڕاکێشان بۆ گرتن؛ پرپیاکردن.

(٢) بەجۆشەوە وەرگرتن یا قبووڵ کردن.

grasping (gras'piŋ, gräs'piŋ), ***adj.*** (١) بگر.

(٢) چاوبرسی؛ چاو تێرنەخۆر.

grass (gras, gräs), ***n.*** (١) گیا؛ گژوگیا. (٢) لەوەڕگا؛ چیمەن.

(٣) [Slang]، مەریوانە.

v.t. (١) لەوەڕاندن (ئاژەڵ). (٢) گیا لێ ڕوواندن.

(٣) کوشتن و دان بە زەویدا (ڕاو)؛ دان بە زەویدا (زۆرانبازی).

go to grass, (١) لەوەڕین. (٢) پەککەوتن؛ فەوتان؛ ڕزین. (٣) مردن

(٤) حەسانەوە؛ پشوودان

let the grass grow under one's feet, کاتی خۆ بەفیڕۆدان؛ هەل لە دەست خۆ دان.

grass-cutter (gras'kut'ẽr, gräs'kut'ẽr), ***n.*** (١) مەکینەی چیمەن برین. (٢) [Colloq.]، تۆپێك کە گیای یاریگا دەڕووشێنێ (بێیسبۆل)

grasshopper (gras'hop'ẽr, gräs'hop'ẽr), ***n.*** (١) کوللە

(٢) [Military Slang]، فڕۆکەیەکی بچووك بۆ چاودێری یا سووسەکردن.

grassland (gras'land', gräs'land'), ***n.*** (١) لەوەڕگا.

(٢) هەرێمێکی گژوگیایاوی.

grass-roots (gras'rōōts', gräs'roots'), ***n.*** [Colloq.], لە- خەڵکی سادە یا جەماوەرەوە هەڵقوڵاو: *(a ~ political movement)*

grass widow, (١) ژنێکی تەڵاق دراو یا لە مێرد جیابووەوە.

(٢) ژنێك کە مێردەکەی لا نەبێت. (٣) ژنە دۆستێکی واز لێ هێنراو

(٤) دایکی منداڵێکی زۆڵ.

grass widower, پیاوێکی تەڵاق دراو یا لە ژن جیابووەوە.

grassy (gras'i, gräs'i), ***adj.*** (١) تایبەتی بە گژوگیا.

(٢) بە گیا داپۆشراو؛ گیایاوی. (٣) سەوز.

grassy-green (gras'i-grēn', gräs'i-grēn'), ***adj.*** سەوز وەك گیا.

grate (grāt), ***v.t.*** (١) هارین؛ جنین (پەنیر). (٢) کراندن.

(٣) جیڕکردنەوە (ددان)؛ لەیەکخستن. (٤) پەستکردن؛ زیزکردن.

v.i. (١) کراندن. (٢) دەنگێك لێ پەیداکردن وەك هی ددان جیڕکردنەوە.

(٣) پەستکردن؛ دڵگرتن: *(Her voice ~s on me.)*.

grate (grāt), ***n.*** (١) چوارچێوەیەکی شیش بۆ پەنجەرەو دەرگا.

(٢) تەیمانەی کوورە (کە ئاگرەکەی لەژێردایەو شتی دەخرێتە سەر یا لە سەری دەبرژێنرێ). (٣) ئاگردان؛ کوورە.

(٤) بێژنگی ئاسنین؛ تەنراوی تەل (بۆ لەبێژنگدان).

v.t. چوارچێوەی شیش تێخستن؛ تەیمانە تێخستن.

grateful (grāt′fəl), *adj.* (١) مەمنون؛ سوپاسکەر؛ بە چاکە زان
(to be ~ to somebody)
(٢) جێگەی سوپاسە؛ خۆش؛ باش.

grater (grāt′ēr), *n.* ئامێری جنینی پەنیرو سەوزە؛ پەنیرجن.

gratification (grat′ə-fi-kā′shən), *n.* (١) دڵخۆش کردن؛ دڵخۆش بوون؛ دڵخۆشی؛ خۆشی؛ ڕازی کردن. (٢) دڵخۆشکەرە؛ خۆشی پێدەر.
(٣) پاداشت؛ خەڵات؛ بەخشیش.

gratify (grat′ə-fī′), *v.t.* (١) دڵخۆش کردن؛ خۆشی پێدان؛ ڕازی کردن.
(٢) دار بە دەمەوە؛ ناز کێشان؛ لاواندنەوە. (٣) [Archaic]، پاداشت دانەوە.

-gratifier *(n.).*

gratifying (grat′ə-fī′iŋ), *adj.* دڵخۆشکەر؛ خۆش؛ خۆشی پێدەر؛ باش؛ بەدڵ بوو

grating (grāt′iŋ), *n.* چوارچێوەی شیش بۆ پەنجەرەو دەرگا.

grating (grāt′iŋ), *adj.* (١) دەنگێکی ناساز لێوەهات وەك هی مەتجەل کراندن؛ مووچڕکە بە لەشدا هێنەر (دەنگ). (٢) ناخۆش؛ پەستکەر.

gratis (grā′tis, grat′is), *adv. & adj.* خۆرایی؛ بەلاش؛ مفت.

gratitude (grat′ə-tōōd′, grat′ə-tūd′), *n.* مەمنوونی؛ سوپاس؛ مەمنوونێتی؛ مەمنوون بوون؛ بە چاکە زانین.

gratuitous (grə-tōō′ə-təs, grə-tū′ə-təs), *adj.* (١) خۆرایی؛ بەلاش (٢) بێ هۆ؛ نابەجێ؛ بێ نەویست؛ ناپێویست

gratuitous contract, قۆنتەراتێك کە سوودی قۆنتەراتچییەکەی تێدا بێت

gratuity (grə-tōō′ə-ti, grə-tū′ə-ti), *n.* بەخشیش

gratulate (grach′oo-lāt′), *v.t.* [Archaic], (١) پێ خۆش بوون؛ دڵ پێ خۆش بوون (٢) پیرۆزبایی لێکردن.

-gratulation *(n.)*; **gratulatory** *(adj.).*

grave (grāv), *adj.* (١) گرنگ ***(a ~ matter; ~ doubts)*** .
(٢) پڕ مەترسی؛ ستەم؛ مەترسیدار: ***(a ~ illness)*** .
(٣) مڕومۆن؛ پەست؛ ناوچەوان گرژ
(٤) ناشرین یا مردوو (ڕەنگ): ***(~ colors)***
(٥) نزم ئاواز (مۆسیقا، دەنگ).

-gravely *(adv.)*; **graveness** *(n.).*

grave (grāv), *n.* (١) گۆڕ؛ ئارامگا. (٢) مردن.
v.t. (١) (أ) [Obs.]، هەڵکەندن. (ب) [Archaic]، ناشتن.
(٢) هەڵکەندن (پەیکەرکاری)؛ داتاشین؛ داتراشین. (٣) لەسەر هەڵکەندن.
(٤) چەسپاندن

have one foot in the grave, لە گیانەڵادا بوون؛ سەر لە گۆی گۆڕ لەرزین.

make one turn in one's grave, کردنی کارێکی ناپەسەند کە کەسێکی مردووی زۆر پەست دەکرد ئەگەر زیندوو بووایە.

grave (grāv), *v.t.* پاك کردنەوەی دیواری دەرەوەی کەشتی و قیر لێدانی.

grave-clothes (grāv′klōz′, grāv′klōthz′), *n.* ئەو بەرگەی کە مردووی پێوە دەنێژرێت

grave-digger (grāv′dig′ēr), *n.* گۆڕهەڵکەن

gravel (grav′′l), *n.* (١) زیخ؛ چەو (٢) بەردی ناو گورچیلە یا میزەڵدان.
v.t. (١) چەوڕێژکردن (ڕێگە) (٢) لە زەوی دانی کەشتی یا بەلەم لە کەناری زیخاوی دەریا یا ڕووباردا (٣) تەریق کردنەوە یا سەر لێ شێواندنی دروێنەر.
(٤) ئەسپ شەل کردن (بە زیخی ناو سم یا ژێر ناڵ).
(٥) [Colloq.]، پەستکردن.

-gravelly *(adv.).*

gravely (grāv′li), *adv.* ئێجگار؛ زۆر؛ جێگەی مەترسییە:
(He is ~ ill.)

graven (grāv′'n), *alternative past participle of* **grave.**
adj. (١) هەڵکەنراو (لەسەر دار، تەختە، ئاسن، بەرد... هتد). (٢) چەسپێنراو.

graver (grāv′ēr), *n.* (١) ئەسکەنە.
(٢) مرۆڤی شت هەڵکەن لەسەر بەردو دارو ئاسن.

gravestone (grāv′stōn′), *n.* کێلە بەرد؛ کێلی گۆڕ؛ کێل.

graveyard (grāv′yärd′), *n.* گۆڕستان؛ گۆڕخانە؛ قەبرسان.

gravitate (grav′ə-tāt′), *v.i.* (١) بەپێی ڕاکێشانی زەوی یا موگناتیسی بزوان (٢) نیشتن (لە بنی ئاو یا شلەدا)؛ نوقم بوون.
(٣) بزواندن بەرەو مرۆڤ یا شتێکەوە؛ ڕاکێشران بەرەو.

gravitation (grav′ə-tā′shən), *n.* (١) بەرەو یەکتر چوون یا ڕاکێشران؛ ڕاکێشران؛ چوون بەرەو.
(٢) ڕاکێشانی زەوی؛ ڕاکێشانی موگناتیسی (فیزیا).

-gravitational *(adj.)*; **gravitationally** *(adv.).*

gravity (grav′ə-ti), *n.* (١) (أ) بە گرنگی گرتن (ڕەووشت، کردەوە)؛ گرنگی. (ب) مەترسی؛ ڕادەی مەترسی یا ترسناکی.
(ج) پلەی تاوانباری یا گوناهباری.
(٢) قورسی؛ قورسایی: ***(center of ~)***
(٣) نزمی ئاواز (مۆسیقا).
(٤) ڕاکێشانی زەوی (فیزیا)؛ هێزی ڕاکێشان؛ ڕاکێشانی موگناتیسی

gravy (grā′vi), *n.* (١) چەوراوی گۆشت
(٢) شلەیەك کە لە چەوراوی گۆشت و ئاردو خوێ و ئاڵەت دروست دەکرێت (دەکرێت بەسەر خواردەمەنیدا).

gray (grā), *adj.* (١) خۆڵەمێشی (ڕەنگ)؛ بۆر؛ بۆز؛ ڕەنگێکی مردوو.
(٢) ناخۆش (ئاووهەوا، ژیان... هتد)؛ ناسوودە نەبەخش؛ پەستکەر؛ تارێك
(٣) سپی (قژ). (٤) پیر.
n. (١) ڕەنگی خۆڵەمێشی یا بۆر. (٢) گیاندار یا شتێکی بۆر (بەتایبەتی ئەسپ).
(٣) کەسێك کە جلی خۆڵەمێشی لەبەر بکات. (٤) قوماشی بۆر.
v.t. & v.i. بۆرکردن؛ سپی بوون (قژ).

grayhound (grā′hound′), *n.* = **greyhound.**

grayish (grā′ish), *adj.* بۆرکار؛ بۆز؛ نزیك لە خۆڵەمێشییەوە.

graze (grāz), *v.t.* (١) لەوەڕاندن؛ لەوەڕین؛ کردنە لەوەڕگاوە (ئاژەڵ).
(٢) ئاگاداری ئاژەڵ بوون لە لەوەڕگادا.
v.i. لەوەڕین؛ لەوەڕان.

graze (grāz), *v.t.* (١) ڕووشاندن (گوللە)؛ هەڵڕووشاندن؛ چیغ کردن (گوللە). (٢) لێخشان؛ بە ئاستەم بەرکەوتن؛ بە ئاستەم لێکەوتن.
v.i. ڕووشان؛ بە ئاستەم بەرکەوتن.
n. (١) ڕووشان؛ بە ئاستەم بەرکەوتن. (٢) ڕووشاوی.

grazier (grā′zhēr), *n.* [Chiefly British], گاوان.

grease (grēs), *n.* (١) ڕۆن؛ ڕۆنی گیاندار؛ چەوری. (٢) پیو.
(٣) ڕۆنی چەورکردن؛ گریس؛ ڕۆنی مەکینە
(٤) هەوکردنی قولەپێی ئەسپ و ئەو کێمەی لێی دێت.
(٥) (أ) چەوری بەرگن یا خوری تازە بڕراوە. (ب) خوری پاك نەکراوە؛ بەرگن.
v.t. (١) چەورکردن.
(٢) دەم چەورکردن؛ بەرتیل پێدان: **| ~ *the hand (or palm)* |**

grease monkey, [Slang], فیتەری ئوتومبیل و فڕۆکە.

grease paint, بۆیەو شتومەکی مکیاجی ئەکتەر.

greaser (grēs′ēr, grēz′ēr), *n.* (١) چەورکەر (مرۆڤ، ئامێر).
(٢) [Slang]، مەکسیکی یا ئەمەریکایییەکی لاتینی (لەڕووی سووکییەوە).

greasy (grēs′i, grēz′i), *adj.* (١) چەورکراو؛ ڕۆن لێدراو؛ پیس.
(٢) چەور (خواردەمەنی)؛ ڕۆناوی: ***(~ food)*** .
(٣) خز؛ خلیسك؛ لووس.

-greasily *(adv.)*; **greasiness** *(n.).*

great (grāt), *adj.* (١) زل؛ گەورە (قەوارە). (٢) زۆر (ژمارە).
(٣) دووردورێژ (ماوە، کات): ***(a ~ while)*** .
(٤) ئێجگار زۆر؛ توندوتیژ: ***(~ pain)*** .
(٥) زۆر (ڕادە): ***(to a ~ extent)*** .
(٦) بەناوبانگ؛ ناودار؛ گەورە؛ پایە بەرز: ***(a ~ writer)***

(٧) مەزن؛ گەورە؛ بەرز: ***(a ~ man)***.
(٨) گەورە ***(the G~ War)***.
(٩) گەورەتر یا گەنجتر بە یەك پشت ***(~ grandmother; ~ grandson)***.
(١٠) [Colloq.]، کارامە؛ بزان: ***(He is ~ at tennis.)***.
(١١) [Colloq.]، زۆرباش؛ نایاب؛ زۆر چاك
(١٢) [Archaic]، سکپڕ.
adv. [Colloq.], زۆر باش؛ زۆر چاك؛ بە باشی.
n. پیاوی گەورە؛ مرۆڤی پایە بەرزو بەناوبانگ:
(Many of the nation's ~s were there.)
-greatness *(n.).*
great on, [Colloq.], بە جۆش
the great, پیاوە گەورەکان؛ مرۆڤە مەزنەکان.
great-aunt (grāt′ant′, grāt′änt′), ***n.*** = **grandaunt.**
Great Bear, وورچی گەورە کۆنەستێرەیەکە؛ حەوتە برا؛ حەوتەوانە. (هەروەها: " **Ursa Major** " و " **Big Dipper** ").
Great Britain, بەریتانیای گەورە (کە بریتییە لە ئینگلتەرەو ویلزو نوسکوتلەندە.
great Dane, جۆرە سەگێکی گەورەی بەهێزی تووك کورتە.
Great Divide, (١) ناوڕێژگەیەکی سەرەکی بەتایبەتی شاخی " ڕۆکی لە ئەمەریکای باکوور. (٢) (ا) مردن؛ کۆچی دوایی. (ب) تەنگوچەلەمەیەکی گەورە.
great-grandchild (grāt′gran′chīld′, grāt′grand′child′), ***n.*** کورەزازا؛ کچەزازا.
great-granddaughter (grāt′gran′dô′tēr, grāt′grand′dô′tēr), ***n.*** کچی کورەزاو کچەزا.
great-grandfather (grāt′gran′fä′*th*ēr, grāt′grand′fä′*th*ēr), ***n.*** باپیرەگەورە؛ باوکی باپیر یا نەنك.
great-grandmother (grāt′gran′mu*th*′ēr, grāt′grand′mu*th*′ēr), ***n.*** داپیرەگەورە
great-grandparent (grāt′gran′pâr′ənt, grāt′grand′pâr′ənt), ***n.*** داپیرەگەورە؛ باپیرەگەورە.
great-grandson (grāt′gran′sun′, grāt′grand′sun′), ***n.*** کوڕی کورەزا؛ کوڕی کچەزا.
great-hearted (grāt′här′tid), ***adj.*** (١) ئازا؛ چاونەترس؛ بەجەرگ. (٢) دڵ فراوان؛ بدە؛ بەخشندە.
greatly (grāt′li), ***adv.*** (١) تێجگار زۆر؛ زۆر. (٢) بە سەربەرزی؛ بە شەرەفەوە؛ بە دەستوورێکی بەرز.
great-nephew (grāt′nef′ū), ***n.*** = **grand-nephew.**
great-niece (grāt′nēs′), ***n.*** = **grand-niece.**
great-uncle (grāt′uŋ′k'l), ***n.*** = **grand-uncle.**
greaves (grēvz), ***n.pl.*** زرێی لاق (لە قولەقاچەوە هەتا ئەژنۆ).
grebe (grēb), ***n.*** مەلێکی ئاوییە.
Grecian (grē′shən), ***adj.*** یۆنانی؛ گریك
n. (١) یۆنانییەك؛ کەسێکی یۆنانی یا گریك. (٢) زانای زمانی یۆنانی یا گریك.
Greco- (grē′kō′), پێشگرێکە بەمانای یۆنانی؛ گریك.
Greco-Roman (grē′kō-rō′mən), ***adj.*** تایبەتی بە یۆنان و ڕۆما.
Greece (grēs), ***n.*** یۆنان.
greed (grēd), ***n.*** چاوبرسێتی؛ بە هیچ تێر نەخواردن؛ چڵێسی.
greedy (grēd′i), ***adj.*** چاوبرسی؛ بە هیچ تێرنەخۆر؛ چڵێس.
-greedily *(adv.)*; greediness *(n.).*
Greek (grēk), ***n.*** (١) یۆنانی؛ کەسێکی یۆنانی یا گریك. (٢) زمانی یۆنانی یا گریکی. (٣) [Slang]، ئەندامی ڕێکخراوێکی قوتابیانی کوڕی زانکۆ کە لە خانوویەکدا پێکەوە دەژین. (٤) [Obs.]، برادەرێکی نزیك.
adj. تایبەتی بە یۆنان و گەلەکەی و زمانەکەی و کلتوورەکەی.

green (grēn), ***adj.*** (١) سەوز. (٢) ڕەنگ زەرد یا سەوز (لە ترسدا یا بەهۆی نەخۆشییەوە). (٣) تازە؛ بەتین:
(Recollections of his youth were still ~ in his mind.)
(٤) فەریك؛ کاڵ و کرچ؛ نەگەییو؛ کاڵ. (٥) تازەکوورە؛ دنیا نەدیو؛ ناکام؛ هەرزە. (٦) ساویلکە. (٧) تازە؛ نوێ.
n. (١) سەوز؛ ڕەنگی سەوز. (٢) خومی سەوز. (٣) جل و بەرگی سەوز. (٤) (*pl.*) گەڵا و لقی سەوز (بۆ ڕازاندنەوە). (٥) (*pl.*) سەوزە (کاهو، سپیناغ). (٦) چیمەنێك کە بۆ مەبەستێکی تایبەتی بەکاربهێنرێت. (٧) یاریگای گۆلف (کە هەمووی چیمەنە).
v.t. & v.i. سەوزکردن؛ ڕەنگ سەوز بوون.
green with envy, (١) زۆر دڵ پیس. (٢) زۆر بەخیل.
greenery (grēn′ēr-i), ***n.*** (١) سەوزە؛ شینایی؛ سەوزی؛ سەوزایی. (٢) شەتڵگا؛ جامخانەی گوڵ و نەمام؛ ڕووەك و گوڵخانە.
green-eyed (grēn′īd′), ***adj.*** (١) چاو سەوز. (٢) (ا) دڵ پیس. (ب) بەخیل.
green-grocer (grēn′grō′sēr), ***n.*** سەوزەفرۆش.
green-grocery (grēn′grō′sēr-i), ***n.*** (١) فرۆشگای سەوزە؛ دووکانی سەوزەفرۆش. (٢) (*pl.*) سەوزە؛ سەوزەوات.
green-horn (grēn′hôrn′), ***n.*** (١) کەسێکی تازەکوورە، هەرزە، یا ناکام. (٢) کەسێکی ساویلکە. (٣) [Colloq.]، لانەواز یا کۆچکەرێکی تازە (لەڕووی گاڵتەوە)
greenhouse (grēn′hous′), ***n.*** شەتڵگای شووشە: خانوویەکی شووشەی گەرمە بۆ نەمام" جامخانەی گوڵ و ڕووەك و نەمام" ڕووەك و نەمام و گوڵزار.
greenish (grēn′ish), ***adj.*** سەوزباو؛ سەوزکار.
green light, (١) چرای سەوز (بۆ هاتوچۆی ئوتومبیل لەسەر شەقام)، واتە ڕێگەپێدان بە ڕۆیشتن. (٢) [Colloq.]، دەسەڵات پێدان یا ڕێگەپێدان بە کردنی کارێك. [***to give (or get) the ~***].
greenness (grēn′nis), ***n.*** سەوزی؛ سەوزایی؛ سەوزێتی.
green onion, تەرە پیاز.
green pepper, بیبەری سەوز؛ دەڵوبیبەری سەوز.
green-room (grēn′rōōm′, grēn′room′), ***n.*** ژووری چاوەڕێ و حەوانەوەی ئەکتەران لە هەندێ شانۆدا.
green-sickness (grēn′sik′nis), ***n.*** جۆرە نەخۆشییەکی کەم خوێنییە کە ڕەنگی پێست سەوزباو دەکات.
greensward (grēn′swôrd′), ***n.*** گیای سەوز؛ چیمەن.
green thumb, دەستباشی یا بە بەرەکەتی بۆ ڕووەك ڕواندن؛ شت باش بە دەست ڕووان.
greenwood (grēn′wood′), ***n.*** دارستانی سەوز.
greet (grēt), ***v.t.*** (١) سلاولێکردن؛ چاك و چۆنی لەگەڵ کردن (٢) بەخێرهاتن کردن؛ پێشوازی کردن.
greeting (grēt′iŋ), ***n.*** (١) سلاوکردن؛ چاك و چۆنی کردن؛ سلاو. (٢) سلاو لە کەسێکی دوور یا نادیارەوە.
gregarious (gri-gâr′i-əs), ***adj.*** (١) لە کۆمەڵدا ژیاو. (٢) کۆمەڵخواز؛ سەربەدەرەوە؛ حەزکەر لە هاودەمی مرۆڤ. (٣) تایبەتی بە کۆمەڵ یا جەماوەر. (٤) بە کۆمەڵ ڕووان (ڕووەکناسی)
gremlin (grem′lin), ***n.*** (١) گیاندارێکی ئەفسانەیی کەتنچی وەك جنۆکەیە. (٢) کەسێکی کەتنبازو بەگۆبەنگ.
grenade (gri-nād′), ***n.*** نارنجۆك.
grenadier (gren′ə-dēr′), ***n.*** (١) نارنجۆك هاوێژ (سەرباز). (٢) جۆرە ماسییەکە.
grew (grōō), *past tense of* **grew.**
grewsome (grōō′səm), ***adj.*** = **gruesome.**

grey (grā), *adj., n., v.t. & v.i.* = **gray**: (British Spelling).

greyhound (grā′hound′), *n.* تانجی

grid (grid), *n.* (١) کووره؛ مقەلی؛ شیشی ئاسنی تەنراوی سەر ئاگردان
(بۆ گۆشت برژاندن). (٢) جەمسەری ئەلەکتریك.
(٣) یاریگای فوتبۆلی ئەمەریکی
adj. [Slang], تایبەتی بە یاری فوتبۆلی ئەمەریکی

griddle (grid′'l), *n.* تاوە یا دەفریکی ئاسنی پەل (بۆ کێك تێدا لێنان)
v.t. کێك لێنان بە تاوەیەکی وەهادا

griddle-cake (grid′'l-kāk′), *n.* کێکێکی تەنکی پان.

gridiron (grid′ī′ērn), *n.* (١) چوارچێوە یا تەیمانەی کوورە
(بۆ گۆشت لەسەر برژاندن). (٢) یاریگای فوتبۆلی ئەمەریکی.

grief (grēf), *n.* (١) خەفەت؛ داخ‌و خەفەت؛ خەم‌و خەفەت؛ شیوەن؛ خەم؛
داخ؛ سوێ. (٢) هۆی داخ‌و خەفەت. (٣) [Obs.]، (ا) ئێش‌وئازار؛ ناخۆشی.
(ب) هۆی ئێش‌وئازار

come to grief, ژێرکەوتن؛ سەرنەکەوتن؛ تووشی ناخۆشی بوون.

grief-stricken (grēf′strik′ən), *adj.* خەفەتبار؛ خەمبار؛
دلشکست

grievance (grēv′əns), *n.* (١) بارێکی نارەوا (کە شایستەی سکالا
بێت). (٢) سکالا؛ شکات؛ گلەیی. (٣) [Obs.]، (ا) ئازاردان؛ زیان پێ گەیاندن؛
تووشی ناخۆشی کردن. (ب) هۆی ئازاردان.

grieve (grēv), *v.t.* (١) خەم‌و خەفەت پێدان؛ تووشی داخ‌و سوێ کردن؛
دلشکست کردن. (٢) [Archaic]، ئازاردان؛ زیان پێ گەیاندن.
v.i. خەفەت خواردن؛ خەم‌و خەفەت خواردن؛ شین کردن؛ بۆ گریان؛ بۆ لاوانەوە.

grievous (grēv′əs), *adj.* (١) داخ‌و خەفەت پێدەر؛ ناخۆش.
(٢) خەفەتبار؛ داخ‌و خەفەتاوی. *(a ~ cry)*.
(٣) بە ئازار؛ بە ئێش‌وئازار؛ بەتین (ئێش، ناخۆشی): *(~ pain)*.
(٤) زۆر ناپەسەند؛ زۆر خراپ؛ بەد: *(a ~ crime)*

griffin, griffon, gryphon (grif′in), *n.* (١) گیاندارێکی
ئەفسانەیی‌یە سەری سیسارك‌و لەشی شێری هەیە. (٢) وێنەی ئەم گیاندارە
ئەفسانەیی‌یە وەك دروشمێکی خانەدانی، خێڵەکی، یا سوارچاکی.

griffon (grif′ən), *n.* (١) griffin. (٢) جۆرە سەگێکی تووك لوولە

grill (gril), *v.t.* (١) برژاندن لەسەر کوورە؛ لێنانی خواردەمەنی لە فرندا
(٢) ئازاردان بە گەرما؛ سووتاندن. (٣) پرسیارلێکردن بە توندوتیژی‌و ووردی.
n. (١) کوورە؛ شیشی ئاگردان (کە گۆشت‌و شتی تری لەسەر دەبرژێنرێت)؛
مقەلی. (٢) گۆشت‌و شتی برژاو. (٣) چێشتخانەی خواردەمەنی برژاو.

grille (gril), *n.* چوارچێوەیەکی تەنراو یا تەیمانەداری رازاوە
کە دەخرێتە دەرگاو پەنجەرەوە.

grilled (grild), *adj.* (١) چوارچێوەی تەیمانەدار (دەرگاو پەنجەرە)
(٢) برژاو (گۆشت‌و خواردەمەنی تر)

grill-room (gril′rōōm′, gril′room′), *n.* چێشتخانەی
خواردەمەنی برژاو

grim (grim), *adj.* (١) دڕ؛ دڕندانە؛ بێ ڕەحم؛ توندوتیژ.
(٢) مڕومۆن (گرژ دەم‌وچاو)؛ مۆن؛ ڕوو گرژو تاڵ.
(٣) ناخۆش، دەنگوباس، کار): *(a ~ task; ~ news)*.
(٤) تایبەتی بە شتی دڵ پەستکەرو ناپەسەندو تاریك: *(~ humor)*.

grimace (gri-mās′), *n.* گرژی دەم‌وچاو؛ مڕومۆنی (لە ئێش‌و ئازاردا)؛
یاریکردن بە دەم‌وچاوی خۆ بۆ گاڵتەپێکردن یا هێنانە پێکەنین.
v.i. دەم‌وچاو گرژ کردن؛ دەم‌وچاو مڕومۆن کردن؛ دەم‌وچاوی خۆ ناشرین
کردن بۆ گاڵتەپێکردن یا هێنانە پێکەنین

grimalkin (gri-mal′kin, gri-môl′kin), *n.* (١) مێ پشیلەیەکی
پیر. (٢) پیرەژنێکی بەدخوازی ناپەسەند

grime (grīm), *n.* بەلغ؛ چڵك‌و پیسی ووشك بووەوە
v.t. پیس کردن؛ چڵکن کردن؛ بەلغ پێگرتن

grimy (grīm′i), *adj.* بەلغن؛ چڵکن؛ پیس

grin (grin), *v.i.* (١) زەردەخەنەگرتن
(٢) بزەگرتن (بۆ لاقرتێ، گاڵتەپێکردن، ڕەووشتی منداڵانە نواندن).
v.t. هەست دەربڕین بە زەردەخەنە یا بزەگرتن.
n زەردەخەنە؛ بزە.

grind (grīnd), *v.t.* (١) هاڕین؛ کوتان (گۆشت، گەنم)؛ کرەکردن؛
قیمەکردن (گۆشت)؛ ووردکردن. (٢) پێشێل کردن؛ چەوساندنەوە؛ هاڕین
لەژێر زەبروزەنگدا. (٣) تیژکردنەوە (چەقۆ، تەورداس، تەور... هتد).
(٤) پەستنەوە؛ جیڕکردنەوە (ددان)؛ لەیەك گیرکردن؛ لێکخستن:
(He ground his teeth.; She ground her heel into the dirt.)
(٥) خستنەکار (مەکینەی هاڕین).
(٦) [Colloq.]، بەزۆر خستنە مێشکەوە؛ بەزۆر فێرکردن:
(The boy's teacher had to ~ the lesson into his head.)
v.i. (١) هاڕین؛ ووردکردن؛ قیمەکردن؛ کوتان؛ کرەکردن.
(٢) بە ئاسانی کوتران: *(Some wheats ~ better than others.)*
(٣) لەیەککەوتن؛ کرەکرهاتن.
(٤) [Colloq.]، زۆر هەوڵدان لە کار یا لە خوێندندا؛ هەمیشە کۆشش کردن.
n. (١) هاڕین؛ کوتان؛ قیمەکردن؛ ووردکردن.
(٢) کارێك یا ئەرکێکی ناخۆش‌وگران.
(٣) [Colloq.]، قوتابی‌یەکی زۆر کۆششکەر.

grinder (grīn′dēr), *n.* (١) چەخماخچی؛ کەسێك کە چەقۆو تیغی تر
تیژ دەکاتەوە. (٢) مەکینەی قیمەکردن؛ گۆشت کوت؛ دەستاڕ؛ بەردئاش؛
مەکینەی تیغ تیژکردنەوە. (٣) کاکیلە.
(٤) (*pl.*) [Colloq.]، ددان.

grindstone (grind′stōn′), *n.* (١) بەردئاش.
(٢) بەردی چەقۆ تیژکردن؛ ئامێری تیغ تیژکردن؛ بەردی چەخماخچی؛ زبرە.

keep (or have or put) one's nose to the grindstone,
هەمیشە کۆشش کردن‌و کارکردن.

gringo (griŋ′gō), *n.* ئەمەریکی‌یەك یا ئینگلیزێك؛ کەسێکی سپی.

grip (grip), *n.* (١) بە توندگرتنی شتێك (بە دەست، بە ددان، یا
بە ئامێرێك). (٢) چۆنێتی ئەم گرتنە
(٣) تەوقەکردنی ئەندامانی کۆمەڵێکی نهێنی.
(٤) هێزی بە دەستەوەگرتن؛ هێزی دەست: *(His hand has lost its ~ .)*
(٥) توانای تێگەیشتن.
(٦) زاڵبوون بەسەردا؛ دابینکردن:
(in the ~ of disease; get a ~ on yourself)
(٧) گیرە؛ مەنگەنە. (٨) مشتوو؛ دەسك.
(٩) جانتا؛ باوڵ. (١٠) ئازارێکی تیژی لەپڕ.
(١١) [Slang]، کرێکاری سەر شانۆ (بۆ ئامادەکردنی دیمەن‌و ئەلەکتریك‌و
شتی پێویستی تر).
(١٢) جۆری بە دەستەوەگرتنی ڕاکێتی تەنس یا داری یاری گۆلف... هتد
v.t. (١) بە قایم گرتنی شتێك (بە دەست، ددان، یا بە ئامێرێك).
(٢) تەوقەکردن؛ دەست بە دەستدا کردن.
(٣) پێوەنووساندن؛ بە توند پێکەوەنان. (٤) سەرنج ڕاکێشان.
(٥) دابینکردن.

come to grips, (١) ئەمبازی یەکتر بوون؛ پڕ بەیەکدا کردن.
(٢) (~ **with**)، هەوڵ لەگەڵدا دان بۆ چارەسەری کردن:
(to come to grips with one's problems)

gripe (grīp), *v.t.* (١) بە توند گرتن؛ بە قایم دەست پێوەگرتن.
(٢) ئازاردان؛ چەوساندنەوە؛ خەفەت پێدان. (٣) تووشی سك ئێشە کردن.
(٤) [Slang]، پەستکردن.
v.i. (١) سك ئێشان؛ تووشی سك ئێشە بوون.
(٢) [Archaic]، بە توند گرتن. (٣) [Slang]، سکاڵاکردن؛ بۆڵە بۆڵ کردن
n. (١) بە توند گرتن. (٢) دابینکردن. (٣) ئێش‌وئازار؛ ناخۆشی.
(٤) (*pl.*) سك ئێشەیەکی تیژ. (٥) دەسك؛ مشتوو. (٦) گیرە.
(٧) [Slang]، بۆڵەبۆڵ؛ بۆڵە؛ سکاڵا.

grisly (griz′li), *adj.* جەرگبڕ؛ ترسناك؛ زۆر بەدو ناپەسەند:

(a ~ crime)
-grisliness *(n.)*.
grist (grist), *n.* (١) گەنمی ئامادەکراو بۆ کوتان.
(٢) ئارد؛ گەنمی کوتراو. (٣) [Colloq.]. هەند
grist to one's mill, شتێکی بەسوود
gristle (gris′'l), *n.* کرکراگە.
gristmill (grist′mil′), *n.* ئاش
grit (grit), *n.* (١) زیخ؛ دەنکە لم؛ دەنکە زیخ
(٢) بەردێکی ڕەقی زبری لمین (٣) ئازایەتی؛ ئازایی؛ کۆڵ نەدان؛ غیرەت.
v.t. (١) بە زیخ و لم داپۆشین (٢) ددان جیڕکردنەوە.
v.i. کرەکرکردن؛ لێکخشاندن
grits (grits), *n.* جۆرە هەرزنێکی هاڕاوە وەك لەپەی ساوەر (بەتایبەتی لە لای خوارووی ئەمەریکا دەخورێت).
grizzle (griz′'l), *n.* (١) (ا) قژی بۆر یا خۆڵەمێشی
(ب) بارۆکەی بۆر (٢) ڕەنگی خۆڵەمێشی.
v.t. & v.i. وەك خۆڵەمێشی لێکردن؛ بۆرکردن؛ بۆربوون.
adj. خۆڵەمێشی؛ بۆر
grizzly (griz′li), *adj.* بۆر؛ خۆڵەمێشی
n. وورچێکی تووك قاوەیی یا ڕەشتاڵەی دڕی گەورەی ئەمەریکیییە.
grizzly bear, وورچێکی تووك قاوەیی یا ڕەشتاڵەی دڕی ئەمەریکیییە.
groan (grōn), *v.i.* (١) ناڵاندن؛ نرکاندن؛ نرکەنرك کردن؛ ناڵین.
(٢) لووراندن (با: *(The wind ~s.)*
(٣) ناڵەهاتن لەژێر چەوسانەوەدا
(٤) بار قورس بوون؛ نقەنق کردن لەژێر باری قورسدا.
v.t. ناڵاندن؛ ناڵەناڵ کردن.
n. ناڵە؛ ناڵەناڵ؛ ناڵین؛ ئاهو ناڵە؛ نکە
grocer (grō′sẽr), *n.* دووکاندار؛ ووردەفرۆش؛ بەقاڵ
grocery (grō′sẽr-i), *n.* (١) دووکانداری؛ دووکاندارێتی؛ بەقاڵی.
(٢) دووکان (هی خواردەمەنی و وورده شتی ناومال)
(٣) (*pl.*) فرۆتەنی دووکان (خواردەمەنی و وورده شتی ناومال).
grog (grog), *n.* (١) خواردنەوەی سەرخۆشکەر (کە ئاوی تێکەڵاو دەکرێت).
(٢) خواردنەوەی سەرخۆشکەر.
groggy (grog′i), *adj.* (١) [Colloq.]. سەرخۆش؛ مەست.
(٢) گێژو بێ هێزو شلۆق و بەم لاو بەولادا کەوتوو (بەهۆی لێدان، نەخۆشی، یا بێ خەوییەوە).
-groggily *(adv.)*; grogginess *(n.)*.
groin (groin), *n.* (١) ناوگەڵ؛ پێشەڵ؛ گەڵوگون؛ گەڵوقوز.
(٢) شوێنی لێکدانی دوو تاق (خانووسازی).
groom (grōōm, groom), *n.* (١) مەیتەری وولاخ.
(٢) زاوا (٣) [Archaic]، (ا) پیاو. (ب) خزمەتکار؛ بەردەستی پیاو.
(٣) ئامادەکردن و ڕاهێنانی مرۆڤ بۆ مەبەستێکی تایبەتی:
(He was ~ed for political office.)
groomsman (grōōmz′mən, groomz′mən), *n.* برازاوا
groove (grōōv), *n.* (١) دێراو؛ درز؛ هێڵ؛ قلیش؛ تلیش؛ کەندر.
(٢) چاڵ و جۆڵی (٣) ڕۆتین؛ یەك نەوایی.
v.t. کەندەك تێ کردن؛ درز تیا هەڵکەندن یا کردن؛ قلیش کردن.
groovy (grōōv′i), *adj.* خۆش (ڕووداو، کار، کردار... هتد)
grope (grōp), *v.i., v.t. & n.* پەل کوتان (وەك لە ژوورێکی تاریکدا)؛ پەلەقاژێ؛ دەست کوتان بەم لاو بەولادا (بۆ دۆزینەوەی شت یا ڕێگە).
gross (grōs), *adj.* (١) زۆر قەڵەو.
(٢) ئاشکرا؛ هەڵماڵراو؛ هەڵەیەکی دیار: *(a ~ violation)* .
(٣) چڕ؛ پڕ (٤) زبر.
(٥) ناشرین (ڕەووشت، کردەوە)؛ ناپەسەند؛ نابەجێ: *(~ language)* .
(٦) نەزان؛ ڕێ بەدی نەکەر.
(٧) سەرجەم؛ هەموو؛ سەرووبەر؛ کۆ: *(one's ~ income)* .
n. (١) هەموو؛ هەمووی؛ سەرجەم. (٢) دووانگزە دەرزەن.
v.t. & v.i. [Colloq.], سەرجەم کردن.
grotesque (grō-tesk′), *adj.* (١) سەیرو ناسرووشتی و شێواو (بەرهەمی هونەری). (٢) ناشرین؛ بەدڕوو؛ بێ مانا؛ شێواو.
n. (١) تابلۆ یا پەیکەرێکی ناسرووشتی و سەیرو شێواو.
(٢) نەخشە یا شێوازێکی دژ بە سرووشت و ناشرین و شێواو.
grotesquerie, grotesquery (grō-tes′kẽr-i), *n.* (١) شتێکی ناشرین و سەیرو ڕووخسار شێواو. (٢) ناشرینی ڕووخساری شت؛ بەدڕوویی ناسرووشتی ڕوواڵەت. (٣) تابلۆو پەیکەری ناسرووشتی و شێواوو سەیر
grotto (grot′ō), *n.* ئەشکەوت (سرووشتی یا دەستکرد).
grouch (grouch), *v.i.* [Colloq.], بۆڵەبۆڵ کردن و مڕومۆنی نواندن.
n. [Colloq.], (١) کەسێکی مڕومۆن و بۆڵەبۆڵکەر؛ کەسێکی سکاڵاکەر.
(٢) مڕومۆنی؛ تەنگەجیکڵانەیی. (٣) هۆی سکاڵا و بۆڵەبۆڵ و مڕومۆنی.
grouchy (grouch′i), *adj.* [Colloq.], مڕومۆن؛ مۆن؛ بێ تاقەت؛ تەنگەجیکڵانە؛ بۆڵەبۆڵ و سکاڵاکەر: *(a ~ man or woman)*
-grouchily *(adv.)*; grouchiness *(n.)*.
ground (ground), *n.* (١) (ا) بن؛ بنچینە. (ب) بنی دەریا.
(٢) زەمین؛ زەوی؛ ئەرز؛ زەمینە. (٣) خاك؛ زەوی؛ ڕووی زەوی؛ ووشکانی.
(٤) پارچەیەك زەوی تایبەتی: *(a hunting ~)* .
(٥) مەودای باس و گفتوگۆ.
(٦) دووری لە ئامانجەوە؛ ماوەی گەیشتن بە ئامانج.
(٧) بنچینە؛ بناغە. (٨) (*pl.*)، هۆ؛ بەڵگە. (٩) ڕوو.
(١٠) پەیوەندی ئەلەکتریکی بە زەمینەوە.
adj. (١) زەمینی؛ هی زەمینی؛ نزیك بە زەمین: *(~ floor)* .
(٢) لە زەمیندا ڕوواو یا ژیاو.
v.t. (١) خستنەسەر زەوی؛ لەسەر زەمین دانان.
(٢) لە زەوی دان (کەشتی، بەلەم). (٣) دامەزراندن؛ دانان (لەسەر بناغەی پتەو
(٤) دانان لەسەر (بەڵگە). (٥) فێرکردنی سەرەتای باسێك.
(٦) لەسەر زەمین هێشتنەوەو قەدەغەی فڕین لێکردن:
(The plane was ~ed by bad weather.)
(٧) گەیاندن بە زەمین (تەلی ئەلەکتریك)؛ تەل.
v.i. (١) کەوتنەسەر زەوی؛ کەوتنەخوارەوە.
(٢) لە زەوی دان (کەشتی، بەلەم).
above ground, زیندوو.
break ground, (١) هەڵکەندن. (٢) کێڵان.
(٣) بنچینە دانان (خانوو)؛ ڕەنگ ڕشتن (خانوو)؛ دەست بە دروستکردن (خانوو). (٤) دەستپێکردن (کار، پرۆژە، ئەرك).
cover ground, (١) ڕێگە بڕین؛ بڕین یا تەواوکردنی بەشێك لە ڕێگەی گەشت. (٢) کردنی بەشێك لە کار یا ئەرك.
from the ground up, لە بنەڕەتەوە؛ هەمووی؛ بە ووردی و تەواوی.
gain ground, پەرەسەندن؛ بەهێزبوون؛ پێشکەوتن.
give ground, کشانەوە؛ شکان؛ بەزین؛ بێ هێز بوون و بەدەستەوەدان.
hold one's ground, خۆ ڕاگرتن بەرامبەر بە هێرش؛ نەکشانەوە؛ واز لە ماف و جێگەی خۆ نەهێنان؛ بەرگەگرتن؛ بەرگری کردن.
lose ground, دواکەوتن؛ دۆڕاندن؛ بێ هێز بوون.
on firm ground, پتەو.
on one's own ground, (١) لە بارێك یا دەوروبەرێکدا کە شارەزای بیت. (٢) لە باسێکدا کە باشی بزانیت. (٣) لە شوێنی خۆتدا؛ لە ماڵەوە.
on the ground of, لەبەر؛ بەهۆی.
run into the ground, [Colloq.], لە تام کردنە دەرەوە؛ لە ڕادە بەدەر کردن.
shift one's ground, هەڵوێستی خۆ گۆڕین؛ جێ گۆڕکێ کردن.
stand one's ground, خۆ ڕاگرتن لەبەر هێرشدا؛ نەکشانەوەو نەبزوان؛ نەجووڵان؛ هەڵوێستی خۆ نەگۆڕین و بەرنەدان.
ground (ground), *past tense and p.p. of* **grind**.

ground crew, تاقمی چاك كردن‌و باش ڕاگرتن‌و پاراستنی فڕۆكه له‌سه‌ر زه‌مین، واته له فڕۆكه‌خانه‌دا.
ground floor, نهۆمی یه‌كه‌می خانوو.
groundless (ground'lis), *adj.* بێ بنه‌كه؛ درۆ؛ بێ هۆ
groundling (ground'liŋ), *n.* (١) (ا) ماسی له بن ئاودا ژیاو.
(ب) گیانداری ناو زه‌مین یا نزیك له زه‌مینه‌وه ژیاو
(ج) ڕووه‌كی ته‌رزفڕێنده‌ر به‌سه‌ر زه‌ویدا (شووتی، خه‌یار، ترۆزی... هتد).
(٢) ته‌ماشاكه‌رێك كه له هه‌رزانترین كورسیدا داده‌نیشێ بۆ بینینی شانۆنامه‌یه‌ك.
(٣) كه‌سێكی ساده‌و نه‌زان.
grounds (groundz), *n.pl.* (١) حه‌وشه‌و چیمه‌ن‌و باخچه‌ی خانوو یا ماڵێكی گه‌وره. (٢) خڵته: *(coffee ~)*.
(٣) بنه‌كه؛ هۆ: *(~ for divorce)*.
ground swell, هه‌ستانی ئاوی ده‌ریا به‌هۆی زریان یا بوومه‌له‌رزه‌یه‌كی دووره‌وه
ground water, ئاوی ژێرزه‌مین (وه‌ك هی كانی).
ground-work (ground'wûrk´), *n.* بنچینه؛ بناغه
group (grōōp), *n.* (١) ده‌سته؛ تاقم؛ كۆمه‌ڵ.
(٢) پۆل؛ بابه‌ت (ڕووه‌ك، گیاندار)؛ توخم. (٣) پۆلێك فڕۆكه.
v.t. & v.i. كۆمه‌ڵ كردن؛ كۆكردنه‌وه؛ ده‌سته ده‌سته كردن؛ پۆل پۆل كردن.
grouper (grōōp'ēr), *n.* جۆره ماسییه‌كی گه‌وره‌یه.
grouse (grous), *n.* باڵنده‌یه‌كی كێوییه له مریشك ده‌چێت؛ مامری كێوی.
grouse (grous), *v.i.* [Slang]. سكاڵاكردن؛ بۆڵه‌بۆڵ كردن.
n. [Slang], (١) سكاڵا؛ بۆڵه‌بۆڵ.
(٢) كه‌سێكی هه‌میشه سكاڵاكه‌ر یا بۆڵه‌بۆڵكه‌ر.
grout (grout), *n.* (١) خڵته
(٢) گه‌چ، قوڕو قسڵ، یا چیمه‌نتۆیه‌كی شل كه درزی پێ پڕ ده‌كرێته‌وه.
v.t. به قوڕو قسڵ یا گه‌چ درز پڕ كردنه‌وه.
grove (grōv), *n.* باخ؛ كۆمه‌ڵه دره‌ختێك؛ دارستانێكی بچووك.
grovel (gruv''l, grov''l), *v.i.* (١) له‌سه‌ر ده‌مدا ڕاكشان یا خۆ دان به زه‌ویدا. (٢) كڕنووش بۆ بردن؛ ده‌سته‌وئه‌ژنۆ وه‌ستان؛ خۆ سووك كردن.
(٣) حه‌ز له خۆ سووك كردن
-groveler; groveller *(n.)*.
grow (grō), *v.i.* (١) ڕووان (ڕووه‌ك)؛ چه‌كه‌ره‌كردن؛ پشكوتن.
(٢) په‌روه‌رده‌بوون؛ ژیان؛ ڕووان؛ توانای ڕووان بوون.
(٣) گه‌وره‌بوون؛ نه‌شونماكردن؛ به خۆدا هاتن؛ گه‌شه‌كردن.
(٤) زۆربوون؛ زیادكردن؛ فره‌بوون.
(٥) بوون به؛ وا لێهاتن *(He grew tired of his job.)*.
(٦) بوون به یه‌ك‌و په‌یوه‌ست بوون.
v.t. (١) ڕوواندن؛ به‌خێوكردن؛ چاندن؛ په‌روه‌رده‌كردن؛ پێگه‌یاندن.
(٢) هێشتنه‌وه (سمێڵ، ڕیش). *(He tried to ~ a mustache.)*.
(٣) په‌ره پێ سه‌ندن؛ گه‌شه‌پێكردن.
grow on, پێ ڕاهاتن؛ ورده ورده به‌دڵدا چوون
grow out of, (١) لێوه‌هاتن؛ له سه‌رچاوه‌یه‌كه‌وه هاتن.
(٢) تاقه‌ت لێ چوون.
grow up, (١) گه‌وره‌بوون؛ به خۆدا هاتن. (٢) وا لێهاتن
grower (grō'ēr), *n.* كشتكه‌ر؛ كشتوكاڵكه‌ر؛ وه‌رزێر.
growl (groul), *v.i.* (١) مڕاندن (سه‌گ)؛ مڕه‌مڕكردن؛ مڕه‌مڕهاتن.
(٢) قۆڕاندن (سك)؛ لووراندن (ڕه‌شه‌با). (٣) بۆڵه‌بۆڵ كردن.
(٤) گرمه‌هاتن (هه‌وره‌تریشقه، تۆپ).
v.t. به بۆڵه‌بۆڵ كردن ده‌ربڕین.
n. (١) مڕه‌مڕ؛ مڕه. (٢) قۆڕه‌قۆڕی سك. (٣) بۆڵه بۆڵ.
grown (grōn), *past participle of* **grow.**
adj. (١) هه‌راش؛ گه‌وره؛ پێگه‌یشتوو.
(٢) به شێوه‌یه‌كی تایبه‌تی یا له شوێنێكی تایبه‌تیدا هێنراوه‌ته به‌رهه‌م:
(home- ~ vegetables)
grown-up (grōn'up´), *n.* كه‌سێكی هه‌راش یا گه‌وره
grown-up (grōn'up´), *adj.* هه‌راش؛ گه‌وره.
n. كه‌سێكی هه‌راش یا گه‌وره
growth (grōth), *n.* (١) گه‌وره‌بوون؛ نه‌شونماكردن؛ گه‌شه‌كردن.
(٢) (ا) زۆربوون؛ زیادبوون. (ب) چه‌ندی ئه‌م زیادبوونه.
(٣) شتێكی ڕوواو: *(a thick ~ of grass)*.
(٤) زیاده گۆشت؛ دوومه‌ڵ.
grub (grub), *v.i.* (١) زه‌وی هه‌ڵكه‌ندن؛ هه‌ڵكه‌ندن.
(٢) كاری ناخۆش‌و ووشك كردن.
(٣) بۆ گه‌ڕان.
v.t. (١) زه‌وی پاك كردنه‌وه له ڕه‌گ. (٢) له ڕه‌گ هه‌ڵكێشان؛ له ڕه‌گ ده‌رهێنان
(٣) [Slang]، خواردن پێدان.
n. (١) كرمۆكه (به‌تایبه‌تی هی قالۆنچه).
(٢) كه‌سێك كه كارێكی ناخۆش‌و ووشك ده‌كات.
(٣) [Slang]، خوارده‌مه‌نی.
-grubber *(n.)*.
grubby (grub'i), *adj.* (١) كرم یا كرمۆكه تێداو (ئاژه‌ڵ).
(٢) پیس‌وپۆخڵ (جل‌وبه‌رگ)؛ شڕووڕ: *(~ clothes)*.
grudge (gruj), *v.t.* (١) به‌خیلی پێ بردن:
(He ~s John his beautiful wife.)
(٢) به نابه‌دڵییه‌وه پێدان؛ پێ ڕانه‌بینین:
(The miser ~ed his dog its food.)
n. (١) كینه؛ ڕق؛ قین. (٢) هۆ یا به‌ڵگه‌ی كینه.
grudgingly (gruj'iŋ-li), *adv.* به نابه‌دڵییه‌وه.
gruel (grōō'əl), *n.* شۆربا.
v.t. سزادان؛ ماندووكردن به لێپرسینه‌وه؛ چه‌وساندنه‌وه.
grueling, gruelling (grōō'əl-iŋ, grōō'liŋ), *adj.* سه‌خت — (كار، ئه‌رك، لێپرسینه‌وه)؛ قورس؛ زۆر ناخۆش (كار، لێپرسینه‌وه) *(~ work)*
n. به‌سه‌رهاتێكی سه‌خت‌و ناخۆش.
gruesome (grōō'səm), *adj.* ترسناك؛ جه‌رگبڕ؛ زۆر ناخۆش (دیمه‌ن، كردار، شوێن... هتد): *(~ scenes of torture and death)*
gruff (gruf), *adj.* (١) قسه‌ڕه‌ق؛ تووڕه‌وتڕۆ؛ تووڕه؛ كه‌رتڕ.
(٢) گڕ (ده‌نگ).
-gruffy *(adj.)*.
grumble (grum'b'l), *v.i.* (١) بۆڵه‌بۆڵ كردن؛ برته‌وبۆڵه‌كردن.
(٢) گرمه‌هاتن (هه‌وره‌تریشقه).
n. (١) بۆڵه‌بۆڵ؛ برته‌وبۆڵه. (٢) گرمه.
-grumbler *(n.)*; **grumbly** *(adj.)*.
grumpish (grum'pish), *adj.* = **grumpy.**
grumpy (grum'pi), *adj.* ته‌نگه‌جیكڵانه؛ تووڕه‌وتڕۆ؛ لچ هه‌ڵقورتاو.
grunt (grunt), *v.i. & v.t.* مرقه‌مرق كردن (وه‌ك به‌راز)؛ مرخه‌مرخ كردن؛ مرخاندن.
n. (١) مرقه‌مرق؛ مرخه‌مرخ؛ مرقه.
(٢) جۆره ماسییه‌كه مرخه ده‌كات كه له ئاو ده‌رده‌هێنرێت.
guarantee (gar´ən-tē'), *n.* (١) ده‌سته‌به‌ری؛ به‌ڵێنی دانه‌وه‌ی قه‌رزی كه‌سێكی تر. (٢) سه‌نه‌د؛ كومپیاله. (٣) گه‌ره‌نتی؛ به‌ڵێن؛ په‌یمان.
(٤) ده‌سته‌به‌ر. (٥) به‌ڵێن یا گه‌ره‌نتی وه‌رگر. (٦) مسۆگه‌ری.
v.t. (١) پشتگیری كردن؛ ده‌سته‌به‌ری كردن؛ گه‌ره‌نتی كردن:
(They ~ their products.)
(٢) به‌ڵێندان.
guarantor (gar'ən-tēr, gar'ən-tôr´), *n.* ده‌سته‌به‌ر؛ كه‌فیل؛ به‌ڵێنده‌ر.
guaranty (gar'ən-ti), *n.* (١) ده‌سته‌به‌ری.

(۲) گەرەنتی: بەڵێنی مسۆگەری. (۳) سەنەد؛ کومپیالە.
v.t. دەستەبەری کردن؛ بەڵێنی پشتگیری کردن دان؛ گەرەنتی دان.
guard (gärd), *v.t.* (۱) پاراستن: ئاگاداری کردن
(۲) پاسکردن: پاسەوانی کردن؛ بە دیارەوە بوون.
(۳) [Archaic]، لەگەڵدا چوون بۆ پاراستن.
v.i. **(~ against),** وریا بوون (لە شتێك یا کەسێك)؛ ئاگا لە خۆ بوون:
(to ~ against infection)
n. (۱) پاسەوانی؛ پاراستن. (۲) وریایی؛ هوشیاری.
(۳) پاسەوان: پاسدار؛ دیدەوان؛ نۆبەتچی؛ پاساوڵ.
(٤) ئامێری پارێزەر (بۆ پاراستنی مەکینە یا بەکارهێنەرەکەی).
(٥) یاریکەری بەرگر (فوتبۆڵ، باسکە... هتد).
mount guard, دەست بە نۆبەی پاسەوانی کردن
off (one's) guard, ناوریا: ناهوشیار.
on (one's) guard, وریا: هۆشیار؛ بەئاگا.
stand guard, پاسەوانی کردن؛ چاودێری کردن؛ ئاگاداری کردن
guarded (gär′did), *adj.* (۱) پارێزراو
(۲) پاسەوانی کراو؛ چاودێری کراو؛ دابینکراو.
(۳) لە سنوور نەچووە دەرەوە؛ بە ترسەوە: ***(a ~ speech)*** .
guardhouse (gärd′hous′), *n.* (۱) پاسەوانخانە؛ پاسدارخانە.
(۲) گرتووخانەی سەربازو ئەفسەر.
guardian (gär′di-ən), *n.* (۱) پاسەوان: پاسدار؛ پارێزەر؛ پارێزگار؛ خەمخۆر (۲) پێ سپێردراوی منداڵێك یا کەسێك کە نەتوانێت کاروباری خۆی بەڕێوەببات؛ لە ئەستۆگر؛ لێپرسراو؛ خەمخۆر.
-guardianship ***(n.).***
guard-rail (gärd′rāl′), *n.* ئەردە (پێ پلیکانەو ڕێگە).
guardsman (gärdz′mən), *n.* (۱) پاسەوان: پاسدار
(۲) ئەندامی هێزی پاسدارانی میللی
guava (gwä′və), *n.* (۱) داری " گواڤە "
(۲) بەری ئەم دارە کە سەوزەو لە هەرمێ دەچێ، بەڵام بچووکترە دەخورێت یا دەکرێت بە مرەبا.
gubernatorial (gōō′bẽr-nə-tôr′i-əl, gū′bẽr-nə-tō′ri-əl), *adj.* تایبەتی بە فەرمانڕەوای هەرێم یا ویلایەتێك و فەرمانگەکەی.
guerdon (gũr′d'n), *n.* [Poetic]. پاداشت: خەڵات
v.t. [Poetic], پاداشت دانەوە؛ خەڵات کردن.
guerilla, guerrilla (gə-ril′ə), *n.* (۱) شەڕی پارتیزانی؛ شۆڕشی پارتیزانی. (۲) پارتیزان
adj. پارتیزانی
guess (ges), *v.t. & v.i.* (۱) هەڵهێنان (مەتەڵ)؛ گۆترەکاری کردن.
(۲) وازانین؛ وادانان؛ لا وابوون: ***(I ~ you can do it.)*** .
n. هەڵهێنان (مەتەڵ، شتێکی نهێنی)؛ گۆترە؛ گۆترەکاری.
guess-work (ges′wũrk′), *n.* (۱) هەڵهێنان (مەتەڵ)
(۲) گۆترەکاری
guest (gest), *n.* (۱) میوان. (۲) میوانی ئوتێل.
(۳) میوانی یانە یا دەزگایەك کە خۆی تێیدا ئەندام نەبێت.
(٤) لاوورگە (جانەوەر، گیاندار)؛ لاکوت.
adj. (۱) بۆ میوان؛ تایبەتی بە میوان.
(۲) بە میوانی یا بانگ کردن کاردەکات: ***(a ~ artist)*** .
v.t. میوانداری کردن.
v.i. میوانداری پێکردن.
guest-house(gest′hous′) *n.* میوانخانە
guest of honor, میوانی بەڕێز
guffaw (gə-fô′), *n.* قاقای پێکەنین: تریقانەوە؛ تریق و هووڕ
v.i. تریقانەوە؛ پێکەنین بە دەنگێکی بەرز؛ تریقەی پێکەنین هاتن.
guidance (gīd′'ns), *n.* ڕابەری: ڕابەری کردن؛ ئامۆژگاری؛ ڕێنمایی: ڕێگە پیشاندان.

guide (gīd), *v.t.* (۱) ڕابەری کردن؛ ڕێگە نیشاندان؛ پێشڕەوی کردن.
(۲) ئاراستەکردن. (۳) فێرکردن؛ ڕاهێنان.
(٤) بەڕێوەبردن؛ حوکمڕانی کردن.
v.i. بوون بە ڕابەر؛ ڕابەری کردن.
n. (۱) ڕابەر؛ پێشڕەو؛ پێشەنگ.
(۲) چاوساغی گەشتکەران؛ ڕابەری گەشتکەران.
(۳) ڕێگە پیشاندەر (نیشانە).
(٤) ڕابەرنامەی گەشتکەران؛ ڕێبەری ڕێبوار.
(٥) ڕابەرنامە؛ پەڕتووکی ڕابەر: ***(a ~ to mathematics)*** .
guidebook (gīd′book′), *n.* ڕابەرنامەی گەشتکەران
guided missile, مووشەکی ئاراستەکراو.
guideline (gīd′līn′), *n.* پەیڕەو؛ ڕابەرنامە.
guidepost (gīd′pōst′), *n.* دار یا ستوونی ڕێگە نیشاندەر (بۆ ڕێبواران)
guild (gild), *n.* یەکێتی (کرێکاران، فەرمانبەران، پیشەسازان)؛ جڤات؛ نەقابە.
guilder (gil′dẽr), *n.* پارەی هۆڵەندەو نەمسا
guildsman (gildz′mən), *n.* ئەندامی یەکێتی یا نەقابەیەك.
guile (gīl), *n.* فڕوفێڵ؛ ساختە؛ ساختەبازی؛ مەکربازی؛ فێڵبازی؛ زۆڵێتی.
guileful (gīl′fəl), *adj.* فێڵباز؛ ساختەچی؛ مەکرباز؛ زۆڵ.
guileless (gīl′lis), *adj.* بێ فێڵ و تەڵەکە؛ سەرڕاست؛ ساویلکە؛ دڵپاك.
guillotine (gil′ə-tēn′), *n.* گیلۆتین؛ گیۆتین: ئامێری سەربڕینی تاوانباران کە لە فەرەنساوە داهاتووە.
guilt (gilt), *n.* (۱) تاوان؛ گوناه؛ سووچ؛ خەتا
(۲) هەست بە گوناهباری کردن؛ هەست بە بێ ویژدانی کردن.
guiltless (gilt′lis), *adj.* بێ تاوان؛ بێ گوناه؛ بێ سووچ؛ بێ خەتا.
guilty (gil′ti), *adj.* (۱) تاوانبار؛ گوناهبار؛ خەتابار؛ تاوانکار؛ بەتاوان.
(۲) هەست بە گوناهباری کەر؛ هەستکەر بە بێ ویژدانی: ***(~ conscience)*** .
-guiltily ***(adv.)***; **guiltiness** ***(n.).***
guinea (gin′i), *n.* (۱) جونەی: پارەیەکی ئینگلیزییە.
(۲) باڵندەیەکی ماڵییە لە مریشك دەچێ.
(۳) [Slang]. ئیتالی (لەڕووی سووکییەوە).
guinea fowl, باڵندەیەکی ماڵییە لە مریشك دەچێ.
guinea hen, = **guinea fowl.**
guinea pig, (۱) بەرازی گینی: گیاندارێکی بچووکە ئەوەندەی کەروێشکێکی ماڵی دەبێت لە توخمی مشکەکوێرەیە بۆ تاقیکردنەوەو لێکۆڵینەوە لە تاقیگەدا بەکاردەهێنرێ.
(۲) کەسێك یا شتێك کە بۆ تاقیکردنەوەو لێکۆڵینەوە بەکاربهێنرێ.
guise (gīz), *n.* (۱) [Archaic]، ڕەفتار؛ خووڕەووشت.
(۲) جل‌وبەرگ؛ جل (۳) ڕوو؛ ڕووخسار؛ شێوەی دەرەوە.
(٤) ڕواڵەت؛ ڕواڵەتی درۆ؛ پەردە:
(Under the ~ of friendship he betrayed us.)
v.t. (۱) [Archaic]، پۆشین یا جل لەبەرکردن بە شێوەیەکی تایبەتی.
(۲) [British Dial.]. شاردنەوە؛ خۆ لێ گۆڕین؛ ڕووخسار گۆڕین
v.i. [British Dial.], خۆ گۆڕین؛ دەماخ کردن
guitar (gi-tär′), *n.* گیتار: ئامێرێکی مۆسیقییە لە عوود دەچێ.
guitarist (gi-tär′ist), *n.* گیتارژەن؛ گیتار لێدەر
gulf (gulf), *n.* (۱) کەنداو. (۲) کەندەڵان؛ کەندڕ؛ کەندەڵانێکی قووڵ و پان.
(۳) جیاوازی (نێوان دوو کەس، بیروباوەڕ، کۆمەڵ، وڵات... هتد).
(٤) گێژاو؛ گەرداو.
v.t. قووتدان؛ ماشینەوە؛ هەموو گرتنەوە.
gull (gul), *n.* باڵندەیەکی دەریایی قاچ تەنراوی پەڕ سپی و ڕەش و بۆرە ئەوەندەی مراوییەك دەبێت. (هەروەها " **sea gull** ") .
gull (gul), *n.* کەسێکی ساویلکە؛ کەسێکی خۆشباوەڕی بە ئاسانی

هەڵخەڵەتێنراو

v.t. هەڵخەڵەتاندن؛ فێڵ لێکردن

gullet (gul′it), *n.* (١) سورێنچکە؛ سورێنچك
(٢) قورگ؛ مل
(٣) جۆگەی ئاو؛ چەم؛ گەلی

gullibility (gul′ə-bil′ə-ti), *n.* ساویلکەیی؛ خۆشباوەڕی؛ بەسزمانی

gullible (gul′ə-b'l), *adj.* ساویلکە؛ خۆشباوەڕ؛ بەسزمان.
-gullibly *(adv.)*.

gully (gul′i), *n.* گەلی؛ چەم.

gulp (gulp), *v.t.* (١) هەڵ لووشین (خواردنەوە)؛ هەڵقوڕاندن بە پەلەو چاوبرسی‌یانە *(~ down coffee)*.
(٢) گریان هاتن و وەستاندنی (کە وەك تف قووتدان دیارە).
v.i. هەناسە وەستان (هەر وەك لە کاتی هەڵقوڕاندنی قومێکی زلدا).
n. (١) هەڵقوڕاندن بە پەلە؛ هەڵ لووشین. (٢) قومێکی زل.

gum (gum), *n.* (١) گەوەن؛ جەوی؛ سرێش. (٢) لاستیك.
(٣) بنێشت؛ جاچك.
v.t. (١) جەوی دەردان؛ گەوەن دەردان. (٢) لینج بوون؛ لیقن بوون.

gum (gum), *n.* پووك.

gumbo (gum′bō), *n.* (١) داری بامێ؛ پووەکی بامێ. (٢) بامێ.
(٣) شلەی بامێ. (٤) شۆربا یا شلەی ماسی
(٥) جۆرە خاکێکی خوارووی ڕۆژئاوای ئەمەریکایە کە تەڕ بوو لینج دەبێت.
(٦) زمانی فەرەنسی قولەڕەشەکانی ویلایەتی " لویزیانا " ی خوارووی ئەمەریکا و نیندیزی ڕۆژئاوا

gumption (gump′shən), *n.* (١) [Colloq.]: زیرەکی (لە کاروباری ژیاندا)؛ زۆرزانی؛ زرنگی. (٢) گیانی دەستپێشکەری کردن و چاونەترسان؛ کۆشش کردن و چاوقایمی و کۆڵ نەدان.

gun (gun), *n.* (١) تفەنگ؛ دەمانچە؛ چەك؛ تۆپ
(٢) تەقەی چەکێك بۆ دەستپێکردن یا دوایی هاتنی پێشبڕکێ یا ملەملێیەك.
(٣) ئامێرێك کە لە شێوەو بەکارهێناندا لە تفەنگ بچێت.
(٤) [Slang]، دەمەوانەی مەکینەیەك.
v.t. (١) [Colloq.]، تەقەلێکردن؛ کوشتن.
(٢) [Slang]، جوولاندنی دەمەوانەی مەکینەیەك بۆ خێراترکردنی.

 big gun, (١) کەسێکی گرنگ و بەدەسەڵات؛ کەسێکی دەست ڕۆیشتوو.
(٢) ئەفسەرێکی گەورە

 stick to one's guns, خۆ ڕاگرتن بەرامبەر بە هێرش؛ نەکشانەوە؛ هەڵوێست یا ڕێبازی خۆ نەگۆڕین.

gun-boat (gun′bōt′), *n.* بەلەمی چەکداری پاسەوانی.

gunboat diplomacy, دیبلۆماسی‌یەتی هەڕەشەو زۆرەملێ.

gun-fire (gun′fīr′), *n.* تەقەی تفەنگ؛ تفەنگ تەقاندن؛ تەقە تفەنگ.

gung ho, زۆر بەجۆش (بۆ کردنی شتێك، هەڵوێستێك، بۆ کەسێك)؛ بەپەرۆش: *(He is ~ on working for world peace.)*

gunlock (gun′lôk′), *n.* چەخماخ (تفەنگ).

gunman (gun′mən), *n.* (١) تفەنگچی (بەتایبەتی تارانبارێك)؛ تفەنگ لە شان؛ پیاوخراپێکی چەك لە شان. (٢) تفەنگ دروستکەر.

gunner (gun′ēr), *n.* (١) سەربازی تۆپ تەقێن.
(٢) ئەفسەری نێرسراوی تۆپ و کەشتی‌یەکی جەنگی
(٣) ڕاوچی

gunnery (gun′ēr-i), *n.* (١) تۆپ؛ تۆپی گەورە
(٢) تۆپی گەورە دروستکردن و تەقاندن.
(٣) تۆپ تەقاندن.

gunny (gun′i), *n.* (١) ئەو قوماشەی گونیەی لێ درووست دەکرێت.
(٢) گونیە؛ خەرار

gunny sack, گونیە؛ خەرار

gun-powder (gun′pou′dēr), *n.* بارووت.

gun-runner (gun′run′ēr), *n.* قاچاخچی تفەنگ و چەکی تر.

gun-shot (gun′shot′), *n.* (١) گوللە؛ تەقەی تفەنگ؛ تەقە.
(٢) [Rare]، تفەنگ تەقاندن. (٣) مەودای بڕکردنی گوللەیەك.
adj. تایبەتی بە گوللە: *(a ~ wound)*.

gun-shy (gun′shī′), *adj.* لە تەقەی تفەنگ ترساو: *(a ~ dog)*.

gunsmith (gun′smith′), *n.* تفەنگساز؛ چەکساز؛ وەستای تفەنگ و دەمانچە.

guppy (gup′i), *n.* جۆرە ماسی‌یەکی بچووکی ڕەنگاوڕەنگە بۆ جوانی بەخێو دەکرێت.

gurgle (gūr′g'l), *v.i.* بلقەبلق کردن (وەك ئاوی شەربە یا شووشە)؛ قلپەهاتن؛ خوڕەهاتن
n. بلقەبلقی ئاو؛ خوڕەی ئاو یا دەنگێکی وەها.

gush (gush), *v.i.* (١) فیچقەکردن (خوێن، ئاو، فرمێسك)؛ لێ هاتنەدەرەوە بەخوڕ. (٢) [Colloq.]، نووسین یا دووان بە جۆشەوە
n. (١) فیچقە؛ فیچقەکردن؛ پژان.
(٢) [Colloq.]، پیشاندانی هەست یا جۆشی لە ڕادە بەدەر.

gushy (gush′i), *adj.* هەست پیشاندەر بە ئاشکراو لە ڕادە بەدەر.

gusset (gus′it), *n.* تیرۆژو؛ خشتەك.

gust (gust), *n.* (١) بایەکی قایم کە لەپڕ هەڵدەکات؛ ڕەشەبا.
(٢) باران، دووکەڵ، ئاگر، یا دەنگێکی لەپڕو بەتین.
(٣) هەڵچوونێك، تووڕەبوونێك، یا پێکەنینێکی لەپڕ.

gust (gust), *v.t.* [Scot.], تام کردن؛ حەزلێکردن.

gustation (gus-tā′shən), *n.* (١) تام کردن. (٢) هەستی تام کردن.

gusto (gus′tō), *n.* (١) حەز؛ مەیل.
(٢) زۆر حەزلێکردن؛ زۆر بەدڵ بوون؛ زۆر بە حەزەوە.
(٣) جۆش: *(to do something with ~)*.

gusty (gus′ti), *adj.* قایم (با): *(~ winds)*.

gut (gut), *n.* (١) *(pl.)*، هەناو. (٢) ڕیخۆڵە.
(٣) ژێ (کە دروست دەکرێت لە ڕیخۆڵەی هەندێ گیانداری وەك پشیلە بۆ کەمانچەو دوورینەوەی برین). (٤) قۆزاخەی ئاوریشم.
(٥) ڕێڕەوێکی تەسك؛ گەلی.
(٦) *(pl.)*، [Slang]، (ا) غیرەت؛ ئازایی؛ چاونەترساوی؛ بەجەرگی.
(ب) بێ حەیایی؛ چەقاوەسوویی؛ بێ شەرمی. (ج) هێز؛ کاریگەری.
v.t. (١) هەناو دەرهێنان.
(٢) ئاوەوەی وێرانکردن وەك بە ئاگر: *(Fire ~ted the building.)*

gutless (gut′lis), *adj.* بێ غیرەت؛ ترسنۆك؛ کوونی
-gutlessness *(n.)*.

gutsy (gut′si), *adj.* [Slang], بەغیرەت؛ ئازا؛ بەجەرگ.
-gutsiness *(n.)*.

gutter (gut′ēr), *n.* (١) ئاوەڕۆ؛ ئاوەڕۆگە؛ زێراب.
(٢) باری ژیانێکی پڕ لە نەبوونی و بێ دەرامەتی و پیس و پۆخڵی و ڕەشوڕووتی.
v.t. زێراب یا ئاوەڕۆگە بۆ دروستکردن.
v.i. (١) بە جۆگەدا ڕۆیشتن. (٢) توانەوە (مۆم).

gutteral (gut′ēr-'l), *adj.* (١) قورگی؛ تایبەتی بە قورگ
(٢) بە قورگ دەروترێ (دەنگ).
(٣) پڕ لە دەنگی لە قورگدا پەیدابوو یا بە قورگ وتراو: *(Arabic is a ~ language.)*
n. (١) دەنگێك کە لە قورگەوە دێت یا پەیدا دەبێت (وەك دەنگی تیپی: ح، خ، ع، غ). (٢) نیشانەی ئەم جۆرە دەنگە.

guy (gī), *n.* گوریس، زریزە، یا دارێك کە بۆ چەسپاندن یا ڕاگیرکردنی شتێك بەکاردەهێنرێت.

guy (gī), *n.* (١) کەسێکی سەیر لە ڕووخسار یا جل‌وبەرگیدا.
(٢) [Slang]، کوڕ؛ پیاو؛ کابرا؛ زەلام.
v.t. [Colloq.], گاڵتەپێکردن؛ پێ پێکەنین.

guzzle (guz′'l), *v.i. & v.t.* زۆر خواردنەوە.

gym (jim), ***n.*** (١) **gymnasium.**
(٢) کۆرسێکی جیمناستیک یا وەرزش لە قوتابخانە یا کۆلێجدا.
gymnasium (jim-nā′zi-əm), ***n.*** (١) جیمنازیۆم: خانوو یا هۆڵی یاری جیمناستیک یا وەرزش کردن؛ یاریگای سەرگیراو؛ وەرزشگا (تەنافبازی).
(٢) [G-]: قوتابییەکی قوتابخانەی ناوەندی ئەڵمانی و هەندێ وڵاتانی ئەورووپی تر کە ئامادە دەکرێت بۆ چوونە زانکۆ
gymnast (jim′nast), ***n.*** تەنافباز: یاریکەری جیمناستیک.
gymnastic (jim-nas′tik), ***adj.*** وەرزشی: تایبەتی بە وەرزش.
gymnastics (jim-nas′tiks), ***n.pl.*** تەنافبازی؛ یاری جیمناستیک.
gyneco- (jī′ni-kō, jin′i-kō), پێشگرێکە بەمانای: هی ژنان؛ تایبەتی بە ژن
gynecologist (gī′ni-kol′ə-jist, jī′ni-kol′ə-jist), ***n.*** پزیشکی ژنان؛ پزیشکی نەخۆشی ژنان (بەتایبەتی هی ئەندامی زاووزێ).
gynecology (gī′ni-kol′ə-ji, jī′ni-kol′ə-ji), ***n.*** پزیشکەوانی نەخۆشی ژنان (بەتایبەتی هی ئەندامی زاووزێ).
-gynecologic *(adj.)*; gynecological *(adj.)*.
gynephobia (jī′ni-fō′bi-ə, jin′i-fō′bi-ə), ***n.*** لە ژن ترسان
gyno- (jī′nō, jin′ə), پێشگرێکە بەمانای: (١) ژن؛ مێ.
(٢) ئەندامی زاووزێی ژن.
gyp (jip), ***n.*** [Slang], (١) ساختە؛ فێڵ و تەڵەکە؛ فێڵ.
(٢) ساختەچی: کەسێکی ساختەچی یا تەڵەکەباز
v.t. & v.i. [Slang], ساختەلێکردن: هەڵخەڵەتاندن.
gypsum (jip′səm), ***n.*** گەچ
gypsy, gipsy (jip′si), ***n.*** (١) قەرەج
(٢) [G-]. زمانی قەرەجەکان. (٣) کەسێک کە لە قەرەج دەچێت.
adj. وەك قەرەج؛ قەرەجانە؛ تایبەتی بە قەرەج.
v.i. وەك قەرەج ژیان، واتە ژیانی گەڕۆکی
gyrate (jī′rāt, jī-rāt′), ***v.i.*** خولانەوە بە دەوری خۆدا (گێژاو، مەکینە، گەردەلوول)
adj. پێچاوپێچ: پێچ لوول
-gyration *(n.)*; gyrator *(n.)*.
gyre (jīr), ***n.*** (١) خولانەوە بە دەوری خۆدا؛ خولانەوە
(٢) بازنە: ئەڵقە؛ شتێکی پێچ لوول
gyve (jīv), ***n.*** [Archaic]. پێوەند: پێوەن
v.t. پێوەندکردن.

H h

H, h (āch), *n.* (١) تیپی هەشتەمی ئەلفوبێی ئینگلیزی.
(٢) دەنگی ئەم تیپە. (٣) هەشتەمین شت لە ڕیزێکدا.
adj. (١) تایبەتی بەم تیپە. (٢) هەشتەمین.
H, h (āch), *n.* (١) شتێك کە شێوەی لەم تیپە بکات.
(٢) ژمارەی ڕۆمانی بۆ (٢٠٠).
ha (hä), *interj.* ها! ئەها! دەنگێکە سەرسامی، گومان، تووڕەیی، خۆشی. یا ناخۆشی دەردەبڕێت).
habeas corpus (hā'bi-əs kôr'pəs), فەرمانی دادگا بە هێنانی بەندێك یا گیراوێك بۆ دادگا تاکو بڕیار بدرێت ئایا بەند کردنی یا گرتنی ڕەوایە یان نا.
haberdasher (hab'ēr-dash'ēr), *n.* (١) فرۆشیاری شتومەکی پیاوان :وەك کراس، بۆینباخ، دەستەسڕ، دەسکێش، کڵاو... هتد).
(٢) وردەفرۆش (وەك دەرزی و دەزوو و قۆپچە... هتد).
haberdashery (hab'ēr-dash'ēr-i), *n.* (١) وردە شت.
(٢) دووکانی وردەفرۆشی.
habiliment (hə-bil'ə-mənt), *n.* (١) پارچەیەك جل.
(٢) (*pl.*) جل‌وبەرگ.
habilitate (hə-bil'ə-tāt'), *v.t.* (١) پۆشتەکردنەوە: پۆشین؛ جل لەبەرکردن. (٢) ئازووقەو پارە دان بە کانگایەك.
-habilitation *(n.).*
habit (hab'it), *n.* (١) جل‌وبەرگ؛ جل
(٢) جل‌وبەرگێکی تایبەتی (وەك هی مەلا یا سواری وڵاخ بۆ ژن):
(a monk's ~ ; a woman's riding ~)
(٣) خوو؛ نەریت؛ پیشە؛ عادەت.
(٤) هۆگری بە شتێکەوە گرتن و واز لێ نەهێنانی: *(the alcohol ~)* .
(٥) شێوەی تایبەتی گەورەبوونی ڕووەك یا گیاندارێك.
v.t. (١) جل لەبەرکردن؛ جلی تایبەتی لەبەرکردن؛ پۆشین.
(٢) [Archaic]، تێدا ژیان؛ نیشتەجێ بوون تێیدا.
habitable (hab'i-tə-b'l), *adj.* بەکاری تێدا ژیان دێت؛ بۆ تێدا ژیان دەشێت.
habitat (hab'ə-tāt'), *n.* (١) شوێنی سروشتی گیاندارێك یا ڕووەکێك؛ ئەو شوێنەی کە گیاندارێك یا ڕووەکێك بەزۆری تێیدا دەژی یا دەبینرێت؛ نیشتەجێی گیاندار یا ڕووەك؛ دەوروبەری سروشتی گیاندار یا ڕووەك. (٢) هەوارگا؛ نیشتەجێی مرۆڤێك یا شتێك.
habitation (hab'ə-tā'shən), *n.* (١) تێدا ژیان: ژیان؛ ژین.
(٢) ماڵ؛ هەوارگا؛ نیشتەجێ؛ خانوو.
habitual (hə-bich'ōō-əl), *adj.* (١) خوو؛ بووە بە خوو.
(٢) هەمیشەیی؛ بەردەوام؛ هۆگری پێوەگرتوو: *(a ~ smoker)* .
(٣) باو.
habitually (hə-bich'ōō-əl-i, hə-bich'oo-li), *adv.* هەمیشە؛ جار لەدوای جار؛ بە خوو؛ عادەتەن.
habituate (hə-bich'ōō-āt'), *v.t.* (١) ڕاهێنان؛ ڕاهاتن؛ خۆ ڕاهێنان؛ فێربوون؛ فێرکردن.
(٢) [Colloq.]، زۆر چوونە شوێنێك؛ زوو زوو سەردان لە شوێنێك.
-habituation *(n.).*
habitude (hab'ə-tōōd', hab'i-tūd'), *n.* (١) سرووشت؛ جۆری هەڵسان و دانیشتن. (٢) باو؛ خوو.
habitué (hə-bich'ōō-ā', hə-bich'ōō-ā'), *n.* کەسێکە کە زوو زوو دەچێتە چێشتخانە، یانە، یا تیاترۆیەك.
hacienda (hä'si-en'də), *n.* کێڵگە یا خانوویەکی گەورە و زەوی و زاری دەورەکەی لە لادێ.
hack (hak), *v.t.* (١) داپاچین؛ لەت کردن یا بڕینەوە (بە تەشوێ یا تەور). (٢) زەوی هەڵکەندن و تەخت کردن (بە قوڵنگە و خاکەناز).
(٣) شەق لە لوولاق دان (یاری فوتبۆڵێن).
v.i. (١) بڕین بە شێوەیەکی نەزانانە. (٢) کۆکین.
n. (١) ئامێری داپاچین یا هەڵکەندن (تەور، تەشوێ، قوڵنگ، خاکەناز)
(٢) تلیش یا قڵیشێك کە بە تیغێکی تیژ دەکرێتە شتێك. (٣) کۆکە.
(٤) ڕووشان یا بڕینی لوولاق لە ئەنجامی شەق تێ هەڵداندا (یاری فوتبۆڵێن).
hack (hak), *n.* (١) ئەسپی کرێ؛ ئەسپی عەرەبانە. (٢) بارگیر.
(٣) ئەسپی سواری. (٤) ئەسپێکی پیری بێ کارە.
(٥) نووسەرێکی بەکرێ گیراو (بەتایبەتی بۆ نووسینی شتی ووشك و ناخۆش).
(٦) عەرەبانەی کرێ. (٧) تەکسی. (٨) عەرەبانچی.
v.t. (١) بە کرێ گرتن بۆ نووسینی شتی ووشك و ناخۆش.
(٢) بە کرێ دان (ئەسپ). (٣) سواندن؛ سوان.
v.i. (١) سواربوونی ئەسپی کرێ.
(٢) [Colloq.]، تەکسی لێخوڕین.
adj. (١) بە کرێ گیراو بۆ نووسینی شتی ووشك و بێ تام: *(a ~ writer)*
(٢) سوواو؛ کۆن و پەڕپووت (ووتە، زاراوە)؛ پەڕپووت؛ هیچ‌وپووچ.
hack (hak), *n.* (١) چوارچێوەیەکی بە تەل یا شیش تەنراو (بۆ لەسەر هەڵخستنی پەنیرو ماسی یا بۆ ئاخوڕی ڕەشەوڵاخ).
(٢) ڕیزە خشتێکی کاڵ کە لەبەر هەتاو دادەنرێن بۆ ووشك بوونەوە
v.t. خستنە سەر چوارچێوەیەك بۆ ووشك بوونەوە.
hackle (hak''l), *n.* (١) پەڕی ملی کەڵەشێر و کۆتر و تاووس.
(٢) پەڕی ملی کەڵەشێر کە دەکرێت بە کلکی مێشێکی دەستکردەوە بۆ ڕاوەماسی. (٣) (*pl.*)، تووکی مل و پشتی سەگ کە ڕاست دەبێتەوە لە کاتی مەترسیدا.
hackman (hak'mən), *n.* عەرەبانچی.
hackney (hak'ni), *n.* (١) ئەسپی کرێ؛ ئەسپی سواری.
(٢) عەرەبانەی کرێ. (٣) کرێکارێکە کە ئیشی ووشك و ناخۆشی دەدرێت بەسەردا.
adj. (١) بە کرێ گیراو. (٢) سوواو؛ پەڕپووت؛ کۆن و بێ تام و بێ مانا؛ هیچ‌وپووچ.
v.t. (١) بەکرێدان. (٢) سواندن؛ سوان؛ لە کەڵك خستن بە بەکارهێنانی زۆر.
hackneyed (hak'nid), *adj.* سوواو (ووتە، زاراوە)؛ پەڕپووت؛ کۆن و بێ تام: *(a ~ phrase)*
hack-saw (hak'sô'), *n.* = **a hack saw.**
hack saw, مشاری ئاسنبڕ
had (had), *past tense and p.p. of* **have.**
haddock (had'ək), *n.* جۆرە ماسی‌یەکی بچووکی دەریایی‌یە.

Hades (hā′dēz), *n.* (١) (ا) ئارامگای گیانی مردووان (ئەفسانەی یۆنانی، ئینجیل) (ب) فەرمانڕەوای ئەم ئارامگایە.
(٢) [h-]، [Colloq.]، دۆزەخ؛ جەهەننەم.
hadj (haj), *n.* حەج؛ حەج کردن.
hadji (haj′ē), *n.* حاجی
hadn't (had′'nt), = **had not.**
haemo- (hē′mə, hem′ə), = **hemo-.**
haemoglobin (hē′mə-glō′bin, hem′ə-glō′bin), *n.* = **hemoglobin.**
haemophilia (hē′mə-fil′i-ə, hem′ə-fil′yə), *n.* = **hemophilia.**
haft (haft, häft), *n.* مشتو (چەقۆ، شیر).
hag (hag), *n.* (١) دێوودرنجی مێ؛ مێ جنۆکە.
(٢) جادوگەری ژن (٣) پیرێژنێکی ناپەسەندو ناشرین. (٤) جۆرە ماسییەکە.
hag (hag), *v.t.* داپاچین؛ بڕین؛ لەتکردن.
n. (١) (ا) دارودرەخت بڕینەوە؛ دار داپاچین.
(ب) بەشی دارستانێك کە بۆ بڕینەوە دانراوە. (ج) دارو درەختی بڕاوە.
(٢) زۆنگاو؛ بەشێکی پتەوی زەلکاو.
haggard (hag′ērd), *adj.* (١) هەلۆیەکی بە هەراشی گیراو.
(٢) کێوی؛ مالی نەکراو؛ دابین نەکراو.
(٣) ڕەنگ زەردولاوازو ماندوو قوپاو: *(a ~ face, look, etc.)* .
n. هەلۆیەکی بە هەراشی گیراو.
haggle (hag′'l), *v.t.* بڕین یا لەتکردن بە شێوەیەکی نەزانانە.
v.i. سەوداکردن؛ مشتومڕکردن (لەسەر نرخ و سەودا).
n. سەودا؛ سەوداکردن؛ مشتومڕ (لەسەر نرخ و سەودا).
hagiarchy (hag′i-är′ki, hā′ji-är′ki), *n.* فەرمانڕەوایی پیاوە ئاینییە پیرۆزەکان.
hagi-, hagio- (hag′i-ō, hā′ji-ō), پێشگرێکە بەمانای پیرۆز.
hagiocracy (hag′i-ok′rə-si, hā′ji-ok′rə-si), *n.* فەرمانڕەوایی پیاوە ئاینییە پیرۆزەکان.
hagiography (hag′i-og′rə-fi), *n.* (١) لێکۆلینەوەی ژیاننامەی پیاوە ئاینییە پیرۆزەکان. (٢) پەرتووکێکی ئەم جۆرە ژیاننامانە.
-**hagiographer** *(n.)*; **hagiographist** *(n.)*.
hagiology (hag′i-ol′ə-ji, hā′ji-ol′ə-ji), *n.* (١) وێژەی ژیانی پیاوە ئاینییە پیرۆزەکان و نوسینەکانیان. (٢) پەرتووکێکی ژیان و نوسینی پیاوە ئاینییە پیرۆزەکان. (٣) لیستەی پیاوە ئاینییە پیرۆزەکان.
haiku (hī′kōō), *n.* جۆرە هەلبەستێکی یابانییە لە سێ دێڕ پێکدێت و حەڤدە بڕگەیە
hail (hāl), *v.t.* (١) سلاولێکردن یا بەخێرهاتن کردن بە دەنگێکی بەرز.
(٢) ناونان. *(They ~ed him their leader.)* .
(٣) بانگ کردن: *(They ~ed a taxi.)* .
n. (١) سلاو یا بەخێرهاتن کردن بە دەنگێکی بەرز؛ سلاو.
(٢) ماوەی بڕکردنی هاوارێك: *(He is within ~)* .
interj. سلاوت لێ بێ!؛ بەخێربێن!.
hail from, نیشتەجێ یا خەلکی شوێنێك بوون.
(I hail from Karadagh.)
hail (hāl), *n.* (١) تەرزە.
(٢) بارین (تەرزە، ئاگر، تەقەمەنی): *(a ~ of explosives)* .
v.i. تەرزە بارین.
v.t. *(~ on; ~ upon),* بەسەردا بارانن؛ تێگرتن؛ دانەبەر (جوێن، بەرد، گوللە): *(He ~ed curses upon us.)* .
hailstone (hāl′stōn′), *n.* دەنکە تەرزە؛ تەرزە
hailstorm (hāl′stôrm′), *n.* باوبۆرانێکی تەرزە.
hair (hâr), *n.* (١) قژ؛ تووك؛ موو؛ قژی سەر؛ تیسك؛ پرچ؛ ئەگریجە؛ زولف. (٢) قوماش یا تەنراوی تووك.
(٣) زۆر کەم (ماوە، پلە، جیاوازی): *(He missed the target by a ~)* .
get in one's hair, [Slang], پەستکردن؛ زیزکردن.
let one's hair down, [Slang], بەر بۆ خۆ بەرەلاکردن؛ شەرم نەکردن.
make one's hair stand on end, ترساندن؛ تۆقاندن
not turn a hair, خۆ نەشلەژاندن؛ نەشلەژان.
split hairs, مشتومڕکردن لەسەر شتی هیچ وپووچ.
to a hair, بە تەواوی؛ بەبێ کەم و زیاد؛ هەمووی ڕاستە.
hair-breadth (hâr′bredth), *n.* ماوەیەکی کورت یا تەسك؛ ئەوەندەی موویەك؛ زۆر کەم.
adj. بە ئاستەم؛ بە حاڵ.
(a ~ escape)
hair-brush (hâr′brush′), *n.* فلچەی سەرداهێنان.
hair-cut (hâr′kut′), *n.* سەرتاشین.
hair-do (hâr′dōō′), *n.* قژ چاك کردن و ڕێك وپێك کردنی ژنان؛ ئارایشتی قژی ئافرەت.
hairdresser (hâr′dres′ēr), *n.* دەلاکی ژنان؛ سەرتاشی ژنان
hairdressing (hâr′dres′iŋ), *n.* (١) پیشەی دەلاك یا سەرتاش؛ دەلاکی. (٢) قژ چاك کردن و ئارایشت کردن. (٣) دەرمانی ئارایشت کردنی قژ.
adj. تایبەتی بە چاك کردن و ئارایشت کردنی قژ.
hairless (hâr′lis), *adj.* سەرڕووتاوە؛ بێ قژ؛ بێ موو
hairline (hâr′līn′), *n.* (١) گوریس؛ پەتی موو. (٢) هێلی باریك.
(٣) قوماشی هێلدار. (٤) سنووری قژی ناوچەوان.
hair-piece (hâr′pēs′), *n.* بارۆکە.
hairpin (hâr′pin′), *n.* تەوقەی سەر.
adj. زۆر شکاوە (پێچ)؛ سەخت یا تیژ (پێچ، لوف).
(a ~ curve in the road)
hair-raising (hâr′rāz′iŋ), *adj.* [Colloq.], جەرگبڕ؛ ترسناك؛ ناخۆش.
hair-spliting (hâr′split′iŋ), *n. & adj.* مشتومڕکردن لەسەر شتی هیچ وپووچ.
-hair-spliter *(n.)*.
hair-spring (hâr′spriŋ′), *n.* زەمبەلەکی کاتژمێر (کە وەك موو وایە).
hair trigger, پەلەپیتکەیەك کە بە ئاستەم پەنجەی بەربکەوێت چەکەکە دەتەقێنێت.
hairy (hâr′i), *adj.* تووکن؛ تووکاوی؛ تیسکن.
-hairiness *(n.)*.
haji, hajji (haj′ē), *n.* حاجی.
halberd (hal′bērd), *n. Also* **halbert,** چەکێکی کلك درێژە لە ڕم و تەوری شەڕ پێکهاتووە.
halcyon (hal′si-ən), *n.* (١) باڵندەیەکە بەپێی ئەفسانە شەپۆل و بای دەریای هێمن کردۆتەوە لەکاتی کرکەوتنیدا لەسەر دەریا لە چلەی زستاندا.
(٢) باڵندەیەکی پۆپنەدارە.
adj. (١) تایبەتی بەم باڵندە پۆپنەدارە
(٢) هێمن؛ خۆش؛ پڕ کامەرانی: *(~ days)* .
hale (hāl), *adj.* تەندرووست (بەتایبەتی کەسێکی بەتەمەن).
hale (hāl), *v.t.* (١) بەزۆر ڕاکێشان.
(٢) بەزۆر بردنی کەسێك بۆ شوێنێك.
half (haf, häf), *n.* نیو؛ نیوە؛ نیمە.
adj. (١) نیو؛ نیوە؛ نیمە (٢) ناتەواو؛ بەش بەش؛ کەرت؛ لەت؛ نیمچە.
adv. (١) نیو؛ نیوە.
(٢) [Colloq.]، نیمچە؛ تا ڕادەیەك: *(I was ~ convinced)* .
(٣) بە هیچ جۆرێك؛ قەت: *(He doesn't ~ approve.)* .
by half, زۆر؛ ئێجگار زۆر.
in half, بە دوو بەشەوە؛ نیواو نیو؛ وەکو یەك.

not half bad, باش

one's better half, [Slang]. هاوسەر (ژن یا مێرد)؛ ژنی کەسێك؛ مێردی کەسێك

half-and-half (haf′'nd-haf′, häf′'n-häf′), *n.* شتێکی نیواو نیو بەتایبەتی (ا) شیری چەور. (ب) خواردنەوەیەکی تێکەڵاو.

adj. & adv. نیواونیو: لە دوو شتی ئەوەندەی یەك پێکهاتوو.

half-baked (haf′bākt′, häf′bākt′), *adj.* (١) باش نەبرژاو؛ پێ نەگەییو؛ ناکام. (٢) باش لێ نەکۆڵراوە؛ باش ئامادە نەکراو؛ بەووردی نەکراو؛ نیوەوناتەواو: *(a ~ scheme)*. (٣) نەشارەزا؛ نەزان؛ بێ مێشك.

half-blood (haf′blud′, häf′blud′), *n.* (١) زربر؛ زڕخوشك. (٢) کەسێکی دووڕەگ.

-half-blooded *(adj.).*

half-breed (haf′brēd′, häf′brēd′), *n.* کەسێکی دووڕەگ (بەتایبەتی منداڵی کەسێکی سپی و هیندییەکی ئەمەریکی).

adj. دووڕەگ.

half brother, زڕبرا

half-caste (haf′kast′, häf′käst′), *n.* کەسێکی دووڕەگ.

adj. دووڕەگ

half-hearted (haf′här′tid, häf′här′tid), *adj.* نیوە نابەدڵ؛ لووتەلا *(a ~ attempt at painting.)*.

half-heartedly (haf′här′tid-li), *adv.* بە نیوەبەدڵییەوە؛ بە لووتەلاوە

half-hour (haf′our′, häf′our′), *n.* نیو سەعات؛ سی خولەك.

adj. (١) نیو سەعاتی؛ نیو سەعات دەخایەنێت. (٢) هەموو نیو سەعاتێك؛ نیو سەعاتانە ڕوودەدات.

half-hourly (haf′our′li, häf′our′li), *adj. & adv.* هەموو نیو سەعاتێك؛ نیو سەعاتانە ڕوودەدات.

half-length (haf′leŋkth′, häf′leŋth′), *adj.* (١) نیوەی درێژی یا کاتی ئاسایی (٢) هی ناوقەد بەرەو ژوور (وێنە).

n. وێنەی لەناوقەد بەرەو ژوور

half-mast (haf′mast′, häf′mäst′), *n.* هێنانەخوارەوەی ئاڵا بۆ ناوەڕاستی دارئاڵادا (نیشانەی شین و کارەسات).

adv. لە ناوەڕاستی دارئاڵادا.

v.t. شۆڕکردنەوەی ئاڵایەك بۆ ناوەڕاستی دارئاڵاکە.

half-moon (haf′mōōn′, häf′mōōn′), *n.* شێوەی مانگ لە بەینی یەك شەوە و چواردە شەوەدا. (٢) شتێك کە شێوەی وابێ.

half-penny (hā′pən-i, hāp′ni), *n.* نیو فلس (پارەی ئینگلیزی).

adj. (١) نیو فلس دێنێت. (٢) بێ نرخ؛ هیچ و پووچ.

half sister, زڕخوشك.

half-staff (haf′staf′, häf′stäf′), *n.* = **half-mast.**

half title, ناو یا ناونیشانی ناوەوەی پەڕتووکێك.

half-truth (haf′trōōth′, häf′trōōth′), *n.* نیوە ڕاست و نیوە درۆ.

half-way (haf′wā′, häf′wā′), *adj.* (١) نیوەڕێ؛ ناوەڕاست؛ نیوەی ڕێگە (٢) ناتەواو؛ نیوەوناتەواو: *(~ measures)*.

adv. (١) نیوەی ڕێ. (٢) بە نیوەو ناتەواوی. (٣) [Colloq.]، نەختێك؛ تۆزێك: *(He'd win if he were ~ good.)*.

meet halfway, وازهێنان لە هەندێك مافی خۆ لەپێناوی ڕێکەوتن لەگەڵ بەرامبەردا.

half-wit (haf′wit′, häf′wit′), *n.* کەسێکی کەڕو بێ مێشك.

half-witted (haf′wit′id, häf′wit′id), *adj.* کەڕو بێ مێشك.

halibut (hal′ə-bət), *n.* ماسییەکی گەورەی دەریاییە.

hall (hôl), *n.* (١) کۆشك (٢) [H-]، فەرمانگە و جێی کۆبوونەوە. (٣) خانوویەکی گشتی (بۆ کاروباری کۆمەڵایەتی). (٤) هۆڵ (زانکۆ، کۆلیج)؛ ژوورێکی گەورە. (٥) (ا) کۆلیجێکی بچووکی زانکۆیەکی ئینگلیزی. (ب) خانووی ئەم کۆلیجە. (٦) ڕاڕەو.

hallelujah, halleluiah (hal′ə-lōō′yə), *interj. & n.* سوپاس بۆ خودا؛ هالیلویا: هاوارێکە خۆشی و پەسەند کردن دەگەیێنێت.

hallmark (hôl′märk′), *n.* (١) مۆرێکە لەسەر شتومەکی زێڕو زیوی ئینگلیزی هەڵدەکەنرێت کە نیشانەی ڕەسەنی و ڕاستەقینەیی دەگەیێنێ (٢) نیشانەی ڕەسەنی و باشی و ڕاستەقینەیی.

halloo (hə-lōō′), *v.i., v.t., interj. & n.* بانگ کردن بە دەنگی بەرز؛ هاوارکردن؛ هاوار.

hallow (hal′ō), *v.t.* (١) پیرۆزکردن. (٢) بە پیرۆز دانان؛ پەرستن.

hallow (hə-lō′), *v.i., v.t., interj. & n.* = **halloo.**

hallowed (hal′ōd), *adj.* پیرۆز.

Halloween (hal′ō-ēn′, häl′ə-wēn′), *n.* جەژنی هەموو پیاوچاکان یا پیاوە پیرۆزەکان کە ڕێکەوتی دوا ڕۆژی "ئۆکتۆبەر" دەکات و وەك "شەوی شەوی بەراتێ"ی کوردەواری وایە.

hallucinate (hə-lōō′sə-nāt′, hə-lū′sə-nāt′), *v.i.* تووشی "هەلوەسە" بوون، واتە مێشك تێکچوون و شتی سەیرو ناڕاست هاتنە بەرچاو و ووڕێنەکردن.

v.t. تووشی "هەلوەسە" کردن.

hallucination (hə-loo′sə-nā′shən, hə-lū′sə-nā′shən), *n.* هەلوەسە: مێشك تێکچوون و شتی سەیرو ناڕاست هاتنە بەرچاو و ووڕێنەکردن.

hallucinosis (hə-lōō′sə-nō′sis), *n.* نەخۆشی "هەلوەسە" کە تووشی مێشك دەبێت.

hallway (hôl′wā′), *n.* ڕاڕەو؛ داڵان.

halo (hā′lō), *n.* (١) خەرمانە (مانگ، ڕۆژ). (٢) تریفە: ئەڵقەیەکی ڕووناکە بە دەوری سەری پیاوچاکێکدا کە نیشانەی پاکی و پیرۆزییە. (٣) ئەو پیرۆزی و مەزنی و بەرزییە کە دەدرێتە پاڵ هەندێ کەسی ئەفسانەیی یا مێژوویی.

halt (hôlt), *n.* وەستان؛ ڕاوەستان.

(to come to a ~ ; to bring to a ~)

v.i. & v.t. وەستان؛ ڕاوەستان؛ وەستاندن؛ ڕاوەستاندن؛ ڕاگیرکردن؛ بەربەستکردن.

call a halt, وەستاندن؛ فەرمانی ڕاوەستاندن دان.

halt (hôlt), *v.i.* (١) شەلین. (٢) (ا) بڕوا بەخۆ نەبوون لە دووانا؛ وەك لاڵ دووان؛ زوو زوو وەستان و دەم بەیەکدا هاتن لە دووانا: *(He ~s in his speech.)*

(ب) دوودڵ و ڕاڕا بوون لە کاردا.

(٣) ناتەواو و نابەجێ بوون (بیروباوەڕ، نووسین).

n. [Archaic], شەل.

halter (hôl′tēr), *n.* (١) ڕەشۆ؛ ڕەشوە؛ ڕەشمە. (٢) پەتی هەڵواسین یا بە سێدارەدا کردن. (٣) هەڵواسین (تاوانبار)؛ بە سێدارەدا کردن. (٤) بەرمەمکانەی ئافرەت کە بە ملەوە هەڵدەواسرێ.

v.t. (١) ڕەشۆکردن؛ بە ڕەشمە بەستنەوە؛ ڕەشۆ کردنەسەر. (٢) هەڵواسین (تاوانبار)؛ بە سێدارەدا کردن؛ بە پەتدا کردن.

halves (havz, hävz), *plural of* **half.**

by halves, (١) بە نیوەو نیوەچڵی؛ بە ناتەواوی. (٢) بە نابەدڵی.

go halves hamlet, دانی پارەی تێچوو یا خەرج کراو بە نیواونیوی.

ham (ham), *n.* (١) ڕان (لەش). (٢) (ا) بەشی پشتەوەی ڕان. (ب) ڕان و سمت. (٣) ڕانی گیاندارێکی چوارپێ. (٤) ڕانی بەراز؛ گۆشتی ڕانی بەراز. (٥) [Slang]، ئەکتەرێکی ئەڵبی خۆنوێنەر. (٦) [Slang]، کارکەرێکی نەشارەزای ڕادیۆ یا لاسلکی: *(a radio ~)*

hamburger (ham′bûr′gēr), *n.* هامبرگەر: ساندویچێکی گۆشتی

کوتراوی برژاوی گا

hamlet (ham′lit), *n.* کوێره دێ؛ دێیەکی زۆر بچووک.

hammer (ham′ẽr), *n.* (١) چەکوش

(٢) شتێك کە لە چەکوش بکات: (ا) پیتکەی تفەنگو دەمانچە.

(ب) زەنگ لێدەر (ج) ئەو بەشەی پیانۆ کە لە ژێکانی دەدات.

(٣) ئێسقانی گوێی ناوەوە.

(٤) (ا) چەکوشی سەرۆکی کۆڕ یا پەرلەمان. (ب) چەکوشی مەزاتکەر.

v.t. (١) بە چەکوش لێدان؛ پیادان بە چەکوش.

(٢) چەکوش کاری کردن؛ داکوتان بە چەکوش؛ داچەقاندن بە چەکوش.

(٣) بە زۆر خستنەناو. *(~ the idea into his head.)*

v.i. بە چەکوش لێدان یا پیادان.

hammer (away) at, (١) هەمیشە خەریك بوون و کۆشش لەگەڵدا کردن

(٢) باس کردن یا ووتنەوە جار لەدوای جار.

hammer out, (١) گەلاڵەکردن؛ ڕێك وپێك کردن.

(٢) پان کردنەوە بە چەکوش. (٣) ڕاستکردنەوە بە چەکوش (قوپاوی).

under the hammer, خراوەتە مەزاتەوە؛ لە مەزاتدایە.

hammer and sickle, چەکوش و داس (ئاڵا).

hammock (ham′ək), *n.* جۆلانێ؛ جۆلانە

hamper (ham′pẽr), *v.t.* ڕێ لێگرتن؛ دواخستن؛ کۆسپ خستنەبەر ڕێگا

hamper (ham′pẽr), *n.* زەمیلەیەکی گەورەی سەرگیراو

hamster (ham′stẽr), *n.* گیانداریکی کرۆژەندەیە لە مشکەکوێرە گەورەترە هەندێ جار لە تاقیگە بەکاردەهێنرێ بۆ تاقیکردنەوەی زانستی.

hamstring (ham′striŋ′), *n.* (١) دەماری پشت ئەژنۆی مرۆڤ.

(٢) دەماری پشت قولەقاچی گیانداری چوارپێ.

v.t. (١) لەکارخستن بە بڕینی دەماری پشت ئەژنۆ یا پشت قولەپێ؛ شەل وکوج کردن (٢) پەککخستن؛ هێز لێ بڕین؛ لەکارخستن.

hand (hand), *n.* (١) دەست؛ دەس

(٢) لا؛ دەس *(at your right ~)*.

(٣) دەسەلات *(He rules with an iron ~.)*

(٤) چاودێری *(The child is in good ~.)*.

(٥) بەشداری *(Take a ~ in this work.)*

(٦) دەس تێدابوون *(One can see his ~ in the affair.)*.

(٧) تەوقە (نیشانەی بەڵێن، برادەرێتی، ڕێکەوتن، پەسەندکردن): *(Give me your ~ on that.)*

(٨) بەڵێنی خواستن یا ژنهێنان: *(He asked for her ~.)*.

(٩) کارامەیی؛ شارەزایی؛ توانای کارکردن بە دەس: *(This work shows a master's ~.)*

(١٠) شێوەی کردنی کارێك.

(١١) دەستنووس؛ دەسنووس؛ دەسخەت (١٢) ئیمزا.

(١٣) چەپڵە. *(They gave the singer a ~.)*.

(١٤) یارمەتی؛ یاریدە. *(Lend me a ~.)*

(١٥) کەسێك کە ئیشی دەستی دەکات (کەشتییەوان، وەرزێر، کرێکار).

(١٦) سەرچاوە (١٧) وێنەی دەس (بۆ ڕێ نیشاندان).

(١٨) نیشاندەر (خولەك ژمێر یا کاتژمێر): *(the ~s of a clock)*.

(١٩) پانایی بەری لەپ (پێوانێکە نزیکەی چوار گرێیە).

(٢٠) (ا) سەرجەمی کاغەزی دەسی قومارچی؛ دەستی یاریکەرێك.

(ب) سەرجەمی ئەو کاغەزانەی بەش دەکرێت بەسەر یاریکەراندا.

(ج) یاریکەرێك (د) دەستێك یاری کردن. (٢١) (ا) هێشووە مۆز.

(ب) چەپکێك گەڵا توتن.

adj. (١) دەست؛ تایبەتی بە دەست. (٢) دەستی (کار)؛ بە دەست کراو.

v.t. (١) دانەدەست؛ پێدان؛ پێ گەیاندن. (٢) بردن بۆ؛ یارمەتیدان.

(٣) پێچانەوەی بایەوانی کەشتی.

ask for a lady's hand, داواکردن (بۆ شووپێکردن)

(at) first hand, لە سەرچاوەکەوە؛ یەکسەر

at hand, (١) نزیك. (٢) ئامادە.

at the hand (or *hands*) of, بە دەستی؛ لە سایەی (بەتەوسەوە)؛ بەهۆی.

bite the hand that feeds one, گاز لەو دەستە گرتن کە خواردنت دەداتێ، واتە هەڵگەڕانەوە لەو کەسەی چاکەت لەگەڵ دەکات؛ نمەك کوێری کردن

by hand, بە دەست، واتە نەك بە مەکینە.

change hands, دەستاودەست کردن؛ خاوەن گۆڕان.

force one's hand, زۆر لە کەسێك کردن کە نیازی خۆی دەربڕێ یا خۆی بخات بە لایەکدا پێش ئەوەی ئامادە بێت.

from hand to mouth, لە دەستەوە بۆ دەم؛ بێ دەرامەت؛ بە کولەمەرگی ژیان.

hand and foot, (١) دەست و پێ بەستنەوە.

(٢) هەمیشە دڵسۆزانە. *(She will wait on him hand and foot.)*

hand down, (١) بۆ بەجێهێشتن (کەلەپوور، میرات).

(٢) بڕیاردان (دادگەر): *(The judge handed down his decision.)*

hand in, دانەدەست؛ پێدان؛ دان.

hand in hand, (١) دەست لە دەستی یەکدا.

(٢) شان بە شانی یەکتری؛ پێکەوە؛ پشت بە یەکتری.

hand out, بەخشینەوە؛ دابەشکردن؛ بەشکردن.

hand over, دەست لێ هەڵگرتن؛ دانەدەست؛ پێدان.

hand over fist, [Colloq.], بە ئاسانی و زۆر. *(He is making money hands over fist.)*

hands down, بە ئاسانی. *(He can beat him hands down.)*

hands off ! دەستی لێ مەدە!؛ دەستی تێوە مەدە!؛ وازی لێ بهێنە؛ دەستکاری مەکە!.

hands up! دەست بخەرە سەر سەرت!؛ دەست هەڵبڕەو خۆت بدە بەدەستەوە.

hand to hand, لە نزیکەوە (شەڕ)؛ شەڕی دەستەویەخە. *(hand to hand combat)*

have one's hands full, سەرقاڵ؛ سەرقاڵ بوون.

hold hands, دەستی یەکتر گرتن (خۆشەویستی).

in hand, (١) لەژێر دەستدایە. (٢) دەست دەکەوێت؛ هەیە؛ لە دەستایە.

(٣) خەریکە ئامادە دەکرێت.

join hands, (١) دەستی یەکتر گرتن؛ هەرەوەزکردن؛ بوون بە بەشدار.

(٢) بوون بە ژن ومێرد؛ یەکتری مارەکردن.

lay hands on, (١) هێرش بردنەسەر؛ ئازاردان.

(٢) گرتن؛ گرتنەدەست؛ دەست بەسەرداگرتن.

(٣) دەست خستنەسەرو پیرۆزکردن.

not lift a hand, هیچ نەکردن؛ هیچ هەوڵ نەدان.

off one's hands, لەژێر چاودێریدا نەمان؛ هەق بەسەرەوە نەمان.

on hand, (١) نزیك. (٢) لەبەردەستدایە؛ هەیە. (٣) ئامادە.

on one's hand, لێپرسراو؛ لەژێر چاودێریدا.

on the one hand, لە سەرێکەوە؛ لە لایەکەوە.

on the other hand, (بەڵام) لە سەرێکی ترەوە؛ لە لایەکی تریشەوە.

out of hand, (١) لە دەست دەرچوو؛ دابین ناکرێ؛ لە دەستدا نەماوە.

(٢) یەکسەر بەبێ بیرلێکردنەوە. (٣) تەواو

shake hands, تەوقەکردن.

show one's hand, نیازی خۆ ئاشکراکردن.

throw up one's hands, وازهێنان؛ کۆڵ دان؛ دەست هەڵگرتن.

wash one's hands of, دەست لێ شتن.

with a heavy hand, (١) بە ناشرینی. (٢) بە توندوتیژی.

with a high hand, بە لووت بەرزییەوە؛ بە لەخۆباییەوە.

with clean hands, بە پاکی؛ بەبێ تاوان.

handbag (hand′bag′), *n.* (١) جانتای دەستی ژنانە.

(٢) جانتای دەست

handball (hand′bôl′), *n.* (١) یارییەکی دووکەسی یا چوارکەسی ژوورەوەیە تۆپێکی بچووکی تێدا دەدرێت بە قەد دیوارێکدا.

handbarrow (hand′bâr′ō), *n.* عەرەبانەی دەستی؛ عەرەبانەی خۆڵ.

handbook (hand′book′), *n.* (١) پەیڕەونامە؛ پەرتووکی سەرچاوە (ڕێزمان، زانست... هتد)؛ ڕابەرنامە. (٢) ڕابەرنامەی گەشتکەران؛ ڕێنامە. (٣) بەرنامەی گرەو (ڕێسن).

handbreadth (hand′bredth′), *n.* پانایی بەری لەپ (پێوانێکە بریتییە لە چوار گرێ).

hand-cart (hand′kärt′), *n.* عەرەبانەی دەستی.

hand-clasp (hand′klasp′ hand′kläsp′), *n.* تەوقە؛ تەوقەکردن

handcuff (hand′kuf′), *n. (pl.).* کەلەپچە؛ دەسبەند.

v.t. کەلەپچەکردن؛ کەلەپچە کردنەدەست.

handful (hand′fool′), *n.* (١) پڕ مشت؛ مشت؛ مست؛ لالوپێچ.

(٢) ژمارەیەکی کەم؛ چەند: *(a mere ~ of people)* .

(٣) زۆر؛ فرە؛ بەس

(٤) [Colloq.]: کەسێك یا شتێکی بە زەحمەت دابینکراو.

hand glass, (١) گەردبین (بۆ خوێندنەوەی چاپەمەنی بچووك).

(٢) ئاوێنەی بچووکی دەسکدار. (٣) شووشەی ڕووەك داپۆشین.

hand grenade, نارنجۆك؛ نارنجە

handgrip (hand′grip′), *n.* (١) تەوقە؛ تەوقەکردن؛ بە قایم گرتن بە دەست. (٢) دەسك (٣) *(pl.)* شەڕی دەستەویەخە

come to handgrips, شەڕی دەستەویەخە کردن.

handicap (han′di-kap′), *n.* (١) ملەملێیەکە کە کۆسپی تێدا دەخرێتە بەردەم بەهێزەکان و یارمەتی بێ هێزەکان دەدرێت بۆ ئەوەی هەل بردنەوە بدرێت بە هەمووکەس. (٢) (ا) کۆسپ (لەبەردەم یاریکەری بەهێزدا).

(ب) یارمەتی (بۆ یاریکەری بێ هێز). (٣) کەم ئەندامی؛ ناتەواوی؛ کەموکووڕی.

v.t. (١) کۆسپ خستنەبەردەم یاریکەری بەهێز؛ یارمەتیدانی یاریکەری بێ هێز (٢) کۆسپ خستنەڕێ؛ دەست بەستنەوە؛ پەکخستن.

handicapped (han′di-kapt′), *adj.* پەککەوتە؛ کەم ئەندام.

handicraft (han′di-kraft′, han′di-kräft′), *n.* (١) شارەزایی لە ئیشی دەستدا؛ کارامەیی پیشەی دەستی. (٢) پیشەی دەستی (جۆلایی، تەنین، بەرە کردن، کۆزەودیزەکاری).

-handicraftsman *(n.).*

handily (han′d'l-i), *adv.* (١) بە باشی و ڕێكوپێکی؛ کارامانە.

(٢) بە ئاسانی

handiwork (han′di-wûrk′), *n.* (١) ئیشی دەست؛ کاری دەست

(٢) شتی دەستکرد

(٣) ئەنجامی کرداری خۆ؛ دەستکردی خۆ: *(This mess is my ~ .)* .

handkerchief (haŋ′kẽr-chif, haŋ′kẽr-chēf′), *n.* دەستەسڕ

hand-knit (hand′nit′), *adj.* بە دەست چنراو

hand-knitted (hand′nit′id), *adj.* = **hand-knit.**

handle (han′d'l), *n.* (١) دەسك؛ کلك (ئامێر)؛ قوڵفە؛ قوڵف؛ مشتو.

(٢) شتێکی وەك دەسك. (٣) هەل؛ شتێك کە بەکاردەهێنرێت بۆ مەبەستی خۆ.

(٤) سەرناو؛ نازناو

v.t. (١) دەست تێوەدان؛ بە دەست بەرزکردنەوە.

(٢) دەستکاری کردن؛ بە دەست کردن.

(٣) کردن؛ بەڕێوەبردن؛ سەرەوکاری کردن؛ دابینکردن.

(٤) جێبەجێکردن؛ کردن؛ ڕایی کردن؛ خەریك بوون:

(Our office ~s many requests.)

(٥) نووسین یا دووان دەربارە. (٦) پیشەوکاروبار ئەوە بوون.

(٧) لەگەڵ جووڵانەوە؛ ڕەفتارکردن یا نواندن لەگەڵ.

v.i. کارکردن؛ ئیشکردن؛ بەڕێوەبران: *(The car ~s well.)* .

fly off the handle, [Colloq.], لەپڕ هەڵچوون یا تووڕەبوون

handle bar, دەسکی پاسکیل و ماتۆڕسایکل.

handler (han′dlẽr), *n.* (١) مەشق دادەر؛ ڕاهێنەر؛ فێرکەر: *(a dog ~)*

(٢) مەشق دادەر یا بەڕێوەبەری کاروباری بۆکسبازی.

hand-made (hand′mād′), *adj.* دەستکرد؛ بە دەست کراو نەك بە مەکینە.

handmaid (hand′mād′), *n.* کارەکەر؛ بەردەستی ژن.

handmaiden (hand′mād′n), *n.* = **handmaid.**

hand out, بەخشینەوە (پارە، جلوبەرگ، خواردەمەنی)؛ بڵاوکردنەوە (نامیلکە، بڵاونامە، نووسراو).

handout (hand′out′), *n.* (١) خێر؛ پارەو جلوبەرگ و خواردەمەنی دراو بە کەسێکی بێ دەرامەت. (٢) نامیلکە؛ بڵاونامە، یا نووسراوی دابەشکراو. (٣) دەنگوباسی بڵاوکراوە.

hand-picked (hand′pikt′), *adj.* (١) بە دەست هەڵبژێرراو (میوە، سەوزە). (٢) دەستنیشانکراو؛ ناونیشان کراو یا هەڵبژێرراو:

(a ~ candicate, successor, etc.)

handrail (hand′rāl′), *n.* تەیمانی شیشە ئاسن (بە قەراغی پێ پلیکانەدا بۆ دەست پێوەگرتن).

handsaw (hand′sô′), *n.* مشاری دەست؛ مشار.

handsel (hand′s'l, han′s'l), *n.* (١) دیاری سەری ساڵی تازە.

(٢) [Rare]، (ا) یەکەم قیست. (ب) سفتاح. (٣) نۆبەرە.

v.t. (١) دیاری پێدان. (٢) ڕەنگ ڕشتن؛ کردنەوە بە ئاهەنگ (شوێنێکی تازە).

(٣) نۆبەرەلێکردن؛ کردن یا بەکارهێنان بۆ یەکەم جار.

handshake (hand′shāk′), *n.* تەوقە؛ تەوقەکردن.

handsome (han′səm), *adj.* (١) زۆر (مووچە، پارە):

(a ~ salary, sum, etc.)

(٢) بەجێ؛ پەسەند؛ باش؛ شیاو: *(It was ~ of him to say that.)* .

(٣) (ا) قۆز (پیاو)؛ شۆخ و ئێسك سووك (پیاو): *(a ~ man)* .

(ب) جوان و باش: *(a ~ book, piece of work, etc.)* .

hand-to-hand (hand′tə-hand′), *adj.* دەستەویەخە (شەڕ)؛ زۆر لە نزیکەوە: *(~ combat)*

hand-to-mouth (hand′tə-mouth′), *adj.* ژیانی کولەمەرگی؛ بێ دەرامەتی؛ بێ قایمەکاری بۆ دواڕۆژ.

handwork (hand′wûrk′), *n.* ئیشی دەستکرد؛ بە دەست کراو نەك بە مەکینە.

handwriting (hand′rīt′iŋ), *n.* (١) نووسین بە دەست.

(٢) دەسخەت؛ نووسین.

(٣) [Archaic]، دەستنووسێك؛ شتێکی بە دەست نووسراو (پەرتووك، نامیلکە).

see the handwriting on the wall, نیشانەی بەدبەختی و ناخۆشی و کارەساتی داهاتوو بە ڕوونی بینین.

handy (han′di), *adj.* (١) نزیك؛ لەبەردەستدایە؛ بە ئاسانی دەست دەکەوێ؛ ئاسان. (٢) باش (ئامێر)؛ بە ئاسانی بەکاردەهێنرێت (ئامێر)؛ بە کەڵك: *(a ~ device)* .

(٣) بەئاسانی لێ دەخوڕێنرێت (کەشتی).

(٤) کارامە (لە کاری دەستدا)؛ سەردەرچوو؛ بزان (کاری دەست).

handyman (han′di-mən), *n.* هەمەکار؛ کەسێك یا کرێکارێکی شارەزا لە هەمووووردەکارێکی دەستیدا، وەك چاککردنەوەو دانان و درووستکردنی شتی ناوماڵ و فەرمانگەو کارگە.

hang (haŋ), *v.t.* (١) هەڵواسین (جل، شتومەك).

(٢) کردن بە پەتەوە؛ لە سێدارەدان؛ خنکاندن؛ هەڵواسین؛ لە قەنارەدان.

(٣) وێنە هەڵواسین (٤) ڕازاندنەوە بە شتی هەڵواسراو.

(٥) پیشاندانی وێنەو تابلۆ لە مۆزەخانەدا.

(٦) ڕێگرتن لە بڕیاردانی گشتی کۆڕێك بە دژوەستان و دەنگدان بەو جۆرە

(ئەنجوومەنی سوێندخوارانی دادگا).

v.i. (١) هەڵواسران؛ هەڵواسین. (٢) شۆڕبوونەوە (جل‌وبەرگ).
(٣) بە سێدارەدا کران؛ بە پەتەوە کران؛ لە قەنارەدران. (٤) بەلاداکەوتن.
(٥) ڕاڕایی کردن؛ دوودڵی کردن.
(٦) پیشاندانی وێنەو تابلۆی خۆ لە مۆزەخانەدا.

n. (١) شێوەی شۆڕبوونەوەو وەستانی شتێك.
(٢) شێوەی کردنی کارێك یا شتێك: *(to get the ~ of it)* .
(٣) مانا یا گرنگی شتێك. (٤) وەستان؛ ڕاڕایی.
(٥) لێژایی؛ سەرەوخوارکە.

hang around (or about), (١) لە دەور کۆبوونەوە؛ لە دەوروپشت بوون (٢) [Colloq.]، کات کوشتن‌و خۆ خستن بە قنگدا؛ هەمیشە لە ئارادا بوون‌و هیچ نەکردن‌و تەمەڵی کردن

hang back, (١) دواکەوتن (٢) دوودڵی کردن‌و خۆ لە دواوە گرتن یا هیچ نەکردن (لە ترسدا یا لە شەرمدا).

hang on, (١) دەست پێوەگرتن؛ دەست لێ بەرنەدان.
(٢) کۆڵ نەدان؛ بەردەوام بوون؛ وازنەهێنان.
(٣) لەسەر بەنگ بوون؛ کەوتنەسەر.
(٤) قورسایی لەسەر شتێك بوون؛ پاڵپشتی کران؛ لەسەر بەندبوون.
(٥) باش گوێ لێگرتن.

hang out, (١) شۆڕبوونەوە؛ سەردەرهێنان.
(٢) [Slang]، (أ) نیشتەجێ بوون؛ ژیان لە شوێنێك.
(ب) زوو زوو چوونە شوێنێك؛ زۆر کات بردنەسەر لە شوێنێك:
(He hangs out in that cafe.)

hang over, (١) بە سەردا شۆڕبوونەوە؛ بە سەرەوە بوون.
(٢) خول خواردن بەسەردا یا بە دەوردا؛ بە سەردا گەڕان یا سووڕانەوە؛ چاودێری کردن. (٣) هەڕەشەلێکردن؛ دەوردان‌و ترس خستنەبەر.
(٤) لە کۆنەوە بۆ مانەوە.

hang together, (١) بەیەکەوە نووسان.
(٢) یەکگرتن؛ پشتی یەکتری گرتن.

hang up, (١) هەڵواسین (جل‌وبەرگ، وێنە). (٢) تەلەفۆن داخستن.
(٣) تەلەفۆن لەسەر داخستن: *(to hang up on somebody)* .
(٤) وەستاندن (گفتوگۆ، کار)؛ ڕاگیرکردن؛ دواخستن.

hanger (haŋ′ēr, haŋ′gär), ***n.*** گەراجی فڕۆکە؛ مۆڵگەی سەر داپۆشراوی فڕۆکە

hanger (haŋ′ēr), ***n.*** (١) شت هەڵواسین (مرۆڤ).
(٢) پیاوکوژ؛ پیاو بەپەتەوەکەر؛ مرۆڤ لە قەنارەدەر.
(٣) شتێکی شۆڕبووەوە (شیر بە پشتێنەوە). (٤) شتی شتومەك پیا هەڵواسین (قولاپ، بزمار، پەت، عەللاگەی جل‌وبەرگ).

hanger-on (haŋ′ēr-on′), ***n.*** (١) خۆپیاهەڵواسێنەر؛ پاشکۆ.
(٢) مفتخۆر؛ لاکوت؛ مشەخۆر.

hanging (haŋ′iŋ), ***adj.*** (١) هەڵواسراو (٢) شۆڕبووەوە؛ داهێڵراو.
(٣) خوار؛ لار (٤) نەبڕاوە؛ بەلایەکدا نەکەوتوو.
(٥) خەمبار؛ دڵگیر؛ پەست.
(٦) شایستەی هەڵواسینە؛ بافتی کردن بە پەتەوەیە.

n. (١) هەڵواسین (شتومەك). (٢) هەڵواسین (مرۆڤ)؛ بە پەتەوە کردن؛ لە قەنارەدان. (٣) (*pl.*) شتومەکی بە دیوارەوە یا پەنجەرەوە هەڵواسراو.

hangman (haŋ′mən), ***n.*** پیاوکوژ؛ مرۆڤ بە سێدارەداکەر.

hang-nail (haŋ′nāl′), ***n.*** زیادە نینۆك؛ پارچە پێستێکی مردوو لە قەراغ یا بنی نینۆکەوە

hang-out (haŋ′out′), ***n.*** [Slang], هەوارگە؛ لانە؛ شوێنێکە کە کەسێك زوو زوو سەری لێ بدات.

hang-over (haŋ′ō′vēr), ***n.*** (١) پاشماوەی کۆن؛ شتێکی لە کۆنەوە ماوە. (٢) سەرئێشەو دڵ تێکەڵهاتنی ڕۆژی دوای سەرخۆشی؛ سەرخۆشی بەرنەدانی ڕۆژی دوای خواردنەوە.

hank (haŋk), ***n.*** (١) کلافە (دەزوو، بەن). (٢) ئەڵقەیەکی ئاسن یا دارە بایەوانی کەشتی‌و بەلەمی پیا هەڵدەواسرێت.

hanker (haŋ′kēr), ***v.i.*** **(~ for; ~ after),** حەزلێکردن؛ دڵ بۆ لێدان؛ بە تاسەوە بوون بۆ؛ بێزو بۆ کردن.

hanky-panky (haŋ′ki-paŋ′ki), ***n.*** [Colloq.], (١) فێڵبازی؛ ساختە؛ ساختەچێتی؛ گزی کردن؛ دووڕوویی؛ ناپاکی (بەتایبەتی لە دڵداری‌و ژن‌ومێردایەتیدا). (٢) ووتەو کردەوەی هیچ‌وپووچ‌و بێ مێشکانە.

hansel (han′s'l), ***n.*** = **handsel.**

hansom (han′səm), ***n.*** عەرەبانەیەکی سواری دووپێچکەیی یەك ئەسپییە.

hap (hap), ***n.*** (١) بەخت؛ شانس؛ هات‌ونەهات.
(٢) (*pl.*) ڕوودان.

v.i. [Archaic], بە ڕێکەوت ڕوودان

haphazard (hap′haz′ẽ-rd), ***n.*** ڕێکەوت؛ لامسەرلا.
adj. بەڕێکەوت؛ بەلامسەرلا.
adv. بەڕێکەوت؛ بەلامسەرلایی.
-**haphazardly** ***(adv.)***; **haphazardness** ***(n.)***.

hapless (hap′lis), ***adj.*** بەدبەخت؛ کوڵۆڵ.

haply (hap′li), ***adv.*** [Archaic], بەڕێکەوت؛ بەڵکو؛ بەشکو؛ لەوانەیە.

happen (hap′'n), ***v.i.*** (١) ڕوودان؛ قەومان؛ هاتنەڕوو.
(٢) بەڕێکەوت ڕوودان.
(٣) وا ڕێکەوتن؛ وا هەڵکەوتن: *(I ~ed to see it.)* .
(٤) [Colloq.]، لەخۆوە دەرکەوتن.

happen on (or *upon*), تووش بوون یا دۆزینەوە بەڕێکەوت

happen to, لێ ڕوودان؛ بەسەرداهاتن.

happening (hap′'n-iŋ), ***n.*** ڕوودان؛ ڕووداو؛ بەسەرهات

happily (hap′'l-i), ***adv.*** (١) بەوەی باش بوو؛ بۆ بەخت باشی.
(٢) بە بەختیاری؛ بە خۆشی؛ بە دڵشادی.
(٣) بە ڕێك‌وپێکی؛ بە باشی؛ بە زمانپاراوی.

happiness (hap′i-nis), ***n.*** (١) بەختیاری؛ شادی؛ کامەرانی؛ خۆشی‌و شادی؛ ئاسوودەیی؛ دڵخۆشی. (٢) بەختەوەری؛ خۆش بەختی؛ بەخت.
(٣) شیاوی؛ پەسەندی.

happy (hap′i), ***adj.*** (١) بەختەوەر؛ خۆش بەخت
(٢) بەختیار؛ دڵشاد؛ شاد؛ کامەران؛ دڵخۆش.
(٣) پەسەند؛ بەجێ؛ شیاو: *(a ~ suggestion)* .
(٤) خۆش: *(~ news)* .

happy-go-lucky (hap′i-gō-luk′i), ***adj. & adv.*** بێباك؛ بێ خەم؛ بێ مەراق؛ گوێ نەدەر.

harangue (hə-raŋ′), ***n.*** ووتارێکی دووروودرێژو لەخۆباییانەو بە هاوارو دڕندانەو هێرشاوی.
v.i. & v.t. ووتارێکی وەها دان یا خوێندنەوە.

harass (har′əs, hə-ras′), ***v.t.*** هەراسان کردن؛ هەراس پێ هەڵگرتن.

harassment (har′əs-mənt, hə-ras′mənt), ***n.*** (١) هەراسان کردن؛ هەراسان بوون. (٢) هەراسان؛ شتێکی هەراسانکەر.

harbinger (här′bin-jēr), ***n.*** (١) پێشەنگ. (٢) مژدەهێنەر؛ نۆبەرە؛ شتێك کە نیشانەی ڕوودانی دواڕۆژ بێت لە باشی‌و خراپیدا.
v.t. پێش بینین؛ نیشانەی ڕوودانێکی دواڕۆژ بوون.

harbor (här′bēr), ***n.*** (١) پەناگا؛ پەنا؛ لانە. (٢) بەندەر.
v.t. (١) پەنادان؛ گرتنەخۆ؛ جێکردنەوە؛ لانەدان‌و شاردنەوە؛ داڵدەدان: *(to ~ a fugitive)* .
(٢) گرتنەدڵ؛ لە دڵدا هەڵگرتن؛ لە بیرنەچوونەوە:
(to ~ a grudge, animosity, etc.)
v.i. پەنابردنەبەر بەندەر.

harborage (här′bēr-ij), ***n.*** (١) بەندەر؛ پەناگای کەشتی‌و بەلەم.
(٢) پەناگا؛ پەنا؛ لانە؛ داڵدەدان؛ لانەدان.

harbor master, بەڕێوەبەری بەندەر.

hard (härd), *adj.* (١) ڕەق· سەخت· پتەو (٢) وورده (پارە)
(٣) تەندروست· بەهێزوبازوودار
(٤) توند· قایم *(a ~ blow)* .
(٥) قورس (کار)· سەخت؛ گران: *(~ work)*
(٦) قورس (پرسیار)؛ گران: *(a ~ question)* .
(٧) هاوردەم سەخت *(a man ~ to live with)* .
(٨) دڵڕەق· بێ بەزەیی· *(a ~ heart)* .
(٩) ناخەڵەتێ· ززرزان *(a ~ customer)*
(١٠) دژوار· ناخۆش؛ سەخت: *(a ~ life)* .
(١١) توندوتیژ (مرۆڤ. لەگەڵ جووڵانەوە)؛ زۆردار
(a ~ master; ~ words)
(١٢) سەخت (ئاووهەوا): *(a ~ winter)*
(١٣) گرێ کوێرە *(a ~ knot)* .
(١٤) زەق (ڕەنگ)؛ تیر (ڕەنگ): *(a ~ red)*
(١٥) ناساز (ئاو)
(١٦) بەکار· زۆر کۆششکەر؛ بە دڵ کارکەر؛ کۆڵنەدەر: *(a ~ worker)* .
(١٧) کحولی زۆر تێدایە *(~ liqnor)* .
(١٨) پتەو (نرخ. بازاڕ)؛ گەرم (بازاڕ)
(١٩) گرانبەها (پارە): *(~ currency)* .
(٢٠) بە گوێ گرانەو خۆش نییە (وەك تیپی " c " و " g " کە بە "ك"و "گ"
دەخوێنرێنەوە): *(a ~ "c" ; a ~ "g")*
adv. (١) بەدڵ· بەبێ کۆڵ دان: *(Work ~ .)* .
(٢) بە توند· بە قایم· بە هێزەوە. *(Hit ~ .)* .
(٣) بە زەحمەت؛ بە ئارەقی ناوچەوان: *(~ -earned money)* .
(٤) بە ئاسانی وازنەهێنەر.
(٥) توند؛ بەتوند؛ قایم: *(Hold on ~ .)* .
(٦) نزیك
be hard on, (١) بە توندوتیژی لەگەڵدا جووڵانەوە.
(٢) ناخۆش بوون بۆ؛ ئێش و ئازار پێدان (ڕوودان)
hard and fast, توندوتیژ· نەگۆڕ (پەیڕەو)؛ لێی لا نادرێت:
(hard and fast rules)
hard of hearing, گوێ گران
hard up, [Colloq.], داماو (بەتایبەتی بۆ پارە)؛ زۆر پێویستی شتێك
بوون یا بۆی بەتاسەوەبوون؛ پەرێشان بوون بۆ.
hard-boiled (härd′boild′), *adj.* (١) باش کوڵاو یا ڕەق (هێلکە)
(٢) دڵڕەق· بێ هەست؛ بێ بەزەیی
hard-bound (härd′bound′), *adj.* بەرگ ڕەق (پەڕتووك).
hard cash, (١) پارەی وورده
(٢) پارەی ڕەق· پارەی ئامادە یا لە دەستدا بوو.
hard-core (härd′kôr′), *adj.* قاڵ؛ نەگۆڕاو؛ نەگۆڕ؛ سەخت:
(~ criminals)
hard core, ناوکرۆکی سەختی هەرگیز نەگۆڕی کۆمەڵەیەك.
(the ~ of the movement, party, etc.)
hard-cover (härd′kuv′ẽr), *adj.* = **hard-bound.**
harden (här′d'n), *v.t.* (١) ڕەق کردن· پتەوکردن؛ سەخت کردن.
(٢) قاڵ کردن: بکێش کردن.
(٣) هەست کوشتن؛ بێ هەست کردن؛ دڵڕەق کردن: *(It ~ed his heart.)* .
(٤) مەیین: چەسپاندن؛ پتەوکردن.
v.i. (١) ڕەق بوون؛ بەستن؛ سەخت بوون.
(٢) (ا) بەرزبوونەوە (نرخ). (ب) چەسپین (نرخ)؛ نەگۆڕان.
(٣) دڵڕەق بوون؛ هەست مردن؛ دڵ سەخت بوون: *(His heart ~ed.)*
-hardener *(n.).*
hard-fisted (härd′fis′tid), *adj.* ڕەزیل؛ پیسکە؛ پارەپیس؛
دەس قوچاو
hard-handed (härd′han′did), *adj.* (١) دەست زبر (لەبەر کاری
دەستی) (٢) زۆردار؛ توندوتیژ؛ بێ ئامان؛ دڵڕەق.
hard-headed (härd′hed′id), *adj.* (١) کردارپەرست؛ ڕاستی بین؛
شوێن هەست نەکەوتوو. (٢) سەرسەخت؛ کەللەڕەق؛ سەرکێش.
hard-hearted (härd′här′tid), *adj.* دڵڕەق؛ بێ بەزەیی؛ بێ هەست
hardiness (här′di-nis), *n.* (١) کێش؛ بە کێش؛ هێز؛ دەربردن.
(٢) ئازایەتی؛ چاونەترساوی.
hard labor, ئیشی گران (کە سزایەکە دەدرێت بەسەر بەنددا).
hardly (härd′li), *adv.* (١) بە گران؛ بە زەحمەت. (٢) بە توندوتیژی
(٣) بە دەگمەن. (٤) بە ئاستەم؛ بە حاڵ؛ هیچ. (٥) لەوانە نییە؛ بۆی نییە
hardness (härd′nis), *n.* (١) ڕەقی؛ ڕەقێتی. (٢) دڵڕەقی.
(٣) قورسی؛ گرانی.
hard-nosed (härd′nōzd′), *adj.* [Colloq.], کەللەڕەق؛ سەرکێش؛
جیڕ؛ سەرسەخت؛ سڵ نەکەرەوە.
hard palate, ئاسمانەی دەم.
hardship (härd′ship), *n.* (١) باری ناخۆشی ژیان؛ ناخۆشی؛ دژواری؛
دووچاری؛ گرفتاری؛ نەبوونی؛ تەنگانە؛ ناڕەحەتی؛ چەوسانەوە. (٢) هۆیەکی
تایبەتی ناخۆشی و ناڕەحەتی و چەوسانەوە (نەبوونی، ئێش و ئازار).
hardtop (härd′top′), *n.* ئوتومبیلێکە کە سەرەکەی ڕەقەو ناکرێتەوە.
hardware (härd′wâr′), *n.* (١) وورده شتی ئاسنین یا پۆڵایین (بزمار،
پارچەی مەکینە، دەفر... هتد). (٢) کەرەسەی قورسی سوپا (چەك. لۆری
هتد).
hardy (här′di), *adj.* (١) ئازا؛ چاونەترساو. (٢) سەرچڵ؛ سەرکێش؛
هەڵەشە. (٢) بە کێش (مرۆڤ، گیاندار، ڕووەك).
hare (hâr), *n.* کەروێشکە کێوی؛ کەروێشك.
harem (hâr′əm), *n.* (١) بەشی ژنان لە خانوو یاماڵی موسوڵمانێکدا.
(٢) ژن و دۆست و کارەکەر کە لەم بەشەدا دادەنیشن و ئیش دەکەن.
hark (härk), *v.i.* گوێگرتن؛ گوێ گرە!.
hark back, گەڕانەوە بۆ باسێکی پێشووتر لە دووان یا بیرکردنەوەدا.
harken (här′k'n), *v.i. & v.t.* = **hearken.**
Harlequin (här′lə-kwin, här′lə-kin), *n.* کەسێکی قۆشمە؛
ئەکتەری قۆشمە.
adj. (١) قۆشمە. (٢) ڕەنگاوڕەنگ.
harlot (här′lət), *n.* قەحبە؛ ئافرەتێکی سووك
-harlotry *(n.).*
harm (härm), *n.* زیان؛ وەی.
v.t. زیان لێدان؛ زیان پێگەیاندن؛ ئازاردان.
in harm's way, لە مەترسیدا بوون.
harmful (härm′fəl), *adj.* زیانبەخش؛ خراپ؛ بەد؛ بەوەی.
harmless (härm′lis), *adj.* بێ زیان؛ بێ وەی؛ بەسزمان.
harmonic (här-mon′ik), *adj.* (١) هاوسۆز؛ هاوبیروڕا.
(٢) هاوئاواز؛ یەك دان؛ ساز (مۆسیقا)؛ گونجاو.
n. ئاوازێکی ساز یا گونجاو.
-harmonically *(adv.).*
harmonica (här-mon′i-kə), *n.* هارمۆنیکا: ئامێرێکی مۆسیقایە.
harmonics (här-mon′iks), *n.pl.* زانستی دەنگی مۆسیقایی.
harmonious (här-mō′ni-əs), *adj.* (١) یەك دان؛ ڕێك و پێك؛
پێکهاتوو؛ چوون یەك؛ پێکەوە گونجاو.
(٢) هاوهەست و بیروباوەڕ؛ لەگەڵ یەك گونجان.
(٣) هاوئاواز؛ یەك ئاواز؛ ساز.
-harmoniously *(adv.)*; **harmoniousness** *(n.).*
harmonist (här′mə-nist), *n.* (١) مۆسیقای یەك ئاواز دانەر.
(٢) بوێژ؛ هۆنەر؛ شاعیر. (٣) ڕێکخەرو کۆکەرەوەی پارچە نووسراوی لەیەکچوو
(بەتایبەتی لە ئینجیل دا). (٤) هاوئاوازکەر؛ یەك ئاوازکەر؛ ڕێکخەر؛ سازکەر.
harmonize (här′mə-nīz′), *v.i.* پێکەوە گونجان؛ ڕێکەوتن؛
هاوئاواز بوون؛ یەککەوتن.

v.t. گونجاندن؛ رێکخستن؛ یەك ئاواز کردن؛ یەکخستن
-harmonization *(n.).*
harmony (här′mə-ni), *n.* (١) هاوئاوازی؛ یەککەوتن؛ سازان؛ پێکەوە گونجان؛ هارمۆنی. (٢) هاوهەستو بیروباوەڕی؛ لەگەڵ یەك هەڵکردن یا گونجان؛ تەبایی. (٣) یەك دانی؛ جوونیەکی؛ ڕێکەوتن لەگەڵ یەك (ڕەنگ، شێوە، قەوارە)؛ گونجان. (٤) چەند نووسراوێکی لەیەکچووی پێکەوە ڕێکخراو (بەتایبەتی هی ئینجیل)
harness (här′nis), *n.* (١) قەڵغانی مرۆڤ یا ئەسپ. (٢) زین و لغاو و سینەبەند و قایش و قرووشی ئەسپ. (٣) کێروگوڵنگ؛ پەت یا قایش پێوەبەستەرەوە.
v.t. (١) هێنانەبەر بار؛ گرتن (وولاخ)؛ زین و لغاوکردن (٢) بەرهەم لێ هێنانەبەر؛ ماڵی کردن؛ دابینکردن و سوود لێ وەرگرتن: *(to ~ the forces of Nature)* (٣) [Archaic]. قەڵغان لەبەرکردن
in harness, لەبەر بار؛ لەکاتی کردنی کاری ئاسایی خۆدا؛ خەریکی کاری هەموو ڕۆژەی خۆ بوون *(to die in harness)*
harp (härp), *n.* (١) ئامێرێکی موسیقی ژێدارە (٢) شتێك کە لەم ئامێرە بکات (٣) [Slang]. ئیرلەندی‌یەك (لەڕووی سووکی‌یەوە).
v.i. (١) لێدانی ئەم ئامێرە مۆسیقی‌یە (٢) (~ on; ~ upon). زۆر لەسەر یەك باس ڕۆیشتن (دووان؛ نووسین)؛ ئەبڕینەوە؛ دریژەپێدان: *(He is continually ~ing on his misfortunes.)*
harpist (här′pist), *n.* لێدەری ئامێری " harp "
harpoon (här-pōōn′), *n.* ڕمی ڕاوە نەهەنگ
v.t. ڕاوە نەهەنگ کردن بەم ڕمە
harpsichord (härp′si-kôrd′), *n.* ئامێرێکی مۆسیقی ژێدارە لە پیانۆ دەکات
harrier (har′i-ẽr), *n.* (١) جۆرە سەگێکی ڕاوی ئینگلیزی‌یە (بەتایبەتی بۆ ڕاوی کەروێشکە کێوی) (٢) [pl.]. دەستەیەك سەگی وەها و ڕاوچی‌یەکان لە ڕاودا. (٣) ڕاکەرێکی دوور
harrier (har′i-ēr), *n.* (١) تاڵانکەر؛ ڕووتکەرەکەوە (٢) جۆرە هەڵۆیەکە
harrow (har′ō), *n.* ماڵەی ئاسنین (بۆ زەوی تەخت کردن)
v.t. (١) ماڵە ن (کشتوکاڵ) (٢) بریندارکردن؛ برین (٣) پەستکردن؛ چەوساندنەوە؛ دڵگرتن؛ ئارەحەت کردن؛ دیق پێکردن.
harry (har′i), *v.t.* (١) تاڵان کردن؛ ڕووتکردنەوە (٢) هەراسان کردن؛ دیق پێکردن؛ پەستکردن؛ چەوساندنەوە.
harsh (härsh), *adj.* (١) ناسار (دەنگ). (٢) زەق (ڕەنگ) (٣) تیژ (تام)؛ تاڵ. (٤) زبر. (٥) ناخۆش؛ ناپەسەند؛ ناساز. (٦) بەدڕەوخسار؛ ناشرین؛ قەڵب (ڕووالەت) (٧) توندوتیژ (کردەوە)؛ ڕەق؛ بێ بەزەیی: *(~ words; a ~ judge, judgement, reply, treatment, punishment, etc.)*
-harshly *(adv.)*; harshness *(n.).*
hart (härt), *n.* نێرە ئاسکێکی پێنج ساڵە و گەورەتر.
harvest (här′vist), *n.* (١) خەرمانان؛ کاتی خەرمانان (٢) بەرهەمی دانەوێڵە یا میوە و سەوزەی وەرزێك؛ بەروبوومی کشتوکاڵی ساڵێك. (٣) دوورینەوە؛ دەغڵ‌ودان کۆکردنەوە؛ دروێنە و خەرمان هەڵگرتن؛ ڕنین (میوە، سەوزە) (٤) بەرهەم؛ بەروبووم؛ ئەنجام: *(Death is the ~ of war.)*
v.t. & v.i. دوورینەوە؛ دروێنەکردن و خەرمان هەڵگرتن؛ دەغڵ‌ودان کۆکردنەوە؛ ڕنین؛ بەرهەم کۆکردنەوە
-harvester *(n.).*

harvestman (här′vist-mən), *n.* (١) دروێنەکەر؛ خەرمان هەڵگر (٢) جۆرە مێروویەکی وەك جاڵجاڵۆکەیە.
harvest moon, مانگی چواردە شەوەی خەرمانان
has (haz). *the third person singular, present indicative, of* have.
has-been (haz′bin′), *n.* [Colloq.]. باوئەماو (مرۆڤ، شت)؛ بڕەوئەماو؛ لە کۆندا بەبرەو.
hash (hash), *v.t.* (١) جنین (گۆشت، سەوزە)؛ قاش کردن؛ لەت لەت کردن. (٢) [Colloq.]. تێکدان؛ بەسەریەکدادان.
n. (١) گۆشت و سەوزەی جنراو و تێکەڵاو کراو؛ شلە (٢) شتومەکی تێکەڵاو (٣) چێشتی مجەور
hasheesh (hash′ēsh), *n.* = **hashish.**
hashish (hash′ēsh, hash′ish), *n.* حەشیشە؛ تلیاك؛ بەنگ.
hasn't (haz′′nt), = has not.
hasp (hasp), *n.* (١) ئەنجامە (دەرگا، پەنجەرە، سەرقاپ، پەرتووك). (٢) کلافە دەزوو
v.t. بە ئەنجامە لێدان یا پێکەوەبەستن.
hassle, hassel (has′′l), *n.* [Slang]. (١) دەمەقاڵێ؛ شەڕ؛ مشتومڕ (٢) سەرئێشە؛ شەڕەشەق؛ گێرەوکێشە؛ گۆبەنگ.
v.t. هەراس پێ هەڵگرتن؛ هەراسان کردن؛ سەرخستنەسەر؛ تووشی سەرئێشەو شەڕەشەق کردن؛ پەستکردن *(Don't ~ me.)*.
hassock (has′ək), *n.* (١) تۆپەڵێك گیای چڕ (٢) کوشن؛ بالیف؛ ئەسکەملی قاچ؛ کوشنێکی ئەستوورە بۆ کڕنووش لەسەر بردن و نوێژکردن لە کڵێسەدا.
haste (hāst), *n.* (١) پەلە؛ خێرایی؛ دەستوبرد. (٢) شپرزەیی؛ شپرزە: *(H~ makes waste.)*. (٣) پێویستی پەلەکردن؛ پەلەیی.
in haste, (١) بە پەلە. (٢) بە شپرزە؛ بە شپرزەیی.
make haste, پەلەکردن؛ دەستوبردکردن
hasten (hās′′n), *v.t.* پەلەلێکردن؛ پەلەکردن؛ ڕاپەڕاندن؛ زووکردن.
v.i. پەلەکردن؛ زووکردن.
hastily (hās′t′l-i), *adv.* بەپەلە؛ خێرا؛ زوو؛ بە شپرزەیی؛ بەبێ بیرلێکردنەوە.
hasty (hās′ti), *adj.* (١) پەلە؛ بەپەلە؛ خێرا (٢) بە شپرزەیی و بەبێ بیرکردنەوە کراو. (٣) تەنگەجیکڵانە؛ زوو هەڵچوو (٤) بێ ئارام.
hat (hat), *n.* (١) شەپقە؛ کڵاوی فەرەنگی؛ تەپلە؛ کڵاو. (٢) (ا) کڵاوی سەرەك قەشەی کاسۆلیك. (ب) پلەی سەرەك قەشە.
v.t. شەپقە کردنەسەر؛ کڵاو لەسەرکردن.
pass the hat, پیتاك کردن.
take one's hat off to, ئافەرین کردن؛ پیرۆزبایی لێکردن؛ ڕێز بۆ بوون (لەبەر کردنی کارێکی گرنگ).
talk through one's hat, [Colloq.]. باسی شتێك کردن کە ئەو کەسە هیچی لێ نەزانێ؛ قسەی هیچ‌وپووچ و بێ مانا کردن
throw on's hat into the ring, (١) بەشداری ملەملێ‌یەك بوون. (٢) خۆ پاڵاوتن بۆ هەڵبژاردن.
under one's hat, [Colloq.], نهێنی؛ پەنهانی.
hatch (hach), *v.t.* (١) هەڵهێنان (هێلکە، جووجك). (٢) هەڵهێنان (پیلان)؛ پیلان گێڕان
v.i. هەڵهاتن (هێلکە، جووجك)
n. (١) هەڵهێنان. (٢) سەرجەمی جووجەڵەی مریشکێك یا باڵندەیەکی تر؛ دەستە جووجکی پێکەوە هەڵهاتوو. (٣) ئەنجام؛ بەرهەم
hatch (hach), *n.* (١) نیوەی خوارەوەی دەرگا یا چەپەرەیەك کە لە دوو بەش پێکهاتووە کە بە جیا جیا دەکرێنەوە و دادەخرێن (٢) دەرگا یا کەلەبەرێکی سەرگیراو لە زەمینەی ژوور یا کەشتیدا.

(٣) دەرگا یا سەرقاپی ئەم کەلەبەرە.
(٤) دەرگای لافاو دابینکردن لە بەنداو یا رووباردا.
(٥) تۆری ماسی گرتن

hatchery (hach′ẽr-i), *n.* شوێنی هێلکە هەڵهێنان بەتایبەتی هی مریشک و بالندەی ترو ماسی.

hatchet (hach′it), *n.* تەشوێ
bury the hatchet, شەر وەستاندن؛ ئاشتبوونەوە.
dig (or *take*) up the hatchet, شەر هەڵگیرساندن؛ جەنگان؛ جەنگ کردن.

hatchetman (hach′it-mən), *n.* پیاوکوژی بەکرێ گیراو.

hatchway (hach′wā′), *n.* دەرگا یا کەلەبەرێکی سەر داپۆشراوی زەمینەی کەشتی یا خانوویەک

hate (hāt), *v.t. & v.i.* رق لێ بوون؛ قین لێ بوون
n. (١) رق؛ قین. (٢) کەسێک یا شتێکی قین لێ بوو

hateful (hāt′f'l), *adj.* (١) کینە بە دڵ؛ رقاوی؛ قیناوی؛ قین لەبەر.
(٢) بۆگەن؛ پیس؛ بافتی رق لێ بوونە؛ ناپەسەند.

hath (hath), *archaic third person singular, present indicative, of* have.

hatred (hā′trid), *n.* رق؛ قین؛ ناحەزی

haughtiness (hô′ti-nis), *n.* لووت بەرزی؛ لەخۆبایی بوون؛ کەشخەچێتی؛ ترزل؛ ترزلێتی

haughty (hô′ti), *adj.* لووت بەرز؛ لەخۆبایی؛ کەشخەچی؛ ترزل؛ بەفیز؛ فیز زل

-haughtily *(adv.).*

haul (hôl), *v.t.* (١) راکێشان؛ بە کێش کردن
(٢) کێش کردن بە ئۆتۆمبیل، شەمەندەفەر، ووڵاخ... هتد؛ گواستنەوە:
(He ~s coal for a living.)
(٣) گۆڕینی رێبازی کەشتی (بە بایەوانەکانی)
v.i. (١) راکێشان (٢) روو گۆڕین (با).
n. (١) راکێشان (٢) دەسکەوتی یەک جاری راو (تۆڕی ماسی).
(٣) ماوە یا دووری راکێشان: *(a long ~)* .
(٤) باری گوێزراوە یا کێش کراو.
haul off, (١) رووی کەشتی گۆڕین (بۆ ئەوەی لە شتێک نەدات).
(٢) خۆکشانەوە؛ کشانەوە. (٣) [Colloq.]، دەست هێنانە دواوەو گورج بەستنەوە پێش زللەلێدان

haunch (hônch, hänch), *n.* (١) پشت؛ کەفەل؛ قنگ.
(٢) رانە گۆشت. (٣) پایەی تاق (خانووسازی).

haunt (hônt, hänt), *v.t.* (١) هەمیشەو زوو زوو چوونە شوێنێک (مرۆڤ، خێو). (٢) پەستکردن بە شوێن کەوتن و لەکۆڵ نەبوونەوە
(٣) زوو زوو هاتنە یادو پەستکردن: *(Memories ~ed her.)* .
(٤) تێدابوون؛ خێو یا یادی رابوردوو تێدابوون:
(Memories of a happier past ~ the house.)
n. (١) (أ) هەوارگا؛ پەناگا (چایخانە، سەرکۆڵان، بار... هتد).
(ب) لانە؛ لەوەرگا؛ مۆڵگە. (٢) [Dial.]، خێو.

haunted (hôn′tid, hän′tid), *adj.* خێوی تێدایە؛ خێونشین.
(a ~ house)

hautboy (hō′boi, ō′boi), *n.* (Also *hautbois*), = **oboe.**

hauteur (hō-tũr′), *n.* لووت بەرزی؛ فیزڵی؛ لەخۆبایی بوون؛ ترزلی

have (hav), *v.t.* (١) هەبوون؛ بوون؛ هەیەتی؛ پێ بوون؛ خاوەن بوون.
(He has money.; I ~ a house.)
(٢) تێدابوون *(The week ~ seven days.)* .
(٣) تووش بوون (نەخۆشی)؛ هەبوون: *(The children ~ measles.)* .
(٤) بردنەسەر (کات)؛ رابواردن؛ چەشتن: *(H~ a good time.)* .
(٥) زانین: *(He has no knowledge of the matter.)* .
(٦) را ووتن؛ را گێڕانەوە؛ را بڵاوبوون: *(Gossip ~ it that...)* .
(٧) هێنانە ژێر دەستی خۆوە؛ بوون بە هی خۆ
(٨) خواردن و خواردنەوە؛ جگەرەکێشان:
(to ~ dinner, a drink, a cigarette)
(٩) منداڵبوون: *(to ~ a baby)* .
(١٠) بوون؛ کردن؛ روودان لە بەیندا:
(We had an argument, a fight, etc.)
(١١) کردنی کارێک؛ داواکردن بۆ کردنی شتێک:
(Please ~ this done at once.)
(١٢) هەبوون (بە خاوەنێتی نا): *(We ~ a talkative neighbour.)* .
(١٣) رێگەدان؛ هێشتن: *(I won't ~ this nonsense.)* .
(١٤) [Colloq.]، بەسەردا زاڵبوون؛ دابینکردن:
(I had my opponent now.)
(١٥) [Colloq.]، دەستبرین؛ خەڵەتاندن؛ فێڵ لێکردن:
(They've been had in that business deal.)
(١٦) هەروەها ووشەی " **have** " بەکاردەهێنرێت وەک کرداری یاریدەدەر بۆ دەربڕینی کارێکی تەواوکراو:
(I ~ left.; I had left.; I shall ~ left.; I would ~ left.)
(١٧) هەروەها بەکاریش دەهێنرێت لەگەڵ چاووگ دا بەمانای "پێویستە":
(I ~ to go.; He has to do it.)
n. [Colloq.]. دەوڵەمەند؛ خۆش گوزەران (مرۆڤ، ووڵات، چین):
(the ~s and the ~- nots)
had better, پێویستە؛ وا چاکە.
(You had better go now.)
had rather (or sooner), بەلاوە باشتربوون؛ پێ باشتربوون.
(Had rather make love than war.)
have at, هێرش بردنەسەر؛ پیادان؛ پیاماڵین؛ لێدان.
have done, تەواوکردن؛ تەواوبوون؛ لێ بوونەوە؛ وەستان.
have it in for, [Colloq.]. رقی کۆن لێ بوون؛ کینە لە دڵدا بوون دژی.
have it out, بڕینەوە یا خستن بەلایەکی ناکۆکیدا بە شەڕ یا گفتوگۆ.
have on, لەبەردا بوون (جل).
have to do with, پەیوەندی پێوەبوون.

haven (hā′v'n), *n.* (١) بەندەر. (٢) لانە؛ پەناگا.
v.t. (١) هێنانە بەندەر (کەشتی)؛ خستنە بەندەرەوە.
(٢) لانە پێدان؛ داڵدەدان؛ جێکردنەوە؛ پەناپێدان؛ گرتنەخۆ.

have-not (hav′not′), *n.* [Colloq.], کەسێک یا ووڵاتێکی بێ دەرامەت یا نەبوو.

haven't (hav′'nt), = **have not.**

havoc (hav′ək), *n.* وێرانکاری (جەنگ، لافاو، گەردباو، بوومەلەرزە)؛ وێران کردن؛ کاول کردن
v.t. [Obs.]. وێران کردن؛ کاول کردن.
play havoc with, وێران کردن؛ کاول کردن؛ خاک بە توورەکە بێژانەوە.

haw (hô), *n.* (١) گوێژ. (٢) دار گوێژ

haw (hô), *interj. & n.* خوڕین بەسەر ئەسپ و گاو ووڵاخی تردا بۆ پێچکردنەوە بەلای چەپدا.
v.t. & v.i. پێچکردنەوە بەلای چەپدا.

haw (hô), *v.i., n. & interj.* منگەمنگ کردن (دووان)؛ زمان گیران:
(to hem and ~)

hawk (hôk), *n.* (١) هەڵۆ؛ واشە. (٢) کەسێکی دەستبڕ یا فێڵباز.
(٣) کەسێکی شەڕپەرست، شەڕانی، یا جەنگاوەر.
v.i. (١) راوکردن بە هەڵۆ. (٢) راوکردن بە خۆپیادان و بەسەرەوە نیشتنەوە وەک واشە.
v.t. پەلاماردانی نێچیر وەک واشە.

hawk (hôk), *v.t. & v.i.* (١) ووردەفرۆشی کردن لەسەر شەقامەکان و هاوارکردن؛ چەرچێتی کردن. (٢) قاوخستنەوە.

hawk (hôk), *v.i.* قوڕگ پاککردنەوە (بە کۆکین).

v.t. بەلغەم فرێدان

n. قورگ پاککردنەوە؛ کۆکەی دەنگ بەرز

hawker (hôk′ẽr), *n.* ووردەفروشی گەڕۆك؛ چەرچی

hawk-eyed (hôk′īd′), *adj.* چاوتیژ

hawksbill (hôks′bil′), *n. Also* **hawksbill turtle.** کیسەڵی دەریایی

hawse (hôz), *n.* (١) ئەو بەشەی پێشی کەشتی کە کونی تێدایە بۆ گوریسی لەنگەرهاویشتن. (٢) کونی گوریسی وەها. (٣) ماوەی بەینی پێشی کەشتی و لەنگەرەکانی. (٤) باری گوریسی ئاسنی لەنگەرخستن.

hawsehole (hôz′hōl′), *n.* کونی پێشەوەی کەشتی بۆ گوریسی لەنگەر

hawser (hô′zẽr), *n.* گوریسی ئاسنینی لەنگەری کەشتی.

hawthorn (hô′thôrn′), *n.* دارگوێژ؛ گوێژ

hay (hā), *n.* گزرە؛ پووش؛ کا

v.i. گزرەخستن؛ گزرەکردن.

v.t. (١) کا پێدان؛ گزرە پێدان (٢) گیا بەخێوکردن بۆ گزرە. (٣) گزرەخستن؛ گزرەکردن

  hit the hay, [Slang]. چوونەناو جێگا؛ نوستن.

  make hay, گزرەخستن

  make hay while the sun shines, هەل لە دەست خۆ نەدان؛ ئەوپەڕی سوود وەرگرتن لە هەلێك

hay fever, نەخۆشییەکە نیشانەکانی پژمین و قوڕگ و چاو و دەموچاو خورانەو لووت ئاوکردنە.

hayfork (hā′fôrk′), *n.* (١) سێلك؛ شەن. (٢) مەکینەی گزرە بارکردن

hayloft (hā′lôft′), *n.* کایەن؛ هەورەبانی گزرەو کا.

haymaker (hā′māk′ẽr), *n.* (١) گزرەخەر؛ گزرەکەر. (٢) [Slang]. مستەکۆڵەیەکی توند.

hayrack (hā′rak′), *n.* (١) ئاخور (٢) چوارچێوەی سەردەرهێناو لە دوی واگۆنی گزرە گواستنەوەوە (بۆ گزرە زیاتر هەڵگرتن). (٣) واگۆنی گزرەکێشان

hayride (hā′rīd′), *n.* گەشتێکی کورتە بە لۆری یا واگۆنێك کە زەمینەکەی گزرە یا پووشی لەسەر دانرابێ.

haystack (hā′stak′), *n.* بەستەکی گزرە؛ کۆمەڵە گورزەی گزرە یا پووش؛ شارا؛ خەرمان.

haywire (hā′wīr′), *n.* تەلی گورزەکردنی گزرە.

adj. [Slang]. (١) شێواو؛ تێکچوو. (٢) شێت؛ سەرشێت *(to go ~)*.

hazard (haz′ẽrd), *n.* (١) جۆرە یاری یا قومارێکە بە زار دەکرێت (٢) رێکەوت؛ هات‌ونەهات. (٣) مەترسی. (٤) [Archaic]. شتێکی مەترسی لێکراو. (٥) کوسپی یاریگای گۆلف

  at all hazards, مەترسییەکەی هەرچەندە بێت.

hazardous (haz′ẽr-dəs), *adj.* (١) هات‌و نەهاتە؛ رێکەوتە. (٢) پڕ مەترسی

haze (hāz), *n.* (١) تەم؛ تەمومژ. (٢) لێڵی مێشك؛ سەر لێ شێوان

haze (hāz), *v.t.* (١) سزادان و چەوساندنەوەی کەشتییەوان بە کاری قورس و ناپێویست پێ کردن (٢) چەوساندنەوەی قوتابی هاوپۆل بە سەر خستنەسەر و لاقرتێ پێکردنی

hazel (hā′z′l), *n.* (١) بستە (٢) داری بستە؛ لقێکی ئەم دارە (٣) رەنگی قاوەیی سووربار

adj. (١) هی داری بستە. (٢) قاوەیی سووربار؛ قاوەیی سوور و سەوزباو: *(~ eyes)*

hazel-nut (hā′z′l-nut′), *n.* بستە

haziness (hā′zi-nis), *n.* (١) تەماوی؛ تەمومژاوی. (٢) لێڵی (مێشك، بیرکردنەوە، بیروباوەڕ)؛ سەر لێ شێوان؛ شێواوی.

hazy (hā′zi), *adj.* (١) تەماوی؛ تەمومژاوی. (٢) لێڵ (مێشك، بیرکردنەوە، بیروباوەڕ)؛ سەر لێ شێواو؛ شێواو *(a ~ mind; ~ thinking, ideas, etc.)*

-hazily *(adv.)*.

H-bomb (āch′bom′), *n.* بۆمبای هایدرۆجینی.

he (hē), *pron.* (١) ئەو (پیاو، کوڕ، گیانداری نێرینە، شتێك کە بە نێرینە بناسرێت). (٢) ئەو کەسەی؛ هەرکەس: *(H~ who laughs last laughs best.)*

n. پیاو؛ کوڕ؛ گیانداری نێرینە: *(Our dog is a ~ .)*.

he- (hē), پێشگرێکە بەمانای: نێرینە: *(~ -dog)*.

head (hed), *n.* (١) سەر. (٢) کەللە؛ کەللەسەر. (٣) مێشك: *(Use your ~ .)*. (٤) توانا؛ لێهاتوویی؛ زیرەکی: *(He has a ~ for mathematics.)*. (٥) کەس؛ یەکێ: *(dinner at five dollars a ~)*. (٦) سەر (ئاژەڵ): *(fifty ~s of cattle)*. (٧) شێوەی سەر (پەیکەر، تابلۆ). (٨) ئەو ڕووەی پارەی وردەیە کە وێنەی سەری تێدا هەڵکەنراوە و پێی دەووترێ: "شێر". (٩) پۆپ؛ تەوقەسەر؛ لای سەروو: (ا) تەوقەسەر؛ سەر (لاپەڕە، پایە، شێوەی مرۆڤ یا شت). (ب) سەرباس. (ج) گرنگترین بەشی باسێك. (د) کەفی سەر پەرداخە بیرە *(the ~ of a glass of beer)* (ه) سەری تەپڵ. (١٠) پێشەوەی شتێك یا سەرەکەی. (ا) سەرو (چرپایە)؛ لاسەروو: *(the ~ of a bed, table, etc.)*. (ب) سەری دوور لە زەمینی ئەسکەلە. (ج) پێشی کەشتی؛ ڕووی کەشتی (د) پێشەنگ (لەشکر). (ه) ئەمسەرو ئەوسەری شتێك. (١١) (ا) سەری دەرزی. (ب) نووکی تیژ. (ج) سەری قەدپاڵ. (د) سەری دەرزی یا گەرمەژنە. (١٢) چەرمی سەر تەپڵ. (١٣) سەرچاوە (ڕوبار، جۆگە). (١٤) تەووژمی ئاو. (١٥) سەرۆك؛ سەرەك؛ سەرکردە؛ سەرگەورە (ماڵ)؛ پێشەوا. (١٦) بەڕێوەبەری قوتابخانە. (١٧) تەقینەوەی تەنگوچەڵەمە: *(Things may soon come to a ~ .)* (١٨) [Slang]. ئاودەستخانە؛ توالێت. (١٩) (ا) سەلك (کەلەرم، کاهو، پیاز). (ب) لق‌وپۆپ (درەخت، ڕووەك؛ (٢٠) سەری ئاسنینی داری یاری گۆلف.

adj. (١) سەرەکی؛ یەکەم. (٢) پێشەوە؛ هی پێشەوە یا پێشەنگ.

v.t. (١) سەرۆکی کردن؛ سەرکردەیی کردن؛ سەرۆکایەتی کردن. (٢) لە سەرەتاوە بوون؛ یەکەم بوون: *(She ~s the list.)*. (٣) سەر بۆ دروستکردن. (٤) [Rare]. سەربڕین. (٥) لق و پۆپ کردن. (٦) بە دەوری سەرچاوەدا ڕۆیشتن. (٧) ڕۆیشتن یا لێخوڕین بەرەو: *(I ~ed the car for home.)*. (٨) لە تۆپ دان بەسەر (یاری فوتبۆڵ).

v.i. (١) هەڵقوڵان (ڕوبار). (٢) گەورەبوون و بوون بە سەلك (کەلەرم، کاهو). (٣) ڕۆیشتن بەرەو؛ چوون بۆ: *(They ~ed home)*.

  come to a head, (١) گەیین (دوومەڵ) (٢) تەقینەوە (تەنگوچەڵەمە)

  give a head, [Slang], بۆ مژین یا لستنەوە (پیاو وژن).

  go to one's head, (١) سەرخۆش کردن؛ هێنانە جۆش؛ سەر لێ شێواندن. (٢) هەست بە زل کردن؛ خۆ بە زل دانان.

  hang (or hide) one's head, سەرشۆڕکردن (شەرمەزاری).

  head and shoulders above, زۆر باشتربوون لە (مرۆڤ).

  head off, (١) بەرەو بڕی دانەوە. (٢) ڕێ لێگرتن؛ نەهێشتن.

  head over heels, (١) سەرمەوقولات دان. (٢) زۆر؛ تەواو؛ یەکجار. (٣) بە هەڵەشەیی؛ بە بێباکی؛ بە پەلە.

  heads up! [Colloq.], ووریا بە!؛ ئاگات لە خۆت بێ!.

keep one's head, خۆ نەشڵەژاندن: خۆ تێك نەدان؛ بە ژیری و هێمنی مانەوە

keep one's head above water, (١) سەرناوکەوتن: نوقم نەبوون (٢) ئاگا لە خۆ بوون و نەکەوتنە ژێر قەرزەوە.

lay heads together, راوێژ بەیەکتر کردن: تەگبیرکردن؛ پیلان دانان پێکەوە

lose one's head, شڵەژان: سەر لێ تێکچوون؛ سەر لێ شێوان

make head or tail of, سەر لێ دەرچوون: تێگەیشتن.

(ئەم رستەیە بەزۆری لە باری " نەفی " یا " نەکردن " دا بەکاردەهێنرێت، واتە بە مانای ' سەر لێ دەرنەچوون " یا " تێ نەگەیشتن "):

(I can't make head or tail of it.)

out of (or off) one's head, [Colloq.]. شێت

over one's head, (١) زۆر قورس یا گران؛ تێگەیشتنی زەحمەتە (٢) چوونە لای پلەیەکی بەرزتر (سکالاکردن).

put heads together, راوێژکردن تەگبیرکردن؛ پیلان دانان بەیەکەوە.

take it into one's head, هاتن بە خەیاڵدا؛ بیرلێکردنەوە

turn one's head, (١) گێژکردن. (٢) لەخۆبایی بوون.

headache (hed'āk´), *n.* (١) سەرئێشە؛ ژانەسەر (٢) [Colloq.]، دەردی سەری؛ چەرمەسەری؛ مەراق؛ ناخۆشی؛ گێچەڵ.

headband (hed'band'), *n.* (١) سەرپێچ (شریت یا قایش). (٢) نەقشی سەرەتای بەندی پەرتووکێك.

headboard (hed'bôrd´, hed'bōrd´), *n.* تەختەی لاسەرووی چرپایە

heddress (hed'dres´), *n.* (١) سەرپێچ: کڵاو جامانە یا مشکی. (٢) شێوەی قژداهێنان و رێکخستن.

-headed (hed'id), پاشگرێکە بەمانای: (١) مێشکێکی تایبەتی هەیە: ***(clearheaded)***

(٢) چەند سەرێکی هەیە: ***(two-headed)*** .

headfirst (hed'fũrst'), *adv.* (١) بەسەردا (مەلەکردن، کەوتنە خوارەوە. (٢) بە هەڵەشەیی؛ بە بێباکانە.

headgear (hed'gêr´), *n.* (١) سەروپێچ: کڵاو؛ تەپلە؛ شەپقە؛ کڵاوی ئاسن (٢) قایش و قرووش و گێزوگولنگی سەری ئەسپ و ماین.

heading (hed'iŋ), *n.* (١) سەرووتار (٢) تونێلی کانگە.

headless (hed'lis), *adj.* (١) سەربڕاو؛ بێ سەر (٢) بێ سەرکەوورە: بێ سەرۆك (٣) بێ مێشك؛ کەر

headlight (hed'līt´), *n.* چرای ئوتومبیل، شەمەندەفەر، یا سەر تەوەری کەشتی.

headline (hed'līn´), *n.* (١) سەردێر؛ سەرووتار (رۆژنامە، دەنگوباس). (٢) کورتەی دەنگوباس.

v.t. (١) سەرووتار بۆ نووسین یا دانان (٢) بڵاوکردنەوە لە شوێنێکی زۆر دیاردا

headlong (hed'lôŋ´), *adv.* (١) بەسەردا؛ بە سەرمەوقولات؛ سەربەرەوخوار (٢) بەخێرا و بە قایم. (٣) بە هەڵەشەیی؛ بە بێباکی.

adj. (١) لێژ (٢) بەسەردا؛ سەربەرەوخوار. (٣) خێراو قایم. (٤) هەڵەشە؛ بێباك.

headman (hed'mən), *n.* (١) سەرۆك؛ سەرکردە؛ سەرکار؛ چاودێر (٢) [Rare]. پیاوکوژ.

headmaster (hed'mas'tēr, hed'mäs'tēr), *n.* بەڕێوەبەری قوتابخانە (پیاو)

headmistress (hed'mis'tris), *n.* بەڕێوەبەری قوتابخانە (ژن)

headmost (hed'mōst´), *adj.* یەکەم؛ لەپێش هەمووشتێکدا؛ لەپێشەوە

head-on (hed'on'), *adj. & adv.* بەسەردا ***(a ~ collision)*** .

head-phone (hed'fōn´), *n.* بیستۆك بێ بیست

headpiece (hed'pēs´), *n.* (١) سەروپێچ؛ کڵاو؛ کڵاوی ئاسنین؛ شەپقە. (٢) بیستۆك. (٣) مێشك؛ سەر. (٤) نەقشی سەرەتای پەرتووکێك یا بەندێکی.

headquarters (hed'kwôr´tērz), *n.pl.* (١) بارەگا (حیزب، رێکخراو، سوپا، دەزگای بازرگانی... هتد)؛ سەرشار. (٢) فەرمانبەران و کاربەدەستانی بارەگا.

headrest (hed'rest´), *n.* پاڵپشتی سەر.

headset (hed'set´), *n.* بیستۆك.

headship (hed'ship´), *n.* سەرۆکایەتی؛ پلەی سەرۆك

headsman (hedz'mən), *n.* (١) پیاوکوژ (بە سەربڕین). (٢) [Rare]، سەرۆك؛ سەرکردە.

headspring (hed'spriŋ´), *n.* سەرچاوە.

head-stall (hed'stôl´), *n.* لغاو؛ رەشوە؛ ئەو بەشەی لغاو یا رەشوە کە دەکرێتە سەری ئەسپ و ماین.

head start, دەستپێکردنی کێ برکێیەك لەپێش کەسانی تردا

head-stone (hed'stōn´), *n.* (١) بەردی بناغە (٢) کێل: کێلە قەبر.

headstrong (hed'strôŋ´), *adj.* سەرکێش؛ سەرپێچ؛ سەرسەخت؛ کەللەرەق؛ سەرەرۆ

head-waiter (hed'wāt'ēr), *n.* سەرۆك بەردەستان (چێشتخانە).

headway (hed'wā´), *n.* (١) بۆ پێشەوە. (٢) پێشکەوتن (کار، پرۆژە)؛ سەرکەوتن. (٣) بۆشایی ژوور سەر (دەرگا، تونێل). (٤) ماوەی کات یا دووری نێوان دوو شەمەندەفەر یا کەشتی کە بەهەمان رێگەداو هەمان رووداو بڕۆن.

head wind, بای بەرەو رووی کەشتی یا فڕۆکە.

head-work (hed'wũrk´), *n.* کاری مێشك؛ بیرکردنەوە

heady (hed'i), *adj.* (١) هەڵەشە؛ بێباك (٢) سەرخۆشکەر ***(~ wine)*** .

heal (hēl), *v.t.* (١) چاکردنەوە (بە دەرمان)؛ چاککردنەوە: ***(to ~ the sick)***

(٢) سارێژ کردن (برین). (٣) لە خەم و خەفەت و ناخۆشی و دەردی سەری رزگارکردن. (٤) ئاشتکردنەوە؛ پێکهێنانەوە.

v.i. (١) چاکبوونەوە (نەخۆش). (٢) سارێژبوون (برین).

healer (hēl'ēr), *n.* چاککەرەوە (مرۆڤ، شت): (١) تیمارکەر؛ پزیشك؛ دەرمانکەر. (٢) کەسێك کە بە دوعاونزا نەخۆش چاك دەکاتەوە. (٣) دەرمان

health (helth), *n.* (١) تەندروستی؛ لەش ساغی. (٢) گەشەکردن؛ پەرەسەندن. (٣) نۆش.

healthful (helth'fəl), *adj.* (١) سازگار؛ باش بۆ تەندروستی. (٢) [Rare]، تەندروست؛ لەش ساغ.

healthy (hel'thi), *adj.* (١) تەندرووست؛ لەش ساغ؛ ساغ. (٢) سازگار؛ باش بۆ تەندرووستی: ***(~ food)*** . (٣) باش و بەهێز و لە پەرەسەندندایە: ***(a ~ economy)*** . (٤) چاك؛ باش: ***(a ~ appetite)*** .

-healthily ***(adv.)***; **healthiness** ***(n.)***.

heap (hēp), *n.* (١) کۆمەڵ؛ تۆپەڵ؛ گرد (شتومەك). (٢) [Colloq.]، هەندێکی زۆر؛ زۆر: ***(a ~ of money)*** .

v.t. (١) کۆمەڵ کردن؛ گردکردنەوە؛ تۆپەڵ کردن؛ کەڵەکەکردن. (٢) زۆر پێدان: ***(He ~ed gifts upon me.)*** . (٣) لیپاولیپ کردن.

v.i. کۆمەڵ بوون؛ کەڵەکەبوون؛ گردبوونەوە.

hear (hēr), *v.t.* (١) بیستن؛ گوێ لێ بوون (٢) گوێ لێگرتن، بەتایبەتی: (ئ) گوێ لە داوا گرتن لەلایەن دادگەرەوە: ***(to ~ a case)***

(ب) قایل بوون؛ بەخشین: ***(He ~ed my entreaty.)*** .

(ج) گوێگرتن (ئۆپەرا، شانۆنامە، ووتار).

(د) رێ‌ی قسەکردن دان: ***(I cannot ~ you now.)*** .

(٣) ئاگاداركردن؛ پێزانین

v.i. (١) بیستن؛ گوێ لێ بوون. (٢) گوێگرتن.

(٣) (~ of; ~ about)، پێزانین؛ بیستن (دەنگوباس).

hear from, (١) نامە یا بروسکە لێوە وەرگرتن؛ تەلەفۆن بۆ كران؛ لێ بیستن. (٢) سەرزەنشت كران.

hear out, گوێ لێگرتن هەتا دوایی

not hear of, ڕێ نەدان؛ قەدەغەكردن؛ گوێ لێ نەگرتن.

hearing (hêr′iŋ), *n.* (١) بیستن؛ گوێ لێ بوون

(٢) هەستی بیستن

(٣) ڕێ پێدان بۆ قسەكردن و ڕوونكردنەوەی شتێك.

(٤) دادگەری؛ دادپرسین؛ لێكۆڵینەوەی داوا یا سكالایەك لەلایەن دادپرس یا لیژنەیەكەوە

(٥) ماوەی دەنگبڕكردن: *(He is within ~ .)*

hearken (här′k'n), *v.i.* گوێ لێگرتن؛ گوێ پێدان؛ سەرنج پێدان بە وردی

v.t. [Archaic]. گوێ لێگرتن؛ گوێ پێدان؛ بایەخ پێدان؛ بەقسەكردن.

hearsay (hêr′sā′), *n.* ووتەووات؛ قاو؛ قسەی دەماودەم.

hearse (hũrs), *n.* تەرم؛ دارە تەرم؛ چوارداره

heart (härt), *n.* (١) دڵ. (٢) سنگ

(٣) ناوجەرگە: *(the ~ of the city)*

(٤) ناوكرۆك (سەوزە)؛ كاكڵ. (٥) گەوهەر؛ ناوەڕۆك؛ پوختە؛ ماك.

(٦) دڵی مرۆڤ؛ سەرچاوەی هەست و نەستێتی، بەتایبەتی:

(أ) ناودڵ؛ دەروون؛ هۆش: *(I know my ~ .)* .

(ب) سەرچاوەی هەست. (ج) سرووشت: *(She has a kind ~ .)* .

(د) ووزە؛ تین؛ وورە: *(I lost ~ .)* .

(٧) كەسێكی خۆشەویست و ڕێز لێ گیراو: *(He is a valiant ~ .)* .

(٨) شتێك لە شێوەی دڵدا بێت. (٩) كوپە (كاغەزی قومار).

v.t. [Rare], هاندان

after one's own heart, چۆن حەز دەكات وەها

at heart, لە دڵەوە؛ لەدڵ و دڵەوە؛ لەناو دڵدا.

break one's heart, دڵ شكاندن؛ سوێ بوونەوە؛ خەم و خەفەتێكی زۆر پێدان

by heart, لەبەر؛ لەبەربوون

(to know something by heart)

change of heart, دڵ گۆڕین؛ دڵ لێ هەڵكەوتن؛ ڕاگۆڕین

eat one's heart out, سوێ بوونەوە؛ دڵ دەرهێنان؛ خەم و خەفەتێكی زۆر خواردن

from (the bottom of) one's heart, لە ناخی دڵەوە؛ لە كانگای دڵەوە؛ پڕ بە دڵ

have a heart, بە ڕەحم بوون؛ هاوسۆزی كردن.

have one's heart in the right place, دڵپاك بوون؛ خۆش خواست؛ باش ویست.

heart and soul, بە گیان و بەدڵ؛ بە هەموو هێز و توانایەكەوە.

in one's heart of hearts, لەناوجەرگەی دڵەوە؛ لە ناخی دڵدا.

lose heart, وورە بەردان

lose one's heart, حەزلێكردن؛ دڵ پێدان؛ كەوتنە خۆشەویستییەوە.

near one's heart, زۆر خۆشەویست؛ زۆر گرنگ.

set one's heart at rest, دڵنیابوون

set one's heart on, بەتاسەوە بوون بۆ؛ دڵ لێچوون؛ ویستن؛ بەتەمابوون؛ حەزلێكردن.

take heart, بڕوا بەهێز بوون؛ هاندران؛ دڵخۆش بوون؛ وورە هاتنەبەر.

take to heart, (١) گرتنەدڵ؛ لە دڵ گرتن؛ خەفەت پێ خواردن؛ پێ پەست بوون. (٢) زۆر بە گرنگ گرتن.

to one's heart's content, چەندی ئەوێ ئەوەندە؛ چەند حەز لێ دەكات ئەوەندە.

wear one's heart on one's sleeve, هەست زۆر پیشاندان؛ هەست زۆر لەڕوو بوون.

with all one's heart, پڕ بەدڵ؛ بەدڵ؛ لە كانگای دڵەوە؛ بە هەموو هێزوتوانایەكەوە.

with half a heart, بە نیوە بەدڵی؛ بە نیوە نابەدڵی.

heartache (härt′āk′), *n.* خەم و خەفەت؛ خەمباری؛ دڵتەنگی؛ سوێ.

heartbeat (härt′bēt′), *n.* دڵ لێدان.

heartbreak (härt′brāk′), *n.* سوێ؛ سوێ بوونەوە؛ دڵ شكان؛ خەم.

heartbreaking (härt′brāk′iŋ), *adj.* دڵ شكێن؛ خەفەتباراوی؛ زۆر ناخۆش: *(~ news)* .

heartbroken (härt′brō′k'n), *adj.* خەفەتبار؛ خەمبار؛ دڵ شكاو؛ جەرگبڕاو.

heartburn (härt′bũrn′), *n.* دڵەكزێ.

hearten (här′t'n), *v.t.* دڵ ڕوونكردنەوە؛ هاندان؛ وورەپێدان.

heartfelt (härt′felt′), *adj.* دڵسۆزانە؛ لە كانگای دڵەوە؛ ڕاستەقینە.

heart-free (härt′frē′), *adj.* بێ دڵدار؛ حەز لە كەس نەكردوو.

hearth (härth), *n.* (١) ئاگردان. (٢) چوارچێوەی ئاگردان.

(٣) ماڵ؛ خێزان.

hearthside (härth′sīd′), *n.* (١) گوێ ئاگردان. (٢) ماڵ؛ خێزان.

hearthstone (härth′stōn′), *n.* (١) بەردی ئاگردان.

(٢) ماڵ؛ خێزان.

heartily (här′t'l-i), *adv.* (١) بە ڕووخۆشی؛ بە ڕووخۆشانە.

(٢) بەدڵ؛ بە جۆشەوە؛ بە گەرم

(٣) بەدڵ (خواردن)؛ زۆر (خواردن): *(He ate ~ .)* .

(٤) تەواو؛ زۆر.

heartiness (här′ti-nis), *n.* پڕ بەدڵی؛ جۆش.

heartless (härt′lis), *adj.* (١) بێ تاقەت؛ بێ وورە؛ ترسنۆك.

(٢) بێ بەزەیی؛ بێ ڕەحم؛ هەست مردوو؛ دڵ مردوو.

heart-rending (härt′ren′diŋ), *adj.* جەرگبڕ؛ زۆر ناخۆش.

heart-sick (härt′sik′), *adj.* خەفەتبار؛ خەمبار؛ پەست؛ دڵتەنگ.

heart-stricken (härt′strik′'n), *adj.* خەفەتبار؛ خەمبار؛ پەست؛ دڵتەنگ.

heart-string (härt′striŋ′), *n.* (١) پەڕەی دڵ؛ ژێی دڵ.

(٢) (*pl.*) قووڵترین هەست.

heart-to-heart (härt′tə-härt′), *adj.* بە دڵێكی كراوە؛ لەڕوو (دووان): *(a ~ talk)* .

hearty (här′ti), *adj.* (١) گەرم (بەخێرهاتن): *(a ~ welcome)* .

(٢) پڕ بەدڵ؛ زۆر: *(a ~ dislike)* .

(٣) بەهێز و تەندرووست.

(٤) خۆش (خواردەمەنی)؛ باش و زۆر (ژەمە خۆراك): *(a ~ meal)* .

(٥) زۆر حەز لە خواردن كەر؛ زۆر خۆر؛ باش خۆر: *(a ~ eater)* .

(٦) بە پیت (زەوی).

n. (١) هاوڕێ؛ برادەر. (٢) (كۆ) كەشتیەوان.

heat (hēt), *n.* (١) گەرما؛ گەرمایی؛ گەرمی؛ تین. (٢) پلەی گەرما.

(٣) گەرما بوون. (٤) ئاووهەوای گەرم.

(٥) گەرمی؛ گەرم كردنەوە (بە گاز یا كارەبا):

(His rent includes ~ , light, etc.)

(٦) تیژی (تام، خواردەمەنی)؛ گەرما.

(٧) تا (نەخۆشی).

(٨) هەستی بەهێز (جۆش، تووڕەیی، حەن).

(٩) گەرمە (جەنگ)؛ لە گەرمەی: *(in the ~ of battle)* .

(١٠) ئالۆش؛ بەكەڵ بوون؛ بەبا؛ ڕەشەمێ؛ تەڵەب.

(١٢) [Slang]، (ا) جموجووڵێكی زۆر. (ب) زۆرەملێ؛ زۆر؛ زۆرداریەكی.

v.t. (١) گەرم كردن؛ گەرم كردنەوە. (٢) هێنانە جۆش؛ هەست جووڵاندن.

v.i. (١) گەرم بوونەوە؛ گەرم بوون. (٢) هاتنە جۆش؛ هەست جوولان.

heater (hēt′ēr), *n.* (١) زۆپای گەرمی یا گاز؛ ئامێری گەرمکەر؛ گەرمکەر. (٢) [Slang]، دەمانچە.

heath (hēth), *n.* (١) دەشتێکی چۆڵ؛ دەشتی بەرەڵا کە هەندێ بنچكو ڕووەکی تێدا بێ (٢) ڕووەکێکی دەشتەکی کورتەباڵای گوڵ ئەرخەوانیيە.

heathen (hē′*th*ən), *n. & adj.* (١) کافر؛ کەسێکی کافر؛ بێ ئاین.
(٢) کەسێکی کێوی؛ کێوی.

-heathenism *(n.)*; **heathenry** *(n.)*.

heathendom (hē′*th*ən-dəm), *n.* (١) کافرێتی؛ بێ ئاینی.
(٢) وڵاتو گەلانی بێ ئاین یا کافر.

heathenish (hē′*th*ən-ish), *adj.* (١) کافر؛ بێ ئاین.
(٢) کێوی؛ نەزان

heather (he*th*′ēr), *n.* ڕووەکێکی دەشتەکی کورتەباڵای گوڵ ئەرخەوانيیە.

heatstroke (hēt′strōk′), *n.* گەرمابردن؛ خۆرەنگازی.

heat wave, (١) گڕە؛ ئاووهەوای زۆر گەرم. (٢) ماوەیەکی وەها.

heave (hēv), *v.t.* (١) بەرزکردنەوە بە زەحمەت.
(٢) بەرزکردنەوەو فڕێدان. (٣) سنگ دەرپەڕاندن؛ ئاوساندن؛ دەرپۆقاندن.
(٤) هەنسکدان؛ هەناسە هەڵکێشان؛ ناڵاندن. (٥) ڕاکێشان.

v.i. (١) ئاوسان؛ بەرزبوونەوە.
(٢) بەرزونزم بوونەوە (هەنسکدان): *(His chest ~d with sobs.)* .
(٣) ڕشانەوە؛ ڕشانەوە هاتن؛ هێڵنج دان. (٤) هەناسەبڕکێ کردن.
(٥) ڕاکێشان. (٦) جووڵان؛ ڕۆیشتن.

n. بەرزبوونەوە؛ ئاوسان.

heaven (hev′′n), *n.* (١) (کۆ) ئاسمان؛ گەردوون.
(٢) [H-]. خودا (٣) بە هەشت؛ شوێنێکی زۆر خۆش.
(٤) بەختیاری؛ شادمانی؛ کامەرانی. (٥) بەهەشت (ئاین).

move heaven and earth, هەوڵدان بە ئەوپەڕی توانا.

heavenly (hev′′n-li), *adj.* (١) ئاسمانی؛ گەردوونی.
(٢) زۆر خۆشو پڕ ئاسوودەو جوان (٣) بەهەشتی؛ تایبەتی بە بەهەشت.

-heavenliness *(n.)*.

heavenward (hev′′n-wērd), *adj. & adv.* بەرەو ئاسمان؛ بەرەو گەردوون

heavenwards (hev′′n-wērdz), *adv.* = **heavenward.**

heaves (hēvz), *n.pl.* نەخۆشیيەکی وڵاخی بەرزەیە بریتیيە لە هەناسە سواربوونو کۆکین.

heavily (hev′'l-i), *adv.* زۆر؛ ئێجگار زۆر؛ لە ڕادە بەدەر.
(~ burdened; ~ taxed; ~ populated)

heavy (hev′i), *adj.* (١) قورس (سەنگ)؛ سەنگین.
(٢) ئەستور (قوماش)؛ قورستر لە ئاسایی.
(٣) توند؛ قایم؛ بەهێز: *(a ~ blow)* .
(٤) زۆرتر بەشداری کردووە لەوەی چاوەڕوان کراوە (دەنگدانو هەڵبژاردن): *(a ~ vote)*
(٥) هەڵساو و پڕ شەپۆل (دەریا): *(a ~ sea)* .
(٦) دەنگ بەرزو قایم: *(~ thunder)* .
(٧) زلو قەبەو ناقۆڵا (ڕوخسار): *(~ features)* .
(٨) لە ڕادە بەدەر: *(a ~ drinker)*
(٩) گرنگ: *(a ~ responsibility)* .
(١٠) جەرگبڕ: *(~ sorrow)* .
(١١) گران (ئیشوکار)؛ قورس؛ ناڕەحەت: *(~ work)* .
(١٢) ناخۆش (دەنگوباس): *(~ news)*
(١٣) خەمبار (دڵ)؛ پڕ خەمو خەفەت؛ پەست: *(a ~ heart)* .
(١٤) خەواڵو: قورس بوو و داکەرتوو (پێڵووی چاو): *(~ eyelids)* .
(١٦) تاڵ (ئاسمان)؛ تاریك؛ لێڵ: *(a ~ sky)* .
(١٧) تیژ (بۆن): *(a ~ odor)* .
(١٨) ووشكو ناخۆش؛ ناخۆشو بێ تاقەت کەر.
(١٩) ناقۆڵا؛ سست: *(a ~ walk)* .
(٢٠) قورس؛ تەپەی لێوە دێت: *(~ footsteps)* .
(٢١) لێژ؛ زۆر لێژ: *(a ~ grade)* .
(٢٢) پڕ چەك (سەرباز). (٢٢) کارەساتی (شانۆنامە).

adv. زۆر؛ ئێجگار زۆر

n. (١) شتێکی قورس یا گران. (٢) کەس یا ئەکتەرێکی بەد (چیرۆك، شانۆگەری). (٣) [Colloq.]، کەسێکی بەدو ناپەسەند.
(٤) (ا) دەورێکی کارەساتی لە شانۆنامەیەکدا.
(ب) ئەکتەرێ کە ئەم دەورە ببینێ.

hang heavy, بە ناخۆشیو هێواشی دەڕوات (کات).

heavy with child, سکپڕ.

-heaviness *(n.)*.

heavy-duty (hev′i-dōō′ti, hev′i-dū′ti), *adj.* (١) زۆر بەرگەگر؛ قایم. (٢) گومرگی زۆر لەسەرە.

heavy-footed (hev′i-foot′id), *adj.* سستوقورسو ناقۆڵا (ڕۆیشتن).

heavy-handed (hev′i-han′did), *adj.* (١) ناقۆڵا و نەزان.
(٢) زۆردار؛ بێ بەزەیی؛ بێ ڕەحم.

heavy-hearted (hev′i-här′tid), *adj.* خەمبار؛ خەفەتبار؛ دڵتەنگ؛ پەست.

heavy-laden (hev′i-lād′′n), *adj.* (١) بارقورس؛ بارگران.
(٢) مەراقدار.

heavy-weight (hev′i-wāt′), *n.* (١) کەسێك یا گیاندارێکی قورس.
(٢) زۆرانباز یا بۆکسبازێ کە قورسایی لە (١٧٦) پاوەن زیاتر بێت
(٣) [Slang]، کەسێکی زۆر زیرەك، گرنگ، یا بە دەسەڵات.

adj. تایبەتی بە کەسانی وەها.

hebdomad (heb′də-mad′), *n.* حەوت ڕۆژ؛ هەفتە.

Hebraic (hi-brā′ik), *adj.* جوولەکە؛ جوولەکەیی؛ عیبری؛ تایبەتی بە عیبرييەکانو زمانو کلتوورەکەيان.

Hebraist (hē′bri-ist), *n.* زانای زمانو کلتووری عیبری؛ عیبری زان.

Hebrew (hē′brōō), *n.* (١) جوولەکە؛ جوو؛ عیبرييەك.
(٢) زمانی عیبری (کۆنو تازە).

adj. جوولەکەیی؛ جوولەکە؛ عیبری؛ عیبرانی؛ تایبەتی بە جوولەکە.

hecatomb (hek′ə-tōm′, hek′ə-tōōm′), *n.* (١) سەربڕینو کردن بە قوربانی سەد گا لە یۆنانی کۆندا. (٢) قوربانیيەکی زۆر؛ کوشتار؛ قەلاچۆ.

heck (hek), *interj.* [Slang], بە جەهەننەم!؛ قیروسیا!.

heckle (hek′'l), *v.t.* هووها لێ کێشان (ووتاربێژ، دووێنەر)؛ هەراسان کردن.

heckler (hek′lēr), *n.* هووهاکێش؛ هووهاکێشەر.

hectare (hek′târ), *n.* هێکتار (کە بریتيیە لە دە هەزار دووجا مەتر).

hectic (hek′tik), *adj.* (١) سیلاوی؛ سیلدار. (٢) تادار.
(٣) شپرزەو هەمیشە خەریكو ئەرك زۆرو بێ ئارامو سەر هیچ نەپەرژان *(a ~ day, week, time, etc.)*

n. (١) تا (نەخۆشی). (٢) کەسێکی سیلاوی.

hecto- (hek′tō, hek′tə), *Also* **hect-,** پێشگرێکە بەمانای: سەدە.

hectometer (hek-tə-mē′tēr), *n.* هێکتۆمەتر: سەد مەترە.

hector (hek′tēr), *n.* بەچەترسێنکەر.

v.t. & v.i. (١) بەچەترسێن کردن. (٢) سەرخستنەسەر؛ پەستکردن.

he'd (hēd), = **he had; he would.**

hedge (hej), *n.* (١) ڕیزە ڕووەکێك کە بووبن بە پەرژین.
(٢) پەرژین؛ تەیمان؛ کۆسپ.
(٣) پارێز؛ بیمە؛ بەربەست.

adj. (١) هی پەرژین؛ پەرژینی.
(٢) نزم؛ سووك؛ بەدزييەوە: *(a ~ love affair)* .

v.t. (١) پەرژین کردن؛ تەیمان کردن.
(٢) (~ in) دەورەدان (بە پەرژین یا دیوار)؛ پاراستن.
(٣) زیان کەمکردنەوە؛ خۆ لێ لادان (زیان).
v.i. (١) خۆشاردنەوە یا پاراستن بە پەرژین.
(٢) خۆ نەدان بە دەستەوە (پرسیاروەڵام)؛ وەڵامی ڕاستەوخۆوتەواو نەدان بەدەستەوە بۆ تێ نەکەوتن. (٣) زیان کەمکردنەوە؛ خۆ لێ لادان (زیان).
-hedger *(n.)*; **hedgy** *(adj.)*.
hedgehog (hej′hôg′, hej′hog′), *n.* ژیشك.
hedonic (hē-don′ik), *adj.* (١) خۆش
(٢) تایبەتی بە فەلسەفەی خۆشی پەرستی و خۆشی پەرستان.
hedonism (hē′d'n-iz'm), *n.* فەلسەفەی خۆشی پەرستی و کەیف و ڕابواردن پەرستی؛ شاوەت پەرستی.
hedonist (hē′d'n-ist), *n.* خۆشی و کەیف و ڕابواردن پەرست؛ کەسێك کە شاوەت پەرستی لە ژیاندا بە باشترین ڕێگە بزانێ.
-hedonistic *(adj.)*; **hedonistically** *(adv.)*.
heebie-jeebies (hē′bi-jē′biz), *n.pl.* جرت و فرت و بێ ئارامی و شپرزەیی و سەرشێتی و سەرلێدان
heed (hēd), *v.t.* گوێ پێدان؛ گوێ لێگرتن؛ بەقسەکردن.
v.i. گوێگرتن؛ سەرنجدان؛ بەقسەکردن؛ گوێ ڕایەڵ کردن.
n. سەرنج؛ گوێ دان؛ گوێگرتن؛ گوێ ڕایەڵ کردن
(Take ~ of what I say.)
heedful (hēd′fəl), *adj.* گوێ ڕایەڵ؛ گوێگر؛ وریا؛ بەقسەکەر.
heedless (hēd′lis), *adj.* بێباك؛ گوێ ڕانەیەڵ؛ گوێ نەگر؛ گوێ نەدەر؛ لامار
hee-haw (hē′hô′), *n.* (١) زەڕەی کەر. (٢) قاقای پێکەنینی منداڵانە؛ تریقەی پێکەنین
v.i. (١) ڕەڕین (٢) تریقانەوە؛ قاقای پێکەنین هاتن.
heel (hēl), *n.* (١) قنگە پاژنە؛ پاژنەپێ؛ پاژنە. (٢) قنگە پاژنەی گۆرەوی. (٣) پاژنەی پێڵاو. (٤) شتێك کە لە پاژنە بکات لەڕووی جێ و شێوە و ئەرکدا (سەری سەموون، قۆناغە تفەنگ، بنی تەوەرەی کەشتی، دوا دڵۆپی مەی لەبنی شوشەیەکدا ...هتد). (٥) [Slang]، کەسێکی پیس و بۆگەن.
v.t. (١) پاژنە بۆ کردن (پێڵاو). (٢) شوێن کەوتن؛ دواکەوتن؛ ڕافڕاندن.
(٣) بە پاژنە سەماکردن؛ پاژنە دان لە زەوی. (٤) [Slang]، پارەپێدان.
(٥) چنگی ئاسنین کردنە پێی کەڵەشێری شەڕ.
(٦) لە تۆپ دان بەسەری دار (یاری گۆڵف).
v.i. (١) دواکەوتن؛ شوێن کەوتن زۆر لە نزیکەوە.
(٢) بە پاژنە سەماکردن.
at heel, زۆر نزیك لە دواوە؛ نزیك لە پشتەوە؛ یەکسەر لە دواوە؛ دوابەدوا.
cool one's heels, [Colloq.], چاوەڕێ کردن؛ چاوەڕێ پێکردن؛ بەنگ کردن
down at (the) heel, (١) پاژنەی پێڵاوی سواو.
(٢) پەڕپووت؛ کۆن؛ دڕاو؛ شڕ
kick up one's heels, لە کەیفدا بوون؛ لە خۆشیدا بوون؛ سەماکردن لە خۆشیدا.
lay by the heels, (١) پێوەندکردن؛ کۆت کردنەپێ؛ خستنە بەندیخانە.
(٢) بەسەردا زاڵبوون؛ ڕێ لێگرتن.
on (or upon) the heels of, دوابەدوا؛ یەکسەر لەدواوە.
out at the heels, (١) پاژنەی پێڵاو یا گۆرەوی کون تێ بوو.
(٢) پەڕپووت؛ دڕاو؛ شڕووڕ.
show one's (or a clean pair of) heels, ڕاکردن لە ترسدا؛ هەڵهاتن
take to one's heels, ڕاکردن لە ترسدا؛ هەڵهاتن.
to heel, (١) دوابەدوا؛ یەکسەر لە دواوە. (٢) دابینکراو.
heel (hēl), *v.i.* خواربوونەوە بە لایەکدا (کەشتی).
v.t. لارکردنەوە بە لایەکدا (کەشتی).
n. لاربوونەوە.
heft (heft), *n.* [Colloq.], (١) قورسایی؛ قورسی؛ سەنگ.
(٢) دەسەڵات؛ دەست ڕۆیشتن. (٣) زۆربەی شتێك یا بەشە زلەکەی
v.t. [Colloq.], (١) بەرزکردنەوە. (٢) هەڵسەنگاندن (بە بەرزکردنەوەی شتەکە).
hefty (hef′ti), *adj.* (١) قورس؛ سەنگین (٢) زل؛ گەورەو بەهێز.
hegemony (hi-jem′ə-ni, hē′ji-mō′ni), *n.* زاڵی (دەسەڵات بوون بەسەر وڵاتێکی تردا)؛ خستنەژێر دەستەوە؛ داگیرکردن؛ دەست بەسەردا کێشان.
-hegemonic *(adj.)*.
heifer (hef′ēr), *n.* نوێنگین؛ مێ پارێن؛ بەرکەڵ.
height (hīt), *n.* (١) پۆپ؛ تەوقەسەر؛ لووتکە.
(٢) ئەوپەڕ *(the ~ of absurdity)*.
(٣) بەرزی؛ بەرزایی. (٤) باڵا (مرۆڤ)؛ قەڵافەت؛ درێژی (داروودرەخت)
(٥) تاف؛ جۆش؛ گەرمە (شەڕ)؛ هەرەت. (٦) بەرز.
(٧) *(pl.)* جێی بەرز؛ بەرزایی؛ بەرزاییەکان.
(٨) [Obs.]، پلەوپایەی بەرز.
heighten (hīt′'n), *v.t.* (١) بەرزکردنەوە؛ بەرزترکردنەوە.
(٢) زیادکردن؛ بەتینترکردن؛ توندوتیژکردن؛ بەتین کردن؛ زۆرکردن
(to ~ a person's pleasure, anger, etc.; to ~ the effect of something)
v.i. (١) بەرزبوونەوە؛ بەرزتربوونەوە. (٢) زیادبوون؛ بەتین بوون.
heinous (hā′nəs), *adj.* زۆر ناپەسەند (کردەوە، تاوان)؛ زۆر خراپ؛ بەدوبۆگەن *(a ~ act, crime, deed, etc.)*.
heir (âr), *n.* (١) میراتبەر؛ میراتگر؛ بەشبەر؛ خاوەن کەلەپوور.
(٢) نەوە؛ وەچە. (٣) جێنشین؛ جێگر.
heir apparent, جێنشین؛ جێگر (پاش مردن).
heirdom (âr′dəm), *n.* (١) جێنشینی؛ جێگری
(٢) میرات؛ کەلەپوور
heiress (âr′is), *n.* میراتبەری ژن (بەتایبەتی کچێك یا ژنێك کە سامان و میرایەتییەکی زۆری بۆ مابێتەوە).
heirloom (âr′lōōm′), *n.* (١) شتێکی بەنرخە کە میراتبەر بۆی دەمێنێتەوە لەگەڵ میراتەکەیدا. (٢) شتێکی بەنرخە کە لە باوو باپیرانەوە دەمێنێتەوەو هەر لە هۆز یا خێزانەکەدا دەمێنێتەوە.
heir presumptive, میراتبەری ئێستا: میراتبەرێکە کە مافی دەفەوتێت ئەگەر خزمێکی نزیکتر بە میرات جێهێڵەرەکە لەدایك ببێت.
heirship (âr′ship′), *n.* (١) میراتبەرێتی؛ میراتبەری.
(٢) مافی میراتبەری یا جێنشینی.
held (held), *past tense and p.p. of* **hold.**
heli- (hē′li), = **helio-.**
helicle (hel′i-k'l), *adj.* پێچ لوولی.
helico- (hel′i-kō′), پێشگرێکە بەمانای: پێچ لوولی.
helicon (hel′i-kon′, hel′i-kən), *n.* (١) توانای هۆنەران.
(٢) ئامێرێکی مۆسیقاییە.
helicopter (hel′i-kop′tēr, hē′li-kop′tēr), *n.* هێلیکۆپتەر.
helio- (hē′li-ō′), پێشگرێکە بەمانای: ڕۆژ؛ خۆر؛ تیشکاوەر؛ تیشکدەرەوە.
heliograph (hē′li-ə-graf′, hē′li-ə-gräf′), *n.* (١) هیلۆگراف: ئامێری وێنەگرتنی ڕۆژ. (٢) ئامێری پێوانی تینی خۆر.
(٣) ئامێری برووسکەنێر بە تیشکی ڕۆژ.
-heliographer *(n.)*; **heliography** *(n.)*.
heliolatry (hē′li-ol′ə-tri), *n.* ڕۆژ پەرستن؛ خۆرپەرستی
heliometer (hē′li-om′ə-tēr), *n.* (١) تێلیسکۆپی پێوانی تیرەی خۆر. (٢) تێلیسکۆپی پێوانی دووری نێوان دوو ئەستێرە.
Helios (hē′li-os′), *n.* خودای خۆر (ئەفسانەی یۆنانی).

helioscope (hē′li-ə-skōp′), *n.* تێلیسکۆپی خۆر سەیرکردن بەبێ ئازاردانی چاو

heliotherapy (hē′li-ō-ther′ə-pi), *n.* چارەسەرکردنی نەخۆشی بە تیشکی رۆژ

heliotrope (hē′li-ə-trōp′, hēl′yə-trōp′), *n.* (١) گوڵەبەرۆژە؛ ڕووەکێك کە هەمیشە ڕوو بکاتە خۆر. (٢) ڕووەکی گوڵ ئەرخەوانی. (٣) ئەرخەوانی سوورباو. (٤) ئامێری بڕووسکەنێر بە تیشکی رۆژ.

helium (hē′li-əm), *n.* هیلیەم: گازێکی کیمیایی سووکی بێ ڕەنگە.

helix (hē′liks), *n.* (١) شتێکی پێچ لوولی؛ پێچ لوول. (٢) کرکراگەی گوێ. (٣) نەقشێکی پێچ لوول (خانووسازی). (٤) گیانداری ئاوی قاوغ پێچ لوول.

hell (hel), *n.* (١) دۆزەخ؛ جەهەننەم (٣) شوێنێك یا بارێکی ناخۆش و ناپەسەندو پڕ ئازارو مەینەتی. (٤) [Colloq.] بەسەرهات یا ڕوودانێکی ناخۆش و ناپەسەند.

beat the hell out of, لێدانێکی زۆر

catch (or get) hell, [Slang], سەرزەنشت کران: سزادران.

for the hell of it, هەر بۆ سەیر

go to hell! چاوت دەرپەت: جەهەننەمت لێ بێ

raise hell, [Slang], کردن بە هەرا؛ هەرا هەرا کردن و گێرەشێوێنی نانەوە

to hell with him, چاوی دەرپەت: فیروسیای لێ بێ؛ ملی بشکێ؛ جەهەننەمی لێ بێ

what the hell, [Slang], چی تیایە! چی زیانێکی تیایە! (واتە کردن و نەکردنی شتێك کار ناکاتە سەر هیچ و گرنگ نییە).

he'll (hēl), = he will; he shall.

hell-bent (hel′bent′), *adj.* [Slang], (~ on; ~ for). سوورە- لەسەر (بەتایبەتی کردارێکی هەڵەشانە).

hell-cat (hel′kat′), *n.* (١) جادووگەر: ئافرەت). (٢) ژنێکی توورەوتڕۆ و ناپەسەندو بەقێز

Hellene (hel′ēn), *n.* یۆنانییەك: ئیغریقی

Hellenic (he-len′ik, he-lē′nik), *adj.* یۆنانی؛ ئیغریقی؛ تایبەتی بە مێژوو و زمان و کلتوری یۆنانی.

n. زمانی یۆنانی کۆن

-Hellenism *(n.)*; Hellenist *(n.)*; Hellenistic *(adj.)*.

hell-fire (hel′fīr′), *n.* ئاگری دۆزەخ: ئاگری جەهەننەم

hell-hound (hel′hound′), *n.* (١) سەگی دۆزەخ (٢) (ا) شەیتان (ب) کەسێکی بەدو ناپەسەند.

hellish (hel′ish), *adj.* (١) دۆزەخی: جەهەننەمی. (٢) شەیتانانە: شەیتانی. (٢) [Colloq.]، زۆر ناخۆش و ناپەسەند.

hello (he-lō′, hə-lō′), *interj., v.i. & v.t.* هەڵەو (لەسەر تەلەفۆن یا لەکاتی بینینی کەسێکدا وەك سڵاولێکردن).

helm (helm), *n. & v.t.* [Archaic & Poetic]. کڵاوی ئاسن

helm (helm), *n.* (١) چەرخی لێخوڕینی کەشتی؛ سوکانی کەشتی. (٢) سەرۆکایەتی (حیزب، ڕێکخراو، دەزگا)؛ پایەی سەرۆکایەتی یا ڕابەری.

v.t. ڕابەری کردن: پێشڕەوی یا سەرۆکایەتی کردن؛ لێخوڕین.

helmet (hel′mit), *n.* کڵاوی ئاسن: کڵاوزرێ

helmeted (hel′mit-id), *adj.* کڵاوی ئاسن لەسەر: کڵاوزرێ لەسەر. (٢) لە کڵاوزرێ چوو

helminth (hel′minth), *n.* کرمی ڕیخۆڵە

help (help), *v.t.* (١) یارمەتیدان؛ یاریدەدان؛ پاڵپشتی کردن؛ لالێکردنەوە؛ دەستی یارمەتی بۆ درێژ کردن؛ هاوکاری کردن. (٢) چاکردنەوە: تیمارکردن: *(This medicine will ~ your cough.)*. (٣) کەڵك بۆ بوون. (٤) بەهێزکردن: پتەوکردن: بەبرەوکردن. (٥) (ا) بەربرسیاری کردن؛ چاککردن (ڕەووشت)؛ نەهێشتن؛ قەدەغەکردن: *(I can't ~ his bad manners.)* (ب) نەکردن؛ ڕێ لێگرتن؛ نەهێشتن؛ وەستاندن: *(I can't ~ thinking he's wrong.)* (٦) بەردەستی کردن.

v.i. (١) یارمەتیدان؛ یاریدەدان؛ کۆمەك کردن. (٢) بەردەستی کردن (چێشتخانە).

n. (١) یارمەتی؛ یاریدە؛ کۆمەك؛ هاوکاری. (٢) چارە (نەخۆشی)؛ دەرمان. (٣) یاریدەدەر؛ یارمەتیدەر. (٤) کەسێکی بەکرێ گیراو (کارەکەر، وەرزێر، ڕەنجبەر، بەردەس). (٥) نیمچە ژەم؛ ئەو خواردەمەنییەی کە دەخرێتە سەر قاپی نانخواردن

cannot help but, چار نەبوون؛ ناچاربوون.

help oneself to, (١) خواردەمەنی خواردن یا خستنەسەر قاپی خۆ. (٢) بردنی شتێك بەبێ داواکردنی لە خاوەنەکەی.

help out, یارمەتیدان؛ یاریدەدان؛ کۆمەك کردن؛ دەستگرتن.

help yourself! فەرموو! فەرموو بخۆ! فەرموو چیت ئەوێ بیکە، بیخۆ، ببیە... هتد.

so help me God, خودا شایەتمە (سوێند)؛ خوا شایەتە.

helper (hel′pēr), *n.* یاریدەدەر؛ یارمەتیدەر (مرۆڤ، شت)؛ شاگرد؛ هاریکار.

helpful (help′fəl), *adj.* بەکەڵك؛ بەسوود؛ سوودبەخش: کەڵکدار؛ باش.

helping (hel′piŋ), *n.* (١) یارمەتیدان؛ یاریدەدان؛ پاڵپشتی. (٢) ئەو خواردنەی دەخرێتە سەر قاپی خواردن؛ نیمچە ژەم: *(I have had two ~s.)*

helpless (help′lis), *adj.* (١) زەبوون؛ داماو؛ لێکەوتە؛ دووچار؛ لاواز؛ هیچی پێ ناکرێ بۆ خۆی. (٢) بێ دەرەتان؛ بێکەس؛ خەریك ماو. (٣) دەستەپاچە؛ بێ دەسەڵات؛ لێ نەهاتوو؛ ناکارامە؛ نەزان.

helpmate (help′māt′), *n.* هاودەم و یاریدەدەر (بەتایبەتی ژن و مێرد)؛ هاوسەر.

helpmeet (help′mēt′), *n.* = **helpmate.**

helter-skelter (hel′tēr-skel′tēr), *adv.* بە شێرزەیی و لامسەرلایی؛ بە شێواوی و بێ سەروقنگی.

adj. لامسەرلا؛ شێرزەو شێواوو بێ سەروقنگ؛ بە پەلە پڕووسکێ کراو.

n. شتێکی بە لامسەرلایی و شێرزەیی کراو؛ شتێکی شێواو؛ چێشتی مجەوەر.

hem (hem), *n.* (١) دامێن (جل وبەرگ). (٢) پەراوێز.

v.t. (١) پەراوێزگرتن؛ دامێن بۆ کردن (جل وبەرگ). (٢) (~ in; ~ around) ئابلووقەدان؛ دەورەدان؛ دەورگرتن.

hem (hem), *interj. & n.* هم؛ همم؛ منجەمنج؛ دەنگی قوڕگ پاکردنەوە (دووان).

v.i. (١) منجەمنج کردن. (٢) قوڕگ پاکردنەوە لەکاتی دوواندا.

hem and haw, (١) منجەمنج کردن. (٢) وەڵامی تایبەتی نەدان بەدەستەوە لە وتووێژودوواندا.

hem- (hēm, hem), = **hemo-** .

hema- (hē′mə, hem′ə), = **hemo-** .

hematology (hem′ə-tol′ə-ji, hē′mə-tol′ə-ji), *n.* زانستی خوێن و نەخۆشییەکانی.

hematoma (hē′mə-tō′mə, hem′ə-tō′mə), *n.* ئاوساوی خوێن تێزاو؛ دوومەڵێکی پڕ لە خوێن

hematose (hem′ə-tōs′, hē′mə-tōs′), *adj.* خوێناوی؛ پڕ لە خوێن.

hematothermal (hem′ə-tō-thũr′m'l), *adj.* خوێن گەرم (زیندەوەرزانی).

hemi- (hem′i), پێشگرێکە بەمانای: نیو: *(hemisphere)* .

hemisphere (hem′ə-sfēr′), *n.* (١) نیوەی سەرزەمین؛

نیوەی جیهان (٣) وولات و گەلانی نیوەی جیهان.
(٣) ناوچە یا مەودای شارەزایی.
(٤) نیوەی مێشك

-**hemispheric** *(adj.)*.
hemlock (hem′lok), *n.* (١) ڕووەكێكی ژەهراوی كوشندەیە.
(٢) ژەهری ئەم ڕووەكە.
hemo- (hē′mō, hem′ɔ), پێشگرێكە بەمانای: خوێن:
(hemoglobin)
hemoglobin (hē′mə-glō′bin), *n.* هیمۆگلۆبین: سوورایی خوێن
hemophile (hē′mə-fīl′, hem′ə-fil), *n.* (١) كەسێكی هیمۆفیلیاوی (٢) بەكتریایەكی خوێن خۆشەویستە، واتە كە لەناو خوێندا باش دەژی
hemophilia (hē′mə-fil′i-ə, hem′ə-fil′yə), *n.* هیمۆفیلیا: نەخۆشی نەوەستانەوەی خوێن لەبەر نەمەیینی تووشی نێرینە دەبێت.
hemophiliac (hē′mə-fil′i-ak, hem′ə-fil′yak), *n.* كەسێكی هیمۆفیلیاوی
hemophilic (hē′mə-fil′ik), *adj.* (١) هیمۆفیلیاوی.
(٢) لە خوێندا باش گەورە دەبێت (بەكتریا).
hemoptysis (hi-mop′tə-sis), *n.* خوێن هێنانەوە بە تف یا بە كۆكە (لە سییەكان یا بۆری هەواوە).
hemorrhage (hem′ēr-ij), *n.* خوێن ڕژان: خوێن بەربوون: خوێن لێهاتنێكی زۆر
v.i. خوێن ڕژان: تووشی خوێن لێهاتنێكی زۆر بوون.
hemorrhoid (hem′ə-roid′), *n.pl.* مایەسیری
-**hemorrhoidal** *(adj.)*.
hemorrhoidectomy (hem′ə-roi-dek′tə-mi), *n.* مایەسیری برین (پزیشكەوانی)
hemostasis (hi-mos′tə-sis), *n.* خوێن وەستانەوە
hemp (hemp), *n.* (١) ڕووەكی گوش.
(٢) ڕیشاڵی ئەم ڕووەكە (كە دەكرێت بە گوش و پەت)؛ گوش.
(٣) بەنگ (كە لە گوڵ و گەڵای ئەم ڕووەكە دەردێت)؛ حەشیشە؛ تلیاك.
hen (hen), *n.* (١) مریشك؛ مامر؛ مر. (٢) مێینە یا مامری هەندێ باڵندە.
(٣) [Slang]: ئافرەت؛ ژن.
hence (hens), *adv.* (١) لێرە؛ لێرەوە؛ دوور لەم شوێنەوە: *(go ~)*.
(٢) لە ئێستاوە؛ لەمەودوا؛ لەمەولا؛ لە ئێستە بەدواوە: *(a year ~)*.
(٣) لەم ژیانە یا جیهانە: *(before I go ~ and be no more)*.
(٤) لەم سەرچاوەیەوە. (٥) كەوابوو؛ لەبەرئەمە؛ لەبەرئەوە.
interj. لاچۆ لێرە؛ لاچۆ؛ بڕۆ؛ بڕۆ دەرەوە؛ لاچۆ لەبەرچاوم.
henceforth (hens′fôrth′, hens′fōrth′), *adv.* ئیتر؛ لەمەودوا؛ لەمەودواوە؛ لەمەولا؛ لە ئێستا بەدواوە
henceforward (hens′fôr′wērd), *adv.* = **henceforth.**
henchman (hench′mən), *n.* (١) بەردەست؛ خزمەتكار.
(٢) دەسكەلا؛ داردەست؛ كلك (مرۆڤ).
(٣) پاڵپشتكەرێكی ڕامیاری كە لە سوودی خۆی دەگەڕێ.
hencoop (hen′ko͞op′, hen′koop′), *n.* كولانە مریشك
henna (hen′ə), *n.* (١) خەنە (٢) خەنەیی؛ قاوەیی سووربا.
adj. خەنەیی؛ قاوەیی سووربا.
v.t. خەنەلێدان؛ خەنە تێگرتن.
hennery (hen′ēr-i), *n.* مریشكخانە؛ جێی پەروەردەكردنی مریشك؛ پەروەردەگای مریشك.
henotheism (hen′ō-thi-iz′m), *n.* بڕواكردن بە یەك خودا بەبێ حاشاكردن لە بوونی خودای تر.
-**henotheist** *(n.)*.
hen party, [Colloq.], ئاهەنگی ئافرەتان.
henpeck (hen′pek′), *v.t.* دەستەمۆكردنی مێرد؛ هەراسان كردن و زاڵی ژن بەسەر مێردەكەیدا.
henpecked (hen′pekt′), *adj.* دەستەمۆ (مێرد لەلایەن ژنەكەیەوە)؛ ژێردەستە (مێرد بۆ ژنەكەی)؛ ملكەچ.
hepat- (hi-pat′, hep′ət), = **hepato-** .
hepatitis (hep′ə-tī′tis), *n.* جگەر ئاوسان؛ نەخۆشی جگەر.
hepato- (hep′ə-tō′), پێشگرێكە بەمانای: جگەر؛ تایبەتی بە جگەر.
hepta- (hep′tə), پێشگرێكە بەمانای. (١) حەوت.
(٢) حەوت گەردی (كیمیاگەری).
heptagon (hep′tə-gon′), *n.* حەوت لا؛ حەوت گۆشە
-**heptagonal** *(adj.)*.
her (hūr), *pron.* (١) ئەو (مرۆڤ و گیانداری مێینە و بێ گیانی بە مێ ناسراو): *(They saw ~ .; The engine is all right start ~ now.)*.
(٢) هی ئەو (مرۆڤ و گیانداری مێینە و شتی بێ گیانی بە مێ ناسراو)؛ ــ ی:
(~ hands, ~ voice, ~ hair, ~ purse)
herald (her′əld), *n.* (١) (ا) جاڕدەر (ب) پەیامبەر (بۆ وولاتانی تر).
(ج) لێپرسراوی ملەملێ و ئاهەنگ.
(٢) لێپرسراوی نیشانە و دروشمی بەگزادەیی یا خێڵەكی.
(٣) مژدەبەر؛ بڵاوكەرەوە؛ جارچی (ناوی ڕۆژنامە)؛ پەیامبەر.
(٤) پێشەنگ؛ بەرایی؛ نیشانە.
v.t. پێش بینین؛ بڵاوكردنەوە؛ نیشانەی ڕوودانی دواڕۆژ بوون؛ مژدەدانی ڕوودانی دواڕۆژ؛ جاڕدان: *(The cocks ~ dawn all night.)*.
heraldic (he-ral′dik), *adj.* تایبەتی بە جارچی و پێشەنگ یا نیشانە و دروشمی بەگزادەیی.
heraldry (her′əld-ri), *n.* (١) درووشمی خانەدانی، بەگزادەیی، یا سوارچاكی. (٢) فرمانی لێپرسراوی ئەم جۆرە دروشمانە.
(٣) درووستكردن و لێكۆڵینەوەی ئەم دروشمانە.
(٤) ئاهەنگی دابەشكردن و وەرگرتنی دروشمی وەها.
herb (ūrb, hūrb), *n.* (١) گیا؛ گژوگیا.
(٢) گیای بۆندار (ڕێحانە، جاترە، پونگە... هتد)؛ گیای دەرمان؛ گیای بۆن خۆش.
herbaceous (hēr-bā′shəs), *adj.* (١) گیایی؛ وەك گیای بۆن خۆش؛ تایبەتی بە گژوگیا. (٢) سەوز و گەڵا ئاسا.
herbage (ūr′bij, hūr′bij), *n.* (١) گیا؛ گژوگیای لەوەڕگا؛ قەرسیل.
(٢) بەشە تەڕوبڕەكانی گیا كە دەخورێت.
(٣) مافی لەوەڕاندنی ئاژەڵ لە لەوەڕگای كەسێكی تردا.
herbal (hūr′b'l, ūr′b'l), *adj.* تایبەتی بە گژوگیا و گیای بۆن خۆش.
n. پەڕتووكی گیای بۆن خۆش و گیای دەرمان.
herbalist (hūr′b'l-ist, ūr′b'l-ist), *n.* (١) نووسەری پەڕتووكی گیای دەرمان و بۆندار. (٢) كۆكەرەوە و زانای گیای دەرمان.
herbarium (hēr-bâr′i-əm), *n.* (١) چەند نموونەیەك لە گیای ووشكی پۆل پۆل كراو و ئامادەكراو بۆ لێكۆڵینەوەی زانستی.
(٢) گیاخانە؛ شوێنی هەڵگرتنی ئەم نموونە ووشكە گیایانە.
herbicide (hūr′bə-sīd′), *n.* دەرمانی بژاركوژ.
-**herbicidal** *(adj.)*.
herbivore (hūr′bi-vôr′, hūr′bi-vōr′), *n.* گیانداری گیاخۆر.
herbivorous (hēr-biv′ēr-əs), *adj.* گیاخۆر.
Herculean (hēr-kū′li-ən, hūr′kyoo-lē′ən), *adj.* (١) تایبەتی بە " هێركیولەس " قارەمانی ئەفسانەی یۆنان و ڕۆمان.
(٢) [h-]، بەهێز و ئازا؛ قارەمان.
(٣) [h-]، زۆر گران (ئەرك)؛ زۆر قورس: *(a ~ task)*.
herd (hūrd), *n.* (١) (ا) ڕان (ئاژەڵ)؛ گاگەل؛ مێگەل؛ ئاژاڵ؛ ڕەووگ؛ جەلەب. (ب) ڕەوە (گیانداری كێوی): *(a ~ of elephants)*.
(٢) جەماوەر (لەڕووی سووكییەوە)؛ كۆمەڵە خەڵكی بێ ڕای شوێن كەوتوو.
v.t. & v.i. كۆمەڵ كردن؛ گردبوونەوە؛ بوون بە یەك وەك ڕانە ئاژەڵ یا جەماوەر.
herd (hūrd), *n.* شوان؛ گاوان: *(cow ~, shepherd)*.

herdsman (hũrdz′mən), *n.* شوان؛ گاوان
here (hêr), *adv.* (١) لێرەدا؛ لێرە (بۆ دان پیانان):
(John ~ is a good player.)
(٢) ئێرە؛ لێرە؛ بۆ ئێرە: *(Come ~ .)*.
(٣) ئێستا؛ لەم کاتەدا. (٤) لەم سەرزەمینەدا؛ لەم ژیانەدا.
interj. هاوارکردنێکە بەکاردەهێنرێ لە فەرماندانددا یا وەڵام دانەوە لەکاتی ناو خوێندنەوەدا.
n. (١) ئێرە؛ لێرە؛ ئەم شوێنە.
(٢) ئێستە؛ لەم ژیانەدا.
here and there, (١) لێرەو لەوێ؛ لە هەندێ شوێندا.
neither here nor there, پەیوەندی بە مەسەلەکەوە نییە.
hereabout (hêr′ə-bout′), *adv.* لەم نزیکانە؛ لەم دەورووپشتە.
hereabouts (hêr′ə-bouts′), *adv.* = **hereabout.**
hereafter (hêr-af′tẽr, hêr-äf′tẽr), *adv.* (١) لە ئێستە بەدواوە؛ لەمەولا؛ لە ئێستەوە (٢) لەوەو دنیا؛ لەدوای مردن؛ لە قیامەتدا.
n. (١) دواڕۆژ (٢) ئەوە دنیا؛ ئەوەو دنیا؛ قیامەت.
hereby (hêr-bī′, hêr′bī′), *adv.* (١) بەمە؛ بەم هۆیەوە؛ لە ڕێی ئەمەوە (٢) [Obs.]. لەم نزیکانە.
hereditary (hə-red′ə-ter′i), *adj.* (١) بۆماوە (لە باوو باپیرەوە).
(٢) زگماکی؛ زگماک *(~ traits)*.
-hereditable *(adj.)*; **hereditarily** *(adv.)*.
heredity (hə-red′ə-ti), *n.* (١) زگماک؛ زگماکی
(٢) تایبەخۆی زگماکی؛ تایبەخۆی بۆماوە لە باوباپیرەوە.
herein (hêr-in′), *adv.* (١) لێرەدا؛ لێرە؛ بۆ ئێرە.
(٢) لەم نووسر وەدا (٣) لەم شتەدا؛ لەم مەسەلەیەدا؛ لەمەدا.
hereof (hêr-uv′, hêr-ov′), *adv.* دەربارەی ئەمە؛ لەم ڕووەوە
hereon (hêr-on′), adv. **hereupon.**
here's (hêrz), = **here is.**
here's to! نۆش
heresy (her′ə-si), *n.* (١) کفر (٢) ڕایەکی جیاواز لە ڕای زاڵی کۆمەڵ یا فەرمانڕەوایی لە فەلسەفە یا ڕامیاریدا.
heretic (her′ə-tik), *n.* کافر.
-heretical *(adj.)*.
hereto (hêr-tōō′), *adv.* بەمەوە؛ بەم شوێنە. بروانامە، یا شتەوە:
(Attached ~ is my report.)
heretofore (hêr′too-fôr′, hêr′tə-fōr′), *adv.* لەمەوپێش؛ تا ئێستە.
hereunto (hêr′un-too′), *adv.* = **hereto.**
hereupon (hêr′ə-pon′), *adv.* (١) یەکسەر؛ ڕاستەوخۆ؛ دەستبەجێ.
(٢) دەربارەی ئەمە؛ لەم ڕووەوە
herewith (hêr-with′, hêr-wi*th*′), *adv.* (١) لەگەڵ ئەمەدا
(٢) بەم شێوەیە؛ بەم هۆیە
heritage (her′ə-tij), *n.* (١) میراتی؛ زەوی‌وزارو شتومەکی بۆ جێماو.
(٢) کەلەپوور
-heritable *(adj.)*.
hermaphrodite (hẽr-maf′rə-dīt′), *n.* (١) نێرەمووک
(٢) کەشتی‌یەکی دوو تەوەرەیی.
adj. نێرەمووکی
-hermaphroditic *(adj.)*; **hermaphroditism** *(n.)*.
hermetic (hẽr-met′ik), *adj.* (١) جادووگەری؛ تایبەتی بە ئەلکەمی؛ واتە کیمیاگەری کۆن. (٢) لەحیم کراو؛ مۆرکراو؛ لۆک کراو.
hermit (hũr′mit), *n.* (١) وشکەسۆفی؛ سۆفی؛ قەلەندەر؛ گۆشەگیر؛ دەروێش (٢) جۆرێکە لە کێک (٣) باڵندەیەکی بچووکە وەک فیسقە.
hermitage (hũr′mə-tij), *n.* (١) قەلەندەرگا؛ نیشتەجێی وشکە سۆفی (٢) پەناگا؛ پەنا؛ شوێنێکی چەپە.
hermitic (hẽr-mit′ik), *adj.* وشکەسۆفیتی؛ قەلەندەری؛ تەنهایی؛ چەپ (جێ)
hernia (hũr′ni-ə), *n.* قۆڕی؛ قۆڕێتی.
-hernial *(adj.)*.
hero (hêr′ō), *n.* (١) پاڵەوان؛ قارەمان
(٢) قارەمانی هۆنراوە، چیرۆک. یا داستانێک؛ کەسی سەرەکی چیرۆکێک
heroic (hi-rō′ik), *adj.* (١) قارەمانی؛ پاڵەوانی؛ قارەمانانە:
(a ~ act)
(٢) لە بابەت قارەمانێک‌و کردارەکانیەوە: *(a ~ poem)*.
(٣) پاراوو لە گوێدا زرنگاوە: *(~ words)*.
(٤) گەورە (بەرهەمی هونەری) *(a ~ statue)*.
n. (١) (ا) هەڵبەستی قارەمانی. (ب) (کۆ) هۆنراوەی داستانی.
(٢) *(pl.)* وشەی زل‌و بۆش؛ کردەوەی خۆنووادن.
-heroical *(adj.)*; **heroically** *(adv.)*.
heroic couplet, دوو دێڕی هۆنراوەی پێنج بڕگەی هاوکێشە.
heroic verse, شێوەی هۆنراوەی داستانی.
heroin (her′ō-in, hêr′ō-in), *n.* هێرۆوین.
heroine (her′ō-in), *n.* (١) قارەمانی ژن.
(٢) قارەمانی ژنی هۆنراوە، چیرۆک، یا داستانێك
heroism (her′ō-iz′m), *n.* (١) قارەمانی؛ قارەمانێتی؛ پاڵەوانی؛ پاڵەوانێتی. (٢) کردەوەو ڕەفتاری قارەمانانە.
heron (her′ən), *n.* شینە شاهۆ؛ شاهۆ
hero worship, قارەمان پەرستی.
herpes (hũr′pēz), *n.* ئاگرە؛ نەخۆشی‌یەکی ئەندامی زاوزێیە.
herpetic (hẽr-pet′ik), *adj.* تایبەتی بە ئاگرە؛ ئاگرەدار؛ ئاگرە تووش بوو.
herpetology (hũr′pi-tol′ə-ji), *n.* زانستی ئاگرە.
-herpetologist *(n.)*.
herring (her′iŋ), *n.* جۆرە ماسی‌یەکە.
hers (hũrz), *pron.* هی ئەو (ئافرەت یا گیانداری مێینە):
(a friend of ~ ; That book is ~ . ; H~ are better.)
herself (hẽr-self′), *pron.* خۆی (ئافرەت):
(She went ~ . ; She hurt ~ .)
hesitance (hez′ə-təns), *n.* **hesitancy.**
hesitancy (hez′ə-tən-si), *n.* ڕاڕایی؛ دوودڵی؛ دڵەڕاوکێ؛ گومان؛ سڵ؛ سڵ کردن.
hesitant (hez′ə-tənt), *adj.* دوودڵ؛ ڕاڕا؛ دڵەڕاوکێکەر.
hesitate (hez′ə-tāt′), *v.i.* (١) دوودڵی کردن؛ ڕاڕاکردن؛ سڵ کردن؛ سڵ کردنەوە؛ دڵ لەدڵ دان؛ دڵەڕاوکێ کردن. (٢) زمان گیران؛ لاڵ بوون؛ وەك لاڵ قسەکردن
-hesitater *(n.)*; **hesitatingly** *(adv.)*.
hesitation (hez′ə-tā′shən), *n.* دوودڵی؛ ڕاڕایی؛ دڵەڕاوکێ؛ سڵ؛ سڵ کردنەوە.
-hesitative *(adj.)*.
hest (hest), *n.* (١) فەرمان. (٢) بەڵێن.
hetaera (hi-têr′ə), *n.* (١) دۆست (بەتایبەتی ئافرەتی دیل لە یۆنانی کۆندا). (٢) ئافرەتێکی سەرەڕۆ.
hetero- (het′ẽr-ō, het′ẽr-ə), پێشگرێکە بەمانای: تر؛ هی تر؛ جیا.
heterodox (het′ẽr-ə-doks′), *adj.* لە ڕێباز لادەر (ئاین).
-heterodoxy *(n.)*.
heterogeneity (het′ẽr-ō-jə-nē′ə-ti), *n.* (١) جیاوازی؛ لەیەك نەچوون. (٢) شتێکی جیاواز.
heterogeneous (het′ẽr-ə-jē′ni-əs), *adj.* (١) جیا؛ جیاواز؛ نەگونجاوە. (٢) هەمەچیزە؛ هەمەچەشنە؛ ناچوونیەك.
heteronomous (het′ẽr-on′ə-məs), *adj.* (١) ژێردەستە؛

ناسەربەست. (٢) جیاواز؛ جیا جیا.

heteronym (het′ēr-ə-nim′), *n.* ووشەی هاوحونجە بەلام ماناو بێژە جیا (وەك: دڕاندن: **tear** وە فرمێسك: **tear**).

-**heteronymous** *(adj.).*

heterosexual (het′ēr-ō-sek′shōō-əl), *adj.* (١) ئارەزووکەری جووت بوون لەگەڵ توخمی جیا لە خۆدا (نێر لەگەڵ مێ و مێ لەگەڵ نێردا).
(٢) جیا توخم (ژیوارناسی).

n. ئارەزووکەری جووت بوون بێ لەگەڵ توخمی جیا لە خۆدا.

heterosexuality (het′ēr-ō-sek′shōō-al′ə-ti), *n.* ئارەزوو کردنی حووت بوون لەگەڵ توخمی جیا لە خۆدا (نێر لەگەڵ مێ و مێ لەگەڵ نێر).

heuristic (hyoo-ris′tik), *adj.* هاندەری فێربوون و دۆزینەوە؛ هاندەری قوتابی بۆئەوەی خۆی شت فێر بێ و بدۆزێتەوە (شێوەی پەروەردە لە قوتابخانەدا).

hew (hū), *v.t.* (١) برینەوە (دار، بەرد، کاشی)؛ برین؛ لەتکردن؛ داپاچین.
(٢) (~ out). داتاشین؛ گەلاڵەکردن؛ نەقاری کردن.
(٣) (~ down). بە تەور برینەوە (دارودرەخت)؛ خستن.

v.i. پیادان یا لێدان (چەقۆ، تەور... هتد)؛ برینەوە.

hewn (hūn), *alternative past participle of* **hew**.

adj. بڕاوە؛ داپاچراو؛ داتاشراو؛ گەلاڵەکراو.

hex (heks), *n.* (١) جادووگەر؛ سیحرباز.
(٢) [Colloq.]. شتێکی بەدووم.
(٣) دوعای خراپ؛ لەعنەت.

v.t. [Colloq.], (١) جادوولێکردن.
(٢) دوعای خراپ لێکردن؛ بەدخوازی بۆ کردن.

hexa- , **hex-** (hek′sə), پێشگرێکە بەمانای: شەش.

hexagon (hek′sə-gon′), *n.* شەش لا؛ شەش گۆشە.

-**hexagonal** *(adj.).*

hexagram (hek′sə-gram′), *n.* (١) ئەستێرەی شەش گۆشەیی.
(٢) شێوەیەکی شەش ڕوویی (ئەندازە).

hexameter (hek-sam′ə-tēr), *n.* دێڕێکی شەش بڕگەی هۆنراوە.

hexangular (hek-saŋ′gyoo-lēr), *adj.* شەش گۆشەیی؛ شەش گۆشە.

hexapod (hek′sə-pod′), *n.* گیاندار یا جانەوەرێکی شەش پێ.

adj. شەش پێ.

hexapodous (hek-sap′ə-dəs), *adj.* = **hexapod.**

hey (hā), *interj.* هێی دەنگێکە بۆ سەرنج ڕاکێشان، سەرسامی دەربڕین، یا پرسیارکردن؛ نەرێ (پرسیارکردن)

heyday (hā′dā′), *n.* تاف؛ هەرەت؛ ئەوپەر (دەسەلات، گەنجی، خۆشی ... هتد):

(in the ~ of youth; in the ~ of his reign, power, etc.)

H-Hour (āch′our′), *n.* ساتی نهێنی دەستپێکردنی هێرشێکی سوپایی

hi (hī), *interj.* چۆنی؟؛ ئەم کاتەت باش؛ ڕۆژباش؛ هەلەو.

hiatus (hī-ā′təs), *n.* (١) بۆشایی؛ شوێنی بەتاڵ یا بۆش.
(٢) پچڕان؛ بەردەوام نەبوون؛ کەمی؛ کزی.
(٣) وەستانێکی کورت لە بێژانی دوو بڕگە یا ووشەی یەك لەدوای یەکی دەستپێکردوو بە ڤاوڵ یا تیپی دەنگدار:

(he entered; re-enter; the ear)

hibernate (hī′bēr-nāt′), *v.i.* سڕبوون لە زستاندا (مار)؛ سڕبوون و نەجوولانەوە؛ خۆشاردنەوە و چالاکی نەنواندن.

hibernation (hī′bēr-nā′shən), *n.* (١) سڕبوون لە زستاندا (مار)؛ سڕی؛ سڕبوون. (٢) چالاکی نەنواندن؛ ماوەی چالاکی نەنواندن:

(Stirring suddenly from long ~ I know myself once more a poet.)

hibiscus (hī-bis′kəs, hi-bis′kəs), *n.* ڕووەك یا درەختێکی مام ناوەندییە گوڵی ڕەنگاوڕەنگ دەگرێت.

hic-cup, hic-cough (hik′əp), *n.* نزگەرە.

v.i. & v.t. نزگەرەکردن.

hick (hik), *n.* [Colloq.], کەسێکی نەزانی چاونەکراوە؛ لادێیی (لەڕووی سووکییەوە)؛ کێوی؛ دەشتەکی.

adj. [Colloq.], وەك کەسێکی نەزان یا لادێیی؛ کێوی.

hickey (hik′i), *n.* (١) ئامێر. (٢) (ا) ئامێری نوشتاندنەوەی بۆری. (ب) ئامێری ئەلەکتریك گەیێن. (٣) خاڵ. (٤) [Slang]، شوێن گاز یا ماچی دۆستانە (بەتایبەتی بە لاملەوە یا ڕوومەتەوە).

hickory (hik′ēr-i), *n.* (١) درەختێکی ئەمەریکییە لە توخمی دارگوێز.
(٢) داری ئەم درەختە کە زۆر جێڕە. (٣) داردەستی ئەم دارە.
(٤) بەری ئەم دارە.

hid (hid), *past tense and alternative p.p. of* **hide.**

hidden (hid′'n), *alternative past participle of* **hide.**

adj. شاراوە؛ نهێنی؛ پەنهانی؛ نەبینراو.

hide (hīd), *v.t.* (١) شاردنەوە. (٢) داپۆشین.
(٣) کردن بەژێر لێوەوە؛ کردن بەژێرەوە.
(٤) دەموچاو وەرگێڕان بۆ شاردنەوەی: ***(He ~ his head in shame.)*** .

v.i. (١) شارانەوە؛ شاردنەوە؛ شارینەوە. (٢) خۆشاردنەوە؛ خۆ داگرتن

hide (hīd), *n.* (١) پێستە (خۆشکراو یا خۆش نەکراو)؛ کەوڵ؛ چەرم.
(٢) [Colloq.] کەوڵی مرۆڤ (لەڕووی سووکی یا گاڵتەوە).

v.t. (١) کەوڵ کردن. (٢) بیرازکردن؛ فەلاقەکردن؛ کوتان؛ لێدان.

neither hide nor hair, هیچ شتێك؛ هیچ

hide-and-seek (hīd′ən-sēk′), *n.* چاوشارکێ؛ قەرەقەرە.

hideous (hid′i-əs), *adj.* (١) ناشرین. (٢) بۆگەن؛ چەپەڵ؛ پیس؛ بەد؛ ناپەسەند.

-**hideously** *(adv.).*

hide-out (hīd′out′), *n.* پەناگا؛ پەنا؛ لانە؛ جێی خۆشاردنەوە.

hiding (hīd′iŋ), *n.* (١) (ا) شاردنەوە؛ شارینەوە.
(ب) شاراوەیی؛ خۆی شاردۆتەوە: ***(in ~)*** .
(٢) لانە؛ پەناگا؛ جێی خۆشاردنەوە.

hiding (hīd′iŋ), *n.* [Colloq.], بیرازکردن؛ کوتان؛ فەلاقەکردن.

hidrosis (hi-drō′sis), *n.* ئارەق کردن؛ ئارەق کردنەوەیەکی زۆر.

hie (hī), *v.i. & v.t.* پەلەکردن؛ خێراکردن.

hierarch (hī′ēr-ärk′), *n.* (١) سەرۆکی ئاینی؛ شێخ؛ قەشەگەورە.
(٢) سەرگەورە؛ سەرۆك؛ سەرەك؛ سەردار.

hierarchical (hī′ēr-är′ki-k'l), *adj.* بەپێی پلەوپایە؛ بەپێی گەورەوبچووکی.

hierarchy (hī′ēr-är′ki), *n.* (١) فەرمانڕەوایی کڵێسە بە بەڕێوەبەرایەتی قەشەکان بەپێی پلەوپایە. (٢) قەشە و کاربەدەستانی دەزگایەکی وەها. (٣) کۆمەڵە کەس یا شتی ڕێکخراو بەپێی پلەوپایە.
(٤) ڕێکخستن بەپێی پلەوپایە یا گەورەوبچووکی؛ گەورەوبچووکی
(٥) هەر سێ پلەوپایەی فریشتەکان؛ سەرجەمی فریشتە.

hieratic (hī′ə-rat′ik), *adj.* (١) قەشەیی.
(٢) تایبەتی بە نووسینی " هیرۆگلیفی " میسری کۆن.

hiero- (hī′ēr-ō), پێشگرێکە بەمانای: پیرۆز.

hierocracy (hī′ə-rok′rə-si), *n.* فەرمانڕەوایی قەشە و کڵێسە یا پیاوانی ئاینی تر.

hieroglyph (hī′ēr-ə-glif′, hī′rə-glif), *n.* تیپێکی هیرۆگلیفی؛ هیرۆگلیف؛ وێنەیەکی هیرۆگلیفی.

hieroglyphic (hī′ēr-ə-glif′ik), *adj.* (١) هیرۆگلیفی؛ تایبەتی بە نووسینی هیرۆگلیفی میسری کۆن. (٢) بە هیرۆگلیفی نووسراو.
(٣) نیشانەیی. (٤) خوێندنەوە و تێگەیشتنی ئاسان نییە؛ سەری لێ دەرناچێ؛ بە زەحمەت دەخوێنرێتەوە.

n. (١) وێنه یا تیپی هیرۆگلیفی. (٢) (*pl.*)، نووسینی هیرۆگلیفی.
(٣) نیشانەیەکە کە تێگەیشتنی گران بێت.
(٤) (*pl.*) نووسینێك کە بە گران دەربکرێ یا بخوێنرێتەوە.
-**hieroglyphical** *(adj.)*; **hieroglyphist** *(n.)*.

hi-fi (hī′fī′), *n.* (١) دەنگو ئاوازی ساف (رادیۆ، گرامەفۆن).
(٢) ئامێرێکی ئەلەکترۆنی دەنگ ساف

higgle (hig′'l), *v.i.* = haggle.

higgledy-piggledy (hig′'l-di-pig′'l-di), *adv. & adj.* شێواو؛ بەشێواوی؛ بە نارێكوپێکی؛ تێکلاوپێکلاو.
n. شێواوی؛ تێکلاوپێکلاوی؛ نارێكوپێکی.

high (hī), *adj.* (١) بەرز؛ بڵند.
(٢) تایبەتی بە ناوچەی گردوشاخاوی، واتە بەرز: *(H~ German)*.
(٣) لە بەرزاییەوە: *(a ~ jump)*.
(٤) بەرز (پلە)؛ بەرزتر؛ مەزن؛ نایاب
(٥) گەورە (هەڵە، ناپاکی)؛ گرنگ: *(~ treason)*.
(٦) بەرز؛ پێشکەوتوو: *(~er mathematics)*
(٧) سەرەك؛ سەرگەورە: *(a ~ priest)*
(٨) زۆر؛ گەورە؛ ئێجگار زۆر: *(~ stakes)*
(٩) گرانبەها؛ گران: *(~ prices)*.
(١٠) خۆش گوزەرانی؛ بەرز؛ فەنتازی: *(~ living)*
(١١) لەخۆبایی؛ لووت بەرز.
(١٢) گەرمە؛ ئەوپەڕ: *(~ noon)*.
(١٣) بەرز؛ ناساز (دەنگ)؛ تیژ.
(١٤) شاد؛ ئەوپەڕی خۆشی و بەرزی: *(~ spirits)*.
(١٥) [Slang]. مەست (بە خواردنەوە یا بەنگ)؛ سەرخۆش.
(١٦) ناوچەی دوور لە کەمەرەی زەوی.
(١٧) بەرزترین خێرا (گێڕی ئوتومبیل).
adv. زۆر؛ تا پلەیەکی بەرز؛ بەرز؛ ئێجگار؛ باش؛ ڕادەی زۆر:
(to climb ~ ; to aim ~ ; to search ~ and low for something; to pay ~ ; to live ~)
n. (١) بەرزایی؛ شوێنێکی بەرز. (٢) گێڕی خێرا یا بەرز (ئوتومبیل).
fly high, بەتەمای شتی زۆرو بەرز بوون؛ بۆ شتی بەرز ڕوانینو بەهیوای پێ گەیشتنی بوون.
high and dry, (١) لەدەرەوەی ئاودا (کەشتی).
(٢) داماو؛ بێ دەرەتان؛ گیرخواردوو؛ بێ دەرامەت؛ بێکەسو تەنها.
high and low, هەموو شوێنێك
(He searched high and low for her but couldn't find her.)
high and mighty, [Colloq.]. لەخۆبایی؛ لووت بەرز؛ بەفیز
on high, لە ئاسمانەوە؛ لە بەرزاییەکەوە.
run high, قووڵ (هەست)؛ بەهێزو بەجۆش (هەست)

high-bred (hī′bred′), *adj.* (١) تۆخم چاك؛ ڕەسەن
(٢) بەرەفتار؛ ڕەووشت جوان؛ نەجیب زادە.

high-brow (hī′brou′), *n.* [Slang]. (١) ڕۆشنبیر
(٢) ڕۆشنبیری ساختە.
adj. [Slang]. هی ڕۆشنبیر یا ڕۆشنبیری درۆزنە (لەڕووی سووکیو گاڵتەپێکردنەوە).

high chair, کورسی بەرزی منداڵ (کە سینییەکی لەبەردەمدایەو شوێنی قاچی هەیە منداڵ نانی لەسەر دەخوات).

high-class (hī′klas′, hī′kläs′), *adj.* نایاب؛ نمرە یەك؛ زۆرباش؛ بەرز (هەندێ جار لەڕووی سووکی یا گاڵتەپێکردنەوە بەکاردەهێنرێت).

high day, جەژن.

higher education, خوێندنی بەرز (کۆلێجو زانکۆ).

higher-up (hī′ēr-up′), *n.* [Colloq.], کەسێکی پلەوپایە بەرزتر.

high-falutin, high-faluting (hī′fə-lōō′t'n), *n.* [Colloq], قسەی زل؛ زمانی فشەو خۆدەرخستنو بۆش
adj. تایبەتی بە زمانی وەها.

high fidelity, دەنگو ئاوازی ساف (رادیۆ، گرامەفۆن).

high-frequency (hī′frē′kwən-si), *adj.* تەزوو لەرە زۆر (رادیۆ).

high-grade (hī′grād′), *adj.* نایاب؛ نمرە یەك.

high-handed (hī′han′did), *adj.* زۆردارەکی؛ ئارەزووکاری؛ قەرەقۆشی؛ نابەجێو لەخۆبایی:
(a ~ approach to solving problems)
-**highhandedly** *(adv.)*; **highhandedness** *(n.)*.

high-hat (hī′hat′), *adj.* [Slang], (١) تەرپۆش؛ ڕێكوپێك؛ شیك.
(٢) لووت بەرز؛ بەفیز؛ لەخۆبایی.
n. [Slang], کەسێکی لووت بەرزو لەخۆبایی.

highjack (hī′jak′), *v.t.* [Colloq.], = **to hijack.**

highjacker (hī′jak′ēr), *n.* [Colloq.], = **hijacker.**

high jump, بەرزە بازد (ملەملێی وەرزشی).

high-land (hī′lənd), *n.* کوێستان؛ ناوچەی گردو شاخاوی؛ ناوچەی بەرزایی.

highlander (hī′lən-dēr), *n.* کوێستان نشین؛ چیانشین؛ دانیشتووی ناوچەی گردوشاخاوی.

high life, خۆش گوزەرانی؛ های لایف.

high-light (hī′līt′), *v.t.* (١) شەوق لێدان؛ ڕووناك کردنەوە
(٢) ڕوونکردنەوە؛ دەرخستن؛ سەرنج بۆ ڕاکێشان (گرنگترین بەشی باسێك).

highly (hī′li), *adv.* (١) لە بەرزاییدا؛ بۆ بەرزایی
(٢) بۆ پلەیەکی بەرز؛ لە پایەو پلەیەکی بەرزدا.
(٣) زۆر؛ ئێجگار زۆر؛ یەکجار؛ تا ڕادەیەکی زۆر.
(٤) بە ڕێزەوە؛ بە پەسەندکراوی. (٥) گرانبەها.

high-minded (hī′mīn′did), *adj.* (١) لووت بەرز؛ لەخۆبایی.
(٢) ڕەووشتو هەستو بیروڕا بەرز.

highness (hī′nis), *n.* (١) بەرزی؛ بەرزێتی؛ بڵندی.
(٢) [H-]، نازناوی شازادە:
(His, Her, Your, Royal ~ ; His, Her, Your ~)

high-octane (hī′ok′tān), *adj.* ئۆکتێنی زۆرە: *(~ gasoline)*.

high-pitched (hī′picht′), *adj.* (١) بەرزوناساز (دەنگ)؛ تیژ
(٢) بڵند؛ بەرز. (٣) لێژ (سەربان).

high-powered (hī′pou′ērd), *adj.* زۆر بەهێز؛ بەدەسەڵات.

high-pressure (hī′presh′ēr), *adj.* (١) بەتەووژم؛ قایم؛ بەرگەی تەووژمی زۆر دەگرێت. (٢) سەلمێنەر؛ بە نیمچە زۆرلێکردن (فرۆشتن سەلماندن)؛ تەنگەتاوکەر؛ زۆرکەرەسەر؛ زۆرلێکەر.
v.t. [Colloq.]. زۆرلێکردن؛ زۆرکردنەسەر؛ تەنگەتاوکردن.

high-priced (hī′prīst′), *adj.* گرانبەها؛ گران.

high priest, قەشە گەورە؛ سەرەك قەشە؛ حاخامی گەورە.

high-proof (hī′prōōf′), *adj.* پلەی ئەلکحولی بەرزە یا زۆرە

high-rise (hī′rīz′), *adj.* تایبەتی بە خانوویەکی بەرزی چەند نهۆمی.
n. باڵەخانە؛ خانووی چەند نهۆم.

high-road (hī′rōd′, hī′rōd′), *n.* (١) شاڕێ؛ ڕێو بانی سەرەکی.
(٢) ڕێی ئاسانو یەکسەرو مسۆگەر: *(the ~ to happiness)*.

high school, قوتابخانەی ناوەندی؛ قوتابخانەی ئامادەیی.

high seas, دەریای بێ خاوەن: ئەو بەشانەی دەریا کە ئەوەندە دوورن لە ووشکایییەوە لەژێر دەسەڵاتی هیچ وڵاتێکدا نین، بەڵکو هی هەمووکەسێکە؛ ناوەڕاستی دەریا.

high-sounding (hī′soun′diŋ), *adj.* گەورەنوێن؛ بەدەبدەبە؛ بەشکۆ (ڕاست یا درۆزنە)؛ زل (قسە).

high-spirited (hī′spir′it-id), *adj.* (١) ئازا؛ چاونەترس؛ نەبەز؛ بەجەرگ. (٢) بەکەیف؛ بەدەماخ؛ بەجۆش.

high-strung (hī′struŋ′), *adj.* زووهەڵچوو (مرۆڤ)؛ هەمیشە بەجۆش؛ هەست توندوتیژ؛ بێ ئارام.

hight (hīt), ***adj.*** [Archaic]. ناوی ئەوەیە؛ پێی دەووترێ.

hightail (hī′tāl′), ***v.i.*** [Colloq.]. بە پەنەپرووزێ ڕۆیشتن؛ لەبڕو بەپەلە دەربازبوون.

high tea, ژەمێ خواردنی سووکە لەگەڵ چادا لە پاش نیوەڕۆیەکی زۆر درەنگدا دەخورێت (نەریتێکی ئینگلیزییە).

high tide, (١) بەرزاو (دەریا)؛ شەپۆل بەرزی. (٢) کاتی بەرزاو یا شەپۆل بەرزی. (٣) پوپ؛ لووتکە؛ گەرمە (کات، کار)؛ هەرەت

high time, (١) هەرەت: کاتی خۆیەتی. (٢) [Slang]، کاتێکی خۆش‌و پڕ کەیف.

high-toned (hī′tōnd′), ***adj.*** (١) بەرزوتیژ (دەنگ) (٢) ڕەوشت‌و بیروباوەڕ بەرز (گەلێك جار بەتەوسەوە یا بەگاڵتەوە). (٣) [Colloq.]، تەڕپۆش؛ شیك؛ مۆدەپەرست (٤) [Colloq.]، نایاب؛ زۆر باش

high treason, تاوانێکی هەرەگەورە (دژی وڵاتی خۆ)؛ خیانەت.

high-water mark (hī′wô′tēr, hī′wä′tēr), (١) بەرزترین پلەی بەرزاو یا لافاو (٢) نیشانەی ئەم پلەیە. (٣) پۆپ؛ پلەی هەرە بەرز

highway (hī′wā′), ***n.*** شارێ؛ ڕێی گشتی؛ ڕێگا؛ ڕێ

highwayman (hī′wā′mən), ***n.*** چەتە؛ جەردە.

hijack (hī′jak′), ***v.t.*** [Colloq.]. (١) ڕووتکردنەوەی ئوتومبێل یا شەمەندەفەر لە ڕێگە. (٢) فراندنی فڕۆکە، کەشتی، شەمەندەفەر، ئوتومبێل لە ڕێگەو بردنی بەزۆر بۆ شوێنێکی دیاریکراو. (٣) دزین (لە مرۆڤ). (٤) بە زۆرەملێ شت پێ کردن؛ زۆرلێکردن

-hijacker ***(n.).***

hike (hīk), ***v.i.*** گەڕان بە پێ بە دەشت‌ودەردا بەتایبەتی بە خێرا بۆ کەیف یا تەندروستی ***(to ~ in the country)*** .

v.t. [Colloq.], (١) هەڵکێشان؛ بەرزکردنەوە: ***(~ up your pants.)*** . (٢) بەرزکردنەوە (نرخ)؛ زیادکردن؛ گران کردن.

n. بە پێ گەڕان بە دەشت‌و دەردا بەتایبەتی بە خێرا بۆ کەیف یا تەندروستی: ***(to go for a ~)***

hilarious (hi-lâr′i-əs, hī-lâr′i-əs), ***adj.*** قۆشمە؛ زۆر نەنتیکە؛ قۆشمەچی؛ بە جۆش‌و سەرنج ڕاکێش؛ سەیرخۆش.

hilarity (hi-lar′ə-ti, hī-lar′ə-ti), ***n.*** نەنتیکەیی؛ قۆشمەیی؛ بەجۆش‌و سەرنج ڕاکێش؛ سەیرخۆشی.

hill (hil), ***n.*** (١) گرد؛ تەپە (٢) کۆمەڵە گڵ. (٣) کۆمەڵێك گڵ کە تۆوی تێدا دەچێنرێ یا لەدەوری نەمام خڕدەکرێتەوە. (٤) تۆپەڵە نەمام یا ڕووەکێك کە بنجەکانیان پێکەوە بێت.

v.t. (١) وەك گرد لێکردن. (٢) بە کۆمەڵە گڵ داپۆشین یا دەورگرتن (تۆو نەمام).

hill-billy (hil′bil′i), ***n.*** [Colloq.]. لادێیی (لە ڕووی سووکییەوە)؛ لادێییەکی هەرێمە خواروەکانی ئەمەریکا؛ دەشتەکی.

hillock (hil′ək), ***n.*** گردۆلکە؛ تەپۆلکە

hill of beans, [Colloq.]. زۆر کەم؛ کەم؛ نەخت؛ هیچ‌وپووچ

hillside (hil′sīd′), ***n.*** قەدگرد؛ قەدپاڵ؛ پاڵ

hill-top (hil′top′), ***n.*** لووتکە گرد؛ سەرگرد؛ تەوقەسەری گرد.

hilly (hil′i), ***adj.*** (١) گردانی؛ گرداوی؛ گردەڵان. (٢) لێژ.

hilt (hilt), ***n.*** مشتوو؛ دەسك

v.t. مشتوو بۆ کردن.

(up) to the hilt, بەتەواوی؛ هەمووی؛ زۆر (پلە).

him (him), ***pron.*** ئەو (بۆ پیاو و گیانداری نێرینە) (لە باری کارلێکراو یا ووشەی تەواوکەردا).

himself (him-self′), ***pron.*** خۆی (پیاو) بەتایبەتی: (١) کار لەخۆکردن: ***(He hurt ~ .)*** (٢) دووپاتکردنەوە: ***(He ~ wasn't sure.)*** . (٣) باری ئاسایی‌و تەندروستی خۆی. ***(He hasn't been ~ lately.)*** .

hind (hīnd), ***adj.*** دواوە؛ پاشوو؛ پشتەوە: ***(~ legs)*** .

hind (hīnd), ***n.*** مێ ئاسکێکی سێ ساڵانەو گەورەتر.

hind (hīnd), ***n.*** ڕەنجبەر؛ وەرزێر یا بەردەستی ئینگلیزیی‌و ئوسکوتلەندی.

hinder (hin′dēr), ***v.t.*** (١) وەستاندن؛ ڕێ لێگرتن؛ قەدەغەکردن؛ نەهێشتن. (٢) دواخستن؛ ڕاگرتن؛ کۆسپ لەبەردەمدا دانان؛ هێواش کردنەوە.

hinder (hīn′dēr), ***adj.*** پشتەوە؛ دواوە؛ پاشەوە

hinder (hīn′dēr-mōst′), ***adj.*** = **hindmost.**

hindmost (hīnd′mōst′), ***adj.*** دواترین؛ دوا.

hindquarter (hīnd′kwôr′tēr), ***n.*** (١) ڕان (لاشەی مەڕ، گا، گوێرەکە... هتد). (٢) (*pl.*) پاشەڵ؛ کەفەڵ.

hindrance (hin′drəns), ***n.*** کۆسپ؛ قۆرت (مرۆڤ، شت).

hindsight (hīnd′sīt′), ***n.*** (١) پاش بینی؛ پاش بینینی پاش ڕووداوێك. (٢) نیشان (تفەنگ، دەمانچە).

Hindu, Hindoo (hin′dōō), ***n.*** (١) هیندی؛ هاونیشتمانییەکی هیندستان (٢) هیندۆسی؛ هیندۆسی پەرست.

adj. (١) هی هیندۆسەکان‌و زمان‌و کلتوورەکەیان. (٢) هی ئاینی هیندۆسی.

Hinduism, Hindooism (hin′doo-iz'm), ***n.*** ئاینی هیندۆسی

Hindustani (hin′doo-stan′i, hin′doo-stän′i), ***n.*** زمانی هیندستانی؛ زمانی " ئوردو ".

hinge (hinj), ***n.*** (١) ئەنجامە. (٢) جومگە (گیانداری ئاوی). (٣) تەوەر؛ تەوەرە؛ شتێکی گرنگ کە هەمووشتێکی تری لەسەر بەندە.

v.t. ئەنجامەلێدان؛ بە ئەنجامە لێکدان.

v.i. (١) هەڵواسران بە ئەنجامە؛ لەسەر ئەنجامە وەستان. (٢) کەوتنەسەر؛ بەنگ بوون لەسەر؛ لەسەر وەستان.

hinge on, لەسەر بەنگ بوون (کاروبار)؛ لەسەر وەستان؛ کەوتنەسەر؛ پێوەبەستران (کاروبار): ***Everything hinges on her decision.)***

hinny (hin′i), ***n.*** جوانووە ئەسپ‌و ماین؛ جاشەکەر.

hinny (hin′i), ***v.i.*** حیلاندن.

hint (hint), ***n.*** (١) نیشانە؛ سووسە؛ تیل نیشان؛ سەرنج؛ لاپلار؛ لاتیل. (٢) [Obs.]، هەل؛ هەڵکەوت.

v.t. & v.i. نیشانەپێدان؛ بە لاتیل پێ ووتن؛ بە ناڕاستەوخۆیی پێ ڕاگەیاندن.

hint at, بە لاتیل پێ ووتن؛ بە ناڕاستەوخۆ پێ ڕاگەیاندن؛ نیشاندان.

take a hint, تێگەیشتنی لاتیل یا نیشانەیەك‌و بەپێی ئەوە جووڵانەوە.

hinterland (hin′tēr-land′), ***n.*** (١) ناوچەی دوور لە دەریا؛ ناوچەی ناوەوەی وڵات. (٢) شوێنی دوور لە شار؛ لادێ؛ شوێنی چەپە

hip (hip), ***n.*** (١) سمت؛ کەفەڵ؛ گووپی سمت. (٢) گۆشەی دوو ڕووی لێژ وەك هی سەربان (خانووسازی).

hip (hip), ***n.*** بەری گوڵە کێوی.

hip (hip), ***adj.*** [Slang], بە ئاگای مۆدەو نەریتی تازەباوی کۆمەڵ؛ تازەباو (کردەوە).

hipbone (hip′bōn′), ***n.*** سمتەجۆلە.

hippo (hip′ō), ***n.*** [Colloq.], = **hippopotamus.**

hippocras (hip′ə-kras′), ***n.*** شەرابێکی تێکەڵاو بە دارودەرمانی بۆن خۆش.

Hippocratic oath, سوێندی بوقراتی (کە قوتابیانی پزیشکەوانی دەیخۆن کاتی وەرگرتنی بڕوانامەی دەرچوونیان).

hippodrome (hip′ə-drōm′), ***n.*** (١) مەیدانی پێشبڕکێی ئەسپ‌و عەرەبانە (یۆنان‌و ڕۆمای کۆن). (٢) پیشانگای ئەسپ‌و سێرك‌و یاری

hippogriff, hippogryph (hip′ə-grif′), ***n.*** دەعبایەکی ئەفسانەییە سەروباڵی سیسارك‌و لەش‌و پاشەڵ‌و لاقی ئەسپی هەیە.

hippopotamus (hip′ə-pot′ə-məs), ***n.*** ئەسپی ئاوی؛ کەرکەدەنی ئاو؛ گیاندارێکی زل گیاخۆری پێست ئەستووری بێ تووکی ئەفەریقییە لە قەراغی ئاو ڕووباردا دەژی.

hip roof, سەربانێکی لالێژی گۆشەدارە.

hipster (hip′stēr), ***n.*** [Slang], کەسێکی مۆدەپەرستی شارەزای نەریتی تازەباوی کۆمەڵ.

hire (hīr), *n.* (١) کرێ (مرۆڤ، نامێر) (٢) بەکرێ گرتن.
v.t. (١) بەکرێ گرتن (مرۆڤ، نامێر)؛ ڕاگرتن؛ گرتن (پارێزەر):
(to ~ a laborer, lawyer, etc.)
(٢) خۆ بەکرێدان: کرێکاری کردن؛ بەکرێدان.
for hire, بۆ کرێ (مرۆڤ، نامێر)
hire out, کرێکاری کردن؛ بەکرێدان؛ خۆ بەکرێدان.
hireling (hīr′liŋ), *n.* کەسێکی بەکرێ گیراو؛ بەکرێ گیراو؛ کرێکار.
adj. بەکرێ گیراو.
his (hiz), *possessive pron.* (١) هی ئەو (پیاو و گیانداری نێرینە):
(a friend of ~ ; That book is ~ . ; ~ are better.)
(٢) هی ئەو (پیاو و گیانداری نێرینە)؛ — ی:
(~ hand; ~ books; ~ tail; ~ house)
Hispanic (his-pan′ik), *adj.* ئیسپانی (زمان و گەل و کلتوور).
hiss (his), *v.i.* (١) فیشکانن (وەك مار)؛ فیشکەکردن.
(٢) فیکەلێکردن و فسەفس کردن لەڕووی ڕق و گاڵتەپێکردنەوە.
v.t. ناڕەزایی خۆ دەربڕین بە فیکەلێدان و فسەفس کردن.
n. فیشکە؛ فسەفس
hist (st, hist), *interj.* بێ دەنگ بە!؛ قسە مەکە!؛ گوێ گرە!.
histamine (his′tə-mēn′, his′tə-min), *n.* هیستمین: ئارینتەیەکە
لە شانەی زیندەوەر و ڕووەکدایە؛ جۆرە دەرمانێکە.
histology (his-tol′ə-ji), *n.* (١) زانستی لێکۆڵینەوەی گەردبینی
تێشوو یا شانەی زیندەوەر و ڕووەك.
(٢) پێکهاتنی تێشوو یا شانەی زیندەوەرێك.
historian (his-tôr′i-ən, his-tō′ri-ən), *n.* (١) مێژووناس
(٢) مێژوونووس
historic (his-tôr′ik, his-tor′ik), *adj.* مێژوویی؛ گرنگ؛
گرنگ لە مێژوودا: *(a ~ event)*.
historical (his-tôr′i-k'l, his-tor′i-k'l), *adj.* (١) مێژوویی:
(a ~ document)
(٢) دەربارەی کەسان و ڕووداوی ڕاستەقینەیە: *(a ~ novel)*.
(٣) ڕاست؛ ڕاستەقینە؛ ئەوەی لە ڕاستیدا ڕوویداوە.
(٤) بە شێوەیەکی مێژوویی؛ بەپێی ڕووداوی مێژوویی: *(a ~ account)*.
historically (his-tôr′i-k'l-i), *adv.* (١) بەشێوەیەکی مێژوویی؛
بەپێی ڕووداوی مێژوویی، واتە بەڕیز لە کۆنەوە بۆ تازە.
(٢) لەڕووی مێژووەوە؛ بەپێی مێژوو
historicity (his′tə-ris′ə-ti), *n.* مێژوویێتی؛ ڕاستێتی شتێك لەڕووی
مێژووەوە
historiographer (his-tôr′i-og′rə-fēr), *n.* مێژوونووس
(بەتایبەتی یەکێك کە دانرابێت لەلایەن دەزگایەکی ڕەسمییەوە).
-historiography *(n.).*
history (his′tə-ri, his′tri), *n.* (١) چیرۆك؛ حیکایەت
(٢) مێژوو (٣) ڕابوردوو *(This coat has a strange ~ .)*.
(٤) شتێکی گرنگ (کە شایستەی تۆمارکردن بێ).
make history, مێژوو دروستکردن یا نووسین؛ شتێکی مێژوویی یا زۆر
گرنگ کردن
histrionic (his-tri-on′ik), *adj.* (١) شانۆیی
(٢) خۆدەرخەری؛ لە ڕادە بەدەر خۆنواندنی؛ دەستکرد؛ منداڵانە.
histrionics (his′tri-on′iks), *n.pl.* (١) خۆنواندنی سەر شانۆ.
(٢) خۆنواندن لە کردەوە یا دوواندا؛ ڕەووشت و کردەوەی منداڵانە؛
خۆدەرخەری
hit (hit), *v.t.* (١) پیادان؛ بەرکەوتن: *(The car ~ the tree.)*.
(٢) لێدان؛ پیامالین؛ پیاکێشان: *(He ~ her.)*.
(٣) پێکاندن؛ ئەنگاوتن: *(He fired and ~ the deer.)*.
(٤) (~ on; ~ against)، پیامالین؛ لێدان.
(٥) خراپ کارتێکردن؛ زیان لێدان:
(The Irish were hard ~ by potato famine.)
٦) بە ڕێکەوت دۆزینەوە: *(He ~ the right answer.)*.
٧) بەدڵ بوون؛ حەزلێکردن: *(The hat ~ her fancy.)*.
٨) لە تۆپ دان (یاری بێسبۆڵ).
٩) [Colloq.]، کەوتنەڕێ؛ ڕۆیشتن: *(Let's ~ the road.)*.
١٠) [Colloq.]، داوای پارە لێ کردن: *(He ~ me for ten dollars.)*.
١١) [Colloq.]، زۆر خواردنەوە یا کردنی شتێك: *(~ting the bottle)*
v.i. ١) لێدان؛ پیامالین؛ پیاکێشان.
٢) (**~ against**)، خۆپیادان؛ بەرکەوتن.
٣) (**~ upon**)، بە ڕێکەوت دۆزینەوە؛ بۆ گەڕان و دۆزینەوە.
٤) لێدانی تۆپ (یاری بێسبۆڵ)
n. ١) لێدان؛ لێدانێك؛ بەرکەوتن؛ پێکان؛ ئەنگاوتن؛ پیادان.
٢) پێکادان؛ بەیەکدادان؛ لەیەکدان.
٣) توانجێکی بڕندە؛ تێبینییەك کە لە جێی خۆیدا بێ (لاقرتێ یا دانایانە).
٤) هات؛ بهات؛ بۆ هاتن؛ بەختەوەری.
٥) بەرهەمێکی هونەری بە برەو (فیلم، گۆرانی، پارچە مۆسیقا، پەڕتووك،
شانۆنامە): *(The film was a ~ . ; The play was a ~ .)*.
٦) لێدانی تۆپ (یاری بێسبۆڵ).
hit it off, گونجان پێکەوە؛ ناسین بۆ یەکەم جار و یەکتری بەدڵ بوون؛
باش هەڵکردن پێکەوە:
(The two of them hit it off from the start.)
hit off, ١) لاساییکردنەوە.
٢) بە کورتی و بە باشی باسکردن
hit or miss, بە لامسەرلایی؛ یا گاڵ دێنێ یا پەموو؛
یا دەیگرێ یا نایگرێ؛ هات و نەهات.
hit (out) at, ١) نیشان لێگرتنەوە (مستەکۆڵە، زللە).
٢) هێرش بردنەسەر بە دەم؛ سەرزەنشتکردن.
hit the hay, [Slang], چوونە جێ؛ نووستن:
(I hit the hay at ten o'clock last night.)
hit the trail, [Slang], کەوتنەڕێ؛ ڕۆیشتن.
hit-and-run (hit′'n-run′), *adj.* ١) لێدان و ڕاکردن (ئوتومبیلچی).
٢) لێدان و هەڵاتن (شەڕی پارتیزان):
(the ~ tactic of guerilla warefare)
hitch (hich), *v.i.* ١) شەلین؛ بە هەنگەشەلێ ڕۆیشتن.
٢) بەسترانەوە؛ گیرخواردن؛ ئاڵۆسکان.
٣) پەیزەن بوون (ئەسپ)؛ قاچ لەیەکدان لە ڕۆیشتندا.
٤) [Slang]، پێوەبوون (ژنهێنان و شووکردن)؛ بەسترانەوە: *(to get ~ed)*
٥) [Slang]، دەست ڕاگرتن لە ئوتومبیل بۆ سوارکردن بە خۆڕایی.
v.t. ١) ڕاتەکاندن؛ تەکان پێدان؛ هەڵکێشان.
٢) (ا) بەستنەوە؛ پێوەبەستن (بە قولاپ یا زنجیر)؛ گرێدان؛ تونگ کردن.
ب) بەستنەوە بە دوای ئوتومبیل یا عەرەبانەوە؛ پێوەبەستن.
٣) [Colloq.]، ژنهێنان؛ شووکردن؛ بەستنەوە.
n. ١) تەکان. (٢) هەنگەشەلێ؛ شەلین.
٣) ئاڵۆسکان؛ کۆسپ؛ قۆرت: *(a ~ in our plans for the picnic)*.
٤) گرێ. (٥) (ا) گیرە. (ب) شتی پێوەبەستن (ئەڵقە، زنجیر، قولاپ).
٦) [Slang]، سواربوونی ئوتومبیل پاش دەست لێ ڕاگرتنی.
٧) [Military Slang]، ماوەی سەربازێتی.
without a hitch, بە ئاسانی؛ بەبێ گیروگرفت؛ بەڕەحەتی.
hitchhike (hich′līhik′), *v.i.* دەست لە ئوتومبیل ڕاگرتن بۆ
سوارکردن بە خۆڕایی.
hither (hi*th*′ēr), *adv.* بۆ ئێرە؛ بەرەو ئێرە؛ لێرە.
adj. ئەم لا؛ ئەم لاوە؛ لەم لاوە؛ نزیکتر بە ئێرە.
hithermost (hi*th*′ēr-mōst′), *adj.* نزیکترین (لێرەوە یا بۆ ئێرە).
hitherto (hi*th*′ēr-too′, hi*th*′ēr-too′), *adv.* ١) تا ئێستە.
٢) [Obs.]. ئێرە.

hitherward (hi*th*′ēr-wērd), *adv.* بەرەو ئێرە؛ بۆ ئێرە

hitherwards (hi*th*′ēr-wērdz), *adv.* = **hitherward.**

hit-or-miss (hit′ēr-mis′), *adj.* لاسەرلا؛ یا گاڵ دێنێ یا پەموو؛ یا دەیگرێ یا نایگرێ: *(a ~ approach to things)*.

hive (hīv), *n.* (١) پوورە هەنگ
(٢) کۆمەڵێك خەڵکی هەمیشە کۆششکەری سەرقاڵ
(٣) شوێنێکی سەرقاڵ

v.t. (١) هەنگ کۆکردنەوە لە پوورەدا. (٢) هەنگوین کۆکردنەوە لە پوورەدا.
(٣) کۆکردنەوە و هەڵگرتن بۆ دواڕۆژ؛ پاشەکەوت کردن

v.i. (١) چوونە ناو پوورە هەنگەوە. (٢) پێکەوە ژیان.

hives (hīvz), *n.pl.* لیری ئالۆشاوی یا خوراو؛ لیر.

hoar (hôr, hōr), *adj.* (١) سپی (قژ، سەر). (٢) سەرسپی؛ قژ سپی.
(٣) [Dial.]، کۆن؛ کەڕوو هەڵهێناو.

n. (١) سپێتی (سەر، قژ). (٢) زوقم.

hoard (hôrd, hōrd), *n.* شتی هەڵگیراو بۆ ڕۆژی تەنگانە؛ شتومەکی عەمارکراو بۆ دواڕۆژ

v.i. & v.t. هەڵگرتن بۆ ڕۆژی تەنگانە (پارە، ئازووقە)؛ عەمارکردن بۆ دواڕۆژ؛ پاشەکەوت کردن: *(to ~ money, food, etc.)*.

-**hoarder** *(n.).*

hoarding (hôr′diŋ, hōr′diŋ), *n.* هەڵگرتن بۆ ڕۆژی تەنگانە (پارە، خواردەمەنی)؛ عەمارکردن بۆ دواڕۆژ؛ پاشەکەوت کردن.

hoarding (hōr′diŋ, hōr′diŋ), *n.* (١) پەرژینێکی دارینی کاتییە لە دەوری خانوویەکدا کە دروست دەکرێت یا چاك دەکرێتەوە.
(٢) تەختەی بڵاونامە؛ تەختەی ئاگادارنامە.

hoarfrost (hôr′frôst′, hōr′frost′), *n.* زوقم.

hoarse (hôrs, hōrs), *adj.* (١) نووساو (دەنگ)؛ گڕ: *(a ~ voice)*.
(٢) دەنگ نووساو؛ دەنگ گڕ.

hoarsen (hôr′s'n, hōr′s'n), *v.t. & v.i.* دەنگ نووساندن؛ دەنگ نووسان؛ دەنگ گڕبوون.

hoary (hôr′i, hō′ri), *adj.* (١) سپی (قژ، سەر)
(٢) (ا) سەرسپی؛ بەشکۆ. (ب) بە گەنگەمووی سپی داپۆشراو (گەڵا).
(٣) زۆر پیر؛ کۆن

-**hoariness** *(n.).*

hoax (hōks), *n.* کەڵەك؛ گاڵتەبازی؛ گاڵتە؛ ساختە.

v.t. گاڵتەبازی کردن؛ کەڵەکچێتی کردن؛ گاڵتەکردن؛ بەفریوبردن.

hob (hob), *n.* قەراغی دەربۆقیوی ئاگردان بۆ شت لەسەر گەرم کردنەوە.

hob (hob), *n.* جنۆکە؛ دێوودرنج.

play (or raise) hob, گێرەشێوێنی کردن

hobble (hob′'l), *v.i.* شەلین؛ بە هەنگلەشەلێ ڕۆیشتن.

v.t. (١) وەها لێکردن کە بە هەنگلەشەلێ بڕوات.
(٢) پێوەندکردن (ئەسپ)؛ بەستنەوەی دوو قاچی ئەسپ پێکەوە بۆئەوەی ڕانەکات. (٣) ڕێ لێگرتن؛ کۆسپ خستنەڕێ؛ بەردەم گرتن.

n. (١) هەنگلەشەلێ؛ شەلین. (٢) پێوەند؛ پاشبەند؛ پەت یا گوریسی پێکەوە بەستنی دوو قاچی ئەسپ. (٣) [Rare]، کێشە؛ بارێکی ناخۆش.

hobby (hob′i), *n.* (١) ئەسپێکی مام ناوەندی بەدەماخ.
(٢) [Rare]، ئەسپەدارینەی منداڵان.
(٣) خولیا؛ شتێك کە مرۆڤ خووی پێوە دەگرێ و لەکاتی دەست بەتاڵیدا دەیکات.

hobby (hob′i), *n.* بازێکی ئەورووپایی بچووکە

hobby-horse (hob′i-hôrs′), *n.* (١) (ا) وێنەی ئەسپێکە سەماکەر دەیکات بەناو قەدیا لە سەمایەکی ئینگلیزیدا. (ب) ئەم سەماکەرە.
(٢) ئەسپەدارینەی منداڵ (کە برێتییە لە دارێك منداڵ سواری دەبێ و غارغارێنی پێ دەکات) (٣) ئەسپەدارینەی ڕاژەنێ.
(٤) ئەسپەدارینەی چەرخ و فەلەك.

hobgoblin (hob′gob′lin), *n.* (١) جنۆکە؛ دێوودرنج (٢) خێو.

hobnail (hob′nāl′), *n.* (١) بزمارێکی کورتی سەرپانە دەدرێت لە بنی پێڵاو. (٢) کەسێکە کە پێڵاوی وەها لەپێ دەکات؛ لادێیی.

v.t. بزماری کورتی سەرپان دان لە بنی پێڵاو.

hobnob (hob′nob′), *v.i.* (١) پێکەوە خواردنەوە.
(٢) (~ **with**)، زۆر برادەرێتی و هاودەمی لەگەڵ کردن.

hobo (hō′bō), *n.* (١) کرێکارێکی گەڕۆك.
(٢) کەسێکی بێ لانەی وێڵی بێکاری دەست لە خەڵك پانکەرەوەی گەڕۆك.

hock (hok), *n.* ڕەفیسك؛ پێچکە (ئاژەڵ، ڕەشەووڵاخ، ووڵاخی بەرزە، باڵندە).

v.t. پەککخستن بە بڕینی ژێی ڕەفیسك.

hock (hok), *n.* جۆرە شەرابێکی سپییە.

hock (hok), *v.t.* [Slang], خستنە ڕەهنەوە؛ ڕەهن کردن

n. ڕەهن؛ بارمتە.

hockey (hok′i), *n.* (١) یاری هۆکی (کە لەسەر سەهۆڵ دەکرێ).
(٢) یاری هۆکی (کە لەسەر زەوی دەکرێ)

hockshop (hok′shop′′), *n.* [Slang], دوکانی شت خستنە ڕەهنەوە

hocus (hō′kəs), *v.t.* (١) خەڵەتاندن؛ کەڵەك لێکردن؛ فریودان؛ ساختەلێکردن؛ فێڵ لێکردن. (٢) بەنگ پێدان.
(٣) بەنگ کردنە خواردنەوەوە

hocus-pocus (hō′kəs-pō′kəs), *n.* (١) قسەی بێ مانای جادووگەر (کە بەکاری دێنێ لە جادووگرتنەوەدا). (٢) فێڵ و تەڵەکەی جادووگەر
(٣) ووتە و کردەوەی هیچ و پووچ بۆ خەڵافاندن یا سەرنج ڕاکێشان لە فێڵ و تەڵەکەیەك. (٤) فێڵ و تەڵەکە؛ فریودان؛ ساختە؛ هەڵخەڵەتان.

v.t. & v.i. [Colloq.], بە تەڵەکە بردن؛ فریودان؛ خەڵەتاندن؛ فێڵ لێکردن.

hodge-podge (hoj′poj′), *n.* (١) چێشتی شلەی هەمەجۆر و تێکەڵاو.
(٢) چێشتی مجەوەر؛ شتی تێکەڵاو و پێکەڵاو و هەمەچیزە.

hoe (hō), *n.* پاچەکۆڵە؛ پاچەکۆڵەیەکی دەم پانی کلك درێژە.

v.t. & v.i. زەوی هەڵکەندن و خۆش کردن یا بژارکردن بە پاچەکۆڵە.

hog (hôg, hog), *n.* (١) بەراز؛ بەرازی ماڵی؛ ماڵۆس؛ خووگ.
(٢) کاوڕێکی نەبڕاوە. (٣) فلچەی پاککردنەوەی ژێرسکی کەشتی.
(٤) [Colloq.]، کەسێکی خۆپەرست و چاوبرسی، زۆر خۆر، یا پیس و پۆخڵ.

v.t. (١) پشت کووڕکردن (وەك هی بەراز).
(٢) یاڵی ئەسپ و ماین بڕین (هەتا هەر کۆتەرەکەی دەمێنێتەوە).
(٣) پاککردنەوەی ژێری کەشتی
(٤) [Slang]؛ پڕپیاکردن و بردن بە چاوبرسییانە؛ هەموو یا زیاتر لە بەشی خۆ بردن (خواردەمەنی، شت)

v.i. کووڕبوون (وەك پشتی بەراز)؛ چەمینەوە لە ناوەڕاستدا.

hogfish (hôg′fish′, hog′fish′), *n.* بەرازە ماسی.

hoggish (hôg′ish, hog′ish), *adj.* (١) بەرازانە؛ چاوبرسی و خۆپەرست و زۆرخۆر و پیس و پۆخڵ. (٢) پیس و پۆخڵ؛ چەپەڵ.

hogshead (hôgz′hed′, hogz′hed′), *n.* (١) بەرمیلێکی زل (١٠٠–١٤٠ گاڵۆن دەگرێت). (٢) پێوانەیەکی شلەیە برێتییە لە (٦٣) گاڵۆن

hogtie (hôg′tī′, hog′tī′), *v.t.* (١) هەر چوار پێ بەستنەوە؛ دەست و پێ بەستنەوە (٢) [Colloq.]، بەستنەوە؛ لەکارخستن؛ دەست بەستنەوە.

hogwash (hôg′wôsh′, hog′wäsh′), *n.* (١) بەرماوە (کە دەدرێت بە بەراز). (٢) قسەی قۆڕ و بێ مانا؛ قسەی هیچ و پووچ.

hoise (hoiz), *v.t.* [Obs.], = **hoist.**

hoist (hoist), *v.t.* بەرزکردنەوە (بە مەکینە)؛ هەڵبڕین.

n. (١) بەرزکردنەوە (بە مەکینە)؛ هەڵبڕین. (٢) جەگی ئەلەکتریکی؛ مەکینەی شت بەرزکردنەوە. (٣) (ا) ناوەڕاستی تەوەرەی کەشتی. (ب) بەرزی ئاڵا یا بایەوانێکی شەکاوە.

hoity-toity (hoi′ti-toi′ti), *adj.* (١) حولحولێ؛ جرپن؛ ڕاڕا.
(٢) لەخۆبایی؛ لووت بەرز.
(٣) تەنگەجیکڵانە؛ بۆڵەبۆڵکەر؛ بە هیچ ڕازی نەبوو.

n. ڕەووشتی وەها.

hokey-pokey (hō′ki-pō′ki), *n.* (١) فێڵو تەڵەکەی جادووگەر.
(٢) دۆندرمەی هەرزانی سەرجادە

hokum (hō′kəm), *n.* [Slang]. (١) ڕوودانی سەیرو قۆشمەو هەست بزوێنی شانۆنامەو چیرۆك. (٢) شتی قۆڕو بێ مانا؛ شتی هیچوپووچ.

hold (hōld), *v.t.* (١) گرتن (بە دەست، قۆڵ، یا شتی تر).
(٢) (أ) گرتن بۆنەوەی نەڕوات یا ڕانەکات؛ ڕاگرتن: ***(H~ the prisoner.; Will they ~ the train till we get there?)***
(ب) گرتن بەندیخانە): ***(He was held for a week.)*** .
(٣) گرتن: نەجوولاندنەوە؛ ڕاگرتن: ***(H~ your head on one side.)*** .
(٤) ڕاگیرکردن (تا نەکەوێ)؛ ڕاگرتن: ***(This pillar ~s the platform.)*** .
(٥) گرتن (زمان، دەم) ***(H~ your tongue.)***
(٦) بەرایی گرتن؛ وەستاندن؛ بەرهەڵستی کردن؛ ڕێ پێ نەدان؛ ڕێ لێگرتن.
(٧) ڕاگرتن (سەرنج): ***(The speaker held their attention.)*** .
(٨) (أ) بۆ هەڵگرتن (پارە، شت).
(ب) بۆ گرتن؛ بۆ هەڵگرتن (وە نەدان بە کەسی تر):
[H~ the seat (the reservation) for me.]
(٩) بەستنەوە بە بەڵێنەوە: ***(H~ him to his word.)*** .
(١٠) هەبوون؛ لە پلەوپایەیەکدا بوون؛ گرتنەدەست (کار):
(He ~s the office of mayor.)
(١١) پاراستن؛ نەدان بە دەست دوژمنەوە: ***(H~ the fort.)*** .
(١٢) گرتن (کۆڕ، کۆبوونەوە، پۆلی قوتابخانە)؛ پێکهاتن:
(to ~ a meeting, class, etc.)
(١٣) گرتن (کۆڕی دادگا): ***(The judge will ~ the court today.)*** .
(١٤) جێ تیابوونەوە؛ گرتن (دەفر، ژوور، هۆڵ، ئوتومبیل... هتد):
(This bottle ~s a quart.; This room ~s ten people.; The plane ~s two hundred passengers.)
(١٥) ڕا وا بوون؛ بڕوا وا بوون
(I hold your statement to be untrue.; to ~ an opinion)
(١٦) وا دانان ***(to ~ a person responsible for something)*** .
(١٧) خۆشویستن؛ ڕێز بۆ بوون: ***(to ~ one dear)*** .
(١٨) بڕیاردان (دادگا)
(١٩) بەستنەوە بە قۆنتەراتەوە (٢٠) خاوەن بوون.

v.i. (١) نەگۆڕان؛ دەست لێ بەرنەدان: ***(H~ on to your resolution.)*** .
(٢) بەرگەگرتن؛ نەپچڕان: ***(The rope held.)*** .
(٣) بە درووست یا ڕەوا دانران؛ کارپێکران.
(This principle ~s in any government.)
(٤) بەردەوام بوون: ***(The wind held from the north.)*** .
(٥) خۆگرتن (لەبەر هێرشدا). (٦) وەستان

n. (١) گرتن؛ شێوەی گرتن؛ بە دەست گرتن. (٢) دەسك.
(٣) شتێك کە دەستی پێوە دەگیرێ بۆ پاڵپشت. (٤) دەفر.
(٥) گیرە؛ مەنگەنە (٦) دەسەڵات؛ دەست بەسەرا ڕۆیشتن:
(His wife has a firm ~ over him.)
(٧) ژووری بەندیخانە
(٨) [Archaic]. سەنگەر؛ قەڵا.
(٩) وەستانێکی سەردەمی

catch hold of, گرتن دەست پیاگەیشتن
get hold of, (١) گرتن؛ دەست پیاگەیشتن (٢) دەسکەوتن؛ پەیداکردن
(٣) دۆزینەوە؛ دەسکەوتن:
(to look for and get hold of somebody)
hold back, (١) جڵەوگرتن؛ ڕێ لێگرتن (٢) خۆڕاگرتن؛ خۆگرتن.
(٣) هێشتنەوە؛ گلدانەوە
hold down, (١) دابین کردن؛ خستنە ژێردەستەوە؛ وەستاندن؛ ڕێ پێ نەدان (نرخ بەرزبوونەوە، ئازادبوون)
(٣) [Colloq.]، هەبوونو لەسەرمانەوە (کار)؛ کار گرتنەدەستو لەسەری مانەوە. ***(to hold down a job)***
hold in, (١) ڕاگرتن؛ جڵەوگرتن؛ ڕێ لێگرتن؛ دابینکردن.
(٢) دان بەخۆدا گرتن؛ هەستی خۆ دەرنەبڕین؛ زمانی خۆ گرتن؛ گرتن (هەناسە).
hold off, (١) خۆ دوورگرتن؛ دوورەپەرێز وەستان.
(٢) چاوەڕێ کردن؛ دواخستن: ***(Hold off for a minute.)*** .
(٣) بەرگری کردن؛ بەرهەڵستی کردن؛ لە دوورەوە ڕاگرتن (دوژمن)
hold on, (١) دەست لێ بەرنەدان؛ بەرنەدان؛ دەست پێوەگرتن؛ بەرەڵا نەکردن. (٢) بەردەوام بوون لەسەر؛ کۆڵ نەدان.
(٣) [Colloq.]، ڕاوەستە!؛ بوەستە!؛ چاوەڕێ بکە!؛ هێواش کە؛ پەلە مەکە.
hold one's own, لە خەڵك دوانەکەوتن؛ لەگەڵ حەریفی خۆدا دەرچوون یا دەربردنو جێ نەمان
hold out, (١) دەربردن؛ بەرگەگرتن؛ خۆگرتن؛ کۆڵ نەدان؛ بەردەوام بوون
(٢) مل نەدان؛ خۆ نەدان بە دەستەوە؛ بەرهەڵستی کردن.
(٣) پێشکەش کردن؛ پێدان؛ درێژکردن (دەست بۆ تەوقەکردن).
(٤) [Slang]، نەدان؛ پێ نەدان؛ بەدەستەوەنەدان؛ مل نەدان
hold over, (١) دواخستن (تێڕوانینی مەسەلەیەكو چارەکردنی).
(٢) مانەوە بۆ ماوەیەکی نەختێك زیاتر؛ هێشتنەوە؛ هێلانەوە
(٣) ڕاگرتن بەسەر سەرەوە (هەڕەشە).
hold together, یەککرتن.
hold up, (١) ڕاگرتن (تا نەکەوێتە خوارێ)؛ پاڵپشتی کردن (کۆڵەکە).
(٢) پیشاندان؛ خستنەڕوو. (٣) دەربردن؛ بەرگەگرتن؛ کۆڵ نەدان.
(٤) دواخستن؛ ڕێ لێگرتن؛ وەستاندن؛ کۆسپ لەبەردەمدا دانان.
(٥) ڕووتکردنەوە؛ ڕاگرتنو ڕووتکردنەوە.
hold water, بڕواپێکران؛ خۆڕاگرتن لەبەر تاقیکردنەوەو لێکۆڵینەوەدا؛ جێی بڕوابوون: ***(Your argument doesn't hold water.)***
hold with, (١) ڕا لەسەربوون؛ پەسەندکردن. (٢) لایەن گرتن.
lay (or take) hold of, (١) گرتن؛ وەرگرتن؛ توند گرتن بە دەست.
(٢) دەست بەسەرا گرتن؛ دەست بەسەرا کێشان

hold (hōld), *n.* خانەی بار (کەشتی)

holdall (hōld′ôl′), *n.* جانتای ڕێبوار.

holdback (hōld′bak′), *n.* (١) کۆسپ؛ قۆرت؛ لغاو.
(٢) قایش یا شیشی بەستنی ئەسپ بە عەرەبانەوە.

holden (hōl′d'n), *archaic past participle of* **hold.**

holder (hōl′dēr), *n.* (١) (أ) خاوەن یا کەسێکە شت لەدەستدابوو (چەك، سەنەد، کومپیالە). (ب) خاوەن (زەوی)؛ کەسێك کە شتێکی بەدەستەوە بێ (زەویوزار): ***(land ~)*** .
(ج) کرێچی؛ گرێ گرتە.
(٢) (أ) بگر؛ هەڵگر؛ شتێك کە شتێکی تری تێ بخرێ (دارجگەرە، مۆمدان)
(ب) بگر (مرۆڤ). (ج) دەزگر؛ دەستگر.

holdfast (hōld′fast′, hōld′fäst′), *n.* (١) بەتوند دەست پێوەگرتن.
(٢) گیرە؛ مەنگەنە.

holding (hōld′iŋ), *n.* (١) زەویوزاری بەکرێ گیراو.
(٢) (*pl.*) سامان (کومپیالە، سەنەد، بەش لە کۆمپانیای بەشکەدا)
(٣) گرتنی قەدەغەی یاریکەر لە وەرزش یا ملەملێدا لەلایەن یاریکەرێکی ترەوە

hold-over (hōld′ō′vēr), *n.* [Colloq.], هێلراوە؛ کەسێك کە دەهێلرێتەوە یا دەمێنێتەوە لەسەر کار زیاتر لە ماوەی یاسایی

hold-up (hōld′up′), *n.* (١) وەستان؛ بەنگ کردن؛ دواخستن؛ ڕاگرتن.
(٢) ڕووتکردنەوە؛ وەستاندنو ڕووتکردنەوە.

hole (hōl), *n.* (١) کون؛ چاڵ: ***(He dug a ~ in the ground.)*** .
(٢) کەنداو. (٣) قووڵایی ناو ڕووبار: ***(a swimming ~)*** .
(٤) لانە (گیاندار).
(٥) شوێنێکی بچووكو تاریكو پیسو ناخۆش (ژوور، خانوو).
(٦) ژووری بەندیخانە.
(٧) درز؛ کەلەبەر؛ کون: ***(a ~ in the wall)*** .
(٨) کون (جلوبەرگ)؛ دڕاوی.
(٩) ناتەواوی؛ کەموکورتی؛ نابەجێیی:

(We found ~s in his argument.)
(١٠) [Colloq.]. بارێکی ناخۆش‌و تەریقکەرەوە؛ تەنگوچەڵەمە.
(١١) (ا) کون (یاری گۆڵف)
(ب) دەوروبەرو ماوەی بەینی کونەکانی یاری گۆڵف
v.t. (١) کون تێکردن؛ کونکردن؛ کەلەبەر تێکردن؛ درزتێکردن؛ دڕاندن.
(٢) خستنە کونەوە؛ کردنە کونەوە.
(٣) هەڵدڕین (تونێل)؛ کونکردن؛ کوناودەرکردن.
burn a hole in one's pocket, خۆ نەگرتن‌و پارەکە هەموو خەرج کردن (دەڵێی گیرفانەکەی کون دەکات ئەگەر خەرجی نەکات).
hole in the wall, شوێنێکی بچووک‌و تەنگەبەرو ناخۆش.
in the hole, [Colloq.], قەرزار؛ لەدواوە؛ لەژێرەوە:
(I'm fifty dollars in the hole.)
pick holes in, کەم‌وکووڕی دەرخستن؛ ناتەواوی پیشاندان؛ رەخنەلێگرتن

holiday (hol′ə-dā′), *n.* (١) جەژنێکی ئاینی؛ ڕۆژێکی پیرۆز.
(٢) ڕۆژی پشوو (وەك هەینی).
(٣) (*pl*) [Chiefly British]، پشوو؛ ماوەی پشوو.
(٤) ڕۆژێکی پشوو کە تەرخانکراوە بۆ یادکردنەوەیەك.
(George Washington's birthday is a ~ in the US.)
adj. وەك هی ڕۆژی جەژن یا پشووە؛ خۆش‌و بە کەیف: *(the ~ spirit)*.

holiness (hō′li-nis), *n.* (١) پیرۆزی؛ پیرۆزێتی.
(٢) [H-]، نازناوی پاپایە: *(His H~ ; Your H~)*.

holler (hol′ẽr), *v.i. & v.t.* بانگ کردن؛ هاوارکردن؛ قیژاندن
n. بانگ؛ هاوار؛ قیژە

hollow (hol′ō), *adj.* (١) بۆش؛ پووچ؛ کلۆر؛ ناوکلۆر؛ پووت؛ قرپۆل
(٢) چاڵ؛ قوپاو. (٣) قووڵ *(~ cheeks)*.
(٤) پڕوپووچ؛ بێ بایەخ؛ هیچ‌وپووچ؛ بۆش؛ بێ مانا؛ بێ نرخ.
(٥) برسی
(٦) دەنگێکی مردوو؛ قووڵ‌و نەزرنگاوە (دەنگ): *(a ~ voice)*.
n. (١) کلۆر؛ کلۆری؛ کون؛ بۆشی؛ چاڵ؛ چاڵایی؛ قوپاوی. (٢) دۆڵ؛ شیو.
v.t. & v.i. بۆش کردن؛ هەڵکەندن؛ پووچ کردن؛ پووچ بوون؛ چاڵ کردن.
hollow out, هەڵکەندن‌و دەردان؛ بۆش کردن؛ ناو دەرهێنان.
-hollowly *(adv.)*; **hollowness** *(n.)*.

holly (hol′i), *n.* (١) درەخت یا دەوەنێکی هەمیشە سەوزی گەڵا بریقاوەو قەراغ دڕکاوی‌یە بەرەکەی لە شیلانی وورد دەچێت. (٢) گوڵ‌و گەڵاو بەری ئەم درەختە (بۆ ڕازاندنەوە لە کریسمەسدا بەکاردەهێنرێت).

Hollywood (hol′i-wood′), *n.* (١) شاری هۆلیوود (کە بە مەڵبەندی سینەماگەری ئەمەریکاو جیهان ناسراوە). (٢) سینەماگەری.

holo- (hol′ō, hol′ə, hō′lə), پێشگرێکە بەمانای هەموو؛ گشت؛ تەواو.

holocaust (hol′ə-kôst′), *n.* (١) قوربانی‌یەکی سووتێنراو.
(٢) لەناوبردنی خەڵك‌و گیاندار بە سووتاندن؛ وێران کردن بە ئاگر؛ بەرپاکردنی گەلێك کەس بە ئاگر (٣) بەرپاکردن؛ وێران کردن؛ وێران بوون؛ فەوتانی گشتی‌و تەواو.

holograph (hol′ə-graf′, hol′ə-gräf′), *adj.* بە دەستی دانەرەکەی نووسراوە.
n. بڕوانامە، نامە، یا وەسیەتنامەیەك کە بە دەستی دانەرەکەی نووسرابێت.

holster (hōl′stẽr), *n.* کیفی دەمانچە
v.t. خستنە کیفەوە

holt (hōlt), *n.* [Archaic], بێشەڵان؛ گردێکی دارودرەختاوی

holy (hō′li), *adj.* (١) پیرۆز؛ دەپەرسترێت.
(٢) خواپەرست؛ بەئاین؛ پیرۆز (مرۆڤ)؛ پاك: *(a ~ man)*.
(٣) شایستەی پەرستنە. (٤) تایبەتی بە عیساو بەسەرهاتی ژیانی.
(٥) [Slang]. تەواو؛ بە تەواوی؛ زۆر؛ نێجگار: *(She's a ~ terror.)*.
n. پەناگایەکی پیرۆز؛ شتێکی پیرۆز

Holy Communion, شێوی پیرۆز: باوو نەریتێکی خاچ پەرستی‌یە بریتی‌یە لە خواردنی پارچە نانێکی بچووك کە قەشە لە شەرابی پیرۆزی هەڵدەکێشێ.

holy-day (hō′li-dā′), *n.* جەژن (ئاینی).

Holy Father, باوکی پیرۆز؛ نازناوی پاپایە.

Holy Ghost, Holy Spirit, گیانی خودا (خاچ پەرستی).

Holy Roman Empire, ئیمپراتۆریەتی ڕۆمانی پیرۆز (لە سەدەی نۆ یا دەوە هەتا ساڵی ١٨٠٦).

Holy Rood, holy rood, (١) ئەو خاچەی عیسای پێوە هەڵواسرا.
(٢) خاچ.

Holy Scripture, = the Bible.

Holy See, پاپا؛ پاپایەتی؛ پلەو دەسەڵاتی پاپا.

Holy Sepulcher, گۆڕی عیسا.

Holy Spirit, = the Holy Ghost.

Holy Synod, کۆڕ یا ئەنجوومەنی بەڕێوەبەرایەتی کڵێسەی ئەرسەزۆکسی، واتە ڕۆژهەڵاتی.

Holy writ, = the Bible.

hom- (hōm, hom), = **homo-.**

homage (hom′ij, om′ij), *n.* (١) (ا) ئاهەنگی کڕنووش بۆ بردنی کشتیارو وەرزێرو دەست‌وپێوەند بۆ دەرەبەگ. (ب) کردارێك یا دیاری‌یەکە کە پەیوەندی نێوان وەرزێرو دەرەبەگ‌و ئاغای دەردەخات.
(٢) (~ do ; pay ~) ڕێزلێگرتنێکی زۆر؛ کڕنووش؛ کردەوەیەك یا شتێکی دراو کە ئەم ڕێزلێنانە پیشان دەدات:
(The town paid ~ to the great man.)

hombre (ôm′brā, om′bri), *n.* [Slang], پیاو؛ کابرا؛ زەلام؛ کەس.

home (hōm), *n.* (١) ماڵ؛ ماڵەوە؛ خانە؛ لانە.
(٢) نیشتەجێ؛ هەوارگا؛ مەڵبەند.
(٣) جێی لەدایکبوون؛ نیشتمان؛ شاری خۆ.
(٤) شوێنی ئاسوودەیی‌و خۆشی.
(٥) گۆڕ؛ ئارامگا.
(٦) خێزان؛ ماڵ: *(There are only ten ~s in the village.)*
(٧) کەڵفتەکارخانە؛ هەتیوخانە؛ تەمەڵخانە؛ هەژارخانە.
(٨) دەوروبەری سروشتی گیاندار یا ڕووەك.
(٩) مەڵبەند: *(Paris is the ~ of women's fashion.)*.
(١٠) گۆڵ (وەرزش). (١١) سەرشار.
adj. (١) ماڵی؛ خۆماڵی. (٢) ناوخۆ؛ ناوخۆیی (وەزارەت).
(٣) بارەگای گشتی؛ بارەگا: *(a ~ office)*.
(٤) بەکار؛ سەرکەوتوو.
(٥) لە شاری تیپەکە خۆی دەکرێت (وەرزش، ملەملێ): *(a ~ game)*.
adv. (١) بۆ ماڵەوە؛ بەرەو ماڵەوە؛ لە ماڵەوە.
(٢) بەرەو شوێنی خۆی؛ بەرەو ئەنجام: *(He drove the nail ~ .)*
(٣) بۆ ناوجەرگەی مەسەلەکە؛ یەکسەرو بەباشی (دووان، پیشاندان):
(He drove the point ~ .)
v.i. (١) چوونەوە بۆ ماڵەوە. (٢) ماڵ هەبوون؛ خاوەن خێزان یا ماڵ بوون
v.t. لانە پێدان؛ گرتنەخۆ؛ پەنادان؛ بردنە ماڵەوە.
at home, (١) لە ماڵەوە؛ لە ماڵی خۆدا؛ لە گەڕەك، شار یا نیشتمانی خۆدا.
(٢) وەك لە ماڵی خۆدا بوون؛ بە ئاسوودەو شادمان؛ پێ خۆش بوون (شوێن)
(I feel at home in this town.)
(٣) شارەزا؛ بزان: *(He is at home in this subject.)*.
(٤) پێشوازی میوان کردن.
(٥) ئاهەنگێك لە ماڵەوە.
bring home to, (١) پیشاندان؛ تێگەیاندن؛ پێ سەلماندن.
(٢) لۆمەکردن؛ خەتابارکردن
come home, (١) گەڕانەوە بۆ ماڵەوە؛ گەڕانەوە سەر شار؛ گەڕانەوە.
(٢) جێگیر نەبوون (لەنگەر)؛ نەگرتن.

see a person home, لەگەڵ کەسێکدا چوون بۆ ماڵەکەی خۆی؛ بردنەوەی کەسێك بۆ ماڵی خۆی.

home-bred (hōm′bred′), *adj.* (١) ماڵی؛ خۆماڵی (٢) سادە؛ نەزان؛ هیچ نەزان؛ کێوی.

home-brew (hōm′brōō′), *n.* خواردنەوەی سەرخۆشکەری خۆماڵی (بەتایبەتی بیرە).

home-coming (hōm′kum′iŋ), *n.* (١) هاتنەوە ماڵەوە؛ گەڕانەوە بۆ ماڵەوە (پاش ماوەیەکی دووروودرێژ. (٢) ئاهەنگێکی ساڵانەی کۆلێجو زانکۆ کە دەرچووانی ڕابوردوو تێیدا بەشدار دەبن.

home economics, هونەرو زانستی ماڵ بەڕێوەبردن؛ زانستی ماڵداری؛ کابانی

home-grown (hōm′grōn′), *adj.* خۆماڵی (میوەو سەوزە)؛ لە ناوچەی خۆ پەروەردەکراو.

homeland (hōm′land′), *n.* نیشتمان؛ وڵات

homeless (hōm′lis), *adj.* بێ لانە؛ بێ ماڵ؛ ئاوارە؛ وێڵ؛ دەربەدەر؛ بێ نیشتمان؛ سەرگەردان؛ بێکەس.

homelike (hōm′līk′), *adj.* خۆش و ڕەحەت وەك ماڵەوە؛ وەك ماڵی خۆ.

homely (hōm′li), *adj.* (١) (ا) خۆماڵی؛ خۆیی؛ ناوماڵی. (ب) خانەپەرست؛ حەز لە ماڵەوە بوون کەر. (٢) (ا) سادە؛ ئاسایی؛ خۆماڵی: *(~ virtues)* . (ب) سادە؛ نەزان؛ کێوی. (٢) ناشرین ئافرەت؛ سادە؛ ڕووی دەرەوەی پێوە نییە: *(a ~ girl)* .

-homeliness *(n.).*

home-made (hōm′mād′), *adj.* (١) خۆماڵی؛ خۆکردە. (٢) سادە.

home-maker (hōm′māk′ĕr), *n.* کەیبانوو؛ ژن؛ ژنی ناوماڵ.

homeo- (hō′mi-ə, hom′i-ə), *Also* **home-**, **homoio-**, پێشگرێکە بەمانای: هەمان؛ لەیەکچوو؛ وەك یەك؛ خۆ.

Home Office, وەزارەتی ناوخۆی ئینگلتەرە.

home office, بارەگای گشتی کۆمپانیایەك.

homeopathy (hō′mi-op′ə-thi), *n.* چارەکردنی هەندێ نەخۆشی بە پێدانی دەرمانێکی کەم بە نەخۆشەکە، هەمان دەرمان کە ئەگەر زۆری لێ بدرێت بە کەسێکی ساغ هەمان نەخۆشی دەگرێت.

-homeopath *(n.)*; **homeopathist** *(n.)*; **homeopathic** *(adj.)*; **homeopathically** *(adv.).*

Homeric (hō-mer′ik), *adj.* هۆمەری؛ تایبەتی بە بوێژی یۆنانی دێرین " هۆمەر " و هۆنراوەکانی و چەرخەکەی.

home rule, خودموختاری؛ حوکمی ناوخۆیی.

homesick (hōm′sik′), *adj.* بیری ماڵەوە کەر؛ بیری نیشتمان کەر؛ تووش بووی دەردی دووری.

homesickness (hōm′sik′nis), *n.* دەردی دووری (لە ماڵەوە یا لە نیشتمان)؛ بیری ماڵەوە یا نیشتمان کردن؛ دەردی دوور وڵاتی؛ سۆزی نیشتمان.

home-spun (hōm′spun′), *n.* (١) قوماشی خۆماڵی. (٢) قوماشی سادە یا ڕەشۆکی. *adj.* (١) خۆماڵی (قوماش یا شتی تر). (٢) لە قوماشی خۆماڵی دروستکراو. (٣) سادە؛ خۆماڵی: *(~ virtues)* .

homestead (hōm′sted′), *n.* (١) خانووبەرە؛ ماڵ و زەوی‌وزاری دەوروبەری (٢) ماڵ؛ خانە.

homestretch (hōm′strech′), *n.* (١) دوا قۆناغی پێشبڕکێی ئەسپ. (٢) دوا قۆناغی کارێك.

hometown (hōm′toun′), *n.* شاری لەدایکبوون؛ نیشتەجێ؛ شاری خۆ

homeward (hōm′wērd), *adv. & adj.* بەرەو ماڵەوە؛ بۆ ماڵەوە.

homewards (hōm′wērdz), *adv.* = **homeward.**

homework (hōm′wûrk′), *n.* (١) خوێندن و کۆششی ماڵەوەی قوتابی؛ ئەرکی دراو بە قوتابی. (٢) خۆ ئامادەکاری؛ خۆ ئامادەکردن بۆ ئەرك یا کارێك: *(to do one's ~)* .

homey, homy (hōm′i), *adj.* [Colloq.]. وەك ماڵی خۆ؛ خۆش و ڕەحەت و پڕ ئاسوودە وەك ماڵەوە.

homicidal (hom′ə-sīd′'l), *adj.* (١) تایبەتی بە پیاوکوژی. (٢) پیاوکوژ؛ مەیلی پیاوکوژی هەیە: *(a ~ person)*

homicide (hom′ə-sīd′), *n.* (١) پیاوکوشتن؛ پیاوکوژی؛ کوشتن. (٢) پیاوکوژ.

homily (hom′'l-i), *n.* (١) پەندی ئاینی (بەتایبەتی هی ئینجیل)؛ سەرگوزشتەی ئاینی؛ ئامۆژگاری (ئاینی). (٢) ووتارێك دەربارەی ڕەوشت چاکی و ڕێی ڕاست و پاك گرتن.

homing (hōm′iŋ), *adj.* (١) بەرەو ماڵەوە؛ بۆ ماڵەوە؛ ڕۆیشتوو بۆ ماڵەوە. (٢) بیری ماڵەوە کەر؛ حەزکەر لە چوونە ماڵەوە.

homing pigeon, کۆتری نامەبەر؛ کۆتری ماڵ دۆزەرەوە: جۆرە کۆترێکە پاش ڕاهێنان دەتوانێت لە دوورەوە بگەڕێتەوە سەر ماڵەکەی خۆی بێ ئەوەی ڕێ وون بکات.

hominy (hom′ə-ni), *n.* گەنمەشامی هاڕاو یا کوتراو.

homo (hō′mō), *n.* (١) مرۆڤ؛ ئادەمیزاد؛ پیاو. (٢) توخمی مرۆڤی ئێستا و چەند توخمێکی کۆنی نەماو.

homo- (hō′mə, hom′ə), پێشگرێکە بەمانای: هەمان؛ چوونیەك؛ وەك یەك؛ لەیەکچوو.

homochromatic (hō′mə-krō-mat′ik), *adj.* یەك ڕەنگ

homogamous (hō-mog′ə-məs), *adj.* (١) گوڵی یەك توخم؛ گوڵی نێرك و نێرەکدار. (٢) نێرك و نێرەك، واتە ئەندامی مێینەونێرینەی گوڵ، پێکەوە پێگەییو.

homogeneity (hō′mə-jə-nē′ə-ti), *n.* چوونیەکی؛ هاوتوخمی؛ یەك شێوەیی؛ یەکدانی؛ لەیەکچوون؛ یەکسانی.

homogeneous (hō′mə-jē′ni-əs), *adj.* هاوتوخم؛ یەکسان؛ چوونیەك؛ یەك شێوە؛ یەکدان.

homogenize (hō′mə-jə-nīz′), *v.t.* یەکسان کردن؛ وەك یەك لێکردن؛ یەك شێوە کردن؛ یەك توخم کردن؛ هاوتوخم کردن

homogenized milk, شیرێکە کە چەورییەکەی وەها ووردکراوە کە دانرا سەرتوێژ ناگرێت.

homogenous (hō-moj′ə-nəs), *adj.* هاوڕەگەز (ژیوارناسی، زیندەوەرزانی)؛ هاوتوخم؛ چوونیەك.

homogeny (hō-moj′ə-ni), *n.* هاوڕەگەزی؛ هاوتوخمی؛ چوونیەکی.

homograph (hom′ə-graf′, hō′mə-gräf′), *n.* هاوحونجە: ووشەیەکە کە وەك ووشەیەکی تر حونجە دەکرێت، بەڵام ماناو سەرچاوەکەی جیاوازەو هەندێك جار بێژانەکەیشی: (قوڕقوشم lead ؛ ڕابەری کردن: lead)

homologous (hō-mol′ə-gəs), *adj.* چوونیەك (لە پێکهاتن و فرمان و جێگەو باردا)؛ هاوسەرچاوە (ژیوارناسی)؛ هاوڕەگەز.

homomorphic (hō′mə-môr′fik, hom′ə-môr′fik), *adj.* = **homomorphous.**

homomorphism (hō′mə-môr′fiz'm), *n.* هاوشێوەیی؛ هاوشێوەیی و هاوقەبارەیی.

homomorphous (hō′mə-môr′fəs), *adj.* هاوشێوە؛ هاوشێوەو هاوقەبارە.

homomorphy (hō′mə-môr′fi, hom′ə-môr′fi), *adj.* = **homomorphism.**

homonym (hom′ə-nim′, hō′mə-nim′), *n.* (١) ووشەی هاودەنگ و هاوحونجە: ووشەیەکە کە دەنگ و حونجەی وەك ووشەیەکی تر بێت بەڵام ماناو سەرچاوەی جیا بێت: (گۆمی مەلە؛ گۆمی ئاو: pool ، یاری بلیارد pool)، (قۆچ هاوێژ: butter ؛ کەرە: butter). (٢) ووشەی هاوبێژ: ووشەیەکە کە دەنگی وەك ووشەیەکی تر وایە. بەڵام ماناو

سەرچاوەو حونجەی جیایە: (سەتل: **pail** : ڕەنگ زەردهەڵگەڕاو: **pale**).
(وشەی **homograph** ؛ **homophone** ببینە).
(٣) کەسی هاوناو؛ مرۆڤی هەمان ناو.

homonymous (hō-mon′ə-məs), *adj.* (١) هاوبێژو هاوحونجە (وشەی پێشوو ببینە). (٢) هاوبێژ (ووشە).
(٣) هاوناو (مرۆڤ).

homonymy (hō-mon′ə-mi), *n.* (١) هاوبێژیو هاوحونجەیی.
(٢) هاوبێژی. (٣) هاوناوی.

homophone (hom′ə-fōn′), *n.* (١) تیپی هاودەنگ.
(وەك **s, c** : **saucer** ؛ **j, g** : **gem, jump**).
(٢) ووشەی هاوبێژ: ووشەیەکە کە هەمان دەنگی هەبێ وەك ووشەیەکی تر، بەڵام حونجەو ماناو سەرچاوەی جیا بێت: (وەك: مام ناوەندی؛ پەڕین؛ قژ زەرد **fair** ، کرێ: **fare**). (قەڕەم: **reed** ؛ خوێندنەوە: **read**).
(وشەی **homonym** ؛ **homograph** ببینە).

homophonic (hom′ə-fon′ik), *adj.* (١) هاوبێژ (ووشە).
(٢) هاوبێژ (تیپ).

homophonous (hō-mof′ə-nəs), *adj.* = **homophonic.**

homophony (hō-môf′ə-ni), *n.* هاوبێژی (ووشە، تیپ).

Homosapiens (hō′mō sā′pi-enz′), مرۆڤ؛ نادەمیزاد.

homosexual (hō′mə-sek′shōō-əl), *adj.* حیز؛ هەتیوباز؛ حەز لە هاوتوخم کەر.
n. کەسێکی حیز یا هەتیوباز.

homosexuality (hō′mə-sek′shōō-al′ə-ti), *n.* حیزی؛ حیزێتی؛ هەتیوبازی؛ حەز لە هاوتوخم کردن.

homy (hōm′i), *adj.* [Colloq.], = **homey.**

hone (hōn), *n.* هەستان؛ زبرە.
v.t. تیژکردنەوە (بە هەستان یا زبرە)؛ دەمەزەردکردن (ڕاستی یا مەجازی).

hone (hōn), *v.i.* [Dial.], (١) بۆ بەتاسەوە بوون؛ زۆر ویستن.
(٢) بۆڵەبۆڵ کردن؛ سکاڵاکردن.

honest (on′ist), *adj.* (١) بەڕێز؛ ڕێز لێ گیراو؛ بڕواپێکراو؛ باش.
(٢) پاك (مرۆڤ)؛ ڕاستگۆ؛ ڕاستاڵ؛ ڕاست؛ سەرڕاست؛ دڵپاك؛ دڵوداوێن پاك:
(an ~ man)
(٣) دڵسۆزانە؛ بەدڵ؛ بە ڕاستی: *(an ~ effort)* .
(٤) بە شەرەف؛ سەربەرز؛ پاك؛ بە پاکیو ڕێی ڕاست گرتن دەسکەوتووە:
(an ~ living)
(٥) ڕاستەقینە؛ پوختە؛ بێ فێڵو گزی: *(~ wool)* .
(٦) سادەو کراوە؛ هیچ نەشارەوە: *(an ~ face)* .
(٧) [Archaic]، داوێن پاك.

honestly (on′ist-li), *adv.* (١) بە پاکی؛ بە دڵپاکی؛ بە سەرڕاستی؛ بە دڵسۆزانە. (٢) بەڕاستی؛ بڕوا بکە؛ درۆت لەگەڵ ناکەم؛ بەڕاستمە:
(H~ , I'll do it.)

honesty (on′is-ti), *n.* (١) دڵپاکی؛ پاکی؛ ڕاستگۆیی؛ سەرڕاستی؛ ڕاستی؛ ڕاستو درووستی. (٢) [Archaic]، داوێن پاکی.
(٣) جۆرە ڕووەکێکی گوڵ ئەرخەوانییە.

honey (hun′i), *n.* (١) هەنگوین. (٢) شتی شیرین.
(٣) گیانەکەم؛ خۆشەویستەکەم؛ شیرینەکەم؛ چاوەکەم.
adj. (١) هەنگوینی. (٢) شیرین؛ خۆشەویست.
v.t. (١) شیرین کردن؛ خۆش کردن.
(٢) بە زمانی خۆش لەگەڵ دووان. (٣) مەرایی کردن؛ کلکەلەقێ بۆ کردن.
v.i. بە زمانی خۆشو شیرین لەگەڵ دووان.

honeybee (hun′i-bē′), *n.* هەنگ.

honeycomb (hun′i-kōm′), *n.* (١) شانە هەنگوین؛ دووبەرەی هەنگوین. (٢) شتێك کە لە شانە هەنگوین بکات.
v.t. (١) کون کون کردن؛ کون تێکردن. (٢) بنکەن کردن؛ هەمووگرتنەوە.
v.i. کون کون بوون؛ کون تێ بوون.
adj. شانە هەنگوینی؛ وەك شانە هەنگوین.

honeydew (hun′i-dōō′, hun′i-dū′), *n.* (١) شیلە (کە گەڵای هەندێك درەخت دەریدەدات). (٢) **honeydew melon**

honeydew melon, جۆرە کاڵەکێکی زۆر شیرینە وەك هەنگوین.

honeyed (hun′id), *alternative past tense and p.p. of-* **honey.**
adj. (١) شیرین کراو؛ شیرین؛ هەنگوین تێکراو.
(٢) خۆشو شیرین (ووشە، دووان): *(~ words)* .

honeymoon (hun′i-mōōn′), *n.* (١) یەکەم مانگی دوای ژنهێنان یا شووکردن. (٢) مانگی شەکراو؛ ئەو کاتەی بووكو زاوا پێکەوە بەسەری دەبەن دوای شایی.
v.i. شیرینە مانگ ڕابواردن؛ ماوەی دوای شایی پێکەوە بردنە سەر (بووكو زاوا).

honeysuckle (hun′i-suk′l), *n.* ڕووەکێکی گەڵاوگوڵ شیلاوی گوڵ سپیو بۆن خۆشە بە دارو دیواردا هەڵدەگەڕێت.

honied (hun′id), *adj.* = **honeyed.**

honk (hôŋk, hoŋk), *n.* (١) دەنگی قازە کێویلە. (٢) هۆڕنی ئوتومبیل.
v.i. & v.t. هۆڕن لێدان.

honky-tonk (hôŋ′ki-tôŋk′), *n.* [Slang], مەیخانە یا تیاترۆیەکی هەرزانبەهاو بەدناو.

honor, honour (on′ẽr), *n.* (١) ڕێز.
(٢) ناوبانگ؛ ناوی باش؛ سەربەرزی.
(٣) ڕاستی؛ ڕەووشت چاکی؛ باشی؛ سەربەرزی:
(He conducts himself with ~ .)
(٤) داوێن پاکی؛ پاکی.
(٥) ناموس؛ شەرەف؛ ئابڕوو؛ حەیا.
(٦) شانازی؛ جێی شانازی: *(It is a great ~ to be your friend.)*
(٧) [H-]، نازناوی ڕێزگرتن (بەڕێزتان، بەڕێز فلان کەس)؛ جەناب:
(Your, His, Her H~)
(٨) خەڵات؛ نیشانەی خەڵات.
(٩) (*pl.*) خەڵات یا بڕوانامەی شەرەف کە دەدرێت بە قوتابی لێهاتووو زیرەك.
(١٠) بەڵێنی شەرەف (بۆ کردن یا نەکردنی کارێك).
(١١) مایەی سەربەرزیو شانازی: *(to be an ~ to one's family)* .
v.t. (١) ڕێزلێنان؛ ڕێزگرتن.
(٢) گەورەکردن (نەڵێن: گەورەت کردین)؛ ڕێزگرتن: *(to ~ someone)* .
(٣) پەرستن. (٤) خەڵات کردن.
(٥) (ا) ڕاگرتن؛ نەشکان؛ پەیڕەوی کردن: *(to ~ an agreement)*
(ب) قایل بوون بە دانەوەی قەرز لەکاتی خۆیدا:
(Will you ~ this check?)

do honor to, (١) زۆر ڕێزلێگرتن.
(٢) بوون بە مایەی شانازی بۆ؛ گەورەکردن.

do the honors, (١) خانەخوێیی کردن؛ بە ئەرکی خانەخوێ هەڵسان.
(٢) ئەرکی ئاهەنگگێڕ بینین وەك میوان بەیەکتری ناسینو ووتاری پێشەکی خوێندنەوەو بادەنۆشین خوازی.

on (or upon) one's honor, شەرەف خواردن؛ سوێند بە شەرەف خواردن. (نەڵێن: بە شەرەفم): *(on my honor)* .

honorable (on′ẽr-ə-b′l), *adj.* (١) بەڕێز (کە وەك نازناو بەکاردەهێنرێت: بەڕێز فلان کەس)؛ جەناب. (٢) بەناوبانگ؛ بەڕێز.
(٣) بە شەرەف؛ بە ناموس؛ سەربەرز؛ ڕووسپی؛ مەرد: *(an ~ man)* .
(٤) (ا) جێی شانازیە: *(~ mention)* .
(ب) مایەی شەرەفو سەربەرزییە: *(~ peace terms)*

honorably (on′ẽr-ə-bli), *adv.* بە شەرەفەوە؛ بە ناموسەوە؛ مەردانە؛ بە سەربەرزی: *(to behave ~ ; to live and die ~)* .

honorarium (on′ə-râr′i-əm), *n.* خەڵاتی ڕێزگرتن: ئەو پارەیەیە کە دەدرێت بە کەسێك لە بریتی کارێك کە کرێی بۆ نەبڕاوەتەوە.

honorary (on′ə-rer′i), *adj.* (١) تەنها لەرووی ڕێزگرتنەوە دەکرێت
یا دەدرێت (بروانامەی دکتۆرا)؛ شانازنامە: *(an ~ degree)*
(٢) (ا) هەر بەناو و لەرووی ڕێزلێنانەوە (پلەیەکی بەرز لە دەزگایەکدا):
(the ~ president of the club; an ~ title)
(ب) بە خۆشی خۆ و بێ مووچە (ئەرك بینین).
(٣) لەسەر بەڵێن و سەرڕاستی ئەو کەسە بەندە نەك لەسەر یاسا (ئەرکی سەرشان، قەرز)

honorific (on′ə-rif′ik), *adj.* بۆ ڕێزلێگرتنە؛ بۆ شانازی دەربڕینە (بەو کەسەوە *(an ~ title)*
n. ووشە، نازناو، یا شێوەیەکی بانگ کردن و گفتوگۆیە کە نیشانەی ڕێزگرتنە لەو کەسە

honour (on′ẽr), *n. & v.t.* = **honor.**

hood (hood), *n.* (١) کڵاو یا کڵێتەی سەروملی داپۆش (بە جیا یا وەك بەشێك لە ڕۆب و عەبا وەك هی قەلەندەری خاچ پەرستان). (٢) (ا) کڵاوی ڕۆبی ئاهەنگی دەرچوونی قوتابی کۆلێج و زانکۆ. (ب) بۆنێت یا کڵاوەی ئوتومبێل.
(ج) سەری عەرەبانەی ئەسپ و منداڵ. (هـ) چاوبەستی باز (کاتی ڕاونەکردن).
(٣) پۆپنەی باڵندە؛ کڵاوەی مەل
v.t. (١) کڵاو کردنەسەر؛ کڵاوە کردنەسەر؛ چاوبەستکردن
(٢) شاردنەوە؛ داپۆشین.

hood (hood), *n.* [Slang], شەلاتی؛ شەقاوە؛ شەقاوەچی.

-hood (hood), پاشگرێکە بەمانای (١) بار؛ سەردەم؛ چەرخ:
(childhood)
(٢) هەموو ئەندامانی کۆمەڵە یا پیشەیەك *(priesthood)*.

hooded (hood′id), *adj.* (١) کڵاو لەسەر؛ کڵاودار
(٢) کڵاوەدار؛ سەردار؛ داپۆشراو (٣) پۆپنەدار.

hoodlum (hōōd′ləm), *n.* [Colloq.], شەلاتی؛ شەقاوە؛ شەقاوەچی.

hoodwink (hood′wiŋk′), *v.t.* (١) چاوبەستکردن؛ چاوبەستنەوە
(٢) [Obs.]، شاردنەوە؛ داپۆشین
(٣) خەڵەتاندن؛ هەڵخەڵەتاندن؛ ساختەلێکردن؛ بەفریوبردن.

hooey (hōō′i), *interj. & n.* [Slang], قسەی قۆڕ و بێ مانا؛
قسەی هیچ و پووچ

hoof (hoof, hōōf), *n.* (١) سمی ووڵاخ؛ سمی گیاندار
(٢) [Slang] پێ؛ قاچ.
v.t. & v.i. (١) بە ژێر پێوەکردن؛ پێشێل کردن؛ کوتانەوە بە سم.
(٢) [Colloq.]، بە پێ ڕۆیشتن؛ پیاسەکردن. (٣) [Slang]، سەماکردن.
(٤) [Slang] ئیمزاکردن؛ مۆرکردن.
on the hoof, زیندوو؛ سەرنەبڕاو

hoofed (hooft, hōōft), *adj.* سمدار.

hoofer (hoof′ẽr, hōōf′ẽr), *n.* [Slang], سەماکەر

hook (hook), *n.* (١) قولاپ (٢) قولاپی ڕاوەماسی
(٣) (ا) سنگ، جل هەڵواسین. (ب) قەنارە.
(٤) [Nautical Slang]، لەنگەر (کەشتی). (٥) داس.
(٦) (ا) سووکی چەماوەی زەوی (ب) پێچی ڕووبار یا جۆگە.
(٧) داو؛ تەڵە (٨) بەشی داکوتراوی ئەنجامە.
v.t. (١) بە قولاپ گرتن (٢) خەڵەتاندن؛ هەڵخەڵەتاندن؛ دەسبڕین؛ فریودان؛ ساختەلێکردن (٣) دزین؛ ڕفاندن (٤) قۆچ لێدان؛ بریندارکردن.
(٥) وەك قولاپ لێکردن. (٦) سووژن؛ سووژنی چەماوە؛ شیشی چنین.
(٧) تۆپ لێدان و پێچ پێکردنەوەی (یاری بێسبۆڵ)
(٨) پێوەکردن (ژنهێنان و شووکردن)؛ پێوەبوون.
v.i. (١) چەمینەوە؛ چەمانەوە
(٢) (ا) بەسترانەوە بە قولاپ. (ب) گیرانەوە بە قولاپ
(٣) [Slang] پێوەبوون (ژنهێنان و شووکردن). *(He is ~ed.)*.
(٤) [Slang] تووش بوون و واز بۆ لێ نەهێنران (خوو، خۆشەویستی)؛ پێوەبوون؛ تێکەوتن (دڵداری):
(He is ~ed on cigarettes.; She is ~ed on him.)

by hook or by crook, بەزۆر بێ یا بە خوایشت؛ بە هەرچۆنێك بێت؛ بە هەرشێوەیەك بێت.

get off the hook, ڕزگارکردن لە ئەرکێك یا لێپرسینەوەیەك؛ بەرەڵاکردن؛ شتێکی ناخۆش لەکۆڵ کردنەوە.

hook up, (١) پێوەبەستن بە قولاپ. (٢) بەستن بە ئەلەکتریکەوە (ڕادیۆ، تەلەفزیۆن)؛ پێکەوەبەستن؛ کردن بەیەکدا.

hookah, hooka (hook′ə), *n.* نێرگەلە.

hook and eye, قولاپ و ئەڵقەیەکی بچووکە دەکرێن بەیەکدا بۆ جل بەستن بەیەکەوە (سوخمەی مەمك، بەروانکە... هتد).

hooked (hookt, hook′id), *adj.* (١) چەماوە.
(٢) قولاپدار؛ سنگدار. (٣) [Slang]، (ا) هۆگری بەنگە؛ تلیاك خۆر
(ب) پێوەبوو؛ بە دواوەوە بوو؛ گیراو.

hooker (hook′ẽr), *n.* (١) کەشتییەکی بچووکی دوو تەوەرەی هۆڵەندییە. (٢) کەشتییەکی یەك تەوەرەی ئینگلیزی یا ئێرلەندییە
(٣) کەشتییەکی کۆنی ناقۆڵا. (٤) [Slang]، سیخوڕ؛ جاسووس.

hooker (hook′ẽr), *n.* [Slang], (١) قومێك ویسکی.
(٢) قەحبە؛ ئافرەتێکی سووك.

hook-nose (hook′nōz′), *n.* لووتی چەماوە.
-hooknosed *(adj.)*.

hook-up (hook′up′), *n.* (١) تەل و سویچی بەستنی ڕادیۆ و تەلەفزیۆن و تەلەفۆن... هتد؛ بەستنی ئەم شتانە.
(٢) [Colloq.]، پەیمان یا یەکگرتنی دوو حیزب یا فەرمانڕەوایی.

hook-worm (hook′wûrm′), *n.* کرمی قولاپدار (لەریخۆڵەدا)

hooky (hook′i), *n.* [Colloq.], خۆدزینەوە لە قوتابخانە یا لە ئیش:
(to play ~)

hooligan (hōō′li-gən), *n.* =**hoodlum.**
-hooliganism *(n.)*.

hoop (hōōp, hoop), *n.* (١) ئەڵقە، شریت، یا تیرەیەکی ئاسنە کە دەوری بەرمیلی تەختەوسنووقی پێ دەگیرێ. (٢) ئەڵقەی دەست؛ ئەموستیلە
(٣) ئەڵقەی ژێر تەنوورە (بۆ فشکردنەوەی).
v.t. دەورەدان بە ئەڵقە، شریت، یا تیرەیەك

hoopla (hōōp′lä), *n.* [Colloq.], (١) هەراوزەنا؛ هەراوهوریای ئاهەنگ و خۆشی؛ دەبدەبە. (٢) دروانێکە بۆ چاوبەستکردن و بەهەڵەدابردن و سەر لێ شێواندن.

hoopoe (hōō′pōō), *n.* پەپووسلێمانکە.

hoop skirt, (١) چوارچێوەی ژێر تەنوورە بۆ فشکردنەوەی.
(٢) تەنوورەی فشکراوە بەم شێوەیە.

hooray (hoo-rā′), *interj., n., v.i. & v.t.* = **hurrah.**

hoot (hoot), *v.i.* (١) خوێندنی کونەپەپوو. (٢) هووهاکێشان.
v.t. (١) هووها لێ کێشان؛ ناڕەزایی دەربڕین بە هووها لێ کێشان.
(٢) بە هووهاکێشان کردنەدەرەوە:
(They ~ted him out of the room.)
n. (١) دەنگی کونەپەپوو؛ خوێندنی کونەپەپوو. (٢) دەنگێکی وەها.
(٣) هووها؛ هووهاکێشان
(٤) شتێکی هیچ و پووچ و بێ نرخ:
(He doesn't give a ~ for your opinion.)

hooves (hōōvz, hoovz), *n. alternative plural of* **hoof.**

hop (hop), *v.i.* (١) بە هەنگڵەشەلێ بازدان یا ڕۆیشتن.
(٢) قونەکردن (بۆق، مەل)؛ قونەقون کردن؛ هەڵقونین؛ بازدان.
(٣) [Colloq.]، سەماکردن.
(٤) [Slang]، ڕۆیشتن.
v.t. (١) بەسەردا بازدان؛ خۆ بەسەردا هەڵدان: *(H~ the hedge.)*.
(٢) خۆ هەڵدانە سەر؛ بازدانە سەر؛ سواربوون: *(to ~ a train)*.
(٣) [Colloq.]، بەسەردا فڕین بە فڕۆکە.
n. (١) هەنگڵەشەلێ. (٢) قونە؛ قونەقون؛ بازدان؛ خۆهەڵدان.

(٣) [Colloq.]. سەما. (٤) [Colloq.]، بە فرۆکە فرین بەسەردا.

hope (hōp), *n.* (١) هیوا؛ ئومێد؛ ئومێدەواری؛ ئاوات؛ خواست.
(٢) ئامانج
(٣) کەسێك یا شتێك کە هیوای شتێکی لێ دەکرێت. *(He is our ~ .)*
(٤) [Archaic]. پشت پێ بەستن.
v.t. & v.i. هیواداربوون؛ هیوابوون؛ هیواکردن؛ ئومێدکردن؛ ئاوات خواستن؛ ویستن؛ داواکردن؛ بەتەمابوون.
hope against hope, هیواکردن هەرچەند هیواش براوە؛ هیوا نەبرین ئەگەرچی لەوە دەچێ شتەکە هیچ هیوایەکی لێ ناکرێ

hopeful (hōp'fəl), *adj.* (١) هیوادار؛ ئومێدەوار؛ ئاواتەخواز؛ بەتەما
(٢) جێی هیوایە؛ باش؛ هیوابەخش. *(a ~ sign)*
n. کەسێك کە هیوای سەرکەوتنی لێ دەکرێ؛ کەسێك کە کۆششی سەرکەوتن دەکات. *(a presidential ~)*

hopefully (hōp'fəl-i), *adv.* (١) بە ئومێدەواری؛ بە هیوادارانە
(٢) ئومێد وایە؛ وا هیوا دەکرێت. *(H~ we will arrive this evening.)*

hopeless (hōp'lis), *adj.* (١) بێ ئومێد؛ نائومێد؛ هیوابراو؛ بێ هیوا. *(a ~ person)*
(٢) ئومێدی لێ ناکرێ؛ تاریك؛ لێڵ.
(٣) بێ دەرمان؛ دەرمانی نییە.
(٤) بێ چارە؛ چارەسەری نییە. *(a ~ situation)*
(٥) قەلب؛ نالەبار؛ بێ فەڕ؛ ناکارامە. *(a ~ teacher, tennis player, writer, etc.)*
-hopelessly *(adv.)*; hopelessness *(n.)*.

hophead (hop'hed'), *n.* [Slang], بەنگکێش؛ تلیاك خۆر

hopper (hop'ẽr), *n.* (١) قونەکەر. مرۆ، گیاندار؛ بازدەر
(٢) جانەوەری قونەکەر (کوللە)
(٣) (ا) ڕەحەتی (شت پێ تێکردن)؛ گولبینە (کەنوو)
(ب) عەمار؛ کەنوو؛ دەفری شت تیاهەڵگرتنی سەردەمی.

hopple (hop''l), *v.t. & n.* = **hobbel.**

hopscotch (hop'skoch'), *n.* یاری خەتخەتێن.

horde (hôrd, hōrd), *n.* (١) خێڵێکی کۆچەری مەغۆلی.
(٢) خێڵێکی کۆچەر؛ کۆمەڵێکی گەڕۆك.
(٣) ئۆردو؛ گەلە؛ پوورە؛ کۆمەڵێکی وورو؛ژاو؛ کۆمەڵ.
v.i. بە جەماوەر پێکەوە ژیان؛ بە کۆمەڵ یا ئۆردو پێکەوە ژیان.

horizon (hə-rī'z'n), *n.* (١) ئاسۆ؛ کەناری ئاسمان
(٢) مەودای توانا و دووربینی و شارەزایی و ڕێ بەدیی: *(a man of limited ~s)*

horizontal (hôr'ə-zon't'l, hor'ə-zon't'l), *adj.* (١) تایبەتی بە ئاسۆ؛ ئاسۆیی. (٢) ئاسۆیی (هێڵ)؛ لابەلا. *(a ~ line)*.
(٣) هی هەمار چین یا پلە. (٤) تەخت.
-horizontally *(adv.)*.

horizontal union, یەکێتی کرێکارانی یەك پیشە؛ نەقابەی یەك پیشەگەری

hormone (hôr'mōn), *n.* هۆرمۆن؛ ماددەیەکە هەندێ گلاند یا لووی لەش دەریدەدات کە گەیشتە هەندێ ئەندامی لەش کاری تێدەکات.
-hormonal *(adj.)*; hormonic *(adj.)*.

horn (hôrn), *n.* (١) شاخ (بزن، بەران، گا، بەرانەکێوی... هتد).
(٢) شاخی هەندێ جانەوەر (کوللە، شەیتانۆکە... هتد).
(٣) *(pl.)* نیشانەی پیاوی ژن گایراو. (٤) خواردنەوەیەك کەلە کەڵەشاخدا بێ.
(٥) کەڵەشاخی بێت و زەبەنەیی. (٦) کەڵەشاخ
(٧) شتێك کە لە کەڵەشاخ بچێت: (ا) ئەمسەر و ئەوسەری مانگی تازە.
(ب) ئووکی زەوی سێ لا ئاوی. (ج) لووتی دەزگا. (د) قەڵپووزی زین.
(ه) زێی ڕووبار. (٨) (ا) بوقیە (مۆسیقا). (ب) کەڵەشاخێك کە فووی پیادەکرێ.
(٩) (ا) هۆڕنی ئوتومبیل. (ب) هۆڕنی تەم. *(fog ~)*
(١٠) لووتکەی سەختی چیایەك.
(١١) نیشانەی سەربەرزی و پایەبەرزی و بەهێزی.
v.t. (١) شاخ لێ ڕوواندن. (٢) لە شێوەی شاخدا دروستکردن.
(٣) قۆچ لێدان؛ بەر قۆچ دان.
(٤) [Archaic]، سەرشۆڕکردنی پیاوێك بە گاینی ژنەکەی.
blow one's horn, [Colloq.], بە شان و باڵی خۆدا هاتن؛ ستایشی خۆ کردن؛ فشەفش کردن؛ لاف لێدان.
horn in, [Slang], خۆتێهەڵقورتان.

hornbill (hôrn'bil'), *n.* باڵندەیەکی ترۆپیکی گەورەی دەنووك ئوشتاوییە.

horned (hôrnd), *adj.* (١) شاخدار. *(a ~ cow)* .
(٢) سەری وەك شاخە. *(the ~ moon)* .
(٣) [Archaic]، ژن گایراو

horned toad, جۆرە مارمێلکەیەکی پێست پوولەکەداری کلك کورتی لەش درکاوی وەك شاخ.

hornet (hôr'nit), *n.* زەردەواڵە؛ شەنگەسوورە.

hornets' nest, شارە زەردەواڵە؛ دەستەیەك لە دوژمنان و ناحەزان.

horny (hôr'ni), *adj.* (١) شاخدار. (٢) لە شاخ دروستکراو.
(٣) ڕەق وەك شاخ. (٤) [Slang]، بە خوروش؛ بە ئالۆش؛ برسی گان.
-horniness *(n.)*.

horologe (hôr'ə-lōj', hor'ə-loj'), *n.* کاتژمێر.

horology (hô-rol'ə-ji, hō-rol'ə-ji), *n.* (١) زانستی کات ژماردن؛ هونەری کاتژمێری. (٢) هونەری کاتژمێر دروستکردن.
-horologer *(n.)*; horologic *(adj.)*; horologist *(n.)*.

horoscope (hôr'ə-skōp', hor'ə-skōp'), *n.* ئەخشەی چارەنووس دۆزینەوە (بەگوێرەی شوێنی ئەستێرە لەکاتی لەدایکبوونی ئەو کەسەدا)؛ ئەخشەی چەرخەکان و کەلووەکان (کە ئەستێرەناس و بەختگرەوە بەکاری دێنن).

horrendous (hô-ren'dəs, ho-ren'dəs), *adj.* ستەم؛ زۆر بەد و ناپەسەند (کردار)؛ پیس؛ زۆر خراپ؛ ناشرین (کردەوە).

horrent (hôr'ənt, hor'ənt), *adj.* (١) ڕەپ (وەك درك).
(٢) [Rare]، تۆقێنراو؛ تۆقاو؛ گیان هاتە لەرزین.

horrible (hôr'i-b'l, hor'i-b'l), *adj.* (١) ستەم؛ تۆقێنەر؛ ترسناك: *(War is ~ .)*
(٢) ناپەسەند؛ بەد؛ پیس؛ بۆگەن؛ خراپ؛ ناخۆش: *(a ~ smell, act, man, place, time, etc.)*
-horribly *(adv.)*.

horrid (hôr'id, hor'id), *adj.* (١) زبر؛ تیژ.
(٢) تۆقێنەر؛ ترسناك؛ ستەم.
(٣) [Colloq.]، بەد؛ ناپەسەند؛ ناخۆش؛ پیس؛ بۆگەن؛ خراپ؛ ناشرین.

horrific (hô-rif'ik, ho-rif'ik), *adj.* ستەم؛ ترسناك؛ تۆقێنەر.

horrify (hôr'ə-fī', hor'ə-fī'), *v.t.* (١) تۆقاندن؛ زراوبردن؛ ترساندن. (٢) [Colloq.]، دڵ ڕاچڵەکاندن؛ داچڵەکاندن؛ دڵ داخورپاندن.
-horrification *(n.)*.

horror (hôr'ẽr, hor'ẽr), *n.* (١) لەرزین (لە ترسدا).
(٢) ترس؛ مەترسی؛ زراوچوون. (٣) ڕق؛ قین؛ قێزهاتنەوە؛ قین لێهاتن.
(٤) شتێکی ستەم؛ ترسناك؛ یا تۆقێنەر.
(٥) [Colloq.]، شتێکی زۆر ناخۆش و ناپەسەند و پیس.

hors d'oeuvre (ôr'dũrv', ôr'duv'), *pl.* پێش خۆراك؛ مەزە؛ بەردڵکەرەوە.

horse (hôrs), *n.* (١) ئەسپ؛ ماین؛ بەرزە وولاخ. (٢) ئەسپ.
(٣) شتێك کە مرۆ سواری دەبێت وەك ئەسپ
(٤) چوارچێوەیەك کە مشارکاری لەسەر دەکرێت.
(٥) پیاو (لەڕووی گاڵتە، برادەری، یا سووکییەوە).
(٦) [Colloq.]، ئەسپی شەترەنج.
(٧) چوارچێوەی بەسەردا بازدان (تەنافبازی).

(٨) سوار؛ ئەسپ سواران (سوپا): *(a squadron of ~)* .
v.t. (١) سواری ئەسپ کردن؛ ئەسپ پێدان.
(٢) خستنەسەر ئەسپێکی دارینە بۆ فەلاقەکردن. (٣) فەلاقەکردن.
(٤) [Slang]. گاڵتەپێکردن؛ سەرخستنەسەر.
v.i. سواری ئەسپ بوون؛ بە سواری ئەسپ چوون.
adj. (١) ئەسپی؛ ئەسپینە؛ تایبەتی بە ئەسپ.
(٢) بە سواری ئەسپەوە؛ بە سواری ئەسپ.
(٣) زل و گەورەو قەبە: *(~ radish)* .
back the wrong horse, (١) گرەوکردن لەسەر ئەسپی دۆڕاو (پێشبڕکێی ئەسپ). (٢) لایەنگیری کردنی لای دۆڕاو.
be on one's high horse, [Colloq.], خۆبادان؛ لەخۆبایی بوون؛ لووت بەرزی کردن.
from the horse's mouth, لە سەرچاوەکەوە (باس یا دەنگوباس بیستن): *(to get a story from the horse's mouth)* .
hold one's horses, [Slang], خۆڕاگرتن؛ دان بەخۆدا گرتن.
horse around, [Slang], زرمەزڵ کردن
horse of another (or different) color, مەسەلەیەکی زۆر جیاوازە
horseback (hôrs′bak′), *n.* (١) پشتی ئەسپ. (٢) ئاوڕێژ.
adv. بە سواری: *(They came on ~ .)* .
horsecar (hôrs′kär′), *n.* (١) ئوتومبیل یا واگۆنی ئەسپ ڕاکێش.
(٢) ئوتومبیلی ئەسپ گواستنەوە.
horsefly (hôrs′flī′), *n.* خەرەنگێز.
horsehair (hôrs′hâr′), *n.* (١) تووکی یاڵ یا کلکی ئەسپ.
(٢) قوماشی ئەم تووکە.
adj. (١) لەم تووکە دروستکراو. (٢) بەم تووکە داپۆشراو یا ئاخنراو.
horsehide (hôrs′hīd′), *n.* (١) پێستە یا کەوڵی ئەسپ.
(٢) قایشی ئەم پێستەیە.
horselaugh (hôrs′laf′, hôrs′läf′), *n.* قاقای پێکەنین (لەڕووی گاڵتەپێکردنەوە).
horse mackerel, جۆرە ماسییەکی گەورەیە (وەك " تونا ").
horseman (hôrs′mən), *n.* (١) ئەسپ سوار؛ سوار.
(٢) سوارە (لەشکر). (٣) سوارچاك؛ ئەسپ ناسی.
horsemanship (hôrs′mən-ship′), *n.* سوارچاکی؛ ئەسپ سواری؛ شارەزایی؛ ئەسپ و ئەسپ سواری.
horse opera, [Slang], فیلم یا شانۆنامەیەکە لە بابەت گاوانی ئەمەریکاوە.
horseplay (hôrs′plā′), *n.* زرمەزڵ؛ شەڕەشەق.
horse-power (hôrs′pou′ẽr), *n.* (١) هێز یا خێرایی ئەسپێك.
(٢) پێوانەی تین یا توانای مەکینەیەك.
horse-radish (hôrs′rad′ish), *n.* توری توون.
horse sense, [Colloq.], = **common sense.**
horse-shoe (hôr′shōō′, hôrs′shōō′), *n.* (١) نالی ئەسپ؛ ناڵ.
(٢) هەرشتێك لە ناڵ بچێت. (٣) یارییەکە بریتییە لە فڕێدانی ناڵ و خستنیە ناو سنگێکی داکوتراو لە دووری چل پێوە.
v.t. ئەسپ ناڵ کردن
horseshoe crab, = **king crab.**
horsetail (hôrs′tāl′), *n.* (١) کلکی ئەسپ.
(٢) درووشمی دەسەڵاتی پاشای تورکی کۆن.
horsewhip (hôrs′hwip′), *n.* قامچی؛ قەمچی.
v.t. قەمچی لێدان؛ بە قامچی لێدان.
horsewoman (hôrs′woom′ən), *n.* (١) ئەسپ سواری ژن؛ سوار (ژن). (٢) سوارچاکی ژن؛ ئەسپ ناسی (ژن).
horsy (hôr′si), *adj.* (١) ئەسپی؛ ئەسپین؛ لە ئەسپ دەچێ.
(٢) حەزکەر لە باسی ئەسپ و ڕمبازێن و ڕاو بە سواری ئەسپەوە... هتد.

-horsily *(adv.)*; **horsiness** *(n.)*.
hortative (hôr′tə-tiv), *adj.* = **hortatory.**
hortatory (hôr′tə-tôr′i, hôr′tə-tō′ri), *adj.* تایبەتی بە ئامۆژگاری و هاندان بۆ پیاوچاکی.
horticulture (hôr′ti-kul′chẽr), *n.* باخەوانی؛ باخەوانێتی؛ بێستانەوانی؛ زانستی درەختی بەردارو بێستان و گوڵ و گوڵزار پەروەردەکردن
-horticultural *(adj.)*.
horticulturist (hôr′ti-kul′chẽr-ist), *n.* باخەوان؛ بێستانەوان؛ زانای داری میوەو بێستان و گوڵ و گوڵزار.
hosanna (hō-zan′ə), *n. & interj.* هاوارێکە وەك: خوایە هەر خۆت گەورەیت!؛ خوایە هەر خۆت هەیت!؛ خوایە بە قوربانت بم!.
hose (hōz), *n.* (١) (ا) پانتۆڵی درێژ. (٢) پانتۆڵی کورت.
(٢) (*pl.*) (ا) گۆرەوی ژنانە. (ب) گۆرەوی پیاوانە. (٣) سۆندە؛ لاستیکی ئاو
v.t. (١) بە سۆندە ئاودان؛ بە سۆندە ئاوپیاکردن و شۆردن.
(٢) [Slang]، بە سۆندە لێدان.
hosier (hō′zhẽr), *n.* گۆرەوی و جلی چنراو فرۆش.
hosiery (hō′zhẽr-i), *n.* (١) (ا) گۆرەوی ژنانەو پیاوانە.
(ب) جل و بەرگی چنراو. (٢) پیشەی گۆرەوی و جلی چنراو فرۆشی.
hospice (hos′pis), *n.* خانەی ڕێبوارو فەقیرو هەژارو نەخۆشان (بەتایبەتی کە لایەکی ئاینی یا تەکیەیەك سەرپەرشتی بکات).
hospitable (hos′pi-tə-b'l), *adj.* (١) میوانپەروەر؛ نان بدە؛ بەنان؛ خانزادە؛ بەخزمەت؛ میوانخواز.
(٢) مێشك کراوە؛ مێشك فراوان: *(to be ~ to new ideas)* .
-hospitably *(adv.)*.
hospital (hos′pi-t'l), *n.* (١) (ا) لانەی ڕێبواران؛ خانەی ڕێبواری هەژار. (ب) هەتیوخانە؛ هەژارخانە.
(٢) خەستەخانە؛ نەخۆشخانە؛ بیمارستان؛ بیمارخانە؛ تیمارخانە.
hospitality (hos′pi-tal′ə-ti), *n.* میوانپەروەری؛ میوانداری؛ نان بدەیی؛ میوانخوازی؛ خزمەتی میوان کردن.
hospitalization (hos′pi-t'l-ə-zā′shən, hos′pi-t'l-ī-zā′shən), *n.* لە خەستەخانە کەوتن؛ نوستن لە خەستەخانە.
hospitalization insurance, بیمەی چارەکردن لە خەستەخانەدا.
hospitalize (hos′pi-t'l-īz′), *v.t.* نوواندن لە خەستەخانە بۆ دەرمان کردن؛ بردن بۆ خەستەخانە بۆ تیمارکردن.
host (hōst), *n.* (١) خانەخوێ؛ میواندار؛ خاوەن ماڵ؛ ئامەنگگێڕ.
(٢) خانچی؛ ئوتێلچی. (٣) گیانداریێ یا ڕووەکێك کە دەبێتە لانەی گیاندار یا ڕووەکێکی تری مفتخۆرو لەسەری دەژی.
v.t. & v.i. میوانداری کردن؛ خانەخوێیی کردن.
host (hōst), *n.* (١) لەشکر؛ سوپا.
(٢) ئۆردو؛ ژمارەیەکی زۆرو بێ ئەندازە: *(a ~ of golden daffodils)*
host (hōst), *n.* نانی پیرۆزکراوی شێوی خواهانە (خاچ پەرستی).
hostage (hos′tij), *n.* دیل؛ بە دیل گیراو؛ دەستبەسەر.
take someone hostage, بە دیل گرتن (وەك بارمتە بۆ جێبەجێکردنی مەبەستێك).
hostel (hos′t'l), *n.* (١) خان. (٢) ئوتێل یا خانەیەکی هەرزان بۆ ڕێبواری گەنج. (هەروەها پێشی دەوترێ: **youth hostel**).
hosteler (hos′t'l-ẽr), *n.* (١) خانچی؛ ئوتێلچی.
(٢) میوانی ئەم جۆرە ئوتێلە.
hostess (hōs′tis), *n.* (١) خانەخوێ (ژن)؛ میواندار؛ خاوەن ماڵ.
(٢) (ا) ئوتێلچی (ژن)؛ خانچی. (ب) ژنی ئوتێلچی یا خانچی.
(٣) (ا) بەردەستی ناو فڕۆکە (ژن). (ب) سفرەچی ژن؛ سەرەك بەردەستی چێشتخانە (کە پێشوازی لە خەڵك دەکات و لەسەر مێز دایان دەنێت).
hostile (hos′t'l), *adj.* (١) دوژمنانە؛ جەنگاوەر: *(a ~ act)* .
(٢) ناحەز؛ دژ؛ ڕقاوی؛ ڕووناخۆش: *(a ~ person)* .
(٣) نەشیاو؛ نەگونجاو (دەوروبەر)؛ دژ: *(a ~ environment)*

hostility (hos-til′ə-ti), *n.* (١) دوژمنایەتی؛ دوژمنی؛ دووبەرەکی؛
ڕقەبەریٚ؛ ناحەزی؛ قینەبەری. (٢) (ا) کاری ناحەزانە؛ کاری دوژمنانە.
(ب) شەڕوشۆڕ؛ ئاژاوە؛ شەڕ: *(to end all hostilities in the region)*.

hostler, ostler (hos′lẽr, os′lẽr), *n.* (١) مەیتەر
(٢) کرێکارێك کە مەکینەی شەمەندەفەر چی پێویست بێ دەیکات لە دوا
ئێستگە بۆ باش ڕاگرتنی. (٣) [Obs.]، خانچی؛ ئوتێلچی.

hot (hot), *adj.* (١) گەرم؛ گەرموگوڕ؛ داغ؛ بەتین (ئاگر).
(٢) توون؛ تیژ (بیبەر، پیاز): *(~ pepper)*.
(٣) تەنگەحیکلانە؛ زووهەڵچوو؛ سەرگەرم. *(~ temper)*.
(٤) (ا) تووڕە؛ توندوتیژ: *(~ words)*.
(ب) گەرم (جەنگ): *(~ battle)*.
(٥) بەجۆش. (٦) بە خرۆش؛ بە ئاڵۆش.
(٧) مشتومڕی؛ مشتومڕی لەسەرە: *(a ~ issue)*.
(٨) جنگ لەسەر شان (ڕاڤڕاندن): *(~ pursuit)*.
(٩) گەرم (تەلی ئەلەکتریك)؛ ئەلەکتریکی لەسەرە.
(١٠) [Slang]، (ا) نوێ (دەنگوباس)؛ تازە. *(~ news)*.
(ب) تازە گەیشتووە یا هاتووە: *(~ from the front)*.
(ج) تیژ (بۆن، بەتایبەتی لە ڕاوکردندا).
(د) خەبەرلێدان یا پێگەیشتنێکی نهێنی تازەو گرنگ (دەربارەی ڕوونکردنەوەی
تاوانێك یا دۆزینەوەی شتێکی وون): *(a ~ tip)*.
(هـ) تازە دزراو؛ شتی دزراو. (و) قاچاخ؛ شتی قاچاخ.
(١١) [Slang]، نایاب؛ باش. (١٢) بەجۆش (مۆسیقای جاز).
adv. بە گەرمی؛ بە گەرم؛ بە توونی؛ بە توندوتیژی.
in hot water, [Colloq.], لە تەنگو چەڵەمەدا بوون؛ لە ناخۆشی یا
گێژاودا بوون.
make it hot for, ژیان لێ تاڵ کردن؛ ژیان لێ تێکدان؛ ناڕەحەت کردن.

hot air, [Slang], فشە؛ فشەفش؛ قسەی بۆشو هیچوپووچ.

hotbed (hot′bed′), *n.* (١) شەتڵگایەکی بە شووشە دەورگیراوی پەین
تێکراوی بە گەرمی ڕاگیراو بۆ شەتڵ بە خێرایی پەروەردەکردن.
(٢) جێی زۆر پەرەسەندنی شتێك:
(This neighborhood is a ~ of crimes.)

hot-blooded (hot′blud′id), *adj.* (١) خوێن گەرم؛ بەجۆش؛
بەهەست (٢) سەرگەرم؛ زووهەڵچوو.

hot cake = pan cake.
sell (or go) like hot cakes, [Colloq.], زۆری لێ دەفرۆشرێو
خێرا زۆر بەبرەو دەبێ؛ کڕیاری زۆر دەبێ.

hotchpot (hoch′pot′), *n.* زەویوزار تێکەڵاوکردن بۆ دابەشکردنی بە
یەکسانی لەناو میراتبەری مردوویەکدا کە وەسیەتنامەی بەجێ نەهێشتبێ.

hotch-potch (hoch′poch′), *n.* (١) چێشتی شلە
(٢) چێشتی مجەوەر؛ شتی تێکەڵاوو پێکەڵاو
(٣) hotchpot

hot dog, (١) خواردنێکە لە گۆشتی کوتراوی بەراز، گا، یا قەل دەکرێت
لە شێوەی لوولەدایە درێژی ٤–٥ گرێو ئەستووری گرێیەك دەبێت.
(٢) [Colloq.]، وتەیەکە ڕەزامەندیو پەسەندکردنو خۆشی دەردەبڕێت.

hotel (hō-tel′), *n.* ئوتێل؛ خان؛ میوانخانە

hothead (hot′hed′), *n.* کەسێکی سەرگەرمی تووڕەوتڕۆ؛ سەرچڵ.

hotheaded (hot′hed′id), *adj.* سەرگەرم؛ تووڕەوتڕۆ؛ سەرچڵ؛
سەرشێت؛ زووهەڵچوو؛ هەڵەشە.

hothouse (hot′hous′), *n.* شەتڵگای بە شووشە دەورگیراوی گەرم؛
جامخانەی گەرمی ڕووەكو نەمام.

hot rod, hot-rod, [Slang]. ئوتومبیلێکە مەکینەکەی دەستکاری
دەکرێت بۆ بە گوڕترو بەهێزترو گرمە زلترکردنی.

hot spring, کانیاو؛ کانیاوی گەرم.

hot spur (hot′spũr′), *n.* کەسێکی هەڵەشەی سەرگەرم.

hot-tempered (hot′tem′pẽrd), *adj.* سەرگەرم؛ تووڕەوتڕۆ؛
تەنگەتیلکە؛ زووهەڵچوو

hot toddy, toddy, براندی یا ویسکی تێکەڵاوکراو لەگەڵ ئاوی گەرمدا.

hot water, (١) ئاوی گەرم.
(٢) [Colloq.]، (in ~) تەنگوچەڵەمە؛ گێژاو؛ ناخۆشی.

hound (hound), *n.* (١) تانجی؛ سەگی ڕاو. (٢) سەگ.
(٣) کەسێکی بێ نرخی بۆگەن.
v.t. (١) ڕاوکردن؛ دواکەوتنو لەکۆڵ نەبوونەوە؛ شوێن کەوتنی ناحەزانە:
(Tax collectors ~ him.)
(٢) هاندان؛ تێ کردن (سەگ).

hour (our), *n.* (١) سات؛ سەعات (کات).
(٢) (ا) کاتێکی تایبەتی: *(the dinner ~)*.
(ب) کات: *(He spent his happiest ~s in Paris.)*.
(ج) ماوەی وانەیەك لە قوتابخانەدا؛ وانە: *(The ~ lasts fifty minutes.)*
(د) (*pl.*) کاتی دەوام یا کارکردن: *(His office ~s are from 1-5.)*
(هـ) (*pl.*) کاتی لە خەوهەڵسانو نوستن: *(He keeps late ~s.)*
(٣) کاتی ڕۆژ یا شەو: *(The ~ is 2:30 .)*.
(٤) سات (هی ڕێگە یا چەند خایاندنی):
(It is three ~s from New York to Washington by rail.)
(٥) (ا) کاتی نوێژکردنی ڕۆژانە (خاچ پەرستی).
(ب) ئەم نوێژە.
after hours, دوای دەوام یا کاتی کارکردن.
at the eleventh hour, لە دوا سەعاتدا؛ لە دوا هەناسەدا؛ درەنگ.
hour after hour, هەموو ساتێك؛ سەعات لە دوای سەعات.
hour by hour, سەعات بە سەعات؛ هەر ساتی جارێك.
of the hour, هی ئێستا؛ هی ئەمڕۆ
one's hour, کاتی مردن؛ کاتی گیان دەرچوون.
the small (or wee) hours, پاش نیوەشەو.

hourglass (our′glas′, our′gläs′), *n.* کاتژمێری لم.

hour hand, دەستی کاتژمێر.

houri (hoo′ri, hou′ri), *n.* (١) حۆری. (٢) ئافرەتێکی جوان.

hourly (our′li), *adj.* (١) هەر ساتی جارێك؛ ساتانە؛ هەموو ساتێك.
(٢) ماوەی ساتێك؛ ساتی؛ لە ساتێکدا: *(The ~ output)*
(٣) زوو زوو؛ بەردەوام.

house (hous), *n.* (١) (ا) خانوو. (ب) ماڵ.
(٢) (ا) کۆلیجی زانکۆیەك. (ب) ئوتێل؛ خان.
(ج) شوێنی ژیانی تاقمێك: *(a fraternity ~)*.
(د) تەکیە؛ قەلەندەرگا.
(٣) خێزان؛ ماڵ.
(٤) [H-] هۆز (بەتایبەتی هی ناودارو خانەدان)؛ بنەماڵە؛ خێڵ:
(The H~ of Tudor)
(٥) (ا) لانە؛ پەناگا: *(the monkey ~ in a zoo)*.
(ب) عەمار؛ جێی هەڵگرتنی شتێك لەکاتی بەکارنەهێنانیدا:
(a carriage ~)
(٦) جێنشین؛ مەڵبەند؛ ئارامگا.
(٧) (ا) شانۆ؛ سینەما.
(ب) تەماشاکەرانی شانۆ یا سینەما.
(٨) (ا) جێی کاروکاسبی؛ جێی بازرگانی
(ب) دەزگای بازرگانی: *(a printing ~)*.
(٩) کڵێسە؛ کەنیشتە؛ پەرستگا.
(١٠) (ا) خانووی پەرلەمان.
(ب) [H-]، پەرلەمان؛ ئەنجومەنی نوێنەران:
(The H~ of Representatives)
(١١) (ا) بورجی گەردوون.
(ب) نیشانەی ئەم بورجە.
(١٢) (ا) ئوتێل؛ مەیخانە؛ چێشتخانە: *(to have a drink on the ~)*.

(ب) [Slang]. قەحبەخانە

v.t. (١) جێکردنەوە؛ خانوو یا ژوور پێدان.

(٢) جێ تیابوونەوە: *(The building ~s ten people.)*.

(٣) پەنادان؛ لانەدان؛ لانەپێدان؛ جێکردنەوە.

(٤) عەمارکردن؛ هەڵگرتن.

v.i. تێدا دانیشتن؛ تێدابوون.

bring down the house, [Colloq.], کردن بە چەپڵەڕێزان (کۆڕ).

clean house, (١) ماڵ پاککردنەوەو ڕێکخستن.

(٢) لابردنی شتی ناخۆش و ناپەسەندو لەکۆڵ خۆکردنەوەی.

keep house, کەیبانوێتی کردن؛ ئیش وکاری ماڵ کردن.

on the house, بەلاش؛ خۆڕایی؛ لەسەر خاوەن چایخانە، باڕ، چێشتخانە، یا ئوتێلەکەیە *(to have a drink on the house)*.

set (or put) one's house in order, کاروباری خۆ ڕێک وپێک کردن.

house arrest, بەندکردن لە ماڵی خۆدا لەباتی بەندیخانە.

houseboat (hous′bōt′), *n.* بەلەمێکە وەك ماڵ بۆ تیا ژیان بەکاردەهێنرێت.

house-breaker (hous′brāk′ẽr), *n.* ماڵبڕ؛ دزی ماڵ.

house-breaking (hous′brāk′iŋ), *n.* ماڵ بڕین؛ ماڵ دزین.

house-broken (hous′brō′k′n), *adj.* فێرکراوە پیسایی لە شوێنی تایبەتیدا بکات نەك لە ناوماڵدا (سەگ و پشیلە)

house-dress (hous′dres′), *n.* کراسی ناوماڵ (هی ئیشکردن).

housefly (hous′flī′), *n.* مێشی ناوماڵ؛ مێش.

houseful (hous′fool′), *adj.* پڕ بە ماڵێك؛ ئەوەندەی ماڵەکە جێی تێدابێتەوە؛ بە پڕی: *(a ~ of guests)*

household (hous′hōld′), *n.* خێزان؛ ماڵ؛ ماڵ ومندال.

adj. هی ماڵ و خێزان: *(~ affairs)*.

household arts, = home economics.

householder (hous′hōl′dẽr), *n.* گەورەی ماڵ؛ خاوەن ماڵ؛ سەرگەورەی ماڵ.

household word, وتەیەك یا ناوێك کە هەمووکەس بیزانن و لەسەر زمانی هەمووکەس بێت: *(His name is not quite a ~ .)*.

housekeeper (hous′kēp′ẽr), *n.* (١) کەیبانو؛ ژنی ناوماڵ؛ بنەوان.

(٢) کارەکەر؛ سەرکاری کارەکەرو بەردەستی ماڵێك (ژن)

housekeeping (hous′kēp′iŋ), *n.* ماڵداری؛ ئیشی ناوماڵ کردن؛ ئیشی ناوماڵ؛ کەیبانوێتی.

housemaid (hous′mād′), *n.* کارەکەر

housemother (hous′muth′ẽr), *n.* چاودێر یا بەڕێوەبەری خانەی قوتابیانی کوڕ یا کچ (ژن)؛ کەیبانوی خانەی قوتابیان.

house of cards, شتێك کە بە ئاسانی بڕووخێت یا هەرەس بەرێت

House of Commons, ئەنجوومەنی پەرلەمانی گشتی یا جەماوەری ئینگلتەرەو کەنەدا.

house of correction, بەندیخانەی ڕاستکردنەوە (بۆ ئەوانەی تاوانی بچووکیان کردووە)؛ بەندیخانەی تەمێکردن؛ تەمێخانە.

House of Lords, ئەنجوومەنی پەرلەمانی لۆردەکانی ئینگلتەرە.

House of Representatives, ئەنجوومەنی نوێنەران، واتە پەرلەمانی ئەمەریکاو ئوستڕالیاو نیوزیلەندەو مەکسیك.

house organ, نامیلکەی کۆمپانیایەك بۆ فەرمانبەرەکانی خۆی

house party, (١) ئاهەنگێکی چەند شەوو ڕۆژی یا هیچ نەبێ یەك شەوو ڕۆژی لە ماڵێکدا (٢) میوانەکانی ئەم ئاهەنگە

house physician, (١) پزیشکی جێنشینی خەستەخانە.

(٢) پزیشکی جێنشینی هەندێ دەزگای وەك ئوتێل.

house-room (hous′rōōm′, hous′room′), *n.* ژووری ماڵێك (بۆ دانیشتن و نوستن یا شت هەڵگرتن)

housetop (hous′top′), *n.* سەربان

housewares (hous′wârz′), *n.pl.* دەفری ناوماڵ (قاپ و قاچاخ و شتی وەها).

housewarming (hous′wôr′miŋ), *n.* ئاهەنگی گواستنەوە بۆ ماڵێکی تر یا تازە (خاوەن ماڵ دەیگێڕێت).

housewife (hous′wīf′), *n.* (١) کەیبانوو؛ بنەوان؛ ژنی ناوماڵ.

(٢) قوتووی دەرزی و دەزوو.

housewifely (hous′wīf′li), *adj.* هی کەیبانوو یا بنەوان؛ تایبەتی بە ئیشی ناوماڵ.

housewifery (hous′wīf′ẽr-i, hous′wīf′ri), *n.* کەیبانوێتی؛ بنەوانی؛ ئیشی ناوماڵ.

housework (hous′wũrk′), *n.* ئیشی ناوماڵ؛ ئەرکی ناوماڵ.

housing (houz′iŋ), *n.* (١) خانوو بۆ دۆزینەوەو پێدان.

(٢) خانوو؛ خانوو بە گشتی. (٣) خانەسازی: *(the ~ problem)*

(٤) (أ) پەناگا؛ پەنا؛ شوێنی حەوانەوە؛ پاراستنگا.

(ب) ماڵ یا جێی پارچەی مەکینەیەك.

(٥) شوێنی سەری دەستەك و ئیرگە تێخستن یا تیادانان.

(٦) قوژبنی پەیکەر تیادانان.

housing (houz′iŋ), *n.* (١) سەرزین. (٢) (کۆ) شتی ڕازاندنەوە.

hove (hōv), *alternative past tense and p.p. of* **heave.**

hovel (huv′'l, hov′'l), *n.* (١) پەچە؛ کۆز. (٢) کوختە؛ کووخ.

v.t. جێکردنەوە لە کوختەدا؛ پەناپێدان لە کوختەیەکدا.

hover (huv′ẽr, hov′ẽr), *v.i.* (١) بە ئاسمانەوە وەستان (باڵندە، فڕۆکە). (٢) (**~ around; ~ near**)، لەنزیکەوە یا بەسەر سەرەوە وەستان و چاودێری کردن.

how (hou), *adv.* (١) بەچی جۆرێك؛ چۆن (ڕێ، شێوە): *(He showed us ~ to work the machine.)*

(٢) چۆن: *(H~ are you? ; H~ does she feel?)*.

(٣) چەند؛ تا چی ڕادەیەك: *(H~ do you like that?)*.

(٤) بۆ؛ بۆچی؛ چۆن (هۆی کردنی کارێك): *(H~ is it that you don't know?)*

(٥) بە چەند (نرخ): *(H~ are these shirts sold on sale?)*

(٦) چۆن (ماناوچۆن): *(H~ should I interpret this?)*.

(٧) ناوی چییە؛ بە چی ناوێك بانگ دەکرێت: *(H~ is she called?)*.

(٨) چی؟ (بۆ دووبارەکردنەوەی وتە): *(H~ is that again?)*.

n. شێوەی کردن؛ چۆنێتی؛ ڕێباز؛ شێواز؛ ڕێگە: *(Show me the ~ of it.)*

how about? ڕات چییە دەربارەی؟؛ مەستت چۆنە لە بابەت.

how come? بۆچی؟؛ بۆ؟: *(How come you are so late?)*

how now? ئەمە چییە؟؛ ئەمە مانای چییە؟؛ ئەمە بۆچی وایە؟.

how so? بۆچی؟؛ بۆ؟.

How do you do?, چۆنی (وتەیەکە دەوترێت لە ناسینی خەڵکدا بۆ یەکەم جار وە کەسەکەی تریش لە وەڵامدا هەمان وتە دەڵێتەوە)

howdy (hou′di), *interj.* [Dial. or Colloq.], چۆنی؟؛ مەرحەبا؟؛ ئەم کاتەت باش.

however (hou-ev′ẽr), *adv.* (١) هەرچۆنێك بێت؛ بە هەرشێوەیەك بێت. (٢) تا هەر چ ڕادەیەك بێت.

conj. لەگەڵ ئەوەشدا؛ بەڵام.

howl (houl), *v.i.* (١) لووراندن (گورگ، سەگ)؛ حەچولوورکردن.

(٢) ناڵاندن؛ هاوارکردن؛ قیژاندن؛ گریان.

(٣) گڤەگڤ کردن (با)؛ لووراندن (با): *(The wind ~ed.)*.

v.t. (١) دەربڕین بە لوورە؛ لووراندن.

(٢) مەبەستی خۆ جێبەجێکردن بە لوورە؛ هاوار بەسەردا کردن.

n. لوورە؛ لوورەلوور؛ گڤەگڤ؛ قیژە؛ ناڵە؛ هاوار.

howl down, قسە پێ بڕین بە هاوار هاوارو قیژە قیژ (وتاربێژ): *(to howl down a speaker)*

howler (houl′ēr), *n.* (١) لوورەلوورکەر؛ هاوارکەر

(٢) مەیموونی لوورەلوورکەر. (٣) [Colloq.]، هەڵەیەکی کەرانە.

howler (houl′ēr), *n.* [Archaic], = **owl.**

howlet (hou′lit), *n.* [Archaic], = **owl.**

howsoever (hou′sō-ev′ēr), *adv.* (١) تا هەر چ رادەیەك بێت.

(٢) هەرچۆنێك بێت؛ بە هەرشێوەیەك بێت؛ هەرچۆن بێت.

hoy (hoi), *n.* (١) کەشتی‌یەکی کۆنباوی بچووك. (٢) کەشتی بار.

hoy (hoi), *interj.* هۆی: هاوارێکە بۆ سەرنج ڕاکێشان یا وولاخ لێخوڕین.

hoyden (hoi′d'n), *n.* کچە کوڕانی؛ کچێکی جەربەزەی چەقاوەسوو

adj. جەربەزەو چەقاوەسوو.

-hoydenish *(adj.).*

hub (hub), *n.* (١) تۆپ یا تەوەرەی پێچکە، پانکە، یا پەروانەیەك.

(٢) ناوجەرگەی جموجووڵو چالاکی؛ ناوجەرگە؛ چەق:

(That place is the ~ of activity.)

hubble-bubble (hub′'l-bub′'l), *n.* (١) نێرگەلە.

(٢) هەراهەرا؛ غەڵبەغەڵب؛ ژاوەژاو؛ دەنگەدەنگ.

hubbub (hub′ub), *n.* غەڵبەغەڵب؛ ژاوەژاو؛ دەنگەدەنگ

hubris (hū′bris), *n.* شانازی؛ لەخۆبایی بوون.

huckleberry (huk′'l-ber′i), *n.* تووترك (دارو بەر).

huckster (huk′stēr), *n.* (١) چەرچی؛ فرۆشیاری گەڕۆك

(٢) فرۆشیاری شتومەك لەسەر ڕادیۆو تەلەفزیۆن.

(٣) [Slang]، نووسەری بڵاونامەی شت فرۆشتن بۆ ڕادیۆو تەلەفزیۆن.

v.t. (١) شت فرۆشتن؛ چەرچێتی کردن. (٢) سەوداکردن.

huddle (hud′'l), *v.i.* (١) سەر بەیەکەوە نان؛ کۆمەڵ بوون؛ خڕبوونەوە:

(Animals ~ together from fear or for warmth.)

(٢) خۆ خزانەناو. (٣) ڕاوێژکردن؛ کۆمەڵ بوون بۆ ڕاوێژکردن.

v.t. (١) کۆمەڵ کردن؛ گردکردنەوە؛ کۆکردنەوە.

(٢) خۆ نزیك کردنەوە؛ خۆ خزانەناو. (٣) بە پەلەو لامسەرلایی کردن.

(٤) خستنەناو بە پەلەو شپرزەیی و نارێك‌وپێکی:

(He ~d the children into the automobile.)

n. (١) کۆمەڵێکی نارێك‌وپێك و شێواو (ئادەمی، شتومەك).

(٢) شێواوی؛ شێوان؛ نارێك‌وپێکی.

(٣) کۆڕێکی نهێنی؛ ڕاوێژو گفتوگۆی نهێنی.

(٤) کۆڕێکی کورتی تیپی یاری (فوتبۆڵی ئەمەریکی).

go into a huddle, [Slang]. کۆڕی نهێنی گرتن.

hue (hū), *n.* ڕەنگ

hue (hū), *n.* هاوار؛ هەراهەرا؛ هاوار هاوار.

hue and cry, (١) (ا) هاوار هاواری ئەوانەی شوێن تاوانبارێك دەکەون

بۆ گرتنی. (ب) ئەم شوێن کەوتنە.

(٢) هەراوزەنا؛ هەرا هەراو نارەزایی دەربڕین؛ هەراو هوریا:

(to raise a hue and cry against a politician)

hued (hūd), *adj.* ڕەنگدارێکی تایبەتی: *(rosy- ~ ; many- ~)* .

huff (huf), *v.t.* (١) فووتێکردن؛ ئاوساندن.

(٢) بەچەترسێن کردن؛ هەڕەشەلێکردن. (٣) تووڕەکردن؛ زویرکردن.

v.i. (١) ئاوسان.

(٢) [Obs.]، فووتێکران (لووت بەرزی و لەخۆبایی بوون).

(٣) پیش خواردنەوە؛ زویربوون؛ پەست بوون: *(~ing and puffing.)* .

n. پیش خواردنەوە؛ تووڕەیی؛ هەڵچوون؛ شێتگیری؛ تەنگەتیلکەیی.

huffish (huf′ish), *adj.* (١) لووت بەرز؛ لەخۆبایی؛ بەفیز.

(٢) تەنگەتیلکە؛ پیش خۆرەوە؛ زوو تووڕەبوو؛ مۆن؛ تەنگەجیکڵانە؛

دەموچاو گرژ

-huffishly *(adv.)*; huffishness *(n.).*

huffy (huf′i), *adj.* (١) تەنگەجیکڵانە؛ زووهەڵچوو؛ زوو تووڕەبوو؛

هەست ناسك. (٢) تووڕە؛ زویر.

(٣) [Obs.]، لەخۆبایی؛ لووت بەرز؛ بەفیز.

-huffily *(adv.)*; huffiness *(n.).*

hug (hug), *v.t.* (١) باوەش پیاکردن. (٢) ووشین لە باوەشدا.

(٣) واز لێ نەهێنان (بیروڕا، ڕێباز)؛ دەست لێ بەرنەدان.

(٤) بەرنەدان؛ گرتن؛ ئەڵێی باوەشی پیادەکات:

(The automobile ~ged the curb.)

v.i. باوەش پیاکردن؛ باوەش بەیەکتردا کردن.

n. (١) باوەش؛ باوەش پیاکردن. (٢) ووشین (لە باوەشدا).

huge (hūj), *adj.* زۆر زل؛ زۆر گەورە؛ فیلەتەن؛ قەبە؛ کەتە (مرۆڤ).

-hugely *(adv.).*

hugger-mugger (hug′ēr-mug′ēr), *n.* (١) تێکەڵاوی‌وپێکەڵاوی؛

شێواوی. (٢) [Archaic]، نهێنێتی.

adj. (١) تێکەڵاووپێکەڵاو؛ شێواو.

(٢) [Archaic]، نهێنی.

adv. (١) بە تێکەڵاوی‌وپێکەڵاوی؛ بە شێواوی.

(٢) [Archaic]، بە نهێنی.

huh (hu), *interj.* هە؟!: دەنگێکە بۆ پرسیارکردن، بە سووك سەیرکردن،

سەرسامی دەربڕین.

hulk (hulk), *n.* (١) (ا) کەشتی. (ب) کەشتی‌یەکی زلی ناقۆڵا.

(٢) قاوغی کەشتی‌یەکی کۆن. (٣) *(pl.)* لاشە یا قاوغی کەشتی‌یەکی کۆن یا

یەکێکی وەها کە درووست نەکراوە بەو نیازەی گەشتی دەریایی بکات وە

کراوە بە بەندیخانە یا عەمار. (٤) کەسێك یا شتێکی زلو ناقۆڵا

v.i. (١) بە زلی و قەبەیی بەرز دەبێتەوە.

(٢) [Dial.]، دانیشتن، وەستان، یا جووڵانەوە بە ناقۆڵایی و شان خواری و

لەش قورسانە.

hulking (hul′kiŋ), *adj.* قەبەو ناقۆڵا.

hulky (hul′ki), *adj.* = **hulking.**

hull (hul), *n.* (١) توێك (گەنم، جۆ، چەڵتووك)؛ سۆس؛ کەپەك؛

توێکڵ (گوێز، بادەم)؛ کەلوو (پاقلە، لۆبیا). (٢) وورده گەڵای دەوری شلیك و

تووترك. (٣) قاوغ؛ بەرگ؛ سەر؛ توێك؛ توێخ.

v.t. توێك لێکردنەوە؛ توێکڵ لێکردنەوە؛ پاك کردن.

hull (hul), *n.* (١) چوارچێوە یا لاشەی کەشتی.

(٢) چوارچێوەی فڕۆکەی ئاوی.

(٣) قاوغ یا چوارچێوەی کەشتی ئاسمانی یا مووشەك.

v.t. لێدانو کونکردنی لاشەی کەشتی بە بۆمبا.

hullabaloo (hul′ə-bə-loo′, hul′ə-bə-lōō′), *n.* هەراوهوریا؛

هەراوزەنا؛ دەنگەدەنگ؛ غەڵبە غەڵب.

hum (hum), *v.i.* (١) ووزەووزکردن (هەنگ)؛ فڕەفڕکردن (پانکەی-

ئەلەکتریکی). (٢) هەمەم کردن؛ لەبەر خۆوە ئاوازی گۆرانی ووتن بەبێ

دەم کردنەوە.

(٣) دەنگدانەوە: *(The room ~med with voices.)* .

(٤) [Colloq.]، سەرقاڵ بوون؛ هەمیشە لە جموجووڵا بوون.

v.t. (١) لەبەرخۆوە ئاوازی گۆرانی ووتن بەبێ دەم کردنەوە.

(٢) لایلایە بۆ کردن: *(to ~ a child to sleep)* .

n. (١) لەبەر خۆوە ئاوازی گۆرانی ووتن بەبێ دەم کردنەوە.

(٢) ووزەووز؛ فڕەفڕ.

hum (həm), *interj.* (١) ئەهەم: دەنگی قوڕگ پاککردنەوە.

(٢) هم: دەنگێکە خۆشی، سەرسامی، یا بە سووك سەیرکردن دەردەبڕێ

v.i. (١) پرتەکردنی یەکێك لەم دەنگانەی پێشوو.

(٢) منجەمنج کردن لە دوواندا.

human (hū′mən), *adj.* مرۆڤی؛ ئادەمی؛ ئادەمیزادی؛ مرۆڤانە؛

ئادەمیزادانە.

n. مرۆڤ؛ ئادەمیزاد؛ ئادەمی.

human being, مرۆڤ؛ ئادەمیزاد؛ ئادەمی؛ کەس.

humane (hyoo-mān′), *adj.* (١) بە بەزەیی؛ بە ڕەحم؛ دڵ بە خەڵك

سووتاو؛ مرۆڤانە. (٢) مرۆڤی؛ پەروەردەکەرو بە برەوکەری ڕەفتاری مرۆڤانەی

جوان وەك دڵ بە خەڵك سووتان: *(a ~ education)* .

humanism (hū′mən-iz′m), *n.* (١) سروشتی ئادەمیزاد؛ ئادەمیزادی، مرۆڤی. (٢) فەلسەفەو ڕێبازی مرۆڤایەتی کە ژیانی ئادەمیزاد لەم جیهانەدا بە گرنگتر دادەنێ لە لێکۆڵینەوەی ئاین و شتی مانایی و نەبینراو.
(٣) لێکۆڵینەوەو خوێندنی زانست و هونەری مرۆڤایەتی.
(٤) [H-] بزووتنەوەی مرۆڤایەتی کە لە سەدەی بزووتنەوەدا ڕوویدا لە ئەورووپا و بریتی بوو لە خوێندن و لێکۆڵینەوەی وێژەو هونەرو ژیواری یۆنان و ڕۆمانی کۆن

humanist (hū′mən-ist), *n.* (١) قوتابی یا زانای ئەدەب و کلتووری یۆنانی و لاتینی. (٢) قوتابی یا زانای سرووشت و کاروبارو خۆش گوزەرانی مرۆڤ؛ مرۆڤ پەرست (٣) قوتابی یا زانای باسە ئادەمیزادییەکان.

-humanistic *(adj.)*; humanistically *(adv.)*.

humanitarian (hyoo-man′ə-târ′i-ən), *n.* مرۆڤ پەرست؛ چاکەکەر: کەسێك کە چاکەوخۆشی و خۆش گوزەرانی هەموو مرۆڤێکی بوێت؛ پیاوی چاك و بە بەزەیی.

adj. مرۆڤ پەرست؛ چاکەکەر: خۆشی و چاکەو خۆش گوزەرانی مرۆڤ خواست؛ بەبەزەیی *(a ~ act)*

humanitarianism (hyoo-man′ə-târ′i-ən-iz′m), *n.* (١)- مرۆڤ پەرستی: چاکەوخۆشی و خۆش گوزەرانی مرۆڤ ویستن؛ چاکەکردن؛ دڵ بە مرۆڤ سووتان. (٢) فەلسەفەیەکە کە دەڵێت ئەرکی سەرشانی مرۆڤ تەنها مرۆڤ پەرستی و چاکەو خۆش گوزەرانی مرۆڤ ویستنە.
(٣) بڕوانەبوون بە خوایەتی عیسا (ڕێبازی ئاینی).

humanity (hyoo-man′ə-ti), *n.* (١) سرووشتی مرۆڤ.
(٢) *(pl.)* مرۆڤایەتی؛ هەستی باشی ئادەمیزادێتی.
(٣) خەڵك: مرۆڤ؛ هەموو مرۆڤ؛ توخمی ئادەم.
(٤) بەڕەحمی: بەزەیی هاتنەوە؛ دڵ سووتان بە خەڵك.

the humanities, (١) وێژەو زمان بەتایبەتی هی لاتینی و یۆنانی.
(٢) زانستییەکانی مرۆڤ؛ ئەو زانستانەی دەربارەی مرۆڤن وەك وێژەو فەلسەفە (هەندێ جار هونەرو مێژوویش).

humanize (hū′mə-nīz′), *v.t.* (١) بە مرۆڤ کردن: خووڕەوشتی مرۆڤ پێدان. (٢) ڕەفتار پوختەو جوان و خاوێن کردن؛ کردن بە مرۆڤێکی چاك و بەبەزەیی: کردن بە مرۆڤ پەرست.

v.i. بوون بە مرۆڤ پەرست؛ ڕەوشت چاك بوون.

-humanization *(n.)*.

humankind (hū′mən-kīnd′), *n.* توخمی ئادەم؛ ئادەمیزادان؛ خەڵك: مرۆڤ؛ هەموو مرۆڤ

humanly (hū′mən-li), *adv.* (١) مرۆڤانە: ئادەمیزادانە
(٢) ئەوەی لە توانای مرۆڤدا بێت؛ لەڕێی مرۆڤانەوە:
(to do everything ~ possible to help them)
(٣) بەپێی شارەزایی و زانینی مرۆڤ.

humble (hum′b'l), *adj.* (١) بێ فیز: بێ هەوا؛ خاکی؛ ڕیسوا؛ ملکەچ؛ سەرکز؛ بێ ناز: *(a ~ man, woman, etc.)* .
(٢) (أ) نزم (پلەوپایە، پیشە)؛ فەقیر:
(a man of ~ birth; a ~ occupation)
(ب) هام ناوەندی؛ فەقیرانە: *(a ~ home)* .

v.t. ملکەچ کردن؛ فیز شکاندن؛ سەر پێ دانەواندن؛ ڕیسواکردن:
(to ~ one's enemies; to ~ oneself before God)

-humbleness *(n.)*.

humblebee (hum′b'l-bē′), *n.* = **humble-bee.**

humbly (hum′bli), *adv.* (١) بێ فیزانە؛ خاکییانە؛ ملکەچانە.
(٢) بە ڕیسوایی: بە لووت شکاوی؛ بە سەردانەواوی
(٣) بە فەقیرانە؛ لە پلەوپایەی نزمەوە.

humbug (hum′bug′), *n.* (١) ساختە؛ فێڵ وتەڵەکە؛ دەسبڕین.
(٢) قسەی بۆش و ساختەبازانە؛ قسەی قۆڕو هیچ وپووچ.
(٣) کەسێکی دەسبڕ، ساختەچی، کەڵەکچی، یا بەفریوبەر.
(٤) ساختەچێتی؛ فێڵبازی؛ دەسبڕی.

v.t. دەسبڕین؛ بە فریوبردن؛ خەڵەتاندن؛ ساختەلێکردن.

-humbugger *(n.)*; humbuggery *(n.)*.

humdinger (hum′diŋ′ēr), *n.* [Slang], مرۆڤ یا شتێکی زۆر نایاب.

humdrum (hum′drum′), *adj.* ووشك و ناخۆش (ژین، فرمان).

n. (١) کەسێکی ووشك و بێ تاقەت کەر.
(٢) گفتوگۆی ووشك و ناخۆش و بێ تاقەت کەر؛ ووشکی (مەجان).

humid (hū′mid), *adj.* تەڕ (هەوا، ئاووهەوا)؛ شێدار (هەوا):
(~ air; ~ weather)

humidifier (hyoo-mid′ə-fī′ēr), *n.* شێدارکەری هەوا (ئامێر)؛ تەڕکەری هەوای ناومال.

humidify (hyoo-mid′ə-fī′), *v.t.* شێدارکردن یا تەڕکردنی هەوای ناومال بە ئامێر (بۆ ئەوانەی نەخۆشی تەنگەنەفەسییان هەیە).

-humidification *(n.)*.

humidity (hyoo-mid′ə-ti), *n.* (١) شێداری (ئاووهەوا).
(٢) پلەی شێداری (ئاووهەوا).

humiliate (hyoo-mil′i-āt′), *v.t.* ڕیسواکردن؛ ئابڕووبردن؛ سەر پێ شۆڕکردن؛ چاوشکاندن؛ ڕووشکاندن؛ مل پێ شۆڕکردن؛ لووت شکاندن؛ شکاندن؛ شەرەف بردن.

humiliating (hyoo-mil′i-āt′iŋ), *adj.* شەرمەزارکەر (کردار، ڕووداو)؛ ڕیسواکەر: شەرەف شکێن؛ سەرشۆڕکەر؛ چاوشکێن.

humiliation (hyoo-mil′i-ā′shən), *n.* ڕیسوایی: شەرمەزاری؛ سەرشۆڕی؛ چاوشۆڕی؛ مل شۆڕی؛ ڕیسوابوون؛ شکان.

humility (hyoo-mil′ə-ti), *n.* (١) بێ فیزی؛ بێ هەوایی؛ سەرکزی؛ ملکەچی. (٢) *(pl.)* کردەوەی بێ فیزانەو ملکەچانە.

humming-bird (hum′iŋ-būrd′), *n.* جۆرە باڵندەیەکی زۆر بچووکە وەك فیسقە وایە؛ ویزەویزە.

hummock (hum′ək), *n.* (١) تەپۆڵکە؛ گردۆڵکە.
(٢) گردۆڵکەی ناوی زەوییەکی سەهۆڵ بەندان.
(٣) گردۆڵکەیەکی چڕی نزیك زۆنگاوێك.

humor, humour (hū′mēr, ū′mēr), *n.* (١) شلەی ناو لەشی گیاندار یا ڕووەك. (٢) سروشتی مرۆڤ؛ باری مێشك و هەست. (٣) هەوەس.
(٤) گاڵتەوگەپ؛ گاڵتەوپێکەنین. (٥) قۆشمەچێتی؛ گاڵتەچێتی؛ نوکتەچێتی؛ گاڵتەبازی. (٦) هەستی قۆشمەچێتی بوون. (٧) نەخۆشی پێست.

v.t. دڵ ڕاگرتن؛ لاواندنەوە؛ نازکێشان؛ دڵ نەوایی کردن؛ دڵ نەشکاندن.

sense of humor, هەستی قۆشمەچێتی؛ توانای گاڵتەوگەپ کردن؛ نوکتەچێتی: *(He has a sense of humor.)* .

out of humor, زویر؛ بێ تاقەت؛ ڕووناخۆش؛ پەست.

humorist (hū′mēr-ist, ū′mēr-ist), *n.* قۆشمەچی؛ گاڵتەباز؛ نوکتەچی.

-humoristic *(adj.)*.

humorous (hū′mēr-əs, ū′mēr-əs), *adj.* (١) ئەنتیکە؛ هێنەرەپێکەنین؛ سەیر: *(a ~ sight, event, etc.)* .
(٢) قۆشمە؛ قۆشمەچی؛ سەیرخۆش؛ قسەخۆش؛ ئەنتیکە(مرۆڤ)؛ نوکتەچی
(a ~ person)

humour (hū′mēr, ū′mēr), *n.* & *v.t.* = **humor.**

hump (hump), *n.* (١) کۆپارەی حوشتر؛ پشت کۆمی (نەخۆشی)؛ قۆرتاوی؛ قۆرتی سەر پشت (٢) تەپۆڵکە؛ گردۆڵکە.
(٣) پەستی؛ غەمباری؛ دڵتەنگی.

v.t. (١) کۆماندنەوە؛ نوشتاندنەوە: *(The cat ~ped its back.)* .
(٢) [Slang]، خۆ ماندووکردن.
(٣) [Slang]، سۆك پێوەدان؛ کوت پێوەدان؛ گاین؛ لەگەڵ جووت بوون.

humpback (hump′bak′), *n.* (١) پشت کۆمی؛ قەمووری.
(٢) کەسێکی پشت کۆم؛ قەموور. (٣) نەهەنگێکی گەورەی کۆپارەدار

humpbacked (hump′bakt′), ***adj.*** پشت کوم؛ قەموور

humped (humpt), ***adj.*** = **humpbacked.**

humpy (hump′i), ***adj.*** (١) قوزتاوی؛ کۆپارەدار. (٢) لە کۆپارە یا قوزت چوو.

humus (hū′məs), ***n.*** گیا و پووەکی گەنیوی رەش داگیرساو کە دەبێتە پەین بۆ زەوی.

hunch (hunch), ***v.t.*** کۆم کردنەوە؛ نوشتاندنەوە (پشت)؛ کۆماندنەوە: ***(Don't ~ your back.)***

v.i. پاڵ نان بۆ پێشەوە

n. (١) کۆپارە ـ حوشتر؛ کۆمی؛ قەمووری. (٢) تۆپەڵ؛ کۆمەڵ؛ قوزت. (٣) [Colloq.]، دڵ خەبەردان بە رووداني شتێك باش بێت یا خراپ؛ هەست وا بوون؛ هەست وا کردن؛ وا زانین: ***(I have a ~ we will win this time.; I have a ~ we are being tricked.)***

hunchback (hunch′bak′), ***n.*** (١) پشتی کۆماوە؛ پشتی قەموور. (٢) کەسێکی پشت کۆم یا قەموور.

hunchbacked (hunch′bakt′), ***adj.*** = **humpbacked.**

hundred (hun′drid), ***n.*** (١) سەد. (٢) سەد دۆلارییەك.

hundredfold (hun′drid-fōld′), ***adj., adv. & n.*** سەدئەوەندە؛ سەد قات

hundredth (hun′dridth), ***adj. & n.*** (١) سەدەم؛ سەدەمین. (٢) سەدیەك؛ یەك لەسەر سەد.

hung (huŋ), *past tense and past participle of* **hang.**

Hungarian (huŋ-gâr′i-ən), ***adj.*** هەنگاری؛ مەجەری (گەل و زمان و کلتوور)

n. (١) هەنگارییەك؛ هاوولاتییەکی مەجەر یا هەنگاریا. (٢) زمانی مەجەری یا هەنگاری.

hunger (huŋ′gẽr), ***n.*** (١) برسێتی. (٢) حەز؛ تاسە بۆ بوون؛ بێزوو.

v.i. (١) برسی بوون (٢) (~ for ; ~ after)، بۆ بەتاسەوەبوون؛ بێزوو پێوەکردن؛ حەزلێکردن: ***(to ~ for a woman, love, comfort, etc.)***

v.t. برسی کردن؛ لە برسا کوشتن.

hunger strike, مان گرتن لە نانخواردن؛ مان گرتنی نانخواردن.

hungry (huŋ′gri), ***adj.*** (١) برسی. (٢) بێزووکەر؛ بەتاسەوە: ***(a ~ glance)*** . (٣) [Rare] برسیکەر. (٤) بێ پیت؛ بێ بەر؛ رووتەنی؛ ووشك: ***(~ soil)*** .

-hungrily ***(adv.)***; **hungriness** ***(n.).***

hunk (huŋk), ***n.*** [Colloq.], پلێکی گەورە (گۆشت)؛ پارچە نان؛ کلۆ؛ تۆپەڵ

hunks (huŋks), ***n.*** کەسێکی مرۆمزنی ناپەسەندی پیسکە.

hunt (hunt), ***v.t.*** (١) راوکردن (٢) بە شوێندا گەڕان؛ بە دوادا گەڕان؛ بۆ گەڕان (٣) (ا) شوێن کەوتن؛ دواکەوتن. (ب) دواکەوتن و لەکۆڵ نەبوونەوە؛ راوکردن؛ هەراسان کردن (٤) پشکنین بە ووردی (شوێن). (٥) راوکردن بە ئەسپ و تانجی و سەگ.

v.i. (١) راوکردن (٢) بۆ گەڕان؛ گەڕان بە دوادا.

n. (١) راو؛ راوکردن (٢) راوکەران؛ تاقمێك راوکەر. (٣) ناوچەی راو. (٤) پشکنین؛ بۆ گەڕان.

hunt down, (١) دواکەوتن و گرتن یا کوشتن: ***(to hunt down a criminal)*** (٢) بۆ گەڕان و دۆزینەوە.

hunt up, (١) بۆ گەڕان (٢) دۆزینەوە بە بۆ گەڕان

hunter (hun′tẽr), ***n.*** (١) راوچی؛ راوکەر؛ نێچیرەوان. (٢) سەگ، تانجی، یا ئەسپی راو.

hunting (hunt′iŋ), ***n.*** راو؛ راوکردن؛ راوچێتی.

adj. هی راو؛ هی راوکردن

hunting ground, شوێنی راو؛ راوگە.

huntress (hun′tris), ***n.*** (١) راوچی ژن؛ ژنە راوچی؛ بانوخودای راوچی (ئەفسانە). (٢) ماینی راو.

huntsman (hunts′mən), ***n.*** [Chiefly British], (١) راوچی؛ راوکەر. (٢) سەردەستەی راوێك یا راوچییان.

hurdle (hũr′d'l), ***n.*** (١) تەیمان. (٢) چوارچێوەی گواستنەوەی تاوانباران بۆ هەڵواسینیان لە ئینگلتەرە لە کۆندا. (٣) چوارچێوە یا کۆسپی بەسەردا بازددان (ملەملێی ئەسپ یا راکەران). (٤) *(pl.)* ملەملێی بەسەر کۆسپدا بازددان (ئەسپ، راکەر). (٥) کۆسپ؛ کەندوکۆسپ؛ قوزت؛ بەربەست.

v.t. (١) تەیمان کردن؛ پەرژین کردن (٢) بازدان بەسەر کۆسپ یا چوارچێوەدا (ملەملێ). (٣) سەرکەوتن بەسەر کەندوکۆسپدا؛ زاڵبوون بەسەر کۆسپ و ناخۆشیدا

the hurdles, ملەملێی بازددان بەسەر کۆسپ یا چوارچێوەدا (ئەسپ، راکەر).

-hurdler *(n.).*

hurdy-gurdy (hũr′di-gũr′di), ***n.*** ئامێرێکی مۆسیقایی کۆنباوە.

hurl (hũrl), ***v.t.*** (١) فڕێدان (بەرد، شت)؛ تووڕدان؛ هەڵدان؛ پیادان؛ پیاکێشان: ***(They ~ed stones at the police.)*** . (٢) هەڵگەڕانەوە؛ فڕێدانە خوارەوە؛ رووخاندن؛ هەڵدان؛ هەڵدانە خوارێ. (٣) پێ ووتن بە دەنگی بەرز و بە تووڕەیی (جوێن).

v.i. (١) پیادان؛ فڕێدان؛ پیاکێشان (٢) [Archaic]، بە پەلە دەرپەڕین یا رۆیشتن. (٣) [Slang]، تۆپ هەڵدان (یاری بێسبۆڵ).

n. فڕێدان؛ تووڕدان؛ هەڵدان؛ پیادان.

hurly (hũr′li), ***n.*** [Archaic], = **hurly-burly.**

hurly-burly (hũr′li-bũr′li), ***n.*** هەراوهوریا؛ هەراوزەنا؛ پشێوی؛ غەلبەغەلب.

hurrah (hoo-rô′, hə-rä′), ***interj. & n.*** ئافەرین!؛ ئافەرم!؛ دەست خۆش!

v.i. & v.t. ئافەرین کردن؛ هاندان.

hurray (hoo-rā′, hə-rā′), ***interj., n., v.t. & v.i.*** = **hurrah.**

hurricane (hũr′i-kān′), ***n.*** گەردەلوول؛ باوبۆران.

hurricane lamp, لەمپای گەردەلوول: گلۆپێك یا مۆمێکی بە شووشە دەورەگیراو؛ فانۆس.

hurried (hũr′id), ***adj.*** (١) پەلەلێکراو؛ رافڕێنراو. (٢) پەلە؛ بە پەلە کراو: ***(a ~ meal, tour, etc.)*** .

hurriedly (hũr′id-li), ***adv.*** بە پەلەپرووزێ؛ بە پەلەپرووسکێ؛ بە پەلە؛ بە هەڵەداوان؛ بە پەلەفڕتێ.

hurry (hũr′i), ***v.t.*** پەلە لێکردن؛ دەستوبرد لێکردن؛ زوو لێکردن؛ خێرالێکردن.

v.i. پەلەکردن؛ زووکردن؛ خێراکردن؛ دەستوبردکردن.

n. پەلە؛ پەلەکردن؛ دەستوبرد؛ بە خێرا.

hurry up!, خێراکە!؛ پەلە کە!؛ زوو کە!؛ دەستوبرد کە!.

hurry-scurry (hũr′i-skũr′i), ***n.*** شپرزەیی؛ پەلەپرووزکێ؛ پەلەفڕتێ.

v.t. پەلەپرووسکێ کردن؛ بە پەلە و شپرزەیی جووڵانەوە؛ پەلەفڕتێ بوون.

adj. شپرزە؛ پەلە؛ پەلەبەتی.

adv. بە شپرزەیی؛ بە شپرزە؛ بە پەلە.

hurt (hũrt), ***v.t.*** (١) بریندارکردن؛ ئازاردان. (٢) زیان لێدان؛ زیان پێ گەیاندن. (٣) دڵ ئازاردان؛ دڵ ئێشاندن؛ هەست بریندارکردن.

v.i. (١) بریندارکردن؛ ئازاردان؛ برینداربوون. (٢) ئێشان؛ ئازاربوون؛ ژان کردن: ***(My leg ~s.)*** .

n. (١) ئازار؛ ئێش؛ برین؛ ئێش و ئازار. (٢) زیان.

(۳) هەست بریندارکەر؛ دڵ ئازاردەر

hurtful (hŭrt′fəl), *adj.* (۱) بە ئازار؛ ئازاردەر (۲) زیانبەخش.

husband (huz′bənd), *n.* (۱) مێرد؛ هاوسەر

(۲) [Archaic]، سەرکار.

(۳) کەسێکی کیر، دەست بە پارەوە گر، یا دەست قووچاو.

v.t. (۱) ژن مارەکردن؛ ژنهێنان؛ بوون بە مێرد.

(۲) دەست بە پارەوە گرتن؛ پارە بەفیڕۆنەدان.

(۳) [Archaic]، دان بە شوو؛ لێ مارەکردن؛ مێرد بۆ دۆزینەوە.

(٤) [Obs.]. کشت کردن؛ ڕووەك بەخێوکردن؛ زەوی چاندن.

husbandman (huz′bənd-mən), *n.* [Archaic]. کشتیار؛ زانای کشتوکاڵ.

husbandry (huz′bənd-ri), *n.* (۱) بەڕێوەبردنی کاروباری ناومال.

(۲) دەست بە پارەوە گرتن؛ پارە بەفیڕۆنەدان؛ کیری.

(۳) کشتوکاڵ؛ کشت کردن؛ کشتیاری.

(٤) بەخێوکردن و پەروەردەکردنی هەموو جۆرە گیاندارێکی ماڵی بەشێوەیەکی زانستیانە: *(animal ~)* .

hush (hush), *v.t.* (۱) بێ دەنگ کردن؛ دەم کوت کردن؛ دەم پێ داخستن.

(۲) هێمن کردنەوە: هێنانەوە سەرخۆ؛ کوژاندنەوە (ئاژاوە).

(۳) شاردنەوە دەنگوباس)؛ قەدەغەکردنی بڵاوبوونەوە؛ داپۆشین.

v.i. بێ دەنگ بوون؛ دەم داخستن.

adj. [Archaic], بێ دەنگ؛ خامۆش.

n. بێ دەنگی؛ خامۆشی.

interj. بێ دەنگ بە؛ ووس بە!؛ وس!

hush up, (۱) بێ دەنگ کردن؛ دەمکوت کردن.

(۲) شاردنەوەی دەنگوباس؛ پێشێل کردن یا ڕێگرتن لە بڵاوبوونەوەی دەنگوباس

hush-hush (hush-hush), *adj.* [Colloq.], نهێنی؛ شاراوە

hush money, بەرتیلی بێ دەنگ بوون (لە بڵاوکردنەوەی دەنگوباسێك)؛ بەرتیلی دەمکوت کردن.

hush puppy, خواردنێکە لە بەشی خوارووی ئەمەریکا بریتییە لە خڕۆکەیەك گەنمەشامی کوتراوی سوورەوەکراو ئەوەندەی گوێزێك دەبێت.

husk (husk), *n.* (۱) توێك (دانەوێڵە)؛ کەپەك؛ سۆس؛ توێکی دانەوێڵەو سەوزە (گەڵای گوڵە گەنمەشامی). (۲) توێکڵ؛ قاوغ.

v.t. پاك کردن؛ توێکڵ لێکردنەوە.

-husker *(n.).*

husky (hus′ki), *adj.* (۱) (ا) توێکڵاوی؛ توێکاوی.

(ب) وەك توێکڵ یا توێك (۲) نووساو (دەنگ)؛ گڕ؛ دەنگ نێر: *(a ~ voice)* .

-huskily *(adv.)*; huskiness *(n.).*

husky (hus′ki), *adj.* چوارشانە؛ کەتە؛ تێکسمڕاو؛ زل؛ چەتەوول؛ زرتەبۆز

n. کەسێکی چوارشانە، کەتە، یا تێکسمڕاو.

-huskiness *(n.).*

husky (hus′ki), *n.* سەگێکی زل تووك درێژە گالیسکە بەفرینەی پێ ڕادەکێشرێ. هەروەها پێی دەڵێن: " Alaskan husky " وە " Siberian husky ".

hussy (huz′i, hus′i), *n.* (۱) ئافرەتێکی سووك (لەڕووی سووکی یا گاڵتەوە). (۲) ئافرەتێکی بێ حەیاو چەقاوەسوو.

hustings (hus′tiŋz), *n.pl.* (۱) (ا) ئەنجومەنی لێکۆڵینەوە.

(ب) دادگای ناوشاری ئینگلیزی. (ج) دووانگەی نامزەدکردنی نوێنەران بۆ هەڵبژاردنیان بۆ پەرلەمان (۲) هەڵبژاردن (۳) دووانگە.

hustle (hus′'l), *v.t.* (۱) پاڵەپەستۆکردن؛ پاڵ پێوەنان؛ بەزۆر ڕێ بۆ خۆ کردنەوە (۲) زۆرلێکردن؛ پاڵ پێوەنان یا دەرکردن بە پەلەو ناشرینانە:

(He ~d the unwelcome visitors out of the house.)

(۳) [Colloq.]. پەلەلێکردن؛ بەپەلەکردن.

(٤) [Colloq.]. بۆ گەڕان و دۆزینەوە بە چالاکییانە؛ ڕاکێشان:

(to ~ new customers)

v.i. (۱) پاڵەپەستۆکردن؛ پاڵ نان؛ بەزۆر ڕێ بۆ خۆ کردنەوە.

(۲) هەوڵ و تەقەلا؛ کارکردن یا جووڵانەوە؛ هەوڵ و تەقەلا زۆردان.

n. (۱) پاڵەپەستۆ؛ پاڵ نان.

(۲) [Colloq.]، کۆشش؛ هەوڵ و تەقەلا؛ چالاکی.

-hustler *(n.).*

hut (hut), *n.* کوختە؛ کوخ؛ خانوچکە.

v.t. کوختە بۆ دۆزینەوە؛ کوختە پێدان.

v.i. لە کوختەدا ژیان.

hyacinth (hī′ə-sinth′), *n.* (۱) (ا) یاقووت. (ب) چەند جۆرە بەردێکی بەنرخی سوورکار یا پرتەقاڵییە. (۲) هاس؛ گوڵە هاس.

(۳) باڵندەیەکی ئاوی پەڕ ئەرخەوانییە. (٤) ئەرخەوانی شینکار.

hyacinthine (hī′ə-sin′thin, hī′ə-sin′thīn), *adj.* (۱) یاقووتی؛ وەك هاس؛ بە یاقووت یا هاس ڕازاوە. (۲) شین؛ ئەرخەوانی شینکار.

(۳) پرتەقاڵییەکی سوورکار.

hybrid (hī′brid), *adj.* (۱) گیاندار یا ڕووەکی دووڕەگ.

(۲) شتێکی نارەسەن؛ شتێکی دووڕەگ یا تێکەڵاو

(۳) ووشەی دوو بڕگە؛ لە دوو بڕگە یا ووشەی زمانی جیاجیا پێکهاتووە

adj. دووڕەگ؛ تێکەڵاو.

-hybridism *(n.).*

hybridize (hī′bri-dīz′), *v.t. & v.i.* دوو توخم کردن؛ دوو توخم تێکەڵاوکردن؛ دوو توخم لە یەك چاککردن.

-hybridization *(n.).*

hydrant (hī′drənt), *n.* بۆری یا بەلوعەی ئاگرکوژێن: بریتییە لە بۆرییەکی گەورەی ستوونی لەسەر شەقامەکاندا بەستراوە بە سەرچاوەی ئاوەوە بۆری لاستیکی ئەستووری پێوە دەبەسترێ و ئاگری پێ دەکوژێنرێتەوە (هەروەها پێی دەوترێ: " fire hydrant ").

hydrate (hī′drāt), *n.* ئاوێتەی ئاو و ماددەیەکی تر.

v.t. ئاو تێکەڵاوکردن؛ لەگەڵ ئاودا تێکەڵاوکردن.

v.i. لەگەڵ ئاودا تێکەڵاوبوون.

-hydrated *(adj.)*; hydration *(n.).*

hydraulic (hī-drô′lik), *adj.* هایدرۆلیکی: (ا) بە ئاو دەگەڕێ (مەکینە). (ب) ڕەق بوون لەگەڵ ئاودا (چیمەنتۆ، قوڕوقسڵ).

(ج) تایبەتی بە زانستی شلەو سرووشتی و بەکارهێنانی لە ئەندازەدا.

hydraulics (hī-drô′liks), *n.* زانستی شلەو بەکارهێنانی لە ئەندازەدا.

hydric (hī′drik), *adj.* (۱) تایبەتی بە هایدرۆجین.

(۲) تایبەتی بە تەڕی یا شێ؛ تەڕ؛ ئاو زۆر ویست.

hydro- (hī′drō, hī′drə), پێشگرێکە بەمانای: (ا) ئاو.

(ب) هایدرۆجین دار؛ هایدرۆجینی تێدایە.

hydrocephalus (hī′drə-sef′ə-ləs), *n.* نەخۆشییەکی زگماکییە بریتییە لە زۆری شلە لە سەردا کە دەبێتەهۆی گەورە بوونی کاسەی سەرو بچووك بوونەوەی مێشك.

hydrocephaly (hī′drə-sef′ə-li), *n.* = **hydrocephalus.**

hydroelectric (hī′drō-i-lek′trik), *adj.* تایبەتی بە ئەلەکتریکی لە ئاو دروستکراو.

hydroelectricity (hī′drō-i-lek′tris′ə-ti), *n.* ئەلەکتریکی ئاو؛ ئەلەکتریکی لە ئاو دروستکراو.

hydrogen (hī′drə-jən), *n.* هایدرۆجین.

hydrogenate (hī′drə-jə-nāt′), *v.t.* هایدرۆجین تێکردن؛ هایدرۆجین تێکەڵاوکردن.

-hydrogenation *(n.).*

hydrogen bomb, بۆمبای هایدرۆجینی.

hydrogenize (hī′drə-jə-nīz′), *v.t.* = **hydrogenate.**

hydrogenous (hī-droj′ə-nəs), *adj.* هایدرۆجیناوی؛

هایدرۆجینی تێدایە.
hydrography (hi-drog′rə-fi), ***n.*** زانستی لێکۆڵینەوەو نەخشە بۆ دروستکردنی دەریاو دەریاچەو ڕووبار (بەتایبەتی دەربارەی سوودی بازرگانی و دەریاوانی).
-**hydrographer** ***(n.)***; **hydrographic** ***(adj.)***.
hydrokinetics (hī′drō-ki-net′iks), ***n.pl.*** زانستی بزووتنی شلە (فیزیا).
-**hydrokinetic** ***(adj.)***.
hydrology (hī-drol′ə-ji), ***n.*** زانستی ئاوو تایبەخۆکانی و دابەشبوونی بەسەر زەوی و ژێرزەویدا بەتایبەتی ژێرزەوی
-**hydrologic** ***(adj.)***; **hydrologist** ***(n.)***.
hydromechanics (hī′drō-mi-kan′iks), ***n.pl.*** زانستی بزووتن و هاوسەنگی شلە (فیزیا).
hydromel (hī′drə-mel′), ***n.*** ئاووهەنگوینی تێکەڵاو (خواردنەوە).
hydrometallurgy (hi′drə-met′'l-ūr′ji), ***n.*** پاک و پوخت کردنی کانزای خاو بە شۆردنەوەی بە شلە.
hydrometer (hī-drom′ə-tēr), ***n.*** پێوەری هێزی موگناتیسی شلە (ئامێر).
hydrometry (hī-drom′ə-tri), ***n.*** پێوانی هێزی موگناتیسی شلە.
hydropathy (hi-drop′ə-thi), ***n.*** دەرمان کردن و چارەکردنی نەخۆشی بە ئاو.
hydrophobia (hī′drə-fō′bi-ə), ***n.*** (١) ترسی ئاو؛ لە ئاو ترسان؛ لە ئاو تۆقین (٢) نەخۆشی هاری (بەتایبەتی لە پیاودا).
-**hydrophobic** ***(adj.)***.
hydroplane (hī′drə-plān′), ***n.*** (١) بەلەمێکی بۆ تەختی خێرا (٢) فڕۆکەی ئاوی. (٣) ئەو بەشەی فڕۆکەی ئاوی کە بەهۆیەوە فڕۆکەکە لەسەر ئاو دەخلیسکێ. (٤) ستێرنی بەرزکردنەوەو نزم کردنەوەی ژێردەریایی.
v.i. (١) لێخوڕین یا سواربوونی فڕۆکەی ئاوی یا بەلەمێکی خێرا. (٢) خلیسکان (وەك فڕۆکەی ئاوی).
hydroponics (hī′drə-pon′iks), ***n.pl.*** پەروەردەکردنی ڕووەك لە ئاوێکدا کە پەینی کیمیایی تێدا بێت لە باتی خاك
hydrothermal (hī′drə-thūr′məl), ***adj.*** (١) هی ئاوی گەرم (٢) تایبەتی بە ئاوی گەرمو کارکردنییە سەر کانزای چینی سەر ڕووی زەوی.
hydrothorax (hī′drə-thôr′aks), ***n.*** ئاوبەنگی سنگ.
hydrous (hī′drəs), ***adj.*** (١) ئاواوی؛ ئاوی تێدایە؛ ئاودار؛ تەڕ (٢) ئاوی تێدایە (ئاوێتەی کیمیایی).
hyena (hī-ē′nə), ***n.*** کەمتیار
hygiene (hī′jēn, hi′ji-ēn′), ***n.*** زانستی تەندروستی و پەرەپێدان و بەردەوام بوونی؛ پاكوتەمیزی
hygienic (hī′ji-en′ik, hi-jē′nik), ***adj.*** (١) تایبەتی بە تەندروستی و پاكوتەمیزی. (٢) بۆ تەندروستی باش. (٣) پاكوتەمیز
-**hygienical** ***(adj.)***; **hygienically** ***(adv.)***.
hygienics (hī′ji-en′iks, hī-jē′niks), ***n.*** = **hygiene**.
hygienist (hī′ji-ən-ist), ***n.*** تەندروستی زان؛ شارەزای تەندروستی
hymen (hī′mən), ***n.*** پەردەی کچ؛ بنی کچ
hymeneal (hī′mə-nē′əl), ***adj.*** تایبەت بە شایی و ژنهێنان و شووکردن
n. گۆرانی شایی؛ هەڵبەستی شایی؛ بەستەی شایی
hymn (him), ***n.*** (١) سروودی ئاینی؛ سروودی خودایی. (٢) سروودی شکۆپێدان و مەزن کردن
v.t. & v.i. سروود ووتن؛ شکۆپێدان و مەزن کردن لە سروودا.
hymnal (him′nəl), ***n.*** = **hymnbook**.
adj. تایبەتی بە سروود (ئاینی و نائاینی)
hymnbook (him′book′), ***n.*** سروودنامە؛ نامیلکە یا پەرتووکی سروود.
hymnody (him′nə-di), ***n.*** (١) سروود ووتن؛ سروود خوێندنەوە. (٢) لێکۆڵینەوەی سروودو مێژووو بەکارهێنانی. (٣) سروود.
hymnology (him-nol′ə-ji), ***n.*** (١) لێکۆڵینەوەی سروود. (٢) سروود. (٣) دانانی سروود.
-**hymnologist** ***(n.)***.
hyper- (hī′pēr), پێشگرێکە بەمانای: زۆر؛ زیاد لە ئەندازە؛ ئێجگار.
hyperacid (hī′pēr-as′id), ***adj.*** زۆر ترش.
-**hyperacidity** ***(n.)***.
hyperactive (hī′pēr-ak′tiv), ***adj.*** بزێو؛ نەسرەوت؛ بێ ئارام؛ زۆر جم‌وجووڵکەر.
-**hyperactivity** ***(n.)***.
hyperbole (hī-pūr′bə-li), ***n.*** زیادەڕۆیی (دووان، نووسین)؛ زیادەپێوەنان (وەك لەم دوو ڕستەیەدا پیشاندراوە):
(I could sleep for a year.; This book weighs a ton.)
-**hyperbolic** ***(adj.)***; **hyperbolically** ***(adv.)***.
hyperbolism (hī-pūr′bə-liz'm), ***n.*** (١) زیادەڕۆیی (دووان؛ نووسین)؛ زیادەپێوەنان (٢) وێنەیەکی زیادەڕۆیی.
hyperbolize (hī-pūr′bə-līz′), ***v.t. & v.i.*** زیادە ڕۆیشتن لە دووان و نووسیندا؛ زیادە پێوەنان.
hypercatalexis (hī′pēr-kat′ə-lek′sis), ***n.*** بڕگەیەك یا دوانی زیادە لە کۆتایی دێڕێکی هۆنراوەدا.
-**hypercatalectic** ***(adj.)***.
hypercritic (hī′pēr-krit′ik), ***n.*** کەسێکی زۆر بەڕەخنە؛ کەسێکی ئێجگار زۆر ڕەخنەگر.
hypercritical (hī′pēr-krit′i-k'l), ***adj.*** زۆر بەڕەخنە؛ زۆر ڕەخنەگر.
hyperemia (hī′pēr-ē′mi-ə), ***n.*** خوێن تێزان.
-**hyperemic** ***(adj.)***.
hyperesthesia (hī′pēr-es-thē′zhə), ***n.*** هەستیاری یا ناسکی پێست و ئەندامی هەست.
Hyperion (hī-pêr′i-ən), ***n.*** خودای خۆر (ئەفسانەی یۆنانی).
hyperkinesia (hī′pēr-ki-nē′zi-ə), ***n.*** زۆر بزوان یا لەرزینی ئەندامێکی لەش بەتایبەتی ماسولکە (نەخۆشی).
hypermetropia (hī′pēr-mi-trō′pi-ə), ***n.*** دووربینی (نەخۆشی چاو).
hyperopia (hī′pēr-ō′pi-ə), ***n.*** = **hypermetropia.**
hyperpyrexia (hī′pēr-pī-rek′si-ə), ***n.*** تایەکی زۆر بەرز.
hypersensitive (hī′pēr-sen′sə-tiv), ***adj.*** هەست ناسك؛ هەست زۆر ناسك؛ هەستیار
-**hypersensitivity** ***(n.)***.
hypertension (hī′pēr-ten′shən), ***n.*** (١) نەسرەوتن؛ جرت‌وفرت (٢) تەوژمی خوێن بەرزی یا زۆری.
hyphen (hī′f'n), ***n.*** تەقەڵ (ڕێزمان)؛ تەقەڵی ووشەی لێکدراو.
hyphenate (hī′f'n-āt′), ***v.t.*** لێکدانی دوو ووشە بە تەقەڵ.
adj. ووشەی بە تەقەڵ لێکدراو.
-**hyphenated** ***(adj.)***; **hyphenation** ***(n.)***.
hypno- (hip′nō, hip′nə), ***Also*** **hypn-**, پێشگرێکە بەمانای: خەوتن؛ نوستن. (٢) نوواندنی موگناتیسی؛ نوستنی موگناتیسی؛ خەوتنی موگناتیسی.
hypnology (hip-nol′ə-ji), ***n.*** زانستی نوستن و نوستنی موگناتیسی.
hypnosis (hip-nō′sis), ***n.*** (١) نوواندنی موگناتیسی (٢) نوستنی موگناتیسی؛ خەوتنی موگناتیسی.
hypnotherapy (hip′nō-ther′ə-pi), ***n.*** چارەکردنی نەخۆشی بە نوواندنی موگناتیسی

hypnotic (hip-not′ik), *adj.* (١) خەولێخەر ***(~ music)*** .
(٢) تایبەتی بە خەولێخستنی موگناتیسی.
(٣) بە ئاسانی خەوی لێ دەخرێت یا دەنوێنرێت.
(٤) خەولێخراو؛ نوێنراو.
n. (١) دەرمانی خەولێخەر. (٢) (ا) شتێکی خەولێخراو.
(ب) کەسێکی بە ئاسانی خەولێخراو.
-hypnotically ***(adv.).***
hypnotism (hip′nə-tiz'm), *n.* (١) خەولێخستنی موگناتیسی؛ نوواندنی موگناتیسی (٢) زانستی خەولێخستنی موگناتیسی.
hypnotist (hip′nə-tist), *n.* خەولێخەری موگناتیسی (مرۆڤ)
hypnotize (hip′nə-tīz′), *v.t.* (١) خەولێخستنی موگناتیسی؛ نوواندنی موگناتیسی (٢) [Colloq.]، بێ هۆش کردن؛ دڵفڕاندن؛ وڕکردن؛ سڕکردن؛ لە هۆش خستن؛
(He ~d the audience with his eloquent speech.)
hypo (hī′pō), *n.* (١) دەرزی یا شرینقەیەکە کە لەژێر پێست دەدرێت. (٢) [Slang] **hypochondriac**.
hypo- (hī′pō, hip′ə), پێشگرێکە بەمانای: (١) لەژێر
(٢) کەمتر کەمتر لە
(٣) زۆر ژەنگ ناگری.
hypochondria (hī′pə-kon′dri-ə, hip′ə-kon′dri-ə), *n.* زۆر مەراقی تەندروستی خواردن و هەمیشە خۆ بە نەخۆش دانان و سکاڵاکردن.
hypochondriac (hī′pə-kon′dri-ak′), *n.* کەسێکە کە زۆر مەراقی تەندروستی بخوات و هەمیشە خۆی بە نەخۆش بزانێ و سکاڵای بێ.
adj. تایبەتی بە کەسێکی وەها.
hypochondriasis (hī′pə-kən-drī′ə-sis), *n.*
hypochondria.
hypochondrium (hī′pə-kon′dri-əm), *n.* لاخوارووی کەلەکە لەخوار پەراسووەوە؛ لاتەراف.
hypocrisy (hi-pok′rə-si), *n.* دووڕوویی؛ بێ باری؛ دووزمانی؛ منافەقیتی
hypocrite (hip′ə-krit), *n.* کەسێکی دووڕوو، بێ بار، دووزمان، یا منافەق.
hypocritical (hip′ə-krit′i-k'l), *adj.* دووڕوو؛ بێ بار؛ دووزمان؛ منافەق ***(It is ~ of him to say that.; You are being ~ .)*** .
hypoderma (hī′pə-dũr′mə), *n.* چینی ژێر پێست؛ شانەی ژێر پێست
-hypodermal ***(adj.).***
hypodermic (hī′pə-dũr′mik), *adj.* (١) تایبەتی بە ژێر پێست.
(٢) لە ژێر پێست دەدرێت (دەرزی، شرینقە).
n. شرینقە یـ دەرزی لە ژێر پێست دراو.
-hypodermically ***(adv.).***
hypodermic injection, دەرزی لێدانی ژێر پێست؛ شرینقەلێدانی ژێر پێست
hypodermic needle, دەرزی شرینقەلێدان لە ژێر پێست.
hypodermic syringe, سرنج یا شرینقەی لە ژێر پێست دراو.
hypodermis (hī′pə-dũr′mis), *n.* چینی ژێر پێست (گیاندار، ڕووەك)
hypogastrium (hī′pə-gas′tri-əm), *n.* لای خوارووی سك (لە ناوکەوە بۆ تووکەبەر).
-hypogastric ***(adj.).***
hypoglycemia (hī′pō-glī-sē′mi-ə), *n.* شەکر کەمی لە خوێندا (نەخۆشی
hypothec (hī-poth′ik), *n.* مافی خاوەن قەرزێك بە وەرگرتنی سامان و زەوی و زاری قەرزارەکە بە بارمتە
hypothecate (hi-poth′ə-kāt′), *v.t.* بارمتەکردنی سامان و زەوی و زاری قەرزار
hypothermal (hī′pə-thũr′m'l), *adj.* (١) شلەتێن.
(٢) تایبەتی بە نزمی پلەی گەرمای لەش.
hypothermia (hī′pə-thũr′mi-ə), *n.* نزمی پلەی گەرمای لەش بەهۆی سەرمایەکی زۆرەوە (پزیشکەوانی).
hypothesis (hī-poth′ə-sis, hi-poth′ə-sis), *n.* گریمانەکی؛ گریمانە؛ وا دانان.
hypothesize (hī-poth′ə-sīz′), *v.i. & v.t.* گریمان؛ وا دانان؛ گریمانەکی کردن.
hypothetical (hī′pə-thet′i-k'l), *adj.* گریمانەکی؛ وا دانراو؛
(a ~ situation)
-hypothetic ***(adj.)***; **hypothetically** ***(adv.).***
hyster-, hystero- (his′tēr), پێشگرێکە بەمانای: (١) منداڵدان ***(hysteroctomy)***
(٢) هیستیریا؛ حاڵ لێهاتن؛ شێتگیری.
hysterectomy (his′tēr-ek′tə-mi), *n.* لابردن یا دەرهێنانی منداڵدان (پزیشکەوانی)
hysteria (his-têr′i-ə, his-ter′i-ə), *n.* هیستیریا؛ حاڵ لێهاتن؛ شێتگیری؛ شێتگیربوون؛ فێ لێهاتن (مەجازی)؛ پێکەنین یا گریان یا هەڵچوونێکی لە ئەندازە بەدەرو خۆ بۆ نەگیران.
hysterical (his-ter′i-k'l), *adj.* (١) تایبەتی بە هیستیریا.
(٢) هیستیریای هەیە؛ تووشی هیستیریا بووە؛ شێتگیر؛ هەڵچووە.
(٣) زووهەڵچوو؛ زوو هەڵدەچێ؛ زوو شێتگیر دەبێ.
hysterics (his-ter′iks), *n.pl.* (١) پێکەنین یا گریانێکی زۆرو خۆ بۆ نەگیران (٢) هیستیریا تووش بوون؛ شێتگیربوونێك.
hysterotomy (his′tə-rot′ə-mi), *n.* بڕینی منداڵدان بۆ منداڵ لێ دەرهێنان؛ نەشتەرگەری قەیسەری (منداڵ بوون).

I i

I, i (ī), *n.* (١) تیپی نۆهەمی ئەلف‌وبێی ئینگلیزی‌یە.
(٢) دەنگی ئەم تیپە " ئای ". (٣) نیشانەی نۆهەم لە ڕیزێکدا.
adj. (١) تایبەتی بەم تیپە. (٢) نۆهەم؛ نۆهەمین.
I (ī), *n.* (١) شتێك كە شێوەی لەم تیپە بچێت.
(٢) ژمارە یەك یا یەكەم لە لاتینیدا.
(٣) نمرەی " ناتەواو Incomplete "، واتە قوتابی لەو وانە یا كۆرسەدا دەرنەچوو و نەبێت تاقی بكرێتەوە.
I (ī), *pron.* من؛ بەندە
n. (١) من . (*He uses too many ~'s in writing*)
(٢) خۆ گێڕان؛ من
iamb (ī'amb), *n.* بەشی دێڕێكی هۆنراوەیە كە لە دوو بڕگە پێكهاتووە یەكەمیان بێ هێزو دووەمیان هێزدارە:
(Tŏ strīve, / tŏ seék, / tŏ fínd, / and nót, / tŏ yīeld.)
iambic (ī-am'bik), *adj.* لە بڕگەی بێ هێزو هێزدار پێكهاتووە (هۆنراوە)
n. (١) بەشی دێڕێكی هۆنراوەیە كە لە دوو بڕگە پێكهاتووە یەكەمیان بێ هێزو دووەمیان هێزدارە. (٢) هەڵبەستێك كە بەم جۆرە هۆنرابێتەوە.
(٣) هەڵبەستێكی لاقرتێی ئەم جۆرە.
ibex (ī'beks), *n.* بزنەكێوی؛ كەڵەكێوی؛ فیلە كێژە.
ibidem (i-bī'dem), *adv.* لە هەمان شوێندا (پەراوێزی پەڕتووك، نامیلكە، یا وتار)؛ هەمان سەرچاوە.
ibis (ī'bis), *n.* باڵندەیەكی ترۆپیكی ناوی دەنووك داسی‌یە لە توخمی شاهۆیە.
-ic (ik), پاشگرێكە بەمانای: (١) تایبەتی بە؛ هی: *(volcanic)* .
(٢) وەك *(angelic)*.
(٣) لێ پێكهاتوو؛ لێ پەیدابوو؛ تیایەتی: *(alcoholic)*.
-ical (i-k'l), پاشگرێكە بەمانای: وەها؛ وەهایی؛ تایبەتی بە:
(physical, historical, commercial)
Icarus (ik'ə-rəs, ī'kə-rəs), *n.* ئیكارۆس لەگەڵ " دیدالۆس " ی باوكیدا لە بەندیخانە ڕای كرد بە باڵی مۆمەوە بەڵام زۆر بەرزەفڕێ و گەرمی خۆر باڵە مۆمەكانی تواندەوەو كەوتە خوارەوەو لە دەریادا نوقم بوو.
-Icarian *(adj.)*.
ice (īs), *n.* (١) سەهۆڵ؛ زوقم. (٢) تەبەقە سەهۆڵ؛ پارچە سەهۆڵ.
(٣) زوقم. (٤) كرێمی سەر كێك. (٥) [Slang]، ئەڵماس.
v.t. (١) بەستن كردن بە سەهۆڵ. (٢) بە سەهۆڵ داپۆشین؛ سەهۆڵ لێدان.
(٣) ساردكردنەوە بە سەهۆڵ. (٤) كرێم خستنە سەر كێك.
v.i. (~ up ; ~ over), بەستن؛ بوون بە سەهۆڵ.
break the ice, شەرم شكان؛ ڕووكرانەوە.
cut no ice, [Colloq.], بێ كەڵك؛ بێ دەسەڵات؛ كارناكاتە سەر هیچ.
on thin ice, [Colloq.], شلۆق؛ پڕ لە مەترسی.
ice age, چەرخی بەستەڵەك؛ چەرخی سەهۆڵ.
ice bag, كیسە سەهۆڵ
iceberg (īs'bûrg'), *n.* شاخی سەهۆڵ (بەتایبەتی كە سەر ئاوی دەریا كەوتبێ)؛ بەستەڵەك.
iceboat (īs'bōt'), *n.* (١) بەلەمی سەر سەهۆڵ
(٢) icebreaker.
ice-bound (īs'bound'), *adj.* (١) بە سەهۆڵ دەورەدراو؛ لە سەهۆڵدا چەقیو (بەلەم). (٢) بە سەهۆڵ گیراوەو كەس نایگاتێ (جێگە)
icebox (īs'boks'), *n.* (١) سەهۆڵدان؛ بەفردان؛ یەخچاڵ.
(٢) سنوقێكی كونبڕە سەهۆڵی تێ دەخرێ بۆ خواردەمەنی ڕاگرتن بە ساردی.
ice-breaker (īs'brāk'ẽr), *n.* (١) سەهۆڵ شكێن (بەلەم)
(٢) چوارچێوەی پاراستنی ئەسكەلە لە سەهۆڵی سەرئاوكەوتوو.
ice cap, كڵاوەقوتەی سەهۆڵبەندانی شاخ.
ice cream, دۆندرمە
iced (īst), *adj.* (١) بە سەهۆڵ داپۆشراو؛ سەهۆڵاوی.
(٢) بە سەهۆڵ ساردكراو؛ سارد.
(٣) كرێم بەسەر (كێك).
ice field, ice floe, تەبەقێكی گەورە سەهۆڵی سەرئاوكەوتووی دەریا.
ice-hockey, یاری "هۆكی" (كە لەسەر سەهۆڵ دەكرێت).
ice-house (īs'hous'), *n.* (١) یەخچاڵ.
(٢) سەهۆڵگە؛ جێی دروستكردنی سەهۆڵی دەستكرد.
Icelandic (īs-lan'dik), *adj.* تایبەتی بە وولاتی ئایسلانداو میللەتەكەی و زمانەكەی و كلتوورەكەی.
n. زمانی ئایسلاندی.
iceman (īs'man', īs'mən), *n.* بەفرفرۆش؛ سەهۆڵ فرۆش.
ice pack, (١) كۆمەڵێك سەهۆڵی سەرئاوكەوتوو (كە لە چەند پارچەیەك سەهۆڵی پێكەوە نووساو پێكهاتووە). (٢) كیسە سەهۆڵ (كە دەخرێتە سەر ئەندامی ئازاراوی لەش بۆ ئەوەی نەئاوسێ).
ice plant, ڕووەكێكی هەمیشە سەوزی تەرزفڕێدەرە بەسەر زەویدا گوڵی سپی و ئەرخەوانی دەگرێ، گەڵاكانی گۆشتن و باریك و چڕن لە دەوروپشتی ماڵدا دەڕوێنرێت بۆ جوانی و ئاگربڕ.
ice water, بەفراو؛ سارداو (بۆ خواردنەوە)؛ سەهۆڵاو.
icicle (ī'si-k'l), *n.* چلوورە؛ كێركەڵەگا.
icily (ī'sə-li), *adv.* زۆر بە ساردی؛ سەهۆڵانە
iciness (ī'si-nis), *n.* زۆر ساردی؛ ساردی؛ سەهۆڵی
icing (īs'iŋ), *n.* كرێمی سەر كێك.
icon (ī'kon), *n.* (١) وێنە؛ پەیكەر.
(٢) وێنە یا پەیكەری عیسا، مریەم، یا پیاوێكی ئاینی مەزن (گەلێك جار لەسەر شووشە دەكرێت یا لە شووشە دەگیرێت)؛ ئەیقوون.
iconic (ī-kon'ik), *adj.* (١) تایبەتی بە وێنەو پەیكەری عیساو مریەم؛ ئەیقوونی. (٢) تایبەتی بە شێوازێكی تایبەتی و كۆنباوی پەیكەرگەری
iconoclasm (ī-kon'ə-klaz'm), *n.* (١) بت شكاندن؛ پەیكەر شكاندن (بەتایبەتی هی پیاوی ئاینی). (٢) هێرش بردنە سەرو گاڵتەپێكردن و بێ بایەخ كردنی بیروباوەڕی كۆنی كۆمەڵ و دەزگاكانی
iconoclast (ī-kon'ə-klast'), *n.* (١) بت شكێن؛ پەیكەرو وێنەی ئاینی شكێن و دژ بە پەرستنیان. (٢) هێرش بەرە سەرو گاڵتەپێكەرو بە هیچ نەزانینی بیروباوەڕی كۆنی كۆمەڵ و دەزگاكانی.
-iconoclastic *(adj.)*.
iconography (ī'kə-nog'rə-fi), *n.* (١) هونەری دروستكردنی وێنەو پەیكەری ئاینی. (٢) لێكۆڵینەوەی ئەم هونەرە.

-iconographic *(adj.)*.

iconology (ī´kə-nol´ə-ji), *n.* (١) لێکۆڵینەوەی ئەیقوون، واتە وێنەو پەیکەری ئاینی (٢) ئەیقوون؛ سەرجەمی وێنەو پەیکەری ئاینی (٣) نیشانەکاری؛ هونەری نیشانەیی.

icy (ī´si), *adj.* (١) سەهۆڵاوی؛ بەفراوی؛ بە سەهۆڵ گیراو (٢) سەهۆڵی؛ تایبەتی بە سەهۆڵ. (٣) خز، وەک سەهۆڵ؛ خلیسک. (٤) زۆر سارد؛ زۆر سەرما؛ زوقماوی: *(~ weather)*. (٥) سارد، هەست؛ دوورەپەرێز؛ رووناخۆش: *(an ~ smile, face, etc.)*.

id (id), *n.* بەشی پوختە نەکراوو حەز لە دابڕن لە کردووی هەستو دەروونی مرۆڤ کە سەرچاوەی هەستی زگماکییە وەک هەوەسی جووت بوونو تێرکردنی کوتوپڕی هەموو حەزو پێویستییەکی مرۆڤ (دەروونناسی)

I'd (īd), = 1. I had. 2. I would. 3. I should.

idea (ī-dē´ə), *n.* (١) بیر (٢) بیروباوەڕ؛ بیروبروا. (٣) را؛ بۆچوون (٤) نەخشە؛ پیلان؛ پرۆژە؛ نیاز (٥) بیرێکی لێل؛ ئاگا (٦) نموونەی بنەچەیی، رەسەنی، یا راستەقینەی شت کە بریتییە لە بیری ئەو شتەو مرۆڤ تەنها وێنەی ناتەواوو لاسایی دەبینێ بە چاو فەلسەفەی ئەفلاتونی)

ideal (ī-dē´əl), *adj.* (١) نموونەیی؛ تەنها لە مێشک یا بیردا هەیە؛ لە بیر پێکهاتووە (ژمارەی شەشی ووشەی پێشوو ببینە). (٢) ناباب، باشترین؛ زۆرباش؛ نموونەیی: *(an ~ place, job, situation, time, etc.)* (٣) تایبەتی بە بیر (٤) دوور بە راستییەوە؛ خەیالی.

n. (١) نموونە (٢) ئاوات؛ ئاواتێکی نموونەیی کە مرۆڤ هەوڵی بۆ بداتو پێی بگات: *(an ~ to strive for)*. (٣) شتێک کە تەنها لە مێشکدا هەیەو بوونی تری نییە.

idealism (ī-dē´əl-iz'm), *n.* (١) خەیاڵ پەرستی؛ نموونەپەرستی؛ خەیاڵ بڵاوی؛ خەیاڵ خاوی. (٢) کۆشش کردن بۆ گەیشتن بە ئاواتی بەرزی خۆ (٣) خەیاڵ پەرستی لە هونەرو وێژەدا. (٤) فەلسەفەیەک دەڵێت: کە ئەو شتانەی مرۆڤ بە چاو دەیبینێت وێنەی لاسایی بیروباوەڕی ناو مێشکەو ئەو شتانەش دروستکراوی مێشکن و راستی تەنها لە مێشکدایە

idealist (ī-dē´əl-ist), *n.* (١) کەسێکی خەیاڵ پەرست؛ نموونە خواز، نموونە پەرست، یا خەیاڵ خاو (هەندێ جار لەرووی سووکییەوە). (٢) پەیڕەویکەری فەلسەفەی نموونەخوازی لە هونەرو فەلسەفەدا

idealistic (ī´dē-ə-lis´tik, ī-dē´ə-lis´tik), *adj.* نموونەپەرست؛ خەیاڵ پەرست؛ خەیاڵ خاو؛ نموونەخواز *(an ~ person)*.

idealize (ī-dē´ə-līz´), *v.t.* شکۆپێدان؛ پەرستن؛ بە نەوپەری باشی دانان: *(to ~ the past)*

v.i. بوون بە نموونە؛ بوون بە باشترین وێنە

-idealization *(n.)*.

ideally (ī-dē´əl-i), *adv.* (١) زۆر بە باشی؛ بە شێوەیەکی نموونەیی؛ بە جۆرێکی نموونەیی؛ نموونەییانە. (٢) ئەگەر چۆن بویستری وەها بێ؛ لەرووی تیۆرییەوە؛ ئەگەر بە ئاواتەخوازی بێ.

ideate (ī-dē´āt), *v.t. & v.i.* بیر پێکهێنان؛ هێنانە بەرچاوی خۆ؛ بیر هەبوون دەربارە

n. شتێکی دیارە کە وێنەی بیری ناو مێشک بێ (فەلسەفە)

-ideation *(n.)*; ideational *(adj.)*.

identical (ī-den´ti-k'l), *adj.* (١) هەمان شت (٢) دەقاودەق، کتومت؛ وەک یەک؛ چوونیەک؛ هاوبابەت؛ لەیەکچوو (٣) لە یەک هێلکەوە بوون (ژیوارناسی)

identical twins, دوانەی دەقاودەق؛ هاوزا یا هاوسکی دەقاودەق، واتە هەمان توخمو هەمان روخسارو لە هەمان هێلکەوە بوو.

identifiable (ī-den´tə-fī´ə-b'l), *adj.* دیاریکراو؛ دەتوانری پەنجەی بخرێتە سەر؛ ناسراو.

identification (ī-den´tə-fi-kā´shən), *n.* (١) دیاری کردن؛ ناسین؛ ناسینەوە؛ پەنجە خستنەسەر؛ هەڵهێنان. (٢) ناسنامە؛ دیارنامە؛ پێناس: *(Do you have any ~ ?; He used his driver's license as ~ .)* (٣) پەیوەندییەکی گیانی لەگەڵ مرۆڤی تردا؛ هاوسۆزی کردن لە گەڵیاندا: *(His ~ with the poor is remarkable.)*

identify (ī-den´tə-fī´), *v.t.* (١) وەک یەک لێکردن؛ کردن بە یەک (٢) ناسینەوە؛ پەنجە خستنەسەر؛ هەڵهێنان؛ ناسین: *(He ~ied the criminal.)* (٣) دیاری کردن؛ نیشانەکردن؛ ناونووس کردن *(to ~ the problem)* (٤) پشتگیری کردن؛ هاوسۆزی کردن: *(He ~ies with the labor movement.)* (٥) هاوسۆزی کردن بە ئەندازەی خۆ بەو کەسە زانین: *(to ~ with another person)*

identity (ī-den´tə-ti), *n.* (١) لەیەکچوون؛ هاوتوخمی؛ دەقاودەقی؛ وەک یەکی. (٢) ناوو ناونیشان؛ راستی کەسێک؛ نێستاو رابوردووی کەسێک. *(He concealed his ~ in order to protect himself.)* (٣) ناسنامە؛ پێناس.

ideo- (id´i-ə, ī´di-ə), پێشگرێکە بەمانای: بیر.

ideogram (id´i-ə-gram´, ī´di-ə-gram´), *n.* (١) نیشانە؛ نیشانەی بیرێک یا شتێک (وەک تیپ یا وێنەی زمانی چینی). (٢) وێنەی نیشانەیی: ($, =, #, %, &, *).

ideograph (id´i-ə-graf´, ī´di-ə-gräf´), *n.* = **ideogram.**

ideography (id´i-og´rə-fi, ī´di-og´rə-fi), *n.* (١) بەکارهێنانی نیشانە یا وێنە بۆ دەربڕینی بیرێک یا شتێک. (٢) دەربڕینی بیر یا شت بە نیشانەو وێنە.

ideological (ī´di-ə-loj´i-k'l), *adj.* ئەیدیۆلۆجی؛ بیروباوەڕی.

ideologist (ī´di-ol´ə-jist), *n.* (١) زانای ئەیدیۆلۆجی یا بیروباوەڕ؛ پسپۆڕی ئەیدیۆلۆجی. (٢) خاوەن بیر یا تیۆری؛ خەیاڵ پەرست. (٣) بیروباوەڕ پەرست؛ شوێن کەوتووی ئەیدیۆلۆجییەکی تایبەتی.

ideology (ī´di-ol´ə-ji, id´i-ol´ə-ji), *n.* (١) لێکۆڵینەوەی بیروباوەڕو سەرچاوەی (٢) ئەیدیۆلۆجی؛ بیروباوەڕ؛ بیروباوەڕو شێوەی بیرکردنەوەی مرۆڤ، چین، یا حیزبێک

ides (īdz), *n.pl.* ڕۆژی پانزەی مانگی ئەوروز، مایس، تەممووزو ئۆکتۆبەرو ڕۆژی سیانزەی مانگەکانی تر لە ڕۆژنامەی ڕۆمانیدا.

id est (id est), = **that is.** واتە.

idio- (id´i-ō, id´i-ə), پێشگرێکە بەمانای: هی خۆ؛ هی کەسی؛ جیا.

idiocy (id´i-ə-si), *n.* (١) بێ مێشکی؛ کەرێتی؛ بێ مێشکێتی. (٢) کار، کردەوە، یا تێبینییەکی کەرانەو بێ مێشکانە.

idiograph (id´i-ə-graf´, id´i-ə-gräf´), *n.* نیشانەیەکی کەسی یا تایبەتی (ئیمزا، مۆر)

idiom (id´i-əm), *n.* (١) زمانی ناوچە، گەل، یا چینێک. (٢) شێوەی تایبەتی ووشە لێکدانو رستە دارشتنی زمانێک بۆ مانا بەخشین (٣) زاراوە؛ زاراوەیەک کە دارشتنێکی تایبەتی هەیەو تایبەتییە بە زمانێکو گۆڕینی بۆ زمانێکی تر گرانە؛ ئیدیەم. (٤) شێوازی نووسینو دووانی مرۆڤێک. (٥) شێوازێکی تایبەتی هونەرو مۆسیقا.

idiomatic (id´i-ə-mat´ik), *adj.* (١) تایبەتی بە زمانێک. (٢) زاراوەی تایبەتی یا ئیدیەمی زۆر تێدایەو بەکاری دەهێنێ *(an ~ language)* (٣) زاراوەیی؛ مانای تایبەتی خۆی هەیە: *(an ~ phrase or expression)*

-idiomatically *(adv.)*.

idiopathy (id´i-op´ə-thi), *n.* نەخۆشییەک کە هەر لەخۆوە تووش دەبێ و هۆکەی نەزانراوە

-idiopathic *(adj.)*.

idiophone (id′i-ə-fōn′), *n.* ئامێرێکە کە هەر بە لەرینەوەی خۆی دەنگی مۆسیقایی لێ پەیدا دەبێ (کۆزەنگی لەبەردەرگا هەڵواسراو).

idiosyncrasy (id′i-ə-siŋ′krə-si), *n.* (١) سرووشت و بیرکردنەوەی تایبەتی کەسێك (٢) خووی کەسی؛ خووی تایبەتی کەسێك.

idiosyncratic (id′i-ō-sin-krat′ik), *adj.* تایبەتی بە خووی کەسی

-idiosyncratically *(adv.)*.

idiot (id′i-ət), *n.* کەسێکی کەرو بێ مێشك

idiotic (id′i-ot′ik), *adj.* بێ مێشك؛ کەر؛ کەری

-idiotically *(adv.)*.

idle (ī′d′l), *adj.* (١) (ا) هیچ و پووچ؛ پەڕپووت.
(ب) بێ سوود؛ بێ کەڵك؛ بێ ماناو ئەنجام: *(an ~ wish)*.
(٢) درۆ؛ بێ بنچ و بناوان. *(~ rumors)*
(٣) (ا) بێ ئیش و کار؛ بەتاڵ: *(~ man)*.
(ب) بەکارنەهێنراو؛ لەکارکەوتوو؛ کارنەکەر: *(~ machines)*.
(ج) کاتی دەستبەتاڵی؛ کاتی بێ ئیشی: *(~ hours)*.
(٤) تەمەڵ *(an ~ person)*

v.i. (١) تەمەڵی کردن؛ کات کوشتن؛ هیچ نەکردن؛ سووڕانەوە؛ خولستنەوە
(٢) گەڕان یا کارکردن بە هێواشی و ووزە نەدان بە هیچ لایەکی تر (مەکینە).
(The engine is ~ing.)

v.t. (١) بەفیڕۆدان (کات)؛ کوشتن (کات):
(He ~d away his youth.)
(٢) خستنەگەڕو وازلێهێنان بۆ کارکردن بە هێواشی (مەکینە):
(to ~ a motor)

-idleness *(n.)*; idly *(adv.)*.

idle pulley, خولخولوکەی بەرەڵا یا بێکار

idler (ī′dlẽr), *n.* (١) کەسێکی تەمەڵ.
(٢) خولخولوکە یا پێچکەی ناوەڕاستی بێکار.

idle wheel, ڕەوڕەوەی ناوەڕاست، بێکار، یا بەرەڵا کە لە بەینی دوو ڕەوڕەوەی تردایەو تەنها ووزە دەبات لە یەکێکیانەوە بۆ ئەوی تر.

idol (ī′d′l), *n.* (١) بت (٢) شتێکی پەرستراو.
(٣) [Obs.] (ا) وێنە؛ پەیکەر (ب) تارمایی؛ سێبەر؛ خێو؛ شەبەنگ؛ وێنەی ناو ئاوێنە (٤) بیری هەڵە (ژیربێژی).

idolater (ī-dol′ə-tẽr), *n.* (١) بت پەرست (٢) پەرست؛ پەرستەر

idolatress (ī-dol′ə-tris), *n.* ژنێکی بت پەرست

idolatrize (ī-dol′ə-trīz′), *v.t.* پەرستن

v.i. بت پەرستن

idolatrous (ī-dol′ə-trəs), *adj.* (١) تایبەتی بە بت پەرستن
(٢) بت پەرستی (٣) زۆر خۆش ویست؛ پەرست.

idolatry (ī-dol′ə-tri), *n.* (١) بت پەرستی؛ بت پەرستن.
(٢) پەرستن

idolize (ī′d′l-īz′), *v.t.* (١) پەرستن وەك بت؛ کردن بە بت
(٢) پەرستن؛ بە ئەندازە بەدەر شکۆپێدان.

v.i. بت پەرستن

-idolization *(n.)*.

idyl, idyll (ī′d′l), *n.* (١) هەڵبەستێك یا پەخشانێك لە بابەت ژیانی خۆش و دیمەنی جوانی لادێوە (٢) باسێك یا دیمەنێك کە بۆ ئەم جۆرە هۆنراوەیە شێت (٣) هەڵبەستێکی درێژ (٤) پارچەیەك مۆسیقای سادە.

idylist, idyllist (ī′d′l-ist), *n.* هۆنەری هەڵبەستێك لە بابەت لادێ

idyllic (ī-dil′ik), *adj.* (١) تایبەتی بە هەڵبەستی دەربارەی لادێ.
(٢) خۆش و سادەو جوان و دڵگیر؛ هی لادێ و شوانێتی و شوێنی جوان:
(an ~ place, life, existence)

-idyllically *(adv.)*.

i.e. id est [L.], = that is., واتە

if (if), *conj.* (١) ئەگەر:
(I~ I come, I'll see him.; I~ I were you I wouldn't do that.)
(٢) ئەگەرچی: *(I~ it was wrong, it was at least meant well.)*.
(٣) ئایا؛ بڵێی: *(I wonder ~ he can do it.)*
(٤) خۆزگە: *(I~ I had only known!)*

n. (١) ئەگەر؛ ئەگەرچی؛ ئایا؛ بڵێی؛ خۆزگە. (٢) مەرج؛ گریمانەکی

as if, دەڵێی؛ لەوە دەچێ؛ وەك ئەوە وایە.

ifs, ands, or **buts,** چەندوچۆن.

igloo, iglu (ig′lōō), *n.* کوختەی ئەسکیمۆی گومەزی وەك سەهۆڵین

igneous (ig′ni-əs), *adj.* (١) ئاگرین؛ ئاگری.
(٢) ئاگرپژێنی؛ بە ئاگرپژێن دروست بووە: *(~ rock)*.

ignescent (ig-nes′′nt), *adj.* (١) گڕگر
(٢) پریشکی لێ دەبێتەوە (وەك بەردەستێ).

ignitable, ignitible (ig-nī′tə-b′l), *adj.* گڕدەگرێت؛ دەسووتێت

ignite (ig-nīt′), *v.t.* (١) ئاگرتێبەردان؛ ئاگرپێوەنان؛ سووتاندن؛ داگیرساندن؛ گڕتێبەردان.
(٢) هێنانەجۆش؛ خستنەجۆش: *(His speech ~d the crowd.)*

v.i. ئاگرگرتن؛ گڕگرتن؛ سووتان.

-igniter; ignitor *(n.)*.

ignition (ig-nish′ən), *n.* (١) ئاگر تێبەردان؛ گڕ تێبەردان؛ ئاگرگرتن؛ گڕگرتن؛ سووتان (٢) سووتێنەر؛ گڕتێبەردەر؛ داگیرسێنەر.
(٣) پریشکی کارەبایی؛ سویچ
(٤) گەرم کردنی ئاوێتەیەك تا پلەی گڕگرتن

ignition key, سویچی ئوتومبیل.

ignoble (ig-nō′b′l), *adj.* (١) ناکەس؛ نارەسەن؛ بنەچە نزم.
(٢) بێ ناموس؛ نزم؛ ناپیاو؛ بێ شەرەف؛ سووك

-ignobly *(adv.)*.

ignominious (ig′nə-min′i-əs), *adj.* (١) شوورەیی؛ ناشرین؛ ئابڕووبەر؛ حەیابەر؛ شەرمەزارکەر. (٢) پیس و بۆگەن؛ نزم. (٣) ڕیسوکەر.

ignominy (ig′nə-min′i), *n.* (١) ڕیسوایی؛ سووکی؛ حەیاو ناموس چوون؛ ئابڕووچوون. (٢) کردەوە، ڕەووشت، یا کردارێکی بێ ئابڕوو ئەو سووك و حەیابەرانە.

ignoramus (ig′nə-rā′məs), *n.* کەسێکی هیچ نەزان

ignorance (ig′nẽr-əns), *n.* (١) هیچ نەزانی؛ هیچ نەزانین؛ نەخوێندەواری؛ نەشارەزایی (٢) بێ ئاگایی؛ نەزانین (شتێکی تایبەتی)

ignorant (ig′nẽr-ənt), *adj.* (١) هیچ نەزان؛ نەزان؛ نەخوێندەوار؛ نەشارەزا (٢) نیشانەی هیچ نەزانییە؛ هۆی هیچ نەزانییە
(٣) (~ of)، بێ ئاگا: *(to be ~ of a new law.)*

ignore (ig-nôr′, ig-nōr′), *v.t.* (١) گوێ پێ نەدان؛ گوێ لێ کەڕکردن؛ سەرنج پێ نەدان؛ خستنە پشت گوێ؛ پشت تێکردن؛ خۆ تێ نەگەیاندن؛ چاو لێ پۆشین. (٢) فڕێدانە دەرەوە یا پەسەندنەکردنی تاواننامە (دادگا).

iguana (i-gwä′nə), *n.* مارمێلکەیەکی زۆر زلی ترۆپیکی ئەمەریکییە لەسەر دارودرەخت دەژی.

ikon (ī′kon), *n.* = **icon.**

ileitis (il′i-ī′tis), *n.* هەوکردنی بەشی خوارووی ڕیخۆڵە باریکە.

ileum (il′i-əm), *n.* بەشی خوارووی ڕیخۆڵە باریکە

-ileac; iliac *(adj.)*.

ileus (il′i-əs), *n.* ڕیخۆڵە گیران یا گرفتێکە کە دەبێتە هۆی ژان و ڕشانەوەو خوێن پیسی.

ilex (ī′leks), *n.* (١) داربەڕوویەکی هەمیشە سەوزە.
(٢) **holly**.

Iliad (il′i-əd), *n.* ئیلیاد: داستانی هۆنەری کۆنی بەناوبانگی یۆنان " هۆمەر "

-ility (il′ə-ti), پاشگرێکە بەمانای وەهابوون؛ لە بارێکی وەهادابوون:
(ability, civility, sensibility)

ilium (il′i-əm), *n.* بەشی ژوورووی سمتەجوّلە؛ کلوّت.
ilk (ilk), *adj.* [Obs.]. هەمان؛ هاو چوونیەك.
pron. [Obs.]. هەمان شت
n. [Colloq.]. توخم؛ بابەت؛ چەشن؛ خێزان: *(of that ~)* .
of that ilk, (١) هەمان ناو، یا شوێن، یا خێزان.
(٢) هەمان توخم، چەشن، بابەت، یا چین.
ill (il), *adj.* (١) نەخوّش؛ بیمار؛ خەستە؛ ناساغ.
(٢) بەد؛ ناپەسەند *(~ repute)* .
(٣) بەدووم؛ بەدبەخت: *(~ fortune)*
(٤) ناحەز؛ دوژمنانە؛ دژ؛ بەدخوازی. *(~ will)* .
(٥) ناخوّش؛ خراپ: *(~ news)*
(٦) توندوتیژ؛ بەزەبر؛ نامروّڤانە: *(~ treatment)* .
(٧) ناپەسەند؛ نارەسەن؛ ناتەواو؛ بەد: *(~ breeding)* .
n. خراپە؛ شتێکی بەدو ناپەسەند؛ نەخوّشی؛ ناخوّشی؛ دژواری.
adv. (١) بە خراپی؛ بە ناتەواوی؛ بە هەڵە؛ بە ناپەسەندانە.
(٢) بە دڵرەقی؛ بە بێ بەزەییانە؛ بە توندوتیژی.
(٣) بە رەحمەت؛ بەحاڵ *(He can ~ afford to refuse.)* .
ill at ease, نارەحەت؛ بێ نارام؛ بێ تاقەت.
I'll (īl), (1) I shall. (2) I will.
ill-advised (il′əd-vīzd′), *adj.* ناژیرانە؛ نابەجێ؛ بێ عەقلانە: *(an ~ plan, act, etc.)*
-**ill-advisedly** *(adv.)*.
illation (i-lā′shən), *n.* (١) گەیشتنە ئەنجام (ژیربیژی).
(٢) ئەنجام
-**illative** *(adj.)*.
ill-being (il′bē′iŋ), *n.* ناخوّشی؛ مەینەتی؛ نەخوّشی؛ بەدی؛ خراپی؛ خەمباری؛ کوێرەوەری.
ill-boding (il′bōd′iŋ), *adj.* بەدووم
ill-bred (il′bred′), *adj.* (١) بەدڕەوشت؛ بەدخوو؛ بێ ئەدەب؛ بێ ڕەووشت. (٢) نارەسەن.
ill-defined (il′di-fīnd′), *adj.* باش دیاری نەکراو؛ ڕوون نەکراوە؛ لێڵ
ill-disposed (il′dis-pōzd′), *adj.* (١) بەدخوو؛ بەد.
(٢) ڕووخوّش، حەز لێ نەکەر؛ نەویست؛ پەسەندنەکەر: *(to be ~ toward somebody)*
illegal (i-lē′gəl), *adj.* قەدەغە؛ نایاسایی؛ یاساغ؛ نادەستووری
-**illegally** *(adv.)*.
illegality (il′ē-gal′ə-ti), *n.* (١) قەدەغەیی؛ نایاسایی؛ یاساغی
(٢) کردارێکی قەدەغە
illegible (i-lej′ə-b'l), *adj.* ناخوێنرێتەوە (دەستنووس)؛ ناتوانری بخوێنرێتەوە
-**illegibility** *(n.)*; **illegibly** *(adv.)*.
illegitimate (il′i-jit′ə-mit), *adj.* (١) زوّڵ؛ ناکەس بەچە؛ حەرام زادە. (٢) نابەجێ؛ هەڵە (ژیربیژی).
(٣) قەدەغە؛ نارەوا؛ نادەستووری
(٤) هەڵەیە بەپێی ڕێزمان.
-**illegitimacy** *(n.)*.
ill-fated (il′fāt′id), *adj.* (١) بەدبەخت؛ بێ بەخت؛ سەرکەوتنی بوّ نەنووسراوە؛ چارەڕەش *(an ~ person, mission, etc.)*
(٢) بەدووم
ill-favored (il′fā′vērd), *adj.* (١) ناشرین؛ بەدڕوخسار.
(٢) ناپەسەند؛ بەد؛ ناشرین (کردەوە، ڕەووشت).
ill-founded (il′foun′did), *adj.* بێ بناغە؛ درو؛ نابەجێ؛ شلوق
ill-gotten (il′got′'n), *adj.* (١) بە نارەوایی دەستکەوتوو؛ حەرام
(٢) لە ڕێی چەوتەوە دەستکەوتووە *(~ gains)*

ill humor, تەنگەجیکلانەیی؛ تووڕەوتڕوّیی؛ تەنگەتیلکەیی.
ill humored (il′hū′mērd), *adj.* تەنگەجیکلانە؛ تووڕەوتڕۆ؛ تەنگەتیلکە؛ مڕومۆن.
illicit (i-lis′it), *adj.* قەدەغە؛ نایاسایی؛ یاساغ.
illimitable (i-lim′i-tə-b'l), *adj.* بێ شومار؛ بێ پایان؛ ئێجگار زوّر؛ بێ سنوور.
illiteracy (i-lit′ēr-ə-si), *n.* (١) نەخوێندەواری.
(٢) هەڵەیەکی زل (لە نووسین یا دوواندا لە ئەنجامی نەخوێندەواریدا).
illiterate (i-lit′ēr-it), *adj.* (١) نەخوێندەوار
(٢) هیچ نەزان (لە زانست یا باسێکدا)؛ نەشارەزا: *(He is musically ~)*
n. کەسێکی نەخوێندەوار.
ill-mannered (il′man′ērd), *adj.* بێ ڕەووشت؛ بەدڕەفتار؛ بەدخوو؛ بێ ئەدەب.
ill-natured (il′nā′chērd), *adj.* تەنگەجیکلانە؛ تەنگەتیلکە؛ تووڕەوتڕۆ؛ مڕومۆن؛ بەدسرووشت.
illness (il′nis), *n.* نەخوّشی؛ ناساغی؛ دەرد.
illogical (i-loj′i-k'l), *adj.* نابەجێ (ژیربیژی)؛ ناچێتە مێشکەوە؛ بێ مانا؛ بێ جێ.
ill-omened (il′ō′mənd), *adj.* بەدووم.
ill-spent (il′spent′), *adj.* بەفیڕۆدراو
ill-starred (il′stärd′), *adj.* چارەڕەش؛ بەدبەخت؛ بێ بەخت.
ill-suited (il′sōōt′id, il′sōōt′id), *adj.* نەشیاو؛ نەگونجاو؛ بەکارنایەت.
ill-tempered (il′tem′pērd), *adj.* تەنگەجیکلانە؛ تەنگەتیلکە؛ تووڕەوتڕۆ؛ مڕومۆن.
ill-timed (il′tīmd′), *adj.* لە کاتی خوّیدا نییە؛ لە جێی خوّیدا نییە؛ ناوەخت: *(an ~ remark)* .
ill-treat (il′trēt′), *v.t.* بە ناشرینی لەگەڵدا جووڵانەوە؛ نازاردان؛ دڵرەقی لەگەڵ کردن.
-**ill-treatment** *(n.)*.
illume (i-lōōm′, i-lūm′), *v.t.* **illuminate.**
illuminate (i-lōō′mə-nāt′, i-lū′mə-nāt′), *v.t.* (١) ڕووناك کردنەوە؛ ڕوّشن کردنەوە. (٢) (ا) ڕوونکردنەوە؛ دەرخستن. (ب) پێ ووتن؛ چاوکردنەوە؛ ئاگادارکردن. (٣) ناودارکردن؛ بەناوبانگ کردن.
(٤) ڕازاندنەوە بە گڵوّپ
(٥) (ا) ڕازاندنەوەی یەکەم تیپ یا ووشە بە نەخشەی زێڕین.
(ب) ڕازاندنەوەی دەستنووس یا پەراوێز.
v.i. ڕوّشن بوونەوە؛ ڕووناك بوونەوە.
illuminati (i-lōō′mə-nä′tī, i-lū′mə-nä′tī), *n.* دەستە یا چینی ڕوّشنبیران.
illumination (i-lū′mə-nā′shən), *n.* (١) ڕوّشن کردنەوە؛ ڕووناك کردنەوە؛ ڕووناك بوونەوە. (٢) ڕوونکردنەوە؛ دەرخستن
(٣) پێ ووتن؛ ئاگادارکردن. (٤) ڕازانەوە بە گڵوّپ.
(٥) ڕازاندنەوەی دەستنووس، پەراوێز، یا ووشەی یەکەم بە نەخشەو ڕەنگ
(٦) ڕووناکی. (٧) نەخشەی ڕازاندنەوەی دەستنووس.
(٨) گڵوّپی ڕازاندنەوەی شار
illuminative (i-lū′mə-nā′tiv), *adj.* ڕووناککەرەوە؛ ڕوّشنکەرەوە؛ ڕوونکەرەوە.
illuminator (i-lū′mə-nā′tēr), *n.* (١) ڕووناککەرەوە (مروّڤ، نامێر).
(٢) نامێری تیشکدار؛ تیشکهاوێژ، یا تیشك خڕکەر.
(٣) ڕازێنەرەوەی دەستنووس بە نەخشەو ڕەنگ.
illumine (i-lōō′min, i-lū′min), *v.t.* **illuminate.**
ill-usage (il′ūs′ij, il′ūz′ij), *n.* بە ناشرینی لەگەڵ جووڵانەوە؛ دڵرەقی لەگەڵ کردن
ill-use (il′ūz′), *v.t.* بە ناشرینی یا توندوتیژی لەگەڵ جووڵانەوە؛

دلرەقی نەگەل کردن.

illusion (i-lōō'zhən, i-lū'zhən), *n.* (١) بیری هەلە

(٢) سەراو؛ گازاو. (٣) خەیال؛ کلاوی بابردوو. (٤) قوماشی پەچە.

-illusional *(adj.)*; **illusionary** *(adj.)*.

illusionist (i-lōō'zhən-ist, i-lū'zhən-ist), *n.* (١) خەیال پلاو؛ خەیال پەرست. (٢) جادووگەر (بەتایبەتی ئەوەی کە بینابیمان هەلدەخەلەتێنێ).

illusive (i-lōō'siv, i-lū'siv), *adj.* بەهەلەبەر؛ درۆ؛ خەیالی؛ هەلخەلەتێنەر؛ سەراوی؛ تارمایی

illusory (i-lōō'sēr-i, i-lū'sēr-i), *adj.* = **illusive.**

illustrate (il'əs-trāt', i-lus'trāt), *v.t.* (١) (١) روونکردنەوە؛ دەرخستن. (ب) روونکردنەوە بە نموونەو بەراوردکردن؛ پیشاندان.

(٢) (١) روونکردنەوەی پەرتووك یا باسێك بە وێنەو نەخش

(ب) روونکردنەوە (وێنە)؛ رازاندنەوە.

(٣) [Obs.]. (١) رۆشنکردنەوە. (ب) رازاندنەوە. (ج) بەناوبانگ کردن.

illustration (il'əs-trā'shən), *n.* (١) روونکردنەوە؛ روونکرانەوە؛ پیشاندان. (٢) نموونەی روونکەرەوە. (٣) وێنەو نەخشو نیگاری روونکەرەوە یا رازێنەرەوە

illustrative (i-lus'trə-tiv, il'əs-trā'tiv), *adj.* روونکەرەوە؛ پیشاندەر؛ دەرخەر.

illustrator (il'əs-trā'tēr, i-lus'trā'tēr), *n.* وێنەو نەخشو نیگار کەر (بۆ روونکردنەوەی باسی ناو پەرتووك یا گۆڤارێك).

illustrious (i-lus'tri-əs), *adj.* (١) تیشکدار؛ بریقەدار؛ رۆشن؛ رووناك. تیشکهاوێژ. (٢) بەناوبانگ؛ بەناو؛ ناسراو: *(an ~ man)* .

ill will, ناحەزی؛ دوژمنایەتی؛ رق؛ قین؛ بەدخوازی.

ill wisher (il'wish'ēr), *n.* بەدخواز؛ ناحەز

I'm (īm), = **I am,** من

image (im'ij), *n.* (١) (١) پەیکەر. (ب) بت. (ج) پەیکەری ئاینی؛ ئەیقوون.

(٢) وێنە؛ وێنەی قەبارەدار. (٣) وێنەی ناو ئاوێنە.

(٤) وێنەی دەقاودەق *(He is the ~ of his father.)* .

(٥) وێنەی مێشکی؛ بیر.

(٦) نموونە؛ وێنە: *(He is the ~ of laziness.)* .

(٧) وەسفێکی روون؛ لاسایی؛ وێنە؛ وێنەی زیندوو:

(The play is the ~ of life.)

(٨) ناوبانگ؛ ناو:

(He is concerned about his ~ in the community.)

(٩) بریتی (ووشە)؛ مەجاز (رەوانبێژی).

(١٠) وێنەیەکی مێشکی بەرز دەربارەی خۆ یا دایكو باوك (دەروونناسی).

v.t. (١) پیشاندان؛ روونکردنەوە (بە وێنە). (٢) دانەوە (وێنەی ئاوێنە).

(٣) هێنانە بەرچاوی خۆ. (٤) نموونەکاری کردن.

(٥) بە روونی باسکردن؛ وەسف کردن.

imagery (im'ij-ri, im'ij-ēr-i), *n.* (١) پەیکەر؛ بت؛ پەیکەری ئاینی؛ وێنەی قەبارەدار؛ وێنە. (٢) وێنەی مێشکی.

(٣) ووشەو رستەی بریتی لە؛ ووتەی مەجازی (رەوانبێژی):

(Shakespear's poetry is rich in ~ .)

imaginable (i-maj'i-nə-b'l), *adj.* دەهێنرێتە بەرچاوی خۆ؛ رێی تێ دەچێ؛ رێی تێ چوو.

-imaginably *(adv.)*.

imaginary (i-maj'i-ner'i), *adj.* تەنها لە مێشکدایە؛ خەیالی؛ نەدیدە؛ نەبینراو؛ نەدیو؛ ناڕاست.

imagination (i-maj'i-nā'shən), *n.* (١) (١) خەیال

(ب) توانای هێنانە بەرچاوی خۆ. (ج) هێنانە بەرچاوی خۆ.

(٢) وێنەی مێشکی؛ شتێکی هێنراوە بەرچاوی خۆ.

(٣) دالغە؛ بیرێکی منداڵانەی بەسەرداهاتووی سەردەمی.

(٤) توانای تێگەیشتن و نرخ زانینی بەرهەمی هونەری و وێژەیی.

-imaginational *(adj.)*.

imaginative (i-maj'i-nā'tiv), *adj.* (١) (١) خەیال فراوان؛ دانا؛ خاوەن بیروباوەڕی تازە؛ دانەری شتی تازە؛ زرنگ: *(an ~ person)* .

(ب) حەز لە خەیال کەر؛ خەیالکار.

(٢) خەیالی؛ خەیالکەر؛ ئەنجامو بەرهەمی خەیاڵە: *(~ literature)*

imagine (i-maj'in), *v.t. & v.i.* (١) هێنانە بەرچاوی خۆ؛ بە بیردا هاتن؛ بۆچوون؛ خەیال کردن؛ خەیال کردنەوە.

(٢) وا دانان؛ وا زانین؛ لا وابوون: *(I ~ she is a good cook.)* .

imagism (im'əj-iz'm), *n.* شێوازو بزووتنەوەیەکی وێژەیی سەرەتای سەدەی بیستە بریتییە لە دەربڕینی باسی تازە بە وێنەی روونو وورد لە هۆنراوەی ئازاد، واتە بێ " قافیە " دا.

-imagist *(n.)*; **imagistic** *(adj.)*.

imago (i-mā'gō), *n.* (١) (١) دوا قۆناغی بار گۆڕینی جانەوەر.

(ب) جانەوەرێك لەم دوا قۆناغی گۆڕینەدا.

(٢) وێنەیەکی مێشکی بەرز دەربارەی خۆ یا دایكو باوك (دەروونناسی).

imam (i-mäm'), *n.* (١) ئیمام؛ بەرنوێژ؛ مەلا. (٢) زانای ئیسلام.

(٣) [I-]، خەلیفە؛ ئیمام.

imbalance (im-bal'əns), *n.* لاسەنگی؛ ناهاوتایی؛ لەنگی.

imbecile (im'bə-s'l), *adj.* بێ مێشك؛ کەر؛ گێل.

n. کەسێکی بێ مێشك یا کەر.

-imbecility *(n.)*.

imbed (im-bed'), *v.t.* = **embed.**

imbibe (im-bīb'), *v.t.* (١) خواردنەوە. (٢) (١) هەلمژین (ئاو).

(ب) هەلکێشان (هەناسە)؛ هەناسە هەلمژین.

(٣) خستنە مێشکەوە؛ تێگەیشتن؛ مێشك پڕکردن.

v.i. خواردنەوە

imbitter (im-bit'ēr), *v.t.* = **embitter.**

imbosom (im-booz'əm, im-bōō'zəm), *v.t.* embosom.

imbricate (im'bri-kāt'), *adj.* (١) سواری یەکتر بوو (پوولەکەی ماسی، خشت). (٢) رازاوە بە نەخشی سوار یەکتر بوو.

v.t. سواری یەکتر کردن (خشت، تەختە، تەبەقە کانزا).

v.i. سواری یەکتر بوون.

-imbricated *(adj.)*; **imbrication** *(n.)*.

imbroglio (im-brōl'yō), *n.* (١) کۆمەلێکی شێواو.

(٢) بارێکی ئالۆز؛ پشێوی؛ شێواوی؛ تەنگوچەلەمە؛ ئالۆسکان.

imbrue (im-brōō'), *v.t.* لە خوێن هەلکێشان؛ خویناوی کردن.

imbrute (im-brōōt'), *v.t.* کردن بە درندە؛ کردن بە کێوی.

v.i. بوون بە درندە.

imbue (im-bū'), *v.t.* (١) لە شلە هەلکێشان؛ لە ناو هەلکێشان؛ تێهەلکێشان. (٢) خوم کردن؛ لە خوم هەلکێشان؛ رەنگ کردن؛ رەنگ لێدان.

(٣) (~ **with**)، مێشك پڕکردن؛ پڕکردن (بیر، هەست):

(to be ~d with partiotism, love, hatred, revolutionary spirit, etc.)

imitable (im'i-tə-b'l), *adj.* لاسایی دەکرێتەوە؛ دەتوانرێ لاسایی بکرێتەوە.

imitate (im'ə-tāt'), *v.t.* (١) (١) چاولێکردن؛ لەسەر رێو شوێن رۆیشتن: *(One should ~ the wise.)* .

(ب) لاسایی کردنەوە. (٢) وێنەی دەقاودەقی ساختە درووستکردن.

(٣) لێچوون؛ لەیەکچوون؛ لێچوواندن:

(Glass is made to ~ diamonds.)

imitation (im'ə-tā'shən), *n.* (١) (١) چاولێکەری؛ چاولێکردن.

(ب) لاسایی؛ لاسایی کردنەوە.

(٢) وێنەی درۆ؛ وێنەی لاسایی؛ شتێکی نارەسەن.

adj. درۆزنە؛ ساختە؛ نارەسەن؛ ناپوختە: *(~ leather)* .

imitative (im'ə-tā'tiv), *adj.* (١) تایبەتی بە لاسایی

(٢) نارەسەن؛ ناپوختە؛ درۆزنە.

(۳) چاولیکەر؛ لاساییکەرەوە؛ حەزکەر لە لاسایی کردنەوە.
(٤) هەمان دەنگی هاودەنگ (ووشەو ماناکەی وەك: **hum, hiss**).

imitator (im′ə-tā′tẽr), *n.* لاساییکەرەوە؛ چاولیکەر.

immaculate (i-mak′yoo-lit), *adj.* (۱) خاوێن پاكوتەمیز؛ پاك:
(an ~ room, shirt, etc.)
(۲) بێگەرد؛ بێ هەڵە؛ بێ ناتەواوی؛ ڕاست.
(۳) داوێن پاك؛ پاك
-**immaculately** *(adv.)*; **immaculateness** *(n.)*.

Immaculate Conception, سکپڕبوونی بێ جووت بوون (ئینجیل).

immanent (im′ə-nənt), *adj.* (۱) ناوەکی ناوخۆ؛ ناوخۆیی.
(۲) لە هەمووشوێنێکدایە؛ گشت جێیی: *(God is ~ .)*.
(۳) تەنها لە مێشکی خۆدایە؛ کەسی؛ خۆتەنی.

immaterial (im′ə-tẽr′i-əl), *adj.* (۱) بە دەست نەگیراو؛ هەست پێ نەکراو؛ گیانی (۲) ناگرنگ؛ بێ بایەخ.
-**immateriality** *(n.)*.

immature (im′ə-tyoor′, im′ə-toor), *adj.* (۱) کاڵ نەگەییو؛ فەریك؛ نەبەکام (۲) هەرزە؛ نەزان؛ بارِ؛ تێنەگەیشتوو؛ منداڵ (ڕەووشت)؛ منداڵانە: *(~ behavior)*.
-**immaturely** *(adv.)*; **immaturity** *(n.)*; **immatureness** *(n.)*.

immeasurable (i-mezh′ẽr-ə-b'l), *adj.* بێ ئەندازە؛ بێ سنوور؛ ئێجگار زۆر؛ زۆر گەورە.
-**immeasurability** *(n.)*; **immeasurably** *(adv.)*.

immediacy (i-mē′di-ə-si), *n.* (۱) یەکسەری؛ کوتوپڕی؛ خێرایی.
(۲) نزیکی (ڕووداو، کات، شوێن). (۳) شتێکی نزیك (لە هەموو ڕوویەکەوە).
(٤) ئاشکرایی و ئاسانی تێگەیشتنی شتێك.

immediate (i-mē′di-it), *adj.* (۱) نزیکترین (شوێن)؛ هەرە نزیك؛ تەنیشت (۲) کوتوپڕ؛ کوتوپڕی؛ یەکسەر؛ دەستبەجێ.
(۳) هەرە نزیك (خزم)؛ نزیکترین: *(one's ~ family)*.
(٤) یەکسەر ڕاستەوخۆ: *(an ~ cause)*.
(٥) نزیك (کات) *(the ~ future)*.
(٦) ئاشکرا ڕوون؛ دیار؛ تێگەیشتنی ئاسانە.
-**immediateness** *(n.)*.

immediately (i-mē′di-it-li), *adv.* دەستبەجێ یەکسەر؛ کوتوپڕ؛ خێرا هەر ئێستا؛ ڕاستەوخۆ؛ گەرماوگەرم.
conj. یەکسەر کە یەکسەر؛ دەستبەجێ.

immedicable (i-med′i-kə-b'l), *adj.* بێ دەرمان (نەخۆشی)؛ بێ چارە

immemorial (im′mə-mō′ri-əl), *adj.* زۆر کۆن دێرین؛ لە یادی کەسدا نییە؛ لە سەرەتای مێژووەوە: *(for time ~)*.

immense (i-mens′), *adj.* (۱) بێ ئەندازە؛ بێ سنوور؛ ئێجگار زۆر.
(۲) زۆر گەورە؛ زۆر زل.
(۳) [Slang]؛ زۆرباش؛ نایاب.

immensity (i-men′sə-ti), *n.* (۱) (ا) زۆر زل؛ زۆر گەورەیی.
(ب) بێ سنووری؛ بێ ئەندازەیی. (۲) شتێکی زۆر گەورە.

immensurable (i-men′shoor-ə-b'l), *adj.* = **immeasurable.**

immerge (i-mũrj′), *v.t.* نوقم کردن؛ خستنەناو ئاو یا شلە.
v.i. نوقم بوون؛ ون بوون وەك لەناو ئاودا.

immerse (i-mũrs′), *v.t.* (۱) نوقم کردن؛ خستنە ناو ئاو یا شلەوە؛ بە ئاو داپۆشین (۲) لە ئاو هەڵکێشان و کردن بە خاچ پەرست.
(۳) لە بیرکردنەوەدا نوقم بوون؛ زۆر سەرقاڵ بوون و خۆ لەبیرچوونەوە:
(He was ~d in thought.; He ~d himself in work.)

immersed (i-mũrst′), *adj.* (۱) نوقم بوو؛ بە ئاو یا شلە داپۆشراو:
(~ in water)
(۲) کراو بە خاچ پەرست بە هەڵکێشان لە ئاو.
(۳) تیا چەسپیو. (٤) لەژێر ئاودا ڕوواو.
(٥) زۆر سەرقاڵ؛ زۆر خەریك.

immersion (i-mũr′shən, i-mũr′zhən), *n.* (۱) نوقم کردن؛ نوقم بوون؛ بە ئاو یا شلە داپۆشران. (۲) هەڵکێشانی ئادەمی لە ئاوو کردنی بە خاچ پەرست. (۳) گیران یا ون بوونی ئەستێرەیەك لە پاڵ یا لەبەر سێبەری ئەستێرەیەکی تردا

immigrant (im′ə-grənt), *n.* کۆچکەر.
adj. کۆچکەر.

immigrate (im′ə-grāt′), *v.i.* کۆچ کردن؛ کۆچ کردن بۆ وڵاتێکی تر.
v.t. کۆچ پێکردن.

immigration (im′ə-grā′shən), *n.* (۱) کۆچ کردن؛ کۆچ کردن بۆ وڵاتێکی تر؛ کۆچ و ڕەو. (۲) ژمارەی کۆچکەران بۆ وڵاتێك لە ماوەیەکی دیاریکراودا.

imminence (im′ə-nəns), *n. Also* **imminency,** (۱) نزیکی- (کاتی ڕوودان)؛ نزیکی ڕوودانێك؛ خەریکی ڕوودان بوون.
(۲) شتێك کە خەریکە ڕووبدات (بەتایبەتی هی بەدوورەو ناپەسەند).

imminent (im′ə-nənt), *adj.* خەریکە ڕووبدات (شتی بەدوورەو ناپەسەند)؛ نزیك (کاتی ڕوودان):
(War between the two countries is ~ .)

immingle (im-miŋ′g'l), *v.t.* تێکەڵاوکردن.
v.i. تێکەڵ بوون.

immobile (i-mō′b'l, im-mō′bēl), *adj.* (۱) چەسپیو؛ قایم؛ نەبزۆك. (۲) (ا) ناجووڵێت؛ ناتوانێ بجووڵێت یا ببزوێ.
(ب) ناجووڵێنرێت؛ ناتوانرێت بجووڵێنرێت.

immobility (im′ō-bil′ə-ti, im′mō-bil′ə-ti), *n.* (۱) قایمی؛ چەسپیوی. (۲) نەجووڵان؛ نەتوانینی جووڵاندن یا بزوان.

immobilize (i-mō′b'l-īz′, im-mō′b'l-īz′), *v.t.* (۱) پەکخستن.
(۲) لە جووڵە خستن؛ ڕێ لێگرتن.
(۳) کێشانەوەی پارەی ڕەق لە بازاڕ لەلایەن بانق یا میرییەوە.
-**immobilization** *(n.)*.

immoderate (i-mod′ẽr-it), *adj.* (۱) زۆر؛ لە ئەندازە بەدەر؛ نابەجێ: *(~ spending)*
(۲) [Obs.]؛ بێ سنوور؛ بێ ئەندازە.
-**immoderately** *(adv.)*; **immoderateness** *(n.)*.

immodest (i-mod′ist), *adj.* (۱) (ا) بێ شەرم؛ ناشرین (ڕەووشت)؛ نابەجێ. (ب) بێ حەیا؛ ڕووقایم (۲) لەخۆبایی؛ بەفیز؛ لاف لێدەر.
-**immodestly** *(adv.)*; **immodesty** *(n.)*.

immolate (im′ə-lāt′), *v.t.* بەختکردن؛ کردن بە قوربانی.
-**immolator** *(n.)*.

immolation (im′ə-lā′shən), *n.* (۱) بەختکردن؛ کردن بە قوربانی.
(۲) قوربانی؛ شتی بەختکراو.

immoral (i-môr′əl, i-mor′əl), *adj.* (۱) بێ ڕەووشت؛ بەدڕەفتار؛ بەدڕەووشت؛ بەدکار؛ ناڕەوا؛ چەوت:
(an ~ person, act, behavior, etc.)
(۲) سەرسەری؛ داوێن پیس؛ بێ ئابڕوو؛ بەرەڵا.

immorality (im′ə-ral′ə-ti), *n.* (۱) بەدڕەووشتی؛ بێ ڕەووشتی؛ بەدڕەفتاری؛ بەدکاری. (۲) سەرسەرێتی؛ داوێن پیسی؛ بێ ئابڕوویی؛ بەرەڵایی.
(۳) کارێکی بەدڕەووشتانە یا بێ ئابڕووانە.

immortal (i-môr′t'l), *adj.* (۱) نەمر؛ بێ مەرگ؛ قەت نەمر
(۲) هەتا هەتایی؛ هەتا هەتا. (۳) هەرگیز لەیادنەچوو؛ نەمر.
n. (۱) کەسێکی نەمر؛ کەسێکی هەرگیز لە یاد نەچوو.
(۲) بوونەوەرێکی نەمر (خوداکانی ئەفسانەی یۆنانی).

immortality (im′ôr-tal′ə-ti), *n.* نەمری؛ نەمرێتی؛ نەمردن؛ بێ مەرگی؛ هەتا هەتایی؛ هەرگیز لەیادنەچوون.

immortalize (i-môr′t'l-īz′), *v.t.* نەمرکردن؛ کردن بە نەمر؛

گیانی هەتا هەتایی کردن بە بەردا:
(to ~ a person in a song or poem)

immotile (im-mō′t'l), *adj.* نەبزۆك؛ چەسپاو· نەجوولاو.

-immotility *(n.).*

immovable (i-mōōv′ə-b'l), *adj.* (۱) (ا) چەسپاو؛ ناجوولێنرێت
(ب) ناجوولێت؛ ناتوانێت ببزوێت. (۲) نەبزۆك؛ جێگیر. (۳) نەگۆڕ؛ پتەو.
(٤) بێ هەست؛ هەست سارد. (٥) ناگوێزرێتەوە (سامان).

n. (۱) کەسێك یا شتێکی نەبزۆك.
(۲) سامانی نەبزۆك یا نەگوێزراوە (خانوو، زەوی‌وزار).

-immovability *(n.)*; **immovably** *(adv.).*

immune (i-mūn′), *adj.* (۱) هیچ کاری تێ ناکات؛ بەدەر؛ لێ بەدەر؛
پارێزراو· ئازاد (سزا، نەخۆشی). (۲) نەخۆشی ناگرێ؛ بەرهەڵستی نەخۆشی
دەکات· کوتراو (پزیشکەوانی)

immunity (i-mū′nə-ti), *n.* (۱) لێ بەدەری (ئەرك، باج، سەربازی،
پەیڕەو)؛ نەگرتنەوە (یاسا، پەیڕەو)؛ بەدەربوون؛ پاراستن؛ ئازادی (لە سزا،
یاسا... هتد)؛ پارێزگاری· *(He has diplomatic ~)* .
(۲) نەخۆشی نەگرتن؛ هێزی بەرهەڵستی نەخۆشی؛ نەخۆشی کار تێ نەکردن.

immunize (im′yoo-nīz′), *v.t.* کوتان (پزیشکەوانی)

-immunization *(n.).*

immuno- (i-mū′nō), پێشگرێکە بەمانای: توانای بەرهەڵستی هەبوون؛
نەخۆشی نەگرتن؛ لێ بەدەر.

immunology (im′yoo-nol′ə-ji), *n.* زانستی بەرهەڵستی
نەخۆشی و نەخۆشی نەگرتن (پزیشکەوانی).

immure (i-myoor′), *v.t.* (۱) بەستنەوە؛ بە دیوار دەورگرتن؛
ئابلووقەدان· بە دیل گرتن؛ دەستبەسەرکردن.
(۲) گۆشەگرتن؛ خۆ تیا وون کردن یا ناشتن:
(He ~d himself in his books.)

-immurement *(n.).*

immutable (i-mū′tə-b'l), *adj.* نەگۆڕ· نەگۆڕاو؛ هەرگیز ناگۆڕێ.

-immutability *(n.)*; **immutably** *(adv.).*

imp (imp), *n.* (۱) منداڵ· بەچە (۲) بەچە شەیتان.
(۲) منداڵێکی کەتنباز، هاروهاج، یا سەر بە گوێبەن

v.t. (۱) موتوربەکردن؛ پەیوەزکردن.
(۲) چاکردنەوەی باڵ یا کلکی باز بە موتوربەکردنی پەڕ. (۳) باڵ بۆ کردن.
(٤) یارمەتیدان بە بۆ زیادکردن.

impact (im-pakt′), *v.t.* (۱) ڕیزکردن· پەستنەوە؛ لێکدان؛ پەکخستن
(۲) بەیەکدادان؛ بەریەك کەوتن؛ بەرکەوتن؛ لێدان.
(۳) کارتێکردن: *(to ~ a situation)* .

n. (۱) بە قایم بەریەك کەوتن؛ بەتوند بەیەکدادان.
(۲) کار· کارتێکردن: *(The ~ of the news on the family.)* .

-impaction *(n.).*

impacted (im-pak′tid), *adj.* ڕێی هاتنەدەرەوەی لێ گیراوە (ددان).

impair (im-pâr′), *v.t.* زیان لێدان· زیان پێ گەیاندن؛ کزکردن (توانا)؛
توانا کەمکردنەوە *(to ~ one's ability to see)* .

-impairment *(n.).*

impale (im-pāl′), *v.t.* (۱) تەیمان کردن؛ بە مێخ یا سنگ دەورەدان.
(۲) (ا) مێخێکی نووك تیژ پیاکردن؛ کردن بە نووکی شتێکی تیژەوە.
(ب) کوشتن یا ئازاردان بە مێخی تیژ کردن بە لەشدا· کوشتن بە پیادانی
کەسێك بە شیروتیر یا مێخی تیژدا؛ خۆکوشتن بە خۆ پیادان بە شیروتیر،
چەقۆ، یا مێخی تیژدا *(He ~d himself on a sword.)* .
(۳) پەکخستن· سڕکردن؛ پیاچوون (وەك شتی تیژ):
(Her glance ~d him.)
(٤) لێکدانی دوو درووشمی سوارچاکی و خانزادەیی لەسەر یەك قەڵغان.

-impalement *(n.).*

impalpable (im-pal′pə-b'l), *adj.* (۱) هەست پێ نەکراو
(۲) زۆر کەم؛ هەستی پێ ناکرێ لەبەر کەمی: *(~ differences)*

-impalpability *(n.)*; **impalpably** *(adv.).*

impart (im-pärt′), *v.t.* (۱) بەشدان؛ بەش پێدان؛ پێدان.
(۲) پێ وتن؛ پێ ڕاگەیاندن؛ پێ گەیاندن: *(to ~ news)* .

-impartation *(n.).*

impartial (im-pär′shəl), *adj.* بێ لایەن:
(an ~ person, policy, treatment)

impartiality (im-pär′shi-al′ə-ti), *n.* بێ لایەنی

impassable (im-pas′ə-b'l), *adj.* نابڕرێت (ڕێگا، ڕووبار، شاخ)؛
پیا ڕۆیشتنی زۆر گرانە: *(an ~ highway, mountain, swamp)*

-impassability *(n.).*

impasse (im′pas, im-pas′), *n.* (۱) کوێرەکۆڵان؛ کۆڵانی دەرنەچوو.
(۲) تەنگوچەڵەمە؛ گیروگرفتی بێ چارە؛ گیرخواردن؛ چەقین:
(The negotiations have reached an ~ .)

impassible (im-pas′ə-b'l), *adj.* (۱) هەست بە ئازار نەکەر.
(۲) کار تێ نەکراو؛ زیانی لێ نادرێ؛ پارێزراو. (۳) بێ هەست؛ هەست مردوو.

-impassibility *(n.)*; **impassibly** *(adv.).*

impassion (im-pash′ən), *v.t.* هەست جوولاندن؛ هێنانەجۆش.

impassioned (im-pash′ənd), *adj.* بەجۆش؛ گەرم؛ بەهەست:
(He gave an ~ speech.)

impassive (im-pas′iv), *adj.* (۱) هەست مردوو؛ هەست بڕاو؛
هەست نەبزۆك؛ بێ هەست. (۲) هیچ کاری تێ ناکات؛ پارێزراو.
(۳) هێمن؛ لەسەرخۆ؛ بێ دەنگ.

-impassivity *(n.).*

impatience (im-pā′shəns), *n.* بێ ئارامی؛ ئارام نەگرتن؛
خۆ بۆ نەگیران؛ دان بە خۆدا نەگرتن.

impatient (im-pā′shənt), *adj.* بێ ئارام؛ ئارام نەگر؛ خۆ بۆ نەگیراو؛
دان بە خۆدا نەگر؛ بێ سەبر

impeach (im-pēch′), *v.t.* (۱) لەکەدارکردن؛ بەدرۆخستنەوە؛
لێ کەم کردنەوە؛ شکاندن. (۲) گومانبار یا تاوانبارکردن و دان بە دادگای
تایبەتی (کاربەدەستی بەرز): *(to ~ the president)* .

-impeachable *(adj.)*; **impeachment** *(n.).*

impeccable (im-pek′ə-b'l), *adj.* (۱) بێ کەموکوورِی؛ بێ هەڵە؛
زۆرباش (شت)؛ تەواو: *(an ~ piece of work.)*
(۲) بێگەرد؛ بێ لەکە؛ پاك (ڕەووشت)؛ داوێن پاك:
(He is a man of ~ character, record, etc.)

-impeccability *(n.)*; **impeccably** *(adv.).*

impecunious (im′pi-kū′ni-əs), *adj.* هەژار؛ مایەپووچ؛ نابووت؛
بێ پارە؛ بێ دەرامەت

-impecuniousity *(n.)*; **impecuniousness** *(n.).*

impede (im-pēd′), *v.t.* ڕێ لێگرتن؛ دواخستن؛ وەستاندن؛
تەگەرەلێدان؛ کۆسپ دانان لە ڕێگەدا: *(to ~ the progress of a plan)*

impediment (im-ped′ə-mənt), *n.* (۱) ڕێ لێگرتن؛ ڕێ لێ گیران؛
وەستان. (۲) کۆسپ؛ کەندوکۆسپ؛ قۆرت؛ بەربەست؛ تەگەرە.
(۳) لاڵی: *(a speech ~)* .

impel (im-pel′), *v.t.* (۱) پاڵ پێوەنان بۆ پێشەوە
(۲) زۆرلێکردن؛ والێکردن؛ هاندان.

impend (im-pend′), *v.i.* (۱) هەڕەشەلێکردن؛ بە سەر سەرەوە بوون
(مەترسی). (۲) خەریکی ڕوودان بوون (کارەسات)؛ نزیکی ڕوودان بوون:
(an ~ing disaster)
(۳) [Archaic]، شۆڕبوونەوە بەسەردا.

impendent (im-pen′dənt), *adj.* = **impending.**

impending (im-pen′diŋ), *adj.* خەریکی ڕوودانە؛
نزیك (کاتی ڕوودان): *(an ~ storm; ~ dangers)*

impenetrable (im-pen′i-trə-b'l), *adj.* (۱) کون ناکرێ؛

کوناودەر ناکرێ؛ سەخت. (٢) تێگەیشتنی بۆ نییە؛ سەری لێ دەرناکرێ؛
بۆی لێك نادرێتەوە. (٣) کاری تێ ناکرێ؛ نەگۆڕ؛ سەرسەخت؛ هەست مردوو.
(٤) هاوجێ نابێ لەگەڵ شتێکی تردا (فیزیا).

-impenetrability *(n.)*; impenetrably *(adv.)*.

impenitent (im-pen′i-tənt), *adj.* ناپەشیمان

-impenitence *(n.)*.

imperative (im-per′ə-tiv), *adj.* (١) فەرمانی؛ فەرمان؛ وەك فەرمان: *(an ~ gesture)*
(٢) زۆر پێویست؛ پێویست. *(It is ~ that I go at once.)*
(٣) فەرمانی (ڕێزمان)؛ تایبەتی بە باری فەرمانی کردار: *(the ~ mood)*.
n. (١) فەرمان؛ فەرموودە؛ فەرمایشت
(٢) (ا) باری فەرمانی کردار (ڕێزمان). (ب) کردارێکی فەرمانی.

imperator (im′pə-rā′tēr, im′pə-rā′tôr), *n.* (١) سەرکردەی
هەرە بەرزی سوپای ڕۆمای کۆن. (٢) ئیمپراتۆر.

imperceptible (im′pēr-sep′tə-b'l), *adj.* هەست پێ نەکراو؛
ئەوەندە کەمە هەستی پێ ناکرێ *(~ changes, differences, etc.)*.

-imperceptibility *(n.)*; imperceptibleness *(n.)*;
imperceptibly *(adv.)*.

imperceptive (im′pēr-sep′tiv), *adj.* بێ سەرنج؛ ووردنەبین؛
نابەدی؛ ڕێ بەدیی نەکەر

-imperceptiveness *(n.)*.

imperfect (im-pūr′fikt), *adj.* (١) ناتەواو؛ کەموکورت؛ کەموکووڕ
(٢) تایبەتی بە کرداری ڕابوردووی ناتەواو، بەردەوام، یا پێشەیی (ڕێزمان).
n. (١) باری کرداری ڕابوردووی ناتەواو، بەردەوام، یا پێشەیی (ڕێزمان).
(٢) کردارێکی ئەم بارە.

imperfection (im′pēr-fek′shən), *n.* (١) ناتەواوی
(٢) کەموکورتی؛ کەموکووڕی؛ ناتەواوییەك؛ گەرد؛ لەکە.

imperforate (im-pūr′fēr-it), *adj.* (١) کون نەکراو؛ بێ کون
(تونکاری) (٢) قەراغەکەی سافەو گرنج گرنج نییە *(an ~ stamp)*.
n. پوولێکی قەراغ ساف

-imperforated (adj.); imperforation *(n.)*.

imperial (im-pêr′i-əl), *adj.* (١) تایبەتی بە ئیمپراتۆرنشین یا
شاهەنشانشین (٢) داگیرکەری؛ ئیمپریالیزمی؛ ئیستیعماری
(٣) تایبەتی بە ئیمپراتۆر یا شاهەنشا. (٤) دیکتاتۆری؛ دەسەڵاتی ڕەهایی.
(٥) بەشکۆ؛ شکۆدار؛ بە سام. (٦) گەورەوباش؛ نایاب.
(٧) تایبەتی بە کێشانەو پێوانەی ئینگلیزی.
n. (١) (ا) لایەنگرێکی ئیمپراتۆری ڕۆمانی پیرۆز
(ب) سەربازێکی ئەم ئیمپراتۆرە (٢) پارەیەکی زێڕی ئیمپراتۆرنشینی ڕوسیا.
(٣) (ا) سەربانی عەرەبانە (ب) جانتای لەسەر ئەم سەربانە دانراو.
(٤) شتێکی گەورە یا نایاب (گەلێك جار ناوی بازرگانی ئەم شتەیە).
(٥) تەبەقە کاغەزی زل. (٦) چەناگە ڕیش؛ بزنە ڕیش.

imperialism (im-pêr′i-əl-iz′m), *n.* ئیمپریالیزم؛ داگیرکەری؛
داگیرکردن؛ ئیستیعمار

imperialist (im-pêr′i-əl-ist), *n.* (١) سەر بە ئیمپراتۆر؛
لایەنگری شاهەنشا؛ شاهەنشاخواز.
(٢) داگیرکەر؛ ئیمپریالیزم خواز؛ ئیمپریالیست
n. ئیمپریالیستی؛ داگیرکەری

imperialistic (im-pêr′i-əl-is′tik), *adj.* داگیرکەری؛
ئیمپریالیستی؛ ئیمپریالیزم خوازی.

-imperialistically *(adv.)*.

imperil (im-per′əl), *v.t.* خستنە مەترسییەوە

imperious (im-pêr′i-əs), *adj.* (١) لووت بەرز؛ بەفیز؛ لەخۆبایی؛
دیکتاتۆری؛ زۆردار؛ بەزەبر (٢) زۆر پێویست؛ ناتوانرێ بخرێتە پشت گوێ.

imperishable (im-per′ish-ə-b'l), *adj.* (١) نافەوتێ؛ نابڕێ؛
ناگەنێ (٢) نەمر؛ هەر دەمێنێ

-imperishability *(n.)*.

imperium (im-pêr′i-əm), *n.* (١) دەسەڵاتی ڕەهایی یا بێ سنوور.
(٢) شاهەنشانشین؛ ئیمپراتۆرنشین. (٣) دەسەڵاتی میری؛ مافی زۆرکاری یا
زەبر بەکارهێنانی میری بۆ دابینکردنی خەڵك.

impermanent (im-pūr′mə-nənt), *adj.* ساتی؛ کاتی؛ سەردەمی؛
ناهەمیشەیی؛ زوو بەسەرچوو.

impermeable (im-pūr′mi-ə-b'l), *adj.* (١) کون ناکرێ.
(٢) ئاوی پیا ناڕوات؛ ڕێی ئاو یا شلە نادات پیا بڕوات.

-impermeability *(n.)*.

impermissible (im′pēr-mis′ə-b'l), *adj.* قەدەغە؛ ڕێ نەدراو؛
یاساغ.

impersonal (im-pūr′s'n-əl), *adj.* (١) کەس نەناس؛ سارد؛
بێ هەست: *(an ~ attitude)*.
(٢) لە کەسی بەدەر؛ لە مرۆڤ بەدەر: *(Time is an ~ force.)*.
(٣) تایبەتی نییە بە کەس وەك ووشەی " it " لەم ڕستەیەدا (ڕێزمان):
(It is snowing.)
n. (١) شتێکی لە مرۆڤ بەدەر.
(٢) کردارێکی نا تایبەتییە بە کەس (ڕێزمان) (ژمارە سێ ببینە).

-impersonality *(n.)*; impersonally *(adv.)*;
impersonalize *(v.t.)*.

impersonate (im-pūr′sə-nāt′), *v.t.* (١) نوێنەری کردن:
(He ~s the spirit of the people.)
(٢) خۆ کردن بە کەسێکی تر؛ خۆ وەك کەسێکی تر لێکردن؛ لاسایی کردنەوە
(He can ~ anybody.)

-impersonator *(n.)*.

impersonation (im′pēr-sə-nā′shən), *n.* (١) خۆ کردن بە
کەسێکی تر؛ خۆنواندن وەك کەسێکی تر؛ لاسایی کردنەوە.
(٢) نوێنەرێتی؛ نوێنەرێتی کردن.

impertinence (im-pūr′t'n-əns), *n.* (١) بێ پەیوەندی؛
پەیوەندی نەبوون بە باسەوە؛ لە باس لادان.
(٢) نەگونجان؛ نەشیان؛ نابەجێیی؛ بێ جێیی.
(٣) بێ حەیایی؛ ڕووکراوەیی؛ بێ ڕەووشتی.
(٤) کردەوەیەك یا تێبینییەك کە وەك یەکێك لەم سێ خاڵەی پێشوو بێت.

impertinency (im-pūr′t'n-ən-si), *n.* = impertinence.

impertinent (im-pūr′t'n-ənt), *adj.* (١) بێ پەیوەندی بە باسەوە؛
لە باس لادەر؛ بێ مانا. (٢) نابەجێ؛ نەشیاو؛ نەگونجاو.
(٣) بێ حەیا؛ بێ شەرم؛ ڕوو زۆر کراوە؛ بێ ڕەووشت.

imperturbable (im′pēr-tūr′bə-b'l), *adj.* هێمن؛ بە ئاسانی
هەڵناچێ؛ بێ هەست؛ هیچ کار تێ نەکردوو؛ ئاسوودەیی تێك نادرێ

-imperturbability *(n.)*; imperturbably *(adv.)*;
imperturbation *(n.)*.

imperviable (im-pūr′vi-ə-b'l), *adj.* = impervious.

impervious (im-pūr′vi-əs), *adj.* (١) هیچی پیا ناچێ؛
هیچی پیا ناڕوات؛ دژ بە؛ بەرهەڵستیکەر؛ تورت؛ پتەو:
(fabric ~ to moisture)
(٢) (ا) هیچ کاری تێ ناکات؛ هەست نەجووڵاو:
(He was ~ to her tears.)
(ب) گوێ لە هیچ ناگرێ؛ سەرسەخت: *(He is ~ to reason.)*.

-imperviously *(adv.)*; imperviousness *(n.)*.

impetuous (im-pech′ōō-əs), *adj.* (١) زۆر قایم؛ زۆر بەهێزو خێرا:
(~ winds)
(٢) هەڵەشە؛ پڕکێش: *(an ~ person)*.

-impetuosity *(n.)*.

impetus (im′pə-təs), *n.* (١) گوڕم؛ تین؛ هێز.
(٢) پاڵ پێوەنەر؛ پاڵنەر؛ هاندەر؛ هانەهانە.

impiety (im-pī'ə-ti), *n.* (١) (أ) لە خودا نەترسان؛ بێ ئایینی؛ کافری.
(ب) بێ ڕێزی؛ ڕێز نەگرتن لە شتو کەسانی بەڕێز
(٢) کفر کردار، یا کردەوەی لە خوا نەترسانە.

impinge (im-pinj'), *v.t.* (~ on; ~ upon; ~ against), (١) لێدان؛
پیادان؛ بەیەکتریدادان؛ لەیەکدان.
(٢) دەستدرێژکردنە سەر مافی خەڵك: *(to ~ on the rights of others)*.
-impingement *(n.)*.

impious (im'pi-əs), *adj.* (١) لە خودا نەترس؛ بێ ئاین؛ کافر.
(٢) ڕێز نەگرتوو؛ بێ ڕێز.

impish (imp'ish), *adj.* کەتنچی؛ بە گۆبەن

implacable (im-plā'kə-b'l), *adj.* (١) بێ ئامان؛
بە هیچ دڵی نەرم نابێ؛ ڕق ئەستوور؛ لێبووردنی بۆ نییە:
(an ~ enemy, hatred, etc.)
(٢) هیچ کاری تێ ناکات؛ نەگۆڕ؛ سەرسەخت؛ کەم ناکرێتەوە.
-implacability *(n.)*; implacably *(adv.)*.

implant (im-plant', im-plänt'), *v.t.* (١) ناشتن؛ تیا چەسپ کردن؛
چەسپاندن (٢) چەسپاندن لە مێشکدا؛ خستنە مێشکەوە؛ گۆش کردن.
(٣) مونوربەکردن (پزیشکەوانی).
n. شانە، ئەندام، یا بەشێکی موتوربەکراو (پزیشکەوانی).
-implantation *(n.)*.

implausible (im-plô'zə-b'l), *adj.* بۆی نییە؛ لەوانە نییە؛
نابێ؛ ناچێتە مێشکەوە؛ ڕێی تێ ناچێ: *(an ~ story)*.
-implausibility *(n.)*; implausibleness *(n.)*;
implausibly *(adv.)*.

implement (im'plə-mənt), *n.* ئامێر؛ پێکار؛ هۆ.
v.t. (١) ئیش پێکردن (یاسا، پەیرەو)؛ خستنەکار؛ جێبەجێکردن؛ بەجێهێنان:
(to ~ a law)
(٢) ئامێر پێدان

implementation (im'plə-men-tā'shən), *n.* خستنەکار (یاسا،
پەیرەو) ئیش پێکردن؛ پەیڕەوکردن؛ بەجێهێنان؛ جێبەجێکردن:
(The ~ of the new law is our goal.)

implicate (im'pli-kāt'), *v.t.* (١) ئاڵۆسکاندن؛ لەیەکەوە ئاڵاندن؛
لە یەك هەڵکێشان. (٢) وا گەیاندن؛ ئەو مانایە دان یا بەخشین.
(٣) تووش کردن؛ تێوەگلان؛ پێوەکردن (تاوانباری)؛ هێنان بەسەردا.

implication (im'pli-kā'shən), *n.* (١) تووش کردن؛ تووش بوون؛
تێوەگلان. (٢) وا گەیاندن؛ وا گەیێنراو.
(٣) مانا؛ نیشانە؛ ئەنجام *(What are the ~s of his remarks?)*.

implicit (im-plis'it), *adj.* (١) ئاڵۆسکاو؛ لەیەکەوە ئاڵاو.
(٢) ناڕاستەوخۆ؛ نادیار؛ شاراوە؛ بە تونکل (مانا، ووتە):
(His anger was ~ . ; ~ consent)
(٣) ناوەکی؛ تیایەتی؛ بەشێکی سروشتییە لە:
(Suspicion is ~ in such a tone of voice.)
(٤) تەواو؛ بێ پایان: *(Her trust in him was ~ .)*.
-implicitly *(adv.)*; implicitness *(n.)*.

implied (im-plīd'), *adj.* ناڕاستەوخۆ (مانا)؛ شاراوە؛ نادیار؛
نائاشکرا.

implode (im-plōd'), *v.t. & v.i.* (١) تەقینەوە بۆ ناوەوە؛
تەقینەوە بەناوخۆدا؛ هەرەس دان بەسەر یا بەناوخۆدا.
(٢) بێژانی تیپێك بە هەناسە وەستان (وەك p, t, k).

implore (im-plôr', im-plōr'), *v.t.* پاڕانەوە؛ لێ پاڕانەوە؛
تکالێکردن؛ داوالێکردن؛ دامێن گرتن.

implosion (im-plō'zhən), *n.* (١) تەقینەوە بۆ ناوەوە؛
تەقینەوە بەناوخۆدا؛ هەرەس بردن بەناوخۆدا.
(٢) هەناسە برین لە بێژانی هەندێ تیپدا (وەك p, t, k).

implosive (im-plō'siv), *adj.* بە هەناسە برین دەبێژرێ وەك تیپی
(p, t, k).
n. تیپێك کە بە هەناسە برین دەبێژرێ (دەنگناسی).

imply (im-plī'), *v.t.* (١) بەشێك بوون لە؛ تێدابوون:
(Drama ~ies conflict.)
(٢) وا گەیاندن؛ ئەو مانایە بەخشین: *(His attitude ~ied boredom.)*.
(٣) [Obs.]، ئاڵۆسکان؛ تێکەوەئاڵاندن.

impolite (im'pə-līt'), *adj.* بێ ڕەووشت؛ بێ ئەزاکەت؛
ناشرین (ڕەفتار).
-impolitely *(adv.)*; impoliteness *(n.)*.

imponderable (im-pon'dẽr-ə-b'l), *adj.* (١) زۆر سووك؛
بێ سەنگ؛ ناتوانرێ بکێشرێ؛ ناتوانرێ بپێورێ. (٢) ناتوانرێ هەڵبسەنگێنرێ.
n. شتێك کە ناتوانرێ بکێشرێ یا بپێورێ؛ شتێك کە ناتوانرێ هەڵبسەنگێنرێ
-imponderability *(n.)*.

import (im-pôrt', im'pōrt), *v.t.* (١) هێنان لە دەرەوەی وولاتەوە
(شتوومەك، بیروباوەڕ). (٢) وا گەیاندن؛ نیشانەی ئەوەبوون؛ ئەنجام بەخشین:
(This action ~s trouble.)
(٣) گرنگ بوون بۆ؛ بەلاوە گرنگ بوون.
v.i. گرنگ بوون بۆ؛ بەلاوە گرنگ بوون؛ گرنگ بوون.
n. (١) (أ) لە دەرەوەی وولاتەوە هێنان؛ لە دەرەوە هێنان.
(ب) بازرگانی شتوومەك لە دەرەوەی وولاتەوە هێنان.
(٢) هاوردە؛ شتوومەکی لە دەرەوە هێنراو.
(٣) مانا؛ نیشانە: *(the ~ of his statement)*.
(٤) گرنگی.
-importable *(adj.)*.

importance (im-pôr't'ns), *n.* (١) گرنگی؛ گرنگێتی؛ بایەخ.
(٢) پلەوپایە. (٣) [Obs.]، شتێکی گرنگ. (٤) [Obs.]، مانا، نیشانە

important (im-pôr't'nt), *adj.* (١) گرنگ؛ بە بایەخ؛ بایەخدار.
(٢) بەدەسەڵات؛ بە پلەوپایە. (٣) [Obs.]، سوور لەسەر؛ کۆڵنەدەر.

importation (im'pôr-tā'shən), *n.* (١) شتومەك لە دەرەوەی
وولاتەوە هێنان؛ بازرگانی لە دەرەوە شت هێنان.
(٢) هاوردە؛ شتی لە دەرەوە هێنراو.

importer (im-pôr'tẽr, im-pōr'tẽr), *n.* بازرگانێك کە شتوومەك
لە دەرەوەی وولاتەوە دەهێنێ؛ بهێن.

importunate (im-pôr'chə-nit), *adj.* (١) سوور لەسەر داوا؛
کۆڵنەدەر لە داوا: *(an ~ beggar)*.
(٢) [Obs.]، پەستکەر؛ بێزەکەر.

importune (im'pôr-to͞on', im'pôr-tūn'), *v.t.* (١) پەستکردن
بە داواکردنو وازنەهێنان؛ داواکردنی پەیتاپەیتا و کۆڵ نەدان؛ بەزۆر داوالێکردن؛
بۆژۆکردن. (٢) [Obs.]، (أ) پەست کردن؛ بێزارکردن. (ب) زۆر لێ کردن.
adj. importunate.

importunity (im'pôr-to͞o'nə-ti, im'pôr-tū'nə-ti), *n.* (١)-
(أ) داوالێکردنی پەیتاپەیتا و واز لێ نەهێنان؛ بەزۆر داوالێکردن.
(ب) پەستکردن؛ بێزارکردن.
(٢) (*pl.*) داوای پەیتاپەیتا؛ داوای بەزۆر؛ زۆرکاری؛ زۆر.

impose (im-pōz'), *v.t.* (١) بەسەردا دان (ئەرك، باج)؛ لەسەر دانان یا
بۆ برینەوە (سزا، باج):
(The government ~s taxes on the people.)
(٢) خۆ بەسەردا سەپاندن؛ خۆ بەزۆر دان بەسەر خەڵکدا؛
خۆ سەپاندن بەسەر خەڵکدا:
(You shouldn't ~ yourself on others.;
I don't want to ~ on you, but I appreciate your help.)
(٣) بەسەردا سەپاندن (بەتایبەتی بە فرووفێڵ):
(He ~d his doctrines upon the confused nation.)
(٤) ڕێکخستنی پەرە بۆ چاپ کردن.
(٥) [Archaic]، دانان؛ خستنەسەر.

v.i. بەکارهێنان بۆ سوودو ئامانجی نابەجێی خۆ (مرۆڤ، شت).

impose on (or upon), (١) بەکارهێنان بۆ سوودو ئامانجی خۆ؛ خۆ بەسەردا سەپاندن (٢) خەڵەتاندن؛ فێڵ لێکردن؛ دەسبڕین؛ ساختەلێکردن.

imposing (im-pōz′iŋ), *adj.* بەشکۆ؛ بە سام؛ سامدار؛ بە سەرو سیما

imposition (im′pə-zish′ən), *n.* (١) خۆ بەسەردا سەپاندن؛ بەزۆر خۆ دان بەسەر خەڵکدا.
(٢) بەکارهێنان بۆ سوودو ئامانجی ناڕەوای خۆ
(It is an ~ to ask him to help.)
(٣) دەستی پیرۆزبایی خستنەسەر سەر (ئاین).
(٤) (ا) باج؛ پێ بژاردن. (ب) ئەرك؛ ئەرکی ناڕەوا.
(٥) ساختە؛ دەسبڕین.

impossibility (im-pos′ə-bil′ə-ti), *n.* (١) بۆ نەبوون؛ لەوانە نەبوونی ڕوودانێك یا شتێك؛ ڕێ تێ نەچوون؛ نەچوونە مێشکەوە (لەبەر نابەجێیی). (٢) کاری نەکراو؛ کار یا شتی ڕێ تێ نەچوو.

impossible (im-pos′ə-b'l), *adj.* (١) نابێ؛ هەر نابێ؛ ڕێی تێ ناچێ؛ لەوانە نییە؛ ناچێتە مێشکەوە (لەبەر نابەجێیی)؛ ناشێ؛ بۆی نییە (٢) [Colloq.]، (ا) لەگەڵیدا دەرنابرێ؛ لەگەڵیدا هەڵناکرێ؛ ناپەسەند *(an ~ person)*.
(ب) ناپەسەند؛ ناخۆش؛ پڕ گیروگرفت: *(an ~ situation)*.

impost (im′pōst), *n.* باج؛ باجی گوومرگ (لەسەر شتوومەکی لە دەرەوە هێنراو)؛ گوومرگ
v.t. پۆل پۆل کردنی شتوومەکی لە دەرەوە هێنراو بۆ باجی گوومرگ لەسەر دانان

impost (im′pōst), *n.* بەشی لاسەرووی کۆڵەکە یا پایەیەك کە تاقێکی لەسەر ڕاگیر بووە.

impostor (im-pōs′tẽr), *n.* ساختەچی؛ بە درۆ خۆنوێنەر.

imposture (im-pōs′chẽr), *n.* ساختە؛ ساختەچێتی؛ بە درۆ خۆنواندن

impotence (im′pə-təns), *n.* (١) بێ هێزی؛ لاوازی؛ بێ توانایی.
(٢) دەستەپاچەیی؛ بێ دەسەڵاتی؛ هیچ لەبارا نەبوون.
(٣) لە پیاوەتی کەوتن.

impotency (im′pə-tən-si), *n.* = **impotence.**

impotent (im′pə-tənt), *adj.* (١) بێ هێز؛ لاواز؛ بێ توانا؛ بێ تین.
(٢) دەستەپاچە؛ بێ دەسەڵات؛ هیچ لەبارا نەبوو. (٣) لە پیاوەتی کەوتوو.

impound (im-pound′), *v.t.* (١) کردنە کولانە، تەویلە، یا پەچەوە؛ خستنە ژوورەوە؛ بەستنەوە. (٢) گرتن؛ خستنە زیندانەوە؛ خستنە بەندیخانە.
(٣) ئاو کۆکردنەوە لە ئەستێل یا عەمباراودا

-impoundment *(n.)*.

impoverish (im-pov′ẽr-ish), *v.t.* (١) هەژارکردن؛ بێ دەرامەت کردن؛ بێ پارە کردن. (٢) هێز لێ بڕین؛ بێ هێز کردن؛ بێ پیت کردن

-impoverishment *(n.)*.

impracticable (im-prak′ti-kə-b'l), *adj.* (١) ناکردەنی؛ بەکار ناهێنرێ؛ کاری پێ ناکرێ؛ پەیڕەوی ناکرێ: *(an ~ plan)*.
(٢) نابڕێ (ڕێگە)؛ کەس ناتوانێ پیایا بڕوات: *(an ~ road)*.
(٣) دابین ناکرێ؛ سەرکێش؛ کەللەڕەق: *(an ~ person)*.

-impracticability *(n.)*.

impractical (im-prak′ti-k'l), *adj.* (١) ناکردەنی؛ بەکار ناهێنرێت؛ جێبەجێ ناکرێت *(an ~ idea)*.
(٢) ناکردەنی (مرۆڤ)؛ نەشارەزای کاروباری ژیان؛ خەیاڵ پەرست:
(an ~ person)

-impracticality *(n.)*; **impracticalness** *(n.)*.

imprecate (im′pri-kāt′), *v.t.* لەعنەت لێکردن؛ دۆعا لێکردن

-imprecator *(n.)*.

imprecation (im′pri-kā′shən), *n.* (١) لەعنەت لێکردن؛ دۆعا لێکردن. (٢) لەعنەت؛ دۆعا؛ نزای خراپ.

impregnable (im-preg′nə-b'l), *adj.* (١) کون ناکرێ؛ ناگیرێ (شوێن)؛ سەخت (قەڵا، شوێن)؛ داگیر ناکرێ؛ قایم:
(an ~ castle, house, etc.)
(٢) پتەو؛ چەسپیو (بیروباوەڕ، ناوبانگ)؛ ڕەگ داکوتاو: *(an ~ belief)*.

-impregnability *(n.)*; **impregnably** *(adv.)*.

impregnable (im-preg′nə-b'l), *adj.* سکی پڕ دەکرێت.

impregnate (im-preg′nāt), *v.t.* (١) پیت کردن؛ لێکدانی تۆوی نێرو هێلکەی مێ (٢) سکپڕکردن.
(٣) پەین تێکردن؛ پەین ڕێژ کردن؛ بەهێزکردنی زەوی بە پەین تێکردن.
(٤) پڕکردن؛ تێ هەڵکێشان:
(They ~d their clothing with insecticide.)
(٥) مێشك پڕکردن.
adj. (١) سکپڕکراو؛ سکپڕ. (٢) پڕ؛ پڕکراو.

-impregnation *(n.)*; **impregantor** *(n.)*.

impresario (im′pri-sä′ri-ō′), *n.* بەڕێوەبەری تیپ یا دەستەی ئۆپەرا، باڵێ، یا مۆسیقا؛ سەرتیپ؛ ڕێکخەر.

impress (im-pres′), *v.t.* (١) گرتن بە سەرباز؛ بەزۆرگرتن بە سەرباز.
(٢) دەستبەسەراگرتن (سامان، زەوی‌وزار).
n. = **impressment.**

impress (im-pres′), *v.t.* (١) نیشان کردن؛ مۆرکردن؛ لەسەر هەڵکۆڵین؛ مۆر لەسەر هەڵکەندن (٢) کارکردنەسەر (مێشك، هەست)؛ کارتێکردن؛ هەست جووڵاندن؛ بەدڵداچوون:
(The place ~ed him very much.; He ~ed his audience.)
(٣) خستنە مێشکەوە؛ لە مێشكو یادا چەسپاندن
n. (١) (ا) نیشان کردن؛ مۆرکردن؛ مۆر لەسەر هەڵکەندن.
(ب) کارکردنەسەر؛ هەست جووڵاندن. (ج) خستنە مێشکەوە.
(٢) نیشان؛ نیشانە؛ مۆر. (٣) کاری سەر مێشك.

-impressibility *(n.)*; **impressible** *(adj.)*.

impression (im-presh′ən), *n.* (١) نیشان کردن؛ مۆرکردن؛ مۆر لەسەر هەڵکەندن؛ لەسەر هەڵکەندن. (٢) مۆر؛ نیشان؛ جێ نیشان؛ شوێن مۆر؛ جێ نیشانە. (٣) چۆنێتی هاتنە بەرچاو (شت، مرۆڤ، ڕووداو)؛ باری سەرنج؛ یادگاری لە مێشکدا درووست بوو؛ هەستی بەرامبەر بە کەسێك، شتێك، یا ڕووداوێك؛ کاری سەر مێشكو هەست:
(His music makes little ~ on me.;
He made a good ~ on all of them.)
(٤) وا تێگەیشتن؛ وا زانین؛ لاوابوون:
(I have the ~ that he was there.)
(٥) قاڵبی دان (دانسازی)
(٦) (ا) چاپکردن. (ب) دانەیەکی چاپکراو.
(ج) سەرجەمی ژمارەی بە یەکجار چاپکراو (پەرتووك).

impressionable (im-presh′ən-ə-b'l), *adj.* بە ئاسانی کاری تێ دەکرێت؛ بە ئاسانی بیرو هەستی دەگۆڕدرێت و کار لە ڕەووشتی دەکرێت:
(Children are very ~.; He is at an ~ age.)

-impressionability *(n.)*; **impressionableness** *(n.)*.

impressionism (im-presh′ən-iz'm), *n.* شێوازو-بزووتنەوەیەکی نیگارکێشی‌یە (هەروەها وێژەو مۆسیقاش) لە بەشی دوایی سەدەی نۆزدەهەمدا داهات و دەڵێت: کە هونەرمەند چۆن دیمەن و شت و ڕووداوی دێتە بەرچاو بۆ یەکەم جار دەبێت وەهایش بیگێڕێتەوە بۆ خەڵك و گوێ نەداتە ووردەکاری و ڕاست و درۆیی ئەو وێنەیە کە هاتۆتە بەرچاوی و گونجانی لەگەڵ ڕاستی تەواوی شتەکەدا.

impressionist (im-presh′ən-ist), *n.* (١) هونەرمەندی-**impressionism**. (٢) لاساییکەرەوە.

-impressionistic *(adj.)*.

impressive (im-pres′iv), *adj.* سەرنج ڕاکێش؛ باش؛ بەشکۆ؛

پەسەند: کارتێکەر؛ کارکەرە سەر هەست و مێشك.

impressment (im-pres′mənt), *n.* (١) دەستبەسەراگرتنی زەوی و زارو سامان (٢) بەزۆر گرتن بە سەرباز

imprest (im′prest), *n.* قەرز یا پارەی پێشەکی لە دەزگایەکی میرییەوە بۆ فەرمانبەرێکی ئەو دەزگایە (بۆ جێبەجێکردنی فەرمانێکی رەسمی)

adj. قەرز: پارەی پێشەکی دراو وەك قەرز

imprint (im-print′), *v.t.* (١) لەسەر هەڵکەندن؛ مۆرکردن؛ نیشان کردن *(He ~ed the paper with his seal.)*

(٢) چاپکردن: وێنەی دەقاودەق دەرکردن بە چاپ

(٣) لەسەر نەخش کردن؛ کردن (ماچ)؛ لەسەرکردن:

(She ~ed a kiss on my forehead.)

(٤) خستنە مێشکەوە: لە مێشکدا چەسپ کردن؛ لەیادنەکردن:

(to ~ something on the mind)

n. (١) نیشان؛ مۆر؛ نەخشە یا جێ نەخشەی نەکوژاوە.

(٢) ئەنجامی لەبەرچاو؛ جێ نیشان؛ جێ نیشانە: ئەنجامی کارتێکردن؛ نیشانە *(the ~ of starvation; He left his ~ on his society.)*

(٣) مۆری چاپکەر یا بڵاوکەرەوە (کە بریتییە لە ناوی چاپکەرو کات و شوێنی چاپ کردنی پەرتووکێك کە لەسەر پەرەی یەکەم چاپ دەکرێ).

imprison (im-priz′′n), *v.t.* (١) خستنە بەندیخانەوە؛ زیندانی کردن (٢) بەستنەوە

imprisonment (im-priz′′n-mənt), *n.* (١) خستنە بەندیخانە؛ خستنە زیندان (٢) بەستنەوە.

improbability (im′prob-ə-bil′ə-ti), *n.* (١) لەوانە نەبوونی ڕوودانێك؛ ڕێ تێ نەچوون؛ بۆ نەبوون کە ڕووبدات.

(٢) شتێك کە لەوانە نەبێ ڕووبدات؛ کاری نەکرد

improbable (im-prob′ə-b′l), *adj.* لەوانە نییە ڕووبدات؛ نابێ؛ ڕێی تێ ناچێ ڕووبدات؛ بۆی نییە؛ ناچێتە مێشکەوە.

-improbably *(adv.)*.

improbity (im-prō′bə-ti), *n.* سەرچەوتی؛ چەوتی؛ ناپاکی

impromptu (im-promp′too͞, im-promp′tū), *adj.* & *adv.* سەرپێیی: بەبێ خۆ بۆ ئامادەکردن و بیرلێکردنەوە پێشەکی؛ کوتوپڕی:

(an ~ news conference)

n. شتێك یا کردارێکی سەرپێیی: شتێك یا کردارێکی کراو بەبێ خۆ بۆ ئامادەکردن و بیرلێکردنەوە لە پێشەوە؛ شتێکی کوتوپڕی.

improper (im-prop′ēr), *adj.* (١) نەگونجاو؛ نەشیاو؛ نابەجێ؛ بێ جێ (٢) هەڵە: چەوت؛ نادرووست: *(He uses ~ English.)*

(٣) ناشرین (ڕەووشت)؛ بێ ڕەووشت؛ ناپەسەند: بەدڕەووشت؛ ناشایست:

(~ conduct, language, dress, etc.)

improper fraction, کەرتی ناتەواو (بیرکاری).

impropriety (im′prə-prī′ə-ti), *n.* (١) نابەجێیی؛ بێ جێیی؛ نەشیاوی: نەگونجان؛ نەگونجاوی؛ ناشرینی (ڕەووشت).

(٢) کارێکی ناشرین یا نابەجێ؛ کردەوەیەکی بێ جێ یا ناشرین

(٣) بە هەڵە بەکارهێنانی ووشە.

improve (im-pro͞ov′), *v.t.* (١) سوود لێ وەرگرتن؛ کەڵك لێ وەرگرتن.

(٢) چاك کردن؛ باش کردن؛ چاکترکردن؛ پەرە پێ سەندن؛ پێشخستن.

(٣) بە نرختر کردن (زەوی و زار).

v.i. چاك بوون؛ چاکتر بوون؛ باشتر بوون؛ بەرەو باشی ڕۆیشتن؛ پەرەسەندن؛ پێشکەوتن

improvement (im-pro͞ov′mənt), *n.* (١) باشتر بوون؛ چاك کردن؛ پێشکەوتن؛ پێشخستن؛ پەرەسەندن. (٢) (ا) باشی؛ چاکی.

(ب) گۆڕینی بەرەو باشی؛ چاك کردنی زەوی و زارو خانوو.

improvidence (im-prov′ə-dəns), *n.* پاشەکەوت نەکردن بۆ دوارۆژ؛ پارە بەفیڕۆدان؛ دەستبڵاوی؛ بێباکی

improvident (im-prov′ə-dənt), *adj.* دەستبڵاو؛ پارە بەفیڕۆدەر؛ بە تەنگ دوارۆژەوە نەهات؛ پاشەکەوت نەکەر؛ بێباك

improvisation (im-prov′ə-zā′shən), *n.* (١) سەرپێیی؛ کردنی شتێك بەبێ خۆ ئامادەکردن و پێشەکی بیرلێکردنەوە؛ بە سەرپێیی کردن.

(٢) کارێکی سەرپێیی؛ کردارێکی بێ خۆ ئامادەکردن و بیرلێکردنەوە.

improvisator (im-prov′ə-zā′tēr), *n.* بکەری شتێك بێ خۆ ئامادەکردن و پێشەکی بیرلێکردنەوە

-improvisatorial *(adj.)*; improvisatory *(adj.)*.

improvise (im′prə-vīz′), *v.t.* & *v.i.* بە سەرپێیییەوە کردن: کردنی شتێك بەبێ خۆ بۆ ئامادەکردن و بیرلێکردنەوە (گۆرانی، خوێندنەوە، شت درووستکردن).

-improviser *(n.)*.

improvised (im′prə-vīzd′), *adj.* سەرپێیی؛ بە سەرپێیی کراو؛ بەبێ خۆ بۆ ئامادەکردن و بیرلێکردنەوە کراوە

imprudence (im-pro͞o′d′ns), *n.* (١) هەڵەشەیی؛ نازیری؛ نابەجێیی؛ دوورنەبینی

(٢) کردەوە یا کردارێکی نازیرانە و هەڵەشانە

imprudent (im-pro͞o′d′nt), *adj.* نازیر؛ هەڵەشە؛ نادرووست؛ نابەجێ؛ دوورنەبین

impudence (im′pyoo-dəns), *n.* (١) بێ حەیایی؛ بێ ئابڕوویی؛ بێ شەرمی؛ ڕووقایمی (٢) کردەوەیەکی بێ شەرمانە یا بێ حەیایانە.

impudency (im′pyoo-dən-si), *n.* = impudence.

impudent (im′pyoo-dənt), *adj.* بێ ئابڕوو؛ بێ شەرم؛ بێ حەیا؛ ڕووقایم.

impugn (im-pūn′), *v.t.* هێرش بردنە سەر؛ ڕەخنەلێگرتن؛ بە درۆخستنەوە.

impulse (im′puls), *n.* (١) (ا) پاڵ پێوەنان؛ لەپڕ پاڵ پێوەنان بۆ پێشەوە. (ب) پاڵ؛ گوژم؛ پاڵێکی قایم و لەپڕ. (ج) جووڵانێك بەهۆی ئەم گوژمەوە. (٢) (ا) هاندان؛ هانەهان (ب) هەوەس؛ مەیل؛ هەوەس یا مەیلێکی لەپڕو بێ بیرلێکردنەوە؛ هەست.

impulsion (im-pul′shən), *n.* (١) پاڵ پێوەنان.

(٢) پاڵ؛ گوژم (٣) هەوەس؛ مەیل؛ هەوەس یا مەیلی کوتوپڕ.

impulsive (im-pul′siv), *adj.* (١) پاڵ پێوەنەر.

(٢) (ا) هەوەس پەرست؛ هەوەست خواز؛ پڕکێش *(an ~ person)*

(ب) ئەنجامی بیر لێ نەکردنەوە و هەوەس پەرستییە: *(an ~ remark, act)*

impunity (im-pū′nə-ti), *n.* لە سزا بەدەری؛ بەبێ سزادان؛ بە سەربەستی و بێ ترسی سزا؛ وەك بەرزەکی بانان بۆ دەرچوون.

(They commit crimes with ~.)

impure (im-pyoor′), *adj.* (١) پیس؛ نا خاوێن؛ ناپاك و تەمیز.

(٢) گڵاو (٣) بەدڕەووشت؛ ناپاك؛ داوێن پیس؛ ناپەسەند؛ پیس

(٤) ناپوخت؛ ناپوختە. (٥) تێکەڵاو؛ هەمەچیزە.

(٦) هەڵە (لەڕووی زمان یا ڕێزمانەوە).

impurity (im-pyoor′ə-ti), *n.* (١) پیسی؛ نا خاوێنی؛ پیسێتی

(٢) ناپاکی؛ داوێن پیسی؛ بەدڕەووشتی.

(٣) ناپوختەیی؛ دوورەکی؛ هەمەچیزەیی؛ تێکەڵاوی.

(٤) هەڵە (زمان). (٥) شتێکی پیس، ناپاك، دەرەکی، یا ناپوختە

imputation (im′pyoo-tā′shən), *n.* (١) تاوانبارکردن؛ گوناهبارکردن؛ تاوان دانەپاڵ (٢) لەکە؛ لکە؛ تاوان.

impute (im-pūt′), *v.t.* (١) تاوانبارکردن؛ گوناهبارکردن؛ تاوان دانەپاڵ؛ لەکەدارکردن؛ خستنە مل:

(He was innocent of the crime ~d to him.)

(٢) دانەپاڵ (مەجاز).

in (in), *prep.* (١) لەناو؛ لە: *(~ the room; ~ the envelope)*.

(٢) لە: لەبەریدایە (جل): *(the lady ~ red)*

(٣) لە ماوەی؛ لە: *(It was done ~ a day.)*.

(٤) لەپاش؛ لەدوای: *(I'll be with you ~ an hour.)*.

(٥) هەستی پێ دەکرێ؛ لەبەرچاوە؛ دەبینرێ *(He is ~ sight.)*

(٦) له (له رای مندا، به (به رای من): *(~ my opinion)*
(٧) له (له پیشه‌یه‌کی تایبه‌تیدا کارده‌کات): *(He is ~ business.)* .
(٨) له: له ناوه‌راست، له ناوچه‌ق *(They were ~ a storm.)* .
(٩) له: له مه‌ترسیدا بوون، مه‌ترسی بوون: *(~ trouble)*
(١٠) خه‌ریك *(~ a search for truth)*
(١١) له: له‌و رووه‌وه، ده‌رباره‌ی؛ له‌رووی
(weak ~ faith; They vary ~ size.)
(١٢) به (شێوه *(arranged ~ groups, rows, etc.)*
(١٣) به (هۆ *(He paints ~ oil; written ~ English)* .
(١٤) له، به (نه‌وه یا به‌وه کراوه) *(It was done ~ wood.)* .
(١٥) له: له‌تاو *(He cried ~ pain.)* .
(١٦) بۆ: له‌به‌ر *(Do this ~ my defense.)* .
(١٧) تیابوون (ئازایی، توانا، غیره‌ت): *(He didn't have it ~ him.)* .
(١٨) ژووره‌وه، ناوه‌وه: *(Come ~ the house.)*

adv. (١) بۆ ژووره‌وه؛ بۆ ناوه‌وه؛ ژووره‌وه: *(He went ~)* .
(٢) خستنه پله‌وپایه، شوێن، یا بارێکه‌وه *(Labor's vote put him ~)* .
(٣) تیایدا *(Mix cream ~ the sauce.)*
(٤) له‌گه‌ڵ گونجان، نه‌گونجان): *(He fell ~ with our plans.)* .

adj. (١) به‌ده‌ست، به‌ده‌سه‌لات؛ شت به‌ده‌ست: *(the ~ group)* .
(٢) ناوه‌وه، ناوه‌کی
(٣) (ا) بۆ ناوه‌وه، هی چوونه ژووره‌وه: *(the ~ door)* .
(ب) هاتوو، ئه‌وه‌ی ده‌چێته ژووره‌وه: *(the ~ boat)*
(٤) [Colloq.]، له قازانجدایه: *(He is ~ a hundred dollars.)* .
(٥) به‌باو، به‌ردو

n. (١) (کۆ) ده‌سته، حیزب، یا کۆمه‌ڵی حوکمڕانیکه‌ر، ده‌سته‌ی له سه‌ره‌وه.
(٢) [Colloq.]، کون، ده‌رگا؛ هۆی چوونه‌ناو کۆمه‌ڵ، یا ده‌سته‌یه‌کی به‌ده‌سه‌لاته‌وه (٣) [Colloq.]، ده‌سه‌لات، ده‌ست، خاتر گیران

v.t. (١) گردکردنه‌وه، کۆکردنه‌وه
(٢) ده‌ورگرتن، خستنه ناوه‌وه؛ خستنه ژووره‌وه.

have it in for, [Colloq.]. ڕق لێ بوون، کینه هه‌ڵگرتن؛ قین لێ بوونه‌وه *(to have it in for somebody)*

in for, تووشی ناخۆشی بوون

in itself, خۆی له خۆیدا، له خۆیدا

in on, [Colloq.]. ئاگا لێ بوون، به ئاگا
(He was in on the plan.)

ins and outs, (١) پێچ‌وپه‌نا (شوێن، ڕێگه)؛ کون‌و قوژبن
(٢) پێچ‌وپه‌نا (کردار، کار)؛ کون‌و قوژبن

in that, چونکه، له‌به‌رئه‌وه‌ی

in the name of, به ناوی

in with, دۆستێتی، براده‌ر، نزیکن، به‌یه‌نیان نزیکه
(He is in with her.)

in- (in), پێشگرێکه به‌مانای له‌ناو، له‌ناوه‌وه، ناوه‌کی: *(inbreed)*

in- (in), پێشگرێکه به‌مانای بێ، نه: *(insignificant)* .
وه ده‌بێ به il- له‌پێش "l" دوه: *(illiterate)*
وه به ir- له‌پێش "r" دوه: *(irresponsible)*
وه به im- له‌پێش "m, p, b" دوه:
(immaterial, impossible, imbecile)

-in (in), پاشگرێکه به‌مانای به کۆمه‌کی کردن؛ پێکه‌وه‌کردن:
(sit-in, teach-in, kneel-in, etc.)

inability (in´ə-bil′ə-ti), *n.* نه‌توانین، بێ توانایی؛ توانا نه‌بوون

inaccessible (in´ək-ses′ə-b'l), *adj.* (١) که‌س نایگاتێ؛ که‌س ناتوانێ بیگاتێ یا بچێته ناوی *(an ~ place, mountain, etc.)*
(٢) که‌س ناتوانێ قسه‌ی له‌گه‌ڵ بکات یا بیبینێ؛ که‌س ده‌می نایگاتێ؛ کاری تێ ناکرێ، نابینرێ *(an ~ ruler, person, official, etc.)*
(٣) ده‌ست ناکه‌وێ، ده‌ستگیر نابێ

-inaccessibility *(n.)*; inaccessibly *(adv.)*.

inaccuracy (in-ak′yoo-rə-si), *n.* (١) ناته‌واوی؛ ناڕاستی؛ نائووردی. (٢) هه‌ڵه؛ شتێکی ناته‌واو.

inaccurate (in-ak′yoo-rit), *adj.* ناته‌واو؛ هه‌ڵه‌دار؛ هه‌ڵه؛ ناڕاست.

inaction (in-ak′shən), *n.* هیچ نه‌کردن؛ ناچالاکی؛ سستی؛ ته‌مه‌ڵی؛ پاڵ لێ دانه‌وه.

inactivate (in-ak′tə-vāt´), *v.t.* (١) له چالاکی خستن؛ دانیشاندن. (٢) هه‌ڵوه‌شانه‌وه؛ ناشبه‌تاڵ پێکردن؛ له‌کارخستن؛ دوایی پێ هێنان (ده‌زگای میری، لقی له‌شکر... هتد)

inactive (in-ak′tiv´), *adj.* (١) نه‌بزۆك؛ نه‌جووڵاو.
(٢) سست؛ ته‌مه‌ڵ؛ خاو؛ ناچالاك، هیچ نه‌که‌ر؛ دانیشتوو.
(٣) (ا) په‌ککه‌وته؛ له‌کارکه‌وتوو. (ب) خانه‌نشین.
(٤) زۆر کار له هیچ ناکاو کاری لێ ناکرێ (کیمیا).
(٥) خامۆش (نه‌خۆشی)؛ دامرکاوه‌ته‌وه‌و هیچ نیشانه‌ی دیار نی‌یه (نه‌خۆشی)
(an ~ disease)

inactivity (in´ak-tiv′ə-ti), *n.* ناچالاکی؛ هیچ نه‌کردن؛ دانیشتن؛ سستی؛ ته‌مه‌ڵی؛ خاوی؛ خامۆشی؛ دامرکاوه‌یی.

inadequacy (in-ad′i-kwə-si), *n.* ناته‌واوی؛ که‌م‌وکووڕی؛ که‌م‌وکورتی؛ که‌می.

inadequate (in-ad′i-kwit), *adj.* ناته‌واو؛ که‌م‌وکووڕ؛ که‌م‌وکورت؛ که‌م؛ به‌ش ناکات؛ به‌س نی‌یه؛ باش نی‌یه.

-inadequately *(adv.)*.

inadmissible (in´əd-mis′ə-b'l), *adj.* قه‌ده‌غه؛ ڕێی نادرێ؛ نابێ؛ پێی لێ نانرێ: *(an ~ evidence, mistake, etc.)* .

-inadmissibility *(n.)*; inadmissibly *(adv.)*.

inadvertence (in´əd-vũr′t'ns), *n.* (١) گوێ ڕانه‌یه‌ڵی؛ بێباکی؛ گوێ نه‌دان (٢) بێ ده‌سه‌نقه‌ستی، ڕێکه‌وتی؛ هه‌ڵه‌ی بێ ده‌سه‌نقه‌ست، له‌خۆوه‌یی

inadvertency (in´əd-vũr′t'n-si), *n.* = inadvertence.

inadvertent (in´əd-vũr′t'nt), *adj.* (١) گوێ ڕانه‌یه‌ڵ؛ بێ گوێ؛ بێباك؛ گوێ پێ نه‌ده‌ر. (٢) بێ ده‌سه‌نقه‌ست؛ ڕێکه‌وت؛ به هه‌ڵه:
(an ~ insult, mistake, etc.)

-inadvertently *(adv.)*.

inadvisable (in´əd-vīz′ə-b'l), *adj.* نابه‌جێ؛ بێ جێ؛ وا باش نی‌یه؛ ناژیرانه؛ نادرووست؛ ناپه‌سه‌ند:
(It is ~ to put all your eggs in one basket.)

-inadvisability *(n.)*.

inalienable (in-āl′yən-ə-b'l), *adj.* ناسه‌نرێته‌وه‌و نادرێ به یه‌کێکی تر؛ بۆی نی‌یه که‌س بیسه‌نێته‌وه یا بیدات به یه‌کێکی تر (ماف):
(~ rights)

-inalienability *(n.)*; inalienably *(adv.)*.

inalterable (in-ôl′tẽr-ə-b'l), *adj.* ناگۆڕدرێ؛ گۆڕینی بۆ نی‌یه؛ نه‌گۆڕاو.

-inalterability *(n.)*; inalterably *(adv.)*.

inane (in-ān′), *adj.* (١) بۆش؛ به‌تاڵ.
(٢) هیچ‌وپووچ؛ بێ مانا؛ منداڵانه؛ بێ مێشکانه: *(~ conversation)*

-inanity *(n.)*.

inanimate (in-an′ə-mit), *adj.* (١) بێ ژین؛ بێ گیان:
(A rock is an ~ object.)
(٢) بێ گیان؛ بێ ڕۆح: *(~ nature)* .
(٣) ووشك؛ بێ هه‌ست؛ مردوو (مه‌جازی)؛ بێ تین؛ خاو:
(~ conversation)

inappeasable (in´ə-pēz′ə-b'l), *adj.* دڵی نه‌رم نابێ؛ هیچ کاری تێ ناکاو ڕای پێ ناگۆڕێ؛ سه‌رسه‌خت.

inappetence (in-ap′ə-təns), *n.* حه‌ز له خواردن نه‌کردن؛

نارەزووی خواردن نەبوون یا نەکردن

inapplicable (in-ap′li-kə-b'l), *adj.* (١) نانگرتنەوە (یاسا) پەیرەو *(The law is ~ in this case.)*.
(٢) نەگونجاو؛ نەشیاو؛ نابەجێ.

-inapplicability *(n.)*.

inappreciable (in′ə-prē′shi-ə-b'l, in′ə-prē′shə-b'l), *adj.* زۆر کەم؛ ئەوەندە کەمە هەستی پێ ناکرێ.

inappreciative (in′ə-prē′shi-ā′tiv), *adj.* بەدنمەک؛ نمەک کوێر؛ سپلە؛ بێ سفەت

inapprehensive (in′ap-ri-hen′siv), *adj.* (١) تێ ناگات؛ ناتوانێ تێ بگات. (٢) هەست بە مەترسی نەکەر.

inapproachable (in′ə-prōch′ə-b'l), *adj.* کەس ناتوانێ لێی نزیک بێتەوە؛ کەس ناتوانێ دەمی بیگاتێ یا قسەی لەگەڵدا بکات.

inappropriate (in′ə-prō′pri-it), *adj.* ناشرین (کردەوە، رەووشت)؛ نابەجێ؛ بێ جێ؛ نەشیاو؛ نەگونجاو.

-inappropriately *(adv.)*; inappropriateness *(n.)*.

inapt (in-apt′), *adj.* (١) نەگونجاو؛ نەشیاو؛ نابەجێ
(٢) ناکارامە؛ هیچ لە بارا نەبوو؛ نەشارەزا؛ نەزان؛ نالەبار؛ نابەکار؛ دەسەپاچە.

inaptitude (in-ap′tə-tōōd′, in-ap′tə-tūd′), *n.* (١) نەشیاوی؛ نابەجێیی؛ نەگونجان. (٢) ناکارامەیی؛ هیچ لە بارا نەبوون؛ نە شارەزایی؛ نەزانین؛ نالەباری؛ نابەکاری؛ دەسەپاچەیی.

inarticulate (in′är-tik′yoo-lit), *adj.* (١) کەس تێی ناگات؛ دەپرتنتری بەبێ ووشە *(~ cry)*.
(٢) (أ) لاڵ (ب) بێ دەموپل؛ زمان ناپاراو؛ ناتوانێ هەست و بیری خۆی باش دەربرێ.
(٣) دەرنەبڕاو؛ بە ووشە دەرنابڕدرێ *(~ passion, pain, joy, etc.)*.
(٤) بێ جومگە (زیندەوەرناسی)

inartificial (in-är′tə-fish′'l), *adj.* (١) سروشتی؛ نادەستکرد.
(٢) خاکی؛ سادە (٣) ناهونەری؛ نەزان

inartistic (in′är-tis′tik), *adj.* ناهونەری؛ ناهونەرانە؛ ناشرین.

-inartistically *(adv.)*.

in-as-much (in′əz-much′), *conj.* (١) چونکە لەبەرئەوەی؛ لەبەرئەوە (٢) ئەوەندەی (پلە)؛ تا ئەو رادەیەی کە؛ هەتا.

inattention (in′ə-ten′shən), *n.* (١) بێ گوێیی؛ گوێ پێ نەدان؛ بێباکی؛ فەرامۆشی (٢) کار یا کردەوەیەکی بێ گوێ یانەو بێباکانە.

inattentive (in′ə-ten′tiv), *adj.* بێ گوێ؛ گوێ پێ نەدەر؛ گوێ پی نەدەر؛ گوێ رانەیەڵ؛ بێباک

-inattentiveness *(n.)*.

inaudible (in-ô′də-b'l), *adj.* نابیسترێ؛ ئەوەندە هێواش و نزمە نابیسترێ

-inaudibly *(adv.)*.

inaugural (in-ô′gyoo-rəl), *adj.* (١) تایبەتی بە رەنگ رشتن؛ بناغەدانان؛ یا کردنەوەی پرۆژەیەک (٢) تایبەتی بە گرتنەدەستی جڵەوی فەرمانڕەوایی (لەلایەن سەرەک کۆمارەوە)

n. ووتاری سەرەک کۆمار بە بۆنەی گرتنەدەستی جڵەوی فەرمانڕەوایییەوە.

inaugurate (in-ô′gyoo-rāt′), *v.t.* (١) جڵەوی فەرمانڕەوایی دانەدەست سەرەک کۆماری تازە *(to ~ a president)*.
(٢) بناغەدانان؛ رەنگ رشتن؛ دەستپێکردن؛ بناغە دارشتن.
(The mayor ~d the new library.)

-inaugurator *(n.)*.

inauguration (in-ô′gyoo-rā′shən), *n.* (١) جڵەوی فەرمانڕەوایی گرتنەدەست (سەرەک کۆمار)؛ جڵەوی فەرمانڕەوایی دانەدەست.
(٢) دەستپێکردن؛ بناغە دارشتن؛ رەنگ رشتن.
(٣) کردنەوە (پرۆژە).

Inauguration Day, رۆژی جڵەوی فەرمانڕەوایی گرتنەدەست لەلایەن سەرەک کۆماری تازەی ئەمەریکاوە (کە رێکەوتی ٢٠ی رێبەندان دەکات).

inauspicious (in′ôs-pish′əs), *adj.* بەدووم؛ نەهات؛ بەووم *(an ~ sign)*

in-born (in′bôrn′), *adj.* زگماکی؛ سرووشتی؛ لەخۆوە؛ خۆیی

in-bound (in′bound′), *adj.* هاتوو *(an ~ train)*.

inbred (in′bred′), *adj.* (١) زگماکی؛ خۆیی.
(٢) ئەنجامی زاووزێی ناو خزم؛ لە نزیک بە خۆ چاک کراوە.

inbreed (in′brēd′, in′brēd′), *v.t.* (١) لە ناوەوە پەروەردەکردن یا پەیدابوون (٢) خزمی نزیکی خۆ هێنان؛ زاووزێ کردن لەگەڵ نزیک بە خۆدا

Inc., = incorporated.

incalculable (in-kal′kyoo-lə-b'l), *adj.* (١) بێ شومار؛ ناژمێرێ؛ بێ ئەندازە؛ نێچگار زۆر؛ لە ژماردن نایەت.
(٢) نازانرێ؛ پێشەکی؛ نەزانراو؛ پێشبینی نەکراو؛ پشت پێ نەبەستراو؛
(~ risks; ~ moods)

-incalculability *(n.)*; incalculably *(adv.)*.

incandesce (in′kən-des′), *v.i. & v.t.* بلێسەدان؛ گڕگرتن؛ بریقانەوە؛ شەوقدانەوە؛ درەوشانەوە؛ داگیرسان

incandescence (in′kən-des′'ns), *n.* بلێسە؛ بلێسەدان؛ گڕگرتن؛ بریقە؛ بریقانەوە؛ شەوق؛ شەوقدانەوە؛ درەوشە؛ درەوشانەوە.

incandescent (in′kən-des′'nt), *adj.* (١) بلێسەدار؛ گڕدار؛ داگیرساو؛ گەرمی و گڕی سوور یا سپی دەرەوە.
(٢) بە شەوق؛ شەوقدار؛ بریقاوە؛ درەوشاوە؛ زۆر رووناک *(~ light)*

incandescent lamp, گڵۆپی ئەلەکتریک؛ گڵۆپ.

incantation (in′kan-tā′shən), *n.* (١) دوعا خوێندن لە کاتی نوشتەکردن یا جادووگەریدا. (٢) ئەم دوعایە.
(٣) جادووگەری؛ نوشتەکردن؛ نوشتەلێکردن؛ ئەفسوون.

incapable (in-kā′pə-b'l), *adj.* بێ توانا؛ لە بارا نەبوو؛ لێ نەهاتوو.

-incapability *(n.)*; incapably *(adv.)*.

incapable of, لە باریدا نییە؛ بۆی نییە؛ ناتوانێ؛ لە توانایدا نییە
(She is incapable of change.)

incapacitate (in′kə-pas′ə-tāt′), *v.t.* (١) هێز لێ بڕین؛ پەککستن؛ لەکارخستن. (٢) چرووک کردن (یاساناسی).

-incapacitation *(n.)*.

incapacitated (in′kə-pas′ə-tāt′id), *adj.* بێکارە؛ پەککەوتوو؛ هێز لێ براو؛ لەکارکەوتوو

incapacity (in′kə-pas′ə-ti), *n.* (١) نەتوانین؛ لە توانادا نەبوون؛ لە باردا نەبوون؛ بێ توانایی (٢) چرووک بوون؛ چرووک کران.

incarcerate (in-kär′sə-rāt′), *v.t.* (١) خستنە بەندیخانەوە؛ زیندانی کردن؛ گرتن (٢) بەستنەوە؛ کردنە ژوورەوە.

-incarceration *(n.)*; incarcerator *(n.)*.

incardinate (in-kär′də-nāt′), *v.t.* (١) دانان بە قەشە
(٢) کردن بە کاردینال

incarnadine (in-kär′nə-dīn′), *adj.* سوور وەک خوێن یا گۆشت؛ ئاڵ.
v.t. سوورکردن؛ ئاڵ کردن؛ خوێناوی کردن.

incarnate (in-kär′nit), *adj.* (١) گیان بەبەرداکراو؛ لە لەش و گیانی ئادەمیزادا؛ نموونەی زیندوو *(He is evil ~)*
(٢) سوور؛ ئاڵ

v.t. (١) (أ) گیان بەبەرداکردن؛ بەرجەستەکردن
(ب) شێوەی تایبەتی پێدان؛ زیندووکردن.
(٢) بوون بە نموونەیەکی زیندوو؛ نموونەکاری کردن؛
(He ~s the courage of the whole race.)

incarnation (in′kär-nā′shən), *n.* (١) گیان بەبەرداکردن؛ گیان بەبەرداکران (٢) [ا-] گیانی ئادەمی بەبەراکردنی عیسا
(٣) مرۆڤ یا گیاندارێک کە وەک خودا بپەرسترێ.

(٤) نموونەی زیندوو *(He is the ~ of courage.)*

incase (in-kās′), *v.t.* = encase.

incaution (in-kô′shən), *n.* ناهوشیاری؛ ناوریایی؛ بێ ئاگایی؛ بێباکی

incautious (in-kô′shəs), *adj.* ناهوشیار؛ ناوریا؛ هەڵەشە؛ بێباك.

incendiary (in-sen′di-er′i), *adj.* (١) سووتێنەر؛ تایبەتی بە سووتاندنی خانوو شتی بەنرخ بە دەسەنقەست؛ ئاگرتێبەردەر

(٢) سووتێنەر بۆمبا؛ *(an ~ bomb)* .

(٣) ئاژاوەچی؛ تایبەتی بە ئاژاوەنانەوە

n. (١) سووتێنەری خانوو بە دەسەنقەست (مرۆ)؛ ئاگرتێبەردەر.

(٢) ئاژاوەچی؛ شۆڕشگێڕ (٣) بۆمبای سووتێنەر؛ شتی سووتێنەر

incendiary bomb, بۆمبای سووتێنەر بۆمبایەکە کە دەتەقێتەوە ئاگریش دەبێتەوە

incense (in′sens), *n.* (١) بخوور (٢) دووکەڵو بۆنی بخوور.

(٣) بۆنێکی خۆش (٤) ستایش؛ ستایش کران؛ شکۆ پێدران.

v.t. (١) بۆن خۆش کردن؛ بە بخوور بۆن خۆش کردن.

(٢) بخوور بۆ سووتاندن.

v.i. بخوور سووتاندن

incense (in-sens′), *v.t.* ڕق هەڵساندن؛ زۆر تووڕەکردن؛

(Her remarks ~d him.)

incentive (in-sen′tiv), *n. & adj.* هاندەر؛ پاڵ پێوەنەر؛ پاڵنەر؛ هانەهان

inception (in-sep′shən), *n.* سەرەتا؛ کاتی دەستپێکردن؛ دەستپێکردن *(The project ran into trouble from its ~.)* .

incertitude (in-sûr′tə-tōōd′, in-sûr′tə-tūd′), *n.* (١) گومان؛ دوودڵی (٢) مەترسی پشت پێ نەبەستن (٣) بێ ئاسوودەیی؛ بێ ئاسایشی

incessant (in-ses′'nt), *adj.* بەردەوام؛ سەرومڕ؛ نەوەستاو؛ هەمیشە؛ بێ ووچان

-incessancy *(n.)*; incessantly *(adv.)*.

incest (in′sest), *n.* جووت بوون یا چوونە جێ لەگەڵ کەسێکی پێ نەشیاودا وەک باوك و دایك و خوشك و براو منداڵی خۆ

incestuous (in-ses′chōō-əs), *adj.* (١) تایبەتی بە جووت بوون یا چوونە جێ لەگەڵ کەسێکی پێ نەشیاودا وەک باوك و دایك و خوشك و براو منداڵی خۆ (٢) تاوانکارێکی وەها (٣) بەرهەمو ئەنجامی تاوانێکی وەها

inch (inch), *n.* (١) گرێ؛ ئینج؛ دوانزە یەکی پێ یەك

(٢) ئەوەندەی گرێیەك باران یا بەفری باریو

(٣) ئەختێ؛ تۆز؛ تۆسقاڵ؛ ئەختان

v.t. & v.i. وورده وورده جووڵانەوە؛ زۆر بە هێواشی ڕۆیشتن یا بەرەوپێشەوە چوون.

by inches, وورده وورده؛ بەرەبەرە؛ زۆر بە هێواشی

every inch, لە هەموو ڕوویەکەوە؛ هەمووی؛ بە تەواوی

inch by inch, وورده وورده؛ بەرەبەرە؛ زۆر بە هێواشی

within an inch of, زۆر نزیك؛ هیچ دوور نییە لێوە

inch (inch), *n.* [Scottish]. دوورگە

inchmeal (inch′mēl′), *adv. Also* by inchmeal. وورده وورده؛ بەرەبەرە؛ لەسەرخۆ

inchoate (in-kō′it, in′kō-āt′), *adj.* ساوا (پرۆژە، کار)؛ تازە؛ سەرەتا

incidence (in′si-dəns), *n.* (١) ڕوودان؛ جۆری ڕوودان؛ ڕێکەوتن؛ ڕێکەوت (٢) مەودا یا پلەی ڕوودان؛ مەودای کارتێکردن

(٣) (ا) کەوتنەسەر؛ ڕووناکی؛ کەوتنەسەر ڕوویەك (فیزیا)

(ب) گۆشەی بەر کەوتنەسەرە

incident (in′si-dənt), *adj.* (١) پێوەبەستراو؛ بەشێکە لە؛ لە ئەنجامی ئەودایە *(the cares ~ to leadership)*

(٢) کەوتەسەر؛ کەوتووەتەسەر ڕوویەك؛ *(~ rays)*

(٣) دەکەوێتەسەر؛ بەوەوە بەستراوە.

n. (١) ڕوودان؛ ڕووداو؛ ڕێکەوت؛ بەسەرهات.

(٢) ڕوودان یا بەسەرهاتێکی بچووك کە بەشێکە لە ڕوودانێکی گەورەتر (بەتایبەتی لە چیرۆك و شانۆنامەدا)

(٣) شتێکی بەستراو بە شتێکی ترەوە (یاساناسی).

incidental (in′si-den′t'l), *adj.* (١) ڕێکەوت؛ ڕێکەوتە؛ ڕێکەوتی؛ بەشێکە لە ڕوودانێك یا شتێکی گەورەتر.

(٢) ناگرنگ؛ پەراوێزی؛ پاشکۆیی *(~ expenses)* .

n. (١) شتێکی ڕێکەوت (کە بەشێکە لە شتێك یا ڕوودانێکی گەورەتر).

(٢) *(pl.)*، وورده خەرجی؛ وورده شت؛ وورده خەرجی هەمەچەشنە.

incidentally (in′si-den′t'l-i), *adv.* (١) بە ڕێکەوت.

(٢) بەم بۆنەیەوە: ووتەیەکە لە پێشکەش کردنی دەنگوباس یا باسێکی تازەی ناگرنگ بەڵام پەیوەندیداردا دەووترێت، وەك دەڵێن: " ئای باش بوو بیرم کەوتەوە ": *(I~ I'll be home half an hour late today.)* .

incinerate (in-sin′ə-rāt′), *v.t.* سووتاندن تا دەبێ بە خۆڵەمێش.

-incineration *(n.)*.

incinerator (in-sin′ə-rā′tẽr), *n.* (١) کوورە؛ فڕن (بەتایبەتی هی زبڵ یا پاشماوەی خواردن سووتاندن). (٢) فڕن یا کوورەی سووتاندنی لاشەی مردووان.

incipient (in-sip′i-ənt), *adj.* ساوا؛ تازە؛ تازە پەیدابوو یا سەرهەڵداو؛ *(an ~ tumor)* .

-incipience *(n.)*; incipiency *(n.)*.

incise (in-sīz′), *v.t.* (١) بڕین؛ هەڵتلیشاندن؛ هەڵدڕین.

(٢) لەسەر هەڵکەندن؛ لەناو هەڵکۆڵین؛ داتاشین؛ نەقش لەسەر هەڵکەندن

incised (in-sīzd′), *adj.* (١) (ا) هەڵدڕاو؛ بڕراو؛ هەڵتلیشێنراو.

(ب) نەقش لەسەر هەڵکەنراو

(٢) گرنج گرنج (قەراغی گەڵا)

incision (in-sizh′ən), *n.* (١) هەڵدڕین؛ بڕین؛ هەڵتلیشان

(٢) تلیش؛ هەڵدڕاوی؛ بڕینێك؛ قڵیش. (٣) تیژی.

(٤) هەڵدڕینێکی ئەندام یا تێشووی لەش (نەشتەرکاری).

incisive (in-sī′siv), *adj.* (١) تیژ؛ بڕ؛ بڕندە.

(٢) تیژ (مێشك)؛ ڕوون؛ زیرەك *(an ~ mind)* .

(٣) بڕ (زمان)؛ ڕوون؛ پاراو؛ بڕندە؛ *(an ~ language)* .

-incisively *(adv.)*; incisiveness *(n.)*; incisor *(n.)*.

incitation (in′sī-tā′shən, in′si-tā′shən), *n.* (١) هاندان؛ هێنانە جۆش؛ کلك پێوەکردن؛ هەڵگیرساندن (ئاژاوە).

(٢) هاندەر؛ پاڵ پێوەنەر؛ هانەهان

incite (in-sīt′), *v.t.* هاندان؛ هێنانە جۆش؛ هانەهان دان؛ کلك پێوەکردن؛ هەڵگیرساندن (ئاژاوە)؛ *(He ~d people to riot.)* .

incitement (in-sīt′mənt), *n.* (١) هاندان؛ هێنانە جۆش؛ هەڵگیرسان.

(٢) هاندەر؛ پاڵنەر؛ پاڵ پێوەنەر؛ هێنەرەجۆش.

incivility (in′si-vil′ə-ti), *n.* (١) بێ ئەزاکەتی؛ بێ ڕەووشتی؛ ڕەووشت ناشرینی. (٢) کارێکی بێ ئەزاکەتانە؛ کردەوەیەکی ناشرین

inclement (in-klem′ənt), *adj.* (١) سەخت (ئاووهەوا)؛ سەرماو سۆڵەو باوبۆراناوی. (٢) توندوتیژ؛ بێ بەزەیی؛ دڵڕەق؛ *(an ~ judge)*

-inclemency *(n.)*.

inclination (in′klə-nā′shən), *n.* (١) نوشتانەوە؛ چەمینەوە؛ لێژی؛ لاری. (٢) گۆشەی نوشتانەوە.

(٣) ئارەزوو؛ هەوەس؛ حەز؛ ویست؛ مەیل؛ هەڵوێست.

(٤) شتێکی ویستراو.

incline (in-klīn′), *v.i.* (١) نوشتانەوە؛ چەمینەوە؛ لاربوونەوە.

(٢) سەردانەواندن؛ لەش نوشتانەوە؛ خۆ نوشتاندنەوە.

(٣) ویستن؛ ئارەزووکردن؛ مەیل کردن؛ مەیل بوون؛ حەزکردن.

v.t. (١) نوشتانەوە؛ لارکردنەوە؛ بەلاداخستن.

(٢) کارتێکردن؛ مەیل پێ پەیداکردن؛ دڵ پێ گۆڕین؛ دڵ پێ داهێنان؛

هەوەس پێ پەیداکردن

n. لێژایی؛ لێژی؛ سەرەوژوورکە؛ بەرەوژوورکە.

incline one's ear, گوێگرتن؛ گوێ پێدان

inclined (in-klīnd′), *adj.* (١) لار؛ خوار؛ بەلاداکەوتوو؛ چەوت

(٢) بە مەیل؛ بەئارەزوو؛ حەزکەر؛ بویست

(٣) گوشەیەکی دروستکردووە لەگەڵ هێڵێك یا ڕوویەکی تردا.

inclined plane, ڕووتەختێکی لار

inclinometer (inˈkli-nom′ə-tẽr), *n.* (١) پێوەری هێزی موگناتیسی زەمین (٢) پێوەری گۆشەی لاری ڕوویەك.

inclose (in-klōz′), *v.t.* = enclose.

inclosure (in-klō′zhẽr), *n.* enclosure.

include (in-klōōd′), *v.t.* (١) دەوردان؛ خستنەناوەوە؛ ئابلووقەدان؛ قەتیسدان (٢) گرتنەوە؛ تێدابوون

(This atlas contains fifty maps ~ing six of North America.; There are ten of us in the house ~ing the four children.. They will send you the book for $ 10.00, postage ~d.)

inclusion (in-klōō′zhən), *n.* (١) گرتنەوە؛ تیابوون؛ تێخستن؛ لەگەڵدا بوون؛ خستنەناو (٢) ناوەڕۆك؛ شتێك لەناو شتێکی تردا.

(٣) شتێکی خاو لەناو بەردێك یا کانزایەکدا

inclusive (in-klōō′siv), *adj.* (١) گشتگر؛ گشتی؛ هەمووی تێدایە؛ هەمووی دەگرێتەوە (٢) ئەمپەڕو ئەوپەڕو ناوەڕۆکەکەی هەمووی دەگرێتەوە:

(A vacation from the first to the tenth ~ is a vacation of ten days.)

incognita (in-kog′ni-tə), *n. & adj. feminine of* incognito.

incognito (in-kog′ni-tō′), *adv. & adj.* بە ناوو ناونیشان و بەرگی کەسێکی تردوە؛ بە خۆ گۆڕاوی بۆ نەناسینەوە؛ بە نەناسراوی:

(The prince travelled ~ .)

n. (١) کەسێکی ناووناونیشان و بەرگ و خۆگۆڕ بۆ نەناسینەوەی.

(٢) ناوونیشان و بەرگی خۆگۆڕین؛ خۆگۆڕین بۆ نەناسینەوە.

(ب) ناوونیشان و بەرگی تازەکراو بە هی خۆ (بۆ نەناسینەوە).

incognizant (in-kog′ni-zənt, in-kon′i-zənt), *adj.* نەزان؛ بێ ئاگا

incoherence (inˈkō-hêr′əns), *n.* (١) پچرپچری و بزرکاوی و هیچ بەسەر هیچەوە نەبوون (نووسین، دووان، بیروڕا) (٢) ووتار، نووسین، یا بیرورێکی پچرپچرو هیچ بەسەر هیچەوە نەبوو

incoherency (inˈkō-hêr′ən-si), *n.* = incoherence.

incoherent (inˈkō-hêr′ənt), *adj.* پچرپچر (نووسین، دووان، بیرور)؛ بزرکاو؛ بێ سەروبن؛ شەل و پەت؛ هیچ بەسەر هیچەوە نەبوو.

incombustible (inˈkəm-bus′tə-b'l), *adj.* نەسووت؛ ناگرنەگر

(~ material)

-**incombustibility** *(n.)*.

income (in′kum), *n.* دەسکەوت

incomer (in′kumˈẽr), *n.* هاتنەژوور؛ ئەوەی دێتە ژوورەوە

income tax, باجی دەسکەوت؛ باجی دەرامەت

incoming (in′kumˈiŋ), *adj.* داهاتوو؛ هاتوو؛ ئایندە:

(~ profit; the ~ director)

n. (١) هاتنەژوورەوە؛ هاتن (٢) هاتنەژوورەوە؛ ئەوەی کە دێتە ژوورەوە

incommensurable (inˈkə-men′shoor-ə-b'l), *adj.* بەراوورد ناکرێن؛ بە هەمان پێوانە ناپێورێن: *(Coins and trees are ~)*.

-**incommensurability** *(n.)*; **incommensurably** *(adv.)*.

incommensurate (inˈkə-men′shoor-it), *adj.* (١) ناهاوتا؛ ناهاوکێش؛ پەیوەندەی یەك نین *(a reward ~ with his efforts)*

(٢) بەس نییە؛ کەم؛ بەش ناکات

(٣) بەراوورد ناکرێن؛ بە هەمان پێوانە ناپێورێن

-**incommensurately** *(adv.)*.

incommode (inˈkə-mōd′), *v.t.* پەستکردن؛ بێزارکردن؛ ناڕەحەت کردن

incommodious (inˈkə-mō′di-əs), *adj.* (١) ناخۆش؛ ناپەسەند؛ پەستکەر؛ ناڕەحەت (٢) بچووك و تەنگەبەر؛ ناڕەحەت؛ بەش ناکات (جێ)

incommodity (inˈkə-mod′ə-ti), *n.* ناڕەحەتی؛ پەستی؛ ناخۆشی.

incommunicable (inˈkə-mū′ni-kə-b'l), *adj.* (١) ناووترێ؛ ناتوانرێ بووترێ؛ ڕاناگەیێنرێ بە کەسی تر (٢) [Rare]، نەدوو؛ کەم دوو

-**incommunicability** *(n.)*; **incommunicably** *(adv.)*.

incommunicado (inˈkə-mūˈni-kä′dō), *n.* پەیوەندی لێ بڕاو؛ بە جیا؛ لێکبڕاو؛ دابڕاو؛ بە تەنها: *(The prisoners were held ~ .)*

incommunicative (inˈkə-mūˈni-kä′tiv), *adj.* نەدوو؛ کەم دوو؛ قسەنەکەر؛ بێ دەنگ.

incommutable (inˈkə-mū′tə-b'l), *adj.* (١) ناگۆڕدرێ؛ گۆڕینی بۆ نییە (٢) ناگۆڕدرێتەوە؛ گۆڕینەوەی بۆ نییە.

incomparable (in-kom′pẽr-ə-b'l), *adj.* (١) بێ هاوتا؛ بێ وێنە: *(~ beauty, skill, etc.)*.

(٢) بەراوورد ناکرێن؛ بە هەمان پێوانە ناپێورێن.

-**incomparability** *(n.)*; **incomparably** *(adv.)*.

incompatibility (inˈkəm-patˈə-bil′ə-ti), *n.* لەگەڵ یەك هەڵ نەکردن؛ پێکەوە نەگونجان.

incompatible (inˈkəm-pat′ə-b'l), *adj.* (١) پێکەوە نەگونجاو؛ لەگەڵ یەك هەڵ نەکردوو *(The two are ~ with each other.)*

(٢) هەمان کەس ناتوانێ هەردووکی بگرێتە دەست لە هەمان کاتدا (فرمان، پلەوپایە). (٣) تێکەڵاو ناکرێن؛ بەیەکەوە ناخورێن (دوو دەرمان).

incompetence (in-kom′pə-təns), *n.* ناکارامەیی؛ بێ توانایی؛ لێ نەهاتوویی؛ هیچ نەزانی؛ نەشارەزایی

incompetency (in-kom′pə-tən-si), *n.* incompetence.

incompetent (in-kom′pə-tənt), *adj.* (١) ناکارامە؛ بێ توانا؛ لێ نەهاتوو؛ نەشارەزا (٢) نەشیاو.

n. کەسێکی ناکارامە؛ کەسێکی بێ توانا و مێشك ناتەواو.

incomplete (inˈkəm-plēt′), *adj.* (١) ناتەواو.

(٢) تەواو نەکراو؛ نیوەو نیوەچڵ.

(٣) کەموکوور؛ کەموکورت.

-**incompletely** *(adv.)*; **incompleteness** *(n.)*; **incompletion** *(n.)*.

incompliance (inˈkəm-plī′əns), *n.* پەیڕەوی نەکردن؛ مل نەدان؛ پەیمان شکاندن

incompliant (inˈkəm-plī′ənt), *adj.* پەیڕەوی نەکەر؛ ملنەدەر؛ پەیمان شکێنەر

incomprehensible (inˈkom-pri-hen′sə-b'l), *adj.* (١) سەری لێ دەرناکرێ؛ ناخوێنرێتەوە (٢) کەس تێی ناگات؛ قووڵ؛ ناچێتە مێشکەوە؛ تێگەیشتنی بۆ نییە؛ سەیر؛ گران؛ لێڵ

(٣) [Archaic]، بێ شومار؛ بێ ئەندازە؛ زۆر

-**incomprehensibility** *(n.)*; **incomprehensibly** *(adv.)*.

incomprehension (inˈkom-pri-hen′shən), *n.* تێنەگەیشتن

incomprehensive (inˈkom-pri-hen′siv), *adj.* ناتەواو؛ ناگشتی؛ هەموو شت ناگرێتەوە

incompressible (inˈkəm-pres′ə-b'l), *adj.* ناپەسترێتەوە؛ بچووك ناکرێتەوە؛ کورت ناکرێتەوە

inconceivable (inˈkən-sēv′ə-b'l), *adj.* ناشێ؛ نابێ؛ هەرگیز بۆی نییە ڕووبدات لەبەر نابەجێیی؛ بە مێشکدا ناچێت؛ کەس بڕوا ناکات ڕووبدات

-**inconceivability** *(n.)*; **inconceivably** *(adv.)*.

inconclusive (inˈkən-klōō′siv), *adj.* ناتەواو؛ نەسەلمێنەر؛

شتەکە ناخات بە لایەکدا؛ هیچ نابرێنێتەوە: *(~ evidence)*

incondensable (in´kən-den′sə-b'l), *adj.* کورت ناکرێتەوە
(ووتار، نووسراو)

inconformity (in´kən-fôr′mə-ti), *n.* = non-conformity.

incongruent (in-koŋ′grōō-ənt), *adj.* نەگونجاو؛ نەشیاو؛
لەگەڵ یەك نەگونجاو یا ڕێ نەکەوتوو؛ نابەجێ

-incongruence *(n.)*; incongruently *(adv.)*.

incongruity (in´kən-groo′ə-ti), *n.* (١) نەگونجان؛ نەشیان؛
لەگەڵ یەك نەگونجان؛ بۆ یەك نەبوون؛ لەیەك نەچوون
(٢) نابەجێیی
(٣) شتێکی نەگونجاو یا نەشیاو؛ شتێکی نابەجێ.

incongruous (in-koŋ′grōō-əs), *adj.* (١) نەگونجاو؛ نەشیاو؛
ناگونجێ لەگەڵ؛ لەگەڵ ڕێك نەکەوتوو: *(a plan ~ with good sense)*.
(٢) لەیەك نەچوو؛ جیا؛ جیا جیا؛ هەمەچیزە؛ دژ بە یەکتر:
(an ~ group of people)
(٣) ناچێتە مێشکەوە؛ ڕێی تێ ناچێ؛ ناقۆڵا: *(an ~ story)*
(٤) نابەجێ؛ بێ جێ؛ لە جێی خۆیدا نییە: *(an ~ remark)*.

-incongruously *(adv.)*; incongruousness *(n.)*.

inconsequent (in-kon′si-kwent´), *adj.* (١) ئەنجامی شتێکی
تر نییە (٢) بێ پەیوەندییە بە باسەکەوە؛ لە باس بەدەرە
(٣) نابەجێ؛ ژیربێژی؛ ناچێتە مێشکەوە.
(٤) لە سروشتی شتێك بەدەر؛ لێ نەوەشاوە
(٥) ناگرنگ؛ بێ بایەخ؛ هیچ‌وپووچ.

inconsequential (in´kon-si-kwen′shəl), *adj.* (١) نابەجێ
(ژیربێژی)؛ ناچێتە مێشکەوە (٢) ناگرنگ؛ بێ بایەخ؛ پڕووپووچ؛ بێ ئەنجام؛
زۆر کەم؛ کارتێکردن
n. شتێکی ناگرنگ یا هیچ‌وپووچ.

inconsiderable (in´kən-sid′ẽr-ə-b'l), *adj.* ناگرنگ؛ بێ بایەخ؛
هیچ‌وپووچ؛ کەم؛ ڕادە، کارتێکردن؛ بچووك

inconsiderate (in´kən-sid′ẽr-it), *adj.* (١) ناژیرانە؛ پێش بیری
لێ نەکراوەتەوە (٢) دڵی خەڵك ڕانەگر؛ بە تەنگ هەست و دڵی کەسەوە نەهات؛
گوێ نەدەرە کەس *(an ~ person)*

-inconsiderately *(adv.)*; inconsiderateness *(n.)*;
inconsideration *(n.)*.

inconsistence (in´kən-sis′təns), *n.* = inconsistency.

inconsistency (in´kən-sis′tən-si), *n.* (١) لەگەڵ شتێکی تر
نەگونجان؛ جیاوازی؛ ناکۆکی (٢) لەگەڵ خۆ نەگونجان؛ وەك یەك نەبوون؛
یەك دان نەبوون (٣) شتێکی نەگونجاو یا ناکۆك

inconsistent (in´kən-sis′tənt), *adj.* (١) لەگەڵ نەگونجاو؛ ناکۆك؛
جیاواز؛ جیا *(practice ~ with belief)*
(٢) لەگەڵ خۆدا نەگونجاو؛ لەگەڵ یەکتر نەگونجاو؛ نابەجێ؛ یەك دان نییە.
(٣) بگۆڕ؛ هەر تاوە بە جۆرێکە؛ حولحولی: *(~ behavior)*.

inconsolable (in´kən-sol′ə-b'l), *adj.* دڵخۆشی نادرێتەوە؛
دڵشکست؛ دڵشکاو؛ خەمبار

inconsonant (in-kon′sə-nənt), *adj.* ناساز؛ نەگونجاو؛ ناڕێك؛
ناکۆك

-inconsonance *(n.)*.

inconspicuous (in´kən-spik′ū-əs), *adj.* سەرنج ڕانەکێش؛
نادیار؛ وون؛ مەجاز؛ شاراوە؛ لە بەرچاو نەبوو: *(an ~ person)*

-inconspicuously *(adv.)*; inconspicuousness *(n.)*.

inconstancy (in-kon′stən-si), *n.* (١) بێ باری؛ حولحولیتی؛
بێ وەفایی (٢) هەمیشە گۆڕان؛ بگۆڕی (٣) ناڕێك‌وپێکی

inconstant (in-kon′stənt), *adj.* (١) بێ بار؛ حولحولی؛ بێ وەفا؛
پشت پێ نەبەستراو (٢) بگۆڕ؛ دەمدەمی؛ هەمیشە دەگۆڕێ (٣) ناڕێك‌وپێك

inconsumable (in´kən-sūm′ə-b'l), *adj.* دوایی نایەت

ـمێ نەهاتوو؛ هەمووی بەکار ناهێنرێت؛ تەواو نابێ

incontestable (in´kən-tes′tə-b'l), *adj.* ناکۆکی لەسەر نییە؛
چەندوچۆنی لەسەر نەماوە؛ براوەتەوە؛ بێ گومان؛ بە درۆ ناخرێتەوە

incontinence (in-kon′tə-nəns), *n.* (١) خۆ بۆ نەگیران (هەوەسی
جووت بوون و بە ئالۆشی)؛ بەرەڵایی (٢) زمان بۆ نەگیران؛ نهێنی نەپاراستن؛
دەمشڕی. (٣) خۆڕانەگرتن (چوونە ئاودەست)؛ میزو گوو بۆ ڕانەگیران.

incontinent (in-kon′tə-nənt), *adj.* (١) بەرەڵا؛ خۆ بۆ نەگر
(جووت بوون و بە ئالۆشی). (٢) دەمشڕ؛ زمان بۆ نەگر؛ نهێنی نەپارێز
(٣) خۆڕانەگر (چوونە ئاودەست)؛ میزو گوو بۆ ڕانەگیر.

incontrollable (in´kən-trōl′ə-b'l), *adj.* دابین نابێ؛
دابین ناکرێ؛ دابین نەکراو.

incontrovertible (in´kon-trə-vûr′tə-b'l), *adj.* بێ گومان؛
گومانی تێدا نییە؛ بە درۆ ناخرێتەوە؛ ڕاست؛ چەندوچۆنی لەسەر نییە:
(~ evidence, proof, etc.)

-incontrovertibility *(n.)*; incontrovertibly *(adv.)*.

inconvenience (in´kən-vēn′yəns), *n.* (١) ناڕەحەتی؛ ناخۆشی؛
سەرئێشە؛ پەستی: *(I'm sorry if I've caused you any ~ .)*
(٢) شتێکی پەستکەر، هەراسانکەر، سەرئێشێنەر، یا ناخۆش.
v.t. سەرئێشاندن؛ ناڕەحەت کردن؛ پەستکردن؛ نیسراحەت لێ تێکدان:
(to ~ somebody by calling him late at night.)

inconveniency (in´kən-vēn′yən-si), *n.* = inconvenience.

inconvenient (in´kən-vēn′yənt), *adj.* نەشیاو؛ نەگونجاو؛
ناپەسەند؛ ناڕەحەت؛ پەستکەر؛ خراپ؛ ناڕەحەتکەر:
(She came at an ~ time.)

inconvertible (in´kən-vûr′tə-b'l), *adj.* ناگۆڕدرێتەوە (پارەی
کاغەز بە زێڕ یا بە پارەی بێگانە). *(~ paper money)*.

inconvincible (in´kən-vin′sə-b'l), *adj.* پێی ناسەلمێنرێ.

in-co-cordinate (in′kō-ôr′də-nāt′), *adj.* (١) لە هەمان بابەت،
جۆر، یا پلە نین؛ ناهاوتا؛ نایەکسان. (٢) ناڕێك‌وپێك؛ شێواو.

in-co-ordination (in´kō-ôr´də-nā′shən), *n.* (١) شێواوی؛
ناڕێك‌وپێکی. (٢) بزوانی ماسولکە بۆ دابین نەکران.

incorporate (in-kôr′pẽr-it), *adj.* (١) کراو بەیەك؛ یەکخراو؛
تێکەڵاوکراو؛ یەك پێگیراو (٢) کراو بە بەشێك لە کۆمپانییەك؛ پێکەوەلکێنراو
v.t. (١) کردن بەیەك؛ یەکخستن؛ یەك پێگرتن؛ تێکەڵاوکردن.
(٢) تێدابوون؛ گرتنەوە. (٣) کردنی دوو شار بەیەك.
(٤) وەرگرتن بە ئەندام لە کۆمەڵ یا کۆمپانییەکدا.
(٥) گیان بەبەرداکردن؛ لەش بەبەرداکردن
v.i. بوون بەیەك؛ تێکەڵاوبوون؛ یەکگرتن.

incorporate (in-kôr′pẽr-it), *adj.* = incorporeal.

incorporated (in-kôr′pə-rāt´id), *adj.* (١) یەکگرتوو؛ یەکخراو.
(٢) خراوەتەسەر شارێکی تر؛ بووە بەیەك لەگەڵ شارێکی تر: *(an ~ town)*

incorporation (in-kôr´pə-rā′shən), *n.* (١) کردن بەیەك؛
بوون بەیەك؛ یەکخستن؛ یەکگرتن؛ پێکەوەبەستن.
(٢) شارۆچکەیەك خستنەسەر شارێکی گەورەو کردنیان بەیەك.
(٣) بەشگە؛ کۆمپانیای هاوبەش.

incorporeal (in´kôr-pôr′i-əl, in´kôr-pō′ri-əl), *adj.* (١)–
بێ لەش؛ گیانی. (٢) فریشتەیی. (٣) لەشی نییە بەڵام بەلای یاساوە هەر هەیە
(ماف، مافی داهێنان، ناوی بۆماوە لە باوباپیرەوە)

incorporeity (in´kôr-pə-rē′ə-ti), *n.* (١) بێ لەشی؛ بوونەوەری
گیانی. (٢) شتێکی بێ لەش؛ سرووشتێکی بێ لەشی.

incorrect (in´kə-rekt′), *adj.* (١) نابەجێ؛ ناپەسەند؛ ناشرین
(ڕەووشت، کردەوە، ووتە): *(~ behavior)*
(٢) درۆ؛ هەڵە؛ ڕاست نییە *(~ information; an ~ statement)*.

incorrigible (in-kôr′i-jə-b'l, in-kor′i-jə-b'l), *adj.* (١) چاك
ناکرێ؛ ناخرێتە سەر ڕێی ڕاست (مرۆڤ) (هەندێ جار لەڕووی گاڵتەوە

(an ~ child, man, etc.)
(۲) جەسپیو؛ پتەو؛ لە ڕەگو ڕیشە دەرناهێنرێ *(an ~ innocence)*.
n. کەسێک یا شتێک کە نەتوانرێ ڕاست بکرێتەوە
-incorrigibility *(n.)*.
incorrupt (in´kə-rupt′), *adj.* (۱) بەرپیو خراپ نەبوو؛ نەگەنیو.
(۲) پاک (مرۆڤ)؛ ڕاست؛ سەرڕاست؛ بێ لەکە (۳) بەرتیل نەخۆر؛ بەرتیل وەرنەگر (٤) بێ هەڵە (نووسراو، زمان)
-incorruption *(n.)*.
incorruptible (in´kə-rup′tə-b'l), *adj.* (۱) بەرتیل ناخوا؛ بەرتیل وەرناگرێ؛ ڕەووشتی خراپ ناکرێ؛ بەدڕەفتار نابێ.
(۲) نابڕێ (بەردی بەنرخ)؛ وەک خۆی دەمێنێتەوە
-incorruptibility *(n.)*; incorruptibly *(adv.)*.
increase (in-krēs′), *v.i.* (۱) زۆربوون؛ زیادبوون؛ فرەبوون؛ زیادکردن؛ پەرەسەندن (۲) زۆربوون بە زاوزێ؛ زاوزێ کردن
v.t. زیادکردن؛ زۆرکردن؛ پەرەپێدان؛ خستنەسەر.
n. (۱) زیادبوون؛ زۆربوون؛ پەرەسەندن
(The population showed an ~ of 10 percent.) (۲) زیادە
-increaseable *(adj.)*.
on the increase, لە پەرەسەندندایە؛ لە زیادبووندایە
increasingly (in-krēs′iŋ-li), *adv.* هەتا بێ زیاتر؛ زیاتر لەمەوبەر
(The world is getting ~ more dangerous.)
incredible (in-kred′ə-b'l), *adj.* بڕوای پێ ناکرێ؛ زۆر سەیر؛ ناچێتە مێشکەوە؛ سەیر؛ سەتەمکار؛ لەبەر نائاسایی جێی بڕوا نییە (باشی، خراپی) *(He is ~.; an ~ story)*
-incredibility *(n.)*.
incredibly (in-kred′ə-bli), *adv.* (۱) بەشێوەیەک کە بڕوای پێ ناکرێ (۲) بە ڕادەیەکی سەیرو نائاسا؛ بە ڕادەیەک کە ناچێتە مێشکەوە یا مایەی سەرسامی و بڕوانەکردنە *(He is ~ stupid, cruel, etc.)*.
incredulity (in´krə-doo′lə-ti, in´krə-dū′lə-ti), *n.* گومان؛ بێ بڕوایی؛ دوودڵی
incredulous (in-krej′oo-ləs), *adj.* (۱) بێ بڕوا؛ دوودڵ؛ بەگومان؛ گوماندار (۲) گومان پیشاندەر *(an ~ look)*.
increment (in′krə-mənt, iŋ′krə-mənt), *n.* (۱) زیادبوون؛ پەرەسەندن؛ زۆربوون (۲) پلەی زیادبوون؛ ڕادەی زۆربوون.
-incremental *(adj.)*.
incriminate (in-krim′ə-nāt′), *v.t.* (۱) تاوانبار کردن؛ گومانبار کردن؛ ... خەی تاوانباری بۆ درێژکردن (۲) تووش کردن؛ پێوەکردن.
-incrimination *(n.)*; incriminator *(n.)*.
incubate (in′kyoo-bāt′, iŋ′kyoo-bāt′), *v.t.* (۱) لەسەر هێلکە نیشتن؛ هەڵهێنانی هێلکە (باڵندە)؛ هەڵهێنانی هێلکە بە مەکینە (۲) خستنە شوێنێکی باش و گەرمەوە بۆ گەورەبوون (منداڵی زوو لەدایکبوو، بەکتریا).
v.i. (۱) هەڵهاتن (هێلکە) (۲) پەرەسەندن؛ گەورەبوون
incubation (in´kyoo-bā′shən, iŋ´kyoo-bā′shən), *n.* (۱) هەڵهێنانی هێلکە؛ هەڵهاتن؛ پەروەردەبوون (بەکتریا)
(۲) ماوەی نێوان تووش بوونی نەخۆشییەک و دەرکەوتنی نیشانەکانی.
incubator (in′kyoo-bā´tēr, iŋ′kyoo-bā´tēr), *n.* (۱) مەکینەی هێلکە هەڵهێنان (۲) مەکینەی منداڵی زوو لەدایکبوو تیا گەورەکردن.
(۳) مەکینەی بەکتریا تیا بەخێوکردن
incubus (in′kyoo-bəs, iŋ′kyoo-bəs), *n.* (۱) خێوێکە گوایە بە شەو سواری مرۆڤی نووستوو دەبێ و لەگەڵ ژندا جووت دەبێ. (۲) مێردەزمە.
(۳) بارێکی قورس و ناخۆش؛ شتێکی ناخۆش.
inculcate (in-kul′kāt, in′kul-kāt′), *v.t.* فێرکردن؛ مەشق دادان؛ گۆش کردن؛ دەرس دادان.
-inculcation *(n.)*; inculcator *(n.)*.
inculpable (in-kul′pə-b'l), *adj.* بێ تاوان؛ بێ سووچ؛ بێ گوناه.

inculpate (in-kul′pāt, in′kul-pāt′), *v.t.* = **incriminate.**
incumbency (in-kum′bən-si), *n.* (۱) جڵەوی فەرمانڕەوایی لەدەستدابوون؛ پێویستی سەرشان لەسەربوون.
(۲) پێویستی سەرشان؛ ئەرک؛ بار (۳) (ا) جڵەوی فەرمانڕەوایی یا کڵێسە (ب) ماوەی ئەم جڵەو بەدەستەوە بوونە.
incumbent (in-kum′bənt), *adj.* (۱) قورسایی خۆ لەسەر ڕاگر؛ لەسەر وەستاو؛ پاڵ پێوەدەر (۲) نزیک (کاتی ڕوودان).
(۳) پێویست (ئەرکی سەرشان) (٤) جڵەوی فەرمانڕەوایی بەدەست.
n. کەسێک کە جڵەوی فەرمانڕەوایی لەدەستدایە
incumbent on (or upon), پێویستی سەرشانە.
incunabula (in´kyoo-nab′yoo-lə), *n.pl.* (۱) ساوایی؛ سەرەتا.
(۲) پەرتووکی کۆن لەچاپدراو (بەتایبەتی پێش ساڵی ۱٥۰۰ز.)
incur (in-kūr′), *v.t.* هێنان بەسەر خۆدا (کاری ناخۆش)؛ خۆ تووش کردن
incurable (in-kyoor′ə-b'l), *adj.* بێ چار؛ بێ دەرمان؛ بێ چارە؛ چار ناکرێ
incursion (in-kūr′zhən, in-kūr′shən), *n.* هێرش بردنە سەر؛ پەلاماردان؛ شاڵاو بۆهێنان؛ چوونەناو وڵاتی دوژمن.
indebted (in-det′id), *adj.* (۱) قەرزار.
(to be ~ to someone for a favor) (۲) چاوبەرەوژێر؛ مەمنوون
indebtedness (in-det′id-nis), *n.* (۱) قەرزاری.
(۲) چاوبەرەوژێری؛ مەمنوونی (۳) قەرز؛ چاکە
indecency (in-dē′s'n-si), *n.* (۱) بێ شەرمو شکۆیی؛ بەدڕەفتاری؛ بێ ڕەووشتی؛ نزمی؛ ناپیاوی (۲) کردەوە یا کارێکی نزمو بێ شەرمانە
indecent (in-dē′s'nt), *adj.* بێ شەرمو شکۆ؛ نزم؛ ناپیاو؛ بەدڕەفتار؛ بێ ڕەووشت؛ ناشرین (ڕەووشت، زمان)؛ بەرەڵا؛ سەرسەری؛ بێ ئابڕو
(~ exposure, behavior, language, etc.)
indecipherable (in´di-sī′fēr-ə-b'l), *adj.* ناخوێنرێتەوە؛ دەرناکرێ لەبەر خراپ نووسراوی.
indecision (in´di-sizh′ən), *n.* ڕاڕایی؛ دوودڵی؛ بڕیار بۆ نەدران.
indecisive (in´di-sī′siv), *adj.* (۱) شت یەکلانەکەرەوە؛ شت بەلایەکدانەخەر *(an ~ victory)*.
(۲) ڕاڕا؛ دوودڵ؛ بڕیارنەدەر *(an ~ person)*.
indeclinable (in´di-klīn′ə-b'l), *adj.* گەردان ناکرێ (ڕێزمان)؛ شێوەی ناگۆڕێ (ووشە، ڕێزمان).
indecomposable (in´de-kəm-pōz′ə-b'l), *adj.* ناگەنێ؛ شی نابێتەوە؛ داناڕزێ.
indecorous (in-dek′ə-rəs, in´di-kō′rəs), *adj.* ناشرین (کردەوە، ڕەووشت، زمان)؛ نابەجێ (بەرگ، ڕەووشت).
indecorum (in´di-kôr′əm, in´di-kō′rəm), *n.* (۱) نابەجێیی (ڕەووشت، کردەوە، بەرگ، زمان)؛ ناشرینی (ڕەفتار)
(۲) کردەوە، ووتە، یا ڕەفتارێکی ناشرین.
indeed (in-dēd′), *adv.* بەڕاستی؛ بێگومان؛
(It is ~ warm.; I was ~ glad to see her.)
interj. ووتەیەکە سەرسامی، گومان، داخ، یا تەوس دەردەبڕێ؛ ڕاستە!؛ تەواوە! (بەتەوسەوە)؛ بێگومان!؛ بە ڕاستتە؟ (سەرسامی، تەوس)
indefatigable (in´di-fat′i-gə-b'l), *adj.* ماندوو نابێ؛ ماندوو بوونی بۆ نییە.
-indefatigability *(n.)*; indefatigableness *(n.)*;
indefatigably *(adv.)*.
indefensible (in´di-fen′sə-b'l), *adj.* (۱) ناپارێزرێ؛ ناتوانرێ بپارێزرێ. (۲) نارەوا؛ ناهەق.
-indefensibility *(n.)*; indefensibly *(adv.)*.
indefinable (in´di-fin′ə-b'l), *adj.* دیاری نەکراو؛ دیاری ناکرێ؛ پەنجەی ناخرێتە سەر؛ سنووری بۆ دانانرێ.

indefinite (in-def′ə-nit), *adj.* (١) سنوور بۆ دانەنراو؛ نادیار؛ دیاری نەکراو؛ کات بۆ دانەنراو. (٢) نامسۆگەر. (٣) ناتایبەتی (ئامراز (ڕێزمان)؛ نەناس.
("A" and "an" are ~ articles.)
-indefiniteness *(n.).*

indefinite article, ئامرازی ناتایبەتی (ڕێزمان)؛ ئامرازی نەناس.
(a, an)

indefinitely (in-def′ə-nit′li), *adv.* تا کاتێکی دیاری نەکراو؛
(The meeting was postponed ~ .)

indelible (in-del′ə-b'l), *adj.* ناسڕینەوە؛ ناکوژێنەوە؛ ناکوژێنرێنەوە؛ هەتاهەتایی؛ لانابرێ.
(~ ink; ~ shame; an ~ impression, memory)
-indelibly *(adv.).*

indelicacy (in-del′i-kə-si), *n.* (١) نابەجێیی (کردەوە، وتە، زمان) ڕەووشت؛ بێ نەزاکەتی؛ ناشرینی (ڕەفتار). (٢) کردەوە، وتە، یا ڕەفتارێکی ناشرین

indelicate (in-del′i-kit), *adj.* بێ نەزاکەت؛ بێ ڕەووشت؛ ناشرین (ڕەفتار)؛ نابەجێ (وتە، کردەوە)

indemnify (in-dem′nə-fī′), *v.t.* (١) بیمەکردن؛ لە زیان پاراستن (٢) زیان بۆ بژاردن؛ بژاردن
-indemnification *(n.)*; indemnifier *(n.).*

indemnity (in-dem′nə-ti), *n.* (١) بیمە؛ لە زیان پاراستن (٢) بەخشین (تاوان)؛ لێپرسینەوە، قەرز (٣) بژاردن؛ زیان بۆ بژاردن

indemonstrable (in′di-mon′strə-b'l), *adj.* پیشان نادرێ؛ ناخرێتە پێش چاو؛ ناسەلمێنرێ

indent (in-dent′), *v.t.* (١) قەراغ گرنج گرنج کردن. (٢) دڕاندنی بروانامەیەکی دوو دانەیی لەسەر هێڵێکی نارێک بۆ سەرلەنوێ بەیەکەوە نانیان لەدواییدا بۆ سەلماندنی ڕاست و درۆیی بڕوانامەکە. (٣) نووسینی قۆنتەراتێک بە دوو دانە. (٤) بەجێهێشتنی نەختێک بۆشایی لە سەرەتای بەند؛ بەجێهێشتنی پەراوێزێکی پانتر لە ئاسایی (لە وەرگرتنی شت لە سەرچاوەی ترەوە یا تۆمارکردنی دەقاودەقی ووتارێک... هتد)؛ بردنەناوەوەی نووسین لە پەراوێزی ئاسایی زیاتر. (٥) داواکردن و کڕینی شتوومەک بە نووسین
v.i. (١) گرنج گرنج بوون (٢) قۆنتەرات کردن. (٣) نووسینی قۆنتەراتێک بە دوو دانە (٤) بەجێهێشتنی پەراوێزی پانتر لە ئاسا (ژمارە چوار ببینە)
n. (١) قلیشی شتێکی قەراغ گرنج گرنج (٢) قۆنتەراتێکی نووسراوە. (٣) پەراوێزی پان؛ بۆشایی سەرەتای بەند (٤) دێر یا بەندێکی براوە ناوەوە. واتە پەراوێز پان (٥) داوای شت کڕین بە نووسراوی

indent (in-dent′), *v.t.* (١) قوپاندن (٢) نیشانەکردن؛ نیشانە لەسەر هەڵکەندن؛ مۆرکردن؛ مۆر لەسەر هەڵکەندن
n. قوپاوی؛ قوپان

indentation (in′den-tā′shən), *n.* (١) بۆشایی بەجێهێشتن لە سەرەتای بەند؛ پەراوێزی پان بەجێهێشتن (٢) قلیشی شتێکی قەراغ گرنج گرنج (٣) قوپاوی؛ قوپان (٤) بۆشایی سەرەتای بەند؛ بردنەناوەوەی نووسین لە پەراوێزی ئاسایی زیاتر

indention (in-den′shən), *n.* (١) بۆشایی بەجێهێشتن لە سەرەتای بەند؛ پەراوێزی پان بەجێهێشتن (٢) ئەم بۆشاییە یا پەراوێزە پانە. (٣) قوپاوی؛ قوپان

indenture (in-den′chēr), *n.* (١) بڕوانامەیەکی دوو دانەیی قەراغ گرنج گرنج (٢) *(pl)* قۆنتەراتێکی شاگردی یا کار بۆکردن بۆماوەیەکی تایبەتی (٣) لیستەی شتوومەک کڕین؛ لیستەی ڕەسمی (٤) بۆشایی سەرەتای بەند؛ پەراوێزی پان
v.t. (١) پێکەوەنووساندن یا لەیەکدان لە ڕێکی قەراغ گرنج گرنجاوی
(٢) بۆشایی بەجێهێشتن لەسەرەتای بەندا؛ پەراوێزی پان بەجێهێشتن.

independence (in′di-pen′dəns), *n.* (١) سەربەخۆیی؛ خۆبیبوون؛ سەربەستی. (٢) دەسکەوتێک کە بەشی دەرامەت بکات.

Independence Day, ڕۆژی سەربەخۆیی ئەمەریکا (کە ڕێکەوتی چواری تەمووزی ١٧٧٦ دەکات).

independency (in′di-pen′dən-si), *n.* (١) سەربەخۆیی؛ سەربەستی؛ خۆبیبوون. (٢) وڵات یا گەلێکی سەربەخۆ.

independent (in′di-pen′dənt), *adj.* (١) سەربەخۆ؛ سەربەست. (٢) لەژێر ڕکێفی کەسدا نییە؛ سەربەست: *(~ thinking)* . (٣) لە هیچ حیزب یا کۆمەڵەیەکدا نییە: *(an ~ voter, person, etc.)* . (٤) جیا؛ سەربەخۆ: *(an ~ grocer)* . (٥) سەربەخۆی داراییە؛ خۆی خۆی دەژێنێ؛ یارمەتی لە کەسەوە وەرناگرێ (٦) دەسکەوتێکی تایبەتی هەیە و ئیش ناکات بۆ پارە پەیداکردن.
n. (١) کەسێکی سەربەخۆ (لەبیرکردنەوە و کرداردا)؛ کەسێک کە سەر بە هیچ حیزب یا لایەنێک نەبێت. (٢) [-I]: کەسێک کە داوای سەربەخۆیی کڵێسەی هەموو ناوچەیەک دەکات.
-independently *(adv.).*
independent of, بەبێ؛ بێ؛ بێ گوێ دان بە؛ جگە لە.

independent clause, دەستەواژەی سەربەخۆ (ڕێزمان)

indescribable (in′di-skrīb′ə-b'l), *adj.* باس ناکرێ؛ وەسف ناکرێ.
-indescribability *(n.)*; indescribably *(adv.).*

indestructible (in′di-struk′tə-b'l), *adj.* لەناونابرێ؛ نافەوتێنرێ؛ ناڕووخێنرێ.
-indestructibility *(n.)*; indestructibleness *(n.)*;
indestructibly *(adv.).*

indeterminable (in′di-tũr′mi-nə-b'l), *adj.* (١) بڕیاری لەسەر نادرێ؛ ناتوانرێ بخرێت بەلایەکدا یا بڕێنرێتەوە. (٢) دیاری ناکرێ؛ دیاری نەکراو؛ نازانرێ چەندە یا سنووری کامەیە

indeterminate (in′di-tũr′mə-nit), *adj.* (١) دیاری نەکراو؛ لێڵ؛ نەزانراو: *(an ~ result)* (٢) بڕیار نەدراو؛ نەبڕاوە؛ بەلایەکدا نەخراو. (٣) پێشەکی نەزانراو. (٤) دوودڵی؛ ڕاڕایی. (٥) هێشوویی (ڕووەکناسی).
-indeterminately *(adv.)*; indetermination *(n.).*

indeterminism (in′di-tũr′min-iz'm), *n.* فەلسەفەیەکە دەڵێت: کە مرۆڤ دەسەڵاتی هەیە بەسەر چارەنووسی خۆیداو ئازادە لە هەڵبژاردنی ڕێبازو چارەنووسی خۆیداو هەمووشت لە ناوچەوانی نەنووسراوە.

index (in′deks), *n.* (١) دۆشاومژە؛ پەنجەی شایەتمان. (٢) نیشاندەر؛ پیشاندەر؛ میل. (٣) نیشانە: *(Performance is an ~ of ability.)* . (٤) (ا) پێڕست؛ لیستەی نیشاندەری لاپەڕەی گرنگترین شتی ناو پەرتووکێک لە دوا لاپەڕەکەیدا (ب) کەتەلۆگ؛ لیستەی نیشاندەری جێی دۆزینەوەی شت: *(a library ~)*. (٥) ڕێژە. (٦) [Obs.]، نەخشەی ناوەڕۆکی پەرتووک؛ ناوەڕۆک و پێشەکی. (٧) نیشانەی دۆشاومژە بۆ پەنجەڕاکێشان بۆشتێک (چاپەمەنی).
v.t. (١) (ا) پێڕست بۆ ئامادەکردن (ب) خستنە پێڕستەوە؛ خستنە لیستەوە (٢) نیشاندان؛ پیشاندان؛ دەرخستن.

index finger, دۆشاومژە؛ پەنجەی شایەتمان.

India (in′di-ə), *n.* هیندستان؛ هیند

Indiaman (in′di-ə-mən), *n.* کەشتییەکی بازرگانی گەورەیە بۆ هاتوچۆ لەنێوان هیندو ئینگلتەرەدا.

Indian (in′di-ən), *adj.* (١) هی هیندستان و هیندی ڕۆژهەڵاتی و گەل و کلتووریان. (٢) هی هیندی ئەمەریکایی و کلتورەکەیان (هیندە سوورەکان)

n. (١) هیندی؛ هاوولاتی‌یه‌کی هیندستان یا هیندی ڕۆژهه‌لاتی.
(٢) هیندی ئه‌مه‌ریکایی؛ هیندی سوور.
(٣) یه‌کێك له‌ زمانه‌کانی هینده‌ ئه‌مه‌ریکایی‌یه‌کان

Indian file, ڕیزه‌ پیاده‌ی یه‌ك که‌سی.

Indian giver, [Colloq.]. که‌سێکه‌ که‌ دیاری‌یه‌ك یا شتێك ده‌به‌خشێ‌و دوایی داوای ده‌کاته‌وه‌ یا ده‌یسه‌نێته‌وه‌ (یا هه‌ر به‌و نیازه‌ ده‌یدات که‌ له‌باتی ئه‌وه‌ شتێکی بدرێتێ)؛ به‌خشنده‌ی درۆ.

Indian summer, (١) هاوینه‌ درۆزنه‌؛ ماوه‌یه‌کی کورتی گه‌رم‌و ئاووهه‌وا خۆش له‌ کۆتایی پایزدا (به‌تایبه‌تی له‌ ئه‌مه‌ریکادا)؛ هاوینه‌ بچکۆله‌.
(٢) ماوه‌یه‌کی خۆش‌و پڕ ئاسووده‌ له‌ کۆتایی ژیان، قۆناغ، چه‌رخ، یا شتێکدا.

Indic (in′dik), *adj.* (١) هیندی؛ هیندستانی.
(٢) تایبه‌تی به‌ لقێك له‌ زمانه‌ هیندۆ-ئه‌ورووپی‌یه‌کان که‌ زۆربه‌ی ئه‌و زمانانه‌ ده‌گرێته‌وه‌ که‌ له‌ هیندستان قسه‌ی پێکراوه‌ یا پێی ده‌کرێت.

indicant (in′di-kənt), *adj. & n.* نیشانده‌ر.

indicate (in′də-kāt′), *v.t.* (١) پیشاندان؛ نیشاندان؛ ده‌رخستن.
(٢) نیشانه‌ی ئه‌وه‌ بوون: *(Thunder ~s that a storm is near.)*.
(٣) پێویست به‌وه‌ بوون.
(٤) ووتن؛ ڕاگه‌یاندن؛ واگه‌یاندن؛ ده‌ربڕین به‌ کورتی:
(He ~d that he would co-operate with us.)

indication (in′də-kā′shən), *n.* (١) پیشاندان؛ نیشاندان؛ ده‌رخستن. (٢) نیشانه‌؛ به‌ڵگه‌: *(Is this an ~ of how she feals?)*.
(٣) پله‌ی نیشاندراو به‌ پێوانه‌ یا نیشانده‌رێك.

indicative (in-dik′ə-tiv), *adj.* (١) نیشانه‌ی ئه‌وه‌یه‌؛ ئه‌وه‌ ده‌گه‌یه‌نێت: *(actions ~ of love, hate, fear, hope, etc.)*.
(٢) تایبه‌تی به‌ کردار له‌باری ڕاگه‌یاندن، ووتن، نیشاندان، یا پرسیاردا (ڕێزمان).

n. (١) باری ڕاگه‌یاندن، ووتن، نیشاندان، یا پرسیارکردن (ڕێزمان):
(We rented a house.; Will you be on time?)
(٢) کردارێك له‌م باره‌دا.

indicator (in′də-kā′tēr), *n.* نیشانده‌ر؛ پیشانده‌ر؛ میل؛ نیشانکه‌ر.

indices (in′də-sēz′), *n. alternative plural of* index.

indict (in-dīt′), *v.t.* (١) تاوانبارکردن؛ گومانبارکردن؛ تاوان دانه‌پاڵ.
(٢) به‌ ڕه‌سمی گومانبارکردن بۆ دان به‌ دادگا.

-indictable *(adj.)*; indictee *(n.)*; indicter, indictor *(n.)*.

indiction (in-dik′shən), *n.* (١) فه‌رمانی ئیمپراتۆری ڕۆما ده‌رباره‌ی باج له‌سه‌ردانان له‌ سه‌ره‌تای هه‌موو ماوه‌یه‌کی پانزه‌ ساڵیدا.
(٢) ئه‌م جۆره‌ باجه‌. (٣) (ا) ماوه‌یه‌کی پانزه‌ ساڵی.
(ب) ساڵێکی تایبه‌تی له‌م ماوه‌یه‌دا.

indictment (in-dīt′mənt), *n.* (١) تاوانبارکردن؛ تاوانباری؛ تاوان:
(It is an ~ of the regime.)
(٢) به‌ ڕه‌سمی گومانبارکردن بۆ دان به‌ دادگا.

indifference (in-dif′ēr-əns, in-dif′rəns), *n.* (١) گوێ نه‌دان؛ به‌ده‌ربه‌سته‌وه‌ نه‌هاتن؛ بێ ده‌ربه‌ستی؛ به‌ته‌نگه‌وه‌ نه‌هاتن؛ که‌مته‌رخه‌می؛ بێباکی؛ بێ هه‌ستی. (٢) بێ لایه‌نی. (٣) بێ بایه‌خی؛ ناگرنگی.

indifferent (in-dif′ēr-ənt, in-dif′rənt), *adj.* (١) بێ لایه‌ن
(٢) به‌ده‌ربه‌سته‌وه‌ نه‌هاتوو؛ بێ ده‌ربه‌ست؛ به‌ته‌نگه‌وه‌ نه‌هاتوو؛ که‌مته‌رخه‌م؛ گوێ نه‌ده‌ر؛ بێباك؛ دووره‌په‌رێز؛ هیچ مه‌به‌ست نه‌بوو:
(He is ~ to everything.)
(٣) بێ بایه‌خ؛ ناگرنگ.
(٤) (ا) مام ناوه‌ندی؛ ڕه‌شۆکی؛ بازاڕی؛ نه‌ باش‌و نه‌ خراپ.
(ب) خراپ؛ به‌کارنه‌هاتوو. (٥) نه‌ ڕاست‌و نه‌ هه‌ڵه‌.
(٦) جیاناکرێته‌وه‌ (ژیوارناسی).

-indifferently *(adv.)*.

indigence (in′di-jəns), *n.* هه‌ژاری؛ نه‌بوونی؛ نه‌بوون؛ ده‌ستکورتی؛ بێ ده‌رامه‌تی؛ فه‌قیری.

indigene (in′di-jēn′), *n. Also* indigen, گیاندار یا ڕووه‌کێکی خۆوولاتی، خۆماڵی، خۆیی، یا تایبه‌تی به‌ ناوچه‌یه‌کی تایبه‌تی خۆیی

indigenous (in-dij′ə-nəs), *adj.* (١) خۆوولاتی (مرۆڤ، گیاندار، ڕووه‌ك)؛ خۆماڵی؛ خۆیی؛ بنه‌چه‌یی؛ خه‌ڵکی ناوچه‌که‌ خۆی؛ ڕیشه‌یی؛ هی شوێنه‌که‌ خۆی؛ تایبه‌تی به‌ خۆ:
(an ~ population; an ~ plant, animal or person)
(٢) زگماکی؛ زگماك؛ ناوه‌کی.

indigent (in′di-jənt), *adj.* هه‌ژار؛ بێ ده‌رامه‌ت؛ ده‌ستکورت؛ نه‌بوو؛ فه‌قیر.

indigested (in′də-jes′tid), *adj.* (١) باش بیری لێ نه‌کراوه‌ته‌وه‌؛ باش لێی نه‌کۆڵراوه‌ته‌وه‌. (٢) شێواو؛ تێکه‌ڵاو‌وپێکه‌ڵاو.
(٣) په‌له‌خورد نه‌کراو.

indigestible (in′də-jes′tə-b'l), *adj.* په‌له‌خورد ناکرێ.

-indigestibility *(n.)*.

indigestion (in′də-jes′chən), *n.* گرفت؛ گرفت کردن.

indigestive (in′də-jes′tiv), *adj.* (١) گرفت کردوو.
(٢) گرفتی کردووه‌. (٣) گرفت به‌ مرۆڤ ده‌کات.

indign (in-dīn′), *adj.* [Obs.], (١) بێ فه‌ڕ؛ بێ بایه‌خ؛ هیچ‌وپووچ؛ بێ نرخ؛ هه‌ڵناگرێ؛ شایشته‌ نی‌یه‌. (٢) شووره‌یی.

indignant (in-dig′nənt), *adj.* تووڕه‌ (به‌تایبه‌تی به‌هۆی کرده‌وه‌یه‌ك یا شتێکی ناڕه‌واوه‌).

indignation (in′dig-nā′shən), *n.* تووڕه‌یی.

indignity (in-dig′nə-ti), *n.* (١) *(pl.)*، ڕیسواکه‌ر؛ نامووس شکێن؛ حه‌یابه‌ر؛ به‌ سووك ته‌ماشاکردن:
(They subjected us to all sorts of ~ies.)
(٢) [Obs.]، (ا) بێ ئابڕوویی؛ ڕیسوایی.
(ب) کرده‌وه‌ی سووك، ناشرین، بێ ئابڕووانه‌.
(ج) تووڕه‌یی (له‌سه‌ر کاری ناڕه‌وا).

indigo (in′di-gō′), *n.* (١) خومی شین.
(٢) ڕووه‌کێکه‌ ئه‌م خومه‌ شینه‌ی لێ ده‌رده‌هێنرێت.
(٣) ڕه‌نگی شین؛ شینێکی تۆخ؛ شینێکی ئه‌رخه‌وانی تۆخ.

indirect (in′də-rekt′), *adj.* (١) به‌ پێچ‌وپه‌نا؛ نارێك؛ ناڕاسته‌وخۆ؛ پێچاوپێچ: *(an ~ route; an ~ reply)*.
(٢) چه‌وت؛ فڕوفێڵاوی؛ ناپاك: *(~ dealing)*.
(٣) ناڕاسته‌وخۆ؛ له‌لاوه‌: *(~ benefits; an ~ result)*.
(٤) ناڕاسته‌وخۆ (دووان، ووته‌): *(~ speech, discourse, etc.)*.

indirect discourse, ووته‌ی ناڕاسته‌وخۆ؛ دووانی ناڕاسته‌وخۆ؛ ووته‌یه‌که‌ که‌ ده‌قاوده‌ق هی قسه‌که‌ر نه‌بێ:
(She said that she could not go.)

indirection (in′də-rek′shən), *n.* (١) کردار، ڕێباز، یا ڕێگه‌ی ناڕاسته‌وخۆو پێچاوپێچ. (٢) فڕوفێڵ؛ چه‌وتی؛ ناپاکی؛ سه‌رچه‌وتی؛ ساخته‌.

indirect object, ته‌واوکه‌ری ناڕاسته‌وخۆ (ڕێزمان)؛ ئامانج یا کار له‌سه‌ری ناڕاسته‌وخۆ: ووشه‌ی " him " و " her " له‌م دوو ڕسته‌یه‌دا:
(She gave him the book.; I did her a favor.)

indiscernible (in′di-zūr′nə-b'l), *adj.* هه‌ست پێ نه‌کراو؛ جیا ناکرێته‌وه‌؛ ئه‌وه‌نده‌ که‌مه‌ نابینرێ‌و هه‌ستی پێ ناکرێ.

indiscreet (in′dis-krēt′), *adj.* هه‌ڵه‌شه‌؛ ده‌مشڕ؛ ده‌م دڕاو؛ بێ سه‌لیقه‌؛ ناژیر.

indiscrete (in′dis-krēt′), *adj.* یه‌ك پارچه‌؛ جیا نه‌کراوه‌؛ ناتوانرێ جیاکرێته‌وه‌ یا پارچه‌ پارچه‌ بکرێ.

indiscretion (in′dis-kresh′ən), *n.* (١) هه‌ڵه‌شه‌یی؛ بێ سه‌لیقه‌یی؛ ده‌م دڕاوی؛ ناژیری. (٢) کارێکی هه‌ڵه‌شه‌؛ کرده‌وه‌یه‌کی بێ سه‌لیقانه‌.

indiscriminate (in′dis-krim′ə-nit), *adj.* (١) بێ پاك‌و پیسی کردن؛ جیاوازی نه‌که‌ر؛ پاك‌و پیس نه‌که‌ر: *(~ killing; an ~ reader)*.
(٢) لامسه‌رلا؛ بێ سه‌روشوێن؛ چۆن ڕێکه‌وت وه‌ها.

(٣) تێکەڵو پێکەڵ؛ شێواو؛ پەشێواو

(٤) بەرەڵا؛ حورت بوون؛ پاکو پیس نەکەر.

-indiscriminately *(adv.)*.

indiscrimination (in´dis-krim´ə-nā′shən), *n.* جیاوازی نەکردن؛ بێ جیاوازی؛ پاکوپیس نەکردن؛ بێ جیاکردنەوە لەیەك.

indispensable (in´dis-pen′sə-b'l), *adj.* مرۆڤ هەڵ ناکات بەبێ ئەوە؛ زۆر پێویست؛ ناتوانرێ دەستی لێ هەڵبگیرێ

(Air, food, and water are ~ to life.)

n. کەسێك یا شتێکی زۆر پێویست بۆ ژیان کە ناتوانرێ دەستی لێ هەڵبگیرێ.

-indispensability *(n.)*; indispensableness *(n.)*;
indispensably *(adv.)*.

indispose (in´dis-pōz′), *v.t.* (١) پەککەوتن؛ لەکارخستن

(٢) هەودەس کوستن؛ ئارەزوو مراندن؛ مەیل پێ برین

(٣) نەخۆش خستن

indisposed (in´dis-pōzd′), *adj.* (١) نەخۆش؛ ناساغ؛ بێ تاقەت؛ نەختێك نەخۆش (٢) نابەدڵ؛ بێ مەیل؛ ئامادە (کارکردن، چالاکی)

indisposition (in´dis-pə-zish′ən), *n.* (١) نەخۆشی؛ ناساغی؛ نەخۆشی‌یەکی کەم؛ بێ تاقەتی. (٢) بێ مەیلی؛ نابەدڵی؛ نائامادەیی.

indisputable (in´dis-pū′tə-b'l), *adj.* مشتومڕی ناوێ؛ گومانی لێ ناکرێ؛ پێ لێنراو؛ بە درۆ ناخرێتەوە؛ حاشای لێ ناکرێ

(~ facts)

-indisputability *(n.)*; indisputably *(adv.)*.

indissoluble (in´di-sol′yoo-b'l), *adj.* (١) هەڵناوەشێنرێتەوە؛ هەڵناوەشێنەوە *(an ~ contract)*

(٢) نابڕێ؛ ناگەنێ؛ ناتوێتەوە؛ نافەوتێ؛ لەناوناچێ؛ پتەو؛ لەناونابرێ

indistinct (in´di-stiŋkt′), *adj.* (١) کز؛ لێڵ؛ باش نەبیستراو؛ نەدیار؛ باش نەبینراو؛ ناڕوون (٢) دیاری نەکراو؛ جیا نەکراوە؛ نیشان نەکراو.

indistinctive (in´di-stiŋk′tiv), *adj.* (١) جیا نییە لە شتی تر؛ بێ تایبەتی؛ هیچی تایبەتی نییە (٢) پاکو پیس ناکات؛ جیاوازی نەکەر.

indistinguishable (in´di-stiŋ′gwish-ə-b'l), *adj.* (١) جیا ناکرێتەوە لەوی تر؛ جیا ناکرێتەوە؛ بێ تایبەتی؛ نیشان نەکراو

(٢) هەست پێ نەکراو؛ کەم؛ کز

indite (in-dīt′), *v.t.* (١) هەڵبەستن؛ دانان؛ نووسین (هۆنراوە، پەخشان)

(to ~ a poem)

(٢) نووسین

(٣) [Obs.] بێ نووسینەوە؛ پێ ووتن

-inditement *(n.)*.

indium (in′di-əm), *n.* کانزایەکی نەرمی ڕەنگ زیوی‌یە

indivertible (in´di-vûr′tə-b'l), *adj.* لە ڕێگە لانادرێ؛ لانادرێ؛ ڕێی پێ ناگۆڕدرێ

individual (in´də-vij′oo-əl), *adj.* (١) جیا نەکرێتەوە؛ یەك پارچە؛ بەش بەش نەکراو (٢) جیا؛ تایبەتی؛ جیاواز

(٣) کەسی؛ یەك کەسی؛ تایبەتی بە یەك کەس؛ تایبەتی بە یەك شت

(to give ~ attention to each student:
The children have their own ~ rooms.)

(٤) تایبەتی؛ تایبەتی بە خۆ؛ جیا لە خەڵکی تر

(an ~ style of speaking, dressing, etc.)

n. (١) بوونەوەرێکی جیا؛ شتێك. بوونەوەرێك. یا کۆمەڵێکی تایبەتی.

(٢) کەس؛ کەسێك؛ ئادەمی؛ مرۆڤ؛ یەکێك؛ یەك کەس

(an ~ ; Two ~s walked in. :
the rights of the ~ as opposed to the rights of society as a whole)

(٣) کەسێکی سەربەخۆ؛ گوێ لە کەس نەگر

individualism (in´də-vij′ōō-əl-iz′m), *n.* (١) سەربەخۆیی مرۆڤ؛ گوێ نەدان بە کەسی تر؛ تاکڕەوی (٢) تایبەخۆی کەسێك؛ کەسێتی؛ کەسی. (٣) فەلسەفەیەکە دەڵێت: کە سەربەستی و خۆش گوزەرانی و مافی مرۆڤ لەپێش هی کۆمەڵەوە دێت (٤) فەلسەفەیەکە کە دەڵێت فەرمانڕەوایی و کۆمەڵ بۆ خزمەتی مرۆڤ پەیدابوون نەك بە پێچەوانەوە (٥) من منۆکێ

individualist (in´də-vij′oo-əl-ist), *n.* کەسێکی سەربەخۆ؛ کەسێك کە ڕێبازی خۆی دەگرێ لە ژیاندا و شوێنی هیچ کۆمەڵەو دەستەو حیزبێك ناکەوێ؛ تاکڕەو.

-individualistic *(adj.)*.

individuality (in´də-vij´ōō-al′ə-ti), *n.* (١) تایبەخۆیی کەسێك یا شتێك. (٢) کەسێتی؛ خۆیی؛ سەربەخۆیی مرۆڤ؛ سەربەستی مرۆڤ کە چۆن بیەوێ وەها بژی. (٣) کەسێك؛ کەس؛ مرۆڤ.

(٤) [Obs.] دابەش نەبوون؛ جیا نەکراوەیی.

individualize (in´də-vij′ōō-ə-līz´), *v.t.* (١) جیاکردنەوە.

(٢) یەك یەك سەیرکردن؛ بە جیاجیا سەیرکردن؛ تایبەتی کردن؛ گونجاندن بۆ کەسێکی تایبەتی؛ ناونووس کردن؛ نیشانەکردن.

-individualization *(n.)*.

individually (in´də-vij′ōō-əl-i), *adv.* بە جیاجیا؛ بە جیا؛ یەکە یەکە؛ یەك یەك *(to address each person in a group ~)*

individuate (in´də-vij′ōō-āt´), *v.t.* جیاکردنەوە؛ تایبەخۆکردن؛ تایبەتی کردن؛ دیاری کردن

-individuation *(n.)*.

indivisible (in´də-viz′ə-b'l), *adj.* (١) جیا ناکرێتەوە؛ یەك پارچە؛ بەش بەش ناکرێ؛ پارچە پارچە ناکرێ. (٢) بە سەریدا بەش ناکرێ بەبێ ئەوەی تێیدا بمێنێتەوە (بیرکاری).

Indo- (in′dō), پێشگرێکە بەمانای: (١) هیندی.

(٢) هی هیندی و شتی تر.

Indo-Aryan (in′dō-âr′i-ən, in′dō-är′yən), *adj.* (١) هیندی-ئاری؛ تایبەتی بە هیندی-ئاری‌یەکان.

(٢) تایبەتی بە زمانە هیندی-ئاری‌یەکان

n. (١) گەلێکی هیندی-ئاری. (٢) مرۆڤێکی هیندی-ئاری

Indo-Chinese (in´dō-chī-nēz′), *adj.* هیندی-چینی (میللەت و کلتوور).

indocile (in-dos′'l), *adj.* سەرکێش؛ماڵی ناکرێ؛ ماڵی نەکراو؛ بە ئاسانی ڕاناهێنرێت.

-indocility *(n.)*.

indoctrinate (in-dok′tri-nāt´), *v.t.* (١) فێرکردن

(٢) فێرکردنی بیروباوەڕو تیوری فەلسەفی؛ گۆش کردن؛ دەرس دادان

-indoctrination *(n.)*; indoctrinator *(n.)*.

Indo-European (in´dō-yoor´ə-pē′ən), *adj.* هیندی-ئەورووپی؛ تایبەتی بە زمانە هیندی-ئەورووپایی‌یەکان.

n. (١) زمانە هیندی-ئەورووپی‌یەکان.

(٢) ئەو زمانە بنچینەیی‌یەی کە گوایە زمانە هیندی-ئەورووپی‌یەکانی لێوە هاتووە.

Indo-Germanic (in´dō-jẽr-man′ik), *adj. & n.* = Indo-European.

Indo-Hittite (in′dō-hit′īt), *n.* هیندی-هیتایت: ئەو زمانە بنچینەیی‌یەی گوایە زمانە هیندی-ئەورووپی‌یەکان و زمانە هیتایتەکانی لێوە هاتووە.

Indo-Iranian (in′dō-ī-rā′ni-ən), *adj.* هیندی-ئێرانی: تایبەتی بە زمانە هیندی-ئێرانی‌یەکان (کوردی و فارسی بەشێکن لەم لقەی زمانە هیندی-ئەورووپی‌یەکان).

indolence (in′də-ləns), *n.* تەمەڵی؛ پاڵ لێدانەوە؛ حەز لە ئیش نەکردن.

indolent (in′də-lənt), *adj.* (١) تەمەڵ؛ حەز لە ئیش نەکەر؛ سست.

(٢) بێ ئازار (پزیشکەوانی): *(an ~ cyst)*.

indomitable (in-dom′i-tə-b'l), *adj.* نەبەز؛ نەبەزیو؛ نابەزێ؛

نابەرێنری ناشکێنری' مل شۆڕ نەکەر؛ سەربەرز:
(an ~ spirit, people, etc.)

Indonesian (in´dō-nē′zhən), *adj.* (١) ئیندۆنیزی' تایبەتی بە ئیندۆنیزیاو گەلەکەی (٢) تایبەتی بە یەکێك لە زمانەکانی ئیندۆنیزیاو فیلیپین و جاوە هتد

n. (١) ئیندۆنیزی' کەسێکی ئیندۆنیزیایی' هاوولاتی‌یەکی ئیندۆنیزیا. (٢) زمانە ئیندۆنیزیایی‌یەکان

indoor (in′dôr´, in′dōr´), *adj.* (١) ناوماڵ' هی ناوماڵ' ژوورەوە. *(an ~ pool; ~ plumbing)* (٢) لەناوماڵدا ڕوودەدات؛ ناوماڵی: *(an ~ party)*.

indoors (in´dōrz′, in´dōrz′), *adv.* بۆ ژوورەوە؛ لە ژوورەوە' لەناوماڵدا' ناوماڵ *(let's go ~ .)*

indubitable (in-dū′bi-tə-b'l), *adj.* گومانی لێ ناکرێ' گومانی تێدا نی‌یە

induce (in-dōōs′, in-dūs′), *v.t.* (١) پێ سەلماندن؛ سازاندن؛ دڵ پێ دەهێنان (٢) بوون بە هۆ؛ والێکردن؛ هاندان؛ پاڵ پێوەنان: *(to ~ sleep, labor, etc.; indigestion ~d by overeating)* (٣) گەیشتن بە ئەنجامی گشتی لەڕێی بەشەکانەوە؛ بە ئەنجام کردن؛ ئەنجام بۆ دەرکەوتن

inducement (in-dūs′mənt), *n.* (١) پێ سەلماندن؛ دڵ پێ داهێنان' سازاندن (٢) هاندەر؛ پاڵ پێوەنەر؛ پاڵ' هانەهان؛ بەرتیل (مەجان)؛ دڵ پێ داهێنەر (٣) پێشەکی داوا ڕوونکردنەوە (دادگەری).

induct (in-dukt′), *v.t.* (١) هێنانەبەر بار (٢) دانان بە کاربەدەستێکی گەورە یا فەرمانڕەوا بە ئاهەنگەوە. (٣) کردن بە ئەندام لە کۆمەڵەیەکدا؛ ڕاهێنان: *(to ~ into an organization)* (٤) کردن بە سەرباز: *(He was ~ed into the army.)*. (٥) بە ئەنجامی گشتی گەیشتن لەڕێی بەشەکانەوە

inductee (in-duk´tē′), *n.* (١) ئەندامی تازەی کۆمەڵەیەك (٢) سەربازێکی تازە گیراو (٣) کاربەدەستێکی گەورەی تازە دانراو

inductile (in-duk′t'l), *adj.* (١) نەرم نی‌یە' ناکشێنرێ و تەنك ناکرێ و ناکرێ بە پەردەی تەنك (کانزا) (٢) سەرکێش؛ ملنەدەر.

-inductility *(n.).*

induction (in-duk′shən), *n.* (١) دانان بە فەرمانڕەو' بە ئاهەنگەوە (٢) کردن بە ئەندامی تازەی کۆمەڵەیەك (٣) کردن بە سەرباز؛ سەرباز گرتن: *(~ into the army; an army ~ center)* (٤) (أ) بە ئەنجامی گشتی گەیشتن لەڕێی بەشەکانەوە (ژیربێژی). (ب) ئەم ئەنجامە گشتی‌یە. (٥) [Archaic] پێشەکی هۆنراوە، چیرۆك، یا شانۆنامەیەك. (٦) پەیداکردنی ئەلەکتریك یا موگناتیس لە ئامێرێکدا لەڕێی نزیکبوونی لە سەرچاوەی ئەلەکتریك یا موگناتیسەکەوە بەبێ ئەوەی لەیەکتر بکەون (فیزیا).

inductive (in-duk′tiv), *adj.* (١) پاڵ پێوەنەر' هاندەر' جوارو سەمێنەر (٢) (أ) تایبەتی بە گەیشتنە ئەنجامی گشتی لەڕێی بەشەکانەوە (ژیربێژی) *(~ reasoning, method, etc.)*. (ب) بەم جۆرە بیرکردنەوەیە بە ئەنجام هێنراوە (٣) سەرەتایی یا پێشەکی (هۆنراوە، چیرۆك، شانۆنامە).

inductor (in-duk′tēr), *n.* (١) دانەری کەسێك بە فەرمانڕەوا. (٢) ئامێری ئەلەکتریك گەیێنەر.

indulge (in-dulj′), *v.t.* (١) بەر بۆ ئارەزوو بەرەڵاکردن؛ ڕێ پێدان؛ بەر بۆ ئارەزوو بەردان (٢) بەدەمەوەدان؛ جڵەو بۆ شل کردن؛ نازکێشان' لاوندنەوە *(He ~s his children too much.)*. (٣) لە گوناە خۆشبوون (ئایینی کاسۆلیکی) (٤) [Obs.] چاکە لەگەڵ کردن' پیاوەتی لەگەڵ کردن. (٥) ماوەی قەرزدانەوە بۆ درێژکردنەوە.

v.i. (~ in), جڵەو بۆ خۆ شل کردن؛ بەر بۆ خۆ بەردان؛ بەر بۆ خۆ بەرەڵاکردن؛ شوێن ئارەزوو کەوتن: *(to ~ in drinking, eating, idle thoughts, etc.)*

indulgence (in-dul′jəns), *n.* (١) بەر بۆ بەرەڵاکردن؛ بەدەمەوەدان؛ بەر بۆ ئارەزوو بەردان؛ جڵەو بۆ شل کردن. (٢) ئەوەی کە بەری ئارەزووی بۆ بەرەڵا دەکرێ. (٣) جڵەو بۆ خۆ شل کردن؛ سەرتێکردن؛ شوێن ئارەزوو کەوتن (٤) چاکە' پیاوەتی. (٥) ماوە پێدان بۆ قەرزدانەوە. (٦) بەخشین؛ لە گوناە خۆشبوون (ئایینی کاسۆلیکی)

indulgent (in-dul′jənt), *adj.* بەر بەرەڵاکەر' جڵەو زۆر شل کەر؛ دڵنەرم؛ زۆر بەدەمەوەدەر' زۆر شوێن ئارەزووی خۆو خەڵك کەوتوو؛ نازکێش *(an ~ parent, teacher, etc.)*

indurate (in′doo-rāt´, in′dyoo-rāt´), *v.t.* (١) ڕەق کردن. (٢) دڵڕەق کردن' هەست مراندن؛ کەللەڕەق کردن

adj. (١) ڕەق' ڕەق بوون (٢) دڵڕەق؛ هەست مردوو؛ هەست مرێنراو؛ کەللەڕەق' سەرسەخت

industrial (in-dus′tri-əl), *adj.* پیشەسازی؛ هی پیشەسازی.

n. (١) پیشەگەر؛ کرێکاری کارگەیەك. (٢) کۆمپانیایەکی پیشەسازی (٣) *(pl.)* کومپیالەوقەوالەی دارایی کە کۆمپانیایەکی پیشەسازی دەریدەکات

industrial arts, هونەری پیشەسازی (قوتابخانە).

industrialism (in-dus′tri-əl-iz'm), *n.* پیشەسازێتی؛ خەریك بوون و پشت پێودبەستنی کۆمەڵێك بە پیشەسازی‌یەوە

industrialist (in-dus′tri-əl-ist), *n.* پیشەساز' خاوەن کارگە؛ پیشەسازێکی گەورەو بەدەسەلات.

industrialization (in-dus´tri-əl-i-zā′shən), *n.* پەرەسەندنی پیشەسازی لە وولاتێکدا' پەرە پێ سەندنی پیشەسازی؛ بڵاوبوونەوەی پیشەسازی

industrialize (in-dus′tri-əl-iz´), *v.t.* پەرە پێ سەندنی پیشەسازی لە وولاتێکدا؛ پیشەسازی دانان و برەوپێدانی: *(to ~ a country, region, etc.)*

industrially (in-dus′tri-əl-i), *adv.* لەڕووی پیشەسازی‌یەوە

Industrial Revolution, شۆڕشی پیشەسازی

industrial school, قوتابخانەی پیشەسازی

industrious (in-dus′tri-əs), *adj.* (١) کارامە؛ زیرەك' شارەزا؛ لێزان (٢) کۆششکەر' زۆر ئیشکەر؛ زۆر هەوڵدەر؛ بەچنگ: *(an ~ student, farmer, worker, person, etc.)*

industry (in′dəs-tri), *n.* (١) زیرەکی؛ شارەزایی؛ کارامەیی' لێزانین. (٢) کۆشش؛ هەوڵ' زۆر هەوڵدان *(His success was due to ~ and thrift.)* (٣) هەمیشە ئیشکردن' بێکار نەبوون (٤) پیشەسازی (٥) لقێکی پیشەسازی *(the paper ~ ; the motion-picture ~)* (٦) پیشەسازان' خاوەن و بەڕێوەبەرانی پیشەسازی

indwell (in´dwel′), *v.i. & v.t.* تێدا ژیان؛ تێدابوون

-ine (in, in, ēn), پاشگرێکە بەمانای وەك' لێچوو *(crystalline)*.

-ine (in, in, ēn), پاشگرێکە ناوی مێینەی لێ درووست دەکرێ *(heroine)*

-ine (in), پاشگرێکە ناوی ڕووتی لێ درووست دەکرێ: *(doctrine, medicine)*

-ine (ēn, in, īn), پاشگرێکە ناوی کیمیایی لێ درووست دەکرێ. *(vaseline, iodine)*

inebriant (in-ē′bri-ənt), *adj.* سەرخۆشکەر

n. خواردنەوەیەکی سەرخۆشکەر

inebriate (in-ē′bri-āt´), *v.t.* (١) سەرخۆش کردن

(٢) هێنانە حوش، شێدکردن؛ شەیداکردن

adj. سەرخۆش

n. کەسێکی هەمیشە سەرخۆش؛ کەسێکی سەرخۆش

inebriated (in-ē′bri-āt′id), *adj.* سەرخۆش

inebriation (inē′bri-ā′shən), *n.* سەرخۆشی

inebriety (in′i-brī′ə-ti), *n.* سەرخۆشی

inedible (in-ed′ə-b′l), *adj.* ناخورێت؛ بەکەڵکی خواردن نایەت

ineffable (in-ef′ə-b′l), *adj.* (١) بە دەم باس ناکرێ؛ لە وەسف کردن نایەت؛ لە باسکردن نایەت: *(~ delight, beauty, etc.)*.

(٢) ناوی ناهێنرێت لەبەر بەشکۆیی و پیرۆزی: *(God's ~ name)*.

-ineffability *(n.)*; **ineffably** *(adv.)*.

ineffaceable (in-i-fās′ə-b′l), *adj.* ناسڕدرێتەوە؛ ناکوژێنرێتەوە؛ ناکوژێتەوە؛ هەتاهەتایی: *(an ~ impression)*

ineffective (in′ə-fek′tiv), *adj.* (١) بێ کەڵک؛ بێ ئەنجام؛ بێ سوود؛ ناکاریگەر *(~ efforts)*

(٢) لێ نەهاتوو؛ ناکارامە؛ بێ توانا؛ هیچ لەبارا نەبوو؛ نابەکار؛ چرووک؛ سەرنەکەوتوو *(an ~ leader)*

-ineffectively *(adv.)*; **ineffectiveness** *(n.)*.

ineffectual (in′ə-fek′chōō-əl), *adj.* بێ ئەنجام؛ بێ کەڵک؛ بێ سوود؛ سەرنەکەوتوو؛ ناکاریگەر

inefficacious (in′ef-i-kā′shəs), *adj.* بێ کەڵک؛ بێ سوود؛ ناکاریگەر؛ بێ ئەنجام

inefficacy (in-ef′i-kə-si), *n.* بێ کەڵکی؛ بێ سوودی؛ بێ ئەنجامی؛ ناکاریگەری

inefficiency (in′ə-fish′ən-si), *n.* ناکارامەیی؛ ناکاریگەری؛ ناچالاکی؛ لێ نەهاتوویی

inefficient (in′ə-fish′ənt), *adj.* (١) بێ ئەنجام؛ بێ سوود؛ بێ کەڵک (٢) باش بەڕێوەنەبراو؛ کات و ووزە و پارە بەفیڕۆدەر؛ ناکاریگەر: *(an ~ system)*

(٣) لێ نەهاتوو؛ ناکارامە؛ لێ نەزان؛ بێ توانا؛ چرووک *(an ~ worker)*

inelastic (in′i-las′tik), *adj.* ڕەق؛ ناالاستیکی؛ نانوشتێتەوە

-inelasticity *(n.)*.

inelegance (in-el′ə-gəns), *n.* (١) ناتەرپۆشی؛ نەناسکی؛ ناشۆخ و شەنگی (٢) ناشرینی (زمان، ڕەفتار)؛ بێ نەزاکەتی

inelegant (in-el′ə-gənt), *adj.* (١) ناتەرپۆش؛ نەناسک؛ ناشۆخ و شەنگ: *(an ~ woman)*

(٢) ناشرین (زمان، ڕەفتار، کردەوە)؛ بێ نەزاکەت

ineligible (in-el′i-jə-b′l), *adj.* نەشیاو بۆ کاربەدەستییەک یا فرمانێک؛ شایستەی هەڵبژاردن نییە.

n. کەسێکی نەشیاو بۆ هەڵبژاردن بۆ شتێک.

-ineligibility *(n.)*.

ineloquent (in-el′ə-kwənt), *adj.* زمان ناپاراو؛ بێ دەوبل

-ineloquence *(n.)*.

ineluctable (in′i-luk′tə-b′l), *adj.* دەربازبوونی لەدەست نییە؛ لەدەست دەرچوونی نییە؛ هەر نەبێ بێ *(~ fate)*

inept (in-ept′), *adj.* (١) نەشیاو؛ نەگونجاو؛ بەکارنەهاتوو؛ بەکەڵک نەهاتوو؛ نابەجێ *(an ~ comparison)*

(٢) گەرانە (وتە، مشتومڕ، گفتوگۆ)؛ بێ مێشکانە؛ بێ مانا: *(an ~ argument, remark, conversation, etc.)*

(٣) ناکارامە؛ لێ نەهاتوو؛ هیچ لەبارا نەبوو؛ بێ توانا؛ لێ نەزان؛ نەشارەزا؛ نالەبار؛ بێ دەسەڵات؛ دەسەپاچە: *(an ~ official, carpenter, worker, etc.)*

-ineptly *(adv.)*; **ineptness** *(n.)*.

ineptitude (in-ep′tə-tōōd′, in-ep′tə-tūd′), *n.* (١) نەشیان؛ نەگونجان؛ نابەجێیی (٢) بێ مێشکی؛ بێ مانایی؛ گەرێتی.

(٣) ناکارامەیی؛ لێ نەزانین؛ نەشارەزایی؛ نالەباری؛ دەسەپاچەیی؛ بێ توانایی (٤) کارێک، وتەیەک، یا ڕەفتارێکی نابەجێ و ناپەسەند.

inequality (in′i-kwäl′ə-ti, in′i-kwôl′ə-ti), *n.* (١) ناهاوتایی؛ نایەکسانی (٢) (ا) جیاوازی (قەبارە، پلە، ڕادە، چۆنێتی، پلەوپایەی کۆمەڵایەتی). (ب) ئەوەندەی یەک نەبوون. (ج) ناهەقی، ناڕەوایی.

(٣) ناهاوتایی دوو ژمارە (بیرکاری).

inequation (in′i-kwā′zhən, in′i-kwā′shən), *n.* ناهاوتایی دوو ژمارە (بیرکاری).

inequitable (in-ek′wi-tə-b′l), *adj.* نایەکسان؛ ناڕەوا؛ ناهەق.

-inequitably *(adv.)*.

inequity (in-ek′wi-ti), *n.* ناڕەوایی؛ ناهەقی؛ نایەکسانی؛ لایەنگری؛ لاسەنگی؛ ستەمکاری

ineradicable (in′i-rad′i-kə-b′l), *adj.* ڕیشەکێش ناکرێ؛ لە ڕەگ دەرنایەت؛ نافەوتێنرێ؛ لەناونابرێ؛ بنبڕ ناکرێ.

inerasable (in′i-rās′ə-b′l), *adj.* ناسڕدرێتەوە؛ ناکوژێتەوە.

inerrant (in-er′ənt, in-ūr′ənt), *adj.* هەڵە ناکات؛ لە هەڵە بەدوور

inert (in-ūrt′), *adj.* (١) بێ گیان؛ نەبزۆک: *(~ matter)*.

(٢) سست؛ ناچالاک؛ خاو؛ تەمەڵ. (٣) کارناکاتە هیچ شتێک (کیمیا، دەرمان)

inertia (in-ūr′shə), *n.* (١) بار نەگۆڕین؛ نەبزوان؛ نەجوولان؛ بێ تینی.

(٢) بێ گیانی؛ سستی؛ تەمەڵی؛ بێ تاقەتی؛ هیچ نەکردن.

-inertial *(adj.)*.

inescapable (in′ə-skāp′ə-b′l), *adj.* دەربازبوونی لە دەست نییە؛ هەر ئەبێ ببێ؛ هەر ڕوودەدات

inessential (in′ə-sen′shəl), *adj.* پێ نەویست؛ ناپێویست؛ ناگرنگ.

n. شتێکی پێ نەویست.

inestimable (in-es′ti-mə-b′l), *adj.* (١) هەڵناسەنگێنرێ؛ ناژمێررێ؛ نرخەکەی نازانرێ؛ ناپێورێ: *(~ damage)*.

(٢) زۆر بەنرخ؛ نرخی لەسەر دانانرێ لەبەر زۆر بەنرخی: *(~ advice)*.

-inestimably *(adv.)*.

inevitability (in′ev-i-tə-bil′ə-ti), *n.* مسۆگەر ڕوودانی شتێک؛ بێ گومانی ڕوودانی شتێک؛ ناچاری ڕوودانی شتێک.

inevitable (in-ev′i-tə-b′l), *adj.* هەر ئەبێ ببێ؛ هەر ڕوودەدات؛ هەر دەبێت؛ لە دەست دەربازبوونی بۆ نییە؛ بە ناچاری هەر دەبێت

-inevitably *(adv.)*.

inexact (in′ig-zakt′), *adj.* ڕاست نییە؛ هەڵە؛ ناتەواو؛ وورد نییە.

-inexactitude *(n.)*.

inexcusable (in′ik-skūz′ə-b′l), *adj.* نابەخشرێ؛ لێبووردنی بۆ نییە؛ شایستەی بەخشین نییە؛ نابێ ببەخشرێ یا ببورێ؛ ناڕەوا؛ بێ بەڵگە *(an ~ mistake, delay, oversight, etc.)*

-inexcusably *(adv.)*; **inexcusability** *(n.)*.

inexhaustible (in′ig-zôs′tə-b′l), *adj.* (١) لەبن نایەت؛ تەواو نابێ؛ دوایی نایەت؛ لەبن نەهاتوو: *(an ~ supply of food, water, good feelings, etc.)*

(٢) ماندوو نابێ؛ ماندووبوونی بۆ نییە.

-inexhaustibly *(adv.)*; **inexhaustibility** *(n.)*.

inexistent (in′ig-zis′tənt), *adj.* بوونی نییە؛ نییە؛ لە جیهاندا نییە.

inexorable (in-ek′sēr-ə-b′l), *adj.* بێ ئامان؛ دڵنەرم نابێ؛ دڵڕەق؛ بێ ڕەحم؛ وازناهێنێ؛ لە ڕێ لانادات؛ کۆڵنەدەر؛ ملنەدەر؛ سەرسەخت؛ کەللەڕەق؛ گوێ لە هیچ نەگر؛ ناگۆڕێ.

-inexorably *(adv.)*; **inexorability** *(n.)*.

inexpedient (in′ik-spē′di-ənt), *adj.* نەشیاو؛ نەگونجاو؛ بەکارنەهاتوو؛ بەکەڵک نەهاتوو؛ نابەجێ؛ ناژیرانە.

-inexpedience *(n.)*; **inexpediency** *(n.)*.

inexpensive (in´ik-spen′siv), *adj.* هەرزانبەها؛ هەرزان
inexperience (in´ik-spêr′i-əns), *n.* نەشارەزایی؛ لێ نەزانین؛
نەزانی؛ قاڵ نەبوون؛ ناقاڵی؛ تازەکوورەیی؛ دنیا نەدیتەیی.
inexperienced (in´ik-spêr′i-ənst), *adj.* نەشارەزا؛ لێ نەزان؛
تازە کوورە؛ هەرزە؛ نەزان؛ قاڵ نەبوو؛ دنیا نەدیتە
inexpert (in´ik-spûrt′, in-ek′spērt), *adj.* نەشارەزا؛ لێ نەزان؛
نەزان؛ قاڵ نەبوو
-**inexpertly** *(adv.)*.
inexpiable (in-ek′spi-ə-b'l), *adj.* (١) ناسڕیتەوە (تاوان، گوناه)؛
لێخۆشبوونی نییە *(an ~ sin)*.
(٢) [Archaic]. دانامرکێتەوە؛ سارد نابێتەوە؛ دڵی نەرم نابێ؛ ناگۆڕێ:
(~ vengeance)
inexplainable (in´iks-plān′ə-b'l), *adj.* ڕوون ناکرێتەوە؛
هۆکەی ڕوون ناکرێتەوە؛ ڕوون نەکراوە
inexplicable (in-eks′pli-kə-b'l), *adj.* هۆکەی ڕوون ناکرێتەوە؛
ڕوون ناکرێتەوە؛ ڕوون نەکراوە؛ تێگەیشتنی هۆکەی گرانە.
-**inexplicability** *(n.)*; **inexplicably** *(adv.)*.
inexplicit (in´iks-plis′it), *adj.* ناڕوون؛ نائاشکرا؛ نادیار؛ لێڵ
inexpressible (in´iks-pres′ə-b'l), *adj.* دەرنابڕدرێ؛ باس ناکرێ؛
ناتوانرێ بوترێ یا دەربڕدرێ: *(~ joy)*
inexpressive (in´iks-pres′iv), *adj.* (١) ووشەی نیشوو بینە
(٢) دەرنەبڕ؛ نادەربڕ؛ بێ مانا؛ هیچ پیشان نەدەر
inexpugnable (in´ik-spug′nə-b'l), *adj.* نابەزێنرێ؛ دەگیرێ؛
ناشکێنرێ؛ دەگیر ناکرێ؛ ملی پێ شۆڕ ناکرێ؛ سەخت
inextinguishable (in´ik-stiŋ′gwish-ə-b'l), *adj.* ناکوژێتەوە؛
ناکوژێنرێتەوە؛ دانامرکێتەوە؛ ناوەستێنرێ؛ دوایی پێ نایەت:
(~ fire, flame, spirit, etc.)
inextirpable (in´ik-stûr′pə-b'l), *adj.* نافەوتێنرێ؛ دوایی پێ
نایەت؛ لە ڕەگ و ڕیشە دەرنایەت
in extremis (in iks-trē′mis), (١) لە سەرەمەرگدا
(٢) لە کاتی تەنگوچەڵەمەدا.
inextricable (in-eks′tri-kə-b'l), *adj.* (١) لە دەست دەربازبوونی
نییە؛ لێ ڕزگار بوونی نییە؛ لە دەست دەرچوونی نییە.
(an ~ maze, quandary, etc.)
(٢) (أ) ئاڵۆز؛ ئاڵۆسکاو؛ ئاڵۆزاو (تەنگوچەڵەمە، گرێ):
(ب) بێ چارە؛ چارەسەری نییە
(٣) (أ) لێی دەرنایەت؛ لێی جیاناکرێتەوە؛ چەسپیو
(The screws were rusted in and quite ~)
(ب) هەڵنەوەشێتەوە؛ جیا نابێتەوە: *(an ~ relashionship)*.
-**inextricability** *(n.)*; **inextricableness** *(n.)*;
inextricably *(adv.)*.
infallible (in-fal′ə-b'l), *adj.* (١) هەڵەنەکەر؛ ڕاست؛ لە هەڵە بەدوور؛
پشت پێ بەستراو *(an ~ man, source of information, etc.)*.
(٢) باش و چارەکەر (دەرمان)؛ کاریگەری مسۆگەرە *(an ~ antidote)*.
(٣) لە هەڵە بەدوور (بەتایبەتی پاپا دەربارەی شتی ئاینی)؛ لە هەڵە و گوناه
بەدوور؛ هەڵەنەکەر؛ بێ هەڵە.
n. کەسێک یا شتێکی هەڵەنەکەر یا لە هەڵە بەدوور
-**infallibility** *(n.)*.
infamous (in′fə-məs), *adj.* (١) بەدناو؛ ناوخراپ؛ ناوبانگ خراپ؛
ناوزڕاو *(an ~ person, place, etc.)*
(٢) ناپەسەند؛ پیس (کردەوە، کردار)؛ شوورەیی؛ زۆر خراپ. *(an ~ deed)*.
(٣) (أ) سزای بەندیخانەیە (تاوان). (ب) سزادراو؛ تاوانبار
infamy (in′fə-mi), *n.* (١) بەدناوی؛ ناپەسەندی؛ ناوخراپی؛
ناوبانگ خراپی؛ خراپی. (٢) کردەوەیەک یا کارێکی زۆر خراپ و ناپەسەند؛
شوورەیی. (٣) ماف لێ سەندنەوەی تاوانبارێک.

infancy (in′fən-si), *n.* (١) ساوایەتی؛ ساوایی؛ کۆرپەیی؛ منداڵی.
(٢) سەرەتا؛ ساوایی: *(Flying is no longer in its ~.)*.
(٣) کاتی منداڵی و هەرزەیی (تا تەمەنی بیست و یەک ساڵی).
infant (in′fənt), *n.* (١) منداڵی ساوا؛ شیرەخۆرە؛ بەرمەمکانە؛ مەلۆتکە؛
منداڵی کۆرپە. (٢) منداڵ (لە بیست و یەک کەمتر)؛ هەرزە
adj. (١) بۆ منداڵی ساوا؛ تایبەتی بە منداڵی ساوا یا کۆرپە
(٢) زۆر زوو؛ لە سەرەتاوە؛ لە قۆناغی یەکەم یا لە سەرەتاوە.
infanticide (in-fan′tə-sīd´), *n.* (١) منداڵی ساوا کوشتن.
(٢) منداڵی ساوا کوژ.
infantile (in′fən-tīl´, in′fən-til), *adj.* (١) تایبەتی بە منداڵی
ساوا یا ساوایی. (٢) منداڵانە (کردار، کردەوە، ڕەووشت): *(~ behavior)*
(٣) لەکاتی ساوایی یا منداڵیدا؛ هی سەرەتا؛ سەرەتایی.
infantilism (in-fan′tə-liz'm), *n.* (١) هەر بە منداڵی مانەوە و
گەورە نەبوون نە لە لەش و نە لە مێشکدا و بلووق نەبوون (نەخۆشی ناسی)؛
هەر بە منداڵیتی مانەوە. (٢) کردەوە یا کردارێکی منداڵانە.
infantine (in′fən-tīn´, in′fən-tin), *adj.* = **infantile.**
infantry (in′fən-tri), *n.* لەشکری پیادە؛ پیادە (سەرباز)
infantryman (in′fən-tri-mən), *n.* سەربازی پیادە
infatuate (in-fach′ōō-āt´), *v.t.* (١) هۆش لەبەر نەهێشتن؛
شێت کردن؛ مێشک نەهێشتن. (٢) دڵفڕاندن؛ هێنانە جۆش؛ شەیداکردن—
(خۆشەویستی).
adj. & n. شێت و شەیدا؛ حەزلێکەر؛ دڵفڕێنراو.
infatuated (in-fach′oo-āt´id), *adj.* شێت و شەیدا؛ حەزلێکەر؛
دڵفڕێنراو: *(He is ~ with her.)*.
infatuation (in-fach´ōō-ā′shən), *n.* شێت و شەیدایی؛ حەز؛
حەزلێکردن؛ دڵفڕان
infeasible (in-fē′zə-b'l), *adj.* نەکردەنی؛ ناکرێ؛ نەکراو؛
دەست نادات؛ سەرناگرێ.
-**infeasibility** *(n.)*.
infect (in-fekt′), *v.t.* (١) پیس کردن بە میکرۆب؛ میکرۆباوی کردن.
(٢) تووشی نەخۆشی کردن؛ نەخۆشی پێ گەیاندن
(٣) خراپ کردن؛ تێکدان؛ پیس کردن.
(٤) پێ گەیاندن (ترس، ئازایی، چاکی، خراپی) *(His fear ~ed us all.)*.
infection (in-fek′shən), *n.* (١) نەخۆش کەوتن؛ تووشی نەخۆشی
بوون؛ برینداربوون. (٢) نەخۆشی؛ برینداری
(٣) میکرۆب یا شتێکی نەخۆشی تووشکەر. (٤) نەخۆشییەکی تووشکەر
(٥) تووش بوون یا پێ گەیاندن (بیروباوەڕ، هەست).
infectious (in-fek′shəs), *adj.* (١) دەبێتە هۆی نەخۆشی.
(٢) لە کەسێکەوە تووشی کەسێکی تر دەبێت (نەخۆشی)؛ تێپەڕ؛ پەرۆک؛
بەتەشەنە: *(an ~ disease)*
(٣) بڵاودەبێتەوە؛ بەئاسانی بە خەڵکی تر دەگات: *(an ~ laugh)*
(٤) [Obs.]. نەخۆش.
infective (in-fek′tiv), *adj.* = **infectious.**
infelicitous (in´fə-lis′ə-təs), *adj.* (١) ناخۆش (دەنگوباس)؛
خەمبار؛ دڵتەنگ؛ بەدبەخت؛ بەدووم؛ بەیووم. (٢) نابەجێ؛ نەشیاو؛ نەگونجاو
infelicity (in´fə-lis′ə-ti), *n.* (١) ناخۆشی؛ خەمباری؛ دڵتەنگی؛
بەدبەختی. (٢) نابەجێیی؛ نەشیاوی؛ نەگونجاوی؛ نەگونجان.
(٣) کردەوە، کردار، یا ووتەیەکی نابەجێ.
infer (in-fûr′), *v.t.* (١) بوون بە هۆ؛ واڵێکردن
(٢) بۆ دەرکەوتن؛ هەڵهێنان؛ ئەنجام لێ دەرهێنان؛ ئەنجام لێوە وەرگرتن؛
تێگەیشتن. *(to ~ an unknown fact from a known fact;*
I ~ed from what he said that he disagreed with me.)
(٣) وا دەرخستن؛ نیشانەی ئەوە بوون
v.i. بۆ دەرکەوتن؛ ئەنجام دەرهێنان
inference (in′fēr-əns), *n.* (١) لێوە وەرگرتن؛ بۆ دەرکەوتن؛ هەڵهێنان؛

ئەنجام بۆ دەرکەوتن *(to find out by ~)*

(٢) ئەنجام بۆ دەرکەوتنێك؛ بۆ دەرکەوتوو

(Is that a fair ~ from my statement?)

inferential (in´fə-ren′shəl), *adj.* تایبەتی بە ئەنجام دەرهێنان

یا دەرکەوتن لە شتێکەوە.

inferior (in-fêr′i-ẽr, in-fêr′yẽr), *adj.* (١) خوارتر؛ خوارووتر

(٢) پلەوپایە خوارتر؛ پلە نزمتر؛ پلە کەمتر؛ نزم (پلە)؛ بەردەست؛ خواردەست.

(٣) بازاڕی؛ ڕەشۆکی؛ گەنگ؛ لێ نەهاتوو؛ بێ فەڕ؛ ناتەواو.

(٤) (to) خراپتر لە؛ بێ بایەختر؛ ئەوەندەی ئەو باش نییە.

(٥) لە ژێرەوە (ڕوواو ژیوارناسی)

(٦) لە ژێر هێڵەکەوە نووسراو یا چاپکراو.

n. (١) کەسێکی لێ نەهاتوو، پلەوپایە نزم، بەردەست، یا کەم بایەخ

(٢) شتێکی بازاڕی یا ڕەشۆکی.

(٣) تیپ، نیشانە، یا سەروبۆری ژێر هێڵ

inferiority (in-fêr´i-ôr′ə-ti, in´fêr-i-or′ə-ti), *n.* (١) پلەوپایە

نزمی؛ پلە کەمی؛ پلە کەمتری (٢) خراپی؛ کەموکووڕی

inferiority complex, هەست بە ناتەواوی کردن؛ خۆ بە کەم زانین؛

خۆ لە خەڵك بە کەمتر دانان؛ هەست بە کەموکووڕی کردن؛ هەستی ناتەواوی؛

هەستی کەموکووڕی

infernal (in-fũr′n'l), *adj.* (١) دۆزەخی؛ جەهەننەمی

(٢) ناخۆش؛ شەیتانی؛ نامرۆڤانە؛ بەلەعنەت؛ بۆ دۆزەخ دەشێت

(٣) [Colloq.] ناپەسەند؛ زۆر خراپ؛ بەدوپیس

inferno (in-fũr′nō), *n.* (١) دۆزەخ؛ جەهەننەم

(٢) شوێنێکی زۆر گەرم و ناخۆش

infertile (in-fũr′t'l), *adj.* (١) بێ بەرهەم؛ بێ بەر؛ بێ پیت؛

بێ بەرەکەت *(~ land)*

(٢) بە پیت نەکراو *(an ~ egg)*

infertility (in´fẽr-til′ə-ti), *n.* بێ بەری؛ نەزۆکی؛ بێ پیتی؛ بەر نەگرتن؛

منداڵ نەبوون

infest (in-fest′), *v.t.* پڕبوون لە شتێکی ناپەسەند و زیانبەخش؛

تێ ووروژان *(mountains ~ed with robbers;*

(buildings ~ed with rats; clothes ~ed with lice)

-infestation *(n.)*.

infidel (in′fə-d'l), *adj.* (١) بێ ئاین؛ کافر

(٢) تایبەتی بە کافرێ؛ کافری

n. (١) کەسێکی بێ ئاین؛ کافر؛ خوانەناسێك.

(٢) بێ بڕوا؛ کەسێك کە بڕوای بە ڕێبازێکی تایبەتی نەبێ

infidelity (in´fə-del′ə-ti), *n.* (١) بێ ئاینی؛ کافری؛ کافرێتی؛

خوانەناسی (٢) نادڵسۆزی؛ ناپاکی؛ بێ وەفایی

(٣) ناپاکی ژن و مێردایەتی؛ زینا؛ داوێن پیسی نێوان ژن و مێرد.

(٤) کارێکی ناپاکانە، نادڵسۆزانە، یا داوێن پیسانە

infield (in′fēld´), *n.* (١) زەوی و زاری نزیك بە خانووی ناو کێڵگەیەك

(٢) (أ) بەشی ناوەوەی یاریگای بیسبۆڵ (ب) یاریکەرانی ئەم بەشەی یاریگا

infiltrate (in-fil′trāt), *v.t. & v.i.* (١) پاڵاوتن؛ شلە

(٢) بە دزییەوە چوونە ناو بنکە یا شوێنی دوژمن

(to ~ behind the enemy lines)

n. شتێك کە لە تێشووی لەشدا کۆدەبێتەوە

infiltration (in´fil-trā′shən), *n.* (١) بە دزییەوە چوونەناو

دوژمنەوە یا شوێنی دوژمنەوە بۆ زیان لێدان یا سووسەکردن.

(٢) بە دزییەوە هەڵسەنەوەوەی دوژمن

(٣) شتێکی پاڵێوراو؛ شتێکی کۆمەڵ بوو

infinite (in′fə-nit), *adj.* (١) بێ پایان؛ بێ سنوور؛ بێ ئەندازە؛

بێ شومار؛ بێ بن *(~ space)*

(٢) زۆر زل؛ زۆر گەورە؛ یەکجار زۆر؛ لە بن نەهاتوو؛ بێ بن

(٣) بێ پایان (ژمارە، بیرکاری).

n. (١) شتێکی بێ سنوور یا بێ پایان (جێگە، کات).

(٢) ژمارەیەکی بێ پایان (بیرکاری).

the Infinite (Being), خودا.

-infiniteness *(n.)*.

infinitely (in′fə-nit-li), *adv.* ئێجگار زۆر؛ بە ڕادەیەکی بێ ئەندازە:

(This is ~ better than all the others.)

infinitesimal (in´fin-ə-tes′ə-m'l), *adj.* (١) ئێجگار زۆر بچووك

(ژمارە، بیرکاری). (٢) زۆر زۆر کەم؛ ئێجگار زۆر کەم یا بچووك؛ زۆر وورد؛

ئەوەندە کەمە یا بچووکە ناپێوری

n. هەند، بڕ، یا ژمارەیەکی ئێجگار بچووك

infinitive (in-fin′ə-tiv), *adj.* (١) تایبەتی بە چاووگ (ڕێزمان)

(٢) بێ سنوور؛ دیاری نەکراو

n. چاووگ (ڕێزمان)؛ سەرچاوەی کردار (ڕێزمان): لە ئینگلیزیدا بریتییە لە

وشەی " to " لەگەڵ کرداردا: *(to go; to think; to sing; to feel)*

infinitude (in-fin′ə-tōōd´, in-fin′ə-tūd´), *n.* (١) بێ پایانی؛

بێ سنووری؛ بێ بنی؛ بێ ڕادەیی (٢) ژمارە، هەند، یا ڕادەیەکی بێ سنوور

infinity (in-fin′ə-ti), *n.* (١) بێ پایانی؛ بێ سنووری؛ بێ ئەندازەیی.

(٢) هەتاهەتایی؛ هەتاهەتا؛ بێ پایان. (٣) ژمارەی بێ پایان (بیرکاری)

(٤) ماوەی بێ ئەندازە لە دووریدا (وێنەگرتن بە کامێرا).

to infinity, هەتاهەتا؛ بێ پایان

infirm (in-fũrm′), *adj.* (١) لاواز؛ بێ هێز؛ بێ تین.

(٢) ڕاڕا؛ دوودڵ. (٣) [Rare]، شلۆق؛ شلوشۆق.

infirmary (in-fũr′mə-ri), *n.* تیمارخانە (بەتایبەتی لە قوتابخانە یا

نۆردوگایەکدا)؛ نەخۆشخانە.

infirmity (in-fũr′mə-ti), *n.* (١) لاوازی؛ بێ هێزی؛ بێ تینی

(٢) کەموکووڕی (ڕەووشت).

infix (in-fiks′), *v.t.* (١) تێخستن و تێدا چەسپاندن؛ تێدا قایم کردن.

(٢) لە مێشکدا چەسپ کردن؛ فێرکردن.

(٣) ناوگر یا ناوبەند خستنەناو ووشەوە (زمانەوانی).

n. ناوبەند (زمانەوانی)؛ ناوگر.

inflame (in-flām′), *v.t.* (١) ئاگرتێبەردان؛ گڕتێبەردان

(٢) هێنانەجۆش؛ هەست بزرواندن (بەتایبەتی توورەیی)

(to ~ the crowd)

(٣) تیژترکردن (هەست، ئارەزوو، توورەیی، جۆش).

(٤) ئاوساندن؛ هەوپێکردن؛ داگیرسان (برین، شکاوی)؛ هەڵئاوساندن

v.i. (١) هاتنەجۆش. (٢) ئاگرگرتن؛ ئاگرتێبەربوون؛ گڕتێبەربوون.

(٣) هەوکردن؛ ئاوسان؛ سووربوونەوە؛ هەڵئاوسان

inflammable (in-flam′ə-b'l), *adj.* (١) زوو ئاگرگر؛ زوو گڕگر؛

خۆش سووت؛ ئاگرگر؛ زوو سووت. (٢) زوو هاتەجۆش؛ زووهەڵچوو

-inflammability *(n.)*; inflammably *(adv.)*.

inflammation (in´flə-mā′shən), *n.* (١) سووتان؛ سووتاندن؛

ئاگرگرتن؛ گڕگرتن. (٢) ئاوسان (نەخۆشی)؛ ئاوساوی؛ هەوکردن؛

سووتانەوە (نەخۆشی)؛ ئاوسان و سووربوونەوە.

inflammatory (in-flam′ə-tôr´i, in-flam′ə-tō´ri), *adj.* (١)

هاندەر؛ هێنەرەجۆش؛ هەست بزوێنەر: *(an ~ speech)*

(٢) تایبەتی بە هەوکردن؛ ئاوساوی و سووربوونەوەی لەگەڵدایە.

inflatable (in-flāt′ə-b'l), *adj.* فووی تێ دەکرێ؛ هەوای تێ دەکرێ:

(an ~ tire, tube, etc.)

inflate (in-flāt′), *v.t.* (١) فووتێکردن؛ هەواتێکردن؛ پڕکردن لە هەوا؛

ئاوساندن (٢) دڵخۆش کردن؛ کەیف پێدان؛ فووتێکردن (مەجاز)؛

شادی و شانازی پێدان. (٣) فیشاڵ کردن؛ فشەکردن؛ پێوەنان.

(٤) زیادکردن یا بەرزکردنەوەی بێ ئەندازە (٥) پارە زۆر خستنەناو بازارەوە

v.i. ئاوسان؛ باکردن؛ فووتێکران.

-inflater *(n.)*; inflator *(n.)*.

inflated (in-flāt′id), *adj.* (١) فووتێکراو؛ ئاوساو؛ باکردوو.

(٣) هسه: پنوه‌نراو؛ فشه‌باز؛ زل (قسه).
٣ لووت به‌رز؛ ناوساو (مه‌جاز)؛ به فیز؛ فووتێکراو:
(an ~ ego; an ~ self-image)
(٤) زۆر کراو و نرخ که‌م کراوه (پاره).
inflation (in-flā′shən), *n.* (١) فووتێکران؛ باکردن؛ هه‌واتێکردن.
(٢) پاره زۆری و نرخ که‌می؛ زۆر بوون و بێ بایه‌خی پاره
-inflationary *(adj.)*.
inflationist (in-flā′shən-ist), *n.* لایه‌نگیرکه‌ری پاره زۆری و نرخ که‌می (ئابووریناسی).
-inflationism *(n.)*.
inflect (in-flekt′), *v.t.* (١) حه‌ماندنه‌وه؛ نوشتاندنه‌وه بۆ ناوه‌وه.
(٢) ده‌نگ به‌رزو نزمکردنه‌وه. (٣) گۆڕینی شێوه‌ی ووشه (ڕێزمان)؛ گه‌ردان کردن (ژماره چواری ووشه‌ی دوایی ببینه)
-inflective *(adj.)*.
inflection (in-flek′shən), *n.* (١) حه‌مانه‌وه؛ چه‌مینه‌وه؛ نوشتانه‌وه.
(٢) پیچ (٣) به‌رزو نزمی ده‌نگ (ده‌نگناسی).
(٤) (أ) گۆڕینی شێوه‌ی ووشه بۆ پیشاندانی باری کردار، ناو، یا ڕسته (ڕێزمان).
(ب) شێوه‌یه‌کی گۆڕاوی ووشه (ج) ئه‌و تیپ، بڕگه، یا نیشانه‌یه‌ی ده‌خرێته‌سه‌ر ووشه بۆ شێوه گۆڕینی و مانای جیا ده‌ربڕین:
(ship, ships, ship's, ships' ; I play, he plays, we played)
-inflectional *(adj.)*.
inflexibility (in′flek-sə-bil′ə-ti), *n.* ڕه‌قی توانای چه‌مانه‌وه یا نوشتانه‌وه نه‌بوون؛ که‌لله‌ڕه‌قی؛ سه‌رسه‌ختی؛ نه‌گۆڕان.
inflexible (in-flek′sə-b′l), *adj.* (١) ڕه‌ق؛ نانوشتێته‌وه؛ ناچه‌مێته‌وه (٢) که‌لله‌ڕه‌ق؛ سه‌رسه‌خت؛ سه‌خت؛ له ڕای خۆ نه‌هاته خواره‌وه؛ ڕه‌ق‌کۆل *(an ~ person, parent, teacher, etc.)* .
(٣) نه‌گۆڕ؛ چه‌سپیو *(an ~ rule)* .
inflexion (in-flek′shən), *n.* = inflection [British spelling]
inflict (in-flikt′), *v.t.* (١) (أ) تووشی ناخۆشی کردن؛ به‌لا به‌سه‌ردا هێنان *(to ~ pain and suffering on people)* .
(ب) سزادان به‌سه‌ردا (دادگا) *(to ~ punishment on a defendant)* .
(٢) لێدان؛ ئازاردان *(to ~ a blow on someone)* .
infliction (in-flik′shən), *n.* (١) به‌لا به‌سه‌ردا هێنان؛ تووشی ناخۆشی کردن؛ سزا به‌سه‌ردادان
(٢) ئازار؛ سزا؛ ناخۆشی؛ به‌لا؛ به‌سه‌رهاتێکی ناخۆش.
influence (in′floo-əns), *n.* (١) جۆره شله‌یه‌کی بێ ڕه‌نگه که گوایه له ئه‌ستێره‌کانه‌وه دێته‌ده‌ره‌وه و کارده‌کاته سه‌ر سرووشت و کرده‌وه‌ی خه‌ڵك.
(٢) (أ) کارتێکردن؛ ده‌سه‌لات به‌سه‌ردا بوون
(ب) ئه‌نجامی ئه‌م کارتێکردنه
(٣) ده‌سه‌لات؛ ده‌ست؛ ده‌ست ڕۆیشتن؛ ڕکێف؛ فه‌رمانڕه‌وایی.
(٤) که‌سێکی به‌ده‌سه‌لات یا ده‌ست ڕۆیشتوو؛ شتێکی به‌ده‌سه‌لات
v.t. کارتێکردن؛ کارکردنه‌سه‌ر؛ ده‌سه‌لات به‌سه‌ردابوون؛ کارتێکردن و گۆڕین کرده‌وه، کردار، ڕه‌ووشت.
influential (in′floo-en′shəl), *adj.* به‌ده‌سه‌لات؛ کاریگه‌ر؛ ده‌سه‌لاتدار؛ ده‌ست ڕۆیشتوو؛ فه‌رمانڕه‌وا
(an ~ person, politician, senator, etc.)
influenza (in′floo-en′zə), *n.* ئنفلوه‌نزا؛ په‌تا؛ ده‌رم. هه‌روه‌ها پێشی ده‌ووترێ "flu" وه "grippe")
influx (in′fluks′), *n.* (١) (أ) تێرژان؛ ڕژانه‌ناو
(ب) هه‌ڵ ته‌نه‌زووره‌وه‌ی په‌یتاپه‌یتا؛ هاتنی به‌رده‌وام؛ تێرژان (مه‌جاز):
(an ~ of customers in the shop)
(٢) ڕێرگه؛ ناورێژ
inform (in-fôrm′), *v.t.* (١) (أ) شێوه‌پێگرتن؛ شێوه‌پێدان.
(ب) ڕواندن (٢) [Rare]. فێرکردن؛ کارکردنه‌سه‌ر مێشك.
(٣) ئاگادارکردن؛ پێ ووتن؛ پێ ڕاگه‌یاندن (ده‌نگوباس).
v.i. خه‌به‌رلێدان؛ بۆ تێ چاندن؛ لێ نووسین.
informal (in-fôr′m′l), *adj.* (١) نارەسمی:
(an ~ truce, visit, etc.)
(٢) سه‌رپێیی (جل‌وبه‌رگ)؛ بێ که‌ش‌وفش *(~ clothes)* .
(٣) ساده؛ خاکی *(an ~ party, occasion, etc.)* .
(٤) تایبه‌تی به زمانی ده‌مه‌ته‌قێ *(~ language)* .
informality (in′fôr-mal′ə-ti), *n.* (١) نارەسمیێتی؛ سه‌رپێییه‌تی؛ خاکێتی؛ بێ که‌ش‌وفشی. (٢) کرده‌وه یا کارێکی سه‌رپێیی
informant (in-fôr′mənt), *n.* (١) سیخوڕ؛ جاسووس
(٢) که‌سێکه که ده‌رباره‌ی زمانی زگماکی خۆی ده‌نگوباس ده‌دات به زمانناسی بێگانه بۆ لێکۆڵینه‌وه‌ی زمانه‌که؛ زانیاری پێده‌ر.
information (in′fēr-mā′shən), *n.* (١) ڕاگه‌یاندن؛ پێ ووتن؛ پێ ووتران (٢) ده‌نگوباس؛ هه‌واڵ؛ ئاگاداری. (٣) زانیاری.
(٤) پرسگه؛ فه‌رمانگه‌ی ده‌نگوباس ڕاگه‌یاندن؛ مرۆڤی ده‌نگوباس ڕاگه‌یێنر
(٥) تاوانبارکردن (دادگا).
-informational *(adj.)*.
information center, پرسگه؛ مه‌ڵبه‌ندی ده‌نگوباس؛ مه‌ڵبه‌ندی ڕاگه‌یاندن
informative (in-fôr′mə-tiv), *adj.* ڕۆشنکه‌ر؛ ڕوونکه‌ره‌وه
(an ~ lecture)
informed (in-fôrmd′), *adj.* ئاگادار؛ زانا؛ تێگه‌یشتوو؛ شاره‌زا؛ به‌ئاگا؛ بزان
informer (in-fôr′mēr), *n.* سیخوڕ؛ جاسووس؛ به‌تایبه‌تی یه‌کێك که جاسووسی به‌سه‌ر ئه‌وانه‌وه ده‌کات که ده‌یان ناسێ و به برده‌ری خۆیده‌زانێ؛ خه‌به‌رلێده‌ر
infra- (in′frə), پێشگرێکه به‌مانای ئه‌ژێر؛ ژێر *(infrared)* .
infract (in-frakt′), *v.t.* په‌یمان شکاندن؛ شکاندن (یاسا، په‌یڕه‌و، په‌یمان).
infraction (in-frak′shən), *n.* په‌یمان شکاندن؛ شکان (یاسا، به‌نرەو)؛ سووچ؛ تاوان
infrared (in′frə-red′), *adj.* می تیشکی ژێر سوور
infrequent (in-frē′kwənt), *adj.* (١) ده‌گمه‌ن؛ به ده‌گمه‌ن؛ که‌م ڕووده‌دات (٢) نارێك‌وپێك؛ که‌م که‌م‌و نارێك‌وپێك *(an ~ guest)*
-infrequence *(n.)*; infrequency *(n.)*; infrequently *(adv.)*.
infringe (in-frinj′), *v.t.* شکاندن (په‌یمان، یاسا، په‌یڕه‌و)؛ ده‌ستدرێژی کردنه‌سه‌ر؛ به‌رژین شکاندن
infringe on (or **upon**), ده‌ستدرێژی کردنه‌سه‌ر مافی خه‌ڵك؛ به‌رژین شکاندن *(to infringe on other people's rights)*
infringement (in-frinj′mənt), *n.* (١) شکاندنی په‌یمان، یاسا، په‌یڕه‌و. (٢) ده‌ستدرێژی بۆ سه‌ر مافی خه‌ڵك؛ به‌رژین شکاندن
infuriate (in-fyoor′i-it), *v.t.* زۆر تووڕه‌کردن
infuse (in-fūz′), *v.t.* (١) تێکردن (شله)؛ کردنه‌ناو (شله)؛ کردن به‌سه‌ردا (٢) پڕکردن له؛ تێکردن؛ پێدان:
(to ~ fresh courage into soldiers; to ~ soldiers with fresh courage)
(٣) تێهه‌ڵکێشان؛ لێ هه‌ڵکێشان؛ خستنه‌ناو؛ تێدا نوقم کردن
(tea-leaves are ~d in hot water.)
infusion (in-fū′zhən), *n.* (١) تێکردن (شله)؛ تێکران.
(٢) شتێکی تێکه‌ڵاوکراو
(٣) خۆشاوی دوای شت کردنه ناو یا له ناودا نوقم کردن (چا)
(٤) تێکه‌ڵ کردن *(the ~ of new blood into old stock)*
-ing (iŋ), پاشگرێکه به‌مانای (١) بۆ پێکهێنانی باری ئێستای به‌رده‌وامی کردار: *(reading, going, singing, writing, drawing, etc.)*
(٢) ده‌خرێته‌سه‌ر کردار بۆ مانا به‌خشینی: (أ) کردنی کارێك *(talking)*
(ب) ئه‌نجامی کارێك *(painting)* .

(ج) کەرەسەی کارێك: *(carpeting)*

ingenious (in-jēn′yəs), *adj.* (١) بلیمەت؛ دانا؛ زیرەك؛ کارامە؛ لێهاتوو؛ زانا: *(an ~ mechanic, actor, diplomat, writer, etc.)*.
(٢) بلیمەتانە کراوە؛ دانایانە دروستکراوە؛ کارامانە پێکهێنراوە؛ ڕەسەن:
(an ~ machine, theory, explanation, etc.)

ingénue (an′zhi-nōō′), *n.* (١) کچێکی ساویلکەی دڵپاك.
(٢) (ا) دەوری کچێکی ساویلکە لە شانۆنامەیەکدا.
(ب) ژنە ئەکتەرێك کە دەوری کچێکی ساویلکە دەبینێ لەسەر شانۆ.

ingenuity (in′jə-nōō′ə-ti, in′jə-nū′ə-ti), *n.* بلیمەتی؛ دانایی؛ زانایی؛ کارامەیی؛ ڕەسەنی:
(His ~ was apparent to everyone.; the ~ of the plan)

ingenuous (in-jen′ū-əs), *adj.* (١) خانەدان؛ جوامێر؛ سرووشت و ڕەفتار بەرز (٢) لەڕوو؛ بێ پێچ‌وپەنا؛ کراوە.
(٣) سادە؛ خاکی؛ ساویلکە: *(an ~ smile)*.

ingest (in-jest′), *v.t.* خواردن (خواردەمەنی، دەرمان)؛ خواردەمەنی خواردن.

-**ingestion** *(n.)*.

ingesta (in-jes′tə), *n.pl.* خواردەمەنی؛ خۆراك؛ خواردن.

inglenook (iŋ′g'l-nook′), *n.* قوژبنی گوێ ئاگردان.

inglorious (in-glôr′i-əs, in-glō′ri-əs), *adj.* (١) شوورەیی؛ شەرمەزارکەر؛ حەیابەر؛ ناشرین (کردەوە)؛ سەرشۆڕکەر:
(an ~ retreat, defeat, etc.)
(٢) نەناسراو؛ بێ ناو؛ بێ ناوبانگ: *(to live an ~ life)*.

-**ingloriously** *(adv.)*.

ingoing (in′gō′iŋ), *adj.* (١) چووەناو؛ چووەژوورەوە؛ پیاچوو.
(٢) وورد؛ هەمووگرەوە.

ingot (iŋ′gət), *n.* (١) داڕێژگە؛ قاڵب (٢) داڕشتە؛ داڕێژە.

ingrain (in-grān′), *v.t.* (١) لە خوم دان لەپێش چنیندا.
(٢) تێدا چەسپاندن؛ تێدا ناشتن؛ تێکەڵاوکردن؛ لە مێشکدا چەسپاندن.
adj. (١) لە خوم دراو لە پێش چنیندا. (٢) لە بەن یا دەزووی لە خوم دراو لە پێش چنیندا دروستکراوە (بەڕە، ژێرەخەر).
n. بەن و دەزووی لە خوم دراو پێش چنین.

ingrained (in-grānd′), *adj.* لە مێشکدا چەسپیو؛ ڕەگ داکوتاو:
(~ habits, prejudices, principles, etc.)

ingrate (in′grāt), *adj.* [Obs.], بەدنمەك؛ سپڵە؛ نمەك کوێر
n. کەسێکی سپڵە، بەدنمەك، نمەك کوێر، یا بێ سفەت.

ingratiate (in-grā′shi-āt′), *v.t.* خۆ لێ بردنە پێشەوە؛ مەرایی کردن؛ خۆ لێ نزیك کردنەوە؛ خۆ لەلا شیرین کردن:
(He ~d himself with his boss.)

-**ingratiation** *(n.)*.

ingratitude (in-grat′ə-tōōd′, in-grat′ə-tūd′), *n.* سپڵەیی؛ بەدنمەکی؛ نمەك کوێری.

ingredient (in-grē′di-ənt), *n.* (١) بەشی لێ پێکهاتوو (بەتایبەتی خواردەمەنی)؛ کەرەسە؛ دانە: *(the ~s of pea soup)*.
(٢) پێکهێن؛ پێکهێنەر؛ بەشی پێکهێنەر؛ کەرەسە (مەجاز):
(the ~s of success)

ingress (in′gres), *n.* (١) چوونەژوورەوە؛ هاتنەژوورەوە.
(٢) مافی چوونەژوورەوە؛ ڕێ پێدانی چوونەژوورەوە.
(٣) دەرگا؛ کون؛ دەرك

ingression *(n.)*.

ingrown (in′grōn′), *adj.* (١) بۆ ناوەوە ڕوواو؛ لەناو گۆشتا ڕوواو (نینۆك)؛ بەناو گۆشتا چوو: *(an ~ toe nail)*.
(٢) زگماکی

ingrowth (in′grōth′), *n.* (١) بۆ ناوەوە ڕووان
(٢) شتێکی لەناو گۆشتا یا بۆ ناوەوە ڕوواو (نینۆك).

ingulf (in-gulf′), *v.t.* = **engulf.**

ingurgitate (in-gūr′jə-tāt′), *v.t.* هەڵ لووشین؛ بەپەلە و چڵێسانە خواردن.

inhabit (in-hab′it), *v.t.* تێدا ژیان (ماڵ، ناوچە)؛ تێدا نیشتەجێ بوون یا دانیشتن: *(to ~ a house, a region, country)*.

-**inhabitation** *(n.)*.

inhabitable (in-hab′i-tə-b'l), *adj.* بۆ تێدا ژیان دەشێت یا باشە؛ بەکاری تێدا ژیان دێت (خانوو، ناوچە).

-**inhabitability** *(n.)*.

inhabitancy (in-hab′i-tən-si), *n.* (١) تیا ژیان؛ تیا نیشتەجێ بوون؛ نیشتەجێیی. (٢) نیشتەجێ؛ ماڵ؛ خانە؛ لانە.

inhabitant (in-hab′i-tənt), *n.* دانیشتوو؛ نیشتەجێ؛ نیشتەنی:
(the ~s of a town, region, country, etc.)

inhabited (in-hab′i-tid), *adj.* ئاوەدان؛ ئاوا؛ ئاواکراوە؛ خەڵکی تێدا دەژی: *(an ~ house, place, town, etc.)*.

inhalant (in-hāl′ənt), *n.* دەرمانێکە کە بە هەناسە هەڵ بکێشرێ.
adj. بە هەناسە هەڵکێشان وەردەگیرێ.

inhalation (in′hə-lā′shən), *n.* (١) هەناسە هەڵکێشان؛ هەناسە وەرگرتن؛ قووتدان (دووکەڵ) (٢) دەرمانی بە هەناسە هەڵکێشراو.

inhale (in-hāl′), *v.t.* هەناسە هەڵکێشان؛ هەناسە وەرگرتن؛ قووتدان (دووکەڵ).
v.i. دووکەڵی جگەرە قووتدان.
(He smokes; but doesn't ~)

inhaler (in-hāl′ēr), *n.* (١) هەناسەهەڵکێش؛ هەناسەدەر؛ دووکەڵی جگەرە قووتدەر. (٢) ئامێری پاککردنەوەی هەوا لە تۆزو دووکەڵ و پیسی.
(٣) ئامێری هەناسەپێدەر.

inharmonious (in′här-mō′ni-əs), *adj.* (١) ناساز (دەنگ، مۆسیقا)؛ نەساز. (٢) ناکۆك؛ پێکەوە نەگونجاو؛ لەگەڵ یەك ڕێك نەکەوتوو.

inhere (in-hêr′), *v.i.* پارچەیەك بوون لە؛ بەشێکی جیانەبووەوە لە؛ پێوە نووساون؛ بەشێکی زگماکی یا خۆیی بوون لە.

-**inherence** *(n.)*; **inherency** *(n.)*.

inherent (in-hêr′ənt), *adj.* زگماکی؛ خۆیی؛ بەشێکی سرووشتییە لە؛ هەر لە خۆوە تیایەتی:
(Weight is an ~ property of matter.; He has an ~ love of beauty.; Most people have an ~ fear of darkness.)

inherently (in-hêr′ənt′li), *adv.* لە خۆیدا؛ بە زگماکی؛ لە بنچینەدا: *(Is man ~ good or bad?)*.

inherit (in-her′it), *v.t.* (١) میرات بردن؛ میرات وەرگرتن؛ میرات بۆ بەجێمان یا بەرکەوتن. (٢) بۆ بەجێمان لە باووباپیرەوە (سرووشتی خۆیی)؛ بۆ مانەوە: *(He ~ed his stubbornness from his mother.)*.

inheritable (in-her′i-tə-b'l), *adj.* (١) مافی میرات وەرگرتنی هەیە.
(٢) دەبێ بە میراتی؛ بۆی هەیە بەجێهێڵرێ و ببرێ بە میراتی.

-**inheritability** *(n.)*.

inheritance (in-her′i-təns), *n.* (١) میرات بردن؛ میرات وەرگرتن.
(٢) میراتی؛ میرات. (٣) کەلەپوور؛ شتی بۆ بەجێماو لە باووباپیرەوە.

inheritor (in-her′i-tēr), *n.* میراتبەر؛ میراتگر؛ بەشبەر.

inhibit (in-hib′it), *v.t.* (١) قەدەغەکردن.
(٢) ڕێ لێگرتن؛ پێشێل کردن؛ بەربەستکردن؛ ڕاگرتن؛ جڵەوگرتن؛ ڕێ بە خۆ نەدان و شەرم کردن:
(to ~ wrong desires; Having been laughed at because of his lameness, the child became shy and ~ed.)

-**inhibiter** *(n.)*; **inhibitive** *(adj.)*.

inhibition (in′hi-bish′ən, in′i-bish′ən), *n.* (١) ڕێ گرتن؛ ڕێ لە خۆ گرتن؛ ڕێ بە خۆ نەدان؛ جڵەوگیری؛ شەرم:
(Wine weakens a person's ~s.; a man without ~s)

(۲) کۆسپی مێشکیو هەستی؛ ڕێ لێگری دەروونی.

inhospitable (in-hos'pi-tə-b'l), *adj.* (۱) ناخانەدان؛ میوان ڕەنەگر (۲) لانەنەدەر؛ چۆڵ؛ چۆڵەوانیو سەختو ناخۆش:
(an ~ shore, region, place, etc.)
-**inhospitableness** *(n.)*; **inhospitably** *(adv.)*;
inhospitality *(n.)*.

inhuman (in-hū'mən), *adj.* (۱) نامرۆڤانە
(۲) دڕندەیی؛ بێ بەزەیی؛ بێ ڕەحم؛ دڵڕەق؛ دڵ بە کەس نەسووتاو.

inhumane (in'hyoo-mān'), *adj.* بێ بەزەیی؛ دڵ پێ نەسووتاو؛ بێ ڕەحم؛ دڵڕەق.

inhumanity (in'hyoo-man'ə-ti), *n.* (۱) نامرۆڤایەتی؛ دڵڕەقی؛ دڕندەییتی؛ بێ بەزەییێتی؛ دڵ بە کەس نەسووتان. (۲) کارێك یا ووتەیەکی نامرۆڤانەو دڵڕەقانە.

inhume (in-hūm'), *v.t.* ناشتن مردوو)

inimical (in-im'i-k'l), *adj.* (۱) ناحەز؛ دوژمنانە
(۲) زیانبەخش: ***(habits ~ to good health; acts ~ to peace)*** .

inimitable (in-im'i-tə-b'l), *adj.* بێ هاوتا؛ بێ وێنە؛ لاسایی ناکرێتەوە.

iniquitous (in-ik'wə-təs), *adj.* نارەوا؛ زۆردار؛ ناهەق؛ ناپەسەند؛ بەد، پیس ڕەفتار؛ ڕەووشت نزم

iniquity (in-ik'wə-ti), *n.* (۱) نارەوایی؛ ناهەقی؛ زۆرداری؛ ڕەووشت نزمی؛ ڕەفتار پیسی؛ سەرسەرێتی
(۲) کردەوە یا کارێکی نارەوا، نزم، پیس، یا زۆردارانە.

initial (i-nish'əl), *adj.* (۱) سەرەتا؛ سەرەتایی:
(the ~ stage of a disease)
(۲) تایبەتی بە تیپی یەکەمی ووشەیەك یا ناوێك.
n. تیپی یەکەمی ووشەیەك، بەتایبەتی: (۱) تیپی گەورە لە سەرەتای بەندێکدا.
(۲) تیپی یەکەمی ناوی کەسێك یا شوێنێك: ***(a person's ~s)*** .
v.t. مۆرکردن یا ئیمزاکردن بە تیپی یەکەمی ناوی خۆ:
(to ~ a document)

initially (i-nish'əl-i), *adj.* لە سەرەتادا؛ لەپێشەوە؛ یەکەم جار.

initiate (i-nish'i-āt'), *v.t.* (۱) دەستپێکردن؛ دەستپێشکەری کردن:
(to ~ reforms, a fight, a friendship)
(۲) فێرکردن؛ پێناسین؛ ڕاهێنان.
(۳) وەرگرتن یا کردن بە ئەندامی کۆمەڵەیەك.
adj. (۱) دەستپێکراو. (۲) فێرکراو؛ ڕاهێنراو.
(۳) تازە وەرگیراو بە ئەندامی کۆمەڵەیەك
n. ئەندامێکی تازە وەرگیراو لە کۆمەڵەیەکدا.
-**initiator** *(n.)*.

initiation (i-nish'i-ā'shən), *n.* (۱) دەستپێکردن.
(۲) ڕاهێنان؛ فێرکردن؛ ڕاهاتن. (۳) وەرگرتن بە ئەندام لە کۆمەڵەیەکدا؛ ئاهەنگو خوو نەریتی ئەندامی تازە وەرگرتن لە کۆمەڵەیەکدا.

initiative (i-nish'i-ə-tiv, i-nish'i-ā'tiv), *adj.* سەرەتایی.
n. (۱) (أ) دەستپێشکەری: ***(to take the ~)*** .
(ب) کردەوەیەکی دەست پێشکەری؛ هەنگاوێکی دەست پێشکەری:
(a new European ~ about world peace)
(۲) گیانی دەستپێشکەری کردن؛ گیانی هەنگاوی تازەو ئازا نان.
(۳) (أ) مافی پەرلەمان بۆ پێشکەشکردنی یاسای تازە.
(ب) مافی هاووڵاتیان بۆ گۆڕینی یاسایەك یا دانانی یاسایەکی تازە لەڕێی کۆکردنەوەی ئیمزای دەنگدەرانەوە.

on one's own initiative, لەخۆوە؛ بەبێ کەس پێ ووتن یا زۆرلێکردن یا هاندان: ***(He started the project on his own initiative.)*** .

take the initiative, دەستپێشکەری کردن

initiatory (i-nish'i-ə-tôr'i, i-nish'i-ə-tō'ri), *adj.* (۱) سەرەتایی (۲) تایبەتی بە ئاهەنگو نەریتی ئەندامی تازە وەرگرتن لە کۆمەڵەیەکدا: ***(~ cermonies or rites)*** .

inject (in-jekt'), *v.t.* (۱) دەرزی لێدان؛ شرینقەلێدان.
(۲) تێکردن؛ تێخستن؛ پیاکردن.
(۳) تێ فڕێدان (ووتە، سەرنج، تێبینی)؛ تێکەڵاوکردن؛ تێخستن
(to ~ plitics in the discussion)

injection (in-jek'shən), *n.* (۱) دەرزی لێدان؛ شرینقەلێدان.
(۲) خستنەناو؛ تێکردن؛ تێکران.
(۳) (أ) شرینقە؛ دەرزی: ***(to give a patient an ~)*** .
(ب) دەرمانی بە شرینقە لێدراو.

injudicious (in'jōō-dish'əs), *adj.* نابەجێ؛ نائیرانە.

injunction (in-juŋk'shən), *n.* (۱) فەرمان؛ پێ ووتن
(۲) فەرمانی دادگا.

injure (in'jẽr), *v.t.* (۱) بریندارکردن؛ زامارکردن؛ ئازاردان؛ زیان لێدان.
(۲) هەست بریندارکردن؛ کارێکی نارەوا کردن بەرامبەر؛ هەست ئازاردان:
(You ~d my feeling.)

injurious (in-joor'i-əs), *adj.* (۱) زیانبەخش؛ بە زیان.
(۲) بریندارکەر (هەست)؛ لەکەدارکەر؛ ڕیسواکەر؛ ناشرین؛ سووك.

injury (in'jẽr-i), *n.* (۱) برین؛ زام؛ زیان؛ ئازار.
(۲) ستەمکاری؛ هەست بریندارکردن؛ ماف پێشێل کردن؛ دەستدرێژی
(۳) کارێکی نارەوا یا ستەم.

injustice (in-jus'tis), *n.* (۱) نارەوایی؛ زۆرداری؛ زوڵم؛ زوڵمو زۆر؛ ناهەقی؛ غەدر؛ بێ دادی. (۲) کارێکی نارەوا یا ناهەق؛ کردەوەیەکی زاڵمانە.

ink (iŋk), *n.* مەرەکەب.
v.t. (۱) لە مەرەکەب هەڵکێشان (مۆر)؛ مەرەکەب کردن بەسەردا.
(۲) بە مەرەکەب نیشانەکردن.

inkhorn (iŋk'hôrn'), *n.* مەرەکەبدان (هی کەڵەشاخ).

inkling (iŋk'liŋ), *n.* (۱) نیشانە؛ نیشانەیەکی ناڕاستەوخۆ.
(۲) ئاگا؛ دڵ خەبەردان؛ هەست؛ هەستپێکردن:
(I had no ~ of what was happening.)

inkstand (iŋk'stand'), *n.* (۱) مەرەکەبدانو قەڵەمدانی سەر مێز.
(۲) مەرەکەبدانی سەر مێز؛ مەرەکەبدان؛ شووشە مەرەکەب.

inkwell (iŋk'wel'), *n.* مەرەکەبدانی سەر مێز؛ شووشە مەرەکەب.

inlaid (in'lād', in-lād'), *adj.* بۆ جوانی خراوەتە ناو شتێکەوە یا تێیدا هەڵکەنراوە بەڵام ڕێکە لەگەڵ ڕووی شتەکەدا (نەقش‌ونیگار).

inland (in'lənd), *adj.* (۱) تایبەتی بە بەشی ناوەوەی وڵاتێك.
(۲) خۆوڵاتی؛ خۆماڵی
n. ناوەوەی وڵاتێك؛ ناوچەی ناوەوەی وڵات.
adv. بەرەو ناوەوەی وڵاتێك؛ دوور لە سنووری وڵاتەوە.

inlander (in'lən-dẽr), *n.* جێنشین یا دانیشتووی بەشی ناوەوەی وڵاتێك.

in-law (in'lô'), *n.* خزمی ژن (خەسوو، خەزووور، ژن برا، ژن خوشك، براژن، زاوا... هتد)؛ خزمی مێرد؛ خزمی ژنو مێرد.

inlay (in-lā'), *v.t.* (۱) تێخستن یا هەڵکەندنی زێڕو بەردی بەنرخ یا نەقش‌و نیگار لەناو شتێکدا بە مەرجێك لەگەڵ ڕووی شتەکەدا ڕێك بێت.
(۲) ڕازاندنەوەی ڕووی شتێك بەم جۆرە.
n. (۱) شتی ڕازێنەرەوەی لە ڕوویەکدا هەڵکەنراو یا تێخراو.
(۲) ددان پرکەرەوە؛ ناوناخنی ددانی پڕکراوە.

inlet (in-let'), *v.t.* خستنەناو؛ تیا قایم کردن یا چەسپاندن.
n. (۱) (أ) جۆگە؛ ڕووبار. (ب) جۆگە یا کەندواوێك کە لە ڕووبار، دەریا، یا دەریاچەیەکەوە هاتبێ یا جیابووبێتەوە (ج) کەنداوێکی نێوان دوو دوورگە
(۲) دەرگا؛ کون؛ جێی چوونەژوورەوە.
(۳) شتێکی تێخراو، تێ چەسپێنراو، یا لێ هەڵکەنراو.

inmate (in'māt'), *n.* (۱) هاوخانە؛ هاوماڵ؛ نیشتەجێی خانوویەك
(۲) نیشتەجێی بەندیخانە، شێتخانە، یا پەناگا؛ بەند:
(the prison ~s demanded better treatment.)

in memoriam (in´ mə-môr′i-əm), [L.]. به یادی فلان کەسەوە. لەسەر کێلی مردوو لە بڵاونامەی ڕۆژنامەدا دەنووسرێ بە بۆنەی مردنی کەسێکەوە

inmost (in′mōst´, in′məst), *adj.* innermost.

inn (in), *n.* (١) خان؛ ئوتێل (٢) چێشتخانەو مەیخانە؛ مەیخانە (٣) خانەی قوتابیانی ئینگلتەرە.

innards (in′ẽrdz), *n.pl.* (١) هەناو؛ ڕیخۆڵە؛ ناوسک. (٢) ناوەڕۆک؛ ناوناخن؛ بەشی ناوەوەی شتێک.

innate (in′āt, i-nāt′), *adj.* زگماکی؛ خۆیی؛ لە خۆیدایە؛ لە خۆدایە؛ سرووشتی *(~ courtesy; to have an ~ ability to sympathize with others)*

-**innately** *(adv.)*; **innateness** *(n.)*.

inner (in′ẽr), *adj.* (١) ناوەوە؛ هی ناوەوە؛ ژوورەوە: *(an ~ room, door, etc.)*
(٢) تایبەتی بە مێشک و دەروون؛ دەروونی؛ گیانی.
(٣) هی ناخ؛ قووڵ؛ تایبەتی بە خۆ؛ نهێنی؛ کەس پێ نەزان: *(~ emotion)* .
n. ناوەوە؛ ناوەکی؛ ناوخۆ

inner circle, دەستەی دەسەڵاتداران یا نزیک لە فەرمانڕەوا؛ دەستەی کاربەدەست یا شت بەدەستی وڵاتێک یا دەزگایەک.

inner city, ناوەوەی شار (بەتایبەتی گەڕەکە هەژارو قەرەباڵغەکان)

innermost (in′ẽr-mōst´, in′ẽr-məst), *adj.* (١) هەرە ناوەوە؛ هی ناوی ناوەوە؛ هی ناوەوە. (٢) دەروونی؛ کانگا؛ ناخ؛ قووڵترین؛ کەس پێ نەزان و تایبەتی بە خۆ:
(One's ~ thoughts, feeling, and desires)

inning (in′iŋ), *n.* کایە ڕێزی

innkeeper (in′kēp´ẽr), *n.* خانچی؛ ئوتێلچی.

innocence (in′ə-s′ns), *n.* (١) بێ تاوانی؛ بێ سووچی؛ بێ گوناهی (٢) داوێن پاکی؛ پاکی. (٣) بەسزمانی؛ ساوێلکەیی؛ دڵ سافی؛ بێ فڕوفێڵی؛ سادەیی (٤) مێشک سووکی؛ منداڵێتی؛ کەرێتی؛ بێ مێشکێتی؛ نەزانی (٥) کەسێکی ساوێلکە، داوێن پاک، بێ تاوان، یا بێ مێشک. (٦) جۆرە ڕووەکێکی گوڵ شین و سپییە.

innocent (in′ə-s′nt), *adj.* (١) داوێن پاک؛ پاک: *(as ~ as a child)*
(٢) بێ تاوان؛ بێ سووچ؛ بێ گوناه *(He was found ~ of all charges.)*
(٣) زیان نەبەخش؛ بێ زیان؛ بێ وەی: *(an ~ remark)* .
(٤) ساوێلکە؛ بەسزمان
(٥) نەزان؛ نەزان؛ سادە؛ نەشارەزا
(٦) بێ فڕوفێڵ؛ بێ مەبەست؛ سادە *(an ~ smile)*
n. (١) کەسێکی داوێن پاک (٢) کەسێکی ساوێلکەو سادەو هیچ نەزان. (٣) منداڵ

innocuous (i-nok′ū-əs), *adj.* بێ زیان؛ زیان نەبەخش؛ بێ وەی.

innovate (in′ə-vāt´), *v.i.* داهێنانی شتی تازە؛ تازەکردنەوە؛ شێوازو ڕێبازو ئامێری نوێ بەکارهێنان لە کارو لە ژیاندا

innovation (in´ə-vā′shən), *n.* (١) شتی تازە داهێنان؛ تازەکردنەوە؛ هەمیشە ڕێبازو ئامێری تازە بەکارهێنان؛ ڕێی تازە دۆزینەوە بۆ شت کردن (٢) شتێکی تازە داهێنراو؛ ڕێبازێکی تازە؛ ئامێرێکی تازە داهێنراو

innovative (in′ə-vā´tiv), *adj.* تازەکەرەوە (ڕێباز، ئامێر، شێواز)؛ داهێنەر؛ تازە؛ تازە دەستپێکراو: *(an ~ artist, teacher, person; an ~ method)*

innovator (in′ə-vā´tẽr), *n.* داهێنەری ڕێبازو شێوازو ئامێری تازە.

innoxious (i-nok′shəs, in-nok′shəs), *adj.* بێ زیان؛ بێ وەی؛ زیان نەبەخش

innuendo (in´ū-en′dō), *n.* پلار؛ لاپلار؛ توانج؛ تەقە (مەجاز)؛ قسەی بە توێکڵ؛ ووتەی توێکڵدار.

innumerable (in-nū′mẽr-ə-b′l), *adj.* لە ژماردن نایەت؛ نائژمێرێ؛ بێ شومار؛ لە ژمارە نەهاتوو.

innumerous (i-nōō′mẽr-əs, in-nū′mẽr-əs), *adj.* = innumerable.

innutritious (in´nōō-trish′əs, in´ū-trish′əs), *adj.* نابژێنی؛ کەڵکی کەمە یا نییە بۆ تەندرووستی (خواردەمەنی).

inobservance (in´əb-zûr′vəns), *n.* (١) سەرنج نەدان؛ بێ سەرنجی؛ گوێ نەدان. (٢) پەیڕەوی نەکردن (یاسا، پەیمان، نەریت).

-**inobservant** *(adj.)*.

inoculate (in-ok′yoo-lāt´), *v.t.* (١) کوتان (پزیشکەوانی) (٢) خستنە مێشکەوە؛ مێشک پڕکردن لە.

inoculation (in-ok´yoo-lā′shən), *n.* (١) کوتان (پزیشکەوانی) (٢) دەرمانی کوتان.

inoculum (in-ok′yoo-ləm), *n.* دەرمانی کوتان.

inodorous (in-ō′dẽr-əs), *adj.* بێ بۆن.

inoffensive (in´ə-fen′siv), *adj.* بێ زیان؛ زیان نەبەخش؛ بێ وەی؛ ناپەسەند نییە؛ خراپ نییە؛ ناشرین نییە (ڕەوشت، کردەوە)

inofficious (in´ə-fish′əs), *adj.* (١) بێکار؛ کارنەکەر (٢) دژ بە سرووشت یا پەیڕەوی کردنی نەریت و پەیوەندی خێزانی – (بە وەسیەتنامەیەک دەوترێ کە ئەوانەی مافی میرات بردنیان هەیە هەموویان تێدا بێ بەش کرابن بەبێ پیشاندانی هیچ هۆیەک)

inoperable (in-op′ẽr-ə-b′l), *adj.* (١) ناخرێتە کار؛ کاری پێ ناکرێ (٢) بۆ نەشتەرکاری ناشێ: *(an ~ cancer)*

inoperative (in-op′ə-rā´tiv, in-op′ẽr-ə-tiv), *adj.* (١) کاری پێ ناکرێ (یاسا، پەیڕەو)؛ وەستێنراو (٢) ناکاریگەر؛ بێ ئەنجام؛ بێ کەڵک.

inopportune (in-op´ẽr-tōōn′, in´op-ẽr-tūn′), *adj.* کاتی خۆی نییە؛ ناوەخت؛ نابەجێ: *(an ~ time, visit, request, etc.)*

inordinate (in-ôr′d′n-it), *adj.* (١) ناڕێک وپێک؛ شێواو. (٢) (ا) لە ڕادە بەدەر؛ زیاد لە پێویست؛ نابەجێ: *(~ demands)* (ب) جڵەونەگیراو؛ بەر بۆ بەرەڵاکراو؛ بەرەڵا؛ دابین نەکراو؛ بێ سنوور: *(~ passions)*

-**inordinately** *(adv.)*.

inorganic (in´ôr-gan′ik), *adj.* (١) نازیندەبەر؛ نائۆرگانیک: *(Rocks and metals are ~ substances.)*
(٢) ناسرووشتی؛ دەستکرد.
(٣) تایبەتی بە کیمیای نۆرگانیک.

-**inorganically** *(adv.)*.

inorganization (in-ôr´gən-i-zā′shən), *n.* ناڕێک وپێکی؛ شێواوی

inosculate (in-os′kyoo-lāt´), *v.i.* (١) (ا) بەیەککەیشتنی سەرەکانیان (دەماری خوێن، بۆری)؛ لێکدان (ب) لەیەکەوەئاڵان (دەزو، ئالۆسکان. (٢) تێکەڵاوبوون؛ بوون بەیەک؛ یەکگرتن.

-**inosculation** *(n.)*.

inpatient (in′pā´shənt), *n.* نەخۆشی لە خەستەخانە کەوتوو.

input (in′poot´), *n.* (١) ووزە یا تەووژمی ئەلەکتریکی خراوەناو مەکینەیەکەوە؛ تێخراو. (٢) زانیاری خراوەناو کۆمپیوتەرەوە بۆ چارەسەر- کردنی. (٣) شتێکی پێشکەش کراو یا خراوە بەرچاو (پێشنیاز، ڕەخنە) *(The director is asking for our ~ concerning this matter.)*

inquest (in′kwest), *n.* (١) لێکۆڵینەوەیەکی دادگەری لە مردنێکی ناکاوی و ناسرووشتی (بەتایبەتی لە بەردەم دەستەی سوێندخوراندا). (٢) دەستەی لێکۆڵەرەوەی وەها. (٣) ئەنجام و بڕیاری لێکۆڵینەوەیەکی وەها (٤) لێکۆڵینەوە؛ ساغ کردنەوە.

inquietude (in-kwī′ə-tōōd´, in-kwī′ə-tūd´), *n.* بێ ئارامی؛ بێ سرەوتی؛ نەسرەوتن

inquire (in-kwīr′), *v.i.* (١) پرسین؛ پرسیارکردن.
(٢) (~ **into**) لێکۆڵینەوە؛ ساغ کردنەوە؛ لێ ووردبوونەوە.
inquire after, لێ پرسینەوە لە تەندرووستی کەسێك.
inquiry (in-kwīr′i, in′kwə-ri), *n.* (١) پرسین؛ پرسیارکردن
(٢) لێکۆڵینەوە؛ ساغ کردنەوە؛ ووردبوونەوە (٣) پرسیار؛ پرسی.
inquisition (in′kwə-zish′ən), *n.* (١) لێکۆڵینەوە؛ ساغ کردنەوە؛
لێ ووردبوونەوە (٢) **inquest** . (٣) [I-] (ا) بۆ گەڕان و سزادانی بێ بڕوایان
لەلایەن کڵێسەی کاسۆلیکەوە (ب) دادگای کڵێسە لە سەدەی سیانزەهەمدا بۆ
سزادانی کفرکردن و کافران (ج) نیش و کاری ئەم دادگایە.
(٤) لێکۆڵینەوە و سزادانی توندوتیژو هەوەسکاری کەسانی دژ بە ڕژێم.
-**inquisitional** *(adj.)*.
inquisitive (in-kwiz′ə-tiv), *adj.* (١) حەز بە شت زانین کەر؛
حەزکەر بە پرسیارکردن و فێربوون: ***(to have an ~ mind)***.
(٢) حەزکەر بە دۆزینەوەو زانینی دەنگوباس و شتی نهێنی زیاد لە پێویست:
(She is very ~.)
-**inquisitively** *(adv.)*; **inquisitiveness** *(n.)*.
inquisitor (in-kwiz′ə-tēr), *n.* (١) لێکۆڵەرەوە.
(٢) [I-] کاربەدەست یا دادپرسێکی دادگای کڵێسە (ژمارە سێی ووشەی پێشوو ببینە).
-**inquisitorial** *(adj.)*.
inroad (in′rōd′), *n.* (١) پەلامار؛ هێرش؛ شاڵاو؛ بەردەباران.
(٢) کنە، کنەلێکردن؛ دەستدرێژی؛ زیان؛ بنکەن:
(These long hours will make ~s on your health.)
insalivate (in-sal′ə-vāt′), *v.t.* خواردەمەنی و تف تێکەڵاوکردن لەکاتی جویندا.
insane (in-sān′), *adj.* (١) شێت؛ مێشك تێکچوو.
(٢) تایبەتی بە شێتان؛ هی شێتان: ***(an ~ asylum)***.
(٣) شێتانە؛ بێ مێشکانە؛ بێ مێشك؛ نابەجێ؛ بێ مانا: ***(an ~ idea)***.
-**insanely** *(adv.)*.
the insane, شێتان؛ خەڵکی شێت
insanitary (in-san′ə-ter′i), *adj.* ناتەندرووستی؛ پیس و پۆخڵ؛
بۆ تەندرووستی خراپە: ***(~ conditions, houses, etc.)***.
insanitation (in-san′ə-tā′shən), *n.* پیس و پۆخڵی؛
ناپاك و تەمیزی؛ ناتەندرووستی.
insanity (in-san′ə-ti), *n.* (١) شێتی؛ شێتێتی؛ مێشك تێکچوون
(٢) نابەجێیی؛ بێ مێشکی؛ کەرێتی؛ بێ مانایی
insatiable (in-sā′shə-b'l, in-sā′shi-ə-b'l), *adj.* تێرنەخۆر؛
هەرگیز تێر نابێ؛ تێربوونی بۆ نییە؛ چاوبرسی:
(an ~ person; ~ desires)
-**insatiability** *(n.)*; **insatiably** *(adv.)*.
insatiate (in-sā′shi-it), *adj.* = **insatiable.**
inscribe (in-skrīb′), *v.t.* (١) لەسەر هەڵکەندن (ناو، ووتە، نیشانە، دروشم): ***(to ~ a name on a tombstone)***.
(٢) ناو خستنەسەر لیستەیەك؛ ناونووسین.
(٣) پێشکەش کردنی پەڕتووکێك بۆ کەسێك (بە نووسینی چەند ووتەیەك لەسەرەتای پەڕتووکەکەدا). (٤) لە مێشکدا چەسپاندن.
(٥) دروستکردنی وێنەیەکی ئەندازەیی لەناو وێنەیەکی تردا بە مەرجێك لە زۆرترین شوێندا کەمەرەکانیان لەیەکتر بدەن (ئەندازە).
inscription (in-skrip′shən), *n.* (١) ناو یا نیشانە لەسەر هەڵکەندن.
(٢) شتی لەسەر هەڵکەنراو (ناو، نیشانە، دروشم، ووتە)؛ شتی نووسراو؛
نووسین ***(The ~ on the monument, the coin, the medal, etc.)***.
(٣) پێشکەش کردنی پەڕتووکێك بە یەکێك لە سەرەتای پەڕتووکەکەدا.
-**inscriptional** *(adj.)*; **inscriptive** *(adj.)*.
inscrutable (in-skrōō′tə-b'l), *adj.* سەری لێ دەرناکرێ (مەسەلە، نووسراو)؛ ناخوێنرێتەوە؛ کەس ناتوانێ تێی بگات (مەسەلە، باس، مرۆڤ، شوێن)؛ لێڵ؛ هەست و نەستی نازانرێ؛ مەبەستی نازانرێ:
(an ~ person, people, look, country, face, etc.)
-**inscrutability** *(n.)*; **inscrutableness** *(n.)*.
insect (in′sekt), *n.* مێروو؛ جانەوەر؛ جڕوجانەوەر؛ مێش و مەگەز.
insectarium (in′sek-târ′i-əm), *n.* (١) مێرووخانە (بۆ لێکۆڵینەوە)؛ جڕوجانەوەرخانە (٢) مێرووی پەروەردەکراو بۆ لێکۆڵینەوە
insectary (in′sek-ter′i), *n.* = **insectarium.**
insecticide (in-sek′tə-sīd′), *n.* مێرووکوژە؛ مێرووکوژ (دەرمان)؛
دەرمانی جانەوەرکوژ؛ دەرمانی مێش و مەگەز لەناوبردن.
insectile (in-sek′til), *adj.* (١) مێروویی؛ هی مێش و مەگەز؛
جانەوەری. (٢) لە مێروو یا جانەوەر پێکهاتوو.
insectivore (in-sek′tə-vôr′, in-sek′tə-vōr′), *n.* گیاندار یا ڕووەکی مێرووخۆر.
insectivorous (in′sek-tiv′ẽr-əs), *adj.* مێرووخۆر؛ جانەوەرخۆر.
insectology (in′sek-tol′ə-ji), *n.* مێروناسی؛ جانەوەرناسی؛
زانستی جڕوجانەوەر.
insecure (in′si-kyoor′), *adj.* (١) مەترسیدار؛ پڕ مەترسی؛
مەترسی لێکراو؛ بێ ئاسایش. (٢) بڕوا بە خۆ نەبوو؛ نائاسوودە؛ ترساو؛
بە ترس: ***(an ~ person, child, etc.)***
(٣) شلۆق؛ پشت پێ نەبەستراو؛ نەچەسپیو
insecurity (in′si-kyoor′ə-ti), *n.* (١) مەترسی
(٢) بڕوا بە خۆ نەبوون؛ ترس؛ ترسان.
(٣) شلۆقی؛ نەچەسپاوی؛ پشت پێ نەبەستران.
inseminate (in-sem′ə-nāt′), *v.t.* سکپڕکردن؛ لێ پەڕین؛ پیتاندن؛
تۆماو تێکردن؛ چاك کردن؛ لێ چاك کردن.
-**insemination** *(n.)*; **inseminator** *(n.)*.
insensible (in-sen′sə-b'l), *adj.* (١) بێ هەست؛ هەست مردوو؛
هەست بە هیچ نەکەر. (٢) بێ هۆش؛ لە هۆش خۆ چوو.
(٣) گوێ نەدەر؛ بێباك؛ بێ دەربەست؛ بێ ئاگا
(٤) ناشرین (کردەوە، ڕەووشت)؛ نابەجێ؛ بێ مانا؛ دڵی خەڵك ڕەنەگر؛
بێ هەست؛ بێ هەستانە: ***(an ~ person, act; ~ behavior)***.
(٥) ئەوەندە کەمە هەستی پێ ناکرێ.
-**insensibility** *(n.)*; **insensibly** *(adv.)*.
insensitive (in-sen′sə-tiv), *adj.* (١) هەست پێ نەکەر؛
هەست نەکەر؛ هەست مردوو: ***(~ to beauty, touch, etc.)***.
(٢) بێ هەست (بەرامبەر بە خەڵك)؛ بێ دەربەست؛ گوێ نەدەر؛
کاری تێ ناکرێ: ***(~ to people's wishes)***.
-**insensitivity** *(n.)*; **insensitiveness** *(n.)*.
insentient (in-sen′shi-ənt, in-sen′shənt), *adj.* بێ گیان؛
بێ هۆش؛ بێ ژین.
inseparable (in-sep′ẽr-ə-b'l), *adj.* لە یەکتر جیا نابنەوە؛
لە یەکتری جیا ناکرێنەوە؛ هەمیشە پێکەوەن: ***(~ friends)***
n.pl. کەسانی هەمیشە بەیەکەوەو لەیەك جیانەبووەوە
insert (in-sûrt′), *v.t.* (١) تێخستن؛ خستنەناو؛ خستنە نێوانەوە.
(to ~ a key in a hole or an advertisment in a newspaper)
(٢) خستنەسەر؛ خستنەناو؛ دانەدەم:
(to ~ a sentence in a paragraph)
n. شتی تێخراو (بەتایبەتی پەڕەیەکی زیادە لەناو ڕۆژنامە یا پەڕتووکێکدا).
insertion (in-sûr′shən), *n.* (١) تێخستن؛ خستنەناو؛ خستنەسەر.
(٢) شتێکی تێخراو (ڕستەی زیادە لەناو بەندا، بڵاونامە لە ڕۆژنامەدا... هتد).
(٣) شێوەو جێی لێکدانی ماسولکە یا ئەندامی لەش.
(٤) تیرە، تیلماسك، یا نەقشێك کە دەدرێتە دەم جل وبەرگ.
inset (in-set′), *v.t.* خستنەناو؛ تێخستن.
n. شتێکی تێخراو یا خراوەسەر (بەتایبەتی وێنە یا نەخشەیەکی بچووك کە دەخرێتەسەر یا ناو وێنە یا نەخشەیەکی گەورەتر).

inshore (in′shôr′, in′shōr′), *adv. & adj.* (١) بەرەو قەراغی دەریا (٢) نزیك قەراغی دەریا؛ لە نزیك قەراغی دەریا دەكرێت

inside (in′sīd′, in′sīd′), *n.* (١) ناوەوە؛ ناو؛ ژوورەوە؛ لە ناوەوە؛ ناوەكەی (٢) دیوی ناوەوە. (٣) ناوەڕاست. (٤) دەروون؛ هەست و نەست.
(٥) (*pl.*) [Colloq.]، ناوسك؛ ڕیخۆڵە؛ هەناو.
(٦) [Slang]، دەنگوباسی نهێنی.

adj. (١) ناوەكی؛ ناوەوە؛ هی ناوەوە. (٢) بۆ ناوەوە گونجاو یا باش.
(٣) لەناومالْدا بەكارهێنراو؛ هی ناومالْ.
(٤) نهێنی؛ تەنها كەسانی نزیك دەیزانن:
(~ information; the ~ story)

adv. (١) لە ناوەوە؛ ناوەكی. (٢) لەناومالْدا.

prep. (١) لە ماوەی؛ بە كەمتر لە (كات). (٢) بۆناو؛ بەرەو.

inside of, [Colloq.], بە كەمتر لە (كات)؛ لە ماوەی
(inside of a week)

inside out, (١) ناوەژوو؛ بە هەڵگەڕاوەیی
(٢) بە وردی؛ زۆرباش؛ هەمووی: *(to know something inside out)*.

on the inside, نزیك لەوانەوە كە شتیان بە دەستە

insider (in′sīd′ēr), *n.* (١) ئەندامی بەدەسەلاتی دەستە یا كۆمەڵەیەك
(٢) كەسێكی نزیك بەوانەی شتیان بە دەستە؛ كەسێكی بە ئاگاو بەدەسەلات لە كۆمەڵە، حیزب، یا فەرمانڕەواییدا؛ كەسێكی خۆیی.

inside track, (١) دیوی ناوەوەی مەیدانی پێشبڕكێ، واتە دیوە كورتترەكە (٢) بارێكی باش، زاڵ، یا خاترگیراو لە ملەملێیەكدا:
(One candidate for the job had the ~ .)

insidious (in-sid′i-əs), *adj.* (١) پیس كردەوە؛ مزۆ؛ فێڵباز؛ نهێنكر (مەجاز)؛ ناپاك: *(an ~ enemy, remark, etc.)*
(٢) هەستی پێ ناكرێ هەتا وردە وردە تەشەنە دەكات؛ نهێنكر (مەجاز):
(an ~ disease)

-insidiously *(adv.)*; insidiousness *(n.)*.

insight (in′sīt′), *n.* (١) ڕێ بەدیی؛ تیژبینی؛ سەرنج تیژی؛ توانای باش بینین و تێگەیشتن
(a man of ~ ; ~ into human character)
(٢) تێگەیشتن لە ئەنجام یا بە بەكارهێنانی ڕێ بەدیی:
(to gain an ~ into a person's mind)

insignia (in-sig′ni-ə), *n.pl.* دروشم، كۆمەڵە، ئەندامێتی، پلەوپایەی كاربەدەستی وەك ئەفسەر و پۆلیس؛ نیشان

insignificance (in′sig-nif′ə-kəns), *n.* ناگرنگی؛ بێ بایەخی؛ هیچ و پووچی؛ بێ نرخی

insignificancy (in′sig-nif′ə-kən-si), *n.* (١) ناگرنگی؛ هیچ و پووچی؛ بێ بایەخی؛ بێ نرخی. (٢) كەسێك یا شتێكی هیچ و پووچ

insignificant (in′sig-nif′ə-kənt), *adj.* (١) هیچ و پووچ؛ ناگرنگ؛ بێ نرخ؛ بێ بایەخ. (٢) بچووك؛ كەم (٣) بێ مانا

insincere (in′sin-sêr′), *adj.* ناپاك؛ نادڵسۆز؛ دووڕوو؛ پشت پێ نەبەستراو

insincerity (in′sin-ser′ə-ti), *n.* ناپاكی؛ نادڵسۆزی؛ دووڕوویی؛ پشت پێ نەبەستران.

insinuate (in-sin′ū-āt), *v.t.* (١) بە خشپەو دانایانە خۆبردنە- پێشەوە و چوونەناو. (٢) بە لاتیل پێ وتن؛ وا گەیاندن؛ لاپلار تێگرتن؛ دەربڕین بە ناڕاستەوخۆ: *(He ~d his doubt of her ability.)*.

insinuating (in-sin′ū-ā′tiŋ), *adj.* (١) گومان پەیداكەر؛ لاپلار؛ ناڕاستەوخۆ (تەحز ووتە) *(~ remarks)*
(٢) خۆ لا شیرینكەر؛ پڕ لە مەرایی و خۆبردنەپێشەوە *(a silky ~ voice)*.

insinuation (in-sin′ū-ā′shən), *n.* (١) توانج هاویشتن؛ لاپلار تێگرتن؛ بە لاتیل پێ وتن. (٢) توانج؛ لاپلار؛ قسەی بە تونكل.
(٣) مەرایی؛ كردەوە یا ووتەی خۆ لێ بردنەپێشەوە

insipid (in-sip′id), *adj.* (١) بێ تام؛ ناخۆش: *(~ food)*.
(٢) (أ) ووشك (دەمەتەقێ، چیرۆك)؛ بێ تام (مەجاز):
(~ conversation; an ~ story)
(ب) ووشك و بێ مێشك و هەست مردوو: *(pretty but ~ young lady)*.

-insipidity *(n.)*.

insipience (in-sip′i-əns), *n.* كەرێتی؛ بێ مێشكی.

insipient (in-sip′i-ənt), *adj.* كەر؛ بێ مێشك.

insist (in-sist′), *v.i. & v.t.* سووربوون لەسەر؛ پێ لێ داگرتن؛ بە زۆر داواكردن؛ ووڕك گرتن: *(He ~s on the rights of minorities.; I ~ that you come.; Don't agree unless he ~s.)*

insistence (in-sis′təns), *n.* سوور بوون لەسەر؛ پێ لێ داگرتن؛ زۆرلێكردن؛ بە زۆر داواكردن؛ ووڕك گرتن.

insistent (in-sis′tənt), *adj.* (١) سوور لەسەر؛ ووڕككر؛ كۆڵنەدەر لە داواكردن. (٢) سەرنج ڕاكێش.

insofar (in′sō-fär′, in-sə-fär′), *adv.* ئەوەندەی كە؛ بەو ڕادەیەی كە: *(Insofar as I can say now, I shall come.)*

insolate (in′sō-lāt′), *v.t.* لەبەر هەتاو هەڵخستن.

insolation (in′sō-lā′shən), *n.* (١) لەبەر هەتاو هەڵخستن.
(٢) چارەكردنی نەخۆشی بە تیشكی خۆر.
(٣) گەرمابردن؛ خۆرانگاز؛ هەتاوگاز.
(٤) (أ) تیشكی ڕۆژی كەوتەسەر زەوی.
(ب) ڕادەی ئەم تیشكە.

insolence (in′sə-ləns), *n.* (١) لووت بەرزی؛ لەخۆبایی بوون؛ فیز؛ تڕزل؛ كەش وفش. (٢) بێ حەیایی؛ بێ شەرمی؛ چاوقایمی.
(٣) كردەوەیەكی لووت بەرزانە یا بێ حەیایانە.

insolent (in′sə-lənt), *adj.* (١) لەخۆبایی؛ لووت بەرز؛ بەفیز؛ تڕزل.
(٢) بێ حەیا؛ بێ شەرم؛ چاوقایم.

insoluble (in-sol′yoo-b'l), *adj.* (١) بێ چارە؛ چارەسەری نییە؛ چارەسەر ناكرێ. (٢) ناتوێتەوە.

-insolubility *(n.)*.

insolvable (in-sol′və-b'l), *adj.* بێ چارە؛ چارەسەری نییە؛ چارە ناكرێ.

insolvency (in-sol′vən-si), *n.* نابووتی؛ مایەپووتی؛ قەرز بۆ نەدرانەوە.

insolvent (in-sol′vənt), *adj.* (١) نابووت؛ مایەپووت.
(٢) بەشی قەرزدانەوە ناكات (میرات).
(٣) تایبەتی بە مایەپووتی یا مایەپووتان.

n. كەسێكی مایەپووت.

insomnia (in-som′ni-ə), *n.* خەوزڕان؛ خەو لێ نەكەوتن.

-insomnious *(adj.)*.

insomniac (in-som′ni-ak′), *n.* كەسێك كە تووشی خەوزڕان بووبێ و خەوی لێ نەكەوێ.

insomuch (in′sō-much′, in′sə-much′), *adv.* (١) بەڕادەیەك؛ بە ڕادەیەك كە. (٢) (~ as)، لەبەرئەوەی؛ چونكە.

inspect (in-spekt′), *v.t.* (١) پشكنین؛ بە ووردی سەیركردن (بۆ كەم وكووڕی)؛ گەڕان؛ لێ ووردبوونەوە:
(to ~ a house, a car, a suitcase, someone's work, etc.)
(٢) بەسەركردنەوە: *(to ~ troops)*.

inspection (in-spek′shən), *n.* (١) پشكنین؛ بە ووردی گەڕان یا سەیركردن (بۆ كەم وكووڕی). (٢) بەسەركردنەوە (لەشكر).

inspector (in-spek′tēr), *n.* (١) پشكنیار؛ پشكنەر.
(٢) ئەفسەری بەرزی پۆلیس

-inspectorship *(n.)*.

inspiration (in′spə-rā′shən), *n.* (١) هەناسە هەڵكێشان؛ هەناسە وەرگرتن. (٢) سرووش پێدان؛ سرووش؛ وەحی.
(٣) هاندان؛ بزواندن؛ بزوێنەر؛ مێشك بزوێنەر؛ پێشنیاز؛ پێ وتن

-inspirational *(adj.).*

inspire (in-spīr′), *v.t.* (١) (أ) فووتێکردن؛ فووپیاکردن.
(ب) ژیاندنەوە یا گیان پێدان بە فووپیاکردن.
(٢) هەناسە هەڵکێشان؛ هەناسە وەرگرتن.
(٣) کارتێکردن؛ بزواندن؛ خستنە جموجووڵ؛ هاندان
(٤) سرووش پێدران لە خوداوە: *(God ~d the Bible.)*.
(٥) لێ بوونەوە؛ بوون بە هۆ؛ ئەنجام دران *(Kindness ~s love.)*.
(٦) تێدا درووستکردن یا پەیداکردن: *(It ~d fear in their hearts.)*.
v.i. (١) هەناسە هەڵکێشان؛ هەناسە وەرگرتن.
(٢) هاندان؛ بزواندن؛ خستنە جموجووڵ.

inspirit (in-spir′it), *v.t.* ژیاندنەوە؛ بووژاندنەوە؛ جۆشدان؛ دڵخۆش کردن

instability (in′stə-bil′ə-ti), *n.* ناناسوودەیی؛ بێ ئاسوودەیی؛ پشێوی؛ شڵەژاوی؛ دانەمرکاوی؛ نەچەسپیوی؛ شلۆقی؛ شل‌وشۆقی:
(~ in a country, a family, a person, etc.)

instable (in-stā′b'l), *adj.* = unstable.

install (in-stôl′), *v.t.* (١) دانان بە فەرمانڕەوا یا کاربەدەستێکی گەورە بە ئاهەنگەوە:
(to ~ a president, a governor, a government, etc.; to ~ in office)
(٢) جێی خۆ خۆش کردن؛ جێی خۆ کردنەوەو تیا دانیشتن.
(٣) تیا دانان (تەلەفۆن، تەلەکتریك، بەلوعە... هتد).
(to ~ a telephone, a heating or lighting system in a house)

installation (in′stə-lā′shən), *n.* (١) دانان یا دانران بە فەرمانڕەوا؛ دامەزراندن؛ چەسپاندن (٢) مەکینەو کەرەسەی دانراو یا دامەزراو:
(a heating, lighting, or telephone ~)
(٣) بنکەی سوپا؛ ئۆردوگا: *(military ~s)*.

installment, instalment (in-stôl′mənt), *n.* (١) قیست؛ قیستی مانگانە (٢) ئەڵقەی چیرۆکێکی زنجیرەیی (کە بە چەند جارێك دەردەچێ) *(The story was published in ~s.)*.

installment, instalment (in-stôl′mənt), *n.* installation.

instance (in′stəns), *n.* (١) داوا؛ تکا؛ داواکردن. (٢) وێنە؛ نموونە.
(٣) جار؛ کەڕەت *(in the first ~)*.
(٤) [Obs.]؛ هۆ؛ پاڵنەر
(٥) داوا؛ دادگا.
v.t. (١) پیشاندان؛ دەرخستن؛ دەرکەوتن. (٢) نموونە هێنانەوە؛ نموونە دان.
for instance, بۆ نموونە؛ بۆ وێنە

instant (in′stənt), *adj.* (١) پەلە؛ دەبێ دەستبەجێ بکرێ؛ ناخرێتە پشت گوێ (٢) هی ئەم مانگە:
(in reply to your letter of the 19th ~)
(٣) خەریکە ڕوودەدات؛ لە ڕوودانادایە.
(٤) کوتوپڕ؛ دەستبەجێ؛ خێرا.
(to feel ~ relief after taking a dose of medicine)
(٥) کوتوپڕ ئامادە دەکرێ (وەك قاوەی ووشکی ئامادەکراو کە تەنها ئاوی دەکرێ بەسەراو دەخورێتەوە)؛ یەکسەری؛ هەناسەیەکی پێ دەچێ:
(~ coffee)
n. (١) خولەك؛ چرکە؛ هەناسە (کات): *(I will be back in an ~ .)*.
(٢) کاتێکی تایبەتی
on the instant, خێرا؛ یەکسەر؛ کوتوپڕ
the instant, هەر کە؛ کوتوپڕ کە؛ یەکسەر کە:
(I will let you know the instant he arrives.)

instantaneous (in′stən-tā′ni-əs), *adj.* (١) یەك چرکەیی؛ یەك هەناسەیی؛ لە یەك هەناسەدا دەبێ یا ڕوودەدات
(٢) کوتوپڕی؛ یەکسەری؛ دەموودەستی؛ خێرا: *(an ~ reply)*.

-instantaneously *(adv.).*

instanter (in-stan′tẽr), *adv.* کوتوپڕ؛ یەکسەر؛ دەموودەست.

instantly (in′stənt-li), *adv.* (١) بەپەلە.
(٢) دەستبەجێ؛ زوو بە زوو؛ کوتوپڕ؛ یەکسەر؛ دەموودەست؛ خێرا:
(I went there ~ to help.)

instead (in-sted′), *adv.* لەباتی؛ لەجیاتی؛ لەبری؛ لەبریتی:
(Since we had no honey, we used sugar ~ . ; I asked for an orange, but she gave me an apple ~ .)
instead of, لەباتی؛ لەبریتی؛ لەبری؛ لەجیاتی؛ لەجێی:
(I will go instead of you.)

instep (in′step′), *n.* (١) شانەی پێ
(٢) ئەو بەشەی گۆرەوی یا پێڵاو کە شانەی پێ دادەپۆشێ.
(٣) دیوی پێشەوەی لاقی ئەسپ لەنێوان پاشوو قولەقاچدا.

instigate (in′stə-gāt′), *v.t.* هاندان؛ پاڵ پێوەنان؛ جۆشدان؛ نانەوە (شەڕ)؛ فیتدان؛ ڕێ بۆ خۆش کردن:
(to ~ a rebellion, a quarrel, etc.; to ~ workers to go out on a strike)

-instigation *(n.)*; instigator *(n.).*
at the instigation of, بە هاندانی (فلان کەس یا لا)؛ بەفیتی

instill, instil (in-stil′), *v.t.* (١) تێکردن دڵۆپ دڵۆپ
(٢) (~ in; ~ into)، خستنە مێشکەوە بەرەبەرە؛ لە مێشکدا چەسپاندن یا ناشتن.

-instillation *(n.)*; instillment *(n.).*

instinct (in′stiŋkt), *n.* (١) زگماك؛ هەست و هۆشی زگماکی یا سرووشتی: *(Suckling is an ~ in mammals.)*.
(٢) بەهرە؛ توانای زگماکی؛ سەلیقە:
(to have an ~ for music; She has an ~ for doing the right thing.)
adj. پڕ لە: *(~ with emotions)*.

instinctive (in-stiŋk′tiv), *adj.* زگماکی؛ خۆیی؛ لە خۆوە
(an ~ reaction)

-instinctively *(adv.).*

instinctual (in-stiŋk′choo-əl), *adj.* زگماکی؛ خۆیی.

institute (in′stə-to͞ot′, in′stə-tūt′), *v.t.* (١) دامەزراندن؛ دانان؛ هێنانەکایەوە: *(to ~ a custom or rule)*.
(٢) دەستپێکردن؛ کردن *(to ~ an investigation, changes, etc.)*.
(٣) دامەزراندن یا دانان لەسەر کار؛ دانان بە کاربەدەستی گەورە
n. (١) (أ) پەیڕەو؛ ڕێباز؛ بنەما؛ یاسا؛ دەزگا.
(ب) کورتەی ئەم پەیڕەو یا یاسایانە. (٢) (أ) دانشگا؛ ئامۆژگا.
(ب) خانووی دانشگایەك. (ج) دانشگای پیشەسازی
(د) دانشگایەکی بەرزی لێکۆڵینەوەو خوێندن.
(ه) بەرنامەیەکی کورتی تایبەتی خوێندن.

institution (in′stə-to͞o′shən, in′stə-tū′shən), *n.* (١) دانان؛ دامەزراندن؛ هێنانەکایەوە؛ دەستپێکردن. (٢) نەریت؛ خوونەریتی کۆمەڵایەتی؛ پەیوەندی‌و داموو دەزگای کۆمەڵایەتی:
(Marrige as an ~ is under attack.)
(٣) (أ) ئامۆژگا؛ دانشگا: *(~s of higher learning)*
(ب) دەزگا (دانشگا، قوتابخانە، مزگەوت، کڵێسە، بەندیخانە، شێتخانە، خەستەخانە... هتد)
(٤) شوێن یا خانووی ئەم جۆرە دەزگایە
(٥) شێتخانە؛ بەندیخانە
(٦) [Colloq.]، کەسێك یا شتێك کە بووبێ بە بەشێکی هەمیشە لە ئارادای ژیانی کۆمەڵایەتی: *(He is an ~ .)*
(٧) کۆمەڵە یاساو پەیڕەوێك

-institutional *(adj.).*

institutionalism (in′stə-tū′shən-'l-iz'm), *n.* (١) بڕوا پێ بوون‌و لایەنگیرکردنی دەزگاکانی کۆمەڵ بەتایبەتی ئاین. (٢) بەخێوکردن‌و

ئاگا لێ بوونی بێ کەسان و هەژاران لەلایەن دەزگا کۆمەڵایەتییەکانەوە.

institutionalize (in´stə-tū′shən-'l-īz´), *v.t.* (١) کردن بە دەزگایەکی چەسپیو لە کۆمەڵدا. (٢) خستنە شێتخانە یا بەندیخانەوە.

instruct (in-strukt′), *v.t.* (١) فێرکردن؛ وانە وتنەوە؛ پەروەردەکردن لە قوتابخانەدا (٢) ئامۆژگاری کردن؛ بۆ ڕوون کردنەوە؛ پێ ڕاگەیاندن؛ ڕابەری کردن: *(The judge ~s the jury.)*. (٣) فەرمان پێدان؛ پێ وتن: *(The officer ~ed his soldiers to shoot.)*

instruction (in-struk′shən), *n.* (١) فێرکردن؛ پەروەردەکردن (قوتابخانە)؛ وانە وتنەوە (٢) زانیاری؛ زانست (٣) ... فەرمان؛ ئامۆژگاری؛ ڕابەری؛ ڕێنمایی

-instructional *(adj.)*.

instructive (in-struk′tiv), *adj.* فێرکەر؛ بەکەڵک (پەند)؛ چاوکەرەوە: *(an ~ lesson, experience, book, trip, etc.)*

instructor (in-struk′tẽr), *n.* مامۆستا؛ وانەبێژ؛ فێرکار؛ مامۆستای پلە نزمی کۆلێج یا زانکۆ

instructorship (in-struk′tẽr-ship´), *n.* پلەی مامۆستایەتی؛ مامۆستایی؛ کاری مامۆستایەتی

instrument (in′stroo-mənt), *n.* (١) هۆ؛ مرۆڤ، شت؛ دەسکەلا؛ پێکار *(to be the ~ of a person's death)*. (٢) ئامێر (بەتایبەتی هی زانیاری یا وردەکاری)؛ پێکار (٣) ئامێری مۆسیقی *(a musical ~)*. (٤) بڕوانامەیەکی یاسایی (کۆمپیالە، سەنەد، قۆنتەرات، تاپۆ).

v.t. (١) نووسین یا ئامادەکردنی بڕوانامەیەکی یاسایی. (٢) ڕێکخستن و گونجاندنی ئاواز و ئامێری مۆسیقی.

instrumental (in´stroo-men′t'l), *adj.* (١) بەکەڵک؛ گرنگ؛ بەکار؛ ئەنجامدەر؛ یارمەتیدەر: *(to be ~ in finding work for a friend)*. (٢) (أ) ئامێری (مۆسیقا)؛ بە ئامێر لێدەدرێ یا دەژەنرێ: *(~ music)*. (ب) بۆ ئەوە نووسراوە یا دانراوە کە بە ئامێر لێ بدرێت (مۆسیقا).

instrumentalism (in´stroo-men′t'l-iz'm), *n.* تیۆرییەکە کە دەڵێت بیروباوەڕ تەنها هۆیەکە بۆ کردنی شتێک وە نرخی بیروباوەڕ بە سەرکەوتنی کردارەکەوە بەندە.

instrumentalist (in´stroo-men′t'l-ist), *n.* (١) موسیقاژەن؛ مۆسیقلێدەر (٢) لایەنگری تیۆری " instrumentalism ".

instrumentality (in´stroo-men-tal′ə-ti), *n.* (١) کەڵک بوون؛ کاریگەری؛ بە ئەنجام گەیەنەری (٢) هۆ

instrumentation (in´stroo-men-tā′shən), *n.* (١) ئامێر بەکارهێنان لە کارێکدا. (٢) ڕێکخستن و گونجاندنی ئاواز لەگەڵ ئامێری مۆسیقادا؛ ئاوازگەری (٣) لێکۆڵینەوە و پێشخستن و دروستکردنی ئامێری ڕانیاری

instrument flying, فڕینی فڕۆکە بە ئامێر

instrument panel, دەشبوول؛ دۆلاب یا تەختەی پارچەی لێخوڕین (فڕۆکە، ئوتومبیل)

insubordinate (in´sə-bôr′d'n-it), *v.t.* لێ هەڵگەڕانەوە؛ بەقسەنەکردن؛ یاخی بوون؛ بە گوێ نەکردن

insubordination (in´sə-bôr′d'n-ā′shən), *n.* لێ هەڵگەڕانەوە؛ بەقسەنەکردن؛ یاخی بوون؛ بە گوێ نەکردن؛ قسە پێ وتنەوە

insubstantial (in´səb-stan′shəl), *adj.* (١) خەیاڵی؛ بوونی نییە (٢) ناپتەو؛ لاواز؛ بێ هێز؛ شلۆق؛ هیچ؛ کەم.

insufferable (in-suf′ẽr-ə-b'l), *adj.* لەگەڵی دەرنابرێ؛ لەگەڵی هەڵناکرێ؛ لە ووزە بەدەر *(~ insults; an ~ person)*.

insufficiency (in´sə-fish′ən-si), *n.* (١) بەش نەکردن؛ کەمی؛ کەموکووڕی (٢) شتێکی کەم یا بەش نەکردوو

insufficient (in´sə-fish′ənt), *adj.* کەم؛ ناتەواو؛ بەش ناکات؛ بەس نییە؛ کەموکووڕ

-insufficiently *(adv.)*.

insular (in′sə-lẽr, in′syoo-lẽr), *adj.* (١) دوورگەیی (٢) لە دوورگە ژیاو؛ دوورگە نیشتەنی. (٣) جیا (وەك دوورگە)؛ دابڕاو؛ دوور؛ پچڕاو؛ گۆشەگر. (٤) بیروەنێشك تەسك. (٥) تایبەتی بە شانە و تێشووی پەڕ؛ لا تەریك، یا جیا.

-insularity *(n.)*.

insulate (in′sə-lāt´, in′syoo-lāt´), *v.t.* (١) جیاکردنەوە؛ دابڕین؛ دابڕکردن؛ لێ پچڕاندن. (٢) جیاکردنەوە و پاراستن؛ دەورگرتن یا داپۆشین بە ماددەیەکی ئەلەکتریك، گەرما، سەرما، یا دەنگ نەگەیێن.

insulation (in´sə-lā′shən, in´syoo-lā′shən), *n.* (١) پاراستن؛ جیاکردنەوە و پاراستن؛ دەورگرتن و پاراستن بە ماددەیەکی ئەلەکتریك، گەرما، سەرما، یا دەنگ نەگەیێن؛ بابڕکردن؛ هەوابڕی (٢) ماددەی نەگەیەنەر، جیاکەر، یا لادەر.

insulator (in′sə-lā´tẽr, in′syoo-lā´tẽr), *n.* نەگەیێنی؛ نەگەیەنەری ئەلەکتریکی.

insulin (in′sə-lin, in′syoo-lin), *n.* ئەنسولین: دەرمانی نەخۆشی شەکرە.

insult (in′sult), *n.* ڕووشکاندن (بە وتە یا کردەوە)؛ قسەی سووك؛ سووکی.

v.t. (١) ڕووشکاندن (بە کردەوە یا بە قسە)؛ شکاندن؛ قسەی سووك پێ وتن؛ سووك کردن. (٢) [Obs.]، هێرش بردنە سەر؛ پەلاماردان.

v.i. [Archaic]. بە لووت بەرزی و لەخۆباییتی ڕەفتار نواندن.

insuperable (in-sū′pẽr-ə-b'l), *adj.* زاڵبوونی بەسەردا بۆ نییە؛ ناشکێنرێ؛ کۆڵی پێ نادرێ: *(~ barriers, difficulties, etc.)*

insupportable (in´sə-pôr′tə-b'l), *adj.* (١) لەگەڵی هەڵناکرێ؛ لە ووزە بەدەر. (٢) ناڕەوا؛ بێ بناغە؛ بێ پاڵپشت: *(an ~ claim)*

insuppressible (in´sə-pres′ə-b'l), *adj.* ناشارێتەوە؛ دابین ناکرێ؛ دانامرکێتەوە؛ ڕێی لێ ناگیرێ؛ دەمکوت ناکرێ.

insurable (in-shoor′ə-b'l), *adj.* بیمە دەکرێت.

insurance (in-shoor′əns), *n.* (١) بیمە؛ پاراستن (٢) نرخی بیمەکردن؛ ئەو پارەیەی دەدرێ بە بیمە. (٣) ڕادەی بیمەکردنی ژیان، شتوومەك، خانوو... هتد. (٤) بیمەکاری؛ پیشەوکاروباری بیمەکاری.

insure (in-shoor′), *v.t.* (١) دڵنیابوون؛ پشت ئەستوور بوون؛ دووپاتکردنەوە: *(Please ~ the accuracy of your reports.)* (٢) مسۆگەرکردن؛ گەرەنتی کردن: *(Your degree will ~ you a job.)*. (٣) پاراستن: *(Care ~s one against error.)*. (٤) بیمەکردن: *(to ~ a car, a house, etc.)*.

v.i. بیمەکردن؛ بیمە پێدان یا بۆ کردن

insured (in-shoor′d), *n.* بیمەکراو: کەسێك کە ژیانی یا سەرمایەو شتوومەکی بیمە دەکات.

insurer (in-shoor′ẽr), *n.* بیمەکەر: کۆمپانیایەك یا کەسێك کە ژیان یا سەرمایەو شتوومەکی خەڵك بیمە دەکات.

insurgence (in-sũr′jəns), *n.* شۆڕش؛ ڕاپەڕین؛ یاخی بوون.

insurgency (in-sũr′jən-si), *n.* = insurgence.

insurgent (in-sũr′jənt), *adj.* شۆڕشگێڕ؛ یاخی بوو؛ یاخی.

n. کەسێکی شۆڕشگێڕ؛ کەسێکی یاخی؛ یاخی.

insurmountable (in´sẽr-moun′tə-b'l), *adj.* زاڵبوونی بەسەردا بۆ نییە؛ ناشکێنرێ: *(~ difficulties)*.

-insurmountability *(n.)*.

insurrection (in´sə-rek′shə), *n.* یاخی بوون؛ شۆڕش؛ ڕاپەڕین.

-insurrectionary *(adj. & n.)*; insurrectionist *(n.)*.

insusceptible (in´sə-sep′tə-b'l), *adj.* (١) کاری تێ ناکرێ: *(~ to flattery)*

(٢) نووش نابێ، نەخۆشی) *(~ to disease)*

intact (in-takt′), *adj.* دەست لێوە نەدراو؛ نەگۆڕاو؛ ساغ؛ هیچی لێ کەم نەکراوەتەوە؛ سەرمۆر؛ بێ گەرد: *(to live on the interest and keep one's capital ~ ; to find or leave something ~)*

intaglio (in-tal′yō, in-täl′yō), *n.* (١) بەنەقش و نیگاری هەڵکەندراو لەناو یا لە ژێر ڕووی شتێکدا.
(٢) بەردێکی بەنرخی نەقش لەسەر هەڵکەنراو (لە ژێر ڕوویەکەوە).
(٣) نەقشی وەها هەڵکەندن.
v.t. نەقش هەڵکەندن لەناو یا لە ژێر ڕووی شتێکدا.

intake (in′tāk′), *n.* (١) وەرگرتن؛ هێنانە ژوورەوە
(٢) ئەوەندەی وەردەگیرێ، دێتە ژوورێ، یا پیا دەڕوات:
(A small pipe has little ~ .)
(٣) دەم، بۆری، خەنەق؛ کون: *(The sewer ~ was too small.)*
(٤) تەسکبوونەوە؛ بچووک بوونەوە
(٥) (ا) وورەی وەرگیراو یا پێدراو (مەکینە)؛ سووتەمەنی.
(ب) خواردەمەنی خوراو.

intangible (in-tan′jə-b′l), *adj.* بە دەست ناگیرێ؛ بەردەست ناکەوێ؛ هەستی پێ ناکرێ؛ کەم؛ لێڵ؛ ناچێتە مێشکەوە؛ تێگەیشتنی گرانە: *(an ~ amount, idea, reward, etc.)* .
-intangibility *(n.)*.

integer (in′tə-jēr), *n.* (١) شتێکی تەواو، هەموو، یا گشت.
(٢) ژمارەیەکی تەواو، واتە کەرت نەبێ (بیرکاری).

integral (in′tə-grəl), *adj.* (١) پێویست؛ تەواوکەر؛ لێ جیا نەکراوە؛ تایبەتی بە بەشێك کە جیا نەکرێتەوە: *(an ~ part)* .
(٢) تەواو، گشت، هەموو (٣) تایبەتی بە ژمارەی تەواو (بیرکاری).
n. (١) شتێکی تەواو، هەموو، یا گشت (٢) تەواوکاری (بیرکاری).

integrant (in′tə-grənt), *n.* بەشێکی لێ جیا نەبووەوە.

integrate (in′tə-grāt′), *v.t.* (١) تەواوکردن، گشتکردن.
(٢) کردن بەیەك، یەك پێگرتن؛ هێنانەناو؛ کردن بە بەشێك لە:
(to ~ a group into the society)
(٣) سەرجەم کردن یا پیشاندان.
(٤) جیاوازی لابردن؛ جیاوازی نەکردن؛ دەرگاکردنەوە بۆ هەموو نەتەوەیەك:
(to ~ the schools)
(٥) تەواوکردن (بیرکاری).
v.i. بوون بەیەك؛ یەکگرتن

integration (in′tə-grā′shən), *n.* (١) یەکگرتن؛ یەك پێگرتن؛ یەکخستن (٢) جیاوازی لابردن؛ جیاوازی نەهێشتن و دەرگاکردنەوە بۆ هەموو ڕەگەزێك *(school ~ in southern United States)* .
(٣) تەواوکاری (بیرکاری).
(٤) یەکخستن و گشتکردنی کەسێك (دەروونناسی).

integrator (in′tə-grā′tēr), *n.* (١) یەکخەر؛ یەك پێگر
(٢) ئامێری ژماردنی تەواوکاری (بیرکاری).

integrity (in-teg′rə-ti), *n.* (١) هەموویی؛ گشتی؛ گشت.
(٢) ساغی، باشی؛ بێگەردی؛ پارچە پارچە نەکراوی.
(٣) ڕاستگۆیی؛ ڕاستی؛ سەرڕاستی؛ ڕاستی و درووستی؛ ناموس؛ چاك ڕەووستی *(He is a man of ~ .)*

integument (in-teg′yoo-mənt), *n.* پێست؛ توێکڵ؛ توێك؛ قاوغ؛ پێستە

intellect (in′tə-lekt′, in′t′l-ekt′), *n.* (١) مێشك؛ توانای بیرکردنەوە و تێگەیشتن و لێکۆڵینەوە. (٢) زیرەکی؛ زرنگی؛ مێشك باشی؛ لێهاتوویی؛ دانایی؛ توانای بەرز: *(a man of ~)* .
(٣) (ا) مێشکێکی باش (ب) کەسێکی زیرەك
(ج) مێشکە باشەکان؛ مرۆڤە زیرەکەکان

intellection (in′tə-lek′shən), *n.* (١) بیرکردنەوە (٢) بیر

intellectual (in′tə-lek′choo-əl), *adj.* (١) مێشکی؛ هی مێشك؛ تایبەتی بە مێشك؛ هی ڕۆشنبیری: *(~ activities)* .
(٢) پێویست بە بیرکردنەوە کەر؛ بیرکەرەوە؛ مێشك بەکارهێن.
(٣) زیرەك؛ ڕۆشنبیر؛ ڕووناکبیر.
n. ڕۆشنبیر؛ ڕووناکبیر؛ کەسێکی ڕۆشنبیر.
-intellectually *(adv.)*.

intellectualism (in′tə-lek′choo-əl-iz′m), *n.* (١) ڕۆشنبیری؛ ڕۆشنبیرێتی؛ ڕووناکبیرێتی. (٢) ئەو فەلسەفەیەیە کە دەڵێت: سەرچاوەی هەموو زانینێك مێشك و بیرکردنەوەیە نەك هەست.

intellectualist (in′tə-lek′choo-əl-ist), *n.* کەسێك کە لە ڕادە بەدەر خەریکی کاروباری مێشکییە.

intellectualize (in′tə-lek′choo-əl-iz′), *v.t.* بۆچوون و لێکۆڵینەوە و چارەسەرکردنی شت لە ڕێی مێشك و بیرکردنەوەوە نەك لە ڕێی هەستەوە.

intelligence (in-tel′ə-jəns), *n.* (١) مێشك؛ توانای بیرکردنەوە و تێگەیشتن. (٢) زیرەکی؛ مێشك باشی؛ بە توانایی.
(٣) (ا) [Rare] کەسێکی زیرەك؛ بوونەوەرێکی بە مێشك.
(ب) [-I]، فریشتە. (٤) دەنگوباس؛ سووسە.
(٥) سووسەکردن؛ جاسووسی کردن (بەتایبەتی لە کاروباری سوپا و پۆلیسدا؛
(٦) دەزگای سووسەکردن؛ دەزگای جاسووسی؛ سەرجەمی جاسووسان

intelligence department (or **bureau**), بەڕێوەبەرێتی سووسەکردن؛ فەرمانگەی سووسە.

intelligent quotient, زیرەکی پێو؛ ژێری پێو؛ پلەی زیرەکی یا ژیری. (بە کورتی: I.Q.) *(to have a high (or low) I.Q.)* .

intelligent test, تاقیکردنەوەی زیرەکی.

intelligent (in-tel′ə-jənt), *adj.* (١) مێشکدار.
(٢) زیرەك؛ زانا؛ دانا؛ بەمێشك: *(an ~ person)* .
(٣) زیرەکانە؛ زانایانە: *(an ~ answer, approach, etc.)* .
(٤) بەئاگا؛ ئاگادار؛ تێگەیشتوو.

intelligentsia (in-te′ə-jent′si-ə), *n.* چینی ڕۆشنبیرانی کۆمەڵ؛ ڕۆشنبیران.

intelligible (in-tel′i-jə-b′l), *adj.* (١) تێگەیشتراو؛ دیار؛ ڕوون
(٢) تێگەیشتراو تەنها بە مێشك (فەلسەفە)؛ مێشکی؛ تەنها لە مێشکدایە
-intelligibility *(n.)*; intelligibly *(adv.)*.

intemperance (in-tem′pēr-əns), *n.* (١) زیادەڕۆیی (بەتایبەتی لە جڵەوی ئارەزوو شل کردندا)؛ لە ئەندازە بەدەری؛ خۆ بۆ نەگیران؛ تووڕەیی
(٢) مەی زۆر خواردنەوە.

intemperate (in-tem′pēr-it), *adj.* (١) جڵەو بۆ ئارەزوو شلکەر؛ زیادەڕۆ؛ بەر بۆ خۆ بەرەڵاکەر (٢) تووڕە؛ تووڕەوتڕۆ؛ تەنگەجیکڵانە.
(٣) توندوتیژ؛ قایم: *(an ~ wind)* .
(٤) مەی زۆر خۆرەوە.

intend (in-tend′), *v.t.* (١) نیازبوون؛ بەتەمابوون؛ ویستن؛ لەسەر سووربوون؛ مەبەست بوون. (٢) بۆ مەبەستێك کران یا ئامادەکردن؛ بەو نیازە کران: *(The cake was ~ed for the party.)* .
(٣) مانا وابوون؛ نیشانەبوون
(٤) [Archaic]، ئاراستەکردن.
v.i. نیازبوون؛ بەتەمابوون.

intended (in-ten′did), *adj.* (١) دەستەنقەست؛ بە دەستەنقەست کراو.
(٢) هی دواڕۆژ؛ بەتەمابوو (ژنهێنان): *(an ~ wife)* .
n. [Colloq.]. دەزگیران؛ ژن یا مێردی دواڕۆژ؛ هاوسەری دواڕۆژ.

intense (in-tens′), *adj.* (١) توندوتیژ؛ تیژ؛ زۆر؛ بەهێز؛ زیادەڕۆ: *(~ light, heat, pain, etc.)*
(٢) ماندووکەر؛ توندوتیژ ؛ تیژ؛ بەدڵ؛ بەتین: *(~ thought)* .
(٣) بەهەست؛ هەست تیژ؛ هەست توندوتیژ؛ زووهەڵچوو؛ بەجۆش *(an ~ person)*
(٤) زۆر؛ ئێجگار زۆر؛ بەتین: *(~ activity)* .

(٥) تاریك وێنه.

-intensely *(adv.)*; intenseness *(n.).*

intensify (in-ten′sə-fī´), *v.t.* (١) توندوتیژ کردن؛ قایم کردن؛ بەتین کردن؛ بەهێز کردن؛ زۆرکردن؛ پێ لێ هەڵبڕین؛ قووڵ کردن:
(to ~ our efforts)

(٢) تۆخ یا تاریك کردنی جام (وێنەگرتن)

v.i. توندوتیژ بوون؛ بەهێزبوون.

-intensification *(n.)*; intensifier *(n.).*

intension (in-ten′shən), ***n.*** (١) سووربوون لەسەر؛ نیاز؛ مەبەست.
(٢) توندوتیژی؛ توندوتیژ کردن؛ زیادەڕۆیی.
(٣) مانای زیاد لە مانای بنچینەیی ووشەیەك

intensity (in-ten′sə-ti), ***n.*** (١) توندوتیژی؛ قووڵی (هەست)؛ جۆش؛ تین؛ قایمی؛ توندی (٢) زیادەڕۆیی؛ لە ئەندازە بەدەری؛ زۆری.
(٣) تاریکی وێنەیەك. (٤) زەبر یا توندوتیژی (فیزیا).

intensive (in-ten′siv), ***adj.*** (١) توندوتیژکەر؛ زۆرکەر؛ قووڵکەر
(٢) توندوتیژ؛ قووڵ (٣) بەرهەم زیادکەر (کشتوکاڵ)؛ تایبەتی بە بەرهەم زیادکردن (٤) بەهێزکەر (ڕێزمان)؛ دووپاتکەرەوە (ووشە):
("Awfully" and " terribly" are used as ~ words. e.g. a terribly hot day; an awfully difficult book.)

n. (١) شتێکی توندوتیژکەر یا بەهێزکەر.
(٢) ووشەی بەهێزکەر (ڕێزمان) (ژمارە چوار ببینە)

intent (in-tent′), ***adj.*** (١) تیژ: ***(an ~ look)*** .
(٢) خەریکە پێوەی: ***(He was ~ on his studies.)*** .
(٣) سوور لەسەر: ***(He was ~ on going.)*** .

n. (١) نیاز؛ مەبەست ***(with ~ to kill)*** .
(٢) (أ) لە مێژ؛ هیوا. (ب) [Obs.]. مانا؛ واتا

to (or for) all intents and purposes, هەرجۆنێك سەیری بکەیت یا بیگری؛ لە هەموو ڕوویەکەوە یا بارێکەوە؛ لە ڕاستیدا.

intention (in-ten′shən), ***n.*** (١) نیاز؛ مەبەست؛ بەتەما بوون.
(٢) (أ) لە مێژ؛ هیوا: ***(what is your ~ ?)***
(ب) (*pl.*) نیازی ژنهێنان و شووکردن
(٣) [Archaic]. مانا؛ واتا. (٤) شێوەی بۆچوون یا تێگەیشتن (ژیریێژی).
(٥) برین ساڕێژبوون.

intentional (in-ten′shən-'l), ***adj.*** دەسەنقەست

intentionally (in-ten′shə-'l-i), *adv.* بە دەسەنقەست

inter (in-tūr′), *v.t.* ناشتن؛ مر-وو

inter- (in′tẽr), پێشگرێکە بەمانای: (١) لەنێوان؛ لەناو؛ لە ناوەند؛ نێو:
(international)
(٢) بێکەوە؛ لەسەر یەکتر (کارتێکردن)؛ دوولایی: ***(interact)*** .

interact (in´tẽr-akt′), *v.i.* کار لەیەك کردن؛ کارلێکردن؛ تێکەڵاوبوون

interaction (in´tẽr-ak′shən), ***n.*** کار لەیەك کردن؛ کار لەیەکتر کردن؛ تێکەڵاوبوون؛ تێکەڵاوی.

interbreed (in´tẽr-brēd′), *v.t.* زاووزێ پێ کردن یا لەیەك- چاك کردنی هەمەچەشنەی گیاندارو ڕووەك.

v.i. زاووزێ کردن یا لەیەك چاك بوونی هەمەچەشنەی گیاندارو ڕووەك

intercede (in´tẽr-sēd′), *v.i.* (١) تکا بۆ کردن؛ بۆ تێکەوتن
(His colleagues ~d with the dean on his behalf.)
(٢) ناوبژی کردن؛ چوونە نێوانەوە

intercellular (in´tẽr-sel′yoo-lẽr), ***adj.*** نێوشانە؛ لەنێوشانەدا

intercept (in´tẽr-sept′), *v.t.* (١) بەرەوبڕی دانەوە؛ ڕێ پێ گرتن؛ بەرەنگاربوون؛ وەستاندن؛ بەرپەرچدانەوە؛ گرتن
(to ~ the enemy, the thief, letters, messages, etc.)
(٢) ڕاگیرکردن. نیشانەکردن، یا دەورەدان لەنێوان دوو خاڵ، هێڵ یا ڕوودا (بیرکاری)

n. هێڵ یا ڕووی دەورەدراو (بیرکاری)

intercepter (in´tẽr-sep′tẽr), ***n.*** = **interceptor.**

interception (in´tẽr-sep′shən), ***n.*** بەرەوبڕی دانەوە؛ ڕێ پێ گرتن؛ بەرەنگاربوون و وەستاندن.

interceptor (in´tẽr-sep′tẽr), ***n.*** (١) بەرەوبڕی دەرەوە؛ وەستێنەر.
(٢) فڕۆکەیەکی جەنگی خێرایە بۆ بەرەوبڕی دانەوەو وەستاندنی فڕۆکەی دوژمن

intercession (in´tẽr-sesh′ən), ***n.*** تکا بۆ کردن؛ بۆ تێکەوتن؛ ناوبژی کردن؛ چوونە نێوانەوە.

-intercessional ***(adj.)***; intercessor ***(n.).***

interchange (in´tẽr-chānj′), *v.t.* (١) گۆڕینەوە؛ دان و وەرگرتن:
(They ~d presents.)
(٢) جێگۆڕکێ پێکردن؛ ئاڵوگۆڕکردن.
(٣) بە نۆبەکردن؛ بە نۆرەکردن: ***(He ~d work with play.)***

v.i. گۆڕینەوە؛ ئاڵوگۆڕکردن؛ ئاڵوگۆڕبوون.

n. (١) گۆڕینەوە؛ ئاڵوگۆڕکردن. (٢) نۆبە؛ نۆرە؛ نۆبەکاری؛ نۆرەکردن.
(٣) دووڕیانەیەك یا چوارڕیانەیەکە وا کراوە کە ڕێگەکان لەیەك نادەن و ئۆتۆمبێل لە ڕێیەکەوە دەچێتە سەر ڕێیەکی تر بەبێ وەستان.

interchangeable (in´tẽr-chān′jə-b'l), ***adj.*** ئاڵوگۆڕیان پێ دەکرێت؛ لەباتی یەکتر بەکاردەهێنرێن؛ وەك یەك وان:
(~ tools, words, machines, ideas, etc.)

-interchangeability ***(n.)***; interchangeably ***(adv.).***

intercollegiate (in´ẽr-kə-lē′jit), ***adj.*** نێو دانشگایان؛ نێو زانکۆو کۆلیجەکان: ***(~ sports)*** .

intercom (in′tẽr-kom´), ***n.*** [Slang], هۆی نێوپەیوەندی یا پەیوەندی کردنی ناوەکی (فەرمانگە، خانوو. فڕۆکە، پاپۆڕ):
(The pilot made the announcement on the ~ .)

intercommunicate (in´tẽr-kə-mū′ni-kāt´), *v.t.* & ***v.i.*** پەیوەندی کردن لەگەڵ یەکدا لەناو شوێنێکدا یا شتێکدا.

-intercommunication ***(n.).***

interconnect (in´tẽr-kə-nekt′), *v.t.* پێکەوەبەستن.

v.i. پێکەوەبەستران.

-interconnection ***(n.).***

intercontinental (in´tẽr-kon´tə-nen′t'l), ***adj.*** (١) نێو- کیشوەر؛ نێو کیشوەران؛ کیشوەران پێکەوەبەست: ***(~ flights)*** .
(٢) بڕ دەکات لە کیشوەرێکەوە بۆ کیشوەرێکی تر: ***(~ missiles)*** .

intercourse (in′tẽr-kôrs´, in′tẽr-kōrs´), ***n.*** (١) پەیوەندی و سەوداگەری نێو وولاتان یا میللەتان یا مرۆڤ؛ ئاڵوگۆڕکردن (شتومەك. بیروڕا)
(٢) گان؛ جووت بوون؛ جووت گرتن؛ چوونەجێ
(بەزۆری ناودەبرێ بە: **sexual intercourse**).

interdenominational (in′tẽr-di-nom´ə-nā′shən-'l), ***adj*** لەنێو بەشەکان یا لقەکانی ئاینێکدا.

interdental (in´tẽr-den′t'l), ***adj.*** (١) نێو ددانان؛ لەنێو ددانەکاندا.
(٢) دەبێژرێ بە سەری زمان لەنێوان دوو ڕیز دداندا.
(وەك **th** لە ووشەی: **this** و **think** دا).

interdepartmental(in´tẽr-di-pärt´men′t'l), ***adj.*** نێو- بەشان؛ هی نێوان لقەکان یا بەشەکانی دەزگایەك.

interdependence (in´tẽr-di-pen′dəns), ***n.*** پشت بەیەك بەستن؛ لەسەر یەك بەندبوون؛ هاوبەندی.

interdependency (in´tẽr-di-pen′dən-si), ***n.*** = **interdependence.**

interdependent (in´tẽr-di-pen′dənt), ***adj.*** پشتیان بە یەکترییە؛ لەسەر یەك بەندن؛ هاوبەند:
(~ people, countries, groups, etc.)

interdict (in´tẽr-dikt′), *v.t.* (١) قەدەغەکردن؛ یاساغ کردن.
(٢) ڕێ لێگرتن؛ بەرەنگاربوون و ڕێ برین و وەستاندنی دوژمن؛ نەهێشتن؛

نەهێلان (۲) بۆ بەش کردن یا دابڕکردنی کڵێسە یا ئەندامێکی لە کاروباری
ئاینی (ئاینی کاسۆلیکی).
n. (۱) فەرمانی قەدەغەکردن. (۲) قەدەغەکردنی کڵێسەیەکی کاسۆلیکی یا
ئەندامێکی لە هەڵسان بە هەندێ کاروباری ئاینی

interdiction (in´tĕr-dik′shən), *n.* قەدەغەکردن: ڕێ نێگرتن؛
نەهێشتن: وەستاندن

interest (in′tĕr-ist, in′trist), *n.* (۱) بەش: ماف
(to have an ~ in a piece of property)
(۲) (...) چاکە: قازانج؛ سوود: *(to look after one's own ~s)*.
(۳) بەرژەوەندی *(the business ~s; the steel ~)*.
(٤) خاترانە؛ دەسەڵات؛ خوایشت.
(٥) خولیا: حەزێکی زۆر؛ هەوەس؛ شتی بەتەنگەوەهاتوو:
(We have similar ~s.; His great ~s in life are music and literature.)
(٦) گرنگی: سەرنج ڕاکێشان *(a matter of little ~)*
(۷) قازانج: سوو: سوود. *(to pay 6% ~ on a loan)*
(۸) سلاو: بە سلاوەوە: بە زیادەوە؛ بە خاترانەوە
(He repaid her kindness with ~ . ; to return a blow with ~)
v.t. (۱) حەز پێ پەیداکردن؛ مەیل پێ پەیداکردن؛ هەوەس هەڵساندن:
(I want to ~ him in the plan.)
(۲) سەرنج ڕاکێشان: *(The story did not ~ him.)*.
(۳) حەزلێکردن: هەوەس لێ بوون *(She is ~ed in travelling.)*.
in the interest (or interests) of, لەبەر: لەبەرخاتری:
بۆ سوودمەندی: بۆ

interested (in′tĕr-is-tid, in′tə-res´tid), *adj.* (۱) بەشدار:
مافدار (۲) لایەنگر: سوودی خۆی تێدایە: *(an ~ witness)*.
(۳) حەزکەر: بەحەز؛ هەوەسدار؛ بەهەوەس *(an ~ look)*.

interesting (in′tĕr-is-tiŋ, in′tə-res´tiŋ), *adj.* خۆش: سەیر:
سەرنج ڕاکێش: ئەنتیکە
(an ~ man, woman, book, conversation, film, place, town, time, idea, meeting, etc.)

interfere (in´tĕr-fêr′), *v.i.* (۱) بەیەردا بوون: ئەسپ
قاچ لەیەکدان لەکاتی ڕۆیشتندا (۲) بەیەکدادان: لەیەکدان: بەیەکداکێشان.
(۳) (ا) دەست کێشانە ناو: دەست تێخستن: دەست تێوەردان:
دەست هێنانە ڕێ: خۆتێهەڵقورتان
(He ~s in other people's affairs.)
(ب) کەوتنە نێوانەوە
(٤) داوای مافنامەی داهێنان کردن لەلایەن چەند کەسێکەوە گوایە لەبەر
دەستپێشکەری کردن لەو داهێنانەدا
(٥) کارکردنەسەر یەکی شەپۆلی دەنگ یا ڕووناکی (فیزیا).
(٦) ڕێ لێگرتن لە شەپۆلی ڕادیۆو بەرنامە وەرگرتن
(to ~ with radio signals)
interfere with, (۱) وەستاندن: ڕێ لێگرتن؛ ڕێک نەکەوتن لەگەڵ:
نەساران (۲) پەستکردن: زیزکردن.

interference (in´tĕr-fêr′əns), *n.* (۱) دەست کێشانە ناو:
دەست تێخستن: دەست تێوەردان: خۆتێهەڵقورتان: تێ هەڵکوتان:
تێ هەڵچوون: دەستدرێژی. (۲) بەری یاریکەری تر گرتن لەکاتی یاریدا.
(۳) کارکردنەسەر یەکتری شەپۆلی دەنگ یا ڕووناکی (فیزیا)
(٤) ورژەوزی سەر ڕادیۆو تەلەفزیۆن (کە ڕێ دەگرێت لە وەرگرتنی بەرنامەکە
بە ساغی)

interfuse (in´tĕr-fūz′), *v.t.* (۱) تێکەڵاوکردن: تێکەڵ کردن لەگەڵ.
(۲) پیاکردن: تێکردن.
(۳) هەمووگرتنەوە: پیا بڵاوبوونەوە.
v.i. تێکەڵ بوون: تێکەڵاوبوون.

intergrade (in´tĕr-grād′), *v.i.* گۆڕینی بەرد بەرە:
تێکەڵ بوونی پلەپلەیی

interim (in′tĕr-im), *n.* ماوە؛ کات، یا ماوەی نێوان دوو ڕوودان.
adj. سەردەمی؛ کاتی؛ ساتی
(an ~ council, president, government, etc.)
in the interim, لەو کاتەدا؛ لەو سەردەمەدا

interior (in-têr′i-ĕr), *adj.* (۱) ناوخۆ؛ ناوخۆیی: ناوەوە؛ هی ناوەوە.
(۲) ناوەوەی وڵات، واتە دوور لە سنوور یا کەناری دەریا.
(۳) ناوەکی؛ کەسی: تایبەتی بە خۆ؛ تایبەتی: نهێنی
n. (۱) (ا) بەشی ناوەوە: ناوەوە؛ دیوی ناوەوە.
(ب) ناو ژوور؛ ناو خانوو: ژوورەوە؛ ناو:
(the ~ of a house, room, building, etc.)
(ج) بەشی ناوەوە یا ناوخۆی وڵاتێك.
(د) سرووشتی مرۆڤێك: ناوکرۆك: ماك؛ گەوهەر
(۲) دیمەن یا وێنەی ناو ژوور یا خانوویەك
(۳) [-ا]. کاروباری ناوخۆی وڵاتێك
(the I~ Minister; the Department (or Ministry) of the I~)
interior decoration, هونەری ڕازاندنەوەی ناومال

interject (in´tĕr-jekt′), *v.t.* هەڵدانە قسە یا دووان؛ پێ برین (قسە)؛
تێهەڵقورتان؛ تێخستن: *(to ~ a question, remark)*.
-interjector *(n.)*.

interjection (in´tĕr-jek′shən), *n.* (۱) تێهەڵقورتان:
پێ برین (قسە): هەڵدان (گفتوگۆ). (۲) باری سەرسامی (ڕێزمان):
ووشەی سەرسامی؛ ئامرازی سەرسامی: *(Good!; Oh!; Alas!)*

interlace (in´tĕr-lās′), *v.t. & v.i.* چنین: لێکهەڵکێشان:
بەیەکداکردن؛ بەیەکداچوون: *(~ing branches)*.

interlay (in´tĕr-lā′), *v.t.* (۱) خستنە نێوانەوە: خستنەناو؛
لەناودا دانان. (۲) ڕازاندنەوە بە شت خستنە نێوانەوە

interleaf (in′tĕr-lēf´), *n.* (۱) پەڕەیەکی سپییە دەخرێتەناو
پەرتووکێکەوە بۆ شت تێدا نووسین (۲) نووسراوی ناو ئەم پەڕەیە

interline (in´tĕr-līn′), *v.t.* تێبینی نووسین لەنێوان دێری پەرتووکدا

interline (in′tĕr-līn´), *v.t.* بەرێکی زیادە لە جلوبەرگ دان

interlink (in´tĕr-liŋk′), *v.t.* پێکەوەبەستن؛ لەیەك گیرکردن (گیر).

interlock (in´tĕr-lok′), *v.t. & v.i.* (۱) پێکەوەبەستن:
پێکەوەبەستران: لێکهەڵکێشان بە جۆرێك کە لێك جیانەبنەوە؛
لەیەك گیرکردن (گیر).

interlocution (in´tĕr-lō-kū′shən), *n.* دووان: گفتوگۆ: وتووێژ:
دەمەتەقێ: قسەکردن پێکەوە

interlocutor (in´tĕr-lok′yoo-tĕr), *n.* دوێنەر: قسەکەر:
گفتوگۆکەر
-interlocutory *(adj.)*.

interlope (in´tĕr-lōp′), *v.i.* (۱) دەستدرێژی کردنە سەر بازاڕی
کەسێکی تر (۲) دەست خستنەناو کاروباری خەڵکەوە؛ خۆتێهەڵورتان
-interloper *(n.)*.

interlude (in′tĕr-lōōd´, in′tĕr-lud´), *n.* (۱) شانۆنامەیەکی
کورتی قۆشمەیە پێشکەش دەکرا لەنێوان پەردەکانی شانۆنامەیەکدا هەر بۆ
پێکەنین (۲) خۆنمواندنێکە لەنێوان پەردەکانی شانۆنامەیەکدا
(۳) شانۆنامەیەك (٤) پارچە مۆسیقایەکە کە لێدەدرێت لەنێوان بەشەکانی
گۆرانی، شانۆنامە، یا خودا پەرستی لە کڵێسەدا
(٥) ماوەی نێوان دوو ڕوودان: پشوو؛ ورچان: شتێکە کە ئەم ماوەیەی پێ
دەبرێتە سەر: *(~s of waiting between trains)*.

interlunar (in´tĕr-lōō′nĕr, in´tĕr-lu′nĕr), *adj.* لەنێوان مانگی
کۆن و تازەدا، واتە ئەو چوارشەوەی مانگی تێدا نابینرێ

intermarriage (in´tĕr-mar′ij), *n.* (۱) ژنهێنان و شووکردن
لەنێوان خێزان و تیرەو چین و ڕەگەزی جیاجیادا

(٢) ژنهێنان و شووکردنی ناوخۆیی، واته لەناو خزمی نزیکدا.
intermarry (in´tēr-mar´i), *n.* (١) ژنهێنان و شووکردن لەنێوان خێزان و تیرەو چین و رەگەزی جیاجیادا (٢) ژنهێنان و شووکردنی ناوخۆیی، واته لەناو خزمی نزیکدا
intermediacy (in´tēr-mē´di-ə-si), *n.* ناوەندێتی مام ناوەندیتی
intermediary (in´tēr-mē´di-er´i), *adj.* (١) ناوبژیکەر (٢) ناوەڕاست؛ ناوەڕاستی؛ ناوەندی؛ ناونجی.
n. (١) ناوبژیکەر (٢) هۆ؛ رێ؛ رێگە (٣) قۆناغ یا شێوەی ناوەندی یا ناوەڕاست.
intermediate (in´tēr-mē´di-it), *adj.* ناوەندی؛ ناوەنجی
(an ~ school, stage, etc.)
n. (١) شتێکی ناوەندی یا ناوەنجی. (٢) ناوبژیکەر (٣) ماددەیەکە دروست دەبێ لە قۆناغی ناوەڕاستدا لە رێی دروستکردنی دوا بەرهەمەکە (کیمیاگەری)
v.i. ناوبژی کردن؛ کەوتنە نێوانەوە؛ رێکخستنەوە.
-intermediation *(n.)*; intermediator *(n.)*.
interment (in-tūr´mənt), *n.* ناشتن؛ مردوو
intermezzo (in´tēr-med´zō), *n.* (١) نمایشێکی شانۆیی یا مۆسیقایی کورت لەنێوان پەردەکانی شانۆنامە یا ئۆپەرایەکدا. (٢) پارچەیەک مۆسیقای کورتە کە وەک پرد بەشە گەورەکان بەیەکەوە دەبەستێ.
interminable (in-tūr´mi-nə-b'l), *adj.* دوایی نایەت؛ بێ پایان؛ دوایی بێ نایەت؛ بێ بڕ؛ دوورودرێژ
(an ~ speech, sermon, debate; ~ suffering)
-interminably *(adv.)*.
intermingle (in´tēr-miŋ´g'l), *v.t.* تێکەڵاوکردن؛ تێکەڵ کردن
v.i. تێکەڵاوبوون؛ تێکەڵ بوون.
intermission (in´tēr-mish´ən), *n.* (١) بچڕین؛ بڕین (کار، دووان) (٢) ووچان (شانۆنامە، فیلمی سینەما، ئاهەنگ)؛ پشوو
(~s between acts of a play)
intermit (in´tēr-mit´), *v.t. & v.i.* بەین بەین وەستان، بڕین، یا پچڕاندن
intermittent (in´tēr-mit´'nt), *adj.* دەمەدەمی؛ دەم دەم؛ ناوبەناو؛ جارجاری؛ پچڕ پچڕ؛ بەین بەین *(~ fever, pain, rain, activity)*
-intermittence *(n.)*; intermittently *(adv.)*.
intermittent current, تەوژمی ئەلەکتریکی پچڕ پچڕی یەکلایی
intermix (in´tēr-miks´), *v.t.* تێکەڵ کردن؛ تێکەڵاوکردن؛ تاوێتەکردن
v.i. تێکەڵ بوون؛ تێکەڵاوبوون؛ تاوێتەبوون
-intermixture *(n.)*.
intern (in´tērn), *n.* *Also* **interne.** پزیشکی نیشتەجێی پزیشکێکی تازە دەرچووە، لە خەستەخانە کاردەکات لەژێر چاودێری پزیشکێکی شارەزادا.
v.i. کارکردن وەک پزیشکی نیشتەجێ
v.t. (١) گرتن (ناحەزان یا گومان لێکراوان بەتایبەتی لەکاتی جەنگدا)؛ بەندکردن؛ خستنە بەندیخانەوە
(Coountries often ~ aliens in time of war.)
(٢) کەشتی گلدانەوە یا راگیرکردن لە بەندەردا
adj. [Archaic]. ناوخۆیی؛ ناوەکی
internal (in-tūr´n'l), *adj.* (١) ناوەکی؛ هی خۆ؛ خۆیی؛ هی ناوەوە؛
(~ evidence)
(٢) ناوخۆ؛ ناوخۆیی ووڵات *(~ revenue, wars, affairs, etc.)*
(٣) هەناوی؛ نەخۆشی، پزیشکی: ناوەوە؛
(~ injuried, bleeding, medicine)
(٤) دەخورێت؛ دەرمان؛ بۆ ناو لەشە *(~ remedies)*
(٥) دەروونی؛ کەسی؛ تایبەتی بە دەروون و هەست و نەستی کەسێک؛ خۆیی.

-internally *(adv.)*.
internal-combustion engine, مەکینەی سووتانی ناوەکی.
internalize (in-tūr´n'l-īz´), *v.t.* کردن بە بەشێک لە خۆو پەیڕەوی کردن (بیروڕا، رێباز)؛ رێ پێدانی شتی دەرەوە بۆ کارکردنەسەر دەروون و هەست و نەست.
internal medicine, پزیشکەوانی هەناوی؛ پزیشکەوانی ناوەکی؛ ئەو لقەی پزیشکەوانییە کە لە نەخۆشی و چارەکردنی ئەندامی ناوەوەی لەش بەبێ نەشتەرکاری دەکۆڵێتەوە.
internal revenue, دەسکەوتی ناوخۆی ووڵات (کە زۆربەی لە باجی دەسکەوت و قازانجەوە دێت)
international (in´tēr-nash´ən-'l), *adj.* جیهانی؛ گێتی؛ گێتیتی؛ نێوولاتان؛ نێومیللەتان؛ *(an ~ incident, treaty, court)*
n. (١) رێکخراو یا کۆمەڵەیەکی جیهانی. (٢) کەسێك کە هاوولاتی ووڵاتێك بێ و نیشتەجێی ووڵاتێکی تر بێ.
-internationally *(adv.)*.
internationale (in´tēr-nash´ən-'l), *n.* سروودی بزووتنەوەی چینی کرێکارو سۆشیالیستی جیهان.
internationalism (in´tēr-nash´ən-'l-iz'm), *n.* (١) گێتێتی؛ جیهانێتی. (٢) هاوکاری جیهانی بۆ چاکەی گشتی.
-internationalist *(n.)*; internationality *(n.)*.
internationalize (in´tēr-nash´ən-'l-īz´), *v.t.* خستنەژێر رکێف یا چاودێری جیهانەوە؛ کردن بە جیهانی.
-internationalization *(n.)*.
international law, یاسای جیهانی (کە هەموو ووڵاتێك دەبێت پەیڕەوی بکات لە پەیوەندی لەگەڵ ووڵاتانی تردا)
International Phonetic Alphabet, IPA, ئەلفوبێی دەنگبێژی جیهانیی
interne (in´tērn), *n.* = **intern.**
internecine (in´tēr-nē´sin, in´tēr-nē´sin), *adj.* (١) بکوژ؛ کوشندە؛ وێرانکەر؛ خوێنی زۆری تێدا دەرژێ؛ خوێناوی؛ *(~ wars)*
(٢) کوشندەیە بۆ هەردوولا؛ بۆ هەردوولا زیانبەخش
(٣) تایبەتی بە ناکۆکی ناوخۆ (گەل، کۆمەڵە، حیزب، دەستە).
internee (in´tēr-nē´), *n.* بە دیل گیراوی جەنگ؛ دەستبەسەر (بەتایبەتی هاوولاتییەکی بێگانە لەکاتی جەنگدا)؛ گیراو؛ دیل
internist (in-tūr´nist), *n.* پزیشکی هەناوی؛ پزیشکی نەخۆشی ناوەکی.
internment (in-tūrn´mənt), *n.* گرتن یا گیرانی هاوولاتی بێگانە لەکاتی جەنگدا؛ خستنە بەندیخانەوە؛ دەستبەسەرکردن (بەتایبەتی لەکاتی جەنگدا)
internship (in´tērn-ship´), *n.* (١) ئیش و کارو پلەی پزیشکی نیشتەجێ لە خەستەخانەدا (٢) ماوەی کارکردنی پزیشکی نیشتەجێ لە خەستەخانەدا.
internuncio (in´tēr-nun´shi-ō´), *n.* (١) ناوبژیکەر؛ نوێنەر. (٢) نوێنەری دیبلۆماسی پلەیەك لە خوار باڵیۆزەوەی پاپا لە ووڵاتێکدا
interpellate (in´tēr-pel´āt, in-tūr´pi-lāt´), *v.t.* لێپرسینەوەی کاربەدەستی گەورەی میری لە پەرلەماندا
-interpellation *(n.)*.
interpenetrate (in´tēr-pen´ə-trāt´), *v.t.* پیاچوون؛ تێچوون؛ تێخستن؛ پیاکردن؛ چوونە ناوی ناوەوە؛ هەموو گرتنەوە؛ بە تەواوی چوونە ژوورەوە.
v.i. چوونە ناو یەکتری یەوە؛ بەیەکداچوون
-interpenetration *(n.)*.
interphone (in´tēr-fōn´), *n.* تەلەفۆنی ناوخۆ (فەرمانگە، فڕۆکە).
interphase (in´tēr-fās´), *n.* ماوەی نێوان دوو بەشبوونی شانەیەك.
interplanetary (in´tēr-plan´ə-ter´i), *adj.* هی نێوان

ئەستێرەکان

interplay (in′tẽr-plā′), *n. & v.i.* کارکردنەسەر یەک

interpolate (in-tûr′pə-lāt′), *v.t. & v.i.* (١) گۆڕین، تێکدان، یا دەست تێوەدانی دەقی ووتار، چیرۆک، نووسراو، یا پەرتووکێک بە ووشەو ڕستەی تازەو زیادە تێخستنی. (٢) خستنەناو شتی ترەوە؛ شتی زیادە خستنەناو

-**interpolation** *(n.).*

interpose (in′tẽr-pōz′), *v.t.* (١) تێخستن؛ خستنە نێوانەوە؛ خستنەناو. (٢) دەست کێشانە ناو؛ خۆتێهەڵقورتان. (٣) قسە پێ بڕین؛ هەڵدانە قسە؛ تێبینی کردن لەکاتی گفتوگۆدا:

(to ~ a remark, question, or objection)

v.i. (١) هاتنە نێوانەوە. (٢) دەست کێشانە ناو؛ خۆتێهەڵقورتان. (٣) قسە پێ بڕین؛ هەڵدانە قسە.

-**interposition** *(n.).*

interpret (in-tûr′prit), *v.t.* (١) مانا لێکدانەوە؛ ڕوونکردنەوە. (٢) گۆڕین لە زمانێکەوە بۆ زمانێکی تر (بە دەم یا بە زار): *(to ~ a speech)*. (٣) لێکدانەوە: *(He ~ed the silence as contempt.)*.

v.i. گۆڕین لە زمانێکەوە بۆ زمانێکی تر (بە دەم یا بە زار)؛ گۆڕینی گفتوگۆ یا ووتاری قسەکەرێک بۆ زمانی گوێگرەکانی.

-**interpretative** *(adj.).*

interpretation (in-tûr′pri-tā′shən), *n.* (١) لێکدانەوە؛ ڕوونکردنەوە. (٢) بۆچوون؛ ڕا. (٣) گۆڕین لە زمانێکەوە بۆ زمانێکی تر بە دەم.

interpreter (in-tûr′pri-tẽr), *n.* (١) وەرگێڕ؛ تەرجومان؛ کەسێک کە بە دەم گفتوگۆ یا ووتاری قسەکەرێک دەگۆڕێت بۆ زمانی گوێگرەکانی.

interracial (in′tẽr-rā′shəl), *adj.* هی نێو ڕەگەزان؛ نێو ڕەگەزی

interrelate (in′tẽr-ri-lāt′), *v.t. & v.i.* پێکەوەبەستران؛ پەیوەندی‌یەکی نزیک هەبوون پێکەوە.

-**interrelation** *(n.)*; **interrelationship** *(n.).*

interrelated (in′tẽr-ri-lā′tid), *adj.* پێکەوە بەستراو؛ پەیوەندی‌یەکی نزیکیان هەیە پێکەوە.

interrogate (in-ter′ə-gāt′), *v.t. & v.i.* پرسیارلێکردن بە ووردی و دوورودرێژی (دادگا، پۆلیسخانە): *(He ~d the witness.)*.

interrogation (in-ter′ə-gā′shən), *n.* پرسیارلێکردن بە ووردی و دوورودرێژی (دادگا، پۆلیسخانە): *(The ~ took a long time.)*.

interrogation mark (or **point**), = question mark.

interrogative (in′tə-rog′ə-tiv), *adj.* (١) پرسیارکەر؛ پرسیارکەری. (٢) لە پرسیارکردندا بەکاردەهێنرێت (ڕێزمان).

n. ووشەی پرسیارکردن (ڕێزمان): *(what?; where?; why?)*.

interrogator (in-ter′ə-gā′tẽr), *n.* پرسیارکەر، بەتایبەتی لە دادگا، پۆلیسخانە، یا گرتووخانەدا.

interrogatory (in′tə-rog′ə-tôr′i, in′tə-rog′ə-tō′ri), *adj.* وەک هی پرسیارلێکردن لە پۆلیسخانەو دادگادا: *(an ~ tone)*.

n. پرسیارێک یا چەند پرسیارێک (بەتایبەتی کە ئاراستەی گومانبارێک بکرێ).

interrupt (in′tə-rupt′), *v.t.* (١) قسە پێ بڕین

(to ~ a speaker)

(٢) پچڕاندن (بەردەوامی کارێک)؛ ووەستاندن؛ ڕێ لێگرتن.

v.i. قسە پێ بڕین

interrupted (in′tə-rup′tid), *adj.* (١) پچڕ پچڕ. (٢) نارێک (زیوارناسی)

interrupter, interruptor (in′tə-rup′tẽr), *n.* (١) قسە پێ بڕ؛ خۆتێهەڵقورتێنەر. (٢) ئامێری بڕینی تەووژمی ئەلەکتریکی بەشێوەیەکی سەردەمی و ئۆتۆماتیکی

interruption (in′tə-rup′shən), *n.* (١) قسە پێ بڕین؛ پچڕان— گفتوگۆ، کار؛ بڕین. (٢) شتێک کە کارێک یا ڕووداوێک دەبڕێ یا دەپچڕێنێ؛ پچڕێنەر. (٣) ماوەی پچڕان؛ ووچان؛ پشوو.

intersect (in′tẽr-sekt′), *v.t.* کردن بە دوو بەشەوە بە پیاتێپەڕین؛ لێکدان (هێڵ، ڕێ)؛ بڕین: *(A line ~s the angle.)*

v.i. لەیەکدان (هێڵ، ڕێ)؛ یەکتری بڕین؛ بەیەکگەیشتن:

(The roads ~ at the railroad.)

intersection (in′tẽr-sek′shən), *n.* (١) یەکتربڕین (ڕێ، هێڵ)؛ لەیەکدان. (٢) چواڕێیان؛ دووڕێیان؛ دووڕیان:

(There is a traffic light at the ~ .)

(٣) شوێنی یەکتربڕین یا لێکدانی دوو هێڵ یا دوو ڕوو.

intersperse (in′tẽr-spûrs′), *v.t.* (١) پرش و بڵاوکردنەوە؛ بڵاوکردنەوە بە ناودا؛ دانان لێرەو لەوێ. (٢) ڕازاندنەوە بە شت هەر لە شوێن نە شوێنێک.

-**interspersion** *(n.).*

interstate (in′tẽr-stāt′), *adj.* لەنێوان ولایەت یا لیواکانی ووڵاتێکی فیدراڵیدا: *(~ commerce, highway, traffic, etc.)*.

interstellar (in′tẽr-stel′ẽr), *adj.* نێو ئەستێرەکان

intertribal (in′tẽr-trī′bəl), *adj.* نێو تیرەکان یا خێڵەکان

intertwine (in′tẽr-twīn′), *v.t. & v.i.* لەیەک ئالاندن؛ لەیەکەوە ئاڵان؛ لەیەک هەڵکێشان؛ لوول خواردن بەیەکەوە؛ تێکەڵاوبوون (مەجازی):

(The branches ~ . ; The strands of a rope are ~d.)

-**intertwined** *(adj.)*; **intertwinement** *(n.).*

intertwist (in′tẽr-twist′), *v.t. & v.i.* intertwine.

interval (in′tẽr-v′l), *n.* (١) دووری یا ماوەی نێوان دوو شت. (٢) ماوەی نێوان دوو ڕووداو؛ ماوە؛ سەردەم:

(Trains leave at short ~s.)

(٣) جیاوازی بەرزی دوو ئاواز

at intervals, (١) ناوبەناو؛ بەین بەین؛ جارنەجار. (٢) لێرەو لەوێ؛ هەر لە شوێن نە شوێنێک.

intervene (in′tẽr-vēn′), *v.i.* (١) کەوتنە نێوانەوە (کات)؛ ڕوودان:

(the years that ~d)

(٢) (ا) کەوتنە نێوانەوە (بۆ ڕێکخستن)؛ ناوبژی کردن.

(to ~ in a dispute)

(ب) دەست خستنەناو کاروباری ووڵاتێکی تر یا خەڵکەوە؛ دەستدرێژی کردنەسەر ووڵاتێکی تر:

(to ~ in a forign country's affairs)

intervention (in′tẽr-ven′shən), *n.* دەست کێشانە ناو (بەتایبەتی کاروباری ووڵاتێکی تر)؛ دەستدرێژی کردنەسەر؛ دەست خستنەناو

(military ~ ; to be opposed to armed ~)

interview (in′tẽr-vū′), *n.* (١) دیدەنی (بۆ گفتوگۆکردن)؛ چاوپێکەوتن:

(an ~ between an employer and an applicant for a job)

(٢) دیدەنی یا کۆبوونەوەی ڕووبەڕووی ڕۆژنامەچی و کەسێک:

(to have an ~ with the prime minister)

(٣) ووتارێکی بڵاوکراوە لە ڕۆژنامە، ڕادیۆ، یا تەلەفزیۆندا دەربارەی ئەم دیدەنی‌یە.

v.t. دیدەنی کردن (بۆ گفتوگۆ)؛ ڕووبەڕوو لەگەڵ دووانی کەسێک بۆ دەنگوباس لێوەرگرتنی: *(He has ~ed many politicians.)*

interweave (in′tẽr-wēv′), *v.t.* (١) چنین؛ لەیەک هەڵکێشان؛ لەیەکەوە ئالاندن. (٢) تێکەڵ کردن؛ تێکەڵاوکردن:

(~ing truth with fiction)

interwoven (in′tẽr-wō′vən), *adj.* (١) پێکەوە چنراو؛ لەیەکەوە ئالاو؛ لەیەک هەڵکێشراو. (٢) تێکەڵ کراو؛ تێکەڵاوکراو

intestate (in-tes′tāt, in-tes′tit), *adj.* (١) وەسیەتنامەی نەنووسیوە یا بەجێ نەهێشتووە: *(to die ~)*

(۲) لە وەسیەتنامەدا بریار نەدراوە بۆ کێ بێت؛ وەسیەتنامە نایگرێتەوە:
(an ~ estate)
n. کەسێک کە دەمرێت بێ ئەوەی وەسیەتنامە بەجێ بهێڵێت

intestinal (in-tes′ti-n'l), *adj.* ڕیخۆڵەیی؛ هەناوی

intestinal fortitude, غیرەت؛ ئازایی و کۆڵ نەدان؛ زات.

intestine (in-tes′tin), *adj.* ناوخۆیی؛ ناووڵاتی؛ ناوەکی
n. ڕیخۆڵە.

inthrall, inthral (in-thrôl′), *v.t.* = enthrall.

inthrone (in-thrōn′), *v.t.* = enthrone.

intima (in′ti-mə), *n.* دیواری ناوەوەی بۆری خوێن

intimacy (in′tə-mə-si), *n.* (۱) تێکەڵاوی نەبنی دوو کەس یا زیاتر؛ دۆستایەتی؛ تێکەڵی؛ نزیکی
(۲) کردەوەیەک کە نیشانەی دۆستایەتی و نزیکی بێ (ماچ، دەستگرتن).
(۳) جووت بوونی دزی

intimate (in′tə-mit), *adj.* (۱) ناوەکی؛ خۆیی؛ قووڵ:
(one's ~ feelings, thoughts, etc.)
(۲) کەسی؛ پەنهانی؛ خۆیی؛ هەستونەستی
(the ~ details of one's life)
(۳) زۆر نزیک (برادەر، برادەری)؛ گیانی بە گیانی
(an ~ friend; to be on ~ terms with a person)
(٤) قووڵ؛ وورد؛ باش *(an ~ knowledge of Kurdish literature)*
(٥) ناوکرۆکی؛ ساغەیی؛ هەرە ناوەوە *(the ~ structure of an atom)*
n. برادەرێکی گیانی بە گیانی؛ برادەرێکی زۆر نزیک
v.t. (۱) بڵاوکردنەوە؛ وتن؛ دەربڕین
(۲) درکاندن؛ وانیشاندان؛ بە ناڕاستەوخۆ دەربڕین یا نیشاندان:
(He ~d his approval of the plan.)
-intimateness *(n.).*

intimately (in′tə-mit′li), *adv.* زۆر لە نزیکەوە (ناسین)؛ گیانی بە گیانیانە؛ زۆر بە باشی یا ووردی (زانین):
(to know a person or subject ~)

intimation (in′tə-mā′shən), *n.* (۱) بڵاونامە؛ وتن
(۲) درکاندن؛ نیشانە؛ پێشنیاز؛ ئاگا

intimidate (in-tim′ə-dāt′), *v.t.* بەچەترسێن کردن؛ ترساندن (بە هەڕەشە، ترس لێنەبەرو هەڕەشەلێکردن).
(to ~ a witness; to ~ a person into doing something.)
-intimidator *(n.).*

intimidation (in-timə-dā′shən), *n.* بەچەترسێن؛ ترس؛ ترساندن بە هەڕەشە *(to give in or surrender to ~)*.

into (in′tōō, in′too, in′tə), *prep.* (۱) بۆ ناوەوە؛ بەرەو ژوورەوە:
(to come or walk ~ a building)
(۲) هەتا ناوەوە (بەردەوام بوون، کات):
(They worked far ~ the night.)
(۳) بە (بوون بە، گۆڕین بە، کردن بە، بەش کردن بە): *(divided ~ parts: to put French ~ English; rain that turned ~ snow)*

intolerable (in-tol′ēr-ə-b'l), *adj.* لەگەڵی نەبردنی؛ لەکەڵی هەڵ ناکرێ؛ لە ڕادە بەدەر؛ زۆر خراپ *(~ heat, pain, oppression)*.
-intolerably *(adv.).*

intolerance (in-tol′ēr-əns), *n.* (۱) چاونەپۆشی؛ تەنگەجێکلانەیی؛ هەست خراپ بوون بەرامبەر و ڕق لێ بوونەوە:
(his ~ of other races and religions)
(۲) پێ نەکەوتن (خواردن، خواردنەوە، دەرمان)؛ هەستیاری
(his ~ of alcohol)

intolerant (in-tol′ēr-ənt), *adj.* چاونەپۆش؛ تەنگەجێکلانە؛ هەست خراپ بەرامبەر؛ ڕق لێ بووەوە: *(an ~ person)*
intolerant of, چاونەپۆش؛ ڕق لێ بووەوە؛ لەگەڵ هەڵ نەکەر
(He is intolerant of his children's laziness.)

intomb (in-tōōm′), *v.t.* = entomb.

intonate (in′tō-nāt′), *v.t.* (۱) خوێندن بە ئاوازەوە (قورئان).
(۲) بە دەنگێکی تایبەتی وتن

intonation (in′tō-nā′shən), *n.* (۱) خوێندن بە ئاوازەوە (قورئان).
(۲) بەرزو نزمی دەنگ (قسەکردن، گۆرانی؛ خوێندنەوە).

intone (in-tōn′), *v.t.* (۱) خوێندن بە ئاوازەوە (قورئان)
(۲) بەرزیو نزمییەکی تایبەتی دان بە دەنگ (ووتە، گۆرانی).
(۳) بە گۆرانی وتن
v.i. (۱) خوێندن بە دەنگی بەرزو بە ئاوازەوە. (۲) لووراندن.

in toto (in tō′tō), [L.], بە هەمووی؛ هەمووی: هەمووی پێکەوە؛ بە تەواوی؛ سەرجەم.

intoxicant (in-tok′sə-kənt), *n.* خواردنەوەی سەرخۆشکەر؛ بەنگ یا دەرمانی هەست سڕکەر یا سەرخۆشکەر.
adj. سەرخۆشکەر؛ مەستکەر

intoxicate (in-tok′sə-kāt′), *v.t.* (۱) سەرخۆش کردن؛ مەست کردن؛ کەیل کردن. (۲) شەیداکردن؛ هێنانە جۆش؛ شێتوشەیداکردن.
(۳) ژەهراوی کردن (پزیشکەوانی)؛ ژەهراوی بوون.

intoxicated (in-tok′sə-kā′tid), *adj.* (۱) سەرخۆش؛ مەست؛ کەیل. (۲) شێتو شەیدا؛ شەیدا: *(~ with love)*.

intoxication (in-tok′sə-kā′shən), *n.* (۱) سەرخۆشی؛ مەستی؛ کەیلی. (۲) شەیدایی؛ شێتوشەیدایی.

intra- (in′trə), پێشگرێکە بەمانای: لەناو؛ لەناوەوە؛ ناوەکی:
(intramural, intravenous)

intractable (in-trak′tə-b'l), *adj.* (۱) سەرکێش؛ کەللەڕەق؛ دابین ناکرێ؛ سەرسەخت. (۲) دەستکاری ناکرێ؛ بە ئاسانی لە قاڵب نادرێ یا شێوەی ناگۆڕێ. (۳) چارە ناکرێ؛ دەرمان ناکرێ بە ئاسانی؛ کەم ناکرێتەوە (ئێش وئازار).

intramural (in′trə-myoor′əl), *adj.* (۱) لەناو سنووری شوێنێکدا (شار، زانکۆ، کۆلیج) (۲) لەنێوان ئەندامانی قوتابخانە یا زانستگایەکدا؛ ناوەکی: *(~ athletics)*.
(۳) لەناو دیوار یا بۆشایی ئەندامێکدا (ژیوارناسی).

intransigence (in-tran′si-jəns), *n.* *Also* **intransigeance,** سەرسەختی و هەڵوێست نەگۆڕین؛ ڕێک نەکەوتن؛ مەیلی ڕێکەوتن نەبوون (کاروباری ڕامیاری): *(the ~ of the warring factions)*.

intransigent (in-tran′si-jənt), *adj.* سەرسەخت؛ ڕا نەگۆڕ؛ هەڵوێست نەگۆڕو ڕێک نەکەوت:
(an ~ country, party, group, faction, etc.)
n. کەسێکی سەرسەخت کە ئامادە نەبێ ڕای خۆی بگۆڕێ و ڕێک بکەوێ (بەتایبەتی لەکاروباری ڕامیاری و جەنگیدا).

intransitive (in-tran′sə-tiv), *adj.* تێنەپەڕ (ڕێزمان)؛ تایبەتی بە کرداری تێنەپەڕ، واتە کە پێویستی بە تەواوکەر نەبێ:
(I sleep.: He slept.)
n. کردارێکی تێنەپەڕ (ڕێزمان).
-intransitively *(adv.).*

intrant (in′trənt), *n.* تازە کاربەدەست؛ تازە ئەندام (یانە، کۆمەڵە، دەستەیەکی ئاینی... هتد).

intrastate (in′trə-stāt′), *adj.* لەناو سنووری یەک ویلایەت یا لیوادا (بەتایبەتی لە ئەمەریکا)

intravenous (in′trə-vē′nəs), *adj.* ناو دەمار؛ لەناو دەماری خوێندا؛ لە دەمارەوە: *(an ~ injection; ~ feeding)*.
-intravenously *(adv.).*

intreat (in-trēt′), *v.t. & v.i.* = entreat.

intrench (in-trench′), *v.t. & v.i.* = entrench.

intrenchment (in-trench′mənt), *n.* = entrenchment.

intrepid (in-trep′id), *adj.* ئازا؛ نەترساو؛ بەزات؛ بەغیرەت.
intricacy (in′tri-kə-si), *n.* ووردی؛ ئالۆسکاوی؛ ئالۆزی
intricate (in′tri-kit), *adj.* وورد؛ ئالۆز؛ ئالۆسکاو؛ گران؛ تێکەیشتنی گرانە
(~ directions; an ~ plot, design, or plan; an ~ machine)
-intricately *(adv.)*; intricateness *(n.)*.
intrigue (in-trēg′), *v.i.* (١) دلداری کردن بە دزییەوە.
(٢) پیلانبازی کردن؛ پیلان گێڕان: *(to ~ against one's friends)* .
v.t. (١) فێڵبازی کردن؛ فڕوفێڵ کردن؛ بە فڕوفێڵ شتێك بەجێهێنان.
(٢) سەرنج زۆر ڕاکێشان و پێ خۆش بوون: *(The plan ~ed her.)* .
n. (١) پیلانسازی کردن؛ پیلان گێڕان
(٢) پیلان پیلانبازی؛ پەنگ؛ فڕوفێل: *(She loves ~s.)* .
(٣) دلدارییەکی دزی
intrinsic (in-trin′sik), *adj.* (١) ناوەکی؛ خۆیی؛ هی خۆ؛ ناوخۆیی:
(the ~ worth of a man; ~ qualities;
the oppressive relationships ~ to capitalism)
(٢) هی ناوەوەی لەش یا ئەندامێکی.
-intrinsical *(adj.)*; intrinsically *(adv.)*.
intro- (in′trō), پێشگرێکە بەمانای: بەرەو؛ بەرەو ناوەوە؛ لەناو
introduce (in′trə-do͞os′, in′trə-dūs′), *v.t.* (١) چاوساغی کردن؛ بردنە ژوورەوە (٢) پێشکەشی کۆمەڵێك کردن بە ڕەسمی؛ پێناسین.
(٣) تێخستن؛ خستنەناو.
(٤) هێنانە پێشەوە؛ پێشکەش کردن.
(to ~ a subject into a conversation)
(٥) هێنانەکایەوە؛ هێنانە ناوەوە (بۆ بەکارهێنان)
(The war ~d many new words.)
(٦) پێشکەش کردنی شتێکی تازە بۆ فرۆشتن؛ خستنە بازاڕەوە؛ خستنەڕوو.
(٧) پێناسین؛ پێشکەش کردن؛ بەیەکتر ناسین:
(I would like to ~ my friend to you.;
to ~ two people ; He ~d the speaker to the audience.)
(٨) (أ) پێشاندان؛ چاوکردنەوە *(They ~d him to city life.)* .
(ب) فێرکردن؛ ڕاهێنان؛ خستنە پێش چاو: *(She ~d him to music.)* .
(٩) پێشکەش کردن بە ڕەسمی بۆ لێکۆڵینەوە (گەلاڵەی یاسا):
(to ~ a bill to Congress)
(١٠) دەستپێکردن؛ پێشکەش کردن:
(He ~d his speech with a joke.)
introduction (in′trə-duk′shən), *n.* (١) پێناسین؛ هێنانەکایەوە؛ پێشکەش کردن (٢) شتێکی پێ ناسراو؛ پێشکەش کراو، یا هێنراوەکایەوە.
(٣) (أ) پێشەکی (پەرتووك، ووتار)؛ سەرەتا.
(ب) سەرەتای پارچەیەك مۆسیقا
(٤) پێناسین یا پێشکەش کردن (کەسێك بە کەسێکی تر، کەسێك بە گوێگران یا بە کۆمەڵ)
introductory (in′trə-duk′tēr-i), *adj.* سەرەتایی؛ پێشەکی؛ هی پێشەکی *(~ remarks by the speaker)* .
introspect (in′trə-spekt′), *v.t. & v.i.* لە هەست و بیروباوەڕی خۆ کۆڵینەوە؛ لە خۆ کۆڵینەوە؛ بیرکردنەوە لە هەست و نەستی خۆ.
introspection (in′trə-spek′shən), *n.* لە هەست و بیروباوەڕی خۆ کۆڵینەوە؛ لە هەست و نەستی خۆ کۆڵینەوە
introspective (in′trə-spek′tiv), *adj.* (١) تایبەتی بە لێکۆڵینەوەی هەست و بیروباوەڕی خۆ.
(٢) لە هەست و نەستی خۆ کۆڵەرەوە: *(an ~ person)* .
introversion (in′trə-vūr′zhən), *n.* (١) گۆشەگیری؛ ڕووبەکرۆیی؛ سەرنجدان بە بیرو هەستی خۆ نەك بە دەرەوە.
(٢) بۆ ناوەوە چوون؛ چەمانەوە بەرەو ناوەوە
-introversive *(adj.)*.
introvert (in′trə-vūrt′), *v.t. & v.i.* (١) گۆشەگیری؛ گۆشەگرتن؛ لە هەست و نەستی خۆ کۆڵینەوە (٢) بەرەو ناوەوە چوون یا نوشتانەوە
n. (١) شتێکی چەماوە بەسەر خۆیدا یا بۆ ناوەوە.
(٢) گۆشەگیر؛ کەسێکی گۆشەگیر
adj. گۆشەگیر.
-introvertive *(adj.)*.
intrude (in-tro͞od′), *v.t.* (١) سەپاندن بەسەردا؛ دان بەسەردا
(٢) خۆ سەپاندن بەسەردا؛ خۆ داکوتان؛ دەست کێشانە ناو؛ دەستدرێژی کردنەسەر؛ خۆتێهەڵقورتاندن (٣) بەردی تواوە بەزۆر کردن بەسەر یا بەناو بەردی تردا (زەمیناسی).
v.i. خۆ سەپاندن بەسەردا؛ خۆ داکوتان: *(I hope I'm not ~ing.)* .
intruder (in-tro͞o′dēr), *n.* (١) خۆ بەسەردا سەپێنەر؛ خۆ داکوت؛ خۆتێهەڵقورتێنەر (٢) دەستدرێژی کردنەسەر (دز، دوژمن، فڕۆکەی دوژمن)؛ دەست کێشەرە ناو
intrusion (in-tro͞o′zhən), *n.* (١) خۆ بەسەردا سەپاندن؛ خۆداکوتان؛ خۆتێهەڵقورتان (٢) دەست بەسەرداگرتن یا داگیرکردنی زەوی‌وزاری خەڵك؛ چوونە ناو زەوی خەڵکەوە.
(٣) دەستدرێژی کردنەسەر: چوونە ناو یا دەست کێشانە ناو وولاتێکی ترەوە
(an ~ into our country's air space)
(٤) بەزۆر بەردی تواوە کردنەسەر یا ناو توێی بەردی ترەوە (زەمیناسی)
-intrusive *(adj.)*.
intrust (in-trust′), *v.t.* = entrust.
intubate (in′tyoo-bāt′, in′too-bāt′), *v.t.* بۆری خستنەناو ئەندامێکی لەشەوە (وەك قوڕگ بۆ هەناسەدان).
-intubation *(n.)*.
intuit (in′tū-it, in-to͞o′it), *v.t. & v.i.* لەخۆوە زانین؛ بە زگماکی هەستپێکردن یا زانین.
intuition (in′to͞o-ish′ən, in′tū-ish′ən), *n.* (١) لە خۆوە زانین؛ هۆشی زگماکی؛ بە زگماکی زانین یا هەستپێکردن:
(to know something by ~)
(٢) ڕێ بەدییی؛ سەلیقە
(٣) شتێکی لە خۆوە زانراو یا بە زگماکی هەستپێکراو.
intuitive (in-to͞o′i-tiv, in-tū′i-tiv), *adj.* (١) لە خۆوە زانراو؛ بە زگماکی زانراو یا هەستپێکراو: *(~ knowledge)* .
(٢) لە خۆوە زان؛ ڕێ بەدیکەر؛ بە زگماکی زان یا هەستپێکەر:
(an ~ person; Are women more ~ than men?)
-intuitiveness *(n.)*.
intuitively (in-to͞o′i-tiv-li, in-tū′i-tiv-li), *adv.* لەخۆوە (زانین، کردەوە، ڕەووشت)؛ بە زگماکی نەك بە فێربوون
(to know something ~)
intwine (in-twīn′), *v.t. & v.i.* = entwine.
inundate (in′ən-dāt′, in-un′dāt′), *v.t.* (١) داپۆشین بە ئاو یا بە ئاوی لافاو؛ لافاو لێ هەڵسان؛ نوقوم کردن لە ئاودا
(٢) نوقوم کردن؛ کردن بە ژێرەوە هەر وەك بە لافاو؛ پڕبوون؛ پڕکردن:
(to ~ with requests; to be ~ed with letters)
-inundation *(n.)*.
inure (in-yoor′), *v.t.* ڕاهێنان (بە شتی ناخۆش):
(to be ~d to hardships)
v.i. دەستپێکردن یا خستنەکار (یاسا، پەیڕەو):
(Compensation benefits ~ from the first day of disability.)
inutile (in-ū′t'l), *adj.* بێ سوود؛ بێ کەڵك.
inutility (in′yoo-til′ə-ti), *n.* (١) بێ سوودی؛ بێ کەڵکی
(٢) کەسێك یا شتێکی بێ کەڵك.
invade (in-vād′), *v.t.* (١) هێرش بردنە سەر؛ پەلاماردان؛ داگیرکردن؛ دەستدرێژی کردنەسەر؛ شالاو بۆ بردن: *(to ~ another country)*

(٢) تێ ووروژان؛ تێ چران؛ تێ ووروکان؛ هێرش بردنە سەر؛ داگیرکردن (مەجاز): *(The children ~d the kitchen.)*
(٣) دەستدرێژی کردنەسەر؛ سنوور شکاندن؛ خۆ سەپاندن بەسەردا:
(He ~d my privacy.)
(٤) پیابلاوبوونەوەو ریان لێدان: *(Disease ~s tissues.)*.
v.i. پەلاماردان؛ هێرش بردنە سەر؛ شالاو بۆ بردن

invader (in-vād′ẽr), *n.* داگیرکەر؛ پەلاماردەر؛ هێرش بەرە سەر؛ دەستدرێژکەر.

invalid (in′və-lid), *adj.* (١) نەخۆش؛ کەفتەکار؛ لاوازو نەخۆش؛ پەککەوتە؛ بێ هێز (٢) هی کەفتەکاران؛ تایبەتی بە نەخۆش‌و کەفتەکاران:
(an ~ home)
n. کەسێکی نەخۆش‌و کەفتەکار؛ کەسێکی پەککەوتەو هەمیشە نەخۆش‌و لە جێگادا کەوتوو.
v.t. (١) پەکخستن؛ کەفتەکارکردن؛ لاوازکردن.
(٢) ئازادکردنی سەرباز لەبەر نەخۆشی یا کەفتەکاری.
v.i. (١) پەککەوتن؛ کەفتەکاربوون؛ لاوازبوون.
(٢) خۆلێخستنی سەرباز لەبەر نەخۆشی یا کەفتەکاری

invalid (in-val′id), *adj.* نادرووست؛ پووچ؛ بێ بایەخ؛ بەتاڵ بووەتەوە (باوەڕنامە)؛ کاری پێ ناکرێ؛ نابەجێ:
(an ~ excuse, argument, claim, passport, etc.)

invalidate (in-val′ə-dāt′), *v.t.* بەتاڵکردنەوە (بڕوانامە، یاسا)؛ نادرووست کردن؛ سڕینەوە (مەجاز)؛ پووچ کردن

-invalidation *(n.)*.

invalidity (in′və-lid′ə-ti), *n.* نادرووستی؛ بەتاڵی؛ نابەجێیی؛ پووچی.

invaluable (in-val′ū-ə-b′l), *adj.* زۆر بەنرخ؛ زۆر بە بایەخ؛ نرخی لەسەر دانانرێ لەبەر زۆر بەنرخی
(~ paintings, advice, service, help, etc.)

invariable (in-vâr′i-ə-b′l), *adj.* نەگۆڕ؛ ناگۆڕێ

invariably (in-vâr′i-ə-bli), *adv.* هەمیشە؛ هەموو کاتێک؛ بەبێ گۆڕین *(He is ~ late to class.)*

invariant (in-vâr′i-ənt), *adj.* نەگۆڕ.
n. هێندی نەگۆڕ (بیرکاری)

invasion (in-vā′zhən), *n.* (١) پەلاماردان؛ هێرش بردنە سەر؛ داگیرکردن؛ تەلان؛ دەستدرێژی: *(a military ~)*
(٢) دەستدرێژی (بۆ سەر ماف)؛ سنوور شکاندن؛ هێرش
(an ~ of privacy)

-invasive *(adj.)*.

invective (in-vek′tiv), *adj.* هێرش بەرە سەر (بە دەم)؛ جوێن فرۆش؛ سەرزەنشتکەر؛ دەم پیس؛ بەدگۆ
n. (١) هێرش بردنەسەرێکی توند (بە دەم)؛ بەدگۆیی
(٢) *(pl.)* جوێن؛ ووشەی پیس

inveigh (in-vā′), *v.t.* هێرش بردنە سەر بەتوند (بە دەم)

inveigle (in-vē′g′l, in-vā′g′l), *v.t.* بەهەڵەبردن؛ بەفریوبردن؛ هەڵفریواندن (بۆ کردنی کاری ناپەسەند)

invent (in-vent′), *v.t.* (١) داهێنان (ئامێر یا شتی تازە)؛ دۆزینەوە (ئامێر): *(Edison ~ed the phonograph.)*.
(٢) هەڵبەستن (درۆ، بەڵگە)؛ درووستکردن:
(to ~ an excuse, alibi, etc.)

inventer (in-vent′ẽr), *n.* inventor.

invention (in-ven′shən), *n.* (١) داهێنان (ئامێرو شتی تازە).
(٢) شتێکی داهێنراو؛ ئامێر (٣) شتێکی هەڵبەستراو؛ درۆ.

inventive (in-ven′tiv), *adj.* (١) تایبەتی بە داهێنان
(٢) داهێنەر؛ زیرەک؛ دۆزەرەوە؛ بەتوانا (داهێنان، هەڵبەستن):
(He has an ~ mind.)

inventor (in-ven′tẽr), *n.* داهێنەر؛ دۆزەرەوە (ئامێر).

inventory (in′vən-tôr′i, in′vən-tō′ri), *n.* بارنامە؛ لیستەی بەسەرکردنەوە.
v.t. (١) لیستەی بەسەرکردنەوە بۆ ئامادەکردن.
(٢) خستنەسەر یا تۆمارکردن لە لیستەی بەسەرکردنەوەدا.

inverse (in-vũrs′), *adj.* (١) هەڵگەڕاوە؛ سەربەرەوخوار هەڵگەڕاوە.
(٢) پێچەوانە؛ بە پێچەوانە.
(٣) بە پێچەوانە (بیرکاری)؛ پەیوەندی بە پێچەوانە:
(an ~ ratio or proportion)
n. پێچەوانە؛ شتێکی پێچەوانە: *(Love is the ~ of hate.)*.
v.t. هەڵگەڕانەوە؛ پێچەوانەکردن؛ وەرگەڕان.

inversely (in-vũrs′li), *adv.* بە پێچەوانە؛ بە پێچەوانەی ئەوەوە

inverse proportion, پەیوەندی بە پێچەوانە (بیرکاری).

inverse ratio, پەیوەندی بە پێچەوانە (بیرکاری).

inversion (in-vũr′zhən, in-vũr′shən), *n.* (١) هەڵگەڕانەوە؛ وەرگەڕان. (٢) شتێکی هەڵگەڕاوە. (٣) وەرگەڕانی دەستووری ڕێکخستنی ئاسایی ڕستە (ڕێزمان)؛ پاش‌و پێشخستنی بکەرو کردار:
(Waiting at the gate was the host.; That I like.)
(٤) پێچەوانەکردن (بیرکاری). (٥) گۆشەگیری.
(٦) وەرگەڕانی ئاواز.
(٧) هەڵگەڕانەوەی زمان بە پشتدا (دەنگبێژی).
(٨) هەتیوبازی؛ حەز لە توخمی خۆ کردن؛ نێربازی

invert (in-vũrt′), *v.t.* (١) سەربەرەوخوارکردنەوە؛ هەڵگێڕانەوە؛ هەڵگەڕاندنەوە. (٢) وەرگەڕاندن؛ پاش‌و پێشخستن؛ پێچەوانەکردن.
(٣) نوشتاندنەوە بۆ ناوەوە؛ بەرەو ناوخۆ وەرگەڕاندن.
n. (١) شتێکی هەڵگەڕاوە. (٢) هەتیوباز؛ نێرباز

invertebrate (in-vũr′tə-brāt′), *adj.* (١) بێ بڕبڕە؛ بێ بڕبڕاگە.
(٢) ترسنۆک؛ بێ غیرەت؛ ڕارا؛ بێ بار.
n. گیانداری بێ بڕبڕە یا بڕبڕاگە.

inverted commas, [British], = quotation marks, وێرگوڵی سەرەوژێر؛ وێرگوڵی هەڵگەڕاوە

invest (in-vest′), *v.t.* (١) پۆشین؛ جل لەبەرکردن؛ کردنەبەر؛ ڕازاندنەوە
(٢) داپۆشین؛ گرتنەوە: *(Fog ~s the city.)*.
(٣) پڕبوون لە؛ هەڵکێشران لە؛ تێدابوون؛ کرانەبەر (مەجاز):
(The old ruins were ~ed with romance.)
(٤) دانان بە فەرمانڕەوا یا کاربەدەستێکی گەورە بە ئاهەنگەوە.
(٥) دەسەلات پێدان؛ ماف پێدان
(The military governor has been ~ed with full authority.)
(٦) وەسوودهێنان؛ پارە هەڵسوڕاندن؛ پارە خستنە ئیش بۆ قازانج؛ بە بەرهەم هێنان: *(to ~ money in real estate)*.
(٧) تێدا خەرج کردن (کات، کۆشش، ووزە، پارە، ڕەنج)؛ ڕەنج تیادان
(We have ~ed a lot of time and effort in this project.)
(٨) ئابڵووقەدان؛ دەوردان بە سەرباز.
v.i. وەسوودهێنان؛ پارە خستنە ئیشەوە بۆ قازانج؛ پارە هەڵسووڕاندن

investigate (in-ves′tə-gāt′), *v.t.* لێکۆڵینەوە بە ووردی؛ لێ ووردبوونەوەو پشکنین‌و ساغ کردنەوە:
(to ~ a crime, the causes of a railway accident, etc.)

-investigative *(adj.)*.

investigation (in-ves′tə-gā′shən), *n.* لێکۆڵینەوە بە ووردی (تاوان، ڕوودان).

investigator (in-ves′tə-gā′tẽr), *n.* لێکۆڵەرەوە (تاوان، ڕوودان).

investiture (in-ves′tə-chẽr), *n.* (١) لەسەر کار دانان بە ڕەسمی‌و بە ئاهەنگەوە؛ دەسەلات پێدان؛ کردن بە فەرمانڕەوا.
(٢) بەرگ؛ داپۆشەر؛ پۆش؛ سەرەخەر.

investment (in-vest′mənt), *n.* (١) داپۆشین؛ بەرگ لەبەرکردن؛

پۆشین ۲ کردن بە فەرمانڕەواو دەسەلات پێدان؛ دانان لەسەر کارو مافو دەسەلات پێدان ۳ (أ) وەسوودهێنانی پارە؛ پارە هەڵسووڕاندن بۆ قازانج.
(ب) پارەی وەسوودهێنراو؛ ئەو پارەیەی دەخرێتە نیشەوە بۆ قازانج:
(a large ~)
(ج) ئەو شتەی پارەی تیا وەسوود دەهێنرێ یا دەخرێتە نیش بۆ قازانج (زەوی‌وزار، خانوو، بازرگانی... هتد).
(٤) ئابلووقەدان؛ دەورگرتن بە سەرباز

investor (in-ves′tēr), *n.* پارە وەسوودهێنەر؛ پارە هەڵسووڕێنەر بۆ قازانج

inveterate (in-vet′ēr-it), *adj.* (١) دێرین؛ کۆن؛ ڕەگ داکوتاو؛ چەسپاو *(an ~ prejudice)*.
(٢) فێر؛ خوو پێوەگر؛ وازنەهێن؛ بۆ تەرک نەکەر:
(an ~ smoker, liar, etc.)

invidious (in-vid′i-əs), *adj.* (١) ڕق هەڵسێنەر؛ پیس (کردەوە)
(٢) ناڕەوا؛ نابەجێ؛ ناپەسەند (٣) [Obs.]، چاو لەدوو؛ بەغیل.

invigilate (in-vij′ə-lāt′), *v.t.* چاودێری کردنی قوتابیان لەکاتی تاقیکردنەوەدا

invigorate (in-vig′ə-rāt′), *v.t.* بەهێزکردن؛ ووزەپێدان؛ هێنانە جۆش؛ خوێن جوولاندن؛ بزواندن:
(an ~ing climate, speech, atmosphere)

invincible (in-vin′sə-b'l), *adj.* نەبەز؛ نابەزێ؛ ناشکێنرێ؛ ناشکێ *(an ~ army, spirit, will, etc.)*

-invincibility *(n.)*.

inviolable (in-vi′ə-lə-b'l), *adj.* (١) پیرۆز؛ نابێ شکێنرێ؛ نابێ دەستکاری بکرێ *(an ~ oath, promise, law, etc.)*.
(٢) نەبەز؛ بڕێزراو؛ بەرهەڵستی هەموو هێرشێک دەکات؛ داگیر ناکرێ؛ ناگیرێ.

-inviolability *(n.)*.

inviolate (in-vī′ə-lit, in-vī′ə-lāt′), *adj.* دەستی نێوە نەدراو؛ دەستکاری نەکراو؛ پیرۆز؛ دەستدرێژ نەکراوە سەر؛ پاک.

invisible (in-viz′ə-b'l), *adj.* (١) نەبینراو؛ شاراوە؛ داپۆشراو؛ نادیار؛ بێ ڕەنگ‌وڕەنگ (٢) بە چاو نابینرێ لەبەر بچووکی.
n. شتێک یا بوونەوەرێکی بە چاو نەبینراو

-invisibility *(n.)*.

the Invisible, خودا؛ یەزدان

invisible ink, مەرەکەبی نەبینراو

invitation (in′və-tā′shən), *n.* (١) بانگ کردن بۆ نان خواردن، ناهەنگ کردنی شتێک؛ بانگ؛ خوێنك کردن (دەعوەت).
(٢) هاندان؛ ڕاکێشان.

invite (in-vīt′), *v.t.* (١) بانگ کردن بۆ نان خواردن، ناهەنگ، کردنی کارێک؛ دەنگ کردن:
(to ~ someone to a party, dinner, etc.)
(٢) داواکردن؛ تکاکردن *(The speaker ~d questions.)*
(٣) (أ) هێنانە بەسەر خۆدا؛ بوون بە هۆ *(to ~ trouble)*.
(ب) هاندان؛ ڕاکێشان
n. [Slang], بانگ کردن؛ بانگ *(to send someone an ~)*.

inviting (in-vīt′iŋ), *adj.* هاندەر؛ پاڵ پێوەنەر؛ ڕاکێش؛ جوان؛ دڵفڕێن؛ سەرنج ڕاکێش *(an ~ smile)*

invocation (in′və-kā′shən), *n.* (١) داواکردن لە خودا بۆ یارمەتی؛ نزا لە خودا؛ پاڕانەوە؛ نزاکردن (٢) نزایەک لە سەرەتای ڕووداوێکی ڕەسمی یا نوێژی ناو کڵێسەدا (٣) نزای بوێژ لە سەرەتای داستان یا هۆنراوەدا بۆ خودای سرووش و هونەر بۆ یارمەتیدانی لە نووسینەکەیدا.
(٤) جنۆکەو دێوو درنج بانگ کردن (جادووگەری)

invoice (in′vois), *n.* (١) بارنامە
(٢) باری تۆمارکراو لە بارنامەدا؛ بار
v.t. تۆمارکردن لە بارنامەدا؛ بارنامە ئامادەکردن

invoke (in-vōk′), *v.t.* (١) لە خودا پاڕانەوە؛ نزاکردن؛ داوای یارمەتی کردن لە خودا یا کەسێکی ئاینی پیرۆز.
(٢) جنۆکەو دێوو درنج بانگ کردن (جادووگەری)
(٣) داوالێکردن؛ پاڕانەوە؛ تکاکردن؛ هاوار بۆ بردن.

involuntary (in-vol′ən-ter′i), *adj.* (١) خۆ نەویست؛ خۆ نەکرد؛ بەبێ ئارەزووی خۆ *(an ~ act)*
(٢) بێ دەستەنقەست؛ ڕێکەوت
(٣) لە خۆیەوە ڕوودەدات؛ ئۆتۆماتیکی *(Digestion is ~.)*

-involuntarily *(adv.)*.

involute (in′və-lōōt, in′və-lūt′), *adj.* (١) ئاڵۆز؛ ئاڵۆسکاو.
(٢) لوول خواردوو؛ پێچ لوولی؛ پێچ خواردوو (گوێچکەماسی، قاوغ)
(٣) بۆ ناوەوە لوول خواردوو (گەڵا)

involution (in′və-loo′shən, in′və-lū′shən), *n.* (١) ئاڵۆسکان؛ تێوە ئاڵۆزان؛ تێوەگلان (٢) شتێکی ئاڵۆز؛ ئاڵۆزی
(٣) لوول خواردن بۆ ناوەوە؛ ئەندامێکی پێچ لوولی.
(٤) پووکانەوە (تەندرووستی)؛ دانە دواوە.
(٥) ڕستەیەکی ئاڵۆز بەتایبەتی کە بکەرو کردار لەیەک جیاکرابێتەوە بە دەستەواژەیەک (ڕێزمان)
(٦) (أ) چوونەوەیەکی ئەندامێکی لەش و گەڕانەوەی بۆ قەبارەی ئاسایی (سکی ئافرەت پاش منداڵبوون) (ب) کزبوونی چالاکی لەش بەتایبەتی کە ئافرەت دەگاتە تەمەنی وەستانی بێ نوێژی یان خوێن بڕانی مانگانەی.

involve (in-volv′), *v.t.* (١) داپۆشین؛ دەورگرتن؛ پێچانەوە؛ گرتنەوە:
(Fog ~d the shoreline.)
(٢) لوول خواردن؛ پێچ خواردن؛ پەیکەخواردن.
(٣) ئاڵۆزان؛ ئاڵۆسکاندن
(٤) تووش کردن؛ تێوەگلاندن؛ تێوەتلان؛ پێوەکردن (سەرئێشە، تاوانباری)
(٥) گرتنەوە؛ تێدابوون؛ ڕاکێشانە ناوخۆ:
(The procession ~d thousands as it moved toward the Bastille.)
(٦) پێویست.
(٧) خەریک بوون؛ پێوە خەریک بوون:
(He is ~d in repairing his house.)

involved (in-volvd′), *adj.* (١) گیروگرفتاوی؛ تێگەیشتنی گرانە؛ ئاڵۆز؛ ئاڵۆسکاو؛ وورد (٢) دەستی تێدایەتی (ڕووداو، تاوان)

involvement (in-volv′mənt), *n.* (١) تووش کردن؛ تێوەگلان؛ پێوەکردن (٢) پەیوەندی بە کارێک یا ڕووداوێکەوە؛ دەست تێدابوون:
(His ~ in the crime was never proved.)
(٣) کاروباری ئاڵۆز

invulnerable (in-vul′nēr-ə-b'l), *adj.* (١) ئازار نادرێ؛ زیانی پێ ناگات؛ کاری تێ ناکرێ؛ هەستی بریندار ناکرێ *(an ~ person)*
(٢) داگیر ناکرێ؛ ناگیرێ؛ بەرهەڵستی هەموو هێرشێک دەکات:
(an ~ base, position, etc.)

-invulnerably *(adv.)*.

inward (in′wērd), *adj.* (١) ناوەوە؛ هی ناوەوە؛ ناوەکی:
(the ~ organs of the body)
(٢) گیانی؛ مێشکی؛ دەروونی (٣) بەرەو ناوەوە چوو
(٤) ناوەوە؛ دوور لە قەراغ (٥) خۆیی؛ زگماکی؛ ناوەکی.
(٦) [Archaic]، خۆماڵی؛ ناوخۆیی
(٧) [Obs.]، کەسی؛ نهێنی؛ تایبەتی بە خۆ
n. (١) بەشی ناوەوە؛ شتی ناوەوە (٢) *(pl.)*، ڕیخۆڵە
adv. (١) بەرەو ناوەوە (٢) بۆ ناو مێشک، گیان، یا دەروون
(٣) [Obs.]، لە ناوەوە.

inwardly (in′wērd-li), *adv.* (١) لە ناوەوە (٢) بەرەو ناوەوە
(٣) لە مێشک و دەروونda؛ لە ناوخۆدا، واتە بێ ئەوەی کەس بیزانێ
(to be ~ resentful; to grieve ~)

inwardness (in′wērd-nis), ***n.*** (١) بیرکردنەوە لە هەستونەستو بیری خو (٢) گەوهەر؛ ناوکرۆك؛ ماك. (٣) قووڵی هەستو بیر؛ دڵسۆزی.

inwards (in-wĕrdz), ***adv.*** = **inward.**

inwrap (in-rap′), ***v.t.*** **enwrap.**

inwrought (in′rôt′, in-rôt′), ***adj.*** (١) چنراوە بە قوماشەکەوە (نەقش‌ونیگار)؛ پێوە چنراو. (٢) تێکەڵ؛ باش تێکەڵاوکراو.

iod-, iodo- (ī-od′), پێشگرێکە بەمانای یۆد.

iodate (ī′ə-dāt′), ***v.t.*** یۆد تێکردن

n. یۆدات

iodin (ī′ə-din), ***n.*** = **iodine.**

iodine (ī′ə-dīn, ī′ə-din), ***n.*** یۆد

iodize (ī′ə-dīz′), ***v.t.*** یۆدلێدان؛ بە یۆد برین دەرمان کردن

ion (ī′ən, ī′on), ***n.*** ئایۆن (فیزیا، کیمیا)

-ionic *(adj.).*

-ion, پاشگرێکە بەمانای (١) کردارێك یا ئەنجامی کردارێك: ***(indention)***

(٢) باری شتێك ***(cohesion)***

Ionic (ī-on′ik), ***adj.*** (١) تایبەتی بە ئایۆنیاو گەلەکەی (٢) هی زمانی ئایۆنی کە بەشێکە لە زمانی یۆنانی (٣) تایبەتی بە شێوازی خانووسازی ئایۆنی کە بریتی‌یە لە چوکڵەی لوول خواردوو بە پێچ پێچ بە سەری کۆڵەکەوە.

n. (١) جۆرە تیپێکی گەورەی بە ئاسانی خوێنراوەیە (چاپەمەنی). (٢) زاراوی ئایۆنی کە بەشێکە لە زمانی یۆنانی.

iota (ī-ō′tə), ***n.*** (١) تیپی نۆهەمی ئەلف‌وبێی یۆنانی (٢) تۆز؛ ئەحت؛ تۆزێك؛ ئەختێك

IOU, I.O.U. (ī′ō′ū′), من قەرزاری تۆم. بریتی‌یە لە پارچە کاغەزێك کە قەرزار ئەم سێ تیپەی لەسەر دەنووسێ و دەیدات بە خاوەن قەرز وەك سەنەدو کورتەی ئەم سێ ووشەیەیە: **" I owe you "**.

IPA, = **International Phonetic Alphabet,** ئەلف‌وبێی دەنگبێژی جیهانی

IQ, I.Q., = **intelligence quotient.**

ir- (ir), پێشگرێکە بەمانای: نە؛ بێ. لەپێش ووشەیەکدا بەکاردەهێنرێ کە بە " r " دەست پێ بکات: ***(irresponsible; irreversible)***

Irak (ē-räk′, i-rak′), ***n.*** **Iraq.**

Iran (ē-rän′, ī-ran′), ***n.*** ئێران

Iranian (ī-rā′ni-ən), ***adj.*** تایبەتی بە ئێران و گەلەکەی و زمانەکەیان و کلتوورەکەیان

n. (١) هاووڵاتی‌یەکی ئێران؛ فارس (٢) لقێکە لە زمانی هیندی-ئەورووپی کە فارسی و کوردی و ئەفغانی، واتە پەشتۆ دەگرێتەوە

Iraq (ē-räk′, i-rak′), ***n.*** عێراق

Iraqi (ē-rä′ki), ***n.*** (١) عێراقی؛ هاووڵاتی‌یەکی عێراق (٢) زمانی عەرەبی عێراقی

adj. عێراقی؛ تایبەتی بە عێراق و گەل و زمان و کلتوورەکەی

irascible (i-ras′ə-b′l, ī-ras′ə-b′l), ***adj.*** تەنگەحیکلانە؛ سەرگەرم؛ تەنگەنیلکە؛ تووڕەوتڕۆ؛ زووهەڵچوو.

-irascibility *(n.).*

irate (ī′rāt, i-rāt′), ***adj.*** (١) تووڕە (٢) بە تووڕەیی‌یەوە؛ تووڕەیی‌یانە؛ لە تووڕەیی‌یەوەیە ***(an ~ phone call)***

ire (ir), ***n.*** تووڕەیی؛ ڕق

ireful (īr′fəl), ***adj.*** تووڕە؛ ڕقاوی

iris (ī′ris), ***n.*** (١) پەلکە ڕەنگینە؛ پرچی ئایشێ و فاتمە. (٢) گلێنە؛ گلێنەی چاو؛ ڕەشێنە؛ ڕەشێنەی چاو (٣) سەوسەن؛ گوڵە سەوسەن.

Irish (ī′rish), ***adj.*** ئێرلەندی؛ تایبەتی بە ئێرلەندەو گەلەکەی و زمانەکەی و کلتوورەکەی.

n. (١) زمانی ئێرلەندی (٢) [Colloq.]. تووڕەیی؛ ڕق ***(get one's ~ up)***

the Irish, گەلی ئێرلەندە؛ ئێرلەندەیی‌یەکان.

Irish coffee, خواردنەوەیەکە لە قاوەو ویسکی و کرێم پێکدێت.

Irishman (ī′rish-mən), ***n.*** (١) ئێرلەندی‌یەك؛ پیاوێکی ئێرلەندی؛ هاووڵاتی‌یەکی ئێرینەی ئێرلەندی (٢) کەسێکی بنەچە ئێرلەندی

Irish Republican Army, [IRA], ڕێکخراوێکە خەبات بۆ سەربەخۆیی ئێرلەندە دەکات.

Irish setter, سەگێکی تووك درێژی سووری ئاوریشمی‌یە.

Irish terrier, سەگێکی بچووکی قژ لوول سووربارە.

irk (ŭrk), ***v.t.*** پەستکردن؛ بێ تاقەت کردن؛ ڕق هەڵسان.

irksome (ŭrk′səm), ***adj.*** ناخۆش (ئەرك، چۆنێتی؛ بارێك)؛ بێ تاقەت کەر؛ پەستکەر؛ ووشك (کار): ***(an ~ task; ~ restrictions)***.

iron (ī′ẽrn), ***n.*** (١) ئاسن (٢) (ا) ئوتوو (ب) ئامێرێکی ئاسن. (٣) *(pl.)*، پێوەند؛ پێوەندی ئاسن (٤) هێز؛ سەختی. (٥) [Slang]، چەکێکی ئاگرینی بچووك. (٦) داری گۆڵف (کە سەرەکەی ئاسنە). (٧) دەرمانی هێز کە ئاسنی تێدا بێ.

adj. (١) ئاسنین؛ ئاسن؛ ئاسنینە. (٢) سەخت؛ بەهێز؛ ئاسنین؛ ئانوشتێتەوە: ***(an ~ temperament, will, etc.)*** (٣) بێ بەزەیی؛ دڵڕەقانە؛ بێ ڕەحمانە: ***(to hit with an ~ hand)***.

v.t. (١) لە ئاسن گرتن؛ بە ئاسن داپۆشین. (٢) پەیوەندکردنی بەندێك (٣) جل لەئوتووودان؛ ئوتوولێدان.

v.i. جل لەئوتووودان؛ ئوتوولێدان

have irons in the fire, خەریك بوون (کاروکاسبی، ڕابواردن، چالاکی).

in irons, پەیوەندکراو؛ بەندکراو؛ لە بەندیخانەدا.

iron out, ساف کردن؛ لابردن (قۆرت، کۆسپ، ناکۆکی)؛ ناکۆکی بڕینەوە: ***(They held a meeting to iron out their differences.)***

strike while the iron is hot, بە گەرماوگەرم کردن؛ کردنی کارێك لە باشترین کاتدا؛ هەڵسان بە کارێك لەکاتی خۆیدا.

Iron Age, (١) چەرخی ئاسن: چەرخی بەکارهێنانی ئاسن کە لە سالی هەزاری پێش زاینەوە دەستیپێکرد. (٢) [i-a-]، دوا چەرخ و خراپترین چەرخی جیهان (ئەفسانەی کۆن).

iron-clad (ī′ẽrn-klad′), ***adj.*** (١) لە ئاسن گیراو؛ ئاسن پۆش؛ لە قەڵغانی ئاسن گیراو. (٢) توندوتیژ؛ سەخت؛ بە زەبروزەنگ: ***(an ~ rule)*** (٣) مسۆگەر؛ تەواو: ***(~ guarantees)***.

n. کەشتی‌یەکی جەنگی بە قەڵغان دەورگیراو.

iron curtain, پەردەی ئاسنین: بەربەستێکە کە بەری پەیوەندی دەگرێ لەنێوان ووڵاتاندا بەتایبەتی لەنێوان یەکێتی سۆڤیەت و هاوپەیمانەکانی و ووڵاتە ڕۆژئاوایی‌یەکاندا.

iron hand, توندوتیژ؛ سەخت؛ بە زەبروزەنگ: ***(to rule a country with an ~)***

-iron-handed *(adj.).*

iron horse, [Colloq.], (١) ئەسپە ئاسنینە؛ پاسکیل. (٢) مەکینەی بزوێن؛ مەکینەی شەمەندەفەر.

ironic, ironical (ī-ron′ik, ī-ron′i-k′l), ***adj.*** (١) بە تەوس؛ لاقرتێ‌یی؛ سەیر؛ لاقرتێ‌یی ڕۆژگار یا ژیان؛ پێچەوانە (مەبەست، مانا)؛ تەوس: ***(an ~ remark, event, etc.)***. (٢) بە تەوسەوە قسەکەر؛ لاقرتێ باز؛ پڕ لە لاقرتێ.

-ironically *(adv.).*

ironing (ī′ẽrn′iŋ), ***n.*** (١) جل لەئوتووودان.

(٢) ئەو جلەی لەئوتوو دەدرێ.
ironing board, مێزی ئوتوودان
ironist (ī-ron′ist), *n.* لاقرتێ باز؛ بە تەوسەوە قسەکەر.
iron-master (ī′ẽrn-mas′tẽr, ī′ẽrn-mäs′tẽr), *n.* خاوەن کارگەی ئاسن
iron-monger (ī′ẽrn-muŋ′gẽr), *n.* ئامێری ئاسن فرۆش؛ ئاسن فرۆش
iron-side (ī′ẽrn-sīd′), *n.* پیاوێکی بەجەرگو ئازا.
ironsmith (ī′ẽrn-smith′), *n.* ئاسنگەر
ironware (ī′ẽrn-wâr′), *n.* دەفری ئاسن؛ شتومەکی ئاسن.
ironwork (ī′ẽrn-wũrk′), *n.* ئامێری ئاسن؛ پارچە ئاسن.
ironworker (ī′ẽrn-wũr′kẽr), *n.* (١) ئامێری ئاسن دروستکەر؛ کرێکاری ئاسن (٢) دروستکەری چوارچێوەی پردی ئاسن.
ironworks (ī′ẽrn-wũrks′), *n.pl.* کارگەی ئاسن یا تواندنەوەی ئاسن؛ کارگەی ئامێری قورسی ئاسن.
irony (ī′rə-ni), *n.* (١) لاقرتێ؛ تەوس
(The speaker was using ~ when he said that the stupid plan was "very clever.")
(٢) قسەی بەتەوس؛ قسەی لاقرتێ؛ قسەی بە پێچەوانە.
(٣) لاقرتێی رۆژگار، ژیان، یا چارەنووس؛ شتێکی سەیر؛ سەیر؛ رووداوێك کە پێچەوانەی ئەوە بێ کە چاوەڕێی دەکرێ:
(If a poor man inherits a great fortune and dies soon, we might call it one of life's ~ies.)
(٤) خۆ گێل کردن یا خۆ بە نەزان پیشاندان لە ووتووێژو مشتومڕدا. (پێشی دەوروترێ: Socratic irony).
irradiance (i-rā′di-əns), *n.* شەوقدانەوە؛ رووناکی دانەوە؛ شەوق
irradiant (i-rā′di-ənt), *adj.* بە شەوق؛ شەوقدار؛ شەوق هاوێژ؛ بریقەدار
irradiate (i-rā′di-āt′), *v.t.* (١) شەوقدانەوە؛ رووناکی دانەوە؛ بریقەدانەوە. (٢) روونکردنەوە؛ پیشاندان بە روونی.
(٣) دانەوە؛ بڵاوکردنەوە؛ لێ بوونەوە: *(to ~ joy)* .
(٤) دەرمان کردن بە تیشکی سینیی و سەروو وەنەوشەیی... هتد.
v.i. (١) شەوقدانەوە؛ تیشکدانەوە. (٢) رووناك بوونەوە.
adj. بە شەوق؛ شەوقدار
irradiation (i-rā′di-ā′shən, ir′rā-di-ā′shən), *n.* (١) شەوق دانەوە؛ بریقەدانەوە؛ تیشکدانەوە. (٢) تیشك؛ شەوق.
(٣) (ا) روونکردنەوە. (ب) بۆ روون بوونەوە؛ تێگەیشتن.
(٤) دەرمان کردن بە تیشکی سینیی و سەروو وەنەوشەیی... هتد.
irrational (i-rash′ən-'l), *adj.* (١) بێ مێشك؛ توانای بیرکردنەوەی نییە *(to behave like ~ animals)* .
(٢) نابەجێ؛ لەگەڵ مێشکدا نەگونجاو: *(~ fears)* .
irrationalism (i-rash′ən-'l-iz'm), *n.* بیروبڕوا، بیر، یا کرداری نابەجێ.
irrationality (i-rash′ə-nal′ə-ti), *n.* (١) بێ مێشکی
(٢) نابەجێیی.
(٣) بیر یا کردارێکی نابەجێ.
irreconcilable (i-rek′ən-sīl′ə-b'l), *adj.* (١) ئاشتیان نابێتەوە؛ پێکەوە هەڵ ناکەن؛ رێك ناکەون؛ ئاشت نابنەوە: *(~ foes)* .
(٢) پێکەوە نەگونجاو؛ دژی یەکتر؛ ناکۆك:
(~ ideas, statements, actions, etc.)
n. (١) کەسێکی سەرسەخت؛ کەسێك کە رێك ناکەوێت لەسەر هیچ شتێك.
(٢) *(pl.)* بیروباوەڕو کرداری پێکەوە نەگونجاو، ناکۆك، یا دژ بە یەکتر.
-**irreconcilability** *(n.).*
irrecoverable (ir′i-kuv′ẽr-ə-b'l), *adj.* دەست ناکەوێت؛ لەکیس چووە؛ نایەتەوە؛ ناهێنرێتەوە؛ چاك ناکرێتەوە: *(~ losses)* .
irredeemable (ir′i-dēm′ə-b'l, ir′ri-dēm′ə-b'l), *adj.* (١)- ناگۆڕرێتەوە بە پارەی وورده (پارەی کاغەز)؛ نرخەکەی دەست ناکەوێتەوە بە پارەی وورده. (٢) ناکڕرێتەوە (شتی بارمتەکراو)؛ دەرناهێنرێتەوە لە بارمتە.
(٣) نادرێتەوە (قەرز)؛ دەست ناکەوێتەوە؛ ناسەنرێتەوە.
(٤) لەدەست چووە؛ لەکیس چووە؛ ناگەڕێنرێتەوە؛ ناگەڕێتەوە: *(~ losses)* .
(٥) چاك نابێ (ڕەووشت، مرۆڤ، رەفتار)؛ ناخرێتەوە سەر رێی راست؛ دەستی لێ شۆراوە (کەسێکی سەرسەری بێ ڕەووشت)؛ ناگۆڕێ.
irreducible (ir′i-dōōs′ə-b'l, ir′ri-dūs′ə-b'l), *adj.* (١) کەم ناکرێتەوە؛ کەمتر ناکرێتەوە (٢) ناگۆڕێ بۆ بارێکی ویستراو.
irrefragable (i-ref′rə-gə-b'l), *adj.* بە درۆ ناخرێتەوە؛ بەرپەرچ نادرێتەوە.
irrefutable (i-ref′yoo-tə-b'l, ir′ri-fū′tə-b'l), *adj.* بە درۆ ناخرێتەوە؛ بەرپەرچ نادرێتەوە؛ راست: *(~ evidence)* .
-**irrefutability** *(n.)*; **irrefutably** *(adv.).*
irregardless (ir′i-gärd′lis, ir′ri-gärd′lis), *adj. & adv.* = regardless.
irregular (i-reg′yoo-lẽr), *adj.* (١) ناوێزە؛ جیا؛ ناتاسا
(٢) نارێكوپێك؛ نادەستووری؛ تێکەڵاووپێکەڵاو.
(٣) خواروخێچ؛ نایەکسان؛ لاسەنگ؛ نارێك.
(٤) نارێکوپێك؛ لاسەرلا؛ چۆن رێکەوت وەها؛ بە نارێکوپێکی ڕوودەدات:
(~ intervals, visits, etc.)
(٥) نادەستووری (رێزمان)؛ بە جیا گەردان دەکرێت (رێزمان):
(Go and write are ~ verbs.)
n. (١) شتێکی نارێکوپێك؛ کەسێکی نارێکوپێك.
(٢) سوپا یا سەربازی ناپاسایی.
irregularity (i-reg′yoo-lar′ə-ti, ir′reg-yoo-lar′ə-ti), *n.* (١) نارێکوپێکی؛ نارێکی؛ نادەستووریتی؛ پەیڕەوی یاسا نەکردن
(٢) شتێکی نارێك یا نارێکوپێك.
irrelative (i-rel′ə-tiv), *adj.* = **irrelevant.**
irrelevance (i-rel′ə-vəns), *n.* (١) پەیوەندی نەبوون بە باسەکەوە؛ لە باس بەدەری؛ ناگرنگی. (٢) شتێکی لە باس بەدەر؛ شتێکی بێ پەیوەندی بە باسەکەوە یا ناگرنگ.
irrelevancy (i-rel′ə-vən-si), *n.* = **irrelevance.**
irrelevant (i-rel′ə-vənt), *adj.* پەیوەندی بە باسەکەوە نییە؛ بێ پەیوەندی؛ لە باس بەدەر؛ ناگرنگ؛ لە جێی خۆیدا نییە:
(an ~ issue, remark, question, etc.)
irreligious (ir′i-lij′əs, ir′ri-lij′əs), *adj.* بێ ئاین؛ کافر.
irremediable (ir′i-mē′di-ə-b'l), *adj.* بێ چارە؛ بێ دەرمان؛ چاك ناکرێ؛ چاك ناکرێتەوە.
irremissible (ir′i-mis′ə-b'l, ir′ri-mis′ə-b'l), *adj.* -لێخۆش بوونی بۆ نییە.
irremovable (ir′i-mōōv′ə-b'l), *adj.* ناجوولێنرێ؛ ناجوولێ؛ لانابرێ.
irreparable (i-rep′ẽr-ə-b'l), *adj.* چاك ناکرێ؛ چاك ناکرێتەوە؛ جێی خۆی ناگرێتەوە: *(an ~ damage)* .
-**irreparably** *(adv.).*
irrepealable (ir′i-pēl′ə-b'l, ir′ri-pēl′ə-b'l), *adj.* لانابرێ؛ ناسڕرێتەوە (یاسا)؛ ناگۆڕێ؛ هەڵناوەشێنرێتەوە.
irreplaceable (ir′i-plās′ə-b'l), *adj.* هیچ جێگەی ناگرێتەوە (شت، مرۆڤ)؛ جێگەی پڕ ناکرێتەوە:
(an ~ leader, thing, person, etc.)
irrepressible (ir′i-pres′ə-b'l), *adj.* پێشێل ناکرێ؛ دابین ناکرێ؛ ناگیرێ؛ دەمکوت ناکرێ؛ دانامرکێنرێ؛ جڵەوی ناگیرێ: *(~ joy)* .
irreproachable (ir′i-prōch′ə-b'l), *adj.* بێگەرد؛ بێ سووچ؛

بێ لۆمە؛ لۆمەی ناکرێ؛ لۆمەی لەسەر نییە: *(~ behavior)*.

irresistible (ir′i-zis′tə-b'l), *adj.* بەرهەڵستی ناکرێ؛ بەری ناگیرێ؛ بەربەست ناکرێ؛ بەربەرەکانی ناکرێ؛ زۆر جوان و دڵرفێن:
(an ~ feeling, smile, beauty, desire, etc.)
-irresistibility *(n.)*; irresistibly *(adv.)*.

irresoluble (i-rez′ə-lyoo-b'l), *adj.* = insoluble.

irresolute (i-rez′ə-lōōt′, i-rez′ə-lūt′), *adj.* ڕاڕا؛ دوودڵ.

irresolution (ir′rez′ə-lū′shən), *n.* ڕاڕایی؛ دوودڵی.

irresolvable (ir′i-zol′və-b'l), *adj.* (١) شیکارنەکرێنەوە؛ پارچە پارچە نەکرێت. (٢) چاری نییە (ناکۆکی، کێشە)؛ ناخرێ بە لایەکدا؛ نابڕێتەوە.

irrespective (ir′i-spek′tiv), *adj.* [Rare]. گوێ پێ نەدەر؛ بێباک.
irrespective of, بێ گوێ دان بە؛ لەگەڵ ئەوەشدا؛ بێ ڕەچاوکردن:
(He rushed forward to help irrespective of the consequences.)

irresponsibility (ir′i-spon′sə-bil′ə-ti), *n.* (١) بێ لۆمەیی؛ بێ سووچی. (٢) پشت پێ نەبەستران؛ گوێ نەدانە ئەنجامی کاری خۆ؛ بێ هەستی؛ بێباکی.

irresponsible (ir′i-spon′sə-b'l), *adj.* (١) لۆمە ناکرێ؛ لۆمەی لەسەر نییە؛ لێی ناپرسرێتەوە: *(an ~ child)*.
(٢) پشتی پێ نابەسترێ؛ بێباک؛ گوێ نەدەر؛ ناشرین (کردەوە)؛ بێ هەست؛ نابەجێ: *(an ~ person, behavior, act, etc.)*

n. کەسێکی پشت پێ نەبەستراو، بێباک، یا گوێ نەدەر.

irresponsibly (ir′i-spon′sə-bli), *adv.* بە بێباکانە؛ بە ناشرینی؛ بە پشت پێ نەبەستراوانە؛ بە نابەجێیی:
(He behaved ~ toward his parents.)

irresponsive (ir′i-spon′siv), *adj.* (١) کاری تێ نەکردووە؛ هیچ نەگۆڕاوە یا چاکتر نەبووە: *(The patient is ~ to treatment.)*.
(٢) وەڵام نەدەرەوە؛ بێ مەیل.

irretrievable (ir′i-trēv′ə-b'l), *adj.* دەست ناکەوێتەوە؛ ناگەڕێنرێتەوە؛ ناهێنرێتەوە؛ لەدەست چوو: *(an ~ loss)*.

irreverence (i-rev′ēr-əns), *n.* (١) ڕێز نەگرتن.
(٢) کارێک یا کردەوەیەک کە ڕێز نەگرتن پیشان دەدات. (٣) ڕێز لێ نەگیران.

irreverent (i-rev′ēr-ənt), *adj.* ڕێز نەگر؛ ڕێز لێ نەگر؛ بە چاوی سووک تەماشاکەر: *(an ~ person, act, behavior, etc.)*.

irreversible (ir′i-vûr′sə-b'l), *adj.* (١) هەڵناوەشێنرێتەوە (بڕیار)؛ ناسڕێتەوە؛ یاسا؛ ناگۆڕێ: *(an ~ decision)*
(٢) پاش و پێش ناخرێ؛ هەڵناگێڕێتەوە؛ ناگێڕێتەوە بۆ دواوە.
-irreversibility *(n.)*; irreversibly *(adv.)*.

irrevocable (i-rev′ə-kə-b'l), *adj.* هەڵناوەشێنرێتەوە (بڕیار، یاسا)؛ ناگۆڕێ؛ ناسڕێتەوە؛ لانابرێ؛ هەتا هەتا هەڵوەشانەوەی بۆ نییە:
(an ~ decision, judgment, act, etc.)

irrevocably (i-rev′ə-kə-bli), *adv.* بەشێوەیەک کە هەڵنەوەشێتەوە یا نەگۆڕێ؛ هەتا هەتا: *(They are ~ separated, tied together, etc.)*.

irrigable (ir′i-gə-b'l), *adj.* بەراو؛ ئاو دەدرێ (زەوی‌وزار)؛ ئاوەنیا.

irrigate (ir′ə-gāt′), *v.t.* (١) ئاودان (زەوی‌وزار، ڕووەک)؛ ئاودێری کردن. (٢) شۆردن یا پاککردنەوە (پزیشکەوانی).
-irrigator *(n.)*.

irrigation (ir′ə-gā′shən), *n.* ئاودان (زەوی‌وزار، ڕووەک)؛ ئاودێری
-irrigational *(adj.)*.

irritability (ir′ə-tə-bil′ə-ti), *n.* (١) تەنگەجیکلانەیی؛ بێ تاقەتی؛ تەنگەتیلکەیی؛ زوو شێتگیربوون. (٢) ناسکی (ئەندامی لەش).

irritable (ir′ə-tə-b'l), *adj.* (١) تەنگەجیکلانە؛ تەنگەتیلکە؛ زوو تووڕەبوو؛ زوو شێتگیربوو. (٢) ناسک (ئەندامی لەش):
(an ~ stomach)

-irritably *(adv.)*.

irritant (ir′ə-tənt), *adj.* پەستکەر؛ تووڕەکەر؛ ناخۆش (شت).
n. (١) شتێکی چووزێنەرەوە یا ئازارەهەڵکەر (ئاڵەت، تەپ‌وتۆز).
(٢) شتێکی پەستکەر؛ شتێک یا کەسێکی دڵ پەستکەر یا سەرئێشێن.

irritate (ir′ə-tāt′), *v.t.* (١) پەستکردن؛ تووڕەکردن؛ بێ تاقەت کردن؛ بێزارکردن؛ سەرئێشاندن (٢) داگیرساندن (پزیشکەوانی)؛ هەوێنکردن؛ ئازاردان؛ سوورکردنەوە؛ چووزاندنەوە؛ ئێشاندن:
(Harsh soap ~s the skin.; The heavy smoke ~ed my eyes.)

irritation (ir′ə-tā′shən), *n.* (١) پەستکردن؛ تووڕەکردن؛ دڵگرتن.
(٢) پەستی؛ دڵگیران؛ تووڕەبوون (٣) شتێکی پەستکەر، تووڕەکەر، یا دڵگر
(٤) ئازارگەیشتن؛ داگیرسان (ئەندامی لەش)؛ سووربوونەوە یا هەوکردن:
(stomach, skin, or eye ~)

irrupt (i-rupt′), *v.i.* (١) سنوور شکاندن؛ پەلاماردان؛ شاڵاو بردنە سەر؛ هێرش بردنە سەر. (٢) زیادبوونی ناڕێکوپێک (دانیشتوان).
-irruption *(n.)*; irruptive *(adj.)*.

is (iz), باری کرداری "بوون"، بۆ کەسی سێیەمی تاکی نادیار:
(She ~ ready.; The book ~ not there.; It ~ ten o'clock.; He ~ doing his homework.)
as is, ئێستا چۆنە هەر وەها؛ بەبێ گۆڕین؛ چۆنە وەها.

is- (is), = iso-.

-ish (ish), پاشگرێکە بەمانای: (١) ـ ی (ئیسپانی، کوردی، ئیرلەندی):
(Spanish, Kurdish, Irish)
(٢) ـ ئانە (منداڵانە): *(childish, devilish)*.
(٣) مەیل یا خەریکی ئەو شتە بوو: *(bookish)*.
(٤) ـ باو (سوورباو)؛ نەختێ: *(tallish, reddish, bluish)*.
(٥) [Colloq.]، نزیکەی (ژمارە): *(thirtyish)*.

Isis (ī′sis), *n.* خودای پیت (ئەفسانەی میسری).

Islam (is′ləm, is-läm′, iz′ləm), *n.* (١) ئیسلام؛ ئاینی ئیسلام.
(٢) موسوڵمانان.
(٣) وڵاتە ئیسلامییەکان.

Islamic(is-lam′ik, is-läm′ik, iz-lam′ik), *adj.* ئیسلامی.

Islamite (is′ləm-īt′, iz′ləm-īt′), *n.* موسوڵمانێک؛ موسوڵمان.

island (ī′lənd), *n.* (١) دوورگە؛ (جزیرە).
(٢) دوو بەینی (ڕێگاوبان، شەقام)؛ تیلماسکە زەوییەکە لەنێوان ڕێگاوبان یا شەقامی دووسەریدا کە ئۆتۆمبێلی پیا ناڕوات بۆ جیاکردنەوەی ڕێگەکەو سەلامەتی

v.t. (١) کردن بە دوورگە؛ وەک دوورگە لێکردن؛ جیاکردنەوە؛ دابڕکردن.
(٢) پچڕپچڕکردن.

islander (ī′lən-dēr), *n.* دوورگەنشین؛ نیشتەجێی دوورگە.

isle (īl), *n.* دوورگەیەکی بچووک: *(the British I~s)*.
v.t. جیاکردنەوە؛ دابڕکردن.
v.i. لە دوورگەدا ژیان یا نیشتەجێ بوون.

islet (ī′lit), *n.* دوورگەیەکی زۆر بچووک.

ism (iz′m), *n.* تیۆری، فەلسەفە، یا ڕێبازێکە کە ناوەکەی بە " ism " دوایی دێت (لە ڕووی سووکییەوە).

-ism (iz′m), پاشگرێکە بەمانای: (١) کردنی کارێک یا ئەنجامەکەی:
(terrorism)
(٢) باری "بوون": *(barbarism)*.
(٣) ڕەفتارو کردەوەی تایبەتی: *(patriotism)*.
(٤) ڕێباز؛ تیۆری؛ فەلسەفە: *(socialism)*.
(٥) دڵسۆزی بۆ: *(nationalism)*.
(٦) بارێکی نائاسایی: *(alcoholism)*.

isn't (iz′'nt), = is not.

iso- (ī′sō, ī′sə), پێشگرێکە بەمانای: وەک یەک؛ هاو؛ کوت‌ومت؛ یەکسان.

isobar (ī′sə-bär′), *n.* (١) هێڵێکە کە لەسەر نەخشە دەکێشرێت لەنێوان

ناوچەی هاوپەستاوتنی هەوا لە ماوەیەکی تایبەتیدا.
(٢) ئەتۆمی هاوکێشەی ئەتۆمی و ژمارەی ئەتۆمی جیاواز.

isocracy (ī-sok′rə-si), *n.* ڕژێمی یەکسانی (لەڕووی دەسەلاتی ڕامیاریەوە)؛

isodiametric (ī´sə-dī´ə-met′rik), *adj.* هاوتیرە

isodynamic (ī´sō-dī-nam′ik), *adj.* (١) هاوهێز
(٢) هاوهێزی موگناتیسی.

isoelectric (ī´sō-i-lek′trik), *adj.* هاوهێزی ئەلەکتریکی.

isogenous (ī-soj′ə-nəs), *adj.* هاوسەرچاوە

isolate (ī′sə-lāt´, is′ə-lāt´), *v.t.* (١) جیاکردنەوە؛ دابڕکردن؛ دابڕین؛ تەریك کردن؛ پەڕکردن. (٢) گەورەکردن یا بەخێوکردنی نموونەیەکی بەکتریایی بە تەنها. (٣) قورەنتین کردنی نەخۆش؛ جیاکردنەوەی نەخۆش.

isolation (ī´sə-lā′shən, is´ə-lā′shən), *n.* (١) دوورەپەرێزی؛ تەریك گری؛ بڕبوون؛ دابڕبوون؛ گۆشەگیری؛ خۆ دوور گرتن؛ تەنهایی؛ تەریکی؛ خەلوەت؛ پەڕبوون؛ بێ پەیوەندیتی: *(to live in ~)* .
(٢) قورەنتین کردن؛ جیاکردنەوەی نەخۆش:
(an ~ hospital, ward, etc.)

isolated (ī´sə-lā′tid, is´ə-lā′tid), *adj.* چەپە حێگا)؛ لاتەریك؛ دوورەپەرێز؛ دوور؛ پەڕ؛ بێ پەیوەندی.

isolationism (ī´sə-lā′shən-iz'm), *n.* گۆشەگیری ڕامیاری و بازرگانی وولاتێك

isolationist (ī´sə-lā′shən-ist), *n.* پاڵپشتکەری گۆشەگیری ڕامیاری و بازرگانی وولاتەکەی؛ گۆشەگیر؛ گۆشەگیرخواز؛ کەنارگر.

isometric (ī´sə-met′rik), *adj.* هاوپێوانە؛ هاوکێشە

isometry (ī-som′ə-tri), *n.* (١) هاو ئەوەندەی یەکی؛ هاوپێوانی.
(٢) هاوبەرزی (لە ئاستی دەریاوە).

-ison (ə-s'n), پاشگرێکە ناوی لێ درووست دەکرێ: *(comparison)* .

isonomy (ī-son′ə-mi), *n.* یەکسانی (ماف)

isosceles (ī-sos′ə-lēz´), *adj.* سێگۆشەی جووت لا؛ سێگۆشەی دوو لا یەکسان: *(~ triangle)* .

isostasy (ī-sos′tə-si), *n.* هاوتایی زەمین (زەمینناسی)

-isostatic *(adj.)*.

Israeli (iz-rā′li), *adj.* ئیسرائیلی؛ جوولەکە؛ یەهوودی.

Israelite (iz′ri-əl-īt´), *n.* جوولەکە؛ عیبرانی؛ یەهوودی؛ ئیسرائیلی.

issuable (ish′ōō-ə-b'l, ish′ū-ə-b'l), *adj.* (١) دەردەکرێت (چاپەمەنی)؛ بۆی هەیە دەربکرێت یا بڵاوبکرێتەوە.
(٢) ل‌ێی دەکۆڵرێتەوە لە دادگادا.

issuance (ish′ōō-əns, ish′ū-əns), *n.* دەرکردن (چاپەمەنی، یاسا، پەیڕەو).

issue (ish′ōō, ish′ū), *n.* (١) چوونە دەرێ؛ دەرچوون.
(٢) دەرگا؛ کون؛ ڕێ. (٣) ئەنجام؛ بەرهەم.
(٤) وەچە؛ نەوە؛ منداڵ؛ بەچە.
(٥) قازانج؛ دەسکەوت.
(٦) مەسەلە؛ باس؛ مەسەلەیەکە کە ناکۆکی لەسەرە؛ کێشە:
(to debate an ~)
(٧) دەرکردن (ڕۆژنامە، گۆڤار، بڕوانامەی دارایی، پەیڕەو، یاسا).
(٨) (أ) بڵاوکراوە (ڕۆژنامە، گۆڤار، بڕوانامەی دارایی): *(an ~ of bonds)* .
(ب) ژمارەی ڕۆژنامە یا گۆڤار:
(the most recent ~ of a magazine, journal, newspaper)
(٩) (أ) خوێن یا کێم لێ هاتن؛ خوێن پژان.
(ب) کون تێکردنی دوومەڵێك بۆ کێم دەرکردن.

v.i. (١) هاتنەدەرەوە؛ لێ هاتنەدەرەوە؛ لێ هاتن؛ لێ ڕۆیشتن؛ ڕۆیشتن:
(blood ~ing from the wound)
(٢) لێوەهاتن (باوباپیر)؛ نەوە یا وەچەی فلانە کەس یا تیرە بوون.
(٣) ئەنجامی ئەوە بوون؛ لەوەوە هاتن؛ بوون بە هۆ؛ لێوە پەیدابوون.
(٤) دەسکەوتن؛ هاتنەدەست.
(٥) دەرکران (ڕۆژنامە، گۆڤار)؛ بڵاوکرانەوە؛ دەرچوون.

v.t. (١) دەردان؛ لێ هاتن؛ لێ ڕۆیشتن؛ لێ هاتنەدەرەوە؛ فڕێدان.
(٢) دابەشکردن؛ پێدان: *(to ~ supplies to the soldiers)*
(٣) دەرکردن (ڕۆژنامە، گۆڤار، پەیڕەو، بڕوانامەی دارایی)؛ بڵاوکردنەوە
(to ~ a newspaper, a magazine, a new stamp, government bonds, a decree, etc.)

at issue, ئەو باسەی ل‌ێی دەکۆڵرێتەوە؛ ئەو مەسەلەیەی ناکۆکی لەسەرەو دەبێ باس بکرێ و بخرێ بە لایەکدا:
(At issue is whether we are for freedom or not.)

join issue, (١) کەوتنە ناکۆکی یا مشتومڕەوە لەگەڵ یەکتردا.
(٢) مەسەلەیەك پێکەوە خستنە بەردەمی دادگا بۆ بڕیار لەسەردان.

take issue, ڕێك نەکەوتن لەگەڵ؛ ڕا لەسەر نەبوون؛ ناکۆکی لەگەڵدا بوون:
(I take issue with what you just said.)

isthmus (is′məs), *n.* پارچە زەوییەکی تەسکە هەردوو لای ئاو یا دەریایە دوو شوێنی وشکانی بەیەك دەگەیێنێ؛ تەنگە زەوی:
(the I~ of Panama)

-istic (is′tik), پاشگرێکە بەمانای: تایبەتی بە؛ ناسراوە بە:
(artistic, altruistic)

it (it), *pron.* (١) ئەو (بۆ شتی بێ گیان، گیاندار، یا منداڵ):
(I~ is playing in the yard.; I~ is four months old.; who is ~? I~ is mine.)
(٢) بکەری کرداری گشتی: *(I~ is cold.; I~ is raining.)*
(٣) تەواوکەری نادیار:
(Carry ~ off successfully.; Confound ~ !; Face ~ out.)

Italian (i-tal′yən), *adj.* ئیتاڵی؛ هی گەل و زمان و کلتووری ئیتاڵیا.

n. (١) ئیتاڵی؛ هاوولاتییەکی ئیتالیا (٢) زمانی ئیتاڵی.

italic (i-tal′ik), *adj. & n.* چاپی خوار؛ تیپی لار:
(This is ~ type.)

italicize (i-tal′ə-sīz´), *v.t.* بە تیپی خوار چاپ کردن (بۆ سەرنج ڕاکێشان).

Italy (it′'l-i), *n.* ئیتالیا.

itch (ich), *v.i.* (١) هاتنە ئالۆش؛ هاتنە خورو؛ خوران.
(٢) کەوتنەسەر کەڵکەڵە؛ زۆر حەزکردن.

n. (١) ئالۆش؛ خورو؛ خوران؛ خورۆش.
(٢) کەڵکەڵە؛ حەزێکی زۆر *(to have an ~ to travel)* .

itchy (ich′i), *adj.* ئالۆشاوی؛ بە ئالۆش؛ خورواوی؛ بە خورۆش؛ بە خورو: *(an ~ skin)*

-itchiness *(n.)*.

-ite (īt), پاشگرێکە بەمانای؛ (١) نیشتەنی؛ نیشتەجێ؛ دانیشتوو؛ هاوولاتی: *(Brooklynite)* .
(٢) شوێن کەوتووی بیروباوەڕێك؛ خواز؛ پاڵپشتیکەر: *(Hashemite)* .
(٣) شتێکی درووستکراو: *(dynamite)*
(٤) شتێکی بەردین.
(٥) بەشی ئەندامێکی لەش. (٦) خوێ (کیمیا): *(nitrite)* .

item (ī′təm), *n.* (١) دانە؛ بەند؛ شت؛ ماددە:
(an ~ in a catalog; the first ~ on a program)
(٢) دەنگوباس:
(Are there any interesting ~s in today's newspaper?)

v.t. نووسین لە لیستەدا؛ تۆمارکردن لە لیستەیەکدا.

itemize (ī′təm-īz´), *v.t.* لیستەگرتن؛ تۆمارکردن لە لیستەیەکدا؛ نووسین دانە بە دانە: *(to ~ a bill; an ~d list, account)* .

iterate (it′ə-rāt´), *v.t.* دووبارەکردنەوە؛ دووپاتکردنەوە.

-iteration *(n.)*.

itineracy (i-tin′ēr-ə-si, i-tin′ēr-ə-si), *n.* = itinerancy.

itinerancy (ī-tin′ēr-ən-si, i-tin′ēr-ən-si), ***n.*** (١) گەڕۆکی: هاتوچۆ کردن لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێک بە فرمان.
(٢) دەستەیەک مەلا یا دادپرسی گەڕۆک.
(٣) فرمانێک کە پێویست بە هاتوچۆ کردن بکات لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێک.

itinerant (ī-tin′ēr-ənt, i-tin′ēr-ənt), ***adj.*** گەڕۆک
(~ musician, farm workers, etc.)
n. گەڕۆکێک؛ گەڕۆک

itinerary (ī-tin′ə-rer′i, i-tin′ə-rer′i), ***n.*** (١) ڕێگەی گەشت: ڕێ؛ ڕێگا (٢) یادداشتی گەشتیار (٣) ڕابەرنامە
(٤) بەرنامەی گەشت؛ نەخشەی گەشت.

itinerate (ī-tin′ə-rāt′, i-tin′ə-rāt′), ***v.t.*** گەڕان (بەتایبەتی بۆ مەبەستی ئاین بلاوکردنەوە یا دادپرسی).

-itious (ish′əs), پاشگرێکە بەمانای: - دار؛ هی؛ تایبەتی بە:
(nutritious, seditious)

-itis (ī′tis), پاشگرێکە بەمانای: نەخۆش یا نەخۆشی بەتایبەتی هەوکردن یا داگیرسانی ئەندامێکی لەش:
(bronchitis, appendicitis, tonsillitis)

it'll (it′'l), **= it will; it shall.**

its (its), ***pron.*** ڕاناوی بوونە بەمانای: - ی؛ هی ئەو:
(The dog wagged ~ tail.; The horse broke ~ leg.)

it's (its), **= it is; it has.**

itself (it-self′), ***pron.*** (١) خۆی (بۆ گیاندارو بێ گیان و ڕووەک):
(The dog scratched ~ .)
(٢) خۆی لە خۆیدا؛ هەر خۆی (بۆ دووپاتکردنەوە):
(The house ~ is not worth much but the land is valuable.)
(٣) بە تەنها؛ هەر خۆی: ***(The house stands all by ~)*** .

-ity (ə-ti, i-ti), پاشگرێکە بەمانای: بار؛ دۆخ:
(adversity, chastity)

I've (īv), **= I have.**

-ive (iv), پاشگرێکە بەمانای (١) هی؛ تایبەتی بە: ***(native)*** .
(٢) بکەر؛ حەزلێکەر؛ خواز ***(destructive, creative)*** .

ivied (ī′vid), ***adj.*** بە لاولاو داپۆشراو؛ لاولاواوی

ivory (ī′vēr-i), ***n.*** (١) ماهی؛ سەدەف. (٢) ددانی فیل. (٣) ددان.
(٤) ڕەنگی سەدەف؛ سپی (٥) (*pl.*) شتی لە سەدەف دروستکراو؛ شتی ماهی (أ) کلیلی پیانۆ (ب) ددان (ج) زار (تاوڵە، دۆمینە).
(د) تۆپی بلیرد
adj. (١) لە سەدەف یا ماهی دروستکراو. (٢) سپی؛ سپی کاڵ.

ivory tower, شوێن یا هەڵوێستی گۆشەگیری و خۆ دوور گرتن لە ژیان و هەر خەریکی بیرکردنەوە بوون (هەندێ جار لەڕووی سووکی و ڕەخنە و گاڵتەپێکردنەوە بەکاردەهێنرێت).

ivy (ī′vi), ***n.*** لاولاو

Ivy League, کۆمەڵەی هەشت زانکۆی ڕۆژهەلاتی ئەمەریکایە بۆ وەرزش و چالاکی ناوخۆ (وتەکە هەڵوێست و مۆدە و بیروڕای قوتابیانی ئەم زانکۆیانە دەردەبڕێت)

-ization (ə-zā′shən, ī-zā′shən), پاشگرێکە ناو لە کردارەوە پێکدێنێ بەمانای: باری شتێک؛ بوونی شتێک:
(realization; sterilization)

-ize (īz), پاشگرێکە کرداری لێ پێکدێت بەمانای:
(١) کردن بە: والێکردن: ***(democratize, Americanize, sterilize)*** .
(٢) بوون بە: والێهاتن: ***(crystalize)*** .
(٣) خستنەبەر؛ کەوتنەبەر: ***(oxidize)*** .
(٤) کردنی شتێک؛ هەڵسان بە کردارێک: ***(theorize, soliloquize)*** .

J j

J, j (jā), *n.* (١) پیتی دەهەمی ئەلف‌وبێی ئینگلیزی‌یە.
(٢) دەنگی ئەم تیپە. (٣) نیشانەی پلەی دەهەم لە لیستەیەکدا.
(٤) شتێك کە شێوەی وەك ئەم تیپە وابێت.

jab (jab), *v.t. & v.i.* (١) تێوەژەندن؛ پیاکردن، یا لێدان بە شتێکی تیژ.
(٢) مستەکۆڵە لێدان خێرا خێرا.

n. (١) تێوەژەندن. (٢) مستەکۆڵە.

jabber (jab′ēr), *v.t. & v.i.* چەنەدان؛ چەنەبازی کردن؛
قسەی هیچ‌وپووچ کردن.

n. چەنەبازی؛ هەڵەوەڕی؛ قسەی هیچ‌وپووچ و بێ مانا.

jack (jak), *n.* (١) [J-]. شاگرد. (٢) [J-]، کابرا؛ کوڕ؛ پیاو.
(٣) [J-]. کەشتی‌یەوان. (٤) دارفرۆش؛ دارکەر
(٥) [J-]. هەمەکارە؛ کەسێك کە ووردە شارەزایی‌یەکی هەبێت لە گەلێك کاردا.
(٦) شتێکە چەکمەی لە پێ پێ دادەکەنرێ.
(٧) ئامێری هەڵگەڕاندنەوەی شیشی گۆشت برژاندن.
(٨) جەك (ئوتومبیل بەرزکردنەوە)؛ ئامێرێکی شت بەرزکردنەوە.
(٩) قاژ؛ قەلەباچکە. (١٠) نێرەکەر. (١١) نێرە کەروێشك.
(١٢) نێرە ماسی " سالمۆن " (١٣) [Slang]، پارە؛ پۆلیس؛ پۆلیسی نهێنی.
(١٤) کاغەزی " جاك "ی قومار. (١٥) چرای شەوڕاو. (١٦) بەیداخی کەشتی.
(١٧) سویچی ئەلەکتریك.

v.t. (١) بەرزکەرەوە بە جەك. (٢) ڕاوکردن یا بۆ گەڕان بە چرا.

adj. نێرینەی هەندێ گیاندار.

every man jack, هەموو کەس

jack up, (١) بەرزکردنەوە بە جەك.
(٢) [Colloq.]. بەرزکردنەوە (نرخ، مووچە، کرێ):
(to jack up food prices)
(٣) [Colloq.]. سەرزەنشت کردن؛ لۆمەکردن؛ تەمێ کردن بۆ کارکردن.

jack- (jak), پێشگرێکە بەمانای (١) نێرینە: *(jackass, jackdaw)* .
(٢) گەورە؛ بەهێز: *(jackboot, jackknife)* .
(٣) کوڕ؛ کابرا *(jack-in-the box)* .

jackal (jak′ôl, jak′əl), *n.* (١) چەقەڵ (٢) دەسکەلا؛ داردەست؛
بەردەست؛ نۆکەر؛ کلك (٣) دەستبڕ؛ ساختەچی.

jackass (jak′as′), *n.* (١) نێرەکەر. (٢) کەسێکی کەرو بێ مێشك.

jackboot (jak′bōōt′), *n.* (١) چەکمە؛ جزمەی درێژ کە دەگاتە ژوور
ئەژنۆ (٢) نیشانەی زەبروزەنگ یا زۆرداری.

jackdaw (jak′dô′), *n.* قاژ؛ قەلەباچکە

jacket (jak′it), *n.* (١) چاکەت. (٢) بەرگی دەرەوەی پەڕتووك کە لە بەرگە
ڕەقەکە گیراوە. (٣) قاوغی فیشەك. (٤) توێکڵی فاسۆلیا و پاقلە.
(٥) (ا) بەرگی قەوان. (ب) بەرگی بروانامە یا فایلێك.
(٦) هەر بەرگێك کە شتێکی تێوە بپێچرێت.

v.t. (١) چاکەت لەبەرکردن. (٢) پێچانەوە.

jackhammer (jak′ham′ēr), *n.* ئامێرێکی بە دەستەوە گیراوی
بەرد کونکەرە.

jack-in-the-box (jak′in-*thə*-boks′), *n.* بووکەشووشەیەکە
قومقومەیەکی تێدایە.

jackknife (jak′nīf′), *n.* (١) قەڵەمبڕی گەورە.
(٢) جۆرە خۆفڕێدانێکە ناو گۆمی مەلەوە کە مەلەوانەکە بە نووشتاوەیی خۆی
فڕێ دەداتە ئاوەکەوەو لاقی ڕاست دەکاتەوە پێش گەیشتنە ئاوەکە بە سەردا

v.t. چەقۆ لێدان.

v.i. نووشتانەوە لە ناوەڕاستدا (مەلەکردن، لۆری وەرگەڕاو بە لادا).

jack-of-all-trades (jak′əv-ôl′trādz′), *n.* کەسێك کە ووردە
شارەزایی‌یەکی هەیە لە هەموو شتێکدا؛ هەمەکارە.

jack-o'-lantern (jak′ə-lan′tērn), *n.* (١) ڕووناکی‌یەکە لەسەر
زەلکاو دەبینرێ بە شەو. (٢) کوولەکەیەکی بۆش کراوە توێکڵەکەی شێوەی
دەم‌وچاوێکی لێ هەڵدەکەنرێ‌و مۆمێکی دەخرێتە ناوەوە (بە بۆنەی شەوی
شەوی بەراتەوە).

jackpot (jak′pot′), *n.* (١) بلیت یا پاداشتی هەرە گەورەی پیانقۆ یا
هایبەختێك. (٢) [Colloq.]، پاداشت یا دەسکەوتی هەرە بەنرخ و باش

hit the jackpot, [Slang], (١) بلیتی هەرە بەنرخ بۆ دەرچوون لە پیانقۆ
یا هایبەختێکدا. (٢) دەسکەوتنی پاداشتی هەرە بەنرخ و گەورە.

jack rabbit, کەروێشکە کێوی.

jacks (jaks), *n.pl.* هەلماقۆ.

jackstone (jak′stōn′), *n.* (١) *(pl.)* هەلماقۆ (٢) بەردە هەلماقۆ.

jade (jād), *n.* (١) بەردێکی بەنرخی سەوزە. (٢) ڕەنگی سەوزی تۆخ.

adj. (١) لەم بەردە بەنرخە دروستکراوە. (٢) سەوزی تۆخ.

jade (jād), *n.* (١) ئەسپێکی پەککەوتەی بێ فەڕو ماندوو.
(٢) (ا) ئافرەتێکی سووك و بەرەڵا. (ب) ئافرەت (لە ڕووی گاڵتەوە)

v.t. & v.i. ماندووکردن؛ ماندووبوون؛ سووان.

jaded (jād′id), *adj.* ماندوو؛ بێ تاقەت (لەبەر زۆر کردنی شتێك)؛
ئارەزوو لێ نەبوو (لەبەر تێربوون لە شتێك).

jag (jag), *n.* (١) قەڵبە یا قلیشێکی قەراغ ناڕێك
(٢) چوکلە؛ نووك؛ قەراغێکی گرنج گرنجاوی: *(a ~ of rock)* .

v.t. بە ناڕێکی بڕین (قوماش)؛ گرنج گرنج کردن.

jag (jag), *n.* (١) [Colloq.]، بارە دار؛ بارە گزرە.
(٢) [Slang]، سەرخۆشی. (٣) [Slang]، ئاهەنگێکی سەرخۆشانە.

jagged (jag′id), *adj.* نووك تیژ؛ چوکلەدار؛ گرنج گرنج؛
داندار (دەمی مشار): *(a ~ rock, mountain, edge, etc.)* .

jaggy (jag′i), *adj.* = jagged.

jaguar (jag′wär, jag′ū-är′), *n.* پڵنگە بەڵەکی ئەمەریکی.

jail (jāl), *n.* بەندیخانە؛ زیندان؛ حەپسخانە.

v.t. خستنە بەندیخانەوە؛ خستنە زیندانەوە؛ بەندکردن.

jail-bird (jāl′bûrd′), *n.* [Colloq.]. (١) بەند؛ بەندکراو؛ حەپس
(٢) کەسێك کە زوو زوو دەخرێتە بەندیخانەوە.

jailbreak (jāl′brāk′), *n.* ڕاکردن لە بەندیخانە؛ بەندیخانە بڕین و
دەربازبوون.

jailer, jailor (jāl′ēr), *n.* بەندیوان؛ پاسەوانی بەندیخانە.

jam (jam), *v.t.* (١) تێ ئاخنین؛ تێ ترنجاندن؛ پەستنەوە؛ زۆر پڕکردن.
(٢) هاڕین؛ بریندارکردن. (٣) پاڵەپەستۆکردن.
(٤) ڕێ گرتن؛ پڕکردن و ڕێ لە هاتوچۆ گرتن:
(The streets are ~med with cars.)
(٥) عاستی کردن؛ عاستی بوون؛ گیران؛ بەستن:

(The door was ~med and couldn't be opened.)

(٦) ووژەوور خستنەسەر بەرنامەی رادیۆ یا تەلەفزیۆن:

(to ~ a radio broadcast)

v.i. (١) (ا) عاسێی بوون؛ بەستران؛ گیران

(ب) پەککەوتن بەهۆی ئەم عاسێی بوون یا گیرانەوە.

(٢) پاڵەپەستۆکردن.

(٣) [Slang]، مۆسیقالێدان بە گەڕەلاوژێ

n. (١) پاڵەپەستۆ؛ ڕێ گیران (بەهۆی تێ ترنجانەوە)؛ گیران یا عاسێی بوون:

(a traffic ~)

(٢) [Colloq.]، تەنگوچەڵەمە؛ گیروگرفت.

jam (jam), ***n.*** مرەبا

jamboree (jam′bə-rē′), ***n.*** (١) زەماوەندێکی پڕ لە غەڵبەغەڵب؛ ئاهەنگێکی دەنگ زل. (٢) ئاهەنگێکی جیهانی دیدەوانی.

(٣) کۆنگرە؛ کۆڕێکی گەورە.

jampack (jam′pak′), *v.t.* [Colloq.]. پڕکردن؛ پەستنەوە؛ تاخنین:

(a road ~ed with cars)

jam session, کۆڕێکی مۆسیقای سەرپێیی؛ ئاهەنگێکی سەرپێیی مۆسیقای جاز (کە گەلێك جار زیاد لە یەك تیپ مۆسیقای تێدا لێ دەدەن).

Jan., = **January.**

jangle (jaŋ′g'l), *v.i.*, *(the bell ~ed.)* (١) دەنگێکی ناساز لێوەهاتن:

(٢) شەڕکردن؛ شەڕەدەم کردن.

v.t. دەنگێکی ناساز لێوەهاتن.

n. (١) قسەکردن بە دەنگی بەرز. (٢) دەنگی ناساز؛ دەنگی ناخۆش.

(٣) دەمەقاڵێ؛ شەڕەدەم؛ شەڕە دەنووك.

janitor (jan′i-tēr), ***n.*** (١) دەرگاوان. (٢) فەڕاش؛ بەردەست

-janitorial *(adj.).*

January (jan′ū-er′i), ***n.*** *Abbreviated* **Jan.,** ڕێبەندان؛ مانگی یەکەمی ساڵ بەپێی ساڵنامەی زایینی.

Jap (jap), ***n.*** **&** ***adj.*** [Slang]. یابانی (لە ڕووی سووکییەوە).

Japan (jə-pan′), ***n.*** یابان؛ ژاپۆن

Japanese (jap′ə-nēz′), ***adj.*** یابانی (گەل و زمان و کلتووری یابان)

n. (١) هاووڵاتییەکی یابان؛ یابانی. (٢) زمانی یابانی.

jar (jär), ***v.i.*** (١) دەنگێکی ناخۆش لێوەهاتن وەك هی کراندن یا لێ خشاندن؛ کراندن؛ لێ خشاندن. (٢) (on ~)، پەستکردن.

(٣) ڕاوەشان؛ ڕاتەکان

(٤) بەیەکدادان؛ نەگونجان؛ شەڕکردن؛ ناکۆکی لەنێواندا بوون.

v.t. (١) ڕاتەکاندن؛ ڕاوەشاندن:

(The earthquake ~ed many buildings.)

(٢) کراندن؛ لێکخشاندن.

(٣) خورپە لە دڵ دان.

n. (١) کرەکر؛ دەنگی ناسازی لێکخشاندن یا کراندن.

(٢) ڕاوەشان؛ ڕاتەکان:

(We felt a little ~ when the engine joined the train.)

(٣) خورپە؛ ڕاچڵەکان: *(The bad news gave me a ~ .)*

(٤) ناکۆکی؛ دەمەقاڵێ؛ بەیەکدادان؛ نەگونجان.

jar (jär), ***n.*** (١) شووشە؛ گۆزە؛ دیزە؛ کووپە.

(٢) پڕ دەفرێکی شووشە یا گڵین.

jar (jär), ***n.*** تۆزێ یا بە ئاستەم کراوە (دەرگا): *(on the ~)*.

jargon (jär′gən, jär′gon), ***n.*** (١) قسەی تێکەڵاوپێکەڵاو.

(٢) زمانێکی سەیر کە تێگەیشتنی گران بێت

(٣) زمانێکی دوورەگ یا تێکەڵاو.

(٤) زمانێکی پڕ لە زاراوەی تایبەتی بە پیشەیەك کە کەسانی تر بە ئاسانی تێی نەگەن: *(the medical ~)*.

v.i. دووان بە زمانێك کە کەس بە ئاسانی تێی نەگات (یا لەبەر تێکەڵاو پێکەڵاوی یا لەبەر زاراوەی تایبەتی).

jargonize (jär′gən-īz′), ***v.i.*** **&** ***v.t.*** بە زمانێکی پڕ لە زاراوەی تایبەتی دووان یا نووسین.

jasmine, jasmin (jas′min, jaz′min), ***n.*** یاسەمین

jasper (jas′pēr), ***n.*** بەردێکی بەنرخی سووریاو، قاوەیی، یا زەردە.

jaundice (jôn′dis, jän′dis), ***n.*** (١) زەردوویی.

(٢) دڵ پیسی و بەخیلی و دڵ کرمێیی.

v.t. (١) تووشی زەردوویی کردن.

(٢) تووشی دڵ کرمێیی کردن بەهۆی دڵ پیسی و بەخیلییەوە.

jaunt (jônt, jänt), ***v.i.*** گەشتێکی کورت کردن.

n. گەشتێکی کورت.

jaunty (jôn′ti, jän′ti), ***adj.*** (١) پۆشتە؛ شۆخ؛ تەرپۆش

(٢) قیت؛ بەکەیف؛ دڵخۆش؛ بێباك؛ کەیف قنج.

(٣) [Obs.]، خانەدان؛ ڕەووشت جوان.

-jauntily *(adv.)*; **jauntiness** *(n.).*

javelin (jav′lin, jav′ə-lin), ***n.*** (١) تیر.

(٢) تیرێکی سەر تیژی دارین (لە ملەملێی وەرزشدا بەکاردێت).

jaw (jô), ***n.*** (١) کاژێر؛ شەویلك؛ شەویلگە.

(٢) دەمی گیرە؛ دەمی ئامێرێکی وەك مەنگەنە.

(٣) دەمی دۆڵ، گەلی، یا دەربەندێك. (٤) [Slang]، قسەی ناشرین و کەرتانە.

v.i. [Slang]. قسەکردن.

v.t. [Slang]. سەرزەنشت کردن؛ شکاندن.

jawbone (jô′bōn′), ***n.*** ئێسکی شەویلگە؛ شەویلگە.

jawbreaker (jô′brāk′ēr), ***n.*** شەویلگ شکێن: (١) ووشەیەکە پرتاندنی یا ووتنی زۆر گران بێ بە دەم. (٢) نوقوڵی ڕەق.

jay (jā), ***n.*** (١) قەلەباچکە. (٢) [Slang]، کەسێکی بێ مێشکی زۆرۆنێژ.

jaywalk (jā′wôk′), ***v.i.*** [Colloq.], لە شەقام پەڕینەوە لە شوێنی قەدەغەوەو بێ گوێ دان بە پەیڕەوی پەڕینەوە: *(J~ing is illegal.)*

-jaywalker *(n.).*

jazz (jaz), ***n.*** (١) جاز؛ مۆسیقای جاز. (٢) مۆسیقای سەما.

(٣) [Slang]، جۆش؛ قنج وقیتی.

(٤) [Slang]، (ا) قسەی هیچ وپووچ و بێ مانا.

(ب) فشە: *(all that ~ about his adventures)*.

adj. وەك مۆسیقای جاز.

v.t. مۆسیقای جاز لێدان.

jazz up, هێنانە جۆش؛ قسە پێوەنان؛ خۆش و جوان کردن؛ بەهارات پێوەکردن (مەجاز)؛ خێراترکردن؛ گوڕج کردنەوە.

jazzy (jaz′i), ***adj.*** (١) وەك مۆسیقای جاز؛ جازی.

(٢) [Slang]، بەجۆش؛ خۆش؛ گەرم؛ بەکەیف.

jealous (jel′əs), ***adj.*** (١) بەتەنگەوەهاتوو؛ بە ووریایی پارێزیکەر:

(A man is ~ of his rights.)

(٢) دڵ پیس: *(a ~ wife, husband, etc.)*.

(٣) بەخیل؛ بەخیلی پێ بەر.

jealousy (jel′əs-i), ***n.*** (١) دڵ پیسی. (٢) بەخیلی؛ بەخیلی پێ بردن.

jean (jēn, jān), ***n.*** (١) جۆرە قوماشێکی کەتانی ئەستووری قایمە.

(٢) *(pl.)* پانتۆڵێك کە لەم قوماشە درووستکرابێت.

jeep (jēp), ***n.*** جێب.

jeer (jêr), ***v.i.*** **&** ***v.t.*** هووها لێ کێشان؛ هووهالێکردن؛ گاڵتەپێکردن.

n. هووها؛ گاڵتەپێکردن.

Jehovah (ji-hō′və), ***n.*** خودا؛ خوا؛ یەزدان.

jejune (ji-jōōn′), ***adj.*** (١) نابڕێو؛ بێ کەڵك (خواردەمەنی).

(٢) ووشك و بێ تام؛ ناخۆش: *(a ~ story, lecture, etc.)*

(٣) منداڵانە (ڕەووشت)؛ هەرزەیی: *(a ~ behavior)*.

Jekyll and Hyde, کەسێکی سرووشت دووفاق؛ کەسێك کە هەمە بە جۆرێك ڕەفتار بنوێنێ.

jell (jel), *v.i.* **&** ***v.t.*** [Colloq.], (١) بوون یا کردن بە جەلاتین یا

شیرینی‌یەکی جەلاتینی (٢) مەیین؛ دەق بەستن؛ خۆگرتن؛ توندبوونەوە:
(Our plans haven't ~ed yet.)
n. [Colloq.], شیرینی جەلاتینی.
jelly (jel'i), ***n.*** شیرینی‌یەکی جەلاتینی؛ جەلاتین.
jelly-bean (jel'i-bēn´), ***n.*** نوقولێکی جەلاتینی.
jelly-fish (jel'i-fish´), ***n.*** (١) ماسی نەرمەلیقە.
(٢) [Colloq.]، کەسێکی بوودەڵە؛ کەسێکی بێ غیرەت.
jeopardize (jep'ēr-dīz´), ***v.t.*** خستنە مەترسی‌یەوە:
(The soldier ~ed his life to save his comrade.)
jeopardy (jep'ēr-di), ***n.*** (١) مەترسی؛ لە مەترسیدا بوون:
(to be in ~ ; to put someone's life in ~)
(٢) مەترسی تاوانبارکران لە دادگادا.
jerboa (jēr-bō'ə), ***n.*** گیانداریکی بچووکە بە بازوو دەڕوات لە مشك دەچێت
jerk (jūrk), ***v.t.*** (١) تەکان پێدان؛ ڕاوەشاندن؛ پاڵ پێوەنان‌و ڕاکشان‌و بادان بە قایم؛ هەڵبەزودابەز پێکردن.
(٢) (~ out)، بە هەناسە بڕکێ‌و پەلە ووتن.
v.i. (١) هەڵبەزودابەزکردن. (٢) فڕین (چاو، ماسولکە)؛ فرتەفرت کردن.
n. (١) تەکان؛ ڕاوەشان؛ پاڵ پێوەنان‌و ڕاکێشان.
(٢) فڕین (چاو، ماسولکە)؛ فرتەفرت. (٣) [Slang]، کەسێکی نالەبارو بێ بایەخ‌و بێ فەڕو کەرو هیچی چاك لە دەست نەهاتوو.
-jerky ***(adv.)***; **jerkiness** ***(n.)***.
jerk (jūrk), ***v.t.*** توێ کردنی گۆشت‌و ووشك کردنەوەی‌و هەڵگرتنی.
n. گۆشتی توێ توێ کراوی ووشك کراوە (بەتایبەتی گۆشتی گاو مانگا).
jerky (jūr'ki), ***adj.*** (١) هەڵبەزودابەزکەر؛ پڕ لە تاسە:
(a ~ automobile ride)
(٢) فرتەفرتکەر (ماسولکە).
jerky (jūr'ki), ***n.*** گۆشتی گاو مانگای توێ توێ کراوی ووشك کراوە.
jersy (jūr'zi), ***n.*** (١) قوماشێکی نەرمی چنراوی خوری یا ئاوریشمی کشاو (٢) بلووسێك لەم قوماشە کرابێت (کەشتی‌یەوان‌و وەرزشکاران لەبەری دەکەن). (٣) بلووسێکی چنراوی تەسك.
jest (jest), ***n.*** (١) توانج؛ لاپلار؛ پلار. (٢) نوکتە.
(٣) گاڵتە ***(to say something in ~)***.
(٤) کەسێك یا شتێك کە مایەی پێکەنین‌و گاڵتەپێکردنە؛ گاڵتەچی خەڵك.
(٥) [Obs.]، (ا) کارێکی گرنگ. (ب) چیرۆکێکی فشە.
v.i. (١) توانج تێگرتن؛ کلك پێوەکردن؛ پلار تێگرتن.
(٢) گاڵتەکردن؛ نوکتەبازی کردن.
jester (jes'tēr), ***n.*** گاڵتەباز؛ نوکتەباز (بەتایبەتی کەسێکی ئەنتیکە کە پیشەی قۆشمەبازی‌و نوکتەبازی بووە لە کۆشکی پاشاکانی سەدەی ناوەڕاستدا
Jesuit (jezh'ōō-it, jez'ū-it), ***n.*** (١) جەزویتی ئەندامی لقێکی ئاینی خاچ پەرستی کە ناوی " جەزویت " ە. (٢) [j-]، کەسێکی فێڵباز.
Jesus (jē'zəs), ***n.*** عیسا
jet (jet), ***v.i. & v.t.*** فیچقەکردن؛ بە گوژم هاتنەدەرەوە لە کونێکی تەسکەوە
n. (١) فیچقە؛ فیچقەی ئاو یا شلەی تر. (٢) لوولە؛ دەم (بۆری)؛ ئاوپڕژێن.
(٣) فڕۆکەی فیشکەدار
jet (jet), ***n.*** (١) کانزایەکی ڕەشی ڕەقە خشڵی لێ دروست دەکرێ.
(٢) ڕەشێکی بریقەدار؛ قەترانی ڕەش.
adj. (١) لەم کانزا ڕەشە بریقەدارە دروستکراوە. (٢) ڕەش؛ ڕەشی قەترانی.
jet airplane, jetliner, فڕۆکەی فیشکەدار
jetblack (jet'blak´), ***adj.*** ڕەشی بریقەدار
jet-propelled (jet'prə-peld´), ***adj.*** بە ئامێری فیشکەدار لێ دەخوڕێنرێت.
jet propulsion, لێخوڕین بە مەکینەی فیشکەدار (فڕۆکە، کەشتی، بەلەم).
jet stream, (١) تەوورژمی بایەکی بەهێز
(٢) دووکەڵی دوای فڕۆکەی فیشکەدار.
jetsam (jet'səm), ***n.*** (١) بارێکی فڕێدراو لە کەشتی یا فڕۆکەوە لەکاتی ناکاویدا بۆ بار سووکی. (٢) بارێکی فڕێدراوی وەها کە ئاو ڕای بماڵێتە کەناری دەریا. (٣) شتومەکی فڕێدراو
jettison (jet'ə-s'n, jet'ə-z'n), ***n.*** (١) فڕێدانی باری فڕۆکەو کەشتی لەکاتی ناکاویدا بۆ بار سووك کردنی. (٢) باری وەها فڕێدراو.
v.t. (١) فڕێدانی باری فڕۆکەو کەشتی لەکاتی ناکاویدا بۆ بار سووك کردنی
(٢) فڕێدانی شتی بێ کەڵك.
jetty (jet'i), ***n.*** (١) دیواری بەربەستی بەرزاوی دەریا و پاراستنی بەندەر، ئەسکەلە، یا کەناری دەریا (٢) مۆڵگەی کەشتی.
jetty (jet'i), ***adj.*** ڕەشی قەترانی؛ زۆر ڕەش‌و بریقاوە.
Jew (jōō), ***n.*** جوولەکە؛ جوو.
jewel (jōō'əl), ***n.*** (١) خشڵ؛ گەوهەر.
(٢) کەسێك یا شتێکی زۆر خۆشەویست‌و بەنرخ.
jeweler, jeweller (jōō'əl-ēr), ***n.*** زەڕەنگەر.
jewelery, jewellery (jōō'əl-ri), ***n.*** خشڵ.
Jewish (jōō'ish), ***adj.*** هی جوولەکە؛ تایبەتی بە جوولەکە.
Jewry (jōō'ri), ***n.*** (١) گەڕەکی جوولەکەکان؛ گەڕەکی جوولەکە.
(٢) گەلی جوولەکە؛ جوو زبان. ***(American J~)*** .
jibe (jīb), ***v.i.*** (١) لادانی بایەوانی کەشتی لە لایەکی کەشتی‌یەکەوە بۆ لاکەی تری. (٢) گۆڕینی ڕێبازی کەشتی بۆ ڕوو پێ گۆڕینی بایەوانەکەی
(٣) [Colloq.]، گونجان؛ ڕێککەوتن لەگەڵ یەك؛ یەککەوتن (بیروڕا):
(Our views don't ~ .)
v.t. (١) لادانی بایەوانی کەشتی لە لایەکەوە بۆ لایەکی تر.
(٢) ڕێباز بە کەشتی گۆڕین بۆ ڕوو پێ گۆڕینی بایەوانەکەی.
n. (١) لادانی بایەوانی کەشتی بایەوان لە لایەکەوە بۆ لایەکی تر.
(٢) ڕێباز گۆڕانی کەشتی بۆ ڕوو پێ گۆڕینی بایەوانەکەی.
jibe (jīb), ***v.i. & v.t.*** گاڵتەپێکردن؛ پێ پێکەنین
n. گاڵتەپێکردن؛ گاڵتە؛ قەشمەری.
jiffy (jif'i), ***n.*** [Colloq.], هەناسەیەك؛ ماوەیەکی زۆر کەم یا کورت:
(done in a ~ ; I'll be back in a ~ .)
jig (jig), ***n.*** (١) هەڵپەڕکێ‌یەکی بە جۆش‌و پڕ لە هەڵبەزینەوە.
(٢) مۆسیقای هەڵپەڕکێ‌یەکی وەها. (٣) جۆرە قولاپێکی ڕاوەماسی‌یە.
(٤) ئامێرێك کە بە ڕاوەشاندن کاری پێ دەکرێ (بێژنگی پاکردنەوەی کانزا. سمۆی ئەلەکتریکی). (٥) [Slang]، یاری؛ فێڵ؛ گاڵتە.
v.i. & v.t. (١) هەڵپەڕین بە جۆش. (٢) ڕاوەشاندن؛ لە بێژنگ دان.
the jig is up, [Slang], کار لە کار ترازاوە؛ یاری تەواو!.
jigger (jig'ēr), ***n.*** (١) سەماکەری بە جۆش.
(٢) پێوانەیەکی بچووکە بۆ پێوانی خواردنەوەی سەرخۆشکەر.
(٣) هێن؛ ئامێرێك یا شتێك کە ناوەکەی نەزانرێ یا لە بیرچووبێ.
(٤) دارێکی کورتی سەر ئاسنینەی گۆڵف.
(٥) جۆرە قولاپێکی ڕاوەماسی‌یە. (٦) بێژنگی کانزا پاکردنەوە.
(٧) (ا) بایەوانێکی بچووك. (ب) خولخولۆکەی کارپێکردنی بایەوانی کەشتی.
(ج) بەلەمێکی بایەوانی بچووك.
(د) تەوەرەی پێشەوەی بەلەم یا کەشتی بایەوانی.
jiggle (jig''l), ***v.t. & v.i.*** لەراندنەوە؛ لەرینەوە.
n. لەرە؛ لەرانەوە.
jigsaw (jig'sô´), ***n.*** مشارێکی دەم باریکە بۆ بڕینەوەی شت بە خواروخێچی.
jigsaw puzzle, مەتەڵ یا یاری‌یەکە بریتی‌یە لە پارچە دار یا مقەبای خواروخێچ کە ئەگەر بە ڕاستی بنرێن بەیەکەوە شێوەیەکی لێ دەردەچێ.
jihad (ji-häd'), ***n.*** (١) خەباتی ئاینی.
(٢) خەبات کردن بۆ یا دژی بیروباوەڕێك.

jillion (jil′i-ən), *n.* ژمارەیەکی بی سنوور؛ ژمارەیەکی لە ژماردن نەهاتوو

jilt (jilt), *n.* ئافرەتێك کە دلدارەکەی بەجێ دەهێلێ پاش ئەوەی بەلێنی خۆشەویستی پێ دەدات.

v.t. بەجێهێشتن یا واز لە دلدار هێنان پاش بەلێنی خۆشەویستی پێدانی

(When he lost his money she ~ed him.)

Jim Crow (jim′ krō′), (١) [Colloq.]، ڕەگەزپەرستی دژی قولەڕەش ٢ [Slang]، قولەڕەشێك (لە ڕووی سووکییەوە).

jingle (jiŋ′g'l), *v.i.* (١) زرنگانەوە (زەنگ، پارەی وردە... هتد)؛ زرنگەزنگ کردن؛ زرەهاتن؛ هارەلێهاتن

(٢) یەك ئاواز یا یەك ئەوا بوونی هۆنراوە

v.t. زرنگانەوە؛ زرە لێ هەلسان؛ هارە لێ هەلساندن

n. (١) زرنگە؛ زرە؛ زرەزر؛ زرنگانەوە؛ هارە

(٢) هەلبەستێکی یەك ئاواز.

jingo (jiŋ′gō), *n.* کەسێکی جەنگاوەرو شۆڤێنی

adj. شۆڤێنی و جەنگاوەر

by jingo!, [Colloq.], سوێندێکی بێ مانایە لەسەر سووربوون یا سەرسامی دەگەیەنێت.

-jingoist *(n.)*; **jingoistic** *(adj.)*.

jingoism (jiŋ′gō-iz′m), *n.* شۆڤێنیتی و جەنگاوەری.

jink (jiŋk), *v.i.* خێرا ڕاکردن و زوو زوو پێچکردنەوە بۆ دەربازبوون لە دەست شتێك یا کەسێك

n. (١) خۆ لێ لادان (بە کوتوپڕ پێچکردنەوە).

(٢) (*pl.*) شەڕەشەق؛ زرمەزل؛ گالتەوگەپ.

jinn, jinni (jin), *n.* جنۆکە

jinx (jiŋks), *n.* [Slang]. کەسێك یا شتێکی بەدوورم.

v.t. [Slang]. بەختی ڕەش بۆ هێنان؛ نوشتەلێکردن: ***(to put a ~ on)*** .

jitter (jit′ẽr), *v.i.* [Slang], (١) جرت‌وفرت کردن؛ هاتن و چوون بە جرینانە ٢ سەماکردن بە جۆش

the jitters, [Slang], جرت‌وفرت؛ جرینی؛ بێ ئارامی؛ سەرشێتی.

jitterbug (jit′ẽr-bug′), *n.* [Slang], سەماکەرێکی بە جۆش بە مۆسیقای جاز.

v.i. [Slang], سەماکردن بە جۆش بە مۆسیقای جاز.

jittery (jit′ẽr-i), *adj.* [Slang], بە جرت‌وفرت؛ جرین؛ جرت‌وفرتکەر؛ بێ ئارام

jive (jīv), *n.* [Slang]. (١) گالتەوگەپ کردن لەلایەن جازلێدەرەوە لەکاتی مۆسیقالێدانەکەدا (٢) زمانی تایبەتی بە جازلێدەرو گوێگرانی

(٣) مۆسیقای جاز (٤) درۆ؛ قسەی هیچ‌وپووچ و بەهەلەبەر؛ گالتە.

v.i. [Slang], (١) مۆسیقای جاز لێدان (٢) سەماکردن بە جاز

(٣) گالتەکردن؛ درۆکردن

v.t. [Slang], درۆ لەگەل کردن؛ گالتە لەگەل کردن.

job (job), *n.* (١) فرمان؛ کار؛ ئیش.

(٢) کارێکی تایبەتی کە بە کرێ یا بە پارە دەکرێت.

(٣) (ا) ئەو شتەی کاری لەسەر دەکرێ (ب) ئەنجامی کارەکە.

(٤) پلەوپایە؛ کاربەدەستی.

(٥) ئەرك؛ ئەرکی سەرشان:

(It was her ~ to get her younger brother ready for school.)

(٦) [Colloq.]، کارێك یا ئیشێکی گران.

(٧) [Colloq.]، بار؛ چۆنێتی.

(٨) [Colloq.]، تاوان (بەتایبەتی دزی یا مال برین).

(٩) [Colloq.]. کارێك کە بە ڕووالەت بۆ سوودی گشتی کرابێت، بەلام لە ڕاستیدا بۆ سوودی خۆ کراوە

(١٠) [Colloq.]، زیان لێدان؛ زیان؛ ئازاردان.

v.i. (١) کاری هەمەچەشنە کردن (٢) بە یەك یەك، پارچە پارچە، یا دانە دانە ئیش کردن (٣) دەلالی کردن

(٤) بەکارهێنانی پلەوپایەی خۆ بۆ سوودی تایبەتی.

v.t. (١) شتومەك کڕین لە کارگەو فرۆشتنەوەی بە تاك فرۆشان.

(٢) قۆنتەرات وەرگرتن و دانەوەی بە قۆنتەرات بە خەلکی تر؛ دەلالی کردن

(٣) جێبەجێکردنی کاروباری گشتی یا ڕەسمی، بە ناپاکی بۆ سوودی خۆ.

(٤) بە کرێ دان (ئەسپ، عەرەبانە).

by the job, بە یەك یەك، دانە دانە، پارچە پارچە، یا جیا جیا (کردنی کارێك بە پارە).

odd jobs, هەموو جۆرە فرمانێك؛ کاری هەمەچەشنە:

(to work at odd jobs)

on the job, (١) [Colloq.] ، لەکاتی ئیش کردندا.

(٢) [Slang]، بە تەنگ فرمان یا ئەرکی سەرشانەوە هاتوو؛ بە دل ئیش کردوو.

jobber (job′ẽr), *n.* (١) دەلال: کەسێك کە شتومەك بە کۆ دەکڕێ و دەیفرۆشێتەوە بە تاکفرۆش.

(٢) کەسێك کە دانە دانە یا یەك یەك ئیش بە قۆنتەرات دەگرێ و دەیکات.

(٣) کەسێك کە کاری ڕەسمی بە ناپاکی بەکاردەهێنێ بۆ سوودی خۆی.

(٤) دەلالی بڕوانامەی دارایی

jockey (jok′i), *n.* ئەسپ سواری پێشبڕکێی ئەسپ.

v.t. & v.i. (١) ئەسپ سواری کردن لە پێشبڕکێی ئەسپدا.

(٢) گزی کردن؛ فێل کردن؛ دەستبڕین.

(٣) مناوەرە کردن یا فێل کردن بۆ جێی باش گرتن، سوود دەسکەوتن یا خۆ پێشخستن: ***(The candidates were ~ing for position.)*** .

jockstrap (jok′strap′), *n.* ئاوگەل بەند (وەرزشکار لەبەری دەکەن)؛ پێشەل بەند؛ بەرموسلدان بەند.

jocose (jō-kōs′), *adj.* (١) ئەنتیکە؛ گالتە؛ سەیر.

(٢) گالتەباز؛ ئەنتیکە (مرۆڤ)؛ سەیرخۆش.

jocosity (jō-kos′ə-ti), *n.* (١) سەیرخۆشی؛ نوکتەبازی؛ گالتەبازی.

(٢) نوکتە؛ شتێکی ئەنتیکە یا سەیر.

jocular (jok′yoo-lẽr), *adj.* (١) گالتەباز؛ ئەنتیکە؛ سەیرخۆش؛ قۆشمە. (٢) گالتە؛ بە گالتەوە؛ نوکتە.

jocularity (jok′yoo-lar′ə-ti), *n.* (١) گالتەبازی؛ نوکتەبازی.

(٢) نوکتە؛ گالتەیەك.

jocund (jok′ənd, jō′kənd), *adj.* دەم بە پێکەنین؛ دلخۆش؛ ڕووخۆش.

jocundity (jō-kun′də-ti), *n.* (١) دلخۆشی؛ ڕووخۆشی.

(٢) کارێك یا وتەیەکی دەم بە پێکەنینانە.

jog (jog), *v.t.* (١) پال پێوەنان، ڕاتەکاندن، یا ڕاوەشاندن بە ئەسپایی.

(٢) سیخورمەلێدان. (٣) بیرخستنەوە؛ هێنانەوەبیر.

v.i. (١) ڕاکردن لەسەرخۆ؛ لۆقەکردن؛ هەروەلەکردن:

(I ~ five times a week.)

(٢) (**~ on; ~ along**)، لەسەرخۆ ڕۆیشتن یا بەردەوام بوون.

n. (١) سیخورمە؛ پال پێوەنان یا ڕاتەکانێکی بە ئەسپایی.

(٢) لۆقە؛ ڕاکردنێکی لەسەرخۆ؛ هەروەلە.

jog (jog), *n.* (١) دەرپۆقین؛ چوکلە؛ ئووك: ***(a ~ in the wall)*** .

(٢) لادان یا ڕێ گۆڕینێکی کوتوپڕی.

v.i. پێچکردنەوە.

joggle (jog′'l), *v.t. & v.i.* ڕاوەشاندن یا ڕاتەکاندن بە هێواشی

n. ڕاوەشاندن یا ڕاتەکاندنێکی هێواش.

joggle (jog′'l), *n.* (١) چال و زمانە بۆ کردنی دوو دار یا بەرد بۆ بەیەکداچوون و لێکدان. (٢) چال، قلیش، یا زمانەیەك بۆ ئەم لێکدانە.

v.t. لێکدانی دوو دار یا بەرد بە چال و زمانە.

jog trot, (١) لۆقە؛ ڕاکردنێکی لەسەرخۆ؛ هەروەلە.

(٢) لەسەرخۆ کردنی کارێك.

John Doe, (١) کەسێکی خەیالی یا نەناسراو؛ فلان کەس؛ فلان و فیسار.

(٢) کەسێکی سادە یا ئاسایی.

John Hancock, John Henry, ئیمزا یا مۆری کەسێك.

Johnny-on-the-spot (jon′i-on ′*thə*-spot′), *adj.* هەمیشە ئامادە

n. کەسێکی هەمیشە ئامادە.

joie de vivre (zhwå′də-vēvr′), [Fr.], خۆشی ژیان؛ ڕابواردن؛ کەیف

join (join), *v.t.* (١) پێکەوەبەستن؛ پێکەوەلکاندن؛ دانەدەم.

(٢) یەکگرتن؛ یەك پێگرتن: ***(to ~ forces; to ~ in marriage)*** .

(٣) چوونە ڕیزەوە؛ چوونەناو؛ بوون بە ئەندام یا بەشێك لە:

(He ~ed a labor union.)

(٤) لێکدان؛ بوون بە یەك: ***(The path ~s the highway.)*** .

(٥) لەگەڵدا بوون یا چوون؛ هاودەمی کردن: ***(J~ me in a walk.)*** .

(٦) گەڕانەوە بۆ شوێنی خۆ: ***(The soldier ~ed his regiment.)*** .

(٧) [Colloq.]، بە تەنیشت یەکەوە بوون؛ هاو سنوور بوون.

(٨) لێکدان (ئەندازە).

v.i. (١) بەیەکگەیشتن؛ لێکدان.

(٢) چوونە ڕیزەوە؛ بوون بە ئەندام تێدا.

(٣) بەشداری کردن ***(to ~ in the conversation, singing, etc.)*** .

n. (١) لێکدانێك؛ بەیەکگەیشتنێك.

(٢) جێی لێکدان یا بەیەکگەیشتن.

joinder (join′dēr), *n.* (١) بەیەکگەیشتن؛ لێکدان؛ بوون بەیەك

(٢) بوون بەیەکی چەند داواچییەك یا داوا لەسەرکراوێك (دادگەری).

joiner (join′ēr), *n.* (١) بەیەکگەیێنەر (مرۆڤ، شت). (٢) دارتاش.

(٣) [Colloq.]، کەسێك کە ببێ بە ئەندام لە گەلێك ڕێکخراودا یا خۆی پێیاندا هەڵپەسێرێ.

joinery (join′ēr-i), *n.* (١) دارتاشی (٢) شتی دارتاش دروستکەر.

joint (joint), *n.* (١) جێی بەیەکگەیشتنی دوو شت

(٢) چۆنێتی ئەم بەیەکگەیشتنە. (٣) پارچەیەکی لەیەکدراو لەگەڵ پارچەی تردا.

(٤) پارچەیەکی گەورە گۆشت بە ئێسقانەوە. (٥) ئەنجامە.

(٦) جومگە؛ خرتکە. (٧) جێی لق لێبوونەوەی لقێك.

(٨) درزی بەرد یا تاوێر (زەمینناسی). (٩) [Slang]، خانوو؛ ماڵ.

(١٠) [Slang]، چێشتخانە، بار، تیاترۆ، یا چاپخانەیەکی هەرزانبەهاو ناوبانگ نەختێك خراپ. (١١) [Slang]، جگەرەی مەریوانە

adj. (١) هاوکات؛ هەمان کات.

(٢) دووقۆڵی؛ دوولایی: ***(a ~ communique)*** .

(٣) هاوبەش؛ هی دوو بەشدار یا زیاتر: ***(~ property)*** .

(٤) بەشدار؛ هاوبەش. ***(a ~ owner)*** .

v.t. (١) بەیەکگەیاندن یا پێکەوەبەستن (بە ئەنجامە).

(٢) گۆشت بڕین بە ئێسقانەوە؛ جیاکردنەوە لە جومگەدا.

out of joint, (١) لە جێ چوو؛ لە خرتکە چوو؛ لەیەك ترازاو.

(٢) پەشێواو؛ شێواو؛ شیرازە تێکچوو.

joint account, حسابی هاوبەشی یا دووقۆڵی بانق.

joint committee, لیژنەی دووقۆڵی یا زیاتر.

jointly (joint′li), *adv.* پێکەوە؛ بە دووقۆڵی؛ بە هاوبەشی؛ بە کۆمەڵ.

joint resolution, بڕیاری دووقۆڵی (لەلایەن دوو لقی پەرلەمانەوە).

joint return, ئیستیمارەی باجی دەسکەوتی ژن و مێردێك بە دووقۆڵی نەك بە جیا جیا

jointure (join′chēr), *n.* بەجێهێشتنی زەوی‌وزار لە وەسیەتنامەدا لە مێردەوە بۆ ژن

joist (joist), *n.* دەستەك؛ تیرگە

joke (jōk), *n.* (١) نوکتە؛ وتەیەکی ئەنتیکە یا سەیر.

(٢) گاڵتە؛ گەمە. (٣) کەسێکی گاڵتەچی یا هیچ‌وپووچ؛ شتێکی هیچ‌وپووچ و بێ بایەخ.

v.i. (١) نوکتە وتن؛ نوکتەبازی کردن. (٢) گاڵتەکردن؛ بە گاڵتەوە وتن.

v.t. گاڵتەپێکردن؛ کلك پێوەکردن؛ پێ پێکەنین.

no joke, بێ گاڵتە؛ مەسەلەکە گاڵتەی لەگەڵ ناکرێ

practical joke, پەنگ؛ پەنگ پێدان؛ گاڵتەپێکردنێك کە هەر بە دەم نەبێت، بەڵکو کرداریشی لەگەڵ بێت:

(to play a practical joke on someone)

joker (jōk′ēr), *n.* (١) نوکتەچی؛ نوکتەباز؛ گاڵتەباز؛ قۆشمەچی.

(٢) گیروگرفتێکی شاراوە (٣) مەرجێك یا بەندێکی شاراوە لە یاسایەکدا

(٤) جۆکەر (قومار).

jollify (jol′ə-fī′), *v.t. & v.i.* دڵخۆش کردن.

jolliness (jol′i-nis), *n.* = **jollify.**

jollity (jol′ə-ti), *n.* (١) کەیف قنجی؛ بە کەیفی

(٢) ئاهەنگ؛ زەماوەند.

jolly (jol′i), *adj.* (١) بە کەیف؛ کەیف قنج؛ ڕووخۆش

(٢) [Colloq.]، خۆش (کات بەسەربردن): ***(to have a ~ time)*** .

adv. زۆر؛ بە تەواوی: ***(~ well)*** .

v.t. & v.i. [Colloq.], (١) دڵخۆش کردن (بە نوکتە و مەرایی... هتد)؛

(٢) کەیف خۆش کردن. (٣) گاڵتەپێکردن؛ پێ پێکەنین.

jolt (jōlt), *v.t.* (١) ڕاوەشاندن؛ ڕاتەکاندن؛ لەرانەوە؛ تاسەپێکردن:

(The old car ~ed its passengers as it went over the rough road.)

(٢) شڵەژاندن؛ تێکدان.

v.i. ڕاوەشان؛ ڕاتەکان؛ تاسەکردن؛ لەرینەوە.

n. (١) تەکان؛ ڕاتەکان؛ پاڵ؛ لەرینەوە؛ ڕاوەشان؛ تاسە.

(٢) شڵەژان؛ تێکچوون؛ خورپە؛ داچڵەکین؛ ڕاتەکان (هەست):

(The news gave us all a ~ .)

-jolty *(adj.)*.

Jonah (jō′nə), *n.* (١) " یونس " ی پەیامبەر

(٢) بەشێکە لە " ئینجیل " ی کۆن. (٣) کەسێکی بەدووم.

jongleur (joŋ′glēr), *n.* شایەرێکی گەڕۆك.

Jordan (jôr′d'n), *n.* (١) ڕووباری ئوردون. (٢) ئوردون.

Jordan almond, نوقوڵە بادەمی.

jostle (jos′'l), *v.t. & v.i.* پاڵەپەستۆ کردن؛ پاڵ بەیەکەوە نان.

n. پاڵەپەستۆ؛ پاڵ؛ پاڵ نان

jot (jot), *n.* نەخت؛ تۆز؛ نەختاڵ؛ دەنك؛ تۆسقاڵ:

(She doesn't care a ~ for him.)

v.t. (~ **down**), نووسین؛ تۆمارکردن (تێبینییەکی کورت):

(to ~ down a note, remark, name, etc.)

journal (jūr′n'l), *n.* (١) بیرنامە؛ یادنامەی ڕۆژانە؛ یادداشت.

(٢) پەڕاوی بیرنامە. (٣) کارنامەی کۆڕ، پەرلەمان، کۆمیتە، یا ڕێکخراوێك

(٤) تۆماری ڕۆژانەی کەشتییەك. (٥) ڕۆژنامە.

(٦) گۆڤار. (٧) تۆماری ڕۆژانەی دەزگایەکی بازرگانی

(٨) ڕاگرە یا جێی ڕاگیربوونی تەوەر (مەکینەگەری).

journalese (jūr′n'l-ēz′, jūr′n'l-ēs′), *n.* شێوازی نووسینی ڕۆژنامە و گۆڤار.

journalism (jūr′n'l-iz'm), *n.* (١) ڕۆژنامەگەری؛ ڕۆژنامەچێتی.

(٢) نووسینی ڕۆژنامە و گۆڤار

(٣) ڕۆژنامە و گۆڤار.

journalist (jūr′n'l-ist), *n.* (١) ڕۆژنامەگەر؛ ڕۆژنامەچی.

(٢) یادداشت نووس؛ بیرنامەی ڕۆژانە نووس.

-journalistic *(adj.)*; journalistically *(adv.)*.

journalize (jūr′n'l-īz′), *v.t. & v.i.* تۆمارکردن (لە بیرنامە، یا تۆماری ڕۆژانەی دەزگایەکی بازرگانیدا).

journey (jūr′ni), *n.* گەشت؛ گەڕان:

(a ~ of three days; a three days' ~ ; to make a ~ ; to go on a ~).

v.i. گەشتکردن؛ گەڕان؛ چوون بۆ شوێنێك.

journeyman (jūr′ni-mən), *n.* (١) کرێکار؛ کارگەر.

(٢) تازە وەستا؛ کارگەرێکی کارامە یا شارەزا.

journeywork (jûr'ni-wûrk'), *n.* کاری کارگەرێکی شارەزا.

joust (just, joust, jōōst), *n.* (١) شەرەتیرێکی راستەقینە یا درۆ لەنێوان دوو سوارچاکدا بە سواری ئەسپەوە.
(٢) (*pl.*) کێ برکێ؛ ملەملێ؛ پێشبرکێ.

v.i. شەرەتیرکردن بە راستی یا درۆ (لەنێوان دوو سوارچاکدا بە سواری ئەسپەوە)

Jove (jōv), *n.* گەورەخودای ئەفسانەی رۆمانی.

by Jove!, بە خودا! (سوێندێکە سەرسامی یا لەسەر سووربوون دەردەبڕێ).

jovial (jō'vi-əl), *adj.* (١) (ا) تایبەتی بە گەورەخودای ئەفسانەی رۆمانی (ب) تایبەتی بە ئەستێرەی کاروانکەر " جۆپیتەر ".
(٢) رووخۆش؛ دەم بە پێکەنین؛ بەکەیف.

joviality (jō'vi-al'ə-ti), *n.* رووخۆشی؛ دەم بە پێکەنینی؛ کەیف خۆشی

jowl (joul, jōl), *n.* (١) شەویلکەی خوارەوە بە چەناگەو روومەتەوە
(٢) روومەت

jowl (joul, jōl), *n.* (١) غەبغەبەی مرۆڤ (٢) (ا) غەبغەبەی گاومانگا (ب) چەرمی بەرملی بالندەی وەک مریشک‌و کەڵەشێرو قەلەموون.
(٣) سەرومڵی ماسی.

joy (joi), *n.* (١) خۆشی؛ شادی؛ دڵخۆشی
(٢) هۆو سەرچاوەی شادی. (٣) شادی دەربڕین

v.i. دڵخۆش بوون؛ شادبوون؛ کەیف پێ هاتن.

v.t. (١) دڵخۆش کردن؛ شادکردن (٢) [Archaic] . پێ خۆش بوون.

joyful (joi'fəl), *adj.* (١) شاد؛ بەختیار؛ دڵخۆش: *(a ~ person)* .
(٢) خۆش دەنگوباس)؛ دڵخۆشکەر: *(~ news)* .

-**joyfully** *(adv.)*; **joyfulness** *(n.)*.

joyless (joi'lis), *adj.* (١) خەمبار؛ غەمگین؛ مات.
(٢) ناخۆش دەنگوباس).

-**joylessly** *(adv.)*; **joylessness** *(n.)*.

joyous (joi'əs), *adj.* = **joyful**.

-**joyously** *(adv.)*; **joyousness** *(n.)*.

joy ride, گەرانێک بە ئوتومبیل (بەتایبەتی هەر بۆ کەیف‌و بە خێرایی‌و بێباکانە؛

Jr., jr. = **junior**.

jubilant (jōō'b'l-ənt), *adj.* زۆر بەکەیف؛ دڵخۆش؛ شاد؛ گەشکەدار:
(A ~ crowd welcome him.)

-**jubilantly** *(adv.)*.

jubilate (jōō'bə-lā'tē, jōō'bə-lā'tē), *v.i.* لە خۆشید: ئاهەنگ گێران؛ کەیف خۆشی دەربڕین.

jubilation (jōō'b'l-ā'shən), *n.* (١) دڵخۆشی؛ خۆشی (بە بۆنەی سەرکەوتنەوە) (٢) ئاهەنگو زەماوەند (بە بۆنەی سەرکەوتنەوە).

jubilee (jōō'b'l-ē'), *n.* (١) یاد، بەتایبەتی: (ا) یادی پەنجا سالە
(golden ~)
(ب) یادی بیست‌وپێنج سالە: *(silver ~)*
(ج) یادی شەست یا حەفتاوپێنج سالە: *(diamond ~)* .
(٢) لێخۆشبوونی پاپا لە گوناهبارانی هەموو بیست‌وپێنج سال جارێک؛ ماوەی ئەم لێخۆشبوونە (٣) کاتی ئاهەنگ‌و خۆشی.
(٤) شادی؛ خۆشی

Judaic (jōō-dā'ik), *adj.* (١) هی جوولەکە (٢) هی ئاینی جوولەکە

Judaism (jōō'di-iz'm), *n.* (١) ئاینی جوولەکە.
(٢) پەیرەوی کردنی خوو و نەریت‌و پەیرەوی جوولەکە.

Judas (jōō'dəs), *n.* (١) جوداس (یەکێک بوو لە دوانزە قوتابییەکەی عیسا کە ناپاکی لەگەڵ کردو بە هەڵواسینی دا). (٢) کەسێکی ناپاک.

Judas tree, دار ئەرخەوان.

judge (juj), *n.* (١) دادپرس؛ دادگەر؛ دادوەر
(٢) سەرپشک (یاری، ناکۆکی، ملەملێ).
(٣) هەڵسەنگێنەر؛ پاک‌و پیس کەر؛ شارەزا:
(a good ~ of horses, books, music, etc.)

v.i. (١) دادپرسین؛ دادپرسی کردن؛ دادگەری کردن.
(٢) سەرپشکی کردن؛ خستن بە لایەکدا (ملەملێ، ناکۆکی)؛ بڕیار لەسەر دان.
(٣) فەرمان دەرکردن؛ فەرمان دان.
(٤) هەڵسەنگاندن؛ پاک‌وپیس کردن؛ را دان دەربارە.
(٥) سەرزەنشت کردن؛ لۆمەکردن؛ خەتابارکردن:
("J~ not that ye be not ~d.")
(٦) بە باشتر زانین: *(We ~d it better to start at once.)* .

judgeship (juj'ship), *n.* پلەو فرمانی دادگەر؛ کاروبارو ئەرکی سەرشانی دادوەر.

judgement (juj'mənt), *n.* (١) بڕیار.
(٢) بڕیاری دادگا: *(The ~ was against him.)* .
(٣) قەرزێک لە ئەنجامی بڕیاری دادگادا.
(٤) سزای خواکردە.
(٥) سەلیقە؛ بۆچوونێکی باش؛ توانای پاک‌و پیس کردن:
(a man of good ~)
(٦) را: *(in my ~)* .

judgement day, Judgement Day, رۆژی قیامەت؛ رۆژی داوەری.

judicatory (jōō'di-kə-tôr'i, jōō'di-kə-tō'ri), *adj.* دادگەری؛ دادپرسی؛ دادی.

n. (١) دادگا. (٢) دەزگای دادگەری؛ دەزگاکانی دادوەری بە کۆمەڵ.

judicature (jōō'di-kə-chēr), *n.* (١) دادپرسین؛ دادگەری.
(٢) پلەو دەسەڵات‌و کاری دادپرس.
(٣) رادەی دەسەڵاتی دادگایەک یا دادپرسێک. (٤) دادگا.
(٥) دەزگای دادگاو دادپرسان بە کۆمەڵ.

judicial (jōō-dish'əl), *adj.* (١) دادی؛ دادگایی؛ دادگەری:
(the ~ system)
(٢) بە فەرمانی دادگایەک یا دادگەرێک کراوە.
(٣) دادپرسی؛ دادگەری. (٤) بۆ دادگەر دەشێت.
(٥) رەوا؛ دادپەروەر؛ بە سەلیقەو بێ لایەن‌و ژیر لە بڕیارداندا:
(a man with a ~ mind)

-**judicially** *(adv.)*.

judiciary (jōō-dish'i-er'i, jōō-dish'ēr-i), *adj.* دادگەری؛ دادی؛ دادگایی.

n. (١) دەزگاو دەسەڵاتی دادگەری (کە بەشێکە لە دەسەڵات‌و دەزگاکانی میری): *(The ~ must be independent.)*
(٢) دادپرسان؛ داگەران.

judicious (jōō-dish'əs), *adj.* ژیر؛ پاک‌و پیس کەر؛ عاقڵ؛ تێگەیشتوو.

-**judiciously** *(adv.)*; **judiciousness** *(n.)*.

judo (jōō'dō), *n.* جودۆ: زۆرانبازی یابانی.

jug (jug), *n.* (١) دەفرێکی گڵین، شووشە، یا کانزایی (سوراحی، شووشە، گۆزە، لوولێنە، مەسینە، شەربە، دیزە). (٢) [Slang]، بەندیخانە؛ زیندان

v.t. (١) کردنە سوراحی، شووشە، یا لوولێنە.
(٢) لێنان یا کوڵاندن لە دەفرێکی سەرنراوەدا.
(٣) [Slang]، خستنە بەندیخانەوە.

juggle (jug''l), *v.t.* (١) یاری کردن بە تۆپ‌و چەقۆو شتی وەها بە هەڵدانیان بە هەواداو گرتنەوەیان‌و هەڵدانەوەیان. (٢) جێ گۆڕکێ پێکردن؛ ئاڵوگۆڕ پێکردن؛ دەستکاری کردن بە نیازی خەڵەتاندن‌و سوودی خۆیی
(The cashier ~ed the figures to show a profit.)

v.i. هەڵدانی تۆپ‌و چەقۆو شتی وەها بە هەواداو گرتنەوەیان‌و هەڵدانەوەیان بێ ئەوەی بکەونە سەر زەوی.

juggler (jug′lẽr), *n.* (١) کەسێك کە تۆپ‌و شتی وەها هەڵدەدات
بە هەواداو دەیان گرێتەوەو هەڵیان دەداتەوە هەر بۆ سەیر.
(٢) گزیکەر؛ فێڵباز؛ دەستکاری شت کەر بۆ مەبەستی تایبەتی خۆ.
jugglery (jug′lẽr-i), *n.* (١) هەڵدانی تۆپ‌و شتی وەها بە هەواداو
گرتنەوەیان‌و هەڵدانەوەیان هەر بۆ سەیر. (٢) فێڵبازی؛ گزی؛ خەڵەتاندن.
jugular (jug′yoo-lẽr, jōō′gyoo-lẽr), *adj.* (١) هی قورگ‌و مل.
(٢) هی دەماری قورگ‌و مل.
jugular vein, یەکێك لەو دوو دەمارەی مل کە خوێن لە سەرەوە دەبەنەوە
بۆ دڵ
juice (jōōs), *n.* (١) شیلە؛ شیرە؛ ئاووگ؛ خۆشاو؛ ئاو؛ ڕێنکاو؛ تەڕی.
(٢) شلەی دەردراو لە لەشی گیاندارێك. (٣) ناوکرۆك؛ پوختە؛ ماك؛ گەوهەر.
(٤) [Slang]، ئەلەکتریك؛ کارەبا.
(٥) [Slang]، بەنزین؛ گاز؛ نەوت؛ سەرچاوەی وزە.
v.t. [Colloq.], شیلە لێ دەرهێنان؛ گوشین‌و خۆشاو لێ دەرهێنان.
juicer (jōō′sẽr), *n.* ئاوگر؛ گوشەر؛ ئامێری خۆشاو دەرهێنەر لە میوەو
سەوزە.
juicy (jōō′si), *adj.* (١) تەڕوبڕ؛ ئاودار؛ پڕ لە خۆشاو یا شیلە.
(٢) خۆش‌و سەرنج ڕاکێش‌و پیلاناوی (چیرۆك، نوکتە، قسەی پاش ملە):
(a ~ story; ~ details)
-juicily *(adv.)*; **juiciness** *(n.)*.
jujitsu, jujutsu (jōō-jit′sōō), *n.* زۆرانبازی یابانی.
jujube (jōō′jōōb), *n.* (١) عەنەب (٢) دار عەنەب. (٣) مرەبای عەنەب.
juke box (jōōk), [Colloq.], فۆنۆگراف یا سندوقی قەوانێکە لە
هەندێ چێشتخانەو مەیخانەدا بە پارەی وردە کار دەکات.
July (jōō-lī′), *n.* پووشپەڕ؛ مانگی تەمووز؛ میوەگەنان.
jumbel (jum′b'l), *v.t.* (١) تێکەڵاوپێکەڵاوکردن؛ شێواندن بەسەر
یەکدا؛ تێکەڵ کردن وەك چێشتی مجەوەر. (٢) سەر لێ شێواندن.
v.i. (١) تێکەڵاوپێکەڵاوبوون؛ بەسەریەکدا شێوان. (٢) سەر لێ شێوان.
n. (١) چێشتی مجەوەر؛ شتێکی تێکەڵاوپێکەڵاو؛ شتێکی بەسەریەکدا شێواو.
(٢) شێواوی؛ شێوان؛ سەر لێ شێواوی؛ شتێکی بێ سەروبن.
jumbo (jum′bō), *n.* کەسێك، گیاندارێك، یا شتێکی زل‌و قەبە.
adj. زل؛ زۆر زل؛ گەورە؛ قەبە.
jump (jump), *v.i.* (١) بازدان؛ قەڵەمبازدان؛ خۆهەڵدان؛ قونەکردن
(بۆق). (٢) هەڵبەزینەوە؛ ڕاتەکان.
(٣) هەڵ سڵەمینەوە؛ ڕاچڵەکین؛ داچڵەکین؛ ڕاپەڕین؛ ڕاچەنین:
(to ~ at a loud voice)
(٤) بازدان لە باسێکەوە بۆ باسێکی تر
(٥) لەپڕ بەرزبوونەوە؛ زیادبوون لەپڕ: *(Prices have ~ed recently.)* .
(٦) بازدان بەسەرداو خواردن (داشی دامە).
(٧) پەلەکردن؛ بە پەلە گەیشتنە ئەنجام: *(to ~ to conclusions)* .
v.t. (١) بازدان بەسەردا.
(٢) باز پێدان؛ قەڵەمباز پێدان: *(He ~ed his horse over the fence.)*
(٣) (ا) بازدانە سەر یا ناو: *(to ~ a train, bus, etc.)* .
(ب) باز لێوەدان (٤) بەرزکردنەوە (نرخ)؛ زیادکردن (٥) بازدان (فیلم).
(٦) [Slang]، هەڵکوتانە سەر؛ پەلاماردان؛ شاڵاو بۆ بردن.
(٧) [Slang]، ڕاکردن؛ دەربازبوون؛ لەپڕ بەجێهێشتن: *(He ~ed town.)* .
(٨) بەسەردا بازدان‌و خواردن (داشی دامە).
(٩) تەواوکردنی چیرۆك یا دەنگوباسێك لە لاپەڕەیەکی تردا (ڕۆژنامەگەری).
n. (١) باز؛ قەڵەمباز؛ قونە؛ هەڵبەزینەوە. (٢) ماوەی باز.
(٣) کۆسپ؛ قۆرت؛ شتێکی بەسەردا بازدراو.
(٤) گۆڕینێکی کوتوپڕ لە باسێکەوە بۆ باسێك: *(a ~ in the story)* .
(٥) بەرزبوونەوە یا زیادبوونی لەپڕ (نرخ): *(a ~ in prices)* .
(٦) هەڵ سڵەمینەوە؛ ڕاچڵەکین؛ فرتەفرت.
(٧) *(pl.)* (the ~) ووڕێنەو لەرزین‌و فرتەفرت
(٨) ملەملێی بازدان (وەرزش): *(high ~)*
(٩) بازدان بەسەراو خواردنی داشی دامە.
(١٠) دێڕێك کە بە خوێندەوار دەڵێت چیرۆکەکە لەسەر چی لاپەڕەیەك تەواو
دەکرێ (ڕۆژنامەگەری).
get (or have) the jump on, [Slang], دەستپێشکەری کردن؛
لە پێش هاوچاودا دەستپێکردن (ملەملێ، پێشبڕکێ).
jump at, (١) گەیشتنە ئەنجام بە پەلەو بێ لێکۆڵینەوەی تەواو.
(٢) بە پەرۆشەوە ڕازی بوون یا پەسەندکردن؛ قۆزینەوە:
(to jump at an offer)
jump bail, کەفالەت شکاندن؛ ڕاکردن‌و واز لە دەستەبەری هێنان.
jump on, [Slang], سەرزەنشت کردن؛ هێرش بردنە سەر بە دەم.
jump ship, پشت لێ هەڵکردن؛ بەجێهێشتن؛ دەستبەرداربوون؛
ڕاکردن لە ئەرك.
jump the gun, [Slang], (١) دەست بە ملەملێ کردن لە پێش نیشانە یا
فەرمانی دەستپێکردندا. (٢) پەلەکردن‌و دەستپێکردنی کارێك بەر لە کاتی خۆی.
jump the track, لەپڕ لە هێڵ لادان یا دەرپەڕین (شەمەندەفەر).
on the jump, [Colloq.], سەرقاڵ؛ هەمیشە خەریك
jumper (jum′pẽr), *n.* (١) بازدەر (مرۆڤ، شت).
(٢) گالیسکە بەفرینە؛ ئەسپە بەفرینە.
(٣) گیرە (کاتژمێر).
(٤) تەلی ئەلەکتریك پێ گەیاندن (خستنەکاری باترییەکی مردووی ئوتومبیلێك
بە بەستنی بە باترییەکی کارکەرەوە). (٥) پڕیاسکەگەیێن.
(٦) ئامێری کونکەر (کانگەری).
jumper (jum′pẽr), *n.* (١) چاکەتی کارگەرو کەشتییەوان (بۆ بە پاکی
ڕاگرتنی جلی ناوەوە). (٢) کراسی بێ قۆڵی ژنانە.
(٣) چاکەتێکی کڵاوداری فەرو.
(٤) جلی یەك پارچەی سەرتاپای یاری منداڵ
jumpy (jum′pi), *adj.* (١) (ا) هەڵبەزودابەزکەر؛ پڕ لە تاسە.
(ب) زوو زوو دەگۆڕێ؛ هەمیشە گۆڕاو. (٢) هەر لە خۆیەوە هەڵ دەسڵەمێتەوە
(لە ترسدا)؛ زوو هەڵدەچێت؛ زوو زوو دادەچڵەکێ؛ بە جرت‌وفرت
(a ~ horse, guard, policeman, etc.)
junction (juŋk′shən), *n.* (١) بەیەکگەیشتن؛ بەیەکگەیاندن؛ لێکدان.
(٢) شوێنی بەیەکگەیشتن (٣) چوار ڕێیان؛ دووڕیانە.
juncture (juŋk′chẽr), *n.* (١) بەیەکگەیشتن؛ بەیەکگەیاندن؛ لێکدان.
(٢) جەمسەر. (٣) کاتێکی تایبەتی: *(at this ~)* .
(٤) تەنگ‌وچەڵەمە؛ کاتی تەنگ‌وچەڵەمە. (٥) بار؛ دۆخ.
June (jōōn), *n.* جۆزەردان؛ باران بڕان.
jungle (juŋ′g'l), *n.* (١) بێشەڵان؛ بێشە؛ دارستانێکی چڕی پڕ دڕندە.
(٢) چڕستان؛ شوێنێکی پڕ لە پووەك‌و دارو درەخت.
(٣) [Slang]، نیشتەجێی خەڵکی بێ لانەو دەربەدەر.
junior (jōōn′yẽr), *n.* (١) کوڕ یا بچووك (نازناوی کوڕێکە کە ناوی وەك
هی باوکی وەها بێت): *(John Brown, J~ .)* .
(٢) پلە کەمتر؛ پلە نزمتر؛ پلە نزم: *(a ~ partner, officer, etc.)*
(٣) تازەتر؛ نوێ تر؛ لە دواوەتر. (٤) تایبەتی بە قوتابی پۆلی سێهەم یا پۆلی
سێهەمی کۆلیج، زانکۆ، یا قوتابخانەی ئامادەیی.
n. (١) کەسێکی گەنج یا منداڵ؛ لاو. (٢) کەسێکی پلە نزمتر؛ کەسێکی پلە نزم.
(٣) قوتابی پۆلی سێهەمی کۆلیج، زانکۆ، یا قوتابخانەی ئامادەیی
one's junior, کەسێکی لە خۆ گەنجتر؛ کەسێکی لە خۆ منداڵتر.
junior college, کۆلیج یا دانشگای دووساڵەیی پاش قوتابخانەی
ئامادەیی (کە بەرامبەر بە دوو ساڵی یەکەمی زانکۆ یا کۆلیجی چوارساڵەیە).
junior high school, قوتابخانەی ناوەندی (کە بریتییە لە پۆلی
حەوت‌و هەشت‌و نۆ، واتە سێ پۆل دوای قوتابخانەی سەرەتایی).
juniper (jōō′nə-pẽr), *n.* عەرعەر؛ دار عەرعەر.
junk (juŋk), *n.* (١) شڕە؛ کۆنە؛ پڕوپیت؛ خەڕەکە شکاو.
(٢) [Colloq.]، شتێکی بێ نرخ؛ خڵتە؛ شتێك کە هەر بۆ فڕێدان بشێت.
(٣) قاوورمە.

v.t. [Colloq.]. فرێدانی شتی کۆنەو بەکەڵك نەماو: ***(He ~ed his car.)***

junk (juŋk), ***n.*** کەشتییەکی بابەوانی چینی

junket (juŋ′kit), ***n.*** (١) محەللەبی؛ پەنیری شیرین

(٢) سەیران؛ ئاهەنگێك بە ئانخواردنەوە. (٣) گەشت

(٤) گەشتی کاربەدەستێك لەسەر حسابی میری.

v.i. گەشتکردن لەلایەن کاربەدەستێکەوە لەسەر حسابی میری.

v.t. میوانداری کردن لە سەیران یا ئاهەنگێکدا.

junkie (juŋki), ***n.*** [Slang]. حەشیشەخۆر؛ هێرۆین خۆر.

junkman (juŋk′man′), ***n.*** کۆنەفرۆش

junkyard (juŋk′yärd′), ***n.*** کۆنەخانە؛ کۆنەخانەی ئوتومبیل.

junta (jun′tə), ***n.*** (١) ئەنجومەن یا لیژنەی رامیاریو کارگێری

(بەتایبەتی دەستەیەك کە جڵەوی وڵات دەگرنە دەست پاش ڕووخاندنی میری).

(٢) دەستەیەکی پیلانگێر.

junto (jun′tō), ***n.*** دەستەیەکی پیلانگێر

Jupiter (jōō′pə-tēr), ***n.*** (١) گەورەخودای ڕۆمانەکان (ئەفسانەی

ڕۆمانی) (٢) جوپیتەر: گەورەترین ئەستێرەی کاروانکەرو پێنجەمین

لە دووریدا لە ڕۆژەوە؛ موشتەری

jural (joor′əl), ***adj.*** (١) دادی؛ دادگەری

(٢) تایبەتی بە مافو ئەرکی سەرشان.

jurant (joor′ənt), ***n.*** سوێندخۆر (دادگەری).

jurat (joor′at), ***n.*** (١) [Obs.]. کەسێکی سوێنددراو (دادگەری).

(٢) دادپرس (٣) بڕوانامەیەکە دەنووسێنرێ بە شایەتییەکەوە ڕوونی دەکاتەوە

کەیو لە کوێو لە بەردەمی کێدا ئەم شایەتییە دراوە.

juridic, juridical (joo-rid′ik, joo-rid′i-k'l), ***adj.*** دادگەری؛

تایبەتی بە دادگەریو داواو ڕووداوو کاروباری دادگا.

jurisconsult (joor′is-kən-sult′, joor′is-kon′sult), ***n.*** زانای

دادگەری؛ دادگەر؛ یاسازان

jurisdiction (joor′is-dik′shən), ***n.*** (١) دادپرسین؛ دادپرسی؛

مافو دەسەڵاتی دادپرسین؛ دادگەری. (٢) دەسەڵات؛ دەسەڵاتداری:

(A country's courts have ~ not only over its own citizens

but over foreigners who are living in the country.)

(٣) ڕادەی دەسەڵات یا دەسەڵاتداری.

(٤) سنوورو مەودای دەسەڵاتداری؛ بەش کردنی دەسەڵات بەگوێرەی ناوچە.

(٥) دادگا

jurisprudence (joor′is-prōō′d'ns), ***n.*** (١) فەلسەفەو زانستی

یاساو یاسادانان؛ فەلسەفەو زانستی دادگەری.

(٢) کۆمەڵێك یاسا؛ سەرجەمی یاسا. (٣) لقێك لە یاسا یا داگەری.

jurisprudent (joor′is-prōō′d'nt), ***n.*** = jurist.

jurist (joor′ist), ***n.*** زانای یاسا؛ یاسازان؛ دادگەر.

juristic (joo-ris′tik), ***adj.*** تایبەتی بە یاساو یاسازانی؛

تایبەتی بە دادگەری

juror (joor′ēr), ***n.*** (١) سوێندخۆر: یەکێك لەو دوانزە کەسەی کە دادگاو

پارێزەری گومانبارێك هەڵیان دەبژێرن بۆ بڕیاردانی تاوانباری یا بێ تاوانی

گومانبارەکە (٢) سەرپشك؛ ئەندامی دەستەیەکی سەرپشکی (مەلەملێ،

کێ بڕکێ).

jury (joor′i), ***n.*** (١) دەستەی سوێندخواران. بریتییە لەو دوانزە کەسەی

کە دادگاو پارێزەری گومانبارێك هەڵیان دەبژێرن بۆ بڕیاردانی تاوانباری یا

بێ تاوانی ئەو گومانبارە. (٢) دەستەی سەرپشك (مەلەملێ، کێ بڕکێ).

jury (joor′i), ***adj.*** هی بەکارهێنانی سەرەدەمی لەسەر کەشتییەك

(a ~ mast)

juryman (joor′i-mən), ***n.*** = juror.

just (just), ***adj.*** (١) ڕەوا؛ هەق؛ بێ لایەن: ***(a ~ decision)***.

(٢) دادپەروەر؛ دادپەرست؛ هەق پەرست: ***(a ~ man)***.

(٣) شایستە؛ هەقی خۆیەتی؛ ڕەوا: ***(a ~ punishment)***.

(٤) بەجێ؛ شیاو.

(٥) لە جێی خۆیایەتی؛ بێ هۆ یا بنچینە نییە: ***(a ~ suspicion)***

(٦) ڕاست. (٧) تەواو؛ دەقاودەق.

adv. (١) بە تەواوی؛ بێ کەمو زیاد: ***(~ one o'clock)***.

(٢) نزیکەی. (٣) تەنها؛ هەر: ***(~ a simple soul)***.

(٤) بە ئاستەم؛ تەنها بە تۆزێك: ***(He ~ missed the train.)***.

(٥) هەر ئێستا؛ تازە: ***(She has ~ left.)***.

(٦) [Colloq.]، زۆر؛ ئێجگار؛ بە ڕاستی: ***(It's ~ beautiful.)***.

just now, هەر ئێستا؛ پێش هەناسەیەك.

just the same, [Colloq.], لەگەڵ ئەوەشدا.

justice (jus′tis), ***n.*** (١) دادپەروەری؛ دادپەرستی؛ داد؛ هەق پەرستی؛

هەق. (٢) سەرڕاستی؛ ڕاستی.

(٣) ڕەوایی (مەسەلەیەك): ***(the ~ of our cause)***.

(٤) پاداشت یا سزای شایستە (٥) دادگەری؛ دادپرسی. (٦) دادپرس؛ دادگەر.

bring to justice, دان بە دادگا بۆ سزای ڕەوای خۆ وەرگرتن.

do justice to, (١) بە ڕەوا لەگەڵ جووڵانەوە؛ مافی خۆ پێدان.

(٢) نرخ زانین؛ نرخی خۆ پێدان؛ بایەخی خۆ پێدان:

(to do justice to the occasion)

do oneself justice, بایەخ بە خۆ دان؛ ماف بە خۆ دان؛

خۆ بێ ماف نەکردن.

justice of the peace, دادپرسی ناوبژی کردن.

justiceship (jus′tis-ship′), ***n.*** دادگەرێتی؛ پلەو فەرمانو ماوەی

لەسەر کار مانەوەی دادپرس.

justiciable (jus-tish′i-ə-b'l), ***adj.*** (١) دەتوانرێ بدرێ بە دادگا.

(٢) لە سنووری دەسەڵاتی دادگادایە.

justifiable (jus′tə-fī′ə-b'l), ***adj.*** بەڵگەدار؛ ڕەوا؛ هەق؛

بەڵگەی بۆ دەهێنرێتەوە: ***(His anger is ~.; ~ homicide)***.

-justifiability *(n.)*; justifiably *(adv.)*.

justification (jus′tə-fi-kā′shən), ***n.*** (١) بەڵگە؛ بیانوو؛

بڕوبیانوو: ***(One can find ~ for any act he commits.;***

His ~ for stealing was that his children were hungry.)

(٢) بەڵگە یا بیانوو هێنانەوە.

(٣) بێ تاوانی.

justify (jus′tə-fī′), ***v.t.*** (١) بەڵگە هێنانەوە؛ بە ڕەوا پیشاندان؛

بڕوبیانوو دۆزینەوە. (٢) بەخشین؛ ئازادکردن؛ بڕیاری بێ تاوانی دان.

(٣) هێنان؛ شایستەبوون: ***(Does anything ~ taking a life?)***

(٤) چاك کردنو ڕێکخستنی تیپ (چاپەمەنی).

v.i. (١) بە ڕەوا پیشاندان؛ بەڵگە هێنانەوە.

(٢) سەلماندنی شیانی کەسێك بۆ بوون بە دەستەبەر.

(٣) ڕیزکردنو ڕێکخستنی تیپ (چاپەمەنی).

justly (just′li), ***adv.*** بە هەق؛ بە ڕەوا.

jut (jut), ***v.i.*** سەردەرهێنان؛ دەرپۆقین:

(He saw a gun ~ting out of some bushes.)

n. چوکڵە؛ نووك؛ سەر.

Jute (jōōt), ***n.*** ئەندامی تیرەیەکی ئەڵمانی کە لە سەدەی پێنجەمدا

ئینگلتەرەیان داگیرکرد.

jute (jōōt), ***n.*** (١) گوش: ڕیشاڵێکە گونیەو پەتی گوشینو شتی وای

لێ دروست دەکرێت. (٢) ڕووەکێکە ئەم جۆرە ڕیشاڵەی لێ دەردەهێنرێ.

adj. گوشین؛ گوشی.

jutty (jut′i), ***n.*** (١) بەشێکی دەرپۆقیو یا سەردەرهێنەری دیوارێك یا

خانوویەك. (٢) ئەسکەلە؛ دیواری بەربەستکەری بەرزاوی دەریا (بۆ پاراستنی

بەندەرێك یا کەناری دەریاکە)

v.i. & v.t. دەرپۆقین؛ سەر هێنانە دەرەوە.

juvenescence (jōō′və-nes′'ns), ***n.*** گەنج بوونەوە.

juvenile (jōō′və-n'l, jōō′və-nīl′), ***adj.*** (١) منداڵ؛ گەنج.

(٢) منداڵانە؛ هی منداڵ؛ گەنجی؛ هەرزانە.

n. (١) منداڵ؛ منداڵێك؛ هەرزە. (٢) ئەكتەرێك كە دەوری گەنج دەبینێ. (٣) كتێبی منداڵان.

juvenile court, دادگای منداڵان؛ دادگای هەرزە (لە هەژدە ساڵ كەمتر).

juvenile delinquent, تاوانبارێكی منداڵ؛ تاوانبارێكی گەنج یا هەرزە (لە هەژدە ساڵ كەمتر).

juvenilia (joo´və-nil′i-ə, jōō´və-nil′yə), ***n.pl.*** بەرهەمی منداڵی یا گەنجی (نووسین، وێنەكێشی)؛ كرداری منداڵی یا گەنجی.

juvenility (jōō´və-nil′ə-ti), ***n.*** (١) منداڵێتی؛ هەرزەیی. (٢) كردەوە یا ڕەوشتێكی منداڵانە. (٣) منداڵان؛ هەرزەكاران.

juxtapose (juks′tə-pōz´), ***v.t.*** خستنەپاڵ یەكتری (بەتایبەتی بۆ بەراووردكردن)؛ لە لای یەكەوە دانان.

juxtaposition (juks´tə-pə-zish′ən), ***n.*** (١) خرانەپاڵ یەكتری (بۆ بەراووردكردن)؛ لە لای یەكەوە دانران: ***(the ~ of ideas)*** . (٢) لە لای یەكەوە بوون.

K k

K, k (kā), *n.* (١) تیپی یانزەهەمی ئەلفوبێی ئینگلیزییە
(٢) دەنگی ئەم تیپە "کەی" (٣) نیشانەی یانزەهەم لە ریزێکدا.
adj. (١) تایبەتی بەم تیپە (٢) یانزەهەم
K (kā), *n.* (١) شتێك لە شێوەی تیپی " **k** "دا.
(٢) ژمارە ٢٥٠ی رۆمانی. (٣) نیشانەی ژمارەی نەگۆڕ (بیرکاری).
adj. شێوەی وەك " **k** " وایە.
Kaaba (kä′bə, kä′ə-bə), *n.* کەعبە
Kabuki (kə-bōō′kē), *n.* کابوکی جۆرە شانۆگەرییەکی یابانییە
بە سەماو گۆرانییەوە.
kaiser (kī′zẽr), *n.* قەیسەر؛ ئیمپراتۆر؛ شاهەنشا؛ نازناوی
فەرمانرەواکانی ئیمپراتۆرنشینی رۆمانی پیرۆزو نەمساو ئەڵمانیا.
kaka (kä′kə), *n.* تووتییەکی نیوزیلەندییە.
kakapo (kä′kä-pō′), *n.* تووتییەکی زەمین نشینی شەوینی
نیوزینەندییە
kale (kāl), *n.* (١) سەوزەیەکە وەك کەلەرم وەهایە
(٢) شۆربا یا شلەی ئەم سەوزەیە. (٣) [Slang]، پارە (بەتایبەتی هی کاغەز).
kaleidoscope (kə-lī′də-skōp′), *n.* (١) ئامێرێکی لوولەکییە
پارچە شووشەی هەمە شێوەو ئەندازەو رەنگو نەقشی تێدایەو ئەم شێوەو
رەنگو نەقشە دەگۆڕێ بە هی تر بە بادانی ئامێرەکە.
(٢) شتێکی هەمیشە گۆڕ (بەتایبەتی لە رەنگو نەخشەدا)
-**kaleidoscopic** *(adj.)*; **kaleidoscopically** *(adv.)*.
kangaroo (kaŋ′gə-rōō′), *n.* کەنگەر گیاندارێکی ئوستورالییە.
بە قەڵبەز قەڵبەز دەڕوات و بەچکەکەی لە کیسەیەکدا هەڵدەگرێ لەبەرخۆیەوە.
kangaroo court, [Colloq.]. دادگایەکی بێ دادی دادگایەکی
هەوەسکارییە کە لەسەر یاساو دەستوور ناڕوات.
kaput (kə-pōōt′), *adj.* [Colloq.]. فەوتاو؛ پەك کەوتوو؛ شکاو؛
بەکەڵك نەماو
karat (kar′ət), *n.* = carat.
karate (kä-rä′tē), *n.* کاراتی. واتە " بە دەستی خاڵی ". جۆرە
خۆپاراستنێکی بێ چەکی یابانییە بریتییە لە هەڵ هێنان و لە دوژمن دان
بە لای دەست
karma (kär′mə, kūr′mə), *n.* (١) کارمە: سەرجەمی کردارو
رەووشتی کەسێك لە یەکێك لە ژیانەکانیدا یا لە چەرخێکی ژیانیدا کە کاردەکاتە
سەر چارەنووسی لە ژیانەکانی تریدا یا لە چەرخەکانی تری ژیانیدا (ئاینی
بوودی و هیندی). (٢) چارەنووس.

katharsis (kə-thär′sis), *n.* = **catharsis.**
kayak (kī′ak), *n.* بەلەمی سەرداپۆشراوی ئەسکیمۆیی.
keel (kēl), *n.* (١) نیرگە یا شێلمانی ژێر بەلەمو کەشتی بە درێژی.
(٢) [Poetic]، کەشتی. (٣) سەرجەمی شیشی ژێر فڕۆکە (بۆ دانەکەوتنی
بنەکەی). (٤) تیرەغەی بەرسنگی باڵندە.
v.t. (١) نیرگە یا شێلمان خستنە ژێر.
(٢) هەڵگەڕاندنەوەی کەشتییەك بۆ سەر لایەکی.
keel over, [Colloq.], (١) هەڵگەڕاندنەوە؛ وەرگەڕاندن.
(٢) کەوتن؛ بوورانەوەو کەوتن.
on an even keel, (١) بە رێکی؛ راست؛ بەبێ کەوتن یا خواربوونەوە
بەملاو بەولادا. (٢) بە بێ هەڵبەزو دابەز؛ بە رێك و رەوانی:
(to stay on an even keel)
keel (kēl), *n.* (١) کەشتییەکی بن تەخت (بەتایبەتی هی خەڵووز
گواستنەوە)؛ باریجەی خەڵووز. (٢) بارە خەڵووزی کەشتی یا باریجەیەکی وەها.
(٣) کێشانەیەکی ئینگلیزی خەڵووزە بریتییە لە بیست و یەك تەن
keel (kēl), *n.* بۆیەیەکی سوورە.
keen (kēn), *adj.* (١) تیژ: *(a ~ knife, edge, etc.)*.
(٢) تیژ؛ بڕ: *(a ~ appetite, wind, etc.)*.
(٣) تیژ؛ وریا؛ زیرەك؛ رێ بەدیکەر: *(~ eyes; a ~ mind)*
(٤) زۆرزان.
(٥) سوور لەسەر؛ هەوەس لەسەر؛ بۆ بە جۆش:
(to be ~ on doing something)
(٦) توندوتیژ. (٧) [Slang]، زۆر باش؛ نایاب.
keen (kēn), *n.* شیوەن؛ واوەیلێ.
v.t. & v.i. شیوەن کردن؛ واوەیلێ کردن.
keep (kēp), *v.t.* (١) پەیڕەوی کردن (نەریتێك وەك کار نەکردن لە
رۆژی هەینیدا): *(They kept the Sabbath.)*.
(٢) (ا) پاراستن. (ب) ئاگاداری کردن؛ چاو تێوەبوون (بۆ ئاگاداری).
(ج) هێشتنەوە بە باشی و رێك وپێکی. (د) ژیاندن؛ بەخێوکردن؛ یارمەتیدان
(هـ) خواردن پێدان یا جێکردنەوە بە پارە؛ بەخێوکردن بە پارە:
(She ~s boarders.)
(و) راگرتن (بەردەست): *(They ~ servants.)*.
(ز) دەفتەرگرتن: *(to ~ books for a business firm)*.
(ح) تۆمارکردن (یادداشت)؛ نووسین هەموو رۆژ: *(She ~s a diary.)*.
(٣) بەڕێوەبردن.
(٤) بەردەوام بوون لەسەر؛ راگرتن لە باری خۆیدا:
(~ your engine running.)
(٥) هەڵگرتن بۆ دوارۆژ یا بۆ ماوەیەکی زۆر.
(٦) هەبوون (لە فرۆشگادا).
(٧) (ا) گرتن (بەندیخانە)؛ بەستنەوە. (ب) گلدانەوە؛ راگیرکردن
(ج) رێ لێگرتن: *(The rain kept us from going out.)*.
(د) پێ نەدان.
(هـ) هەڵگرتن بۆ خۆ: *(She kept the change.)*.
(و) لێ شاردنەوە (دەنگوباس): *(He kept the news from her.)*
(ز) دەست لێ هەڵنەگرتن.
(ح) مانەوە لەسەر رێبازێك یا لە شوێنێك؛ لە رێ لانەدان.
v.i. (١) بەردەوام بوون؛ مانەوە لەسەر باری خۆ، جێگە، رێباز، هتد...
(٢) (~ on) کۆڵ نەدان؛ واز نەهێنان؛ بەردەوام بوون لەسەر:
(to ~ on talking)
(٣) خۆ راگرتن؛ رێ بە خۆ نەدان: *(She can't ~ from telling us.)*
(٤) نەفەوتان؛ مانەوە بە رێك وپێکی و باشی؛ بۆگەن نەکردن:
(The food will ~ .)
(٥) [Colloq.]، بە کراوەیی مانەوە؛ بەردەوام بوونی کۆڕ گرتن:
(Will school ~ all day?)
(٦) [Colloq.]، نیشتەجێی شوێنێك بوون؛ ژیان لە شوێنێکدا.

n. (١) چاودێری؛ ئاگا لێ بوون؛ سەرپەرشتی؛ پاراستن.
(٢) (ا) قەلا؛ سەنگەر. (ب) ناوجەرگەی قەلا؛ قوللەی ناوقەلا.
(٣) [Rare]، بەخێوکردن؛ ژیاندن.
(٤) خۆراک؛ خواردەمەنی؛ بژێوی: ***(The horse isn't worth its ~.)***.

for keeps, [Colloq.], (١) شتە براوەکە هەل دەگری بۆ خۆی
(٢) هەتا هەتا

keep at, بەردەوام بوون لەسەر.

keep down, (١) کەمکردنەوە (خەرجی)؛ بە کەمی هێشتنەوە.
(٢) کەمکردنەوە (دەنگ)؛ کپ کردنەوە. (٣) ڕێی پەرەسەندن لێگرتن.

keep in with, پەیوەندی بە باشی مانەوە لەگەڵدا؛
بە برادەرێتی مانەوە لەگەڵ.

keep off, (١) لێ دوورکەوتنەوە؛ لە دوورەوە وەستان.
(٢) بەرهەڵستی کردن؛ لە دوورەوە ڕاگرتن.

keep on, بەردەوام بوون لەسەر؛ سووربوون لەسەر؛ دەست هەڵنەگرتن.

keep out, لێ دوورکەوتنەوە؛ هەق بەسەرەوە نەبوون

keep to oneself, (١) گۆشەگیری کردن؛ بە تەنهایی ژیان.
(٢) بە کەس نەوتن (دەنگوباس)؛ شاردنەوە.

keep up, (١) بە باشی ڕاگرتن؛ پاراستن. (٢) بەردەوام بوون لەسەر.
(٣) برکردن لەگەڵدا؛ لەگەڵدا دەرچوون؛ دوا نەکەوتن.
(٤) (~ with)، بە ئاگاداری مانەوە.

keep up with, دوا نەکەوتن؛ برکردن لەگەڵدا؛ لەگەڵ دەرچوون؛
پیاگەیشتن

keeper (kēp′ēr), ***n.*** (١) بەندیوان؛ پاسەوانی بەندیخانە.
(٢) پاسەوانی باڵندەو گیاندار (وەک لە باخچەی گیاندارانادا).
(٣) پارێزگار؛ چاودێریکەر.
(٤) خاوەن ***(shopkeeper, innkeeper)***
(٥) گیرە. ئامێر.

keeping (kēp′iŋ), ***n.*** (١) پەیرەوی کردن؛ ڕاگرتن و نەشکاندن (بەڵێن).
(٢) سەرپەرشتی؛ ئاگا لێ بوون؛ پاراستن. (٣) بەخێوکردن.
(٤) دۆخ. (٥) هێشتنەوە.
(٦) هەڵگرتن و پاراستن بۆ دواڕۆژ.
(٧) گونجان: ***(His acts are not in ~ with his promises.)***.

keepsake (kēp′sāk′), ***n.*** یادگار: شتێک کە هەڵ دەگیرێ یا
دەبەخشرێت بۆ یادگار.

kef (kāf), ***n.*** (١) کەیف؛ سەرخۆشی (لە بەنگ کێشانەوە). (٢) بەنگ.

keg (keg), ***n.*** (١) بەرمیلێکی بچووکە (دە گالۆن دەگرێ).
(٢) کێشانەیەکی بزمارە (سەد پاوەنە).

kelp (kelp), ***n.*** (١) گیای دەریا (گەڵا پان و بۆرە).
(٢) خۆڵەمێشی ئەم گیایە (یۆدی لێ دەردەهێنرێت).

ken (ken), ***v.t.*** (١) [Scot.]، زانین.
(٢) [Archaic]، بینین؛ سەیرکردن.

v.i. [Scot.], پێ زانین؛ لێ زانین.

n. (١) [Rare]، بینین؛ ماوەی چاو برکردن؛ بینایی.
(٢) هەستپێکردن؛ زانین؛ مەودای زانین یا ڕێ بەدیی کردن.

kennel (ken′'l), ***n.*** (١) کولانە سەگ
(٢) (*pl.*) جێی زاوزێ پێ کردن و بەخێوکردنی سەگ. (٣) گەلە سەگ.

v.t. خستنە کولانە سەگەوە

v.i. لە کولانە سەگدا ژیان.

kennel (ken′'l), ***n.*** زێرابی سەر بەرەڵا؛ ئاوەڕۆگە

kenning (ken′iŋ), ***n.*** (١) [Scot.] (ا) زانیاری؛ زانین. (ب) ئەخت.
(٢) ناوی مەجازی شتێک لە مۆنراوەدا (وەک: sea-stead بەمانای: ship).

kept (kept), *past tense and past participle of* keep.

keratin (ker′ə-tin), ***n.*** ئەو ماددەیەیە لەشدا کە شاخ و نینۆک و قژو
سمی لێ دروست دەبێ

keratosis (ker′ə-tō′sis), ***n.*** مێخەکە

kerchief (kŭr′chif), ***n.*** (١) سەرپۆش. (٢) دەسمسر.

kern (kŭrn), ***n.*** نووکی تیپێکی چاپ.

kern, kerne (kŭrn), ***n.*** (١) [Archaic]، سەربازێکی پیادەی کۆنی
ئێرلەندی یا ئوسکوتلەندی. (٢) وەرزێرێکی ئێرلەندی

kernel (kŭr′n'l), ***n.*** (١) دەنک (گەنم. جۆ. برنج. هتد...)؛ تۆو.
(٢) کاکڵ. (٣) ناوکرۆک؛ گەوهەر؛ ماک.

kerosene (ker′ə-sēn′, ker′ə-sēn′), ***n.*** نەوت.

ketchup (kech′əp), ***n.*** *Also* **catsup, catchup,** دۆشاوی تەماتە
بە بەهاراتەوە.

kettle (ket′'l), ***n.*** (١) کتلی؛ کتری چا.
(٢) تەپڵ (کە بنەکەی ئاسن بێ و سەرەکەی چەرم).
(٣) چاڵە قووتە؛ چاڵ. (٤) چاڵە قووتەی ناو شاخێکی سەهۆڵین

kettle of fish, کاروبارێکی ناقۆڵا؛ بارێکی ناقۆڵاو گیروگرفتاوی ناخۆش.

kettledrum (ket′'l-drum′), ***n.*** تەپڵێکی بن ئاسن و سەر چەرم

key (kē), ***n.*** (١) کلیل. (٢) (ا) کلیلی کاتژمێر. (ب) دەمبووس. بزمار، یا
کێلوئێک کە دەخرێتە کونێکەوەو شتێکی پێ قایم دەکرێ یا دادەخرێ.
(ج) شتێک کە دوو شت پێکەوە ڕاگیر دەکات (وەک بەردی سەر تاق).
(د) دوگمەی پیانۆ یا تیپنووس.
(٣) شتێک کە وەک کلیل بکاتەوەو دابخات بەتایبەتی: (ا) دەرگای ناوچەیەک.
(ب) نەخشە یا کلیلی لێکدەرەوە (دەنگبێژی)؛
نووسراوی سەر نەخشەیەک کە نەخشەکە لێکدەداتەوە.
(ج) کەسێک یا شتێکی زۆر گرنگ (بۆ جێبەجێکردنی کارێک).
(٤) دەنگ؛ بەرزونزمی دەنگێک
(٥) شێوازی دەربڕین و نووسین و بیرکردنەوە:
(He wrote and spoke in a cheerful ~.)
(٦) سەرجەمی ئاوازی پارچەیەک مۆسیقا.

adj. زۆر گرنگ؛ گرنگ:
(a ~ industry; He has a ~ position in the government.)

v.t. (١) داخستن بە کلیل یا کێلوون؛ کلیل دان.
(٢) (ا) بەردی تەوقەسەری تاق دانان. (ب) نەخشە یا کلیلی لێکدانەوە بۆ دانان
(٣) ڕێکخستنی بەرزی و نزمی دەنگ یا ئاواز.
(٤) گونجاندن؛ یەکخستن؛ یەک دان کردن.

key up, (١) بەرزکردنەوە (دەنگ، ئاواز).
(٢) وورووژاندن؛ خستنە جۆش؛ بزواندن.

key (kē), ***n.*** دوورگەیەکی نزم؛ تیرە بەرد یا لمێک کە لە ئاستی ئاودا بێت یا
نەختێک لە ژێر لە ژووری ئاستی ئاوەکەوە بێت.

keyboard (kē′bôrd′, kē′bōrd′), ***n.*** کلیل بەند (پیانۆ، تیپنووس)

keyed (kēd), ***adj.*** (١) کلیل یا دوگمەدار (ئامێری مۆسیقا).
(٢) کلیل دراو؛ کێلوون دراو.
(٣) بەرزی و نزمی لە پلەیەکی تایبەتیدا دانراوە (دەنگ، ئاواز).

keyhole (kē′hōl′), ***n.*** کونە کلیلی دەرگا؛ کونە قفل.

keynote (kē′nōt′), ***n.*** (١) نزمترین دەنگی ئاوازێکی مۆسیقا؛
ئاوازی بناغە. (٢) بنچینەی ووتارێک یا ڕێبازێک؛ بیروباوەڕی هەرە گرنگ.

v.t. سەرووتار خوێندنەوە؛ بنچینە یا بیروباوەڕی هەرە گرنگی ووتارێک یا
نەخشەیەک پێشکەش کردن.

keynoter (kē′nōt′ēr), ***n.*** سەرووتار خوێنەرەوەی کۆنگرەیەک یا
کۆڕێک

keynote address *or* **speech,** سەرووتاری کۆنگرەیەک یا کۆڕێک؛
ووتاری سەرەکی کۆنگرەیەک یا ئاهەنگێکی ڕەسمی.

keystone (kē′stōn′), ***n.*** (١) بەردی سەرتاق (کە هەردوو لای تاقەکە
پێکەوە ڕادەگرێ). (٢) بەردی بناغە؛ گرنگترین بەش یا پارچە

khaki (kak′i, kä′ki), ***adj.*** (١) خاکی؛ بۆر
(٢) لە قوماشی خاکی دروستکراو

n. (١) خاکی؛ ڕەنگی خاکی. (٢) جل‌وبەرگ یا قوماشی خاکی.

khan (kän, kan), ***n.*** خان (نازناو).

khan (kän, kan), *n.* خان؛ کاروان سەرا.
kibbutz (ki-bōōts′), *n.* ئاوایی‌یەکی هەرەوەزی کشتوکاڵی جوولەکەیە.
kibitzer (kib′it-sēr), *n.* [Colloq.], (١) کەسێك کە لە لای پیرێکی قومارچی‌یەوە دادەنیشێ و خۆی هەڵ دەقورتێنێتە یاری‌یەکە.
(٢) خۆتێهەڵقورتێنەر.
kick (kik), *v.i.* (١) (ا) شەق تێهەڵدان؛ تێهەڵدان
(ب) لەقەدان: جووتەدان؛ جووتە وەشاندن. (٢) بە توندی گەڕانەوە بۆ دواوە (چەکی ئاگرین پاش تەقاندنی). (٣) [Colloq.]، بۆڵەبۆڵ کردن؛ سکاڵا کردن.
v.t. (١) (ا) شەق تێهەڵدان؛ تێهەڵدان؛ لە تۆپ هەڵدان. (ب) جووتەلێدان؛ لەقەلێدان. (٢) بە توندی گەڕانەوە بۆ دواوە (چەکی ئاگرین پاش تەقاندنی).
(٣) بە شەق یا بە زۆر ڕێ بۆ خۆ کردنەوە. (٤) گۆڵ کردن (یاری تۆپ تۆپێن).
(٥) [Colloq.]، خوو تەرك کردن (جگەرە کێشان، خواردنەوە، هتد...):
(He ~ the habit.)
n. (١) (ا) شەق (ب) شەق تێهەڵدان. (ج) لەقە؛ جووتە.
(٢) گەڕانەوە بۆ دواوە بە توندی (چەکی ئاگرین پاش تەقاندنی).
(٣) [Colloq.]، بۆڵەبۆڵ؛ سکاڵا.
(٤) [Colloq.]، خۆشی؛ کەیف: *(to get a ~ out of something)* .
(٥) (ا) شەق لە تۆپ هەڵدان؛ شەقێکی وەها (ب) تۆپی شەق لێدراو.
(ج) ماوەی بڕکردنی شەق یا تۆپی شەق لێدراو
(د) نۆبەی شەق لە تۆپ هەڵدان
kick around (or about), [Colloq.], (١) شەق شەقێن پێکردن؛ بە ناشرینانە لەگەڵ جووڵانەوە
(٢) گوێزانەوە؛ گواستنەوە لەم شوێن بۆ ئەو شوێن.
(٣) باس کردن؛ لێکۆڵینەوە: *(to kick an idea around)* .
kick back, (١) [Colloq.] . لەپڕ یا لە ناکاو گەڕانەوە بۆ دواوە یا هەڵبەزینەوە (چەکی ئاگرین پاش تەقاندنی). (٢) [Slang]، (ا) شتی دزراو دانەوە بە خاوەنەکەی. (ب) بەرتیل پێدان (بەتایبەتی بەش کردنی هەندێ لەو پارە، بەرتیل، قازانج، مووچە یا بەخشیشەی کە دەستکەوتووە لە ڕێی چەوتەوە لەگەڵ کەسێك یا چەند کەسێکی تردا).
kick off, (١) شەق لە تۆپ هەڵدان بۆ یەکەم جارو دەست بە یاری کردن.
(٢) دەستپێکردن *(to kick off a political campaign)* .
(٣) [Slang]، مردن.
kick one's heels, کات بەفیڕۆ دان بە چاوەڕێ کردنی بێ سوود
kick out, (١) [Colloq.] دەرکردن؛ کردنە دەرەوە
(٢) تۆپ لە یاریگا کردنە دەرەوە بە شەقی قایم.
kick the bucket, [Slang], مردن
kick up one's heels, کاتێکی خۆش بردنە سەر؛ ڕابواردن؛ کەیف کردن (بەتایبەتی پاش کارێکی ووشك و ناخۆش).
kikback (kik′bak′), *n.* (١) (ا) گەڕانەوە بۆ دواوە لەپڕو بە قایم (چەکی ئاگرین پاش تەقاندنی). (ب) ئەنجامێکی توندوتیژ.
(٢) [Slang]، (ا) بەرتیل (بەتایبەتی ئەو بەرتیل، بەخشیش، قازانج، یا مووچەیەی کە دەستکەوتووە لە ڕێی چەوتەوەو بەش دەکرێ لەگەڵ کەسێك یا چەند کەسێکی تردا). (ب) گەڕانەوەی شتی دزراو بۆ خاوەنەکەی.
kid (kid), *n.* (١) (ا) کار؛ کارژۆلە. (ب) بەچکە ئاسك یا بزنە کێوی.
(٢) گۆشتی کار یا گیسك. (٣) پێستی کارو گیسك.
(٤) [Colloq.]، (ا) منداڵ. (ب) لاو؛ هەرزە. (٥) [Slang]، گاڵتە؛ گەمە.
adj. (١) لە پێستی کار یا گیسك دروستکراو.
(٢) [Colloq.]، بچووك (برا، خوشك)؛ بچکۆلە:
(his ~ sister; his ~ brother)
v.t. & v.i. (١) زاین (بزن).
(٢) [Slang]، (ا) خەڵەتاندن؛ بە هەڵە بردن؛ فێڵ لێکردن:
(Don't ~ yourself.)
(ب) گاڵتەکردن؛ گاڵتە لەگەڵ کردن؛ کلك پێوەکردن؛ گەمە کردن.
no kidding, (١) بێ گاڵتە (٢) بێ گاڵتە!؛ ئاشێ!.
kid gloves, دەستکێشێکی نەرمە لە چەرمی کار یا گیسك دروست دەکرێ
handle with kid gloves, [Colloq.], بە ئاسکی و لەسەرخۆو ووریایی لەگەڵدا جووڵانەوە.
kidnap (kid′nap), *v.t.* فڕاندن (گەورە یا منداڵ بەتایبەتی بۆ پارە سەندن بۆ بەردانی).
-kidnaper; **kidnapper** *(n.).*
kidney (kid′ni), *n.* (١) گورچیلە؛ گورچك.
(٢) (ا) سرووشتی کەسی. (ب) توخم؛ جۆر.
kidney bean, جۆرە فاسۆلیایەکی قاوەیی‌یە لە شێوەی گورچیلەدا.
kidney stone, بەردی گورچیلە.
kidskin (kid′skin′), *n.* چەرمی کارو گیسك (دەستکێش و پێڵاوی لێ دروست دەکرێ).
kike (kīk), *n.* [Slang], جوولەکە (لە ڕووی سووکی‌یەوە).
kill (kil), *v.t.* (١) کوشتن؛ سەربڕین؛ مردارکردنەوە؛ خپ کردن.
(٢) فەوتاندن؛ وێران کردن؛ نەهێشتن؛ تێکدان؛ لە کەڵك خستن.
(٣) بەزاندن (گەڵاڵەی یاسا لە پەرلەماندا)؛ ژێر خستن:
(The bill was ~ed in the committee.)
(٤) کات کوشتن.
(٥) کوژاندنەوە (مەکینە): *(It ~ed the motor.)* .
(٦) ڕێ لە بڵاوکردنەوە گرتن: *(The editor ~ed the story.)*
(٧) نەهێشتن (ئازار)؛ کوشتن (ئێش و ئازار): *(to ~ the pain)*
(٨) [Colloq.]، بە سەردا زاڵبوون. (٩) لابردن (چاپەمەنی)؛ کوژاندنەوە
(١٠) لێدانی تۆپ ئەوەندە بە قایم کە نەتوانرێ بگەڕێنرێتەوە (یاری تەنس).
v.i. (١) کوشتن؛ سەربڕین؛ مردارکردنەوە.
(٢) مردن؛ فەوتان: *(These plants ~ easily.)* .
n. (١) کوشتار؛ کوشتن؛ کوژران؛ سەربڕین.
(٢) گیاندارێکی سەربڕاو، کوژراو، یا ڕاوکراو.
in at the kill, (١) ئامادەبوون لە کاتی کوشتنی گیاندارێکی ڕاوکراودا.
(٢) ئامادەبوون لە کۆتایی کارێکدا یا لەکاتی سەرکەوتنێکدا.
kill off, قەلاچۆکردن؛ هیچ نەهێشتن؛ بەرپاکردن.
kill two birds with one stone, بە بەردێك دوو نیشان شکاندن.
kill (kil), *n.* جۆگە؛ ڕووبار؛ چەم.
killer (kil′ēr), *n.* (١) کوشتیار؛ پیاوکوژ؛ خوێنڕێژ؛ بکوژ.
(٢) نەهەنگێکی دڕندەی بکوژە.
killer whale, جۆرە نەهەنگێکی دڕندەی بکوژە.
killing (kil′iŋ), *adj.* (١) کوشندە؛ بکوژ. (٢) ماندووکەر؛ هێز لێ بڕ.
(٣) [Colloq.]، زۆر جوان و دڵگیر؛ دڵفڕێن.
(٤) [Colloq.]، قۆشمە؛ زۆر سەیر؛ سەیرخۆش.
n. (١) کوشتار. (٢) [Colloq.] ، دەسکەوتێك، قازانجێك، یا سەرکەوتنێکی گەورەو لەپڕ: *(He made his ~ in real estate.)* .
kill-joy (kil′joi′), *n.* کەسێك کە خۆشی لە خەڵك تێك دەدات.
kiln (kil, kiln), *n.* کڵ؛ کوورەی گۆزەو دیزە سوورکردنەوە.
v.t. کڵ دان؛ گۆزەو دیزە سوورکردنەوە لە کوورە یا کڵ دا.
kilo (kē′lō, kil′ō), *n.* (١) کیلۆ؛ کیلۆگرام. (٢) کیلۆمەتر.
kilo- (kil′ō, kil′ə), پێشگرێکە بەمانای: هەزار:
(kilogram, kilowatt)
kilogram, kilogramme (kil′ə-gram′), *n.* کیلۆگرام؛ هەزار گرام.
kilometer, kilometre (kil′ə-mē′tēr), *n.* کیلۆمەتر؛ هەزار مەتر.
kilowatt (kil′ə-wot′, kil′ɔ-wôt′), *n.* کیلۆوات؛ هەزار " وات "
kilt (kilt), *v.t.* (١) توێ یا چرچ خستنە جل و بەرگەوە.
(٢) [Scot.]، تەنوورە یا جل هەڵکردن؛ توندکردنەوە.
n. تەنوورەیەکی تا ئەژنۆی توێ توێ یا چرچدارە پیاوانی ئوسکوتلەندە لەبەری دەکەن.
kilter (kil′tēr), *n.* [Colloq.], *Also* **kelter,** بە ڕێك وپێکی کارکردن؛

به باشی گەڕان (مەکینە): *(in ~ ; out of ~)* .

kimono (kə-mō′nə, ki-mō′nō), *n.* (١) کراسێکی دەلبی درێژی قۆڵ کورت و زل یابانی‌یە بۆ ژن و پیاو. (٢) کراسێکی دەلبی درێژی ژنانەیە.

kin (kin), *n.* (١) خزم؛ خزم و کەس‌وکار. (٢) خزمایەتی؛ کەس‌وکارێتی.

adj. خزمن؛ خزم؛ نزیك (پەیوەندی).

near of kin, خزمی زۆر نزیك؛ زۆر نزیك.

next of kin, خزمی هەرە نزیك؛ نزیکترین خزم.

of kin, نزیك (پەیوەندی)؛ خزم.

kind (kīnd), *n.* (١) [Rare or Archaic]، (ا) سەرچاوە؛ بنەچە. (ب) سروشت. (ج) شێوە.

(٢) توخم؛ ڕەگەز: *(What ~ of dog is that?)* .

(٣) جۆر؛ چەشن.

(the ~ of people who are cheerful in the morning)

after one's (or its) kind, [Archaic], وەك توخمی خۆ؛ بەگوێرەی سرووشتی توخمی خۆ.

in kind, (١) شت گۆڕینەوە؛ شت کڕین بە شت نەك بە پارە.

(٢) بە هەمان شێوە لەگەڵ جووڵانەوە: *(to repay insolence in kind)* .

kind of, [Colloq.], نەختێ؛ تۆزێ *(She is kind of pretty.)* .

of a kind, (١) هاو؛ هەمان؛ هەمان چەشن؛ هاوتوخم.

(٢) قەلب؛ ناپەسەند؛ بازاڕی؛ خراپ: *(entertainment of a kind)* .

kind (kīnd), *adj.* (١) دلنەرم؛ بەبەزەیی؛ بەڕەحم (٢) ڕووخۆش.

(٣) گەرم (هەست)؛ لە دلەوە: *(~ regards)*

kindergarten (kin′dẽr-gär′t'n), *n.* باخچەی مندالان.

kindergartner, kindergartener (kin′dẽr-gärt′nẽr), *n.* (١) مندالی باخچەی مندالان (٢) مامۆستای باخچەی مندالان.

kindhearted (kīnd′här′tid), *adj.* دلنەرم؛ بەڕەحم؛ بەبەزەیی.

kindle (kin′d'l), *v.t.* (١) سووتاندن؛ ئاگر تێبەردان.

(٢) داگیرساندن؛ ئاگرکردنەوە. (٣) هێنانە جۆش؛ خستنە جۆش.

(٤) ڕووناك کردنەوە؛ بووژاندنەوە.

v.i. (١) ئاگرگرتن؛ سووتان (٢) هاتنە جۆش

(٣) بووژانەوە (٤) ڕووناکبوونەوە؛ داگیرسان؛ گەشبوونەوە.

kindle (kin′d'l), *v.t. & v.i.* [Dial.], زاین (گیاندار)

kindliness (kīnd′li-nis), *n.* (١) دلنەرمی؛ بەڕەحمی؛ بەزەیی.

(٢) کارێکی بەڕەحمانە

kindling (kin′dliŋ), *n.* چڵ‌وچێو؛ چارگە؛ چیلکەی ئاگر.

kindly (kīnd′li), *adj.* (١) دلنەرم؛ بەبەزەیی؛ بەڕەحم.

(٢) خۆش؛ باش *(a ~ climate)* .

(٣) [Archaic]، زگماکی؛ سرووشتی.

adv. (١) بە دلنەرمانە؛ بەڕەحمەوە. (٢) بە باشی؛ بە چاکی.

(٣) تکایە: *(~ shut the door.)* .

(٤) [Obs.]، لەخۆوە؛ بە زگماکی: *(take ~ to)* .

take kindly to, بەدل بوون؛ پەسەندکردن؛ حەزلێکردن.

kindness (kīnd′nis), *n.* (١) دلنەرمی؛ ڕەحم؛ بەڕەحمی؛ بەزەیی.

(٢) کارێکی دلنەرمانە یا بە ڕەحم

kindred (kin′drid), *n.* (١) خزمایەتی. (٢) خزم؛ خزم و کەس‌وکار

(٣) لەیەکچوون (سرووشت و دەروون)؛ وەك یەکی؛ هاو.

adj. (١) خزم؛ نزیك (پەیوەندی خزمایەتی)

(٢) لەیەك دەچن لە سرووشت و دەرووندا؛ نزیك (پەیوەندی گیانی، بیروباوەڕ)؛ وەك یەکن: *(We are ~ spirits.)* .

kinematics (kin′ə-mat′iks), *n.pl.* زانستی بزووتن (زانستی- میکانیکی)

kinetic (ki-net′ik, kī-net′ik), *adj.* تایبەتی بە بزووتن.

kinetics (ki-net′iks, kī-net′iks), *n.pl.* زانستی بزووتنی شت لە ڕووی ئەو هێزانەوە کە دەبێتە هۆی ئەم بزووتنە.

kinfolk (kin′fōk′), *n.pl.* [Dial.], = **kinsfolk.**

king (kiŋ), *n.* (١) پاشا؛ شا.

(٢) کەسێکی زۆر سەرکەوتوو و بەرز لە کارەکەیدا: *(an oil ~)* .

(٣) شتێکی هەرە بەرز و نایاب لە توخمەکەیدا.

(٤) شا (شەترەنج و دامە و یاری و قوماری کاغەز).

king crab, قرژاڵی گەورە.

kingdom (kiŋ′dəm), *n.* (١) شانشین.

(٢) جیهان؛ مەودا: *(the ~ of poetry)* .

(٣) یەکێك لە سێ بەشەکەی سرووشت کە جیهانی گیاندار و سەوزە و کانزان

(٤) [Archaic]، پاشایەتی؛ دەسەلاتی پاشا

(٥) جیهانی خودایی.

kingfish (kiŋ′fish′), *n.* (١) شاماسی: چەند جۆرە ماسی‌یەکی گەورەن.

(٢) [Colloq.]، سەردار؛ سەردەستە؛ سەرۆك.

kinglet (kiŋ′lit), *n.* (١) پاشایەکی بێ بایەخ؛ پاشای وولاتێکی بچووك و بێ بایەخ. (٢) کلاوکوڕە

kingly (kiŋ′li), *adj.* پاشایانە؛ بۆ پاشا دەشێت ئەوەندە نایابە؛ نایاب.

adv. [Archaic], پاشایانە.

-kingliness *(n.).*

king post, شا کۆڵەکە؛ شا دیرەك.

king's (or queen's) English, the, زمانی ئینگلیزی ڕەسەن؛ ئینگلیزی پەتی کە پەسەندە بۆ نووسین و ئاخاوتن و ووشەی بازاڕی تێدا نی‌یە

king's evil, دەردەباریکە؛ سیلی لووی لەمفاوی بەتایبەتی هی مل.

kingship (kiŋ′ship), *n.* (١) پاشایەتی؛ دەسەلاتی پاشا.

(٢) فەرمانڕەوایی؛ پاشایەتی. (٣) خاوەن شکۆ: *(His ~)* .

king-size (kiŋ′sīz′), *adj.* [Colloq.], گەورە؛ زل؛ زۆر گەورە: *(a ~ cigarette)*

king-sized (kiŋ′sīzd′), *adj.* = **king-size.**

kink (kiŋk), *n.* (١) لوول (قژ، پەت، تەل، دەزوو). (٢) گرێ؛ کۆسپ.

(٣) کۆڵنج؛ کرژی بە ئازاری ماسولکە.

(٤) (ا) هەوەس؛ بیر یا ئارەزوویەکی سەیر ولەپڕ.

(ب) خوویەکی سەیرو نائاسا

v.i. & v.t. لوول بوون؛ لوول کردن؛ کرژبوون.

kinky (kiŋ′ki), *adj.* (١) لوول (قژ)؛ کرژ: *(~ hair)* .

(٢) [Slang]، سەیرو نائاسا (خوو).

-kinkiness *(n.).*

kinsfolk (kinz′fōk′), *n.pl.* خزم؛ خزمان؛ خزم و کەس‌وکار.

kinship (kin′ship), *n.* (١) خزمایەتی. (٢) پەیوەندی نزیك.

kinsman (kinz′mən), *n.* خزمی نێرینە؛ خزمی پیاو.

kinswoman (kinz′woom′ən), *n.* خزمی مێینە؛ ژنە خزم.

kiosk (ki-osk′), *n.* (١) سابات؛ کەپر. (٢) قەفەز (بۆ شت تێدا فرۆشتن وەك کانتین یا بۆ تێدا دانیشتن و چاودێری کردنی شتێك).

kip (kip), *n.* (١) پێستەی خۆش نەکراوی گوێرەکە و کاوڕ و گیانداری بچووکی تر. (٢) کۆمەڵێك پێستەی وەها.

kip (kip), *n.* (١) [Slang]، (ا) خانوویەك کە هەر ژوورەی بە کرێ درابێ بە کەسێك. (ب) ژوورێکی وەها. (ج) جێی نووستن. (٢) [Obs.]، قەحبەخانە

kipper (kip′ẽr), *v.t.* پاك کردن و کردن بە قاوورمەی ماسی " سەلمۆن ".

n. (١) ماسی " سەلمۆن " یا " تراوت " لە سەردەمی هێلکە کردندا.

(٢) ئەم جۆرە ماسی‌یە بە قاورمەکراوی.

kirk (kũrk), *n.* [Scot. & North England], کلیسە.

the Kirk, کلیسەی ئوسکوتلەندە.

kismat, kismet (kiz′mət, kis′mət), *n.* چارەنووس.

kiss (kis), *v.t. & v.i.* (١) ماچ کردن.

(٢) بە ئاستەم یا بە هێواشی دەست تێوەدان یا بەرکەوتن.

n. (١) ماچ. (٢) بە ئاستەم بەرکەوتن. (٣) جۆرە نوقوڵێکە.

kisser (kis′ẽr), *n.* (١) ماچکەر. (٢) [Slang]، (ا) لێو. (ب) دەم‌وچاو.

kit (kit), *n.* (١) سەتڵێك یا دەفرێکی دارین.

(٢) (أ) كۆڵی ئازووقەی سەرباز (جگە لە چەك).
(ب) كەرەسەو ئازووقەی گەشت: *(a travel ~)*
(ج) كەرەسەی كار (بەتایبەتی وورده كەرەسە): *(a mechanic's ~)*.
(٣) قوتو یا سنووقی كەرەسەو ئازووقە تیا هەڵگرتن.
(٤) [Colloq.]، دەستە؛ تاقم؛ كۆمەڵ.
the whole kit and caboodle, [Colloq.]. سەرپاك؛ هەموو؛ گشتی؛ هەموویان (مرۆڤ، شت)؛ بە گەورەو بچووكەوە

kit (kit), ***n.*** = kitten.

kit (kit), ***n.*** [Rare]. كەمانچەیەكی بچووك.

kitchen (kich′ən), ***n.*** (١) چێشتخانە؛ مووبەق. (٢) كەرەسەی چێشت لێنان.

kitchenette (kich′ən-et′), ***n.*** چێشتخانەی بچووك؛ مووبەقی بچووك

kitchen garden, باخچەی سەوزەو میوەهات بۆ بەكارهێنانی خۆ.

kitchenware (kich′ən-wâr′), ***n.*** قاپو قاچاغی چێشتخانە وەك: مەنجەڵو تاوەو شتی وەها

kite (kīt), ***n.*** (١) كۆلارە؛ داڵ (٢) كەسێكی چاوبرسیو بە هەڵپە؛ كەسێكی زۆڵو قومارباز (٣) كۆلارەی منداڵان.
(٤) بایەوانی سووكو بەرز (٥) كومپیالەیەكی بێ نرخ یا ساختە.
v.i. [Colloq.], (١) فرین وەك كۆلارە؛ فرین بە بێ خشپەو خێرا.
(٢) پارە دەستكەوتن بە كومپیالەو چەكی بێ نرخ یا ساختە
v.t. نووسین یا دانی كومپیالەی بێ نرخ یا ساختە

kith (kith), ***n.*** [Archaic]. برادەران؛ خزمان؛ دەرودراوسێ.

kith and kin, برادەرو دەرودراوسێو خزمو كەسوكار.

kitten (kit′′n), ***n.*** بەچكە پشیلە؛ بێچووە پشیلە یا هی هەندێ گیانداری تر.
v.i. & v.t. ترەكین (پشیلە)؛ بەچكەبوون

kitty (kit′i), ***n.*** (١) بەچكە پشیلە؛ بێچووە پشیلە. (٢) پشیلە

kitty (kit′i), ***n.*** ئەو پارەیەی قومارچی كۆی دەكەنەوە بۆ كڕینی شتێك بە كۆمەڵ (وەك خواردنەوە یا خواردن... هتد)

kitty-cornered (kit′i-kôr′nērd), ***adj. & adv.*** *Also* kitty-corner, لابەلا؛ چەپو ڕاست.

Klan (klan), ***n.*** = Ku Klux & Klan.

kleptomania (klep′tə-mā′ni-ə), ***n.*** *Also* cleptomania, حەز لە دزی كردن (بەتایبەتی وورده شتی فرۆشگا یا ناومال).
-kleptomaniac ***(adj.).***

knack (nak), ***n.*** (١) (أ) فێڵ. (ب) ڕێگەیەكی ئاسانو زیرەكانە بۆ كردنی شتێك (٢) شارەزایی (كردنی كارێك)؛ كارامەیی؛ توانا؛ بەهرە؛ سەر لێ دەرچوون؛ سەلیقە (بۆ كردنی شتێك بە باشی): ***(to have a ~ for doing something)***
(٣) [Rare]. زڕوزەنگیانە؛ شتی ڕازانەوەی هەرزانبەها یا بازاڕی.
get the knack for, فێربوونی كردنی شتێك بە ئاسانیو بە خێرا؛ پێ ڕاهاتن بە كردنی كارێكو ئاسان بوونی

knap (nap), ***v.t. & v.i.*** [Dial.]. (١) پیاكێشان؛ پیادان
(٢) شكاندن؛ تەقەزم لێكردنەوە. (٣) گازلێگرتن؛ پەلاماردان.

knap (nap), ***n.*** [Dial.]. تەوقەسەری گرد؛ یۆپ

knapsack (nap′sak′), ***n.*** كۆڵ؛ توورەكەیەكە كەرەسە، ئازووقە، پەڕتووك یا وورده شتی تێ دەكرێو دەدرێ بە شاندا؛ توورەكەی شان

knave (nāv), ***n.*** (١) [Archaic]. (أ) بەردەستی نێرینە (ب) پیاوێكی بێ پلەوپایە یا بنەچە نزم.
(٢) كەسێكی زۆڵو قومارباز و ناپاك؛ كەسێكی ناكەس بەچەو ناپیاو.

knavery (nāv′ēr-i), ***n.*** ناكەس بەچەیی؛ ناپاكیو زۆڵی؛ كردەوەی ناپاكو پیسو زۆڵانە

knavish (nāv′ish), ***adj.*** ناپاك؛ ناكەس بەچە؛ ناكەس بەچەیی؛ زۆڵو نامەرد

knead (nēd), ***v.t.*** (١) شێلان (هەویر، قوڕ). (٢) شێلان (پشت، لەش).

knee (nē), ***n.*** (١) ئەژنۆ؛ چۆك؛ كەشكەژنۆ. (٢) ئەژنۆی پانتۆڵ.
(٣) گۆشە (دارتاشی).
v.t. (١) ئەژنۆ پیادان؛ بە ئەژنۆ لێدان؛ ئەژنۆ بەركەوتن.
(٢) بە گۆشە قایم كردن (دارتاشی).
bring to one's knees, سەر پێ دانەواندن؛ سەر پێ شۆڕكردن؛ بەزاندن.

knee breeches, پانتۆڵی كورت (هەتا ئەژنۆ)

knee-cap (nē′kap′), ***n.*** (١) كەشكەژنۆ؛ كڵاوەی ئەژنۆ؛ كاسەی ئەژنۆ.
(٢) پەڕۆ یا شتێكی وەها كە دەكرێتە سەر كڵاوەی ئەژنۆ بۆ پاراستنی.

knee-deep (nē′dēp′), ***adj.*** (١) دەگاتە ئەژنۆ؛ هەتا ئەژنۆ دێت.
(٢) هەتا ئەژنۆ داپۆشراوە؛ نوقوم بووە هەتا ئەژنۆ: ***(They stood ~ in water.)***
(٣) سەرقاڵ.

knee-high (nē′hī′), ***adj.*** دەگاتە ئەژنۆ؛ ئەوەندەی ئەژنۆ بەرزە: ***(~ grass)***

knee jerk, فرتەفرتی ئەژنۆو لاق؛ فرتەی ئەژنۆ.

kneel (nēl), ***v.i.*** (١) چۆك دادان.
(٢) كڕنووش بۆ بردن؛ سەر بۆ دانەواندن.

knee-pad (nē′pad′), ***n.*** پەڕۆیەكە وەرزشكار ئەژنۆی پێ دەپارێزێت.

knell (nel), ***v.i.*** (١) لێدانی زەنگی كڵێسە بە بۆنەی مردنی كەسێكەوە.
(٢) دەنگی شیوەن یا بەدوومی لێوە هاتن.
v.t. (١) بانگ كردن یا بڵاوكردنەوەی دەنگوباس بە زەنگ لێدان.
(٢) [Obs.]، زەنگ لێدان.
n. (١) دەنگی زەنگی كڵێسە لەكاتی پرسەی مردوویەكدا.
(٢) نیشانەی مردن یا بەدوومی. (٣) دەنگێكی غەمگین.

knelt (nelt), *alternative past tense and past participle of* **kneel.**

knew (nōō, nū), *past tense of* **know.**

knicker-bocker (nik′ēr-bok′ēr), ***n.*** (١) كەسێكی نیویۆركی كە لە بنەچەی هۆڵەندی بێت. (٢) كەسێكی نیویۆركی.
(٣) [k-]، شەرواڵێكی هەڵكراو تا ئەژنۆ.

knickers (nik′ērz), ***n.pl.*** (١) شەرواڵێكی هەڵكراو تا ئەژنۆ.
(٢) بەرگێكی ژێرەوەی ژنانە كە لەم پانتۆڵە دەچێ.

knick-knack (nik′nak′), ***n.*** زڕوزەنگیانە؛ خشڵی هەرزانبەها یا بازاڕی.

knife (nīf), ***n.*** (١) چەقۆ. (٢) دەمی تیغ یا مەكینەی بڕین.
v.t. (١) چەقۆ لێدان؛ بەر چەقۆ دان؛ بریندار كردن بە چەقۆ.
(٢) [Colloq.]، لە ژێرەوە ناپاكی لەگەڵ كردن؛ بە دزییەوە ئازاردان
under the knife, [Colloq.], لە ژێر نەشتەركاریدایە.

knife-edge (nīf′ej′), ***n.*** (١) دەمە چەقۆ. (٢) دەمە تیغ
(٣) ڕاگرەی تەرازوو.

knight (nīt), ***n.*** (١) شاسوار؛ كەڵەسوار؛ پلەیەكی شاسوارییە كە لە سەدەكانی ناوەڕاستدا پاشا دەیدا بە سوارچاكی بەگزادە.
(٢) ئەسپ (شەترەنج).
v.t. پلەی كەڵەسواری پێدان: ***(He was ~ed for his war services.)***.

knight-errant (nīt′er′ənt), ***n.*** كەڵەسواری گەڕۆك: كەڵەسوارێكە كە دەگەڕێ بە شوێن شەڕوشۆڕو ئەهێشتنی ناهەقیدا بۆ ئازایەتی نواندن
-knight-errantry ***(n.).***

knighthood (nīt′hood), ***n.*** (١) پلەوپایەی كەڵەسوار.
(٢) كەڵەسواری؛ شاسواری. (٣) كەڵەسواران؛ شۆڕەسواران.

knightliness (nīt′li-nis), ***n.*** كەڵەسوارێتی؛ شاسوارێتی.

knightly (nīt′li), ***adj.*** (١) تایبەتی بە كەڵەسوار؛ كەڵەسواری؛ شاسواری. (٢) لە كەڵەسواران پێكهاتوو.
adv. [Archaic], كەڵەسوارانە؛ شاسوارانە

knit (nit), ***v.t.*** (١) چنین. (٢) پێكەوەبەستن؛ كردن بەیەك.

(٣) ناوچەوان گرژکردن؛ برۆ هێنانەوەیەك.
(٤) [Archaic & Dial.]، گرێدان؛ پێکەوە گرێدان.
v.i. (١) چنین
(٢) سارێژبوونەوە (ئێسقانی شکاو، برین)؛ بوونەوە بەیەك (ئێسقان).
(٣) هاتنەوەیەك (برۆ)؛ کرژبوون: *(His brows ~ in thought.)* .
knitting (nit′iŋ), *n.* (١) چنین (٢) چنراو؛ شتێکی چنراو.
knives (nīvz), *n. plural of* **knife.**
knob (nob), *n.* (١) گرێ؛ دوگمە؛ چوکلەیەکی خڕ؛ گۆپکە.
(٢) دەسکی دەرگا؛ دەسکی خڕ. (٣) گردێکی خڕ؛ شاخێکی خڕ.
knobbed (nobd), *adj.* گرێدار، گرێ گرێ؛ دەسکدار
knobby (nob′i), *adj.* (١) گرێ گرێ؛ گرێدار؛ گرێ یاوی.
(٢) وەك گرێ، دوگمە، یا گۆپکە.
knobkerrie (nob′ker′i), *n.* کوتەك.
knock (nok), *v.i.* (١) لە دەرگادان. (٢) پیادان؛ لێدان؛ بەیەکدادان؛
بەرکەوتن (٣) تەقەتەق یا تەپەتەپ کردن (مەکینە).
(٤) [Colloq.]. ڕەخنەگرتن.
v.t. (١) پیادان، پیاکێشان؛ لێدان.
(٢) (~ down; ~ off) بە زەویدادان؛ خستن.
(٣) کون تێکردن بە پیاکێشان یا پیادان: *(He ~ed a hole in the wall)* .
(٤) [Colloq.]. ڕەخنەگرتن.
n. (١) پیادان؛ لێدان؛ پیاکێشان. (٢) لە دەرگادان؛ تەقەی دەرگا.
(٣) تەقەتەق یا تەپەتەپی مەکینە. (٤) [Colloq.]، ڕەخنە.
knock about (or around), [Colloq.], (١) گەڕان
(٢) بیرازکردن؛ شەق و زللەو مستەکۆڵە لێدان پەیتا پەیتا.
knock down, (١) بە زەویدادان؛ پخ دان؛ خستن.
(٢) هەڵوەشاندنەوەی شتێك بۆ گواستنەوەی بە ئاسانی.
(٣) نرخ کەمکردنەوە؛ نرخ هێنانەخوارەوە.
knock off, (١) [Colloq.]. (ا) پایدۆس لێکردن؛ دەست لە کار هەڵگرتن.
(ب) کار بەجێهێشتن. (٢) [Colloq.]، لێ داشکان؛ لێ دەرکردن:
(He knocked off five dollars from the price.)
(٣) [Colloq.]، کردن؛ بەجێهێنان؛ تەواوکردن (نووسین، کار).
(٤) [Slang]، کوشتن (٥) [Slang]، دزین.
(٦) [Slang]. گاین؛ چوونە جێ لەگەڵ.
knock out, (١) بە زەویدادان (بۆکسبازی).
(٢) بێ هۆش کردن؛ هێز لێ برین؛ هۆش لێ برین.
(٣) بەزاندن: *(to knock out a competitor)* .
(٤) پەککستن؛ لەکارخستن. (٥) [Colloq.]، کردنی شتێك بە پەلە.
(٦) [Slang]. سەرسام کردن؛ واق وڕماندن.
knock up, (١) [British Slang] ، ماندووکردن؛ هێز لێ برین.
(٢) [Slang]. سکپڕکردن.
knockdown (nok′doun′), *adj.* (١) قایم (لێدان، پیاکێشان)؛ توند.
(٢) بە ئاسانی هەڵدەوەشێنرێ: *(a ~ table)* .
n. (١) بۆکسێك یا زللەیەك کە پیاو دەدات بە زەویدا.
(٢) خستن؛ کەوتن؛ بە زەویدادان. (٣) [Slang]، پێ ناسین بە کەسێك.
knocker (nok′ẽr), *n.* دەرگا پێ لێدەر ئەڵقەیەکی ئاسنە بە دەرگاوە
چەسپێنراوە لە دەرگای پێ دەدرێت
knock-out (nok′out′), *adj.* بە زەویدادەر (بۆکس، زللە).
n. (١) بۆکسێکی بێهۆشکەر. (٢) بە زەویدادان (بۆکسبازی)؛ خستن.
(٣) دڵفڕێن؛ جوان؛ نایاب؛ زۆر چاك: *(She is a ~ .; The film is a ~ .)*
knoll (nōl), *n.* تەپۆلکە؛ گردۆلکە
knot (not), *n.* (١) گرێ (٢) گرێ یا ئەڵقەیەك لە شریتێکدا بۆ جوانی.
(٣) کۆمەڵ (مرۆڤ، شت)؛ تاقم؛ دەستە؛ تۆپەڵ. (٤) پەیوەندی ژن و مێردایەتی.
(٥) گیروگرفت؛ کێشە؛ ئاڵۆسکاوی؛ ئاڵۆزی. (٦) گرێی دار.
(٧) (ا) پێوانەی خێرایی کەشتی لە سەعاتێکدا: *(a vessel of 15 ~s)* .
(ب) میلی دەریایی.
v.t. (١) گرێدان؛ گرێ لێدان. (٢) ئاڵۆسکاندن؛ ئاڵۆزاندن.
v.i. (١) گرێ خواردن. (٢) ئاڵۆسکان؛ ئاڵۆزان.
knot (not), *n.* باڵندەیەکە لە نزیك دەریاوە دەژی.
knotted (not′id), *adj.* (١) گرێدراو؛ گرێ لێدراو؛ بە گرێ قایم کراو.
(٢) گرێدار؛ گرێ یاوی؛ پڕ لە گرێ
(٣) ئاڵۆز؛ ئاڵۆسکاو. (٤) سەیر؛ سەرسوڕمێنەر.
knotty (not′i), *adj.* (١) گرێدار؛ گرێ یاوی؛ پڕ لە گرێ:
(a ~ board)
(٢) ئاڵۆز؛ ئاڵۆسکاو؛ چارەسەرکردنی گرانە؛ ئاڵۆزاو: *(a ~ problem)* .
know (nō), *v.t.* (١) زانین. *(We ~ the facts.)* .
(٢) ئاگا لێ بوون؛ پێ زانین. (٣) شارەزابوون.
(٤) لێ زانین: *(She ~s music.)* .
(٥) ناسینەوە؛ ناسین: *(I'd ~ that face anywhere.)* .
(٦) لەیەك جیاکردنەوە؛ جیاکردنەوە:
(It is not always easy to ~ right from wrong.)
(٧) چوونە جێ لەگەڵ؛ جووت بوون لەگەڵ؛ گاین:
(Have you known her?)
v.i. (١) زانین. (٢) ئاگا لێ بوون؛ پێ زانین.
in the know, [Colloq.], دەنگوباسی نهێنی لایە؛
شتی نهێنی دەزانێت.
knowable (nō′ə-b'l), *adj.* دەتوانرێ بزانرێ؛ دەزانرێت.
know-how (nō′hou′), *n.* [Colloq.], شارەزایی؛ لێ زانین؛
کارامەیی.
knowing (nō′iŋ), *adj.* (١) بزان؛ ئاگادار.
(٢) زۆرزان؛ زرنگ؛ دانا؛ زیرەك.
(٣) ئاگاداری دەگەیێنێت؛ نیشانەی ئاگا لێ بوون یا زانینە: *(a ~ look)* .
(٤) دەسەنقەستی؛ دەسەنقەست.
knowingly (nō′iŋ-li), *adv.* (١) بە دەسەنقەست:
(I would never ~ do anything to hurt you.)
(٢) بە شێوەیەکی وەها کە نیشانەی زانین یا ئاگا لێ بوون بێ:
(to look ~ at a person)
know-it-all (nō′it-ôl′), *adj.* [Colloq.], بە لە هەموو شت زان یا
شارەزا خۆ دەرخەر: *(a ~ attitude)* .
n. کەسێك کە وا خۆی دەردەخات لە هەموو شت دەزانێ و شارەزایە.
knowledge (nol′ij), *n.* (١) (ا) زانین. (ب) لێ زانین؛ شارەزایی.
(ج) ئاگاداری. (د) تێگەیشتن. (٢) زانست؛ زانیاری؛ زانستی.
(٣) شتی زانراو.
(٤) [Archaic]، جووت بوون؛ چوونە جێ لەگەڵ؛ گاین: *(carnal ~)* .
to (the best of) one's knowledge, بەپێی زانینی خۆ؛
ئەوەندەی کە یەکێك یا کەسێك بیزانێ:
(to the best of my knowledge he is an honest man.)
knowledgeable (nol′ij-ə-b'l), *adj.* شارەزا؛ تێگەیشتوو؛ زانا؛
بزان.
known (nōn), *past participle of* **know.**
know-nothing (nō′nuth′iŋ), *n.* (١) هیچ نەزان؛ کەسێکی هیچ
نەزان. (٢) کەسێکی بێ ئاین.
knuckle (nuk′'l), *n.* (١) جومگە؛ کەشك؛ گرێی پەنجە.
(٢) خرتکەی گیاندار بە گۆشتی دەوروپشتییەوە کە شلەو شۆربای
پێ لێ دەنرێت. (٣) جومگەی ئەنجامە. (٤) (*pl.*) بۆکسی ئاسن.
v.t. کەشك لێدان؛ لێدان بە جومگەی پەنجە.
knuckle down, (١) بە دڵ هەوڵدان؛ بە چالاکی کۆشش کردن.
(٢) مل دان؛ مل شۆڕکردن؛ دەست هەڵگرتن؛ ڕووخان (مرۆڤ).
knuckle under, مل دان؛ مل شۆڕکردن؛ دەست هەڵگرتن؛
ڕووخان (مرۆڤ).
knucklebone (nuk′'l-bōn′), *n.* (١) جومگە؛ ئێسقانی جومگە

(٢) ئیسقانێك و جومگەی گیاندار.

knuckleduster (nuk′'l-dus´tẽr), *n.* بۆکسی ئاسن

kohl (kōl), *n.* کل

kook (kōōk), *n.* [Slang], کەسێکی شێتۆکە و سەیر.

kopeck, kopek (kō′pek), *n.* کۆپێك پارەیەکی یەکێتی سۆڤیەتی جارانە سەدیەکی " ڕۆبڵ " ێکە

Koran (kō-rän′, kō′ran), *n.* قورئان

Korean (kō-rē′ən. kô-rē′ən), *adj.* تایبەتی بە کۆریا و گەلەکەی و زمانەکەی و کلتوورەکەی.

n. (١) کەسێکی کۆری. (٢) زمانی کۆری

kosher (kō′shẽr), *adj.* (١) (ا) پاك و خاوێن بەپێی دەستووری ئاینی جوولەکە (خواردەمەنی): (*~ food)* .

(ب) خواردنی پاك و خاوێنی تێدا دەفرۆشرێ یا لێ دەنرێ بەگوێرەی ئاینی جوولەکە (*a ~ kitchen)* .

(٢) [Slang]، پەسەند؛ درووست؛ چاك؛ باش؛ ڕەوا؛ ڕاست؛ بەجێ.

n. خواردەمەنی پاك و خاوێن بەپێی دەستووری ئاینی جوولەکە.

v.t. پاك و خاوێن کردن (خواردەمەنی).

koto (kō′tō), *n.* ئامێرێکی مۆسیقای ژێداری یابانییە.

kremlin (krem′lin), *n.* قەڵای شارێك لە یەکێتی سۆڤیەتی جاران

the Kremlin, (١) قەڵای مۆسکۆ کە بارەگای فەرمانڕەوای یەکێتی سۆڤیەتە (٢) فەرمانڕەوای یەکێتی سۆڤیەت.

Ku Klux Klan (kū′kluks′klan′), کۆمەڵەی کو کلەکس کلان: کۆمەڵەیەکی ڕەگەزپەرستە سپییەکانە لە بەشی خوارووی ئەمەریکادا دامەزرێنرا لە دوای شەڕی ناوخۆی ئەمەریکاوە بۆ درێژەپێدانی پێشێل کردنی مافی قولەڕەشەکان و زاڵی ڕەگەزی سپی.

Ku Klux Klanner, ئەندامێکی کۆمەڵەی " کو کلەکس کلان " ی ڕەگەزپەرست (ووشەی پێشوو ببینە)

kumquat (kum′kwôt), *n.* (١) پەنگی دنیا (٢) درەختی ئەم میوەیە.

Kurd (kūrd, koord), *n.* کورد.

Kurdish (kūr′dish, koor′dish), *adj.* کوردی؛ تایبەتی بە گەلی کورد و زمانەکەی و کلتوورەکەی؛ شتی کوردی.

n. زمانی کوردی؛ کوردی (زمان).

Kurdistan (kūr′di-stan´, koor′di-stän´), *n.* کوردستان

kyack (kī′ak), *n.* (باری وولاخ)؛ شەلتە.

L l

L, l (el), ***n.*** (١) تیپی دوانزەهەمی ئەلف‌وبێی ئینگلیزی‌یە.
(٢) دەنگی ئەم تیپە: " ئێل ". (٣) قاڵبی ئەم تیپە.
(٤) نیشانەی دوانزەهەم لە لیستەیەکدا.
adj. (١) تایبەتی بەم تیپە. (٢) دوانزەهەم.
L (el), ***n.*** (١) شتێك لە شێوەی ئەم تیپەدا (بەتایبەتی نەخشەی خانوو).
(٢) نیشانەی ژمارە (٥٠) لە لاتینیدا.
lab (lab), ***n.*** [Colloq.], = **laboratory.**
label (lā′b'l), ***n.*** (١) نیشان؛ شەقڵ؛ نیشانە؛ کارتی ناوو ناونیشان‌و ناوەڕۆك (کە دەنووسێنرێ بە فرۆتەنی‌یەك، نامەیەك، یا شتی ترەوە).
(٢) ناونیشان: ناوی نراو لە کەسێك، کۆمەڵێك، یا شتێك؛ نیشانە.
(٣) بەرزەکێکی جوانە لەسەر دەرگاو پەنجەرەوە (خانووسازی).
v.t. (١) نیشانەکردن: شەقڵ کردن؛ مۆرکردن؛ ناوو ناونیشان لێدان یا لەسەر نووسین: *(They ~led the boxes.)*.
(٢) ناولێنان؛ ناو خستنەدوا:
(to ~ a person a "liberal" or "conservative")
labial (lā′bi-əl), ***adj.*** (١) لێوی: لێوەکی؛ دوو لێوی.
(٢) بە لچ‌و لێو بێژراو (دەنگناسی): وەك تیپی: (**b, p, m**).
n. دەنگێکی لێوی.
labialize (lā′bi-əl-īz′), ***v.t.*** بە لێو بێژرانی دەنگ؛ هەندێ جار لە ڕادە بەدەرانە
-labialization ***(n.).***
labiodental (lā′bi-ō-den′t'l), ***adj.*** بە لێوو ددان بێژراو (دەنگناسی): وەك تیپی: (**f, v**).
labium (lā′bi-əm), ***n.*** (١) لێو؛ لچ. (٢) (کۆ) لچی زێی ئافرەت.
(٣) لێوی کۆپەرەی هەندێ گوڵ. (٤) لێوی خوارووی هەندێ جانەوەر.
labor (lā′bẽr), ***n.*** (١) کار: ئیش؛ ڕەنج؛ فرمان.
(٢) ئەرك: کارێکی تایبەتی. (٣) کرێکاران؛ چینی کرێکاران:
(the right of ~ ; skilled and unskilled ~)
(٤) ئیشی کرێکاران؛ ڕەنجی کرێکار.
(٥) بەرەژان؛ ژانی منداڵبوون: *(She's in ~)*.
v.i. (١) ڕەنجدان؛ کارکردن؛ فرمان کردن؛ ئیشکردن.
(٢) هەوڵدان؛ کۆشش کردن؛ خۆ ماندووکردن؛ ئارەق ڕشتن.
(٣) (ا) بە زەحمەت‌و بە هێواشی ڕۆیشتن:
(The old car ~ed up the hill.)
(ب) هەڵبەزو دابەز کردن؛ بەملاو بەولادا هاتن.
(٤) ژان گرتنی ئافرەت پێش منداڵبوون.
v.t. درێژەپێدان؛ زۆر لەسەر ڕۆیشتن؛ لە تام کردنە دەرەوە:
(Do not ~ the point.)
laboratory (lab′rə-tôr′i, lab′ẽr-ɔ-tō′ri), ***n.*** تاقیگە؛ تاقیخانە؛ زەمونگە.
adj. لە تاقیگەدا کراو؛ تاقیگەیی.
Labor Day, جەژنی کرێکاران.
labored (lā′bẽrd), ***adj.*** (١) هێواش‌و گران‌و بە ئازارو ماندووکەر: *(~ breathing)*.
(٢) دەستکرد؛ ناسرووشتی: *(a ~ style of writing)*.
laborer (lā′bẽr-ẽr), ***n.*** کرێکار؛ کارگەر؛ ئیشکەر؛ فرمانکەر.
laborious (lə-bôr′i-əs, lə-bō′ri-əs), ***adj.*** (١) گران؛ قورس؛ ناخۆش (کار)؛ زەحمەت. (٢) زۆر ئیشکەر؛ کۆششکەر؛ زۆر ڕەنجدەر.
laborite (lā′bẽr-īt′), ***n.*** (١) ئەندام یا پشتگیرێکی حیزبی کرێکاران.
(٢) [L-]، ئەندام یا پشتگیرێکی حیزبی کرێکارانی ئینگلتەرە.
labor party, (١) حیزبی کرێکاران. (٢) حیزبی کرێکارانی ئینگلتەرە.
labor-saving (lā′bẽr-sāv′iŋ), ***adj.*** ئەرك کەمکەرەوە (ئامێر):
(a ~ device)
labor union, یەکێتی کرێکاران؛ جفاتی کرێکاران.
labour (lā′bẽr), ***n., v.t. & v.i.*** = **labor.** [British Spelling].
labyrinth (lab′ə-rinth′), ***n.*** (١) ڕێگە یا شوێنێکی پڕ لە پێچ‌وپەنا (کە مرۆڤ وون تێیدا ببێ)؛ پێچ‌و پەنا؛ ڕێ وونە
(٢) کاروبارێکی ئاڵۆز. (٣) گوێی ناوەوە.
labyrinthian (lab′ə-rin′thi-ən), ***adj.*** = **labyrinthine.**
labyrinthine (lab′ɔ-rin′thin), ***adj.*** (١) پڕ لە پێچ‌و پەنا؛ پێچ‌و پەنادار. (٢) ئاڵۆز؛ ئاڵۆسکاو؛ سەرسوڕمێنەر.
lace (lās), ***n.*** (١) قەیتان (پێڵاو، جل توندکردنەوە)؛ بەن؛ بەنەخوێن.
(٢) شریت، قەیتان، یا بەنۆکەی جل پێ ڕازێنەرەوە (بەتایبەتی بەرگی ئەفسەر).
(٣) نەقش (جل‌وبەرگ، دەسەسڕ، مێیل)؛ نەقشکاری.
(٤) قومێك لە خواردنەوەی سەرخۆشکەر کە دەکرێتە چاو قاوەوە
v.t. (١) قایم کردن بە قەیتان یا بەن؛ پێکەوەبەستن؛ توندکردنەوە.
(٢) (**up** ~)، کەمەربەند توندکردنەوە (بۆ ناوقەدو سك تەسك کردنەوە).
(٣) چنین؛ لەیەك هەڵکێشان.
(٤) ڕازاندنەوە بە نەقش‌و شریتی جوان؛ نەقشکاری کردن.
(٥) پیرازکردن؛ دارکاری کردن؛ تێهەڵدان.
(٦) قومێك خواردنەوەی سەرخۆشکەر کردنە ناو چاو قاوەوە.
v.i. قایم بوون یا بەستران بە قەیتان.
lace into, [Colloq.], (١) هێرش بردنە سەر؛ پەلاماردان
(٢) هێرش بردنە سەر بە دەم؛ سەرزەنشتکردن.
lacerate (las′ə-rāt′), ***v.t.*** (١) کوتانەوەو شینکردنەوەی پێست‌ولەش؛ بڕین (پێست)؛ برینداارکردن. (٢) هەست برینداارکردن؛ هەست ئازاردان
adj. (١) کوتراوەو شین بووەوە (پێست، لەش)؛ برینداارکراو؛ بریندار.
(٢) قەراغ گرنج گرنج (گەڵا).
-laceration ***(n.).***
lacertilian (las′ẽr-til′i-ən), ***adj.*** تایبەتی بە هەندێ گیانداری خشۆك.
n. گیاندارێکی خشۆك (وەك مارمێلکە).
lacework (lās′wũrk′), ***n.*** نەقش‌و نیگار.
laches (lach′iz), ***n.*** فەرامۆشی (بەتایبەتی لە داواکردنی مافی خۆ لەکاتی خۆیدا)
lachrymal (lak′rə-m'l), ***adj.*** فرمێسکی؛ تایبەتی بە فرمێسك.
n. (١) دەفرێکی بچووکە لە گۆڕە کۆنەکانی ڕۆژمانەکاندا دۆزراوەتەوە، گوایە بۆ فرمێسکی شیوەن کەران بووە. (٢) (*pl.*)، لووی فرمێسك ڕێژ.
lachrymose (lak′rə-mōs′), ***adj.*** (١) گرینۆك؛ چاو بە فرمێسك؛ زۆر فرمێسك ڕێژ. (٢) هێنەرە گریان؛ غەمگین؛ فرمێسك پێ ڕێژ.

lack (lak), *n.* (١) کەمی؛ کەم‌وکووڕی؛ بەش نەکردن
(٢) نەبوون؛ هیچ نەبوون؛ نەبوونی؛ بێ. (٣) شتی کەم، نەبوو، یا پێویست.
v.i. (١) کەم بوون؛ بەش نەکردن؛ کەم‌وکووڕی بوون.
(٢) نەبوون؛ دەست نەکەوتن.
v.t. (١) نەبوون؛ هیچ نەبوون. (٢) پێویست بوون.
lackadaisical (lak´ə-dā′zi-k'l), *adj.* بێ تاقەت؛ ماندوو؛ بێ هێز؛ سست؛ تەمەڵ؛ بێناك؛ نازدار؛ خۆ بەناز فرۆش.
lackey (lak′i), *n.* (١) بەردەست.
(٢) نۆکەر؛ کلك؛ دەسکەلا؛ بە کرێ گیراو: *(a ~ of imperialism)* .
v.t. & v.i. نۆکەری کردن
lackluster, lacklustre (lak′lus´tēr), *adj.* مردوو (هەست، ڕەنگ)؛ بێ هەست؛ بێ ڕەنگ؛ بێ بریقە؛ بێ جۆش: *(~ eyes)* .
laconic (lə-kon′ik), *adj.* کورت‌و پڕ مانا؛ کورت؛ کەم دوو؛ نەدوو:
(a ~ person, answer, style, etc.)
-laconically *(adv.)*; laconicism *(n.)*; laconism *(n.)*.
lacquer (lak′ēr), *n.* (١) جۆرە بۆیەیەکە.
(٢) پارچەیەك شتی ڕازێنەرەوەی دارین کە بەم بۆیەیە بۆیە کرابێ.
v.t. بۆیەکردن بەم جۆرە بۆیەیە.
lacrimal (lak′rə-m'l), *adj. & n.* = **lachrymal.**
lacrimose (lak′rə-mōs´), *adj.* = **lachrymose.**
lacrosse (lə-krôs′, lə-kros′), *n.* یاری‌یەکی دە یاریکەری‌یە لە هەر تیپێکدا، هەر تیپێك هەوڵ دەدات بە ڕاکێتی دەسك درێژەوە تۆپەکە بکات بە گۆڵی تیپی بەرامبەریدا
lactate (lak′tāt), *v.i.* (١) هاتنە شیر؛ شیردان؛ شیر دەردان.
(٢) مەمك پێدان؛ شیرپێدان.
n. خوێی ترشەلۆکی شیر
-lactation *(n.)*.
lacteal (lak′ti-əl), *adj.* (١) شیری؛ وەك شیر؛ تایبەتی بە شیر.
(٢) تایبەتی بە دەماری "کیلۆس" بەر ("کیلۆس" خواردەمەنی پەلەخوردکراوە کە وەك شلەی شیری وایە)
n. دەماری "کیلۆس" بەر
lacteous (lak′ti-əs), *adj.* شیری؛ لە شیر چوو.
lactescent (lak-tes′'nt), *adj.* (١) شیری؛ لە شیر چوو
(٢) وەك شیر لێ هاتوو. (٣) شیلە یا شیرە دەردەر (ڕووەك).
-lactescence *(n.)*.
lactic (lak′tik), *adj.* شیری؛ لە شیر وەرگیراو؛ شیر.
lactiferous (lak-tif′ēr-əs), *adj.* شیردەر؛ شیربەر؛ شیردەردەر.
lacto- (lak′tō, lak´tə), پێشگرێکە بەمانای: شیری.
lactobacillus (lak´tō-bə-sil′əs), *n.* بەکتریای ترشێنەر؛ بەکتریای درووستکەری ترشی لاکتیك؛ واتە ترشی شیر.
lactose (lak′tōs), *n.* لاکتۆز: شەکری شیر
lacuna (lə-kū′nə), *n.* بۆشایی؛ کون؛ کەلەبەر؛ درز؛ چاڵایی.
-lacunal *(adj.)*; lacunar *(adj.)*.
lacunar (lə-kū′nēr), *n.* (١) بنمیچی چاڵ چاڵی ڕازاوە.
(٢) یەکێك لەم چاڵە ڕازاوانەی بنمیچ.
lacy (lās′i), *adj.* نەقش‌و نیگاری ناسکدار
lad (lad), *n.* (١) کوڕ؛ لاو؛ هەرزە. (٢) پیاو؛ کابرا (لە ڕووی دۆستی‌یەوە)
ladder (lad′ēr), *n.* (١) پەیژە.
(٢) هۆی پێشکەوتن یا بەرزبوونەوەی بەرەبەرە: *(the ~ of success)* .
lade (lād), *v.t. & v.i.* (١) بار لێ بارکردن؛ بار لێنان؛ بارکردن.
(٢) ئاوهەڵهێنجان بە چەمچە یا سەتڵ؛ ئاو یا شلە دەردان.
laden (lād′'n), *alternative past participle of* **lade.**
adj. (١) بار لێنراو؛ بارکراو؛ پڕ.
(٢) تووش بوو؛ بارگران؛ گرفتار: *(~ with pain)* .
laden (lād′'n), *v.t. & v.i.* = **lade.**

lading (lād′iŋ), *n.* (١) بارکردن؛ بار لێنان؛ بار لێ بارکردن. (٢) بار.
ladle (lā′d'l), *n.* چەمچە؛ ئەسکوێ.
v.t. هەڵهێنجان بە چەمچە؛ شلەو ئاو دەردان یا هەڵهێنجان بە چەمچە.
ladleful (lā′d'l-fool´), *n.* پڕ بە چەمچەیەك.
lady (lā′di), *n.* (١) خان؛ خاتوون؛ خاتوو؛ بانوو؛ خانم.
(٢) ئافرەت؛ ژن. (٣) دڵدار؛ یار؛ خۆشەویست.
(٤) ژن؛ خێزان؛ هاوسەر.
(٥) [L-]، مریەم (دایکی عیسا): *(Our L~)* .
(٦) [L-]، نازناوی ئافرەتێکی پلەوپایەی کۆمەڵایەتی بەرز.
adj. (١) مێ؛ مێینە؛ ژن: *(a ~ barber)* .
(٢) بۆ ئافرەت شیاو؛ هی ژن؛ ژنانە.
ladybird (lā′di-būrd´), *n.* = **ladybug.**
ladybug (lā′di-bug´), *n.* خانخالۆکە.
lady in waiting, کارمەکەری شاژن یا کچە پاشا.
lady-killer (lā′di-kil´ēr), *n.* [Slang], دڵفڕێنی ئافرەت؛ پیاوێك کە زۆر ژن حەزی لێ بکەن‌و بۆی بە تاسەوە بن؛ ژن کوژ.
ladylike (lā′di-līk´), *adj.* خانمانە؛ خاتوونانە؛ ڕەوشت جوان (ئافرەت).
ladyship (lā′di-ship´), *n.* (١) خانمێتی؛ پلەوپایەی خاتوونێتی.
(٢) [L-]، خانم؛ خاتوون؛ خاتوو؛ نازناوی ئافرەتێکی پلەوپایەدار.
lag (lag), *v.i.* دواکەوتن؛ بەجێمان؛ زۆر پێچوون؛ خۆ بە قنگدا خستن.
n. (١) دواکەوتن؛ بەجێمان. (٢) ماوەی دواکەوتن یا بەجێمان.
lag behind, دواکەوتن؛ بەجێمان؛ پیانەگەیشتن.
lag (lag), *n.* پەل یا پەراسووی بەرمیل.
lag (lag), *v.t.* (١) ناردن بۆ ئۆردوگای بێگاری یا بەندیخانە.
(٢) گرتن؛ بەندکردن.
n. [Slang], (١) تاوانباری ناو ئۆردوگای بێگاری؛ تاوانبار.
(٢) ماوەی بەندێتی لە بێگارخانەدا.
lagan (lag′ən), *n.* باری لە کەشتی فڕێدراو لە باوبۆراندا پاش بەستنی بە شتێکی سەرئاوکەوتووەوە بۆ دەرهێنانەوەی لە دواڕۆژدا.
laggard (lag′ērd), *n.* کەسێکی سست‌و هەمیشە دواکەوتوو.
adj. دواکەوتوو؛ سست؛ خاو.
lagger (lag′ēr), *n.* کەسێك یا شتێکی سست‌و دواکەوتوو.
lagoon (lə-gōōn′), *n.* گۆم، دەریاچە، یا زەلکاوێك کە نزیك بێ لە دەریاوە یا ئاوەکەی لەوێوە هاتبێ.
laic (lā′ik), *adj.* تایبەتی بە جەماوەری خەڵك جگە لە شێخ‌و مەلاو پیاوە ئاینی‌یەکان؛ هی خەڵکی ڕەمەکی‌و دوور لە ئاین.
n. = **layman.**
-laical *(adj.)*.
laicize (lā′ə-sīz´), *v.t.* لە ژێر دەستی ئاین‌و پیاوە ئاینی‌یەکان دەرهێنان؛ ڕەمەکی کردن.
laid (lād), *past tense and past participle of* **lay.**
lain (lān), *past participle of* **lie.**
lair (lâr), *n.* لانە؛ نیشتەجێی گیاندارێکی کێوی.
laissez-faire (les´ā-fâr′), *n.* بەرەڵایی (بەتایبەتی لە کاروباری بازرگانی‌و کاروکاسبیدا)؛ سەربەستی دان بە دەزگاکانی بازرگانی‌و کاروکاسبی و دەست نەخستنە کاروباریانەوە لەلایەن میری‌یەوە؛ دەست نەهێنانە ڕێ.
laissez-passer (les′ā-pas′ēr), *n.* پەساپۆرت.
laity (lā′ə-ti), *n.* (١) جەماوەری خەڵك جگە لە شێخ‌و مەلاو پیاوە- ئاینی‌یەکان. (٢) بۆرە پیاوان؛ تێکڕای خەڵکی ڕەمەکی یا ئەوانەی کە پیشەیەکی وەهایان نی‌یە کە شارەزایی‌یەکی تایبەتی بوێت.
lake (lāk), *n.* (١) گۆم؛ دەریاچە. (٢) گۆمە نەوت یا شلەی تر.
lake (lāk), *n.* (١) بۆیەیەکی سووری تۆخ. (٢) ڕەنگی ئەم بۆیەیە.
lam (lam), *n. & v.i.* [Slang], ڕاکردن لە ترسی سزا؛ دەربازبوون.
on the lam, [Slang], لە ڕاکردندا لە ترسی سزا.

take it on the lam, [Slang], ڕاکردن لە ترسی سزا؛ دەربازبوون.
lama (lä'mə), ***n.*** ووشکەسۆفی‌یەکی بوودی لە تبت و مەنگۆلیا.
lamasery (lä'mə-ser'i), ***n.*** پەرستگا یا نشینگای ووشکەسۆفی‌یانی بوودی.
lamb (lam), ***n.*** (١) بەرخ، کاوڕ، مەڕ. (٢) گۆشتی بەرخ، کاوڕ، یا مەڕ.
(٣) پێستی بەرخ و کاوڕو مەڕ.
(٤) کەسێکی بەسزمان و بێ تاوان بەتایبەتی منداڵێك.
(٥) کەسێکی ساویلکە.
v.i. زاین (مەڕ، بەرخ بوون.
like a lamb, (١) بەسزمانانە؛ بە ترسەوە؛ بەسزمان. (٢) ساویلکە.
the Lamb, عیسا
lambaste (lam-bāst'), ***v.t.*** (١) بیزارکردن؛ دارکاری کردن؛ کوتان.
(٢) سەرزەنشتکردن
lambkin (lam'kin), ***n.*** بەرخۆلە (هەندێ جار بە منداڵ دەووترێ).
lamblike (lam'līk'), ***adj.*** بەسزمان؛ ساویلکە؛ وەك مەڕ
Lamb of God, عیسا
lambskin (lam'skin'), ***n.*** (١) پێستەی بەرخ و مەڕ بەتایبەتی بە خورییەکەیەوە. (٢) چەرمی بەرخ و مەڕ
lame (lām), ***adj.*** (١) شەل؛ لەنگ.
(٢) ڕەق بوو بە ئێش و ئازار.
(٣) هیچ‌وپووچ؛ کەس پێ نەسەلمێنراو؛ کەس پێ بڕوانەکەر؛ قەلب؛ بێ فەڕ؛
(a ~ excuse)
v.t. & v.i. شەل کردن؛ شەل بوون؛ لە کەلك خستن.
lame duck, (١) کەسێکی پەککەوتە، زەبوون، دەستەپاچە، یا ناکارامە؛ شتێکی کەلك نەماو. (٢) ئەندامێکی پەرلەمان یا سەرەك کۆمارێك کە هەڵنەبژێرابێتەوە بۆ کاپەیەکی تازە یا خۆی خانەنشین کردبێ، بەڵام هێشتا ماوەیەکی مابێ لەسەر کار.
lament (lə-ment'), ***v.i.*** شیوەن کردن؛ شین کردن؛ کرووزانەوە؛ زۆر پێ ناخۆش بوون.
v.t. (١) شیوەن بۆ کردن؛ شین بۆ کردن؛ بۆ گریان؛ زۆر پێ ناخۆش بوون.
(٢) زۆر پەشیمان بوونەوە.
n. (١) شین؛ شیوەن؛ لاوانەوە؛ سکاڵا؛ سکاڵاوگریان؛ کرووزاندنەوە.
(٢) هەڵبەستی شیوەن (وێژە یا مۆسیقا).
lamentable (lam'ən-tə-b'l), ***adj.*** (١) جێی پەشیمانی‌یە؛ جێی داخە؛ ناخۆش. (٢) دڵگیر؛ شیوەنی.
(٣) قەلب؛ خراپ؛ بێ فەڕ؛ هیچ‌وپووچ: ***(a ~ piece of acting)*** .
-lamentably ***(adv.).***

lamentation (lam'ən-tā'shən), ***n.*** شیوەن؛ شین؛ واوەیلێ؛ لاوانەوە؛ سکاڵا؛ سکاڵاوگریان؛ ڕۆڵە ڕۆ.
lamia (lā'mi-ə), ***n.*** (١) دەعبایەکی ئەفسانەیی خوێنمژە.
(٢) گیاندارێکی خوێنمژ؛ جنۆکەی مێینە؛ ئەفسوونگەر.
lamina (lam'ə-nə), ***n.*** (١) تەبەقێکی تەنك؛ توێ؛ چین
(٢) لەپی گەڵا؛ گەڵای درەخت بێجگە لە قنچکەکەی.
laminate (lam'ə-nāt'), ***v.t.*** (١) کردن بە تەبەق یا توێیەکی تەنك.
(٢) چین چین کردن؛ توێ توێ کردن. (٣) بە توێی تەنك داپۆشین.
(٤) بە توێ توێی تەنك دروستکردن.
(٥) پێکەوەنووساندن بە پەستاندنەوە.
adj. توێ توێ؛ چین چینی تەنك.
laminated (lam'ə-nā'tid), ***adj.*** (١) توێ توێ؛ کراوە بە چین چینی تەنك. (٢) پێکەوە نووسێنراو یا پەستێنراوە (پێناس).
lamination (lam'ə-nā'shən), ***n.*** (١) توێ توێ کردن؛ چین چینی تەنك کردن. (٢) شتێکی توێ توێ یا چین چینی تەنك.
(٣) توێ چینی تەنك.
lammergeier, lammergeyer (lam'ēr-gī'ēr), ***n.*** داڵاش

lamp (lamp), ***n.*** (١) (ا) چرا؛ لەمپا. (ب) گڵۆپ.
(٢) سەرچاوەی زانست و ژیری و دانایی.
(٣) [Poetic]، خۆر؛ مانگ؛ ئەستێرە.
(٤) [Slang] (*pl.*)، چاو
v.t. [Slang], تەماشاکردن؛ سەیرکردن.
lamplight (lamp'līt'), ***n.*** شەوقی چرا؛ ڕووناکی چرا.
lampoon (lam-pōōn'), ***n.*** داشۆری؛ بەدگۆیی (بە نووسین).
v.t. داشۆری کردن؛ داشتن؛ بەدگۆیی کردن لە وێژەدا
-lampooner ***(n.)*; lampoonery *(n.)*; lampoonist *(n.).***

lamppost (lamp'pōst'), ***n.*** ستوونی کارەبا یا چرای سەر ڕێ.
lance (lans, läns), ***n.*** (١) نێزە؛ ڕم. (٢) سەربازی سوارەی تیرەوان.
(٣) تیری ڕاوە ئەهەنگ یا ماسی. (٤) چەقۆی دوو دەمی نەشتەرکاری.
v.t. (١) ڕم پیاکردن؛ هێرش بردنە سەر بە نێزە.
(٢) هەڵدڕین بە چەقۆی دوو دەمی.
lance corporal, سەربازی جێگری سەرۆك (سوپای ئینگلیزی)
lancer (lan'sēr, län'sēr), ***n.*** تیرەوان؛ سەربازی سوارەی تیرەوان.
lancers (lan'sērz, län'sērz), ***n.pl.*** (١) جۆرە سەمایەکە.
(٢) مۆسیقای ئەم سەمایە.
lancet (lan'sit, län'sit), ***n.*** (١) چەقۆی دوو دەمی نەشتەرکاری
(٢) پەنجەرەی بارێکی بەرزی سەر تیژی ناو تاق.
lancet window, پەنجەرەی بارێکی بەرزی سەر تیژی ناو تاق
lancinate (lan'sə-nāt'), ***v.t.*** بریندارکردن (مەجازی)
land (land), ***n.*** (١) زەمین؛ ووشکانی. (٢) (ا) وولات؛ خاك.
(ب) گەل؛ میللەت؛ دانیشتوانی خاکێك.
(٣) زەوی؛ زەوی‌وزار: ***(rich ~)*** .
(٤) خانووبەرە؛ زەوی‌وزار: ***(L~ is a good investment.)*** .
(٥) (*pl.*) موڵك. (٦) لادێ. (٧) سەرمایەی سرووشتی ژێرزەمین و سەرزەمین.
v.t. (١) دابەزین لە کەشتی؛ گەیشتنە ووشکانی.
(٢) گەیاندن؛ بردن:
(This train will ~ you in New York tomorrow.)
(٣) گیرساندنەوە ***(This fight ~ed them both in jail.)***
(٤) نیشاندنەوە: ***(The pilot ~ed the plane safely.)*** .
(٥) هێنانە ناو بەلەم یا سەر ووشکانی:
(He ~s the fish wich she hooks.)
(٦) [Colloq.]، دەسکەوتن؛ دەزگیربوون: ***(He ~ed a job.)*** .
(٧) [Colloq.]، پیادان؛ پیاکێشان: ***(He ~ed a punch on his face.)***
v.i. (١) لە کەشتی دابەزین. (٢) گەیشتنە بەندەر (کەشتی).
(٣) گەیشتن. (٤) گیرسانەوە.
(٥) نیشتنەوە (فڕۆکە، باڵندە) ***(The plane ~ed in London.)***
make land, گەیشتنە کەناری دەریا یا ووشکانی
landau (lan'dô, lan'dou), ***n.*** (١) عەرەبانەیەکی چوارپێچکەی سەرگیراوی دوو بەش. (٢) ئوتومبێلێکی کۆنباوی بەم شێوەیە.
landed (lan'did), ***adj.*** (١) خاوەن زەوی‌وزار: ***(~ gentry)*** .
(٢) لە خانووبەرەو زەوی‌وزار پێکهاتوو: ***(a ~ estate)*** .
landfall (land'fôl'), ***n.*** (١) بەدیکردنی ووشکانی لە کەشتی یا فڕۆکەوە (٢) ئەم ووشکانی‌یە بەدیکراوە.
land grant,lands بەخشینی زەوی‌وزار لەلایەن میری‌یەوە بە زانکۆو دانشگاو دەزگای کۆمەڵایەتی و گشتی.

landholder (land'hōl'dēr), ***n.*** خاوەن زەوی‌وزار؛ زەویدار
landing (lan'diŋ), ***n.*** (١) نیشتنەوە؛ گەیشتنە بەندەر یا ووشکانی.
(٢) جێی بارکردن و بارداگرتنی کەشتی.les
(٣) تەختایی سەر تەوقەسەری ڕیزە پێ پلیکانە.
(٤) دابەزین؛ گیرسانەوە.

landing field, فڕگە؛ فڕۆکەخانە

landing gear, ئامێری فڕۆکە پێ نیشتنەوە.

landlady (land′lā′di), *n.* (١) خاوەن خانووی بە کرێ دراو (ژن).
(٢) بەڕێوەبەری ئوتێل یا خانووی بە کرێ دراو (ژن).

landless (land′lis), *adj.* خاوەنی زەوی‌وزار نەبوو.

landlocked (land′lokt′), *adj.* (١) بە وشکانی دەورەدراو:
(a ~ country)
(٢) لە دەریا دابڕاوو قەتیس بوو لە جۆگەو ڕوباردا (ماسی): *(the ~ salmon)*

landloper (land′lō′pēr), *n.* کەسێکی بێ لانەی دەربەدەری گەڕۆك.

landlord (land′lôrd′), *n.* (١) دەرەبەگ؛ خاوەن زەوی‌وزار؛
خاوەن موڵك‌و خانووی بە کرێ دراو.
(٢) بەڕێوەبەری ئوتێل یا خانووی بە کرێ دراو.

landlubber (land′lub′ēr), *n.* وشکانی نشین‌و نەشارەزای ژیانی
دەریایی (کەشتی‌یەوان لە ڕووی سووکی‌یەوە بە خەڵکی تری دەڵێن).

landman (land′mən), *n.* وشکانی نشین.

landmark (land′märk′), *n.* (١) نیشانەی سنوور:
سنوور دیاریکەری زەوی، ناوچە، یا شوێنێك (٢) (ا) نیشانەی سەر ڕێگا
(کە ڕێبوار ڕێگەی پێ دەناسێتەوە)؛ نیشانەی ڕێنوما.
(ب) شتێکی زۆر لەبەرچاو کە شوێنێکی پێوە بناسرێت (خانوو، دار):
(Their house was a ~ in the town.)
(٣) گۆڕین یا ڕووداوێکی مێژوویی گرنگ:
(~s in the history of civilization)

land mine, مینی ژێرزەوی؛ تەقەمەنی ژێرزەوی.

land-owner (land′ōn′ēr), *n.* خاوەن زەوی‌وزار؛ خاوەن موڵك؛
-landownership *(n.).* دەرەبەگ

landscape (land′skāp′), *n.* (١) دیمەنی دەشت‌ودەر.
(٢) (ا) وێنەیەکی دیمەنی دەشت‌ودەر (ب) هونەری وێنەگرتن‌و نیگارکێشانی
دیمەنی جوانی دەشت‌ودەر.
v.t. ڕێك کردن‌و جوانکردنی دیمەنی زەمینی دەوروپشتی خانوو (بە دارو
چیمەن تێ ناشتن‌و نەخشەکێشانی).
v.i. کارکردن لە نەخشەکێشان‌و جوانکردنی زەمینی دەوروپشتی خانوو.

landscape architect, نەخشەکێشی جوانکردنی زەمینی
دەوروپشتی خانوو

landscape architecture, نەخشەکێشانی جوانکردنی زەمینی
دەوروپشتی خانوو.

landslide (land′slīd′), *n.* (١) هەرەس بردنی قەدپاڵێك؛
هەرەس هێنان (٢) بەردو خاك‌و خۆڵی هەرەس بردوو
(٣) (ا) وەرگرتنی زۆربەی دەنگ لە هەڵبژاردنێکدا.
(ب) بردنەوەیەکی گەورەی هەڵبژاردنێك: *(The election was a ~.)* .
(ج) بردنەوەیەکی گەورە.

landsman (landz′mən), *n.* (١) وشکانی نشین.
(٢) کەشتی‌یەوانێکی تازەو نەشارەزا

lane (lān), *n.* (١) باریکەڕێ (بەتایبەتی لە لادێ دا کە ئەم دیوو ئەو دیوی
پەرژین بێت: (٢) کۆڵان؛ کووچە. (٣) ڕاڕەوی نێوان ڕیزە خەڵکی وەستاو.
(٤) ڕێگەی دەریایی یا هەوایی دیاریکراو بۆ کەشتی‌و فڕۆکە؛
هێڵی دەریایی و هەوایی: *(sea ~s)*
(٥) هێڵ خانە (هاتوچۆی ئوتومبێل لە شەقام‌و ڕێگەوباندا):
(traffic ~s; a four- ~ highway.)
(٦) هێڵ خانە. یا ڕێبازی دیاریکراو بۆ پێشبڕکێکەرێك (مەلەکردن، ڕاکردن،
سەوڵ لێدان... هتد)

language (laŋ′gwij), *n.* (١) زمان؛ زبان:
(The English ~; foreign ~s)
(٢) شێوازی زمان بەکارهێنان‌و هەست دەربڕین
(a person with a great command of ~; strong ~)
(٣) زمانی پیشەیەکی تایبەتی: *(technical ~; the ~ of diplomacy)* .
(٤) زمانی نیشانەیی بە دەست‌و پەنجە: *(deaf-and-dumb ~)* .

languid (laŋ′gwid), *adj.* (١) بێ هێز؛ لاواز؛ پووکاوە
(٢) سارد (مەجاز)؛ بێ تاقەت؛ ماندوو. (٣) سست؛ خاو؛ هێواش

languish (laŋ′gwish), *v.i.* (١) پووکانەوە؛ لاواز بوون؛ هێز لێ بڕان.
(٢) چەوسانەوە؛ پووکانەوە لە خەم‌و خەفەت‌و برسێتیدا: *(~ing in prison)*
(٣) خاوبوونەوە؛ سست بوون؛ ساردبوونەوە.
(٤) بە تاسەوە بوون بۆ؛ خەفەت بۆ خواردن؛ خۆزگە بۆ خواردن‌و پێوە ناڵاندن:
(He ~ed for her)
(٥) نواندنی هەست ناسکی‌و خەمباری‌و خۆشەویستی بە سەرزاری.
-languisher *(n.)*; **languishment** *(n.).*

languishing (laŋ′gwish-iŋ), *adj.* (١) لاواز؛ بێ هێز؛ ماندوو.
(٢) زۆر خایەن؛ زۆر پێچوو (٣) خاو؛ سست؛ هێواش.
(٤) بەتاس؛ خۆزگەخواز
(٥) ناسك؛ پڕ لە خۆشەویستی‌و بۆ بەتاسەوەبوون: *(a ~ eye, look, etc.)*

languor (laŋ′gēr), *n.* (١) بێ هێزی؛ لاوازی.
(٢) بێ تاقەتی؛ ساردی؛ گوێ نەدان. (٣) هەست ناسکی.
(٤) سستی؛ خاوی؛ هێواشی.
(٥) ناخۆش‌و دڵتەنگکەر (ئاووهەوا)؛ قورس.

languorous (laŋ′gēr-əs), *adj.* (١) بێ هێز؛ لاواز. (٢) خاو؛ سست.
(٣) سستکەر؛ هێواش کەرەوە؛ خاوکەرەوە

langur (luŋ-gōōr′), *n.* جۆرە مەیموونێکی کلك درێژی برۆ پڕە.

lank (laŋk), *adj.* (١) باریکەلە (مرۆڤ)؛ ڕیوەڵە؛ باڵا بەرزو باریك؛ ڕەقەڵە.
(٢) خاو (قژ)؛ درێژو خاو.

lanky (laŋ′ki), *adj.* ڕیوەڵە؛ ڕەقەڵە؛ باریك‌و درێژ؛ باریکەڵە؛
باریك‌و ناشرین: *(a ~ boy, tree, etc.)* .
-lankily *(adv.)*; **lankiness** *(n.).*

lanner (lan′ēr), *n.* (١) جۆرە هەڵۆیەکە؛ هەڵۆ.
(٢) مێینەی ئەم هەڵۆیە (ڕاوی پێ دەکرێت).

lanneret (lan′ēr-et′), *n.* نێرە هەڵۆ (وشەی پێشوو ببینە).

lantern (lan′tērn), *n.* (١) چرا؛ لەمپا؛ لۆکس؛ فانۆس؛ شووشەی چرا
یا لەمپا. (٢) ژووری چرای سەر بورجی ڕووناکی بۆ ڕێ پیشاندانی کەشتی‌و
کەشتی‌یەوان لە کەناری دەریادا. (٣) کڵاوڕۆژنە.
(٤) چرای ئەفسوونەیی؛ فانۆسی ئەفسوونەیی.

lap (lap), *n.* (١) دامێنی کراس‌و کەوا. (٢) کۆش.
(٣) چمکە کراس (بۆ شت هەڵگرتن). (٤) باوەش؛ باووش.
(٥) (ا) سەریەك چوون. (ب) توێی سەر یەك چوو.
(ج) مەودای سەر یەك چوون. (٦) خول (گۆمی مەلە، ڕاکردن لە یاریگادا)؛
سوور؛ چەرخە (٧) پێچ (گوریس بە دەوری سنگ یا مێخدا).
(٨) ئامێری برین‌و ساف‌و لووس کردنی بەردی بەنرخ
v.t. (١) پێچانەوە؛ قەدکردن.
(٢) گرتنەباوەش؛ دەورەدان؛ دەورگرتن: *(He was ~ped in luxury.)*
(٣) سواری یەکتر کردنی دوو شت یا زیاتر بە جۆرێك کە سەری شتەکەی
سەرەوە لەوەی ژێرەوە تێپەڕ ببێت (وەك پوولەکەی ماسی):
(You must ~ the second board over the first.)
(٤) تێپەڕبوون (سەری شتێکی دانراو لە سەری شتەکەی ژێری)
(٥) برین یا ساف‌و لووس کردن بە ئامێری تایبەتی (بەردی بەنرخ).
(٦) خول یا سووڕخواردنێك زیاتر لە کەسەکەی تر (پێشبڕکێی مەلەو ڕاکردن).
v.i. (١) پێچرانەوە؛ قەدکران. (٢) دانرانی دوو شت لەسەر یەکتری بە جۆرێك کە
سەری ئەوەی سەرەوە لەوەی ژێرەوە تێپەڕ ببێت.

in the lap of luxury, لە خۆش گوزەرانیدا؛ لە خێرو خۆشیدا.

in the lap of gods, لە دەست خودادایە؛ لە دەستی ئادەمیزاددا نی‌یە.

lap (lap), *v.i. & v.t.* (١) ئاو خواردنەوە وەك سەگ؛ شلپ‌وهووڕ لێ
هەڵساندن؛ بە شڵپە شڵپ خواردنەوە. (٢) لستنەوە (مەجاز)؛ شڵپە شڵپ کردن
(شەپۆل)؛ بە ئەسپایی پێداهێنان؛ پێداکێشان:
(waves ~ping on the beach)

n. (١) خواردنەوەی بە شلَپە شلَپ وەك سەگ.
(٢) شلَپە (خواردنەوەی سەگ، شەپۆل)؛ شلَپ‌وهوور.
(٣) شتێکی بە شلَپە شلَپ خوراوە.

lap up, (١) بە شلَپە شلَپ خواردنەوە یا خواردن (شلە، خواردنی شلەی وەك شۆربا)؛ هەڵ لووشین. (٢) [Colloq.]، هەڵ لووشین؛ قۆستنەوە؛ بە چاوبرسێتی‌یانە خواردن یا بردن بۆ خۆ.

laparo- (lap′ə-rə), پێشگرێکە بەمانای: لاقەبرغە؛ دیواری سك.

laparotomy (lap′ə-rot′ə-mi), ***n.*** سك هەڵدڕین لە لاوە یا لە هەر ج شوێنێکەوە بە نەشتەرکاری.

lap-board (lap′bôrd′, lap′bōrd′), ***n.*** تەختەیەکی بچووکی سەرکۆشی نووسینە (لەباتی مێز)

lap dog, سەگێکی بچووکی ناومالە (دەتوانرێت بخرێتە نار کۆشەوە).

lapel (lə-pel′), ***n.*** یەخەی چاکەت، بەرۆك؛ یەخەی بەر سنگی چاکەت.

lapful (lap′fool′), ***adj.*** پڕ کۆشێك؛ زۆر؛ فرە.

lapidary (lap′ə-der′i), ***n.*** (١) زەرەنگەر؛ کارگەری گەوهەرو بەردی بەنرخی تر. (٢) ـەلالی گەوهەرو بەردی بەنرخی تر.

adj. (١) تایبەتی بە گەوهەرو شت لەسەر هەڵکەندنی؛ هی زەرەنگەری؛ هی هونەری لەسەر گەوهەر هەڵکەندن. (٢) لەسەر گەوهەر هەڵکەنراو.
(٣) ئەوەندە باش و جوان و نایابە شایستەی لەسەر گەوهەر هەڵکەندنە:
(~ prose)

lapidate (lap′ə-dāt′), ***v.t.*** (١) بەردە باران کردن.
(٢) کوشتن بە بەردە باران.

-lapidation ***(n.).***

lapillus (lə-pil′əs), ***n.*** بەردێکی شووشەیی ئاگرپژێنی‌یە (ئەوەندەی گوێزێکە)

lapin (lap′in), ***n.*** (١) کەروێشك. (٢) کەوڵە کەروێشك.

lapis lazuli (lap′is laz′yoo-lī′), (١) لاجی وەرد بەردێکی نیمچە بەنرخە (٢) لاجی وەردی: شینی ئاسمانی.

lappet (lap′it), ***n.*** (١) چمکی ڕازێنەرەوەی بەرەڵای جل‌وبەرگ یا سەرپێچ (وەك چمکی مشکی و جامانە). (٢) پارچە چەرم یا گۆشتی داکەوتوو (غەبغەبەی گاو مانگا، نەرمە گۆشتەی گوێ).

lapse (laps), ***n.*** (١) لە زمان دەرچوون؛ لە دەست دەرچوون؛ هەڵە؛ کەم‌وکوڕی؛ لەبیرچوون. (٢) دانەدواوە (ڕەووشت)؛ بێ ڕەووشتی نووان.
(٣) نزم بوونەوە؛ پێ داچوون (٤) فەوتان؛ وێران بوون.
(٥) تێپەڕبوون (کات)؛ ڕابووردن؛ بەسەرچوون.
(٦) (ا) دەست لە ماف هەڵگرتن یا مافێك لێ سەنرانەوە لەبەر جێبەجێ نەکردنی ئەرکی سارتسان و کەمتەرخەمی (ب) وەرنەگرتنی میراتی‌یەك لەبەر مردنی میراتبەرەکە

v.i. (١) چوونە بارێکی تایبەتی‌یەوە؛ کەوتن:
(He ~d into unconsciousness.)
(٢) دانەدواوە (ڕەووشت)؛ پێ داچوون (ڕەفتار)؛ لە ڕێی ڕاست لادان.
(٣) تێپەڕبوون (کات)؛ ڕابواردن؛ بەسەرچوون.
(٤) بەتال بوونەوە بەهۆی نەدانی مانگانە یا قیستەوە (بیمە).
(٥) بوون بە موڵکی یەکێکی تر (لە ئەنجامی مردن یا کەمتەرخەمیدا).

larboard (lär′bẽrd, lär′bôrd′, lär′bōrd′), ***n.*** دەستەچەپی کەشتی یا فڕۆکەیەك (ئەگەر لە دواوە بووەستیت و سەیری پێشەوە بکەیت)؛ لاچەپی کەشتی و فڕۆکە.

adj. & adv. تایبەتی بە دەستەچەپی کەشتی و فڕۆکە.

larcener (lär′sə-nẽr), ***n.*** = **larcenist.**

larcenist (lär′sə-nist), ***n.*** دز.

larcenous (lär′sə-nəs), ***adj.*** دز؛ حەز لە دزی کەر

larceny (lär′sə-ni), ***n.*** دز؛ دزێتی؛ ـزین

larch (lärch), ***n.*** (١) درەختێکە لە توخمی سنەوبەر
(٢) داری ئەم درەختە.

lard (lärd), ***n.*** بەزی بەراز؛ پیوی بەراز

v.t. (١) بە بەزی بەراز چەورکردن؛ چەورکردن.
(٢) توێ گۆشتی بەراز خستنە مریشك و گۆشتی گاوە پێش کوڵاندنیان.
(٣) ڕازاندنەوە.

larder (lär′dẽr), ***n.*** (١) گەنجینە. (٢) ئازووقە.

lardon (lär′dən), ***n. Also*** **lardoon,** توێ گۆشتی بەرازە کە دەخرێتە مریشك و گۆشتی گاوە پێش کوڵاندنیان.

large (lärj), ***adj.. (a ~ heart)*** (١) (ا) بەخشندە؛ دەست و دڵ تێر؛ بدە: (ب) دەستبڵاو؛ پارە لە بەرد دەر.
(٢) گەورە؛ زل؛ فراوان: ***(a ~ room, office, house, etc.)*** .
(٣) زۆر: ***(a ~ sum of money)***
(٤) درشت؛ گەورە.
(٥) گەورە؛ بە ئەندازەیەکی زۆر: ***(a ~ manufacturer)*** .
(٦) بهات (با)؛ هات؛ باش. (٧) گشتی.

adv. (١) بە زلی (نووسین)؛ بە گەورەیی. (٢) بە بای بهات یا باشەوە.

at large, (١) بەرەڵا (تاوانبار)؛ بەڵەسە:
(The killer is still at large.)
(٢) بە دوورودرێژی؛ بە ووردی:
(He spoke at large on the housing problem.)
(٣) بە گشتی: ***(the society at large)*** .
(٤) نوێنەری گشتی ناوچەیەك: ***(a congressman at large)***
(٥) گشتی؛ گەڕۆك (باڵیۆز: دانەنراوە بۆ وولاتێك بەڵکو هی گشتی‌یەو دەگەڕێت بە سەرەوە: ***(ambassador at large)*** .

large-hearted (lärj′här′tid), ***adj.*** بەخشندە؛ دەست و دڵ فراوان؛ بدە؛ هاوسۆز؛ بە بەزەیی.

large intestine, ڕیخۆڵە گەورە.

largely (lärj′li), ***adv.*** (١) زۆر؛ بە ئەندازەیەکی زۆر
(٢) بە زۆری: ***(His failure is due ~ to laziness.)*** .

large-minded (lärj′mīn′did), ***adj.*** مێشك فراوان؛ مێشك کراوە

large-scale (lärj′skāl′), ***adj.*** (١) گەورە (نەخشە).
(٢) مەودا گەورە؛ گەورە؛ بە ئەندازەیەکی زۆر:
(a ~ offensive, war, business operation, etc.)

largess, largesse (lär′jis, lär′jes), ***n.*** بەخش.

lark (lärk), ***n.*** کلاوکوڕە.

lark (lärk), ***v.i.*** [Colloq.], گاڵتەوگەپ کردن؛ یاری کردن

v.t. [Colloq.], گاڵتەپێکردن؛ کلك پێوەکردن؛ سەرخستنەسەر.

n. گاڵتەوگەپ؛ یاری؛ یاری سەیرو خۆش.

larkspur (lärk′spûr′), ***n.*** = **delphinium.**

larva (lär′və), ***n.*** کرمۆکە؛ بێچووە مێروو.

-larval ***(adj.).***

laryngal (lə-riŋ′gəl), ***adj.*** قوڕقوڕاگەیی؛ بینەقاقەیی؛ قوڕگی.

laryngitic (lar′in-jit′ik), ***adj.*** تایبەتی بە قوڕگ ئێشەو دەنگ نوسان؛ قوڕگ ئێشاو.

laryngitis (lar′in-jī′tis), ***n.*** قوڕگ ئێشە بە دەنگ نوسانەوە.

laryng-, laryngo- (lə-riŋ′gō, lə-riŋ′gə), پێشگرێکە بەمانای: (١) قوڕگ؛ قوڕقوڕاگە؛ بەربین. (٢) قوڕقوڕاگەیی؛ بەربینی؛ قوڕگی.

laryngology (lar′iŋ-gol′ə-ji), ***n.*** پزیشکەوانی قوڕگ.

laryngotomy (lar′iŋ-got′ə-mi), ***n.*** نەشتەرکاری قوڕگ؛ قوڕگ هەڵدڕین (نەشتەرکاری)

larynx (lar′iŋks), ***n.*** قوڕگ؛ قوڕقوڕاگە؛ بینەقاقا

lasagna (lə-zän′yə), ***n.*** لەزانیا: خواردەمەنی‌یەکی ئیتالی‌یە لە مەعکەرۆنی و گۆشتی کوتراوو دۆشاوی تەماتەو پەنیر دەکرێت لە فرندا.

lascivious (lə-siv′i-əs), ***adj.*** هەوەس هەڵسێنەر؛ بە ئالۆش؛ چاوچڵێس (جووت بوون)؛ چاوباشقاڵ؛ بەرەڵا:
(a ~ look, act, novel, etc.)

-lasciviously ***(adv.)***; **lasciviousness** ***(n.).***

laser (lā'zẽr), *n.* تیشکی "لەیزەر"
lash (lash), *n.* (١) قامچی. قەمچی. (٢) لێدانێك بە قامچی.
(٣) پلار: توانج؛ سەرزەنشتی، ووتەیەکی توندوتیژ
(٤) پیاکێشانێك. (٥) برژانگ، برژانگێك.
v.t. (١) قامچی لێدان، دارکاری کردن؛ فەلاقە کردن.
(٢) راوەشاندن. *(an angry lion ~ing his tail)* .
(٣) پیادان بە قایم؛ پیاکێشان؛ لێدان *(The waves ~ed the cliffs.)*
(٤) هێرش کردنە سەر بە دەم، سەرزەنشتکردن؛ شکاندن
(٥) هێنانە جۆش؛ هاندان.
v.i. (١) راوەشان. (٢) لێدان؛ پیادان؛ پیاکێشان؛ پیامالین.
(He ~ed at everything that came near.)
lash out, (١) بە توند پیامالین؛ پیاکێشان؛ بە قایم لێدان.
(٢) هێرش بردنە سەر بە توندی بە دەم، بە توندی سەرزەنشتکردن؛ شکاندن:
(to lash out at somebody)
lash (lash), *v.t.* بەستنەوە بە پەت، گوریس، یا زنجیر.
lashing (lash'iŋ), *n.* (١) بە قامچی لێدان؛ دارکاری کردن.
(٢) هێرشی بە توندی بە دەم؛ سەرزەنشت: *(He got a tongue ~ .)* .
lashing (lash'iŋ), *n.* (١) بەستنەوە. (٢) پەت؛ گوریس.
lass (las), *n.* (١) کچ. (٢) یار، دلدار
(٣) کارەکەر
lassitude (las'ə-tōōd', las'ə-tūd'), *n.* ماندوویەتی؛ پرووکان؛
بێ هەناوی، بێ تاقەتی؛ بێ هێزی.
lasso (las'ō), *n.* کەمەند؛ پەتێکی قوڵفەدارە ئەسپو رەشەووڵاخی بەرەڵای پێ دەگیرێتەوە
v.t. بە کەمەند گرتنەوە؛ کەمەندکردن؛ کەمەند هاویشتن.
last (last, läst), *adj.* (١) دواهەمین، دواترین، دوا؛ قرە؛ هەرە دوایی؛
دوایەك، دوایین *(the ~ place; the ~ person)* .
(٢) دوا؛ تەنها ئەوەی کە ماوە.
(٣) رابوردوو (مانگ، سال، هەفتە): *(~ month, week, year, etc.)* .
(٤) ئەوەی کە هەر چاوەڕوانی لێ ناکرێ؛ دوایین:
(She was the ~ person that they would have suspected.)
(٥) هەرە، گەورەترین *(of the ~ importance)* .
(٦) بێ نرخ ترین؛ دوا، کەمترین.
(٧) تازەترین، نوێ ترین.
(٨) دوا، تازەترین: *(the ~ word in scientific research)* .
adv. (١) لە دوییدا، هەرە دوایی؛ دوا. (٢) دواجار.
(٣) لە کۆتاییدا، لە ئاکامدا
n. (١) دوا شت: *(This is the ~ of the apples.)* .
(٢) دوا، چەرخ، قۆناغ.
at (long) last, لە ئەنجامدا؛ لە ئاکامدا، لە هەرە دواییدا
breathe one's last, مردن، دوا هەناسە هەڵکێشان
see the last of, دوا چاوپێکەوتن؛ ئیتر نەبینینەوە
(I hope we have seen the last of him.)
to the last, هەتا مردن، هەتا دوا هەناسە.
last (last, läst), *v.i.* (١) بەردەوام بوون، خایاندن:
(The war ~ed four years.)
(٢) بەرگەگرتن، دەربردن؛ هەڵ کردن؛ مانەوە:
(He will not ~ too long in his new job.)
(٣) بەش کردن، مان؛ بەس بوون: *(will our food ~ ?)* .
last (last, läst), *n.* قالبی پێڵاو
v.t. قالب خستنەناو پێڵاوەوە.
last (last, läst), *n.* کێشانەیەکە بریتییە لە چوار هەزار پاوەند.
lasting (las'tiŋ, läs'tiŋ), *adj.* هەمیشە، بەردەوام، بەرگەگر
(a ~ peace)
n. (١) هەمیشەیی، بەردەوامی، بەرگەگرتن. (٢) جۆرە قوماشێکی قایمە.

Last Judgment, ڕۆژی قیامەت.
lastly (last'li, läst'li), *adv.* لە کۆتاییدا؛ لە ئەنجامدا؛ ئیتر:
(I ~ , I must explain that...)
Last Supper, دوا شێوی عیسا پێش لە سێدارەدانی.
(هەروەها پێشی دەووترێت: **Lord's Supper**).
last word, (١) دوا گوفتار؛ دوا ووتە (کە گفتوگۆیەك یا مشتومڕێك دەبڕێنێتەوە). (٢) [Colloq.]، دوا مۆدە.
latch (lach), *n.* ئەڵقەڕێز؛ سوورگی؛ کلۆم.
v.t. & v.i. ئەڵقەڕێزکردن.
latch on to, [Slang], (١) خۆ پێوە هەڵواسین؛ دەست پێوە گرتنو بەرنەدان. (٢) دەسکەوتن؛ پەیداکردن. (٣) تێگەیشتن.
latchet (lach'it), *n.* قەیتانی پێڵاو.
late (lāt), *adj.* (١) درەنگ؛ دواکەوتوو؛ لە دوا.
(٢) (ا) دوا دوا؛ درەنگ؛ نزیکی کۆتایی: *(~ afternoon)* .
(ب) دوا؛ بەشی دوایی: *(the ~ Middle Ages)* .
(٣) خوالێخۆشبوو: *(the ~ president)* .
adv. (١) درەنگ؛ دواکەوتوو. (٢) لە دوا دوای.
(٣) تازە؛ بەم زووانە؛ لەم درەنگانەدا: *(I saw him as ~ as yesterday.)* .
of late, بەم زووانە؛ تازە؛ لەم دواییەدا:
(I have not seen him of late.)
too late, کار لە کار ترازاوە؛ تازە درەنگە.
lately (lāt'li), *adv.* لەم دواییەدا؛ لەم چەندانەدا؛ بەم زووانە:
(I haven't seen him ~ .)
latency (lā't'n-si), *n.* (١) شاراوەیی؛ نادیاری؛ داپۆشراوی.
(٢) ماتی؛ کش‌وماتی (زیندەوەرزانی)؛ کپی؛ کپ بوون.
latent (lā't'nt), *adj.* (١) شاراوە؛ نادیار؛ داپۆشراو:
(~ talent, qualities, etc.)
(٢) مات (زیندەوەرزانی)؛ کش‌ومات؛ خامۆش: *(~ disease germs)*
latent period, ماوەی نێوان تووش بوونی نەخۆشییەكو دەرکەوتنی نیشانەکانی.
later (lāt'ẽr), *adv.* لە دواییدا؛ لە پاشدا؛ دوای ئەوە.
later on, لە دوای ئەوە؛ لە پاشا؛ دوایی.
sooner or later, ئێستا بێ یا کاتێکی تر؛ زوو بێ یا درەنگ:
(We must all die sooner or later.)
lateral (lat'ẽr-əl), *adj.* لابەلایی؛ لەلاوە؛ لا؛ تەنیشت.
(~ movement)
n. شتی لابەلا؛ شتی تەنیشتی.
-laterally *(adv.)*.
latest (lāt'ist), *adj.* تازەترین؛ نوێ ترین؛ دواترین؛ دوا.
at the latest, دوا کات؛ لەوە درەنگتر نا:
(I will be back tomorrow at the latest.)
the latest, تازەترین؛ نوێ ترین؛ دواهەمین.
lath (lath, läth), *n.* (١) تەختەداری باریكو تەنك (کە لە خانووسازیو تەیمانەی پەنجەرەو دەرگادا بەکاردەهێنرێت) (٢) پەڕە کانزای تەنکی کون کون یا تەلی هێلەکی (خانووسازی).
v.t. تەختەداری باریكو تەنك لێدان؛ تەیمانە درووستکردن بە تەختەداری باریكو تەنك.
lathe (lā*th*), *n.* (١) ئامێری دارو کانزا داتاشینو ڕێكوپێك کردن.
(٢) چەرخی گۆزەکەر.
v.t. داتاشینو ڕێكوپێك کردنی تەختەدارو کانزا.
lather (la*th*'ẽr), *n.* (١) کەفە سابوون؛ کەف.
(٢) کەفی لالفاوەو شوێنی تری لەش.
v.t. (١) کەفە سابوون لێدان؛ سابوون لێدان.
(٢) [Colloq.]، دارکاری کردن؛ فەلاقەکردن.
v.i. کەف کردن: *(This soap ~s well.)* .

lathing (lath'iŋ, läth'iŋ), *n.* تەختەداری باریك و تەنك لە دیوارو بنمیچ دان و گەچكاری كردنی.

Latin (lat'n), *adj.* لاتینی (زمان، كلتوور، گەل، ئاینی كاسۆلیكی).
n. (١) لاتینی: هاونیشتمانی‌یەكی رۆمای كۆن.
(٢) لاتینی: زمانی لاتینی.
(٣) كەسێكی ئیتالی، ئیسپانی، یا ئەمەریكای لاتینی (كە زمانەكەیان لە لاتینی‌یەوە وەرگیراوە) (٤) كاسۆلیك؛ كاسۆلیكی پەیرەو.

Latinate (lat'n-āt'), *adj.* لە زمانی لاتینی‌یەوە وەرگیراوە؛ پڕ لە ووشەی لاتینی و لە لاتینی‌یەوە وەرگیراو.

Latinize (lat'n-īz'), *v.t.* (١) وەرگێران بۆ لاتینی؛ كردن بە لاتینی.
(٢) وەك لاتینی لێكردن (٣) بە تیپی لاتینی نووسین.
(٤) پەیرەوی ئاین و دەستووری كاسۆلیكی كردن.
v.i. ووتە و ووشەی لاتینی بەكارهێنان.

latish (lāt'ish), *adj.* نەختێ درەنگ

latitude (lat'ə-tōōd', lat'ə-tūd'), *n.* (١) پانی، فراوانی
(٢) مەودا (٣) سەربەستی كردارو رادەربڕین و هەڵسان و دانیشتن؛ كردنی شت بە دڵی خۆ: *(to allow people great ~ in their jobs.)*
(٤) هێڵی پانی (جوگرافیا).
(٥) (*pl.*) ناوچە *(high ~s; low ~s)*.

-**latitudinal** *(adj.)*.

latitudinarian (lat'ə-tōō'd'n-âr'i-ən, lat'ə-tū'd'n-âr'i-ən), *adj.* مێشك كراوە (بەتایبەتی لە كاروباری ئاینیدا)؛ چاوپۆشیكەر.
n. كەسێكی مێشك كراوە؛ كەسێكی چاوپۆشیكەر (بەتایبەتی لە سەربەستی ئاینیدا).

-**latitudinarianism** *(n.)*.

latrine (lə-trēn'), *n.* ئاودەستخانە (بەتایبەتی هی جەماوەری وەك لە ئۆردوگا و قوتابخانەدا)؛ پێشاو.

-**latry** (lə-tri), پاشگرێكە بەمانای پەرستن: *(idolatry)*.

latten (lat'n), *n.* (١) پەرەی تەنكی مس.
(٢) پەرەی تەنكی كانزا بەتایبەتی تەنەكە.

latter (lat'ēr), *adj.* (١) دواتر، ئەوەی دوایی؛ بەشی دوایی؛ دوایی‌یەكەی:
(the ~ part of the year, the century, the book, etc.)
(٢) دووهەمین شت یا كەسی ناوبراو:
(Of these two men the former is dead and the ~ still alive.)

-**latterly** *(adv.)*.

latter-day (lat'ēr-dā'), *adj.* تازەباو، نوێ باو

lattermost (lat'ēr-mōst'), *adj.* دواترین.

lattice (lat'is), *n.* (١) تەیمانەی پەنجەرەو دەرگا؛ تەلی پەنجەرەو دەرگا.
(٢) چوارچێوەی تەنراو (٣) دەرگاو پەنجەرەی تەیمانەدار.
v.t. (١) تەیمانە دروستكردن؛ وەك تەیمانە لێكردن
(٢) تەیمانە لێدان؛ بە تەیمانە داپۆشین.

lattice work (lat'is-wûrk'), *n.* تەیمانەی دەرگاو پەنجەرە؛ چوارچێوەی تەیمانەیی.

laud (lôd), *n.* (١) ستایش؛ پیاهەڵدان
(٢) سروود یا گۆرانی ستایشی
v.t. ستایش كردن، بە شان و باهودا هاتنە خوارەوە.

laudable (lôd'ə-b'l), *adj.* جێی ستایشە؛ باش.

laudanum (lôd'n-əm, lôd'nəm), *n.* (١) شتێكی گیراوەیە بە تلیاكەوە (٢) گیراوەیەكی تلیاك و خواردنەوەی كحولی‌یە.

laudation (lô-dā'shən), *n.* ستایش كردن، ستایشكاری؛ ستایش.

laudative (lôd'ə-tiv), *adj.* = laudatory.

laudatory (lôd'ə-tôr'i, lôd'ə-tō'ri), *adj.* ستایشكار؛ ستایشكەر.

laugh (laf, läf), *v.i.* پێكەنین
v.t. (١) بە پێكەنین دەربڕین (٢) بە پێكەنین وەدیهێنان یا والێكردن.
n. (١) پێكەنین (٢) شتێك كە مایەی پێكەنین بێت

have the last laugh, لە ئەنجامدا بردنەوە یا سەركەوتن پاش ژێركەوتنێكی سەرەدەمی

laugh at, پێ پێكەنین؛ گاڵتەپێكردن

laugh away, خۆ دەربازكردن یا پەراندنەوە لە شتێكی ناخۆش بە پێكەنین؛ بە پێكەنین بردنە سەر:
(to laugh away a person's fears or doubts)

laugh in one's sleeve, بە دزی‌یەوە پێكەنین؛ لە ناوەوە پێكەنین.

laugh off, خۆ پەراندنەوە لە بارێكی ناخۆش بە پێكەنین، لاقرتێ، یا بێباكی نواندن *(to laugh off an embarrassing situation)*.

laugh out of (or on) the other (or wrong) side of the-mouth, هەست بە ناخۆشی كردن پاش خۆشی.

no laughing matter, (شتێكی) گاڵتە ئێیە؛ شتێكی گرنگە و نابێ بە سووكی بگیرێ؛ گاڵتەی پێ ناكرێ.

laughable (laf'əb'l, läf'ə-b'l), *adj.* سەیر؛ شایانی گاڵتە یا پێكەنینە؛ بۆ پێكەنین یا گاڵتەپێكردن باشە.

-**laughableness** *(n.)*; **laughably** *(adv.)*.

laughing gas, گازی پێكەنین.

laughing jackass, = kookaburra.

laughingly (laf'iŋ-li, läf'iŋ-li), *adv.* بە پێكەنینەوە؛ بە گاڵتەوە.

laughing-stock (laf'iŋ-stok', läf'iŋ-stok'), *n.* قەشمەری؛ كەسێك یا شتێك كە گاڵتەچی هەمووكەس بێت.

laughter (laf'tēr, läf'tēr), *n.* پێكەنین.

launch (lônch, länch), *v.t.* (١) تەقاندن؛ هەڵدان؛ فڕێدان؛ ناردن (بۆ ئاسمان وەك مووشەك یا كەشتی ئاسمانی):
(to ~ a missile, rocket, etc.)
(٢) بۆ یەكەم جار خستنەناو ئاوەوەو خستنەگەڕ (كەشتی و بەلەمی تازە)
(٣) هێرش بردنە سەر؛ دەست بە هێرش كردن: *(to ~ an attack)*.
(٤) دامەزراندن (لەسەر كار یا پیشەیەك)؛ دەستپێكردن.
(to ~ a new career; to ~ a young man into business)
v.i. (١) ناردنە ناو دەریاوە؛ دەستپێكردن.
(٢) (~ into) خۆ تێ فڕێدان؛ بە جۆشەوە دەستپێكردن:
(She ~ed into a tirade.)
n. (١) نزم كردنەوەی كەشتی یا بەلەمێكی تازە بۆ ناو دەریا.
(٢) حەوزی كەشتی دروستكردن (كە كەشتی تازەی لێوە دەنێررێتە ناو دەریا).
(٣) كاتی دەستپێكردن (كار، هێرش، مووشەك تەقاندن).

launch (lônch, länch), *n.* (١) گەورەترین بەلەمی سەر كەشتی‌یەكی جەنگی. (٢) بەلەمی مەكینە.

launching pad, launch pad (or platform), بنكەی مووشەك تەقاندن؛ بنكەی هاویشتن یا تەقاندنی مووشەك و كەشتی ئاسمانی

launder (lôn'dēr, län'dēr), *n.* تەشتی پاككردنەوە كانزای خاو.
v.t. جل شتن؛ جل شۆردن: *(to ~ clothes)*.
v.i. (١) بەرگەی شتن گرتن: *(This fabric ~s well.)*.
(٢) جل شتن؛ جل شۆردن

laundress (lôn'dris, län'dris), *n.* جل شۆر (ئافرەت)

laundromat (lôn'drə-mat', län'drə-mat'), *n.* جل شۆرك؛ جل شۆرخانە.

laundry (lôn'dri, län'dri), *n.* (١) جل شتن؛ جل شۆردن.
(٢) جل شۆرك؛ جل شۆرخانە
(٣) (ا) جلی پیس (كە دەبێت بشۆرێ یا ئامادەیە بۆ شتن):
(I have to do my ~ today.)
(ب) جلی تازە شۆراو

laundryman (lôn'dri-mən, län'dri-mən), *n.* كرێكار یا سەرپەرشتیكەری جل شۆرخانەو ئوتوخانە.

laundrywoman (lôn′dri-woom′ən, län′dri-woom′ən), *n.* = laundress.
laureate (lô′ri-it), *adj.* (١) بە چڵ و گوڵ و گەڵای " دەفنە " چنراو
(٢) گوڵبەندی "دەفنە" پێ بەخشراو.
(٣) هەڵکەوتوو (بەتایبەتی هونەر)؛ شاعیری بلیمەت.
(٤) خەڵات کراو (*Nobel ~*)
n. (١) کەسێکی گوڵبەندی " دەفنە " پێ بەخشراو؛ کەسێکی خەڵات کراو.
(٢) هونەری هەڵکەوتوو؛ شاعیری کۆشکی پادشا
v.t. (١) ڕێزلێنان بە گوڵبەندی " دەفنە " پێ بەخشین.
(٢) کردن بە هونەری کۆشکی پادشا.
-laureateship *(n.)*.
laurel (lô′rəl, lär′əl), *n.* (١) دەفنە. درەختێکی هەمیشە سەوزە
(٢) گوڵبەندی ئەم درەختە کە بە کەسێک دەبەخشرێت لە سەرکەوتنیدا؛
گوڵبەندی سەرکەوتن. (٣) *(pl.)* (ا) پلەوپایە بەرزی؛ ناوداری؛ ناوبانگ.
(ب) سەرکەوتن.
v.t. (١) گوڵبەندی سەرکەوتن پێ بەخشین (٢) ڕێزلێنان
look to one's laurels, پاراستنی دەسکەوت و پلەوپایەی خۆ لە هاوچاوان
reap (or win) one's laurels, ڕێز لێ نران؛ گوڵبەندی سەرکەوتن پێ بەخشران؛ بەرووبوومی سەرکەوتن خواردن.
rest on one's laurels, شانازی کردن بە سەرکەوتنی ڕابوردووەوەو پاڵ لێدانەوە؛ ڕازی بوون بە دەسکەوت و سەرکەوتنی ڕابوردوو قاچ لێ ڕاکێشان.
lava (lä′və, lav′ə), *n.* (١) ئاگراو؛ شلەی ئاگرینی ئاگرپژێن (کە بریتییە لە کانزاو بەردی تواوە). (٢) ئەم ئاگراوە پاش ساردبوونەوەی و وەك بەردلێهاتنی
lavatory (lav′ə-tôr′i, lav′ə-tō′ri), *n.* (١) جۆرنە؛ دەستشۆر.
(٢) ئاودەستخانە؛ ئاودەست؛ پێشاو؛ ژووری دەست شتن.
lave (lāv), *v.t. & v.i.* شتن؛ شۆردن
lave (lāv), *v.t.* بە چەمچە تێکردن یا هەڵهێنجان.
lavender (lav′ən-dėr), *n.* (١) گوڵە خەرێم؛ چاران چەقیلە؛ ڕووەکێکی بۆن خۆشە. (٢) بۆن و گوڵاوی ئەم گوڵە. (٣) ئەرخەوانی
adj. ئەرخەوانی
v.t. بۆن خۆش کردن بەم گوڵە.
laver (lā′vėr), *n.* (١) جۆرنە (بەتایبەتی هی مس کە لە کەنیشتەدا دەست و قاچی تێدا دەشۆرا). (٢) پاکژکەرەوە؛ شتی پاککەرەوەی گیانی.
laver (lā′vėr), *n.* جۆرە گیایەکی دەریاییە دەخورێت.
lavish (lav′ish), *adj.* (١) دەستبڵاو؛ بدە؛ دەست و دڵ تێر:
(to be ~ in giving one's money)
(٢) زیاد لە پێویست؛ زۆر؛ فەنتازی؛ فرە؛ بەرچاوتێر:
(~ praise; ~ expenditure; a ~ party, life-style, etc.)
v.t. بە دەست و دڵ تێرانە پێدان یا خەرج کردن
(He ~ed his love on his children.)
-lavishly *(adv.)*; lavishness *(n.)*.
law (lô), *n.* (١) قانون؛ یاسا؛ دەستوور. (٢) قانونێك؛ یاسایەك
(٣) ئاسایش؛ ئاسوودەیی: *(They have established ~ and order.)*.
(٤) زانستی یاسا؛ یاساگەری.
(٥) دادگا: *(They had to resort to ~ to settle the matter.)*.
(٦) یاسای تایبەتی بە بەشێکی تایبەتی ژیان: *(business ~)*
(٧) دادگەری؛ دادپرسی؛ پارێزەری؛ پیشەی دادپرس و پارێزەر.
(٨) یاسا زانین. (٩) پەیرەو؛ یاسا.
(١٠) هەست و هۆشی زگماکی: *(the ~ of self-preservation)*.
(١١) فەرمانی خودایی.
go to law, چوونە دادگا بۆ دادپرسی؛ شکات کردن
lay down the law, زەبروزەنگ نواندن؛ سنوور بۆ دانان؛ بەر بۆ بەرەڵا نەکردن
take the law into one's own hands, مافی خۆ سەندن بە دەستی خۆو بەزۆر (لەباتی چوونە دادگا).
law-abiding (lô′ə-bīd′iŋ), *adj.* یاساپەرست؛ یاساپەروەر؛ ملکەچ.
law-breaker (lô′brāk′ėr), *n.* یاساشکێن.
law-breaking (lô′brāk′iŋ), *n.* یاسا شکاندن.
adj. یاساشکێن
law court, دادگا.
lawful (lô′f'l), *adj.* (١) یاسایی؛ بەپێی یاسایە؛ ناقەدەغە:
(a ~ act; ~ methods)
(٢) دان پێدانراو؛ دەستووری: *(the ~ heir)*.
(٣) درووست؛ حەڵاڵ: *(a ~ marriage)*.
-lawfully *(adv.)*; lawfulness *(n.)*.
lawgiver (lô′giv′ėr), *n.* (١) یاسای گەل بدەر؛ پێشەوایەکە کە دەستووری ژیان دادەنێت بۆ گەلەکەی. (٢) **lawmaker**.
lawless (lô′lis), *adj.* (١) بێ یاسا؛ بەرەڵا: *(a ~ city)*.
(٢) قەدەغە؛ دژ بە یاسا: *(a ~ act)*.
(٣) لاسار؛ یاخی؛ سەرکێش: *(a ~ person)*.
-lawlessly *(adv.)*; lawlessness *(n.)*.
lawmaker (lô′māk′ėr), *n.* یاسادانەر
lawn (lôn), *n.* چیمەن.
lawn (lôn), *n.* مەلمەل؛ کرێشە.
lawn mower, چیمەنبڕ؛ مەکینەی چیمەن بڕین.
Law of Moses, یاسای موسا؛ تەورات.
law of nations, یاسای نێو وڵاتان.
lawsuit (lô′sōōt′, lô′sūt′), *n.* دادخوازی؛ داواکاری (دادگا).
lawyer (lô′yėr), *n.* پارێزەر (دادگا).
lax (laks), *adj.* (١) ڕەوان؛ سکچوو
(٢) شل؛ شل‌وشێواو؛ خاو.
(٣) (ا) کەمتەرخەم؛ بێباك: *(to be ~ about paying one's bills)*.
(ب) بەرەڵا (ڕەووشت)؛ شل (مەجان)؛ سووك (مەجان): *(~ morals)*.
(٤) خاو یا کشاو (زمان و کازێر لەکاتی بێژانی هەندێ لە دەنگە بزوێنەکاندا وەك: " e " لە let وە " i " لە hide دا).
-laxity *(n.)*; laxness *(n.)*.
laxative (lak′sə-tiv), *adj.* سك ڕەوێن.
n. دەرمانی ڕەوانی؛ ڕەوانکەرە.
lay (lā), *v.t.* (١) بە زەویدا دان؛ خستنە خوارەوە:
(He laid his opponent low with one punch.)
(٢) (~ in; ~ on)، دانان؛ دانان لەسەر، لەژێر، یا لەناو؛ خستنەسەر؛ پاڵخستن: *(L~ the pencil on the table.)*
(٣) دانان لە شوێنێکی تایبەتیدا؛ خستنە شوێنێکی تایبەتی؛ خشتکاری کردن: *(to ~ bricks, a carpet, etc.)*.
(٤) خستنەسەر؛ پێدان: *(He ~s great emphasis on occuracy.)*
(٥) هێلکەکردن: *(Chickens ~ eggs.)*.
(٦) هێمن کردنەوە؛ دامرکاندنەوە: *(His doubts were laid.)*
(٧) پارەدانان بۆ گرەو.
(٨) لەسەر دانان (باج، سزا)؛ بۆ بڕینەوە.
(٩) دانان (نەخشە، پیلان)؛ کردن: *(L~ your plans carefully.)*
(١٠) ئامادەکردن (مێزی نان خواردن).
(١١) بە هی خۆ دانان؛ دەست بەسەردا گرتن:
(He laid claim to the property.)
(١٢) خستنەپاڵ؛ دانەپاڵ: *(The murder was laid to Jones.)*
(١٣) [Slang]، گاین؛ جووت بوون لەگەڵ.
v.i. (١) هێلکەکردن. (٢) گرەوکردن.
(٣) پاکشان؛ پاڵکەوتن. (٤) بە چالاکی کارکردن.

n. (۱) بار؛ جۆنێتی هاتنه بەرچاوی شوێنێك؛ چۆنێتی ڕێكخرانی زەوی‌وزار:
(the ~ of the land)
(۲) بەش (لە قازانجێك).
(۳) پلەی لوول خواردنی تاڵی گوریس یا پەت
(٤) [Slang]، (ا) هاوسەر: ئافرەتێك (كە لەگەڵی جووت دەبیت):
(a good ~)
(ب) گان

lay about (one), (۱) ئازایانە جەنگان؛ بە هەموو لایەكدا لێدان؛ مستەكۆڵە كێشان بە هەموو لایەكدا.
(۲) چالاكی نواندن.

lay a course, (۱) بە لایەكی تایبەتیدا ڕۆیشتن (كەشتی).
(۲) نەخشەدانان؛ ڕێ دانان بۆ كارێك.

lay aside, (۱) خستنەلاوە؛ لابردن؛ لادان:
(He laid his book aside to listen.)
(۲) هەڵگرتن؛ پاشەكەوت كردن؛ خستنەلاوە:
(to lay aside money for one's old age)
(۳) وازهێنان (خوو)؛ دەست لێ هەڵگرتن؛ تەرك كردن.

lay away, (۱) پاشەكەوت كردن؛ هەڵگرتن؛ خستنەلاوە.
(۲) خستنە لاوە (فرۆتەنی لە فرۆشگایەكدا پاش ئەوەی كڕیارەكە پێشەكی هەندێ لە نرخەكەی دەدات)؛ بۆ دانان (فرۆتەنی):
(I asked the store manager to lay away a suitcase for me.; Some stores lay away merchandise for their clients after they pay a percentage of the price.)
(۳) ناشتن

lay bare, ڕووتكردن؛ ڕووتكردنەوە؛ خستنەڕوو

lay before, خستنە بەرچاو؛ خستنە بەردەم؛ خستنە پێش؛ پێشكەش كردن: ***(to lay the facts before them)*** .

lay by, هەڵگرتن؛ پاشەكەوت كردن.

lay down, (۱) خۆبەختكردن؛ ژیانی خۆ بەختكردن:
(to lay down one's life for a cause or a person)
(۲) پێ دان بە زەویدا؛ لەسەر سووربوون؛ زەبر نواندن؛ ووتن بە توندی:
(to lay down the law)
(۳) چەك فڕێدان؛ خۆ دان بە دەستەوە: ***(to lay down one's arms)*** .
(٤) گرەوكردن. (٥) عەماركردن؛ هەڵگرتن.

lay (fast) by the heels, بەندكردن؛ گرتن؛ پێوەندكردن؛ ڕێی دەرباربوون لێ گرتن.

lay for, [Colloq.], خۆ بۆ مات دان (بۆ پەلاماردان)

lay hands on, (۱) لێدان (زللە، مستەكۆڵە):
(Don't lay hands on the child.)
(۲) دۆزینەوە.

lay into, [Slang], (۱) لێدان یا پیاماڵین پەیتا پەیتا.
(۲) سەرزەنشتكردن؛ هێرش بردنە سەر بە دەم.

lay it on, [Colloq.], (۱) فشەكردن. (۲) بە شان و باڵدا هاتنە خوارەوە.

lay low, (۱) بە لەیەوە كەوتن.
(۲) [Slang]، سەری خۆ كزكردن؛ خۆشاردنەوە.

lay off, (۱) خستنەلاوە (مشت‌ومڕ).
(۲) لە كار دەركردن (بەتایبەتی بۆ ماوەیەكی كورت)؛ لێ خستن:
(He was laid off yesterday.)
(۳) سنوور بۆ دانان؛ سنوور جیاكردنەوە.
(٤) [Slang]، (ا) وەستان؛ وازهێنان
(ب) لە گاڵتەپێكردن یا سەر خستنەسەر وەستان؛ بڕینەوە (قسەی ناشرین، سەر خستنەسەر، ڕەخنە... هتد).

lay on, (۱) لێ هەڵسوون؛ لێدان (مەڵحەم، ڕۆن... هتد).
(۲) هێرش بردنە سەر؛ لێدان بە توند.

lay oneself open, خۆ خستنە بەر یا ڕێ دان بە (هێرش، لۆمە، ڕەخنە):
(to lay oneself open to criticism by one's actions)

lay open, (۱) هەڵدڕین؛ كردنەوە. (۲) خستنەڕوو؛ هەڵماڵین.

lay out, (۱) خەرج كردن. (۲) ڕێك‌وپێك كردن؛ ڕیزكردن.
(۳) ڕاخستن؛ داخستن؛ هێنانەڕوو.
(٤) شۆردن‌و كفن كردن؛ ئامادەكردن بۆ ناشتن.
(٥) [Slang]، بە زەویدا دان‌و لە هۆش خۆ خستن؛ كوشتن.

lay over, لادان (ڕێبوار)؛ مانەوە یا پشوودانی ڕێبوار لەنێوان دوو قۆناغدا

lay to rest, ناشتن؛ بە خاك سپاردن.

lay up, (۱) هەڵگرتن؛ پاشەكەوت كردن؛ خستنەلاوە.
(۲) پەككەوتن (نەخۆش). (۳) لە كار كێشانەوە بۆ چاك كردن (كەشتی)

lay waste, وێران كردن.

lay (lā), *past tense of* **lie,** ڕاكشان.

lay (lā), ***adj.*** (۱) تایبەتی بەوانەی كە قەشە نین.
(۲) تایبەتی بە بۆرەپیاو یا بۆرەپیاوان؛ تایبەتی بە كەسێك كە ئەوە پیشەی نەبێت كە باسی دەكرێت:
(No ~ reader will understand this medical text.)

lay (la), ***n.*** (۱) هەڵبەستێكی كورت (بەتایبەتی كە بكرێت بە گۆرانی).
(۲) [Archaic]، گۆرانی؛ ئاواز.

layer (lā'ĕr), ***n.*** (۱) چین؛ توێخ؛ توێك؛ لۆ؛ توێ؛ تیرە؛ توێژ:
(a ~ of meat, clay, etc.)
(۲) (ا) وەستا (خشتكاری)؛ خشتكاریكەر: ***(a brick- ~)*** .
(ب) هێلكەكەر: ***(good ~s; bad ~s)*** .
(۳) چڵێكە دەكرێت بەژێر خاكەوەو ڕەگ دادەكوتێ بەبێ ئەوەی لە ڕووەكەكە بكرێتەوە.

v.t. & v.i. ڕواندنی ڕووەك بە كردنی چڵەكانی بەژێر خاكەوە بۆ ڕەگ داكوتان بەبێ لێكردنەوەیان لە ڕووەكەكە.

layer cake, كێكی چین چین.

layman (lā'mən), ***n.*** (۱) كەسێك كە قەشە نەبێت.
(۲) مرۆڤی ڕەمەكی؛ بۆرەپیاو؛ كەسێك كە ئەوە پیشەی نەبێت كە باسی دەكرێت: ***(This medical textbook is not for the ~ .)*** .

layoff (lā'ôf'), ***n.*** (۱) لە كار دەركردن بۆ ماوەیەك؛ لێ خستنی سەردەمی:
(There were many ~s in the oil industry last year.)
(۲) ماوەی ئەم لێ خستنە.

lay-out (lā'out'), ***n.*** (۱) ڕاخستن؛ بڵاوكردنەوە؛ خستنە بەرچاو
(۲) نەخشە: ***(the ~ of a factory)*** .
(۳) شێوەی ڕێكخستن: ***(The newspaper ~ is his responsibility.)***
(٤) [Colloq.]، بارەگا؛ فەرمانگە؛ جێی كاری كەشخە.
(٥) كۆمەڵە ئامێر.

lay-over (lā'ō'vĕr), ***n.*** لادان (ڕێبوار)؛ پشوودان یا مانەوەی ڕێبوار لەنێوان دوو قۆناغدا.

lazar (lā'zĕr, laz'ĕr), ***n.*** سواڵكەرێكی گەر.

lazaretto (laz'ə-ret'ō), ***n. Also*** **lazaret, lazarette,** (۱)- خەستەخانەی گەران؛ خەستەخانەی نەخۆشییە درمەكان.
(۲) كەرەنتینەخانە. (۳) گەنجینەی كەشتی.

laze (lāz), ***v.i.*** تەمەڵی كردن؛ سووڕانەوە

v.t. (~ away), كات كوشتن؛ تەمەڵی كردن؛ سووڕانەوە.

laziness (lā'zi-nis), ***n.*** تەمەڵی؛ تەمەڵێتی.

lazuli = **lapis lazuli.**

lazy (lā'zi), ***adj.*** (۱) تەمەڵ؛ لەش گران
(۲) سست‌و قورس؛ خاو؛ خاوخلیچك: ***(a ~ motion)*** .
(۳) كاتی پشت لێكردنەوە یا پشوودان: ***(a ~ day)***
-lazily *(adv.)*.

lazy-bones (lā'zi-bōnz'), ***n.*** [Colloq.], كەسێكی تەمەڵ

lazy tongs, مقاشی تەمەڵگەل: مقاشێكە شتوومەكی پێ هەڵدەگیرێ‌و دەهێنرێ.

lazzarone (laz´ə-rō′nā), *n.* سوالکەری بێ لانە.

lb., [L.], libra = pound.

lea (lē), *n.* [Poetic], مێرگ؛ لەوەڕگا

leach (lēch), *v.t.* (١) پالاوتن؛ پاککردنەوە.
(٢) لێ دەرهێنان (بە پالاوتن).
v.i. (١) لێ دەرهێنران (بە پالاوتن یا شۆردنەوە). (٢) توانەوەو ناوبردن.
n. (١) پالاوتن (٢) ئامێرێکی وەك بێژنگە.
(٣) ماددەیەکە کە شلەیەکی پێ دەپاڵێورێ

lead (lēd), *v.t.* (١) پێشڕەوی کردن؛ سەرکردەیی کردن: *(to ~ a people)*
(٢) ڕاکێشان (جڵەو): *(He led the horse by the bridle.)* .
(٣) پێشکەوتن؛ ڕێ پیشاندان: *(L~ the way!)* .
(٤) والێکردن؛ بوون بە هۆ: *(His troubles led him to drink.)* .
(٥) چوون بۆ: *(This room ~s to another one.)* .
(٦) پێ کردن *(A teacher ~s his pupils to think clearly.)* .
(٧) سەرکردەیی یا سەرتیپی کردن (لقە لەشکر، هێرش، ئۆرکیسترا، باڵێ).
(٨) بردنەسەر (ژیان)؛ ژین: *(He ~s a busy life.)* .
(٩) پێ بردنە سەر (ژیان): *(She ~s him a dog's life.)* .
(١٠) دەستپێکردن؛ کردنەوە
v.i. (١) پێشڕەوی کردن؛ سەرکردەیی کردن؛ ڕێنومایی کردن.
(٢) وەها بوون، وەها ڕۆیشتن.
(٣) بوون بە هۆ *(One thing led to another.)* .
(٤) دەستپێکردن (٥) یەکەم مستەکۆڵە هاویشتن (بۆکسبازی).
(٦) یەکەم دەست یاری کردن (یاری کاغەز).
n. (١) سەرکردەیی؛ پێشڕەوی: *(In community projects he always took the ~ .)*
(٢) وێنە؛ نموونە *(We will follow your ~ .)* .
(٣) پێشکەوتن (پێشبڕکێ).
(٤) مەودای پێشکەوتن (پێشبڕکێ): *(We hold a safe ~ .)* .
(٥) نیشانە؛ کلیلی مەتەڵ هەڵهێنان.
(٦) یەکەم مستەکۆڵە (بۆکسبازی).
(٧) یەکەم دەست یا مافی یەکەم دەست یاری کردن (یاری کاغەز).
(٨) تەلی ئەلەکتریك گەیێن.
(٩) (ا) دەوری سەرەکی (فیلم، شانۆنامە): *(Who plays the ~ ?)* .
(ب) نوواندەری سەرەکی کە ئەم دەورە دەبینێ.
(١٠) (ا) سەردێڕ یا یەکەم بەندی دەنگوباسێك (ڕۆژنامەگەری).
(ب) دەنگوباسی سەرەکی (ڕۆژنامەگەری، تەلەفزیۆن، ڕادیۆ): *(the ~ story in today's papers)*
(١١) چینە کانزای خاوی زێڕاوی لە بنی ووشکە ڕوباردا.
adj. پێشەوە، هی پێشەوە؛ یەکەم: *(the ~ horse)* .

lead astray, بەهەڵەدابردن، خستنەسەر ڕێی چەوت *(He was led astray by evil companions.)*

lead (a person) by the nose, جڵەوی کەسێك بە دەست بوون: *(She leads him by the nose.)*

lead off, دەستپێکردن؛ کردنەوە (ئاهەنگ، کۆڕ، ووتار... هتد): *(Who is going to lead off the discussion?)*

lead on, (١) فریودان؛ هاندان؛ دان بۆ ڕۆکردن؛ تەفرەدان: *(She led him on.; Don't lead people on.)*
(٢) بەرەو پێشەوە بردن؛ پاڵ پێوەنان بۆ پێشەوە.

lead the way, پێشکەوتن؛ ڕێ پیشاندان؛ ڕێنومایی کردن؛ بوون بە نموونە بۆ خەڵك.

lead up to, (١) ڕێ بۆ تەختکردن؛ بەرە بەرە بۆ ئامادەکردن؛ بەرەو مەبەست بردن (گفتوگۆ) *(I don't know what you're leading up to.)*
(٢) بوون بە ئەنجام؛ بەرەو ئەوە ڕۆیشتن.

lead (led), *n.* (١) قوڕقوشم.
(٢) شتێکی قوڕقوشمی: (ا) سەنگێکە بۆ پێوانی قووڵایی دەریا.
(ب) (*pl.*)، [British]، پەڕەی قوڕقوشمی‌یە بۆ سەربان داپۆشین.
(ج) چوارچێوەی شووشەی پەنجەرە.
(د) تیلماسکێکە بۆ جیاکردنەوەی دێڕی چاپەمەنی.
(٣) فیشەك؛ گوللە.
(٤) گرافیت: جۆرە کاربۆن (خەڵوون)ێکە قەڵەمی ڕەشی لێ درووستدەکرێت.
adj. قوڕقوشمی.
v.t. (١) قوڕقوشم لێدان. (٢) سوورکردنەوە بە قوڕقوشم (گلێنەکاری).
(٣) پان کردنی نێوان دێڕەکانی چاپەمەنی بە تیلماسکی قوڕقوشمی.
v.i. قوڕقوشماوی بوون؛ قوڕقوشم لێدران.

leaden (led′'n), *adj.* (١) قوڕقوشمی. (٢) قورس؛ گران (سەنگ).
(٣) سست؛ خاو؛ قنگ گران. (٤) خەمبار؛ مات؛ دڵتەنگ.
(٥) خۆڵەمێشی؛ قوڕقوشمی (ڕەنگ).

leader (lēd′ēr), *n.* (١) سەرۆك؛ سەرکردە؛ ڕابەر؛ فەرماندەر؛ پێشڕەو؛ پێشەوا؛ سەرگەورە. (٢) بەڕێوەبەر.
(٣) (ا) سەرۆکی حیزب یا ڕێکخراوێك.
(ب) کەسێکی بەدەسەڵات لە کۆمەڵەیەکی ڕامیاریدا؛ سەرکردە.
(٤) (ا) سەردەستە (تیپی مۆسیقا).
(ب) مۆسیقاژەنی سەرەکی (تیپی مۆسیقا).
(٥) ئەسپی پێشەنگ (گالیسکەی چەند ئەسپی).
(٦) سەرووتار (ڕۆژنامەگەری).
(٧) (*pl.*) ڕیزە خاڵی چاو ئاراستەکەر بۆ ئەوپەڕی لاپەڕە (وەك لە پێرستدا).
(٨) بۆری (بۆ ئاوەڕۆی سەربان).
(٩) ژێ (تونکاری)؛ ماسولکەژێ.
(١٠) ژێیەکی کورتە قولاپ یا دانی پێوە دەبەسترێت بە ژێ سەرەکی‌یەکەوە (ڕاوەماسی).
(١١) تەوقەسەری چڵە دار یا دەوەن؛ چڵ یا لقی سەرەکی ڕووەك.

leadership (lēd′ēr-ship´), *n.* (١) سەرکردایەتی؛ سەرۆکایەتی؛ ڕابەرایەتی؛ پێشڕەوی؛ پلەوپایەی سەرکردە.
(٢) توانای سەرکردایەتی یا سەرۆکی.
(٣) کۆمەڵە سەرکردە؛ دەستەیەك سەرۆك.

lead-in (lēd′in´), *n.* (١) پێشەکی؛ سەرەتا.
(٢) بەرنامەی پێشەنگ (تەلەفزیۆن، ڕادیۆ).
(٣) تەلی پێ گەیێن: ئەو بەشەیە لە تەلی ئێریەلێك کە دەبەسترێت بە ئامێرە ئەلەکترۆنی‌یەکەوە وەك تەلەفزیۆن و ڕادیۆ.

leading (lēd′iŋ), *n.* سەرۆکایەتی کردن؛ سەرکردایەتی کردن؛ پێشڕەوێتی؛ ڕابەرێتی.
adj. (١) سەرەکی؛ گرنگ؛ بنچینەیی: *(a ~ writer, factor, role)* .
(٢) لەپێش هەموانەوە؛ یەکەم؛ پێشەنگ: *(the ~ candidate)* .
(٣) نوواندەری سەرەکی؛ دەوری سەرەکی بینین (فیلم، شانۆنامە): *(a ~ lady, man)*

leading article, سەرووتار (ڕۆژنامەگەری).

leading lady, نوواندەری سەرەکی (فیلم، شانۆنامە).

leading man, نوواندەری سەرەکی (فیلم، شانۆنامە).

leading question, پرسیارێکە وەها دەکرێت کە ئەو وەڵامەی پرسیارکەرەکە دەیەوێت بیدرێتەوە.

lead line, = sounding line.

lead-off (lēd′ôf´), *n.* (١) سەرەتا (وەرزش)؛ یەکەم لێدان (یاری).
(٢) سەرەتا.
adj. دەستپێکەر؛ تایبەتی بە دەستپێکردن.

lead pencil, قەڵەمی ڕەش؛ قەڵەم

lead poisoning, ژەهری قوڕقوشم لێدران (کە دەبێتە هۆی خوێن کەمی و قەبزی و سك ئێشە و ماسولکە ئێشە و گۆجی).

leadsman (ledz′mən), *n.* قووڵایی دەریا پێو.

leady (led′i), *adj.* (١) قورقوشمی: لە قورقوشم دەچێت. (٢) قورس

leaf (lēf), *n.* (١) گەڵا (٢) (أ) پەڕەی گوڵ. (ب) پەڕە گەڵا.
(٣) پەڕە: پەڕە کاغەز.
(٤) (أ) پەڕەی خوان (کە دەتوانرێ لە مێزەکە بکرێتەوە یا بخرێتەوە سەری بەپێی کەم و زۆری میوان). (ب) پەڕەی چەسپیوی خوان.
(٥) پەڕەی دەرگا و پەنجەرەی نوشتاوە.
(٦) پەڕەی کانزایی.
v.i. (١) گەڵاکردن: گەڵاگرتن: *(Trees ~ in the spring.)*.
(٢) (**~ through**)، پەڕە هەڵدانەوە؛ پەڕەپەڕەکردن:
(to ~ through a book)
v.t. پەڕەپەڕەکردن: پەڕە هەڵدانەوە.
in leaf, گەڵاگرتوو؛ سەوز: گەڵای پێوەیە:
(The fig tree is in leaf.)
take a leaf out of a person's book, لەسەر ڕێ و شوێنی کەسێك ڕۆیشتن: کردنی کەسێك بە نموونەی خۆ.
turn over a new leaf, پەڕەیەکی تازە هەڵدانەوە لە ژیاندا (بەتایبەتی بەمانای تەرك کردنی خووی خراپ)؛ سەرلەنوێ دەستپێکردن و بیرچوونەوەی ڕابوردوو

leafage (lēf′ij), *n.* گەڵا: سەرجەمی گەڵاکانی ڕووەکێك یا درەختێك

leaf hopper, مێرووی بازدەر (شیلەو تەڕایی گەڵا دەخوات).

leafless (lēf′lis), *n.* بێ گەڵا: ڕووت

leaflet (lēf′lit), *n.* (١) گەڵاچکۆلە: گەڵای تازە.
(٢) بەشێکی گەڵایەکی خانە خانەدار. (٣) بڵاونامە (بەتایبەتی هی کورت و پروپاگەندە): نامیلکە *(propaganda ~s)*

leaf-stalk (lēf′stôk′), *n.* لاسکە گەڵا.

leafy (lēf′i), *adj.* (١) گەڵادار؛ لە گەڵا پێکهاتوو: گەڵایی.
(٢) گەڵای زۆرە: پڕ گەڵا
(٣) گەڵا یان وەك (کاهوو، سپێناغ):
(Lettuce and spinach are ~ vegetables.)

league (lēg), *n.* (١) پەیمان (لە نێو وڵاتان، یانە، کۆمەڵە، یا تیپدا).
(٢) (أ) یەکێتی (نێوان وڵاتان).
(ب) یەکێتی (نێوان تیپی وەرزش، یانە، ڕێکخراو، یا مرۆڤدا).
v.t. & v.i. یەککرتن: بوون بە یەك
in league, هاوپەیمان: *(He is in league with the enemy.)*.

league (lēg), *n.* (١) پێوانەیەکی دوورییە بریتییە لە سێ میل (لە هەندێ وڵاتیشدا چوار): فرسەخ. (٢) دووجای ئەم پێوانەیە.

leaguer (lē′gēr), *n.* (١) گەمارۆ؛ گەمارۆدان. (٢) لەشکری گەمارۆدەر.
(٣) ئۆردوگای ئەم جۆرە لەشکرە.

leaguer (lē′gēr), *n.* ئەندامی یەکێتییەك (هی نێو وڵاتان، یانە، ڕێکخراو، تیپی وەرزش... هتد)؛ هاوپەیمان.

leak (lēk), *v.i.* (١) تکەکردن: دڵۆپەکردن؛ دەڵاندن
(٢) (**~ in; ~ out**)، لێ چوون (ئاو، هەوا)؛ دادان؛ دەربازبوون؛ تێ چوون.
(٣) ئاشکرابوون: دەرکەوتن: درکان. *(The truth ~ed out.)*.
v.t. (١) ڕێ دان بە لێ چوون یا تێ چوونی ئاووهەوا؛ فشکردنەوە.
(٢) درکاندن؛ ئاشکراکردن؛ دەرخستن: *(to ~ secrets or information)*.
n. (١) درز: کون: کەلەبەر
(٢) تکە: دڵۆپە: دەڵان *(a ~ in the roof)*
(٣) (أ) دەربازبوون و لەکیس چوونی وزەی ئەلەکتریکی.
(ب) جێی ئەم دەربازبوونە. (٤) (أ) درکانی دەنگوباسی نهێنی (بە دەستەنقەست یا بەبێ دەستەنقەست). (ب) دەنگوباسی درکێنراو.
(ج) درکێنەری ئەم دەنگوباسە؛ سەرچاوەی ئەم درکاندنە

leakage (lēk′ij), *n.* (١) دڵۆپە: دڵۆپەکردن؛ تکە
(٢) شتی لێ چوو یا تێ چوو (شلە، هەوا)
(٣) ئەو بڕەی لە دەفرێك دەچێت یا تێ ی دەچێت.
(٤) ئەو بڕەی کە وا دادەنرێت لەکیس دەچێت لە گواستنەوەی شلەدا بە لێچوونی لە دەفر (بازرگانی).

leaky (lēk′i), *adj.* (١) تکەکەر؛ دڵۆپەکەر: *(a ~ roof)*.
(٢) [Colloq.]، دەم دڕاو.
-leakiness *(n.).*

lean (lēn), *v.i.* (١) لاربوونەوە؛ خواربوونەوە؛ چەمینەوە.
(٢) شان لەسەر دادان؛ دەست پێوەگرتن؛ پاڵ پێوەدان:
(He ~ed on the desk.; ~ing against the railing)
(٣) (**~ on; ~ upon**)، پشت پێ بەستن: *(L~ on me for help.)*.
(٤) لایەنگیری کردن؛ پاڵپشتی کردن؛ بەلاوە باشتر بوون:
(You ~ toward state control of education.)
(٥) [Colloq.]، (**~ on**)، زۆر بۆ هێنان؛ زۆرلێکردن؛ بەگیرهێنان:
(Their boss is ~ing on them.)

lean (lēn), *adj.* (١) لەڕ؛ لاواز؛ ڕەقەڵە؛ بارێك.
(٢) بێ چەوری (گۆشت): *(~ meat)*.
(٣) کەم (قازانج، بەر، بوودجە، سەرمایە): *(a ~ budget)*.
n. گۆشتی بێ چەوری.

leaning (lēn′iŋ), *n.* (١) لاری؛ خواری؛ لاربوونەوە.
(٢) مەیل؛ ئارەزوو؛ لایەنگری.

leant (lent), *alternative past tense and p.p. of* **lean.**

leap (lēp), *v.i.* قەڵەمبازدان؛ بازدان: قونەکردن؛ هەڵبەزینەوە.
v.t. (١) قەڵەمبازدان بەسەردا؛ بازد بەسەردا دان.
(٢) بازدپێدان: *(He ~ed his horse over the wall.)*.
n. (١) قەڵەمباز؛ بازد؛ قونە؛ هەڵبەزینەوە. (٢) مەودای قەڵەمباز.
(٣) ئەو شوێنەی بازدی لێوە دەدرێت؛ شت یا شوێنی بازد بەسەردا دراو.
(٤) گۆڕینێکی کوتوپڕی
(٥) قۆستنەوە؛ بە پەرۆشەوە بوون بۆ هەل بۆ هەڵکەوتن (بۆ کردنی شتێك)؛ یەکودوو لێ نەکردن: *(to ~ at the chance to do something)*
a leap in the dark, کارێکی پڕ مەترسی؛ کارێکی ئەنجام نەزانراو.
by leaps and bounds, ئێجگار زۆر؛ زۆر خێرا (پێشکەوتن، پەرەسەندن):
(His business is growing by leaps and bounds.)

leapfrog (lēp′frôg′, lēp′frog′), *n.* یەکەو حەیزەران؛ یەکەو گۆتەکە.
v.t. & v.i. بەرەو پێشەوە ڕۆیشتن یا قەڵەمبازدان وەك لە یەکەو گۆتەکەدا.

leapt (lept, lēpt), *alternative past tense and p.p. of* **leap.**

leap year. ساڵی پڕ: ٣٦٦ ڕۆژ.

learn (lũrn), *v.t.* (١) فێربوون. (٢) ڕەوان کردن.
(٣) بیستن؛ زانین؛ پێ زانین: *(I ~ed that he had been sick.)*
(٤) بۆ دەرکەوتن.
(٥) عارنان: *(I've learnt my lesson.)*.
(٦) فێربوون (خوو، هەڵوێست): *(You have ~ed humility.)*.
(٧) فێرکردن (بەم مانایە ئێستا هەر نەخوێندەوار بەکاری دەهێنێ).
v.i. (١) فێربوون. (٢) بیستن: پێ زانین؛ زانین.

learned (lũr′nid), *adj.* (١) زانا؛ بزان: زۆر تێگەیشتوو؛ دانا:
(a ~ man)
(٢) زانایانە؛ تایبەتی بە زانایان؛ زانیاری (گۆڤار، ڕێکخراو):
(a ~ society, journal, etc.)

learning (lũr′niŋ), *n.* (١) فێربوون. (٢) زانیاری؛ زانست.

learnt (lũrnt), *alternative past tense and p.p. of* **learn.**

leary (lêr′i), *adj.* = **leery.**

leasable (lēs′ə-b'l), *adj.* بەکرێ دەدرێت (بەتایبەتی بۆ ماوەیەکی دوورودرێژ و بەتایبەتی خانوو زەوی‌وزار)؛ بەکرێ دەگیرێت.

lease (lēs), *n.* (١) کرێ نامە (خانوو زەوی‌وزار)؛ قۆنتەراتی بەکرێدان یا بەکرێ گرتن. (٢) ماوەی بەکرێدان یا بەکرێ گرتن (خانوو زەوی‌وزار).
(٣) خانوو زەوی‌وزاری بەکرێ دراو.

v.t. (١) بەكرێدان (خانوو زەویوزار). (٢) بەكرێ گرتن (خانوو زەویوزار).
a new lease on life, ژیان نوێ بوونەوە (لە ئەنجامی لە نەخۆشی چاكبوونەوە، مەراق نەمان، یا ڕزگار بوون لە كارەساتێك).
lease-holder (lēs'hōl'dēr), *n.* كرێچی (خانوو زەویوزار)؛ كرێ گرتە
leash (lēsh), *n.* (١) ڕەشوە: ڕەشمە؛ جڵەو؛ هەوسار؛ پەت.
(٢) دابینكردن؛ جڵەوگیری: ***(kept in ~)***
(٣) سێ سەگ، كەروێشك... هتد (ڕاوكردن)؛ دەستەی سێیانە.
v.t. (١) ڕەشوەكردن: ڕەشمە كردنەسەر؛ بەستنەوە؛ پەت كردن.
(٢) جڵەوگرتن؛ دابینكردن.
hold in leash, دابینكردن: جڵەوگرتن.
strain at the leash, سەركێشی كردن: بێ ئارامی نواندن
least (lēst), *adj.* كەمترین
adv. بە كەمترین
n. كەمترین
at (the) least, (١) بەلای كەمەوە؛ هیچ نەبێ. (٢) هەرچۆنێك بێ.
not in the least, هیچ؛ بە هیچ جۆرێك؛ بە هیچ ڕادەیەك:
(I'm not in the least tired.)
leastways (lēst'wāz'), *adv.* [Dial.], = **leastwise.**
leastwise (lēst'wīz'), *adv.* [Colloq.], = **at least.**
leather (le*th*'ēr), *n.* (١) چەرم: پێستەی خۆش كراو؛ قایش؛ پێستەی دەباغ كراو. (٢) شتومەكی لە چەرم دروستكراو؛ شتی چەرم.
adj. چەرم؛ لە چەرم دروستكراو؛ چەرمین.
v.t. (١) چەرم تێگرتن. (٢) بە قامچی لێدان؛ قامچی پیادان.
leatherback (le*th*'ēr-bak'), *n.* جۆرە كیسەڵێكی دەریایی گەورەیە
leathern (le*th*'ērn), *adj.* (١) چەرمین؛ چەرم؛ لە چەرم دروستكراو.
(٢) لە چەرم دەچێت.
leatherneck (le*th*'ēr-nek'), *n.* [Slang], سەربازی هێزی دەریایی ئەمەریكی
leatheroid (le*th*'ēr-oid'), *n.* چەرمی دەستكرد.
leathery (le*th*'ēr-i), *adj.* چەرمی: وەك چەرم وایە؛ نەرم و جیڕ.
leave (lēv), *v.t.* (١) هێشتنەوە؛ نەبردن؛ لێ بەجێهێشتن.
(٢) بەجێهێشتن (شوێنەوار، پاشماوە، نیشانە جێ)
(٣) لە دوای خۆ بەجێهێشتن؛ لە دوا بەجێمان:
(The deceased ~s a widow and two children.)
(٤) بۆ بەجێهێشتن (لە وەسیەتنامەدا):
(She left her fortune to charity.)
(٥) (~ to; ~ up to)، پێ سپاردن (لێپرسراو)؛ ڕێ پێدان بۆ بڕیاردان:
(I will ~ that to you.; She ~s such decisions up to me.)
(٦) مانەوە (ژمێرە): ***(Ten minus two ~s eight.)***
(٧) نەویستن؛ بەجێهێشتن: ***(Here is my proposal- take it or ~ it.)***
(٨) بەجێهێشتن (شوێن)؛ ڕۆیشتن؛ ڕۆین:
(we will ~ town tomorrow.)
(٩) بەجێهێشتن لە دوای خۆ (مرۆڤ، شت):
(I left him there.; She left it in the car.)
(١٠) وازلێهێنان؛ دەست لێ هەڵگرتن؛ دەست لێ بەردار بوون
(١١) خۆ لێ كشانەوە؛ وازهێنان؛ دەست هەڵگرتن
(١٢) [Slang] هێشتن؛ ڕێ پێدان
v.i. ڕۆیشتن؛ ڕۆین
leave off, (١) وەستان؛ دەست هەڵگرتن.
(٢) تەرك كردن؛ وازهێنان: ***(leave off alcohol)***
leave one alone, بەرۆك بەردان؛ لێ گەڕان؛ وازلێهێنان؛ لە كۆڵ بوونەوە:
(Leave me alone, please.)
leave out, پەڕاندن: لەبیرچوونەوە و باس نەكردن:
(to leave out a letter, some names, an important item, unnecessary details, etc.)
leave word (with), ڕاسپاردن؛ پەیام بۆ بەجێهێشتن:
(I will leave word with my neighbour to open the door for you and let you in my house.)
leave (lēv), *n.* (١) ماوە؛ ماوەپێدان؛ ڕێ پێدان؛ ڕێ پێ دران.
(٢) ووچان؛ پشوو؛ ماوە دان بۆ ووچان گرتن.
(٣) ماوەی ئەم ووچانە.
beg leave, داوای ماوەدان كردن؛ داواكردن بە ڕێ پێدان.
by your leave, بە یارمەتی تۆ؛ ئەگەر ڕێم پێ دەدەیت.
on leave, لە ووچاندایە؛ لە ووچانە.
take leave of, خواحافیزی لێكردن.
take one's leave, ڕۆیشتن؛ خواحافیزی كردن و ڕۆیشتن.
leave (lēv), *v.i.* گەڵاكردن؛ گەڵاگرتن.
leaved (lēvd), *adj.* (١) گەڵای پێوەیە؛ گەڵای كردووە.
(٢) جۆرێك یا ژمارەیەكی تایبەتی گەڵای پێوەیە: ***(narrow- ~)***
leaven (lev''n), *n.* (١) هەویرترش؛ هەوێن.
(٢) بیروڕایەك یا كارێك كە وورده وورده شت دەبزوێنێ و دەژێنێتەوە و جۆشی تێ دەخات.
v.t. (١) هەویرترش تێكردن؛ هەویر هەڵهاتن؛ هەوێن تێكردن.
(٢) ژیاندنەوەی بەرە بەرە؛ پیا بڵاوبوونەوە و بزواندن یا جۆش تێخستن.
leave of absence, ووچان؛ ووچان پێدان.
leaves (lēvz), *n. plural of* **leaf.**
leave-taking (lēv'tāk'iŋ), *n.* خواحافیزی كردن؛ خواحافیزی؛ ڕۆیشتن.
leavings (lēv'iŋs), *n.pl.* پاشماوە؛ خڵتە؛ پاشەڕۆك؛ گەنوگوو؛ زبڵ.
Lebanese (leb'ə-nēz'), *adj.* لوبنانی (گەل، كلتوور).
n. لوبنانی؛ كەسێكی لوبنانی.
lecher (lech'ēr), *n.* پیاوێكی داوێن پیس؛ چاوچڵێس.
lecherous (lech'ēr-əs), *adj.* داوێن پیس؛ چاوچڵێس.
-**lecherously** *(adv.)*; **lecherousness** *(n.)*.
lechery (lech'ēr-i), *n.* داوێن پیسی؛ چاوچڵێسی.
lectern (lek'tērn), *n.* (١) مێزی ئینجیل لێوە خوێندنەوە لە كڵێسەدا.
(٢) دووانگە؛ مێزی دوواندەر؛ سێپای ووتار خوێندنەوە.
lection (lek'shən), *n.* (١) خوێندنەوەی ئینجیل لە كڵێسەدا لەكاتی نوێژدا. (٢) خوێندنەوەی دەقی نووسراوێكی جیا لە دەقێكی تری هەمان نووسراو.
lectionary (lek'shən-er'i), *n.* لیستەی ئەو بەشانەی ئینجیل كە دەخوێنرێنەوە لە كڵێسەدا لەكاتی نوێژدا.
lector (lek'tēr), *n.* (١) خوێندەرەوەی ئینجیل لە كڵێسەدا لەكاتی نوێژدا.
(٢) وانەوانی هەندێ زانكۆ.
lecture (lek'chēr), *n.* (١) وانە.
(٢) سەرزەنشتێكی دوورودرێژ: ***(to give someone a ~)***
v.i. وانە بێژان؛ وانە دان.
v.t. (١) وانە بێژان؛ وانە بۆ دان. (٢) سەرزەنشتكردن بە دوورودرێژی
lecturer (lek'chēr-ēr), *n.* وانەوان؛ وانەبێژ؛ مامۆستا.
lectureship (lek'chēr-ship'), *n.* وانەبێژی؛ پلەی وانەوان
led (led), *past tense and past participle of* **lead.**
ledge (lej), *n.* (١) لێواری پەنجەرە یا ڕەفە؛ ڕەفە.
(٢) (ا) لووتكەی شاخ؛ لووتكەی بەرد. (ب) تیرە بەردی ژێر ئاوی كەنار دەریا
(٣) تیرە بەردی كانزاداری ژێرزەمین.
ledger (lej'ēr), *n.* (١) تەختەبەردی سەر گۆڕ.
(٢) بڕەداری ئاسۆیی سێدارە. (٣) دەفتەری ژمێریاری؛ دەفتەری ژمێرە
ledger board, تەختەداری سەر تەیمانی پێ پلیكانە و تەلارو شوێنی تر.
lee (lē), *n.* (١) پەنا؛ پەناگا؛ جێی پەنا (٢) شوێنێك كە با نەیگرێتەوە.
(٣) ئەو دیوەی كەشتی و بەلەم كە با نایگرێتەوە.

adj. بانەگرەوە؛ تایبەتی بە دیوی بانەگرەوە.

leech (lēch), *n.* (١) پزیشك. (٢) زاروو؛ زەروو؛ زالوو.
(٣) مفتخۆر؛ لاوورگە؛ لاكوت؛ هەوانتەخۆر؛ ناخوونەككەر؛ مشەخۆر.

v.t. (١) چارەكردن؛ چاككردنەوە؛ دەرمان كردن.
(٢) خوێن گرتن بە زەروو؛ خوێن بەردان بە زالوو

v.i. لاكوتی كردن؛ مفتخۆری كردن؛ ناخوونەك كردن.

leech (lēch), *n.* قەراغی دەرەوەی بایەوان؛ قەراغی ستوونی بایەوان.

leek (lēk), *n.* سەوزەیەكە لە توخمی تەرە پیازە گەلاكانی لە كەوەر دەچێت، بەلام زۆر پانترە

leer (lêr), *n.* سەیركردنێكە بە لاتیلەی چاوو بە بزەوە بە نیازی پیس و ناپەسەندانە یا تەماع كردنە ئافرەتێك یا شتێك.

v.i. تەماشاكردن بەم جۆرە:
(The nasty old man ~ed on the young girl.)

leery (lêr′i), *adj. Also* leary, [Colloq.], بە ترس؛ بە گومان:
(I am ~ of people like him.)

lees (lēz), *n.pl.* خلتە؛ تلپی نیشتوو؛ نیشتووی بن دەفر.

lee shore, ئەو كەنار دەریایەی بەرەو ئەوێ با هەڵدەكات.

leeward (lē′wērd), *adj., n., & adv.* بەرەو ئەو لایەی كە با بۆی هەڵدەكات

leeway (lē′wā′), *n.* (١) (ا) لادانی كەشتی و فڕۆكە لە ڕێی ڕاستی خۆیان بەهۆی باوە. (ب) گۆشەی ئەم لادانە.
(٢) [Colloq.]، مەودای لادانی ڕێ پێدراو (پارە خەرج كردن، كات بردنەسەر، كاروبار هەڵسووڕاندن، ڕەفتار نواندن)؛ سەربەستی كردنی شت بە دڵی خۆ:
(With this tight schedule I don't have much ~ .)

left (left), *adj.* (١) چەپ (٢) چەپڕەو (ڕامیاری).

n. (١) لای چەپ؛ چەپ. (٢) مستەكۆڵەیەك بە دەستی چەپ (بۆكسبازی).
(٣) [the L.-]؛ حیزب، كۆمەڵە، یا هەڵوێستێكی چەپڕەو.

adv. بەرەو چەپ؛ بە لای چەپدا.

left (left), *past tense and past participle of* **leave.**

left-handed (left′han′did), *adj.* (١) چەپلەر؛ چەپە
(٢) بەدەستی چەپ كراو. (٣) ناكارامە؛ گێل؛ گەلحۆ؛ گێژ.
(٤) نادڵسۆز؛ نابەدڵ؛ مەبەست خراپ: *(a ~ compliment)* .
(٥) **morganatic** .
(٦) بۆ دەستی چەپ كراوە؛ بە دەستی چەپ بەكاردەهێنرێ.
(٧) لە ڕاستەوە بۆ چەپ دەسووڕێتەوە (بە دژی دەسی كاتژمێرەوە).

adv. بە دەستی چەپ: *(He writes ~ .)* .

leftism (lef′tiz'm), *n.* چەپڕەوی (ڕامیاری).

leftist (lef′tist), *n.* چەپڕەو (ڕامیاری)؛ چەپڕۆ.

leftover (left′ō′vēr), *n. & adj.* بەرماوە؛ پاشماوە؛ چێشتی كۆن؛ پاشەڕۆك

left wing, *Also* **Left Wing,** چەپڕەو (حیزب، كۆمەڵە)؛ چەپی (ڕامیاری).

-left-wing *(adj.).*

left-winger (left′wiŋ′ēr), *n.* چەپڕەو (مرۆڤ)؛ ئەندامی حیزب یا كۆمەڵەیەكی چەپڕەو.

lefty (lef′ti), *n.* [Slang], كەسێكی چەپلەر

leg (leg), *n.* (١) لاق؛ لنگ (٢) لنگی شەرواڵ و پانتۆڵ.
(٣) شتێك كە لە لاق بچێ : (ا) لاق یا پێچكە (كورسی، مێز).
(ب) لاقی سێپاو پرگاڵ.
(٤) قۆناغ *(the last ~ of our trip)* .
(٥) یەكێك لە دوولا ستوونییەكەی سێگۆشەیەك.

v.i. [Colloq.], (~ it), بە پێ ڕۆیشتن؛ ڕاكردن

give a leg up, [Colloq.], پاڵ پێوەنان؛ یارمەتیدان؛ هاندان.

have not a leg to stand on, [Colloq.], هیچ بەڵگەو بیانوویەكی نییە بۆ هەڵوێستێك یا كردەوەیەك.

on one's last leg, [Colloq.], زۆر بە بەرەوە نەمان؛ زۆری نەماوە (بۆ مردن، ژێركەوتن، نابووت بوون، یا ماندوو بوون)؛ باری شلۆقە.

pull one's leg, [Colloq.], گاڵتە لەگەڵ كردن؛ درۆ لەگەڵ كردن هەر بۆ گاڵتە:
(I was pulling your leg when I told you about winning a lottery.)

shake a leg, [Slang], (١) پەلەكردن. (٢) سەماكردن

legacy (leg′ə-si), *n.* (١) میراتی؛ جێماوە.
(٢) كەلەپوور؛ پاشماوەی دێرین؛ نەریت.

legal (lē′g'l), *adj.* (١) یاسایی؛ درووست؛ ڕێ دراو: *(a ~ act)* .
(٢) تایبەتی بە پارێزەران و دادپرسان: *(~ ethics)* .
(٣) لە ڕووی یاساوە؛ بەپێی یاسا: *(a ~ offense)* .
(٤) تایبەتی بە تەورات. (٥) حەڵاڵ.

legal cap, كاغەزی نووسینی پارێزەر.

legalism (lē′g'l-iz'm), *n.* پەیڕەوی كردنی كوێرانەی یاسا.

-legalist *(n.)*; **legalistic** *(adj.)*; **legalistically** *(adv.)*.

legality (li-gal′ə-ti), *n.* (١) درووستێتی؛ یاسایەتی؛ بەپێی یاسایەتی شتێك: *(the ~ of his act)* .
(٢) پەیڕەوی كردنی یاسا.
(٣) شت یا هەنگاوی پێویست بەپێی یاسا

legalize (lē′g'l-īz′), *v.t.* (١) ڕێ پێدان بەپێی یاسا؛ دروستكردن:
(to ~ abortion)
(٢) حەڵاڵ كردن؛ بەپێی یاسا كردن.

-legalization *(n.).*

legally (lē′g'l-i), *adv.* لە ڕووی یاساوە؛ لە باری یاساوە؛ بەپێی یاسا.

legal tender, چەشنی پارە كە بەپێی یاسا دەبێت خاوەن قەرز وەری بگرێت لە وەرگرتنەوەی قەرزەكەیدا:
(Dimes are a ~ for any sum up to ten dollars.)

legate (leg′it), *n.* باڵیۆزی پاپا؛ نوێنەری دبلۆماسی (بەتایبەتی هی پاپا).

-legateship *(n.).*

legatee (leg′ə-tē′), *n.* میراتگر؛ میراتبەر.

legation (li-gā′shən), *n.* (١) نوێنەری دبلۆماسی ناردن.
(٢) ئەركی پێ سپێردراوی ئەم نوێنەرە.
(٣) دەزگایەكی دبلۆماسییە پلەیەك لەخوار باڵیۆزخانەوەیە.
(٤) سەرۆكی ئەم دەزگایەو فەرمانبەرەكانی.
(٥) فەرمانگەی ئەم دەزگایە.

legend (lej′ənd), *n.* (١) داستان؛ ئەفسانە. (٢) كۆمەڵە داستان.
(٣) كەسێكی زۆر بەناوبانگ یا شتێك كە دەبێتە داستان؛ كەسێكی ئەوەندە لێهاتووە كە وەك ئەفسانەی لێ دێت.
(٤) ناونیشانێكی هەڵكەنراوە لەسەر سكەیەك یا دروشمێكی خانەدانی.
(٥) تێبینی ڕوونكەرەوەی نەخشە یا وێنەیەك.

legendary (lej′ən-der′i), *adj.* داستانی؛ ئەفسانەیی؛ ئەفساناوی:
(a ~ figure in Kurdish history)

legendry (lej′ən-dri), *n.* سەرجەمی داستان یا ئەفسانەكان.

legerdemain (lej′ēr-di-mān′), *n.* (١) دەست سووكی؛ فێڵ و تەڵەكەی جادووگەر؛ جادووگەری. (٢) فێڵ و تەڵەكە؛ تەڵەكەبازی؛ فێڵ؛ ساختە؛ فڕوفێڵ.

leggy (leg′i), *adj.* (١) لاق درێژ لە ئەندازە بەدەر: *(a ~ colt)* .
(٢) [Colloq.]، لاق جوان و درێژ (ئافرەت). (٣) لاسك درێژ.

legible (lej′ə-b'l), *adj.* ڕوون (دەستنووس)؛ بە ئاسانی دەخوێنرێتەوە؛ دەخوێنرێتەوە: *(~ handwriting)* .

-legibility *(n.)*; **legibleness** *(n.).*

legibly (lej′ə-bli), *adv.* بە جۆرێك كە بخوێنرێتەوە (دەستنووس)؛ بە ڕوونی: *(Please, write ~ .)*

legion (lē′jən), ***n.*** (١) لقێکی لەشکری ڕۆمانی (لەنێوان سێ هەزار تا شەش هەزار سەربازدا). (٢) ئۆردو؛ لەشکر. (٣) ژمارەیەکی زۆر؛ گەلێك.
(٤) [L-]، یەکێتی جەنگاوەرانی کۆن؛ ڕێکخراوی سەربازانی کۆن.

legionary (lē′jən-er′i), ***adj.*** ئۆردویی؛ لەشکری.
n. (١) ئەندامی ئۆردو؛ ئەندامی لەشکرێك.
(٢) ئەندامی ڕێکخراوێکی جەنگاوەرانی کۆن.

legionnaire (lē′jən-âr′), ***n.*** (١) ئەندامی لەشکرێك یا ئۆردویەك.
(٢) [L-]، ئەندامێکی ڕێکخراوی سەربازانی کۆن.

Legion of Honor, خەلاتێکی بەرزی فەرەنسییە بۆ سەربازان.

Legion of Merit, خەلاتی لێهاتوویی. خەلاتێکی بەرزی ئەمەریکییە بۆ سەربازان

legislate (lej′is-lāt′), ***v.i. & v.t.*** یاسادانان

legislation (lej′is-lā′shən), ***n.*** (١) یاسادانان. (٢) یاسا؛ قانون.

legislative (lej′is-lā′tiv), ***adj.*** (١) یاسازی؛ یاسادانان:
(~ powers, functions; the ~ branch of government)
(٢) دەسەلاتی یاسادانان: ***(a ~ assembly)*** .
(٣) لە ڕێی یاسادانانەوە کراو.
n. لقی یاسازی میری؛ دەستەی یاسادانەران؛ پەرلەمان؛ ئەنجومەنی نوێنەران.

legislator (lej′is-lā′tēr), ***n.*** یاسادانەر؛ ئەندامی دەستەی یاسادانەران؛ ئەندامی پەرلەمان.

legislature (lej′is-lā′chēr), ***n.*** ئەنجومەنی یاسادانەران؛ پەرلەمانی یەکێك لە وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا؛ ئەنجومەنی یاسادانان؛ ئەنجومەنی یاسازی.

legist (lē′jist), ***n.*** یاسازان؛ پسپۆری یاسا.

legit (li-jit′), ***n.*** [Slang], شانۆنامەی پەسەند
adj. [Slang], = **legitimate.**

legitimacy (li-jit′ə-mə-si), ***n.*** ڕەوایی؛ دروستی؛ دروستێتی؛ پەسەندی؛ بەجێیی ***(The ~ of a government, claim, purpose)*** .

legitimate (li-jit′ə-mit), ***adj.*** (١) حەلاڵ زادە: ***(a ~ child)*** .
(٢) دروست؛ ڕەوا ***(a ~ claim, purpose, etc.)*** .
(٣) بەجێ؛ پەسەند ***(a ~ reason for being absent)*** .
(٤) ڕاستەقینە
(٥) (ا) دەستووری؛ بەپێی یاسا دانراوە: ***(a ~ government)*** .
(ب) بەپێی مافی میراتی بۆی ماوەتەوە؛ دەستووری: ***(a ~ king)*** .
(٦) پەسەند (شانۆنامە)؛ تایبەتی بە شانۆنامەیەك کە ناوکرۆکەکەی گرنگ بێت نەك گاڵتەوگەپ ***(~ drama, theatre)*** .
v.t. (١) (ا) بە ڕەوا دانان؛ ڕەواکردن (ب) حەلاڵ کردن؛ دروستکردن.
(٢) کردن بە حەلاڵ زادە (لە دادگا).
-legitimately ***(adv.)***; **legitimation** ***(n.)***.

legitimatize (li-jit′ə-mə-tīz′), ***v.t.*** = **legitimize.**

legitimist (li-jit′ə-mist), ***n.*** لایەنگری دەسەلاتی دەستووری بەتایبەتی هی کەسێك کە داوای پادشایەتی دەکات چونکە بە میراتی بۆی ماوەتەوە
-legitimism ***(n.)***.

legitimize (li-jit′ə-mīz′), ***v.t.*** بە ڕەوا پیشاندان؛ ڕەواکردن؛ بەڵگە بۆ هێنانەوە ***(to ~ a claim, right, situation, etc.)*** .

legume (leg′ūm, li-gūm′), ***n.*** (١) ڕووەکی پاقلەیی: پاقلەو توخمەکەی (لۆبیا، فاسۆلیا، نۆك... هتد)
(٢) کەلووی پاقلەو توخمەکەی
(٣) تۆوی پاقلەو توخمەکەی.

leguminous (li-gū′mi-nəs), ***adj.*** پاقلەیی؛ کەلوودار؛ تایبەتی بە ڕووەکی کەلوودار.

leg work, [Colloq.]. ئەرکی پیادە؛ پیادەکار؛ ئەرکێك یا کارێکە کە بە پێ ڕۆیشتن جێبەجێ دەکرێت (وەك: دەنگوباس کۆکردنەوە بۆ ڕۆژنامەو تەلەفزیۆن و رادیۆ).

leister (lēs′tēr), ***n.*** ڕمی چنگاڵی (بۆ ڕاوەماسی).
n. ڕمی چنگاڵی گرتنە ماسی.

leisure (lē′zhēr, lezh′ēr), ***n.*** کاتی بەتاڵ؛ کاتی بێ ئیشی؛ ئاسوودەیی.
adj. (١) بەتاڵ (کات)؛ دەستبەتاڵ: ***(~ time)*** .
(٢) ئاسوودەو بێ ئیش؛ خۆش گوزەران: ***(the ~ class)*** .
at leisure, (١) دەستبەتاڵ؛ بەتاڵ
(٢) لەسەرخۆ؛ بەبێ پەلەکردن؛ بە هێواشی؛ بە شێنەیی.
at one's leisure, کە دەست گەیی؛ لەکاتی دەستبەتاڵیدا؛ بە هەوەسی خۆ: ***(Read this at your leisure.)*** .

leisured (lē′zhērd, lezh′ērd), ***adj.*** (١) دەستبەتاڵ؛ ئاسوودەو بێ ئیش. (٢) لەسەرخۆ؛ بە هێواشی؛ بە شێنەیی.

leisurely (lē′zhēr-li, lezh′ēr-li), ***adj.*** لەسەرخۆ؛ بە شێنەیی؛ بە هێواشی؛ بەبێ پەلەکردن؛ ئاسوودە: ***(a ~ meal, drive, trip, etc.)***
adv. بە لەسەرخۆیی؛ بە شێنەیی.
-leisureliness ***(n.)***.

leitmotif, leitmotiv (līt′mō-tēf′), ***n.*** بیری سەرەکی (لە چیرۆك، هۆنراوە، یا شانۆنامەیەکدا کە زوو زوو دووبارە دەکرێتەوە وە چیرۆکەکە دەبەستێت بەیەکەوە).

leman (lem′ən, lē′mən), ***n.*** [Archaic], (١) دڵدار (پیاو، ژن)؛ خۆشەویست. (٢) دۆست (ئافرەت).

lemma (lem′ə), ***n.*** (١) بەڵگەیەك یا بیرێکی پێ سەلمێنراوە بۆ سەلماندنی بیرێکی گرنگتر بەکاردەهێنرێ. (٢) (ا) بیری ناوبراو لە سەرباسدا (ب) ووشەی لە فەرهەنگۆکدا ڕوون کراوە.

lemon (lem′ən), ***n.*** (١) لیمۆ. (٢) دار لیمۆ.
(٣) ڕەنگی لیمۆیی؛ ڕەنگی زەرد
(٤) [Colloq.]، شتێکی قەڵب و بێ فەڕ؛ کچێکی ناشرین؛ کەسێك یا شتێکی بێ کەڵك و سەرنەکەوتوو:
(The used car I bought was a ~ .)
adj. (١) لیمۆیی (ڕەنگ)
(٢) تامی لیمۆ دەدات؛ لیمۆیی؛ بە لیمۆ کراو.

lemonade (lem′ən-ād′), ***n.*** ئاوی لیمۆ؛ خۆشاوی لیمۆ؛ شەربەتی لیمۆ.

lemon drop, نوقڵە لیمۆ.

lemur (lē′mēr), ***n.*** جۆرێکە لە مەیموون.

lemures (lem′yoo-rēz′), ***n.pl.*** خێوی شەوگەڕی مردووان (ئەفسانەی ڕۆمانی).

lend (lend), ***v.t.*** (١) بە دەستیاو پێدان؛ بە ئەمانەت پێدان:
(to ~ someone a book)
(٢) قەرز پێدان.
(٣) پێدان؛ لێ زیادکردن؛ خۆشترو جوانترکردن:
(A fire ~s cheer to a room.)
(٤) دەستگیرۆیی کردن؛ یارمەتیدان؛ پێدان: ***(to ~ a helping hand)***
v.i. قەرزدان.
lend itself (or oneself) to, ڕێگەدان؛ بۆ ئاسان کردن؛ گونجان؛ شیان:
(The novel lends itself to reading.)

length (leŋkth, leŋth), ***n.*** (١) درێژی؛ درێژایی. (٢) دووری.
(٣) ماوەی خایان؛ ماوەی پێ چوون؛ ماوە. (٤) دووروودرێژی.
(٥) پێوانەیەکە بریتییە لە درێژی شتێك یا گیاندارێك لە پێشبڕکێدا:
(His boat won by two ~s.; Her horse won by a ~ .)
(٦) درێژی یا ماوەی خایانی بێژانی تییە بزوێنێك
at full length, بەتەواوی ڕاکشاو (لەش).
at length, (١) لە ئاکامدا؛ لە دواییدا.
(٢) بە دووروودرێژی: ***(We discussed the subject at length.)***
go to any length, هەوڵدان بەو پەڕی توانا؛ خۆ پێوە ماندووکردن؛

سڵ نەکردنەوە لە کردنی هیچ شتێك (بۆ دەسکەوتن یا جێبەجێکردنی شتێك).
go to great (or all) lengths, = go to any length.
keep at arm's length, دوورەپەرێز لێ وەستان؛ ساردی لەگەڵ نوواندن؛ دوور ڕاگرتن: *(She tried to keep him at arm's length.)* .
lengthen (leŋk'th'n, leŋ'th'n), *v.t.* درێژکردنەوە؛ درێژکردن؛ درێژەپێدان
v.i. درێژبوونەوە؛ درێژبوون
lengthily (leŋk'thə-li, leŋ'thə-li), *adv.* بە دووروودرێژی
lengthways (leŋkth'wāz', leŋth'wāz'), *adv. & adj.* = **lengthwise.**
lengthwise (leŋkth'wīz', leŋth'wīz'), *adv. & adj.* لەسەر باری درێژی؛ بە باری درێژی؛ بە درێژی
lengthy (leŋk'thi, leŋ'thi), *adj.* زۆر دووروودرێژ:
(a ~ speech, lecture, discussion. etc.)
-lengthiness *(n.)*.
lenience (lē'ni-əns, lēn'yəns), *n.* = **leniency.**
leniency (lē'ni-ən-si, lēn'yən-si), *n.* (١) بەزەیی؛ دڵنەرمی؛ نەرمی (٢) کارێکی دڵنەرمانە.
lenient (lē'ni-ənt, lēn'yənt), *adj.* دڵنەرم؛ نەرم؛ بە بەزەیی؛ شل؛ جڵەو شلکەر: *(a ~ judge, teacher, parent, etc.)* .
Leninism (len'in-iz'm), *n.* بیروباوەڕو فەلسەفەی لینین.
-Leninist; Leninite *(n. & adj.)*.
lenitive (len'ə-tiv), *adj.* ئازارکوژ؛ ئازاربڕ
n. دەرمانی ئازارکوژ
lenity (len'ə-ti), *n.* = **leniency.**
lens (lenz), *n.* (١) گەردبین؛ زەرەبین؛ شووشەی بینین (چاویلکە، کامێرا).
(٢) پەردەیەکی ڕۆشنی چاوە لە پشتی ڕەشێنەی چاوەوە تیشك کۆدەکاتەوە.
Lent (lent), *n.* ماوەی ڕۆژوگرتن لە ئاینی خاچ پەرستیدا (بریتییە لە چل ڕۆژ).
lent (lent), *past tense and past participle of* **lend.**
lenticular (len-tik'yoo-lēr), *adj.* (١) دوو ڕوو قۆقز
(٢) گەردبینی
lentigo (len-tī'gō), *n.* (١) شڵ: کونج
(٢) نیشانەیەکی زگماکی (وەك خاڵ).
lentil (len't'l, len'til), *n.* (١) نیسك (٢) ڕووەکی نیسك.
Leo (lē'ō), *n.* (١) ناوی کۆ ئەستێرەیەکە. (٢) بورجی شێر.
leonine (lē'ə-nīn'), *adj.* شێرانە؛ وەك شێر.
leopard (lep'ērd), *n.* (١) بەور؛ پڵنگ.
(٢) کەوڵی بەور یا پڵنگ
(٣) وێنە یا پەیکەری شێرێکە لە لاوەو سەری بەرەو ڕووی تەماشاکەرە (وەك: شێری ئینگلیزی لەسەر درووشم یا شێری تر).
leopardess (lep'ēr-dis), *n.* بەوری مێ؛ مێ پڵنگ.
leotard (lē'ə-tärd'), *n.* بەرگێکی یەك پارچەی تەنافبازو سەماکەرانە.
leper (lep'ēr), *n.* گەڕ؛ گوڵ؛ کەسێکی گەڕوگوڵ.
lepidopterous (lep'ə-dop'tēr-əs), *adj.* تایبەتی بە جانەوەری باڵ تەنکی پوولەکاوی (وەك پەپوولە).
lepidote (lep'ə-dōt'), *adj.* بە پوولەکەو کاژ یا توێژاڵ داپۆشراو (ڕووەکناسی).
leprechaun (lep'rə-kôn'), *n.* جنۆکەیەکە بە خەزنەی شاراوە دەزانێ و هەر کەس بیگرێ پیشانی دەدات (ئەفسانەی ئیرلەندی).
leprosarium (lep'rə-sâr'i-əm), *n.* خەستەخانەی گەڕان.
leprosy (lep'rə-si), *n.* گەڕی؛ گەڕو گوڵی
leprous (lep'rəs), *adj.* (١) گەڕ؛ گوڵ. (٢) لە گەڕ دەچێت.
lesbian (lez'bi-ən), *adj.* پانپانۆکی کەر؛ قاشکەرو قاش کراو.
n. ئافرەتی پانپانۆکی کەر؛ ئافرەتێکە کە حەز لە ئافرەتی تر دەکات.
lesbianism (lez'bi-ən-iz'm), *n.* پانپانۆکێ؛ حەزکردنی ئافرەت لە ئافرەت
lesion (lē'zhən), *n.* (١) برین؛ زام؛ ئازار. (٢) برینی پێست.
(٣) زیان پێ گەیشتنی ئەندامێکی لەش و لەکارکەوتنی.
less (les), *adj.* (١) کەمتر. (٢) بچووکتر؛ نزمتر (پلەوپایە)؛ خوارتر.
adv. کەمتر؛ بە ڕادەیەکی کەمتر.
n. هەندێکی کەمتر؛ بڕێکی کەمتر.
prep. ئەوەندەی لێ دەرچێ (ژمێرە): *(Five dollars ~ two.)* .
-less (lis), پاشگرێکە بەمانای: بێ؛ بە بێ:
(pitiless, dauntless, relentless)
lessee (les-ē'), *n.* کرێچی؛ کرێ گرتە.
lessen (les''n), *v.t.* (١) کەمکردنەوە؛ کەمکردن.
(٢) شکاندن؛ لە پلەوپایە کەمکردنەوە.
v.i. کەم بوونەوە؛ کەم بوون.
lesser (les'ēr), *adj.* (١) کەمتر. (٢) بچووکتر؛ نزمتر (پلەوپایە)؛ خوارتر.
lesson (les''n), *n.* (١) وانە (٢) بەش (پەڕتووکی قوتابخانە).
(٣) شتێك کە فێربوونی پێویستە.
(٤) پەند؛ فێربوونێکە لە ئەنجامی هەڵەکردندا:
(I hope you've learned your ~ .)
(٥) سەرزەنشت.
(٦) بەشێکی ئینجیل (کە لە کڵێسەدا دەخوێنرێتەوە).
v.t. (١) فێرکردن؛ وانە پێ ووتنەوە. (٢) سەرزەنشتکردن.
lessor (les'ôr, les-ôr'), *n.* بەکرێدەر بەپێی قۆنتەرات (خانوو-زەوی‌وزار)؛ خاوەن خانوو زەوی‌وزاری بەکرێ دراو.
lest (lest), *conj.* (١) نەکو؛ نەبادا؛ لەترسی ئەوەی کە:
(We spoke very low ~ we should wake her up.)
(٢) کە: *(We were afraid ~ he should get here too late.)*
let (let), *v.t.* (١) وازلێهێنان؛ بەجێهێشتن؛ دەست لێ هەڵگرتن:
(~ alone; ~ be)
(٢) (ا) بەکرێدان (خانوو زەوی‌وزار).
(ب) بە قۆنتەرات کار پێدان.
(٣) بەردان (خوێن)؛ ڕشتن: *(~ blood)* .
(٤) ماوە پێدان؛ ڕێ دان: *(Will you ~ me smoke?)* .
(٥) با؛ بام: *(~ us go.; L~ me hear from you.)* .
v.i. بەکرێ دران: *(This apartment ~s for $400.00 a month.)* .
let alone, (١) بەرۆك بەردان؛ لە کۆڵ بوونەوە؛ وازلێهێنان.
(٢) ئەوە هەر هیچ؛ ئەوە هەر باسی مەکە؛ نەخوازەلا:
(We couldn't even hold our ground, let alone advance.)
let down, (١) نزم کردنەوە؛ شۆڕکردنەوە؛ هێنانەخوارەوە.
(٢) پشت لێکردنەوە؛ بە ئاسانی گرتن.
(٣) نائومێد کردن؛ دڵشکست کردن؛ هەناسە سارد کردن.
let go, بەرەڵاکردن؛ دەست لێ بەرەڵاکردن؛ وازلێهێنان.
let go of oneself, پەت بۆ خۆ شل کردن؛ دەست لە خۆ بەردان.
let in, ڕێی هاتنەژوورەوە دان.
let loose, بەرەڵاکردن؛ بەردان.
let off, (١) لێ هاتنەدەرەوە: *(to let off steam)* .
(٢) بەردان (کرێکار)؛ پایدۆس لێکردن: *(Let the workmen off early.)*
(٣) بەرەڵاکردن بە بێ سزا یان بە سزایەکی کەم.
(٤) دابەزاندن: *(Let me off here.)* .
let on, [Colloq.], وا خۆ پیشاندان؛ وا پیشاندان.
let out, (١) بەردان (ئاو و شلەی تر).
(٢) لێ بەربوونەوە؛ کردن؛ لێ هاتنەدەرەوە: *(The dog let out a Yelp.)* .
(٣) بەکرێدان.
(٤) درکاندن (نهێنی)؛ ئاشکراکردن: *(who let that story out?)* .
(٥) درێژکردن یا پان کردنی جل‌وبەرگ بە کردنەوەی دامێن یا تیکەکەی.

(٦) [Colloq.]، بەردان (قوتابخانە)؛ پایدۆس لێکردن.
let up, (١) پشت لێکردنەوە؛ فەرامۆش کردن.
(٢) وەستان؛ هێواش کردنەوە: ***(The storm didn't let up.)*** .
let up on, [Colloq.]. بە ئاسانتر لەگەڵ جووڵانەوە؛
جڵەو نەختێ بۆ شل کردن.
let (let), ***v.t.*** [Archaic]. نەهێشتن؛ ڕێ لێگرتن؛ وەستاندن؛ بەربەستکردن.
n. (١) کۆسپ؛ قورت.
(٢) دووبارەکردنەوەی " سێرڤ " (یاری تەنس).
-let (lit), پاشگرێکە بەمانای: بچکۆلە؛ بچووك: ***(ringlet)*** .
let-down (let'doun'), ***n.*** (١) خاوبوونەوە؛ پشت لێکردنەوە.
(٢) نائومێدی؛ دڵشکستی. (٣) نزم بوونەوەی فڕۆکە لەپێش نیشتنەوەیدا.
lethal (lē'thəl), ***adj.*** کوشندە؛ بکوژ؛ ژەهراوی:
(a ~ injection; ~ gas, weapons, etc.)
lethargic (li-thär'jik), ***adj.*** (١) خاو؛ سست؛ بێ تاقەت؛ بێ ورزە؛
خەوالوو؛ لەش داهێزراو. (٢) سستکەر؛ بێ تاقەت کەر؛ خاوکەرەوە؛
لەش داهێزەر.
lethargy (leth'ēr-ji), ***n.*** (١) نوستنی دوورو درێژو ناسرووشتی؛
نوستنێکی وەك سڕبوون. (٢) خەوالوویی؛ سستی؛ خاوی؛ خاوەخلیچکی؛
بێ هێزی؛ بێ تاقەتی. (٣) بێباکی؛ هیچ گوێ نەدان.
Lethe (lē'thi), ***n.*** (١) ڕووباری لەبیرچوونەوە (ئەفسانەی یۆنان و ڕۆمان).
(٢) لەبیرچوونەوە؛ هیچ لەبیر نەمان.
let's (lets), = let us. با ئێمە؛ با
letter (let'ēr), ***n.*** (١) تیپ؛ پیت. (٢) نامە؛ پەیام؛ نووسراو.
(٣) (*pl.*) ویژە: ***(a man of ~s)*** .
(٤) واتای دەقاودەق.
(٥) (ا) تیپی چاپەمەنی.
(ب) شێوەیەکی تایبەتی ئەم تیپە یا تیپانە.
v.t. (١) لەسەر نووسین بە دەست.
(٢) نیشانەکردن بە تیپ؛ تیپ لەسەر نەخشکردن.
letters, (١) ویژە. (٢) زانیاری (بەتایبەتی هی ویژە)؛ زانین.
(٣) پیشەی نووسەر.
to the letter, دەقاودەق؛ بەتەواوی؛ کت‌ومت؛ بێ زیادوکەمی:
(to carry out an order to the letter)
letter box, = mailbox.
letter carrier, = mailman.
lettered (let'ērd), ***adj.*** (١) خوێندەوار.
(٢) تێگەیشتوو؛ زانا؛ ڕۆشنبیر.
(٣) بە نووسین دیاریکراو.
lettergram (let'ēr-gram'), ***n.*** بروسکەنامە؛ بروسکە.
letterhead (let'ēr-hed'), ***n.*** (١) کاغەزی سپی دەزگایەکە ناوو
ناونیشانی دەزگاکەی لەسەرە. (٢) ئەم ناوو ناونیشانە.
letter of credit, بڕوانامەی پشتیوانی دارایی (کە بانقێك دەیدات بە
مەعمیلێکی بۆ قەرز وەرگرتن بە ناوی ئەو بانقەوە).
letter of recommendation, پەسەندنامە
letter-perfect (let'ēr-pūr'fikt), ***adj.*** (١) تەواو؛ دەقاودەق؛
بێ هەڵە. (٢) دێڕەکانی خۆی لەبەرەو دەورەکەی خۆی باش دەزانێ (نواندن).
letters (or letter) of credence, بڕوانامەی باڵیۆز یا
نوێنەری دیپلۆماسی.
letters (or letter) of marque (and reprisal), بڕوا-
نامەیەکە کە میری دەیدات بە کەشتییەوانێك بۆ دەستبەسەرداگرتنی کەشتی و
شتومەکی وڵاتی دوژمن.
letters patent, بڕوانامەی مافێکی تایبەتی بەخشراو بە کەسێك لەلایەن
میرییەوە
letter testamentary, بەڵگەنامەیەکە دادگا دەیدات بە سەروەسیەت
بۆ جێبەجێکردنی وەسیەتنامە.

lettuce (let'is), ***n.*** کاهوو.
let-up (let'up'), ***n.*** [Colloq.], (١) کەم بوونەوە؛ هێواش بوونەوە؛
کزبوون: ***(There was no ~ in the rain.)*** .
(٢) وەستان؛ نەمان؛ دوایی هاتن.
leuco-; leuc-; leuk-; leuko- (lōō'kō, lū'kə), پێشگرێکە
بەمانای: سپی (پزیشکەوانی)؛ بێ ڕەنگ.
leucocyte (lōō'kə-sīt', lū'kə-sīt'), ***n.*** = leukocyte.
leucoma (lōō-kō'mə, lyoo-kō'mə), ***n.*** زۆر سپێتی و ناڕۆشنی
کۆرنیای چاو (پزیشکەوانی).
leuk-; leuko-, = leuco- .
leukemia, leukaemia (lōō-kē'mi-ə), ***n.*** لوکیمیا؛
شێرپەنجەی خوێن.
leukocyte (lōō'kə-sīt', lū'kə-sīt'), ***n.*** خڕۆکەی سپی خوێن.
leukopenia (lōō'kə-pē'ni-ə, lū'kə-pē'ni-ə), ***n.*** کەمی خڕۆکە
سپییەکان لە خوێندا.
-leukopenic ***(adj.)***.
leukopoiesis, پێکهاتن و پەرەسەندنی خڕۆکە سپییەکانی خوێن.
Levant (lə-vant'), ***n.*** (١) ناوچەی ڕۆژهەڵات؛ وڵاتانی ڕۆژهەڵات.
(٢) [l.]، جۆرە چەرمێکە.
levanter (lə-van'tēr), ***n.*** (١) ڕۆژهەڵاتی؛ کەسێکی ڕۆژهەڵاتی.
(٢) بایەکی ڕۆژهەڵاتی بەهێزە.
levantine (lə-van'tin, lev'ən-tēn'), ***adj.*** ڕۆژهەڵاتی.
n. (١) ڕۆژهەڵاتی؛ کەسێکی ڕۆژهەڵاتی. (٢) کەشتییەکی ڕۆژهەڵاتی.
(٣) [l.]، جۆرە قوماشێکی ئاوریشمە.
levator (lə-vā'tēr), ***n.*** (١) ماسولکەی پەل یا ئەندامی تر بەرزکەرەوە.
(٢) ئامێرێکی پزیشکەوانییە بۆ بەرزکردنەوەی بەشی نەویوی کاسەسەری
شکاو.
levee (lev'i), ***n.*** (١) بەستەکی قەراغ ڕووبار (بۆ لافاو ڕاگرتن).
(٢) بەستووی گۆلە مەرەزە یا شتی وەها؛ بەستوویەکی لەسەر دێراو بەرزتر
(٣) شۆستەی قەراغ ڕووبار.
levee (lev'i, lə-vē'), ***n.*** (١) پێشوازی سەر لە بەیانی لەلایەن پادشا یا
کەسێکی پایە بەرزەوە. (٢) پێشوازییەکی پاش نیوەڕۆیەکی زوو لە کۆشکی
پادشای ئینگلیزیدا تەنها بۆ پیاوان. (٣) پێشوازییەکی ڕەسمی.
level (lev''l), ***n.*** (١) تەرازووی وەستای خانوو؛ تەرازووی خانووسازو
دارتاش. (٢) پێوانی پلەی بەرزو نزمی بەم تەرازووە.
(٣) ئاست؛ ڕادە: ***(sea ~)*** .
(٤) تەختایی؛ تەختانی.
(٥) ڕێکی؛ ئاست: ***(The tops of the pictures should be on a ~ .)*** .
(٦) بەرزایی؛ بەرزی.
(٧) پلە: ***(Few men can rise to that ~ .)*** .
adj. (١) تەخت. (٢) ڕێك؛ ئاستی یەکتر.
(٣) پڕ بەڵام لێپاولێپ نا؛ لە ڕێکی لێواری دەفرەکە: ***(a ~ teaspoonful)***
(٤) هاوپلە. (٥) بەرامبەر؛ هاوتا.
adv. بە ڕێکی؛ بە تەختی.
v.t. (١) ڕێك کردن (بە تەرازووی خانووساز یا دارتاش)؛ یەك ئاست کردن
(٢) تەختکردن. (٣) هاوپلەکردن. (٤) وەك یەك لێکردن.
(٥) ڕووخاندن؛ تەختکردن (خانوو):
(The storm ~ed trees and houses.)
(٦) تفەنگ بەرزکردنەوەو ڕێك کردن بۆ تەقاندن.
(٧) نیشان گرتنەوە.
v.i. (١) نیشان گرتنەوە. (٢) نیشانەکردن؛ کردن بە نیشان.
(٣) وەك یەك لێکردن؛ یەك ئاست کردن.
(٤) (**~ with**)، [Slang]، ڕاستی پێ ووتن.
level off, ڕێك کردن؛ هاوڕێك کردن؛ تەختکردن.
level with, [Slang], ڕاستگۆو سەرڕاست بوون لەگەڵدا؛

راستی پێ ووتن: *(You should level with me.)*.

one's level best, [Colloq.], ئەوەی کە لە توانادا بێ؛ بەوپەڕی تواناوە هەوڵدان: *(I will do my level best.)*.

on the level, [Slang], ڕاستگۆ؛ سەرڕاست؛ پاك؛ بێ فڕوفێڵ: *(You are not on the level with them.)*

leveler, leveller (lev′'l-ẽr), *n.* (١) تەختکەر؛ ڕێککەر؛ وەك یەك لێکەر. (٢) یەکسانیخواز؛ یەکسانی پەروەر.

level-headed (lev′'l-hed′id), *adj.* هێمن؛ لەسەرخۆ؛ ژیر.

leveling rod, میلی زەوی پێو (بۆ پێوانی بەرزیو نزمی زەوی). (هەروەها پێشی دەووترێ: leveling staff, leveling pole).

lever (lev′ẽr, lē′vẽr), *n.* (١) نوێل؛ ئامێری بەرزکردنەوە. (٢) میل؛ میلە تەرازوو. (٣) هۆی زەبر خستنەسەر.
v.t. (١) بەرزکردنەوە (وەك بە نوێل). (٢) بەکارهێنان بۆ زەبر خستنەسەر.
v.i. بۆ زەبر بەکارهێنان.

leverage (lev′ẽr-ij, lē′vẽr-ij), *n.* (١) بەرزکردنەوە بە نوێل؛ نوێلکاری. (٢) دەست تێ خونجان (٣) هۆی زەبر؛ هۆی کارتێکردن؛ دەست؛ دەسەلات: *(to gain political and economic ~ ; to have ~ over somebody).*

leveret (lev′ẽr-it), *n.* کەرویشکی یەك ساڵانە.

leviable (lev′i-ə-b'l), *adj.* (١) لەسەری دادەنرێ (باج)؛ کۆ دەکرێتەوە پاش لەسەر دانانی (باج). (٢) بۆی هەیە باجی لەسەر دانرێت.

leviathan (lə-vī′ə-thən), *n.* (١) دەعبەیەکی دەریایی گەورەیە (ئینجیل). (٢) گیاندارێکی زۆر زل. (٣) شتێکی زۆر زل و قەبە.

levigate (lev′ə-gāt′), *v.t.* (١) هاڕین بە تەڕی؛ وەك ئارد لێکردن. (٢) تێکەڵاوکردن و گرتنەوە (شلەك). (٣) ساف و لووس کردن.

levitate (lev′ə-tāt′), *v.t.* بەرزکردنەوە بە هەوادا لەبەر سووکی.
v.i. بەرزبوونەوە لە هەوادا لەبەر سووکی؛ لە هەوادا مەلەکردن؛ پێ لە زەوی بڕان.

-levitation *(n.)*; levitator *(n.)*.

levity (lev′ə-ti), *n.* (١) گاڵتەڕێکەنین؛ گاڵتەوگەپ. (٢) سووکی. (٣) هەمیشە گۆڕان؛ حولحولێتی.

levorotation (lē′və-rō-tā′shən), *n.* خولانەوە لە ڕاستەوە بۆ چەپ

levulose (lev′yoo-lōs′), *n.* = fructose.

levy (lev′i), *n.* (١) باج لەسەر دانان و کۆکردنەوە؛ باج گرتن (٢) باج؛ سەرانە؛ میرانە. (٣) سەرباز گرتن. (٤) ئۆردووی وەها گیراو؛ کۆمەڵە سەربازی گیراو.
v.t. (١) باج لەسەر دانان؛ باج گرتن؛ باج لێگرتن. (٢) گرتن بە سەرباز. (٣) بەرپاکردن (شەڕ)؛ جەنگان؛ کردن؛ پێ هەڵسان.
v.i. دەستبەسەرداگرتنی زەویوزار (لەلایەن دادگاوە).

lewd (lōōd, lūd), *adj.* (١) بەرەڵا؛ بێ شەرم؛ سووك؛ هەڵماڵراو؛ ئالۆش تێخەر؛ هەوەس هەڵسێنەر: *(~ behavior, remarks, etc.)*. (٢) [Obs.] (ا) بەدخواز؛ ناپەسەند؛ پیس و بۆگەن؛ نزم؛ ناڕەسەن. (ب) نەزان

-lewdly *(adv.)*; lewdness *(n.)*.

lexical (lek′si-k'l), *adj.* (١) ووشەیی؛ زاراوەیی؛ زمانی. (٢) فەرهەنگی

lexicographer (lek′sə-kog′rə-fẽr), *n.* فەرهەنگ دانەر؛ فەرهەنگ نووس

lexicography (lek′sə-kog′rə-fi), *n.* فەرهەنگ دانان؛ فەرهەنگ نووسین.

-lexicographic; lexicographical *(adj.)*.

lexicology (lek′si-kôl′ə-ji), *n.* ووشەناسی (زمانەوانی)؛ زانستی لێکۆڵینەوەی ووشە.

lexicon (lek′si-kən), *n.* (١) فەرهەنگ؛ فەرهەنگی زمانێکی کۆن. (٢) ووشەو زاراوەی تایبەتی بە نووسەرێك، کەسێك، یا پیشەیەك: *(the ~ of the sports page)*

liability (lī′ə-bil′ə-ti), *n.* (١) بەرپرسی؛ بەرپرسیاری؛ ئەستۆ؛ ئەرك؛ ئۆبال. (٢) (*pl.*) قەرز. (٣) کۆسپ؛ بار (مەجاز)؛ مایەی زیان: *(He is not an asset but a ~ to our team.)* (٤) بۆهەبوون؛ لەوانەبوون.

liable (lī′ə-b'l), *adj.* (١) بەرپرس؛ لێپرسراوە لە ڕووی یاساوە: *(If you cause an accident, you are ~ for all the damages.; A man is ~ for his wife's debts.)* (٢) لەوانەیە؛ بۆی هەیە؛ دەشێ: *(You're ~ to get sick.; All men are ~ to make mistakes.)*

liaison (lē′ā-zōn′), *n.* (١) پەیوەندی؛ یەکخستن و ڕێکخستنی کاروبار (بەتایبەتی لەنێوان لق و بەشەکانی لەشکردا). (٢) پەیوەندیکار؛ هۆی پەیوەندی. (٣) دڵداری نهێنی. (٤) لێکدانی ووشە لە گفتوگۆی فەرەنسیدا (بە بێژانی دوا تیپی بە ئاسایی نەبێژراوی ووشەیەك ئەگەر دوا بە دوای ووشەیەك هاتبێ دەستی بە تیپە بزوێن کردبێت. وەك: " chez elle " کە دەخوێنرێتەوە " شزێل ").

liaison officer, ئەفسەری پەیوەندیکار؛ ئەفسەری پەیوەندی.

liar (lī′ẽr), *n.* درۆزن؛ درۆکەر.

libation (lī-bā′shən), *n.* (١) شەراب یا ڕۆن ڕشتن بە زەویدا یا کردن بەسەر لەشی قوربانیدا بۆ خودایەك (نەریتی یۆنانییە). (٢) ئەم شەراب یا ڕۆنە. (٣) خواردنەوەی کحول (لە ڕووی گاڵتەوە)؛ مەی.

libel (lī′b'l), *n.* (١) ناو پیس کردن (بە نووسین، وێنە... هتد)؛ ناوزڕاندن؛ بەدناوکردن؛ بەدوێژی کردن. (٢) بڵاوکردنەوەی بەدوێژی یا ناو پیس کردنێك (٣) سکاڵانامە (یاسای ئاینی و دەریایی).

libelant, libellant (lī′b'l-ənt), *n.* سکاڵاکەر (یاسای ئاینی و دەریایی).

libelee, libellee (lī′b'l-ē′), *n.* شکات لێکراو (لە داواکارییەکی ناوزڕاندندا).

libelous, libellous (lī′b'l-əs), *adj.* ناوزڕێن؛ ناوپیسکەر؛ بەدناوکەر؛ ناوزڕاندنی تێدایە: *(a ~ article, statement, etc.)*.

liberal (lib′ẽr-əl, lib′rəl), *adj.* (١) ئازاد؛ بۆ پیاوی ئازاد شیاو: *(~ arts, a ~ education)* (٢) بەخشندە؛ بدە؛ بەرچاوتێر: *(a ~ giver)*. (٣) فرە؛ زۆر؛ مشە: *(a ~ reward)*. (٤) نادەقاودەق؛ خۆ نەبەستنەوە بە دەقەوە؛ بێ سنوور؛ کراوە: *(a ~ interpretation of the law)* (٥) مێشك کراوە؛ مێشك فراوان. (٦) دیموکراتی. (٧) ئازادیخوا. (٨) [L-]، حیزبی ئازادیخوا. (٩) [Obs.]، بەرەڵا (ڕەووشت)؛ ناشرین.
n. (١) ئازادیخوا؛ کەسێکی ئازادیخوا. (٢) [L-]، ئەندامی حیزبێکی ئازادیخوای ئەورووپایی.

-liberally *(adv.)*; liberalness *(n.)*.

liberal arts, زانستە ئەدەبییەکان وەك: وێژەو مێژوو فەلسەفە: *(a ~ college)*

liberalism (lib′ẽr-əl-iz'm, lib′rəl-iz'm), *n.* (١) ئازادیخوایی. (٢) بیروباوەڕو فەلسەفەی ئازادیخوازی.

liberalist (lib′ẽr-əl-ist, lib′rəl-ist), *adj.* ئازادیخوا.
n. کەسێکی ئازادیخوا؛ ئازادیخوا.

-liberalistic *(adj.)*.

liberality (lib′ə-ral′ə-ti), *n.* (١) بەخشندەیی؛ بدەیی؛ بەرچاوتێری. (٢) خەڵات؛ بەخشش. (٣) مێشك فراوانی؛ مێشك کراوەیی.

liberalize (lib′ēr-ə-līz′, lib′rə-līz′), *v.t.* جلەو شل کردن؛
چاوپۆشین؛ لێبووردن؛ زیاتر ڕێ پێدان: ***(to ~ drinking laws)*** .
v.i. جلەو شل کردن؛ چاو لێ پۆشران.
-liberalization *(n.)*.
liberate (lib′ə-rāt′), *v.t.* (١) ئازادکردن؛ ڕزگارکردن:
(to ~ a people, country, etc.)
(٢) لێك جیاکردنەوە (بەشەکانی ئاوێتەی کیمیا).
(٣) [Military Slang]، تالانکردن؛ دزین.
-liberator *(n.)*.
liberation (lib′ə-rā′shən), *n.* (١) ئازادکردن؛ ڕزگارکردن؛
سەربەستکردن. (٢) ئازادی؛ ڕزگاری.
libertarian (lib′ēr-târ′i-ən), *n.* (١) لایەنگری بیروباوەڕی
سەربەستی ویستن و کردن (کە دەڵێت: مرۆڤ سەربەستە لە خواست و کرداریدا و
نەبەستراوەتەوە بە هیچ شتێکی لە خۆ بەدەر).
(٢) ئازادیخوا؛ لایەنگری ئازادی بیرکردنەوە و کارکردنی مرۆڤ؛ ئازادی پەروەر.
adj. لایەنگری یەکێك لەم دوو بیروڕایەی خاڵی یەك و دوو
-libertarianism *(n.)*.
libertinage (lib′ēr-tin-ij), *n.* = libertinism.
libertine (lib′ēr-tēn′, lib′ēr-tin), *n.* (١) بەندێکی ڕۆمانی
ئازادکراو (٢) کەسێکی داوێن پیس؛ سەرسەری؛ بەرەڵا.
(٣) پەیڕەوی نەکەری هیچ جۆرە بیروباوەڕێکی ئاینی و ڕەوشتی؛ بێ بڕوا.
adj. سەرسەری؛ داوێن پیس؛ بەرەڵا
libertinism (lib′ēr-tin-iz′m), *n. Also* libertinage, داوێن
پیسی؛ داوێن پیسیتی؛ سەرسەرێتی؛ بەرەڵایی.
liberty (lib′ēr-ti), *n.* (١) ئازادی؛ سەربەستی؛ ڕزگاری.
(٢) سەرجەمی جۆرە مافێك: ***(civil ~ies)*** .
(٣) ڕێ پێدان؛ ماف؛ مافێکی تایبەتی.
(٤) ڕووکرانەوەی نابەجێ؛ شەرم شکانی بێ ئەندازە: ***(to take ~ies)*** .
(٥) (ا) پشووی سەربازی هێزی دەریایی.
(ب) ماوەی ئەم پشووە (بۆ چوونە ناوشار).
(٦) سەربەستی هەڵبژاردن (فەلسەفە).
  at liberty, (١) ئازاد؛ سەربەست؛ بەرەڵا.
(٢) ڕێ دراو (بۆ کردن یا ووتنی شتێك)؛ بۆی هەیە:
(You are at liberty to come or go.)
(٣) دەستبەتاڵ؛ بێ ئیش.
  take liberties, (١) زۆر بە ڕووکراوانە ڕەووشت نواندن؛
بە شەرم شکاوانەی بێ ئەندازە لەگەڵ جووڵانەوە؛
بە ناشرینانە لەگەڵ جووڵانەوە
(to take liberties with somebody; to take liberties)
(٢) زۆر گوێ پێ نەدان (پەیڕەو)؛ بە هەوەسی خۆ جووڵانەوە؛
لە تام کردنە دەرەوە
libidinous (li-bid′'n-əs), *adj.* بە جۆش و خرۆش؛ بە هەوەس؛
بە ئالۆش
libido (li-bī′dō, li-bē′dō), *n.* (١) (ا) ئارەزووی جووت بوون؛
هەستی جووت بوون؛ ووزەی جووت بوون؛ ئالۆش.
(ب) نیشانەی ئەم ئالۆش و ئارەزووە.
(٢) هەست و ووزەی زگماکی هاندەر بۆ هەموو کردەوەیەکی مرۆڤ.
Libra (lī′brə), *n.* بورجی تەرازوو (ئەستێرەوانی).
libra (lī′brə), *n.* (١) پاوەند: سەنگێکە نەختێك لە نیو کیلۆ کەمترە.
(٢) سەنگێکی ڕۆمانی کۆنە لە پاوەند کەمترە.
librarian (lī-brâr′i-ən), *n.* (١) بەڕێوەبەری کتێبخانە؛
لێپرسراو یا بەڕێوەبەری پەرتووکخانە (٢) فەرمانبەری کتێبخانە.
library (lī′brer′i, lī′brə-ri), *n.* (١) (ا) کتێبخانە؛ پەرتووکخانەی
گشتی (ب) کتێبخانەی تایبەتی کەسێك.
(٢) کۆمەڵێك پەرتووکی سەرچاوەیی کتێبخانەیەك.
(٣) دەستە پەرتووکی بڵاوکراوە لەلایەن چاپخانەیەکەوە.
librate (lī′brāt), *v.t.* (١) لەرینەوە؛ جۆلانێ کردن؛ ڕاڕاکردن.
(٢) بە هاوتەرازوویی مانەوە.
-libration *(n.)*.
libretto (li-bret′ō), *n.* (١) دەق یا ووشەکانی ئۆپەرا.
(٢) پەرتووکی دەقی ئۆپەرا.
lice (līs), *plural of* louse.
license (lī′s'ns), *n.* (١) ڕێ پێدان؛ ڕێ دانێکی ڕەسمی بۆ کردنی شتێك:
(a ~ to marry, hunt, drive a car)
(٢) بڕوانامەی ئەم ڕێ پێدانە: ***(a driver ~)*** .
(٣) (ا) سەربەستی لادان لە دەستوور یا نەریتی باو: ***(Poetic ~)*** .
(ب) نموونەیەکی ئەم لادانە.
(٤) بەرەڵایی؛ بەکارهێنانی سەربەستییەك یا مافێك بە شێوەیەکی نابەجێ.
(٥) سەرسەرێتی؛ بێ پەردەیی؛ بێ ئابڕوویی؛ بەرەڵایی؛ داوێن پیسی.
v.t. ڕێ پێدان؛ ماوەپێدانی ڕەسمی؛ بڕوانامە پێدان.
-licenser; licensor *(n.)*.
licensee (lī′s'n-sē′), *n.* ڕێ پێدراو بە ڕەسمی؛ ماوە پێدراو.
licentiate (lī-sen′shi-it, lī-sen′shi-āt′), *n.* (١) بڕوانامە پێدراو
بۆ پیشەکارییەك. (٢) لیسانس: بڕوانامەیەکی زانکۆی ئەوروپایییە لەنێوان
بەکالۆریۆس و دکتۆرادا.
licentious (lī-sen′shəs), *adj.* (١) بەرەڵا؛ داوێن پیس؛ سەرسەری؛
بێ ئابڕوو؛ کەیف پەرست.
(٢) [Arch.]، گوێ بە پەیڕەو و نەریت و دەستووری کۆن نەدەر.
-licentiously *(adv.)*; licentiousness *(n.)*.
lichen (lī′kən), *n.* (١) قەوزە. (٢) نەخۆشییەکی پێستە.
lichenology (lī′kən-ol′ə-ji), *n.* قەوزەناسی؛ زانستی قەوزە.
lich gate, *Also* lych gate, ڕاڕەوی سەرگیراوی بەردەمی حەوشەی
کڵێسەیە تەرمی مردووی تێدا دادەنرا تا گەیشتنی قەشە.
licit (lis′it), *adj.* درووست؛ یاسایی؛ ڕێ پێ دراو بەپێی یاسا؛ حەڵاڵ.
lick (lik), *v.t.* (١) لستنەوە؛ لێسانەوە.
(٢) بە ئاستەم بەرکەوتن (شەپۆل، گڕ)؛ پێداهێنان؛ لێخشاندن.
(٣) (ا) [Colloq.]، بیرازکردن؛ دارکاری کردن؛ تێهەڵدان؛ بە قەمچی لێدان.
(ب) بەسەردا زاڵبوون (مرۆڤ، شت)؛ بەزاندن:
(to ~ a disease, problem, person, etc.)
v.i. بە خشپە و بە تیژی بزوان.
n. (١) لستنەوە؛ لێسانەوە. (٢) نەختێك؛ تۆزێك؛ نەختاڵ.
(٣) کارێکی پەلەو لامسەرلایی (خۆشتن، شوێن پاککردنەوە).
(٤) شوێنێکە (وەك کانیاوێك) کە گیاندار زوو زوو بۆی دەچن بۆ لستنەوەی
بەردی سوێری دەوروپشتەکەی.
(٥) [Colloq.]، دارکاری. (٦) [Slang]، هەل؛ نۆبە.
  lick one's lips, زۆر پێ خۆش بوون؛ مرخ لێ خۆش کردن.
  lick one's wounds, سەری خۆ کزکردن پاش بەزین.
  lick the dust, بەزین؛ کوژران؛ تۆپین.
  lick up, لستنەوە؛ پاککردنەوە بە لستنەوە؛ ماشینەوە.
lickerish (lik′ēr-ish), *adj.* (١) بە ئالۆش؛ بەرەڵا.
(٢) نەوسن؛ چڵێس؛ چاوبرسی.
licking (lik′iŋ), *n.* (١) لستنەوە؛ لێسانەوە.
(٢) بیرازکردن؛ کوتان؛ بە قەمچی لێدان.
licorice (lik′ēr-is, lik′ēr-ish), *n. Also* liquorice, (١) بەلەك.
(٢) ڕەگە بەلەك. (٣) نوقوڵە بەلەك.
lid (lid), *n.* (١) سەرقاپ؛ قەپاغ؛ سەرقەپاغ؛ سەر؛ سەردەم.
(٢) پێڵووی چاو. (٣) [Colloq.]، ڕاگرتن؛ سنوور؛ ڕێ نەدان:
(The police put the ~ on vice.)
(٤) [Slang]، کڵاو؛ تەپلە؛ شەپقە.
lidless (lid′lis), *adj.* (١) بێ سەرقاپ؛ بێ سەر؛ بێ قەپاغ.

(٢) ووریا؛ بێ خەو؛ نەنوستوو.

lie (lī), ***v.i.*** (١) پاڵکەوتن؛ ڕاکشان.

(٢) لە بارێکی تایبەتیدا بوون:

(The town lay in ruins after the earthquake.)

(٣) کەوتنە· دەکەوێتە:

(Canada ~s to the north of United States.)

(٤) درێژبوونەوە ***(The valley lay at our feet.)*** .

(٥) بوون؛ لە شوێنێکدا یا شتێکدا بوون:

(The remedy ~s within yourself.)

(٦) نێژران؛ خرانە گۆڕەوە.

(٧) [Archaic]. لادان یا مانەوە لە شوێنێك (بۆ شەوێك یا زیاتر).

(٨) بەپێی یاسا و پەیڕەو نییە (داواکاری لە دادگادا):

(This appeal will not ~ .)

n. (١) شێوەی بوون یا ڕێکخران: ***(the ~ of the land)*** .

(٢) لانە

lie down, پاڵکەوتن؛ ڕاکشان و حەوانەوە

lie in, لە جێدا مانەوە لەبەر منداڵبوون

lie with, [Archaic], جووت بوون لەگەڵ؛ چوونە جێ لەگەڵ؛ گاین.

take lying down, [Colloq.], خۆبەدەستەوەدان بە بێ بەرهەڵستی.

lie (lī), ***v.i.*** درۆکردن.

v.t. بە درۆ بەدەستهێنان؛ بە درۆ کردن یا جێبەجێکردن

n. درۆ ***(to tell a ~ .)*** .

lie in one's throat, درۆیەکی زل یا ئاشکراکردن.

lie out of, خۆ پەڕاندنەوە لە تەنگوچەڵەمەیەك بە درۆکردن.

white lie, درۆی ڕەو.

lied (lēd), ***n.*** گۆرانییەکی ئەڵمانی.

lie detector, درۆ دۆزەرەوە: ئامێرێکە ئەگەر کەسێك بە درۆ وەڵامی پرسیارێك بداتەوە هەستی پێ دەکات (لە ڕێی تۆمارکردنی گۆڕانی لێدانی دڵ و دەنگ و کرژبوونەوە... هتد).

lief (lēf), ***adj.*** [Obs.], (١) خۆشەویست (٢) ئامادە؛ ئارەزووکەر.

adv., [Rare], بە دڵ؛ ئامادە.

liege (lēj), ***adj.*** (١) مافی دەرەبەگایەتی هەیە؛ مافی ئەوەی هەیە مسکێنەکانی دڵسۆزی بن و کاری بۆ بکەن.

(٢) بەستراوەتەوە بە پەیمانی دڵسۆزی و خزمەتکردنی دەرەبەگەکەی؛ بەندە؛ ڕەنجبەر ***(~ subjects)*** .

(٣) دڵسۆز؛ بەوەفا.

n. (١) بەگ؛ سەروەر؛ پاشا؛ سەرگەورە؛ دەرەبەگ.

(٢) بەردەست؛ مسکێن؛ ڕەنجبەر.

liegeman (lēj′mən), ***n.*** (١) مسکێن؛ ڕەنجبەر.

(٢) بە دووکەوتوویەکی دڵسۆز؛ پاشکۆیەکی بەوەفا؛ لایەنگیر.

lien (lēn, lē′ən), ***n.*** بارمتە (ڕەوی‌وزار، خانوو، ئۆتومبیل)؛ مافی دەستبەسەرداگرتن یا فرۆشتنی خانوویەك یا شتێك لەباتی قەرز (ئەگەر قەرزەکە نەدرێتەوە): ***(The bank has a ~ on my car.)*** .

lienal (lē′n'l), ***adj.*** تایبەتی بە سپڵ؛ سپڵی

lieu (lōō, lū), ***n.*** جێ؛ جێگە

in lieu of, لەباتی؛ لەجیاتی؛ لە بریتی.

lieutenancy (lōō-ten′ən-si, lū-ten′ən-si), ***n.*** پلەوپایەی ئەفسەری یەك ئەستێرە " ملازم ".

lieutenant (lōō-ten′ənt, lū-ten′ənt), ***n.*** (١) جێگر؛ یاریدەدەر.

(٢) ئەفسەری یەك ئەستێرە یا دوو ئەستێرە.

lieutenant colonel, ئەفسەرێکە پلەیەك لە خوار (کۆلۆنێل)ەوەیە.

lieutenant commander, ئەفسەرێکی هێزی دەریاییە پلەیەك لەسەروو " ملازم " ەوەیە.

lieutenant general, جێگری جەنەراڵ؛ ئەفسەرێکە پلەیەك لە خوار (جەنەراڵ)ەوە

lieutenant governor, جێگری فەرمانڕەوای ویلایەتێکی ئەمەریکی.

life (līf), ***n.*** (١) ژیان. (٢) گیاندار (بەتایبەتی مرۆڤ).

(٣) زیندەوەر؛ توخمێکی تایبەتی زیندەوەر: ***(plant ~)*** .

(٤) باری ژیان: ***(His was a ~ of poverty.)*** .

(٥) جۆری ژیانی پیشەیەکی تایبەتی و دەوروبەری: ***(military ~)*** .

(٦) ژیاننامە؛ ژیننامە

(٧) گیان.

(٨) گەوهەر؛ ناوکرۆك:

(Freedom of speech is the ~ of democracy.)

(٩) سەرچاوەی خۆشی و بەزم‌وڕەزم: ***(She was the ~ of the party.)*** .

(١٠) زیندوویتی؛ چالاکی؛ گورج‌وگۆڵی.

a matter of life and death, (١) مەسەلەی مردن و ژیانە.

(٢) شتێکی زۆر گرنگ.

bring to life, (١) هێنانەوە هۆش خۆ؛ هۆش هێنانەوەبەر.

(٢) گەرم کردن (کۆڕ، ئاهەنگ)؛ خۆش کردن.

come to life, (١) هۆش هاتنەوەبەر؛ هاتنەوە هۆش خۆ.

(٢) گەرم بوون (کۆڕ، ئاهەنگ)؛ خۆش بوون.

for life, (١) بە درێژایی ژیان هەتا مردن: ***(a job for life)*** .

(٢) بۆ ژیانی خۆ ڕزگارکردن یا پاراستن.

not on your life, [Colloq.], بە هیچ جۆرێ؛ نابێ.

take life, کوشتن.

take one's own life, خۆکوشتن.

true to life, ڕاستەقینە؛ ڕاست.

life-blood (līf′blud′), ***n.*** (١) خوێن.

(٢) گەوهەری شتێك؛ پێویستترین شت بۆ ژیان و مانەوە و بەردەوام بوونی شتێك.

life-boat (līf′bōt′), ***n.*** بەلەمی ڕزگاری؛ بەلەمی فریاکەوتن (کە کەشتی هەڵی دەگرێت بۆ تەنگانە، وەك چۆڵکردنی کەشتییەکە)

life buoy, چاکەتی ڕزگاری لە خنکاندن؛ چاکەتی سەرئاوخەر.

life cycle, چەرخی ژیان.

life expectancy, ماوەی ژیانی مرۆڤی چەرخێك یا وڵاتێك بە تێکڕایی؛ تێکڕای درێژی ژیانی مرۆڤ

life-giving (līf′giv′iŋ), ***adj.*** (١) ژیانبەخش؛ زیندووکەرەوە

(٢) خۆش؛ بەهێزکەر؛ تازەکەرەوە.

life-guard (līf′gärd′), ***n.*** پاسەوانی مەلە؛ لە خنکان ڕزگارکەر (لە دەوری گۆمی مەلە و کەناری دەریا).

life history, مێژووی ژیان (لە لەدایکبوونەوە تا مردن).

life insurance, بیمەی ژیان.

life jacket, چاکەتی ڕزگاری لە خنکان؛ چاکەتی سەرئاوخەر.

lifeless (līf′lis), ***adj.*** (١) (ا) مردوو. (ب) بێ گیان.

(٢) ووشك و ناخۆش؛ بێ ووزە؛ سست؛ خاو.

life-like (līf′līk′), ***adj.*** (١) زیندوو؛ لە زیندوو چوو؛ لە خۆ چوو:

(a ~ portrait)

(٢) ڕاستەقینە؛ ڕاست.

life line, (١) پەتی ڕزگاری: (ا) کە لە کەناری دەریاوە فڕێ دەدرێ بۆ کەشتییەك کە لە تەنگانەدایە. (ب) کە کەسێکی پێ ڕزگار دەکرێت لە خنکاندن

(٢) پەتی بەرزکردنەوە و نزم کردنەوەی مەلەوانی ژێر ئاو.

(٣) هێڵێکی ناو لەپە (کە گوایە ڕاستی ژیانی ئەو کەسە دەردەخات)

(٤) ڕێگەیەکی دەریایی بازرگانی زۆر گرنگ.

(٥) ڕێی ئازووقە لێوە ناردن.

life-long (līf′lôŋ′), ***adj.*** بە درێژایی ژیان: ***(a ~ friendship)*** .

life preserver, (١) چاکەتی ڕزگاری لە خنکان؛ چاکەتی سەرئاوخەر.

(٢) کوتەك؛ داردەست (بۆ خۆ پاراستن).

lifer (līf′ēr), ***n.*** [Slang], بەندێکی هەتا مردن.

life raft, کەڵەکی ڕزگارکەر.

life-saver (līf'sāv'ēr), *n.* (١) له خنكان ڕزگاركەر (مرۆڤ، بەلەم، شت).
(٢) پاسەوانی مەلە. (٣) [Colloq.]، كەسێك یا شتێكی زۆر پێویست و گرنگ بۆ ئاسوودەیی و ژیان.
life-saving (līf'sāv'iŋ), *adj.* مرۆڤ ڕزگاركەر له خنكاندن و مردن:
(a ~ device)
n. مرۆڤ ڕزگاركردن له خنكاندن و مردن.
life-size (līf'sīz'), *adj.* به قەبارەی خۆ (وێنه، پەیكەر):
(a ~ portrait)
life-sized (līf'sīzd'), *adj.*, = life-size.
life-style (līf'stīl'), *n. Also* life style, شێوەی ژیان (مرۆڤ، چین، كۆمەڵ).
life-time (līf'tīm'), *n.* (١) ژیان؛ ماوەی ژیان.
(٢) ماوەی كاركردن، بەردەوام بوون، یا بوونی شتێك.
adj. به درێژایی ژیان: *(a ~ job)*.
life-work (līf'wūrk'), *n.* گرنگترین كاری ژیان؛
ئەرك و كارێكه كه كەسێك خەریكیەتی به درێژایی ژیانی.
lift (lift), *v.t.* (١) بەرزكردنەوە؛ هەڵبڕین؛ هەڵگرتن.
(٢) پلەوپایه بەرزكردنەوە؛ بڵندكردنەوە (هەست، باری ژیان؛ وورە ئانەبەر؛ هیوا پێدان *(to ~ the nation's spirits.)*.
(٣) دانەوەی قەرزی سەر بارمتەیەك و بەتاڵ كردنەوەی.
(٤) دەم و چاو هەڵگرتن؛ چرچ و لۆچی دەم و چاو و غەبغەبە لابردن (پزیشكەوانی).
(٥) [Colloq.]، قۆپیەكردن؛ دزین و بە هی خۆ دانان (نووسراو):
(He ~ed a passage from Shakespeare.)
(٦) [Slang]، دزین.
(٧) ئەمام هەڵكەندن بۆ گواستنەوە و ئاشتنی.
(٨) لابردن (ئابلووقه): *(to ~ blockade, curfew, etc.)*
v.i. (١) به گران یا به زەحمەت) شت بەرزكردنەوە.
(٢) لاچوون؛ نەمان؛ ڕەوینەوە:
(By afternoon, the clouds had ~ed.)
(٣) بەرزبوونەوە.
(٤) وەستان.
n. (١) بەرزبوونەوە؛ بڵندبوونەوە. (٢) بار؛ ئەوەندەی بە جارێك هەڵدەگیرێت.
(٣) ماوەی بەرزكردنەوە
(٤) هێزی بەرزكردنەوە: *(the ~ of the pump)*
(٥) وورە؛ پاڵ؛ هیوا؛ هاندان: *(to give a hopeless person a ~.)*.
(٦) گەیاندن (بە ئوتومبیل بەرەو ئەو شوێنەی كەسەكە خۆی بۆی دەچێت):
(She gave me a ~ to my office.)
(٧) بەرزایی (٨) چینێكی پاژنه پێڵاو
(٩) پارمەتی؛ یارمەتی
(١٠) (ا) [British]، بەرزكەرەوەی كارەبایی ناو خانوو (له ئەمەریكا پێی دەوترێ: " elevator ").
(ب) بەرزكەرەوەی كارەبایی بۆ شوێنی بەفرەخلیسكێ لەسەر شاخ و گردەكان.
(١١) هێزی بەرزبوونەوە (فڕۆكەوانی).
lift-off (lift'ôf'), *n.* فڕین؛ هەڵسان؛ له زەوی بڕان و بەرزبوونەوەی كەشتی ئاسمانی و مووشەك.
ligament (lig'ə-mənt), *n.* (١) بەند؛ پەیوەند؛ پێبەست.
(٢) چەند ڕیشاڵێكی جیڕن ئێسكەكان بەیەكەوە دەبەستنەوە بەتایبەتی هی جومگەكان؛ ئەم جۆرە ڕیشاڵەیه ئەندامی لەش له جێی خۆیدا ڕادەگرێ.
-ligamental; ligamentary; ligamentous *(adj.)*.
ligate (lī'gāt), *v.t.* بەستنەوەی دەماری خوێن (نەشتەركاری).
ligation (lī-gā'shən), *n.* (١) بەستنەوەی دەماری خوێن.
(٢) سارغی؛ تەلی نەشتەركاری؛ پێبەست؛ بەند.
ligature (lig'ə-chēr), *n.* (١) پێكەوەبەستنەوە؛ پێچانەوە
(٢) پێبەست؛ سارغی.
(٣) تەلی پێكەوەبەستن (نەشتەركاری).

(٤) دوو نۆتەی پێكەوەلكێنراو (مۆسیقا).
(٥) تیپه دووانه؛ جووته تیپ: دوو تیپن كه پێكەوە دەنووسرێن و دەخوێنرێنەوە (وەك: æ).
v.t. پێكەوەبەستنەوە.
light (līt), *n.* (١) ڕووناكی؛ ڕۆشنایی. (٢) شەوق.
(٣) سەرچاوەی ڕووناكی (خۆر، چرا، لەمپا).
(٤) تیشكی ڕۆژ؛ ڕووناكی خۆر (٥) بەرەبەیان؛ ڕۆژبوونەوە.
(٦) ماوەی ڕووناكی ڕۆژگار. (٧) پەنجەرە؛ كونی ڕووناكی.
(٨) شقارته؛ چەرخ؛ ئاگر. (٩) ڕۆشنبیری؛ تێگەیشتوویی.
(١٠) ئاشكرایی؛ هاتنەڕوو؛ دەركەوتن:
(Every day new facts are brought to ~.)
(١١) شێوەی هاتنه بەرچاو؛ ڕوواڵەت؛ شێوەی بینین:
(She saw the situation in a different ~.)
(١٢) [Archaic & Poetic]، بینایی؛ بینین.
(١٣) *(pl.)* بیروبڕوا و هەڵوێست و شێوەی بیركردنەوەی خۆ.
(١٤) ڕووناكی ژیان؛ مایەی خۆشی و شادی:
(His daughter is the ~ of his life.)
(١٥) نموونه؛ كەسێكی بەناوبانگ كه دەبێته نموونەی باش بۆ خەڵك
(١٦) چاوگەشانەوە؛ چاوگەشی.
adj. (١) ڕووناك؛ ڕۆشن؛ گەش.
(٢) كراوە (ڕەنگ)؛ سپی؛ سپیكار؛ كاڵ: *(~ colors)*.
adv. كاڵ؛ كراوە (ڕەنگ).
v.t. (١) داگیرسان؛ كردنەوە (ئاگر)؛ هەڵگیرسان:
(to ~ a candle, fire, lamp, etc.)
(٢) ڕووناك كردنەوە: *(Lamps ~ the streets.)*.
(٣) خۆشی و ڕووناكی تێخستن؛ ژیاندنەوە: *(A smile ~s his face.)*
(٤) ڕێ بۆ ڕووناك كردنەوە؛ ڕێ پیشاندان.
v.i. (١) ئاگرگرتن؛ سووتان: *(Green wood will not ~ easily.)*.
(٢) (**~ up**) ڕووناك بوونەوە؛ ڕۆشن بوونەوە؛ ڕوون بوونەوە.
bring to light, دەرخستن؛ ئاشكراكردن؛ پیشاندان؛ خستنەڕوو.
come to light, ئاشكرابوون؛ دەركەوتن؛ هاتنەڕوو.
in the light of, لەبەر؛ له ڕەچاوكردنی ئەم شتەدا؛ بەپێی؛ بەهۆی؛ له ئەنجامی ئەمەدا:
(In the light of these facts we cannot sign any agreement.)
light up, (١) ڕووناك بوونەوە؛ ڕۆشن بوونەوە؛ ڕوون بوونەوە.
(٢) دڵخۆش كردن؛ خۆشحاڵ كردن؛ ڕوونكردنەوە (ژیان):
(to light up someone's life)
(٣) [Colloq.]، جگەرە داگیرسان؛ جگەرە كێشان.
see the light (of day), (١) لەدایكبوون؛ ڕووناكی بینین؛ هاتنەدی.
(٢) ئاشكرابوون؛ دەركەوتن؛ هاتنەڕوو.
(٣) بۆ ڕوون بوونەوە؛ تێگەیشتن؛ چاوكرانەوە.
shed (or throw) light on, ڕوونكردنەوە (مەسەله، باس).
stand in one's own light, زیان به خۆ گەیاندن.
strike a light, شقارته داگیرسان؛ شقارته لێدان.
light (līt), *adj.* (١) سووك؛ سووكەڵه.
(٢) (ا) سووك: *(a ~ blow)*.
(ب) كەم: *(a ~ rain; a ~ vote)*.
(ج) ناسك؛ تەنك؛ جوان و ناسك. (د) كز؛ هێواش: *(a ~ wind)*.
(ه) نزم (دەنگ)؛ نەرم: *(a ~ sound)*.
(و) كەم؛ كز: *(~ applause)*.
(٣) ناگرنگ: *(~ conversation)*.
(٤) ئاسان؛ كز؛ كەم: *(a ~ tax)*.
(٥) ئاسان: *(~ work)*.
(٦) ڕووخۆش؛ باشبین؛ بەكەیف؛ سووك (گیان): *(~ spirits; ~ hearted)*.
(٧) حولحولی؛ سووك؛ پاڕا؛ هیچ و پووچ.

(٨) بەرەلا بەدرەووشت؛ داوێن پیس؛ بێ ئابڕوو.
(٩) گێژ؛ حول *(a ~ head)* .
(١٠) سووك و ئاسان؛ خۆش: *(~ reading)* .
(١١) سووك؛ كحولی كەم تێدایە: *(~ wine)* .
(١٢) (ا) كەم؛ بچووك؛ مام ناوەندی: *(a ~ meal)* .
(ب) بە ئاسانی پەلەخورد دەكرێ؛ سووك.
(ج) فشەڵ؛ فش و فشۆڵ *(a ~ cake)* .
(١٣) سووكەڵە؛ خێرا ڕەوت؛ خۆش ڕەوت *(She is ~ on her feet.)* .
(١٤) بار سووك؛ بە سووكی: *(We will travel ~ .)* .
(١٥) (ا) هێز نەخراوە سەر (برگە- دەنگناسی). (ب) لەڕ (تیپ، پیت).
(١٦) سووك (چەك): *(a ~ tank)*

adv. (١) بە هێواشی؛ بە ئەسپایی؛ بە ئاستەم؛ لەسەرخۆ
(٢) بە بار سووكی؛ بە سووكی: *(traveling ~)* .

v.i. (١) دابەزین؛ هاتنەخوارەوە (لە ئوتومبیل، وولاغ).
(٢) نیشتنەوە (باڵندە).
(٣) (~ on; ~ upon)، هاتن بەسەردا بە ڕێكەوت؛ بە ڕێكەوت دۆزینەوە:
(to ~ on a rare book in a second-hand shop)
(٤) لەپڕ لێ بەسەرهاتن؛ لەپڕ لێ ڕوودان:
(Misfortune ~ed upon him.)

light in the head, (١) گێژ. (٢) مێشك سووك؛ منداڵ؛ حولحولی.

light into, [Slang]. (١) هێرش بردنە سەر؛ پەلاماردان.
(٢) سەرزەنشتكردن؛ شكاندن.

light out, [Slang]. تێ ئەقاندن؛ هەڵاتن؛ پێ پێوەنان؛ بۆ دەربازبوون؛ دەرپەڕین

make light of, بە گاڵتە دانەبەر؛ بە سووكی تەماشاكردن؛ گوێ پێ نەدان.

lighten (lĭt′'n), *v.t.* (١) ڕووناك كردنەوە؛ ڕۆشنكردنەوە.
(٢) كردنەوە (ڕەنگ)؛ كاڵ كردنەوە.
(٣) بیر ڕۆشنكردنەوە؛ مێشك كردنەوە؛ فێركردن.

v.i. (١) ڕووناك بوونەوە؛ ڕۆشن بوونەوە. (٢) بریقەدانەوە؛ بریسكەدانەوە.
(٣) برووسكەدان

lighten (lĭt′'n), *v.t.* (١) سووك كردن؛ بار سووك كردن؛ بار كەمكردنەوە.
(٢) ئەركی سەرشان كەمكردنەوە؛ سەرئێشە كەمكردنەوە؛ بە ئاسانی تر گرتن؛ ڕێ دان بۆ هەناسەدان (٣) دڵخۆش كردن؛ دڵ كردنەوە.

v.i. (١) سووك بوون؛ بار سووك بوون؛ كەم بوونەوە.
(٢) ئەركی سەرشان سووك بوون؛ ئاسانتر بوون
(٣) دڵخۆش بوون؛ دڵ كرانەوە.

lighter (lĭt′ĕr), *n.* داگیرسێنەر؛ چەرخ؛ ئەستێ: *(a cigarette ~)* .

lighter (lĭt′ĕr), *n.* بەلەمی بارداگرتن و باركردنی كەشتی باری گەورە كە ناتوانن نزیك بەندەر بكەونەوە لەبەر تەنكایی.

lighterage (lĭt′ĕr-ij), *n.* (١) باركردن و بارداگرتنی كەشتی باری گەورە بە بەلەمی بار (ئەو كەشتییانەی ناتوانن بێنە تەنكاوی بەندەرەوە).
(٢) كرێی ئەم باركردن و داگرتنە.

lightface (lĭt′fās′), *n.* تیپی باریك و كاڵ (چاپەمەنی).

light-fingered (lĭt′fiŋ′gĕrd), *adj.* (١) دەست سووك.
(٢) دەست باڵا لە گیرفان بڕیندا؛ دز؛ لێهاتوو لە دزیدا.

light-footed (lĭt′foot′id), *adj.* سووكەڵە (ڕۆیشتن)؛ خێرا.

light-handed (lĭt′han′did), *adj.* (١) دەست سووك
(٢) دەستبەتاڵ؛ كەم هەڵگرتوو بە دەست.

light-headed (lĭt′hed′id), *adj.* (١) گێژ
(٢) شەیدا؛ گەشكەدار؛ سەرخۆش.
(٣) فشقی؛ مێشك سووك؛ منداڵ؛ حولحول؛ هیچ و پووچ (مرۆڤ).

light-hearted (lĭt′här′tid), *adj.* بێباك؛ بێ خەم و خەفەت؛ مەراق نەخۆر.

light-house (lĭt′hous′), *n.* بورجی ڕووناكی كەناری دەریا (بۆ ڕابەری كەشتییەوانان)؛ تیشكی ڕێنوما (بۆ ڕابەری كەشتی).

lighting (lĭt′iŋ), *n.* (١) داگیرسان؛ داگیرساندن.
(٢) ڕووناك كردنەوە؛ ڕووناك بوونەوە؛ ڕووناكی.
(٣) ڕێكخستن و دابەشكردنی ڕووناكی و تاریكی لە وێنەیەكدا.
(٤) ڕێك و پێك كردنی ڕووناكی سەر شانۆ.

lightly (lĭt′li), ***adv.*** (١) بە هێواشی؛ بە ئەسپایی؛ بە ئاستەم؛ لەسەرخۆ:
(to touch something ~)
(٢) كەم؛ ئەختێك: *(to spend ~)* .
(٣) بە گورج و گۆڵی؛ خێرا
(٤) بە خۆشی؛ بە دڵخۆشی؛ بە پێكەنینەوە.
(٥) بە لامسەرلایی؛ بە بێباكانە؛ بە سووكی: *(to take something ~)* .
(٦) بێ ئابڕووانە؛ بە بێ شەرمانە.

light-minded (lĭt′mīn′did), *adj.* مێشك سووك؛ هیچ و پووچ (مرۆڤ)؛ منداڵ (ڕەووشت)؛ فشقی.

lightness (lĭt′nis), *n.* (١) ڕووناكی؛ ڕۆشنی. (٢) سپێتی؛ سپیكەڵەیی.

lightness (lĭt′nis), *n.* (١) سووكی؛ سووكێتی.
(٢) خێرایی؛ سووكەڵەیی؛ گورج و گۆڵی.
(٣) بێ مەراقی؛ بێباكی؛ بێ خەم و خەفەتی؛ سەرسووكی.
(٤) لامسەرلایی؛ بە گاڵتە دانەبەر؛ بە سووكی گرتن.

lightning (lĭt′niŋ), *n.* هەورە برووسكە؛ برووسكە؛ چەخماخە.

lightning bug (or beetle), = firefly.

lightning rod, بەربەستكەری هەورەتریشقە

lights (lĭts), ***n.pl.*** سیی ئاژەڵ.

lightship (lĭt′ship′), *n.* كەشتی چرای ووریاكەرەوە: كەشتییەكی چرادارە لە شوێنێكی پڕ مەترسیدا لەنگەر دەخات و بە چراكەی كەشتییەوان ووریا دەكاتەوە كە نزیكی ئەو شوێنە نەكەون.

lightsome (lĭt′səm), *adj.* (١) گورج و گۆڵ؛ خێرا؛ بە هەڵمەت؛ زیت.
(٢) دڵشاد؛ بێ مەراق؛ بێباك؛ بەكەیف. (٣) هیچ و پووچ (مرۆڤ)؛ فشقی

lightsome (lĭt′səm), *adj.* (١) ڕووناكی دەرەوە؛ ڕۆشنكەرەوە
(٢) ڕووناك؛ ڕۆشن.

lightweight (lĭt′wāt′), *n.* (١) كەسێكی سەنگ سووك.
(٢) [Colloq.]، كەسێكی هیچ و پووچ و بێ بایەخ: *(He is a ~.)*
(٣) بۆكسبازێكە سەنگی لە نێوان ١٢٧-١٣٥ پاوەندا بێ.

adj. (١) سەنگ سووك؛ سووك. (٢) (ا) هیچ و پووچ و بێ بایەخ.
(ب) سەنگ لەنێوان ١٢٧-١٣٥ پاوەندا.

lightwood (lĭt′wood′), *n.* داری خۆش سووت.

light-year (lĭt′yēr′), *n.* تیشكە ساڵ.

ligneous (lig′ni-əs), *adj.* دارین؛ داری؛ وەك دار وایە.

ligni-, lign-, ligno- (lig′ni), . پێشگرێكە بەمانای: دار: *(lignify)*

lignify (lig′nə-fī′), *v.t.* كردن بە دار؛ وەك دار لێكردن؛ كردن بە ڕیشاڵی دارین.

v.i. بوون بە دار؛ ڕیشاڵی دارین لێ پێكهاتن.

lignin (lig′nin), *n.* ماددەیەكە ڕیشاڵی داری لێ درووست دەبێت.

lignite (lig′nīt), *n.* جۆرە خەڵووزێكی قاوەییە

lignocellulose (lig′nō-sel′yoo-lōs′), *n.* سیلۆلۆزی دارین؛ ئاوێتەی سیلۆلۆز و ماددەیەكی ترە ڕیشاڵی داری لێ پێكدێت.

ligula (lig′yoo-lə), *n.* = **ligule.**

ligule (lig′ūl), *n.* (١) زمانەی هەندێ كۆپەرەی گوڵ.
(٢) پەردەیەكی تەنكە لە بنی گەڵای گیادا كە گەڵاكە و لاسكەكە بەیەك دەگەن
(٣) دەمی هەندێ جانەوەر

ligure (lig′yoor), *n.* جۆرە بەردێكی بەنرخە

likable, likeable (lĭk′ə-b'l), *adj.* ڕووخۆش و باش؛ ئێسك سووك؛ كوڕی باش؛ كچی باش: *(a ~ person)* .

like (lĭk), *adj.* (١) وەك؛ هەمان. (٢) وەك یەك.

adv. (١) وەك؛ دەڵێی: *(He works ~ a mad.)* .
(٢) [Colloq.]، لەوانەیە.

prep. (١) وەك: لێچوو: *. (She is ~ a bird.)*
(٢) لەسەر هەمان شێوە؛ وەك: *(She sings ~ a bird.)*
(٣) لێوەشانەوە *. (It was not ~ him to forget her birthday.)*
(٤) حەزلێکەر؛ ویستوو: *. (I feel ~ sleeping.)*
(٥) لەوە دەچێ: وا دیارە: *. (It looks ~ a clear day tomorrow.)*
conj. [Colloq.], (١) وەك *. (It was just ~ you said.)*
(٢) لەوە دەچێ: دەڵێی: *. (It looks ~ he is signalling to us.)*
n. هاوتا *. (I have never seen the ~ of it.)*
v.t. [Obs.], لێکچوواندن: بەراووردکردن.
v.i. [Dial.], خەریك بوون: نزیك بوون لە کردنی کارێك.
and the like, وە هەروەها: هەتا دوایی: هتد...
nothing like, زۆر جیاواز لە: هیچ لە یەك ناکەن.
something like, وەك: نزیکە لەوەوە.
the like (or likes) of, [Colloq.], کەسانی وەك فلان و فلان؛ شتی وەك
like (līk), *v.i.* (١) بە دڵ بوون: بۆ لووان: بۆ شیان: *. (It ~s me not.)*
(٢) ویستن: حەزکردن: هەوەس لێ بوون.
v.t. (١) حەزلێکردن: خۆشویستن: ویستن: بە دڵ بوون: دڵ پێوەبوون
(٢) خۆزگە حواستن: بریا *. (I should ~ to go there.)*
n.pl. شتی ویستراو یا بە دڵ بوو؛ شتی حەزلێکراو:
(We know nothing of his ~s and dislikes.)
-like (līk), پاشگرێکە بەمانای - ئاسا؛ وەك:
(doglike, manlike, homelike)
likeable (līk'ə-b'l), *adj.* = **likable.**
likelihood (līk'li-hood'), *n.* لەوانەبوون: بۆهەبوون: شیان: ڕێ تێ چوون.
in all likelihood, زۆر لەوانەیە: زۆر ڕێی تێ دەچێ.
likely (līk'li), *adj.* (١) لەوانەیە: ڕەنگە:
(They are ~ to become angry with him.)
(٢) ڕێی تێ دەچێ: جێی بڕوایە: دەشێ: بەجێ:
(a ~ excuse; a ~ account of the flight)
(٣) شیاو: گونجاو *. (a ~ place to find deer)*
(٤) هیوای سەرکەوتنی لێ دەکرێ: دواڕۆژێکی باشی هەیە: *(a ~ lad)*
adv. لەوانەیە: ڕەنگە: بۆی هەیە؛ ڕێی تێ دەچێ *. (He will very ~ go.)*
like-minded (līk'mīn'did), *adj.* هاوبیروڕ
liken (līk'n), *v.t.* لێکچوواندن: لێچوواندن: بەراووردکردن.
likeness (līk'nis), *n.* (١) لەیەکچوون: لەیەك کردن.
(٢) شێوە. (٣) وێنە.
likewise (līk'wīz'), *adv.* (١) بە هەمان چەشن: بە هەمان شێوە
(٢) هەروەها
liking (līk'iŋ), *n.* (١) خۆشویستن: حەز. (٢) ویستن
(٣) بە دڵ بوون: بەلاوە باش بوون: مەیل لێ بوون *(not to my ~)*
lilac (lī'lək), *n.* (١) لەیلاق (٢) گوڵە لەیلان
(٣) ڕەنگی ئەرخەوانی کاڵ
Lilliputian (lil'ə-pū'shən), *n.* (١) نیشتەجێیەکی بستەبالای دوورگەی "لیلیپووت" ی نەدیدە یا خەیاڵییە کە نووسەری ئینگلیزی بەناوبانگ "سویفت" لە چیرۆکی "گەشتەکانی گەلیڤەرز" دا باسی کردووە.
(٢) [l.] کەسێکی بستەبالا. (٣) [l.] کەسێکی هیچ‌وپووچ و بێ بایەخ.
adj. (١) تایبەتی بە دوورگەی "لیلیپووت" و دانیشتووەکانی.
(٢) [l.] زۆر بچووك: بستەبالا (٣) [l.]. هیچ‌وپووچ: بێ بایەخ
lilt (lilt), *v.t. & v.i.* گۆرانی ووتن یا دووان بە دەنگێکی خۆش ئەوا.
n. (١) گۆرانییەکی خۆش: گۆرانییەکی خۆش ئەوا.
(٢) جووڵانەوەیەکی ئاسکانە و سووك و جوان
lily (lil'i), *n.* (١) شلێر: زەمەق: زەنبەق: چەند جۆرە ڕووەکێکن گوڵی هەمەڕەنگی کەمێك بۆن خۆش دەگرن
(٢) گوڵی ئەم ڕووەکانە؛ گوڵە زەنبەق؛ گوڵە شلێر.
adj. جوان و ناسك و پاك و سپی و بێگەرد وەك گوڵە زەنبەق.
lily-livered (lil'i-liv'ērd), *adj.* ترسنۆك؛ بێ غیرەت.
lily-white (lil'i-wīt'), *adj.* (١) سپی وەك گوڵە زەنبەق.
(٢) بێگەرد؛ پاك.
(٣) [Colloq.]، ڕەگەزپەرست بەرامبەر بە قولەڕەش.
limb (lim), *n.* (١) پەل (دەست، لاق، قاچ)؛ دەست و پێ.
(٢) لق؛ لقەدار؛ پەلی درەخت.
(٣) بەش؛ پەل؛ لق: *. (A policeman is a ~ of the law.)*
(٤) منداڵێکی بێ حەیا و چەقاوەسوو.
v.t. پەل بڕینەوە؛ پەل لێکردنەوە؛ پارچە پارچە کردن.
out on a limb, [Colloq.], لە بارێکی پڕ مەترسیدایە.
limb (lim), *n.* (١) قەراغی مانگ و ڕۆژ و ئەستێرە.
(٢) قەراغی ئامێری گۆشەپێو.
(٣) پۆپەی کۆپەرەی گوڵ (کە پانترین بەشی گوڵەکەیە).
limber (lim'bēr), *adj.* نەرم؛ جیر؛ بە کێشمان؛ بە ئاسانی دەنوشتێتەوە: *(a ~ body)* .
v.t. نەرم‌ونۆڵ کردن؛ شلك کردن: *. (Exercise ~s the body.)*
v.i. لەشی خۆ شلك کردن: *. (The dancers were ~ing up.)*
limber (lim'bēr), *n.* گالیسکەی جەنگی (کە ئارووقەی جەنگی پێ هەڵدەگیرێ).
v.t. & v.i. پێوەبەستنی تۆپ بە گالیسکەی جەنگییەوە.
limbo (lim'bō), *n.* (١) ناوچەیەکە لە قەراغی دۆزەخدا گیانی خەڵکی پێش عیسا و منداڵی نەکراو بە خاچ پەرستی تێ دەخرێت نەگەرچی تاوانیشیان نەبێ (خاچ پەرستی). (٢) (ا) بەندیخانە؛ شوێنی ڕاگرتن یا گلدانەوە
(ب) بەندیتی؛ بەسترانەوە.
(٣) (ا) خرانە پشت گوێ؛ فەرامۆش کران؛ گوێ پێ نەدران.
(ب) نیشتەجێی مرۆڤ و شتی نەویستراو و گوێ پێ نەدراو.
(٤) (ا) بارێکە کە نە لێرە بێ و نە لەوێ؛ بارێکە کە مرۆڤ دەستی تێیدا بەسترابێتەوە و هیچی پێ نەکرێ: *(He has been in ~ for years.)*
(ب) شوێنی چاوەڕێ کردن؛ شوێنێکە کە لەنێوان دوو شوێنی تردا بێ و هیچی تێدا ڕوو نەدات.
lime (līm), *n.* (١) دەموکانە؛ سرێشێکە دەدرێت لە داروودرەخت بۆ ئەوەی باڵندەی پێوە بنووسێ بۆ ڕاوکردنی. (٢) گەچ؛ قسڵ.
v.t. (١) دەموکانە لێدان؛ سرێش لێدان بۆ باڵندە گرتن.
(٢) ڕاوکردن بە دەموکانە؛ بە تەڵەوە کردن.
(٣) گەچکاری کردن. (٤) بە گەچ قایم کردن.
lime (līm), *n.* (١) لیموی ترش. (٢) دار لیموی ترش.
adj. (١) بە لیموی ترش کراو. (٢) تامی لیموی ترش دەدات.
lime (līm), *n.* سنجوو؛ جۆرە درەختێکە.
limeade (līm'ād'), *n.* ئاوی لیموترش؛ خۆشاوی لیموترش.
limekiln (līm'kil', līm'kiln'), *n.* کوورە گەچ
limelight (līm'līt'), *n.* (١) شەوقێکی بەهێز؛ ڕووناکییەکی بە شەوق.
(٢) شوێنی شەوق لەسەری شانۆ.
(٣) شوێنێکە زۆر لەبەرچاوی جەماوەر بێ:
(He is in the ~ because of his job.)
limen (lī'men), *n.* کەمترین هاندان کە ئەنجامی هەستی بدات (دەروونناسی).
limerick (lim'ēr-ik), *n.* هەڵبەستێکی پێنج خشتەکی هیچ‌وپووچ و سەیر هەر بۆ پێکەنین.
limestone (līm'stōn'), *n.* بەردەگەچ
lime tree, (١) سنجوو؛ جۆرە درەختێکە (٢) **tupelo** .
limey (lım'i), *n.* [Slang], (١) سەربازی ئینگلیزی؛ کەشتییەوانی ئینگلیزی (لەڕووی سووکییەوە). (٢) ئینگلیزێك (لەڕووی سووکییەوە)
limicoline (lī-mik'ə-līn'), *adj.* تایبەتی بە باڵندەی کەنار دەریا.

limit (lim′it), ***n.*** (١) ڕاده؛ سنوور
(٢) (*pl*) سنوور. ***(within the city ~s)*** .
(٣) پەڕی ئەوپەڕ: ئەندازەی ڕێ دراو.
v.t. سنوور بۆ دانان: کەمکردنەوە؛ وەستاندن:
(to ~ the powers of the State)

limitation (lim′ə-tā′shən), ***n.*** (١) سنوور دانان؛ سنوور بۆ دانران.
(٢) سنوور (٣) کەموکووڕی: ***(We all have our ~s.)*** .
(٤) ماوەی مافی دان بە دادگا.

limited (lim′it-id), ***adj.*** (١) سنووردار: ڕادەدار؛ بەستراوە.
(٢) کەم ***(a ~ success)*** .
(٣) بەستراوە بە دەستوور: ***(a ~ monarch)*** .
(٤) تەنها لە چەند شوێنێك دەوەستێت و ڕێبوار کەم هەڵدەگرێت (شەمەندەفەر، پاس) (٥) بەرپرسیاری هەر بەشدارێك بەپێی ئەو پارەیەیە کە دایناوە (کۆمپانیای بەشکە): ***(a ~ company)*** .

limited edition, لە چاپدانی ژمارەیەکی کەم.

limiting (lim′it-iŋ), ***adj.*** (١) بەستەرەوە؛ سنووردانەر:
(~ factors)
(٢) دیاریکەر (ڕێزمان): (وەك لە ووشەی: " this " و " several " لەم دوو دەستەواژەیەدا: " this book " ; " several horses " .

limitless (lim′it-lis), ***adj.*** بێ سنوور: بێ ئەندازە؛ بێ پایان؛ لە ڕادە بەدەر؛ یەکجار زۆر.

limn (lim), ***v.t.*** (١) وێنەکێشان؛ وێنەکردن؛ نەخشەکێشان.
(٢) [Archaic]. باسکردن؛ وەسف کردن.
(٣) [Obs.]، ڕوونکردنەوەی دەستنووس یا پەڕتووك بە وێنە.

limousine (lim′ə-zēn′, lim′ɔ-zēn′), ***n.*** لیمۆزین. ئوتومبیلی گەورەو جوان و کەشخە

limp (limp), ***v.i.*** شەلین؛ لەنگین؛ بە شەلەشەل ڕۆیشتن.
n. شەلی؛ شەلین؛ لەنگین؛ لەنگە.

limp (limp), ***adj.*** (١) سیس: شل و شێواو؛ شل؛ خاو.
(٢) لاواز: بێ هێز: هیچ لە باردا نەبوو؛ بێ توانا.
-limply *(adv.)*; limpness *(n.)*.

limpet (lim′pit), ***n.*** (١) گیاندارێکی قاوغدارە بە بەردی قەراغ دەریاوە دەنووسێت (٢) کەسێکی خۆ هەڵواسێنەر؛ کەسێکە خۆی دەنووسێنێت بە یەکێکی ترەوە و لێی نابێتەوە. (٣) جۆرە تەقەمەنی‌یەکە دەنووسێنرێ بە لەشی کەشتی‌یەوە

limpid (lim′pid), ***adj.*** (١) ڕۆشن: ڕوون (ئاو، ئاووهەوا):
(~ streams)
(٢) ڕوون (نووسراو): ***(~ prose)*** .
(٣) خامۆش: بێ دەنگ؛ کش و مات:
(The early morning and evening were ~ .)
-limpidity; limpidness *(n.)*; limpidly *(adv.)*.

limpkin (limp′kin), ***n.*** باڵندەیەکی لاق درێژی قاوەییکاری ناو زەلکاوی بە ئاودا ڕۆیشتووە دەنگەکەی لە ناڵە دەچێت.

limulus (lim′yoo-ləs), ***n.*** قرژانگە گەورە: شاقرژانگ.

limy (lim′i), ***adj.*** (١) لینج؛ شتێکی لینجی وەك دەموکانە لێدراو.
(٢) گەچی: گەچی تێدایە؛ وەك قسڵە.

linage, lineage (līn′ij), ***n.*** (١) ژمارەی دێڕی نووسراو یا چاپکراوی لاپەڕەیەك (٢) کرێ دان بە وێژەوان بەپێی ژمارەی دێڕی لاپەڕەیەك.

linchpin (linch′pin′), ***n.*** (١) بزماری ڕاگر یا چەسپێنەر: بزمار یا مێخێکی سەرداره دەکرێت بە تەوەرەی ڕەوڕەوەوە بۆ ڕاگرتنی ڕەوڕەوەکەو دەرنەهاتنی (٢) بەشێکی بناغەیی یا سەرەکی؛ بەشێکی یەکخەر.

linden (lin′dən), ***n.*** سنجوو: چەند جۆرە درەختێکی گوڵ زەردو بۆن خۆشن گەڵاکانیان لە دڵ دەکات.

line (līn), ***n.*** (١) (ا) پەت: گوریس؛ تەل؛ تەناف؛ هێڵ؛ رایەل.
(ب) تەلی ڕاوەماسی. (ج) شریتی پێوان. (د) (*pl.*) جڵەو؛ لغاو.
(٢) (ا) تەلی تەلەفۆن. (ب) سەرجەمی ئەم تەلانە.
(ج) تەلی تەلەفۆنی بەکارهێنراو: ***(Hold the ~ , please.)*** .
(٣) بۆری: تەلی ئەلەکتریك؛ تەلی شت بەر یا گەیێنەر.
(٤) (ا) دێڕ؛ هێڵی نووسین. (ب) هێڵی هەڵکەنراو لەسەر ڕوویەك.
(ج) هێڵی ناو لەپ یا دەموچاو؛ چرچی ناوچەوان.
(٥) (ا) هێڵی دیاری کردن و جیاکردنەوەی وەرزشگا.
(ب) هێڵی دەستپێکردنی پێشبڕکێ: ***(starting- ~)*** .
(٦) سنوور: ***(the State ~)*** .
(٧) هێڵی دیاری کردن؛ هێڵی جیاکردنەوە.
(٨) چێوە؛ کەمەرە؛ چوارچێوە؛ ڕووخساری گشتی.
(٩) (*pl.*) چارەنووس؛ باری ژیان.
(١٠) (*pl.*) نەخشەکار. (١١) ڕیز.
(١٢) پەیڕەویکاری؛ ڕێی ڕاست؛ هاوڕەووشتی:
(He brought the troublemakers into ~ .)
(١٣) یەك لە دوای یەکی؛ ڕیز؛ دوابەدوایی:
(a ~ of Democratic presidents)
(١٤) بنەچە؛ باووباپیر.
(١٥) (ا) هاتوچۆی ڕێك و پێك (شەمەندەفەر، پاس، کەشتی).
(ب) کۆمپانیای هاتوچۆ.
(ج) لقی کۆمپانیایەکی هاتوچۆ.
(د) هێڵی شەمەندەفەر.
(١٦) ڕێباز: ڕێڕەو؛ ڕوو: ***(the ~ of fire)*** .
(١٧) بار (ڕەووشت، کردار، ڕوونکردنەوە)؛ ڕێی بۆچوون:
(What was the ~ of his argument?)
(١٨) پیشە: ***(his ~ of work)*** .
(١٩) جۆر (شتومەك).
(٢٠) پسپۆری؛ مەودای لێ زانین یا شارەزایی:
(Debating was right in his ~ .)
(٢١) نامەیەکی کورت؛ پۆستکارت:
(Drop me a ~ when you get home.)
(٢٢) (ا) دێڕی هۆنراوە.
(ب) دێڕی هۆنراوەی تایبەتی بە هۆنەرێك: ***(Marlowe's mighty ~)*** .
(٢٣) (*pl.*) سەرجەمی ووتە یا گوفتاری نوواندەری شانۆنامەیەك:
(learning his ~s)
(٢٤) دوانزەیەکی گرێ یا ئینجێك.
(٢٥) ڕیزی یاریکەر (فوتبۆڵی ئەمەریکی).
(٢٦) کەمەرە (زەوی)؛ چێوە (جوگرافیا). (٢٧) هێڵ (بیرکاری).
(٢٨) (ا) ڕیز (لەشکر، کەشتی جەنگ).
(ب) ڕیزی پێشەوەی لەشکر؛ بەرایی لەشکر؛ بەرایی جەنگ.
(ج) لقی جەنگکەری لەشکر. (د) ئەفسەری کەشتی جەنگ لەکاتی جەنگدا.
v.t. (١) هێڵ پیاهێنان؛ خەت لێدان؛ کوژاندنەوە.
(٢) (**~ up**)، ڕیزکردن؛ ڕێکخستن:
(The general ~ed up his troops.)
(٣) بە درێژایی شوێنێك درێژبوونەوە؛ بە درێژایی قەراغێکدا ڕووان یا پێکهاتن
(Tall trees ~ the streets.)
(٤) خستنەسەر قەراغ.
v.i. (**~ up**), ڕیزبوون: ***(The soldiers quickly ~ed up.)*** .

all along the line, (١) لە هەمووشوێنێکدا.
(٢) هەمیشە؛ هەموو کاتێك

bring into line, (١) هێنانە ناو ڕیزەوە؛ ڕیزکردن.
(٢) خستنەژێر دەستەوە؛ ڕاستکردنەوە (ڕەووشت)؛ جڵەوگرتن.

come into line, (١) هاتنە ناو ڕیزەوە؛ ڕاست بوونەوە.
(٢) [Colloq.]، گونجان؛ لەگەڵ ڕێك کەوتن.
(٣) [Colloq.]، ڕەووشتی خۆ چاك کردن؛ جڵەوی خۆ گرتنەوە.

draw the (or a) line, سنوور بۆ دانان؛ وەستاندن (کردارو ڕەووشتی

تاپەسەند)

get a line on, [Colloq.], بیستن دەربارە' پێ زانین؛ بۆ دەرکەوتن.

hard lines, [Slang], بێ بەختی' بەدبەختی' بەخت ڕەشی.

hold the line, نەجوولان' بەرەنگاری کردن؛ نەبزوان؛ جێی خۆ بەجێ نەهێشتن؛ بەرەنگاری *(to hold the line on inflation)* .

in line, (١) ڕێك؛ ڕاست' بەڕیز. (٢) گونجاو؛ یەك تەوا (٣) ئامادە.

in line of duty, لەکاتی بەجێهێنانی ئەرکی سەرشاندا (بەتایبەتی لە سوپادا) *(He died in line of duty.)* .

line up, (١) ڕیزبوون' ڕیزکردن؛ ڕێچکە بەستن؛ قەتارە بەستن.
(٢) ڕێکخستن (٣) بەئێنی پاڵپشتی کردن لێوەرگرتن
(to line up support for his plan)
(٤) هەڵوێستی خۆ ئاشکراکردن.

on a line, ڕێك؛ تەخت

on the line, (١) خستنە مەترسی‌یەوە؛ مەترسی
(He put his reputation on the line.)
(٢) نە لێرەیە و نە لەوێ.

out of line, (١) چەوت؛ لار' خوار؛ ناڕێك.
(٢) نەگونجاو' جیاواز؛ لە ڕێ لادەر
(He is out of line with the rest of the group.)
(٣) لاسار' سەرکێش

read between the lines, مانا و مەبەستی شاراوەی نووسراو یا ووتار دۆزینەوە؛ خوێندنەوەی نێوان دێڕەکان؛ بۆ مەبەست یا مانای نهێنی گەڕان.

toe the line, پەیڕەوی کردنی فەرمان؛ فەرمان جێبەجێکردن؛ مل نان' لەسەر ڕێ و شوێن و بەرنامەی دیاریکراو ڕۆیشتن (ئەندامی ڕێکخراوێك یا فەرمانگەیەك)

line (līn), *v.t.* (١) بەرتێگرتن' چاکەت' پانتۆ).
(٢) گیرفان یا کیسە پڕکردن لە پارە (بەتایبەتی هی دزراو)
(~ one's pockets (or purse))
(٣) بەکارهێنان بۆ بەر *(Strong cloth ~ed the trunk.)* .

lineage (lin'i-ij), *n.* بنەچە؛ باوو باپیر' بنەماڵە
(a man of good ~)

lineage (līn'ij), *n.* linage.

lineal (lin'i-əl), *adj.* (١) یەکسەر یا ڕاست لە بنەچەوە هاتوو
(a ~ descendant (or heir))
(٢) لە باوو باپیرەوە بۆ ماوە؛ زگماکی: *(a ~ prerogative)* .
(٣) لە یەك بنەچەن *(~ relatives)* .
(٤) linear

-lineality *(n.)*; **lineally** *(adv.)*.

lineament (lin'i-ə-mənt), *n.* (١) ڕووخسار' سەروسیما.
(٢) نیشانە

linear (lin'i-ēr), *adj.* (١) ڕاست' ڕێك' تایبەتی بە هێڵی ڕاست.
(٢) هێڵ هێڵ' هێڵدار (هونەر' نەخشە): *(a ~ design)* .
(٣) یەکلایی' تەنها درێژە؛ تەنها بە درێژایی‌یە
(٤) باریك و درێژ: *(a ~ leaf)*

linear equation, هاوکێشە هێڵی (حەس: هاوکێشەی یەکجا.

linear measure, (١) پێوانەی دووری

lineate (lin'i-it, lin'i-āt'), *adj. Also* lineated, هێل هێل' هێلدار' هێڵدار.

lineation (lin'i-ā'shən), *n.* (١) بە هێڵ نیشانەکردن؛ دیاری کردن بە هێڵ (٢) چێوە؛ چوارچێوە؛ کەمەرە.
(٣) نەخشەیەکی هێڵی

lineman (līn'mən), *n.* (١) پێوەری ڕووی زەوی.
(٢) دانەر و چاککەری تەلی تەلەفۆن و ئەلەکتریك
(پێشی دەووترێ " linesman ").
(٣) پشکنیاری هێڵی ئاسنینی شەمەندەفەر.

(٤) یاریکەری هێرشبەر (فوتبۆڵی ئەمەریکی).

linen (lin'ən), *n.* (١) کەتان؛ ڕێس و دەزوو قوماشی کەتان.
(٢) شتومەکی کەتان (بەرگە سەرین و دۆشەك' سەرمێز... هتد).
(٣) جل و بەرگی کەتان (کراس' دەرپێ و فانیلە).
(٤) کاغەزی تەنکی کەتان.

adj. کەتان؛ لە کەتان دروستکراو: *(~ thread)* .

wash one's dirty linen in public, باسکردنی ناکۆکی خێزانی و ناوخۆ لەبەرچاوی خەڵك.

line of credit, = credit line.

lineolate (lin'i-ə-lāt'), *adj.* هێڵی باریك و هاوڕێکدار (زیندەوەرزانی).

liner (līn'ēr), *n.* (١) هێڵ کێش.
(٢) کەشتی هەڵمی سواری و فڕۆکەی سەر ڕێگەیەکی تایبەتی (کە هاتوچۆی ڕێك و پێك دەکەن).

liner (līn'ēr), *n.* (١) کەسێکە کە بەر دەگرێتە جل و بەرگ.
(٢) بەر (جل و بەرگ' کڵاوزری): *(a helmet ~)* .

linesman (līnz'mən), *n.* (١) lineman .
(٢) یاریدەدەری سەرپشکی وەرزش (کە نیشی ئەوەیە بزانێ تۆپەکە لە کوێی یاریگادایە و ئایا لە دەرەوەیە یان لە ناوەوەیە) (بەتایبەتی لە " تەنس " و " فتبۆڵی ئەمەریکیدا ").

line up, (١) ڕیزبوون؛ ڕیزکردن.
(٢) جووت کردن؛ لەگەڵ یەکتری بە ڕاستی دانان.
(٣) کۆمەڵ کردن؛ گردکردنەوە.
(She ~ed up a lot of evidence against him.)
(٤) لایەنگری کردن.

line-up (līn'up'), *n.* (١) ڕیزە خەڵك (بەتایبەتی گومانباران لە پۆلیسخانەدا بۆ پشکنین یا ناسینەوەیان و دۆزینەوەی تاوانبارەکە).
(٢) (ا) ئەندامی دەست بە یاریکەری تیپ: *(a football ~)* .
(ب) لیستەی ئەم یاریکەرانە.
(٣) یەکگرتنی کۆمەڵە خەڵك' حیزب' ڕێکخراو' یا کۆمپانیای هاومەبەست و هاوئامانج و هاوبیروڕا.

ling (liŋ), *n.* جۆرە ماسی‌یەکی دەریایی‌یە

-ling (liŋ), پاشگرێکە بەمانای: (١) بچکۆلە؛ بچووك: *(duckling)* .
(٢) هیچ و پووچ؛ بێ بایەخ؛ بۆگەن و پیس: *(princeling, hireling)*

-ling (liŋ), پاشگرێکە بەمانای: بەرەو؛ ڕادە؛ بار: *(darkling)* .

linger (liŋ'gēr), *v.i.* (١) مانەوە لە شوێنێك زیاد لە پێویست؛ زۆر بەنگ بوون؛ خۆ دواخستن:
(He ~ed about after everyone has left.; Don't ~ too much.)
(٢) سستی نواندن؛ خاوەخاوکردن: *(to ~ over one's work)* .
(٣) درێژەکێشان بە گیانەلایی' زۆر مانەوە بە گیانەلایی.
(٤) بەردەوام بوون هەرچی چەند بە کزیش بێت؛ نەبڕانەوە:
(The memory still ~s.)

v.t. کات کوشتن؛ کات بەفیڕۆدان.

lingerie (län'zhə-rē'), *n.* (١) جل و بەرگی کەتان.
(٢) جلی ژێرەوەی ژن؛ ژێرکراس.

lingo (liŋ'gō), *n.* زمان و زاراوەی تایبەتی بە پیشەیەك کە هەر ئەندامانی ئەو پیشەیە تێی دەگەن (لەڕووی گاڵتە یا سووکی‌یەوە):
(the ~ of medical men)

lingua (liŋ'gwə), *n.* زمان یا ئەندامێکی لە زمان چووی لەش.

lingua franca (liŋ'gwə fraŋ'kə), (١) زمانی ناوکۆ: (ا) زمانێکی تێکەڵاوە لە ئیتاڵی و فەرەنسی و ئیسپانی و یۆنانی و تورکی و عەرەبی کە لە بەندەرەکانی ڕۆژهەڵاتدا قسەی پێ دەکرێت. (ب) زمانێکی دووڕەگە کە خەڵکی چەند وڵاتێکی زمان جیاواز قسەی پێ دەکەن و بە هۆیەوە لەیەکتری دەگەن. (٢) هۆی لەیەکترگەیشتن.

lingual (liŋ'gwəl), *adj.* (١) زمانی (ئەندام). (٢) بە زمان دەبێژرێ.

n. دەنگێك یا تیپێکە کە بەتایبەتی بە زمان دەبێژرێ.

وەك: " l, t " دەنگناسی).

linguiform (liŋ′gwi-fôrm′), *adj.* لە زمان دەچێت.

linguist (liŋ′gwist), *n.* (١) کەسێکی چەند زمان زان.
(٢) زمانەوان؛ زانای زمان؛ زمانزان.

linguistic (liŋ-gwis′tik), *adj.* (١) زمانی؛ تایبەتی بە زمان.
(٢) تایبەتی بە زمانەوانی.

linguistically (liŋ-gwis′ti-k'l-i), *adv.* لەڕووی زمانەوانییەوە؛ لەڕووی زمانەوە

linguistics (liŋ-gwis′tiks), *n.pl.* زمانەوانی؛ زمانزانی؛ زانستی زمان.

lingulate (liŋ′gyoo-lāt′), *adj.* لە زمان دەچێت.

liniment (lin′ə-mənt), *n.* مەڵحەمێکی شلە

lining (līn′iŋ), *n.* (١) بەرتێگرتن (کەوا، چاکەت، پاڵتۆ).
(٢) بەر (کەواو چاکەتو پاڵتۆ).
(٣) ناوپۆش؛ ناواخن.

link (liŋk), *n.* (١) ئەڵقەی زنجیر؛ ئەڵقە.
(٢) (ا) پارچەیەك باسترمە کە بەشێکە لە زنجیرەیەکی بەپەتەومکراو.
(ب) برگە؛ ئەڵقە؛ بەش؛ بەند *(a weak ~ in the evidence)* .
(٣) **cuff link**
(٤) پەیوەندی؛ بەند *(a ~ with the past)* .
(٥) سەد یەکی زنجیری پێوپێوی زەوی (کە بریتییە لە ٧,٩٢ ئینچ).
(٦) شیشی ووزە گەیاندنو بزواندن (مەکینەچێتی).
v.t. پێکەوەبەستن؛ لەیەکدان؛ یەك پێگرتن.
v.i. پێکەوەبەستران؛ لەیەکدان.

link (liŋk), *n.* مەشخەل (بۆ بەرپێی خۆ بینین).

linkage (liŋk′ij), *n.* (١) لەیەکدان؛ پێکەوەبەستن.
(٢) زنجیرەی ووزە یا بزووتن گەیاندن.
(٣) پەیوەندی نزیکی دوو جین یا زیاتر (زیندەوەرزانی).

link-boy (liŋk′boi′), *n.* مەشخەڵچی هەڵگری مەشخەڵێکە بۆ ڕێ ڕووناك کردنەوە بۆ خەڵك لە شەودا. (پێشی دەوروتری: **linkman**).

linking verb, کرداری بێ هێز؛ کرداری پەیوەست:
(be, is, are, appear, seem, become, etc.)

link-man (liŋk′mən), *n.* = **link-boy.**

linn (lin), *n.* (١) تاڤگە ٢) گۆمی ژێر تاڤگە. (٣) چەمی لێژ.

linnet (lin′it), *n.* باڵندەیەکی بچووکی قاوەیی دەنگ خۆشە.

linoleum (li-nō′li-əm), *n.* مشەمای زەمینە داپۆشین.

linseed (lin′sēd′), *n.* تۆوکەتان

linseed oil, ڕۆنی تۆوکەتان

lint (lint), *n.* (١) سارغی؛ لۆکەی برین پێچان.
(٢) تۆپەڵە ڕیشاڵێکە کە لە جل دەبێتەوەو شی دەبێتەوە (وەك لەدوای جل شتن).
(٣) ڕیشاڵی دەوری تۆوی پەموو

lintel (lin′t'l), *n.* چێوی سەر دەرگاو پەنجەرە؛ سەر دەرگاو پەنجەرە.

linter (lin′tẽr), *n.* (١) مەکینەی لێکردنەوەی ڕیشاڵە کورتەکانی کە بە تۆوی پەمووەوە دەمێنێتەوە پاش جیاکردنەوەی پەموو لە تۆوەکەی.
(٢) (*pl*) ئەم ڕیشاڵە کورتانە (کە دەکرێن بە سارغی ئەستووری شت هەڵچنین).

lint-white (lint′hwīt′), *n.* = **linnet.**

lion (lī′ən), *n.* (١) شێر؛ نێرە شێر. (٢) کەسێکی ئازا.
(٣) کەسێکی بەناوبانگ. (٤) درووشمی ئینگلتەرە.
(٥) (ا) کۆنەستێرەی شێر. (ب) پێنجەم بورج (ئەستێرەوانی).

lioness (lī′ən-is), *n.* شێری دایکە؛ شێری مێینە.

lionet (lī′ən-et′), *n.* بەچکە شێر

lion-hearted (lī′ən-här′tid), *adj.* زۆر ئازا

lionize (lī′ən-īz′), *v.t.* (١) شکۆپێدان؛ زۆر ڕێزلێگرتن (وەك لە کەسێکی ناودار). (٢) [Rare]، سەردان لە جێگە خۆشو بەناوبانگەکانی شارێك.

lion's share, بەشی شێر؛ بەشی گەورەو باش؛ بەشی زل

lip (lip), *n.* (١) لێو؛ لچ. (٢) شتێکی وەك لێو: (ا) قەراغی برین.
(ب) لێو یا دەمی سوراحیو پیاڵەو کووپ... هتد.
(ج) دەمی شمشاڵو کەڕەنا (د) دەمی تیغ.
(٣) [Slang]، قسەی قۆڕو ناشرین.
v.t. (١) ماچ کردن؛ لێو تێوەدان؛ لێو لێدان.
(٢) لێو خستنەسەر شمشاڵ یا کەڕەنا بۆ لێدانی.
adj. (١) سەرزاری؛ درۆ؛ تەنها بە دەم: *(~ service)* .
(٢) لێوی (دەنگناسی)؛ بە لێو بێژراو (تیپ): *(a ~ consonant)* .
  bite one's lips, لێوی خۆ گەستن؛ خۆگرتنو تووڕەییو پەستی پیشان نەدان.
  hang on the lips of, بە ووردی گوێ لێگرتن؛ باش سەرنج پێدان.
  keep a stiff upper lip, [Colloq.], وورە بەرنەدان؛ نەترسان.
  smack one's lips, شەقە لە لێو هەڵساندن لە خۆشیدا.

lipid (lī′pid, lip′id), *n. Also* **lipide,** چەوریو ماددەی تری وەك چەوری (کە لەگەڵ پرۆتینات و نیشاستەدا بناغەی شانەن).

lipo-, lip- (lip′ō, lip′ə), پێشگرێکە بەمانای: چەور؛ چەوری.

lipoma (li-pō′mə), *n.* برینی چەورە ڕیشاڵ.

lip-read (lip′rēd′), *v.t. & v.i.* لێو خوێندنەوە.
-lip-reader *(n.).*

lip service, لایەنگری درۆ؛ پاڵپشتی سەرزاری؛ تەنها بە دەم:
(to pay ~ to a cause, an idea, a person, etc.)

lipstick (lip′stik′), *n.* سووراوی لێو.

liquate (lī′kwāt), *v.t.* جیاکردنەوەی کانزای داڕشتەیەك لە یەکتر بە تواندنەوە.

liquefaction (lik′wə-fak′shən), *n.* کردن بە شلە؛ بوون بە شلە

liquefy (lik′wə-fī′), *v.t.* کردن بە شلە؛ گۆڕین بە شلە:
(ا) بە تواندنەوەی شتی ڕەق (ب) بە گۆڕینی گاز بە شلە.
v.i. بوون بە شلە.

liquescent (li-kwes′'nt), *adj.* دەتوێتەوە؛ بۆی هەیە بتوێتەوە

liqueur (li-kũr′), *n.* جۆرەها خواردنەوەی کحولی بەهێزی مەیلەو شیرینی بۆنو بەرامە خۆشە.

liquid (lik′wid), *adj.* (١) شلە؛ شل؛ ڕەوان. (٢) ڕوون (هەوا).
(٣) ڕەوان (هۆنراوە): *(~ verse)* .
(٤) بە ئاسانی دەگۆڕێتەوە بە پارەی ڕەق: *(~ assets)* .
(٥) هەمیشە گۆڕاو؛ نەچەسپاو: *(~ convictions or ideas)* .
n. شلە؛ شلەمەندی؛ شلاو.

liquidate (lik′wi-dāt′), *v.t.* (١) بڕینەوە (قەرز، بژاردن)؛ پاکتاوکردن.
(٢) پاكوپیس کردنی حسابی کۆمپانیایەکی نابووت؛ پاك کردنەوەی حساب
(٣) قەرزدانەوە؛ قەرز پاك کردنەوە.
(٤) گۆڕینەوە بە پارەی ڕەق.
(٥) کوشتن؛ بنەبڕکردن؛ سەرکردن بە گۆمدا: *(to ~ one's enemies)*
v.i. قەرزدانەوە؛ قەرز پاك کردنەوە.
-liquidation *(n.).*

liquidator (lik′wi-dā′tẽr), *n.* بەرپرسیاری بڕینەوەی حسابی کۆمپانیایەکی نابووت، خانووبەرەیەك، یا میراتییەك.

liquidity (li-kwid′ə-ti), *n.* (١) شلەیی؛ شلێتی.
(٢) بەگوێرەی پێویست پارەی ڕەق بەدەستەوەبوون یا سەرمایەی وەها کە بە ئاسانی بگۆڕێتەوە بە پارەی ڕەق.

liquor (lik′ẽr), *n.* (١) خواردنەوەی سەرخۆشکەر؛ خواردنەوەی کحولی.
(٢) شلە (گۆشتاو، خۆشاو). (٣) دەرمانێکی لە ئاودا گیراوە.
v.t. [Slang]. [~ **up**], سەرخۆش کردن؛ خواردنەوەی کحولی پێدان.
v.i. [Slang]. [~ **up**], زۆر خواردنەوە؛ سەرخۆش بوون.

liquorice (lik′ẽr-is, lik′ẽr-ish, lik′rish), *n.* = **licorice.**

liquorish (lik′ẽr-ish), *adj.* (١) **lickerish** .
(٢) حەز لە خواردنەوەی کحولی کەر

lira (lêr'ə), *n.* لیره: سکەی ئیتالیا و تورکیایە.

lisp (lisp), *v.i.* (١) پسەپس کردن؛ بە پسەپس قسەکردن. (٢) وەك منداڵ قسەکردن

v.t. بە پسەپس قسەکردن.

n. پسەپسی زمان؛ زمان پسی؛ پسەپس.

lissome, lissom (lis'əm), *adj.* (١) جیڕ؛ نەرم؛ بەکێشمان. (٢) لەش سووك؛ سووکەڵە؛ خێرا.

list (list), *n.* (١) تیلماسکێکی لێکراوە لە قەراغی داگیراوەی قوماش. (٢) میلی ڕەنگاوڕەنگی قوماش. (٣) پارچە تەختەیەکی باریك و درێژ. (٤) قەراغ؛ پەراوێز (٥) سەردێراو. (٦) لیستە.

v.t. (١) پەراوێز داگرتنەوە؛ پەراوێز گرتن. (٢) میل میل کردن. (٣) (ا) لیستەگرتن؛ نووسین بە ڕیز. (ب) خستنە لیستەوە؛ نووسین لە لیستەدا. (٤) زەوی کێڵان و تۆودان لە هەمان کاتدا.

v.i. (١) [Rare]. خۆ نووسین بە سەرباز. (٢) زەوی کێڵان.

list (list), *v.i.* [Archaic], (١) بەدڵ بوون؛ پێ ڕازی بوون. (٢) ویستن؛ هەوەس لێ بوون.

list (list), *v.t. & v.i.* بەلاداکەوتن (کەشتی)؛ لاربوونەوە.

n. لاری؛ لاربوونەوە

list (list), *v.t. & v.i.* [Archaic], گوێ لێگرتن

listen (lis''n), *v.i.* (١) گوێگرتن (٢) بەقسەکردن؛ ئامۆژگاری وەرگرتن؛ تەمێ وەرگرتن.

n. گوێگرتن

-listener *(n.)*.

listen in, گوێ لێگرتن (لە تەلەفۆنی خەڵك، رادیۆ... هتد).

listening post, سووسەگا؛ شوێنێکی نهێنییە بۆ گوێگرتن لە دوژمن و سووسە وەرگرتن.

lister (lis'tēr), *n.* هەوجاڕ؛ گاسن.

listing (lis'tiŋ), *n.* (١) لیستەگرتن؛ نووسین لە لیستەدا. (٢) ناوێکی سەر لیستە. (٣) لیستە.

listless (list'lis), *adj.* بێ تاقەت؛ لەش داهێزراو؛ سست؛ خاو؛ ماندوو؛ بێ هێز.

lists (lists), *n.pl.* (١) پەرژینی یاریگا (٢) (ا) یاریگا؛ گۆڕەپانی ملەملێ. (ب) ملەملێ. (٣) مەیانی جەنگ.

enter the lists, چوونە مەیانی ملەملێوە؛ چوونە مەیانی ناکۆکی یا جەنگەوە

lit (lit), **(1)** *alternative past tense and p.p. of* **light.,** (ڕووناك کردنەوە)

(2) *alternative past tense and p.p. of* **light.,** (دابەزین).

litany (lit''n-i), *n.* دوعایەکی جەماوەرییە قەشە دەیخوێنێتەوە و خەڵکی کڵێسەکە بۆی دەسەندنەوە.

litchi (lē'chē'), *n.* جۆرە درەختێکی هەمیشە سەوزی چینییە.

-lite (līt), *Also* -lyte, پاشگرێکە بەمانای بەرد.

liter (lē'tēr), *n. Also* litre, لیتر.

literacy (lit'ēr-ə-si), *n.* خوێندەواری

literal (lit'ēr-əl), *adj.* (١) تیپی؛ پیتی؛ بە تیپێك دەردەبڕڕێ (نمرە): *(a ~ grade)*

(٢) دەقاودەق؛ مانای دەقاودەق؛ مانای ووشە بە ووشە: *(a ~ translation)*

(٣) (ا) تایبەتی بە مانای ڕێکوڕەوان یەك بە یەك نەك مەجازی: *(the ~ meaning of a passage)*

(ب) تایبەتی بە مانای بنچینەیی ووشەیەك.

(٤) ووشك (مرۆڤ، مێشك)؛ ئاسا؛ مانای ووشە لێکدەرەوە بەپێی مانای ئاشکرای ووشەکە نەك مەجازی و شاراوە: *(He has a ~ mind.)*.

(٥) سادە؛ ساکار؛ ڕووت؛ نەڕازاوە: *(the ~ truth)*.

-literalness *(n.)*.

literalism (lit'ēr-əl-iz'm), *n.* (١) لێکدانەوەی دەقاودەق؛ لێکدانەوەی ووشە بە ووشە. (٢) دەربڕینی بارێك لە هونەردا بەبێ ڕازاندنەوە و بە شێوەیەکی زۆر نزیك لە ڕاستییەوە.

-literalist *(n.)*; literalistic *(adj.)*.

literality (lit'ēr-al'ə-ti), *n.* (١) دەقاودەقی؛ ووشە بە ووشە. (٢) مانایەکی ووشە بە ووشەیی یا دەقاودەقی.

literalize (lit'ēr-ə-līz'), *v.t.* (١) گۆڕینی دەقاودەق یا ووشە بە ووشە (لە زمانێکەوە بۆ زمانێك). (٢) لێکدانەوەی مانای ئاشکرا نەك شاراوە و مەجازی.

literally (lit'ēr-əl-i), *adv.* (١) ووشە بە ووشە؛ دەقاودەق؛ بەبێ ڕازانەوە؛ بەپێی مانای ئاشکرا نەك مەجازی: *(Translate this passage ~ .)*

(٢) [Colloq.]، بەبێ هیچ پێوەنان؛ بە ڕاستی: *(He ~ flew into the room.)*

literary (lit'ə-rer'i), *adj.* (١) وێژەیی (ئەدەبی): *(a ~ magazine)*

(٢) (ا) بۆ وێژە شیاو: *(a ~ style)*.

(ب) لە نووسیندا بەکارهێنراو نەك لە دوواندا: *(a ~ language)*.

(٣) وێژەوان؛ شارەزای وێژە؛ ئەدەب خواز؛ وێژەزان: *(a ~ man)*.

(٤) تایبەتی بە نووسەران و پیشەکەیان: *(~ circles)*.

(٥) ووشك؛ شارەزاییەکەی تەنها لە کتێب خوێندنەوەوە هاتووە.

literate (lit'ēr-it), *adj.* (١) خوێندەوار. (٢) ڕۆشنبیر؛ زانا؛ تێگەیشتوو (٣) وێژەوان.

n. کەسێکی خوێندەوار، زانا، یا وێژەوان.

literati (lit'ə-rā'tī, lit'ə-rä'ti), *n.pl.* (١) نووسەران؛ وێژەوانان؛ بوێژان. (٢) چینی ڕۆشنبیر.

literatim (lit'ə-rā'tim), *adv.* = **literally.**

literature (lit'ēr-ə-chēr, lit'rə-choor'), *n.* (١) وێژە؛ ئەدەب. (٢) سەرجەمی شتی نووسراو دەربارەی باسێك. (٣) [Colloq.]، چاپەمەنی (نامیلکە، بڵاونامە، شتی پروپاگەندە).

-lith (lith), پاشگرێکە بەمانای: بەرد.

lithe (līth), *adj.* جیڕ؛ نەرم؛ بەکێشمان.

lithesome (līth'səm), *adj.* = **lithe.**

-lithic (lith'ik), پاشگرێکە بەمانای: تایبەتی بە چەرخێکی تایبەتی بەکارهێنانی بەرد: *(neolithic)*.

litho-, lith- (lith'ə), پێشگرێکە بەمانای: بەرد: *(lithograph)*.

lithograph (lith'ə-graf', lith'ə-gräf'), *n.* وێنە یا چاپی لەسەر بەرد کراو.

v.t. چاپ کردن یا وێنە دەرهێنان لەسەر بەرد.

-lithographer *(n.)*; lithographic *(adj.)*; lithographically *(adv.)*.

lithography (li-thog'rə-fi), *n.* چاپ کردنی بەردی؛ نووسین یا نەخشە و نیگارکێشان لەسەر بەردی ساف و وێنە لەسەر دەرهێنانی.

lithoid (lith'oid), *adj.* بەردین؛ بەرد.

lithotomy (li-thot'ə-mi), *n.* بەردی ناو میزەڵدان دەرهێنان (نەشتەرکاری).

lithotrity (li-thot'ri-ti), *n.* هاڕینی بەردی میزەڵدان (پزیشکەوانی).

litigable (lit'i-gə-b'l), *adj.* دەتوانرێ بدرێ بە دادگا.

litigant (lit'ə-gənt), *n. & adj.* دادخواز؛ داواچی یا داوا لەسەر؛ هەردوو لای داوایەك.

litigate (lit'ə-gāt'), *v.t. & v.i.* دان بە دادگا؛ داواکاری دان بە دادگا؛ داد خواستن.

litigation (lit'ə-gā'shən), *n.* (١) دادخوازی؛ دان بە دادگا؛ ڕەوتی داواکاری لە دادگا. (٢) داواچێتییەك.

litigious (li-tij'əs), *adj.* (١) زوو زوو شکاتکەر؛ حەز لە شکاتکەر؛
شەڕەنگێز. (٢) لە دادگا دەبڕێتەوە. (٣) تایبەتی بە دادگا.
litotes (lī'tə-tēz´), *n.* دەربڕینی شتێك بە پەرچدانەوەی دژەکەی:
(This is no small problem.; no rare occurence)
litter (lit'ēr), *n.* = **liter.** (١) دەستەبەرەی نەخۆش گواستنەوە.
(٢) پووش و پەلاشی بەکارهێنراو بۆ ژێرەخەری گیاندار یا داپۆشینی نەمام.
(٣) سکێك: سەرجەمی توورتەڵە سەگ، بەچکە پشیلە، یا بەچکە گیانداری تری
بە یەك سك لەدایکبوو: ***(a ~ of puppies)*** .
(٤) زبل: شتی پیس‌وپۆخڵ؛ پاشاخوڕ.
(٥) پیس‌وپۆخڵی؛ پیسی؛ ناڕێك‌وپێکی.
(٦) زەمینەی دارستان (کە پووش‌و گەڵاکانی نەختێك گەنیوون).
v.t. (١) پووش بۆ کردن بە ژێرەخەر؛ جێ بۆ ئامادەکردن لە پووش:
(to ~ down a stable, horse, etc.)
(٢) ترەکین.
(٣) (~ up)، پیس‌وپۆخڵ کردن؛ تێکدان بەسەریەکدا:
(to ~ a deck with papers; to ~ up one's room.)
v.i. ترەکین: زاین (سەگ‌وپشیلە).
litterateur (lit´ēr-ə-tūr'), *n.* وێژەوان؛ نووسەر
litterbug (lit'ēr-bug´), *n.* شوێنی گشتی پیس‌وپۆخلکەر؛
کەسێکە کە شتی پیس‌وپۆخڵ بە هەموولایەکدا فڕێ دەدات.
little (lit''l), *adj.* (١) بچووك؛ بچکۆلە؛ ووردیلە؛ وورد؛ بچکۆلانە.
(٢) کەم: نەخت: تۆز. (٣) کورت (ماوە، دووری، کات)؛ کەم خایەن.
(٤) ناگرنگ؛ بچووك (لە گرنگیدا): ***(the rights of the ~ man)*** .
(٥) کز: کەم هێز: بێ هێز. (٦) بێ بایەخ؛ هیچ‌وپووچ.
(٧) تەسك (مێشك)؛ بچووك؛ نەکراوە: ***(a ~ mind)*** .
(٨) کوڕیە: بەچکە: لاو؛ منداڵ.
adv. (١) کەم: تا ڕادەیەکی کەم؛ نەختێك.
(٢) هیچ ***(He ~ suspects the plot.)*** .
n. (١) کەم ***(L~ will be done about it.)*** .
(٢) ماوەیەکی کورت؛ ماوەیەکی کەم؛ ڕێیەکی کورت.
little by little, وورده وورده؛ بەرە بەرە؛ نەختە نەختە.
make little of, بایەخ پێ نەدان؛ گوێ پێ نەدان؛ بە هیچ دانەنان.
think little of, (١) بایەخ پێ نەدان؛ گوێ پێ نەدان؛ بە هیچ دانەنان؛
بە گرنگ دانەنان (٢) ڕاڕایی نەکردن؛ دوو دڵی نەکردن.
Little Bear, وورچی بچکۆلە: کۆ ئەستێرەیەکە؛ حەوتەوانە بچووك.
little finger, پەنجە توورتە
liturgical (li-tūr'ji-k'l), *adj.* تایبەتی بە نەریتی نوێژو دۆعا
لە کلێسەدا
liturgics (li-tūr'jiks), *n.pl.* زانستی نوێژو دۆعای جەماوەری؛
لێکۆڵینەوەی نەریتی ئاینی.
liturgist (lit'ēr-jist), *n.* (١) لایەنگری نەریتی ئاینی لە کلێسەدا.
(٢) نەریتی ئاینی ناس؛ زانای نەریتی ئاینی کلێسە.
liturgy (lit'ēr-ji), *n.* شێوەی خوداپەرستی لە کلێسەدا؛
نەریتی ئاینی لە کلێسەدا بەتایبەتی هی نوێژو دۆعا.
livable, liveable (liv'ə-b'l), *adj.* (١) بۆ تێدا ژیان باشە (خانوو،
ژوور)؛ بەکاری تێدا ژیان دێت. (٢) دەردەبرێ (ژیان، بارێکی تایبەتی ژیان)؛
لەگەڵی دەردەبرێ؛ بەرگەی دەگیرێ (ناخۆشی ژیان).
(٣) لەگەڵی هەڵدەکرێت (مرۆڤ)؛ ژیان لەگەڵیدا دەردەبرێ.
live (liv), *v.i.* (١) ژین: ژیان.
(٢) مانەوە: هەڵکردن؛ دەربردن.
(٣) بە جۆرێکی تایبەتی ژیان بردنە سەر.
(٤) بە خۆشی‌و پڕ ئاسوودەیی ژیان: ***(They ~ .)*** .
(٥) خۆ ژیاندن؛ ژیان لەسەر؛ پێ چوون بەڕێوە:
(She ~s on fifty dollars a week.)
(٦) پێ ژیان: ***(Bats ~ on insects and fruit.)*** .
(٧) نیشتەنی بوون؛ دانیشتن؛ ژیان: ***(He ~s in England.)***
(٨) لە یادا مانەوە.
v.t. (١) بە کردەوە کردن: ***(He ~s his faith.)*** .
(٢) بردنەسەر: ***(She ~ed a useful life.)*** .
live and let live, لێبووردن هەبوون؛ بژی‌و بهێڵە خەڵکیش بژی.
live down, (١) سڕینەوەی کردارێکی ناپەسەند بە ژیانی پاك.
(٢) زاڵبوون بەسەر شەرمەزارییەکدا بە ڕێبازی ڕاست گرتن.
live high, بە خۆش گوزەرانی‌و ئاسوودەیی ژیان.
live in, لەگەڵ خاوەن ماڵەکە دەژی (کارەکەر).
live it up, [Colloq.], زۆر خۆش ڕابواردن.
live through, دەربردن؛ هەڵکردن:
(to live through a frightening experience.)
live up to, (١) بەگوێرەی بیروباوەڕ یا پەیڕەوێك ژیان؛ پەیڕەوی کردن:
(to live up to certain ideals)
(٢) هێنانەدی ئەوەی چاوەڕوان دەکرێ؛ کردنی کاری چاوەڕوان کراو:
(to live up to a great reputation)
live with, (١) لەگەڵدا ژیان. (٢) هاوسەری کردن.
live (līv), *adj.* (١) زیندوو. (٢) چالاك؛ وووریا؛ زیت.
(٣) گەرم: ***(a ~ political issue)*** .
(٤) گڕدار؛ دانەمرکاوە: ***(a ~ spark)*** .
(٥) دانەگیرساو؛ نەسووتاو؛ زیندوو: ***(a ~ match)*** .
(٦) گەرم؛ زیندوو (تەقەمەنی)؛ ڕاستەقینە: ***(~ ammunition)*** .
(٧) نەتەقیو؛ زیندوو: ***(a ~ shell)*** .
(٨) گەش؛ بریقەدار؛ تێر (ڕەنگ): ***(~ colors)*** .
(٩) گەرم (تەلی کارەبا)؛ کارەبای لەسەرە: ***(a ~ wire)*** .
(١٠) پڕ لە خەڵك؛ جمەی دێت.
(١١) پاك (هەوا).
(١٢) ڕاستەوخۆ (ئاهەنگ، کۆڕ، بەرنامە...هتد): ***(a ~ concert)*** .
liveable (liv'ə-b'l), *adj.* = **livable.**
livelihood (līv'li-hood´), *n.* بژێو؛ گوزەران؛ دەرامەت.
lively (līv'li), *adj.* (١) [Rare] ، ژیان ئاسا
(٢) چالاك؛ زیت؛ بزۆك؛ بەتین
(٣) گەرم (کۆڕ)؛ بەجۆش ***(a ~ session of the council)*** .
(٤) بەکەیف؛ زیندوو.
(٥) گورج‌وگۆڵ؛ خێرا.
(٦) توند (با، سروە): ***(a ~ breeze)*** .
(٧) ڕوون؛ گەش؛ بەشەوق: ***(~ colors)*** .
adv. بە چالاکی؛ بە تینەوە؛ بە گورج‌وگۆڵی.
-**livelily** *(adv.)*; **liveliness** *(n.)*.
liven (līv'ən), *v.t.* (~ **up**), جۆش تێخستن؛ گەرم کردن (کۆڕ،
ئاهەنگ).
v.i. (~ **up**). جۆش سەندن؛ جۆش تێکەوتن؛ گەرم بوون.
live oak, داربەڕوویەکی هەمیشە سەوزی دار سەختی ئەمەریکاییە.
liver (liv'ēr), *n.* (١) جگەر؛ جەرگ. (٢) کانگەی هەست‌و ئارەزوو.
liverish (liv'ēr-ish), *adj.* [Colloq.], (١) جگەری نەخۆشە.
(٢) تەنگەجیکلانە؛ تووڕە‌وتڕۆ.
liverwort (liv'ēr-wūrt´), *n.* چەند جۆرە ڕووەکێکی ڕەنگاوڕەنگن لە
قەوزە دەچن.
livery (liv'ēr-i), *n.* (١) بەرگی تایبەتی (وەك هی بەردەستان یا
پیشەیەکی تایبەتی). (٢) ئەوانەی ئەم بەرگە تایبەتییە لەبەر دەکەن.
(٣) ڕاگرتن‌و بەخێوکردنی ئەسپ بۆ خاوەنەکەی بە کرێ.
(٤) ڕاگرتنی ئەسپ‌و گالیسکە بۆ بەکرێدان.
(٥) تەویلەی ئەسپی کرێ؛ خان.
(٦) دانی خانوو زەوی‌وزار بە خاوەنی تازەی.
liveryman (liv'ēr-i-mən), *n.* (١) بەردەست؛ ڕەنجبەر؛ پیاو.

(٢) پیشەچییەکی شاری لەندەن.
(٣) خانچی: مەیتەر (کە لە تەویلەی ئەسپی کرێدا کاردەکات).
livery stable, تەویلەی ئەسپ و گالیسکەی کرێ؛ تەویلەی ئەسپ بەخێوکردن بۆ خاوەنەکەی بە کرێ
lives (līvz), *n. plural of* life.
livestock (līv′stok′), *n.* مەڕومالات: ئاژەڵ
live wire, (١) تەلی کارەبای گەرم؛ تەلی کارەبا لەسەر. (٢) [Colloq.]. کەسێکی زیت و وریا و چالاک.
livid (liv′id), *adj.* (١) شین بووەوە (پێست، گۆشت)؛ شین.
(٢) ڕەنگ زەرد هەڵگەڕاو (لە تووڕەییدا یا بە نەخۆشی): *(~ with rage)* .
(٣) زۆر تووڕە
-lividity *(n.)*; lividness *(n.)*; lividly *(adv.)*.
living (liv′iŋ), *adj.* (١) زیندوو.
(٢) چالاک؛ بەتین؛ بەکار: *(a ~ institution)* .
(٣) تایبەتی بەوانەی زیندوون: *(withing ~ memory)* .
(٤) ئاوی لەبەر دەڕوات؛ ڕەوان: *(a ~ stream)* .
(٥) زیندوو (زمان): هێشتا قسەی پێ دەکرێت: *(a ~ language)* .
(٦) ڕاستەقینە: دەقاودەق *(the ~ image)* .
(٧) (ا) تایبەتی بە ژیان؛ ژیان: *(~ conditions)*
(ب) بەشی ژیانێکی مام ناوەندی دەکات *(a ~ wage)* .
n. (١) ژیان: ژین: زیندوویتی.
(٢) گوزەران: بژێوی *(He must work for a ~ .)*
(٣) شێوە یا پلەی ژیان *(a higher standard of ~)* .
(٤) زەوی‌وزارێکی بە کڵێسە بەخشراو (کە بەروبوومەکەی قەشەی پێ دەژی).
the living, زیندووان: ئەوانەی زیندوون
living death, ژیانێکی تاڵ و ناخۆش
living room, ژووری میوان: ژووری دانیشتن: دیوەخان.
(پێشی دەووترێ: " parlor " و " sitting room ").
living wage, مووچەیەک کە بەشی ژیانێکی مام ناوەندی بکات.
lixiviate (lik-siv′i-āt′), *v.t.* پاڵاوتن (بە کوڵاندن)
-lixiviation *(n.)*.
lizard (liz′ẽrd), *n.* مارمێلکە: شەوگەرد: قۆڕی.
llama (lä′mə), *n.* لامە: گیاندارێکی ئەمەریکای باشوورە لە توخمی حوشترە بەڵام بچووکترە و کۆپارەی نییە بۆ بارکێشان بەکاردێت و گۆشت و شیرەکەیشی دەخورێت.
lo (lō), *interj.* سەیرکە!: تەماشاکە! *(~ and behold!)* .
loach (lōch), *n.* ماسییەکی ناو ڕووبارە
load (lōd), *n.* (١) بار؛ بارگە: کۆڵ
(٢) پێوانە یا سەنگێکی تایبەتی: *(a ~ of wood)*
(٣) (ا) بارێکی قورس
(ب) بارێکی قورس بە مێشکەوە یا بە کۆڵەوە؛ ئەرک
(That's a ~ off my mind.)
(٤) داگرتنەوە (چەکی ئاگرین).
(٥) [Colloq.]. زۆر: فرە؛ ئێجگار زۆر. *(She has ~s of friends.)* .
(٦) ئەرکی مامۆستا *(a heavy teaching ~)* .
(٧) تەووژمی کارەبا
v.t. (١) پڕکردن؛ ئاخنین: *(They ~ed the sacks with wheat.)* .
(٢) بارکردن: بارلێنان: خستنەسەر
(They ~ed the boxes on the truck.)
(٣) باری قورس لێنان: پساندن؛ ئەرکی زۆر خستنە سەرشان.
(٤) زۆر پێدان *(They ~ed him with honors.)* .
(٥) داگرتنەوە (چەکی ئاگرین)؛ گوللە تێخستن؛ فیشەک تێخستن:
(to ~ a gun)
(٦) فیلم خستنە کامێراوە: *(to ~ a camera)* .
(٧) ناپوختەکردن؛ ڕوونکردنەوە: *(They ~ed the wine.)* .

(٨) پرسیارکردن بە جۆرێک کە ئەو وەڵامەی مەبەستە بیدرێتەوە.
v.i. (١) گوللە تێخستن؛ داگرتنەوە. (٢) داگیرانەوە؛ تەقەمەنی تێخران.
loaded (lōd′id), *adj.* (١) بارکراو؛ باری پێوەیە.
(٢) داگیراوە؛ پڕ گوللە؛ پڕ. (٣) [Slang]، سەرخۆش.
(٤) [Slang]، دەوڵەمەند؛ پارەدار.
loaf (lōf), *n.* (١) کولێرە؛ خەپلە؛ لەواشە نان: *(a ~ of bread)* .
(٢) کێکێکی گەورە.
(٣) تەبەقێک خواردەمەنی: *(a salmon ~)* .
(٤) کەللە شەکر.
loaf (lōf), *v.i.* (١) سوڕانەوە؛ ئیش نەکردن؛ خۆلستنەوە؛ جادەپێوان.
(٢) کات بەفیڕۆدان لەسەر ئیش؛ خۆ خەریک کردن لەسەر کار.
v.t. (~ away), کات کوشتن؛ کات بەفیڕۆدان؛ سوڕانەوە.
loafer (lōf′ẽr), *n.* (١) کەسێکی بێ ئیش‌وکار؛ کەسێکی کارنەکەر.
(٢) پێڵاوێکە لە نەعل دەچێ.
loam (lōm), *n.* (١) خاکی لە خۆڵ و لم و لیتە و زیندە مادە پێکهاتوو.
(٢) قوڕی شێلراو (بۆ خشتکاری).
v.t. خشت دروستکردن بەم قوڕە؛ درز پڕکردنەوە بەم قوڕە.
loan (lōn), *n.* (١) قەرز (بەتایبەتی کە سوودی لەسەر بدرێ):
(to get a ~ ; to take out a ~ ; to give a ~)
(٢) خواستەمەنی؛ دەستەوا.
(٣) قەرزپێدان؛ دەستگیرۆیی؛ پێدان بە ئەمانەت.
v.t. & v.i. (١) بە ئەمانەت پێدان.
(٢) بە قەرز پێدان؛ قەرزپێدان بە قازانج.
loan shark, [Colloq.], سووخۆر؛ زۆر سوو خۆر (بەتایبەتی هی قەدەغە).
loan word, ووشەی خواستراو (لە زمانێکی ترەوە و کراو بە هی خۆ): (وەک ئەم ووشانە لە فەرەنسی و ئەڵمانییەوە):
encore, kindergarten, hors d'oeuvre
loath (lōth), *adj.* نابەدڵ: *(They were ~ to depart.)* .
loathe (lō*th*), *v.t.* زۆر ڕق لێ بوون؛ بێزلێهاتنەوە؛ حەز لە چارە نەکردن.
loathful (lō*th*′fəl), *adj.* [Rare], = loathsome.
loathing (lō*th*′iŋ), *n.* زۆر ڕق لێ بوون؛ زۆر قێزلێهاتنەوە.
loathsome (lō*th*′səm), *adj.* بۆگەن؛ پیس؛ شایستەی ڕق لێ بوون و قێزلێهاتنەوەیە: *(a ~ person, act, etc.)* .
loaves (lōvz), *n. plural of* loaf.
lob (lob), *n.* (١) [Dial.] ، کەسێکی زل حۆڵ سست.
(٢) تۆپ لێدانێک کە دەچێ بە هەواداو لە پشتەوەی یاریگای بەرامبەردا دەگیرسێتەوە (یاری تەنس).
v.t. لێدانی تۆپی تەنس بەم جۆرە.
v.i. (~ along), (١) بە سستی و ناقۆڵایی جووڵانەوە.
(٢) لێدانی تۆپی تەنس بە هەوادا.
lobar (lō′bẽr), *adj.* پەڕەیی (وەک هی سییەکان): *(~ pneumonia)* .
lobby (lob′i), *n.* (١) ساڵۆنی چاوەڕێ کردن و حەوانەوە (ئوتێل، فەرمانگە). (٢) ساڵۆنێکی گەورەیە لە تەنیشت هۆڵی پەرلەمانی ناوچەوە (کراوەتەوە بۆ خەڵک). (٣) دەستەی پروپاگەندەکەران لەلای پەرلەمان (بۆ سەرخستن یا ژێرخستنی مەسەلەیەک): *(the tobacco ~)* .
v.i. & v.t. پروپاگەندە کردن لەلای پەرلەمان و ئەندامەکانی (بۆ سەرخستن یا ژێرخستنی مەسەلەیەک): *(to ~ for a cause)* .
lobbyist (lob′i-ist), *n.* پروپاگەندەکەر لای پەرلەمان (بۆ دەنگدان لەسەر مەسەلەیەک و سەرخستنی).
lobe (lōb), *n.* (١) نەرمە گۆشتەی گوێ.
(٢) پەڕە (دڵ، سی، جگەر، مێشک)؛ لۆ؛ خانە:
(the ~ of the brain, lung, or liver)
(٣) خانەی گەڵا.
lobectomy (lō-bek′tə-mi), *n.* لێکردنەوەی پەڕەیەکی سی، جگەر،

مێشك . هتد. به نهشتهرکاری.

loblolly (lob′lol′i), *n.* (١) [Obs.]، شۆرباى خهست.

(٢) [Colloq.]، كهسێكى زلحۆى كهر.

(٣) [Colloq.]، چاڵێكى قوڕاوى.

lobo (lō′bō), *n.* جۆره گورگێكى گهورهيه.

lobotomy (lō-bot′ə-mi), *n.* لابردنى ههندێ پهڕهى مێشك به نهشتهرکارى (كه دهبێته هۆى ههست نهمانى نهخۆشهكه).

lobster (lob′stēr), *n.* كوللهى دهريا

lobule (lob′ūl), *n.* لۆ بچكۆله؛ لۆ؛ پهڕه چكۆله (مێشك، سى، جگهر).

-lobular *(adj.)*.

local (lō′k'l), *adj.* (١) تايبهتى به شوێنێك يا ناوچهيهك.

(٢) ناوخۆ؛ ناوخۆيى؛ خۆماڵى: *(~ government)* .

(٣) تهسك: *(~ outlook)* .

(٤) تايبهتى به ئهندامێكى لهش نهك ههموورى: *(~ anesthesia)* .

(٥) ناوخۆ (شهمهندهفهر، پاس)؛ له گهلێك شوێن دهوهستێت؛ هى ناوشار: *(a ~ train)*

n. (١) شهمهندهفهر يا پاسى ناوخۆ (كه له گهلێك شوێن دهوهستێت).

(٢) لقى ڕێكخراوێك (بهتايبهتى يهكێتى كرێكاران).

(٣) كهسێكى خۆجێيى.

local color, خوونهریتو تايبهخۆى ناوچهيهك (كه نووسهرێك له چيرۆك يا شانۆنامهيهكدا باسى دهكات بۆ نزيك كردنهوهى له خوێندهوار).

locale (lō-kal′, lō-käl′), *n.* (١) شوێن؛ جێ (بهتايبهتى جێگهى ڕووداێك). (٢) شوێن يا دهوروبهرى چيرۆكێك (ڕێژه).

local government, فهرمانڕهوايى ناوخۆ.

localism (lō-k'l-iz'm), *n.* (١) خوو نهریتى ناوچهيى

(٢) ووشه يا ووتهيهكى تايبهتى به ناوچهيهك.

(٣) حهز له ناوچهيهكى تايبهتى كردن؛ بهسترانهوه به ناوچهيهكهوه.

(٤) بیروڕا تهسكى؛ مێشك تهسكى و له چاوى ناوچهيهكى تهسكهوه شت بينين.

locality (lō-kal′ə-ti), *n.* شوێن؛ ناوچه؛ گهڕهك.

localize (lō′k'l-īz′), *v.t.* (١) تايبهتى كردن به شوێنێك.

(٢) له ناوچهيهكدا هێشتنهوهو ڕێى پهرهسهندن لێ گرتن.

(٣) سهرچاوه دۆزینهوه؛ گهڕانهوه بۆ شوێنى لێوه ههڵقوڵانى يا پهيدابوونى: *(to ~ a dialect)*

v.i. له يهك شوێندا جێگيربوون.

locally (lō′k'l-i), *adv.* له شوێنێكى تايبهتيدا؛ له ناوخۆدا؛ لهو ناوچهيهدا: *(The tornado did much damage ~ .; You can't find any good honey ~ .)*

locate (lō′kāt, lō-kāt′), *v.t.* (١) شوێن ديارى كردن.

(٢) كهوتنه شوێنێكهوه؛ له شوێنێكدا بوون: *(His offices are ~d on the third floor.)*

(٣) دۆزینهوهى شوێنهكهى: *(He ~d the seat of the trouble.)* .

(٤) پيشاندان (شوێن)؛ پهنجه خستنهسهر شوێنهكهى: *(L~ Istanbul for me on this map.)*

(٥) دانان لهسهر كارێك يا له شوێنێكدا.

v.i. [Colloq.], جێنشین بوون: *(He ~d in New York.)* .

location (lō-kā′shən), *n.* (١) جێ ديارى كردن؛ شوێن ديارى كران.

(٢) شوێن؛ جێ؛ ههوارگه.

(٣) شوێن يا ناوچهيهكى دياريكراو بۆ مهبهستێكى تايبهتى.

(٤) شوێنێكه له دهرهوهى ستۆديۆ كه فيلمى تێدا دهگيرێ.

locative (lok′ə-tiv), *adj.* تايبهتى به بارى ناوى شوێن دهربڕ (ڕێزمان).

n. (١) بارى ناوى شوێن پيشاندهر (ڕێزمان).

(٢) ناوێكه كه لهم بارهدا بێ.

loc. cit., [L.], له ههمان شوێنى ناوبراودا (پهراوێز).

loch (lok, lokh), *n.* [Scot.], دهرياچه

lock (lok), *n.* (١) قفل (٢) داخستن؛ قفڵدان.

(٣) بهشێكى داخراوى جۆگه ئاوێك كه بهلهمى تێدا بهرزو نزم دهكرێتهوه بههۆى دهرگاى بزۆكهوه.

(٤) چهخماخێكه تفهنگى كۆنى پێ ئاگر دهدرا.

(٥) دهست لهيهك گيربوون (زۆرانبازى)؛ گرتن؛ بهيهكداچوون (دهستو لاق).

v.t. (١) قفڵدان (دهرگا، جانتا، سنووق)؛ داخستن.

(٢) بهندكردن؛ ڕاگرتن؛ قهتيس كردن: *(He was ~ed in the closet.)*

(٣) بهيهكداكردن (قۆڵ)؛ له يهك ههڵكێشان: *(We ~ed arms.)* .

(٤) به توند باوهش پێداكردن.

(٥) كليلهبوون؛ گيرخواردن لهناو يهكتردا: *(The gears are ~ed.)* .

(٦) دهرگاى بزۆك دانان له جۆگه ئاوێكدا

(٧) هێنانو بردنى بهلهم به جۆگه ئاوێكدا به هۆى دهرگا يا بهستى بزۆكهوه

v.i. (١) قفڵدران؛ داخران (٢) لهيهك گيربوون؛ بهيهكداچوون؛ چوون بهناو يهكتردا؛ بوون به يهك؛ جووت بوون؛ لهيهكدان.

(٣) چوونه كليله؛ كليلهبوون (دهم): *(His jaws ~ed.)* .

(٤) گيرخواردنو نهجوولان (گێرى مهكينه).

lock away, ههڵگرتن له دهفر يا سنووقێكى قفل لێدراودا.

lock horns, تێوهگلان؛ دهستهويهخه وهستان؛ شاخ له شاخ گيركردن (شهڕهقۆچى بهرانو خرت).

lock in, دهرگاى ژوور لهسهر داخستنو ڕێى هاتنه دهرهوه نهدان.

lock out, (١) دهرگا لهسهر داخستنو ڕێى هاتنهژوورهوه نهدان.

(٢) دهرگاى كارخانه داخستنو ڕێى كرێكار نهدان به چوونهژوورهوه (بۆ سهپاندنى مهرجى خاوهن كارهكه به سهرياندا).

lock up, (١) قفل لێدان (دهرگاى ماڵ)؛ داخستن به قفل.

(٢) ههڵگرتن له دهفرێكى قفل لێدراودا. (٣) خستنه بهنديخانهوه؛ بهندكردن

under lock and key, له دهفرێكى قفل لێدراودا ههڵگيراوه.

lock (lok), *n.* (١) كاكۆڵ؛ پرچى لوول؛ تيتك؛ ئهگريجه.

(٢) (*pl.*) [Poetic]، پرچ؛ قژى سهر؛ قژ. (٣) تۆپهڵه خورى يا لۆكه

locker (lok′ēr), *n.* (١) قفل لێدهر

(٢) دۆلاب (بهتايبهتى له ژوورى خۆگۆڕينىوهرزشكاردا بۆ تێخستنى شتى بهنرخو قفل لێدانى)؛ چهكمهج. (٣) دۆلابى خواردن (له كهشتيدا)

locker room, ژوورى خۆگۆڕينى وهرزشكار (كه چهند دۆلابێكى تێدايه بۆ جلو شتى بهنرخ تێدادانانو قفڵدانى).

locket (lok′it), *n.* قوتويهكى بچكۆلهى جوانه تۆپهڵه قژ، وێنه، يا شتى ترى تێ دهخرێو به زنجير دهكرێ به ملدا.

lockjaw (lok′jô′), *n.* كليلهبوونى دهم (دهردهكۆپان).

locksmith (lok′smith′), *n.* قفلچى؛ قفلو كليل دروستكهر.

lock-up (lok′up′), *n.* (١) داخستن؛ قفڵدان؛ داخران.

(٢) خرانه بهنديخانهوه؛ بهندكران. (٣) بهنديخانه.

loco (lō′kō), *n.* (١) **locoweed** . (٢) **loco disease** .

v.t. (١) دهرمانخوارد كردن به ڕووهكى شێتى. (٢) [Slang] ، شێت كردن.

adj. [Slang], شێت؛ مێشك تێكچوو.

loco- (lō′kō, lō′kə), پێشگرێكه بهماناى: له جێگهيهكهوه بۆ جێگهيهكى تر.

loco disease, شێتى ئاژهڵو ئهسپ: نهخۆشىيهكى شێتىيه تووشى ئاژهڵو ئهسپ دهبێ بههۆى خواردنى " ڕووهكى شێتى " يهوه.

locoism (lō′kə-iz'm), *n.* = loco disease.

locomotion (lō′kə-mō′shən), *n.* بزوان له جێگهيهكهوه بۆ جێگهيهكى تر: *(Walking is a form of a ~ .)*

locomotive (lō′kə-mō′tiv), *adj.* (١) تايبهتى به بزوان له جێگهيهكهوه بۆ جێگهيهكى تر. (٢) بزۆك

(٣) تايبهتى به مهكينهى بزۆك يا خۆبزوێن.

n. مهكينهى خۆبزوێن (بهتايبهتى هى شهمهندهفهر)؛ مهكينهى بزۆك.

locomotor (lō′kə-mō′tēr), *n.* خۆبزوێن (مرۆڤ، مهكينه).

adj. هى بزوان.

locoweed (lō′kō-wēd′), *n.* ڕووهكى شێتى: ڕووهكێكه ئاژهڵو

ئەسپ پێی شێت دەبێ ئەگەر بیخوێ.

locus (lō′kəs), *n.* (١) جێ؛ شوێن؛ جێگە.
(٢) ڕوو (ئەندازە)؛ هێڵ؛ جێ (ئەندازە).

locust (lō′kəst), *n.* (١) کوللە
(٢) مێرووەیەکی دەنگ زلە لە کوللە دەچێت.
(٣) دارخرنووک؛ خرنووک. (٤) درەختێکی ئەمەریکایییە.
(٥) دارو تەختەی ئەم درەختە.

locution (lō-kū′shən), *n.* (١) ووتە؛ ووشە
(٢) شێوەیەکی تایبەتی دووان.

locutory (lok′yoo-tôr′i, lok′yoo-tō′ri), *n.* ژووری دەمەتەقێ (وەك لە خەڵوەتگایەکی ئاینیدا).

lode (lōd), *n.* (١) (ا) دەماری کانزایی (ب) پارچە کانزای خاو.
(٢) سەرچاوەی لەبن نەهاتووی ئازووقە.

lodestone (lōd′stōn′), *n.* (١) بەردی ئاسنکێش.
(٢) ڕاکێشەر.

lodge (loj), *n.* (١) کوختەی دوور لە ئاوەدانی؛ کوختە؛ خانوو:
(a skiing ~)
(٢) کوختەی بەردەست؛ کوختەی پاسەوان.
(٣) ئوتێل؛ خان
(٤) (ا) دەواری هیندی ئەمەریکایی. (ب) کۆمەڵێکی دەوارنشینی وەها.
(٥) (ا) لقی هەندێ ڕێکخراو. (ب) شوێنی کۆبوونەوەی لقێکی وەها.
(ج) کۆڕی لقێکی وەها
(٦) لانە (وەك هی گۆڕ هەڵکەنە).

v.t. (١) حەواندنەوەی سەردەمی؛ جێی نووستن پێدانی سەردەمی؛ جێکردنەوە.
(٢) ژوور پێدان بە کرێ.
(٣) دامەزراندن؛ جێکردنەوە؛ لانەپێدان؛ دانان:
(to ~ children with relatives)
(٤) دانان؛ خستنەناو بە ئەمانەت.
(٥) پیاکردن؛ تیا چەسپاندن؛ پێوەنان (گوللە، تیر)؛ تیا گیرساندنەوە:
(He ~d a bullet in the deer's back.)
(٦) شکات کردن؛ دان بە دادگا: *(to ~ a complaint)* .
(٧) دەسەڵات پێدان.
(٨) خستن (دانەوێڵەی نەدووراوە).

v.i. (١) تێدا ژیان (بۆ سەردەمێك)؛ نیشتەنی بوون بۆ ماوەیەك:
(They ~d in the same house for a while.)
(٢) بە کرێ گرتن (بەتایبەتی ژوورێك لە ماڵی کەسێکدا).
(٣) چوونەناو بۆ حەوانەوە؛ کردن بە لانەی سەردەمی
(٤) تێدا چەسپان؛ جێگیربوون؛ جێی خۆ گرتن؛ تێدا گیرسانەوە:
(The bullet ~d in his leg.)

lodger (loj′ēr), *n.* کرێچی ژووری ماڵێك
(The widow makes a living by taking in ~s.)

lodging (loj′iŋ), *n.* (١) ماڵ یا لانەی سەردەمی؛ نشینگەی سەردەمی.
(٢) جێی نووستن؛ جێی حەوانەوە.
(٣) (*pl.*) ژوورێك یا چەند ژوورێکی بە کرێ گیراو لە ماڵێکدا؛ ژووری کرێ گرتە.
(٤) حەواندنەوە؛ لانەپێدان؛ جێکردنەوە.

lodging house, خانوویەك یا ماڵێکی ژوور بە ژوور بە کرێدراو

lodgment (loj′mənt), *n. Also* **lodgement,** (١) جێکردنەوە؛ لانە یا نشینگەی سەردەمی پەیداکردن.
(٢) لانە؛ نشینگە؛ ماڵ یا جێی حەوانەوەی سەردەمی
(٣) کۆمەڵەبوون؛ کەڵەکەبوون و ڕێکگرتن
(٤) ناوچەی گیراوی خاکی دوژمن لە جەنگدا؛ بنکەیەکی سوپایییە لەناو خاکی دوژمندا.

loft (lôft, loft), *n.* (١) ژوورۆچکەیەکی بەربەرەلایە لەژێر بنمیچی ژوورێکی بەرزدا
(٢) ژوورۆچکەیەکی وەها لە عەمارێك یا ژوورێکی پیشەسازی گەورەدا.
(٣) باڵکۆن یا سەکۆ (وەك لە کلێسەیەکدا): *(a choir ~)* .
(٤) کایەن؛ ژوورۆچکەیەکی بنمیچی تەویلەیە بۆ کا و گزرە.
(٥) (ا) کولانە کۆتر. (ب) کۆتری ناو کولانەیەکی وەها.
(٦) (ا) خوارکردنەوەی سەری گوڕزی یاری " گۆڵف " (بۆ لێدانی تۆپەکە بە هەوادا). (ب) لێدانی تۆپی یاری " گۆڵف " بە هەوادا.

v.t. (١) دانان یا هەڵگرتن لە ژوورۆچکەی بنمیچدا.
(٢) (ا) لێدانی تۆپی یاری " گۆڵف " بە هەوادا.
(ب) لارکردنەوەی دەمی گوڕزی یاری " گۆڵف " بۆ لێدانی تۆپ بە هەوادا.

lofty (lôf′ti, lof′ti), *adj.* (١) بەرز (لووتکە)؛ بڵند؛ زۆر بەرز:
(a ~ peak in the Alps)
(٢) بەرزو نایاب؛ بڵند (پلە، شێوان)؛ بەشکۆ:
(~ aims, ideals, sentiments, style, etc.)
(٣) لووت بەرز؛ لەخۆبایی؛ کەشخەچی: *(in a ~ manner)* .
-loftily *(adv.)*; **loftiness** *(n.)*.

log (lôg, log), *n.* (١) (ا) بڕەدار؛ لقەدار؛ کۆتەرەدار؛ موورەدار؛ داری سووتان. (ب) دارو دەستەك؛ داری خانووسازی.
(٢) پێوانەی خێرایی کەشتی.
(٣) تۆمارنامەی ڕۆژانەی کەشتی (دەربارەی خێرایی و جێگەو ڕوودان)
(٤) (ا) تۆمارنامەی کاری ڕۆژانەی فڕۆکە یا مەکینەکەی.
(ب) تۆمارنامەی کاتی فڕین و شارەزایی فڕۆکەوان.
(٥) تۆمارنامەی گەشتێك؛ کارنامە.

adj. لە موورەدار یا دارودەستەك درووستکراو: *(a ~ cabin)* .

v.t. (١) (ا) دار بڕینەوە. (ب) دارو درەخت بڕینەوەو گواستنەوەی بۆ کارخانە.
(٢) تۆمارکردن لە تۆمارنامەی کەشتی یا فڕۆکەدا.
(٣) بڕینی ماوەیەك بە کەشتی.
(٤) کار بۆ کردن؛ تۆمارکردنی کاتی کارکردن:
(He has ~ged 25 years with his company.)

v.i. دارو درەخت بڕینەوەو گواستنەوە.

log, = **logarithm.**

logarithm (lôg′ə-rith′m, log′ə-rith′m), *n.* لۆگاریسم.
-**logarithmic** *(adj.)*; **logarithimcally** *(adv.)*.

logbook (lôg′book′, log′book′), *n.* تۆمارنامەی کاری ڕۆژانەی کەشتی و فڕۆکە.

logger (lôg′ēr, log′ēr), *n.* (١) دارکەر؛ ئەوەی دارودرەخت دەبڕێتەوە؛ دارو تەختە بڕەوە. (٢) ئامێری بارکردنی دارو تەختەو دەستەك لەسەر لۆری

loggerhead (lôg′ēr-hed′, log′ēr-hed′), *n.* (١) کەسێکی کەرو بێ مێشك. (٢) شیشێکی سەر خڕە سەرەکەی گەرم دەکرێت و قیری پێ دەتوێنرێتەوە یا شلەی پێ گەرم دەکرێت.
(٣) جۆرە کیسەڵێکی ئاوی سەر زل قاوغ ڕەقە.
(٤) سنگێکە لەسەر بەلەمی ڕاوە نەهەنگ ئەو گوریسەی تێوە دەپێچرێت کە نەهەنگی ڕاوکراوی پێ ڕادەکێشرێت.

at loggerheads (with), ناکۆکن؛ شەڕیانە؛ زۆر ناڕێکن.

loggia (loj′i-ə, lô′jə), *n.* (١) ڕاڕەوێکی تاق تاقی سەرگیراوە بەسەر حەوشەیەکی بەر بەرەلادا دەڕوانێ. (٢) باڵکۆن (شانۆ یا سینەما).

logging (lôg′iŋ, log′iŋ), *n.* دارو درەخت بڕینەوەو گواستنەوەیان بۆ کارخانە.

logic (loj′ik), *n.* (١) ژیربێژی؛ زانستی بیرکردنەوەو لێکدانەوەی درووست و بەجێ. (٢) پەرتووکی ژیربێژی.
(٣) بیرکردنەوەی ڕاست و درووست؛ لێکدانەوەی ڕاست:
(L~ shows us a better course.)
(٤) شێوەی بیرکردنەوەو لێکدانەوە (ڕاست بێ یا هەڵە):
(At this point our ~ was at fault.)
(٥) بنچینەکانی زانستێك یا هونەرێك.
(٦) پەیوەندی نێوان هۆو ئەنجام.

logical (loj′i-k'l), *adj.* (١) تایبەتی بە ژیربێژی؛ ژیربێژەکی.

(٢) بەجێ؛ درووست؛ پەسەند؛ دەچێ بە مێشکدا؛ ڕێی تێ دەچێ.
-logicality *(n.)*; logically *(adv.)*.
logician (lō-jish′ən), ***n.*** ژیربێژ؛ زانای ژیربێژی.
logion (log′i-on′), ***n.*** (pl. logia), گوفتاری عیسا
logistic (lə-jis′tik), ***adj.*** [Rare], تایبەتی بە ژمێرە؛ ژمارەزان
n. [Rare], ژمێرە؛ زانستی ژمارە.
logistic (lə-jis′tik), ***adj.*** تایبەتی بە logistics .
logistics (lə-jis′tiks), ***n.pl.*** (١) کڕین و ئامادەکردن و گواستنەوەو سەرەوکاری کردنی ئازووقەی لەشکرو دەزگای تری میری.
(٢) نەخشەدانان و شێوەی جێبەجێکردنی کارێك.
logo (lôg′ə, log′ə), ***n.*** = logotype.
logo- (lôg′ō, log′ə), پێشگرێکە بەمانای: ووشە؛ ووتە؛ دووان.
logogram (lôg′ə-gram′, log′ə-gram′), ***n.*** نیشانەی ووشەیەك (کە بە تیپ یا نیشانە دەردەبڕێت وەك " $ " نیشانەیە بۆ " دۆلار ").
logograph (lôg′ə-graf′, log′ə-gräf′), ***n.*** = logogram.
logomachy (lō-gom′ə-ki), ***n.*** (١) ناکۆکی یا مشتومڕ دەربارەی ووشە (٢) یاری ووشە گۆڕین بە پاش و پێشخستنی تیپەکانی:
won-now; made-dame
Logos (log′os, lō′gos), ***n.*** (١) توانای بیرکردنەوەو لێکدانەوە (فەلسەفەی یۆنانی). (٢) عیسا؛ بیروباوەڕو لێکدانەوەی عیسا.
logotype (lôg′ə-tīp′, log′ə-tīp′), ***n.*** (١) چەند تیپێکی پێکەوە چاپکراو (٢) نیشانە یا درووشمی کۆمپانیایەك یا چاپەمەنییەك.
logroll (lôg′rōl′, log′rōl′), ***v.t. & v.i.*** چاکەی یەکتر دانەوەی ئەندامانی پەرلەمان بە دەنگدان بۆ گەڵاڵەی یاسای یەکتر.
logrolling (lôg′rōl′iŋ, log′rōl′iŋ), ***n.*** (١) هەرەوەزکردنی دراوسێ بۆ پاك کردنەوەی زەوییەك لە دارو درەخت و کۆکردنەوەو کۆمەڵ کردنی دارەکە بۆ سووتاندنی.
(٢) (ا) دەستیاو؛ یارمەتی یەکتر دان؛ چاکە لەگەڵ یەکتر کردن.
(ب) یارمەتی یەکتر دانی ئەندامانی پەرلەمان بە دەنگدان بۆ گەڵاڵەی یاسای یەکتر
logwood (lôg′wood′, log′wood′), ***n.*** (١) درەختێکی ئەمەریکایی قەد سوورە بۆیەی لێ دەردەهێنرێ.
(٢) دارو تەختەی قاوەیی و سوورکاری ئەم درەختە.
(٣) بۆیەی دەرهێنراو لەم درەختە.
logi (lôg′i, log′i), ***adj.*** سست؛ خاو؛ لەش قورس (بەهۆی زۆر خواردنەوە).
-logy (lə-ji), پاشگرێکە بەمانای: (١) شێوەیەکی تایبەتی باس لێکردن یا دووان ***(eulogy)*** .
(٢) زانست؛ زانیاری: ***(geology, biology)*** .
loin (loin), ***n.*** (١) (*pl*) قەبرغە؛ لاسەرووی قەبرغە؛ کەلەکە؛ ناوقەد.
(٢) گۆشتی لاسەرووی قەبرغەی نزیك پشتی گاو مانگاو مەڕو بزن.
(٣) (*pl.*) (ا) سمت و بەرموسلدان؛ پێشەڵ و پاشەڵ؛ ئەو بەشەی لەش کە دەرپێی کورت دایدەپۆشێت. (ب) ئەندامی زاوزێ.
gird up one's loins, خۆ ئامادەکردن بۆ کارێك یا ئەرکێکی گران؛ خۆ گورج کردنەوە
sprung from the loins of, وەچەی فلان کەسە؛ منداڵی فلان کەسە؛ لە فلان کەس بووە.
loincloth (loin′klôth′, loin′kloth′), ***n.*** پەشتەماڵ: پەڕۆیەکی وەك پەشتەماڵە پێشەڵ و پاشەڵی پێ دادەپۆشرێ لە هەندێ ووڵاتی گەرمدا لەبەر دەکرێ.
loiter (loi′tẽr), ***v.i.*** (١) سووڕانەوە؛ هاتن و چوون یا وەستان لەبەردەم شوێنێکدا لەبەر بێکاری. (٢) خۆ خستن بە قنگدا؛ خاوەخاوکردن؛ کات کوشتن.
v.t. کات کوشتن؛ کات بەفیڕۆدان.
-loiterer *(n.)*; loiteringly *(adv.)*.
loll (lol), ***v.i.*** (١) شان دادان؛ ڕاکشان؛ پاڵ لێدانەوە؛ تەمەڵی کردن.
(٢) شۆڕبوونەوە بە شل و شێواوی؛ داکەوتن.
v.t. شۆڕکردنەوە بە شل و شێواوی.
lollipop, lollypop (lol′i-pop′), ***n.*** نوقوڵەمژە (پێشی دەووترێ: " sucker ").
lone (lōn), ***adj.*** (١) تەنیا؛ گۆشەگیر؛ بێ کەس.
(٢) چۆڵ؛ چەپە؛ دابڕاو. (٣) ڕەبەن؛ زوگورتی؛ بێوەژن؛ بێوەپیاو.
loneliness (lōn′li-nis), ***n.*** هەستی تەنهایی؛ هەست بە تەنیایی کردن؛ تەنهایی.
lonely (lōn′li), ***adj.*** (١) تەنیا؛ تەنها: ***(a ~ traveller)*** .
(٢) بێ کەس؛ خەمبار؛ تەنیا؛ هەست بە تەنیایی کەر: ***(a ~ man)*** .
(٣) چۆڵ؛ چەپە؛ دوورە دەست؛ دوور لە ئاوەدانی:
(a ~ house, mountain village., etc.)
(٤) هەستی تەنهایی و بێ کەسی و خەمباری پێ دەر:
(the loneliest night of the week)
loner (lōn′ẽr), ***n.*** [Colloq.], گۆشەگیر؛ کەسێکی حەز بە تەنهایی کەرو حەز بە تێکەڵاوی خەڵك نەکەر.
lonesome (lōn′səm), ***adj.*** (١) هەست بە تەنیایی کەر؛ تەنیاو بێ کەس و خەمبار. (٢) هەستی تەنیایی پێ دەر: ***(a ~ trip)*** .
(٣) چەپە؛ دوورە دەست؛ تەریك؛ پەنا. (٤) چۆڵ: ***(a ~ valley)*** .
(٥) تەنیا؛ تاك: ***(a ~ pine)*** .
long (lôŋ), ***adj.*** (١) درێژ. (٢) لەم سەرەوە بۆ ئەو سەر؛ هی درێژایی.
(٣) هی درێژییەکی تایبەتی؛ ئەوەندە (درێژی):
(The parade was a mile ~ .)
(٤) درێژ (لیستە).
(٥) (ا) دووروودرێژ؛ زۆر خایەن.
(ب) ووشك و ناخۆش و دووروودرێژ.
(٦) فراوان؛ گشتگر: ***(He took a ~ view of the matter.)*** .
(٧) گەورە؛ زل: ***(He's taking a ~ chance.)*** .
(٨) (~ of; ~ on) زۆر؛ فرە: ***(He was ~ on excuses.)***
(٩) هەڵگرتنی زۆر بەش بە نیازی نرخ بەرزبوونەوەو فرۆشتنی (پارەبازی).
(١٠) زۆر خایەن لە ووتندا (دەنگسازی). (١١) هێز لەسەر (بڕگە).
adv. (١) بۆ ماوەیەکی زۆر؛ بۆ ماوەیەکی دووروودرێژ؛ دەمێك.
(٢) بە درێژایی (کات): ***(He lay awake all night ~ .)*** .
(٣) زۆر زووتر یا درەنگتر لە کاتێکی تایبەتی؛ دەمێك لە پێش یا لە پاش کاتێکی تایبەتییەوە: ***(It happened ~ ago.)*** .
n. (١) کڕیار (پارەبازی). (٢) تیپ یا بڕگەی درێژ (دەنگسازی).
as (or so) long as, (١) هەتاکو؛ هەتا.
(٢) مادەم؛ لەبەرئەوەی.
(٣) ئەگەر؛ بەمەرجێك.
before long, بەم زووانە؛ زۆری تری پێ ناچێ.
in the long run, لە ئەنجامدا؛ لە کۆتاییدا؛ لە هەرە دواییدا:
(In the long run your hard work will pay off.)
the long and the short of, بە کورتی؛ کورتەی مەسەلەکە.
long (lôŋ), ***v.i.*** بەتاسەوەبوون؛ بەپەرۆشەوەبوون؛ ئاوات بۆ خواستن؛ بیرکردن و زۆر حەز بە بینین کردن:
(We ~ to go home.; I ~ for you.)
longanimity (loŋ′gə-nim′ə-ti), ***n.*** خۆڕاگرتن لەبەر ئازارو ناخۆشیدا؛ هەڵکردن؛ دەربردن؛ ئارام گرتن.
long-distance (lôŋ′dis′təns), ***adj.*** دوور؛ بۆ جێیەکی دوور:
(~ telephone calls; ~ running)
long division, بەشکردنی دووروودرێژە (ژمێرە).
long dozen, سیانزە؛ دەرزەنێك بە سلاوەوە.
long-drawn (lôŋ′drôn′), ***adj.*** درێژەکێش؛ درێژەخایەن
longevity (lon-jev′ə-ti), ***n.*** (١) تەمەن درێژی؛ تەمەنی درێژ.
(٢) زۆر مانەوە لەسەر کارێك، لە پیشەیەك، یا کاربەدەستییەکدا؛

سەرگەورەیی لە کاردا؛ پلە بەرزی لە کاردا.

longevous (lon-jē′vəs), *adj.* [Rare], تەمەن درێژ؛ تەمەن گەورە

long-faced (lôŋ′fāst′), *adj.* مۆن؛ مڕومۆن؛ ڕووترش؛ دەموچاو داکەوتوو

longhand (lôŋ′hand′), *n.* نووسینی ئاسایی (بە پێچەوانەی کورتە نووسی‌یەوە)؛ تەواونووسی.

long-horn (lôŋ′hôrn′), *n.* گاو مانگای شاخ درێژ (کە جاران لە خواروی ڕۆژئاوای ئەمەریکا زۆر بوو). (پێشی دەووترێ " Texas longhorn ").

longi- (lon′ji), پێشگرێکە بەمانای درێژ.

longicorn (lon′ji-kôrn′), *adj.* تایبەتی بە جانەوەری شاخ درێژ

n. قالۆنچەی شاخ درێژ

longing (lôŋ′iŋ), *n.* تاس؛ پەرۆش؛ ئاوات خواستن؛ حەزێکی زۆر.

adj. بە پەرۆش؛ بە تاس؛ ئاواتەخواز *(to look with ~ eyes)*.

longish (lôŋ′ish), *adj.* درێژکۆلە؛ نەختێ درێژ

longitude (lon′jə-tōōd′), *n.* هێلی درێژی؛ جوگرافیا.

longitudinal (lon′jə-tōō′di-n'l, lon′jə-tū′di-n'l), *adj.* (١) لە درێژیدا؛ تایبەتی بە درێژی. (٢) لە باری درێژی (٣) تایبەتی بە هێلی درێژی (جوگرافیا)

long jump, بازدە درێژە

long-lived (lôŋ′livd′), *adj.* (١) زۆر دەژی؛ تەمەن درێژ. (٢) هەر نابڕێتەوە؛ درێژەکێش. *(a ~ rumor)*

long-range (lôŋ′rānj′), *adj.* (١) دوورمەودا؛ دووربڕکەر (تفەنگ)؛ زۆربڕکەر *(~ guns)* (٢) دوور؛ دوا ڕۆژ؛ تایبەتی بە دواڕۆژێکی دوور *(~ plans)*

longshore (lôŋ′shôr′, lôŋ′shōr′), *adj. & adv.* هی سەر کەنار دەریا؛ هی بەندەر.

longshoreman (lôŋ′shôr′mən), *n.* کرێکاری بەندەر؛ بارکەرو بارداگری کەشتی.

long shot, [Colloq.], (١) گرەوێکە کە هیچ لەوانە نییە بیرێتەوە؛ ملەملانێیەکە کە ئەوانە نییە بیبەنەوە. (٢) دیمەنێکی لە دوورەوە گیراوی فیلمێک.

by a long shot, ئێجگار زۆر؛ تا ڕادەیەکی زۆر؛ بە ڕادەیەکی زۆر

not by a long shot, [Colloq.], بە هیچ جۆرێ؛ هیچ لەوانە نییە؛ هیچ؛ قەت.

long-sighted (lôŋ′sīt′id), *adj.* = farsighted.

long-spur (lôŋ′spūr′), *n.* چەند جۆرە باڵندەیەکی بچووکی چنگ درێژن لە توخمی چۆلەکەن

long-standing (lôŋ′stan′diŋ), *adj.* دەمێکە هەیە، وایە، یا بەردەوامە؛ کۆن *(a ~ practice, policy, etc.)*

long-suffering (lôŋ′suf′ēr-iŋ), *adj.* خۆڕاگر بۆ ماوەیەکی زۆر لەبەر ناخۆشی و چەوسانەوەدا.

n. دەربڕدن و خۆڕاگرتن لەبەر ناخۆشی و چەوسانەوەدا.

long suit, (١) دەستێک کە لە هەموو دەستەکانی تر زیاتر کارتی تێدایە (یاری کاغەز یا قومار). (٢) بەهرەیەکە کە گەورەترین سەرمایەی کەسێکە؛ کارێکە یا شتێکە کە کەسێک زۆر شارەزایی تێدا هەبێ.

long ton, تەنی ئینگلیزی (کە بریتییە لە ٢٤٠٠ پاوەند)

long-ways (lôŋ′wāz′), *adv.* = lengthwise.

long-winded (lôŋ′win′did), *adj.* (١) ماندوونابێ؛ هەناسەدرێژ. (٢) (ا) درێژدادڕ؛ زۆروێژ؛ زۆربلێ. (ب) درێژو وشک (ووتار).

longwise (lôŋ′wīz′), *adv.* = lengthwise.

loo (lōō), *n.* (١) جۆرە قومارێکە. (٢) پارەی گرەو لەسەرکراوی قومار.

looby (lōō′bi), *n.* کەسێکی حۆلی ناکارامە

look (look), *v.i.* (١) سەیرکردن؛ تەماشاکردن؛ ڕوانین؛ نواڕین. (٢) سەرنجدان؛ لێ ووردبوونەوە. (٣) بۆ گەڕان؛ بەدوادا گەڕان. (٤) وادیاربوون؛ لەوەچوون؛ وادەرکەوتن. (٥) بەسەردا ڕوانین. *(My windows ~ (out) on the garden.)*
(٦) بەتەمابوون؛ چاوەڕوان کردن؛ ئومێدەواربوون. *(He ~ed to hear from her.)*

v.t. (١) سەیرکردن؛ تەماشاکردن؛ ڕووتێکردن. *(He couldn't ~ us in the face.)*
(٢) وا دەربڕین بە ڕووخسار. *(He ~ed his despair.)*
(٣) لەوەکردن (تەمەن)؛ وادیاربوون. *(She scarcely ~ her years.)*

n. (١) تەماشا؛ سەیرکردنێک؛ تەماشاکردن. (٢) ڕووالەت؛ ڕوو؛ شێوە.
(٣) *(pl.)* [Colloq.]، (ا) شێوە؛ شێوەی هاتنە بەرچاو؛ *(I don't like the ~s of things.)*
(ب) ڕووخسار (بەتایبەتی هی جوان)؛ ئیسک سووکی؛ جوانی؛ *(She has ~s and youth.)*

interj. (١) سەیرکە! تەماشاکە! (٢) ووریا بە! ئاگادار بە!

it looks like, وا دیارە؛ وا دەردەکەوێ؛ لەوە دەچێ.

look after, ئاگاداری کردن؛ چاودێری کردن؛ سەرەوکاری کردن؛ ئاگا لێ بوون؛ بە دیارەوە بوون.

look around, چاوگێڕان؛ چاو ووردکردنەوە.

look at, لێ ووردبوونەوە؛ سەیرکردن؛ تەماشاکردن.

look back, یادی کۆن کردنەوە.

look daggers, لێ مۆڕبوونەوە؛ خێسەلێکردن؛ زۆر بە تووڕەیی‌یەوە سەیرکردن.

look down on (or upon), بە سووکی سەیرکردن؛ بە نزم سەیرکردن؛ بە نزم دانان؛ بە ناشرین دانان.

look for, (١) بۆ گەڕان؛ بەدوادا گەڕان؛ مشورخواردن؛ سۆراخ کردن؛ چاو بۆ گێڕان. (٢) بەتەمابوون؛ چاوەڕوان بوون.

look forward to, بە پەرۆشەوە چاوەڕێ کردن؛ بە پەرۆشەوە بەتەمابوون؛ بەتاسەوەبوون بۆ (بینینی کەسێک، کردنی شتێک).

look in the face, ڕووتێکردن بەبێ ترس؛ بەرەو ڕوو بوونەوە؛ سەیرکردن: *(to look a person in the face)*.

look into, لێکۆڵینەوە؛ بە ووردی سەیرکردن

look on, (١) تەماشاکردن (وەک تەماشاکەرێک نەک بەشداربوویەک)؛ لە لاوە سەیرکردن بەبێ بەشداربوون. (٢) وا دانان؛ وا سەیرکردن.

look oneself, ڕەنگ و ڕووخسارو تەندروستی باش بوون؛ باش نواندن.

look out, ووریابوون؛ ئاگا لە خۆ بوون؛ ئاگاداربوون.

look out for, بەتەنگەوە هاتن: *(look out for somebody)*.

look over, لێ ووردبوونەوە؛ پشکنین؛ بە ووردی سەیرکردن.

look to, (١) ئاگاداری کردن؛ چاودێری کردن. (٢) پشت پێ بەستن؛ پەنابردنەبەر. (٣) بەتەمابوون؛ چاوەڕوان کردن؛ بە پەرۆشەوە چاوەڕێ کردن.

look up, (١) بۆ گەڕان (لە فەرهەنگ، سەرچاوە، یا پەرتووکێکدا). (٢) [Colloq.]، بە دوادا گەڕان و دۆزینەوەو سەرلێدان؛ سەرلێدان: *(If I come to London, I will look you up.)*
(٣) [Colloq.]، بەرەو باشی ڕۆیشتن: *(Business is looking up.)*

look up and down, (١) هەمووشوێنێک بۆ گەڕان. (٢) بە ووردی سەیرکردن (بۆ هەڵسەنگاندن)؛ باش ووردبوونەوە لە کەسێک و جل‌وبەرگی (بۆ هەڵسەنگاندنی).

look up to, زۆر ڕێز گرتن؛ ڕێزلێنان؛ وەک گەورەی خۆ سەیرکردن: *(to look up to one's parents, teachers, etc.)*

looker (look′ēr), *n.* (١) سەیرکەر. (٢) [Slang]، ژنێکی جوان؛ پیاوێکی قۆز.

looker-on (look′ēr-on′), *n.* تەماشاکەری ڕووداوێک بەبێ بەشداربوون تێیدا؛ سەیرکەر.

looking glass, ئاوێنە.

look-out (look′out′), *n.* (١) چاودێری؛ چاو بۆ گێڕان. (٢) (ا) ڕووانگە؛ قوللەی چاودێری. (ب) ڕووانگەی سەر کەشتی.

(٣) ئیشکچی؛ پاسەوان؛ حەسحەس.
(٤) لێ ڕابینینی دوایۆژ؛ لێ ڕابینراو.
(٥) [Colloq.]، مەراق؛ دەربەست؛ باك؛ خەم.
loom (lōōm), *n.* (١) تەون. (٢) تەون چنین؛ تەون کردن؛ چنین.
(٣) ئەو بەشەی سەوڵ لەنێوان دەمەکەی و دەسکەکەیدا.
loom (lōōm), *v.i.* دەرکەوتن (بەتایبەتی شتی سامناك)؛ هاتنە بەرچاو؛ دیاربوون:
(The peak ~ed up before us.; The specter of revolution ~ed ahead.)
n. هاتنە بەرچاوی شتێك بە لێڵی و سامناکی.
loom (lōōm), *n.* = **loon.**
loon (lōōn), *n.* باڵندەیەکی ژێراوکەڕی ماسی خۆری ئارچە سارەکانە لە مراوی دەچێ خوێندنەکەی وەك پێکەنینە.
loon (lōōn), *n.* (١) کەسێکی گێژو وێژو ساویلکە؛ کەسێکی کەرو بێ مێشك؛ کەسێکی شێتۆکە.
(٢) [Archaic]، بەردەستێك یا کەسێکی بێ پلەوپایە.
(٣) کەسێکی بێ ئیش‌وکاری تەمەڵی کات کوژ.
loony (lōōn'i), *adj.* [Slang], شێتۆکە؛ شێت.
n. [Slang], کەسێکی شێتۆکە.
loop (lōōp), *n.* (١) ئولفە. (٢) پێچ (ڕێگە)؛ پێچێکی تیژ.
(٣) ئەڵقە (نەقش‌ونیگار).
(٤) تەقلە (فڕۆکە)؛ تەقلە لێدان.
(٥) بازنەی کارەبایی؛ خولی کارەبا.
v.t. (١) ئولفەلێدان؛ کردن بە ئولفە.
(٢) پێچ پێدان؛ پێچانەوە بە دەوردا؛ پێچ پێ خواردن:
(L~ the wire around the post.)
(٣) قایم کردن بە ئولفە.
(٤) خولی کارەبا تەواوکردن.
v.i. (١) ئولفەلێدران. (٢) ڕۆیشتن وەك کرم بە لەش کرژ کردن و خاوکردنەوە.
(٣) تەقلەلێدان (فڕۆکە).
loophole (lōōp'hōl'), *n.* (١) کون یا قلیشە دیواری سەنگەر (بۆ سەیری دەرەوە لێوە کردن یا تفەنگ تەقاندن).
(٢) هۆی دەربازبوون؛ ڕێی خۆدزینەوە لە کارێکی ناخۆش؛ پێچ‌وپەنا (بەتایبەتی بۆ فێڵ‌وتەڵەکە کردن و باج نەدان):
(tax ~s ; a legal ~)
loose (lōōs), *adj.* (١) بەرەڵا؛ ئازاد.
(٢) نەکراوەتە دەفرەوە: ***(~ salt)*** .
(٣) پرش؛ پەرش‌وبڵاو: ***(~ gravel)*** .
(٤) لەبەردەستدایە: ***(~ cash)*** .
(٥) لەق؛ شل: ***(The leg of this table is ~ .)*** .
(٦) (ا) فشەڵ؛ فش: ***(~ soil)*** . (ب) دەلب؛ فش (جل‌وبەرگ).
(٧) هەلەق و مەلەق؛ بەرەڵا (قسە): ***(~ talk)*** .
(٨) ناتەواو؛ ناەقاودەق: ***(~ translation)*** .
(٩) سووك (بەتایبەتی ئافرەت)؛ سەر بە دەرەوە؛ خوێڕی؛ بەرەڵا (ڕەفتار).
(١٠) شوێر؛ ڕەوان: ***(~ bowels)*** .
adv. بە بەرەڵایی؛ بە فشەڵی؛ بە ناتەواوی.
v.t. (١) بەرەڵاکردن؛ ئازادکردنەوە. (٢) شل کردنەوە (گرێ).
(٣) فشەڵ کردن؛ شیکردنەوە.
(٤) خاوکردنەوە؛ لە توندوتیژی کەمکردنەوە (پەیڕەو).
(٥) سەرفرازکردن؛ بەخشین؛ گەردن ئازادکردن.
(٦) هاویشتن؛ تەقاندن.
v.i. شل بوونەوە؛ خاوبوونەوە؛ بەرەڵابوون.
break loose, پەت پچڕاندن؛ خۆ ڕزگارکردن؛ کۆت شکاندن؛ بەلەسەبوون؛ بەرەڵابوون.
cut loose, (١) پەت پچڕاندن؛ بەلەسەبوون؛ بەرەڵابوون.
(٢) دەربازبوون؛ هەڵاتن؛ ئازادبوون.

(٣) [Colloq.]، ڕابواردن بە بەرەڵایانە؛ خۆ لێ بەرەڵاکردن.
have a screw loose, شێتۆکە؛ شێت.
let loose, بەردان؛ بەردانەوە؛ بەرەڵاکردن.
on the loose, (١) بەرەڵا؛ بەلەسە؛ ئازاد.
(٢) [Colloq.]، سەرسەری؛ بەرەڵا.
set (or turn) loose, بەرەڵاکردن؛ بەردان؛ ئازادکردن.
loose ends, دوا بەشی تەواو نەکراوی کارێك.
loose-jointed (lōōs'join'tid), *adj.* (١) جومگە شل.
(٢) نەرم؛ جیر؛ بەکێشمان؛ بە ئاسانی بزواو.
loose-leaf (lōōs'lēf'), *adj.* پەڕە بەرەڵا: ***(a ~ notebook)*** .
loosen (lōōs''n), *v.t.* شل کردنەوە؛ ڕەواندنەوە؛ جڵەو بۆ شل کردن؛ شل کردن؛ خاوکردنەوە.
v.i. شل بوونەوە؛ ڕەوینەوە؛ شل بوون؛ خاوبوونەوە.
loose-tongued (lōōs'tuŋd'), *adj.* دەم شڕ؛ غەیبەتکەر؛ نهێنی لا نییە.
loot (lōōt), *n.* تاڵانی؛ تاڵان.
v.t. & v.i. تاڵان کردن.
lop (lop), *v.t.* (١) قەڵەم کردن؛ باخ بڕین؛ لق و پۆپ کردن.
(٢) (**~ off**) بڕینەوە؛ بڕین؛ لابردن.
n. (١) قەڵەم کردن؛ هەڵپاچین. (٢) شتی بڕاوە.
lop (lop), *v.i.* شۆڕبوونەوە.
v.t. شۆڕکردنەوە.
adj. شۆڕ؛ شۆڕبووەوە.
lope (lōp), *v.i.* قەڵەمبازدان؛ بازدان؛ نەرمە غارکردن؛ گورگە لۆقەکردن.
n. قەڵەمبازە؛ باز؛ نەرمەغار؛ گورگە لۆقە.
-**loper** *(n.).*
lop-eared (lop'êrd'), *adj.* گوێ شۆڕ.
loppy (lop'i), *adj.* شۆڕ؛ شۆڕبووەوە.
lop-sided (lop'sīd'id), *adj.* لاسەنگ؛ لارسەنگ؛ لار؛ خوار؛ لەنگ؛ نارێك.
loquacious (lō-kwā'shəs), *adj.* زۆرویژ؛ چەنەباز؛ زۆربلێ؛ دەمەوەر.
-**loquaciousness** *(n.).*
loquacity (lō-kwas'ə-ti), *n.* زۆرویژی؛ چەنەبازی؛ دەمەوەری.
loquat (lō'kwät, lō'kwat), *n.* (١) داری یەنگی دونیا.
(٢) یەنگی دونیا.
lord (lôrd), *n.* (١) پاشا؛ میر؛ سەروەر؛ ئاغا؛ فەرمانڕەوا؛ سەرگەورە.
(٢) دەرەبەگ. (٣) مێرد.
(٤) [-L]، (ا) خودا؛ خوا: ***(the L~)*** .
(ب) عیسا: ***(Our L~)*** .
(٥) لۆرد: (ا) نازناوی پیاوە خانەدانەکانی ئینگلتەرە.
(ب) نازناوی سەرەك قەشەی ئینگلیزییە.
(٦) [-L]، *(pl.)* ئەنجوومەنی لۆردانی پەرلەمانی ئینگلیزی.
v.i. فەرمانڕەوایی کردن؛ فەرمانڕەوا بوون؛ زۆرداری نواندن؛ زوڵم و زۆر کردن.
lording (lôrd'iŋ), *n.* (١) **lordling** . (٢) [Archaic] ، لۆرد.
(٣) [Archaic]، ئەی لۆردەکان!؛ ئەی پیاوە گەورەکان!.
lordling (lôrd'liŋ), *n.* لۆردێکی بێ بایەخ (لە ڕووی سووکییەوە)؛ لۆردە بچکۆلە.
lordly (lôrd'li), *adj.* (١) پادشایانە.
(٢) جوان و نایاب؛ بۆ پادشا شیاو؛ بەشکۆ. (٣) لەخۆبایی؛ لووت بەرز.
adv. پادشایانە؛ لۆردانە.
-**lordliness** *(n.).*
lordship (lôrd'ship), *n.* (١) پلەو پایەی پادشا یا لۆرد؛ پادشایەتی.
(٢) دەسەڵاتی پادشا؛ دەسەڵات؛ فەرمانڕەوایی.
(٣) نازناوی پادشا یا لۆرد (بۆ بانگ کردن): ***(his ~ ; your ~)*** .

Lord's Prayer, نزای خوداوەند. ئەو نزایەیە کە عیسا فێری دوانزە قوتابییەکەی خۆی کرد.

Lord's Supper, = **Last Supper.**

lore (lôr, lōr), *n.* (١) [Archaic]، (ا) فێرکردن؛ فێربوون. (ب) شتی فێرکراو. (٢) زانست؛ زانیاری کەلەپووری (بەتایبەتی هی کۆمەڵە خەڵکێك یا دەربارەی باسێکی تایبەتی).

lore (lôr, lōr), *n.* ناوچەی نێوان چاو و بنی دەنووکی باڵندە؛ ناوچەی نێوان چاو و کونەلووتی مار.

lorn (lôrn), *adj.* (١) [Obs.]، وێران بوو؛ فەوتاو؛ لەناوچوو
(٢) [Archaic & Poetic]، کەساس و داماو؛ کوڵوڵ: بێ کەس؛ تەنیا؛ چۆڵ.

lorry (lôr'i, lor'i), *n.* لۆری.

lose (lōōz), *v.t.* (١) وون کردن؛ گوم کردن؛ بزرکردن.
(He lost his keys.)
(٢) لە دەست چوون؛ لە کیس چوون: *(He lost a good opportunity.)*.
(٣) لێ بێ بەش بوون. (٤) دۆڕاندن (پارە)
(٥) بەفیڕۆدان (کات، پارە): *(We can't afford to ~ any time.)*.
(٦) دۆڕاندن (یاری، پێشبڕکێ)؛ ژێرکەوتن؛ بەزین: *(We lost the game.)*.
(٧) وون بوون؛ ڕێ لێ تێکچوون: *(She lost her way.)*.
v.i. (١) لە کیس چوون؛ لە دەست چوون؛ لەناوچوون.
(٢) دۆڕاندن؛ بەزین؛ ژێرکەوتن.
lose oneself, (١) ڕێ لێ وون بوون یا تێکچوون؛ وون بوون.
(٢) خۆ لەبیرچوونەوە (بەهۆی خەریك بوون بە شتێك یا کارێکەوە).

losel (lō'z'l, lōō'z'l, loz''l), *n.* کەسێکی بێ فەڕ؛ کەسێکی بێ بایەخ

loser (lōōz'ẽr), *n.* دۆڕاو؛ تێکشکاو؛ زیان لێ کەوتوو

losing (lōōz'iŋ), *n.* (١) دۆڕان؛ کەسێکی دۆڕاو
(٢) (*pl.*) پارەی دۆڕاو بە قومار.
adj. (١) دۆڕاو؛ بەزیو *(the ~ team)*.
(٢) دەدۆڕێ؛ ژێر دەکەوێ؛ سەرناکەوێ: *(a ~ proposition)*.

loss (lôs), *n.* (١) دۆڕان؛ لە کیس چوون؛ لە دەست چوون.
(٢) زیان. (٣) شت یا کەسی لەناوچوو.
(٤) کەم بوونەوە یا لەناوچوونی تەوژمی کارەبا.
(٥) زیان و بریندار ی و مردن کە کۆمپانیای بیمە دەبێ بیژمێرێ.
(٦) (ا) لەناوچوونی سەرباز لە جەنگدا (بە مردن و برینداری و بە دیل گیران).
(ب) (*pl.*)، ئەو سەربازانەی بەم شێوەیە لەناودەچن.
at a loss, سەرسوڕماو؛ سەر لێ شێواو؛ سەرسام ماو؛ گیرخواردوو.

lost (lôst), *past tense and p.p of* **lose.**
adj. (١) لەناوچوو؛ فەوتاو؛ نەماو. (٢) وون؛ گوم؛ وون بوو؛ گوم بوو؛ بزر
(٣) دۆڕاو (پارە، شت)؛ لە کیس چوو؛ لە دەست چوو.
(٤) دۆڕاو (یاری، پێشبڕکێ)؛ نەبراوە؛ ژێرکەوتوو.
(٥) ڕێ لێ وون بوو؛ وێڵ. (٦) سەرگەردان.
(٧) سەر لێ تێکچوو؛ سەر لێ شێواو؛ سەرسوڕماو؛ واق وڕماو.
(٨) بەفیڕۆچوو؛ بەفیڕۆدراو
lost in, تێکەوتوو؛ زۆر خەریك پێوە (کار، ڕابواردن).
lost on, کار تێ نەکەر؛ بێ کەڵك

lost cause, کارێکی سەرنەکەوتوو؛ کاری بێ ئەنجام

lot (lot), *n.* (١) تیروپشك؛ هایبەخت؛ شانس. (٢) بەش؛ بەخت.
(٣) چارەنووس. (٤) پەڵە زەوی؛ پارچە زەوی: (ا) بۆ شوێن خانوویەك.
(ب) لە گۆڕستاندا. (٥) دەستە (مرۆڤ)؛ کۆمەڵ؛ تاقم
(٦) [Colloq.] (*pl.*)، گەلێك؛ زۆر؛ ژمارەیەکی زۆر:
(We saw a ~ of wild ducks.)
(٧) [Colloq.]، جۆر (مرۆڤ)؛ چەشن: *(He's a bad ~ .)*.
adv. زۆر؛ گەلێك؛ نێجگار زۆر: *(She is a ~ happier.)*.
v.t. بەشکردن بە پەڵە پەڵە؛ دابەشکردن (زەوی).
v.i. تیروپشك کردن؛ تیروپشك بۆ کردن؛ هایبەخت بۆ کردن.
cast (or throw) in one's lot with, چارەنووسی خۆ پێوەبەستن.
draw (or cast) lots, تیروپشك بۆ کردن.
the lot, [Colloq.], هەمووی؛ گشتی.

lotion (lō'shən), *n.* ڕۆنی پێست چەورکردن (بۆ پاراستنی یا بۆ جوانی).

lottery (lot'ẽr-i), *n.* تیروپشك؛ هایبەخت؛ پیانقۆ.

lotus (lō'təs), *n.* (١) (ا) میوەیەکە گوایە خواردنی دەبێتە هۆی شت لەبیرچوونەوە و سستی و بێباکی (ئەفسانەی یۆنانی). (ب) داری ئەم میوەیە.
(٢) جۆرە ڕووەکێکە.

loud (loud), *adj.* (١) بەرز (دەنگ)؛ قایم (دەنگ)؛ گەورە.
(٢) دەنگی گەورە لێوەهاتوو: *(a ~ bell)*.
(٣) پڕ لە دەنگە دەنگ.
(٤) [Colloq.]، زەق (ڕەنگ، نەقش): *(a ~ necktie)*.
(٥) [Colloq.]، (ا) بۆگەن؛ پیس (بۆن). (ب) ناشرین (ڕەووشت).
adv. بە دەنگی بەرز؛ بە قایم.
-**loudly** *(adv.)*; **loudness** *(n.)*.

louden (loud''n), *v.t.* بەرزکردنەوە (دەنگ).
v.i. بەرزبوونەوە (دەنگ).

loud-mouthed (loud'mou*th*d´, loud'moutht´), *adj.* دەم-دڕاو؛ دەم درێژ؛ دەنگ زل هەڵەوەڕ

loud-speaker (loud'spēk´ẽr), *n.* دەنگ گەورەکەر؛ بلندگۆ.

lounge (lounj), *v.i.* (١) حەوانەوە؛ پاڵ لێدانەوە؛ دانیشتن؛ قاچ لێ ڕاکێشان. (٢) پیاسەکردن.
v.t. کات بردنە سەر بە پاڵ لێدانەوە و هیچ نەکردن؛ کات کوشتن.
n. (١) حەوانەوە و کات کوشتن؛ پاڵ لێدانەوە.
(٢) کاتی حەوانەوە و کات کوشتن. (٣) پیاسە.
(٤) (ا) دیوەخان؛ ژووری دانیشتن. (ب) سالۆنی حەوانەوە و چاوەڕێ کردن.
(٥) قەنەفەی بێ پشت.
-**lounger** *(n.)*.

louse (lous), *n.* (١) ئەسپێ.
(٢) [Slang]، کەسێکی بێ نرخی پیسی بۆگەن.
v.t. [Rare], = **delouse.**
louse up, [Slang], تێکدان (کار)؛ شێواندن؛ پووچ کردن.

lousy (lou'zi), *adj.* (١) ئەسپێ تێداو؛ ڕشکن.
(٢) [Slang]، پیس؛ بۆگەن.
(٣) [Slang]، گەنگ؛ بێ فەڕ؛ پووچ؛ هیچ و پووچ؛ قەڵب؛ خراپ؛ قۆڕ؛ نالەبار
(a ~ job, teacher, hotel, restaurant, salary, apartment, etc.)
(٤) [Slang]، زۆری هەیە؛ پڕ؛ فرە.
-**lousiness** *(n.)*.

lout (lout), *n.* زرتەبۆز؛ زلحۆ؛ کەسێکی هیچ نەزان و بێ مێشك.
v.t. [Obs.], بە چاوی سووکەوە سەیرکردن.

lout (lout), *v.i. & v.t.* [Archaic & Dial.], کڕنووش بردن؛ سەردانەواندن.

loutish (lout'ish), *adj.* زرتەبۆزانە؛ زلحۆ؛ کەر و هیچ نەزان.

louver, louvre (lōō'vẽr), *n.* (١) کلاوڕۆژنە.
(٢) (ا) کونە پەنجەرەی تەنیشت ئەم کلاوڕۆژنە.
(ب) تەختەدار و شووشەی دانراو لە پەنجەرەیەکی وەهادا بۆ هەوا گۆڕین و ڕێ لە باران گرتن. (٣) کونە پەنجەرەی هەواگۆڕین (وەك لە تەنیشت کلاوەی سەر مەکینەی ئوتومبیل).

lovable, loveable (luv'ə-b'l), *adj.* خۆشەویست؛ خوێن شیرین:
(a ~ child, person, etc.)
-**lovableness** *(n.)*; **lovably** *(adv.)*.

love (luv), *n.* (١) خۆشەویستی.
(٢) حەز؛ ویست؛ زۆر ویستن؛ ئارەزووی توند.
(٣) دڵداری؛ خۆشویستن؛ حەزلێکردن. (٤) دڵدار؛ خۆشەویست؛ یار.
(٥) حەزی جووت بوون؛ جووت بوون.
(٦) [L-]، خودای دڵداری.

(٧) (ا) خۆشەویستی خودا بۆ مرۆڤ. (ب) خۆشەویستی مرۆڤ بۆ خودا.
(ج) خۆشەویستی براو خۆشکایەتی مرۆڤ بۆ یەکتر.
v.t. (١) خۆشویستن (٢) دەستبازیو ماچ کردنو گرتنەباوەش.
(٣) حەزلێکردن؛ دڵ پێوە بوون. *(She loves good music.)* .
v.i. خۆشویستن
fall in love, کەوتنە خۆشەویستییەوە.
for love, هەر بۆ خۆشی؛ بە خۆڕایی؛ بێ هیچ لێ دەسکەوتن؛ هەروەها؛ بۆ خۆشویستن: *(I'm doing this work for love.)* .
for the love of, لەبەر خاتری
in love, خۆشویستن؛ حەزلێکردن؛ دڵ پێدان:
(Are you in love with her?)
make love (to), ماچ کردنو دەستبازی لەگەڵ کردن؛ جووت بوون؛ چوونە جێ لەگەڵ
no love lost between, ڕقیان لە یەکترە؛ یەکتریان خۆش ناوێت:
(There's no love lost between the two.)
loveable (luv'ə-b'l), *adj.* = lovable.
love affair, (١) دڵداری؛ دڵداریو جووت بوون لەنێوان دۆستدا نەك ژنو مێرد. (٢) حەز؛ حەزێکی زۆر شەیدایی:
(America's ~ with the automobile)
love apple, تەماتە
love-bird (luv'bûrd'), *n.* باڵندەی دڵدار؛ باڵندەیەکی بچووکە لە توخمی تووتی (بۆیە پێی دەووترێ " باڵندەی دڵدار " چونکە دۆستەکەی زۆر خۆش دەوێت).
love feast, (١) خوانی خۆشەویستی (لەنێوان خاچ پەرستانی کۆندا بۆ دەربڕینی هەستی برایەتی). (٢) خوانێکی وەها لەنێوان خاچ پەرستانی ئەمڕۆدا. (٣) خوانێك یا کۆڕێکی پڕ لە هەستی خۆشەویستیو برایەتی.
love game, یارییەکی تەنس کە دۆڕاو هیچ خاڵی تێدا ناباتەوە.
love knot, گرێی دڵداری: کە لە شریتێك دەدرێ وەك نیشانەی خۆشەویستی.
loveless (luv'lis), *adj.* (١) بێ خۆشەویستی؛ خۆشەویستی تێدا نییە: *(a ~ marriage)*
(٢) خۆش نەویست؛ هەست بە خۆشەویستی نەکەر.
(٣) خۆش نەویستراو؛ بێ بەش لە خۆشەویستی.
loveliness (luv'li-nis), *n.* جوانی؛ ناسکی؛ دڵفڕێنی
lovelorn (luv'lôrn'), *adj.* کوشتەی دڵداری؛ کوشتەی دڵدار؛ شێتو شەید.
lovely (luv'li), *adj.* (١) جوان؛ ناسك؛ دڵفڕێن: *(a ~ girl)* .
(٢) [Colloq.]. خۆش؛ نایاب *(a ~ party)* .
lovemaking (luv'māk'iŋ), *n.* (١) ماچو دەستبازی
(٢) جووت بوون؛ گان.
love match, شووکردنو ژنهێنانی خۆشەویستی نەك بۆ پارەو پلەوپایە.
love potion, خواردنەوەی دڵداری: خواردنەوەیەکی ئەفسونەییە گوایە ئەو کەسەی دەیخواتەوە دڵی دەچێ بە کەسێکی تایبەتیدا.
lover (luv'ẽr), *n.* (١) دڵدار؛ یار؛ دەنك؛ خۆشەویست؛ دۆست.
(٢) (*pl*) ژن و پیاوێکی دڵدار.
(٣) پەروەر؛ خواز *(a ~ of good food, music, etc.)*
love seat, قەنەفەیەکی دوو کەسی
lovesick (luv'sik'), *adj.* (١) بیماری دڵداری؛ کوشتەی دڵداری.
(٢) بیمارێتی دڵداری دەردەبڕێت (گۆرانی).
-lovesickness *(n.)*.
loving (luv'iŋ), *adj.* دڵسۆز؛ هەست ناسكو چاك:
(a ~ person, act, etc.)
loving-kindness (luv'iŋ-kīnd'nis), *n.* دڵسۆزی؛ خۆشەویستیو دڵنەرمی
low (lō), *adj.* (١) نزم (٢) تەنك؛ تەنکاو *(The river is ~ .)* .
(٣) کەم؛ نزم: *(~ prices; ~ pressure)* .
(٤) نزیك بە ئاسۆ؛ نزم: *(The sun was ~ .)* .
(٥) (ا) ڕاکشاو؛ مردوو؛ بە دەما کەوتوو: *(He was laid ~ .)* .
(ب) سەری خۆ کزکردوو؛ سەرکز.
(٦) بێ هێز؛ لاواز.
(٧) خەمبار؛ ماتو مەلوول؛ پەست؛ دڵ پەستکەر؛ کز.
(٨) هەژار؛ نزم (پلەوپایە): *(His ~ origin did not hamper him.)* .
(٩) ناکەس؛ ناکەس بەچە؛ نزم؛ نامەرد؛ بێ نرخ؛ بۆگەن.
(١٠) خراپ (ڕا)؛ ناپەسەند؛ بەدڵ نەبوو؛ نزم:
(She has a ~ opinion of him.)
(١١) نابژوێن؛ سادە؛ هیچ: *(a ~ diet)* .
(١٢) سەرەتایی؛ نزم (گیانەوەر): *(a ~ form of plant life)* .
(١٣) کز؛ بێ؛ کەم (ئازووقە، پارە...هتد):
(to be ~ on cash, food, etc.)
(١٤) نزم (دەنگ)؛ کز.
(١٥) دەبێژرێ کاتێك زمان لە زەمینەی دەمدایە.
(وەك " a " لە وشەی " calm " دا).
adv. (١) لە خوارەوە؛ بەرەو خوار. (٢) بە ناکەسانە؛ بە نامەردانە.
(٣) بە هێواشی؛ هێواش؛ بە دەنگی نزم؛ بە ئەسپایی:
(Talk ~ so as not to disturb the others.)
(٤) بە دەنگێکی قووڵو قەڵەو.
(٥) نزم (پلەوپایە).
(٦) بە هەرزان؛ هەرزان: *(Sell high and buy ~ .)* .
n. شتێك یا پلەیەکی نزم: (ا) گێڕی ئۆتومبیل.
(ب) [Colloq.]، پلەی لێ نەهاتوویی. (ج) کەمترین خاڵ (یاری، پێشبڕکێ)
lay low, (١) دان بە زەویدا؛ گەوزاندن؛ خستن. (٢) بەزاندن؛ کوشتن.
lie low, (١) سەری خۆ کزکردن؛ خۆ دەرنەخستن.
(٢) بە لەپەوە کەوتن؛ خۆ پاڵ خستن بە دەمدا.
low (lō), *v.i.* بۆڕاندن؛ قۆڕاندن
n. بۆڕە؛ قۆڕە.
low-born (lō'bôrn'), *adj.* بنەچە کەم؛ بنەچە هەژار.
low-boy (lō'boi'), *n.* جۆرە مێزێکی چەکمەجەداری نزمە.
low-bred (lō'bred'), *adj.* (١) **low-born** .
(٢) ناکەس؛ ناکەس بەچە؛ نارەسەن؛ بێ نەزاکەت.
low-brow (lō'brou'), *n.* [Slang], کەسێکی کەم خوێندەوار یا نەزان.
adj. [Slang]. کەم خوێندەوار؛ نەزان؛ ڕەشۆکی.
low-cost (lō'kôst'), *adj.* هەرزانبەها؛ هەرزان.
low-down (lō'doun'), *n.* [Slang], ڕاستی بەبێ کەمو زیاد؛ هەموو دەنگوباس
adj. [Colloq.], بۆگەن؛ پیس؛ نزم؛ نامەرد.
lower (lō'ẽr), *adj.* (١) (ا) نزمتر؛ خوارتر. (ب) خواروو؛ ژێروو.
(٢) نزمتر (پلەوپایە، پلە)؛ کەمتر (پلە).
(٣) [L-]. پێشووتر (زەمیناسی).
n. [Colloq.], چەرپایەی ژێرەوە (کە دوان بەسەر یەکەوە بن).
v.t. (١) ڕاکێشانە خوارەوە؛ نزم کردنەوە؛ داهێلان؛ ڕاهێلان؛ شۆڕکردنەوە؛ هێنانەخوارەوە. (٢) کەمکردنەوە؛ هێنانەخوارەوە؛ شکاندن (نرخ):
(He will ~ his prices.)
(٣) لاوازکردن؛ بێ هێز کردن؛ کەمکردنەوە:
(A cold had ~ed his resistance.)
(٤) سووك کردن؛ شکاندن (ناوبانگ):
(Such acts ~ed him in our eyes.)
(٥) کزکردن (دەنگ)؛ کەمکردنەوە.
v.i. (١) نزم بوونەوە؛ نەوین؛ داکەوتن (٢) کەم بوونەوە؛ کزبوون.
lower (lou'ẽr), *v.i.* (١) ناوچەوان گرژکردن؛ دەموچاو گرژکردن؛

مۆن بوونەوە (٢) مەترسی نوواندن

n. (١) سەروچاویکی مۆن؛ ناوچەوانیکی تاڵ
(٢) شێوە یا ڕووخسارێکی پڕ مەترسی؛ تاڵیی ئاسمان.

lower-case (lō′ēr-kās′), *adj.* تایبەتی بە تیپی بچووک (وەك " a, b, d. h. r ")

v.t. بە تیپی بچووك نووسین.

lower case, تیپی بچووك. (تیپی گەورە پێی دەوترێ upper case).

lowerclassman (lō′ēr-klas′mən), *n.* قوتابی پۆلی یەكو دووی قوتابخانەی ناوەندی یا زانکۆ.

Lower House, لقی ئەنجوومەنی نوێنەرانی پەرلەمان.

lowering (lou′ēr-iŋ, lour′iŋ), *adj.* (١) مۆن؛ گرژ؛ ناوچەوان تاڵو گرژ (٢) تاڵ (ئاسمان).

lowermost (lō′ēr-mōst′), *adj.* نرمترین

lower world, (١) دۆزەخ؛ جەهەننەم. (٢) زەمین؛ سەرزەمین.

low frequency, شەپۆلی نزم (رادیۆ).

low-grade (lō′grād′), *adj.* ڕەشۆکی؛ بازاڕی.

low-keyed (lō′kēd′), *adj.* ناتوندوتیژ؛ هێمن: *(a ~ speech, response, etc.)*

low-land (lō′lənd), *n.* دەشت؛ دەشتایی؛ نزمە زەمین

adj. دەشتی؛ هی نزمە زەمین.

the Lowlands, دەشتەکانی ڕۆژهەڵاتو لای خوارووی ئوسکوتلەندە.

lowlander (lō′lən-dēr), *n.* دەشتەوان؛ دەشت نشین؛ دانیشتووی دەشتەکانی ئوسکوتلەندە.

low life, ژیانی چینە نزمەکان؛ جۆرە ژیانێکی ناپەسەند.

lowly (lō′li), *adj.* (١) نرم؛ هی پلەوپایەی نزم؛ پلەوپایە نزم.
(٢) ملکەچ؛ سەرکز؛ بێ ناز. (٣) سادە؛ خاکی. (٤) نزم (بار. چۆنێتی).

adv. (١) بە ملکەچی؛ بە سەرکزی. (٢) بە شێوەیەکی سادە؛ بە نزمی (پلە).

-lowliness *(n.)*.

low-minded (lō′mīn′did), *adj.* نزم (ڕەووشت)؛ پیسو بۆگەن؛ نامەرد.

-low-mindedly *(adv.)*; low-mindedness *(n.)*.

low-pitched (lō′picht′), *adj.* (١) نزم (دەنگ)؛ ئاواز نزم: *(a ~ voice)*
(٢) لێژیی کەمە؛ بە ئاستەم لێژە: *(a ~ roof)*.

low-pressure (lō′presh′ēr), *adj.* (١) کەم زەبر.
(٢) هێمن؛ لەسەرخۆ.

low relief, = bas-relief.

low-spirited (lō′spir′i-tid), *adj.* پەست؛ مات؛ ماتەمین؛ خەمبار؛ دڵتەنگ؛ کز

low tide, (١) نزماو؛ نیشتاو. (٢) کاتی نزماو
(٣) نزمترین پلەی شتێك.

lox (loks), *n.* شلە ئۆکسجین.

loyal (loi′əl), *adj.* (١) لایەنگری ڕژێمی وولاتەکەی؛ سەر بە ڕژێم.
(٢) دڵسۆز؛ جگەرسۆز؛ بەسەفەت؛ بە وەفا.

loyalist (loi′əl-ist), *n.* (١) لایەنگری ڕژێم (بەتایبەتی لەکاتی شۆڕشدا).
(٢) [L-]. لایەنگری ئینگلتەرە لەکاتی شۆڕشی ئەمەریکا دژ بە ئینگلیز.
(٣) [L-]. لایەنگری کۆماری ئیسپانیا دژ بە " فرانکۆ ".

loyalty (loi′əl-ti), *n.* دڵسۆزی؛ جگەرسۆزی؛ سفەت؛ وەفا؛ بە وەفایی.

lozenge (loz′inj), *n.* (١) لەبزینە (ئەندازە)؛ شێوەیەکی ئەندازەیی چوارلایی وەك یەکە دوان لە گۆشەکانی تیژەو دوانی کراوەیە.
(٢) لەبزینە؛ نوقونی کۆکەو قوڕگ ئێشە.

LSD, ماددەیەکی گێژکەرە مرۆڤ تووشی "هەلوەسە" یا خەوزڕاندن دەکات.

lubber (lub′ēr), *n.* (١) کەسێکی قەبەو سستو گێلو ناقۆلا
(٢) کەشتیەوانێکی نەزانو گێلۆکە

adj. قەبەو ناقۆلا

lube (lōōb, lūb), *n.* = lubricant.

lubricant (lōō′bri-kənt, lū′bri-kənt), *adj.* چەورکەر؛ تایبەتی بە ڕۆنی چەورکردن.

n. ڕۆنی چەورکردن (بۆ ئوتومبیلو گەلێك شتی تر).

lubricate (lōō′bri-kāt′, lū′bri-kāt′), *v.t.* (١) چەورکردن؛ ڕۆن لێدان (مەکینە). (٢) سافو لووس کردن؛ خزکردن.

-lubricative *(adj.)*.

lubrication (lōō′bri-kā′shən, lū′bri-kā′shən), *n.* سافو-لووس کردن؛ چەورکردن؛ ڕۆن لێدان.

lubricator (lōō′bri-kā′tēr, lū′bri-kā′tēr), *n.* (١) چەورکەر (مرۆڤ). (٢) ڕۆنی چەورکردن. (٣) ئامێری چەورکردن.

lubricity (lōō-bris′ə-ti, lū-bris′ə-ti), *n.* (١) خزی؛ خزێتی؛ سافو لووسی. (٢) لێڵبازی.
(٣) هەوەس هەڵسان؛ بەرەڵایی؛ هەڵماڵراوی.

lucent (lōō′s′nt, lū′s′nt), *adj.* (١) بریقەدار؛ بەشەوق؛ شەوقدار؛ گەش. (٢) ڕۆشن؛ ڕوون؛ ڕووناکی لێوە دێتە ژوورێ.

-lucency *(n.)*.

lucerne, lucern (lōō-sũrn′, lū-sũrn′), *n.* = alfalfa.

lucid (lōō′sid, lū′sid), *adj.* (١) [Poetic] ، گەش؛ بە شەوق؛ بریقەدار. (٢) ڕۆشن؛ ڕوون؛ ڕووناکی لێوە دێتە ژوورێ.
(٣) ڕوون؛ ڕەوان (شێوازی نووسینو ووتە): *(a ~ speech, talk, etc.)*.
(٤) مێشك ڕوون؛ مێشك باش: *(a ~ thinker)*.
(٥) عاقڵ؛ ژیر.

-lucidly *(adv.)*; lucidness *(n.)*.

lucidity (lōō-sid′ə-ti, lū-sid′ə-ti), *n.* (١) ڕوونی؛ دیاری؛ ڕەوانی (شێوازی نووسینو ووتە). (٢) ژیری؛ مێشك ڕوونی.
(٣) گەشی؛ ڕووناکی.

Lucifer (lōō′sə-fēr, lū′sə-fēr), *n.* (١) [Poetic] ، ئەستێرەی " ڤینۆس " کە ئەستێرەی بەیانیانە؛ ناهید؛ کاروان کوژە.
(٢) شەیتان. (٣) [-l]، جۆرە دەنکە شقارتەیەکە.

luciferous (lōō-sif′ēr-əs, lū-sif′ēr-əs), *adj.* (١) شەوقدار؛ ڕووناکیدەرەوە. (٢) مێشك ڕووناککەرەوە.

luck (luk), *n.* (١) چارەنووس؛ شانس؛ هاتو نەهات؛ ئامەد.
(٢) بە بەختی؛ بەختەوەری؛ هات؛ بهات؛ بەختی باش.
(٣) شتێك کە بەختەوەری لە دوایە (وەك " قوزە کەمتیار ").

down on one's **luck,** بێ بەخت؛ بەدبەخت؛ بەخت ڕەش.

in **luck,** بەختەوەر؛ بە بەخت؛ بە شانس.

out of **luck,** بەدبەخت؛ بێ بەخت؛ بێ شانس؛ نەگبەت.

try one's **luck,** بەختی خۆ تاقیکردنەوە؛ کردنی شتێك بەبێ زانینی ئەنجامەکەی وەك دەڵێن: " یا گاڵ دێنێ یا پەموو".

luckily (luk′′l-i), *adv.* بەوەی باش بوو؛ خواوراستان؛ بۆ بە شانسی.

luckless (luk′lis), *adj.* بەدبەخت؛ بێ بەخت؛ بێ شانس؛ بەخت ڕەش.

lucky (luk′i), *adj.* (١) بە بەخت؛ بە شانس؛ بەختەوەر؛ بە ئامەد.
(٢) بهات: *(a ~ change, accident, etc.)*.
(٣) شتێك کە بەختەوەری بهێنێ.

-luckiness *(n.)*.

lucrative (lōō′krə-tiv, lū′krə-tiv), *adj.* زۆر بەسوود؛ زۆر بەبەر؛ زۆر سوودبەخش: *(a ~ business, investment, etc.)*.

lucre (lōō′kēr, lū′kēr), *n.* سامان؛ پارە؛ سوود؛ قازانج.

lucubrate (lōō′kyoo-brāt′, lū′kyoo-brāt′), *v.i.* (١) نووسینو خوێندنەوەو کۆشش کردنێکی بەدڵ بەتایبەتی بە شەو درەنگ.
(٢) نووسین بە ووردی بەتایبەتی دەربارەی شتی هیچوپووچ

lucubration (lōō′kyoo-brā′shən, lū′kyoo-brā′shən), *n.* (١) کۆششو خوێندن یا نووسینی قورس. (٢) (ا) بەرهەمی نووسین (ب) بەرهەمێکی ووشكو دوورودرێژی وەها.

luculent (lōō′kyool-ənt, lū′kyool-ənt), *adj.* (١) بەشەوق؛ گەش؛ بریقەدار. (٢) ڕوون؛ ئاسان؛ تێگەیشتنی ئاسانە.

ludicrous (lōō′di-krəs, lū′di-krəs), *adj.* شایستی پێکەنینە (لەبەر بێ مانایی و نابەجێیی)؛ شایستەی گاڵتەپێکردنە؛ بێ مانا:

(a ~ idea, suggestion, conclusion, etc.)

lues (lōō′ēz, lū′ēz), *n.* (١) syphilis. (٢) plague.

-luetic *(adj.).*

luff (luf), *n.* (١) بەرەو با لێخوڕینی کەشتی.

(٢) قەراغی پێشەوەی بایەوان.

v.i. (١) لێخوڕینی کەشتی بەرەو با.

(٢) بوون بەهۆی شەکانەوەی بایەوان (بە ئێجگار زۆر ڕووکردنێیە با).

lug (lug), *v.t.* (١) ڕاکێشان یا هەڵگرتنی شتێکی قورس؛ تەکان پێدان؛ بە زۆر بردنی کەسێك بۆ شوێنێك: *(to ~ a heavy suitcase)*.

(٢) سەپاندنی باسێکی دەرەکی بەسەر دروانێکدا؛ هێنانە پێشەوەی باسێکی بێ پەیوەندی لە گفتوگۆیەکدا.

n. (١) [Scot.] گوێ؛ گوێچکە.

(٢) قوڵفەیەکی گوێچکەیی (بۆ هەڵگرتن یا ڕاگرتنی شتەکە).

(٣) ڕاکێشان (شتی قورس)؛ تەکان.

(٤) [Slang] پارەی لێ کێشراوە بە فێڵوتەڵەکە یا بە زۆر (بەتایبەتی بۆ مەبەستی ڕامیاری). (٥) [Slang] کەسێکی بێ مێشك.

(٦) (*pl.*) خۆنواندنی درۆ.

lug (lug), *n.* = lugsail.

lug (lug), *n.* = lugworm.

luggage (lug′ij), *n.* جانتا؛ باوڵ؛ بارگە؛ جانتای گەشتیار.

lugger (lug′ẽr), *n.* بەلەمێکی بایەوانی کە بایەوانەکانی چوارگۆشە بن.

lugsail (lug′s'l, lug′sāl′), *n.* بایەوانی چوارگۆشەیی.

lugubrious (loo-gōō′bri-əs, lyoo-gū′bri-əs), *adj.* دڵگیر؛ غەمگین یا شیوەنی (بەتایبەتی ئەوەندە بە درۆ و لە سنوور بەدەر کە شایستەی پێکەنین بێ).

lugworm (lug′wũrm′), *n.* کرمێکی ئەڵقە ئەڵقەیییە (بۆ دانی ڕاوەماسی).

lukewarm (lōōk′wôrm′, lūk′wôrm′), *adj.* (١) شلەتێن

(٢) سارد (مەجان؛ نابەدڵ؛ نابەجۆش:

(He gave a ~ support to the cause.)

lull (lul), *v.t.* (١) لایلایە بۆ کردن؛ کردنەخەو (بە لایلایە)؛ لاواندنەوە:

(to ~ to sleep)

(٢) هێمن کردنەوە؛ دڵدانەوە؛ دڵنەوایی کردن؛ دامرکاندنەوە.

(٣) کەمکردنەوە (توندوتیژی).

v.i. هێمن بوونەوە؛ دامرکاندنەوە.

n. ماوەی هێمنی و بێ دەنگی؛ ماوەی کش و ماتی یا خامۆشی:

(There was a ~ in the fighting, storm, conversation, traffic, etc.)

lullaby (lul′ə-bī′), *n.* لایلایە.

v.t. لایلایە بۆکردن؛ لاواندنەوە؛ کردنەخەو بە لایلایە.

lulu (lōō′lōō), *n.* [Slang], کەسێك یا شتێکی زۆر جوان و نایاب.

lumbago (lum-bā′gō), *n.* برك؛ ڕەقیتە

lumbar (lum′bẽr), *n.* سینەبندە

lumber (lum′bẽr), *n.* (١) شتومەکی ناوماڵی کۆنەو بێ کەڵکی کەڵەکەکراوی ڕێ گرتوو یا لە ژوورێکدا هەڵگیراو. (٢) تەختەدار؛ دارو دەستەك.

v.t. (١) پڕکردن بە شتی بێ کەڵك؛ کەڵەکەکردن؛ ئاخنین بە شتی بێ کەڵك (ژوور، مێشك ..هتد). (٢) درەخت داپاچین بۆ دارو دەستەك.

v.i. درەخت داپاچین بۆ دارو دەستەك.

lumber (lum′bẽr), *v.i.* (١) بە قورسی و ناقۆڵایی جووڵانەوە.

(٢) گرمەهاتن و بە قورسی ڕۆیشتن: *(The heavy trucks ~ed by.)*.

lumberjack (lum′bẽr-jak′), *n.* (١) دارکەر (بۆ دارو دەستەك و تەختە)؛ دارو دەستەك ئامادەکەر. (٢) جۆرە چاکەتێکە (وەك هی دارکەر).

lumberman (lum′bẽr-mən), *n.* (١) دارکەر؛ دارو دەستەك و تەختە برەوە. (٢) دارو دەستەك و تەختە فرۆش.

lumberyard (lum′bẽr-yärd′), *n.* فرۆشگاو گۆڕەپانی دارو دەستەك.

lumen (lōō′mən, lū′mən), *n.* (١) جۆرە پێوانەیەکی ڕووناکی لێبوونەوەیە. (٢) بۆشایی ئەندامێکی بۆریی لەشە.

luminary (lōō′mə-ner′i, lū′mə-ner′i), *n.* (١) شتێکی ڕووناکی دەرەوە (خۆر، مانگ). (٢) سەرچاوەی ڕۆشنبیری.

(٣) ڕۆشنبیر یا زانایەکی بەناوبانگ؛ کەسێکی ناودار.

luminesce (lōō′mə-nes′, lū′mə-nes′), *v.i.* ڕووناکی دانەوە؛ شەوقدانەوە.

luminescence (lōō′mə-nes′'ns, lū′mə-nes′'ns), *n.* شەوق؛ ڕووناکی؛ درەوشانەوە.

luminescent (loo′mə-nes′'nt, lū′mə-nes′'nt), *adj.* بەشەوق؛ شەوق دەرەوە؛ ڕووناکی لێبووەوە.

luminiferous (lōō′mə-nif′ẽr-əs, lū′mə-nif′ẽr-əs), *adj.* ڕووناکیدار؛ ڕووناکیدەرەوە.

luminosity (lōō′mə-nos′ə-ti, lū′mə-nos′ə-ti), *n.* (١) گەشی؛ شەوقداری؛ ڕووناکیداری. (٢) شتێکی ڕووناکیدار؛ شتێکی بەشەوق.

luminous (lōō′mə-nəs, lū′mə-nəs), *adj.* (١) ڕووناکیدار؛ ڕووناکیدەرەوە؛ شەوقدەرەوە. (٢) ڕووناك؛ ڕووناك کراوە.

(٣) ڕوون؛ ئاسان؛ دیار. (٤) زۆر زیرەك؛ بلیمەت؛ زۆر ڕۆشنبیر.

luminous energy, ڕووناکی؛ وزەی ڕووناکی.

luminous flux, ڕێژەی ڕووناکی لێبوونەوە یا لێوەهاتن.

lummox (lum′əks), *n.* [Colloq.], کەسێکی حۆل بێ مێشك.

lump (lump), *n.* (١) تۆپەڵ. (٢) کولۆ (شەکر) *(a ~ of sugar)*.

(٣) تلۆق؛ قۆرت؛ ئاوساوی؛ لوو. (٤) سەرجەم؛ هەموو.

(٥) کەسێکی وشك و حۆل و بێ مێشك و زل.

adj. کولۆ؛ هی کولۆ: *(~ sugar)*.

v.t. (١) تۆپەڵ کردن؛ کۆمەڵ کردن؛ کۆکردنەوە.

(٢) کردن بە یەك؛ وەك یەك سەیرکردن و جیاوازی نەبینین؛ وەك یەك کۆمەڵ سەیرکردن:

(to ~ all the people of a country together is wrong.)

(٣) تۆپەڵ تۆپەڵ کردن؛ قۆرت قۆرت کردن.

v.i. (١) تۆپەڵ تۆپەڵ وەستان؛ تۆپەڵ بوون.

(٢) (~ along)، خۆ بەکێش کردن؛ بە زەحمەت بزوان.

a lump in the throat, قوڕگ پڕبوون (لە گریاندا یا لە ناخۆشیدا)؛ پەست بوون و قوڕگ وشك بوون و دڵ گیران.

in the lump, بە کۆمەڵ؛ پێکەوە؛ هەمووی؛ بە گشتی؛ بە سەرجەمی.

lump (lump), *v.t.* [Colloq.], دەربڕدن؛ گوێ نەدان بە شتی ناخۆش؛ هەڵکردن: *(If you don't like it, you can ~ it.)*

lumper (lump′ẽr), *n.* کرێکاری بارکردن و بارداگرتنی کەشتی.

lumpish (lump′ish), *adj.* (١) قەبە؛ قورس؛ ناقۆڵا.

(٢) بێ مێشك؛ کەر؛ وشك.

lump sugar, شەکری کولۆ.

lump sum, بە کۆمەڵ؛ هەندێ پارە کە بە یەك جار بدرێت نەك بە مانگانە:

(to pay someone in a ~)

lumpy (lump′i), *adj.* (١) گرێ گرێ وەستاو؛ تۆپەڵ تۆپەڵ وەستاو؛ گرژگرژ: *(~ custard)*.

(٢) قۆرتاوی؛ نارێك. (٣) شەپۆلاوی؛ هەڵساو (ئاو).

(٤) زل و قەبەو قورس و ناقۆڵا.

lunacy (lōō′nə-si, lū′nə-si), *n.* (١) شێتی؛ شێتێتی.

(٢) کەرێتی؛ بێ مێشکی.

lunar (lōō′nẽr, lū′nẽr), *adj.* (١) تایبەتی بە مانگ؛ مانگی.

(٢) وەك مانگ: (١) ڕەنگ زەردهەڵگەڕاو؛ بێ ڕەنگ (ب) خڕ؛ کەوانەیی.
(٣) مانگی: بە مانگ پێوراو: *(a ~ year)* .
(٤) زیوی

lunar month, مانگی عەرەبی؛ مانگی هەیڤی.
lunar year, ساڵی عەرەبی (٣٥٤ و یەك لەسەر سێی ڕۆژ)؛ ساڵی هەیڤی.
lunate (lo͞o′nāt, lū′nit), *adj.* کەوانەیی؛ دەمەداسی.
lunatic (lo͞o′nə-tik, lū′nə-tik), *adj.* (١) شێت؛ شێتەپەتەڕی؛ دێوانە (٢) هی شێتان؛ بۆ شێتە (٣) زۆر کەر؛ کەر
n. کەسێکی شێت.
lunatic asylum, شێتخانە.
lunatic fringe, لقی زیادڕەوی کۆمەڵەیەکی ڕامیاری، ئاینی، یا کۆمەڵایەتی
lunch (lunch), *n.* قاوەڵتی؛ نانی نیوەڕۆ.
v.i. نانی نیوەڕۆ خواردن؛ قاوەڵتی.
v.t. نانی نیوەڕۆ پێدان
luncheon (lun′chən), *n.* نانی نیوەڕۆ (بەتایبەتی هی ڕەسمی).
luncheonette (lun′chən-et′), *n.* (١) چێشتخانەی سەرپێیی نانی نیوەڕۆ (پێشی دەووترێ: **lunchroom**).
(٢) قاوەڵتی سووك؛ نانی نیوەڕۆی سووك.
lunchroom (lunch′ro͞om′, lunch′room′), *n.* = **luncheonette.**
lunes (lo͞onz, lūnz), *n.pl.* شێتیی ناو بە ناو.
lunette (lo͞o-net′, lū-net′), *n.* (١) کلاوڕۆژنەیەکی کەوانەیی.
(٢) شوێنێکی کەوانەیی بەسەر دەرگاو پەنجەرەوە بە پەیکەر، شووشە، یا شتی تر دەڕازێنرێتەوە
lung (luŋ), *n.* سی.
at the top of one's lungs, بە دەنگێکی زۆر بەرز؛ هەتا بتوانی بە دەنگێکی قایم.
lunge (lunj), *n.* (١) لێدان بە شیر، چەقۆ، یا خەنجەر؛ تیغ پێداکردن.
(٢) گوژمێکی لەپڕ
v.i. (١) شیر، چەقۆ، یا خەنجەرلێدان؛ تیغ پێداکردن. (٢) بە گوژم ڕۆیشتن.
lunger (luŋ′ēr), *n.* سیلاوی؛ کەسێکی سیلاوی.
lungi (luŋ′gē), *n.* (١) پەشتەماڵ یا بەرگی هیندی.
(٢) قوماشی بەرگو سەرپێچی هیندی.
lunisolar (lo͞o′ni-sō′lēr, lū′ni-sō′lēr), *adj.* مانگو خۆری؛ تایبەتی بە مانگو خۆر *(~ tides)* .
lunitidal (lo͞o′ni-tī′d'l, lū′ni-tī′d'l), *adj.* بەرزاوو نزماوی بەهۆی مانگەوە ڕوودا.
lunkhead (luŋk′hed′), *n.* [Slang]. کەسێکی کەرو بێ مێشك
lunula (lo͞o′nyoo-lə, lū′nyoo-lə), *n.* نیشانەیەك یا شتێکی دەمەداسی بچووك
lunular (lo͞o′nyoo-lēr, lū′nyoo-lēr), *adj.* کەوانەیی؛ دەمەداسی
lunulate (lo͞o′nyoo-lit, lū′nyoo-lāt′), *adj.* (١) بچووكو کەوانەیی (٢) نیشانەی کەوانەییدار
lunule (lo͞o′nyool, lū′nyool), *n.* نیشانەیەکی کەوانەیی وەك سپێنەی بنی نینۆك (توێکاری)
luny (lo͞on′i), *adj. & n.* = loony.
lupine (lo͞o′pin, lū′pin), *n.* ڕووەکێکی پاقلەیییە
lupine (lo͞o′pīn, lū′pīn), *n.* (١) گورگی؛ گورگانە؛ گورگ ئاسا
(٢) (ا) دڕ؛ هار (ب) برسی؛ بە هیچ تێرنەخۆر؛ لە برسا هار بووە.
lupus (lo͞o′pəs, lū′pəs), *n.* نەخۆشییەکی پێستە (بریتییە لە برینی گرێ گرێ)
lurch (lūrch), *v.i.* (١) لەتردان؛ بەم لاو بەو لادا کەوتن.
(٢) لارەولارکردن (وەك کەشتییەك لە زریاندا)؛ تاسەکردن؛ بەلاداکەوتن.
n. لەتر؛ لەتردان؛ بەم لاو بەو لادا کەوتن؛ تاسە.
lurch (lūrch), *v.i.* خۆماتدان؛ خۆمتکردن؛ خۆمەڵاسدان.
v.t. (١) بەردەم گرتنو بێ بەش کردن.
(٢) ساختەلێکردن؛ ڕووتکردنەوە؛ گزی لێکردن؛ لێسەندن بە فڕوفێڵ
lurch (lūrch), *n.* دۆڕاندنێکی خراپ (یاری).
leave in the lurch, پشت هەڵکردن لە کەسێك لە کاتی تەنگانەدا.
lurcher (lūr′chēr), *n.* (١) خۆماتکەر؛ خۆمەڵاسدەر.
(٢) دز (بەتایبەتی هی باڵندەو ئاژەڵ).
(٣) [British]، سەگێکی دووڕەگە بەبێ دەنگ ڕاو دەکات (دژی باڵندەو ئاژەڵی بەرەڵا بەکاری دەهێنن).
lure (loor, lyoor), *n.* (١) چەش یا دانی ڕاوەماسی (بەتایبەتی هی درۆ)؛ چەش؛ دان. (٢) شتێکی هەڵفریوێن یا دڵفڕێن.
v.t. هەڵفریواندن؛ دڵفڕاندن؛ ڕاکێشان؛ فریواندن؛ لەخشتەبردن؛ دان بۆ ڕۆکردن
lurid (loor′id, lyoor′id), *adj.* (١) [Rare]، سپی هەڵگەڕاو؛ ڕەنگی وەك مردوو لێ نیشتوو؛ زەردهەڵگەڕاو.
(٢) بڵێسە سەندوو بەناو دووکەڵ یا تەمومژدا.
(٣) سەر سوڕمێن؛ ترسناك؛ تۆقێنەر؛ زۆر سەیر؛ پیسو ناشرین؛ پووچو بە جۆش: *(a ~ tale, career, etc.)* .
lurk (lūrk), *v.i.* (١) خۆمەڵاسدان؛ خۆماتدان؛ خۆمتدان.
(٢) بە دزییەوە جووڵانەوە؛ بە نهێنی بزوان.
(٣) مانەوە بەبێ بینران؛ تێدا مانەوە بە نهێنی (وەك لە مێشکدا):
(Some suspicion still ~ed in his mind.)
luscious (lush′əs), *adj.* (١) خۆش؛ بۆن خۆش؛ بە تام؛ شیرین؛ جوان؛ دڵگیر: *(a ~ melon; ~ grapes, lips, music, etc.)* .
(٢) [Archaic]، زۆر شیرین.
lush (lush), *adj.* (١) تەڕوبڕ؛ خۆش.
(٢) (ا) زۆر سەوزو چڕو تێروتەسەل (زەوی، باخچە، باخ، گیا)؛ پاراو:
(~ meadows, fields, vegetation, etc.)
(ب) جوانو بە تێروتەسەلی کراو: *(~ carpets)* .
(٣) زۆر ڕازاوە: *(~ writing, prose, rhetoric, etc.)* .
lush (lush), *n.* [Slang], (١) خواردنەوەی کحولی‌ی هەمەجۆر.
(٢) کەسێکی سەرخۆش.
v.i. & v.t. عەرەق خواردنەوە؛ خواردنەوە.
lust (lust), *n.* (١) ئارەزوو؛ حەز؛ ویست.
(٢) (ا) هەوەسی جووت بوون؛ ئارەزووی جووت بوون؛ ئاڵۆش.
(ب) زۆر حەز لە جووت بوون کردن؛ ئارەزووی بێ ئەندازەی جووت بوونی بەرەڵا؛ زۆر بە ئاڵۆشی.
(٣) ئارەزووی بەتین؛ حەز (دەسەڵات، سامان...هتد):
(a ~ for power, gold, etc.)
(٤) [Obs.]، (ا) خۆشی. (ب) مەیل.
v.i. (~ **for**; ~ **after**), زۆر حەزلێکردن (جووت بوون، دەسەڵات، سامان)؛ ئارەزووی ناپەسەندانە هەبوون: *(to ~ after sex, power, gold, etc.)*
luster (lus′tēr), *n. Also* **lustre,** (١) بریقە؛ بریسکە؛ شەوق؛ جوانی؛ سافو لووسی. (٢) ناوبانگ؛ ناوداری؛ شانازی؛ مەزنی؛ بەرزی؛ شکۆ:
(to add ~ to one's name)
(٣) ئاوێزە؛ چڵ چرا.
(٤) قوماشی بریقەداری لۆکەو خوری تێکەڵاو.
(٥) سافو لووسی‌و بریقەی گلێنە.
v.t. بریقەپێدانەوە.
v.i. بریقەدانەوە.
luster (lus′tēr), *n.* = **lustrum.**
lusterware (lus′tēr-wâr′), *n. Also* **lustreware,** گلێنەی بریقەدار.
lustful (lust′fəl), *adj.* (١) بەئاڵۆش؛ چاوچڵێس (جووت بوون)؛ بەهەوەس. (٢) [Archaic]، **lusty** .
lustrate (lus′trāt), *v.t.* پاك کردنەوە (بەپێی نەریتو دەستوورێکی

تایبەتی.

lustre (lus′tĕr), *n., v.t. & v.i.* = luster.

lustreware (lus′tĕr-wâr′), *n.* = lusterware.

lustrous (lus′trəs), *adj.* بریقەدار؛ بە شەوق؛ گەش؛ درەوشاوە؛ ساف و لووس و بریقەدار.

lustrum (lus′trəm), *n.* (١) پاك کردنەوەی گیانیی هەموو گەلی رۆمی کۆن پاش هەموو سەرژمێرییەکی پێنج سالی. (٢) ماوەی پێنج سالی.

lusty (lus′ti), *adj.* (١) بەهێز؛ گەنج و بەهێز؛ بەتین. (٢) lustful . (٣) [Archaic]، بەکەیف؛ خۆش؛ دلخۆش.

-lustily *(adv.)*; lustiness *(n.)*.

lutanist, lutenist (lo͞ot′'n-ist, lūt′'n-ist), *n.* عودژەن؛ عودلێدەر

lute (lo͞ot, lūt), *n.* عود. ئامێرێکی مۆسیقییە لە عود دەچێ.

lute (lo͞ot, lūt), *n.* قوڕوقسل یا چیمەنتۆ (بۆ بابڕکردنی درز).

lutenist (lo͞ot′'n-ist, lūt′'n-ist), *n.* = lutanist.

luteous (lo͞o′ti-əs, lū′ti-əs), *adj.* زەردی پرتەقالی؛ زەردی سوورکار.

Lutheran (lo͞o′thĕr-ən, lū′thĕr-ən), *adj.* (١) لووسەری؛ تایبەتی بە مارتن لووسەر کە سەرۆکێکی ئاینی ئەلمانی بوو. (٢) تایبەتی بە لقی پرۆتستانتی کە مارتن لووسەر داینا.

lutist (lo͞ot′ist, lūt′ist), *n.* (١) lutanist . (٢) عود دروستکەر.

luxate (luk′sāt), *v.t.* لەجێ‌ترازاندنی جومگە.

luxe (looks, luks), *n.* جوانی و باشی و نایابی؛ بە تێروتەسەل دروستکراوی. (بە ئاسایی دەووترێت: de luxe).

luxuriant (lug-zhoor′i-ənt, luk-shoor′i-ənt), *adj.* (١)- [Rare]، بەپیت؛ بەبەرهەم؛ بەبرشت: *(~ soil)* . (٢) گەشەکەر؛ زۆر باش ڕوواو گەورە بوو؛ زۆر سەوزو بەهێزو بە برشت. (٣) زۆر ڕازاوە.

-luxuriance *(n.)*.

luxuriate (lug-zhoor′i-āt′), *v.i.* (١) گەشەکردن؛ بە باشی ڕووان و گەورەبوون؛ بەبرشت بوون. (٢) بە خۆشی ژیان؛ بە تێروتەسەل ژیان. (٣) (~ in)، پێ خۆش بوون؛ لا خۆش بوون و بە دڵەوە نووسان: *(to ~ in the warm, spring sunshine)*

luxurious (lug-zhoor′i-əs, luk-shoor′i-əs), *adj.* (١) تێرو تەسەل؛ خۆش گوزەران؛ دەولەمەند: *(a ~ life)* . (٢) خۆش و نایاب؛ فەنتازی؛ بە تێروتەسەلانە کراو: *(a ~ hotel; ~ food)* . (٣) حەز لە تێروتەسەل کەر؛ حەز لە خۆش گوزەرانی کەر.

-luxuriously *(adv.)*; luxuriousness *(n.)*.

luxury (luk′shə-ri), *n.* (١) خۆش گوزەرانی؛ تێروتەسەلی؛ دەولەمەندی؛ خێروخۆشی: *(to live in ~ ; a life of ~)* . (٢) هۆی خۆش گوزەرانی و تێروتەسەلی؛ شتێکی ناپێویست بۆ ژیان. (٣) (ا) خۆشییەکی تایبەتی (هی هەست یا مێشك). (ب) هۆی ئەم خۆشییە.

-ly (li), پاشگرێکی ئاوەڵناو پێکهێنەرە بەمانای: (١) وەك؛ وەکو؛ — انە: *(fatherly, manly)* . (٢) هەر سەعاتی، رۆژی، مانگی، سالی... هتد، جارێك ڕوودەدات: *(hourly, weekly, daily, yearly, monthly, etc.)*

-ly (li), پاشگرێکی ئاوەڵکردار پێکهێنەرە بەمانای: (١) بە جۆرێکی تایبەتی: *(harshly)* . (٢) بە لایەکی تایبەتیدا: *(outwardly)* . (٣) لە کات یا شوێنێکی تایبەتیدا: *(hourly)* . (٤) لە پلەیەکی تایبەتی ڕیزکردا: *(secondly, thirdly)* .

lycée (lē′sā′), *n.* قوتابخانەی ئامادەیی فەرەنسی.

lyceum (lī-sē′əm, lī′si-əm), *n.* (١) [L-] ، ئەو باخەی ناو شاری ئەسینا یە لە یونان کە (ئەرەستۆ) کۆڕی خوێندنی تێدا دەگرت. (٢) هۆڵی وانە؛ دوانگایەکی گەورە. (٣) کۆمەڵێکە کۆڕو ئاهەنگی مۆسیقا ڕێك دەخات. (٤) lycée .

lyddite (lid′īt), *n.* جۆرە تەقەمەنییەکی بەهێزە.

lye (lī), *n.* گیراوەیەکی قلییەییە بۆ شت پاك کردنەوەو سابوون دروستکردن بەکاردێت.

lying (lī′iŋ), *present participle of* **lie.** درۆکردن.
adj. درۆ؛ ناراست.
n. درۆکردن

lying (lī′iŋ), *present participle of* **lie.** ڕاکشان.

lying-in (lī′iŋ-in′), *n.* لە جێگەدا کەوتن بەهۆی منداڵبوونەوە.
adj. زەیستانی؛ تایبەتی بە منداڵبوون: *(a ~ hospital)* .

lymph (limf), *n.* (١) [Poetic or Obs.] ، کانی؛ کانیاوی ڕوون و پاك. (٢) لەمف. شلەیەکی بێ ڕەنگە لە بۆرییە لەمفاوییەکانی لەشدایە و لە پلازمای خوێن دەچێ تەنها خڕۆکەی سپی تێدایە. (٣) کێم.

lymphadenitis (lim-fad′ə-nī′tis), *n.* هەوکردنی لووە لەمفاوییەکان.

lymphatic (lim-fat′ik), *adj.* (١) لەمفی؛ تایبەتی بە لەمف و بۆری لەمف و لووی لەمفاوی. (٢) سست؛ خاو؛ بێ هێز؛ بێ تاقەت؛ بێ ووزە.
n. بۆری لەمفاوی.

lymphatitis (lim′fə-tī′tis), *n.* هەوکردنی بۆری لەمفاوی یا لووی لەمفاوی.

lymph follicle, lymph nodule, کیسی ناو لووی لەمفاوی.

lymph gland, لووی لەمفاوی.

lymph node, = lymph gland.

lymphocyte (lim′fə-sīt′), *n.* خڕۆکە سپی لەمفی.

lymphocytosis (lim′fə-sī-tō′sis), *n.* زیاد لە پێویستی بوونی خڕۆکە لەمفییەکان لە خوێندا.

lymphoid (lim′foid), *adj.* لەمفی؛ تایبەتی بە لەمف و ڕیشانی لووی لەمفی.

lymphoma (lim′fō′mə), *n.* نەخۆشی لەمفی.

lyncean (lin-sē′ən), *adj.* چاوتیژ.

lynch (linch), *n.* هەڵواسین یا کوشتن بەبێ دادپرسی.

lynch law, نەریتی هەڵواسین یا کوشتن بەبێ دادپرسین.

lynx (liŋks), *n.* (١) جۆرێکە لە پشیلە کێوی کلك کورتی لاق درێژی گوێ تووکنی چاوتیژ؛ پشیلە کێوی. (٢) فەروە تووك درێژو ئاوریشمییەکەی ئەم پشیلە کێوییە. (٣) [L-]، ناوی کۆ ئەستێرەیەکە.

lynx-eyed (liŋks′īd′), *adj.* چاوتیژ.

lyonnaise (lī′ə-nāz′), *adj.* لەگەڵ پیازی سوورەوەکراودا لێنراو (بەتایبەتی پەتاتە).

Lyra (lī′rə), *n.* ناوی کۆ ئەستێرەیەکە.

lyre (līr), *n.* ئامێرێکی مۆسیقی ژێداری یۆنانی کۆنە.

lyre-bird (līr′bûrd′), *n.* جۆرە باڵندەیەکی دەنگ خۆشی ئوسترالیاییە. (کلکی نێرەکانی لە ئامێری " lyre " ی مۆسیقی دەچێت کە دەیکاتەوە).

lyric (lir′ik), *adj.* (١) تایبەتی بە ئامێری lyre ی مۆسیقی. (٢) هەستی ناو دەروونی بوێژ دەربڕ؛ پڕ هەست (هۆنراوە)؛ بەسۆز؛ بەستەیی؛ دەشێت بکرێ بە گۆرانی: *(~ poetry)* .
n. (١) بەستە؛ هەڵبەستێك کە بۆ گۆرانی بشێت؛ هەڵبەستی گۆرانی. (٢) *(pl.)* ووشەکانی گۆرانییەك.

lyrical (lir′i-k'l), *adj.* (١) lyric . (٢) بەسۆز؛ بەهەست؛ بەجۆش و شاعیرانە: *(He became ~ in his account of his trip to Greece.)*

lyricism (lir′i-siz'm), *n.* (١) شیانی هۆنراوە بۆ گۆرانی؛ بەستەیی. (٢) بە سۆزی هۆنراوە؛ بە جۆشی هەڵبەست؛ دەربڕینی هەستی ناو دەروون لە هۆنراوەدا. (٣) هەڵبەستێك یا ووتەیەکی وەها سۆزی قووڵ دەربڕ

lyricist (lir'i-sist), *n.* هۆنەری گۆرانی؛ گۆرانی نووس؛ بەستەنووس.

lyrism (līr'iz'm, lir'iz'm), *n.* (١) lyricism.
(٢) لێدانی ئامێری " lyre " ی مۆسیقی.

lyrist (līr'ist, lir'ist), *n.* (١) لێدەری ئامێری lyre ی مۆسیقی.
(٢) lyricist.

lysis (lī'sis), *n.* (١) دوایی پێ هاتنی نەخۆشییەك بەرە بەرە.
(٢) فەوتانی خڕۆکەی سووری خوێن و شانەی لەش.

-lysis (lī'sis), پاشگرێکە بەمانای: فەوتان؛ شیبوونەوە؛ پزین؛ داڕزان: (*paralysis*).

lysol (lī'sol, lī'sôl), *n.* لایسۆل: دەرمانی شلەی میکرۆب کوژو پاکژکەرەوەیە.

lytic (lit'ik), *adj.* فەوتێنەر؛ پزێن.

-lytic (lit'ik), پاشگرێکە بەمانای: فەوتان؛ پزین؛ داڕزان.

lytta (lit'ə), *n.* توێژاڵێکی کرکراگەیییە بەژێر زمانی سەگو هەندێ گیانداری گۆشتخۆری ترەوە (گوایە دەبێتە هۆی هاری).

-lyze (līz), پاشگرێکە بەمانای: پەککەوتن؛ سڕکردن؛ فەوتاندن؛ پزاندن؛ ووشك کردن؛ شیکردنەوە: (*analyze, paralyze, etc.*).

M m

M, m (em), *n.* (١) تیپی سیانزەهەمی ئەلفوبێی ئینگلیزییە.
(٢) دەنگی ئەم تیپە: " ئێم " . (٣) قاڵبی ئەم تیپە.
(٤) نیشانەی سیانزەهەم لە ڕیزێکدا؛ نیشانەی پلەی سیانزەهەم.
(٥) ئەم تیپە بە چاپکراوی.
adj. (١) تایبەتی بە تیپی M . (٢) سیانزەهەم.
M (em), *n.* (١) شتێك لە شێوەی M دا.
(٢) ژمارە هەزاری ڕۆمانی.
adj. شێوەی لە M دەکات.
ma (mä), *n.* [Colloq.], دایك؛ دایە
(کورتەی " mama ") یە.
M.A., [Magister Artium= Master of Arts], ماستەر (بڕوانامە)؛ ماجستێر
ma'am (mam, mäm; *unstressed* məm, 'm), *n.* [Colloq.], **= madam.**
Mac-, Mc-, Mc- (mak, mək, mə), پێشگری هەندێ نازناوە بەمانای: کوڕی؛ کوڕی فڵان کەس (لە نازناوی ئوسکوتلەندی و ئێرلەندیدا).
macaber (mə-kä'bēr), *adj.* = macabre.
macabre (mə-kä'brə, mə-kä'bēr), *adj.* (١) دەربارەی مردن و باسی ناخۆشییە (چیرۆك، شانۆنامە). (٢) ترسناك؛ سامناك؛ زۆر ناخۆش و دڵپەستکەر (باس، چیرۆك).
macadam (mə-kad'əm), *n.* (١) وردە بەردی شکاو؛ وردە بەرد؛ چەو. (٢) ڕێی چەوڕێژکراو.
macadamia (mə-kad'ə-miə), *n.* جۆرە درەختێکی ئوستورالی‌یە بەرەکەی ئەوەندەی دوو دەنکەنۆکە زۆر خۆشە پێی دەوترێ: " macadamia nuts " .
macadamize (mə-kad'əm-īz´), *v.t.* ڕێ چەوڕێژکردن.
macaque (mə-käk'), *n.* جۆرە مەیموونێکی کلك کورتە.
macaroni (mak'ə-rō'ni), *n.* (١) مەعکەرۆنی.
(٢) تەڕپۆشێکی ئینگلیزی سەدەی هەژدەهەم کە لاسایی بێگانەی دەکردەوە لە بەرگ و ڕەووشتیدا؛ کەسێکی تەڕپۆش.
macaronic (mak´ə-ron'ik), *adj.* (١) لە چەند زمانێك پێکهاتوو.
(٢) [Obs.]، دووڕەگ؛ تێکەڵاو؛ تێکەڵاوو پێکەڵاو.
n. (١) هۆنراوەی لە چەند زمانێك پێکهاتوو.
(٢) [Obs.] (*pl.*)، شتێکی تێکەڵاو یا دووڕەگ؛ شتێکی مەمەجۆر.
macaroon (mak´ə-rōōn'), *n.* ماکەروون: شیرینی‌یەکە لە شەکرو سپێنەی هێلکەو بادەمی هاڕاو و گوێزی هیندی دروست دەکرێ.
macaw (mə-kô'), *n.* جۆرە تووتی‌یەکی کلك درێژی دەنووك نووشتاوەی پەڕ ڕەنگاوڕەنگە.
maccaboy, maccoboy (mak'ə-boi´), *n.* بڕنووتی.
mace (mās), *n.* (١) کوتەکێکی سەر ئاسنینەی دڕکاوی‌یە (لە کۆندا قەڵغانی پێ دەشکێنرا). (٢) گورزی فەرمانڕەوا؛ داردەستی فەرمانڕەوایی.
(٣) هەڵگری ئەم داردەستە. (٤) داری بلیارد؛ داری یاری‌یەکە وەك بلیارد.
mace (mās), *n.* جۆرێکە لە بەهارات.
macebearer (mās'bâr´ēr), *n.* هەڵگری گورزی فەرمانڕەوایی لە ڕێ ڕۆیشتندا.
macedoine (mas'ā-dwän´), *n.* (١) زەڵاتەیەکی تێکەڵاو لە سەوزەو میوە. (٢) شتی تێکەڵاو.
macer (mās'ēr), *n.* = **macebearer.**
macerate (mas'ə-rāt´), *v.t.* (١) (ا) خووساندن؛ نەرم کردنەوەی شتێکی ڕەق بە خووساندن. (ب) لێك جیاکردنەوەی شتێکی ڕەق یا توندوتۆڵ بە خووساندن (بەتایبەتی لە گەدەو ڕیخۆڵەدا).
(٢) لە برسدا ووشك کردنەوە؛ پووکاندنەوە بە برسێتی؛ لاوازکردن.
(٣) چەوساندنەوە؛ ئازاردان
v.i. پووکانەوە لە برسدا؛ لە برسدا ووشك بوونەوە؛ لاوازبوون.
macerater; macerator *(n.)*; **maceration** *(n.)*.
machete (mä-chā'tā, mə-shet', mə-shet'i), *n.* تەوراس؛ چەپەچاغ.
Machiavellian, Machiavelian (mak´i-ə-vel'i-ən, mak´yə-vel'yən), *adj.* (١) میکیاڤیلی؛ تایبەتی بە میکیاڤیلی.
(٢) میکیاڤیلیانە؛ تایبەتی بە میکیاڤیلی و بیروباوەڕی دەربارەی فەرمانڕەوایی کە بریتی‌یە لە هەڵخەڵەتاندن و فێڵ‌وتەڵەکەو دووڕوویی و ناپاکی؛ ناپاك؛ فێڵباز؛ دووڕوو.
n. کەسێکی میکیاڤیلی، واتە کە بڕوای بە فێڵ‌وتەڵەکەو دووڕوویی و ناپاکی و هەڵخەڵەتاندن هەبێت.
Machiavellism (mak´i-ə-vel'iz'm), *n.* میکیاڤیلیتی؛ بیروڕاو فەلسەفەی میکیاڤیلی دەربارەی فەرمانڕەوایی کە دەڵێت: بۆ گەیشتن بە بەمەبەستی خۆ مرۆڤ یا حیزب بۆی هەیە فێڵ‌وتەڵەکەو ناپاکی و دووڕوویی و هەڵخەڵەتاندن بەکاربهێنێت؛ هەلپەرستی ڕامیاری.
machicolation (mə-chik´ə-lā'shən), *n.* (١) کونی زەمینەی قوللە یا سەنگەرێکە کە شلەی گەرم و بەردی گەورەی لێوە بەردەدرێتەوە بەسەر دوژمندا. (٢) دیواری قوللە یا سەنگەری کوندار.
machinate (mak'ə-nāt´), *v.i. & v.t.* پیلان گێڕان؛ پیلان لێکردن.
machination (mak´ə-nā'shən), *n.* (١) پیلان گێڕان؛ پیلانبازی.
(٢) (*pl.*)، پیلان.
machinator (mak'ə-nā´tēr), *n.* پیلانگێڕ؛ پیلانباز.
machine (mə-shēn'), *n.* (١) [Rare] ، چوارچێوەی لەشی مرۆڤ و گیاندار. (٢) (ا) گالیسکە. (ب) ئوتومبیل.
(٣) مەکینە؛ خەرەك: *(a sewing ~)* .
(٤) کەسێك یا ڕێکخراوێك کە وەك مەکینە کار بکات، واتە بەبێ بیرکردنەوە.
(٥) (ا) ئەندامانی بەڕێوەبەری حیزب یا ڕێکخراوێك.
(ب) دام‌ودەزگای حیزب یا ڕێکخراوێك؛ حیزب.
(٦) ئامێر یا هۆی نواندنی شتی سەیرو ناسرووشتی لەسەر شانۆ (بەتایبەتی لەسەر شانۆی یۆنانی کۆندا). (٧) ئامێری ووزە گوێزەرەوە.
adj. (١) مەکینەیی؛ تایبەتی بە مەکینە. (٢) بە مەکینە دروستکراو.
(٣) یەك بابەت کراو؛ وەك یەك لێکراو؛ بە یەك ئەندازە کراو.
v.t. بە مەکینە کردن.
machine-gun (mə-shēn'gun´), *v.t.* گوللەپرژێن کردن؛ دانەبەر گوللە (بە گوللەپرژێن).
machine gun, گوللەپرژێن؛ ڕەشاش؛ شەست تیر.
machine-made (mə-shēn'mād´), *adj.* بە مەکینە کراو، نەك

به دەست؛ هی مەکینە.
machinery (mə-shēn′ēr-i, mə-shēn′ri), *n.* (١) مەکینە؛
مەکینەکان. (٢) پارچەکانی مەکینە.
(٣) دام‌ودەزگا؛ دەزگا: ***(the ~ of government)*** .
machine shop, کارگەی مەکینە دروستکردن‌و چاك کردنەوە؛
مەکینەخانە؛ وەرشەی مەکینە.
machine tool, ئامێری مەکینە دروستکردن.
machinist (mə-shēn′ist), *n.* (١) مەکینەچی؛ ئاش وەستا.
(٢) کرێکارێکی شارەزاو لێهاتووی ئامێری مەکینە دروستکردن.
(٣) ئەفسەری مەکینەچی (هێزی دەریایی ئەمەریکی).
machismo (mä-chēz′mō), *n.* زۆر خۆنوواندن بە نێرێتی‌و ئازایەتی‌و
زاڵێتی‌و بەسەر ژندا خوڕین.
Mach number, mach number, ڕێژەی نێوان خێرایی
شتێك‌و خێرایی دەنگ لە هەمان دەوروبەردا (وەك هی فڕۆکەو دەنگ لە هەوادا).
macho (mä′chō), *adj.* زۆر خۆنوێنەر بە نێرێتی‌و ئازایەتی‌و خۆبادان
بەسەر ئافرەتدا.
n. (١) **machismo** .
(٢) پیاوێکی زۆر خۆنوێن بە نێرێتی‌و زاڵێتی‌و خۆبادەر لەبەرچاوی ئافرەت.
mackerel (mak′ēr-əl), *n.* جۆرە ماسی‌یەکی دەریایی‌یە.
mackintosh (mak′in-tosh′), *n.* (١) مشەمای باران؛ پاڵتۆی باران.
(٢) قوماشی ئەم جۆرە پاڵتۆیە.
mackle (mak′′l), *n.* لەکە (چاپەمەنی)؛ لێلی شتێکی لەچاپدراو لەبەر
لەکە یا جووت بوونی دوو دێڕ بەسەر یەکەوە.
macle (mak′′l), *n.* (١) جووت بلوور. (٢) لەکەی کانزایەك.
macramé (mak′rə-mā′), *n.* نەقش‌ونیگاری چنراو؛
شتی چنراو بە ڕیشووەوە (بۆ هەلواسین بۆ جوانی یا بەسەر شتی ناوماڵدا دان) .
macro-, macr- (mak′rō, mak′rə), پێشگرێکە بەمانای: گەورە؛
زل؛ درێژ: ***(macrocosm)*** .
macrocephaly (mak′rə-sef′ə-li), *n.* کاسەی سەر گەورەیی
(بەتایبەتی لە کەسانی مێشك سووکدا دەبینرێت) .
-macrocephalic; macrocephalous ***(adj.).***
macrocosm (mak′rə-koz′m), *n.* گەردوون؛ گیتی.
-macrocosmic ***(adj.).***
macron (mā′krən, mak′ron), *n.* هێڵێکی کورتە (–) نیشانەی
درێژی‌یە لە خوێندنەوەدا (دەخرێتە سەر تیپە بزوێن) .
macroscopic (mak′rə-skop′ik), *adj.* بە چاو دەخوێنرێتەوە
(دژی ووشەی " **microscopic** " ە) .
macula (mak′yoo-lə), *n.* (١) پەڵە (بەتایبەتی هی سپی یا ڕەش
بەسەر پێستەوە). (٢) پەڵەی سەر خۆر.
maculate (mak′yoo-lāt′), *v.t.* پیس کردن؛ لەکەدارکردن.
adj. (١) لەکاوی؛ پەڵەدار؛ لەکەدار. (٢) پیس؛ ناخاوێن.
maculation (mak′yoo-lā′shən), *n.* (١) لەکەدارکردن؛
پەڵاوی کردن (٢) لەکەداری؛ پیسی؛ پەڵاوی.
(٣) پەڵەی پێستی گیاندارو ڕووەك (وەك هی پڵنگ) .
macule (mak′ūl), *v.t. & v.i.* لێڵ کردن.
n. پەڵە (چاپەمەنی، بە پێستەوە وەك هی ئاوڵە... هتد).
mad (mad), *adj.* (١) شێت؛ مێشك تێکچوو.
(٢) بێ مێشك؛ نازیر؛ بێ مانا.
(٣) شێت‌وشەیدا؛ شەیدا: ***(She's ~ about him.)*** .
(٤) هار: ***(a ~ dog)*** .
(٥) [Colloq.]، زویر؛ تووڕە؛ تۆراو؛ دڵ ئێشاو؛ لووت خوار.
drive a person mad, شێت کردن.
go mad, شێت بوون
like mad, (١) شێتانە؛ وەك شێت. (٢) بە پەلە؛ خێرا.
madam (mad′əm), *n.* (١) ئافرەت؛ ژن؛ خان (بۆ بانگ کردنی ژن)
(گەلێك جار دەووترێ: " **ma'am** ") . (٢) کەیبانوو؛ کابان.
(٣) بەڕێوەبەری قەحبەخانە.
madame (må′dåm′), [Fr.], *n.* **(pl. Mesdames),**
(abbr. Mme; Mdme.), خاتوو؛ خان: نازناوی ئافرەتی مێرددارە وەك
ووشەی " **Mrs.** " ی ئینگلیزی .
madcap (mad′kap′), *n.* کەسێکی هەڵەشەو پەتەڕی
(بەتایبەتی کچ) .
adj. پەتەڕی؛ هەڵەشە.
madden (mad′′n), *v.t.* (١) شێت کردن. (٢) تووڕەکردن؛ پەستکردن.
v.i. زۆر تووڕەبوون؛ زۆر پەست بوون.
madder (mad′ēr), *n.* (١) ڕووەکێکە دەرمان‌و خومی لێ دەگیرێ.
(٢) (ا) ڕەنگی سووری ئەم ڕووەکە. (ب) خومی سوور کە لەم ڕووەکە دەگیرێ.
(٣) سووری ئاڵ؛ قرمزی؛ ئاڵ.
madder (mad′ēr), *adj. comperative of* **mad,** شێتتر؛ تووڕەتر.
madding (mad′iŋ), *adj.* (١) [Rare] ، هەڵچوو؛ حاڵ لێهاتوو؛
شێت؛ بە جۆش‌وخرۆش؛ هار: ***(the ~ crowd)*** .
(٢) شێتکەر؛ تووڕەکەر.
made (mād), *past tense and past participle of* **make.**
adj. (١) کراو؛ دروستکراو؛ پێکهێنراو:
(a well- ~ play, plan, car, etc.)
(٢) دەستکرد؛ ناسرووشتی.
(٣) داهێنراو؛ داتاشراو: ***(a ~ word)*** .
(٤) بەتایبەتی ئامادەکراو؛ لەخۆوە کراو: ***(a ~ dish)*** .
(٥) سەرکەوتوو: ***(a ~ man)*** .
made for, پڕ بە پێستی خۆیەتی؛ بۆ یەکتری باشن؛ پێی دەکات؛
گونجاو: ***(The two are made for each other.)*** .
mademoiselle (mad′ə-mə-zel′), *n.* [Fr.], (١) خاتوو؛ خان:
نازناوی کچە وەك ووشەی " **Miss** " ی ئینگلیزی. (٢) لەلەی فەرەنسی.
made-to-order (mād′tə-ôr′dēr), *adj.* (١) دەستدرووی؛
دەستکرد؛ بەپێی ئارەزووی کڕیار کراوە. (٢) زۆر لەبار؛ باش؛ گونجاو
made-up (mād′up′), *adj.* (١) ڕێکخراو؛ ئامادەکراو.
(٢) هەڵبەستراو؛ درۆ؛ داتاشراو؛ دروستکراو: ***(a ~ story)*** .
(٣) سوورو‌سپیاوکراو؛ بە سووراو و سپیاوەوە: ***(a ~ face)*** .
madhouse (mad′hous′), *n.* (١) شێتخانە.
(٢) شوێنێکی پڕ لە پشێوی‌و دەنگەدەنگ؛ حەمامی ژنان.
madly (mad′li), *adv.* (١) شێتانە.
(٢) زۆر؛ نێجگار زۆر؛ بەجۆشەوە: ***(~ in love)*** .
(٣) زۆر بە شپرزەیی‌یەوە؛ وەك حاڵ لێهاتوو.
(٤) بە کەرانە؛ بە کەرێتی.
madman (mad′man′, mad′mən), *n.* کەسێکی شێت؛ دێوانە؛
شێت.
madness (mad′nis), *n.* (١) شێتی؛ دێوانەیی.
(٢) زۆر تووڕەیی. (٣) کەرێتی؛ گەوجێتی. (٤) جۆش‌وخرۆشی؛ جۆش.
(٥) هاری؛ هارێتی.
Madonna (mə-don′ə), *n.* (١) [m-] ، خاتوو: نازناوێکی کۆنە
لە زمانی ئیتاڵیدا بۆ ژن وەك ووشەی " **madam** " .
(٢) (**the ~**)، (ا) مریەم (دایکی عیسا). (ب) وێنەو پەیکەری مریەم.
madras (mad′rəs, mə-dras′, mə-dräs′), *n.* (١) قوماشی
مەدراس؛ قوماشێکی ئاوریشمی خەت خەتی قایمە.
(٢) دەسمەسڕێکی گەورەی ئاوریشم.
adj. مەدراسی (قوماش، بەرگ).
madrigal (mad′ri-g'l), *n.* (١) هەڵبەستێکی دڵداری کورت
کە بکرێت بە گۆرانی. (٢) (ا) گۆرانی‌یەکی چەند کەسی بەبێ مۆسیقا.
(ب) گۆرانی‌یەکی دوودەنگی بەبێ مۆسیقا.
-madrigalist ***(n.).***

madrona (mə-drō'nə), *n. Also* madrono; madrone, (١)- درەختێکی هەمیشە سەوزی گوڵ سپی گەڵا بریقەدارە بەرەکەی دەخورێت.
(٢) بەری سووری بۆ خواردن شیاوی ئەم دارە.
maduro (mə-door'ō), *n.* سیگارێکی ڕەش و توندوتیژ.
madwoman (mad'woom'ən), *n.* ئافرەتێکی شێت.
madwort (mad'wûrt'), *n.* جۆرە ڕووەکێکە لە تۆخمی خەرتەلە.
maelstrom (māl'strəm), *n.* (١) گێژاوێکی گەورەو بەهێزو ترسناك؛ گەردار (٢) هێزێکی وێرانکەری بەهێز؛ پشێوی‌یەکی گەورە (لە مێشك، جیهان، یا کاروباردا)؛ گێژاو: *(They were caught in the ~ of war.)* .
maenad, menad (mē'nad), *n.* (١) کچی بەشداری ئاهەنگ و زەماوەندی مەی خواردنەوەی دایۆنایسس و باکۆس (ئەفسانەی یۆنان و ڕۆمان).
(٢) ئافرەتی دێوانە؛ ژنی شەیدا یا حاڵ لێهاتوو.
maestro (mīs'trō, mä-es'trō), *n.* مامۆستای لێهاتووی مۆسیقا؛ دانەری مۆسیقا؛ مامۆستای هونەری مۆسیقا.
maffia, mafia (mä'fi-ä'), *n.* (١) دژایەتی بە میری؛ دژ وەستان بە فەرمانڕەوایی. (٢) [M-]، مافیا: دەستەیەکی نهێنی خراپەکارە لە ئەمەریکا کە هەر خەریکی قاچاخچێتی و پارە بەزۆر لە خەڵك سەندن و پیاوکوشتنن (لە بنەچەی ئیتاڵین).
magazine (mag'ə-zēn'), *n.* (١) عەمار.
(٢) عەماری تەقەمەنی (لە قەڵا یا کەشتی جەنگدا).
(٣) (ا) شانە (چەکی ئاگرین). (ب) شوێنی فیلم لە کامێرادا.
(٤) ئازووقەو تەقەمەنی و شتی تری هەڵگیراو (لە عەمار یا فیشەکداندا).
(٥) گۆڤار.
maggot (mag'ət), *n.* (١) کرمۆکە (بەتایبەتی لەناو شتی ڕزیو و کرم تێداودا). (٢) بیرێکی سەیر.
maggoty (mag'ət-i), *adj.* (١) کرماوی؛ کرم تێداو؛ کرمۆکاوی.
(٢) پڕ لە بیری سەیر یا هەوەسبازی؛ هەوەسباز.
Magi (mā'jī), *n.pl.* (١) دەستەی مەجووس (کە گوایە توانای لە سرووشت بەدەر یا ئەفسوونی هەبووە). (٢) ئەو سێ پیش سپی‌یە بوون کە هاتن بەپیر لەدایکبوونی عیساوە و دیاری‌یان بۆ هێنا (ئینجیل).
magic (maj'ik), *n.* (١) جادووگەری؛ جادووبازی؛ جادوو؛ تەلیسم؛ ئەفسوون؛ سیحر. (٢) شتێکی ئەفسوونی: *(the ~ of love)* .
adj. ئەفسوونەیی؛ جادوویی.
magical (maj'i-k'l), *adj.* ئەفسوونەیی؛ جادوویی؛ تەلیسماوی:
(~ power; The result was ~ .)
-magically *(adv.).*
magician (mə-jish'ən), *n.* جادووگەر؛ جادووباز؛ ئەفسوونباز.
magic lantern, فانۆسی سیحری؛ چرای ئەفسوونی.
magisterial (maj'is-têr'i-əl), *adj.* (١) دادپرسی؛ دادگەری؛ تایبەتی بە دادگەر: *(~ rank)* .
(٢) بەشکۆ؛ بە کەش‌وفش؛ زۆردارەکی؛ بەدەسەڵاتی:
(~ opinion, manner, etc.)
magistracy (maj'is-trə-si), *n.* (١) پلەوپایەی دادگەر.
(٢) دادگەران؛ دەستەی دادگەران. (٣) دادگەرنشین.
magistral (maj'is-trəl), *adj.* (١) بەشکۆ؛ دیکتاتۆری؛ کەش‌وفش؛ زۆردارەکی. (٢) سەرەکی؛ بنچینەیی: *(the ~ line of fortification)* .
(٣) بەتایبەتی ئامادەکراو بۆ نەخۆشی‌یەکی تایبەتی (ڕەچەتە، دەرمان).
magistrate (maj'is-trāt', maj'is-trit), *n.* (١) دادپرس؛ دادگەر.
(٢) فەرماندە.
magma (mag'mə), *n.* (١) گیراوەی کانزایی.
(٢) بەردی تواوەی ژێرزەمین (کە بەردی ئاگرڕژێنی لێ درووست دەبێت).
(٣) تلپەی میوەی گوشراو.
Magna Charta, Magna Carta (mag'nə kär'tə), (١)- ماگناکارتا: بڕوانامەی بەناوبانگی ئینگلیزی کە گەلێك ماف و سەربەستی دا بە گەلی ئینگلیزی لە ساڵی ١٢١٥ دا. (٢) بڕوانامەیەکی دەستووری کە ماف و سەربەستی بدات بە گەل.
magna cum laude (mag'nə kum lôdi), [L.], زۆر پەسەند؛ بە نمرەی زۆر باش: بڕوانامەی زۆر پەسەندو بەرزی دەرچووانی لێهاتووی زانکۆ.
magnanimity (mag'nə-nim'ə-ti), *n.* (١) بەخشندەیی؛ جوامێری؛ لەخۆبووردن. (٢) کارێکی جوامێرانە یا بەخشندەیی‌یانە.
magnanimous (mag-nan'ə-məs), *adj.* بەخشندە؛ جوامێر؛ لەخۆبوردوو؛ ڕەووشت بەرز؛ پیاو.
magnate (mag'nāt), *n.* کەسێکی دەوڵەمەندو بەدەسەڵات و ناودار بەتایبەتی لە پیشەسازی، بازرگانی، یا کاروکاسبیدا: *(a cotton ~)*
magnesium (mag-nē'shi-əm), *n.* مەگنیسیۆم.
magnet (mag'nit), *n.* (١) ئاسن ڕفێن؛ موگناتیس.
(٢) کەسێك، شتێك، یا شوێنێکی دڵڕفێن.
magnetic (mag-net'ik), *adj.* (١) ئاسن ڕفێن؛ موگناتیسی.
(٢) موگناتیساوی دەکرێت؛ بە موگناتیس ڕادەکێشرێت.
(٣) دڵڕفێن؛ جوان (ڕەووشت، ڕووخسار)؛ خەڵك ڕاکێش؛ دڵ ڕاکێش
(a ~ personality)
-magnetically *(adv.).*
magnetic field, مەردای موگناتیسی: ئەو مەردایەی کە موگناتیس دەتوانێ ئاسنی لێوە ڕاکێشێ.
magnetic flux, سەرجەمی تەووژمی موگناتیسی.
magnetic needle, دەرزی موگناتیسی.
magnetic pole, (١) جەمسەری موگناتیسی.
(٢) [M- P-]، جەمسەری زەمین (کە دەرزی موگناتیسی ڕووی تێدەکات).
magnetic tape, شریتی موگناتیسی: تونژاڵی کانزایی یا پلاستیکی موگناتیس لێدراوە دەنگ و بەرنامەی تەلەفزیۆن و کۆمپیوتەرو شتی تری لەسەر تۆمار دەکرێ.
magnetics (mag-net'iks), *n.pl.* زانیاری موگناتیس؛ موگناتیسناسی.
magnetism (mag'nə-tiz'm), *n.* (١) ئاسن ڕفێنی؛ موگناتیسێتی.
(٢) magnetics . (٣) دلڕفێنی؛ توانای دڵ ڕاکێشان.
(٤) نوواندنی موگناتیسی.
magnetize (mag'nə-tīz'), *v.t.* (١) کردن بە ئاسن ڕفێن؛ موگناتیساوی کردن؛ موگناتیس لێدان. (٢) دڵ ڕفاندن؛ دڵ ڕاکێشان.
(٣) [Rare]، نوواندنی موگناتیسی.
v.i. بوون بە ئاسن ڕفێن؛ موگناتیساوی بوون؛ وەك موگناتیس لێهاتن.
-magnetization *(n.).*
magneto (mag-nē'tō), *n.* دینەمۆی موگناتیسی؛ ئامێری ئەلەکتریك درووستکەری موگناتیسی.
magnetoelectric (mag-nē'tō-i-lek'trik), *adj.* کارەبایی موگناتیسی؛ تایبەتی بە کارەبایەك کە بە دینەمۆی موگناتیسی درووست دەکرێت.
magnetoelectricity (mag-nē'tō-i-lek'tris'ə-ti), *n.* کارەبای موگناتیسی.
magnetogenerator (mag-nē'tō-jen'ə-rā'tēr), *n.* = magneto.
magnetometer (mag'nə-tom'ə-tēr), *n.* پێوەری هێزی موگناتیسی؛ ئامێری پێوانی هێزی مەردای موگناتیسی.
magnetoscope (mag-nē'tə-skōp'), *n.* ئامێری دۆزەرەوەی هێزی موگناتیسی.
magnific (mag-nif'ik), *adj.* [Obs.], = **magnificant.**
magnification (mag'nə-fi-kā'shən), *n.* گەورەکردن (بە ووردبین)؛ زل کردن (وێنە، قەبارە)؛ والێکردن کە گەورەتر بنوێنێ.
magnificence (mag-nif'ə-s'ns), *n.* جوانی و نایابی و بەشکۆیی و شۆخ‌وشەنگی: *(the ~ of the scenery, her dress, her act, etc.)* .
magnificent (mag-nif'ə-s'nt), *adj.* (١) زۆر جوان و نایاب؛

شۆخ‌وشەنگ؛ بەشکۆ؛ زۆر جوان ڕازاوە:
(a ~ house, city, dress, carpet, etc.)
(٢) زۆر باش؛ نایاب. *(a ~ place for sailing; a ~ book; ~ food)* .
(٣) بەرز (بیروباوەڕ)؛ زۆر چاك و بەجێ: *(a ~ idea)* .
magnifico (mag-nif′ə-kō′), *n.* (١) بەگزادەیەکی ڤینیسیای کۆن.
(٢) بەگزادە؛ کەسێکی پلەوپایە بەرز و ناودار.
magnifier (mag′nə-fī′ẽr), *n.* (١) زلکەر (مرۆڤ)؛ گەورەکەر.
(٢) ئامێری گەورەکەر (گەردبین، چاویلکە).
magnify (mag′nə-fī′), *v.t.* (١) [Rare]. گەورەکردن (قەبارە، پلەوپایە). (٢) زیادە پێومنان؛ دانەدەم؛ گەورەکردن (دەنگوباس، چیرۆك):
(She ~ied her sufferings in telling about them.)
(٣) وەهالێکردن کە گەورەتر بنوێنێ (بە گەردبین)؛ گەورەترکردن.
(٤) [Archaic]، شکۆپێدان؛ مەزن کردن؛ زۆر ستایش کردن.
v.i. گەورەکردن
(Telescopes and microscopes ~ .)
magnifying glass, گەردبین؛ وردبین.
magniloquent (mag-nil′ə-kwənt), *adj.* (١) ووشەی زل و ڕازاوە و بە کەش‌وفش بەکارهێنەر. (٢) گەزاف لێدەر؛ فشەچی؛ خۆبادەر؛ خۆهەڵکێش.
-**magniloquence** *(n.)*; **magniloquently** *(adv.)*.
magnitude (mag′nə-tōōd′, mag′nə-tūd′), *n.* (١) گەورەیی
(ا) قەبارە. (ب) ڕادە؛ پلە: *(an earthquake of great ~)*
(ج) گرنگی؛ بەرزی: *(the ~ of his achievement)* .
(٢) پلەی ڕووناکی ئەستێرە
of the first magnitude, زۆر گرنگ؛ نمرە یەك.
magnolia (mag-nō′li-ə, mag-nōl′yə), *n.* (١) ماگنۆلیا: ڕووەکێکە گوڵی سپی و پەمەیی و ئەرخەوانی بۆن خۆش دەگرێت.
(٢) گوڵە ماگنۆلیا.
magnum (mag′nəm), *n.* (١) شووشەیەکی مەی و خواردنەوەی ترە (بریتی‌یە لە دوو لەسەر پێنجی گالۆنێك). (٢) پڕی ئەم شووشەیە.
magnum opus (mag′nəm ō′pəs), [L.], (١) شاکار (بەتایبەتی بەرهەمێکی وێژەیی، هونەری، یا مۆسیقی). (٢) گەورەترین بەرهەم یا شاکاری نووسەرێك یا هونەرمەندێك
magpie (mag′pī′), *n.* (١) قەلەباچکە. (٢) کەسێکی نۆرۆزێژ.
maharajah, maharaja (mä′hə-rä′jə), *n.* مەهراجا: شازادەی هیندی؛ میری هیندی
maharani, maharanee (mä′hə-rä′nē), *n.* (١) ژنی مەهراجا (ووشەی پێشوو ببینە). (٢) شاژنی هیندی (کە فەرمانڕەوایی هەرێمێکی هیندستانی کردووە).
mahatma (mə-hat′mə, mə-hät′mə), *n.* مەهاتما: کەسێکی زۆر تێگەیشتوو و پیرۆز و دانا کە توانای شتی نائاسایی هەبێ (ئایینی بوودی).
mahogany (mə-hog′ə-ni, mə-hôg′ə-ni), *n.* (١) تەختەداری مەهۆگەنی: تەختەدارێکی ڕەق و نایابی قاوەیی سووربارە مێز و کورسی لێ دروست دەکرێ. (٢) درەختی مەهۆگەنی. (٣) قاوەیی سوورباو.
adj. (١) لە مەهۆگەنی دروستکراو. (٢) قاوەیی سوورباو.
mahout (mə-hout′), *n.* فیلەوان.
maid (mād), *n.* (١) کچ.
(٢) قەیرە کچ. (هەروەها پێشی دەوترێ: " old maid ") .
(٣) کارەکەر.
maiden (mād′'n), *n.* (١) کچ؛ ئافرەتی کون نەکراو.
(٢) ئەسپێك کە هەرگیز پێشبڕکێ‌یەکی نەبردبێتەوە.
(٣) [M-]، ئامێرێکی ئوسکوتلەندی‌یە لە گیلۆتینی فەرەنسی دەچێ (لە سەدەی شانزە و حەڤدەدا تاوانباری پێ سەردەبڕا).
adj. (١) بۆ کچ شیاو؛ بۆ کچ باشە. (٢) کچ؛ کون نەکراو؛ بندار.
(٣) تازە؛ فەریك؛ نەشارەزا؛ بەکارنەهێنراو؛ نوێ.
(٤) یەکەم: *(a ~ speech, voyage, etc.)* .
(٥) هیچ پێشبڕکێ‌یەکی نەبردۆتەوە (ئەسپ): *(a ~ horse)* .
maidenhair (mād′'n-hâr′), *n.* جۆرە ڕوومەکێکی گەڵا ناسکی پڕە لە سێبەردا باش دەڕوێت.
maidenhead (mād′'n-hed′), *n.* (١) [Archaic] ، بنداری؛ بەبنی؛ کچێنی. (٢) بن؛ بنی کچ؛ پەردەی کچێنی.
maidenhood (mād′'n-hood′), *n.* کچێنی؛ بنداری؛ بەبنی.
maidenly (mād′'n-li), *adj.* (١) کچانە؛ تایبەتی بە کچێنی.
(٢) ناسك؛ شەرمن؛ بۆ کچ شیاو.
maiden name, نازناوی کچ پێش شووکردن (لە گەلێك وڵاتدا پاش شووکردن کچ نازناوی مێردەکەی وەردەگرێت).
maidhood (mād′hood′), *n.* = **maidenhood.**
maid in waiting, کارەکەری شاژن یا کچە پاشا.
maid of honor, (١) ئاوەڵ بووك: کچێکی هاوڕێی بووکە لە کاتی مارەبڕین و شاییدا لەگەڵیدا دەبێت. (٢) کارەکەری شاژن یا کچە پاشا.
maidservant (mād′sûr′vənt), *n.* کارەکەر.
maihem (mā′hem), *n.* = **mayhem.**
mail (māl), *n.* (١) (ا) [Obs.] ، جانتا.
(ب) [Archaic]، توورەکە یا جانتای پۆستە. (٢) پۆستە.
(٣) پۆستەبەر (مرۆڤ، شەمەندەفەر، بەلەم).
(٤) پۆستە کۆکردنەوە و ناردن و گەیاندن بە خاوەنی.
adj. پۆستە؛ هی پۆستە.
v.t. خستنە پۆستەوە؛ بە پۆستەدا ناردن:
(to ~ a letter, package, etc.)
mail (māl), *n.* (١) قەڵغان؛ زرێ؛ گوللەبەند.
(٢) قاوغی هەندێ گیانداری وەك کیسەڵ.
v.t. بە قەڵغان پاراستن؛ گوللەبەند کردنەبەر.
mailbag (māl′bag′), *n.* توورەکەی پۆستە.
mailbox (māl′boks′), *n.* (١) سندووقی پۆستەی ماڵ (کە لەبەردەمی هەموو ماڵێکدایە و پۆستەچی پۆستەی ئەو ماڵەی تێ دەخات).
(٢) سندووقی پۆستەی گشتی سەر شەقام (کە خەڵك پۆستەی تێ دەخەن).
mailed (māld), *adj.* زرێدار.
mailed fist, هەڕەشە (هی نێو وڵاتان).
mailer (māl′ẽr), *n.* (١) پۆستەنێر؛ ناونیشاننووسی سەر پۆستە.
(٢) مەکینەی پۆستە. (٣) بەلەمی پۆستە.
mailman (māl′man′, māl′mən), *n.* پۆستەچی؛ پۆستەبەر؛ نامەبەر.
mail order, شت کڕین و فرۆشتن بەهۆی پۆستەوە.
mail-order house, دەزگای فرۆشتنی شتومەك بەهۆی پۆستەوە.
maim (mām), *v.t.* (١) پەل شکاندن؛ بریندارکردن؛ گۆج کردن؛ پەل بڕینەوە؛ پەکخستن: *(He was seriously ~ed in the war.)* .
(٢) شێواندن؛ تێکدان؛ پووچ کردن؛ لە کەڵك خستن:
(The bill was ~ed by amendments.)
main (mān), *n.* (١) هێز:
(تەنها لەم ووتەیەدا: " **with might and main** ") .
(٢) بەش؛ بەشی سەرەکی: *(in the ~)* .
(٣) بۆری، هێڵ، یا تەل سەرەکی (ئاو، ئەلەکتریك، گاز، بەنزین).
(٤) [Poetic]، دەریا؛ زەریا. (٥) (ا) تەوەری کەشتی. (ب) بایەوانی سەرەکی.
(٦) [Archaic]، = **mainland** .
(٧) [Obs.]، شوێنێکی زۆر گەورە و بڵاو (زەوی، دەشت، دەریا).
adj. (١) بەهێز. (٢) سەرەکی؛ بنچینەیی؛ گرنگترین؛ گەورەترین؛ گەورە.
(٣) تایبەتی بە شوێنێکی گەورە و پان (زەوی، ئاو).
(٤) هی تەوەری سەرەکی کەشتی؛ هی بایەوانی کەشتی.
(٥) [British Dial.]، ئێجگار زۆر.
by main force (or strength), تەنها بە هێز؛ هەر بە زۆر.

in the main, بەزۆری؛ بەشێوەیەکی گشتی.

main clause, شارستەی سەرەکی (کە بە تەنهایش مانا دەبەخشێ لە ڕستەیەکی ئاڵۆزدا وەك: " **She will visit us** " لەم ڕستەیەدا: **(" She will visit us if she can ")**.

main drag, [Slang], شەقامی سەرەکی.

mainland (mān′land′, mān′lənd), ***n.*** بەشی سەرەکی وڵات یا کیشوەرێك (نەك دوورگەکانی دەوروپشتی).

mainly (mān′li), ***adv.*** (١) بەزۆری؛ بەگشتی.
(٢) [Archaic]، زۆر؛ ئێجگار؛ تا ڕادەیەکی زۆر.

mainmast (mān′məst, mān′mast′, mān′mäst′), ***n.*** تەوەری سەرەکی بەلەمی با.

mainsail (mān′s'l, mān′sāl′), ***n.*** بایەوانی سەرەکی.

mainspring (mān′spriŋ′), ***n.*** (١) زەمبەلەکی سەرەکی (کاتژمێر).
(٢) هۆی سەرەکی؛ پاڵ پێوەنەری سەرەکی.

mainstay (mān′stā′), ***n.*** (١) گوریسی ڕاگری تەوەری سەرەکی بەلەم و کەشتی. (٢) پاڵپشتی سەرەکی؛ پایە؛ کۆڵەکە:
(Her son is her ~ .)

mainstream (mān′strēm′), ***n.*** ڕێڕەوی گشتی، سەرەکی، زاڵ، بڵاو. یا باوی مەیدانێکی تایبەتی کۆمەڵ؛ ڕای سەرەکی ڕشتەیەك یا کۆمەڵێك: ***(He is in the ~ of the Democratic Party.)***.

main street, (١) شەقامی سەرەکی.
(٢) [M- S-]. هەڵوێستی دانیشتووانی شارۆچکە کە بریتییە لە پارەپەرستی و مێشك تەسکی و خۆپەسەندی

maintain (mān-tān′), ***v.t.*** (١) بەردەوام بوون لەسەر؛ نەگۆڕین؛ ڕاگرتن؛ لەسەر ڕۆیشتن:
(to ~ the same speed, standard of living, etc.)
(٢) بەردەوامی پێدان: ***(Food ~s life.)***.
(٣) بە پاکی و چاکی ڕاگرتن؛ لە دۆخی خۆیدا ڕاگرتن:
(to ~ a car, house, roads, etc.)
(٤) پاراستن (دژی هێرش).
(٥) پاڵپشتی کردن (بە دەم لە گفتوگۆ یا مشتومڕدا)؛ سووربوون لەسەر؛ وا وتن پەیتا پەیتا:
(Throughout the trial he ~ed he was innocent.)
(٦) یارمەتیدان؛ پاراستن.
(٧) بەخێوکردن؛ ژیاندن: ***(He can't ~ his family.)***.

maintenance (mān′tə-nəns), ***n.*** (١) بە باشی ڕاگرتن؛ ڕاگرتن؛ بەردەوام بوون؛ بەردەوامی؛ پاراستن؛ یارمەتی.
(٢) گوزەران؛ مایەی ژیان. (٣) بەخێوکردن؛ یارمەتیدان؛ ژیاندن.
(٤) دەست خستنە ناو داواکارییەکەوە بە پاڵپشتی کردنی لایەك (دادگەری).

maître d'hôtel (me′tr' dô′tel′), [Fr.], (١) سەرەك بەردەستان (لە کۆشك، میوانخانە، یا چێشتخانەدا)؛ گەورەی بەردەستان. (٢) ئوتێلچی.
(٣) شلەیەکە لە کەرەی تواوە و کەرەوزو لیمۆ یا سرکە پێکدێت.

maize (māz), ***n.*** (١) گەنمەشامی (٢) زەردی کاڵ.

majestic (mə-jes′tik), ***adj. Also*** **majestical,** پادشایانە؛ بەرز؛ بەشکۆ؛ شکۆدار؛ بە سام؛ زۆر جوان؛ شۆخوشەنگ؛ پایە بەرز.
-majestically ***(adv.)***.

majesty (maj′is-ti), ***n.*** (١) (ا) دەسەڵات و پلەوپایەی پادشا.
(ب) پادشا. (٢) [M-]، خاوەن شکۆ؛ سەروەر؛ نازناوی پادشا:
(His, Her, or Your M~)
(٣) شکۆ؛ بەشکۆیی؛ پایە بەرزی؛ بەرزی؛ سام؛ جوانی و بەسامی.

majolica (mə-jol′i-kə, mə-yol′i-kə), ***n.*** (١) جۆرە گلێنەیەکی نەقش و نیگارداری ئیتاڵی کۆنە. (٢) گلێنەیەك کە لاسایی ئەمە بکاتەوە.

major (mā′jẽr), ***adj.*** (١) (ا) گەورەتر (قەبارە، ژمارە، ڕادە).
(ب) گرنگتر (پلەوپایە)؛ گەورەتر. (٢) باڵق؛ بلوق بوو؛ هەراش.
(٣) زۆربە؛ بەشی زۆری: ***(a ~ part)***.
(٤) هی ڕشتە؛ پسپۆری؛ تایبەتی بە مەیدانی خوێندنی سەرەکی قوتابی زانکۆ.
(٥) گشتگر (ژیربێژی): ***(~ premise)***.
(٦) نۆتەی بەرز (مۆسیقا).
v.i. **(~ in),** پسپۆری کردن؛ ڕشتەی تایبەتی خوێندن (قوتابی زانکۆ):
(He will ~ in Physics.)
n. (١) سەرکەوتووی پۆلێك یا مەیدانێکی تایبەتی.
(٢) پلەیەکی ئەفسەرییە (چوار ئەستێرە).
(٣) (ا) ڕشتە (خوێندن):
(Her ~ is Psychology.; What's your ~ ?)
(ب) قوتابییەك کە ڕشتەیەکی تایبەتی دەخوێنێ: ***(He's a history ~ .)***.
(٤) کەسێکی باڵق یا هەراش.
(٥) نۆتەیەکی بەرز (مۆسیقا).

major general, پلەیەکی ئەفسەرییە؛ لیوا.

majority (mə-jôr′ə-ti, mə-jor′ə-ti), ***n.*** (١) زۆربە؛ زۆرترین؛ بەشی زۆر: ***(The ~ of people prefer peace to war.)***.
(٢) گەورەترین ژمارەی دەنگ (هەڵبژاردن)؛ جیاوازی نێوان گەورەترین و بچووکترین ژمارەی دەنگ.
(٣) ئەو حیزبە یا کۆمەڵەی زۆرترین دەنگ وەردەگرێ.
(٤) باڵقی؛ هەراشی (تەمەنی بیست و یەك ساڵی):
(He will reach his ~ next month.)
(٥) پلەیەکی ئەفسەرییە (چوار ئەستێرە).

join the (great) majority, مردن.

majuscule (mə-jus′kūl), ***n.*** (١) تیپی گەورە؛ تیپی گەورە و قەڵەو (کە لە دەستنووسەکانی سەدەی ناوەڕاستدا بەکاردەهێنرا).
(٢) دەستنووسێکی بەم تیپە گەورانە نووسراو.
adj. تایبەتی بە تیپی گەورە و قەڵەو؛ بەم جۆرە تیپە نووسراو.

make (māk), ***v.t.*** (١) دروستکردن؛ کردن.
(٢) بوون بەهۆ: ***(What made this sudden change?)***.
(٣) کردن بە؛ دانان بە: ***(They made him president.)***.
(٤) والێکردن؛ واکردن: ***(This portrait ~s her an old woman.; M~ yourself at home.)***
(٥) ڕێك و پێك کردن (جێی نووستن)؛ ئامادەکردن: ***(M~ the beds.)***.
(٦) کردن (سەرجەم)؛ بریتی بوون لە: ***(Four quarts ~ a gallon.)***.
(٧) بوون بە؛ لێ دەرچوون: ***(He will ~ a good doctor.)***
(٨) دانان (پەیڕەو):
(We made a rule that only members might attend.)
(٩) گرتن (برادەر)؛ پەیداکردن: ***(He made many friends.)***.
(١٠) پەیداکردن (پارە)؛ دەسکەوتن: ***(We all want to ~ money.)***.
(١١) سەرخستن؛ کردن بە پیاو: ***(This restaurant made him.)***.
(١٢) تێگەیشتن؛ لێکدانەوە:
(What do you ~ of his strange actions?)
(١٣) کردن: ***(She made a quick movement.)***.
(١٤) کردن؛ خەریك بوون: ***(to ~ war)***.
(١٥) دان (وتار)؛ کردن (قسە)؛ بێژان: ***(to ~ a speech, remark, etc.)***.
(١٦) والێکردن؛ بە زۆر پێ کردن: ***(M~ him behave.)***.
(١٧) گەیشتن: ***(The ship made port.)***.
(١٨) فریاکەوتن؛ پێ‌ڕاگەیشتن: ***(He made the train.)***.
(١٩) چوون (بە ئیش و کار):
(The salesman made six towns on this trip.)
(٢٠) بڕین (ڕێگە، دووری):
(They made the distance in five hours.)
(٢١) (ا) ڕۆیشتن (خێرایی): ***(My car can ~ 90 miles an hour.)***.
(ب) بڕکردن.
(٢٢) (ا) لێنان (چا، قاوە، نان و چێشت): ***(I'll ~ you some tea.)***.
(ب) کردنەوە (ئاگر): ***(Let's ~ a fire.)***.

(٢٣) [Colloq.]، وەرگیران (لە ڕێکخراوێك یا تیپێکدا)؛ گەیشتنە ئامانج:
(He made the team.; She made the headlines.)
(٢٤) [Slang]، تاوکردن؛ جووت بوون؛ گاین. (٢٥) یاری بردنەوە.
v.i. (١) دەستکردن بە کارێك یا شتێك: *(She made to go.)*.
(٢) ڕۆیشتن بەرەو؛ خۆ بۆ کوتان: *(He made for the door.)*.
(٣) بوون؛ بە شێوەیەکی تایبەتی ڕەووشت نوواندن:
(M~ bold, merry, etc.)
(٤) کردن: *(M~ fast; M~ ready)*.
(٥) کەڵەکەبوون؛ زۆربوون؛ قوول بوون؛ هەڵسان (ئاو).
n. (١) دروستکردن؛ کردن.
(٢) بەرهەم (بەتایبەتی شتی دروستکراو)؛ سەرجەمی شتی دروستکراو.
(٣) مۆدێل؛ شێواز (شتی دروستکراو).
(٤) جۆرو شوێنو ناوی دروستکەر: *(an automobile of English ~)*.
(٥) سرووشتی کەسی: *(a man of this ~)*.

make a fool (or ass) of, بە کەرکردن؛ بە کەر دەرخستن؛ والێکردن کە بە کەر دیار بێ.
make after, ڕاکردن بە دوادا؛ شوێن کەوتن؛ نیشتنە سەر.
make as if (or as though), وا دانان
make away with, (١) دزین؛ بردن؛ بردنو ڕاکردن:
(The thieves made away with two thousand dollars.)
(٢) سەر بە گۆمدا کردن؛ خۆ لێ ڕزگارکردن.
(٣) ماشینەوە؛ هەموو خواردن. (٤) کوشتن.
make believe, وا دانان؛ وا نوواندن؛ وا دەرخستن:
(The children made believe they were adults.)
make for, (١) خۆ بۆ کوتان؛ چوون بەرەو.
(٢) هێرش بردنە سەر؛ پەلاماردان. (٣) هەوڵ بۆ دان؛ کۆشش بۆ کردن.
make haste, پەلەکردن؛ خێراکردن.
make it, [Colloq.], دەسکەوتن؛ هێنانەدی؛ جێبەجێکردن؛ پێ گەیشتن (ئامانج)
make love, (١) دەستبازی کردن. (٢) جووت بوون؛ گاین.
make off, ڕاکردن؛ دەربازبوون؛ هەڵاتن؛ بۆی دەرچوون.
make off with, دزین؛ بردن:
(The burglars made off with a lot of money.)
make or break, یا گال دێنێ یا پەموو.
make out, (١) (ا) بە حاڵ بەدی کردن؛ بە ئاستەم بینین.
(ب) بە حاڵ بۆ خوێنرانەوە.
(٢) تێگەیشتن؛ سەر لێ دەرچوون: *(I can't make him out.)*.
(٣) نووسین؛ نووسینەوە؛ ئامادەکردن: *(to make out a list)*.
(٤) پڕکردنەوە (ئیستمارە).
(٥) وا دەرچوون؛ وا دەرکەوتن.
(٦) وا پیشاندان؛ وا ووتن.
(٧) بە باشی ڕۆیشتن (کاروبار).
make over, (١) تازەکردنەوە: *(to make over a coat)*.
(٢) خستنەسەر (موڵك)؛ پێدان؛ خستنەسەر ناوی کەسێك (موڵك، سامان):
(He has made over the whole business to his son.)
make the most (or best) of, (١) بە باشترین شێوە بەکارهێنان:
(He makes the most of the little he has.)
(٢) پێ دەربردن بە هەرچۆنێك بێت.
make up, (١) دانان؛ نووسین؛ پێکەوەنان.
(٢) بریتی بوون لە؛ بوون؛ پێکهێنان:
(Students make up half the population of the town.)
(٣) هەڵبەستن (چیرۆك، درۆ)؛ ڕێکخستن؛ دروستکردن:
(to make up stories, lies, etc.)
(٤) تەواوکردن.
(٥) (~ for)؛ بۆ بژاردن. (٦) ڕێکخستن.
(٧) ئاشتکردنەوە؛ ئاشتبوونەوە: *(We made up.)*.
(٨) سووراووسپیاو کردن؛ ئارایشتکردن.
(٩) بڕیاردان: *(I've made up my mind.)*.
(١٠) سەرلەنوێ تاقیکردنەوە (لەبەر دەرنەچوون یا دیار نەبوون):
(to make up a test)
make up for, بۆ بژاردن؛ هەق بۆ کردنەوە:
(We must make up for lost time.)
make up one's mind, بڕیاردان:
(Have you made up your mind?)
make up to, (١) خۆ لێ بردنە پێشەوە؛ مەرایی کردن.
(٢) هەق بۆ کردنەوە: *(We must make it up to him somehow.)*.
on the make, (١) [Colloq.]، خەریکی پارە پەیداکردنو خۆ پێشخستنە (لەڕووی سووکییەوە).
(٢) [Slang]، خەریکی ڕاوکردنە (دڵداری، تاوکردن).

make (māk), *n.* [Obs. or British Dial.], (١) هاوتا؛ هاوپلە؛ ئاوەڵ؛ هەڤاڵ. (٢) هاوسەر؛ دۆست.

make-believe (māk′bə-lēv′), *n.* (١) ڕووالەت؛ وا نوواندن؛ سەرزاری؛ ڕووالەتبازی. (٢) ڕووالەتباز؛ بە درۆ خۆ وا دەرخەر؛ خۆ وا پیشاندەر
adj. درۆزنە؛ درۆ؛ خەیاڵی؛ زێرخەوی:
(a ~ character, situation, world, etc.)

maker (māk′ẽr), *n.* (١) بکەر؛ دروستکەر.
(٢) [M-]، خودا. (٣) [Archaic]، هۆنەر؛ بوێژ.
(٤) ئیمزاکەری کۆمپیالە.

makeshift (māk′shift′), *n.* چارەی سەردەمی؛ چارەسەری کاتی.
adj. سەردەمی (چارە).

make-up (māk′up′), *n.* (١) پێکهاتن؛ شێوەی پێکهاتن:
(the complex ~ of a corporation)
(٢) سرووشتی مرۆڤ: *(He has an easygoing ~ .)*.
(٣) ڕێکخران؛ ڕێکخستن (تیپو وێنەی چاپەمەنی).
(٤) (ا) ئارایشت؛ سووراووسپیاو. (ب) شێوەی ئارایشتکردن.
(ج) ئارایشتو جلوبەرگی نوێنەر (شانۆگەری).
(٥) [Colloq.]، تاقیکردنەوەی دووبارە یا لەباتی (بۆ قوتابییەکە کە لە تاقیکردنەوەی یەکەمدا کەوتبێ یا ئامادە نەبووبێ و نەیدابێ).

making (māk′iŋ), *n.* (١) کردن؛ دروستکردن؛ پێکهێنان؛ پێکەوەنان.
(٢) هۆی سەرکەوتن یا پێگەیشتن. (٣) (ا) شتێکی دروستکراو.
(ب) بەرهەمی یەك جار؛ ئەوەندەی جارێك دروست دەکرێ.
(ج) (*pl.*)، داهات؛ دەسکەوت.
(٤) (*pl.*)، ئەوەی پێویستە؛ نیشانە؛ تایبەخۆ:
(He has the ~s of a good doctor.)
(٥) (*pl.*)، [Colloq.]، کاغەزو تووتنی جگەرە دروستکردن.

mal- (mal), پێشگرێکە بەمانای: خراپ؛ ناتەواو؛ هەڵە:
(malfunction, maladjustment, malnutrition)

malaco- (mal′ə-kə), پێشگرێکە بەمانای: (١) نەرم.
(٢) گیانداری ئاوی نەرمی قاوغدار.

malacology (mal′ə-kol′ə-ji), *n.* زانستی گیاندارە ئاوییە نەرمە قاوغدارەکان.

maladjusted (mal′ə-jus′tid), *adj.* لەگەڵ دەوروبەردا نەگونجاو، ڕانەهاتوو، یا ڕێك نەکەوتوو.

maladjustment (mal′ə-just′mənt), *n.* (١) لەگەڵ دەوروبەردا نەگونجان یا ڕانەهاتن. (٢) باش پێ نەکردن (پارچە مەکینە)؛ بە هەڵە چاك کراو

maladminister (mal′əd-min′ə-stẽr), *v.t.* خراپ بەڕێوەبردن؛ باش نەبردن بەڕێوە.
-maladministration *(n.)*.

maladroit (mal′ə-droit′), *adj.* (١) بێ دەستوپل؛ ناکارامە؛ گەلحۆ. (٢) نەزان؛ ڕێ بەدی‌یی نەکەر.

malady (mal′ə-di), *n.* نەخۆشی (ڕاستی و مەجازی):
(spiritual ~ies; a social ~)

malaise (ma-lāz′), *n.* بێ تاقەتی' کزی؛ پەستی؛ بێ وورەیی؛ لەش داهێزران؛ ناڕەحەتی.

malamute (mä′lə-mūt′), *n.* سەگێکی ڕێ بەهێزی تیسکنی ئەلاسکایی‌یە.

malapert (mal′ə-pūrt′), *adj.* [Archaic], بێ حەیا؛ بێ شەرم؛ ڕووقایم.
n. [Archaic], کەسێکی بێ شەرم و بێ حەیا.

malapropism (mal′ə-prop-iz'm), *n.* (١) بە هەڵە بەکارهێنانی ووشە و تێکەڵ کردنی (لەبەر لەیەکچوونی دەنگیانەوە).
(٢) وێنەیەکی ئەم هەڵە بەکارهێنانە.

malapropos (mal′ap-rə-pō′), *adj.* لە جێی خۆیدا نەبوو؛ نابەجێ؛ لە ناکاتدا بوو.
adv. بەشێوەیەکی نابەجێ.

malar (mā′lēr), *adj.* هی کونم؛ هی ئێسقانی کولم.
n. ئێسقانی کولم.

malaria (mə-lâr′i-ə), *n.* لەرزوتا؛ مەلاریا

malarkey, malarky (mə-lär′ki), *n.* [Slang], قسەی بێ مانا؛ قسەی هیچ وپووچ

malcontent (mal′kən-tent′), *adj.* ناڕازی و سەرکێش (دژی ڕژێمێك یا دۆخێکی تایبەتی)؛ کینە لە دڵ.
n. کەسێکی ناڕازی و سەرکێش؛ کەسێکی کینە لە دڵ و ئامادەی شۆڕش یا یاخی بوون

male (māl), *adj.* (١) نێرینە؛ نێر؛ نێرە؛ باوکە. (٢) بەهێز. (٣) پیاوانە.
(٤) هی پیاوان؛ لە کوڕو پیاو پێکهاتوو: ***(a ~ choir)*** .
(٥) (ا) هی نێرەك: نێرە؛ هی ئەندامی نێرینەی گوڵ.
(ب) نێرەکی: نێرەك هەڵگر؛ نێرەکدار: ***(~ flowers)*** .
(٦) نێرە (مەکینەناسی)؛ دەکرێت بە کوندا (سویچی کارەبا، بۆری... هتد).
n. نێرینەی مرۆڤ و گیاندارو ڕووەك.

malediction (mal′ə-dik′shən), *n.* (١) لەعنەت لێکردن؛ لەعنەت.
(٢) بەدگۆیی؛ ناو پیس کردن؛ بەدناوکردن.

malefaction (mal′ə-fak′shən), *n.* تاوان؛ بەدکاری؛ خراپەکاری؛ خراپە

malefactor (mal′ə-fak′tēr), *n.* تاوانبار؛ بەدکار؛ خراپەکار.

malefic (mə-lef′ik), *adj.* زیانبەخش؛ پیس؛ ماڵ وێرانکەر؛ بەد.

maleficence (mə-lef′ə-s'ns), *n.* بەدکاری؛ خراپەکاری؛ زیان؛ خراپە
-maleficent ***(adj.)***.

malemute, malemiut (mä′lə-mūt′), *n.* = **malamute.**

malevolence (mə-lev′ə-ləns), *n.* بەدخوازی؛ ناحەزی؛ کینە و بەدخوازی

malevolent (mə-lev′ə-lənt), *adj.* بەدخواز؛ ناحەز؛ کینە لە دڵ و بەدخوا.

malfeasance (mal-fē′z'ns), *n.* کارێکی قەدەغە لەلایەن کاربەدەستێکەوە (وەك بەرتیل وەرگرتن).

malformation (mal′fôr-mā′shən), *n.* شێوان (لەش یا ئەندام)؛ شێوانی ماکرایی؛ بە نارێکی یا ناتەواوی پێکهاتن.

malformed (mal-fôrmd′), *adj.* شێواو (لەش یا ئەندام)؛ بە شێواوی، نارێکی، یا ناتەواوی پێکهاتوو.

malfunction (mal-fuŋk′shən), *v.i.* بە باشی ئیش نەکردن (مەکینە، ئامێر)؛ کارنەکردن؛ وەستان:
(Some of the instruments ~ed.)
n. بە باشی ئیش نەکردن؛ ناتەواوی؛ کارنەکردن؛ وەستان.

malice (mal′is), *n.* بەدخوازی؛ ناحەزی؛ ڕق؛ کینە:
(I bear you no ~.)

malicious (mə-lish′əs), *adj.* بەدخواز؛ ناحەز؛ کینەدار؛ پیس؛ ڕقاوی: ***(a ~ person, remark, act, etc.)*** .

malign (mə-līn′), *v.t.* بەدگۆیی کردن؛ ناو پیس کردن؛ بەدناوکردن؛ خراپە ووتن.
adj. (١) بەدخواز؛ ناحەز؛ پیس. (٢) زیانبەخش؛ بەد؛ خراپ.
-maligner ***(n.)***.

malignance (mə-lig′nəns), *n.* = **malignancy.**

malignancy (mə-lig′nən-si), *n.* (١) بەدخوازی؛ کینە و بەدخوایی؛ پیسی؛ ناحەزی. (٢) کوشندەیی (شێرپەنجە، برین)؛ زیانبەخشی.
(٣) برینێکی کوشندە (شێرپەنجە)؛ سندان.

malignant (mə-lig′nənt), *adj.* (١) زۆر بەدخواز؛ زۆر ناحەز؛ زۆر کینەدار. (٢) زۆر زیانبەخش؛ بەد؛ پیس.
(٣) کوشندە (شێرپەنجە، سندان، نەخۆشی)؛ سندانی؛ بکوژ؛ پیس
(a ~ tumor, disease, etc.)
-malignantly ***(adv.)***.

malignity (mə-lig′nə-ti), *n.* (١) زۆر بەدخوازی؛ زۆر ناحەزی؛ ڕقێکی زۆر. (٢) کارێك، هەستێك یا ڕووداوێکی بەدو ناحەزانە.
(٣) کوشندەیی (برین)؛ بکوژی.

malinger (mə-liŋ′gēr), *v.i.* بە درۆ خۆ نەخۆش خستن (بۆ خۆ-دزینەوە لە کار).

malkin (mô′kin), *n.* [Obs. or British Dial.], (١) ژنی چەپەڵ.
(٢) داهۆڵ. (٣) [Scot.]، کەروێشك؛ کەروێشکە کێوی.
(٤) پشیلە.

mall (môl), *n.* (١) (ا) مێکوتی یاری " pall-mall " . (ب) ئەم یاری‌یە.
(ج) یاریگای ئەم یاری‌یە. (٢) قەیسەری؛ بازاڕی سەرگیراو.
(٣) دووبەینی (ڕێگاوبان، شەقام).
(٤) جێی پیاسە؛ ڕێڕەوی دارسێبەراوی بۆ پیاسەکردن.

mall (môl), *n. & v.t.* = **maul.**

mallard (mal′ērd), *n.* نێرەمراوی؛ سۆنە.

malleable (mal′i-ə-b'l), *adj.* (١) نەرم (کانزا)؛ چەکوشخۆر.
(٢) بە ئاسانی ڕادێت؛ ملدەر؛ نەرم؛ گونجاو.
-malleability ***(n.)***.

mallee (mal′i), *n.* (١) جۆرێکە لە یوکالیپتۆسی ئوستورالی.
(٢) چڕستان یا بێشەڵانێك لەم درەختە.

mallemuck (mal′i-muk′), *n.* چەند جۆرە باڵندەیەکی دەریایی گەورەیە وەك قەترەس و فیلمار.

malleolus (mə-lē′ə-ləs), *n.* ئێسقانی قولەپێ.

mallet (mal′it), *n.* (١) مێکوت؛ چەکوشی دار.
(٢) گورزی مێکوت ئاسای هەندێ یاری وەك " پۆلۆ " .

malleus (mal′i-əs), *n.* ئێسقانی مێکوتی گوێی ناوەوە.

mallow (mal′ō), *n.* (١) چەند توخمە ڕووەکێکە هێرۆو لۆکەو بامێ دەگرێتەوە. (٢) تۆڵەکە.

malm (mäm), *n.* (١) جۆرە بەردە قسڵێکی سپی بۆری نەرمە.
(٢) [British Dial.]، گڵێکی نەرمی تەباشیری‌یە (خشتی لێ درووست دەکرێ).

malmsey (mäm′zi), *n.* (١) جۆرە شەرابێکی شیرینی بۆن خۆشە.
(٢) ئەو ترێ‌یەی ئەم شەرابەی لێ درووست دەکرێ.

malnourished (mal-nūr′isht), *adj.* بەدخۆراك؛ گەندەخۆر.

malnutrition (mal′nōō-trish′ən, mal′nū-trish′ən), *n.* بێ خواردنی؛ بەدخۆراکی؛ کەم خۆراکی؛ گەندەخۆری.

malodor (mal-ō′dēr), *n.* بۆنێکی پیس.

malodorous (mal-ō′dēr-əs), *adj.* بۆگەن.

malposition (mal′pə-zish′ən), *n.* باری چەوتی (بەتایبەتی هی ئاوڵەمە لە منداڵداندا).

malpractice (mal-prak′tis), *n.* (١) خەتاکاری پزیشك لە

چارەکردنی نەخۆشدا بەھۆی گوێ پێ نەدانەوە یا نەزانینەوە (کە دەبێتە ھۆی زیان پێ گەیاندنی نەخۆشەکە). (۲) یاسا شکاندن بۆ سوودی خۆ (بەتایبەتی لەلایەن کاربەدەستانەوە).

malt (môlt), *n.* (۱) جۆی ترشاوی چوکەرەکردوو (بۆ بیرە دروستکردن).
(۲) خواردنەوەیەکە وەك بیرە؛ بیرە.
v.t. بیرە دروستکردن لە جۆ.
v.i. بوون بە بیرە.

malted milk, (۱) تۆزێکە لە شیری وشك و جۆی ترشاوی چوکەرەکردووی وشك کراوەی ھاڕراو پێکدێت.
(۲) خواردنەوەیەکە لەم تۆزەو شیرو دۆندرمە دەکرێت.

malt liquor, بیرەو خواردنەوەی تری وەھای لە جۆ دروستکراو؛ خواردنەوەیەکە لە بیرە دەچێ.

maltose (môl′tōs), *n.* جۆرێکە لە شەکر (لە جۆی ترشاو دەردێت). (ھەروەھا پێنشی دەووترێ: " **malt sugar** ").

maltreat (mal-trēt′), *v.t.* بەدڕەفتاری لەگەڵ کردن؛ خراپ لەگەڵ جووڵانەوە.

-**maltreatment** *(n.).*

malvasia (mal′və-sē′ə), *n.* (۱) جۆرە تریێیەکە شەرابی- " **malmsey** " ی لێ دروست دەکرێ. (۲) ئەم شەرابە.

malversation (mal′vēr-sā′shən), *n.* بەدڕەفتاری کاربەدەست (وەك: دزی، بەرتیل وەرگرتن... ھتد)

mamma, mama (mä′mə), *n.* (۱) دایك (وشەی منداڵانە)؛ دایە.
(۲) [Slang]، ژنێکی جوان و پان‌وپۆڕو شەھوانی و ھەوەس ھەڵسێنەر.

mamma (mam′ə), *n.* مەمك؛ مەمە؛ گوان.

mammal (mam′əl), *n.* شیردەر؛ مەمکدار؛ گواندار.

mammalian (ma-mā′li-ən), *adj.* شیردەر؛ مەمکدار؛ گواندار.
n. = **mammal.**

mammalogy (ma-mal′ə-ji), *n.* مەمکدارناسی؛ گواندارناسی؛ زانستی شیردەرەکان.

mammary (mam′ə-ri), *adj.* مەمکی؛ گوانی؛ تایبەت بە مەمك یا گوان.

mammary gland, ئەندامی شیردەر؛ لووی شیردار.

mammiferous (ma-mif′ēr-əs), *adj.* مەمکدار؛ گواندار.

mammilla (ma-mil′ə), *n.* گۆی مەمك؛ گۆی گوان

mammillate (mam′ə-lāt′), *adj.* (۱) گۆدار
(۲) لە گۆی مەمك دەچێ.

mammock (mam′ək), *n.* پارچە؛ کەرت؛ کوت؛ لەت.
v.t. کوت کوت کردن؛ پارچە پارچە کردن.

mammon (mam′ən), *n.* (۱) [-M] ، خوا دروزنەی سامان و چاوبرسێتی؛ شەیتانی سامان پەرستی و چاوبرسێتی
(۲) سامان (لەڕووی خراپییەوە چونکە دەپەرسترێت).

mammonism (mam′ən-iz′m), *n.* سامان پەرستی و چاوبرسێتی؛ زێڕ پەرستی.

mammoth (mam′əth), *n.* (۱) جۆرە فیلێکی قڕتێکەوتووە.
(۲) شتێکی ئێجگار زۆر گەورە.
adj. زەڤ زل؛ زۆر گەورە؛ فیلەتەن؛ ئێجگار زۆر گەورە؛ زەبەلاح.

mammy (mam′i), *n.* (۱) دایك (وشەی منداڵانە بە ھەمان مانای- " **mamma** "؛ دایە. (۲) ژنە قولەڕەشی لەلەی منداڵی سپی یا کارەکەرێکی کۆنی ماڵێك (بەتایبەتی لە ناوچەی خوارووی ئەمەریکا).

man (man), *n.* (۱) مرۆڤ؛ ئادەمیزاد.
(۲) مرۆڤایەتی؛ ئادەمیزادان؛ خەڵك؛ توخمی ئادەمیزاد.
(۳) (ا) پیاو؛ کوڕ؛ نێرینە؛ نێر. (ب) کابرا؛ زەلام؛ کەس.
(٤) (ا) پیاو؛ بەردەست؛ ڕاگرتە؛ نۆکەر.
(ب) کرێکار؛ مووچەخۆر: *(The employer talked to his ~.)*.
(ج) *(pl.)*، سەرباز (ھەموو جۆرێك): *(officers and men)*.
(د) [Archaic]، بەندە؛ مسکێن؛ ڕەنجبەر.
(٥) (ا) مێرد: *(They are ~ and wife.)*.
(ب) دۆست؛ دڵدار؛ یار.
(٦) مەرد؛ نێر؛ پیاو؛ ئازا. (٧) پیاوەتی؛ مەردایەتی.
(٨) ئەندامی تیپ (وەرزش یا پرۆژە). (٩) پارچەی شەترەنج و دامە.
(١٠) کەشتی (لە وشەی پەیوەستیدا وەك: " **merchantman** "؛ " **man-of-war** ").
v.t. (۱) پیاو خستنەسەر (کار، بەرگری، سەرەوکاری): *(They ~ned the ship, barricades, tables, etc.)*
(۲) جێی خۆ گرتن (کار، بەرگری): *(M~ the guns!)*.
(۳) خۆ گورج کردنەوە؛ بەھێزکردن: *(He ~ned himself for the ordeal.)*
interj. [Slang], وشەیەکە خۆشی و سەرسامی دەردەبڕێ: *(Oh, ~ ! ; M~, what a sight!)*
adj. نێر؛ نێرینە.
as a (or one) man, پێکەوە؛ ھەموو پێکەوە.
be one's own man, سەربەست؛ لە ژێر دەستی کەسدا نەبوون؛ بە ھەوەسی خۆ شت کردن.
man and boy, لە منداڵیشدا و لە گەورەییشدا.
to a man, ھەموویان؛ ھەمووکەس؛ دوایەکیان.

-man (mən, man), پاشگرێکە بەمانای: کەس؛ پیاو؛ مرۆڤ:
(ا) خەڵکی وڵاتێکی تایبەتی: *(Englishman, Frenchman)*.
(ب) پیشەگەر: *(laundryman)*.
(ج) مەکینەچی؛ لێخوڕ یا بەکارھێنەری مەکینەیەك: *(motorman)*.

mana (mä′nä), *n.* ھێزو دەسەڵاتی لە سرووشت بەدەر؛ ھێزی خودایانە؛ ھێزی ئەفسوونەیی.

manacle (man′ə-k'l), *n.* (۱) *(pl.)*، کەلەپچە.
(۲) ڕاگیرکەر؛ ڕاگر؛ بەستەرەوە.
v.t. (۱) کەلەپچەکردن. (۲) ڕێ لێگرتن؛ بەستنەوە؛ ڕاگیرکردن؛ ڕاگرتن.

manage (man′ij), *v.t.* (۱) ڕاھێنان (ئەسپ)؛ مەشق پێکردن.
(۲) بەڕێوەبردن؛ ھەڵسووڕاندن؛ سەرەوکاری کردن؛ گێڕان: *(to ~ a hotel, restaurant, household, etc.)*
(۳) [Rare]، دەست پێوەگرتن (پارە، ئازووقە)؛ بەفیڕۆنەدان.
(٤) ھێنانە ژێربارەوە؛ ماڵی کردن؛ مل پێدان.
(٥) بەجێھێنان؛ سەرکەوتن لە کارێکدا (بەتەوسەوە).
v.i. (۱) بەڕێوەبردن؛ سەرەوکاری کردن؛ ھەڵسووڕاندن.
(۲) دەربردن؛ ھەڵکردن: *(I don't know how but I'll ~.)*.
n. [Archaic], (۱) **manége** . (۲) بەڕێوەبردن؛ بەڕێوەبەرایەتی.

manageable (man′ij-ə-b'l), *adj.* دایێن دەکرێ؛ بەڕێوەدەبرێ؛ دەکرێت؛ جێبەجێ دەکرێت.

-**manageability** *(n.).*

management (man′ij-mənt), *n.* (۱) بەڕێوەبردن؛ ھەڵسووڕاندن.
(۲) توانای بەڕێوەبردن؛ لێھاتوویی بەڕێوەبردن.
(۳) بەڕێوەبەرایەتی؛ دەستەی بەڕێوەبەرایەتی یا بەڕێوەبەران: *(the hotel ~ ; Labor and ~ failed to agree on wages.)*

manager (man′ij-ēr), *n.* (۱) کارگێڕ؛ بەڕێوەبەر (میوانخانە، چێشتخانە، دەزگای بازرگانی و پیشەسازی)؛ سەرکار.
(۲) بەڕێوەبەری لێھاتووی دەستگر بە پارەوە.
(۳) بەڕێوەبەری تیپی وەرزش.
(٤) بەڕێوەبەری کاروباری گۆرانی بێژێك یا سەماکەرێك.

managerial (man′ə-jēr′i-əl), *adj.* بەڕێوەبەری؛ بەڕێوەبردن: *(~ skills, positions, duties, etc.)*

managership (man′ij-ēr-ship′), *n.* پلەوپایەو ئەرکی بەڕێوەبەر؛ بەڕێوەبەرایەتی.

manakin (man′ə-kin), *n.* (۱) چەند توخمە باڵندەیەکی ڕەنگاوڕەنگی

(٢) manikin بچووکە .

mañana (mä-nyä′nä), *n.* [Sp.], سبەینێ

adv. (١) سبەینێ (٢) هەرکاتێك ڕێکەوت لەمەودوا (ئەم ووتەیە ئەوە دەگەیەنێ که پێویست ناکات پەلە لە کارەکە بکرێ و خوا گەورەیە هەرکات کرا دەکرێت).

man-at-arms (man′ət-ärmz′), *n.* سەرباز، بەتایبەتی یەکێکی سوارەی پرچەك لە سوپای سەدەی ناوەڕاستدا.

manatee (man′ə-tē′), *n.* مانگای دەریا: گیاندارێکی دەریایی گیاخۆری گەورەی ناوچە گەرمەکانە

manchet (man′chit), *n.* نانی گەنمی نایاب.

man-child (man′chīld′), *n.* کوڕ؛ منداڵی نێرینە.

manchineel (man′chi-nēl′), *n.* (١) درەختێکی ناوچەی گەرمی ئەمەریکییە شیلەو بەری ژەهراوی هەیە (بەرەکەی لە سێو دەچێ).

(٢) دارو تەختەی ئەم درەختە.

manciple (man′si-p'l), *n.* قونتەراتچی ئازووقە (پەرستگا، دانشگای ئینگلیزی... هتد).

mandala (man′də-lə), *n.* مەندەلە: کلێشەیەکی خڕی نەخشدارە نیشانەی گەردوونە (ئاینی بوودی).

mandamus (man-dā′məs), *n.* فەرمانی دادگای بەرز.

v.t. فەرمانێکی وەها بۆ دەرکردن.

mandarin (man′də-rin), *n.* (١) کاربەدەستی بەرزی چینی لەکاتی پادشایەتیدا (٢) [M-]، شێوەزمانی چینی ڕەسمی و چینە ڕۆشنبیرو بەرزەکان.

(٣) (ا) لالەنگی (ب) دار لالەنگی. (ج) هەندێ درەختی هەمان توخم.

(٤) ڕەنگی پرتەقاڵی توخ.

(٥) (ا) جۆرە چاکەتێکی چینییە. (ب) جۆرە چاکەتێکی ژنانەی چینییە.

adj. تایبەتی بەم چینە بەرزانەی چین: ڕێك و پێك و جوان و باش و ئاسانە (زمان، خواردەمەنی، شێواز... هتد)

mandarin duck, جۆرە مراوییەکی ڕەنگاوڕەنگی پۆپنەدارە.

mandatary (man′də-ter′i), *n.* (١) وولاتێکی دەسەلات پێدراو بۆ بەڕێوەبردنی وولاتێك یا ناوچەیەکی بێگانە.

(٢) [Rare]، کەسێکی دەسەلات پێدراو بۆ کردنی شتێك.

mandate (man′dāt), *n.* (١) فەرمان (بەتایبەتی هی نووسراو)؛ دەسەلات (٢) (ا) ئەو فەرمانەیە کە کۆمەڵی نەتەوەیەکگرتووەکان دای بە هەندێ لە وولاتە ئەندامەکانی دوای جەنگی جیهانی یەکەم بۆ بەڕێوەبردنی هەندێ وولات و ناوچەی ژێردەستەی بێگانە (وەك لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا).

(ب) ناوچە یا وولاتێکی وەها بەڕێوەبراوی ژێردەستە.

(٣) دەسەڵاتێکی گشتی یا فەرمانێکە کە گەل دەیدات بە یەکێك لە نوێنەرەکانی (وەك سەرکۆمار یا ئەندامی پەرلەمان) بۆ جێبەجێکردنی بەرنامەیەك.

(٤) فەرمانێکی دادگایی یا پاپایی.

v.t. پێ سپاردن یا خستنە ژێر دەستی ناوچەیەك بە وولاتێك بۆ بەڕێوەبردنی سەردەمی؛ بەڕێوەبردنی ناوچەیەکی ژێردەستەی وەها.

mandator (man-dā′tēr), *n.* دەسەلات پێدەر

mandatory (man′də-tôr′i, man′də-tō′ri), *adj.* (١) زۆرەکی؛ بەزۆر؛ فەرمانی: *(Military service is ~ in some countries.)* .

(٢) تایبەتی بە دەسەلات و فەرمانی بەڕێوەبردنی ناوچەیەکی ژێردەستە.

(٣) فەرمان پێدراوی بەڕێوەبردنی ناوچەیەکی ژێردەستە.

mandible (man′də-b'l), *n.* (١) شەویلگەی خواروو.

(٢) لاخوارووی دەنووك یا لاسەرووی. (٣) دەمی جانەوەر.

mandibular (man-dib′yoo-lēr), *adj.* شەویلگەیی؛ کاژێری.

n. ئێسقانی کاژێری خواروو.

mandibulate (man-dib′yoo-lit), *adj.* (١) شەویلگەدار

(٢) خواردەمەنی پێ دەجووێ.

n. جانەوەری شەویلگەدار.

mandolin (man′d'l-in′, man′də-lin′), *n.* ماندۆلین ئامێرێکی مۆسیقایی ژێدارە لە عوود دەچێ.

mandrake (man′drāk), *n.* (١) گیا ئادەمە گیایەکی ژەهراوییە ڕەگەکەی بۆ دەرمان بەکاردەهێنرێ.

(٢) ڕەگی ئەم ڕووەکە کە لە کۆندا وا دەزانرا شێوەی لە ئادەمیزاد دەچێ.

mandrel, mandril (man′drəl), *n.* (١) تەوەرێکی چەسپیوە شتی پێوە قایم دەکرێ لەکاتی بڕینەوە و ڕێك و پێك کردنیدا.

(٢) قالبێکی لوولەییە شتی بەدەوردا دادەڕێژرێ.

mandrill (man′dril), *n.* مەیموونێکی زل دڕی ڕۆژاوای ئەفەریقایە.

mane (mān), *n.* (١) یال (ئەسپ، ماین، شێر، گامێشی ئەمەریکی).

(٢) پرچ؛ پرچی درێژو پڕ.

man-eater (man′ēt′ēr), *n.* (١) پیاوخۆر؛ گۆشتی ئادەمیزاد خۆر (ئادەمیزاد). (٢) گیاندارێکی ئادەمیزادخۆر، بەتایبەتی: (ا) هەندێ کۆسە.

(ب) شێرو پڵنگێك کە حەز لە گۆشتی ئادەمیزاد دەکەن.

manège, manege (ma-nezh′, mə-nāzh′), *n.* (١) سوارچاکی؛ ئەسپ سواری و مەشق پێکردنی ئەسپ.

(٢) ڕەوت و خۆنواندنی ئەسپی مەشق پێکراو.

(٣) ئەسپی سوارچاکی (بۆ مەشق پێکردنی ئەسپ و خەڵك فێری سواری کردن).

manes, Manes (mā′nēz), *n.pl.* (١) گیانی باوو باپیرانی مردوو کە بە خودا دادەنران (ئاینی کۆنی ڕۆمان).

(٢) گیان یا خێوی مردووی زۆر بەرێز.

maneuver, manoeuvre (mə-nōō′vēr, mə-nū′vēr), *n.* (١) (*pl.*)، مناوەرەی سوپایی؛ مەشقی تایبەتی لەشکر.

(٢) پیلان؛ فێڵ و تەلەکە؛ مناوەرە: *(The child tried various ~s to get his way.)*

v.i. & v.t. (١) مناوەرە بە لەشکرکردن.

(٢) پیلانی زۆرزانانە دانان؛ پیلان گێڕان؛ بە فێڵ ئامانجی خۆ هێنانەدی؛ مناوەرەکردن: *(He ~ed his way to victory.; She ~ed herself out of an embarrassing position.)*

maneuverable (mə-nōō′vēr-ə-b'l), *adj.* مناوەرەی پێ دەکرێ؛ بە ئاسانی پێچی پێ دەکرێتەوە و لێ دەخورێ؛ بە ئاسانی دەجووڵێنرێ و دەگۆڕدرێ.

-maneuverability *(n.)*.

man Friday, بەردەست، یاریدەدەر، یا شاگردێکی دڵسۆزو لێهاتوو.

manful (man′fəl), *adj.* مەرد؛ ئازا؛ پیاو؛ بەزەبر؛ بەوورە.

manganese (maŋ′gə-nēs′, maŋ′gə-nēz′), *n.* مەنگەنیز.

manganic (man-gan′ik, maŋ-gan′ik), *adj.* مەنگەنیزی.

manganous (maŋ′gə-nəs, man-gan′əs), *adj.* مەنگەنیزی.

mange (mānj), *n.* گەری (گیانەوەرو مرۆڤ)؛ کەچەڵی.

mangel-wurzel (maŋ′g'l-wūr′z'l), *n.* جۆرە چەوەندەرێکی گەورەیە دەدرێ بە ڕەشەووڵاخ.

manger (mān′jēr), *n.* ئاخوڕ.

mangle (maŋ′g'l), *v.t.* (١) پێست و لەش شین کردنەوە و شێواندن و بریندارکردن و کوتانەوە: *(The body was ~d beyond recognition.)* .

(٢) تێکدان (لەڕووی نەزانینەوە)؛ شێواندن: *(to ~ a speech, text, etc.)* .

mangle (maŋ′g'l), *n.* (١) ئامێری لە ئوتودانی قوماش و جل و بەرگ.

(٢) [Chiefly British]، ئامێری جل گوشین.

mango (maŋ′gō), *n.* (١) مانگۆ: میوەیەکی ترۆپیکی ڕەنگ زەردو سووری گۆشتنی پێست ئەستووری ناوك ڕەقە بە گەیبوی دەخورێ و بە کاڵی دەکرێ بە " عەنبە " . (٢) درەختی ئەم میوەیە.

mangonel (maŋ′gə-nel′), *n.* ئامێرێکی جەنگی بەردهاوێژی کۆنە.

mangosteen (maŋ′gə-stēn′), *n.* (١) میوەیەکی ترۆپیکی ترش و شیرینی گۆشتنی پێست ئەستووری پرتەقاڵییە.

(٢) درەختی ئەم میوەیە.

mangrove (maŋ′grōv), *n.* جۆرە دارو دەوەنێکی هەمیشە سەوزی ناوچە گەرمە زەلکاوییەکانە لقەکانیشی ڕەگی لێ دەبێتەوە.

mangy (mān′ji), *adj.* (١) گەر؛ کەچەڵ.

(۲) دڕاو (جل‌وبەرگ)؛ شڕ: *(a ~ old coat)* .

(۳) پەڕپووت؛ کەلاوەیی؛ کۆن‌و پیس‌ویۆخڵ‌و ناخۆش:

(a ~ apartment building)

manhandle (man'han'd'l, man'han'd'l), *v.t.* [Rare] (۱) بە دەست جووڵاندن نەك بە مەکینە. (۲) بە توندوتیژی لەگەڵ جووڵانەوە؛ دانەبەر تەکان‌و پاڵ پێوەنان‌و پاپسکان.

manhattan (man-hat'ən), *n.* جۆرە خواردنەوەیەکی تێکەڵاوی سەرخۆشکەرە (لە ویسکی‌و ڤەرمووس دەکرێت).

manhole (man'hōl'), *n.* کونی لێوە چوونە ناو زێراب‌و بۆری ژێرزەمین (بۆ کار تێداکردن).

manhood (man'hood), *n.* (۱) کاتی پیاوەتی؛ تەمەنی پیاوەتی. (۲) پیاوەتی؛ مەردایەتی؛ ئازایەتی. (۳) پیاوان؛ پیاو.

manhour (man'our'), *n.* کاری سەعاتانە: بریتییە لە پێوانەیەکی بەرهەمی سەعاتانەی کارێك.

manhunt (man'hunt'), *n.* بەدواداگەڕانی تاوانبارێك بەتوندی (لەلایەن پۆلیسەوە)

mania (mā'ni-ə), *n.* (۱) شێتی؛ شێتی‌و بێ ئارامی؛ دێوانەیی؛ شێتەپەتەرێتی (۲) خولیا: *(a ~ for collecting stamps)* .

-mania (mā'ni-ə), پاشگرێکە بەمانای خولیا؛ شەیدایی:

(kleptomania)

maniac (mā'ni-ak'), *adj.* شێتەپەتەری؛ دێوانە؛ شێتێکی تەواو.

n. کەسێکی شێتەپەتەری.

manic (man'ik, mā'nik), *adj.* شێتەپەتەری؛ شەیدا؛ دێوانە.

manic-depressive (man'ik-di-pres'iv), *adj.* شەیدار پەست بەنۆرە؛ بەنۆرە جارێك زۆر بە کەیف‌و جارێك زۆر پەست‌و دڵتەنگ (دەروونناسی)

n. کەسێکە کە بەنۆرە جارێك شێت‌و شەیدایە لە خۆشیداو جارێك زۆر پەست‌و دڵتەنگ (دەروونناسی)

Manicheism, Manichaeism (man'ə-kē'iz'm), *n.* -بیرو باوەڕێکی ئاینییە بریتییە لە بڕوابوون بە ناکۆکی نێوان باشی (ڕووناکی، خودا، گیان) و خراپی (تاریکی، شەیتان، لەش).

-**Manichean; Manichaean** *(n. & adj.)*.

manicure (man'ə-kyoor'), *n.* نینۆك کردن‌و بۆیەکردنیان.

v.t. & v.i. نینۆك کردن‌و بۆیەکردنیان.

manicurist (man'ə-kyoor'ist), *n.* ژنێکە پیشەی نینۆك کردن‌و بۆیەکردنیانە

manifest (man'ə-fest'), *adj.* دیار؛ ئاشکرا؛ ڕوون.

v.t. (۱) دەرخستن؛ ئاشکراکردن؛ پیشاندان؛ ڕوونکردنەوە. (۲) سەلماندن؛ ساغ کردنەوە. (۳) (ا) لە بارنامەی کەشتیدا تۆمارکردن. (ب) بارنامە پیشاندان.

v.i. دەرکەوتن؛ هاتنەڕوو.

n. (۱) بارنامەی کەشتی‌و فڕۆکە (بارو ڕێبوار). (۲) گواستنەوەی خواردەمەنی زوو لەناوچوو بەهۆی هاتوچۆی خێراوە. (۳) [Obs.] (ا) نیشانە. (ب) بەیاننامە.

manifestant (man'ə-fes'tənt), *n.* بەشداربووی خۆپیشاندانێك؛ خۆپیشاندەر

manifestation (man'ə-fes-tā'shən), *n.* (۱) دەرخستن؛ دەرکەوتن؛ پیشاندان؛ هاتنەڕوو؛ خستنەڕوو. (۲) نیشانە: *(His silence was a ~ of cowardice.)* . (۳) خۆپیشاندان.

manifesto (man'ə-fes'tō), *n.* بەیاننامە (بەتایبەتی یەکێکی ڕامیاری گرنگ دەربارەی بیروباوەڕو ئامانج).

v.i. بەیاننامە دەرکردن.

manifold (man'ə-fōld'), *adj.* (۱) لە گەلێك بەش‌و چەشن‌و تایبەخۆ پێکهاتوو: *(~ wisdom)* . (۲) فرەجۆر؛ جۆراوجۆر؛ زۆرو جیاجیا؛ جۆرەها: *(~ duties)* . (۳) گەلێك جار؛ چەندەها جار: *(a ~ villain)* . (٤) گەلێك بەشی مەکینەیەك کارپێدەکات لە هەمان کاتدا.

n. (۱) شتێکی جۆراوجۆر یا فرەبەش. (۲) وێنەی دەقاودەق. (۳) بۆرییەك کە چەند بۆرییەکی لقی لێ دەبێتەوە (مەکینەی ئۆتومبیل).

v.t. (۱) گەلێك وێنە لێ دەرهێنان: *(to ~ a letter)* . (۲) فرەکردن؛ زۆرکردن؛ چەندەها جارکردن.

manifolder (man'ə-fōl'dēr), *n.* مەکینەی وێنەی دەقاودەق دەرهێنان.

manikin, mannikin (man'ə-kin), *n.* (۱) کورتەبالا؛ بستەبالا؛ کوڵەبنە. (۲) پەیکەرێکە لە شێوەی ئادەمیزاددا بۆ لێکۆڵینەوە لە زانستگای پزیشکەوانیدا بەکاردەهێنرێ. (۳) mannequin .

man in the street, کەسێکی ئاسایی؛ بۆرەپیاو.

manioc (man'i-ok', mā'ni-ok'), *n.* (۱) ڕووەکێکی ترۆپیکییە ڕەگەکەی دەخورێ. (۲) نیشاستەی دەرهێنراو لەم ڕەگە.

maniple (man'ə-p'l), *n.* (۱) دەستەی سوپای ڕۆمانی کۆن (بریتییە لە ٦٠ یا ١٠٠ کەس). (۲) باڵبەستی کاتی خوانی خودایی (خاچ پەرستی).

manipulate (mə-nip'yoo-lāt'), *v.t.* (۱) بە دەست خستنەکار؛ بە دەست بەکارهێنان بە کارامانە؛ بەکارهێنان. (۲) بەکارهێنان بە زیرەکانە بۆ مەبەست‌و سوودی خۆ؛ کارتێکردن بۆ سوودو مەبەستی خۆ:

(A clever politician knows how to ~ his supporters. She always tries to ~ him.)

(۳) دەستکاری کردن بۆ سوودو مەبەستی خۆ؛ ساختەکردن (ژمێریاری، نرخ، تۆمارنامە): *(to ~ accounts)* .

-**manipulative; manipulatory** *(adj.)*; **manipulator** *(n.)*.

manipulation (mə-nip'yoo-lā'shən), *n.* (۱) بە دەست بەکارهێنان بە کارامانە. (۲) بەکارهێنان‌و داپێکردن بە زیرەکانە بۆ سوودی خۆ. (۳) دەستکاری کردن یا ساختەکردن بۆ سوودی خۆ (ژمێریاری، نرخ).

manito, manitou, manitu (man'ə-tō'), *n.* خودا یا هێزی سرووشتی باش‌و خراپ (لای هیندییە سوورەکانی ئەمەریکا).

mankind (man'kīnd'), *n.* (۱) توخمی ئادەمیزاد؛ ڕەگەزی مرۆڤ؛ هەمووکەس. (۲) پیاوان؛ نێرینە.

manlike (man'līk'), *adj.* (۱) لە پیاو دەچێ؛ شێوەی لە پیاو دەکات. (۲) پیاوانە؛ بۆ پیاو شیاو؛ بۆ پیاو باشە.

manliness (man'li-nis), *n.* پیاوەتی؛ ئازایەتی؛ مەردایەتی.

manly (man'li), *adj.* (۱) مەرد؛ بەهێز؛ پیاو؛ ئازا؛ نێر. (۲) پیاوانە؛ تایبەتی بە پیاو یا پیاوان؛ هی پیاو: *(~ sports)* .

adv. مەردانە؛ ئازایانە؛ پیاوانە.

man-made (man-mād'), *adj.* دەستکرد؛ مرۆڤ کرد.

manna (man'ə), *n.* (۱) گەزۆ؛ مەن (کە بۆ جوولەکە داباری بەپێی ئینجیل). (۲) خۆراکێکی گیانی، دڵخۆشییەك، یا یارمەتییەك کە وەك لە ئاسمانەوە باری بێت وابێت. (۳) شیلەی دارەڕەشێکی ئەورووپاییە دەکرێ بە دەرمانی ڕەوانی.

mannequin (man'ə-kin), *n. Also* **manikin,** (۱) پەیکەری جل‌وبەرگ نوواندنی فرۆشگا. (۲) مۆدێل: ئافرەتێکە پیشەی لەبەرکردنی جل‌و بەرگی تازەباوە بۆ نوواندنی لە پیشانگاو فرۆشگادا.

manner (man'ēr), *n.* (۱) شێوەی کردنی شتێك؛ شێواز:

(Do it in this ~.)

(۲) (ا) ڕەووشت؛ شێوەی هەڵسان‌و دانیشتن:

(He has an awkward ~.; His ~ showed his anger.)

(ب) ڕەووشتی جوان؛ خووی جوان؛ سەلاری: *(She has ~.)* .

(۳) خوو؛ نەریتی تایبەتی کەسێك (لە قسەکردن یا ڕەفتارکردندا):

(It is his ~ to be sarcastic.)

(٤) *(pl.)* (ا) نەریتی کۆمەڵایەتی.

(ب) ڕەووشت، خوو: *(good ~s; bad ~s)* .
(٥) شێوازی تایبەتی هونەرو مۆسیقاو وێژە.
(٦) [Archaic or Literary]، جۆر:
(What ~ of man is he? all ~ of things)
by all manner of means, بێ گومان
by no manner of means, بە هیچ جۆرێك؛ بە هیچ شێوەیەك.
in a manner of speaking, تا ڕادەیەك؛ دەتوانیت وا بڵێیت.
to the manner born, لە پشتاو بشتەوە بۆی ماوەتەوە؛
لە زگماکیەوە فێرە؛ بە بنەچە وەهان؛ لێی دێت.
mannered (man′ērd), ***adj.*** (١) ڕەووشتی تایبەتیدار؛
خووی تایبەتیدار: *(ill- ~ ; well- ~)* .
(٢) ناسروشتی؛ خۆنوێنەر؛ خۆبادەر؛ بەپێز.
mannerism (man′ēr-iz′m), ***n.*** (١) خووی تایبەتی زۆر لەبەرچاو
(لە قسەکردن یا ڕەفتاردا کە کەسێکی پێ ناسراوەو پێ دەناسرێتەوە).
(٢) لە ڕادە زیاتر بەکارهێنانی شێوازێکی تایبەتی لە هونەرو وێژەو دووانو
ڕەفتاردا
mannerless (man′ēr-lis), ***adj.*** بەدڕەووشت؛ بەدخوو؛
بێ ڕەووشت؛ ڕەووشت ناشرین.
mannerly (man′ēr-li), ***adj.*** ڕەووشت جوان؛ ناسك.
adv. بە جوانی؛ بە ناسکی؛ بە شێوەیەکی جوان؛ بە ڕەووشت جوانی.
-mannerliness *(n.)*.
mannikin (man′ə-kin), ***n.*** = **manikin.**
mannish (man′ish), ***adj.*** (١) کوڕانی (بە کچێك یا ژنێك دەووترێ)
لەڕووی سووکیەوە؛ ژنە کوڕانی: ***(her ~ clothes and behavior)*** .
(٢) پیاوانە؛ بۆ پیاو شیاو؛ لە پیاو هاتوو.
mannite (man′īt), ***n.*** = **mannitol.**
mannitol (man′ə-tōl′, man′ə-tol′), ***n.*** مانیتۆل: ماددەیەکی
کحول شیرینە لە گەلێك ڕووەکدا هەیە بۆ خۆراكو تاقیکردنەوەی کاری گورچیلە
بەکاردێت
mannose (man′ōs), ***n.*** مانۆز: جۆرە شەکرێکە لە ئۆکسیدکردنی
" مانیتۆل " پێکدێت.
manoeuvre (mə-nōō′vēr, mə-nū′vēr), ***n., v.i. & v.t.*** =
maneuvre.
man of God, (١) خوداناس؛ ئایندار؛ پیرۆز؛ سۆفی؛ قەلەندەر.
(٢) قەشە؛ مەلا؛ مالووم.
man of the world, کەسێکی تێگەیشتوو و دنیادیدە؛ زانا؛
کەسێکی چاوکراوە.
man-of-war (man′əv-wôr′, man′ə-wôr′), ***n.*** کەشتی جەنگ.
manometer (mə-nom′ə-tēr), ***n.*** (١) پێوەری پەستانی گازو هەڵم؛
پەستان پێو. (٢) پێوەری پەستانی خوێن.
manor (man′ēr), ***n.*** (١) (ا) دەرەبەگ نشین؛ ناوچەی سەر بە دەرەبەگ.
(ب) کۆشکی دەرەبەگی ناوچەیەکی وەها. (٢) زەویوزارو کێڵگەی دەرەبەگ.
(٣) کۆشکی ناو زەویوزار.
(٤) زەوی بە کرێ گیراو (لە سەرەتای دروستبوونی ئەمەریکادا).
manor house, کۆشکی دەرەبەگ؛ کۆشکی خاوەن زەویوزار (لەناو
زەویوزارەکەدا).
manpower (man′pou′ēr), ***n.*** (١) هێزی باهووبازوو؛
هێزی ئادەمیزاد (بۆ کارکردن). (٢) سەرجەمی کرێکاران یا فەرمانکەرانی
ناوچەیەك یا وڵاتێك کە پێویست بێت بۆ جێبەجێکردنی کارێك.
manqué (män′kā′), ***adj.*** سەرنەکەوتوو؛ بە ئامانج نەگەیشتوو؛
ناتەواو: ***(a poet, artist, Napoleon, ~)*** .
manrope (man′rōp′), ***n.*** گوریسی پەیژەو قەراغی پێ پلیکانەی
کەشتی (بۆ دەست پێوەگرتن).
mansard (man′särd), ***n.*** (١) سەربانێکە هەموو دیوەکانی لە دوو
بەش پێکهاتووە بەشی ژێرەوەی لێژترە. (هەروەها " **mansard roof** ") .

(٢) خانەی ژێر ئەم سەربانە.
manse (mans), ***n.*** (١) خانە یا ماڵی قەشە (بەتایبەتی ئوسکوتلەندی).
(٢) [Obs.]، (ا) **mansion** . (ب) ئەوەندە زەویوزار کە خێزانێك گوزەرانی
پێ بکات.
manservant (man′sūr′vənt), ***n. Also* man servant,**
بەردەست؛ خزمەتکار؛ خزمەتچی.
mansion (man′shən), ***n.*** (١) کۆشك؛ خانوویەکی گەورەو خۆش.
(٢) کۆشکی دەرەبەگ. (٣) [Archaic]، ماڵ؛ خانە؛ خانوو.
(٤) یەکێك لە بیستوهەشت خولگەکەی مانگ
man-sized (man′sīzd′), ***adj.*** پیاوانە؛ بۆ پیاو دەشێ؛
هەر بە پیاو دەکرێ؛ زل؛ گەورە: *(a ~ job, piece of pie, model, etc.)* .
manslaughter (man′slô′tēr), ***n.*** پیاوکوشتن بە نارەوا، بەڵام
بەبێ کینەو بێ دەستقەست؛ مرۆڤ کوشتن بە ڕێکەوت.
manslayer (man′slā′ēr), ***n.*** پیاوکوژ بە دەستقەست یا
بێ دەستەنقەست.
mansuetude (man′swi-tōōd′, man′swi-tūd′), ***n.*** سەرکزی؛
ملکەچی؛ بەسزمانی.
manta (man′tə), ***n.*** (١) قوماشێکی لۆکەی هەرزانبەهایە (بۆ دەستماڵو
شتی وەها). (٢) دەستماڵ. (٣) سەرەخەری بار. (٤) **devilfish**
manteau (man′tō), ***n.*** (١) (ا) عەبای ژنانە. (ب) عەبا.
(٢) [Obs.]، کراسی دەلبی ژنانە.
mantel (man′t'l), ***n.*** ڕەفە یا لێواری سەر ئاگردانی ناو دیوار.
mantelet (man′t'l-et′, mant′lit), ***n.*** (١) عەبای کورتی بێ قۆڵی
دەڵبی. (٢) (ا) قەڵغان یا زرێی سەربازی هێرشبەر.
(ب) زرێی تۆپ هاوێژ.
mantelletta (man′tə-let′ə), ***n.*** عەبای سەرەك قەشەو کاردینالی
کاسۆلیکی.
mantelpiece (man′t'l-pēs′), ***n.*** = **mantel.**
mantic (man′tik), ***adj.*** پێشبینیکەر؛ نوقلانەلێدەر.
mantilla (man-til′ə), ***n.*** (١) سەرپۆش (بەتایبەتی کە ئافرەتی
ئیسپانیو مەکسیکی دەیدەن بەسەریاندا). (٢) دەستماڵ؛ عەبای کورت
mantis (man′tis), ***n.*** کوللەحاجی.
mantle (man′t'l), ***n.*** (١) کەوا؛ عەبا.
(٢) پۆشەنی؛ پۆشاك؛ سەرەخەر؛ داپۆشەر. (٣) **mantel** .
(٤) دیوی دەرەوەی دیوار. (٥) هەوای گەرمی دەورووپشتی گڕە ئاگر.
(٦) تۆڕی لۆکس (کە ڕووناکی دەداتەوە لەکاتی داگیرساندا).
(٧) دیواری فڕنی کانزا تواندنەوە. (٨) قەپاغی مێشك.
(٩) چینی سەرەوەی زەوی.
(١٠) پەردەی پێستی نێوان لەشو قاوغ لە گوێچکەماسیو هەندێ گیانداری
قاوغداری تردا کە بە بەردی کەنارەدەریاوە دەنووسێن.
v.t. (١) پۆشین؛ داپۆشین؛ شاردنەوە:
(All the high points about the valley were ~d in fresh snow.)
(٢) عەبا بەسەردا دان؛ کەوا لەبەرکردن.
v.i. (١) داپۆشران (وەك: ئاو بە کەف یا خڵتەو پیسیو گەندوگوو).
(٢) بڵاوبوونەوە بەسەر ڕوویەکدا؛ کشان؛ کشانەوە.
(٣) ڕەنگ سوور هەڵگەڕان (لە خۆشی یا تەریقیدا).
mantlepiece (man′t'l-pēs′), ***n.*** = **mantelpiece.**
mantra (man′trə), ***n.*** ووتەی پیرۆز: بریتیە لە چەند ووتەیەك لەکاتی
نوێژیا دۆعاو نزاکردندا دەووترێ (ئاینی بوودیو هیندی).
mantua (man′chōō-ə, man′tōō-ə), ***n.*** عەبا؛ کراسی دەڵبی ژنان.
manual (man′ū-əl), ***adj.*** (١) دەستی؛ بە دەست کارپێکراو؛
بە دەست کراو. (٢) پەیڕەونامەیی؛ ڕێڕەونامەیی.
n. (١) پەیڕەونامە؛ ڕێڕەونامە؛ پەرتووکێکی بچووکە دەربارەی شێوەی کردنی
شتێك یا بەکارهێنانی مەکینەیەك. (٢) کلیل بەند (ئۆرگانی مۆسیقا).
(٣) پەیڕەونامەی بەکارهێنانی چەك بەتایبەتی تفەنگ.

manually (man′ū-ə-li), *adv.* به دەست (خستنەکاری مەکینە یا لێخوڕینی): *(to fly an airplane ~)* .

manual alphabet, ئەلف‌وبێ ی دەستی (بۆ کەڕولاڵ).

manual training, فێرکردنی پیشەی دەستی (وەك: دارتاشی، کارەباچێتی و بەرگدرووێی... هتد لە قوتابخانەدا)؛ ڕاهێنانی پیشەگەری.

manufactory (man′yoo-fak′tēr-i), *n.* = factory.

manufacture (man′yoo-fak′chēr), *n.* (١) درووستکردن (بە دەست یا بە مەکینە). (٢) شتی درووستکراو؛ کەل‌وپەلی درووستکراو.

v.t. (١) درووستکردن (بە دەست یا بە مەکینە).
(٢) نووسین یا بەرهەم هێنان وەك بە مەکینە و بەبێ بیرلێکردنەوە (هونەر، وێژە، پەڕتووك): *(to ~ textbooks)* .
(٣) هەڵبەستن (درۆ، بەڵگە، دەنگوباس)؛ داتاشین.

manufacturer (man′yoo-fak′chēr-ēr), *n.* خاوەن کارگە؛ پیشەساز؛ پیشەگەر؛ درووستکەر (کارگەر، کارگە، دەستگا).

manumission (man′yoo-mish′ən), *n.* ڕزگارکردن (بەندایەتی)؛ ئازادکردن

manumit (man′yoo-mit′), *v.t.* ڕزگارکردن (بەندایەتی)؛ ئازادکردن.

manure (mə-nyoor′, mə-noor′), *n.* پەین.

v.t. پەین تێکردن؛ پەیناوکردن.

manus (mā′nəs), *n.* (١) دەست؛ سمی پێشەوەی گیانداری بڕبڕەدار؛ چنگ؛ دەستی ورلاخ. (٢) دەسەڵاتی مێرد بەسەر ژنەکەیدا (یاسای ڕۆمانی).

manuscript (man′yoo-skript′), *adj.* دەستنووس

n. دەستنووس؛ وتار، پەڕتووك، یا بڕوانامەی بە دەست نووسراو نەك بە چاپ.

manx cat, Manx cat, جۆرە پشیلەیەکی ماڵی بێ کلکە.

many (men′i), *adj.* زۆر؛ گەلێك؛ فرە؛ چەندەها.

n. ژمارەیەکی زۆر؛ زۆر؛ گەلێك؛ گەلێك کەس یا شت.

pron. ژمارەیەکی زۆر؛ زۆر؛ گەلێك.

a good many, ژمارەیەکی زۆر؛ زۆر؛ گەلێك.

a great many, ژمارەیەکی ئێجگار زۆر؛ ئێجگار زۆر

many a man, گەلێك کەس؛ گەلێك پیاو.

the many, (١) زۆربەی خەڵك.
(٢) خەڵك؛ جەماوەر

many-sided (men′i-sīd′id), *adj.* (١) فرە ڕوو؛ زۆر ڕوو
(٢) فرە توانا و سەر لە گەلێك شت دەرچوو.

manzanita (man′zə-nē′tə), *n.* داروەدەوەنێکی هەمیشە سەوزی ڕۆژاوای ئەمەریکایە گوڵی سپی و پەمەیی دەگرێ.

map (map), *n.* (١) نەخشە (جوگرافیا). (٢) شتێکی وەك نەخشە.
(٣) [Slang]. دەموچاو؛ ڕووخسار.

v.t. (١) نەخشەکردن؛ پیشاندان لەسەر نەخشە؛ نەخشە بۆ کردن.
(٢) (~ out): نەخشەکێشان: *(He ~ped out his working time.)* .
(٣) ڕووی زەوی پێوان بۆ نەخشە درووستکردن.

put on the map, [Colloq.], ناودارکردن؛ بەناوبانگ کردن؛ ناو پێ دەرکردن

maple (mā′p'l), *n.* (١) کەوت؛ دارکەوت (٢) دارو تەختەی ئەم درەختە.
(٣) ڕەنگی زەردی سووربازی ئەم دارو تەختەیە.
(٤) تامی شیلەو شەکری ئەم درەختە.

adj. (١) لە دارکەوت درووستکراو. (٢) شیلەی ئەم درەختەی تێکراوە.

maple sirup, شیلەی هەندێ توخمی دارەکەوت.

maple sugar, شەکری شیلەی دارەکەوت.

maqui (mä′kē), *n.* دەوەنێکی هەمیشە سەوزە بەرەکەی شەرابی لێ درووست دەکرێ.

maquis (mä-kē′), *n.* (١) بێشە؛ بێشەڵان (کە کەسانی پەنابەرو ڕاکردوو خۆیانی تێدا دەشارنەوە).
(٢) [M-]، خەباتکەری فەرەنسی دژی ئەڵمانییە نازییەکان.

mar (mär), *v.t.* شێواندن؛ تێکدان؛ لێ کەمکردنەوە (لە خۆشی و تەواوی و چاکی)؛ لەکەدارکردن: *(Nothing ~red this perfect day.; to ~ a happy occasion, her beauty, etc.)*

n. لەکە.

marabou (mar′ə-boo′), *n.* (١) لەقلەقێکی گەورەی ئەفەریقاییە.
(٢) پەڕە نەرمەکەی ژێر باڵ و کلکی ئەم لەقلەقە (شەپقەی ژنانەی لێ درووست دەکرێ). (٣) جۆرە ئاوریشمێکی ناسکە.

marabout (mar′ə-bōōt′), *n.* دروشکەسۆفی؛ قەلەندەر.

maraca (mə-rä′kə), *n.* کوولەکەی مل درێژی وشك کراوە (کە دەنکە زیخ یا دانەوێڵەی تێ دەکرێ و وەك ئامێرێکی مۆسیقی بەکاردەهێنرێ).

marasca (mə-ras′kə), *n.* جۆرە گێلاسێکی کێوییە.

maraschino (mar′ə-skē′nō), *n.* جۆرە خواردنەوەیەکی سەرخۆشکەرە لە گێلاسی کێوی درووست دەکرێ.

marasmus (mə-raz′məs), *n.* بەرمیەرە پووکانەوەی لەش (بەتایبەتی لە منداڵدا).

marathon (mar′ə-thon′, mar′ə-thən), *n.* (١) پێشبڕکێیەکی ڕاکردنە ماوەکەی بیست‌وشەش میل و سێ‌سەدو هەشتاوپێنج یاردەیە.
(٢) ملەملەیەکی درێژخایەن: *(a dance ~)* .

maraud (mə-rôd′), *v.i.* پێداگەڕان بۆ تاڵانکردن؛ تاڵانکردن.

v.t. تاڵانکردن.

n. تاڵانکردن؛ تاڵانکردن و کوشتن و بڕین؛ هێرشێك بۆ تاڵانکردن.

marauder (mə-rôd′ēr), *n.* تاڵانکەر؛ تاڵانکەرو بکوژو بڕ.

marble (mär′b'l), *n.* (١) مەڕمەڕ؛ تەختەبەردی مەڕمەڕ؛ بەردە مەڕمەڕ.
(٣) شتێکی سەخت و ساف‌ولووس وەك مەڕمەڕ. (٤) هەڵمات.
(٥) (*pl.*)، هەڵماتێن؛ مووشێن. (٦) (*pl.*)، کۆمەڵێك پەیکەری مەڕمەڕ.

adj. (١) لە مەڕمەڕ درووستکراو؛ مەڕمەڕ. (٢) سەخت و ساف‌ولووس.

-marbly *(adj.)*.

marbleize (mär′b'l-īz′), *v.t.* وەك مەڕمەڕ لێکردن (لە ڕەنگ و شێوەدا).

marbling (mär′bliŋ), *n.* (١) مەڕمەڕکاری؛ وەك مەڕمەڕ لێکردن (لە ساف و لووسی و ڕەنگ و ئەماردەماریدا).
(٢) شێوەو ڕەنگی مەڕمەڕ.
(٣) بەرگ و پەڕە وەك مەڕمەڕ نەخشکردن (پەڕتووك بەندی).

marc (märk), *n.* (١) تلپەو پاشەڕۆکی ترێ و میوەی تری گوشراو.
(٢) " براندی " لەم تلپەو پاشەڕۆکە درووستکراو.

March (märch), *n.* مارت؛ نەورۆز؛ خاکەلێو.

march (märch), *v.i.* (١) بە ڕیز ڕۆیشتن (وەك سەرباز).
(٢) ڕەوتکردن. (٣) بەرەو پێشەوە ڕۆیشتن بە ڕێك‌وپێکی و سەرومڕ؛ کشان.

v.t. بە ڕیز ڕەوت پێکردن وەك سەرباز.

n. (١) (ا) بە ڕیز ڕۆیشتن وەك سەرباز؛ ڕۆیشتنی سەربازانە.
(ب) پێ ڕۆیشتن.
(٢) بەرەو پێشەوە ڕۆیشتن: *(the ~ of events)* .
(٣) ڕەوت.
(٤) قۆناغ: *(a day's ~)* .
(٥) بە پێ ڕۆیشتنێکی دوورودرێژو ماندووکەر.
(٦) مارش: مۆسیقای ڕەوتی سەربازی.

on the march, لە پێشکەوتندایە؛ بەرەو پێشەوە دەڕۆن: *(Science is on the march.)*

march (märch), *n.* (١) سنووری وڵات؛ سنوور.
(٢) ناوچەی سەر سنووری دوو وڵات کە ناکۆکی لەسەر بێ چونکە هەردوولا داوای دەکەن.

marcher (mär′chēr), *n.* کەسێکی وەك سەرباز ڕۆیشتوو؛ بەشدارێکی پێ پێوان.

marchesa (mär-ke′zä), *n.* مەرکیزە: ژن یا بێوەژنی مەرکیز (وشەی داماتوو ببینە).

marchese (mär-ke′ze), *n.* مەرکیز: بەگزادەی ئیتالی.

marching orders, (١) فەرمانی لەشکر بۆ چوون بۆ جەنگ؛ فەرمانی دەستپێکردنی خەباتێك یا کارێك. (٢) فەرمانی دەرکردن (لە شوێنێك یا کارێك)

marchioness (mär′shən-is, mär′shə-nes′), *n.* (١) ژنە- بەگزادە (٢) **marchesa**.

marchland (märch′land′), *n.* ناوچەی سەر سنوور.

marchpane (märch′pān′), *n.* = **marzipan.**

Mardi gras, ماردی گرا: ڕۆژی کەرنەڤاڵ لە شاری " نیوئۆرلیانس " ی ئەمەریکی و " پاریس " و هەندێ شوێنی تر.

mare (mâr), *n.* ماین؛ ماکەر؛ هێسترە مێچکە.

mare (mâr′i), *n.* (١) دەریا (٢) ناوچەیەکی تاریکی سەر ڕووی مانگ (لە کۆندا وا دەزانرا کە دەریایە).

mare (mâr), *n.* دەعبا یا جنۆکەیەکە لە کۆندا وایان دەزانی کە دەبێتە هۆی مێردەزمە

mare's-nest (mârz′nest′), *n.* (١) ساختە؛ درۆ؛ شتێکی درۆزنە. (٢) بارێکی زۆر ئاڵۆز.

mare's-tail (mârz′tāl′), *n.* (١) پەڵە هەورێکە لە شێوەی کلکی ئەسپدا (گوایە نیشانەی ئاووهەوای ناخۆشە). (٢) ڕووەکێکی ئاوییە گوڵی زۆر بچووك دەگرێ و گەڵاکانی وەك تاڵەموو بارێکن. (٣) ڕووەکێکی لاسك بۆشە.

margarine (mär′jə-rin, mär′jə-rēn′), *n.* مارجەرین ڕۆنی ڕووەك (وەك کەرە وایە).

margarita (mär′gə-rit′ə), *n.* مارگەریتە کۆکتێلێکی سەرخۆشکەرە لە " تەکیلە " و ئاوی لیمۆ دەکرێ (خوێ دەکرێت بە قەراغی ئەو پەرداخەی پێ ی دەخورێتەوە)

margin (mär′jin), *n.* (١) قەراغ؛ کەنار؛ لێوار؛ تەنیشت: *(the ~ of a pool, pond, etc.)*

(٢) پەراوێز (پەڕتووك، دەفتەر).

(٣) پلەی جیاوازی: *(a ~ of 500 votes; He escaped defeat in the election by a narrow ~ .)*

(٤) یەدەك (پارە، کات)؛ سپێر

(٥) جیاوازی نێوان نرخی کڕین و فرۆشتنی فرۆتەنی و بەشەکانی کۆمپانیاکانی بۆرسە (٦) (ا) کەمترین پلەی قازانج کە لەوە کەمتر بۆ کۆمپانیایەك دەست نادات نیتر کار بکات. (ب) جیاوازی نێوان نرخی فرۆشتنی شتومەك و نرخی درووستکردنی

v.t. (١) سنوور بۆ کردن؛ قەراغ بۆ درووستکردن.

(٢) نووسینەوە لە پەراوێزی پەڕتووك یا دەفتەردا؛ کورتکردنەوە لە پەراوێزدا.

marginal (mär′ji-n'l), *adj.* (١) پەراوێزی؛ لە پەراوێزدا نووسراو: *(~ notes)*

(٢) سنووری؛ قەراغی.

(٣) کەم؛ زۆر کەم؛ ناگرنگ: *(~ abilities, differences, profits)* .

marginalia (mär′jə-nā′li-ə, mär′jə-nāl′yə), *n.pl.* تێبینی پەراوێزی.

marginate (mär′jə-nāt′), *v.t.* پەراوێز بۆ کردن؛ سنوور بۆ کردن.

adj. پەراوێزدار؛ سنووردار؛ قەراغدار.

-margination *(n.).*

margrave (mär′grāv), *n.* (١) فەرمانڕەوای سوپایی ناوچەیەکی سنووری ئەڵمانی. (٢) میری ئەڵمانی؛ شازادەی ئەڵمانی.

margraviate (mär-grā′vi-it), *n.* ناوچەی سنووری ژێردەستی فەرمانڕەوای سوپایی.

marguerite (mär′gə-rēt′), *n.* جۆرێکە لە گوڵە چارپشیلە.

marigold (mar′i-gōld′), *n.* گوڵە شەستپەڕ؛ هەمیشە بەهار؛ گوڵە قەیفە

marijuana, marihuana (mâr′i-wä′nə), *n.* مەریوانە؛ بەنگ

marimba (mə-rim′bə), *n.* ئامێرێکی مۆسیقیە

marina (mə-rē′nə), *n.* لەنگەرگای بەلەم و یەخت؛ بەندەری بچووکی بەلەم و کەشتی و یەخت.

marinade (mar′ə-nād′), *n.* (١) خۆشاوی گۆشت و ماسی تیادانان پێش برژاندن یا سوورکردنەوەی (کە لە سرکە یا شەراب و بەهارات پێکدێت) (٢) گۆشت و ماسی خۆشاوکراو یا ترش و خوێ کراو.

marinate (mar′ə-nāt′), *v.t.* خۆشاوکردن یا ترش و خوێ کردنی گۆشت و ماسی.

marine (mə-rēn′), *adj.* (١) (ا) دەریایی؛ تایبەتی بە دەریا: *(~ exploration)*

(ب) دەریایی؛ ئاوی؛ لەناو دەریادا ژیاو (گیاندار، ڕووەك): *(~ life)*

(٢) تایبەتی بە هاتوچۆ و بازرگانی دەریایی.

(٣) تایبەتی بە کەشتی ڕانی: *(~ chart)* .

(٤) تایبەتی بە سەرباز یا لەشکری پیادەی دەریایی.

n. (١) (ا) سەربازی هێزی دەریایی پیادە

(ب) [M-]: سەربازی هێزی دەریایی پیادەی ئەمەریکی.

(٢) کەشتی بازرگانی و سوپایی بە کۆمەڵ؛ سەرجەمی کەشتی وڵاتێك.

(٣) وەزارەتی دەریایی (لە هەندێ وڵاتدا).

(٤) وێنەی دەریا یا کەشتی

Marine Corps, هێزی دەریایی ئەمەریکی.

mariner (mar′ə-nēr), *n.* کەشتیوان؛ دەریاوان؛ دەریایی.

Mariolatry (mâr′i-ol′ə-tri), *n.* مریەم پەرستی.

marionette (mar′i-ə-net′), *n.* بووکە سەماکەرە؛ بیجبیجەخانمی بە دەست یا بە تەل جووڵێنراو.

marital (mar′ə-t'l), *adj.* (١) مێردی؛ هی مێرد.

(٢) ژن و مێردی؛ هی ژن و مێردی؛ خێزانی؛ هی ژنهێنان و شووکردن؛ هاوسەری: *(~ status)*

maritime (mar′ə-tīm′), *adj.* (١) نزیك بە دەریا؛ تەنیشت دەریا؛ سەر دەریا: *(~ provinces; a ~ people)* .

(٢) هی کەشتی ڕانی؛ هی بازرگانی و هاتوچۆی دەریایی: *(~ laws)* .

(٣) کەشتیەوانی؛ دەریاوانی؛ تایبەتی بە کەشتیەوانان.

marjoram (mär′jēr-əm), *n.* جاترە کێویلە.

mark (märk), *n.* (١) نیشانە؛ نیشان. (٢) نیشانەیەکی تایبەتی:

(ا) نیشانەی خاڵبەندی (زمانەوانی): *(punctuation ~s)* .

(ب) شەقڵ؛ نیشانی سەر شتومەك (بازرگانی): *(a trade- ~)* .

(ج) نیشانەی باشی و خانەدانی: *(Politeness is a ~ of good upbringing.)*

(د) نمرە (قوتابخانە): *(a ~ of "B" in history)* .

(ه) مۆر. (و) درووشم.

(٣) پلەو نیشانەی لێهاتوویی و پەسەندکراوی: *(This novel dosen't come up to the ~ .)*

(٤) گرنگی؛ پایە بەرزی؛ لێهاتوویی؛ ناسراوی؛ بەناوبانگی: *(a man of ~)*

(٥) کارتێکردن؛ نیشانەی ئەم کارتێکردنە: *(Good teachers have their ~s on their students.)*

(٦) نیشانەی ڕانومایی. (٧) پلە؛ ئاست؛ شوێن.

(٨) (ا) نیشان (بۆ تەقەلێکردن و پێکان). (ب) ئامانج؛ ئاوات.

(٩) سەرنج پێدانێك؛ گوێ پێدانێك؛ وریابوون.

(١٠) [Archaic]، (ا) سنووری وڵات؛ سنوور.

(ب) موڵکی گشت دێ، شارۆچکە، یا کۆمەڵ.

(١١) ئاست یا هێڵی دەستپێکردنی پێشبڕکێ.

v.t. (١) نیشانەکردن؛ نیشانکردن؛ دیاریکردن.

(٢) نووسین؛ وێنەکردن؛ لەسەر نووسین.

(٣) پیشاندان بە نیشانەیەك.

(٤) دەرخستن؛ پیشاندان: *(Her smile ~ed her happiness.)* .

(٥) جیاکردنەوە؛ دیاریکردن.
(Great scientific discoveries ~ed the 19th century.)
(٦) سەیرکردن؛ تێبینین؛ سەرنج پێدان: *(M~ my words.)*.
(٧) نمرە پێدان؛ نمرە لەسەر دانان
(The teacher ~ed the examination papers.)
(٨) نرخ لەسەر دانان (فرۆتەنی).
(٩) تۆمارکردن یا ڕاگرتن (خاڵی پێشبڕکێ).
v.i. (١) نیشانەکردن؛ نیشانکردن؛ دیاریکردن
(٢) تێبینی کردن؛ سەرنجدان. (٣) تۆمارکردن یا ڕاگرتن (خاڵی پێشبڕکێ)
beside the mark, (١) نەپێکان. (٢) بێ پەیوەندی
hit the mark, (١) لە نیشان دان؛ پێکان؛ نیشان شکاندن.
(٢) سەرکەوتن؛ بە ئامانج گەیشتن. (٣) ڕاست بوون؛ ڕاست کردن.
make one's mark, ناودەرکردن؛ ناوبانگ دەرکردن؛
سەرکەوتن و ناوپەیداکردن.
mark down, (١) نووسین؛ تۆمارکردن. (٢) نرخ شکاندن یا کەمکردنەوە.
mark off (or out), سنوور نیشانەکردن؛ سنوور بۆ دانان؛ جیاکردنەوە
mark out for, بۆ هەڵبژاردن؛ بۆ جیاکردنەوە.
mark time, (١) هەنگاوبان هەر لە شوێنی خۆدا؛
قاچ بەرزو نزم کردنەوە لە شوێنی خۆدا بەبێ ڕۆیشتن بۆ پێشەوە.
(٢) پێش نەکەوتن؛ لە جێی خۆدا مانەوە. (٣) کات کوشتن؛ کات بردنەسەر.
mark up, (١) نیشانەکردن. (٢) نرخ زیادکردن (فرۆتەنی).
miss the mark, (١) نیشان نەشکاندن؛ لە نیشان نەدان؛ نەپێکان؛
بە ئامانج نەگەیشتن. (٢) ڕاست نەکردن؛ بەهەڵەداچوون؛ لە ڕاستییەوە دوور.
mark (märk), *n.* (١) سەنگێکی کۆنی ئەوروپایی زێڕو زیوە.
(٢) مارک؛ پارەی ئەڵمانی. (٣) پارەیەکی ئوسکوتلەندی کۆنە.
markdown (märk′doun′), *n.* (١) نرخ شکاندن (فرۆتەنی).
(٢) چەندی ئەم نرخ شکاندنە
marked (märkt), *adj.* (١) نیشانەکراو؛ نیشانکراو: *(~ cards)*.
(٢) دەستنیشان کراو (لەبەر گومانداری و ناحەزی) *(a ~ man)*.
(٣) زۆر دیار؛ لەبەرچاو؛ ئەوتۆ: *(a ~ change in behavior)*.
markedly (mär′kid-li), *adv.* زۆر؛ بە زۆری؛ ئێجگار زۆر؛ ئەوتۆ.
marker (mär′kēr), *n.* (١) نیشانەکەر؛ شتی نیشانەکەر: (ا) کێلە قەبر
(ب) نیشان یا نیشانەی سەر ڕێگە. (ج) شریتێك یا شتێکی ترە کە لەو شوێنەی
پەڕتووکێکدا دادەنرێ کە خوێنەرەکە دەیگاتێ
(٢) فرۆتەی نیشانەکەر. (٣) خوێنەرەوەی نووسراو و نمرە پێدەری
(٤) مێل بەبداخی بچووك، یا شتی تر کە یاریگای پێ نیشانە دەکرێ.
(٥) (ا) تۆمارکەری خاڵی یاری و پێشبڕکێ (مرۆڤ. ئامێر).
(ب) خاڵی یاری یا پێشبڕکێ
market (mär′kit), *n.* (١) بازاڕ (٢) خەڵکی ناو بازاڕ
(٣) فرۆشگە؛ دووکان: *(a meat ~)*
(٤) کڕین و فرۆشتن (شتومەك. پارەبازی)؛ ئاڵوویر *(an active, slow, ~)*.
(٥) نرخ؛ نرخی ئێستای شتێك.
v.t. (١) بردنە بازاڕ؛ ناردنە بازاڕ (٢) خستنە بازاڕەوە. (٣) فرۆشتن
v.i. (١) کڕین و فرۆشتن؛ کڕین یا فرۆشتن (٢) ئازووقە کڕین
be in the market for, ویستن؛ حەز بە کڕینی کردن؛
پێویست پێ بوون
be on the market, خرانە ناو بازاڕەوە.
(His house is on the market.)
buyer's market, بازاڕی کڕیارە؛ باری بازاڕ لە سوودی کڕیارە (لەبەر
زەبەنەیی فرۆتەنی)
put on the market, خستنە بازاڕەوە
seller's market, بازاڕی فرۆشیارە؛ باری بازاڕ لە سوودی فرۆشیارە
(لەبەر کەمی فرۆتەنی)
marketability (mär′kit-ə-bil′ə-ti), *n.* (١) بازاڕ هەبوون؛
باش بوون بۆ فرۆشتن؛ کڕیار بۆ هەبوون (٢) برەو

marketable (mär′kit-ə-b'l), *adj.* (١) دەفرۆشرێ؛ بازاڕی هەیە.
(٢) بەبرەو. (٣) تایبەتی بە کڕین یا فرۆشتن.
market-place (mär′kit-plās′), *n. Also* **market place,** –(١)
بازاڕ. (٢) شوێنی ئاڵوویرکردن (مەجان)؛ شوێنی ئاڵوگۆڕکردنی بیروباوەڕ؛
بازاڕ: *(the ~ of ideas)*.
market price, نرخی بازاڕ.
market value, نرخی بازاڕ.
marking (mär′kiŋ), *n.* (١) نیشانەکاری؛ نیشانەکردن؛ نیشانکردن.
(٢) نیشان؛ نیشانە.
(٣) نیشانەی ڕەنگ و شتی گیاندار یا ڕووەك.
marksman (märks′mən), *n.* نیشانچی؛ نیشان شکێن؛
دەست ڕاست.
marksmanship (märks′mən-ship′), *n.* نیشانچێتی؛
نیشان شکێنی؛ دەست ڕاستی
markup (märk′up′), *n.* (١) نرخ زیادکردن.
(٢) چەندی ئەم نرخ زیادکردنە.
(٣) ئەو زیادەیەی دەخرێتە سەر نرخی تێچوونی فرۆتەنییەك بۆ فرۆشتنی
بە قازانج.
marl (märl), *n.* (١) خاکێکە بۆ پەیناوکردن و خشت و چیمەنتۆ
درووستکردن بەکاردەهێنرێ. (٢) [Poetic]، زەمین
v.t. پەیناوکردن بەم خاکە.
marlin (mär′lin), *n.* (١) ماسییەکی گەورەی بن دەریایە.
(٢) ڕمەماسی.
marmalade (mär′mə-lād′), *n.* مرەبای توێکڵ و تڵپە پرتەقاڵ.
marmoreal (mär-môr′i-əl, mär-mō′ri-əl), *adj.* (١) مەڕمەڕ.
(٢) وەك مەڕمەڕ ساف و لووس و سارد و سپی.
marmorean (mär-môr′i-ən, mär-mō′ri-ən), *adj.*
marmoreal.
marmoset (mär′mə-zet′), *n.* مەیموونێکی بچکۆڵەی ئەمریکای
باشوور و ناوەڕاستە.
marmot (mär′mət), *n.* مشکەشاخی؛ گیاندارێکی کرۆژەندەی
قەڵەوی تووك زبری کلك تووکن و کورتە.
maroon (mə-rōōn′), *n. & adj.* سووری قاوەیی؛ سووری تێر؛
شەرابی.
maroon (mə-rōōn′), *n.* (١) (ا) قولەڕەشی بەندی ڕاکردوو یا پەنابەر.
(ب) وەچەی قولەڕەشێکی وەها.
(٢) [Rare]، کەسێکی گیرخواردوو لە چۆڵەوانییەکدا.
v.t. (١) بەجێهێشتنی کەسێك لە دوورگەیەك یا کەناردەریایەکی چۆڵدا
بۆئەوەی دەنگی بە کەس نەگات و سزا بچێژێ.
(٢) بەجێهێشتن لە چۆڵەوانییەکدا کە لێ دەربازبوون یا ڕزگاربوونی نەبێ؛
گیر پێ خواردن.
marplot (mär′plot′), *n.* کەسێکی بێ مێشك کە شت تێك دەدات بە
خۆتێهەڵقورتاندن.
marque (märk), *n.* (١) تۆڵە. (٢) **letters of marque**.
marquee (mär-kē′), *n.* (١) چادرێکی گەورەی لاکراوەیە بۆ ئاهەنگی
دەرەوە. (٢) چەترێکی گەورەی سەربان ئاسایە بەسەر بەردەرگای میوانخانە و
سینەما و شوێنی ترەوە. (هەروەها پێشی دەوترێ: " **marquise** ")
marquess (mär′kwis), *n.* = **marquis.**
marquetry, marqueterie (mär′kə-tri), *n.* ڕازاندنەوەی
کورسی و مێز بە سەدەف و نەقشی جوان.
marquis (mär′kwis), *n.* مەرکیز: بەگزادەی هەندێ وڵاتی
ئەوروپایی.
marquise (mär-kēz′), *n.* (١) مەرکیزی ژن: (ا) ژن یا بێوەژنی
" مەرکیز ". (ب) ژنە بەگزادە (٢) **marquee**.
(٣) ئەموستیلەیەکە بەردی بەنرخی هێلکەیی تێدا چەسپێنراوە.

marriage (mar′ij), ***n.*** (١) ژنهینان؛ شووکردن؛ ژنهێنان و شووکردن. (٢) ژن و میردایەتی. (٣) شایی. (٤) مارە؛ مارەبڕین. (٥) یەکبتی. پەیوەندی زۆر نزیك.

marriageable (mar′ij-ə-b'l), ***adj.*** بەشوو: تەمەنی بۆ ژنهینان یا شووکردن دەشێ.

marriage certificate, مارەنامە

married (mar′id), ***adj.*** (١) ژندار؛ مێردار؛ خێزاندار (٢) تایبەت بە ژن و مێردی؛ ژن و مێردی. (٣) زۆر نزیك؛ گیانی بە گیانی؛ یەکگرتوو.

marron (mar′ən), ***n.*** (١) جۆرێکە لە کەستەنە؛ کەستەنەی ئیسپانی. (٢) درەختی کەستەنە

marrow (mar′ō), ***n.*** (١) مۆخ. (٢) ناوکرۆك؛ ناوەڕۆك؛ نەژاد. (٣) زیندوێتی؛ هێزی ژیان؛ هێز.

marrowbone (mar′ō-bōn′), ***n.*** (١) ئیسقانی مۆخدار؛ ئیسقانی ناو شلەو شۆربا. (٢) (*pl.*)، (ا) ئەژنۆ (لەرووی پێکەنینەوە). (ب) ئیسقانی چەپ و ڕاست.

marry (mar′i), ***v.t.*** (١) مارەکردن؛ لێ مارەبڕین. (٢) ژنهێنان. هێنان؛ شووپێکردن؛ شووکردن. (٣) (~ off)، بەشوودان: *(to ~ off one's daughter)*. (٤) یەك پێگرتن؛ یەکگرتن؛ بوون بە یەك.

v.i. (١) شووکردن؛ ژنهێنان. (٢) بوون بە یەك؛ یەکگرتن.

marry (mar′i), ***interj.*** [Archaic or Dial.]. ووتەیەکە سەرسامی یا توورەیی دەردەبڕێ.

Mars (märz), ***n.*** (١) خودای جەنگ (ئەفسانەی ڕۆمانی). (٢) جەنگ؛ شەڕوشۆڕ. (٣) مەریخ: ئەستێرەیەکی گەڕۆکە.

marsh (märsh), ***n.*** زەلکاو؛ زۆنگاو؛ زۆنگ.

marshal (mär′shəl), ***n.*** (١) کاربەدەستێکی گەورەی کۆشکی شاهانەی کۆن (بۆ سەرپەرشتی کاروباری سوپایی و ئاهەنگ). (٢) مارشاڵ. بەرزترین پلەی ئەفسەری. (٣) سەرپەرشتیاری خۆپیشاندان یا ڕێ ڕۆیشتن؛ ڕێکخەری خۆپیشاندان (کە بالیەند دەبەستن): *(the ~ of a parade)*. (٤) (ا) پاسەوانی دادگا. (ب) سەرۆکی پۆلیس یا فەرمانگەی ئاگرکوژاندنەوە لە هەندێ شاری ئەمەریکادا.

v.t. (١) ڕێکخستن؛ ڕیزکردن و ئامادەکردن (بۆ بەرەنگاری)؛ کۆکردنەوەو ئامادەکردن *(to ~ military forces, forces, facts, etc.)*. (٢) (ا) ڕێ پیشاندان؛ ڕابەری کردن؛ بردن بۆ *(to ~ persons into the presence of the king.)* (ب) سەرپەرشتی کردن؛ سەرەوکاری کردن؛ بەڕێوەبردن.

v.i. ڕێکخستن. درووشمی قەڵغان و تیرە).

marshalcy (mär′shəl-si), ***n.*** پلەوپایەی مارشاڵ

-marshalship *(n.)*.

marsh elder, چەند جۆرە ڕووەکێکی ناو زەلکاوە.

marsh gas, میسان: گازی زەلکاو.

marsh hawk, هەڵۆی زەنکاو

marsh hen, (١) مریشکە ڕەشەی ئەمەریکی. (٢) باڵندەیەکی ناو زەلکاوە وەك قوڵنگ وایە.

marshiness (mär′shi-nis), ***n.*** زەلکاوێتی؛ زۆنگاوێتی

marsh mallow, (١) ڕووەکێکی زەلکاوییە (ڕەگەکەی دەکرێ بە دەرمان و شیرینی). (٢) شیرینییەکە لە ڕەگی ئەم ڕووەکەو جەلاتین و شەکرو نیشاستە درووست دەکرێ.

marshy (mär′shi), ***adj.*** (١) زەلکاوی *(~ land)*. (٢) لە زەلکاودا دەژێ؛ نیشتەجێی زەلکاوە.

marsupial (mär-sōō′pi-əl, mär-sū′pi-əl), ***adj.*** توورەکەدار؛ تایبەتی بە گیاندارە شیردەرە توورەکەدارەکان وەك کەنگەر.

n. گیانداری شیردەری توورەکەداری وەك کەنگەر.

marsupium (mär-sōō′pi-əm), ***n.*** (١) توورەکەی ژێرسکی هەندێ گیانداری وەك کەنگەر. (٢) توورەکەیەکی وەها لە هەندێ ماسی و گیانداری قاووغداری ئاویدا.

mart (märt), ***n.*** (١) بازاڕ. (٢) [Obs.]، (ا) ئالوویێر. (ب) پیشانگە یا بازاڕێکی کاتی.

marten (mär′t'n), ***n.*** (١) دەڵەك. (٢) کەوڵ یا فەروەی دەڵەك.

martial (mär′shəl), ***adj.*** (١) جەنگی؛ بۆ جەنگ شیاو؛ شەڕوشۆڕی: *(~ music, songs, etc.)*. (٢) جەنگاوەر؛ ئازا. (٣) سوپایی: *(~ court)* (٤) [Archaic]. ئاسنی؛ ئاسنین. (٥) [M-]، لەژێر ڕکێفی چەپەڵی " مەریخ " دایە (ئەستێرەوانی)

martial law, دەسەڵاتی سوپایی: فەرمانڕەوایی سوپایی.

martin (mär′t'n), ***n.*** باڵندەیەکە لە توخمی پەڕەسێلکە.

martinet (mär′t'n-et′, mär′t'n-et′), ***n.*** (١) ئەفسەری بەزەبرو توندوتیژ. (٢) کەسێکی بەزەبرو توندوتیژ.

martingal (mär′t'n-gal′), ***n.*** = **martingale.**

martingale (mär′t'n-gāl′), ***n.*** (١) قایشی نێوان تەنگەی ئەسپ و ڕەشوە یا لغاوەکەی (بۆ ئەوەی سەرکێشی نەکات) (٢) (ا) گوریسی ڕاگرتنی تەوەری بەلەم و کەشتی با. (ب) سنگی ژێر تەوەری پێشەوەی بەلەم و کەشتی با. (٣) زیادکردنی ئەو پارەیەی قوماری لەسەر دەکرێ لەلایەن کەسی دۆڕاوەوە پاش هەموو دۆڕانێك بۆ هێنانەوەی ئەوەی کە دۆڕاندوویەتی.

martini (mär-tē′ni), ***n.*** مارتینی: کۆکتێلێکی سەرخۆشکەرە لە " جن " و " ڤەرمووس " پێکدێت.

martlet (märt′lit), ***n.*** (١) **martin**. (٢) درووشمێکی خانەدانی و سوارچاکییە بریتییە لە باڵندەیەکی بێ لاقی وەك پەڕەسێلکە.

martyr (mär′tēr), ***n.*** (١) گیانبەخش (لەپێناوی ئاین یا بیروباوەڕدا)؛ شەهید؛ خۆبەختکەر. (٢) کەسێکە کە ئازارو ناخۆشی و زوخاوی زۆر دەچێژێ. (٣) کەسێکە کە پیشانی خەڵکی دەدات کە لە ئازارو ناخۆشیدایە بۆ هاوسۆزی کردن لەگەڵیدا.

v.t. (١) کردن بە قوربانی؛ کوشتن لەبەر پەشیمان نەبوونەوە لە ئاین یا ڕێبازو بیروباوەڕێك. (٢) چەوساندنەوە؛ ئازاردان؛ زوخاوکردن بە دڵدا.

martyrdom (mär′tēr-dəm), ***n.*** (١) گیانبەخشی (لەپێناوی ئاین یا بیروباوەڕدا)؛ شەهیدبوون؛ خۆبەختکردن. (٢) ئازارو مەینەتی چەشتن؛ زوخاوێکی زۆر چەشتن؛ چەوسانەوە

martyrology (mär′tēr-ol′ə-ji), ***n.*** (١) تۆمارنامەی گیانبەخشان. (٢) لێکۆڵینەوەیەکی مێژوویی گیانبەخشان بەتایبەتی هی خاچ پەرستان. (٣) ژیاننامەی گیانبەخشان (مێژووی خاچ پەرستی).

martyry (mär′tēr-i), ***n.*** نزرگەی گیانبەخش؛ گومەزی شەهید.

marvel (mär′v'l), ***n.*** (١) شتێکی زۆر سەیر؛ بلیمەت. (٢) [Archaic]، سەرسوورمان.

v.i. & v.t. سەرسووڕمان؛ سەر لێ سووڕماندن.

marvelous, marvellous (mär′v'l-əs), ***adj.*** (١) زۆر سەیرو نائاسا؛ سەرسووڕمێنەر. (٢) [Colloq.]، زۆرباش؛ نایاب؛ پەسەند؛ زۆر چاك.

Marxian (märk′si-ən), ***adj. & n.*** تایبەت بە کارل مارکس؛ مارکسی.

Marxism (märk′siz'm), ***n.*** مارکسیەت: فەلسەفەو بیروباوەڕی کارل مارکس.

Marxist (märk′sist), ***adj.*** مارکسی؛ تایبەت بە کارل مارکس.

n. مارکسی؛ کەسێکی مارکسی؛ لایەنگری مارکسیەت.

Mary (mâr′i), ***n.*** مریەم؛ دایکی عیسا.

marzipan (mär′zi-pan′), ***n.*** شیرینییەکە لە بادەمی هاڕراو و شیرو سپێنەی هێلکە درووست دەکرێ. (پێشی دەووترێ: " **marchpane** ").

mascara (mas-kar′ə), *n.* ماسكاره. ئارایشتێکە وەك كل وایە
برژانگ و برۆی پێ ڕەنگ دەكرێ.

mascot (mas′kot, mas′kət), *n.* كەسێك، گیاندارێك یا شتێكە
گوایە بەختەوەری لەدوایە یا دەهێنێت بەسەر خەڵكدا (بەتایبەتی كە بكرێ بە
دروشمی تیپێكی وەرزشی یا ڕێكخراوێك).

masculine (mas′kyoo-lin), *adj.* (١) نێرینە؛ نێر.
(٢) بەهێز وەك پیاو؛ پیاوانە. (٣) بۆ پیاو دەشێ؛ پیاوانە؛ كوڕانە.
(٤) لە پیاو دەچێ (ژن)؛ كوڕانی؛ ژنە كوڕانی: *(a ~ woman)* .
(٥) نێرینە (ڕێزمان): *(the ~ gender)* .
n. (١) (ا) نێر، نێرینە. (ب) پیاو؛ كوڕ.
(٢) (ا) توخمی نێرینە (ڕێزمان). (ب) ووشەیەكی وەها

masculinity (mas′kyoo-lin′ə-ti), *n.* نێرینەیی؛ نێری؛ پیاوەتی؛
بەهێزی و نێری.

mash (mash), *n.* (١) جۆی خووساوی هاڕراو (كە بیرەی لێ درووست
دەكرێ). (٢) دانەوێڵەی هاڕراوی خووساو (كە دەدرێ بە ئاژەڵ و ڕەشەووڵاخ و
ئەسپ و مریشك). (٣) هەریسە.
v.t. (١) جۆ خووساندن و بیرە لێ درووستكردن.
(٢) فلیقانەوە؛ هاڕین و وەك هەویر یا هەریسە لێكردن: *(~ potatoes)* .
(٣) هاڕین؛ كوتان. (٤) [Slang]، چاوباشقاڵی یا چاوبازی لەگەڵ كردن.

masher (mash′ẽr), *n.* (١) ئامێری فلیقانەوەی سەوزە و میوە.
(٢) [Slang]. پیاوێكە كە بە زۆر دەیەوێ چاوباشقاڵی بكات لەگەڵ ئافرەتێكی
نەناسیاودا.

mashie, mashy (mash′i), *n.* جۆرە گۆرزێكی یاری "گۆلف"ە.

mask (mask, mäsk), *n.* (١) ڕووپۆش؛ ماسكە؛ دەماخ؛ دەموچاوگر.
(٢) پۆشاك؛ پۆشەنی؛ داپۆشەر. (٣) ئاهەنگێك یا كەرنەڤاڵێك كە خەڵكی
دەموچاوی خۆیان دەگۆڕن یا ماسكە لە دەموچاو دەكەن. (٤) دەماخكەر.
(٥) دەموچاو، بەتایبەتی: (ا) پەیكەری دەموچاو؛ قاڵبی دەموچاو.
(ب) وێنەیەكی شێواوی دەموچاو بۆ گاڵتە و لاقرتێ.
(ج) وێنەی سەر و دەموچاو كە ئەكتەرەكانی یۆنان و ڕۆمان لەسەر شانۆ
لەسەریان دەكرد. (٦) كڵاوزرێ؛ كڵاوی گاز: *(gas ~)* .
(٧) دەموچاو یا سەری ڕێوی و سەگ.
(٨) پۆشەنی مناوەرەی لەشكر. (٩) شریتی داپۆشەر. (١٠) **masque** .
v.t. (١) داپۆشین بە ماسكە؛ ڕووپۆشین؛ دەموچاو هەڵبەستن؛ دەماخ كردن؛
ماسكە كردنەسەر. (٢) شاردنەوە؛ داپۆشین:
(to ~ one's enmity under an apperance of friendliness)
v.i. ماسكە لەسەركردن (بۆ كەرنەڤاڵ یا ئاهەنگ)؛ ڕووپۆشین؛
دەموچاو هەڵبەستن.

masked (maskt, mäskt), *adj.* (١) دەماخ كردوو؛ ڕووپۆشراو؛
ماسكە لەسەر *. (A ~ gunman tried to rob the bank.)*
(٢) شاراوە؛ داپۆشراو (بۆ بەهەڵەدابردن).
(٣) ماسكەی تێدا لەسەردەكرێ؛ خەڵكی خۆی بۆ دەگۆڕێ (كەرنەڤاڵ،
ئاهەنگی سەما) *(a ~ ball)* .

masker, masquer (mas′kẽr, mäs′kẽr), *n.* ماسكە لەسەر؛
بەشداری كەرنەڤاڵ یا شانۆنامە بە ڕووپۆشراوی.

masking tape, شریتی پێوەلكێن؛ شریتی سڕێشاوی؛
شریتی داپۆشەر (بۆ داپۆشینی قەراغی دەرگا و پەنجەرە لەكاتی بۆیەكردندا).

masochism (maz′ə-kiz'm), *n.* (١) ماسۆشیەت؛ نەخۆشییەكی
دەروونییە بریتییە لە لەزەت بینینی كەسێك لە چەوسانەوە و ئازاردان و
تێهەڵدان بە دەستی هاوسەرینەكەی. (٢) (ا) خۆشی و لەزەت بینین لە ئازاردان و
چەوساندنەوەی خۆ. (ب) بە شوێن چەوسانەوە و ئازاری خۆدا گەڕان.

masochist (maz′ə-kist), *n.* (١) لەزەت وەرگر لە چەوساندنەوە و
ئازار چەشتن بە دەستی هاوسەرینەكەی. (٢) لەزەت و خۆشی بین لە ئازار و
ناخۆشی و چەوساندنەوەی خۆ.
-masochistic *(adj.)*; **masochistically** *(adv.)*.

mason (mā′s'n), *n.* (١) وەستای دیوار و خانوو؛ بەردتاش؛ بەنا.
(٢) ماسۆنی.
v.t. بەردكاری كردن؛ بە بەرد درووستكردن؛ دیوار و خانووی بەرد درووستكردن.

mason bee, هەنگێكە بە تەنها دەژی و هێلانەكەی لە قوڕ یا لم و خۆڵ
درووست دەكات.

Mason-Dixon line, هێڵی مەیسن- دیكسن: سنووری نێوان
ویلایەتی "مەریلاند" و "پەنسلڤانیا" كە بە سنووری نێوان بەشی خوارو و
سەرووی ئەمەریكا دادەنرێ.

Masonic, masonic (mə-son′ik), *adj.* ماسۆنی.

Mason jar, شووشەیەكی دەم پانی هەوابڕە لەناومالدا خواردەمەنی
تێدا هەڵدەگیرێ.

masonry (mā′s'n-ri), *n.* (١) بەردكاری؛ بەردتاشی؛ پیشەی-
بەردكاری؛ وەستایی خانووی بەرد و خشت؛ بەرد و خشتكاری؛ خانووسازی بەرد و
خشت. (٢) خانوو یا شتی لە بەرد و خشت درووستكراو؛ خانووی بەرد و خشت.
(٣) [M-]، ماسۆنیەتی: (ا) بیروباوەڕ و ڕێبازی ماسۆنیەتی. (ب) ماسۆنیەكان

masque (mask, mäsk), *n.* (١) **masquerade** .
(٢) شانۆنامەیەكی سەدانی شانزە و حەڤدەیە بە جل‌وبەرگی جوان و مۆسیقا و
سەماوە پێشكەش دەكرا و گفتوگۆی كەم تێدابوو.

masquerade (mas′kə-rād′, mäs′kə-rād′), *n.* (١) ئاهەنگێكە
بە جلی جوان و دەماخ كردنەوە. (٢) جل‌وبەرگی ئاهەنگێكی وەها.
(٣) (ا) دەماخ كردن؛ خۆگۆڕین. (ب) بە درۆ وا پیشاندان؛ شتی درۆزن و ساختە
v.i. (١) بەشداربوون لە ئاهەنگێكدا بە جلی جوان و دەماخ كردنەوە.
(٢) بە درۆ وا پیشاندان؛ خۆگۆڕین؛ ڕەفتاری ساختە و درۆزنانە نواندن؛
دەماخ كردن.
v.t. بە ماسكە داپۆشین؛ شاردنەوە؛ گۆڕین.

Mass, mass (mas, mäs), *n.* (١) نوێژی بەكۆمەڵ لە كڵێسەی
كاسۆلیكیدا. (٢) مۆسیقای ئەم نوێژە.

mass (mas), *n.* (١) تۆپەڵ؛ بارست. (٢) ژمارەیەكی زۆر؛ كۆمەڵ؛ زۆر؛
گەلێك؛ كۆمەڵێكی گەورە. (٣) جەماوەر؛ خەڵك؛ گەلێك كەس.
(٤) بارستایی؛ قەبارە؛ گەورەیی. (٥) زۆربەی؛ بەشی زۆری شتێك.
(٦) تۆپەڵە كانزای ناڕێك‌وپێكی ژێرزەمین.
(٧) گیراوەی توندی حەب لێ درووستكراو (دەرمانسازی).
adj. (١) بەكۆمەڵ؛ فرەیی؛ بەكۆمەڵ نەك تاك تاك: *(~ production)* .
(٢) جەماوەری؛ تایبەت بە هەمووكەس؛ گشتی: *(~ education)* .
v.t. & v.i. تۆپەڵ كردن؛ كۆكردنەوە؛ كۆمەڵ كردن؛ بارست كردن؛ تۆپەڵ بوون؛
كۆمەڵ بوون.
in the mass, پێكەوە؛ بەگشتی؛ هەموو.
the masses, جەماوەر؛ خەڵك؛ گەل؛ بۆرە پیاوان؛ كۆمەڵانی خەڵك.

massacre (mas′ə-kẽr), *n.* (١) گەلەكوشتار؛ قەلاچۆ؛ كوشتار؛
كوشتن و سەربڕینی دڕندانەی بەكۆمەڵ. (٢) [Slang]، بەزینێكی زۆر خراپ
(یاری، وەرزش).
v.t. (١) قەلاچۆكردن؛ كوشتن و سەربڕینی گەلێك كەس یا گیاندار بەشێوەیەكی
دڕندانە و بەبێ پاك و پیس لێكردن. (٢) [Slang]، زۆر خراپ بەزاندن (یاری،
وەرزش).

massage (mə-säzh′), *n.* مەساج؛ شێلان؛ هەنوون؛ دەست پیاهێنان.
v.t. لەش شێلان؛ شێلان؛ هەنوون؛ دەست پیاهێنان؛ مەساج كردن.
-massager; massagist *(n.)*.

massasauga (mas′ə-sô′gə), *n.* مارێكی زەنگۆڵەداری خوارووی
ئەمەریكایە.

masseter (ma-sē′tẽr), *n.* ماسولكەی جوین (لە شەویلكەی
لاخوارووودا).

masseur (ma-sũr′), *n.* پشت شێل بە پیشە؛ لەش شێل.

masseuse (ma-sooz′), *n.* ژنی پشت شێل بە پیشە؛ ژنی لەش شێل.

massicot (mas′i-kot′), *n.* ماسیكۆت: یەكەم ئۆكسیدی قوڕقوشم.

massif (mas′if), *n.* (١) بەشی سەرەكی ڕیزە شاخێك؛
چەند لووتكە شاخێكی لەیەكداو.

(٢) پارچەیەك زەوی دابراو لە دەوروپشتەكەی بە درزی گەورە.

massive (mas′iv), *adj.* (١) قەبە، گەورە، زۆر زل؛ فیلەتەن:
(a ~ piece of furniture)
(٢) گەورە، زل، بەشكۆ: ***(a ~ head, forehead, etc.)*** .
(٣) گەورە لە قەبارەو توندوتیژیو مەودادا؛ لە ئەندازە بەدەر:
(a ~ military buildup along the frontier)
(٤) گەورەتر یا زیاتر لە ئاسایی: ***(a ~ dose of vitamin C)*** .
(٥) گشتی، زۆر خراپو ترسناك (نەخۆشی): ***(a ~ heart-attack)*** .
-massiveness *(n.).*

mass media, (sing. *mass medium*), هۆی ڕاگەیاندنی گشتی (تەلەفزیۆن، رادیۆ، ڕۆژنامە).

mass production, دروستكردنی برێكی زۆر شتومەك بە مەكینە بەكۆمەڵو تێكرایی.

massy (mas′i), *adj.* قەبە، گەورە؛ زۆر زل؛ قورس.

mast (mast, mäst), *n.* (١) دارئاڵای كەشتیو بەلەم؛ ستوونی كەشتیو بەلەم. (٢) بەشێكی ئەم دارئاڵایە: ***(the top ~)*** .
(٣) تەوەر یا ستوون (مەكینە).
(٤) [M-]. دادپرسی لەلایەن ئەفسەرێكی هێزی دەریایی ئەمەریكییەوە.
v.t. دارئاڵا تێدادانان یا خستنەسەر.
before the mast, (١) جێی كاری دەریاوانە ئاساییەكان لە كەشتییەكدا نەك ئەفسەرەكان. (٢) وەك دەریاوانێكی ئاسایی.

mast (mast, mäst), *n.* بەروو و بەری هەندێ درەختی تر كە دەدرێ بە بەرازی ماڵی.

mast-, = masto-.

mastaba, mastabah (mas′tə-bə), *n.* گۆڕێكی فیرعەونەكانی میسرە لە شێوەی ژوورێكی لاكێشەیی دیوار خواری سەربان تەختدایە.

mastectomy (mas-tek′tə-mi), *n.* مەمك دەرهێنان بە نەشتەرگەری (پزیشكەوانی).

master (mas′tẽr, mäs′tẽr), *n.* (١) كەسێكی زووردەست، سەرگەورە، یا بەدەسەڵات (أ) گەورەی ماڵ؛ خاوەن ماڵ. (ب) سەرۆكی دەزگایەك.
(ج) خاوەن كار، سەركار؛ كارگێر. (د) خاوەن بەند؛ خاوەن گیاندار.
(هـ) سەرەك كەشتییەوانی كەشتییەكی بازرگانی (و) براوە (پێشبڕكێ).
(ز) مامۆستای پیاوی قوتابخانەی سەرەتایی.
(ح) مامۆستایەكی بەرزی فەلسەفە یا ئاین كە خەڵك شوێنی بكەون.
(٢) شتێكی بەدەسەڵات: ***(Love is his ~ .)***
(٣) (أ) وەستا؛ پیشەگەرێكی زۆر لێهاتوو. (ب) هونەرمەندێكی گەورەو لێهاتوو.
(٤) بەرهەمی هونەرمەندێكی گەورەو لێهاتوو.
(٥) سەروەر؛ سەرەك؛ گەورە؛ ئاغا.
(٦) [M-]. نازناوی كەسێكە بەتایبەتی: (أ) پیاوێكی پلەوپایەدار.
(ب) هەر پیاوێك یا كوڕێك. (ئێستا " .Mr " بەكاردەهێنرێ).
(ج) كوڕێك كە زۆر منداڵە تا پێی بووترێ: " .Mr " .
(د) كارگێر، سەركار؛ لێپرسراوی شوێنێك.
(٧) خاوەن بڕوانامەی " ماستەر " . (٨) یاریدەدەری دادپرس.
adj. (١) تایبەتی بە سەرەك، سەرگەورە، یا ئاغا.
(٢) زۆر لێهاتوو، قاڵ؛ دەستباڵا: ***(a ~ craftsman, theif, etc.)*** .
(٣) سەرەكی: ***(a ~ switch, key, etc.)***
(٤) سەرچاوەیی، وێنەی سەرەكی (كە وێنەی تری لەبەر دەگیرێتەوە).
v.t. (١) دابینكردن؛ بەزاندن؛ خستنە ژێردەستەوە؛ هێنانەبەر بار؛ مل پێ شۆڕكردن. (٢) بەتەواوی فێربوون؛ زۆرباش فێربوون:
(to ~ an art, a language, craft, science, etc.)

master-at-arms (mas′tẽr-ət-ärmz′), *n.* ئەفسەری دابینكردنو ئاسایش لە كەشتییەكی جەنگیدا.

masterful (mas′tẽr-fəl, mäs′tẽr-fəl), *adj.* (١) بەزەبرورزەنگ، توندوتیژ، ئێر. (٢) (أ) لێهاتوو؛ بەتوانا؛ بەدەست؛ كارامە؛ شارەزا:
(a ~ pianist)
(ب) زۆر چاكو بە كارامانە كراو؛ كاریگەر: ***(a ~ speech)*** .
-masterfully *(adv.)*; masterfulness *(n.).*

master key, كلیلی گشتی؛ شاكلیل؛ كلیلێكە كە چەند قفڵێكی جیاواز دەكاتەوە.

masterly (mas′tẽr-li, mäs′tẽr-li), *adj.* زۆرباش؛ كارامانە؛ شارەزایانە؛ نایاب: ***(He did a ~ job.)***
adv. بە كارامەیی؛ بە شارەزایانە؛ بە باشی.
-masterliness *(n.).*

master mason, وەستای لێهاتووی بەردوخشتكاری؛ سەروەستای خانوو و دیواری بەردوخشت.

mastermind (mas′tẽr-mīnd′, mäs′tẽr-mīnd′), *n.* كەسێكی زۆر زیرەك بەتایبەتی دانەرو بەڕێوەبەری نەخشەیەك یا پرۆژەیەك؛ نەخشەكار
v.t. نەخشەدانان (پرۆژە، جووڵانەوە)؛ ڕێكخستنو ڕابەری كردن:
(to ~ a revolution, an activity, attack, etc.)

Master of Arts, (Abbr. *A.M.; M.A.*), (١) بڕوانامەی ماستەری ئەدەبیات (كە ڕشتەی زانستە مرۆڤایەتییەكانو هونەر... هتد دەگرێتەوە).
(٢) وەرگری ئەم بڕوانامەیە لە زانكۆدا.

master of cermonies, (Abbr. *M.C.; m.c.*), چاودێری ئاهەنگ؛ ڕابەری ئاهەنگ؛ ئاهەنگ گێر.

Master of Science, (Abbr. *M.S.; M.SC.*), بڕوانامەی ماستەر هی زانست.

masterpiece (mas′tẽr-pēs′, mäs′tẽr-pēs′), *n.* (١) شاكار؛ بەرزترینو باشترین بەرهەمی هونەری. (٢) شاكاری هونەرمەندێك یا نووسەرێك؛ باشترین بەرهەمی هونەرمەندێك یا نووسەرێك.

mastership (mas′tẽr-ship′, mäs′tẽr-ship′), *n.* (١) دابینو دابینكاری؛ دابینكردن. (٢) مامۆستایەتی (بەتایبەتی قوتابخانەی سەرەتایی)؛ پلەوپایەو ئەركی مامۆستایەتی. (٣) شارەزایی؛ كارامەیی؛ لێهاتوویی.
(٤) وەستایەتی؛ وەستایی.

master stroke, كارێكی نایاب؛ كارێك یا جێبەجێكردنێكی بەرزو لێهاتووانەو نایاب.

masterwork (mas′tẽr-wũrk′, mäs′tẽr-wũrk′), *n.* masterpiece.

master workman, (١) وەستا؛ سەروەستا. (٢) سەركار؛ كارگێر.

mastery (mas′tẽr-i, mäs′tẽr-i), *n.* (١) دابینكاری؛ دابینكردن؛ دەست بەسەردا ڕۆیشتن. (٢) (أ) شارەزایی؛ كارامەیی؛ لێهاتوویی.
(ب) زانینی شتێك زۆر بە باشی: ***(a poet′s ~ of the language)***

masthead (mast′hed′, mäst′hed′), *n.* (١) سەری تەوەری كەشتی. (٢) ئۆبەچی سەر تەوقەسەری تەوەری كەشتی.
(٣) ئەو بەشەی ڕۆژنامە یا گۆڤارێك كە ناوی ڕۆژنامە یا گۆڤارەكەو خاوەنەكەیو سەرنووسەرو شوێنی بڵاوكردنەوەو نرخ... هتد، تێدا دەنووسرێ.
v.t. (١) كردنی كەشتیوانێك بە ئۆبەچی لەسەر تەوقەسەری تەوەری كەشتی بۆ سزادانی. (٢) بەرزكردنەوەو پیشاندان لەسەر تەوقەسەری تەوەری كەشتی.

mastic (mas′tik), *n.* (١) مەستەكی؛ جەوییەكە لە جۆرە درەختێك دەگیرێ بنێشتو بۆیەو دەرمانی لێ دروست دەكرێ. (٢) داری مەستەكی
(٣) عەرەقی مەستەكی. (٤) جۆرە چیمەنتۆیەكە.

masticate (mas′tə-kāt′), *v.t.* (١) جوین (خواردەمەنی).
(٢) جنین؛ شێلان

-mastication *(n.)*; masticator *(n.).*

masticatory (mas′ti-kə-tôr′i, mas′ti-kə-tō′ri), *adj.* بۆ جوین بەكاردەهێنرێ (دەم، ددان)؛ تایبەت بە كرداری جوین.
n. بنێشت؛ شتێك كە دەجوورێ بۆ تف زیادكردن.

mastiff (mas′tif, mäs′tif), *n.* سەگێكی گەورەو بەهێزی پێست لووسی گوێ شۆڕی ڕاوو پاسە.

mastitis (mas-tī′tis), *n.* هەوكردنی مەمك

masto- (mas′tō, mas′tə), *Also* mast-, پێشگرێكە بەمانای:

مەمك؛ تایبەت بە مەمك یا گوان؛ گۆی مەمك.

mastodon (mas′tə-don′), *n.* گیاندارێکی قڕتێکەوتووە لە تۆخمی فیل.

mastoid (mas′toid), *adj.* (١) مەمکی؛ گۆمەمکی

(٢) چوکڵەگۆیی؛ تایبەتی بە ئێسقانی پشت گوێچکە کە لە گۆی مەمك دەچێ.

n. (١) ئێسقانی پشت گوێچکە کە لە گۆی مەمك دەچێ.

(٢) [Colloq.]. mastoiditis

mastoidectomy (mas′toid-ek′tə-mi), *n.* لابردنی ئێسقانی پشت گوێچکە بە نەشتەرگەری.

mastoiditis (mas′toid-ī′tis), *n.* هەوکردنی ئێسقانی پشت گوێچکە کە لە گۆی مەمك دەچێ.

masturbate (mas′tẽr-bāt′), *v.i.* دەسپەڕکردن؛ ئاوهێنانەوە.

masturbation (mas′tẽr-bā′shən), *n.* دەسپەڕ؛ ئاوهێنانەوە؛ ئاوی خۆ هێنانەوە.

mat (mat), *n.* (١) حەسیر؛ ڕاخەر؛ بەڕە. (٢) **doormat** .

(٣) پارچە تەنراوێکی قوماش یا پووشە دەخرێتە ژێر قاپەوە لەسەر مێزی نانخواردن (٤) ژێرخەرێکی ئەستووری نەرمە لە وەرزشگادا بۆ زۆرانبازیو هەڵبەزودابەز لەسەرکردن.

(٥) شتی چنگ لەیەکداوی چڕ (قژ): *(a ~ of hair)*

v.t. (١) پارچە حەسیر یا فەرش لەسەر ڕاخستن.

(٢) تەنینو ئاڵۆزاندن پێکەوە.

v.i. پێکەوە تەنرانو چنگ دانە یەك.

mat (mat), *adj.* بێ بریقە؛ بێ ڕەنگ؛ مردوو (ڕەنگ).

n. (١) ڕوویەکی بێ بریقە؛ ڕووکاری بێ ڕەنگ.

(٢) پەراوێزێکی بێ بریقەیە دەخرێتە نێوان وێنەیەكو چوارچێوەیەك.

v.t. پەرداخ کردنی ڕووکارێك بەبێ بریقە.

matador (mat′ə-dôr′), *n.* ماتەدۆر؛ زۆرانبازی گای ئیسپانی (کە کەڵەگاکە دەکوژێ پاش یاری پێکردنی).

match (mach), *n.* (١) پلیتە (تەقەمەنی) (٢) دەنکە شقارتە.

match (mach), *n.* (١) هاوتا؛ هاوسەنگ؛ حەریف

(٢) تاکی جووتە شت یا مرۆڤی لەیەکچوو.

(٣) جووت (شت یا کەسی بۆ یەکتر شیاو):

(Her purse and shoes were a good ~ .)

(٤) ملەملێ؛ پێشبڕکێ

(٥) (ا) شووکردن؛ ژنهێنان: *(She made a good ~)* .

(ب) ڕێکخستنی کچو کوڕ (بۆ خواستن).

(٦) کەسێك کە بۆ هاوسەر بشێت؛ کچێك کە بۆ هێنان باش بێت؛ کوڕێك کە بۆ شووپێکردن باش بێت.

v.t. (١) ژن بۆ دۆزینەوە؛ مێرد بۆ دۆزینەوە؛ ڕێکخستنی کچو کوڕێك بۆ ژنهێنان؛ لێ مارەکردن (٢) (ا) بەرەنگاربوون

(ب) ملەملێ لەگەڵ کردن؛ شان لە شان دان:

(He can ~ anybody in his specialty.)

(٣) هاوچاو بۆ دۆزینەوە؛ هاوتاکردن؛ حەریف بۆ دۆزینەوە.

(٤) لەیەکچوون *(The markings on the stamps ~ each other.)* .

(٥) لێ هاتن (جلوبەرگ)؛ لەگەڵ یەك گونجان؛ بۆ یەك شیان:

(The coat ~es the dress.)

(٦) لەیەکچوواندن *(I want to ~ this cloth.)*

(٧) شێروخەت کردن (٨) بەراووردکردن

v.i. (١) ژنهێنان؛ شووکردن

(٢) لەیەکچوون؛ لەگەڵ یەك گونجان؛ بۆ یەك شیان؛ لەیەککردن.

(The colors ~ . ; The description ~es.)

matchbox (mach′boks′), *n.* قوتووە شقارتە؛ شقارتە

matchless (mach′lis), *adj.* بێ هاوتا؛ بێ وێنە.

matchmaker (mach′māk′ẽr), *n.* شقارتە درووستکەر

matchmaker (mach′māk′ẽr), *n.* (١) ژنومێرد بۆ خەڵك دۆزەرەوە؛ ڕێکخەری کچو کوڕ بۆ ژنهێنان.

(٢) ڕێکخەری زۆرانبازیو بۆکسبازی.

-matchmaking *(n. & adj.)*.

match point, دوا خاڵی بردنەوەی هاوبڕکێیەك (یاری تەنس).

mate (māt), *n.* (١) ئاوەڵ؛ هاودەم؛ هاوڕێ:

(classmate, roommate)

(٢) لنگ یا تاکی جووتێك شت: *(the ~ to this glove)* .

(٣) هاوسەر؛ ژن؛ مێرد.

(٤) نێرە یا مێیەی دوو باڵندە یا گیانداری جووت بوو.

(٥) [Archaic]، هاوتا؛ هاوسەنگ

(٦) یاریدەدەری کاپتنی کەشتی: *[chief (second, third) ~]*

(٧) یاریدەدەر (لەسەر کەشتی): *(the cook's ~)* .

v.t. (١) جووت کردن؛ یەکخستن؛ یەك پێگرتن.

(٢) بوون بە ژنومێرد؛ شووپێکردن؛ ژنهێنان.

(٣) جووت پێگرتن؛ لێنان (وولاخ)؛ کەڵدان؛ لێ چاکردن؛ لێ پەڕاندن.

v.i. (١) بوون بە ژنومێرد؛ جووت بوون؛ گاین.

(٢) جووت بوون (نێرومێی باڵندەو گیاندار)؛ پێوەبوون؛ زاوزێ کردن:

(Some animals ~ in the spring.)

mate (māt), *n., interj., v.t.* = **checkmate.**

mater (mā′tẽr, mä′tẽr), *n.* [Chiefly British Obsolete], = **mother.**

material (mə-têr′i-əl), *adj.* (١) بەرجەستە؛ بەرجەستەدار:

(a ~ object ; a ~ evidence)

(٢) (ا) لەشی؛ جەستەیی: *(~ pleasures)* .

(ب) هی جیهانی (وەك شتو پارەو پلەوپایە) نەك گیانی: *(~ success)* .

(٣) گرنگ؛ سەرەکی.

n. (١) کەرەسە؛ شت: *(raw ~)* .

(٢) قوماش؛ کوتاڵ. (٣) (*pl.*)، ئامێر؛ کەرەسە: *(writing ~s)* .

(٤) شتومەك.

materialism (mə-têr′i-əl-iz′m), *n.* (١) فەلسەفەی ماددی.

(٢) پارەپەرستی؛ شت پەرستن؛ ماددە پەرستی.

materialist (mə-têr′i-əl-ist), *n.* (١) بڕوابوو بە فەلسەفەی ماددی.

(٢) پارەپەرست؛ ماددەپەرست.

materialistic (mə-têr′i-ə-lis′tik), *adj.* (١) تایبەتی بە فەلسەفەی ماددی. (٢) پارەپەرست؛ ماددەپەرست؛ پوولەکی.

-materialistically *(adv.)*.

materiality (mə-têr′i-al′ə-ti), *n.* (١) بەرجەستەیی؛ بەرجەستەداری. (٢) لەش؛ ماددە.

materialize (mə-têr′i-ə-līz′), *v.t.* (١) لەش بە بەرداکردن؛ گیان بە بەرداکردن. (٢) هێنانەڕووی فریشتەیەك یا گیان بە بەرداکردنی.

v.i. (١) هاتنەدی؛ سەرگرتن: *(Our plans did not ~ .)* .

(٢) هاتنەڕوو بە لەشەوە (فریشتە، دێووددرنج).

-materialization *(n.)*.

materially (mə-têr′i-əl-i), *adv.* (١) لەڕووی ناوەڕۆکەوە نەك شێوە

(٢) تایبەتی بە شتی بەرجەستەدار.

(٣) تا ڕادەیەکی زۆر؛ ئێجگار؛ زۆر:

(His testimony is ~ different from hers.)

materiel, matériel (mə-têr′i-el′), *n.* (١) کەرەسە (بەتایبەتی هی دەزگایەك). (٢) کەرەسەو چەکی سوپایی.

maternal (mə-tũr′n'l), *adj.* (١) دایکی؛ دایکانە: *(~ instinct)* .

(٢) لە دایکەوە بۆ ماوە؛ دایکی.

(٣) دایکی؛ لە دایکەوە: *(~ aunt, grandparents, etc.)* .

maternity (mə-tũr′nə-ti), *n.* (١) دایکێتی؛ دایکایەتی؛ دایکی.

(٢) هەستی دایکایەتی؛ خۆشەویستی دایکایەتی

adj. هی منداڵبوون؛ هی سکپڕیو منداڵبوون:

(a ~ dress, ward, hospital, leave, etc.)

maternity hospital, نەخۆشخانەی منداڵبوون؛ زاینگە.

math (math), *n.* [Colloq.]. = **mathematics.**

mathematical (math´ə-mat′i-k'l), *adj.* (١) بیرکاری؛ هی ژمارەوپێوان. (٢) وورد؛ تەواو؛ بێ کەموزیاد.

-mathematically *(adv.).*

mathematician (math´ə-mə-tish′ən), *n.* زانای بیرکاری؛ بیرکارناس؛ زانای ژمارەوپێوان.

mathematics (math´ə-mat′iks), *n.pl.* زانستی بیرکاری؛ ژمارەوپێوان.

matin (mat′in), *n.* (١) *(pl.)* نوێژی بەرەبەیان (کڵێسەی کاسۆلیکی). (٢) [Poetic]. خوێندنی بەیانیانی باڵندە.

adj. (١) تایبەتی بە نوێژی بەرەبەیان. (٢) هی بەیانی؛ هی بەیانیان.

-matinal *(adj.).*

matinee, matinée (mat′'n-ā´, mat′'n-ā´), *n.* نوێنەندنێک. بەرنامەیەک یا پیشاندانێکی بە ڕۆژ (بەتایبەتی شانۆنامەیەک یا فیلمێکی پاش نیوەڕۆ).

matinee idol, ئەکتەرێکی قۆز کە ژن زۆر حەز لە فیلمەکانی دەکەن و دەیپەرستن.

matrass (mat′rəs), *n.* شووشەیەکی مل باریکە بۆ دڵۆپاندن.

matri- (mā′tri, mat′ri), . *(matriarch)* پێشگرێکە بەمانای: دایک.

matriarch (mā′tri-ärk´), *n.* دایکە سەرۆک؛ ئافرەتێکە کە سەرگەورەی خێزان یا خێڵەکەیەتی.

-matriarchal *(adj.)*; **matriarchic** *(adj.).*

matriarchate (mā′tri-är´kit), *n.* (١) خێزانێک یا خێڵێک کە ئافرەت سەرگەورەی بێت. (٢) ڕژێمێک کە بە سەرۆکایەتی ئافرەت بێت.

matriarchy (mā′tri-är´ki), *n.* (١) ڕژێمی دایک سالاری؛ ڕژێمێکی کۆمەڵایەتییە کە سەرۆکایەتی خێزان و خێڵ دەدات بە ئافرەت وە لەم ڕژێمەدا بنەچەش لەرێی دایکەوە دەدۆزرێتەوە نەک باوک. (٢) **matriarchate** .

matricide (mā′trə-sīd´, mat′rə-sīd´), *n.* (١) دایکی خۆکوشتن. (٢) دایکی خۆکوژ.

-matricidal *(adj.).*

matriculant (mə-trik′yoo-lənt), *n.* قوتابی وەرگیراو لە زانکۆ.

matriculate (mə-trik′yoo-lāt´), *v.t.* وەرگرتن لە زانکۆ (پاش تاقیکردنەوەی تایبەتی).

v.i. وەرگیران لە زانکۆ.

matriculation (mə-trik´yoo-lā′shən), *n.* (١) وەرگرتن یا وەرگیران لە زانکۆ. (٢) تاقیکردنەوەی وەرگرتن لە زانکۆ.

matriculator (mə-trik′yoo-lā´tēr), *n.* = **matriculant.**

matrilineal (mā´trə-lin′i-əl, mat´rə-lin′i-əl), *adj.* لەرێی دایکەوەیە نەک باوک (بنەچە، خزمایەتی).

matrimonial (mat´rə-mō′ni-əl), *adj.* هی ژنهێنان و شووکردن؛ هی ژن و مێردایەتی.

matrimony (mat′rə-mō´ni), *n.* (١) ژنهێنان و شووکردن؛ ژنهێنان؛ شووکردن. (٢) ژن و مێردایەتی. (٣) ژیانی ژن و مێردایەتی. (٤) جۆرە یارییەکی کاغەز یا قوماره.

matrix (mā′triks, mat′riks), *n.* (١) منداڵدان؛ تێزانگ. (٢) سەرچاوە؛ نیشتمان؛ زێد؛ شوێنی لێوە پەیدابوون. (٣) (ا) ئەو کونجەی ژێرزەمین یا سەرزەمین کە بەردی بەنرخی تێدا چەسپیوە. (ب) قاڵب. (ج) قاڵبی تیپی چاپەمەنی. (٤) (ا) ماددەی نێوان شانەکانی گیانداروڕووەک. (ب) ئەو شانانەی نینۆک و ددانیان لێوە پەیدا دەبێ.

matron (mā′trən), *n.* (١) ژنی مێردداو؛ ژنی قەیرە؛ ژنێکی منداڵداری بەساڵداچوو؛ کەیبانوو. (٢) بەرێوەبەری قوتابخانە، نەخۆشخانە، یا بەندیخانە (ئافرەت).

matronize (mā′trən-īz´, mat′rən-īz´), *v.t.* سەرپەرشتی کردن وەک دایک بۆ منداڵەکەی.

matronly (mā′trən-li), *adj.* (١) سەڵار (ئافرەت)؛ سەنگین؛ بە شەرم وشکۆ. (٢) تایبەتی بە ئەرکی سەرپەرشتی (ئافرەت)

matron of honor, بەربووک.

mat (mat), *n.* پەرداخ کردنێکی بێ ڕەنگ.

matte (mat), *n.* تێکەڵاوێکی کانزاییە.

matted (mat′id), *adj.* (١) چرووچنگ لەیەک داو و پەستراوە: *(~ hair)* (٢) پەراوێزی بۆ کراوە (وێنەی لە چوارچێوە گیراو).

matter (mat′ẽr), *n.* (١) شت؛ ماددە. (٢) کەرەسە. (٣) ناوەرۆکی نووسراوێک نەک شێوازەکەی. (٤) هەند؛ بڕ: *(a ~ of a few days)* . (٥) مەسەلە؛ باس: *(business ~s)* . (٦) (ا) شتێکی گرنگ؛ مەسەلەیەکی گرنگ. (ب) گرنگی: *(It's of no ~ .)* . (٧) (**the ~**)، کێشە؛ ناخۆشی؛ گیروگرفت؛ مەسەلە (ناخۆشی): *(What's the ~ ?)* (٨) پۆستە: *(second-class ~)* . (٩) (ا) کێم. (ب) پیسایی؛ گوو. (١٠) (ا) شتی لە چاپدراو. (ب) تیپی ئامادەکراو (چاپەمەنی)

v.i. (١) گرنگ بوون؛ قەی کردن: *(It doesn't ~ .; Does it really ~ what I think?)* (٢) کێم لێ هاتن؛ گەیین (دوومەڵ).

as a matter of fact, لە ڕاستیدا؛ ئەوی ڕاستی بێت.

for that matter, لەو ڕووەوە؛ سەبارەت بە.

no laughing matter, گاڵتە نییە؛ زۆر گرنگە

no matter, (١) گرنگ نییە؛ قەی ناکات. (٢) لەگەڵ ئەوەشدا؛ بەبێ گوێدان بە.

matter of course, شتێکی ئاسایییە؛ شتێکی سرووشتییەو جێی سەرسامی نییە.

matter-of-fact (mat′ẽr-əv-fakt´), *adj.* بێ پێچوپەنا؛ بێ ئەملاو ئەولا؛ بەبێ هەستانە؛ بە ووشکی.

matter of opinion, دەکەوێتە سەر ڕای ئەو کەسە؛ هەرکەس ڕای خۆی هەیە دەربارەی.

mattock (mat′ək), *n.* پاچ؛ قولنگ.

mattress (mat′ris), *n.* (١) دۆشەک. (٢) تەیمانێکی ئەستووری دارو گەڵاو بنچکەداری تەنراوە بۆ پاراستنی قەراغی ڕووبار لە ڕامالین و هەرەس بردن.

maturate (mach′oo-rāt´, mat′yoo-rāt´), *v.i.* (١) گەیین (دوومەڵ)؛ کێم دەردان. (٢) گەیین؛ پێگەیشتن؛ کامڵ بوون.

maturation (mach´oo-rā′shən), *n.* (١) گەیین (دوومەڵ)؛ کێم دەردان. (٢) گەیین؛ پێگەیشتن؛ کامڵ بوون؛ هەراش بوون.

mature (mə-tyoor′, mə-toor′), *adj.* (١) هەراش (ڕووەک، گیاندار)؛ گەییو. (٢) کامڵ؛ گەورە؛ هەراش؛ قەیرە: *(a person of ~ age)* (٣) تێکەیشتوو؛ بەجێ؛ هێمن: *(a ~ person, reaction, etc.)* . (٤) باش لێکۆڵراوە؛ باش بیرلێکراوە: *(a ~ plan of action)* . (٥) کاتی دانەوەی هاتووە: *(a ~ loan, bond, etc.)* .

v.t. (١) پێگەیاندن. (٢) باش لێکۆڵینەوە.

v.i. (١) (ا) گەیین؛ پێگەیشتن. (ب) هەراش بوون؛ گەورەبوون: *(Girls ~ early.)* (٢) کاتی دانەوە هاتن (بانقەنۆت).

maturity (mə-tyoor′ə-ti, mə-toor′ə-ti), *n.* (١) هەراشی؛

کامل بوون. (٢) گەیین؛ پێگەیشتن. (٣) لێکۆڵراوەیی
(٤) تێگەبشتر؛ لەسەرخۆیی: *(This kind of work requires ~.)*.
(٥) (ا) کاتی دانەوە هاتن (بانقەنۆت).
(ب) ئەم کاتی دانەوەیە.

matzo (mät'sō, mät'sə), ***n.*** *(pl.* **matzoth, matzos** *).* جۆرە نانێکی هەویرترش تێنەکراوی رەقە (جوولەکە لە هەندێ جەژندا دەیخۆن).

maudlin (môd'lin), ***adj.*** (١) بەسۆزو گرینۆک؛ هەست ناسکو گرینۆک. (٢) بەسۆزو گرینۆک لەسەرخۆشیدا.

maul (môl), ***n.*** (١) کوتەک (بۆ سنگ داچەقاندن)؛ پێك (٢) [Archaic] گورز؛ داردەست.

v.t. (١) (ا) لێدان؛ بریندارکردن؛ پێست شینکردنەوە.
(ب) هەڵگلۆفتن؛ گلۆفینەوە: *(A hunter was ~ed by a bear.)*.
(٢) قلیشاندن بە پێكو پواز؛ لەتکردن (دار).

-mauler *(n.).*

maulstick, mahlstick (môl'stik'), ***n.*** داری نیگارکێش داریکی درێژی باریکە نیگارکێش بۆ لەنگەر بەکاری دەهێنێ.

maund (mônd), ***n.*** مەن (کێشان).

maunder (môn'dẽr), ***v.i.*** (١) سووڕانەوە؛ خول خواردن.
(٢) وڕێنەکردن؛ قسەی بێ سەروبەر کردن.

mausoleum (mô'sə-lē'əm), ***n.*** گۆڕێکی گەورە (بەتایبەتی لەناو خانوویەکی حواندا)؛ گۆڕی کەسێکی مەزن؛ ئارامگای مەزن.

mauve (mōv), ***n.*** ڕەنگی مۆر؛ بۆیەی بنەوشەیی.

adj. مۆر؛ خامەکی؛ بنەوشەیی.

maverick (mav'ẽr-ik), ***n.*** (١) گوێرەکە یا مانگای نەسمراوی لە گاگەل وونبوو یا دابڕاو؛ گوێرەکە یا جوانووی ئاوەکی بێ خاوەن.
(٢) پارێز یا نەسیی ڕاکردوو.
(٣) [Colloq.]، کەسێکی سەربەخۆ کە مل نادات بۆ حیزبەکەی یا کۆمەڵەکەی؛ کەسێك کە خۆی جیاکردبێتەوە لە حیزب یا کۆمەڵەکەی و ڕێگەی سەربەخۆی گرتبێ.

mavis (mā'vis), ***n.*** باڵندەیەکی دەنگ خۆشە لە توخمی ڕیشۆڵە.

maw (mô), ***n.*** (١) (ا) گەدە؛ ووړگ. (ب) گەدەی چوارەمی گیانداری کاوێژکەر. (٢) قورگو کاژێرو سووڕێنچکی گیانداری زۆرخۆر.

maw (mô), ***n.*** [Dial.], = **ma; mamma; mother.**

mawkish (môk'ish), ***adj.*** (١) دڵ تێکەڵهێنەر؛ پیس؛ زۆر بێ تام.
(٢) بەسۆز یا هەست ناسك بەشێوەیەکی بێ تامو منداڵانە.

max., = **maximum.**

maxi (mak'si), ***n.*** تەنوورە یا کراسی ئاودامان.

maxilla (mak-sil'ə), ***n.*** شەویلگی سەرەوە؛ یەکێك لە دوو ئێسقانەکەی شەویلگی سەرەوە.

maxillary (mak'sə-ler'i, mak-sil'ə-ri), ***adj.*** هی شەویلگی سەرەوە

n. = **maxilla.**

maxim (mak'sim), ***n.*** پەند؛ پەندی پێشینان؛ قسەی نەستەق؛ ووتەی بەجێ.

maximal (mak'sə-m'l), ***adj.*** ئەوپەڕی؛ ئەوپەڕ؛ پەڕی ئەوپەڕ.

maximize (mak'sə-miz'), ***v.t.*** گەیاندنە پەڕی ئەوپەڕ؛ زیادکردن هەتا بەرزترین پلە؛ هەتا بتوانرێ زیادکردن و گەورەکردن.

maximum (mak'sə-məm), ***n.*** پەڕی ئەوپەڕ؛ ئەوپەڕ؛ زیاترین؛ زۆرترین

maxwell (maks'wel, maks'wəl), ***n.*** ماکسوێل یەکەی تەوژمی موگناتیسی

May (mā), ***n.*** (١) بەختەبارێ؛ باران بڕان؛ بانەمەڕ؛ مایس؛ مانگی پێنجەمی ساڵنامەی گریگۆری. (٢) (ا) بەهاران؛ بەهار.
(ب) لاوی؛ لاوێتی؛ گەنجی؛ تافی گەنجی. (٣) [m-]، گوێژی ئینگلیزی.
(٤) ئاهەنگی جەژنی کرێکاران (یەکی مایس)

may (mā), ***v.*** (١) لەوانەیە؛ لەوانەبوون؛ بۆی هەیە؛ بۆ هەبوون؛ ڕەنگە: *(It ~ rain.)*
(٢) ڕێ پێدان؛ ڕێگەدان. *(You ~ go.)*.
(٣) بۆ ئەوەی؛ تاکو: *(Write to him at once so that he ~ know our plans.)*
(٤) ئاوات خواستن؛ هیوا وابوون؛ دۆعاکردن (وەك: یاخوا وابێ یا وانەبێ!) *(M~ you be happy!; M~ he go!)*

maybe (mā'bi, mā'bē), ***adv.*** لەوانەیە؛ ڕەنگە؛ بەڵکو.

Mayday (mā'dā'), ***n.*** ڕزگارمان کەن!: شفرەی هاوارکردنە بۆ یارمەتی لە کەشتی و فڕۆکەوە لەکاتی تەنگانەدا. *(There was no M~ call.)* (ووشەی " S.O.S " ببینە).

May Day, جەژنی یەکی مایس؛ جەژنی کرێکاران.

mayest (mā'ist), *archaic second person singular of* **may.**

mayhap (mā'hap', mā'hap'), ***adv.*** = **maybe.**

mayhem (mā'hem, mā'əm), ***n.*** (١) بریندارکردن و پەکخستن؛ پەل بڕینەوە بە دەسەنقەست. (٢) کارێکی زیانبەخش و ناپەسەند؛ ئازاردان. (٣) پشێوی.

mayonnaise (mā'ə-nāz', mā'ə-nāz'), ***n.*** مەیۆنێز: گیراوەیەکی خەستی سپیکارە لە زەردێنەی هێلکەو سرکەو بەهارات پێکدێت لە بابۆڵەی خواردەمەنی بەدرێت و دەخورێت.

mayor (mā'ẽr, mâr), ***n.*** سەرۆکی شارەوانی؛ بەڕێوەبەری شار.

-mayoral *(adj.)*; **mayoralship** *(n.).*

mayoralty (mā'ẽr-əl-ti, mâr'əl-ti), ***n.*** پلەوپایەی سەرۆکی شارەوانی؛ ماوەی فەرمانڕەوایی سەرۆکی شارەوانی.

Maypole (mā'pōl'), ***n.*** ستوونی مایس: دارێکی بەرزی بە گوڵ ڕازاوەیە لە جەژنی یەکی مایسدا سەمای لەدەور دەکرێ.

mayst (māst), *archaic second person singular of* **may.**

mazard (maz'ẽrd), ***n.*** [Obs.], (١) سەر؛ کەللەسەر؛ کاسەی سەر. (٢) دەموچاو.

maze (māz), ***v.t.*** [Archaic], (١) ووڕکردن؛ گێژکردن؛ واق ووڕماندن. (٢) سەرسام کردن؛ سەر لێ شێواندن؛ حەپەساندن.

n. (١) ڕێگەی پڕ لە پێچ‌وپەنا؛ ڕێگەی پێچ پێچاوی؛ پێچ‌وپلووچ؛ ڕێ ورنە. (٢) سەرشێواوی؛ حەپەساوی؛ واق ووڕماوی.

-mazy *(adj.).*

M.C., = **Master of Cermonies.**

M.D., پزیشك.

M-day (em'dā'), ***n.*** = **mobilization day.,** ڕۆژی ڕەشبگیر دەستپێکردن بۆ جەنگ.

me (mē; *unstressed* mi), ***pron.*** من (کەسی یەکەمی تاك) (ڕێزمان).

mead (mēd), ***n.*** خواردنەوەیەکی کحولیە.

meadow (med'ō), ***n.*** مێرگ.

-meadowy *(adj.).*

meadow lark, کلاوکوڕەی مێرگ.

meadowsweet (med'ō-swēt'), ***n.*** جۆرە گوڵەباخێکی بۆنخۆشە

meager, meagre (mē'gẽr), ***adj.*** (١) لەرولاواز؛ لەر: *(a ~ face)*
(٢) کەم؛ کز: *(a ~ meal, salary, etc.; ~ resources)*.

meal (mēl), ***n.*** (١) ژەم؛ ژەمێك خواردن؛ چێشت. (٢) کاتی نانخواردن.

meal (mēl), ***n.*** دانەوێڵەی هاڕاو: *(corn ~)*.

mealie (mēl'i), ***n.*** (١) *(pl.)*، گەنمەشامی. (٢) گوڵەشامی.

meal ticket, (١) تکتی خواردن.
(٢) [Slang]، هۆی گوزەران؛ مایەی گوزەران یا ژیان؛ پشتیوانی دارایی (کار، مرۆڤ).

mealtime (mēl'tīm'), ***n.*** کاتی نانخواردن.

meal worm, مۆرانەی ئاردو دانەوێڵە.

mealy (mēl′i), *adj.* (١) وورد وەك نارد؛ ناردی
(٢) دانەوێڵەی هاڕراوی تێدایە. (٣) بەڵەك؛ کونج کونج؛ خاڵ خاڵ؛ خاڵاوی.
(٤) سپی؛ کاڵ؛ ڕەنگ زەرد. (٥) **mealy-mouthed**.
mealy-mouthed (mēl′i-moutht′), *adj.* زمان لووس
mean (mēn), *v.t.* (١) نیازبوون؛ مەبەست بوون؛ ویستن:
(He ~s to go.)
(٢) مانا وابوون؛ واگەیاندن؛ واگرتنەوە؛ واتا وابوون:
(What does this word ~ in Kurdish?)
(٣) بریتی بوون لە؛ مایەی ئەوە بوون؛ بوون بە هۆ:
(Money does not necessarily ~ happiness.)
v.i. (١) مەبەست بوون؛ نیازبوون؛ ویستن: *(to ~ well)*.
(٢) بایەخ بوون؛ گرنگ بوون: *(Money ~s little to me.)*.
mean well by, هەستی باش‌و برایانەو چاکە ویستن.
mean (mēn), *adj.* (١) گەنگ؛ ڕەشۆکی؛ بازاڕی؛ قەڵب:
(He is no ~ scholar.)
(٢) هەژار؛ نزم (پلەوپایە): *(of ~ birth)*.
(٣) بێ شکۆ. (٤) بێ بایەخ؛ بێ نرخ؛ هیچ‌وپووچ.
(٥) پەڕپووت (ڕووخساو)؛ ناشرین؛ بێ فەڕ:
(a ~ house in a ~ street)
(٦) بەد؛ ناپەسەند؛ ناکەس؛ ناپیاو؛ نامەرد؛ نزم.
(٧) ڕەزیل؛ پیسکە؛ پوولەکی.
(٨) سەرکێش (ئەسپ): *(a ~ horse)*.
(٩) [Colloq.]، ناپەسەند؛ بەدخو؛ دڕ؛ تووڕەوتڕۆ؛ بەدسرووشت؛ ڕووگرژ؛ دڵڕەق؛ شەڕەنگێز؛ خراپ (ڕەفتار لەگەڵ خەڵکدا):
(a ~ remark; Don't be so ~ to your little brother.)
(١٠) [Colloq.]، شەرمەزار.
(١١) [Colloq.]، نەخۆش.
(١٢) [Slang]، (ا) قایم؛ ناگەڕێنرێتەوە (تۆپی یاری)؛ سەخت:
(He throws a ~ ball.)
(ب) لێهاتوو؛ کارامە؛ شارەزا.
mean (mēn), *adj.* (١) ناوەڕاست؛ ناوەند. (٢) مام ناوەندی؛ ناوەندی.
n. (١) ناوەڕاست (٢) نێوانرۆیی؛ میانڕۆیی. (٣) تێکڕا (ژمارەوپێوان).
meander (mi-an′dēr), *n.* (١) ڕێگە یا ڕێبازی خواروخێچ؛ چەم یا ناوەڕۆی پێچاوپێچ. (٢) سووڕانەوە؛ گەڕان.
(٣) نەخشەی پێچاوپێچ.
v.i. (١) بە پێچاوپێچ ڕۆیشتن؛ بە خواروخێچی ڕۆیشتن:
(Streams tend to ~ through level land.)
(٢) سووڕانەوە؛ گەڕان بەبێ مەبەست:
(~ing through the bazar, life, etc.)
meandrous (mi-an′drəs), *adj.* پێچاوپێچ (چەم، ڕووبار، ڕێگە)؛ خواروخێچ.
meaning (mēn′iŋ), *n.* (١) واتا؛ مانا: *(the ~ of a word)*.
(٢) [Archaic]، مەبەست؛ نیاز.
adj. (١) واتادار؛ گرنگ؛ مانابەخش. (٢) بە مەبەست.
meaningful (mēn′iŋ-f'l), *adj.* واتادار؛ مانابەخش؛ گرنگ؛ بەنرخ؛ پڕ مانا *(a ~ experience)*.
meaningless (mēn′iŋ-lis), *adj.* بێ مانا؛ هیچ‌وپووچ؛ بێ نرخ.
meanness (mēn′nis), *n.* (١) گەنگی؛ بێ نرخی؛ قەڵبی؛ بێ فەڕی.
(٢) ڕەزیلێتی؛ پوولەکێتی؛ خۆپەرستی. (٣) بەدخوازی؛ ناپەسەندی؛ دڵڕەقی؛ ڕووگرژی؛ کینە لە دڵ؛ خراپی (ڕەووشت). (٤) کارێکی ناپەسەندی دڵڕەقانەی کینە لە دڵانەی بەدخوازانە.
means (mēnz), *n.pl.* (١) هۆ؛ ڕێگە؛ ڕێباز: *(a ~ to an end)*.
(٢) سەرمایە؛ سامان؛ پارە؛ داهات؛ دەرامەت؛ دەسکەوت:
(He's a man of ~ .; to live within one's ~)
by all means, بێ گومان؛ مسۆگەر؛ بە مسۆگەری.
by any means, هەرچۆنێك بێت؛ بە هەرشێوەیەك بێت؛ بە هەرجۆرێك بێت.
by means of, بەهۆی؛ لەڕێگەی.
by no means, بە هیچ جۆرێك؛ بە هیچ ڕەنگێك؛ بە هیچ کلۆجێك.
means to an end, هۆی بە مەبەست گەیشتن؛ هۆی دەستکەوتنی ئامانجێك.
meant (ment), *past tense and past participle of* **mean.**
meantime (mēn′tīm′), *adv.* (١) لەو کاتەدا. (٢) لە هەمان کاتدا.
n. ماوەی نێوان دوو کات.
meanwhile (mēn′hwīl′), *adv. & n.* = **meantime.**
measles (mē′z'lz), *n.pl.* سووریژە.
measly (mēz′li), *adj.* (١) سووریژەیەتی.
(٢) [Slang]، کەم؛ زۆر کەم؛ هیچ‌وپووچ: *(a ~ tip)*.
measurability (mezh′ēr-ə-bil′ə-ti), *n.* بۆ پێوان یا ئەندازە گرتن شیان.
measurable (mezh′ēr-ə-b'l), *adj.* (١) دەپێورێ؛ ئەندازەی دەگیرێ؛ دەتوانرێ بپێورێت.
(٢) زۆر؛ ئەوتۆ: *(a ~ amount of rain)*.
measurably (mezh′ēr-ə-bli), *adv.* تا ڕادەیەکی زۆر؛ زۆر؛ ئێجگار: *(His health has improved ~ .)*.
measure (mezh′ēr), *n.* (١) ئەندازە (پانی، درێژی، بەرزی، قەبارە، ئەستووری، سەنگ... هتد). (٢) پێوان. (٣) پێوانە؛ ئەندازە؛ کێشانە.
(٤) هەندا بڕێکی تایبەتی یا دیاریکراو.
(٥) (ا) ڕادە یا سنووری دیاریکراو: *(Remain within ~ .)*.
(ب) ڕادە یا ئەندازەی بەجێ: *(She grieved beyond ~ .)*.
(٦) ڕادە: *(in large ~)*.
(٧) هەنگاو؛ هەڵسان بە کارێکی پێویست؛ تەقەلا؛ تەگبیر:
(We have to take ~s to deal with the problem.)
(٨) گەڵاڵەی یاسا؛ گەڵاڵەنامە؛ یاسا.
(٩) کێش (هۆنراوە).
(١٠) سەمای لەسەرخۆ؛ جووڵەیەکی ئەم جۆرە سەمایە.
(١١) ژمارەی بەسەردا دابەشکراو بەبێ ئەوەی هیچی بمێنێتەوە (ژمارەوپێوان).
(١٢) کێش (مۆسیقا). (١٣) پانی شەقڵ یا لاپەڕە (چاپەمەنی).
v.t. (١) ئەندازەگرتن؛ پێوان؛ کێشان.
(٢) (**~ off; ~ out**)، جیاکردنەوە بە پێوان یا ئەندازەگرتن.
(٣) هەڵسەنگاندن: *(He ~d his foe)*.
(٤) بەراوردکردن: *(I'll ~ my talent against his.)*.
(٥) بە باڵاگرتن؛ بە قەدگرتن.
(٦) ڕاگرتن (کات)؛ ژماردن (کاتژمێر): *(A clock ~s time.)*.
(٧) گونجاندن بەپێی ئەندازەیەك.
(٨) لێکدانەوە.
(٩) بڕین (ڕێگە، ماوە)؛ پێدا تێپەڕبوون.
v.i. (١) ئەندازەگرتن؛ پێوان؛ کێشان.
(٢) ئەوەندە بوون یا دەرچوون (درێژی‌و پانی... هتد):
(This room ~s thirty feet across.)
beyond measure, لە ئەندازە بەدەر؛ ئێجگار زۆر.
for good measure, بە سڵاوەوە (پێوان، کێشان).
in a measure, تا ڕادەیەك؛ ئەختێك.
in great measure, = **in (a) large measure.**
in (a) large measure, تا ڕادەیەکی زۆر.
in some measure, تا ڕادەیەك.
made to measure, دەستکرد (جل‌وبەرگ)؛ بە پێوانە درووستکراو.
measure out, دابەشکردن بە پێوانە.
measure up to, لەو پلەیەدا بوون؛ توانا بەسەردا شکان؛ دەرهەقەت هاتن (کردار، مەترسی، مرۆڤ... هتد):
(to measure up to a job, challenge, someone's expectations,

task, etc.)

take measures, هەنگاوی پێویست نان؛ هەڵسان بە کاری پێویست؛ کەوتنە خۆ.

take one's measure, هەڵسەنگاندن

measured (mezh′ẽrd), *adj.* (١) پێوراو؛ ئەندازە گیراو.
(٢) (ا) ڕێك‌وپێك؛ چوونیەك.
(ب) ووردو لەسەرخۆو بەردەوام: *(He walked with ~ steps.)* .
(٣) كێشدار (هۆنراوە).
(٤) باش بیرلێكراوە؛ بە ئەندازەو هێمنانەو وورِیایانە كراو یا ووتراو؛ بە ژمارە (مەجاز): *(~ words; a ~ speech, response, etc.)* .
(٥) دەسەنقەست.
(٦) كەم.

measureless (mezh′ẽr-lis), *adj.* بێ ئەندازە؛ لە ڕادە بەدەر؛ لە ئەندازە بەدەر. بێ شومار؛ ئێجگار زۆر یا گەورە.

measurement (mezh′ẽr-mənt), *n.* (١) ئەندازەگرتن؛ پێوان.
(٢) (ا) ئەندازە یا قەبارە بەپێی پێوان‌و كێشان.
(ب) *(pl.)*، ئەندازە: *(a person's ~)* .
(٣) پێوانە؛ كێشانە؛ ئەندازە؛ سەنگ.

meat (mēt), *n.* (١) خواردەمەنی؛ خۆراك؛ خواردن: *(~ and drink)* .
(٢) گۆشت (هی گیانداری چوارپێ). (٣) گۆشتی میوەهات.
(٤) ناوكرۆك؛ ناوەڕۆك؛ كرۆك: *(the ~ of a story)* .
(٥) ژەم (بەتایبەتی نانی ئێوارە).
(٦) [Slang]. كارێك یا شتێك كە كەسێك شارەزایی تێدا بێت‌و حەزی لێ بكات: *(Tennis is his ~ .)*

meat-ball (mēt′bôl′), *n.* (١) كفتە؛ گۆشتی قیمەی خڕ هەڵدراوی ئەوەندەی گوێزێك. (٢) [Slang]، كەسێكی كەرو بێ مێشك.

meatless (mēt′lis), *adj.* (١) بێ گۆشت؛ گۆشتی تێدا نییە.
(٢) گۆشتی تێدا ناخورێ: *(a ~ day)* .

meatman (mēt′man′), *n.* گۆشتفرۆش.

meatus (mi-ā′təs), *n.* كون یا بۆری ناولەش (كونەگوێ، بۆری میزە).

meaty (mēt′i), *adj.* (١) گۆشتی؛ تامی گۆشت دەدات؛ لە گۆشت دەچێ.
(٢) (ا) پڕ لە گۆشت. (ب) گۆشتن؛ قەڵەو.
(٣) مێشك بزوێن؛ خەورەوێن؛ ناوكرۆكی زۆرە (مەجاز): *(a ~ subject for study and debate)*

-meatiness *(n.)*.

Mecca, Mekka (mek′ə), *n.* (١) مەككە.
(٢) [m-]، (ا) شوێنێكە كە گەلێك كەس بۆی دەچێ؛ قیبلە.
(ب) شوێنێكە كە مرۆڤ ئاواتەخوازە ببیینێ. (ج) ئاوات؛ ئامانج.

mechanic (mə-kan′ik), *adj.* [Archaic], (١) هی ئیشی دەستی
(٢) هی مەكینە

n. (١) فیتەر؛ مەكینەچی (٢) [Archaic]، (ا) پیشەگەر.
(ب) كەسێكی پیسی بۆگەن.

mechanical (mə-kan′i-k'l), *adj.* (١) مەكینەیی؛ تایبەت بە مەكینە. (٢) بە مەكینە درووستكراو. (٣) هی مەكینەكاری.
(٤) بیركردنەوەی ناوێ؛ ئۆتۆماتیكی؛ لە خۆوە یا خووەرەیە: *(a ~ act)* .
(٥) [Archaic]، (ا) هی پیشەی دەستی.
(ب) هی پیشەگەران؛ هی چینی وەستاو كرێكاران. (ج) نزم؛ پیس‌و بۆگەن.

mechanically (mə-kan′i-k'l-i), *adv.* (١) بە شێوەیەكی ئۆتۆماتیكی؛ لە خۆوە. (٢) لەڕووی مەكینەو كاركردنییەوە: *(There is nothing wrong with the car ~ .)*
(٣) دەربارەی مەكینەو مەكینەكاری؛ دەربارەی شارەزایی مەكینەكاری: *(He is ~ inclined.)*

mechanician (mek′ə-nish′ən), *n.* مەكینەچی؛ مەكینەناس؛ ئەندازیاری مەكینە.

mechanics (mə-kan′iks), *n.pl.* (١) زانستی بزووتن‌و كاركردنە سەر ووزە بۆ سەر لەش (فیزیا)
(٢) مەكینەكاری؛ زانست‌و پیشەی مەكینەكاری.
(٣) چۆنێتی كردنی شتێك؛ لایەنی كردەنی كارێك كە بیركردنەوەی زۆر ناوێت: *(the ~ of writing)*

mechanism (mek′ə-niz'm), *n.* (١) پارچەكانی مەكینەیەك‌و كاركردنیان پێكەوە: *(the ~ of a clock)* .
(٢) (ا) كۆئەندام. (ب) شێوەی بە ئەنجام هێنان.
(٣) لایەنی تەكنیكی.
(٤) بیروباوەڕ یا فەلسەفەیەكە دەڵێت: ژیان‌و جیهان لەڕێگەی فیزیا و كیمیاوە لێكدەدرێتەوە.

mechanistic (mek′ə-nis′tik), *adj.* مەكینەیی؛ تایبەتی بە مەكینەو مەكینەناسی‌و بیروباوەڕی مەكینەپەرستی.

mechanize (mek′ə-nīz′), *v.t.* (١) وەك مەكینە لێكردن.
(٢) بە مەكینە بەرهەم هێنان لەباتی دەست: *(to ~ agriculture)* .
(٣) مەكینە بەكارهێنان لە كارگەدا (٤) كەرەسەی جەنگ دان بە سوپا.

-mechanization *(n.)*.

medal (med′'l), *n.* نیشان؛ مەدالیا

v.t. مەدالیا پێدان.

medalist, medallist (med′'l-ist), *n.* (١) مەدالیاچی؛ نیشان درووستكەر. (٢) نیشان وەرگر؛ مەدالیا بەرەوە؛ مەدالیا پێ بەخشراو.

medallion (mə-dal′yən), *n.* (١) مەدالیای گەورە؛ مەدالیا.
(٢) نەقشێكی خڕ یا هێلكەیییە فەرش‌و قوماش‌و شتی تەنراوی پێ دەڕازێنرێتەوە.

meddle (med′'l), *v.i.* (١) (~ in; ~ with)، دەست تێوەردان؛ دەست خستنە ناو كاروباری خەڵكەوە؛ خۆتێهەڵقورتان؛ تێهەڵچوون؛ دەست تێكێشان: *(Don't ~ in other people's affairs.)* .
(٢) (~ with)، دەست تێوەدان؛ دەستكاری كردن.
(٣) [Obs.]، (ا) چوونە ناو؛ تێكەڵاوبوون. (ب) بەربەرەكانی كردن.

-meddler *(n.)*.

meddlesome (med′'l-səm), *adj.* خۆتێهەڵقورتێنەر؛ دەست تێوەردەر.

media (mē′di-ə), *n.* *alternative plural of* **medium.**

media (mē′di-ə), *n.* پەردەی ناوەڕاستی دیواری بۆری خوێن.

mediacy (mē′di-ə-si), *n.* (١) (ا) ناوەڕاستێتی؛ ناوەندێتی.
(ب) ناڕاستەوخۆیی پەیوەندی (٢) ناوبژێكاری؛ ناوبژی كردن.

mediaeval (mē′di-ē′v'l, med′i-ē′v'l), *adj.* = **medieval.**

medial (mē′di-əl), *adj.* (١) ناوەڕاستی؛ هی ناوەڕاست؛ ناوەندی.
(٢) ناوچەقی. (٣) (ا) مام ناوەندی؛ ناونجی. (ب) ئاسایی.

n. (١) (ا) تیپی ناوەڕاستی ووشە. (ب) شێوەی تیپی ناوەڕاست.
(٢) دەنگی تیپی (**b, d, g**) لە ناوەڕاستی ووشەدا.

median (mē′di-ən), *adj.* (١) ناوەڕاست؛ ناوەڕاستی؛ ناوەندی.
(٢) تایبەتی بە هێڵێك كە وێنەیەكی ئەندازەیی وەك سێگۆشە یا لەشێك دەكات بە دوو كەرتی یەكسانەوە لەسەر باری درێژی. (٣) هی ژمارەی ناوەڕاستی ریزە ژمارەیەك (وەك ژمارە (٩) لەم ڕیزەدا: ٢ ٤ ٥ ٩ ١٤ ١٧ ٢٠).

n. (١) ژمارە، خاڵ، یا هێڵی ناوەڕاست (ئەندازە، ژمێرەكاری)؛ ناوەند.
(٢) دەماری خوێن یا هەستەدەماری ناوەند.
(٣) تیرە زەوییەكی باریكە لە ناوەندی ڕێگاوبان‌و شەقامی دووسەریدا؛ ناوەند.

mediastinum (mē′di-as-tī′nəm), *n.* (١) پەردەی نێوان سییەكان. (٢) ئەو بۆشاییەی سنگ كە دڵ‌و هەموو ئەندامەكانی تری تێدایە جگە لە سییەكان.

mediate (mē′di-āt′), *v.i.* (١) لە ناوەڕاستدا بوون؛ لە ناوەندا بوون.
(٢) ناوبژی كردن؛ ئاشتكردنەوە؛ كەوتنە بەینەوە؛ ڕێكخستنەوە: *(to ~ between two warring nations)*

v.t. هێنانەدی لەڕێگەی ناوبژی كردنەوە: *(to ~ a settlement)* .

adj. (١) ناوەند؛ ناوەندی؛ ناوەڕاستی. (٢) ناڕاستەوخۆ.

mediation (mē´di-ā′shən), *n.* ناوبژی کردن؛ ناشتکردنەوە؛ ڕێکخستن: *(All attempts at ~ by a third party were rejected.)* .

mediator (mē′di-ā´tēr), *n.* ناوبژیکەر؛ ناشتکەرەوە.

mediatory (mē′di-ə-tôr´i, mē′di-ə-tō´ri), *adj.* ناوبژیکەری؛ تایبەتی بە ناوبژیکەر یا ناوبژیکاری.

medic (med′ik), *n.* [Colloq.], (١) پزیشك؛ نەشتەرگەر. (٢) قوتابی پزیشکەوانی؛ پزیشکێکی تازە دەرچوو؛ برینپێچ. (٣) ئەندامی تیپی پزیشکەوانی سوپا.

medic (med′ik), *n.* = **alfalfa.**

medicable (med′i-kə-b′l), *adj.* بە دەرمان چارەسەر دەکرێ؛ بە دەرمان چاك دەبێتەوە.

medical (med′i-k′l), *adj.* (١) پزیشکی؛ پزیشکەوانی. (٢) پێویستی بە دەرمانکردنە نەك نەشتەرکاری. (٣) [Archaic]، وەك دەرمان وایە؛ چاکەرەوە.

n. [Colloq.], تێڕوانینی گشتی پزیشکی.

medical examiner, پزیشکی لێکۆڵەرەوەی یاسایی: کە لاشەی مردوو توێکاری دەکات بۆ دۆزینەوەی هۆی مردنەکەی (لە مردنی نائاسایدا وەك کوشتن و خۆکوشتن... هتد). (پێشی دەوترێ: " **coroner** ") .

medical jurisprudence, پزیشکەوانی یاسایی.

medically (med′i-k′l-i, med′ik-li), *adv.* (١) بە دەرمان. (٢) لەڕووی پزیشکەوانی‌یەوە؛ لەڕووی پزیشکی‌یەوە.

medicament (mə-dik′ə-mənt, med′i-kə-mənt), *n.* دەرمان

medicate (med′i-kāt´), *v.t.* (١) دەرمانکردن. (٢) دەرمان تێکردن؛ دەرمان لێدان.

-medicative *(adj.).*

medication (med´i-kā′shən), *n.* (١) دەرمان لێدان؛ دەرمانکردن. (٢) دەرمان

medicinal (mə-dis′′n-′l), *adj.* چاکەرەوە؛ چارەکەر (دەرمان)؛ بۆ چارەکردنی نەخۆشی باشە؛ وەك دەرمانە: *(~ herbs)* .

-medicinally *(adv.).*

medicine (med′ə-s′n), *n.* (١) پزیشکەوانی؛ زانستی پزیشکەوانی. (٢) دەرمان. (٣) (ا) شتێك، نەریتێك، یا جادووگەری‌یەك کە گوایە خەڵك دەپارێزێ و وەك دەرمان نەخۆش چاك دەکاتەوە (هیندی‌یە ئەمەریکایی‌یەکان). (ب) ئەفسوون: هێزی جادووگەری. (٤) [Obs.]، **medicine man** .

v.t. دەرمانکردن؛ دەرمان پێدان؛ دەرمان لێدان.

medicine man, جادووگەر؛ پزیشکی جادووگەر.

medico (med′i-kō´), *n.* [Colloq.], (١) پزیشك؛ نەشتەرگەر. (٢) قوتابی پزیشکەوانی.

medico- (med′i-kō´), پێشگرێکە بەمانای پزیشکەوانی.

medieval, mediaeval (med´i-ē′v′l), *adj.* سەدەی ناوەڕاست؛ هی سەدەی ناوەڕاست.

medievalism, mediaevalism (mē´di-ē′v′l-iz′m, med-´i-ē′v′l-iz′m), *n.* (١) بیروباوەڕو نەریتی سەدەی ناوەڕاست. (٢) پەیڕەوی کردن و بڕوا پێ بوون و دڵسۆزی بۆ بیروباوەڕو نەریتەکانی سەدەی ناوەڕاست؛ سەدەی ناوەڕاست خوازی. (٣) بیروباوەڕ یا نەریتێکی سەدەی ناوەڕاست. (٤) لێکۆڵینەوەی سەدەی ناوەڕاست.

medievalist, mediaevalist (mē′di-ē′v′l-ist), *n.* (١) زانا یا قوتابی سەدەی ناوەڕاست؛ سەدەی ناوەڕاست ناس. (٢) سەدەی ناوەڕاست خواز.

medio- (mē′di-ō, mē′di-ə), *Also* **medi-,** پێشگرێکە بەمانای: ناوەند؛ ناوەندی؛ ناونجی.

mediocre (mē′di-ō´kēr, mē´di-ō′kēr), *adj.* مام ناوەندی؛ ناونجی؛ نە باش و نە خراپ؛ ڕەشۆکی؛ ڕەمەکی.

mediocrity (mē´di-ok′rə-ti), *n.* (١) مام ناوەندێتی (توانا، لێهاتوویی، چۆنێتی)؛ ڕەمەکێتی؛ نە باشی و نە خراپی. (٢) توانا و لێهاتوویی مام ناوەندی‌یانە. (٣) کەسێکی مام ناوەندی لە توانا و لێهاتووییدا.

meditate (med′ə-tāt´), *v.t.* (١) [Rare] ، بیرلێکردنەوە. (٢) نەخشەدانان؛ وا نیازبوون؛ ویستن؛ بەتەمابوون.

v.i. بە قووڵی بیرکردنەوە؛ بیرکردنەوە.

-meditator *(n.).*

meditation (med´ə-tā′shən), *n.* (١) بیرکردنەوەی قووڵ؛ بە قووڵی بیرکردنەوە. (٢) بە قووڵ بیرکردنەوەی ئایینی.

meditative (med′ə-tā´tiv), *adj.* (١) حەزکەر لە بیرکردنەوە؛ بیرکەرەوە: *(a ~ mind)* . (٢) بیرکردنەوەیی؛ تایبەتی بە بیرکردنەوە.

Mediterranean (med´ə-tə-rā′ni-ən), *adj.* (١) (m-) ، (ا) لە ناوەوەی وولاتدا؛ دوور لە قەراغ دەریاوە. (ب) بە زەوی دەورگیراو (دەریا، دەریاچە). (٢) هی دەریای سپی ناوەڕاست و ناوچەی دەوروبەری: *(a M~ climate)* . (٣) هی گەلانی ناوچەی دەریای سپی ناوەڕاست.

n. (١) دەریای سپی ناوەڕاست. (٢) کەسێکی خەڵکی ئەم ناوچەیە.

Mediterranean Sea, دەریای سپی ناوەڕاست.

medium (mē′di-əm), *n.* (*pl.* **media** or **mediums**), (١) (ا) شتێکی مام ناوەندی یا ناونجی. (ب) پلەی ناوەڕاست یا ناوەندی؛ دۆخی ناوەندی. (٢) هۆ؛ ناوەند: *(The ether is the supposed ~ for radio waves.)* . (٣) هۆ: *(Radio is a ~ of communication.)* . (٤) (ا) ناوەند. (ب) دەوروبەر؛ شوێن. (٥) کەسێکە کە گوایە هۆی پەیوەندی‌یە لەنێوان خەڵکی مردوو و زیندوودا؛ پەیامبەری نێوان خەڵکی مردوو و زیندوو. (٦) هۆی دەربڕین (هونەر): *(This sculptor's favorite ~ is stone.)* .

adj. مام ناوەندی؛ ناونجی.

medium of exchange, هۆی ئاڵوگۆڕکردن یا گۆڕینەوە (وەك پارە یا شتێك لەجێی پارە)

medlar (med′lēr), *n.* گۆیژ.

medley (med′li), *n.* (١) کۆمەڵێکی هەمەچەشنی تێکەڵاو (مرۆڤ، گیاندار، شت)؛ کۆمەڵێکی هەڕەمەی وەك چێشتی مجەور: *(What a ~ of races in America!)* (٢) پارچە مۆسیقایەك کە لە چەند پارچەیەکی بچووکی نەساز پێکهاتبێ. (٣) [Archaic]، **melee** .

adj. تێکەڵاو؛ هەڕەمە؛ هەمەڕەنگ؛ هەمەجۆر.

medulla (mi-dul′ə), *n.* (١) (ا) مۆخ. (ب) ناوەڕۆکی هەندێ ئەندامی لەش (وەك گورچیلە و قژ... هتد). (٢) ناوەڕۆکی لیقنی قەفی هەندێ ڕووەك

-medullary *(adj.).*

Medusa (mə-dōō′sə, mə-dū′zə), *n.* (١) مەدووسە: یەکێکە لە " گۆرگۆن " ەکانی ئەفسانەی یۆنانی (ووشەی " **gorgon** " ببینە). (٢) ماسی‌یە نەرمەلیقە.

-medusan *(adj.).*

medusoid (mə-dōō′soid, mə-dū′zoid), *n.* (١) شێوەیەکی وەك ماسی‌یە نەرمەلیقە. (٢) ماسی‌یە نەرمەلیقە

adj. لە ماسی‌یە نەرمەلیقە دەچێ.

meed (mēd), *n.* [Poetic], پاداشت؛ خەڵات.

meek (mēk), *adj.* (١) بە ئارام؛ ملکەچ. (٢) (ا) بەسزمان؛ سەرکز؛ بێ فیز. (ب) سەرشۆڕ؛ بێ غیرەت. (٣) [Obs.]، لەسەرخۆ؛ هێمن؛ دڵنەرم.

-meekly *(adv.)*; **meekness** *(n.).*

meet (mēt), *v.t.* (١) (ا) تووش بوون؛ پێ گەیشتن؛ تووش هاتن؛ بەیەکگەیشتن: *(I met him in the street.)* . (ب) تووش بوون (ناخۆشی): *(He met his fate.)* .

(٢) چوون بەپیرەوە؛ بەخێرهاتن کردن: *(He met her at the airport.)* .
(٣) (ا) ناسین بۆ یەکەم جار: *(I met her a year ago at a party.)* .
(ب) دیدەنی کردن
(٤) بەرەنگاربوون: ڕووبەڕوو وەستان؛ شەڕ لەگەڵ کردن؛ دەستەویەخە وەستان.
(٥) بەرپەرچدانەوە؛ بەرهەڵستی کردن: *(We can ~ this objection.)* .
(٦) تووش هاتن: چەشتن؛ هاتنەڕێ: *(Their plan will ~ disaster.)* .
(٧) هاتنە بەرچاو؛ وا دەرکەوتن.
(٨) (ا) ڕازی کردن؛ جێبەجێکردن: *(to ~ her wishes)* .
(ب) دانەوە (قەرز)؛ دان.

v.i. (١) یەکگرتن؛ بەیەکگەیشتن؛ لە یەکتری دان:
(The two streams ~ near our town.)
(٢) بەرکەوتن؛ لێدان.
(٣) یەکتر ناسین: *(We met a week ago.)* .
(٤) بەرەنگاربوون: دەستەویەخە وەستان؛ ڕووبەڕوو وەستان.
(٥) بوون بەیەک؛ یەکگرتن. (٦) کۆڕگرتن؛ کۆبوونەوە.

n. (١) کۆبوونەوە (وەرزش)؛ کۆڕگرتن؛ کۆڕ:
(a swim ~ ; an athletic ~)
(٢) کۆڕگرتووان؛ ئەوانەی کۆدەبنەوە.
(٣) جێی کۆبوونەوە؛ جێی کۆڕ.

meet a person halfway, هەوڵی ڕێکەوتن دان لەگەڵ کەسێك یا لایەك بە هەڵسان بە نیوەی ئەو ئەرکانەی پێویستە بۆ ئەم ڕێکەوتنە.

meet with, تووش هاتن (مرۆڤ، کۆسپ، ناخۆشی)
(to meet with misfortune)

meet (mēt), ***adj.*** بەجێ؛ ڕا باشە؛ ڕا جوانە.

meeting (mēt′iŋ), ***n.*** (١) کۆبوونەوە؛ یەکگرتن؛ کۆڕگرتن.
(٢) کۆڕ؛ کۆبوونەوە. (٣) (ا) کۆڕگرتووان.
(ب) جێی کۆبوونەوە (بۆ ئامانجی ئاینی)
(٤) جێگای بەیەك گەیشتن. (٥) بەرەوڕووبوونەوە بۆ شەڕ؛ شەڕە شیر.

mega- (meg′ə), پێشگرێکە بەمانای: (١) گەورە؛ زل: *(megaphone)* .
(٢) یەك ملیۆن جار؛ ملیۆنێك *(megacycle)*

megacephalic (meg′ə-sə-fal′ik), ***adj.*** سەر زل

megacephalous (meg′ə-sef′ə-ləs), ***adj.*** = megacephalic.

megacycle (meg′ə-sī′k'l), ***n.*** ملیۆنێك خول لە چرکەیەکدا (فیزیا).

megalith (meg′ə-lith′), ***n.*** بەردی زل کە لە پەیکەرو خانووی یادگاری زوو کۆندا بەکاردەهێنرا.

megalo- (meg′ə-lō, meg′ə-lə), پێشگرێکە بەمانای: گەورە؛ زل؛ بەهێز: *(megalomania, megalopolis)* .

megalomania (meg′ə-lə-mā′ni-ə), ***n.*** شێتی گەورەیی خوازی: شێتی خۆ بە زل زانین؛ شێتی کردنی کاری گەورەو سەرناسا.

-megalomaniac *(adj.).*

megalopolis (meg′ə-lop′ə-lis), ***n.*** شارێکی زۆر گەورە؛ کۆمەڵە شارێکی گەورەی بەتەنیشت یەکەوە.

megaphone (meg′ə-fōn′), ***n.*** بڵندگۆ؛ ئامێری دەنگ گەورەکەر

v.t. & v.i. دەنگ گەورەکردن.

megathere (meg′ə-thēr′), ***n.*** گیاندارێکی گەورەی گیاخۆری قرتێکەوتووە.

megaton (meg′ə-tun′), ***n.*** مێگاتەن: هێزێکی تەقینەوەیە ئەوەندەی هێزی تەقینەوەی یەك ملیۆن تەن لە تەقەمەنی سێهەم نەتراتی تۆلیوین دەبێت.

megrim (mē′grim), ***n.*** (١) migraine .
(٢) هەوەس: هەوەسی سەرلەمەی و حولحوایییانە؛ هەوەسبازی.
(٣) پەستی: مات و مەلوول؛ دڵتەنگی.
(٤) سەرەخولێ (بەتایبەتی لە ئەسپ و ئاژەڵدا)؛ سەرەسووڕکێ.
(هەروەها پێنشی دەوترێ: " blind stagger ") .

meiosis (mī-ō′sis), ***n.*** (١) دابەشبوونی کەمبوونەوەیی یا نیوەیی لە شانەی گیانەوەردا. (٢) litotes .

-meiotic *(adj.).*

melan-, = **melano-**.

melancholia (mel′ən-kō′li-ə), ***n.*** مێلانخۆلیا (دەروونناسی)؛ پەستی؛ مات و مەلوولی؛ دڵتەنگی؛ غەمگینی.

-melancholiac *(adj. & n.).*

melancholic (mel′ən-kol′ik), ***adj.*** (١) مات و مەلوول؛ پەست؛ دڵتەنگ؛ غەمبار؛ مێلانخۆلیای لەگەڵدایە. (٢) تایبەتی بە مێلانخۆلیا؛ لەوانەیە تووشی مێلانخۆلیا ببێت.

-melancholically *(adv.).*

melancholy (mel′ən-kol′i), ***n.*** (١) [Archaic] ، (ا) ڕەشاو: یەکێکە لە چوار شلەی ناو لەشی مرۆڤ کە پێشینان وایان دەزانی دەبێتە هۆی غەمباری و دڵتەنگی. (ب) نەخۆشی مێلانخۆلیا، واتە غەمباری و دڵتەنگی.
(٢) مات و مەلوولی؛ غەمباری؛ پەستی؛ دڵتەنگی. (٣) بیرکردنەوەی قووڵی وەها.
(٤) [Obs.]، نەخۆشی مێلانخۆلیای لەگەڵدایە.

mélange (mā′länzh′), ***n.*** هەرەمە؛ شتی تێکەڵ و پێکەڵ

melanic (mə-lan′ik), ***adj.*** پێست ڕەش؛ ڕەش؛ قژو پەڕو پێست ڕەش.

melanin (mel′ə-nin), ***n.*** ڕەنگی ڕەش (پێست و قژو پەڕی گیاندار).

melanism (mel′ə-niz′m), ***n.*** پێست ڕەشی بەشێوەیەکی نائاسایی؛ ڕەشی چاو و پێست و قژو پەڕ... هتد. (پێنشی دەوترێ: " melanosis ") .

melanite (mel′ə-nīt′), ***n.*** جۆرە بەردێکی بەنرخە.

melano- (mel′ə-nō, mel′ə-nə), *Also* **melan-**, پێشگرێکە بەمانای: ڕەش؛ زۆر ڕەش؛ ڕەشی قەترانی.

melanoid (mel′ə-noid′), ***adj.*** ڕەنگ ڕەش (پێست، چاو، قژ، پەڕ).

melanoma (mel′ə-nō′mə), ***n.*** لوو، برین، یا سندانێکی ڕەشی کوشندە.

melanosis (mel′ə-nō′sis), ***n.*** ڕەشی نائاسایی پێست و شانەکانی لەش (نەخۆشی ناسی). (پێنشی دەوترێ: " melanism ") .

-melanotic *(adj.).*

melanous (mel′ə-nəs), ***adj.*** پێست و قژ ڕەش.

melaphyre (mel′ə-fīr′), ***n.*** مێلافایەر: بەردێکی ئاگرپژێنی ڕەشباوە.

meld (meld), ***v.t., v.i. & n.*** دەست پێشاندان بۆ خاڵ ژماردن (قومار).

meld (meld), ***v.t.*** تێکەڵاوکردن؛ تێکەڵ کردن.

v.i. تێکەڵاوبوون؛ تێکەڵ بوون؛ بوون بەیەك.

melee, mêlée (mā-lā′, mā′lā, mel′ā), ***n.*** (١) (ا) شەڕی دەستەویەخە. (ب) شەڕە مستەکۆڵە؛ بەیەکداچوون؛ بەیەکدادان؛ بەیەکداهاتن:
(He struck his wife and aunt, and during the ~ the baby also suffered scratches.)
(٢) پاڵەپەستۆی جەماوەری: *(the rush-hour ~)* .

melic (mel′ik), ***adj.*** (١) هەڵبەست؛ هی گۆرانی و هۆنراوە.
(٢) هی هەڵبەستی گۆرانی یۆنانی.

melilot (mel′i-lot′), ***n.*** چەند جۆرە گیایەکی سێپەڕەیی بۆن خۆش و شیرینە.

meliorate (mēl′yə-rāt′), ***v.t.*** باشترکردن (جۆر، تۆخم، وەچە، ئەوە)؛ چاکردن؛ پەرە پێ سەندن.

v.i. باشتربوون (تۆخم)؛ چاکتربوون.

-meliorable *(adj.)*; **melioration** *(n.)*; **meliorative** *(adj.).*

meliorism (mēl′yə-riz′m), ***n.*** (١) ئەو بیروباوەڕەی کە دەڵێت: جیهان هەمیشە بەرەو باشی دەڕوات و مرۆڤیش دەتوانێ پەرە بسەنێ بەم چاك بوونە بە هەوڵ و تەقەلای خۆی. (٢) پەرە پێ سەندنی کۆمەڵ (لەڕێگەی نەهێشتنی نەخۆشی و بەرزکردنەوەی پلەی ژیانەوە).

-meliorist *(n. & adj.)*; **melioristic** *(adj.).*

mell (mel), ***v.t. & v.i.*** [Obs. or British Dial.], تێکەڵ کردن؛ تێکەڵاوبوون.

melliferous (mə-lif′ēr-əs), ***adj.*** هەنگوین بەرهەم دەهێنێ؛

هەنگوینی لێ پەیدا دەبێ.

mellifluence (mə-lif'lōō-əns), *n.* هەنگویناوی؛ شیرین؛ خۆش (دەنگ، مۆسیقا).

mellifluent (mə-lif'lōō-ənt), *adj.* = mellifluous.

mellifluous (mə-lif'lōō-əs), *adj.* دەڵێی هەنگوینە؛ سازوشیرین (دەنگ)؛ خۆش (دەنگ، مۆسیقا، وشە): *(her ~ voice)* .

mellow (mel'ō), *adj.* (١) گەییو (میوە)؛ شیرین و خۆش و پڕ لە ئاو؛ تەروبڕ پێگەییو. (٢) گەراوە (شەراب)؛ تام خۆش: *(~ wine)* .

(٣) خۆش (دەنگ، ئاووهەوا)؛ نەرم (دەنگ)؛ دڵگیر (ڕەنگ): *(~ air, weather, etc.)*

(٤) شێدارو بەپیت (خاك).

(٥) لەسەرخۆو تێگەیشتوو و ژیر (بەهۆی تەمەنەوە).

(٦) [Colloq.]، ڕووخۆش؛ کوڕی باش؛ ناسك: *(He is a ~ guy.)* .

(٧) [Colloq.]، سەرخۆش؛ نەختێك سەرخۆش؛ خەیاڵی هەیە.

(٨) [Slang]، نایاب؛ زۆر چاك.

v.t. گەیاندن؛ پێ گەیاندن.

v.i. (١) گەیان؛ پێگەیین. (٢) بڵ بوون؛ گەیین.

(٣) گەرانەوە (مرۆڤ)؛ هێمن بوونەوە.

melodeon (mə-lō'di-ən), *n.* (١) ئامێرێکی بچووکی مۆسیقای بۆریدارە وەك ئەرگون. (٢) جۆرێکە لە ئەکۆردیۆن.

melodic (mə-lod'ik), *adj.* (١) خۆش (ئاواز). (٢) melodious .

-melodically *(adv.).*

melodious (mə-lō'di-əs), *adj.* (١) خۆش ئاواز؛ خۆش نەوا؛ شیرین ئاواز *(~ music)* .

(٢) خۆش (دەنگ، مۆسیقا)؛ شیرین (دەنگ)؛ ساز: *(the ~ voice of a young girl)*

-melodiously *(adv.).*

melodist (mel'ə-dist), *n.* (١) ئاوازدانەر. (٢) گۆرانی بێژ.

melodize (mel'ə-dīz'), *v.t.* (١) خۆش کردن (دەنگ، مۆسیقا).

(٢) ئاواز بۆ دانان.

v.i. ئاواز دانان.

melodrama (mel'ə-drä'mə, mel'ə-dram'ə), *n.* (١) شانۆیی دڵداری یا ووروورژێنەرو هەست بزوێن بە گۆرانی و مۆسیقاوە.

(٢) میلۆدراما. شانۆنامەیەکە پڕ لە کرداری ووروورژێنەرو دڵداری و هەست بزوێن و گەلێك جار توندوتیژو سۆزی لە ئەندازە بەدەر کە ئەنجامەکەی بە خۆشی کۆتایی دێت.

(٣) کردارو ڕەوشت و ووتەی ووروورژێنەرو هەست بزوێن و بەجۆش.

melodramatic (mel'ə-drə-mat'ik), *adj.* (١) وەك میلۆدراما (وشەی پێشوو ببینە). (٢) ووروورژێنەر (کردار، ڕەوشت، ووتە)؛ بەجۆش؛ بەسۆزو توندوتیژ؛ هەست بزوێن.

-melodramatically *(adv.).*

melodramatics (mel'ə-drə-mat'iks), *n.pl.* (١) شانۆنامەی میلۆدراماتیکی (وشەی پێشووتر ببینە). (٢) ڕەفتارو کردەوەی ووروورژێنەرو هەست بزوێن و لە ئەندازە بەدەر بەجۆش.

melody (mel'ə-di), *n.* (١) ئاواز؛ نەوا. (٢) ئاوازی خۆش یا شیرین.

(٣) خۆشی دەنگ؛ ئاوازی؛ مۆسیقایی: *(the ~ of verse)* .

(٤) هەڵبەستی گۆرانی.

meloid (mel'oid), *n.* جۆرێکە لە قالۆنچە.

adj. قالۆنچەیی؛ تایبەتی بەم جۆرە قالۆنچەیە.

melon (mel'ən), *n.* (١) کاڵەك.

(٢) [Slang]، قازانجی چاوەڕوان نەکراو کە بەش دەکرێ لەنێوان بەشدارانی کۆمپانیایەکدا: *(to cut a ~)* .

melt (melt), *v.i.* (١) (أ) توانەوە: *(Sugar ~s in water.)* .

(ب) چوونەوە (بەفر). (ج) یەقکردنەوە.

(٢) لەناوچوون؛ نەمان؛ توانەوە؛ سەرنگووم بوون: *(Like snow in sunshine his capital had ~ed.)*

(٣) تێکەڵاوبوون؛ بوون بەیەك.

(٤) نەرم بوون (دڵ، هەست)؛ توانەوە: *(Her heart ~ed at the child's tears.)*

(٥) [Obs.]، دڵشکست بوون؛ هەرەس بردن (مەجان)؛ ڕووخان (ترس، غەمباری، سەرسامی). (٦) تەراو لێ نیشتن؛ زۆر گەرمابوون.

v.t. (١) (~ down)، تواندنەوە.

(٢) تواندنەوە: *(~ing honey in hot milk)* .

(٣) ووردە ووردە نەهێشتن؛ پەرش وبڵاوەپێکردن؛ لەناوبردن: *(The sun ~ed the fog.)*

(٤) تێکەڵاوکردن؛ تواندنەوە: *(Here individuals of all races are ~ed into a new race of men.)*

(٥) تێکەڵاوکردن (ڕەنگ، دەنگ)؛ تێکەڵ کردن.

(٦) نەرم کردن (دڵ، هەست).

n. (١) تواندنەوە؛ توانەوە. (٢) شتێکی توێنراوە؛ شتێکی تواوە.

(٣) ئەو هەندەی بە یەك جار دەتوێنرێتەوە یا دەتوێتەوە.

meltage (mel'tij), *n.* (١) تواندنەوە؛ توانەوە.

(٢) شتی توێنراوە یا تواوە، هەندی توێنراوە یا تواوە.

melting point, پلەی توانەوە.

melting pot, (١) دەفری تواندنەوەی کانزا.

(٢) وڵاتێکە کە هەموو جۆرە نەتەوەیەکی کۆچەری تێدا کۆدەبێتەوەو تێکەڵاو دەبێت و دەتوێتەوە: *(The United States is a ~ .)* .

member (mem'bēr), *n.* (١) ئەندام (لەش)؛ پەل.

(٢) بەش (هاوکێشەی ژمارەوپێوان، ڕستە، خانوو، پرد... هتد).

(٣) ئەندام (ڕێکخراو، یانە، حیزب).

(٤) [M-]، (أ) ئەندامی کۆنگرێسی ئەمەریکا.

(ب) ئەندامی پەرلەمانی ئینگلیزی

membership (mem'bēr-ship'), *n.* (١) ئەندامێتی؛ ئەندامی.

(٢) سەرجەمی ئەندامان (ڕێکخراو، یانە، حیزب): *(The club has a large ~ .)*

membranaceous (mem'brə-nā'shəs), *adj.* = membranous.

membrane (mem'brān), *n.* پەردە (ڕووەك، گیاندار)؛ کاژ؛ تەنکە پێست.

membranous (mem'brə-nəs, mem-brā'nəs), *adj. Also -* membranaceous, (١) پەردەیی؛ لە پەردە دەچێ (گیاندار، ڕووەك)؛ لە پەردە پێکهاتوو. (٢) پەردە پێکهێنەر (نەخۆشی). (٣) زۆر تەنك.

memento (mi-men'tō), *n.* یادگار؛ نیشانە (بیرخستنەوە)؛ بیرخەرەوە.

memento mori (mi-men'tō mō'rī), [L.], نیشانەی مردن (وەك کاسەی سەر)؛ بیرخەرەوەی مردن.

memo (mem'ō), *n.* [Colloq.], = memorandum.

memoir (mem'wär), *n.* (١) (أ) ژیاننامە؛ ژێننامە. (ب) ژیاننامەی خۆ.

(٢) memorandum . (٣) ڕاپۆرتێکی زانستی؛ لێکۆڵینەوە.

(٤) (*pl.*)، یاداشت؛ بیرنامە؛ بیرەوەری: *(m~s of a national leader)* .

(٥) (*pl.*)، تۆمارنامەی کاروباری ڕێکخراوێکی زانستی.

memorabilia (mem'ēr-ə-bil'i-ə), *n.pl.* ئەو شتانەی شایانی لەبیربوونن؛ شتی لەیادنەچووەوە؛ شتی لەبیرنەچووەوە؛ شتی گرنگ.

memorable (mem'ēr-ə-b'l), *adj.* لەبیرنەچووەوە؛ خۆش؛ لەیادنەچووەوە: *(We spent a ~ evening together.)* .

-memorability *(n.)*; memorablenss *(n.)*; memorably *(adv.)*.

memorandum (mem'ə-ran'dəm), *n.* (١) یادنامە؛ بیرنامە؛ ڕاگەیاندنامە: *(He wrote a ~ to the department chairman.)*

(٢) تۆمارنامەی ڕێکەوتن یا قۆنتەراتێك.

(٣) یادنامەی دیبلۆماسی؛ ڕاگەیاندنامەی دیبلۆماسی.

memorial (mə-môr′i-əl, mə-mō′ri-əl), *adj.* (١) یادگاری؛ بیرخەرەوەیی. هی یادکردنەوە. (٢) هی بیر؛ یادی؛ هی بیرەوەری.
n. (١) شتی بیرەوەری: شتێك كە بۆ بیرکردنەوەی کەسێك یا رووداوێك بکرێ یا کرابێ (پەیکەر، پشووی گشتی... هتد):
(the Lincoln ~ in Washington)
(٢) پرسە.
(٣) داوانامە؛ خو زنامە؛ سکالانامە
Memorial Day, ڕۆژی یادکردنەوەی کوژراوانی جەنگ لە ئەمەریکا (ڕۆژی ٣٠ ی مەیس).
memorialize (mə-môr′i-ə-līz′, mə-mō′ri-ə-līz′), *v.t.* (١) یادکردنەوە؛ بیرەوەری کردنەوە. (٢) داوانامە پێشکەش کردن؛ خوازنامە یا سکالانامە پێدان
memorization (mem′ēr-i-zā′shən), *n.* لەبەرکردن؛ دەرخ کردن؛ رەوان کردن
memorize (mem′ə-rīz′), *v.t.* لەبەرکردن؛ رەوان کردن؛ دەرخ کردن
memory (mem′ēr-i), *n.* (١) بیر؛ یاد
[to have a good (or bad) ~]
(٢) سەرجەمی شتی لەبیربوو. (٣) کەسێك، شتێك، یا کرداری لەیادبوو.
(٤) بیرەوەری؛ ماوەی لەبیربوون؛ ماوەی لەیادبوون:
(Not within the ~ of living men has this happened.)
(٥) بەیادی؛ یاد: *(in ~ of his father)*.
(٦) ناوبانگی پاش مردن؛ ناوبانگی لە دوا بەجێماو:
(a man of notorious ~)
(٧) ئەو بەشەی پێزمێری ئەلەکترۆنیە (کۆمپیوتەر) کە وەك مێشك یا بیری مرۆڤ زانیاری تێد کۆدەکرێتەوەو دەپارێزرێ بۆ بەکارهێنانی لە پاشەڕۆژدا.
commit to memory, لەبەرکردن؛ رەوان کردن؛ دەرخ کردن:
(to commit a poem to memory)
from memory, لەبەر:
(I can recite the poem from memory)
in memory of, بەیادی: *(in memory of the martyrs)*.
memsahib (mem′sä′ib), *n.* میمساحب. ناژناوی ئافرەتی ئەورووپایی مێردداره لە هیندستان (بەتایبەتی ژنی کاربەدەستێکی ئینگلیزی)
men (men), *n. plural of* man.
menace (men′is), *n.* (١) (ا) شتێکی مەترسی لێکراو؛ شتی ترسناك.
(ب) مەترسی. (٢) هەڕەشە.
(٣) کەسێکی ناپەسەندی ترسناك.
v.t. & v.i. (١) خستنە مەترسییەوە. (٢) هەڕەشەلێکردن.
-menacingly *(adv.).*
ménage, menage (mə-näzh′, mā-näzh′), *n.* (١) خێزان؛ ماڵ؛ خاوەرخێزان. (٢) ماڵداری؛ بنەوانی ماڵ؛ کەیبانوویتی؛ ماڵ بەڕێوەبردن.
menagerie (mə-naj′ēr-i, mə-nazh′ēr-i), *n.* (١) کۆمەڵێك گیانداری کێوی یا سەیری ناو قەفەز بۆ نواندن.
(٢) پیشانگای کۆمەڵێك گیانداری کێوی یا سەیر.
mend (mend), *v.t.* (١) چاك کردنەوە؛ چاکردنەوە؛ چاك کردن:
(to ~ shoes, a broken window, etc.)
(٢) چاك کردن (ڕەووشت)؛ باشکردن؛ ڕاستکردنەوە:
(M~ your manners.; to ~ one's ways)
v.i. (١) ڕەووشت باش بوون؛ بەرەو باشی ڕۆیشتن.
(٢) چاکبوونەوە (تەندرووستی): *(The bone ~ed in a month.)*.
n. (١) چاکبوونەوە؛ چاکبوون؛ چاکردنەوە؛ بەرەو باشی ڕۆیشتن.
(٢) شوێنی چاکراو؛ کونی دووراوە (جلوبەرگ)؛ جێی پینەکراو.
mend a fire, ئاگر خۆشکردن
mend one's fences, پەیوەندی باشکردن لەگەڵ دراوسێو خەڵکی تردا (مرۆڤ، وڵات).
mend one's pace, پێ هەڵگرتن؛ خێراکردن؛ پەلەکردن.
on the mend, لە چاکبوونەوەدایە (تەندرووستی)؛ بەرەو چاکبوونەوە دەچێ.
mendacious (men-dā′shəs), *adj.* (١) درۆزن: *(a ~ child)*. (٢) درۆ: *(~ statements, newspaper reports, etc.)*.
mendacity (men-das′ə-ti), *n.* (١) درۆزنی؛ درۆزنێتی. (٢) درۆ.
Mendel's laws, یاساکانی مەندل (دەربارەی تایبەخۆی بە زگماکی بۆماوە لە گیاندارو ڕووەکدا).
mendicancy (men′di-kən-si), *n.* سواڵکەری؛ سواڵ کردن؛ دەست پانکردنەوە لە خەڵك.
mendicant (men′di-kənt), *adj.* بە سواڵکەری ژیاو؛ سواڵکەر.
n. (١) سواڵکەر. (٢) ووشکەسۆفی سواڵکەر (خاچ پەرستی).
mendicity (men-dis′ə-ti), *n.* = mendicancy.
menial (mē′ni-əl, mēn′yəl), *adj.* (١) هی نۆکەر؛ بۆ نۆکەر باشە (کار)؛ پیسو ناخۆش (کار): *(a ~ job; She hated such ~ tasks as washing the pots and pans.)*
(٢) کاری پیسو ناخۆشو نۆکەریکەر.
n. (١) نۆکەر؛ بەردەست. (٢) کەسێکی پیسی بۆگەنی بێ نرخ.
meningeal (mə-nin′ji-əl), *adj.* تایبەتی بە پەردەی مێشکو مۆخی بڕبڕاگە.
meninges (mə-nin′jēz), *n.pl.* پەردەی مێشکو مۆخی بڕبڕاگە.
meningitis (men′in-jī′tis), *n.* هەوکردنی پەردەی مێشکو مۆخی بڕبڕاگە (پزیشکەوانی).
meningococcus (mə-niŋ′gō-kok′əs), *n.* میکرۆبی نەخۆشی پەردەی مێشکو بڕبڕە.
meniscus (mi-nis′kəs), *n.* (١) کەوانە؛ شتێکی کەوانەیی.
(٢) گەردبینی قۆقزو قوپاو. (٣) ڕووی کەوانەیی شلەی ناو دەفر.
(٤) کرکراگەی جومگە (توێکاری).
menology (mi-nol′ə-ji), *n.* (١) ساڵنامەی ئاینی.
(٢) کورتەی ژیاننامەی پیران لە ساڵنامەیەکی وەهادا.
menopause (men′ə-pôz′), *n.* وەستانی بێ نوێژی یا خوێن پژانی مانگانەی ئافرەت.
-menopausal *(adj.).*
menorrhagia (men′ə-rā′ji-ə), *n.* بێ نوێژی یا خوێن پژانی لە ڕادە بەدەری مانگانەی ئافرەت.
mensal (men′s'l), *adj.* هی مێزی نانخواردن.
mensal (men′s'l), *adj.* مانگانە؛ مانگی؛ مانگی جارێك.
menses (men′sēz), *n.pl.* بێ نوێژی؛ خوێن پژانی مانگانەی ئافرەت.
Menshevik, menshevik (men′shə-vik′), *n.* مەنشەفیکی: ئەندامی لقی دابڕاو لە حیزبی دیموکراتی ئیشتراکی ڕووسی پێش شۆڕش کە بڕوای بە ڕێگەی شۆڕشگێڕانە نەبوو وە دژی " بۆلشەفیکەکان " وەستا.
-Menshevism *(n.)*; Menshevist *(n.).*
menstrual (men′stroo͞-əl), *adj.* (١) هی بێ نوێژی؛ هی خوێن پژانی مانگانەی ئافرەت. (٢) مانگانە؛ مانگی جارێك ڕوودەدات؛ مانگێك دەخایەنێ.
menstruate (men′stroo͞-āt′), *v.i.* بێ نوێژی هاتن؛ خوێن پژان.
menstruation (men′′stroo͞-ā′shən), *n.* بێ نوێژی؛ خوێن پژانی مانگانەی ئافرەت.
menstruous (men′stroo͞-əs), *adj.* بێ نوێژ.
mensurable (men′shēr-ə-b'l), *adj.* دەپێوری؛ ئەندازەی دەگیرێ.
mensural (men′shēr-əl), *adj.* پێوانەیی؛ پێوانی؛ هی پێوان.
mensuration (men′shə-rā′shən), *n.* (١) پێوان؛ ئەندازەگرتن.
(٢) ئەندازەگرتنی قەوارەو پانیو درێژیو ڕوو (ژمارەوپێوان).
-ment (mənt, mint), پاشگرێکە بەمانای: (١) ئەنجام؛ بەرهەم: *(improvement)*
(٢) هۆ.

(۲) کردن: شێوازی کردنی کارێك: ***(movement, measurement)*** .
(٤) بار، دۆخ: ***(disappointment)*** .
mental (men'tʼl), *adj.* (۱) مێشکی: هی مێشك: هۆشەکی:
(~ powers)
(۲) له مێشکدا لێکدەدرێتەوە (واتە بەبێ نووسینەوە): ***(~ arithmatic)*** .
(۳) شێت، مێشك تێکچوو: ***(a ~ patient)*** .
(٤) هی شێتان: ***(a ~ hospital)*** .
mental (men'tʼl), *adj.* چەناکەیی
mental age, تەمەنی مێشکی: رادەی تێگەیشتن و زیرەکی کەسێك.
mental deficiency, مێشك نائەواوی (بە زگماکی).
mentality (men-tal'ə-ti), *n.* (۱) توانای مێشکی: زیرەکی: مێشك.
(۲) باری مێشك: شێوەی بیرکردنەوە: بیروهۆش: شێوەی بیروهۆش:
(a war ~ ; a racist ~)
mentally (men'tʼl-i), *adv.* (۱) به مێشك: له مێشکدا.
(۲) لەرووی مێشکەوە: دەربارەی مێشك: لەبارەی مێشکەوە.
menthol (men'thol, men'thōl, men'thôl), *n.* مێنسوڵ
ماددەیەکە لە نەعنا دەردەهێنرێ بۆ بۆن و دەرمان.
mention (men'shən), *n.* ناوبردن: ناوبران: ناوهێنان.
v.t. ناوبردن، ناوهێنان
Don't mention it! شایانی نییە: (له وەڵامی سوپاسدا).
make mention of, ناوبردن، ناوهێنان
not to mention, جگەلە، بەخوازەلا.
mentor (men'tēr), *n.* ئامۆژگار، رابەری ژیری دڵسۆز:
مامۆستا، ئامۆژگاریکار.
menu (men'ū, mā'nū), *n.* (۱) لیستەی خواردن (چێشتخانە):
خۆراکنامە، ناشنامە (پێشی دەووترێ: " **bill of fare** ").
(۲) خوراك، خواردەمەنی پێشکەشکراو.
meow, meou (mi-ou', myou), *n.* میاوانی پشیلە: میاومیاو.
v.i. میاواندن
Mephistopheles (mef'ə-stof'ə-lēz'), *n.* (۱) مەفیستۆفیلیس:
شەیتانە گەورە (داستانی کۆن). (۲) شەیتان: کەسێکی زۆڵ و قوماریاز.
-Mephistophelean; Mephistophelian *(adj.).*
mephitis (me-fī'tis), *n.* (۱) بۆنێکی پیسی لە ژێرزەمینەوە هاتوو.
(۲) بۆگەن، بۆنێکی پیس.
-mephitic *(adj.).*
mercantile (mūr'kən-til, mūr'kən-tīl'), *adj.* (۱) بازرگانی:
هی بازرگانان و بازرگانی: بازاری. (۲) هی هەستی بازرگانێتی.
mercantilism (mūr'kən-til-iz'm), *n.* هەست و فەلسەفەی
بازرگانێتی (بەتایبەتی لە ئەوروپادا پاش دوایی پێ هاتنی دەرەبەگایەتی کە
بریتی بوو لە پەرە پێ سەندنی بازرگانی و زیاترکردنی ناردنی شتومەك بۆ
دەرەوە وەك لە هێنانی بۆ ناو وولات). (۲) بازرگانێتی.
mercenary (mūr'sə-ner'i), *adj.* (۱) (أ) تەنها بۆ پارە کراو:
پارە خۆشەویست. (ب) چاوبرسی.
(۲) بە کرێ گیراو: هی سەربازی بە کرێ گیراو.
n. (۱) سەربازی بە کرێ گیراو (لەلایەن وولاتی بێگانەوە): جاش.
(۲) نۆکەر، چڵکاوخۆر، بە کرێ گیراو.
mercer (mūr'sēr), *n.* کووتاڵفرۆش: بازرگانی کووتاڵ.
mercery (mūr'sēr-i), *n.* (۱) کووتاڵ: قوماش
(۲) فرۆشگای کووتاڵ: کووتاڵ فرۆشی.
merchandise (mūr'chən-dīz'), *n.* (۱) فرۆتەنی، شتوومەکی
بازرگانی. (۲) [Obs.]، بازرگانی: کڕین و فرۆشتن.
v.t. & v.i. کڕین و فرۆشتن: بازرگانی کردن.
merchant (mūr'chənt), *n.* (۱) بازرگان: کۆفرۆش.
(۲) دووکاندار: وردەفرۆش: خاوەن فرۆشگا.
adj. (۱) هی بازرگانی: بازرگانی. (۲) هی گەلەکەشتی بازرگانی.
merchantman (mūr'chənt-mən), *n.* (۱) کەشتی بازرگانی.
(۲) [Archaic]، بازرگان
merchant marine, (۱) گەلەکەشتی بازرگانی وولاتێك.
(۲) کەشتیەوانانی ئەم گەلەکەشتییە.
merciful (mūr'si-fəl), *adj.* بەبەزەیی: بەخشندە: دڵنەرم: بەرەحم.
merciless (mūr'si-lis), *adj.* بێ بەزەیی: دڵرەق: بێ رەحم:
بێ ئامان.
mercurate (mūr'kyoo-rāt'), *v.t.* جیوە تێکەڵاوکردن:
جیوە لێدان.
mercurial (mēr-kyoor'i-əl), *adj.* (۱) [M-] ، تایبەتی بە
ئەستێرەی گەرۆکی موشتەری. (۲) جیوەیی: جیوەدار.
(۳) زۆرزان: دانا: زیرەك و قوماریاز.
(٤) هەمیشە گۆڕاو: حولحولی: جیوە تێکراو.
n. دەرمانێك یا گیراوەیەکە کە جیوەی تێدابێ.
mercurialism (mēr-kyoor'i-əl-iz'm), *n.* ژەهر لێدران بە جیوە:
ژەهراوی بوون بە جیوە.
mercuric (mēr-kyoor'ik), *adj.* جیوەداری هاوهێزی دوو
(کیمیاگەری).
mercurous (mēr-kyoor'əs, mūr'kyoo-rəs), *adj.* جیوەدار
(بەتایبەتی هی هاوهێزی یەك)
Mercury (mūr'kyoo-ri), *n.* (۱) خودای پەیامبەری و بازرگانی و
کارگەری و زمان پاراوی و زۆرزانی و هاتوچۆ و دزی (ئەفسانەی رۆمانی)
(۲) ئەستێرەی گەرۆکی موشتەری.
mercury (mūr'kyoo-ri), *n.* (۱) جیوە (۲) جیوەی گەرماپێو.
(۳) پەیامبەر: رابەر (٤) جۆرە رووەکێکی ئەوروپاییە هەندێکی دەخورێ و
هەندێکی تریشی ژەهراوییە
mercy (mūr'si), *n.* (۱) بەزەیی: دڵنەرمی: رەحم
(۲) بەخشندەیی، لێبووردن. (۳) دەسەڵاتی بەخشین یا لێبووردن
(٤) خەڵاتی خواهانە.
interj. ووتەیەکە سەرسامی یا پەستی دەردەبڕێ وەك: " ئەی هاوار بە ماڵم! "
at the mercy of, لەژێر دەسەڵات یا رەحمدا بوون:
(A slave is at the mercy of his master.;
The ship was at the mercy of waves.)
mercy killing, = euthanasia.
mere (mêr), *adj.* (۱) تەنها، هەر، هەر ئەوەندە ***(He's a ~ child.)*** .
(۲) [Obs.]، تەواو: پەتی
mere (mêr), *n.* [Archaic, Poetic, or British Dial.], (۱) (أ) دەریا.
(ب) لقی دەریا. (۲) دەریاچە (۳) زەلکاو.
mere (mêr), *n.* [Archaic, Poetic, or British Dial.], سنوور.
merely (mêr'li), *adv.* (۱) تەنها: هەر، هەر ئەوەندە
(I ~ asked you a question.)
(۲) [Obs.]، بەتەواوی.
meretricious (mer'ə-trish'əs), *adj.* (۱) قەحبانە.
(۲) دوورکۆ: درۆزنە: درۆ، بە رووکەش جوان: زەق و هەرزانیەها.
merganser (mēr-gan'sēr), *n.* جۆرە مراوییەکی ماسی خۆری
پۆپنەداری دەنووك باریك و نووشتاوەیە.
merge (mūrj), *v.i. & v.t.* لێکدان: بوون بە یەك: یەکگرتن:
یەك گرتنەوە.
-mergence *(n.).*
merger (mūr'jēr), *n.* بوون بە یەك (بەتایبەتی دوو کۆمپانیا یا زیاتر)
یەکگرتن.
meridian (mə-rid'i-ən), *adj.* (۱) هی نیوەڕۆ: نیوەڕۆ.
(۲) هی هێڵی درێژی (جوگرافیا).
(۳) تاف (گەنجی، جوانی، بەختیاری، دەسەڵات): هەرەت.
(٤) [Rare]، باشووری.

n. (١) بەرزترین شوێن کە ئەستێرەیەك پێیدا دەڕوات لە گەڕانیدا
(٢) تاف (گەنجی، جوانی، هێز، خۆشی، دەوڵەمەندی... هتد)؛ هەڕەت.
(٣) [Obs.]، نیوەڕۆ. (٤) هێڵی نیوەڕۆ (ئەستێرەناسی).
(٥) هێڵی درێژی (جوگرافیا).
(٦) (ا) شوێنێکی تایبەتی. (ب) سرووشتی تایبەخۆ.

meridional (mə-rid′i-ə-n′l), *adj.* (١) باشووری
(٢) تایبەتی بە دانیشتووانی ناوچەی باشووری ئەورووپا بەتایبەتی فەرەنسا.
(٣) تایبەتی بە هێڵی نیوەڕۆ یا هێڵی درێژی.
n. [M-], دانیشتووی ناوچەی باشووری ئەورووپا بەتایبەتی فەرەنسا.

meringue (mə-raŋ′), *n.* (١) سپێنەی هێلکەی شلەقێنراو و شەکر کە لە فرندا سوورەدەکرێتەوەو دەخرێتە سەر کێك (٢) کێکێکە لەم سپێنەی هێلکەیەو شەکر دروست دەکرێت و میوە دەکرێتە ناویەوە.

merino (mə-rē′nō), *n.* (١) مەڕی ئیسپانی (کە بەرگنەکەی درێژو ئاوریشمەییە). (٢) بەرگنی ئەم جۆرە مەڕە. (٣) ڕێسی ئەم خورییە.
(٤) قوماشێکی خورییە لەم خورییە دروست دەکرێت.
adj. تایبەتی بەم جۆرە مەڕو ڕێس و خوری و قوماشە.

merit (mer′it), *n.* (١) باشی؛ نایابی؛ چاکی؛ لێهاتوویی:
(a play of ~)
(٢) (*pl.*). بەها؛ نرخ؛ بایەخ.
(٣) چاکە: کار یا شتی باش (٤) خەڵات؛ پاداشت
(٥) (*pl.*). چاك و خراپی؛ باش و خراپی:
(You have to decide the case on its ~s.)
v.t. هێنان؛ شایستە بوون.

merited (mer′it-id), *adj.* دەهێنێ؛ شایستەی ئەوەیە.

meritorious (mer′ə-tôr′i-əs, mer′ə-tō′ri-əs), *adj.* باش؛ چاك؛ شایستەی خەڵاتە

merit system, سیستمی لێهاتوویی: دانان و پێشخستنی فەرمانبەران بەگوێرەی لێهاتوویی نەك خاترو خوایشت.

merl, merle (mûrl), *n.* [Archaic or Poetic], باڵندەیەکی ڕەشی ئەورووپاییە ئەختێك لە چۆلەکە گەورەترە

merlin (mûr′lin), *n.* باڵندەیەکی گۆشتخۆرە لە واشە دەچێ

merlon (mûr′lən), *n.* دیواری نێوان دوو کونی سەنگەرێك

mermaid (mûr′mād′), *n.* (١) پەری دەریا گیاندارێکی ئەفسانەییە سەرو لەشی کچ و کلکی ماسی هەیە؛ کەنیشکی دەریا. (٢) ئافرەتی مەلەوان.

merman (mûr′man′), *n.* (١) پیاوی ئاوی گیاندارێکی ئەفسانەییە لەش و سەری پیاو و کلکی ماسی هەیە (٢) پیاوی مەلەوان.

-merous (mēr-əs), پاشگرێکە بەمانای: ئەوەندە پارچە یا بەشی هەیە

merrily (mer′ə-li), *adv.* بەخۆشییەوە: بە کەیف و خۆشی؛ بەشادییەوە.

merriment (mer′i-mənt), *n.* خۆشی؛ شادی: زەماوەند؛ کەیف و خۆشی؛ بەزم وڕەزم.

merry (mer′i), *adj.* (١) پڕ لە کەیف و خۆشی؛ پڕ لە شادی و پێکەنین؛ شاد: خۆش *(a ~ laugh; a ~ Christmas)*
(٢) [Archaic]. (ا) خۆش: *(the ~ month of May)*
(ب) بەلاقرتێ: بەتەوسەوە.
-merriness *(n.).*
make merry, بە پێکەنین و گۆرانی و زەماوەند کات ڕابواردن؛ خۆش ڕابواردن.
make merry over, گاڵتەپێکردن؛ پێ پێکەنین.

merry-andrew (mer′i-an′drōō), *n.* قەشمەر؛ گاڵتەچی.

merry-go-round (mer′i-gō-round′), *n.* (١) چەرخ و فەلەك
(٢) ڕوودانی شت بەپەلەو یەك لەدوای یەك و سەیر؛ سوڕانەوە؛ خولانەوە

merrymaker (mer′i-māk′ēr), *n.* زەماوەندگێڕ؛ بەشداری ئاهەنگ: ئاهەنگکەر

merrymaking (mer′i-māk′iŋ), *n.* بەزم وڕەزم: زەماوەند؛ ئاهەنگ.

merrythought (mer′i-thôt′), *n.* = wishbone.

mesa (mā′sə), *n.* گردێکی سەرتەخت و قەدپاڵ لێژ.

mesalliance (mā-zal′i-əns), *n.* ژنهێنان و شووکردنی ناهاوتا؛ ژنهێنان و شووکردن بە کەسێکی لە خۆ کەمتر.

mescal (mes-kal′), *n.* (١) جۆرێکە لە " کاکتەس " (وشەی " cactus " ببینە). (٢) خواردنەوەیەکی سەرخۆشکەرە لە خۆشاوی ئەم ڕووەکە دەردەهێنرێ.

mescaline (mes′kə-lēn′, mes′kə-lin), *n.* مادەیەکی سڕکەر یا گێژکەرە وەك بەنگ دەبێتەهۆی هەلوەسەو زرەخەو ورێنە، لە ڕووەکی " مەسکەل " دەردەهێنرێ. (وشەی پێشوو ببینە).

mesdames (mā-däm′), *n. plural of* **madame and madam.**

mesdemoiselles (mād′mwå′zel′), *n. plural of-* **mademoiselle.**

meseems (mē-sēmz′), *impersonal v.* [Archaic], وابزانم؛ لام وایە.

mesencephalon (mes′en-sef′ə-lon′), *n.* مێشکی ناوەڕاست.

mesh (mesh), *n.* (١) کون (تۆڕ، بێژنگ، هێلەك).
(٢) (*pl.*)، ڕایەڵەکانی کونە تۆڕ. (٣) تۆڕ. (٤) داو؛ تەڵە.
(٥) بەیەکداچوون و قایم بوونی ددانەکانی زنجیرو گێڕی مەکینە... هتد.
v.t. (١) بە داوەوە کردن؛ پێوەکردن؛ ئاڵۆزاندن.
(٢) بەیەکداکردن و لەیەك قایم کردنی ددانەکانی زنجیرو گێڕی مەکینە... هتد.
(٣) پێکەوە گونجان؛ پێکەوە باش کارکردن.
v.i. (١) ئاڵۆزان؛ پێوەبوون. (٢) بەیەکداچوون و قایم بوونی ددانەکانی زنجیرو گێڕی مەکینە... هتد. (٣) پێکەوە گونجان؛ شیان.
in mesh, بەیەکداچووەو قایم بووە (ددانەکانی زنجیرو گێڕی مەکینە)؛ لەیەك گیربوون.

meshwork (mesh′wûrk′), *n.* تۆڕ؛ تەیمانە.

meshy (mesh′i), *adj.* کون کون وەك تۆڕ.

mesial (mē′zi-əl, mes′i-əl), *adj.* لە ناوەڕاستدا: بەتایبەتی بە دووبەشکردنی لەشی گیاندار بە هی ڕاست و چەپەوە.

mesmeric (mes-mer′ik, mez-mer′ik), *adj.* خەولێخەر (وەك بە نووواندنی موگناتیسی)؛ دڵفڕێنەر؛ هۆش لێبڕ.

mesmerism (mes′mēr-iz′m, mez′mēr-iz′m), *n.* (١) خەو-لێخستنی موگناتیسی؛ نوواندنی موگناتیسی؛ هۆش لێ بڕین. (٢) دڵفڕاندن

mesmerize (mes′mə-rīz′, mez′mə-rīz′), *v.t.* (١) نوواندنی موگناتیسی؛ خەولێخستنی موگناتیسی؛ هۆش لێ بڕین.
(٢) دڵفڕاندن؛ شێت و شەیداکردن:
(He could ~ an audience by the sheer force of his presence.)
-mesmerizer *(n.).*

mesne (mēn), *adj.* ناوەڕاست (کات).

mesne lord, دەرەبەگێکە کە زەوی بە کرێ دەگرێ لە دەرەبەگێکی گەورەتر لە خۆی.

meso- (mes′ō, mes′ə), پێشگرێکە بەمانای: لەنێوان؛ نێوان؛ ناوەڕاست؛ ناوەند.

mesoblast (mes′ə-blast′), *n.* ئەو شانانەی ئاوڵەمەیە کە سەرچاوەی پەرەسەندنی ئێسقان و ماسولکەو تێشووی لەشە.

mesocarp (mes′ə-kärp′), *n.* ناوەڕۆکی گۆشتی میوە.

mesocephalon (mes′ō-sef′ə-lon′), *n.* = **mesencephalon.**

mesoderm (mes′ə-dûrm′), *n.* = **mesoblast.**

mesomorphic (mes′ə-môr′fik), *adj.* (١) هی باری نێوان شلەو ڕەقی. (٢) هی لەشی ماسولکەی بەهێزو ئێسقاناوی.

mesonephros (mes′ə-nef′ros), *n.* گورچیلەی ئاوڵەمەی گیانداری بڕبڕەدار.

mesophyll (mes'ə-fil'), *n.* شانەی نەرمی ناوەوەی گەڵا.
mesophyte (mes'ə-fīt'), *n.* ڕووەکێکە لە دەوروبەرێکدا دەڕوێت کە شێی مام ناوەندی بێت.
Mesopotamia (mes'ə-pə-tā'mi-ə), *n.* مێزۆپۆتامیا: وڵاتی نێوان دوو ڕووبار. " عێراق " .
mesquite, mesquit (mes-kēt', mes'kēt), *n.* دار یا دەوەنێکی دڕکاوییە بەرەکەی وەك کەلووی پاقلە وایە.
mess (mes), *n.* (١) ژەم: یەك خوراك. (٢) ژەمە شۆرپا.
(٣) خواردنی ناخۆش.
(٤) تاقمێك كە هەمیشە پێكەوە نان دەخۆن (وەك سەربازان؛ ناوەڵی سەر خوان.
(٥) (ا) ئەو ژەمە خواردنەی ئەم تاقمە پێكەوە دەیخۆن.
(ب) خوان: خوانی گشتی یا كۆمەڵ؛ خوانی جەماوەری: *(He's at ~ now.)* .
(٦) كۆمەڵێك شتی تێكەڵاوپێكەڵاو یا بەسەریەكدا كەوتوو.
(٧) تەنگوچەڵەمە: ناخۆشی؛ سەرئێشە: *(He got himself into a ~ .)* .
(٨) تێكەڵاوپێكەڵاوی؛ پیسوپۆخڵی.
(٩) گەندوگوو؛ پیسی؛ پیسایی: *(Please clean up this ~ .)* .
v.t. (١) خواردن پێدان (وەك لە سوپادا).
(٢) (ا) پیس كردن؛ پیسوپۆخڵ كردن. (ب) (~ up)، تێكدان:
(The late arrival of the train ~ed up our plans.)
(٣) [Obs. or Dial.]، خواردن بەشكردن؛ خواردن بەخشینەوە.
v.i. (١) نانخواردن بە جەماوەری؛ پێكەوە نانخواردن.
(٢) تێكدان: تێكەڵاوپێكەڵاوكردن؛ شێواندن.
(٣) دەست تێكێشان؛ دەست تێخستن (كاروباری خەڵك).
make a mess of, تێكدان؛ شێواندن.
(He made a mess of his life.)
mess around (or about), (١) خۆ خەریك كردن؛ كات كوشتن؛ خۆ خلەفاندن بە شتی هیچوپووچ و بێ ئەنجامەوە:
(She's always messing around the house.)
(٢) [Colloq.]، ناپاكی كردن لە ژن و مێردی خۆ (بەتایبەتی بەدزییەوە).
message (mes'ij), *n.* (١) نامە: پەیام: ڕاسپاردە.
(٢) پەیامبەری. (٣) پەیامێكی گرنگ (وەك هی پێغەمبەرێك یا فەیلەسووفێك).
messenger (mes''n-jēr), *n.* (١) پەیامبەر: نامەبەر؛ تەتەر.
(٢) ڕابەر: پێغەمبەر. (٣) [Archaic]، پێشەنگ؛ مژدەبەر.
mess hall, ژوور یا هۆڵی نانخواردن (ئۆردوگا)؛ خوانی جەماوەری.
Messiah (mə-sī'ə), *n.* (١) ڕزگاركەری چاوەڕوانكراوی جوولەكە (ئاینی جوولەكە). (٢) مەسیح؛ عیسا.
(٣) [m-]، ڕزگاركەری چاوەڕوانكراو.
Messianic (mes'i-an'ik), *adj.* (١) تایبەتی بە مەسیح؛ هی عیسا.
(٢) [m-]. هی ڕزگاركەری چاوەڕوانكراو.
Messias (mə-sī'əs), *n.* = **Messiah.**
messieurs (mes'ērz), *n. plural of* **monsieur.**
messily (mes'ə-li), *adv.* بە پیسوپۆخڵی؛ بە تێكەڵاوپێكەڵاوی؛ بە شێواوی؛ بە پیسی.
messiness (mes'i-nis), *n.* پیسوپۆخڵی؛ پیسی؛ شێواوی؛ تێكەڵاوپێكەڵاوی
mess jacket, چاكەتی سپی پیاوانەی تەسكی كورت هەتا ناوقەد (بۆ بۆنەی ڕەسمی).
mess kit, دەفری نانخواردنی سەربازو دەشتەوان.
(پێشی دەووترێ: " **mess gear** ").
messmate (mes'māt'), *n.* هاوخوان (ئۆردوگا).
Messrs. (mes'ērz), *n. plural of* **Mr.**
messuage (mes'wij), *n.* خانووبەرە؛ماڵێك بە خانوو خانۆچكەو حەوشەو زەوی دەوروبەرییەوە.
messy (mes'i), *adj.* (١) پیسوپۆخڵ: پیس؛ ناپوختە؛ تێكەڵوپێكەڵ؛ ناڕێكوپێك؛ شێواو *(a ~ place, dress, person, etc.)* .
(٢) خراپ (باری ژیان)؛ پڕ لە سەرئێشە؛ ناخۆش؛ شێواو: *(a ~ situation)*
mestiza (mes-tē'zə), *n.* كەسێكی دووڕەگ (بەتایبەتی ئافرەتێك كە نەوەی ئیسپانی یا پورتوگالی و هیندی ئەمەریكی بێت لە وڵاتانی ئەمەریكای لاتینیدا).
mestizo (mes-tē'zō), *n.* كەسێكی دووڕەگ (بەتایبەتی پیاوێك یا كوڕێك كە نەوەی ئیسپانی یا پورتوگالی و هیندی ئەمەریكی بێت لە وڵاتانی ئەمەریكای لاتینیدا).
met (met), *past tense and past participle of* **meet.**
meta- (met'ə), پێشگرێكە بەمانای: (١) شێوە گۆڕان: *(metamorphosis)*
(٢) (ا) لەولا؛ لەوبەر؛ لەپاش: ئەودیو: *(metaphysics)* .
(ب) بەرزتر؛ لەسەر. (٣) لەپشتەوە؛ لەپشت.
(٤) لێوە وەرگیراو (كیمیا).
metabolic (met'ə-bol'ik), *adj.* تایبەتی بە كردارە كیمیاییەكان لە لەشی گیانداردا (وشەی داهاتوو ببینە).
metabolism (mə-tab'ə-liz'm), *n.* مێتابۆلیزم: كردارەكانی زیندەوەری؛ كردارە كیمیاییەكانی شانەكانی زیندەوەر كە پێویستە بۆ ژیان؛ زیندەكار.
metabolite (mə-tab'ə-līt'), *n.* ماددەیەك كە لە ئەنجامی كردارە كیمیاییەكانی شانەكانی زیندەوەردا پەیدا دەبێت.
metabolize (mə-tab'ə-līz'), *v.t. & v.i.* گۆڕینی خواردەمەنی بە كردارە كیمیاییەكانی شانەكانی زیندەوەر بۆ بەردەوام بوونی ژیان
metacarpus (met'ə-kär'pəs), *n.* ئێسقانەكانی دەست لەنێوان مەچەك و پەنجەكاندا؛ شانەی لەپ؛ بەروپشتی لەپ.
-metacarpal *(adj.).*
metacenter, metacentre (met'ə-sen'tēr), *n.* چەقی قورسایی بەشی نوقووم بووی لەشێكی سەرئاوكەوتوو.
metagalaxy (met'ə-gal'ək-si), *n.* گەردوون.
metal (met''l), *n.* (١) كان؛ كانزا. (٢) داڕێژراوێكی دوو كانزا یا زیاتر.
(٣) شتێكی كانزایی. (٤) سرووشتی مرۆڤ؛ ماك؛ گەوهەر.
(٥) [British]، بەردەشكاو؛ وردە بەرد.
(٦) شووشەی تواوە (كە پەیكەرو شتی شووشەی لێ دروست دەكرێ).
(٧) ئاسنی جۆشدراوی تواوە. (٨) تیپی كانزایی (چاپەمەنی).
adj. كانزایی؛ لە كانزا دروستكراو.
v.t. بە كانزا داپۆشین؛ كانزا لێدان.
metalist, metallist (met''l-ist), *n.* (١) كارگەری كانزا.
(٢) لایەنگری بەكارهێنانی پارەی كانزایی لەباتی هی كاغەز.
metalize (met''l-īz'), *v.t.* (١) داپۆشین بە كانزا؛ كانزا لێدان.
(٢) گۆڕین بۆ كانزا
metallic (mə-tal'ik), *adj.* (١) كانزایی.
(٢) كانزای تێدایە؛ كانزای لێ دەردێت؛ لە كانزا پێكهاتوو: *(a ~ compound)*
(٣) لە هی كانزا دەچێ (دەنگ): *(a ~ sound)* .
-metallically *(adv.).*
metalliferous (met''l-if'ēr-əs), *adj.* كانزای لێ دەردێت؛ كانزادار.
metalline (met''l-in, met''l-in'), *adj.* (١) **metallic** .
(٢) كانزا یا ئایۆنی كانزایی تێدایە.
metalist (met''l-ist), *n.* = **metalist.**
metallize (met''l-īz'), *v.t.* = **metalize.**
metallography (met''l-og'rə-fi), *n.* (١) لێكۆڵینەوەی پێكهاتن و تایبەخۆی كانزاو داڕێژەی كانزایی. (٢) جۆرێكە لە چاپكردن.
metalloid (met''l-oid'), *n.* (١) شتی ناكانزایی.
(٢) شتی نیمچە كانزایی.
adj. (١) لە كانزاچوو. (٢) ناكانزایی؛ نیمچە كانزایی

metallurgist (met′'l-ũr′jist), *n.* کانزاناس؛ زانای کانزا؛ کارگەری کانزا.

metallurgy (met′'l-ũr′ji), *n.* (١) کانزاناسی؛ زانستی کانزا؛ کانزاکاری. (٢) پاك و پوختەکردنی کانزا؛ پاکردنەوەی کانزای خاو و جیاکردنەوەی کانزا پوختەکەی

-metallurgic; metallurgical *(adj.)*.

metalwork (met′'l-wũrk′), *n.* (١) ئامێر و دەفر و شتی تری کانزایی (٢) کانزاکاری؛ دروستکردنی شت لە کانزا.

metalworking (met′'l-wũr′kiŋ), *n.* دروستکردنی شت لە کانزا؛ کانزاکاری.

metamorphic (met′ə-môr′fik), *adj.* (١) تایبەتی بە گۆڕینی شێوە و سرووشتی شت. (٢) تایبەتی بە گۆڕینی بەردێك بۆ بەردێکی تر (زەمینناسی

metamorphism (met′ə-môr′fiz'm), *n.* (١) شێوە گۆڕان (جانەوەر)؛ گۆڕان (زیندەوەرزانی). (٢) گۆڕانی بەردێك بۆ بەردێکی تر بەهۆی گەرما و پەستان و کرداری کیمیاییەوە.

metamorphose (met′ə-môr′fōz, met′ə-môr′fōs), *v.t.* گۆڕین؛ شێوە گۆڕین (زیندەوەرزانی).

metamorphosis (met′ə-môr′fə-sis, met′ə-môr-fō′sis), *n.* (١) (ا) گۆڕانی تەواوی شێوە و سرووشت و گەوهەر (بە جادووگەری). (ب) شێوەی پەیدابوو لە ئەنجامی ئەم گۆڕینەدا (٢) گۆڕانی تەواوی ڕووخسار و سرووشت و بار (٣) گۆڕانی شێوە و پێکهاتن و ئەرك (زیندەوەرزانی). بەتایبەتی: (ا) گۆڕانی یەکجار و کوتوپڕی لەش (وەك سەرمێکوتە بۆ بۆق). (ب) گۆڕانی ڕووەك. (ج) گۆڕانی شانەی لەش.

metanephros (met′ə-nef′ros), *n.* گورچیلەی ناوەمە

metaphor (met′ə-fẽr, met′ə-fôr′), *n.* بریتیکاری (زمان. ویژە)؛ بریکاری؛ مەجاز:
(a heart of stone; the evening of life; He was a lion in the battle.)

-metaphoric *(adj.)*.

mix metaphors, دوو وتەی مەجازی نەگونجاو یا زیاتر:
" Young man, you have a spark in you-water it!"

metaphorical (met′ə-fôr′i-k'l, met′ə-for′i-k'l), *adj.* هی وتەی مەجازی؛ مەجازی.

-metaphorically *(adv.)*.

metaphrase (met′ə-frāz′), *n.* گۆڕینی دەقاودەق (زمانەوانی)؛ گۆڕینی وشە بە وشە.
v.t. (١) گۆڕینی دەقاودەق، واتە، وشە بە وشە. (٢) دەستکاری کردنی دەقی نووسراوێك بەتایبەتی لەلایەن ناحەزانەوە بە جۆرێك کە بە ئاسانی هەستی پێ نەکرێ (بۆ گۆڕینی ماناکەی بۆ مەبەستی خۆ).

metaphrast (met′ə-frast′), *n.* ئەو کەسەی نووسراوێکی وێژەیی لە شێوەیەکەوە بۆ شێوەیەکی تر دەگۆڕێ (وەك لە پەخشانەوە بۆ هۆنراوە)

metaphysic (met′ə-fiz′ik), *n.* (١) metaphysics. (٢) [Obs.] metaphysician.
adj. [Rare], = metaphysical.

metaphysical (met′ə-fiz′i-k'l), *adj.* (١) میتافیزیکی (وشەی دواتر ببینە) (٢) لێل (زانیاری)؛ نادیار؛ ڕووت. (٣) لە سرووشت بەدەر؛ لەولای سرووشتەوە؛ لەودیو سرووشتەوە. (٤) شارەزای زانیاری و فەلسەفەی لە سرووشت بەدەر. (٥) تایبەتی بە دەستەیەك هۆنەری ئینگلیزی سەدەی حەڤدە (کە هۆنراوەکانیان بە لێلی و لە سرووشت بەدەر ناسراوە).

-metaphysically *(adv.)*.

metaphysician (met′ə-fə-zish′ən), *n.* زانای زانست و فەلسەفەی لە سرووشت بەدەر.

metaphysics (met′ə-fiz′iks), *n.pl.* (١) میتافیزیك: زانیاری لە سرووشت بەدەر؛ زانیاری ئەودیو سرووشت؛ زانیاری و فەلسەفەی بوونەوەری و سەرچاوە و سرووشتی جیهان. (٢) تیۆری و فەلسەفەی زانیارییەکی تایبەتی. (٣) لێکدانەوەی لێڵ و نادیار و سەرسووڕمێن.

metaplasm (met′ə-plaz'm), *n.* (١) بەشی مردووی پرۆتۆپلازمی شانەی زیندەوەر. (٢) جێگۆڕکێ پێکردن، زیادکردن، یا لابردنی تیپ یا بڕگە لە وشەیەك.

metaprotein (met′ə-prō′tēn), *n.* لە کردنی ترشەلۆك یا قلیە بەسەر پرۆتیندا پەیدا دەبێت (مادده).

metapsychology (met′ə-sī-kol′ə-ji), *n.* لێکدانەوەی فەلسەفی دەربارەی سەرچاوە و پێکهاتنی مێشك و پەیوەندی بە جیهانەوە هەر وەك دێتە بەرچاو.

metasomatism (met′ə-sō′mə-tiz'm), *n.* گۆڕانی کیمیایی بەردێك یا کانزایەك بۆ بەردێك یا کانزایەکی تر.
(هەروەها " metasomatosis ").

metastasis (mə-tas′tə-sis), *n.* (١) [Rare]، گۆڕینی تەواو (شێوە، سرووشت). (٢) metabolism. (٣) پەڕین یا بڵاوبوونەوەی نەخۆشی لە ئەندامێکەوە بۆ ئەندامێکی تر (شێرپەنجە). (٤) بازدان لە باسێکەوە بۆ باسێکی تر (ڕەوانبێژی).

metastasize (mə-tas′tə-sīz′), *v.i.* بڵاوبوونەوەی نەخۆشی لە ئەندامێکی لەشەوە بۆ ئەندامێکی تر.

metatarsus (met′ə-tär′səs), *n.* شانەی پێ؛ ناوەڕاستی پێ بەتایبەتی ئێسقانەکانی پەنجەی پێ لەنێوان قولەپێ و پەنجەکاندا.

metathesis (mə-tath′ə-sis), *n.* (١) جێگۆڕکێ پێکردنی دوو تیپ، دەنگ، یا بڕگە بەبێ گۆڕینی مانای وشەکە (ڕوانین). (٢) جێگۆڕکێ کردنی گەرد (کیمیا).

-metathetic *(adj.)*; **metathetically** *(adv.)*.

metathorax (met′ə-thôr′aks, met′ə-thō′raks), *n.* دوایەمین بەشی سنگی جانەوەر.

Metazoa (met′ə-zō′ə), *n.pl.* گیاندارانی زۆر شانەدار.

metazoan (met′ə-zō′ən), *adj.* زۆر شانەدار (گیاندار).

mete (mēt), *v.t.* (١) (~ out)، دابەشکردن؛ پێدان؛ بۆ دانان:
(to ~ out rewards)
(٢) [Archaic or Poetic]، پێوان.

mete (mēt), *n.* سنوور.

metempsychosis (met′əm-sī-kō′sis), *n.* گواستنەوەی گیانی گیانەوەرێك لەکاتی مردندا بۆ ناو گیانەوەرێکی زیندوو.

meteor (mē′ti-ẽr), *n.* (١) ئەستێرەی کشاو. (٢) دیاردەی کەش (وەك تەرزە، پەلکەزێڕینە... هتد).

meteoric (mē′ti-ôr′ik, mē′ti-or′ik), *adj.* (١) تایبەتی بە دیاردەی کەش: *(Hail is a ~ phenomenon.)*. (٢) هی ئەستێرەی کشاو. (٣) وەك ئەستێرەی کشاوە لە بریقە و ڕووناکی و خێراییدا.

meteorite (mē′ti-ẽr-īt′), *n.* (١) بەردی ئەستێرەی کشاو کە دەکەوێتە خوارەوە بۆ سەر زەوی. (٢) ئەستێرەی کشاو.

meteorograph (mē′ti-ôr′-ə-gräf′), *n.* ئامێری پێوەری دیاردەی کەش.

meteoroid (mē′ti-ẽr-oid′), *n.* ئەستێرەی کشاو.

meteorologic (mē′ti-ẽr-ə-loj′ik, mē′ti-ôr′ə-loj′ik), *adj.*
Also **meteorological,** کەش؛ تایبەتی بە دیاردەی کەش.

-meteorologically *(adv.)*.

meteorologist (mē′ti-ə-rol′ə-jist), *n.* زانای دیاردەی کەش؛ کەشناس.

meteorology (mē′ti-ə-rol′ə-ji), *n.* زانستی دیاردەی کەش؛ کەشناسی؛ ئاووهەواناسی.

meter, metre (mē′tẽr), *n.* (١) کێش (هۆنراوە).

(٢) کێشی مۆسیقا. (٣) مەتر.

meter (mē′tēr), *n.* پێوەر: کات، دووری، خێرایی، هەند، توندوتیژی؛ ژمێرەر: ***(a water- ~ ; a parking ~)*** .

v.t. پێوان بە پێوەر: ژماردن بە ژمێرەر.

-meter (mē′tēr, mi-tēr), پاشگرێکە بەمانای: (١) پێوەر؛ ژمێرەر: ***(barometer, thermometer)***

(٢) (ا) ژمارە مەترێکی تایبەتی: ***(kilometer)*** .

(ب) کەرتەمەترێکی تایبەتی؛ ژمارەیەکی تایبەتی لە کەرتەمەتر: ***(centimeter)***

(٣) کێشێکی تایبەتیدار (هۆنراوە): ***(pentameter)*** .

methadon (meth′ə-don′), *n.* مێسادۆن: دەرمانێکی سڕکەرە.

methane (meth′ān), *n.* مێسان: گازێکی بسووتی بێ ڕەنگی بێ بۆنی کانگەو زۆنگە (کیمیا).

methanol (meth′ə-nōl′, meth′ə-nol′), *n.* مێسانۆل: شلەیەکی بسووتی بێ ڕەنگی ژەهراوییە (کیمیا).

methinks (mi-thiŋks′), ***impersonal v.***, [Archaic], لام وایە: وا بزانم.

method (meth′əd), *n.* (١) شێوەی کردنی کارێك؛ شێواز؛ ڕێباز؛ ڕێگە: ***(modern ~s of language teaching)*** .

(٢) ڕێك‌وپێکی (بیروڕا، کار، دەربڕین، شتومەك ڕێکخستن).

methodic (mə-thod′ik), *adj.* = methodical.

methodical (mə-thod′i-k'l), *adj.* ڕێك‌وپێك: بە شێوازێکی تایبەتی کراو یا ڕێکخراو: ***(~ work; a ~ man)*** .

methodically (mə-thod′i-k'l-i), *adv.* بەپێی شێوازێکی تایبەتی؛ بەووردی: بە ڕێك‌وپێکی: ***(to arrange or do something ~)***

Methodism (meth′əd-iz'm), *n.* (١) بیروڕاو شێوەی پەرستنی لقێکی کڵێسەی خاچ پەرستەکانە کە پێیان دەڵێن " مێسۆدییەکان " . (ووشەی دوایی ببینە). (٢) خۆبەستنەوە بە توندوتیژی بە شێوازێکی تایبەتی لە کردنی کارێکدا.

Methodist (meth′əd-ist), *n.* (١) ئەندامی لقێکی کڵێسەی خاچ پەرستەکان کە پێی دەووترێ " مێسۆدییەکان " وە لەلایەن چارلس‌و جۆن وێسلی‌و چەند کەسێکی ترەوە لە ئۆکسفۆرد لە ئینگلتەرە لە ساڵی ١٧٢٩ دا دامەزرا

(٢) [m-]. [Rare]، کەسێکە کە بە توندوتیژی خۆی دەبەستێتەوە بە شێوازێکی تایبەتییەوە لە کردنی کارێکدا.

methodize (meth′ə-dīz′), *v.t.* ڕێك‌وپێك کردن: شێوازێکی تایبەتی بۆ دانان.

methodology (meth′ə-dol′ə-ji), *n.* (١) زانستی شێوازی بیرکردنەوەو لێکۆڵینەوەی زانیاری‌و فەلسەفی (ژیربێژی). (٢) زانستی شێوازی کردنی کارێك؛ سەرجەمی شێوازی لێکۆڵینەوەی زانیارییەك یا کردنی شتێك.

methought (mi-thôt′), [Archaic], *past tense of* **methinks.**

Methuselah (mə-thū′z'l-ə), *n.* (١) کەلەپیاوێکی جوولەکەیە کە بەپێی ئینجیل گوایە (٩٦٩) ساڵ ژیاوە. (٢) پیاوێکی زۆر پیر.

meticulous (mə-tik′yoo-ləs), *adj.* (١) زۆر وورد (مرۆڤ)؛ وورد؛ پوختە. (٢) زۆر سەرنجدەر بە شتی ووردو بێ بایەخ.

-meticulousity; meticulousness *(n.)*; **meticulously** *(adv.)*.

métier (mā-tyā′), *n.* پیشە

métif (mā-tēf′), *n.* کەسێکی دووڕەگ (بەتایبەتی کە هی فەرەنسی‌و هیندی ئەمەریکایی بێت).

metonym (met′ə-nim), *n.* ووشەی مەجازی (ووشەی دوایی ببینە).

metonymy (mə-ton′ə-mi), *n.* مەجاز؛ بەکارهێنانی ووشە یا دەستەواژەیەك بە مانای ووشە یا دەستەواژەیەکی تر: ***(the White House decided = the President decided; the Crown = the King or the Queen)***

-metonymic; metonymical *(adj.)*.

metre (mē′tēr), *n.* = **meter.**

metric (met′rik), *adj.* (١) تایبەتی بە پێوان.

(٢) مەتری؛ تایبەتی بە پێوانی مەتری: ***(~ system)*** .

metrical (met′ri-k'l), *adj.* (١) کێشدار (هۆنراوە).

(٢) **metric** .

-metrically *(adv.)*.

metrics (met′riks), ***n.pl.*** (١) لێکۆڵینەوەی کێشی هۆنراوە.

(٢) نووسینی هۆنراوەی کێشدار. (٣) تیۆری پێوان (ژمارەوپێوان).

metric system, پەیڕەوی مەتری؛ پەیڕەوی پێوان‌و کێشانی دەیی بەگوێرەی مەترو کیلۆگرام.

metric ton, تەنی مەتری؛ تەنی هەزار کیلۆیی.

metrist (met′rist, mē′trist), *n.* (١) هۆنەری هۆنراوەی کێشدار؛ هۆنەر. (٢) زانای کێشی هۆنراوە؛ پسپۆری هۆنراوەی کێشدار.

metritis (mi-trī′tis), *n.* ئاوسانی منداڵدان.

Metro, metro (mē′trō), *n.* میترۆ: ڕێگەی شەمەندەفەری کارەبایی ژێرزەمین.

metro- (mē′trō, met′rə), پێشگرێکە بەمانای: پێوان: ***(metrology)***

metro- (me′trō, met′rə), پێشگرێکە بەمانای: منداڵدان.

metrology (mi-trol′ə-ji), *n.* (١) زانستی کێشان‌و پێوان؛ کێشان‌و پێوان زانی. (٢) پەیڕەوی کێشان‌و پێوان.

metronome (met′rə-nōm′), *n.* ئامێرێکی کات ژماردنە.

metronymic (mē′trə-nim′ik, met′rə-nim′ik), *adj.* ناوی دایکی یا داپیرییە؛ لە ناوی دایکی یا داپیرییەوە وەرگیراوە.

metropolis (mə-trop′'l-is), *n.* (١) گەورە شاری وولاتێك؛ پایتەخت؛ شاری سەرەکی وولاتێك. (٢) شارێکی گەورە؛ شارێکی سەرەکی. (٣) دایکەشاری ناوچەیەکی یۆنانی کۆن. (٤) سەرەك قەشەنشین.

metropolitan (met′rə-pol′ə-t'n), *adj.* (١) پایتەختی؛ گەورەشاری؛ سەرەك شاری. (٢) سەرەك قەشەنشینی.

n. (١) شاری؛ شارستانی؛ خەڵکی شار؛ دانیشتووی شار.

(٢) سەرەك قەشە (٣) هاووڵاتی دایکەشاری ناوچەیەکی یۆنانی کۆن.

-metry (met′ri), پاشگرێکە بەمانای: پێوان؛ زانستی پێوان؛ هونەری پێوان.

mettle (met′'l), *n.* ڕەووشت بەرزی؛ ڕەووشت؛ ئازایی؛ غیرەت؛ نەبەردی؛ جۆش؛ چالاکی: ***(to test someone's ~)*** .

on one's mettle, پاڵ پێوەنراو بۆ هەوڵدان بە ئەوپەڕی توانا.

mettled (met′'ld), *adj.* = **mettlesome.**

mettlesome (met′'l-səm), *adj.* بەغیرەت؛ بەجۆش؛ ئازا؛ چالاك.

mew (mū), *n.* (١) قەفەزی هەڵۆ. (٢) لانە؛ جێی خۆشاردنەوە. (٣) [Obs.]، جێی بەستنەوە؛ بەندیخانە.

v.t. (١) (~ **up**)، خستنە قەفەزەوە؛ بەستنەوە.

(٢) (ا) [Archaic]، پەڕ فڕێدان.

(ب) [Obs.]، شاخ کەوتن یا فڕێدان (کەڵەکێوی).

v.i. [Archaic], پەڕ فڕێدان؛ پەڕ کەوتن (باڵندە).

mew (mū), *n.* میاومیاوی پشیلە؛ میاوان

v.i. میاوان؛ میاواندن.

mew (mū), *n.* نەورەس: باڵندەیەکی ئاوی سپی یا بۆرە ئەختێك لە کۆتر گەورەترە.

mewl (mūl), *v.i.* گریان وەك منداڵ؛ نووزەنووزکردن.

mews (mūz), ***n.pl.*** (١) تاوڵەی ئەسپی شاهانەی لەندەن.

(٢) تاوڵەی دەوری حەوشەیەك یا لاڕێیەك (کە ئێستا زۆربەیان کراون بە خانووچکە)

Mexican (mek′si-kən), *adj.* مەکسیکی؛ تایبەتی بە گەل مەکسیك‌و زمان‌و کلتوورەکەیان.

n. کەسێکی مەکسیکی؛ هاوڵاتییەکی مەکسیک.

mezzanine (mez′ə-nēn′, mez′ə-nin), *n.* (١) نیمچە نهۆمی
نێوان نهۆمی یەکەمو دووەمی خانوویەك.
(٢) (ا) نزمترین باڵکۆنی سینەما، شانۆ، یا تیاترۆخانە.
(ب) ریزە کورسییەکانی پێشەوەی ئەم باڵکۆنە.

miaow, miaou (mi-ou′, myou), *n. & v.i.* = **meow; mew.**

miasma (mī-az′mə, mi-az′mə), *n.* هاڵاوی بۆگەنی لە زۆنگاو
لاشەی بۆگەن کردووەوە هاتوو

-miasmal *(adj.)*; **miasmatic; miasmic** *(adj.)*.

mica (mī′kə), *n.* میکا: کانزایەکی فافۆنی یا سلیکۆنییە بە ئاسانی
دەکرێ بە تەبەقی تەنك و گەرما کاری تێ ناکات.

mice (mīs), *n. plural of* **mouse.**

mickle (mik′′l), *adj. & adv. Also* muckle, [Archaic or-Scot.], زۆر؛ گەلێك؛ برێکی زۆر

micro- (mī′krō, mī′krə), پێشگرێکە بەمانای: (١) (ا) بچووك.
(ب) زۆر بچووك. (٢) گەورەکەر *(microscope, microphone)*.
(٣) ملیۆن یەکی پێوانەیەکی تایبەتی: *(microgram)*.

microbarograph (mī′krō-bar′ə-graf′), *n.* ئامێری پێوانی
گۆڕینی زۆر کەم لە پەستاوتنی هەوادا.

microbe (mī′krōb), *n.* میکرۆب؛ خۆرە.

-microbial *(adj.)*.

microbic (mī-krō′bik, mī-krob′ik), *adj.* میکرۆبی؛ خۆرەیی.

microbicide (mī-krō′bə-sīd′), *n.* میکرۆب کوژ؛ خۆرەکوژە.

microbiology (mī′krō-bī-ol′ə-ji), *n.* زانستی زیندەوەری
گەردبینی.

microcephaly (mī′krə-sef′ə-li), *n.* سەربچووکی؛
مێشك بچووکی.

-microcephalic *(adj. & n.)*; **microcephalous** *(adj.)*.

microchemistry (mī′krō-kem′is-tri), *n.* کیمیایی شت و
هەندی گەردبینی

microclimate (mī′krō-klī′mət), *n.* ئاووهەوای ناوچەیەکی
زۆر بچووك.

-microclimatology *(n.)*.

microcopy (mī′krō-kə′pi), *n.* وێنەی دەقاودەقی زۆر بچووك.

microcosm (mī′krə-koz′m), *n.* جیهانی بچووك، بەتایبەتی.
(ا) مرۆڤ وەك وێنەیەکی زۆر بچووکی هەموو جیهان.
(ب) دێیەك یا کۆمەڵگایەك وەك وێنەیەکی بچووکی هەموو جیهان.

-microcosmic; microcosmical *(adj.)*.

microcyte (mī′krə-sīt′), *n.* خڕۆکەی سووری زۆر بچووك
(لە نەخۆشی کەم خوێنیدا دەبینرێ)

microfilm (mī′krə-film′), *n.* فیلمێکی زۆر بچووکە وێنەی پەڕتووك
و بڕوانامەو شتی تری لەسەر دەگیرێت و کە ویسترا بە ئامێری شەوق هاوێژ
دەخوێنرێتەوە.

microgram, microgramme (mī′krə-gram′), *n.* ملیۆن
یەکی گرامێك.

micrograph (mī′krə-graf′, mī′krə-gräf′), *n.* (١) ئامێری
نووسین و وێنەکاری و شت هەڵکەندنی زۆر بچووك
(٢) وێنەی شتێك بەو شێوەیەی کە بە گەردبین دەبینرێ.
(٣) ئامێری تۆمارکردن و پێوانی جوولەی زۆر بچووك

-micrography *(n.)*.

microgroove (mī′krə-grōōv′), *n.* (١) هێڵی زۆر باریکی قەوان
کە بەهۆیەوە قەوانەکە زیاتر شتی لەسەر تۆمار دەکرێ). (٢) قەوانێکی وەها

micrology (mī-krol′ə-ji), *n.* لێکۆڵینەوەی شتی هیچ وپووچ

micrometeorite (mī′krə-mē′ti-ēr-īt′), *n.* ئەستێرەیەکی
کشاوی زۆر بچووك (بەتایبەتی کە بگاتە سەر زەوی بێ ئەوەی بسووتێ)

micrometer (mī-krom′ə-tēr), *n.* ئامێرێکە بۆ پێوانی دووری
زۆر کەم و گۆشەی زۆر بچووك لەگەڵ گەردبین و دووربیندا بەکاردێت.

micrometry (mī-krom′ə-tri), *n.* پێوان بە مایکرۆمەتر (ووشەی
پێشوو ببینە).

micron, mikron (mī-kron), *n.* مایکرۆن: ملیۆن یەکی مەترێك.

microorganism (mī′krō-ôr′gən-iz′m), *n.* زیندەوەری
گەردبین.

microphone (mī′krə-fōn′), *n.* مایکرۆفۆن: ئامێری دەنگ
گەیاندن و گەورەکردن.

microphotograph (mī′krə-fō′tə-graf′, mī′krə-fō′tə-gräf′), *n.* (١) وێنەیەکی زۆر بچکۆلە. (٢) وێنەیەکی گەردبینی؛ وێنەیەکە کە
لەڕێی گەردبینەوە گیرابێ.

microphyte (mī′krə-fīt′), *n.* ڕووەکی گەردبینی (بەتایبەت لاخۆر).

microprint (mī′krə-print′), *n.* وێنەیەکی ئەوەندە بچووکە کە بە
ئامێری گەورەکەر نەبێ نابینرێ.

micropyle (mī′krə-pīl′), *n.* (١) کونیلە (لە نێرکی ڕووەکدا بۆ
چوونە ناوەوەی تۆو یا هەڵاڵە). (٢) کونیلە (لە پەردەی هێلکەدانی زیندەوەردا
بۆ چوونە ناوەوەی تۆماو).

microscope (mī′krə-skōp′), *n.* گەردبین؛ زەڕەبین؛ میکرۆسکۆب.

microscopic (mī′krə-skop′ik), *adj.* (١) گەردبینی؛ زۆر بچووك؛
ئەوەندە بچووکە بە گەردبین نابینرێ. (٢) زۆر بچووك؛ زۆر وورد.
(٣) تایبەتی بە گەردبین.
(٤) زۆر بەووردی کراو؛ زۆر وورد: *(a ~ investigation)*.
(٥) ووردبین؛ وەك گەردبین وایە لە بینینی شتی زۆر ووردا.

-microscopical *(adj.)*; **microscopically** *(adv.)*.

microscopy (mī-kros′kə-pi, mī′krə-skō′pi), *n.* لێکۆڵینەوە
بە گەردبین؛ لێکۆڵینەوەی گەردبینی.

microseism (mī′krə-sīz′m, mī′krə-sīs′m), *n.* بوومەلەرزەیەکی
زۆر بچووك.

microsome (mī′krə-sōm′), *n.* دەنکۆڵەی زۆر بچووکی ناو
پرۆتۆپلازمای شانەی زیندەوەرو ڕووەك.

microspore (mī′krə-spôr′, mī′krə-spōr′), *n.* شانەی بچووکی
زاوزێی ڕووەك و زیندەوەری گەردبینی کە خۆی دەبێتە ڕووەك و زیندەوەری
گەردبینی.

microtome (mī′krə-tōm′), *n.* ئامێری توێ توێ کردنی تێشوو
بۆ لێکۆڵینەوەی بە گەردبین.

microtomy (mī-krot′ə-mi), *n.* توێ توێ کردنی تێشوو بۆ
لێکۆڵینەوەی بە گەردبین.

microwave (mī′krə-wāv′), *n.* مایکرۆویڤ؛ شەپۆلی زۆر کورتی
ئەلەکترۆموگناتیسی.

micturate (mik′choo-rāt′), *v.i.* میزکردن.

micturition (mik′choo-rish′ən), *n.* (١) میزکردن.
(٢) زۆر میزکردن؛ زوو زوو میزکردن

mid (mid), *adj.* (١) ناوەڕاست؛ هی ناوەڕاست.
(٢) دەبێژرێ کە زمان لە ناوەڕاستی ئاسمانەو زەمینەی دەمدا بێت وەك لە
هەندێ تیپە بزوێندا (وەك: " a " لە " cake " وە " o " لە " cold " دا).

mid- (mid), پێشگرێکە بەمانای: ناوەڕاست؛ بەشی ناوەڕاست:
(midbrain, mid-Atlantic)

midbrain (mid′brān′), *n.* بەشی ناوەڕاستی مێشك.

midday (mid′dā′), *n.* نیوەڕۆ.
adj. نیوەڕۆ؛ هی نیوەڕۆ.

midden (mid′′n), *n.* (١) [British Dial.] ، سەرەنوێلك.
(٢) گردۆلکەیەکە کە ئێسقان و پاشماوەی تری کۆمەڵگایەکی سەرەتایی
تێدابێ. (پێشی دەووترێ: " kitchen midden ").

middle (mid′′l), *adj.* (١) ناوەڕاست. (٢) ناوەند؛ ناوەندی.

(۳) ناوچەق؛ چەق. (٤) [M-]، قۆناغی نێوان کۆن و تازە لە گۆڕانی زمانێکدا؛ هی سەردەمی ناوەڕاست: *(M~ English)*.

n. (۱) ناوەڕاست (۲) ناوەندی؛ شتی ناوەندی. (۳) ناوقەد؛ کەمەر.

v.t. & v.i. (۱) خستنە ناوەڕاستەوە. (۲) دوولۆکردن (پەت، گوریس).

middle age, تەمەنی نێوان گەنجی و پیری.

middle-aged (mid′′l-ājd′), *adj.* نە گەنج و نە پیر؛ هی تەمەنی نێوان گەنجی و پیری؛ هی بەساڵداچوو.

Middle Ages, سەدانی ناوەڕاست (لە مێژووی ئەورووپادا لە ساڵی ٥٠٠-١٤٥٠ ی زاینی).

middle-class (mid′′l-klas′, mid′′l-kläs′), *adj.* هی چینی ناوەندی کۆمەڵ؛ بورجوازی.

middle class, چینی ناوەندی کۆمەڵ؛ چینی بورجوازی؛ بورجوازی.

middle ear, گوێی ناوەڕاست؛ پەردەی گوێ.

middlebrow (mid′′l-brō′), *n.* [Colloq.], خوێندەواری مام ناوەندی؛ نیمچە خوێندەوار؛ کەم خوێندەوار؛ ڕۆشنبیری مام ناوەندی.

Middle East, ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست.

Middle English, ئینگلیزی ناوەندی: زمانی ئینگلیزی لە سەدەی دوانزەهەمی زاینییەوە هەتا کۆتایی سەدەی پانزەهەم.

middleman (mid′′l-man′), *n.* (۱) دەلاڵ کەسێکە کە شتومەك لە خاوەنەکەی دەکڕێت و دەیفرۆشێتەوە بە وردەفرۆش یا خۆی دەیفرۆشێتەوە. (۲) ناوبژیکەر.

middlemost (mid′′l-mōst′), *adj.* = midmost.

middle-sized (mid′′l-sīzd′), *adj.* ناوەندی (قەوارە).

middleweight (mid′′l-wāt′), *n.* (۱) کەسێکی سەنگ مام ناوەندی. (۲) بۆکسباز یا زۆرانبازێك کە قورسایی ١٤٨-١٦٠ پاوەن بێت.

middling (mid′liŋ), *adj.* ناونجی (قەوارە، بار، دۆخ، چۆنێتی)؛ ئاسایی *(fair to ~)*.

adv. نەختێك؛ تا ڕادەیەك؛ بە ڕادەیەکی مام ناوەندی.

n. (۱) گۆشتی نێوان ڕان و ملی بەراز.

(۲) (*pl.*). شتومەکی مام ناوەندی (باش و خراپی، قەوارە، نرخ).

midge (mij), *n.* (۱) مێشوولەی بچووك؛ جانەوەرێکی بچووکی وەك مێشوولە. (۲) midget.

midget (mij′it), *n.* (۱) کورتەباڵا؛ جرج؛ فیرنەگولە.

(۲) شتێکی بچووك لەچاو توخمەکەی خۆیدا.

adj. بچووك؛ بچووك لەچاو توخمی خۆدا.

midland (mid′lənd), *n.* (۱) ناوچەی ناوەڕاستی وڵات؛ ناوچەی ناوەوەی وڵات. (۲) [M-]، شێوەزمانی ئینگلیزی ناوچەکانی ناوەڕاستی ئینگلتەرە (کە بناغەی ئینگلیزی ئەمڕۆیە).

adj. (۱) هی ناوەڕاستی وڵات؛ هی ناوچەی ناوەوەی وڵات.

(۲) [M-]. تایبەتی بە ناوچەی ناوەڕاستی ئینگلتەرە.

midmost (mid′mōst′), *adj.* ناوەڕاست: ناوچەق؛ ناوەڕاستی تەواو.

adv. لە ناوەڕاستدا؛ لە ناوچەقدا؛ بەتەواوی لە ناوەڕاستدا.

prep. لە ناوەڕاستیدا؛ لە ناوچەقیدا.

midnight (mid′nīt′), *n.* (۱) نیوەشەو. (۲) شەوەزەنگ؛ زۆر تاریك.

adj. (۱) نیوەشەوی؛ بە نیوەشەو؛ نیوەشەو.

(۲) زۆر تاریك؛ ڕەش: *(~ blue)*.

burn the midnight oil, سەعی کردن یا کارکردن تا نیوەشەو.

midnight sun, خۆری نیوەشەو کە لە نیوەشەوی هاویندا لە تەوەری باکوور و باشووردا دەبینرێ.

midnoon (mid′nōōn′), *n.* [Rare], = noon.

midrib (mid′rib′), *n.* دەماری ناوەڕاستی گەڵا (لە قنچکەکەیەوە تا سەرەکەی.

midriff (mid′rif), *n.* (۱) ناوپەنچك (توێکاری)؛ پەردەی ماسولکەیی نێوان بۆشایی سنگ و بۆشایی سك. (۲) ناوەڕاستی لەشی مرۆڤ لەنێوان ناوقەد و سنگدا. (۳) (ا) ئەو بەشەی جلی ئافرەت کە ئەم ناوەڕاستەی لەشی دادەپۆشێ. (ب) ئەو بەشەی جلی ئافرەت کە ئەم ناوەڕاستەی لەشی دەردەخات.

adj. تایبەتی بەو جلەی ئافرەت کە ناوچەی نێوان ناوقەد و سینەی دەردەخات.

midship (mid′ship′), *adj.* هی ناوەڕاستی کەشتی.

midshipman (mid′ship′mən), *n.* (۱) قوتابی دانشگای هێزی دەریایی ئەمەریکی. (۲) ئەفسەرێکی بچووکی هێزی دەریایی ئینگلیزی.

midst (midst, mitst), *n.* ناوەڕاست؛ ناو؛ ناوجەرگە.

in our (or your, their) midst, لە ناوماندا (یا لە ناوتاندا، یا لە ناویاندا).

in the midst of, (۱) لە ناوەڕاستی؛ لە ناوەندی؛ لە ناوجەرگەی. (۲) لە کاتی.

midsummer (mid′sum′ẽr), *n.* (۱) ناوەڕاستی هاوین. (۲) کاتی ڕۆژگەڕانەوەی هاوین.

midterm (mid′tũrm′), *adj.* هی ناوەڕاستی وەرز.

n. [Colloq.], تاقیکردنەوەی ناوەڕاستی وەرزی زانکۆ.

midway (mid′wā′), *n.* (۱) (ا) نیوەڕێ؛ نیوەی ڕێ؛ ناوەڕاستی دوو شوێن. (ب) میانڕەوی؛ نێوانڕۆیی (بیروباوەڕ، هەڵوێست، کردار).

(۲) ناوچەی نواندن و ڕابواردن و تیاترۆی پیشانگەیەك یا کەرنەڤاڵێك.

adj. & adv. نیوەڕێ؛ لە نیوەی ڕێدا.

midweek (mid′wēk′), *n.* ناوەڕاستی هەفتە.

adj. لە ناوەڕاستی هەفتەدا؛ هی ناوەڕاستی هەفتە.

-midweekly *(adv.)*.

Midwest (mid′west′), *n.* ڕۆژئاوای ناوەڕاستی ئەمەریکا (کە ناوچەکانی ناوەڕاستی ئەمەریکا دەگرێتەوە).

-Midwestern *(adj.)*; Midwesterner *(n.)*.

midwife (mid′wīf′), *n.* مامان.

midwifery (mid′wīf′ẽr-i, mid′wīf′ri), *n.* مامانی؛ مامانێتی.

midwinter (mid′win′tẽr), *n.* (۱) ناوەڕاستی زستان (۲) کاتی ڕۆژگەڕانەوەی زستان.

midyear (mid′yêr′), *adj.* لە ناوەڕاستی ساڵدا؛ هی ناوەڕاستی ساڵ.

n.pl. [Colloq.], تاقیکردنەوەی ناوەڕاستی ساڵی زانکۆ.

mien (mēn), *n.* (۱) ڕەفتار؛ ڕەووشت؛ چۆنێتی هەڵسان و دانیشتن: *(a person of noble ~)*

(۲) ڕوواڵەت؛ ڕووخسار؛ دیمەن؛ ڕوو.

miff (mif), *n.* [Colloq.], دەمەقاڵێ؛ شەڕێکی بچووك؛ پێکاهاتن.

v.t. & v.i. [Colloq.], پەست بوون؛ لێ پەست بوون؛ لێ زوویربوون: *(to be ~ed at somebody)*

might (mīt), *v. past tense of* **may.**

might (mīt), *n.* هێزی زۆر؛ دەسەڵاتی گەورە؛ توانا؛ زەبروزەنگ: *(the military ~ of the United States)*

with might and main, بەوپەڕی تواناوە؛ بە هەموو هێزێکییەوە.

mightily (mīt′′l-i), *adv.* (۱) بە هێزەوە؛ بە هێز و تواناوە.

(۲) زۆر؛ تا ڕادەیەکی زۆر؛ ئێجگار: *(to be ~ indignant)*.

mighty (mīt′i), *adj.* (۱) بەهێز؛ زۆر بەهێز: *(the ~ ocean)*.

(۲) توند؛ توندوتیژ: *(a ~ blow of his ax)*.

(۳) زۆر زل؛ زۆر گەورە: *(a ~ hill)*.

adv. [Colloq.], زۆر؛ ئێجگار زۆر: *(~ hard)*.

-mightiness *(n.)*.

migraine (mī′grān, mi-grān′), *n.* سەرئێشەیەکی ناوبەناوە تووشی لایەکی سەر دەبێت، گەلێك جار سەرەخولێ و دڵ تێکەڵهاتنی لەگەڵە.

migrant (mī′grənt), *adj.* کۆچەر؛ ڕەوەند.

n. مرۆڤ، باڵندە، یا زیندەوەری کۆچەر.

migrate (mī′grāt), *v.i.* (۱) کۆچ کردن؛ وڵاتی خۆ بەجێهێشتن و جێنشین بوون لە وڵاتێکی تر. (۲) هەوار گواستنەوە (باڵندە، زیندەوەر، مرۆڤ)؛ گەرمیان و کوێستان کردن؛ بارکردن؛ کۆچ کردن؛ ڕەوکردن.

migration (mī-grā′shən), *n.* (۱) کۆچ کردن؛ کۆچ؛ گەرمیان و

کوێستان کردن (٢) کۆمەڵێك مرۆڤ، باڵندە، یا زیندەوەری پێکەوە کۆچکەر.

(٣) (ا) جێگۆڕکێ کردنی گەرد (کیمیا).

(ب) کۆبوونەوەی ئایۆنات لە جەمسەری ئەلەکتریکیدا (کیمیا).

migratory (mī'grə-tôr´i, mī'grə-tō´ri), *adj.* (١) کۆچەر؛ ڕەوەند؛ گەرمیان و کوێستان کەر: *(~ birds)*.

(٢) هی کۆچ کردن؛ هی کۆچەری.

(٣) کۆچەر؛ گەڕۆك.

mikado (mi-kä'dō), *n.* میکادۆ: نازناوی شاهەنشای یابانە.

mike (mīk), *n.* [Slang], = microphone.

mikron (mī'kron), *n.* = micron.

mil (mil), *n.* (١) هەزاریەکی گرێیەك (بۆ پێوانی تیرەی تەل بەکاردێت) (٢) میلیمەتر (٣) پێوانەیەکی گۆشەیە.

milady, miladi (mi-lā'di), *n.* (١) خانمەکەم؛ خانم: نازناوی ژنە بەگزادەی ئینگلیزە (لە دووان لەگەڵیدا یا دەربارەیەوە بەکاردەهێنرێ). (٢) ئافرەتێکی تەڕپۆش.

milage (mīl'ij), *n.* = mileage.

milch (milch), *adj.* شیردەر؛ شیردار: *(~ cows)*.

mild (mīld), *adj.* (١) هێمن؛ لەسەرخۆ؛ هێواش: *(a ~ nature; ~ manners)*

(٢) ناوەندی؛ کەم: *(a ~ punishment)*.

(٣) سووك؛ کز: *(a ~ fever, cold, etc.)*.

(٤) توون و تیژ نییە: *(a ~ cheese, cigar, etc.)*.

(٥) فێنك؛ نە گەرم و نە سارد؛ سازگار: *(~ weather)*.

(٦) نەرم (پۆلا، ئاسن)؛ گونجاو؛ بەرگەگر: *(~ steel)*.

mildew (mil'dōō´, mil'dū´), *n.* کەڕوو

v.i. کەڕوو هەڵهێنان.

mildewy (mil'dōō´i, mil'dū´i), *adj.* (١) کەڕوو هەڵهێناو؛ کەڕووواوی. (٢) وەك کەڕوو وایە؛ لە کەڕوو دەچێ.

mildly (mīld'li), *adv.* (١) لەسەرخۆ؛ بە هێمنی؛ بە هێواشی.

(٢) نەختێك؛ تۆزێك؛ تا ڕادەیەك

to put it mildly, هەر هیچ نەبێ؛ بێ ئەوەی هیچی پێوە بنێیت.

mile (mīl), *n.* میل: پێوانەیەکە بریتییە لە ١٧٦٠ یاردە، یا ٢٥،١٦٠٩ مەتر، یا ٥٢٨٠ پێ (پێشی دەووترێ: " statute mile ").

mileage, milage (mīl'ij), *n.* (١) بۆ بژاردنی پارەی گەشتێك بەپێی دووری (٢) سەرجەمی دووری بە میل؛ ماوە بە میل.

(٣) سەرجەمی میلی بڕراو لە ماوەیەکی تایبەتیدا.

(٤) [Colloq.]، کەڵك؛ سەرجەمی کەڵکی وەرگیراو لە شتێك:

(to get full ~ out of a typewriter)

milepost (mīl'pōst´), *n.* نیشانەی پیشاندەری دووری شوێنێك بە میل؛ ستوونی دووری پیشاندەر بە میل.

milestone (mīl'stōn´), *n.* (١) بەرد، ستوون، یا نیشانەی پیشاندەری دووری شوێنێك بە میل. (٢) ڕووداوێکی زۆر گرنگ لە ژیانی کەسێکدا یا مێژووی گەلێك یا شتێکدا.

miliaria (mil´i-âr'i-ə), *n.* نەخۆشییەکی پێستە لە داگیرسانی لووی تەڕاوەوە پەیدا دەبێ و نیشانەکانی سووربوونەوەی پێست و تلۆق و خووروو تووزانەوەیە

milieu (mēl-yoo'), *n.* دەوروبەر (بەتایبەتی هی کۆمەڵایەتی)؛ شوێنەوار؛ دەوروپشت: *(a person's ~)*.

militancy (mil'i-tən-si), *n.* جەنگاوەری؛ خەباتکاری؛ توندوتیژی لە مەودای ڕامیاری و نەتەوەپەرستی و ماف داواکردندا.

militant (mil'i-tənt), *adj.* جەنگاوەر؛ خەباتکەر؛ توندوتیژ (بەتایبەتی لە مەودای ڕامیاری و نەتەوەپەرستی و ماف داواکردندا).

n. کەسێکی جەنگاوەر؛ خەباتکەرێك؛ کەسێکی توندوتیژ لە کاروباری ڕامیاری و نەتەوە و ئاین پەرستی و ماف داواکردندا

militarily (mil'ə-ter´ə-li), *adv.* (١) لەڕێی سوپاوە؛ بە سوپا.

(٢) لەڕووی سوپاوە.

militarism (mil'i-tə-riz'm), *n.* (١) سوپاپەرستی؛ گیانی سوپاپەرستی؛ هەڵوێستی سوپاپەرستی و شەڕپەرستی.

(٢) بەدەسەڵاتی سوپا لە کاروباری فەرمانڕەواییدا.

(٣) جەنگاوەری و دڕی و ڕاگرتنی سوپایەکی بەهێز بۆ جەنگاندن.

militarist (mil'i-tə-rist), *n.* (١) سوپاپەرست؛ کەسێکی جەنگاوەر و سوپاپەرست. (٢) زانای جەنگ و زانستی سوپایی.

-militaristic *(adj.)*; militaristically *(adv.)*.

militarize (mil'i-tə-rīz´), *v.t.* (١) سوپا بەهێزکردن؛ سوپا بەهێز کردن و خۆ ئامادەکردن بۆ جەنگ.

(٢) بڵاوکردنەوەی گیانی سوپاپەرستی لە وڵاتدا.

-militarization *(n.)*.

military (mil'ə-ter´i), *adj.* (١) سوپایی؛ تایبەتی بە سوپا؛ تایبەتی بە لەشکر یا هێزی چەکدار.

(٢) جەنگی؛ تایبەتی بە جەنگ؛ بۆ جەنگ شیاو.

n. (the ~), سوپا؛ لەشکر:

(The ~ took control of the government.)

military intelligence, سووسەی سوپایی.

military law, یاسای سوپایی.

military police, پۆلیسی سوپایی؛ باڵبازی سوپایی.

militate (mil'i-tāt´), *v.i.* (١) سەربازی کردن؛ شەڕکردن؛ جەنگان.

(٢) دژکاری کردن؛ دژ وەستان؛ دژبوون: *(His youth ~d against him.)*.

militia (mə-lish'ə), *n.* هێزی میللی؛ میلیشیا.

militiaman (mə-lish'ə-mən), *n.* سەربازی هێزی میللی؛ سەربازی میلیشیا.

milk (milk), *n.* (١) شیر.

(٢) شیرە (وەك هی گوێزی هیندی، هەنجیر...هتد)؛ شیلە.

v.t. (١) دۆشین: *(to ~ a cow, goat, sheep)*.

(٢) لێ سەندن (پارە، بیروباوەڕ، هێز... هتد)؛ ڕووتکردنەوە (مەجاز):

(corrupt officials ~ing the company for all they could)

(٣) لێ دەرهێنان (ژەهر؛ شیلە): *(He ~ed the snake of its venom.)*.

(٤) لێ دەرهێنان (دەنگوباس): *(to ~ information from a person)*.

v.i. شیردان: *(The cows are ~ing well now.)*.

cry over spilt milk, خەفەت خواردن بۆ شتی ڕابوردوو و لەدەستچوو.

milk adder, = milk snake.

milk-and-water (milk'ən-wô'tēr, milk'ən-wät'ēr), *adj.* بوودەڵە؛ لاواز؛ هیچ‌وپووچ؛ بێ دەسەڵات؛ پاڕا.

milker (mil'kēr), *n.* (١) دۆشەر؛ مەڕومالات دۆش.

(٢) مەکینەی شیردۆش؛ مەکینەی مانگادۆش.

(٣) مانگای شیر؛ شیردەر (مانگا، مەڕ، بزن): *(a good ~)*.

milk fever, (١) تای مەمك پێدان (کە تووشی ئافرەت دەبێ پاش منداڵبوون و شیر دان). (٢) تایەکی وەهایە تووشی مانگا دەبێ پاش زاین.

milkfish (milk'fish´), *n.* جۆرە ماسییەکی دەریاییە.

milk leg, هەوکردنی لاقی ژن پاش منداڵبوون.

milk-livered (milk'liv'ērd), *adj.* ترسنۆك؛ بێ غیرەت؛ کوونی.

milkmaid (milk'mād´), *n.* کچە شیردۆش؛ ئافرەتی شیردۆش.

milkman (milk'man´), *n.* شیرفرۆش.

milk of human kindness, هەستی هاوسۆزی و بەزەیی و دڵفراوانی و دڵنەرمی مرۆڤ.

milk of magnesia, دەرمانێکی سك ڕەوانی و دژترشییە.

milk shake, خواردنەوەیەکە لە شیر و دۆندرمە و داودەرمانی تام و بۆنخۆش درووست دەکرێ.

milk snake, جۆرە مارێکی بچووکی بێ ژەهرە. (پێشی دەووترێ: " house snake " وە " milk adder ").

milksop (milk′sop′), *n.* ژنانی؛ کچانی؛ پیاو یا کوڕی سەرژنانی؛ بوودەڵە

milk sugar, شەکری شیر.

milk tooth, ددانی منداڵی (پێشی دەوترێ: " baby tooth ").

milkwhite (milk′hwīt′), *adj.* سپی وەك شیر

milky (mil′ki), *adj.* (۱) شیری؛ سپی وەك شیر.
(۲) شیردار؛ شیردەر؛ شیری تێدایە. (۳) ترسنۆك؛ سەرشۆڕ.

Milky Way, خەتی کاکێشان (ئەستێرەوانی).

mill (mil), *n.* (۱) ئاش. (۲) مەکینەی هاڕینی دانەوێڵە؛ دەستاڕ.
(۳) هاڕەر؛ مەکینەی هاڕین: (*a coffee ~*).
(٤) گوشەر؛ مەکینەی میوە گوشین.
(٥) مەکینەی ساف‌ولووس کردنی ڕووی کانزا.
(٦) کارگە؛ کارخانە: (*a textile ~*).
(۷) مەکینەی پارە لە سکەدان.
(۸) مەکینەی قاڵب لەسەر هەڵکەندن یا چاپکردن.
(۹) دەزگایەکی کارخانە ئاسایی لەڕووی ڕۆتینەوە (بۆ دەرهێنان‌و دروستکردنی کەڵێك شتی چوونیەك): (*The college was only a diploma ~.*).
(۱۰) شێوەیەکی کاروبار جێبەجێکردنی سست.
(۱۱) [Slang]، شەڕە مستەکوڵە؛ شەڕە بۆکس.

v.t. (۱) هاڕین؛ بردنە ئاش؛ هاڕین لە ئاشدا.
(۲) ساف‌ولووس کردنی ڕووی کانزایی. (۳) لێوار دروستکردن بۆ پارە.
(٤) شڵەقاندن‌و کەف پێکردن. (٥) گێژپێخواردن (ئاژەڵ)؛ گێژپێدان.
(٦) [Slang]، بیرازکردن؛ کوتان؛ بە مستەکوڵە لێدان.

v.i. (۱) گێژخواردن؛ بەدەوری یەکدا سووڕانەوە یا گێژخواردن (جەماوەر، ئاژەڵ)؛ پاڵەپەستۆ: (*The crowd was ~ing around.*).
(۲) [Slang]، شەڕە مستەکوڵەکردن؛ شەڕە بۆکس کردن.

run of the mill, ڕەشۆکی؛ هەرەمە؛ ئاسایی؛ بازاڕی.

through the mill, [Colloq.], بە تاقیکردنەوە یا بەسەرهاتێکی ناخۆش‌و چاوکەرەوەدا.

millboard (mil′bôrd′, mil′bōrd′), *n.* مقەبا (بۆ بەرگی کتێب).

milldam (mil′dam′), *n.* (۱) پەنداوی ئاش (بۆ بەرزکردنەوەی پلەی ئاو بە ڕادەیەك کە ئاشەکەی پێ بگەڕێ). (۲) millpond.

millenarian (mil′ə-nâr′i-ən), *adj.* هی هەزار ساڵی؛ هەزار ساڵە.

n. کەسێك کە بڕوای هەبێ بە گەڕانەوەی عیساو فەرمانڕەوایی بەسەر زەمیندا بۆ هەزار ساڵ

millenary (mil′ə-ner′i), *adj.* (۱) هەزار ساڵە؛ هی هەزار ساڵ؛ هەزار ساڵی. (۲) تایبەتی بە گەڕانەوەی عیسا بۆ سەرزەمین‌و فەرمانڕەوایی کردنی بۆ هەزار ساڵ؛ تایبەتی بەو کەسانەی بڕوایان بەم شتە هەیە.

n. (۱) هەزار (۲) هەزار ساڵ. (۳) یادی هەزار ساڵە.
(٤) کەسێك کە بڕوای هەبێ بە گەڕانەوەی عیسا بۆ سەرزەمین‌و فەرمانڕەوایی کردنی بۆ هەزار ساڵ.

millennium (mi-len′i-əm), *n.* (۱) هەزار ساڵ؛ ماوەی هەزار ساڵ.
(۲) ئەو هەزار ساڵەی کە گوایە عیسا دەگەڕێتەوە بۆ سەرزەمین‌و فەرمانڕەوایی دەکات. (۳) سەردەمێکی ئاسوودەیی‌و شادی‌و خۆش گوزەرانی؛ سەردەمی زێڕین

millepede (mil′ə-pēd′), *n.* هەزارپێ

miller (mil′ēr), *n.* (۱) ئاشەوان؛ وەستای ئاش.
(۲) مەکینەی هاڕین.
(۳) مۆریانەیەکی باڵداری لەش، لە ئارداوی چوو.

millet (mil′it), *n.* هەرزن؛ گاڵ.

milli- (mil′i, mil′ə), پێشگرێکە بەمانای: (۱) هەزاریەك: *(millimeter)*
(۲) هەزار *(millifold)*.

milliard (mil′yērd, mil′yärd), *n.* ملیار؛ هەزار ملیۆن؛ بلیۆن.

milligram, milligramme (mil′ə-gram′), *n.* میلیگرام؛ هەزاریەکی گرامێك.

milliliter, millilitre (mil′ə-lē′tēr), *n.* هەزاریەکی لیترێك.

millimeter, millimetre (mil′ə-lē′tēr), *n.* میللیمەتر؛ هەزاریەکی مەترێك.

millimicron (mil′ə-mī′kron), *n.* هەزاریەکی مایکرۆنێك؛ واتە ملیۆنیەکی میللیمەترێك.

milliner (mil′ə-nēr), *n.* نەخشەکێش، دروستکەر، یا فرۆشیاری شەپقەو سەرپۆشی ژنانە.

millinery (mil′ə-ner′i, mil′ə-nēr-i), *n.* (۱) شەپقەو سەرپۆشی ژنانە. (۲) شەپقەو سەرپۆشی ژنانە دروستکردن‌و فرۆشتن.

milling (mil′iŋ), *n.* (۱) هاڕین (دانەوێڵە).
(۲) بڕین‌و ڕێك‌وپێك کردن‌و پوختەکردنی بەرهەمی کارخانە (وەك: قوماش، کانزا... هتد). (۳) لێواری پارە.
(٤) گێژخواردن یا بەدەوری یەکتریدا سووڕانەوەی ئاژەڵ.
(٥) [Slang]، کوتان؛ بیرازکردن؛ دانەبەر مستەکوڵە.

million (mil′yən), *n.* ملیۆن؛ هەزار هەزار

millionaire, millionnaire (mil′yən-âr′), *n.* (۱) ملیۆنێر؛ خاوەنی ملیۆنێك دۆلار، پاوەند، فرانك... هتد
(۲) کەسێکی زۆر دەوڵەمەند

millionfold (mil′yən-fōld′), *adj. & adv.* ملیۆن ئەوەندە

millionth (mil′yənth), *adj. & n.* (۱) ملیۆنەهەم؛ ملیۆنەمین
(۲) ملیۆنیەك.

milliped, millipede (mil′ə-ped′), *n.* = millepede.

millpond (mil′pond′), *n.* ئەستێلی پەنداوی ئاش.

millrace (mil′rās′), *n.* (۱) تەووژمی ئاوی ئاش.
(۲) جۆگەی ئاوی ئاش.

millstone (mil′stōn′), *n.* (۱) بەرداش؛ دەستاڕ.
(۲) بارێکی قورس‌و ناخۆش.

millstream (mil′strēm′), *n.* ئاوی ئاش.

millwright (mil′rīt′), *n.* وەستای ئاش؛ نەخشەکێش‌و دانەری ئاش.

milo (mī′lō), *n.* دانەوێڵەیەکە لە توخمی هەرزن.

milord (mi-lôrd′), *n.* بەگزادەی ئینگلیزی؛ نازناوی بەگزادەیەکی وەها (لە دووان لەگەڵیدا بەکاردەهێنرێ).

milt (milt), *n.* (۱) تۆماوی ماسی. (۲) لووی تۆماوی ماسی.

v.t. هێلکەی ماسی چاکردن یا پیتاندن.

milt (milt), *n.* سپڵ.

milter (mil′tēr), *n.* (۱) نێرەماسی لەکاتی جووت بووندا.
(۲) تۆماوی ماسی؛ لووی تۆماوی ماسی.

Miltonic (mil-ton′ik), *adj. Also* **Miltonian,** لەسەر شێوازی هۆنراوەی هۆنەری ئینگلیزی بەناوبانگ " جۆن میلتۆن " : بەرزو سەنگین‌و شکۆدار.

mime (mīm), *n.* (۱) (ا) شانۆنامەی لاسایی یۆنان‌و ڕۆمانی کۆن.
(ب) گفتوگۆی ئەم جۆرە شانۆنامەیە. (۲) شانۆنامەی لاسایی نوێ.
(۳) نوێنەری شانۆنامەیەکی وەها.
(٤) قەشمەر؛ گاڵتەچی؛ نوێنەرێکی قەشمەر.
(٥) شانۆنامەی بێ گفتوگۆ؛ شانۆنامەی بێ دەنگ.

v.t. لاسایی کردنەوە لە شانۆنامەی لاساییدا.

v.i. خۆنواندن لە شانۆنامەی بێ گفتوگۆدا؛ خۆنواندن بەبێ دەنگ تەنها بە جووڵانەوەی ئەندامی لەش.

mimeograph (mim′i-ə-graf′, mim′i-ə-gräf′), *n.* ڕۆنیۆ؛ ئامێری وێنەی دەقاودەق دەرکردن.

v.t. لە ڕۆنیۆ دان؛ وێنەی دەقاودەق دەرکردن بە ڕۆنیۆ.

mimesis (mi-mē′sis, mī-mē′sis), *n.* (۱) لاسایی کردنەوە (لە وێژەو هونەردا)؛ دەربڕینی وێنەی دەقاودەقی ڕەووشت‌و ووتەی مرۆڤ لە وێژەو هونەردا. (۲) لەیەکچوونی زیندەوەرێك‌و زیندەوەرێکی تر یا

دەوروبەرەکەی و خۆپاراستن و خۆشاردنەوە؛ خۆگۆڕینی هەندێك زیندەوەر وەك دەوروبەرەکەی بۆ خۆپاراستن (وەك: قۆڕی).

mimetic (mi-met′ik, mī-met′ik), *adj.* (١) لاساییکەرەوەیی؛ لاسایی. (٢) درۆزنە؛ درۆ؛ هەر بە رووالەت. (٣) تایبەتی بە لەیەکچوون یا خۆگۆڕینی گیانەوەر بۆ لەیەکچوونی لەگەڵ دەوروبەرەکەیدا.

mimic (mim′ik), *adj.* (١) لاساییکەرەوەیی؛ لاساییکەرەوە؛ لاسایی
(٢) درۆزنە؛ درۆ. *(~ battles)*.
v.t. (١) لاسایی کردنەوە (بۆ گاڵتەپێکردن)؛ دەمەلاسکێ کردن.
(٢) خۆگۆڕین بۆ لەیەکچوون (وەك هەندێ گیانەوەر و دەوروبەرەکەی بۆ خۆپاراستن)
n. (١) لاساییکەرەوە (بۆ گاڵتەو پێکەنین)؛ دەمەلاسکێکەر.
(٢) نوێنەرێکی لاساییکەرەوە.

-mimicker *(n.)*.

mimicry (mim′ik-ri), *n.* (١) لاسایی کردنەوە؛ لاساییکاری؛ لاسایی؛ دەمەلاسکێ. (٢) لەیەکچوونی گیانەوەرێك و دەوروبەرەکەی یا خۆگۆڕینی بۆ ئەم لەیەکچوون و خۆپاراستن.

mimosa (mi-mō′sə, mi-mō′zə), *n.* پووەکە شەرمە: چەند جۆرە درەخت و بنچك و رووەکێکن بە شەرمنی، واتە هەستیاری بۆ رووناکی و دەست لێدانەوە ناسراون

mina (mī′nə), *n.* مەن: یەکەی کێشان و پارەی یۆنانی کۆن.

minacious (mi-nā′shəs), *adj.* ترسناك؛ سامناك؛ مەترسی لێکراو.

minaret (min′ə-ret′, min′ə-ret′), *n.* منارە.

minatory (min′ə-tôr′i, min′ə-tō′ri), *adj.* = minacious.

mince (mins), *v.t.* (١) جنین؛ قیمەکردن؛ ووردکردن؛ قاشکردن؛ گۆشت کوتان. (٢) کردن بە بەش بەشی زۆر ووردەوە
(٣) بە ترزیل و نازو خۆ تەسك کردنەوەوە دووان:
(He ~d his phrases in the presence of the rich.)
(٤) لەژێر لێوەوە قسەکردن: منجەمنج کردن: *(I ~d no words.)*.
v.i. خۆ تەسك کردنەوەو ترزیل و ناسکی نواندن لە گفتوگۆو رۆیشتندا.
n. = mincemeat.

not to mince matters (or one's words), قسە لەروو بوون؛ شەرم نەکردن و هیچ نەشاردنەوە؛ بە ئاشکراو بەبێ پێچ‌وپەنا را دەربڕین.

mincemeat (mins′mēt′), *n.* (١) سێوی جنراو و کشمیش و داوودەرمانی تام و بۆن خۆش کە دەکرێتە کێکەوە (هەندێك جار بە گۆشتی قیمەکراوەوە). (٢) [Obs.] گۆشتی قیمەکراو.

make mincemeat of, (١) جنین؛ پارچەپارچەکردن؛ ونجرونجرکردن.
(٢) بەزاندن؛ بەتەواوی بەرپەرچدانەوە؛ بەدرۆخستنەوە.

mince pie, شیرینییەکی وەك کولیچەیە ناوەکەی پڕ دەکرێ لە سێوی جنراو و کشمیش و داوودەرمانی خۆش.

mincing (min′siŋ), *adj. Also* mincy, خۆ تەسککەرەوەر بە درۆ نازکەر لە گفتوگۆو رۆیشتندا.

mind (mīnd), *n.* (١) یاد؛ بیر:
(This brings to ~ another story.)
(٢) (ا) را؛ هەڵوێست؛ ئەوەی لە مێشکدایە: *(Speak your ~ .)*.
(ب) نیاز؛ حەز؛ بەتەمابوون: *(I have a good ~ to go.)*.
(٣) (ا) هۆش؛ بیر؛ بیروهۆش. (ب) زیرەکی؛ ژیری؛ مێشك.
(ج) سەرجەمی ئەو بەسەرهاتانەی کە بەسەر کەسێکدا هاتبن و لەبیری بێ.
(د) دەروون.
(٤) مێشك؛ بیروهۆش؛ بیر: *(He has lost his ~ .)*.
(٥) کەسی زیرەك و دانا؛ پیاوی زرنگ؛ بلیمەت:
(the great ~s of this century)
(٦) شێوەی بیرکردنەوەو هەڵوێست؛ هەڵوێست؛ بیرورا:
(the reactionary ~)
(٧) هۆش (فەلسەفە).
(٨) (ا) یادکردنەوەی مردوو وەك چلە (خاچ پەرستی).

(ب) [M-]، خودا؛ یەزدان. (پێشی دەووترێ: " Divine Mind ").
v.t. (١) هەستپێکردن؛ بینین؛ سەیرکردن؛ ئاگا لێ بوون.
(٢) سەرنج پێدان؛ گوێ پێدان: *(M~ your own business.)*.
(٣) بەگوێ کردن؛ بەقسەکردن؛ گوێ ڕایەڵی کردن:
(The dog ~s his master.)
(٤) کۆشش کردن.
(٥) چاودێری کردن؛ ئاگا لێ بوون؛ سەرەوکاری کردن: *(M~ the baby.)*.
(٦) وریابوون؛ ئاگا لە خۆ بوون:
(M~ your tongue.; M~ those rickety stairs.)
(٧) (ا) بە لاوە گرنگ بوون؛ بەتەنگەوەهاتن.
(ب) بەدڵ نەبوون؛ حەز لێ نەکردن؛ نەویستن: *(I don't ~ the cold.)*.
(٨) [Dial.]، لەیادبوون؛ لەبیربوون.
(٩) [Dial.]، بەتەمابوون؛ نیازبوون.
(١٠) [Dial. or Archaic]، خستنەوە یاد؛ بیرخستنەوە.
v.i. (١) گوێ پێدان؛ سەرنج پێدان؛ باك بوون.
(٢) گوێ ڕایەڵ کردن؛ ملدان؛ بەقسەکردن. (٣) وریابوون؛ ئاگا لە خۆ بوون
(٤) (ا) بەتەنگەوەهاتن؛ بە لاوە گرنگ بوون.
(ب) بەدڵ نەبوون؛ حەزنەکردن؛ نەویستن.

bear in mind, لەبیربوون؛ لەیادبوون؛ لەبیرنەچوون.
be in one's right mind, بیروهۆش لای خۆ بوون.
be of one mind, را یەك بوون؛ لەسەر یەك را بوون.
be of the same mind, را یەك بوون؛ لەسەر یەك را بوون.
be of two minds, دوودڵ بوون؛ دوودڵی کردن؛ ڕاڕابوون؛ ڕاڕایی کردن.
be out of one's mind, (١) شێت بوون؛ مێشك تێکچوون.
(٢) بیروهۆش لە لای خۆ نەمان (لە مەراق و خەفەتدا).
call to mind, (١) لەبیربوون؛ لەیادبوون. (٢) بیرخستنەوە.
change one's mind, ڕای خۆ گۆڕین؛ را گۆڕین؛ نیازو هەڵوێست گۆڕین.
give a person a piece of one's mind, سەرزەنشتکردن؛ ناڕەسەندی خۆ بەرامبەر کەسێك دەربڕین بۆ ئەو کەسە؛ قسە پێ ووتن؛ چی بە دەمدا هاتن پێ ووتن:
(I am going to give him a piece of my mind.)
have a (good or great) mind to, زۆر حەزکردن؛ پڕ بە دڵ ویستن.
have half a mind to, نەختێك حەزکردن.
have in mind, (١) لەبیربوون؛ لەیادبوون؛ لەبیرنەچوون.
(٢) بیرلێکردنەوە.
(٣) نیازبوون؛ ویستن.
keep in mind, لەبیربوون؛ لەیادبوون؛ لەبیرنەچوون.
keep one's mind on, مێشك خستنە سەر؛ سەرنج پێدان؛ گوێ پێدان.
know one's mind, لە بیرورا و هەست و نەستی خۆ دڵنیابوون؛ خۆ باش ناسین؛ خۆ ناسین.
make up one's mind, بڕیاردان:
(I have made up my mind about the car; I want to buy it.)
meeting of minds, پێککەوتن؛ یەك دڵی؛ یەك دڵ بوون.
never mind, قەی ناکا؛ گوێ مەدەرێ؛ گرنگ نییە گوێی مەدەرێ.
on one's mind, مەراق بوون؛ لە خەیاڵدا بوون و مێشك پێوە خەریك بوون؛ پێوە سەرقاڵ بوون.
out of sight, out of mind, کە شت لەبەرچاو نەبوو زوو لەبیر دەچێتەوە؛ لەبیرچوونەوەی کەسێك (بەتایبەتی دڵدارێك) هەر کە لەبەرچاو نەما؛ دووری دەبێتە هۆی بیرچوونەوە.
pass out of mind, لەبیرچوونەوە؛ لەبیر خۆ بردنەوە.
put in mind, بیرخستنەوە؛ خستنەوە یاد.
put out of one's mind, لەبیر خۆ بردنەوە؛ بیر لێ نەکردنەوە.
set one's mind on, سووربوون لەسەر؛ بڕیار لەسەر دان و را نەگۆڕین؛ ویستن.

speak one's mind, ڕای خۆ دەربڕین بەبێ پێچ‌وپەنا.
take one's mind off, لە مێشك دەركردن؛ لەبیری خۆ بردنەوە.
to one's mind, بە ڕای خۆ؛ بە لای خۆوە؛ بە بیروڕای خۆ.
minded (mīn'did), *adj.* (١) مێشكێكی تایبەتی هەیە:
(small- ~ ; evil- ~ ; strong- ~)
(٢) مەیلدار؛ مەیل وابوو.
mindful (mīnd'fəl), *adj.* بەئاگا؛ ئاگادار؛ وریا؛ لەبیرنەچوو؛ بە باك: *(I am ~ of the danger.)*
mindless (mīnd'lis), *adj.* (١) بێ مێشك؛ كەر.
(٢) (~ of)، بێباك؛ بێ گوێ؛ بێ هۆش.
mind reader, مێشك خوێنەرەوە؛ مێشك‌و دڵی خەڵك خوێنەرەوە.
mind's eye, خەیاڵ؛ توانای شت هێنانە بەرچاو.
mine (mīn), *possessive pron.* (١) هی من:
(a friend of ~ ; That book is ~ . ; M~ are letter.)
(٢) هی من؛ هی خۆم: *(~ eyes; ~ honor; mother ~)*.
mine (mīn), *n.* (١) كان؛ كانگە. (٢) كانزا.
(٣) كانگا (مەجاز)؛ سەرچاوەیەكی بێ بن‌و بەنرخ: *(a ~ of information)*.
(٤) مین. (٥) بنكەندی ژێر جێگای دوژمن (بۆ مین تەقاندنەوە).
v.i. (١) كانزاكردن؛ كانزا لە كان دەرهێنان.
(٢) تونێل لێدان لەژێر جێی دوژمندا. (٣) مین دانان؛ مین تەقاندنەوە.
v.t. (١) زەوی هەڵكەندن (بۆ كانزا)؛ كانگە هەڵكەندن یا لێدان.
(٢) كانكردن؛ كانزا لە كان دەرهێنان.
(٣) وێرانكردن بە مین؛ مین نانەوە؛ مین تێدا دانان؛ مین تێدا تەقاندنەوە.
(٤) بنكەنكردن (بۆ ڕووخاندن‌و وێرانكردن)؛ بە دزییەوە بنكەنكردن‌و زیان لێدان.
mine detector, مین دۆزەرەوە؛ ئامێرێكی ئەلەكترۆموگناتیسییە.
mine field, زەوی مین ڕێژكراو؛ زەوی یا ئاوی مین تێدا دانراو؛ مەیدانی مین
mine-layer (mīn'lā'yēr), *n.* كەشتی مین دانەر لەناو ئاودا.
miner (mīn'ēr), *n.* (١) كارگەری كان؛ كرێكاری كانگە.
(٢) سەربازی مین نێرەوە؛ مین نێرەوە.
mineral (min'ēr-əl, min'rəl), *n.* كانزا؛ كان
adj. (١) كانزایی؛ كانی.
(٢) كانز؛ تێكراو؛ كانزادار: *(~ water)*.
mineralize (min'ēr-ə-līz', min'rə-līz'), *v.t.* (١) كردن بە كانزا؛ گۆڕین بۆ كان. (٢) وەك بەردلێكردن (شتی زیندوو).
(٣) كانزاتێكردن (ئاو)؛ پڕكردن لە كان.
-mineralization *(n.)*; **mineralizer** *(n.)*.
mineralogical (min'ēr-ə-loj'i-k'l), *adj.* كانزایی؛ كانی
mineralogist (min'ēr-al'ə-jist, min'ēr-äl'ə-jist), *n.* زانای كان؛ كانزاناس
mineralogy (min'ēr-al'ə-ji, min'ēr-äl'ə-ji), *n.* (١) زانستی كان؛ كانزاناسی. (٢) پەرتووك یا ووتارێكە دەربارەی كانزا.
mineral oil, ڕۆنی كانزایی: (ا) پەترۆل؛ نەوتی خاو.
(ب) ڕۆنی لە نەوتی خاو دەرهێنراو (وەك دەرمانی ڕەوانی).
mineral pitch, قیر.
mineral spring, گەراو؛ كانیاوی كانزایی.
mineral water, كانیاو؛ ئاوی كانزایی.
Minerva (mi-nūr'və), *n.* بانوخوای ژیری‌و دانایی ڕۆمانی كۆنە.
minestrone (min'ə-strō'ni), *n.* شلەیەكی سەوزە‌و مەعكەرۆنی‌و گۆشتە
minesweeper, مینماڵ؛ كەشتی لابەرو پووچەڵكەرەوەی مینی دوژمن لەناو دەریادا.
mingle (miŋ'g'l), *v.t.* تێكەڵاوكردن.
v.i. تێكەڵاوبوون؛ چوونە ناو یەكەوە.
(to ~ with the crowd, people, etc.; truth ~d with falsehood)
mini- (min'i), پێشگرێكە بەمانای: بچووك كراوە؛ بچووك:
(miniskirt, minicar)
miniature (min'i-ə-chēr, min'i-chēr), *n.* (١) نیگار یا وێنەی كێشراوی بچووك. (٢) نیگار یا وێنەیەكی بچووكی لەسەر سەدەف كێشراو.
(٣) وێنەیەكی دەقاودەقی بچووك یا بچووك كراوە.
adj. بچووك؛ بچووك كراوە؛ وێنەی بچووك یا بچووك كراوە.
in miniature, بچووك كراوە؛ بە بچووك كراوەیی.
miniaturize (min'i-ə-chēr-īz'), *v.t.* بە بچووكی دروستكردن (ئامێری پیشەسازی‌و سوپایی)؛ بچووك كردنەوە.
minify (min'ə-fī'), *v.t.* لە گرنگی كەمكردنەوە؛ بە كەمتر یا بچووكتر پیشاندان.
minim (min'im), *n.* (١) بچووكترین پێوانەی شلەیە (كە بریتییە لە دڵۆپێك). (٢) تۆزێك؛ نەختێك؛ زۆر كەم. (٣) نیوتۆتە (مۆسیقا).
adj. بچووكترین؛ كەمترین.
minima (min'ə-mə), *alternative plural of* **minimum.**
minimal (min'ə-m'l), *adj.* كەمترین.
minimize (min'ə-mīz'), *v.t.* (١) كەمكردنەوە بۆ پەڕی ئەم پەڕ؛ كەمترین كردنەوە؛ ئێجگار كەمكردنەوە. (٢) لە نرخ، گرنگی، مەترسی، یا پلە كەمكردنەوە هەتا بتوانرێ: *(to ~ the importance, risk, etc.)*.
minimum (min'ə-məm), *n.* كەمترین ژمارە، پلە، هەند... هتد؛ پەڕی ئەم پەڕ؛ بەلای كەمەوە.
adj. كەمترین (ژمارە، هەند، پلە... هتد)؛ ئەم پەڕی؛ بەلای كەمەوە؛ پەڕی ئەم پەڕ.
minimum wage, (١) كەمترین كرێ (كە دەبێ بدرێ بە كرێكار بەپێی یاسا)؛ پەڕی ئەم پەڕی كرێی كرێكار. (٢) كرێی گوزەران؛ كرێی مەمرەومەژی.
mining (mīn'iŋ), *n.* (١) دەرهێنانی كانزا لە ژێرزەمیندا؛ كانزاكاری.
(٢) مین نانەوە؛ مین تێدا دانان.
minion (min'yən), *n.* (١) نۆكەر؛ كلك؛ دەسكەلا.
(٢) [Obs.]، دۆست؛ هاوجێ. (٣) قەبارەیەكی بچووكی تیپ (چاپەمەنی).
adj. [Rare], ناسكۆڵە؛ بچووك‌و ناسك.
minion of the law, = **a policeman.**
mini-skirt (min'i-skūrt'), *n.* تەنوورەی كورت.
minister (min'is-tēr), *n.* (١) شالیار؛ وەزیر.
(٢) كاربەدەستێكی باڵیۆزخانەیە پلەیەك لەخوار باڵیۆزەوەیە.
(٣) قەشە؛ كەشیش. (٤) دەسكەلا؛ داردەست.
v.t. (١) [Archaic] ، پێدان؛ یارمەتیدان.
(٢) پێ هەڵسان (ئەركێكی ئاینی لە كڵێسەدا).
v.i. (١) بەردەستی كردن؛ كردن لەبری كەسێكی تر.
(٢) یارمەتیدان؛ خزمەتكردن (نەخۆش)؛ دەرمان پێدان:
(to ~ to the wants of a sick man)
ministerial (min'is-têr'i-əl), *adj.* (١) هی وەزیر یا وەزیران؛ شالیاری: *(a ~ meeting)*.
(٢) بەڕێوەبەری. (٣) بەردەست؛ بەردەستی.
(٤) قەشەیی. (٥) هۆیی؛ هۆكاری.
minister plenipotentiary, كاربەدەستێكی دیپلۆماسی دەسەڵات پێدراوە لەخوار باڵیۆزەوەیە.
ministrant (min'is-trənt), *adj. & n.* بەردەست؛ یارمەتیدەر؛ خزمەتكەر.
ministration (min'is-trā'shən), *n.* (١) ئیش‌وكاری قەشە؛ قەشەیی. (٢) خزمەت؛ یارمەتی.
ministry (min'is-tri), *n.* (١) خزمەت؛ یارمەتی.
(٢) قەشەیی؛ ئیش‌وكاری قەشە. (٣) قەشەكان؛ پیاوە ئاینییەكانی كڵێسە.
(٤) (ا) وەزارەت: *(the ~ of education)*.
(ب) ماوەی كاربەدەستێتی شالیار.

(ج) شالیاران؛ سەرجەمی شالیاران.

miniver (min′ə-vẽr), *n.* کەولی سپی؛ فەروەی سپی.

mink (miŋk), *n.* (١) گیاندارێکی تەڕو ووشکانی گۆشتخۆری لاق کورتی پێ پەردەدارە لە دەڵەك دەچێ. (٢) کەوڵە نەرمو ئەستوورو بریقەدارەکەی ئەم گیاندارە. (٣) چاکەتی لەم جۆرە کەوڵە دروستکراو.

minnow (min′ō), *n.* جۆرە ماسی‌یەکی بچووکە.

minor (mī′nẽr), *adj.* (١) کەمتر؛ بچووکتر

(٢) ناگرنگ؛ ناسەرەکی؛ پلە نزم: *(a ~ poet)* .

(٣) هیچ‌وپووچ؛ مەترسی لێ ناکرێ: *(~ difficulties; a ~ injury)* .

(٤) هەرزە؛ تەمەن لە بیست‌ویەك سال کەمتر؛ منداڵ.

(٥) هی پشتەی ناسەرەکی (زانکۆ).

(٦) تەسك (ژیربێژی)؛ ناگشتی.

(٧) کورت (نۆتەی مۆسیقا)؛ غەمگین (ئاوان).

v.i. خوێندنی پشتەی ناسەرەکی: *(He will ~ in chemistry.)* .

n. (١) کەسێکی تەمەن لە بیست‌ویەك سال کەمتر؛ هەرزە؛ منداڵ.

(٢) پشتەی ناسەرەکی (زانکۆ).

(٣) گریمانەیەکی ناسەرەکی یا ناگشتی (ژیربێژی).

(٤) نۆتەی کورت (مۆسیقا).

minority (mə-nôr′ə-ti, mī-nor′ə-ti), *n.* (١) بەشی کەمی؛ کەمتر لە نیوە (٢) کەمایەتی نەتەوەیی، ڕەگەزی، ئاینی، یا ڕامیاری.

(٣) کاتی لە بیست‌ویەك سال کەمتر؛ کاتی منداڵی و هەرزەیی.

minor-league (mī′nẽr-lēg′), *adj.* (١) هی تیپی وەرزشی بچووك یا ناسەرەکی (٢) ناسەرەکی؛ ناوەندی؛ ناگرنگ؛ بچووك؛ هیچ‌وپووچ:

(a ~ politician)

minor league, تیپی وەرزشی ناسەرەکی هەرزە (بەتایبەتی بەیسبۆل).

Minotaur (min′ə-tôr′), *n.* دەعبایەکی ئەفسانەیی‌یە بە لەشی پیاو و کەللەی گاوە (ئەفسانەی یۆنانی).

minster (min′stẽr), *n.* (١) کلێسەی پەرستگا؛ کلێسە.

(٢) کلێسەی گەورە.

minstrel (min′strəl), *n.* (١) بەستەو گۆرانی بێژی گەڕۆك بە گیتارەوە (بەتایبەتی لە سەدانی ناوەڕاستدا)؛ شاعیری گەڕۆك.

(٢) [Poetic]، هونەر؛ گۆرانی بێژ؛ مۆسیقاژەن.

(٣) ئەندامی تیپی " minstrel show " . (ووشەی دوایی ببینە).

minstrel show, خۆنوواندنی تیپێکی نوواندەری گاڵتەبێژی دەم‌وچاو ڕەش کراوە کە بریتی بوو لە گۆرانی و گاڵتەوگەپ.

minstrelsy (min′strəl-si), *n.* (١) پیشەی بەستەو گۆرانی بێژی گەڕۆك بە ئامێری مۆسیقاوە لە سەدانی ناوەڕاستدا.

(٢) دەستەیەك بەستەو گۆرانی بێژی گەڕۆك بە ئامێری مۆسیقاوە.

(٣) کۆمەڵێك بەستەو گۆرانی وەها.

mint (mint), *n.* (١) شوێنی سکەلێدان؛ سکەخانە؛ دراوخانە.

(٢) سەرچاوەی بێ بن؛ شتی لەبن نەهاتوو: *(a ~ of ideas)* .

(٣) شوێن یا سەرچاوەی دروستکردن؛ جێی هەڵبەستن یا داتاشین.

adj. . *(a postage stamp in ~ condition)* تازەو نەفت‌ونوێ؛ تازە؛ نوێ:

v.t. (١) سکەلێدان.

(٢) دروستکردن؛ هەڵبەستن؛ داتاشین؛ ڕێکخستن؛ داڕشتن:

(a phrase ~ed for one occasion and audience)

mint (mint), *n.* (١) پونگە؛ نەعنا. (٢) بنێشت یا شیرینی بۆن پونگاوی.

mintage (min′tij), *n.* (١) سکەلێدان.

(٢) دروستکردن؛ داتاشین؛ داڕشتن؛ هەڵبەستن. (٣) سکە.

(٤) کرێی سکەلێدان. (٥) نەقشی سەر پارەی ڕەق.

minuend (min′ū-end′), *n.* ژمارەی لێ دەرکراو (ژمارەوپێوان)؛ ئەو ژمارەیەیە کە ژمارەیەکی تری لێ دەردەکرێ.

minuet (min′ū-et′), *n.* (١) جۆرە سەمایەکی هێواش.

(٢) مۆسیقای ئەم سەمایە

minus (mī′nəs), *prep.* (١) لێی دەرچێ (ژمارەوپێوان)؛ کەمتر:

(four ~ two)

(٢) [Colloq.]، بەبێ: *(~ a finger)*

adj. (١) هی نیشانەی لێ دەرکردن (ژمارەوپێوان): *(a ~ sign "-")* .

(٢) کەم. (٣) نەختێك کەمتر لە؛ نەختێك لەخوار (نمرە، پلە):

(a grade of A ~)

n. (١) نیشانەی لێ دەرکردن (ژمارەوپێوان). (٢) بڕێکی کەم.

minuscule (mi-nus′kūl), *n.* (١) جۆرە نووسینێکی کۆنە بە تیپی بچووك (٢) تیپێکی ئەم جۆرە نووسینە. (٣) تیپی بچووك.

adj. (١) بە تیپی بچووك نووسراو. (٢) زۆر بچووك؛ بچووك.

minus sign, نیشانەی لێ دەرکردن: " − " (ژمارەوپێوان).

minute (min′it), *n.* (١) خولەك؛ دەقیقە.

(٢) ماوەیەکی زۆر کورت؛ هەناسەیەك: *(I'll come in a ~.)* .

(٣) (*pl.*)، تۆمارنامەی ڕووداوی کۆبوونەوەیەك: *(the ~s of a meeting)* .

(٤) یادنامە.

v.t. (١) تۆمارکردنی ڕووداوی کۆبوونەوەیەك.

(٢) لە تۆمارنامەی ڕووداوی کۆبوونەوەیەکدا تۆمارکردن.

(٣) بەووردی کات ڕاگرتن.

the minute (that), هەر کە؛ هەر یەکسەر کە:

[I'll tell him the minute (that) he gets here.]

to the minute, هەتا دوا خولەك؛ زۆر بەووردی (کات ڕێکخستن)؛ بەتەواوی (کات):

(The day was organized to the minute.)

up to the minute, دواترین (دەنگوباس، مۆدە)؛ هەتا ئێستا:

(up to the minute news, fashion, etc.)

minute (mī-nōōt′, mi-nūt′), *adj.* (١) زۆر بچووك؛ بچکۆلە.

(~ particles of dust)

(٢) هیچ‌وپووچ؛ بێ بایەخ

(٣) وورد؛ زۆر وورد: *(~ descriptions, details, etc.)* .

minute hand, میلی خولەك (کاتژمێر).

minutely (min′it-li), *adj.* (١) خولەکی؛ هەموو خولەکێك ڕوودەدات.

(٢) زوو زوو ڕوودەدات.

adv. (١) هەموو خولەکێك. (٢) زوو زوو؛ بەردەوام.

minutely (mī-nōōt′li, mi-nūt′li), *adv.* بەووردی؛ زۆر بەووردی.

minuteman, Minuteman (min′it-man′), *n.* خەباتکەری هەمیشە ئامادە بۆ جەنگاندن (لە شۆڕشی سەربەخۆیی ئەمەریکادا).

minuteness (mī-nōōt′nis, mi-nūt′nis), *n.* (١) زۆر بچووکی؛ بچکۆلەیی. (٢) ووردی؛ زۆر ووردی؛ گوێدان بە شتی وورد؛ ووردەکاری.

minute steak, پارچە گۆشتی تەنکی زوو برژێنراو.

minutiae (mi-nū′shi-ē′), *n.pl.* (*sing.* minutia), شتی وورد و دووروودرێژی هیچ‌وپووچ.

minx (miŋks), *n.* کچێکی بێ شەرمی بێ حەیا.

miracle (mir′ə-k′l), *n.* (١) ڕووداوێکی لە سرووشت بەدەر (ئاین)؛ موعجیزە. (٢) ڕووداوێکی سەرناسا؛ شتێکی سەیرو ناناسایی. (٣) نموونە. (٤) a miracle play

miracle play, شانۆنامەیەکی سەدەکانی ناوەڕاستە دەربارەی ژیاننامەی پێغەمبەرەکان و پیاوچاکانی موعجیزەکار.

miraculous (mi-rak′yoo-ləs), *adj.* (١) لە سرووشت بەدەر؛ وەك موعجیزە وایە: *(a ~ event)* .

(٢) زۆر سەیر؛ سەرناسا؛ ناناسا. (٣) موعجیزەکار.

mirage (mi-räzh′), *n.* (١) سەراو؛ تراوێلکە.

(٢) کڵاوی بابردوو؛ زڕەخەو؛ شتی نەدیدە.

mire (mīr), *n.* (١) زۆنگاو (٢) قوڕاو؛ قوڕاووچڵپاو (مەجاز):

(to be in the ~ ; to drag someone through the ~)

v.t. (١) لە قوڕاووچڵپاودا چەقاندن

(٢) قوڕاوی کردن؛ قوڕاووچڵپاو لێ هەڵپرژاندن؛ بە قوڕاودا ڕاکێشان (مەجاز).

v.i. (١) چەقین؛ لە قوڕاودا چەقین؛ وەستان. (٢) قوڕاوی بوون؛ پیس بوون.

mirk (mûrk), *n.* = murk.
mirky (mûr'ki), *adj.* = murky.
mirror (mir'ẽr), *n.* (١) ئاوێنە
(٢) شتی پیشاندەر؛ شتی دەرخەر:
(The film is a ~ of the times we live in.)
(٣) نموونە
v.t. دانەوە (شەوق، وێنە)؛ پیشاندان یا دەرخستن وەك بە ئاوێنە:
(The water ~s a still sky.; The book ~s the conflict in the author.)
mirth (mûrth), *n.* خۆشی و شادی؛ کەیف و زەماوەند.
mirthful (mûrth'fəl), *adj.* پڕ لە خۆشی و شادی؛ بەکەیف؛ دڵخۆش؛ خۆش (کات).
mirthless (mûrth'lis), *adj.* غەمگین؛ پەست؛ بێ کەیف و خۆشی.
miry (mīr'i), *adj.* (١) زۆنگاوی. (٢) قوڕاوی؛ قوڕوچڵپاوی.
mis- (mis), پێشگرێکە بەمانای: هەڵە؛ بە هەڵە؛ بەد؛ خراپ؛ چەوت؛ نادرووست *(misplace, misconduct)* .
misadventure (mis'əd-ven'chẽr), *n.* کارێکی خۆتڕێن؛ کارێکی بەد، چەوت، نادرووست، یا ناسەرکەوتوو.
misadvise (mis'ad-vīz'), *v.t.* ئامۆژگاری هەڵە یا خراپ کردن.
misalliance (mis'ə-lī'əns), *n.* هاوپەیمانی یا یەکگرتنێکی نابەجێ و هەڵە و نەگونجاو (بەتایبەتی ژنهێنان و شووکردن).
misally (mis'ə-lī'), *v.t.* بە هەڵە یەکگرتن یا پەیمان بەستن (بەتایبەتی ژنهێنان و شووکردن).
misanthrope (mis'ən-thrōp', miz'ən-thrōp'), *n.* *Also-* **misanthropist,** حەز لە مرۆڤ نەکەر؛ کەسێکە کە گومان و ڕقی لە هەموو مرۆڤێك بێت؛ مرۆڤ نەخواز.
misanthropic (mis'ən-throp'ik), *adj.* دژ بە مرۆڤ و مرۆڤایەتی؛ حەز لە مرۆڤ نەکەر؛ مرۆڤ نەخواز.
misanthropy (mis-an'thrə-pi), *n.* ڕق لە مرۆڤ بوون؛ قین و گومان لە مرۆڤ بوون.
misapplication (mis'ap-lə-kā'shən), *n.* بەخراپی بەکارهێنان؛ بە نابەجێیی بەکارهێنران.
misapply (mis'ə-plī'), *v.t.* (١) بە خراپی یا ناپەسەندی بەکارهێنان:
(He ~ies his energies.)
(٢) بە ناپاکانە و سەرچەوتانە بەکارهێنان؛ بەفیڕۆدان (پارە):
(He ~ied the company's money.)
misapprehend (mis'ap-ri-hend'), *v.t.* بە هەڵە تێگەیشتن؛ خراپ تێگەیشتن.
misapprehension (mis'ap-ri-hen'shən), *n.* تێگەیشتن بە هەڵە؛ خراپ تێگەیشتن.
misappropriate (mis'ə-prō'pri-āt'), *v.t.* (١) بۆ شتی خراپ دانان یا تەرخان کردن (پارە)؛ بە هەڵە بۆ دانان؛ بەفیڕۆدان. (٢) دزین:
(to ~ the company's money)
-misappropriation *(n.).*
misbecome (mis'bi-kum'), *v.t.* نەشیان؛ لێ نەهاتن:
(What you've done ~s your place.)
misbegot (mis'bi-got'), *adj.* = misbegotten.
misbegotten (mis'bi-got''n), *adj.* زۆڵ.
misbehave (mis'bi-hāv'), *v.i. & v.t.* ڕەووشتی ناشرین نوواندن؛ بەدڕەفتاری کردن؛ بێ حەیایی کردن.
misbehavior, misbehaviour (mis'bi-hāv'yẽr), *n.* بێ حەیایی؛ بەدڕەفتاری؛ ڕەووشتی ناشرین؛ کردەوەی خراپ.
misbelief (mis'bə-lēf'), *n.* بیروبڕوای چەوت (بەتایبەتی ئاینی)؛ ڕای هەڵە یا چەوت.
misbelieve (mis'bə-lēv'), *v.i.* بە هەڵە بڕواکردن؛ بڕوابوون بە شتی چەوت یا هەڵە.
miscalculate (mis-kal'kyoo-lāt'), *v.t. & v.i.* بە هەڵە ژماردن؛ بە هەڵەداچوون؛ بە هەڵە ڕەچاوکردن.
-miscalculation *(n.).*
miscall (mis-kôl'), *v.t.* (١) بە هەڵە ناوهێنان؛ ناوی هەڵە لێنان. (٢) [Obs. or British Dial.]، جوێن پێدان؛ سووك کردن.
miscarriage (mis-kar'ij), *n.* (١) نەهێنانەدی؛ جێبەجێ نەکردن؛ بە چەوتی کردن (دادپرسی): *(a ~ of justice)* . (٢) (ا) نەگەیشتنە جێی خۆی (پۆستە، بار... هتد). (ب) نەگەیشتنە ئامانج؛ سەرنەکەوتن. (٣) منداڵ لەبارچوون؛ بەرفڕێدان؛ بەراویتەبوون.
miscarry (mis-kar'i), *v.i.* (١) سەرنەکەوتن؛ نەگەیشتنە ئامانج؛ نەهاتنەدی: *(All his plans ~ied.)* . (٢) نەگەیشتنە جێی خۆی (نامە، بار، پۆستە). (٣) منداڵ لەبارچوون؛ بەراویتەبوون؛ بەرفڕێدان: *(She ~ied.)* .
miscast (mis-kast', mis-käst'), *v.t.* (١) دەورێکی نەگونجاو یا لێ نەهاتوو دان بە نوێنەر لە شانۆنامە یا فیلمێکدا. (٢) دابەشکردنی دەورەکانی شانۆنامەیەك بە هەڵە یا بە چەوتی.
miscegenation (mis'i-jə-nā'shən), *n.* دوورەگی؛ تێکەڵاوی نێوان ڕەگەزی جیا لەڕێی ژنهێنانەوە (بەتایبەتی لەنێوان ڕەش و سپی لە ئەمەریکادا).
miscellanea (mis''l-ā'ni-ə), *n.pl.* کۆمەڵێکی جۆراوجۆر بەتایبەتی بەرهەمی وێژەیی
miscellaneous (mis''l-ā'ni-əs), *adj.* (١) هەمەڕەنگ؛ هەمەجۆر؛ تێکەڵ؛ جۆراوجۆر. (٢) شێوە و توانای جۆراوجۆر هەبوو؛ جۆرەها باری هەیە.
miscellany (mis''l-ā'ni), *n.* (١) کۆمەڵێکی جۆراوجۆر بەتایبەتی بەرهەمی وێژەیی. (٢) *(pl.)*، پەرتووکێکی بەرهەمی وێژەیی جۆراوجۆر.
mischance (mis-chans', mis-chäns'), *n.* (١) کارەسات؛ ڕووداوێکی ناخۆش. (٢) بەدبەختی؛ نەگبەتی؛ بێ بەختی.
mischief (mis'chif), *n.* (١) زیان (بەتایبەتی کە مرۆڤ بیدا). (٢) (ا) بەدکاری؛ کاری ناپەسەند. (ب) بەدکار؛ زیانبەخش. (٣) (ا) کەتن؛ گۆبەن. (ب) هاروهاجی.
mischief-maker (mis'chif-māk'ẽr), *n.* فیتنەچی؛ شەیتان؛ زیانبەخش؛ بەگۆبەن.
mischievous (mis'chi-vəs), *adj.* (١) زیانبەخش؛ بەدکار. (٢) کەتنباز؛ بەگۆبەن. (٣) بێ حەیا (منداڵ)؛ هاروهاج؛ شەیتان.
miscible (mis'ə-b'l), *adj.* بە ئاسانی تێکەڵاو دەکرێ (کیمیا).
-miscibility *(n.).*
misconceive (mis'kən-sēv'), *v.t. & v.i.* بە هەڵە تێگەیشتن؛ بە هەڵە لێکدانەوە؛ خراپ تێگەیشتن؛ بە هەڵەدا چوون.
misconception (mis'kən-sep'shən), *n.* بە هەڵە تێگەیشتن؛ بە هەڵە لێکدانەوە؛ بیری هەڵە؛ هەڵە؛ بیروبڕوایەکی چەوت؛ بە هەڵەدا چوونێك.
misconduct (mis'kən-dukt'), *v.t.* (١) بە خراپی بردن بەڕێوە؛ بە چەوتی کردن. (٢) بەدڕەفتاری کردن؛ ڕەووشتی ناشرین نوواندن.
n. (١) کاری چەوت و قەدەغە (وەك بەرتیل وەرگرتن). (٢) بەدڕەفتاری (وەك داوێن پیسی)؛ ڕەووشتی ناشرین.
misconstruction (mis'kən-struk'shən), *n.* (١) لێکدانەوەی هەڵە؛ بە هەڵە تێگەیشتن؛ بەهەڵەداچوون. (٢) بە هەڵە دارشتنی ڕستە یا دەستەواژە.
misconstrue (mis'kən-strōō', mis-kon'strōō), *v.t.* بە هەڵە لێکدانەوە؛ بەهەڵەداچوون؛ بە هەڵە تێگەیشتن.
miscount (mis-kount'), *v.t. & v.i.* بە هەڵە ژماردن.
n. بە هەڵە ژماردن (وەك دەنگ لە هەڵبژاردنێکدا).
miscreancy (mis'kri-ən-si), *n.* بەدی؛ پیسی؛ خراپی؛

ناپەسەندی

miscreant (mis′kri-ənt), *adj.* (١) بەد؛ پیس؛ ناپەسەند؛ بەدکار (٢) [Archaic]، خوانەناس؛ کافر.

n. (١) کەسێکی پیس و ناپەسەند؛ بەدکار؛ تاوانبار. (٢) [Archaic]، خوانەناسێك؛ کافر.

miscreate (mis′kri-āt′), *v.t.* تێکچوواندن؛ بە چەوتی، ناقۆلایی، یا ناشرینی دروستکردن.

adj. [Rare], تێکچوو (شێوە)؛ ناقۆلا؛ خواروخێچ.

miscue (mis-kū′), *n.* (١) لێدانی هەڵە (یاری بلیارد). (٢) هەڵە.

v.i. (١) بە هەڵە لێدان (بلیارد). (٢) بە هەڵە وەڵام دانەوە (شانۆگەری)؛ هەڵەکردن.

misdeal (mis-dēl′), *v.t., v.i. & n.* بە هەڵە دابەشکردن (کاغەزی قومارو یاری).

misdeed (mis-dēd′), *n.* تاوان؛ کاری خراپ؛ بەدکاری؛ خراپە.

misdeem (mis-dēm′), *v.t.* [Archaic or Poetic]. = **misjudge.**

misdemean (mis′di-mēn′), *v.i.* بەدرەفتاری کردن؛ رەووشتی ناشرین نواندن؛ بەدکاری کردن؛ تاوان کردن.

misdemeanant (dis′di-mēn′ənt), *n.* (١) تاوانباری بچووك یا مام ناوەندی (دادگا). (٢) بەدرەفتار؛ بەدرەووشت؛ بەدکار.

misdemeanor (mis′di-mēn′ēr), *n.* (١) تاوانی بچووك (دادگا)؛ تاوان. (٢) [Archaic]، بەدرەفتاری؛ بەدرەووشتی.

misdirect (mis′də-rekt′, mis′dī-rekt′), *v.t.* (١) ئامۆژگاری هەڵە پێدان؛ بە هەڵەدا بردن؛ بە هەڵە پێ ووتن. (٢) ناونیشانی هەڵە خستنەسەر نامە.

misdirection (mis′də-rek′shən, mis′dī-rek′shən), *n.* (١) ئامۆژگاری هەڵە؛ هەڵە؛ بە هەڵەدا بردن. (٢) ئامۆژگاری هەڵە لە دادپرسەوە بۆ سوێندخواران

misdo (mis-dōō′), *v.t.* تێکدان؛ بە چەوتی و نەزانانە کردن.

v.i. [Obs.], بەدکاری کردن؛ گوناه کردن.

misdoing (mis-dōō′iŋ), *n.* بەدکاری؛ کاری خراپ؛ گوناه؛ تاوان؛ هەڵە.

misdoubt (mis-dout′), *v.t.* [Archaic], (١) گومان لێکردن؛ گومان لێ بوون (٢) ترسان؛ مەترسی لێکردن؛ لێ ترسان.

v.i. [Archaic], گومان لێ هەبوون

n. [Archaic], گومان.

mise en scène (mē′ zän′ sen′), [Fr.], (١) دەرهێنانی شانۆنامە؛ نواندنی شانۆنامە (بە هەڵبژاردنی دەوروبەرەکەی و ڕێکخستنی ئەکتەرەکان و پێویستی ترەوە). (٢) دەوروبەر؛ دەوروپشت

miser (mī′zēr), *n.* (١) کەسێکی ڕەزیل؛ پیسکە؛ پارەپیس؛ پوولەکی. (٢) [Obs.]. کەسێکی کلۆل؛ کەساس.

miserable (miz′ēr-ə-b'l, miz′rə-b'l), *adj.* (١) دڵتەنگ؛ پەست؛ غەمبار؛ کەساس؛ بەدبەخت؛ هەناسەسارد. (٢) ناخۆش؛ بەد؛ ناپەسەند؛ خراپ: *(a ~ climate)* . (٣) خراپ؛ ناخۆش (خواردن)؛ کەم (ژەمە خواردن). *(a ~ meal)* . (٤) قەڵب؛ خراپ؛ بێ فەڕ *(He did a ~ job.)* .

-miserableness *(n.)*; **miserably** *(adv.)*.

misericord, misericorde (miz′ēr-i-kôrd′), *n.* (١) شل کردنی پەیرەوی پەرستگایەك. (٢) ژووری حەوانەوەی پەرستگا. (٣) بەشێکی دەرپۆقیوی ژێر کورسی کڵێسەیە ڕێگەی حەوانەوە دەدات بە کەسێك کە بە پێوە نوێژ دەکات. (٤) خەنجەری بەزەیی و ڕزگاری (کە لە سەدەکانی ناوەڕاستدا سوارچاکی زۆر بریندارو پەرێشانی پێ دەکوژرا بۆ ڕزگارکردنی لە ئازار)

miserliness (mī′zēr-li-nis), *n.* ڕەزیلی؛ پیسکەیی؛ پارەپیسی؛ پوولەکێتی؛ بەرچاوتەنگی.

miserly (mī′zēr-li), *adj.* ڕەزیل؛ پیسکە؛ پارەپیس؛ پوولەکی؛ چرووك.

misery (miz′ēr-i), *n.* (١) مەینەتی؛ کوێرەوەری؛ ناخۆشی؛ کەساسی؛ کلۆلی؛ دڵتەنگی؛ غەمباری. (٢) هەژاری؛ نەبوونی؛ ناخۆشی. (٣) [Dial.]، ئازار؛ ئێش.

misesteem (mis-es′tēm), *v.t.* ڕێزی تەواو لێ نەگرتن.

misestimate (mis-es′tə-māt′), *v.t.* بە هەڵە هەڵسەنگاندن؛ بە هەڵە خەملاندن.

n. هەڵسەنگاندنی هەڵە؛ خەملاندنی هەڵە.

misfeasance (mis-fē′z'ns), *n.* سنوور شکاندن (کاربەدەست)؛ بەکارهێنانی دەسەڵات بە نابەجێیی؛ بۆ مەبەستی خراپ دەسەڵات بەکارهێنان.

misfire (mis-fīr′), *v.i.* (١) دانەگیرسان (مەکینە). (٢) نەتەقین (چەکی ئاگرین)؛ نەتەقان. (٣) سەرنەکەوتن (پیلان)؛ سەرنەگرتن: *(a scheme that ~d)* .

n. (١) دانەگیرسان. (٢) نەتەقین. (٣) سەرنەگرتن.

misfit (mis-fit′), *v.t. & v.i.* پێ نەکردن (پێڵاو، جل وبەرگ)؛ بەبەرنەکردن؛ نەگونجان.

n. (١) پێ نەکردن (پێڵاو، جل). (٢) جلی بە بەر نەکردوو؛ پێڵاوی بە پێ نەکردوو. (٣) کەسێکی نەگونجاو لەگەڵ دەوروبەریدا.

misfortune (mis-fôr′chən), *n.* (١) بەدبەختی؛ نەهاتی؛ نەگبەتی. (٢) کارەسات؛ بەڵا؛ لێقەومان.

misgive (mis-giv′), *v.t. & v.i.* مەترسی کردن؛ بەدگومانی کردن؛ دوودڵ بوون.

misgiving (mis-giv′iŋ), *n. often in pl.,* بەدگومانی؛ مەترسی؛ دوودڵی.

misgovern (mis-guv′ērn), *v.t.* بە خراپی بەڕێوەبردن.

misgovernment (mis-guv′ērn-mənt), *n.* بە خراپی بەڕێوەبردن.

misguidance (mis-gīd′əns), *n.* بە هەڵەدا بردن.

misguide (mis-gīd′), *v.t.* بە هەڵەدا بردن؛ خستنە سەر ڕێی خراپ.

misguided (mis-gīd′id), *adj.* بە هەڵەدا براو؛ هەڵخەڵەتاو.

mishandle (mis-han′d'l), *v.t.* بە خراپی کردن یا بەڕێوەبردن؛ بە ناشرینانە لەگەڵ جووڵانەوە؛ بە نەزانانە چارەسەرکردن.

mishap (mis′hap′, mis-hap′), *n.* (١) بەدبەختی؛ بێ شانسی. (٢) ڕووداوێکی ناخۆش کە جێی داخەو خەتای کەسیشی تێدا نییە؛ ڕووداوێکی ناپەسەندی تەریقکەرەوە.

mish-mash (mish′mash′), *n.* = **hodgepodge.**

misinform (mis′in-fôrm′, mis′n-fôrm′), *v.t. & v.i.* شتی هەڵە یا درۆ پێ ووتن؛ دەنگوباسی هەڵە یا درۆ پێدان؛ بە هەڵەدا بردن

-misinformant; misinformer *(n.)*.

misinformation (mis′in-fēr-mā′shən), *n.* دەنگوباسی درۆ یا هەڵە کە دەگەیەنرێ بە خەڵك؛ شتی هەڵە یا درۆ.

misinterpret (mis′in-tūr′prit), *v.t.* بە هەڵە لێکدانەوە؛ بە هەڵە تێگەیشتن.

misinterpretation (mis′in-tūr′pri-tā′shən), *n.* بە هەڵە لێکدانەوە؛ بە هەڵە تێگەیشتن.

misjudge (mis-juj′), *v.t. & v.i.* بە هەڵە هەڵسەنگاندن؛ بەهەڵەداچوون.

-misjudgment; misjudgement *(n.)*.

mislay (mis-lā′), *v.t.* (١) شت دانان لە شوێنێکداو ڕێ پێ نەبردنەوە لە دواییدا؛ لە شوێنێکدا دانان و بۆ نەدۆزرانەوە لە دواییدا. (٢) بە نەزانانە یا بە هەڵە دانان؛ بە خراپی کردن: *(to ~ linoleum)* .

mislead (mis-lēd′), *v.t.* بە هەڵەدا بردن؛ هەڵفریواندن؛ خەڵەتاندن؛ چاوبەستکردن؛ لەخشتەبردن.

misleading (mis-lēd′iŋ), *adj.* بەهەڵەدابەر؛ درۆ؛ چاوبەستکەر؛ هەڵخەڵەتێنەر؛ تەفرەدەر: *(~ information)*
mismanage (mis-man′ij), *v.t. & v.i.* بە خراپی بەڕێوەبردن.
mismanagement (mis-man′ij-mənt), *n.* بە خراپی بەڕێوەبردن.
mismatch (mis-mach′), *v.t.* (١) یەك پێگرتنی نەگونجاو یا نەگونجاران (بەتایبەتی ژنهێنان و شووکردن). (٢) یەکخستنی شتی لەیەك نەهاتوو یا پێکەوە نەگونجاو (ڕەنگ، جل‌وبەرگ)
n. یەکگرتنی نەگونجاو یا خراپ (ژنهێنان و شووکردن)؛ یەککەوتنی دوو شت یا ڕەنگی لەیەك نەهاتوو؛ لاسەنگی؛ ناهاوتایی.
mismate (mis-māt′), *v.t. & v.i.* جووت بوونی نەگونجاو؛ ژنهێنان و شووکردنی ناپەسەند
misname (mis-nām′), *v.t.* ناوی هەڵە لێنان؛ بە ناوی هەڵە بانگ کردن.
misnomer (mis-nō′mēr), *n.* (١) (ا) بە هەڵە ناولێنانی کەسێك، شوێنێك، یا شتێك (کە ناوەکە ڕاستی شتەکە یا شوێنەکە دەرنەخات). (ب) ناوێکی هەڵەی وەها. (٢) بە هەڵە ناولێنانی کەسێك یا شوێنێك لە بڕوانامەیەکی یاساییدا.
miso- (mis′ō), پێشگرێکە بەمانای: ڕق؛ قین: *(misogyny)* .
misogamist (mi-sog′ə-mist), *n.* کەسێکە کە ڕقی لە ژنهێنان و شووکردنە
misogamy (mi-sog′ə-mi), *n.* ڕق بوون لە ژنهێنان و شووکردن.
misogynist (mi-soj′ə-nist), *n.* کەسێکە کە ڕقی لە هەموو ژنە (بەتایبەتی پیاو)
misogyny (mi-soj′ə-ni), *n.* ڕق بوون لە هەموو ژن؛ ڕق لە ژن بوون.
-misogynous *(adj.)*.
misology (mi-sol′ə-ji), *n.* ڕق بوون لە مشتومڕ، ژیربێژی، یا چەندوچوون
-misologist *(n.)*.
misplace (mis-plās′), *v.t.* (١) لە جێی هەڵەدا دانان؛ لە جێی خۆیدا دانەنان؛ بە هەڵە دانان لە جێیەکی تردا. (٢) بە هەڵە بڕوا یا دڵی خۆ دان بە یەکێك کە شایستەی ئەوە نەبێت. (٣) [Colloq.]، بە هەڵە دانان لە شوێنێکدا و ڕێ پێ نەبردنەوە.
-misplacement *(n.)*.
misprint (mis-print′), *v.t.* بە هەڵە چاپکردن؛ هەڵەکردن لە چاپکردندا.
n. هەڵەی چاپ؛ هەڵەی چاپەمەنی.
mispronounce (mis′prə-nouns′), *v.t. & v.i.* بە هەڵە وتن؛ بە هەڵە بێژان.
-mispronounciation *(n.)*.
misquote (mis-kwōt′), *v.t.* بە بەڵگە یا نموونە هێنانەوەی وتەی کەسێك یا وتارێك بە هەڵە: *(to ~ a person or a book)* .
-misquotation *(n.)*.
misread (mis-rēd′), *v.t. & v.i.* (١) بە هەڵە خوێندنەوە (٢) بە هەڵە لێکدانەوە؛ بە هەڵە تێگەیشتن.
misrepresent (mis′rep-ri-zent′), *v.t.* (١) بە چەوتی یا شێواوی خستنە پێش چاو؛ تێکدان؛ شێواندن؛ درۆکردن: *(to ~ the facts)* . (٢) بە چەوتی یا ناپەسەندی نوێنەرایەتی کردن
-misrepresentation *(n.)*; misrepresentative *(adj.)*.
misrule (mis-rōōl′), *v.t.* بە خراپی یا نارەوایی فەرمانڕەوایی کردن.
n. (١) فەرمانڕەوایی خراپ یا نارەوا. (٢) پشێوی؛ بێ ئاسوودەیی؛ ئاشووب.
miss (mis), *v.t.* (١) لێ نەدان؛ نەپێکان. (٢) سەرکەوتوو نەبوون لە دەستکەوتن، بینین، گوێ لێ بوون، یا کردندا. (٣) پیا ڕانەگەیین *(I ~ed the train.)* (٤) لەکیس چوون؛ لەکیس خۆ دان؛ لە دەست چوون؛ لە دەست خۆ دان: *(to ~ an opportunity)* (٥) لەوێ نەبوون؛ ئامادەنەبوون: *(He ~ed class yesterday.)* . (٦) دەرباز بوون؛ ڕزگاربوون: *(He just ~ed being struck.)* . (٧) پێ زانین بە وون بوون یا دیارنەبوونی شتێك: *(He suddenly ~ed his watch.)* (٨) بیرکردن: *(I ~ you.; she ~ed her friends.)* .
v.i. (١) بەرنەکەوتن؛ لێ نەدان؛ نەپێکان. (٢) سەرنەکەوتن؛ سەرکەوتوو نەبوون
n. لێ نەدان؛ بەرنەکەوتن؛ نەپێکان؛ دەست نەکەوتن؛ نەبوون؛ سەرنەگرتن
miss (mis), *n.* (١) [M-] ، خان: نازناوی ڕێزە بۆ کچ لە دووان و نووسیندا لەپێش ناوەکەیەوە دادەنرێ: *(M~ Smith)* . (٢) خانم: نازناوی کچە لە دووان و نووسیندا بەبێ ناوەکەی. (٣) کچ؛ ئافرەتی شوونەکردوو یا بێ مێرد.
missal (mis′'l), *n.* (١) پەرتووکی نوێژو نزای ساڵێکی تەواو (ئاینی کاسۆلیکی). (٢) پەرتووکی نوێژو نزا.
misshape (mis-shāp′), *v.t.* شێوە تێکدان؛ ڕووخسار تێکدان؛ ناشرین کردن.
misshapen (mis-shāp′'n), *adj.* شێوە تێکدراو؛ ڕووخسار تێکدراو؛ ناشرین.
missile (mis′'l), *adj.* (١) دەهاوێژرێ. (٢) [Rare] ، هاوێژ.
n. مووشەك؛ فیشەکی هەوایی.
missilery (mis′'l-ri), *n.* زانستی مووشەك دروستکردن و هاویشتن؛ مووشەکناسی.
missing (mis′iŋ), *adj.* وون بوو؛ وون (بەتایبەتی لەدوای جەنگدا).
missing link, (١) ئەڵقەی وون (لە زنجیرەیەکدا کە پێویستە بۆ تێگەیشتنی). (٢) ئەڵقەی وون (گوایە مەیموون و نادەمیزاد پێکەوە دەبەستێ).
mission (mish′ən), *n.* (١) ناردنی خەڵك بۆ بڵاوکردنەوەی ئاینێك (بەتایبەتی لە دەرەوەی وڵات). (٢) ناردنی نوێنەری دیبلۆماسی بۆ دەرەوە بۆ گفتوگۆ. (٣) (ا) دەستەیەکی نێردراو بۆ بڵاوکردنەوەی ئاین لە دەرەوەی وڵات. (ب) بارەگای دەستەیەکی وەها. (٤) بالیۆزخانە. (٥) ئەرکی پەیامبەر یا نوێنەر؛ ئەرکی پێ سپێردراو. (٦) ئەرکی سەرشان؛ ئەرکی چارەنووس: *(His ~ in life was to educate the ignorant.)* (٧) ڕێکخراوی کاری خێر یا پەروەردەکردن لە گەڕەکی هەژارەکاندا. (٨) ناوچەیەکە کە قەشەی تایبەتی خۆی نەبێ. (٩) *(pl.)*، خاچ پەرستی بڵاوکردنەوە. (١٠) ئەرکی سوپایی (بەتایبەتی بۆمباران کردن): *(He flew many ~s in the war.)*
adj. تایبەتی بە کڵێسە کۆنەکانی دەستەی خاچ پەرستانی ئیسپانی لە خواروی ڕۆژاوای ئەمەریکادا.
v.t. (١) پەیام پیا ناردن؛ ناردن بە ئەرك؛ ئەرك پێدا ڕاسپاردن. (٢) ناردن بۆ بڵاوکردنەوەی ئاین.
missionary (mish′ən-er′i), *adj.* تایبەتی بە بڵاوکردنەوەی ئاین؛ تایبەتی بە ئاینی خاچ پەرستی بڵاوکەرەوەکان و بارەگاکانیان.
n. ئاین بڵاوکەرەوە لە دەرەوەی وڵات؛ پەیامبەری کڵێسە بۆ ئاین بڵاوکردنەوە لە دەرەوە.
missioner (mish′ən-ēr), *n.* = missionary.
missis, missus (mis′əz), *n.* (١) [Colloq. or Dial.] ، ژن؛ خێزان: *(The ~ does all the shopping.)* . (٢) کەیبانوو؛ ژنی ماڵ.
missive (mis′iv), *n.* نامە؛ پەیام.
adj. [Archaic or Rare], نێردراو (نامە).
misspell (mis-spel′), *v.t. & v.i.* بە هەڵە حونجەکردن.
misspelling (mis-spel′iŋ), *n.* هەڵەی حونجە.
misspend (mis-spend′), *v.t.* بەفیڕۆدان؛ پارە بەبادان.

misstate (mis-stāt′), *v.t.* به هەڵە دەربڕین؛ به هەڵە وتن؛ شێواندن:
(He ~d the facts.; I ~d myself.)
misstatement (mis-stāt′mənt), *n.* شتی درۆ یا هەڵە؛
وتە یا ڕاستی‌یەکی به دەستەنقەست شێوێنراو.
misstep (mis-step′), *n.* (١) هەنگاوی هەڵە؛ پێ هەڵکەوتن.
(٢) هەڵە (ڕەووشت): هەڵەیەکە کە ببێتە هۆی تەریق بوونەوە.
missus (mis′əz), *n.* [Colloq. or Dial.], = **missis.**
missy (mis′i), *n.* [Colloq.], خان (نازناوە بۆ کچی بچووك).
mist (mist), *n.* (١) تەموومژ؛ تەمی تەنك؛ هەڵموهاڵاو.
(٢) لێڵی بەرچاوگر؛ لێڵی بەرچاو: ***(She smiled in a ~ of tears.)*** .
(٣) لێڵی مێشك: لێڵی تێگەیشتن.
v.t. & v.i. (١) تەموومژاوی بوون
(٢) لێڵ کردن؛ بەرچاوگرتن؛ بەرگرتن (بینین، تێگەیشتن)؛ بەرچاوگیران.
mistakable (mis-tāk′ə-b'l), *adj.* به هەڵە وەردەگیرێ؛
بۆی هەیە به هەڵە وەربگیرێ یا لێك بدرێتەوە.
mistake (mis-tāk′), *v.t.* (١) به هەڵە تێگەیشتن؛ به هەڵە لێکدانەوە؛
خراپ تێگەیشتن: ***(You ~ his real motives.)*** .
(٢) کەسێك به کەسێکی تر دانان یا زانین؛ شتێك به شتێکی تر دانان؛
نەناسینەوە: ***(I mistook him for his brother.)*** .
v.i. هەڵەکردن؛ بەهەڵەداچوون.
n. هەڵە؛ چەوتی
and no mistake, [Colloq.], بێ گومان.
by mistake, به هەڵە: ***(I took your umbrella by mistake.)*** .
mistaken (mis-tak′'n), *adj.* (١) بەهەڵەداچوو؛ به هەڵە تێگەیشتوو.
(٢) هەڵە؛ چەوت.
mister (mis′tēr), *n.* (١) [M-] ، نازناوی ڕێزە بۆ پیاو وەك " کاك "
لەپێش ناوی پیاوەکەوە دادەنرێ لە دووان و نووسیندا به کورتی و بەم جۆرە:
" Mr. "؛ بەڕێز؛ ئەفەندی:
(Mr. Jones; Mr. Secretary; Mr. Minister)
(٢) نازناوی بانگ کردنە بۆ هەندێ پلەی سوپای ئەمەریکی.
(٣) [Colloq.]، کاکە، خاڵە: بۆ بانگ کردنی کەسێکە ناوەکەی نەزانێت:
(What time is it, ~ ?)
(٤) مێرد
mistletoe (mis′'l-tō´), *n.* دەمووکانە: ڕووەکێکی لاکوتی هەمیشە
سەوزە.
mistook (mis-took′), *past tense and obsolete p.p of* **mistake.**
mistranslate (mis´trans-lāt′, mis-tranz′lāt), *v.t.* به هەڵە
وەرگێڕان (زمان).
-mistranslation ***(n.).***
mistreat (mis-trēt′), *v.t.* به خراپی لەگەڵ جووڵانەوە.
-mistreatment ***(n.).***
mistress (mis′tris), *n.* (١) کەیبانوو؛ گەورەژنی ماڵ؛ ژنی ماڵ:
(the ~ of a household)
(٢) خاوەن گیاندار یا بەند
(٣) خانم؛ ژنی دەسەڵاتدار ***(the ~ of his heart)*** .
(٤) [M-]. شتێکی بەدەسەڵاتی به مێ دانراو؛ خانم (مەجاز):
(England was M~ of the sea.)
(٥) ژنێکی لێهاتوو لە مەیدانێکدا: ***(a ~ of cooking)*** .
(٦) دۆست؛ هارجێ
(٧) [British]، ژنە مامۆستا.
(٨) [Archaic]، دڵدار؛ یار.
(٩) [M-]. نازناوی ڕێزە بۆ ئافرەت. (ئێستا " Mrs. " ، " Miss " ، یا
" Ms. " بەکاردەهێنرێ).
mistrial (mis-trī′əl), *n.* دادپرسی پووچ؛ داواکاری پووچ کراوە
بەهۆی هەڵەیەك لە چۆنێتی دادپرسینەکەدا یا ڕێك نەکەوتنی سوێندخۆرەکان
لەسەر بڕیارێك).
mistrust (mis-trust′), *n.* بڕوا پێ نەبوون؛ گومان؛ بێ باوەڕی.
v.t. & v.i. بڕوا پێ نەکردن (مرۆڤ، شت، ڕێبان)؛ بڕوا پێ نەبوون؛
دڵ لێ پیس بوون؛ گومان لێ بوون.
mistrustful (mis-trust′fəl), *adj.* بێ بڕوا؛ دڵ پیس؛ بەگومان.
misty (mis′ti), *adj.* (١) تەموومژاوی؛ تەماوی؛ لە تەموومژ چوو.
(٢) به تەموومژ داپۆشراو. (٣) لێڵ؛ ناڕوون؛ نادیار.
-mistiness ***(n.).***
misunderstand (mis´un-dēr-stand′), *v.t.* به هەڵە تێگەیشتن؛
خراپ تێگەیشتن؛ به هەڵە لێکدانەوە؛ به هەڵە وەرگرتن.
misunderstanding (mis´un-dēr-stan′diŋ), *n.* (١) به هەڵە
تێگەیشتن؛ به هەڵە وەرگرتن. (٢) ناکۆکی؛ گیروگرفت؛ دەمەقاڵێ؛ ناخۆشی.
misunderstood (mis´un-dēr-stood′), *adj.* (١) به هەڵە
وەرگیراو؛ به هەڵە لێکدراوە. (٢) گوێ پێ نەدراو؛ بایەخ پێ نەدراو؛
ڕێز لێ نەگیراو: ***(a ~ child)*** .
misusage (mis-ūs′ij, mis-ūz′ij), *n.* (١) به هەڵە بەکارهێنان
(ووشە). (٢) به خراپی یا توندوتیژی لەگەڵ جووڵانەوە.
misuse (mis-ūz′), *v.t.* (١) به هەڵە بەکارهێنان (ووشە).
(٢) به خراپی، ناشرینی، یا توندوتیژی لەگەڵ جووڵانەوە.
n. (١) به هەڵە بەکارهێنان (ووشە).
(٢) [Obs. or Rare]، به خراپی یا توندوتیژی لەگەڵ جووڵانەوە.
misvalue (mis-val′ū), *v.t.* به هەڵە هەڵسەنگاندن؛
بەتەواوی بایەخ پێ نەدان.
misventure (mis-ven′chēr), *n.* = **misadventure.**
misword (mis-wūrd′), *v.t.* به ووشەی هەڵە دەربڕین؛
به هەڵە داڕشتن.
mite (mīt), *n.* مۆرانە؛ جانەوەرێکی مشەخۆری زۆر بچووکە.
mite (mīt), *n.* (١) (ا) بڕێکی زۆر کەم پارە. (ب) پارەیەکی زۆر بێ نرخە لە
ئینگلتەرە؛ فلس. (٢) زیندەوەرێك یا شتێکی زۆر بچووك.
miter, mitre (mī′tēr), *n.* (١) کڵاوی ڕازاوەی پاپا و سەرەك قەشە؛
تاجی پاپا و سەرەك قەشە. (٢) (ا) کڵاوی کۆنی سەرەك مالووم.
(ب) سەرپێچی ژنانەی یۆنانی کۆن. (٣) پلەوپایەی سەرەك قەشە.
(٤) کڵاوەی لوولەی زۆپا و دووکەڵکێش.
v.t. کردن به سەرەك قەشە؛ تاجی سەرەك قەشە کردنە سەر.
miter, mitre (mī′tēr), *n.* (١) جێی لێکدانی دوو تەختەدار به
گۆشەی (٤٥ پلە) بۆ پێکهێنانی گۆشەی (٩٠ پلە).
(هەروەها " **miter joint** ") .
(٢) هەریەکە لە ڕووی ئەم دوو پارچە تەختەیە.
miter box, ئامێرێکە بۆ یارمەتیدان لە بڕینی تەختەدار بۆ لێکدانیان و
گۆشەی ڕاست درووستکردن.
mithridate (mith′rə-dāt´), *n.* دەرمانی دژی ژەهر.
mitigable (mit′i-gə-b'l), *adj.* کەم دەکرێتەوە (ووشەی داهاتوو
ببینە).
mitigate (mit′ə-gāt´), *v.t.* کەمکردنەوە (تووڕەیی، ئازار، سزا، خەم،
توندوتیژی، زیان، گەرما، سەرما)؛ نەرم کردن (مەجاز)؛ خاوکردنەوە:
(to ~ someone's anger, pain, loss, aggressiveness, etc.)
-mitigation ***(n.)***; **mitigative; mitigatory** ***(adj.)***;
mitigator ***(n.).***
mitosis (mi-tō′sis, mī-tō′sis), *n.* کەرت کەرت بوون؛ دابەشبوونی
ناڕاستەوخۆ (لە خانەی لەشی گیاندارە باڵاکاندا)؛ دابەشبوونی دەزوولەیی.
-mitotic ***(adj.)***; **mitotically** ***(adv.).***
mitral (mī′trəl), *adj.* (١) هی کڵاوی ڕازاوەی سەرەك قەشە.
(٢) هی زمانەی دڵ
mitral valve, زمانەی دڵ؛ زمانەی کڵاوەیی دڵ (توێکاری).

mitre (mī′tẽr), *n. & v.t.* = **miter.**
mitt (mit), *n.* (١) دەستکێشێکی ژنانەیە باسکو دەستو نەختێك لە پەنجەکان دادەپۆشێ. (٢) **mitten**. (٣) [Slang]، دەست.
(٤) (أ) دەستکێشی یاریکەری بەیسبۆل.
(ب) دەستکێشی بۆکسباز.
mitten (mit′'n), *n.* (١) دەسکێشێکە شوێنی پەنجەگەورەی بە جیایەو چوار پەنجەکەی تریش پێکەوە (٢) دەستکێشێکی ژنانەیە باسکو دەستو نەختێك لە پەنجەکان دادەپۆشێ. (٣) دەستکێشی بۆکسباز.
mittimus (mit′i-məs), *n.* (١) فەرمانی خستنە بەندیخانەوە (دادگەری). (٢) دەرکردن لە کار.
mitzvah (mits′vä, mits′vô), *n.* (١) فەرمانی ئینجیل یا مالووم.
(٢) جێبەجێکردنی ئەم فەرمانە.
mix (miks), *v.t.* (١) تێکەڵاوکردن؛ تێکەڵ کردن.
(٢) دروستکردن لەڕێی تێکەڵاوکردنەوە.
(٣) تێکەلاوکردن؛ یەکخستن:
(They ~ed the boys and the girls in our school.)
(٤) جووت پێگرتنی دوو توخم (گیانەوەرناسی، ڕووەکناسی)؛ لێکدانی دوو توخم.
v.i. (١) تێکەڵاوبوون؛ تێکەڵ بوون.
(٢) لەگەڵ خەڵکدا باش هەڵ کردن یا گونجان.
n. (١) تێکەڵاوی؛ تێکەڵی؛ تێکەڵ بوون. (٢) شێواوی؛ سەر لێ شێوان؛ پشێوی.
(٣) ئاوێتە؛ چەند شتێکی تێکەڵاوکراو.
(٤) خواردنەوەیەکی گازاوییە (وەك سۆدا) لەگەڵ خواردنەوەیەکی کحولیدا تێکەڵ دەکرێ.
mix up, (١) بەتەواوی تێکەڵ کردن؛ باش تێکەڵاوکردن.
(٢) (أ) سەر لێ شێواندن؛ سەر لێ تێکدان؛ تێکدان؛ شێواندن.
(ب) (**with ~**): بە یەکێکی تر زانین؛ نەناسینەوە؛ بە یەکێکی تر دانان.
(٣) تووش کردن؛ تێوەگلاندن
mixed (mikst), *adj.* (١) تێکەڵاو؛ تێکەڵ؛ ئاوێتە.
(٢) هەمەجەشن؛ جۆرەها؛ تێکەڵاو: *(~ emotions)*.
(٣) هی نێرومێ؛ هی ژنو پیاو یا کوڕو کچ: *(a ~ class; ~ company)*.
(٤) شێواو؛ سەر لێ شێواو؛ سەر لێ تێکچوو.
mixed marriage, ژنهێنانو شووکردن لەنێوان خەڵکی ئاین یا ڕەگەز جیاوازدا
mixed metaphor, دوو ووتەی مەجازی نەگونجاو یا زیاتر:
(The storm of protest was nipped in the bud.)
mixed number, ژمارەی ناتەواو؛ ژمارەی کەرتی.
mixer (mik′sẽr), *n.* (١) کەسێك وە چۆنێتی گونجانی لەگەڵ خەڵکدا:
(He is a good ~ . ; She is a bad ~ .)
(٢) تێکەڵکەرە؛ ئامێری خواردەمەنی تێکەڵاوکردن یا شڵەقاندن (چێشت لێنان).
(٣) [Slang]، ئاهەنگی بەیەکترناسینی خەڵك.
mixt (mikst), *alternative past tense and p.p of* **mix.**
mixture (miks′chẽr), *n.* (١) تێکەڵاوبوون؛ تێکەڵ بوون؛ تێکەڵاوکران.
(٢) شتی تێکەڵاو؛ هەڕەمە؛ هەمەڕەنگ. (٣) ئاوێتە (کیمیا).
mix-up (miks′up′), *n.* (١) شێواوی؛ سەر لێ شێواوی؛ ئاڵۆزی:
(There was a ~ about who was to meet the train.)
(٢) [Colloq.]، شەڕ؛ بەیەکدادان؛ بەیەکداهاتن؛ بەگژیەکداچوون.
mizzen, mizen (miz′'n), *n.* (١) بابەوانی سەر تەوەری پشتەوەی کەشتی. (٢) **mizzenmast**.
adj. تایبەتی بە تەوەری پشتەوەی کەشتی.
mizzenmast, mizenmast (miz′'n-məst, miz′'n-mast′),
n. تەوەری پشتەوەی کەشتی.
mizzle (miz′'l), *v.t. & v.i.* تەپ‌ونم کردن؛ نەرمەباران بارین.
n. [Obs. or Dial.], = **drizzle.**
mnemonic (ni-mon′ik), *adj.* (١) یارمەتیدەری یاد؛ بۆ لەبیربوون باشە. (٢) تایبەتی بە یاد یا بیر تیژکردنەوە.
mnemonics (ni-mon′iks), *n.pl.* (١) زانستی یاد یا بیر تیژکردنەوە؛ یاد بەهێزکردن. (٢) هۆی یاد یا بیر تیژکردنەوە؛ هۆی بیر بەهێزکردن.
moa (mō′ə), *n.* جۆرە باڵندەیەکی گەورەی نەفڕی قڕتێکەوتووی نیوزیلەندییە لە توخمی وشترمەل
moan (mōn), *n.* (١) [Rare]، نووزەنووز؛ نووزە؛ سکاڵا.
(٢) نالە؛ ناڵەناڵ؛ نرکە؛ نکەنك.
(٣) دەنگێکی لە ناڵە چوو (وەك لوورەلووری با): *(the ~ of the wind)*
v.i. (١) ناڵاندن؛ نرکاندن؛ نکەنك هاتن.
(٢) نووزەنووزکردن؛ سکاڵاکردن؛ کڕووزانەوە؛ شین کردن.
v.t. (١) بۆ ناڵاندن؛ ئاهوناڵەکردن.
(٢) شین بۆ کردن؛ بۆ کڕووزانەوە؛ سکاڵالێکردن: *(He ~ed his fate.)*.
moat (mōt), *n.* خەندەقێکی پانو قووڵی پڕ لە ئاوە بەدەوری قەڵایەکدا (بۆ پاراستن لە هێرشی دوژمن).
v.t. دەورەدان بە خەندەقێکی پانو قووڵی پڕ لە ئاو.
mob (mob), *n.* (١) جەماوەرێکی سەرکێشی لاساری گێرەشێوێن؛ کۆمەڵێك خەڵکی ئاشووبگێڕ (٢) جەماوەر؛ خەڵك.
(٣) ڕووتەوپووتە؛ بۆرەپیاوان؛ هەرچیوپەرچی.
(٤) [Slang]، دەستەیەکی تاوانکار؛ تاقمێکی پیاوخراپ یا پیاوکوژ.
v.t. (١) بە کۆمەڵ دەورەدانو پەلاماردان.
(٢) بە کۆمەڵ دەورەدانو پاڵ پێوەنانو هەوڵی بینین یا لێ نزیك بوونەوە دان (وەك جەماوەرێك بۆ یەکێکی بەناوبانگ):
(The audience ~bed the movie star.)
mobbish (mob′ish), *adj.* وەك جەماوەرێکی سەرکێشو لاسار.
mobile (mō′b'l), *adj.* (١) جووڵاو؛ بزۆك؛ دەجووڵێنرێ؛ دەگوێزرێتەوە.
(٢) زوو زوو لە بارێکەوە بۆ بارێکی تر دەگۆڕێ.
(٣) هەمیشە لە جموجووڵدایە؛ تێکەڵاوی لەنێوان ڕەگەزو چینو ناوچەکانیدا زۆرە: *(a ~ society)*
(٤) ڕەوان (شلە)؛ بزۆك: *(a ~ fluid)* .
(٥) گەڕۆك (سوپا)؛ بەئاسانی دەکەوێتە جموجووڵ؛ بزۆك:
(a ~ unit of the army)
n. پەیکەری بزۆك.
mobile home, خانووی بزۆك: خانوویەکە دەتوانرێ بگوێزرێتەوە یا بجووڵێنرێ.
mobility (mō-bil′ə-ti), *n.* ئاسانی گواستنەوە یا جووڵاندن؛ ئاسانی هاتوچۆ؛ جموجووڵ؛ بزوان.
mobilization (mō′b'l-ī-zā′shən), *n.* (١) ڕەشبگیر؛ لەشکرکردن؛ سەربازگرتنی گشتی. (٢) ئامادەکردن بۆ ئەرکێکی گرنگ؛ ئامادەبوون بۆ کارێکی قورسو گرنگ.
mobilize (mō′b'l-īz′), *v.t.* (١) (أ) بزۆك کردن؛ والێکردن کە ببزوێ یا بجووڵێنرێ. (ب) بزواندن؛ خستنە جموجووڵ؛ جووڵاندن.
(٢) ڕەشبگیرکردن؛ لەشکرکردن؛ ئامادەکردن بۆ جەنگ: *(to ~ the army)*
(٣) ئامادەکردن بۆ کارێکی زۆر گرنگ:
(We have to ~ all our resources to fight this disease.)
mobocracy (mob-ok′rə-si), *n.* فەرمانڕەوایی ڕووتەوپووتە؛ حوکمڕانی بۆرەپیاوانی سەرکێشو لاسار.
-**mobocrat** *(n.)*; **mobocratic** *(adj.)*.
mobster (mob′stẽr), *n.* [Slang], ئەندامی دەستەی تاوانکار یا پیاوخراپ؛ تاوانکار.
moccasin (mok′ə-s'n), *n.* (١) نەعلی چەرم؛ نەعل.
(٢) جۆرە مارێکی ژەهراوییە.
Mocha (mō′kə), *n.* (١) جۆرە قاوەیەکی وڵاتی " یەمەن " ە.
(٢) [m-]، [Colloq.]، قاوە؛ هەموو جۆرە قاوەیەك.
(٣) [m-]، جۆرە چەرمێکی نەرمە بۆ دەستکێش.
mock (mok), *v.t.* (١) گاڵتەپێکردن؛ پێ پێکەنین؛ لاقرتێ پێکردن.

(۲) دەمەلاسکێ کردن؛ لاسایی‌کردنەوە (بۆ گاڵتەپێکردن).
(۳) بە هەڵەدابردن؛ هەڵفریواندن؛ تەفرەدان.
(٤) بەرهەڵستی کردن؛ بەزاندن.
v.i. (~ at), پێ پێکەنین؛ گاڵتەپێکردن؛ لاقرتێ کردن.
n. (۱) لاقرتێ؛ گاڵتەپێکردن. (۲) کەسێکی لاقرتێ هەڵگر؛ شتێکی گاڵتەپێکراو.
(۳) ساختە؛ درۆزنە؛ لاسایی.
adj. درۆیینە؛ هی لاسایی نەك ڕاستەقینە: *(a ~ trial)* .
mockery (mok′ĕr-i), *n.* (۱) گاڵتەپێکردن؛ لاقرتێ پێکردن؛ گاڵتەکاری؛ لاقرتێ. (۲) کەسێك یا شتێکی گاڵتەپێکراو؛ کەسێك یا شتێك کە شایستەی لاقرتێ پێکردن بێت. (۳) لاسایی (بۆ گاڵتەپێکردن)؛ دەمەلاسکێ.
(٤) هەوڵی بێ ئەنجام؛ تەقەلای بێ سوود؛ بێ سوودی.
mockingbird (mok′iŋ-bûrd′), *n.* باڵندەی لاساییکەرەوە
باڵندەیەکی بچووکە لاسایی خوێندنی باڵندەی تر دەکاتەوە.
mock orange, پرتەقاڵە درۆزنە. دارو دەوەنێکە گوڵو بەرەکەی لە هی دارپرتەقاڵ دەچێ
mock-up (mok′up′), *n.* نموونەیەکە بە ئەندازەی سرووشتی یا ڕاستەقینەیی (بۆ لێکۆڵینەوەو تاقیکردنەوە).
modal (mō′d'l), *adj.* (۱) تایبەتی بە باری کردار (ڕێزمان): *(a ~ verb)*
(۲) مەرجی (ژیربیژی)
(۳) شێوازی؛ شێوەیی؛ چۆنێتی؛ هی شێوە نەك ناوەڕۆك
(٤) نموونەیی (ژمێرەکاری).
modal auxiliary, کردارێکی یاریدەدەرە لەگەڵ کرداری تردا بەکاردەهێنرێ و باری ئەو کردارە پیشان دەدات.
(وەك: **can, may, might, must, would, etc.**)
modality (mō-dal′ə-ti), *n.* مەرجێتی (ژیربیژی)
mode (mōd), *n.* (۱) شێوەی کردنی کارێك؛ چۆنێتی؛ شێواز؛ جۆر.
(۲) مۆدە؛ شێوەی باو (۳) باری کردار (ڕێزمان)
(٤) شێوەی شتێك نەك ناوەڕۆکەکەی.
(٥) ژمارەی نموونەیی (ژمێرەکاری).
model (mod′'l), *n.* (۱) (ا) وێنە؛ وێنەی دەقاودەق. (ب) سەرمەشق.
(ج) قاڵب (پەیکەرکاری)؛ نەخشە.
(۲) نموونەی باشی؛ نموونە: *(a ~ of good behavior)* .
(۳) مۆدێل *(last year's ~ of automobile)* .
(٤) مۆدێل (ا) کەسێکە پۆز لێدەدات بۆ وێنەگر یا نیگارکێش بۆ وێنەگرتنی (بەتایبەتی ئافرەت)
(ب) نوێنەری جل‌وبەرگی تازە لە پیشانگادا بەتایبەتی ئافرەت.
adj. نموونە؛ نموونەیی؛ وێنە
v.t. (۱) (ا) قاڵب یا وێنەی نموونەیی دروستکردن.
(ب) لەسەر قاڵبێك یا نموونەیەك دروستکردن.
(۲) کردن بە نموونە بۆ خۆ؛ لەسەر ڕێ‌وشوێن یا ڕەفتاری کەسێك ڕۆیشتن:
(He ~ed his behavior on that of his father.)
(۳) جل‌وبەرگی مۆدە لەبەرکردن‌و نواندن لە پیشانگادا
v.i. (۱) وێنەی نموونەیی دروستکردن؛ قاڵب دروستکردن
(۲) (ا) پۆزلێدان بۆ وێنەگر یا نیگارکێش بۆ وێنەگرتن.
(ب) جل‌وبەرگی مۆدە لەبەرکردن‌و نواندنی لە پیشانگادا
-modeler; modeller *(n.)*.
modeling, modelling (mod′'l-iŋ, mod′liŋ), *n.* (۱) قاڵب دروستکردن؛ نموونەی وەك قاڵب دروستکردن.
(۲) شێوە (بەتایبەتی هی دەم‌وچاو)؛ ڕووخسار.
(۳) (ا) پۆزلێدان بۆ وێنەگر یا نیگارکێش.
(ب) جل‌وبەرگی مۆدە لەبەرکردن‌و نواندنی لە پیشانگادا.
moderate (mod′ĕr-it), *adj.* (۱) ناوەندی؛ بەئەندازە؛ ناتوندوتیژ؛ نێوانڕەو:
(~ demands, views, opinions, etc.; a ~ organization, man, etc.)
(۲) نە زۆرو نە کەم؛ ناوەندی: *(~ prices)* .
(۳) فێنك؛ نە گەرم‌و نە سارد: *(a ~ climate)* .
(٤) مام ناوەندی؛ نە باش‌و نە خراپ: *(a man of ~ skills)* .
n. کەسێکی میانڕەو (لەڕووی ڕامیاری‌و ئایدی‌یەوە).
v.t. (۱) جڵەوگرتن؛ هێمن کردنەوە (بیروڕا)؛ خاوکردنەوە؛ لە توندوتیژی کەمکردنەوە: *(He has ~d his political views.)* .
(۲) گێڕان (کۆڕ): *(Who will ~ this meeting?)* .
v.i. (۱) هێمن بوونەوە؛ خاوبوونەوە؛ لە توندوتیژی کەم بوونەوە.
(۲) کۆڕ گێڕان.
moderately (mod′ēr-it-li), *adv.* بەئەندازە؛ نەختێك؛ تا ڕادەیەك.
moderation (mod′ə-rā′shən), *n.* (۱) جڵەوگیری؛ هێمن کردنەوە؛ لە توندوتیژی کەمکردنەوە. (۲) مام ناوەندێتی؛ نە زۆرو نە کەمی؛ بەئەندازەیی.
(۳) نێوانڕۆیی؛ هێمنی؛ لەسەرخۆیی؛ ناتوندوتیژی (لەڕووی ڕامیاری‌و ئایدی‌یەوە).
in moderation, بەئەندازە؛ نە زۆرو نە کەم؛ بە شێوەیەکی مام ناوەندی.
moderator (mod′ə-rā′tĕr), *n.* کۆڕگێڕ.
modern (mod′ĕrn), *adj.* (۱) تازە؛ نوێ.
(۲) تازەباو؛ نوێ باو؛ تازە داهاتوو. (۳) [M-]، تایبەتی بە زمان یا شێوەی زمانی ئێستا بەکارهێنراو نەك هی کۆن.
n. (۱) کەسێکی ئەم چەرخە. (۲) کەسێکی بیروباوەڕ تازەباو؛ نوێخواز.
-modernly *(adv.)*; modernity *(n.)*.
Modern English, زمانی ئینگلیزی نوێ (لە سەرەتای سەدەی شانزەهەمەوە تا ئەمڕۆ).
modernism (mod′ĕrn-iz'm), *n.* (۱) (ا) تازەباوی (بەکارهێنانی ووشە، بیروڕا)؛ تازەباوپەرستی. (ب) ووشەیەك، نەریتێك، یا بیروڕایەکی تازەباو. (۲) [M-]، تازەباوکردنی خاچ پەرستی بەگوێرەی زانست (کە بە کفر دادەنرێ). (۳) هونەرکاری تازەباو.
-modernist *(n.)*; modernistic *(adj.)*.
modernization (mod′ĕrn-i-zā′shən), *n.* تازەکردنەوە؛ تازەکاری؛ تازەباوکاری؛ تازەباوکردنەوە.
modernize (mod′ĕrn-īz′), *v.t. & v.i.* تازەکردنەوە (بۆ گونجاندن لەگەڵ چەرخی تازەدا)؛ تازەباوکردن.
modest (mod′ist), *adj.* (۱) بێ فیز؛ بێ هەوا؛ خاکی؛ سادە.
(۲) شەرمن؛ بەحەیاو بەشەرم؛ بە حەیا: *(~ behavior)* .
(۳) (ا) نێوانڕۆ؛ بەئەندازە: *(a ~ request)* .
(ب) کەم؛ نە زۆرو نە کەم: *(a ~ salary; ~ wages)* .
(٤) سادە؛ ساکار؛ مام ناوەندی؛ نە باش‌و نە خراپ: *(a ~ home)* .
modesty (mod′is-ti), *n.* (۱) بێ فیزی؛ بێ هەوایی؛ سادەیی؛ خاکێتی؛ خۆهەڵنەکێشان. (۲) نێوانڕۆیی؛ بەئەندازەیی؛ نە کەم‌و نە زۆری
(۳) پەردەی شەرم؛ حەیا؛ شەرم؛ حەیاو شەرم.
modicum (mod′i-kəm), *n.* نەختێك؛ تۆزێك.
modifiable (mod′ə-fī′ə-b'l), *adj.* دەتوانرێ بگۆڕدرێ.
modification (mod′ə-fi-kā′shən), *n.* (۱) گۆڕین؛ گۆڕینێکی کەم؛ سازاندن. (۲) ئەنجامی گۆڕینێکی کەمی وەها.
(۳) نەختێك کەمکردنەوە؛ کەمکردنەوە؛ هێنانە خوارەوە.
(٤) مانا گۆڕین یا ڕوونکردنەوە (وەك ناوەڵناو ناوەڵکردار) (ووشەی دوای ئەمەو ژمارە سێی دووهەم ووشەی دوای ئەمە ببینە).
modifier (mod′ə-fī′ĕr), *n.* ووشە یا دەستە ووشەی ماناگۆڕ یا ڕوونکەرەوە: *(Adjectives and adverbs are ~s.)* .
modify (mod′ə-fī′), *v.t.* (۱) گۆڕین؛ نەختێك گۆڕین؛ سازکردن:
(to ~ one's behavior, views, a contract, etc.)
(۲) نەختێك کەمکردنەوە؛ کەمکردنەوە.
(۳) گۆڕین یا ڕوونکردنەوەی مانای ڕستەیەك (ڕێزمان):
("Large" ~ies "house" in " a large house" .)

modish (mōd′ish), *adj.* مۆده؛ بەپێی مۆدەی تازەیە؛ مۆدەپەرست؛ تازەباو؛ تازەبەوخواز؛ مۆدەی تازە پەرست.

modiste (mō-dēst′), *n.* بەرگدرووی مۆدەی ژنانە؛ فرۆشیارو نەخشەکێشی بەرگی تازەباوی ژنانە.

modulate (moj′oo-lāt′), *v.t.* (١) رێك‌وپێك كردن؛ رێكخستن؛ گونجاندن. (٢) بەرزو نزم كردنەوەی دەنگ. (٣) گۆرانی وتن؛ خوێندنەوە وەك بە گۆرانی؛ خوێندن (سروود). (٤) گۆڕینی ئاوازی مۆسیقا. (٥) گۆڕینی مەوداو لەرەی شەپۆلی رادیۆ

v.i. (١) گۆڕینی ئاوازی مۆسیقا (٢) گۆڕانی مەوداو لەرەی شەپۆلی رادیۆ.

modulation (moj′oo-lā′shən), *n.* (١) بەرزونزمی دەنگ (٢) گۆڕینی ئاوازی مۆسیقا (٣) گۆڕینی لەرەو مەودای شەپۆلی رادیۆ. (٤) نەمانی هێزی سەر وشەو کورت بوونەوەی (وشەی " have " لەم دوو رستەیەد بەراورد بکە: *(I've gone.; I have friends.)* .

modulator (moj′oo-lā′tēr), *n.* (١) رێك‌وپێككەر؛ گونجێنەر (٢) ئامێری گۆڕینی لەرەو مەودای شەپۆلی رادیۆ. (٣) هەستەدەمارێكی تۆڕی چاوە.

module (moj′ōōl. moj′ul), *n.* (١) حۆرە پێوانەیەکە (بۆ ئاوی رۆیبو؛ (٢) پێوانەیەکە دەکرێ بە ئەندازە بۆ لێکدانەوەی هەموو ئەندازەیەکی خانوویەك (وەك تیرەی كۆڵەكە) (٣) ئامێرێكی ئەلەكترۆنی‌یە كە بەشێكە لە ئامێرێكی گەورەتر. (٤) بەشێكە لە كەشتی هەوایی.

-**modular** *(adj.)*.

modulus (moj′oo-ləs), *n.* (١) ئەندازە؛ نموونە. (٢) ژمارەی بەسەردا دابەشكراو (٣) مەودا

modus operandi, [L.], شێوەی كاركردن؛ شێوەی كار جێبەجێكردن؛ شێوەی رەفتارنوواندن؛ شێوەی كاروبار بەڕێوەبردن.

modus vivendi, [L.], (١) شێوەی ژیان؛ چۆنێتی ژیان. (٢) رێكەوتنێكی سەردەمی

mofette, moffette (mō-fet′), *n.* (١) كونێكە دووەم ئۆكسیدی كاربۆن و گازی تری لەژێر زەوی‌یەوە لێ دێتە دەرەوە (دوای ئاگرپژێن). (٢) ئەو گازانەی لە كونێكی وەهاوە لەژێر زەوی‌یەوە دێنە دەرەوە.

Mogul (mō′gul, mō-gul′), *n.* (١) مەغۆل؛ مەغۆلی. (٢) [m-]: كەسێكی گەورەو بەدەسەڵات؛ كەسێكی گرنگ. (٣) [m-]: مەكینەیەكی هەڵمە بۆ راكێشانی شەمەندەفەری قورس.

mohair (mō′hâr′), *n.* (١) مەرەز؛ كارەموو. (٢) قوماشی مەرەز. (٣) جل‌وبەرگی مەرەز.

Mohammedan (mō-ham′ə-dən), *adj.* تایبەتی بە ئیسلام؛ تایبەتی بە پێغەمبەر. (هەروەها " Muhammadan ").

n. موسوڵمان؛ موسوڵمانێك.

Mohammedanism (mō-ham′ə-dən-iz′m), *n.* ئیسلام؛ ئاینی ئیسلام (هەروەها " Muhammadanism ").

Mohawk (mō′hôk), *n.* (١) خێڵێكی هیندی سووری ئەمەریكایی‌یە. (٢) ئەندامێكی ئەم خێڵە. (٣) زمانی ئەم خێڵە.

adj. تایبەتی ئەم خێڵە

moiety (moi′ə-ti), *n.* (١) نیو؛ نیوە (٢) هەند؛ بەش؛ بڕ

moil (moil), *v.i.* ئارەق رشتن؛ ئیشی قورس‌و ناخۆش كردن.

n. (١) ئیشی قورس‌و ناخۆش (٢) پشێوی؛ شێواوی.

moist (moist), *adj.* شێدار؛ تەڕ.

moisten (mois′'n), *v.t. & v.i.* تەڕكردن؛ تەڕبوون؛ شێداربوون.

moisture (mois′chēr), *n.* شێ؛ شێداری؛ تەڕی.

moke (mōk), *n.* [Slang]. (١) قولەڕەش (لەڕووی سووكی‌یەوە) (٢) كەر؛ گوێ درێژ (٣) كەسێكی كەرو بێ مێشك (٤) ئەسپێكی پیری پەككەوتە.

molar (mō′lēr), *adj.* (١) هاڕەر: شتی پێ دەهاڕێ (٢) كاكیلەیی.

n. كاكیلە؛ خڕێ

molar (mō′lēr), *adj.* هی پارچەیەك هەمووی نەك گەردەكانی (فیزیا).

molasses (mə-las′iz), *n.* دۆشاو.

mold, mould (mōld), *n.* (١) قاڵب؛ چوارچێوە. (٢) مۆدێل. (٣) شتێكی بە قاڵب دروستكراو؛ شتێكی لە قاڵب دراو. (٤) شێوە. (٥) سرووشتی تایبەتی كەسێك. (٦) molding .

v.t. (١) لەقاڵبدان؛ داڕشتن؛ بە قاڵب دروستكردن. (٢) دروستكردن یا رێك‌وپێك كردن لەسەر شێوەیەكی تایبەتی؛ گەڵاڵەكردن *(to ~ a person's character)*

mold, mould (mōld), *n.* كەڕوو

v.i. كەڕوو هەڵهێنان.

mold, mould (mōld), *n.* (١) خاك (بەتایبەتی هی فشەڵ‌و پڕ لە پووەكی گەنیوو بۆ كشتوكاڵ كردن باش). (٢) [Poetic]، (ا) زەمین؛ خاك. (ب) گڵی گۆڕ. (٣) [Obs.]: گڵ (كە بەپێی ئاین مرۆڤی لێ دروست بووە)؛ خاك.

molder (mōl′dēr), *v.i.* ڕزین؛ پووان.

v.t. ڕزاندن؛ پوواندن.

molding, moulding (mōl′diŋ), *n.* (١) لەسەر قاڵب دەرهێنان؛ بە قاڵب دروستكردن؛ قاڵبكاری؛ داڕشتن. (٢) شتێكی لەسەر قاڵب دروستكراو. (٣) نەقشی ڕازێنەرەوە (خانووسازی (٤) تەختەدارێكی بارێكە لە بنی دیوارو قەراغی بنمیچ‌و شوێنی تری خانوو دەدرێ بۆ جوانی‌و قایمی‌و شت داپۆشین.

moldy, mouldy (mōl′di), *adj.* كەڕووی؛ كەڕوو هەڵهێناو؛ بۆن كردوو؛ بۆن كۆنی لێ دێ؛ بۆگەن.

-**moldiness** *(n.)*.

mole (mōl), *n.* خاڵ.

mole (mōl), *n.* مشكەكوێرە؛ جرجەكوێرە.

mole (mōl), *n.* (١) بەربەستی كەنار دەریا (بۆ پاراستنی بەندەر). (٢) بەندەری پارێزراو لە شەپۆلی دەریا بە بەربەستێكی وەها.

mole, mol (mōl), *n.* كێشی گەردی بە گرام (كیمیا).

mole (mōl), *n.* تۆپەڵە گۆشتی زیادەی ناو منداڵدان؛ ئاوساوی ناو منداڵدان (لە نەخۆشی‌و باش گەورە نەبوونی ئاوڵەمەوە دروست دەبێ).

molecular (mə-lek′yoo-lēr), *adj.* گەردیلەیی؛ گەردی.

molecule (mol′ə-kūl′), *n.* (١) گەردیلە؛ گەرد. (٢) تۆز؛ نەخت؛ نەختاڵ؛ تۆسقاڵ.

molehill (mōl′hil′), *n.* تەپۆلكەیەكی بچكۆلەی خۆڵە مشكەكوێرە یا گۆڕهەڵكەنە لەژێر زەوی‌یەوە دەریدەدات.

make a mountain out of a molehill, شتی بچووك زۆر زل كردن؛ گیروگرفتی بچووك‌و هیچ‌وپووچ زل كردن؛ شت گەورەكردن.

molest (mə-lest′), *v.t.* دەست هێنانە ڕێ (بەمەبەستی جووت بوون)؛ دەستدرێژی كردنە سەر مرۆڤ؛ پەستكردن؛ دەست تێوەدان‌و ئازاردان: *(to ~ a child, girl, woman, etc.)*

-**molestation** *(n.)*; **molester** *(n.)*.

moll (mol), *n.* [Slang], (١) دۆستی تاوانكارێك یا دزێك. (٢) ئافرەتێكی سووك؛ قەحبە.

mollah (mol′ə), *n.* = **mullah.**

mollify (mol′ə-fī′), *v.t.* (١) دڵنەوایی كردن؛ دڵ نەرم كردن؛ دڵ هێنانەوە جێی خۆ. (٢) هێمن كردنەوە؛ ساردكردنەوە؛ خاوكردنەوە؛ دامركاندنەوە (تووڕەیی): *(to ~ a person's anger)* .

-**mollification** *(n.)*; **mollifier** *(n.)*.

mollusc (mol′əsk), *n.* = **mollusk.**

molluscan, molluskan (mə-lus′kən), *adj.* هی گیاندارە نەرمە قاوغدارەكان.

mollusk, mollusc (mol′əsk), *n.* گیانداری نەرمی قاوغدار یا قاقڵەداری ئاوی (وەك گوێنكەماسی‌و شەیتانۆكە... هتد).

molly (mol′i), *n.* ماسی‌یەكی ڕەنگاوڕەنگە بۆ جوانی پەروەردە دەكرێ

mollycoddle (mol′i-kod′'l), ***n.*** پیاوێك یا كوڕێكی بەنازی سەرژنانەی نوورەڵە
v.t. نازكێشان
Molotov cocktail, [Slang]. نارنجۆكێكە بریتییە لە شووشەیەكی پڕ لە بەنزین یا شلەی ئاگرگری تر
molt (mōlt), ***v.i.*** كاژ فڕێدان؛ تووژ فڕێدان؛ پەڕی كۆن فڕێدانو هی تازە دەركردن
n. (١) كاژ فڕێدان؛ پەڕی كۆن فڕێدان
(٢) كاژ یا پەڕی فڕێدراو
molten (mōl′t'n), *archaic past participle of* melt.
adj. (١) تواوە؛ توێنراوە. (٢) توێنراوەو لە قاڵبدا داڕێژراو.
mom (mom), ***n.*** [Colloq.]. = **mother.**
moment (mō′mənt), ***n.*** (١) ماوەیەكی كورت؛ ماوەیەكی زۆر كەم؛ هەناسە: *(He'll join you in a ~ .)*
(٢) كاتێكی تایبەتی *(at that ~)* .
(٣) كاتێكی گرنگ.
(٤) گرنگی؛ بایەخ: *(business of great ~)* .
(٥) زەبری هێز (مەكینەناسی).
the moment, ئێستا؛ لەم كاتەدا *(I'm busy at the moment.)* .
the moment that, هەر كە؛ یەكسەر كە.
momentarily (mō′mən-ter′ə-li), ***adv.*** (١) بۆ هەناسەیەك؛ بۆ ماوەیەكی زۆر كەم *(The phone was ~ out of order.)* .
(٢) پاش نەختێك؛ بەم زووانە؛ هەر ئێستا *(We will start ~ .)* .
(٣) هەموو هەناسەیەك؛ لە چركەیەكەوە بۆ چركەیەكی تر.
momentary (mō′mən-ter′i), ***adj.*** (١) سەردەمی؛ كاتی؛ كورت.
(٢) هەموو هەناسەیەك ڕوودەدات
-momentariness ***(n.).***
momently (mō′mənt-li), ***adv.*** (١) هەموو هەناسەیەك؛ لە چركەیەكەوە بۆ چركەیەكی تر. (٢) یەكسەر
(٣) بۆ هەناسەیەك؛ بۆ چركەیەك.
momentous (mō-men′təs), ***adj.*** زۆر گرنگ: *(a ~ decision)* .
-momentousness ***(n.).***
momentum (mō-men′təm), ***n.*** گوڕ؛ تەوژم؛ تاو؛ هێز؛ تین؛ پاڵ پێوەنانێكی بەتین *(Falling objects gain ~ . ; The revolutionary movement is gathering ~ .)*
Momus (mō′məs), ***n.*** (١) خودای لاقرتێ و ڕەخنە (ئەفسانەی یۆنانی)
(٢) [m-]. كەسێكی زۆر ڕەخنەگر؛ زۆر بە ڕەخنە.
monachal (mon′ə-k'l), ***adj.*** = monastic.
monachism (mon′ə-kiz'm), ***n.*** = **monasticism.**
monad (mon′ad, mō′nad), ***n.*** (١) یەكە؛ شتێكی یەك پارچە كە بەش نەكرێ (٢) زیندەوەرێكی یەك شانە؛ ئەمیبا
(٣) گەردیلەیەكی یەك هاوهێزی (كیمیا).
monadelphous (mon′ə-del′fəs), ***adj.*** نێرەكانی پێكەوەن وەك چەپكێك (ڕووەكناسی)
monandrous (mə-nan′drəs), ***adj.*** (١) تاك مێرددار؛ یەك مێردداز
(٢) تایبەتی بە تاك مێرداری (٣) تاك نێركدار؛ یەك نێركدار.
monandry (mə-nan′dri), ***n.*** تاك مێرداری؛ یەك مێردی؛ یەك مێرداری
monarch (mon′ērk), ***n.*** (١) پاشا
(٢) جۆرە پەپوولەیەكی ئەمەریكایی قاوەیی سووركاری قەراغ باڵ ڕەشە
-monarchal; monarchial ***(adj.).***
monarchic (mə-när′kik), ***adj. Also*** monarchical. پاشایی؛ تایبەتی بە پاشا
monarchism (mon′ēr-kiz'm), ***n.*** بیروباوەڕی پاشایەتی؛ ڕژێمی پاشایەتی پەرستن؛ پاشایەتی خواستن.
monarchist (mon′ēr-kist), ***n.*** پاشایەتی پەرست؛ پاشاپەرست؛ پەشاخواز.
-monarchistic ***(adj.).***
monarchy (mon′ēr-ki), ***n.*** (١) ڕژێمی پاشایەتی؛ پاشایی
(٢) شانشین؛ وڵاتی شانشین.
monastery (mon′əs-ter′i), ***n.*** پەرستگای ووشكەسۆفییان؛ نشینگەی ووشكەسۆفییان؛ خەڵوەتگای ئاینی؛ تەكیە (خاچ پەرستی)
monastic (mə-nas′tik), ***adj.*** (١) هی پەرستگای ووشكەسۆفییان.
(٢) هی ووشكەسۆفی؛ ووشكەسۆفییانە.
n. ووشكەسۆفی.
-monastical ***(adj.).***
monasticism (mə-nas′tə-siz'm), ***n.*** ژیانی ووشكەسۆفیتی؛ ووشكەسۆفیتی
monatomic (mon′ə-tom′ik), ***adj.*** (١) تاك گەردیلەیی.
(٢) تاك هاوتایی (كیمیا).
Monday (mun′di), ***n.*** دووشەممە.
monetarily (mon′ə-ter′ə-li, mun′ə-ter′ə-li), ***adv.*** لەڕووی پارەوە؛ لەڕووی سكەوە.
monetary (mon′ə-ter′i, mun′ə-ter′i), ***adj.*** (١) هی سكە؛ تایبەتی بە سكەی وڵاتێك. (٢) هی پارە.
money (mun′i), ***n.*** (١) پارە؛ دراو. (٢) سامان.
in the money, [Slang]. (١) براوەیە؛ لە براوەكانە
(٢) دەوڵەمەند؛ زەنگین؛ سەرمایەدار.
make money, پارە پەیداكردن؛ پارە دەسكەوتن
put money into, پارە تێخستن؛ پارە تێدا خەرج كردن.
put money on, گرەو لەسەر كردن.
moneybag (mun′i-bag′), ***n.*** (١) كیسەی پارە.
(٢) *(pl.)* [Colloq.]. (ا) سامان؛ سەرمایە.
ب) كەسێكی پارەدار.
money-changer (mun′i-chān′jēr), ***n.*** (١) پارە گۆڕەرەوە (هی جۆرەها وڵات). (٢) مەكینەی پارە ووردكەرەوە.
moneyed (mun′id), ***adj.*** (١) دەوڵەمەند؛ زەنگین؛ پارەدار
(٢) هی پارەو پارەداران؛ نوێنەری پارەو سەرمایەداران.
moneylender (mun′i-len′dēr), ***n.*** پارە بە قەرزدەر بە قازانج؛ سووخۆر.
money-maker (mun′i-māk′ēr), ***n.*** (١) كەسێكی پارە كۆكەرەوە؛ كەسێكی پارە (زۆر) پەیداكەر. (٢) ئیشێكی بەسوودو پارە پەیداكەر؛ شتێك یا كاسبییەكی پارە پەیداكەر: *(This business is a ~ .)* .
money-making (mun′i-māk′iŋ), ***n.*** (١) پارە پەیداكردن؛ پارە دەسكەوتن؛ قازانج كردن (٢) سكەلێدان.
adj. (١) بەسوود؛ پارەی زۆر تێدایە؛ پارەی لێ دەست دەكەوێ: *(a ~ business)*
(٢) پارە پەیداكەر؛ خەریكی پارە پەیداكردنە.
money order, حەواڵە؛ حەواڵەی پارە (لە پۆستەخانە دەكڕێ).
monger (muŋ′gēr), ***n.*** (١) فرۆشیار؛ فرۆش: *(fishmonger)* .
(٢) دەلاڵ؛ كەسێك كە بازرگانی بە شتێكی ناپەسەندەوە بكات؛ كەسێكی بەدخوا: *(warmonger, scandalmonger)* .
Mongol (moŋ′gəl, moŋ′gol, moŋ′gōl), ***n.*** (١) هاروڵاتییەكی مەنگۆلیا؛ كەسێكی مەنگۆلی (٢) زمانی مەنگۆلی
Mongolian (moŋ-gō′li-ən, mon-gōl′yən), ***adj.*** (١) تایبەتی بە مەنگۆلیاو گەلەكەی و كلتوورەكەی. (٢) مەنگۆلی. (٣) زمانی مەنگۆلی
(٤) تووشی " Mongolism " بووە. (ئەم ووشەیە ببینە).
n. (١) هاروڵاتی مەنگۆلیا؛ كەسێكی مەنگۆلی. (٢) زمانی مەنگۆلی.
Mongolism (moŋ′gəl-iz'm), ***n.*** بێ مێشكی مەنگۆلی بارێكی زگماكییە بریتییە لە مێشك سووكیو ڕاستوچەپی چاوو نزیكیان

لەیەکەوەو کەللە تەختی

Mongoloid (moŋ′gəl-oid′), *adj.* (١) مەنگۆلی.
(٢) بێ مێشکی مەنگۆلی تووش بووە (وشەی پێشوو ببینە).

mongoose, mongoos (moŋ′gōōs, muŋ′gōōs), *n.* جۆرە گیاندارێکی گۆشتخۆرە توانای ڕاوکردنی جرج و ماری ژەهراوی ... هتد هەیە.

mongrel (muŋ′grəl, moŋ′grəl), *n.* (١) دووڕەگ (بەتایبەتی سەگ)؛ گیانداری دووڕەگ. (٢) مرۆڤی دووڕەگ؛ مرۆڤی ناڕەسەن.
(٣) شتی دوو توخم؛ شتی ناڕەسەن.
adj. دووڕەگ (لەڕووی سووکییەوە)؛ ناڕەسەن.

monicker, moniker (mon′i-kẽr), *n.* [Slang]. ناو؛ نازناو

monism (mon′iz'm, mō′niz'm), *n.* بیروباوەڕێکی فەلسەفییە کە دەڵێت بیرو مادده هەمووی یەکەو ڕاستێتی گەردوون هەر یەکەو پارچە پارچە ناکرێ.

monition (mō-nish′ən), *n.* (١) وریاکردنەوە؛ ئاگادارکردنەوە؛ ئاگاداری مەترسی. (٢) فەرمانی سەرەك قەشە بە نەکردنی تاوانێك.
(٣) بانگ کردن بۆ دادگا.

monitor (mon′ə-tẽr), *n.* (١) [Rare]، ئامۆژگار؛ ئامۆژگاریکەر.
(٢) قوتابی چاودێر؛ چاودێری پۆل؛ چاودێر. (٣) بیرخەرەوە؛ ئاگادارکەرەوە؛ وریاکەرەوە. (٤) جۆرە قۆڕییەکی گەورەی ماسی خۆرە.
(٥) گیرەی سەر لوولەی ئاو (ئاگرکوژاندنەوە)
(٦) ئامێری چاودێریکەر (مەکینەی ئەلەکترۆنی و ڕاگەیاندن).
v.t. & v.i. (١) چاودێری کردن (مرۆڤ، شت، بار... هتد):
(to ~ a person, situation, etc.)
(٢) چاودێری کردنی مەکینەی ئەلەکترۆنی و ڕاگەیاندن (ڕادیۆو تەلەفزیۆن).

monitorial (mon′ə-tôr′i-əl, mon′ə-tō′ri-əl), *adj.* تایبەتی بە چاودێری یا ئامۆژگاری.

monitorship (mon′ə-tẽr-ship′), *n.* پلەوپایەو ماوەی پێ سپاردنی چاودێری پۆل یا هەر چاودێرییەك.

monitory (mon′ə-tôr′i, mon′ə-tō′ri), *adj.* وریاکەرەوە؛ ئاگادارکەرەوە؛ بیرخەرەوە: *(a ~ glance)*.
n. نامەی وریاکەرەوە؛ نامەی ئاگادارکردن.

monk (muŋk), *n.* وشکەسۆفی (خاچ پەرستی)؛ خواپەرست؛ کەشیش؛ قەلەندەر؛ پەرستگانشین.

monkery (muŋk′ẽr-i), *n.* (١) وشکەسۆفیتی؛ ژیانی وشکەسۆفی؛ ژیانی وشکەسۆفیتی. (٢) پەرستگای وشکەسۆفی؛ تەکیە.
(٣) وشکەسۆفییان

monkey (muŋ′ki), *n.* (١) مەیموون
(٢) منداڵێکی قۆشمەو هاروهاج و دەمەلاسکێکەر.
(٣) [Slang]، کەسێکی گاڵتەپێکراو؛ گاڵتەچی خەڵك.
(٤) ئامێری جۆراوجۆری مەکینەکاری
v.i. [Colloq.] (~ with; ~ around with), یاری پێکردن؛ دەست تێوەدان؛ خۆ پێوە خەڵافاندن؛ دەست تێخستن (کاروباری خەڵك).
v.t. [Rare], لاسایی کردنەوە؛ دەمەلاسکێ کردن.

monkey business, [Slang], کردەوەو کرد ری چەوت؛ ڕەووشتی بێ مێشکانەو ناپاك و تەڵەکەبازی؛ فێڵبازی.

monkeyish (muŋ′ki-ish), *adj.* مەیموونی؛ وەك مەیموون؛ مەیموون ئاسایی

monkeyshine (muŋ′ki-shīn′), *n.* [Slang], usually in pl., فێڵ وتەڵەکە؛ گاڵتەوگەپ؛ گاڵتە.

monkey wrench, (١) ئیسپانەیەکە دەمەکەی دەگونجێنرێ بۆ ئەوەی بۆ هەموو جۆرە بورغویەك ببێت. (٢) [Colloq.]، تێکدەر؛ شتی تێکدەر یا شێوێنەر: *(He threw a ~ into the plans.)*.

monkhood (muŋk′hood′), *n.* (١) ژیانی وشکەسۆفی؛ قەلەندەری؛ وشکەسۆفیتی. (٢) وشکەسۆفییان.

monkish (muŋk′ish), *adj.* وەك وشکەسۆفی؛ وشکەسۆفییانە؛ وشکەسۆفی ئاسا.

mono-, mon- (mon′ō, mon′ə), پێشگرێکە بەمانای: (١) تاك؛ تاکە؛ یەك؛ تەنها. (٢) تاك گەردیلە؛ یەك گەردیلە.

monocarpic (mon′ə-kär′pik), *adj.* یەك جار بەر دەگرێ و دەمرێ؛ یەك بەری؛ ساڵەکی.

monochord (mon′ə-kôrd′), *n.* (١) ئامێری مۆسیقی یەك ژێ.
(٢) [Rare]، یەك ئەوایی؛ گونجان؛ یەك دەنگی.

monochromat (mon′ə-krō-mat), *n.* کەسێکە کە ڕەنگ نابینێ؛ یەك ڕەنگە؛ ڕەنگ کوێر.

monochromatic (mon′ə-krō-mat′ik), *adj.* (١) یەك ڕەنگی.
(٢) یەك شەپۆلی (ڕووناکی).

monochromatism (mon′ə-krō-mat′iz'm), *n.* ڕەنگ کوێری؛ ڕەنگ نەبینین تەنها هی بۆر نەبێ.

monocle (mon′ə-k'l), *n.* چاویلکەی یەك چاو.

monoclinous (mon′ə-klī′nəs), *adj.* نێرومێ پێکەوە (ڕووەکناسی)؛ نێرك و نێرەکی پێکەوەن لە هەمان گوڵدا.

monocracy (mə-nok′rə-si), *n.* فەرمانڕەوایی یەك کەسی؛ فەرمانڕەوایی ڕەها؛ پاشایەتی.

monocrat (mon′ə-krat′), *n.* فەرمانڕەوایی یەك کەسی پەرست؛ لایەنگری فەرماتڕەوایی ڕەها؛ پاشایەتی پەرست.

monocular (mə-nok′yoo-lẽr), *adj.* (١) یەك چاوە؛ تاك چاو؛ تاکە چاو. (٢) یەك چاوی؛ بۆ یەك چاو کراوە.

monodrama (mon′ə-drä′mə), *n.* شانۆگەری یەك کەسی

monody (mon′ə-di), *n.* (١) هەڵبەستی گۆرانی (لە شانۆنامەی کارەساتیی یۆنانی کۆندا). (٢) هۆنراوەی شیوەن؛ هەڵبەستی لاوانەوە.
(٣) دەنگێکی یەك ئەوا (وەك هی شەپۆل).
(٤) ئاوازێکی مۆسیقی یا گۆرانییە کە یەك دەنگ تیایدا زاڵە بەسەر دەنگەکانی تردا.
-monodic *(adj.)*; monodically *(adv.)*; monodist *(n.)*.

monoecious (mə-nē′shəs, mō-nē′shəs), *adj.* (١) نێرەمووك.
(٢) تاك ماڵ (ڕووەکناسی)؛ نێرك و نێرەکی لە هەمان ڕووەکدان بە گوڵی جیاواز؛ نێرومێی پێکەوەیە (ڕووەکناسی).

monogamist (mə-nog′ə-mist), *n.* پیاوی یەك ژنە؛ یەك هاوسەرە؛ ژنی یەك مێردە.

monogamous (mə-nog′ə-məs), *adj.* یەك ژنە؛ یەك مێردە؛ یەك هاوسەرە.

monogamy (mə-nog′ə-mi), *n.* (١) یەك ژنی؛ یەك مێردی؛ یەك هاوسەری. (٢) [Rare]، یەك جار ژنهێنان یا شووکردن لە هەموو ژیاندا

monogenesis (mon′ə-jen′ə-sis), *n.* (١) پەیدابوونی هەموو زیندەوەر لە یەك شانە. (٢) زیادبوون یا زاوزێ کردن لەڕێی کەرت بوونی شانەوەو بوونی هەر کەرتێك بە زیندەوەرێکی تازە.
(٣) monogenism.
-monogenic *(adj.)*; monogenetic *(adj.)*.

monogenism (mə-noj′ə-niz'm), *n.* پەیدابوونی هەموو مرۆڤ لە یەك کەسەوە یا لە یەك جووت باوو باپیرەوە.

monogram (mon′ə-gram′), *n.* نیشانەیەکی دوو تیپی یا زیاترە بەتایبەتی تیپی یەکەمی ناوو نازناوی کەسێك دەدرێ لە نامەو دەستەسڕو چاکەت و جۆرەها شتی ئەو کەسە.
v.t. نیشانەی وەها لێدان.

monograph (mon′ə-graf′, mon′ə-gräf′), *n.* (١) وتارێك یا پەرتووکێکە دەربارەی باسێکی تەسك. (٢) وتارێکە دەربارەی توخمێك ڕووەك یا گیاندار.
-monographer *(n.)*; monographic *(adj.)*.

monogyny (mə-noj′ə-ni), *n.* یەك ژنی؛ یەك ژنهێنان لە هەمان کاتدا.
-monogynist *(n.)*; monogynous *(adj.)*.

monolatry (mə-nol′ə-tri), ***n.*** یەك خوا پەرستی: پەرستنی تاکە خوایەك بەڵام بڕوابوون بە خوای تریش.

monolith (mon′ə-lith′), ***n.*** (١) تلەبەردێکی گەورەیە (لە خانووسازی هەروەها پەیکەرکاریدا بەکاردەهێنرێ). (٢) پەیکەرێکی یەك تلەبەردی؛ پایە.

monolithic (mon′ə-lith′ik), ***adj.*** (١) تلەبەردی: وەك تلەبەرد وایە. (٢) گەورەو یەك پارچەو پتەوو یەك نەواو چوونیەك.

monologue (mon′ə-lôg′, mon′ə-log′), ***n.*** *Also* monolog, مۆنۆلۆج (١) ووتارێکی دووروودرێژی یەك کەسی: دووانێکی یەك کەسی؛ گفتوگۆیەکی یەك لایی. (٢) هەڵبەستێکە بە زمانی یەك کەسەوە. (٣) خۆ دوواندن (شانۆنامە): دووانی یەك کەسی (شانۆنامە). (٤) خوێندنێکی دووانی یەك کەسی

-monologist; monologuist *(n.).*

monomania (mon′ə-mā′ni-ə), ***n.*** (١) خولیای یەك بیر (نەخۆشی دەروونی). (٢) سەرنجی بێ ئەندازە دان بە بیرێك یا باسێك؛ خولیا.

monomaniac (mon′ə-mā′ni-ak′), ***n.*** شێتی یەك بیر: خولیای یەك بیر یا شت.

monometallic (mon′ō-mə-tal′ik), ***adj.*** (١) یەك کانزایی: لە یەك کانزا پێکهاتوو (٢) یەك کانزا بەکارهێن (سکەلێدان)

monometallism (mon′ə-met′'l-iz'm), ***n.*** بەکارهێنانی یەك کانزا وەك زێڕ یا زیو بۆ بنچینەی سکە.

monomial (mō-nō′mi-əl), ***adj.*** (١) یەك ڕادەیی (جەبر، ژمارەو پێوان). (٢) یەك ووشەیی (ناو: زیندەوەرزانی)

monomolecular (mon′ō-mə-lek′yoo-lēr), ***adj.*** یەك گەردیلەیی.

monophagous (mon′ə-fā′gəs), ***adj.*** یەك جۆر خواردەمەنی خۆر (جانەوەر).

monophobia (mon′ə-fō′bi-ə), ***n.*** ترسی تەنیایی.

-monophobic *(adj.).*

monophonic (mon′ə-fon′ik), ***adj.*** (١) یەك ئاوازی: یەك دەنگی. (٢) یەك کەناڵی هەوایی (ئامێری ئەلەکترۆنی)

monophony (mə-nof′ə-ni), ***n.*** مۆسیقای یەك ئاواز

monophthong (mon′əf-thôŋ′, mon′əf-thoŋ′), ***n.*** (١) تاکە دەنگی تیپە بزوێن (وەك " a " لە ووشەی " **father** " دا). (٢) دوو تیپە بزوێنی یەك دەنگ (وەك " **ea** " لە ووشەی " **leaf** " دا).

monophyletic (mon′ə-fī-let′ik), ***adj.*** (١) یەك بنەچەیی؛ هی یەك بنەچە؛ یەك سەرچاوەیی. (٢) یەك توخمی (ڕووەکناسی، گیانەوەرناسی).

monoplane (mon′ə-plān′), ***n.*** فڕۆکەی دووباڵ (ووشەی " **biplane** " ببینە).

monopode (mon′ə-pōd′), ***adj.*** یەك پێ یی.
n. گیانداری یەك پێ (بەتایبەتی توخمە مرۆڤێکی ئەفسانەیی).

monopolist (mə-nop′ə-list), ***n.*** (١) قۆرخکەر (٢) لایەنگری قۆرخکاری

monopolistic (mə-nop′ə-lis′tik), ***adj.*** قۆرخی: قۆرخکاری

monopolize (mə-nop′ə-līz′), ***v.t.*** قۆرخکردن: قەدەغەکردن لە کۆمپانیا یا خەڵکی تر.

-monopolization *(n.)*; monopolizer *(n.).*

monopoly (mə-nop′ə-li), ***n.*** (١) قۆرخ: قۆرخکاری؛ قۆرخکردن: قەدەغەکردن (٢) قەدەغەکردن بۆ خۆ. (٣) شتێکی قۆرخکراو. (٤) کۆمپانیایەك یا چەند کۆمپانیایەکی قۆرخکەر.

monorail (mon′ə-rāl′), ***n.*** تاك هێڵی ئاسن (بۆ شەمەندەفەرو مەکینەی ڕەورەوەدار).

monosepalous (mon′ə-sep′'l-əs), ***adj.*** یەك گەڵایی (تەختەی گوڵ)

monospermal (mon′ə-spūr′m'l), ***adj.*** = monospermous.

monospermous (mon′ə-spūr′məs), ***adj.*** تاك تۆوی (ڕووەکناسی)

monosyllabic (mon′ə-si-lab′ik), ***adj.*** یەك بڕگەیی (زمانەوانی).

monosyllable (mon′ə-sil′ə-b'l), ***n.*** ووشەی یەك بڕگەیی (وەك **man, bed, etc.**).

monotheism (mon′ə-thē-iz'm), ***n.*** یەك خواپەرستی؛ یەك خواناسی.

monotheist (mon′ə-thē′ist), ***n.*** یەك خواپەرست؛ یەك خواناس.

monotheistic (mon′ə-thē-is′tik), ***adj.*** یەك خواپەرست؛ یەك خواناس.

-monotheistical *(adj.)*; **monotheistically** *(adv.).*

monotone (mon′ə-tōn′), ***n.*** (١) یەك دەنگ؛ یەك ئاواز؛ یەك نەوا: *(to speak in a ~)* (٢) گۆرانی ووتن، ووتار خوێندنەوە، یا دووانی یەك نەوا. (٣) گۆرانی بێژێك یا ووتارخوێنەرەوەیەکی یەك نەوا.
adj. یەك دەنگ؛ یەك ئاواز؛ یەك نەوا.

monotonous (mə-not′ə-nəs), ***adj.*** (١) یەك نەوا: یەك ئاواز؛ یەك دەنگ. (٢) ووشك (مەجاز)؛ ووشكو ناخۆش؛ بێ تاقەتکەر (لەبەر چوونیەکی): *(a ~ speech, lecture, person, life, day, job, etc.)*.

-monotonously *(adv.).*

monotony (mə-not′ə-ni), ***n.*** (١) یەك نەوایی؛ یەك ئاوازی؛ یەك دەنگی؛ چوونیەکی (٢) ووشکی (مەجاز)؛ ووشکی و ناخۆشی.

monotype (mon′ə-tīp′), ***n.*** (١) تاکە جۆری توخمەکەی (زیندەوەرزانی). (٢) (ا) مەکینەی داڕشتنی تیپی تاك تاك (چاپەمەنی) (ب) تیپی بەم جۆرە داڕێژراو.

monovalent (mon′ə-vā′lənt), ***adj.*** (١) تاك هاوتا (کیمیا) (٢) بەرهەڵستیکەری هەندێ میکرۆب.

-monovalence *(n.).*

monoxide (mon-ok′sīd, mə-nok′sīd), ***n.*** یەکەم ئۆکسید.

Monseigneur, monseigneur (mon′sen-yūr′), ***n.*** (١) نازناوێکی فەرەنسی‌یە دەدرێ بە کەسانی پایەدار وەك میرو سەرەك قەشە (٢) کەسێکە کە ئەم نازناوەی درابێتێ.

monsieur (mə-syö′), ***n.*** [Fr.], مسیۆ: ووشەیەکی فەرەنسی‌یە بەرامبەر بە " **Mr.** " ی ئینگلیزی‌یە بەمانای " کاك ".

Monsignor, monsignor (mon-sēn′yēr), ***n.*** (١) نازناوی هەندێ کاربەدەستانی بەرزو سەرەك قەشەی کاسۆلیکی‌یە. (٢) کەسێکە کە ئەم نازناوەی هەبێ.

monsoon (mon-sōōn′), ***n.*** (١) مۆنسوون: وەرزە بایەکی ناوچەی زەریای هیندی‌و خوارووی ئاسیایە. (٢) وەرزی ئەم بایە. (٣) بایەکە کە هەر وەرزە بەرەو لایەك هەڵ بکات یا لەنێوان دەریا و ووشکانی دەوروپشتیدا هەڵ بکات.

monster (mon′stēr), ***n.*** (١) دەعبا؛ گیاندار یا ڕووەکێکی نائاساو سەیر. (٢) دەعبا؛ زیندەوەرێکی ئەفسانەیی. (٣) کەسێکی دڕندەو ناپەسەندو بەدخوو پیسو ناشرین. (٤) گیانەوەر یا شتی زل؛ عیفریت.

monstrosity (mon-stros′ə-ti), ***n.*** (١) جانەوەری؛ دەعبایەتی؛ ناپەسەندی؛ پیس‌وبۆگەنی؛ بەدی. (٢) جانەوەر؛ دەعبا؛ شتێك یا گیاندارێکی زل؛ زیندەوەرێکی نائاسا.

monstrous (mon′strəs), ***adj.*** (١) زۆر زل؛ زۆر زل‌و قەبە. (٢) نائاسا لە شێوە یا سرووشتدا؛ ناسرووشتی. (٣) لە دەعباچوو؛ سەیرو ناشرین. (٤) تۆقێنەر؛ زۆر خراپ؛ پیس؛ زۆر ناپەسەند؛ بەد: *(a ~ crime)*

montage (mon-täzh′, mōn-täzh′), ***n.*** (١) مۆنتاژ: (ا) هونەرو شێوازی لێکدان‌و خستنە تەنیشت‌و سەر یەکتری چەند وێنەیەکی جیاواز. (ب) وێنەیەکی پێکهێنراو بەم شێوەیە.

(۲) مۆنتاژ: (۱) دروستکردن و ڕێکخستنی زنجیرەیەك وێنەو نواندنی سینەما دەربارەی هەمان باس. (ب) بەرنامەیەکی سینەمایی یا تەلەفزیۆنی وەها.

month (munth), *n.* مانگ

month after month, مانگ لەدوای مانگ؛ هەموو مانگێك.

month by month, مانگ بە مانگ.

month in, month out, هەموو مانگێك.

monthly (munth'li), *adj.* (۱) مانگی؛ مانگێك دەخایەنێ؛ مانگێکی پێ دەچێ. (۲) مانگانە؛ مانگی جارێك دەکرێ یا دەدرێ؛ مانگی: *(a ~ magazine)* (۳) هی پێ نوێژی ئافرەت.

n. (۱) گۆڤارێکی مانگانە؛ مانگنامە. (۲) *(pl.)*، پێ نوێژی ئافرەت.

adv. مانگی؛ مانگی جارێك؛ هەموو مانگێك.

monument (mon'yoo-mənt), *n.* (۱) پەیکەری یادگار؛ خانووی یادگار. (۲) پاشماوەی دێرین یا مێژوویی. (۳) شتێکی گرنگ و بەبایەخی نەمر. (٤) بەردی سنوور؛ نیشانەی سنوور (٥) [Obs.]، گۆڕ. (٦) [Obs.]، پەیکەر.

monumental (mon'yoo-men't'l), *adj.* (۱) یادەوەری؛ هی یادگار. (۲) گرنگ؛ نەمر؛ بەنرخ؛ مەزن؛ گەورە: *(a ~ book)*. (۳) زل؛ گەورە. (٤) سەرسووڕمێنەر؛ لە ئەندازە بەدەر؛ زۆر: *(~ ignorance, ineptitude, etc.)*

-mony (mō'ni), پاشگرێکە بەمانای: ئەنجامی شت، بار، یا دۆخ: *(patrimony, sanctimony)*

moo (mōō), *n.* بۆڕە (گا و مانگا).

v.i. بۆڕاندن؛ بۆڕەبۆڕکردن.

mooch, mouch (mōōch), *v.i.* [Slang], (۱) خۆ مات کردن؛ بەخشیەو بەدزییەوە ڕۆیشتن. (۲) سووڕانەوە؛ جادە پێوان.

v.t. [Slang], (۱) دزین. (۲) ناخوونەك کردن؛ مشەخۆری کردن؛ سواڵکردن.

mood (mōōd), *n.* (۱) باری هۆش و هەست و مێشك؛ سرووشت: *(in a merry, gloomy, bad ~)* (۲) *(pl.)*، پەستی؛ بەرچاوتاریکی؛ ڕووگرژی. (۳) [Obs.]، تووڕەیی.

mood (mōōd), *n.* بار یا ڕێژەی کردار (ڕێزمان): لە زمانی ئینگلیزیدا کردار سێ بار یا ڕێژەی هەیە: **(indicative, subjunctive, imperative)**

moodiness (mōōd'i-nis), *n.* دلتەنگی؛ پەستی؛ دەمێك دلخۆش و دەمێك غەمبار؛ زوو زوو گۆڕانی باری هەست؛ بێ باری باری هەست.

moody (mōōd'i), *adj.* (۱) دەمێك دلخۆش و دەمێك غەمبار؛ زوو زوو هەست و هۆش بگۆڕ؛ بێ بار (هەست و هۆش و سرووشت). (۲) پەست؛ ڕووگرژ؛ دلتەنگ.

-moodily *(adv.)*.

moon (mōōn), *n.* (۱) مانگ؛ هەیڤ. (۲) مانگ (کات). (۳) مانگەشەو؛ شەوقی مانگەشەو. (٤) ئەستێرەیەکی بچووکە کە بەدەوری یەکێکی گەورەتردا بسووڕێتەوە.

v.i. زڕەخەوبینین؛ خەوبینین؛ سووڕانەوە

v.t. کات کوشتن بە زڕەخەوبینینەوە.

moonbeam (mōōn'bēm'), *n.* شەوقی مانگەشەو.

moon-blind (mōōn'blīnd'), *adj.* شەوکوێر

moon blindness, (۱) شەوکوێری (۲) چاوئێشەی ئەسپ.

mooncalf (mōōn'kaf', mōōn'käf'), *n.* (۱) کەسێکی بەزگماکی بێ مێشك؛ بەزگماکی مێشك سووك (۲) زیندەوەرێکی سەیرو شێوە ناناسا.

mooneye (mōōn'ī'), *n.* (۱) چاوی نەخۆشی ئەسپ. (۲) شەوکوێری. (۳) جۆرە ماسییەکی ڕەنگ زیوییە.

moon-eyed (mōōn'īd'), *adj.* (۱) شەوکوێر (۲) ئەبلەق؛ چاو دەرپۆقیو لە ترس یا سەرسامیدا.

moon-faced (mōōn'fāst'), *adj.* دەموچاو خڕ

moonfish (mōōn'fish'), *n.* ماسییەکی دەریایی ڕەنگ زیوی خڕینە.

moonflower (mōōn'flou'ẽr), *n.* (۱) ڕووەکێکی خۆهەلواسەری گوڵ سپییە بە شەو گوڵەکەی دەم دەکاتەوە لە توخمی لاولاوە. (۲) گوڵی ئەم ڕووەکە.

moonish (mōōn'ish), *adj.* (۱) مانگی؛ لە مانگ چوو. (۲) بێ بار؛ حولحولی.

moonlight (mōōn'līt'), *n.* مانگەشەو؛ شەوقی مانگەشەو؛ شەوقی مانگ.

adj. (۱) هی مانگەشەو؛ هی شەوقی مانگ. (۲) مانگەشەو؛ بە شەوقی مانگ ڕووناك کراوەتەوە. (۳) بە مانگەشەو کراو؛ بە شەو کراو.

v.i. کارێکی تر گرتنەدەست بەتایبەتی بە شەو.

moonlighting (mōōn'līt'iŋ), *n.* کارێکی تر گرتنەدەست کە پەیوەندی بە پیشەی ئەو کەسە خۆیەوە نەبێ بەتایبەتی بە شەو.

moonlit (mōōn'lit), *adj.* مانگەشەو؛ بە شەوقی مانگ ڕووناك کراوە.

moonrise (mōōn'rīz'), *n.* (۱) مانگ هەڵهاتن. (۲) کاتی مانگ هەڵهاتن.

moonset (mōōn'set'), *n.* (۱) مانگ ئاوابوون. (۲) کاتی مانگ ئاوابوون

moonshine (mōōn'shīn'), *n.* (۱) مانگەشەو؛ شەوقی مانگ. (۲) قسەی هیچ ورپووچ و بێ مانا؛ قسەی قۆڕ. (۳) [Colloq.]، ویسکی و ئەلکحولی تری بە قاچاخ دروستکراو یا فرۆشراو

v.i. بە قاچاخ ویسکی و ئەلکحولی تر دروستکردن یا فرۆشتن؛ قاچاخچێتی کردن بە ویسکییەوە.

moonshiner (mōōn'shīn'ẽr), *n.* قاچاخچی ویسکی و خواردنەوەی ئەلکحولی تر؛ ویسکی و خواردنەوەی ئەلکحولی تر دروستکەر بە قاچاخ.

moonstone (mōōn'stōn'), *n.* بەردە مانگ: بەردێکی بەنرخی سپی ڕوونی بریقەدارە وەك مرواری وایە دەکرێ بە خشڵ.

moonstruck (mōōn'struk'), *adj. Also* **moonstricken,** -(۱) دێوانە؛ مێشك تێکچوو؛ شێت. (۲) کوشتەی دلداری؛ شەیدای دلداری.

moony (mōōn'i), *adj.* (۱) مانگی؛ وەك مانگ. (۲) (ا) خڕ وەك مانگی چواردە شەو. (ب) کەوانەیی وەك مانگی نوێ. (۳) مانگەشەو. (٤) بە شەوقی مانگ ڕووناك کراوە. (٥) دالفەچی؛ دێوانە؛ شەیدا.

Moor (moor), *n.* (۱) هاوولاتییەکی موسوڵمانی باکووری ئەفەریقا لە ڕەگەزی تێکەڵاوی بەربەرو عەرەب؛ بەربەر. (۲) داگیرکەرێکی ئیسپانیا لە سەدەی هەشتەمی زایینیدا (کە لەم نەتەوەیە بوون).

moor (moor), *n.* (۱) دەشتی زۆنگاوی یا بنچکاوی و چۆڵ؛ چۆلەوانی؛ دەشتی چۆڵ. (۲) دەشتی پڕ لە باڵندە بۆ ڕاوکردن.

moor (moor), *v.t.* (۱) لەنگەر هاویشتن؛ بەستنەوە بە گوریس و زنجیر (کەشتی، بەلەم، فڕۆکە). (۲) بەستنەوە؛ قایم کردن.

v.i. (۱) لەنگەر هاویشتن؛ بەستنەوە (کەشتی). (۲) بەسترانەوە.

moorage (moor'ij), *n.* (۱) لەنگەر فڕێدان؛ بەستنەوە. (۲) لەنگەرگا. (۳) کرێی لەنگەر هاویشتن لە لەنگەرگادا.

moor hen, مریشکە ئاوی.

mooring (moor'iŋ), *n.* (۱) لەنگەر هاویشتن؛ بەستنەوە (کەشتی، بەلەم، فڕۆکە). (۲) *(pl.)*، گوریس و زنجیری بەستنەوە. (۳) *(pl.)*، لەنگەرگا

Moorish (moor'ish), *adj.* تایبەتی بە بەربەرەکانی سەرووی ئەفەریقا و کلتوورەکەیان بەتایبەتی خانووسازی وەك: خانووسازی بەربەرەکان: *(M~ architecture)*

moose (mōōs), *n.* گیاندارێکی گەورەی ئەمەریکای باکوورە لە توخمی کەڵەکێوی ئەوەندەی کەڵەگایەك دەبێ.

moot (mōōt), *n.* (۱) ئەنجوومەنێکی ناوچەیی کۆنی ئینگلیزییە بۆ بەڕێوەبردنی کاروباری ناوچەکە. (۲) لێکۆڵینەوەیەکی گریمانەکی (بەتایبەتی هی داواکارییەك لە دانشگای یاسا بۆ مەشق کردن).

adj. جێی گومانە؛ نەبڕاوەتەوە؛ بە لایەکدا نەخراوە:
(a ~ question; That's a ~ point.)
v.t. (١) لێکۆڵینەوە؛ باسکردن. (٢) هێنانە پێشەوە بۆ لێکۆڵینەوە.
(٣) لێکۆڵینەوەی داواکارییەکی گریمانەکی هەر بۆ مەشق (لە دادگای لاسایی یا دروزنەدا بۆ قوتابیانی دانشگای یاسا):
moot court, دادگای لاسایی، دروزنە، یا مەشق (بۆ قوتابیانی دانشگای یاسا)
mop (mop), *n.* (١) گسکی ئیسفنج، ڕێس، یا پەڕو (بۆ شتن و سڕینەوەی زەمینەی ژوور). (٢) تۆپەڵە شتی بژو ئاڵۆز (قژ، بەرگن).
v.t. شتن و سڕینەوە بە گسکی ئیسفنج، یا پەڕۆ: *(to ~ the floor)* .
mop the floor with (a person), [Slang], بەزاندن؛ گەوزاندن؛ دان بە زەویدا؛ زەوی پێ سڕینەوە.
mop up, [Colloq.], (١) تەواوکردن (کار، ئەرك).
(٢) پاکردنەوە لە پاشماوەی لەشکری دوژمنی شکاو:
(mopping-up operations)
(٣) [British]، ماشینەوە؛ هەڵ لووشین؛ گسك لێدان.
mope (mōp), *v.i.* (١) داخ و خەفەت خواردن؛ دڵتەنگ بوون؛ ئاخ وداخ هەڵکێشان: *(He ~s about in the house all day.)* .
(٢) سووڕانەوە؛ گەڕان.
n. (١) کەسێکی پەست و بێ تاقەت؛ کەسێکی داخ و خەفەت خۆر؛ غەمگین.
(٢) (*pl.*)، پەستی؛ خەفەتباری؛ دڵتەنگی.
moped (mōpt), *n.* ماتۆڕسکیلێکی بچووك.
mopish (mōp′ish), *adj.* پەست؛ داخ و خەفەت خۆر؛ غەمبار.
moppet (mop′it), *n.* منداڵ؛ کچۆڵە.
moquette (mō-ket′), *n.* ژێرخەری کوڵکن؛ فەرشی تووکن؛ پینەی کوڵکن بۆ ژێرخەری وەها.
moraine (mə-rān′, mō-rān′), *n.* بارستێك خۆڵ و بەرد و لمی ڕامالراو بە ڕووباری سەهۆڵین.
moral (môr′əl, mor′əl), *adj.* (١) تایبەتی بە ڕێ و ڕەوشتی ڕاست و چەوت؛ هی ڕێی چاك و خراپ: *(~ standards; a ~ question)* .
(٢) داوێن پاك؛ ڕاستگۆ؛ پاك؛ ڕەوشت چاك؛ ڕاست:
(a ~ act; a ~ man; to live a ~ life)
(٣) ڕێ و ڕەوشتی چاك و خراپ دەزانێ.
(٤) ڕێ و ڕەوشتی چاك یا ڕاست فێرکەر: *(a ~ book)* .
(٥) گیانی *(to give a person ~ support)* .
(٦) هەمان ئەنجام گەیێن وەك شتە ڕاستەقینەکە: *(a ~ victory)* .
(٧) لەو نەیە؛ زۆر بۆی هەیە: *(a ~ certainty)* .
n. (١) پەند: *(What is the ~ of the story?)* .
(٢) (*pl.*)، ڕێ و ڕەوشتی ڕاست و باش؛ ڕاستڕەوی؛ بنچینەی ڕەوشت چاکی؛ ڕەووشتی چاك وخراپ: *(His ~s are excellent.)* .
morale (mə-ral′, mô-räl′), *n.* وورە؛ گیان؛ گیانی بەرز:
(The ~ of our troops is high.)
moralism (môr′əl-iz′m, mor′əl-iz′m), *n.* (١) ئامۆژگاری ڕەوشت باشی؛ ئامۆژگاری ڕێ و ڕەوشتی ڕاست گرتن. (٢) پەند.
(٣) ڕێ و ڕەوشتی ڕاست.
moralist (môr′əl-ist, mor′əl-ist), *n.* (١) مامۆستای ڕێ و ڕەوشتی ڕاست؛ بیرخەرەوەی ڕێ و ڕەوشتی ڕاست و چەوت.
(٢) پاك؛ کەسێکی ڕاستڕەو؛ ڕێ و ڕەوشتی ڕاستگر.
moralistic (môr′ə-lis′tik, mor′ə-lis′tik), *adj.* زیاد لە پێویست سوور لەسەر پیشاندانی ڕێ و ڕەوشتی چاك و خراپ:
(His ~ attitude turns people off.)
morality (mô-ral′ə-ti, mə-ral′ə-ti), *n.* (١) ڕاستی و چەوتی کارێك یا کردەوەیەك. (٢) داوێن پاکی؛ پاکی؛ ڕەوشتی جوان؛ ڕەفتاری باش.
(٣) زانستی ڕێ و ڕەوشتی ڕاست؛ بنچینەکانی ڕێ و ڕەوشتی باش.
(٤) پەند (٥) **morality play** .

morality play, جۆرە شانۆنامەیەکی سەدەی پانزەهەم و شانزەهەمە دەربارەی ڕێ و ڕەوشتی ڕاست و چەوت (ئەکتەرەکان وێنەی ڕەوشتی وەك باشی و بەدکاری و شتی تریان دەنوواند).
moralize (môr′ə-līz′, mor′ə-līz′), *v.i.* پیشاندانی ڕێ و ڕەوشتی چاك و خراپ لە نووسین و دوواندا (بەتایبەتی زیاد لە پێویست).
v.t. (١) (ا) لێکدانەوە لەڕووی ڕاستی و چەوتییەوە.
(ب) پەند لێوە وەرگرتن؛ پیشاندانی پەند.
(٢) پلەی ڕاستڕەوی بەرزکردنەوە؛ ڕاستکردنەوە (ڕەوشت).
-moralization *(n.)*.
morally (môr′əl-i, mor′əl-i), *adv.* (١) بە ڕەوشت پاکی؛ بە پاکی؛ بە داوێن پاکی؛ بە ڕاستڕەوی. (٢) لەڕووی ڕەوشت چاکییەوە؛ لەڕووی پاکییەوە؛ لەڕووی ڕێ و ڕەوشتی ڕاست و چەوتەوە.
moral philosophy, فەلسەفەی ڕەوشت؛ زانستی ڕێ و ڕەوشتی ڕاست و چەوت؛ فەلسەفەی ڕێ و ڕەوشتی چاك و خراپ.
morass (mô-ras′, mə-ras′, mō-ras′), *n.* (١) زۆنگاو؛ زەلکاو.
(٢) ئاڵۆزی؛ بارێکی ناخۆش گیروگرفتاوی؛ شتێکی سەر لێ شێوێنەر.
moratorium (môr′ə-tôr′i-əm, mor′ə-tō′ri-əm), *n.* (١)- وەستاندن یا دواخستنی قەرزدانەوە لەلایەن بانق یا وولاتێکەوە بەپێی یاسا.
(٢) ماوەی ئەم وەستاندن یا دواخستنە.
(٣) وەستاندن یا دواخستنی کار یا بەرنامە؛ قەدەغە؛ قەدەغەکردن:
(There is a building ~ in this town.)
moratory (môr′ə-tô′i, mor′ə-tō′ri), *adj.* دواخەر؛ دەسەڵاتی دواخستنی قەرزدانەوە پێدەر: *(a ~ contract)* .
moray (môr′ā, mō-rā′), *n.* جۆرە مارماسییەکی ڕەنگاوڕەنگی چاوبرسییە.
morbid (môr′bid), *adj.* (١) نەخۆش؛ ناساغ.
(٢) دڵتەنگ؛ بەرچاوتاریك؛ پەست؛ هەمیشە بیرکەرەوە لە شتی ناخۆش:
(a ~ person, mind, etc.)
(٣) ناخۆش؛ پیس؛ دڵتەنگکەر؛ ترسناك؛ جەرگبڕ:
(the ~ details of a story)
(٤) هی ئەندامی نەخۆش (توێکاری): *(~ anatomy)* .
morbidity (môr-bid′ə-ti), *n.* (١) (ا) نەخۆشی؛ ناساغی.
(ب) دڵتەنگی؛ پەستی؛ بەرچاوتاریکی.
(٢) ڕێژەی بڵاوبوونەوەی نەخۆشی لە ناوچەیەك یا وولاتێکدا.
morbific (môr-bif′ik), *adj.* دەبێتە هۆی نەخۆشی.
morbilli (mor-bil′ī), *n.pl.* = measles.
mordacious (môr-dā′shəs), *adj.* (١) توندوتیژ (ووتە)؛ بڕ؛ تیژ؛ بەتەوسەوە. (٢) تفت وتاڵ؛ تفت؛ تاڵ؛ توون.
-mordacity *(n.)*.
mordant (môr′d'nt), *adj.* (١) توندوتیژ (ووتە)؛ بڕ؛ تیژ
(٢) داڕزێنەر (تێزاب)؛ ژەنگ پێ هەڵهێنەر.
(٣) ڕەنگ چەسپێنەر (خومکاری).
n. (١) ماددەی ڕەنگ چەسپێنەر (خومکاری).
(٢) ماددەیەکە وەك تێزاب بۆ کلێشە هەڵکەندن لەسەر کانزا.
v.t. ماددەی ڕەنگ چەسپێنەر تێکردن؛ ماددەی خورندە لێدان.
more (môr, mōr), *adj.* (١) زیاتر (هەند، پلە)؛ زۆرتر (هەند)؛ پتر.
(٢) زۆرتر (ژمارە)؛ زیاتر (ژمارە).
(٣) هی تر؛ تر؛ کە:
(There is ~ tea in the tea- pot.; Would you like ~ coffee.)
n. (١) هەندێکی زیاتر؛ بڕێکی زیاتر.
(٢) ژمارەیەکی زیاتر: *(M~ of us are going.)* .
(٣) شتێکی تر؛ هیچی تر: *(M~ cannot be said.)* .
(٤) شتێکی گرنگتر.
adv. (١) زۆرتر؛ زیاتر: *(~ satisfying)* .
(٢) زیاد لەوەش؛ لەوەش بەولاوە؛ جگە لەوەش.

more and more, هەتا بێ لە زۆربووندایە؛ لە هەموو کات زیاتر.
more or less, (١) تا رادەیەک. (٢) کەم تا زۆر؛ نزیکەی.
no more, هیچی تر؛ ئیتر بەسە.
once more, جارێکی تر؛ دیسانەوە.
moreen (mə-rēn′), *n.* قوماشێکی ئەستوورو قایمی خوری یا لۆکەیە (بۆ پەردەو پینەکردنی قەنەفە بەکاردەهێنرێ)
morel (mə-rel′), *n.* جۆرێکە لە قارچک
moreover (môr-ō′vẽr, mōr-ō′vẽr), *adv.* سەرەرای ئەوەش؛ زیاد لەوەش؛ هەروەها؛ جگە لەوەش؛ سەرباری ئەوەش.
mores (mō′rēz, môr′ēz), *n.pl.* خوونەریتی کۆمەڵایەتی؛ نەریت؛ هەڵوێستی کۆمەڵگەیەک دەربارەی رێ‌و رەووشتی راست‌و چەپ:
(according to the ~ of this soceity)
morganatic (môr′gə-nat′ik), *adj.* تایبەتی بە هێنانی ژنێکی پلەوپایە لە خۆ کەمتر (بە مەرجێک نە ژنەکەو نە ئەو منداڵانەی دەیبێت میراتی وەرنەگرن)
morgue (môrg), *n.* (١) مردووخانە؛ حێی دانانی مردووی رێکەوت‌و نەناسراو بۆ ناسینەوەیان‌و ناشتنیان. (٢) (ا) سەرچاوەی کۆنی رۆژنامە کە ژمارەی کۆن‌و وێنەو شتی تر دەگرێتەوە. (ب) ژووری ئەم سەرچاوانە.
moribund (môr′ə-bund′, mor′ə-bənd), *adj.* (١) گیان دەدات؛ لە مردندایە؛ حەریکە دەمرێ. (٢) بەرەو نەمان دەچێ؛ باوی نەماوە؛ کۆنباو؛ لە نەماندایە؛ حەریکە دوایی پێ دێت.
morion (môr′i-on′, mō′ri-on′), *n.* کڵاوێکی بێ لێواری خۆر.
morion (môr′i-on′, mō′ri-on′), *n.* جۆرە بەردێکی بەنرخی قاوەیی یا رەشباوە؛ " کوارتز " ی قاوەیی یا رەشباو.
Mormon (môr′mən), *n.* مۆرمەن. ئەندامی کڵێسەو کۆمەڵێکی ئاینی ئەمەریکییە لە ساڵی ١٨٣٠ دا دامەزراوە.
adj. مۆرمەنی؛ تایبەتی بە مۆرمەنەکان‌و ئاینەکەیان.
morn (môrn), *n.* [Poetic], = **morning.**
morning (môr′niŋ), *n.* (١) بەیانی
(٢) سەرەتا *(the ~ of life)*.
(٣) (ا) بەرەبەیان؛ شەبەق؛ مەلابانگدان.
(ب) [M-]؛ بانوخوای بەرەبەیان؛ بانوخوای شەبەق.
adj. هی بەیانی؛ بەیانی؛ هی بەیانیان.
morning-glory (môr′niŋ-glôr′i, môr′niŋ-glō′ri), *n.* گوڵە لاولاو
morning sickness, دڵ تێکەڵهاتنی بەیانی؛ دڵ تێکەڵهاتنی بەیانیانە تووشی ژنی تازە سکپڕبوو دەبێ بۆ ماوەی چەند مانگێک.
morning star, (١) ئەستێرەی بەیان؛ کاروان کوژە؛ ناهی؛ ڤینۆس
(٢) رووەکێکی گوڵ زەردی کالیفۆرنیاییە.
Moroccan (mə-rok′ən), *adj. & n.* مەراکشی
moron (môr′on, mō′ron), *n.* کەسێکی بێ مێشک؛ دەبەنگ.
-moronic *(adj.)*; moronism *(n.)*; moronity *(n.)*.
morose (mə-rōs′), *adj.* مرومۆن؛ گرژ؛ دڵتەنگ؛ بەرچاوتارێک.
-morosely *(adv.)*; moroseness *(n.)*.
-morph (môrf), پاشگرێکە بەمانای شێوەیەکی تایبەتی هەیە.
morpheme (môr′fēm), *n.* مۆرفیم. بچووکترین پارچەی واتاداری زمانە (زمانەوانی)؛ بچووکترین بەشی واتاداری ووشەیە.
-morphic (môr′fik), پاشگرێکە بەمانای: شێوەیەکی تایبەتی هەیە
(anthropomorphic)
morphine (môr′fēn), *n.* مۆرفین. دەرمانی سڕکەرو ئازارکوژ.
morphinism (môr′fin-iz′m), *n.* (١) نەخۆشی خووی مۆرفین بەکارهێنان‌و بۆ تەرک نەکران. (٢) خووی مۆرفین بەکارهێنان‌و بۆ تەرک نەکران.
morphogenesis (môr′fə-jen′ə-sis), *n.* گۆرانی زیندەوەر لەکاتی گەورەبوون‌و پەرەسەندنیدا
morphologist (môr-fol′ə-jist), *n.* (١) زانای ووشەسازی؛ ووشەساز. (٢) زانای شێوەو پێکهاتنی زیندەوەر.
morphology (môr-fol′ə-ji), *n.* (١) زانستی شێوەو پێکهاتنی زیندەوەر. (٢) زانستی پێکهاتن‌و شێوەی زەوی (زەمینناسی).
(٣) ووشەسازی؛ لێکۆڵینەوەی شێوەو پێکهاتن‌و مێژووی ووشە.
-morphological *(adj.)*.
morphosis (môr-fō-sis), *n.* شێوەی پێکهاتن‌و پەرەسەندنی زیندەوەرێک یا ئەندامەکانی
-morphous (môr′fəs), = **morphic.**
morro (mor′ō), *n.* گردێکی خڕ؛ تەپۆڵکە خڕە.
morrow (mor′ō, môr′ō), *n.* [Archaic or Poetic], (١) بەیانی:
(Good ~ !)
(٢) سبەینێ؛ رۆژی دوایی؛ رۆژی دوای رووداوێک.
(٣) کاتی دوابەدوای رووداوێک.
Morse code, شفرەی " مۆرس " بۆ برووسکە ناردن.
morsel (môr′s'l), *n.* (١) پارو؛ تیکە؛ پنچک.
(٢) نەخت؛ تۆسقاڵ؛ پنتک.
(٣) خواردەمەنییەکی خۆش.
v.t. دابەشکردن؛ بەش بەش کردن.
mort (môrt), *n.* (١) [Obs.]، مردن؛ کۆچی دوایی.
(٢) فووکردن بە کەرەنادا پاش پێکان یا کوشتنی نێچیر.
mort (môrt), *n.* ژمارەیەکی زۆر؛ گەلێک.
mortal (môr′t'l), *adj.* (١) بمر؛ مەرگدار؛ مردنی:
(Man is ~ .)
(٢) هی مرۆڤ (کە دەبێ بمرێ)؛ ئادەمیزادی.
(٣) هی ئەم جیهانە یا ژیانە. (٤) هی مردن.
(٥) کوشندە؛ بکوژ *(a ~ blow, wound, etc.)*.
(٦) گیان کوژ *(a ~ sin)*.
(٧) خوێنخوار *(a ~ enemy)*.
(٨) زۆر خراپ؛ بەد؛ ناپەسەند *(a ~ terror)*.
(٩) [Colloq.]، (ا) زۆر؛ نێجگار؛ لە ئەندازە بەدەر.
(ب) ووشک‌و دووروودرێژو ناخۆش.
n. مرۆڤ؛ ئادەمیزاد.
mortality (môr-tal′ə-ti), *n.* (١) مردن؛ مەرگداری.
(٢) مردنی جەماوەری یا بێ شومار (بەهۆی جەنگ، دەرد، یا برسێتییەوە).
(٣) رێژەی مردووان؛ ژمارەی مردووانی ناوچەیەک *(the ~ from disease)*.
(٤) هەموو مرۆڤ؛ مرۆڤایەتی؛ توخمی ئادەمیزاد.
(٥) [Obs.]، مردن.
mortally (môr′t'l-i), *adv.* (١) بە کوشندەیی؛ کوشندەییانە:
(He was ~ wounded.)
(٢) زۆر؛ نێجگار.
mortar (môr′tẽr), *n.* (١) دەسکەوان؛ دۆڵ؛ دەسک‌ودۆڵ:
(~ and pestle)
(٢) مەکینەی شت هاڕین یا کوتان.
(٣) تۆپ (جەنگ).
(٤) قوڕوقسڵ؛ قسڵ‌وگەچ؛ چیمەنتۆو لم‌و ئاوی تێکەڵ کراو.
v.t. بە قوڕو قسڵ یا چیمەنتۆو لم قایم کردن‌و چاک کردن.
mortgage (môr′gij), *n.* (١) بارمتە؛ دانانی شتێک بە بارمتە.
(٢) بڕوانامەی بە بارمتە دانان (بەتایبەتی هی خانوو زەوی‌وزار).
v.t. (١) بە بارمتە دانانی شتێک بۆ قەرز وەرگرتن (بەتایبەتی خانوو):
(to ~ one's house)
(٢) گرەو لەسەرکردن؛ بەڵێندان بە دان:
(He ~d his future happiness.)
mortgagee (môr′gi-jē′), *n.* بارمتەگر.
mortgagor, mortgager (môr′gi-jẽr), *n.* بارمتەدانەر.
mortician (môr-tish′ən), *n.* سەرپەرشتی شۆردن‌و ئامادەکردن‌و

ناشتنی مردوو

mortification (môr´tə-fi-kā′shən), *n.* (١) ڕیی خۆشی لە خۆ گرتن: سزای خۆ دان بە خۆشی لە خۆ قەدەغەکردن؛ ئارەزوو کوشتن؛ سزای خۆ دان. (٢) ڕیسوایی؛ ڕیسوابوون؛ ڕیسواکردن.
(٣) تیراوی؛ پووکانەوەی ئەندامێکی لەش.
(٤) ڕیسواکەر؛ مایەی شوورەیی.

mortify (môr′tə-fī´), *v.t.* (١) سزای خۆ دان بە ئارەزوو کوشتن و خۆشی لە خۆ قەدەغەکردن؛ خواردن و خۆشی لە خۆ بڕین.
(٢) ڕیسواکردن؛ شکاندن.
(٣) تیراوی تووش کردن؛ داڕزاندن یا پووکانەوەی ئەندامێکی لەش.

v.i. (١) سزای خۆ دان بە خۆشی لە خۆ قەدەغەکردن؛ خواردن و خۆشی لە خۆ بڕین (٢) پووکانەوەی ئەندامی لەش؛ داڕزان.

mortise, mortice (môr′tis), *n.* کونێکە دەکرێتە پارچە دارێکەوە بۆ پیاکردنی زمانەیەک و چەسپاندنی.

v.t. (١) لێکدان و چەسپاندن بە کون و زمانە.
(٢) کونکردن بۆ زمانە پیاکردن و قایم کردن.

mortmain (môrt′mān), *n.* خانوو زەوی‌وزار دان بە مزگەوت و قوتابخانە بە خێر یا وەقف.

mortuary (môr′choo-er´i), *n.* (١) خانەی شتن و ئامادەکردنی مردوو بۆ ناشتن (٢) (ا) میراتی‌یەکە لە کەسێکەوە کە لە گیانەڵادا بێ بۆ قەشەکەی (ب) میراتی‌یەکە لە قەشەکەیەوە کە لە گیانەڵادا بێ بۆ سەرگەورەکەی.

adj. (١) تایبەتی بە مردوو ناشتن.
(٢) مردنی؛ تایبەت بە مردن.

Mosaic (mō-zā′ik), *adj.* مووسایی: تایبەتی بە مووسا و ئامۆژگاری و فەرمان و یاساکانی.

mosaic (mō-zā′ik), *n.* (١) نەخشکاری هەمەچەشن لەسەر دیوار و شووشەو ڕووی تر (٢) نەخشی جۆراوجۆرو ئاڵۆزی سەر دیوارو شووشەو شوێنی تر: وێنەی هەمەچەشن و پارچە پارچەی لێکدراو.
(٣) شتی جۆراوجۆر؛ شتی هەمەچەشن و هەمەڕەنگ.
(٤) نەخۆشی‌یەکە گەڵا پەڵەپەڵاوی و چرچ‌ولۆچ دەکات.

v.t. (١) نەخشەی هەمەچەشن کردن؛ وێنەی جۆراوجۆرو هەمەڕەنگ و پارچە پارچە لێکدان. (٢) ڕازاندنەوە بە نەخشە یا وێنەیەکی وەها.

-mosaic *(adj.)*; **mosaicist** *(n.)*.

Mosaic law, یاسای مووسا: یاسای جوولەکە کە بە ناوی مووساوە ناسراوە و لە پێنج بەشی یەکەمی ئینجیلدایە.

Moses (mō′ziz, mō′zəs), *n.* مووسا؛ پێغەمبەری جوولەکە.

mosey (mō′zi), *v.i.* [Slang], ڕۆیشتن؛ چوون؛ پیاسەکردن؛ گەڕان: *(I will ~ on home.)*

Moslem (moz′ləm, mos′ləm), *n.* موسوڵمان

adj. موسوڵمانی؛ ئیسلامی.

Moslem calendar, ساڵنامەی ئیسلامی یا عەرەبی.

mosque (mosk), *n.* مزگەوت

mosquito (mə-skē′tō), *n.* مێشوولە

mosquito net, پەردەکوللە.

moss (môs, mos), *n.* قەوزە

v.t. بە قەوزە داپۆشین.

mossback (môs′bak´, mos′bak´), *n.* (١) کیسەڵ، ماسی یا گوێچکەماسی پیری پشت قەوزاوی. (٢) [Colloq.]، کەسێکی کۆنەپەرست.

moss-grown (môs′grōn´, mos′grōn´), *adj.* (١) قەوزاوی؛ بە قەوزە داپۆشراو (٢) کۆنە؛ کۆنەباو؛ کۆنەپەرست.

mossy (môs′i, mos′i), *adj.* (١) قەوزاوی؛ بە قەوزە داپۆشراو.
(٢) لە قەوزە دەچێ.

most (mōst), *adj.* (١) زۆرترین؛ زیاترین؛ هەرە؛ – ترین: *(Of the three, he has the ~ money.)*
(٢) زۆربەی؛ بەشی زۆری: *(M~ people think so.)*.

n. (١) زۆربەی؛ بەشی زۆری: *(He took ~ of the credit.)*.
(٢) زۆرترین؛ زیاترین؛ – ترین.

adv. (١) زیاترین؛ – ترین: *(~ horrible)*.
(٢) زۆر: *(a ~ beautiful morning)*.
(٣) [Colloq.]، نزیکەی: *(M~ everyone agrees with you.)*

at (the) most, پەڕی ئەوپەڕی؛ بەلای زۆرەوە.
for the most part, بەزۆری؛ زۆربەی جار.
make the most of, ئەوپەڕی سوود لێ وەرگرتن؛ زۆرترین کەڵک لێ وەرگرتن: *(to make the most of one's opportunities)*

-most (mōst), پاشگرێکە بەمانای: هەرە: *(foremost)*.

mostly (mōst′li), *adv.* بەزۆری؛ بەشی زۆری.

mot (mō), *n.* پەند؛ قسەی نەستەق.

mote (mōt), *n.* گەردیلەی تەپ‌وتۆز.

motel (mō-tel′), *n.* مۆتێل: ئوتێلی سەرەڕێ؛ ئوتێلی سادەی نزیک ڕێگاوبان و هەندێک جاریش ناوشار (کە بە زۆری خەڵکی ڕەفتەنی لێ دادەبەزێت).

moth (môth, moth), *n.* مۆرانە.

moth ball, خڕیلەی نەفتالینی مۆرانەکوژ (بۆ جل‌وبەرگ پاراستن).

moth-eaten (môth′ē´t'n, moth′ē´t'n), *adj.* (١) مۆرانە خواردوو. (٢) داڕزاو؛ کۆن؛ سوواو؛ بەکار نەماو.
(٣) کۆنەباو؛ کۆن.

mother (muth′ẽr), *n.* (١) دایک. (٢) دایکە. (٣) سەرچاوە.
(٤) (ا) ئافرەتێکە کە ئەرک و دەسەڵاتی دایکی هەبێت.
(ب) سەرۆکە ژنی دەستگایەکی ئاینی یا پەرستگایەک: *(~ superior)*.
(٥) دایە: نازناوی ئافرەتێکی بەتەمەنە لەڕووی ڕێزەوە.
(٦) تایبەخۆکانی دایک.

adj. (١) دایکی؛ تایبەتی بە دایک: *(~ love)*.
(٢) زگماکی: *(~ tongue)*.

v.t. (١) منداڵبوون؛ هێنانە جیهانەوە: *(to ~ a child)*.
(٢) چاودێری کردن و بەتەنگەوە هاتن وەک دایک؛ پەروەردەکردن.

mother (muth′ẽr), *n.* (١) هەوێنی سرکە؛ سەرتوێژی لیقنی شلەی ترشاو (هەروەها پێشی دەوترێ: " **mother of vinegar** ").
(٢) [Obs.]، خڵتە.

mother country, = **motherland.**

motherhood (muth′ẽr-hood´), *n.* (١) دایکایەتی؛ دایکێتی؛ دایکی. (٢) تایبەخۆکانی دایک. (٣) دایکان.

mother-in-law (muth′ẽr-'n-lô´), *n.* خەسوو.

motherland (muth′ẽr-land´), *n.* (١) نیشتمان.
(٢) نیشتمانی باووباپیر.

motherly (muth′ẽr-li), *adj.* دایکانە؛ دایکی؛ وەک دایک؛ بەڕەحم.

adv. هەر وەک دایک؛ دایکانە.

-motherliness *(n.)*.

mother-of-pearl (muth′ẽr-əv-pũrl′), *n.* ماددەیەکی ڕەنگاو–ڕەنگە بە بەری قاقڵەی هەندێ گیانداری ئاوی‌یەوەیە قۆپچەو خشڵی لێ دروست دەکرێ.

mother of vinegar, هەوێنی سرکە؛ سەرتوێژی لیقنی شلەی ترشاو.

Mother's Day, جەژنی دایک (کە دووەم یەک شەممەی مانگی جۆزەردە).

mother superior, سەرەک ئافرەتی پەرستگای ژن.

mother tongue, زمانی دایک؛ زمانی زگماکی.

mother wit, زیرەکی زگماکی؛ هەست‌وهۆش.

mothy (môth′i, moth′i), *adj.* (١) مۆرانە تێی داوە.
(٢) مۆرانە خواردوو.

motif (mō-tēf′), *n.* (١) بیر یا مەبەستی بەرهەمێکی وێژەیی یا هونەری زۆر زۆر دووپات کراوە. (٢) بیری بنچینەیی یا سەرەکی.

(۳) نەخشەیەکی زۆر دووپات کراوە (خانووسازی، رازاندنەوە).

motile (mō′t'l, mō′til), *adj.* بزۆك (زیندەوەرزانی)؛ خۆبزوێن.

motility (mō-til′ə-ti), *n.* بزۆکی (زیندەوەرزانی)؛ خۆبزوێنی.

motion (mō′shən), *n.* (۱) بزووان؛ بزواندن؛ جووڵە؛ جووڵانەوە (۲) رەوت (۳) توانای بزووان؛ توانای جووڵانەوە هەبوون. (٤) هێما؛ جووڵانەوەی دەست و چاو بۆ بیرورا دەربرین. (٥) مەیل؛ ویست. (٦) پێشنیار (بۆ دەنگ لەسەر دان لە کۆڕ یا ئەنجوومەندا). (۷) داوای فەرمان دەرکردن (دادگا). (۸) سەرجەمی ئامێری بزۆك (مەکینەکاری). (۹) گۆڕینی بەرزو نزمی ئاوازی مۆسیقا.

v.i. دەست یا چاو جووڵاندنەوە بۆ نیشانە پێدان.

v.t. پێ ووتن بە بزواندنی دەست یا چاو؛ نیشانە پێدان بە جووڵەی دەست یا چاو

in motion, لە گەڕاندایە؛ دەجووڵێ؛ لە جموجوولدایە

put (set) in motion, خستنەکار؛ خستنە جموجووڵ؛ بزواندن؛ خستنەگەڕ. *(The plan was put in motion.)*

motionless (mō′shən-lis), *adj.* نەبزۆك؛ وەستاو؛ بێ جووڵە؛ جووڵەنەکەر

motion picture, سینەما؛ فیلمی سینەما.

motivate (mō′tə-vāt′), *v.t.* هاندان؛ پاڵ پێوەنان؛ بزواندن.

motivation (mō′tə-vā′shən), *n.* هاندەر؛ پاڵنەر؛ پاڵ پێوەنان.

motive (mō′tiv), *n.* (۱) پاڵنەر؛ هۆکار؛ بزوێنەر؛ مەرام؛ *(We despise those who act from low or selfish ~s .)* (۲) motif

adj. بزوێنەر؛ بزوێن.

v.t. هاندان؛ پاڵ پێوەنان

ulterior motive, مەرامی دوور؛ مەرامی شاراوە.

-motive (mō′tiv), پاشگرێکە بەمانای بزۆك؛ بزوان؛ تایبەت بە بزوان *(automotive, locomotive)*

motiveless (mō′tiv-lis), *adj.* بێ مەرام

motive power, (۱) هێزی بزوێن (هەڵم، ئەلەکتریك... هتد). (۲) مەکینەکانی شەمەندەفەرێك (۳) هێزی پاڵپێوەنەر؛ هێزی جووڵێنەر.

motivity (mō-tiv′ə-ti), *n.* هێزی بزواندن

mot juste (mō′zhüst′), [Fr.], ووشەی پڕ بە پێ؛ ووشەی تەواو؛ ووتەی گونجاو

motley (mot′li), *adj.* (۱) هەمەرەنگ؛ خاڵ خاڵ؛ *(a ~ coat)*. (۲) بەرگی هەمەرەنگ لەبەرکەر *(a ~ fool)* (۳) هەمەجەشن؛ تێکەڵاو *(a ~ crowd, group, etc.)*.

n. (۱) قوماشی هەمەرەنگ یا خاڵ خاڵ (۲) بەرگی هەمەرەنگ (کە قەشمەرچی لەبەری دەکرد بەتایبەتی هی کۆشکی شاهانەی کۆن؛ (۳) [Obs.]. قەشمەری کۆشکی شاهانەی کۆن؛ قەشمەر.

motmot (mot′mot), *n.* باڵندەیەکی ناوچە گەرمەکانی ئەمەریکایە لە توخمی قەلەباچکە

motor (mō′tēr), *n.* (۱) مەکینە؛ ماتۆڕ؛ بزوێنەر؛ مەکینە بزوێن (۲) ئوتومبیل

adj. (۱) بزوێن؛ تایبەتی بە مەکینە بزوێن. (۲) مەکینەی هەیە؛ بە مەکینە دەڕوات *(a ~ vehicle; a ~ -boat)* (۳) بە ئوتومبیل *(a ~ trip)* (٤) تایبەتی بە هەستەدەماری ماسولکەبزوێن

v.i. بە ئوتومبیل گەڕان؛ بە ئوتومبیل چوون یا گەشتکردن.

motorbike (mō′tēr-bīk′), *n.* [Colloq.], ماتۆڕسکیل؛ ماتۆڕ.

motorboat (mō′tēr-bōt′), *n.* بەلەمی ماتۆڕ.

motorbus (mō′tēr-bus′), *n.* پاس؛ پاسی کاروان

motorcade (mō′tēr-kād′), *n.* ڕۆیشتنی چەند ئوتومبیلێك پێکەوە.

motorcar (mō′tēr-kär′), *n.* ئوتومبیل.

motorcycle (mō′tēr-sī′k'l), *n.* ماتۆڕسکیل.

v.i. سواری ماتۆڕسکیل بوون.

motorcyclist (mō′tēr-sī′klist), *n.* ماتۆڕسکیلچی.

motorist (mō′tēr-ist), *n.* ئوتومبیل لێخوڕ؛ ئوتومبیلچی (بەتایبەتی هی ئوتومبیلی خۆ نەك بە پیشە).

motorize (mō′tēr-īz′), *v.t.* (۱) بە ئوتومبیل یا بە مەکینەکردن لەباتی گالیسکەو ئەسپ. (۲) مەکینە خستنە سەر؛ مەکینە لێ بەستن.

motorman (mō′tēr-mən), *n.* لێخوڕی پاسی ئەلەکتریکی ناوشار یا ترام؛ لێخوڕی شەمەندەفەری ئەلەکتریکی ژێرزەمین.

motor scooter, ماتۆڕسکیلی بچووك.

mottle (mot′'l), *v.t.* خاڵ خاڵ کردن؛ پەڵەپەڵاوی کردن؛ ڕەنگاوڕەنگ کردن.

n. (۱) خاڵ؛ خاڵ خاڵ؛ پەڵەی ڕەنگاوڕەنگ. (۲) نەقشی خاڵ خاڵاوی، پەڵەپەڵە، یا ڕەنگاوڕەنگ (وەك هی مەرمەڕ).

mottled (mot′'ld), *adj.* خاڵ خاڵ؛ خاڵ خاڵاوی؛ پەڵەپەڵاوی؛ ڕەنگاوڕەنگ.

motto (mot′ō), *n.* درووشم.

mouch (mōōch), *v.i. & v.t.* = mooch.

mouflon, moufflon (mōōf′lon), *n.* جۆرێکە لە مەڕەکێوی.

moulage (mōō-läzh′), *n.* (۱) لەقاڵبدان بۆ ناسینەوە (بەتایبەتی شوێن پێ و شوێن پەنجە). (۲) قاڵبێکی وەها.

mould (mōld), *n., v.t. & v.i.* [Chiefly British], = mold.

moulding (mōl′diŋ), *n.* = molding.

mouldy (mōl′di), *adj.* = moldy.

mound (mound), *n.* (۱) سەنگەری لم و خۆڵ. (۲) تەپۆلکە؛ گردۆلکە. (۳) بەستوو؛ بەستەك؛ بارست. (٤) ئەو نەختە بەرزاییەیە کە تۆپهاوێژی لەسەر دەوەستێ (یاری بێسبۆڵ).

v.t. (۱) سەنگەری خۆڵ و لم بەدەوردا دروستکردن. (۲) کەڵەکەکردن؛ گردکردنەوە؛ کۆمەڵ کردن.

mount (mount), *n.* (۱) شاخ؛ چیا؛ گرد؛ *(M~ Everest)*. (۲) [Obs.]، سەنگەری بەرز؛ بەستوو. (۳) بەشە گۆشتنەکانی بەری لەپ.

mount (mount), *v.i.* (۱) (~ up)، پیا هەڵگەڕان؛ پیا سەرکەوتن. (۲) سواربوون. (۳) زۆربوون؛ زیادبوون؛ لە زیادبووندایە: *(The number of casualties was ~ing.)*

v.t. (۱) پیا سەرکەوتن؛ سەرکەوتن: *(She ~ed the stairs.)*. (۲) (ا) سواربوون (ئەسپ، کەر، هێستر): *(He ~ed his horse.)* (ب) چوونە سەر (سەکۆ، کورسی). (۳) سواربوون (ئافرەت، گیاندار بۆ جووت بوون). (٤) خستنەسەرو قایم کردن؛ لەسەر دانان و چەسپاندن: *(He ~ed the statue on a pedestal.)* (٥) تێخستن و چەسپاندن؛ خستنەسەرو قایم کردن: *(to ~ a picture)*. (٦) گردنەبەری پەیکەری جلوبەرگ و نواندنی؛ پیشاندان. (۷) (ا) ڕاستکردنەوەو لە شوێنی خۆدا چەسپاندن و ئامادەکردن: *(to ~ a gun)* (ب) هەبوون (چەك): *(This ship ~s six cannon.)*. (ج) دانان بە پاسەوان. (د) نۆرەی پاسەوانی کردن.

n. (۱) سواربوون (ئەسپ)؛ شێوەی سواربوون. (۲) شتێك کە بۆ سواربوون بێ (ئەسپ، پاسکیل). (۳) سواربوونی ئەسپی پێشبڕکێ. (٤) پاڵپشت.

mountain (moun′t'n), *n.* (۱) شاخ؛ چیا؛ کەژ؛ کێو. (۲) (*pl.*)، زنجیرە شاخ. (۳) بەستەك؛ بارست؛ کۆمەڵێکی گەورە؛ تۆپەڵێکی زل.

adj. (۱) شاخی؛ چیایی. (۲) زۆر زل.

mountain cat, (۱) وێژ. (۲) پشیلەکێوی.

mountain chain, زنجیره شاخ، ریزه شاخ.

mountain dew, [Colloq.], (١) ویسکی

(٢) ویسکی به قاچاخ دروستکراو.

mountaineer (moun′t'n-êr′), *n.* (١) شاخ نشین

(٢) شاخەوان

v.i. شاخەوانی کردن.

mountain goat, بزنەکێوی

mountain lion, شێری ئەمەریکی، وێز.

mountainous (moun′t'n-əs), *adj.* (١) شاخاوی، چیایاوی؛ شاخوداخاوی. (٢) زۆر زل؛ زۆر گەورە.

mountain range, زنجیره شاخ، ریزه شاخ.

mountain sheep, مەرەکێوی

mountain sickness, گێژی شاخ، سەرەخولێی سەر شاخ.

mountebank (moun′tə-baŋk′), *n.* (١) دەرمانفرۆشی ساختەباز (له شوێنێکی گشتیدا). (٢) کەسێکی ساختەباز

mounted (moun′tid), *adj.* (١) سوار (ئەسپ، پاسکیل)؛ سواربوو (٢) سوارە *(~ police)*.

(٣) داگیراوە، تفەنگ؛ ئامادە بۆ بەکارهێنان؛ لەسەر پەلەپیتکەیە: *(a ~ gun)*.

(٤) خراوەسەرو چەسپێنراو بۆ لەچوارچێوەگرتن.

(٥) بزۆک، هێزی گواستنەوەی هەیە (سوپا).

mounting (moun′tiŋ), *n.* (١) سواربوور

(٢) پاڵپشت، وێنە لەچوارچێوەگرتن.

mourn (môrn, mōrn), *v.i.* (١) شینکردن؛ شیوەنکردن؛ بۆ گریان؛ داخ بۆ خواردن. (٢) رەش پۆشین؛ جلی رەش لەبەرکردن. (٣) خوێندن (کۆتر).

v.t. (١) شیوەن بۆ کردن؛ شین بۆ کردن؛ بۆ گریان. (٢) داخ بۆ خواردن.

mourner (môr′nēr, mōr′nēr), *n.* شیوەنکەر؛ کەسێکە کە لە پرسەدا بەشداری دەکات.

mournful (môrn′fəl, mōrn′fəl), *adj.* (١) شیوەنی، پرسەیی.

(٢) غەمگین، دڵگیر، بەسۆز *(a ~ song, sound, etc.)*.

mourning (môr′niŋ, mōr′niŋ), *n.* (١) شیوەن، شین

(٢) جلوبەرگی رەش، پۆشاکی رەش (٣) ماوەی رەشپۆشی یا شین.

mouse (mous), *n.* (١) مشک (٢) (ا) کچ (لەرووی خۆشەویستییەوە). (ب) کەسێکی ترسنۆک و ناڵەبار. (٣) [Slang]، چاو شین بوونەوە (له ئەنجامی لێداندا). (٤) جۆرێکە لە گرێ (کەشتییەوانی).

v.i. (١) راوە مشک کردن؛ مشک گرتن.

(٢) بە دزییەوە بۆ گەڕان؛ بە خشپە بەدوادا گەڕان.

mouser (mou′zēr), *n.* پشیلەی مشکگر

mousetrap (mous′trap′), *n.* تەڵەی مشک

mousey (mou′si, mou′zi), *adj.* = mousy.

mousse (mōōs), *n.* مووس، جۆرە شیرینییەکە لە شیری خەستی شڵەقێنراو و سپێنەی هێلکەو شەکر دروست دەکرێ.

mousseline (mōōs-lēn′), *n.* [Fr.]. (١) muslin.

(٢) جۆرە شووشەیەکی نەقش لەسەر کراوە.

moustache (məs-tash′, mus′tash), *n.* = mustache.

mousy (mou′si, mou′zi), *adj.* (١) لە مشک چوو؛ بێ دەنگ؛ ترسنۆک

(٢) پڕە لە مشک؛ مشک تێی داوە

mouth (mouth), *n.* (١) دەم، زار. (٢) لێو؛ لچ ولێو؛ دەمولێو.

(٣) کەس (کە دەبێ بژێنرێ یا خواردنی بدرێتێ):

(He has four ~s to feed.)

(٤) (ا) رێژگەی رووبار. (ب) دەمی دەفر.

(ج) دەمی لوولەی چەکی ئاگرین.

(د) دەمی گیرە یا مەنگەنە. (هـ) دەمی کەرەنای.

v.t. (١) ووتن؛ دەربڕین (بەتایبەتی بە خۆنوواندنەوە)؛ ووتاردان.

(٢) خستنە دەمەوە (٣) دەم پیاهێنان؛ دەمولێو پیاهێنان.

(٤) ئەسپ راهێنان بە لغاو

v.i. (١) ووتن؛ دەربڕین (بەتایبەتی بە خۆ نوواندنەوە)؛ ووتاردان.

(٢) دەموچاو گرژکردن.

down in (or at) the mouth, [Colloq.]، پەست؛ غەمبار؛ خەفەتبار.

give mouth to, ووتن؛ دەربڕین؛ ووتاردان.

have a big mouth, [Slang]، دەم درێژی کردن؛ زمان درێژی کردن؛ دەم لێ کردنەوە.

mouthful (mouth′fool′), *n.* (١) پڕ بە دەم. (٢) پاروو؛ تیکە.

(٣) نەختێ؛ توزێ.

(٤) [Colloq.]، ووشە یا ووتەیەکی دووروودرێژ (کە بە ئاسانی نابێژرێ).

(٥) [Slang]، ووتەیەکی بەجێ: *(say a ~)*.

mouthpiece (mouth′pēs′), *n.* (١) ئەو بەشەی دەنرێ بە دەمەوە یا دەخرێتە ناو دەمەوە:

(the ~ of a telephone, of a pipe, of a horse's bit, etc.)

(٢) ئەو بەشەی ئامێرێکی مۆسیقییە کە دەمی پێوە دەنرێ (وەک شمشاڵ).

(٣) دەم راستی دەستە، کۆمەڵە، یا حیزبێک.

(٤) [Slang]، پارێزەری تاوانکاران.

mouthy (mouth′i, mouth′i), *adj.* زۆربوێژ؛ هەڵەوەر؛ فشەکەر.

movability (mōōv′ə-bil′ə-ti), *n.* توانای جووڵاندن هەبوون.

movable, moveable (mōōv′ə-b'l), *adj.* (١) دەجووڵێنرێ؛ دەتوانرێ بجووڵێنرێ (سامان)؛ دەبزوێنرێ؛ هەڵدەگیرێ: *(~ property)*

(٢) دەگوێزرێتەوە؛ لە کاتێکەوە بۆ کاتێکی تر دەگۆڕێ: *(~ holidays)*

n. (١) شتێک کە بتوانرێ بجووڵێنرێ.

(٢) *(pl.)*، سامانی هەڵگرتەنی کەسێک خۆی (بەتایبەتی کەرەسەی ناومال).

move (mōōv), *v.t.* (١) گواستنەوە؛ گوێزانەوە (٢) بزواندن؛ جووڵاندن.

(٣) والێکردن؛ پاڵ پێوەنان

(٤) خستنە جموجووڵ؛ هێنانە جۆش:

(He ~d the crowd with his speech.)

(٥) پێشنیازکردن (له کۆڕ یا ئەنجوومەنێکدا بۆ دەنگدان لەسەر).

(٦) گووپێکردن؛ پیسایی پێکردن.

(٧) فرۆشتن: *(to ~ the merchandise)*

v.i. (١) جووڵان؛ بزوان؛ چوون؛ رۆیشتن.

(٢) گواستنەوە (بۆ ماڵ یا شاری تازە)؛ گوێزانەوە؛ بارکردن:

(They ~d last month.; We will ~ to our new house.)

(٣) هەڵسان و دانیشتن؛ ژیان؛ جموجووڵ کردن:

(We ~ in good society.)

(٤) پێشکەوتن.

(٥) کەوتنەخۆ؛ جمان؛ کارکردن؛ بە کار هەڵسان.

(٦) گەڕان (مەکینە)؛ کارکردن.

(٧) داواکردن: *(to ~ for a new trial)*.

(٨) پیسایی کردن، گووکردن؛ بەتاڵبوونەوە.

(٩) [Colloq.]، (~ on)، دەستکردن بە رۆیشتن؛ رۆیشتن:

(Let's be ~ing on.)

(١٠) جووڵاندن (داشی دامەو شەترەنج).

(١١) فرۆشتن.

n. (١) جووڵە؛ جووڵانەوە؛ جمە. (٢) هەنگاو (بەرەو ئامانج).

(٣) گواستنەوە (ماڵ)؛ گوێزانەوە.

(٤) جووڵان (داشی دامەو شەترەنج)؛ نۆرە (یاری)

get a move on, [Slang]، (١) بزوان؛ جووڵان؛ جمان (٢) پەلەکردن.

on the move, [Colloq.]، گەڕۆک؛ هەمیشە لە جموجووڵدایە

moveable (mōōv′ə-b'l), *adj.* = movable.

movement (mōōv′mənt), *n.* (١) جووڵە؛ جووڵانەوە؛ بزوان.

(٢) هاتوچۆ؛ هاتن‌وچوون؛ جموجووڵ.

(٣) پیسایی؛ گوو: *(bowel ~)*.

(٤) مناوەرە (سوپا). (٥) رەوت؛ لەنجە؛ چۆنێتی جووڵانەوە.

(٦) بزووتنەوەی کۆمەڵایەتی یا رامیاری.

(٧) روودان (چیرۆك، شانۆنامە). (٨) مەیل؛ جموجووڵ بە لایەکی تایبەتیدا.
(٩) گۆڕانی نرخی فرۆتەنی. (١٠) پارچە بزۆکەکانی مەکینەیەك.
(١١) (أ) خێرایی مۆسیقا. (ب) کێشی مۆسیقا. (ج) بەشێکی سەمفۆنیا.
(١٢) کێشی هۆنراوە

mover (mōōv′ēr), ***n.*** (١) کەرۆك (٢) گوێزەرەوە (بەتایبەتی کەسێك کە پیشەی گواستنەوەی شتومەکی خەڵك بێت).

movie (mōōv′i), ***n.*** [Colloq.], (١) فیلمی سینەما. (٢) سینەما.
the movies, (١) پیشەسازی سینەما (٢) فیلمی سینەما. (٣) سینەماکان.

moviegoer (mōōv′i-gō′ēr), ***n.*** [Colloq.], کەسێکە کە زوو زوو دەچێتە سینەما

movie house, [Colloq.], سینەما

moving (mōōv′iŋ), ***adj.*** (١) بزۆك؛ جووڵاوە. (٢) بزوێنەر؛ جووڵێنەر (٣) هەست بزوێن؛ هەست جووڵێنەر.

moving picture, فیلمی سینەما

moving staircase (or **stairway**), = **escalator.**

mow (mō), ***v.t.*** (١) چیمەن برین؛ برین (چیمەن، گیا)؛ دوورینەوە؛ *(to ~ a lawn)*
(٢) (~ down)، قەلاچۆکردن؛ بە کۆمەڵ کوشتن؛ ماکۆدان؛ دروێنەکردن (مەجان). *(We ~ed down the enemy.)*
v.i. چیمەن برین؛ گیا برین

mow (mou), ***n.*** (١) گوورزە (٢) کایەن

mow, mowe (mou, mō), ***n. & v.i.*** [Archaic], دەموچاو گرژ کردن؛ خۆ مۆنکردنەوە.

mower (mō′ēr), ***n.*** چیمەنبڕە؛ مەکینەی چیمەن برین.

mown (mōn), *alternative past participle of* **mow**.

mozzetta, mozetta (mō-zet′ə), ***n.*** چاکەتێکی کورتی تەپلەدارە پاپاو سەرەك قەشەکان لەبەری دەکەن.

Mr. (mis′tēr), *plural.* **Messrs., = mister.**

Mrs. (mis′iz), *plural* **Mmes.,** خانم؛ خاں؛ نازناوی ئافرەتی مێرددارە.

MS. (mis), خانم؛ خاں؛ نازناوی ئافرەتە، مێرددار بێ یا بێ مێرد.

M.S., = Master of Science., بڕوانامەی ماستەری زانیاری

M.Sc., = Master of Science., بڕوانامەی ماستەری زانیاری

much (much), ***adj.*** زۆر (بۆ شتی نەژمێردراو)؛ گەلێك؛ ئەوتۆ؛ *(~ rain, money, food, etc.)*
adv. (١) زۆرتر؛ زیاتر؛ زۆر؛ گەلێك: *(He is ~ happier now.)*.
(٢) نزیکەی؛ کەم تا زۆر: *(He is ~ the same as yesterday.)*.
n. (١) بڕێکی زۆر؛ هەندێکی زۆر *(There is ~ to be done.)*.
(٢) شتێکی سەرناسا، لێهاتوو، یا گرنگ: *(As a leader, he is not ~ .)*.
as much again, دوو ئەوەندە
as much as, ئەوەندەی
make much of, زۆر بە گرنگ دانان؛ زل کردن؛ زۆر گوێ پێدان؛ زیاد لە پێویست گەورەکردن.
think much of, زۆر ڕێزلێگرتن.

mucid (mū′sid), ***adj.*** (١) کەڕووداوی؛ بۆندار (٢) لینج.

mucilage (mū′s′l-ij), ***n.*** (١) سریش؛ جیوە.
(٢) ماددەیەکی لینجی جەلاتینییە لە هەندێ ڕووەکدا هەیە.

muck (muk), ***n.*** (١) پەینی تازە؛ پەینی شێدار.
(٢) پیسی؛ پیسایی؛ لیخە.
v.t. (١) پەیناوکردن؛ پەین تێکردن. (٢) [Colloq.]، پیسکردن؛ لیخنکردن.
(٣) پاکردنەوە (کانزای خاو).
make a muck of, تێکدان (کار)؛ بە نەزانانە کردن و تێکدان
muck about, [Chiefly British], [Colloq.], خۆخلافاندن؛ کات بەفیڕۆدان
muck up, [Colloq.], (١) پیس وپۆخل کردن.
(٢) تێکدان (نەخشە، پلان)؛ شێواندن.

mucker (muk′ēr), ***n.*** [British Slang], کەسێکی نزم یا ناکەس؛ کەسێکی کاڵ وکرچ.

muckamuck (muk′ə-muk), ***n.*** [Slang], کەسێکی خۆ بە زل زان؛ پیاوی گەورە (لەڕووی لاقرتێوە).

muckrake (muk′rāk′), ***v.i.*** شتی پیس و خراپ دۆزینەوە لەسەر کەسانی بەناوبانگ و کاربەدەستانی میری و بڵاوکردنەوەی لە ڕۆژنامەدا؛ ناوپیس کردن؛ دەرخستنی ڕەووشت و کردەوەی ناپەسەندی کەسانی ناودار
-muckraker *(n.).*

muckworm (muk′wūrm′), ***n.*** کرم یا کرمۆکەی ناو شیاکەو پیسایی.

mucky (muk′i), ***adj.*** پیس؛ پیس وپۆخل؛ لیخن

muco-, muc- (mū′kō, mū′kə), پێشگرێکە بەمانای: (ا) چلم؛ ڕیپۆق. (ب) پەردەی چلمین؛ لینجە پەردە.

mucosa (mū-kō′sə), ***n.*** = **mucous membrane.**

mucous (mū′kəs), ***adj.*** (١) چلمین؛ چلمی؛ چلم دەردەر. (٢) لینج.
-mucousity *(n.).*

mucous membrane, پەردەی چلمین؛ لینجە پەردە.

mucus (mū′kəs), ***n.*** چلم؛ ڕیپۆق؛ هەر ماددەیەکی لینجی وەك چلم کە لەش دەری بدات.

mud (mud), ***n.*** (١) قوڕ؛ لیتە؛ قوڕولیتاو.
(٢) قسەی سووك؛ بوختان؛ لەکە؛ قسەی خراپ (کە بخرێتە دوای یەکێك)
v.t. قوڕاوی کردن؛ پیس کردن.
throw (or fling) mud at, ناوزڕاندن؛ ناوپیس کردن؛ بەدناوکردن؛ لەکەدارکردن.

mud bath, خۆ لە قوڕولیتەی کانزاوی هەڵکێشان (بۆ چارەسەری باداری)؛ گەرماوی قوڕولیتەی کانزاوی.

mud cat, جۆرە ماسییەکی ناو ڕووبارە.

muddiness (mud′i-nis), ***n.*** قوڕاوێتی؛ لیخنێتی؛ لێڵێتی.

muddle (mud′′l), ***v.t.*** (١) تێکدان (کار)؛ تێکەڵاو وپێکەڵاوکردن؛ شێواندن. (٢) خواردنەوە تێکەڵاوکردن یا تێکدان. (٣) لێڵ کردن.
(٤) سەر لێ تێکدان (بە خواردنەوەی سەرخۆشکەر)؛ سەر لێ شێواندن.
(٥) سەر لێ تێکدان؛ سەر لێ شێواندن؛ مێشك تێکدان.
v.i. سەر لێ شێوان؛ سەر لێ تێکچوون؛ تێکەڵ وپێکەڵ بوون.
n. (١) تێکەڵاو وپێکەڵاوی؛ شێواوی. (٢) سەر لێ تێکچوون؛ سەر لێ شێواوی.
muddle through, هەرچۆنێك بێت بە ئەنجام گەیاندنی کارێك لەگەڵ هەڵەو تێکەڵاو وپێکەڵاویشدا؛ جێبەجێکردنی کارێك بە زەحمەت.

muddle-headed (mud′′l-hed′id), ***adj.*** بێ مێشك؛ کەودەن؛ سەر لێ شێواو.

muddy (mud′i), ***adj.*** (١) قوڕاوی. (٢) لیخن؛ لێڵ.
(٣) لێڵ؛ تێکەڵاو وپێکەڵاو؛ شێواو: *(~ thinking)*.
v.t. & v.i. قوڕاوی کردن؛ قوڕاوی بوون؛ لێڵ کردن؛ لێڵ بوون؛ لیخن بوون: *(to ~ the water, the situation, etc.)*

mudfish (mud′fish′), ***n.*** ماسییەکی ناو قوڕولیتەو ئاوی لیخنە.

mudguard (mud′gärd′), ***n.*** کڵاوەی پێچکەی پاسکیل و ئوتومبیل (بۆ فڕێ نەدانی قوڕ بەملاو بەولادا).

mud hen, مریشکی زەلکاو.

mudhole (mud′hōl′), ***n.*** چاڵەقوڕ (لە ڕێگاوباندا).

mud pie, حەمامۆکە.

mud puppy, قوڕناویلکە.

mudsill (mud′sil′), ***n.*** مووروەداری بناغەی خانوو.

mudslinger (mud′sliŋ′ēr), ***n.*** ناوپیسکەر بە ناڕەوا (بەتایبەتی ناحەزان و هاوچاوانی ڕامیاری لەکاتی هەڵبژاردندا)؛ ناوزڕێن؛ بوختانچی
-mudslinging *(n.).*

mudstone (mud′stōn′), ***n.*** بەردی گڵین (کە هەوای بەرکەوت دەپروێ).

mud turtle, کیسەڵی ناو قوڕولیتە.

muezzin (mū-ez′in), *n.* بانگدەر

muff (muf), *n.* (١) دەسکێش؛ دەسکێشێکە شوێنی پەنجەکانی بە جیاجیا نیێ بەڵکو هەمووی یەك خانەیە. (٢) (ا) تۆپ نەگرتنەوە (یاری بێسبۆڵ).
(ب) کارێکی ناقۆڵا و نەشارەزایانە؛ تێکدانی کار لەبەر نەزانین.
(ج) ناقۆڵاکار؛ ناکارامە؛ کارتێکدەر.

v.t. & v.i. بە ناکارامەیی کردن (وەرزش)؛ بە ناقۆڵایانەو نەزانانەکردن.

muffin (muf′in), *n.* خەپلەنانی نەستووروو بچووك؛ کێکی بچووك.

muffle (muf′'l), *v.t.* (١) (~ up)، داپۆشین بە (ملپێچ، بەتانی، یا پاڵتۆ)؛ پێچانەوە (لەبەر سەرما). (٢) دەم هەڵبەستن؛ دەموچاو هەڵبەستن؛ چاو بەستنەوە؛ دەماخ کردن. (٣) کپ کردن؛ دەنگ لێ بڕین:
(to ~ a sound, an explosion, etc.)

n. (١) دەم هەڵبەست؛ چاوبەست. (٢) دەنگ کپکەر؛ خەفەکەر.
(٣) فڕنێکە بۆ سوورکردنەوەی گۆزەودیزە بەبێ بەرکەوتنی ڕاستەوخۆی گڕی ئاگرەکە

muffler (muf′lēr), *n.* (١) دەم هەڵبەست؛ ملپێچ
(٢) کپکەرە؛ دەنگ خەفەکەری ئەگزۆسی ئوتومبیل

mufti (muf′ti), *n.* (١) موفتی (ئاینی ئیسلام).
(٢) بەرگی مولکی (بەتایبەتی لەبەری یەکێکدا کە هەمیشە بەرگی سوپایی لەبەرکردبێ

mug (mug), *n.* (١) کووپی ئەختێك قورس و گەورەی چاو قاوە (جاران وێنەی دەموچاوێکی لەسەر دەکرا). (٢) پڕ کووپێکی وەها.
(٣) [Slang]، (ا) دەموچاو. (ب) دەم.
(ج) لچ هەڵقورتان؛ مۆنی؛ ڕووی گرژ.
(د) کەسێکی قسەڕەقی بێ نەزاکەتی نەزان.

v.t. [Slang], (١) وێنەگرتن (بەتایبەتی هی تاوانکارێك لەلایەن پۆلیسەوە).
(٢) پەلاماردان لە پشتەوەو دەست خستنە بینەقاقا بەنیازی ڕووتکردنەوە.

v.i. [Slang], (١) دەموچاوی خۆ گرژکردن یا شێواندن لە دەمەلاسکێدا (بەتایبەتی لەسەر شانۆ). (٢) پەلاماردان لە پشتەوەو دەست خستنە بینەقاقا بەنیازی ڕووتکردنەوە.

mugger (mug′ēr), *n.* [Slang], (١) ڕووتکەرەوە (بەتایبەتی کە پەلاماری کەسێك دەدات لەدواوەو دەست دەخاتە بینەقاقای). (٢) ئەکتەرێکە دەموچاوی خۆی گرژ دەکات یا دەشێوێنێ لە دەمەلاسکێدا لەسەر شانۆ.

muggy (mug′i), *adj.* گەرم و شێدار (ئاووهەوا)؛ بۆخە:
(~ weather)
-mugginess *(n.).*

Muhammadan (moo-ham′əd-ən), *adj. & n.* موسوڵمان
(هەروەها " Muhammedan ").

mulatto (mə-lat′ō, myoo-lat′ō), *n.* کەسێکی دووڕەگ لە دایك و باوکێکی ڕەش و سپی.

adj. سەوز؛ ڕەشتاڵە

mulberry (mul′ber′i, mul′bēr-i), *n.* (١) توو؛ تووە سپیکە.
(٢) دارتوو (٣) ئەرخەوانی؛ ڕەنگی ئەرخەوانی سوورکار.

mulch (mulch), *n.* گژوگیای وشك و گەڵا و توێکڵەداری خڕکراوە لە بنی ڕووەکدا بۆ هێشتنەوەی تەڕایی بنی ڕووەکەکەو پاراستنی ڕەگەکانی لە سەرما و گەرما

v.t. گژوگیای وشك و گەڵا و توێکڵەدار خستنە بنی ڕووەك.

mulct (mulkt), *v.t.* (١) سزادان بە پارە لێ سەندن (لەبەر تاوان).
(٢) بە فێڵ و تەڵەکە لێ سەندن؛ بە ساختە لێ کێشانەوە.

n. سزای پارە (لەبەر تاوانێك).

mule (mūl), *n.* (١) هێستر؛ قاتر
(٢) ڕێسەری لۆکە؛ مەکینەی ڕستنی لۆکە.
(٣) [Colloq.]، کەسێکی کەللەڕەق؛ کەسێکی سەرسەخت و مانگر.
(٤) توخمە گیاندارێکی دووڕەگی بێ بەر.

mule (mūl), *n.* سۆڵێکە پاژنەی پێ داناپۆشێ

mule deer, فیلەگێژە.

mule skinner, [Colloq.], قاترچی؛ هێسترچی.

muleteer (mū′lə-têr′), *n.* قاترچی؛ هێسترچی.

muley (mū′li, mool′i, mōō′li), *adj. & n.* = **mulley.**

muliebrity (mū′li-eb′rə-ti), *n.* (١) ژنێتی؛ ژنانەیی.
(٢) مێچکەیی؛ ناسکی؛ ژنانەیی.

mulish (mūl′ish), *adj.* (١) هێستری. (٢) کەللەڕەق؛ سەرسەخت؛ مانگر. (٣) (ا) بێ بەر؛ نەزۆك. (ب) دووڕەگ.

mull (mul), *v.t. & v.i.* [Colloq.], (~ over), بیرلێکردنەوە:
(to ~ over a question)

mull (mul), *v.t.* خۆشاوکردن؛ گەرمکردنەوەو خۆشاوکردن (شەراب، بیرە، ئاوی سێو).

mull (mul), *n.* مەلمەل: قوماشی ئاوریشم یا چیتی تەنك.

mullah, mulla (mul′ə, mool′ə), *n.* مەلا؛ مامۆستای ئاینی.

muller (mul′ēr), *n.* دەسکەوان (بۆ هاڕینی دەرمان و بۆیە).

mullet (mul′it), *n.* چەند جۆرە ماسییەکی دەریا و ڕووبارەکانە.

mulley, muley (mool′i, mōō′li), *adj.* شاخ کراو (ڕەشەوڵاخ)؛ بێ شاخ.

n. مانگای بێ شاخ؛ مانگای شاخ کراو.

mulligan (mul′i-g'n), *n.* [Slang], شلەی گۆشت و سەوزە (بەتایبەتی هی پیاوی هەژاری بێ لانە).

mullion (mul′yən), *n.* تیغەدار یا شیشی ستوونی خانەخانەکەری شووشەی پەنجەرە.

multi- (mul′ti, mul′tə), پێشگرێکە بەمانای: فرە؛ زۆر؛ چەندەها؛ هەمە؛ گەلێك؛ چەند: *(multicolored, multimillionaire)*

multicolored (mul′ti-kul′ērd), *adj.* هەمەڕەنگ؛ فرە ڕەنگ.

multi-ethnic (mul′ti-eth′nik), *adj.* فرە نەتەوە؛ فرە ڕەگەز:
(a ~ city)

multifarious (mul′tə-fâr′i-əs), *adj.* هەمەچەشن؛ فرە جۆر؛ جۆراوجۆر؛ جیاجیا؛ جۆرەها

multifid (mul′tə-fid), *adj.* بەش بەش (گەڵا)؛ خانە خانە؛ پارچە پارچە.

multifold (mul′tə-fōld′), *adj.* توێ توێ

multiform (mul′tə-fôrm′), *adj.* فرە شێوە؛ هەمەچەشن؛ جۆرەها.

multilateral (mul′ti-lat′ēr-əl), *adj.* (١) فرە لایەن؛ فرە ڕوو؛ فرە لا. (٢) چەند لایی؛ فرە لایی؛ چەندەها وڵات یا لایەن تێیدا بەشدارە:
(a ~ treaty)
-multilaterally *(adv.).*

multimillionaire (mul′ti-mil′yən-âr′), *n.* خاوەنی چەندەها ملیۆن دۆلار یا پاوەند؛ فرە ملیۆندار.

multipara (mul-tip′ə-rə), *n.* ئافرەتێکە کە سکی پڕە بە منداڵی دووەم یا بەلای کەمەوە دوو منداڵی لەوەوپێش بووە.

multiparous (mul-tip′ə-rəs), *adj.* (١) سکپڕ بە دووەم منداڵ.
(٢) لە یەك بەچکە زیاتری دەبێ لە سکێکدا.

multipartite (mul′ti-pär′tīt), *adj.* (١) بەش بەش؛ جۆرەها؛ فرە بەش؛ پارچە پارچە. (٢) **multilateral** .

multiped (mul′ti-ped′), *adj. Also* **multipede,** فرە پێ.

n. گیاندارێکی فرە پێ؛ گیاندارێکە لە چوار پێ زیاتری هەیە.

multiple (mul′tə-p'l), *adj.* چەندجار؛ جۆراوجۆر؛ زۆر؛ فرە.

n. ئەنجامی لێکدان (ژمارەوپێوان): *(10 is a ~ of 5 and 2 .)* .

multiple-choice (mul′tə-p'l-chois′), *adj.* فرە وەڵام؛ چەند وەڵامێك دەدات بۆنەوەی یەك وەڵامی ڕاستیان هەڵبژێرێت:
(a ~ test, question, etc.)

multiple sclerosis, نەخۆشی ڕەق بوون و وشکبوونەوەی هەستە دەمارەکان کە دەبێتە هۆی لەکارکەوتن و لەرزینی ماسولکەکان.

multipliable (mul′tə-plī ′ə-b'l), *adj.* دەتوانرێ لەیەك بدرێ (ژمارەوپێوان).

multiplicable (mul′tə-pli-kə-b'l), *adj.* = multipliable.

multiplicand (mul′tə-pli-kand′), *n.* ژمارەی لێدراو

multiplicate (mul′tə-pli-kāt′), *adj.* (١) توێ توێ. (٢) چەندەها؛ زۆر.

multiplication (mul′tə-pli-kā′shən), *n.* لێکدان (ژمارەو پێوان)

multiplication table, خشتەی لێکدان (ژمارەوپێوان).

multiplicity (mul′tə-plis′ə-ti), *n.* (١) زۆری؛ چەندەها؛ زۆری و جۆراوجۆری. (٢) ژمارەیەکی زۆر؛ گەلێك.

multiplier (mul′tə-plī′ēr), *n.* (١) زیادکەر (مرۆڤ، شت)؛ زاوزێکەر. (٢) ژمارەی پێ لێدراو (ژمارەوپێوان) (٣) ئامێری بەهێزکەر (فیزیا).

multiply (mul′tə-plī′), *v.t.* (١) زیادکردن؛ زۆرکردن؛ پەرەپێدان. (٢) لێکدان (ژمارەوپێوان).

v.i. (١) زاوزێ کردن؛ پەرەسەندن؛ زۆربوون: ***(Rabbits ~ rapidly.)*** (٢) لێکدان (ژمارەیەك لە ژمارەیەکی تر.

multitude (mul′tə-tōōd′, mul′tə-tūd′), *n.* (١) زۆری؛ فرەیی؛ ژمارە زۆری. (٢) ژمارەیەکی زۆر؛ گەلێك؛ کۆمەڵ؛ هەزاران ***(There was a ~ of volunteers.)*** (٣) (**the ~**)، جەماوەر؛ خەڵك؛ بۆرە پیاوان.

multitudinous (mul′tə-tū′d'n-əs), *adj.* (١) بێ شومار؛ زۆر؛ نێجگار زۆر. (٢) زۆرو جۆراوجۆر؛ هەمەچەشن.

multivalent (mul′ti-vā′lənt, mul-tiv′ə-lənt), *adj.* (١) فرە هاوهێزی (کیمیا). (٢) فرە مانا؛ فرە نرخ.

multure (mul′chēr), *n.* مزی ئاش؛ ئاشانە.

mum (mum), *n.* بیرەبەکی خەست و تیژە.

mum (mum), *v.i.* خۆگۆڕین بۆ خۆنوواندن.

mum (mum), *n.* [Colloq.], = **chrysanthemum.**

mum (mum), *n.* [Colloq.], = **mother.**

mum (mum), *adj.* بێ دەنگ؛ نەدوو؛ قسەنەکەر؛ دەم داخراو

interj. بێ دەنگ بە!؛ قسە مەکە!؛ دەمت داخە!

mumble (mum′b'l), *v.t. & v.i.* (١) منجەمنج کردن؛ لەژێر لێوەوە وتن: ***(Don't ~ your words.; The old man was ~ing to himself.)*** (٢) بە یووك حووین بەهێواشی و نارەحەتی (لەبەر بێ ددانی).

n. منجەمنج

mumbo jumbo (mum′bō jum′bō), (١) [M- J-]. بتێکی ئاشرینە خێڵە رەشەکانی رۆژاوای سوودان دەیان پەرست؛ جادووگەرێکی نایدییە کە بە ناو گوایە خەڵك لە رەی دەپارێزێ. (٢) شتێکی ترسناك. (٣) نەریتی ئاینی هیچ وپووچ و بێ مانا؛ نەریتی وەك جادووگەری (٤) قسەی هیچ وپووچ؛ قسەی قۆڕو بێ مانا.

mummer (mum′ēr), *n.* (١) ئەکتەری خۆگۆڕی شانۆیی بێ دەنگ (٢) ئەکتەر.

mummery (mum′ēr-i), *n.* (١) نوواندنێکە بە جلی خۆگۆڕینەوە. (٢) نوواندنێکی کەش وفشانە؛ نەریت یا ئاهەنگێکی پڕ لە کەش وفش و هیچ وپووچ و دووڕووانە.

mummification (mum′ə-fi-kā′shən), *n.* موومیاکردن؛ موومیاکاری

mummify (mum′ə-fī′), *v.t.* موومیاکردن؛ دەرهێنانی ناوسکی مرۆڤ یا گیانداری مردوو و دەرمان تێکردنی بۆ پاراستنی لە بۆگەنکردن.

v.i. وشکبوونەوە؛ هەڵقرچان؛ سیس بوونەوە.

mummy (mum′i), *n.* (١) موومیا؛ مردووی موومیاکراو (٢) کەسێکی هەڵقرچاو؛ کەسێکی رەقەڵە و سیس بووەوە.

mump (mump), *v.t. & v.i.* (١) [Dial.] = **mumble**. (٢) [Old Slang]، (ا) سواڵکردن؛ پاڕانەوە. (ب) گزی کردن

mumps (mumps), *n.pl.* ملەخڕێ؛ ئاوسانی لووی لیکی ژێر گوێچکە.

munch (munch), *v.t. & v.i.* کرماندن؛ ملچاندن؛ ملچەملچ کردن.

mundane (mun′dān), *adj.* (١) جیهانی؛ تایبەتی بەم جیهانە نەك بە جیهانێکی بەرزترو گیانی: ***(~ pleasures)***. (٢) ئاسایی؛ ووشك و ناخۆش (مەجان)؛ سادە: ***(a ~ job, task, etc.)***.

mung bean, ماش.

municipal (mū-nis′ə-p'l), *adj.* (١) (ا) شارەوانی؛ هی شارەوانی؛ هی ناوشار. (ب) سەربەخۆیی ناوخۆی هەیە. (٢) تایبەتی بە کاروباری ناوخۆی وولات یا هەرێمێك.

municipality (mū-nis′ə-pal′ə-ti), *n.* (١) شار؛ شارەوانی؛ شارێك کە سەربەخۆیی ناوخۆی هەبێ. (٢) کاربەدەستانی شار؛ کاربەدەستانی شارەوانی.

municipalize (mū-nis′ə-p'l-īz′), *v.t.* (١) خستنەسەر شار؛ کردن بە بەشێك لە شار؛ دانەدەم شار. (٢) کردن بە شار؛ کردن بە شارێك کە سەربەخۆی ناوخۆی هەبێ.

-**municipalization** *(n.)*.

munificence (mū-nif′ə-s'ns), *n.* بەخشندەیی؛ زۆر دڵفراوانی؛ زۆر دەست ودڵ کراوەیی.

munificent (mū-nif′ə-s'nt), *adj.* (١) بەخشندە؛ زۆر دڵفراوان؛ زۆر دەست ودڵ کراوە. (٢) زۆر دڵفراوانی دەنوێنێ؛ نیشانەی بەخشندەیی و دەست ودڵ کراوەیی‌یە: ***(a ~ gift)***.

muniment (mū′ni-mənt), *n.* (١) هۆی خۆپاراستن؛ هۆی پاراستن. (٢) (*pl.*)، باوەڕنامەی خاوەنێتی زەوی وزارو شتی تر؛ باوەڕنامەی ماف.

munition (mū-nish′ən), *v.t.* کەرەسەی جەنگ پێدان؛ چەکدارکردن؛ چەك پێدان.

munitions (mū-nish′ənz), *n.pl.* جبەخانە؛ چەك و کەرەسەی جەنگ (گوللە، بۆمبا ... هتد).

mural (myoor′əl), *adj.* (١) هی سەر دیوار؛ هی دیوار؛ بۆ سەر دیوار. (٢) وەك دیوار؛ دیواری.

n. نیگار یا دیمەنی لەسەر دیوار کراو.

muralist (myoor′əl-ist), *n.* نیگارکێشی سەر دیوار.

murder (mūr′dēr), *n.* پیاوکوشتن بە دەسەنقەست؛ پیاوکوژی؛ خوێن ڕشتن؛ خوێن ڕێژی.

v.t. (١) پیاوکوشتن بە دەسەنقەست؛ کوشتن؛ خوێن ڕشتن. (٢) کوشتن بە شێوەیەکی دڕندانە و بێ بەزەیی‌یانە (جەنگ). (٣) تێکدان؛ شێواندن: ***(She ~ed that song.)***.

v.i. پیاوکوشتن بە دەسەنقەست؛ خوێن ڕشتن.

get away with murder, [Slang], کارێکی خراپ کردن و کەس پێ نەزانین و سزا نەدران؛ بەدکاری کردن و وەك بەرزەکی بانان بۆی دەرچوون

murder will out, (١) پیاوکوژ هەر دەردەکەوێ؛ پیاوکوژی هەر دەردەکەوێ. (٢) کاری نهێنی و بەدکاری هەر دەردەکەوێ زوو یا درەنگ

murderer (mūr′dēr-ēr), *n.* پیاوکوژ؛ خوێن ڕێژ.

murderess (mūr′dēr-is), *n.* ئافرەتی پیاوکوژ؛ پیاوکوژی ژن.

murderous (mūr′dēr-əs), *adj.* (١) دڕندە؛ کوشندە؛ پیاوکوژانە؛ زۆر بەد؛ زۆر دڵڕەقانە: ***(a ~ act)***. (٢) تایبەتی بە پیاوکوشتن؛ هی پیاوکوژی: ***(a ~ rage)***. (٣) [Colloq.]، زۆر گران؛ زۆر ناخۆش و ترسناك: ***(a ~ exam)***.

murine (myoor′īn, myoor′in), *adj.* هی توخمی مشك؛ هی گیانداری کرۆژەندە (وەك مشك و مشکەکوێرە... هتد).

n. گیانداری کرۆژەندە.

murk (mūrk), *n.* تاریکی؛ لێڵی؛ نادیاری.

adj. [Archaic], تاریك؛ لێڵ؛ ناڕوون.

murky (mūr′ki), *adj.* (١) تاریك. (٢) لێڵ (ئاو، ئاسمان)؛ لیخن؛

تەمومژاوی *(~ waters, air, etc.)*
(٣) لێڵ (مێشك)؛ شێواو؛ تێکچوو.
(٤) نادیار؛ لێڵ: تێگەیشتنی گرانە.
-murkily *(adv.)*; murkiness *(n.)*.

murmur (mūr′mēr), *n.* (١) خورە؛ خورەخور؛ خورەی ئاو.
(٢) بۆڵە؛ بۆڵەبوڵ لەژێر لێوەوە؛ خوتەوبۆڵە.
(٣) پرتەپرتی دڵ (پزیشکەوانی).
v.i. (١) خورەهاتن؛ خورەخورهاتن.
(٢) خوتەو بۆڵەهاتن؛ بۆڵەهاتن لەژێر لێوەوە
v.t. لەژێر لێوەوە وتن؛ لەبەر خۆوە وتن.

murmurous (mūr′mēr-əs), *adj.* (١) خورەخورکەر
(٢) منجەمنجاوی؛ خوتەوبۆڵە لێوە هاتوو.

murphy (mūr′fi), *n.* [Slang]. = potato.

murrain (mūr′in), *n.* (١) دەردی ڕەشەوڵاخ.
(٢) [Archaic]، تاعوون

muscadine (mus′kə-din, mus′kə-dīn′), *n.* (١) جۆرە ترێیەکە
(٢) [Obs.]، جۆرێکە لە شەراب.

muscat (mus′kət, mus′kat), *n.* (١) جۆرە ترێیەکی شەرابە
(٢) شەرابی ئەم ترێیە

muscatel (mus′kə-tel′), *n.* (١) جۆرە شەر بێکی شیرینە.
(٢) جۆرە ترێیەکی شیرینە ئەم شەرابەی لێ دروست دەکرێ.

muscle (mus′′l), *n.* (١) ماسولکە؛ بازوڵە؛ بازوو.
(٢) هێزی ماسولکە. (٣) هێز؛ زەبر؛ زەبروزەنگ:
(to put some ~ into law enforcement)
v.i. [Colloq.], (~ **in**), بەزۆر خۆ پیاکردن؛ بەزۆر ڕێی خۆ کردنەوە

muscle sugar, شەکری خاو؛ شەکری پاك نەکراوە

Muscovite (mus′kə-vīt′), *n.* دانیشتووی شاری مۆسکۆ؛
ڕووسی؛ هاونیشتمانییەکی ڕووسی
adj. ڕووسی؛ تایبەتی بە ڕووسیا.

muscovite (mus′kə-vīt′), *n.* کانزایەکی فافۆنی یا شووشەیی
کارەبا نەگەیەنەرە

muscular (mus′kyoo-lēr), *adj.* (١) ماسولکەیی؛ بازوڵەیی.
(٢) ماسولکەدار؛ بازوودار؛ بەهێز؛ بازوڵەدار.

muscular dystrophy, ئیسکەنەرمە

muscularity (mus′kyoo-lar′ə-ti), *n.* ماسولکەداری؛ بەهێزی؛
بازوڵەداری

musculature (mus′kyoo-lə-chēr), *n.* باری ڕێکخرانی ماسولکە
یا ئەندامێکی لەش

musculo- (mus′kyoo-lō, mus′kyoo-lə), *Also* **muscal-,**
پێشگرێکە بەمانای ماسولکە؛ بازوو.

Muse (mūz), *n.* (١) بانوخوای وێژەو هۆنراوەو هونەرو زانیاری
(ئەفسانەی یۆنانی). (٢) [m-]، پەری هۆنراوەو هونەر؛ پەری شیعر.

muse (mūz), *v.i.* (~ **over;** ~ **on**), بیرکردنەوە؛ دانغەلیدان

v.t. (١) بیرلێکردنەوە. (٢) تێدا ڕامان؛ سەیرلێهاتن.

n. بیرکردنەوە

museful (mūz′fəl), *adj.* بیرکەرەوە؛ دانغەلیدەر.

musette (mū-zet′), *n.* (١) جۆرێکە لە زوڕنا یا جووزەلە.
(٢) ئاواز. (٣) توورەکەی سەرشانی سەرباز.

museum (mū-zē′əm), *n.* مۆزەخانە؛ ئەنتیکەخانە.

mush (mush), *n.* (١) شۆرباى گەنمەشامی.
(٢) شتێکی نەرموشلی تەروبری خەستوخۆڵ.
(٣) [Colloq.]، سۆزداری لە ڕادە بەدەر؛ هەست ناسکی (بەتایبەت دڵداری).

mush (mush), *v.i.* کاروانکردن بەناو بەفردا بە گالیسکە بەفرینەی سەگ.
n. کاروانێکی وەها.
interj. تێخوڕینی سەگی گالیسکەی بەفرین.

mushroom (mush′rōōm, mush′room), *n.* قارچك.
adj. (١) قارچكی؛ بە قارچك کراو.
(٢) لە قارچك دەچێ (لە شێوە یا زوو پەرەسەندندا).
v.i. (١) زوو پەرەسەندن؛ زوو گەورەبوون:
(The demonstration ~ed into a riot.;
Their business ~ed in the first year.)
(٢) ئاوسان و سەر پان بوونەوە وەك قارچك؛ وەك قارچك لێهاتن.

mushy (mush′i), *adj.* (١) بڵ؛ نەرم و فشەڵ: *(~ rice)* .
(٢) [Colloq.]، لە ڕادە بەدەر بەسۆز؛ زۆر بەسۆزو هەست ناسك.

music (mū′zik), *n.* (١) ساز؛ مۆسیقا.
(٢) ئاوازێکی خۆش (وەك خوێندنی باڵندەو خورەخوڕی ئاو).

face the music, [Colloq.], ڕووبەڕووی ئەنجامی ناخۆشی کاری خۆ
وەستان و قبووڵ کردنی.

set to music, ئاواز بۆ دانان؛ مۆسیقا بۆ دانان.

musical (mū′zi-k'l), *adj.* (١) سازی؛ مۆسیقایی.
(٢) خۆش ئاواز؛ دەنگخۆش.
(٣) مۆسیقازان؛ حەزکەر لە مۆسیقا؛ لێهاتووی مۆسیقا: *(a ~ person)* .
(٤) بە مۆسیقاوە؛ بە ئاوازەوە: *(a ~ comedy)* .
n. (١) musical comedy . (٢) ئاهەنگ بە مۆسیقاوە.

musical comedy, شانۆنامەی مۆسیقایی؛ فیلمی مۆسیقایی؛
فیلمی بە گۆرانی و مۆسیقاوە.

musicale (mū′zi-kal′), *n.* [Fr.], ئاهەنگێك بە مۆسیقاوە.

music box, سندووقی مۆسیقا.

music hall, شانۆی مۆسیقاو شانۆگەری؛ هۆڵی مۆسیقاو شانۆگەری.

musician (mū-zish′ən), *n.* مۆسیقاژەن بە پیشە؛ سازلێدەر.

musicologist (mū′zi-kol′ə-jist), *n.* مۆسیقاناس

musicology (mū′zi-kol′ə-ji), *n.* زانستی مۆسیقا؛ مۆسیقاناسی.

musing (mūz′iŋ), *adj.* بیرکەرەوە.
n. بیرکردنەوە.

musk (musk), *n.* (١) مسك: ماددەیەکی بۆنداره لە توورەکەیەکی ژێر
چەرمی سکی ئاسکی مسك دەردەهێنرێ. (٢) مسك: بۆنێکی خۆشە بۆ لەخۆدان.
(٣) ئاسکی مسك.

musk deer, ئاسکی مسك.

musket (mus′kit), *n.* مەسکەت: جۆرە تفەنگێکی سەربازی پیادەی
کۆنە.

musketeer (mus′kə-tēr′), *n.* سەربازی مەسکەت لەشان؛
مەسکەت لەشان.

musketry (mus′kit-ri), *n.* (١) هونەری تەقاندنی تفەنگی مەسکەت
(٢) (ا) تفەنگی مەسکەت بە کۆمەڵ. (ب) مەسکەت لەشانان.

muskmelon (musk′mel′ən), *n.* (١) شەمامە؛ کاڵەکەزەردە.
(٢) ڕووەکی شەمامە

muskrat (musk′rat′), *n.* (١) مشکی ئاوی: گیاندارێکی کرۆژەندەی
ئاوی کەوڵ ساف و بریقەدارە لە مشك دەچێ. (٢) کەوڵی ئەم گیاندارە.

musk rose, گوڵە مسك: گوڵێکی بۆنخۆشی سپییە.

muslin (muz′lin), *n.* مۆزلین: قوماشێکی لۆکەی تەنکە.

musquash (mus′kwăsh), *n.* = muskrat.

muss (mus), *n.* [Colloq. or Dial.], (١) پشێوی؛ ئاژاوە.
(٢) شەڕ؛ دەمەقاڵێ.
v.t. [Colloq. or Dial.], (~ **up**), تێکدان؛ شێواندن.

mussel (mus′'l), *n.* جۆرێکە لە گوێچکەماسی

mussy (mus′i), *adj.* [Colloq.], ناڕێك وپێك؛ تێکەڵاو وپێکەڵاو؛
بەسەریەکدا شێواو.

must (must), *v.aux.* (١) پێویستە؛ دەبێ؛ پێویست کردن:
(I ~ pay you.)
(٢) دەبێ؛ لەوە دەچێ: *(Then you ~ be her cousin.)* .

(٢) دەبێ: دەبێ وابووبێ: *(It ~ have rained while we were in.)*.
n. شتێکی پێویست: شتێکە کە پێویستە بکرێ یا ببێ:
| This book (film, play) is a ~. |
adj. پێویست: پێویستە
must (must), *n.* (١) مەستی (بەدمەستی نێرەفیلی بەئالۆش).
(٢) نێرەفیلی بەئالۆش.
must (must), *n.* شەرابی تازە: خۆشاوی تازە
must (must), *n.* بۆگەن: بۆگەن کردن.
mustache, moustache (mәs-tash′, mus′tash), *n.* سمێڵ
mustang (mus′taŋ), *n.* ئەسپەکێوی ڕۆژاوای ئەمەریکا
mustard (mus′tērd), *n.* (١) خەرتەلە
(٢) تووی هەڕاوی خەرتەلە کە دەگیرێتەوەو وەك بەهاراتو دەرمان بەکاردێت.
(٣) زەرد: ڕەنگی زەرد.
mustard gas, گازی خەرتەلە: گازێکی ژەهراوی کوشندەیە
mustard oil, ڕۆنی خەرتەلە (سابوونی لێ دروست دەکرێ)
muster (mus′tēr), *v.t.* (١) کۆکردنەوە (سەرباز): کۆمەڵ کردن:
بانگ کردن *(The man was ~ed for roll call.)*
(٢) (~ up) کۆرج کردنەوە: کەوتنەخۆ: خستنەیەك (ئازایی، هێز):
کۆکردنەوە *(M~ up your courage.)*.
v.i. کۆبوونەوە (سەرباز): ڕیزبوون
n. (١) کۆبوونەوە (سەرباز بۆ ناو خوێندنەوەو پشکنین).
(٢) کۆمەڵ: کەسانی کۆبوونەوەیەك: کۆبوونەوە
(٣) لیستەی ناوی لقێکی سوپا یا هێزی دەریایی
muster in, گیران بە سەرباز
muster out, لە سەربازی خستن یا ئازادکردن
pass muster, باشە: پەسەندە: بەکاردەهێنرێ: پلەکەی پەسەندە
mustiness (mus′ti-nis), *n.* بۆن کەڕوو: بۆن دڕن
musty (mus′ti), *adj.* (١) بۆن کەڕووای: بۆن دڕناوی: بۆن کۆن
(٢) کۆن: باونەماو: سوواو
mutability (mū′tә-bil′ә-ti), *n.* بگۆڕی: هەمیشە گۆڕان: بێ باری
mutable (mū′tә-b′l), *adj.* (١) بگۆڕ: دەگۆڕی: دەتوانرێ بگۆڕدرێ.
(٢) بێ بار: حولحوڵ: هەمیشە گۆڕاو.
mutate (mū′tāt), *v.i. & v.t.* گۆڕان: گۆڕین: گۆڕانی بنچینەیی و
کوتوپڕ (زیندەوەرزانی).
mutation (mū-tā′shәn), *n.* (١) گۆڕان: گۆڕین
(٢) گۆڕانی شێوە، سرووشت، یا تایبەخۆیی.
(٣) (ا) گۆڕینێکی بنچینەیی کوتوپڕی گیاندارێك یا ڕووەکێكو بوون بەهۆی
جیاوازییەکی زۆر لەچاو تۆخمو بنەچەکەیدا
(ب) گیاندار یا ڕووەکێکە کە ئەم گۆڕینەی بەسەردا بێت
mutatis mutandis (mū-tā′tis mū-tan′dis), [L.] دوای
ئەوەی ئەو گۆڕینەی پێویست بوو بکرێ کرا
mutative (mū′tә-tiv), *adj.* دەگۆڕێ: گۆڕان بەشێکە لە سرووشتی
mutchkin (much′kin), *n.* [Scot.], پێوانەیەکی شلەیە هەشت یەکی
گالۆنێکە
mute (mūt), *adj.* لاڵ: بێ زمان
n. (١) لاڵ: کەڕولاڵ: کەسێکی کەڕولاڵ (٢) تیپی بێ دەنگ (زمانەوانی).
(٣) شتێکە بۆ کزکردنی دەنگی ئامێرێکی مۆسیقایی.
v.t. (١) دەنگ کزکردن: نزم کردنەوە: خەفەکردن: کپ کردن.
(٢) لە تۆخی کەمکردنەوە (ڕەنگ): لە توندوتیژی کەمکردنەوە (دەنگ).
mutilate (mū′t′l-āt′), *v.t.* (١) دەستوپەل بڕین: پەل بڕین:
بەسەریەکدا شێواندن (لەش): کەلەلاکردن: *(His body was ~d.)*.
(٢) شێواندن: تێکدان *(The censors ~d his speech.)*.
-mutilation *(n.)*; **mutilative** *(adj.)*; **mutilator** *(n.)*.
mutineer (mū′t′n-ēr′), *n.* کەسێکی یاخی: سەربازی یاخی: یاخی:
سەرپێچ

mutinous (mū′t′n-әs), *adj.* یاخیبوو: سەرپێچ.
mutiny (mū′t′n-i), *n.* یاخی بوون: سەرپێچی: یاخی بوونی سەرباز
یا کەشتییەوان لە سەرۆکەکانیان.
v.i. یاخی بوون: سەرپێچی کردن
mutt (mut), *n.* [Slang], (١) گێژوویژ: کەسێکی بێ مێشك.
(٢) سەگی دووڕەگ.
mutter (mut′ēr), *v.i.* (١) منجەمنج کردن: لەژێر لێوەوە ووتن.
(٢) بۆڵەبۆڵ کردن (بە دەنگی نزم): خوتەوبۆڵەهاتن: سکاڵاکردن.
(٣) گرمەهاتن: گرمەگرم کردن.
v.t. بۆڵەبۆڵ کردن: سکاڵاکردن لەژێر لێوەوە: خوتەوبۆڵەهاتن.
n. (١) منجەمنج کردن: بۆڵەبۆڵ کردن.
(٢) بۆڵەبۆڵ: ووڕتەوورت: منجەمنج: سکاڵا.
mutton (mut′′n), *n.* (١) گۆشتی مەڕ (٢) [Rare] : مەڕ.
mutual (mū′chōō-әl), *adj.* (١) (ا) دوولایی: دووسەرە: دووسەری:
(~ friendship, hate, suspicion, etc.)
(ب) وەك یەك وان بۆ یەکتری: *(~ enemies)*.
(٢) ئاوکۆیی: هاو: *(our ~ friend)*.
(٣) تایبەت بە کۆمپانیایەکی بیمە کە ئەندامەکانی بەشداری سوودو زیانی دەبن.
mutualism (mū′chōō-әl-iz′m), *n.* هاوکاری: ئاڵوگۆڕکردنی
سوود: لەسەر یەکتری ژیانی دوو گیاندار.
mutuality (mū′chōō-al′ә-ti), *n.* دوولایەنی: دووسەری
mutualize (mū′chōō-әl-īz′), *v.t. & v.i.* (١) دوولایی کردن:
کردن بە دووسەر: کردن بە هی هەردوولا. (٢) بەشداری کردنی کۆمپانیایەك:
کردنی کۆمپانیایەك بە هی کرێکارەکانی.
mutually (mū′chōō-әl-i), *adv.* بۆ هەردوولا: دوولایەنە: دووسەری:
(~ beneficial)
muzzle (muz′′l), *n.* (١) لمۆز: قەپۆز: دەموقەپۆز.
(٢) دەمبەست: دەمبێن: لەواشە.
(٣) سەر یا دەمی لوولەی چەکی ئاگرین.
v.t. (١) لەواشەکردن: دەمبێنەکردن: لمۆزکردن.
(٢) دەم داخستن: قسە لێ قەدەغەکردن.
my (mī), *pron.* هی من: هینی من: ~م (سەرم، پێڵاوەکانم).
interj. پەححا: پەکوو: بەهبەه: هاوار بە ماڵم: *(Oh, ~!)*.
my- (mī), **myo-**.
myalgia (mī-al′ji-ә), *n.* ئازاری ماسولکە.
myasthenia (mī′as-thē′ni-ә), *n.* بێ هێزی ماسولکە:
لاوازیو سستی ماسولکە.
mycelium (mī-sē′li-әm), *n.* بەشی سەوزەواتی قارچكو تۆخمەکەی
کە لە شێوەی تاڵە دەزوودان.
myco- (mī′kō, mī′kә), پێشگرێکە بەمانای: قارچك: کەڕوو.
mycobacterium (mī′kō-bak-tēr′i-әm), *n.* بەکتریای کەڕوو.
mycology (mī-kol′ә-ji), *n.* (١) قارچك زانی: کەڕووزانی:
زانستی قارچكو کەڕوو. (٢) هەموو جۆرە قارچكو کەڕوویەکی ناوچەیەك
mycosis (mī-kō′sis), *n.* (١) پەیدابوونی کەڕوو لە لەشدا:
کەڕووهەڵهێنانی لەش. (٢) نەخۆشی کەڕوو.
mydriasis (mi-drī′ә-sis, mī-drī′ә-sis), *n.* فراوانبوونی
بیلبیلەی چاو (بەهۆی نەخۆشی یا دەرمانەوە).
myelencephalon (mī′ә-len-sef′ә-lon′), *n.* بەشی دواوەی
مێشك.
myelitis (mī′ә-lī′tis), *n.* هەوکردنی مۆخی بڕبڕە: نەخۆشی مۆخ.
myelo- (mī′ә-lō), پێشگرێکە بەمانای: مۆخی بڕبڕەی پشت.
myeloid (mī′ә-loid′), *adj.* (١) هی مۆخی بڕبڕە.
(٢) تایبەتی بە مۆخ: لە مۆخ چوو یا وەرگیراو.
myna, mynah (mī′nә), *n.* باڵندەیەکی ئاسیاییە لاسایی مرۆڤ
دەکاتەوە.

myo- (mī′ō, mī′ə), پێشگرێکە بەمانای: ماسولکە.
myocardiograph (mī′ō-kär′di-ə-graf′, mī′ō-kär′di-ə-gräf′), *n.* ئامێری تۆمارکەری بزوانی ماسولکەی دڵ؛ وێنەگری بزوانی ماسولکەی دڵ
myocarditis (mī′ō-kär-dī′tis), *n.* هەوکردنی ماسولکەی دڵ.
myocardium (mī′ō-kär′di-əm), *n.* ماسولکەی دڵ.
myogenetic (mī′ō-jə-net′ik), *adj.* لە ماسولکەوە پەیدادەبێ؛ لە ماسولکەوە هاتوو.
myograph (mī′ə-graf′, mī′ə-gräf′), *n.* ئامێری تۆمارکردنی کرژی ماسولکە.
myology (mī-ol′ə-ji), *n.* ماسولکەناسی (توێکاری)
myoma (mī-ō′mə), *n.* ئاوساوی‌یەکی لە تێشووی شانە پێکهاتوو؛ لووی شانەی ماسولکە.
myomatous (mī-om′ə-təs), *adj.* تایبەتی بە ئاوساوی شانەی ماسولکە.
myopathy (mī-op′ə-thi), *n.* نەخۆشی ماسولکە.
myope (mī′ōp), *n.* نەخۆشی نزیك بین؛ نزیك بین.
myopia (mī-ō′pi-ə), *n.* نەخۆشی نزیك بینی؛ نزیك بینی.
myopic (mī-op′ik), *adj.* نزیك بین.
myopy (mī′ə-pi), *n.* = **myopia.**
myosis (mī-ō′sis), *n.* چوونەوەیەك یا کرژبوونی بیلبیلەی چاو (بەهۆی نەخۆشی یا بەکارهێنانی دەرمانەوە).
myosotis (mī′ə-sō′tis), *n.* ڕووەکێکە گوڵی ڕەنگاوڕەنگ دەگرێ.
myotic (mī-ot′ik), *adj.* هی بیلبیلەی چاو هێنانەوەیەك‌و کرژکردن؛ بیلبیلەی چاو کرژبوو؛ دەبێتە هۆی چوونەوەیەکی بیلبیلەی چاو.
n. دەرمانی بیلبیلەی چاو کرژکردن یا هێنانەوەیەك.
myria- (mir′i-ə), پێشگرێکە بەمانای: (١) بێ شومار؛ زۆر؛ گەلێك. (٢) دە هەزار
myriad (mir′i-əd), *n.* (١) دە هەزار
(٢) هەزاران: هەزارەها؛ ژمارەیەکی بێ شومار یا نێجگار زۆر.
adj. بێ شومار؛ هەزارەها؛ نێجگار زۆر
myriapod (mir′i-ə-pod′), *adj. & n.* هەزارپێ.
myriapodan (mir′i-ap′ə-dən), *adj. & n.* = **myriapod.**
myriapodous (mir′i-ap′ə-dəs), *adj.* = **myriapod.**
myrmeco- (mûr′mi-kō, mûr′mi-kə), پێشگرێکە بەمانای: مێرووله
myrmecology (mûr′mi-kol′ə-ji), *n.* مێروولەزانی: زانستی مێرووله
myrmecophagous (mûr′mi-kof′ə-gəs), *adj.* مێروولەخۆر
myrrh (mûr), *n.* (١) جەوی دار " موڕ ".
(٢) داری " موڕ " دارێکی بۆنخۆشە جەوی‌یەك دەردەدات بۆنی خۆشی لێ درووست دەکرێ.
myrtaceous (mûr-tā′shəs), *adj.* مۆردی؛ هی درەختی مۆردو یوکالیپتۆس
myrtle (mûr′t'l), *n.* مۆرد.
myself (mī-self′, mə-self′), *pron.* (١) خۆم
(I went ~ .; I hurt ~ .)
(٢) دۆخی چاکی خۆم؛ دۆخی باشیم:
(I am not ~ when I rage like that.)
mystagogue (mis′tə-gôg′, mis′tə-gog′), *n.* لێکدەرەوەی شتی ئاینی لێڵ‌و نهێنی؛ مامۆستای شتی نهێنی‌و نەزانراوی ئاینی.
-mystagogy *(n.).*
mysterious (mis-têr′i-əs), *adj.* نادیار؛ لێڵ: شاراوە.
mystery (mis′tẽr-i, mis′tri), *n.* (١) شتی نەزانراو یا دەرنەکەوتوو؛ نهێنی *(the ~ of life).*
(٢) (أ) ڕووداوێکی شاراوە (بەتایبەتی پیاوکوشتن).
(ب) چیرۆکی ڕووداوێکی شاراوەی وەها.
(٣) لێڵی؛ نهێنی؛ شاراوەیی: *(An air of ~ surrounds this affair.).*
(٤) *(pl.)*، نەریت‌و بیروڕای ئاینی.
(٥) کۆمەڵی ئاینی نهێنی کۆن. (٦) **a mystery play.**
(٧) (أ) نوێژی بەکۆمەڵی کڵێسەی کاسۆلیکی.
(ب) ڕووداوی ژیاننامەی عیسا و مەریەم.
mystery (mis′tẽr-i), *n.* [Archaic], پیشە.
mystery play, شانۆنامەی ڕووداوێکی ئینجیل بەتایبەتی هی ژیاننامەی عیسا.
mystic (mis′tik), *adj.* (١) تایبەتی بە نەریت‌و بیروڕای ئاینی نهێنی.
(٢) نهێنی؛ شاراوە؛ نادیار: *(~ powers).*
(٣) هی سۆفی یا سۆفێتی.
n. سۆفی.
mystical (mis′ti-k'l), *adj.* (١) نیشانەیی؛ گرنگ لەڕووی ئاینی‌یەوە.
(٢) هی سۆفی یا سۆفێتی. (٣) [Rare]، شاراوە؛ لێڵ؛ نهێنی؛ نادیار
mysticism (mis′tə-siz'm), *n.* (١) سۆفێتی.
(٢) بیروڕای شاراوە یا نادیار؛ بیرکردنەوە لە شتی نادیار.
mystify (mis′tə-fī′), *v.t.* (١) سەرسام کردن؛ سەرسوڕماندن.
(٢) شاردنەوە بۆ تێنەگەیشتنی؛ وەهالێکردن کە سەیر بێتە بەرچاو‌و تێگەیشتنی گران بێت.
-mystification *(n.).*
mystique (mis-tēk′), *n.* هەستی سەرسامی‌و شکۆ پێدان‌و دڵفڕاندن کە شتێك، کەسێك، یا پیشەیەك درووستی دەکات لەلای هەندێ کەس
(the ~ of Eastern music, art, progress, revolution, the acting profession, etc.)
myth (mith), *n.* (١) ئەفسانە. (٢) سەرجەمی ئەفسانەکان.
(٣) چیرۆکی ئەفسانەیی؛ چیرۆکی درۆ.
(٤) کەسێك یا شتێکی ئەفسانەیی.
mythic (mith′ik), *adj.* = **mythical.**
mythical (mith′i-k'l), *adj.* (١) ئەفسانەیی: *(a ~ creature).*
(٢) درۆ؛ هەڵبەستراو؛ ڕێکخراو.
mythicize (mith′i-sīz′), *v.t.* کردن بە ئەفسانە؛ بە ئەفسانە دانان؛ وەك ئەفسانە لێکردن.
mytho- (mith′ō, mith′ə), پێشگرێکە بەمانای: ئەفسانە.
mythological (mith′ə-loj′i-k'l), *adj.* ئەفسانەیی.
mythologist (mi-thol′ə-jist), *n.* ئەفسانەزان؛ قوتابی ئەفسانە.
mythologize (mi-thol′ə-jīz′), *v.i.* ئەفسانە لێکدانەوە؛ دەربارەی ئەفسانە نووسین.
v.t. = **mysticize.**
mythology (mi-thol′ə-ji), *n.* (١) ئەفسانەزانی؛ زانستی ئەفسانە.
(٢) کتێبی ئەفسانە؛ پەڕتووکێك دەربارەی ئەفسانە.
(٣) ئەفسانە؛ سەرجەمی ئەفسانەی چەرخێك یا نەتەوەیەك.
mythomania (mith′ə-mā′ni-ə), *n.* زۆر حەز لە درۆکردن؛ حەز لە شت گەورەکردن.
mythopoeic, mythopeic (mith′ə-pē′ik), *adj.* ئەفسانە درووستکەر؛ حەزکەر لە ئەفسانە درووستکردن.
mythos (mī′thəs), *n.* (١) (أ) **myth.** (ب) **mythology.**
(٢) نەریت‌و خووڕەوشتی نەتەوەیەکە وەك لە هونەری ئەو نەتەوەیەدا دەردەکەوێ. (٣) مرۆڤ پەرستی.
myxedema, myxoedema (mik′si-dē′mə), *n.* جۆرە نەخۆشی‌یەکە لە ئەنجامی باش کارنەکردنی لووی " سایرۆد " ەوە تووش دەبێ‌و نیشانەکانی وشکبوونەوەی پێست‌و سستی لەش‌و مێشکە.
myxo- (mik′sō, mik′sə), پێشگرێکە بەمانای: چڵم؛ ماددەی لینج.
myxoid (mik′soid′), *adj.* چڵمین؛ لینج.

myxoma (mik′sō-mə), *n.* لووی بێ زیانی چلمین.
myxomycete (mik′sō-mī-sēt′), *n.* کەڕووی چلمین یا لینج.

N n

N, n (en), *n.* (١) تیپی چواردەهەمی ئەلفوبێی ئینگلیزییە.
(٢) دەنگی ئەم تیپە: " ئێن ". (٣) قاڵبی ئەم تیپە.
(٤) نیشانەی پلەی چواردەهەم؛ پلەی چواردەهەم.
adj. (١) تایبەتی بەم تیپە. (٢) چواردەهەم؛ پلەی چواردەهەم.
N (en), *n.* (١) شتێکە لە شێوەی تیپی " N " دا.
(٢) ژمارە (٩٠)ی ڕۆمانی.
nab (nab), *v.t.* [Colloq.], (١) پڕ پێداکردن؛ هەڵپڕوسکان؛ ڕفاندن.
(٢) گرتن (تاوانکار).
nabob (nā′bob), *n.* (١) فەرمانڕەوای خۆیی ناوچەیەکی ئیمپراتۆریەتی مەغۆل لە هیندستان؛ فەرمانڕەوای ناوچەیی هیندی.
(٢) ئەورووپاییەکی دەوڵەمەند لە هیندستاندا. (٣) کەسێکی زۆر دەوڵەمەند.
nacelle (nə-sel′), *n.* خانەی فڕۆکەوان، مەکینە، یا بار لە هەندێ فڕۆکەدا
nacre (nā′kēr), *n.* = mother-of-pearl.
nacreous (nā′kri-əs), *adj.* (١) ماددەیەکی وەك مرواری بە بەرەکەیەوەیە (قاقڵەی گیانداری ئاوی). (٢) بریقەدار.
nadir (nā′dēr, nā′dêr), *n.* (١) نزمترین خاڵی جیهان (ئەستێرەناسی)
(٢) نزمترین پلە؛ نزمترین شوێن؛ بنی بن؛ پەستترین کات:
(the ~ of human misery)
nag (nag), *v.t.* سەرکوتکردن (بە ڕەخنەو برتەوبۆڵە)؛ سەر خستنەسەر؛ هەمیشە بۆڵەبۆڵ کردن بەسەرداو ڕەخنەلێگرتن.
v.i. هەمیشە بۆڵەبۆڵ کردن و ڕەخنەگرتن.
n. (١) سەرکوتکردن؛ هەمیشە بۆڵەبۆڵ کردن و ڕەخنەگرتن.
(٢) [Colloq.]. سەرکوتکەر (بەتایبەتی ئافرەت و بەتایبەتیش بۆ مێردەکەی)؛ هەمیشە بۆڵەبۆڵکەرو سکاڵاکەر (ئافرەت)
nag (nag), *n.* (١) ئەسپی سواری بچووك؛ ئەسپ.
(٢) ئەسپی پیری لەکارکەوتوو؛ ئەسپی بێ فەڕ
nagger (nag′ēr), *n.* کەسێکی سەرکوتکەر (بەتایبەتی ئافرەت)؛ کەسێکی هەمیشە بۆڵەبۆڵکەرو ڕەخنەگر.
naiad (nā′ad, nī′ad), *n.* (١) حۆری ئاو: کچێکی ئەفسانەییە گوایە لە کانی و ڕووباردا دەژی و دەبێتە هۆی هەڵقووڵانیان و ووشك نەکردنیان.
(٢) ئاوڕۆشنکەرەوە. (٣) ئافرەتی مەلەوان.
naif (nä-ēf′), *adj.* = naive.
nail (nāl), *n.* (١) (ا) نینۆك (ب) چنگ؛ چڕنووك. (٢) بزمار.
(٣) پێوانەیەکی کۆنی کوتاڵە بریتییە لە دوو گرێ و چواریەکی گرێیەك.
(٤) [Slang]، جگەرە.
v.t. (١) بزمارلێدان؛ بە بزمار قایم کردن.
(٢) بەستنەوە (مەجان)؛ مسۆگەرکردن؛ دڵنیابوون لە دەستکەوتنی شتێك
(He ~ed the bargain, contract, etc.)
(٣) چاو تێ بڕین؛ چاو لێ نەترووکاندن: *(eyes ~ed to the stage)*
(٤) [Colloq.]، گرتن؛ بەرەوبڕی دانەوەو گرتن: *(to ~ a criminal)*
(٥) [Colloq.]، هەڵماڵین (درۆ)؛ خستنەڕوو؛ گرتن: *(to ~ a lie)*
(٦) پێکان و خستنەخوارەوە: *(to ~ a bird in flight)*
fight tooth and nail, بەوپەڕی تواناوە شەڕکردن یا هەوڵدان.
hit the nail on the head, پێکان؛ باش بۆ چوون؛ باش ووتن یا کردن.
nail (a person) down (to a promise), بەستنەوەی کەسێك بە بەڵێنەکەیەوەو واز لێ نەهێنانی هەتا بەڵێنەکەی جێبەجێ دەکات.
nail up, (١) بە بزمار داکوتان یا هەڵواسین.
(٢) داخستن بە بزمار (دەرگا، پەنجەرە)؛ بە بزمار قایم کردن:
(to nail up a window)
on the nail, (١) یەکسەر؛ دەمودەست؛ بەبێ دواکەوتن.
(٢) لە کات یا شوێنی خۆیدا.
nail clipper, نینۆککەر؛ مەکینەی نینۆك کردن.
nail file, بربەندی نینۆك.
naive, naïve (nä-ēv′), *adj.* ساویلکە؛ خۆش باوەڕ؛ نەزان؛ دڵ ساف.
-naively *(adv.)*; naiveness *(n.)*.
naiveté, naïvete (nä-ēv′tā′, nä-ēv′tā), *n.* (١) ساویلکەیی؛ خۆش باوەڕی؛ نەزانی؛ دڵ سافی (٢) تێبینی یا کردارێکی ساویلکانە؛ گوفتار یا کاری دڵ سافانە.
naivety (nä-ev′ti), *n.* = naiveté.
naked (nā′kid), *adj.* (١) ڕووت؛ ڕووت‌وقووت: *(a ~ body)*.
(٢) هەژار؛ بێ دەرامەت؛ فەقیر. (٣) بەرەڵا؛ نەپارێزراو.
(٤) (ا) ڕووت؛ لەناو کێلانەکەیدا نییە: *(a ~ sword)*.
(ب) ڕووت (درەخت)
(ج) ڕووت (دیوار)؛ نەڕازاوە؛ هیچی پێوە نییە: *(a ~ wall)*.
(٥) ئاشکرا؛ ڕووت؛ هەڵماڵراو: *(the ~ truth; ~ aggression)*
(٦) بەتاڵ. *(a ~ contract)*
(٧) بێ تووك؛ بێ پەڕ؛ بێ قاووغ؛ بێ پوولەکە؛ ڕووت.
naked eye, چاوی ڕووت؛ چاوی بێ چاویلکە یا دووربین.
nakedness (nā′kid-nis), *n.* ڕووتی؛ ڕووت‌وقووتی؛ هەڵماڵراوی؛ ئاشکرایی.
nameable (nām′ə-b'l), *adj.* (١) ناو دەهێنرێ؛ دەتوانرێ ناوی بهێنرێ. (٢) شایانی ناوبردنە؛ بەناو؛ دیار
namby-pamby (nam′bi-pam′bi), *adj.* (١) ناسکۆڵە؛ ژنانە؛ هەست ناسك. (٢) بوودەڵە؛ بێ غیرەت؛ بێ دەسەڵات؛ چرووك؛ لاواز؛ ڕاڕ
n. (١) قسەو نووسراوی ژنانەو چرووکانە؛ نووسراوی بەسۆز
(٢) کەسێکی بێ غیرەت و بێ دەسەڵات؛ کەسێکی بوودەڵە (لەڕووی سووکی).
name (nām), *n.* (١) ناو.
(٢) قسەی خراپ؛ ناووناتۆرە. *(They called him ~s.)*.
(٣) (ا) ناو؛ ناوبانگ؛ ناوداری: *(a good ~)*
(ب) ناوبانگی باش؛ ناوی باش. (٤) خێڵ: *(the last of my ~)*
(٥) بەناو؛ هەر بەناو: *(He is chief in ~ only.)*.
(٦) کەسێکی ناودار؛ کەسێکی زۆر بەناوبانگ:
(the greatest ~ in science)
(٧) ناو (ڕێزبێژی).
adj. ناسراو؛ ناودار؛ بەناوبانگ.
v.t. (١) ناولێنان؛ ناونان.
(٢) ناوهێنان؛ ناوبردن؛ ناونووس کردن: *(He was ~ed in the report.)*.
(٣) بە ڕاستی ناو ووتن: *(He ~ed the States of the Union.)*
(٤) دانان لەسەر کاربەدەستییەکی گرنگ؛ دامەزراندن.

(٥) دیاری کردن (نرخ، کات)؛ دانان. *(to ~ a price, date, day, etc.)* .
call a person names, جوێن پێدان؛ جنێو پێدان؛ ناوی سووک پێ ووتن.
in the name of, (١) بەناوی: *(in the name of the law)* . (٢) بەپێی دەسەڵاتی؛ بەناوی.
know only by name, تەنها ناو زانین و هیچی تر؛ نەناسین.
to one's name, هەبوون؛ خاوەنی بوون:
(He only has ten dollars to his name.)
nameable (nām'ə-b'l), *adj.* – namable.
name-dropper (nām'drop'ẽr), *n.* کەسێکە کە زوو زوو ناوی کەسانی بەناوبانگ دەهێنێ لەبەرچاوی خەڵك کە گوایە دەیان ناسێ بۆ خۆفشکردنەوە و خۆهەڵکێشان.
nameless (nām'lis), *adj.* (١) بێ ناو؛ ناو نەزانراو: *(~ stars)* . (٢) کەس نەزان؛ نەناسراو. (٣) ناوی ناهێنرێ؛ ناتوانرێ باسی بکرێ: *(~ dread)* . (٤) شاراوە؛ لێڵ؛ نادیار. (٥) شایانی ناوبردن نییە؛ ئەوەندە خراپە ناتوانرێ ناوی ببرێ: *(~ voices)* .
namely (nām'li), *adv.* واتە
namesake (nām'sāk'), *n.* هاوناو: کەسێکە کە بە ناوی کەسێکی ترەوە ناوی نرابێ
nanny (nan'i), *n.* [British]. لەلەی مند ڵ؛ دایەن.
nanny goat, [Colloq.]. بزن
nap (nap), *v.i.* سەرخەوشکاندن؛ قنگەخەوکردن؛ کەروێشکەخەوکردن.
n. سەرخەو؛ کەروێشکەخەو؛ قنگەخەو:
(to take a ~ ; I take a ~ every afternoon.)
nap (nap), *n.* (١) تیسك: قوماش و تەنراوی تازە). (٢) ئەو تیسکەی لە تەنراوی تازە دەبێتەوە بە یەکەم فلچە لێدان. (٣) گەندەموو (رووەکناسی).
v.t. (١) تیسك بزکردنەوە بە فلچە. (٢) تیسکی درێژو زیادە برین؛ ساف کردن؛ سفت کردن.
napalm (nā'päm), *n.* ناپالم؛ بۆمبای ناپالم.
nape (nāp, nap), *n.* بۆقەنەی مل؛ پشت مل؛ ئەستۆ
napery (nā'pẽr-i), *n.* سەرمێزو دەستەسڕو شتی تری وەهای ناومال.
naphthalene (naf'thə-lēn', nap'thə-lēn'), *n.* نەفتالین
napkin (nap'kin), *n.* (١) دەستەسڕی کاغەز؛ دەستەسڕی سەر مێزی نانخواردن. (٢) [Chiefly British]، دەرپێی منداڵ.
napoleon (nə-pō'li-ən, nə-pōl'yən), *n.* (١) پارەیەکی زێڕی فەرەنسایی کۆنە. (٢) جۆرە یارییەکی کاغەزە. (٣) جۆرە شیرینییەکی فەرەنسییە.
Napoleonic (nə-pō'li-on'ik), *adj.* ناپلیۆنی؛ تایبەتی بە ناپلیۆنی یەکەم و هێرشە جەنگییەکانی و چەرخەکەی.
nappy (nap'i), *adj.* تووکن؛ تووکاوی؛ گەندەمووداوی
nappy (nap'i), *adj.* (١) بەتین (بیرە). (٢) نەختێ سەرخۆش.
n. [Scot.], بیرە؛ خواردنەوەیەکە لە بیرە دەکات.
narcism (när'siz'm), *n.* – narcissism.
narcissism (när-sis'iz'm), *n.* (١) خۆپەرستی؛ من منۆکی. (٢) دڵ چوونە خۆ؛ حەز لە خۆ کردن؛ خۆ خۆشویستن.
narcissist (när-sis'ist), *n.* (١) خۆپەرست (٢) حەز لە خۆ کەر؛ دڵ بە خۆوە بوو.
-narcissistic *(adj.).*
narcissus (när-sis'əs), *n.* (١) [N-] . لاوێکی جوان بوو ئەوەندە حەزی لە وێنەی خۆی دەکرد لە ئاودا هەتا پووکایەوە و بوو بە نێرگز. (٢) نێرگز
narco- (när'kə, när-kō'), پێشگرێکە بەمانای: (١) سڕی؛ سستی؛ خاوی. (٢) دەرمانی سڕکەر.
narcolepsy (när'kə-lep'si), *n.* نەخۆشی زۆر نوستن.
narcosis (när-kō'sis), *n.* سڕبوون یا گێژبوون بە تلیاك کێشان و شتی تری وەها.
narcotic (när-kot'ik), *adj.* (١) سڕکەر؛ گێژکەر. (٢) تایبەتی بە شتی گێژکەر یا سڕکەر وەك بەنگ و تلیاك و... هتد. (٣) تایبەتی بە تلیاك؛ تایبەتی بەو کەسانەی خوویان بە تلیاك کێشان و شتی تری وەهاوە گرتووە
n. (١) دەرمانی گێژکەر (وەك تلیاك و بەنگ و... هتد)؛ شتی سڕکەر. (٢) تلیاك. (٣) شتی خەولێخەر یا شتی سستکەر.
narcotism (när'kə-tiz'm), *n.* (١) گێژبوون یا سڕبوون بە تلیاك کێشان و شتی تری وەها (٢) خووگرتن بە تلیاك کێشان و شتی تری گێژکەر یا سڕکەرەوە.
nares (nâr'ēz), *n.pl.* کونە لووتەکان؛ کونە لووت.
narghile (när'gə-li, när'gə-lā'), *n. Also* nargile, nargileh نێرگەلە.
narial (nâr'i-əl), *adj. Also* naric, narine, هی کونە لووتەکان؛ کونە لووتی.
nark (närk), *n.* [British Slang], سووسە؛ سیخوڕ؛ جاسووس.
v.i. سیخوڕی کردن؛ سووسەکردن.
narrate (na-rāt', nar'āt), *v.t. & v.i.* گێڕانەوە (چیرۆك)؛ هۆنینەوە.
narration (na-rā'shən), *n.* (١) گێڕانەوە (چیرۆك)؛ هۆنینەوە؛ دووان. (٢) چیرۆك. (٣) چیرۆکی نووسراو؛ نووسراوی گێڕراوە (وەك مێژوو، ژیاننامەو... هتد).
narrative (nar'ə-tiv), *adj.* (١) چیرۆکی؛ لەشێوەی چیرۆکدایە؛ هۆنراوەیی. (٢) لەشێوەی چیرۆکدا دەنووسێت.
n. (١) چیرۆك. (٢) چیرۆك گێڕانەوە؛ هونەری چیرۆك گێڕانەوە.
narrator, narrater (na-rā'tẽr), *n.* چیرۆکبێژ؛ چیرۆك گێڕەرەوە؛ گێڕەرەوە.
narrow (nar'ō), *adj.* (١) تەسك؛ تەنگ؛ تەنگەبەر؛ بارێك. (٢) کەم: *(a ~ majority)* . (٣) تەسك (مێشك): *(a ~ mind, outlook)* . (٤) وورد: *(a ~ inspection)* . (٥) بە ناستەم؛ بە حاڵ: *(a ~ escape)* . (٦) بێ دەرامەت؛ کەم دەرامەت؛ دەستکورت: *(~ circumstances)*
v.i. تەسکبوونەوە: *(The river ~s.)* .
v.t. تەسك کردنەوە؛ سنوور بۆ دانان؛ کەمکردنەوە (مەودا):
(He ~ed the argument.)
n. (١) ڕێگەی تەسك؛ ڕێڕەوی تەسك. (٢) گەروو (ناوەڕێ)؛ تەنگاو.
-narrowness *(n.).*
narrowly (nar'ō-li), *adv.* (١) بە ناستەم؛ بە حاڵ:
(He ~ escaped drowning, getting caught, etc.)
(٢) بە ووردی.
narrow-minded (nar'ō-mīn'did), *adj.* مێشك تەسك؛ بیر تەسك.
-narrow-mindedly *(adv.)*; narrow-mindedness *(n.)*.
narthex (när'theks), *n.* (١) هەیوانی قەراغ کڵێسە (لە کۆندا نافرەت و خەڵکی تاوانکاری پەشیمان بووەوە بەکاریان دەهێنا). (٢) ڕاڕەوەی کڵێسە.
narwhal (när'wəl, när'hwəl), *n. Also* narwhale, کەرکەدەنی دەریا: جۆرە نەهەنگێکی تەوەری باکوورە کەڵبەیەکی درێژی هەیە لە شاخ دەچێت.
nasal (nā'z'l), *adj.* (١) لووت؛ تایبەتی بە لووت. (٢) بە لووت بێژراو (وەك تیپی: م، ن، نگ). (٣) منگن؛ تایبەتی بە دەنگی لووتی: *(a ~ voice)* .
n. (١) دەنگی منگن؛ تیپی منگن یا بە لووت ووتراو. (٢) نێسقانی لووت.

(۲) لووت پۆش (کلاوزری).

nasalize (nā′z'l-īz′), *v.i. & v.t.* به لووت قسه‌کردن؛ به لووت ووتن؛ منگنی کردن.

-nasalization *(n.)*.

nascency (nas′'n-si, nā′s'n-si), *n.* له‌دایکبوون؛ په‌یدابوون؛ هاتنه جیهـ‌نه‌وه.

nascent (nas′'nt, nā′s'nt), *adj.* ساوا (کلتور، بیروڕا)؛ تازه؛ تازه په‌یدابوو؛ تازه له‌دایکبوو.

nastiness (nas′ti-nis), *n.* (۱) به‌دی؛ ناپه‌سه‌ندی؛ پیسی؛ به‌دخوایی؛ به‌دسرووشتی (۲) کارێك یا گوفتارێكی ناپه‌سه‌ندو پیس.

nasturtium (nə-stūr′shəm), *n.* (۱) ڕووه‌كێكه گه‌ڵای قه‌ڵغانی و گوڵی ڕه‌نگاوڕه‌نگی وه‌ك ڕه‌حه‌تی ده‌گرێت. (۲) گوڵی ئه‌م ڕووه‌كه.

nasty (nas′ti), *adj.* (۱) پیس؛ چه‌په‌ڵ؛ پیس‌وپۆخڵ.
(۲) ناخۆش (چێژ)؛ پیس: *(a ~ taste)*.
(۳) ناشرین (کردار، ڕه‌ووشت)؛ بۆگه‌ن؛ پیس؛ نزم.
(٤) ناخۆش (ناووهه‌وا)؛ پیس؛ خراپ: *(~ weather)*.
(٥) تووڕه‌وتڕۆ؛ به‌دخواز؛ ناپه‌سه‌ند؛ کینه‌دار؛ به‌دسرووشت؛ خراپ:
(a ~ temper, person, remark, etc.)
(٦) زیانبه‌خش؛ خراپ؛ ترسناك: *(a ~ bruise, wound, etc.)*.

-nastily *(adv.)*.

natal (nā′t'l), *adj.* (۱) هی له‌دایکبوون: *(~ injuries)*.
(۲) هی کات یا شوێنی له‌دایکبوون

natality (nā-tal′ə-ti), *n.* (۱) [Rare]، له‌دایکبوون
(۲) birth rate

natant (nā′t'nt), *adj.* سه‌رئاوکه‌وتوو؛ سه‌رئاو:
(the ~ leaves of water lilies)

natation (nā-tā′shən), *n.* مه‌له‌کردن؛ مه‌له؛ هونه‌ری مه‌له‌کردن

natatorial (nā′tə-tôr′i-əl, nā′tə-tō′ri-əl), *adj.* = **natatory.**

natatorium (nā′tə-tôr′i-əm, nā′ə-tō′ri-əm), *n.* گۆمی مه‌له (به‌تایبه‌تی هی ژووره‌وه یا ناو خانوو).

natatory (nā′tə-tôr′i, nā′tə-tō′ri), *adj.* هی مه‌له؛ سه‌رئاوکه‌وتوو؛ مه‌له‌که‌ری (باڵنده)

nates (nā′tēz), *n.pl.* کوورپی سمت؛ کوورپی قنگ؛ که‌فه‌ل.

natheless (nāth′lis, nath′lis), *adv. Also* nathless, [Arch.], = **nevertheless.**

nation (nā′shən), *n.* (۱) نه‌ته‌وه؛ گه‌ل؛ میلله‌ت. (۲) وولات.
(۳) (ا) خێل. (ب) خێڵێكی هیندی ئه‌مه‌ریكی.
(ج) خاكی خێڵێكی وه‌ها.

national (nash′ən-'l), *adj.* (۱) نه‌ته‌وه‌یی؛ نیشتمانی؛ میللی؛ نه‌ته‌وایه‌تی. (۲) نیشتمانپه‌روه‌ر؛ وولات په‌روه‌ر.
n. (۱) هاوولاتی؛ هاونیشتمانی: *(a U.S. ~)*.
(۲) هاوولات؛ هاونیشتمان.

national anthem, سروودی نیشتمانی؛ سروودی میللی.

national bank, بانقی میللی

national Guard, پاسه‌وانی نیشتمانی؛ پاسه‌وانی میللی.

national income, داهاتی ساڵێكی وولات؛ ده‌سکه‌وتی میللی.

nationalism (nash′ən-'l-iz'm), *n.* (۱) نه‌ته‌وه‌په‌رستی؛ نه‌ته‌وه‌گه‌ری؛ نه‌ته‌وه‌گه‌رێتی؛ نه‌ته‌وه‌چێتی؛ ڕه‌گه‌زپه‌رستی.
(۲) نیشتمانپه‌روه‌ری؛ نیشتمانپه‌روه‌رێتی.
(۳) سه‌ربه‌خۆیی خواز.

nationalist (nash′ən-'l-ist), *n.* (۱) نه‌ته‌وه‌په‌رست؛ نه‌ته‌وه‌چی؛ ڕه‌گه‌زپه‌رست؛ نه‌ته‌وه‌په‌روه‌ر. (۲) نیشتمانپه‌روه‌ر.
adj. هی نه‌ته‌وه‌په‌رستی؛ هی نیشتمانپه‌روه‌ری.

nationalistic (nash′ən-'l-is′tik), *adj.* نه‌ته‌وه‌په‌رست؛ هی نه‌ته‌وه‌په‌رستی؛ هی نه‌ته‌وه‌چێتی: *(~ feelings)*.

nationality (nash′ə-nal′ə-ti), *n.* (۱) زێدنامه؛ زێنامه؛ ڕه‌گه‌زنامه.
(۲) نه‌ته‌وه؛ گه‌ل؛ ڕه‌گه‌ز: *(There are many ~ies in America.)*
(۳) سه‌ربه‌خۆیی نیشتمانی؛ سه‌ربه‌خۆیی نه‌ته‌وه‌یی.
(٤) تایبه‌خۆو ڕووخسارو ڕه‌ووشتی نه‌ته‌وه‌یه‌ك.

nationalization (nash′ən-'l-i-zā′shən), *n.* خۆماڵی کردن؛ کردن به ماڵی میلله‌ت.

nationalize (nash′ən-'l-īz′), *v.t.* (۱) هه‌موو وولات پێ گرتنه‌وه؛ گشتی کردن؛ بلاوکردنه‌وه به هه‌موو وولاتدا. (۲) کردن به ماڵی میلله‌ت؛ خۆماڵی کردن؛ خۆماڵی کردنی هۆی به‌رهه‌م هێنان وه‌ك: کارگه‌و کۆمپانیاو پیشه‌سازی ... هتد: *(to ~ the oil companies)*.
(۳) کردن به وولاتێكی سه‌ربه‌خۆ؛ سه‌ربه‌خۆیی پێدان.

nationally (nash′ən-'l-i), *adv.* (۱) له هه‌موو وولاته‌که‌دا؛ له‌سه‌ری وولاته‌وه بۆ ئه‌وسه‌ری. (۲) وه‌ك نه‌ته‌وه‌یه‌ك؛ وه‌ك گه‌لێك

national park, باخی گه‌ل؛ باخی میللی: سه‌یرانگایه‌کی جوان‌و دڵگیره میری سه‌رپه‌رشتی ده‌کات بۆ ڕابواردن‌و به‌کارهێنانی گه‌ل.

nationhood (nā′shən-hood′), *n.* سه‌ربه‌خۆیی نه‌ته‌وه‌یی؛ بوون به نه‌ته‌وه یا وولاتێكی سه‌ربه‌خۆ.

nationwide (nā′shən-wīd′), *adj.* سه‌رانسه‌ری وولات؛ گشتی؛ هی هه‌موو وولات: *(a ~ strike)*.

native (nā′tiv), *adj.* (۱) زگماکی: *(a ~ ability)*.
(۲) خۆماڵی؛ خۆیی؛ خۆولاتی؛ ناوخۆیی؛ بنه‌چه‌یی؛ خۆکه‌ری:
(~ industry; ~ plants; a ~ New Yorker).
(۳) (ا) هی خۆ؛ خۆیی: *(one's ~ land)*.
(ب) دایکی؛ زگماکی: *(one's ~ language)*.
(٤) سرووشتی؛ خواکرد؛ ده‌ست تێوه نه‌دراو.
(٥) تایبه‌تی به دانیشتوانی ناوچه‌یه‌ك (به‌تایبه‌تی گه‌لی سه‌ره‌تایی)؛ خۆیی:
(~ customs)
n. (۱) خۆماڵی؛ شتێكی خۆماڵی؛ شتێكی خۆیی.
(۲) (ا) خه‌ڵكی شوێنێك به بنه‌چه؛ که‌سێكی خۆولاتی:
(a ~ of Sulaimani)
(ب) گیاندار یا ڕووه‌کی خۆماڵی؛ گیاندار یا ڕووه‌کی خۆولاتی یا هی ناوچه‌که خۆی. (۳) که‌سێكی نیشته‌نی؛ نیشته‌جێ.

native-born (nā′tiv-bôrn′), *adj.* خه‌ڵكی فلان شوێنه؛ له فلان شار یا وولات له‌دایکبووه

nativism (nā′tiv-iz'm), *n.* (۱) پێشخستنی سوودی خه‌ڵكی وولاته‌که خۆی به‌سه‌ر هی کۆچکه‌راندا. (۲) فه‌لسه‌فه‌ی بیری خۆیی: ده‌ڵێت که گوایه مێشك خۆی له خۆیدا بیروڕای لێوه په‌یداده‌بێت به‌بێ ئه‌وه‌ی له ده‌ره‌وه‌ی خۆی وه‌ری بگرێ. (۳) بووژاندنه‌وه‌ی نه‌ریت‌و خووی خۆولاتی.

nativity (nə-tiv′ə-ti, nā-tiv′ə-ti), *n.* (۱) له‌دایکبوون.
(۲) بارودۆخی له‌دایکبوون. (۳) چاره‌نووس دۆزینه‌وه به‌گوێره‌ی که‌لووه‌کان

the Nativity, (۱) له‌دایکبوونی عیسا. (۲) نوواندنی ئه‌م له‌دایکبوونه.
(۳) ڕۆژی کریسمه‌س.

natural (nach′ēr-əl), *adj.* (۱) سرووشتی؛ به‌گوێره‌ی سرووشت.
(۲) سرووشتکرد؛ خواکرد؛ خواکرده.
(۳) تایبه‌تی به سرووشت؛ سرووشتی: *(a ~ science)*.
(٤) (ا) خاو؛ نه‌پاڵێوراو (ب) نه‌زان؛ کێوی؛ کاڵ‌وکرچ؛ تێنه‌گه‌یشتوو.
(٥) هی جیهانی سرووشتی نه‌ك گیانی.
(٦) زگماکی؛ له‌خۆوه: *(~ abilities)*.
(٧) سرووشتی؛ به زگماکی: *(~ rights)*.
(٨) ڕاسته‌قینه؛ سرووشتی.
(٩) ئاسایی؛ سرووشتی؛ سه‌یر نی‌یه؛ جێی سه‌رسوڕمان نی‌یه:
(a ~ outcome)
(١٠) ئاسایی؛ له جێی خۆیایه‌تی: *(a ~ courtesy)*.
(١١) خاکی؛ ساده؛ به‌بێ که‌ش‌وفش.

(١٢) ژن. (*a ~ child*) .
n. (١) کەسێکی بێ مێشک؛ کەر؛ کەودەن.
(٢) [Colloq.]. کەسێکی کارامەو لێهاتوو بە زگماکی
(٣) [Colloq.]. شتێکە بۆی هەیە کە زۆر سەرکەوتوو بێت.

natural gas, گازی سرووشتی

natural history, (١) مێژووی سرووشتی (گیانەوەرناسی، رووەکناسی، کانزاناسی، زەمینناسی). (٢) لێکۆڵینەوەی گیاندارو رووەک بەشێوەیەکی نازانیاریانە.

naturalism (nach′ēr-əl-iz′m), **n.** (١) هەست و کردەوەو بیری سرووشتی. (٢) (ئ) خۆ بەستنەوە بە شێوازی راستەقینەوە لە نواندنی دیاردەی ژیاندا بەبێ گۆڕین و رازاندنەوەی بەتایبەتی لە وێژەو هونەری نیگارکێشاندا. (ب) ئەنجامی ئەم شێوازە. (٣) فەلسەفەیەکە دەڵێت: کە سرووشت هەمووشتێکە لە جیهانداو هیچ شتێک نییە لە سرووشت بەدەر؛ سرووشتخوازی؛ سرووشت حوایی.

naturalist (nach′ēr-əl-ist), **n.** (١) سرووشتناس؛ زانای سرووشت؛ زانای گیاندارو رووەک. (٢) سرووشتخواز لە وێژەو هونەردا (ووشەی پێشوو ببینە)

naturalistic (nach′ēr-ə-lis′tik), ***adj.*** (١) هی مێژووی سرووشتی و زانایانی مێژووی سرووشت. (٢) تایبەتی بە سرووشتخوازی لە وێژەو هونەردا (ووشەی پێشوو ببینە). (٣) بەپێی سرووشت؛ سرووشتی.

naturalize (nach′ēr-ə-līz′), ***v.t.*** (١) زندنامە دان بە بێگانەیەک؛ کردن بە هاوولاتی؛ مافی هاوولاتێتی پێدان (*to ~ an alien*) .
(٢) وەرگرتن و وەک هی خۆ والێکردن (ووشە، خوو، نەریت)
(٣) راهێنان بە دەوروبەری تازە (گیاندار، رووەک). (٤) سرووشتخوازی کردن.
(٥) خاکی کردن؛ وەک سادە لێکردن.
v.i. (١) راهاتن بە دەوروبەری تازە. (٢) لە سرووشت کۆڵینەوە.
-naturalization ***(n.).***

natural law, یاسای سرووشتی (دەربارەی رەووشت)

naturally (nach′ēr-əl-i), ***adv.*** (١) بە خاکیانە؛ بە سادەیی؛ بەبێ کەش وفش (*to speak and behave ~*) .
(٢) بە زگماکی (*She is ~ musical.*)
(٣) بێ گومان (*I was ~ surprised.*) .
(٤) لەخۆوە؛ سرووشتکرد

natural philosophy, (١) سرووشتناسی؛ زانستی سرووشت (٢) فیزیا.

natural resources, سامانی سرووشتی (هی ژێرزەمین و سەرزەمین)

natural science, زانستی سرووشت (وەک گیانەوەرناسی، رووەکناسی، زەمینناسی، کیمیا، فیزیا)

natural selection, هەڵبژاردنی سرووشتی؛ مانەوەو زالبوونی بەهێزترین ئەندامانی توخمی گیاندارو رووەک لە جیهاندا بەهۆی توانای راهاتنیانەوە لەگەڵ پێویستی ژیان و دەوروبەرو سرووشتدا.

nature (nā′chēr), **n.** (١) ماک؛ کرۆک؛ گەوهەر؛ نەژاد
(٢) خوو و سرووشتی زگماکی (*Cruelty was against his ~.*) .
(٣) جۆر؛ جەشن (*things of that ~*)
(٤) هەست و نەست و حەزو ناحەزی کەسێک. (٥) سرووشت؛ جیهان.
(٦) [N-]. هێزی سرووشت.
(٧) کێوێتی؛ دۆخ یا چەرخی سەرەتایی مرۆڤ.
(٨) دیمەنی سرووشت (*to enjoy ~*) .
by nature, بە زگماکی؛ هەر لەخۆوە
in a state of nature, (١) رووت و قووت؛ رووت
(٢) کێوی؛ دەڵی نەکراو؛ چۆن خوا درووستی کردووە وەها.
(٣) کێوی؛ مرۆڤ؛ کۆمەڵگا

-natured (nā′chērd), پاشگرێکە بەمانای خوو سرووشتێکی تایبەتیدار (*good-natured*)

nature study, لێکۆڵینەوەی گیاندارو رووەک بە زانیارییانە

nature worship, (١) سرووشت پەرستی. (٢) جوانی سرووشت پەرستی

naturopathy (nā′chēr-op′ə-thi), **n.** چارەکردنی سرووشتی؛ چارەکردنی نەخۆشی لەرێگەی هێزی سرووشتییەوە وەک: تیشکی خۆرو هەوای پاک و خواردەمەنی و شێلان لەباتی دەرمان.

naught, nought (nôt), **n.** (١) هیچ؛ هیچ شتێك. (٢) سفر.
adj. [Archaic or Obs.], (١) بێ نرخ؛ بێ بایەخ؛ هیچ وپووچ. (٢) بەدخوا؛ خراپ؛ بەد؛ ناپەسەند.
adv. [Obs.], هیچ؛ بە هیچ جۆرێك.

naughtiness (nô′ti-nis), **n.** لاساری؛ هاروهاجی؛ بەدخوویی؛ چەقاوەسوویی؛ بێ حەیایی.

naughty (nô′ti), ***adj.*** (١) لاسار؛ بەدخوو؛ بێ حەیا؛ چەقاوەسوو؛ هاروهاج (***a ~ boy***) .
(٢) بێ شەرم (لەرووی گاڵتەوە)؛ هەڵماڵراو (***a ~ wink***) .
(٣) [Obs.]، بەدخوا؛ بەد؛ ناپەسەند.
-naughtily ***(adv.).***

naumachia (nô-mā′ki-ə), **n.** (١) جەنگی دەریایی درۆ یا هەر بەناو. (٢) جێی جەنگێکی وەها.

nausea (nô′shə, nô′shi-ə, nô′zhə, nô′si-ə), **n.** (١) هێڵنج؛ هێڵنج دان؛ دڵ تێکەڵهاتن؛ دڵ تێکچوون. (٢) قێز؛ قێزوبێز؛ رق؛ قین.

nauseate (nô′shi-āt′, nô′zhi-āt′), ***v.t.*** (١) قێز لێ هاتنەوە؛ هێڵنج پێدان؛ زۆر پەستکردن؛ دڵ تێکەڵهێنان (***You ~ me.***) .
(٢) [Rare]، رق لێ بوونەوە.
v.i. دڵ تێکەڵهاتن؛ دڵ تێکچوون؛ هێڵنج دان.

nauseous (nô′shəs, nô′zhəs, nô′siəs), ***adj.*** (١) هێڵنج پێدەر؛ دڵ تێکەڵهێنەر. (٢) پیس؛ بۆگەن.

nautical (nô′ti-k'l), ***adj.*** دەریایی؛ تایبەتی بە دەریاوانان و کەشتی و دەریاوانی.

nautical mile, میلی دەریایی: کە بریتییە لە ١٨٥٢م، یا ٦٠٧٦ پێ.

nautilus (nô′t'l-əs), **n.** گیاندارێکی دەریایی بچووکی قاڵەی پێچ پێچۆکەدارە.

naval (nā′v'l), ***adj.*** (١) [Obs.] ، تایبەتی بە کەشتی و کەشتییەوانی. (٢) تایبەتی بە هێزی دەریایی.

nave (nāv), **n.** ناوجەرگەی کڵێسە؛ ساڵۆنی دانیشتنی کڵێسە؛ هۆڵی کڵێسە.

nave (nāv), **n.** تەوەری پێچکە یا رەورەوە

navel (nā′v'l), **n.** (١) ناوك (لەش). (٢) شتێك کە لە ناوك بچێ.

navel orange, جۆرە پرتەقاڵێکی بێ دەنکە سەرێکی لە ناوك دەچێ.

navicular (nə-vik′yoo-lēr), ***adj.*** لە بەلەم دەچێ (ئێسقان)؛ بەلەمی.
n. ئێسقانی بەلەمی بەتایبەتی هی مەچەك و خرتکەی پێ.

navigable (nav′i-gə-b'l), ***adj.*** (١) کەشتی پێدا دەڕوات (ئەوەندە پان و قووڵە) (***a ~ river***) .
(٢) لێ دەخورێت؛ دەڕانرێ (***a ~ baloon***) .
-navigability ***(n.).***

navigate (nav′ə-gāt′), ***v.i.*** (١) بە کەشتی یا بەلەم چوون؛ یا کەشتکردن. (٢) کەشتی یا فڕۆکە ڕاندن؛ کەشتی یا فڕۆکە لێخوڕین.
v.t. (١) کەشتی یا فڕۆکە ڕاندن؛ کەشتی یا فڕۆکە لێخوڕین.
(٢) پێدا ڕۆیشتن؛ رێگەیەکی تایبەتی گرتن یا بڕین (***to ~ a stream***) .

navigation (nav′ə-gā′shən), **n.** (١) کەشتی ڕاندن؛ کەشتی یا فڕۆکەڕاندن. (٢) دەریاڕانی (بەتایبەتی بۆ مەبەستی بازرگانی).

navigator (nav′ə-gā′tēr), **n.** (١) کەشتیران؛ فڕۆکەوان؛ لێخوڕ- (کەشتی و فڕۆکە). (٢) گەڕۆکی دەریا بۆ شوێنی تازە دۆزینەوە.

navvy (nav′i), **n.** [British], کرێکاری ناکارامە

navy (nā′vi), **n.** (١) [Archaic or Poetic] ، گەلەکەشتی. (٢) سەرجەمی کەشتی جەنگی وولاتێك. (٣) [N-]، هێزی دەریایی.

navy blue (٤)

navy blue, شینی تۆخ؛ شینی دەریایی.

navy yard, کارگەی درووستکردن و چاك کردنەوەی کەشتی هێزی دەریایی

nay (nā), *adv.* (١) [Archaic] نەء؛ نەخێر

(٢) نەك هەر ئەوەندە بەڵکو هی تریش؛ نەك... بەڵکو:

(I will permit, ~ , encourage it.)

n. (١) نەء؛ نەخێر؛ نەء کاری.

(٢) دەنگی نەنی (دەنگدان)؛ دەنگی دژ؛ دەنگدەری نەنی.

(٣) وەڵامی نەنی.

Nazarene (naz′ə-rēn′ naz′ə-rēn′), *n.* (١) کەسێکی خەڵکی " ناسیرە " ە لە فەلەستین بەتایبەتی عیسا. (٢) ئەندامی کۆمەڵێکی کۆنی خاچ پەرستی جوولەکە. (٣) [Obs.] خاچ پەرست؛ عیسایی.

Nazi (nä′tsi, na′tsi, na′zi), *adj.* نازی؛ فاشستی.

n. کەسێکی نازی؛ ئەندامی حیزبی نازی ئەڵمانی کە بە سەرۆکایەتی هیتلەر ئەڵمانیای خستە ژێر دەستی خۆی.

Naziism, Nazism (nä′tsi-iz′m, na′zi-iz′m), *n.* نازێتی؛ فەلسەفەی نازێتی؛ فەلسەفەی حیزبی نازی ئەڵمانی؛ فاشیزمی ئەڵمانی.

N.B., n.b., تێبینی؛ باش سەرنجی لێ بدە. (کورتەی " nota bene ").

Neanderthal (ni-an′dēr-täl′), *adj. & n.* نیاندرتاڵ. ئادەمیزادی هەرە کۆن

neap tide, بەرزاوی زۆر کەم یا نزم.

Neapolitan (nē′ə-pol′ə-t′n), *adj.* ناپۆلی؛ تایبەتی بە شاری " ناپۆلی نیتالی

n. دانیشتووی شاری " ناپۆلی "

near (nêr), *adv.* (١) نزیك (شوێن، کات).

(Summer is drawing ~ .)

(٢) نزیکەی؛ ئەوەندەی نەماوە

(٣) زۆر لە نزیکەوە

(٤) بە پیسکەیی؛ بە پوولەکێتی.

adj. (١) نزیك (شوێن، کات). (٢) نزیك (خزم، خزمایەتی).

(٣) نزیك (رادەری، هەست)؛ گیانی بە گیانی.

(٤) بە ناستەم؛ بە حاڵ: *(a ~ escape)*

(٥) لای چەپ؛ لە لای چەپ: *(the ~ horse)*

(٦) نزیك (رێگە)؛ راستەوخۆ؛ قەدبڕ

(٧) پیسکە؛ پوولەکی؛ رەزیل.

(٨) نزیکە لێوەی؛ لێی دەچێ؛ وەك ئەو وایە: *(~ beer)* .

prep. نزیك (شوێن، کات، پلە)؛ کەم.

v.t. & v.i. نزیك کردنەوە؛ نزیکبوونەوە.

near at hand, زۆر نزیك (کات، شوێن، رووداو)؛ زۆری نەماوە:

(Victory is near at hand.)

nearby (nêr′bī′), *adj. & adv.* نزیك (شوێن، کات).

Near East, رۆژهەڵاتی نزیك؛ رۆژهەڵاتی ناوەڕاست.

nearly (nêr′li), *adv.* (١) خەریکە؛ زۆری نەماوە؛ ئەوەندەی نەمابوو:

(I'm ~ finished.; He ~ died.)

(٢) زۆر نزیك (خزمایەتی، لێکچوون): *(They are ~ related.)* .

(٣) بە پیسکەیی؛ بە پوولەکییانە؛ بە رەزیلی.

(٤) نزیکەی.

near miss, ئەپێکان بەڵام زیان پێ گەیاندن (بۆمباباران)؛ نەگرتن؛ نەپێکان

near-sighted (nêr′sīt′id), *adj.* نزیکبین؛ دوورنەبین.

-neasightedness *(n.).*

neat (nēt), *adj.* (١) تێکەڵ نەکراو (خواردنەوەی کحوولی)؛ یەکسەر.

(٢) سافی (سوود، مووچە، دەسکەوت): *(~ profit)* .

(٣) خاوێن؛ پاك و تەمیز؛ رێك و پێك: *(a ~ room)* .

(٤) رێك و پێك؛ وورد و لێهاتوو؛ پوخت: *(a ~ worker)* .

(٥) تەرپۆش؛ رێك و پێك: *(a ~ appearance)* .

(٦) جوان؛ دڵگیر: *(a ~ dress)* .

(٧) لێهاتوو؛ باش؛ کارامە

-neatly *(adv.)*; **neatness** *(n.).*

neat (nēt), *n.* [Obs.], رەشەووڵاخ.

neath (nēth, nēth), *prep.* [Poetic], = **beneath.**

neatherd (nēt′hûrd′), *n.* گاوان.

neb (neb), *n.* (١) (ا) دەنووك. (ب) لمۆز؛ قەپۆز.

(٢) دەم و لووت؛ دەم؛ لووت؛ قەپۆز. (٣) نووك؛ سەر.

nebula (neb′yoo-lə), *n.* (١) پەڵکە هەور؛ تەنکە هەور؛ کۆمەڵە ئەستێرەی زۆر دوورە کە وەك تەپ و تۆزی سپی یا تەنکە هەور دەردەکەوێ (٢) (ا) تانە؛ لێڵی کۆرنیای چاو. (ب) لێڵی میز. (ج) پرژە دەرمان

-nebular *(adj.).*

nebulize (neb′yoo-līz′), *v.t.* (١) شلەکردن بە پرژ؛ بە پرژکردن.

(٢) دەرمان هەڵپرژاندن لە برین.

nebulosity (neb′yoo-los′ə-ti), *n.* (١) لێڵێتی؛ تەم و مژی؛ نادیاری (٢) nebula .

nebulous (neb′yoo-ləs), *adj.* (١) تەنکەهەوری؛ لە تۆزی تەنك دەچێ بە بەرزایی ئاسمانەوە. (٢) لێڵ؛ تەم و مژاوی. (٣) نادیار؛ ناروون؛ لێڵ.

necessarily (nes′ə-ser′ə-li, nes′ə-sâr′ə-li), *adv.* بە ناچاری؛ بە پێویستی: *(That is not ~ so.)* .

necessary (nes′ə-ser′i), *adj.* (١) پێویست:

(Water is ~ to life.)

(٢) ناچارەکی؛ هەر دەبێ ببێ؛ خۆی لێ لانادرێ.

(٣) زۆرەملێ.

n. (١) (pl.)، ویستەمەنی. (٢) [Dial.]، ئاودەست.

necessitate (nə-ses′ə-tāt′), *v.t.* پێویست کردن:

(The increse in population ~s a greater food supply.)

necessitous (nə-ses′ə-təs), *adj.* هەژار؛ دەستکورت.

necessity (nə-ses′ə-ti), *n.* (١) چارەنووس (٢) ناچاری.

(٣) پێویستی: *(Death is a ~ to life.)*

(٤) شتێکی پێویست: *(A passport is a ~ .)* .

(٥) پێویستییەکی زۆر؛ ناچاری: *(Call me in case of ~ .)*

(٦) (pl.)، ویستەمەنی: *(the ~ies of life)* .

(٧) پێویستێتی (٨) هەژاری؛ دەستکورتی

make a virtue of necessity, کردنی شتێك لە ناچاریدا بەڵام وا پیشاندان کە بە خۆشی خۆو لە باشی و پیاوەتی خۆوە کراوە.

necessity knows no law, لەکاتی پێویستیدا هەموو پەرژینێك دەشکێنرێ؛ پێویستی سنوور نازانێ.

of necessity, بە ناچاری؛ لە ناچاریدا؛ لە ناوانا.

neck (nek), *n.* (١) مل؛ گەردن؛ ئەستۆ.

(٢) ملی شتێك: *(the ~ of a violin)* .

(٣) ملیوان. (٤) باریکترین یا تەسکترین بەشی شتێك کە لە مل دەچێ، بەتایبەتی: (ا) تیرە زەوی (ب) ملی ئامێر. (ج) ملی شووشە یا بوتڵ. (د) گەروو (ئاوەری)؛ تەنگاو

v.t. (١) سەربڕین (باڵندە)؛ خنکاندن؛ مل شکاندن (مەل).

(٢) [Slang]، دەستبازی و ماچ کردن.

v.i. [Slang]. دەستبازی و ماچ کردن؛ باوەش پیاکردن و ماچ کردن

break one's neck, [Slang], ملی خۆ شکاندن (لە کردنی کارێکدا)؛ ئەوپەڕی هەوڵ و تەقەلادان (بۆ جێبەجێکردنی شتێك)؛ خۆ کوشتن بۆ کردنی کارێك (مەجاز)

get it in the neck, سزای باش خواردن؛ بە توندی سەرزەنشت کران.

neck and neck, بەرامبەر؛ هاوجووت (پێشبڕکێی ئەسپ، هەڵبژاردن ... هتد. *(The two candidates were neck and neck.)*

neck of the woods, [Colloq.], ناوچە؛ کونج. *(When will you visit our neck of the woods?)*

risk one's neck, ژیانی خۆ خستنە مەترسییەوە.

save one's neck, (١) خۆ لە هەڵواسین ڕزگارکردن. (٢) خۆ ڕزگارکردن؛ خۆ دەربازکردن؛ دەربازبوون.

win by a neck, (١) بردنەوە بە درێژایی ملێك، واتە بە ناستەم (پێشبڕکێی ئەسپ). (٢) بە ناستەم بردنەوە (پێشبڕکێ، ملەملێ).

neckerchief (nek′ẽr-chif), *n.* ملپێچ؛ سرکەیی.

necking (nek′iŋ), *n.* (١) نەخشی ڕازاندنەوەی دەوری تەوقەسەری پایە (خانووسازی). (٢) [Slang]، دەستبازیو ماچومووچ کردن.

necklace (nek′lis), *n.* ملوانکە؛ گەردانە.

necktie (nek′tī′), *n.* بۆینباخ؛ قەرەواتە

neckwear (nek′wâr′), *n.* مل پۆش: وەك ملپێچ، سرکەیی، ملیوان، بۆینباخ.

necro- (nek′rō, nek′rə), پێشگرێك بەمانای: مردن؛ لاشە؛ شانەی ڕزیو *(necrology)*.

necrology (ne-krol′ə-ji), *n.* (١) تۆمارنامە یا لیستەی ناوی مردووان (لە ڕۆژنامەدا). (٢) یادکردنەوەی مردوو لە ڕۆژنامەدا.

necromancer (nek′rə-man′sẽr), *n.* (١) پێشبین لەڕێی گفتوگۆوە لەگەڵ مردووان. (٢) جادووگەر.

necromancy (nek′rə-man′si), *n.* (١) پێشبینی لەڕێی گفتوگۆوە لەگەڵ مردووان. (٢) جادووگەری.

necrophile, necrophil (nek′rə-fil′), *n.* حەز لە مردووکەر.

necrophilia (nek′rə-fil′i-ə), *n.* *Also* **necrophilism**, حەز لە مردوو کردن.

necrophilism (ne-krof′ə-liz′m), *n.* = **necrophilia**.

necrophobia (nek′rə-fō′bi-ə), *n.* ترسانێکی نائاسایی لە مردنو لاشەی مردوو.

necropolis (ne-krop′ə-lis), *n.* گۆڕستانی شارێکی کۆن؛ شاری مردووان.

necropsy (nek′rop-si), *n.* توێکاری لاشەی مردوو.

necrosis (ne-krō′sis), *n.* (١) بۆوکانەوە یا ڕزینی شانەی ئەندامێکی لەش. (٢) بۆوکانەوەو فەوتانی ڕووەكو داروبەخت.

necrotomy (ne-krot′ə-mi), *n.* (١) بەکلاکردنەوەی لاشەی مردوو. (٢) لابردنی ئێسقانی بۆوکاوە بە توێکاری.

nectar (nek′tẽr), *n.* (١) خواردنەوەی خودایی (ئەفسانەی یۆنانی). (٢) خواردنەوەیەکی زۆر خۆش. (٣) شیلە ـ لیکی گوڵ (کە هەنگ هەنگوینی لێ دروست دەکات).

-nectareous *(adj.)*.

nectarine (nek′tə-rēn′, nek′tə-rēn′), *n.* نێکتەرین: میوەیەکی شیرینە لە قۆخ دەچێ پێستەکەی سافە.

nectary (nek′tə-ri), *n.* ئەندامی شیلە دەرکەری گوڵ.

nee, née (nā), *adj.* وەها لەدایکبوو. وشەیەکە بۆ دیاری کردنی نازناوی کچێنی ئافرەتێکی مێرددار، واتە هی پێش شووکردنی (لە کۆمەڵگای ڕۆژئاوادا ئافرەت کە شوی کرد نازناوی مێردەکەی وەردەگرێت): *(Mrs. Helen Jones, ~ Smith.)*

need (nēd), *n.* (١) پێویستی *(There is no ~ to worry now.)* (٢) پێویست بوون؛ ویستن: *(I feel the ~ of a long rest.)*. (٣) ویستەمەنی *(What are his daily ~s ?)*. (٤) تەنگانە: *(A friend in ~ is a friend indeed.)*. (٥) نەبوونی؛ هەژاری؛ دەستکورتی *(to be in ~)*.

v.t. پێویستن؛ ویستن؛ گەرەك بوون. *(I ~ more time to think about it.; He ~s to be careful.)*

v.i. (١) پێویست پێ بوون؛ ویستن. (٢) [Rare] پێویست کردن.

if need be, ئەگەر پێویست بێت.

needful (nēd′fəl), *adj.* (١) پێویست؛ پێویست بوون. (٢) [Archaic]، هەژار؛ دەستکورت؛ فەقیر.

neediness (nēd′i-nis), *n.* هەژاری؛ نەبوونی؛ دەستکورتی.

needle (nē′d'l), *n.* (١) دەرزی. (٢) شیش (چنین). (٣) دەرزی سندوقی قەوان. (٤) دەرزی موگناتیسی قیبلەنما. (٥) میلی پلە پیشاندەر (هەموو جۆرە ئامێرێکی پێوەر). (٦) دەرزی پزیشکەوانی؛ شرینقە. (٧) دەرزی کارەبایی. (٨) شتێکی نووکداری لە دەرزی چوو.

v.t. (١) دروومان کردن؛ دوورین؛ دەرزی پیاکردنو کونکردن؛ چنین. (٢) [Colloq.]، (ا) هاندان؛ پاڵ پێوەنان؛ تێوەژەندن. (ب) کلك پێوەکردن؛ سەرخستنەسەر؛ تیز پێوەکردن. (٣) [Slang]، خواردنەوە خەسترکردن بە تێکردنی کحوول.

v.i. دوورین؛ دروومان؛ چنین.

look for a needle in a haystack, بۆ شتێك گەڕان کە هەرگیز لەوانە نەبێ بدۆزرێتەوە.

needlefish (nē′d'l-fish′), *n.* دەرزییە ماسی: ماسییەکی لەوز تیژی ددان تیژە لە بۆری دەچێ.

needless (nēd′lis), *adj.* پێ نەویست؛ پێویست ناکات: *(~ work, suffering, trouble, etc.; N~ to say, he kept his promise.)*

needlewoman (nē′d'l-woom′ən), *n.* بەرگدرووی ژن؛ ئافرەتی نەقشکار.

needlework (nē′d'l-wŭrk′), *n.* دەرزیکاری؛ دەرزیو دروومان؛ نەقشکاری.

needn't (nēd′'nt), = **need not**. پێویست ناکات.

needs (nēdz), *adv.* پێویستە؛ بە ناچاری: *(He must ~ obey.)*.

needy (nēd′i), *adj.* هەژار؛ دەستکورت؛ بێ دەرامەت؛ لات؛ فەقیر.

ne'er (nâr), *adv.* [Poetic], = **never**.

ne'er-do-well (nâr′doo-wel′), *n.* کەسێکی ناڵەبار؛ کەسێکی هیچ بە هیچ نەکەر

adj. بێ فەڕ؛ بێ کەڵك؛ هیچ بە هیچ نەکەر.

nefarious (ni-fâr′i-əs), *adj.* زۆر بەد؛ زۆر خراپ؛ زۆر ناپەسەند؛ زۆر ناڕەوا.

negate (ni-gāt′, nē′gāt), *v.t.* (١) حاشا (لێ) کردن. (٢) لەکارخستن؛ لە کاریگەری کەمکردنەوە؛ بۆش کردنەوە.

negation (ni-gā′shən), *n.* (١) حاشاکاری؛ حاشاکردن؛ بەدرۆخستنەوە. (٢) بڕوا نەبوون؛ بڕوای دژ؛ وەڵامی دژ. (٣) نەبوون: *(Death is nothing more than the ~ of life.)*

negative (neg′ə-tiv), *adj.* (١) نەء؛ نا. (٢) دژ بە هەمووشت: *(a ~ person, personality, etc.)* (٣) نیشانەی نەخۆشی دەرناخات: *(The results of the blood test were ~.)* (٤) ژمارەی لە سفر کەمتر (ژمارەوپێوان)؛ ژمارەی لێ دەرکراو. (٥) سارد (کارەبا).

n. (١) نەء؛ نا. (٢) حاشاکاری؛ حاشا. (٣) ڕای بەربەرچدەرەوە؛ ڕای دژ؛ دژ وەستاو: *(The ~ won the debate.)* (٤) مافی ڤیتۆ. (٥) سەری سارد (کارەبا). (٦) ژمارەی لە سفر کەمتر؛ ژمارەی لێ دەرکراو. (٧) جام (وێنەگرتن).

v.t. (١) دژ وەستان؛ ڤیتۆدان. (٢) حاشاکردن؛ بەربەرچدانەوە. (٣) بەدرۆخستنەوە. (٤) پووچکردنەوە؛ بەربەرەکانێ کردن؛ بەرامبەر وەستان.

in the negative, به پێچەوانە؛ را لەسەر نەبوون؛ پەسەندنەکردن.
(to answer in the negative)
-negatively *(adv.)*; **negativity; negativeness** *(n.)*.
negativism (neg′ə-tiv-iz'm), *n.* (١) گومان بوون لە بیروڕای ئاینیو فەلسەفی؛ بێ بڕوایی (ئاین، فەلسەفە). (٢) دژی هەمووشت وەستان؛ پەسەندنەکردنی بیروڕاو خواستی هیچ کەس؛ هیچ شتێك بە دڵ نەبوون.
-negativist *(n.)*; **negativistic** *(adj.)*.
neglect (ni-glekt′), *v.t.* (١) گوێ پێ نەدان؛ بایەخ پێ نەدان؛ خستنە پشت گوێ *(They ~ed his warning.)*.
(٢) زۆر گوێ پێ نەدان؛ بە تەنگەوە نەهاتن:
(She ~ed her appearance.)
(٣) کەمتەرخەمی کردن؛ لەبیرچوون؛ نەکردن؛ فەرامۆش کردن:
(He ~ed to pay his telephone bill.)
n. (١) کەمتەرخەمی؛ فەرامۆشی؛ گوێ پێ نەدان؛ خستنە پشت گوێ.
(٢) خرانە پشت گوێ؛ گوێ پێ نەدران.
-neglecter; neglector *(n.)*.
neglectful (ni-glekt′fəl), *adj.* گوێ پێ نەدەر؛ کەمتەرخەم:
(He is ~ of his appearance.)
negligee, negligé (neg′li-zhā′, neg′li-zhā′), *n.* (١) کراسی تەنکی شەوی ئافرەت. (٢) جلی ناوماڵی ئافرەت.
negligence (neg′li-jəns), *n.* (١) کەمتەرخەمی؛ فەرامۆشی؛ گوێ پێ نەدان *(The accident was due to ~ .)*
(٢) ئەنجامی کەمتەرخەمی.
negligent (neg′li-jənt), *adj.* کەمتەرخەم؛ گوێنەدەر؛ بێباك:
(He was ~ of his duties.)
negligible (neg′li-jə-b'l), *adj.* کەم؛ هیچوپووچ؛ هیچ:
(a ~ quantity; The difference between the two is ~ .)
negotiable (ni-gō′shi-ə-b'l, ni-gō′shə-b'l), *adj.* (١) گفتوگۆی لەسەر دەکرێ؛ وتووێژی لەسەر دەکرێ. (٢) دەتوانرێ بدرێ بە کەسێکی تر (بانقەنۆت، چەك)؛ دەتوانرێ بگۆڕدرێتەوە بە پارە:
(a ~ check, banknote, etc.)
-negotiability *(n.)*.
negotiate (ni-gō′shi-āt′), *v.i.* گفتوگۆکردن؛ وتووێژکردن.
v.t. (١) بڕینەوە بە گفتوگۆ؛ لەسەر ڕێکەوتن بە گفتوگۆ: *(to ~ a treaty)* .
(٢) دان بە کەسێکی تر (چەك)؛ گۆڕینەوە (بانقەنۆت، چەك).
(٣) [Colloq.]. سەرکەوتن بەسەر کۆسپدا (ڕێگاوبان)؛ کردن یا پێداڕۆیشتن بەبێ وەرگەڕان *(The driver was able to ~ the sharp curve.)* .
negotiation (ni-gō′shi-ā′shən), *n.* often in plural, گفتوگۆ؛ وتووێژ.
negotiator (ni-gō′shi-ā′tēr), *n.* گفتوگۆکەر؛ وتووێژکەر.
Negress (nē′gris), *n.* ژنە قولەڕەش (لەرووی سووکییەوە).
Negro (nē′grō), *n.* قولەڕەش؛ قول؛ ڕەش (مرۆڤ).
adj. هی قولەڕەش؛ قولەڕەشی
Negroid (nē′groid), *adj.* قولەڕەشی؛ هی ڕەگەزی قولەڕەش.
n. قولەڕەش؛ لە بنەچەی یا ڕەگەزی قولەڕەشە.
Negrophile, Negrophil (nē′grə-fīl′, nē′grə-fil′), *n.* حەز لە قولەڕەش کەر؛ لایەنگری قولەڕەشان
Negrophobe (nē′grə-fōb′), *n.* ناحەزی قولەڕەش؛ کەسێکە کە لە ڕەگەزی قولەڕەش دەترسێ یا ڕقی لێ دەبێتەوە.
Negrophobia (nē′grə-fō′bi-ə), *n.* ترسی قولەڕەش؛ ترس و ڕق بوون لە قولەڕەش
neigh (nā), *v.i.* حیلاندن؛ حیلەحیل کردن
n. حیلە؛ حیلەحیل
neighbor, neighbour (nā′bēr), *n.* (١) دراوسێ؛ هاوسێ؛ دەرودراوسێ (٢) هاوسنوور. (٣) مرۆڤ؛ کەس؛ ئادەمیزاد.
adj. تەنیشت؛ هاوسنوور.
v.t. (١) دراوسێ بوون؛ لە تەنیشتەوە ژیان؛ بە تەنیشتەوە بوون.
(٢) [Rare]، لێ نزیك کردنەوە.
v.i. (١) دراوسێ بوون؛ بە تەنیشتەوە بوون.
(٢) (**with** ~) هەڵسان و دانیشتن لەگەڵ؛ هەستی دراوسێیەتی بوون لەگەڵدا؛ ڕووخۆش بوون لەگەڵدا
neighborhood (nā′bēr-hood′), *n.* (١) [Rare]، هەستی دراوسێیەتی. (٢) دراوسێیەتی. (٣) گەڕەك: *(an attractive ~)* .
(٤) خەڵکی گەڕەك؛ دانیشتووانی گەڕەك.
in the neighborhood of, [Colloq.]. (١) نزیك؛ نزیك شوێنێك
(٢) نزیکەی: *(We paid in the neighborhood of ten thousand dollars for the car.)*
neighboring (nā′bēr-iŋ), *adj.* هاوسێن؛ دراوسێن؛ نزیك؛ هاوسنوور.
neighborliness (nā′bēr-li-nis), *n.* دراوسێیەتی؛ هەستی دراوسێیەتی.
neighborly (nā′bēr-li), *adj.* وەك دراوسێ؛ دراوسێیانە؛ ڕووخۆش و ڕێك وپێك: *(~ relations)* .
neighbour (nā′bēr), *n.* = **neighbor.**
neither (nē′*th*ēr, nī′*th*ēr), *adj.*. هیچیان (دوان): *(Use ~ hand.)*
pron. هیچیان؛ هیچ کامیان (دوان):
(N~ of the reasons is adequate.)
conj. (١) نە... نە؛ نە ئەمو نە ئەو: *(He can ~ read nor write.)* .
(٢) هەروەها نە : *(He doesn't smoke, ~ does he drink.)* .
adv. [Dial or Colloq.]. هەروەها؛ – یش:
(If she won't go, I won't ~ .)
Nemesis (nem′ə-sis), *n.* (١) بانوخوای تۆڵەسەندن (ئەفسانەی یۆنان)
(٢) [n.]، (ا) تۆڵە؛ سزای ڕەوا. (ب) تۆڵەسەند (هی خۆ یا خەڵك)؛ سزادەر.
(٣) [n.]، (ا) مێمل؛ دوژمن؛ دوژمنی کۆڵنەدەر.
(ب) هاوچاوی بۆ نەبەزێنراو؛ هاوچاوی کۆڵنەدەر.
neo- (nē′ō, nē′ə), پێشگرێکە بەمانای: نوێ باو؛ تازەباو؛ نوێ؛ تازە:
(Neoplatonism; neoclassic; neocolonialism)
neoclassic (nē′ō-klas′ik), *adj.* کلاسیکی نوێ باو: شێوازێکە لە وێژەو هونەردا بریتییە لە زیندووکردنەوەو پەیڕەوی کردنی شێوازی کلاسیکی کۆن.
-neoclassical *(adj.)*.
neolith (nē′ə-lith′), *n.* ئامێری بەردینی دوادوای سەردەمی بەرد.
neolithic (nē′ə-lith′ik), *adj.* هی دوادوای سەردەمی بەرد؛ هی سەردەمی بەردی نوێ.
neologism (nē-ol′ə-jiz'm), *n.* (١) ووشەی تازە؛ ووشەی داڕێژراو یا داتاشراو؛ مانای تازەی ووشەی کۆن. (٢) ووشەی تازە داڕشتن یا داتاشین؛ بەکارهێنانی ووشەی تازەو داڕێژراو.
-neological *(adj.)*; **neologist** *(n.)*.
neology (nē-ol′ə-ji), *n.* = **neologism.**
neomycin (nē′ə-mī′sin), *n.* نیۆمایسین: دەرمانێکی دژ بە میکرۆبە.
neon (nē′on), *n.* گازی نیۆن.
neon lamp, گلۆپی شیری؛ گلۆپی نیۆن.
neophyte (nē′ə-fīt′), *n.* (١) نوێ بڕوا؛ تازە بڕواکەر (بە ئاین یا بیروڕای جیاواز لە هی خۆی). (٢) (ا) قەشەی تازە.
(ب) ئەندامی تازەی پەرستگایەك
(٣) نەوکار؛ نوێکار؛ تازەکوورە؛ فەریك؛ شاگرد.
neoplasm (nē′ə-plaz'm), *n.* بریتی دەرپۆقیوی تازە؛ لوو؛ دوومەڵ؛ ئاوساوی (لە گیاندار یا ڕووەکدا).
Neoplatonism (nē′ō-plā′t'n-iz'm), *n.* فەلسەفەی ئیفلاتۆنی-

تازە فەلسەفەیەکی سەدەی سێهەمە بریتییە لە لێکدانی فەلسەفەی ئیفلاتوون و فەیلەسوفەکانی تری یۆنان و هەندێ بیروباوەڕی ئاینی جوولەکە و سۆفیتی و خاچ پەرستی

neoprene (nē′ə-prēn′), *n.* جۆرە لاستیکێکی دەستکردە.

neoteric (nē′ə-ter′ik), *adj.* نوێ؛ تازەباو؛ تازە داهێنراوە.

n. مرۆڤی تازەباو؛ نووسەری تازەباو؛ نووسەری تازە؛ مرۆڤی مێشك کراوە.

nepenthe (ni-pen′thi), *n.* (١) دەرمانی خەم ڕەوێن؛ دەرمانی خەم و خەفەت کوژ (کە لە کۆندا بەکاردەهێنرا). (٢) خەم ڕەوێن؛ خەم لەبیربەرەوە.

-**nepenthean** *(adj.).*

nephew (nef′ū), *n.* (١) (ا) برازا و خوشکەزای نێرینە؛ کوڕی براو خوشك. (ب) کوڕی ژن خوشك و ژن براو شوو براو دش.
(٢) زۆلە کوڕی پیاوێکی ئاینی گەورەی وەك سەرەك قەشە.

nepho- (nef′ō, nef′ə), پێشگرێکە بەمانای: هەور. *(nephology)* .

nephology (ni-fol′ə-ji), *n.* هەورناسی؛ زانستی هەور

nephoscope (nef′ə-skōp′), *n.* ئامێری پێوانی بەرزی و خێرایی و ڕووی هەڵکردنی هەور.

nephr-, = **nephro-** .

nephralgia (ne-fral′ji-ə), *n.* ئازاری گورچیلە.

nephrectomy (ne-frek′tə-mi), *n.* گورچیلە دەرهێنان یا بڕین (نەشتەرکاری).

nephridium (ne-frid′i-əm), *n.* (١) ئەو ئەندامەی کاری گورچیلە دەکات لە گیانداری بێ بڕبڕەدا وەك کرم. (٢) ئەو ئەندامەی کاری گورچیلە دەکات لە ئاوڵەمەی گیانداری بێ بڕبڕەداو دەبێت بە گورچیلە.

nephrite (nef′rīt), *n.* بەردێکی بەنرخی سپی یا سەوزە.

nephritic (ne-frit′ik), *adj.* (١) گورچیلەیی.
(٢) نەخۆشی گورچیلەی هەیە

nephritis (ne-frī′tis), *n.* نەخۆشی گورچیلە؛ گورچیلە ئاوسان.

nephro- (nef′rō, nef′rə), *Also* **nephr-**, پێشگرێکە بەمانای: گورچیلە

nephrosis (ne-frō′sis), *n.* نەخۆشی گورچیلە (بەبێ ئاوسانی)؛ پووکانەوەی گورچیلە.

nephrotomy (ne-frot′ə-mi), *n.* هەڵدڕینی گورچیلە بۆ بەرد لێ دەرهێنانی.

nepotism (nep′ə-tiz′m), *n.* خاترگرتنی نابەجێی خزم و خوێش بە دامەزراندنیان لەسەر ئیشی چاك (لەلایەن کاربەدەستێکەوە).

-**nepotist** *(n.).*

Neptune (nep′tōōn, nep′chōōn), *n.* (١) خوای دەریا (ئەفسانەی ڕۆمانی). (٢) دەریا. (٣) نیپتۆن: سێهەم ئەستێرەی گەڕۆکە لە گەورەییداو هەشتەمە لە دوورییەوە لە خۆر.

nervation (nūr-vā′shən), *n.* نەخشەی دەماری گەڵایەك یا باڵی جانەوەرێك.

nerve (nūrv), *n.* (١) ماسولکە؛ بازوو؛ ماسولکەژێ.
(٢) هەستەدەمار؛ دەمار؛ پەی.
(٣) دڵ بەخۆدا گرتن؛ ئازایی؛ چاونەترسان: *(a man of ~)* .
(٤) هێز؛ تین
(٥) [Colloq.]، ڕووهاتن؛ ڕووقایمی؛ بێ شەرمی؛ بێ ئابڕوویی؛ چاوقایمی؛ بێ حەیایی: *(She had the ~ to accuse me of laziness.)* .
(٦) دەماری گەڵاو باڵی جانەوەر.

v.t. تین پێدان؛ هێز پێدان؛ بەهێزکردن

get on one's nerves, [Colloq.], پەستکردن؛ تووڕەکردن:
(He gets on my nerves.)

strain every nerve, زۆر هەوڵدان؛ بە ئەوپەڕی تواناوە هەوڵدان.

nerve cell, شانەی هەستەدەمار

nerve center, (١) کۆمەڵە هەستەدەماری هاوفرمان.
(٢) جێی فەرماندەرێتی؛ ناوجەرگەی دەسەڵات و فەرماندەری.

nerve fiber, ڕیشاڵی هەستەدەمار.

nerve gas, ژەهرەگازی هەستەدەمار؛ ژەهرەگازی مێشك.

nerveless (nūrv′lis), *adj.* (١) بێ هێز؛ بێ تین؛ سست؛ خاو؛ مردوو (مەجان). (٢) نەشڵەژاو؛ بە ئارام و ئازا؛ دان بەخۆداگر.

nerve-racking, nerve-wracking (nūrv′rak′iŋ), *adj.* ناخۆش؛ پەستکەر؛ گران؛ بێ تاقەتکەر؛ پڕ لە سەرئێشە:
(a ~ situation, job, etc.)

nervous (nūr′vəs), *adj.* (١) بەهێز؛ بازوو بەهێز. (٢) بەجۆش.
(٣) هەستەدەماری؛ تایبەتی بە هەستەدەمار. (٤) شڵەژاو؛ شپرزە؛ پەشۆکاو؛ بە جرت و فرت؛ قوشقی؛ بێ ئارامی. (٥) ترساو؛ ترسدار؛ مەترسیدار.

nervous breakdown, ڕووخان (کۆئەندامی هەستەدەمار، مێشك)؛ هەرەس بردنی کۆئەندامی هەستەدەمار؛ پەککەوتنی کۆئەندامی هەستەدەماری مرۆڤ و هەرەس بردنی بەهۆی خورپە و باری ناخۆشی ژیانەوە.

nervous system, کۆئەندامی هەستەدەمار.

nervure (nūr′vyoor), *n.* دەماری گەڵا و باڵی جانەوەر.

nervy (nūr′vi), *adj.* (١) [Rare] ، بەهێز؛ بەهێزوبازوو.
(٢) [British]، شپرزە؛ بە جرت و فرت؛ پەشۆکاو؛ قوشقی. (٣) ئازا؛ بەجەرگ؛ چاونەترساو. (٤) [Slang]، بێ حەیا؛ بێ شەرم؛ ڕووقایم؛ چاوقایم.

nescience (nesh′əns, nesh′i-əns), *n.* (١) نەزانی؛ نەزانین؛ تێنەگەیشتن. (٢) بێ بڕوایی بە خوا؛ بڕوا بە خوا نەبوون.

-**nescient** *(adj.).*

ness (nes), *n.* سەرزەوی بەرزی دەرپۆقیو بۆ ناو دەریا.

- ness (nis, nəs), پاشگرێکە بەمانای: بوون؛ بار؛ چۆنێتی؛ – ی:
(greatness, sadness, kindness, etc.)

nest (nest), *n.* (١) هێلانە. (٢) کونجی حەوانەوە.
(٣) (ا) لانە (بەتایبەتی لەڕووی خراپییەوە)؛ پەناگا.
(ب) ئەوانەی هاتوچۆی لانەیەکی وەها دەکەن یا تێیدا دەژین:
(a ~ of ciminals)
(٤) پۆل (باڵندە، جانەوەر).
(٥) دەستەیەك شتی قەبارە جیا جیا کە دەخرێتە ناو یەکەوە و کەڵەکە دەکرێن (وەك سنووق، مێز... هتد).

v.i. (١) هێلانەکردن؛ نیشتن لە هێلانەدا. (٢) ڕاوکردن لە هێلانەدا.

v.t. (١) هێلانە بۆ کردن. (٢) خستنە هێلانەوە؛ نیشتن لە هێلانەدا.

nest egg, (١) ڕاوکە. (٢) پاشەکەوت؛ قایمەکاری.

nestle (nes′'l), *v.i.* (١) پاڵ لێدانەوە؛ پاڵدانەوە؛ نیشتن:
(to ~ down in bed)
(٢) چوونە باوەش؛ باش لێ نزیك بوونەوە: *(She ~d up to him.)* .
(٣) لە کونجێکی باشدا بوون و پارێزران یا دەورەدران:
(The house ~d among the trees.)
(٤) [Rare]، نیشتن (لە هێلانەدا).

nestling (nest′liŋ, nes′liŋ), *n.* (١) زەڕنەقووتە.
(٢) منداڵی ساوا؛ منداڵ.

net (net), *n.* (١) (ا) تۆڕ. (ب) تۆڕی ماسی گرتن. (٢) داو؛ تەڵە.
(٣) تۆڕی یاری (تەنس، باسکە، باڵە). (٤) تۆپی بەر تۆڕ کەوتوو (تەنس، باڵە)

v.t. (١) کردن بە تۆڕ؛ تۆڕ درووستکردن. (٢) بە تۆڕ گرتن؛ ڕاوکردن بە تۆڕ.
(٣) پاراستن بە تۆڕ؛ دەورگرتن بە تۆڕ. (٤) لە تۆڕدان (تەنس، باڵە).

v.i. تۆڕکردن؛ تۆڕ درووستکردن.

adj. (١) تۆڕی؛ وەك تۆڕ. (٢) بە تۆڕ گیراو؛ بە داوەوە بوو.

net (net), *adj.* (١) سافی (مووچە، دەسکەوت، قازانج، کێش، بار):
(~ profit, salary, weight, etc.)
(٢) دوا؛ هەرە دوایی: *(~ result)* .

n. سافی (مووچە، دەسکەوت، قازانج، قورسی، بار):
(We had a ~ of one thousand dollars.)

v.t. دەسکەوتن بە سافی؛ بۆ مانەوە بە سافی:
(He ~ted one hundred dollars from the sale.)

nether (ne*th*'ēr), *adj.* (١) هی ژێرەمین: خواروو: *(the ~ world)*.
(٢) ژێرەوە؛ هی ژێرەوە: *(~ garments)*.
nethermost (ne*th*'ēr-mōst´, ne*th*'ēr-məst), *adj.* نزمترین؛ خوارووترین: ژێرترین.
nether world, (١) دۆزەخ. (٢) ئەوەودنیا؛ شوێنی مردووان.
(٣) شوێنێك یا بارێكی لە دۆزەخ چوو.
netting (net'iŋ), *n.* (١) (ا) تۆڕ دروستكردن. (ب) ڕاوكردن بە تۆڕ؛ گرتن بە تۆڕ: كردن بە داوەوە. (٢) تۆڕ. (٣) نێچیری بە تۆڕ گیراو.
nettle (net''l), *n.* (١) درك. (٢) ڕووەكی دركاوی.
v.t. (١) درك پێداكردن. (٢) پەستكردن؛ تووڕەكردن.
nettle rash, گەرمەژنەو لیری ئالۆشاوی یا بە خوروو.
network (net'wûrk´), *n.* (١) تۆڕ؛ تەنراو. (٢) چەند شتێكی لێكدراوو پێكەوە بەستراوی وەك تۆڕ (ڕێگاوبان)؛ دەستەی پەیوەندیدار:
(a ~ of railways, highways, friends, etc.)
(٣) چەند ئێستگەیەكی ڕادیۆ یا تەلەفزیۆنی پێكەوە بەستراو؛ دەزگایەكی وەها:
(a television ~)
neur-, = neuro-
neural (noor'əl, nyoor'əl), *adj.* هی هەستەدەمار؛ هی كۆئەندامی هەستەدەمار.
neuralgia (noo-ral'jə, nyoo-ral'jə), *n.* ئازاری هەستەدەمار.
neurasthenia (noor´əs-thē'ni-ə, nyoor´əs-thē'ni-ə), *n.*
(١) ماندووبوون و بێ هێزی هەستەدەمار. (٢) جۆرە نەخۆشییەكی كۆئەندامی هەستەدەمارە نیشانەكانی ماندوویێتی و دڵەڕاوكێ و پەستی و ئازارە.
neurectomy (noo-rek'tə-mi, nyoo-rek'tə-mi), *n.* برین و لابردنی هەستەدەمار (نەشتەرگاری).
neurilemma (noor´i-lem'ə, nyoor´i-lem'ə), *n.* كیفی تەنكی دەوری هەستەدەمار.
neuritis (noo-rī'tis, nyoo-rī'tis), *n.* هەوكردن یا داگیرسانی هەستەدەمار
neuro- (noor'ō, nyoor'ə), *Also* **neur-,** پێشگرێكە بەمانای: هەستەدەمار: كۆئەندامی هەستەدەمار.
neuroglia (noo-rog'li-ə, nyoo-rog'li-ə), *n.* ڕیشاڵێكی تایبەتییە شانەكانی كۆئەندامی هەستەدەمار پێكەوە دەبەستێ و ڕاگیریان دەكا.
neurologist (noo-rol'ə-jist, nyoo-rol'ə-jist), *n.* پزیشكی كۆئەندامی هەستەدەمارو نەخۆشییەكانی؛ پزیشكی مێشك.
neurology (noo-rol'ə-ji, nyoo-rol'ə-ji), *n.* پزیشكەوانی كۆئەندامی هەستەدەمارو پێكهاتنی و نەخۆشییەكانی؛ هەستەدەمارناسی.
-neurological *(adj.).*
neuroma (noo-rō'mə, nyoo-rō'mə), *n.* دووەڵ یا برینی هەستەدەمار
neuron, neurone (noor'ōn, nyoor'ōn), *n.* شانەی هەستەدەمار
neuropath (noor'ə-path´, nyoor'ə-path´), *n.* كەسێكە كە بە زگماكی نەخۆشی كۆئەندامی دەماری لەگەڵدایە.
neuropathology (noor´ō-pə-thol'ə-ji), *n.* پزیشكەوانی كۆئەندامی هەستەدەمار.
neuropathy (noo-rop'ə-thi, nyoo-rop'ə-thi), *n.* نەخۆشی كۆئەندامی هەستەدەمار.
neurosis (noo-rō'sis, nyoo-rō'sis), *n.* مێشك تێكچوون؛ نەخۆشی كۆئەندامی هەستەدەمارە كە دەبێتە هۆی ڕەفتاری نائاسایی شێتانەو دڵەخورتەو ترسێكی زۆرو وورك گرتن لە كردنی شت؛ جۆرێكە لە شێتی.
neurosurgery (noor´ō-sûr'jēr-i), *n.* نەشتەرگاری كۆئەندامی هەستەدەمار
neurotic (noo-rot'ik, nyoo-rot'ik), *adj.* (١) هی هەستەدەمار؛ تایبەتی بە هەستەدەمار: *(a ~ disorder)*.
(٢) نەخۆشی " neurosis " ی لەگەڵە؛ شێت: *(a ~ patient)*.
n. كەسێكە كە نەخۆشی " neurosis " ی لەگەڵە؛ كەسێكی شێت.
neurotomy (noo-rot'ə-mi, nyoo-rot'ə-mi), *n.* هەستەدەمار برین یا پچڕاندن بۆ ئازار كەمكردنەوە (نەشتەرگاری).
neuter (nōō'tēr, nū'tēr), *adj.* (١) [Archaic]، بێ لایەن.
(٢) (ا) بێ ئەندامی زاووزێ؛ نە نێرو نە مێ. (ب) ئەندامی زاووزێی ناتەواوە.
(٣) (ا) نە نێرو نە مێ (ڕێزمان)؛ بێ گیان (ووشە). (ب) تێنەپەڕ (كردار).
n. (١) گیانداری خەساو. (٢) [Archaic] كەسێك یا دەستەیەكی بێ لایەن.
(٣) گیاندار یا ڕووەكی نە نێرو نە مێ؛ گیاندار یا ڕووەكی ئەندامی زاووزێ ناتەواو. (٤) ووشەی بێ گیان (ڕێزمان)؛ ووشەی نە نێرو نە مێ.
neutral (nōō'trəl, nū'trəl), *adj.* (١) بێ لایەن (مرۆڤ، وولات)؛ لاشەڕ. (٢) هی وولاتی بێ لایەن.
(٣) بێ ڕەنگ؛ ڕەنگێكی تایبەتی نییە: *(a ~ color)*.
(٤) بێ نێرو نێرەك (ڕووەكناسی). (٥) نە ترشەڵۆكی و نە قڵیەیی (كیمیا).
(٦) نە ساردو نە گەرم (كارەبا)؛ تەووژمی كارەبای لەسەر نییە.
(٧) هێز نەخراوە سەر (تیپە بزوێن).
(٨) نە نێرو نە مێ؛ ئەندامی زاووزێی ناتەواوە.
n. (١) وولاتی بێ لایەن. (٢) مرۆڤی بێ لایەن؛ هاوولاتی وولاتێكی بێ لایەن
(٣) ڕەنگێكی بێ ڕەنگ؛ ڕەنگێكە كە ڕەنگێكی تایبەتی نەبێ.
(٤) بۆش (گێڕی ئوتومبیل و مەكینە).
neutralism (nōō'trəl-iz'm, nū'trəl-iz'm), *n.* نەچوونە ناو پەیمانی جەنگەوە؛ بێ لایەنی وولات؛ لاشەڕی.
-neutralist *(n.).*
neutrality (nōō-tral'ə-ti, nū-tral'ə-ti), *n.* بێ لایەنی وولات؛ نەچوونە ناو پەیمانی جەنگەوە؛ لاشەڕی.
neutralize (nōō'trə-līz´, nū'trə-līz´), *v.t.* (١) بێ لایەن كردن (وولات)؛ بوون بە بێ لایەن. (٢) (ا) هاوتاكردن.
(ب) لەكارخستن؛ بۆش كردن؛ بەتاڵ كردنەوە (كاریگەری شتێك).
(٣) لە كاریگەری خستن (كیمیا)؛ لە ترشەڵۆكی و قڵیەیی خستن.
(٤) تەووژمی كارەبا لەسەر لادان.
-neutralization *(n.).*
neutron (nōō'tron, nū'tron), *n.* نیوترۆن (فیزیا): گەردیلەی بێ تەووژمی كارەباو بە قەوارەی " پرۆتۆن " ێك.
never (nev'ēr), *adv.* هەرگیز؛ هیچ كات؛ هیچ كاتێك؛ قەت؛ بە هیچ جۆرێك؛ بڕای بڕای؛ هیچ.
nevermore (nev'ēr-môr´, nev'ēr-mōr´), *adv.* بڕای بڕای؛ هەرگیزاو هەرگیز؛ ئیتر قەت؛ هەرگیز لەمەودوا.
nevertheless (nev´ēr-*th*ə-les'), *adv.* لەگەڵ ئەوەشدا؛ هێشتا.
nevus (nē'vəs), *n.* خاڵ (پێست).
new (nōō, nū), *adj.* (١) تازە؛ نوێ.
(٢) (ا) تازە دۆزراوە. (ب) تازە بینراو؛ تازە سەرنج پێدراو.
(ج) تازە؛ سەیر؛ پێ ڕانەهاتوو
(٣) نەشارەزا؛ نەوكار؛ تازە؛ ڕانەهاتوو: *(He is ~ to the work.)*.
(٤) هی وەرزی تازە؛ تازە پێگەیشتوو: *(~ potatoes)*.
(٥) تازە؛ هێشتا بەكارنەهێنراو یا لەبەرنەكراو؛ كۆن نەبوو.
(٦) تازەباو؛ تازە داهاتوو؛ نوێ باو؛ هی ئەمڕۆ: *(~ fashions)*.
(٧) هی تر؛ زیادە؛ هی تازە
(٨) تازە؛ نوێ: *(the ~ moon)*.
(٩) تازە هاتوو؛ تازە گەیشتوو؛ تازە: *(a ~ arrival)*.
(١٠) [N-]، نوێ؛ هی سەدانی نوێ؛ لە دوای سەدانی ناوەڕاستەوە (زمان).
adv. (١) دیسانەوە؛ سەرلەنوێ.
(٢) لەم چەندانەدا؛ تازە؛ لەم دواییەدا.
newborn (nōō'bôrn´, nū'bôrn´), *adj.* تازە لەدایكبوو.
newcomer (nōō'kum´ēr, nū'kum´ēr), *n.* تازە هاتوو؛ تازە گەیشتوو.

newel (nōō′əl, nū′əl), *n.* (١) سنگی ناوەڕاستی محاجەرەی پێ پلیکانە کە پێ پلیکانەکە پێچی تێدا دەکاتەوە.
(٢) سنگی محاجەرەی پێ پلیکانە.
newfangled (nōō′faŋ′g′ld, nū′faŋ′g′ld), *adj.* (١) تازەباو؛ تازە داهاتوو؛ نوێ باو؛ تازە پەیدابوو: *(~ ideas)* .
(٢) مۆدەی تازە پەرست (لەڕووی سووکییەوە)؛ زۆر حەز لە شتی تازەباوکەر.
newfashioned (nōō′fash′ənd, nū′fash′ənd), *adj.* (١) تازە بووە بە باو؛ تازەباو؛ تازە پەیدابوو. (٢) شێوە تازە؛ لەسەر شێوازی تازە کراو.
newish (nōō′ish, nū′ish), *adj.* نەختێك تازە؛ نیمچە تازە.
New Latin, لاتینی تازە: زمانی لاتینی لە سەردەمی بزووتنەوەی ئەورووپاوە بەتایبەتی زمانی زانستی.
newly (nōō′li, nū′li), *adv.* (١) تازە؛ زۆری پێ نەچووە؛ نوێ:
(~ baked bread)
(٢) سەرلەنوێ؛ دیسانەوە. (٣) بەشێوەیەکی تازە.
newlywed (nōō′li-wed′, nū′li-wed′), *n.* تازە بووك؛ تازە زاوا؛ نوێ بووك؛ نۆ بووك.
new moon, (١) نوێ مانگ؛ مانگی تازە؛ مانگی دەمەداسی؛ نۆ مانگ.
(٢) کاتی نوێ مانگ.
news (nōōz, nūz), *n.pl.* (١) دەنگوباس (بەتایبەتی هی ناو ڕۆژنامەو سەر رادیۆو تەلەفزیۆن)؛ هەوال. (٢) سەرجەمی دەنگوباسی بلاوکراوە.
(٣) دەنگوباسی تازەو هێشتا نەبیستراو: *(That's ~ to me.)* .
(٤) ڕۆژنامە.
news agency, ئاژانس: کە دەنگوباس دەدات بە ڕۆژنامەو رادیۆو تەلەفزیۆن.
newsboy (nōōz′boi′, nūz′boi′), *n.* ڕۆژنامەفرۆش (منداڵ)؛ ڕۆژنامەبەر بۆ ماڵی خەڵك.
newsbreak (nōōz′brāk′, nūz′brāk′), *n.* دەنگوباسێکی گرنگی کوتوپڕ؛ دەنگوباسی پەلە.
news bulletin, دەنگوباسی سەر رادیۆوتەلەفزیۆن (بەتایبەتی هی گرنگ).
newscast (nōōz′kast′, nūz′käst′), *n.* ژەمێك دەنگوباسی سەر رادیۆو تەلەفزیۆن؛ جارێك دەنگوباسی لەسەر رادیۆو تەلەفزیۆن بلاوکراوە.
newscaster (nōōz′kas′tēr, nūz′käs′tēr), *n.* دەنگوباس خوێنەرەوە: لەسەر رادیۆو تەلەفزیۆن؛ دەنگوباس بلاوکەرەوە.
news conference, کۆنفرانسی ڕۆژنامەگەری؛ کۆڕی ڕۆژنامەگەری.
newsletter (nōōz′let′ēr, nūz′let′ēr), *n.* دەنگوباسنامە (کە ناو– بەناو لایەك دەری دەکات)؛ پەیامنامە.
newsman (nōōz′man′, nūz′mən), *n.* (١) ڕۆژنامەچی؛ ڕۆژنامەگەر؛ دەنگوباس کۆکەرەوە بۆ ڕۆژنامەو رادیۆو تەلەفزیۆن.
(٢) ڕۆژنامەفرۆش.
newsmonger (nōōz′muŋ′gēr, nūz′muŋ′gēr), *n.* دەنگوباس هێنەرو بەرەر؛ قاوخەرەوە.
newspaper (nōōz′pā′pēr, nūz′pā′pēr), *n.* ڕۆژنامە
newsreel (nōōz′rēl′, nūz′rēl′), *n.* فیلمی دەنگوباس.
newsroom (nōōz′rōōm′, nūz′room′), *n.* (١) ژووری دەنگوباس: ژوورێکە لە دەستگایەکی راگەیاندندا کە دەنگوباسی تێدا ئامادە دەکرێ بۆ لە چاپدانی یا بلاوکردنەوەی. (٢) ژوورێکی وەها لە ئێستگەی رادیۆو تەلەفزیۆندا.
newsstall (nōōz′stôl′, nūz′stôl′), *n.* = newsstand.
newsstand (nōōz′stand′, nūz′stand′), *n.* فرۆشگای ڕۆژنامە؛ ڕۆژنامەخانە
newsworthy (nōōz′wūr′thi, nūz′wūr′thi), *adj.* بە دەنگوباس دەژمێرێ؛ گرنگ (لەڕووی دەنگوباسەوە)؛ دەهێنێ پێی بوترێ "دەنگوباس" .
newsy (nōōz′i, nūz′i), *adj.* [Colloq.], پڕ لە دەنگوباس.
n. [Colloq.], ڕۆژنامەفرۆش (منداڵ).
newt (nōōt, nūt), *n.* قورناویلکە

New Testament, بەشی دووەمی ئینجیل؛ بەشی تازەی ئینجیل.
Newtonian (nōō-tō′ni-ən, nū-tō′ni-ən), *adj.* تایبەتی بە زانای ئینگلیز " نیوتن " و تیۆرییەکانی.
New World, جیهانی نوێ: ئەمەریکای باکوورو باشوور.
new year, (١) *(the ~)*، ساڵی تازە.
(٢) سەری ساڵی تازە؛ جەژنی سەری ساڵ.
New Year's Day, یەکەم ڕۆژی ساڵی تازە؛ سەری ساڵی تازە.
New Year's Eve, شەوی سەری ساڵی تازە؛ جەژنی سەری ساڵی تازە؛ سەری ساڵی تازە.
next (nekst), *adj.* (١) تەنیشت: *(the ~ room)* .
(٢) ئایندە؛ داهاتوو؛ دوایی؛ ئەوی تر:
(~ Monday, the ~ train; the ~ president)
adv. (١) داهاتوو؛ ئایندە؛ تر؛ پاشتر.
(٢) ئەمجارە: *(when ~ I write)* .
prep. نزیك؛ بەتەنیشت؛ تەنیشت:
(Sit ~ to the tree.; ~ to my heart)
next door (to), لە ماڵ یا خانووەکەی تەنیشتیدا.
next to impossible, هیچ لەوانە نییە ڕووبدات یا ببێ؛ بۆی نییە؛ زۆر گرانە.
next to nothing, هیچ:
(He knows next to nothing about it.)
next-door (neks′dôr′, neks′dōr′), *adj.* ئەوەی تەنیشت؛ تەنیشت: *(our ~ neighbor)* .
next friend, نوێنەری منداڵێك یا کەسێك کە نەتوانێ نوێنەریی خۆی لە دادگادا بکات.
next of kin, (١) نزیکترین خزم. (٢) (ا) نزیکترین خزمی مردوویەك.
(ب) نزیکترین خزمی مردوویەك کە مافی میراتییان هەیە ئەگەر وەسیەتنامەی بەجێ نەهێشتبێ.
nexus (nek′sus), *n.* (١) پەیوەندی (نێوان ئەندامانی کۆمەڵێك یا نێوان چەند دەستەیەك). (٢) کۆمەڵەی پەیوەندیدار؛ زنجیرە.
nib (nib), *n.* (١) دەنووك. (٢) نووکە پاندان؛ نووکە پێنووس؛ نووکە نووچ؛ نووکی پێنووسی لە قەفی پەڕ دروستکراو. (٣) نووك (نامێن).
(٤) *(pl.)* دەنکە قاوە یا کاکاوی هاڕاو.
v.t. (١) تیژکردن‌و دووفاقەکردنی قەفی پەڕو کردنی بە پێنووس؛ تیژکردنی نووکی پێنووس. (٢) چاك کردنەوەی نووکە پێنووس.
(٣) نووك کردن بە پاندان‌و ئووچەوە.
nibble (nib′'l), *n.* (١) کرۆشتن؛ داکرۆشتن (وەك مشك)؛ قەپی بچووك بچووك لێگرتن. (٢) بە ئاستەم گازلێگرتن؛ گازی ئەسپایی لێگرتن؛ بە ئەسپایی قەپ لێگرتن (خۆشەویستی).
v.i. (١) قەپی بچووك بچووك لێگرتن‌و بە ترسەوە:
(The fish ~ed at the bait.)
(٢) مرووموش کردن.
n. (١) قەپی بچووك (خواردن، خۆشەویستی)؛ قەپی بچووك گرتن.
(٢) قەپێك خواردن؛ قەپاڵ.
nibs (nibz), *n.* [Colloq.], کەسێکی گرنگ؛ کەسێکی خۆ بە زل زان.
nice (nīs), *adj.* (١) بە قێزوبێزا بمناز؛ بە نازونووز.
(٢) وورد؛ بە ئاستەم هەستی پێ دەکرێ: *(a ~ distinction)* .
(٣) ئاسك (تەنگوچەڵەمە، بار، کاروبار): *(a ~ problem)* .
(٤) (ا) وورد (مرۆڤ). (ب) وورد (نامێن)؛ تەواو.
(٥) (ا) باش؛ خۆش؛ چاك؛ دڵگیر؛ پەسەند؛ زۆر باش:
(a ~ person, house, town, meal, etc.)
(ب) جوان: *(a ~ girl)* .
(ج) ڕێك‌وپێك؛ ڕەووشت جوان؛ ڕەفتار چاك؛ باش؛ چاك؛ ئاسك:
(a ~ person)
(د) جوان (شوێن)؛ ڕێك‌وپێك: *(a ~ room, office, etc.)* .

(٦) [Obs.]، (ا) نەزان؛ کەرو بێ مێشك.
(ب) داوێن پیس؛ سەرسەری. (ج) شەرمن؛ بە درۆوە شەرمن.

nicely (nīs′li), *adv.* (١) بە جوانی (٢) بە ووردی؛ بە تەواوی.
(٣) بە باشی؛ بە چاکی.

nicety (nī′sə-ti), *n.* (١) (ا) [Obs.]، کەرێتی؛ بێ مێشکی؛ نەزانی.
(ب) شەرمنی؛ شەرم (ج) تەرپۆشی لە رادە بەدەر. (د) ووردی؛ تەواوی.
(هـ) قێزوبێز؛ ناز فرۆشتن؛ نازکردن. (٢) جوانی؛ باشی؛ ناسکی؛ خۆشی.
(٣) شتی خۆش‌و جوان: *(to enjoy the ~ies of life)* .
(٤) وورده شتی بە ئاستەم هەستپێکراوی رەووشت:
(the ~ies of table manners)

to a nicety, بە تەواوی؛ بە ووردی

niche (nich), *n.* (١) تاق (لەناو دیواردا بۆ تیادانانی پەیکەرو گوڵدان)؛ خانە. (٢) کونج؛ کەنار؛ پەنا؛ قوژبن.
(٣) کونجێك ـ پیشەیەکی خۆش‌و گونجاو لەگەڵ تواناو ویستی کەسێکدا:
(to find a ~ for oneself in life)
(٤) دەوروبەری گونجاو بۆ پەرەسەندنی توخمە گیاندار.

v.t. خستنە کونجێکەوە؛ لە پەنایەکدا دانان؛ خستنە تاقەوە؛ جێگەی باش بۆ دۆزینەوە.

nick (nik), *v.t.* (١) لەلەکردن؛ درزتێکردن؛ درز لێ هەڵکەندن؛ قلیش تێکردن (٢) ژماردن بەهۆی لەلەکردن یا قلیش تێکردنی ڕوویەکەوە.
(٣) لەکاتی خۆیدا هەڵسان بە کارێك؛ پێکان؛ دەست وەشاندن لەکاتی خۆیدا.
(٤) [British Slang]، گرتن (تاوانکار)
(٥) [Slang] خەڵەتاندن؛ گزی لێکردن.

n. (١) لەلە؛ قلیش؛ درز: *(~s in the table)* .
(٢) ژماردن بەهۆی لەلەکردن یا قلیش تێکردنی ڕوویەکەوە.

in the nick of time, لەکاتی خۆیدا؛ لە دوا هەناسەدا:
(He showed up in the nick of time and rescued her.)

nickle (nik′'l), *n.* (١) نیکل. جۆرە کانزایەکە.
(٢) نیکل: دراوی پێنج فلسی ئەمەریکا و کەنەدا.

v.t. ڕووکەش کردن بە " نیکل " .

nicker (nik′ẽr), *n.* [British Dial.], (١) حیلە؛ لووشکەلووشك.
(٢) پێکەنین؛ زەردەخەنە.

v.i. [British Dial.], (١) حیلاندن؛ لووشکەلووشك کردن.
(٢) پێکەنین؛ زەردەخەنەکرتن.

nick-nack (nik′nak′), *n.* = **nickknack.**

nickname (nik′nām′), *n.* (١) نازناو: کە دەنرێ لە مرۆڤ، شوێن، یا شت لەڕووی خۆشەویستی یا سووکییەوە: **(Fatty, Shorty, etc.)** .
(٢) نازناو (مرۆڤ):
(وەك Dave بۆ David ؛ Jim بۆ James ؛ Bob بۆ **Robert**).

v.t. (١) نازناولێنان. (٢) ناوی هەڵە لێنان؛ بە ناوی هەڵە بانگ کردن.

nicotine (nik′ə-tēn′, nik′ə-tin), *n.* نیکوتین. ژەهری توتن.

nidificate (nid′ə-fi-kāt′), *v.i.* هێلانەکردن.

-nidification *(n.).*

nidify (nid′ə-fī′), *v.i.* هێلانەکردن

nidus (nī′dəs), *n.* (١) هێلانە (بەتایبەتی هی جاڵجاڵۆکەو جانەوەر).
(٢) هێلانە یا جێی هەڵهێنان‌و پەرەسەندن: (ا) جێی پەیدابوون‌و پەرەسەندنی تەنی یەك شانەیی (ب) جێی پەرەسەندنی میکرۆب؛ سەرچاوەی نەخۆشی.

niece (nēs), *n.* (١) برازا یا خوشکەزای مێینە؛ کچی برا یا خوشك.
(٢) کچی ژن خوشك‌و ژن براو شووبراو دش.
(٣) زۆلە کچی پیاوێکی ئاینی گەورەی وەك قەشە لە سەدانی ناوەڕاستدا.

niello (ni-el′ō), *n.* (١) نل. دارێژەیەکی رەشە لە گۆگردو قورقوشم‌و زیوو مس پێکدێت. (٢) ڕووکەشکاری بەم دارێژەیە.
(٣) شتێکی ڕووکەش کراو بەم دارێژەیە.

v.t. ڕووکەش کردن یا رازاندنەوە بەم دارێژەیە.

nifty (nif′ti), *adj.* [Slang], نایاب؛ باش‌و جوان‌و رێك‌وپێك (بەرگ)؛ چاك.

n. [Slang], قسەی قوت.

niggard (nig′ẽrd), *n.* کەسێکی ڕەزیل؛ کەسێکی پوولەکی.

adj. ڕەزیل؛ پوولەکی؛ پارەپیس؛ بەرچاوتەنگ.

niggardly (nig′ẽrd-li), *adj.* (١) ڕەزیل؛ پوولەکی.
(٢) کەم؛ نەختێك: *(a ~ sum)* .

adv. ڕەزیلانە؛ پوولەکییانە؛ بە بەرچاوتەنگی

-niggardliness *(n.).*

nigger (nig′ẽr), *n.* قولەرەش (لەڕووی سووکییەوە).

niggle (nig′'l), *v.i.* (١) خۆ خەریك کردن بە شتی هیچ‌وپووچەوە.
(٢) سکاڵاکردن لە شتی هیچ‌وپووچ؛ هەمیشە رەخنەی بێ جێ گرتن.

nigh (nī), *adv.* [Archaic or Dial.], (١) نزیك (کات، شوێن).
(٢) نزیکەی.

adj. [Archaic or Dial.], (١) نزیك. (٢) یەکسەر؛ قەدبڕ.
(٣) لە لای چەپ (ووڵاخ، ئۆتۆمبیل). (٤) ڕەزیل‌و ناپەسەند.

prep. [Archaic or Dial.], نزیك.

v.i. & v.t. لێ نزیکبوونەوە.

night (nīt), *n.* (١) شەو؛ شەوگار. (٢) تاریکی. (٣) (ا) تاریکی (مەجاز)؛ کاتی نەزانی‌و ڕێی ڕاست وون کردن؛ کاتی دژوارو ناخۆشی.
(ب) کاتی خەم. (ج) مردن.

adj. شەو؛ بۆ شەو؛ هی شەو.

make a night of it, بە ئاهەنگ شەو بردنەسەر.

night and day, شەوو ڕۆژ؛ هەمیشە.

night blindness, شەوکوێری.

nightcap (nīt′kap′), *n.* (١) کڵاوی نووستن؛ تەپلەی ناوجێگە.
(٢) [Colloq.]، پێکی خواردنەوەی کحولییە لەپێش نووستندا دەخورێتەوە.

night clothes, جلی شەو؛ جلی نووستن (وەك بیجامە).

night club, یانەی شەو؛ سەماخانە؛ تیاترۆ.

night-dress (nīt′dres′), *n.* (١) کراسی نووستنی ژنانە؛ شەوکراسی ئافرەت. (٢) **night clothes** .

nightfall (nīt′fôl′), *n.* شەو داهاتن؛ تاریك داهاتن.

nightgown (nīt′goun′), *n.* (١) کراسی نووستنی ژن؛ شەوکراسی ئافرەت‌و منداڵ. (٢) کراسی نووستنی پیاوانە.

nighthawk (nīt′hôk′), *n.* (١) هەڵۆی شەو. (٢) کەسێکی شەوەکی؛ کەسێکە کە تا درەنگ ئیش دەکات یا دادەنیشێ.

night heron, شاهۆی شەو. شاهۆیەکە بە شەوو تاریك‌و لێلی دەگەڕێ.

nightingale (nīt′'n-gāl′, nīt′iŋ-gāl′), *n.* بلبل؛ بولبول.

night letter, برووسکەی شەو: برووسکەیەکە بە شەو دەنێردرێ‌و ڕۆژی دوایی دەگەیەنرێ لە هی ڕۆژ هەرزانترە.

night light, چرای شەو: گلۆپێکی کزە بە درێژایی شەو لە ژارەوی ماڵدا دەسووتێ.

nightlong (nīt′lôŋ′), *adj.* هەموو شەو بەردەوامە.

adv. بە درێژایی شەو.

nightly (nīt′li), *adj.* (١) شەوی؛ هی شەوی.
(٢) شەوانە؛ هەموو شەوێك ڕوودەدات: *(~ performances)* .

adv. (١) لە شەودا؛ هی شەو. (٢) هەموو شەوێك.

nightmare (nīt′mâr′), *n.* (١) مێردەزمە؛ دێوەزمە؛ مۆتەکە.
(٢) بەسەرهاتێکی زۆر ناخۆش.

nightmarish (nīt′mâr′ish), *adj.* مێردەزمەیی؛ دێوەزمەیی:
(a ~ experience in jail)

night owl, (١) کونەبەبووی شەو. (٢) کەسێکی شەوەکی؛ کەسێکە کە شەو تا درەنگ ئیش دەکات یا دادەنیشێ.

nightrider (nīt′rī′dẽr), *n.* ئەسپ سواری شەو. ئەندامی دەستەیەك ئەسپ سواری شەلاتی دەماخ کردووە کە بە شەو دەگەڕان‌و خەڵکیان بەچەترسێن دەکردو دەستدرێژییان دەکرد (لە ناوچەکانی خوارووی ئەمەریکا).

night robe, = nightgown.
nights (nīts), *adv.* [Colloq.], به شەو ***(He works ~ .)***
night school, قوتابخانەی شەو.
nightshade (nīt'shād´), ***n.*** چەند جۆرە ڕووەکێکی ژەهراوییە.
nightshirt (nīt'shûrt´), ***n.*** کراسی شەو: کراسێکی پیاوانەی تا ئەژنۆیە بۆ نوستن
night-spot (nīt'spot´), ***n.*** [Colloq.], = **night club.**
night stick, داردەستی پۆلیس.
night-tide (nīt'tīd´), ***n.*** [Poetic], = **night-time.**
night-time (nīt'tīm´), ***n.*** شەو؛ شەوگار
nightwalker (nīt'wôk´ẽr), ***n.*** (١) جۆرە کرمێکی ژێرزەمینە بە شەو دەگەڕێ (٢) شەوگەڕ (بۆ پیاوخراپی یا داوێن پیسی وەك دزو قەحبە).
night watch, (١) پاسەوانی شەو. (٢) پاسەوانی شەو؛ حەسحەس؛ قۆل؛ نۆبەچی شەو (٣) نۆبەتی پاسەوانی؛ شەفتی پاسەوانی.
night watchman, پاسەوانی شەو؛ حەسحەس؛ قۆل؛ نۆبەچی شەو.
night-wear (nīt'wâr´), ***n.*** جلی شەو
nighty (nīt'i), ***n.*** [Colloq.], = **nightgown.**
nigrescence (nī-gres''ns), ***n.*** (١) ڕەش بوون؛ ڕەش بوونەوە. (٢) ڕەشێتی (بەتایبەتی هی پێست و قژو چاو)؛ ڕەشی.
-negrescent ***(adj.).***
nigrify (nig'rə-fī´), ***v.t.*** ڕەش کردن؛ ڕەش کردنەوە
nigritude (nig'rə-tōōd´, nig'rə-tūd´), ***n.*** (١) ڕەشێتی؛ ڕەشی (٢) شتێکی ڕەش.
nihil (nī'hil), ***n.*** (١) هیچ؛ هیچ شتێك. (٢) شتێکی هیچ‌وپووچ؛ شتێکی بێ بایەخ.
nihilism (nī'ə-liz'm), ***n.*** (١) فەلسەفەیەکە دەڵێت: کە هیچ شتێك بوونی نییەو نازانرێ و ناگەیەنرێ بە کەسی تر. (٢) فەلسەفەیەکە بڕوای نییە بە هیچ جۆرە فەلسەفەو بیروباوەڕێکی ڕەوشت چاکی و ئاینی و کۆمەڵایەتی و دژیان دەوەستێ (٣) نەهێلان: بیروباوەڕێکە دەڵێت: کە نەبێ هەموو دەزگا رامیاری و کۆمەڵایەتییەکان بڕووخێنرێن و دەزگای تازە لە جێگەیان دابمەزرێ؛ بیروباوەڕی شۆڕشگێڕی خوێناوی. (٤) [N-]: بیروباوەڕێکی شۆڕشگێڕی خوێناوی بوو لە دوادوای سەدەی (١٩)و سەرەتای سەدەی (٢٠) لە ڕوسیا.
-nihilist ***(n.)***; **nihilistic** ***(adj.).***
nihility (nī-hil'ə-ti), ***n.*** نەبوون؛ هیچێتی؛ هیچی
nil (nil), ***n.*** هیچ؛ سفر ***(The profits were ~ .)***
nill (nil), ***v.t. & v.i.*** [Archaic], نەویستن ***(will I ~ I .)***
nimble (nim'b'l), ***adj.*** (١) زرنگ؛ زیرەك؛ وریا؛ تیژ (مێشك) ***(a ~ mind)*** (٢) گورج‌وگۆڵ؛ چابك؛ سووکەڵە (بزووتن)؛ چوست‌وچالاك؛ خێرا.
-nimbly ***(adv.).***
nimbo-stratus (nim´bō-strā'təs), ***n.*** هەورێکی تانی نزمی باران و بەفراوی.
nimbus (nim'bəs), ***n.*** (١) تریفەی دەوری سەری خوداکان کاتی هاتنیان بۆ سەرزەمین (ئەفسانەی یۆنان و ڕۆمان). (٢) تریفەی دەوری سەری پیرو پیاوچاکان (خاچ پەرستی). (٣) تریفەی دەوری سەری مرۆڤێك یا شتێکی پیرۆز (٤) **nimbo-stratus**
nimiety (ni-mī'ə-ti), ***n.*** درێژەپێدان (وێژە، نووسراو)؛ زیادەڕۆیی.
niminy-piminy (nim'ə-ni-pim'ə-ni), ***n.*** خۆ تەسك کردنەوە (دووان)
Nimrod (nim'rod), ***n.*** (١) نیمروود: ڕاوکەرێکی لێهاتووی وەچەی "نوح" بوو (ئینجیل). (٢) [n-]: ڕاوکەر؛ ڕاوچی.
nincompoop (nin'kəm-pōōp´), ***n.*** کەسێکی کەری هیچ نەزان؛ کەودەن
nine (nīn), ***adj.*** نۆ
n. (١) نۆ؛ ژمارە نۆ. (٢) دەستەیەکی نۆ کەسی (بەتایبەتی لە یاری بێیسبۆڵدا)؛ دەستەیەکی نۆ دانەیی.
ninefold (nīn'fōld´), ***adj.*** (١) نۆ بەشە. (٢) نۆ ئەوەندە؛ نۆ قات.
adv. نۆ ئەوەندە؛ نۆ قات.
ninepence (nīn'pəns), ***n.*** نۆ پەنس: دراوێکی ئینگلیزی نۆ پوولییە.
nine-pins (nīn'pinz´), ***n.pl.*** یارییەکە لە یاری " بۆلینگ " دەچێ.
nineteen (nīn'tēn'), ***n.*** نۆزدە.
nineteenth (nīn'tēnth'), ***adj.*** (١) نۆزدەهەم. (٢) نۆزدەیەك.
n. (١) نۆزدەهەم. (٢) نۆزدەیەك.
ninetieth (nīn'ti-ith), ***adj. & n.*** (١) نەوەدهەم. (٢) نەوەدیەك.
ninety (nīn'ti), ***adj.*** نەوەد.
n. نەوەد.
the nineties, نەوەدەکان (لە سەدەیەکدا یا لە ژیانی کەسێکدا).
ninth (nīnth), ***adj. & n.*** (١) نۆهەم؛ نۆیەم. (٢) نۆیەك.
nip (nip), ***v.t.*** (١) گوشین؛ چڕنووك لێگرتن؛ گازلێگرتن؛ کرۆشتن. (٢) بڕینەوە (خەڵف)؛ بڕین (باخ)؛ قەڵەم کردن؛ قرتاندن؛ لێکردنەوە. (٣) بەربەست کردن؛ پێشێل کردن. (٤) زیان لێدان (سەرماوسۆڵە، زوقم)؛ فەوتاندن؛ چوورزاندنەوە: ***(Frost ~ped the plants.)*** (٥) [Slang]، (ا) قۆزینەوە؛ قۆستنەوە؛ پڕپیاکردن؛ ڕفاندن؛ هەڵپڕووسکان. (ب) دزین.
v.i. (١) گازلێگرتن؛ چڕنووك لێگرتن؛ ووشین. (٢) [British Colloq.]، خێرا بۆ دەرچوون؛ بە چوست و چالاکی جووڵانەوە؛ بە گورج‌وگۆڵی جووڵانەوە.
n. (١) گاز؛ چڕنووك. (٢) قەپ؛ قەپاڵ؛ قەپی بچووك. (٣) تیژی؛ بڕندەیی؛ چوورزانەوەیی. (٤) سەرماوسۆڵە؛ زوقم. (٥) توانجی تیژ؛ ووتەی بڕندە؛ قسەی توندوتیژ. (٦) تیژی پەنیر.
nip and tuck, دووبەختی (ملەملێ)؛ بەرامبەر (پێشبڕکێ).
nip in the bud, پێشێل کردن لەسەرەتاوە پێش پشکووتن؛ چارەکردن پێش سەردەرهێنان و پەرەسەندن؛ بە ساوایی لەناوبردن: ***(The plot was nipped in the bud.)***
nip (nip), ***n.*** قوم (خواردنەوەی کحولی).
v.t. & v.i. قوم لێدان (خواردنەوەی کحولی).
nipper (nip'ẽr), ***n.*** (١) مەنگەنە؛ گیرە. (٢) (*pl.*) پلایس؛ گاز (ئامێر). (٣) ئەندامی بڕندە یا گازو چڕنووك گرتن: (ا) ددانی بڕندە یا پێشەوەی ئەسپ. (ب) چنگی قرژاڵ. (٤) [British Colloq.]، منداڵ. (٥) [Slang]، (ا) کەلەپچە. (ب) پێوەند.
nipping (nip'iŋ), ***adj.*** (١) تیژ؛ توندوتیژ؛ بڕ (ساردو سەرما، توانج)؛ زۆر سارد. (٢) تەوس؛ بەتەوسەوە.
nipple (nip''l), ***n.*** (١) گۆی مەمك؛ سەرگۆی مەمك. (٢) گۆی مەمکەشووشە. (٣) گۆ (سەری سۆندەو بۆری... هتد)
nippy (nip'i), ***adj.*** (١) زۆر سارد؛ تیژ ***(The air is ~ .)*** (٢) [British Colloq.]، چوست و چالاك؛ چابك؛ سووکەڵە؛ گورج‌وگۆڵ.
nirvana (nēr-van'ə, nir-vä'nə), ***n.*** نیرڤانە: (ا) خۆشی و شادی پاش مردن و نەمانی ئادەمیزاد (ئاینی بوودی و هیندی). (ب) خۆشی و شادمانییەکە بە لە ڕەگ‌و ڕیشە دەرهێنان و نەهێشتنی هەموو جۆرە حەزوئارەزوویەك مرۆڤ دەیگاتێ.
nit (nit), ***n.*** (١) ڕشك. (٢) گەرای ڕشك.
nit-picking (nit-pik'iŋ), ***n.*** [Colloq.], ڕەخنەی هیچ‌وپووچ گرتن.
niter, nitre (nī'tẽr), ***n.*** نیترات.
nitrate (nī'trāt, nī'trit), ***n.*** نیترات.
nitric acid, تێزاب.
nitrify (nī'trə-fī´), ***v.t.*** (١) نیترۆجین تێکردن. (٢) نیترات تێکردن (خاك).
nitro- (nī'trō, nī'trə), پێشگرێکە بەمانای: (١) نیترات. (٢) نیترۆجین.
nitrogen (nī'trə-jən), ***n.*** نیترۆجین.

nitty (nit′i), *adj.* پشکاوی؛ ڕشکن

nit-wit (nit′wit′), *n.* کەسێکی کەرو بێ مێشك؛ کەودەن.

nix (niks), *n.* حۆری دەریایی (ئەفسانەی ئەڵمانی)؛ پەرییەکی دەریایی‌یە نیوەی لە شێوەی مرۆڤو نیوەکەی تری لە شێوەی ماسیدایە.

nix (niks), *adv.* [Slang], (١) هیچ. (٢) نەء؛ نەخێر.

interj. [Slang], بەسیێتی!؛ بیبڕەرەوە!؛ ناهێڵم!.

v.t. نەهێشتن؛ نەهێلان

no (nō), *adv.* (١) هیچ؛ هیچ. نی‌یە *(He is ~ worse.)*. (٢) نەء؛ نەخێر

adj. هیچ وا نی‌یە *(He is ~ fool .)*.

n. (١) نەء؛ نەخێر (٢) دەنگی نەء؛ وەڵامی نەء؛ کەسێك کە دەنگی نەء ئەدات.

No, no (nō), *n.* شانۆگەری " نۆ " : جۆرە شانۆنامەیەکی یابانی‌یە لەسەر شانۆیەکی ڕووت‌وقووت بە مۆسیقاو سەماو بەرگی تایبەتی‌یەوە.

Noah (nō′ə), *n.* پێغەمبەر " نووح "

nob (nob), *n.* [Slang], سەر؛ کەللە

nob (nob), *n.* [Slang], کەسێکی دەوڵەمەندو پلەوپایەی کۆمەڵایەتی بەرز؛ کەسێکی گەورەو بەدەسەڵات.

nobble (nob′′l), *v.t.* [British Slang], (١) پەککخستنی ئەسپ بۆ پێشبڕکێ نەبردنەوە (بە دەرمان پێدان). (٢) (ا) بردنەوەی پێشبڕکێ‌یەك بە بەرتیل‌و گزی کردن. (ب) ڕاکێشان بۆ لای خۆ بە بەرتیل. (٣) گزی کردن؛ دەستبڕین؛ دزین؛ بەرتیل دان؛ خەڵەتاندن.

nobby (nob′i), *adj.* [Slang], (١) جوان‌و تازەباو؛ فەنتازی؛ بۆ پارەداران دەشێت. (٢) نایاب؛ زۆرباش.

Nobel prize, پاداشتی نۆبل. بەرزترین پاداشتی ساڵانەی جیهانە لە فیزیاو کیمیاو پزیشکەوانی‌و وێژەو ئاشتیخوازی... هتد.

nobiliary (nō-bil′i-er′i, nō-bil′yēr-i), *adj.* هی بەگزادەیان؛ بەگزادەیی؛ هی خانزادان.

nobility (nō-bil′ə-ti), *n.* (١) خانەدانی؛ ڕەووشت بەرزی. (٢) بەگزادەیی؛ پلەوپایەی خانزادەیی؛ خانزادەیی؛ نەجیب زادەیی. (٣) (the ~). چینی بەگزادە؛ بەگزادان؛ خانزادەکان؛ گەورە پیاوان.

noble (nō′b′l), *adj.* (١) بەناوبانگ؛ پلەوپایە بەرز؛ ناسراو. (٢) (ا) بەرز؛ بەرزو پاك *(a ~ idea, act, deed, etc.)*. (ب) سرووشت‌و ڕەفتار بەرز؛ بەرز: *(a ~ leader)*. (٣) زۆرباش؛ نایاب؛ ڕەسەن: *(a ~ horse)*. (٤) گەورەو جوان. (٥) خانزادە؛ خانەدان؛ بەگزادە: *(a man of ~ birth, rank)*. (٦) ژەنگ هەڵنەهێنی؛ بەنرخ (کانزا بەتایبەتی زێڕو زیو).

n. (١) کەسێکی نەجیب زادە؛ خانزادە؛ بەگزادە. (٢) دراوێکی کۆنی زێڕی ئینگلیزی‌یە. (٣) [Slang]، سەردەستەی کرێکاری بەکرێ گیراو بۆ جێگەگرتنەوەی کرێکارە مانگرەکان.

noble fir, جۆرێکە لە دارسنەوبەر.

nobleman (nō′b′l-mən), *n.* کەسێکی خانزادە؛ نەجیب زادە؛ بەگزادە؛ خانەدان.

noblesse (nō-bles′), *n.* (١) نەجیب زادەیی؛ بەگزادەیی؛ خانەدانی. (٢) نەجیب زادان؛ بەگزادەکان؛ چینی بەگزادە.

noblesse oblige (nō′bles′ ō′blēzh′), خانەدانی وەها پێویست دەکات: نەجیب زادەیی وا پێویست دەکات کە ئەو کەسە بە جوانی‌و خانەدانانە لەگەڵ خەڵکدا بجووڵێتەوە.

noblewoman (nō′b′l-woom′ən), *n.* ژنە بەگزادە.

nobly (nō′bli), *adv.* (١) بە سەربەرزی‌یەوە؛ بە شەرەفەوە. (٢) زۆر بە جوانی؛ بە باشی. (٣) بە نەجیب زادەیی؛ بە بەگزادەیی.

nobody (nō′bəd-i, nō′bod′i), *pron.* هیچ کەس؛ کەس: *(N~ came .)*

n. کەسێکی هیچ‌وپووچ؛ کەسێکی بێ ناوو پلەوپایە؛ کەسێکی بێ بایەخ: *(She married a ~ .)*

nocent (nō′s′nt), *adj.* (١) زیانبەخش. (٢) تاوانبار؛ گوناهبار.

nock (nok), *n.* قلیشێکی لەلەکراوە بە تیروکەوانەوە.

v.t. لەلەکردن (تیروکەوان)؛ قلیش تێکردن‌و لەلەکردنی؛ کەل کردن.

noctambulation (nok-tam′byoo-lā′shən), *n.* = **noctambulism.**

noctambulism (nok-tam′byoo-liz′m), *n.* = **somnambulism.**

noctambulist (nok-tam′byoo-list), *n.* = **somnambulist.**

nocti- (nok′ti), *Also* **noct-,** پێشگرێکە بەمانای: شەو.

nocturn (nok′tērn), *n.* نوێژی بەرەبەیان (خاچ پەرستی).

nocturnal (nok-tūr′n′l), *n.* (١) شەوی؛ تایبەتی بە شەو؛ شەوەکی؛ بە شەو ڕوودەدات. (٢) بە شەو دەگەڕێ؛ شەوگەڕ: *(~ birds)*. (٣) بە شەو خۆی دەکاتەوە: *(~ flowers)*.

nocturne (nok′tērn, nok-tūrn′), *n.* (١) تابلۆی دیمەنی شەو؛ دیمەنی شەو (نیگارکێشی). (٢) پارچەیەك مۆسیقای ڕۆمانتیکی.

nocuous (nok′ū-əs), *adj.* زیانبەخش؛ ژەهراوی.

nod (nod), *v.i.* (١) سەر بۆ لەقاندن (نیشانەی پەسەندکردن). (٢) وەنەوزدان؛ زۆر خەوهاتن. (٣) خافڵ بوون. (٤) شەکانەوە؛ لەرانەوە؛ لەرینەوە (درەخت، گوڵ).

v.t. (١) سەر بۆ لەقاندن؛ پەسەندکردن: *(He ~ed his agreement.)*. (٢) بانگ کردن یا ناردنە دەرەوە بە سەرلەقاندن: *(He ~ed her into the room.)* (٣) سەرەلەقێ کردن.

n. (١) (ا) وەنەوزەکوتێ؛ وەنەوز. (ب) شەکانەوە؛ لەرانەوە؛ لەنجە. (٢) سەر بۆ لەقاندن؛ پەسەندکردن: *(He gave my plans the ~ .)*.

-nodder *(n.)*.

nodding acquaintance, (١) ئاشنایەتی‌یەکی کەم (مرۆڤ، شت). (٢) ئاشنای دوور؛ ئاشنای کەم.

noddle (nod′′l), *n.* [Colloq.], سەر (لەڕووی گاڵتەوە).

noddle (nod′′l), *v.t. & v.i.* زوو زوو سەرلەقاندن.

noddy (nod′i), *n.* (١) کەسێکی کەرو بێ مێشك؛ گەمژە؛ کەودەن. (٢) باڵندەیەکی دەریایی کێژۆکەیە.

node (nōd), *n.* (١) تەنگوچەڵەمە (شانۆنامە، چیرۆك)؛ گیروگرفت. (٢) گرێ (لەش)؛ ئاوساوی؛ لوو؛ تلۆق: *(a lymph ~)*. (٣) گرێ (لە شوێنی لەیەك جیابوونەوەی گەڵا یا گوڵێك لە قەدی ڕووەکەکە). (٤) شوێنی خۆبڕین یا لەخۆدانی هێڵێکی پێچاوپێچ (ئەندازە).

nodose (nō′dōs, nō-dōs′), *adj.* گرێیاوی (ڕەگ)؛ گرێدار؛ گرێ گرێ.

nodular (noj′oo-lēr, nod′yoo-lēr), *adj.* گرێ گرێ؛ گرێدار؛ گرێیاوی.

nodule (noj′ōōl, nod′ūl), *n.* (١) گرێ؛ تلۆق؛ ئاوساوی. (٢) لووی بچووك؛ ئاوساوی. (٣) گرێ (ڕەگ، قەف، قەد).

nodulose, nodulous (noj′oo-lōs′), *adj.* گرێیاوی؛ گرێ گرێ؛ گرێدار.

nodus (nō′dəs), *n.* تەنگوچەڵە (شانۆنامە، چیرۆك)؛ گیروگرفت.

noesis (nō-ē′sis), *n.* تێگەیشتن تەنها لەڕێی مێشکەوە.

noetic (nō-et′ik), *adj.* (١) مێشکی؛ تایبەتی بە مێشك. (٢) حەزکەر لە مێشك بەکارهێنان.

n. ڕۆشنبیر؛ مێشك بەکارهێنەر.

nog (nog), *n.* (١) تەختەداری دیوار (بۆ بزمارو سنگ پیادا داکوتان)؛ مێخی دیوار؛ سنگ. (٢) نیرگە (کانگا).

v.t. (١) خشتکاری کردن لەناو چوارچێوەی داریندا. (٢) قایم کردن بە مێخ.

nog, nogg (nog), *n.* (١) [British] جۆرە بیرەیەکی خەست‌و بەتینە.

(٢) **eggnog**.

noggin (nog′in), *n.* (١) کووپێکی بچووک.
(٢) پێوانەیەکی بچووکی خواردنەوەی کحوولیيە.
(٣) [Colloq.] سەر؛ کەللە.

nogging (nog′iŋ), *n.* خشتکاری ناو چوارچێوەی دار.

Noh, noh (nō), *n.* جۆرە شانۆگەرییەکی ژاپۆنییە (ووشەی "No" ببینە).

noil (noil), *n.* (١) خوری گرێ خواردوو یا ئالۆسکاو.
(٢) پرزۆنەی خوری و لۆکە و تیسک.

noise (noiz), *n.* (١) دەنگەدەنگ؛ دەنگی بەرز و ناساز؛ هەرا هەرا؛ غەلبەغەلب؛ هەراوزەنا. (٢) (ا) دەنگ. (ب) دەنگی چاوەڕوان نەکراو؛ تەقەتەق؛ تەقەوڕەقە. (٣) [Obs.]. ووتووات؛ مقۆمقۆ؛ قاوەقاو.
(٤) ووژەووژ (ڕادیۆ، تەلەفزیۆن)؛ خشەخش.

v.t. قاوخستنەوە

v.i. (١) زۆرویژی کردن؛ بە دەنگی بەرز قسەکردن؛ دەمەوەری کردن.
(٢) دەنگەدەنگ کردن

noiseless (noiz′lis), *adj.* بێ دەنگ؛ بێ چرکە؛ کپ.

noisemaker (noiz′māk′ẽr), *n.* دەنگەدەنگکەر (بەتایبەتی فیقەو زەنگی ئاهەنگ و زەماوەند)

noisily (noiz′ə-li), *adv.* بە دەنگەدەنگ؛ بە دەنگی زل؛ بە غەلبەغەلب.

noisiness (noiz′i-nis), *n.* دەنگ بەرزی؛ دەنگەدەنگ هاتن؛ غەلبەغەلب هاتن؛ دەنگ زۆر هاتن (ئامێر).

noisome (noi′səm), *adj.* (١) زیانبەخش؛ بۆ تەندرووستی خراپ
(٢) بۆگەن؛ پیس: *(a ~ odor)*.

noisy (noiz′i), *adj.* (١) دەنگ زل؛ دەنگ گەورە؛ دەنگی زۆر لێوەدێت؛ دەنگاوی. (٢) پڕ لە دەنگەدەنگ؛ پڕ لە غەلبەغەلب: *(the ~ city)*.

noma (nō′mə), *n.* برینی دەم (بەتایبەتی لە منداڵدا).

nomad (nō′mad, nom′ad), *n.* (١) کۆچەر؛ ڕەوەند؛ دەشتەکی
(٢) گەڕۆک؛ لانەگۆڕ

adj. کۆچەر؛ گەڕۆک.

nomadic (nō-mad′ik), *adj.* هی کۆچەر؛ کۆچەری: *(They lead a ~ life.)*

nomadism (nō′mad-iz′m, nom′ad-iz′m), *n.* کۆچەریتی؛ ژیانی کۆچەری.

no man's land, (١) زەوی بەردڵا؛ چۆڵەوانی؛ زەوی بێ خاوەن.
(٢) مەیدانی نێوان دوو لەشکری جەنگاوەر کە هیچیان بۆیان نەگیرێ.
(٣) ناوچەیەکە کە کەس نەوێرێ بۆی بچێ لەبەر مەترسی و ئاژاوە.

nomarch (nom′ärk), *n.* فەرمانڕەوای ناوچەیەکی یۆنان

nom de guerre (nō*n* də gâr′), [Fr.], ناوی نهێنی (سەربازی - فەرەنسی)

nom de plume (nom′ də plōōm), [Fr.], ناوی نهێنی نووسەر

nome (nōm), *n.* ناوچەیەکی مسری کۆن و یۆنانی ئێستا.

nomenclator (nō′mən-klā′tẽr), *n.* (١) بانگکەری ناوی میوان و پیشاندەری جێی میوان لەسەر مێزی خوان (لە ڕۆمای کۆندا).
(٢) ناولێنەر (زانست، هونەر)؛ زانای ناولێنەر؛ ناودۆزەرەوە بۆ شتی تازە.

nomenclature (nō′mən-klā′chẽr), *n.* (١) ناولێنان (زانست، هونەر)؛ ناونان (٢) شێوەو چۆنێتی ناولێنان لە لقێکی زانست یا هونەردا.
(٣) سەرجەمی زاراوەو ناوی لقێکی زانست یا هونەر.

nominal (nom′ə-n'l), *adj.* (١) هی ناو؛ تایبەتی بە ناو.
(٢) هی ناو (ڕێزمان). (٣) هەر بەناو؛ تەنها بەناو: *(a ~ leader)*.
(٤) کەم؛ زۆر کەم *(a ~ fee)*

n. ووشەیەکە کە لە شێوەو کرداردا لە ناو دەچێ.

-nominally *(adv.)*.

nominalism (nom′ə-n'l-iz′m), *n.* فەلسەفەیەکە دەڵێت کە بیروباوەڕی ڕووت تەنها لە مێشکدا هەن و هەر بەناون و بوونی ڕاستەقینەیان نییە.

-nominalist *(n.)*; nominalistic *(adj.)*.

nominal value, بەهای بەناو.

nominal wages, مووچەی بەناو: مووچەیەکە کە بەگوێرەی هێندی پارەکە لێکدەدرێتەوە نەك بەگوێرەی ئەو شتانەی کە بەو پارەیە دەکڕدرێت، واتە نرخی ڕاستەقینەی پارەکە.

nominate (nom′ə-nāt′), *v.t.* (١) ناونان؛ ناولێنان؛ دیاری کردن.
(٢) دانان لەسەر کار؛ دامەزراندن.
(٣) پاڵاوتن (هەڵبژاردن)؛ ئامزەدکردن: *(to ~ someone for president)*.

-nominator *(n.)*.

nomination (nom′ə-nā′shən), *n.* (١) دانان لەسەر کار؛ دانان بە کاربەدەست؛ دامەزراندن. (٢) پاڵاوتن (هەڵبژاردن)؛ ئامزەدکردن؛ ئامزەدکاری.

nominative (nom′i-nə-tiv), *adj.* (١) دانراو لەسەر کار (نەك هەڵبژێراو)؛ دامەزرێنراو. (٢) ناوی کەسێکی پێوەیە: *(a ~ will)*.
(٣) باری بکەر (ڕێزمان).

n. (١) باری بکەر (ڕێزمان). (٢) ووشەیەك کە لەم بارەدا بێ.

nominee (nom′ə-nē′), *n.* کەسێکی پاڵاوتراو (هەڵبژاردن)؛ ئامزەدکراو

nomogram (nō-mog′rəm), *n.* نەخشەی ئەندازەیی.

nomography (nō-mog′rə-fi), *n.* = nomogram.

nomology (nō-mol′ə-ji), *n.* زانستی یاسا و یاسادانان؛ زانستی یاسای سرووشتی و ژیربێژی.

-nomy, پاشگرێکە بەمانای: زانستی فلانە شت، زانستی ڕێکخراو بەپێی نەخشەیەکی تایبەتی: *(astronomy)*.

non- (non), پێشگرێکە بەمانای: نە؛ بێ؛ وا نییە؛ نا: *(nonresident, non-American, nonathletic)*

non-age (non′ij, nō′nij), *n.* (١) تەمەنی منداڵی و هەرزەیی؛ تەمەنی لە بیستویەك ساڵ کەمتر. (٢) (ا) هەرزەیی؛ کاڵوکرچی.
(ب) ساوایی؛ قۆناغی سەرەتایی.

nonagenarian (non′ə-ji-nâr′i-ən), *adj.* (١) نەوەدساڵە؛ تەمەنی نەوەد ساڵ زیاترە. (٢) تایبەتی بە تەمەنی نەوەد ساڵ و زیاتر

n. کەسێکی نەوەد ساڵ؛ کەسێکی نەوەد ساڵ و بەرەوژوور.

non-aggression pact, پەیمانی لاشەڕی؛ پەیمانی ناجەنگاوەری.

nonagon (non′ə-gon′), *n.* نۆلا؛ نۆلایی؛ نۆگۆشەیی؛ ڕووی نۆلا.

non-aligned (non′ə-līnd′), *adj.* بێ لایەن (وڵات)؛ ئەندامی هیچ پەیمانێکی جەنگ نییە: *(a ~ nation)*.

non-alignment (non′ə-līn′mənt), *n.* بێ لایەن (وڵات)؛ ئەندامی هیچ پەیمانێکی جەنگ نەبوون.

nonce (nons), *n.* بۆ ئێستا؛ تەنها بۆ ئەم بەکارهێنانە (ووشە)؛ هەر بۆ ئەمجارە. (بەتایبەتی لەم ووتەیەدا: " **for the nonce** ").

nonce word, ووشەیەکی داتاشراو بۆ بەکارهێنانێکی تایبەتی.

non-chalance (non′shə-ləns, non′shə-läns′), *n.* بێباکی؛ لامسەرلایی.

non-chalant (non′shə-lənt, non′shə-länt′), *adj.* (١) سارد: (هەست، هەڵوێست)؛ بێ جۆش. (٢) بێباك؛ لامسەرلا.

non-com (non′kom′), *n.* [Colloq.], = **non-commissioned officer.**

non-combatant (non-kom′bə-tənt, non-kum′bə-tənt),
n. (١) شەڕنەکەر: کەسێکە کە لە سوپادایە، بەڵام ناچێتە مەیدانی جەنگەوە (وەك: قەشە، چێشتکەر... هتد). (٢) شارستانییەك لەکاتی جەنگدا؛ شارنشین؛ سویل.

adj. (١) تایبەتی بە ئەندامانی شەڕنەکەری سوپا.
(٢) تایبەتی بە سویل؛ شارنشین.

non-commissioned officer, ئەفسەریار.

non-committal (non′kə-mit′'l), *adj.* خۆبە هیچ لایەکدا ساغ

نەکەرەوە؛ نە لێرەو نە لەوێ: *(a ~ answer, attitude, etc.)*.

non-compliance (non´kəm-plī´əns), *n.* پەیرەوی نەکردن؛ مل نەدان

non compos mentis (non kom´pos men´tis), [L.]. مێشك ناتەواو؛ مێشك تێکچوو

non-conducter (non´kən-duk´tẽr), *n.* نەگەیێن: نەلەکتریك، گەرما، دەنگ)

non-conformist (non´kən-fôr´mist), *n.* پەیرەوی نەکەری باوو نەریتی کۆمەڵەکەی؛ نەگونجاو لەگەڵ کۆمەڵەکەیدا لە بیروڕاو هەڵوێستەو رەووشتیدا؛ شوێن بیروڕای خۆ کەوتوو.

non-conformity (non´kən-fôr´mə-ti), *n.* (١) [N-]. پەیرەوی نەکردنی کلێسەی ئینگلیزی. (٢) بیروڕاو هەڵوێستی پەیرەوی نەکەرانی کلێسەی ئینگلیزی. (٣) پەیرەوی نەکردنی باوو نەریتی کۆمەڵی خۆ؛ نەگونجان لەگەڵ بیروڕاو هەڵوێستی کۆمەڵی خۆداو لەسەر بیروڕای خۆ ڕۆیشتن.

non-cooperation (non´kō-op´ə-rā´shən), *n.* ناهاوکاری؛ هاوکاری نەکردن

non-descript (non´di-skript´), *adj.* ناتایبەتی؛ ناجیاواز؛ هەرەمە

n. کەسێك یا شتێکی ناتایبەتی و جیانەکراوە لە کەسان یا شتی تر.

none (nun), *pron.* (١) کەس؛ هیچ کەس:

(N~ but Jack can do it.)

(٢) هیچ؛ هیچ کەس؛ هیچ شتێك: *(There are ~ on the table.)*.

n. هیچی؛ هیچ *(I want ~ of it.)*.

adv. هیچ؛ بە هیچ جۆرێك: *(He is ~ the stronger for it.)*.

non-entity (non-en´tə-ti), *n.* (١) نەبوون. (٢) شتێکی نەبوو. (٣) کەسێکی هیچوپووچ؛ کەسێکی بێ بایەخ و گوێ پێ نەدراو.

nones (nōnz), *n.pl.* (١) ڕۆژی حەوتەمی مانگی ئەوروزو باران بڕانو پووشپەڕو گەلاڕێزانو ڕۆژی پێنجەمی مانگەکانی تر (ساڵنامەی ڕۆمانی). (٢) (ا) عەسر. (ب) نوێژی عەسر (خاچ پەرستی).

nonessential (non´i-sen´shəl), *adj.* ناپێویست؛ پێویست نییە.

n. کەسێك یا شتێکی ناپێویست.

nonesuch (nun´such´), *n.* (١) کەسێك یا شتێکی بێ هاوتا؛ بێ وێنە. (٢) جۆرە سێوێکە.

none-the-less, لەگەڵ ئەوەشدا.

non-existence (non´ig-zis´təns), *n.* (١) نەبوون (٢) شتێکی نەبوو؛ شتێك کە بوونی نەبێ.

-non-existent *(adj.)*.

non-feasance (non-fē´z´ns), *n.* جێبەجێ نەکردن یا خستنە پشت گوێی ئەرکی سەرشان (یاسا).

non-intervention (non´in-tẽr-ven´shən), *n.* دەست نەکێشانە ناو (کاروباری وڵاتی تر)؛ دەست نەخستنە ناو؛ دەستدرێژی نەکردن.

non-joinder (non-join´dẽr), *n.* ناتەواوی داوانامە (دادگا).

non-juror (non-joor´ẽr), *n.* (١) مل کەچ نەکەر بۆ پاشا یا میری. (٢) [N-]. قەشەی کلێسەی ئینگلیزی مل کەچ نەکەر بۆ پاشا ولیام و ماری ژنی لە ساڵی ١٦٨٩ دا.

non-metal (non-met´'l, non´met´'l), *n.* ناکانزا (وەك کاربۆن، ئۆکسجین، نایترۆجین).

non-metallic (non-met´'l-ik, non´met´'l-ik), *adj.* ناکانزا.

non-pareil (non´pə-rel´), *adj.* بێ هاوتا؛ بێ وێنە؛ کەسێکی بێ هاوتا یا بێ وێنە

non-plus (non-plus´, non´plus), *n.* سەر لێ شێوان؛ سەر لێ تێکچوون؛ سەر لێ شێواوی.

v.t. سەر لێ شێواندن؛ سەر لێ تێکدان.

non-productive (non´prə-duk´tiv), *adj.* (١) بێ بەرهەم؛ بێ سوود؛ بێ بەر *(a ~ plan)*. (٢) بێ بەرهەم؛ بە شت هێنانە بەرهەمەوە خەریك نییە:

(Clerks and salesmen are ~ presonnel.)

non-profit (non-prof´it), *adj.* ناسوودی؛ بۆ سوود دانەنراوە؛ مەبەستی قازانج نییە: *(a ~ organization)*.

non-residence (non-rez´ə-dəns), *n.* نانیشتەجێیی.

non-resident (non-rez´ə-dənt), *adj.* نانیشتەجێ.

n. (١) نانیشتەجێ؛ نیشتەجێی سەردەمی. (٢) کەسێك کە نیشتەجێی شوێنێکی دوورە لە شوێنی کار یا خوێندنییەوە.

non-resistance (non´ri-zis´təns), *n.* بەرهەڵستی نەکردن؛ ملدان.

non-resistant (non´ri-zis´tənt), *adj.* بەرهەڵستی نەکەر؛ ملدەر.

n. بەرهەڵستی نەکەر؛ ئاشتیخواز؛ لاشەر؛ ملکەچ.

non-restrictive (non´ri-strik´tiv), *adj.* (١) نەبەستەرەوە. (٢) تایبەتی بە ووشەیەك یا دەستەواژەیەك کە مانای ڕستەکەی لەسەر بەند نییەو ئەگەر لایش ببرێ ڕستەکە ماناکەی هەر دەبەخشێ (ڕێزمان) (وەك دەستەواژەی نێوان بەرگولەکانی ئەم ڕستەیە):

(John, who is six feet tall, is younger than Bill.)

non-sectarian (non´sek-târ´i-ən), *adj.* بێ پەیوەندی بە هیچ تیرەیەکی ئایینییەوە.

nonsense (non´sens, non´səns), *n.* (١) قسەی قۆڕو بێ مانا؛ قسەی هیچوپووچ؛ کردەوەی بێ مانا؛ قسەی هەڵەق‌ومەڵەق. (٢) شتی هیچوپووچ؛ شتی بێ بایەخ. (٣) ڕەووشتی کەرانەو بێ مانایانە

nonsensical (non-sen´si-k'l), *adj.* بێ مانا؛ هیچوپووچو بێ مانا؛ ناچێ بە مێشکدا. *(~ remarks)*

non-sequitur (non-sek´wi-tẽr), (١) ئەنجامی بێ مانا؛ ئەنجامی بێ پەیوەندی لەو بەڵگەیەوە کە لێوەی وەرگیراوە:

(I am certain that all Germans like opera because I have not met one who did not like it.)

(٢) ووشەیەکە کە هیچ پەیوەندی نەبێت بە ئەوانەی لەپێشییەوە هاتوون

non-skid (non´skid´), *adj.* نەخزاو (تایە)؛ ناخزێ.

non-stop (non´stop´), *adj.* بێ وەستان؛ بەردەوام؛ یەکبێن.

(a ~ flight)

non-such (nun´such´), *n.* = nonesuch.

non-verbal (non-vũr´b'l), *adj.* بێ زارەکی؛ بێ قسەکردن؛ بێ دەنگ: *(~ communication)*.

non-viable (non-vī´ə-b'l), *adj.* (١) تواناى ژیانی نییە؛ ناتوانێ بژێو گەورە ببێ: *(a ~ fetus)*. (٢) سەرناگرێ؛ ناکردەنی

non-violence (non-vī´ə-ləns), *n.* لاشەڕێتی؛ ڕێبازی لاشەڕیو ئاشتیخوازی (بۆ چاك کردن و گۆڕینی کۆمەڵ).

-non-violent *(adj.)*; non-violently *(adv.)*.

noodle (nōō´d'l), *n.* (١) کەسێکی ساویلکە یا بێ مێشك. (٢) [Slang]. سەر؛ کەللەسەر

noodle (nōō´d'l), *n.* تاڵە مەعکەرۆنی یا سپاگێتی.

nook (nook), *n.* (١) قوژبن؛ قوژنە (٢) پەنا؛ گۆشە؛ شوێنی لاتەریك؛ پەناگا.

noon (noon), *n.* (١) نیوەڕۆ. (٢) تاف؛ پۆپە؛ ئەوپەڕ: *(in the ~ of his life)*. (٣) [Rare or Poetic]. (ا) نیوەشەو. (ب) شوێنی مانگ لە نیوەشەودا

noonday (nōōn´dā´), *n. & adj.* کاتی نیوەڕۆ؛ نیوەڕۆ.

no-one (nō´wun´, nō´ən), *pron.* = no one.

no one, هیچ کەس؛ کەس.

nooning (nōōn´iŋ), *n.* [Archaic or Dial.], (١) نیوەڕۆ. (٢) پشووی نیوەڕۆ. (٣) نانی نیوەڕۆ؛ ژەمی نیوەڕۆ؛ قاوەڵتی.

noon-tide (nōōn´tīd´), *n.* = noon.

noon-time (nōōn´tīm´), *n.* = noon.

noose (nōōs), *n.* (١) قوڵفەی پەت و گوریس؛ قوڵفەی کەمەند؛ هەڵواسین؛

مل بە پەتەوە کردن. (٢) تەنە؛ داو.

v.t. (١) کردن بە داوەوە؛ بە تەنە گرتن. (٢) قونفەلێدان (گوریس، پەت).

(٣) [Rare] مل کردن بە پەتەوە؛ هەڵواسین.

nope (nōp), ***adv.*** [Slang], = no.

nor (nôr), *conj.* نە؛ نە ئەمیش.

(I can neither go ~ stay.; He doesn't smoke, ~ does he drink.)

Nordic (nôr'dik), ***adj.*** تایبەتی بە ڕەگەزی سپی ئەورووپای باکوور بەتایبەتی ئەسکەندیناڤیا کە باڵا بەرزو سەر درێژکۆلەو قژ زەردو چاوشینن.

n. کەسێکی ئەم ڕەگەزە؛ کەسێکی ئەسکەندیناڤی.

norm (nôrm), ***n.*** (١) نموونە؛ ڕەووشت؛ پێوانە؛ پێوەر؛ ڕەووشتی ئاسا؛ وێنەی نموونەیی. (٢) ناوەند (ژمارەوپێوان)؛ ناوەندی.

normal (nôr'm'l), ***adj.*** (١) (ا) ئاسایی؛ ئاسا؛

(What is the ~ temperature of the human body?)

(ب) سادە؛ ساکار. (٢) لەخۆوە ڕووداو؛ بە سرووشتی ڕووداو.

(٣) یەکبڕ (ژمارەوپێوان)؛ لابەلا؛ ستوونی.

(٤) مام ناوەندی (لە زیرەکی و هۆشمەندی و هێمنیدا)؛ ئاسایی.

n. (١) شتی ئاسایی. (٢) ناوەندی؛ تێکرا

normalcy (nôr'm'l-si), ***n.*** ئاساییەتی؛ مام ناوەندێتی؛ ناوەندێتی

normality (nôr-mal'ə-ti), ***n.*** = normalcy.

normalize (nôr'm'l-iz'), *v.t.* هێنانە سەر باری ئاسایی؛ ئاسایی کردن. ***(to ~ the relations between the two countries).***

-normalization *(n.)*.

normally (nôr'm'l-i), *adv.* (١) بە شێوەیەکی ئاسایی (٢) بە ئاسایی. ***(He is ~ home in the evening.)***

normal school, زانستگای مامۆستایانی سەرەتایی.

Norman (nôr'mən), ***n.*** نۆرمەندی (١) یەکێک لە داگیرکەرەکانی "نۆرمەندی" لە سەدەی دەهەمدا. (ب) ئەندامێکی ئەو تیرەیەی ئینگلتەرەی داگیرکرد لە ساڵی ١٠٦٦ی پ.ز دا. (ج) هاوولاتییەکی ناوچەی "نۆرمەندی" فەرەنسی (٣) شێوەزمانی فەرەنسی ناوچەی "نۆرمەندی"

adj. (١) تایبەتی بە ناوچەی "نۆرمەندی" فەرەنسی و نۆرمەندییەکان و زمان و کلتوورەکەیان (٢) شێوەیەکی خانووسازییە کە لە ناوچەی "نۆرمەندی" یەوە داهاتووە

normative (nôr'mə-tiv), ***adj.*** (١) پێوانەیی؛ پێوەری؛ نموونەیی؛ وێنەیی؛ هی ئاسایی (٢) تایبەتی بە شێوەی نموونەیی بۆ بەکارهێنان (ڕێزمان).

Norse (nôrs), ***adj.*** نەرویجی؛ ئەسکەندیناڤی

n. زمانە ئەسکەندیناڤییەکان.

the Norse, (١) ئەسکەندیناڤییەکان (٢) ئەسکەندیناڤییە ڕۆژئاواییەکان.

north (nôrth), ***n.*** (١) باکوور؛ باکووری؛ سەروو؛ سەرەوە؛ ژووروو (٢) [N-]، بەشی باکووری زەمین. (٣) [Poetic] بای باکوور

adj. (١) باکووری؛ ژووروو؛ سەروو. (٢) لە باکوورەوە هاتوو ***(a ~ wind)*** (٣) [N-]، بەشی باکووری کیشوەر یا وڵاتێك:

(N~ India; N~ America) adv. بەرەو باکوور؛ بەرەو ژوور

North American, (١) هی ئەمەریکای باکوورو گەلەکەی. (٢) هاوولاتییەکی ئەمەریکای باکوور

northbound (nôrth'bound'), ***adj.*** بەرەو باکوور؛ بەرەو باکوور ڕۆیشتوو؛ بەرەو ژوور.

northeast (nôrth'ēst'), ***n.*** (١) باکووری ڕۆژهەڵات. (٢) ناوچەی باکووری ڕۆژهەڵات

adj. & adv. بەرەو باکووری ڕۆژهەڵات؛ هی باکووری ڕۆژهەڵات

northeaster (nôrth'ēs'tēr), ***n.*** بای بەهێزی باکووری ڕۆژهەڵات

northeasterly (nôrth'ēs'tēr-li), ***adj. & adv.*** (١) بەرەو باکووری ڕۆژهەڵات. (٢) لە باکووری ڕۆژهەڵاتەوە: ***(a ~ wind).***

northeastern (nôrth'ēs'tērn), ***adj.*** (١) هی باکووری ڕۆژهەڵات. (٢) لە باکووری ڕۆژهەڵاتەوە: ***(a ~ wind).*** (٣) [N-]، تایبەتی بە ناوچەی باکووری ڕۆژهەڵاتی ئەمەریکا.

northeastward (nôrth'ēst'wērd), ***adj. & adv.*** بەرەو باکووری ڕۆژهەڵات.

n. ناوچەی باکووری ڕۆژهەڵات.

northeastwardly (nôrth'ēst'wērd-li), ***adj. & adv.*** (١) بەرەو باکووری ڕۆژهەڵات. (٢) لە باکووری ڕۆژهەڵاتەوە: ***(a ~ wind).***

northeastwards (nôrth'ēst'wērdz), ***adv.*** = northeastward.

norther (nôr'thēr), ***n.*** بای قایم یا باوبۆرانی باکووری.

northerly (nôr'thēr), ***adj.*** (١) باکووری؛ بەرەو باکوور؛ تایبەتی بە باکوور. (٢) لە باکوورەوە؛ باکووری: ***(a ~ wind).***

adv. (١) بەرەو باکوور. (٢) لە باکوورەوە؛ باکووری.

northern (nôr'thērn), ***adj.*** (١) باکووری؛ بەرەو باکوور؛ لە باکووردا. (٢) لە باکوورەوە؛ باکووری: ***(a ~ wind).*** (٣) [N-]، هی ناوچەی باکوور.

n. = northerner.

northerner (nôr'thēr-nēr; nôr'thən-ēr), ***n.*** (١) نیشتەنی ناوچەی باکووری وڵاتێك؛ خەڵکی باکوور. (٢) [N-]، نیشتەنی ناوچەی باکووری ئەمەریکا.

northern lights, شەوقی بەرەبەیانی جەمسەری باکووری زەمین.

northernmost (nôr'thērn-mōst'), ***adj.*** دوورترین ناوچەی باکوور.

northing (nôr'thiŋ, nôr'thiŋ), ***n.*** (١) ماوەی بڕاو بەرەو باکوور؛ ڕێی بڕاو بەرەو باکوور (کەشتییەوانی). (٢) لادان بەرەو باکوور (ئەستێرەوانی)

northland (nôrth'lənd, nôrth'land'), ***n.*** ناوچەی باکووری وڵات؛ بەشی سەرووی وڵاتێك.

-northlander *(n.)*.

Northman (nôrth'mən), ***n.*** = Norseman.

North Pole, جەمسەری باکووری زەمین؛ پۆڵی باکووری زەمین

North Star, ئەستێرەی جەمسەری باکووری زەمین.

northward (nôrth'wērd), ***adv. & adj.*** بەرەو باکوور؛ بەرەو ژوور.

n. ناوچەی باکووری.

northwardly (nôrth'wērd-li), ***adj. & adv.*** (١) بەرەو باکوور. (٢) لە باکوورەوە؛ لە باکوورەوە هەڵکردوو: ***(a ~ wind).***

northwards (nôrth'wērdz), ***adv.*** = **northward.**

northwest (nôrth'west'), ***n.*** باکووری ڕۆژئاوا.

adj. (١) بەرەو باکووری ڕۆژئاوا؛ لە باکووری ڕۆژئاوادا. (٢) لە باکووری ڕۆژئاواوە: ***(a ~ wind).***

adv. بەرەو باکووری ڕۆژئاوا؛ لە باکووری ڕۆژئاواوە.

northwester (nôrth'wes'tēr), ***n.*** بای قایم یا باوبۆرانی باکووری ڕۆژئاوا.

northwesterly (nôrth'wes'tēr-li), ***adj. & adv.*** (١) لە باکووری ڕۆژئاوادا؛ بەرەو باکووری ڕۆژئاوا. (٢) لە باکووری ڕۆژئاواوە: ***(a ~ wind).***

northwestern (nôrth'wes'tērn), ***adj.*** (١) لە باکووری ڕۆژئاوادا؛ بەرەو باکووری ڕۆژئاوا. (٢) لە باکووری ڕۆژئاواوە: ***(a ~ wind).*** (٣) [N-]، تایبەتی بە ناوچەی باکووری ڕۆژئاوای ئەمەریکا.

northwestward (nôrth'west'wērd), ***adv. & adj.*** بەرەو باکووری ڕۆژئاوا.

n. ناوچەی باکووری ڕۆژئاوا.

northwestwardly (nôrth'west'wērd-li), ***adj. & adv.*** -(١)

بەرەو باکووری ڕۆژئاوا. (٢) لە باکووری ڕۆژئاواوە: *(a ~ wind)*.

northwestwards (nôrth´west′wẽrds), *adv.* = northwestward.

Norwegian (nôr-wē′jən), *adj.* نەرویجی (گەل، زمان، کلتوور).
n. (١) هاوولاتییەکی نەرویج؛ کەسێکی نەرویجی.
(٢) زمانی نەرویجی.

nose (nōz), *n.* (١) لووت؛ کەپوو. (٢) لمۆز. (٣) هەستی بۆن کردن.
(٤) (ا) بۆن. (ب) بە بۆن دۆزینەوە. (٥) بەشێکی دەرپۆقیو کە لە لووت بچێ (وەك لوولەی مەسینەو قۆری، لووتی فڕۆکەو بەلەمو کەشتی).
(٦) [British Slang]، سووسە؛ سیخوڕ؛ جاسووس.
v.t. (١) بە بۆن دۆزینەوە؛ بۆن کردن. (٢) لووت لێخشاندن؛ لووت لێ هەلسوون.
(٣) بە لووت یا بەشی پێشەوە ڕێگەکردنەوە:
(The ship ~d its way into the harbor.)
(٤) بە ئاستەم بەزاندن.
v.i. (١) بۆن کردن. (٢) خۆتێهەڵقورتان (کاروباری خەڵك).
(٣) بەرەو پێشەوە چوون. (٤) [British Slang]، سووسەیی کردن؛ سیخوڕی کردن.

by a nose, (١) بە ئەوەندەی لووتێك یا لمۆزێك (پێشبڕکێی ئەسپ).
(٢) بە ئاستەم؛ ئەوەندەی ئەختێك.

count noses, سەر ژماردن (کۆڕ، دەنگدانی ئەنجوومەن).

cut off one's nose to spite one's face, زیان لە خۆ دان لە ڕقی خۆ.

follow one's nose, (١) یەکسەر بەرەو پێشەوە ڕۆیشتن.
(٢) شوێن هەستی خۆ کەوتن؛ بۆن کردن (مەجاز).

lead by the nose, بەتەواوی لەژێر ڕکێفدا بوون؛ بەتەواوی لەژێر دەستدا بوون:
(She is leading her husband by the nose.)

look down one's nose at, [Colloq.], بە چاوی سووك سەیرکردن.

on the nose, [Slang], بەتەواوی؛ بەبێ کەمو زیاد.

pay through the nose, پارەی زۆر پێدان؛ زۆر گران کەوتن لەسەر.

poke one's nose into, خۆتێهەڵقورتان؛ دەست تێخستن (کاروباری خەڵك).

turn up one's nose at, بە هیچ دانەنان؛ پێ ڕازی نەبوون؛ گاڵتەپێکردن.

under one's (very) nose, بە ئاشکرا؛ بە بەرچاوەوە.

nose bag, توورەکەی وڵاخ.

noseband (nōz′band´), *n.* بەشی سەرلووتی لغاو و ڕەشمە.

nosebleed (nōz′blēd´), *n.* خوێن پژان؛ لووت پژان.

nosedive (nōz′dīv´), *v.i.* کەوتنەخوارەوەی خێراو لەپڕو سەربەرەوخوار (فڕۆکە).

nose dive, (١) کەوتنەخوارەوەی خێراو لەپڕی فڕۆکە سەربەرەوخوار.
(٢) هاتنەخوارەوەیەکی لەپڕو خێراو یەکجار: *(Oil prices took a ~.)*.

nosegay (nōz′gā´), *n.* چەپکە گوڵ؛ دەستە گوڵ.

nosepiece (nōz′pēs´), *n.* (١) ئەو بەشەی کڵاوزرێ کە لووت دەپارێزێ.
(٢) noseband. (٣) ئەو بەشەی لە لووت دەچێ (سەری سۆندە).
(٤) پردی سەرلووتی چاویلکە.

nose ring, (١) ئەڵقەی لووتی وڵاخ یا گیانداری تر (بۆ ڕاکێشانی بە پەت یا زنجیر). (٢) لووتەوانە.

nosey (nōz′i), *adj.* = nosy.

noso-, nos- (nō′sō, nos′ə), پێشگرێکە بەمانای نەخۆشی.

nosology (nō-sol′ə-ji), *n.* (١) پۆل کردنی نەخۆشی؛ هاوپۆل کردنی نەخۆشی. (٢) زانستی هاوپۆل کردنی نەخۆشی (پزیشکەوانی).

nostalgia (nos-tal′jə, nos-tal′ji-ə), *n.* (١) بیری ماڵەوە کردن؛ یادی نیشتمان کردن. (٢) خۆزگە خواستن بۆ جاری جاران؛ خۆزگە خواستن بۆ شتی ڕابوردوو لەدەست چوو؛ خۆزگە خواستن بە گەڕانەوە بۆ ڕابوردوو.
-**nostalgic** *(adj.).*

nostology (nos-tol′ə-ji), *n.* زانستی پیری؛ پیریناسی.

nostril (nos′trəl), *n.* کونە لووت

nostrum (nos′trəm), *n.* (١) (ا) دەرمانی خۆماڵی؛ دەرمانی نهێنی. (ب) دەرمانی ساختە؛ دەرمانی پشت پێ نەبەستراو. (٢) دەرمانی هەموو تەنگوچەڵەمەیەکی کۆمەڵایەتی و ڕامیاری؛ دەرمانی هەموو دەردێك.

nosy, nosey (nōz′i), *adj.* [Colloq.], حەز بە سووسە کەر؛ حەزکەر بە نهێنی زانین؛ زۆر بە پرسیار.
-nosiness *(n.).*

not (not), *adv.* نە؛ نا؛ نەخێر؛ هیچ.

nota bene (nō′tə bē′ni), [L.], تێبینی؛ باش سەرنجی لێ بدە.

notability (nō'tə-bil′ə-ti), *n.* (١) کەسێکی ناسراو یا ناودار
(٢) ناودارێتی؛ ناسراوی؛ بەناوبانگی؛ دیاری؛ سەرنج ڕاکێشی.

notable (nō′tə-b'l), *adj.* سەرنج ڕاکێش؛ شایانی باس؛ دیار؛ بەناو؛ ناسراو.
n. کەسێکی بەناو؛ کەسێکی ناسراو یا بەناوبانگ.

notably (nō′tə-bli), *adv.* (١) بەتایبەتی.
(٢) تا ڕادەیەکی زۆر؛ ئێجگار.

notarial (nō-târ′i-əl), *adj.* (١) تایبەتی بە دادنووس.
(٢) ئامادەکراو و مۆرکراو لەلایەن دادنووسەوە.

notarize (nō′tə-rīz´), *v.t.* مۆرکردنی بڕوانامەیەك لەلایەن دادنووسەوە: *(to ~ a document, petition, etc.)*.
-notarization *(n.).*

notary (nō′tẽr-i), *n.* = notary public.

notary public, دادنووس؛ بڕوانامە مۆرکەر.

notation (nō-tā′shən), *n.* (١) بەکارهێنانی نیشانە لەباتی وشەو دەستەواژەو ژمارە. (٢) کۆمەڵێك نیشانەی وەها (ژمارەوپێوان، نۆتەی مۆسیقا)
(٣) تێبینین؛ تێبینیکاری؛ تێبینی نووسین.
(٤) تێبینی پەراوێزی پەڕتووك و پەڕاو؛ تێبینی؛ یادداشت.

notch (noch), *n.* (١) درزێك لە شێوەی حەوتدا؛ قلیشێکی وەها.
(٢) دەربەند؛ گەلی؛ چەم؛ باریکە ڕێی شاخ.
(٣) [Colloq.]، پلە؛ گرێ؛ نمرە: *(His average dropped a ~.)*
v.t. (١) قلیشی وەك ژمارە حەوت لەسەر هەڵکەندن.
(٢) ژماردن بە هەڵکەندنی درزی وەك حەوت لەسەر دار.

note (nōt), *n.* (١) نیشانە: *(a ~ of sadness)*.
(٢) گرنگی؛ ناوداری؛ ناسراوی؛ شایانی باس: *(a person of ~)*.
(٣) نیشانە (وەك نیشانەی پرسیار یا سەرسامی لە نووسیندا).
(٤) تێبینی؛ سەرنج: *(Please take ~ of this.)*.
(٥) یادداشت. (٦) یادنامە (دیبلۆماسی).
(٧) پەراوێز؛ تێبینی پەراوێز.
(٨) بانقە نۆت؛ کومپیالە؛ بڕوانامەی دارایی:
(a promissory ~ ; a bank ~)
(٩) بانگ؛ بانگەواز؛ دەنگ. (١٠) خوێندنی باڵندە.
(١١) نیشانە پێ وتن. (١٢) [Archaic or Poetic]، ئاواز؛ گۆرانی؛ نەوا
(١٣) (ا) نۆتەی مۆسیقا. (ب) نیشانەی نۆتەیەکی وەها.
(ج) دوگمەی پیانۆ یا ئامێری مۆسیقای تر.
v.t. (١) سەرنج پێدان؛ تێبینی کردن؛ تێبینین.
(٢) تێبینین بە نووسین؛ نووسین؛ خستنە سەر کاغەز.
(٣) ناوبردن؛ ناوهێنان. (٤) نیشانەی ئەوە بوون؛ وا گەیاندن.
(٥) لە پەراوێزدا نووسین؛ ڕوونکردنەوە لە پەراوێزدا.
(٦) نۆتەی مۆسیقا نووسین

compare notes, بیروڕاو تێبینی بەراوردکردن؛ باس کردن.

strike the right note, پێکان (نووسین، وتن، کردار... هتد)؛ کردنی شتێك بە جوانی و بەبێ زیادو کەمی.

take notes, تێبینی نووسین.

take note of, سەرنج پێدان؛ سەیرکردن.

notebook (nōt′book′), ***n.*** پەڕاو؛ دەفتەر

noted (nōt′id), ***adj.*** ناودار؛ بەناوبانگ؛ بەناو: ***(a ~ poet)*** .

noteless (nōt′lis), ***adj.*** (١) سەرنج ڕانەکێش؛ نەبینراو؛ نەناسراو؛ ڕەمەکی (٢) نامۆسیقی.

note of hand, = **promissory note.**

note paper, کاغەزی نامە نووسین

noteworthy (nōt′wûr′*th*i), ***adj.*** سەرنج ڕاکێش؛ شایانی باس؛ نایاب.

-noteworthily *(adv.)*; **noteworthiness** *(n.)*.

nothing (nuth′iŋ), ***n.*** (١) هیچ شتێك؛ هیچ
(٢) (ا) نەبوون؛ نەبوونی. (ب) بێ بایەخی؛ ناگرنگی؛ هیچوپووچی.
(٣) شتێکی نەبوو؛ شتێك کە بوونی نەبێ.
(٤) (ا) شتێکی هیچوپووچ یا بێ بایەخ. (ب) کەسێکی هیچوپووچ یا بێ بایەخ.
(٥) سفر (ژمارەوپێوان).

adv. بە هیچ جۆرێك؛ هیچ

for nothing, (١) خۆڕایی؛ بەلاش. (٢) بێ سوود؛ بێ کەڵك؛ بە هیچ چوو.
(٢) بە خوت و خۆڕایی؛ بەبێ هیچ هۆیەك.

make nothing of, (١) بە هیچ دانەنان؛ بە هیچوپووچ دانان؛ بایەخ پێ نەدان؛ گوێ پێ نەدان. (٢) تێنەگەیشتن؛ سەر لێ دەرنەکردن.
(٣) بەکارنەهێنان؛ سوود لێ وەرنەگرتن؛ نەکردن.

nothing but, تەنها؛ هەر.

nothing doing, [Colloq.], (١) نا؛ نابێ؛ پەسەند نەکردن؛ نەخێر.
(٢) بێ سوودە؛ بێ ئەنجامە؛ سەرناگرێ؛ بە هیچ ناگات.

nothing less than, هیچی کەمتر نییە لە؛ هەر وەك یەك وان.

nothing short of, = **nothing less than.**

think nothing of, بە ئاسان دانان؛ بە هیچ دانەنان؛ بە هیچ نەزانین؛ ئەوەندە بە گرنگ دانەنان.

to say nothing of, ئەگەر باسی ئەوەیش هەر نەکرێ؛ بەبێ ڕەچاوکردنی ئەوەیش.

nothingness (nuth′iŋ-nis), ***n.*** (١) هیچیتی؛ هیچی؛ نەبوون؛ نەبوونی (٢) هیچوپووچی؛ بێ بایەخی؛ ناگرنگی؛ بێ کەڵکی.
(٣) بێ هۆشی (٤) بەتاڵی؛ شوێنی بەتاڵ.
(٥) شتی هیچوپووچ؛ شتێکی بێ بایەخ.

notice (nō′tis), ***n.*** (١) ئاگاداری؛ ئاگانامە؛ ڕاگەیاندن؛ ڕاگەیاندننامە.
(٢) ڕاپۆرتێکی کورت (دەربارەی پەرتووك یا شانۆنامەیەکی تازە).
(٣) ڕاگەیاندنێکی نووسراو یا چاپکراو.
(٤) (ا) سەرنج پێدان؛ گوێ پێدان؛ باك؛ سەرنج.
(ب) ڕێز؛ ڕێزلێگرتن؛ بە جوانی لەگەڵدا جووڵانەوە.
(٥) ڕاگەیاندن (دەربارەی دوایی پێهێنانی قۆنتەرات، پەیمان یا پەیوەندییەك):
(The tenant gave ~ .)

v.t. (١) (ا) ناوبردن؛ ناوهێنان؛ تێبینی کردن (ب) هەڵسەنگاندن بە کورتی.
(٢) (ا) سەرنج پێدان؛ سەیرکردن؛ گوێ پێدان.
(ب) ڕێزگرتن؛ بە جوانی لەگەڵ جووڵانەوە. (٣) [Rare]، پێ ڕاگەیاندن.

serve notice, پێ ڕاگەیاندن؛ ئاگاداری کردن.

take notice, سەرنج پێدان؛ بینین؛ پێزانین؛ گوێ پێدان؛ ئاگاداربوون.

noticeable (nō′tis-ə-b′l), ***adj.*** (١) دیار؛ سەرنج ڕاکێش.
(٢) گرنگ؛ شایانی سەرنج پێدانە.

noticeably (nō′tis-ə-bli), ***adv.*** (١) بە ئاشکرا؛ بە شێوەیەك کە سەرنج ڕاکێشێ (٢) تا ڕادەیەکی زۆر؛ نێجگار؛ زۆر.

notification (nō′tə-fi-kā′shən), ***n.*** (١) ئاگادارکردن؛ پێ ڕاگەیاندن (٢) ئاگاداری؛ ڕاگەیاندن؛ ئاگانامە؛ ڕاگەیاندننامە.

notify (nō′tə-fī′), ***v.t.*** پێ ڕاگەیاندن؛ ئاگادارکردن.

-notifier *(n.)*.

notion (nō′shən), ***n.*** (١) (ا) بیر؛ بیروڕای گشتی.
(ب) بیری لێڵ یا ناڕوون. (٢) بڕوا؛ باوەڕ؛ ڕا.
(٣) ئارەزوو؛ هەوەس؛ مەیل. (٤) نیاز.
(٥) *(pl.)* شتومەکی بچووکی ناو فرۆشگا (وەك: دەرزی و دەزوو).

notional (nō′shən-′l), ***adj.*** (١) بیروڕایی؛ تایبەتی بە بیروڕا.
(٢) تەنها لە مێشکدایە و لەوانەیشە ڕاست نەبێ؛ خەیاڵی:
(a ~ value of one's own skills)
(٣) هەوەسباز؛ شوێن بیری سەیر کەوتوو.
(٤) مانای سەربەخۆی خۆی هەیە (ڕێزمان).

noto-, not- (nō′tō, nō′tə), پێشگرێکە بەمانای: پشت.

notochord (nō′tə-kôrd′), ***n.*** (١) پەتکی پشت: پەتێکی نەرمە کاری بڕبڕاگە دەبینێ لە گیاندارە سەرەتاکاندا. (٢) پەتێکی نەرمە لە ناوڵەمەی بڕبڕەدارەکاندا کە لە دواییدا دەبێتە بڕبڕەی پشت.

notoriety (nō′tə-rī′ə-ti), ***n.*** (١) ناوزڕان؛ بەدناوی؛ ناتۆرە؛ ناوبانگی خراپ. (٢) کەسێکی ناوزڕاو؛ کەسێکی بەدناو یا ناوبانگ پیس.

notorious (nō-tôr′i-əs, nō-tō′ri-əs), ***adj.*** (١) لە هەموو شوێن باس کراو؛ باش زانراو؛ بڵاو. (٢) بەدناو؛ ناوزڕاو؛ ناو خراپ و هەمیشە باس کراو؛ بە ناتۆرە:
(a ~ criminal, thief, smuggler, etc.;
a city ~ for smog and traffic jams)

-notoriously *(adv.)*; **notoriousness** *(n.)*.

notwithstanding (not′with-stan′diŋ), ***prep.*** ئەگەرچی؛ لەگەڵ ئەوەشدا کە؛ هەرچی چەند: ***(They traveled on, ~ the storm.)*** .

adv. لەگەڵ ئەوەشدا: ***(They will do it, ~ .)*** .

conj. ئەگەرچی؛ هەرچی چەند؛ لەگەڵ ئەوەشدا.

nought (nôt), ***n.*** = **naught.**

noumenon (nōō′mi-non′, nou′mi-non′), ***n. pl.*** **noumena,** شتێکی بە مێشك و زگماکی زانراو بەبێ یارمەتی هەستەکان (فەلسەفەی "کانت")؛ شتی ڕووت، مانایی، یا نادیار.

noun (noun), ***n.*** ناو (ڕێزمان).

nourish (nũr′ish), ***v.t.*** (١) خواردن پێدان؛ بووژاندنەوە؛ گەورەکردن؛ پەروەردەکردن؛ بەهێزکردن (زەوی). (٢) هاندان؛ پەرە پێ سەندن؛ برەوپێدان
(to ~ feelings of love or hatred; to ~ friendship)

nourishing (nũr′ish-iŋ), ***adj.*** بژوێن؛ بۆ تەندروستی باشە؛ بووژێنەرەوە: ***(~ food)*** .

nourishment (nũr′ish-mənt), ***n.*** (١) خواردن پێدان؛ بووژاندنەوە؛ پەروەردەکردن؛ خواردن پێدران. (٢) خواردەمەنی؛ خواردنی بەکەڵك؛ بژوێن؛ شتێکی بەکەڵك بۆ پەرە پێ سەندن و درێژەپێدانی شتێکی تر:
(There is no ~ in that type of food.)

nous (nōōs, nous), ***n.*** مێشك (فەلسەفە)؛ بیرکردنەوە و تێگەیشتن.

nou-veau riche (noo′vō′ rēsh′), [Fr.], تازە پیاکەوتوو؛ تازە دەوڵەمەند؛ نەدی وبدی.

Nov., = **November.**

nova (nō′və), ***n.*** ئەستێرەیەکە کە لەپڕ دەگەشێتەوە و لەدوای ئەوە بەرەبەرە کزدەبێتەوە (ئەستێرەوانی).

novaculite (nō-vak′yoo-līt′), ***n.*** جۆرە بەردێکە بەردهەسانی لێ دروست دەکرێت.

novation (nō-vā′shən), ***n.*** گۆڕینەوە بە هی تازە (قەرز، قۆنتەرات، پەیمان... هتد)؛ تازەکردنەوە.

novel (nov′′l), ***adj.*** تازە؛ نوێ؛ سەیر؛ تازەباو؛ تازە داهاتوو:
(a ~ idea)

novel (nov′′l), ***n.*** (١) چیرۆك؛ داستان؛ ڕۆمان.
(٢) ئەم جۆرە نووسینەی وێژە.

novelette (nov′ə-let′), ***n.*** کورتە چیرۆك.

novelist (nov′′l-ist), ***n.*** چیرۆك نووس.

-novelistic *(adj.)*.

novella (nô-vel′lä), ***n.*** کورتە چیرۆك؛ چیرۆچکە.

novelty (nov′′l-ti), ***n.*** (١) تازەیی؛ نوێیی؛ خۆشی و ئەنتیکەیی شتی

تازە: (The ~ of the romance soon wears off.) .
(٢) شتێکی تازەو سەیرو نەنتیکە
(٣) (pl.) شتێکی هەرزانبەهاو بچووك‌و جوان بۆ یاری یا ڕازاندنەوە.
November (nō-vem′bẽr), *n.* سەرپەلە؛ سەرماوەرز؛
مانگی یانزەهەمی ساڵنامەی گریگۆری.
novena (nō-vē′nə), *n.* نوێژو خواپەرستنێکی نۆ ڕۆژی
(ئاینی کاسۆلیکی).
novice (nov′is), *n.* (١) ووشکەسۆفی تازەکوورە؛ ئەندامێکی تازەی
دەستەیەکی ئاینی
(٢) تازە بروا بەتایبەتی بە خاچ پەرستی؛ تازە وەرگەڕاو (بۆ ئاینێکی تر).
(٣) نەوکار؛ تازەکوورە؛ نەزان؛ نەشارەزا؛ شاگرد؛ فەریك.
novitiate, noviciate (nō-vish′i-it, nō-vish′i-āt′), *n.* (١)
ماوەی شاگردیتی ووشکەسۆفی. (٢) شاگردیتی دەستەیەکی ئاینی.
(٣) ووشکەسۆفی تازەکوورە؛ ئەندامی تازەکوورەی دەستەیەکی ئاینی.
(٤) نشینگەی ووشکەسۆفی تازەکوورە.
novocain, novocaine (nō′və-kān′), *n.* نۆڤۆکەین: دەرمانێکی
سرکەرە.
now (nou), *adv.* (١) (ا) ئێستا؛ ئێستە (ب) هەر ئێستا؛ یەکسەر.
(٢) پاش ئەمە؛ لەم کاتەدا (بەتایبەتی لە چیرۆك گێڕانەوەدا):
(N~ a series of catastrophes occurred.)
(٣) (ا) تازە؛ هەر ئێستا؛ ئەختێك لەمەوپێش: *(He left just ~ .)* .
(ب) تا ئێستا؛ هەر ئێستە؛ پاش ئەختێك: *(They are leaving just ~ .)* .
(٤) لەبەرئەوەی شت بەم بارەدا کەوت؛ ئێستا ئیتر:
(N~ we'll never know what happened.)
((هەندێ جاریش ووشەی " now " لە ڕستەدا بەکاردێت بەبێ ئەوەی هیچ
مانایەکی تایبەتی ببەخشێ)): *(come ~ , don't be absurd.)* .
conj. لەبەرئەوەی
(N~ that you are well again, you can travel.)
n. ئێستا؛ ئێستە؛ ئیستا.
interj. ووتەیەکی سەرسامییە سەرزەنشتی یا ووریاکردنەوە دەگەیەنێ.
now and again, = now and then.
now and then, جارجار؛ جاروبار؛ جارنەجار؛ جاربەجار؛ ناوبەناو.
nowadays (nou′ə-dāz′), *adv.* ئێستا؛ لەم ڕۆژانەدا؛ لەم کاتەدا.
n. ئێستا؛ ئێستە.
noway (nō′wā′), *adv.* بە هیچ جۆرێك؛ بە هیچ ڕەنگێك؛
بە هیچ کولوجێك.
noways (nō′wāz′), *adv.* = noway.
nowhere (nō′hwâr′), *adv.* لە هیچ شوێنێك؛ لە هیچ جێگەیەك؛
لە هیچ کوێیەك.
get nowhere, سەرنەکەوتن: بە ئەنجام نەگەیشتن؛ بە هیچ نەگەیشتن.
nowhere near, جیاوازیان زۆرە؛ زۆر دوورە لێوەی (مەجان)؛
هەر نزیکیش نیە: *(This is nowhere near so good as that.)* .
nowheres (nō′hwârz′), *adv.* [Dial.], = nowhere.
nowhither (nō′hwith′ẽr), *adv.* بۆ هیچ شوێنێك؛ لە هیچ شوێنێك.
nowise (nō′wīz′), *adv.* = noway.
noxious (nok′shəs), *adj.* زیانبەخش؛ پیس؛ ژەهراوی؛
خراپ بۆ تەندروستی یا ڕەووشت: *(~ gases)* .
nozzle (noz′'l), *n.* (١) سەری لوولەی ئاوو بەلووعەو سۆندە... هتد؛
دەمی بۆری. (٢) [Slang]، لووت؛ لمۆز؛ کەپوو.
nth (enth), *adj.* ژمارەیەکی زۆر؛ ڕادەیەکی زۆر.
to the nth degree (or power), لە ڕادە بەدەر؛ ئێجگار زۆر؛
هەتا پەری ئەوپەر
nuance (nōō-äns′nū′äns), *n.* جیاوازییەکی کەمو بە ئاستەم
هەستپێکراو لە ڕەنگ یا مانادا.
nub (nub), *n.* (١) گرێ؛ چوکلە؛ بەرزەك؛ بەشی دەرپەڕیو؛ کولۆ.
(٢) بنك؛ کۆتەرە؛ قنچك.
(٣) [Colloq.]، مانا یا ناوکرۆکی چیرۆکێك؛ مەبەست:
(the ~ of a story)
nubbin (nub′in), *n.* (١) کولۆ؛ گرێ؛ تۆپەڵێکی بچووك.
(٢) گوڵە گەنمەشامی‌یەکی بچووك یا ناتەواو.
(٣) میوەی ناتەواو؛ شتێکی بچووك لەچاو تۆخمەکەیدا.
nubble (nub′'l), *n.* گرێی بچووك.
nubby (nub′i), *adj.* گرێیاوی (قوماش)؛ گرێ گرێدار.
nubile (nōō′b'l, nū′bil), *adj.* بەشوو؛ بۆ شووکردن دەشێت
لەرووی تەمەنو جوانی‌یەوە).
-nubility *(n.).*
nubilous (nōō′b'l-əs, nū′bil-əs), *adj.* (١) هەوراوی؛ تەماوی؛
تەموومژاوی (٢) لێڵ؛ ناروون؛ نادیار.
nucha (nū′kə), *n.* پشت مل
nuclear (nōō′kli-ẽr, nū′kli-ẽr), *adj.* ئەتۆمی؛ گەردیلەیی.
nuclear energy, ووزەی ئەتۆمی؛ ووزەی ئەتۆم.
nuclear fission, کەرتبوونی ئەتۆم؛
کەرتبوونی ئەتۆم‌و بەرەڵابوونی ووزە.
nuclear physics, فیزیای ئەتۆمی.
nucleate (nōō′kli-it, nū′kli-āt′), *adj.* ناوکدار؛ ناوەڕۆکدار.
v.t. لەدەوری ناوك یا ناوەڕۆك کۆکردنەوە.
v.i. بوون بە ناوك یا بناغە.
nuclei (nōō′kli-ī′, nū′kli-ī′), *n. plural of* **nucleus.**
nucleus (nōō′kli-əs, nū′kli-əs), *n.* (١) ناوك؛ ناوەڕۆك؛ ناوجەرگە.
(٢) بناغە؛ تۆو (مەجان)؛ سەرەتا: *(the ~ of an art collection)* .
(٣) کۆمەڵە شانەی مێشك یا بڕبڕە.
(٤) ناوەڕاستی ڕووناکی سەری ئەستێرەی کلکدار.
(٥) ناوەڕۆکی شانە (گیانەوەرناسی). (٦) ناوکی ئەتۆم (فیزیا، کیمیا).
nude (nōōd, nūd), *adj.* (١) ڕووت (لەش)؛ ڕووت‌وقووت.
(٢) ناتەواو (قۆنتەرات)؛ بەتاڵ.
n. لەشی ڕووت (لە وێنە، تابلۆ، یا پەیکەردا).
nudge (nuj), *v.t.* سیخوڕمە تێوەژەندن؛ ئانیشك تێوەژەندن؛ پاڵ پێوەنان؛
هاندان.
n. سیخوڕمە؛ پاڵ؛ هان؛ هاندان.
nudism (nōōd′iz'm, nūd′iz'm), *n.* بیروباوەڕی ڕووتێتی؛
ڕووتێتی (لەبەر هەتاو بۆ تەندرووستی)؛ ڕێڕەوی ڕووتیخوازی.
nudist (nōōd′ist, nūd′ist), *n.* ڕووتیخواز؛ کەسێکە کە بڕوای بەوەیە
مرۆڤ لە شوێنێ وەك کەنار دەریادا بە ڕووتی بگەڕێ یا دانیشێ.
adj. ڕووت؛ ڕووت‌وقووت؛ هی ڕووت‌وقووتەکان: *(a ~ beach, colony)* .
nudity (nōōd′ə-ti, nūd′ə-ti), *n.* (١) ڕووتی (لەش)؛ ڕووتێتی؛
ڕووت‌وقووتی: *(~ in film and on stage is not allowed.)* .
(٢) شتێکی ڕووت.
nugget (nug′it), *n.* (١) پارچەیەك کانزای بچووکی خاو (بەتایبەتی زێڕ).
(٢) ئەختێك شتی بەنرخ؛ پارچەیەکی بچووك‌و نایاب:
(~s of information)
nuisance (nōō′s'ns, nū′s'ns), *n.* شتێك، کردەوەیەك، کەسێك یا
بارێکی پەستکەرو ناپەسەند:
(Flies and mosquitoes are a ~ . ; He is a ~ . ; what a ~ !)
nuisance tax, باجی پەستکەر (چونکە ئەختە ئەختەو بە چەندەها جار
لە خەڵك دەسەنرێت).
null (nul), *adj.* (١) بەتاڵ (پەیمان، قۆنتەرات، یاسا)؛ پووچ؛ هەڵوەشاو؛
ئیتر کاری پێ ناکرێ. (٢) نەبوو؛ هیچ؛ بە هیچ ناچێ.
(٣) هیچ‌وپووچ؛ بێ بایەخ؛ ناگرنگ.
n. سفر.
null and void, بەتاڵ (پەیمان، قۆنتەرات)؛ هەڵوەشاو؛ پووچ؛

کاری پێ ناکرێ: *(This contract is null and void.)*.

nullification (nul´ə-fi-kā′shən), *n.* (١) بەتاڵ کردنەوە (پەیمان، قۆنتەرات، یاسا)؛ هەڵوەشاندنەوە. (٢) رازی نەبوونی هەرێمێکی ئەمەریکا بە کارپێکردنی یاسای فیدراڵی ئەمەریکی.

nullifier (nul′ə-fī´ēr), *n.* (١) بەتاڵ کەرەوە؛ هەڵوەشێنەر (٢) لایەنگری رێگەنەدانی هەرێمێکی ئەمەریکا بە کارپێکردنی یاسای فیدراڵی.

nullify (nul′ə-fī´), *v.t.* (١) بەتاڵ کردنەوە (پەیمان، قۆنتەرات، یاسا)؛ هەڵوەشاندنەوە *(The court ~ied the contract.)*. (٢) تێکدان؛ بە هیچ کردن.

nullipara (nə-lip′ēr-ə), *n.* ئافرەتی بێ منداڵ؛ ئافرەتی نەزۆک یا سک نەکردوو

nulliparous (nə-lip′ēr-əs), *adj.* نەزۆک، رەق؛ بێ بەر.

nullity (nul′ə-ti), *n.* (١) پووچێتی (پەیمان، قۆنتەرات، یاسا، مارەیی)؛ بەتاڵێتی (٢) کارێک یا بڕوانامەیەکی پووچ (لەرووی یاساوە). (٣) هیچێتی؛ هیچی؛ هیچ.

numb (num), *adj.* (١) سڕ، لە گۆ کەوتوو؛ تەزیو *(fingers ~ with cold)* (٢) کاس، واق وڕماو، وورماو؛ ووشک بوو (مەجان) *(~ with grief)*. (٣) بێ هەست، مردوو (هەست)؛ بێباک؛ هیچ کارتێنەکردوو: *(a ~ feeling; People have become ~ to all the violence around them.)*

v.t. سڕکردن، لە گۆ خستن؛ مراندن (ئازار، پزیشکەوانی).

v.i. سڕبوون، لە گۆ کەوتن.

number (num′bēr), *n.* (١) ژمارە؛ نمرە. (٢) (*pl.*) ژمارەوپێوان. (٣) سەرجەم؛ کۆ (٤) دەستە؛ کۆمەڵ؛ ژمارەیەک؛ چەند: *(A ~ of his friends came.)*. (٥) (*pl.*) گەلێک؛ زۆر (٦) هەند؛ بڕ (٧) ژمارەیەک یا دانەیەک لە زنجیرەیەکدا: (ا) ژمارەیەکی ڕۆژنامە یا گۆڤارێک: *(The June ~ of a magazine)* (ب) ئەڵقەی زنجیرەک (گۆرانی، سەما، خۆنوواندن) (٨) شێوەی ووشە بۆ پیشاندانی باری تاک یا کۆ (ڕێزمان): *(The list was long.; The lists were long.)* (٩) کێش (هۆنراوە)

v.t. (١) ژماردن (٢) ژمارە لەسەر دانان. (٣) دانان بە یەکێك یا بەشێك لە دەستەیەك. (٤) ژمارەو ماوە بۆ برینەوە یا بۆ دانان: *(His days are ~ed .)*. (٥) کردنە ئەوەندە؛ سەرجەم ئەوەندەبوون؛ ئەوەندەبوون: *(The rebels ~ed in the thousands.)* (٦) [Obs.]، بۆ دانان؛ بۆ تەرخان کردن.

v.i. (١) ژماردن (٢) دانران بە بەشێك لە

a number of, چەندێك؛ ژمارەیەك؛ هەندێك. *(a number of the students failed in the examination.)*

beyond number, لە ژماردن نایەت؛ بێ شومار

even number, ژمارەی جووت

get one's number, [Slang]. راستی کەسێك بۆ دەرکەوتن.

odd number, ژمارەی تاك؛ ژمارەی یەکتەنی

one's number is up, [Slang]. نۆرەی مردنی هاتووە

without number, لە ژماردن نایەت؛ بێ شومار.

numberless (num′bēr-lis), *adj.* (١) لە ژماردن نایەت؛ بێ شومار. (٢) بێ ژمارەیە؛ ژمارەی پێوە نییە

number one, [Colloq.]. (١) خۆ *(He always takes care of ~ .)* (٢) نمرە یەك؛ نایابترین؛ باشترین.

numen (nū′men), *n.* هێزێکی خودایی (ئەفسانەی رۆمانی)؛ خودا؛ گیانێکی مەزن؛ هێزێکی پیرۆزی خودایی

numerable (nōō′mēr-ə-b'l, nū′mēr-ə-b'l), *adj.* بەژمێررێت؛ لە ژماردن دێت؛ زۆر نییە

numeral (nōō′mēr-əl, nū′mēr-əl), *adj.* هی ژمارە؛ تایبەتی بە ژمارە یا نمرە.

n. ژمارە؛ نمرە؛ تیپێك کە نیشانەی ژمارەیەکە

numerary (nū′mēr-er´i, nū′mēr-er´i), *adj.* هی ژمارە؛ تایبەتی بە ژمارە یا نمرە.

numerate (nōō′mə-rāt´, nū′mə-rāt´), *v.t.* (١) ژماردن. (٢) ژمارە خوێندنەوە.

numeration (nōō´mə-rā′shən, nū´mə-rā′shən), *n.* (١)– ژماردن (بە نووسین یا خوێندنەوە). (٢) دەستوور یا شێوەی ژماردن؛ ژمارە خوێندنەوە یا ژمارە دانان.

numerator (nōō′mə-rā´tēr, nū′mə-rā´tēr), *n.* (١) سەرە– (کەرتی ژمارەوپێوان). (٢) ژمێرەر (مرۆڤ، ئامێر)؛ ژمێریار.

numeric (nōō-mer′ik, nū-mer′ik), *adj.* = **numerical.**

numerical (nōō-mer′i-k'l, nū-mer′i-k'l), *adj.* (١) ژمارەیی؛ تایبەتی بە ژمارە. (٢) هی ژمارەیەك؛ نیشانەی ژمارەیەکە. (٣) بە ژمارە نیشان دەدرێت نەك بە تیپ.

-numerically *(adv.).*

numerology (nōō´mə-rol′ə-ji, nū´mə-rol′ə-ji), *n.* فاڵ– گرتنەوە لەرێی ژمارەوە؛ لێکۆڵینەوەی مانای جادووگەری ژمارە

numerous (nōō′mēr-əs, nū′mēr-əs), *adj.* بێ شومار؛ فرە؛ ژمارەیەکی زۆر؛ زۆر؛ گەلێك.

numinous (nū′mə-nəs), *adj.* (١) تایبەتی بە هێزێکی پیرۆزی خودایی. (٢) پیرۆز؛ مەزن (گیان).

numismatic (nōō´miz-mat′ik, nū´mis-mat′ik), *adj.* (١)– هی پارەی ووردەو مەدالیات. (٢) **numismatics**

numismatics (nōō´miz-mat′iks), *n.* لێکۆڵینەوەی پارەی ووردەو مەدالیات؛ کۆکردنەوەی پارەی ووردەو مەدالیات.

-numismatist *(n.).*

numismatology (nōō-miz´mə-tol′ə-ji), *n.* = numismatics.

numskull, numbskull (num′skul´), *n.* کەودەن؛ گەلحۆ؛ کەسێکی کەرو بێ مێشك؛ گەمژە؛ دەبەنگ.

nun (nun), *n.* سۆفیلکەژن (خاچ پەرستی)؛ پەرستگانشین (ئافرەت).

nuncio (nun′shi-ō´), *n.* باڵیۆزی پاپا.

nuncle (nuŋ′k'l), *n.* [Dial.], = **uncle.**

nuncupative (nuŋ′kyoo-pā´tiv), *adj.* هەر بە دەم (وەسیەتنامە)؛ نەنووسراو؛ بە دەمی.

nunnery (nun′ēr´i), *n.* (١) پەرستگای ئافرەت (خاچ پەرستی)؛ خانەی سۆفیلکەژنان. (٢) کۆمەڵگای سۆفیلکەژن.

nuptial (nup′shəl, nup′chəl), *adj.* (١) هی بووك و زاوایەتی؛ هی شایی؛ هی ژنهێنان و شووکردن: *(the ~ day)*. (٢) تایبەتی بە کات یا وەرزی جووت بوون.

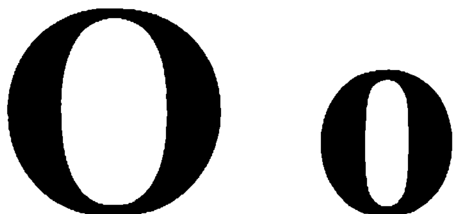
n.pl. شایی؛ شادی.

nurse (nūrs), *n.* (١) دایەن (هەروەها پێی دەووترێ " **wet nurse** "). (٢) لەلەی منداڵ. (٣) نەخۆشەوان. (٤) پەروەردەکار؛ پارێزەر؛ مەڵبەند؛ نشێنگە: *(England, the ~ of liberty)*

v.t. (١) مەمك پێدان (دایك، دایەن)؛ شیرپێدان. (٢) لەلەیی کردنی منداڵ (٣) چاودێری کردنی نەخۆش؛ ئاگاداری کردنی نەخۆش: *(to take up ~ing as a career)* (٤) هەوڵی چارەکردن دان (نەخۆش بۆ نەخۆشییەکەی): *(He is ~ing a cold.)* (٥) پەروەردەکردن؛ چاودێری کردن؛ ئاگاداری کردن و بەخێوکردن:

(to ~ young plants)
(٦) له مێشكدا هه‌ڵگرتن؛ بیرلێكردنه‌وه: *(to ~ feeling of revenge)* .
(٧) ده‌ست پێوه‌گرتن؛ گرتنه باوه‌ش؛ خستنه‌سه‌ر كۆش.
(٨) به هێواشی خواردنه‌وه؛ له‌سه‌رخۆ خواردنه‌وه: *(to ~ a beer)* .
v.i. (١) مه‌مك خواردن؛ شیر خواردن: *(The baby is still ~ing.)* .
(٢) مه‌مك پێدان؛ شیر پێدان.
(٣) چاودێری كردنی نه‌خۆش؛ نه‌خۆشه‌وانی كردن.
nurseling (nūrs′liŋ), *n.* = **nursling.**
nursemaid (nūrs′mād′), *n.* له‌له؛ له‌له‌ی منداڵ؛ دایه‌ن.
nursery (nūr′sēr-i, nūrs′ri), *n.* (١) (ا) ژووری نوستنی منداڵ.
(ب) ژووری یاری منداڵ. (ج) دایه‌نگا. (٢) شه‌تڵگا.
(٣) په‌روه‌رده‌گا؛ هۆی په‌ره‌سه‌ندن و په‌روه‌رده‌كردن و پاراستن.
nursery-maid (nūr′sēr-i-mād′, nūrs′ri-mād′), *n.* **nursemaid.**
nursery-man (nūr′sēr-i-mən, nūrs′ri-mən), *n.* خاوه‌ن شه‌تڵگا؛ كارگه‌ری شه‌تڵگا.
nursery rhyme, هۆنراوه‌ی منداڵان؛ هۆنراوه یا كورته چیرۆكی منداڵان.
nursery school, دایه‌نگا؛ قوتابخانه‌ی منداڵانی له پێنج ساڵ كه‌متر.
nursing bottle (nūr′siŋ), مه‌مكه‌شووشه؛ مه‌مه‌ی منداڵ.
nursing home, خانه‌ی پیران و كه‌فته‌كاران.
nursling, nurseling (nūrs′liŋ), *n.* (١) منداڵی شیره‌خۆره؛ كۆرپه.
(٢) (ا) به‌چكه. (ب) شه‌تڵ (٣) كه‌سێك یا شتێكی به باشی و رێك‌وپێكی چاودێری كراو و خزمه‌ت كراو.
nurture (nūr′chēr), *n.* (١) خۆراك؛ خوارده‌مه‌نی.
(٢) په‌روه‌رده؛ په‌روه‌رده‌كردن؛ گه‌وره‌كردن؛ به‌خێوكردن.
(٣) ده‌وروبه‌رو كارتێكردنی پێگه‌یشتنی مرۆڤ؛ ژینگه‌و كاركردنه سه‌ری په‌روه‌رده‌ی مرۆڤ.
v.t. (١) ژیاندن؛ خۆراك پێدان؛ به‌خێوكردن؛ گه‌وره‌كردن؛ په‌روه‌رده‌كردن؛ پێگه‌یاندن: *(to ~ a child)* .
(٢) په‌ره پێ سه‌ندن؛ بره‌وپێدان؛ به‌هێزكردن؛ چاودێری كردن:
(to ~ a friendship)
nut (nut), *n.* (١) گوێز؛ ووشكه میوه‌ی كاكڵه‌دار:
(Walnuts, pecans, chestnuts, peanuts, and almonds, etc. are all ~s .)
(٢) كاكڵه؛ ناوك (گوێز، بادەم، بسته، كه‌سته‌نه... هتد).
(٣) (*pl.*) چه‌ره‌س؛ شه‌وچه‌ره.
(٤) گیروگرفت؛ كێشه؛ كه‌سێك یا شتێكی به گیروگرفت. (٥) سه‌موله.
(٦) [Slang]. (ا) سه‌ر. (ب) (*pl.*) گون.
(٧) [Slang]. كه‌سێكی شێتۆكه‌و سه‌یر؛ كه‌سێكی بێ مێشك.
v.i. گوێز كۆكردنه‌وه؛ ووشكه میوه‌ی كاكڵه‌دار گردكردنه‌وه.
hard (or tough) nut to crack, (١) گیروگرفتێكی گران؛ كارێكی گران؛ مه‌سه‌له‌ی دژوار. (٢) كه‌سێكه كه به گران شتی پێ بسه‌لمێنرێ؛ كه‌سێكه كه به ئاسانی خۆی نه‌دات به‌ده‌سته‌وه‌و سوور بێ له‌سه‌ر رێبازی خۆی.
off one's nut, [Slang], شێت.
nutant (nōō′t'nt, nū′t'nt), *adj.* پۆپه چه‌ماوه (رووه‌ك)؛ سه‌ر داكه‌وتوو.
nutation (nōō-tā′shən, nū-tā′shən), *n.* (١) سه‌رله‌قاندن؛ سه‌رله‌قێ؛ وه‌نه‌وزه‌كووتێ. (٢) له‌رینه‌وه‌یه‌كی كه‌می ته‌وه‌ری زه‌مین.
(٣) وه‌رگه‌رانی قه‌ف یا لاسكی رووه‌ك.
nut-brown (nut′broun′), *adj.* قاوه‌یی تۆخ
nut-gall (nut′gôl′), *n.* مازوو
nut-cracker (nut′krak′ẽr), *n.* گوێزشكێن
nutlet (nut′lit), *n.* (١) گوێزۆڵكه (٢) ناوكی گێلاس و قۆخ و هه‌ڵووژه.
nutmeg (nut′meg), *n.* (١) تۆو یا كاكڵه‌ی جۆره گوێزێكی ناوچه گه‌رمه‌كانه بۆنی خۆشه ده‌هاڕێت بۆ به‌هارات. (٢) داری ئه‌م چه‌شنه گوێزه.

nutpick (nut′pik′), *n.* كاكڵه‌ی گوێز ده‌رهێنه‌ر: ئامێرێكی نووك تیژه.
nutria (nōō′tri-ə, nū′tri-ə), *n.* (١) جۆره گیاندارێكی قرتێنه‌ری ئاوی ئه‌مه‌ریكای باشووره. (٢) كه‌وڵی ئه‌م گیانداره.
nutrient (nōō′tri-ənt, nū′tri-ənt), *adj.* باش بۆ ته‌ندرووستی (خوارده‌مه‌نی)؛ بژوێن
n. بژوێن؛ خوارده‌مه‌نی باش بۆ ته‌ندرووستی.
nutriment (nōō′trə-mənt, nū′trə-mənt), *n.* (١) خوارده‌مه‌نی؛ خۆراك. (٢) شتی گه‌شه‌پێده‌ر؛ شتی په‌ره پێ سه‌ند.
nutrition (nōō-trish′ən, nū-trish′ən), *n.* (١) خۆراك پێدان؛ خوارده‌مه‌نی خواردن. (٢) خۆراك؛ خوارده‌مه‌نی.
nutritional (nōō-trish′ən-'l, nū-trish′ən-'l), *adj.* بژوێنی؛ تایبه‌تی به خۆراك.
nutritionist (nōō-trish′ən-ist, nū-trish′ən-ist), *n.* زانای- خۆراك؛ شاره‌زای خوارده‌مه‌نی.
nutritious (nōō-trish′əs, nū-trish′əs), *adj.* بژوێن؛ بژوێنی؛ به‌كه‌ڵك بۆ ته‌ندرووستی (خوارده‌مه‌نی): *(~ foods)* .
nuts (nuts), *adj.* [Slang], شێت؛ سه‌رلێداو؛ بێ مێشك.
interj. [Slang], ووته‌یه‌كی سه‌رسامی‌یه وه‌ڕسی یا ناڕه‌زایی یا بێ ئومێدی ده‌رده‌بڕێ.
be nuts about, [Slang], (١) زۆر حه‌زلێكردن؛ زۆر خۆشویستن؛ بۆ شێت بوون: *(He is nuts about her.)* .
(٢) زۆر به‌دڵ بوون.
nutshell (nut′shel′), *n.* توێكڵه گوێز.
in a nutshell, زۆر به كورتی.
nutty (nut′i), *adj.* (١) پڕ له گوێز؛ پڕ له كاكڵه.
(٢) تام و بۆنی له گوێز ده‌چێ. (٣) [Slang]، (ا) زۆر به‌جۆش؛ شێت و شه‌یدا
(ب) شێت؛ شێتۆكه؛ سه‌یر.
-nuttiness *(n.).*
nuzzle (nuz′'l), *v.t.* (١) لمۆز لێ هه‌ڵسوون؛ لووت لێخستن.
(٢) له ڕه‌گ ده‌رهێنان به لمۆز.
v.i. (١) لووت لێخستن؛ لمۆز لێدان یا لێ هه‌ڵسوون.
(٢) خۆتێهه‌ڵسوون و چوونه باوه‌شه‌وه بۆ خۆشه‌ویستی و گه‌رمی
nylon (nī′lon), *n.* (١) نایلۆن. (٢) (*pl.*) گۆره‌وی نایلۆن.
nymph (nimf), *n.* (١) بووكی ناو ڕووبارو شاخ و كێوو دارستان (ئه‌فسانه‌ی یۆنان و ڕۆمان)؛ حۆری. (٢) (ا) كچێكی جوان. (ب) كچ.
(٣) پێ كوڕه؛ كرمۆكه.
-nymphal *(adj.)*; **nymphean** *(adj.).*
nymphet (nim′fət, nim-fet′), *n.* كچێكی جوان.
nympho (nim′fə), *n.* [Slang], = **a nymphomaniac.**
nympholepsy (nim′fə-lep′si), *n.* (١) شێت و شه‌یدایی و هاری له ئه‌نجامی سه‌یركردنی بووكی ئه‌فسانه‌یی‌دا.
(٢) شێت و شه‌یدایی (له ئه‌نجامی ئاره‌زووكردنی شتی ده‌ستگیرنه‌بوودا).
nympholept (nim′fə-lept′), *n.* كه‌سێكی شێت و شه‌یدا (له ئه‌نجامی سه‌یركردنی بووكی ئه‌فسانه‌یی‌دا).
-nympholeptic *(adj.).*
nymphomania (nim′fə-mā′ni-ə), *n.* حه‌شه‌رێتی؛ هه‌میشه له‌سه‌ر هه‌وه‌س بوونی ژن؛ تێر له گان نه‌خواردن (ئافره‌ت).
nymphomaniac (nim′fə-mā′ni-ak′), *adj.* حه‌شه‌ری؛ هه‌میشه له‌سه‌ر هه‌وه‌س (ئافره‌ت)؛ تێر نه‌خۆر له گان (ژن).
n. ژنی حه‌شه‌ری؛ ژنی هه‌میشه له‌سه‌ر هه‌وه‌س؛ ئافره‌تی زۆر حه‌زكه‌ر له گان.

O, o (ō), *n.* (١) تیپی پانزەهەمی ئەلفوبێی ئینگلیزییە.
(٢) دەنگی ئەم تیپە (٣) قاڵبی ئەم تیپە. (٤) سفر.
(٥) شتێك لە شێوەی ئەم تیپەدا. (٦) نیشانەی پلەی پانزەهەم.
adj. (١) تایبەتی ئەم تیپە (٢) خڕ؛ هێلکەیی (٣) پانزەهەم؛ پلەی پانزەهەم
O (ō), *interj.* نیشانەیەکی سەرسامییە بە گەلێك مانا و شێوە
بەکاردەهێنرێت. (١) بۆ بانگ کردن یا هاوار بۆ هێنان: ***(~ God, save us!)*** .
(٢) بۆ دەربڕینی سەرسامی و ترس و ئازار (وەك: ئەی!، ئای!، ئۆه!).
(ئێستا بە " oh " دەنووسرێت).
oaf (ōf), *n.* (١) منداڵێکی ناتەواوی ئاڵوگۆڕکراو بە منداڵێکی ئاسایی یا
تەواو (٢) منداڵێکی شێواو و ناتەواو یا گێل.
(٣) کەسێکی جلفڕ یا دەبەنگ؛ کەسێکی کەر و بێ مێشك.
oafish (ōf′ish), *adj.* جلفڕ؛ گێل؛ کەودەن؛ بێ مێشك
oak (ōk), *n.* (١) داربەڕوو؛ بەڕوو. (٢) تەختەدار و داری بەڕوو
(٣) هەر جۆرە ڕووەکێکی وەك بەڕوو (٤) گوڵبەندی گەڵای بەڕوو.
(٥) کەرەسەی ناومال و شتی تری لە داربەڕوو دروستکراو.
adj. هی تەختەداری بەڕوو؛ هی داربەڕوو؛ لە داربەڕوو دروستکراو؛ بەڕوو
oak apple, oak gall, مازوو
oaken (ōk′ən), *adj.* لە تەختەداری بەڕوو دروستکراو؛ بەڕوو
oakum (ō′kəm), *n.* پرزۆڵەی گوشی کۆنە (قیری لێ دەدرێ و درزی
بەلەم و کەشتی پێ دەگیرێ).
oar (ôr, ōr), *n.* (١) سەوڵ؛ دارە سەوڵ. (٢) سەوڵ لێدەر
v.t. & v.i. سەوڵ لێدان.
put one's oar in, دەست خستنە ئیش و کاری خەڵکەوە؛
پەنجە تێوەردانی کاری خەڵك
rest on one's oars, پشوودان؛ پشوو وەرگرتن
oarfish (ôr′fish′, ōr′fish′), *n.* سەوڵەماسی؛ ماسییەکی دەریایی
گەورەی پەڕدکە درێژە.
oarlock (ôr′lok′, ōr′lok′), *n.* قفڵی سەوڵ لەشێوەی " U " دایە بۆ
ڕاگیرکردنی سەوڵ لە جێی خۆیدا لەکاتی سەوڵ لێداندا؛ گیرەی سەوڵ.
oarsman (ôrz′mən, ōrz′mən), *n.* سەوڵ لێدەر
oarsmanship (ôrz′mən-ship′, ōrz′mən-ship′), *n.* هونەری
سەوڵ لێدان؛ سەوڵ لێدان.
oasis (ō-ā′sis, ō′ə-sis), *n.* (١) مێرگ (بەتایبەتی لە بیاباندا).
(٢) پەناگا؛ جێی حەوانەوە
oat (ōt), *n.* چەند جۆرە دانەوێڵەیەکە لە جۆ دەچن بۆ ئالیك
بەکاردەهێنرێت و هەندێ جۆریشی ئادەمیزاد دەیخوات.
feel one's oats, (١) کەیف قنج بوون؛ بە دەماخ بوون؛ سرك بوون.
(٢) خۆ بە زل زانین؛ ترزلی نوواندن.
sow one's wild oats, بەر بۆ خۆ بەرەڵاکردن و زۆر ڕابواردن لەکاتی
لاویدا.
oaten (ōt′'n), *adj.* لە دانەوێڵەی " oat " دروستکراوە کە لە جۆ دەچێ.
oath (ōth), *n.* (١) سوێند؛ سوێنگ؛ سوێن. (٢) سوێندخواردن.
(٣) پەیمان. (٤) کفر؛ لەعنەت.
take an oath, سوێندخواردن؛ سوێنددران.
under oath, بە سوێندخواردنەوە؛ بە سوێندەوە؛
بە سوێنگەوە بەستراوەتەوە: ***(He testified under oath.)*** .
oatmeal (ōt′mēl′), *n.* (١) دانەوێڵەی " oat " بە ووردکراوی یا
هاڕاوی؛ ئارد و ووردەی ئەم دانەوێڵەیە. (٢) شۆربا یا هەریسەی ئەم دانەوێڵەیە.
ob- (ob, əb, ōb), پێشگرێکە بەمانای: (١) بەرەو. (٢) دژ؛ دژ بە.
(٣) لەسەر. (٤) بەتەواوی (٥) بە هەڵگەڕاوەیی.
obduracy (ob′doo-rə-si, ob′dyoo-rə-si), *n.* (١) دڵڕەقی.
(٢) ناپەشیمانی. (٣) کەللەڕەقی؛ قیرسیچمەیی؛ سەرسەختی.
obdurate (ob′doo-rit, ob′dyoo-rit), *adj.* (١) دڵڕەق.
(٢) ناپەشیمان.
(٣) کەللەڕەق؛ قیرسیچمە؛ سەرسەخت.
obedience (ō-bē′di-əns, ə-bē′di-əns), *n.* (١) بە گوێ کردن؛
گوێ ڕایەڵی؛ بەقسەکردن؛ ملدان؛ ملکەچی.
(٢) دەسەڵاتی کڵێسە.
(٣) کۆمەڵگایەك کە لە سنووری ئەم دەسەڵاتەدا بێت.
obedient (ō-bē′di-ənt, ə-bē′di-ənt), *adj.* گوێ ڕایەڵ؛ ملکەچ؛
بە گوێکەر؛ مل شۆڕ؛ گوێ ڕاگر.
obeisance (ō-bā′s'ns, ō-bē′s'ns), *n.* (١) کڕنووش؛
کڕنووش بردن. (٢) ڕێز؛ ڕێزگرتن؛ ملدان: ***(They did ~ to him.)***
-obeisant *(adj.)*.
obelisk (ob′'l-isk′), *n.* (١) میل؛ پایەی بەردینی چوارگۆشەی سەر
قووچکەیی (گەلێك جار نووسینی بزماری لەسەرە). (٢) **obelus** .
obelus (ob′'l-əs), *n.* (١) نیشانەی " – " یا " ÷ " کە لە دەستنووسە
کۆنەکاندا بەکاردەهێنرا بۆ پیشاندانی ئەو بەند و بەشانەی کە گومانی لێ بکرێ.
(٢) نیشانەی خەنجەر کە دەخرێتە پاڵ ووشەیەك کە لە پەراوێزدا ڕوون
کرابێتەوە.
obese (ō-bēs′), *n.* زۆر قەڵەو.
obesity (ō-bēs′ə-ti, ō-bes′ə-ti), *n.* زۆر قەڵەوی؛
قەڵەوی لە ڕادە بەدەر.
obey (ō-bā′, ə-bā′), *v.t. & v.i.* پەیڕەوکردن؛ بە گوێ کردن؛ ملدان؛
بەقسەکردن؛ ملکەچ کردن: ***(Soldiers must ~ orders.)***
obfuscate (ob-fus′kāt, ob′fəs-kāt′), *v.t.* (١) تاریك کردن؛
لێڵ کردن؛ داپۆشین؛ شاردنەوە: ***(The fog ~d the shore.)***
(٢) لێڵ کردن؛ شێواندن؛ تێکدان؛ سەر لێ تێکدان:
(His emotions ~d his judgement.)
-obfuscation *(n.)*.
obit (ō′bit, ob′it), *n.* = **obituary.**
obiter dictum (ob′i-tēr dik′təm), *n.* (١) ڕای لاسەرلا یا
ڕێکەوتی دادپرس کە هیچ پەیوەندی نەبێ بەو داوایەی لەبەردەمیایەتی
(٢) تێبینییەکی بێ بیرکردنەوە یا ڕێکەوتی.
obituary (ō-bich′oo-er′i, ə-bich′oo-er′i), *n.* یادکردنەوەی
مردوو لە ڕۆژنامەدا؛ هەواڵی مردنی کەسێك لەگەڵ کورتەی ژیاننامەکەیدا لە
ڕۆژنامەدا.
adj. هی هەواڵی مردنی کەسێك و یادکردنەوەی لە ڕۆژنامەدا: ***(~ notices)*** .
object (ob′jikt), *n.* (١) شت؛ شتی هەستپێکراو.
(٢) کەسێك یا شتێك کە جێی گاڵتەپێکردن، خۆشەویستی، ڕق یا جۆرە

هەستێکی تر بێ *(to be an ~ of ridicule, contempt, love, etc.)*.
(٢) ئامانج؛ مەبەست: *(What is the ~ of the game?)*.
(٤) شتێك کە مێشك وەری بگرێ یا هەستی پێ بکات.
(٥) کارلێکراو (ڕێزمان)؛ تەواوکەر (ڕێزمان).

object (əb-jekt′, ob-jekt′), *v.i. & v.t.* (١) دژ وەستان؛ بەربەرەکانی کردن؛ بەرپەرچدانەوە؛ تەگەرەلێدان:
(He ~ed to the testimony of the witness.)
(٢) پەسەند نەکردن؛ ناڕەزایی دەربڕین:
(He ~s to modern materialism.; I ~ to the noise.)
(٣) دەست هێنانە ڕێ؛ تەگەرەلێدان؛ پەلپ گرتن؛ بەرهەڵستی کردن.

objectify (əb-jek′tə-fī′, ob-jek′tə-fī′), *v.t.* شێوەی تەندار پێدان؛ بەرگ کردنەبەر؛ پیشاندان نەك وەك شتێکی ڕووت بەڵکو وەك شتێکی هەستپێکراو و لەبەرچاو.

objection (əb-jek′shən, ob-jek′shən), *n.* (١) پەسەند نەکردن؛ دژ وەستان؛ بەرهەڵستی کردن. (٢) ڕەخنە؛ پەلپ؛ تەگەرە؛ ناڕەزایی. (٣) هۆی پەسەند نەکردن؛ هۆی دژ وەستان.

objectionable (əb-jek′shən-ə-b′l), *adj.* ناپەسەند؛ بەد؛ خراپ؛ نابەجێ؛ ناشرین (کردەوە، ووتە، ڕەووشت)؛ جێی ڕەخنەیە:
(an ~ smell, person, act, word, etc.)
-**objectionably** *(adv.)*.

objective (əb-jek′tiv, ob-jek′tiv), *adj.* (١) تایبەتی بە شتێکی هەستپێکراو نەك بە شتێکی ڕووتی ناو مێشك؛ تەندار.
(٢) بێ لایەن؛ لەسەر شتەکە خۆی بەندە نەك هەستی کەسێتی خۆ:
(an ~ person, description, analysis, etc.)
(٣) تایبەتی بە باری کارلێکراو (ڕێزمان): **(me, him, her, them)**.
n. (١) شتێکی هەستپێکراوی لەبەرچاو؛ شتێکی تەندار.
(٢) مەبەست؛ ئامانج. (٣) (ا) باری کارلێکراو (ڕێزمان).
(ب) ووشەیەك کە لەم بارەدا بێت: **(me, him, her, them)**.

objectively (əb-jek′tiv-li, ob-jek′tiv-li), *adv.* بە بێ لایەنانە؛ بە بێ لایەنی *(to report the news ~)*.

objectivism (əb-jek′tiv-iz′m, ob-jek′tiv-iz′m), *n.* (١) بیرو باوەڕی ماددی بیروباوەڕێکی فەلسەفیە کە دەڵێت: ڕاستی ئەوەیە کە هەستی پێ بکرێ و لەبەرچاو بێت نەك تەنها بیروباوەڕێك بێ لە مێشکدا.
(٢) بایەخ دان بە باسی هەستپێکراو نەك هەستی خۆ لە وێژەدا.

objectivity (ob′jek-tiv′ə-ti), *n.* (١) بێ لایەنی؛ بێ لایەنێتی
(His report lacks ~ .)
(٢) ڕاستی هەستپێکراو نەك هی ڕووت و تەنها لە مێشکدا.

objectless (ob′jikt-lis), *adj.* بێ ئامانج؛ بێ مەبەست.

object lesson, پەند ڕوونکردنەوە لەڕێی شتی لەبەرچاو و هەستپێکراوەوە.

objurgate (ob′jēr-gāt′, əb-jūr′gāt), *v.t.* بە توندی سەرزەنشت کردن؛ شکاندن

oblanceolate (ob-lan′si-ə-lit, ob-lan′si-ə-lāt′), *adj.* لە ڕم دەچێ: بنەکەی باریك و پۆپەکەی پانە (گەڵا): *(an ~ leaf)*.

oblate (ob′lāt, ob-lāt′), *adj.* (١) خۆبەختکەر بۆ خودا.
(٢) هەردوو سەرەکەی پان یا تەختە (ئەندازە).
n. سۆفیلکە؛ خواپەرست.

oblation (ob-lā′shən, əb-lā′shən), *n.* (١) قوربانی دان (بۆ خودا)؛ قوربانی کردن. (٢) قوربانی.

obligate (ob′lə-gāt′), *v.t.* (١) بەستنەوە بە بەڵێن، قۆنتەرات، یا پەیمانەوە؛ ناچارکردن. (٢) منەتبارکردن؛ چاوبەرەوژێرکردن.
adj. (١) بەستراوە (بە بەڵێن، پەیمان، یا قۆنتەراتێکەوە)؛ ناچار.
(٢) بە بارێکی ژیانەوە بەستراوەتەوە.

obligation (ob′lə-gā′shən), *n.* (١) بەستنەوە بە بەڵێن یا پەیمانەوە؛ بەسترانەوە بە بەڵێنەوە. (٢) پێویستی سەرشان:
(a person's ~ to his family, friends and country)
(٣) پەیمان؛ بەڵێن.
(٤) (ا) منەتباری (ب) منەت.

obligatory (ə-blig′ə-tôr′i, ob′li-gə-tō′ri), *adj.* پێویست؛ پێویستی سەرشانە؛ زۆرەکی *(Attendance at school is ~ .)*

oblige (ə-blīj′, ō-blīj′), *v.t.* (١) زۆرلێکردن؛ ناچارکردن؛ بەگیرهێنان؛ بە زۆر پێ کردن. (٢) چاوبەرەوژێرکردن؛ منەتبارکردن.
-**obliger** *(n.)*.

obligee (ob′li-jē′), *n.* (١) ناچارکراو؛ بە زۆر پێ کراو؛ بەگیرهێنراو.
(٢) چاوبەرەوژێرکراو؛ منەتبارکراو.
(٣) کەسێکی بەستراوە بە قۆنتەرات یا پەیمانەوە.

obliging (ə-blīj′iŋ, ō-blīj′iŋ), *adj.* (١) [Rare]، زۆرەکی.
(٢) چاکەکەر؛ هەمیشە ئامادەی یارمەتیدانی خەڵکە؛ دەست و دڵ فراوان.

obligor (ob′li-gôr′, ob′li-gôr′), *n.* بەڵێندەر؛ پەیماندەر؛ خۆبەستەرەوە بە پەیمانەوە یا بە قۆنتەراتەوە.

oblique (ə-blēk′), *adj.* (١) لار؛ خوار؛ نارێك؛ لابەلا.
(٢) ناڕاستەوخۆ؛ نارێك.
(٣) چەوت؛ سەر چەوت؛ پشت پێ نەبەستراو.
(٤) هی ماسولکەی خوار.
(٥) لاکانی ناهاوتان (گەڵا). (٦) ناڕاستەوخۆ (دووان).
v.i. (١) خواربوونەوە؛ لاربوونەوە.
(٢) بە خواری ڕۆیشتن؛ لادان لە ڕێ بە " ٤٥ " پلە.

oblique angle, گۆشەی لار (کە گۆشەی تیژو کراوە دەگرێتەوە).

obliquity (ə-blik′wə-ti), *n.* (١) (ا) لاری؛ خواری؛ نارێکی.
(ب) پلەی ئەم لارییە.
(٢) چەوتی (ڕەووشت)؛ لە ڕێی ڕاست لادان؛ بەدڕەفتاری.
(٣) ناڕاستەوخۆیی و لێڵی (دووان، نووسین، بیرکردنەوە).
(٤) (ا) خواری هێڵ یا ڕوویەك (ژمارەوپێوان).
(ب) پلەی ئەم خوارییە.

obliterate (ə-blit′ə-rāt′), *v.t.* (١) سڕینەوە (نووسین، نیشانە)؛ کوژاندنەوە. (٢) لەناوبردن؛ نەهێشتن؛ لابردن؛ کوێرکردنەوە (یاد)؛ ڕیشەکێش کردن:
(to ~ a nation, a memory, differences between two or more things, etc.)
-**obliteration** *(n.)*; **obliterative** *(adj.)*; **obliterator** *(n.)*.

oblivion (ə-bliv′i-ən), *n.* (١) فەرامۆش کران؛ خرانە پشت گوێ؛ لە بیری خەڵك چوونەوە: *(to fall into ~)*.
(٢) لەبیرچوونەوە؛ لەبیر نەمان؛ فەرامۆش کردن: *(to suffer form ~)*
(٣) بەخشین؛ لێ خۆشبوون؛ چاو لێ نووقاندن (تاوان).

oblivious (ə-bliv′i-əs), *adj.* (١) بێ بیر؛ شت لەبیرچوو؛ بیر خراپ.
(٢) بێ ئاگا؛ لەبیرچووەوە؛ گوێ پێ نەدەر؛ فەرامۆشکەر:
(to be ~ of one's surroundings; ~ to the danger)

oblong (ob′lôŋ), *adj.* لاکێشە؛ لاکێش؛ درێژکۆلە.
n. لاکێشە؛ ڕوویەك یا وێنەیەکی لاکێش.

obloquy (ob′lə-kwi), *n.* (١) بەدگۆیی؛ ڕەخنەی توندوتیژ؛ جنێو؛ سەرزەنشت. (٢) ناوزڕان و شەرمەزاری و ڕووڕەشی (لە ئەنجامی بەدگۆیی خەڵکدا).

obnoxious (əb-nok′shəs), *adj.* (١) زۆر ناپەسەند؛ بەد (ڕەووشت، مرۆڤ، کردار)؛ پەستکەر؛ بێزارکەر: *(an ~ person)*.
(٢) [Archaic]، بۆی هەیە زیانی پێ بکات.
(٣) [Archaic]، بافتی سزادانە؛ شایستەی سەرزەنشتییە.
-**obnoxiously** *(adv.)*; **obnoxiousness** *(n.)*.

oboe (ō′bō, ō′boi), *n.* زوڕنا؛ کەڕەنا.

obovate (ob-ō′vāt), *adj.* هێلکەیی هەڵگەڕاوە (گەڵای بن باریك).

obscene (ob-sēn′, əb-sēn′), *adj.* (١) هەڵماڵراو؛ بێ شەرم؛ سووك؛

هەوەس هەڵسێنەر؛ بەرەڵا: *(~ pictures)* .
(۲) ناشرین (قسە، کردەوە)؛ پیس؛ ناپەسەند.

-obscenely *(adv.).*

obscenity (ob-sen′ə-ti, əb-sē′nə-ti), ***n.*** (۱) هەڵمالراوی؛ پیسی؛ بێ شەرمی؛ بەرەڵایی؛ ناپەسەندی (بۆوخسار، ڕوو، ڕەووشت، ووتە).
(۲) شتێکی پیس و ناپەسەند (ووتە، کردەوە، ڕەووشت).

obscurant (əb-skyoor′ənt, ob-skyoor′ənt), ***n.*** کەسێکی دژ بە پێشکەوتن و ڕۆشنبیری؛ کۆسپی ڕێی زانیاری و پێشکەوتن؛ تاریک پەرست.
adj. تایبەتی بە کەسانی دژ بە پێشکەوتن و ڕۆشنبیری.

obscurantism (əb-skyoor′ən-tiz′m), ***n.*** (۱) دژایەتی پێشکەوتن و ڕۆشنبیری؛ ڕێ گرتن لە چاوکردنەوە و پێشکەوتنی گەل؛ تاریکی پەرستی. (۲) (ا) لێڵی دەستەنقەست (ویژە، هونەر).
(ب) نموونەیەکی ئەم لێڵی و ناڕوونییە دەستەنقەستە.

obscure (əb-skyoor′, ob-skyoor′), ***adj.*** (۱) تاریک؛ نەدیار:
(an ~ corner of the room)
(۲) (ا) ناڕوون؛ کز؛ لێڵ؛ نادیار: *(an ~ figure or sound)* .
(ب) لێڵ؛ شاراوە؛ ناڕوون؛ نادیار *(an ~ explanation, point, etc.)* .
(۳) (ا) نەناسراو؛ شاراوە؛ بێ ناو: *(an ~ scientist)* .
(ب) نەناسراو؛ دوور؛ شاراوە؛ تەریک؛ ناگرنگ:
(an ~ town, country,etc.)
v.t. (۱) تاریک کردن
(۲) داپۆشین؛ شاردنەوە؛ بەرگرتن: *(The moon was ~d by clouds.)* .
(۳) لێڵ کردن؛ شاردنەوە؛ داپۆشین:
(to ~ an issue, a grievance, a fact, etc.)
(٤) کەمکردنەوە یا شاردنەوەی دەنگی تیپە بزوێن (دەنگناسی).

-obscurely *(adv.)*; obscureness *(n.).*

obscurity (əb-skyoor′ə-ti, ob-skyoor′ə-ti), ***n.*** (۱) تاریکی؛ لێڵی؛ نادیاری؛ ناڕوونی. (۲) نەناسراوی؛ بێ ناوی؛ شاراوەیی:
(He is content to live in ~.)
(۳) کەسێک یا شتێکی نەناسراو، بێ ناو، یا شاراوە.

obsecrate (ob′si-krāt′), ***v.t.*** [Rare], لێ پاڕانەوە

obsequious (əb-sē′kwi-əs, ob-sē′kwi-əs), ***adj.*** (۱) حەز بە نۆکەری کەر؛ کلکەلەقێکەر؛ مەراییکەر. (۲) [Rare]؛ دڵسۆز؛ ملکەچ؛ گوێ ڕایەڵ.

-obsequiously *(adv.)*; obsequiousness *(n.).*

obsequy (ob′si-kwi), ***n.*** *(pl.* obsequies), پرسە. ئەم ووشەیە بەزۆری لە شێوەی کۆدا بەکاردەهێنرێت.

observable (əb-zūr′və-b′l, ob-zūr′və-b′l), ***adj.*** (۱) بینراو؛ دەبینرێ؛ دیار؛ لەبەرچاو: *(~ improvements)* .
(۲) سەرنج ڕاکێش؛ گرنگ؛ شایانی باس
(۳) یادی دەکرێتەوە: *(an ~ religious holiday)*

observance (əb-zūr′vəns, ob-zūr′vəns), ***n.*** (۱) پەیڕەوی کردن (یاسا، نەریت، ئەرکی سەرشان). (۲) نەریت (کۆمەڵایەتی، ئاینی... هتد).
(۳) یادکردنەوە *(the ~ of his birthday)*
(٤) تێبینی؛ سەرنجدان؛ سەرنج
(٥) (ا) پەیڕەوییەکانی دەستەی ئاینی (ئاینی کاسۆلیکی).
(ب) دەستەیەکی ئاینی وەها.
(٦) [Archaic]، ڕێزگرتن؛ ڕێز؛ دڵ ڕاگرتن

observant (əb-zūr′vənt, ob-zūr′vənt), ***adj.*** (۱) بە ووردی پەیڕەویکەر *(~ of the rules of etiquette)*
(۲) وورد؛ هۆشیار؛ بەئاگا؛ سەیرکەر
(۳) بە سەرنج؛ ووردبین؛ تێبین *(an ~ child)*

observation (ob′zēr-vā′shən), ***n.*** (۱) پەیڕەوی کردن (یاسا، نەریت... هتد). (۲) (ا) سەرنج؛ سەرنج پێدان؛ بینین؛ تەماشاکردن.
(ب) شتێکی سەرنج پێدراو یا بینراو
(۳) بینران *(Let's try to avoid ~.)*
(٤) تێبینی؛ تێبینی کردن و تۆمارکردن.
(٥) چاودێری کردن (نەخۆش، گومانبار، تاوانبار):
(to keep a patient or a suspect under ~)

-observational *(adj.).*

observation car, فارگۆنی تەماشا: فارگۆنێکی پڕ لە پەنجەرەیە لە بەشی دواوەی شەمەندەفەردا بۆ دیمەن سەیرکردن.

observation post, بنکەی چاودێری (سوپا)؛ قوللەی چاودێری؛ ڕووانگە.

observatory (əb-zūr′və-tôr′i, ob-zūr′və-tō′ri), ***n.*** ڕووانگە.

observe (əb-zūrv′, ob-zūrv′), ***v.t.*** (۱) پەیڕەوی کردن؛ لەسەر ڕۆیشتن: *(to ~ the rules and regulations)* .
(۲) یادکردنەوە *(Do you ~ Christmas?)*
(۳) بینین؛ هاتنە بەرچاو؛ چاوپێکەوتن.
(٤) سەرنج پێدان؛ تێبینین. (٥) ووتن؛ بێژان (٦) لێکۆڵینەوە.
v.i. (۱) چاوپێکەوتن؛ بینین. (۲) ووتن؛ تێبینین؛ لێ دووان.
(۳) چاودێری کردن.

observer (əb-zūr′vēr, ob-zūr′vēr), ***n.*** (۱) چاودێر؛ چاودێریکەر.
(۲) چاودێر: نوێنەرێک کە چاودێری کاروباری کۆنفرانسێک دەکات بەبێ مافی دەنگدان. (۳) (ا) سەربازی چاودێر لە فڕۆکەی سوپادا.
(ب) سەربازی بنکە یا قوللەی چاودێری.

obsess (əb-ses′, ob-ses′), ***v.t.*** بوون بە خولیا؛ هەمیشە لە خەیاڵدا بوون؛ سواری مێشک بوون؛ سەرقاڵ کردن؛ کەڵکەڵە پێ خستن:
(to be ~ed by an idea; The thought he might lose his position ~ed him.)

obsession (əb-sesh′ən, ob-sesh′ən), ***n.*** سەرقاڵی کەسێک بە بیرێکەوە کە سواری سەری دەبێ و لە کۆڵی نابێتەوە؛ کەڵکەڵە پێ کەوتن؛ خولیا؛ ماخۆلیان.

obsessive (əb-ses′iv, ob-ses′iv), ***adj.*** (۱) سەرقاڵکەر؛ کەڵکەڵەپێخەر (۲) لە ڕادە بەدەر.
(۳) خولیایی؛ تایبەتی بە کەڵکەڵە یا ماخۆلیان.

obsidian (əb-sid′i-ən, ob-sid′i-ən), ***n.*** بەردێکی شووشەیی ڕەشی سەختی ئاگرپژێنییە وەک " گرانیت " وایە.

obsolescence (ob′sə-les′ns), ***n.*** کۆنی؛ کۆن بوون؛ بەکارنەهاتن لەبەر کۆنی.

obsolescent (ob′sə-les′nt), ***adj.*** کۆن؛ بەکار نەهاتوو لەبەر کۆنی.

obsolete (ob′sə-lēt′), ***adj.*** (۱) کۆن؛ مردوو (مەجان)؛ بەکارنەهاتوو؛ بەکارنەهێنراو (لەبەر کۆنی): *(an ~ word)* .
(۲) کۆنباو؛ کۆن؛ کۆنە؛ بەکارنەماو؛ باونەماو: *(an ~ gun)* .
(۳) لە نەماندایە یا بەرە بەرە بچووک دەبێتەوە بەهۆی بار گۆڕانەوە (ئەندامی زیندەوەر).

obstacle (ob′sti-k′l), ***n.*** کۆسپ؛ کەندوکۆسپ؛ بەرهەڵست؛ تەگەرە؛ قۆرت؛ بەربەست.

obstacle race, پێشبڕکێی بەربەست (کە بریتییە لە ڕاکردن و بازدان بەسەر بەربەستی جۆراوجۆردا).

obstetric (ob-stet′rik, əb-stet′rik), ***n.*** تایبەتی بە مامانی؛ هی منداڵبوون.

obstetrician (ob′ste-trish′ən), ***n.*** پزیشکی منداڵبوون.

obstetrics (ob-stet′riks, əb-stet′riks), ***n.pl.*** پزیشکایەتی منداڵبوون؛ پیشە و زانستی پزیشکایەتی منداڵبوون و مامانی.

obstinacy (ob′sti-nə-si), ***n.*** (۱) کەللەڕەقی؛ سەرسەختی؛ مانگرتن؛ قیرسیچمەیی؛ خرسی؛ سەرکێشی. (۲) دەرمان کار لێ نەکردن؛ چاک نەبوونەوە بە ئاسانی. (۳) کردەوەیەک یا هەڵوێستێکی کەللەڕەقانە.

obstinate (ob′sti-nit), ***adj.*** (۱) کەللەڕەق؛ سەرسەخت؛ سەرکێش؛ مانگر؛ قیرسیچمە؛ خرس.
(۲) دەرمان کاری تێ ناکات؛ بە ئاسانی چاک نابێتەوە:

(an ~ headache, fever, etc.)

(۳) دابین نەکرێ؛ دابین نابێ بە ئاسانی؛ سەرکێش؛ ملنەدەر.

obstreperous (əb-strep′ẽr-əs), *adj.* دابین نەکراو؛ ملنەدەر بە ئاشکراو هەرا هەرا کردنەوە؛ هەراوهوریاکەرو دژوەستاو.

obstruct (əb-strukt′, ob-strukt′), *v.t.* (۱) ڕێ لێگرتن؛ داخستن (ڕێ، بۆری، جۆگە)؛ بەربەستکردن؛ گرتن (ڕێ، ڕاڕەو، ئاوەڕۆ).
(۲) کۆسپ خستنەڕێ؛ قۆرت تێخستن؛ بەرهەڵستی کردن؛ تەگەرە تێخستن.
(۳) بەرگرتن (دیمەن)؛ بەردەم گرتن:
(to ~ a view; You can't ~ the view.)

obstruction (əb-struk′shən), *n.* (۱) ڕێ لێگرتن؛ دواخستن؛ کۆسپ خستنەڕێ؛ دواخران؛ بەربەستکردن؛ بەرهەڵستی کردن؛ تەگەرە تێخستن. ***(the ~ of justice)***.
(۲) کۆسپ؛ کەندوکۆسپ؛ قۆرت.

obstructionism (əb-struk′shən-iz′m), *n.* ڕێ لێگرتن؛ ڕێبازی تەگەرەلێدانو ڕێ لێگرتن (ووشەی داهاتوو ببینە).

obstructionist (əb-struk′shən-ist), *n.* ڕێ لێگر (بەتایبەتی ئەندامێکی پەرلەمان کە هەمیشە تەگەرە دەخاتە ڕێی یاسای تازەوەو دەبێتە کۆسپ لە ڕێی پێشکەوتندا)؛ کۆسپ؛ بەربەستکەر.

obstructive (əb-struk′tiv, ob-struk′tiv), *adj.* ڕێ لێگر؛ کۆسپ خەرە بەردەم؛ تایبەتی بە بەرهەڵستی کردن یا ڕێ لێگرتن.

obtain (əb-tān′, ob-tān′), *v.t.* دەسکەوتن؛ چنگ کەوتن؛ پەیداکردن؛ پێگەیشتن؛ دەستگیربوون:
(to ~ a visa, passport, what one wants, etc.)
v.i. چەسپین؛ دامەزران؛ بڵاوبوونەوە؛ جێگیربوون؛ زاڵبوون:
(Peace will ~ .)

obtainable (əb-tān′ə-b'l, ob-tān′ə-b'l), *adj.* دەست دەکەوێ؛ دەستگیر دەبێ؛ پەیدا دەبێ.

obtrude (əb-trōōd′, ob-trōōd′), *v.t.* (۱) سەردەرهێنان؛ سەردەرپەڕاندن. (۲) خۆ سەپاندن بەسەردا؛ سەپاندن بەسەردا؛ تەنگ پێ هەڵچنین
v.i. خۆ سەپاندن بە سەردا.
-obtruder *(n.)*.

obtrusion (əb-trōō′zhən, ob-trōō′zhən), *n.* (۱) سەردەرهێنان؛ سەردەرپەڕاندن. (۲) سەری دەرپەڕیو؛ لووتکە. (۳) خۆ بەسەردا سەپێنەر.

obtrusive (əb-trōō′siv, ob-trōō′siv), *adj.* (۱) سەردەرپەڕیو؛ سەرهێنەرە دەرەوە ***(an ~ rock on the side of the hill)***.
(۲) بێ شەرمو لەخۆبایی؛ چاوقایم؛ خۆ بەسەردا سەپێن:
(the ~ behavior of a spoiled child)
(۳) زۆر لەبەرچاو؛ زۆر بەدەرەوە؛ زۆر سەرنج ڕاکێش (لەڕووی خراپییەوە).
-obtrusively *(adv.)*; **obtrusiveness** *(n.)*.

obtund (ob-tund′, əb-tund′), *v.t.* مراندن (هەست)؛ سڕکردن؛ کەمکردنەوە (توندی).

obturate (ob′tyoo-rāt′), *v.t.* (۱) داخستن (کون)؛ بەرگرتن؛ ڕێ لێگرتن؛ بەربەستکردن. (۲) داخستن (لوولە تفەنگ).

obtuse (əb-tōōs′, ob-tūs′), *adj.* (۱) سەرەکەی تیژ نییە (شێوە)؛ سەرەکەی تەختە نەک تیژ. (۲) کراوە (گۆشە)؛ لە (۹۰) پلە زیاترەو لە (۱۸۰) کەمتر (گۆشە) ***(~ angle)***.
(۳) بێ مێشک؛ بێ هەست؛ کەودەن؛ کەر؛ دەبەنگ.
(٤) پۆپە خڕ ***(an ~ leaf)***.
(٥) ناتوندوتیژ؛ کەم (ئازار)؛ زۆر هەستی پێ ناکرێ: ***(an ~ pain)***.
-obtusely *(adv.)*; **obtuseness** *(n.)*.

obtuse angle, گۆشەی کراوە (کە لە ۹۰ پلە زیاترەو لە ۱۸۰ کەمترە).

obverse (əb-vūrs′), *adj.* (۱) ڕووی لە تەماشاکەرە؛ ڕووی لە پێشەوەیە.
(۲) بن تەسک (گەڵا) ***(an ~ leaf)***.
(۳) هاوتا؛ بەرامبەر.
n. (۱) ڕوو (پارە، مەدالییە). (۲) ڕووی شت؛ ڕووکار؛ پێش.
(۳) هاوتا؛ بەرامبەر. (٤) بیری هاوتا (ژیربێژی).

obversion (əb-vūr′shən, ob-vūr′zhən), *n.* (۱) ڕووتێکردن؛ ڕوو وەرگێڕانو ڕووتێکردن؛ ڕووتێکران. (۲) هەڵهێنانی بیری هاوتا (ژیربێژی).

obvert (əb-vūrt′, ob-vūrt′), *v.t.* (۱) ڕووتێکردن؛ ڕوو وەرگەڕاندنی شتێک بەرەو تەماشاکەر. (۲) ووتن یا خستنە بەرچاوی بیری هاوتا (ژیربێژی).

obviate (ob′vi-āt′), *v.t.* لابردن؛ لادان؛ نەهێشتن؛ خۆ لێ لادان؛ تێپەڕاندن؛ تاوبردن: ***(to ~ danger, the difficulty, etc.)***.
-obviation *(n.)*.

obvious (ob′vi-əs), *adj.* (۱) ئاشکرا؛ دیار؛ ڕوون؛ بێ گومان.
(۲) [Obs.]، لەسەر ڕێدایە؛ ڕێی گرتووە؛ لەبەردەمدایە.

obviously (ob′vi-əs-li), *adv.* (۱) بە ئاشکرا؛ ئاشکرایە.
(۲) بێ گومان؛ گومانی تێدا نییە.

obviousness (ob′vi-əs-nis), *n.* ئاشکرایی؛ ڕوونی؛ بێ گومانی

occasion (ə-kā′zhən), *n.* (۱) هەل؛ هەلکەوت؛ ڕێکەوت.
(۲) هۆ: ***(A chance meeting was the ~ of the renewal of their friendship.)***
(۳) (أ) ڕوودان؛ ڕووداو. (ب) کاتی ڕوودان.
(٤) بۆنە؛ ڕوودان یا کاتێکی تایبەتی:
(I wish to express my sorrow on this ~ .)
(٥) جار؛ کەڕەت؛ کات؛ بۆنە. ***(He has said that on several ~s.)***
(٦) پێویستی: ***(You have no ~ to be angry.)***.
(۷) [Archaic]، کاروبار
v.t. بوون بە هۆ: ***(to ~ a riot)***.
mark the occasion, یادکردنەوە (ڕوودان، بیرەوەری).
on occasion, جار بە جار؛ جار جار؛ ناوبەناو.
rise to the occasion, هەڵسان بە پێویستی سەرشان لە ناکاوییەکدا؛ کەوتنە فریا؛ لێهاتوویی نواندن لە ناکاویدا.
take occasion, هەل هێنان.

occasional (ə-kā′zhən-'l), *adj.* (۱) لە کاتێکی تایبەتیدا ڕوودەدات.
(۲) هی کاتی تایبەتی؛ بۆ کاتی تایبەتی.
(۳) جار جار؛ کەم جار؛ بە دەگمەن؛ جار نە جار:
(an ~ visit to the relatives)

occasionally (ə-kā′zhən-'l-i), *adv.* جار بە جار؛ جاروبار؛ ناوبەناو؛ کەم (جار).

occident (ok′sə-dənt), *n.* (۱) [Poetic]، ڕۆژاوا؛ ناوچەکانی ڕۆژاوا.
(۲) [O-]: (أ) ئەورووپا. (ب) بەشی ڕۆژاوای زەمین؛ ئەورووپا و ئەمەریکا.

occidental (ok′sə-den′t'l), *adj.* (۱) ڕۆژاوایی؛ هی ناوچەکانی ڕۆژاوا. (۲) [O-]، هی وڵاتە ڕۆژاواییەکانو گەلەکانیان.
n. کەسێکی ڕۆژاوایی؛ هاووڵاتییەکی وڵاتێکی ڕۆژاوا.

Occidentalism (ok′sə-den′t'l-iz′m), *n.* ڕۆژاوایەتی (نەریتو کلتوورو بیروڕاو تایبەخۆی وڵاتە ڕۆژاواییەکان.

Occidentalize (ok′sə-den′t'l-īz′), *v.t.* وەک ڕۆژاوایی لێکردن (لە ڕەووشتو بیروڕاو شێوەی ژیاندا).

occipital (ok-sip′ə-t'l), *adj.* هی ئێسقانی پشتەوەی کاسەی سەر.
n. پشتە ئێسقانی کاسەی سەر

occipital bone, پشتە ئێسقانی کاسەی سەر

occiput (ok′si-put′), *n.* پشتە ئێسقانی کاسەی سەر؛ پشتی سەر.

occlude (ə-klōōd′, o-klōōd′), *v.t.* (۱) داخستن (کون، ڕاڕەو، ڕێ)؛ گرتن. (۲) ڕێ لێگرتن؛ ڕێ لێ داخستن؛ بەرگرتن: ***(to ~ light)***.
(۳) هەڵمژین (کیمیا).
(٤) جووت کردن (ددانی سەرەوەو خوارەوە).
v.i. جووت بوونی ددانی سەرەوەو خوارەوە.

occlusion (ə-klōō′zhən, o-klōō′zhən), *n.* (۱) داخستن؛ ڕێ لێگرتن؛ بەرگرتن؛ داخران؛ بەرگیران. (۲) جووت کردنی ددانی سەرەوەو

خوارەوە؛ جووت بوونی ڕیزە ددانی سەرەوەو خوارەوە.

occult (ə-kult′, ok′ult), *adj.* (١) شاراوە؛ داپۆشراو.
(٢) پەنهانی؛ نهێنی.
(٣) مرۆڤ ناتوانێ تێی بگات؛ تێگەیشتنی بۆ نییە.
(٤) هی ئەو جۆرە لێکۆڵینەوەو هونەرە ناناشکرایانەی وەك جادووگەریو ئەستێرەوانی... هتد.
v.t. & v.i. لەچاو ون بوون (بەتایبەتی ئەستێرە وەك مانگ گیرانو ڕۆژگیران)؛ بەردەم گرتن؛ بەردەم گیران؛ شاردنەوە.
the occult, هونەرو لێکۆڵینەوە ناناشکراکان (جادووگەری، ئەستێرەوانی، هەندێ کۆمەڵی بەناو ئاینیو... هتد).

occultation (ok′ul-tā′shən), *n.* (١) شاردنەوە؛ شارانەوە؛ لە چاو ون بوون. (٢) لە چاو ون بوونی ئەستێرە (وەك مانگ گیرانو ڕۆژگیران).

occultism (ə-kul′tiz′m, ok′əl-tiz′m), *n.* (١) بڕوابوون بە هێزی ناناشکرا وەك جادووگەری، ئەستێرەوانیو... هتد؛ هێزی ناناشکرا پەرستن.
(٢) لێکۆڵینەوەی ئەم هێزە ناناشکرایانە.

occupancy (ok′yoo-pən-si), *n.* (١) گرتن؛ دەستبەسەرداگرتن؛ داگیرکردن؛ گرتنە ژێردەست. (٢) (ا) تێ چوون (خانوو)؛ چوونە ناو بە کرێ یا بە کرێر (ب) ماوەی تێدابوون (خانوو، فەرمانگە).
(ج) کرێ گرتەیی؛ تێدابوون. (٣) گرتنە ژێردەستو کردن بە هی خۆ (زەویو خانووی بەرەڵا. شتی بێ خاوەن).

occupant (ok′yoo-pənt), *n.* (١) نیشتەنی؛ تێدا دانیشتوو ؛ کرێچی یا خاوەنی خانوو.
(the ~ of a house, apartment, office, building, etc.)
(٢) خاوەن (لەڕێی دەستبەسەرداگرتنەوە).
(٣) ئەو کەسەی تێیدایە (پلەوپایە، فەرمانبەری): *(the ~ of this office)* .

occupation (ok′yoo-pā′shən), *n.* (١) داگیرکردن.
(an army of ~ ; the ~ of a foreign country)
(٢) چوونە ناو (خانوو)؛ تێ چوون.
(٣) ماوەی تێدا ژیان یا بە کرێ گرتن (خانوو، کێلگە).
(٤) پیشە؛ کار؛ نیشوکار.

occupational (ok′yoo-pā′shən-′l), *n.* (١) پیشەیی؛ سەبارەت بە پیشە یا کار؛ بەهۆی پیشەوەیە:
(~ hazards; an ~ disease)
(٢) داگیرکەری؛ هی داگیرکەر یا داگیرکەری.

occupational disease, نەخۆشی لە نیشەوە تووش بوو.

occupational therapy, چارەکردن بە کارکردن؛ چارەکردنی پیشەیی: چارەکردنی نەخۆشی مێشك یا لەش لەڕێی خەریك بوونی نەخۆشەکە بە نیشوکارێکی خۆشو بەسوودەوە بۆئەوەی کاتی نەبێ بۆ بیرکردنەوە لە نەخۆشییەکەی.

occupier (ok′yoo-pī′ēr), *n.* داگیرکەر؛ دەستبەسەرداگر.

occupy (ok′yoo-pī′), *v.t.* (١) داگیرکردن؛ گرتن؛ دەستبەسەرداگرتن:
(to ~ the enemy's territory)
(٢) تێدا دانیشتن؛ تێدا جێگیربوون؛ تێدا ژیان:
(to ~ a house, farm, etc.)
(٣) گرتنەدەست (کاربەدەستی، فەرمانبەری)؛ تێدابوون (پیشە، کاربەدەستی، کار): *(He has ~ied this important position for two years.)* .
(٤) (ا) گرتن (جێ، کورسی)؛ تێدابوون *(to ~ a seat)*
(ب) پێچوون؛ کات گرتن: *(Dinner ~ies two hours of hour time.)* .
(٥) خەریك کردن؛ مێشك پێوە خەریك کردن.
(٦) پێوە خەریك بوون؛ خەریك بوون:
(Workmen were ~ied with building new roads.)

occur (ə-kūr′), *v.i.* (١) هەبوون؛ بوون؛ تێدابوون.
(Several mistakes ~ on the first page.)
(٢) بەبیرداهاتن: *(Did it ~ to you to close the windows?)* .
(٣) ڕوودان *(When did the accident ~ ?)*

occurrence (ə-kūr′əns), *n.* (١) ڕوودان؛ بەسەرهاتن:
(The ~ of this disease is rare.)
(٢) ڕووداو؛ ڕوودانێك؛ بەسەرهات: *(an everyday ~)* .
-occurrent *(adj.)*.

ocean (ō′shən), *n.* (١) زەریا؛ دەریالووش؛ ئۆقیانووس؛ زێ؛ دەریا.
(٢) ئێجگار زۆر؛ فرە: *(~s of time, money, trouble, etc.)* .

oceanic (ō′shi-an′ik), *adj.* (١) زەریایی؛ لە زەریادا دەژی؛ بەرهەمی زەریایە. (٢) زۆر زل؛ ئێجگار گەورە.

oceanographer (ō′shən-og′rə-fēr), *n.* زەریاناس؛ زانای ئۆقیانووس.

oceanography (ō′shən-og′rə-fi), *n.* زەریاناسی؛ زانستی ئۆقیانووس.
-oceanographic *(adj.)*.

Oceanus (ō-sē′ən-əs), *n.* خودای ئۆقیانووس (ئەفسانەی یۆنانی).

ocellus (ō-sel′əs), *n.* (١) چاوی جانەوەری بێ بڕبڕەی زۆر بچووك.
(٢) خاڵ یا پەڵەی بچووك (وەك هی سەر باڵی تاووس).

ocelot (ō′sə-lot′, os′ə-lət), *n.* گیاندارێکی ئەمەریکییە لە پڵنگ دەچێت؛ بەوری ئەمەریکی.

ocher (ō′kēr), *n.* (١) گڵەسوور (کە ئاسنی خاوی تێدایە).
(٢) ڕەنگی سووریاو یا قاوەیی.
v.t. ڕەنگ کردن بەم ڕەنگە.

ochlocracy (ok-lok′rə-si), *n.* فەرمانڕەوایی ڕووتەوڕووتە؛ فەرمانڕەوایی جەماوەری بۆرەپیاوان.

ochlocrat (ok′lə-krat′), *n.* لایەنگری فەرمانڕەوایی ڕووتەوڕووتە.
-ochlocratic *(adj.)*.

-ock (ək), پاشگرێکە بەمانای: بچکۆلە؛ بچکەلە: *(hillock)* .

o'clock (ə-klok′, ō-klok′), بەپێی کاتژمێر؛ سات:
(three ~ ; eight ~)

ocotillo (ō′kə-tēl′yō), *n.* ڕووەکێکی دڕکاوی بیابانی گوڵ ئاڵە.

oct-, octa-, octo-, پێشگرێکە بەمانای: هەشت.

octagon (ok′tə-gon′, ok′tə-gən), *n.* هەشت گۆشە؛ وێنەی هەشتلا.

octagonal (ok-tag′ə-n′l), *adj.* هەشت گۆشەیی؛ هەشتلایی.

octahedral (ok′tə-hē′drəl), *adj.* هەشت ڕوویی (ئەندازە).

octahedron (ok′tə-hē′drən), *n.* هەشت ڕوو (ئەندازە)؛ وێنەی تەنداری هەشت ڕوو.

octameter (ok-tam′ə-tēr), *n.* دێڕێکی هۆنراوەی هەشت بڕگەی کێشدار.
adj. هەشت بڕگەیی کێشدار.

octane (ok′tān), *n.* ئۆکتەین (پەترۆڵ، کیمیا)

octane number (or rating), پلەی ئۆکتەین لە بەنزیندا.

octangular (ok-taŋ′gyoo-lēr), *adj.* هەشت گۆشەیی.

octave (ok′tāv), *n.* (١) (ا) هەشتەم ڕۆژی دوای جەژن (خاچ پەرستی).
(ب) ماوەی نێوان جەژنو ئەم هەشتەم ڕۆژە، واتە هەموو هەشت ڕۆژەکە.
(٢) هەشت دێڕی یەکەمی هۆنراوەیەکی چواردە دێڕی کە پێی دەوترێ: " sonnet " . (٣) هەشت دانە؛ دەستەیەکی هەشت دانەیی؛ هەشت.
(٤) ئاوازێکی مۆسیقی کە هەشت پلە لەژوور یا لەخوار ئاوازێکی تایبەتییەوەیە؛ هەشتەم ئاواز.
adj. (١) هەشت؛ هەشتی. (٢) هی هەشتەم ئاواز (مۆسیقا).

octavo (ok′tāv), *n.* (١) قەوارەی پەڕەیەك کاغەزی چاپکراوە کە هەشت یەکی پەڕەی گەورەیەو پانییەکەی لەنێوان پێنج هەتا شەش گرێ دایەو درێژییەکەیشی لە هەشت هەتا نۆ گرێو نیوە.
(٢) پەڕتووکێك کە پەڕەکانی بەم پانیو درێژییە بن.
adj. لە پەڕەی وەك ئەم قەوارەیە پێکهاتووە.

octennial (ok-ten′i-əl), *adj.* (١) هەر هەشت ساڵ جارێك ڕوودەدات

(٢) هەشت ساڵ دەخایەنێ.
octet, octette (ok-tet′), *n.* (١) دەستەیەکی هەشت دانەیی؛ هەشت دانە. (٢) (ا) پارچەیەك مۆسیقا کە بۆ هەشت سازژەن یا گۆرانی بێژ دانراوە. (ب) ئەم هەشت سازژەنە یا گۆرانی بێژە. (٣) هەشت دێری یەکەمی هۆنراوەیەکی چواردە دێری کە پێی دەووترێ: " sonnet ".
octillion (ok-til′yən), *n.* ئۆکتیلیەن. ژمارەیەکە لە ئەمەریکاو فەرەنسادا بریتییە لە یەك و بیست و حەوت سفر لە لای ڕاستییەوە، وەك لە ئینگلتەرەو ئەڵمانیادا بریتییە لە یەك و چل و هەشت سفر لە لای ڕاستییەوە.
octo-, oct- (ok′tō, ok-tō′, ok′tə), پێشگرێکە بەمانای: هەشت.
October (ok-tō′bēr), *n.* گەڵاڕێزان؛ ئۆکتۆبەر. مانگی دەیەمی ساڵنامەی گریگۆری.
octogenarian (ok′tə-ji-nâr′i-ən), *adj.* هەشتا ساڵە؛ تەمەنی هەشتا ساڵە
n. کەسێکی هەشتا ساڵ.
octonary (ok′tə-ner′i), *adj.* هەشت؛ هەشتی؛ هەشت هەشت؛ لە دەستەی هەشت هەشت پێکهاتوو.
n. (١) دەستەی هەشت دانە؛ دەستەی هەشتی. (٢) هەشت دێری یەکەمی هۆنراوەیەکی چواردە دێری کە پێی دەووترێ: " sonnet " (ووشەی " octave " و " octet " ببینە).
octopod (ok′tə-pod′), *n.* گیانداری هەشت پەل؛ هەشت پێ.
octopus (ok′tə-pəs), *n.* (١) هەشت پێ؛ هەشت پەل؛ ئۆکتۆپەس؛ گیاندارێکی نەرم و لینج و پەل هاوێژی ئاوییە هەشت پەلی هەیە هەر پەلەی دەمێکی مژۆکی پێوەیە بەهۆی ئەم مژۆکانەوە خۆی بە شتەوە دەنووسێنێت. (٢) شتێکی وەك هەشت پەل بەتایبەتی ڕێکخراوێکی پەل هاوێژی بەدەسەڵات کە لەڕێی لقەکانییەوە دەست بکێشێ بەسەر دەزگاو ڕێکخراوی تردا.
octoroon (ok′tə-rōōn′), *n.* کەسێکە کە هەشت یەکی خوێنی قولەڕەش بێ و حەوت بەشیشی سپی.
octosyllable (ok′tə-sil′ə-b′l), *n.* (١) دێرێکی هۆنراوەی هەشت برگەیی. (٢) ووتەیەکی هەشت برگەیی.
-octosyllabic *(adj.).*
octroi (ok′troi), *n.* باجێکە لەسەر هەندێ لەو شتومەکانە دادەنرێ کە دەهێنرێنە ناو هەندێ لە شارەکانی ئەورووپاوە.
octuple (ok′too-p′l, ok′tyoo-p′l), *adj.* (١) هەشت ئەوەندە. (٢) هەشت بەشی؛ هەشت پارچەیی.
n. شتێك کە هەشت ئەوەندەی شتێکی تر بێ.
v.t. لە هەشت دان (ژمارەو پێوان).
ocular (ok′yoo-lēr), *adj.* (١) تایبەتی بە چاو؛ بۆ چاو؛ بە چاو؛ وەك چاو *(~ exercises)*
(٢) هی بینایی؛ تایبەتی بە هێزی بینین: *(an ~ exam)* .
(٣) لەبەرچاو؛ بینراو؛ دیار: *(~ proof)* .
oculist (ok′yoo-list), *n.* پزیشکی چاو.
oculo-, ocul- (ok′yoo-lō, ok′yoo-lə), پێشگرێکە بەمانای چاو.
odd (od), *adj.* (١) تاکی شتێکی جووت کە تاکەکەی تری وون بێت:
(an ~ glove, shoe, or boot)
(٢) تاك (ژمارە)، وەك: (٣، ٥، ٧، ٩... هتد): *(an ~ number)* .
(٣) تاك (سەرجەمی ژمارە): *(an ~ month)* .
(٤) زیادە؛ ئەوەندە؛ زیاتر:
(fifty and some ~ dollars; thirty ~ years)
(٥) ڕێکەوت؛ ئەوەی ڕێکەوێت؛ هەڵکەوت؛ ئەوەی دەست بکەوێ؛ زیادە:
(He is doing ~ jobs.)
(٦) تاکێك یا چەند ژمارەیەکی دابڕاو لە دەستەیەك:
(a few ~ volumes of an encyclopedia)
(٧) سەیر؛ نائاسا
(How ~ ! ; an ~ person, situation, place, etc.)
odd man out, کەسێکی جیاواز لە تاقم یا کۆمەڵەکەی؛ کەسێکی بە تەنها ماوە (لەبەر جیاوازی لەوانەی دەوروپشتی).
odd-ball (od-bôl′), *n.* [Colloq.], کەسێکی سەیر (لە ڕەووشت و بیروباوەڕیدا).
oddish (od′ish), *adj.* نەختێك سەیر؛ نەختێك نائاسا
oddity (od′ə-ti), *n.* (١) نائاسایی؛ سەیری؛ سەیرێتی. (٢) تایبەخۆیەکی سەیر یا نائاسا؛ خوو ڕەووشتێکی سەیر. (٣) کەسێکی سەیر؛ شتێکی سەیر.
oddment (od′mənt), *n.* (١) پاشماوە؛ پرووپیت؛ سەرە مقەست؛ ووردکەوپرتکە. (٢) ئەو پەڕانەی پەرتووکێك کە بە دەقی پەرتووکەکە ناژمێررێ وەك پەڕەی ناونیشانی پەرتووکەکە.
odds (odz), *n.pl.* (١) ناهاوتایی؛ شتی ناهاوتا. (٢) ڕێژەی لەوانەبوونی ڕووداوێك یا ئەنجامەکەی (گرەو):
(The ~ on the champion winning are three to one.)
(٣) جیاوازی نێوان دوو تیپی ملەملێکەرو لەوانەبوونی بردنەوەی لایەکیان
(٤) ئەو خاڵە زیادانەی دەدرێت بە تیپی لاواز لە ملەملێیەکدا لە سەرەتاوە بۆ هاوتاکردنی لەگەڵ تیپە بەهێزەکە.
at odds, ناکۆکن؛ شەڕیانە؛ دانووڵەیان بەیەکەوە ناکوڵێ؛ نارێکن.
by all odds, بە مسۆگەری؛ بێ گومان.
the odds are, لەوانەیە؛ زۆر لەوانەیە.
odds and ends, ووردکەوپرتکە؛ پرووپیت؛ وورده بابەت؛ سەرە مقەست؛ شتی ماوە.
ode (ōd), *n.* (١) هەڵبەستی گۆرانی؛ هۆنراوەیەك کە بۆ گۆرانی دەشێت. (٢) هەڵبەستێکی پڕ هەستی بەرز کە بەسەر کەسێك یا شتێکدا هەڵدەدرێت
-ode (ōd), پاشگرێکە بەمانای: ڕێگە؛ ڕێباز؛ ڕێڕەو.
-ode (ōd), پاشگرێکە بەمانای: وەك.
odious (ō′di-əs), *adj.* بۆگەن؛ پیس؛ ناشرین.
odium (ō′di-əm), *n.* (١) بۆگەنی؛ پیسی؛ ناشرینی. (٢) ڕق؛ قین؛ کینە (٣) شەرمەزاری؛ ئابرووچوون.
odograph (ō′də-graf′, ō′də-gräf′), *n.* (١) odometer . (٢) هەنگاوژمێر: ئامێرێکە ژمارەو درێژی و خێرایی هەنگاوی کەسێك دەژمێرێ
odometer (ō-dom′ə-tēr), *n.* دووری ژمێر: ئامێرێکە دووری ئەو ڕێگەیە دەپێوێ و تۆمار دەکات کە ئۆتۆمبێلێك دەیبڕێ بە میل یا کیلۆمەتر
-odont (ə-dont′), پاشگرێکە بەمانای: ددان.
odonto- (ō-don′tō, ō-don′tə), پێشگرێکە بەمانای: ددان.
odontology (ō′don-tol′ə-ji, od′on-tol′ə-ji), *n.* ددانسازی؛ پزیشکایەتی ددان؛ زانستی ددان و نەخۆشییەکانی.
odor, odour (ō′dēr), *n.* (١) بۆن (بەتایبەتی هی ناخۆش). (٢) [Archaic]، گوڵاو؛ بۆنی خۆش. (٣) تایبەخۆیەکی زاڵ. (٤) ناوبانگ؛ ناو؛ ڕێز: *(to be in bad ~)* .
odorant (ō′dēr-ənt), *n.* ماددەی بۆندار (کە دەکرێتە شتێکی ترسناکی بێ بۆنەوە بۆ ووریاکردنەوەی خەڵك).
odorless (ō′dēr-lis), *adj.* بێ بۆن.
odorous (ō′dēr-əs), *adj.* بۆندار.
odour (ō′dēr), *n.* = odor.
Odyssey (od′ə-si), *n.* (١) داستانی " ئۆدیسی " یۆنانی بەناوبانگ کە لە سووڕانەوەی دە ساڵەی " ئۆدیسیەس " دەدوێ. (٢) [o-]، گەشتێکی دوورودرێژ؛ چەند گەشتێکی دوایی ئەهاتوو؛ سووڕانەوەیەکی زۆر.
Oedipal, oedipal (ed′ə-pal, ēd′ə-pal), *adj.* ئۆدیبی؛ تایبەتی بە نەخۆشی " ئۆدیب " (دەروونناسی). (ووشەی دوایی ببینە).
Oedipus complex, نەخۆشی " ئۆدیب " : بریتییە لە حەزکردنی کوڕ لە دایکی و ڕق لێ بوونی لە باوکی وە هەروەها حەزکردنی کچ لە باوکی و ڕق لێ بوونی لە دایکی (دەروونناسی)
oenology (ē-nol′ə-ji), *n.* شەراب ناسی؛ مەی ناسی.

o'er, [Poetic], = over.
oesophagus (i-sof'ə-gəs), *n.* = esophagus.
oeuvre (ö'vr'), *n.* [Fr.], (١) بەرهەمێکی هونەری (پەرتووک، تابلۆ، شانونامە... هتد). (٢) سەرجەمی بەرهەمی هونەر، نووسەر، یا هونەرمەندێک.
of (uv, ov), *prep.* (١) ~ ی؛ لە؛ هی:
(~ a good family; men ~ Kurdistan)
(٢) لە؛ بەهۆی؛ بە *(He died ~ starvation)*.
(٣) لە دووری: *(a mile east ~ the river)*.
(٤) ~ ی *(the plays ~ Shakespeare)*
(٥) لێی؛ لە: *(cured ~ his disease; robbed ~ his money)*
(٦) لە *(one ~ his brothers)*
(٧) لێ دروستکراو: *(made ~ plastic)*
(٨) هی ~ ی *(the leaves ~ the book)*
(٩) هەبوون؛ خاوەن بوون *(a man ~ property)*.
(١٠) ~ ی: *(the State ~ California)*
(١١) ~ ی *(a man ~ words; a reader ~ books)*
(١٢) دەربارە؛ لەبابەت؛ لێ: *(Don't think harshly ~ me.)*.
(١٣) ~ ی؛ بۆ؛ بۆ تەرخان کراو *(a week ~ festivities)*.
(١٤) لە ماوە؛ لەم: *(~ late)*.
(١٥) نەیبش؛ نەیەوێ (کات ژماردن) *(It is ten ~ eight.)*.
off (ôf), *adv.* (١) ئەولاوە *(He moved ~ toward the door.)*.
(٢) داکەندن *(He took ~ his coat.)*
(٣) لێکردنەوە *(She tore a sheet ~ .)*
(٤) دوور *(The ocean is fifty yards ~ .)*.
(٥) دوور؛ کات: *(My vacation is only one week ~ .)*.
(٦) کوژاندنەوە *(He turned the motor ~ .)*
(٧) تەواوکردن؛ هیچ نەهێشتنەوە: *(Drink it ~ .; Kill them ~ .)*.
(٨) کەم بوونەوە: *(The number of customers dropped ~ .)*.
(٩) پشوودان *(Let's take the day ~ .)*
prep. (١) لە فەراغ؛ لە دەرەوەی: *(The car is ~ the road.)*.
(٢) بە؛ لەسەر *(She lives ~ her savings.)*
(٣) لێی جیابووەتەوە (رێ، لق) *(an alley ~ the main street)*
(٤) ئازاد؛ دەستبەتاڵ؛ لە دوای کار *(~ duty)*
(٥) دانەواوە؛ بەرەو خراپی ڕۆیشتن *(badly ~ one's game)*
(٦) تەرت کردن؛ وازهێنان *(He's ~ liquor for life.)*
adj. (١) داکەنراو *(His hat is ~ .)*.
(٢) کوژاوە؛ کوژاوەتەوە: *(The motor is ~ .)*
(٣) رۆیشتوو؛ چوون *(The children are off to school.)*.
(٤) کەم؛ کەمتر؛ شکاو (پلە) *(Profits are ~ this year.)*
(٥) لە پشوودایە؛ ئازادە؛ دەستی بەتاڵە *(She is ~ today.)*.
(٦) باری ژیان *(They are well ~ .)*.
(٧) بەهەڵەداچوو *(You are ~ in your calculations.)*.
(٨) کەم ئەگەرانەبوون؛ کەم ڕێی تێ دەچێ *(an ~ chance)*
(٩) کەم برەو *(Business is quite slow during the ~ season.)*.
(١٠) ناتەواو (مێشک)؛ شێت؛ سەیر *(He is a little ~ .)*.
(١١) لای ڕاستی ئۆتۆمبێل یا گالیسکە *(The ~ horse is lame.)*.
(١٢) دیوی دەریا (کەشتیوانی).
interj. برۆ! لاچۆ! لاچۆ لەبەرچاوم!
badly off, بێ دەرامەت؛ دەستکورت؛ بێ گوزەران
get off, دابەزین
off and on, ناوەناو؛ جار بە جار؛ جار جار؛ جار نە جار
off the mark, (١) نەپێکان
(٢) دوور لە باسەوە؛ پەیوەندی بە باسەکەوە نییە
off with, دایکەنە؛ لایبە
off with you!, دە برۆ! دە لاچۆ! لاچۆ لەبەرچاوم!
take off, (١) داکەندن.
(٢) [Colloq.]، ڕۆیشتن؛ چوون (گەشت):
(They took off to New York an hour ago.)
(٣) هەڵسان (فڕۆکە): *(The plane didn't take off.)*
well off, خۆش گوزەران؛ دەوڵەمەند.
offal (ôf''l, of''l), *n.* (١) ڕیخۆڵەو ناوسکو سەروپێی گیاندارێکی سەربڕاو. (٢) پاشماوە؛ بەرماوەی فڕێدراو.
offbeat (ôf'bēt'), *adj.* [Colloq.], نەگونجاو لەگەڵ شێوازو نەریتو ڕێبازی ئێستا و کۆندا؛ نائاسایی؛ جیاواز.
off-cast (ôf'kast', ôf'käst'), *adj. & n.* نەویستراو؛ فڕێدراو؛ پەسەند نەکراو.
off-chance (ôf'chans', ôf'chäns'), *n.* زۆر لەوانە نییە؛ ناشێ؛ کەم ڕێی تێ دەچێ.
off-color (ôf'kul'ẽr), *adj.* (١) جیا لە ڕەنگی ئاسایی؛ ڕەنگەکەی زۆر باش نییە. (٢) ناشرین (ڕەفتار، ووتە، کردار)؛ نابەجێ: *(an ~ joke)*.
(٣) [Chiefly British]، بێ کەیف؛ تەندروستی تەواو نییە؛ بێ تاقەت؛ پەست.
offence (ə-fens'), *n.* = offense.
offend (ə-fend'), *v.i.* (١) گوناە کردن؛ یاسای ئاینی شکاندن؛ تاوان کردن. (٢) زویرکردن؛ تووڕەکردن؛ پەستکردن؛ ڕەنجاندن.
v.t. (١) زویرکردن؛ زیزکردن؛ تووڕەکردن؛ دڵ شکاندن؛ دڵ ڕەنجاندن.
(His rude remarks ~ed many people.)
(٢) پێ ناخۆش بوون؛ بەدڵ نەبوون: *(Loud music ~s my ears.)*.
(٣) [Obs.]، (ا) پەرژین شکاندن؛ دەستدرێژی کردن؛ سنوور شکاندن
(ب) گوناە پێ کردن.
offense, offence (ə-fens'), *n.* (١) تاوان؛ تاوانکاری؛ گوناە؛ پەرژین شکاندن؛ سنوور شکاندن. (٢) کارێکی ناپەسەندو زویرکەر؛ کارێکی بەدو تووڕەکەر. (٣) زویرکردن؛ پەستکردن؛ تووڕەکردن.
(٤) هێرش؛ هێرش کردن (٥) هێرشکەر؛ هێرشبەر.
give offense, زویرکردن؛ پەستکردن؛ تووڕەکردن؛ دڵ ڕەنجاندن.
no offense, [Colloq.], ببورە مەبەستم ئەوە نییە زویر بیت یا دڵت برەنجێ؛ ببورە!.
take offense, زویربوون؛ پێ ناخۆش بوون؛ دڵ ڕەنجان؛ پەست بوون
offenseless (ə-fens'lis), *adj.* کەس پێی زویر نابێ؛ کەس پێی ناخۆش نابێ؛ دڵ نارەنجێنێ.
offensive (ə-fen'siv), *adj.* (١) هی هێرش؛ بۆ هێرش کراوە:
(~ weapons)
(٢) بۆگەن؛ پیس: *(an ~ smell)*.
(٣) ناپەسەند؛ ناشرین (کردەوە، ووتە)؛ بەد؛ تووڕەکەر؛ زویرکەر
(an ~ act ; ~ language)
n. (١) دەستپێشکەری؛ هەڵوێستی هێرش بردن: *(to take the ~)*.
(٢) هێرش (سوپا، پروپاگەندە، هەڵبژاردن): *(a military ~)*
offer (ôf'ẽr, of'ẽr), *v.t.* (١) پێشکەش کردن (قوربانی، نزا)؛ بۆ کردن:
(He will ~ prayers.; They are ~ing up sacrifices.)
(٢) پێشکەش کردن (خەڵات، یارمەتی، خواردەمەنی)؛ پێ بەخشین:
(I ~ed my services.; Have you ~ed a reward?; They ~ed us food.)
(٣) پێدان: *(She ~ed her suggestions.)*.
(٤) پیشاندان: *(to ~ resistance to the enemy)*.
(٥) پێدان (نرخ).
(٦) خستنە پێش چاو بۆ فرۆشتن.
v.i. (١) قوربانی پێشکەش کردن؛ نزاکردن.
(٢) ڕوودان؛ هاتنە پێشەوە (هەل).
n. (١) پێشکەشی؛ پێشکەشکەری: *(an ~ of assistance)*.
(٢) شتێکی پێشکەش کراو؛ پێشنیاز؛ داواکردن (بۆ شووپێکردن)

(a job ~ ; She has had several marriage ~s.)
(٣) پیشنیاز (داواکاری).
(٤) هەوڵ؛ تەقەلا.
offer one's hand, (١) دەست درێژکردن بۆ تەوقەکردن.
(٢) داواکردن؛ خوازبێنی کردن.
offering (ôf′ẽr-iŋ, of′ẽr-iŋ), *n.* . *(the ~ of bribes)* (١) پیدان.
(٢) شتێکی پێشکەش کراو یا دراو (قوربانی، خەڵات، پیتاک، دۆعا).
offertory (ôf′ẽr-tôr′i, of′ẽr-tō′ri), *n.* (١) نوێژێکی تایبەتییە لە کڵێسەی ئینگلیزیدا. (٢) پیتاکی کۆکراوە لە کڵێسەدا.
offhand (ôf′hand′), *adv.* بەبێ بیرکردنەوەو خۆ ئامادەکردن
(I couldn't give you the figures ~ .)
adj. (١) سەرپێیی؛ لەسەرلایی؛ بێ ئامادەکردن: *(~ remarks)* .
(٢) ناشیرین (ڕەفتار)؛ بێ نەزاکەت؛ نابەجێ: *(He acted in an ~ way.)* .
offhanded (ôf′hand′), *adj.* = offhand.
office (ôf′is, of′is), *n.* (١) هەوڵ؛ هەوڵدان؛ تەقەلا:
(This was done through his good ~s .)
(٢) ئەرک؛ ئەرکی سەرشان؛ کار.
(٣) پلەوپایە؛ پایە: *(the ~ of president)*
(٤) (أ) دەزگا؛ بەڕێوەبەرایەتی. *(the Post O~)* .
(ب) [British]، شالیارگە؛ وەزارەت. *(the foreign ~)* .
(٥) (أ) فەرمانگە.
(ب) هەموو فەرمانبەرانی فەرمانگەیەک؛ کاربەدەستانی فەرمانگەیەک.
(٦) (أ) [pl.] ژووری کارکردنی بەردەستەکانی ماڵێکی گەورە (چێشتخانە، ژووری جل شتن، تەویلە).
(٧) ئاهەنگی ئاینی کڵێسە؛ نوێژی بە کۆمەڵ
office boy, بەردەستی فەرمانگە؛ بەردەست؛ کارگوزار؛ فەراش.
office-holder (ôf′is-hōl′dẽr, of′is-hōl′dẽr), *n.* کاربەدەست؛ فەرمانبەر
office hours, (١) کاتی دەوام (فەرمانگە یا فەرمانبەر)؛ کاتی ئیش.
(٢) کاتی دانیشتنی مامۆستا لە ژوورەکەی (بۆ ئامۆژگاری قوتابی).
officer (ôf′ə-sẽr, of′ə-sẽr), *n.* (١) کاربەدەست (میری، کۆمپانیا، یانە، دەزگای کۆمەڵایەتی... هتد)؛ فەرمانبەر. (٢) ئەفسەر.
(٣) ئەفسەری پۆلیس؛ پۆلیس: *(a police ~)* .
(٤) کەشتیوانی کەشتییەکی بازرگانی.
official (ə-fish′əl), *adj.* (١) ئەبەتی بە پلەوپایەو ئەرکی کاربەدەستێک *(~ responsibilities; an ~ uniform)*
(٢) ڕەسمی؛ میرکاری؛ میریگەری.
(an ~ statement, reply, invitation, etc.)
(٣) دەشێت بۆ پلەوپایەی کاربەدەستێک.
(٤) پەسەندکراوە بۆ بەکارهێنان (دەرمانسازی)
n. کاربەدەست؛ فەرمانبەر: *(government ~s)* .
officialdom (ə-fish′əl-dəm), *n.* (١) چینی کاربەدەستان؛ سەرجەمی فەرمانبەران. (٢) **officialism**
(٣) پلەوپایەو دەسەڵاتو کاری فەرمانبەران
officialism (ə-fish′əl-iz′m), *n.* (١) ڕۆتین پەرستی فەرمانبەران؛ لە ڕادە بەدەر پەیڕەوی کردنی ڕۆتین لەلایەن فەرمانبەرانەوە.
(٢) چینی فەرمانبەران؛ هەموو کاربەدەستان
officially (ə-fish′əl-i), *adv.* بە ڕەسمی؛ بە شێوەیەکی میرکاری
officiant (ə-fish′i-ənt), *n.* پێش نوێژ (کڵێسە).
officiary (ə-fish′i-er′i), *n.* دەستەیەک فەرمانبەران.
adj. بەهۆی پلەوپایەکەیەوەیە.
officiate (ə-fish′i-āt′), *v.i.* (١) ئەرکی پلەوپایە بەجێهێنان:
(to ~ as a chairman, master of ceremonies, etc.)
(٢) ئەرکی قەشە بەجێهێنان (پێش نوێژی، مارەبڕین... هتد):
(to ~ at a marriage)

-officiation *(n.)*; **officiator** *(n.)*.
officious (ə-fish′əs), *adj.* (١) [Obs.] چاکەکەر؛ ئامادەی یارمەتی؛ چاوبەرەوژێرکەر. (٢) خۆتێهەڵقورتێنەر؛ دەست خەرە ناو کاروباری خەڵکەوە
(٣) نارەسمی: *(an ~ statement)* .
offing (ôf′iŋ), *n.* (١) ئاسۆی دەریا؛ دوورترین بەشی دەریا کە لە کەناری دەریاوە دیاربێت. (٢) شوێنێکی ئەختێک دوور لە کەنار دەریاوە
(٣) دوارۆژی نزیک.
in the offing, (١) بە ئاستەم دیارە لە کەناری دەریاوە؛ لە ئاسۆی دەریاوە.
(٢) دوورە بەڵام بە چاو دەبینرێ.
(٣) لە دوارۆژێکی نزیکدا؛ نزیک؛ بە دەستەوەیە (ڕوودان، کار، پرۆژە... هتد)
(a quarrel in the offing)
offish (ôf′ish), *adj.* [Colloq.], گۆشەگیر؛ دوورەپەرێز؛ تەریک.
offprint (ôf′print′), *n.* ووتارێکی سەرلەنوێ لەچاپدراو کە لەوەوپێش بڵاوکرابێتەوە
v.t. لە چاپ دانەوەی ووتارێک یا بەشێکی پاش بڵاوکردنەوەی لە گۆڤارێکی گەورەدا.
offscouring (ôf′skour′iŋ), *n.* usually plural, (١) پیسایی کە لە دەفرێک یا شتێک کرابێتەوە بە شتن).
(٢) کەسێکی دەربەدەر؛ ئاوەکی؛ تەرە.
offset (ôf′set′), *n.* (١) لق؛ تەرز (٢) پارسەنگ؛ هاوسەنگکەر.
(٣) تاق؛ ڕەفە.
(٤) تەرزێک کە ڕەگ دادەکوتێ و دەبێتە ڕووەکێکی تازە.
(٥) پێچی بۆری یا شیش (بۆ کردنی بە شوێنێکدا).
(٦) هێڵێکی ئەلەکتریکی جیابووەوە لە هێڵی سەرەکی.
(٧) (أ) جۆرێکە لە چاپکردن (ب) لەکەی مەرەکەبی لاپەڕەیەکی تازە چاپکراو کە لاپەڕەکەی تەنیشتی پیس دەکات.
v.t. (١) پارسەنگ گرتنەوە؛ هاوسەنگ کردن؛ هاوتاکردن؛ سڕینەوە؛ پاک لە پاک کردن: *(His gains will ~ his losses.)* .
(٢) (أ) چاپکردن بە شێوەیەکی تایبەتی.
(ب) لەکەدارکردنی لاپەڕەیەک بە مەرەکەبی لاپەڕەکەی تەنیشتی (چاپەمەنی)
v.i. (١) تەرزفڕێدان؛ ڕەگ داکوتان و بوون بە ڕووەکێکی تازە (تەرز).
(٢) لەکەداربوونی لاپەڕەیەک بە مەرەکەبی لاپەڕەکەی تەنیشتی.
offset printing, چاپی "ئۆفسێت": بریتییە لە دەرهێنانی قاڵبی تیپەکان لەسەر لاستیکی مەرەکەباوی و گواستنەوەی بۆ سەر کاغەز.
offshoot (ôf′shōōt′), *n.* تەرز؛ لق؛ چووز؛ وەچ؛ ئەنجام:
(an ~ of a plant, family, party, mountain range, etc.)
offshore (ôf′shôr′, ôf′shōr′), *adj.* (١) لە کەناری دەریاوە هەڵکردوو یا هاتوو: *(an ~ wind)* .
(٢) دوور لە کەنار دەریاوە: *(~ drilling for oil)* .
adv. دوور لە کەنار دەریاوە: *(The storm moved ~ .)* .
offside (ôf′sīd′), *adj.* لەبەردەمی تۆپەکەدایە لەبەرئەوەی قەدەغەیە یاری پێ بکات (یاری فوتبۆڵی ئەمەریکی)
offspring (ôf′spriŋ′), *n.* (١) ئەوە؛ وەچە؛ منداڵ؛ وەجاخ؛ بێچوو؛ بەچکە؛ جگەرگۆشە؛ فرزەند: *(She has three ~s .)* .
(٢) ئەنجام؛ بەرهەم؛ بەر
off-stage (ôf′stāj′), *n.* پشتەوەی شانۆ
adj. (١) لە پشتەوەی شانۆوە: *(an ~ whisper)* .
(٢) دوور لە شانۆوە؛ دوور لە بینایی سەیرکەرانەوە.
adv. (١) بەرەو پشتەوەی شانۆ. *(He went ~ .)* .
(٢) دوور لە شانۆو بینایی تەماشاکەرانەوە.
off-white (ôf′hwīt′), *adj. & n.* ڕەنگی سپی وەک خوری؛ ڕەنگی خوری؛ ڕەنگی سپی کە زۆر سپی نەبێت.
oft (ôft), *adv.* [Rare or Poetic], = **often.**
often (ôf′'n), *adv.* زۆر جار؛ گەلێک جار؛ فرە جار؛ جارەها.
oftentimes (ôf′'n-tīmz′, ôf′t'n-tīmz′), *adv.* = **often.**

ofttimes (ôf′tīmz′, ôft′tīmz′), *adv.* [Arch. or Poetic], often.

ogive (ō-jīv, ō-jīv′), *n.* (١) پەراسوو ی (بەلای جۆرێکە لە قاسە. (٢) تاقی نووک تیژ

ogle (ō′g′l), *v.i. & v.t.* چاوباری کردن؛ چاوباشقالی کردن؛ بە حەزەوە سەیرکردن

n. چاوباری چاوباشقالی؛ سەیرکردنێکی بە حەزەوە

ogre (ō′gēr), *n.* (١) دەعبای بیاوخور (فۆلکلۆر)؛ دەعبا (٢) کەسێکی دڕندەی دڵرەقی ناشرین

-ogreish; ogrish *(adj.)*.

ogress (ō′gris), *n.* دەعبای مێینە. ووشەی پێشوو ببینە.

oh (ō), *interj. & n.* ئاه! ئۆه! هۆ! دەنگێکە سەرسامی، ترس، تووڕەیی، ئازار، یا بێزاری پێ دەردەبڕێت

oil (oil), *n.* (١) ڕۆن؛ چەوری (٢) نەوت؛ بەنزین؛ ڕۆنی چەورکردن و پاک کردنەوە (٣) بۆیەی ڕۆن (نیگارکێشی) (٤) تابلۆی بۆیەی ڕۆن (٥) [Colloq.] مەرایی؛ ڕووانەت؛ کلکەلەقێ

v.t. (١) ڕۆن تێ کردن؛ بە ڕۆن چەورکردن (مەکینە) (٢) بەرتیل پێدان

v.i. بوون بە ڕۆن بە تواندنەوە

adj. ڕۆن؛ ڕۆنی؛ هی ڕۆن؛ هی نەوت یا پەترۆل

pour oil on troubled waters, شەڕ کوژاندنەوە؛ ناوبژی کردن

pour [throw] oil on the flames, شەڕ گەرم کردن؛ هەرا زل کردن

strike oil, (١) بیرە نەوت دۆزینەوە (٢) لەپڕ دەوڵەمەند بوون؛ لەپڕ شتێکی بەنرخ دۆزینەوە

oil-cloth (oil′klôth′), *n.* مشەممای سەر مێز و ڕەفە

oil color, بۆیەی ڕۆنی (نیگارکێشی)

oiler (oil′ēr), *n.* (١) مەکینە چەورکەر (٢) دەفری ڕۆنی مەکینە چەورکردن (٣) کەشتی نەوت (٤) کەشتی نەوت بەکارهێنەر (٥) بیری نەوت (٦) [Colloq.] چاکەتی مشەمما

oil field, نەوتخانە؛ نەوتگا؛ چاڵە نەوت

oil of vitriol, ڕۆنی زاج؛ ترشی گۆگردید؛ ترشی کبریتیک

oil paint, بۆیەی ڕۆن

oil painting, (١) تابلۆی بۆیەی ڕۆن (٢) نیگارکێشان بە بۆیەی ڕۆن

oilskin (oil′skin′), *n.* (١) مشەمما (٢) *(pl.)* جلوبەرگی مشەمما

oil well, بیرە نەوت

oily (oil′i), *adj.* (١) لە ڕۆن دەچێ؛ لە نەوت دەچێ (٢) چەور (٣) خز؛ لووس (٤) زمان لووس

ointment (oint′mənt), *n.* مەلحەم؛ شتێکە بۆ چەورکردن و هەنوونی لەش

O.K., OK (ō′kā′), *adj., adv., interj.* باشە؛ چاکە؛ تێ؛ بەڵێ باشە؛ بەجێ

n. پەسەندکاری؛ پەسەندکردن *(We would like to have your ~ .)*

v.t. پەسەندکردن *(to ~ a plan)*

oka, oke (ō′kə), *n.* هۆقە؛ کێشێک

okapi (ō-kä′pi), *n.* گیاندارێکی ئەفەریقاییە لە توخمی زەڕافە، بەڵام ملی کورتە

okay (ō′kā′), *adj., adv., interj., n. & v.t.* [Colloq.] = O.K.

Okie (ō′ki), *n.* وەرزێرێکی کۆچکەر لە "ئۆکلاهۆما" وە بۆ نارچەکانی تری ئەمەریک (لەرووی سووکایەوە)

okra (ō′krə), *n.* بامێ

old (ōld), *adj.* (١) پیر؛ بەسەڵداچوو *(an ~ man, woman, etc.)* (٢) تەمەنی ئەوەندەیە: *(She is seven years ~ .)* (٣) کۆن؛ کۆنە *(an ~ pair of shoes)* (٤) پەڕپووت؛ کۆن و دڕاو. (٥) پێشوو؛ هی پێشوو یا ڕابردوو. (٦) شارەزا: *(He is an ~ hand at that work.)* (٧) دێرین؛ کۆن: *(an ~ civilization, culture, etc.)* (٨) کۆن: *(an ~ tradition)* (٩) کۆن؛ کۆنەکە (هی دوو شت یا زیاتر): *(The O~ Testament)* (١٠) [Colloq.]، خۆشەویست: *(good ~ Jack)* (١١) [Colloq.]، خۆش؛ پڕ لە کەیف: *(a high ~ time)*

n. (١) دێرین؛ کۆن؛ زەمانی کۆن: *(days of ~)* (٢) خەڵکی پیر؛ پیران (٣) کەسێک لە تەمەنێکی تایبەتیدا: *(a three-years ~)*

the old, خەڵکی پیر؛ پیران

old age, پیری

old country, نیشتمانی کۆنی کۆچەر

olden (ōl′d′n), *adj.* [Poetic], دێرین؛ کۆن؛ زۆر کۆن *(in the ~ times; in ~ days)*

Old English, زمانی ئینگلیزی کۆن (کە ئەنگلۆ-ساکسۆنییەکان بەکاریان هێناوە لە ئینگلتەرە لە سەدەی پێنجەمەوە تا دوانزەهەم)

old-fashioned (ōld′fash′ənd), *adj.* (١) کۆنەباو؛ کۆن *(an ~ dress)* (٢) کۆن پەرست؛ کۆنەپەرست؛ لەسەر ڕێ و شوێنی کۆن ڕۆیشتوو *(an ~ girl, man, etc.)*

old fogy, old fogey, کەسێکی زۆر کۆنەپەرست (ڕەفتار)

-old-fogyish; old-fogeyish *(adj.)*.

Old Glory, ئاڵای ئەمەریکا؛ بەیداخی ئەمەریکا

old hand, کەسێکی زۆر شارەزا یا قاڵ

old hat, [Slang], (١) کۆن؛ کۆنباو؛ کۆنەپەرست (٢) پەڕپووت؛ کۆن و بێ مانا

oldish (ōld′ish), *adj.* نەختێک کۆن

old lady, [Slang], (١) دایک (٢) هاوسەر؛ ژن

old-line (ōld′lin′), *adj.* (١) کۆن؛ لە دەمێکەوە هەیە (٢) کۆن پەرست؛ کۆنەپەرست

old maid, (١) گەورە کچ؛ قەیرە کچ؛ پیرە کچ (٢) کەسێکی بە قێزوبێزو تووڕەوترێ (٣) یارییەکی کاغەزە

-old-madish *(adj.)*.

old man, [Slang], (١) باوک (٢) مێرد (٣) سەرگەورە؛ سەرۆک؛ کاربەدەست (ئەفسەر، کەشتیوان ... هتد)

old master, (١) یەکێک لە نیگارکێشە بەناوبانگەکانی ئەورووپای پێش سەدەی هەژدەهەم؛ مامۆستای گەورە (٢) تابلۆی هەریەکێک لەم نیگارکێشانە

old school, دەستەی کۆنەپەرستان؛ قوتابخانەی کۆن (مەجاز)؛ ئەوانەی بە شێوەی کۆن بیردەکەنەوە

old squaw, جۆرە مراوییەکی دەریایە

oldster (ōld′stēr), *n.* [Colloq.], کەسێکی پیر؛ کەسێکی بەساڵداچوو

Old Testament, بەشی یەکەمی ئینجیل؛ ئینجیلی کۆن

old-time (ōld′tīm′), *adj.* کۆن؛ هی کۆن؛ وەک هی کۆن

old-timer (ōld′tīm′ēr), *n.* [Colloq.], (١) کەسێکە کە دەمێک بێ لە شارێکدا بژی یا لە شوێنێکدا ئیش بکات یا لە ڕێکخراوێکدا ئەندام بێ (٢) کەسێکی شارەزا یا قاڵ (٣) کەسێکی کۆنەپەرست (٤) کۆنە؛ شتێکی کۆن یا کۆنەباو

old wives' tale, (١) چیرۆکی پڕوپیرێژن (٢) ئەفسانە؛ باوەڕی پڕوپووچ؛ شتێکە کە جێی بڕوا نییە

old-womanish (ōld′woom′ən-ish), *adj.* پیرێژنی؛ بە قێزوبێزو ترسنۆک

old-world (ōld′wūrld′), *adj.* (١) (ا) هی دێرین؛ هی ساڵانی زوو

(ب) کۆنەپەرست؛ کۆنەباو؛ ئەنتیکە
(٢) [O-W-] هی جیهانی کۆن (وشەی داهاتوو ببینە).

Old World, جیهانی کۆن که ئەورووپاو ئاسیاو ئەفەریقا دەگرێتەوە بەتایبەتی ئەورووپا

oleaginous (ō´li-aj′i-nəs), *adj.* (١) چەور؛ ڕۆناوی؛ ڕۆندار؛ لە ڕۆن دەچێ (٢) خز؛ لووس؛ دەم لووس

oleander (ō′li-an´dẽr), *n.* ژاڵە.

oleaster (ō´li-as′tẽr), *n.* زەیتوونی کێوی

oleic (ō-lē′ik, ō′li-ik), *adj.* ڕۆنی؛ لە ڕۆن دەرهاتوو.

oleic acid, ترشی ئولیك لە ڕۆنو چەوریدا هەیە

oleomargarine (ō´li-ō-mär′jə-rin), *n.* = margarine.

olfaction (ol-fak′shən), *n.* (١) هەستی بۆن کردن. (٢) بۆن کردن

olfactory (ol-fak′tẽr-i), *adj.* هی هەستی بۆن کردن.

n. (١) ئەندامی بۆن کردن. (٢) هەستی بۆن کردن

olfactory nerve, هەستەدەماری بۆن کردن

oligarch (ol′i-gärk´), *n.* ئۆلیگارك فەرمانڕەوایی وڵاتێك کە چەند کەسێکی کەم یا خێزانێك بەڕێوەی بەرن.

oligarchy (ol′i-gär´ki), *adj.* ئۆلیگارکی (١) ڕژێمێکە کە تەنها چەند کەسێك ببەن بەڕێوە. (٢) وڵاتێکە کە ڕژێمێکی وەهای هەبێت.
(٣) ئەو دەستە کەسەی ئەم ڕژێمە بەڕێوەدەبەن.

-oligarchic; oligarchical *(adj.).*

oligo-, olig- (ol′i-gō), پێشگرێکە بەمانای: کەم؛ چەند؛ بچووك؛ کەمی؛ نائەواوی

oligopoly (ol´i-gop′ə-li), *n.* قۆرخ کردنی بازار لەلایەن چەند کەسێك یا کۆمپانیایەکەوە

olio (ō′li-ō), *n.* (١) شلەی گۆشتو سەوزە.
(٢) شتی جۆراوجۆر؛ شتی هەڕەمە یا تێکەڵاو.

olivaceous (ol´i-vā′shəs), *adj.* ڕەنگ زەیتوونی

olivary (ol′ə-ver´i), *adj.* شێوە زەیتوونی

olive (ol′iv), *n.* (١) دار زەیتوون (٢) زەیتوون (٣) داری دار زەیتوون.
(٤) چڵە زەیتوون؛ گوڵبەندی زەیتوون؛ گەردانەی زەیتوون
(٥) سەوزی زەیتوونی؛ زەیتوونی

adj. (١) زەیتوونی؛ هی زەیتوون (٢) ڕەنگ زەیتوونی؛ زەیتوون ڕەنگ؛ زەیتوونی.

olive branch, (١) چڵە زەیتوون (نیشانەی ئاشتی).
(٢) پێشکەشی ئاشتی؛ پێشکەشکەری ئاشتی؛ پێشنیازی ئاشتی.

olive drab, (١) سەوزی تۆخ؛ سەوزی بۆرکار
(٢) قوماشی خوری ئەم ڕەنگە (جلی سەربازی لێ دروست دەکرێت).
(٣) (*pl.*) جل‌وبەرگی ئەم ڕەنگە.

olive green, سەوزی زەیتوونی

olive oil, ڕۆن زەیتوون

Olympiad (ō-lim′pi-ad´, ə-lim′pi-ad´), *n.* (١) ماوەی چوار ساڵی نێوان یارییە ئۆلەمپییەکانی یۆنانی کۆن (٢) یاری ئۆلەمپی نوێ.

Olympian (ō-lim′pi-ən, ə-lim′pi-ən), *n.* (١) یەکێك لەو دوانزە خوایەی کە گوایە لە قەدپاڵی شاخی " ئۆلیمپەس " لە یۆنان ژیاون (ئەفسانەی یۆنانی) (٢) نیشتەجێیەکی دەشتی " ئۆلیمپیا " ی یۆنانی (کە یاری ئۆلەمپی لێوە دەستپێکرا) (٣) وەرزشکارێکی یاری ئۆلەمپی.

adj. (١) هی دەشتی " ئۆلیمپیا " یا شاخی " ئۆلیمپەس " .
(٢) مەزن؛ خودایی؛ بەرز؛ گەورە. (٣) هی یاری ئۆلەمپی کۆنی یۆنان.

Olympic (ō-lim′pik, ə-lim′pik), *adj.* = Olympian.

n. (١) یارییەکی ئۆلەمپی.
(٢) (*pl.*) (the ~) یاری ئۆلەمپی

Olympic games, (١) یاری ئۆلەمپی کۆنی یۆنان
(٢) یاری ئۆلەمپی

-oma (ō′mə), پاشگرێکە بەمانای: سندان (شێرپەنجە)؛ برین

omasum (ō-mā′səm), *n.* گەدەی سێهەمی گیانداری کاوێژکەر.

omega (ō-meg′ə, ō-mē′gə, ō′mi-gə), *n.* (١) دواهەمین تیپی ئەلف‌وبێی یۆنانی (کە بیست‌وچوار تیپە). (٢) دوا؛ کۆتایی؛ دواهەمین؛ دوایی

omelet, omelette (om′lit, om′ə-let), *n.* خواردەمەنییەکە بریتییە لە هێلکەی شلەقاو و پەنیرو سەوزەی وەك قارچك‌و بیبەرو پەتاتەی سوورەوەکراو پێکەوە

omen (o′mən), *n.* نیشانەی دوارۆژ (هی بهات یا نەهات)؛ نوقلانە (باش یا خراپ): | *It is a bad* (or *good*) ~ . | .

v.t. نوقلانەلێدان؛ پێشبینی کردن؛ واگەیاندن؛ نیشانەی ئەوەبوون.

ominous (om′ə-nəs), *adj.* بەدووم؛ نیشانەی ڕووداوێکی خراپ؛ ترسناك: *(an ~ sign)* .

-ominously *(adv.).*

omissible (ō-mis′ə-b′l), *adj.* بۆی هەیە لابرێ یا ببوێرری

omission (ō-mish′ən), *n.* (١) لابردن؛ بوواردن
(٢) شتێکی لابراو یا بوێرراو
(٣) شتێکی پەڕێنراو، نەکراو، یا خراوە پشت گوێ

omit (ō-mit′), *v.t.* (١) لابردن؛ بوواردن.
(to ~ a sentence, paragraph, etc.)
(٢) خستنە پشت گوێ؛ فەرامۆش کردن؛ نەکردن: *(She ~ted to bathe.)* .

omni- (om′ni, om′nə), پێشگرێکە بەمانای: هەموو؛ لە هەموو شوێن: *(omniscient)*

omnibus (om′ni-bus´, om′nə-bəs), *n.* (١) پاسی دوو نهۆم؛ پاسی ناوشار؛ پاس. (٢) پەڕتووکێکە گەلێك لە بەرهەمە جۆراوجۆرەکانی نووسەرێکی تێدا کۆکراوەتەوە یا بەرهەمی هاوچەشنی چەند نووسەرێك.

adj. گشتی؛ گشتگرەوە؛ فرە مەبەست؛ گەلێك شتی تێدایە یا پێ دەکرێ.
(an ~ law, tool, volume, etc.)

omnifarious (om´ni-fâr′i-əs), *adj.* جۆراوجۆر؛ هەمە چەشن؛ فرە جۆر.

omnific (om-nif′ik), *adj.* هەموو شت دروستکەر (خودا)؛ کردگار.

omnipotence (om-nip′ə-təns), *n.* (١) توانای بێ سنوور؛ توانای تەواو؛ دەسەڵاتی بێ ئەندازە. (٢) [O-]، خودا.

omnipotent (om-nip′ə-tənt), *adj.* تواناداری بێ ئەندازە؛ زۆر بەدەسەڵات؛ توانای بەسەر هەمووشتێکدا دەشکێت: *(God is ~ .)*

the Omnipotent, خودا؛ یەزدان.

omnipresence (om´ni-prez′′ns), *n.* لە هەمووشوێنێك بوون لە هەمان کاتدا.

omnipresent (om´ni-prez′′nt), *adj.* لە هەمووشوێنێکدایە لە هەمان کاتدا.

omniscience (om-nish′əns), *n.* (١) هەموو شت زانین؛ ئاگا لە هەموو شت بوون؛ بە هەموو شت زانین؛ زانینی تەواو.
(٢) [O-]، خودا؛ یەزدان.

omniscient (om-nish′ənt), *adj.* هەموو شت زان؛ بزان؛ بە هەموو شت زان؛ ئاگاداری تەواوی هەموو شت.

the Omniscient, خودا؛ یەزدان.

omnium-gatherum (om′ni-əm-gath′ẽr-əm), *n.* [L.], کۆمەڵێکی جۆراوجۆر؛ چێشتی مجەور

omnivore (om-niv′ẽr), *n.* گیانداری هەموو شت خۆر (گۆشتیش‌و سەوزەیش‌و میوەیش).

omnivorous (om-niv′ẽr-əs), *adj.* (١) هەموو شت خۆر؛ گۆشتیش دەخوات‌و سەوزەیش دەخوات: *(Man is ~ .)* .
(٢) هەمووشتێك دەماشێتەوە بەبێ جیاوازی؛ تێرنەخۆر (مەجاز)؛ بە پەلە هەمووشتێك هەڵدەلووشێ (مەجاز): *(an ~ reader)* .

on (on, ôn), *prep.* (١) لەسەر؛ لەبان: *(The cup is ~ the table.)* .
(٢) لە نزیك؛ بەتەنیشت؛ لەلایەوە:
(a cottage ~ the lake; seated ~ my right)
(٣) لە (کات)؛ لەکاتی:

(~ entering the room; ~ the first of the month)

(٤) بە بەپێی، پشت بە: *(~ his authority; ~ purpose)* .

(٥) خەریک لە: *(~ a trip)*

(٦) لە باریکی تایبەتیدا؛ لە: *(~ parole)*

(٧) لە ئەنجامی شتێکدا؛ لە: لێ *(He made a profit ~ the sale.)* .

(٨) بە: *(to live ~ bread and water)*

(٩) لە بابەت؛ دەربارەی *(He wrote an essay ~ war.)* .

(١٠) لەسەر حسابی: *(a drink ~ me; a beer ~ the house)* .

adv. (١) لە (لەپێکردن، لەبەرکردن، لەسەرکردن): *(Put your shoes ~ .)* .

(٢) بۆ پێشەوە: *(Move ~ .)*

(٣) بەردەوام بوون؛ لەسەر ڕۆیشتن: *(She sang ~ .)*

(٤) داگیرساندن، هەڵکردن؛ کردنەوە (رادیۆ، تەلەفزیۆن):

(to turn ~ the light, radio, television, etc.)

adj. (١) کراوەتەوە (رادیۆ، تەلەفزیۆن)؛ داگیرساوە؛ کاردەکات:

| The light (radio, television, engine) is ~ . |

(٢) دەستی پێکردووە؛ بەردەوامە: *(The play is ~ .)* .

and so on, وە هەروەها

have something on one, [Colloq.]. بەڵگەی نهێنی خراپ هەبوون لەسەر: شتی خراپ هەبوون لەسەر: *(She has something on him.)* .

on and off, ناوبەناو؛ جار نە جار؛ جار بە جار.

on and on, بەردەوام، بەبێ وەستان

on to, [Slang]. ئاگادار

onager (on'ə-jēr), *n.* (١) کەرەکێوی (٢) مەنجەنیق

onanism (ō'nən-iz'm), *n.* (١) خۆکێشانەوە پێش ئاوهاتنەوە بۆ سکپڕ نەبوون. (٢) دەسپەر؛ ئاوی خۆ هێنانەوە

once (wuns), *adv.* (١) جارێک؛ یەک جار: *(~ a day)* .

(٢) ڕۆژێک لە ڕۆژان؛ ئەگەر بۆ جارێکیش بێت:

(O~ known, never forgotten)

(٣) ڕابوردوو؛ پێشوو؛ جاران *(She was ~ a famous actress.)* .

conj. هەر کە؛ کە، یەکسەر کە؛ کاتێک کە.

(O~ he is tired he will quit.)

adj. هی پێشوو، هی جاران *(the ~ capital of the nation)* .

n. جارێک؛ یەک جار، جار. *(Let him go this ~ . ; I'm right for ~ .)* .

all at once, (١) هەموو پێکەوە؛ پێکەوە. (٢) کوتوپڕ.

at once, (١) یەکسەر؛ دەستبەجێ؛ دەمودەست. (٢) لە هەمان کاتدا.

for once, تەنها جارێک، هیچ نەبێت جارێک.

once and again, جار لەدوای جار؛ گەلێک جار.

once and for all, بە یەکجاری، بە تەواوی.

once in a while, جار بە جارێک؛ جار نە جارێک؛ ناوبەناو.

once upon a time, وا دەگێڕنەوە کە لە زەمانی کۆندا؛ هەبوو نەبوو.

once-over (wuns'ō'vēr), *n.* [Slang]. سەیرکردنێکی سەرپێیی و هەڵسەنگاندن

oncology (oŋ-kol'ə-ji), *n.* زانستی شێرپەنجە؛ شێرپەنجەناسی (پزیشکەوانی).

oncoming (on'kum'iŋ), *adj.* ئەوەی وا دێت بەرەو ئێرە؛ نزیک بووەوە *(the ~ storm)*

n. نزیک بوونەوە؛ هاتن بەرەو.

one (wun), *adj.* (١) یەک؛ یەکێک؛ تاکێک.

(٢) پێکەوە؛ یەک: *(with ~ voice)*

(٣) یەک *(from ~ end of town to another)* .

(٤) یەکێکی دیاری نەکراو *(~ day last week)* .

(٥) هەمان

n. (١) یەک (٢) یەک کەس یا شت

pron. (١) یەکێک؛ دانەیەک:

(I don't like this hat. Can you show me a better ~ ?)

(٢) کەسێک یا شتێک؛ مرۆ؛ یەکێک: *(O~ has to do one's best.; If ~ wants a thing done, ~ had best do it oneself.)*

all one, هەمووی وەک یەک وایە.

at one, ڕێکەوتوون؛ یەکن؛ لەسەر یەک ڕان

one and all, هەمووکەس؛ هەمووکەسێک.

one another, یەکتر؛ یەکتری:

(They love and respect one another.)

one by one, یەک لەدوای یەک؛ یەک بە یەک؛ یەکە یەکە.

one-horse (wun'hôrs'), *adj.* (١) یەک ئەسپ ڕای دەکێشێ؛ یەک ئەسپی. (٢) بچووک؛ ناگرنگ: *(a ~ town)* .

oneness (wun'nis), *n.* (١) تەنهایی؛ بێ هاوبەشی:

(the ~ of God)

(٢) یەکتایی؛ بێ هاوتایی. (٣) یەکێتی؛ یەک پارچەیی.

(٤) گونجان؛ سازان. (٥) لەیەکچوون؛ چوونیەکی؛ یەک ئەوایی.

one-night stand (wun'nīt'), نواندنێکی یەک شەوی (تیپی شانۆگەری یا مۆسیقای گەڕۆک).

onerous (on'ēr-əs), *adj.* گران؛ قورس: *(~ duties)* .

oneself (wun'self', wunz'self'), *pron.* خۆ.

be oneself, خۆ لێ نەگۆڕان.

by oneself, بە تەنها؛ بە تاقی تەنیا.

come to oneself, هۆش هاتنەوەبەر خۆ.

one-sided (wun'sīd'id), *adj.* (١) یەکلایی؛ یەکلا: *(a ~ street)* .

(٢) لاسەنگ. (٣) لایەنگر؛ سەر بە لایەکە؛ لە یەک لاوە:

(a ~ view of the issue)

one-time (wun'tīm'), *adj.* پێشوو؛ جاران: *(a ~ teacher)* .

one-track (wun'trak'), *adj.* (١) یەک هێڵ.

(٢) [Colloq.]، هەر خولیای یەک شتە؛ هەر بیر لە یەک شت دەکاتەوە؛ تەسک:

(a ~ mind)

one-way (wun'wā'), *adj.* یەک سەری (شەقام، بلیتی گەشت... هتد)؛ یەک سەرە: *(a ~ street, ticket, etc.)* .

onion (un'yən), *n.* پیاز.

onion-skin (un'yən-skin'), *n.* (١) توێکڵە پیاز.

(٢) جۆرە کاغەزێکی تەنکی ڕۆشنی قایمە.

onlooker (on'look'ēr), *n.* تەماشاکەر؛ سەیرکەر.

only (ōn'li), *adj.* (١) تەنها؛ تەنیا. (٢) باشترین؛ نایابترین.

adv. هەر؛ تەنها.

conj. [Colloq.], بەڵام؛ ئەگەر لەبەر ئەوە نەبووایە:

(I would have gone, ~ it rained.)

if only, خۆزگە: *(If only I could see you again!)* .

one and only, تەنها: *(my one and only chance)* .

only too, زۆر: *(only too gald to help)* .

onomatopoeia (on'ə-mat'ə-pē'ə), *n.* (١) پێکهێنانی وشەیەکە کە بە دەنگەکەیدا ماناکەی دیارە (وەک: تەق‌وتووق، شڵپە، گرمە گرم، زیقە زیق، ووزە ووز: (buzz, hum, splash, etc.) .

(٢) ووشەیەکی وەها.

(٣) بەکارهێنانی ووشەی وەها.

-onomatopoeic *(adj.)*.

onrush (on'rush'), *n.* لێشاو؛ تەوژم.

onset (on'set'), *n.* (١) هێرش؛ تاو؛ هەڵمەت.

(٢) سەرەتا: *(the ~ of a cold)* .

on-shore (on'shôr', on'shōr'), *adj.* (١) لە کەناری دەریا:

(an ~ gale)

(٢) لەسەر کەناری دەریا؛ لەسەر ووشکانی: *(an ~ patrol)* .

adv. لە کەناری دەریا؛ لەسەر ووشکانی.

onslaught (on'slôt'), *n.* هێرشێکی دڕندانە.

onto (on′tōō, on′tə), *prep.* (١) بەرەو وە لەسەر؛ لەسەر
(٢) [Slang] ئاگادار: ***(The boss is ~ you and your excuses.)*** .
onto- (on′tō, on′tə), پێشگرێکە بەمانای: بوونەوەری؛ بوون:
(ontology)
ontogeny (on-toj′ə-ni), *n.* گۆڕانی زیندەوەر
ontology (on-tol′ə-ji), *n.* زانستی بوون؛ زانستی بوونەوەری.
-ontological ***(adj.)***; **ontologist** ***(n.)***.
onus (ō′nəs), *n.* ئەرکی گران؛ بار؛ پێویستی سەرشان.
(The ~ of proof rests with you.)
onward (on′wẽrd), *adv.* بۆ پێشەوە (شوێن، کات).
(to move ~)
adj. بۆ پێشەوە؛ بەرەو پێشەوە: ***(an ~ march)*** .
onwards (on′wẽrdz), *adv.* = **onward.**
onyx (on′iks, ō′niks), *n.* یاقیقی یەمەنی؛ بەردی سلێمان.
oo- (ō′ə), پێشگرێکە بەمانای: هێلکە؛ هێلکۆکە.
oocyte (ō′ə-sīt′), *n.* هێلکەی نەبەکام (زیندەوەرزانی).
oodles (ōō′d'lz), *n.pl.* [Slang], فرە زۆر، ئێجگار زۆر؛ زۆر:
(~ of money)
oology (ō-ol′ə-ji), *n.* زانستی هێلکەی باڵندە.
oolong (ōō′lôŋ, ōō′loŋ), *n.* جۆرە چایەکی چینییە.
oomph (oomf), *n.* [Slang], (١) دڵفرێنی ژن یا پیاو؛
هەوەس هەڵسێن. (٢) تین؛ وزە؛ چالاکی؛ گورج‌وگۆڵی.
oops (oops), *interj.* = **whoops; woops.**
ooze (ōōz), *n.* (١) ئاوزێ؛ ئاودادان؛ دەڵاندن؛ ئاوەزێ.
(٢) شتێکی ئاوزکردوو؛ شتێك کە بیدەڵێنێ.
(٣) ئاوروکی جەوت (بۆ پێستە خۆشکردن).
v.i. (١) دەڵاندن؛ ئاودادان؛ ئاوتێزان؛ خوێن تێزان:
(My shoes were ~ing with water.)
(٢) بەرە بەرە نەمان: ***(His desire to go ~d away.)*** .
(٣) لێوە هاتنەدەرەوە؛ پڕ لە: ***(a woman ~ing with charm)*** .
v.t. دانەوە؛ لێ هاتنەدەرەوە.
ooze (ōōz), *n.* (١) قوڕولیتە (بەتایبەتی هی بن ئەستێل، دەریاچە، زەریا).
(٢) ڕەنکاو؛ زۆنگاو؛ زۆنگ.
oozy (ōō′zi), *adj.* ئاودەڵێن؛ ئاو یا خوێن لێ تکاو؛ خوێن تێزاو
oozy (ōō′zi), *adj.* لیتە؛ لیتاوی
opacity (ō-pas′ə-ti), *n.* (١) تاریکی؛ ڕووناکی لێوە نەهاتن.
(٢) شتێکی ناڕۆشن یا ڕووناکی لێوە نەهاتوو.
opah (ō′pə), *n.* ماسییەکی دەریایی گەورەی ڕەنگاوڕەنگە.
opal (ō′p'l), *n.* بەردێکی بەنرخی ڕۆشنی هەمەڕەنگە.
opaline (ō′p'l-in, ō′p'l-in′), *adj.* ڕۆشن؛ درەوشاوە؛ ڕەنگین.
opaque (ō-pāk′, ə-pāk′), *adj.* (١) ڕووناکی لێوە نایەت؛ تاریك؛
تەلخ: ***(~ glass)*** .
(٢) نەدرەوشاوە. (٣) ئەلەکتریك یا گەرما نەگەیێن.
(٤) ناڕوون (باس)؛ لێڵ؛ تێگەیشتنی گرانە.
(٥) بێ مێشك؛ کەودەن؛ کەر.
n. (١) شتێکی ناڕۆشن یا تاریك.
(٢) شلەیەکە بۆ داپۆشینی بەشێکی جام (وێنەگری).
op. cit., [L.], لە هەمان سەرچاوەی ناوبراودا (پەراوێز).
open (ō′p'n), *adj.* (١) کراوە: ***(an ~ door)*** .
(٢) بەرەڵا؛ بەر بەرەڵا ***(an ~ field)*** .
(٣) کراوە؛ دانەخراو؛ نەپێچراوە.
(٤) سەربەرەڵا؛ سەربەتاڵ؛ کراوە: ***(an ~ can, jar, bottle, etc.)*** .
(٥) نەپارێزراو؛ بەرەڵا.
(٦) کراوە ***(an ~ book)*** .
(٧) یەك نەگرتوو؛ ناکۆك؛ ناڕێك: ***(~ ranks)*** .
٨ کراوە؛ سەهۆڵ نەگرتوو؛ نەیبەستووە.
٩ کراوەیە بۆ هەمووکەس ***(an ~ meeting or tournament)***
١٠ نەبڕاوەتەوە؛ نەخراوە بە لایەکدا: ***(an ~ question)***
١١ أ) کراوە؛ فراوان: ***(an ~ mind)***
ب) دەست‌ودڵ کراوە.
١٢ کراوەیە؛ لە کاردایە: ***(an ~ account)***
١٣ نەگیراو؛ کراوە: ***(The job is still ~ .)*** .
١٤ کراوەتەوە: ***(The store is ~ .)*** .
١٥ ئاشکرا؛ زانراو؛ لەبەرچاو: ***(an ~ quarrel)*** .
١٦ لەڕوو؛ قسە لەڕوو؛ ڕووکراوە: ***(an ~ person, manner, etc.)***
١٧ ڕوون؛ سایەقە
١٨ أ) بەکراوەیی بێژراو (تیپە بزوێن).
ب) بە تیپە بزوێن دواهاتوو (بڕگە).
v.t. (١) کردنەوە. ***(O~ the door, please.)*** .
(٢) کردنەوە: ***(to ~ a road through the mountain)***
(٣) کردنەوە. ***(He ~ed the book.)*** .
(٤) دەرگا کردنەوە بۆ هەمووکەس (ئەندامێتی)
(٥) دەستپێکردن؛ کردنەوە (کۆڕ): ***(to ~ a conference)***
(٦) کردنەوە؛ سەر هەڵپچڕین: ***(to ~ a bottle, can, etc.)***
(٧) دانان (فرۆشگا، یانە... هتد)؛ کردنەوە: ***(He ~ed a new store.)***
(٨) داچەقاندن.
(٩) هەڵهێنان (چاو).
v.i. (١) کرانەوە: ***(The flowers are ~ing.; The door ~ed.)*** .
(٢) دەرکەوتن؛ هاتنە بەرچاو.
(٣) کرانەوە؛ مێشك.
(٤) دەستپێکردن؛ کرانەوە: ***(When does the school ~ again?; The story ~s with a terrible murder.; The play ~s next week.)***
(٥) (~ **onto**)، کرانەوەو ڕوانین بەسەردا:
(The door ~s onto a lovely garden.)
open fire, تەقەلێکردن؛ گوللە پێوەنان
open out, (١) کرانەوە؛ کشان. (٢) دەرکەوتن؛ هاتنە بەرچاو.
open to, (١) کراوەیە بۆ؛ ئامادەیە بۆ باسکردن؛ ئارەزوومەند:
(We are open to suggestions.)
(٢) بۆی هەیە؛ لەوانەیە؛ دەیگرێتەوە:
(This tactic is open to criticism.)
(٣) هەیە (هەل، کار)؛ کراوەتەوە بۆ:
(The job is open to both men and women candidates.)
open up, (١) کردنەوە؛ کرانەوە. (٢) ڕاخستن.
(٣) دەستپێکردن؛ کردنەوە؛ کرانەوە
(٤) [Colloq.]، ڕووکرانەوە؛ زمان کرانەوە؛ جڵەو بۆ خۆ بەردان‌و
قسەکردن لەڕوو یا ڕەفتار نوواندن:
(The guests opened up after a while.)
the open, (١) شوێنێکی تەخت‌و پان‌و کراوە (لەسەر وشکانی یا
لە دەریادا). (٢) دەشت‌ودەر؛ دەرەوە.
(٣) هەمووکەس دەیزانێ:
(Their secrets are all in the open now.)
(٤) [O-]، پێشبڕکێیەکی کراوە بۆ هەمووکەس.
open-air (ō′p'n-âr′), *adj.* = **outdoor.**
open air, دەرەوەی ماڵ؛ دەرەوە؛ دەشت‌ودەر.
open-and-shut (ō′p'n-'n-shut′), *adj.* ئاسان: ***(an ~ case)*** .
open-door (ō′p'n-dôr′, ō′p'n-dōr′), *adj.* بێ قەدەغە؛
دەرگا کراوەتەوە بۆ وەرگرتنی هەمووکەس یا هەموو وڵاتێك:
(an ~ policy of admission to schools)
open door, (١) وەرگرتنی بێ قەدەغە؛ دەرگای کراوە بۆ وەرگرتنی
هەمووکەس یا وڵاتێك. (٢) سەربەستی بازرگانی لەگەڵ وڵاتێك لەلایەن هەموو

وولاَتانەوە بەبێ مەرج.

open-ended (ō′p'n-end′id), *adj.* (١) بێ سنوور
(٢) دەتوانرێ بگۆڕێ بەگوێرەی پێویستی: ***(an ~ plan)***
(٣) نەبڕاوەتەوە؛ نەخراوە بە لایەکدا.

opener (ō′p'n-ẽr), *n.* (١) مەکینەی قوتوو هەڵپچڕین:
(a can- ~)
(٢) پەردەی یەکەم (شانۆنامە، نواندنی قۆشمە).
(٣) یەکەم بەری.

open-eyed (ō′p'n-id′), *adj.* (١) چاوکراوە؛ ووریا.
(٢) بە ووریایی کراو.

open-handed (ō′p'n-han′did), *adj.* بەخشندە؛ بەرچاوتێر.

open-hearted (ō′p'n-här′tid), *adj.* (١) قسە لەڕوو: کراوە؛ لەڕوو.
(٢) دلنەرم؛ بەخشندە؛ دڵ فراوان؛ دڵکراوە.

open house, (١) میوانداری‌یەکی گشتی یا کراوە بۆ هەمووکەس.
(٢) کردنەوەی شوێنێکی وەک قوتابخانە بۆ میوان بەتایبەتی باوک و دایکی قوتابی، یا دەزگایەکی تر بۆ ئەوانەی دەیانەوێ بیبینن.
(٣) دەرگاکردنەوەی خانوویەك کە لەناو بازاڕدا بێت بۆ فرۆشتن بۆئەوەی کڕیاران بیبینن

opening (ō′p'n-iŋ), *n.* (١) (ا) کردنەوە (ب) کرانەوە
(٢) کون؛ کەلەبەر؛ دەرگا؛ کەلێن؛ دەم.
(٣) ڕووتەنی ناو دارستانێك
(٤) (ا) سەرەتا؛ دەستپێکردن
(ب) کرانەوە؛ کردنەوە: ***(the ~ of a project)***
(٥) هەل ***(as soon as there is an ~)*** .
(٦) جێگەیەکی بەتاڵ لە فەرمانگەیەك یا دەزگایەکدا بۆ کارکردن:
(There is an ~ for a clerk in my department.)

open letter, نامەیەکی کراوە نامەیەکی ڕەخنە و سکالایە بۆ کاربەدەستێك یا ئەنجومەنێك بەلاَم لە ڕۆژنامەدا بلاَودەکرێتەوە

open-minded (ō′p'n-min′did), *adj.* مێشك کراوە؛ گوێ ڕاگر لە بیروڕا و بەڵگەی نوێ
-**open-mindedly** *(adv.)*; **open-mindedness** *(n.)*.

openly (ō′p'n-li), *adv.* بە ئاشکرا؛ بێ پێچ و پەنا؛ لەڕوو.

open-mouthed (ō′p'n-mouthd′), *adj.* (١) دەم کراوە
(٢) واق وڕماو؛ دەم داچەقاو (سەرسامی) (٣) دەم پان

openness (ō′p'n-nis), *n.* (١) ئاشکرایی؛ شت نەشاردنەوە
(٢) قسەلەڕوویی (٣) هەمووکەس وەك یەك تەماشاکردن.

open season, وەرزی ڕاوکردن (بە مۆڵەتی میری).

open secret, نهێنی‌یەکی گشت کەس پێ زانیو؛ نهێنی ئاشکرا

open sesame, هۆی سەرکەوتن یا بە ئامانج گەیشتنی مسۆگەر

open shop, کارگەی کراوە دەزگایەکە ئەندامی یەکێتی و نائەندامیش بەکرێ دەگرێت

opera (op′ẽr-ə), *n.* (١) ئۆپەرا؛ چیرۆکێکی شانۆگەری‌یە بە گۆرانی و مۆسیقاوە دەنوێنرێت. (٢) ئۆپەراخانە

operable (op′ẽr-ə-b'l), *adj.* (١) چارە دەکرێت بە نەشتەرکاری:
(an ~ cancer)
(٢) بەکاردێت؛ ئیش دەکات؛ کاری پێ دەکرێت: ***(an ~ motor)*** .
(٣) کردەنی ***(an ~ plan)***

opera house, خانەی ئۆپەرا؛ شانۆی ئۆپەرا.

operate (op′ə-rāt′), *v.i.* (١) کەوتنەگەڕ؛ ئیش کردن (مەکینە)؛ کارکردن (٢) کارتێکردن؛ بە ئەنجام گەیاندن.
(٣) (~ against)، هێرش بردنە سەر؛ لەشکرلێکردن
(٤) نەشتەرکاری کردن؛ نەشتەرگەری کردن

v.t. (١) خستنەگەڕ؛ لێخوڕین (ئوتومبیل، تراکتۆر)؛ ئیش پێکردن
(٢) بەڕێوەبردن ***(to ~ a restaurant)***

operation (op′ə-rā′shən), *n.* (١) کارکردن؛ کارپێکردن
(٢) هێز؛ دەسەلاَت.
(٣) کردار؛ کار (بەتایبەتی کە ئەڵقەیەك بێت لە زنجیرەیەك کاردا).
(٤) کردارێکی سوپایی.
(٥) نەشتەرکاری.
(٦) ژمارەکاری (ژمارەوپێوان).

in operation, کاردەکات؛ لەگەڕدایە؛ لەکارکردندایە:
(The factory is in operation.)

operational (op′ə-rā′shən-'l), *adj.* (١) تایبەتی بە کردارێك یا کارێك. (٢) تایبەتی بە کرداری سوپایی.
(٣) بەکاردەهێنرێت؛ دەخرێتە کار؛ کاردەکات: ***(an ~ aircraft)*** .

operative (op′ə-rā′tiv, op′ẽr-ə-tiv), *adj.* (١) کاردەکات؛ دەخرێتە کار. (٢) کاریگەر (٣) تایبەتی بە نەشتەرکاری‌یەك.

n. (١) کرێکاری پیشەسازی؛ کرێکار. (٢) پۆلیسی نهێنی.

operator (op′ə-rā′tẽr), *n.* (١) کرێکار؛ کارگەر:
(a telephone ~)
(٢) خاوەن کار؛ خاوەن کارگە
(٣) پارەباز.
(٤) نیشانەی ژمارەکاری (کۆکردنەوە، لێ دەکردن... هتد).
(٥) [Colloq.]، کەسێکی زۆڵی زمان لووسی لەخشتەبەر؛ کەسێکە مەبەستی هەرچی‌یەك بێت دەستی دەکەوێت لەڕێی چەوتەوە: ***(He is such an ~ .)***

operculum (ō-pũr′kyoo-ləm), *n.* (١) قاوغی هەناسەکێشی ماسی.
(٢) چمکی داپۆشەر یا سەرگر (گیانەوەرناسی، ڕووەکناسی).

operetta (op′ə-ret′ə), *n.* کورتە ئۆپەرا.

ophidian (ō-fid′i-ən), *n.* مار؛ خشۆکی بێ پەل.
adj. ماری؛ هی مار و خشۆکی تری بێ پەل.

ophiology (of′i-ol′ə-ji), *n.* مارناسی؛ زانستی مار.

ophite (of′īt, ō′fīt), *n.* بەردەمار: جۆرە بەردێکی خاڵ خاڵاوی سەوزە.

ophthalmia (of-thal′mi-ə), *n.* چاوئێشە؛ چاو گل کردن؛ چاو هەوکردن.

ophthalmic (of-thal′mik), *adj.* (١) هی چاو؛ تایبەتی بە چاو.
(٢) چاوئێشەیی

ophthalmitis (of′thal-mī′tis), *n.* = **ophthalmia.**

ophthalmo-, ophthalm- (of-thal′mə), پێشگرێکە بەمانای: چاو؛ تایبەتی بە چاو: ***(ophthalmoscope)*** .

ophthalmologist (of′thal-mol′ə-jist), *n.* پزیشکی چاو؛ پزیشك و نەشتەرگەری چاو.

ophthalmology (of′thal-mol′ə-ji), *n.* پزیشکەوانی چاو.
-**ophthalmological** *(adj.)*.

ophthalmoscope (of-thal′mə-skōp′), *n.* بینەری چاو: ئامێرێکە بۆ تێڕوانینی چاو؛ چاوپشکنەر؛ بینەری پزیشك.
-**ophthalmoscopic** *(adj.)*; **ophthalmoscopy** *(n.)*.

-opia (ō′pi-ə), پاشگرێکە بەمانای: ناتەواوی چاو؛ کەم و کووڕی بینایی:
(myopia)

opiate (ō′pi-it, ō′pi-āt′), *n.* (١) دەرمانی تلیاکاوی؛ دەرمانی سڕکەر؛ بەنگ. (٢) شتێکی ئارام پێدەر یا دامرکێنەرەوە.

adj. (١) تلیاکاوی؛ تلیاکی تێدایە. (٢) سڕکەر؛ خەولێخەر؛ ئارام پێدەر.

v.t. [Rare]. (١) دەرمان کردن بە تلیاك. (٢) سڕکردن؛ مراندن.

opine (ō-pīn′), *v.t. & v.i.* وا دانان؛ وا زانین؛ ڕا وا بوون.

opinion (ə-pin′yən), *n.* (١) ڕا:
(public ~ ; In my ~ , he is a fool.)
(٢) بیروباوەڕ؛ بیروڕا.
(٣) هەڵسەنگاندن؛ ڕای لێکۆڵراوە: ***(a legal ~)*** .
(٤) گوفتاری دادپرس؛ فەرمان؛ بڕیار.

opinionated (ə-pin′yən-ā′tid), *adj.* ڕای خۆپەرست؛ لە ڕای خۆی نایەتە خوارەوە؛ هەر ڕای خۆی لا پەسەندە؛ کەللەڕەق

opium (ō′pi-əm), *n.* تلیاك' بەنگ

opium poppy, خەشخاش پووەكی بەنگ؛ پووەكی تلیاك.

opossum (ə-pos′əm), *n. Also* **possum,** گیانداریكی ئەمەریكایی شەوگەڕی هەمووشتخۆری شیرداری كلك درێژی داروەرەخت نشینە بەچكەی لە توورەكەیەكدا هەڵدەگرێو خۆی دەكات بە مردوو كە هێرشی بۆ دەبرێت

opponent (ə-pō′nənt), *adj.* (۱) بەرامبەر وەستاو؛ بەرامبەر.
(۲) دژوەستاو' دژ' ناحەز؛ نەیار.
(۳) ڕێ لێگر (ماسولكە).

n. كەسی بەرامبەر وەستاو (كەینوبەین، مشتومڕ، یاری، شەڕ، كۆڕ)؛ دوژمن؛ ناحەز

opportune (op′ēr-tōōn′, op′ēr-tūn′), *adj.* (۱) سازا گونجاو؛ باش (كات *(at an ~ time)*
(۲) لە كاتی خۆیدا؛ لە كاتێكی باشدا: *(an ~ remark)* .

opportunism (op′ēr-tōōn′iz′m, op′ēr-tūn′iz′m), *n.* هەل پەرستی.

opportunist (op′ēr-tōōn′ist, op′ēr-tūn′ist), *n.* هەل پەرست؛ كەسێكی هەل پەرست

adj. هەل پەرست.

-opportunistic *(adj.).*

opportunity (op′ēr-tōō′nə-ti, op′ēr-tū′nə-ti), *n.* دەرفەت؛ هەل؛ نۆرە؛ مۆڵەت؛ هەلكەوت

oppose (ə-pōz′), *v.t.* (۱) دژوەستان؛ بەربەرەكانی كردن؛ بەرهەڵستی كردن' دژایەتی كردن؛ بەرپەرچدانەوە؛ لە ڕوودا وەستان؛ شەڕ لەگەڵ كردن:
(to ~ the enemy; to ~ the new ideas)
(۲) بەرامبەركردن *(to ~ anger with good nature)* .

be opposed to, دژ بوون؛ ناقایل' نارازی؛ پێ خۆش نەبوون:
(I am opposed to your going abroad.)

opposite (op′ə-zit), *adj.* (۱) بەرامبەر' ئەوی تر (دیو، لا):
(the house ~ to ours; the ~ side of the street)
(۲) پێچەوانە: *(in the ~ direction)* .
(۳) دژ بە' ناحەز بە؛ ناحەز.
(٤) هاوتا (٥) جووتە (ڕووەكناسی)

n. ووشەی پێچەوانە' ووشەی دژ مانا: *(Black and white are ~s.)* .

adv. بەرامبەر: *(He played ~ her in that film.)* .

prep. بەرامبەر؛ ئەوبەر

opposite number, كەسێكی هاوپلە لە ڕێكخراوێك، دەزگایەك، یا وولاتێكی تردا' كەسی بەرامبەر.

opposition (op′ə-zish′ən), *n.* (۱) بەربەرەكانی' بەربەرەكانی كردن.
(۲) ناحەزی' دژایەتی؛ دوژمنایەتی. (۳) كۆسپ؛ شتی بەرهەڵستیكەر.
(٤) [O] حیزبی دژ وەستاو یا ناحەز؛ بەرەی بەربەرەكانی:
(the O~ party; the O~ ; leader of the O~)
(٥) بەرامبەری (ئەستێرەناسی)

oppress (ə-pres′), *v.t.* (۱) دڵگرتن' پەستكردن؛ بوون بە بارێكی قورس بەسەرەوە (۲) چەوساندنەوە' ستەمكاری كردن؛ زوڵم و زۆرلێكردن.
(۳) [Obs.] (أ) پێشێل كردن؛ پێپەستكردن؛ پلیشاندنەوە.
(ب) بەسەردا زاڵبوون.

oppression (ə-presh′ən), *n.* (۱) زوڵم و زۆر؛ ستەمكاری؛ زۆرداری' زۆرلێكردن' چەوساندنەوە. (۲) كارێكی ستەمكارانە یا زۆردارانە.
(۳) دڵگیران' پەست بوون' پەستی

oppresive (ə-pres′iv), *adj.* (۱) چەوسێنەرەوە؛ زۆردار؛ ستەمكار.
(an ~ regime, king, ruler, etc.)
(۲) ناڕەوا' ناهەموار' ناهەق: *(~ laws, taxes, rules, etc.)* .
(۳) دڵگر؛ هەناسە لێ بڕ' ناخۆش؛ تەنگ (دەورووبەر، هەوا):
(an ~ atmosphere, air; ~ weather, heat)

-oppresively *(adv.)*; **oppresiveness** *(n.).*

oppressor (ə-pres′ēr), *n.* زۆردار؛ زاڵم؛ چەوسێنەرەوە؛ ستەمكار.

opprobrious (ə-prō′bri-əs), *adj.* (۱) ناشرین (ووتە، ڕەووشت)؛ ڕووشكێن؛ ڕیسواكەر؛ سووككەر؛ سووك: *(~ words)* .
(۲) مایەی ڕووڕەشییە؛ ناشرین؛ بێ شەرمانە؛ شوورەیی: *(~ behavior)*

opprobrium (ə-prō′bri-əm), *n.* (۱) شوورەیی؛ حەیاچوون' ڕیسوایی. (۲) كارێكی حەیابەرە؛ كردەوەیەكی ڕیسواكەر.

oppugn (ə-pūn′), *v.t.* بەرپەرچدانەوە؛ بەڵگەهێنانەوە دژی؛ ڕەخنەلێگرتن.

opt (opt), *v.i.* هەڵبژاردن:
(The people ~ed for independence.)

optic (op′tik), *adj.* هی چاو؛ هی بینین یا بینایی

n. [Colloq.], چاو.

optical (op′ti-k'l), *adj.* (۱) هی چاو؛ هی بینایی.
(۲) هی بیناییزانی؛ هی زانستی ڕووناكی و بینین.
(۳) هی بینینە؛ یارمەتی بینین دەدات.

optician (op-tish′ən), *n.* چاویلكەساز؛ چاویلكەچی

optics (op′tiks), *n.pl.* بیناییزانی؛ زانستی ڕووناكی و بینین.

optimism (op′tə-miz′m), *n.* خۆش بینی؛ خۆش بینین' گەشبینی؛ باش بینی.

optimist (op′tə-mist), *n.* خۆش بین؛ بەرچاو ڕووناك؛ باش بین.

optimistic (op′tə-mis′tik), *adj.* خۆش بین؛ باش بین.
(I remain ~ about the future.)

-optimistically *(adv.).*

optimize (op′tə-mīz′), *v.t.* گەورەترین سوود لێ وەرگرتن' زۆر بە باشی بەكارهێنان.

optimum (op′tə-məm), *n.* باشترین (دۆخ، پلە، سوود، هەند).

adj. باشترین؛ چاكترین:
(the ~ temperature for growing vegetables)

option (op′shən), *n.* (۱) هەڵبژاردن؛ مافی ویستن یا هەڵبژاردن؛ ئارەزوومەندی: *(I have no ~ but to go .)*
(۲) شتێكی هەڵبژێراو' ئەوەی دەشێت هەڵبژێرێت
(None of the ~s is satisfactory.)
(۳) مافی كڕین یا فرۆشتنی شتێك لە ماوەیەكی تایبەتیدا:
(I have an ~ on a piece of land.)

optional (op′shən-'l), *adj.* بە كەیفی خۆیە؛ بە ئارەزوو یا ویستی خۆیە: *(Taking the test is ~ .)* .

optometer (op-tom′ə-tēr), *n.* پێوەری بینایی؛ ئامێری پێوانی مەودای بینین.

optometrist (op-tom′ə-trist), *n.* پسپۆری بینایی و چاویلكە؛ پزیشكی چاو؛ چاویلكەساز.

optometry (op-tom′ə-tri), *n.* (۱) پێوانی مەودای بینایی؛ پێوانی دوورو نزیكی بینین. (۲) تێڕوانینی چاو بۆ ناتەواوی و چاویلكە بۆ هەڵبژاردنی

opulence (op′yoo-ləns), *n.* (۱) سامان؛ زەنگینی؛ دەوڵەمەندی
(۲) زۆرو زەبەنەیی.

opulency (op′yoo-lən-si), *n.* = **opulence.**

opulent (op′yoo-lənt), *adj.* (۱) دەوڵەمەند؛ زەنگین.
(۲) زۆرو زەبەنە: *(~ vegetation)* .

opuntia (ō-pun′shi-ə), *n.* هەنجیری دڕكاوی؛ هەرمێی دڕكاوی: ڕووەكێكی بیابانە.

opus (ō′pəs), *n.* (۱) پارچەیەك مۆسیقا.
(۲) بەرهەمێكی وێژەیی (چیرۆك، هۆنراوە، شانۆگەری)

opuscule (ō-pus′kūl), *n.* پارچە مۆسیقایەكی كورت و هیچ وپووچ.

or (ôr), *conj.* (۱) یا؛ یان: *(I'll offer her tea ~ coffee.)* .
(۲) یا (لە دوو شت زیاتر): *(apples, pears, peaches, ~ plums)*
(۳) واتە؛ یان؛ یا: *(botany, ~ the science of plants)* .

(٤) یا؛ یان یاوەکو
(Either go ~ stay.; whether he stays ~ goes.)
adj. زێڕی؛ زەرد.
-or (ēr), پاشگرێکە بەمانای: (١) بکەر: *(inventor, inspector)* .
(٢) دۆخ؛ بار: *(horror, error)*
oracle (ôr′ə-k'l, or′i-k'l), *n.* (١) پێشبینی پەیامبەر؛ وەڵامێکی
پێشبینی بوو لە یەکێك لە خوداکانەوە کە پیرێك یا پێغەمبەرێك دەیگەیاندەوە
بەو کەسەی پرسیاری بکردایە دەربارەی دواڕۆژ (ئەفسانەی یۆنان و ڕۆمان).
(٢) شوێنی پێگەیاندنی ئەم وەڵامە.
(٣) پەیامبەری ئەم پەیامە: *(to consult an ~)* .
(٤) (ا) کەسێکی زۆر تێگەیشتوو.
(ب) ئامۆژگاری کەسێکی زۆر تێگەیشتوو.
oracular (ô-rak′yoo-lēr. ō-rak′yoo-lēr), *n.* (١) تایبەتی بە
وەڵام و پێشبینی خودایی (وشەی پێشوو ببینە): *(an ~ warning)* .
(٢) دانا؛ زرنگ؛ تێگەیشتوو.
(٣) لێڵ؛ نادیار؛ ناڕوون.
oral (ôr′əl, ō′rəl), *adj.* (١) بە دەم؛ بە زار
(~ instructions)
(٢) بە دەم وەرگیراو *(an ~ vaccine)*
(٣) دەم؛ هی دەم *(~ hygiene)*
n. (often plural), تاقیکردنەوەی زارەکی
-orally *(adv.)*.
oral contraceptive, حەبی منداڵ نەبوون؛ حەبی سکپڕ نەبوون
orange (ôr′ənj, or′inj), *n.* (١) پرتەقاڵ. (٢) دارپرتەقاڵ
(٣) ڕەنگی پرتەقاڵی.
adj. (١) تایبەتی بە پرتەقاڵ. (٢) پرتەقاڵی؛ نارنجی.
orangeade (ôr′ənj-ād′ or′inj-ād′), *n.* ئاوی پرتەقاڵ
orange pekoe, جۆرە چایەکی سیلانییە.
orangery (ôr′ənj-ri, or′inj-ri), *n.* جامخانەی دارپرتەقاڵ:
دارپرتەقاڵی تێدا پەروەردە دەکرێ لە ناوچە ساردەکاندا.
orangewood (ôr′ənj-wood′. or′inj-wood′), *n.* دارپرتەقاڵ
orangutan, orangoutang (ō-raŋ′oo-tan′). *n.* مەیموونێکە
لە مرۆڤ دەچێ لە دارستانەکانی " بۆرنیۆ "و" سومەترە " دەژی؛
مرۆڤی کێوی؛ مرۆڤی دارستان
orate (ôr′āt, ō-rāt′), *v.i. & v.t.* ووتاردان؛ ووتار خوێندنەوە؛
ووتار خوێندنەوە بە کەش وفشەوە.
oration (ô-rā′shən, ō-rā′shən), *n.* ووتار؛ ووتاردان؛
ووتار خوێندنەوە لە ڕێکەوتنێکی ڕەسمیدا.
orator (ôr′ə-tēr. or′ə-tēr), *n.* (١) ووتاربێژ؛ ووتاردەر
(٢) ووتاربێژی لێهاتوو
oratorical (ôr′ə-tôr′i-k'l, or′ə-tō′ri-k'l), *adj.* (١) تایبەتی بە
ووتاردان یا ووتاربێژ. (٢) حەزکەر لە ووتاردان.
oratorio (ôr′ə-tôr′i-ō′, or′ə-tō′ri-ō′), *n.* پارچەیەك مۆسیقای
ئاینی درێژ
oratory (ôr′ə-tôr′i, or′ə-tō′ri), *n.* (١) ووتاربێژی؛ ووتاردان؛
هونەری ووتاربێژی. (٢) کڵێسەیەکی تایبەتی بچووك.
orb (ôrb), *n.* (١) خڕۆکی زەوی؛ گێتی؛ خڕۆك
(٢) (ا) ئەستێرە؛ ڕۆژ؛ مانگ. (ب) [Obs.]، سەرزەمین؛ سەرزەوی.
(ج) [Obs.]. خولگەی ئەستێرە. (٣) [Poetic]. چاو؛ گۆی چاو.
(٤) خڕۆکی شاهانە خڕۆکێکە خاچێکی بە سەرەوەیە هێمای دەسەڵاتی
شاهانەیە. (٥) [Archaic]، (ا) مەودای چالاکی؛ مەیدانی دەسەڵات؛ مەیدان.
(ب) پلەوپایە. (٦) گشت؛ هەموو.
(٧) [Rare]. بازنە؛ شتێکی خڕ.
v.t. (١) خڕکردن؛ بازنەکردن. (٢) [Poetic] ، دەورگرتن
v.i. (١) لە خولگەیەکدا سووڕانەوە. (٢) [Poetic] ، خڕبوون.

orbicular (ôr-bik′yoo-lēr), *adj.* (١) خڕ؛ بازنەیی.
(٢) خڕو تەخت (گەڵا). (٣) تەواو؛ سەراپا؛ هەموو.
orbiculate (ôr-bik′yoo-lit, ôr-bik′yoo-lāt′), *adj.* = orbicular.
orbiculated (ôr-bik′yoo-lā′tid), *adj.* = orbiculate.
orbit (ôr′bit), *n.* (١) چاڵی چاو.
(٢) خولگە؛ سوڕگە: *(the earth's ~ round the sun)* .
(٣) مەودای چالاکی و زانین و بەسەرهات و هەڵسوکەوت: *(one's social ~)*
(٤) مەودای دەسەڵات و دابینکاری؛ ڕکێف.
(٥) پێستی دەوری چاوی باڵندە.
v.t. (١) خستنە خولگەوە (مانگی دەستکرد).
(٢) بەدەوردا خولانەوە؛ سوڕانەوە بەدەوردا:
(The moon ~s the earth.; He ~s the film world.)
v.i. سوڕانەوە؛ خولانەوە.
orc (ôrk), *n.* = **grampus.**
orchard (ôr′chērd), *n.* (١) باخ. (٢) داری باخ.
orchardist (ôr′chērd-ist), *n. Also* orchardman, باخەوان.
orchestra (ôr′kis-trə), *n.* (١) سازبەند؛ سازو سەمتوور؛ ئۆرکێسترا؛
دەستەی مۆسیقاژەنان. (٢) جێی سازبەند لە شانۆیەکدا.
(٣) کورسی ڕیزەکانی پێشەوەی شانۆیەك.
-orchestral *(adj.)*.
orchestrate (ôr′kis-trāt′), *v.t. & v.i.* (١) ساز دانان بۆ سازبەند.
(٢) سازاندن؛ ڕێکخستن؛ ڕێك وپێك کردن: *(to ~ an event)* .
orchestration (ôr′kis-trā′shən), *n.* (١) پارچە ئاوازی ئامادەکراو
بۆ سازبەند. (٢) سازاندن یا ڕێکخستنی سازی سازبەند.
(٣) سازاندن؛ ڕێکخستن.
orchid (ôr′kid), *n.* (١) جۆرە گوڵێکە.
(٢) ئەرخەوانی؛ ئەرخەوانیی کاڵ.
orchitis (ôr′ki-tis), *n.* باگونە.
ordain (ôr-dān′), *v.t.* (١) ڕێکخستن؛ ڕێك وپێك کردن؛ ئامادەکردن.
(٢) لە چارە نووسین؛ وا بۆ دانان؛ فەرماندان؛ بۆ بڕینەوە:
(God has ~ed death as our lot.)
(٣) دانان بە قەشە؛ کردن یا دامەزراندن بە قەشە: *(He was ~ed priest.)*
(٤) دانان بە مالووم.
-ordainment *(n.)*.
ordeal (ôr-dēl′, ôr-dē′əl, ôr′dēl), *n.* (١) شێوەیەکی دادپرسی
کۆنە بۆ بڕیاردانی تاوانبارێتی یا بێ تاوانی گومانبارێك و بریتییە لە
تاقیکردنەوەیەکی سەختی گومانبارەکە (وەك دەستی خستنە ناو ئاوی
لەکوڵەوە)و گوایە ئەگەر بێ تاوان بێ ئەوا خوا دەیپارێزێت و زیانی پێ ناگات.
(٢) تاقیکردنەوەیەکی سەخت؛ کارەساتێکی ناخۆش؛ کارێکی سەخت:
(to go through a terrible ~)
order (ôr′dēr), *n.* (١) پلەوپایەی کۆمەڵایەتی.
(٢) ئاسایش؛ ئاسوودەیی. (٣) ڕیز؛ بەرودوایی.
(٤) نەخشە؛ شێوەی ڕێکخستن؛ پەیڕەو. (٥) تاقم؛ دەستە.
(٦) (ا) ڕێبازێکی ئاینی: *(a monastic ~)* .
(ب) ڕێکخراوی نهێنی.
(٧) (ا) دەستەیەکی خەڵات کراو. (ب) درووشمی ئەم دەستەیە.
(٨) ڕێك وپێکی.
(٩) دۆخ؛ بار: *(The motor was in very poor ~ .)* .
(١٠) فەرمان؛ فەرمایشت؛ فەرموودە. (١١) چەشن؛ جۆر؛ چەشن.
(١٢) ڕێباز؛ ڕێ؛ ڕێگە؛ شێوەی کردنی شتێك.
(١٣) (ا) داوا؛ خواست؛ داواکاری:
(Have you received my ~ for books?)
(ب) شتی داواکراو: *(I delivered her grocery ~ .)* .
(ج) یەك بەش خواردەمەنی داواکراو لە چێشتخانەدا:

(I'll have an ~ of French fries.)

(١٤) شێوەی خانووسازی.

(١٥) فەرمانی دادپرس؛ بڕیاری دادپرس.

(١٦) (*pl.*) بلاونامەی سوپایی.

(١٧) چین (زیندەوەرزانی، ڕووەکناسی).

(١٨) (أ) یەکێك لە نۆ پلە یا جۆرەکانی فریشتە. (ب) پلەیەکی قەشەیەتی.

(ج) (*pl.*) پلەی قەشە: *(He took holy ~s.)*.

(د) ئامەنگی کردن بە قەشە.

v.t. (١) ڕێکخستن؛ ڕێك‌وپێك کردن؛ ڕیزکردن.

(٢) فەرمان بەسەردا کردن؛ بەسەردا خوڕین؛ فەرمان پێدان.

(٣) داواکردن *(to ~ groceries, a hamburger, a beer, etc.)*.

(٤) ordain

v.i. (١) فەرمانکردن؛ فەرماندان. (٢) داواکردن.

a large (or tall) order, کارێکی گران

call to order, دەست بە کۆبوونەوە کردن؛ دەستپێکردن (کۆڕ)؛ کۆڕ بەستن: *(He called the meeting to order.)*.

in order, (١) بەڕێز؛ ڕێك‌وپێك. (٢) باش کاردەکات.

(٣) بەپێی پەیڕەوە. (٤) بەجێ؛ شیاو.

in order that, بۆئەوەی؛ تاکو؛ تاوەکو.

in order to, بۆئەوەی؛ تاکو؛ تاوەکو

in short order, خێرا؛ یەکسەر؛ زوو.

made to order, بەپێی ویستی کڕیار دروستکراوە؛ دەستکرد.

on order, داواکراوە بەلام هێشتا نەگەیشتووە (ئازووقە، کەرەسە).

on the order of, وەك.

order (a person) about, هەمیشە فەرمان بەسەردا کردن؛ پەیتا پەیتا بەسەردا خوڕان.

out of order, (١) ناڕێك‌وپێك؛ لە ڕیز چووە دەرەوە.

(٢) شکاو؛ پەککەوتوو؛ لەکارکەوتوو؛ تێکچوو

(٣) ناپەیڕەوی؛ بەگوێرەی پەیڕەو نییە (خواست، پێشنیاز، یا بەرپەرچدانەوەی کەسێك لە کۆڕێکدا).

(٤) نابەجێ؛ نەشیاو؛ لە جێی خۆیدا نییە.

take holy orders, بوون بە قەشە؛ کران بە قەشە.

orderliness (ôr′dẽr-li-nis), ***n.*** ڕێك‌وپێکی.

orderly (ôr′dẽr-li), ***adj.*** (١) ڕێك‌وپێك؛ جوان ڕێکخراو؛ پاك‌وتەمیز: *(an ~ room)*

(٢) بە ئاشتی؛ ئاسایشانە:

(an ~ crowd; an ~ transition of power)

(٣) هی ڕاگەیاندنی فەرمانی سوپایی.

n. (١) سەربازی بەردەستی ئەفسەر.

(٢) بەردەستی خەستەخانە.

ordinal (ôr′d'n-əl, ôr′di-n'l), ***adj.*** (١) پلەیی (ژمارە):

(first, second, third, tenth, thirtieth, etc. 1st, 2nd, 10th, 30th, etc.)

(٢) هی جینە زیندەوەر یا ڕووەك

n. (١) ordinal number . (٢) [-O] . کتێبی نوێژکردن.

ordinal number, ژمارەی پلەیی.

(first, second, third, ninth, fourteenth, etc.)

(وشەی " cardinal number " ببینە).

ordinance (ôr′di-nəns), ***n.*** (١) فەرمان. (٢) نەریت.

(٣) نەریتی ئاینی (بەتایبەتی هی شێوی پیرۆز لە کڵێسەدا).

(٤) یاسای شارەوانی؛ یاسای ناوخۆی شار: *(a city ~)*.

ordinarily (ôr′d'n-er′ə-li, ôr′də-nâr′ə-li), ***adv.*** بە ئاسایی؛ بە زۆری

ordinary (ôr′d'n-er′i), ***adj.*** (١) ئاسایی.

(٢) ڕەمەکی؛ هەرەمە؛ بازاڕی؛ ساکار.

n. (١) کەسێك، شتێك، یا بارێکی ئاسایی.

(٢) کاربەدەستێکی کڵێسە یا دادگای ئاسایی (واتە جێگری کەسێکی تر نەبێت).

(٣) (أ) ئەو بەشەی نوێژی ناو کڵێسە کە هیچ ناگۆڕێت.

ب) ئامیلکەی ئەم نوێژە. (ج) قەشەی بەندیخانە.

(٤) (أ) ژەمێك خواردنە کە چێشتخانەیەك هەموو ڕۆژێك لە هەمان کاتدا پێشکەشی دەکات بە هەمان نرخ. (ب) چێشتخانەیەکی وەها.

(٥) دووچەرخەی سوارچاکی ئاسایی.

-**ordinariness** ***(n.).***

out of the ordinary, نائاسایی؛ نائاسا؛ سەرناسا

ordination (ôr′də-nā′shən), ***n.*** (١) (أ) کردن بە قەشە؛ بوون بە قەشە. (ب) ئامەنگی کردن بە قەشە. (٢) ڕێکخستن؛ هاوپۆل کردن.

ordnance (ôrd′nəns), ***n.*** (١) تۆپ (سوپا).

(٢) کەرەسەی جەنگ؛ تەقەمەنی؛ چەکی جەنگ.

ordonnance (ôr′də-nəns), ***n.*** (١) ڕێکخستن (وێژە، نیگارکێشی، خانووسازی)؛ سازدان. (٢) یاسا؛ یاسای شارەوانی؛ فەرمان؛ فەرماننامە

ordure (ôr′jẽr, ôr′dyoor), ***n.*** (١) پیسایی؛ شیاکە؛ گوو.

(٢) شتێکی ڕەووشت پیسکەر.

ore (ôr, ōr), ***n.*** کانزای خاو؛ کانزای پاك نەکراوە.

oread (ôr′i-ad′, ōr′i-ad′), ***n.*** بووك یا حۆری گردو شاخ (ئەفسانەی یۆنانی).

oregano (ō-re′gə-nō′), ***n.*** جاترە.

organ (ôr′gən), ***n.*** (١) ئۆرگەن: ئامێرێکی مۆسیقایی بۆریدارە لە پیانۆ دەچێ. (٢) ئەندام (لەش).

(٣) دەزگا؛ هۆ؛ ئامێر؛ پێکار:

(Parliament is the chief ~ of government.)

(٤) هۆی ڕاگەیاندنی حیزبێك یا ڕێکخراوێك (ڕۆژنامە، گۆڤار)؛ ئۆرگان.

organic (ôr-gan′ik), ***adj.*** (١) تایبەتی بە ئەندام؛ ئەندامی.

(٢) ناوەکی؛ خۆیی؛ بەشێکی لێ جیانەبووەوەیە: *(an ~ part)*.

(٣) ڕێکخراو؛ یەك ئاواز؛ ڕێك‌وپێك؛ سازاو: *(an ~ whole)*

(٤) ئۆرگانیك (کیمیا). (٥) زیندە؛ زیندە ماددە.

(٦) (أ) بە پەین پەروەردەکراو نەك بە پەینی کیمیایی؛ بەشێوەی سرووشتی بەخێوکراو: *(~ gardening; ~ vegetables, foods, etc.)*.

(ب) هۆرمۆنات یا ماددەی کیمیایی تێ نەکراوە: *(~ meat)*.

(ج) خاکی؛ سرووشتی؛ سادە: *(an ~ lifestyle)*.

(٧) بنچینەیی؛ بناغەیی.

-**organically** ***(adv.).***

organic chemistry, کیمیای ئۆرگانیك.

organicism (ôr-gan′ə-siz′m), ***n.*** (١) تیۆرییەکە دەڵێت: کە هەموو نەخۆشییەك لە گۆڕانی ئەندامی لەشەوە تووش دەبێت.

(٢) بیروباوەڕێکە کە دەڵێت: کۆمەڵ وەك زیندەوەرێك وایە.

organism (ôr′gən-iz′m), ***n.*** (١) زیندەوەر؛ گیانەوەر

(٢) ڕێکخراوێك یا شتێکی لە زیندەوەر چوو؛ ڕژێم؛ دەزگا: *(the social ~)*.

organist (ôr′gən-ist), ***n.*** ئۆرگەنژەن؛ ئۆرگەن لێدەر.

organization (ôr′gən-ī-zā′shən), ***n.*** (١) ڕێکخستن؛ سازدان

(٢) (أ) شێوەو پلەی ڕێکخستن یا ڕێکخراوی: *(a high degree of ~)*

(ب) پێکهاتن. (٣) (أ) دەزگا؛ شتێکی یەك پێ گیراو یا یەکخراو؛ کۆمەڵ

(ب) ڕژێم. (٤) ڕێکخراو؛ یەکێتی.

(٥) دەستەی فەرمانگێڕیی ڕێکخراوێك.

organize (ôr′gən-īz′), ***v.t.*** (١) ڕێکخستن؛ ڕێك‌وپێك کردن؛ سازدان:

(to ~ one's thoughts before speaking)

(٢) ڕێکخستن: *(to ~ a strike)*.

(٣) دانان؛ دامەزراندن؛ ڕێکخراو دانان: *(to ~ a club)*.

(٤) یەکێتی کرێکاران دانان؛ یەك پێگرتنی کرێکاران:

(to ~ a union; to ~ the workers in a union)

v.i. (١) پێکهاتن؛ بوون بەیەك؛ یەکگرتن.

(٢) چوونه ناو یەکێتی کرێکارانەوە؛ بوون بە ئەندام لە ڕێکخراوێکدا.

organizer (ôr′gən-īz′ẽr), *n.* ڕێکخەر؛ یەکێتی کرێکاران، ڕێکخراو، حیزب... هتد)

organo- (ôr′gə-nō), پێشگرێکە بەمانای: ئەندامی؛ زیندەڵەیی.

organogenesis (ôr′gə-nō-jen′ə-sis), *n.* سەرچاوەو پێکهاتنی ئەندام

organography (ôr′gə-nog′rə-fi), *n.* باسکردنی زانستیانەی ئەندامی گیانلەبەرو ڕووەك

organology (ôr′gə-nol′ə-ji), *n.* ئەندامناسی؛ زانستی شێوەو پێکهاتن و پەرەسەندن و کاری ئەندامی گیانەوەر

organon (ôr′gə-non′), *n.* (١) هۆی بیرکردنەوەو فێربوون؛ هۆی ڕاگەیاندنی زانیاری. (٢) ڕێبازی لێکۆڵینەوە؛ هۆی لێکۆڵینەوە.

organum (ôr′gə-nəm), *n.* (١) organon. (٢) پارچەیەك مۆسیقای هەمەدەنگ.

organza (ôr-gan′zə), *n.* جۆرە قوماشێکی ئاوریشمییە.

orgasm (ôr′gaz'm), *n.* ئاوهاتنەوە؛ ڕەحەت بوون.

-orgasmic *(adj.).*

orgiastic (ôr′ji-as′tik), *adj.* تایبەتی بە " orgy " (ووشەی دوایی ببینە).

orgy (ôr′ji), *n.* (١) ئاهەنگی گۆرانی و سەماو خواردنەوەو جووت بوون لە یۆنان و ڕۆمای کۆندا بەبۆنەی پەرستنی هەندێك لە خوداکانەوە. (٢) گەلەگان؛ ئاهەنگی گانی بە کۆمەڵ. (٣) بەر بۆ حۆ بەرەڵاکردن لە شتێکدا؛ لە ئەندازە بەدەر خەریك بوون بە کارێکەوە *(an ~ of work, reading, etc.)*

oriel (ôr′i-əl, ō′ri-əl), *n.* پەنجەرەیەکی گەورەی دەرپۆقیو

orient (ôr′i-ənt, ō′ri-ənt), *n.* (١) [Poetic] ڕۆژهەڵات. (٢) [O-] ڕۆژهەڵات؛ ئاسیا. (ب) ڕۆژهەڵاتی دوور (چین، یابان... هتد). (٣) (ا) بریقەی مرواری؛ ئەو تایبەخۆیەی باشی مرواری دەنوێنێ. (ب) مرواری باش

adj. (١) [Poetic]: ڕۆژهەڵاتی. (٢) بریقەدار؛ درەوشاوە؛ نایاب؛ زۆر بەنرخ (٣) [Poetic]: بەرزبووەوە (وەك خۆر).

v.t. (١) ڕووکردنە ڕۆژهەڵات (خانوو)؛ بەرەو ڕۆژهەڵات وەرگێڕان. (٢) ڕاهێنان؛ ڕاهاتن بە بارو هەڵوێستودەورووبەری تازە؛ شارەزاکردن؛ پێناسین.

v.i. (١) ڕووکردنە ڕۆژهەڵات. (٢) ڕاهاتن بە بارو دەورووبەرو هەڵوێستی تازە.

oriental (ôr′i-en′t'l, ō′ri-en′t'l), *adj.* (١) ڕۆژهەڵاتی (٢) [O-] هی ڕۆژهەڵاتی دوورو گەل و کلتوورەکانی.

n. [O-], کەسێکی ڕۆژهەڵاتی دوور (وەك چینی و یابانی)؛ هاوولاتییەکی ڕۆژهەڵاتی دوور.

? Does he have a humanistic ~ ?)

(٤) توانای گەڕانەوەی هەندێ باڵندەو گیاندار بۆ هێلانەو لانەکانیان لە شوێنی دوورەوە بەبێ سەر لێ تێکچوونیان

Orientalism (ôr′i-en′t'l-iz'm, ō-ri-en′t'l-iz'm), *n.* (١) خوونەریتی گەلانی ڕۆژهەڵات؛ خوو نەریتی ڕۆژهەڵاتی. (٢) زانین و لێکۆڵینەوەی زمان و کلتووری گەلانی ڕۆژهەڵات؛ ڕۆژهەڵاتناسی.

Orientalist (ôr′i-en′t'l-ist, ō-ri-en′t'l-ist), *n.* ڕۆژهەڵاتناس

Orientalize (ôr′i-en′t'l-īz′, ō-ri-en′t'l-īz′), *v.t.* وەکو ڕۆژهەڵاتی لێکردن (لە ڕووخسارو ڕووالەت و تایبەخۆدا).

v.i. وەك ڕۆژهەڵاتی لێهاتن.

Oriental rug, قاڵیی ڕۆژهەڵاتی؛ مافوور یا فەرشی ڕۆژهەڵاتی. (پێشی دەوترێ " **Oriental carpet** ").

orientate (ôr′i-en-tāt′, ō کۆن؛ دەم؛ دەرچە

oriflamme (ôr′ə-flam′, or′ə-flam′), *n.* (١) ئاڵای جەنگی فەرەنسای کۆن؛ ئاڵای جەنگ. (٢) ئاڵای پیرۆزی هاندەر؛ درووشمی بەرز.

origin (ôr′ə-jin, or′ə-jin), *n.* (١) سەرەتا؛ پەیدابوون. (٢) بنەچە؛ ڕەچەڵەك؛ بنەماڵە. (٣) سەرچاوە؛ بنج وبناوان؛ ماك؛ بناوان.

original (ə-rij′ə-n'l), *adj.* (١) یەکەم؛ پێشترین؛ هی سەرەتا: *(the ~ inhabitants of a country)* (٢) تازە؛ ڕەسەن؛ بێ وێنە؛ نوێ؛ لەوەو پێش نەکراوە یا نەبووە: *(~ ideas)* (٣) داهێنەر؛ شتی تازە داهێنەر: *(an ~ writer)*. (٤) تایبەتی بە وێنەی سەرەتایی (کە وێنەی تری لەبەر وەردەگیرێ).

n. (١) وێنەی سەرەتایی (کە وێنەی تری لەبەر وەردەگیرێ): *(This is not the ~ but only a copy.)* (٢) بەرهەمی هونەری یا وێژەی ڕەسەن. (٣) کەسێك کە نوێنرابێ لە تابلۆیەکدا یا سەرباسی چیرۆکێك بێت (٤) کەسێکی داهێنەر؛ داهێنەر. (٥) کەسێکی سەیر. (٦) ئەو زمانەی کە لە سەرەتاوە بەرهەمێکی وێژەیی پێ نووسراوە *(to read Homer in the ~)*

originality (ə-rij′ə-nal′ə-ti), *n.* (١) ڕەسەنی؛ تازەیی (بەرهەمی هونەری و وێژەیی... هتد): *(His work does not show much ~ .)*. (٢) شتێکی ڕەسەن یا تازە

originally (ə-rij′ə-n'l-i), *adv.* (١) لە سەرەتاوە؛ لە بنچینەوە. (٢) بە شێوەیەکی دیارو جیاواز؛ بە ڕەسەنی.

original sin, یەکەم گوناهی ئادەم (ئاین).

originate (ə-rij′ə-nāt′), *v.t.* داهێنان؛ هێنانەڕوو؛ دەستپێکردن.

v.i. داهاتن؛ پەیدابوون؛ هاتنەڕوو؛ دەستپێکردن.

-origination *(n.).*

originative (ə-rij′ə-nā′tiv), *adj.* داهێنەر؛ توانای داهێنانی هەیە.

originator (ə-rij′ə-nā′tẽr), *n.* داهێنەر؛ دەستپێکەر.

oriole (ôr′i-ō ′ri-en′tāt), *v.t. & v.i.* (١) ڕووکردنە ڕۆژهەڵات؛ ڕووکردنە لایەك. (٢) ڕاهاتن؛ شارەزابوون؛ چاووگوێ کردنەوە یا کرانەوە؛ شارەزاکردن: *(to ~ oneself)*.

orientation (ôr′i-en-tā′shən), *n.* (١) (ا) ڕاهاتن؛ ڕاهێنان. (ب) شارەزابوون؛ شارەزاکردن؛ پیشاندان؛ پێناسین؛ چاوو گوێ کرانەوە: *(an ~ week for new students at the university)* (٢) (ا) ڕووکردنە ڕۆژهەڵات؛ دروستکردنی کڵێسە بە جۆرێك کە قوربانیگاکەی یا پێش نوێژگاکەی لە لای ڕۆژهەڵاتەوە بێت. (ب) ڕوو؛ لا. (٣) شێوەی بیرکردنەوەو فەلسەفەو مەیل و هەڵوێست: *(What is the ~ of the new president*

orifice (ôr′ə-fis, or′ə-fis), *n.* l′, ō′ri-ōl′), *n.* باڵندەیەکی ڕەنگاوڕەنگە لە توخمی ڕیشۆڵە.

orison (ôr′i-z'n, or′i-z'n), *n.* (usually in plural), نوێژ؛ نزا.

ormolu (ôr′mə-lōō′), *n.* زەرد؛ زێڕە درۆزنە (لە مسی زەردو کانزای تر پێکدێت و شتی پێ دەڕازێنرێتەوە).

ornament (ôr′nə-mənt), *n.* (١) جوانکەر؛ شتی ڕازێنەرەوە؛ نەخش ونیگار. (٢) خشڵ؛ تیتە. (٣) ئارایشت؛ ئارایش. (٤) جێی شانازی؛ کەسێك کە جێی شانازی بێت بۆ کۆمەڵ یا پیشەکەی.

v.t. ڕازاندنەوە؛ جوانکردن.

ornamental (ôr′nə-men′t'l), *adj.* ڕازێنەرەوە؛ جوانکەر؛ هی ڕازاندنەوە.

n. شتێکی جوان و ڕازێنەرەوە (بەتایبەتی درەختێك یا ڕووەکێك کە بۆجوانییەکەی دەڕوێنرێت نەك بۆ بەرەکەی).

ornamentation (ôr′nə-men-tā′shən), *n.* (١) ڕازاندنەوە؛ جوانکردن؛ جوانکاری. (٢) شتی جوان و ڕازێنەرەوە؛ خشڵ.

ornate (ôr-nāt′), *adj.* (١) زۆر ڕازاوە؛ لە ڕادە بەدەر ڕازاوە: *(an ~ hall)* (٢) ڕازاوە (وێژە): *(an ~ literary style)*.

-ornately *(adv.)*; **ornateness** *(n.).*

ornery (ôr′nēr-i), *adj.* (١) بێ حەیاو چەقاوەسوو؛ شەڕەنگێز؛ تەنگەچیکلانە؛ بەدڕەفتار. (٢) کەللەڕەق؛ سەرسەخت. (٣) پیس و بۆگەن؛ بێ نرخ. (٤) هەرەمە؛ رەمەکی؛ بازاڕی.

ornithic (ôr-nith′ik), *adj.* باڵندەیی؛ هی باڵندە.

ornitho-, ornith- (ôr′ni-thō, ôr′ni-thə), پێشگرێکە بەمانای: باڵندە

ornithologist (ôr′ni-thol′ə-jist), *n.* باڵندەناس؛ زانای باڵندە.

ornithology (ôr′ni-thol′ə-ji), *n.* باڵندەناسی؛ زانستی باڵندە.

-ornithological *(adj.)*.

oro- (ôr′ō, or′ə), پێشگرێکە بەمانای: شاخ؛ کێو؛ چیا.

orogenesis (ôr′ə-jen′ə-sis), *n.* = orogeny.

orogeny (ô-roj′ə-ni), *n.* شاخ و کێو پێکهاتن (بەتایبەتی لە ئەنجامی جووڵانەوەی زەمینەوە)؛ پەیدابوونی چیا.

orography (ô-rog′rə-fi), *n.* شاخ و کێوناسی (کە بەشێکە لە جوگرافیا)

-orographic; orographical *(adj.)*.

oroide (ō′rō-īd′, ō′rō-id), *n.* دارشتەی زەرد یا زێڕە درۆزنە: دارشتەیەکە لە مس و توتیا و تەنەکە پێکدێت لە زێڕ دەچێ خشڵی هەرزانبەهای لێ درووست دەکرێت.

orometer (ô-rom′ə-tēr), *n.* پێوەری بەرزی شاخ.

orotund (ôr′ə-tund′, ō′rə-tund′), *adj.* (١) گەورە (دەنگ)؛ دەنگدەرەوە؛ پڕو زرنگاوە. (٢) بە تەنتەنە (گفتوگۆ، نووسین)؛ بە کەش وفش؛ ڕازاوە؛ خۆهەڵکێشاو: *(~ talk)* .

orphan (ôr′fən), *n.* هەتیو؛ بێ باوک و دایک؛ بێ باوک یا دایک.

adj. (١) هەتیو. (٢) هی هەتیو: *(an ~ home)* .

v.t. هەتیوکردن؛ کردن بە هەتیو.

orphanage (ôr′fən-ij), *n.* (١) هەتیوی؛ هەتیوێتی. (٢) هەتیوخانە. (٣) هەتیوان.

orphanhood (ôr′fən-hood′), *n.* هەتیوی؛ هەتیوێتی.

Orpheus (ôr′fi-əs, ôr′fūs), *n.* ئۆرفیەس: سازژەنێك بوو سازی ئەوەندە دڵگیری لێدەدا گیاندارو دارو بەردی دەجووڵاند (ئەفسانەی یۆنانی).

Orphic (ôr′fik), *adj.* (١) تایبەتی بە بیروباوەڕو نەریتی " ئۆرفیەس " . (وشەی پێشوو ببینە). (٢) خۆش و دڵگیر وەك ئاوازی " ئۆرفیەس " ؛ دڵفڕین ئاوان (٣) [o-]، نادیار؛ لێڵ؛ شاراوە.

orphrey (ôr′fri), *n.* تیرەیەکی نەقش و نیگاراوییە بە عەبای قەشەوە.

ortho- (ôr′thō, ôr′thə), پێشگرێکە بەمانای: (١) ڕێك؛ ڕاست؛ ستوونی. (٢) گۆشەی ڕاست. (٣) ڕاست؛ تەواو؛ بە جوانی و باشی کراو: *(orthography)* . (٤) ڕاستکردنەوەی چەوتی و ناتەواوی (بەتایبەتی ئێسقان): *(orthopedics)*

orthodontia (ôr′thə-don′shi-ə), *n.* ڕاستکردنەوەی ددان و شەویلگی خوارو خێچ (پزیشکەوانی).

orthodontic (ôr′thə-don′tik), *adj.* تایبەتی بە ڕاستکردنەوەی ددان و شەویلگی خوارو خێچ.

orthodontics (ôr′thə-don′tiks), *n.* = orthodontia.

orthodontist (ôr′thə-don′tist), *n.* ددان ڕاستکەرەوە؛ دانسازی ڕاستکردنەوەی ددان و شەویلگی خوارو خێچ.

orthodox (ôr′thə-doks′), *adj.* (١) لەسەر ئایینی باو؛ بەپێی ئایینی چەسپیوو کۆن باو. (٢) بەپێی نەریت و دەستووری کۆن و چەسپیو: *(~ ideas)* (٣) [O-]، تایبەتی بە کڵێسەی ڕۆژهەڵاتی: *(O~ church)* .

orthodoxy (ôr′thə-dok′si), *n.* (١) ڕاستێتی (بیروباوەڕ، ڕەوشت، کردەوە)؛ پەیڕەوی کردنی نەریت و دەستووری کۆن و چەسپیو. (٢) بیروباوەڕو کردەوەو نەریت و دەستووری کۆن.

orthoepy (ôr-thō′i-pi, ôr′thō-i-pi), *n.* (١) زانستی دەنگ؛ دەنگناسی (زمانەوانی). (٢) بێژانی ڕێك وپێك؛ بێژەی ڕاست یا تەواو.

-orthoepic *(adj.)*; **orthoepist** *(n.)*.

orthogenesis (ôr′thə-jen′ə-sis), *n.* (١) بیروباوەڕێکە کە دەڵێت: گۆڕان لە نەوەیەکەوە بۆ نەوەیەکی تر بە ڕێك وپێکی و بەپێی پەیڕەوێکی تایبەتی ڕوودەدات نەك هەر لەخۆوە (زیندەوەرزانی). (٢) بیروباوەڕێکە دەڵێت: کە هەموو گەلێك یا کۆمەڵێك بە هەمان قۆناغی گۆڕیندا تێ دەپەڕێ، ئەگەرچی دەوروبەریشی جیاواز بێت (کۆمەڵناسی).

-orthogenetic *(adj.)*; **orthogenetically** *(adv.)*.

orthogonal (ôr-thog′ə-n′l), *adj.* هی گۆشەی وەستاو؛ تایبەتی بە گۆشەی ڕاست.

orthography (ôr-thog′rə-fi), *n.* (١) ڕێنووس؛ نووسینەوەی ڕاست. (٢) حونجەکردن؛ حونجە. (٣) خۆش نووسی؛ دەسخەت خۆشی.

-orthographic; orthographical *(adj.)*.

orthopedic, orthopaedic (ôr′thə-pē′dik), *adj.* تایبەتی بە پزیشکەوانی ئێسقان؛ هی ئێسقانی شکاو گرتنەوە یا نەشتەرکاری کردن.

orthopedics (ôr′thə-pē′diks), *n.pl.* پزیشکەوانی ئێسقان؛ نەشتەرکاری ئێسقان.

orthopedist, orthopaedist (ôr′thə-pē′dist), *n.* پزیشکی ئێسقان.

orthopedy (ôr′thə-pē′di), *n.* = orthopedics.

orthoscope (ôr′thə-skōp′), *n.* ئامێری تێڕوانینی چاو (پزیشکەوانی)؛ بینەری چاو.

ortolan (ôr′tə-lən), *n.* باڵندەیەکی گۆشت خۆشە لە توخمی چۆلەکەیە.

-ory (ôr′i), پاشگرێکە بەمانای: (١) هی؛ وەك؛ تایبەتی بە. (٢) جێ؛ مەڵبەند؛ – خانە: *(directory)* .

oryx (ôr′iks, ō′riks, or′iks), *n.* مانگا کێوی ئەفەریقا؛ کەڵەکێوی.

oscillate (os′ə-lāt′), *v.i.* (١) لەرینەوە؛ لەرانەوە. (٢) ڕاڕایی کردن؛ دوودڵی کردن؛ گۆڕان.

oscillation (os′ə-lā′shən), *n.* (١) لەرینەوە؛ لەرانەوە (٢) ڕاڕایی؛ دوودڵی؛ دوودڵی کردن؛ گۆڕان. (٣) لەرەلەر (ئەلەکتریك).

oscillator (os′ə-lā′tēr), *n.* (١) (ا) لەرەلەرکەر؛ لەرۆك. (ب) ڕاڕاکەر؛ دوودڵی کەر. (٢) ئامێری لەرەلەر درووستکەر (ڕادیۆ، ئەلەکتریك).

oscillogram (ə-sil′ə-gram′, os′i-lə-gräm′), *n.* وێنەی لەرینەوە (ئەلەکتریك).

oscillograph (ə-sil′ə-graf′, os′i-lə-gräf′), *n.* تۆمارکەری لەرینەوەی تەووژمی ئەلەکتریکی.

oscilloscope (ə-sil′ə-skōp′), *n.* = oscillograph.

oscitancy (os′i-tən-si), *n.* (١) باوێشك دان. (٢) خەوالوویەتی.

osculant (os′kyoo-lənt), *adj.* (١) (ا) ماچکەر؛ ماچکەری. (ب) بەرکەوتوو؛ لێخشاو. (٢) ناوکۆ (تایبەخۆی دوو توخمی زیندەوەر).

osculate (os′kyoo-lāt′), *v.t. & v.i.* (١) ماچ کردن. (٢) بەرکەوتن؛ لێخشان؛ لێوەدان. (٣) بەشداربوون لە چەند تایبەخۆیەکدا (زیندەوەرزانی). (٤) لێکەوتن (ئەندازە).

osculation (os′kyoo-lā′shən), *n.* (١) ماچ کردن؛ ماچ کران. (٢) ماچ. (٣) بەرکەوتن؛ لێخشان؛ لێدان. (٤) خاڵی لێکدان (ئەندازە)؛ لێکدان

-ose (ōs), پاشگرێکە بەمانای: کاربۆهیدرات (وەك نیشاستەو شەکر): *(sucrose)*

-ose (ōs), پاشگرێکە بەمانای: پڕە لە؛ ئەو تایبەخۆیی‌یەی هەیە؛ – ئاسا: *(bellicose, morose)*

osier (ō′zhēr), *n.* (١) دارەبی (بەتایبەتی ئەو جۆرە دارەبی‌یەی کە خەڵفەکانی سەبەتەو زەمیلەی لێ درووست دەکرێ). (٢) خەڵفی دارەبی‌یەکی وەها.

-osis (ō′sis), پاشگرێکە بەمانای: (ا) بار؛ دۆخ؛ کار: *(osmosis)* . (ب) نەخۆشی: *(neurosis)* .

(ج) زیادە: زۆربوون یا پێکهاتنێکی ناپەسەند: *(sclerosis)* .

osmium (oz′mi-əm, os′mi-əm), *n.* نۆزمیۆم: ماددەیەکی کانزایی سەختە

osmose (oz′mōs. os′mōs), *v.i.* دەلاندن: دادان (وشەی داهاتوو ببینە)

osmosis (oz-mō′sis, os-mō′sis), *n.* (١) دەلاندن؛ دادان: پێدا ڕەتبوون. (٢) هەڵمژین: فێربوون لەخۆوەو بێ هەوڵدان:
(to learn a language by ~)

osprey (os′pri), *n.* باڵندەیەکی ماسی خۆرە لە واشە دەچێت.

osseous (os′i-əs), *adj.* ئێسقاناوی؛ لە ئێسقان دەچێ: ئێسکدار.

ossicle (os′i-k'l), *n.* ئێسقانە بچکۆلە (بەتایبەتی هی ناو گوێچکە)؛ ئێسکۆڵە

ossification (os′ə-fi-kā′shən), *n.* (١) بوون بە ئێسقان؛ ئێسقان پێکهاتن. (٢) (أ) وەك ئێسقان لێهاتنی ڕیشاڵ. (ب) کۆمەڵێك ڕیشاڵی ڕەق بوو. (٣) وەك بەردلێهاتنی دڵ، هەست، مێشك

ossifrage (os′ə-frij), *n.* (١) lammergeier . (٢) osprey .

ossify (os′ə-fī′), *v.t. & v.i.* (١) کردن بە ئێسقان؛ بوون بە ئێسقان؛ وەك ئێسقان لێهاتن. (٢) وەك بەردلێهاتنی دڵ. هەست، یا مێشك.

ossuary (os′ū-er′i. osh′ū-er′i), *n.* ئێسقاندان: دەفرێکە بۆ هەڵگرتنی ئێسقانی مردووان.

osteal (os′ti-əl), *adj.* osseous.

osteitis (os′ti-ī′tis), *n.* هەوکردنی ئێسقان

ostensible (os-ten′sə-b'l), *adj.* لەڕوو: دیار؛ ڕووالەت؛ سەرزاری:
(an ~ reason or purpose)

ostensibly (os-ten′sə-bli), *adv.* لەڕوو؛ بە ناو؛ بە ڕووالەت؛ بە سەرزاری:
(He was ~ for us but in reality he was against us.)

ostensive (os-ten′siv), *adj.* (١) (أ) لەڕوو؛ ڕووالەت؛ سەرزاری. (ب) وا دەرخەر. (٢) ئاشکرا؛ دیار.

ostentation (os′tən-tā′shən), *n.* خۆبادان: خۆنوواندن: کەش‌وفش *(the ~ of the newly-rich)*

ostentatious (os′tən-tā′shəs), *adj.* (١) خۆبادەر: خۆنوێنەر؛ بە کەش‌وفش: بە تەنتەنە: *(an ~ person, manner, etc.)* . (٢) بۆ کەش‌وفش کراو؛ بۆ تەنتەنەو خۆبادان کراو؛ کەش‌وفشاوی:
(~ jewelry)

osteo-, oste- (os′ti-ō, os′ti-ə), پێشگرێکە بەمانای: ئێسقان.

osteoblast (os′ti-ə-blast′), *n.* شانەی ئێسقان پێکهێنەر.

osteoclasis (os′ti-ok′lə-sis), *n.* شکاندنەوەی ئێسقان بۆ گرتنەوەی بە باشی و ڕێك‌وپێکی.

osteoclast (os′ti-ə-klast′), *n.* (١) شانەیەکە ئێسقانی نەویستراو لەناودەبات. (٢) ئامێری ئێسقان شکاندنەوەو گرتنەوەی بە ڕێك‌وپێکی.

osteoid (os′ti-oid′), *adj.* لە ئێسقان دەچێ

osteology (os′ti-ol′ə-ji), *n.* ئێسقانناسی؛ زانستی ئێسقان

-**osteologist** *(n.)*; **osteological** *(adj.)*.

osteoma (os′ti-ō′mə), *n.* سندانی ئێسقان: سندانی شانەی ئێسقان.

osteomyelitis (os′ti-ō-mī′ə-lī′tis), *n.* هەوکردنی مۆخ.

osteopath (os′ti-ə-path′), *n.* پزیشکی چارەکەری نەخۆشی لەڕێی دەستکاری کردن و ڕاستکردنەوەی بڕبڕەی پشتەوە.

osteopathy (os′ti-op′ə-thi), *n.* چارەکردنی نەخۆشی لەڕێی ڕاستکردنەوەی بڕبڕەی پشت و ماسولکەوە.

-**osteopathist** *(n.)*.

osteophyte (os′ti-ə-fīt′), *n.* زیادە ئێسقان

osteoplasty (os′ti-ə-plas′ti), *n.* نەشتەرکاری ئێسقان؛ پینەکاری ئێسقان

osteotome (os′ti-ə-tōm′), *n.* ئێسقانبڕ؛ ئامێری ئێسقان بڕین.

osteotomy (os′ti-ot′ə-mi), *n.* ئێسقان بڕینەوە (نەشتەرکاری)؛ نەشتەرکاری ئێسقان.

ostiary (os′ti-er′i), *n.* (١) دەرگاوانی کڵێسە. (٢) فەرمانبەری کڵێسەی کاسۆلیکی وەك قەشە.

ostiole (os′ti-ōl′), *n.* کونیلە؛ کون؛ دەم.

ostler (os′lēr), *n.* مەیتەر.

ostosis (os-tō′sis), *n.* پێکهاتنی ئێسقان.

ostracism (os′trə-siz'm), *n.* (١) شاربەدەرکردن (لە یۆنانی کۆندا)؛ پەڕەوازە؛ دەربەدەرکردن. (٢) تەرەکردن؛ تەراندن؛ پەڕەوازەکردن؛ ئاوارەکردن

ostracize (os′trə-sīz′), *v.t.* شاربەدەرکردن؛ دەربەدەرکردن؛ تەرەکردن؛ پەڕەوازەکردن.

ostrich (ôs′trich, os′trich), *n.* حوشترمەل؛ ووشترمەل؛ ووشترمورخ.

other (u*th*′ēr), *adj.* (١) (أ) تر؛ ئەوی تر؛ ئەوی کە: *(the ~ foot)* . (ب) ئەوانی تر؛ ئەوانی کە: *(His ~ books are better than this.)* . (٢) هی تر؛ جیاواز؛ هی جیاواز: *(any ~ girl)* . (٣) زیادە؛ هی تر؛ هی کە: *(He has no ~ coat.)* . (٤) پێشوو: *(O~ times had their own customs.)* .

pron. (١) ئەوی تر: *(Each loved the ~ .)* . (٢) هی تر (مرۆڤ، شت): *(How many ~s are there?)* .

adv. هیچی تر؛ هیچی کە: *(He can't do ~ than go.)* .

every other, هەر یەك نە یەکێك:
(every other person, house, day, week, etc.)

of all others, زیاتر لە هەموو؛ زیاد لە هەموویان.

the other day (or night, etc.), دەمێك نییە؛ تازە؛ لەم چەندانەدا.

otherwhere (u*th*′ēr-hwâr′), *adv.* [Arch. or Dial.], لە شوێنی تردا؛ بۆ شوێنێکی تر.

otherwhile (u*th*′ēr-hwīl′), *adv.* [Archaic or Dial], لە کاتێکی تردا.

otherwise (u*th*′ēr-wīz′), *adv.* (١) بەپێچەوانە؛ بە شێوەیەکی تر؛ جیاواز: *(He says ~.; She believed ~ .)* . (٢) لە هەموو ڕوویەکی ترەوە؛ ئەگینا:
(The rent is high, but ~ the house is satisfactory.)
(٣) ئەگەرنا؛ ئەگینا؛ دەنا:
(Do what you are told ~ you will be punished.)

adj. هی تر؛ جیاواز؛ بە جۆرێکی تر:
(His answer could not be ~ .)

other world, ئەوەو دنیا؛ دنیای تر.

otherworldly (u*th*′ēr-wûrld′li), *adv.* (١) تایبەتی بە ئەوەو دنیا. (٢) ئەوەو دنیا پەرست؛ خۆ تەرخانکەر بۆ شتی ئەوەو دنیایی و گیانی و گوێ نەدەر بە شتی ئەم دنیایە.

-otherworldliness *(n.)*.

otic (ō′tik, ot′ik), *adj.* گوێچکەیی؛ هی گوێچکە.

otiose (ō′shi-ōs′, ō′ti-ōs′), *adj.* (١) تەمەڵ؛ بێکارە. (٢) بێ سوود؛ بێ کەڵك.

otitis (ō-tī′tis), *n.* گوێ هەوکردن؛ گوێ چوزانەوە.

oto-, ot- (ō′tō, ō′tə), پێشگرێکە بەمانای: گوێ؛ گوێچکە.

otocyst (ō′tə-sist′), *n.* کیسی شلەداری بیستن و لەنگەرگیری لە بێ بڕبڕەکاندا.

otolaryngology (ō′tə-lâr′iŋ-gol′ə-ji), *n.* پزیشکەوانی قوڕگ و گوێ.

otolith (ō′tə-lith′), *n.* گەردێکی بەردین یا ئێسقانی ناو گوێچکەیە.

otology (ō-tol′ə-ji), *n.* پزیشکەوانی گوێ.

-otological *(adj.)*; otologist *(n.)*.

otoscope (ō′tə-skōp′), *n.* بینەری گوێ: ئامێری تێڕوانین و

تاقیکردنەوەی گوێ.
otter (ot'ẽr), *n.* (١) سەگ ئاو، گیاندارێکی ئاوی گۆشتخۆری تووکنی قاچ پەردەداری پەل کورتی بچووکە. (٢) کەوڵی ئەم گیاندارە.
Ottoman (ot'ə-mən), *adj.* عوسمانلی، عوسمانی؛ تورکی
n. (١) عوسمانلییەك؛ تورکێك؛ تورك.
(٢) [o-] : جۆرە کورسییەکی نزمی بێ پشتە. (ب) جۆرە قەنەفەیەکە.
(ج) کورسی بێ
Ottoman Empire, ئیمپراتۆرنشینی عوسمانی.
oubliette (o͞o'bli-et'), *n.* زیندانی ژێرزەمین.
ouch (ouch), *interj.* ئاخ؛ ئۆف: دەنگێکە ئازاری کوتوپڕ دەگەیەنێ.
ouch (ouch), *n.* [Archaic], (١) یەخەبەندی بە گەوهەر ڕازاوە.
(٢) جێی گەوهەر تێخستن (وەك ئەلقەو یەخەبەند ... هتد).
v.t. [Archaic], ڕازاندنەوە بە یەخەبەندی گەوهەردار.
ought (ôt), *v.aux.* (١) پێویستە، دەبێ:
(He ~ to pay his debts.)
(٢) وا باشە، دەبێ: *(You ~ to eat more slowly.)* .
(٣) وا چاوەڕوان دەکرێ؛ نیاز وایە:
(I ~ to be through by next Friday.)
ought (ôt), *n.* هەر شتێك، هەرچی شتێك.
adv. هیچ
ought (ôt), *n.* سفر
ounce (ouns), *n.* (١) ئاونس: شانزە یەکی پاوەند
(٢) نەختێك، تۆزێك: *(an ~ of care, kindness, intelligence, etc.)* .
ounce (ouns), *n.* پڵنگی سپی، پڵنگی بەفری.
our (our), *pron.* هی ئێمە؛ ـمان، ـی ئێمە:
(~ home; ~ goal; ~ share)
ours (ourz), *pron.* هی خۆمان، هی ئێمە؛ ـی ئێمە.
(a friend of ~ ; This house is ~ .; O~ are better.:
O~ is larger than yours.)
ourself (our-self'), *pron.* خۆمان (لە زمانی شاهانە)؛ خۆم.
ourselves (our-selvz'), *pron.* (١) خۆمان، خۆمان (دووپاتکردنەوە):
(We went ~ .)
(٢) خۆمان: *(We hurt ~ .)* .
(٣) خۆمان، تەواو خۆمان:
(We are not ~ when we rage like that.)
-ous (əs), پاشگرێکە بەمانای: پڕ لە: *(joyous, odorous)* .
oust (oust), *v.t.* دەرکردن، لە کار؛ لابردن؛ لێ خستن:
(to ~ a president from office)
ouster (ous'tẽr), *n.* (١) دەرکردن (لە کار)؛ دەرکران؛ لابردن؛ لێ خستن:
(The demonstrations led to the ~ of the president.)
(٢) دەرکەر، لابەر
(٣) خانوو زەوی‌وزار لێسەندنەوە بە ناڕەوایی؛ لە ماڵ یا موڵك دەرکردن بەزۆر؛ موڵك و ماڵ زەوتکردن.
out (out), *adv.* (١) (ا) لە دەرەوە؛ بۆ دەرەوە: *(~ of the house)* .
(ب) دەرەوە، لە دەرەوەی ماڵ. (ج) مانگرتوو.
(٢) دەرێ، دەرەوە: *(Come ~ and play .)* .
(٣) بەرپابوون: *(Disease broke ~ .)* .
(٤) بە تەواوی؛ یەکجار: *(tired ~)* .
(٥) هاتنەدەرەوە، دەر: *(The moon came ~ .)* .
(٦) خستنە ناو بازارەوە؛ دەرهێنان:
(The firm put ~ a new line of shoes.)
(٧) دوایی هاتن؛ تەواوبوون؛ نەمان: *(fade ~ ; burn ~ ; die ~)* .
(٨) بە دەنگی بەرز؛ بە توند: *(speak ~)* .
(٩) دیاربوون؛ دەرکەوتن؛ زۆر بەدەرەوەبوون: *(stand ~)* .
(١٠) بڵاوبوونەوە: *(branch ~ ; spread ~ ; sort ~)* .
(١١) جیابوونەوە؛ ناکۆك بوون؛ دوورکەوتنەوە لە یەکتر:
(Friends may fall ~ .)
(١٢) لێ هەڵبژاردن: *(pick ~)* .
(١٣) [Slang]، بوورانەوە؛ لە هۆش خۆ چوون: *(He passed ~ .)*
adj. (١) دەرەکی؛ هی دەرەوە: *(~post; ~field; ~lying)* .
(٢) لە سنوور بەدەر؛ لە ڕادە بەدەر.
(٣) هی سەر سنوور.
(٤) نەهاتوو؛ نەدیار: *(~ because of sickness)* .
(٥) بەدەرەوە؛ هەڵماڵراو؛ ڕووت: *(~ at the elbow)*
(٦) دۆڕاو: *(~ five dollars)* .
(٧) پەککەوتوو؛ شکاو؛ لە کارکەوتوو: *(The television is ~ .)*
(٨) ناکۆك؛ نارێك
prep. (١) لێوە؛ لێیەوە. (٢) لە دەرەوەی: *(~ this window)*
n. (١) [Slang] ، بەهانە؛ ڕێگەی خۆپەڕاندنەوە.
(٢) *(pl.)* حیزبی دۆڕاو (هەڵبژاردن). (٣) (ا) ووشە پەڕاندن (چاپەمەنی).
(ب) ووشەی پەڕێنراو. (٤) تۆپێك کە دەچێتە دەرەوە (یاری تەنس)
v.i. ئاشکرابوون؛ دەرکەوتن: *(Truth will ~ .)* .
v.t. (١) دەرکردن؛ کردنەدەرەوە بە زۆر.
(٢) [British Slang]، بە زەویدا دان.
interj. برۆ دەرەوە؛ بچۆ دەرەوە
all out, [Colloq.], بە تەواوی؛ بە یەکجاری؛ پڕ بە دڵ.
on the outs, [Colloq.], ناکۆکن؛ نارێکن.
out and out, بە تەواوی؛ تەواو؛ لە سەدا سەد:
(He's a scoundrel out and out .)
out for, زۆر هەوڵ بۆ دان؛ تەقەلاکردن.
out from under, [Colloq.], لە گیروگرفت یا مەترسی ڕزگاربوون.
out of, (١) لە ناوەوەی.
(٢) لە؛ لەناو ژمارەیەك کەس یا شتدا:
(Out of a hundred people two were chosen.)
(٣) لە دەرەوەی؛ دوور لە؛ دوورە دەست:
(out of the reach of police)
(٤) لە: *(buildings made out of stone)* .
(٥) لە؛ بەهۆی؛ لەوەوە: *(out of spite)* .
(٦) بێ؛ پێ نەبوون: *(out of money)* .
(٧) لێ سەندران؛ لێ: *(They were cheated out of fifty dollars.)*
out of place, لە جێی خۆیدا نییە؛ ناگونجێ.
out of sight, نابینرێ؛ نەبینراو؛ لە چاو وون بوو.
out to, زۆر هەوڵ بۆ دان؛ تەقەلاکردن: *(He is out to get you.)* .
out- (out), پێشگرێکە بەمانای: (١) دەرەکی؛ دەرەوە:
(outbuilding, outpatient)
(٢) بۆ دەرەوە؛ بەرەو دەرەوە: *(outbound; outcast)* .
(٣) باشتر لە (پێشبڕکێ)؛ گەورەتر لە؛ خێراتر لە؛ زۆرتر لە:
(outrun; outdo; outsell)
outage (out'ij), *n.* بڕین (ئەلەکتریك)؛ بڕان؛ وەستان:
(a power ~ lasting several hours)
out-and-out (out''n-out'), *adj.* تەواو؛ بە تەواوی؛ لە سەدا سەد؛ ئێجگار.
outbalance (out-bal'əns), *v.t.* سەنگینتربوون لە؛ زۆرتربوون لە
outbid (out-bid'), *v.t.* لەسەر زیادکردن (هەراج)؛ پارە زیاتر دان.
outbound (out'bound'), *adj.* ڕۆیشتوو؛ چوو: *(an ~ train)* .
outbrave (out-brāv'), *v.t.* (١) ئازاتربوون لە.
(٢) لێ نەترسان؛ بەرەو ڕوو وەستان.
outbreak (out'brāk'), *n.* بەرپابوون؛ بڵاوبوونەوە؛ تەقینەوە:
(an ~ of war, violence, disease, etc.)
outbreed (out-brēd'), *v.t. & v.i.* (١) لە یەك چاك کردن لەگەڵ

توخمی جیاوازدا. (٢) ژنهێنان و شووکردن له دەرەوەی خێڵ یا خێزان.
outbreeding (out′brēd′iŋ), *n.* (١) له یەك چاك کردن لەگەڵ توخمی جیاوازدا. (٢) ژنهێنان و شووکردن له دەرەوەی خێڵ یا خێزان.
outbuilding (out′bil′diŋ), *n.* خانووی دەرەوە: خانوویەکی بچووکە له دەرەوەی ماڵ بەڵام بەشێکە لێی (وەك کایەن، تەویلە، سایەبان، چەرداخ...).
outburst (out′bûrst′), *n.* هەڵچوون، تووڕەیی، شادی... هتد؛ هارە؛ تەقینەوە: *(an ~ of emotions, anger, joy, violence, etc.)*.
outcast (out′kast′, out′käst′), *adj.* دەربەدەر؛ دەربەدەرکراو
n. (١) کەسێکی دەربەدەر؛ کەسێکی تەرە یا نەویستراو. (٢) کەسێکی هیچ‌وپووچ؛ شتێکی هیچ‌وپووچ
outcaste (out′kast′, out′käst′), *n.* کەسێکی له چین یا خێڵی خۆ دەرکراو (له هیندستان).
outcome (out′kum′), *n.* ئەنجام، بەر، مایە.
outcry (out′krī′), *n.* (١) هاوار؛ قیژە؛ ناڵە. (٢) نارەزایی دەربڕینێکی توندوتیژ.
outdated (out-dāt′id), *adj.* کۆنەباو؛ باونەماو؛ کۆن.
outdistance (out-dis′təns), *v.t.* پێشکەوتن: پێشبڕکێ یا ملەملێ.
outdo (out-dōō′), *v.t.* بۆرپێدان؛ لێ بردنەوە؛ پێشکەوتن: *(He will ~ anybody in wit.)*
outdo oneself, (١) بۆر بە خۆ دان؛ له خۆ باشتربوون؛ باشتر بە ئەنجام گەیاندن له ڕابوردووی خۆ. (٢) هەوڵێکی نێجگار زۆر دان.
outdoor (out′dôr′, out′dōr′), *adj.* دەرەوە، هی دەرەوەی ماڵ؛ هی شوێنی کراوە؛ دیدەوانی: *(~ games)*.
outdoors (out′dôrz′, out′dōrz′), *adv.* دەرەوە، دەرەوەی ماڵ: *(Is it cold ~ ?)*
n. دەشت‌ودەر، دەرەوە. *(She loves the ~ .)*
outer (out′ēr), *adj.* (١) دەرەکی، هی دەرەوە؛ دوور له ناوچەقەوە. (٢) دوور؛ پەر؛ لاتەریك: *(~ regions)*.
outermost (out′ēr-mōst′), *adj. & adv.* پەرترین، دەرەوەترین؛ دوورترین
outer space, بۆشایی دەرەوەی ئاسمان.
outface (out-fās′), *v.t.* (١) چاوشکاندن، بۆرپێدان له چاو تێ بڕیندا. (٢) بەرەو ڕوو وەستان؛ بەرهەڵستی کردن.
outfall (out′fôl′), *n.* ئاوەڕێژ: جۆگە، ڕووبار، زێراب).
outfield (out′fēld′), *n.* (١) پەری یاریگای بیسبۆل. (٢) یاریکەرانی ئەم ناوچەیەی یاریگای بیسبۆل.
outfit (out′fit), *n.* (١) کەرەسە. *(a carpenter's ~)*. (٢) دەستەجل؛ بەرگ؛ جل‌وبەرگ. *(an elegant ~)*. (٣) دەستەیەکی هەمان پیشە (بەتایبەتی هی سوپا یا بازرگانی). (٤) کەرەسە یا جل‌وبەرگ پێدان؛ بەبەرگرتن
v.t. بەبەرگرتن؛ جل‌وبەرگ و کەرەسەی گەشت و یاری و کار پێدان.
-outfitter *(n.).*
outflank (out-flaŋk′), *v.t.* (١) دەورەدان (هێزی دوژمن)؛ دەورگرتن. (٢) ڕێ لێ بەستنەوە؛ داناتربوون لە؛ دەست بەسەر ناحەزدا ڕۆیشتن.
outflow (out′flō′), *n.* (١) له بەر ڕۆیشتن (شلە، ئاو)؛ ڕەوت؛ ڕۆیشتن؛ تەووژم؛ ڕۆیشتنی خشۆکانە؛ خەرج کردن. (٢) له بەر ڕۆیشتوو؛ ئەو شتەی له بەری دەڕوات. (٣) ئەو هەندەی له بەری شتێك دەڕوات؛ ئەوەندەی خەرج دەکرێت.
outfoot (out-foot′), *v.t.* خێراتر ڕۆیشتن یا ڕاکردن له.
outfox (out-foks′), *v.t.* فێڵبازتربوون لە؛ زیرەکتربوون لە؛ زۆڵتربوون له.
outgeneral (out-jen′ēr-əl), *v.t.* لێ بردنەوە له سەرکردایەتی و پیلان داناندا.
outgo (out-gō′), *v.t.* تێپەڕبوون؛ پێشکەوتن؛ زیاتربوون له.
n. (١) ڕۆیشتن؛ له بەر ڕۆیشتن؛ خەرجکاری. (٢) خەرجی؛ پارەی خەرج کراو.
outgoing (out′gō′iŋ), *adj.* (١) (ا) ڕۆیشتوو؛ ئەوەی دەڕوات: *(an ~ ship)* (ب) خەریکە دەڕوات و دەبێتە هی ڕابوردوو: *(the ~ administration, government, director, etc.)* (٢) ڕووکراوە؛ سەر بەدەرەوە؛ ڕوو بەدەرەوە؛ کۆمەڵخواز؛ ڕووخۆش *(an ~ person)*
n. (١) ڕۆیشتن؛ چوون. (٢) *(pl.)* پارەی خەرج کراو؛ خەرجی.
outgrow (out-grō′), *v.t.* (١) گەورە بوون و ئیتر بە بەر نەکردن: *(to ~ one's clothes)* (٢) خێراتر گەورەبوون؛ گەورەتربوون له: *(Tom has outgrown his elder brother.)* (٣) گەورەبوون و تەرك کردن (خوو): *(to ~ the bad habits of boyhood)*
outgrowth (out′grōth′), *n.* (١) گەشەکردن؛ گەورەبوون؛ پەرەسەندن. (٢) وەچە؛ شتێکی تازە ڕوواو یا گەشەکردوو: *(an ~ of new shoots on a branch)* (٣) ئەنجام؛ مایە؛ بەرهەم: *(Crime is often an ~ of poverty.)*.
outguess (out-ges′), *v.t.* (١) هەڵهێنانی نیاز و پیلانی کەسێك یا لایەك. (٢) فێڵبازتربوون له.
outhaul (out′hôl′), *n.* پەتی ڕاکێشانی بایەوان بەسەر تەوەری کەشتی و بەلەمی بایەوانلدا.
outhouse (out′hous′), *n.* (١) ئاودەستخانەی دەرەوەی ماڵ؛ ئاودەستی دەرەوە. (٢) **outbuilding**.
outing (out′iŋ), *n.* (١) گەشت؛ سەیران. (٢) پیاسە
outland (out′land′), *n.* (١) وڵاتی بێگانە. (٢) *(pl.)* ناوچە دەرەکی و دوورەکانی وڵاتێك؛ ناوچە پەرەکانی وڵاتێك یا زەوی و زارێکی گەورە.
adj. (١) بێگانە. (٢) پەر؛ تەریك؛ دەرەوە.
outlander (out′lan′dēr), *n.* بێگانە؛ کەسێکی بێگانە؛ دەرەکی.
outlandish (out-lan′dish), *adj.* (١) بێگانە؛ هی بێگانە. (٢) سەیر؛ نائاسایی: *(an ~ dress)*. (٣) کێوی. (٤) دوور؛ دەرەکی؛ لا چەپ؛ تەریك.
outlast (out-last′, out-läst′), *v.t.* زیاتر بەرگەگرتن لە؛ زیاتر دەربردن یا بەردەوام بوون لە؛ بۆرپێدان: *(These shoes will probably ~ me.)*
outlaw (out′lô′), *n.* (١) تاوانبارێك کە مافی پاراستنی یاسایی لێ سەنرابێتەوە لەلایەن دادگاوە. (٢) قاچاخ؛ یاخی؛ کەسێکی یاخی؛ چەتە؛ تاوانبارێکی یاخی. (٣) گیاندارێکی تۆرو دابێن نەکراو.
v.t. (١) بە یاخی دانان؛ بە چەتە دانان. (٢) لێسەندنەوەی مافی پاراستنی یاسایی. (٣) قەدەغەکردن: *(to ~ gambling)*.
outlawry (out′lô′ri), *n.* (١) قەدەغەکاری؛ قەدەغەکردن؛ قەدەغەکران. (٢) بە یاخی دانران؛ مافی پاراستنی یاسایی لێ سەنرانەوە. (٣) یاخێتی؛ چەتەیی.
outlay (out′lā′), *n.* (١) پارە خەرج کردن. (٢) ئەوەندەی کە خەرج دەکرێ؛ خەرجی.
v.t. پارە خەرج کردن.
outlet (out′let′), *n.* (١) کون؛ دەرگا؛ کەلەبەر؛ دەروو. (٢) هۆی دەربڕین؛ کەلەبەر: *(an ~ for one's emotions, energies, etc.)* (٣) کەلەبەر؛ جۆگەی لێ بووەوە؛ ئاوەڕۆ: *(the ~ of a lake)*. (٤) (ا) بازاڕ. (ب) فرۆشگای فرۆتەنێیەکی تایبەتی؛ فرۆشگا. (٥) جێی سویچ (ئەلەکتریك).
outlier (out′lī′ēr), *n.* (١) دەرەکی؛ ناوەکی؛ کەسێکی دابڕاو له

کۆمەڵەکەیەوە. (٢) کەسێك کە ماڵەکەی دوورە لە شوێنی کارەکەیەوە.
(٣) ناشەبەردێکی دابڕاو لە دەوروبەرەکەیەوە بەهۆی خورانەوەوە (زەمینناسی).
outline (out′līn′), *n.* (١) چوارچێوە؛ سنوور؛ کەمەرە؛ چێوە.
(٢) شێوەی چوارچێوەیی؛ نیگارێك کە هەر چێوەی شتێك دەربخات:
(an ~ map of England)
(٣) نەخشەیەکی سەرەتایی؛ پیلانێکی گشتی یا سەرەتایی:
(the ~ of a composition, lecture, paper, plan, etc.)
(٤) کورتە؛ کورتەی باس؛ پوختە: ***(the story ~)*** .
v.t. (١) نەخشەکێشانی چوارچێوە؛ نیگارکێشانی چێوە.
(٢) کورتەکردن؛ پوختەکردن: ***(to ~ a story)*** .
(٣) پیلان یا نەخشەی سەرەتایی دانان: ***(to ~ a plan)*** .
outlive (out-liv′), *v.t.* زۆرتر ژیان لە؛ زیاتر مانەوە یا بەرگەگرتن لە؛
زیاتر دەربردن لە؛ بەردەوامتربوون لە:
(He will ~ us all.; His reputation will ~ him.)
outlook (out′look′), *n.* (١) ڕووانگە. (٢) دیمەن. (٣) سەیرکردن.
(٤) شێوەی بینینی ژیان یا مەسەلەیەك؛ ڕا؛ بیروڕا؛ شێوەی هاتنە بەرچاو:
(a narrow ~ on life; an optimistic ~ on the future)
(٥) لێ ڕابینین؛ نیشانەی دواڕۆژ؛ ئەوەی چاوەڕوان دەکرێ لە دواڕۆژ:
(The ~ for trade is poor for next year.)
outlying (out′lī′iŋ), *adj.* پەڕ؛ دوور؛ دوورەپەرێز؛ لاچەپ؛
دوورە دەست ***(~ villages, regions, etc.)***
outman (out-man′), *v.t.* (١) outnumber .
(٢) پیاوتربوون لە؛ ئازاتربوون لە.
outmaneuver, outmanoeuvre (out′mə-nōō′vẽr), *v.t.*
فێڵبازتربوون لە؛ زیرەکتربوون لە؛ لێ بردنەوە بە دانانی پیلانی باشتر.
outmatch (out-mach′), *v.t.* لێ بردنەوە؛ باشتربوون لە.
outmoded (out-mōd′id), *adj.* باونەماو؛ کۆن؛ کۆنباو.
outmost (out′mōst′), *adj.* = **outermost.**
outnumber (out-num′bẽr), *v.t.* ژمارە زۆرتربوون لە.
out-of-date (out′əv-dāt′, out′ə-dāt′), *adj.* کۆن؛ باونەماو
(~ information)
out-of-door (out′əv-dôr′, out′ə-dōr′), *adj.* = outdoor.
out-of-doors (out′əv-dôrz′, out′ə-dōrz′), *adj., n. & adv.*
= **outdoors.**
out-of-the-way (out′əv-*th*ə-wā′), *adj.* (١) تەریك؛ لاچەپ؛ پەڕ؛
دوور؛ پەنا؛ دوورە دەست: ***(an ~ village)*** .
(٢) نائاسایی؛ سەیر؛ جیا؛ نابەجێ.
outpatient (out′pā′shənt), *n.* نەخۆشێك کە لە خەستەخانە دەرمان
دەکرێت بێ ئەوەی لەوێ بنوێت.
outplay (out-plā′), *v.t.* باشتر یاری کردن لە.
outpost (out′pōst′), *n.* (١) (أ) پاسەوانگای سەر سنوور.
(ب) پاسەوانگایەکە کە نەختێك دوورە لە ئۆردوگاوە بۆ ڕێگەنەدانی هێرشی
کوتوپڕی دوژمن. (ج) دەستەی پاسەوانانی پاسەوانگایەکی وەها.
(٢) شارۆچکەیەکی سەر سنوور.
outpour (out′pôr′, out′pōr′), *n.* هەڵڕژان؛ ڕژان؛ لێشاو؛ هەڵقوڵان.
v.t. & v.i. هەڵڕشتن؛ ڕشتن؛ هەڵقوڵان؛ هەڵچوون.
outpouring (out′pōr′iŋ), *n.* هەڵڕژان؛ لێشاو؛ ڕژان؛ هەڵقوڵان؛
هەڵچوون و نەبەر ڕۆیشتن: ***(an ~ of emotions)*** .
output (out′poot′), *n.* (١) بەرهەم:
(the ~ of a gold mine, factory, etc.)
(٢) ووزەی بەرهەم هێنراوی مەکینەیەك.
outrage (out′rāj′), *n.* (١) کارێکی زۆر دڕندانەو خراپ.
(٢) شوورەیی؛ شەرمەزاری.
(٣) سنوور شکاندن؛ یاسای مرۆڤایەتی شکاندن؛ کاری تاوانکارانە:
(The dropping of bombs on civilians is an ~.)

(٤) تووڕەیی‌یەکی زۆر.
v.t. (١) کارێکی زۆر دڕندانەو ناپەسەندانە کردن.
(٢) زۆر تووڕەکردن. (٣) بەزۆر گاین؛ بەزۆر سواربوون.
outrageous (out-rā′jəs), *adj.* (١) (أ) شوورەیی.
(ب) زۆر خراپ؛ زۆر ناشرین؛ تووڕەکەر: ***(an ~ act; ~ behavior)***
(٢) دڕندە.
(٣) ئێجگار زۆر؛ لە ڕادە بەدەر؛ نابەجێ:
(She spends an ~ mount on clothes.)
outrank (out-raŋk′), *v.t.* پلەوپایە بەرزتربوون لە.
outreach (out-rēch′), *v.t.* (١) تێپەڕبوون؛ زیاتر ڕۆیشتن لە.
(٢) درێژکردنەوە؛ دەست بۆ درێژکردن.
v.i. درێژبوونەوە؛ زیاتر ڕۆیشتن یا گەیشتن.
n. (١) دەست بۆ درێژکردن. (٢) ماوەی ئەم دەست بۆ درێژکردنە.
outride (out-rīd′), *v.t.* (١) سوارێکی باشتربوون؛
بەزاندن لە سواریدا. (٢) لێ پەڕینەوە بەبێ زیان (کەشتی لە زریان)
outrider (out′rīd′ẽr), *n.* (١) ئەسپ سواری ڕابەری گالیسکەیەك کە
یا لە پێشەوەی گالیسکەکە یا لە تەنیشتی‌یەوە دەڕوات.
(٢) ڕابەر؛ چاوساغ؛ ناوەن؛ پێشڕەو.
outrigger (out′rig′ẽr), *n.* پاڵپشتی سەرپەڕی درێژبووەوە
(بۆ چەسپاندنی بەلەمو قەیاغ)؛ لەنگەر؛ کۆڵەکە؛ شتی ڕاگر.
outright (out′rīt′), *adj.* (١) بەبێ مەرج؛ یەکسەر؛ بەبێ چەندوچۆن:
(~ grants for research)
(٢) تەواو؛ بەبێ کەم‌وزیاد: ***(an ~ lie)*** .
(٣) هەمووی بە یەك جار نەك بە مانگانە.
(٤) ڕاست‌وڕەوان؛ بێ پێچ‌وپەنا.
(٥) [Archaic]، بۆ پێشەوە.
adv. (١) [Archaic] ، بۆ پێشەوە؛ ڕاستەوخۆ.
(٢) هەمووی؛ بە تەواوی: ***(She rejected the proposal ~.)*** .
(٣) یەکسەر؛ دەم‌ودەست: ***(He was killed ~.)*** .
(٤) بە یەك جار نەك بە مانگانە:
(He bought the property ~ for cash.)
outrun (out-run′), *v.t.* (١) خێراتر یا زیاتر ڕاکردن لە؛
باشتر ڕاکردن لە. (٢) تێپەڕبوون؛ زیاتربوون لە.
(٣) دەربازبوون؛ خۆ نەدان بە دەستەوە.
outsell (out-sel′), *v.t.* زیاتر فرۆشتن لە.
outset (out′set′), *n.* (١) دەستپێکردن.
(٢) سەرەتا: ***(at the ~ of his career)*** .
outshine (out-shīn′), *v.t.* (١) زیاتر بریقانەوە لە؛ زیاتر شەوقدانەوە
لە؛ بریسکەدارتربوون لە. (٢) باشتربوون لە؛ جوانتربوون لە:
(He ~s all his classmates.; She ~s the other girls.)
v.i. بریقانەوە؛ شەوقدانەوە؛ بریسکانەوە.
outshoot (out-shōōt′), *v.t.* (١) نیشانە شکێنی باشتربوون لە؛
تفەنگچی باشتربوون لە؛ باشتر پێکان لە. (٢) تێپەڕبوون.
v.i. دەرپەڕین؛ دەرپەڕین؛ سەر هێنانەدەرەوە.
n. (١) شتی دەرپەڕیو؛ چوکڵە؛ وەچە.
(٢) هەڵقوڵان؛ تەووژم دان؛ لە بەر ڕۆیشتن.
outside (out′sīd′), *n.* (١) دەرەوە؛ دەرێ. (٢) ڕوو؛ ڕووالەت.
(٣) (the ~)، ئەوپەڕ؛ پەڕی ئەوپەڕ.
adj. (١) دەرەکی؛ هی دەرەوە. (٢) سەرپەڕ؛ ئەوپەڕی.
(٣) کەم: ***(There is an ~ chance of it happening.)*** .
adv. (١) لە دەرەوە. (٢) بۆ دەرەوە؛ بۆ دەرێ. (٣) لە ڕادە بەدەر.
prep. (١) لە دەرەوەی؛ لە دیوی دەرەوەی.
(٢) [Colloq.]، جگە لە؛ بێجگە لە.
at the outside, پەڕی ئەوپەڕی.
outside of, (١) لە دەرەوەی؛ دەرەوە.

(٢) [Colloq.]. جگە لە؛ بێجگە لە

outsider (out-sīd′ẽr), *n.* (١) دەرەکی؛ ئاوەکی؛ بێگانە.
(٢) ئەسپێکە کە لەوانە نییە پێشبڕکێ بەرێتەوە

outskirt (out′skūrt′), *n.* **usually in plural,** قەراغ؛ دەورووپشت؛ دەرەوەی شار؛ نزیکی سنوور: *(on the ~s of the city)* .

outsmart (out-smärt′), *v.t.* [Colloq.], فێڵبازتربوون لە؛ زیرەکتربوون لە.

outspeak (out-spēk′), *v.t.* (١) بە دەمویل تر بوون لە؛ دەم هەراشتر بوون لە (٢) بە ئاشکرا ووتن؛ بە ئاشکرا هاوارکردن.
v.i. بە ئاشکرا ووتن؛ بە ئاشکرا هاوارکردن.

outspoken (out′spō′kən), *adj.* قسە لەڕوو؛ بە دەم؛ بە دەمویل؛ دەم هەراش: *(~ remarks; an ~ oritic of the government)* .

outspread (out-spred′), *v.t. & v.i.* بڵاوکردنەوە؛ بڵاوبوونەوە؛ درێژبوونەوە؛ کشان
n. بڵاوبوونەوە؛ بڵاوی
adj. بڵاو

outstand (out-stand′), *v.i.* (١) دیاربوون؛ زۆر بەدەرەوەبوون
(٢) دەرچوون (بە کەشتی)؛ دەستکردن بە گەشتی دەریایی.
v.t. (١) بەرهەڵستی کردن. (٢) زۆر بەرگەگرتن؛ دەربردن

outstanding (out′stan′diŋ), *adj.* (١) دەربۆقیو؛ دیار؛ دەرکەوتوو؛ دەربەربو *(an ~ landmark)*
(٢) هەڵکەوتوو؛ زۆر لێهاتوو؛ ناسراو؛ نایاب:
(an ~ student, person, achievement, etc.)
(٣) (أ) نەدراو؛ نەدراوەتەوە؛ لەسەری ماوەتەوە: *(~ debts)* .
(ب) نەبڕاوە؛ نەخراوە بە لایەکدا: *(~ issues)* .

outstare (out-stâr′), *v.t.* (١) چاوشکاندن؛ بۆڕپێدان لە چاو تێ بڕیندا
(٢) چاو تێ بڕین و چاو نەترووکاندن

outstretch (out-strech′), *v.t.* (١) درێژکردنەوە؛ ڕاکێشان.
(٢) تێپەڕکردن؛ درێژکردنەوە و تێپەڕکردن.

outstrip (out-strip′), *v.t.* (١) خێراتربوون لە (پێشبڕکێ)؛ پێشکەوتن؛ بەجێهێشتن (٢) باشتربوون لە.

outtalk (out-tôk′), *v.t.* بەزاندن بە قسە

outturn (out′tūrn′), *n.* بەرهەم

outward (out′wẽrd), *adj.* (١) هی دەرەوە؛ دەرەوە؛ دەرەکی.
(٢) دیار؛ ئاشکرا؛ لەبەرچاو. (٣) بۆ دەرەوە؛ بەرەو دەرەوە
(٤) ئەشی نەك گیانی؛ بەرجەستەیی.
(٥) ڕووالەتی؛ ڕووکەشی
adv. (١) لە دەرەوە؛ دەرەکی. (٢) بۆ دەرەوە؛ بۆ دەرێ
(٣) بە ئاشکرا؛ لەبەرچاو
n. (١) بەشی دەرەوە؛ دیوی دەرەوە (٢) جیهانی بینراو یا هەستپێکراو.
(٣) ڕووالەت؛ ڕووکەش.

-outwardness *(n.).*

outwardly (out′wẽrd-li), *adv.* (١) لە دەرەوە؛ بۆ دەرەوە.
(٢) بە ڕووالەت؛ لەڕوو؛ بەسەرزاری:
(Though frightened, she remained ~ calm.)

outwards (out′wẽrdz), *adv.* بۆ دەرەوە؛ بەرەو دەرەوە:
(The two ends are bent ~ .)

outwear (out-wâr′), *v.t.* (١) تەواوکردن؛ پەککەستن؛ دڕاندن؛ سوواندن؛ زۆر بەکارهێنان و لە کەڵك خستن. (٢) زیاتر بەردەوام بوون لە؛ زیاتر بەرگەگرتن لە.

outweigh (out-wā′), *v.t.* (١) سەنگینتربوون لە؛ قورستربوون لە
(٢) گرنگتربوون لە؛ زیاتربوون لە (بایەخ، گرنگی).
(The advantages of television ~ the disadvantages.)

outwit (out-wit′), *v.t.* (١) فێڵبازتربوون لە؛ بۆڕپێدان (بە قسەی داناو ئەستەق؛ بەزاندن بە زۆرزانی. (٢) [Archaic]. زیرەکتربوون لە.

outwork (out′wūrk′), *n.* سەنگەرێکی ئاسەرەکی سەرپەڕ.
v.t. (١) زیاترو باشتر ئیش کردن لە. (٢) تەواوکردن؛ ئەنجامدان.

oval (ō′v′l), *adj.* هێلکەیی.
n. شتێکی شێوە هێلکەیی.

ovarian (ō-vâr′i-ən), *adj.* تایبەتی بە هێلکەدان یا گەرادان.

ovariotomy (ō-vâr′i-ot′ə-mi), *n.* بڕین و دەرهێنانی هێلکەدان (نەشتەرگاری).

ovaritis (ō′və-rī′tis), *n.* هەوکردنی هێلکەدان.

ovary (ō′vẽr-i), *n.* (١) هێلکەدان؛ گەرادان
(٢) ئەو بەشە ئاوساوەی نێرك کە گەرای ڕووەکی تێدایە.

ovate (ō′vāt), *adj.* هێلکەیی.

ovation (ō-vā′shən), *n.* چەپڵە بۆ لێدانێکی بەجۆش؛ پێشوازی لێکردنێکی گەرم.

oven (uv′ən), *n.* تەنوور؛ کوورە؛ فڕن.

over (ō′vẽr), *prep.* (١) لەسەر؛ لەبان؛ بەسەر:
(The branch hung ~ the house.)
(٢) سەرگرتن؛ گرتن؛ داپۆشین: *(They boarded ~ the window.)*
(٣) لەکاتی: *(We'll discuss it ~ dinner.)* .
(٤) بەسەر: *(She spread the syrup ~ the pancake.)* .
(٥) بەسەر: *(She cast a spell ~ the group.)* .
(٦) سەرپەرشتی کردن؛ گێڕان: *(He will preside ~ the meeting.)*
(٧) بەسەر: *(The bird flew ~ the lake.)* .
(٨) لەودیو: *(a city ~ the border)* .
(٩) لێرەو لەوێ؛ لە هەمووشوێنێکدا: *(~ the whole country)*
(١٠) لە؛ لەکاتی؛ لە ماوەی: *(~ a period of several years)* .
(١١) زیاتر لە: *(The sandwich cost ~ five dollars.)*
(١٢) لەو کاتەدا؛ لە: *(Stay with us ~ the holiday.)* .
(١٣) بە لاوە باشتربوون. (١٤) دەربارەی؛ سەبارەت بە.
adv. (١) بەسەر؛ پەڕینەوە بەسەردا: *(to go ~ the bridge)* .
(٢) زیاتر لە: *(They were gone two hours or ~ .)* .
(٣) بە تەواوی؛ هەمووی: *(The wound healed ~ .)* .
(٤) لەسەرەوە: *(He took out his money and counted it ~ .)*
(٥) کەوتن بەسەردا؛ بەسەردا: *(The tree fell ~ .)* .
(٦) هەڵگەڕانەوە؛ هەڵدانەوە: *(Turn the page ~ .)* .
(٧) سەرلەنوێ؛ دیسانەوە: *(Go back and do it again.)* .
(٨) لەوێ؛ لە: *(~ in England)* .
(٩) لە لایەك، هەڵوێستێك، یا بیروباوەڕێکەوە بۆ یەکێکی تر:
(The party's new policy won him ~ .)
(١٠) لە کەسێکەوە بۆ کەسێکی تر: *(Sign the check ~ to her.)* .
adj. (١) سەروو؛ ژووروو؛ سەر؛ زیاتر.
(٢) تەواو؛ دوایی هاتووە؛ بەسەرچووە: *(The game is ~ .)* .
(٣) پەڕیوەتەوە. (٤) زیادە.
n. (١) زیادە؛ زیاد لە پێویست.
(٢) گوللەیەکە کە لە نیشانەکە تێپەڕ دەبێ و ناییپێکێ.
v.t. & v.i. [Archaic], بەسەردا ڕۆیشتن؛ بەسەردا پەڕینەوە.
all over, (١) لە هەمووشوێنێك؛ بە هەموویدا.
(٢) تەواو؛ دوایی هاتووە؛ کۆتایی هاتووە.
over again, دووبارە؛ سەرلەنوێ؛ دیسانەوە:
(write it over again.)
over and above, زیاد لە؛ جگە لە؛ زیاد لەوەیش.
over and over (again), گەلێك جار؛ جار لە دوای جار؛ پەیتا پەیتا.

over- (ō′vẽr), پێشگرێکە بەمانای: (١) سەر؛ سەرکار؛ سەرپەرشت:
(overlord)
(٢) لە ڕادە بەدەر؛ نێجگار زۆر: *(oversleep)* .
(٣) تێپەڕبوون: *(overpass)* .

overabundance (ō-vēr-ə-bun′dəns), *n.* ئێجگار زۆر؛ زۆر زۆر؛
فرە زۆر.

-overabundant *(adj.)*.

overact (ō′vēr-akt′), *v.t. & v.i.* لە ڕادە بەدەرخو نوواندن
(شانۆگەری).

overactive (ō′vēr-ak′tiv), *adj.* بزێو؛ زۆر بە حەوجوول؛ بێ ئارام.

overall (ō′vēr-ôl′), *adj.* بەگشتی؛ بەتێکڕایی؛ هەمووی؛ سەرتاپا

overalls (ō′vēr-ôlz′), *n.pl.* بەرگی یەك پارچەی ئاودامان (هەندێ جار
لەسەر جلی ترەوە لەبەر دەکرێ بۆ ئیش کردن)؛ بەرگی یەك پارچەی ئاودامانی
کار

overbear (ō′vēr-bâr′), *v.t.* (١) پساندن؛ قورسایی یا هێز خستنە
سەر. (٢) زەبر نوواندن؛ سام نوواندن؛ دەسەڵاتی خۆ بەسەردا سەپاندن.

overbearing (ō′vēr-bâr′iŋ), *adj.* بە زەبر؛ بە سام؛ زەبرنوێن؛
دەسەڵاتی خۆ بەسەرداسەپێن: *(an ~ manner, personality, etc.)*.

overbid (ō′vēr-bid′), *v.t. & v.i.* (١) پارە لەسەر زیادکردن (هەڕاج).
(٢) پارە زیاتر پێدان لە نرخەکەی (هەڕاج).

n. (١) پارە لەسەر زیادکردنێك (٢) پارە زیاتر پێدان لە نرخەکەی.

overblow (ō′vēr-blō′), *v.t.* (١) بابردن؛ هەڵگرتن و بردن یا دان بە
زەویدا (بای قایم). (٢) بە توند فووپیاکردن (شمشاڵ، کەڕەنا ... هتد).

overblown (ō′vēr-blōn′), *adj.* (١) زۆر گەشاوە؛ زۆر کراوە (گوڵ)؛
خەریکە دادەتەپێ. (٢) بابردوو. (٣) فووتێکراو لە ترزلیدا؛ زۆر لەخۆبایی.

overboard (ō′vēr-bôrd′, ō′vēr-bōrd′), *adv.* (١) بەسەر
قەراغی بەلەم یا کەشتییەوە (٢) لەسەر قەراغی بەلەم یا کەشتییەوە بۆ ناو ئاو:
(to jump ~ ; to throw ~)

go overboard, [Colloq.]. پێ لێ هەڵبڕین؛ زۆر بەجۆشەوە کردن؛
لە ڕادە بەدەر بەجۆش بوون بۆ؛ لە تام کردنە دەرەوە.

overbuild (ō′vēr-bild′), *v.t.* (١) بەسەردا دروستکردن؛
دروستکردن لەسەر نەوەوە. (٢) زیاد لە پێویست خانوو دروستکردن لە
ناوچەیەکدا (٣) زیاد لە پێویست گەورە دروستکردن.

overburden (ō′vēr-bûr′d'n), *v.t.* ئەرك زۆر خستنەسەر؛
دانەواندن؛ قورسایی زۆر خستنەسەر.

n. ئەرکێکی گران؛ بارێکی قورس.

overbuy (ō′vēr-bī′), *v.t. & v.i.* زیاد لە پێویست شت کڕین

overcast (ō′vēr-kast′, ō′vēr-käst′), *n.* (١) پۆشەنی (بەتایبەتی
هەوروهاڵاوی ئاسمان داپۆشیو) (٢) قولاپی دوورتر لە پێویست فڕێدراو
(ڕاوەماسی).

adj. (١) داپۆشراو (٢) هەوروهاڵاوی؛ هەوراوی.
(٣) بە تەقەڵی زل دووراو.

v.t. (١) تاریك کردن؛ بەرگرتن؛ داپۆشین.
(٢) فڕێدانی قولاپی ماسی دوورتر لە پێویست.
(٣) دوورینەوە بە تەقەڵی زل و شاش.

overcharge (ō′vēr-chärj′), *v.t.* (١) بە گران پێ فرۆشتن؛
لە نرخی خۆی زیاتر داواکردن یا لێسەندن؛ پارە زۆر لێسەندن:
(We were ~d for the eggs.; That grocer always ~s.)
(٢) زۆر داگرتنەوە *(to ~ a gun; ~d with electricity)*.
(٣) زۆر زل کردن؛ پێ لێ هەڵبڕین؛ زۆر شتی ناپێویست پێوەنان (نووسین،
دیمەن کێشان)؛ زیادە پێوەنان.

n. (١) نرخێکی گران. (٢) زۆر داگرتنەوە (تفەنگ، تەقەمەنی، هێڵی ئەلەکتریك)؛
باری قورس لێنان. (٣) زل کردن؛ زیادە پێوەنان.

overcloud (ō′vēr-kloud′), *v.t.* (١) بە هەور داپۆشین
(٢) تاریك کردن (٣) بەرچاو تاریك کردن؛ پەستکردن.

v.i. بە هەور داپۆشران؛ تاریك بوون.

overcoat (ō′vēr-kōt′), *n.* پاڵتۆ؛ پاڵتاو؛ قاپووت.

overcome (ō′vēr-kum′), *v.t.* (١) بەسەردا زاڵبوون؛ بەزاندن:
(to ~ one's enemies)
(٢) بەسەردا سەرکەوتن: *(to ~ obstacles)*.
(٣) پەکخستن؛ زۆر خراپ کارتێکردن:
(to be ~ by illness, fumes, etc.)

v.i. سەرکەوتن: *(We shall ~.)*.

overcompensate (ō′vēr-kom′pən-sāt′), *v.t.* زیاد لە پێویست
قەرەبوو بۆ کردن؛ لە ڕادە بەدەر هەوڵدان بۆ هەق بۆ کردنەوە یا سڵاودانەوە
(دەروونناسی).

overcompensation (ō′vēr-kom′pən-sā′shən), *n.* هەوڵی
لە ئەندازە بەدەر بۆ هەق کردنەوە یا سڵاودانەوە (دەروونناسی).

overconfidence (ō′vēr-kon′fə-dəns), *n.* ئێجگار زۆر
بڕوا بە خۆ بوون.

overconfident (ō′vēr-kon′fə-dənt), *adj.* لە ئەندازە بەدەر
بڕوای بە خۆیەتی: *(He was ~ about his ability.)*.

overcrowd (ō′vēr-kroud′), *v.t.* سیخناخ کردن؛ زۆر قەرەباڵغ کردن.

overcrowded (ō′vēr-kroud′id), *adj.* سیخناخ؛ زۆر قەرەباڵغ؛
زۆر پڕ: *(~ homes, streets, cities, markets, etc.)*.

overdevelop (ō′vēr-di-vel′əp), *v.t.* (١) لە ئەندازە بەدەر پەرە پێ
سەندن یا گەورەکردن: *(~ped muscles)*.
(٢) زۆر شۆردنەوە و ڕووناك کردن (وێنە).

overdo (ō′vēr-dōō′), *v.t.* (١) لە تام کردنەدەرەوە؛ لە ڕادە بەدەر
کردن:
(He overdid his part in the play.; an overdone scene)
(٢) زیاد لە پێویست کردن یا هەوڵدان: *(She overdid her apology.)*
(٣) زۆر ماندووکردن: *(Work hard but don't ~ it.)*.
(٤) زۆر کوڵاندن: *(The meat is overdone.)*.

overdose (ō′vēr-dōs′), *n.* ژەمە دەرمانی زیاد لە پێویست.

v.t. ژەمە دەرمانی زیاد لە پێویست پێدان؛ ژەمە دەرمانی زیاد لە پێویست
خواردن.

overdraft, overdraught (ō′vēr-draft′), *n.* (١) پارە زیاتر
دەرهێنان لە بانق لەوەی ئەو کەسە یا کۆمپانیایە هەیەتی لە بانقەکەدا.
(٢) ئەو پارەیەی بەم جۆرە دەردەهێنرێت.
(٣) هەوای تێپەڕبوو بەسەر ئاگری کوورە یا تەنووردا.

overdraw (ō′vēr-drô′), *v.t.* (١) پارە زیاتر دەرهێنان لەوەی
ئەو کەسە هەیەتی لە بانقەکەدا. (٢) زۆر ڕاکێشان (تیروکەوان).
(٣) زیادە پێوەنان و تێکدان (چیرۆك گێڕانەوە).

overdress (ō′vēr-dres′), *v.t. & v.i.* زیاد لە پێویست جل و بەرگی
فەنتازی لەبەرکردن؛ زۆر خۆ گۆڕین:
(She was ~ed for the occasion.)

n. بەرگی دەرەوە (وەك بەروانکە... هتد).

overdrive (ō′vēr-drīv′), *n.* زیادەگێڕ (بۆ خێرایی و بەنزین کەم
بەکارهێنان)؛ گێڕی پێنج.

overdue (ō′vēr-dōō′, ō′vēr-dū′), *adj.* (١) دواکەوتووە (قەرز)؛
دەمێکە کاتی دانەوەی هاتووە و نەدراوەتەوە: *(This bill is ~.)*.
(٢) (أ) دواکەوتووە؛ لە کاتی خۆی درەنگ کەوتووە:
(The train is ~.; The baby is ~.)
(ب) دەمێکە کاتی هاتووە بەڵام نەکراوە: *(A change in the law is ~.)*.

overeat (ō′vēr-ēt′), *v.i.* زۆرخۆری کردن؛ زۆر خواردن.

overemphasis (ō′vēr-em′fə-sis), *n.* دووبارەکردنەوە؛
بە توندی گرتن.

overemphasize (ō′vēr-em′fə-sīz′), *v.t. & v.i.* دووبارە-
کردنەوە؛ بە توندی گرتن.

overestimate (ō′vēr-es′tə-māt′), *v.t.* بە زۆرتر خەمڵاندن؛
بە زۆرتر دانان یا هەڵسەنگاندن: *(Don't ~ your abilities.)*.

n. بە زۆرتر خەمڵان؛ بە زۆرتر دانان یا هەڵسەنگان.

-overestimation *(n.)*.

overexert (ō′vēr-ig-zûrt′), *v.t. & v.i.* زۆر لە خۆ کردن؛ زۆر خۆ ماندووکردن؛ زۆر پاڵ بە خۆوە نان؛ زۆر کۆشش کردن.

-overexertion *(n.).*

overexpose (ō´vēr-ik-spōz′), *v.t.* (١) زۆر دەرخستن.
(٢) زۆر دانەبەر رووناکی (وێنەگرتن یا شۆردنەوە).

-overexposure *(n.).*

overflight (ō′vēr-flit´), *n.* فڕین بەسەر وڵاتی دوژمندا بۆ سووسە.

overflow (ō´vēr-flō′), *v.t.* (١) بەسەردا ڕژاندن؛ لافاو لێ هەڵساندن.
(٢) ڕژان لێ ڕژان؛ لە بەر ڕۆیشتن. (٣) پڕ کردن هەتا لێی دەڕژێ.

v.i. (١) ڕژان لێ ڕژان (لەبەر زۆر پڕی)؛ لە بەر ڕۆیشتن.
(٢) هەڵچوون (لەبەر زۆری)؛ ئێجگار زۆر بوون:
(a man ~ing with kindness)

n. (١) لێ ڕژان؛ پڕبوون و لێ ڕژان. (٢) لافاو. (٣) زیادە؛ ڕادەی زیاد لە ئاسایی.
(٤) کونی دەرچوونی شلەی زیادە؛ دەرگای لافاو

overgarment (ō′vēr-gär´mənt), *n.* جلی دەرەوە.

overgrow (ō′vēr-grō´), *v.t. & v.i.* (١) زۆر گەورەبوون و هەمووی داپۆشین بەرزفرێدان و هەمووگرتنەوە
(a garden overgrown with weeds)
(٢) زۆر زوو گەورەبوون؛ خێرا گەورەبوون: *(The boy overgrew.)* .
(٣) قەبارە زۆر گەورەبوون و پێ نەکردن

overgrown (ō′vēr-grōn´), *adj.* (١) داپۆشراو بە گەلا، تەرز یا گژوگیا. (٢) زۆر زوو گەورەبوو؛ خێرا گەورەبوو؛ زل؛ زلتر لە ئاسایی:
(an ~ boy)

overgrowth (ō′vēr-grōth´), *n.* (١) شتێکی زۆر پەرەسەندوو (بژار، گژوگیا، گەلا). (٢) شتێکی بەسەرەوە ڕوواو.
(٣) زۆر خێرا گەورە بوون؛ زیاد لە پێویست پەرەسەندن.

overhang (ō′vēr-haŋ´), *v.t.* (١) پێدا شۆڕکردنەوە؛ بەسەردا شۆڕکردنەوە؛ دەرپۆقاندن بەسەردا. (٢) مەترسی لێ کران؛ هەڕەشە بەسەردا کردن *(an ~ing danger)*
(٣) ڕازاندنەوە بە شت پێدا هەڵواسین.

v.i. بەسەردا شۆڕبوونەوە؛ لێوە شۆڕبوونەوە (وەك لە سەربانێکەوە)؛ لێوە دەرپۆقین و شۆڕبوونەوە

n. (١) دەرپۆقین؛ دەرپۆقین و شۆڕبوونەوە.
(٢) پارچەیەکی دەرپۆقیو (خانووسازی)؛ شتێکی دەرپۆقیو ر شۆڕبووەوە.
(٣) ڕادەی دەرپۆقین یا شۆڕبوونەوە.

overhaul (ō´vēr-hôl′), *v.t.* (١) (أ) تێڕوانین بە وردی و تاقیکردنەوە.
(ب) سەراپا چاك کردنەوە (مەکینەی ئوتومبیل)؛ وەك تازە لێکردنەوە:
(to ~ an engine)
(٢) پێگەیشتنەوە؛ پێگەیشتنەوە و بەجێهێشتن.

n. چاك کردنەوەی سەراپایی (مەکینە)؛ تازەکردنەوە.
(to do an ~ ; to do an engine ~)

overhead (ō′vēr-hed´), *adj.* (١) بە ژوور سەرەوە؛ سەرەوە؛ بەسەر سەرەوە *(an ~ light)*
(٢) تایبەتی بە خەرجی دەزگایەکی بازرگانی: *(~ expenses)* .

n. (١) خەرجی دەزگایەکی بازرگانی یا کاروکاسبییەك (وەك کرێی خانوو کرێ ئاو وکارەبا و چاك کردنی شتی شکاو و ڕاگرتنی شوێنەکە بە پاکی):
(Our ~ is very high.)
(٢) شتێکە لە ژوور ئاستی سەرەوە.

adv. بە ژوور سەرەوە؛ لە ژوور ئاستی سەرەوە:
(the stars ~ ; look ~)

overhear (ō´vēr-hēr′), *v.t.* گوێ لێ بوون بە ڕێکەوت یا بە دەستەنقەست (بەبێ ئاگای قسەکەر یا بە دزی ئەوەوە).

overheat (ō´vēr-hēt′), *v.t.* زۆر گەرم کردن

v.i. زۆر گەرم بوون. *(The engine ~ed.)* .

overindulge (ō´vēr-in-dulj′), *v.t.* زۆر جڵەو بۆ شل کردن؛ زۆر بەر بۆ بەرەڵاکردن و هەموو داخوازییەك بۆ جێبەجێکردن:
(Don't ~ the child.)

v.i. زۆر سەرتێکردن؛ زۆر جڵەو بۆ (خۆ) شل کردن.

overindulgence (ō′vēr-in-dul′jəns), *n.* جڵەو زۆر بۆ (خۆ) شل کردن.

overjoy (ō´vēr-joi′), *v.t.* زۆر دڵخۆش کردن؛ زۆر شادمان کردن.

overjoyed (ō´vēr-joid′), *adj.* شادمان؛ بەختیار؛ زۆر دڵخۆش.

overkill (ō′vēr-kil´), *n.* (١) کارێکی لە ئەندازە بەدەر؛ کارێکی لە پێویست بەدەر. (٢) کوشت و کوشتارێکی لە ڕادە بەدەر

overladen (ō´vēr-lād′′n), *adj.* بار گران؛ بار قورس.

overland (ō′vēr-land´), *adj.* بە ڕێگەی ووشکانیدا؛ بە ووشکانیدا:
(an ~ journey)

adv. بە ڕێگەی ووشکانیدا؛ بە ووشکانیدا.

overlap (ō´vēr-lap′), *v.t. & v.i.* (١) خستنەسەر و نەختێکیش لێ تێپەڕکردن (قوماش، خشت، تەختەدار، تەبەقە ئاسن)؛ چوونەسەر و لێ تێپەڕ بوون وەك پوولەکەی ماسی؛ ڕیزکردن بەم جۆرە. (٢) لە هەمان کاتدا ڕوودان؛ تێکەڵاوبوون؛ تێپەڕبوون؛ چوونەناو یەکترییەوە:
(His visit and mine ~ped.)

n. (١) چوونەسەر یەك؛ تێپەڕبوون؛ چوونەناو یەك.
(٢) ئەو بەشەی تێپەڕ دەبێ. (٣) ڕادەی تێپەڕبوون.
(٤) شوێنی چوونەسەر یەك.

overlay (ō´vēr-lā′), *v.t.* (١) بەسەردا بڵاوکردنەوە؛ دان بەسەردا.
(٢) داپۆشین یا ڕازاندنەوە بە شتێکی جوان؛ ڕووکەش کردن.
(٣) بار قورس کردن؛ دڵگرتن؛ پەستکردن.

n. (١) پۆشەنی؛ شتێك کە شتێکی تری پێ دادەپۆشرێ. (٢) ڕووکەش
(٣) پارچە کاغەزێکی تەنك کە دەخرێتە سەر کاغەزی ئاسایی.

overleap (ō´vēr-lēp′), *v.t.* (١) بەسەردا بازدان.
(٢) پەڕاندن؛ خستنە پشت گوێ.
(٣) زۆر ڕۆیشتن؛ هەڵپەی نابەجێ کردن؛ تێکشکاندن.

overleap oneself, دۆڕاندن لەبەر بازدی گەورە دان؛ تێکشکان لەبەر چاوبرسێتی و زۆر ڕۆیشتن؛ ژێرکەوتن لەبەر زۆر بە پەرۆشەوە بوون.

overload (ō´vēr-lōd′), *v.t.* باری قورس لێنان؛ باری زۆر لێنان.

n. باری قورس؛ باری گران.

overlook (ō´vēr-look′), *v.t.* (١) بەسەردا ڕوانین.
(٢) لە سەرەوە سەیرکردن.
(٣) نەبینین؛ خستنە پشت گوێ؛ سەرنج پێ نەدان:
(He was ~ed by his employers.)
(٤) چاو لێ پۆشین؛ چاوپۆشی کردن؛ چاو لێ نووقاندن.
(٥) سەرپەرشتی کردن؛ سەرەوکاری کردن؛ چاودێری کردن.
(٦) چاو پیاهەڵهێنانەوە؛ بە چاوەوە کردن.

n. (١) شوێنێکی بەرز کە بڕوانێت بەسەر دەوروپشتەکەیدا.
(٢) دیمەنێکی بینراو لە بەرزاییەکی وەهاوە
(٣) بینین؛ سەیرکردن؛ چاو پیاخشاندن.

overlord (ō′vēr-lôrd´), *n.* (١) سەرگەورەی دەرەبەگان.
(٢) سەرۆك؛ خاوەن دەسەڵات؛ ئاغا.

overly (ō′vēr-li), *adv.* ئێجگار؛ زۆر.

overman (ō′vēr-mən), *n.* (١) سەرکار. (٢) سەرپشك. (٣) کەڵەپیاو.

v.t. زیاد لە پێویست کرێکار بۆ دانان.

overmaster (ō´vēr-mas′tēr, ō´vēr-mäs′tēr), *v.t.* بەزاندن؛ بەسەردا زاڵبوون.

overmatch (ō´vēr-mach′), *v.t.* باشتربوون لە.

n. ملەملانێیەکی لارەسەنگ یا ناهاوتا.

overnight (ō′vēr-nīt′), *adv.* (١) شەو؛ بە شەو؛ لە شەودا؛ بۆ یەك شەو: *(I stayed at their house ~.)* .
(٢) شەوی پێشوو؛ ئێوارەی ڕابوردوو.

adj. (١) شەوی؛ هی شەو (٢) هی شەوی پێشوو.
(٣) (ا) یەك شەو دەخایەنێ؛ یەك شەوی پێ دەچێ؛ یەك شەوی: *(an ~ journey)*
(ب) شەوێك دەمێنێتەوە *(an ~ guest)*
(٤) بۆ بەکارهێنان بۆ یەك شەو *(an ~ bag)*
(٥) کوتوپڕ؛ لەپڕ؛ لە ناکاو: *(The situation changed ~ .)* .
n. شەوی رابوردوو

overpass (ō′vẽr-pas´, ō′vẽr-päs´), *n.* ڕێگەیەکە کە وەك پرد بەسەر ڕێگەیەکی تردا دەپەڕێتەوە؛ ڕێگەی پرد.
v.t. (١) بەسەردا پەڕینەوە؛ پێدا تێپەڕبوون؛ لێ پەڕینەوە
(٢) تێپەڕبوون؛ زیاتربوون لە. (٣) چاوپۆشین؛ چاوپۆشی کردن؛ خستنە پشت گوێ (٤) سنوور شکاندن.

overpay (ō´vẽr-pā′), *v.t.* (١) زیاد لە پێویست پارەدان (قەرز)؛ پارە زۆر دان؛ لە نرخی خۆی پارە زیاتر پێدان. (٢) پارە زۆر دان بە کەسێك.
v.i. پارە زۆر دان

overpower (ō´vẽr-pou′ẽr), *v.t.* (١) بەسەردا زاڵبوون؛ بەزاندن.
(٢) هێز لێ برین؛ کاس کردن. (٣) زۆر ووزە پێدان

overpowering (ō´vẽr-pou′ẽr-iŋ), *adj.* زۆر بەهێز؛ توندوتیژ؛ کاسکەر؛ هێز لێ بڕ *(an ~ smell; ~ grief)* .

overprice (ō´vẽr-prīs′), *v.t.* نرخی گران لەسەر دانان؛ نرخی زۆر لەسەر دانان

overproduce (ō´vẽr-prə-dōōs′, ō′vẽr-prə-dūs´), *v.t.* زیاد لە پێویست بەرهەم هێنان؛ زیاد لە پێویست درووستکردن.

overproduction (ō′vẽr-prə-duk′shən), *n.* زیاد لە پێویست هێنانە بەرهەم؛ زۆر درووستکردن.

overrate (ō´vẽr-rāt′), *v.t.* بە زیاتر دانان؛ زیاد لە پێویست بە گرنگ دانان *(to ~ one's abilities; an ~d book)* .

overreach (ō´vẽr-rēch′), *v.t.* (١) تێپەڕکردن؛ لێ تێپەڕبوون.
(٢) پێدا بلاوبوونەوە؛ داپۆشین.
(٣) تێپەڕبوون و بەرنەکەوتن؛ تێپەڕ بوون و لێ نەدان.
(٤) هەڵخەڵەتاندن؛ بەزاندن بە فێڵبازی.
v.i. (١) تێپەڕبوون؛ زۆر ڕۆیشتن. (٢) خەڵەتاندن؛ زاڵبوون بەسەردا بە فێڵبازی.
(٢) پەیزەن بوون

overreach oneself, تێکشکان لەبەر زۆر بەپەرۆشەوە بوون و هەڵپەکردن؛ لە توانای خۆ زیاتر ڕۆیشتن یا کردن.

override (ō´vẽr-rīd′), *v.t.* (١) پێدا ڕۆیشتن (وڵاتی دوژمن بە لەشکرەوە)؛ پێدا تێپەڕبوون. (٢) (ا) خستنە ژێر پێی ئەسپەوە؛ خستنە ژێر پێوە. (ب) پێشێل کردن؛ چەوساندنەوە؛ خستنە ژێر دەستەوە.
(٣) خستنە پشت گوێ؛ هیچ بایەخ پێ نەدان: *(He overrode their pleas, objections, etc.)*
(٤) بەسەردا تێپەڕکردن.
(٥) ڕەتاندنی ئەسپ؛ زۆر ماندووکردن (ئەسپ).
(٦) خستنەسەرو ئەختێکیش لێ تێپەڕکردن (نەشتەرکاری).
n. مزی سەرەت سەوداگەران یا فرۆشیاران.

overripe (ō′vẽr-rīp′), *adj.* (١) زۆر گەییو؛ بڵ (میوە)؛ بوردوو.
(٢) گەنیو (مەجاز)؛ بۆگەن؛ پیس (مەجان).

overrule (ō´vẽr-rōōl′), *v.t.* (١) (ا) بڕیاری خۆ بەسەردا سەپاندن و ڕا پێ گۆڕین؛ بڕیار پێ گۆڕین: *(The general ~d the captain.)* .
(ب) بڕیاردان بە دژ
(ج) بڕیار بەتاڵ کردنەوە *(The judge ~d the previous decision.)* .
(٢) کارتێکردن؛ بەزۆر پێ سەلماندن؛ بەزۆر پێ کردن

overrun (ō´vẽr-run′), *v.t.* (١) داپۆشین؛ پێدا بلاوبوونەوەو داپۆشین: *(The flooded river overran the valley.; The garden was ~ with weeds.)*
(٢) داگیرکردن؛ گرتن *(territory ~ by enemy forces)*
(٣) خێرا بلاوبوونەوە (باو، بیروڕا)؛ تەشەنە سەندن.
(٤) تێپەڕبوون: *(His speech overran the time allowed.)* .
(٥) ووشە و دێڕ گواستنەوەو سەرلەنوێ ڕێکخستن (چاپەمەنی).
(٦) [Archaic]، خێراتر ڕاکردن لە.
v.i. (١) لێ ڕژان؛ هەڵچوون؛ هەڵسان (لافاو). (٢) تێپەڕبوون.
n. (١) (ا) لێ ڕژان؛ هەڵسان (لافاو). (ب) تێپەڕبوون.
(٢) (ا) ڕادەی لێ ڕژان. (ب) ڕادەی تێپەڕبوون.

oversea (ō´vẽr-sē′), *adj. & adv.*, [Rare], = **overseas.**

overseas (ō´vẽr-sēz′), *adv.* لەوبەری وڵات؛ دەرەوە؛ لەوبەر یا لەودیوی دەریا *(to go ~)* .
adj. (١) هی دەرەوە؛ هی بێگانە؛ دەرەوە؛ بێگانە: *(~ trade)* .
(٢) لەوبەر یا لەودیوی دەریا.

oversee (ō´vẽr-sē′), *v.t.* (١) سەرەوکاری کردن؛ چاودێری کردن؛ سەرپەرشتی کردن؛ سەرکاری کردن. (٢) [Obs.]، پشکنین؛ لێ ووردبوونەوە

overseer (ō′vẽr-sē´ẽr), *n.* چاودێر؛ سەرپەرشتیار؛ سەرکار؛ چاوەش؛ چاودێریکەر؛ بەڕێوەبەر.

oversell (ō´vẽr-sel′), *v.t.* (١) زیاتر فرۆشتن لە؛ زیاد لە پێویست فرۆشتن. (٢) زۆر بەپەرۆشەوە بوون بۆ (پێ سەلماندن، پێ فرۆشتن... هتد)؛ زۆر چاکەی شتێك ووتن: *(to ~ an idea)*

overset (ō´vẽr-set′), *v.t.* (١) پەستکردن؛ شێواندن؛ تێکدان.
(٢) هەڵگەڕاندنەوە؛ وەرگەڕاندن؛ وەرگێڕان؛ سەر بەرەوخوار کردن
(٣) زۆر تێ ئاخنین (چاپەمەنی).

oversexed (ō′vẽr-sekst′), *adj.* حەشەری.

overshadow (ō´vẽr-shad′ō), *v.t.* (١) (ا) سێبەر بەسەردا کردن. (ب) تاریك کردن. (٢) کردن بەژێرەوە (مەجان)؛ داپۆشین؛ گرنگتربوون لە؛ سەرنج لێ ڕاکێشان: *(His father's death ~ed his son's illness.)* .

overshoe (ō′vẽr-shōō´), *n.* = **galosh.**

overshoot (ō´vẽr-shōōt′), *v.t.* (١) دوور تەقەکردن؛ لە نیشان بەولاوە تەقەکردن (٢) زیاد ڕۆیشتن؛ لە شوێنێکی تایبەتی بەولاوە تێپەڕبوون: *(The plane ~ the runway.)*
(٣) تێپەڕبوون؛ لە سنوور دەرچوون.
v.i. (١) دوور تەقەکردن. (٢) زۆر ڕۆیشتن؛ تێپەڕبوون.

overshot (ō′vẽr-shot´), *adj.* (١) دیوی سەرەوەی دەرپۆقیوە *(an ~ jaw)*
(٢) دەخولێتەوە بەو ئاوەی کە لە دیوی سەرەوەی دەدات: *(an ~ water wheel)*

oversight (ō′vẽr-sīt´), *n.* (١) چاودێری؛ سەرپەرشتی.
(٢) هەڵە؛ هەڵەی بێ دەسەنقەست کە لە نەبینین یا سەرنج پێ نەدانەوە ڕوودەدات

oversimplify (ō´vẽr-sim′plə-fī´), *v.t.* زۆر بە ئاسان پیشاندان و شێواندن.
-**oversimplification** *(n.)*.

oversize (ō′vẽr-sīz′), *adj. Also* **oversized,** (١) زۆر زل.
(٢) گەورەتر لە ڕادە یا پێوانەی ئاسایی
n. (١) قەوارەیەکی زۆر زل. (٢) شتێکی قەوارە نێجگار زل.

overskirt (ō′vẽr-skûrt´), *n.* تەنوورەی دەرەوە

oversleep (ō´vẽr-slēp′), *v.t. & v.i.* هەتا درەنگتر نووستن لە ڕۆژانی ئاسایی؛ درەنگ لە خەو هەڵسان؛ زۆر نوستن.

overspend (ō´vẽr-spend′), *v.t.* (١) [Rare]، سوواندن؛ هێز لێ برین؛ پەککخستن: *(overspent with toil)* .
(٢) پارە زیاتر خەرج کردن لە: *(to ~ one's income)* .
v.i. زیاد لە پێویست خەرج کردن.

overstate (ō´vẽr-stāt′), *v.t.* زل کردن؛ پێوەنان؛ فشەکردن؛ پێ لێ هەڵبڕین.

overstatement (ō´vẽr-stāt′mənt), *n.* زل کردن؛ پێوەنان؛ فشە.

overstay (ō´vẽr-stā′), *v.t.* زیاتر مانەوە لە؛ زیاد لە پێویست و ڕادەی

بەجێیی مایەوە *(He ~ed his welcome.)*

overstep (ō´vēr-step′), *v.t.* لە سنوور دەرچوون؛ لە سنووری دەسەڵاتی خۆ تێپەڕبوون *(to ~ one's authority)*

overstock (ō´vēr-stok′), *v.t.* (١) زۆر هەڵگرتن (فرۆتەنی، ئازووقە) زیاد لە پێویست شت هەڵگرتن لە فرۆشگا یا ماڵدا (٢) زۆر پڕکردن (فرۆشگا)؛ زیاد لە پێویست تێدا هەڵگرتن

n. شتومەکی زیاد لە پێویست عەمارکراو یا هەڵگیراو.

overstrung (ō′vēr-struŋ´), *adj.* زۆر بە حرت‌وفرت؛ دەمار کرژ؛ بێ ئارام

overstuff (ō´vēr-stuf′), *v.t.* (١) زۆر تێ ئاخنین؛ سیخناخ کردن؛ زۆر پڕکردن (٢) ئاوئاخن زۆر تێخستن (قەنەفەو کورسی).

oversupply (ō´vēr-sə-plī′), *v.t.* فرۆتەنی زیاد لە پێویست خستنە ناو بازار

n. زیاد لە پێویست بوونی فرۆتەنی لەناو بازار؛ بوونی شتێك زیاد لە پێویست: *(an ~ of meat and vegetables)*

overt (ō′vērt, ō-vûrt′), *adj.* ئاشکرا؛ دیار؛ لەروو *(~ hostility)*.

-**overtly** *(adv.)*; **overtness** *(n.)*.

overtake (ō´vēr-tāk′), *v.t.* (١) پێگەیشتنەوە؛ گرتنەوە. (٢) پێگەیشتنەوەو بەجێهێشتن؛ گرتنەوەو پێشکەوتن (٣) لەپڕ دان بەسەردا؛ لەپڕ هاتن بەسەردا

overtax (ō´vēr-taks′), *v.t.* (١) باجی زۆر لێ سەندن؛ باجی زۆر لەسەر دانان (٢) ئەرکی زۆر خستنەسەر؛ ماندووکردن؛ بوون بە بار بەسەرەوە.

over-the-counter (ō′vēr-*th*ə-koun′tēr), *adj.* (١) یەکسەر دەفرۆشرێ بە کڕیار بەبێ دەلاڵ (بۆرسە): *(an ~ stock)*. (٢) پێویست بە ڕەچەتە ناکات بۆ کڕینی (دەرمان): *(Aspirin is an ~ drug.)*

overthrow (ō´vēr-thrō′), *v.t.* (١) هەڵگێڕاندنەوە؛ وەرگەڕاندن؛ هەڵگێرانەوە (٢) ڕووخاندن (میری)؛ خستن *(to ~ the government)* (٣) فڕێدانە ئەودیو نیشانە (یاری بێسبۆل)

n. (١) هەڵگەڕانەوە؛ وەرگەڕان (٢) ڕووخان؛ خستن: *(The demonstrations led to the ~ of the government.)*

overtime (ō′vēr-tīm´), *n.* (١) کاتی زیادە کارکردن (لەسەروو کاتی کارکردنی ئاسایی‌یەوە) (٢) مووچە یا کرێی ئەم کارکردنە زیادەیە. (٣) کاتی درێژکردنەوەی یاری لە کاتی بەرامبەر وەستانی دوو تیپدا.

adj. & adv. هی کاتی زیادە کارکردن؛ هی مووچە یا کرێی کاتی زیادە کارکردن؛ کاتی درێژکردنەوەی یاری لە بەرامبەر وەستانی دوو تیپدا: *(~ pay; to work ~ ; ~ play)*

overtone (ō′vēr-tōn´), *n.* (١) دەنگی بەرزو ناسك (مۆسیقا). (٢) *(pl.)* مەبەستی شاراوە؛ مانای زیادە *(praise with ~s of envy)*.

overtop (ō´vēr-top′), *v.t.* (١) بەرزتربوون لە؛ بەسەردا شکانەوە. (٢) گرنگتربوون لە

overture (ō′vēr-chēr), *n.* (١) پێشنیازی ئاشتبوونەوە یا گفتوگۆکردن؛ خۆ بردنەپێشەوە؛ خستنە بەرچاو (پێشنیاز): *(to make ~s to a person; peace ~s)* (٢) (أ) پارچەیەك مۆسیقا کە ئۆپەرایەکی پێ دەکرێتەوە. (ب) پارچە مۆسیقای ئۆرکێسترا (٣) سەرەتای هەڵبەست (٤) پێشنیاز (کڵێسە)

overturn (ō´vēr-tûrn′), *v.t.* (١) هەڵگەڕاندنەوە؛ وەرگەڕاندن؛ هەڵگێڕانەوە؛ نخوون کردنەوە (٢) بەزاندن؛ زاڵبوون بەسەردا.

v.i. وەرگەڕان؛ هەڵگەڕانەوە: *(The car ~ed.)*.

n. وەرگەڕان؛ هەڵگەڕانەوە.

overuse (ō´vēr-ūs′), *n.* زۆر بەکارهێنان

v.t. زۆر بەکارهێنان

overvalue (ō´vēr-val′ū), *v.t.* نرخ زۆر لەسەر دانان؛ زیاد لە پێویست بە بایەخ یا گرنگ دانان؛ بە گرنگ دانان

overview (ō′vēr-vū´), *n.* دیمەنی گشتی؛ سەیرکردنێکی گشتی؛ هەڵسەنگاندنێکی گشتی: *(to get an ~ of the situation)*

overweening (ō′vēr-wēn′iŋ), *adj.* (١) لەخۆبایی؛ لووت بەرز؛ بەفیز. (٢) زیاد لە پێویست؛ زۆر.

overweigh (ō´vēr-wā′), *v.t.* (١) قورستربوون لە. (٢) ئەرکی زۆر قورس دان بەسەردا؛ بار زۆر لێنان؛ پساندن.

overweight (ō′vēr-wāt´), *n.* (١) قورسایی زیادە. (٢) گرنگی؛ بە بایەخی.

adj. زۆر قورس؛ زیاد لە پێویست قورس: *(~ luggage; an ~ person)*.

v.t. (١) بار زۆر لێنان؛ ئەرکی زۆر قورس دان بەسەردا؛ پساندن. (٢) بایەخ زۆر پێدان؛ زیاد لە پێویست بە گرنگ دانان.

overwhelm (ō´vēr-hwelm′), *v.t.* (١) داپۆشین (لافاو، شەپۆل)؛ کردن بەژێرەوە. (٢) بەزاندن؛ زاڵبوون بەسەردا؛ تێکشکاندن؛ پەکخستن (٣) کاس کردن؛ پەرێشان کردن؛ نێجگار کارتێکردن: *(to be ~ed by grief, excitement, kindness, etc.)*

overwhelming (ō´vēr-hwel′miŋ), *adj.* زۆر بەهێز؛ نێجگار زۆر؛ کاسکەر؛ بەرهەڵستی ناکرێ؛ پەرێشانکەر. *(an ~ victory; ~ support, sorrow, etc.)*

overwork (ō´vēr-wûrk′), *v.t.* (١) ڕەتاندن؛ زۆر ئیش پێ کردن: *(to ~ a horse, oneself, etc.)* (٢) زۆر بەکارهێنان؛ سوواندن (مەجاز): *(to ~ an excuse, a metaphor)*

v.i. زۆر ئیش کردن؛ زۆر تێکۆشان

n. (١) ئیشی گران؛ ئەرکی قورس. (٢) ئیشی زیادە (بەتایبەتی هی دوای کاتی ئیش کردنی ئاسایی)

overwrite (ō´vēr-rīt′), *v.t.* (١) نووسین لەسەر پەڕەی شت لەسەر نووسراو. (٢) نووسین بە شێوازێکی زۆر ڕازاوە.

v.i. نێجگار زۆر نووسین

overwrought (ō′vēr-rôt′), *adj.* (١) ماندوو؛ هێز لێ بڕاو لەبەر زۆر ئیش کردن. (٢) دەمار کرژ؛ بەجۆش؛ بێ ئارام (٣) زۆر ڕازاوە.

ovi- (ō′vi), پێشگرێکە بەمانای: هێلکە

oviduct (ō′vi-dukt´), *n.* بۆری هێلکە پێدا ڕۆیشتن بۆ منداڵدان یا بۆ دەرەوە

oviform (ō′vi-fôrm´), *adj.* هێلکەیی؛ شێوە هێلکەیی.

ovine (ō′vīn, ō′vin), *adj.* مەڕی؛ وەك مەڕ؛ لە مەڕ دەچێ.

ovipara (ō-vip′ēr-ə), *n.* گیانداری هێلکەکەر

oviparous (ō-vip′ēr-əs), *adj.* (١) هێلکەکەری؛ هی گیانداری هێلکەکەر. (٢) هی زاووزێ لەڕێگەی هەڵهاتنی هێلکەوە لە دەرەوەی لەشی مێینەکە.

ovoid (ō′void), *adj. Also* **ovoidal**, هێلکەیی؛ شێوە هێلکەیی.

n. شتێکی هێلکەیی

ovular (ō′vyoo-lēr), *adj.* تایبەتی بە هێلکە یا گەرا.

ovulate (ō′vyoo-lāt´), *v.i.* گەراکردن؛ دەرچوونی هێلکە یا گەرا لە هێلکەدانەوە؛ گەرا دانان.

ovulation (ō´vyoo-lā′shən), *n.* گەراکردن؛ هاتنەخوارەوەی گەرا یا هێلکە لە هێلکەدانەوە؛ گەرا دانان

ovule (ō′vūl), *n.* (١) هێلکۆکە: هێلکۆکەیەکە لە سەرەتای پەرەسەندنیدا. (٢) تۆوە چکۆلە؛ ئەو بەشەی ڕووەکە کە دەبێتە تۆو.

ovum (ō′vəm), *n.* گەرا (ئافرەت و هەموو جۆرە مێینەیەکی تریش)؛ هێلکە؛ هێلکۆکە.

owe (ō), *v.t.* (١) قەرزاربوون: *(I ~ you ten dollars.)*. (٢) قەرزاربوون (مەجاز): *(We ~ a great deal to our parents and teachers.)* (٣) مەمنوون بوون؛ چاکە بەسەرەوە بوون.

(٤) [Obs.]، هەبوون؛ بوون.

v.i. قەرزاربوون؛ قەرز لەسەر بوون

owing (ō′iŋ), ***adj.*** هێشتا نەدراوەتەوە (قەرز)

(There are ten dollars ~ .)

owing to, بەهۆی؛ لەبەر

(Owing to the floods, we couldn't come.)

owl (oul), ***n.*** (١) کونەپەپوو؛ بایەقووش؛ پەپوو
(٢) کەسێکی شەوەکی؛ کەسێك کە شەو تا درەنگ نەنوێ.
(٣) کەسێکی ڕووخسار بە شکۆ یا سەنگین

owlet (oul′it), ***n.*** (١) بەچکە کونەپەپوو؛ کونەپەپووی بچووك.
(٢) جۆرە کونەپەپوویەکی بچووکە

owlish (oul′ish), ***adj.*** بایەقووشی؛ لە کونەپەپوو دەچێت.

own (ōn), ***adj.*** هی خۆ

(This is my ~ house.; I saw it with my ~ eyes.)

n. هەر هی خۆ؛ خۆ ***(That is his ~ .; I am on my ~ .)***.

v.t. (١) هەبوون؛ بوون؛ خاوەن بوون ***(Who ~s this house?)***.
(٢) پێ نینان؛ دان پیادانان ***(to ~ one's faults)***.

***v.i.* (~ to),** پێ لێنان؛ دان پیادانان:

(to ~ to having stolen something)

be one's own man, لەژێر دەستی کەسدا نەبوون؛ سەربەخۆ بوون؛ پیاوی کەس نییەو بە هەوەسی خۆی ڕەفتار دەکات.

come into one's own, پێگەیشتن؛ گەیشتنە ئاواتی خۆ.

hold one's own, خۆڕاگرتن (لەبەردەم هێرش یا ڕەخنەدا)؛ جێی خۆ بەرنەدان؛ دەرەقەت هاتن؛ بەرگەگرتن

of one's own, هی خۆ ***(He has nothing of his own.)***.

on one's own, [Colloq.]. سەربەخۆ؛ هەر خۆ؛ خۆ بە خۆ؛ بە تەنها؛ تەنها خۆ

(He's living on his own now.; Can you do the work on your own?)

own up (to), دان پیانان؛ پێ لێنان (تاوان).

owner (ōn′ēr), ***n.*** خاوەن

ownership (ōn′ēr-ship′), ***n.*** خاوەنداری؛ خاوەندارێتی؛ هەبوون؛ خاوەنێتی

ox (oks), ***n.* (pl. oxen),** (١) گای خەساو؛ گا
(٢) گیاندارێك لە توخمی گاو مانگا.

ox-, = oxy-

oxbow (oks′bō′), ***n.*** (١) کەڵەمە (٢) شتێکی کەڵەمەیی یا کەوانەیی وەك پێچی ڕووبارێك؛ (٣) زەوی نێوان پێچێکی وەها.

oxen (ok′s′n), ***n. plural of*** ox.

oxeye (oks′ī′), ***n.*** چاوە گ جۆرە ڕووەکێکە

oxford (oks′fērd), ***n.*** (١) جۆرە پێڵاوێکی قەبەی پاژنە نزمە
(٢) جۆرە قوماشێکی لۆکەیە

oxheart (oks′härt′), ***n.*** (١) جۆرە گێلاسێکی گۆشتنە لە شێوەی دڵدایە (٢) جۆرێکە لە کەلەرم

oxidation (ok′sə-dā′shən), ***n.*** ژەنگ هەڵهێنان؛ ژەنگ گرتن

oxide (ok′sīd, ok′sid), ***n.*** ئۆکسید (کیمیا)

oxidize (ok′sə-dīz′), ***v.t.*** (١) ئۆکسجین تێکردن؛ یەك پێگرتن لەگەڵ ئۆکسجیندا؛ ئۆکسیدکردن (٢) ژەنگ پێ گرتن؛ ژەنگ پێ هەڵهێنان.

v.i. (١) یەکگرتن لەگەڵ ئۆکسجیندا؛ ئۆکسجین تێکەڵاوبوون.
(٢) ژەنگ گرتن؛ ژەنگ هەڵهێنان.

oxidizer (ok′sə-dīz′ēr), ***n.*** ماددەی ژەنگگر؛ ماددەی ژەنگ پێگر

Oxonian (ok-sō′ni-ən), ***adj.*** ئۆکسفۆردی (١) هی شاری ئۆکسفۆرد لە ئینگلتەرە (٢) هی زانکۆی ئۆکسفۆرد.

n. (١) قوتابی زانکۆی ئۆکسفۆرد؛ دەرچووی زانکۆی ئۆکسفۆرد
(٢) دانیشتوویەکی شاری ئۆکسفۆرد

oxtail (oks′tāl′), ***n.*** کلکە گا (بەتایبەتی کە شۆربای پێ لێ دەنرێت)

oxtongue (oks′tuŋ′), ***n.*** زمانە گا؛ چەند جۆرە ڕووەکێکە گەڵاکەیان زبرەو لە زمانی گا دەچێت

oxy- (ok′si), ***Also*** ox-, پێشگرێکە بەمانای: ئۆکسجیناوی؛ ئۆکسجینی تێدایە.

oxy- (ok′si, ok′sə), پێشگرێکە بەمانای: تیژ؛ نووك تیژ؛ توندوتیژ.

oxygen (ok′si-jən), ***n.*** ئۆکسجین.

oxygenate (ok′si-jə-nāt′), ***v.t.*** ئۆکسجین تێکەڵاوکردن؛ ئۆکسجین تێکردن.

-oxygenation ***(n.).***

oxygen mask, کڵاوە ئۆکسجین: دەخرێتە سەر دەمو لووت بۆ ئۆکسجین وەرگرتن و هەناسەدان.

oxygen tent, چادرە ئۆکسجین: سەرو شانی نەخۆشی دەخرێتە ژێر بۆ هەناسەدان بە ئاسانی.

oxymoron (ok′si-môr′on, ok′si-mō′ron), ***n.*** وتەیەکە بریتییە لە یەکگرتنی دوو ووشەی دژ بە یەك:

(sweet sorrow; cold fire; a mournful optimist)

oxytone (ok′si-tōn′), ***adj.*** دوا بڕگەی هێزی لەسەرە؛ دوا بڕگەی بە زمان دەگیرێ

n. ووشەیەکە کە دوا بڕگەکەی هێزی دەخرێتە سەر یا بە زمان دەگیرێ

oyster (ois′tēr), ***n.*** (١) گوێچکەماسی.
(٢) شتێکی بەکەڵك؛ شتێکی سوود لێ وەرگیراو.
(٣) [Slang]، کەسێکی بێ دەنگ؛ کەسێکی نەدوو.

oyster bed, جێنشینی گوێچکەماسی (لە بنی دەریادا).

oyster catcher, گوێچکەماسی گرە: چەند جۆرە باڵندەیەکی قەراغ ئاوی دەنووك پوازی لاق ئەستوورن.

oysterman (ois′tēr-mən), ***n.*** (١) گوێچکەماسی فرۆش؛ ڕاوکەری گوێچکەماسی؛ گوێچکەماسی بەخێوکەر (٢) بەلەمی ڕاوە گوێچکەماسی.

oz., = ounce.

ozone (ō′zōn, ō-zōn′), ***n.*** (١) ئۆزۆن: شێوەیەکە لە ئۆکسجین.
(٢) [Slang]، هەوای پاك

ozonic (ō-zon′ik, ō-zō′nik), ***adj.*** ئۆزۆناوی؛ ئۆزۆنی تێدایە؛ تایبەتی بە ئۆزۆن

ozonide (o′zō-nīd′), ***n.*** ئاوێتەی ئۆزۆن

ozonize (ō′zə-nīz′), ***v.t.*** (١) ئۆزۆن گۆڕین بۆ ئۆکسجین.
(٢) ئۆزۆن تێکردن

ozonous (ō′zə-nəs), ***adj.*** ozonic.

ozs., = ounces.

P p

P, p (pē), *n.* (١) تیپی شانزەهەمی ئەلفوبێی ئینگلیزییە.
(٢) دەنگی ئەم تیپە: " پ " (٣) قاڵبی ئەم تیپە
(٤) نیشانەی شانزەهەمین لە ڕیزێکدا

adj. (١) تایبەتی بەم تیپە (٢) شانزەهەم؛ شانزەهەمین

mind one's p's and q's, ئاگا لە دەمو کرداری خۆ بوون؛ وورپای زمانو کرداری خۆ بوون.

P (pē), *n.* (١) شتێکە لە شێوەی P دا
(٢) ژمارە ٤٠٠ ی ڕۆمانییە

pa (pä), *n.* [Colloq.]. باوك؛ بابە؛ باوە

paca (pä'kə, pak'ə), *n.* گیانداریکی ئەمەریکی قرتێنەری شەوەکی بەلەکاویە.

pace (pās), *n.* (١) هەنگاو (٢) درێژی هەنگاوێك؛ ماوەی هەنگاوێك
(٣) خێرایی لە ڕێ ڕۆیشتن، ڕاکردن... هتد: *(a fast ~ ; a slow ~)*
(٤) (ا) خێرایی پێشکەوتن، پەرەسەندن)
(ب) هاوخێرایی؛ خێرایی هاوتا *(Try to keep ~ with me.)*
(٥) ڕەوت؛ پیاسە (٦) جۆرە ڕەوتێکی ئەسپە کە بریتییە لە بەرزکردنەوەی دەستو پشووی لایەك پێکەوە

v.t. (١) هاتوو چوون بە شوێنێکدا؛ پیاسە پیاکردن *(to ~ a room)* .
(٢) بە هەنگاو پێوان (٣) مەشقدادانی ئەسپ لەسەر ڕەوتێکی تایبەتی
(٤) خێرایی بۆ دانان یا بڕینەوە

v.i. (١) لەسەرخۆ ڕۆیشتن؛ وورده وورده ڕۆیشتن؛ پیاسەکردن.
(٢) دەستو پاشووی لایەك پێکەوە بەرزکردنەوە

put one through his paces, تاقیکردنەوە توانا، لێهاتوویی؛

keep pace with, = keep up with.

set the pace, پلەی خێرایی بۆ دانان؛ بڕیاری پلەی خێرایی بۆ دان

paced (pāst), *adj.* (١) بە خێراییەکی تایبەتی ڕۆیشتن: *(fast- ~)* (٢) بە هەنگاو پێوراو

pacemaker (pās'mā'kēr), *n.* (١) پلەی خێرایی دانەر (غارغارێن، پێشبڕکێ) سوارێك یا ڕاکەرێکی پێشەنگە کە پلەی خێرایی پێشبڕکێیەك دادەنێ (٢) پێشەنگ (٣) (ا) ماسولکەی ڕێكوپێککەری دڵ لێدان
(ب) ئامێری ڕێكوپێککەری دڵ لێدان (پزیشکەوانی)

-pacemaking *(n. & adj.).*

pacesetter (pās'set'ēr), *n.* pacemaker.

pacer (pā'sēr), *n.* (١) ئەسپێکە کە ڕەوتێکی تایبەتی هەیە
(٢) pacemaker

pachyderm (pak'ə-dūrm'), *n.* (١) گیانداری پێست ئەستوورە وەك فیلو کەرکەدەن. (٢) کەسێکی بێ هەست؛ هەست مردوو.

pachydermatous (pak'ə-dūr'mə-təs), *adj.* (١) تایبەتی بە گیانداری پێست ئەستوور وەك فیلو کەرکەدەن. (٢) بێ هەست؛ هەست مردوو

Pacific (pə-sif'ik), *n.* دەریای پاسیفیك.

adj. (١) هی دەریای پاسیفیك؛ لە دەریای پاسیفیکدا.
(٢) هی کەناری پاسیفیکی ئەمەریکا.

pacific (pə-sif'ik), *adj.* (١) لاشەڕ؛ لاشەڕانی؛ ئاشتکەرەوە؛ ئاشتیخواز. (٢) هێمن؛ لەسەرخۆ؛ هێواش؛ بە ئاسوودە.

pacification (pas'ə-fi-kā'shən), *n.* (١) دڵنەوایی کردن؛ دڵ هێنانەوە جێی خۆ (٢) دامرکاندنەوە؛ دابینکردن؛ کپ کردنەوە.

pacificism (pə-sif'ə-siz'm), *n.* = pacifism.

Pacific Ocean, ئۆقیانووسی پاسیفیك؛ ئۆقیانووسی هێمن

pacifier (pas'ə-fī'ēr), *n.* (١) دڵنەواییکەر؛ دڵهێنەرەوە جێی خۆ.
(٢) مەمکەشووشە؛ مەمە

pacifism (pas'ə-fiz'm), *n.* ئاشتیخوازی؛ لاشەڕی؛ لاشەڕێتی؛ ناشەڕانێتی.

pacifist (pas'ə-fist), *n.* کەسێکی لاشەڕ؛ ئاشتیخواز

-pacifistic *(adj.).*

pacify (pas'ə-fī'), *v.t.* (١) دڵنەوایی کردن؛ دڵ هێنانەوە جێی خۆ؛ دڵخۆش کردن؛ هێنانەوە سەرخۆ؛ هێمن کردنەوە. (٢) ئاسوودەیی خستنەوە؛ ئاسایش خستنەوە؛ دامرکاندنەوە.

pack (pak), *n.* (١) کۆڵ؛ گوورزە؛ بار؛ بەستەك؛ پڕیاسکە؛ بەند.
(٢) (ا) دەستە؛ کۆمەڵ؛ چەند *(a ~ of lies)* .
(ب) دەستە کاغەزی یاریو قومار (ج) پاکەت: *(a ~ of cigarettes)*
(د) ڕەوە؛ گەلە؛ گەل *(a ~ of wolves)* . (ﻫ) گەلە سەگی ڕاو
(و) تاقم؛ دەستە؛ کۆمەڵ (٣) بەستەڵەکی؛ سەرئاوکەوتوو
(٤) (ا) پێچانەوەی نەخۆش لە بەتانیو متیلەوە.
(ب) ئەو بەتانیو متیلەی کە لە نەخۆشەوە دەپێچرێ (ج) سارغی
(د) خاولی یا بەستەکێك قوماشی پڕ لە سەهۆڵە دەخرێتە سەر ئاوساوییەك: *(ice ~)*
(٥) چەند جۆرە دەرمانێکی جوانیی پێستە
(٦) سەرجەمی خواردەمەنی قوتووکراوی وەرزێکە.

v.t. (١) کەلوپەل پێچانەوە (گەشت، گواستنەوە)؛ خۆ کۆکردنەوە؛ کۆکردنەوە *(He ~ed his bags.)*
(٢) پێچانەوە؛ کردن بە بەستەك.
(٣) کردنە قوتوووەوە، تەنەکەوە، یا سنووقەوە (خواردەمەنی)؛ قوتووکردن؛ داگرتن (٤) ئاخنین؛ تێ ئاخنین؛ تەنین (جێ)؛ سیخناخ کردن؛ پڕکردن؛ تێ ترنجاندن: *(The audience ~ed the hall.)*
(٥) گرتن (کون)؛ داگرتنەوە (جێی بەیەك گەیشتنی دوو لوولە): *(to ~ a joint)* (٦) پەستانەوە؛ پەستنەوە؛ داگرتنەوە: *(~ed earth)*
(٧) بارکردن (وولاخ)؛ بار لێنان (٨) بار هەڵگرتن (وولاخ).
(٩) هەڵگرتن (چەك): *(He ~s a gun.)* . (١٠) (~ off)، بە پەلە ناردن؛ بە پەلە ڕەوانەکردن: *(They ~ed him off to school.)* .
(١١) [Slang]، لێدان (مستەکۆڵە)؛ پیاکێشان.

v.i. (١) پێچانەوە؛ کۆکردنەوە؛ بەستەك کردن.
(٢) خۆ پێچانەوە (گەشت، گواستنەوە)؛ خۆ کۆکردنەوە؛ کەلوپەل پێچانەوە: *(Are you going to ~ tonight?)*
(٣) تێ ترنجان؛ قەرەباڵغ کردن؛ تێدا کۆمەڵ بوون
(٤) بە باشی یا بە ئاسانی دەپێچرێتەوە: *(This suit ~s well.)*
(٥) پەسترانەوە؛ داگیرانەوە؛ داگرتنەوە. (٦) بە پەلە ڕۆیشتن؛ تێ تەقان

adj. (١) (ا) بۆ پێچانەوە باشە یا بەکاردێت
(ب) بۆ قوتووکردن باشە یا بەکاردێت.
(٢) بەستەك کراو؛ پەستراوە؛ داگیراوە؛ پێچراوە.
(٣) باربەر؛ بارکێش؛ بارهەڵگر: *(a ~ animal)* .

pack up. [Colloq.]. واز لە ئیش هێنان؛ پەك كەوتن؛ شكان

send packing, لەپڕ دەركردن (لەبەر ناپەسەندێتی).

pack (pak), *v.t.* پڕكردن لە لایەنگرانی خۆ (كۆمیتە، ئەنجوومەن، دەستەی سوێندخۆران)؛ زۆر لە لایەنگرانی خۆ تیادانان: ***(to ~ a jury)*** .

package (pak'ij), *n.* (١) پێچانەوە؛ كۆكردنەوە؛ بەستەك كردن؛ قوتووكردن (٢) پریاسكە؛ بەستەك؛ گورزە. (٣) پێشنیاز یا پێشكەشكەرییەكی گشتی: ***(~ deal)*** .

v.t. پێچانەوە و ئامادەكردن (بۆ فرۆشتن یا گواستنەوە).

package deal, رێكەوتنێكی سەوداگەری گشتییە كە بە باش و خراپەوە دەبێ هەمووی پەسەند بكرێت.

pack animal, وولاخی بار؛ وولاخی باری یا باربەر

packer (pak'ẽr), *n.* پێچەرەوە یا داگرەوەی خواردەمەنی و شتومەك بۆ فرۆشتن یا هەڵگرتن یا گواستنەوە (كۆفرۆشی)؛ قوتووكەری كۆفرۆش: ***(a meat ~)***

packet (pak'it), *n.* (١) پاكەت؛ پریاسكە (٢) بەلەم یا كەشتی گواستنەوەی رێكوپێكی گەشتكەر و پۆستە و بار.

pack ice, بەستەلەكی سەرئاوكەوتوو

packet boat, بەلەم یا كەشتی گواستنەوەی رێكوپێكی گەشتكەر و پۆستە و بار

pack horse, (١) بارگیر (٢) كەسێكە كە ئیشی قورس و ناخۆش دەكات.

packing (pak'iŋ), *n.* (١) داگرتنەوەی خواردەمەنی بۆ ناردنی بۆ بازاڕ؛ قوتووكردن (٢) پڕكردنەوەی برین یا بۆشاییەك بە سارغی. (٣) (أ) شتی بەكارهێنراو لە داگرتنەوەی خواردەمەنیدا (ب) شتی بەكارهێنراو لە پێچانەوەی كەلوپەل و كەرەسەدا.

packing box (or case), سنووقی تێكردن و داگرتنەوەی خواردەمەنی و شتومەك

packing house, كارگەی ئامادەكردن و كردنە قوتووەوە و داگرتنەوەی گۆشت و هەندێ جاریش میوە و سەوزە (هەروەها پێشی دەوترێ: " **packing plant** ").

packman (pak'mən), *n.* = peddler.

pack rat, (١) مشكەكوێرەیەكی ئەمەریكییە كە هەموو جۆرە شتێك لە كونەكەیدا كۆدەكاتەوە (٢) [Slang]، كەسێكە كە هەموو شت كۆدەكاتەوە و هەرگیز هیچ شتێك فڕێ نادات

packsack (pak'sak'), *n.* توورەكەی شان؛ جەوال

packsaddle (pak'sad''l), *n.* كورتان؛ كۆپان

packthread (pak'thred'), *n.* گوش (بۆ پێچانەوەی سنووق و شتی تر

pack train, كاروانی بار

pact (pakt), *n.* پەیمان؛ رێكەوتن

pad (pad), *n.* تەپەی پێ؛ دەنگی گۆچان یا داردەست كە بەر زەوی دەكەوێت

pad (pad), *n.* (١) لبادی ژێر زین؛ لبادی لەبری زین بەكارهێنراو (٢) دۆشەكەنە؛ پشتی؛ شتی ئاخنراوی نەرم؛ پاڵپشت؛ ژێرەخەر. (٣) ئاواخن بەر جل‌وبەرگ؛ قەنەواجە ***(a shoulder ~)*** (٤) (أ) نەرمە گۆشتی لاستیكی ژێر پێی هەندێ گیاندار و باڵندە. (ب) سمی ئەم جۆرە گیاندارە (ج) شوێن پێی ئەم جۆرە گیاندارە. (٥) بەشە گۆشتنەكەی ژێر سەری پەنجەی دەست و پێ. (٦) گەڵای پانی سەرئاوكەوتووی رووەكی ئاوی. (٧) پەڕاو؛ دەفتەر (بەتایبەتی كە پەڕەكانی بە ئاسانی لێ بكرێتەوە): ***(a writing ~)*** (٨) نیسنەمیا. (٩) بنكە؛ سەكۆ (بۆ مووشەك فڕێدان، هێلیكۆپتەر نیشتنەوە، دەستپێكردنی كارێك ***(a launching ~ for revolution; a missle launch ~ : a helicopter ~)*** (١٠) دەستگر؛ دەزگر؛ پەڕۆ (بۆ شتی گەرم پێ هەڵگرتن)؛ پارچەیەك پەڕۆی ئاخنراوی نەرم‌وئۆل. (١١) [Slang]، (أ) ژوور؛ خانە؛ ماڵ؛ جێ. (ب) جێی نووستن؛ چەرپایە؛ جێ.

v.t. (١) ئاواخن تێخستن؛ ئاخنین؛ بەر تێگرتن (جل‌وبەرگ) (٢) درێژە پێدان؛ شتی هیچ‌وپووچ تێخستن؛ پڕكردن لە شتی هیچ‌وپووچ: ***(to ~ a speech, lecture, article, etc.)*** (٣) بە شتی ساختە یا درۆ پڕكردنەوە (خەرجی)؛ زیادە پێوەنان بۆ قازانجی خۆ ***(to ~ an expence account, payroll, etc.)***

pad (pad), ***v.i.*** (١) بە پێ رۆیشتن؛ بە پیادەیی چوون (٢) بەبێ خشپە رۆیشتن یا راكردن؛ بەبێ دەنگ رۆیشتن.

pad (pad), *n.* (١) ئەسپێكی سست یا هێواش. (٢) [Rare]، چەتەی پیادە؛ دزی پیادە. (٣) [British Slang or Dial.]، رێگە؛ رێ؛ پیادەڕێ.

padding (pad'iŋ), *n.* (١) ئاخنین؛ ئاخنینەوە (٢) ئاواخن (لۆكە، پووش... هتد). (٣) زیادە پێوەنان (بەتایبەتی لە نووسیندا)؛ شتی زیادە پێوەنراوی ناپێویست.

paddle (pad''l), *n.* (١) سەوڵ؛ سەوڵی دەم پانی كورت. (٢) گەڵاكوتك (٣) شتێكی وەك سەوڵ: (أ) مقاشی تێكدانی ئاسنی تواوە لە كوورەدا. (ب) بێڵچە (شووشەكاری) (ج) تەختەداری مامۆستا (بۆ تەمێ كردن یا لێدانی قوتابی) (٤) تەختەداری چەرخی گەردوون یا جەنجەڕی ئاو؛ تەختەداری چەرخی كەشتی و بەلەمی هەڵمی. (٥) رەكێتی تەنسی سەر مێز

v.i. سەوڵ لێدان؛ سەوڵ لێدان لەسەرخۆ.

v.t. (١) سەوڵ لێدان (٢) لێدان یا تەمێ كردن (بە تەختە داردەست). (٣) تێكهەڵدان؛ تێكدان.

-paddler *(n.)*.

paddle one's own canoe, پشت بە خۆ بەستن؛ ئیش‌وكاری خۆ كردن بە دەستی خۆ.

paddle (pad''l), *v.i.* (١) بە ناو تەنكاودا رۆیشتن؛ دەست و پێ جووڵاندنەوە لە تەنكاودا؛ شڵپە لە ناو هەڵساندن بە ئەسپایی بە دەست یا بە قاچ. (٢) (~ **in** ; ~ **on** ; ~ **about**)، یاری پێ كردن. (٣) بە گەڵاوگەڵ رۆیشتن وەك منداڵ؛ وەك مراوی رۆیشتن.

paddle boat, بەلەمی چەرخدار

paddle fish, ماسییەكی لمۆز سەوڵییە

paddle wheel, چەرخی بەلەم یان پێوەنان؛ چەرخی بەلەم لێخوڕین.

paddock (pad'ək), *n.* [Archaic], بۆق؛ قورناویلكە؛ بۆقی زل

paddock (pad'ək), *n.* (١) لەوەڕگای ئەسپ لە نزیك تاوڵەوە. (٢) مەیدانی مەشقی تەنیشت تاوڵەی ئەسپ (٣) شوێنی زین كردن و ئامادەكردنی ئەسپی غارغارێن پێش غارغارێنەكە (٤) زەوی پەرژین كراو

v.t. كردنە لەوەڕگا یا مەیدانی مەشقەوە.

paddy (pad'i), *n.* (١) مەرەزە؛ چەڵتووك (٢) گۆلە مەرەزە؛ جارە مەرەزە

paddy wagon, [Slang], = **patrol wagon.**

padlock (pad'lok'), *n.* قفڵ

v.t. قفڵ لێدان؛ داخستن

padre (pä'dri), *n.* (١) قەشە؛ ناونیشانی قەشەیە لە ئیتالیا و ئیسپانیا و پورتوغال و ئەمەریكای لاتینی (٢) [Slang]، قەشەی سوپا.

padrone (pə-drō'ni), *n.* (١) سەردار؛ سەرگەورە؛ سەرەت (٢) خاوەن ئوتێل (٣) قۆنتەراتچی ئیش دۆزینەوە بۆ كۆچەرە ئیتاڵییەكان لە ئەمەریكا.

paean (pē'ən), *n.* (١) سروودی سوپاسنامە بۆ خواكانی یۆنانی كۆن. (٢) سروودی شادی و سەركەوتن.

pagan (pā'gən), *n. & adj.* كافر؛ بت پەرست؛ بێ ئاین؛ خوانەپەرست.

pagandom (pā'gən-dəm), *n.* (١) كافران؛ بت پەرستان.

(۲) کافرستان؛ شوێنی کافران یا بت پەرستان.

paganism (pā′gən-iz′m), *n.* (۱) کافری؛ بت پەرستی؛ بێ ئاینی.

(۲) خوونەریت و بیروڕای کافران.

paganize (pä′gən-iz′), *v.t.* کردن بە کافر

v.i. بوون بە کافر

page (pāj), *n.* (۱) (ا) لاپەرە؛ پەڕە ***(tearing out a ~)*** .

(ب) نووسراوی سەر لاپەڕەیەك.

(۲) (*pl*) تۆمارنامە؛ نووسراو: ***(the ~s of history)*** .

(۳) ڕووداو؛ چەند ڕووداوێك؛ زنجیرەیەك ڕووداو؛ ئەڵقە:

(a colorful ~ in his life)

(٤) چاپی ئامادەکراو بۆ لە چاپدانی لاپەڕەیەك.

v.t. ژمارە دانان لەسەر لاپەڕەکانی کتێب یا دەفتەرێك.

page (pāj), *n.* (۱) شاگردی سوارچاکی سەدانی ناوەڕاست (بۆ خۆ ئامادەکردن بۆ بوون بە سوارچاك). (۲) بەردەستی پیاوێکی گەورە.

(۳) هەرزەی بەردەستی میوانخانەو فەرمانگە (بۆ نامەبەری و نیشی سەرپێیی).

(٤) بەردەستی پەرلەمان یا کۆنگرێس (بۆ نامەبەری و کاری سەرپێیی).

v.t. (۱) بەردەستی کردن.

(۲) بانگ کردن بە بڵندگۆ؛ دۆزینەوەی کەسێك بە بانگ کردنی بە بڵندگۆ لە شوێنێکی وەك فرۆکەخانەدا: ***(to ~ a person)***

v.i. بەردەستی کردن

pageant (paj′ənt), *n.* (۱) (ا) بەردەیەکی شانۆنامەی ئاینی.

(ب) شانۆی سەردەمی شانۆنامەی ئاینی.

(۲) ئاهەنگی نواندنی سەر شەقام؛ نوانڕۆیی ئەسپ سواران؛ نوانڕۆیی ڕازاوە؛ ڕێ ڕۆیشتنێکی ڕازاوەو خۆشی

(۳) ئاهەنگی نواندنی سەر شانۆ بە جلی هەمەڕەنگەوە.

(٤) نواندنی بە تەنتەنەو کەش وفش و بۆش.

pageantry (paj′ən-tri), *n.* (۱) ئاهەنگی نواندنی سەر شەقامەکان؛ نوانڕۆیی ڕازاوە (۲) نواندنێکی زۆر جوان؛ دیمەنی خۆ نواندنێکی جوان و ڕازاوە (۳) نواندنێکی بە تەنتەنەو کەش وفش و بۆش.

paginal (paj′ə-n′l), *adj.* (۱) لاپەرەیی؛ هی لاپەرە

(۲) لاپەرە بە لاپەرە ***(~ facsimile)***

paginate (paj′ə-nāt′), *v.t.* ژمارە دانان لەسەر لاپەڕەکانی کتێب یا دەفتەر

pagination (paj′ə-nā′shən), *n.* (۱) ژمارە لەسەر دانانی لاپەرەکانی کتێب یا دەفتەر؛ ژمارە لەسەر دانران (۲) (ا) ئەو ژمارانەی لەسەر لاپەڕەکانی کتێب یا دەفتەر دادەنرێت. (ب) سەرجەمی ژمارەی لاپەڕەکانی کتێب یا دەفتەر هەروەها ڕێکخستنیان

pagoda (pə-gō′də), *n.* پاگۆدە پەرستگایەکی چەند نهۆمی هیندی و چینی و یابانییە

Pahlavi (pä′lə-vē′), *n.* پەهلەوی زمانی فارسی کۆن

pahlavi (pä′lə-vē′), *n.* پارەیەکی زێڕی ئێرانییە

paid (pād), *past tense and past participle of* pay.

adj. (۱) بە کرێ گیراو؛ مووچەخۆر: ***(a ~ advisor)*** .

(۲) (**~ up** ; **~ out**)، دراوەتەوە (قەرز).

pail (pāl), *n.* (۱) سەتڵ (۲) پڕ سەتڵێك؛ سەتڵێك

pailful (pāl′fool′), *n.* پڕ سەتڵێك؛ سەتڵێك

paillasse (pal-yas′, pal′yas), *n. Also* palliasse. دۆشەکی پووش یا ئاردەمشار

paillette (pal-yet′), *n.* پوولەکە؛ زێڕو زنگیانە؛ مووروو

pain (pān), *n.* (۱) سزا (۲) ئێش؛ ئازار؛ ئاسۆر؛ گل؛ ژان.

(۳) دەردی سەری؛ ناخۆشی؛ سەرئێشە؛ سوێ

(٤) (*pl*) ژانی منداڵبوون؛ ژان

(٥) (*pl*)، هەوڵ و تەقەلای زۆر؛ بە تەنگەوە هاتنی زۆر؛ ڕەنج دان؛ ڕەنج:

(He took ~s with his work.)

v.t. ئازاردان؛ ئێش و ئازار پێدان؛ سوێ کردن بە دڵەوە؛ تووشی دەردی سەری کردن.

on (or upon, under) pain of, بە مەترسی سزادرانێکی تایبەتییەوە؛ سزایەکی تایبەتی دەدرێ ئەگەر کارێك بکرێ یا نەکرێ:

(under pain of death)

pained (pānd), *adj.* پەست؛ دڵگیربوو؛ دڵگیر؛ زویر؛ دڵ شکاو.

painful (pān′fəl), *adj.* (۱) ئازاربەخش؛ ئازاردەر؛ بەسوێ.

(۲) بەئازار؛ بە ئێش و ئازار؛ بەئاسۆر: ***(a ~ finger)***

(۳) ناخۆش: ***(a ~ decision)*** . (٤) [Archaic]، قورس؛ گران.

painkiller (pān′kil′ẽr), *n.* [Colloq.], ئازارکوژ؛ ئازارشکێن.

painless (pān′lis), *adj.* (۱) بێ ئازار؛ بێ ئێش.

(۲) نابێتە هۆی ئێش و ئازار.

painstaking (pānz′tāk′iŋ), *n.* هەوڵدان؛ هەوڵ؛ ڕەنج دان؛ وردی و وریایی لە ئیش وکاردا.

adj. (۱) پێویست بە هەوڵ و وردی و کۆشش و بەتەنگەوە هاتن دەکات؛ گران: ***(~ work)*** . (۲) زۆر کۆششکەر؛ هەوڵدەر؛ ڕەنجدەر؛ ئیشکەری باش و گران: ***(a ~ carpenter)*** .

paint (pānt), *v.t.* (۱) دیمەن کێشان؛ وێنەکێشان؛ نیگارکێشان.

(He ~ed a landscape.)

(۲) بە ڕوونی باسکردن:

(He ~ed a bleak picture of the political situation.)

(۳) بۆیەکردن: ***(He ~ed the walls.)***

(٤) ئارایشت کردن؛ جوانکردن؛ ڕازاندنەوە (بە ڕەنگ یا بۆیە)؛ ڕووکەش کردن.

v.i. (۱) دیمەن کێشان؛ وێنەکێشان؛ نیگار درووستکردن.

(۲) ئارایشت کردن؛ ئارایشت بەکارهێنان.

n. (۱) بۆیە؛ بۆیاخ؛ ڕەنگ. (۲) بۆیەی ووشکەوە بوو. (۳) ئارایشت.

paint out, بە بۆیە داپۆشین؛ بۆیەکردن و داپۆشین.

paintbrush (pānt′brush′), *n.* فڵچەی بۆیەچی؛ فڵچەی نیگارکێش.

painted (pān′tid), *adj.* (۱) نیگار کێشراو؛ وێنە کێشراو.

(۲) بۆیەکراو.

(۳) درۆ؛ درۆزنە؛ ڕواڵەت؛ هەر بە سەرزاری: ***(~ expressions)***

(٤) زەق؛ لە ئەندازە بەدەر ڕەنگاوڕەنگ. (٥) لە ئەندازە بەدەر ئارایشت کراو

painter (pān′tẽr), *n.* (۱) نیگارکێش؛ وێنەکێش؛ هونەرمەند

(۲) بۆیەچی.

painter (pān′tẽr), *n.* گوریسی بەستنەوەی بەلەم لە بەندەردا.

painter (pān′tẽr), *n.* [Dial.], پڵنگی ئەمەریکی.

painting (pān′tiŋ), *n.* (۱) بۆیەچێتی.

(۲) نیگارکێشی؛ وێنەکێشی؛ نیگارکێشان. (۳) تابلۆ.

pair (pâr), *n.* (۱) جووت: ***(a ~ of shoes, socks, gloves, etc.)*** .

(۲) شتێکی دوولا یا دوو پەل کە پێکەوە بەکاردەهێنرێ: ***(a ~ of pants ; a ~ of scissors)***

(۳) جووتە ئادەمیزاد یا گیاندار: (ا) ژن و پیاو؛ جووتە دڵدار؛ جووتە دەزگیران.

(ب) جووتە باڵندە یا گیانداری نێرومێ

(ج) جووتێ کەسی هاوڕێ یا هاوبیروباوەڕ: ***(a ~ of rascals)*** .

(د) جووتە ئەسپی گالیسکە. (هـ) دوو ئەندامی بیروباوەڕو حیزب جیاواز کە ڕێك دەکەون دەنگ نەدەن لەسەر گەڵاڵەی یاسایەکی تایبەتی. (و) ئەم ڕێکەوتنە

(٤) دوو کاغەزی چوونیەك لە دەستەکاغەزی قوماردا.

(٥) [Rare or Dial.]، دوو: ***(a ~ of stairs)*** .

v.t. (۱) جووت کردن؛ جووت جووت کردن.

(۲) جووت پێ گرتن؛ لە یەك چاك کردن.

(۳) هاوجووت بۆ دۆزینەوە؛ هاوبەش بۆ پەیداکردن.

v.i. (۱) (**~ off**)، جووت گرتن؛ بوون بە جووت یا جووتە.

(۲) مارەکردن؛ ژنهێنان؛ شوو پێ کردن؛ بوون بە هاوسەر.

pair off, (۱) جووت پێ گرتن؛ جووت جووت کردن؛ جووت کردن.

(۲) جووت گرتن و ڕۆیشتن؛ جووت جووت بوون و کشانەوە.

paisley (pāz′li), *adj.* (۱) هی قوماشێکی خوری نەقش ونیگاراوی

ڕەنگاوڕەنگە. (٢) لەم جۆرە قوماشە دروستکراوە

n. (١) قوماشی خوری ڕەنگاوڕەنگی نەقش‌ونیگاراوی؛ شاڵ.

(٢) دەستمال یا جل‌وبەرگی تری لەم قوماشە دروستکراو.

pajamas (pə-jam′əz, pə-jä′məz), *n.pl.* بیجامە

pal (pal), *n.* [Colloq.]. برادەر؛ هاوڕێ.

v.t. & v.i. [Colloq.]. بوون بە هاوڕێ؛ برادەری کردن.

palace (pal′is), *n.* (١) کۆشکی شاهانە؛ کۆشك.

(٢) خانوویەکی زۆر گەورەو جوان.

(٣) خانوویەکی گەورەو جوانی پێشانگاو خۆنواندن.

paladin (pal′ə-din), *n.* (١) یەکێك لە دوانزە سوارچاکە بەگزادەکەی " شارلەمان ". (٢) پاڵەوان؛ قارەمان؛ سوارچاك.

palaestra (pə-les′trə), *n.* (١) وەرزشگا (بەتایبەتی هی زۆرانبازی لە یۆنانی کۆندا). (٢) (ا) قوتابخانەی زۆرانبازی.

(ب) جیمنازیۆم؛ وەرزشگا؛ مەشقگا.

palanquin, palankeen (pal′ən-kēn′), *n.* کەژاوە (کە دوو کەس بە شان هەڵیان گرتبێت)

palatability (pal′i-tə-bil′ə-ti), *n.* (١) تام خۆشی؛ خۆشێتی.

(٢) پەسەندێتی؛ بەجێیی؛ بەدڵ بوون.

palatable (pal′i-tə-b'l), *adj.* (١) تام خۆش؛ خۆش؛ دەخورێت.

(٢) پەسەند؛ بەجێ؛ بەدڵ بوو؛ جێی ڕەزامەندی‌و پەسەندە.

palatal (pal′i-t'l), *adj.* (١) هی ئاسمانەی دەم؛ هی مەلاشوو؛ هی دەم.

(٢) بە بەرکەوتنی سەری زمان‌و ئاسمانەی دەم دەبێژرێ وەك دەنگی " چ " و " ش " (دەنگناسی)؛ مەلاشوویی.

palatalize (pal′i-t'l-īz′), *v.t.* گۆڕین بۆ دەنگێکی وەها کە بە بەرکەوتنی سەری زمان‌و ئاسمانەی دەم دەبێژرێ.

palate (pal′it), *n.* (١) ئاسمانەی دەم؛ مەلاشوو

(٢) هەستی چەشتن؛ چەشتن؛ هەستی تام کردن.

(٣) چێژی مێشك‌و دڵ؛ هەستی بەدڵ بوون‌و پەسەندکردن.

palatial (pə-lā′shəl), *adj.* (١) بۆ کۆشك دەشێت:

(~ gardens)

(٢) زۆر گەورەو جوان‌و ڕازاوە؛ لە کۆشك دەچێ؛ زۆر جوان‌و کەشخە (خانوو):

(a ~ house)

palatinate (pə-lat′'n-āt′, pə-lat′'n-it), *n.* (١) هەرێمی ژێردەستی دەرەبەگێکی گەورە (٢) پلەوپایەی میرێکی دەرەبەگی.

(٣) [-P]، دانیشتووی هەرێمێکی ئەڵمانیا کە بە " پەلاتین " ناسراوە.

palatine (pal′ə-tīn′, pal′ə-tin), *adj.* (١) کۆشکی

(٢) مافی شاهانەی هەیە. (٣) تایبەتی بە میر یا بەگزادە.

n. (١) کاربەدەستی کۆشکی شاهەنشا.

(٢) دەرەبەگێکی سەدانی ناوەڕاست کە وەك پاشا هەرێمەکەی خۆی دەبرد.

(٣) کەوڵی سەرشان

(٤) [-P]، یەکێکە لەو حەوت گردەی ڕۆمای لەسەر دروستکراوە.

(٥) [-P]، دانیشتوویەکی هەرێمی " پەلاتین " ی ئەڵمانی.

palatine (pal′ə-tīn′, pal′ə-tin), *adj.* هی ئاسمانەی دەم؛ مەلاشوویی

n. ئێسقانی ئاسمانەی دەم.

palaver (pə-lav′ẽr), *n.* (١) کۆڕی خێڵە ئەفەریقایی‌یەکان؛ کۆڕی نێوان خێڵە ئەفەریقایی‌یەکان‌و بازرگان‌و کەسانی ئەورووپایی تر لە ئەفەریقادا. (٢) دەمەتەقێ؛ قسە. (٣) مەرایی؛ زمان لووسی.

v.t. & v.i. مەرایی کردن؛ زمان لووسی کردن.

pale (pāl), *adj.* (١) ڕەنگ زەرد هەڵگەڕاو؛ ڕەنگ سپی هەڵگەڕاو؛ ڕەنگ پەڕیو *(to turn ~)*. (٢) بێ ڕەنگ؛ کز (ڕووناکی).

(٣) بێ هێز؛ بێ تین.

v.i. (١) ڕەنگ زەرد بوون؛ ڕەنگ سپی هەڵگەڕان؛ ڕەنگ پەڕین.

(٢) کز دیاربوون؛ ناگرنگ‌و هیچ‌وپووچ دیاربوون لەچاو شتێکی تردا:

(My work ~d beside his.)

v.t. ڕەنگ زەرد هەڵگەڕاندن؛ کزکردن.

-paleness *(n.).*

pale (pāl), *n.* (١) سنگ (تەیمان)؛ قیسپ.

(٢) پەرژین؛ تەیمان؛ سنوور: *(outside the ~ of the law)*.

(٣) شوێنێکی پەرژین کراو

(٤) میلی ستوونی ناوەڕاستی قەڵغان.

beyond the pale, لە سنووری ڕەفتار جوانی بەدەر.

pale- , palae- (pā′li), **paleo-.**

paleethnology (pā′li-eth-nol′ə-ji), *n.* ڕەگەزی کۆن ناسی؛ لێکۆڵینەوەی ڕەگەزە کۆنەکانی بەر لە مێژوو.

paleo- (pā′li-ō), *Also* **pale- , palae-,** پێشگرێکە بەمانای: (ا) کۆن؛ بەر لە مێژوو. (ب) سەرەتایی؛ کێوی.

paleobotany (pā′li-ō-bot′ə-ni), *n.* لێکۆڵینەوەی ڕووەکە بەردەێی‌یەکان؛ زانستی ڕووەکی وەك بەرد لێهاتوو.

paleography (pā′li-og′rə-fi), *n.* (١) نووسینی کۆن؛ نووسینە کۆنەکان (وەك نووسینی بزماری). (٢) لێکۆڵینەوەی نووسین‌و نووسراوە کۆنەکان؛ هەڵهێنان یا دەرکردن‌و خوێندنەوەو باسکردنی نووسراوە کۆنەکان

-paleographic; paleographical *(adj.)*; paleographer *(n.)*.

paleolith (pā′li-ə-lith′), *n.* ئامێری بەردینی کۆن.

paleolithic (pā′li-ə-lith′ik), *adj.* تایبەتی بە دەوری بەرد.

paleolithic man, مرۆڤی دەوری بەرد.

paleontology (pā′li-ən-tol′ə-ji), *n.* (١) زانستی پاشماوە بەردینەکانی گیاندارو ڕووەکی کۆن (زەمینناسی)؛ لێکۆڵینەوەی بوونەوەری زۆر کۆن. (٢) ڕاپۆرتێکی نووسراو دەربارەی ئەم لێکۆڵینەوەیە.

-paleontological *(adj.)*; paleontologist *(n.)*.

Paleozoic (pā′li-ə-zō′ik), *adj.* (١) هی چەرخە زۆر کۆنەکان (زەمینناسی). (٢) هی بەردی ئەم چەرخە.

paleozoology (pā′li-ō-zō-ol′ə-ji), *n.* زانستی پاشماوە بەردینەکانی گیاندارو جانەوەری کۆن (زەمینناسی).

-paleozoological *(adj.)*.

Palestinian (pal′əs-tin′i-ən, pal′əs-tin′yən), *adj. & n.* فەلەستینی.

palette (pal′it), *n.* (١) تەختەیەکە نیگارکێش بۆیەکانی لەسەر تێکەڵاو دەکات‌و ڕێك دەخات. (٢) ڕەنگی بەکارهێنراو لەلایەن نیگارکێشێکی تایبەتی‌یەوە؛ ڕەنگی تابلۆیەکی تایبەتی.

palette knife, چەقۆی کوڵ تێکەڵاوکردنی بۆیەی نیگارکێش.

palfrey (pôl′fri), *n.* [Archaic]. ئەسپێکی بچووکە ژن سواری دەبێ.

palimpsest (pal′imp-sest′), *n.* پێست یا تەختەبەردێکە کە دوو-سێ جار شتی لەسەر نووسرابێ‌و کوژێنرابێتەوە، بەڵام هەندێ لە نووسینە کۆنەکەی هێشتا هەر پێوە دیاربێت

palindrome (pal′in-drōm′), *n.* ووشەیەك یا ڕستەیەك یا ژمارەیەکە کە لە پێشەوەو دواوە دەخوێنرێتەوە بەبێ گۆڕینی ماناکەی:

(madam; rotator; Able was I ere I saw Elba.; 1441)

paling (pā′liŋ), *n.* (١) تەیمان دروستکردن؛ تەیمان کردن.

(٢) تەیمان. (٣) قیسپ؛ سنگ (تەیمان)

palingenesis (pal′in-jen′ə-sis), *n.* (١) لەدایکبوونەوە؛ زیندووبوونەوە. (٢) زیندووبوونەوەی گیانی مردوو لە لەشێکی تری زیندوودا.

(٣) گۆڕانی تەواوی جانەوەر لەکاتی گەورەبوونیدا.

palinode (pal′ə-nōd′), *n.* (١) هەڵبەستی پاشگەزی: هەڵبەستێکە کە هۆنەر تێیدا پاشگەز دەبێتەوە لە هەڵبەستێکی پێشوو. (٢) پاشگەزبوونەوە

palisade (pal′ə-sād′), *n.* (١) سنگی ئەستووری نووك تیژ.

(٢) تەیمانی سنگی ئەستووری نووك تیژ بۆ پاراستن.

(٣) *(pl.)*، ڕیزە کەندەڵانی بەرزو زۆر لێژی قەراغ ڕووبار

v.t. بەهێزکردن‌و پاراستن بە تەیمانی سنگی ئەستوورو نووك تیژ.

palish (pāl′ish), *adj.* ئەختێك ڕەنگ سپی هەڵگەڕاو؛

نەختێك ڕەنگ زەرد

pall (pôl), *v.t.* لەبەرچاوخستن؛ بێ تاقەت کردن؛ پەستکردن.

v.i. (١) سست بوون؛ بێ تاقەت بوون؛ ماندووبوون.
(٢) لەبەرچاوکەوتن (لەبەر زۆری)؛ تاقەت لێ چوون

pall (pôl), *n.* (١) پەردەی دارتەرم؛ تارای تەرم.
(٢) پەردەیەکی ڕەشی دڵتەنگکەری ناشرین *(a ~ of smoke)*
(٣) [Obs.]. پەردە؛ پۆشاك (٤) [Obs.]. عەبا.
(٥) (أ) تارای کاسەی شەرابی پیرۆزی کڵێسە (ب) تارای قوربانیگای کڵێسە.

v.t. پەردە بەسەردا دان؛ داپۆشین بە پەردە.

Palladian (pə-lā'di-ən), *adj.* (١) تایبەتی بە " پالاس ئەسینا " کە بانوخوای ژیری بوو لای یۆنانەکان. (٢) هی ژیری و زانیاری.

Palladium (pə-lā'di-əm), *n.* (١) پەیکەری بانووخوای ژیری " پالاس ئەسینا " لە یۆنان و ڕۆما (بەتایبەتی پەیکەرەکەی شاری " ترۆی " کە گوایە شارەکەی دەپاراست). (٢) [P-]. شتێکە کە پاراستنی شوێنێك یا لەسەر بەندە؛ پارێزەر؛ قەڵا

palladium (pə-lā'di-əm), *n.* ماددەیەکی کیمیایی زیوییە لە توخمی پلاتین

Pallas (pal'əs), *n.* (١) ناوی بانووخوای ژیری یۆنانی کۆنە
(٢) یەکێکە لە ئەستێرە کاروانییە بچووکەکانی نێوان " مەریخ و موشتەری " .

pallbearer (pôl'bâr'ẽr), *n.* تەرم هەڵگر؛ دارتەرم هەڵگر.

pallet (pal'it), *n.* (١) ماڵەی گۆزەودیزە کەر؛ ماڵەی ساف کردن
(٢) palette (٣) تەختەی شت لەسەر دانان یا شت پێ گواستنەوە.
(٤) ئامێری چاپکردن لەسەر بەرگی کتێب. (٥) چەکوشی کاتژمێر.

pallet (pal'it), *n.* دۆشەکی پووش؛ جێی پووش؛ گەنگەجێ؛ جێی هیچ و پووچ

pallet (pal'it), *n.* میلی ستوونی سەر قەڵغان

pallette (pal'it), *n.* تەبەقی ژێر باڵی قەڵغان

palliasse (pal-yas', pal'yas), *n.* = paillasse.

palliate (pal'i-āt'), *v.t.* (١) لە ئازار کەم کردنەوە؛ ئازار کوشتن؛ لە توندوتیژی کەم کردنەوە. (٢) بەڵگە بۆ هێنانەوەی تاوان؛ لە ستەمکاری- تاوانێك کەم کردنەوە بە بەڵگە بۆ هێنانەوەی

palliative (pal'i-ā'tiv, pal'i-ə-tiv), *adj.* هی ئازار یا ستەم کەم کردنەوە

n. ئازارمرێن؛ ئێش کوژ؛ ستەم کەمکەرەوە.

pallid (pal'id), *adj.* ڕەنگ زەرد؛ ڕەنگ پێ نەماو؛ بێ ڕەنگ:
(the ~ face of an invalid)

pallium (pal'i-əm), *n.* (١) کەوایەکی پیاوانەی یۆنانی کۆنە
(٢) توێکی مێشك (٣) عەبای پاپا و سەرەك قەشە (٤) توێك یا ڕیشاڵی تەنیشت قاوغی هەندێ گیانداری ئاوی؛ بەرگی ناو قاوغی ئەم گیاندارانە.

pall-mall (pel'mel'), *n.* (١) پۆل مۆل یارییەکی کۆنە بریتییە لە لێدانی توپێکی دارین بە مێکوتێك و خستنییە ناو ئەڵقەیەکی ئاسنینی هەڵواسراو بەوسەری کۆڵانێکەوە. (٢) ئەو کۆڵانەی یارییەکی وەهای تێدا بکرێ.

pallor (pal'ẽr), *n.* ڕەنگ زەردیی دەموچاو؛ بێ ڕەنگی

palm (päm), *n.* (١) دارخورما
(٢) گەڵای دارخورما کە نیشانەی سەرکەوتنە (٣) سەرکەوتن؛ زاڵبوون.
(٤) مەدالیایەکی خەڵاتی سوپایە لە شێوەی گەڵای دارخورمادا

bear (or carry off) the palm, بردنەوە؛ سەرکەوتن؛ خەڵات کران.

yield the palm to, دان بە دۆڕاندندا نان؛ دان بە سەرکەوتنی هاوچاودا نان؛ پێ لە بەزین نان

palm (päm), *n.* (١) بەری لەپ؛ بەری دەست؛ لەپ؛ ناو لەپ؛ ناو دەست.
(٢) بەری لەپی دەستکێش (٣) پانایی شاخی ئاسك و مەڕەکێوی.
(٤) بست؛ پانایی بەری لەپ (پێوان).
(٥) دەمی سەوڵ؛ سەرە پانەکەی شتی تری وەك سەوڵ

v.t. (١) شاردنەوە لە بەری لەپدا. (٢) بەری دەست لێدان

grease the palm of, بەرتیل پێدان

have an itching palm [Colloq.], بەری دەست خوران بۆ پارە؛ زۆر حەز لە پارە کردن؛ زۆر برسی پارە بوون.

palm off, بە ساختە بردنەسەر؛ بە درۆ بردنەسەر یا خۆ پەڕاندنەوە.

palmar (pal'mẽr), *adj.* وەك بەری لەپ؛ لە بەری دەستدا؛ هی بەری لەپ یا سمی گیاندار.

palmary (pal'mə-ri), *adj.* زۆر لێهاتوو؛ سەرکەوتوو.

palmate (pal'māt, pal'mit), *adj.* وەك بەری دەست وایە بەکراوەیی: (أ) وەك هەندێ گەڵا. (ب) قاچی پەردەداری گیانداری ئاوی

palmer (päm'ẽr), *n.* (١) حاجییەك کە گەڵایەکی دارخورمای هەڵدەگرت نیشانەی ئەوەی کە حەجی کردووە لە " ئەرزی پیرۆز " لە سەدانی ناوەڕاستدا لە ئەورووپا. (٢) حاجی. (٣) palmer worm .

palmer worm, (١) جۆرە تەتەڵەمیرانێکی زیانبەخشە بۆ ڕووەك.
(٢) جۆرە کرمۆکەیەکە گەڵای دارسێو دەخوات.

palmetto (pal-met'ō), *n.* جۆرە داخورمایەکی بچووکی گەڵا باوەشێنییە.

palmist (päm'ist), *n.* فاڵگر؛ فاڵگرەوە؛ دەستگرەوە.

palmistry (päm'is-tri), *n.* دەستگرتنەوە؛ فاڵگرتنەوە؛ فاڵ.

palm leaf, گەڵای باوەشێنی دارخورمای بچووك (باوەشێن و کڵاوی لێ درووست دەکرێت).

palm oil, ڕۆنی دارخورما.

palmy (päm'i), *adj.* (١) پڕ لە دارخورما؛ دارخورما سێبەری بەسەردا داوە. (٢) دارخورمایی. (٣) سەرکەوتوو؛ زاڵ؛ گەشەکردوو: *(~ days)* .

palmyra (pal-mī'rə), *n.* دارخورمایەکی گەڵا باوەشێنی پانی هیندییە.

palomino (pal'ə-mē'nō), *n.* ئەسپی (عەرەبی) شێ یا بۆری کلك و یاڵ زیوی.

palp (palp), *n.* = palpus.

palpable (pal'pə-b'l), *adj.* (١) بە دەست دەگیرێ؛ بە ئاسانی هەستی پێ دەکرێ. (٢) دیار؛ ڕوون؛ ئاشکرا.

-palpability *(n.).*

palpate (pal'pāt), *v.t.* بە دەست تاقیکردنەوە (پزیشکەوانی)؛ بە دەست پشکنین.

-palpation *(n.).*

palpebral (pal'pə-brəl), *adj.* هی برژانگی چاو.

palpitant (pal'pə-tənt), *adj.* لەرزیو؛ لێدەر (دڵ، دەمار)؛ پلدەر؛ پرتەپرتکەر.

palpitate (pal'pə-tāt'), *v.i.* (١) پرتەپرت کردن (دڵ)؛ پلدان؛ خێرا لێدان (دڵ)؛ دڵەکوتێ کردن. (٢) لەرزین.

palpitation (pal'pə-tā'shən), *n.* (١) دڵەکوتێ؛ دڵ خێرا لێدان؛ پرتەپرتی دڵ؛ پلدان. (٢) لەرزین؛ لەرزەلەرز.

palpus (pal'pəs), *n.* شاخی هەستیاری تەنیشت دەمی جانەوەر.

palsied (pôl'zid), *adj.* گۆج؛ پەککەوتوو؛ سڕ.

palsy (pôl'zi), *n.* گۆجی؛ ئیفلیجی یا پەککەوتنی ئەندامێکی لەش (هەندێ جار بە لەرزینەوە).

v.t. (١) گۆج کردن؛ ئیفلیج کردن؛ سڕکردن؛ ووشك کردن.
(٢) پەکخستن (بەترساندن)؛ هێز لێ بڕین.

palter (pôl'tẽr), *v.i.* (١) دووزمانی کردن؛ درۆکردن؛ جامبازی کردن؛ خۆ بەدەستەوە نەدان؛ تەڵەکەبازی کردن.
(٢) بە سووك دانەبەر؛ بە هیچ و پووچ دانان؛ گاڵتەپێهاتن.
(٣) چەندوچوون کردن لەسەر نرخ؛ سەوداگەری کردن.

paltriness (pôl'tri-nis), *n.* کەمی؛ هیچ و پووچی؛ بێ نرخی؛ بێ بایەخی.

paltry (pôl'tri), *adj.* کەم؛ هیچ و پووچ؛ بێ نرخ؛ بێ بایەخ.

paludal (pə-lōō'd'l, pal'yoo-d'l), *adj.* (١) زەلکاوی؛ زۆنگاوی. (٢) لە زەلکاوەوە تووش دەبێ (وەك نەخۆشی مەلاریا).

paludism (pal′yoo-diz′m), *n.* مەلاریا؛ لەرزوتا
pampas (pam′pəz), *n.pl.* دەشتی زۆر گەورەی بە گیا داپۆشراوی بێ دارودرەختی ئەمەریکای لاتینی بەتایبەتی ئەرجەنتین.
pampas grass, گیایەکی بەرزە لە زەل دەچێ گوڵێکی ڕیشاڵیی زەردکاری هەیە لە پرچی ئافرەت دەچێ.
pampean (pam′pi-ən, pam-pē′ən), *adj.* تایبەت بە دەشتە فراوانەکانی ئەمەریکای لاتینی و دانیشتووە هیندییەکانی.
pamper (pam′pēr), *v.t.* (١) خواردن زۆر پێدان؛ زۆر تێرکردن. (٢) نازکێشان؛ زۆر بەدەمەوەدان؛ جڵەو بۆ بەرەڵاکردن.
(He ~s the child.)
pamphlet (pam′flit), *n.* (١) نامیلکە؛ بڵاونامە. (٢) ووتاری ناو نامیلکەیەك (کە بەزۆری لەبارەی باسێکی هاوچەرخەوەیە).
pamphleteer (pam′fli-têr′), *n.* نامیلکەنووس؛ نامیلکە بڵاوکەرەوە؛ ووتارنووسی نامیلکە.
v.i. نامیلکە بڵاوکردنەوە؛ نامیلکە نووسین؛ ووتار نووسین بۆ نامیلکەیەك.
Pan (pan), *n.* خودای لەوەڕگاو دارستانو گیانداری کێوی و ئاژەڵو شوان کە لاق و کلکو شاخی وەك هی بزنەو قەدیشی وەك ئادەمیزاد (ئەفسانەی یۆنانی)
pan (pan), *n.* (١) تاوە؛ مەنجەڵۆکە؛ قابلەمە *. (frying ~)* (٢) (ا) دەفری شۆردنەوەو پاکردنەوەی زێڕی خاو. (ب) تای تەرازوو. (٣) پڕ تاوەیەك؛ پڕ مەنجەڵۆکەیەك. (٤) چاڵایی؛ نزمایی. (٥) زەوی ڕەق. (٦) پارچە سەهۆڵی سەرئاوکەوتوو. (٧) بارودخانەی تفەنگو دەمانچەی کۆن. (٨) [Slang]. دەموچاو؛ ڕووخسار
v.t. (١) لە تاوەدا سوورکردنەوە؛ لە مەنجەڵۆکەدا لێنان (٢) [Colloq.]. پەسەند نەکردن؛ ڕەخنەلێگرتن. (٣) جیاکردنەوەی زێڕی خاو لە زیخو لم بە شۆردنەوەی.
v.i. (١) زیخو لم شۆردنەوە بۆ جیاکردنەوەی زێڕی خاو (٢) زێڕ دەستکەوتن.
pan out, (١) زێڕ هێنانە بەرهەم؛ زێڕ دەستکەوتن. (٢) [Colloq.]. ڕوودان؛ هاتنەدی. (٣) [Colloq.]. سەرگرتن؛ سەرکەوتن.
pan (pän), *n.* (١) گەڵای دارێکە لە توخمی دارخورما. (٢) ماددەیەکە لەم گەڵایە دەردەهێنرێ بۆ جوین.
pan (pan), *v.t. & v.i.* جووڵانی کامێرا بۆ وەرگرتنی فیلمی تەلەفزیۆنی یا سینەمایی
pan- (pan), پێشگرێکە بەمانای: (١) گشت؛ هەموو: *(pantheism)*. (٢) [P-]: گشتگرەوە؛ هەموو دەگرێتەوە: *(Pan-American)*. (ب) ڕێرەوی یەکێتیو هاوکاری هەموو: *(Pan-Americanism)*.
panacea (pan′ə-sē′ə), *n.* دەرمانی هەموو دەردێك
panache (pə-nash′, pə-näsh′), *n.* (١) پەڕی لە کڵاو دراو (٢) ڕەووشت جوانی؛ بێ باکی؛ پۆز؛ قۆزی؛ کەشخەیی.
Pan-American (pan′ə-mer′ə-kən), *adj.* تایبەت بە ئەمەریکای سەروو، خواروو، ناوەڕاستو گەلەکانیان.
Pan-Americanism (pan′ə-mer′ə-kən-iz′m), *n.* هاوکاری ئابووری و ڕامیاری و کۆمەڵایەتی و کلتووری نێوان ئەمەریکای سەروو، خواروو، ناوەڕاست
pancake (pan′kāk′, paŋ′kāk′), *n.* (١) شلکێنە جۆرە کێکێکە لە شلکێنە ئەستوورترە بەیانیان دەخورێ. (٢) نیشتنەوەی فڕۆکە بە شێوەیەکی ستوونی
v.i. & v.t. فڕۆکە نیشتنەوە بە شێوەیەکی ستوونی.
panchromatic (pan′krō-mat′ik), *adj.* بەرگەی هیچ جۆرە ڕووناکییەك ناگرێ: *(~ film)*.
pancreas (pan′kri-əs, paŋ′kri-əs), *n.* پەنکریاس لوویەکە شلەیەك دەردەدات و دەیرژێنێتە گەدەوە بۆ پەلخورد کردنو هەڵمژینی خواردن.
pancreatic (pan′kri-at′ik, paŋ′kri-at′ik), *adj.* پەنکریاسی
pancreatic juice, شلەی پەنکریاسی (ووشەی پێشووتر ببینە)

panda (pan′də), *n.* (١) پاندا؛ وورچی چینی؛ گیاندارێکی شیردەری ڕەش‌وسپی تووکنی شاخەکانی چین و تبیتە لە توخمی وورچە. (هەروەها پێشی دەووترێ " giant panda "). (٢) گیاندارێکی بچووکی مەمکداری سووری کلك درێژە لە هیمالایا دەژی
pandemic (pan-dem′ik), *adj.* (١) بڵاو؛ گشتی. (٢) بە هەموو لایەکدا بڵاوبووەتەوە (نەخۆشی)؛ داکەوتوو.
n. درم؛ پەتا
Pandemonium (pan′di-mō′ni-əm), *n.* (١) شەیتانخانە؛ نشینگای شەیتانان. (٢) دۆزەخ. (٣) [p-]. ئاژاوەخانە؛ شوێنێکی پڕ لە پشێوی و بگرەوبەردە. (٤) [p-]. ئاژاوە؛ پشێوی؛ بگرەوبەردە؛ گەرەلاوژێ.
pander (pan′dēr), *n. Also* **panderer,** (١) گەواد. (٢) دەڵاڵ
v.t. [Archaic], گەوادی بۆ کردن.
v.i. (~ **to**), گەوادی کردن؛ چی بووێت بۆی دەکات (شتی سووك).
pandit (pun′dit), *n.* کەسێکی زانا؛ دانا
Pandora (pan-dôr′ə, pan-dō′rə), *n.* پاندۆرا: ئافرەتێك بوو کە " زووس " سەرۆکی خواکانی یۆنان ناردی بۆ سزادانی ئادەمیزاد بە سندووقێکەوە " Pandora's box " چونکە " پرۆمیسیەس " ئاگری دزی بوو لە خوداکان وە کە سندووقەکەی کردەوە هەرچی بەڵاو خراپەو ناپەسەندی هەبوو لەێ هاتە دەرەوەو بڵاوبووەوە بەناو مرۆڤدا تەنها " هیوا " نەبێت لە سندووقەکەدا مایەوە (ئەفسانەی یۆنانی).
pandora (pan-dôr′ə, pan-dō′rə), *n.* ئامێرێکی مۆسیقایی ژێدارە.
pandurate (pan′doo-rāt′, pan′dyoo-rit), *adj.* = **panduriform.**
panduriform (pan-door′ə-fôrm′, pan-dyoor′ə-fôrm′), *adj.* لە کەمانچە دەچێ (وەك هەندێ گەڵا).
pane (pān), *n.* (١) تەختە شووشەی پەنجەرە؛ تەبەقە شووشەی پەنجەرە. (٢) خانەی دەرگا؛ تەختەدار (کە بەشێك دەبێ لە دەرگا یا دیوار یا لەبەینی دوو سنگدا لە شوورەیەکدا).
panegyric (pan′ə-jir′ik), *n.* (١) ووتارێکی ستایشی. (٢) ستایش؛ پیاهەڵدان؛ ڕێزلێنان.
panegyrize (pan′ə-ji-rīz′), *v.t. & v.i.* ستایش کردن؛ پیاهەڵدان؛ ڕێزلێنان
panel (pan′'l), *n.* (١) (ا) لباد یا جلی ژێر زین. (ب) زینی نەرم. (٢) خانەی ڕوویەك کە نزمترە یا بەرزترە لە دەورووپشتەکەی یا خراوەتە ناو چوارچێوەوە: (ا) خانەی بەینی دوو سنگی شوورەیەك. (ب) خانەی دەرگایەك، دیوارێك یا سەر دۆڵابێك. (ج) تەبەقە شووشەی پەنجەرە (٢) دوگمەبەند؛ کلیل بەند (وەك ئۆتۆمبێلو فڕۆکە): *(an instrument ~)* (٣) (ا) تەختەداری نیگار لەسەر کێشراو. (ب) نیگار یا تابلۆیەکی وەها. (ج) وێنەیەکی لاکێشەیی. (٤) کۆڕ؛ ئەنجوومەن: *(a ~ will discuss the issue.)*. (٥) تەبەقی باڵێکی فڕۆکە. (٦) تیلماسکە قوماشێکی ڕەنگ جیاواز دەدرێ لە کراسێك لە باری درێژی. (٧) (ا) لیستەی ناوی ئەو کەسانەی لە دادگاوە بانگ دەکرێن بۆ بوون بە سوێندخۆر. (ب) کۆڕی سوێندخۆران (دادگا).
v.t. (١) تەبەقە شووشە، تەختە یا کانزا تێخستن؛ ڕازاندنەوە بە تەبەقەیەکی وەها (٢) کۆڕی سوێندخۆران هەڵبژاردن.
panel discussion, کۆڕ؛ کۆڕگرتنێکی ئاشکرا لەبەردەم کۆمەڵێك خەڵکدا؛ لێکۆڵینەوەیەك لەلایەن دەستەیەکەوە لەبەردەم کۆمەڵێك خەڵکدا.
paneling, panelling (pan′'l-iŋ), *n.* (١) تەبەقە شووشە، تەختە یا کانزا لێدان. (٢) تەبەقە تەختەی دیوار پێ داپۆشراو (بۆ جوانی یا قایمی).
panelist (pan′'l-ist), *n.* (١) ئەندامی کۆڕ؛ بەشداری کۆڕ؛ ئەندامی دەستەی لێکۆڵینەوە. (٢) ئەندامی دەستەیەك کە لە بەرنامەیەکی ڕادیۆ یا تەلەفزیۆندا پرسیاریان لێ دەکرێ.
pan fish, ماسییەك کە ئەوەندە بچکۆلە بێت بە ساغی لە تاوەیەکدا

سووربکرێنەوە.

pan-fry (pan′frī′), *v.t.* سووركردنەوە لە تاوەدا.

pang (paŋ), *n.* ئازاری توندوتیژی کوتوپڕ (هی لەش یا مێشك و هەست)؛ ئازارێکی تیژی وەك تیر: هەستێکی ناخۆشی کوتوپڕی:
(the ~s of hunger; ~s of remorse)

panhandle (pan′han′d'l), *n.* (١) دەسکی تاوە.
(٢) [P-]. ناوچەیەکە کە لە دەسکی تاوە بچێت (وەك کلکی باکووری ڕۆژاوای تەکساس).

panhandle (pan′han′d'l), *v.t. & v.i.* [Slang]. سوالکردن؛ دەست لە خەڵك پانکردنەوە.

panhandler (pan′han′dlēr), *n.* سوالکەر؛ دەست لە خەڵك پانکەرەوە.

Panhellenic (pan′hə-len′ik), *adj.* (١) هی هەموو یۆنانییەکان
(٢) هی یەکێتی هەموو یۆنانییەکان (٣) تایبەتی بە ڕێکخراوە کۆمەڵایەتی-یەکانی کوڕان و کچانی زانکۆ کە ناوی یۆنانیان لێنراوە.

Panhellenism (pan-hel′′n-iz'm), *n.* بزووتنەوەی یەکگرتنی هەموو یۆنانییەکان؛ بیروباوەڕ و ڕێبازی یەکگرتنی هەموو یۆنانییەکان.

panic (pan′ik), *adj.* هی وورەبەردان: هی تۆقان؛ لە ئەندازە بەدەر (ترس): هی کاتی ناکاوی و ترسی زۆر: ***(~ fear)***
n. (١) وورەبەردان: ترسێکی ئێجگار زۆر و کوتوپڕ
(The earthquake caused a lot of ~ .)
(٢) ترسی هەرەس هێنانی دەزگا دارایییەکانی کۆمەڵ.
(٣) [Slang]. کەسێك یا شتێکی قۆشمە.
v.t. (١) تۆقاندن؛ زۆر ترساندن؛ وورە پێ بەردان.
(٢) [Slang]. هێنانە پێکەنین.
v.i. تۆقین: زۆر ترسان؛ وورەبەردان: ترس لێ هەڵنیشتن:
(He ~ked when he lost control of the car.)

panic grass, گیای ئالف: گیای گزرە.

panicky (pan′ik-i), *adj.* (١) وورەبەرداو: تۆقیو: زۆر ترساو.
(٢) پڕ لە ترس: ترس خەرەبەر: ***(a ~ situation)*** .
(٣) زوو وورە بەردەر؛ بێ وورە؛ ترسنۆك؛ زوو دەتۆقێ.

panicle (pan′i-k'l), *n.* گوڵی پەل پەل (وەك گوڵە جۆداس)

panic-stricken (pan′ik-strik′′n), *adj.* زۆر ترساو: تۆقیو؛ وورەبەرداو

panic-struck (pan′ik-struk′), *adj.* - **panic-stricken.**

paniculate (pə-nik′yoo-lāt′, pə-nik′yoo-lit), *adj.* *Also-* **paniculated,** پەل پەلاوی (وەك گوڵە جۆداس)

panjandrum (pan-jan′drəm), *n.* کاربەدەستێکی خۆ بە زل زان؛ پیاوی گەورە (لەڕووی لاقرتێوە).

pannier (pan′yēr, pan′i-ēr), *n.* (١) سەبەتە؛ بەرچنە؛ سەوی.
(٢) (ا) چوارچێوەیەکە تەنوورەی پێ فش دەکرێتەوە لەدەوری سمتدا.
(ب) تەنوورەیەکی وەها فشکراوە.

pannikin (pan′ə-kin), *n.* (١) تاوەی بچکۆلە؛ مەنجەڵۆکە
(٢) کووپی کانزایی

panoply (pan′ə-pli), *n.* (١) زرێی هەموو لەش داپۆشەر: قەڵغان
(٢) (ا) بەرگی ڕەسمی. (ب) بەرگی ڕازاوە و جوان
(ج) بەرگی جوانی پارێزەر؛ قەڵغان (مەجاز).
(٣) تەنتەنە: فەنتازیتی: خۆ نواندنێکی جوان:
(the full ~ of a military funeral)

panorama (pan′ə-ram′ə, pan′ə-rä′mə), *n.* (١) دیمەنێکی گەورەی جوان: دیمەنێکی گەورەی هەمووشت لێوە دیار
(٢) زنجیرە دیمەنێکە لەبابەت باسێکی تایبەتییەوە؛ زنجیرە دیمەنی ڕووداێك:
(a ~ of ancient civiliztion)
(٣) چاوپیاخشاندنێکی گشتی: هەڵسەنگاندنێکی گشتی

panoramic (pan′ə-ram′ik), *adj.* پان و گەورە (دیمەن)؛ هەمووشتێکی لێوە دیارە؛ هەمووڵایەکی لێوە دەبینرێ: ***(a ~ view)***

panpipe (pan′pīp′), *n.* ئامێرێکی مۆسیقایی کۆنە بریتییە لە ڕیزە شمشاڵێکی لەیەکتر درێژتر.

pansy (pan′zi), *n.* (١) گوڵەوەنەوشە. (٢) بنەوشەیی؛ وەنەوشەیی.
(٣) [Slang]، (ا) سەرژنانی؛ کچانی؛ ژنانی؛ خلەکچانی. (ب) حیز؛ لووسکە.

pant (pant), *v.i.* (١) هەناسەبڕکێ کردن.
(٢) زۆر خێرا لێدان (دڵ)؛ پلدان؛ پرتەپرت کردن.
(٣) (**~ for; ~ after**)، بۆ بەتاسەوە بوون؛ بەپەرۆشەوە بوون؛ ئاوات بۆ خواستن؛ خۆزگە بۆ خواستن.
(٤) دووکەڵ یا هەڵم لێ هەڵسان (مەکینە)؛ فیشکەکردن.
v.t. (**~ out; ~ forth**), بە هەناسەبڕکێوە ووتن.
n. (١) هەناسەبڕکێ. (٢) دڵ لێدان بە خێرایی و بەپەلە.
(٣) فیشکەی مەکینە؛ دووکەڵ یا هەڵم لێ هەڵسان.

pantalets, pantaletts (pan′tə-lets′), *n.pl.* (١) بەرگێکی ژێرەوەی ژنانەی وەك پانتۆڵە لەژێر تەنوورەوە لەبەردەکرێ و لە ئەژنۆدا هەڵدەکرێت و گێزوگوڵنگی لێ دەدرێ (لە سەدەی نۆزدەدا لەبەر دەکرا)
(٢) گێزوگوڵنگی دەوری ئەژنۆی ئەم پانتۆڵە.

pantaloon (pan′tə-lōōn′), *n.* (١) [P-] ، (ا) کەسێکە لە کەسانی شانۆنامەی قۆشمەی ئیتاڵی کۆن کە پانتۆڵی تەسك و درێژی لەبەردەکرد و هەمیشە گاڵتەی پێ دەکرا (ب) کەسێکە لە کەسانی شانۆنامەی بێ دەنگ کە قۆشمەبازی شانۆنامەکە دەیکات بە گاڵتەچی خۆی. (٢) (*pl.*)، پانتۆڵ.

pantheism (pan′thē-iz'm), *n.* (١) بیروڕایەکە کە دەڵێت: خوا لە هەمووشتێکدا هەیە و هەموو کەسێك و شتێك لەم جیهانەدا تایبەخۆی خوایی تێدایە؛ بیروڕایەکە دەڵێت: خوا هەمووشتێکە و هەمووشتێکیش خوایە، واتە خوا و سرووشت هەردووکیان هەر یەکێکن و هەمووشتێکیش وەك خوا پیرۆزە.
(٢) گشت خواپەرستی؛ ڕێڕەوی جیهان پەرستی؛ ڕێڕەوی هەمووشت پەرستی (گوایە خوا لە هەمووشتێکدا هەیە).

pantheist (pan′thē-ist), *n.* گشت خواپەرست (ووشەی پێشوو ببینە).
-pantheistic *(adj.)*.

pantheon (pan′thē-on′, pan′thi-ən, pan-thē′ən), *n.* (١) [P-]، پەرستگایەکە لە ڕۆما بۆ گشت خواکان تەرخانکراوە.
(٢) پەرستگای گشت خواکان. (٣) هەموو خواکانی گەلێك.
(٤) گۆڕستانی پیاوە گەورەکانی گەلێك.

panther (pan′thēr), *n.* (١) پڵنگ؛ پڵنگی ئەمەریکی؛ دێز.
(٢) جۆرە پڵنگێکی ڕەشە.

pantheress (pan′thēr-is), *n.* پڵنگی مێیە؛ دێزی مێینە.

panties (pan′tiz), *n.pl.* دەرپێی کورتی ژن و منداڵ.

pantile (pan′tīl′), *n.* خشتی کاشییەکی سەربانە قەراغەکەی دەخرێتە سەر یەکتری کە لەسەر سەربان دادەنرێ.

pantofle, pantoffle (pan′tə-f'l, pan-tof′'l, pan-tōō′f'l), *n.* پێڵاوی ناوماڵ؛ نەعل؛ سۆڵ.

pantograph (pan′tə-graf′, pan′tə-gräf′), *n.* ئامێری وێنەی دەقاودەقی نەخشە و وێنە لەبەردەرکردن بە گەورەکراوی یا بچووکراوی

pantomime (pan′tə-mīm′), *n.* (١) نووانەری شانۆنامەیەکی بێ دەنگ لە ڕۆمای کۆندا. (٢) شانۆنامەی بێ دەنگ؛ نواندنێکی بێ گفتوگۆ (هەروەها " **mime** "). (٣) هێما و کردەوەی بێ دەنگی هەست و بیروباوەڕ دەربڕ.
adj. تایبەتی بە شانۆنامەی بێ دەنگ.
v.t. & v.i. نواندن لە شانۆنامەی بێ دەنگدا؛ بە هێما و کردەوە هەست و بیروباوەڕ دەربڕین.
-pantomimic *(adj.)*.

pantomimist (pan′tə-mīm′ist), *n.* نووانەری شانۆنامەی-بێ دەنگ.

pantry (pan′tri), *n.* گەنجینە؛ ئازووقەخانە.

pants (pants), *n.pl.* (١) پانتول؛ شەروال. (٢) دەرپێی پیاوانە یا ژنانە.

pap (pap), *n.* (١) [Archaic] . گۆی مەمك. (٢) شتێکی لە گۆی مەمك چوو.

pap (pap), *n.* (١) خواردنی شل یا نەرم بۆ منداڵی ساوا و نەخۆش. (٢) شتێکی هیچ‌وپووچ و بێ بایەخ؛ کتێب و شتی نووسراوی هیچ‌وپووچی بۆ خەڵکی بێ مێشك باش؛ شتی فشەڵ. (٣) چاکەی کاربەدەست بۆ ئاشناکانی.

papa (pä′pə, pə-pä′), *n. Also* pa; paw; pop. بابە؛ باوك؛ بوە (ووشەی مند لە).

papacy (pā′pə-si), *n.* (١) پاپایەتی؛ پلەوپایەی پاپا (٢) ماوەی فەرمانڕەوایی پاپا. (٣) پاپاکان. (٤) [P-] فەرمانڕەوایی کڵێسەی کاسۆلیکی کە پاپا سەرۆکیەتی.

papal (pā′p'l), *adj.* (١) هی پاپ؛ پاپایی: *(a ~ visit)* . (٢) هی پاپایەتی. (٣) تایبەتی بە کڵێسەی کاسۆلیکی.

papaw (pô′pô, pə-pô′), *n.* (١) papaya . (٢) (أ) درەختێکی ئەمەریکای باکوورە بەرێکی زەردی پڕ لە دەنك دەگرێ. (ب) بەری ئەم درەختە.

papaya (pə-pä′yə), *n.* (١) درەختێکی ناوچە گەرمەکانە بەرێکی وەك کاڵەك یا شەمامە دەگرێ. (٢) بەری ئەم درەختە

paper (pā′pēr), *n.* (١) کاغەز. (٢) پەڕە. (٣) کاغەزی شت لەسەر نووسراو یا چاپکراو؛ ووتاری نووسراو؛ لێکۆڵینەوە؛ ڕاپۆرت *(to write a ~)* . (٤) کۆمپیالە؛ بانقەنۆت؛ بڕوانامەی دارایی. (٥) ڕۆژنامە. (٦) کاغەزی تێوەپێچان؛ قوتووی کاغەز. (٧) کاغەزی دیوار (کاغەزێکی جوانە سەرتاپا لە دیوار دەدرێت). (٨) (أ) بلیتی خۆڕایی (سینەما و شانۆ). (ب) ئەو کەسەی بەم بلیتە دەچێتە ژوورەوە. (٩) بڕوانامە؛ ناسنامە. (١٠) سەرجەمی نووسین و نامەو بڕوانامەی کەسێك: *(the Lincoln ~s)* .

adj. (١) هی کاغەز؛ کاغەز؛ لە کاغەز دروستکراو: *(~ money)* . (٢) تەنك وەك کاغەز. (٣) تەنها لەسەر کاغەزە؛ بەناو: *(~ profits)* .

v.t. (١) بە کاغەز داپۆشین (دیوار) (ژمارە حەوت ببینە): *(to ~ a room)* . (٢) لەسەر کاغەز نووسین؛ لەسەر نووسین؛ بە نووسین لێدووان. (٣) بە کاغەز پێچانەوە. (٤) [Slang] پڕکردنی سینەما لە خەڵك بە بلیتی خۆڕایی.

commit to paper, نووسین؛ خستنە سەر کاغەز.

on paper, (١) بە نووسراوی؛ بە چاپکراوی؛ بە نووسین. (٢) هەر بەناو؛ لەسەر کاغەز: *(On paper he was worth nearly a million dollars.)*

put pen to paper, نووسین؛ دەست بە نووسین کردن.

paperback (pā′pēr-bak′), *n.* کتێبی بەرگ نەرم؛ کتێبی بەرگ کاغەز.

adj. هی بەرگی نەرم؛ هی بەرگ کاغەز *(a ~ edition of the novel)* .

paper birch, دارەسپی ئەمەریکی (کە توێکڵەکەی سپیکارە).

paper-board (pā′pēr-bôrd′), *n.* مقەبا

paper-bound (pā′pēr-bound′), *adj.* = paperback.

paper cutter, (١) paper knife . (٢) کاغەزبڕ بە پانی و درێژییەك کە کەسێك بیەوێ.

paper hanger, کەسێکە کە پیشەی کاغەز گرتنە دیوارە.

paper hangings, = wallpaper.

paper knife, چەقۆیەکی هەردوو دیو کولە نامەو کتێبی تازەی پێ هەڵدەپچڕێت (پێشی دەووترێ: " paper cutter ") .

paper mill, کارگەی کاغەز.

paper money, پارەی کاغەز: *(A dollar bill is ~ .)* .

paper mulberry, دارتووی کاغەز لێ دروستکراو

paper nautilus, گیاندارێکی هەشت پەلی ئاوییە لە توخمی هەشت پێ مێیەکانی قاوغێکی تەنکی وەك کاغەزی هەیە بەچکەکانی تێدا گەورە دەکات.

paperweight (pā′pēr-wāt′), *n.* شتێکی قورس و بچووکە دەخرێتە سەر کاغەزی سەرمێز بۆ ئەوەی پەرش و بڵاو نەبێتەوە.

paperwork (pā′pēr-wûrk′), *n. Also* paper work, فایلکاری؛ نووسینکاری (فەرمانگەی میری)؛ کاروباری ڕاپۆرت نووسین و خوێندنەوەو ئیستیمارە پڕکردنەوەو نامەو داواکاری و ئیشی مامۆستا... هتد.

papeteric (pap′ə-tri), *n.* سنووقی کەرەسەی نووسین.

papier-mâché (pā′pēr-mə-shā′), *n.* ماددەیەکە لە تلپەی کاغەز و جەوی پێکدێت بە نەرمی هەرچ شێوەیەك کە بوویستری لێی دروست دەکرێ.

papilionaceous (pə-pil′i-ə-nā′shəs), *adj.* لە پەپوولە دەچێ (وەك هەندێ گوڵ)

papilla (pə-pil′ə), *n.* (١) (أ) گۆی مەمك؛ گۆ. (ب) شتێك کە لە گۆی بچووك بچێ (وەك زیادە گۆشتی بن ددانی تازە دەرهاتوو یا بن قژ یا سەر زمان) (٢) شانەیەکی بچووکی دەربۆقیو (ڕووەکناسی).

papillary (pap′ə-ler′i, pə-pil′ēr-i), *adj.* گۆمەمکی؛ گۆیی.

papilloma (pap′ə-lō′mə), *n.* دوومەڵی گۆیی؛ زیادە گۆشتی گۆیی؛ مێخەکە.

papillon (pap′ə-lon′), *n.* سەگێکی بچووکی ناومالە.

papist (pā′pist), *n.* کاسۆلیکی؛ پاپایی.

adj. کاسۆلیکی (لەڕووی ناحەزییەوە).

papistry (pā′pis-tri), *n.* بیروباوەڕی کاسۆلیکی (لەڕووی ناحەزییەوە).

papoose (pa-pōōs′), *n.* منداڵی ساوای هیندی سووری ئەمەریکایی.

pappus (pap′əs), *n.* تۆپەڵە تووکی دەوری هەندێ گوڵ، تۆو و میوە

pappy (pap′i), *adj.* نەرم؛ بڵ؛ شل.

paprika, paprica (pa-prē′kə, pap′ri-kə), *n.* ئاڵەتی سوور.

Pap smear, = Pap test.

Pap test, تاقیکردنەوەی شلەی دەردراوی زێی ئافرەت بۆ بوون و نەبوونی نەخۆشی شێرپەنجە. (هەروەها پێشی دەووترێ: " Pap smear ") .

papyrus (pə-pī′rəs), *n.* (١) زەل؛ ڕووەکێکە لە زەل دەچێ لە وولاتی میسردا هەیە. (٢) کاغەزی زەل (٣) بڕوانامەیەك یا نووسراوێکی کۆنی لەسەر ئەم جۆرە کاغەزە نووسراو (وەك هی میسرییە کۆنەکان).

par (pär), *n.* (١) بەهای بەناوی پارە. (٢) هاوتایی؛ یەکسانی؛ چوونیەکی لە پلە یا تواناد: *(He is on a ~ with his classmates in ability.)* (٣) ئاوەندی؛ ئاستی ئاوەندی؛ پلەی پەسەندکراو: *(His work is above ~ . ; Her work is not up to ~ .)* (٤) بەهای بەناوی بەش (پارەبازی).

adj. (١) چوونیەك (پلە)؛ هاوتا. (٢) ئاوەندی؛ مام ئاوەندی.

para- (par′ə), پێشگرێکە بەمانای. (١) بەتەنیشت؛ بەلای: *(parallel)* . (٢) لەگەڵ. (٣) وەك؛ لێچوو. (٤) تێکچوو؛ نائاسایی (پزیشکەوانی).

para- (par′ə), پێشگرێکە بەمانای: (١) پارێزەر: *(parachute)* . (٢) پەڕەشووت بەکارهێنەر: *(paratroop)* .

parable (par′ə-b'l), *n.* سەرگوزەشتە؛ چیرۆکێکی کورتی پەند ڕوونکەرەوە.

parabola (pə-rab′ə-lə), *n.* هێڵێکی چەماوەیە لە بڕینی قووچەکێك بە ڕووتەختێکی هاوڕێك پەیدا دەبێ.

parachute (par′ə-shōōt′), *n.* پەڕەشووت؛ چەتری نیشتنەوە.

v.t. بە پەڕەشووت خستنە خوارەوە

v.i. بە پەڕەشووت هاتنە خوارەوە.

parachutist (par′ə-shōōt′ist), *n.* پەڕەشووتەوان؛ ئەوەی بە پەڕەشووت لە فڕۆکە دێتە خوارەوە (بەتایبەتی سەرباز).

paraclete (par′ə-klēt′), *n.* (١) بە هاوارەوە هاتوو؛ لەسەرکەرەوە؛

لەسەرھەلدەر. (۲) [P-]، گیانی پیرۆز (خاچ پەرستی).

parade (pə-rād′), *n.* (۱) خۆنوواندن بە کەش‌وفش؛ خۆپیشاندانی بە تەنتەنە. (۲) (ا) خۆنوواندنی لەشکر؛ خۆپیشاندانی سوپایی: *(a military ~)*

(ب) جیّی یەکگرتنی سوپا بۆ خۆنوواندن.

(ج) جیّی ئەم خۆ نوواندنە.

(۳) ڕێ ڕۆیشتن: خۆپیشاندان یا نوواندن بە ڕێ ڕۆیشتن؛ نمایش.

(٤) (ا) شەقامی گشتی پیاسەکردن؛ پیاسەڕێ. (ب) پیاسەکەران.

v.t. (۱) لەشکر پیشاندان یا نوواندن.

(۲) بە شەقامدا ڕۆیشتن لە خۆپیشانداندا: *(The band ~d the street.)*.

(۳) خۆپیشاندان بە کەش‌وفشەوە؛ خۆپیشاندان‌و خۆبادان: *(to ~ one's skill, knowledge, etc.)*

v.i. (۱) بەشداربوون لە نوواندنرۆیی‌دا؛ بەسەر شەقامدا ڕۆیشتن‌و خۆپیشاندان.

(۲) بە کەش‌وفشەوە ڕۆیشتن؛ خۆبادان‌و خۆپیشاندان؛ پیاسەکردن.

(۳) ڕیزبوون بۆ خۆنوواندن یا خۆپیشاندان (لەشکر).

on parade, لەبەرچاوی هەمووکەسە؛ دەرخراوە تا هەمووکەس ببینێ.

paradigm (par′ə-dim, par′ə-dīm′), *n.* (۱) نموونە؛ وێنە.

(۲) وێنەی هەموو شێوەکان‌و باری ووشە (ڕێزمان)

paradigmatic (par′ə-dig-mat′ik), *adj.* نموونەیی؛ وێنەیی.

paradise (par′ə-dīs′), *n.* (۱) (ا) [P-]، بەهەشت (ئاین) (ب) بەهەشت (۲) (ا) شوێنێکی زۆر خۆش‌و جوانی وەك بەهەشت.

(ب) بارێکی زۆر خۆش‌و پڕ ئاسوودەی وەك بەهەشت.

paradisiac (par′ə-dis′i-ak′), *adj.* بەهەشتی؛ بەهەشتانە؛ خۆش‌و جوان وەك بەهەشت.

paradox (par′ə-doks′), *n.* (۱) ووتەیەکە کە لەوە دەچێ بێ مانا بێ‌و بە مێشکدا نەچێ، بەلاّم لەوانەشە ڕاست بێ. (۲) ووتەیەکی ناکۆك‌و ناڕاست؛ ووتەیەکی نەگونجاو لەگەڵ خۆیدا.

(۳) (ا) شتێکی ناکۆك یا نەگونجاو بەپێی زانینی خەڵك.

(ب) کەسێکە کە ڕەووشت‌و کردەوەی لەگەڵ یەکتر ناگونجێ

paradoxical (par′ə-dok′si-k'l), *adj.* لەگەڵ یەك نەگونجاو (ووتە، شت، ڕوودان)؛ ناکۆك: *(a ~ statement)*.

-**paradoxically** *(adv.)*.

paraffin, paraffine (par′ə-fin, par′ə-fēn′), *n.* پارافین ماددەیەکی سپی مێوی‌یە لە پەترۆڵ دەردەهێنرێ‌و دەکرێ بە مۆم‌و لە کاغەز دەدرێ تاکو ئاو کاری تێ نەکات

paragenesis (par′ə-jen′ə-sis), *n.* پێکهاتنی کانزا بەتەنیشت یەکەوەو بوون بە بەشێك لەیەکتر.

paragon (par′ə-gon′, par′ə-gən), *n.* (۱) نموونە؛ وێنەی نایاب: *(She was a ~ of virtue and beauty.)*. (۲) ئەڵماسێکی نایاب.

(۳) جۆرە قەوارەیەکی چاپە

paragraph (par′ə-graf′, par′ə-gräf′), *n.* (۱) بەند (نووسین)

(۲) نیشانەی بەندی تازە. (۳) ووتارێکی کورتی ناو ڕۆژنامە یا گۆڤارێك.

v.t. (۱) لە بەندێك یا چەند بەندێکدا نووسین.

(۲) بەند بەند کردن: بە بەند بەند ڕێکخستن.

v.i. وتاری کورت نووسین بۆ ڕۆژنامە.

paragrapher (par′ə-graf′ẽr, par′ə-gräf′ẽr), *n.* نووسەری ووتاری کورت (بەتایبەتی بۆ سەروتاری ڕۆژنامە).

parakeet (par′ə-kēt′), *n.* *Also* **parrakeet, parroket, paroquet, parroquet,** جۆرە تووتی‌یەکی بچووکە.

paralax (par′ə-laks′), *n.* وادیاربوونی گۆڕانی جیّی شتێك بە سەیرکردنی لە گۆشەیەکی جیاوازەوە.

parallel (par′ə-lel′), *adj.* (۱) هاوڕێك؛ بەرامبەر (هێڵ): *(~ lines, bars, etc.)*. (۲) چوونیەك؛ وەك یەك؛ دەقاودەق وەك یەك.

n. (۱) هێڵی هاوڕێك؛ شتی هاوڕێك.

(۲) هاوتا؛ هاوکێش: *(kindness without ~)*.

(۳) لەیەکچوون؛ چوونیەکی؛ هاوتایی. (٤) بەراوردکردن؛ بەراوردکاری.

(٥) هێڵی پانی (جوگرافیا). (٦) *(pl.)*، دوو هێڵی هاوڕێکی ستوونی‌یە بۆ تێبینی (پەراوێزی چاپەمەنی).

v.t. (۱) هاوڕێك کردن. (۲) هاوڕێکبوون: *(The highway ~s the river.)*.

(۳) بەراوردکردن؛ پیشاندانی چوونیەکی. (٤) هاوتاکردن.

(٥) هاوتابوون؛ هاوکێش بوون؛ شان لە شان دان.

parallel bars, میلی هاوڕێك (وەرزش)؛ شیشی هاوڕێك.

parallelepiped (par′ə-lel′ə-pī′pid, par′ə-lel′ə-pip′id), *n.* ئاوێزەی شەش گۆشەیی (ئەندازە)؛ تەنێکی شەش ڕووی لاتەریبە.

parallelism (par′ə-lel-iz'm), *n.* (۱) هاوڕێکی؛ بەرامبەری (هێڵ).

(۲) چوونیەکی؛ هاوتایی؛ هاوکێشی؛ وەك یەکی.

(۳) بیروباوەڕێکی فەلسەفی‌یە کە دەڵێت: مێشك‌و لەش بە هاوتایی کاردەکەن‌و کاردەکەنە سەر یەکتری، بەلاّم بەشێوەیەکی ناڕاستەوخۆ.

parallel of latitude, هێڵی پانی (جوگرافیا).

parallelogram (par′ə-lel′ə-gram′), *n.* لاتەریب (ئەندازە).

paralogism (pə-ral′ə-jiz'm), *n.* هەڵەی بیرکردنەوەو لێکدانەوە؛ هەڵەکاری لێکدانەوە؛ ناژیربێژی.

paralysis (pə-ral′ə-sis), *n.* (۱) ئیفلیجی؛ ئیفلیج بوون؛ گۆجی؛ ووشك بوون؛ سڕی؛ شەپلە؛ کەفتەکاری. (۲) پەککەوتن؛ لەکارکەوتن.

paralytic (par′ə-lit′ik), *adj.* (۱) ئیفلیجکەر؛ وەك ئیفلیجی وایە؛ گۆجکەر. (۲) گۆج؛ ئیفلیج؛ کەفتەکار؛ پەککەوتە.

n. کەسێکی ئیفلیج؛ گۆج؛ پەککەوتە؛ شەپلە لێدراو.

paralyze (par′ə-līz′), *v.t.* (۱) ئیفلیج کردن؛ گۆج کردن؛ کەفتەکارکردن؛ شەپلەلێدان.

(۲) لەکارخستن؛ پەکخستن؛ ووشك کردن؛ وەستاندن.

paramatta (par′ə-mat′ə), *n.* قوماشێکی تەنکی نەرمی خوری‌و لۆکە یا خوری‌و ئاوریشمە.

paramedic (par′ə-med′ik), *n.* برینپێچی فریاگوزاری (بەتایبەتی کەسێك کە فریای نەخۆش بکەوێ بە ئوتومبیلی فریاکەوتنی نەخۆشخانەو لەکاتی ناکاویدا)؛ یاریدەدەری پزیشك.

paramedical (par′ə-med′i-k'l), *adj.* هی برینپێچی فریاگوزاری‌و کارو پیشەیان؛ هی برینپێچ یا یاریدەدەری پزیشك.

parament (par′ə-mənt), *n.* شتوومەکی ڕازێنەرەوەی ئاینی (بۆ-هەڵواسین بە بەرگی قەشەی گەورەدا).

parameter (pə-ram′ə-tẽr), *n.* (۱) ژمارەی نرخی گۆڕاو (ژمارەو پێوان). (۲) سنوور؛ ڕادە. (۳) نیشانە؛ تایبەخۆ.

paramilitary (par′ə-mil′ə-ter′i), *adj.* تایبەتی بە هێزی نیمچە سوپایی (کە لەگەڵ سوپادا یا لەباتی سوپا کاردەکەن وە گەلێك جاریش بە نهێنی).

paramorphism (par′ə-môr′fiz'm), *n.* گۆڕانی کانزایەك بەبێ گۆڕانی پێکهاتنی کیمیایی کانزاکە.

paramount (par′ə-mount′), *adj.* (۱) گرنگترین؛ بەرزترین؛ باشترین؛ زیاترین؛ هەرە بەرز. *(of ~ importance)*.

(۲) بەدەسەلاّتترین؛ پلە بەرزترین؛ گەورەترین؛ مەزن: *(a ~ leader)*

n. بەدەسەلاّترین کەس؛ گەورەترین کەس؛ مەزنترین کەس؛ فەرمانڕەوای هەرە گەورە

paramour (par′ə-moor′), *n.* دۆست؛ یار؛ دڵدار.

paranoia (par′ə-noi′ə), *n.* (۱) نەخۆشی‌یەکی دەروونی‌یە بریتی‌یە لە هەست بە چەوساندنەوە کردن یا خۆ بە زل زانین.

(۲) زۆر بەگومان بوون لە خەڵك؛ ترسێکی ئێجگار زۆر؛ زراوچوون.

paranoiac (par′ə-noi′ak), *n.* کەسێکی هەستکەر بە چەوسانەوە یا خۆ بە زل زان (نەخۆشی دەروونی)؛ کەسێکی زۆر بەگومان‌و بەترس لە خەڵك.

adj. هەستکەر بە چەوساندنەوە؛ خۆ بە زل زان؛ زۆر بەگومان‌و بەترس.

paranoid (par′ə-noid′), *adj.* (۱) هی نەخۆشی هەستکردن بە چەوسانەوە یا خۆ بە زل زانین. (۲) زۆر بەگومان‌و بەترس لە خەڵك؛ زراوچوو.

n. (١) شێتی هەستکەر بە چەوساندنەوە؛ شێتی خۆ بە زل زان.
(٢) کەسێکی زۆر بەگومانو بەترس لە خەڵك.

paranymph (par'ə-nimf), *n.* (١) برازاوا (٢) بەربووك.

parapet (par'ə-pit, par'ə-pet'), *n.* (١) دیوار یا شوورەی سەنگەر؛ سەنگەر. (٢) شوورە یا دیواری باڵقۆن، سەربان، یا پرد؛ نەردە.

paraph (par'əf), *n.* نەقش و نیگارێکی بچووکی دوای ئیمزایە بۆ رێگرتن لە ساختە.

paraphernalia (par'ə-fēr-nā'li-ə, par'ə-fə-nāl'yə), *n.* *pl.* (١) شتوومەکی خۆ؛ جروجیازی خۆ؛ وردەشتی خۆ.
(٢) کەرەسە؛ نامێر (٣) شتی جۆراوجۆر؛ وردەشتی هەمەجۆر.
(٤) جروجیازی نافرەت خۆی؛ شتوومەکێکە کە نافرەت خۆی خاوەنی بێ.

paraphrase (par'ə-frāz'), *n.* (١) بە ووشەی خۆ دەربڕینی پارچە نووسراوێك یا ووتەی کەسێکی تر؛ ڕوونکردنەوەو کورتکردنەوەی نووسین و بیروڕای کەسێکی تر بە ووشەی خۆ.
(٢) ناقیکردنەوەی دەربڕین و کورتکردنەوەی پارچە نووسراو و ووتەی کەسێکی تر بە ووشەی خۆ لە قوتابخانەدا.

v.t. & v.i. دەربڕین و ڕوونکردنەوەو کورتکردنەوەی پارچەیەك نووسراو یا ووتەی کەسێکی تر بە ووشەی خۆ.

paraphrastic (par'ə-fras'tik), *adj.* ڕوونکردنەوەیی؛ لێکدانەوەیی.

paraplegia (par'ə-plē'ji-ə), *n.* نیسکەنەرمە؛ گیری؛ ئیفلیجی بەشی خوارووی لەش.

paraplegic (par'ə-plej'ik, par'ə-plē'jik), *adj.* گیر؛ ئیفلیج؛ تووشی نیسکەنەرمە بووە؛ بەشی خوارەوەی لەشی ئیفلیجە.

n. کەسێك کە بەشی خوارووی لەشی ئیفلیج بێت؛ ئیفلیج؛ کەسێکی گیر یا تووشی نیسکەنەرمە بوو.

parapsychology (par'ə-sī-kol'ə-ji), *n.* پاراسایکۆلۆجی لقێکە لە زانستی دەروونناسی کە لە دیاردەی لە سرووشت بەدەر دەکۆڵێتەوە وەك دڵ خەبەردان بە ڕووداوێك یا دوورەسۆسە... هتد.

paraquet (par'ə-ket'), *n.* = parakeet.

paraselene (par'ə-si-lē'ni), *n.* ڕۆشنایییەکی مانگ ئاسایییە بەسەر خەرمانەی مانگەوە وە پێشی دەووترێ: " مانگە درۆزنە ".

parasite (par'ə-sīt'), *n.* (١) مشەخۆر؛ مفتەخۆر؛ هەوانتەخۆر؛ لاخۆر؛ لاوورگە؛ لاکوت؛ مووشەك. (٢) خۆرە؛ زیندەوەری مشەخۆر؛ ڕووەك یا گیانداری مشەخۆر

parasitic (par'ə-sit'ik), *adj.* (١) مشەخۆر؛ لاوورگە.
(٢) لە زیندەوەری مشەخۆرەوە تووش دەبێ (نەخۆشی).

-**parasitical** *(adj.)*; **parasitically** *(adv.)*.

parasiticide (par'ə-sit'ə-sīd'), *adj.* قەلاچۆکەری زیندەوەری مشەخۆر؛ بەناوبەری بوونەوەری لاوورگە

n. دەرمانی قەلاچۆکردن یا لەناوبردنی زیندەوەری مشەخۆر.

parasitism (par'ə-sīt-iz'm), *n.* (١) مشەخۆری؛ لاکوتی؛ لاوورگی.
(٢) نەخۆشی لە مشەخۆرەوە تووش بوو (وەك نەخۆشی پێست).

parasitize (par'ə-si-tīz'), *v.t.* مشەخۆری کردن؛ لاوورگی کردن

parasitology (par'ə-sī-tol'ə-ji), *n.* زانستی مشەخۆری.

parasol (par'ə-sôl', par'ə-sol'), *n.* چەتری خۆرەتاوی ژنانە.

parataxis (par'ə-tak'sis), *n.* زنجیرەیەك ڕستەی لێکدراو بە یەرگول؛ لێکدانی چەند ڕستەیەك بە یەرگول (وەك ئەم سێ ڕستەیە):
(I came., I saw., I conquered.)

parathyroid gland, یەکێکە لەو چوار لووە هێلکەییەی تەنیشت لووی " سایرۆید " لەژێر ملدا.

paratrooper (par'ə-trōōp'ēr), *n.* سەربازی پەرەشووت؛ پەرەشووتەوان

paratroops (par'ə-trōōps'), *n.pl.* هێزی سەربازی پەرەشووت؛ پەرەشووتەوانان

paratyphoid fever, جۆرێکە لە گرانەتا (کەمێك سووکترە).

paravane (par'ə-vān'), *n.* مەکینەی ڕامالینی مینەی دەریایی.

par avion, بە پۆستەی هەوایی؛ بە فڕۆکە.

parboil (pär'boil'), *v.t.* (١) نیوەکوڵ کردن (برنج، گۆشت).
(٢) زۆر گەرمابوون؛ گەرماکردن و بێ ئیسراحەت کردن.

parbuckle (pär'buk'l), *n.* گوریسی جووت قوڵفە (بۆ بەرزکردنەوەی بەرمیل و شتی تری لوولەکی).

v.t. هەڵبرین بە گوریسی جووت قوڵفە (بەرمیل و شتی تری لوولەکی).

parcel (pär's'l), *n.* (١) پریاسکە؛ بەستەك؛ گورزە؛ پاکەت.
(٢) دەستە؛ تاقم: *(a ~ of fools)* . (٣) پەلەزەوی (بەتایبەتی کە بەشێکی دابەشکراو بێ لە پارچەیەك زەوی گەورە): *(a ~ of land)* .
(٤) بەش؛ بەشێکی گرنگ و جیانەبووەوە: *(part and ~)* .

v.t. (١) (out ~)، بەش بەش کردن (زەوی): *(to ~ out a piece of property or an estate)*
(٢) کردن بە پریاسکە؛ بەستەك کردن؛ پێچانەوە وەك پریاسکە.
(٣) گونیە پێچان لە گوریس یا پەتەوە (کەشتیوانی).

adj. & adv. نیمچەیی؛ بەشی؛ کەرتی؛ نەختێك؛ تا ڕادەیەك

parcel post, پۆستەی بەستەك و پریاسکە؛ پۆستەخانەی بەستەك و پریاسکە.

parcenary (pär'sə-ner'i), *n.* برابەشیی میراتی؛ هاوبەشیی میراتی.

parcener (pär'sə-nēr), *n.* برابەشی میراتی؛ هاوبەشی میراتی.

parch (pärch), *v.t.* (١) برژاندن (نۆك، گەنمەشامی... هتد).
(٢) ووشك کردنەوە؛ هەڵقرچاندن لە تینوێتیدا. (٣) تینووکردن.
(٤) هەڵقرچاندن بە سەرما

v.i. (١) زۆر ووشکبوونەوە؛ هەڵقرچان (لێو، زەوی). (٢) زۆر تینووبوون.

parchment (pärch'mənt), *n.* (١) پێستەی مەڕو بزن کە شتی لەسەر دەنووسرێ. (٢) بەڵگەنامەی لەسەر پێستەی وەها نووسراو
(٣) جۆرە کاغەزێکە لەم پێستەیە دەچێ.

pard (pärd), *n.* [Archaic or Poetic], ڕێز؛ پڵنگ.

pard (pärd), *n.* [Slang], هاوڕێ؛ دۆست؛ هاوبەش.

pardon (pär'd'n), *v.t.* (١) بەخشینی تاوانکار بە فەرمانی دادگا یا میری. (٢) لێ خۆش بوون؛ لێبووردن؛ بەخشین؛ گەردن ئازادکردن؛ چاو لێ پۆشین.

n. (١) (ا) بەخشینی تاوانکار بە فەرمانی دادگا یا میری؛ بەخشران.
(ب) فەرمانی ئەم بەخشینە. (٢) بەخشین لە گوناە (ئاینی کاسۆلیکی).
(٣) لێبووردن؛ لێ خۆش بوون؛ چاو لێ پۆشین

I beg your pardon, (١) بمبوورە؛ ببوورە
(٢) بەڵێ؟ گوێم لێ نەبوو چیت ووت تکایە دووبارەی کەرەوە.

pardon me!?; pardon!?, (١) ببوورە. (٢) بەڵێ؟.

pardonable (pär'd'n-ə-b'l), *adj.* دەبەخشرێ؛ دەبوورێ؛ چاوی لێ دەپۆشرێ.

pardoner (pär'd'n-ēr), *n.* (١) کەشیشێك بوو لە سەدەکانی ناوەڕاستدا لەلایەن پاپاوە دەسەڵاتی پێ درابوو کە بەڵگەنامەی لە گوناە خۆش بوون بە خەڵك بفرۆشێ. (٢) بەخشندە.

pare (pâr), *v.t.* (١) تاشین و ڕێك و پێك کردن؛ داتاشین.
(٢) پاککردن (میوە)؛ توێکڵ لێکردنەوە.
(٣) (~ away; ~ down)، بەرەبەرە کەمکردنەوە (خەرجی)؛ داتاشین

paregoric (par'ə-gôr'ik, par'ə-gor'ik), *adj.* ئازارکوژ

n. دەرمانی ئازارکوژی بەنگاوی

parent (pâr'ənt), *n.* (١) باوك؛ دایك. (٢) باوو باپیر.
(٣) سەرچاوە؛ بنچینە؛ بناغە (٤) گیاندار یا ڕووەکی دایکە.

parentage (pâr'ənt-ij), *n.* (١) بنەچە؛ ڕەگەز (٢) باوك و دایکیتی.

parental (pə-ren't'l), *adj.* دایك و باوکی؛ هی باوك و دایك

parenteral (par-en'tēr-əl), *adj.* لە دەرەوەی ڕیخۆڵە؛ لەڕێی دەم و گەدەو کیپانەوە نییە، بەڵکو لەڕێی بۆری خوێن یا ماسولکەوەیە

(وەك دەرمان یا خۆراکی نەخۆش).

parenthesis (pə-ren′thə-sis), ***n.*** (١) ووشە یا ووتەی نێوان دوو کەوانە یا پەرگول؛ ڕستە یا ووشەی ناواخن. (٢) (*pl.*)، کەوانە (ڕێزمان)؛ دوو کەوانە (٣) ڕوودانی بێ پەیوەندی بە باسەوە؛ بەسەرهاتی لەلاوە.

parenthesize (pə-ren′thə-sīz′), ***v.t.*** خستنە نێوان دوو کەوانە یا پەرگولەوە.

parenthetical (par′ən-thet′i-k'l), ***adj.*** (١) ناواخنی (ڕێزمان)؛ کەوانەیی (٢) تایبەتی بە ڕستەی ناواخنی: ***(a ~ statement)*** .

-parenthetically ***(adv.)*.**

parenthood (pâr′ənt-hood′), ***n.*** باوك و دایکی؛ باوك و دایکێتی.

paresis (pə-rē′sis, par′ə-sis), ***n.*** (١) نیمچە ئیفلیجی؛ نیمچە گۆجی. (٢) **general paresis** .

paresthesia, paraesthesia (par′es-thē′zhə, par′es-thē′zhi-ə), ***n.*** تێکچوونی هەستی پێست و هەمیشە کزانەوە و خووران و مێروولەکردن.

-paresthetic ***(adj.)*.**

paretic (pə-ret′ik, pə-rē′tik), ***adj. & n.*** نیمچە ئیفلیج؛ نەخۆشی " **paresis** " ی هەیە.

par excellence (pär ek′sə-läns′), [Fr.], باشترین؛ نایابترین؛ بێ هاوتا؛ زۆرباش.

parfait (pär-fā′), ***n.*** جۆرە شیرینی‌یەکە.

parget (pär′jit), ***v.t.*** گەچکاری کردن

n. (١) گەچ (٢) گەچکاری؛ نەقش و نیگاری گەچ بە دیوارەوە

parhelic circle, ئەلقەی خۆرئاسا خەرمانەیەك یا ئەلقەیەکی ڕۆشنە لە ئاستی ئاسۆ (پێشی دەووترێ: " **parhelic ring** ") .

parhelion (pär-hē′li-ən, pär-hēl′yən), ***n.*** خۆرە درۆزنە؛ ڕۆشنایی‌یەکە هەندێ جار لەسەر ئەلقەی خەرمانەی خۆر دەبینرێ.

pariah (pə-rī′ə, par′i-ə, pä′ri-ə), ***n.*** (١) ئەندامی چینێکی زۆر نزمی هیندستان و بۆرما. (٢) کەسێکی تەرەکراو یا دەرکراو لە کۆمەڵ؛ کەسێکی خۆ لێوە دوورگیراو؛ کەسێکی دابڕاو لە کۆمەڵ.

paries (pâr′i-ēz′), ***n.*** دیواری ئەندامێك یا شانەیەکی بۆش.

parietal (pə-rī′ə-t'l), ***adj.*** (١) [Rare] تایبەتی بە ژیانی دانشگا. (٢) هی دیواری ئەندامی بۆش (٣) هی ئێسقانی سەروو لای کاسەی سەر (٤) بەستراوە بە دیواری منداڵدانەوە (ڕووەکناسی)

parietal lobe, ئێسقانی سەروو لای دیواری کاسەی سەر.

pari-mutuel (par′i-mū′chōō-əl), ***n.*** (١) هاوگرەوکاری جۆرە گرەوێکی غارغارێنە کە براوەکان بەگوێرەی ئەمە پارە براوەکە بەش دەکەن بەپێی ئەو پارەیەی گرەویان لەسەر کردووە پاش مز سەندن. (٢) مەکینەی ئەم جۆرە گرەوە.

paring (pâr′iŋ), ***n.*** (١) تاشین؛ داتاشین؛ پاکردن؛ ڕنین (دارتاشی)؛ تونکڵ کردن (٢) تەلاش؛ تونکڵ: ***(nail- ~s)*** .

pari passu (par′i pas′ū, pâr′i pas′ōō), [L.]. (١) وەکو یەك؛ شان بە شانی یەك؛ بە هەمان خێرایی: ***(to proceed ~)*** . (٢) پێکەوە و لە هەمان کاتدا؛ لە هەمان کاتدا.

Paris green, تۆزێکی ژەهرینی سەوزە بۆ جانەوەر کوشتن و بۆیە بەکاردەهێنرێ

parish (par′ish), ***n.*** (١) قەشەنشینی ئینگلتەرە؛ ناوچەیەکی ئینگلیزی بە قەشە سپێردراوە بەپێی دابەشکردنی کڵێسەیی‌یەوە. (٢) ناوچەیەکی ئینگلتەرەی فەرمانڕەوایی ناوخۆیە (٣) (ا) قەشەنشین؛ گەڕەك یا ناوچەی بە قەشە سپێردراو. (ب) ئەندامانی کڵێسەی ناوچەیەکی وەها

go on the parish, یارمەتی پارە وەرگرتن لە کڵێسەی ناوچە (بەتایبەتی لە ئینگلتەرە)

parishioner (pə-rish′ən-ēr), ***n.*** ئەندامی کڵێسە.

Parisian (pə-rizh′ən), ***adj. & n.*** پاریسی؛ نیشتەنی شاری پاریس.

parity (par′ə-ti), ***n.*** (١) یەکسانی؛ هاوتایی؛ هاوسەنگی؛ وەك یەکی. (٢) لەیەکچوون؛ چوونیەکی. (٣) هاونرخیی پارەی وڵاتان.

parity (par′ə-ti), ***n.*** (١) منداڵبوون؛ بوون بە دایك؛ منداڵ هێنانە دنیاوە. (٢) سەرجەمی منداڵانی ئافرەتێك.

park (pärk), ***n.*** (١) سەیرانگا؛ باخچەی گشتی؛ باخی میللی؛ مێرگوزار. (٢) یاریگای بێسبۆڵ. (هەروەها " **ball park** " یا " **baseball park** ") (٣) مۆڵگەی ئوتومبیل. (٤) مۆڵگەی ئوتومبیل و کەرەسە و تفاقی سوپا.

v.t. (١) ڕاگرتنی ئوتومبیل لە مۆڵگەدا؛ وەستانی ئوتومبیل لە شوێنێکدا. (٢) کۆکردنەوەی کەرەسە و تفاقی سوپا و ڕیزکردنیان لە مۆڵگەیەکدا (٣) [Slang]، دانان یا بەجێهێشتن لە شوێنێکدا بۆ ماوەیەك.

v.i. ئوتومبیل ڕاگرتن لە مۆڵگە یا شوێنێکی تردا.

parking lot, مۆڵگەی ئوتومبیل؛ گۆڕەپانی ڕاگرتنی ئوتومبیل.

parking meter, مەکینەی کات ڕاگرتنی ماوەی وەستانی ئوتومبیل (لەسەر شۆستە بە قەراغی شەقامەوە یا لە مۆڵگەدا دانراوە و پارەی تێ دەخرێ بۆ هەقی وەستانی ئوتومبیل).

parking ticket, تکتی ئوتومبیل وەستان: سزایەکی پارەیە پۆلیس دەیدات بە خاوەنی ئەو ئوتومبیلەی کە لە شوێنی قەدەغەدا دەیوەستێنێ یا لە کاتی خۆی زیاتر دەیوەستێنێ.

Parkinson's disease, نەخۆشی لەرزۆکی (بەتایبەتی دەست و سەر لەرزین)؛ نەخۆشی گۆجی و لەرزۆکی.

parkway (pärk′wā′), ***n.*** ڕێگەوبانێکی پانی قەراغ ڕازاوەیە بە دار و درەخت.

parlance (pär′ləns), ***n.*** (١) گفتوگۆ؛ ووتووێژ؛ ڕاوێژ. (٢) شێوازی زمان (لە نووسین یا دوواندا): ***(newspaper ~)*** .

parlay (pär′li, pär-lā′), ***v.t. & v.i.*** (١) گرەوکردن. (٢) بەکارهێنانی سەرمایەیەك بە لێهاتووانە.

parley (pär′li), ***v.i.*** گفتوگۆکردن (بەتایبەتی لەگەڵ دوژمندا)؛ کۆڕگرتن لەگەڵ دوژمندا.

n. گفتوگۆی نێوان دوو سوپای دوژمن؛ ڕاوێژکردن یا کۆڕی نێوان دوو سوپای دوژمن بە یەك.

parliament (pär′lə-mənt), ***n.*** (١) پەرلەمان؛ ئەنجوومەنی نوێنەرانی گەل. (٢) [P-]، پەرلەمانی ئینگلیزی. (٣) یەکێك لە دادگا بەرزەکانی فەرەنسا لەپێش شۆڕشی ١٧٨٩ دا.

parliamentarian (pär′lə-men-târ′i-ən), ***n.*** (١) [P-]، لایەنگری پەرلەمان دژی (چارلسی یەکەم) لە شەڕی ناوخۆی ئینگلتەرەدا کە پێیان دەووترا: " سەرخر ". (٢) پەرلەمانتار: کەسێکی شارەزا و لێهاتوو لە پەیڕەو و چەندوچۆنی پەرلەمانیدا. (٣) ئەندامی پەرلەمان.

parliamentary (par′lə-men′tə-ri), ***adj.*** پەرلەمانی: (ا) وەك پەرلەمان؛ تایبەتی بە پەرلەمان. (ب) پەرلەمان فەرمانی لەسەر داوە. (ج) بە پەیڕەوی پەرلەمانە. (د) ڕژێمی پەرلەمانی‌یە.

parlor, parlour (pär′lēr), ***n.*** (١) (ا) دیوەخان؛ ژووری میوان. (ب) ژووری دانیشتن. (٢) سالۆنی میوانخانە. (٣) دەزگای بازرگانی؛ دووکان: ***(an ice-cream ~ ; a beauty ~)*** .

parlor car, فارگۆنی فەنتازی شەمەندەفەر.

parlormaid (pär′lēr-mād′), ***n.*** کارەکەری ژووری میوان.

parlous (pär′ləs), ***adj.*** (١) ترسناك؛ سامناك. (٢) زۆرزان؛ زیرەك.

adv. [Archaic], ئێجگار زۆر؛ زۆر.

Parmesan cheese, پەنیرێکی ووشکە ڕەندە دەکرێت و دەکرێ بەسەر هەندێ خواردەمەنیدا.

parochial (pə-rō′ki-əl), ***adj.*** (١) هی گەڕەکێك یا ناوچەیەکی کڵێسەیی؛ تایبەتی بە کڵێسە یا کڵێسەیەك؛ ئاینی: ***(a ~ school)*** (٢) تەسك (بیروڕا)؛ تەسکبین: ***(a ~ point of view, mentality, etc.)*** .

parochialism (pə-rō′ki-əl-iz'm), ***n.*** تەسکی بیروڕا؛ تەسکبینی؛ بیرکردنەوە لە گۆشەیەکی ناوچەیی‌یەوە نەك فراوان و گشتی.

parochial school, قوتابخانەی کلێسە؛ قوتابخانەیەکە کە کلێسە بەڕێوەی دەبات و پشتگیری دارایی دەکات.
parodist (par′ə-dist), *n.* نووسەری لاساییکەرەوە (ووشەی داهاتوو ببینە)
parody (par′ə-di), *n.* (١) لاسایی وێژەیی و مۆسیقایی؛ نووسراوێك یا پارچە مۆسیقایەکە لاسایی نووسراوێك یا پارچە مۆسیقایەکی تر دەکاتەوە بۆ لاقرتێ. (٢) لاساییکردنەوەیەکی هیچ‌وپووچ و بێ مانا.
v.t. لاسایی کردنەوەی نووسەرێك، هەڵبەستێك، یا پارچەیەك مۆسیقا... هتد: ***(to ~ an author, a poem, etc.)***
parol (par′əl), *n.* ووتار؛ ووتە
adj. بەدەمی؛ ووتراو
parole (pə-rōl′), *n.* (١) پەیمان (بەتایبەتی دیلی جەنگ کە بەردرا نیتر وازدەهێنێ و شەڕ ناکاتەوە).
(٢) بەردانی بەندێك لە بەندیخانە پێش تەواوبوونی سزاکەی لەبەر ڕەفتار چاکی و پەیماندانی بە بەردەوام بوونی ئەم ڕەفتارە؛ بەردانی بەندێك بە مەرجی خراپە نەکردن: *(to be on ~ ; to break one's ~)*.
(٣) ماوەی ئەم بەردانە. (٤) ووشەی نهێنی (سوپا).
v.t. بەردان لە بەندیخانە پێش تەواوبوونی سزا لەبەر ڕەفتار چاکی و بە مەرجی خراپە نەکردن
on parole, ئازادکراوە لە بەندیخانە پێش تەواوبوونی سزاکەی لەبەر ڕەووشت باشی و بە مەرجی خراپە نەکردن.
parolee (pə-rō′lē′), *n.* بەندێکی ئازادکراو پێش تەواوبوونی سزاکەی لەبەر ڕەفتار چاکی و بە مەرجی خراپە نەکردن.
paronomasia (par′ə-nō-mā′zhə, par′ə-nō-mā′zhi-ə), *n.* (١) pun (٢) ووتەی بە تونکڵ بەکارهێنان.
paronym (par′ə-nim), *n.* (١) ووشەی هاودەنگ و هاوسەرچاوە. (٢) ووشەی لە زمانی بێگانەوە وەرگیراو.
paronymous (pə-ron′ə-məs), *adj.* (١) هاوسەرچاوە (ووشە) (٢) هاودەنگ، بەڵام مانا و حونجە و سەرچاوە جیاواز (ووشە):
(e.g. pair, pare, pear)
paroquet (par′ə-ket′), *n.* = **parakeet.**
parotid (pə-rot′id), *adj.* تایبەتی بە لووی بن گوێ.
n. = **paratoid gland.**
parotid gland, لووی بن گوێ
parotitis (par′ə-tī′tis), *n.* ملەخڕێ.
-parous (pēr′əs), پاشگرێکە بەمانای: منداڵبوون؛ بوون؛ هێنانە دنیاوە.
paroxysm (par′ək-siz′m), *n.* (١) لەپڕ سەر لێ هەڵدانەوەی نەخۆشی: ناوبەناو لێ پیس کردنی نەخۆشی. (٢) پێکەنین، تووڕەبوون، یا هەڵچوونێکی تاوتاو و خۆ بۆ نەگیران؛ فێ؛ حاڵ لێ هاتن.
paroxytone (par-ok′sə-tōn′), *n.* ووشەیەکە کە برگەی پێش دواهەمینی بگیرێ (ڕێزمان).
parquet (pär-kā′, pär-ket′), *n.* (١) زەمینەی نهۆمی یەکەمی شانۆیەکە لەبەردەمی شانۆکەوە هەتا ژێر باڵکۆنەکان.
(٢) (ا) تەختەداری نەقش‌ونیگاراوی جۆراوجۆری پارچە پارچە کە زەمینەیەکی پێ دادەپۆشرێ (ب) زەمینەی داپۆشراو بەم جۆرە تەختەدارانە.
v.t. داپۆشینی زەمینەی ژوور بە تەختەداری نەقش‌ونیگاراوی پارچە پارچە.
parquet circle, بەشی ژێر باڵکۆنی شانۆ.
parquetry (pär′kit-ri), *n.* تەختەداری نەقش‌ونیگاراوی جۆراوجۆری پارچە پارچە کە زەمینەی ژووری پێ دادەپۆشرێ.
parrakeet (par′ə-kēt′), *n.* = **parakeet.**
parricide (par′ə-sīd′), *n.* (١) باوك یا دایکی خۆکوژ؛ باوك و دایکی خۆکوژ (٢) باوك یا دایکی خۆکوشتن؛ باوك و دایکی خۆکوشتن.
-parricidal *(adj.).*
parroket, parroquet (par′ə-ket′), *n.* = **parakeet.**
parrot (par′ət), *n.* (١) تووتی (٢) کەسێکە کە وەك تووتی لاسایی قسە و کردەوەی خەڵك دەکاتەوە.
v.t. لاسایی کردنەوەی قسە و کردەوەی خەڵك وەك تووتی.
parrot fever, = psittacosis.
parrot fish, جۆرە ماسییەکە ڕەنگاوڕەنگییەکەی و کاژێری لە تووتی ئەچێ.
parry (par′i), *v.t.* (١) خۆ لێ پاراستن (مستەکۆڵە، لێدان)؛ لە خۆ لادان؛ خۆ لێ لادان؛ خۆ لێ ڕزگارکردن.
(٢) وەڵام بەدەستەوە نەدان؛ خۆ بەدەستەوە نەدان.
v.i. لە خۆ لادان؛ خۆ لێ پاراستن.
n. (١) لە خۆ لادانی هێرش (شیربازی)؛ خۆپاراستن.
(٢) وەڵام بەدەستەوە نەدان؛ وەڵامی بە پێچ‌وپەنا.
parse (pärs), *v.t.* . *(to ~ a sentence)*: شیکردنەوەی ڕستە (ڕێزمان)
v.i. شیکرانەوەی ڕستە.
parsimonious (pär′sə-mō′ni-əs), *adj.* ڕەزیل؛ پیسکە؛ پارەپیس.
parsimony (pär′sə-mō′ni), *n.* ڕەزیلی؛ پیسکەیی؛ پارەپیسی.
parsley (pärs′li), *n.* مەعدەنووس.
parsnip (pärs′nip), *n.* گێزەری سپی.
parson (pär′s′n), *n.* قەشە؛ کەشیش.
parsonage (pär′s′n-ij), *n.* (١) ماڵی قەشە (کە ئەندامانی کلێسەکەی پێی دەبەخشن). (٢) مووچە و زەوی‌وزاری بە قەشە بەخشراو (لەلایەن ئەندامانی کلێسەکەیەوە).
part (pärt), *n.* (١) (ا) بەش؛ کەرت. (ب) پارچە (مەکینە، ئامێر).
(ج) لەت؛ کەرت؛ پارچەی لێکراوە.
(د) هەند؛ بڕ: *(He lost ~ of his fortune.)*.
(هـ) بەش: *(Which ~ of the book did you like best?)*.
(و) ئەندام (لەش)
(٢) بەرکەوت؛ بەش:
(ا) ئەرکی سەرشان؛ بەشی خۆ (کار): *(We do our ~ .)*.
(ب) (*pl.*)، توانا؛ لێهاتوویی: *(a man of ~s)*.
(ج) ڕۆڵی کەسێکی ناو شانۆنامە: *(He played the ~ of a prince.)*
(د) ووتە و کرداری کەسێکی ناو شانۆنامەیەك.
(٣) (*pl.*)، ناوچە: *(He left these ~s.)*.
(٤) لا (سەوداگەری، پەیمان، ڕێکەوتن، ناکۆکی).
(٥) خەتی سەرداهێنان.
v.t. (١) بەشکردن؛ بەش بەش کردن؛ پارچە پارچە کردن
(٢) سەرداهێنان بە دوو دیودا تا خەتی تێ بکەوێ: *(He ~s his hair.)*.
(٣) لەیەك جیاکردنەوە؛ جیاکردنەوە؛ لە یەك دابڕین.
(٤) لەیەك جیاکردنەوە لە مێشکدا. (٥) لەیەك جیاکردنەوەی دوو ماددە (کیمیا)
(٦) [Archaic]، دابەشکردن؛ بەسەردا بەشکردن.
v.i. (١) لەیەك جیابوونەوە. (٢) بوون بە چەند بەشێکەوە یا لقێکەوە.
(٣) پەیوەندی لەگەڵ بڕین؛ جیابوونەوە (برادەرێتی):
(The friends ~ed in anger.)
(٤) ڕۆیشتن؛ بەجێهێشتنی شوێنێك؛ جمان.
(٥) مردن؛ کۆچی دوایی کردن.
adj. بەشێك: *(to own ~ interest in a company)*.
adv. تارادەیەك؛ لە هەندێ ڕووەوە؛ لە لایەکەوە.
for my part, لەلایەن منەوە؛ بەلای منەوە.
for the most part, بەزۆری؛ بەشی زۆری.
in part, تارادەیەك؛ لە لایەکەوە؛ لە ڕوویەکەوە.
part and parcel, بەشێکی گرنگە لە؛ بەشێکی پێویست و جیانەبووەوەیە.
part company, (١) هەریەکە بە لایەکدا ڕۆیشتن.
(٢) لەیەك جیابوونەوە (برادەرێتی)؛ پەیوەندی پچڕاندن؛ لەیەك دابڕان.
(٣) ڕا لەگەڵ نەبوون؛ ڕا جیابوون لە:
(On that question I'm afraid I must part company with

you.)

part from, تەجبهێشتن (شوێن)؛ ڕۆیشتن.

part with, دەست لێ هەڵگرتن:

(He doesn't like to part with his money.)

play a part, (١) بە درۆ شتێك كردن بۆ خەڵەتاندن؛ بە نایاكانەو هەر بە ڕواڵەت كردەوە كردن. (٢) بەشداربوون.

take part in, تێدا بەشداربوون؛ تێدا هاوبەش بوون.

partake (pär-tāk′), *v.i.* (١) تێدا بەشداربوون.
(٢) هاوخوانی كردن؛ نانخواردن لەگەڵ؛ بەشی خۆ بردن.

v.t. [Rare], تێدا بەشداربوون؛ هاوبەش بوون.

-partaker *(n.).*

partake of, (١) (ا) هاوخوانی كردن؛ بەشداری كردن لە ژەمێك خواردندا:

(to partake of a meal with one's friends)

(ب) بردن: بەشی خۆ بردن؛ هەندێك بردن
(٢) هاوسرووشت بوون؛ لێچوون؛ لێكردن.

parterre (pär-târ′), *n.* (١) باخێكی گوڵی پارەودارو بە ئەندازە كراو؛ گۆڵستانێكی نەخشەدار (٢) **parquet circle**.

parthenocarpy (pär′thə-nō-kar′pi), *n.* بەرگرتنی بێ چاكردن یا جووت گرتن.

parthenogenesis (pär′thə-nō-jen′ə-sis), *n.* زاینی بێ جووت بوون یا پەڕین؛ زاینی كچی؛ زاینی بێچوو لە هێلكەی بەپیت نەكراوەوە (وەك لە هەندێ جانەوەرو قەوزەدا).

-parthenogenetic *(adj.).*

Parthenon (pär′thə-non′, pär′thə-nən), *n.* پەرستگای بانوورخوا " ئەسینا " لە شاری " ئەسینا " ی پایتەختی یۆنان.

Parthenos (pär′thə-nos′), *n.* كچ: كچی كون نەكراو: تایبەخۆیەكی گەلێك لە بانوورخواكانی كۆنی یۆنانە بەتایبەتی " ئەسینا ".

partial (pär′shəl), *adj.* (١) لایەنگر؛ سەر بە لایەك؛ خاترگر؛ لاگر.
(٢) ناتەواو؛ كەرتی؛ نەختی؛ نیمچە: *(a ~ success, eclipse, etc.)*.

partial to, لایەنگرتن؛ خۆشویستن؛ بەدڵ بوون؛ لایەنگر بە.

partial fraction, كەرتی كەرت؛ كەرتی كەرتی.

partiality (pär′shi-al′ə-ti, pär-shal′ə-ti), *n.* (١) لایەنگری؛ بە لایەكدا داتاشین؛ خاتری لایەك گرتن.
(٢) حەزلێكردن؛ ویستن؛ بەدڵ بوون: *(a ~ for pretty girls)*.

partially (pär′shəl-i), *adv.* (١) بە لایەنگرانە؛ بە خاترگرتنی لایەك؛ بە داتاشین بە لایەكدا. (٢) تا ڕادەیەك؛ نەختێك؛ لە ڕوویەكەوە؛ لە لایەكەوە.

partible (pär′tə-b′l), *adj.* بەش دەكرێت؛ جیادەكرێتەوە

participant (pär-tis′ə-pənt, pēr-tis′ə-pənt), *n.* بەشداربوو؛ بەشدار؛ هاوبەش؛ بەشداری كارێك

adj. بەشداربوو؛ بەشدار؛ هاوبەشیكەر

participate (pär-tis′ə-pāt′, pēr-tis′ə-pāt′), *v.i.* بەشداربوون (لە كارێكدا)؛ هاوبەشی كردن: *(to ~ in an activity, contest, etc.)*.

v.t. [Rare]. بەشداری كردن؛ بەشداربوون.

-participance *(n.)*; **participator** *(n.).*

participation (pär-tis′ə-pā′shən, pēr-tis′ə-pā′shən), *n.* بەشداری (كار)؛ بەشداربوون؛ هاوبەش بوون

participial (pär′tə-sip′i-əl, pär′tə-sip′yəl), *adj.* تایبەتی بە " participle "

n. وشەیەكە لە كردارەوە وەرگیراوەو وەك ناو یا ناوەڵناو لە ڕستەدا بەكاردەهێنرێ (ڕێزمان)

participle (pär′tə-si-p′l), *n.* ناوەڵناوی كرداری؛ وشەیەكە لە كردارەوە وەرگیراوەو وەك ناوەڵناو بەكاردەهێنرێ وە تایبەخۆی كردارو ناوەڵناویشی هەیە (ڕێزمان)

("Going" and "gone" are the present and past ~s of "go".)

particle (pär′ti-k′l), *n.* (١) گەرد؛ تۆز؛ نەختاڵ.

(a dust ~ ; not a ~ of truth)

(٢) بەند (نووسراو، ووتار).
(٣) ئامراز (وەك: ئامرازی پەیوەندیو شوناسی... هتد) (ڕێزمان)
(٤) ووردیلە (فیزیا)؛ دەنكۆڵە. (٥) پارچە نانی پیرۆزكراو (كلێسە).

parti-colored (pär′ti-kul′ērd), *adj.* (١) ڕەنگاوڕەنگ.
(٢) جۆراوجۆر؛ هەمەچەشنە.

particular (pēr-tik′yoo-lēr, pär-tik′yoo-lēr), *adj.* (١) هی تایبەتی؛ تایبەتی بە كەسێك، بارێك، یا شتێك:

(a ~ person, case, situation, thing, etc.)

(٢) تایبەتی: *(Why did she choose this ~ hat?)*
(٣) شایانی باس؛ گرنگ؛ تایبەتی: *(I had no ~ reason for going.)*
(٤) وورد؛ بەووردی: *(a full and ~ account of the incident)*
(٥) بە قێزوبێز؛ بە هیچ ڕازی نەبوو؛ تەرپۆش؛ هەمووشتێكی لا گرنگە:

(She's too ~ about what she wears.)

n. (١) كەسێك، شتێك، یا بارێكی تایبەتی؛ شتێكی جیاواز.
(٢) تاكە شتێك؛ تێبینییەك؛ دانەیەكی ناسەرەكی؛ خاڵ.

go into particulars, بەووردی باسكردن؛ بە دووروودرێژی لێ دووان.

in particular, بەتایبەتی.

particularism (pēr-tik′yoo-lēr-iz′m), *n.* (١) بیروڕایەكی ئاینییە كە دەڵێت: تەنها كەسانی تایبەتی دەچنە بەهەشت (ئایینناسی)؛
(٢) خۆ تەرخانكردن بۆ حیزبێك، بیروڕایەك، نەتەوەیەك، یا كارێكی تایبەتی.
(٣) سەربەخۆیی ناوخۆی نەتەوەو ناوچەی وولاتێك بەبێ گوێدان بە چاكەی ئەوانی تر؛ خودموختاری؛ ناوچەگەرێتی.

particularity (pēr-tik′yoo-lar′ə-ti, pär-tik′yoo-lar′ə-ti) *n.*, (١) تایبەتێیەتی. (٢) زۆر بەتەنگ هەمووشتێكەوە هاتن ئەگەرچی ووردیش بێ؛ زۆر گوێدان بە شتی وورد.
(٣) بە قێزوبێزی؛ بە پەلەپیتكە خۆ تەكاندن؛ تەرپۆشی.
(٤) شتێكی تایبەتی: (ا) تایبەخۆیەك.
(ب) شتێكی ووردو ناگرنگ؛ تاكە شتێكی ناگرنگ؛ خاڵ.

particularize (pēr-tik′yoo-lēr-īz′, pär-tik′yoo-lēr-īz′), *v.t.* تایبەتی كردن؛ یەك بە یەك ناوهێنان یا باسكردن؛ بەتایبەتیو دووروودرێژی باسكردن نەك بەگشتی.

-particularization *(n.).*

particularly (pēr-tik′yoo-lēr-li, pär-tik′yoo-lēr-li), *adv.* (١) بەتایبەتی. (٢) یەك بە یەك؛ بەووردی؛ بە دووروودرێژی.

parting (pär′tiŋ), *adj.* (١) جیاكەرەوە. (٢) ڕۆیشتوو.
(٣) مردوو؛ لەمردندایە.
(٤) لەكاتی ڕۆیشتندا ووتراو یا كراو: *(a ~ comment)*

n. (١) جیابوونەوە؛ لەیەك جیابوونەوە؛ بەش بوون.
(٢) شوێنی لەیەك جیابوونەوە؛ دووڕێیان.
(٣) جیاكەرەوە؛ شتی لەیەك جیاكەرەوە. (٤) خەتی سەرداهێنان
(٥) ڕۆیشتن؛ خواحافیزی. (٦) مردن؛ كۆچی دوایی.

partisan, partizan (pär′tə-z′n), *n.* (١) حیزبچی؛ لایەنگر؛ حیزبی؛ لایەنگری بەتینو كوێرانە. (٢) خەباتكەری چەكدار (بەتایبەتی لە ناوجەرگەی خاكی دوژمندا)؛ پێشمەرگە؛ پارتیزان.

adj. (١) تایبەتی بە حیزبێك؛ سەر بە حیزب یا كۆمەڵێك؛ لایەنگری كوێرانە:

(~ politics)

(٢) پێشمەرگەیی؛ هی خەباتكەری چەكدار؛ پارتیزانی:

(~ fighting, warefare, operations, etc.)

partisanship (pär′tə-z′n-ship′), *n.* (١) لایەنگری؛ حیزبچێتی؛ حیزبێتی. (٢) لایەنگری كوێرانە.

partite (pär′tīt), *adj.* بەش بەش؛ بەشكراو؛ بەش: *(tripartite)*.

partition (pär-tish′ən, pēr-tish′ən), *n.* (١) بەش بەش كردن؛ بەشكردن؛ جیاكردنەوە. (٢) تیغەدیوار؛ تیغە؛ دیوار؛ پەردە
(٣) بەش؛ پارچە؛ لەت؛ خانە.

(٤) دابەشکردنی خانووبەرە یا زەوی‌وزارو تاپۆکردنی هەر بەشەی لەسەر یەکێك.
(٥) دابەشکردن (ژمارەوپێوان).
v.t. (١) بەش بەش کردن؛ بەشکردن؛ دابەشکردن: *(to ~ a country)*.
(٢) بە تیغەدیوار یا پەردە جیاکردنەوە: *(to ~ a room)*.

partitive (pär′tə-tiv), *adj.* (١) جیاکەرەوە؛ لەیەك جیاکەرەوە.
(٢) تایبەتی بە ووشەی بەستەرەوە یا بەشی.
n. ووشەی بەشی (ڕێزمان): **(few, some, any, etc.)**.

partizan (pär′tə-z′n), *n. & adj.* = **partisan.**

partlet (pärt′lit), *n.* بەرگێکی ژنانەی نەقش‌ونیگارداره شان‌و مل‌و بەرسنگ دادەپۆشێت

partly (pärt′li), *adv.* تا ڕادەیەك؛ هەندێك؛ لە لایەکەوە؛ لە سەرێکەوە.

partner (pärt′nēr), *n.* (١) هاوبەش؛ بەشدار؛ برابەش؛ هاوکار
(٢) هاوبەشی ژیان؛ هاوسەر؛ ژن؛ مێرد. (٣) هاوبەش (یاری، یاری کاغەن)؛ هاوتیپ. (٤) ئاوەڵ سەما (لە سەمای دووکەسیدا).
(٥) کۆڵەکەی تەوەر (کەشتی بایەوان).
v.t. (١) کردن بە هاوبەش. (٢) بوون بە هاوبەش.

partnership (pärt′nēr-ship′), *n.* (١) هاوبەشی؛ بەشداری؛ هاوکاری؛ ئاوکۆیی. (٢): (ا) کۆمپانیای هاوبەشی.
(ب) پەیمانی کۆمپانیای هاوبەشی. (ج) هاوبەشانی کۆمپانیایەکی وەها.

part of speech, (١) بەشێك لە بەشەکانی ئاخاوتن (ڕێزمان): (وەك: ناو، ئاوەڵناو، کردار... هتد). (٢) ووشەیەکی یەکێك لەم بەشانەی ئاخاوتن.

partook (pär-took′), *past tense of* **partake.**

partridge (pär′trij), *n.* پۆڕ

part-time (pärt′tīm′), *adj.* کەرتەکات؛ نیمەکات؛ سەروەمڕ نیيە، بەڵکو تەنها بەشێکی ڕۆژ، هەفتە، یا مانگە (کار):
(~ work, teaching, etc.; a ~ teacher, student, etc.)

parturient (pär-tyoor′i-ənt, pär-toor′i-ənt), *adj.* (١) دەزێ؛ خەریکە دەزێ؛ خەریکە منداڵی دەبێ؛ لە ژاندایە. (٢) هی زایین؛ هی منداڵبوون.
(٣) خەریکە شتێکی تازە بدۆزێتەوە یا بیرێکی تازەی بۆ بێت.

parturition (pär′choo-rish′ən), *n.* زایین؛ منداڵبوون؛ بەچکەبوون.

party (pär′ti), *n.* (١) حیزب
(٢) دەستە؛ کۆمەڵ؛ تاقم: *(a surveying ~)*.
(٣) ئاهەنگ؛ زەماوەند: *(a ~ ; a dinner ~ ; a cocktail ~)*.
(٤) بەشدار؛ پەیوەندیدار: *(I'll not be ~ to the affair.)*.
(٥) لا (ناکۆکی، دادخوازی)؛ لایەن.

party-colored (pär′ti-kul′ẽrd), *adj.* = **parti-colored.**

party line, (١) سنووری نێوان دوو زەوی.
(٢) هێڵی ئاوکۆیی تەلەفۆن: هێڵێکە کە تەلەفۆنی چەندماڵێکی لەسەرەو هەرجارە یەکێکیان دەتوانن تەلەفۆنەکانیان بەکاربهێنن. (٣) (*pl.*)، پەیڕەوو ڕێبازی حیزبێك کە نە حیزبەکەو نە ئەندامەکانی لێی لانادەن.

party man, ئەندامی دڵسۆزو پشت پێ بەستراوی حیزب؛ ئەندامی لە ڕێ لانەدەری حیزب.

party politics, حیزبایەتی؛ حیزبایەتی کوێرانە؛ حیزب پەرستی.

party wall, دیواری بەینی دوو خانوو؛ دیواری ئاوکۆیی دوو خانوو.

parure (pə-roor′), *n.* دەستە خشڵ

parvenu (pär′və-nōō′, pär′və-nū′), *n.* تازەپیاکەوتوو؛ نەدی‌وبدی؛ تازە دەوڵەمەند
adj. هی تازەپیاکەوتوو، وەك نەدی‌وبدی.

parvis (pär′vis), *n.* (١) حەوشەی کڵێسە یا کۆشك.
(٢) ڕیزە کۆڵەکەی بەردەمی کڵێسە.

pasha (pə-shä′, pash′ə, pä′shə), *n.* پاشا.

pass (pas, päs), *n.* دەربەند

pass (pas, päs), *v.i.* (١) ڕۆیشتن؛ بۆ پێشەوە چوون.
(٢) درێژبوونەوە؛ ڕۆیشتن (ڕێگە): *(The road ~es around the hill.)*.
(٣) دەستاودەست کردن
(٤) گۆڕان (لە بارێکەوە بۆ بارێکی تر):
(to ~ from a solid to a liquid state)
(٥) تێپەڕبوون؛ پێ گەیشتنەوەو تێپەڕبوون:
(The sports car ~ed on the right.)
(٦) ووتران لەنێوان دوو کەس یا لادا؛ کران (سڵاو، قسە).
(٧) (ا) دوایی هاتن؛ وەستان؛ بەسەرچوون:
(The fever ~ed.; The storm ~ed.)
(ب) ڕۆیشتن؛ بەجێهێشتن.
(٨) (**~ on**)؛ مردن
(٩) تێپەڕبوون؛ بەسەرچوون. *(The hour ~ed quickly.)*.
(١٠) دانران (یاسا)؛ پەسەندکران (گەڵاڵەی یاسا): *(The bill ~ed.)*.
(١١) دەرچوون (تاقیکردنەوە)؛ بڕین: *(to ~ a test)*.
(١٢) ڕوودان: *(What ~ed in my absence?)*.
(١٣) بڕیاردران؛ بڕیاردان: *(The jury ~ed upon the case.)*.
(١٤) پەڕاندن (نۆبەی خۆ بەتایبەتی لە یاری کاغەزدا).
(١٥) تۆپ فڕێدان بۆ هاوتیپ.
(١٦) دران لە کەسێکەوە بە کەسێکی تر (تاپۆ، ناو، پلەوپایە):
(The title ~ed to the elder son.)
v.t. (١) بەجێهێشتن؛ بەلادا تێپەڕبوون‌و بەجێهێشتن؛ بەلادا ڕەت بوون:
(I ~ed Mr. Johnson just now.; We have ~ed her house.)
(٢) [Archaic]، بڕین (ڕێگە).
(٣) بەلادا ڕۆیشتن‌و نەبینین؛ گوێ پێ نەدان.
(٤) قازانج نەدان.
(٥) زیاتربوون لە؛ تێپەڕبوون: *(The returns ~ed all expectations.)*.
(٦) (ا) دەرچوون (تاقیکردنەوە)؛ بڕین؛ تێیدا سەرکەوتن:
(He ~ed every test.)
(ب) دەرچوواندن: *(The teacher ~ed all the students.)*.
(٧) دەست پێداهێنان: *(He ~ed his hand through her hair.)*
(٨) پێداکردن؛ پێدابردن *(to ~ a thread through a needle)*
(٩) بە بەردەمدا ڕۆیشتن.
(١٠) بردنەسەر؛ کات بەسەربردن؛ ڕابواردن:
(He ~ed his winter in the mountains.)
(١١) (ا) گەیاندن؛ ڕاگەیاندن: *(They ~ed the news quickly.)*
(ب) دانەدەست؛ پێدان: *(P~ the bread, salt, knife, etc.)*.
(ج) شتی ساختە دەستاودەست پێکردن: *(to ~ counterfeit money)*
(د) لەسەر یەکێکی تر تاپۆکردن.
(١٢) تۆپ فڕێدان بۆ هاوتیپ: *(to ~ the ball)*
(١٣) لێ دەرچوون؛ لێ هاتنە دەرێ *(No secrets ~ her lips.)*.
(١٤) میزو گوو کردن: *(to ~ water)*.
(١٥) (ا) دانان (یاسا)؛ پەسەندکردن: *(The parliament ~ed the bill.)*
(ب) دانران (یاسا)؛ پەسەندکران
(The bill ~ed the House of Representatives.)
(١٦) بڕیاردەرکردن: *(to ~ judgment on something of someone)*
n. (١) ڕۆیشتن؛ تێپەڕبوون؛ ڕەت بوون. (٢) دەرچوون (تاقیکردنەوە)؛ بڕین.
(٣) نمرەی دەرچوون؛ نمرەی بەناستەم دەرچوون:
(She got a ~ in the exam.)
(٤) بار (بەتایبەتی هی گیروگرفتاوی)؛ دۆخ: *(a strange ~)*.
(٥) (ا) بلیتی خۆڕایی؛ بلیتی هەمیشەیی خۆڕایی.
(ب) پشوونامەی سەرباز. (ج) تێپەڕنامە.
(٦) دەست سووکی جادووگەرو قومارچی بۆ فێڵبازی‌و گزی.
(٧) جووڵەی دەست لە نوواندنی موگناتیسیدا.
(٨) شاڵاوی فڕۆکە بەسەر نیشانێکدا؛ بەسەردا تێپەڕبوون.
(٩) نۆبەی خۆ پەڕاندن (یاری کاغەن).
(١٠) (ا) تۆپ فڕێدان بۆ هاوتیپ. (ب) شیر پێداکردن (شەڕە شیر).

(١١) هەوڵی چاوباشقاڵی لەگەڵ کردن دان؛ هەوڵی تاوکردن دان:
(He made a ~ at her.)

a pretty pass, بارێکی گیروگرفتاوی؛ بارێکی ناخۆش و مەترسیدار.

bring to pass, بوون بەهۆی ڕوودان.

come to pass, ڕوودان؛ هاتنەدی؛ وا ڕێکەوتن.

make a pass at, (١) هەوڵی لێدان دان؛ شاڵاو بۆ بردن بۆ لێدان (٢) [Slang]. هەوڵی چاوباشقاڵی لەگەڵ کردن دان؛ هەوڵی تاوکردن دان

pass around, دەستاودەست پێکردن؛ لە یەکێکەوە دران بە یەکێکی تر؛ بەسەردا گێڕان؛ دابەشین.

pass away, مردن؛ کۆچی دوایی کردن؛ دوایی هاتن.

pass by, (١) بەلادا تێپەڕین. (٢) پیشاندان بۆ ڕا وەرگرتن.

pass for, وا هاتنە بەرچاو (شتی ساختە)؛ وا دانران؛ بەدرۆ وا دەرکەوتن.

pass off, (١) بەسەرچوون؛ دوایی هاتن. (٢) ڕوودان؛ هاتنەدی. (٣) بەدرۆ وا نیشاندان: *(He passed himself off as a nobleman.)* . (٤) سەرنج لێ لابردن (بارێکی تەریقکەرەوە)؛ بە گاڵتەگرتن (بۆ تەریق نەبوونەوە).

pass one's lips, (١) خوارنەوە؛ خواردن. (٢) درکاندن؛ لە دەم هاتنە دەرێ؛ وتن.

pass out, [Slang], بووردنەوە؛ بورانەوە.

pass over, پەڕاندن؛ بواردن؛ گوێ پێ نەدان.

pass through, پێدا تێپەڕبوون (ناخۆشی)؛ بەسەردا هاتن؛ چەشتن.

pass time, ڕۆژ بردنە سەر؛ کات بەسەربردن؛ کات کوشتن.

pass up, هەل لە دەست خۆ دان؛ هەل لەکیس چوون؛ لە دەست دان؛ لەقە لێدان (مەجاز): *(to pass up an opportunity)*

passable (pas′ə-b'l, päs′ə-b'l), ***adj.*** (١) دەبڕێت (ڕێگە)؛ دەتوانرێت پێیدا بڕۆیت یا بپەڕیتەوە: *(a ~ road, stream, etc.)* (٢) دەستاودەستی پێ دەکرێ (پارە)؛ بۆ نائوویرپێکردن دەشێ: *(~ currency)* (٣) مام ناوەندی؛ پەسەند؛ نە باش و نە خراپ. *(~ grades; a ~ knowledge of English)* (٤) بوی هەیە بکرێ بە یاسا؛ لەوانەیە دەنگی لەسەر بدرێ بۆ بوون بە یاسا.

passably (pas′ə-bli, päs′ə-bli), ***adv.*** بە مام ناوەندییانە

passacaglia (pas′ə-käl′yə), ***n.*** (١) سەمایەکی ئیتالی کۆنە. (٢) مۆسیقای ئەم سەمایە

passado (pə-sä′dō), ***n.*** شیر بیاکردن لە هەڵوێستێکی وەهادا کە قاچێکی شیربازەکە لەپێش ئەوی تریەوە بێت

passage (pas′ij), ***n.*** (١) (ا) ڕۆیشتن؛ تێپەڕبوون؛ ڕەت بوون؛ چوون (ب) بەسەرچوون؛ تێپەڕبوون (کات): *(the ~ of time)* (ج) گۆزار (لە بارێکەوە بۆ بارێک یا لە قۆناغێکەوە بۆ قۆناغێکی تر). (د) [Obs.]. مردن؛ کۆچی دوایی کردن (هـ) دانانی یاسا؛ کردن بە یاسا؛ مۆرکردن؛ پەسەندکردن (پەرلەمان): *(the ~ of a bill)* (٢) گەشتی دەریایی یا هەوایی. (٣) (ا) مافی گەشتکردن بە کەشتی؛ کورسی یا جێی گیراو لە کەشتیدا: *(to book a ~)* (ب) کرێی گەشتێکی وەها (٤) (ا) ڕێگە؛ گوزەر؛ ڕێباز. (ب) ڕاڕەو (ج) بۆری؛ کون: *(the nasal ~)* . (٥) مافی هاتن و چوون بەسەربەستی. (٦) ئەوەی کە ڕوودەدات لەنێوان دوو کەسدا (شەڕ، ووتووێژ، دڵداری... هتد). (٧) پارچە یا برگە (ووتار، چیرۆک، شانۆنامە)؛ بەند: *(a ~ from Hamlet)* . (٨) بەشێکی سیمفۆنییەک یا بەرهەمێکی مۆسیقایی. (٩) گووکردن؛ پیسایی کردن

v.i. (١) گەشتکردن؛ چوونە گەشت؛ ڕۆیشتن. (٢) شەڕکردن؛ دەمەقاڵێ بوون.

passageway (pas′ij-wā′), ***n.*** ڕێگە؛ ڕاڕەو؛ کۆڵان؛ گوزەر.

passbook (pas′book′, päs′book′), ***n.*** (١) دەفتەری حسابی بانقی کەسێ. پێشی دەووترێ: " bankbook ". (٢) دەفتەری حساباتی دوکاندار یا بازرگان.

pass degree, [Chiefly British], بڕوانامەی بەئاستەم دەرچوون لە زانکۆ.

passé (pa-sā′, pas′ā), ***adj.*** (١) کۆنەباو؛ باو نەماو؛ بەسەرچوو. (٢) پیر؛ کۆن؛ سیس؛ پەککەوتوو.

passel (pas′'l), ***n.*** فرە؛ ژمارەیەکی زۆر؛ گەلێک.

passementerie (pas-men′tri), ***n.*** نەقشکاریی قەراغی جلوبەرگ.

passenger (pas′'n-jēr), ***n.*** (١) ڕێبوار؛ کاروانی؛ ڕەوەند. (٢) گەشتکەر؛ سوار؛ ڕەفتەنی.

passenger pigeon, جۆرە کۆترێکی قڕتێکەوتووی کۆچەری کلک درێژی ئەمەریکاییە.

passe partout (pas pär-too′), [Fr.], (١) ئەوەی بە هەموو شوێنێکدا دەچێ؛ ئەوەی هیچ ڕێگەیەکی لێ ناگیرێ. (٢) کلیلی گشتی؛ شاکلیل؛ کلیلێکە گەلێک قفڵی جیاواز دەکاتەوە. (٣) مقەبا یا کاغەزی وێنە لە چوارچێوە گرتن. (٤) شریتی سرێشداوی پەراوێزی وێنەی لە چوارچێوە گیراو.

passer-by (pas′ēr-bī′, päs′ēr-bī′), ***n.*** کەسێکی بەلادا تێپەڕبوو؛ مرۆڤی تێپەڕبوو.

passerine (pas′ēr-in′, pas′ēr-īn′), ***adj.*** تایبەتی بە باڵندەی نیشتووی دەنگ خۆش (وەك بۆرەکەو فیسقەکولەو پاساری... هتد).

n. باڵندەیەکی ئەم توخمە.

pas seul (pä′ söl′), [Fr.], سەمای یەك کەسی.

passible (pas′ə-b'l), ***adj.*** هەستیار؛ هەست ناسك.

passim (pas′im), ***adv.*** [L.], لە هەموو شوێنێکی کتێبەکەدا هەیە؛ ووشەیەکە لە ڕوونکردنەوەی پەرتووکێکدا بەکاردەهێنرێ بۆ پەنجە ڕاکێشان بۆ ووشەیەکی زۆر بەکارهاتوو لەو پەرتووکەدا.

passing (pas′iŋ, päs′iŋ), ***adj.*** (١) تێپەڕبوو (پیادە، بەلادا، یا بەسەردا). (٢) سەردەمی؛ کاتی؛ کەم خایەن؛ زوو لەناوچوو. (٣) لامسەرلایی؛ بەبێ بیرلێکردنەوە: *(a ~ remark)* . (٤) دەرچوو (نمرە): *(She got a ~ grade in chemistry.)* . (٥) هی ئێستا؛ تازە. (٦) [Archaic]، زۆر؛ بەدەر؛ ئێجگار زۆر.

adv. [Chiefly Archaic], زۆر؛ ئێجگار زۆر.

n. (١) پیادا ڕۆیشتن؛ بەناودا یا بەسەردا ڕۆیشتن؛ تێپەڕبوون (٢) هۆی تێپەڕبوون یا پەڕینەوە؛ شوێنی تێپەڕبوون. (٣) [Poetic]، مردن؛ کۆچی دوایی کردن.

in passing, بە لامسەرلایی؛ بە ڕێکەوت؛ بەبێ زۆر بیرلێکردنەوە: *(He mentioned it in passing.)*

passing bell, زەنگی مردن (بە بۆنەی مردنی کەسێکەوە لێدەدرێ).

passion (pash′ən), ***n.*** (١) ئێش و ئازاری گیانبەخش؛ تاڵاو. (٢) [P-]، (ا) ئێش و ئازاری مەسیح لەکاتی هەڵواسین یا لەکاتی نێوان دوا شێو و هەڵواسیندا. (ب) باسی ئەم ئازارە لە ئینجیلدا. (ج) دەربڕینی ئەم ئازارە لە پارچەیەك مۆسیقا یا تابلۆیەکدا. (٣) (ا) هەست؛ سۆز. (ب) هەستێکی تایبەتی (وەك تووڕەیی، خۆشی... هتد) (٤) هەستێکی زۆر بەتین، بەتایبەتی: (ا) تووڕەیییەکی زۆر. (ب) حەز؛ حەزلێکردن (هونەر، وەرزش... هتد)؛ جۆش: *(She has a ~ for music.)* (ج) خۆشەویستی؛ خۆشویستن. (د) حەزی بەتینی جووت بوون؛ جۆش (٥) شتێك کە جێی هەستێکی بەتین بێت.

passional (pash′ən-'l), ***adj.*** هەستی؛ سۆزی؛ جۆشی.

n. پەرتووکی ئێش و ئازاری گیانبەخشان و پیاوچاکان (خاچ پەرستی).

passionate (pash′ən-it), ***adj.*** (١) بەسۆز؛ بەهەست؛ هەستدار؛ بەئاسانی دێتە جۆش. (٢) سەرگەرم؛ زوو هەڵچوو؛ تووڕەوتۆز. (٣) بەتین؛ بەسۆز؛ لە دڵەوە؛ خەڵك هێنەرە جۆش: *(a ~ speech)* . (٤) بەجۆش (جووت بوون)؛ بەئالۆش؛ بەهەوەس؛ چاوچڵێس. (٥) قووڵ (هەست)؛ توندوتیژ.

-**passionately** *(adv.)*.

passionflower (pash′ən-flou´ēr), *n.* گوڵە ئازار (گوایە بەشێك لە گوڵەكەی لە بڕینی عیسا دەچێ)؛ گوڵە سەعاتی.

passion fruit, بەری گوڵە ئازار (ووشەی پێشوو ببینە)

passionless (pash′ən-lis), *adj.* بێ هەست؛ سارد؛ لەسەرخۆ؛ هێمن.

Passion play, شانۆنامەی ئازاری عیسا.

Passion Sunday, یەك شەممەی ئازار: دووەم یەك شەممەی پێش جەژنی هەڵواسین و زیندووبوونەوەی عیسا.

passive (pas′iv), *adj.* (١) كارتێكراو؛ كار نەكەرە سەر هیچ شتێك. (٢) بەرهەڵستی نەكەر؛ مل كەچ؛ لاشەڕ؛ خوێن سارد. (٣) هیچ نەكەر؛ ناكارا؛ ناچالاك. (٤) بێ جووڵە (كیمیا)؛ تێن لێ بڕاو. (٥) كارلێكراو (ڕێزمان)؛ ناكارا؛ تایبەتی بە ڕستەیەكە كە كاراكەی كاری لێ كرابێ نەك كاركەر بێ؛ هی كرداری ڕستەیەكە كە كار نەكاتە سەر شتێك، وەك: " was struck " لەم ڕستەیەدا:
(The tree was struck by lightning.)
(٦) بێ قازانج (بەشی كۆمپانیای هاوبەش)؛ قازانج نەدەر. (٧) سستی (پزیشكەوانی)؛ خاوی.
n. (١) باری ناچالاكی كردار لە ڕستەدا (ڕێزمان)؛ ڕستەیەكە كە كردارەكەی نادیار بێ. (٢) كرداری ناچالاك؛ كرداری نادیار.

passive resistance, بەرهەڵستی كردنی میریی زۆردارو یاساكانی لەڕێگەی مل نەدان و هاوكاری لەگەڵ نەكردنی نەك لەڕێگەی خوێن ڕشتنەوە.

passivism (pas′iv-iz′m), *n.* ناچالاكی؛ هیچ نەكردن؛ مل كەچی؛ هەڵوێستی ناهاوكاری؛ لاشەڕی.

-**passivist** *(n.)*.

passivity (pa-siv′ə-ti), *n.* مل كەچی؛ هیچ نەكردن؛ ناچالاكی.

passkey (pas′kē´, päs′kē´), *n.* (١) master key. (٢) كلیلی تایبەتی.

passport (pas′pôrt´, päs′pōrt´), *n.* (١) گوزەرنامە؛ پەساپۆرت. (٢) هۆی سەركەوتن، پەسەندكران، یا بە ئامانج گەیشتن:
(His wit was his ~ .; Her good look was her ~ .)

password (pas′wūrd´, päs′wūrd´), *n.* ووشەی نهێنی؛ ووشەی تێپەڕبوون (بەلای پاسەواندا)؛ پەڕلە.

past (past, päst), *adj.* (١) دوایی هاتوو؛ تەواوبوو؛ نەماو
(His worries are ~ .)
(٢) جاران؛ پێشوو؛ كۆن؛ كاتی كۆن؛ بەرروو. (٣) ڕابوردوو؛ پێشوو: *(the ~ week)*. (٤) هی پێشوو: *(a ~ chairman)*. (٥) ڕابوردوو (ڕێزمان)؛ نیشانەی كاتی ڕابوردوو.
n. (١) ڕابوردووی كەسێك (بەتایبەتی ڕابوردوویەكی لەكاوی):
(The actress was found to have a ~ .)
(٢) (أ) كاتی ڕابوردوو (ڕێزمان). (ب) كردارێكە كە كاتی ڕابوردوو نیشان بدات.
prep. (١) زووتر لە؛ كۆنتر لە. (٢) دوورتر لە. (٣) زیاتر لە (پلە، بڕ). (٤) بەدەر؛ بەولاوە: *(It's ~ belief.)*.
adv. بەدەر؛ بەولاوە (كات، شوێن).
the past, ڕابوردوو؛ كۆن؛ كاتی كۆن؛ ڕۆژانی ڕابوردوو.

pasta (päs′tə), *n.* (١) هەویری مەعكەرۆنی و سپاگێتی و خواردەمەنی تری ئیتاڵی؛ مەعكەرۆنی؛ سپاگێتی. (٢) ژەمێك خواردنی مەعكەرۆنی و سپاگێتی یا خواردەمەنی تری ئیتاڵی.

paste (pāst), *n.* (١) هەویری شیرینی. (٢) گیراوە؛ شلە؛ شتی گیراوە (دەرمانی ددان، بۆیە، دۆشاوی تەماتە): *(tooth ~ ; tomato ~)*. (٣) شیرینییەكی جەلاتینییە. (٤) قوڕی گڵێنەكاری. (٥) سرێش؛ هێلم. (٦) جۆرە شووشەیەكی بریقەدارە (خشڵی دەستكردو هەرزانبەهای لێ دروست دەكرێ). (٧) [Slang]. مستەكۆڵە.
v.t. (١) پێوە نووساندن بە سرێش؛ پێوەنان؛ پێوە چەسپكردن. (٢) داپۆشین بە شتی سرێش لێدراو. (٣) [Slang]، مستەكۆڵە پیادان؛ لێدان

pasteboard (pāst′bôrd´, pāst′bōrd´), *n.* (١) كاغەزی كارتۆن؛ مقەبا. (٢) [Slang]، شتێكی دروستكراو لە كاغەزی ئەستوور یا مقەبا (وەك: كاغەزی قومار، بلیت... هتد).
adj. (١) مقەبایی؛ كارتۆنی. (٢) درۆزنە؛ ناسك؛ شەق وشڕ؛ پووكەشی.

pastel (pas′tel), *n.* (١) ڕووەكێكە خوم یا ڕەنگی شین لە گەڵاكەی دەگیرێ. (٢) خوم یا ڕەنگی شینی گیراو لە گەڵای ئەم ڕووەكە.

pastel (pas-tel′, pas′tel), *n.* (١) (أ) گیراوەیەكە قەڵەم بۆیەی لێ دروست دەكرێ. (ب) قەڵەم بۆیەیەكی لەم گیراوەیە دروستكراو. (٢) وێنەی بەم قەڵەم بۆیەیە كێشراو. (٣) نیگاركێشان بە قەڵەم بۆیەی وەها. (٤) ڕەنگێكی كاڵ و ناسك. (٥) كورتە باسێكی پەخشانی.
adj. كاڵ و ناسك (ڕەنگ).

pastelist, pastellist (pas′tel-ist, pas-tel′ist), *n.* وێنەكێشی تابلۆی ڕەنگ كاڵ و ناسك.

pastern (pas′tērn), *n.* (١) مەچەكی ئەسپ. (٢) مەچەكی سەگ و گیانداری چوارپێی تر

pasteurization (pas´tēr-i-zā′shən, pas´chēr-ī-zā′shən), *n.* خاوێن كردن بە كوڵاندن و میكرۆب كوشتن (شیر، بیرە)؛ پوختەكردن.

pasteurize (pas′tēr-īz´, pas′chēr-īz´), *v.t.* پوختەكردن؛ خاوێن كردنی شیرو بیرە بە كوڵاندن و میكرۆب كوشتن.

pasticcio (päs-tēt′chô), *n.* پارچەیەك مۆسیقا یا بەرهەمێكی وێژەیییە كە لە چەند سەرچاوەیەكەوە وەرگیرابێ یا دزرابێ.

pastiche (pas-tēsh′, päs-tēsh′), *n.* (١) بەرهەمێكی مۆسیقایی یا وێژەیییە كە لاسایی بەرهەمێكی تر دەكاتەوە بۆ لاقرتێ پێكردنی. (٢) كۆمەڵێك شتی جۆراوجۆر؛ كۆمەڵێكی هەڕەمەی وەك چێشتی مجەور

pastille (pas-tēl′), *n. Also* **pastil,** (١) لەبزینەی دەرمان؛ لەبزینەی دەرماناوی. (٢) كوڵۆیەكی بۆندارە لە ژوورێكدا دەسووتێنرێ بۆ هەوا پاككردنەوەو بۆن خۆشی. (٣) گیراوەی قەڵەم بۆیە لێ دروستكردن. (٤) قەڵەم بۆیەیەی لەم گیراوەیە دروستكراو.

pastime (pas′tīm´, päs′tīm´), *n.* شتی كات پێ بردنەسەر؛ شتی كات پێ ڕابواردن؛ ڕابواردن.

past master, (١) سەرۆكی پێشووی یانە یا كۆمەڵەیەك. (٢) وەستا؛ كەسێكی شارەزا لە پیشەیەكدا.

pastor (pas′tēr, päs′tēr), *n.* (١) شوان. (٢) قەشە؛ سەرپەرشتیكەری كڵێسەی ناوچە یا گەڕەكێك.

pastoral (pas′tēr-əl, päs′tēr-əl), *adj.* (١) هی شوان و گاوان و شوانێتی. (٢) هی دەشت ودەرو باخ وباخات و مەڕومالاًت و شوانێتی. (٣) تایبەتی بە وێژەیەك كە لە ژیانی لادێ و شوانێتی دەدوێ. (٤) وەك ژیانی لادێ لە خۆشی و سادەییدا؛ خۆش و سادەو نزیك بە سرووشت؛ پڕ ئاسوودەو خۆشی. (٥) تایبەتی بە قەشەو كاروباری.
n. (١) هۆنراوەیەك یا شانۆنامەیەكە دەربارەی شوان و شوانێتی. (٢) وێژەی لە ژیانی لادێ و شوان دوواو. (٣) دیمەنی لادێ. (٤) پەڕتووكێكە دەربارەی ئەركی قەشە. (٥) نامەیەكە لە سەرەك قەشەوە بۆ ئەندامانی كڵێسە یا قەشەكان. (٦) گورزی سەرەك قەشە. (٧) **pastorale**.

-**pastoralism** *(n.)*; **pastoralist** *(n.)*.

pastorale (pas´tə-rä′li), *n.* (١) پارچە ئاوازێكە دەربارەی ژیانی پڕ ئاسوودەیی لادێ و شوانی. (٢) ئۆپەرایەكە دەربارەی ژیانی لادێ و شوانی و مەڕومالاًت.

pastoral staff, گورزی سەرەك قەشە

pastorate (pas′tēr-it, päs′tēr-it), *n.* (١) سەرەك قەشەیەتی؛ قەشەیەتی؛ ئەركی قەشە یا سەرەك قەشە. (٢) ماوەی قەشەیەتی قەشەیەك لە كڵێسەدا. (٣) دەستە قەشە؛ سەرجەمی قەشەكان

past participle, شێوەی گەردانی سێهەمی كردارە وەك ئاوەڵناو

بەکاردەهێنرێ: " baked potatoes " و " finished work ")، وە
وەك شێوەکرداریش بۆ دەربڕینی سەردەمی ڕابوردوو بەکاردەهێنرێ (ڕێزمان):
(The work was finished.; She had baked the potatoes.)

past perfect, ڕابوردووی دوور (ڕێزمان)؛ ڕابوردووی تەواو؛
شێوەیەکی کردارە کە تەواوبوونی کارێك دەگەیەنێ لەپێش کارێکی تردا یا
لەپێش کاتێکی تایبەتی ڕابوردوودا (وەك: " had locked ") لەم ڕستەیەدا:
(He had locked the door before he left.)

pastrami (pə-strä′mi), ***n.*** باسترمە

pastry (pās′tri), ***n.*** (١) هەویری شیرینی
(٢) شیرینی وەك کێكو کولیچەو پاقلاوە... هتد.

past tense, کاتی ڕابوردوو (ڕێزمان)

pasturage (pas′chĕr-ij, päs′chĕr-ij), ***n.*** (١) لەوەڕ.
(٢) (ا) لەوەڕگا. (ب) مافی بەکارهێنانی لەوەڕگا
(٣) ئاژەڵو وڵاخ لەوەڕاندن؛ لەوەڕاندن.

pasture (pas′chĕr, päs′chĕr), ***n.*** (١) لەوەڕ.
(٢) لەوەڕگا، پاوان، پاکژ
v.t. (١) لەوەڕاندن. (٢) لەوەڕین.
v.i. لەوەڕین، لەوەڕ خواردن

-pasturer ***(n.).***

pat (pat), ***adj.*** (١) لەکاتی خۆیدا؛ بەجێ؛ ساز؛ ئامادە: ***(a ~ answer)*** .
(٢) تەواو؛ ڕاست؛ لە جێی خۆیدایەتی.
adv. (١) لەکاتی خۆیدا بوو؛ لە جێی خۆیدا بێ کەمو زیاد:
(The reply came ~ .) (٢) ئامادە

have (or know) down pat, هەمووی باش تێگەیشتن؛
هەمووی زانین؛ هەمووی باش لەبەربوون.

stand pat, [Colloq.]. (١) سووربوون لەسەر؛ لە ڕای خۆ لانەدان
(٢) کاغەزی تر ڕانەکێشان (یاری قومار)

pat (pat), ***n.*** (١) لێدانێکی بەنەسپایی بە دەست یا بە پەنجە؛
دەست پیادانی گورجو بەنەسپایی. (٢) دەنگی ئەم دەست پیادانە؛ تەپە؛
دەنگی بە دەست لێدان. (٣) قاڵب (کەرە)
v.t. (١) دەست پیادان بەنەسپایی؛ تەپە لێ هەڵساندن بە شتێکی تەخت
بەنەسپایی. (٢) ڕێكوپێك کردن بە دەست پیادان بەنەسپاییو پەیتاپەیتا
(گوێکە هەویر، تۆپەڵە قوڕ لە گلێنەکاریدا).
v.i. تەپەتەپ کردن لە ڕێکردندا.

pat someone (or oneself) on the back, ئافەرین کردن؛
دەست بە پشتدا دان بۆ ئافەرین کردن یا پیرۆزبایی سەرکەوتن لێکردن.

patagium (pə-tā′ji-əm), ***n.*** (١) پەردەیەکی باڵ ئاسایییە لە
شەمشەمەکوێرەدا. (٢) پەردەی کشاوی بەینی باڵو لەشی باڵندە.

patch (pach), ***n.*** (١) پینە. (٢) سەرغێ لە برینەوە پێچراو.
(٣) پینەی چاو
(٤) پارچەیەك قوماشە لەسەر قۆڵی کراسو چاکەتی سەرباز
دەدرێ وەك نیشانە. (٥) پارچەیەك قوماشی بچکۆلەی ڕەشە ژن دەیدات لە
دەموچاوی یا پشتی وەك ئارایشت.
(٦) پەڵە؛ پەڵەی جیاواز لە دەوروبەری: ***(~es of blue sky)***
(٧) (ا) پەڵە زەوی؛ پارچە زەوی: ***(a ~ of desert land; a potato ~)*** .
(ب) بەرهەمی پەڵە زەوییەکی وەها. ***(a ~ of grass, beans, etc.)*** .
(٨) پنتك؛ پارچە؛ سەرەمقەست.
v.t. (١) پینەکردن؛ دوورینەوە
(٢) بە پارچەی جۆراوجۆرو هەمەڕەنگ دروستکردن (وەك لێفە).
(٣) (~ up; ~ together)، چاکردن بەپەلەو بەلامسەرلایی؛ پینەکردن

patch up, ڕێکەوتن (دوو کەس یا لای ناکۆك)؛ برینەوە (ناکۆکی)؛
ڕێکخستن؛ پینەکردن. ***(They patched up their differences.)*** .

-patchable ***(adj.).***

patchouli (pach′oo-li, pə-cho͞o′li), ***n.*** (١) نەعنای هیندی
(٢) بۆنێکە لە ڕۆنی ئەم نەعنایە دەگیرێ (هەروەها " patchouly ").

patch pocket, گیرفانێکە بە دەرەوەی چاکەت یا بەرگی ترەوە دەدوورێ
وەك پینە.

patchwork (pach′wŭrk′), ***n.*** (١) پینەکاری؛ پارچەی جۆراوجۆری
بەیەکەوە دووراو کراو بە بەرگی لێفە. (٢) نەقشکاری بەرگە لێفەیەکی وەها.
(٣) شتی پارچە پارچەو پیناوی؛ شتی تێکەڵاوو جۆراوجۆرو ناڕێك

patchy (pach′i), ***adj.*** (١) (ا) پیناوی: ***(a ~ pair of trousers)*** .
(ب) لە پینە چوو. (٢) پچڕپچڕ؛ پارچە پارچە؛ ناڕێكوپێك؛ یەك نەوا نییە؛
هەمووی وەك یەك باش نییە: ***(~ work)*** .

-patchily ***(adv.)***; **patchiness** ***(n.).***

pate (pāt), ***n.*** (١) سەر. (٢) تەوقەسەر.
(٣) زیرەکی (لەڕووی گاڵتە یا لاقرتێوە).

pâte (pät), [Fr.], (١) کولیچەی گۆشت یا ماسی.
(٢) جگەر یا گۆشتی ووردکراوو وەك هەویر لێکراو بۆ هەڵسوون لە نانو
پسکیت.

patella (pə-tel′ə), ***n.*** (١) تاوەی بچووکی پەل.
(٢) **kneecap** . (٣) ئەندامی لە تاوەچوو (زیندەوەرزانی، ڕووەکناسی).

paten (pat′′n), ***n.*** (١) دەوری یا دەفری خوانی قوربانی لە کڵێسەدا.
(٢) دەوری؛ قاپ. (٣) خەپلەی کانزایی تەنك.

patency (pā′t'n-si), ***n.*** (١) ڕوونی؛ ئاشکرایی؛ دیاری.
(٢) ڕێ لێ نەگیران (پزیشکەوانی)؛ بەر بەرەڵایی.

patent (pat′′nt), ***adj.*** (١) (ا) کراوە (بروانامەیەك بۆ پشکنینی جەماوەر)
؛ ئاقەدەغە. (ب) کراوەتەوە بۆ هەمووکەس. (٢) ئاشکرا؛ دیار؛ ڕوون
(٣) بەر بەرەڵا؛ ڕێ بۆ کراوە.
(٤) پارێزراو یا قەدەغەکراو بە مافی داهێنانی تازە.
(٥) تازە (شێواز، ڕێ، هۆ)؛ نوێو ئەنتیکە؛ نائاسایی:
(a ~ method of lighting a fire)
(٦) نایاب (ئارد).
(٧) تەرز فرێدەر؛ پەرەسەندوو؛ بڵاوبووەوە.
n. (١) مافنامەی دانان: بروانامەیەکە میری دەیبەخشێ بە داهێنەری شتێکی
تازە کە مافی بەکارهێنانو بەرهەم هێنانو فرۆشتنو کەڵك لێ وەرگرتنی
بەدات بە داهێنەرەکە بۆ ماوەیەکی تایبەتی: ***(to get a ~)*** .
(٢) (ا) ئەم مافنامەیە.
(ب) ئەو داهێنراوەی بەم مافنامەیە دەپارێزرێ بۆ داهێنەرەکەی.
(٣) (ا) بەخشینی زەوی میری بە کەسێك. (ب) بروانامە یا تاپۆی ئەم بەخشینە.
(ج) زەوی بەخشراو بەم جۆرە.
(٤) مافی تایبەتی؛ قۆرخ؛ تاپۆ (مەجاز): ***(She had no ~ on charm.)*** .
v.t. (١) وەرگرتنی مافی داهێنانی تازە (ژمارە یەك ببینە)؛ تۆمارکردنی
داهێنراوی تازە بۆ پاراستنی (لەوەی کە کەسێکی تر بیکات بە هی خۆی)و
بروانامەی داهێنان وەرگرتن: ***(to ~ a new invention)*** .
(٢) [Rare]، مافی داهێنانی تازە پێدان.

patentee (pat′′n-tē′), ***n.*** خاوەنی مافی داهێنانی تازە.

patent leather, قایشی بریقەداری ڕەقی ڕەش.

patently (pā′t'nt-li, pat′′nt-li), ***adv.*** بەئاشکرا؛ لەڕوو؛
بێ پێچوپەنا.

patent medicine, دەرمانێکە کە بە مافی داهێنانی تازە پارێزراوەو
بەبێ ڕەچەتە دەکڕدرێت.

Patent Office, فەرمانگەی مافی داهێنانی تازە بەخشین.

patentor (pat′′n-tĕr), ***n.*** بەخشندەی مافی داهێنانی تازە.

patent right, مافی داهێنانی تازە.

pater (pā′tĕr), ***n.*** [Chiefly British Colloq.], = **father.**

paterfamilias (pā′tĕr-fə-mil′i-əs), ***n.*** گەورەی ماڵ (نێرینە)؛
باوك.

paternal (pə-tŭr′n'l), ***adj.*** (١) باوکی؛ باوکێتی؛ باوکانە.
(٢) لە باوکەوە بۆ ماوەتەوە. (٣) هی باوکی؛ لەلای باوکییەوەیە:
(~ grandparents; ~ aunt)

paternalism (pə-tũr′n'l-iz'm), ***n.*** شێوەی باوکانە پەیوەندیەکە وەك هی باوكو مندالْ كە میری پەیرەوی دەكات لەگەڵ گەلدا یا كەسێكی بەدەسەلأت لە رەفتاركردنیدا لەگەڵ ئەوانەی بەردەستی.

paternalistic (pə-tũr′n'l-is′tik), ***adj.*** باوكانە (هەندێ جار لەرووی ناپەسەندی‌یەوە بەتایبەتی لە رەفتاركردنی كەسێكی خۆ بە زل زان لەگەڵ یەكێكی خواردەستیدا كە بە هیچ‌وپووچ و منداڵی دادەنێ)؛ تایبەتی بە كۆمەڵگایەك كە پیاو شتی بەدەستە نەك ژن: ***(a ~ attitude; a ~ society)***

-paternalistically ***(adv.).***

paternity (pə-tũr′nə-ti), ***n.*** (١) باوكێتی: باوكی.
(٢) سەرچاوە: بنچینە.

paternoster (pā′tẽr-nos′tẽr, pat′ẽr-nos′tẽr), ***n.*** (١) نزای خواوەند (خاچ پەرستی). (٢) (ا) دەنكە تەزبیحی نزاپێكردن. (ب) تەزبیحی وەها.
(٣) نزا: دوعا.

path (path, päth), ***n.*** (١) رێچكە؛ باریكەرێ؛ توولەرێ؛ لارێ؛ گوزەر: پیادەرێ. (٢) رێباز؛ رێگەی ژیان؛ رێ؛ رێڕەو: ***(the ~ of righteousness)***

pathetic (pə-thet′ik), ***adj.*** (١) (ا) جێی داخە؛ ناخۆش؛ پڕ لە ناخۆشی؛ هەست جوولێن: ***(a ~ sight, situation, etc.)***
(ب) كەساس: شایستەی بەزەیی پیاهاتنەوەیە؛ كولۆڵو داماو: ***(a ~ person)***
(٢) هەستی: تایبەتی بە هەست.

-pathetically ***(adv.).***

pathetic fallacy, هەستی نادەمیزادانە دانەپاڵ شتی بێ گیان:
(the angry sea; a stubborn wind; a sad day)

pathfinder (path′fīn′dẽr, päth′fīn′dẽr), ***n.*** پێشڕەو؛ رێی تازە دۆزەرەوە.

pathless (path′lis, päth′lis), ***adj.*** رێگەی پیادا نەبراوە؛ كەس پیایدا نەرۆیشتووە؛ نەزانراو.

patho- (path′ō, path′ə), *Also* **path-,** پێشگرێكە بەمانای نەخۆشی؛ ئێش‌وئازار؛ هەست: ***(pathology)***.

pathogen (path′ə-jen), ***n.*** میكرۆب؛ هەر زیندەوەرێكی گەردبینی كە ببێتە هۆی نەخۆشی

pathogene (path′ə-jēn′), ***n.*** = **pathogen.**

pathogenesis (path′ə-jen′ə-sis), ***n.*** نەخۆشی پەیدابوون؛ نەخۆشی كەوتنەوەو پەرەسەندن.

pathogenetic (path′ō-jə-net′ik), ***adj.*** (١) تایبەتی بە نەخۆشی پەیدابوون. (٢) دەبێتە هۆی نەخۆشی (میكرۆب)؛ بۆی هەیە ببێتە هۆی نەخۆشی: ***(~ bacteria)***.

pathogenic (path′ə-jen′ik), ***adj.*** = **pathogenetic.**

pathogeny (pə-thoj′ə-ni), ***n.*** = **pathogenesis.**

pathological (path′ə-loj′i-k'l), ***adj.*** *Also* pathologic, (١) تایبەتی بە لێكۆڵینەوەی نەخۆشی. (٢) هی نەخۆشی؛ هۆكەی نەخۆشی‌یە؛ لە نەخۆشی‌یەوە پەیدادەبێ. (٣) وەك نەخۆشی وایە؛ تێكچوو؛ رەفتارەكەی وەك نەخۆشی‌یەو بەدەست ئەو كەسە خۆی نی‌یە: ***(He is a ~ liar.)***.

pathologist (pə-thol′ə-jist), ***n.*** نەخۆشی ناس؛ زانای نەخۆشی (بەتایبەتی ئەوەی كە لە ئەزموونەی پزیشكیدا كاردەكات).

pathology (pə-thol′ə-ji), ***n.*** (١) زانستی نەخۆشی و پەیدابوونی و پەرەسەندنی و ئەنجامەكانی؛ نەخۆشی زانی
(٢) نیشانەكانی نەخۆشی؛ ئەنجامەكانی نەخۆشی.

pathos (pā′thos), ***n.*** (١) [Rare]، ئێش‌وئازار
(٢) ئەو شتەی كە لە دیمەنێكدا یا بەسەرهاتێكدا دەبێتە هۆی هاوسۆزی‌و بەزەیی پیاهاتنەوە. (٣) بەزەیی پیاهاتنەوە؛ هاوسۆزی.
(٤) ئەو لایانەی هونەرو بەرهەمی هونەری كە پەیوەندی‌یان هەیە بە هەستەوە.

pathway (path′wā′, päth′wā′), ***n.*** = **path.**

-pathy (pə-th′i), پاشگرێكە بەمانای: هەست؛ ئێش‌وئازار؛ نەخۆشی؛ چارەكردنی نەخۆشی؛ دەرمانكردن: ***(antipathy, osteopathy)***.

patience (pā′shəns), ***n.*** (١) ئارام گرتن؛ خۆگرتن؛ سرەوت؛ تاقەت؛ دان بەخۆداگرتن؛ دەربردن. (٢) [Cheifly British]، یاری‌یەكی كاغەزی یەك كەسی‌یە

patient (pā′shənt), ***adj.*** (١) بەئارام؛ ئارامگر؛ دان بەخۆداگر.
(٢) كۆڵنەدەر؛ خۆڕاگر؛ بەتاقەت؛ دەربەر.
n. نەخۆشێكە كە لەژێر چاودێری پزیشكدا بێت؛ نەخۆش:
(There are fifty ~s in the hospital.)

patiently (pā′shənt-li), ***adv.*** بەئارامەوە؛ بەبێ پەلەكردن؛ لەسەرخۆ.

patina (pat′i-nə), ***n.*** دەوری؛ قاپی دەم پل

patina (pat′'n-ə), ***n.*** ژەنگی سەوزكاری مس‌و زەرد.

patio (pä′ti-ō′, pat′i-ō′), ***n.*** (١) هەیوان؛ بەرهەیوان.
(٢) حەوشەی دەورگیراوی ناوەوە.

patois (pat′wä), ***n.*** (١) شێوەزمانی بازاڕی ناوچەیی فەرەنسی.
(٢) (ا) شێوەزمانی ناوچەیی. (ب) شێوەزمانی بازاڕی یا نەخوێندەواران.
(٣) شێوەزمانی تایبەتی پیشەگەری‌یەك.

patri- (pat′rə, pat′ri), پێشگرێكە بەمانای: باوك؛ باوكی:
(patrimony)

patriarch (pā′tri-ärk′), ***n.*** (١) باوك؛ سەرگەورەی خێزان یا تیرە (وەك یەكێك لە پێغەمبەرەكانی ناوبراو لە قورئان‌و ئینجیل‌و تەوراتدا)؛ پەتریارك
(٢) دامەزرێنەر (ئاین، رێگەی ژیان، بازرگانی، كۆمەڵگا ... هتد).
(٣) سەرەك قەشە؛ كاربەدەستێكی گەورەی كڵێسە.
(٤) پیاوێكی زۆر بەشكۆو بەتەمەن.
(٥) بەتەمەنترین یا گەورەترین كەسی كۆمەڵێك یا دەستەیەك؛ سەرگەورە.

patriarchal (pā′tri-är′k'l), ***adj.*** *Also* **patriarchic,** (١) بەشكۆ.
(٢) تایبەتی بە رژێمێكی كۆمەڵایەتی‌یە كە دەسەڵاتی فەرمانڕەوایی تیایدا بەدەست پیاوە: ***(a ~ social system or society)***.
(٣) لەژێردەستی سەرەك قەشە یا پەتریاركدایە.

patriarchate (pā′tri-är′kit), ***n.*** ناوچەی ژێردەستی سەرەك قەشە یا پەتریارك؛ پەتریارك نشین.

patriarchy (pā′tri-är′ki), ***n.*** (١) رژێمی باوكی: رژێمێكی كۆمەڵایەتی‌یە بریتی‌یە لە فەرمانڕەوایی باوك (وە نێرینەكان) بەسەر خێزان‌و تیرەداو منداڵ چوونەوە سەر باوك‌و بنەچەی باوك نەك هی دایك
(٢) فەرمانڕەوایی باوكی: كۆمەڵگایەكە كە لەژێر دەسەڵات‌و فەرمانڕەوایی باوكدایە نەك هی دایك

patrician (pə-trish′ən), ***adj.*** (١) بەگزادەیی؛ ئەرستۆكراتی.
(٢) بۆ بەگزادە دەشێ؛ لە ئەرستۆكراتی دێت.
n. (١) بەگزادە یا ئەرستۆكراتی‌یەكی رۆمانی
(٢) كاربەدەستێكی گەورەی رۆمانی لە یەكێك لە ناوچەكانی ئیمپراتۆری‌یەتی رۆمانی كۆن. (٣) خانەدان؛ خانزادە؛ بەگزادە.

patriciate (pə-trish′i-it, pə-trish′i-āt′), ***n.*** (١) بەگزادەیی؛ پلەوپایەی بەگزادە یا خانزادە. (٢) چینی بەگزادە یا خانزادە

patricide (pat′rə-sīd′), ***n.*** (١) باوكی خۆكوشتن. (٢) باوكی خۆكوژ.

-patricidal ***(adj.).***

patrilineal (pā′trə-lin′i-əl, pat′rə-lin′i-əl), ***adj.*** باوكی نەك دایكی (خزمایەتی، بنەچە دۆزینەوە، ناو بۆ مانەوە، میراتی)؛ لەرێی باوكەوە نەك دایكەوە.

patrimony (pat′rə-mō′ni), ***n.*** (١) میراتی لە باوكەوە یا لە باوو باپیرەوە بۆ ماوە؛ میراتی (٢) كەلەپوور. (٣) زەوی‌وزارو شتی تری بە كڵێسە بەخشراو.

-patrimonial ***(adj.).***

patriot (pā′tri-ət, pā′tri-ot′), ***n.*** كەسێكی نیشتمانپەروەر؛ نیشتمان پەرست؛ نیشتمانپەروەر.

patriotic (pā′tri-ot′ik), ***adj.*** نیشتمانی؛ نیشتمانپەروەر؛ نیشتمان پەرست.

-patriotically ***(adv.).***

patriotism (pā′tri-ət-iz'm), ***n.*** نیشتمانپەروەری؛

نیشتمانپەروەریتی؛ نیشتمان پەرستی

patristic (pə-tris′tik), *adj.* تایبەتی بە دامەزرێنەرو سەرۆکەکانی کۆنی کلێسەو نووسینەکانیان

patrol (pə-trōl′), *v.t. & v.i.* پاسکردن

n. (١) پاسەوان؛ نۆبەچی؛ حەسحەس. (٢) دەستەی دیدەوانان.

-patroler *(n.)*.

patrol car, ئوتومبیلی پاسەوان.

patrolman (pə-trōl′mən), *n.* پاسەوان؛ نۆبەچی؛ حەسحەس.

patrol wagon, ئوتومبیلی گواستنەوەی بەند

patron (pā′trən), *n.* (١) سایەدار؛ پارێزەر؛ لایەنگیر؛ پشتیوان (بەتایبەتی بە پارە): *(a ~ of the arts)*.

(٢) کڕیاری سەروەر (فرۆشگا، چێشتخانە... هتد)؛ مەعمیل.

(٣) لە ڕۆژەی کۆندا کەسێك بوو کە بەندەکەی ئازادکردبوو، بەڵام هێشتا هەر لەژێر ڕکێفیدا بوو.

patronage (pā′trən-ij, pat′rən-ij), *n.* (١) پشتیوان کردن بە پارە؛ سایە؛ پشتیوانی؛ پاراستن؛ لایەنگیری کەسێکی سایەدار.

(٢) خۆ بە زلتر دانان لە خەڵك؛ بە جوانی لەگەڵ جوڵانەوە لەبەر لە خۆ بە کەمتر دانان. (٣) سەوداگەری سەروەر لەگەڵ فرۆشگا، چێشتخانە، میوانخانە یا شوێنێکی بازرگانی تردا. (٤) کڕیاران؛ مەعمیلەکان؛ سەوداگەران.

(٥) دامەزراندنی فەرمانبەرانی میری بە خاترو خوایشت نەك بەپێی توانا؛ دەسەڵاتی ئەم دامەزراندنە.

(٦) ئەو نیشانەی میری کە دەبەخشرێنەوە بە خاترو خوایشت.

patroness (pā′trən-is, pat′rən-is), *n.* سایەداری ئافرەت

patronize (pā′trə-nīz′, pat′rə-nīz′), *v.t.* (١) پشتیوانی کردن (بەتایبەتی بە پارە)؛ هێنانە ژێر سایەی خۆوە؛ پاراستن.

(٢) بە جوانی لەگەڵ جوڵانەوە لەبەر بە کەمتر دانان لە خۆ؛ بە سووك تەماشاکردن و لەگەڵ جوڵانەوە وەك خێرپێکردن:

(He often ~s his employees.)

(٣) هەمیشە لێ کڕین: *(to ~ a shop)*.

-patronizer *(n.)*; patronizingly *(adv.)*.

patron saint, پیری سایەداری شوێنێك، کەسێك، یا دەزگایەك

patronymic (pat′rə-nim′ik), *adj.* هی ناز ناوی باوك یا باووباپیر.

n. (١) نازناوێکە کە پێشگر یا پاشگری پێوەبێت. وەك: " Johnson " " کوری جۆن " وە " McAdams " " کوری ئادەمز ").

(٢) نازناو؛ سەرناو

patsy (pat′si), *n.* [Slang]. کەسێکی قەشمەری؛ گاڵتەچی خەڵك.

patten (pat′'n), *n.* (١) قاپقاپ. (٢) پێڵاوی بن بەرز.

patter (pat′ẽr), *v.t. & v.i.* بەپەلە یا لەبەرخۆوە ووتن.

n. (١) شێوەزمانی تایبەتی پیشەگەرییەك (کە کەسی تر بە باشی تێی ناگات).

(٢) زۆر خێرا قسەکردن؛ زمان لووسی

(٣) [Colloq.]، قسەی بێ تام و هیچ و پووچ؛ هەڵەوەری.

pattern (pat′ẽrn), *n.* (١) نموونە. (٢) قاڵب.

(٣) ئ. نەخشە. وەك هی جل لەسەر دوورین: *(a dress ~)*.

ب. نەخشە. بەتایبەتی هی جوان وەك هی قاڵی و بەرەو جل‌وبەرگ.

(٤) وێنە. (٥) شێوازی هەمیشە دووبارەکراوە؛ بابەت: *(behavior ~s)*.

(٦) شێواز؛ شێوە. (٧) بەشی دەستێك جل یا کراسێك لە قوماش.

v.t. (١) (~ on; ~ upon; ~ after)، لەسەر نەخشەیەك کردن؛ لاسایی کردنەوەی نەخشەیەك؛ لەسەر نەخشەیەك کردن یا دەرهێنان:

(to ~ a dress on a Parisian model)

(٢) ڕازاندنەوە یا داپۆشین بە نەخشەیەك

patty (pat′i), *n.* (١) کولیچە

(٢) خەپلەیەك گۆشتی هاڕاو یا ماسی (وەك شفتە): *(a Hamburger ~)*.

pausity (pô′sə-ti), *n.* (١) ژمارەکەمی

(٢) کەمی؛ کەمێتی؛ کزی؛ نەبوونی؛ بەش نەکردن.

paunch (pônch), *n.* (١) وورگی زل؛ وورگ

(٢) یەکەم وورگی گیانداری کاوێژکەر.

paunchy (pôn′chi), *adj.* وورگ زل

-paunchiness *(n.)*.

pauper (pô′pẽr), *n.* (١) کەسێکە کە بە خێر دەژی.

(٢) کەسێکی هەژار؛ کەسێکی بێ پوول و پارە.

pauperism (pô′pẽr-iz'm), *n.* (١) هەژاری؛ بێ پوول و پارەیی.

(٢) هەژاران.

pauperize (pô′pẽr-īz′), *v.t.* هەژارکردن؛ بێ پوول و پارە کردن.

pause (pôz), *n.* (١) وەستانێکی کەم؛ وەستان؛ کورتە ووچان؛ هەڵوێستانەوە. (٢) وەستانێکی هەمناسەیی یا زۆر کورت لە ووتار خوێندنەوە، یا ووتووێژ... هتد. (٣) ڕاڕایی؛ دوودڵی.

(٤) نیشانەی وەستانێکی کورت لە نووسیندا (خاڵبەندی).

v.i. (١) وەستان؛ هەڵوێستان؛ وەستان بۆ ماوەیەکی زۆر کەم؛ ڕاڕایی کردن.

(٢) (~ on; ~ upon)، وەستان و بیرلێکردنەوە؛ لەسەر مانەوە (دووان درێژەپێدان: *(to ~ on a point)* .

give one pause, بوونە هۆی ڕاڕایی یا دوودڵی؛ نادڵنیاکردن؛ گومان لێ پەیدابوون

pave (pāv), *v.t.* قیرتاوکردن.

pave the way (for), ڕێ بۆ خۆش کردن؛ ڕێ بۆ کردنەوە؛ ڕێ بۆ تەخت کردن.

pavement (pāv′mənt), *n.* (١) ڕوویەکی چیمەنتۆکراو یا قیرتاوکراو (وەك شۆستە). (٢) ڕێگەی قیرتاو؛ شەقامی قیرتاوکراو.

(٣) قیرتاو؛ چیمەنتۆو زیخ و ووردەبەردی بەکارهێنراو لە شۆستەو ڕێگەی چاك کردندا.

pavilion (pə-vil′yən), *n.* (١) چادرێکی گەورە؛ سەیوان؛ کەپر یا ساباتێکی گەورە. (٢) چەرداخی ناو باخێکی گشتی

(٣) بەشی پیشانگایەك یا خانوویەکی گەورە. (٤) کرکراگەی گوێ.

v.t. جێکردنەوە لەناو چادر یا ژێر سابات و سەیواندا.

paving (pāv′iŋ), *n.* (١) قیرتاوکردن. (٢) ڕێی قیرتاوکراو؛ ڕووی چیمەنتۆکراو. (٣) قیرتاو؛ چیمەنتۆو زیخ و ووردە بەرد.

pavis (pav′is), *n.* قەڵغانی هەموو لەش.

pavonine (pav′ə-nīn′, pav′ə-nin), *adj.* (١) وەك تاووس؛ تاووسی. (٢) ڕەنگین (وەك پەلکەڕەنگینە یا کلکی تاووس).

paw (pô), *n.* (١) چنگ؛ چنگی گیانداری چوارپێ (وەك سەگ و پشیلەو شێرو پڵنگ... هتد)؛ پێی چنگدار.

(٢) [Colloq.]، دەست (دەستێکی زل).

v.t. (١) چنگ لێدان؛ چنگ پیادان؛ ڕووشاندن بە چنگ.

(٢) سمکۆڵ کردن: *(to ~ the ground)* .

(٣) بە ناشرینانە ڕەفتار لەگەڵ نواندن؛ هەڵگلۆفتنەوە.

paw (pô), *n.* [Dial.], باوك.

pawl (pôl), *n.* گیرە.

pawn (pôn), *n.* (١) بارمتە؛ بارمتەی دانراو لەبری قەرز.

(٢) دەست بەسەر (کە وەك بارمتە گل دەدرێتەوە).

(٣) دانان بە بارمتە؛ کردن بە بارمتە.

v.t. (١) لە بارمتەدا دانان؛ خستنە ڕەهنەوە: *(to ~ jewelry)* .

(٢) خستنە مەترسییەوە؛ گرەو لەسەر کردن: *(He ~ed his honor.)*

pawn (pôn), *n.* (١) داش (شەترەنج، دامە)؛ سەرباز یا پیادەی شەترەنج؛ بێ نرخترین داش. (٢) دەسکەلا؛ کەسێکی ناگرنگە کە کەسانی تر بەکاری دەهێنن و یاری پێ دەکەن بۆ هێنانەدی مەبەستی تایبەتی خۆیان:

(We are only a ~ in the game of international politics.)

-pawner *(n.)*; pawnor *(n.)*.

pawnage (pôn′ij), *n.* لە بارمتەدا دانان؛ کران بە بارمتە؛ بارمتەکاری.

pawnbroker (pôn′brō′kẽr), *n.* بارمتەگر؛ کەسێکە کە پارە دەدات بە قەرز بەرامبەر بە بارمتەیەك.

pawnshop (pôn′shop′), *n.* بارمتەخانە؛ دوکانی بارمتەگر.

pawn ticket, پەسیدی شتی بارمتەکراو.
pawpaw (pô′pô′), *n.* = papaw.
pay (pā), *v.t.* (١) پێدان: دان؛ مووچە پێدان؛ کرێ پێدان:
(Most tenants ~ their rent on time.)
(٢) دانەوە *(She paid kindness with evil.)*.
(٣) قەرزدانەوە *(to ~ one's debts)*.
(٤) کردن :نافەرین، ستایش؛ پێشکەش کردن:
(to ~ someone a compliment)
(٥) سەرلێدان *(Let us ~ him a visit.)*.
(٦) دان (قازانج *(The bank ~s five percent interest.)*.
(٧) هێنان: بەسوود بوون *(It will ~ you to read this book.)*.
v.i. (١) پێدان: دان؛ دانەوە
(٢) بەکەڵك بوون: هێنان؛ بەسوودبوون *(It ~s to be honest.)*.
n. (١) پێدان: دان: پێدران (٢) مووچە؛ کرێ. (٣) پاداشت.
(٤) کەسێك لەڕووی سەرچەوتی و سەرراستیەوە لە قەرزدانەوەدا.
adj. (١) هی پێدان یا پێدران (مووچە، کرێ... هتد).
(٢) بەردی بەنرخی تێدایەو بەسوودە *(~ gravel)*:
(٣) بە پارەیە؛ بە پارە ئیش دەکات *(a ~ telephone)*.
in the pay of, بە کرێ گیراوە لەلایەن؛ مووچەی بۆ براوەتەوە لەلایەن:
(He is in the pay of the enemy.)
pay as you go, پارەدان لەکاتی کڕیندا نەك پێشەکی یا بە قەرز.
pay back, دانەوە (پاداشت، قەرز؛ بۆ بژاردن.
pay down, (١) پارەی ڕەق دان.
(٢) پێشەکی هەندێکی دان و ئەوەی دەمێنێتەوە بە قەرز.
pay for, (١) سزا چەشتن بەهۆی؛ ئازار خواردن بەهۆی:
(to pay for one's mistakes, sins, etc.)
(٢) بۆ بژاردن
pay off, (١) دانەوەی قەرز بەتەواوی؛ هەموو مووچە یا کرێ پێدان لەکاتی دەرکردندا (٢) تۆڵە لێ سەندن. (٣) پاداشت دانەوە (بە چاك یا خراپ).
(٤) پێشی کەشتی وەرگێڕان بەرەو ئەو لایەی کە با بۆی هەڵدەکات.
(٥) [Colloq.] بەرتیل پێدان.
pay one's way, بەشی خۆ دان لە خەرجی؛ منەتی کەس هەڵ نەگرتن.
pay out, (١) پارەدان: پارە خەرج کردن.
(٢) گوریس شل کردن (کەشتیوانی).
pay up, قەرزدانەوە بەتەواوی؛ هەموو قەرزەکە یا پارەکە دانەوە بە یەکجار.
pay (pā), *v.t.* داپۆشین بە قیر یا مادەی تر بۆ ئاوبڕکردن (درزی کەشتی).
payable (pā′ə-b'l), *adj.* (١) دەتوانرێ بدرێتەوە (قەرز).
(٢) دەبێ بدرێتەوە لە ڕۆژێکی دیاریکراودا. (٣) بەسوود (کانگا، بازرگانی).
payday (pā′dā′), *n.* ڕۆژی مووچە وەرگرتن یا دان؛ ڕۆژی مانگانە وەرگرتن یا دان.
payee (pā-ē′), *n.* پێدراو (پارە، قەرز، کومپیالە، بانقەنۆت).
payer (pā′ēr), *n.* بدەر (پارە، قەرز، کومپیالە، بانقەنۆت).
payload (pā′lōd′), *n.* (١) بارگەی کرێ؛ باری بە کرێ گوێزراوە.
(هەروەها دەیشنووسرێ: " pay load ").
(٢) (ا) باری فڕۆکە (بە ڕێبوارو بارەوە). (ب) تەقەمەنی سەری مووشەك.
(ج) کەرەسەی زانیاری کۆکردنەوەو گەیاندنی ئەستێرەی دەستکرد.
(د) کەرەسەی کەشتی هەوایی.
paymaster (pā′mas′tēr, pā′mäs′tēr), *n.* فەرمانبەری مووچەو کرێدەر
payment (pā′mənt), *n.* (١) دانەوە (قەرز؛ دان؛ درانەوە:
(to demand ~ of a debt)
(٢) قیست؛ پارەی دراو (مانگانە) *(a low monthly ~)*:
(٣) پاداشت (بە چاك یا بە خراپ؛ سزا؛ خەڵات؛ بۆ بژاردن.
paynim (pā′nim), *n.* (١) [Archaic] . pagan .
(٢) کەسێکی خاچ نەپەرست بەتایبەتی موسوڵمانێك.

pay-off (pā′ôf′), *n.* [Colloq.]. (١) (ا) دان؛ پێدان (مووچە، کرێ)؛ دانەوە (قەرز). (ب) کاتی دانەوە یا پێدان. (٢) ڕێکەوتن (سەوداگەری).
(٣) دەسکەوتنێك یا دۆزاندنێکی چاوەڕوان نەکراو. (٤) تۆڵە؛ سزا. (٥) بەرتیل
payola (pā-ō′lə), *n.* (١) بەرتیل دان. (٢) بەرتیل.
payroll (pā′rōl′), *n.* (١) لیستەی مووچەی مانگانە؛ لیستەی مووچە.
(٢) سەرجەمی مانگانەی دراو؛ سەرجەمی مووچەی دراو لە جارێکدا:
(to meet a ~)
pea (pē), *n.* (١) پۆلکە: ڕووەکێکی تەرز فرێدەرە بەرەکەی سەوزە لە نۆك دەچێ دەکرێ بە چێشت (٢) بەری ئەم ڕووەکە.
(٣) چەند ڕووەکێکی تری ئەم توخمە (وەك: نیسك و نۆك).
as like as two peas, دەقاودەق لەیەك دەچن؛ کتومت وەك یەك وان.
peace (pēs), *n.* (١) ئاشتی. (٢) پەیمانی ئاشتی.
(٣) ئاسایش. (٤) ئاسوودەیی: *(~ of mind)*
(٥) سازین؛ پێکەوە گونجان. (٦) بێ دەنگی؛ هێمنی.
v.i. بێ دەنگ بە!؛ بێ دەنگ بوون.
at peace, (١) لە ئاشتیدایە؛ لە جەنگدا نییە؛ لە ناکۆکیدا نییە.
(٢) پڕ ئاسوودە؛ ئاسوودە؛ خامۆش.
hold (or keep) one's peace, بێ دەنگ بوون؛ قسە نەکردن؛ دەم داخستن.
keep the peace, ئاسایش ڕاگرتن؛ ئاسایش پاراستن؛ ڕێگە نەدان بە پشێوی و یاسا شکاندن.
make one's peace with, ئاشتبوونەوە لەگەڵ؛ ڕێکەوتنەوە لەگەڵ.
make peace, ڕێکەوتن؛ جەنگ دوایی پێ هێنان؛ ئاشتی خستنەوە؛ شەڕوشۆڕ بڕینەوە.
peaceable (pēs′ə-b'l), *adj.* (١) لاشەڕ؛ ئاشتیخواز.
(٢) ئاسوودە؛ پڕ ئاسوودە؛ بێ شەڕوشۆڕ.
-peaceably *(adv.)*.
peace conference, کۆنگرەی ئاشتی و شەڕوشۆڕ دوایی پێ هێنان؛ کۆڕی ئاشتی.
peaceful (pēs′fəl), *adj.* (١) ئاشتیخواز؛ لاشەڕ:
(a ~ people, tribe, person, etc.)
(٢) ئاسوودە؛ پڕ ئاسوودە؛ هێمن؛ خامۆش: *(a ~ town; a ~ evining)*
(٣) بەبێ شەڕوشۆڕ؛ لەڕێگەی ئاشتییەوە؛ بە ئاشتی:
(a ~ settlement of the conflict)
-peacefully *(adv.)*; peacefulness *(n.)*.
peacemaker (pēs′māk′ēr), *n.* ناوبژیکەر؛ ئاشتکەرەوە.
peace offering, (١) قوربانی بۆ سوپاس کردنی خودا.
(٢) دیاری ئاشتی: دیارییەکە کە پێشکەش دەکرێ بە ناحەزێك لەپێناوی ئاشتی و ئاشتبوونەوەدا
peace officer, پۆلیس؛ باڵیازی ئاسایش.
peace pipe, = calumet.
peacetime (pēs′tīm′), *n.* کاتی ئاشتی؛ کاتی بێ شەڕوشۆڕ
adj. هی ئاشتی؛ تایبەتی بە کاتی ئاشتی.
peach (pēch), *n.* (١) دارقۆخ. (٢) قۆخ. (٣) ڕەنگی قۆخ؛ ڕەنگی پرتەقاڵیی زەرد (٤) [Slang]، کەسێکی جوان و باش؛ ڕووخۆش و خۆشەویست؛ شتێکی جوان.
adj. (١) قۆخی. (٢) ڕەنگ قۆخی؛ پرتەقاڵیی زەرد.
peach (pēch), *v.t. & v.i.* بۆ تێچاندن؛ جاسووسی بەسەرەوە کردن.
peachy (pē′chi), *adj.* (١) قۆخی (لەڕووی ڕەنگ و پێکهاتنەوە).
(٢) [Slang]. زۆر خۆش؛ نایاب؛ بێگەرد: *(We had a ~ time.)*
peacock (pē′kok′), *n.* (١) تاووس.
(٢) کەسێکی بە کەش وفش و لەخۆبایی.
v.i. خۆفشکردنەوە (وەك تاووس یا عەلەشیش)؛ بە قنج وقیتی ڕۆیشتن؛ خۆنواندن.

-peacockish *(adj.)*; peacocky *(adj.)*.

peacock blue, شینی تاووسی؛ شینی سەوزکار.

peafowl (pē′foul′), *n.* تاووس؛ مێ تاووس

pea green, سەوزی پۆلکەیی؛ سەوزی کاڵی زەردباو.

peahen (pē′hen′), *n.* مێ تاووس

peak (pēk), *v.i.* لاوازبوون؛ پووکانەوە؛ سیس بوون.

peak (pēk), *n.* (۱) قووتکە؛ قووچکە؛ تەوقەسەر؛ پۆپە؛

(the ~ of a cap; the ~ of a roof)

(۲) (ا) لووتکە؛ لووتکەشاخ؛ سەرلووتکە؛ سەرملە. (ب) شاخ؛ سەرشاخ.

(۳) تاف؛ گەرمە؛ ئەوپەڕ؛ هەرەت

(at the ~ of his powers; the ~ of summer)

v.t. گەیاندنە بەری ئەوپەڕ

v.i. گەیشتنە پەری ئەوپەڕ؛ گەیشتنە بەرزترین پلە.

adj. ئەوپەڕ؛ بەرزترین پلە: *(~ efficiency)* .

peaked (pēkt, pēk′id), *adj.* لووت تیژ؛ لووتکەدار؛ قووچکەدار.

peaked (pēk′id), *adj.* لاواز؛ پووکاوە؛ سیس.

peal (pēl), *n.* (۱) دەنگی زەنگ؛ دەنگی لێدانی چەند زەنگێك.

(۲) دەنگێکی گەورەی درێژخایەن (تەق‌وتووقی تفەنگ، تریقانەوە یا قاقای پێکەنین، هەورەگرمە... هتد)؛ دەنگی زرنگانەوە

v.i. & v.t. زرنگانەوە؛ دەنگدانەوە.

peanut (pē′nut′), *n.* (۱) پووەکی بستەی سودانی (لە توخمی پۆلکەو نۆکە) (۲) بستەی سودانی؛ کەلووی بستەی سودانی

(۳) [Slang] کەسێکی بچووك یا بێ بایەخ‌و هیچ‌وپووچ

(٤) *(pl.)* [Slang] هەندێك پارەی زۆر کەم؛ هەندێکی زۆر کەم؛ شتێکی کەم‌و بێ نرخ‌و هیچ‌وپووچ:

(He bought the car for ~s.; He paid ~s for it.)

peanut butter, کەرەی بستەی سودانی: بریتییە لە بستەی هاڕراوی وەك کەرە لێهاتوو کە لە نان هەڵدەسووڕێ‌و دەخورێ.

pear (pâr), *n.* (۱) دارهەرمێ (۲) هەرمێ

pearl (pûrl), *n.* (۱) مرواری (۲) mother-of-pearl .

(۳) شتێکی جوان‌و بەنرخ‌و بچووك وەك مرواری.

(٤) ڕەنگی مرواری: ڕەنگی سپی زەردکار یا خۆڵەمێشی شینکار.

(٥) جۆرە چاپێکە

v.t. (۱) ڕازاندنەوە بە مرواری. (۲) وەك مرواری لێکردن لە شێوەو ڕەنگدا.

v.i. ڕاوە مرواری کردن

adj. (۱) تایبەتی بە مرواری؛ بە مرواری ڕازاوە؛ مرواریدار.

(۲) مرواری ئاسا؛ لە مرواری دەچێ لە شێوە یا ڕەنگدا

cast pearls before swine, پێشکەش کردنی شتێکی جوان‌و خۆش‌و نایاب بە کەسێك کە نرخی نەزانێ.

pearl barley, جۆساوەر

pearl diver (or fisher), مرواریگر؛ ڕاوکەری مرواری.

pearl gray, خۆڵەمێشیی کاڵی شینکار.

pearl millet, گاڵ؛ هەرزن

pearly (pûr′li), *adj.* (۱) لە مرواری دەچێ لە شێوەو ڕەنگدا؛ مرواری ئاسا *(~ teeth)* (۲) مرواریدار؛ بە مرواری ڕازاوە.

pearmain (pâr′mān), *n.* جۆرە سێوێکە

peart (pērt, pûrt), *adj.* [Dial.]. (۱) کەیف خۆش؛ قنج‌وقیت. (۲) زۆرزان؛ زیرەك

peasant (pez′′nt), *n.* (۱) جووتیار؛ ڕەنجبەر؛ وەرزێر؛ مسکێن (۲) لادێیی (۳) کەسێکی کێوی هیچ نەزانی کەرتر

peasantry (pez′′n-tri), *n.* (۱) جووتیاران؛ ڕەنجبەران؛ وەرزێران (۲) باری ژیان‌و پلەوپایەی جووتیار.

peascod, peasecod (pēz′kod′), *n.* کەلووە پۆلکە

pease (pēz), *n.* (۱) [Obs.] pea . (۲) plural of pea .

pea soup, (۱) شۆرباى نیسك (۲) [Slang] ، تەمێکی چڕی زەردباو.

peat (pēt), *n.* پاشماوەی ڕووەکی ڕزیوی ناو زەلکاو (بۆ سووتەمەنی‌و زەوی داپۆشین‌و پەین بەکاردەهێنرێ).

peat moss, (۱) جۆرە قەوزەیەکی شوێنی زۆر تەڕە. (۲) ئەم جۆرە قەوزەیە بە ڕزیوی (وەك پەین بەکاردەهێنرێ).

pebble (peb′′l), *n.* (۱) چەو؛ زیخ؛ وردە بەرد.

(۲) (ا) بەردی کوارتز: بەردێکی بلووری ڕوون‌و بێ ڕەنگە. (ب) چاویلکە یا گەردبینی لەم بلوورە دروستکراو.

(۳) ڕووبەیەکی زبری چرچ‌ولۆچاوی دەستکردە (وەك هی قایش‌و کاغەز).

v.t. (۱) چەوریزکردن. (۲) زبرکردنی ڕووی قایش‌و کاغەز.

-pebbly *(adj.)*.

pecan (pi-kan′, pi-kän′, pē′kan), *n.* (۱) گوێزی ئەمەریکی: شێوەکەی هێلکەیییەو توێکڵەکەی تەنکەو ڕەنگەکەی‌و تامەکەی وەك گوێزە (۲) دارگوێزی ئەمەریکی.

peccable (pek′ə-b′l), *adj.* بۆی هەیە گوناه یا هەڵە بکات؛ لە گوناه بەدوور نییە.

-peccability *(n.)*.

peccadillo (pek′ə-dil′ō), *n.* گوناهێکی بچووك؛ هەڵەیەکی بچووك؛ هەڵە.

peccancy (pek′ən-si), *n.* (۱) گوناهباری؛ تاوانباری. (۲) گوناه.

peccant (pek′ənt), *adj.* (۱) گوناهبار؛ گوناهکار (۲) سنوورشکێن؛ پەیرەوی نەکەر؛ کاری ناشرینکەر. (۳) دەبێتە هۆی نەخۆشی.

peccary (pek′ə-ri), *n.* گیاندارێکی ئەمەریکییە لە بەراز دەچێ.

peck (pek), *v.t.* (۱) دەنووك لێدان؛ دانە بەر دەنووك.

(۲) کون تێکردن؛ تێکردن: *(The bird ~ed a hole in the bread.)*

(۳) چینەکردن؛ بە دەنووك هەڵگرتن.

v.i. پیادان (وەك بە دەنووك یا شتێکی نووك تیژ).

n. (۱) دەنووك لێدانێك؛ لێدان.

(۲) شوێن دەنووك؛ نیشانەی دەنووك لێدان.

(۳) [Colloq.]، ماچێکی خێرای وەك دەنووك لێدان.

peck at, (۱) پیادان (وەك بە دەنووك یا شتی نووك تیژ؛ دەنووك لێدان.

(۲) [Colloq.]، بە قێزوبێزەوە خواردن؛ چینە تێدا کردن؛ بەناستەم لێ خواردن.

(۳) [Colloq.]، هەمیشە ڕەخنەلێگرتن.

peck (pek), *n.* (۱) پێوانەیەکی دەغڵ‌ودانە بریتییە لە چوارییەکی "بوشل" یەك، واتە دوو گالۆن (۲) دەفرێکی یەك پێکی.

(۳) [Colloq.]، بڕێکی زۆر (ناخۆشی، سەرئێشە).

pecker (pek′ēr), *n.* (۱) دارکونکەرە؛ باڵندە یا شتی دەنووك لێدەر. (۲) قولنگە؛ پاچ. (۳) [British Slang]، غیرەت؛ ئازایی. (٤) [Vulgar]، کێر.

pecking order, گەورەو بچووکی: پێکهاتنی کۆمەڵگای مریشك‌و باڵندەو گیاندار بەپێی گەورەو بچووکی‌و پلەوپایە (کە ئەویش دەکەوێتە سەر دڕی‌و بەدەسەڵاتی‌و پارەداری... هتد).

pecten (pek′tən), *n.* پەردەیەکی شانەیییە بەدەوری چاوی باڵندەو گیاندارە خشۆکەکاندا.

pectin (pek′tin), *n.* پەکتین: ماددەیەکی لیقنە لە میوەدا هەیە وەك سێو بۆ دەق پێگرتنی مرەباو ئەرمەلیقەو دەرمان‌و ئارایشت بەکاردەهێنرێ.

pectoral (pek′tə-rəl), *adj.* (۱) سنگی؛ سینەیی؛ تایبەتی بە سنگ (۲) بۆ نەخۆشی سی‌و سنگ بەکەڵکە. (۳) دەکرێ بە سنگەوە: *(a ~ cross)*

(٤) دەروونی؛ هی هەست‌و دەروون.

n. (۱) ئەندام یا ماسولکەی سنگ. (۲) پەڕەکەی سنگی. (۳) دەرمانی سنگ. (٤) سینەبەند؛ شتێکە دەکرێ بە سنگەوە بۆ جوانی.

pectoral arch (or girdle), پشتێنی سینەیی (لە برِبڕەدارەکاندا) (لە مرۆڤیشدا پێی دەوترێ: " shoulder girdle ").

pectoral cross, خاچی سینەیی (کە سەرەك قەشە دەیکات بە سنگییەوە).

pectoral fin, پەڕەکەی سینەیی ماسی.

peculate (pek′yoo-lāt´), *v.t. & v.i.* پارە لرف لێدان؛ دزینی پارەو شتی پێ سپێردراو.

-peculation *(n.)*; **peculator** *(n.)*.

peculiar (pi-kūl′yēr), *adj.* (١) تایبەتی بە (کەسێك، شتێك، شوێنێك، گەلێك... هتد)؛ جیاکەرەوە: ***(a custom ~ to Americans)***.
(٢) تایبەتی ***(a ~ talent for distorting the truth)***.
(٣) سەیر؛ نائاسا: ***(a ~ man; ~ habits, actions, etc.)***.
n. (١) شتێکی تایبەتی بە کەسێك (ماف).
(٢) کڵێسەیەکی تایبەتی (کە بەشێك نەبێ لە کڵێسەکانی ئەو ناوچەیەی کە خۆی تێدایە، بەڵکو بەشێك بێ لە کڵێسەی ناوچەیەکی تر).

-peculiarly *(adv.)*.

peculiarity (pi-kū´li-ar′ə-ti, pi-kūl´yar′ə-ti), *n.* (١) شتێکی تایبەت بە خۆ؛ تایبەخۆ (٢) تایبەتێتی. (٣) شتێکی سەیر یا نائاسا؛ خوویەك یا تایبەخۆیەکی سەیر. ***(~ies of speech, dress, habit, etc.)***.

pecuniary (pi-kū′ni-er´i), *adj.* (١) دارایی؛ پارەیی؛ پارە: ***(~ considerations; a ~ loss, reward, etc.)***
(٢) تایبەتی بە سزای پارە: ***(a ~ offense)***

-ped, -pede (ped), پاشگرێکە بەمانای: پێ؛ قاچ.

pedagogic (ped´ə-goj′ik), *adj.* (١) تایبەتی بە مامۆستاو پیشەی مامۆستایەتی. (٢) تایبەتی بە زیاد لە پێویست بایەخ دانی مامۆستا بە فێربوونی شتی هیچوپووچ و وورد.

-pedagogical *(adj.)*; **pedagogically** *(adv.)*.

pedagogics (ped´ə-goj′iks), *n.pl.* = **pedagogy.**

pedagogue (ped′ə-gog´, ped′ə-gôg´), *n.* (١) مامۆستا (هەندێ جار لەڕووی سووکیەوە لەبەر زۆر گوێدان بە شتی هیچوپووچ).
(٢) مامۆستایەکی ووشك کە زۆر بایەخ دەدات بە شتی ناو کتێب و ووردو هیچوپووچ

-pedagoguish *(adj.)*.

pedagogy (ped′ə-gō´ji, ped′ə-goj´i), *n.* (١) مامۆستایەتی؛ مامۆستایی؛ پیشەی مامۆستایەتی. (٢) فێرکاری؛ هونەری پەروەردەو فێرکردن (بەتایبەتی ئامادەکردنی قوتابی بۆ مامۆستایەتی).

pedal (ped′'l), *adj.* (١) هی پێ
(٢) بە پایدەر لێ دەخوڕێت؛ بە پایدەر ئیش دەکات.
n. پایدەر (پاسکیل، پیانۆ، مەکینەی جل دوورین).
v.t. & v.i. (١) پایدەرلێدان. (٢) پاسکیل لێخوڕین.

pedant (ped′'nt), *n.* (١) مامۆستایەکی مێشك تەسك کە زۆر بایەخ دەدات بە فێربوونی شتی ووردو هیچوپووچ و لەبەرکردنی کوێرانەی پەیڕەو.
(٢) کەسێکە کە هەر شتی ناو کتێب بزانێ و گوێ نەداتە شتی کردەنی.
(٣) زانای خۆدەرخەر. (٤) [Obs.]، مامۆستا.

pedantic (pi-dan′tik), *adj.* زۆر بایەخدەر بە فێربوونی قوتابی بۆ شتی ووردو هیچوپووچ؛ ووشك و مێشك تەسك (مامۆستا)؛ هەر شارەزای شتی ناو کتێبە.

-pedantically *(adv.)*.

pedantry (ped′'n-tri), *n.* (١) زۆر بایەخدانی مامۆستا بە فێربوونی شتی ووردو هیچوپووچ؛ مێشك تەسکی مامۆستا.
(٢) خۆبادان بە پلەی زانیاری و شارەزایی خۆوە.
(٣) نموونەی کردەوەیەکی یەکێك لەم دوو جۆرە کەسەی سەرەوە.

pedate (ped′āt), *adj.* (١) پێدار؛ قاچدار.
(٢) لە پێ دەچێ؛ قاچ ئاسا؛ وەك پێ کاردەکات: ***(~ appendages)***.
(٣) باوەشێنی (گەڵا)؛ بەش بەش: ***(a ~ leaf)***.

peddle (ped′'l), *v.i.* (١) دەستگێڕی کردن؛ چەرچێتی کردن؛ گەڕان بە کۆڵاناندا بۆ شت فرۆشتن. (٢) خۆ خەریك کردن بە شتی هیچوپووچەوە.
v.t. (١) دەستگێڕی کردن؛ چەرچێتی کردن؛ شت فرۆشتن ماڵ بە ماڵ: ***(~ing goods from door to door)***
(٢) نەختە نەختە فرۆشتن یا بڵاوکردنەوە (بەنگ، بیروباوەڕ، قسەی پاش ملە): ***(~ing drugs, an idea, etc.)***

peddler, pedlar (ped′lēr), *n.* دەستگێڕ؛ چەرچی.

peddlery, pedlary (ped′lēr-i), *n.* (١) دەستگێڕی؛ چەرچێتی.
(٢) فرۆتەنی دەستگێڕ.

peddling (ped′liŋ), *adj.* بە شتی هیچوپووچەوە خەریك؛ هیچوپووچ؛ بێ بایەخ.

-pede, -ped (pēd), پاشگرێکە بەمانای: پێ؛ قاچ.

pederast (ped′ə-rast´, pē′də-rast´), *n.* هەتیوباز؛ نێرباز.

pederasty (ped′ə-ras´ti, pē′də-ras´ti), *n.* هەتیوبازی؛ نێربازی.

pedestal (ped′is-t'l), *n.* (١) بنکە (بۆ پەیکەر یا گوڵدان لەسەر دانان)؛ بن (پایە، کۆڵەکە). (٢) بناغە.
v.t. خستنە سەر بنکە؛ خستنە سەر پاڵپشت.
put (or set) on a pedestal, پەرستن؛ وەك بت پەرستن؛ شکۆپێدان لە ئەندازە بەدەر.

pedestrian (pə-des′tri-ən), *adj.* (١) پیادە: ***(~ traffic)***.
(٢) ڕەشۆکی؛ بازاڕی؛ ووشك و ناخۆش (وێژە)؛ هیچ نەزان؛ سادە: ***(a ~ literary style)***
n. پیادە؛ کەسێکی پیادە.

pedestrianism (pə-des′tri-ən-iz'm), *n.* (١) بە پێ گەڕان (بۆ تەندرووستی)؛ پیادەیی؛ بە پێ ڕۆیشتن (٢) ڕەشۆکێتی؛ بازاڕێتی؛ نەزانی؛ ووشکی و ناخۆشی؛ بێ تامی.

pedi- (ped′i), پێشگرێکە بەمانای: پێ؛ قاچ: ***(pedicure)***.

pediatric (pē´di-at′rik, ped´i-at′rik), *adj.* تایبەتی بە پزیشکەوانی منداڵان.

pediatrician (pē´di-ə-trish′ən), *n.* پزیشکی منداڵان؛ پسپۆری نەخۆشی منداڵان.

pediatrics (pe´di-at′riks, ped´i-at′riks), *n.pl.* پزیشکەوانی منداڵان.

pediatrist (pē´di-at′rist, ped´i-at′rist), *n.* = **pediatrician.**

pedicel (ped′i-s'l), *n.* (١) قەدە بچکۆلە.
(٢) ئەندامی ڕاگر (زیندەوەرزانی).

pedicle (ped′i-k'l), *n.* = **pedicel.**

pedicular (pi-dik′yoo-lēr), *adj.* (١) ئەسپێیی؛ هی ئەسپێ.
(٢) ئەسپێ وون؛ ئەسپێ تێی داوە.

pediculous (pi-dik′yoo-ləs), *adj.* ئەسپێ تێی داوە

pedicure (ped′i-kyoor´), *n.* (١) پزیشکی پێ.
(٢) قاچ چاکردنەوە. (٣) نینۆکی قاچ کردن و بریەنکردنی.

pedigree (ped′ə-grē´), *n.* (١) بنەچە؛ ڕەگەز؛ ڕەچەڵەك.
(٢) بنەچەی گیاندارێکی ڕەسەن (ئەسپ، سەگ... هتد)؛ ڕەسەننامەی گیاندارێك

pedigreed (ped′ə-grēd´), *adj.* ڕەسەن (بەتایبەتی سەگ و ئەسپ): ***(a ~ dog)***

pediment (ped′ə-mənt), *n.* (١) ڕووی سێگۆشەیی لاسەربان (خانووسازی یۆنانی و ڕۆژاوایی). (٢) ڕوویەکی سێگۆشەیی ڕازێنەرەوە بەسەر دەرگا یا ئاگردانەوە.

pedlar (ped′lēr), *n.* = **peddler.**

pedo-, ped- (pē′dō, pē′də), پێشگرێکە بەمانای: منداڵ؛ بەچە.

pedodontia (pē´də-don′shə), *n.* دانسازی منداڵ.

pedology (pi-dol′ə-ji), *n.* زانستی ڕەووشت و پەروەردەکردنی منداڵ.

-pedological *(adj.)*; **pedologist** *(n.)*.

pedometer (pi-dom′ə-tēr), *n.* هەنگاوژمێر: ئامێرێکە بۆ پێوانی ئەو ڕێگەیەی بە پێ دەبڕێت.

peduncle (pi-duŋ′k'l), *n.* (١) لاسکە گوڵ؛ لاسکە هێشوو؛ قەف.
(٢) ڕیشاڵی هەستەدەماری مێشك. (٣) ئەندامێکی لاسکی یا قەفی زیندەوەری

بڕبڕەدار.

-**peduncular** *(adj.)*.

peduncculate (pi-duŋ′kyoo-lit, pi-duŋ′kyoo-lāt′), *adj.* *Also* **pedunculated**, قەفدار؛ لاسکدار

peck (pēk), *v.i.* سەرەتاتکێ کردن؛ بە گورج و دزی‌یەوە سەیرکردن: *(to ~ at something)*

n. سەرەتاتکێ *(to take a ~ at)* .

peekaboo (pēk′ə-bōō′), *n.* چاوشارکێ؛ یاری‌یەکی منداڵانەیە بریتی‌یە لە بە دەست دەموچاوی خۆ داپۆشین و لەپڕ هەڵماڵینی و هاوارکردنی " پیکابوو

peel (pēl), *v.t.* توێکڵ لێکردنەوە؛ پاککردن؛ داماڵین: *(to ~ an orange)*

v.i. (١) توێك فڕێدان؛ توێخ لێبوونەوە؛ توێکڵ داماڵران (٢) [Slang]. خۆ ڕووتکردنەوە.

n. توێکڵ؛ توێك؛ توێخ.

peel off, خۆ دابڕینی فڕۆکەیەك لە پۆلەکەی بۆ بۆردوومانکردن یا نیشتنەوە

peel (pēl), *n.* قوللە (بەتایبەتی وەك یەکێك لەوانەی لەسەر سنووری ئوسکوتلەندە و ئینگلتەرە لە سەدەی شانزەدا دروستکراوە)؛ قەڵا

peeling (pēl′iŋ), *n.* توێکڵ؛ توێك؛ توێخ.

peen (pēn), *n.* سەرە تیژەکەی چەکوش

peep (pēp), *v.i.* (١) جریکەکردن (بەچکە باڵندە)؛ جریواندن؛ جریوەکردن. (٢) زیقەزیق کردن (وەك منداڵ)؛ چرکەکردن؛ جیقەکردن.

n. (١) جریکە؛ جریکەجریك؛ جریوە. (٢) زیقەزیق؛ چرکە؛ دەنگی بچووکی سکاڵا: *(I don't want to hear a ~ out of you.)*

peep (pēp), *v.i.* (١) لە کونێکەوە سەیرکردن: *(to ~ through the keyhole)*

(٢) بە دزی‌یەوە و بە پەلە سەیرکردن؛ سەرەتاتکێ کردن: *(He ~ed at her across the room.)*

(٣) سەردەرهێنان؛ بەرەبەرە یا نەختێك سەردەرخستن: *(Stars ~ed through the clouds.)*

v.t. سەر پێ دەرهێنان؛ سەر پێ دەرپەڕاندن.

n. (١) سەرەتاتکێ؛ سەیرکردنێکی بە پەلە و بە دزی‌یەوە. (٢) کونی لێوە سەیرکردن (٣) هەڵاتن (ڕۆژ، بەرەبەیان)؛ یەکەم دەرکەوتن.

peeper (pēp′ėr), *n.* (١) لە کونەوە و بە نیمچە دزی‌یەوە سەیرکەر (بەتایبەتی کەسێك کە چێژ لەوە وەربگرێ کە بە دزی‌یەوە سەیری دەستبازی و کێرو قوزو جووت بوونی خەڵك بکات) (٢) [Slang]. چاو.

peeper (pēp′ėr), *n.* (١) بۆق (٢) کەسێك یا گیانداڕێکی زیقەزیقکەر

peephole (pēp′hōl′), *n.* کونە ڕۆشنە؛ کونی دەرگا (بۆ لێوە سەیرکردن)؛ کونی بە دزی‌یەوە لێوە سەیرکردن.

Peeping Tom, کەسێکە کە چێژ لەوە وەردەگرێ بە دزی‌یەوە سەیری کێرو قوزو جووت بوونی خەڵك بکات.

peep show, سنووقێکە چەند وێنەیەك یا شتی تری تیایە و کونێکیشی تیایە بە گەردبینەوە بۆ لێوە سەیرکردنی وێنەکانی ناوی

peep sight, نیشانگای تفەنگ و دەمانچە.

peer (pêr), *n.* (١) کەسێکی هاوپلە؛ هاوتا (پلە، تەمەن، گرنگی، بەرامبەر بە یاسا)؛ حەریف (٢) بەگزادەی ئینگلیزی (٣) [Archaic]. هەڤاڵ؛ ناوەڵ

v.t. (١) هاوپلەکردن؛ هاوتاکردن (٢) بە بەگزادەکردن.

peer of the realm, ئەندامێکی چینی بەگزادەی ئینگلیزی کە بە هۆی بنەچەکەیەوە مافی ئەندامێتی هەیە لە ئەنجوومەنی لۆردانی پەرلەماندا.

peer (pêr), *v.i.* (١) بە ووردی سەیرکردن؛ باش لێ ووردبوونەوە؛ باش تێڕوانین *(to ~ into a dark cave)*

(٢) سەردەرهێنان؛ هەڵاتن؛ نەختێك دەرکەوتن *(The moon ~ed from behind a cloud.)*

peerage (pêr′ij), *n.* (١) چینی بەگزادەی وڵاتێك. (٢) پلەوپایەی بەگزادە؛ بەگزادەیی. (٣) بەگزادەنامە؛ کتێبێکە بە ناوو بنەچەی بەگزادەکانەوە.

peeress (pêr′is), *n.* (١) ژنە بەگزادە. (٢) بانوو بەگزادە.

peerless (pêr′lis), *adj.* بێ هاوتا؛ بێ وێنە.

peeve (pēv), *v.t.* پەستکردن؛ توورەکردن؛ زویرکردن.

n. (١) سکاڵا: *(a pet ~)* . (٢) پەستی؛ توورەیی؛ زویری؛ پیش خواردنەوە: *(to be in a ~)*

peeved (pēvd), *adj.* پەست؛ توورە؛ زویر؛ تۆراو؛ قین هەڵساو.

peevish (pēv′ish), *adj.* (١) بە سکاڵا؛ زۆر بە سکاڵا (٢) توورەوتڕۆ؛ تەنگەجیکڵانە؛ قیناوی.

-**peevishly** *(adv.)*; **peevishness** *(n.)*.

peewee (pē′wē′), *n.* کەسێك یا شتێکی ئێجگار بچووك.

peg (peg), *n.* (١) سنگ؛ مێخ؛ چوقوڵ. (٢) دەمەوانە؛ تۆپەوانە. (٣) دوگمەی توندکردنەوە و ڕاگرتنی ژێی کەمانچە و عوود (٤) ماوەی نێوان دوو سنگ. (٥) پلە؛ نمرە. (٦) قولاپ. (٧) [Colloq.]، پێ؛ قاچ؛ لاق؛ بنکە. (٨) [Colloq.]، ددان. (٩) [British]، خواردنەوەی کحول بەتایبەتی براندی.

v.t. (١) داخستن بە دەمەوانە یا تۆپەوانە. (٢) سنگ داکوتان؛ مێخ داکوتان؛ سنگ لێدان. (٣) نیشانەکردن بە سنگ؛ پلە دیاریکردن بە مێخ. (٤) قولاپ لێدان. (٥) نرخ چەسپاندن (پارەبازی). (٦) [Colloq.]، هاویشتن (تۆپ)؛ هەڵدان

v.i. (١) کۆشش کردن؛ هەمیشە هەوڵدان و خەریك بوون. (٢) ڕاگرتن یا تۆمارکردنی سەرجەمی خاڵی براوە (یاری).

round peg in a square hole, کەسێکی نەگونجاو بۆ ئەو شوێن و بارو ئیشەی تێیدایە. (هەروەها " **a square peg in a round hole** ").

take down a peg, پلەیەك هێنانە خوارەوە؛ فیز شکاندن؛ لە پلە کەمکردنەوە.

Pegasus (peg′ə-səs), *n.* (١) ئەسپی باڵدار کە بە سمکۆڵێك کانیاوی بانووخوای هۆنراوەی هەڵقوڵان (ئەفسانەی یۆنانی). (٢) ئیلهامی هۆنراوەیی. (٣) ناوی کۆنەستێرەیەکی باکووری‌یە.

peg leg, [Colloq.], (١) لاقی دارین؛ لاقی تەختە. (٢) کەسێکە بە لاقێکی دارینەوە.

pegmatite (peg′mə-tīt′), *n.* بەردێکی ئاگرپژێنی زبری گرانیتی‌یە.

peg-top (peg′top′), *adj.* هەرمێیی یا مزراحی (بەتایبەتی پانتۆڵێك کە لە سەرەوە دەڵب بێ و دەرەلنگەکانی تەسك بێ).

peg top, (١) مزراح. (٢) پانتۆڵی لە سەرەوە دەڵب و دەرەلنگ تەسك.

peignoir (pān-wär′, pān′wär), *n.* = **negligee.**

pejoration (pē′jə-rā′shən, pej′ə-rā′shən), *n.* (١) دانە دواوە؛ بەناخداچوون؛ بەرەو خراپی چوون. (٢) گۆڕینی مانای ووشە بەرەو خراپی لە ماوەی چەند چەرخێکدا (زمانەوانی).

pejorative (pē′jə-rā′tiv, pi-jôr′ə-tiv), *adj.* سووك و ناشرین (ووشە)؛ لە ڕێز کەمکەرەوە (ووشە): *(a ~ term)*

n. ووشەی سووك و ناشرین (کە بە کەسێك، کۆمەڵێك، یا ڕەگەزێك بووترێ).

pekan (pek′ən), *n.* (١) گیانداڕێکی شیردەری ئەمەریکای باکوورە لە توخمی دەڵەك. (٢) کەوڵی ئەم گیاندارە.

Pekingese (pē′kiŋ-ēz′), *n.* (١) هاووڵاتی‌یەکی پەکین. (٢) شێوەزمانی پەکین. (٣) سەگێکی بچووکی تووك درێژو ئاوریشمەیی چاو دەرپۆقیوە.

pekoe (pē′kō; Brit. pek′ō), *n.* پیکۆ: جۆرە چایەکی ڕەشە.

pelage (pel′ij), *n.* تووك یا کەوڵی گیانداری شیردەر.

pelagic (pə-laj′ik), *adj.* زەریایی؛ ئۆقیانووسی.

pelargonium (pel′är-gō′ni-əm), *n.* چەند جۆرە ڕووەکێکن لە توخمی ساردۆنیا.

pelerine (pel´ə-rēn´), *n.* بەرگێکی پالتۆیی بێ قۆڵی دەلبی ژنانەیە.
pelf (pelf), *n.* (١) [Rare]، تالانی.
(٢) سامان؛ سامانی گلاو؛ ماڵی دنیا.
pelican (pel´i-kən), *n.* بالندەیەکی ئاوی‌یی گەورەی دەنووك پان و درێژە تووڕەکەیەك لەژێر ملیدایە بۆ ماسی تێکردن و خواردنی.
pelisse (pə-lēs´), *n.* پالتۆی فەروەی درێژی ژنانەیە.
pelite (pē´līt), *n.* بەردی گلێن.
pellagra (pə-lā´grə, pə-lag´rə), *n.* نەخۆشی‌یەکی درێژخایەنە نیشانەکانی زبری پێست و سك ئێشە و دەمارتوندی‌یە.
pellet (pel´it), *n.* (١) کولۆ؛ حەبی دەرمان؛ تۆپەڵ؛ خڕۆك؛ دەنك.
(٢) گوللەتۆپی کۆن. (٣) گوللە؛ فیشەك. (٤) ساچمە.
v.t. (١) تۆپەڵکردن؛ خرهەڵدان (٢) گوللە یا ساچمە تێگرتن.
pellicle (pel´i-k´l), *n.* پێستی تەنك؛ پەردەی تەنك؛ تونژ.
pellitory (pel´ə-tôr´i, pel´ə-tō´ri), *n.* رووەکێکی پزیشکی‌یی هەڵگەڕاوە
pell-mell, pellmell (pel´mel´), *adv.* (١) بە شێواوی؛ بە پەرش و بڵاوی؛ بە تێکەڵ و پێکەڵی (٢) بە پەلەپرووزێ؛ بە شپرزەیی.
adj. (١) شێواو؛ پەرش و بڵاو؛ تێکەڵ و پێکەڵ. (٢) بە پەلەپرووزێ؛ بە شپرزە.
n. شێواوی؛ پەرش و بڵاوی؛ تێکەڵ و پێکەڵی.
pellucid (pə-lōō´sid), *adj.* (١) روون؛ رۆشن؛ دیار.
(٢) ئاسان؛ روون (باس): *(a ~ explanation)*.
-pellucidity *(n.).*
pelota (pe-lō´tə), *n.* جۆرە یاری‌یەکی تۆپە
pelt (pelt), *v.t.* (١) پیاماڵین پەیتاپەیتا؛ پیادان؛ بەردەباران کردن؛ گوللەباران کردن: *(to ~ someone with snowballs, eggs, etc.)*.
(٢) کوتانەوە. (٣) فڕێدان؛ هاویشتن.
v.i. (١) کوتانەوە: *(The rain is ~ing down.)*.
(٢) خێرا راکردن؛ خێرا رۆیشتن؛ بە پەلە رۆیشتن.
n. (١) پیاماڵین؛ پیاکێشان؛ لێدان؛ زللە؛ شەپازلە.
(٢) خێرایی؛ گوڕ: *(running at full ~)*.
pelt (pelt), *n.* (١) (أ) پێستە (بەتایبەتی بە تووکەکەیەوە).
(ب) پێستەی ئامادەکراو بۆ خۆشکردن. (٢) کەوڵ؛ فەروە.
(٣) پێستی مرۆڤ
peltate (pel´tāt), *adj.* قەلغانی (گەڵا): لاسکەکەی بە ناوەڕاستەکەیە– وەیەتی نەك بە قنگەکەیەوە: *(a ~ leaf)*.
pelting (pel´tiŋ), *adj.* [Archaic], هیچ و پووچ؛ بێ بایەخ؛ بێ نرخ؛ بارەبیس؛ پیس و بۆگەن؛ خوێڕی.
peltry (pel´tri), *n.* پێستەی خۆش نەکراو
pelvic (pel´vik), *adj.* سمتەجۆڵەیی؛ هی سێبەندە.
pelvis (pel´vis), *n.* سمتەجۆڵە؛ سێبەندە.
pemmican, pemican (pem´i-kən), *n.* خواردەمەنی‌یەکی هیندی‌یە ئەمەریکایی‌یەکانە بریتی‌یە لە گۆشتی کوتراوی ووشك کراوەی تێکەڵاوی رۆن کراو و هەڵگیراو
pemphigus (pem´fi-gəs, pem-fī´gəs), *n.* نەخۆشی‌یەکە دەبێتە هۆی بڵق کردنی پێست
pen (pen), *n.* (١) پەچە؛ کۆز؛ گەور؛ مۆڵگە؛ کولانە.
(٢) ئاژەڵی ناو پەچە یا گەوڕ؛ ئاژەڵی مۆڵ خواردوو.
(٣) شوێنێکی بچووکی چواردەور گیراو (وەك یاریگای منداڵی کۆرپە).
(٤) بەنکەرگای چاککردنەوەی پاپۆڕی ژێرئاو.
v.t. کردنە پەچەوە؛ کردنە کۆزەوە
pen (pen), *n.* (١) پێنووس؛ خامە؛ پاندان؛ قەڵەم
(٢) نووکی پاندان یا پێنووس. (٣) (أ) نووسین؛ شێوازی نووسینی ویژەیی.
(ب) پیشەی نووسین؛ نووسەری (ج) نووسەر
(٤) [Archaic]، پەڕ؛ قەفی پەڕ.
(٥) قاوغی وەك پەڕی ناوەوەی هەندێ گیانداری دەریایی.

v.t. نووسین: *(to ~ a letter)*.
pen (pen), *n.* [Slang], بەندیخانە.
penal (pē´n´l), *adj.* (١) سزایی؛ تایبەتی بە سزا؛ بە سزا دادەنرێ.
(٢) سزا دەبڕێتەوە؛ سزایی: *(~ laws; the ~ code)*.
(٣) سزای لەسەرە؛ دەبێتە هۆی سزادان: *(a ~ offense)*
(٤) هی سزادانە؛ سزایی؛ بۆ سزادان کراوە: *(a ~ colony)*.
penal code, یاسای سزایی: بریتی‌یە لە سەرجەمی یاسای دەربارە بە جۆرەها تاوان و ئەو سزایەی بۆیان بڕیاوەتەوە.
penalize (pē´n´l-īz´, pen´´l-īz´), *v.t.* (١) بە تاوان دانان: *(to ~ drinking liquor)*
(٢) سزادان.
-penalization *(n.).*
penal servitude, خستنە بەندیخانەوە و بێگار یا ئیشی گران پێ کردن.
penalty (pen´´l-ti), *n.* (١) سزا (٢) سزای پارە.
(٣) سزای یاریکەر (لەبەر لەسەر پەیڕەوی نەرۆیشتن لەکاتی یاریدا)
penance (pen´əns), *n.* تۆبە؛ تۆبەکردن؛ تۆبەکاری؛ سزای تۆبەکاری؛ پەشیمان بوونەوە و سزای خۆ وەرگرتن.
v.t. تۆبە پێکردن.
do penance, تۆبەکردن.
penates (pi-nā´tēz), *n.pl.* خوداکانی ناوماڵی رۆمانەکانی کۆن.
pence (pens), *n.* [British], *plural of* penny.
(هەروەها لە ووشەی لێکدراودا بەکاردێت وەك " twopence ")
penchant (pen´chənt), *n.* ئارەزووی بەتین؛ حەز؛ بەدڵ بوون.
pencil (pen´s´l), *n.* (١) فڵچەی هونەرمەند
(٢) شێوازی نیگارکێشی و لێهاتوویی هونەرمەندێك. (٣) پێنووس؛ خامە
(٤) میلی کلکاری: *(an eyebrow ~)*.
(٥) (أ) کۆمەڵە تیشکی لە یەك خاڵدا بەیەککەیشتوو (بینەواری).
(ب) وێنەی پێکهاتوو لە کۆمەڵە هێڵێکی لە یەك خاڵدا بەیەککەیشتوو (ئەندازە).
v.t. (١) نووسین؛ وێنەکێشان. (٢) پێنووس خستنە سەر.
pencil sharpener, قەڵەمدان؛ قەڵەمداەر.
pend (pend), *v.i.* (١) چاوەڕێی بڕیارکردن.
(٢) [Dial.]، بەندبوون لەسەر؛ کەوتنە سەر.
pendant, pendent (pen´dənt), *n.* (١) پارچە خشڵێکە کە لە ملوانکەیەك یا بازنێکەوە شۆڕ بووبێتەوە؛ گوارە. (٢) ئاوێزە؛ چل چرا.
(٣) پەیکەرێکی جوانی شۆڕبووەوەیە لە بنمیچێکەوە.
(٤) زریزە یا ئەڵقەی کاتژمێری گیرفان.
(٥) پەتی شۆڕبووەوە لە تەوەری کەشتی‌یەوە.
(٦) تاکی جووتە شتی دەقاودەق یا لەیەکچوو.
adj. شۆڕبووەوە؛ هەڵواسراو.
pendent, pendant (pen´dənt), *adj.* (١) شۆڕبووەوە؛ هەڵواسراو.
(٢) دەرپەڕیو.
(٣) بڕیار نەدراو؛ بە لایەکدا نەکەوتوو؛ نەبڕاوەتەوە.
pending (pen´diŋ), *adj.* (١) بڕیار نەدراو؛ یەکلایی نەکراوە؛ ساغ نەکراوە. (٢) خەریکی رووداندە؛ نزیکی رووداندە.
prep. (١) لەماوەی؛ لەکاتی: *(~ these discussions)*.
(٢) هەتا؛ تاکو؛ تا ئەو کاتەی؛ بە چاوەڕوانی شتێکەوە هەتا رووبدەات *(~ his arrival)*
pendragon (pen-drag´ən), *n.* فەرماندەری گشتی؛ پێشەوا؛ شازادەی کۆنی ئینگلتەرە.
pendular (pen´joo-lēr), *adj.* (١) بەندۆلی؛ لە بەندۆلی کاتژمێری گەورە دەچێ (٢) جۆلانێکەر (وەك بەندۆل)؛ هاتوچۆکەر؛ شەکاوە
pendulous (pen´joo-ləs), *adj.* (١) (أ) شۆڕبووەوە؛ هەڵواسراو. بە شلی. (ب) جۆلانێکەر (بەندۆلی کاتژمێر)؛ هاتوچۆکەر. (٢) راڕا؛ دوودڵ.
pendulum (pen´joo-ləm, pen´d´l-əm), *n.* (١) بەندۆلی– کاتژمێر. (٢) شتێکە کە هەمیشە دێت و دەچێ وەکو جۆلانە؛ شتێکی هەمیشە

گۆڕاو: *(the ~ of public opinion)* .

peneplain, peneplane (pē'nə-plān'), *n.* زەوی نەختەکراو بە داشۆران یا داخورانەوە.

penetrability (pen'i-trə-bil'ə-ti), *n.* توانای پێداچوون بوون.

penetrable (pen'i-trə-b'l), *adj.* کون دەکرێ؛ پێداچوویی لە توانادایە.

penetralia (pen'ə-trā'li-ə), *n.pl.* (١) ناوجەرگە (پەرستگا)؛ ناخ؛ ناوی ناوەوە (٢) شتی شاراوە؛ شتی پەنهانی.

penetrant (pen'ə-trənt), *adj.* تیژ؛ کونکەر؛ بڕ؛ پێداچوو.

penetrate (pen'ə-trāt'), *v.t.* (١) پێداچوون؛ کونکردن؛ پێدا تێپەڕبوون (٢) پێدا بلاوبوونەوە؛ هەموو گرتنەوە (٣) زۆر کارتێکردن. (٤) تێگەیشتن.

v.i. (١) کونکردن؛ پێداچوون. (٢) زۆر کارکردنە سەر مێشك.

penetrating (pen'ə-trāt'iŋ), *adj.* (١) تیژ؛ بەتین (٢) قوول؛ زۆری بریوە: *(a ~ wound)* . *(a ~ sound or smell)* .
(٣) زیرەك؛ ڕێ بەدییکەر؛ تیژ: *(a ~ mind; ~ insight)* .

penetration (pen'ə-trā'shən), *n.* (١) کونکردن؛ پێداچوون؛ پێدا تێپەڕبوون (٢) توانای پێداچوون یا کونکردن. (٣) قوولی (بڕینی گوللە بۆ نیشانەکەی پاش پێکانی). (٤) مێشك تیژی؛ زیرەکی؛ ڕێ بەدیی.

penetrative (pen'ə-trā'tiv), *adj.* تیژ؛ کونکەر

penetrometer (pen'ə-trŏ'mə-tẽr), *n.* (١) پێوەری هێزی بڕین یا برکردنی تیشکی ئێکس. (٢) پێوەری ڕادەی پێداچوونی تەنی نیمچە ڕەق.

penguin (peŋ'gwin, pen'gwin), *n.* پەنگوین: باڵندەیەکی ناوی ناوچە ساردەکانە پێی پەردەدارە ناتوانێ بفڕێ

penholder (pen'hōl'dẽr), *n.* قەڵەمدان

penicillin (pen'ə-sil'in), *n.* پەنسلین (دەرمان).

penicillium (pen'ə-sil'i-əm), *n.* پەنسلیۆم: کەڕووی نان و پەنیرو میوەی گەنیو. لە هەندێ جۆرە کەڕووی تایبەتی دەرمانی پەنسلین وەردەگیرێ).

peninsula (pə-nin'sə-lə, pə-nin'syoo-lə), *n.* سێلاو؛ نیمچە دوورگە

penis (pē'nis), *n.* کێر

penitence (pen'ə-təns), *n.* تۆبە؛ تۆبەکردن؛ پەشیمانی.

penitent (pen'ə-tənt), *adj.* پەشیمان؛ تۆبەکەر.

n. تۆبەکارێك؛ کەسێکی پەشیمان.

penitential (pen'ə-ten'shəl), *adj.* تۆبەیی؛ پەشیمانی؛ تۆبەکاری.

n. (١) تۆبەکارێك؛ کەسێکی پەشیمان (٢) لیستە یا نامیلکەی پەیڕەوییەکانی کڵێسە دەربارەی تۆبەکردن.

penitentiary (pen'ə-ten'shə-ri), *adj.* (١) تایبەتی بە تۆبەکاری؛ تۆبەیی (٢) بۆ سزادان و ڕاستکردنەوە بەکاردێت: *(a ~ device)* . (٣) سزای لەسەرە؛ سزای ئەو کەسە دەدرێ کە بیکات: *(a ~ offense)* .

n. (١) بەندیخانە (بەتایبەتی هی تاوان و تاوانکاری ترسناك)؛ تۆبەخانە (٢) (أ) ئەنجوومەنی تۆبەکاری کڵێسەی کاسۆلیکی. (ب) کاربەدەستی لێپرسراوی تۆبەکاری لە کڵێسەدا

penknife (pen'nīf'), *n.* قەڵەمبڕ؛ چەقۆی بچووك

penman (pen'mən), *n.* (١) ڕوونووسکار؛ لەبەرنووس؛ ڕوونووسەر (٢) خۆشنووس؛ خەتخۆش (٣) نووسەر

penmanship (pen'mən-ship'), *n.* (١) خۆشنووسی؛ خەتخۆشی؛ هونەری خۆشنووسی. (٢) شێوازێکی تایبەتی خۆشنووسی.

penna (pen'ə), *n.* پەڕی دەرەوەی باڵندە

pen name, ناوی نهێنی نووسەر: ئەو ناوەی نووسەر لەباتی ناوی ڕاستەقینەی خۆی بەکاری دەهێنێت.

pennant (pen'ənt), *n.* (١) ئاڵای سێگۆشەی باریك (کە دەکرێ بە دروشمی قوتابخانە، تیپی یاری، کەشتی... هتد). (٢) ئاڵایەکی وەها کە دەکرێ بە خەڵاتی تیپی براوە یا بە دروشمی بردنەوەکە.

pennate (pen'āt), *adj.* = pinnate.

pennated (pen'ā-tid), *adj.* = pennate.

penni (pen'i), *n.* پارەیەکی فنلەندییە.

penni- (pen'i), پێشگرێکە بەمانای: پەڕ؛ لە پەڕ دەچێ: *(penniform)*

penniform (pen'i-fôrm'), *adj.* وەك پەڕ؛ لە پەڕ دەچێ.

penniless (pen'i-lis), *adj.* بێ پوول و پارە؛ هەژار؛ نابووت.

pennon (pen'ən), *n.* (١) ئاڵای سێگۆشەیی باریکی سوارچاك. (٢) pennant . (٣) ئاڵا. (٤) پەڕ؛ باڵ.

penny (pen'i), *n.* (١) پێنس: پارەیەکی ئینگلیزییە دوانزەیەکی " شلنگ " ێکە. (٢) سەنت: پارەیەکی ئەمەریکی و کەنەدایییە بریتییە لە سەدیەکی دۆلارێك. (٣) فلس؛ پوول؛ پارەی کەم نرخ. (٤) پارەیەکی زۆر؛ هەندێکی زۆر پارە: *(a pretty ~)* .

a penny for your thoughts, ئەم وتەیە بە کەسێك دەووترێ کە دالغەی لێدابێ و ئاگای لە کەسانی دەوروپشتی نەمابێ بەمانای: " ئەوەی کە بیری لێ دەکەیتەوە فلسێك ناهێنێ " .

a pretty penny, [Colloq.], بڕێکی زۆر پارە؛ پارەیەکی زۆر.

penny-wise and pound-foolish, پوول بە پوول کۆی دەکاتەوە و بە قرپ دایدەنێ؛ لە شتی هیچ و پووچدا وریایە و دەست بە خۆیەوە دەگرێ بەڵام لە شتی گرنگدا هیچ.

turn an honest penny, بە ئارەقی ناوچەوان پارە پەیداکردن؛ بە سەرڕاستی پارە پەیداکردن.

penny-a-line (pen'i-ə-līn'), *adj.* (١) هەر بۆ دێڕێك فلسێکی دەدرێتێ. (٢) هەرزانبەها (نووسین)؛ قەڵب؛ ڕەشۆکی.

penny-a-liner (pen'i-ə-līn'ẽr), *n.* نووسەرێکی بە کرێ گیراوی ڕۆژنامە کە بۆ هەر دێڕێك فلسێك وەردەگرێ؛ نووسەری بازاڕی

penny ante, یارییەکی پۆکەرە کە گرەوی بچووکی لەسەر دەکرێ.

penny pincher, [Colloq.], پوولەکێ؛ پارەپیس؛ ڕەزیل؛ پیسکە.

pennyroyal (pen'i-roi'əl), *n.* (١) ڕووەکێکە لە توخمی نەعنا. (٢) ڕۆنی ئەم ڕووەکە.

pennyweight (pen'i-wāt'), *n.* کێشانەیەکی زۆر سووکە بریتییە لە بیست یەکی " ئاونس " ێك یا ١٥٥٥ گرام.

penny-wise (pen'i-wīz'), *adj.* وریا و پوولەکییە کە دێتە سەر پارەی کەم و شتی هیچ و پووچ.

penny-wise and pound-foolish, پوول بە پوول کۆی دەکاتەوە و بە قرپ دایدەنێ؛ لە شتی هیچ و پووچدا وریایە و دەست بە خۆیەوە دەگرێ بەڵام لە شتی گرنگدا هیچ.

pennywort (pen'i-wûrt'), *n.* چەند جۆرە ڕووەکێکی گەڵا خڕن لە درزە بەردو دیوارو زەلکاودا دەڕوێن.

pennyworth (pen'i-wûrth'), *n.* (١) بایی پەنس یا پوولێك (٢) کڕینی شتێك بە هەرزان؛ بایەخی شتێك بەرامبەر بەو پارەیەی پێی دراوە: *(a good ~)*
(٣) نەختێك؛ هەندێك؛ تۆزێك؛ بڕێکی کەم.

penology, poenology (pē-nol'ə-ji), *n.* زانستی بەندیخانە بەڕێوەبردن و ڕاستکردنەوەی تاوانکاران.

-penological *(adj.)*; penologist *(n.)*.

pensile (pen'sil), *adj.* (١) شۆڕبووەوە؛ هەڵواسراو. (٢) هێلانەی شۆڕبووەوە کردوو.

pension (pen'shən), *n.* (١) مانگانەی خانەنشینی. (٢) بەخشیشی سەرومڕە کە کەسێکی پارەدار بۆ هونەرمەندێکی دەبڕێتەوە

v.t. خانەنشین کردن بە مانگانەوە.

pension off, خانەنشین کردن بە مانگانەوە؛ دەرکردن لە کارو مانگانە پێدان.

pension (pon'si-on'), *n.* پەنسیۆن: میوانخانەیەکی ئەوروپایییە.

pensionary (pen'shən-er'i), *adj.* (١) هی مووچەی خانەنشینی؛

بە مووچەی خانەنشینی دانراو. (٢) بە کرێ گیراو؛ چاوەڕێی دەستی خەڵك.
n. (١) مووچەی خانەنشینی وەرگر. (٢) بە کرێ گیراو؛ دەسکەلا.
pensioner (pen'shən-ēr), **n.** (١) خانەنشین بە مانگانەوە؛ خانەنشین. (٢) کەسێکە کە بە خێرو بەخشیشی کەسێکی تر دەژی.
pensive (pen'siv), **adj.** (١) مات؛ لە بیری قووڵو خەمناکدا:
(a ~ mood)
(٢) ماتی و دڵتەنگی گەیەنەر (هۆنراوە)؛ بیری قووڵو پڕ لە خەم دەربڕ.
penstock (pen'stok'), **n.** (١) دەرگای عەمباراو (بۆ دابینکردنی لافاو).
(٢) ئاوبارە: بۆری ئاو یا جۆگەی ئاوبردن بۆ گەردوونە.
pent (pent), *alternative past tense and p.p. of* pen.
adj. قەتیس کراو: پەنگ خواردووەوە؛ گیراو؛ پێ پەست کراو:
(~ -up emotion)
penta-, pent- (pen'tə), پێشگرێکە بەمانای: پێنج:
(pentameter, pentagon)
pentacle (pen'tə-k'l), **n.** ئەستێرەیەکی پێنج گۆشەییە وەك نیشانەیەکی جادووگەری بەکاردەهێنرێ.
pentad (pen'tad), **n.** (١) پێنج: ژمارە پێنج
(٢) دەستە یا زنجیرەی پێنجی. (٣) چەرخێکی پێنج ساڵی.
pentadactyl (pen'tə-dak'til), **adj.** پێنج پەنجەیی.
pentagon (pen'tə-gon'), **n.** وێنەی پێنج گۆشەیی یا پێنج سووچ؛ پێنج لا
the Pentagon, پێنتاگۆن: بارەگای وەزارەتی بەرگری ئەمەریکا.
pentagonal (pen-tag'ə-n'l), **adj.** پێنج گۆشەیی؛ پێنج لایی.
pentagram (pen'tə-gram'), **n.** (١) pentacle .
(٢) وێنەیەکی پێنج هێڵی.
pentahedron (pen'tə-hē'drən), **n.** وێنەی بەرجەستەی پێنج لا یا پێنج ڕوو (ئەندازە)
-pentahedral *(adj.).*
pentamerous (pen-tam'ēr-əs), **adj.** پێنج بەشی (ڕووەکناسی، زیندەوەرناسی)
pentameter (pen-tam'ə-tēr), **n.** (١) دێڕێکی پێنج کێشی هۆنراوە.
(٢) هۆنراوەی پێنج کێشی
pentangular (pen-taŋ'gyoo-lēr), **adj.** پێنج گۆشەیی
pentathlon (pen-tath'lən, pen-tath'lon), **n.** بۆربۆرێنی-پێنجی: بۆربۆرێنێکی وەرزشییە بریتییە لە بەشداربوونی هەموو یاریکەرێك لە پێنج ملەمێندا.
pentavalent (pen'tə-vā'lənt, pen-tav'ə-lənt), **adj.** پێنج-هاوهێزی (کیمیا)
pentecost (pen'ti-kôst', pen'ti-kost'), **n.** جەژنێکی جوولەکەو خاچ پەرستانە.
pent-up (pent'up'), **adj.** قەتیس کراو: پەنگ خواردووەوە؛ گیراو؛ پێ پەست کراو *(~ emotion)* .
penult (pē'nult, pi-nult'), **n.** شتی بەر لە دواترین شت (بەتایبەتی بڕگەی پێش دوابڕگەی ووشەیەك).
penultimate (pi-nul'tə-mit), **adj. & n.** = penult.
penumbra (pi-num'brə), **n.** (١) نیمچە سێبەر (لەنێوان سێبەری تەواوو ڕووناکی تەواودا). (٢) (ا) نیمچە سێبەری دەوروپشتی خاڵە ڕەشەکانی خۆر. (ب) نیمچە سێبەری دەوری مانگی گیراو. (٣) چێوە؛ دەوروپشت.
penurious (pə-nyoor'i-əs, pə-noor'i-əs), **adj.** (١) پیسکە؛ ڕەزیل؛ پارەپیس؛ پوولەکی. (٢) ڕووتەنی؛ بێ بەرهەم: *(a ~ land)* .
penury (pen'yoo-ri), **n.** (١) هەژاری؛ نەبوونی؛ بێ دەرامەتی.
(٢) کەمی؛ بێ بەرهەمی (زەوی)؛ کەم بەرهەمی؛ قاتی؛ شت نەبوونی.
peon (pē'ən), **n.** (١) (ا) کرێکاری ئەمەریکای لاتینی (ب) کەسێکی بێگارپێکراو؛ کەسێکە کە ئیشی پێ دەکرێ لەباتی قەرزدانەوە.
(٢) (ا) سەربازی پیادەی هیندی (ب) پۆلیسی هیندی. (ج) بەردەست.
peonage (pē'ən-ij), **n.** (١) بێگارپێکردنی کەسانی قەرزار لەباتی قەرزدانەوە؛ بەکرێدانی بەند لەلایەن میرییەوە بەو کەسانەی کە دەیانەوێ ئیشیان پێ بکەن. (٢) کرێکاری؛ باری ژیانی کرێکار.
people (pē'p'l), **n.** (١) گەل؛ نەتەوە؛ میللەت.
(٢) دانیشتوانی شارێك یا شوێنێك؛ خەڵك: *(the ~ of New York)* .
(٣) دەستوپێوەند.
(٤) تاقم؛ ئەندامانی کۆمەڵە، چین، یا پیشەی خۆ.
(٥) کەس‌وکار؛ خزم؛ خزمو کەس‌وکار؛ باووباپیر.
(٦) جەماوەر؛ خەڵك؛ بۆرەپیاوان.
(٧) هاوڵاتیان یا دەنگدەرانی وولاتێك.
(٨) ئەمو‌ئەو؛ خەڵك: *(I don't care what ~ say.)* .
(٩) توخم (گیانداران). (١٠) مرۆڤ؛ ئادەمیزاد.
v.t. ئاوەدانکردنەوە؛ خەڵك تێدا نیشتەجێکردن؛ پڕکردن لە خەڵك.
people's front, بەرەی نیشتمانی؛ بەرەی میللی.
pep (pep), **n.** [Colloq.], چوستوچالاکی؛ تین؛ جۆش؛ ووزە؛ زیندوویتی.
v.t. [Colloq.], **(~ up),** بزواندن؛ زیندووکردنەوە؛ خستنەجۆش.
peplos, peplus (pep'ləs), **n.** بەرگێکی وەك دەستماڵ یا ملپێچی ئافرەتی یۆنانی کۆنە.
peplum (pep'ləm), **n.** (١) peplos .
(٢) بەرگێکی چرچی زۆر کورتە لە کەمەرەوە شۆڕ دەبێتەوە بەسەر تەنوورەدا.
pepper (pep'ēr), **n.** (١) بیبەر؛ دەلوبیبەر. (٢) ئاڵەت.
(٣) ئاڵەتی سوور.
v.t. (١) ئاڵەت پێوەکردن. (٢) زۆر پێوەکردن (بەهارات).
(٣) تێگرتن (گوللە، پرسیار). (٤) بیرازکردن؛ کوتان؛ تێهەڵدان.
pepper-and-salt (pep'ēr-'n-sôlt'), **adj.** ماش‌وبرنج (ڕەنگ):
(a ~ beard, moustache, hair)
pepperbox (pep'ēr-boks'), **n.** ئاڵەتدان (بۆ ئاڵەت کردن بە خواردنەوە).
peppercorn (pep'ēr-kôrn'), **n.** (١) دەنکە ئاڵەت.
(٢) شتێکی هیچ‌وپووچو بێ نرخ.
peppermint (pep'ēr-mint'), **n.** (١) نەعنا. (٢) ئارەقی نەعنا.
(٣) نوقڵی نەعنا.
pepper pot, (١) pepperbox .
(٢) چەند جۆرە چێشتێکی شلەی گۆشتو سەوزەی تیژە.
pepper tree (or shrub), داربیبەر: دارێکی هەمیشە سەوزی گەڵا بارێكو بچکۆلەی لق شۆڕبووەوەیە.
peppery (pep'ēr-i), **adj.** (١) ئاڵەتاوی؛ توون؛ تیژ.
(٢) توندوتیژ (ووتار، نووسراو)؛ بڕ.
(٣) تەنگەجیکڵانە؛ سەرگەرم؛ تووڕەوتڕۆ.
-pepperiness *(n.).*
peppy (pep'i), **adj.** [Slang], گوڕج‌وگۆڵ؛ چوستوچالاك؛ قیت؛ زیت.
pepsin (pep'sin), **n.** پێپسین: (ا) ماددەیەکی لیکاوی ترشەڵۆکە لە گەدەدا خواردەمەنی پرۆتینی دەگۆڕێ بۆ شێوەیەکی ئاسانتر بۆ هەرسکردن: ئاووگی هەرس. (ب) هەمان ماددە کە لە گەدەی مەڕو گوێرەکەو بەراز دەگیرێتو بۆ دەرمانی هەرس بەکاردەهێنرێ.
pepsinogen (pep-sin'ə-jən), **n.** ماددەیەکە لە لووەکانی گەدەدا ئاووگی هەرس یا پێپسینی لێوە پەیدا دەبێ (ووشەی پێشوو ببینە)
peptic (pep'tik), **adj.** (١) یارمەتیدەری هەرس؛ بۆ هەرس باشە.
(٢) هەرسکەر. (٣) تایبەتی بە ئاووگی هەرس؛ لە ئاووگی هەرسەوە پەیدابوو (برینی گەدەو ڕیخۆڵە): *(a ~ ucler)* .
peptize (pep'tīz), **v.t.** گۆڕین بۆ شلەیەکی لیقن.
peptone (pep'tōn), **n.** ماددەیەکە لە هەرسکردنی پرۆتین پەیدا دەبێ.
peptonize (pep'tə-nīz'), **v.t.** لە پرۆتینەوە کردن بە " پێپتۆن " بە هۆی ئاووگی هەرسەوە.

per (pũr; *unstressed* pẽr), *prep.* (١) بەهوی؛ لەڕێی؛ بە:
(~ bearer)
(٢) هەر دانەی؛ هەر یەکی؛ هەر...
(one dollar ~ gallon; ~ person; ~ kilogram)
(twenty ~ cent) (٣) لە
(~ instructions) (٤) بەپێی؛ بەگوێرەی؛ لەسەر.
per- (pũr; *unstressed* pẽr), پێشگرێکە بەمانای: (ا) بەناو؛ پێیدا. ***(percolate)*** (ب) بەتەواوی؛ زۆر. ***(persuade)*** .
(ج) هاوهێزی ماددەیەکی زیاتر لە ئاسایی (کیمیا).
peracid (pũr′as′id), *n.* پێراسید: ترشەڵۆکێکە ئۆکسجینی زیاتر تێدایە لە ترشەڵۆکی هاوچەشنی تر
peradventure (pũr′əd-ven′chẽr), *adv.* [Archaic]. (١) بۆی هەیە؛ ئەوانەیە: ***(~ it will rain.)*** .
(٢) بەڕێکەوت: ***(If, ~ , he comes.)***
n. [Archaic], گومان: ***(We shall win, without ~ .)*** .
perambulate (pẽr-am′byoo-lāt′), *v.t.* (١) بە پێ پێدا ڕۆیشتن؛ بە پێ بڕین؛ پێدا گەڕان؛ پیاسە پێداکردن (٢) بە پێ پێدا گەڕان بۆ پشکنین و سنوور دیاریکردن یا ڕووپێوان
v.i. بە پێ ڕۆیشتن؛ گەڕان؛ پیاسەکردن
-perambulation *(n.)*.
perambulator (pẽr-am′byoo-lā′tẽr), *n.* (١) پیاسەکەر (٢) گەڕۆك: پێوەری ڕووی زەوی و سنوور دیاریکەر (٣) ئامێری پێوانی دووری ڕووپێو بەکاری دەهێنێ. [Chiefly British] (٤) عەرەبانەی منداڵ.
per annum (pẽr an′əm), [L.]. ساڵانە؛ هەر ساڵەی؛ ساڵی
percale (pẽr-kāl′, pẽr-kal′), *n.* قوماشێکی لۆکەیە؛ چیت
per capita (pẽr kap′ə-tə), [L.]. هەرکەسی؛ سەری:
هەموو یەکێك؛ بۆ هەموو مرۆڤێك ***(~ income)***
perceivable (pẽr-sē′və-b'l), *adj.* (١) هەستی پێ دەکرێ؛ دەبینرێ (٢) مرۆڤ دەتوانێ تێی بگات؛ دەتوانرێ بزانرێ
perceive (pẽr-sēv′), *v.t.* (١) تێگەیشتن؛ بینین (بە مێشك)؛ هێنانە بەرچاوی خۆ (٢) هەست پێکردن؛ پێزانین؛ بینین
percent, per cent (pẽr-sent′), *n.* لە سەدا؛ دەڵێن لە سەدا ئەوەندە وە نیشانەکەیشی ئەمەیە % : ***(ten ~)***
percentage (pẽr-sen′tij), *n.* (١) ڕێژەی سەدی
(٢) ڕێژە؛ ڕادە؛ بەش:
(only a small ~ of books are worth reading.)
(٣) [Colloq.] کەڵك؛ سوود
percentile (pẽr-sen′til, pẽr-sen′til), *n.* & *adj.* هەر یەکە لە پلەکانی ڕێژەی سەدی (ژمێرکاری): پلە یا بەشی سەدی.
percentum (pẽr sen′təm), [L.]. = per cent.
percept (pũr′sept), *n.* شتێکی هەست پێکراو (بە مێشك یا بە ئەندامەکانی هەست)؛ شتێکی هێنراوە بەرچاو (بە مێشك).
perceptible (pẽr-sep′tə-b'l), *adj.* (١) هەست پێکراو؛ دیار؛ بە چاو بینراو؛ پێ زانراو (بە مێشك یا بە هەست) (٢) ئەوتۆ؛ زۆر؛ دیار؛ بینراو ***(a ~ change in him)***
-perceptibility *(n.)*.
perceptibly (pẽr-sep′tə-bli), *adv.* (١) بە شێوەیەك کە ببینرێ یا هەستی پێ بکرێ (٢) بە جۆرێکی ئەوتۆ؛ تا ڕادەیەك؛ ئێجگار
perception (pẽr-sep′shən), *n.* (١) هەست پێکردن؛ ئاگا لێ بوون؛ بینین (مەجاز) (٢) شێوە و توانای تێگەیشتن یا هەست پێکردن؛ بینایی (٣) شتی هەست پێکراو یا تێگەیشتراو (٤) وا هاتنە بەرچاو؛ وا تێگەیشتن؛ وا بۆچوون (٥) ڕێ بەدیبی؛ هەست تیژی
perceptive (pẽr-sep′tiv), *adj.* (١) تایبەتی بە هەست پێکردن و تێگەیشتن ***(~ faculties)***
(٢) هەست تیژ؛ بەسەرنج؛ وردبین؛ بزان؛ ڕێ بەدیبیکەر ***(a ~ person)*** .

-perceptively *(adv.)*; perceptivity *(n.)*; perceptiveness *(n.)*.
perceptual (pẽr-sep′choo-əl), *adj.* تایبەتی بە هەست پێکردن؛ دەکەوێتە سەر تێگەیشتن و هەستکردن؛ هی هاتووە بەرچاو.
-perceptually *(adv.)*.
perch (pũrch), *n.* جۆرە ماسییەکی ڕووبارە.
perch (pũrch), *n.* (١) جێی نیشتنی باڵندە (لقەدار، درەخت... هتد).
(٢) (ا) جێ (بەتایبەتی جێیەکی بەرز و بەدەرەوە):
(his new ~ as president)
(ب) جێی دانیشتن یا وەستان؛ کورسی؛ شوێنی بەرز.
(٣) پێوانەیەکی درێژییە بریتییە لە پێنج یارد و نیو (بەتایبەتی بۆ زەوی).
(٤) پێوانەیەکی ڕووبەرە بریتییە لە سی یاردە و چواریەکی یاردەیەك
(٥) پێوانەیەکی بەردە. (٦) شەفتی گالیسکە.
v.i. نیشتن؛ هەڵنیشتن؛ هەڵترووشکان؛ چیچکەکردن.
v.t. دانان لەسەر شوێنێکی بەرز؛ هەڵنیشاندن؛ هەڵچوچکاندن.
perchance (pẽr-chans′, pẽr-chäns′), *adv.* (١) بەڕێکەوت.
(٢) **perhaps**
perchlorate (pẽr-klôr′āt, pẽr-klō′rāt), *n.* خوێی ترشەڵۆکی پێرکلۆریك.
perchloric acid, ترشەڵۆکی پێرکلۆریك.
percipience (pẽr-sip′i-əns), *n.* = perception.
percipient (pẽr-sip′i-ənt), *adj.* هەست تیژ؛ وردبین؛ بەسەرنج.
n. کەسێکی هەست تیژ یا وردبین.
percolate (pũr′kə-lāt′), *v.t.* (١) پاڵاوتن
(٢) تێزاندن؛ دەڵاندن؛ دادان.
(٣) قاوە لێنان؛ جۆشدان (قاوە): ***(to ~ coffee)*** .
v.i. پاڵێوران.
n. شلەی پاڵێوراو.
-percolation *(n.)*.
percolator (pũr′kə-lā′tẽr), *n.* جەزۆ؛ ئامێری قاوە لێنان
per contra (pẽr kon′trə), [L.], بەپێچەوانەوە.
percuss (pẽr-kus′), *v.t.* لێدان (وەك بە سەری پەنجە یا کەشك لێدانی سنگ و پشتی نەخۆش لەلایەن پزیشکەوە).
percussion (pẽr-kush′ən), *n.* (١) لەیەکتردانی دوو شت و تەقە لێ هەڵساندنی. (٢) تەقە. (٣) تەقینەوەی بارووتی فیشەك.
(٤) بە سەری پەنجە یا کەشك لێدانی سنگ و پشتی نەخۆش لەلایەن پزیشکەوە.
(٥) دەنگدانەوەی شەپۆلی دەنگ لە گوێدا؛ دەنگ بەر گوێ کەوتن.
(٦) سەرجەمی ئامێری مۆسیقی بە دەست لێدراو یا بەیەکدا کێشراو (تەپڵ، پیانۆ... هتد).
percussion cap, تەرەقە؛ قاوغی بارووتی فیشەك.
percussion instrument, ئامێری مۆسیقی بە دەست لێدراو یا بەیەکدا کێشراو (تەپڵ، پیانۆ، زەنگ، دەهۆڵ... هتد).
per diem (pẽr dī′əm), [L.], (١) هەر ڕۆژێ.
(٢) ڕۆژانە: خەرجییەکی ڕۆژانەیە دەدرێت بە فەرمانبەر لەسەروو مووچەکەیەوە بۆ کرێی خواردن و نووستن لەکاتی چوونە دەرەوەی شار یا وڵاتدا بە کاروباری میری یا کۆمپانیاکەی.
perdition (pẽr-dish′ən), *n.* (١) نەمان؛ فەوتان؛ لەناوچوون.
(٢) (ا) لەعنەت لێکرانی هەتاهەتایی؛ خرانە جەهەننەم هەتاهەتا؛ چوونە دۆزەخ
(ب) دۆزەخ.
perdu, perdue (pẽr-doo′, pẽr-dū′), *adj.* شاراوە؛ نەبینراو (وەك لەناو بۆسەیەکدا)؛ لەچاو وون.
n. سەربازێك یا دەستەیەك سەرباز کە ئەرکێکی پڕ مەترسیان دراین بەسەر شاندا.
perdurable (pẽr-door′ə-b'l, pẽr-dyoor′ə-b'l), *adj.* قایم؛ زۆر بەرگەگر؛ هەرگیز نەشکاو و پەك نەکەوتوو؛ هەرگیز نەفەوتاو.
peregrinate (per′ə-gri-nāt′), *v.i.* گەشتکردن؛ گەڕان؛

گەڕان لە وولاتی بێگانەدا؛ کۆچەرێتی کردن.
v.t. بەناودا گەڕان یا گەشتکردن.
-peregrination *(n.)*; **peregrinator** *(n.)*.
peregrine (per′ə-grin, per′ə-grīn′), *adj.* (١) بێگانە
(٢) گەڕۆك؛ کۆچەر
n. جۆرە هەڵۆیەکی گەورەو خێرایە.
peregrine falcon, هەڵۆیەکی گەورەو خێراو پەڕ سپی و بۆزە
peremptory (pẽr-emp′tẽr-i), *adj.* (١) دوا؛ نەگۆڕ (بڕیاری دادگا)؛ کۆتایی پێ هێنەر؛ ئیتر چەندوچوونی لەسەر ناکرێ: *(a ~ writ)*.
(٢) فەرمانی؛ بەرپەرچی نادرێتەوە؛ دەبێ هەر ببێ: دوانەخراو.
(٣) دیکتاتۆری؛ زۆرداری؛ توندوتیژ؛ لەخۆبایی؛ خۆبادەر: *(a ~ manner)*.
-peremptorily *(adv.)*; **peremptoriness** *(n.)*.
perennial (pə-ren′i-əl), *adj.* (١) بە درێژایی سال هەیەو بەردەوامە.
(٢) هەمیشەیی؛ درێژخایەن؛ دوایی نەهاتوو: *(~ youth)*.
(٣) جار لەدوای جار سەرهەڵدەداتەوە.
(٤) چەند سالی (ڕووەك)؛ لە دوو سال زیاتر ژیاو: *(a ~ plant)*.
n. ڕووەکێکی چەند سالی یا لە دوو سال زیاتر ژیاو.
-perennially *(adv.)*.
perfect (pūr′fikt), *adj.* (١) تەواو؛ بێگەرد؛ بێ کەموکووڕی؛ زۆرباش؛ نموونەیی (٢) دەقاودەق: *(a ~ copy)*
(٣) تەواو؛ بەبێ کەموزیاد: *(a ~ fool)*
(٤) نێرو مێرەکی لە هەمان گوڵدایە
(٥) تایبەتی بە باری کرداری تەواو (واتە کە کارەکە تەواو کرابێ) لەکاتی ڕابردوودا (ڕێزمان)، وە ئەم باری کرداری تەواوە سێ جۆرە:
(١) simple p rfect (٢) past perfect
(٣) future perfect
v.t. (١) تەواوکردن؛ بە ئەنجام گەیاندن.
(٢) کەموکووڕی لێ دەرهێنان؛ ناتەواوی تێدا نەهێشتن؛ بێگەردکردن؛ چاکردن تا ئەوپەڕی ڕادە: *(He ~ed his imitation of the president.)*.
n. (١) باری کرداری تەواو (ڕێزمان) (ژمارە پێنج ببینە)
(٢) کردارێك لە باری کرداری تەواودا (ڕێزمان)
perfectible (pẽr-fek′tə-b′l), *adj.* بێگەرد دەکرێ؛ دەتوانرێ بگەیەنرێ بە پلەی تەواوی یا بێ کەموکووڕی.
-perfectibility *(n.)*.
perfection (pẽr-fek′shən), *n.* (١) بێگەردکردن؛ گەیاندنە پلەی تەواوی یا بێ کەموکووڕی:
(The ~ of the machine took many months.)
(٢) پلەی تەواوی؛ بێ کەموکووڕی
(٣) نموونەی بێ کەموکووڕی یا تەواوی (مرۆڤ، شت):
(She was the ~ of beauty and virtue.)
to perfection, بەتەواوی؛ بە ئەوپەڕی باشی یا تەواوییەوە
perfectionism (pẽr-fek′shən-iz′m), *n.* (١) بیروباوەڕێکە کە دەڵێت مرۆڤ دەتوانێ بگاتە پلەی تەواوی یا بێگەردی لەڕووی ڕەوشت و ئاین و کۆمەڵایەتییەوە (٢) ڕازی نەبوون بە هەر کارێك کە لە پلەی بێگەردی یا تەواوی کەمتر بێ
perfectionist (pẽr-fek′shən-ist), *n.* (١) بڕواکەر بەو بیروباوەڕەی کە دەڵێت مرۆڤ بۆی هەیە بگاتە پلەی بێگەردی لە هەموو ڕوویەکەوە.
(٢) کەسێکی ڕازی نەبوو بە هیچ کارێك یا شتێك ئەگەر ئەختێك ناتەواوی هەبێ و لە سەدا سەد بە دڵی خۆی نەبێ.
perfective (pẽr-fek′tiv), *adj.* (١) بەرەو باشی و تەواوی چوو
(٢) تایبەتی بە باری کرداری تەواو (ڕێزمان).
n. (١) باری تەواوی کردار (ڕێزمان). (٢) کردارێکی باری تەواو.
perfectly (pūr′fikt-li), *adv.* (١) بەشێوەیەکی بێگەرد یا تەواو؛ بە ئەوپەڕی تەواوی یا بێگەردییەوە. (٢) بەتەواوی؛ تەواو؛ لە سەدا سەد: *(~ black)*

perfect participle, = past participle.
perfervid (pẽr-fūr′vid), *adj.* زۆر بەجۆش؛ زۆر بەپەرۆش.
perfidious (pẽr-fid′i-əs), *adj.* ناپاك؛ پەیمان شکێن.
perfidy (pūr′fə-di), *n.* ناپاکی؛ پەیمان شکێنی.
perfoliate (pẽr-fō′li-it, pẽr-fō′li-āt′), *adj.* تایبەتی بە گەڵایەکە کە دەڵێی لاسکەکەی پێداچووە: *(a ~ leaf)*.
perforate (pūr′fə-rāt′), *v.t.* (١) کونکردن؛ کون تێکردن.
(٢) بە ڕیز کون تێکردن (پەڕە کاغەز یا پوول بۆ لەیەککردنەوەی بەئاسانی)
adj. ڕیزە کون تێکراو
-perforator *(n.)*.
perforated (pūr′fə-rāt′id), *adj.* ڕیزە کون تێکراو: *(a ~ sheet of paper)*
perforation (pūr′fə-rā′shən), *n.* (١) ڕیزە کون تێکردن؛ ڕیزە کون تێکران؛ ڕیزە کون تێکراوی (٢) ڕیزە کون (کە دەکرێتە پەڕەیەك کاغەزەوە).
perforce (pẽr-fôrs′, pẽr-fōrs′), *adv.* بەناچاری؛ لەتاواندا.
perform (pẽr-fôrm′), *v.t.* (١) کردن؛ جێبەجێکردن؛ بەجێهێنان؛ پێ هەڵسان: *(to ~ a task)*. (٢) نواندن یا پیشاندان (شانۆنامە، مۆسیقا، جادووگەری) *(to ~ a play)*.
v.i. نواندن یا پیشاندان (شانۆنامە، مۆسیقا، جادووگەری): *(to ~ in a play)*
performance (pẽr-fôr′məns), *n.* (١) کردن؛ جێبەجێکردن؛ بەجێهێنان؛ پێ هەڵسان: *(to be faithful in the ~ of one's duties)*
(٢) کارێکی گرنگ؛ کارێکی جێبەجێکراو.
(٣) (ا) خۆنواندن (شانۆنامە) (ب) شێوازی خۆنواندن.
(٤) شێوەی باش و خراپی کارکردنی مەکینەیەك یا ئامێرێك؛ کاریگەری مەکینە
(٥) نواندن یا پیشاندانێکی گشتی (شانۆنامە، ئاهەنگی مۆسیقا)
performer (pẽr-fôr′mẽr), *n.* هونەرمەندی سەماکەر، گۆرانی بێژ، یا شانۆ.
perfume (pẽr-fūm′), *v.t.* بۆن لێدان؛ گوڵاو پێوەکردن.
n. گوڵاو؛ بۆنی خۆش؛ بۆن.
perfumer (pẽr-fūm′ẽr), *n.* (١) گوڵاوفرۆش؛ بۆنفرۆش؛ فرۆشیارو دروستکەری بۆنی خۆش (٢) بۆن خۆشکەر؛ بۆندارکەر.
perfumery (pẽr-fūm′ẽr-i), *n.* (١) گوڵاوفرۆشی؛ گوڵاوچێتی
(٢) بۆنی خۆش؛ بۆن؛ گوڵاو بەگشتی. (٣) کارگە یا فرۆشگای بۆن و گوڵاو.
perfunctory (pẽr-fuŋk′tẽr-i), *adj.* (١) لامسەرلایی؛ ڕۆتینی؛ بە دڵ نەکراو: *(a ~ smile, examination, letter, etc.)*
(٢) بێباك؛ بێ دەربەست؛ بەتەنگەوە نەهاتوو؛ لامسەرلا: *(a ~ teacher)*.
-perfunctorily *(adv.)*; **perfunctoriness** *(n.)*.
perfuse (pẽr-fūz′), *v.t.* (١) هەڵپڕژاندن؛ داپۆشین (بە شلە یا ڕووناکی)؛ لێ هەڵکێشان؛ هەمووگرتنەوە؛ سەرانسەر پێدا بڵاوکردنەوە؛ پێوەکردن. (٢) تێڕژاندن؛ تێکردن؛ پێداکردن یا پێدابردنی شلە.
-perfusion *(n.)*; **perfusive** *(adj.)*.
pergola (pūr′gə-lə), *n.* پاڕەوێکی تەنراوە وەك کەپر بۆ ڕووەك پێداهەڵگەڕان.
perhaps (pẽr-haps′, pẽr-aps′), *adv.* (١) بەڵکو؛ ڕەنگە؛ لەوانەیە؛ بەشکو *(P~ I'll buy it for you.; P~ we'd better go.)*
(٢) بەرێکەوت: *(If, ~ , he shouldn't come.)*
peri (pêr′i), *n.* پەری.
peri- (per′i, per′ə), پێشگرێکە بەمانای: (ا) بەچواردەوریدا: *(periscope)* (ب) نزیك؛ بەتەنیشت: *(perigee)*.
periapt (per′i-apt′), *n.* چاوەزار؛ نوشتە.
pericardiac (per′ə-kär′di-ak), *adj.* = pericardial.
pericarditis (per′i-kär-dī′tis), *n.* هەوکردنی پەردەی دل.
pericardium (per′ə-kär′di-əm), *n.* پەردەی دل.

pericarp (per′ə-kärp′), *n.* تونکنی میوە: قاوغ، بەرگ، یا تویکی تور

perichondrium (per′ə-kon′dri-əm), *n.* پێست یا پەردەی کرکراگە

pericranium (per′ə-kra′ni-əm), *n.* پێستی ناسەی سەر

periderm (per′ə-dûrm′), *n.* تویکی، شانەکانی ژێر تونکنی قەدو رەگی درەخت و رووەك

peridium (pi-rid′i-əm), *n.* بەرگ یا پێستی ئەندامی تۆوی هەندێ کەروو

peridot (per′ə-dot′), *n.* بەردێکی بەنرخی روونی سەوزی زەردباوە

peridotite (per′ə-dō′tīt), *n.* بەردێکی بەنرخی رەشی قورسی ئاگرپژێنییە

perigee (per′ə-jē′), *n.* (١) نزیکترین خاڵی سوورانەوەی مانگ یا مانگی دەستکرد بۆ زەوی (٢) نزمترین یا نزیکترین شوێن

-perigean *(adj.)*.

perigynous (pi-rij′ə-nəs), *adj.* نێرەکەکەی ئەنقەیەك پێکدێنێ بەدەوری نێرکەکەیدا: رووەکناسی

perihelion (per′ə-hē′li-ən), *n.* نزیکترین خاڵی سوورگەی ئەستێرەیەکی گەڕۆك لە خۆرەوە

peril (per′əl), *n.* مەترسی، ترس

v.t. خستنە مەترسییەوە

perilous (per′ə-ləs), *adj.* پڕ مەترسی: مەترسیدار؛ سامناك.

(a ~ path, course of action, etc.)

-perilously *(adv.)*.

perimeter (pə-rim′ə-tēr), *n.* (١) (أ) کەمەرە: ژمارەوپێوان، (ب) درێژی ئەم کەمەرەیە. (٢) سنووری پارێزەرو پارێزراو (سوپا)؛ سنووری ئاسایش (٣) سنوور. *(A fence marks the ~ of the field.)*

(٤) ئامێری تاقیکردنەوەی هێزو مەودای بینایی (پزیشکەوانی)

perimetric (per′ə-met′rik), *adj.* (١) سنووری: کەمەرەیی (٢) تایبەتی بە پێوانی هێزو مەودای بینایی.

perimetry (pə-rim′ə-tri), *n.* پێوانی هێزو مەودای بینایی (پزیشکەوانی)

perimorph (per′ə-môrf′), *n.* بەردە بلوورێك بە چواردەوری بەردە بلوورێکی ترەوە

perinephrium (per′ə-nef′ri-əm), *n.* ریشاڵی جەوری دەورو پشتی گورچیلە

perineum (per′ə-nē′əm), *n.* ناوگەڵ: ناوچەی بەینی کلینچکەو تووکەبەر که کێرو قوزو قنگ دەگرێتەوە.

period (pêr′i-əd), *n.* (١) سەردەم؛ ماوە؛ دەم؛ کات؛ کاتێکی تایبەتی. (٢) قوناغ. (٢) وانە؛ کاتی وانەیەك؛ ماوەی وانەیەك:

(The first ~ at our school starts at eight o'clock in the morning.)

(٣) قوناغی نەخۆشی؛ ماوەی نەخۆشی. (٤) بێ نوێژی

(٥) کۆتایی؛ دوایی؛ پایان (٦) چەرخ (زەمینناسی).

(٧) (أ) رستەی تەواو؛ رستە (رێزمان). (ب) خاڵی کۆتایی رستە

(ج) خاڵ کە لە کۆتایی ووشەی کورت کراوەدا بەکاردەهێنرێ لە ئینگلیزیدا):

(N.Y. = New York; Mr. = Mister; adj. = adjective)

adj. . *(~ furniture or painting)* هی سەردەمێك یا چەرخێکی تایبەتی

periodic (pêr′i-od′ik), *adj.* (١) دەمدەمی: سەردەمی؛ ناوبەناوی؛ جاربەجاری (٢) لە سەردەمی رێك‌وپێکدا رووردەدات.

(٣) تایبەتی بە رستەیەك کە ماناکەی دەرناکەوێ هەتا کۆتاییەکەی نەیەت.

periodical (pêr′i-od′i-k′l), *adj.* (١) دەمدەمی؛ سەردەمی؛ ناوبەناوی؛ جاربەجاری (٢) لە سەردەمی رێك‌وپێکدا بلاوکراوە (گۆڤار).

(٣) تایبەتی بە گۆڤار

n. گۆڤار؛ رۆژنامە

periodically (pêr′i-od′i-k′l-i, pêr′i-od′ik-li), *adv.* (١) لە سەردەمی رێك‌وپێکدا. (٢) جاربەجار؛ دەمدەم؛ ناوبەناو.

periodicity (pêr′i-ə-dis′ə-ti), *n.* سەرهەڵدانەوەی ناوبەناوی رێك‌وپێك (تا)

periodic sentence, رستەیەکە کە ماناکەی دەرناکەوێ هەتا کۆتاییەکەی نەیەت.

periodontal (per′i-ə-don′t′l), *adj.* هی پووك و بنێچ و ناوچەی دەوروپشتی ددان

periodontics (per′i-ə-don′tiks), *n.pl.* دانسازی پووك و بنێچی ددان؛ زانستی نەخۆشییەکانی پووك و بنێچ و ناوچەی دەوروپشتی ددان

periosteum (per′i-os′ti-əm), *n.* پەردەی رەقی ئێسقان داپۆشەر.

periostitis (per′i-os-tī′tis), *n.* هەوکردنی پەردەی ئێسقان؛ داگیرسانی دیوی دەرەوەی ئێسقان.

periotic (per′i-ō′tik, per′i-ot′ik), *adj.* (١) هی دەوروپشتی گوێ؛ کەوتووەتە دەوروپشتی گوێوە. (٢) هی ئێسقانی گوێی ناوەوە

peripatetic (per′i-pə-tet′ik), *adj.* (١) [P-] ، هی فەلسەفەی ئەرستۆی یۆنانی و قوتابییەکانی (٢) گەڕۆك (گوایە ئەرستۆ بە پیاسەوە کۆڕی خوێندنی گرتووە لەو باخەدا کە قوتابخانەی بووە).

n. (١) [P-] ، قوتابییەکی ئەرستۆ. (٢) کەسێکی گەڕۆك.

peripheral (pə-rif′ēr-əl), *adj.* (١) (أ) سنووری.

(ب) کەمەرەیی؛ چێوەیی.

(٢) تایبەتی بە دەرەوە یا رووی لەش؛ دەرەکی (توێکاری).

(٣) ناگرنگ: *(a ~ point, idea, thing, etc.)*

(٤) تایبەتی بە کەرەسەی ناگرنگی لەگەڵ کۆمپیوتەر بەکارهاتوو.

n. پارچەیەك کەرەسەی ناگرنگ.

-peripherally *(adv.)*.

periphery (pə-rif′ēr-i), *n.* (١) کەمەر (ئەندازە)؛ چێوە.

(٢) (أ) سنوور؛ پەڕ (ب) ناوچەی دەوروپشتی سنوور. (ج) دەوروپشت

(٣) رووی وێنەی ئەندازەیی (٤) جەمسەری هەستەدەمار.

periphrase (per′ə-frāz′), *n.* = periphrasis.

periphrasis (pə-rif′rə-sis), *n.* (١) درێژەپێدان (دووان، نووسین)؛ زۆر لەسەر شت رۆیشتن و مەبەست درەنگ دان بەدەستەوە؛ قسە جوینەوە.

(٢) نموونەیەکی درێژەپێدراوی وەهای نووسین و دووان.

periphrastic (per′ə-fras′tik), *adj.* (١) درێژەپێدراو (دووان، نووسراو). (٢) بەکارهێنانی کرداری یاریدەدەر یا ئامراز لەباتی گەردانی کرداری سەرەکی (رێزمان): (وەك: " she did sing. " لەباتی ' she sang. "

وە " the word of his father " لەباتی " his father's word ")

-periphrastically *(adv.)*.

perique (pə-rēk′), *n.* جۆرە توتنێکی رەشی بۆنداری " لویزیانا " یە.

periscope (per′ə-skōp′), *n.* دووربینی پاپۆڕی ژێرئاو (کە شتی سەرئاوی پێ دەبینرێ).

perish (per′ish), *v.i.* لەناوچوون؛ نەمان؛ فەوتان؛ مردن؛ رزین.

perishable (per′ish-ə-b′l), *adj.* زوو فەوتاو (میوە، سەوزە)؛ زوو لەناوچوو؛ زوو لە کەڵك کەوتوو؛ زوو خراپ بوو: *(~ foods)* .

n. خواردەمەنییەکی زوو لە کەڵك کەوتوو یا خراپ بوو.

perissodactyl, perisosodactyle (pə-ris′ə-dak′til), *adj.* (١) یەك سمی؛ یەك سمدار (٢) تایبەتی بە گیانداری یەك سمی (ئەسپ، کەر

n. گیانداری یەك سمی.

peristalsis (per′ə-stal′sis), *n.* چوونەوەیەکی ناوبەناوی لەخۆوەی ریخۆڵە کە پاڵ بە خواردەمەنی هەرس کراوەوە دەنێ بەرەو خوار

peritoneum, peritonaeum (per′i-tə-nē′əm), *n.* چەرمە-چەقاڵە؛ پەردەی سك.

peritonitis (per′i-tə-nī′tis), *n.* هەوکردنی چەرمە چەقاڵە

periwig (per′ə-wig′), *n.* = wig.

periwinkle (per′ə-wiŋ′k′l), *n.* مۆرد.

periwinkle (per′ə-wiŋ′k'l), *n.* (١) بنچ بێچۆکەی دەریایی
(٢) قاقلەی ئەم گیاندارە دەریایی‌یە بچووکە.
perjure (pūr′jẽr), *v.t.* بە درۆ سوێندخواردن لە دادگادا (کە دەبێتە هۆی سزادان)
-perjurer *(n.).*
perjury (pūr′jẽr-i), *n.* بە درۆ سوێندخواردن لە دادگادا
perk (pūrk), *v.t.* (١) ~ up: قوتکردنەوە؛ بەرزکردنەوە
(٢) ~ up: زیتکردنەوە؛ زیندووکردنەوە؛ کەیف قنج کردن
(The good news ~ed him up.)
v.i. (١) قووت بوونەوە (گوێ) (٢) بە قنجی ڕۆیشتن
(٣) ~ up: کەیف قنج بوونەوە؛ جۆش تێکەوتن.
perky (pūr′ki), *adj.* زیت؛ چوست و چالاک؛ بەدەماخ.
permanence (pūr′mə-nəns), *n.* هەمیشەیی؛ هەتاهەتایی؛ نەگۆڕان
permanency (pūr′mə-nən-si), *n.* (١) permanence.
(٢) شتێکی هەمیشەیی
permanent (pūr′mə-nənt), *adj.* هەمیشەیی؛ نەگۆڕ؛ نیجگاری؛ هەتاسەر.
n. [Colloq.], قژ لوول کردنی دەستکرد
permanent wave, قژ لوول کردنی دەستکرد.
permanganate (pẽr-maŋ′gə-nāt′), *n.* پەرمەنگەنات: خوێی ترشەلۆکی پەرمەنگەنیک (بۆ پاککردنەوە بەکاردێت).
permanganic acid, ترشەلۆکی پەرمەنگەنیک
permeability (pūr′mi-ə-bil′ə-ti), *n.* توانەوونی پێداچوون و بڵاوبوونەوە
permeable (pūr′mi-ə-b'l), *adj.* پێداچوو یا پێدابڵاوبووەوە (شلە)؛ شلە دادەدات
permeance (pūr′mi-əns), *n.* پێداچوون و بڵاوبوونەوە؛ هەمووگرتنەوە.
permeate (pūr′mi-āt′), *v.t. & v.i.* پێداچوون و بڵاوبوونەوە؛ چوونە ناوەوە و هەمووگرتنەوە؛ پێدا بڵاوبوونەوە:
(Water ~ing through the soil, membrane, etc.)
permeation (pūr′mi-ā′shən), *n.* پێداچوون و بڵاوبوونەوە؛ چوونە ناوەوە و پێدا بڵاوبوونەوە.
permeative (pūr′mi-ā′iv), *adj.* توانای پێداچوون و پێدا بڵاوبوونەوە هەبوون
per mensem (pẽr men′səm), [L.]. مانگانە؛ مانگی؛ هەر مانگی.
permissibility (pẽr-mis′ə-bil′ə-ti), *n.* هێشتن؛ ڕێ پێدران؛ شیان: بۆ هەبوون
permissible (pẽr-mis′ə-b'l), *adj.* ڕێدراو؛ هێڵراو؛ ماوە پێدراو
permission (pẽr-mish′ən), *n.* ڕێ پێدران؛ ماوەپێدان؛ ماوە:
(You have my ~ to go.)
permissive (pẽr-mis′iv), *adj.* (١) ڕێ پێدەر؛ ماوەپێدەر
(٢) هێڵراو؛ ڕێ پێدراو؛ قەدەغە نەکراو
(٣) بەرەڵا (ڕەوشت، مرۆڤ)؛ چڵەوشلکەر؛ بەر بۆ بەرەڵاکەر.
(a ~ society, parent, etc.)
-permissiveness *(n.).*
permit (pẽr-mit′), *v.t.* (١) هێشتن؛ قەدەغە نەکردن:
(Smoking is not ~ted.)
(٢) ڕێ پێدان؛ ماوەپێدان: *(He is ~ted to leave.)*
v.i. مەوەدان؛ ڕێ دان *(I'll come if time and weather ~.)*.
n. مۆڵەت؛ بڕوانامەی ڕێ دان.
permutation (pūr′myoo-tā′shən), *n.* (١) گۆڕین؛ گۆڕینی تەواو؛ ڕێکخستنەوە.
(٢) یەکێک لە شێوەکانی ڕیزە شتێکی پاش‌وپێش خراو
permute (pẽr-mūt′), *v.t.* (١) بەتەواوی گۆڕین؛ گۆڕینی یەکجاری.
(٢) ڕێکخستنەوە؛ ڕیزکردنەوە.
pernicious (pẽr-nish′əs), *adj.* (١) (ا) زیانبەخش؛ وێرانکەر.
(ب) کوشندە؛ بکوژ؛ پیس (نەخۆشی).
(٢) خراپ؛ ناپەسەند: *(a ~ philosophy)*.
-perniciously *(adv.)*; **perniciousness** *(n.).*
pernicious anemia, کەم خوێنیی زیانبەخش.
pernickety (pẽr-nik′ə-ti), *adj.* *Also* **persnickety.** (١) بە قێزو بێز؛ بە هیچ ڕازی نەبوو (٢) وورد (کار)؛ پێویست بە ووردی و شارەزایی و ناسکی دەکات
perorate (per′ə-rāt′), *v.i.* (١) ووتاری دوورودرێژ خوێندنەوە.
(٢) کۆتایی هێنان بە ووتار؛ پوختەی ووتار دووپاتکردنەوە و کۆتایی پێهێنانی.
peroration (per′ə-rā′shən), *n.* بەشی کۆتایی ووتار (کە پوختەی ووتارەکەی تێدا دووبارە دەکرێتەوە).
peroxide (pẽr-ok′sīd), *n.* پێرۆکسید.
v.t. پێرۆکسید لێدان.
adj. بە پێرۆکسید سپی کراوە (قژ)
perpend (pūr′pənd), *n.* بەردێکی گەورەی ناو دیوارە لەم دیوو لەودیووەوە سەر دەردەهێنێ بۆ پتەوی دیوارەکە
perpend (pẽr-pend′), *v.t. & v.i.* [Archaic]. بیرلێکردنەوە
perpendicular (pūr′pən-dik′yoo-lẽr), *adj.* (١) ستوونی؛ ڕاست. (٢) یەکبڕ.
(٣) [P-]: شێوازێکی خانووسازی ئینگلیزی‌یە بە هێڵی ستوونی ناسراوە
n. هێڵی ستوونی؛ هێڵی ڕاست یا وەستاو.
perpetrate (pūr′pə-trāt′), *v.t.* کردنی کارێکی ناپەسەند؛ تاوان کردن؛ بە کارێکی خراپ هەڵسان: *(to ~ a crime)*
-perpetration *(n.).*
perpetrator (pūr′pə-trā′tẽr), *n.* تاوانکار؛ کاری ناپەسەند کەر.
perpetual (pẽr-pech′oo-əl), *adj.* (١) هەمیشەیی؛ هەتاهەتایی.
(٢) بەردەوام؛ هەمیشە بەردەوام. (٣) بە درێژایی وەرز گوڵ بە دەم.
n. ڕووەکی گوڵ بە دەم بە درێژایی وەرز (بەتایبەتی گوڵەباخ).
perpetually (pẽr-pech′oo-əl-i), *adv.* (١) هەمیشە؛ هەتاهەتا.
(٢) بەردەوام؛ بەبێ وەستان.
perpetuate (pẽr-pech′oo-āt′), *v.t.* درێژەپێدان؛ هەمیشەکردن.
-perpetuation *(n.)*; **perpetuator** *(n.).*
perpetuity (pūr′pə-too′ə-ti, pūr′pə-tū′ə-ti), *n.* (١) هەتا- هەتایی؛ هەمیشەیی (٢) شتێکی هەمیشەیی (مووچەی خانەنشینی)
in perpetuity, هەمیشە؛ هەتاهەتا.
(to own a piece of property in perpetuity)
perplex (pẽr-pleks′), *v.t.* (١) سەر لێ تێکدان؛ سەر لێ شێواندن؛ سەرسام کردن؛ حەپەساندن. (٢) ئاڵۆزان؛ ئاڵۆسکان.
perplexed (pẽr-plekst′), *adj.* (١) سەر لێ شێواو؛ حەپەساو؛ سەرسوڕماو؛ سەر لێ تێکچوو. (٢) ئاڵۆز؛ ئاڵۆسکاو.
perplexing (pẽr-plek′siŋ), *adj.* سەر لێ شێوێن؛ سەر لێ تێکدەر؛ سەرسامکەر
perplexity (pẽr-plek′sə-ti), *n.* (١) سەر لێ شێوان؛ شێوان؛ سەر لێ تێکچوون؛ سەرسوڕماوی (٢) شتێکی ئاڵۆزو سەرسوڕمێنەر.
perquisite (pūr′kwə-zit), *n.* (١) سەرمووچە. (٢) بەخشیش.
(٣) مافی تایبەتی.
perron (per′ən), *n.* پێ پلیکانەی دەرەوە (لە بەینی قەدپاڵێک و دەرگای دەرەوەی خانوویەکدا).
perry (per′i), *n.* خۆشاوی هەرمێ.
per se (pūr′ sē′), [L.]. خۆی لە خۆیدا؛ شتەکە هەر وەک خۆی و هیچی تر.
persecute (pūr′sə-kūt′), *v.t.* (١) چەوساندنەوە. (٢) پەستکردن.

-**persecutive** *(adj.)*; **persecutor** *(n.)*.
persecution (pũr´sə-kū′shən), *n.* چەوساندنەوە
perseverance (pũr´sə-vêr′əns), *n.* کۆڵنەدان؛ وازنەهێنان؛
خۆڕاگرتن؛ بەردەوام بوون لەسەر؛ تاقەت
persevere (pũr´sə-vêr′), *v.i.* کۆڵنەدان؛ وازنەهێنان؛ خۆڕاگرتن؛
بەردەوام بوون لەسەر کارێکی سەخت و گران؛
persevering (pũr´sə-vêr′iŋ), *adj.* کۆڵنەدەر؛ وازنەهێنەر؛ خۆڕاگر.
Persia (pũr′zhə, pũr′shə), *n.* ئێران؛ وڵاتی فارس.
Persian (pũr′zhən, pũr′shən), *adj.* فارسی (زمان، کلتوور، گەل)؛
ئێرانی
n. (١) کەسێکی فارسی یا ئێرانی. (٢) زمانی فارسی؛ فارسی
Persian cat, جۆرە پشیلەیەکی تووک درێژو ئاوریشمەییە.
Persian Gulf, کەنداوی فارسی
Persian lamb, (١) بەرخی فارسی
(٢) بەرگنی لوول و ڕەش یا بۆری ئەم بەرخە (بۆ فەروە دروستکردن).
Persian rug (or carpet). قالی ئێرانی؛ مافوور یا فەرشی ئێرانی
persiflage (pũr′si-fläzh´), *n.* گاڵتە؛ لاقرتێ
persimmon (pẽr-sim′ən), *n.* (١) جۆرە درەختێکە بەرێکی
پرتەقاڵی سیریر دەگری ئەوەندەی قۆخێك دەبێ تامەکەی لە خورما دەچێت.
(٢) بەری ئەم درەختە
persist (pẽr-sist′, pẽr-zist′), *v.i.* (١) کۆڵنەدان؛ وازنەهێنان.
(٢) لەسەر ڕۆیشتن؛ سووربوون لەسەر؛ ووڕك گرتن.
(٣) بەردەوام بوون؛ دوایی نەهاتن؛ مانەوە؛ نەبڕانەوە.
persistence (pẽr-sis′təns, pẽr-zis′təns), *n.* (١) کۆڵنەدان؛
وازنەهێنان (٢) لەسەر ڕۆیشتن؛ سووربوون لەسەر؛ ووڕك
(٣) بەردەوام بوون؛ دوایی نەهاتن؛ نەبڕانەوە
persistency (pẽr-sis′tən-si, pẽr-zis′tən-si), *n.* persiste-
nce.
persistent (pẽr-sis′tənt, pẽr-zis′tənt), *adj.* (١) کۆڵنەدەر؛
وازنەهێنەر (٢) سوور لەسەر؛ ووڕکگر
(٣) بەردەوام؛ بێ ووچان؛ نەبڕاوە *(~ attacks)*
-**persistently** *(adv.)*.
persnickety (pẽr-snik′ə-ti), *adj.* [Colloq.]. = pernickety.
person (pũr′s'n), *n.* (١) کەس؛ زەلام؛ مرۆڤ؛ ئادەمیزاد (٢) کابرا
(٣) لەش *(offences against the ~)*
(٤) خۆ
(٥) کەس (ڕێزمان) *(the first ~ : I, we ; the second ~ : you;*
the third ~ : he, she, it)
in person, ڕووبەڕوو؛ خۆ؛ خۆ بە خۆ
persona (pẽr-sō′nə), *n.* (١) کەس؛ مرۆڤ؛ زەلام
(٢) (*pl.*) کەسانی چیرۆك یا شانۆنامە
personable (pũr′s'n-ə-b'l), *adj.* شۆخ؛ جوان؛ قۆز؛ ڕێك و پێك؛
خوو ڕەووشت جوان
personage (pũr′s'n-ij), *n.* (١) کەسێکی ناودار
(٢) کەس؛ مرۆڤ؛ زەلام (٣) کەسێکی ناو چیرۆك، شانۆنامە، یا مێژوویی
(٤) [Archaic] ڕووخسار
persona grata (pẽr-sō′nə gra′tə, grä′tə), [L.]. کەسێکی
پەسەندکراو (بەتایبەتی دیبلۆماسی).
personal (pũr′s'n-əl), *adj.* (١) خۆیی؛ تایبەتی بە کەسێك؛ کەسی؛
تایبەتی؛ هی خۆ *(a ~ opinion)*
(٢) کەسی؛ خۆکردوو *(a ~ interview)*
(٣) تایبەتی بە لەش و ڕووخساری خۆ *(~ hygiene)*
(٤) (أ) دژی یا دەربارەی کەسێکی تایبەتی *(a ~ remark)*
(ب) حەزکەر لە باسکردنی کاروباری تایبەتی کەسێك (بەشێوەیەکی ناشرینانە):
(He always becomes ~ in an argument.)
(٥) کەسی؛ لە مرۆڤ چوو؛ مرۆڤ ئاسایی: *(a ~ God)*
(٦) کەسی (ڕێزمان) (٧) تایبەتی بە موڵك یا شتومەکی خۆ.
n. (١) دەنگوباسێکی کەسی (لە ڕۆژنامەیەکدا).
(٢) بڵاوکراوەیەك دەربارەی کاروبارێکی کەسی (لە ڕۆژنامەیەکدا)
personal effects, شتومەکی خۆ؛ کەل و پەلی تایبەتی بە خۆ.
personality (pũr´ə-nal′ə-ti), *n.* (١) کەسێتی
(٢) سەرجەم ڕەووشت و تایبەخۆو سرووشتی کەسێك: *(She has ~.)*.
(٣) کەسێکی ناسراو: *(a television ~)*.
(٤) (*pl.*)، تێبینی ناشرین یا سووك دەربارەی کەسێك.
personalize (pũr′s'n-əl-īz´), *v.t.* (١) تایبەتی کردن بە کەسێك؛
بەسەر خۆدا هێنان؛ ئاراستەی خۆ کردن.
(٢) لەش بەبەردا کردن؛ وەك مرۆڤ دانان.
(٣) ناوی خۆ لەسەر نووسین یا هەڵکەندن:
(~d checks, stationery, etc.)
personally (pũr′s'n-əl-i), *adv.* (١) خۆ بە خۆ؛ خۆی:
(He took care of the matter ~ .)
(٢) وەك کەسێك؛ خۆی:
(Though I dislike him ~ , I like his writings.)
(٣) بە ڕای خۆ؛ لەلایەن خۆوە: *(P~ , I'd rather not go.)*.
(٤) وەك ئاراستەی خۆ کرابێت: *(She took his remarks ~ .)*.
personal pronoun, ڕاناوی کەسی:
(I, me, you, we, he, she, it, they)
personal property, شتومەکی خۆ؛ کەل و پەلی گوازراوەی خۆ.
persona non grata (pẽr-sōnə non gra′tə, grä′tə), [L.],
کەسێکی پەسەند نەکراو؛ کەسێکی ناپەسەند یا نەویستراو (بەتایبەتی
دیبلۆماسییەك لە وڵاتی بێگانەدا).
personate (pũr′s'n-āt´), *v.t.* (١) خۆنوواندن لە شانۆنامەدا؛
لاسایی کردنەوە
(٢) گیان بەبەرداکردنی شت (وێژە)؛ وەك ئادەمیزاد سەیرکردن.
(٣) بە درۆ خۆ کردن بە کەسێکی تر (بۆ خەڵەتاندن).
-**personation** *(n.)*; **personator** *(n.)*.
personification (pẽr-son´ə-fi-kā′shən), *n.* (١) گیان بەبەردا
کردنی شت (وێژە)؛ بە ئادەمیزاد دانان
(٢) وێنەیەکی گیان بەبەرداکردنی شت لە وێژەدا:
(Flowers danced about the lawn.)
(٣) وێنە؛ نموونە: *(The old man was the very ~ of evil.)*
personify (pẽr-son′ə-fī´), *v.t.* (١) وەك ئادەمیزاد سەیرکردن؛
گیان بەبەرداکردن؛ کردن بە مرۆڤ:
(We ~ a ship by referring to it as "she" .)
(٢) دەربڕینی بیرێك بە وێنەی مرۆڤ لە هونەردا.
(٣) نموونە بوون؛ نوێنەری ڕێباز یا بیروڕایەك بوون؛ نوێنەری کردن:
(He ~ied evil in the eyes of the world.)
-**personifier** *(n.)*.
personnel (pũr´sə-nel′), *n.* (١) کارگەران؛ فەرمانبەران؛ سەرجەم
فەرمانبەرانی دەستگایەك (٢) فەرمانگەی کارگەران؛ بەشی کاروباری
فەرمانبەرانی دەستگایەك.
adj. تایبەتی بە بەشی کاروباری فەرمانبەران؛ هی کارگەرانی دەزگایەك
perspective (pẽr-spek′tiv), *n.* (١) جۆرە نیگارکێشانێکە کە
بەشەکانی دیمەنەکە لە سرووشتدا چۆنە وەهایش دێتە بەرچاو لەڕووی گەورەو
بچووکی و دوورو نزیکی شتەکان لەیەکترییەوە (٢) وێنەیەکی وەها.
(٣) دیمەن؛ دیمەنی قووڵ و بڵاو.
(٤) پەیوەندی بەشەکانی باسێك لەگەڵ یەکتری؛ بینینی ئەم پەیوەندییە بەباشی
(٥) لا؛ ڕوو.
(٦) ڕا؛ بۆچوون؛ گۆشەی تەماشاکردن و هەڵسەنگاندن:
(He brings a fresh ~ to the debates.)

perspicacious (pûr´spi-kā′shəs), *adj.* (١) ڕێ بەدیبکەر؛ باش بۆ چوو؛ هەست‌وبیرتیژ؛ ووردبین؛ پۆشنبین؛ ژیر (٢) [Archaic] چاوتیژ.

perspicacity (pûr´spi-kas′ə-ti), *n.* (١) ڕێ بەدیبکەرێن؛ باش بۆ چوون؛ هەست‌وبیرتیژی؛ ووردبینی؛ ژیری (٢) [Archaic] چاوتیژی.

perspiration (pûr´spə-rā′shən), *n.* (١) تەڕاو دەردان؛ ئارەق کردنەوە (٢) تەڕاو؛ ئارەق

-perspiratory *(adj.)*.

perspire (pēr-spīr′), *v.t. & v.i.* تەڕاو دەردان؛ تەڕاو لێ نیشتن؛ ئارەق کردن؛ ئارەق دەردان.

persuadable (pēr-swād′ə-b'l), *adj.* ساز دەبێت؛ پێی دەسەلمێنرێ

persuade (pēr-swād′), *v.t.* (١) سازکردن؛ قایل کردن؛ ڕازی کردن (٢) پێ سەلماندن.

persuasion (pēr-swā′zhən), *n.* (١) قایل کردن؛ سازکردن؛ قایلی؛ قایل بوون؛ سازبوون (٢) پێ سەلماندن (٣) (ا) توانای قایل کردن (ب) توانای پێ سەلماندن (٤) بیروباوەڕێکی بەهێز؛ بڕوا. (٥) ئاین؛ ڕێباز؛ ئەوانەی لەسەر هەمان ئاین یا ڕێبازن (٦) دەستە؛ کۆمەڵ؛ تاقم؛ حیزب (٧) [Colloq.] جۆر؛ چەشن؛ توخم.

persuasive (pēr-swā′siv), *adj.* پێ سەلمێنەر؛ سازکەر

(a ~ person, reason, argument, etc.)

n. [Rare]. شتی قایلکەر ـ پێ سەلمێنەر.

-persuasively *(adv.)*; persuasiveness *(n.)*.

pert (pûrt), *adj.* (١) بێ حەیا؛ بێ ئابروو؛ چەقاوەسوو؛ ڕوو هەڵماڵراو؛ ڕووقایم *(a ~ answer)* (٢) قیت؛ زیندوو؛ چوست‌وچالاک *(a ~ old lady)* (٣) شیک؛ ڕێک‌وپێک؛ جوان *(a ~ , little hat)*

-pertly *(adv.)*; pertness *(n.)*.

pertain (pēr-tān′), *v.i.* (١) بەشێک بوون لە (٢) شیان؛ لێ وەشانەوە *(the conduct that ~s to a gentleman)*. (٣) پەیوەندی پێوە بوون *(evidence ~ing to the accident)*.

pertaining to, دەربارەی؛ سەبارەت بە؛ لە بارەی

pertinacious (pûr´tə-nā′shəs), *adj.* (١) کۆڵنەدەر؛ وازنەهێنەر (ڕێبازی بیرورا) بە کەللەڕەقانە شوێنکەوتنی بیروڕایەک (٢) بەردەوام؛ نەبڕاوە؛ بەگیر *(a ~ illness)*

pertinacity (pûr´tə-nas′ə-ti), *n.* کۆڵنەدان؛ کەللەڕەقی؛ وازنەهێنان؛ بەردەوامی

pertinence (pûr′t'n-əns), *n.* پەیوەندیدار ـ بەجێ

pertinency (pûr′t'n-ən-si), *n.* pertinence.

pertinent (pûr′t'n-ənt), *adj.* پەیوەندیدار؛ بەجێ
(~ facts, information, etc.: a ~ remark)

perturb (pēr-tûrb′), *v.t.* (١) شڵەژاندن؛ ووروژاندن؛ پەستکردن؛ پەشۆکاندن؛ شەقاندن (٢) شێواندن؛ تێکدان.

perturbation (pûr´tēr-bā′shən), *n.* (١) (ا) شڵەژان؛ ووروژان؛ پەشۆکان؛ شەقان (ب) شێوان؛ تێکدان. (٢) شڵەژاوی؛ پەشۆکاوی؛ تێکچوون؛ پەستی. (٣) گۆڕان و تێکچوونی خولگەی ئەستێرە (بەهۆی کارێک یا هێزێکی تازەوە).

pertussis (pēr-tus′is), *n.* کۆکەڕەشە

peruke (pə-rōōk′), *n.* بارۆکە؛ کڵاوەق

perusal (pə-rōō′z'l), *n.* بەووردی خوێندنەوە؛ خوێندنەوە و لێکۆڵینەوە

peruse (pə-rōōz′), *v.t.* (١) [Rare] بەووردی لێکۆڵینەوە؛ لێ ووردبوونەوە (٢) خوێندنەوە و لێکۆڵینەوە بەووردی؛ بەووردی خوێندنەوە. (٣) خوێندنەوە

pervade (pēr-vād′), *v.t.* بە هەموویدا بڵاوبوونەوە؛ هەمووگرتنەوە؛ پێدا بڵاوبوونەوە: *(A marvellous stillness ~d the city)*

pervasion (pēr-vā′zhən), *n.* بە هەموو شوێنێکدا بڵاوبوونەوە؛ هەمووگرتنەوە.

pervasive (pēr-vā′siv), *adj.* بڵاوبووەوە؛ بڵاو؛ هەموو شوێنێکی گرتووەتەوە: *(Corruption is ~ throughout the country.)*

-pervasiveness *(n.)*.

perverse (pēr-vûrs′), *adj.* (١) چەوت؛ بەدخوو؛ بەدڕەووشت؛ گومڕا. (٢) سوور لەسەر هەڵە؛ بەردەوام لەسەر هەڵە؛ سەرسەخت. (٣) ناڵەبار؛ ناپەسەند؛ دژوەستاو (٤) تەنگەجیکڵانە؛ تووڕەوتڕۆ؛ قیناوی.

perversion (pēr-vûr′zhən, pēr-vûr′shən), *n.* (١) چەوتی؛ بەدخوویی؛ بەدڕەفتاری؛ بەدڕەووشتی (٢) ناڵەباری؛ ناپەسەندی. (٣) شتێکی چەوت یا ناڵەبار؛ کارێکی ناپەسەند. (٤) جووت بوونێکی نائاسایی؛ سەرسەرێتی.

perversity (pēr-vûr′sə-ti), *n.* (١) ناپەسەندی؛ ناڵەباری؛ سەرسەختی. (٢) بەدڕەووشتی؛ چەوتی؛ بەدخوویی؛ پیسی. (٣) کارێکی ناپەسەندانە؛ کارێکی خراپ و بەدڕەووشتییانە.

pervert (pēr-vûrt′), *v.t.* (١) بەدخووکردن؛ بەدڕەووشت کردن؛ لە ڕێی ڕاست لادان؛ فێری خراپە کردن. (٢) بە هەڵە بەکارهێنان؛ بە خراپ بەکارهێنان. (٣) بە هەڵە لێکدانەوە؛ تێکدان (مانا)؛ شێواندن. (٤) پیسکردن؛ نزم کردن؛ لە پلە کەمکردنەوە.

n. سەرسەری؛ کەسێکی چەوت ڕەووشت لەڕووی جووت بوونەوە؛ ڕەووشت پیس؛ چەوتڕۆ (جووت بوون).

perverted (pēr-vûr′tid), *adj.* (١) چەوت؛ لە ڕێی ڕاست لادەر؛ ناپەسەند. (٢) بە هەڵە لێکدراوە؛ شێوێنراو؛ تێکدراو؛ تێکچوو. (٣) سەرسەری؛ بەدڕەووشت لەڕووی جووت بوونەوە؛ چەوتڕۆ.

pervious (pûr′vi-əs), *adj.* (١) ڕێی پێداچوون و پێدا بڵاوبوونەوە دەدات؛ کون دەکرێ (٢) مێشک کراوە؛ کاری تێ دەکرێ (مێشک، هەڵوێست).

pesade (pə-sād′, pə-zād′), *n.* وەستانی ئەسپ لەسەر هەردوو پاشووی و بەرزکردنەوەی دەستی بە هەوادا.

pesky (pes′ki), *adj.* [Colloq.] پەستکەر؛ بێزارکەر؛ هەراسانکەر

peso (pā′sō), *n.* پەیسۆ: پارەی مەکسیک و هەندێ وڵاتانی ئەمەریکای لاتینی.

pessary (pes′ə-ri), *n.* (١) شانی زێ؛ دەستووری زێ (٢) شتێکە دەخرێتە زێوە بۆ منداڵ نەبوون یا ڕاگرتنی زێی لەجێ چوو

pessimism (pes′ə-miz'm), *n.* (١) (ا) بیروباوەڕێکە کە دەڵێت ئەم جیهانە خراپترین و ناپەسەندترین جیهانە. (ب) بیروباوەڕێکە کە دەڵێت هێزی خراپەکاری لە هێزی چاکەکاری بەهێزترە. (٢) ڕەشبینی؛ بەدبینی؛ بەرچاوتاریکی

pessimist (pes′ə-mist), *n.* کەسێکی ڕەشبین، بەدبین، یا بەرچاوتاریک.

pessimistic (pes´ə-mis′tik), *adj.* ڕەشبین؛ بەدبین؛ بەرچاوتاریک

-pessimistically *(adv.)*.

pest (pest), *n.* (١) جانەوەری زیانبەخش. (٢) کەسێک یا شتێکی پەستکەر و زیانبەخش و ناپەسەند. (٣) [Rare] تاعوون؛ دەردی پیس.

pester (pes′tēr), *v.t.* سەرکونکردن؛ سەرکردنەسەر؛ هەراسان کردن؛ بێزارکردن؛ پەستکردن: *(She kept ~ing me for money.; Flies ~ed us in the daytime and mosquitoes at night.)*

pesthole (pest′hōl´), *n.* شوێنی پیسی و دەرد تێداکەوتنەوە

pesthouse (pest′hous´), *n.* [Archaic]. نەخۆشخانەی دەردی تێپەڕ؛ نەخۆشخانەی درم و دەردی پیسی زوو بڵاوبووەوە (بۆ دابڕینی)

pesticide (pes′tə-sīd´), *n.* دەرمانی جانەوەرکوژ؛ مێرووکوژە

pestiferous (pes-tif′ēr-əs), *adj.* (١) نەخۆشی هەڵگر؛ نەخۆشی خەردوە. (٢) دەردەدار؛ درماوی (٣) ڕەووشت پیسکەر؛ پیس؛

زیانبەخش بە کومەلگا؛ بەد؛ ناپەسەند. (٤) [Colloq.]، پەستکەر؛ ناخۆش؛ بێزارکەر

pestilence (pes′tə-ləns), *n.* (١) دەردی کاری؛ دەردی پیس؛ تاعوون (٢) دەردکەوتنەوە. (٣) شتێکی زیانبەخش و پیس و ناپەسەند (بیروڕا، ڕێبازانی).

pestilent (pes′tə-lənt), *adj.* (١) کوشندە، بکوژ (٢) [Rare] درمی؛ تێپەڕ (دەرد). (ب) درم خەرەوە؛ دەردخەرەوە. (٣) ڕەووشت پیسکەر؛ زیانبەخش بە کۆمەلگا؛ بەد (٤) پەستکەر؛ ناخۆش؛ بێزارکەر؛ ناپەسەند

-pestilential *(adj.).*

pestle (pes′'l, pes′t'l), *n.* (١) دەسکی دەسکەوان؛ دەسکی دۆل. (٢) کوتك

v.t. & v.i. هارین.

pet (pet), *n.* (١) گیانداری ناومال کە بۆ خۆشی بەخێودەکرێ نەك بۆ سوود (سەگ، پشیلە، باڵندە... هتد)؛ گیانداری خانەکی (٢) کەسێکی خۆشەویست و نازکێشراو (بەتایبەتی کە بکرێ بە دەسکەلا): *(a teacher's ~)*. (٣) شتێکی خۆش ویستراو

adj. (١) خانەکی و بۆ خۆشی بەخێوکراو *(a ~ duck)*. (٢) خۆشەویست؛ زۆر خۆش ویستراو (٣) تایبەتی؛ نموونە (لەڕووی گاڵتەوە)؛ ئێجگار

v.t. (١) [Rare] وەك گیانداری خانەکی سەیرکردن. (٢) دەست پێداهێنان؛ یاری پێکردن: *(to ~ a child, horse, dog, etc.)*.

v.i. [Colloq.], دەستبازی کردن؛ باوەش پێداکردن و ماچ و مووچ کردن؛ ماچ و مووچ کردن

pet (pet), *n.* مڕومۆنی؛ ڕووگرژی؛ دەموچاوترشی؛ پیش خواردنەوە.

v.i. مڕومۆنی کردن؛ ڕووگرژکردن؛ پیش خواردنەوە.

petal (pet′'l), *n.* پەڕەی گوڵ.

petaloid (pet′'l-oid′), *adj.* لە پەڕەی گوڵ دەچێت

petalous (pet′'l-əs), *adj.* پەڕەی گوڵدار؛ پەڕەدار

petard (pi-tärd′), *n.* (١) بۆمبایەکی قورچەکی کونە دیوارو دەرگای پێ دەڕووخێنراو دەکرایەوە. (٢) دەمەرقاچان

hoist with one's own petard, بە داوی خۆوە بوون؛ تووشی داوی خۆ بوون و لەناوچوون.

petasos, petasus (pet′ə-səs), *n.* جۆرە تەپلەیەکی قەراغ پانی سەر پانی کونی یۆنانییەکانە.

petcock (pet′kok′), *n. Also* pet cock, دەمەوانە؛ تۆپەوانە

petiolate (pet′i-ə-lāt′), *adj.* لاسکدار (ڕووەکناسی، زیندەوەرناسی)

petiole (pet′i-ōl′), *n.* ئەندامی لاسکیی نێوان قەفەزەی سنگ و سکی هەندێ جانەوەر

petit (pet′i), *adj.* بچووك (دادگەری)؛ ناسەرەکی. (ووشەی دوایی ببینە)

petite (pə-tēt′), *adj.* خنجیلانە (ئافرەت)؛ بچووك و باریکەلە؛ خنجیلە

petition (pə-tish′ən), *n.* (١) سکاڵانامە (٢) خواست

v.t. (١) سکاڵانامە پێشکەش کردن (٢) داواکردن؛ تکاکردن.

v.i. داواکردن

petitioner (pə-tish′ən-ēr), *n.* داواکار؛ خاوەن سکاڵانامە.

petit jury, دەستەی سوێندخۆران (کە لە دوانزە کەس پێکدێت و بریار لەسەر داوا دەدات لە دادگادا)

petit larceny, = petty larceny.

petit mal (pə-tē′ mäl′), [Fr.], فێی سووك

petit point, تەقەڵی بچووك

pet name, نازناو؛ ناوێکە لە خۆشەویستیدا لە کەسێك دەنرێ؛ ناوی خۆشەویستی

petrifaction (pet′rə-fak′shən), *n.* (١) بوون بە بەرد؛ وەك بەرد لێهاتن. کردن بە بەرد؛ ڕەق بوون (٢) زۆر ترسان؛ زارەترەك کردن؛ کاس بوون لە ترسدا؛ واق وڕمان (٣) شتێکی وەك بەرد لێهاتوو.

petrification (pet′rə-fi-kā′shən), *n.* = petrifaction.

petrify (pet′rə-fī′), *v.t.* (١) کردن بە بەرد؛ وەك بەرد لێکردن. (٢) ڕەق کردن؛ مراندن. (٣) سڕکردن لە ترسدا؛ زۆر ترساندن؛ زارەترەك کردن؛ وڕکردن لە ترسدا؛ واق وڕمان.

v.i. بوون بە بەرد؛ وەك بەرد لێهاتن

petro- (pet′rə), پێشگرێکە بەمانای: بەرد.

petrochemical (pet′rə-kem′i-k'l), *n.* ماددەیەکی کیمیایی لە پەترۆڵ وەرگیراو.

adj. پەترۆکیمیایی

petroglyph (pet′rə-glif′), *n.* نەخشی سەر بەرد (هی زۆر کۆن).

petroglyphy (pi-trog′lə-fi), *n.* هونەری نەخش هەڵکەندن لەسەر بەرد.

petrographer (pi-trog′rə-fēr), *n.* زانای بەرد؛ بەردناس.

petrography (pi-trog′rə-fi), *n.* بەردناسی؛ زانستی نیشانەکردن و پۆل پۆل کردنی بەرد

petrol (pet′rəl), *n.* [British], = gasoline.

petroleum (pə-trō′li-əm), *n.* پەترۆڵ؛ نەوت؛ نەوت و بەنزین

petrology (pi-trol′ə-ji), *n.* زانستی پێکهاتنی بەرد و بنچینەکانی؛ بەردناسی.

-petrologic *(adj.)*; petrological *(adj.)*; petrologist *(n.)*.

petronel (pet′rə-nəl), *n.* جۆرە تفەنگێکی کۆنە (سەدەی ١٥ تا ١٧).

petrosal (pi-trō′s'l), *adj.* (١) بەردین؛ زۆر ڕەق. (٢) تایبەتی بەو ئێسقانەی لای کاسەی سەرە کە دەوری گوێی ناوەوە دەدات و دەیپارێزێ.

petrous (pet′rəs, pē′trəs), *adj.* = petrosal.

petticoat (pet′i-kōt′), *n.* (١) ژێرکراس. (٢) شتێکی وەك ژێرکراس. (٣) [Colloq.]، ئافرەت؛ کچ؛ ژن

adj. (١) مێچکانە؛ ژنانە؛ کچانە؛ ناسك (٢) هی ژنان؛ هی ژن؛ ژن دەیبات بەڕێوە: *(a ~ government)*.

petticoat government, فەرمانڕەوایی ژن.

pettifog (pet′i-fog′, pet′i-fôg′), *v.i.* داواکاری هیچ و پووچ گرتنەدەست و بە سەرچەوتانە و بێ ویژدانانە کارکردن (پارێزەر).

pettifogger (pet′i-fog′ēr, pet′i-fôg′ēr), *n.* پارێزەرێکی سەرچەوت و بێ ویژدانە کە داوای هیچ و پووچ دەگرێتە دەست.

-pettifoggery *(n.)*.

pettiness (pet′i-nis), *n.* هیچ و پووچی؛ بێ نرخی؛ شتی بچووك گەورەکردن و گیروگرفت درووستکردن؛ زۆر گوێدان بە شتی هیچ و پووچ

pettish (pet′ish), *adj.* تووڕە و تڕۆ؛ تەنگەجیکڵانە؛ وورککر؛ قیناوی.

pettitoes (pet′i-tōz′), *n.pl.* (١) پاچەی قاچی بەراز؛ قاچ و قولی بەراز بە کولاوی. (٢) قاچ و قولی مندال.

petty (pet′i), *adj.* (١) هیچ و پووچ؛ ناگرنگ؛ کەم؛ بچووك: *(~ grievances)* (٢) مێشك تەسك: *(a ~ outlook)*. (٣) [Colloq.]، نزم؛ وورککر لە شتی بچووك و هیچ و پووچ؛ بەکینە؛ ناپەسەند (٤) بچووك (فەرمانبەر)؛ پلە نزم؛ ناسەرەکی: *(a ~ official)*.

-pettily *(adv.)*.

petty cash, دەغیلە بچکۆلە: هەندێ پارەی کەمە دەخرێتە لاوە بۆ خەرج کردن لەسەر شتی ناکاو و ناگرنگ.

petty jury, = petit jury.

petty larceny, *Also* petit larceny, دزیی بچووك

petty officer, دەستیاری ئەفسەر (هێزی دەریایی).

petulance (pech′oo-ləns), *n.* تەنگەجیکڵانەیی؛ بێ ئارامی؛ زوو هەڵچوون؛ تووڕە و تڕۆیی

petulancy (pech′oo-lən-si), *n.* = petulance.

petulant (pech′oo-lənt), *adj.* (١) [Obs.]، (ا) ڕووقایم؛ بێ شەرم (ب) بێ حەیا؛ بێ ئەزاکەت (٢) تەنگەجیکڵانە؛ تووڕە و تڕۆ؛ زوو هەڵچوو

petunia (pə-tōōn'yə, pə-tū'ni-ə), *n.* (١) پاتۆنیا: ڕووەکێکە گوڵی ڕەنگاوڕەنگی دەم پانی وەك ڕەحەتی دەگری. (٢) گوڵە پاتۆنیا.

pew (pū), *n.* (١) (ا) تەختە یا کورسی درێژی پشت داری کڵێسە (ب) ڕیزە تەختە یا کورسی درێژی پشت داری کڵێسە. (٢) لۆجی کڵێسە (بەتایبەتی لە کۆندا).

pewee (pē'wē), *n.* باڵندەیەکی بچووکی مێشخۆرە

pewit (pē'wit, pū'it), *n.* (١) pewee. (٢) زیقاوڵە: باڵندەیەکی قەراغ ئاوە.

pewter (pū'tēr), *n.* (١) پیوتەر: دارشتەیەکە لە قەڵایی و زەرد یا مس پێکدێت ڕەنگێکی زیوی هەیە (٢) دەفری لەم دارشتەیە دروستکراو.

peyote, peyoti (pā-ō'ti), *n.* (١) پایۆت: ماددەیەکی سڕکەرە لە توخمی بەنگ. (٢) جۆرە ڕووەکێکی بیابانە ئەم جۆرە بەنگەی لێ دەردەهێنرێ.

pfennig (fen'ig), *n.* فێنیگ: پارەیەکی ئەڵمانییە بریتییە لە سەدیەکی " مارك " نك: فلسی ئەڵمانی.

phaeton (fā'ə-t'n), *n.* (١) گالیسکەیەکی چوارپێچکەیی دوونەسپیی سەرکراوەیە (٢) جۆرە ئوتومبیلێکی سەرکراوەیە.

-phage (fāj), پاشگرێکە بەمانای: بخۆر؛ فەوتێنەر؛ لەناوبەر.

phagocyte (fag'ə-sīt'), *n.* خڕۆکەی سپییە کە بەکتریاو زیندەوەری بچووکی بێگانەی ناو خوێن و ڕیشاڵی لەش قووت دەدات و دەفەوتێنێ.

phagocytosis (fag'ə-si-tō'sis), *n.* قووتدان و فەوتاندنی بەکتریاو زیندەوەری بچووکی بێگانەی ناو خوێن و ڕیشاڵی لەش لەلایەن خڕۆکەی سپییەوە

-phagous (fə-gəs), پاشگرێکە بەمانای: بخۆر.

-phagy (fə-ji), پاشگرێکە بەمانای: خواردن

phalange (fal'ənj, fə-lanj'), *n.* ئێسقانی پەنجەی دەست و قاچ. (پێشی دەووترێ " **phalanx** ").

phalanger (fə-lan'jēr), *n.* گیاندارێکی ئوستورالی بچووکی توورەکەداری کلك درێژی تووك نەرم و درێژە لەناو درەختدا دەژی.

phalanstery (fal'ən-ster'i), *n.* (١) کۆمەڵگایەکی هاوبەشی هەرەوەزییە. (٢) خانووی کۆمەڵگایەکی وەها.

phalanx (fā'laŋks, fal'əŋks), *n.* (١) دەستە ئەشکر؛ تابوور. (٢) کۆمەڵێك خەڵکی هاوئامانج؛ کۆمەڵەیەکی ڕێکخراو. (٣) **phalanstery**. (٤) ئێسقانی پەنجەی دەست و قاچ (پێشی دەووترێ " **phalange** ").

phalarope (fal'ə-rōp'), *n.* باڵندەیەکی قەراغ ئاوو ئاوئاوی بچووکە.

phallic (fal'ik), *adj.* (١) کێری؛ هی کێر. (٢) تایبەتی بە کێر پەرستن (کێر وەك نیشانەی زاووزێ): ***(~ worship)***.

phallus (fal'əs), *n.* (١) (ا) کێر (ب) ئەو ڕیشاڵانەی ئاوڵەمەیە کە گەورەبوون دەبنە کێر یا قیتکە. (٢) شێوەی کێر (کە دەپەرسترا وەك نیشانەی زاووزێ لە یۆنانی کۆندا). (٣) کێر لەکاتی منداڵیدا (دەروونناسی).

phantasm (fan'taz'm), *n.* (١) تارمایی؛ خێو (٢) لەیەکچوونێکی ڕووکەشی یا درۆزنە. (٣) شێوەی شتێکی ڕاستەقینە لە مێشکدا.

phantasma (fan-taz'mə), *n.* تارمایی؛ خێو

phantasmagoria (fan-taz'mə-gôr'i-ə, fan'taz-mə-gō'-ri-ə), *n. Also* **phantasmagory**, (١) شێوەی سەیر سەیرو هەمیشە گۆڕاوی وەك لە خەوو وڕێنەکردندا بینراو. (٢) پیشاندانێکی وێنەو شێوەی سەیرو هەمیشە گۆڕاو؛ دیمەنێکی هەمیشە گۆڕاو.

phantasmal (fan-taz'm'l), *adj.* هی تارمایی؛ خێوی؛ درۆزنە؛ نادیار؛ خەیاڵی

phantasy (fan'tə-si, fan'tə-zi), *n.* **fantasy.**

phantom (fan'təm), *n. Also* **fantom**, (١) تارمایی؛ خێو؛ شەبەنگ. (٢) شتێکە کە هەر لە مێشکدا هەبێ؛ شتێکە کە لە ڕاستیدا بوونی نەبێت، بەڵام لە مێشك و خەیاڵدا بێت؛ خەیاڵە درۆزنە.
adj. شەبەنگی؛ لە تارمایی چوو: ***(a ~ ship)***.

Pharaoh (fâr'ō), *n.* (١) فیرعەون: پادشای میسری کۆن (٢) زۆردار؛ فەرمانڕەوای زاڵم؛ ستەمکار.

pharaoh ant, مێرووڵەیەکی سووری زۆر بچکۆلەیە

Pharisaic (far'ə-sā'ik), *adj.* (١) تایبەتی بە " فەریسی " یەکان (دووەم ووشەی دوای ئەمە ببینە). (٢) [p-]: دووڕوو؛ دووزمان؛ بە سەرزاری پاك و بەئاین و دڵسۆز، بەڵام لە ژێرەوەیش ساختەچی.
-pharisaical ***(adj.)***; **pharisaically** ***(adv.)***.

Pharisaism (far'ə-sā-iz'm), *n.* (١) بیروباوەڕو کرداری " فەریسی " یەکان (ووشەی داهاتوو ببینە). (٢) [p-]: دووڕوویی؛ دووزمانی؛ بە سەرزاری پاکی و بەئاینی و دڵسۆزی و لە ژێرەوەیش ساختەچێتی

Pharisee (far'ə-sē'), *n.* (١) ئەندامی کۆمەڵێکی ئاینی جوولەکەی کۆن بوو بە کوێرانەو توندوتیژی فەرمانی مووسایی و ئاینییان لێکدەدایەوە. (٢) [p-]: کەسێکی بە سەرزاری پاك و بەئاین و دڵسۆز، بەڵام لە ژێرەوە سەرچەوت و ساختەچی؛ دووڕوو؛ دووزمان.

pharmaceutic (fär'mə-sōō'tik, fär'mə-sū'tik), *adj.* = **pharmaceutical.**

pharmaceutical (fär'mə-sōō'ti-k'l, fär'mə-sū'ti-k'l), ***adj.*** (١) هی دەرمانگەری و دەرمانگەراز؛ هی دەرمانسازی. (٢) هی دەرمان.
n. دەرمانی گیراوە؛ دەرمان.

pharmaceutics (fär'mə-sōō'tiks, fär'mə-sū'tiks), ***n.pl.*** زانستی دەرمانگەری؛ دەرمانسازی.

pharmaceutist (fär'mə-sōō'tist, fär'mə-sū'tist), *n.* = **pharmacist.**

pharmacist (fär'mə-sist), *n.* دەرمانگەر؛ دەرمانساز؛ دەرمانفرۆش.

pharmacological (fär'mə-kə-loj'i-k'l), *adj.* تایبەتی بە زانستی دەرمان

pharmacologist (fär'mə-kol'ə-jist), *n.* دەرمانناس؛ زانای دەرمان و پێکهاتن و گرتنەوەو کارکردنی.

pharmacology (fär'mə-kol'ə-ji), *n.* زانستی دەرمان؛ زانستی دەرمان و پێکهاتن و گرتنەوەو کارکردنی؛ دەرمانگەری.

pharmacopoeia (fär'mə-kə-pē'ə), *n.* (١) کتێبی لیستە دەرمان و چۆنیەتی بەکارهێنانیان؛ پەڕتووکی دەرمانسازی. (٢) کۆمەڵە دەرمان

pharmacy (fär'mə-si), *n.* (١) دەرمانگەری؛ دەرمانسازی؛ پیشەی دەرمانگەری؛ زانیاری دەرمانگەری (٢) دەرمانخانە.

pharyngal (fə-riŋ'g'l), *adj.* **pharyngeal.**

pharyngeal (fə-rin'ji-əl, far'in-jē'əl), *adj.* تایبەتی بە قوڕگ؛ گەروویی

pharyngitis (far'in-jī'tis), *n.* هەوکردنی قوڕگ؛ قوڕگ ئێشە؛ ئاوسانی گەروو.

pharygo- (fə-riŋ'gō, fə-riŋ'gə), پێشگرێکە بەمانای: قوڕگ؛ گەروو.

pharyngology (far'iŋ-gol'ə-ji), *n.* پزیشکەوانی قوڕگ؛ زانستی قوڕگ و نەخۆشییەکانی.

pharyngoscope (fə-riŋ'gə-skōp'), *n.* ئامێری تێڕوانین یا پشکنینی قوڕگ (پزیشکەوانی).

pharyngotomy (far'iŋ-got'ə-mi), *n.* نەشتەرگەری قوڕگ.

pharynx (far'iŋks), *n.* قوڕگ؛ گەروو؛ بینەقاقا.

phase (fāz), *n.* (١) شێوەیەك لە شێوەکانی مانگ یا ئەستێرەی گەڕۆك. (٢) باری گۆڕین؛ بار؛ دۆخ؛ پلە؛ قۆناغ ***(a youthful ~ ; a ~ of history)*** (٣) ڕوو؛ بار؛ لا؛ بەش: ***(This is but one ~ of the subject.)*** (٤) شێوە (کیمیا). (٥) یەکێك لە دۆخ یا بارەکانی گۆڕینی زیندەوەر.
v.t. بە پلەپلەکردن یا هێنانە پێشەوە؛ بە قۆناغ قۆناغ کردن یا بەجێهێنان
phase in, بە پلەپلەکردن؛ بە قۆناغ قۆناغ جێبەجێکردن یا پێشکەش کردن.
phase out, وورده وورده دوایی پێ هێنان؛ بەرەبەرە کۆتایی پێ هێنان.

-phasia (fā′zhə, fā′zhi-ə), پاشگرێکە بەمانای ناتەواوی یا کەموکووڕی قسەکردن

Ph.D., = Philosophiae Doctor - Doctor or Philosophy.

pheasant (fez′'nt), *n.* قرقاول؛ باڵندەیەکی جوانی ڕەنگاوڕەنگی کلك درێژە ئەوەندەی کەڵەشێرێکی گەورە دەبێ.

phelloderm (fel′ə-dŭrm′), *n.* چینە شانەی سەوزو نەرمی دیوی ناوەوەی توێکڵەدارە

phellogen (fel′ə-jən), *n.* ئەو شانە یا ڕیشاڵانەن کە دیوی ناوەوەی توێکڵە داریان لێ درووست دەبێ.

phen-, پێشگرێکە بەمانای: لە بەنزین درووستکراو؛ بەنزینی.

phenix (fē′niks), *n.* = phoenix.

pheno- (fē′nō, fen′ə), = phen-.

phenol (fē′nôl, fē′nol, fē′nōl), *n.* فینۆل؛ ترشی کاربۆلیك؛ ئەسفەنیك

phenolic (fi-nol′ik, fi-nō′lik), *adj.* فینۆلی؛ ئەسفەنیکی.

phenology (fi-nol′ə-ji), *n.* فینۆلۆجیا: زانستی لێکۆڵینەوەی پەیوەندی نێوان ئاو وهەواو گۆڕینی وەرزەکانو دیاردەی زیندەوەری وەك گوڵ کردنو ئاووزیو کۆچ کردنی باڵندەو زیندەوەری تر.

-phenological *(adj.)*.

phenomena (fi-nom′ə-nə), *n. plural of* phenomenon.

phenomenal (fi-nom′ə-n'l), *adj.* (١) تایبەتی بە دیاردە؛ دیاردەیی (٢) سەرناسا؛ ئێجگار زۆر؛ زۆر؛ ناناساو چاوەڕوان نەکراو:
(Her recovery from the car accident was ~ .)
(٣) لەڕێی یەکێك لە هەستەکانەوە پێ زانراو.

phenomenalism (fi-nom′ə-n'l-iz'm), *n.* بیروڕایەکی فەلسەفیەیە دەڵێت: کە تەنها دیاردە دەزانرێتو لە دیاردەش بەولاوە هیچ شتێك ڕاستێتی نییەو نایشزانرێ.

-phenomenalistic *(adj.)*.

phenomenology (fi-nom′ə-nol′ə-ji), *n.* (١) دیاردەناسی؛ زانستی دیاردە (٢) زانستی نیشانە هەڵدانو پۆل پۆل کردنی دیاردە بەبێ لێکدانەوەی

-phenomenological *(adj.)*; phenomenologist *(n.)*.

phenomenon (fi-nom′ə-non′), *n.* (١) ڕووداوێکی سرووشتی؛ دیاردە؛ شتێك یا ڕووداوێکی دیارو لەڕوو:
(An eclipse is a ~ of astronomy.)
(٢) ڕووانەت؛ ڕووخسار؛ ڕووکەشی شتێك نەك ڕاستییەکەی
(٣) ڕووداوێکی سەرناسا؛ شتێکی ناناسا.
(٤) [Colloq.] کەسێکی بلیمەت؛ کەسێکی زۆر لێهاتوو؛ یەکێکی هەڵکەوتوو

phenotype (fē′nə-tīp′), *n.* (١) تایبەخۆی دیاری توخمێك لە گیانەوەر کە لە دەوروبەرەوە پەیدابووبێ نەك لە بنەچەوە بۆی مابێتەوە
(٢) هەموو ئەندامانی توخمێکی وەها

phew (fū, fyoo), *interj.* فیوو! دەنگێکە سەرسامی، وەڕسی، یا ناسوودەیی دەردەبڕێت

phial (fī′əl), *n.* شووشەی بچووك؛ بوتڵی بچووك

philander (fi-lan′dēr), *n.* [Rare]. = philanderer.
v.i. داوێن پیسی کردن؛ دڵداریو داوێن پیسی کردن بە لامسەرلایییەوە.

philanderer (fi-lan′dēr-ēr), *n.* پیاوی داوێن پیس؛ سەرسەری؛ دڵداری لامسەرلایی؛ پیاوێکە کە هەر خەریکی داوێن پیسیو دڵداری بێباکانەیە.

philanthropic (fil′ən-throp′ik), *adj.* هی خێرەومەندی؛ خێرخوازی؛ خێری؛ دەستگیرۆیی: *(a ~ organization)*

-philanthropical *(adj.)*.

philanthropist (fi-lan′thrə-pist), *n.* خێرەومەند؛ بەخشندە؛ چاکەکەر؛ مرۆڤ دۆست.

philanthropy (fi-lan′thrə-pi), *n.* (١) خێرەومەندی؛ خێرخوازی؛ چاکەکردن بۆ ئادەمیزاد؛ مرۆڤ دۆستی.
(٢) پرۆژەی چاکە یا خێرەومەندی؛ کاری خێرخوازانە

philately (fi-lat′'l-i), *n.* پووڵ پۆستە کۆکردنەوەو لێکۆڵینەوەیان.

-phile (fil, fīl), پاشگرێکە بەمانای: خۆشویستن؛ بەدڵ بوون؛ ویستن.

philharmonic (fil′ēr-mon′ik), *adj.* (١) مۆسیقاخواز؛ حەز لە مۆسیقا کەر. (٢) تایبەتی بە کۆمەڵەیەکی مۆسیقاخواز یا ئۆرکێسترا.
n. (١) [P-] ، کۆمەڵەی مۆسیقاخواز؛ کۆمەڵەی سەرپەرشتیکەری ئۆرکێسترا
(٢) [P-]، [Colloq.]، ئۆرکێسترا؛ ئاهەنگی مۆسیقا.

philhellene (fil-hel′ēn), *n.* کەسێکی سەر بە یۆنانو گەلەکەی؛ یۆنان خواز.

philhellenic (fil′he-len′ik, fil′he-lē′nik), *adj.* یۆنان خواز؛ سەر بە یۆنانو گەلەکەی.

philhellenism (fil-hel′ən-iz'm), *n.* سەر بە یۆنانی؛ یۆنانچێتی؛ لایەنگری کردنی یۆنانو گەلەکەی؛ یۆنان خوازێتی.

-philhellenist *(n.)*.

-philia (fil′i-ə), پاشگرێکە بەمانای: (أ) مەیلی بۆ هەیە: *(hemophilia)*
(ب) زۆر حەزلێکردن؛ بەشێوەیەکی ناناسایی ویستن: *(necrophilia)*

Philistine (fə-lis′tin, fil′əs-tēn′, fil′əs-tīn′), *n.* (١) فەلەستین (کۆن). (٢) کەسێکی نەزانی پارەپەرستی مێشك تەسکی گوێ بە کلتوورو جوانیو هونەر نەدەر
adj. (١) تایبەتی بە فەلەستینی کۆن. (٢) پارەپەرستو کۆنەپەرستو هیچ نەزانو مێشك تەسكو گوێ بە کلتوورو جوانیو هونەر نەدەر.

Philistinism (fə-lis′tin-iz'm, fil′əs-tin-iz'm), *n.* هیچ نەزانی و مێشك تەسکیو پارەپەرستیو کۆنەپەرستیو گوێ نەدان بە کلتوورو جوانیو هونەر.

philo- (fil′ō, fil′ə), پێشگرێکە بەمانای: حەزلێکردن؛ دڵ پێوەبوون؛ ویستن؛ مەیل بۆ هەبوون (بۆ لێکۆڵینەوە): *(philosophy, philology)* .

philogyny (fi-loj′ə-ni), *n.* ئافرەت خۆشویستن؛ ئافرەت پەرستی؛ ژن خۆشویستن.

philologer (fi-lol′ə-jēr), *n.* = philologist.

philologian (fil′ə-lō′ji-ən, fil′ə-lō′jən), *n.* = philologist.

philological (fil′ə-loj′i-k'l), *adj.* فیلۆلۆجی؛ تایبەت بە زمانەوانی.

philologist (fi-lol′ə-jist), *n.* زمانەوان؛ زانای زمان.

philology (fi-lol′ə-ji), *n.* (١) حەزکردن لە خوێندنو وێژە.
(٢) لێکۆڵینەوەی وێژەی کۆن یا کلاسیکی. (٣) فیلۆلۆجی؛ زمانەوانی.

philomel (fil′ə-mel′), *n.* [Poetic], بولبول.

philoprogenetive (fil′ə-prō-jen′ə-tiv), *adj.* (١) منداڵی زۆر بووە؛ منداڵی زۆر هەیە. (٢) منداڵی خۆ خۆشویست؛ منداڵی خۆ پەرست
(٣) تایبەتی بەم خۆشەویستییە

philosopher (fi-los′ə-fēr), *n.* (١) فەیلەسوف.
(٢) کەسێکە کە خۆشیو ناخۆشی کاری تێ ناکات؛ کەسێکە کە هاتو نەهات بە ژیریو هێمنی وەردەگرێ. (٣) [Obs.]. alchemist .

philosophers' (or philosopher's) stone, بەردی فەیلەسوفان؛ بەردی بێ مەرگی

philosophic (fil′ə-sof′ik), *adj.* (١) فەلسەفی؛ تایبەت بە فەلسەفە.
(٢) ژیر؛ هێمن؛ بەجەرگو خۆڕاگر لە نەهاتیدا.

philosophical (fil′ə-sof′i-k'l), *adj.* = philosophic.

philosophize (fi-los′ə-fīz′), *v.i.* فەلسەفەکردن؛ وەك فەیلەسوف بیرکردنەوەو قسەکردن.

philosophy (fi-los′ə-fi), *n.* (١) حەزکردن لە ژیریو زانین یا زانست.
(٢) فەلسەفە؛ لێکۆڵینەوەی بنچینەکانی ڕاستیو بیرکردنەوەو ژیانو ڕەووشتو یاساکانی ژیانو جیهانو زانیاری
(٣) بنچینەو یاساکانی بەشێك لە بەشەکانی زانیاری یا ژیان:
(the ~ of education; the ~ of a culture)
(٤) هەموو بەشەکانی زانیاری زانکۆ جگە لە پزیشکەوانیو یاساناسیو ئاین

(Doctor of ~)
(٥) ڕا؛ تیۆری؛ بیروباوەڕی بنچینەیی.
(٦) لێکۆڵینەوەی ڕەووشتو ڕەفتاری مرۆڤ.
(٧) ژیری؛ هێمنی.

philter, philtre (fil′tẽr), *n.* (١) خواردنەوە یا نوشتەی دڵداری؛ خواردنەوەیەك یا نوشتەیەکە گوایە وا لە مرۆڤ دەکات بکەوێتە دڵدارییەوە.
(٢) خواردنەوەیەکی ئەفسوونەیی.
v.t. نوشتەلێکردن؛ خواردنەوەی ئەفسوونی دڵدارێتی خستنە دڵەوە.

phiz (fiz), *n.* [Slang], ڕووخسار؛ دەموچاو.

phlebitis (fli-bī′tis), *n.* هەوکردنی خوێنهێنەر؛ ئاوسانی دەماری خوێن.

phlebo- (fleb′ō, fleb′ə), *Also* **phleb-**, پێشگرێکە بەمانای: خوێنهێنەر؛ دەزوولەی خوێن؛ دەماری خوێن.

phlebosclerosis (fleb′ō-skli-rō′sis), *n.* ڕەق بوونی دیواری دەماری خوێن.

phlebotomy (fli-bot′ə-mi), *n.* دەماری خوێن هەڵدڕین و خوێن بەردان بۆ چارەکردنی نەخۆشی.

phlegm (flem), *n.* (١) بەڵغەم. (٢) یەکێکە لەو چوار شلەیەی لەشی لێ پێکدێت و لە کۆندا وا بڕوابوو کە دەبێتە هۆی سستی و تەمەڵی.
(٣) (ا) سستی؛ تەمەڵی؛ بێ باکی؛ بێ تاقەتی. (ب) هێمنی؛ لەسەرخۆیی.

phlegmatic (fleg-mat′ik), *adj.* (١) خاو؛ سست؛ تەمەڵ.
(٢) لەسەرخۆ؛ هێمن؛ نەبزۆك؛ هیچ کارتێنەکەر.

phlegmy (flem′i), *adj.* (١) بەڵغەمی؛ بەڵغەماوی؛ بەبەڵغەم.
(٢) [Rare]، phlegmatic.

phloem (flō′em), *n.* توێکی نەرمی لاسك یا قەدی ڕووەك (کە خواردەمەنی لێوە دێت و دەچێ).

phlogistic (flō-jis′tik), *adj.* (١) تایبەت بە بنچینەی ئاگرو سووتان.
(٢) [Obs.]، گڕاوی؛ گرگرتوو؛ داگیرساو.
(٣) هی هەوکردن؛ هی ئاوسان یا داگیرسان (پزیشکەوانی).

phlogiston (flō-jis′ton, flō-jis′tən), *n.* بنچینەی ئاگر؛ ماددەیەکە لە کۆندا وا دەزانرا کە دەبێتە هۆی ئاگر داگیرسانو لە ئاگریش دەبێتەوە.

phobia (fō′bi-ə), *n.* ترسێکی نێجگار زۆری بەردەوامی نابەجێ لە شتێك یا بارێك؛ زراوچوون؛ تۆقین.

-phobia (fō′bi-ə), پاشگرێکە بەمانای: ترس؛ ترسی زۆرو نابەجێ؛ زراوچوون؛ تۆقین؛ قین. *(claustrophobia)*.

phobic (fō′bik, fob′ik), *adj.* (١) تایبەتی بە ترسی نێجگار زۆرو نابەجێ. (٢) لە شتی لێ ترساو ڕاکردوو.

Phoebe (fē′bi), *n.* (١) بانووخوای مانگ (ئەفسانەی یۆنانی).
(٢) [Poetic]، مانگ.

phoebe (fē′bi), *n.* جۆرە باڵندەیەکی مێشخۆرە.

Phoebus (fē′bəs), *n.* (١) خودای خۆر (ئەفسانەی یۆنانی).
(٢) [Poetic]، خۆر.

Phoenician (fi-nish′ən, fə-nē′shən), *adj.* فینیقی، گەل، زمان، کلتوور).
n. (١) فینیقی؛ کەسێکی فینیقی. (٢) زمانی فینیقی.

Phoenix (fē′niks), *n.* (١) قەقنەس. باڵندەیەکی ئەفسانەییە پاش ئەوەی پێنج سەد ساڵ ژیاوە خۆی سووتاندووەو لە خۆڵەمێشەکەیەوە زیندوو بووەتەوە بە گەنجی و جوانی تا سەرلەنوێ بژێتەوە (ئەفسانەی میسری)؛ نیشانەی نەمری (٢) کەسێکی زۆر جوان یا بلیمەت؛ کەسێکی بێ هاوتا؛ نموونەی لێهاتوویی یا جوانی. (٣) [P-]، ناوی کۆنەستێرەیەکە.

phon- (fōn), = phono-.

phonate (fō′nāt), *v.i.* بێژان؛ ووتن.

phone (fōn), *n.* دانە دەنگی ئاخاوتن؛ دەنگێك (دەنگناسی)؛ یەك دانە دەنگ.

phone (fōn), *n., v.t. & v.i.* [Colloq.], = telephone.

-phone (fōn), پاشگرێکە بەمانای: دەنگ؛ تایبەتی بە دەنگ: *(saxophone)*

phoneme (fō′nēm), *n.* فۆنیم: بچووکترین دەنگی زمانە کە مانای ووشەیەك لە ووشەیەکی تر جیادەکاتەوە: (تێبی "m" لە "meat" دا وە "b" لە "beat" دا هەریەکەیان فۆنیمێکن).

phonemic (fō-nē′mik), *adj.* (١) فۆنیمی؛ تایبەتی بە فۆنیم (ووشەی پێشوو ببینە). (٢) تایبەتی بە فۆنیمناسی.

phonemics (fō-nē′miks), *n.pl.* فۆنیمناسی (زمانەوانی) (ووشەی پێشووتر ببینە)؛ زانستی فۆنیم.

phonetic (fə-net′ik, fō-net′ik), *adj.* (١) تایبەتی بە دەنگی زمان (دەنگناسی)؛ دەنگی؛ هی شێوەی دەنگ یا تیپ. (٢) هی دەنگناسی.
(٣) لەگەڵ دەنگی ووشە یا بێژانیدا گونجاو: *(~ spelling)*.

phonetically (fə-net′i-k'l-i, fō-net′ik-li), *adv.* بەپێی دەنگزانی؛ بەگوێرەی پەیڕەوی زانستی دەنگ؛ بە جۆرێك کە دەنگی زمان بنوێنێ یا دەربڕێ.

phonetician (fō′nə-tish′ən), *n.* دەنگزان؛ زانای دەنگ.

phoneticist (fə-net′ə-sist, fō-net′ə-sist), *n.* = phonetician.

phonetics (fə-net′iks, fō-net′iks), *n.pl.* دەنگزانی؛ زانستی دەنگ (زمانەوانی).

phoney (fō′ni), *adj. & n.* [Slang], = phony.

phonic (fon′ik, fō′nik), *adj.* (١) دەنگی؛ تایبەتی بە دەنگزانی.
(٢) [Rare]، بێژراو؛ ووتراو بە دەنگی بەرز.

phonics (fon′iks, fō′niks), *n.pl.* (١) زانستی دەنگو دەنگ بیستن.
(٢) [Rare]، phonetics
(٣) فێرکردنی خوێندنەوەی زمان لەڕێی بەکارهێنانی دەنگزانییەوە.

phono- (fō′nō, fō′nə), *Also* **phon-**, پێشگرێکە بەمانای: دەنگ.
(phonology)

phonogram (fō′nə-gram′), *n.* فۆنۆگرام: نیشانەیەکە لەباتی ووشەیەك، بڕگەیەك، یا دەنگێك بەکاردەهێنرێ (دەنگزانی، کورتەنووسی).

phonograph (fō′nə-graf′, fō′nə-gräf′), *n.* فۆنۆگراف؛ سندووقی قەوان لێدان؛ سندووقی گۆرانی.
-phonographic *(adj.)*; phonographically *(adv.)*.

phonography (fō-nog′rə-fi), *n.* (١) نووسینی ووشە بەگوێرەی دەنگەکەی؛ بەکارهێنانی نیشانەکانی دەنگزانی بۆ نووسینی ووشە.
(٢) کورتەنووسی بەپێی نیشانەکانی دەنگزانی.
(٣) بەکارهێنانی سندووقی قەوان لێدان بۆ دەنگ پەیداکردن.

phonological (fō′nə-loj′i-k'l), *adj. Also* **phonologic**, هی دەنگزانی.

phonologist (fō-nol′ə-jist), *n.* = phonetician.

phonology (fō-nol′ə-ji), *n.* (١) (ا) phonetics.
(ب) phonemics. (٢) لێکۆڵینەوەی گۆڕینی دەنگی زمانێك.

phonometer (fō-nom′ə-tẽr), *n.* پێوەری توندوتیژی و لەرەی دەنگ.

phonoreception (fō′nə-ri-sep′shən), *n.* گوێ لە دەنگو شەپۆلی دەنگ بوون.

phonotype (fō′nə-tīp′ *n.* (١) نیشانەی دەنگ لە چاپکردندا (دەنگزانی). (٢) پەرتووکێکی چاپکراوە بە نیشانەکانی دەنگزانی لەباتی تیپی ئاسایی.

phonotypy (fō′nə-tī′pi), *n.* بەکارهێنانی نیشانەکانی دەنگزانی لەباتی تیپی ئاسایی لە چاپەمەنیدا.

phony (fō′ni), *adj. Also* **phoney**, [Slang], ساختە؛ درۆزنە؛ ڕووکەش.
n. (١) شتێکی درۆزنە یا ساختە.

(۲) کەسێکی درۆزن؛ ساختەچی؛ ڕووالەتباز؛ بە درۆ خۆنوێنەر
-phonily *(adv.)*; phoniness *(n.)*.

-phony (fō′ni, fə-ni), پاشگرێکە بەمانای دەنگ؛ دەنگی تایبەتی: *(cacophony)*

-phore (fôr, fōr), پاشگرێکە بەمانای هەڵگر: *(semaphore)*.

phosgene (fos′jēn), *n.* گازێکی بێ ڕەنگی بۆن پیسە وەك گازی ژەهراوی بەکاردەهێنرێ و شووشەو خۆمو جەوی و شتی پلاستیکی لێ درووست دەکرێ (پێشی دەووترێ: "carbonyl chloride").

phosphatase (fos′fə-tās′), *n.* فۆسفاتاز: چەند جۆرە ئەنزیمێکە لە شانەکان و شلەکانی لەشدا هەن.

phosphate (fos′fāt), *n.* (۱) فۆسفات (کیمیا) (۲) جۆرە پەینێکی فۆسفاتاوییە (۳) خواردنەوەیەکی کەف‌وکوڵاوییە لە ئاوی گازاوی و شیلەو چەند دڵۆپێك ترشی فۆسفۆرێك درووست دەکرێ.

phosphatic (fos-fat′ik), *adj.* فۆسفاتاوی؛ فۆسفاتی

phosphatize (fos′fə-tīz′), *v.t.* (۱) کردن بە فۆسفات؛ گۆڕین بۆ فۆسفات (۲) فۆسفاتاوی کردن؛ فۆسفات لێدان.

phospho- (fos′fō, fos′fə), *Also* phosph-, پێشگرێکە بەمانای فۆسفۆر

phosphor (fos′fēr), *n.* (۱) [Poetic] ئەستێرەی بەیان؛ ئاهی؛ کاروان کوژە؛ ڤینوس (۲) [Archaic & Poetic] phosphorus (۳) ماددەیەکە ڕووناکی دەداتەوە کە تیشکی ئەتۆمی دەخرێتە سەر (فیزیا).

phosphorate (fos′fə-rāt′), *v.t.* فۆسفۆر لێدان یا تێکەڵاوکردن؛ فۆسفۆراوی کردن

phosphoresce (fos′fə-res′), *v.i.* شەوقدانەوە؛ درەوشانەوە؛ ڕووناکی دانەوە

phosphorescence (fos′fə-res′'ns), *n.* (۱) درەوشانەوەی فۆسفۆری؛ درەوشانەوە بەبێ گەرما لێبوونەوە (وەك ڕووناکی دانەوەی فۆسفۆر). (۲) ئەم جۆرە ڕووناکییە یا درەوشانەوەیە.

phosphorescent (fos′fə-res′'nt), *adj.* درەوشاوەی فۆسفۆری؛ درەوشاوە

phosphoric (fos-fôr′ik, fos-for′ik, fos-fo′rik), *adj.* فۆسفۆری

phosphoric acid, ترشی فۆسفۆریك (کیمیا)

phosphorism (fos′fə-riz′m), *n.* ژەهراوی بوون بە فۆسفۆر؛ ژەهری فۆسفۆر لێدران

phosphorous (fos′fēr-əs, fos-fôr′əs, fos-fō′rəs), *adj.* فۆسفۆری (کیمیا)

phosphorus (fos′fēr-əs), *n.* فۆسفۆر (کیمیا)

phot (fot, fōt), *n.* پێوانەیەکی ڕووناکییە.

photic (fō′tik), *adj.* (۱) هی ڕووناکی (۲) تایبەتی بە کارتێکردنی ڕووناکی بۆ سەر زیندەوەر.

photics (fō′tiks), *n.pl.* زانستی ڕووناکی؛ ڕووناکیزانی

photo (fō′tō), *n.* [Colloq.], photograph.

photo- (fō′tō, fō′tə), پێشگرێکە بەمانای (۱) بەهۆی ڕووناکییەوە درووستکراو؛ هی ڕووناکی (۲) *(photograph)* فۆتۆگرافی؛ وێنەیی؛ هی وێنەکاری

photobiotic (fō′tō-bi-ot′ik), *adj.* بە ڕووناکی دەژی؛ ژیانی لەسەر ڕووناکی بەندە.

photochemical (fō′tə-kem′ə-k'l), *adj.* تایبەتی بە کاری کیمیایی ڕووناکی

photochemistry (fō′tō-kem′is-tri), *n.* کیمیای ڕووناکی لقێکە لە کیمیا لە کاریگەری کیمیای ڕووناکی و تینی تیشکدەرەوەی تر دەکۆڵێتەوە (وەك لە وێنەکاریدا).

photocopy (fō′tō-kə-pi), *n.* وێنەی دەقاودەق شتی نووسراو یا چاپکراو؛ وێنەی فۆتۆگرافی شتی نووسراو *(the ~ of a letter)*.
v.t. وێنەی دەقاودەقی فۆتۆگرافی وەرگرتن: *(to ~ a document, letter, etc.)*

photodrama (fō′tə-drä′mə, fō′tə-dram′ə), *n.* = photoplay.

photoduplicate (fō′tə-dōō′plə-kit, fō′tə-dū′plə-kit), *v.t.* = photocopy.

photodynamics (fō′tō-dī-nam′iks), *n.pl.* (۱) کاریگەری ڕووناکی بۆ سەر زیندەوەر (۲) زانستی ئەم کاریگەرییە.

photo finish, پێشبڕکێیەکە ئەنجامەکەی ئەوەندە لەیەکەوە نزیکە بە وێنەی فۆتۆگرافی نەبێ نازانرێ کێ بردوویەتییەوە.

photogenic (fō′tə-jen′ik), *adj.* (۱) لە ڕووناکییەوە پەیدابووە. (۲) لە وێنەدا جوان دەردەچێ (مرۆڤ)؛ وێنەی لێ دێت. (۳) شەوقدەرەوە؛ ڕووناکی دەرەوە.

photograph (fō′tə-graf′, fō′tə-gräf′), *n.* وێنە؛ فۆتۆگراف.
v.t. وێنەگرتن: *(to ~ a person, scene, etc.)*.
v.i. (۱) وێنەگری کردن (۲) وێنەگیران (بەتایبەتی جوان دەرچوون لە وێنەدا): *(She ~s well.)*

photographer (fə-tog′rə-fēr), *n.* وێنەگر (بە پیشە).

photographic (fō′tə-graf′ik), *adj.* (۱) وێنەیی؛ فۆتۆگرافی. (۲) لە وێنەگرتندا بەکارهێنراو: *(a ~ lens)*. (۳) لە وێنە دەچێ (لە تەواوی و دەربڕینی دەقاودەقی هەموو شتدا). (٤) شتی بە باشی و تەواوی و وردی لەبیرە: *(He has a ~ memory.)*
-photographically *(adv.)*.

photography (fə-tog′rə-fi), *n.* وێنەگری؛ وێنەکاری.

photokinesis (fō′tō-ki-nē′sis, fō′tō-kī-nē′sis), *n.* جووڵە یا بزوانی لە ڕووناکییەوە پەیدابوو (فەسلەجە).
-photokinetic *(adj.)*.

photolysis (fō-tol′ə-sis), *n.* شیبوونەوەی کیمیایی بەهۆی ڕووناکییەوە.

photomap (fō′tə-map′), *n.* نەخشەی پێکهاتوو لە وێنەی لە هەواوە گیراو.

photometer (fō-tom′ə-tēr), *n.* ڕووناکی پێوەر: ئامێرێکە توندو تیژی ڕووناکی دەپێوێ.

photometric (fō′tə-met′rik), *adj.* هی ڕووناکی پێوەرو ڕووناکی پێوان.

photometry (fō-tom′ə-tri), *n.* (۱) ڕووناکی پێوان لەڕووی توندوتیژییەوە. (۲) ئەو بەشەی زانیاری ڕووناکی و بینینە کە لە پێوانی توندوتیژی ڕووناکی دەکۆڵێتەوە.

photomicrograph (fō′tə-mī′krə-graf′, fō′tə-mī′krə-gräf′), *n.* (۱) وێنەی بە گەردبین وەرگیراو (۲) وێنەیەکی زۆر بچووك.
-photomicrographic *(adj.)*; photomicrography *(n.)*.

photomural (fō′tə-myoor′əl), *n.* وێنەیەکی گەورەکراوە دەنووسێنرێ بە دیوارێکەوە بۆ جوانی.

photon (fō′ton), *n.* فۆتۆن: ئەندازەی وزەی ڕووناکی.

photophilous (fō-tof′ə-ləs), *adj.* حەزکەر لە ڕووناکی (ڕووەك)؛ لە ڕووناکیدا باش گەورەبوو: *(~ plants)*.

photophobia (fō′tə-fō′bi-ə), *n.* ترسی ئێجگار زۆرو نابەجێ لە ڕووناکی.

photophobic (fō′tə-fob′ik), *adj.* لە ڕووناکی زۆر ترساو.

photoplay (fō′tə-plā′), *n.* شانۆنامەی وێنەیی یا سینەمایی.

photosensitive (fō-tə-sen′sə-tiv), *adj.* هەستیار بۆ ڕووناکی؛ ڕووناکی زۆر کاری لێ دەکات.

photostat (fō′tə-stat′), *n.* (۱) فۆتۆستات: ئامێری گرتنی وێنەی دەقاودەقی فۆتۆگرافی شتی نووسراو و چاپکراو. (۲) وێنەیەکی وەها گیراو.
v.t. وێنەی دەقاودەقی فۆتۆگرافی گرتن.

-**photostatic** *(adj.)*.

photosynthesis (fō´tə-sin′thə-sis), *n.* به ڕووناکی پێکهاتن: بریتییه له پێکهێنانی خواردەمەنی له خانەی ڕووەکدا به یەك پێگرتنی ئاوو گازی دووەم ئۆکسیدی کاربۆن بەهۆی تیشکی خۆرو ماددەی سەوزەوە.

-**photosynthetic** *(adj.)*; **photosynthetically** *(adv.)*.

phototaxis (fō´tə-tak′sis), *n. Also* **phototaxy**, جوڵەی تیشکی: جوڵانەوەیەکە کە بەهۆی ڕووناکییەوە دەبێت (زیندەوەرزانی).

phototelegraphy (fō´tō-tə-leg′rə-fi), *n.* (١) پەیوەندی تیشکی (وەك بە تیشکی ڕۆژدانەوە بە ئاوێنە). (٢) ناردنی تیشکی نووسراوو وێنە.

phototherapeutics (fō´tə-ther´ə-pū′tiks), *n.pl.* = **phototherapy**.

phototherapy (fō´tə-ther′ə-pi), *n.* دەرمانکردنی نەخۆشی بە تیشکی ڕووناکی (بەتایبەتی نەخۆشی پێست).

photothermic (fō´tə-thûr′mik), *adj.* هی ڕووناکی و گەرمی.

phototonus (fō-tot′ə-nəs), *n.* ڕووناکی بردەڵەیی (زیندەوەرزانی)؛ هەستیاری بۆ ڕووناکی.

phototropism (fō-tot′rə-piz′m), *n.* جوڵە بەرەو ڕووناکی؛ پەرەسەندن بە ڕووناکی.

photozincography (fō´tō-ziŋ-kog′rə-fi), *n.* هەڵکەندنی زینکۆگرافی: پەرەی چینکۆ بەکارهێنان لە کلێشە هەڵکەندنی تیشکیدا.

phrase (frāz), *n.* (١) شێوەی دەربڕین: شێوازی دەربڕینی تایبەتی. (٢) ووتەیەکی کورت و قوت و جێگر. (٣) دەستەواژە (ڕێزمان): *(at home; in the garden; giving parties; doing my work; fresh vegetables; the same girl)* (٤) پارچەیەك مۆسیقا.

v.t. (١) داڕشتن: دەربڕین (بە نووسین یا دووان)؛ ووتن: *(How do you ~ this idea?)* (٢) بەش بەش کردنی ووتارێکی خوێنراوە (بۆ وەستان پاش هەموو بەشێك). (٣) بەش بەش کردنی پارچەیەك مۆسیقا.

-**phrasal** *(adj.)*; **phrasally** *(adv.)*.

phraseogram (frā′zi-ə-gram´), *n.* نیشانەی دەستەواژە (کورتە نووسین)

phraseologist (frā´zi-ol′ə-jist), *n.* (١) کەسێکە کە زۆر گوێ دەدات بە شێوەی داڕشتن و نووسین و دووان. (٢) کەسێکی دەستباڵا لە داڕشتنی ووشە و دەستەواژەدا؛ شارەزای داڕشتن؛ ووشەداڕێژ.

phraseology (frā´zi-ol′ə-ji), *n.* (١) شێوەی داڕشتن (نووسین، دووان)؛ شێوازی نووسین و دووان؛ شێوازی دەربڕین. (٢) زمان و زاراوەی تایبەتی: *(nautical ~)* .

phrasing (frāz′iŋ), *n.* (١) داڕشتن (دەستەواژە). (٢) شێوەی داڕشتن: شێوەی دەربڕین. (٣) شێوازی لێدانی پارچەیەك مۆسیقا

phratry (frā′tri), *n.* تیرە؛ خێڵ.

phrenetic (fri-net′ik), *adj. & n.* = **frenetic**.

phrenic (fren′ik), *adj.* (١) ناوپەنجکی: هی پەردەی ماسولکەیی نێوان بۆشایی سنگ و سك. (٢) مێشکی؛ تایبەتی بە مێشك.

phrenitis (fri-nī′tis), *n.* (١) هەوکردنی مێشك (کە لەرزوتا و وڕێنەی لەگەڵدایە). (٢) هەوکردنی ناوپەنچك؛ داگیرسانی پەردەی نێوان بۆشایی سنگ و سك

phreno- (fren′ō, fren′ə), پێشگرێکە بەمانای: ناوپەنچك؛ پەردەی نێوان بۆشایی سنگ و سك.

phrenological (fren´ə-loj′i-k'l), *adj. Also* **phrenologic**, هی کاسەی سەر زانین

phrenologist (fre-nol′ə-jist, fri-nol′ə-jist), *n.* کاسەی سەر زان (ووشەی داهاتوو ببینە).

phrenology (fre-nol′ə-ji, fri-nol′ə-ji), *n.* کاسەی سەر زانی: زانستی کاسەی سەر؛ زانینی زیرەکی و سرووشتی کەسێك لەڕێی لێکۆڵینەوەی کاسەی سەرییەوە.

phrensy (fren′zi), *n. & v.t.* = **frenzy**.

phthalein (thal′ēn, fthal′ē-in), *n.* فسالین: جۆرە بۆیە یا خومێکە

phthalic acid, ترشی فسالیك.

phthisis (thī′sis, fthī′sis), *n.* دەردەباریکە؛ سیل.

phycology (fī-kol′ə-ji), *n.* قەوزەناسی؛ زانستی قەوزە.

phycomycete (fī´kō-mī-sēt′), *n.* کەڕووی قەوزەیی.

phylactery (fi-lak′tēr-i, fə-lak′tri), *n.* نوشتە؛ چاوەزار؛ جادوو.

phylaxis (fi-lak′sis), *n.* بەرهەڵستی نەخۆشی؛ هێزی بەرگری نەخۆشی.

phyle (fī′lē), *n.* تیرە؛ ڕێکخراوێکی خزم و کەس وکار لە یۆنانی کۆندا.

phylesis (fī-lē′sis), *n.* پێشکەوتنی توخمی؛ گۆڕانی توخمی بەرەو بەرزی (زیندەوەرزانی)

phyletic (fī-let′ik), *adj.* ڕەگەزی؛ توخمی.

-**phyll** (fil), پاشگرێکە بەمانای: گەڵا: *(chlrorophyll)* .

phyllo- (fil′ō, fil′ə), پێشگرێکە بەمانای: گەڵا: *(phyllophagous)*

phylloclade (fil′ə-klād´), *n. Also* **phylloclad**, لاسکی وەك گەڵا: قەفێك یا لقێکی پانە کاری گەڵا دەکات.

phyllode (fil′ōd), *n.* لاسکە گەڵایەکی پانە وەك گەڵا کاردەکات

phylloid (fil′oid), *adj.* لە گەڵا دەچێ؛ وەك گەڵا وایە.

phyllome (fil′ōm), *n.* گەڵا؛ ئەندامێکی وەك گەڵا.

phyllopod (fil′ə-pod´), *n.* چەند جۆرە زیندەوەرێکی قاوغدارە پەلی وەك گەڵای هەیە بۆ مەلەکردن.

phyllotaxy (fil′ə-tak´si), *n. Also* **phyllotaxis**, (١) شێوەی ڕێکخرانی گەڵا بە لاسکەوە؛ باری ڕیزبوون و ڕێك وپێکی گەڵا بە لاسکەوە. (٢) دەستوور یا شێوە و بنچینەی ئەم ڕێکخرانە

-**phyllous** (fil′əs), پاشگرێکە بەمانای: ئەوەندە گەڵای پێوەیە.

phylo- (fī′lō, fī′lə), پێشگرێکە بەمانای: تیرە؛ خێڵ؛ توخم؛ ڕەگەز: *(phylogeny)*

phylogeny (fī-loj′ə-ni), *n. Also* **phylogenesis**, مێژووی گۆڕان و پەرەسەندنی توخمە گیاندارێك یا ڕووەکێك.

-**phylogenetic**; **phylogenic** *(adj.)*; **phylogenetically** *(adv.)*.

phylon (fī′lon), *n.* توخم (زیندەوەر، ڕووەك).

phylum (fī′ləm), *n.* (١) توخم (زیندەوەر: ڕووەك). (٢) یەکێك لە خێزان یا کۆمەڵە زمانە هاوتوخمەکانی جیهان.

physiatrics (fiz′i-ə-triks), *n.pl.* = **physical therapy**.

physiatry (fiz′i-ə-tri), *n.* = **physical therapy**.

physic (fiz′ik), *n.* (١) [Rare]، فیزیا. (٢) [Archaic]، پزیشکەوانی: زانستی دەرمان و دەرمانکاری. (٣) دەرمان؛ دەرمانی ڕەوانی.

v.t. (١) دەرمان پێدان (بەتایبەتی دەرمانی ڕەوانی). (٢) ڕەوانکردن. (٣) چاکردنەوە.

physical (fiz′i-k'l), *adj.* (١) سرووشتی؛ تایبەتی بە سرووشت: *(the ~ universe)* (٢) هی زانیاری سرووشتی؛ هی فەلسەفەی سرووشتی. (٣) بەپێی یاسای سرووشتی؛ تایبەتی بە یاسای سرووشتی: *(The force of gravity is a ~ fact.)* (٤) فیزیایی؛ ئەنجامی یاسا و هێزی فیزیاییە (٥) تەنی؛ لەشی؛ جەستەیی: *(~ exercise)* .

n. = **physical examination**.

physical chemistry, کیمیای سرووشتی.

physical education, وەرزش؛ پەروەردەی جەستەیی

physical examination, تێڕوانین یا پشکنینی پزیشکی لەش.
physical geography, جوگرافیای سرووشتی.
physically (fiz′i-k'l-i, fiz′ik-li), *adv.* (١) لە باری یاسای سرووشتەوە. (٢) لەشی؛ جەستەیی؛ لەڕووی لەشەوە:
(He is ~ fit for the trip.)
physical science, زانستی سرووشتی (کیمیا، فیزیا، زەمیناسی).
physical therapy, چارەکردنی سرووشتی؛ چارەسەرکردنی نەخۆشی و برینداری بەهۆی چارەسەری سرووشتی و میکانیکییەوە (وەك وەرزش و شێلان و ئاو و گەرما و ڕووناکی و کارەبا) نەك بە دەرمان
-physical therapist *(n.).*
physician (fə-zish′ən), *n.* پزیشك؛ دکتۆر
physicist (fiz′ə-sist), *n.* زانای فیزیا؛ فیزیازان.
physics (fiz′iks), *n.pl.* (١) فیزیا (٢) نیشانە و یاسا و کردار و کارلەیەککردنی سرووشتی
physio-, physi- (fiz′i-ō, fiz′i-ə), پێشگرێکە بەمانای: (١) سرووشتی: *(physiography)* . (٢) تەنی؛ لەشی *(physiatry)* .
physiognomic (fiz′i-og-nom′ik), *adj.* تایبەتی بە سرووشت و ڕەووشتی مرۆڤ زانین بەهۆی لێ وردبوونەوەی ڕوخسارەوە؛ تایبەتی بە ڕوخسار؛ هی دەموچاو.
-physiognomical *(adj.)*; physiognomically *(adv.).*
physiognomy (fiz′i-og′nə-mi, fiz′i-on′ə-mi), *n.* (١) زانینی ڕەووشت و سرووشتی مرۆڤ لە ڕێی لێ وردبوونەوەی ڕوخسارەوە. (٢) دەموچاو؛ ڕوخسار؛ ڕوو. (٣) تایبەخۆی ئاشکرا؛ ڕووالەت
-physiognomist *(n.).*
physiography (fiz′i-og′rə-fi), *n.* جوگرافیای سرووشتی.
physiological (fiz′i-ə-loj′i-k'l), *adj. Also* physiologic, (١) فەسلەجەیی. تایبەتی بە کارکردنی ئاسایی لەشی گیاندار (٢) یارمەتی کارکردنی ئاسایی ئەندامەکانی لەشی گیاندار دەدات.
-physiologically *(adv.).*
physiology (fiz′i-ol′ə-ji), *n.* (١) فسیۆلۆجی؛ زانستی کارکردنی ئاسایی ئەندامەکانی لەشی گیاندار. (٢) کتێبێك یا ووتارێکی ئەم زانستە. (٣) کارکردنی ڕێك وپێکی ئەندامەکانی لەشی گیاندار
-physiologist *(n.).*
physiotherapy (fiz′i-ō-ther′ə-pi), *n.* physical-therapy.
physique (fi-zēk′), *n.* لەش ولار؛ بەژن وبالا؛ شێوەی پێکهاتن و بەهێزی لەش
phyto- (fi′tō, fi′tə), پێشگرێکە بەمانای ڕووەك؛ شینایی؛ سەوزایی؛ گژوگیا *(phytogeography)*
phytogenesis (fi′tō-jen′ə-sis), *n. Also* phytogeny, مێژووی بنچینە و گۆڕانی ڕووەك
-phytogenetic; phytogenetical *(adj.).*
phytogenic (fi′tō-jen′ik), *adj.* لە بنەڕەتدا لە ڕووەکەوە هاتووە؛ بنچینەکەی ڕووەك بووە (خەڵووز).
phytogeography (fi′tō-ji-og′rə-fi), *n.* جوگرافیای ڕووەك لە دابەشبوونی ڕووەك بەسەر زەویدا دەکۆڵێتەوە
phytography (fi-tog′rə-fi), *n.* زانستی نیشانەکردنی ڕووەك
phytology (fi-tol′ə-ji), *n.* [Rare], = **botany.**
phytophagous (fi-tof′ə-gəs), *adj.* گیاخۆر؛ بە گژوگیا دەژی.
pi (pī), *n.* (١) کۆمەڵێك تیپی چاپەمەنی تێکەڵ وپێکەڵاو (٢) کۆمەڵێکی تێکەڵ وپێکەڵاو
v.t. تێکەڵ وپێکەڵ کردن.
pi (pi, pē), *n.* (١) تیپی شازدەهەمی ئەلف وبێی یۆنانییە
(٢) نیشانەی ڕێژەی کەمەرەی بازنەیەك و تیرەکەیەتی.
pia mater (pī′ə mā′tēr), [L.], پەردەیەکی تەنکە بەدەوری مێشك و مۆخی بڕبڕەدا.
pianissimo (pē′ə-nis′ə-mō′), *adj. & n.* زۆر نەرم (مۆسیقا)؛ بەنەرمی.
pianist (pi-an′ist, pyan′ist, pē′ə-nist), *n.* پیانۆژەن؛ پیانۆلێدەر.
piano (pi-an′ō, pyan′ō), *n.* پیانۆ.
piano (pi-ä′nō, pyä′nō), *adj. & adv.* نەرم (مۆسیقا)؛ بەنەرمی.
n. پارچەیەك مۆسیقای نەرم
pianoforte (pi-an′ə-fôrt′, pyan′ə-fōr′ti), *n.* = **piano.**
piaster, piastre (pi-as′tēr), *n.* (١) [Rare]، دۆلاری ئیسپانی. (٢) قرش (پارەی میسر و تورکیا).
piazza (pi-az′ə), *n.* (١) مەیدانی گشتی (بەتایبەتی لە شارێکی ئیتالیدا)؛ گۆڕەپان (ناوشار). (٢) ڕاڕەوێکی سەرگیراوی پایەدار. (٣) دالان؛ هەیوان.
pica (pī′kə), *n.* تیپی بچووك (چاپەمەنی)؛ قەبارەیەکی بچووکی تیپی چاپەمەنییە.
pica (pī′kə), *n.* بێزوو؛ بێزووکردن.
picador (pik′ə-dôr′), *n.* پیکادۆر: ئەسپ سوارێکە لە سەرەتای شەڕەگای ئیسپانیدا ئەقیزە دەکات بە گاکەدا تاکو توورەی بکات و ئامادەی بکات بۆ شەڕ.
picaresque (pik′ə-resk′), *adj.* (١) هی سەرسەری و زۆڵ و قوماربازو پیاوخراپ و چەتە و کردارەکانیان. (٢) تایبەتی بە جۆرە چیرۆکێکە کە لە ئیسپانیاوە داهاتووە دەربارەی پیاوی سەرسەری و زۆڵ و قوماربازو چەتە و خراپەکارو کردارەکانیان: *(a ~ novel)* .
picaroon (pik′ə-rōōn′), *n.* (١) سەرسەری؛ چەتە؛ دز؛ کەسێکی زۆڵ و کەڵەکچی. (٢) چەتەی دەریا. (٣) کەشتی چەتەی دەریا.
picayune (pik′i-ūn′), *n.* (١) (ا) نیورپاڵی ئیسپانی کۆن (کە لە بەشی خوارووی ئەمەریکا بەکاردەهێنرا). (ب) پارەیەکی پێنج فلسی؛ پارەی کەم نرخ (٢) شتێکی بێ نرخ؛ شتێکی هیچ وپووچ: *(not worth a ~)* .
adj. (١) هیچ وپووچ؛ بێ نرخ؛ بێ بایەخ. (٢) گوێ بە شتی هیچ وپووچ و بێ بایەخ دەر.
picayunish (pik′i-ūn′ish), *adj.* = **picayune.**
piccalilli (pik′ə-lil′i), *n.* ترشیاتی سەوزە.
piccolo (pik′ə-lō′), *n.* ئامێرێکی مۆسیقایی بچووکە لە بابەتی فلووت یا شمشاڵ.
pice (pīs), *n.* پارەیەکی بچووکی هیندی کۆنە
piceous (pis′i-əs, pī′si-əs), *adj.* (١) بەئاسانی گڕگرتوو. (٢) ڕەش وەك قیر (زیندەوەرزانی).
pick (pik), *n.* قولنگ؛ پاچ.
pick (pik), *v.t.* (١) هەڵکەندن بە پاچ یا قولنگ (٢) کونکردن بە شتێکی نووك تیژ. (٣) (ا) کراندن؛ هەڵکراندن. (ب) ددان ئاژنین؛ لووت دەردان؛ پاکردنەوە لە شتی پیس: *(to ~ one's nose)*
(٤) ڕنین؛ کردنەوە (گوڵ، میوە)؛ چنینەوە؛ لێکردنەوە؛ چنین: *(to ~ flowers, fruits, cotton, etc.)*
(٥) ئاوەڕووتکردن؛ پەڕلێکردنەوە.
(٦) بە دەنووك خواردن یا هەڵگرتن؛ هەڵگرتن؛ دەنووك لێدان؛ چنینەوە
(٧) بە قێزوبێزەوە خواردن؛ کەم کەم خواردن.
(٨) لێککردنەوە؛ دڕاندن؛ هەڵتلیشاندن.
(٩) هەڵبژاردن: *(The best swimmer was ~ed.; to ~ a winner)*
(١٠) شەڕفرۆشتن: *(to ~ a fight with)* .
(١١) دۆزینەوە (کەم وکووڕی): *(He ~ed holes in their argument.)*
(١٢) لێدان (گیتار، عود).

(١٣) قفل برین: *(to ~ a lock)* .

(١٤) گیرفاز برین. *(to ~ a pocket)* .

v.i. (١) بە قیزوبیزەوە خواردن؛ بە نابەدڵییەوە خواردن. (٢) دزین.

(٣) قوڵنگ بەکارهێنان. (٤) ڕنین؛ کردنەوە (گوڵ، میوە، بەر).

(٥) ڕنران؛ لێکرانەوە. *(Grapes ~ easily.)* .

(٦) هەڵبژاردن (بەتایبەتی بەووردی و قیزوبێزەوە)

(٧) هەمیشە ڕەخنەی هیچوپووچ گرتن.

n. (١) قوڵنگ لێدان؛ بە ئامێرێکی نووک تیژ هەڵکەندن. (٢) هەڵبژاردن.

(٣) هەڵبژاردە: *(the ~ of the crop)* .

(٤) ئەو بەرەی لە یەك جاردا دەڕنرێ یا دەچنرێتەوە

have a bone to pick with someone, سکاڵا هەبوون بەرامبەر.

pick and choose, بە هەوەسی خۆ هەڵبژاردن؛ سەرێشك بوون.

pick apart (or to pieces), (١) یەکالاکردنەوە؛ هەڵوەشاندن؛ لێك جیاکردنەوە؛ شڕو وورکردن؛ پارچەپارچەکردن

(٢) کەموکووری زۆر تێدا دۆزینەوە؛ زۆر ڕەخنەلێگرتن بە کینەو ناحەزانە؛ شڕو وورکردن (مەجاز): *(to pick someone's writing apart)* .

pick at, (١) بە قیزوبیزەوە خواردن؛ بە لالووتەوە خواردن

(٢) [Colloq.]. ڕەخنەلێگرتن بە خۆڕایی؛ سەرکردنەسەر؛ مێشك بردن.

(٣) دەستکاری کردن؛ یاری پێکردن.

pick off, (١) لێکردنەوە؛ لێ لابردن. (٢) پێکان.

pick on, (١) هەڵبژاردن.

(٢) [Colloq.]. سەرکردنەسەر؛ کلك پێوەکردن؛ شەڕ پێ فرۆشتن؛ ڕەخنەلێگرتن. *(Everyone in the family picked on him.)* .

pick one's way, لەسەرخۆو بە ووریایی بۆ پێشەوە چوون.

pick out, (١) هەڵبژاردن.

(٢) دەستنیشانکردن؛ جیاکردنەوەو هەڵبژاردن (لەناو کۆمەڵێکی گەورەدا).

(٣) تێگەیشتن؛ لێکدانەوە

pick over, باشترین لێ هەڵبژاردن:
(The orchard has been picked over.)

pick up, (١) بە قوڵنگ زەوی هەڵکەندن.

(٢) هەڵگرتن لە زەوی بەرزکردنەوە.

(٣) (ا) فێربوون *(to pick up a habit, language, etc.)* .

(ب) گرتن (نەخۆشی)؛ تووش بوون؛ هەڵگرتن: *(to pick up germs)* .

(٤) دەستکەوتن: دۆزینەوە؛ دۆزینەوەو وەرگرتن بە ڕێکەوت.

(٥) بۆ وەستانو سوارکردن یا هەڵگرتن: *(to pick up a hitchhiker; The train picked up passengers along the way.)*

(٦) پێ پێوەنان؛ بێن پێگرتن؛ خێراکردن:
(The bus picked up speed after we left town.)

(٧) چاکبوونەوە؛ خۆگرتنەوە (پاش ژێرکەوتن یا پارە لەکیس چوون)؛ دەستکەوتنەوە

(٨) هەڵسانەوە (پاش کەوتن یا ژێرکەوتن).

(٩) گرتن. *(He was picked up by the police.)* .

(١٠) (ا) بەدی کردن؛ بینین:
(to pick up a star through a telescope)

(ب) بیستن؛ گوێ لێ بوون؛ دۆزینەوە:
(to pick up a station on the radio)

(١١) پاکردنەوە؛ خاوێن کردن (ژوور):
(Please pick up after you finish eating.)

(١٢) دان (کرێی میوانخانە یا چێشتخانە یا شتی تر، شتی کڕاو... هتد):
(Her husband will pick up the tab.)

(١٣) [Colloq.]. ناسینو بردن لەگەڵ خۆدا؛ دۆزینەوەو ناشنایی لەگەڵ پەیداکردن (بۆ دەستبازی)؛ هەڵگرتن:
(He picked up a girl at the bar.)

pickaback (pik'ə-bak´), *adv. Also* **piggyback.** (١) بە کۆڵ؛ بە قەلاندۆشکان. *(He carried the child ~ .)* .

(٢) هی فڕینی فڕۆکەیەك بەسەر پشتی فڕۆکەیەکی ترەوە، یا گوێزانەوەی لۆری بە شەمەندەفەر، یا ئوتومبێل بە لۆری.

pickaninny (pik'ə-nin´i), *n.* منداڵی قولەڕەش (لەڕووی سووکییەوە).

pickax (pik'aks´), *n.* پاچ؛ قوڵنگ.

v.t. & v.i. قوڵنگەکاری کردن؛ پاچکاری کردن؛ قوڵنگە بەکارهێنان؛ پاچ لێدان.

pickaxe (pik'aks´), *n., v.t. & v.i.* = pickax.

picked (pikt), *adj.* (١) هەڵبژێرراو (بەتایبەتی بەووردی): *(~ men)* .

(٢) ڕنراو؛ لێکراوە (گوڵ، میوە)؛ کراوەتەوە لە درەختەکە: *(~ fruit)* .

(٣) بە قوڵنگ هەڵکەنراو و هەڵگێراوە؛ قوڵنگکاری تێداکراو.

pickerel (pik'ēr-əl, pik'rəl), *n.* ماسییەکی ناو ڕوباری لووت درێژی کاژێر دەرپۆقیوی ددان تیژە.

picket (pik'it), *n.* (١) مێخ؛ سنگ؛ مێخی ئەستووری نووك تیژ (وەك هی تەیمان). (٢) سەربازی پاسەوانی ئۆردوگا (بۆ پاراستنی لە هێرشی لە ناکاو).

(٣) ئەندامی ڕێکخراوێکی کرێکارانی مانگرتووە کە لەبەردەم کارگەدا ڕیز دەگرێ لەگەڵ ئەندامانی تردا بە درووشمەوە بۆ ڕێگرتن لەوانەی دەیانەوێ ئیش بکەن. (ئەمە لەبەردەم فرۆشگاو دەزگای بازرگانی و فرۆکەیشدا دەبێت): کرێکاری مانگرتووی درووشم هەڵگرتوو

v.t. (١) تەیمان کردن؛ بە سنگ یا مێخی نووك تیژ دەورەگرتن.

(٢) وولاخ بەستنەوە بە سنگەوە. (٣) (ا) پاساوڵ دانان لەبەردەم ئۆردوگادا

(ب) ئۆردوگا پاراستن بە پاسەوانی بەردەرگا.

(٤) کرێکاری مانگرتوو دانان لەبەردەم کارگەدا بۆ ڕێگرتن لەوانەی دەیانەوێ ئیش بکەن: *(to ~ a factory)* .

v.i. بەردەمی کارگە گرتن بۆ ڕێگرتن لە ئیشکەران (کرێکاری مانگرتوو).

picket fence, تەیمانی سنگ یا مێخی نووك تیژ.

picket line, ڕیزی کرێکارانی مانگرتوو بە درووشمەوە لەبەردەم کارگەدا (بۆ پڕوپاگەندەو ڕێگرتن لەوانەی دەیانەوێ ئیش بکەن).

picking (pik'iŋ), *n.* (١) هەڵگرتن؛ ڕنین؛ بڕین (قفڵ، گیرفان).

(٢) *(pl.)* (ا) بەرماوە؛ پاشماوە.

(ب) بەشی خۆ لە تالانی؛ تالانی؛ شتی دزراو؛ دەسکەوتی ناڕەوا.

pickle (pik''l), *n.* (١) سوێراوی ترشیات.

(٢) ترشیات؛ خەیاری ترشیات. (٣) گیراوەیەکی ترشەڵۆکە (بۆ پاکردنەوەی کیمیایی کانزا لە ژەنگو پووڵەکە... هتد).

(٤) گرفتاری؛ بارێکی زۆر ناخۆش یا دژوار.

v.t. ترشیات کردن؛ کردن بە ترشیات؛ خۆشکردن.

pickled (pik''ld), *adj.* [Slang]. سەرخۆش؛ مەست؛ کەیل.

picklock (pik'lok´), *n.* (١) قفڵبڕ؛ دز. (٢) ئامێری قفڵ بڕین.

pick-me-up (pik'mi-up´), *n.* [Colloq.], خواردنەوەیەکی کحوول ووریاکەرەوەیە.

pickpocket (pik'pok´it), *n.* گیرفانبڕ.

pickup (pik'up´), *n.* (١) هەڵگرتنەوە لە زەوی.

(٢) پیکاب: جۆرێکە لە ئوتومبێل.

(٣) توانای بێن گرتن؛ بێن گرتن؛ خێراکردن:
(a sports car with good ~)

(٤) [Colloq.]، بەرەو باشی چوون (بازرگانی)؛ زیادبوون: *(a ~ in sales)*

(٥) [Slang]، گرتن (بەند).

(٦) کەسێکی هەڵگیراو: (ا) ڕێبوار یا بار.

(ب) **hitchhiker**

(ج) کەسێکە کە ئاشنایەتی لەگەڵ دەگیرێ بۆ دەستبازی و جووت بوون.

(٧) وەرگرتن (رادیۆ، تەلەفزیۆن).

picky (pik'i), *adj.* [Colloq.], زۆر بە قیزوبێز؛ زۆر بە ڕەخنە.

picnic (pik'nik), *n.* (١) سەیران.

(٢) [Slang]، کارێکی ئاسان؛ ئیشێکی خۆش و ئاسان.

v.i. سەیران کردن؛ چوون بۆ سەیران.

-picnicker *(n.)*.

pictograph (pik′tə-graf′, pik′tə-gräf′), ***n.*** (١) وێنەیەکە کە بیرێک دەردەبڕێ (وەک نووسینی هیرۆگلیفی). (٢) ئەم جۆرە نووسینە.

pictography (pik-tog′rə-fi), ***n.*** نووسینی وێنەیی؛ نووسین بە وێنە (وەک هیرۆگلیفی).

-pictographic *(adj.)*; pictographically *(adv.)*.

pictorial (pik-tôr′i-əl, pik-tō′ri-əl), ***adj.*** (١) [Rare]. تایبەت بە نیگارکێش؛ هی نیگار یا تابلۆ

(٢) وێنەیی؛ لە وێنە پێکهاتوو: *(a ~ magazine)*.

(٣) روون وەک وێنە (نووسین، نیشانەهەڵدان، باس)؛ دەڵێی بە وێنە دەربڕاوە؛ لە وێنەچوو: *(~ writing)*.

n. گۆڤارێکی لە وێنە پێکهاتوو.

picture (pik′chẽr), ***n.*** (١) وێنە

(٢) وێنەی نموونەیی؛ نموونە؛ وێنە؛ وێنەی دەقاودەق: *(She is the ~ of her mother.; That cat is the ~ of laziness.)*

(٣) شتێکی جوان و رێکوپێک: *(The garden was a ~ .)*.

(٤) شتێکی روونی وەک وێنە لە مێشکدا؛ بیری روون.

(٥) نیشانەهەڵدان؛ باس. (٦) هەموو شتێک دەربارەی رووداوێک.

(٧) تابلۆ. (٨) فیلمی سینەما.

v.t. (١) وێنەگرتن؛ نیگارکێشان. (٢) دەرخستن بەروونی؛ پیشاندان.

(٣) ئاسکردن؛ نیشانەهەڵدان

(٤) هێنانە بەرچاوی خۆ؛ بە خەیاڵ وێنەکێشان *(to ~ something in one's mind)*

picture gallery, پیشانگای وێنە

picturesque (pik′chẽr-esk′), ***adj.*** (١) جوان؛ دڵگیر؛ وەک وێنە جوانە *(a ~ mountain, city, beach, etc.)*.

(٢) ئەنتیکەو جوان (٣) روون *(~ language)*.

picture writing, (١) نووسینی وێنەیی (وەک هیرۆگلیفی).

(٢) وێنەی بەکارهێنراو لەم جۆرە نووسینەدا.

picul (pik′ul), ***n.*** سەنگێکی چینییە

piddle (pid′'l), ***v.t.*** کات بەفیڕۆدان؛ کات کوشتن

v.i. (١) بە شتی هیچوپووچەوە خۆ خەریک کردن؛ خاوەخاوکردن: *(to ~ around)*

(٢) میزکردن (وشەی منداڵان).

piddling (pid′liŋ), ***adj.*** هیچوپووچ؛ بێ فەڕ؛ هیچ؛ بێ بایەخ.

piddock (pid′ək), ***n.*** جۆرە گیاندارێکی نەرمی قاقلەداری ئاوییە.

pidgin (pij′in), ***n.*** *Also* pigeon, زمانی هەرەمە؛ زمانێکی تێکەڵاوە لە دوو زمان یا زیاتر بۆ قسەپێکردن لەلایەن چەند گەلێکی جیاوازەوە.

Pidgin English, *Also* pidgin English, جۆرە زمانێکی ئینگلیزی تێکەڵاووپێکەڵاوی بازرگانییە لە رۆژهەڵاتی دوور.

pie (pī), ***n.*** (١) جۆرە شیرینییەکە ئامەکەی وەک پاقلاوەو کولیچە وایە.

(٢) [Slang]. شتێکی زۆر ئاسان یا خۆش و باش.

pie in the sky, خەیاڵی پلاو؛ خەون؛ ئومێدی بۆش.

pie, pi (pī), ***n.*** (١) کۆمەڵێک تیپی چاپەمەنی تێکەڵاووپێکەڵاو

(٢) کۆمەڵێک شتی تێکەڵاووپێکەڵاو.

pie (pī), ***n.*** = magpie.

pie (pī), ***n.*** پارەیەکی کەم نرخی کۆنی هیندی و پاکستانییە.

piebald (pī′bôld′), ***adj.*** پەڵەپەڵە؛ بەڵەک؛ بازوو؛ رەش و سپی: *(a ~ horse)*

n. ئەسپی بەڵەک؛ گیانداری پەڵەپەڵە

piece (pēs), ***n.*** (١) پارچە؛ بەش. (٢) تیلماسک؛ پل؛ کوت؛ پەنچک؛ ئەخت.

(٣) وێنە؛ نموونە: *(a ~ of nonsense)*

(٤) بەرهەمێکی هونەری (ویژە، مۆسیقا، نیگارکێشی).

(٥) رای خۆ؛ را: *(speak one's ~)*.

(٦) پارە: *(a ten-cent ~)*.

(٧) داشی شەترەنج (٨) چەک (بەتایبەتی تفەنگ).

(٩) [Dial.]: ماوەیەکی کورت.

(١٠) [Vulgar Slang]: ئافرەت (کە هەر بۆ جووت بوون بێ).

v.t. (١) دانەدم؛ خستنەسەر؛ پێکەوە دوورین.

(٢) پینەکردن؛ پێکەوەنان؛ پێکەوە نووساندن.

a piece of one's mind, [Colloq.], رای لەڕوو وەئادوستانە؛ سەرزەنشت؛ قسەی خراپ: *(I gave him a piece of my mind.)*.

go to pieces, (١) پارچە پارچە بوون؛ رووخان.

(٢) رووخان (مەجان)؛ پەرێشان بوون؛ شێت بوون؛ هەرەس بردن (بەهۆی خوریەو شتی ناخۆشەوە).

of a (or one) piece, چوونیەک؛ هەمان چەشن.

speak one's piece, رای خۆ دەربڕین؛ دەرخستنی ئەوەی لە دڵدایە؛ دڵ هەلڕشتن.

piece-dyed (pēs′dīd′), ***adj.*** لە خوم دراو یا بۆیەکراو پاش چنینی.

piecemeal (pēs′mēl′), ***adv.*** پارچە پارچە؛ نەختە نەختە؛ ووردە ووردە نەک بەیەکجاری؛ بەپچڕپچڕی: *(work done ~)*.

adj. ووردە ووردە کراو؛ پچڕپچڕ؛ نەختە نەختە کراو.

piecework (pēs′wûrk′, ***n.*** کاری قۆنتەرات بە پارچە پارچە یا دانە دانە.

-pieceworker *(n.)*.

pied (pīd), ***adj.*** (١) پەڵەپەڵە؛ بەڵەک؛ هەمەرەنگ؛ بازوو.

(٢) جلی وەها لەبەرکردوو.

piedmont (pēd′mont), ***adj.*** لە بناری شاخدایە: *(a ~ stream)*.

n. دەشت یا ناوچەی بناری شاخ.

pieplant (pī′plant′, ***n.*** رێواس.

pier (pêr), ***n.*** (١) پایەی پرد؛ کۆڵەکەی پرد.

(٢) شۆستەی بەندەر؛ شۆستەی درێژبووەوە بۆ ناو دەریا؛ ئەسکەلە.

(٣) پایە (خانووسازی)؛ کۆڵەکە. (٤) دیواری نێوان دوو پەنجەرە یا دەرگا.

pierce (pêrs), ***v.t.*** (١) پێداکردن؛ پێدابردن؛ کونکردن؛ بڕین؛ ئەنگاوتن.

(٢) سمین؛ کوناودەرکردن: *(She had her ears ~d.)*.

(٣) بڕین؛ پێداچوون: *(The path ~d the wilderness.)*

(٤) تێدا دەنگدانەوە: *(A shriek ~d the air.)*.

(٥) تێگەیشتن: *(He ~d the heart of the mystery.)*

(٦) کارتێکردن (هەست): *(~d by anguish)*.

v.i. کونکردن؛ پێداچوون.

piercing (pêr′siŋ), ***adj.*** تیژ؛ بڕ.

Pietà, pietà (pyā-tä′), ***n.*** وێنەی مریەم لەکاتی گرتنەباوەشی لاشەی عیسا و شیوەنکردنی بەسەریدا پاش هەڵواسینی (لە پەیکەرو تابلۆدا).

pietism (pī′ə-tiz'm), ***n.*** (١) ترسی خودا؛ خواپەرستی.

(٢) [P-]: بیروباوەڕو رێبازی کۆمەڵێکی لە خوداترسی ئەڵمانی سەدەی حەڤدە.

(٣) لە خوداترسی رووالەت؛ لە ئەندازە بەدەر خواپەرستی درۆ.

-pietist *(n.)*; pietistic *(adj.)*.

piety (pī′ə-ti), ***n.*** (١) لە خودا ترسان؛ خواپەرستی.

(٢) دڵسۆزی بۆ دایک و باوک و خزم و کەس و کارو خێزان؛ جگەرسۆزی

(٣) کارێکی لە خوداترسانە؛ ووتەی دڵسۆزانە یا لە خوداترسانە.

(٤) [Obs.]: بەزەیی.

piezometer (pī′ə-zom′ə-tẽr), ***n.*** پەستان پێوەر.

piffle (pif′'l), ***n.*** [Colloq.], شتی هیچوپووچ؛ شتی بێ بایەخ

v.t. [Colloq.], قسەی قۆڕ یا هیچوپووچ کردن.

pig (pig), ***n.*** (١) بەراز؛ خووگ؛ مالۆس. (٢) پەڵغ؛ بەچکە بەراز.

(٣) گۆشتی بەراز. (٤) [Colloq.]، کەسێکی پیس و پۆخڵی بۆگەنی چڵێس

(٥) (ا) پارچەیەک ئاسن یا کانزای تری داڕێژراو. (ب) قاڵبی ئەم دارشتنە.

v.i. (١) بەچکە بەراز بوون. (٢) (it ~)، بە پیسی و پۆخڵی و چڵێسی ژیان

buy a pig in a poke, شت کرین لە نەدیدە.

make a pig of oneself, زۆر خواردن؛ زۆرخۆری کردن.

pig bed, قاڵبی لمین کە ئاسنی تواوەی تێدا دادەرێژرێ.

pigboat (pig'bōt´), *n.* [Navy Slang]. ژێردەریایی؛ کەشتی ژێرئاو
pigeon (pij'ən), *n.* (١) کۆتر
(٢) [Slang]، کەسێکی ساویلکە یا خۆش باوەڕ.
pigeon (pij'in), *n.* = pidgin.
pigeon breast, دەریوقینی ئێسکەکۆڵە (تووشی کەسانی سیلاوی دەبێ).
pigeon-breasted (pij'ən-bres´tid), *adj.* سنگ دەریوقیو (نەخۆشی)؛ کۆترسنگ.
pigeon hawk, واشەی کۆترخۆر
pigeonhearted (pij'ən-här´tid), *adj.* ترسنۆک
pigeonhole (pij'ən-hōl´), *n.* (١) کونە کوتر؛ هێلانە کۆتر.
(٢) تاق؛ خانەی بچووکی مێز؛ چاوی مێز.
v.t. (١) خستنە چاوی مێزەوە. (٢) خستنە پشت گوێ؛ خستنە لاوە.
(٣) ریزکردن؛ بە ڕێکوپێکی دانان؛ ڕێکخستن
pigeon-toed (pij'ən-tōd´), *adj.* پەنجە کۆتری؛ پەنجەی پێی نووشتاوەتەوە بۆ ناوەوە.
pigfish (pig'fish´), *n.* ماسییەکە دەمرخێنێ کە لە ناو دەردەهێنرێ.
piggery (pig'ēr-i), *n.* تەویلەی بەراز
piggin (pig'in), *n.* دۆلکە یا سەتڵێکی داریینی دەسک ستوونییە.
piggish (pig'ish), *adj.* بەرازخوو؛ پیس‌وپۆخڵ؛ چڵێس؛ سەرسەخت.
-piggishly *(adv.)*; piggishliness *(n.)*.
piggy (pig'i), *n. Also* piggie, پەلخ؛ بەچکە بەراز
adj. = piggish.
piggyback (pig'i-bak´), *adv. & adj.* = pickaback
piggy bank, بەرازە باغ دەفرێکە لە شێوەی بەرازدا درزێکی تێدایە پارەی وردەی لێوە تێدەخرێ‌و پاشەکەوت دەکرێ.
pigheaded (pig'hed´id), *adj.* سەرسەخت؛ کەللەرەق.
pig iron, ئاسنی خاو لەکاتی دەرهاتنی لە کوورەی تواندنەوەدا.
piglet (pig'lit), *n.* پەلخ؛ بەچکە بەراز.
pigment (pig'mənt), *n.* (١) (ا) بۆیە؛ رەنگ. (ب) پەڵە؛ خاڵ
(٢) ماددەی رەنگداری خانەی گیاندارو رووەک (وەک کلۆروفیل یا سەوزینە).
pigmentary (pig'mən-ter´i), *adj.* رەنگی؛ بۆیەیی؛ پەڵەیی؛ خاڵاوی
pigmentation (pig´mən-tā'shən), *n.* (١) رەنگ بوون یا رەنگ پەیداکردنی رووەک‌و گیاندار بەهۆی رەنگ تێدابوونی خانەکانیان. (٢) رەنگ یا پەڵەی گیاندارو رووەک.
pigmented (pig'mən-tid), *adj.* رەنگدار؛ پەڵاوی؛ خاڵدار.
Pigmy (pig'mi), *adj. & n.* = Pygmy.
pignus (pig'nəs), *n.* بارمتە (یاسا).
pigpen (pig'pen´), *n.* (١) تەویلەی بەراز؛ پەچەی بەراز.
(٢) شوێنێکی پیس‌وپۆخڵ.
pigskin (pig'skin´), *n.* (١) پێستە بەراز (٢) قایشی پێستە بەراز
(٣) [Colloq.]، تۆپی فوتبۆڵی ئەمەریکی. (٤) [Colloq.]، زین.
pigsticking (pig'stik´iŋ), *n.* راوە بەراز کردن بە رم.
pigsty (pig'stī´), *n.* = pigpen.
pigtail (pig'tāl´), *n.* (١) کلافەتووتن
(٢) پرچی کلافەکراوی بە پشتی ملدا شۆڕبووەوە.
pika (pī'kə), *n.* گیاندارێکی شیردەری قرتێنەری بێ کلکە لە توخمی کەروێشک
pike (pīk), *n.* (١) turnpike . (٢) دەرگای باجدان لەسەر ڕێگاوبانی باجی؛ دەرگای ڕێگەنەدان لەسەر ڕێگاوبانی بە پارە پێدا ڕۆیشتوو.
(٣) باجی دراو لەم دەرگایەدا
v.i. [Slang], (~ along), خێرا ڕۆیشتن؛ بەپەلە پێدا ڕۆیشتن.
pike (pīk), *n.* رم؛ نیزە
v.t. رم پێداکردن؛ بە نیزە یا رم کوشتن
pike (pīk), *n.* جۆرە ماسییەکی روباریی لەوز درێژو باریکی کاژێر دەریوقیوی ددان تیژە.
pike (pīk), *n.* نووکی رم یا نیزە؛ نووکی تیژ.
pike (pīk), *n.* [British Dial.], (١) لووتکەی تیژ؛ لووتکەی تیژی شاخ.
(٢) شاخی لووتکە تیژ.
pikeman (pīk'mən), *n.* سەربازی رم هەڵگر؛ رم هاوێژ؛ نێزەدار.
pike perch, ماسییەکی لەوز درێژو باریکی کاژێر دەریوقیوی ددان تیژە.
piker (pī'kēr), *n.* [Slang], (١) کەسێکی پارەپیسی هیچ‌وپووچ؛ کەسێکی دەست قووچاوی ترسنۆک. (٢) قومارچی یا پارەبازێکی پوولەکی‌و بچووک.
pikestaff (pīk'staf´, pīk'stäf´), *n.* (١) داری نیزە؛ قەدی رم.
(٢) داردەستی نووک تیژ؛ داردەستی نووک ئاسنی تیژ.
pilaf, pilaff (pi-läf'), *n.* پلاو.
pilaster (pi-las'tēr), *n.* پایەی لاکێشی؛ کۆڵەکەی لاکێشی.
pilau, pilaw (pi-lô'), *n.* پلاو.
pilchard (pil'chērd), *n.* ماسییەکی بچووکە لە توخمی " ساردین "
pile (pīl), *n.* (١) کۆمەڵ؛ تۆپەڵ؛ بەستەک؛ بارستایی.
(٢) لێژنەدار (کە لاشەی لەسەر دەسووتێنرێ).
(٣) خانوویەکی زل؛ کۆمەڵێک خانووی گەورە
(٤) [Colloq.]، ژمارەیەکی زۆر؛ فرە؛ هەندێکی زۆر.
(٥) [Slang]، کۆڵێک پارە؛ پارەیەکی زۆر؛ سامان.
(٦) (ا) چەند پەرەیەکی کانزایی جیاجیایە قوماش یا کاغەزی بە ترشەلۆک تەڕکراو دەخرێتە نێوانیانەوە بۆ پێکهێنانی تەزووی کارەبا. (ب) باتری.
(٧) nuclear reactor
v.t. (١) کۆمەڵ کردن؛ کەڵەکەکردن؛ بارستەکردن؛ بەستەک کردن؛ گردکردنەوە؛ هەڵچنین. (٢) لەسەر هەڵچنین؛ لێ بارکردن.
v.i. (١) کۆمەڵ بوون؛ کەڵەکەبوون؛ گردبوونەوە.
(٢) (~ in; ~ out)، بە شێواوی جوڵانەوە؛ بەیەکداهاتن‌و جوڵانەوە بە تێکەڵ‌وپێکەڵی‌و سەر لێ شێواوی؛ بەیەکداکەوتن
pile up, کۆکردنەوە؛ خڕکردنەوە؛ کۆبوونەوە؛ کەڵەکەبوون؛ مۆڵ بوون؛ نیشتنە سەریەک.
pile (pīl), *n.* (١) نەخشێکی چنراوی نەرمی سەر رووی قوماش
(٢) تەقەڵ یا قوڵفەی نەخشێکی وەها. (٣) وردە پەڕ؛ گەندەموو؛ کوڵک؛ نەرمەموو
pile (pīl), *n.* (١) پایەی کۆنکریت یا پۆڵایی پردو خانوو؛ کۆڵەکەی ئەستوور؛ سنگ؛ مێخ. (٢) نیشانەیەکی پوازیی نووک بەرەوخوارە (دروشمی سوارچاکی).
v.t. (١) کۆڵەکە یا پایەی کۆنکریتی‌و پۆڵایی داکوتان (بۆ پردو خانوو)
(٢) بەهێزکردن یا پاڵپشتی کردن بە پایەو کۆڵەکە
pileate (pī'li-it, pil'i-āt´), *adj.* (١) کڵاودار (وەک قارچک)
(٢) پۆپنەداری درێژ
pileated woodpecker, دارکونکەرەیەکی ئەمەریکی پۆپنە درێژە.
pile driver (or engine), مەکینەی داکوتانی پایەو کۆڵەکە.
pileous (pī'li-əs), *adj.* تووکن؛ کوڵکن؛ گەندەمووا‌وی
piles (pīlz), *n.pl.* مایەسیری.
pileum (pī'li-əm, pil'i-əm), *n.* تەوقەسەری باڵندە لە دەنووکەوە هەتا پشت مل.
pileus (pī'li-əs, pil'i-əs), *n.* (١) تەپلە یا کڵاوی بێ قەراغ.
(٢) کڵاوی قارچک. (٣) pileum .
pilfer (pil'fēr), *v.t. & v.i.* دزین (بەتایبەتی پارەی کەم یا شتی هیچ‌وپووچ).
-pilferer *(n.)*.
pilferage (pil'fēr-ij), *n.* (١) دزی (بەتایبەتی پارەی کەم یا شتی هیچ‌وپووچ)؛ دزین. (٢) شتی دزراو.
pilgarlic (pil-gär'lik), *n.* (١) کەسێکی سەر رووتاوە
(٢) کەسێکی بە چاوی سووک تەماشاکراو؛ کەسێکی داماو کە جێی بەزەیی

پێدا هاتنەوەی خەڵك بێت

pilgrim (pil′grim), *n.* (١) گەڕوك؛ گەڕیدە؛ ڕەوەند؛ وێڵ. (٢) حاجی.

(٣) [P-]، یەکێکە لەو کۆچەرە ئینگلیزانەی کە لە ساڵی ١٦٢٠ دا یەکەم ئاوایی‌یان لە ئەمەریکا داناو ناویان نا " پلیمەس "

pilgrimage (pil′grə-mij), *n.* (١) حەج؛ حەج کردن؛ چوون بۆ شوێنێکی پیرۆز. (٢) گەشتێکی دوورودرێژ.

piliferous (pi-lif′ēr-əs), *adj.* تووکاوی

piling (pil′iŋ), *n.* (١) پایەو کۆڵەکە داکوتان. (٢) پایەکان؛ کۆڵەکەکان.

(٣) خانوویەت یا شتێکی لەسەر پایە دروستکراو؛ شتێکی لە پایەو کۆڵەکە دروستکراو

pill (pil), *n.* (١) حەب (دەرمان).

(٢) شتێکی ناخۆشە کە مرۆڤ ناچارە بیکات یا پێی ڕازی بێت.

(٣) [Slang]، تۆپی بێسبۆڵ و گۆلف.

(٤) [Slang]، کەسێکی ووشك یا بەدسرووشت و بێزارکەر.

v.t. (١) دەرمان بەش بەش کردن بە شێوەی حەب. (٢) کردن بە حەب.

pill (pil), *v.t. & v.i.* (١) [Archaic]، تالانکردن.

(٢) [Archaic or Dial.]، پاکردن (میوە)؛ توێکڵ لێکردنەوە.

(٣) [Obs.]، سەر ڕووتانەوە؛ سەر ڕووتاندنەوە

pillage (pil′ij), *n.* (١) تالانکاری؛ ڕاووڕووت؛ تالانکردن؛ تالان

(٢) تالانی؛ شتومەکی تالانکراو

v.t. & v.i. (١) تالانکردن؛ ڕاووڕووت کردن. (٢) بردن بە تالانی

pillar (pil′ēr), *n.* (١) کۆڵەکە؛ دنگە؛ دیرەك؛ پایە

(٢) پەیکەرێکی یادکاری لە کۆڵەکە دروستکراو. (٣) شتێکی لە کۆڵەکە چوو.

(٤) کەسێکە کە وەك کۆڵەکەی دەستگایەك یا کۆمەڵگایەك وایە؛ پشتیوان:

(the ~s of society)

v.t. کۆڵەکە دانەبەر؛ پتەوکردن؛ بەهێزکردن بە کۆڵەکە یا پایە.

from pillar to post, لە تەنگ و چەڵەمەیەکەوە بۆ یەکێکی تر؛ ڕافڕێنراو لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێکی تر؛ لە بارێکی ناخۆشەوە بۆ یەکێکی تر.

pillar box, [British]. سووڕقی پۆستە

pillbox (pil′boks′), *n.* (١) شووشەی حەب. (٢) سەنگەر

(٣) ئەیلەی نوولەکی پۆپە تەختی ژنانە

pill bug, خلێرد؛ مێروویەکە لە هەزارپێ دەچێ ئەگەر دەستی لێ بدرێت خۆی خڕ دەکات وەك تۆپ

pillion (pil′yən), *n.* (١) دۆشەکەلەی پاشکۆی زین (بۆ کەسێك کە لە پاشکۆی سوارەوە سوار دەبێت بەتایبەتی بۆ ئافرەت. (٢) زینی پاشکۆی زینی ماتۆڕسکیل

pillory (pil′ə-ri), *n.* جوارچێوەی سزادان؛ چوارچێوەیەکە شوێنی دەست و سەری تێدایە لە کوندا تاوانکاری پێوە دەبەسترایەوە لەبەرچاوی خەڵك بۆ شکاندن و سزادانی

v.t. (١) خستنە جوارچێوەیەکی وەهاوە بۆ سزادان

(٢) ئووڕاندن؛ بەدناوکردن؛ ڕوو هەڵماڵین بۆ گاڵتەپێکردن

pillow (pil′ō), *n.* (١) سەرین؛ پشتی؛ باڵیف

(٢) دۆشەکەلەی نەخشێنراو. (٣) پاڵپشت

v.t. (١) سەر خستنەسەر سەرین؛ سەرنانە سەر سەرین. (٢) بۆ بوون بە سەرین

v.i. سەرکردنە سەر سەرین

pillowcase (pil′ō-kās′), *n.* بەرگی سەرین؛ بەرگی پشتی

pillowslip (pil′ō-slip′), *n.* pillowcase.

pilose (pī′lōs), *adj.* تووکن؛ بەتایبەتی هی نەرم و وورد؛ تووکاوی

pilot (pī′lət), *n.* (١) لێخوڕ یا ڕابەری کەشتی لە بەندەردا

(٢) فڕۆکەوان؛ فڕۆکەچی. (٣) ڕابەر؛ چاوساغ؛ ڕێبەر

(٤) ئامێری ڕێکوپێککەری مەکینە. (٥) pilot light

v.t. (١) ڕابەری کردن؛ پیشاندان؛ ڕێبەری کردن

(٢) فڕۆکە فڕاندن؛ فڕۆکە لێخوڕین؛ کەشتی ڕاندن

adj. (١) ڕابەر؛ ڕێ پیشاندەر

(٢) تایبەتی بە بەرنامەیەکی بچووکی تاقیکردنەوەیی *(a ~ program)* .

pilotage (pī′lət-ij), *n.* (١) ڕاندن؛ لێخوڕین.

(٢) کرێی ڕابەرو فڕۆکەوان و ڕانەری کەشتی.

pilot ballon, باڵۆنی دیاریکردنی خێرایی و ڕووی هەڵکردنی با.

pilot burner, = pilot light.

pilot engine, مەکینەی ڕابەر؛ مەکینەیەکە لەپێش شەمەندەفەرەوە دەنێررێت بۆ ئەوەی بزانرێ کە هێڵی ئاسنەکە تەواوە یا نا.

pilothouse (pī′lət-hous′), *n.* ژووری ڕانەری کەشتی.

pilot lamp, گڵۆپی ڕابەر؛ (ا) گڵۆپێکە جێی گوڕەری کارەبایی یا دەستگای بڕینی تەزووی کارەبایی پیشان دەدات. (ب) گڵۆپێکە پیشانی دەدات کە تەزووی کارەبایی کاربکات یا نا

pilot light, (١) مۆمی فڕن؛ ترووسکەیەکی هەمیشە داگیرساوە لە فڕنی گازدا بۆ داگیرساندنی فڕنەکە هەرکات ویسترا.

(پێشی دەووترێ: " pilot burner ") (٢) pilot lamp .

pilular (pil′yoo-lēr), *adj.* لە حەب دەچێ؛ هی حەب؛ وە حەب

pilule (pil′ūl), *n.* حەبی بچووك

pimento (pi-men′tō), *n.* (١) pimiento .

(٢) درەختێکی ناوچە گەرمەکانە ئاڵەتی شیرین لە بەرەکەی دەردەهێنرێ؛ ئاڵەتی شیرین

pimiento (pi-myen′tō), *n.* جۆرە بیبەرێکی شیرینە.

pimola (pi-mō′lə), *n.* زەیتوونی بیبەری شیرین تێکراو.

pimp (pimp), *n.* گەواد؛ کەشیش؛ قەحبەچی.

v.i. گەوادی کردن؛ کەشیشی کردن.

pimpernel (pim′pēr-nel′, pim′pēr-nəl), *n.* ڕووەکێکە گوڵی سوورو سپی و شینی ئەستێرەیی دەگرێت و لە ئاووهەوای ناخۆشدا گوڵەکەی دادەخات.

pimping (pim′piŋ), *adj.* (١) بێ بایەخ؛ هیچ وپووچ؛ ناگرنگ.

(٢) لاواز؛ جیقن؛ دەردەدار

pimple (pim′p'l), *n.* دوومەڵ؛ پیزۆکە؛ قنچکە؛ زیپکە.

pimpled (pim′p'ld), *adj. Also* **pimply,** دوومەڵاوی؛ پیزۆکاوی؛ زیپکەدار.

pin (pin), *n.* (١) سنگ؛ مێخ؛ چوقول؛ دووگمە.

(٢) شتێکی هیچ وپووچ و بێ نرخ.

(٣) (ا) دەرزی؛ دەرزی سەرخڕ؛ دەرزی سنجاق. (ب) تەوقەی سەر.

(ج) گیرەی جل. (د) یەخەبەند. (هـ) بزمار. (٤) (*pl.*) [Colloq.]، لاق

(٥) نیشانێکی دارینە لە گۆزەڵە دەچێ بۆ نیشان لێگرتنەوە (یاری بۆلینگ)

(٦) دووگمەی پیانۆو ئامێری مۆسیقایی تر. (٧) قولاپ (کەشتی‌یەوان

(٨) دارئاڵا (کە کونەکانی گۆڕەپانی یاری گۆلف نیشانە دەکات)

v.t. (١) پێکەوە نووساندن؛ لێکدان (بە دەرزی یا سنگ... هتد)؛ پێکەوە بەستن؛ دەرزی لێدان. (٢) دەرزی پێداکردن. (٣) بەستنەوە؛ ڕاگرتن لە یەك شوێندا؛ چەسپاندن. (٤) (~ on)، هیوا پێ بوون.

(٥) [College Slang]، نیشانەکردن؛ دیاریکردن (دەستگیران)

on pins and needles, بێ ئارام؛ سرەوت نەگر؛ بەپەرۆش؛ دەڵێی لەسەر دەرزی دانیشتووە؛ دەڵێی بەسەر دڕکەوەیە.

pin one down, وا لە کەسێك کردن کە چی لە دڵیدایە بیڵێت بەبێ پێچ وپەنا؛ بەستنەوەی کەسێك بە ڕایەك یا بەڵێنێکەوە؛ بە نیمچە زۆرەملێ بەڵێن یا قسەی تەواو لێ وەرگرتن:

(He's hard to pin down on money matters.)

pin (something) on one, [Colloq.]، خستنەپاڵ (تاوان، بەدکاری)؛ دانەپاڵ؛ پێوەنووسان:

(The murder was pinned on the wrong man.)

pinaceous (pi-nā′shəs), *adj.* سنەوبەری؛ هی توخمی دارسنەوبەر.

pinafore (pin′ə-fôr′, pin′ə-fōr′), *n.* بەرگێکی منداڵانە لە بەروانکە دەچێت.

pinaster (pi-nas′tēr, pi-nas′tēr), *n.* سنەوبەری ناوچەی دەریای ناوەڕاست.

pinball (pin′bôl′), *n.* یارییەکە لە سنووقێکی لێژ دەکرێت کە پێی دەووترێ " **pinball machine** " بریتییە لە لێدانی تۆپێک بەسەر ڕووی مەکینەیەکدا کە پڕە لە چوقوڵی بچووک و نیشان

pincers (pin′sẽrz), *n.pl.* (١) گاز (٢) چنگ یا چرنووکی قرژاڵ
(٣) **pincers movement**.

pincers movement, مناوەرەیەکی سوپاییە بریتییە لە هێرش بردنە سەر دوژمن لە دوو لاوەو لە پێشەوە

pinch (pinch), *v.t.* (١) چرنووک گرتن
(٢) گوشین یا گرتن و ئازاردان (پێڵاو) (٣) ئازاردان؛ نارەحەت کردن.
(٤) لاوازکردن؛ ووشک کردنەوە (بە برسێتی یا ئازاردان).
(٥) تەنگ پێ هەڵچنین (٦) [Slang]، دزین
(٧) [Slang]، گرتن (بەند)؛ پەلاماردان (لەلایەن پۆلیسەوە).
(٨) بەتەنیشت باوە کەشتی ڕاندن

v.i. (١) چرنووک گرتن؛ گوشین و ئازاردان (٢) پیسکەیی کردن؛ ڕەزیلی کردن.
(٣) تەسک بوونەوە

n. (١) چرنووک؛ چرنووک گرتن.
(٢) سرووش؛ نەختێک؛ تۆزێک: *(a ~ of salt)*
(٣) بارێکی ناخۆش و بەئازار؛ دژواری؛ ناخۆشی: *(to feel the ~)*.
(٤) ناکاوی؛ تەنگانە (٥) [Slang]، دزی
(٦) [Slang]، گرتن (بەند)؛ هێرشی پۆلیس

pinch bar, نوێلی نووک تیژ

pinchbeck (pinch′bek), *n.* (١) دارێژەی مس و چینکۆ (بۆ خشڵی هەرزانبەها دروستکردن) (٢) شتی هەرزانبەها.

adj. (١) لە دارێژەی مس و چینکۆ دروستکراو (٢) هەرزانبەها.

pinchers (pin′chẽrz), *n.pl.* pincers.

pinch-hit (pinch′hit′), *v.i.* (١) لێدانی تۆپ لە ناچاری یا ناکاویدا لەباتی یاریکەرێکی تر (یاری بەیسبۆڵ)
(٢) جێگری کەسێکی تر کردن لە ناکاوی یا ناچاریدا

-pinch-hitter *(n.).*

pincushion (pin′koosh′ən), *n.* دەرزی دان: کوشنێکی زۆر بچکۆلەیە دەرزی پێوە دەکرێت

Pindaric (pin-dar′ik), *adj.* (١) لەسەر شێوازی هۆنەری یۆنانی کۆن "پیندار" (٢) ڕێک و پێک (هۆنراوە).

pindling (pin′dliŋ), *adj.* [Dial.], بچووک؛ لاواز؛ جیقن؛ هیچ و پووچ

pine (pīn), *n.* (١) سنەوبەر؛ دارسنەوبەر؛ کاج (٢) داروتەختەی سنەوبەر
(٣) [Colloq.]، pineapple.

pine (pīn), *v.i.* (١) پووکانەوە (لە برسێتی یا داخ و خەفەتدا):
(He's ~ing with hunger.)
(٢) (~ for)، خۆزگە بۆ خواستن؛ بۆ بەپەرۆشەوە بوون؛ بۆ بەتاسەوە بوون؛ زۆر حەزلێکردن:
(He is ~ing for a vacation.; I am ~ing for her.)

v.t. [Archaic], شیوەن بۆ کردن؛ خەفەت بۆ خواردن.

n. [Archaic], حەسرەتانەوە؛ داخ و خەفەت؛ تاس

pineal (pin′i-əl), *adj.* (١) شێوە سنەوبەری؛ قووچەکی وەک بەری کاج.
(٢) هی لووی سنەوبەری (ووشەی دوایی ببینە).

pineal body, لووی سنەوبەری: لوویەکی قووچەکی بچووکی کار نەزانراوە لە مێشکی بڕبڕەدارەکاندا (پێشی دەووترێ: " **pineal eye** " و " **pineal gland** ")

pineapple (pīn′ap′'l), *n.* (١) ئەناناس: ڕووەکێکی ناوچە گەرمەکانی ئەمەریکایە بەرێکی گۆشتن و ئاوداری قووچەکی دەگرێ گەڵاکانی درێژو تیژن.
(٢) بەری ئەم ڕووەکە (کە ئەوەندەی کاڵەکێکی مام ناوەندی دەبێ).
(٣) [Slang]، بۆمبای دینامیتی دەستی؛ نارنجۆک.

pine cone, بەری قووچەکی سنەوبەر

pine needle, دەرزی سنەوبەر؛ گەڵای وەک دەرزی باریک و تیژی سنەوبەر.

pinery (pīn′ẽr-i), *n.* (١) دارستانی سنەوبەر
(٢) شەتڵگای ئەناناس؛ باخی ئەناناس

piney (pīn′i), *adj.* = piny.

pinfeather (pin′feth′ẽr), *n.* پەڕی تازە (کە بە ئاستەم سەری دەرهێناو لە پێستەوە).

pinfold (pin′fōld′), *n.* تەویلەی گیانداری بەرەڵاو وون بوو (بەتایبەتی سەگ و پشیلە)

v.t. ڕاگرتن؛ بەستنەوە؛ خستنە تەویلەوەو هێشتنەوە

ping (piŋ), *n.* گیزە یا گفەی گوللە.

v.i. & v.t. گیزەهاتن.

ping-pong (piŋ′poŋ′, piŋ′pôŋ′), *n.* یاری تۆپی سەر مێز: پینگ پۆنگ.

pinhead (pin′hed′), *n.* (١) سەرەدەرزی.
(٢) شتێکی بچووک و هیچ و پووچ. (٣) کەسێکی بێ مێشک.

-pinheaded *(adj.).*

pinhole (pin′hōl′), *n.* کونی زۆر بچووک (وەک بە دەرزی کرابێ).

pinion (pin′yən), *n.* پێچکەی بچووکی ددانەدار (کە ددانەکانی گیردەبن لە ددانی پێچکەیی گەورەتر لەکاتی خوولانەوەدا).

pinion (pin′yən), *n.* (١) باڵ. (٢) سەرباڵ؛ شاباڵ. (٣) شاپەڕ؛ پەڕ.

v.t. (١) باڵ کردن؛ پەڕو باڵ قرتاندن (٢) باڵ بەستن (باڵندە).
(٣) باڵ بەستنەوە؛ بەستنەوە؛ پێوەندکردن؛ جووڵە لێ بڕین.

pink (piŋk), *n.* (١) مێخەک. (٢) گوڵە مێخەک.
(٣) مێخەکی؛ ڕەنگی مێخەک؛ ڕەنگی پەمەیی. (٤) پلەی نایاب؛ چەشنی نایاب؛ نایابی. (٥) [British]، چاکەتی سووری ڕاوکەری ڕێوی.
(٦) [British]، ڕاوکەری ڕێوی. (٧) کەسێکی شیوعی، سوور، یا چەپڕەو (لەڕووی سووکییەوە).

adj. (١) پەمەیی؛ مێخەکی (٢) نەختێک سوور یا چەپڕەو.

pink (piŋk), *v.t.* (١) پێداکردن (تیغ، چەقۆ، نێزە... هتد).
(٢) ڕازاندنەوەی جل بە نەخشی قەراغ گرنج گرنج. (٣) قوماش بڕین بە مقەستی گرنج گرنج تا قەراغەکەی گرنج گرنج دەرچێ. (٤) ڕازاندنەوە

pink (piŋk), *n.* کەشتی دوا بارێک.

pinkeye (piŋk′ī′), *n. Also* pink eye, هەوکردن و سووربوونەوەی چاو

pinkie (piŋk′i), *n. Also* pinky, پەنجە تووتە؛ پەنجە بچکۆلە.

pinking shears, مقەستی گرنج گرنج (کە شتی پێ دەبڕی قەراغەکەی گرنج گرنج دەردەچێ).

pinkish (piŋk′ish), *adj.* نەختێک پەمەیی؛ مەیلەو پەمەیی.

pinko (piŋ′kō), *n.* [Slang], کەسێکی چەپڕەو یا سوور.

pinky (piŋk′i), *n.* = pinkie.

pinky (piŋk′i), *n.* کەشتی دوا بارێک.

pin money, (١) پارەی وردە خەرجی کە مێرد دەیدات بە ژنەکەی.
(٢) وردە خەرجی.

pinna (pin′ə), *n.* (١) کرکراگەی گوێ
(٢) گەڵایەکی بچکۆلەیە کە لەگەڵ چەند گەڵایەکی بچکۆلەی تردا بە ڕیز بە لاسکە گەڵایەکەوە بێ (٣) پەڕ؛ باڵ؛ پەڕەی ماسی.

pinnace (pin′is), *n.* (١) بەلەمێکی بایەوانییە بۆ بەکارهێنان لەنێوان کەشتی و قەراغ دەریادا. (٢) بەلەمی کەشتی (بۆ جێبەجێکردنی کاروباری کەشتییەکە بەکاردەهێنرێ).

pinnacle (pin′ə-k'l), *n.* (١) قوللە یا بورجێکی نووک تیژ
(٢) لووتکە؛ پۆپە؛ قووتکە. (٣) ئەوپەڕ؛ تاف؛ ئەوپەڕی بڵندی؛ بەرزترین شوێن:
(the ~ of power)

v.t. (١) قوللەی سەر تیژ بۆ کردن (٢) خستنەسەر لووتکە.
(٣) بوون بە لووتکە یا پۆپە

pinnate (pin′āt, pin′it), *adj. Also* pinnated, (١) پەڕی؛ شێوەی لە پەڕ دەچێ (٢) وردە گەڵا بە ڕیز بە هەردوو دیوی لاسکەکەیەوەیە وەک پەڕ.

pinner (pin′ẽr), *n.* (١) جۆرە کڵاوێکی ژنانەی کۆنە دوو چمك لەم دیوو لەو دیوبەوە شۆڕبووەتەوە. (٢) بکەری " pin "

pinniped (pin′i-ped′), *adj.* تایبەتی بە گیانداری ناوی قاچ بەردکەیی وەك مانگای دەریاو شێری دەریا

n. گیانداری ... قاچ پەڕدکەیی

pinnula (pin′yoo-lə), *n.* = **pinnule.**

pinnule (pin′ūl), *n.* (١) یەکێکە لەو وورده گەڵایانەی کە بە ڕیز بە هەردوو دیوی لاسکە گەڵایەکەوەن وەك پەڕ. (٢) پەڕەکی زۆر بچووکی هەندێ گیانداری ئاوی

-**pinnular** *(adj.).*

pinochle, pinocle (pē′nuk′l), *n.* یارییەکی کاغەرە.

piñon (pin′yən. pēn′yōn). *n.* (١) جۆرە دارسنەوبەرێکە بەرەکەی دەخورێ (٢) بەر یا دەنکی ئەم دارە

pinpoint (pin′point′), *v.t.* (١) نیشانەکردن بە دەرزی پێداکردن وەك شوێنێك لەسەر نەخشە؛

(٢) دەستنیشانکردن؛ پەنجە خستنەسەر؛ بەووردیو تەواوی نیشانەکردن: *(Our radar ~ed the attacking planes.)*

(٣) بەووردی نیشان لێگرتن

n. (١) سەری دەرزی. (٢) شتی هیچوپووچو بچووكو بێ بایەخ.

adj. (١) ووردو تەواو؛ بێ زیادوکەم *(~ bombing)* .

(٢) بچووك

pins and needles, مێروولەکردن

pin stripe, (١) میلی قوماش. (٢) قوماشی میلدار؛ دەستەجلی میلدار.

-**pin striped** *(adj.).*

pint (pīnt), *n.* پاینت ... پێوانەیەكو سەنگێکە بریتییە لە هەشت یەکی گاڵۆنێك (بۆ شلەو شتی ووشك). (ب) دەفرێکی یەك " پاینت "ی

pinta (pin′tə), *n.* نەخۆشییەکی پەڕۆکی پێستە دەبێتە هۆی پەیدابوونی پەڵەپەڵە بەسەر پێستەوە

pintado (pin-tä′dō), *n.* جۆرە ماسییەکی درێژکۆلەیە پەڵەی قاوەیی پێوەیە

pintail (pin′tāl′), *n.* (١) جۆرە مراوییەکی مل درێژی سك سپییە پەڕەکانی ناوەڕاستی کلکی درێژن. (٢) جۆرە مریشکەکێوییەکی کلك درێژە.

pintle (pin′t'l), *n.* تەوەرەی ستوونی

pinto (pin′tō), *adj.* بازوو؛ پەڵەپەڵە بەڵەك؛ خاڵ خاڵ.

n. (١) ئەسپی بەڵەك یا خاڵ خاڵ. (٢) **pinto bean** .

pinto bean, جۆرە فاسۆلیایەکی قاوەیی خاڵ خاڵە.

pin-up (pin′up′), *adj.* (١) بە دیواردا هەڵواسراو؛ بە دیواردا هەڵدەواسرێ *(a ~ lamp)*. (٢) [Slang]. تایبەتی بە کچێکە کە ئەوەندە جوانە وێنەکەی بە دیواردا هەڵدەواسرێ

n. [Slang]. کچێکە ئەوەندە جوانە وێنەکەی بە دیواردا هەڵدەواسرێ؛ وێنەیەکی بە دیواردا هەڵواسراو

pinworm (pin′wūrm′). *n.* کرمی دەرزیلەیی کرمێکی بچووکە لە ڕیخۆڵە ئەستوورەو کۆمدا دەژی

piny (pīn′i). *adj. Also* **piney,** (١) پڕە لە سنەوبەر؛ بە دارسنەوبەر داپۆشراو (٢) سنەوبەری؛ وەك سنەوبەر وایە

pioneer (pī′ə-nêr′), *n.* (١) ئەندازیاری سوپایی ڕێ ئامادەکەر لەبەردەمی سوپاوە بە دروستکردنی پردو ڕێگە کردنەوە... هتد.

(٢) ڕابەر؛ پێشەنگ؛ پێشڕەو (وەك زانایەکی شتی تازە داهێنەر، کەسێکی چۆڵەوانی ئاوەدانکەرەوە... هتد)؛ ڕێ ئامادەکەر: *(a ~ in aviation)*

adj. (١) تایبەتی بە ڕابەرو ڕابەری؛ هی داهێنەر؛ یەکەمین *(a ~ chemist)* .

(٢) هی ئەوانەی چۆڵەوانییان ئاوەدان کردەوەو چەرخەکەیان (وەك ئەوانەی ئەمەریکایان ئاوەدان کردنەوە بەتایبەتی ڕۆژاوای ئەمەریکا): *(the ~ spirit)* .

v.t. (١) (ا) دۆزینەوە (ناوچەی تازە). (ب) ئاوەدانکردنەوەی شوێنی تازەو چۆڵەوانی (٢) ڕابەری کردن؛ داهێنان؛ پێشڕەوی کردن.

piosity (pī-os′ə-ti), *n.* لە خوداترسانی درۆ؛ لە خوداترسی ڕووالەت

pious (pī′əs), *adj.* (١) لە خوداترس؛ خواپەرست؛ خواناس؛ زۆر بە ئاین.

(٢) (ا) ئاینی. (ب) پیرۆز (٣) (ا) لە خوداترس بە درۆ؛ هەر بە درۆ بە ئاین (ب) ئەنجامی بە ڕووالەت لە خوداترسییەوە.

(٤) [Archaic]. دڵسۆز بۆ دایكو باوكو خزمو کەسوکار.

pip (pip), *n.* (١) ناووك (سێو، هەرمێ، پرتەقاڵ)؛ دەنك.

(٢) [Slang]، کەسێك یا شتێکی زۆر پەسەندکراو.

pip (pip), *n.* خاڵی سەر کاغەزی قوماروو پوولی دۆمینەو زاری تاوڵە

pip (pip), *v.i.* جریوەجریوکردن.

v.t. لە قاوغی هێلکە هاتنە دەرەوە (جووجەڵەو بێچووی باڵندە).

pip (pip). *n.* (١) وەناقی مریشك (نیشانەکانی قەتماغەکردنی زمانو ئاو لە دەمەوە هاتنە)؛ باڵەشۆڕێ (٢) نەخۆشییەکی سووکی مرۆڤ (لەڕووی گاڵتەوە).

pipage (pīp′ij), *n.* (١) ئاوو نەوتو گاز گواستنەوە بە بۆری.

(٢) کرێی ئەم گواستنەوەیە. (٣) سەرجەمی بۆری پێکەوە بەستراو بۆ ئەم مەبەستە

pipe (pīp), *n.* (١) شمشاڵ؛ جووزەلە؛ زوڕنا؛ بلوێر.

(٢) (ا) شاووری سەرکاری کەشتییەوان. (ب) دەنگی ئەم شاوورە.

(٣) دەنگی گۆرانی. (٤) جریوە؛ جریوەجریو؛ خوێندنی باڵندە.

(٥) بۆری (٦) بۆری ناو لەش (بەتایبەت هی هەناسەدان).

(٧) شتێك کە شێوەی لە بۆری بچێ.

(٨) (ا) سەبیل؛ قلیان؛ قەندە (ب) پڕ سەبیلێك تووتن

(٩) بەرمیلێك مەی یا شلەی تر (١٢٦) گاڵۆن دەگرێ.

(١٠) پێوانەیەکی (١٢٦) گاڵۆنی

(١١) [Slang]: کارێکی ئاسان؛ شتی ئاسان.

v.i. (١) شمشاڵ لێدان؛ بلوێر ژەندن؛ جووزەلە لێدان.

(٢) هاوارکردن؛ زیقەزیق کردن. (٣) شاوورلێدان (کەشتییەوانی)

v.t. (١) شمشاڵ لێدان؛ بلوێر ژەندن؛ جووزەلە لێدان.

(٢) هاوارکردن؛ زیقەزیق کردن

(٣) کارتێکردن (وەك بە زوڕنا بۆ لێدان)؛ والێکردن (بە شمشاڵ لێدان).

(٤) ئاوو نەوتو گاز گواستنەوە یا بۆ بردن بە بۆری.

(٥) بۆری ڕاکێشان.

(٦) شاوور بۆ لێدانو کۆکردنەوە (کەشتییەوانی).

pipe down, [Slang]. بێ دەنگ بوون؛ دەنگ نزم کردنەوە.

pipe up, (١) دەست بە شمشاڵ یا زوڕنا لێدان کردن؛ دەست بە گۆرانی ووتن کردن. (٢) دەنگ بەرزکردنەوە؛ زیقەزیق کردن

pipe clay, گڵی سپی.

pipe dream, [Colloq.]. خەیاڵ پڵاو؛ خەون؛ ئومێدی بۆشو هەرگیز نەهاتەدی.

pipefish (pīp′fish′), *n.* بۆرییە ماسی: ماسییەکی لە بۆری چووی پووڵەکە ڕەقی لمۆز درێژە

pipe-fitting (pīp′fit′iŋ), *n.* (١) (ا) بۆری بەستن. (ب) بۆری دانانو چاکردن؛ بۆریکاری. (٢) قوڵ یا پارچە بۆرییەکی بچووکە دوو بۆری تری پێ لێکدەدرێ.

-**pipe-fitter** *(n.).*

pipeful (pīp′fool′), *n.* پڕ سەبیلێك تووتن.

pipe-line (pīp′līn′), *v.t.* (١) گواستنەوە بە بۆری (ئاو، نەوت، گاز)؛ بە بۆری بۆ بردن. (٢) بۆری بۆ ڕاکێشان.

pipe line, (١) بۆری (بۆ ئاوو نەوتو گاز ڕاکێشان)؛ هێڵی بۆری.

(٢) هۆی گەیاندن، گواستنەوە، یا بردن: *(a ~ of information)*

pipe of peace, = **calumet.**

pipe organ, ئامێرێکی مۆسیقییە لە بابەتی پیانۆ.

piper (pīp′ẽr), *n.* بلوێرژەن؛ زوڕنالێدەر؛ شمشاڵژەن.

pay the piper, سەرانەی خۆ دان؛ شاباشی خۆ دان؛ ئەنجامی کردەوەی خۆ هاتنەوە ڕێو هەڵگرتنی.

pipestone (pīp′stōn′), *n.* بەردی سەبیل: هیندییە ئەمەریکاییەکان

قلیانیان لێ دروست دەکرد

pipette, pipet (pī-pet′, pi-pet′), *n.* مژۆك: بۆرییەکی شووشەی پلە پلە کراوی بچووکە شلەی پێ دەکوێنرێتەوە لە دەفرێکەوە بۆ دەفرێکی تر (کیمیاکەری)

piping (pīp′iŋ), *n.* (١) شمشاڵ ژەندن: بلوێر ژەندن: زورنا لێدان.
(٢) دەنگی شمشاڵ، بلوێر، یا زورنا (٣) زیقە.
(٤) کۆمەڵێك بۆری پێکەوە بەستراوە. (٥) ماددەی بۆری لێ دروستکراو.
(٦) هێڵی شیرینی بەسەر کێکەوە (٧) تیلماسکی رازانەوەی پەراوێزی جل.

adj. (١) زورنالێدەر: نای لێدەر: بلوێرژەن.
(٢) تایبەتی بە دەنگو ئاوازی هێمنو خۆشی ئاشتییانەی شمشاڵو نای.
(٣) پڕ ئاسوودەیی: هێمن (٤) زیقەزیق.

adv. چزەچزکەر: کسپە نیوەهاتن: داغ *(~ hot)*.

pipit (pip′it), *n.* باڵندەیەکی بچکۆلەیە لە کلاوکورە دەچێ

pipkin (pip′kin), *n.* (١) دەفری گلێنە: مەنجەڵ، قابلەمە، قۆری.
(٢) piggin

pippin (pip′in), *n.* (١) جۆرە سێوێکی مزری سەوزە
(٢) ناوك (رووەکناسی): دەنك
(٣) [Slang] کەسێك یا شتێکی زۆر پەسەندکراو.

pipsqueak (pip′skwēk′), *n.* کەسێك یا شتێکی بچووك و بێ بایەخو هیچ‌وپووچ

pipy (pīp′i), *adj.* (١) لە بۆری دەچێت
(٢) دەنگ تیژو ناساز: زیقەزیقاوی

piquancy (pē′kən-si), *n.* مزری: تیژی: مێشك جوڵێن: سەیری‌و خۆشی

piquant (pē′kənt), *adj.* (١) مزر: مێخۆش
(٢) مێشك جووڵێن: سەیرو خۆش
(٣) [Archaic]: تیژ: بڕ: بڕندە

pique (pēk), *n.* تۆران: تۆرین: پەستی‌و تووڕەیی بەهۆی هەست بریندارکردن یا شکاندنەوە.

v.t. (١) تۆراندن: پەستو تووڕەکردن بە هەست بریندارکردن یا شکاندن.
(٢) جووڵاندن: مێشك‌و هەست *(The portrait ~d my curiosity.)*.
(٣) شانازی پێوەکردن: خۆ پێوە بادان

pique oneself on (or upon), شانازی پێوەکردن: خۆ پێوە بادان
(They piqued themselves on their modish attire.)

piqué (pi-kā′), *n.* جۆرە قوماشێکی سفتی لۆکەیە

piquet (pi-ket′), *n.* یارییەکی کاغەزی دووکەسییە

piracy (pī′rə-si), *n.* (١) چەتەیی دەریا: چەتەکاری دەریا.
(٢) دزینی داهێنان یا بەرهەمی زانستی‌و هونەری یەکێکی ترو کردن بە هی خۆ: چاپکردن‌و بلاوکردنەوەی بەرهەمی نووسەر یا زانایەك بەبێ پرسی خاوەنەکەی.

piragua (pi-rä′gwə, pi-rag′wə), *n.* (١) بەلەمێکی سەوڵی بچووکە بە هەڵکەندنی دارێکی ئەستوورو زل دروست دەکرێ (٢) بەلەمێکی بابەوانی بز تەختە

piranha (pi-rän′yə), *n.* جۆرە ماسییەکی بچووکی چاوبرسی درە هێرش دەباتە سەر گیانداری ناوی گەورەو تەنانەت بۆ سەر مرۆڤیش.

pirate (pī′rit), *n.* (١) چەتەی دەریا (٢) کەشتی چەتەی دەریا.

v.i. & v.t. (١) چەتەیی کردن لە دەریادا: رووتکردنەوە لە دەریادا
(٢) بلاوکردنەوە یا بەکارهێنانی بەرهەمێکی ویژەیی یا زانستی بەبێ پرسی خاوەنەکەی‌و بە پێچەوانەی پەیرەوی بەڵگەنامەی داهێنان

-piratic; piratical *(adj.)*; piratically *(adv.)*.

pirogue (pi-rōg′), *n.* بەلەمێکی سەوڵی بچووکە بە هەڵکەندنی داری ئەستوورو زل دروست دەکرێ

pirouette (pir′oo-et′), *n.* خوولانەوە لەسەر پەنجەی پێ یا لەسەر یەك پێ (سەمای باڵێ)

v.i. خوولانەوە بەم جۆرە

piscary (pis′kə-ri), *n.* (١) مافی ماسی گرتن لە ئاوی یەکێکی تردا
(٢) شوێنی راوەماسی: جێی ماسی گرتن

piscatology (pis′kə-tol′ə-ji), *n.* راوەماسی زانی: هونەری ماسی گرتن.

piscatorial (pis′kə-tôr′i-əl, pis′kə-tō′ri-əl), *adj.* تایبەتی بە ماسی‌و ماسیگرو ماسی گرتن

piscatory (pis′kə-tôr′i, pis′kə-tō′ri), *adj.* piscatorial.

Pisces (pis′ēz), *n.* (١) کۆئەستێرەی ماسی.
(٢) کەلووی ماسی (ئەستێرەناسی): بورجی ماسی.
(٣) توخمی ماسی لە بڕبڕەدارەکاندا.

pisci- (pis′i), پێشگرێکە بەمانای: ماسی *(pisciculture)*.

pisciculture (pis′i-kul′chēr), *n.* ماسی پەروەردەکردن (بۆ خۆشی یا فرۆشتن)

piscina (pi-sī′nə, pi-sē′nə), *n.* جۆرنەی تەنیشت قوربانیگای کلێسە.

piscine (pis′īn, pis′in), *adj.* لە ماسی چوو: تایبەتی بە ماسی

piscivorous (pi-siv′ēr-əs), *adj.* ماسیخۆر

pish (pish), *interj.* پفیوا: دەنگێکە وەرسی‌و پەستی‌و تاقەت چوون دەربڕێ.

pisiform (pī′sə-fôrm′), *adj.* (١) پۆلکەیی: نۆکی: لە نۆك دەچێ لە شێوەو قەبارەدا. (٢) تایبەتی بە ئێسقانێکی خڕی مەچەك.

pismire (pis′mīr′), *n.* مێرووله.

piss (pis), *v.i. & v.t.* میزکردن

n. میز (ووشەیەکی ناشرینە): *(to take a ~)*.

piss off, [Slang], تووڕەکردن: پەستکردن: تووڕەبوون: پەست بوون:
(I was pissed off at him.; She pissed me off.)

pistachio (pis-tä′shi-ō′, pis-tash′i-ō′), *n.* (١) داری بستە
(٢) بستە (٣) تامی بستە. (٤) سەوزی کاڵ: سەوزی زەردباو.

pistil (pis′til, pis′t'l), *n.* نێرك: ئەندامی مێینەی گوڵ

pistillate (pis′tə-lit, pis′tə-lāt′), *adj.* نێرکدار (بەتایبەتی بەبێ بوونی نێرەك).

pistol (pis′t'l), *n.* دەمانچە.

v.t. دەمانچە پێوەنان: دەمانچە تێ تەقاندن.

pistole (pis-tōl′), *n.* پارەیەکی زێڕی ئیسپانی یا ئەورووپایی کۆنە.

pistoleer, pistolier (pis′tə-lēr′), *n.* دەمانچەهەڵگر: دەمانچە لە قەد.

piston (pis′t'n), *n.* پستن: پەستێنەر: لوولەکی هاتوچۆکەر (مەکینەناسی).

piston ring, ئەڵقەی پەستێنەر

piston rod, باسکی پەستێنەر

pit (pit), *n.* ناوك (خورما، هەڵووژە، قۆخ): دەنك

v.t. ناوك لێ دەرهێنان

pit (pit), *n.* (١) چاڵ: چاڵایی: قوونگە (٢) چاڵی بن بن (وەك تووتی بابا).
(٣) دۆزەخ. (٤) تەپکە: چاڵێکە بۆ بە داوەوەکردنی گیانداری کێوی.
(٥) داو: تەڵە: مەترسی شاراوە (٦) مەیدانی شەڕە کەڵەشێرو شەڕە سەگ
(٧) (ا) لوولەی باکێشی کان (ب) کان: کانگە.
(٨) چاڵایی لەش (وەك بن باڵ): *(an armpit)*
(٩) چاڵایی پێست بەهۆی نەخۆشییەوە (وەك کونجیی دەموچاو بەهۆی ئاوڵەوە). (١٠) [British] (ا) نهۆمی یەکەمی شانۆیەك بەتایبەتی بەشی دواوەی. (ب) ئەوانەی لەم بەشەی دواوە دادەنیشن
(١١) چاڵایی بەردەمی شانۆ کە ئۆرکێسترای تێدا دادەنیشێ.
(١٢) قوژبنێکی تایبەتی بازاری پارەبازی.
(١٣) قوژبنی بەنزین تێکردنەوەو تایە گۆڕین لە مەیدانی پێشبڕکێی ئۆتۆمبیلدا

v.t. (١) خستنە چاڵەوە: لە چاڵدا هەڵگرتن (٢) چاڵ کردن.
(٣) کونج بوون: خاڵی ووردوورد تێدا هەڵکەندن (ئاوڵە):
(~ted by smallpox)

(٤) دان بە شەڕ (سەگ، کەڵەشێر، مرۆڤ، تاقم)؛ دان بەیەکدا؛ بەرامبەر یەکتر وەستاندن:
(to ~ one group against another)
v.i. چاڵ بوون؛ چاڵایی تێکەوتن؛ چاڵ چاڵ بوون؛ کونج بوون
pitch (pich), *n.* قیر؛ زفت؛ ئەسفەلت
v.t. قیرتاوکردن؛ بە ئەسفەلت سواغدان یا داپۆشین
pitch (pich), *v.t.* (١) هەڵدان (چادر) *(to ~ a tent)* .
(٢) فڕێدان؛ هاوێشتن؛ هەڵدان (بەرد، تۆپ).
(٣) ئامادەکردن و ڕێکخستن بۆ جەنگ *(~ed battle)* .
(٤) لە پلەیەک یا ئاستێکدا دانان
(٥) تۆپ هاوێشتن بۆ تۆپ لێدەر کە گورزەکەی بەدەستەوەیە (یاری بێسبۆل)
(٦) دیاریکردنی بەرزی و نزمی ئاوازی مۆسیقا
v.i. (١) هەوار هەڵدان (٢) جێگیربوون. (٣) فڕێدان (تۆپ)؛ هەڵدان
(٤) بە سەردا کەوتنەخوارەوە (٥) بەرەو خوار بوونەوە؛ نەوین؛ داکەوتن.
(٦) هەڵبەزودابەزکردن (کەشتی)؛ تاسەکردن. (٧) لەتردان.
n. (١) هەڵدان؛ شێوەی هەڵدان. (٢) فڕێدانێک؛ هاوێشتنێک.
(٣) هەڵبەزودابەزی کەشتی؛ تاسە؛ لەتر. (٤) قوژبنی چەرچی.
(٥) پلە *(Excitement was at a high ~.)*
(٦) پلەی لێژی؛ پلەی لێژی سەربان (خانووی ڕۆژاوایی):
(the ~ of a roof)
(٧) پلەی بەرزونزمی (دەنگ، مۆسیقا، قسە... هتد): *(the ~ of a voice)* .
(٨) [Slang]؛ وتەو وتارو پروپاگەندەیەکە بۆ سازکردن و قایل کردن و پێ سەلماندن وەک چەرچی و فرۆشیاری ترو خاوەن بیروباوەڕێک بەکاری دەهێنن بۆ ڕاکێشانی خەڵک؛ جاڕ
pitch in, [Colloq.], (١) دەست بە کارکردن بە چالاکی؛ قۆڵ لێ هەڵکردن و دەست بە ئیشکردن (٢) هەرەوەزی کردن؛ هاوکاری کردن؛ یارمەتیدان:
(We all pitched in and planted a garden.)
pitch into, [Colloq.]. هێرش بردنە سەر (بە دەم یا بە دەست)؛ پەلاماردان
pitch on (or upon), هەڵبژاردن
pitch one's tent, جێنشین بوون؛ جێگیربوون
pitch-black (pich′blak′), *adj.* ڕەشە وەک حەلوور؛ زۆر ڕەش؛ ڕەشە وەک قیر.
pitch-dark (pich′därk′), *adj.* تاریک‌ونووتەک؛ زۆر تاریک؛ شەوەزەنگ
pitched battle, (١) شەڕی دەستەویەخەی نێوان دوو لەشکر پاش خۆ بۆ ئامادەکردن و دیاریکردنی شوێنی هەردوو لەشکرەکە.
(٢) شەڕی گەرم؛ ئاکۆکی زۆر خراپ
pitcher (pich′ẽr), *n.* (١) سوراحی (٢) پڕ سوراحی‌یەک
(٢) گەڵای وەک سوراحی
pitcher (pich′ẽr), *n.* (١) تۆپ هاوێژ (یاری بێسبۆل)
(٢) جۆرە گورزێکی گۆڵفە کە سەرەکەی بەدوادا هەڵگەڕاوەتەوە.
pitcher plant, ڕووەکێکە گەڵاکانی لە سوراحی دەچن جانەوەر ڕادەکێشن و دەیانگرن
pitchfork (pich′fôrk′), *n.* سێلک (کشتوکاڵ)
v.t. کرشە هەڵگرتن یا گوێزانەوە بە سێلک
pitchman (pich′mən), *n.* چەرچی؛ دەستگێڕ (بەتایبەتی یەکێک کە قوژبنی جادەیەکی گرتبێ بۆ خۆی و لەبەرەودا بێ)
pitch pine, سنەوبەری جەویدار یا ڕێزندار
pitch-stone (pich′stōn′), *n.* بەردی ئاگرپڕژێنی ڕەشی بریقەدار
pitchy (pich′i), *adj.* (١) قیراوی؛ قیرلێدراو (٢) لینچ
(٣) ڕەش؛ تاریک
piteous (pit′i-əs), *adj.* (١) بەسزمان؛ جێی بەزەیی پێداهاتنەوەیە؛ داماو (٢) [Archaic]. بەبەزەیی؛ بەهەست؛ بەرەحم
pitfall (pit′fôl′), *n.* (١) داو؛ تەڵە؛ تەپکە؛ چاڵی بە ئاستەم سەرگیراو بۆ گرتنی گیاندار. (٢) مەترسی شاراوە؛ داو.
pith (pith), *n.* (١) ناوەڕۆک (قەفی ڕووەک)؛ ناوکرۆک؛ کاکڵ. (٢) مۆخ.
(٣) گەوهەر؛ کرۆک؛ پوختە. (٤) هێز؛ توانا.
v.t. (١) ناوەڕۆک لێ دەرهێنان (ڕووەک).
(٢) (ا) بڕبڕاگە یا پشت شکاندن و کوشتن. (ب) بڕبڕاگە سڕکردن بۆ تاقیکردنەوە لە تاقیگەدا.
Pithcanthropus (pith′ə-kan′thrə-pəs), *n.* ئادەمیزادی جاوە ئادەمیزادی کۆنی قرتێکەوتووە ئێسقانەکانی لە " جاوە " دۆزراوەتەوە.
pithy (pith′i), *adj.* (١) (ا) ناوکرۆکاوی؛ مۆخاوی. (ب) پڕ لە ناوکرۆک؛ ناودار؛ بوردوو؛ بڵ؛ پڕ مۆخ (٢) کورت و بەمانا؛ پڕ مانا؛ بەهێز؛ زماناپاراو
(a ~ style)
-pithily *(adv.)*; **pithiness** *(n.)*.
pitiable (pit′i-ə-b'l), *adj.* (١) بەسزمان؛ شایستەی بەزەیی پێداهاتنەوەیە. (٢) بۆگەن؛ پیس؛ نزم؛ شایستەی بە چاوی سووک سەیرکردنە؛ ناپەسەند.
-pitiably *(adv.)*.
pitiful (pit′i-fəl), *adj.* (١) بەهەست؛ هاوهەست؛ بەبەزەیی
(٢) بەسزمان؛ جێی بەزەیی پێداهاتنەوەیە؛ جێی دڵ پێ سووتانە؛ جێی داخە: *(a ~ sight)* .
(٣) شایستەی بە چاوی سووک سەیرکردنە؛ پیس‌وبۆگەن؛ ناپەسەند
-pitifully *(adv.)*; **pitifulness** *(n.)*.
pitiless (pit′i-lis), *adj.* بێ بەزەیی؛ دڵڕەق؛ بێ ڕەحم.
pitman (pit′mən), *n.* (١) کرێکاری کانگا.
(٢) باسکی لێدان (مەکینەکاری).
pitton (pit′ən), *n.* مێخێکی کانزایی‌یە لە هەڵگەڕان بە شاخی بەردیندا بەکاردەهێنرێ.
pit saw, مشارێکی گەورەیە بە دوو کەس بەکاردەهێنرێ یەکێکیان لەسەر بڕەدارەکە دەوەستێ و ئەوی تریشیان لە چاڵێکدا.
pittance (pit′əns), *n.* (١) مووچەی کەم؛ پارەی بۆ براوە (خەرجی کەم)؛ پارەی هیچ‌وپووچ: *(He gets a mere ~.)* .
(٢) هەندێکی کەم (خواردن، ئازووقە)؛ بەشی کەم؛ بڕێکی هیچ‌وپووچ؛ شتێکی زۆر کەم.
pitted (pit′id), *adj.* (١) چاڵاوی؛ چاڵ چاڵ.
(٢) کونج (وەک دەموچاوی ئاوڵاوی):
(His face was ~ with samll pox.)
pitter-patter (pit′ẽr-pat′ẽr), *n.* پرتەپرت (دڵ)؛ تەقەتەق؛ تەپەتەپی ئەسپایی پێ؛ لێدان.
pituitary (pi-tōō′ə-ter′i, pi-tū′ə-ter′i), *adj.* (١) چڵمی؛ چڵم دەردەر؛ شلەی وەک چڵم دەردەر. (٢) هی لووی ژێر مێشک.
(٣) تایبەتی بە جۆرە لەشێکی ئێسقان زۆر ئەستوورو قۆڵ و لاق زۆر درێژە بەهۆی زۆر دەردانی هۆرمۆنی لووی ژێر مێشکەوە.
pituitary gland (or body), لووی ژێر مێشک.
pity (pit′i), *n.* (١) بەزەیی؛ بەزەیی پێداهاتنەوە؛ دڵ پێ سووتان؛ حەیف.
(٢) هۆی بەزەیی پێداهاتنەوە یا دڵ پێ سووتان.
It's a pity!, داخی گرانم؛ دەستی شکاوم؛ داخەکەم؛ حەیفە.
out of pity, بەهۆی دڵ پێ سووتانەوە.
take (or **have**) **pity on,** دڵ پێ سووتان؛ بەزەیی پێداهاتنەوە
(They took pity on him and set him free.)
what a pity!, جێی داخە؛ حەیفە؛ داخەکەم؛ داخی گرانم.
pityriasis (pit′ə-rī′ə-sis), *n.* (١) نەخۆشی‌یەکی پێستە دەبێتە هۆی توێک فڕێدان. (٢) نەخۆشی‌یەکی پێستی گیانداری ماڵی‌یە دەبێتە هۆی درووستبوونی پوولەکەی ووشکی وەک گەڕی.
pivot (piv′ət), *n.* (١) خاڵی ڕاگر؛ ڕاگر؛ خاڵی لەسەر وەستان یا ڕاگرتن و خوولانەوە؛ تەوەر. (٢) کەس یا شتی سەرەکی کە هەمووکەس بەدەوریدا دەسووڕێتەوە؛ کەس یا شتی زۆر گرنگ و بڕیاردەری ئەنجامی کارێک؛

گەوهەر؛ شوێنی بەیەکگەیشتن (٣) خوولانەوە لەسەر خاڵی ڕاگر یا بەدەوری تەوەرێکدا

adj. سەرەکی؛ بنچینەیی؛ گرنگ؛ تەوەری.

v.t. ڕاگرتن لەسەر خاڵی ڕاگر یا خوولانەوە بەدەوری تەوەرێکدا.

v.i. خوولانەوە لەسەر خاڵی ڕاگر؛ خوولانەوە بەدەوری تەوەرێکدا.

pivotal (piv′ət-'l), *adj.* (١) هی ڕاگر؛ هی خاڵی ڕاگر؛ تەوەری.
(٢) سەرەکی؛ زۆر گرنگ؛ ناوچەرگەیی: *(a ~ event, act, man, etc.)* .

pixy (pik′si), *n. Also* pixie, جنۆکە؛ دێوودرنج؛ پەری.

pizza (pēt′sə), *n.* پیتزە خواردەمەنییەکی ئیتاڵییە بریتییە لە لەواشەیەك کە پەنیرو دۆشاوی تەماتەو بەهاراتو گۆشتی قیمەکراو یا شتی وەك قارچكو زەیتوونو بیبەری بەسەرەوە دەکرێو لە فڕندا دەبرژێنرێ.

pizzeria (pēt′sə-rē′ə), *n.* چێشتخانەی پیتزە؛ پیتزەخانە.
(ووشەی پێشوو ببینە).

pizzicato (pit′sə-kä′tō), *adj., adv. & n.,* بە سەری پەنجە لێدراو (ئامێری مۆسیقایی ژێدار وەك عوودو گیتار).

pizzle (piz′'l), *n.* کێری گیاندار (بەتایبەتی کەڵەگا).

placable (plā′kə-b'l, plak′ə-b'l), *adj.* دڵی نەرم دەبێ؛ بەخشندە؛ لێبووردە.

-placability *(n.)*; **placably** *(adv.)*.

placard (plak′ärd), *n.* بڵاونامە (کە بە شوێنێکی گشتیدا هەڵواسرێ)؛ یافتە؛ ئاگاداری هەڵواسراو.

v.t. (١) بڵاونامە هەڵواسین (بە دیواردا).
(٢) بڵاوکردنەوە لەڕێی یافتە یا بڵاونامەوە.

placate (plā′kāt, plak′āt), *v.t.* دڵ نەرم کردن؛ هێمن کردنەوە؛ دڵنەوایی کردن؛ ڕازی کردن.

-placation *(n.)*; **placative** *(adj.)*; **placator** *(n.)*.

place (plās), *n.* (١) مەیدان (ناوشار). (٢) شەقامێکی کورتو بارێك.
(٣) شوێن؛ جێگە؛ جێگەبوونەوە؛ شوێن هەبوون.
(٤) ناوچە؛ هەرێم؛ شوێن.
(٥) (ا) شوێنی کەسێك. (ب) باری ژیانی کەسێك.
(٦) شار؛ شارۆچکە؛ دێ.
(٧) ماڵ؛ خانە؛ خانوو.
(٨) شوێن یا خانووی تەرخانکراو بۆ شتێکی تایبەتی:
(a ~ of amusement)
(٩) خاڵ یا برینی سەر شوێنێك یا ڕوویەك.
(١٠) شوێنێکی تایبەتی لە گۆڤارو پەرتووکێکدا (لاپەڕە. بەند).
(١١) پێەوپایە؛ جێگە؛ پایە: *(His ~ in history is assured.)* .
(١٢) خاڵ؛ پلە؛ هەنگاو *(in the first ~)* .
(١٣) جێی خۆی؛ جێو کاتی شیاو یا بەجێ:
(There's a time and a ~ for everything.)
(١٤) جێ؛ باری ژیان: *(If I were in your ~)* .
(١٥) جێ؛ جێگری؛ لەباتی: *(He acted in ~ of his brother.)* .
(١٦) پێەوپایە؛ کاربەدەستی؛ فەرمانبەری
(١٧) ئەرکی سەرشان؛ ئیشوکار؛ ئیش.
(It is not my ~ to tell him that.)
(١٨) جێگەی دانیشتنی کەسێك لەسەر مێز. کورسی... هتد.
(١٩) (ا) پلە (پێشبڕکێ)؛ ئەوەندەیەمین کەس لە بۆڕبۆڕێنێکدا:
(He came in second ~ .)
(ب) پلەی دووەمین (بۆڕبۆڕێن).

v.t. (١) دانان لە شوێنێکدا؛ خستنە شوێنێکەوە.
(٢) دانان لەسەر ئیش؛ دامەزراندن؛ ئیش بۆ دۆزینەوە
(٣) داوای شت کڕین کردن لە کۆمپانیای سەرچاوە؛ ناردنی ئەم داواکارییە:
(The bookstore ~d an order for the new books.)
(٤) ناسینەوە *(I know his face but I can't ~ him.)* .
(٥) خستنەسەر لۆمە؛ دیاریکردنو لۆمەکردن *(to ~ blame)* .
(٦) پشت پێ بەستن؛ ئومێد پێ بوون؛ بڕوا پێ بوون:
(to ~ confidence in someone)

v.i. بردنەوە بە یەکەم، دووەم، یا سێهەم (بەتایبەتی بە دووەم لە غارغارێنی ئەسپو ڕاکردنی سەگدا) *(His horse ~d.)* .

give place, (١) جێکردنەوە؛ شوێن بۆ کردنەوە.
(٢) ڕێگەدان؛ جێگە بۆ چۆڵ کردن.

go places, [Slang], سەرکەوتن؛ سەرکەوتوو بوون.

in place, (١) لە جێی خۆیایەتی؛ لە شوێنی خۆیدا دانراوە.
(٢) شیاو؛ بەجێ؛ گونجاو؛ پەسەند.

in the first place, لەپێش هەمووشتێکدا؛ یەکەم.

know one's place, خۆ لێ نەگۆڕان؛ بەپێی بەرەی خۆ پێ ڕاکێشان؛ لە سنووری خۆ تێ نەپەڕین (بەتایبەتی کەسێکی ژێردەستە).

out of place, (١) لە جێی خۆیدا نییە. (٢) نابەجێ؛ نەشیاو؛ نەگونجاو.

put one in one's place, لووت شکاندن؛ لە لووت دان؛ شکاندنی کەسێکی خۆ لێ گۆڕاو.

take place, ڕوودان؛ قەومان؛ هاتنەڕوو.

take the place of, جێگرتنەوە (کەس، شت، ڕوودان).

placebo (plə-sē′bō), *n.* (١) نوێژونزای ئێوارە بۆ گیانی مردوو.
(٢) دەرمانی دڵخۆشکەرە؛ دەرمانە درۆزنە: دەرمانێکە کە هەر بەناو دەرمانە دەدرێت بە نەخۆش بۆ دڵنەوایی کردنی. (٣) دڵخۆشکەرە؛ هێمن کەرەوە؛ شتێك کە دڵنەوایی پێ دەکرێ.

place-kick (plās′kik′), *n., v.t. & v.i.* شەق تێهەڵدانی تۆپی فوتبۆڵی ئەمەریکی پاش دانانی لەسەر زەوی.

placeman (plās′mən), *n.* [Chiefly British], فەرمانبەری میری (لەڕووی سووکییەوە).

place mat, پارچە تەنراوێکی قوماش یا پووشە دەخرێتە ژێر قاپی نانخواردنی هەموورکەسێکەوە لەسەر مێزی نانخواردن.

placement (plās′mənt), *n.* (١) دانان؛ دانران.
(٢) ڕێکخستن؛ ڕێکخران. (٣) ئیش بۆ خەڵك دۆزینەوە (لەلایەن فەرمانگەی تایبەتییەوە)؛ دامەزراندن: *(a ~ office)* .
(٤) قوتابی دانان لە پۆلی گونجاو لەگەڵ پلەی خوێندنو تواناییاندا.
(٥) (ا) دانانی تۆپی فوتبۆڵی ئەمەریکی لەسەر زەوی بۆ شەق تێهەڵدانی (ب) ئەم شەق تێهەڵدانە.

placenta (plə-sen′tə), *n.* (١) پەردەی منداڵ؛ وێلاش؛ پەردەی ناولەمە.
(٢) جێی پێوەنووسانی گەرا بە نێرکەوە (ڕووەکناسی).

-placental *(adj.)*.

placentation (plas′n-tā′shən), *n.* (١) (ا) پێکهاتنی پەردەی منداڵ. (ب) شێوەی نووسانی پەردەی منداڵ بە منداڵدانەوە.
(٢) شێوەی نووسانی گەرا بە نێرکەوە (ڕووەکناسی).

placer (plas′ēr), *n.* (١) خڵتەی لم یا زیخە کە زێڕو بەردی بەنرخی تری تێدایە. (٢) جێی شتنەوەی ئەم خڵتەیە بۆ لێ دەرهێنانی زێڕەکەی

placid (plas′id), *adj.* (١) هێمن؛ لەسەرخۆ؛ بێ دەنگ؛ پڕ ئاسوودە: *(a ~ lake; a ~ disposition)* . (٢) پاڵ لێدەرەوە؛ بێباك؛ ڕەحەت؛ لەخۆڕازی؛ هیچ کارتێنەکردوو.

-placidness *(n.)*; **placidly** *(adv.)*.

placidity (plə-sid′ə-ti), *n.* (١) هێمنی؛ لەسەرخۆیی؛ بێ دەنگی؛ پڕ ئاسوودەیی (٢) پشت لێکردنەوە؛ بێباکی؛ ڕەحەتی؛ لەخۆڕازیتی.

placket (plak′it), *n.* (١) تلیشی تەنوورەو کراس (بۆ لەبەرکردنی بەئاسانی). (٢) گیرفانی تەنوورە. (٣) [Archaic]، (ا) ژێرکراس (ب) ئافرەت

plagiarism (plā′jə-riz′m, plā′ji-ə-riz′m), *n.* (١) دزینی نووسینو بیروباوەڕی نووسەر یا دانەرێکی ترو بڵاوکردنەوەی بە ناوی خۆوە
(٢) نووسینو بیروباوەڕی دزراو بەم شێوەیە.

plagiarist (plā′jə-rist, plā′ji-ə-rist), *n. Also* **plagiarizer,** دزی نووسینو بیروباوەڕی نووسەرێکی ترو کردوو بە هی خۆ

-plagiaristic *(adj.)*.

plagiarize (plā′jə-rīz′, plā′ji-ə-rīz′), *v.t.* دزینی نووسین و بیروباوەڕی نووسەر یا دانەرێکی ترو بڵاوکردنەوەی بە ناوی خۆوە.
-plagiarizer *(n.)*.
plagiary (plā′jə-ri, plā′ji-ə-ri), *n.* [Archaic], = **1. plagiarism. 2. plagiarist.**
plague (plāg), *n.* (١) کارەسات؛ لێقەومان؛ بەڵا. (٢) سزای خودایی. (٣) تاعوون: تاعوونە ڕەشە؛ دەرد. (٤) [Colloq.]، شتی ناخۆش و پەستکەر.
v.t. (١) تاعوون لێدان؛ تاعوونە ڕەشە تووش بوون؛ دەردلێدان. (٢) پەستکردن: هەراسان کردن؛ ئازاردان؛ تووشی ناخۆشی کردن.
plaguy (plā′gi), *adj.* *Also* **plaguey**, [Colloq.], پیس و ناخۆش: پەستکەر؛ بێزارکەر.
plaid (plad), *n.* قوماشی خانەخانە؛ قوماشێکە نەخشەی میلی لەیەکدراو یا خانەخانەی تێدایە.
adj. نەخشەی خانەخانەدار؛ خانەخانە (قوماش).
plain (plān), *adj.* (١) تەخت؛ ڕێك؛ تەختایی. (٢) بەربەرەڵا؛ بەرنەگیراو؛ کراوە: *(a ~ view)*. (٣) ڕوون: تێگەیشتنی ئاسانە؛ ئاسان؛ سادە: *(a ~ prose style)*. (٤) ڕاستورەوان: بێ پێچوپەنا؛ لەڕوو: *(~ talk)*. (٥) سادە؛ ساکار: ئاسایی: *(a ~ meal)*. (٦) نەختێك ناشرین؛ جوان نییە؛ سادە؛ ئاسایی: *(a ~ face)*. (٧) سادە: ئاسایی؛ خاکی؛ بەبێ کەش وفش: *(a ~ man)*
n. دەشت؛ دەشتایی؛ تەخت؛ تەختایی.
adv. بەڕوونی
-plainly *(adv.)*; **plainness** *(n.)*.
plain-clothes man, پۆلیسی نهێنی.
plain dealing, سەرڕاستی و پاکی (لەگەڵ خەڵکدا).
plain sailing, (١) بەلەم و کەشتی ڕاندنی ئاسان. (٢) کەندوکۆسپ لە ڕێگەدا نەبوون؛ تووشی تەنگوچەڵمە نەهاتن.
plainsman (plānz′mən), *n.* دەشتنشین: دانیشتووی دەشتایی.
plaint (plānt), *n.* (١) [Poetic]، شیوەن؛ شین؛ کرووزانەوە. (٢) سکاڵا
plaintiff (plān′tif), *n.* داواچی: دادخواز (دادگا)؛ شکاتکەر.
plaintive (plān′tiv), *adj.* غەمگین: دڵگیر: بەسۆز؛ خەفەتاوی: *(~ music; a ~ song)*
plait (plāt), *n.* (١) توێ یا قەدی قوماش و جلی قەدکراو؛ چرچ (٢) پرچی هۆنراوە: پرچی کلافەکراو
v.t. (١) قەدکردن (قوماش، جل). (٢) پرچ هۆنینەوە؛ هۆنینەوە؛ پرچ کلافەکردن.
plan (plan), *n.* (١) نەخشە (٢) نەخشەی خانوو یا زەوی؛ نەخشەی ئەندازەیی: ڕەنگ ڕشتن. (٣) نەخشەی کار؛ بەرنامەی کار؛ بەرنامە؛ پلان.
v.t. (١) نەخشەکێشان (خانوو، شار، زەمین)؛ ڕەنگ ڕشتن (٢) نەخشەدانان؛ پلان دانان؛ بەرنامەدانان. (٣) نیازبوون.
v.i. نەخشەدانان
plane (plān), *n.* سوورەچنار: درەختێکە لە سوورەچنار دەچێ
plane (plān), *adj.* تەخت؛ ڕێك: ڕاست
n. (١) ڕووتەخت (٢) تەختایی: ڕێکی. (٣) پلە: ئاست *(a low ~ of culture)*. (٤) فڕۆکە. (٥) باڵی فڕۆکە
plane (plān), *n.* ڕەندە (دارتاشی)؛ ڕەنە.
v.t. ساف ولووس کردن بە ڕەندە؛ ڕەنە بەکارهێنان؛ ڕەندەلێدان.
v.i. ڕەندە بەکارهێنان
plane (plān), *v.i.* (١) فڕین: خلیسکان یا خشان بە هەوادا (٢) بەئاستەم فڕین یا بەرزبوونەوە فڕۆکەی ئاوی:
plane angle, گۆشەی ڕاست
plane geometry, ئەندازەی ڕووتەخت
planer (plān′ēr), *n.* (١) ڕەندە بەکارهێنەر (٢) ڕەندە بۆ تەختەو کانزا. (٣) پارچەیەك تەختەی ساف ولووسە تیپی چاپی پێ ڕێك دەکرێ.
planer tree, درەختێکی زەلکاوی بچووکە گەڵای هێلکەیی و بەری زبرو گوێز ئاسایی دەگرێ.
planet (plan′it), *n.* ئەستێرەی گەڕۆك؛ هەسارە.
plane table, مێزی ڕووپێوەری زەوی.
planetarium (plan′ə-târ′i-əm), *n.* (١) نموونەی کۆمەڵەی خۆر. (٢) ئامێری پیشاندانی شوێنی خۆرو مانگ و ئەستێرە و ئەستێرە گەڕۆکەکان و خولانەوەی ئەستێرەکان لەناو گوومەزێکدا. (٣) پیشانگایەکی وەها
planetary (plan′ə-ter′i), *adj.* (١) ئەستێرەیی؛ تایبەتی بە ئەستێرەی گەڕۆك. (٢) (ا) زەمینی؛ تایبەتی بەم زەمینە. (ب) جیهانی: *(~ life)*. (٣) تایبەتی بە ڕەوڕەوە یا گێڕی دانداری بەدەوری پێچکەی تردا خولاوە.
planetesimal (plan′ə-tes′i-m′l), *adj.* ئەستێرەی گەڕۆکی زۆر بچووك.
planetoid (plan′ə-toid′), *n.* (١) ئەستێرەی گەڕۆکی زۆر بچووك. (٢) ئەستێرەی دەستکرد؛ تەنی ئەستێرەیی.
plane tree, = **plane.**
planet-stricken (plan′it-strik′n), *adj.* (١) ئەستێرە کار- تێکردوو (ئەستێرەوانی). (٢) تۆقیو؛ زۆر ترساو.
planet wheel, ڕەوڕەوەیەکی دانداره کە بەدەوری ڕەوڕەوەیەکی دانداری تردا دەخولێتەوە.
plangent (plan′jənt), *adj.* (١) هاژەی دێت (وەك دەنگی شەپۆلی دەریا)؛ بە دەنگێکی زل پیادران. (٢) (ا) بەرزو دەنگدەرەوە (وەك دەنگی زەنگ) (ب) غەمبار؛ دڵگیر: *(the ~ sound of a guitar)*.
plani- (plā′ni, plan′i), پێشگرێکە بەمانای: تەخت؛ ڕێك: *(planimeter)*
planimeter (plə-nim′ə-tēr), *n.* ڕووپێوەر؛ ئامێری پێوانی ڕووبەری ڕووتەخت.
planimetry (plə-nim′ə-tri), *n.* ڕووپێوان؛ پێوانی ڕووبەری ڕووتەخت.
planish (plan′ish), *v.t.* ئاسن و کانزای تر بە چەکوش کوتان و ڕێكوپێك و ساف کردن.
planisphere (plan′ə-sfêr′), *n.* (١) نەخشەی تەنێکی خڕ یا نیوەی لەسەر ڕوویەکی تەخت. (٢) نەخشەی ئەستێرەیەك یا نیوەی.
plank (plaŋk), *n.* (١) تەختەدارێکی ئەستوورو درێژ (وەك هی ژێر هێڵی شەمەندەفەر). (٢) بناغە؛ بنچینە. (٣) یەکێك لە بەندەکانی حیزبێك، کۆمەڵەیەك، یا بەرنامەیەکی ڕامیاری
v.t. (١) بە تەختەدار داپۆشین؛ تەختەدار دانان؛ زەوی داپۆشین بە تەختەدار (٢) برژاندن و پێشکەشکردن لەسەر تەبەق (ماسی، گۆشت). (٣) [Colloq.]، فڕێدانە سەر زەوی. (٤) [Colloq.]، (**~ down; ~ out**)، جرنگاندن؛ پارەدان (بە فڕێدانی)
walk the plank, بە چاوبەستراوەیی ڕۆیشتن بەسەر دەستەکی درێژبووەوە لە کەشتییەوە (وەك چەتەی دەریایی لەو کەسانەیان دەکرد کە دەیانگرتن).
planking (plaŋk′iŋ), *n.* (١) زەوی داپۆشین بە تەختەدار؛ تەختەدار دانان؛ داپۆشین بە تەختەدار. (٢) تەختەدار؛ سەرجەمی تەختەدار (٣) تەختەداری خانوویەك یا چوارچێوەیەك.
plank sheer, تەختەداری دەوری پشتی کەشتی.
plankton (plaŋk′tən), *n.* ڕووەك و گیانداری گەردبینیی ناو ئاو و سەرئاوکەوتوو.
planner (plan′ēr), *n.* نەخشەکێش؛ بەرنامەدانەر: نەخشەدانەر.
plano- (plan′ō, plan′ə), *Also* **plan-**, پێشگرێکە بەمانای: گەڕۆك
plano- (plā′nō), *Also* **plani-**, پێشگرێکە بەمانای: تەخت: ڕێك: *(planoconcave)*
planoconcave (plā′nō-kon′kāv), *adj.* دیوێکی تەختەو

دیوێکی قوپاو

planoconvex (plā´nō-kon′veks), *adj.* دیوێکی تەختەو
دیوێکی قۆقز.

planometer (plə-nom′ə-tēr), *n.* پێوەری تەختی یا ڕێکی ڕوو

plant (plant, plänt), *n.* (١) نەمام؛ شەتڵ
(٢) سەوزایی؛ شینایی؛ دارودرەخت. (٣) ڕووەك؛ ڕووەکی قەف یا لاسك نەرم.
(٤) (ا) کارخانە؛ کارگە. (ب) کەرەسەو خانوو مەکینەکانی کارگە.
(٥) کەرەسەو خانووی دەستگایەك. (٦) مەکینەو ئامێری کارێك.
(٧) [Slang]، فێڵوتەڵەکە؛ پیلان؛ داو؛ تەڵە.
(٨) [Slang]، کەسێك یا شتێکی بە داوەوەکەر.
v.t. (١) ڕواندن؛ ناشتن؛ چاندن. (٢) چەسپاندن؛ تێدا دانان؛ تێدا چەسپاندن.
(٣) خستنە مێشکەوە؛ لە مێشکدا چەسپاندن:
(to ~ the seed of doubt in someon's mind)
(٤) دامەزراندن؛ دانان لە شوێنێکدا (ئاین).
(٥) دانان (ئاوایی)؛ دامەزراندن؛ ئاوادانکردنەوە.
(٦) بەچکە ماسی خستنە ناو ئاوەوە لە شوێنێکی تر بۆ گەورەبوون و زاوزێ.
(٧) تێدا ناشتن؛ تێدا ڕواندن؛ تێدا چاندن.
(٨) [Slang]، مستەکۆڵەلێدان لە شوێنی خۆیدا.
(٩) [Slang]، داو نانەوە؛ تەڵە بۆ دانان.
(١٠) [Slang]، شاردنەوەی شتی دزراو.

plantain (plan′tin), *n.* ڕووەکێکە گەڵاکەی لە نزیك بنی لاسکەکەیەوە
گوڵی جوان بە لاسکی درێژی نووك تیژەوە دەگرێ؛ گوێ کارژۆڵ.

plantain (plan′tin), *n.* (١) جۆرێکە لە دارمۆز.
(٢) مۆزی ئەم جۆرە درەختە.

plantar (plan′tēr), *adj.* بن پێیی؛ تایبەتی بە بنی پێ

plantation (plan-tā′shən), *n.* (١) ئاوایی تازە؛ ناوچەیەکی تازە
ئاوەدانکراوە (٢) کێڵگە؛ زەوی چێنراو یا نێژراو.
(٣) کێڵگەیەکی گەورەیە ئەو وەرزێرانەی ئیشی تێدا دەکەن تیایشیدا دەژین:
(a sugar ~ ; a cotton ~)
(a rubber ~) (٤) زەوی ورارێکی گەورەی بە درەخت نێژراو:

planter (plan′tēr, plän′tēr), *n.* (١) خاوەن کێڵگە؛ خاوەن کشتکەی
گەورە (٢) چێنەر (مرۆڤ، مەکینە)؛ ڕوێنەر؛ نێژەر؛ کشتکار؛ کشتیار.
(٣) ئینجانە (گەورە یا بچووك گڵێن یا دارین بۆ گوڵ و ڕووەکی بۆنخۆش).
(٤) ئاواکەرەوە (هی ناوچەی دوورو چۆڵەوانی)

plantigrade (plan′tə-grād´), *adj.* تایبەتی بە گیاندارێك کە
لەسەر هەموو بنی پێی دەڕوات (مرۆڤ، ورچ).
n. گیاندارێکی وەها

plant louse, سز؛ ئەسپێی ڕووەك؛ ئەسپێی گەنم.

plaque (plak), *n.* (١) (ا) تەختەدار یا تەختەبەردی ئەخشاوی
ڕازێنەرەوە (ب) تەختەدار یا تەختەبەردێکە دەنرێت بە شوێنێکەوە و مێژووی
ئەو شوێنە یا شتەی لەسەر دەنووسرێتەوە؛ تەختەدار یا تەختەبەردی یادداشت.
(٢) پەخە؛ نەخەبەند یا درووشمی ئەندامێتی (٣) بەڵغی ڕەق و بەردینی سەرو
ژێرو ئەبنی ددان (ددانسازی)

plash (plash), *n.* چاڵاو

plash (plash), *v.t. & v.i.* = splash.

-plasia (plā′zhə, plā′zhi-ə), پاشگرێکە بەمانای گەورەبوون؛
گۆڕین؛ گەشەکردن

plasm (plaz'm), *n.* = plasma.

-plasm (plaz'm), پاشگرێکە بەمانای: پرۆتۆپلازم؛ ماددەی پێکهێنەری
خانەی زیندەوەر؛ ماددەی شلی خانەی ڕووەك و گیاندار.

plasma (plaz′mə), *n.* (١) جۆرە بەردێکی بەنرخ "کوارتز"ی سەوزی
نیمچە ڕوونە. (٢) زەرداوی خوێن؛ پلازمای خوێن؛ بەشی ئاوی خوێن و ماست.
(٣) پرۆتۆپلازم (٤) جۆرە گازێکە ژمارەی ئایۆن و ئەلەکترۆنەکانی ئەوەندەی
یەکترن (فیزیا)

plasmo- (plaz′mō, plaz′mə), = **plasma.**

plasmolysis (plaz-mol′ə-sis), *n.* چوونەوەیەکی پرۆتۆپلازمی
خانەی زیندەوەر (لە ئەنجامی ئاو کەم بوونەوەیەدا).

plasmolyze (plaz′mə-līz´), *v.t.* هێنانەوەیەکی پرۆتۆپلازمی
خانەی زیندەوەر.

-plast (plast), پاشگرێکە بەمانای: خانە؛ شانە.

plaster (plas′tēr, pläs′tēr), *n.* (١) گەچ؛ هێلم.
(٢) مشەمای لە پشت گرتن بۆ ئەهێشتنی ئێش و ئازار.
v.t. (١) سواغدان (بە گەچ یا شتی تر)؛ گەچکاری کردن؛ ڕووکەش کردن.
(٢) پێوەنووساندن؛ لێدان

plasterboard (plas′tēr-bôrd´, pläs′tēr-bōrd´), *n.* تەبەقی-
گەچین: تەبەقی گەورەی گەچە هەردوو دیوی بە کاغەزی ئەستوور گیراوە لە
دیوی ناوەوەی دیوار دەدرێ (خانووکاری).

plaster cast, (١) قاڵبی گەچ (بۆ پەیکەر درووستکردن).
(٢) ئێسکبەندی گەچ (بۆ گرتنەوەی ئێسقانی شکاو و لەجێچوو).

plastered (plas′tērd, pläs′tērd), *adj.* سەرخۆش؛ سەرمەست.

plastering (plas′tēr-iŋ, pläs′tēr-iŋ), *n.* (١) گەچکاری؛
سواغدان. (٢) سواغ؛ چینێك سواغی گەچ.

plaster of Paris, گەچی پاریس: جۆرە گەچێکە ئێسکبەندو قاڵبی
پەیکەری لێ درووست دەکرێ

plastic (plas′tik), *adj.* (١) نەرم؛ شلك؛ بەئاسانی دەنووشتێتەوە؛
پلاستیکی. (٢) تایبەتی بە درووستکردن؛ درووستکاری: ***(the ~ arts)***
(٣) پێکهێنەر. (٤) زوو کاری تێ دەکرێ؛ بەئاسانی کاری تێ دەکرێ.
(٥) ڕێك و پێك و جوان؛ پەیکەری؛ جوان درووستکراو
(٦) پلاستیکی؛ لە پلاستیك درووستکراو.
(٧) ڕیشاڵ پێکهێنەر (زیندەوەرناسی)
n. (١) پلاستیك؛ باغە. (٢) شتێکی پلاستیکی.

plastic arts, هونەری قاڵبکاری (وەك پەیکەرتاشی و گڵێنەکاری).

plasticity (plas-tis′ə-ti), *n.* نەرمی؛ شلکی؛ بەئاسانی نووشتانەوە.

plasticize (plas′tə-sīz´), *v.t. & v.i.* وەك پلاستیك لێکردن؛
نەرم کردن؛ والێکردن یا لێهاتن کە بەئاسانی بنووشتێتەوە.

plasticizer (plas′tə-sīz´ēr), *n.* ماددەیەکە دەکرێتە پلاستیکەوە بۆ
ئەوەی نەرمتر بێ و بەئاسانی بنووشتێنرێتەوە

plastic surgeon, نەشتەرگەری جوانکردن
(ووشەی داهاتوو ببینە).

plastic surgery, نەشتەرگەری جوانکردن: نەشتەرگەری ڕاستکردنەوەو
چاکردنەوەی ئەندام و ڕیشاڵی ناتەواو و کەموکوڕیدارو سووتاوی لەش

plastron (plas′trən), *n.* (١) قەڵغان؛ زرێ
(٢) بەرۆکێکی قایشی پارێزەرە شیرباز لەبەری دەکات
(٣) نەخشی ڕازێنەرەوەی بەرۆکی کراسی ئافرەت. (٤) بەرۆکی کراسی پیاو
(٥) قاوغی ژێر سکی کیسەڵ و کیسەڵی ئاوی.

-plasty (plas′ti), پاشگرێکە بەمانای: (ا) پێکهاتن؛ گەشەکردن؛
گەورەبوون. (ب) تایبەتی بە نەشتەرگەری جوانکردن.

plat (plat), *v.t.* هۆنینەوە؛ کلافەکردن؛ تەنین.
n. [Dial.]. پرچی هۆنراوە

plat (plat), *n.* (١) پارچە زەوییەکی بچووك؛ پارچەیەك زەوی (بەتایبەتی
کە خانووی لەسەر درووست کرابێ یا بکرێ) (٢) نەخشەی پارچە زەوی
(خانووی لەسەر بێ یا نا)
v.t. نەخشەکێشان (پارچە زەوی)

plate (plāt), *n.* (١) پەڕەك؛ تەبەق. (٢) پەڕەی کانزا؛ تەبەقە کانزا.
(٣) پارچە قەڵغان. (٤) قەڵغان؛ زرێ (٥) تەبەقە کانزای شت لەسەر هەڵکەنراو
(٦) قاڵب یا وێنەی تەبەقە کانزایەکی شت لەسەر هەڵکەنراو.
(٧) وێنەی ناو پەرتووك (کە لاپەڕەیەکی تەواو بگرێتەوە).
(٨) قاپ و کەوچك و چەتاڵی زێڕو زیو
(٩) قاپ و کەوچك و چەتاڵی ڕووکەشکراو بە زێڕو زیو. (١٠) قاپ؛ دەوری
(١١) قاپێك خواردەمەنی؛ پڕ قاپێك چێشت (١٢) خواردەمەنی ناو قاپ.

(١٣) ژەم: *(They serve dinner at six dollars a ~ .)* .
(١٤) دەفری پیتاك كۆكردنەوەی كلێسە. (١٥) توێی گۆشتی گا.
(١٦) پوولەكەی ماسی؛ پەڕەكی ئێسقان. (١٧) نیرگە.
(١٨) سەرشار (یاری بێسبۆڵ). (١٩) تاقمە ددان.
(٢٠) ئەنۆد: جەمسەری گەرمی باتری و رادیۆ... هتد.
(٢١) تەبەقە شووشەی ڕووكەشكراو بە ماددەیەك كە ڕووناكی زۆر كاری تێ
دەكات (وێنەگری). (٢٢) كلێشە (چاپەمەنی).
(٢٣) (ا) خەڵات (بەتایبەتی كاسەی زێڕ یا زیو كە دەكرێتە خەڵاتی براوەی
پێشبڕكێیەك)؛ كاسەی قارەمانێتی. (ب) پێشبڕكێ (بەتایبەتی غارغارێن).
v.t. (١) زەڕكفتكردن؛ زیوتێگرتن؛ ڕووكەش كردن (بە زێڕ، زیو... هتد).
(٢) تەبەقە كانزا تێگرتن بۆ پاراستن؛ بە پەڕەكی ئاسن داگرتنەوە بۆ قایمی و
پارێزگاری كردن. (٣) كلێشە داڕشتن (چاپەمەنی).
(٤) ساف و لووس و بریقەداركردنی پەڕەی كاغەز.

plateau (pla-tō′), *n.* (١) دەشتی بەرز و فراوان؛ دەشتایی تەختێك بەرز.
(٢) قۆناغ یا باری وەك خۆمانەوە؛ سەردەم یا باری هێمن و بە ئاسوودەو
كەم بازاڕی و كەم گۆڕان و شت كەم تیادا ڕوودان.

plated (plāt′id), *adj.* (١) زێڕ پۆش؛ پەڕەكی كانزا لێدراو؛ زڕێدار.
(٢) دووڕوو (جل و بەرگ). (٣) ڕووكەشكراو بە زێڕ و زیو... هتد؛ زەڕكەش؛
زەڕكفت *(silver- ~ ; gold- ~)* .

plateful (plāt′fool′), *n.* پڕ قاپێك؛ قاپێك *(a ~ of rice)* .

plate glass, شووشەی ئەستووری ئاوێنە و پەنجەرەی گەورە.

platelet (plāt′lit), *n.* خڕۆكەیەكی ناو خوێنی بڕبڕەدارەكانە لە
خڕۆكەی سوور بچووكترە و یارمەتی خوێن مەیین دەدات.

platen (plat′′n), *n.* (١) گیرەی كاغەزی مەكینەی چاپ: كە بریتییە لە
تەبەقێك یا لوولەیەك كە كاغەزەكە ڕادەگرێ لەبەردەمی تیپەكاندا.
(٢) لوولەكر ئامێری پێنووس.

plater (plāt′ẽr), *n.* (١) بكەری plate . (٢) ئەسپی غارغارێنی كەنك.

platform (plat′fôrm′), *n.* (١) سەكۆ؛ هەیوان.
(٢) دووانگە؛ شانۆ (بۆ دووان یا ووتار خوێندنەوە).
(٣) شۆستەی وێستگەی شەمەندەفەر.
(٤) بەرنامە؛ بەرنامەی حیزبێك یا كۆمەڵەیەك:
(The party ~ was adopted.)

platform car, فارگۆنی سەرو لا بەرەڵای شەمەندەفەری بار.
(پێشی دەووترێ: " flatcar ").

platina (plat′′n-ə, plə-tē′nə), *n.* [Obs. or Rare], =
platinum.

plating (plāt′iŋ), *n.* (١) ڕووكەش كردن بە كانزا؛ كانزالێدان؛
زەڕكفت كردن. (٢) چینێك پەڕەكی كانزایی؛ چینێك تەبەقی كانزایی.
(٣) زەڕكەش؛ ڕووكەشی تەنكی زێڕ یا زیو؛ زەڕكفت.

platinic (plə-tin′ik), *adj.* پلاتینی؛ تایبەتی بە پلاتین؛
پلاتینی تێدایە

platinize (plat′′n-īz′), *v.t.* پلاتین لێدان؛ ڕووكەش كردن بە پلاتین.

platino-, platin-, platini-, پێشگرێكە بەمانای: پلاتین.

platinoid (plat′′n-oid′), *adj.* لە پلاتین دەچێ؛ پلاتینی شێوە.
n. (١) داڕشتەیەكە لە مس و چینكۆ و نیكڵ و تەنگستۆن پێكدێت (تەلی كارەبای
لێ دروست دەكرێ). (٢) كانزایەكە لە توخمی پلاتین.

platinous (plat′′n-əs), *adj.* پلاتینی؛ پلاتینی تێدایە؛
لە پلاتین دەچێ.

platinum (plat′′n-əm), *n.* (١) پلاتین: كانزایەكی سپی زیوی
بەنرخە. (٢) خوڵەمێشی؛ بۆر.

platinum black, تۆزی پلاتینی.

platinum blonde, (١) ڕەنگی زەردی پلاتینی یا زیوی (بەتایبەتی
هی قژ). (٢) ئافرەتی قژ زیوی یا پلاتینی

platitude (plat′ə-tōōd′, plat′ə-tūd′), *n.* (١) پەڕپووتی و
ووشكی و بێ تامی (ووتە). (٢) تێبینی یا ووتەی پەڕپووت و بێ تام و
هیچ و پووچ: *(He speaks in ~s.)* .

platitudinize (plat′ə-dōō′d′n-īz′, plat′ə-tū′d′n-īz′), *v.i.*
زۆر ووتەی پەڕپووت و بێ تام بەكارهێنان لە نووسین و دوواندا.

platitudinous (plat′ə-tōō′d′n-əs, plat′ə-tū′d′n-əs), *adj.*
پەڕپووت و ووشك و بێ تام (ووتە، تێبینی).

Plato (plā′tō), *n.* ئیفلاتوون: فەیلەسووفی بەناوبانگی یۆنانی.

Platonic (plə-ton′ik, plā-ton′ik), *adj.* (١) ئیفلاتوونی: تایبەتی
بە ئیفلاتوون و فەلسەفەكەی؛ لەسەر پەیڕەوی فەلسەفەی ئیفلاتوونی.
(٢) نەكردەنی؛ نموونەیی؛ خەیاڵی.
(٣) پاك (خۆشەویستی)؛ هی خۆشەویستی وەك خوشك و برایەتی:
(P~ love)
-platonically *(adv.).*

Platonic love, خۆشەویستی پاكی نێوان كوڕ و كچ یا ژن و پیاو بەبێ
جووت بوون؛ خۆشەویستی پاكی وەك هی خوشك و برایەتی.

Platonism (plā′t'n-iz'm), *n.* (١) فەلسەفەی ئیفلاتوونی.
(٢) ووتەیەك یا بیروڕایەكی وەرگیراو لە فەلسەفەی ئیفلاتوونی.
(٣) فەلسەفەی خۆشەویستی پاكی نێوان ژن و پیاو.

Platonist (plā′t'n-ist), *adj.* ئیفلاتوونی.
n. ئیفلاتوونی؛ كەسێكی ئیفلاتوونی؛ پەیڕەویكەری فەلسەفەی ئیفلاتوونی؛
قوتابی فەلسەفەی ئیفلاتوونی.

Platonize (plā′t'n-īz′), *v.i.* لەسەر فەلسەفەی ئیفلاتوون ڕۆیشتن.
v.t. بەرگی ئیفلاتوونی بەبەرداكران؛ وەك فەلسەفەی ئیفلاتوونی لێكردن.

platoon (plə-tōōn′), *n.* (١) پەل (لەشكر).
(٢) دەستە؛ تاقم (فوتبۆڵی ئەمەریكی).

platter (plat′ẽr), *n.* (١) بەلەم (چێشت)؛ تەبەق.
(٢) [Slang]، سەرشار (یاری بێسبۆڵ). (٣) [Slang]، قەوان.

platy- (plat′i), پێشگرێكە بەمانای: پان؛ فراوان؛ تەخت.

platypus (plat′ə-pəs), *n.* = **duckbill.**

platyrrhine (plat′ə-rin′), *adj. Also* **platyrrhinian,** لووت-
پانی كوونەلووت لەیەكەوە دوور.
n. كەسێك یا مەیموونێكی لووت پانی كوونەلووت لەیەكەوە دوور.

plaudit (plô′dit), *n.pl.* (١) چەپڵە؛ چەپڵەلێدان (نیشانەی پەسەند-
كردن). (٢) پەسەندكردن؛ بەدڵ بوون؛ ستایش.

plausible (plô′zə-b'l), *adj.* (١) ڕێی تێ دەچێ؛ بەجێ؛ لەوانەیە؛
لەوانەیە وا بێ یا ڕاست بێ: *(a ~ excuse, story, etc.)* .
(٢) ڕووكەش جوان؛ دووڕكوڕ؛ سۆزنە؛ بە ڕواڵەت تەواو.
(٣) شایستەی بڕواپێكردنە.
-**plausibility** *(n.)*; **plausibleness** *(n.)*; **plausibly** *(adv.).*

plausive (plô′siv), *adj.* (١) پەسەندكەر؛ چەپڵە بۆ لێدەر.
(٢) [Obs.]، **plausible** .

play (plā), *v.i.* (١) شەكینەوە:
(Sunlight ~s on the waves.)
(٢) یاری كردن؛ گەمەكردن.
(٣) قوماركردن؛ یاری كاغەزكردن.
(٤) دەستبازی كردن؛ چاوباشقاڵی كردن.
(٥) (**with** ~)، یاری پێكردن؛ گاڵتەپێكردن؛ بەلامسەرلایی گرتن:
(to ~ with someone's emotions)
(٦) ژەندن؛ لێدان (ئامێری مۆسیقی).
(٧) دەنگدانەوە (ئامێری مۆسیقی)؛ دەنگ لێ هاتنە دەرەوە.
(٨) بەشێوەیەكی تایبەتی جووڵانەوە یا ڕەووشت بینین.
(٩) نواندن لەسەر شانۆ؛ دەوربینین لە شانۆگەریدا.
(١٠) بەباشی دەنوێنرێ؛ بۆ نواندن دەگونجێ؛ باش دەژەنرێ:
(The new piano ~s well.; That drama ~s well.)
(١١) پیشان دەدرێ؛ دەنوێنرێ: *(A new movie is ~ing tonight.)* .
(١٢) بەئاسانی و سەربەستی بزوان (پارچەكانی مەكینە).

(١٢) (on; ~ over ~)، بەردەوام بوون لەسەر؛ پەیتاپەیتا کردنەوە.

v.t. (١) یاری کردن؛ گەمەکردن. (٢) ملەملێ کردن.

(٣) یارییەکی تایبەتی بە یاریکەر کردن:

(The coach ~ed him at center.)

(٤) کردن (بۆ سەیر یا فێڵ لێکردن)؛ پێ هەڵسان: ***(to ~ tricks)*** .

(٥) (ا) گرەوکردن (ب) گرەو لەسەرکردن: ***(~ the horses)*** .

(٦) بزواندن. گێڕان؛ کارپێکردن.

(٧) بوون بە هۆ؛ کردن: ***(~ havoc)*** .

(٨) ژەندن؛ لێدان: ***(to ~ the piano)*** .

(٩) نواندن لە شانۆگەریدا؛ ڕۆڵ بینین لە شانۆگەریدا؛ گێڕان:

(to ~ Hamlet)

(١٠) لاسایی کردنەوە؛ بە درۆ نواندن؛ خۆکردن بە؛ وا خۆدەرخستن:

(to ~ soldier)

(١١) لەسەر شانۆ نواندن یا ژەندن:

(They ~ed U.S. cities for three months.)

(١٢) (on; ~ over ~)، پەیتاپەیتا لێ دەرهێنان یا فڕێدان.

n. (١) جووڵەحوون: جووڵەی خێرا خێراو ئازاد: ***(the ~ of muscles)*** .

(٢) سەربەستی بزواندن؛ مەودای جووڵەو کار.

(٣) یاری؛ گەمە؛ وەرزش.

(٤) گاڵتە؛ یاری: ***(to do a thing in ~)*** .

(٥) یاری کردن؛ گەمەکردن. (٦) شێوەی یاری کردن.

(٧) مناوەرەیەك یا جووڵانەوەیەکی تایبەتی لە یارییەکدا.

(٨) نۆبەی یاری کردن. (٩) قومار.

(١٠) شانۆگەری؛ شانۆنامە؛ شانۆیی.

make a play for, [Colloq.], (١) هەوڵی دڵفڕاندن دان.

(٢) زۆر هەوڵی دەستکەوتن دان.

play along, [Colloq.], بەشداری کردن لە کارێکدا ئەگەرچی بە نابەدڵیش بێ.

play at, (١) بەشداری تێداکردن.

(٢) بە نیوە بەدڵی کردن؛ هەر بەناو کردن؛ بە درۆوە کردن؛ بە گاڵتە گرتن؛ یاری پێکردن

play down, لە گرنگی یا بایەخ کەمکردنەوە؛ بە کەمتر پیشاندان:

(to play down one's failings)

play dumb, خۆ گێل کردن

played out, (١) تەواوبوو؛ کۆتایی هاتوو.

(٢) ماندوو؛ پرووکاو؛ هێز لێ بڕاو. (٣) کۆنباو؛ کۆن.

play fair, بەویژدان بوون؛ بە سەرڕاستیو ویژدانەوە لەگەڵ خەڵکدا جووڵانەوە

play for time, هەوڵی دواخستنی شتێك دان بۆ سوود وەرگرتن لە کات.

play into the hands of, بە جۆرێك ڕەفتارکردن یا کارکردن کە ببێتە هۆی سوود گەیاندن بە ناحەز یا هاوچاو.

play off, (١) دان بەیەکدا؛ دان بە شەر:

(to play off one group against another)

(٢) کایەیەکی تر یاری کردن ئەگەر دووتیپ بەرامبەر بوون تاوەکو یەکێکیان یارییەکە بباتەوە

play on (or upon), بەکارهێنانی کەسێك یا بارێك بۆ سوودی ئارەزوای خۆ: ***(He played on her sympathies.)*** .

play one's cards well, بە زیرەکانە جووڵانەوە؛ بە وریایانەو لێهاتووانە شت کردن.

play out, (١) تەواوکردن؛ هەتا دوایی و تەواوبوونی شتێك لەگەڵدا مانەوە یا کردن. (٢) قوتارکردن؛ هیچ نەهێشتنەوە؛ تەواوکردن.

play second fiddle, خواردەستی کردن؛ پاشکۆیەتی کردن.

play up, [Colloq.], پێوەنان؛ دانەدەم؛ فشەکردن؛ زیادە خستنەسەر؛ بە گرنگتر یا بایەختر پیشاندان: ***(to play up one's successes)*** .

play upon words, ووشە بە دوو مانا بەکارهێنان؛ یاری بە ووشە کردن.

play up to, [Colloq.], مەرایی بۆ کردن؛ خۆ لێ نزیك کردنەوە.

playa (plä'yə), ***n.*** (١) کەناری ڕووبار؛ کەنار دەریا.

(٢) بنی دەریاچەی ووشك بوو؛ چاڵاییەکی گەورەی بیابان کە لە دوای باران بارین پڕ دەبێ لە ئاو.

playbill (plā'bil'), ***n.*** (١) ئاگاداری شانۆنامەیەك؛ بڵاونامەی شانۆگەرییەك. (٢) بەرنامەی نواندنی شانۆگەرییەك.

playboy (plā'boi'), ***n.*** [Colloq.], کەیفخواز؛ کەسێکە کە هەمیشە خەریکی ڕابواردنە بەتایبەتی لەگەڵ ئافرەتدا.

play-by-play (plā'bi-plā'), ***adj.*** کایە بە کایە؛ ووردو دوورودرێژ (باس): ***(a ~ description of a game)*** .

player (plā'ēr), ***n.*** (١) یاریکەر؛ وەرزشەوان: ***(a football ~)*** .

(٢) actor . (٣) مۆسیقاڵیدەر؛ سازژەن. (٤) قومارچی؛ قومارکەر.

(٥) ئامێری پیانۆژەندن؛ ئامێری پیانۆ لێدان.

(٦) بە سووك شت گرتوو؛ بێباك.

player piano, پیانۆی ئۆتۆماتیکی؛ پیانۆیەکە بە شێوەیەکی ئۆتۆماتیکی بۆ خۆی لێدەدات

playfellow (plā'fel'ō), ***n.*** = **playmate.**

playful (plā'fəl), ***adj.*** (١) حەزکەر لە یاری؛ بزێو؛ ڕووخۆش: ***(a ~ child, dog, filly, etc.)*** (٢) قۆشمە؛ قۆشمەچی؛ نوکتەباز.

playgoer (plā'gō'ēr), ***n.*** حەزکەر لە شانۆ؛ کەسێکە کە زوو زوو دەچێت بۆ شانۆ.

playground (plā'ground'), ***n.*** (١) یاریگا (بەتایبەتی هی منداڵان).

(٢) مەیدانی چالاکی بەربەرەڵا

play hooky, خۆدزینەوە لە قوتابخانە یا لە کار.

playhouse (plā'hous'), ***n.*** (١) شانۆ.

(٢) خانووی یاری منداڵان؛ یاریگای منداڵان (خانوو).

(٣) خانووی بووکەشووشە.

playing cards, کاغەزی قومار؛ کاغەزی یاری.

playing field, وەرزشگا؛ یاریگا.

playlet (plā'lit), ***n.*** شانۆگەرییەکی کورت.

playmate (plā'māt'), ***n.*** هاوەڵ یاری؛ هاوڕێی یاری.

play-off (plā'ôf'), ***n.*** (١) دوا یاری نێوان دوو تیپی وەرزشی بەرامبەر بۆ بردنەوەی لایەکیان. (٢) دوا یاری پاڵەوانێتی وەرزشی.

playpen (plā'pen'), ***n.*** یاریگای بچووکی بەئاسانی گوێزراوەی منداڵی کۆرپە.

playroom (plā'rōōm', plā'room'), ***n.*** ژووری یاری.

plaything (plā'thiŋ'), ***n.*** (١) بووکەشووشە؛ شتی یاری پێکراو.

(٢) کەسێکی یاری پێکراو

playtime (plā'tīm'), ***n.*** کاتی یاریو ڕابواردن.

playwright (plā'rīt'), ***n.*** شانۆگەر؛ نووسەری شانۆ؛ شانۆنامەنووس.

plaza (plaz-ə, plä'zə), ***n.*** گۆڕەپانی ئاوشار؛ مەیدانی گشتی؛ بازاڕ.

plea (plē), ***n.*** (١) بەڵگە؛ بیانوو؛ بڕوبیانوو

(٢) پاڕانەوە؛ داوا؛ داواکردن؛ تکاکاری: ***(a ~ for mercy)*** .

(٣) دادخوازی (لەلایەن گومانبارەوە لە دادگادا)؛ هەوڵی گومان یا تاوان لەسەر خۆ لابردن.

pleach (plēch), ***v.t.*** تەنین (خەڵەفدار)؛ هۆنینەوە.

plead (plēd), ***v.i.*** (١) دادخوازی کردن (لە دادگادا)؛ بەڵگەهێنانەوە بۆ گومانبار یا دژی

(٢) وەڵام دانەوەی گومان لە دادگادا: ***(to ~ not guilty; to ~ guilty)***

(٣) پاڕانەوە؛ تکاکردن: ***(to ~ for mercy)*** .

v.t. (١) دادخوازی کردن (لە دادگادا). (٢) وەڵام دانەوەی گومان لە دادگادا

(٣) بەڵگەهێنانەوە؛ کردن بە بەڵگە یا بیانوو: ***(to ~ ignorance)*** .

-pleader ***(n.).***

pleadings (plēd'iŋz), ***n.pl.*** داوای داواچیو وەڵامی گومانبار (دادگا)

pleasance (plez'ns), ***n.*** (١) [Archaic] خۆشی؛ شادی؛ هۆی خۆشی و شادی. (٢) باخچە یا سەیرانگای کۆشکێك

pleasant (plez''nt), ***adj.*** (١) خۆش
(a ~ evening, voice, place, etc.)
(٢) ڕووخۆش؛ ناسك ***(a ~ person, companion, etc.)***
(٣) کەیف خۆش؛ قۆشمە.

-pleasantly ***(adv.)***; **pleasantness** ***(n.).***

pleasantry (plez''n-tri), ***n.*** (١) قسەخۆشی؛ قۆشمەیی؛ سەیرخۆشی. (٢) قسەی خۆش؛ گاڵتەوگەپ.

please (plēz), ***v.t.*** (١) دڵخۆش کردن؛ دڵ ڕاگرتن؛ ڕازی کردن
(It's difficult to ~ everybody.)
(٢) حەزکردن؛ ویستن.

v.i. (١) دڵخۆش کردن؛ دڵ ڕاگرتن؛ ڕازی کردن ***(We aim to ~ .)***
(٢) ویستن؛ حەزکردن؛ هەوەس بوون ***(I'll do as I ~ .)***
(٣) تکایە؛ فەرموو؛ بێ زەحمەت؛ توخوا ***(P~ don't forget the key.; Won't you ~ come in?; Coffee for two, ~ .; Come in, ~ .)***

if you please, تکایە؛ بە ئارەزووی تۆ؛ بێ زەحمەت

please oneself, بە هەوەسی خۆ جوڵانەوەو ڕەفتارکردن؛ بە دڵی خۆ کردن؛ چی دەوێ دەیکات.

pleasing (plēz'iŋ), ***adj.*** خۆش؛ جوان؛ دڵخۆشکەر

pleasurable (plezh'ēr-ə-b'l), ***adj.*** خۆش؛ دڵخۆشکەر
(a ~ experience)

-pleasurableness ***(n.)***; **pleasurably** ***(adv.).***

pleasure (plezh'ēr), ***n.*** (١) خۆشی؛ لەزەت؛ هەستی خۆشی
(٢) حەز؛ ویست ***(What is your ~ ?)***
(٣) هۆی خۆشی؛ مایەی خۆشی؛ شتی لەزەت پێدەر. (٤) ڕابواردن؛ کەیف.

v.t. [Archaic]. دڵخۆش کردن؛ ڕازی کردن؛ دڵ ڕاگرتن.

v.i. [Archaic]. پێ خۆش بوون؛ خۆشی لێ بینین.

pleat (plēt), ***n.*** لۆچ (تەنوورەو جلی تر، پەردە... هتد)؛ دەق یا تووی گێزوگوونگاو بەرگ.

v.t. لۆچ لۆچ کردن (پەردە، جلوبەرگ)؛ دەق یا توێ تێخستن.

pleb (pleb), ***n.*** (١) plebian. (٢) plebe.

plebe (plēb), ***n.*** (١) plebian.
(٢) قوتابی پۆلی یەکەمی دانشگای ئەفسەری و ئەفسەری دەریایی ئەمەریکا.

plebeian (pli-bē'ən), ***n.*** (١) بۆرەپیاوی ڕۆمای کۆن
(٢) بۆرەپیاو؛ هەرچی‌وپەرچی؛ ڕەش‌وڕووت.
(٣) کەسێکی بێ نەزاکەت، ناکەس، یا کەرتر.

adj. (١) هی بۆرەپیاوانی ڕۆمای کۆن. (٢) بۆرەپیاوی؛ هی بۆرەپیاو.
(٣) بێ نەز کەت؛ نزم؛ ناکەس؛ نەزان؛ ڕەشۆکی ***(~ tastes)***

-plebeianism ***(n.).***

plebiscite (pleb'ə-sit', pleb'ə-sit), ***n.*** ڕاپرسی؛ ڕاپرسین؛ ڕاپرسی گەل.

plebs (plebz), ***n.*** (١) چینی ڕەش‌وڕووتی ڕۆمای کۆن؛ بۆرەپیاوانی ڕۆمای کۆن. (٢) بۆرەپیاوان؛ ڕەش‌وڕووت

plectrum (plek'trəm), ***n.*** پەڕی گیتا و عوود لێدان.

pledge (plej), ***n.*** (١) بارمتە. (٢) بەڵێننامە. (٣) نۆش
(٤) پێشەکی (٥) بەڵێنی وەرگرتن بە ئەندامی تازەی ڕێکخراوی قوتابی کوران یا کچانی زانکۆ

v.t. (١) بارمتە دانان. (٢) بەڵێندان. (٣) بەڵێن لێ وەرگرتن؛ بەستنەوە بە بەڵێن.
(٤) بە نۆشی گیانی کەسێکەوە خواردنەوە
(٥) (أ) بەڵێندان بە بوون بە ئەندامی ڕێکخراوی قوتابی کوران یا کچانی زانکۆ.
(ب) بەڵێندان بە وەرگرتن بە ئەندامی ڕێکخراوێکی وەها

take the pledge, سوێندخواردن یا بەڵێندان بە ئیتر نەخواردنەوەی خواردنەوەی سەرخۆشکەر.

pledgee (plej'ē'), ***n.*** (١) بەڵێن پێدراو؛ بەڵێن وەرگر
(٢) بارمتەگر؛ بارمتەوەرگر.

pledgeor (plej'ôr'), ***n.*** = **pledgor.**

pledger (plej'ēr), ***n.*** بەڵێندەر.

pledget (plej'it), ***n.*** سارغی؛ شتی برین پێچان.

pledgor (plej'ôr'), ***n.*** بارمتەدانەر؛ بارمتەدەر.

-plegia (plē'ji-ə), پاشگرێکە بەمانای: ئیفلیجی؛ گۆجی؛ گێری:
(paraplegia)

Pleiades (plē'ə-dēz', plī'ə-dēz'), ***n.pl.*** (١) حەوت کچەکەی " ئەتلەس " کە بوون بە ئەستێرە (ئەفسانەی یۆنانی).
(٢) کۆئەستێرەیەکە شەش ئەستێرەی بە چاو دەبینرێ.

plenary (plē'nə-ri, plen'ə-ri), ***adj.*** (١) تەواو؛ بێ سنوور؛ ڕەها
(a diplomat with ~ powers)
(٢) گشتی (کۆبوونەوە)؛ فراوان؛ بۆ هەموو ئەندامان:
(a ~ meeting, session, congress, etc.)

plenary indulgence, تەواو بەخشینی گوناهبار (ئاینی کاسۆلیکی).

plenipotentiary (plen'i-pə-ten'shə-ri), ***adj.*** دەسەڵاتداری گشتی؛ دەسەڵاتداری بێ سنوور.

n. باڵوێز یا نوێنەی دبلۆماسی تری دەسەڵاتداری گشتی.

plenitude (plen'ə-tōōd', plen'ə-tūd'), ***n.*** (١) تەواوی؛ پڕی؛ لە هیچ کەم نەبوون. (٢) زەبەنەیی؛ زۆری؛ فرەیی؛ مشەیی.

plenteous (plen'ti-əs), ***adj.*** (١) زەبەنە؛ زۆر؛ فرە؛ مشە.
(٢) بەپیت؛ بەبەر؛ زۆر بەبەر.

plentiful (plen'ti-fəl), ***adj.*** (١) زۆروزەبەنە؛ زەبەنە؛ فرە؛ زۆر؛ مشە.
(٢) بەپیت؛ بەبەر؛ زۆر بەبەر ***(a ~ harvest)*** .

-plentifully ***(adv.)***; **plentifulness** ***(n.).***

plenty (plen'ti), ***n.*** (١) خۆش گوزەرانی.
(٢) زۆروزەبەنەیی؛ مشەیی؛ زەبەنەیی.

adj. زۆروزەبەنە؛ مشە؛ فرە.

adv. [Colloq.], زۆر؛ ئێجگار ***(It's ~ hot, good, bad, etc.)*** .

plenum (plē'nəm), ***n.*** (١) شوێنی پڕ؛ جێی پڕ (٢) پڕی؛ پڕێتی.
(٣) کۆبوونەوەی هەموو ئەندامان؛ کۆبوونەوەی گشتی یا فراوان.
(٤) شوێنێکە کە پەستانی گاز یا هەوا تیایدا زیاترە لە دەوروپشتەکەی

pleonasm (plē'ə-naz'm), ***n.*** (١) ئاخنینی قسە بە ووشەی زیادە؛ زۆر ووشە بەکارهێنان بۆ دەربڕینی بیروڕایەك.
(٢) نموونەیەکی ئەم قسە ئاخنینە بە ووشەی ناپێویست.
(٣) ووشەی ناپێویست؛ ووتەی زیادە.

plessor (ples'ēr), ***n.*** = **plexor.**

plethora (pleth'ə-rə), ***n.*** (١) زۆروزەبەنەیی؛ ئێجگار زۆری؛ زیاد لە پێویست ***(a ~ of rules and regulations)*** .
(٢) نەخۆشی زۆربوونی خوێن لە ئەندامێك یا ناوچەیەکی لەشدا؛ نەخۆشی زۆربوونی خڕۆکەی سوور لە خوێندا.

-plethoric ***(adj.)***; **plethorically** ***(adv.).***

pleura (ploor'ə), ***n.*** پەردەی سی.

pleural (ploor'əl), ***adj.*** هی پەردەی سی.

pleurisy (ploor'ə-si), ***n.*** ئاوسانی پەردەی سی؛ سینەپاڵوو.

pleuritic (ploo-rit'ik), ***adj.*** پەردەی سیی ئاوساوە؛ تایبەتی بە ئاوسانی پەردەی سی.

pleuro- (ploor'ō, ploor'ə), پێشگرێکە بەمانای: (أ) لا؛ تەنیشت. (ب) هی پەردەی سی

pleuropneumonia (ploo'rō-nōō-mō'ni-ə, ploo'rō-nū-mō'ni-ə), ***n.*** جووت نەخۆشیی پزوو ئاوسانی پەردەی سی؛ ئاوسانی سی و پەردەی سی.

plexiform (plek'sə-fôrm'), ***adj.*** (١) لە تۆڕ دەچێ. (٢) ئاڵۆز.

plexiglass (plek'si-glas', plek'si-gläs'), ***n.*** پلاستیکێکی ڕووناکە وەك شووشەی پەنجەرە (گەلێك جار لەباتی شووشە بەکاردەهێنرێ)

plexor (plek′sēr), ***n.*** چەکوشێکی بچووکی سەر لاستیکی پشکنینی پزیشکییە

plexus (plek′səs), ***n.*** (١) کۆدەماری خوێن و هەستەدەماری وەك تۆڕ تەنراو. (٢) تۆڕ؛ شتی تەنراو یا ئاڵۆز.

pliability (plī′ə-bil′ə-ti), ***n.*** (١) بە ئاسانی نووشتانەوە؛ نەرمی؛ چەکوشخۆری؛ شلکی. (٢) بە ئاسانی ڕاهاتن (لەگەڵ باری تازەدا)؛ بە ئاسانی گۆڕان یا کارتێکران.

pliable (plī′ə-b′l), ***adj.*** (١) نەرم؛ بە ئاسانی نووشتاوە؛ چەکوشخۆر؛ شلك. (٢) (ا) بە ئاسانی ڕاهاتوو یا گۆڕاو. (ب) بە ئاسانی کارتێکراو؛ نەرم (مرۆڤ).

-pliablenss *(n.)*; **pliably** *(adv.)*.

pliancy (plī′ən-si), ***n.*** نەرمی (شت، مرۆڤ).

pliant (plī′ənt), ***adj.*** (١) نەرم؛ بە ئاسانی نووشتاوە. (٢) بە ئاسانی ڕاهاتوو یا گۆڕاو؛ زوو کارتێکراو. (٣) ملکەچ؛ مندەر.

plica (plī′kə), ***n.*** (١) لۆچ (پێست)؛ توێ. (٢) نەخۆشی قژ.

plicate (plī′kāt), ***adj.*** باوەشێنی (گەڵا)؛ لۆچ لۆچ.

plication (plī-kā′shən, pli-kā′shən), ***n.*** (١) لۆچ لۆچ کردن؛ لۆچ تێخستن. (٢) لۆچ؛ توێ؛ قەد. (٣) چین (زەمینناسی)؛ توێ.

pliers (plī′ērz), ***n.pl.*** گازێکی لووت درێژە بۆ تەل گرتن و چەماندنەوەو قرتاندن؛ گاز؛ پلایس.

plight (plīt), ***n.*** کێشە؛ بارێکی دژوار؛ بارێکی زۆر ناخۆش و مەترسیدار. ***(the ~ of refugees)***

plight (plīt), ***v.t.*** (١) بەڵێندان؛ پەیماندان. (٢) دیاریکردن (ژنهێنان)؛ نیشانەکردن؛ بەڵێنی هێنان دان.

plight one's troth, (١) بەڵێندان؛ پەیماندان. (٢) بەڵێنی هێنان دان؛ دیاریکردن؛ نیشانەکردن.

plinth (plinth), ***n.*** (١) بنی پایەو کۆڵەکە. (٢) بنی پەیکەرو گوڵدان.

plod (plod), ***v.i.*** (١) هەنگاوی هێواش و قورس هەڵهێنانەوە؛ بە تەپەتەپ و زەحمەت و هێواشی ڕۆیشتن: ***(to ~ on one's way)*** . (٢) ئیشی ڕوشك و ناخۆش کردن؛ ئارەق ڕشتن.

n. (١) بە تەپەتەپ و هێواشی ڕۆیشتن. (٢) تەپەتەپی پێ؛ دەنگی پێ. (٣) هەنگاوی قورس.

plodder (plod′ēr), ***n.*** (١) کەسێك کە بە تەپەتەپ و هێواشی دەڕوات؛ هەنگاوی قورس (٢) ئیشکەرێکی سست و بەردەوام؛ کەسێکی ڕوشك و سست؛ قوتابی سست و کۆششکەر.

plop (plop), ***v.t. & v.i.*** تەپە لێوەهاتن

n. تەپە (وەك دەنگی شتێك کە بکەوێتە ناو ئاوەوە).

plosion (plō′zhən), ***n.*** (١) بێژان یا پرتاندنی تیپی وەك (p, k) لە سەرەتای ووشەدا. (٢) لەپڕ دەرپەڕینی هەوا لە ئەنجامی پرتاندنی ئەم تیپانەدا.

plosive (plō′siv), ***adj.*** تایبەتی بە دەنگێکە کە بێژانی پێویست دەکات بە وەستانی هەناسەو لەپڕ دەرپەڕینی هەوا لە دەمەوە (وەك تیپی: p, k, t, d) لە سەرەتای ووشەدا (دەنگزانی).

n. دەنگێکی وەها.

plot (plot), ***n.*** (١) پەڵە زەوی؛ پارچە زەوی. (٢) نەخشەی خانوو. (٣) پیلان؛ داو؛ نەخشەیەکی نهێنی و ناپەسەند. (٤) نەخشەی چیرۆك، داستان، یا شانۆگەری.

v.t. (١) نەخشەی خانوو کێشان؛ ڕەنگ ڕشتن؛ نەخشەدانان. (٢) پیلان گێڕان؛ نەخشەکێشان: ***(to ~ someone's destruction)*** . (٣) نەخشەدانان بۆ چیرۆك، داستان، یا شانۆگەری.

v.i. نەخشەکێشان؛ نەخشەدانان؛ پیلان دانان.

plottage (plot′ij), ***n.*** ڕووبەری پەڵە زەوی.

plotter (plot′ēr), ***n.*** پیلانگێر؛ پیلانباز.

plough (plou), ***n., v.t. & v.i.*** = plow.

plover (pluv′ēr, plō′vēr), ***n.*** زیقاوڵە؛ باڵندەیەکی گوێ دەریای کلك کورتی بۆرە نەوەندەی کۆترێك دەبێ.

plow (plou), ***n. Also* plough,** (١) هەوجار. (٢) بەفرماڵ. (٣) [P-]، ناوی کۆنەستێرەیەکە.

v.t. (١) کێڵان؛ زەوی کێڵان. (٢) دڕپێدان؛ بەناودا ڕۆیشتن؛ ڕێی خۆ کردنەوە: ***(He ~ed his way through the crowd.)*** (٣) بەفرماڵین؛ لابردن بە بەفرماڵ. (٤) کێڵان (مەجاز)؛ بەناودا ڕۆیشتن؛ ڕێ کردنەوە؛ ڕێ بڕین: ***(The ship ~s the waves.)***

v.i. (١) کێڵان؛ زەوی کێڵان؛ گاسن لێدان. (٢) کێڵران: ***(The field ~s well.)*** . (٣) هەڵدڕین؛ بەناودا ڕۆیشتن؛ ڕێکردنەوە. (٤) بە سستی و بە زەحمەت ڕۆیشتن.

plow back, قازانج خستنەوە ئیش لەگەڵ مایەدا.

plow into, (١) بە توندی لێدان (٢) بە چوست و چالاکی دەستکردن بە ئیش؛ بەپەرۆشەوە ئیشکردن؛ بە گەرمی دەستپێکردن.

plow the sands, کاری بێ سوود کردن.

plowboy (plou′boi′), ***n.*** (١) جووتیار. (٢) کوڕەلادێیی.

plowland (plou′land′), ***n.*** (١) ئەوەندە زەوی‌وزار کە بە هەشت گا بکێڵرێ لە ساڵێکدا. (٢) زەوی‌وزاری چێنراو؛ زەوی بەکارهێنراو بۆ کشتوکاڵ؛ زەوی شیاو بۆ کشتوکاڵ.

plowman (plou′mən), ***n.*** (١) جووتیار. (٢) وەرزێر؛ کشتیار.

plowshare (plou′shâr′), ***n.*** گاسن.

ploy (ploi), ***n.*** فێڵ؛ فێڵ‌وتەڵەکە؛ مناوەرە: ***(The threat was merely a bargaining ~ .)***

pluck (pluk), ***v.t.*** (١) قرتاندن؛ لێکردنەوە؛ ڕنین: ***(to ~ a flower)*** . (٢) ئاوەڕووت کردن؛ پەڕلێکردنەوە: ***(to ~ a chicken)*** . (٣) ڕاکێشان؛ ڕاتەکاندن؛ هەڵپچڕقاندن: ***(to ~ a sleeve)*** . (٤) لێدان (ژێی عوودو گیتار)؛ ڕاکێشان و بەرەڵاکردن بەیەکاپەیتا. (٥) [Slang]، خەڵەتاندن؛ دەستبڕین؛ لە خشتە بردن. (٦) [British Slang]، نەویستنی کەسێك پاش تاقیکردنەوەی.

***v.i.* (~ at),** ڕاتەکان؛ هەڵپچورقان؛ ڕاکێشان.

n. (١) ڕاتەکان؛ هەڵپچورقان؛ ڕاکێشان. (٢) دڵ و جگەرو سیی گیاندار (بۆ خواردن). (٣) ئازایی؛ غیرەت.

pluck up one's heart, spirit, or courage, غیرەت گرتن؛ خۆ گورج کردنەوە؛ ئازابوون؛ زات نانەبەر خۆ.

plucky (pluk′i), ***adj.*** ئازا؛ بەجەرگ؛ چاونەترس؛ دلێر.

plug (plug), ***n.*** (١) دەمەوانە؛ تۆپەوانە؛ پشك. (٢) (ا) تۆپەڵە توتنی پەستێوراو. (ب) تۆپەڵە توتنی جووین. (٣) پلاکی کارەبا. (٤) پلاکی ئوتومبیل. (٥) fireplug . (٦) [Slang]، plug hat . (٧) [Slang]، شتێك یا گیاندارێکی بێ کەڵك بەتایبەتی ئەسپی پەککەوتە. (٨) [Slang]، گوللە: ***(a ~ in the back)*** . (٩) [Slang]، (ا) پروپاگەندە بۆ برەوپێدان و فرۆشتنی شتێك (بەتایبەتی کە لە زیادە بخرێتە ناو بەرنامەیەکی ڕادیۆ یا تەلەفزیۆنەوە). (ب) برەودان بە کەسێك. (١٠) تلەبەردی گەورەی ئاگرپژێنێکە کە دەمی ئاگرپژێنەکە دەگرێ.

v.t. (١) (~ up)، بەرگرتن بە دەمەوانە؛ بەربەستن؛ گرتن (کون)؛ تۆپەوانە تێخستن. (٢) پلاك پێداکردن. (٣) قاشێکی بچکۆلە لە کاڵەك کردنەوە بۆ تاقیکردنەوەی. (٤) [Slang]، گوللە لێدان؛ پێکان. (٥) [Slang]، مستەکۆڵە لێدان (٦) [Slang]، بانگ بۆ دان و برەوپێدان (بەتایبەتی لەسەر ڕادیۆ تەلەفزیۆن) ***(to ~ a product or a cause on television)***

v.i. (١) [Colloq.] ، بە سستی و بەردەوام ئیشکردن؛ ئارەق ڕشتن. (٢) [Slang]، گوللە تێگرتن؛ گوللە پێوەنان.

plug in, پلاکی کارەبا کردن بە سۆکتدا؛

ئامێری کارەبایی گەیاندن بە کارەبا بەهۆی پلاکەوە.

-plugger *(n.).*

plug hat, [Slang], شەپقەی قووچی ئاوریشمی پیاوانە.

plug-ugly (plug'ug'li), *n.* [Slang], شەلاتی بەتایبەتی هی بەکرێ گیراو بۆ بەچەترسێن کردنی خەڵك؛ سیبەندی.

plum (plum), *n.* (١) دارهەڵووژە. (٢) هەڵووژە. (٣) مێووژی ناو کێك

(٤) ڕەنگی هەڵووژەیی؛ ڕەنگی ئەرخەوانی یا سووری تیر.

(٥) شتێکی نایاب؛ شتێکی زۆر باش و هەڵبژاردە (وەك پلەوپایەیەکی باش بە مووچەی زۆرەوە)؛ خەڵات

plumage (ploōm'ij), *n.* پەری باڵندە؛ پەڕ.

plumate (ploō'māt, ploō'mit), *adj.* لە پەڕ دەچێت

plumb (plum), *n.* قورسایییەکی قوڕقوشمە بەسەری تاڵە دەزوویەکەوە بەستراوە بۆ دۆزینەوەی قووڵی ئاو و ڕاستی دیوار و شتی تر (پێشی دەوترێ "plumb bob").

adj. ستوونی؛ شاوڵی

adv. (١) بە ستوونی؛ شاوڵییانە

(٢) [Colloq.]، بەتەواوی. *(He is ~ exhausted.)*

v.i. (١) ڕاستە؛ خۆ کەوتنە خوارەوە یا نوقوم بوون

(٢) ڕاستە و خۆ شۆڕبوونەوە (٣) قوڕقوشمکاری کردن؛ بۆریکاری کردن

v.t. (١) تاقیکردنەوەی ڕاستی دیوار بە قورسایییەکی قوڕقوشمی بەستراو بەسەری تاڵە دەزوویەکەوە. (٢) (~ up)، ڕاستکردنەوە؛ ستوونی کردن

(٣) پێوانی قووڵایی؛ قووڵایی دۆزینەوە (٤) لێ وردبوونەوە؛ لێکۆڵینەوە؛ تێگەیشتن (٥) مۆرکردن یا داخستن بە قوڕقوشم؛ بە قوڕقوشم لەحیم کردن.

(٦) بۆریکاری کردن.

out of plumb; off plumb, ناستوونی؛ خوار؛ لار

plumbago (plum-bā'gō), *n.* (١) graphite.

(٢) ئەحتەیەکی بە قەڵەم کراو (٣) گیا قوڕقوشمی

plumb bob, قورسایییەکی قوڕقوشمەییە بەسەری تاڵە دەزوویەکەوە (بۆ پێوانی قووڵایی و ڕاستی دیوار و شتی تری وەها)

plumbeous (plum'bi-əs), *adj.* قوڕقوشمی

plumber (plum'ẽr), *n.* بۆریچی؛ لوولەچی

plumber's snake, تەلێکی ئەستوورە بۆ پاکردنەوەی بۆری گیراوی زێراب و گەرماو

plumbery (plum'ẽr-i), *n.* (١) بۆریچێتی؛ لوولەکاری؛ لوولەچێتی

(٢) کارگەی بۆری دروستکردن؛ کارخانەی لوولە دروستکردن.

plumbic (plum'bik), *adj.* قوڕقوشمی؛ قوڕقوشمی تێدایە

plumbing (plum'iŋ), *n.* (١) بۆری ئاو و گاز و زێرابی ئاوەدان.

(٢) بۆریچێتی؛ لوولەکاری

plumbism (plum'biz'm), *n.* ژەهراوی بوون بە قوڕقوشم؛ ژەهری قوڕقوشم پێدراو

plumb line, (١) پەتێك یا تاڵە دەزوویەکە قورسایییەکی قوڕقوشم بەستراوە بە سەرەکەیەوە بۆ پێوانی قووڵایی و تاقیکردنەوەی ڕاستی دیوار

(٢) هێڵی ستوونی

plumbous (plum'bəs), *adj.* قوڕقوشمی؛ قوڕقوشمی تێدایە

plumbum (plum'bəm), *n.* قوڕقوشم

plume (ploōm), *n.* (١) (ا) پەڕێکی زل (باڵندە) (ب) کۆمەڵە پەڕی زل

(٢) پەڕێکی زل ڕازێنەرەوە (بەتایبەتی کە دەکرێ بە کڵاو یا تەپلەوە).

(٣) خەڵات؛ نیشانەی سەرکەوتن (٤) پەڕی نەرم؛ پەڕ

(٥) شتێکی سووك وەك پەڕ (٦) ئەندامێکی لە پەڕ چوو (زیندەوەرزانی).

v.t. (١) بە پەڕی زل و جوان ڕازاندنەوە؛ پەڕ پێوەکردن

(٢) بە دەنووك پەڕوباڵ ساف و ڕێك کردن

(٣) خۆبادان؛ خۆشکردنەوە؛ خۆهەڵدان

plumelet (ploōm'lit), *n.* پەڕی بچووك

plummet (ploom'it), *n.* (١) plum bob.

(٢) بارێکی قورس؛ شتێکی قورس و پەستکەر

v.i. (١) کەوتنەخوارەوە بە ستوونی و لەپڕ؛ لەپڕ بەربوونەوە:
(The plane ~ed to earth.)

(٢) لەپڕ شکان (نرخ)؛ لەپڕو بەخێرایی هاتنەخوارەوە؛ داکەوتن:
(Prices ~ed.)

plummy (plum'i), *adj.* (١) هەڵووژەیی. (٢) پڕ لە هەڵووژە.

(٣) [Colloq.]، نایاب؛ زۆر باش.

plumose (ploō'mōs), *adj.* (١) پەڕاوی؛ پەڕدار. (٢) لە پەڕ دەچێ.

plump (plump), *adj.* پان و پۆڕ؛ خڕیلانە؛ گۆشتن؛ خڕپن؛ نەختێك قەڵەو.

v.t. & v.i. (~ up; ~ out), قەڵەوکردن؛ دابەستن؛ پان و پۆڕ بوون.

-plumpness *(n.).*

plump (plump), *v.i.* (١) بەتوندی و لەپڕ کەوتنەخوارەوە؛ لەپڕ بەربوونەوە (٢) بەتوندی و لەپڕ بەرکەوتن یا پیادران.

v.t. بەتوندی و لەپڕ خستنەخوارەوە یا فڕێدان.

n. (١) (ا) کەوتنەخوارەوەی لەپڕو بەتوندی؛ بەربوونەوەی لەپڕ.

(ب) بەقایم بەرکەوتن. (٢) دەنگی ئەم کەوتنەخوارەوەیە یا بەرکەوتنە؛ تەپە؛ زرمە.

adv. (١) لەپڕ؛ بەتوندی؛ بەقایمی؛ بەقورسی. (٢) یەکسەر بۆ خوارەوە.

(٣) بەبێ پێچ و پەنا؛ لەڕوو (قسە).

adj. یەکسەر؛ بەبێ پێچ و پەنا؛ لەڕوو (قسە).

plump for, (١) دەنگ بۆ دان. (٢) پاڵپشتی کردن؛ پشتیوانی گرتن

plump (plump), *n.* [Archaic or British Dial.], دەستە؛ تاقم.

plumule (ploō'mūl), *n.* (١) لاسکی ڕووەکی تازە پشکوتو

(٢) ووردە پەڕ؛ نەرمە پەڕ

plumy (ploō'mi), *adj.* (١) پەڕدار؛ بە پەڕ داپۆشراو؛ بە پەڕ ڕازاوە.

(٢) لە پەڕ دەچێ؛ پەڕی.

plunder (plun'dẽr), *v.t.* تاڵانکردن؛ ڕاوڕووت کردن.

v.i. دزین.

n. (١) تاڵان؛ تاڵانکردن؛ ڕاوڕووت کردن (٢) تاڵانی.

-plunderer *(n.)*; **plunderous** *(adj.).*

plunderage (plun'dẽr-ij), *n.* (١) ڕووتکردنەوە؛ تاڵانکردن؛ ڕاوڕووت کردن. (٢) (ا) شت دزین لە کەشتیدا.

(ب) شتی دزراو لە کەشتیدا؛ تاڵانی.

plunge (plunj), *v.t.* (١) تێخستن (ئاو، شلە، کون)؛ پێداکردن؛ تێ فڕێدان؛ خستنە ناو: *(He ~d his head into the water.)*

(٢) تووش کردن؛ پێوەکردن؛ تێ ترنجاندن؛ بە زۆر خستنە ناو بارێکەوە
(to ~ a country into war; They will ~ us into debt.)

v.i. (١) خۆ تێ فڕێدان؛ خۆ تێخستن:
(to ~ into the pool, an argument, a fight, etc.)

(٢) هەڵبەز و دابەزکردن؛ تاسەکردن.

(٣) لێژبوونەوە (ڕێگە)؛ خل بوونەوە (وەك بەرەوخوارکە)

(٤) [Colloq.]، سەرکێشی کردن؛ کاری پڕ مەترسی کردن؛ قومارکردن؛ گرەوکردن.

n. (١) شوێنی خۆ تێ فڕێدان؛ گۆماو؛ ئەستێڵ.

(٢) (ا) خۆ فڕێدانە ناو ئاوەوە؛ بازدانە ناو ئاوەوە (ب) مەلە.

(٣) پەستانەوە (پستنی مەکینە)؛ داگرتنەوە

(٤) [Colloq.]، قومار؛ پارەبازی؛ گرەوکردن

take the plunge, بە کارێکی تازە و گرنگ و ئەنجام نەزانراو هەڵسان

plunger (plun'jẽr), *n.* (١) بازدەرە ناو ئاوەوە؛ خۆ تێ فڕێدەر.

(٢) [Colloq.]، سەرکێش؛ هەڵەشە؛ قومارچی؛ بێباك؛ پارەبازی بێباك

(٣) پەستێنەر (پستنی مەکینە)

(٤) ئامێرێکە بریتییە لە پارچەیەك پلاستیکی بۆشی وەك کووپ بەسەری دارێکەوە بۆری گەرماو و چێشتخانە و زێرابی گیراوی پێ دەپەستێنرێتەوە بۆ بەردانی

plunk (pluŋk), *v.t.* (١) لێدانی ژێی ئامێری مۆسیقی وەك عوود و گیتار

(٢) داشان یا فڕێدانە خوارەوە بەتوندی.

v.i. (١) زرنگانەوە (ئامێری مۆسیقی). (٢) بەقایم کەوتن و تەپە لێ هەڵسان.

n. (١) لێدان (ژێی عوود و گیتار). (٢) دەنگی ئەم لێدانە.

(٣) [Colloq.]. پیاکێشانێکی قایم. (٤) [Slang]، دۆلار.

pluperfect (plōō-pūr′fikt, plōō′pūr′fikt), *adj.* رابوردووی دوور (ڕێزمان) *(He had finished it.; I had known it.)*.

plural (ploor′əl), *adj.* (١) کۆ؛ کۆیی

(٢) کۆ (ڕێزمان): *(a ~ noun)*.

n. (١) کۆ؛ کۆژمارە. (٢) کۆ (ڕێزمان)؛ کۆ شێوەی ووشە.

pluralism (ploor′əl-iz’m), *n.* (١) فرە شێوەیی؛ هەمەجۆری؛ هەمەڕەنگی (٢) فرەکاری؛ گرتنەدەستی زیاتر لە یەک ئیش یا فەرمانبەری لەلایەن کاربەدەستێکی کڵێسەوە (٣) کۆیی.

(٤) هاوژیندیی فرە ڕەگەزو ئاین و بیروباوەڕ لە کۆمەڵگایەکدا.

(٥) فرە ڕێبازی و بیروباوەڕو ڕاستی (فەلسەفە).

pluralist (ploor′əl-ist), *n.* (١) کاربەدەستێکی کڵێسەی فرە ئیش.

(٢) پەیڕەویکەری "pluralism". (ووشەی پێشوو ببینە).

-pluralistic *(adj.)*.

plurality (ploo-ral′ə-ti), *n.* (١) کۆ؛ کۆیی فرەیی؛ زۆری.

(٢) زۆر؛ فرە؛ ڕەبەنە؛ ژمارەیەکی بێ شومار.

(٣) (ا) گرتنەدەستی ئیشێک زیاتر لەلایەن کاربەدەستی کڵێسەوە.

(ب) یەکێک لەم ئیشانە. (٤) زۆربە.

(٥) زیادەی ئەو دەنگانەی کە دەدرێت بە براوەی هەڵبژاردنێک لەوەی کە ئەدرێت بە دۆڕاوەکە

pluralize (ploor′əl-īz′), *v.t.* کۆکردن؛ بەشێوەی کۆ دەربڕین (ڕێزمان)

plus (plus), *prep.* (١) و؛ خراوەسەر؛ کۆکراوە:

(two ~ two equals four 2+2= 4)

(٢) لەگەڵ؛ یش؛ هەروەها: *(the salary ~ bonuses)*

adj. (١) هی نیشانەی کۆکردنەوە؛ هی خستنەسەر؛ هی کۆ:

[a ~ sign (+)]

(٢) زیادە (نمرە) *(a grade of B ~.)*

(٣) زیادە؛ زیاتر نەک کەمتر: *(a ~ quantity)*

(٤) [Colloq.]. زیاتریش: *(She has personality ~.)*

(٥) دەستکەوت (دەفتەرگری)؛ داهات: *(the ~ column of an account)*

(٦) گەرم (کارەبا)

n. (١) نیشانەی خستنەسەر یا کۆکردنەوە (+).

(٢) شتی خراوەسەر؛ شتی زیادە. (٣) زیادە.

plus fours, پانتۆڵی دەڵنی هەتا ئەژنۆ (بۆ وەرزش بەتایبەتی گۆلف).

plush (plush), *n.* قوماشی کوڵکن یا تووکن

adj. (١) کوڵکن؛ لە قوماشی کوڵکن یا تووکن درووستکراو.

(٢) [Slang]. فەنتازی؛ کەشخە؛ بە تێروتەسەلانە درووستکراو (کەرەسەی ناومال) *(a ~ carpet, house, etc.)*.

plushy (plush′i), *adj.* (١) لە قوماشی کوڵکن درووستکراو.

(٢) [Slang]. فەنتازی؛ کەشخە؛ بە تێروتەسەلانە درووستکراو:

(a ~ house, office, etc.)

-plushily *(adv.)*; **plushness** *(n.)*.

plus sign, نیشانەی خستنەسەر یا کۆکردنەوە (+).

plutocracy (plōō-tok′rə-si), *n.* پلوتۆکراسی: (ا) ڕژێمی سامانداران؛ فەرمانڕەوایی دەوڵەمەندان. (ب) چینی سامانداران.

plutocrat (plōō′tə-krat′), *n.* پلوتۆکرات: (ا) ئەندامی چینی ساماندار. (ب) دەوڵەمەندێکی بەدەسەڵات؛ کەسێکی بەدەسەڵات کە دەسەڵاتەکەی لە سامانداریەوە هاتبێ. (ج) [Colloq.]، دەوڵەمەندێک.

plutocratic (plōō′tə-krat′ik), *adj. Also* plutocratical, -هی ڕژێم یا چینی ساماندار؛ پلوتۆکراتی.

-plutocratically *(adv.)*.

Plutonic (plōō-ton′ik), *adj.* (١) دۆزەخی؛ هی خودای دۆزەخ (ئەفسانەی یۆنانی). (٢) [p-]. تایبەتی بە چینەکانی ژێرەوەی زەوی؛ بە گەرمای چینەکانی ژێرەوەی زەوی درووست بووە؛ ئاگرپژێنی.

plutonium (plōō-tō′ni-əm), *n.* پلوتۆنیۆم: توخمێکی کیمیایییە لە درووستکردنی بۆمبای ئەتۆمیدا بەکاردەهێنرێ.

pluvial (plōō′vi-əl), *adj. Also* pluvian, (١) باراناوی؛ بارانی؛ تایبەتی بە باران. (٢) بە باران درووستبووە؛ لە بارانەوە پێکهاتوو (زەمینناسی).

pluviometer (plōō′vi-om′ə-tēr), *n.* بارانپێو؛ پێوەری باران.

pluviometry (plōō′vi-om′ə-tri), *n.* زانستی باران پێوان؛ باران پێوان.

-pluviometric *(adj.)*; **pluviometrical** *(adj.)*.

pluvious (plōō′vi-əs), *adj. Also* pluviose, باراناوی؛ باران زۆر لێ باریو

ply (plī), *v.t.* چەماندنەوە؛ نووشتاندنەوە؛ لوولدان؛ قەدکردن.

v.i. (١) چەمانەوە؛ نووشتانەوە؛ قەدکران.

(٢) ملدان؛ نەرمی نواندن؛ گونجان؛ سەر بۆ نەواندن.

n. (١) توێ؛ توێژاڵ؛ قەد؛ لۆ؛ لۆچ

(٢) تاڵەبەن یا دەزووی لوولدراو یا کلافەکراو لەگەڵ هی تردا.

(٣) نووشتانەوە؛ چەمانەوە؛ لوول خواردن؛ لاری.

(٤) مەیل؛ لاری؛ لایەنگری.

adj. توێ توێ؛ لۆلۆ؛ ئەوەندە توێی هەیە: *(three- ~)*.

ply (plī), *v.t.* (١) کردن؛ ئیشکردن؛ پێوە خەریک بوون (پیشەگەری)؛ کۆشش لەگەڵدا کردن: *(to ~ a trade)*

(٢) بە زۆر دان بەسەردا (خواردەمەنی، خواردنەوە، دیاری)؛ بە زۆر پێدان:

(He ~ied his guests with food and drink.)

(٣) بەکارهێنان؛ ئیش پێکردن: *(to ~ one's needle)*

(٤) هاتوچۆکردن؛ پێدا ڕۆیشتن: *(Boats ~ the river.)*

(٥) هێرش بردنە سەر بە دەم؛ سەر کونکردن (بە پرسیار یا مشتومڕ).

v.i. (١) کۆشش کردن؛ ئیشکردن؛ خەریک بوون:

(He ~ied at the weaver's trade.)

(٢) هاتوچۆکردن بە ڕێک و پێکی

(The boat ~ies between the islands on a weekly schedule.)

(٣) [Poetic]. ڕێبازێک گرتن؛ لەسەر ڕێگەیەک ڕۆیشتن

(٤) بەرەو ڕووی با کەشتی و بەلەم ڕاندن (بۆ ڕێگە گۆڕین).

plywood (plī′wood′), *n.* تەختەداری تەنک و پان

p.m., = **post meridiem** [L.]. پاش نیوەڕۆ.

pneuma (nōō′mə, nū′mə), *n.* (١) گیان.

(٢) گیانی پیرۆز (خاچ پەرستی).

pneumatic (nōō-mat′ik, nū-mat′ik), *adj.* (١) هەوایی؛ گازی

(٢) تایبەتی بە "pneumatics"

(٣) بە هەوای پەستێوراو کارکردوو: *(a ~ drill)*.

(٤) پڕ لە هەوای پەستێوراو *(a ~ tire)*.

(٥) بۆشایی هەوای تێدایە (وەک ئێسقانی هەندێ باڵندە).

(٦) سینەومەمک پڕ. (٧) گیانی

n. (١) تایە یا ڕەوڕەوەی پڕ لە هەوا. (٢) هۆی هاتوچۆی ڕەوڕەوەی پڕ لە هەوا

-pneumatically *(adv.)*.

pneumatics (nōō-mat′iks, nū-mat′iks), *n.pl.* زانستی هەوا (فیزیا)؛ هەواناسی؛ زانستی تایبەخۆ فیزیاییەکانی هەوا.

pneumatic tire, تایە یا چەرخی فووتێکراو

pneumato- (nōō′mə-tō, nū′mə-tə), پێشگرێکە بەمانای: (ا) هەوا؛ هەڵم. (ب) هەناسەدان (ج) گیان.

pneumatology (nōō′mə-tol′ə-ji, nū′mə-tol′ə-ji), *n.* (١)- ڕێبازو لێکۆڵینەوەی دیاردەی گیانی و بوونەوەری گیانی

(٢) ڕێبازو بڕوابوون بە گیانی پیرۆز (خاچ پەرستی).

pneumatolysis (nōō′mə-tol′ə-sis, nū′mə-tol′ə-sis), *n.*

پێکهاتنی کانزا لەژێر پەستانی زۆردا.

pneumatometer (nōō´mə-tom′ə-tēr, nū´mə-tom′ə-tēr), *n.* (١) پێوەری ئەرکی سەر سییەکان لە هەناسەداندا. (٢) spirometer

-pneumatometry *(n.)*.

pneumatophore (nōō′mə-tō-fôr´, nū-mat′ə-fōr´), *n.* (١) ئەندامی کونیلەداری هەناسەدان لە ڕەگی هەندێ ڕووەکی ناوچە گەرمەکاندا. (٢) بۆشایی پڕ لە هەوا (زیندەوەرزانی).

pneumectomy (nū-mek′tə-mi), *n.* دەرهێنانی بەشێك لە شانەکانی سی (نەشتەرگەری).

pneumo- (nōō′mō, nū′mə), پێشگرێکە بەمانای: سی.

pneumobacillus (nōō´mō-bə-sil′əs, nū´mō-bə-sil′əs), *n.* میکرۆبی پزو و نەخۆشی تری بۆری هەوا.

pneumococcus (nū´mə-kok′əs), *n.* میکرۆبی پزوو

pneumoconiosis (nū′mə-kon´i-ō′sis), *n.* نەخۆشییەکی سییە دەبێتە هۆی ڕەق بوونی شانەکانی سی لە ئەنجامی هەڵمژینی بەردەوامی تەپوتۆزی کانزاییەوە تووش دەبێ.

pneumogastric (noo´mə-gas′trik, nū´mə-gas′trik), *adj.* هی سییەکان و گەدە.

pneumonectomy (nū´mə-nek′tə-mi), *n.* دەرهێنانی یەکێك لە سییەکان (نەشتەرگەری).

pneumonia (nōō-mō′nyə, nū-mō′ni-ə), *n.* سووتانەوەی سی؛ پزوو؛ نەخۆشی هەوکردن و ڕەق بوون و ئاوتێزانی سییەکان.

pneumonic (nōō-mon′ik, nū-mon′ik), *adj.* (١) تایبەتی بە سییەکان (٢) پزوودار؛ سی هەوکردوو؛ لە پزوو چوو.

pneumothorax (nōō´mō-thôr′aks, nū´mō-thō′raks), *n.* کۆبوونەوەی هەوا یا گاز لە بۆشایی پەردەی سنگ و قەفەزەی سنگدا (پزیشکەوانی)

p.o., = post office, پۆستەخانە

poach (pōch), *v.t.* هێلکە کردنە ئاوی کوڵاوەوە و کوڵاندنی بێ توێکڵەکەی *(a ~ed egg)*

poach (pōch), *v.t.* (١) پێشێل کردنی زەوی. (٢) لە ئاودا گرتنەوە؛ شێلان (٣) چوونە ناو زەوی خەڵکەوە بەدزییەوە بۆ ڕاوکردن یا ڕاوەماسی. (٤) ڕاوکردن لە زەوی خەڵکدا بەدزییەوە (٥) دزی کردن (بەتایبەتی ئاژەڵ و باڵندەی خەڵك دزین)؛ دزین.
v.i. (١) لە قوڕدا چەقین (٢) بوون بە قوڕوچڵپاو؛ بوون بە لیتە (٣) ڕاوکردن لە زەوی خەڵکدا بەدزییەوە.

poacher (pō′chēr), *n.* دزی ئاژەڵ و باڵندە؛ ڕاوکەری ئاژەڵ و باڵندە لە زەوی خەڵکدا.

pochard (pō′chērd, pō′kērd), *n.* جۆرە مراوییەکی سەرسوورە.

pock (pok), *n.* شوێن برینی ئاولە؛ کونجی‌ی ئاولە.

pocket (pok′it), *n.* (١) گیرفان؛ باخەڵ؛ کیسە. (٢) توورەکە؛ هەگبە؛ باشییل. (٣) بۆشایی. (٤) سامان؛ پارە؛ گیرفان (مەجاز). (٥) (ا) کان: بۆشایی ژێرزەمینی پڕ لە کانزا؛ کانگە (ب) کانزای خاو. (٦) توورەکەی قوژبنی مێزی بلیارد. (٧) (ا) تەنگ پێ هەڵچنران لە هەموو لایەکەوە لە پێشبڕکێدا. (ب) کوێرەکۆڵان؛ کۆڵانی دەرنەچوو. (٨) توورەکە یا بۆشایی ئاولەشی گیاندار. (٩) تەوژمێکی هەواییە کە دەبێتە هۆی لەپڕ بەربوونەوەی فڕۆکە. (پێشی دەوترێ " air pocket "). (١٠) شوێنێك یا کۆمەڵێکی چەپەو پارێزراو: *(~s of resistance, unemployment, etc.)*
adj. (١) دەخرێتە گیرفانەوە. (٢) بچووك.
v.t. (١) خستنە گیرفانەوە؛ خستنە باخەڵەوە. (٢) ئابلووقەدان؛ دەورەدان. (٣) دزین؛ لرف لێدان. (٤) مل شۆڕکردن؛ سەر دانەواندان بەرامبەر هێرش یا قسەی بە توێکڵ (٥) شاردنەوە؛ پێشێل کردن؛ دەرنەخستن: *(~ one's pride)* . (٦) پووچ کردنەوە یا قەدەغەکردنی کەڵاڵەی یاسا لەلایەن سەرکۆماری ئەمەریکییەوە بە مۆرنەکردنی لەپێش پایدۆست لێکردنی کۆنگرێس
have a person in one's pocket, لەژێر دەستدا بوون؛ لەژێر ڕکێفدا بوون؛ جڵەوی کەسێك بەدەستەوە بوون.
line one's pockets, دەوڵەمەندبوون؛ گیرفانی خۆ پڕکردن.

pocketbook (pok′it-book´), *n.* (١) جزدان؛ کیسەی پارە. (٢) کیسەی پارەو ووردەشتی ژنانە. (٣) پەڕتووکی بەرگ نەرمی گیرفان، واتە، بچووك.

pocketful (pok′it-fool´), *n.* پڕ گیرفانێك.

pocketknife (pok′it-nīf´), *n.* قەڵەمبڕ.

pocket money, وورده خەرجی؛ پارەی خەرجی؛ خەرجی.

pocket veto, پووچ کردنەوە یا قەدەغەکردنی کەڵاڵەی یاسایەك لەلایەن سەرکۆماری ئەمەریکاوە بە مۆرنەکردنی لەپێش پایدۆست لێکردنی کۆنگرێس

pockmark (pok′märk´), *n.* شوێن برینی ئاولە؛ کونجی‌ی ئاولە.

-pockmarked *(adj.)*.

pocky (pok′i), *adj.* (١) ئاولەیی؛ کونج؛ بە شوێن برینی ئاولە داپۆشراو. (٢) فەرەنگیدار؛ ئاتەشەکدار؛ زیپکەیی؛ قنچکەیی.

poco (pō′kō), *adv. & n.* نەختێك؛ کەمێك؛ کەم.

poco a poco (pō′kō ä pō′kō), بەرەبەرە؛ ووردەووردە؛ نەختەنەختە.

pococurante (pō´kō-koo-ran′ti), *adj.* بێباك؛ گوێ پێ نەدەر.

pod (pod), *n.* (١) کەلوو (پاقلە، فاسۆلیا، نۆك... هتد)؛ توێکڵ. (٢) قۆزاخە. (٣) تانکی بەنزین و خانەی چەك و شتی تری ژێر باڵی فڕۆکە
v.i. (١) قۆزاخەگرتن؛ کەلووکردن یا گرتن. (٢) ئاوسان.
v.t. لە کەلوو دەرهێنان؛ توێکڵ لێکردنەوە؛ پاکردن.

pod (pod), *n.* پۆل (باڵندە، نەهەنگ)؛ ڕەوە.
v.t. گردکردنەوە؛ کۆمەڵ کردن؛ مۆڵدان.

pod (pod), *n.* (١) قلیشی ئامێری کونکەری وەك درەوشە. (٢) جەرپەند؛ ماڵی جەڕ یا ئامێری کونکەر.

-pod (pod), پاشگرێکە بەمانای: (ا) پێ. (ب) ئەوەندە پێی هەیە: *(tripod)* .

podagra (pə-dag′rə, pod′ə-grə), *n.* باداریی پێ.

podesta (pō-des′tə), *n.* (١) بەڕێوەبەر یا سەرەك دادپرسی شارێکی ئیتاڵی کۆن. (٢) دادپرسی شارێکی ئیتاڵی. (٣) سەرۆکی شارەوانی شارێکی ئیتاڵی لەکاتی فاشستەکاندا.

podgy (poj′i), *adj.* کورت و قەڵەو؛ کولەبنەو پڕ.

podginess *(n.)*.

podiatrist (pō-dī′ə-trist), *n.* پزیشکی پێ.

podiatry (pō-dī′ə-tri), *n.* پزیشکەوانی پێ.

podium (pō′di-əm), *n.* (١) بنکە؛ دیواری نزمی بنکەیی. (٢) دیواری دەوری سەکۆی نێزانبازی لە یاریگایەکی ڕۆمانی کۆندا (٣) دووانگە. (٤) سەکۆی قەراغ دیواری ناو ژوورێك. (٥) پێ.

-podium (pō′di-əm), پاشگرێکە بەمانای: پێ؛ بنکە؛ ڕاگر.

-podous (pə-dəs), پاشگرێکە بەمانای: ئەوەندە پێی هەیە.

podzol (pod′zol), *n. Also* **podsol,** خاکی سپیباو یا خۆڵەمێشی بێ پیتی ناوچە ساردەکان.

poem (pō′im), *n.* (١) هەڵبەست. (٢) شتێکی جوان وەك هەڵبەست.

poesy (pō′i-si, pō′i-zi), *n.* [Archaic], (١) **poetry** . (٢) **poem** . (٣) درووشم. (٤) چەپکەگوڵ؛ دەستەگوڵ.

poet (pō′it), *n.* (١) هۆنەر؛ بوێژ؛ شاعیر. (٢) کەسێکە کە هەستی خۆی بەجوانی و زمانپاراوی دەردەبڕێ.

poetaster (pō′it-as′tēr), ***n.*** هۆنەریکی کەنگ؛ بوێژیکی هیچ‌وپووچ.

poetess (pō′it-is), ***n.*** بوێژی ژن؛ شاعیری ژن.

poetic (pō-et′ik), ***adj.*** (١) هۆنراوەیی؛ بوێژی؛ شیعری ***(~ works)***
(٢) بۆ هۆنراوە شیاو؛ جوان‌و بەرز (زمان، ووتە) ***(~ diction)*** .
(٣) لە جوانی و ڕێك‌وپێکیدا لە هۆنراوە دەچێ؛ قووڵ: ***(a ~imagination, description, etc.)***
(٤) لێهاتوو لە هۆنراوەدا.

poetical (pō-et′i-k′l), ***adj.*** (١) poetic.
(٢) ڕازاوە، نووسراو.

poeticism (pō-et′i-siz′m), ***n.*** ووتەیەکی هۆنەری زۆر بەکارهێنراوو پەرپووت

poetic justice, دادی ڕەوا، پاداشت دانەوەی چاکەو سزادانی خراپە ووەك لە چیرۆك‌و داستان‌و شانۆنامەدا ڕوودەدات).

poetic license, لادانی هۆنەری؛ لادانی بوێژ یا هونەرمەند لە پەیرەوی ڕێزمانی یا هونەری لەبەر پێویستی‌و ناچاری.

poetics (pō-et′iks), ***n.pl.*** (١) ڕەخنەی ویژەیی؛ ڕەخنەی هۆنراوەیی.
(٢) ووتاریکە دەربارەی ڕەخنەی ویژەیی.
(٣) هونەری هۆنینەوە؛ هونەری بوێژی؛ هەستی شاعیری.
(٤) [P-]. ووتارێکی بەناوبانگە دەربارەی شانۆنامەی شیعری لەلایەن ئەرستۆی یۆنانییەوە.

poetize (pō′it-īz′), ***v.i.*** هۆنینەوە؛ هۆنراوە نووسین.
v.t. وەك هۆنراوە لێکردن؛ بە هەڵبەست دەربڕین.

poet laureate, (١) هۆنەری کۆشکی پاشا (بەتایبەتی لە ئینگلتەرە).
(٢) شاهۆنەری وولات.

poetry (pō′it-ri), ***n.*** (١) هونەری هۆنراوە نووسین؛ هۆنینەوە.
(٢) هۆنراوە؛ شیعر.
(٣) شتێکی هۆنراوەیی لە جوانی‌و ڕێك‌وپێکی‌و بەرزی‌و کارتێکردندا.
(٤) گیانی بوێژی؛ هەستی شاعیری.

pogonip (pog′ə-nip), ***n.*** تەمی چڕ

pogrom (pō′grəm, pō-grom′), ***n.*** کەلەکوستار؛ قەلاچۆکردنی خەڵکی بێ تاوان (بەتایبەتی هی کەمایەتی نەتەوایەتی یا ئاینی بە ڕەزامەندی میری.

pogy (pō′gi, pog′i), ***n.*** جۆرێکە لە ماسی

poignancy (poin′ən-si, poin′yən-si), ***n.*** (١) تیژی (تام، بۆن).
(٢) بڕی؛ هەست بریندارکردن. (٣) توندوتیژی؛ بەتینی؛ بەهێزی.

poignant (poin′ənt, poin′yənt), ***adj.*** (١) تیژ (تام، بۆن)؛ توون.
(٢) بڕ؛ توندوتیژ؛ تەوس: ***(~ satire)*** .
(٣) بەتین؛ بەهێز

-poignantly ***(adv.).***

poinsettia (poin-set′i-ə, poin-set′ə), ***n.*** ڕووەکێکی ڕازێنەرەوەیە گوڵی زەردو سوورو گەڵای سوور دەگرێ.

point (point), ***n.*** (١) خاڵ (نووسین، چاپەمەنی)؛ نوختە.
(٢) پەڵە؛ لەکە. (٣) (ا) شوێنی یاریکەر لە یاریگادا. (ب) یاریکەر.
(٤) [British]، شوێنی وەستانی پۆلیس بۆ پاسەوانی.
(٥) کاتێکی تایبەتی؛ کات: ***(At this ~ she left the room.; the ~ of death)***
(٦) پلە: ***(boiling ~)*** .
(٧) بەند؛ بەش؛ نوختە: ***(He explained the problem ~ by ~.)*** .
(٨) (ا) نیشانە؛ تایبەخۆ (ب) نیشانە یا تایبەخۆی گیاندارێك (بۆ بڕیاردانی ڕەسەنی. (٩) پێوانە؛ کێشانە.
(١٠) نووك. (١١) شتێکی نووك تیژ.
(١٢) (ا) سەرە دەرزی. (ب) نووکە دەرزی. (ب) نەقشکاری.
(١٣) (ا) لووتکە؛ پۆپە. (ب) لووتکەی قەدپاڵێکی درێژبووەوە بۆناو دەریا.
(١٤) ئاست؛ ڕادە. (١٥) سەری پێشەنگ‌و پاشەنگی لەشکر.
(١٦) لقە شاخی ئاسکە کێوی.
(١٧) (the ~)، ناوەرۆك یا پوختەی مەسەلەی باسکراو.
(١٨) مەبەست؛ مانا؛ کەڵك: ***(What's the ~ of acting like a child?)***
(١٩) بیری سەرەکی؛ بەشی گرنگ.
(٢٠) بیرێکی سەلمێنەر؛ بیرێکی بەجێ‌و پەسەند (بۆ پاڵپشتی کردنی مەلوێستێك): ***(You have a ~ there!)*** .
(٢١) پێوانە (پارەبازی، بۆرسە)
(٢٢) ژمارە (قوتابخانە)؛ نمرە: ***(A grade of "A" is worth four ~s.)*** .
(٢٣) سۆکت (کارەبا).
(٢٤) (ا) یەکێك لە ٣٢ پلەی سەر قیبلەنوما.
(ب) گۆشەی نێوان دوو پلەی سەر قیبلەنوما.
(٢٥) پێوانەی تیپی چاپەمەنی.

v.t. (١) خاڵبەندی کردنی ڕستە ***(to ~ a sentence)*** .
(٢) تیژکردن (پێنووس)؛ دادان (٣) تین پێدان (ووتە، چیرۆك).
(٤) (~ out)، پیشاندان؛ دەرخستن؛ سەرنج بۆ ڕاکێشان: ***(P~ the way.; He likes to ~ out the shortcomings of others.)***
(٥) ئاراستەکردن (چەك، پەنجە)؛ نیشان لێگرتن؛ پەنجە بۆ ڕاکێشان
(٦) پیشاندان بە وەستان‌و ڕووتێکردن (سەگی ڕاو)؛ ڕووتێکردن.
(٧) سەروبۆر بۆ کردن (ڕێزمان)
(٨) درزی نێوان چینە خشتی دیوار پڕکردنەوە بە قوڕوقسڵ‌و چیمەنتۆ

v.i. (١) پەنجە بۆ ڕاکێشان. (٢) سەرنج بۆ ڕاکێشان؛ پیشاندان.
(٣) ڕووتێکران؛ ئاراستەکران. (٤) وەستان‌و ڕووکردنە نێچیر (سەگی ڕاو)
(٥) [British]، گەیین (دوومەل).
(٦) بەرەو با ڕۆیشتن (کەشتیەوانی)؛ ڕووکردنە با.

at the point of, زۆر نزیکە لە ڕوودانەوە؛ خەریکە ڕوو بدات.

beside the point, پەیوەندی نییە بە باسەکەوە

in point, بەجێ؛ لە جێی خۆیایەتی.

in point of, دەربارەی؛ لە بابەت.

make a point of, لەسەر سووربوون؛ پێ داگرتن

on the point of, خەریکە ڕووبدات؛ نزیکە لە ڕوودانەوە.

point out, پیشاندان؛ پەنجە بۆ ڕاکێشان؛ دەستنیشانکردن

point up, بە گرنگتر پیشاندان؛ بایەخ پێدان.

stretch (or strain) a point, دانە دەم؛ زیادە پێوەنان؛ گەورەکردن (باس، دەنگوباس).

to the point, بەجێ؛ پەیوەندی هەیە بە ناوەرۆکی باسەکەوە: ***[Your answer is (not) to the point.]***

point-blank (point′blaŋk′), ***adj.*** (١) لەنزیکەوە (تەقەکردن): ***(a ~ shot)***
(٢) بێ پێچ‌وپەنا؛ ڕاستەوڕوو ***(a ~ answer)*** .

adv. (١) لەنزیکەوە (تەقەکردن)؛ ڕاستەوخۆو بە نیشان لێگرتنەوە: ***(He fired the gun ~ at the burglar.)***
(٢) بێ پێچ‌وپەنا؛ ڕاستەوڕوو ***(She refused ~.)*** .

pointed (poin′tid), ***adj.*** (١) تیژ؛ نووك تیژ؛ نووکدار: ***(a ~ arch)*** .
(٢) بڕ؛ تیژ؛ ڕاستەوڕوو؛ لە جێی خۆیدایە: ***(a ~ question)***
(٣) ئاراستەی کەسێك کراو؛ گێراوەتە کەسێك: ***(a ~ comment)***
(٤) ئاشکرا؛ لەڕوو؛ زۆر دیار: ***(a ~ lack of interest)*** .

pointer (poin′tēr), ***n.*** (١) پیشاندەر؛ تیژکەر
(٢) میل (کاتژمێر، تەرازوو... هتد)؛ نیشاندەر (ئامێر).
(٣) داری پیشاندەر (کە مامۆستا یا ووتاربێژ شتی پێ نیشان دەدات لەسەر نەخشە یا تەختە)
(٤) سەگێکی ڕاوی گەورەی بەڵەکی پێست ساف‌و نووك کورتە (کە بۆنی نێچیرەکەی کرد دەوەستێ‌و ڕووی تێ دەکات هەتا ڕاوچییەکە خۆی ئامادە دەکات بۆ تەقەکردن)
(٥) [Colloq.]، پێشنیازی بەکەڵك؛ تەمێ: ***(to give someone a few ~s)***

(٦) [P-]. (*pl.*)، ناوی دوو ئەستێرەیە

pointillism (pwan'tə-liz'm), *n.* نیگارکێشانی خاڵ خاڵ.

point lace, نەخشکردن؛ نەخشکاری؛ نەخشاندن

pointless (point'lis), *adj.* (١) کوڵ؛ بێ نووک.

(٢) بێ مانا؛ بێ ئەنجام؛ بێ مەبەست؛ نابەجێ؛ کەڕانە؛ بێ سوود.

-pointlessly *(adv.)*; pointlessness *(n.)*.

point of honor, سەربەرزیو ناوبانگو شەرەفی کەسێکی لەسەر بەندە.

point of view, (١) ڕا؛ مەڵوێست. (٢) باری سەرنج؛ گۆشەی سەرنج

poise (poiz), *n.* (١) هاوسەنگی؛ هاوتایی؛ لەنگەرگرتن؛ هاوسەنگ بوون.

(٢) سەنگینی؛ سەلاری؛ هێمنی؛ لەسەرخۆیی؛ ژیری

(٣) ڕەوت؛ شێوەی هەڵسانو دانیشتن

(٤) وەستان (بەهۆی هاوسەنگییەوە)؛ نەجووڵان. (٥) ڕاڕایی؛ دوودڵی

v.t. (١) [Rare]. لێکدانەوە؛ بیرلێکردنەوە.

(٢) [Rare]. هاوتاکردن؛ هاوسەنگ کردن

(٣) ڕاگیرکردن؛ لەنگەرپێگرتن

(٤) هەڵواسین؛ هەڵواسران

v.i. (١) هاوتابوون؛ هاوسەنگ بوون؛ لەنگەرگرتن

(٢) بەسەریەوە وەستان؛ بەسەرەوە ڕاگیربوون

poised (poizd), *adj.* (١) سەنگین (مرۆڤ)؛ لە خۆ دڵنیا.

(٢) یەکسان؛ هاوسەنگ. (٣) ئامادە (بۆ هێرش)

poison (poi'z'n), *n.* (١) ژەهر

(٢) شتێکی زیانبەخشو ناپەسەندو پیس

v.t. (١) ژەهرخواردکردن؛ ژەهرپێدان؛ بە ژەهر کوشتن؛ دەرمانخواردکردن

(٢) ژەهرپێدان؛ ژەهرتێکردن

(٣) (ا) پیس کردن. *(Noxious fumes ~ the air.)*

(ب) تێکدان؛ فەوتاندن؛ تێکوپێکدان:

(Jealousy ~ed their friendship.; He ~ed the atmosphere of the meeting.)

adj. ژەهراوی؛ ژەهرین

poison gas, گازی ژەهراوی؛ گازی ژەهرین (لە جەنگدا بەکاردێ)

poison hemlock, ڕووەکێکی بۆن پیسی ڕەگ ژەهراوییە

poison ivy, لاولاوی ژەهراوی؛ ڕووەکێکی ژەهراوییە گەڵاکەی لە هی لاولاو دەچێ و دەبێتە هۆی خورووەیەکی نیجگار زۆر ئەگەر بەر پێست بکەوێ.

poison oak, ڕووەکێکی ژەهراوییە گەڵای سێپەرە دەگرێتو دەبنە هۆی خوروویەکی نیجگار زۆر ئەگەر بەر پێست بکەون

poisonous (poi'z'n-əs), *adj.* ژەهراوی؛ ژەهرین.

poison sumac, ڕووەکێکی ژەهراوییە.

poke (pōk), *v.t.* (١) تێوەژەندن (بە دار یا ئانیشک)

(P~ him in the rib.)

(٢) [Slang]. مستەکوڵە لێدان

(٣) کون تێکردن: *(She ~d a hole in her dress.)*

(٤) تێکدان (ئاگر). (٥) ئاژنین؛ ئاژنینەوە

(٦) پیاکردن؛ دەست تێخستن؛ تێخستن

(P~ the stake into the ground.; Don't ~ your nose into my affairs.)

v.i. (١) (~ at). تێوەژەندن. (٢) دەست تێخستن (کاروباری خەڵک)؛ خۆتێهەڵقورتان؛ دەست کێشانە ناو

(٣) (~ about; ~ around). گەڕان؛ بۆ گەڕان

(٤) (~ along). خۆ خستن بە قنگدا؛ سستی نواندن؛ خۆخلافاندن؛ کات کوشتن بە شتی هیچوپووچەوە؛ خاوەخاوکردن

n. (١) تێوەژەندن (بە دار یا ئانیشک). (٢) [Slang]. مستەکوڵە

(٣) کەسێکی سست یا کات کوژ بە شتی هیچوپووچەوە؛ خۆخلافێنەر

(٤) poke bonnet. (٥) لێواری پێشەوەی تەپلەی ژنانە.

poke fun (at). گاڵتەپێکردن؛ لاقرتێ پێکردن؛ پێ پێکەنین.

poke (pōk), *n.* (١) گونیە؛ هەگبە؛ جەواڵ؛ کیسە. (٢) گیرفان؛ باخەڵ.

(٣) تلۆقی ملی مەڕ.

poke bonnet, تەپلەیەکی ژنانەیە لێوارێکی پانی لە پێشەوە هەیە.

poker (pō'kēr), *n.* یاری پۆکەر.

poker (pō'kēr), *n.* مقاش.

poker face, دەموچاوی هەست پیشان نەدەر (وەك هی یاریکەری پۆکەر)؛ دەموچاوی بێ هەستو ساردوسڕ.

-poker-faced *(adj.)*.

poky, pokey (pō'ki), *adj.* (١) سست؛ خاو؛ خۆخلافێن.

(٢) پنتی؛ ناخاوێنو کۆنە (جلوبەرگ).

(٣) تەنگەبەر؛ بچووك؛ تەسكوترووسك: *(a ~ apartment)*

n. [Slang], بەندیخانە.

Polack (pō'läk, pō'lak), *n.* (١) [Obs.]، پۆڵەندی؛ کەسێکی پۆڵەندی.

(٢) [Slang]. کەسێکی بنەچە پۆڵەندی (لەڕووی سووکییەوە).

adj. [Slang], پۆڵەندی.

polar (pō'lēr), *adj.* (١) هی تەوەری باکوورو باشوور.

(٢) تەوەری. (٣) جەمسەردار. (٤) ناکۆك؛ زۆر لە یەك جیاوازو نەگونجاو.

(٥) ڕابەری؛ ڕێبەری. (٦) سەرەکی؛ ناوجەرگەیی؛ زۆر گرنگ.

polar bear, وورچی تەوەری؛ وورچێکی سپی مەلەوانە لە ناوچەی تەوەری باکووردا دەژی.

polar circle, (١) بازنەی تەوەری باکوور.

(٢) بازنەی تەوەری باشوور.

polarimeter (pō'lə-rim'ə-tēr), *n.* پێوەری جەمسەرگری.

Polaris (pō-lâr'is), *n.* ئەستێرەی تەوەری باکوور.

polariscope (pō-lar'ə-skōp'), *n.* ئامێری پیشاندانو تاقیکردنەوەی جەمسەرگری شەپۆلی ڕووناکی.

polarity (pō-lar'ə-ti), *n.* (١) جەمسەرگری (فیزیا)؛ جەمسەرگرتن؛ جەمسەرخوازی. (٢) ناکۆکیو جەمسەرگری؛ لە جەمسەردا گردبوونەوە (لە ئەنجامی جیاوازیدا)؛ ڕاکێشران یا چوون بەرەو: *(political ~)*

(٣) ساردیو گەرمی (ئەلەکتریك).

polarization (pō'lēr-ī-zā'shən), *n.* جەمسەرگرتن؛ جەمسەرگری؛ جەمسەرخوازی.

polarize (pō'lēr-īz'), *v.t.* (١) جەمسەرپێگرتن (فیزیا).

(٢) گردکردنەوە لەم پەڕو ئەوپەڕی باسێك یا ڕاو هەڵوێستێکدا؛ بەرامبەر یەکتری وەستاندن:

(The Vietnam war ~d the American people.)

v.i. (١) جەمسەرگرتن. (٢) لەم پەڕو ئەوپەڕو بەرامبەر یەکتر وەستان.

polar lights, شەوقی بەرەبەیانی تەوەری باکوور.

polaroid, Polaroid (pō'lēr-oid'), *n.* کۆکەرەوەی شەپۆلی ڕووناکی: فیلمێکە جەمسەر دەگرێ بە شەپۆلی ڕووناکی: *(a ~ camera)*

polder (pōl'dēr), *n.* زەمینی نزمی پێکهاتوو بە پڕکردنەوەی قەراغی دەریاو دەریاچە (وەك لە هۆڵەندە).

Pole (pōl), *n.* کەسێکی پۆڵەندی؛ پۆڵەندییەك.

pole (pōl), *n.* (١) تەوەر؛ دار؛ شیش؛ ستوون؛ دارئالا؛ ڕاکر؛ کۆڵەکە؛ دیرەك؛ میخ؛ سنگ. (٢) تەوەری گالیسکە (کە ئەرکی مڕان دەبینێ).

(٣) (ا) پێوانەیەکە بریتییە لە پێنج یاردەو نیو.

(ب) پێوانەیەکە بریتییە لە پێنج یاردەو نیو دووجا.

v.t. (١) پاڵ پێوەنانی بەلەم بۆناو ئاو بە دار.

(٢) دار داچەقاندن بۆ ڕووەك بۆ پیاهەڵگەڕانی: *(to ~ a plant)*.

(٣) دارپیاکردن؛ تێوەژەندن.

v.i. (١) پاڵ پێوەنانی بەلەم بۆناو ئاو بە دار.

(٢) داری بەفرەخلیسکێ بەکارهێنان بۆ خێرایی.

pole (pōl), *n.* (١) جەمسەر؛ تەوەر.

(٢) تەوەری باکوورو باشوور؛ هەردووسەری زەوی.

(٣) (ا) جەمسەری موگناتیسی. (ب) جەمسەری کارەبایی؛ جەمسەری گەرم یا

سارد: جەمسەری باتری. (ج) جەمسەری شانە (زیندەوەرزانی).
(٤) یەکێك لە دوو بیر، هێز، یا هەڵوێستی نەگونجاو و ناکۆك لەگەڵ بەرامبەرەکەیدا (٥) سەرشار: چەق

poles apart, ناگونجێر پێکەوە: زۆر دوور یا جیاوازن لەیەکتری: ناسازین پێکەوە

poleax, poleaxe (pōl′aks′), *n.* (١) تەوری جەنگ. (٢) تەوری قەساب.

v.t. تەور لێدان: تەور پیادان: بە تەور خستن

pole bean, فاسوڵیا و لوبیای بە داردا هەڵگەڕاو.

polecat (pōl′kat′), *n.* (١) مشکی خورمای بۆگەن. (٢) **skunk**

pole horse, ئەسپی گالیسکە (بەتایبەتی ئەوەی کە بەتەنیشت تەوەرەکەوەیە لە گالیسکەیەکی چەند ئەسپیدا).

polemic (pō-lem′ik), *n.* (١) مشتومڕ: چەندوچۆن: بەرپەرچدانەوە: هێرش بردنە سەر بیروباوەڕ یا هەڵوێستی کەسێك و پووچکردنەوەی.
(٢) هونەری مشتومڕ کردن یا چەندوچۆن کردن.
(٣) مشتومڕکەر: کەسێکی حەزکەر لە چەندوچۆن کردن: بەرپەرچدەرەوە.

adj. Also **polemical,** (١) مشتومڕی: چەندوچۆنی: تایبەتی بە مشتومڕ.
(٢) حەزکەر لە مشتومڕ: چەندوچۆن کەر.

-polemically *(adv.)*.

polemicist (pō-lem′ə-sist), *n. Also* polemist, مشتومڕکەر: کەسێکی دەستباڵا لە مشتومڕ یا نووسینی وتاری بەرپەرچدەرەوەو پووچکەرەوەدا

polemics (pō-lem′iks), *n.pl.* (١) هونەری بەرپەرچدانەوەو پووچکردنەوە: هونەری مشتومڕو چەندوچۆن کردن.
(٢) ناکۆکی: ناڕێکی: ڕێ نەکەوتن: دەمەقاڵێ.

polemist (pol′ə-mist), *n.* = polemicist.

polestar (pōl′stär′), *n.* (١) Polaris.
(٢) بیروباوەڕی ڕێ پیشاندەر: بیروڕای ڕابەر.

pole-vault (pōl′vôlt′), *v.i.* بازدی بەرز دان بە دارەوە.

pole vault, بازدی بەرز دان بە دارەوە.

police (pə-lēs′), *n.* (١) ڕاگرتنی ئاسایشی گشتی کۆمەڵگا.
(٢) فەرمانگەی پۆلیس: دەزگای پۆلیس.
(٣) هێزی پۆلیس
(٤) (*pl.*) پۆلیس: ئەندامانی هێزی پۆلیس
(٥) (ا) ئاسایش و پاك‌وتەمیزی ڕاگرتنی کۆمەڵگا.
(ب) سەربازی ئاسایش و پاك‌وتەمیزی ڕاگری ئۆردوگا.

v.t. (١) پاسەوانی کردن: چاودێری کردن: دابینکردن: *(to ~ the streets)* .
(٢) ئاسایش و پاك‌وتەمیزی ڕاگرتنی ئۆردوگا.

police court, دادگای تاوانی بچووك.

police dog, سەگی پۆلیسی (بەتایبەتی توخمی سەگی ئەڵمانی): سەگێکە یارمەتی پۆلیس دەدات لە ئیش‌وکارەکانیاندا.

police force, هێزی پۆلیس: نیرووی پۆلیس.

policeman (pə-lēs′mən), *n.* پۆلیس

police reporter, ڕۆژنامەگەری پۆلیس: دەنگوباس دەربارەی کاروباری پۆلیس کۆدەکاتەوە

police state, وڵاتی پۆلیسی: وڵاتێکە کە میری هەموو جۆرە سەربەستییەکی تێدا پێشێل کردبێ و کەس نەوێرێ دەم بکاتەوە، ئەمەش لەڕێی بەکارهێنانی پۆلیسی نهێنییەوە.

police station, پۆلیسخانە: فەرمانگەی پۆلیس.

policewoman (pə-lēs′woom′ən), *n.* پۆلیسی ژن

policlinic (pol′i-klin′ik), *n. Also* polyclinic, تیمارگەی خەستەخانە: تیمارگەیەکە کە بەشێکە لە خەستەخانەیەك ئەو نەخۆشانەی تێدا چارەسەر دەکرێ کە لە خەستەخانەکەدا نەنووستبن.

policy (pol′ə-si), *n.* (١) ژیری: دووربینی: تۆزانی.
(٢) ڕێباز: شێوەی ڕەفتارکردن: *(Honesty is the best ~ .)*
(٣) ڕامیاری: ڕێبازی ڕامیاری: *(This country's foreign ~)* .

policy (pol′ə-si), *n.* (١) بیمەنامە: قۆنتەراتی بیمە.
(٢) هاییەخت: پیانقۆ.

policyholder (pol′ə-si-hōl′dēr), *n.* خاوەن بیمەنامە

polio (pō′li-ō′), *n.* = poliomyelitis.

poliomyelitis (pol′i-ō-mī′ə-lī′ə-tis), *n.* ئیفلیجی منداڵ: گۆجی منداڵ.

Polish (pō′lish), *adj.* پۆڵەندی (گەل، کلتوور، زمان... هتد).

n. زمانی پۆڵەندی.

polish (pol′ish), *v.t.* (١) بۆیاخ کردن: بریقەپێدان: ساف‌ولووس کردن: پەرداخ کردن: سپیکردنەوە (مەنجەڵ). (٢) جوان و ڕێك‌وپێك کردن (ڕەووشت، ڕووخسار، نووسراو... هتد): پوخت کردن.
(٣) باشترکردن: کەم‌وکووڕی لابردن.

v.i. (١) بریقەدانەوە: ساف‌ولووس بوون: بۆیەکران.
(٢) پوخت بوون: جوان و ڕێك‌وپێك بوون.

n. (١) بریقە: بریسکە: ساف‌ولووسی.
(٢) جوانی و ڕێك‌وپێکی: پوختی: تەڕپۆشی: ناسکی (ڕەووشت).
(٣) بۆیە: بۆیاخ. (٤) بۆیەکردن: بۆیەکران: بۆیاخکاری.

polish off, [Colloq.], (١) ماشینەوە: تەواوکردن.
(٢) بەسەردا زاڵبوون: سەرنگووم کردن: بەزاندن.

polish up, [Colloq.], پوخت کردن: باشترکردن: چاك کردن: *(to polish up the speech, poem, lyrics, etc.)*

polished (pol′isht), *adj.* (١) بریقەدار: بریسکەدار: ساف‌ولووس.
(٢) جوان و ڕێك‌وپێك: ڕەووشت جوان: ناسك: بەئەزاکەت.
(٣) بێ ئەنگ: بێ کەم‌وکووڕی: زۆر تەواو یا باش.

Politburo (pə-lit′byoor′ō), *n.* لیژنەی کارگێڕی یا جێبەجێکردن (بەتایبەتی هی حیزبی شیوعی): مەکتەبی سیاسی.

polite (pə-līt′), *adj.* (١) بەئەزاکەت: ناسك: جوان (کردەوە): ڕەووشت جوان: *(a ~ person, answer, question, etc.)*
(٢) بەرز و جوان: بزان: ڕێك‌وپێك: ناسك: *(~ society)* .

politely (pə-līt′li), *adv.* بەئەزاکەتەوە: بەجوانی: بەناسکی.

politeness (pə-līt′nis), *n.* ئەزاکەت: ناسکی: ڕەووشت جوانی.

politesse (pol′ə-tes′), *n.* = politeness.

politic (pol′ə-tik), *adj.* (١) ژیر: دووربین: زیرەك.
(٢) زۆرزان: زۆڵ: داوباز (٣) هی هەلپەرستی: بە زۆرزانانە کراو
(٤) [Rare], political

v.i. پروپاگەندە کردن بۆ هەڵبژاردن.

political (pə-lit′i-k′l), *adj.* (١) ڕامیاری: سیاسی: *(~ parties; ~ pressure)*
(٢) قەوارەی ڕامیاریدار.

political economy, = economics.

political liberty, سەربەستی ڕامیاری.

politically (pə-lit′i-k′l-i), *adv.* لەڕووی ڕامیارییەوە.

political science, زانستی ڕامیاری: ڕامیاریزانی.

politician (pol′ə-tish′ən), *n.* (١) ڕامیار: سیاسەتمەدار: سیاسی: مرۆڤی سیاسەتمەدار (گەلێك جار لەڕووی سووکییەوە بەکاردەهێنرێ)
(٢) (ا) ئەندامی چالاکی حیزب. (ب) نوێنەری پەرلەمان یا ئەنجوومەنی هەڵبژێراوی تری ڕامیاری. (٣) کەسێکی هەلپەرست و خۆپەرست
(٤) کەسێکی شارەزا لە کارگێڕی میریدا.

politicize (pə-lit′ə-sīz′), *v.i.* (١) باسی ڕامیاری کردن.
(٢) بەشداری کردن لە چالاکی ڕامیاریدا.

v.t. بەرگی ڕامیاری کردنەبەر: لە گۆشەی ڕامیارییەوە باسکردن: خستنە قاڵبی ڕامیارییەوە

politico (pə-lit′i-kō′), *n.* = politician.

politico- (pə-lit′i-kō), پێشگرێکه بەمانای: رامیاری و...· سیاسی و

politics (pol′ə-tiks), *n.pl.* (١) زانستی رامیاری؛ رامیاریزانی؛ سیاسەت (٢) رامیاری؛ کاروباری رامیاری.
(٣) [P-] سەرەدێری وتارێکە لەلایەن ئەرستۆی یونانییەوە.
(٤) ئیشەی رامیاری؛ بەشداربوون لە کاروباری رامیاریدا.
(٥) بیرورا و هەلوێستی رامیاری؛ ئەندامێتی حیزبی
(٦) تەکتیب و رێی رامیاری
(٧) پیلانگێری بەتایبەتی لەناو دەستەیەك یا کۆمەلێك یا فەرمانگەیەکدا؛ تاقمچیتی *(company ~ ; office ~)*

polity (pol′ə-ti), *n.* (١) شێوەی فەرمانرەوایی؛ شێوەی کارگێری وولات، کلێسە، یا رێکخراوێك
(٢) دەولەت؛ قەوارەی رامیاری وولاتێك؛ میری؛ فەرمانرەوایی.

polka (pōl′kə), *n.* پۆلکا سەمایەکی بۆهیمییە
v.i. سەمای پولکا کردن.

polka dot, (١) خالی قوماشی خال خال (٢) قوماشی خال خال.

poll (pōl), *n.* (١) تەوقەسەر سەر؛ پشتی سەر؛ تووکەسەر.
(٢) کەس کەسێك (٣) دەنگ ژماردن (هەلبژاردن)
(٤) دەنگدان (٥) سەرجەمی دەنگی دراو (هەلبژاردن)
(٦) *(pl.)* شوێنی دەنگدان (٧) poll tax
(٨) راپرسی؛ راوەرگرتنی نموونەیەك لە هاوولاتییان دەربارەی مەسەلەیەك.
(٩) سەرە بانەکەی چەکوش.
v.t. (١) برینەوە؛ کورتکردنەوە.
(٢) برینەوە (مەر، بزن)؛ قژ کورتکردنەوە؛ قەلەم کردن؛ لق و پۆپ کردن.
(٣) دەنگ تۆمارکردن یا کۆکردنەوە (هەلبژاردن): *(to ~ a city)* .
(٤) دەنگ وەرگرتن؛ دەنگ بۆ درانی کەسێکی نامزەدکراو.
(٥) دەنگدان (هەلبژاردن)
(٦) راپرسین؛ راوەرگرتنی نموونەیەك لە خەلك دەربارەی مەسەلەیەك:
(They ~ed two thousand students.)
v.i. دەنگدان

pollack (pol′ək), *n.* *Also* pollock, جۆرێکە لە ماسی پوونەکە ووردی کارێر دەریۆقیو

pollard (pol′ērd), *n.* (١) گیانداری بێ شاخ
(٢) درەختێکە کە سەرەکەی هەموو لقەکانی هەلپاچرابێ بۆ ئەوەی بە پڕی لقەکانی سەرهەلبدەنەوە.
v.t. هەلپاچینی سەر و هەموو لقەکانی درەختێك بۆ ئەوەی بە پڕی سەرهەلبدەنەوە

polled (pōld), *adj.* (١) [Archaic] لق و پۆپ کراو؛ قەلەم کراو؛ بڕاوە (مەر، بزن) (٢) بێ شاخ

pollee (pōl ē′), *n.* کەسێکی راوەرگیراو لە راپرسیدا.

pollen (pol′ən), *n.* هەلالە

pollex (pol′eks), *n.* پەنجە گەورەی دەست

pollinate (pol′ə-nāt′), *v.t.* چاکردنی گول؛ لێکدانی هەلالەو نێرك؛ چانکردنی گول

pollination (pol′ə-nā′shən), *n.* چاکردنی گول؛ لێکدانی هەلالەو نێرك

polliniferous (pol′ə-nif′ēr-əs), *adj.* هەلالە هێنەبەر؛ هەلالەهەنگر؛ هەلالەگر

pollinium (pə-lin′i-əm), *n.* کۆمەلە هەلالە

pollinosis, pollenosis (pol′ə-nō′sis), *n.* = hay fever.

polliwog, pollywog (pol′i-wog′), *n.* = tadpole.

pollock (pol′ək), *n.* = pollack.

pollster (pōl′stēr), *n.* راپرس؛ راوەرگری هاوولاتیان دەربارەی مەسەلەیەك.

poll tax, سەرانە (بەتایبەتی کە مەرجێك بێ بۆ دەنگدان)

pollute (pə-lōōt′), *v.t.* (١) پیس کردن؛ چەپەل کردن؛ پیس و پۆخل کردن (ئاو و خاك): *(to ~ the air, water, environment, etc.)*
(٢) پیس کردن (رەووشت)؛ خراپ کردن؛ تێکدان.

pollution (pə-lōō′shən), *n.* (١) پیس کردن؛ پیس و پۆخل کردن.
(٢) پیس بوون (ئاو و خاك). (٣) پیسی. (٤) رەووشت پیسی؛ رەفتار خراپی.

pollywog (pol′i-wog′), *n.* = polliwog.

polo (pō′lō), *n.* (١) پۆلۆ: یارییەکە بەسەر سواری ئەسپەوە دەکرێ بە گورزێکی درێژ و تۆپێکی دارین. (٢) water polo .

polo coat, پالتۆی تووکی ووشتر.

poloist (pō′lō-ist), *n.* یاریکەری یاری پۆلۆ (ووشەی پێشووتر ببینە).

polonaise (pol′ə-nāz′, pō′lə-nāz′), *n.* (١) جۆرە کراسێکی ژنانەیە. (٢) جۆرە سەمایەکی پۆلەندییە. (٣) مۆسیقای ئەم سەمایە

polonium (pə-lō′ni-əm), *n.* پۆلۆنیوم: کانزایەکی تیشکدەری ئەتۆمییە.

polo shirt, فانیلەیەکی لۆکەی قۆل کورتی تەنراوی پیاوانەیە قۆپچەیەك بە بەر ملەکەیەوەیە

poltergeist (pōl′tēr-gīst′), *n.* خێوێکە گوایە دەبێتە هۆی تەقەو جیڕەی مێز و دەنگی سەیر سەیری تر.

poltroon (pol-trōōn′), *n.* کەسێکی زۆر ترسنۆك.

poltroonery (pol-trōōn′ēr-i), *n.* زۆر ترسنۆکی

poly- (pol′i), پێشگرێکە بەمانای: (ا) زۆر؛ فرە؛ گەلێك؛ هەمە: *(polyandry)*
(ب) لە رادە بەدەر؛ نێجگار زۆر: *(polyphagia)* .
(ج) فرە شێوە؛ بە گەلێك شێوە یا دۆخدا تێ دەپەرێ: *(polymorphous)*

polyandrist (pol′i-an′drist), *n.* ئافرەتی فرە مێرد؛ ژنی فرە مێرددار.

polyandrous (pol′i-an′drəs), *adj.* (١) فرە مێرددار.
(٢) تایبەتی بە فرەمێرد داری. (٣) فرە نێرکدار (رووەکناسی).

polyandry (pol′i-an′dri, pol′i-an′dri), *n.* (١) فرە مێرد داری؛ فرە مێردی. (٢) فرە نێرکداری.
(٣) جووت بوونی گیاندارێکی مێینە لەگەل چەند نێرینەیەکدا

polyanthus (pol′i-an′thəs), *n.* (١) گولە بەهارە. (٢) نێرگز.

polychromatic (pol′i-krō-mat′ik), *adj.* هەمەرەنگی؛ رەنگا و رەنگی.

polychrome (pol′i-krōm′), *adj.* (١) polychromatic .
(٢) بە هەمەرەنگ جوانکردن.

polychromy (pol′i-krō′mi), *n.* بە جوانی رەنگا و رەنگ کردن (پەیکەرتاشی، خانووسازی).

polyclinic (pol′i-klin′ik), *n.* خەستەخانە یا تیمارگەی گشتی (کە هەموو جۆرە نەخۆشییەکی تێدا چارەسەر دەکرێ).

polydactyl, polydactyle (pol′i-dak′til), *adj.* فرە پەنجە. (هەروەها " polydactylous ") .
n. کەسێکە کە لە دە پەنجە زیاتری هەبێ.
-polydactylism *(n.)*.

polyembryony (pol′i-em′bri-ə-ni), *n.* فرە ئاوڵەمەیی: پەیدابوونی دوو ئاوڵەمە یا زیاتر لە یەك هێلکەدا.

polyester (pol′i-es′tēr), *n.* جەوییەکی کیمیاییە بۆ ئاوبڕکردن و شت پێکەوە نووساندن بەکاردێت.

polygamist (pə-lig′ə-mist), *n.* پیاوی فرە ژن؛ پیاوی چەند ژنە.

polygamous (pə-lig′ə-məs), *adj.* (١) فرە ژن؛ چەند ژنە.
(٢) تایبەتی بە فرە ژنی (٣) (ا) گوڵی نێرەومێیە یا هەر نێرە یا مێیە بە هەمان رووەکەوەیە. (ب) گوڵی نێرەو مێیە یا هەر نێرە یا مێیە بە رووەکی جیاجیای هەمان توخمەوەیە.

polygamy (pə-lig′ə-mi), *n.* فرە ژنی.

polygenesis (pol′i-jen′ə-sis), *n.* فرە بنەچەیی؛ هەمە سەرچاوەیی؛

پەیدابوونی توخمێك لە چەند بنەچە یا ڕەگەزێكەوە.

polygenetic (pol´i-jə-net′ik), *adj.* فرە بنەچە؛ هەمە سەرچاوە یا ڕەگەز

polyglot (pol′i-glot´), *adj.* (١) فرە زمانزان؛ چەند زمانزان
(٢) بە چەند زمانێك نووسراو؛ لە چەند زمانێك پێكهاتوو.
n. (١) كەسێكی چەند زمانزان؛ فرە زمانزان
(٢) پەرتووكێكی بە چەند زمانێك نووسراو.
(٣) چەند زمانێكی تێكەڵوپێكەڵ بوو؛ لە چەند زمانێك پێكهاتوو.

-polyglotism; polyglottism *(n.).*

polygon (pol′i-gon´), *n.* وێنەی ئەندازەیی چەند لا و چەند گۆشە؛ فرە گۆشە و فرە لا

-polygonal *(adj.).*

polygraph (pol′i-graf´, pol′i-gräf´), *n.* (١) مەكینەی وێنە لەبەرەەرهێنان (٢) ئامێری تۆماركردنی لێدانی دڵ و پەستانی خوێن و هەناسەدان لە هەمان كاتدا (٣) **lie detector**
(٤) نووسەری شتی زۆر و جۆراوجۆر

polygynous (pə-lij′ə-nəs), *adj.* (١) چەند ژنە؛ فرە ژن.
(٢) فرە نێركدار؛ چەند نێرەكێكی پێوەیە.

polygyny (pə-lij′ə-ni), *n.* (١) فرە ژنی؛ چەند ژنە.
(٢) پەڕینی گیاندارێكی نێر لە چەند مێینەیەك.

polyhedral (pol´i-hē′drəl), *adj.* فرە ڕوو (ئەندازە)؛ چەند ڕوویی.

polyhedron (pol´i-hē′drən), *n.* شێوەیەكی ئەندازی فرە ڕوو (ئەندازە) (بەتایبەتی لە شەش ڕوو زیاتر).

polymer (pol′i-mēr), *n.* پۆلیمەر؛ ئاوێتەیەكی كیمیاییە لە یەككگرتنی چەند گەردیلەیەكی هەمان ماددە پێكدێت؛ فرە بەش.

polymeric (pol´i-mer′ik), *adj.* لە چەند بەشێكی چوونیەك پێكهاتوو (كیمیا)

polymerization (pol´i-mēr-ī-zā′shən), *n.* یەككگرتنی چەند گەردیلەیەك لە هەمان ماددە بۆ دروستكردنی ماددەیەكی تازە.

polymerize (pol′i-mēr-īz´), *v.t. & v.i.* یەككگرتنی چەند گەردیلەیەك لە هەمان ماددە بۆ دروستكردنی ماددەیەكی تازە.

polymerous (pə-lim′ēr-əs), *adj.* فرە بەش (ڕووەكناسی)؛ فرە ئەندام؛ فرە شێوە.

polymorph (pol′i-môrf´), *n.* (١) (ا) بوونەوەرێكی فرە شێوە. (ب) یەكێك لەم شێوانە. (٢) (ا) ماددەیەكە كە دەبێتە بلوور بە دوو شێوە یا زیاتر (كیمیاگەری، كانزاناسی). (ب) یەكێك لەم شێوانە.

polymorphic (pol´i-môr′fik), *adj.* فرە شێوە؛ چەند شێوە

polymorphism (pol´i-môr′fiz'm), *n.* فرە شێوەیی؛ چەند شێوەیی

polymorphous (pol´i-môr′fəs), *adj.* فرە شێوە؛ چەند شێوە؛ بە چەند شێوە یا دۆخدا تێپەڕیو

Polynesian (pol´ə-nē′zhən, pol´ə-nē′shən), *adj.* پۆلینیزی (گەل، كلتوور، زمان... هتد).
n. (١) كەسێكی پۆلینیزی (٢) زمانی پۆلینیزی.

polynomial (pol´i-nō′mi-əl), *adj. & n.* (١) ڕادە زۆر (جەبر)
(٢) لە دوو ناو زیاتر پێكهاتوو (زیندەوەرزانی)

polynya (pol´i-ni′ə), *n.* ئاوی بە سەهۆڵ دەورگیراو (بەتایبەتی لە دەریای ئەوەری باكووردا)

polyp (pol′ip), *n.* (١) گیاندارێكی سەرەتایی گوڵاڵەیی ئاوییە وەك شیلان (٢) لوویەكە لە پەردەی لینجی لووت و میزەڵدان و كۆم دێت.

polypetalous (pol´i-pet′'l-əs), *adj.* پەڕەی گوڵی جیاجیا (ڕووەكناسی)

polyphagia (pol´i-fā′ji-ə), *n.* (١) زۆر حەز لە خواردن كردن؛ بە هیچ شتێك تێر نەخواردن؛ زۆرخۆری هەمیشە برسی بوو
(٢) هەموو جۆرە خواردەمەنییەك خواردن.

polyphagous (pə-lif′ə-gəs), *adj.* هەموو جۆرە خواردەمەنییەك خۆر.

polyphone (pol′i-fōn´), *n.* تیپی فرە دەنگ (وەك تیپی " C " لە ووشەی " cat " و " nice " دا).

polyphonic (pol´i-fon′ik), *adj.* (١) فرە دەنگ (دەنگناسی) (ووشەی پێشوو ببینە). (٢) (ا) فرە ئاواز. (ب) فرە ئاواز پێ لێدراو (پیانۆ)

polyphonous (pə-lif′ə-nəs), *adj.* = **polyphonic.**

polyphony (pə-lif′ə-ni, pol′i-fō´ni), *n.* (١) چەند دەنگی؛ فرە دەنگی. (٢) فرە ئاوازی تێكەڵاو.
(٣) فرە دەنگی؛ چەند دەنگ دەربڕین (دەنگزانی).

polyphyletic (pol´i-fi-let′ik), *adj.* فرە بنەچەیی.

polyploid (pol′i-ploid´), *adj.* فرە كرۆمۆسۆمی

polypod (pol′i-pod), *adj. Also* **polypodous,** فرە پێ؛ هەزارپێ

polypus (pol′i-pəs), *n.* = **polyp.**

polysaccharide (pol´i-sak′ə-rīd´), *n.* شەكرە هەمەجۆرەكان.

polysyllabic (pol´i-si-lab′ik), *adj.* (١) فرە بڕگەیی؛ لە سێ بڕگە زیاتر پێكهاتوو *(a ~ word)*.
(٢) بە ووشەی فرە بڕگە ناسراوە (زمان)؛ گەلێك لە ووشەكانی لە سێ بڕگە و زیاتر پێكهاتوون *(a ~ language)*.

polysyllabical (pol´i-si-lab′i-k'l), *adj.* = **polysyllabic.**

polysyllable (pol′i-sil´ə-b'l), *n.* ووشەی فرە بڕگە؛ ووشەی لە سێ بڕگە و زیاتر پێكهاتوو

-polysyllabicism; polysyllabism *(n.).*

polytechnic (pol´i-tek′nik), *adj.* هی فرە پیشە و زانستی؛ تایبەتی بە زانكۆ یا دانشگایەك كە هەموو جۆرە ڕشتەیەكی زانستی و پیشەیی تێدا بووترێتەوە *(a ~ college)*.
n. زانكۆ یا دانشگای پۆلیتێكنیكی؛ زانكۆ یا دانشگایەكە كە هەموو جۆرە ڕشتەیەكی زانستی و پیشەیی تێدا بووترێتەوە

polytheism (pol′i-thē-iz'm), *n.* فرە خواپەرستی؛ فرە خواناسی.

polytheist (pol′i-thē´ist), *n.* فرە خواپەرست؛ كەسێكی فرە خواناس

polytheistic (pol´i-thē-is′tik), *adj.* هی فرە خواناسی؛ تایبەتی بە فرە خواپەرستی

polytypic (pol′i-tip′ik), *adj.* هی چەند جۆری؛ فرە جۆری.

polyuria (pol´i-yoor′i-ə), *n.* دەڵەمیز.

-polyuric *(adj.).*

polyvalent (pol´i-va′lənt, pə-liv′ə-lənt), *adj.* (١) هی چەند هاوهێزی (كیمیا) (٢) چەند دژە زیندەیی (میكرۆبناسی)؛ هی فرە میكرۆب یا دژە ژیانی

-polyvalence *(n.).*

pomace (pum′is), *n.* (١) تلپە سێوو ترێ... هتد
(٢) كۆزەرو تلپەو تۆوی هاڕاو

pomaceous (pō-mā′shəs), *adj.* (١) سێوی.
(٢) ناووكدار (سێو، هەرمێ، بەهێ)

pomade (pō-mād′, pə-mäd′), *n.* ڕۆنی سەر
v.t. ڕۆن لەسەر دان.

pomander (pə-man′dēr, pō′man-dēr), *n.* (١) تۆپی بۆن خۆش: بریتییە لە چەند بۆنێكی خۆش خەڵك وەك چاوەزار یا پاراستن لە نەخۆشی هەڵیان دەگرت. (٢) سندووقی ئەم تۆپە بۆن خۆشە

pomatum (pō-mā′təm, pō-mä′təm), *n.* **pomade.**

pome (pōm), *n.* میوەی گۆشتنی ناووكدار (سێو، هەرمێ، بەهێ)

pomegranate (pom′gran´it, pum′gran´it), *n.* هەنار.

pomelo (pom′ə-lō´), *n.* = **grapefruit.**

Pomeranian (pom´ə-rā′ni-ən), *n.* (١) كەسێكی پۆمیرانی (كە ناوچەیەكە لە پۆڵەندە) (٢) سەگی پۆمیرانی: سەگێكی بچووكی تیسك درێژی

لووت‌و گوێ قوته

adj. پۆمیرانی

pomiculture (pō′mi-kul′chēr), *n.* میوه پەروەردەکردن

pomiferous (pō-mif′ēr-əs), *adj.* بەردار؛ بەرگر؛ بەبەر

pommel (pum′'l), *n.* (١) سەری مشتووە شیر
(٢) قەلپووزی زین؛ بەرکو

v.t. مستەکۆڵە لێدان؛ بە مشتووە شیر لێدان

pomology (pō-mol′ə-ji), *n.* زانستی میوە پەروەردەکردن

-pomological *(adj.)*; pomologist *(n.)*.

pomp (pomp), *n.* (١) تەنتەنە؛ شکۆ؛ مەزنی؛ جوانی‌و نایابی؛ فەنتازێتی؛ دەبدەبە (٢) خۆبادان؛ کەش‌وفش؛ کەشخە؛ فیز
(٣) [Obs.] pageant

pompadour (pom′pə-dôr′, pom′pə-dōr′), *n.* قژداهێنانی ژن یا پیاو بەپشتد

pom-pom (pom′pom′), *n.* (١) گوللەپرژێنێکی گەورەی جەنگی جیهانی یەکەمە (٢) تۆپێکی فڕۆکەشکێنی جەنگی جیهانی دووەمە

pompon (pom′pon), *n.* (١) تۆپەڵە پەڕ یا ئاوریشمی جوانە بە کلێتەی ژن‌و منداڵەوە؛ تۆپەڵێکی وەهایە بەپێشەوەی کلێتەی سەربازەوە.
(٢) (ا) ڕووەکێکی سەلکدارە گوڵی گەورەو هەمەڕەنگ دەگرێت.
(ب) گوڵی ئەم ڕووەکە.

pomposity (pom-pos′ə-ti), *n.* کەش‌وفش؛ خۆبادان؛ فیز؛ تەنتەنە.

pompous (pom′pəs), *adj.* (١) بەشکۆ؛ بەتەنتەنە؛ جوان‌و نایاب.
(٢) بەکەش‌وفش؛ بەفیز؛ کەشخەچی؛ لەخۆبایی؛ ترزل

-pomposity *(n.)*; pompously *(adv.)*; pompousness *(n.)*.

poncho (pon′chō), *n.* (١) بەرگێکی ئەستووری وەك بەتانیە سەری پێدا دەکرێ‌و بەسەر شان‌و پشت‌و بەرۆکدا شۆڕدەبێتەوە تا خوار ئاوقەد (لە ئەمەریکای باشوور‌و مەکسیك لەبەردەکرێ). (٢) مشەمایەکی بارانی وەها.

pond (pond), *n.* ئەستێل؛ گۆماو؛ چاڵاو؛ گۆلە ئاو

ponder (pon′dēr), *v.t.* بەووردی بیرلێکردنەوە؛ تێبینین؛ باش لێ ووردبوونەوە؛ هەڵسەنگاندن

v.i. بەووردی بیرکردنەوە؛ تێبینین؛ باش ووردبوونەوە

ponderable (pon′dēr-ə-b'l), *adj.* (١) دەکێشرێ؛ دەپێورێ؛ هەڵدەسەنگێنرێ (٢) گرنگ؛ ئەرتۆ؛ سەنگین

-ponderability *(n.)*.

ponderosity (pon′dēr-os′ə-ti), *n.* (١) قورسی
(٢) قەبەیی؛ زل‌و دڤولایی؛ سستی (لەبەر قورسی).
(٣) قورسی‌و ووشکی و ناسرووشتی (ووتار، نووسراو).

ponderous (pon′dēr-əs), *adj.* (١) زۆر قورس؛ سەنگین
(٢) قەبە؛ زل‌و ناقۆلا؛ سست لەبەر قورسی: (~ *movement)* .
(٣) قورس‌و ووشك‌و ناسرووشتی‌و ناخۆش: (~ *words; a ~ style)* .

pond lily, شلێری ئاو.

pond scum, قەوزە.

pone (pōn), *n.* نانی گەنمەشامی؛ کێکی گەنمەشامی

pongee (pon-jē′), *n.* قوماشی ئاوریشم بە ڕەنگی ئاوریشمی سرووشتی.

poniard (pon′yērd), *n.* خەنجەر

v.t. خەنجەر لێدان

pons (ponz), *n.* (١) پەردە ڕیشاڵی نێوان دوو بەشی ئەندامێکی لەش
(٢) هەستە ڕیشاڵی مێشك

pons asinorum, (١) تیۆری پێنجەمی ئوقلیدۆس " کە دەڵێت دوو گۆشە بەرامبەرەکەی سێگۆشەیەکی جووت لا هەرتای یەکترن ئەندازە).
(٢) کێشەیەکی گران بۆ نەوکاران

pontifex (pon′tə-feks′), *n.* ئەندامی ئەنجوومەنی بەرزی قەشەکانی ڕۆمای کۆن

pontiff (pon′tif), *n.* (١) pontifex (٢) سەرەك قەشە (٣) پاپا

pontifical (pon-tif′i-k'l), *adj.* (١) سەرەك قەشەیی؛ تایبەتی بە سەرەك قەشە. (٢) پاپایی. (٣) بەشکۆ؛ بەفیز؛ بەکەش‌وفش.

n. (١) (*pl.*)، بەرگ‌و کێزوگوڵنگی سەرەك قەشە.
(٢) پەرتووکی ئەرك‌و نەریتە ئاینیی‌یەکانی سەرشانی سەرەك قەشە.

pontificate (pon-tif′i-kit), *n.* پلەوپایەی سەرەك قەشەو پاپاو ماوەکەی.

v.i. (١) ئەرکی سەرەك قەشە یا پاپا بینین.
(٢) فیزلێدان؛ کەش‌وفش نوواندن؛ قسەی زل کردن.

pontil (pon′til), *n.* = punty.

ponton (pon′t'n), *n.* = pontoon.

pontonier (pon′tə-nêr′), *n.* ئەندازیاری پردی سەرئاوکەوتوو.

pontoon (pon-tōōn′), *n.* (١) بەلەمی بن تەخت
(٢) قەیاغ؛ بەلەمی بن تەخت یا کونگەی فووتێکراوی ژێر پردی سەرئاوکەوتوو.
(٣) سەرئاوخەری فڕۆکەی ئاوی (کە وەك بەلەم یا کونگەی فووتێکراو وایە).

pontoon bridge, پردی سەرئاوکەوتووی سەردەمی (کە بەسەر چەند بەلەمێك یا چەند قەیاغێکەوەیە).
پێشی نەووترێ " ponton bridge ").

pony (pō′ni), *n.* (١) ئەسپی کورتەبالا؛ ئەسپە بچکۆلە.
(٢) [Colloq.]، ئەسپی غارغارێن
(٣) شتێکی بچووك (لەچاو تۆخمی خۆیدا).
(٤) [Colloq.]، (ا) پەرداخێکی بچکۆلەی خواردنەوەی کحولی
ب) پڕ ئەم پەرداخە بچکۆلەیە
(٥) [Colloq.]، گۆڕینێکی دەقاودەقی نووسراوێك لە زمانێکی بێگانەوە لەلایەن قوتابی‌یەوە (بەتایبەتی بۆ قۆپیەکردن).
(٦) [British Slang]، بیست‌وپێنج پاوەنی ئینگلیزی.

v.t. & v.i. [Slang], (~ **up**), قەرزدانەوە.

pony express, پۆستەی خێرا بە ئەسپ.

ponytail (pō′ni-tāl′), *n. Also* pony tail, کلکە ئەسپی: شێوەیەکە لە داهێنانی قژی کچ بریتی‌یە لە بەستنەوەی قژ بە لاستیکێك‌و خستنی بە دواداو شۆڕبوونەوە.

pooch (pōōch), *n.* [Slang], سەگ

poodle (pōō′d'l), *n.* سەگێکی بچکۆلەی قژ لوول‌و پڕی ئاوماڵە.

pooh (pōō, poo, pə), *interj.* دەنگێکە لاقرتێ پێکردن‌و بە کەم دانان دەربڕین.

pooh-pooh (poo′pōō′), *v.t.* لاقرتێ پێکردن؛ بە هیچ‌وپووچ دانان.

pool (pōōl), *n.* (١) ئەستێل؛ گۆماو؛ گۆلاو. (٢) چاڵاو؛ پەنگاو.
(٣) گۆمی مەلە؛ حەوزی مەلە. (٤) شوێنی قووڵ‌و مەنگی ڕووبار.

pool (pōōl), *n.* (١) سەرجەمی پارەی قومار لەسەر گراوی سەر مێزێك.
(٢) دەفری ئەم پارەیە. (٣) یاری بلیارد.
(٤) کردن بەیەکی پارەی چەند کەسێك یا کۆمپانیایەك بۆ ئامانجێکی تایبەتی:
(ا) پارەی لێکدراوی چەند گرەوێك لەسەر ئەسپی غارغارێن
ب) سەرجەمی پارەی خراوەکاری چەند کەسێك یا کۆمپانیایەك کە قازانج‌و زیان بەش بکەن. (ج) سەرجەمی پارەی چەند پارەبازێك
(٥) دەستەیەك کەسانی پارە کردوو بەیەك بۆ مەبەستێکی تایبەتی.
(٦) قۆرخ؛ دەستەی کۆمپانیای قۆرخکار. (٧) ملەملێی شیربازی.

v.t. & v.i. پارە خستنەناو سنووقێکی هاوبەشی‌یەوە؛ بەشداربوون لە ئەرکێکی هاوبەشیدا؛ کۆمەڵێکی هەرەوەزی پێکهێنان:
(to ~ our resources together)

poolroom (pōōl′rōōm′, pōōl′room′), *n.* (١) ژووری بلیارد.
(٢) ژووری گرەوکردن لەسەر ئەسپی غارغارێن یا یاری تر

pool table, مێزی بلیارد.

poop (pōōp), *n.* (١) بەشی پشتەوەی کەشتی.
(٢) بەرزایی‌یەکی وەك سەکۆی بەشی دواوەی کەشتی بایەوان (کە هەندێ جار سەربانی ژوورێکی ناو کەشتی‌یەك پێکدێنێت).

v.t. (١) شەپۆل لێدانی پشتەوەی کەشتی.

(۲) بەرکەوتن یا لێدرانی شەپۆل لە دواوەی کەشتی.

poop (po͞op), ***v.t.*** [Slang], زۆر ماندوو کردن؛ لە پەل‌وپۆ خستن؛ هێز لێ برین؛ پرووکاندن.

v.i. [Slang], زۆر ماندووبوون و وازهێنان؛ هێز لێ بڕان؛ پرووکان:
(He ~ed out of the race.)

poop (po͞op), ***n.*** [Slang], تڕ؛ تس؛ پیسایی؛ گوو.

poop deck, سەکۆی پشتەوەی کەشتی.

poor (poor), ***adj.*** (۱) هەژار؛ بێ دەرامەت؛ نەبوو؛ ڕەش‌ورووت؛ لات؛ دەسکورت (۲) کەند؛ قەلب؛ بێ فەڕ؛ ڕەشۆکی؛ پەڕپووت؛ خراپ.
(۳) کەم ***(~ crops)*** .
(٤) بێ پیت؛ ڕووتەنی؛ بێ بەر: ***(~ soil)*** .
(٥) لاواز؛ لەڕ؛ پووکاوە؛ لات: ***(a ~ body)*** .
(٦) ناتەواو
(۷) ناپەسەند؛ بۆگەن (ڕەووشت)؛ بەدڕەفتار: ***(He is a ~ creature.)*** .
(۸) ناخۆش؛ خراپ: ***(We had a ~ time.)*** .
(۹) کوڵول؛ داماو؛ بەسزمان؛ بەدبەخت؛ نەگبەت؛ کەساس.

the poor, هەژاران؛ ڕەش‌ورووتە؛ خەڵکی بێ گوزەران.

poor box, سندووقی بیتاك (لە کڵێسەدا).

poor farm, کێڵگەی هەژاران: بۆ حەوانەوەو نیش پێکردن و یارمەتیدانی هەژاران.

poor house, خانەی هەژاران؛ تەمەل خانە.

poor laws, یاساکانی یارمەتیدانی هەژاران

poorly (poor′li), ***adv.*** (۱) بەخراپی؛ بەقەڵبی؛ بەناتەواوی؛ بەڕەشۆکی‌یانە (۲) بەسووکەوە (سەیرکردن): ***(I think ~ of it.)*** .

adj. [Colloq.], نەخۆش؛ ناساغ

poor-spirited (poor′spir′it-id), ***adj.*** ترسنۆك

poor white, کەسێکی سپی بێ دەرامەت بەتایبەت وەرزێرێکی ناوچەکانی خوارووی ئەمەریکا

pop (pop), ***n.*** (۱) تەقە؛ تەقەیەکی لەپڕو بچووك.
(۲) تەقەی دەمانچەو تفەنگ (۳) خواردنەوەیەکی گازاوی.

v.i. (۱) تەقە لێوەهاتن؛ تەقینەوە؛ تەقین
(۲) لەپڕ پەیدابوون؛ لەپڕ سەردەرهێنان: ***(He ~ped into the room.)*** .
(۳) ئەبلەق بوون:
(His eyes ~ped with interest and amazement.)
(٤) دەمانچە تەقاندن.

v.t. (۱) تەقاندنەوە (گەنمەشامی برژاندن)؛ تەقە لێ هەڵسان.
(۲) دەمانچە تەقاندن (۳) تەقەلێکردن؛ گوللە پێوەنان.
(٤) لەپڕ خستنە ناو (سەرەتاتکێ)؛ لەپڕ لێکردن (پرسیار):
(He ~ped his head in the room.; They ~ped a question at him.)
(٥) بە توندی لێدان (تۆپی بیسبۆل)

adv. (۱) بەتەقەوە؛ بە دەنگی تەقینەوەوە
(۲) لەپڕ؛ کتوپڕ

pop the question, خوازبێنی کردن؛ داواکردن (ژنهێنان)

pop (pop), ***n.*** [Slang], باوك؛ باوە؛ بابە

pop (pop), ***adj.*** [Slang], (۱) هی مۆسیقاو گۆرانی بەباو
(a ~ singer)
(۲) هی هونەری بەباو (بەتایبەتی نیگارکێشی)

pop art, هونەری بەباو (بەتایبەتی نیگارکێشی)

popcorn (pop′kôrn′), ***n.*** گەنمەشامی برژاو؛ برێشکەی گەنمەشامی

pope (pōp), ***n.*** (۱) [P-] پاپ؛ سەرۆکی کڵێسەی کاسۆلیکی
(۲) کەسێکی بەشکۆو بەدەسەڵات و پلەوپایە وەك پاپا.
(۳) قەشەی کڵێسەی ئەرسەدۆکسی ڕۆژهەڵاتی.

popedom (pōp′dəm), ***n.*** پلەوپایەو دەسەڵاتی پاپا

popery (pōp′ēr-i), ***n.*** کاسۆلیکێتی (لەڕووی ناحەزی‌یەوە)؛ بیروباوەڕو نەریتی ئاینی کاسۆلیکی.

popeyed (pop′īd′), ***adj.*** چاوزەق؛ چاودەرپۆقیو.

popgun (pop′gun′), ***n.*** تفەنگی تەپەدۆر.

popinjay (pop′in-jā′), ***n.*** (۱) تووتی.
(۲) نیشانێکە بریتی‌یە لە تووتی‌یەکی پەڕۆ بەسەر دارێکەوە.
(۳) کەسێکی چەنەبازی بەفیز؛ کەسێکی لەخۆبایی زۆروێژ.
(٤) دارکونکەرەی سەوز.

popish (pōp′ish), ***adj.*** کاسۆلیکی (لەڕووی ناحەزی‌یەوە).

poplar (pop′lēr), ***n.*** (۱) چنار؛ سپیدار؛ عەرعەر.
(۲) داروتەختەی چنار.

poplin (pop′lin), ***n.*** پۆپلین: جۆرە قوماشێکی کەتان، خوری، یا ئاوریشمە.

popliteal (pop-lit′i-əl, pop′lə-tē′əl), ***adj.*** هی پشتەوەی کلاوەی ئەژنۆ.

popper (pop′ēr), ***n.*** (۱) تەقە لێ هەڵساو؛ ئەوەی دەتەقێتەوە.
(۲) دەفری گەنمەشامی برژاندن.

poppet (pop′it), ***n.*** (۱) **poppet valve**.
(۲) پارچە دارێکی باریکە بە لاسەرووی تەنیشتی کەشتی‌یەوە بۆ ڕاگرتنی قفڵی سەوڵەکان (۳) (ا) [Obs.]، بووکەشووشە.
(ب) [British Dial.]، گیانە (بۆ منداڵ بەکاردەهێنرێ)؛ خۆشەویست.

poppet valve, دەمەوانە؛ تۆپەوانە.

popple (pop′'l), ***v.i.*** شەپۆلدان؛ هەڵسان و بەرزبوونەوەی شەپۆلی ئاو؛ بڵقدان؛ هاتنەکوڵ.

n. (۱) ئاوی شەپۆلدار (۲) بڵقەبڵقی ئاوی کوڵاو.

popple (pop′'l), ***n.*** [Colloq.], = **poplar**.

poppy (pop′i), ***n.*** (۱) خەشخاش؛ ڕووەکی بەنگ؛ ڕووەکی تلیاك.
(۲) بەنگ؛ تلیاك (۳) سووری کاڵ.

poppycock (pop′i-kok′), ***n.*** [Colloq.], قسەی قۆڕ؛ قسەی هیچ‌وپووچ.

populace (pop′yoo-lis), ***n.*** جەماوەر؛ خەڵك؛ گەل.

popular (pop′yoo-lēr), ***adj.*** (۱) گشتی: ***(~ opinion)*** .
(۲) لەناوجەرگەی گەلەوە هەڵقوڵاو: ***(~ legend)*** .
(۳) میللی؛ جەماوەری؛ نیشتمانی: ***(a ~ uprising)***
(٤) باو؛ بەباو؛ بەبرەو؛ بۆ گشت کەس: ***(~ music)***
(٥) هەرزان؛ بە خەڵك دەکڕدرێت: ***(~ prices)***
(٦) بڵاو؛ باوە لەناو خەڵکدا: ***(a ~ misconception)*** .
(۷) بەبرەو؛ ویستراو: ***(a ~ magazine, song, leader, etc.)*** .
(۸) خۆشویستراو؛ خۆشەویست: ***(a ~ guy, girl, etc.)*** .

popular front, بەرەی نیشتمانی

popularity (pop′yoo-lar′ə-ti), ***n.*** بەبرەوی؛ بەباوی؛ خۆشویستران لەلایەن جەماوەرەوە.

popularize (pop′yoo-lə-rīz′), ***v.t.*** برەوپێدان؛ باو پێ سەندن
-popularization ***(n.)***.

popularly (pop′yoo-lēr-li), ***adv.*** لەناو خەڵکدا (وا ناسراوە)؛ لەناو جەماوەردا (وای پێ دەڵێن).

populate (pop′yoo-lāt′), ***v.t.*** (۱) تێدا جێنشین بوون
(۲) ئاوەدانکردنەوە؛ خەڵك تێدا نیشتەجێکردن

population (pop′yoo-lā′shən), ***n.*** (۱) دانیشتووانی وڵات یا ناوچەیەك (۲) ژمارەی دانیشتووانی وڵات یا ناوچەیەك
(۳) توخمێك یا بەشێکی تایبەتی دانیشتووانی وڵات یا ناوچەیەك
(the Japanese ~ of Hawaii)
(٤) ئاوەدانکردنەوە؛ ئاوەدان بوونەوە.
(٥) سەرجەمی بوونەوەری ناوچەیەك (زیندەوەرزانی)

populism (pop′yoo-liz′m), ***n.*** گەل پەروەری

populist (pop′yoo-list), ***n.*** & ***adj.*** گەل پەروەر

populous (pop′yoo-ləs), *adj.* زۆر ئاوەدان؛ پڕ لە خەڵك؛ چڕ؛ قەرەباڵغ.

porbeagle (pôr′bē′g'l), *n.* جۆرێکە لە کوسە یا سەگی دەریا

porcelain (pôr′s'l-in, pōrs′lin), *n.* فەخفووری؛ چینی؛ کاشی.

-porcelaneous; porcellaneous *(adj.)*.

porch (pôrch, pōrch), *n.* (١) هەیوان؛ بەرهەیوان؛ دالان. (٢) [Obs.]، ڕاڕەوی سەرگیراو.

porcine (pôr′sīn, pôr′sin), *adj.* بەرازی؛ لە بەراز چوو

porcupine (pôr′kyoo-pīn′), *n.* سووچەڕ

pore (pôr, pōr), *v.i.* (١) چاو تێ بڕین و چاو نەترووکاندن؛ ئەبلەق بوون (٢) بەووردی خوێندنەوە؛ بەووردی لێکۆڵینەوە؛ بەووردی تێڕوانین: *(He ~d over the book.)* (٣) بەووردی بیرلێکردنەوە: *(He ~d on the wonders of science.)*

pore (pôr, pōr), *n.* (١) کون؛ دەروو (٢) کونیلەی پێست؛ کونی پێست.

porgy (pôr′gi, pôr′ji), *n.* ماسییەکی دەریایییە

poriferan (pō-rif′ēr-ən), *n.* هەرکام لە توخمی گیاندارە هەورییەکان یا ئیسفەنجییەکان.

poriferous (pō-rif′ēr-əs), *adj.* (١) کونیلەدار؛ کون کوناوی (٢) هی گیاندارێك لە توخمی هەورییەکان یا ئیسفەنجییەکان

pork (pôrk, pōrk), *n.* (١) بەراز (٢) گۆشتی بەراز (٣) [Slang]، پارە یا پلەوپایەیەکە کە لە میرییەوە دەست کەوتبێت بە خاتروخوایشت

pork barrel, [Slang]. پرۆژەی میری تەرخانکراو بۆ ناوچەیەك لەبەر خاتروخوایشت

porker (pôr′kēr, pōr′kēr), *n.* پەلغ؛ بەچکە بەرازی دابەستە

porkpie (pôrk′pī′), *n. Also* **pork pie.** (١) خەپلەی ناوئاخنراو بە گۆشتی بەراز (٢) تەپلەیەکی پیاوانەی نەرمی تەوقسەر خڕە.

porky (pôr′ki, pōr′ki), *adj.* (١) بەرازی؛ بەرازانە (٢) قەڵەو؛ دابەستە

pornographic (pôr′nə-graf′ik), *adj.* هی وێژەو وێنەو هونەری بەرەڵا و بێ ئابڕوو دەربارەی جووت بوون.

pornography (pôr-nog′rə-fi), *n.* وێژەو وێنەو هونەری بەرەڵا و بێ ئابڕوو دەربارەی جووت بوون؛ وێنەو نووسینی هەڵماڵراوو هەوەس هەڵسێن.

-pornographer *(n.)*.

porosity (pô-ros′ə-ti, pō-ros′ə-ti), *n.* (١) کونیلەداری؛ کون کوناویتی (٢) پلەی کونیلەداری شتێك. (٣) شتێکی کونیلەدار (٤) کونیلە؛ کون

porous (pôr′əs, pō′rəs), *adj.* کونیلەدار؛ کون کوناوی

porphyry (pôr′fə-ri), *n.* جۆرە بەردێکە

porpoise (pôr′pəs), *n.* (١) بەرازی دەریا (٢) دۆلفین

porridge (pôr′ij, por′ij), *n.* هەریسە؛ شۆربا

porringer (pôr′in-jēr, por′in-jēr), *n.* کاسەی دەسکداری شۆربا

port (pôrt, pōrt), *n.* (١) بەندەر (٢) شاری بەندەردار.

port (pôrt, pōrt), *n.* جۆرە شەرابێکی شیرینی سوورە.

port (pôrt, pōrt), *v.t.* (١) هەڵگرتن (٢) هەڵگرتنی تفەنگ یا شیر بەلابەلایی بۆ پشکنین
n. (١) شێوەی هەڵسان و دانیشتن؛ ڕەوت. (٢) شێوەی هەڵگرتنی چەك بەلابەلایی بۆ پشکنین (٣) مەبەست؛ مانا

port (pôrt, pōrt), *n.* لای چەپی کەشتی و فڕۆکە (ئەگەر لە دواوە بوەستیت و سەیری پێشەوە بکەیت)
adj. لەلای چەپی کەشتی و فڕۆکە.
v.t. & v.i. بەلای چەپدا پێچکردنەوە؛ چەرخی ئاژووتنی کەشتی بادان بەلای چەپدا

portability (pôr′tə-bil′ə-ti, pōr′tə-bil′ə-ti), *n.* توانای گواستنەوە یا هەڵگیران بۆ هەبوون.

portable (pôr′tə-b'l, pōr′tə-b'l), *adj.* (١) هەڵدەگیرێ؛ دەگوێزرێتەوە؛ هەڵگرتەنی. (٢) دەستی؛ سووك هەڵگر؛ بەئاسانی گوێزراوە. (٣) [Obs.]، بەرگەی دەگیرێ؛ لەگەڵی دەردەبرێ یا هەڵدەکرێت.

portage (pôr′tij, pōr′tij), *n.* (١) گواستنەوە؛ هەڵگرتن. (٢) کرێی گواستنەوە. (٣) گواستنەوەی بەلەم و ئازووقە بەسەر ڕێی ووشکانیدا لە ڕووبارێکەوە بۆ ڕووبارێکی تر یا لە دەریاچەیەکەوە بۆ یەکێکی تر. (٤) ڕێگەوبانی ئەم گواستنەوەیە.
v.t. & v.i. گواستنەوەی بەلەم و ئازووقە لە ڕووبارێکەوە بۆ ڕووبارێکی تر یا لە دەریاچەیەکەوە بۆ دەریاچەیەکی تر.

portal (pôr′t'l, pōr′t'l), *n.* (١) دەرگای گەورە (بەتایبەتی هی کۆشکێك یا شوێنێکی کەشخە)؛ دەروازە. (٢) دەرگا؛ جێی چوونەژوورەوە: *(the ~ of wisdom)* . (٣) **portal vein** .
adj. تایبەتی بەو دەمارەی خوێن دەبات بۆ جگەر.

portal-to-portal pay, کرێی کرێکار لەکاتی گەیشتنیەوە بۆ کارگە هەتا کاتی ڕۆیشتنی.

portal vein, دەماری خوێنبەر لە سك و ڕیخۆلە و سپڵ و زراوەوە بۆ جگەر.

portamento (pôr′tə-men′tō), *n.* خشان یا کشان لە ئاوازێکەوە بۆ ئاوازێکی تر.

portance (pôr′t'ns, pōr′t'ns), *n.* شێوەی هەڵسان و دانیشتن؛ ڕەوت.

portative (pôr′tə-tiv, pōr′tə-tiv), *adj.* (١) دەتوانێ هەڵبگرێ. (٢) **portable** .

portcullis (pôrt-kul′is, pōrt-kul′is), *n.* تەنراوێکی ئاسنە دەروازەی قەڵا و شوێنی تری وەهای پێ دەپارێزرێ.

porte-cochere (pôrt′kō-shâr′), *n.* (١) ڕاڕەوی بەردەمی حەوشە. (٢) ڕاڕەو یا دالانێکی سەرگیراوە لەبەردەمی خانوویەکدا بۆ ئۆتۆمبیل وەستان و دابەزینی خەڵك.

portend (pôr-tend′, pōr-tend′), *v.t.* ئوقڵانەلێدان؛ بۆ قڕاندن؛ نیشانەی ڕووداوێکی خراپ بوون.

portent (pôr′tent, pōr′tent), *n.* (١) نیشانەی شتێکی بەدووم؛ نیشانەی ڕووداوێکی خراپ لە دواڕۆژدا. (٢) ڕووداوێکی نائاسایی؛ موعجیزە.

portentous (pôr-ten′təs, pōr-ten′təs), *adj.* (١) بەدووم؛ نیشانەی بەدوومییە. (٢) بەسام؛ بەشکۆ؛ جێی سەرسامییە. (٣) بەفیز؛ بەکەش وفش؛ تڕزل؛ لەخۆبایی.

porter (pôr′tēr, pōr′tēr), *n.* دەرگاوان.

porter (pôr′tēr, pōr′tēr), *n.* (١) کۆڵ کێش؛ کۆڵ هەڵگر؛ حەماڵ. (٢) فەڕاش؛ بەردەست. (٣) بەردەستی شەمەندەفەر. (٤) جۆرێکە لە بیرە.

porterage (pôr′tēr-ij, pōr′tēr-ij), *n.* (١) کۆڵ کێشی؛ حەماڵی؛ کۆڵ هەڵگری. (٢) کرێی کۆڵ کێشان.

porterhouse (pôr′tēr-hous′, pōr′tēr-hous′), *n.* (١) مەیخانە (بەتایبەتی کە هەندێ جار توێ گۆشتی برژاوی گایشی تێدا دەست دەکەوێ). (٢) توێ گۆشتی گا.

portfolio (pôrt-fō′li-ō′, pōrt-fōl′yō), *n.* (١) جانتای دەست. (٢) پلەوپایەی وەزیر؛ شالیاری: *(a minister without ~)* . (٣) لیستەی موڵك و کۆمپیالە و بەنکەنۆت و بۆرسە و سەرمایەی تری وەهای کەسێك یا بانقێك.

porthole (pôrt′hōl′, pōrt′hōl′), *n.* (١) کون یا کلاوڕۆشنەی لاتەنیشتی کەشتی (بۆ ڕووناکی و هەوا گۆڕین و تفەنگ لێوە تەقاندن). (٢) کونی سەنگەر (بۆ تەقە لێوەکردن). (٣) کونێکی وەها (وەك هی دەرگای فڕن).

portico (pôr′ti-kō′, pōr′ti-kō′), *n.* دالان؛ ڕاڕەوی سەرگیراو؛ هەیوان.

portiere (pôr-tyār′, pōr′ti-âr′), *n.* پەردەی ئەستووری دەرگا.

portion (pôr′shən, pōr′shən), *n.* (١) بەش؛ هەند؛ هەندێك
(٢) بەشە میراتی کەسێك. (٣) جیازی‌و پارەی بووك.
(٤) چارەنووس؛ بەخت.
(٥) بەشە خۆراکی ژەمێکی کەسێك؛ قاپە خواردەمەنی:
(This restaurant serves large ~s.)

v.t. (١) بەش بەش کردن؛ دابەشکردن؛ بەشکردن
(٢) بۆ دانان؛ بەش پێدان. (٣) بەش بۆ بەجێهێشتن لە میراتیدا.

portliness (pôrt′li-nis, pōrt′li-nis), *n.* (١) شکۆ (٢) قەڵەوی

portly (pôrt′li, pōrt′li), *adj.* (١) بەشکۆ؛ شکۆدار. (٢) قەڵەو

portmanteau (pôrt-man′tō, pōrt-man′tō), *n.* (١) باوەڵ؛ جانتا. (٢) باوەڵی دووخانە.

portmanteau word, وشەیەکی دارێژراو لە پارچەی دوو وشەی تر: (" smog " لە " smoke " و " fog " ەوە؛ " brunch " لە " breakfast " و " lunch " ەوە).

port of call, بەندەری سەرلێدان؛ بەندەرێکە لەسەر رێگەی کەشتیدا بۆ وەستان‌و بار داگرتن‌و بارکردن‌و ئازووقە وەرگرتن... هتد.

port of entry, شوێنی چوونەناو وڵاتەوەی رێبوارو شتومەك پاش گومرگ کردن.

portrait (pôr′trāt, pōr′trit), *n.* (١) وێنە
(٢) وێنەی کەسێك (بەتایبەتی هی دەموچاوی بەدەست کراو یا بە کامێرا گیراو) (٣) نیشانەهەڵدان؛ وەسف.

portraitist (pôr′trāt-ist, pōr′trāt-ist), *n.* وێنەگری دەموچاو؛ نیگارکێشی دەموچاو؛ وێنەگر

portraiture (pôr′tri-chēr, pōr′tri-chēr), *n.* (١) وێنەگری؛ هونەری وێنەگرتن؛ نیگارکێشی دەموچاو. (٢) **portrait** .

portray (pôr-trā′, pōr-trā′), *v.t.* (١) وێنەگرتن؛ وێنەکێشان؛ نیگارکێشان (٢) پیشاندان هەر وەك بە وێنە؛ نیشانەهەڵدان؛ وەسف کردن؛ باسکردن (٣) نمایاندن لەسەر شانۆ

portrayal (pôr-trā′əl, pōr-trā′əl), *n.* (١) وێنەکێشان؛ نیشانەهەڵدان؛ پیشاندان (بە وێنە یا بە ووتە)؛ نواندن.
(٢) وێنە (بە دەست کراو یا نووسراو)؛ وەسف؛ باس.

portress (pôr′tris, pōr′tris), *n.* دەرگاوانی ژن

Portuguese (pôr′chə-gēz′, pōr′choo-gēz′), *adj.* پورتوگالی (زمان، گەل، کلتوور... هتد).

n. (١) پورتەگالی؛ کەسێکی پورتوگالی. (٢) زمانی پورتوگالی

pose (pōz), *v.t.* (١) لێکردن (پرسیار)؛ دانان؛ پێشنیازکردن؛ خستنە بەرچاو:
(to ~ a question to; to ~ a problem for someone)
(٢) وەستاندن بەشێوەیەکی تایبەتی بۆ وێنەکێشان یا وێنەگرتن.

v.i. (١) وەستان یا دانیشتن بەشێوەیەکی تایبەتی بۆ وێنەگرتن:
(to ~ for a picture)
(٢) پۆزلێدان
(٣) خۆ وا پیشاندان؛ خۆ وا نواندن: ***(He ~s as a scholar.)*** .

n. (١) وەستان یا هەڵوێستێکی تایبەتی بۆ وێنەگرتن یا وێنەکێشان.
(٢) پۆز؛ پۆزلێدان (٣) خۆنواندن؛ خۆ وا پیشاندان.

pose (pōz), *v.t.* (١) [Obs.] ، پرسیارکردن؛ پرسیارلێکردن.
(٢) سەرسوڕماندن یا شڵەژاندن بە پرسیاری قورس

poser (pōz′ẽr), *n.* خۆنوێنەر؛ خۆ وادەرخەر؛ خۆ تەسککەرەوە؛ پۆزلێدەر

poser (pōz′ẽr), *n.* پرسیاری قورس‌و سەر لێ شێوێنەر.

poseur (pō-zūr′), *n.* هەمیشە پۆزلێدەر؛ خۆنوێنەر؛ خۆ وا دەرخەر.

posh (posh), *adj.* [Colloq.], جوان‌و نایاب؛ کەشخە؛ شۆخ؛ زۆر نایاب‌و رێك‌وپێك: ***(a ~ house, office, etc.)*** .

posit (poz′it), *v.t.* (١) دانان؛ جێگیرکردن؛ چەسپاندن
(٢) وا دانان.

position (pə-zish′ən), *n.* (١) دانان؛ جێگیرکردن؛ چەسپاندن
(٢) هەڵوێست؛ شێوەی وەستان یا دانان.
(٣) هەڵوێست؛ را: ***(What is his ~ on abortion?)*** .
(٤) شوێنی تێدابوون؛ شوێن؛ جێ: ***(the ship's ~)*** .
(٥) شوێنی خۆی؛ شوێنی راست: ***(The players were in ~ .)***
(٦) بار (وێنە: لەم بارە، لە باری خۆیەتی... هتد):
(his favorite ~ for making love)
(٧) شوێنی باش یا ستراتیجی:
(The politicians were jockeying for ~ .)
(٨) شوێنی ستراتیجی سوپایی.
(٩) پلەوپایەی کۆمەلایەتی
(١٠) پلەوپایەی کار؛ فرمان؛ ئیش: ***(He's got a good ~ .)*** .

v.t. (١) دانان لە جێیەکی تایبەتیدا
(٢) [Rare]، دۆزینەوەی شوێنی شتێك؛ شوێن دیاریکردن.

positive (poz′ə-tiv), *adj.* (١) دەستکرد؛ مرۆڤ کرد.
(٢) رێك‌و رەوان؛ روون؛ چەسپاو: ***(~ instructions)*** .
(٣) خۆشبین؛ ئومێدەوار: ***(a ~ attitude; a ~ person)*** .
(٤) باش؛ بهات: ***(a ~ sign)*** .
(٥) بە بەڵێ؛ بە ئا؛ ئەری: ***(a ~ answer)*** .
(٦) بەرەو زۆربوون
(٧) دڵنیا؛ بێ گومان؛ پشت ئەستوور
(٨) مەبەست باش؛ بەکەڵك؛ سوودبەخش: ***(~ criticism)*** .
(٩) بێ گومان؛ بە درۆ ناخرێتەوە؛ راست: ***(~ proof)*** .
(١٠) کردەنی
(١١) [Colloq.]، تەواو؛ بەتەواوی: ***(a ~ devil)*** .
(١٢) بوونی نەخۆشی یا میکرۆب پیشان دەدات:
(The result of the cancer test was ~ .)
(١٣) گەرم (کارەبا)؛ بەهێز (فیزیا)
(١٤) باری ئاسایی یا بەراوردنەکراوی ئاوەڵناو و ئاوەڵکردار (رێزمان):
(good, bad, beautiful, quickly, etc.)
(١٥) (ا) تایبەتی بە ژمارەی گەورەتر لە سفر.
(ب) هی نیشانەی کۆکردنەوە (+) (ژمارەوپێوان).
(١٦) وێنەی شۆراوە (نەك جامەکەی).

n. (١) دیاردە؛ شتی هەستپێکراو (٢) ژمارەی لە سفر گەورەتر.
(٣) گەرم (کارەبا). (٤) باری ئاوەڵناو یا ئاوەڵکرداری سادە یا بەراوورد نەکراو
(٥) وێنەی شۆراوە (نەك جامەکەی).

-positively *(adv.)*; positiveness *(n.)*.

positivism (poz′ə-tiv-iz′m), *n.* (١) دڵنیایی؛ بێ گومانی.
(٢) سەرسەختی؛ زۆر سووربوون لەسەر بیروڕای خۆ؛ مێشك تەسکی.
(٣) بیروڕایەکی فەلسەفی‌یە کە دەڵێت: تەنها دیاردەی هەستپێکراو راستەو جێی پشت پێ بەستنە؛ فەلسەفەی " کۆنت "

-positivist *(n.)*; positivistic *(adj.)*.

positron (poz′ə-tron′), *n.* پۆزیترۆن: گەردیلەی خۆگرە بارستەکەی ئەوەندەی ئەلەکترۆنە (فیزیا)

posse (pos′i), *n.* (١) دەستەیەکی چەکدارە کە سەرۆکی پۆلیسی ناوچەیەك بانگیان دەکات بۆ ئاسایش راگرتن.
(٢) دەستەیەك چەکداری خاوەن دەسەڵاتی میری؛ دەستەی پاسەوان.

in posse, لەوانەیە؛ بۆی هەیە.

possess (pə-zes′), *v.t.* (١) خاوەن بوون؛ هەبوون؛ بوون.
(٢) هەبوون: ***(He ~es wisdom.)*** .
(٣) زانین (زمان).
(٤) دەسەڵات بەسەردا زۆربوون؛ دابینکردن: ***(The idea ~ed him.)*** .
(٥) راگرتن؛ راگیرکردن؛ ئاگاداری کردن
(٦) گاین؛ جووت بوون لەگەڵ (٧) پێدان؛ کردن بە خاوەنی.

(٨) [Archaic] دەست بەسەردا گرتن؛ دەسکەوتن؛ کردن بە هی خۆ

possessed (pə-zest′), *adj.* (١) هی کەسێکە؛ خاوەنی هەیە
(٢) جنۆکە دەستی لێ وەشاندووە؛ شەیتان سواری کۆڵی بووە؛ سەری لێداوە؛ دێوانە؛ شێت‌وشەیدا. (٣) هێمن؛ بە ووزە؛ خۆڕاگر؛ خۆگر.

possessed of, هەیەتی؛ خاوەنێتی.
(possessed of property; possessed of a sharp tongue)

possession (pə-zesh′ən), *n.* (١) خاوەن بوون؛ هەبوون؛ خاوەنێتی
(٢) شتی خاوەندار (٣) (*pl.*) سامان؛ سەروماڵ؛ دارایی
(٤) وولات یا ناوچەی ژێردەستە. (٥) دەست بەسەردا گرتن.
(٦) هێمنی؛ خۆڕاگرتن؛ خۆگرتن؛ دان بە خۆدا گرتن.
(٧) جنۆکە دەست لێ وەشان؛ دێوانەیی؛ شێت‌وشەیدایی

possessive (pə-zes′iv), *adj.* (١) هی خاوەنێتی؛ هی هەبوون
(٢) حەزکەر لە خاوەنێتی؛ حەزکەر لە خۆشەویستی‌و دڵسۆزی تەواوی کەسێك بەتایبەتی دڵدار یا ژن‌و مێرد: *(a ~ person, lover, woman, etc.)*.
(٣) نیشانەی باری خاوەنێتی یا هەبوونە (ڕێزمان):
(John's book; boys' games; my shirt; her house; its tail; It is mine.)

n. (١) باری خاوەنێتی یا هەبوون (ڕێزمان). ژمارە سێ ببینە).
(٢) دارشتنێك کە ئەم بارە بگەیەنێ

possessor (pə-zes′ẽr), *n.* خاوەن.

possessory (pə-zes′ẽr-i), *adj.* (١) تایبەتی بە خاوەن؛ خاوەنێتی
(٢) خاوەن (٣) ئەنجامی خاوەنێتییە

posset (pos′it), *n.* خواردنەوەیەکە لە شیری گەرم‌و شەکرو شەراب یا بیرە پێکدێ

possibility (pos′ə-bil′ə-ti), *n.* (١) لەوانە بوون؛ ڕێ تێ چوون؛ شیان؛ بۆ هەبوون؛ ڕەنگ بوون. (٢) شتی ڕێ تێ چوو؛ شتی شیاو

possible (pos′ə-b'l), *adj.* (١) لەوانەیە؛ ڕێی تێ دەچێ؛ بۆی هەیە؛ ڕەنگە؛ دەشێ؛ دەگونجێ ڕووبدات (٢) لە توانادایە؛ دەتوانرێت
(٣) ڕێی پێ دەدرێت
(٤) [Colloq.] لەگەڵی دەردەبرێ؛ چاوپۆشی لێ دەکرێت.

possibly (pos′ə-bli), *adv.* (١) بە هیچ جۆرێك
(It can't ~ work.)
(٢) لەوانەیە؛ ڕەنگە؛ ڕێی تێ دەچێ *(It may ~ be so.)*

possum (pos′əm), *n.* [Colloq.] = **opossum.**

play possum, خۆ لێ گێل کردن؛ خۆ لێ کەرکردن؛ خۆ کردن بە مردوو

post (pōst), *n.* (١) سنگ؛ مێخ؛ ستوون؛ کۆڵەکە؛ پایە
(٢) شوێنێکی بە سنگ دیاریکراو (وەك شوێنی دەستپێکردنی غارغارێن).

v.t. (١) بلاونامە هەڵواسین بە سنگ یا دیواردا.
(٢) جاڕدان؛ بانگ بۆ دان؛ بڵاوکردنەوە
(to ~ a reward for capturing the murderer)
(٣) ئاگادارکردنەوەی خەڵك بە نەچوونە ناو شوێنێکی قەدەغەوە بە هەڵواسینی بلاونامەیەك بە سنگێکدا
(٤) ناونووسینی کەسێك لە لیستەی هەڵواسراو یا بڵاوکراوەدا
(٥) ناوەزایی دەربڕین بەرامبەر بە بلاونامە
(٦) بڵاوکردنەوەی ناوی کەشتییەکی وون بوو

post (pōst), *n.* (١) پاسەوانگا؛ حەزی ڕاوەستانی پاسەوان یا سەرباز
(٢) لەشکرگا؛ ئۆردوگا؛ بنکەی سوپا؛ مەخفەر؛ بنکە (٣) ئۆردوو.
(٤) لقی ڕێکخراوی کۆنە سەربازان (٥) کەرەنای لەشکر.
(٦) جێی ئیشکردنی کەسێك لەسەر مەکینەیەك
(٧) کار؛ فرمان؛ پلەوپایەی فەرمانبەر:
(He has served at his present ~ for three years.)
(٨) مەڵبەندی بازرگانی؛ فرۆشگای ناوچەیەکی کەم ئاوەدانی.

v.t. (١) دانانی پاسەوان یا سەرباز لە شوێنی پاسەوانییەکەیدا
(Guards were ~ed at the door.)
(٢) دانان بە سەرکردەی ئۆردوگا

(٣) دەستەبەری کردن؛ دانان یا پێشکەش کردن (پارەی دەستەبەری):
(to ~ bail)

post (pōst), *n.* (١) پۆستەبەر (کە لە کۆندا بە سواری ئەسپ پۆستەی دەبرد بۆ قۆناغێك‌و دەیدا بە سوارێکی تر وە هەروەها هەتا دەگەیەنرایە جێی خۆی) (٢) (ا) قۆناغێکی پۆستەبەری. (ب) ئەسپی پۆستە؛ ئێستگەی ئەسپی پۆستە. (٣) [Chiefly British] (ا) پۆستە. (ب) پۆستەخانە.
(ج) سنووقی پۆستە. (د) [Dial.]، پۆستەچی. (٤) پەرە کاغەزی گەورە

v.i. (١) قۆناغ بە قۆناغ ڕۆیشتن (٢) خێرا ڕۆیشتن؛ بەپەلە بە ڕێگەدا ڕۆیشتن (وەك بە سواری ئەسپی خێرای پۆستەبەر).

v.t. (١) (ا) بە پۆستەدا ناردن. (ب) پەلەکردن؛ خێراکردن.
(٢) [Chiefly British]، خستنە پۆستەوە.
(٣) ئاگادارکردن؛ پێ ووتن: *(He is kept well ~ed.)*.
(٤) خستنە دەفتەری ژمێریارییەوە (دەفتەرگری).

adv. (١) بە ئەسپی پۆستە. (٢) بە پۆستە. (٣) خێرا؛ زۆر بەخێرایی.

post- (pōst), پێشگرێکە بەمانای: (ا) لەدوای؛ لەپاش (کات):
(postmortem; postgraduate)
(ب) لەدواوە (شوێن)؛ لەپشتەوە: *(postaxial)*.

postage (pōs′tij), *n.* کرێی پۆستە؛ مزی پۆستە.

postage stamp, پووڵی پۆستە.

postal (pōs′t'l), *adj.* هی پۆستە؛ پۆستە.

n. [Colloq.], پۆستکارت.

postal card, پۆستکارت.

postaxial (pōst′ak′si-əl), *adj.* کەوتووەتە پشتی تەوەری لەشەوە.

postbellum (pōst′bel′əm), *adj.* دوا جەنگ (بەتایبەتی دوای شەڕی ناوخۆی ئەمەریکا).

postbox (pōst′boks′), *n.* = **mailbox.**

postboy (pōst′boi′), *n.* (١) پۆستەبەر؛ پۆستەچی.
(٢) **postilion**.

post card, پۆستکارت.

post chaise, گالیسکەی چوارپێچکەیی خێرای پۆستەو ڕێبوار.

postdate (pōst′dāt′), *v.t.* (١) بەرواری دواتر خستنە سەر لە هی ڕووداوی ڕاستی: *(to ~ a letter, petition, check, etc.)*.
(٢) دواتر ڕوودان؛ دواتر بوون لە

postdiluvian (pōst′di-lōō′vi-ən), *adj.* هی دوای لافاوەکەی نووح.

n. مرۆڤی دوای لافاوەکەی نووح.

poster (pōs′tẽr), *n.* (١) بلاونامە هەڵواسەر
(٢) پۆستەر؛ کارتێکی گەورەیە وێنەو درووشم‌و نووسینی لەسەر کراوە؛ بلاونامە بە وێنەوە.

poster (pōs′tẽr), *n.* (١) ڕێبواری ئەسپ‌و گالیسکەی پۆستە، واتە، خێرا. (٢) ئەسپی پۆستە

posterior (pos-têr′i-ẽr), *n.* (١) پاشان؛ لەپاشدا؛ لەدواییدا؛ لەدوای.
(٢) پاشکۆ. (٣) هی دواوە (لەش)؛ تایبەتی بە پشتەوە.

n. سمت؛ قنگ؛ پاشەڵ.

posteriority (pos-têr′i-ôr′ə-ti), *n.* دواتری؛ پاشکۆیی؛ پاشڵی؛ لە دواترەوەیی

posterity (pos-ter′ə-ti), *n.* (١) وەجاخ؛ وەچە؛ نەوەی کەسێك.
(٢) نەوەی دوارۆژ؛ پاشەڕۆژ؛ سەرجەمی بەرەکانی دوارۆژ.

postern (pōs′tẽrn, pos′tẽrn), *n.* (١) دەرگای دواوە؛ دەرگای تایبەتی. (٢) دەرگای نهێنی قەڵایەك. (٣) شوێنی دەربازبوون یا خۆشاردنەوەی نهێنی؛ شوێنی چوونەژوورەوە یا دەرەوە بەدزییەوە.

adj. (١) هی دەرگای دواوە یا نهێنی. (٢) هی پشتەوە؛ هی دواوە.
(٣) کەمتر؛ پلە خوارتر. (٤) نهێنی؛ تایبەتی.

Post Exchange, فرۆشگای ئۆردوگا (بۆ سەربازو ئەفسەرو فەرمانبەری ئۆردوگاکەو کەس‌وکاریان).

postexilian (pōst´eg-zil′i-ən, pōst´ek-sil′i-ən), *adj. Also* **postexilic,** هی سەردەمی پاش دیلێتی جوولەکە لە بابل لە سەدەی شەشەمی پێش زایندا

postfix (pōst′fiks), *n.* = **suffix.**

v.t. پاشگر پێوەنان (ڕێزمان).

postfree (pōst′frē′), *adj.* (١) بەخۆڕایی بە پۆستەدا نێردراو؛ هی پۆستەی بەلاش (٢) [British]، مزی پۆستەکەی پێشەکی دراوە.

postglacial (pōst´glā′shəl), *adj.* هی دوای چەرخی سەهۆڵ.

postgraduate (pōst´graj′ōō-it, pōst´graj′ōō-āt′), *adj.* هی خوێندنی بەرزی دوای دەرچوون لە زانکۆ؛ هی خوێندنی دوای بەکالۆریۆس.

n. قوتابی دوای قۆناغی بەکالۆریۆس (کە بۆ ماستەر یا دکتۆرا دەخوێنێ).

posthaste (pōst′hāst´), *n.* [Archaic], پەلە.

adv. زۆر بەپەلە؛ زۆر بەخێرایی.

post horse, ئەسپی پۆستەو کرێ.

post house, خانی ئەسپی پۆستەو کرێ.

posthumous (pos′choo-məs), *adj.* (١) لەدوای مردنی باوك لەدایکبوو *(a ~ child)* .
(٢) لەدوای مردنی نووسەر بڵاوکراوە: *(a ~ book)* .
(٣) پاشەمەرگە؛ لەدوای مردن ڕوودراو: *(a ~ award)* .

posthumously (pos′choo-məs-li), *adv.* بە پاشەمەرگە؛ لەدوای مردن *(He was honored ~ .)* .

postiche (pôs´tēsh′), *adj.* (١) درۆزنە (٢) زەق و ناشرین.

n. (١) شتی درۆزنە یا دەستکرد. (٢) بارۆکە؛ کڵاوقژ.

postilion, postillion (pōs-til′yən, pos-til′yən), *n.* (١) ئەو کەسەی سواری ئەسپی دەستەچەپی پێشەوە دەبێت لە گالیسکەی چوار ئەسپیدا (٢) کەسێکە سواری ئەسپی دەستەچەپ دەبێت لە گالیسکەی دوو ئەسپی بێ گالیسکەچیدا.

postimpressionism (pōst´im-presh′ən-iz´m), *n.* ڕێبازێکی هونەرە لە بەشی دوایی سەدەی نۆزدەهەمدا پەیدابوو بریتی بوو لە دەربڕینی هونەرمەند بۆ هەستی خۆی بەرامبەر بە شت نەك ڕاستێتی زانستی و سرووشتی ئەو شتەی کە لەو سەردەمەدا باوبوو.

-postimpressionist *(n.)*; **postimpressionistic** *(adj.)*.

postlude (pōst′lōōd´, pōst′lūd´), *n.* (١) ئاوازی ئۆرگانی دوای نوێژی بەکۆمەڵی کڵێسە (٢) دوا ئاواز

postman (pōst′mən), *n.* = **mailman.**

postmark (pōst′märk´), *n.* مۆری پۆستە؛ نیشانەی پۆستە

v.t. مۆری پۆستە لێدان.

postmaster (pōst′mas´tēr, pōst′mäs´tēr), *n.* (١) خانچی خانی ئەسپی پۆستە. (٢) بەڕێوەبەری پۆستەخانە.

postmaster general, بەڕێوەبەری گشتی پۆستە؛ وەزیری پۆستە.

postmastership (pōst′mas´tēr-ship´), *n.* پلەوپایەی بەڕێوەبەری پۆستەخانە.

postmeridian (pōst´mə-rid′i-ən), *adj.* پاش نیوەڕۆیی؛ لە پاش نیوەڕۆدا ڕوودراو

postmistress (pōst′mis´tris), *n.* بەڕێوەبەری پۆستەخانە (ژن).

post-mortem (pōst´môr′təm), *adj.* (١) پاش مەرگە؛ هی پاش مردن؛ لەدوای مردن ڕوودراو
(٢) تایبەتی بە تێڕوانینی لاشە (بۆ دۆزینەوەی هۆی مردن).
(٣) [Colloq.]، هی (لێکۆڵینەوەی) دوای ڕوودانی شتەکە: *(a ~ analysis)*

n. (١) تێڕوانینی دوای مردن (بۆ دۆزینەوەی هۆی مردن).
(٢) [Colloq.]، پاش مەرگە؛ لێکۆڵینەوەی دوای ڕوودانی شتێك.

postmortem examination, تێڕوانینی پاش مردن (بۆ دۆزینەوەی هۆی مردن).

postnatal (pōst´nā′t'l), *adj.* دوای لەدایکبوون

postnuptial (pōst´nup′shəl), *adj.* دوای ژنهێنان یا شووکردن.

post-obit (pōst´ō′bit, pōst´ob′it), *adj.* پاش مەرگە؛ لەدوای مردن ڕوودراو یا هاتەدی

n. قەواڵەیەکە قەرزار دەیداتە خاوەن قەرز بریتییە لە بەڵێنی بە دانەوەی قەرزەکە پاش مردنی کەسێك کە میراتی بۆ بەجێ دەهێڵێت.

post-office (pōst′ôf´is), *adj.* هی پۆستەخانە.

post office, (١) بەڕێوەبەرایەتی پۆستە (٢) پۆستەخانە.

postoperative (pōst´op′ə-rā′tiv), *adj.* پاش نەشتەرکاری ڕوودراو.

postorbital (pōst-ôr′bi-t'l), *adj.* کەوتووەتە پشت چاڵایی چاوەوە.

postpaid (pōst′pād′), *adj.* کرێی پۆستەکەی پێشەکی دراوە.

postpartum (pōst´pär′təm), *adj.* پاش زایین؛ پاش منداڵبوون.

postponable (pōst-pōn′ə-b'l), *adj.* دوا دەخرێت؛ بۆی هەیە دوا بخرێت.

postpone (pōst-pōn′), *v.t.* (١) دواخستن؛ پاش خستن.
(٢) [Rare]، کەمتر بایەخ پێدان؛ بە ناگرنگ دانان؛ خستنە دوای شتی ترەوە لە بایەخ پێداندا.

postponement (pōst-pōn′mənt), *n.* دواخستن؛ پاش خستن

postposition (pōst´pə-zish′ən), *n.* (١) کردنی ووشەیەك یا پاشگرێك بە پاشکۆی ووشەیەکی تر (ڕێزمان).
(٢) ووشەی پاشکۆ (ووشەی: " for " لە " what for? " دا و " -ward " لە " homeward " دا).

postpositive (pōst´poz′ə-tiv), *adj.* کراو بە پاشکۆ (ڕێزمان) (ووشەی پێشوو ببینە).

n. ووشەی پاشکۆ.

postprandial (pōst´pran′di-əl), *adj.* پاش نانی ئێوارە.

post road, ڕێگەی پۆستە: (ا) ئەو ڕێگەیەی لە کۆندا پۆستەی لێوە دەبرا. (ب) ئەو ڕێگەیەی خانی ئەسپی پۆستەو کرێی لەسەرە.

postscript (pōst′skript´, pōs′skript´), *n.* پاشکۆی نامەو ووتارو پەڕتووك؛ تێبینییەکە وەك پەراوێز دەخرێتەسەر نامەو ووتارو پەڕتووك لە کۆتاییدا.

postulant (pos′choo-lənt), *n.* داواکەری ئەندامێتی لە کۆمەڵێکی سۆفێتی یا خواپەرستیدا.

postulate (pos′choo-lāt´), *v.t.* (١) داواکردن؛ ویستن
(٢) وادانان؛ گریمان؛ بە ڕاست دانانی شتێك بەبێ بوونی هیچ بەڵگەیەك

n. (١) شتی بە ڕاست دانراو بەبێ بوونی هیچ بەڵگەیەك؛ گریمانە.
(٢) مەرجی پێشەکی؛ پێویستی پێشەکی.
(٣) بناغە؛ بنچینە

-postulator *(n.)*.

postulation (pos´choo-lā′shən), *n.* (١) وادانان؛ گریمان؛ بە ڕاست دانانی شتێك بەبێ بوونی هیچ بەڵگەیەك.
(٢) گریمانە؛ شتی بە ڕاست دانراو بەبێ بوونی هیچ بەڵگەیەك.

posture (pos′chēr), *n.* (١) ڕەوت؛ شێوەی هەڵسان و دانیشتن
(٢) پۆز؛ پۆزلێدان؛ هەڵوێستی نابەجێ و نازکردن و خۆفشکردنەوە.
(٣) دۆخ؛ بار: *(the delicate ~ of foreign affairs)* .
(٤) هەڵوێست؛ باری هەست و مێشك.

v.t. پۆز پێ لێدان.

v.i. پۆزلێدان؛ هەڵوێستێکی تایبەتی وەرگرتن (مێشك یا لەش).

postwar (pōst′wôr´), *adj.* پاش جەنگ

posy (pō′zi), *n.* (١) درووشمی هەڵکەنراو لەسەر ئەڵقە.
(٢) گوڵ؛ چەپکە گوڵ.

pot (pot), *n.* (١) مەنجەڵ؛ قاپلەمە؛ قۆری *(tea~)* .
(٢) کووپە؛ گڵێنە. (٣) **flowerpot** .
(٤) پڕ مەنجەڵێك یا قۆرییەك: *(a ~ of tea, rice, etc.)*
(٥) شتێکی لە مەنجەڵ چوو (٦) پێك؛ جامە بادە.

(٧) [Colloq.]. (أ) پارەی قومار لەسەرکراو لە جارێکدا. (ب) هەندێکی زۆر پارە؛ پارەیەکی زۆر
(٨) [Colloq.]. **pot shot** (٩) [Slang]. **marijuana**

v.t. (١) خستنە ناو مەنجەڵەوە. (٢) هەڵگرتن لە کووپەدا. (٣) کوڵاندن لە مەنجەڵدا. (٤) ڕاوکردن بۆ گۆشت نەك بۆ خۆشی (٥) [Colloq.]. لە نزیکەوە ڕاوکردن یا گوللە پێوەنان. (٦) [Colloq.]. بردنەوە؛ خستنە کیسەوە؛ دەسکەوتن.

v.i. [Colloq.]. لە نزیکەوە ڕاوکردن یا گوللە پێوەنان.

go to pot, فەوتان؛ لەناوچوون؛ خراپ بوون؛ وێران بوون؛ لە کەڵك کەوتن.

The pot calls the kettke black, قەل بە قەل دەڵێت ڕووت ڕەش بێ.

potable (pō′tə-b'l), *adj.* دەخورێتەوە؛ بۆ خواردنەوە دەشێت.

n.pl. خواردنەوە

potage (pô′täzh′), *n.* [Fr.]. شۆربا.

potassium (pə-tas′i-əm), *n.* پۆتاسیۆم

potassium carbonate, کاربۆناتی پۆتاسیۆم

potassium nitrate, نیتراتی پۆتاسیۆم.

potassium permanganate, پەرمەنگەناتی پۆتاسیۆم.

potation (pō-tā′shən), *n.* (١) خواردنەوە (٢) پێك؛ جامە بادە (٣) زۆر خواردنەوە (٤) خواردنەوەی کحول.

potato (pə-tā′tō), *n.* پەتاتە

potato bettle (or bug), قالۆنچەی پەتاتە؛ قالۆنچەیەکی زەردە میلی ڕەشی پێوەیە گەڵای پەتاتە دەخوات.

potato chip, توێی زۆر تەنکی پەتاتەی سوورکراوەی ووشك.

potbellied (pot′bel′id), *adj.* وورگن؛ وورگ زل.

potbelly (pot′bel′i), *n.* (١) وورگی زل؛ وورگ (٢) کەسێکی وورگن

potboiler (pot′boil′ēr), *n.* بەرهەمێکی هونەری یا وێژەیی گەنگە کە هەر تەنها بۆ پارە پەیداکردن دەهێنرێتە بەرهەم

potboy (pot′boi′), *n.* بادەگێڕ؛ بەردەستی مەیخانە

poteen (pō-tēn′), *n.* ویسکی قاچاغ (لە ئێرلەندا).

potence (pō′t'ns), *n.* = potency.

potency (pō′t'n-si), *n.* (١) هێز؛ توانا؛ تین؛ ووزە. (٢) توانای بەرەسەندن (٣) کەسێك یا شتێکی بەهێزو بەدەسەڵات. (٤) کاریگەری (دەرمان)؛ بەتینی (خواردنەوەی کحول). (٥) توانای گان کردن.

potent (pō′t'nt), *adj.* (١) بەهێز؛ بەدەسەڵات؛ بەزەبروزەنگ: *(a ~ monarch)* (٢) پێ سەلمێن؛ بەهێز: *(a ~ argument, idea, etc.)*. (٣) بەتین (دەرمان، خواردنەوە)؛ بەهێز؛ کاریگەر؛ بەکار: *(a ~ medicine, vaccine, drink, etc.)* (٤) بەکار (گان کردن)؛ دەتوانێ گان بکات؛ گانکەر

potentate (pō′t'n-tāt′), *n.* پاشا؛ فەرمانڕەوا

potential (pə-ten′shəl), *adj.* (١) بەهێز؛ بەدەسەڵات. (٢) بۆی هەیە؛ دەشێ؛ شاراوە (توانا)؛ لەوانەیە ببێ. *(Every admirer is a ~ enemy.)* (٣) تایبەتی بە بارێك کە لەوانەبوون دەگەیەنێ (بە بەکارهێنانی **may, can, could**) (ڕێزمان): *(It may snow.)*

n. (١) توانای شاراوەو بەکارنەهێنراو (٢) لەوانەبوون؛ شیان؛ بۆ هەبوون. (٣) ووزەی ئەلەکتریك (کە بە " ڤۆڵت " لێکدەدرێتەوە).

potential energy, ووزەی شاراوە یا کپ (فیزیا).

potentiality (pə-ten′shi-al′ə-ti), *n.* (١) لەوانەبوونی ڕوودان، پەیدابوون، یا پەرەسەندن؛ بۆ هەبوونی هاتنەدی یا هاتنەڕوو. (٢) شتێك کە توانای ئەم ڕوودانە یا هاتنەدییەی هەبێت.

potentially (pə-ten′shəl-i), *adv.* لەوانەیە؛ بۆی هەیە ڕووبدات؛ توانای هاتنەدی هەیە: *(a ~ dangerous situation)*

potentilla (pō′ten-til′ə), *n.* چەند جۆرە ڕووەکێکی گوڵ ڕەنگاوڕەنگن لە توخمی گوڵەباخ.

potentiometer (pə-ten′shi-om′ə-tēr), *n.* ئامێری پێوانی ووزەی شاراوەی ئەلەکتریك.

pother (po*th*′ēr), *n.* (١) دووکەڵو تەپوتۆزی چڕ. (٢) هەراوهوریا؛ پشێوی؛ ئاشووب. (٣) جرتوفرت.

v.t. & v.i. پەستکردن؛ دیق پێکردن؛ تووشی مەراق کردن.

potholder (pot′hōl′dēr), *n.* دەستگر؛ دەزگر.

pothole (pot′hōl′), *n.* (١) چاڵی ڕێگەوبانو شەقام؛ قوولکە. (٢) چاڵێکە گێژاو هەڵی دەکەنێ لە بەردی ناو ڕووباردا.

pothook (pot′hook′), *n.* (١) قولاپی کتلیو مەنجەڵ پێوە هەڵواسین بەسەر ئاگرەوە (لە شێوەی تیپی " S " دا). (٢) قولاپی کتلیو مەنجەڵی گەرم لەسەر ئاگر پێ داگرتن. (٣) نیشانەیەکە وەك تیپی " S " کە منداڵ تازە فێری نووسین دەبێت دەینووسێ.

pothouse (pot′hous′), *n.* [British], مەیخانەی ناوبانگ خراپ.

pothunter (pot′hun′ter), *n.* (١) ڕاوکەرێکە کە نێچیر دەکوژێ بۆ گۆشتەکەی نەك بۆ خۆشی. (٢) یاریکەرێکە کە مەبەستی تەنها خەڵات بردنەوەیەو هیچی تر.

potion (pō′shən), *n.* قومە دەرمان یا ژەهر؛ خواردنەوە (بەتایبەتی ژەمە دەرمان یا ژەهر).

potlatch (pot′lach′), *n.* (١) (أ) [P-] ، ئاهەنگی زستانەی ناو هەندێ خێڵی هیندییە ئەمەریکاییەکان. (ب) دیاری بەیەکتر دان لە ئاهەنگێکی وەهادا. (٢) ئاهەنگ یا جەژنی دیاری بەیەکتر دان.

potluck (pot′luk′), *n.* ئەو خواردنەی خوا دابێتی (دەبرێت بۆ ئاهەنگێك کە هەموو میوانێك ئەختێك خواردن لەگەڵ خۆی دەهێنێ بۆ بەشداری کردنی لەگەڵ میوانەکانی تردا).

potpie (pot′pī′), *n.* (١) خواردەمەنییەکە بریتییە لە گۆشتی گا یا مریشكو سەوزەو نانی ئەستووری دەخرێتەسەرو لە فڕندا لێ دەنرێت. (٢) شلەی گۆشت یا مریشك.

potpourri (pō′poo-rē′, pot-poor′i), *n.* (١) شلەی گۆشتو سەوزە. (٢) هەندێ گوڵی جۆراوجۆری ووشك کراوەی بۆن پێوەکراوە دەخرێتە دەفرێکەوەو بۆ بۆن خۆشی دادەنرێت. (٣) کۆمەڵە شتی جۆراوجۆر؛ شتی هەمەجۆر؛ چێشتی مجەوەر.

pot roast, پارچەیەکی گەورەی گۆشتی گایە لە دەفرێکی سەرداخراودا لەناو فڕندا لێ دەنرێت.

pot shot, (١) گوللەی ڕاوچییەك کە هەر بۆ گۆشت ڕاودەکات نەك بۆ خۆشی. (٢) گوللەی ئاسان؛ گوللەی لە نزیکەوە تەقێنراو. (٣) تەقەی لامسەرلایی. (٤) هەوڵی لامسەرلایی.

potstone (pot′stōn′), *n.* بەردی مەنجەڵ: بەردێکە دەفری چێشت لێنانی لێ درووست دەکرا لە چەرخی بەرددا.

pottage (pot′ij), *n.* شلەی سەوزە یا سەوزەو گۆشت؛ شۆربای خەست.

potted (pot′id), *adj.* (١) (أ) خراوەتە مەنجەڵەوە. (ب) خراوەتە ئینجانەوە؛ لە گوڵداندا ڕوێنراوە: *(a ~ plant)*. (٢) لە دیزە یا شووشەدا هەڵگیراوە. (٣) [Slang]، سەرخۆش؛ کەیل.

potter (pot′ēr), *n.* گلینەکار؛ گۆزەودیزەکەر؛ گۆزەکەر.

potter (pot′ēr), *v.i. & v.t.* [Chiefly British]. خۆ خەریك کردن بە شتی هیچوپووچەوە.

potter's field, گۆڕستانی هەژارو بێ کەسان

potter's wheel, چەرخی گلینەکار؛ چەرخی گۆزەودیزەکەر

pottery (pot′ēr-i), *n.* (١) کارگەی گلینە؛ کارگەی گۆزەکاری. (٢) گلینەکاری؛ گۆزەودیزەکاری. (٣) گلینە؛ گۆزەودیزە؛ کاشی.

pottle (pot′'l), *n.* (١) پێوانەیەکە بریتییە لە نیو گالۆن. (٢) دەفرێکی نیو گالۆنی. (٣) ناوەڕۆکی دەفرێکی وەها. (٤) خواردنەوەی کحول.

potty (pot′i), *adj.* [British Colloq.], (١) هیچوپووچ؛ بێ بایەخ

(٢) نەختێك سەرخۆش. (٣) شێتۆکە.

potty (pot′i), *n.* قەعدەی مندال.

pouch (pouch), *n.* (١) توورەکە؛ کیسە؛ کیف؛ هەمانە.
(٢) توورەکەی باروت و تەقەمەنی. (٣) کیسەی تووتن.
(٤) توورەکەی پۆستە.
(٥) توورەکەی پۆستەی دبلۆماسی: ***(diplomatic ~)***.
(٦) شتێکی لە توورەکە چوو. (٧) [Scot.]، گیرفان
(٨) [Archaic]، جزدان (بەتایبەتی هی پارەی وورده).
(٩) کیس (توێکاری)؛ بۆشایی ناو لەش. (١٠) کەلوو.
(١١) (ا) توورەکەی ژێر سکی کەنگەر. (ب) توورەکەی ژێر دەنووکی سەقاقوش.
(١٢) چرچ و لۆچی پێستی وەك توورەکە داکەوتووی ژێر چاو.

v.t. (١) خستنە توورەکە یا کیسەوە؛ خستنە گیرفانەوە:
(He ~ed all the money.)
(٢) وەك توورەکە لێکردن.
(٣) قووتدان (باڵندە، ماسی).

v.i. وەك توورەکە لێهاتن؛ دەرپۆقین؛ داکەوتن.

pouched (poucht), *adj.* (١) توورەکەدار (وەك کەنگەر و سەقاقوش).
(٢) **pouchy**

pouchy (pouch′i), *adj.* دەلب؛ توورەکەیی

pouf (pōōf), *n.* (١) پرچی فشکراوە.
(٢) بەشی فش بووەوەی کراسی ژنانە. (٣) **ottoman**.

poulard, poularde (pōō-lärd′), *n.* (١) مریشکی هێلکەدان دەرهێنراوی دابەستراو. (٢) مریشکی دابەستە.

poult (pōlt), *n.* بەچکە قەلەموون؛ بارۆکە؛ فەرووج.

poulterer (pōl′tēr-ēr), *n.* [Chiefly British]. بازرگان یا دەڵاڵی باڵندەی ماڵی

poultice (pōl′tis), *n.* هەویرنمەك (بۆ خستنەسەر برین).

v.t. هەویرنمەك لێنان یا خستنەسەر.

poultry (pōl′tri), *n.* باڵندەی ماڵی وەك مریشك و قەل و قاز و مراوی.

pounce (pouns), *n.* (١) چنگی باڵندەی گۆشتخۆر.
(٢) شاڵاو (وەك هەڵۆ و باڵندەی تر)؛ هێرش؛ پەلامار.

***v.i.* (~ on; ~ upon),** شاڵاو بۆ بردن؛ پەلاماردان؛ هێرش بردنە سەر؛ چەپۆك پیادان

pounce (pouns), *n.* (١) تۆزی ووشك کردنەوە (بۆ مەرەکەب بڵاونەبوونەوە و ئامادەکردنی کاغەزی لە پێستەچوو بۆ لەسەر نووسین).
(٢) تۆزی خەنووز (بۆ وێنە گواستنەوە).

v.t. بەکارهێنانی ئەم جۆرە تۆزە.

pound (pound), *n.* (١) پاوەن: سەنگ یا کێشانەیەکە بریتییە لە شانزە " ئاونس " و نەختێك کەمترە لە نیو کیلۆ.
(٢) پاوەن: پارەی ئینگلیزییە.
(٣) پاوەن: پارەی گەلێك وڵاتی ترە وەك میسر، ئوستورالیا، نیوزیلەندا... هتد.
penny wise and pound foolish, پوول بە پوول کۆی دەکاتەوە و بەقرپ دایدەنێ.

pound (pound), *v.t.* (١) هارین؛ وورد و خاش کردن.
(٢) داگرتنەوە؛ پیاکێشان پەیتاپەیتا؛ کوتانەوە؛ مستەکۆڵە لێدان پەیتاپەیتا؛ داکوتان (بزمار، سنگ)؛ پیادان.
(The waves were ~ing the shore.)

v.i. (١) (~ at; ~ on)، پیاماڵین پەیتاپەیتا؛ کوتانەوە؛ لێدان؛ داگرتنەوە:
(He was ~ing on the door.)
(٢) بەهێواشی و تەپەتەپ ڕۆیشتن.
(٣) بەقایم لێدان (دڵ)؛ پلدان.

n. (١) داگرتنەوە؛ کوتانەوە؛ پیاماڵینی پەیتاپەیتا.
(٢) لێدانێکی توند؛ پیاماڵینێکی بەقایم.
(٣) تەپە؛ دەنگی پیاماڵینێکی توند.

pound (pound), *n.* (١) (ا) تەویلە یا پەچەی ئاژەڵی بەرەڵا و وون بوو. (ب) کولانەی سەگ و پشیلەی بەرەڵا و وون بوو بێ خاوەن (کە شارەوانی بەرێوەی دەبات): ***(a dog- ~)***
(٢) شوێنی هەڵگرتنی شتی دەست بەسەردا گیراو (هەتا خاوەنەکەی دێت بە شوێنیدا): ***(a car ~)***
(٣) داوی گیاندار و ماسی گرتن و هێشتنەوە.
(٤) بەندیخانەی سەردەمی؛ شوێنی گلدانەوە یا ڕاگرتن.

poundage (poun′dij), *n.* (١) باج یا مزی سەر شتێکە بەپێی نرخەکەی بە پاوەنی ئینگلیزی لێکدەدرێتەوە. (٢) مزی شتێکە بەپێی سەنگەکەی بە پاوەن لێکدەدرێتەوە. (٣) قورسایی بە پاوەن.

poundage (poun′dij), *n.* (١) ڕاگرتن و هێشتنەوەی سەگ و پشیلەی بەرەڵا و وون بوو و بێ خاوەن (لە کولانەی شارەوانیدا).
(٢) (ا) کرێی دەرهێنانەوەی سەگ و پشیلە لە کولانەی وەهادا.
(ب) کرێی دەرهێنانەوەی شتومەکی دەست بەسەردا گیراو.

poundal (poun′d′l), *n.* پاوەندڵ: پێوانەیەکی هێزە (فیزیا).

pound cake, کێکی پاوەنی: کێکێکە لە هێلکە و پاوەنێك لە هەریەکە لە کەرەسەکانی پێکدێت وەك ئارد و شەکر و کەرە.

pounder (poun′dēr), *n.* شتێکە کە قورسایییەکەی ئەوەندە پاوەن بێ یا بایی ئەوەندە پاوەن بێ: ***(a ten- ~)***

pound-foolish (pound′fōōl′ish), *adj.* کەسێکە کە نەزانێ چۆن دەست بە پارەیەکی زۆرەوە بگرێ یا چارەسەری شتێکی گرنگ بکات

pound of flesh, داوایەکی زۆر نابەجێ و دڵڕەقانە؛ قەرزێکە کە خاوەنەکەی سوورە لەسەر سەندنەوەی هەرچۆنێك بێت.

pound net, تۆڕی ماسی لە چەند تۆڕێك پێکهاتوو.

pound sterling, پاوەنی ئینگلیزی

pour (pôr, pōr), *v.t.* (١) تێکردن (چا، قاوە، شلە)؛ ڕۆکردن؛ هەڵڕشتن؛ ڕشتن؛ قلپ کردنە ناو.
(٢) بەخوڕ لێوە هاتنەدەرەوە؛ زۆر ووتن؛ لافاو لێ هەڵسان (مەجاز)
(He ~ed out his tale of misfortune.; The sun ~ed down its heat.)

v.i. (١) زۆر لێهاتن (دڵۆپە، شلە)؛ بەخوڕی لەبەر ڕۆیشتن؛ لێشاو لێ هەڵسان
(٢) ڕەهێڵەکردن؛ لێزمەکردن؛ بەخوڕ بارین؛ شەستەکردن.
(٣) بەسەردا دابارین؛ بە کۆمەڵ چوونە ژوورەوە یا دەرەوە:
(People ~ed into the hall.)
(٤) (~ into)، تێرژان (ڕووبار).

n. (١) لێشاو. (٢) ڕەهێڵە؛ لێزمە؛ شەستە باران؛ بارانێکی زۆر.

pourboire (pōōr′bwär′), *n.* [Fr.], بەخشیش.

pourparler (pōōr′pär′lā′), *n.* [Fr.], دەمەتەقێی پێش گفتوگۆ.

pourpoint (poor′point′), *n.* [Fr.], جۆرە چاکەتێکی پیاوانەی سەدانی ناوەڕاستە.

poussette (pōō-set′), *n.* [Fr.], جۆرە سەمایەکی لادێیانەیە بە کۆمەڵ دەکرێ.

v.i. سەماکردنی وەها.

pout (pout), *v.i.* (١) لچ هەڵقورتان؛ لچ بەیەکدادان؛ لچ هەڵکردن.
(٢) پیش خواردنەوە؛ ڕووترش کردن؛ دەم و چاو گرژکردن
(٣) دەرپۆقین (وەك لێو لەکاتی ماچ کردندا).

v.t. (١) دەرپۆقاندن (دەم و لێو). (٢) بە لچ هەڵقورتانەوە ووتن.

n. (١) لچ هەڵقورتان؛ لچ بەیەکدادان؛ لچ هەڵکردن.
(٢) (*pl.*)، پیش خواردنەوە؛ دەم و چاو گرژی

pout (pout), *n.* جۆرە ماسییەکە.

pouter (pout′ēr), *n.* (١) کەسێکی لچ هەڵقورتاو؛ لچ بەیەکدادەر.
(٢) کۆتری حاقوو.

poverty (pov′ēr-ti), *n.* (١) هەژاری؛ بێ گوزەرانی؛ بێ دەرامەتی؛ نەبوونی؛ دەستکورتی.
(٢) نەبوونی شتێکی ویستراو؛ کەمی: ***(a ~ of talent)***.
(٣) کەمی؛ کزی؛ کەم و کووڕی: ***(the ~ of his vocabulary)***.

(٤) بێ پیتی؛ قاتی؛ بێ بەری؛ ووشکانی: *(the ~ of the soil)*.

poverty-stricken (pov′ēr-ti-strik´n), *adj.* هەژار؛ لات؛ داماو؛ بێ دەرامەت؛ بێ گوزەران.

POW; P.O.W., = prisoner of war. دیلی جەنگ.

powder (pou′dēr), *n.* (١) تۆز؛ شتی هاڕراو؛ ئارد.
(٢) پودرە *(bath ~)*.
(٣) باروود
v.t. (١) پودرە لێدان؛ پودرە پێوەکردن؛ لێ هەڵپڕژان. (٢) هاڕین
v.i. (١) هاڕران؛ هاڕین (٢) پودرە لە خۆ دان.
keep one's powder dry. وورریابوون (بۆ بەرەنگاری مەترسی)؛ هەمیشە ئامادەبوون بۆ ئاکاوی

powder blue, شینی کاڵ

powdered sugar, شەکری تۆز

powder horn, کەڵەشاخی باروود.

powder keg, (١) بەرمیلی باروود
(٢) بارێکی ترسناك کە خەریك بێت بتەقێتەوە

powder magazine, بارووتخانە؛ عەماری باروود.

powder monkey, هەرزەیەکە کە بارووتی دەبرد لە بارووتخانەی کەشتی جەنگەوە بۆ تۆپەکانی.

powder room, ژووری تەوالێتی ژنان

powdery (pou′dēr-i), *adj.* (١) تۆزی؛ ئاردی؛ پودرەیی
(٢) بەئاسانی ووردوخاش دەبێ؛ دەپروێ؛ وورد دەبێ.
(٣) تەپ‌وتۆزاوی؛ پودراوی

power (pou′ēr), *n.* (١) توانا؛ تونی؛ هێز.
(٢) توانایەکی تایبەتی: *(the ~ of hearing)*
(٣) تین؛ هێز؛ ووزە
(٤) (أ) دەسەلات؛ دەسەلاتداری؛ زۆر؛ زەبر؛ دەست ڕۆیشتن.
(ب) دەسەلاتی بەپێی یاسا پێدراو (ج) دەسەلاتنامە
(٥) ووزە (بەتایبەتی کارەبا)؛ هێز؛ سەرچاوەی ووزە: *(electric ~)*.
(٦) کەسێکی بەدەسەلات *(He is a ~ to be reckoned with.)*
(٧) وولاتێکی بەدەسەلات: *(the big ~s)*
(٨) هێزی گەل؛ هێزی وولات (٩) خودا
(١٠) [Archaic]. هێزی چەکدار؛ سوپا؛ هێزی دەریایی.
(١١) [Colloq.]. ژمارەیەکی زۆر؛ هەندێکی زۆر
(١٢) هێز (ژمارەپێوان، جەبر) (١٣) پلەی گەورەکردنی گەردبین.
(١٤) (*pl.*). حۆرێکە لە فریشتە (ئاین)
v.t. (١) ووزە پێدان (بۆ بزوواندن)
(٢) [Colloq.]. دڕپێدان؛ بەزۆر ڕێ بۆ خۆ کردنەوە.
adj. (١) بە کارەبا ئیش دەکات؛ هی کارەبایی *(~ tools)*.
(٢) بەئاسانی کارپێکراو *(~ steering in an automobile)*.
in power, فەرمانڕەوایە؛ حوکمڕانی دەکات
the powers above, خودا؛ خوداکان
the powers that be, فەرمانڕەوایان؛ کاربەدەستان؛ میری

powerboat (pou′ēr-bōt´), *n.* = motorboat.

power drill, سمۆی ئەلەکتریکی؛ درەوشەی ئەلەکتریکی.

powerful (pou′ēr-fəl), *adj.* (١) بەهێز؛ بەدەسەلات؛ دەسەلاتدار؛ بەتوانا (٢) بەکار (دەرمان)؛ کاریگەر. (٣) قایم؛ بەهێز؛ زل
adv. [Dial.], زۆر
-powerfully *(adv.)*; powerfulness *(n.)*.

powerhouse (pou′ēr-hous´), *n.* (١) ئێستگەی کارەبا
(٢) [Slang]. کەسێکی زۆر بەتین و بەدەسەلات

powerless (pou′ēr-lis), *adj.* بێ دەسەلات؛ بێ هێز؛ زەبوون؛ لاواز؛ دەسەلاتی یاسایی نەدراوەتێ

power of attorney, بریکارنامە؛ وەکالەتنامە

power plant, ئێستگەی کارەبا

power politics, ڕامیاری زۆرکاری.

powwow (pou′wou´), *n.* (١) پزیشك و جادووگەر و پیاوی ئاینی (لەناو هیندییە ئەمەریکاییەکاندا). (٢) ئاهەنگی نزاکردن بۆ سەرکەوتن لە جەنگدا، لە نەخۆشی چاکبوونەوە، یا ڕاوی باش (لەناو هیندییە ئەمەریکاییەکاندا). (٣) کۆڕی هیندییە ئەمەریکاییەکان.
(٤) [Colloq.]، کۆڕ
v.i. (١) (أ) ئاهەنگ گێڕان بۆ نزاکردن.
(ب) کۆڕگرتن لەناو هیندییە ئەمەریکاییەکاندا (٢) کۆڕگرتن.

pox (poks), *n.* (١) نەخۆشی وەك ئاوڵە و مێکوتە. (٢) syphilis.

pozzuolana (pot′swə-lä′nə), *n. Also* pozzolana, پۆزۆلان: بەردێکی ئاگرپژێنییە.

practicability (prak´ti-kə-bil′ə-ti), *n.* کردەنیتی.

practicable (prak′ti-kə-b′l), *adj.* (١) کردەنی؛ دەکرێت؛ جێبەجێ دەکرێت: *(a ~ plan)*.
(٢) بەکاردێت؛ بەکەڵك؛ بەکاردەهێنرێ: *(a ~ tool)*.
-practicably *(adv.)*.

practical (prak′ti-k′l), *adj.* (١) تایبەتی بە کردن و چالاکی نەك خەیاڵ پلاوی و ڕەمڵ لێدان؛ کردەنی نەك خەیاڵی: *(~ knowledge)*.
(٢) کردەنی؛ دەکرێت؛ جێبەجێ دەکرێت: *(~ proposals)*.
(٣) بەکەڵك؛ بۆ بەکارهێنانە نەك بۆ جوانی: *(a ~ dress)*.
(٤) هی بەکارهێنانە (بۆ مەبەستی بەکەڵك): *(~ science)*.
(٥) کردارخواز؛ حەز لە شت جێبەجێکردن دەکات نەك خەیاڵ لێدان؛ کردەنی؛ بەگوێرەی باری ژیان پیلانی خۆی دەگۆڕێ: *(a ~ man)*
(٦) لەڕاستیدا وایە؛ بریتییە لە.

practicality (prak´ti-kal′ə-ti), *n.* (١) کردەنیتی؛ کردارخوازی؛ بۆ هەبوونی جێبەجێکردنی شتێك؛ کردنخوازی نەك خەیاڵ پلاوی
(٢) شتێکی کردەنی.

practical joke, تەشقەلە؛ پەنگ:
(to play a ~ on someone)

practically (prak′tik-li, prak′ti-k′l-i), *adv.* (١) بە کردەوە؛ لەڕووی کردەنیتییەوە؛ بە کردن؛ بە کردار.
(٢) لە هەموو ڕوویەکەوە؛ بە کردەوە؛ لەڕاستیدا؛ بە کردار:
(He is ~ the boss.)
(٣) نزیکەی.

practice (prak′tis), *v.t.* (١) مەشق کردن؛ خۆ پێ ڕاهێنان.
(٢) کردن (بە پیشە)؛ خەریك بوون (پیشەگەری): *(She ~s medicine.)*
(٣) مەشق پێکردن؛ فێرکردن؛ ڕاهێنان.
(٤) پەیڕەوی کردن *(to ~ one's religion)*.
(٥) [Obs.]، پیلان گێڕان
v.i. (١) مەشق کردن؛ ڕاهێنان؛ خۆ ڕاهێنان. (٢) کردن (پیشەگەری)
(٣) [Obs.]، پیلان گێڕان.
n. (١) (أ) خوو: *(He makes a ~ of coming to work early.)*.
(ب) نەریت: *(Tipping is the ~ in most restaurants.)*.
(٢) مەشق؛ پەراوە *(P~ makes perfect.)*.
(٣) کارامەیی و شارەزایی (لەئەنجامی مەشق کردندا): *(He's out of ~.)*.
(٤) بەکارهێنان؛ خستنەکار: *(Theory is useless without ~.)*
(٥) پیشەگەری؛ خەریك بوون بە پیشەیەکەوە: *(the ~ of law)*
(٦) پیلان؛ فڕوفێل. (٧) ڕێبازی بەڕێوەبردنی کاروباری دادگا.
in practice, بە کردەوە؛ بە کردار.
put into practice, جێبەجێکردن (نەخشە)؛ خستنەکار؛ ئیش پێکردن (یاسا، بیروڕا، نەخشە).

practiced (prak′tist), *adj.* (١) قاڵ؛ شارەزا (لەئەنجامی مەشق کردنەوە)؛ بزان (٢) لە مەشقەوە فێربوو؛ ئەنجامی ڕاهاتن یا مەشقە

practise (prak′tis), *v.t. & v.i.* = practice.

practitioner (prak-tish′ən-ēr), *n.* (١) پیشەگەر:

(a medical ~)
(٢) کەسێکە کە خەریکی خەڵك چاکردنەوەیە لەڕێی ئاینەوە (خاچ پەرستی).

prae- (prē), = pre-

praedial, predial (prē′di-əl), *adj.* هی زەویوزارو حاسوو؛
هی موڵك.

praemunire (prē′myoo-nī′rē), *n.* (١) تاوانی بێگانەپەرستی
(لە ئینگلتەرەی کۆندا). (٢) تاوانبارکردنی کەسێك بەم شێوەیە.
(٣) سزای ئەم تاوانە.

praenomen (prē-nō′men), *n.* ناوی یەکەمی هاووڵاتییەکی
ڕۆمای کۆن

praepostor, prepostor (prē-pos′tēr), *n.* قوتابی چاودێر
(لە هەندێ قوتابخانەی تایبەتی ئینگلیزیدا).

praetor (prē′tēr, prē′tôr), *n.* دادپرسی ڕۆمای کۆن.

praetorian (pri-tôr′i-ən, pri-tō′ri-ən), *adj.* (١) تایبەتی بە
" **praetor** " (٢) هی پاسەوانی ئیمپراتۆری ڕۆمای کۆن.

n. (١) **praetor** . (٢) پاسەوانی ئیمپراتۆری ڕۆمای کۆن

pragmatic (prag-mat′ik), *adj.* (١) کردەنی؛ کردنخوازی؛
تایبەتی بە جێبەجێکردن نەك خەیاڵ پڵاوی. (٢) چالاك
(٣) خۆتێهەڵقورتێن (٤) هی کاروباری کۆمەڵ یا وڵات
(٥) تایبەتی بە ڕووداو و دیاردەی مێژوویی و پەیوەندییان بەیەکەوە.
(٦) تایبەتی بە فەلسەفەی " **pragmatism** "

n. (١) **pragmatic sanction** . (٢) کردەنی؛ کردنخواز.
(٣) خۆتێهەڵقورتێنەر

-**pragmatical** *(adj.)*; **pragmatically** *(adv.)*.

pragmatism (prag′mə-tiz′m), *n.* (١) ڕێبازی کردنخوازی نەك
خەیاڵ پڵاوی (٢) فەلسەفەیەکی ئەمەریکاییە دەڵێت، کە باش و خراپی
بیروڕایەك یا ڕێبازێك دەکەوێتە سەر ئەنجامەکانی.

pragmatist (prag′mə-tist), *n.* (١) کەسێکە کە بەپێی باری
ژیان و ڕێبازو کاروباری خۆی دەگونجێنێ و دەگۆڕێ؛ کردەنی؛ کردنخوازی.
(٢) پەیڕەویکەری فەلسەفەی " **pragmatism** " .

prairie (prâr′i), *n.* دەشتی فراوانی گیایاوی یا ڕووتەنی بێ
دارودرەخت (بەتایبەتی هی ناوەڕاستی ئەمەریکا).

prairie breaker, جۆرە گاسنێکە (خاکەکە بەتەواوی هەڵدەگێڕێتەوە).

prairie chicken, مریشکە کێوی (لە دەشتەکانی ناوەڕاستی
ئەمەریکادا هەیە).

prairie dog, سەگی دەشتی (گیاندارێکی کرۆژەندەیە لە سموڕە دەچێ.

prairie schooner, گالیسکەی دەشتی: گالیسکەیەکی گەورەی
سەرگیراوە کۆچەرەکانی زووی ئەمەریکا پێی دەچوون بۆ ئاوەدانکردنەوەی
بەشی ڕۆژئاوای وڵاتەکە

praise (prāz), *v.t.* (١) هەڵسەنگاندن: نرخ لەسەر دانان.
(٢) ستایش کردن: پەسەندکردن؛ پیاهەڵدان؛ ئافەرین کردن.
(٣) شکۆپێدار: مەزن کردن؛ پەرستن؛ گەورەکردن: *(to ~ God)* .

n. (١) ستایش: بە شان و باڵدا هەڵدان؛ پەسەندکاری؛ شکۆپێدان.
(٢) [Archaic]. هۆی ستایش کردن.
(٣) [Obs.]. کەس یا شتی ستایش کراو یا شکۆپێدراو

sing one's praise (or praises), زۆر ستایش کردن؛
زۆر پیاهەڵدان

praiseworthy (prāz′wūr′*th*i), *adj.* جێی ستایش کردنە؛
شایستەی ستایش و شکۆپێدانە؛ زۆر پەسەند.

-**praiseworthily** *(adv.)*; **praiseworthiness** *(n.)*.

praline (prä′lēn, prā′lēn), *n.* پرەیلین: شیرینییەکە لە گوێز یا
بادەم و شەکری کوڵاو دروست دەکرێت.

pram (pram), *n.* [British Colloq.], = **perambulator.**

prance (prans, präns), *v.i.* (١) شاخ کردن: لەسەر پاشوو وەستان
(ئەسپ)؛ جامبازەکردن. (٢) سواری ئەسپێك بوون کە شاخ بکاو هەڵتووزێنێ.
(٣) هەڵتووزان؛ جووتەلێدان بە ئاسماندا و یاری کردن.
(٤) خۆنوواندن؛ بەقنجی بە ڕێگادا ڕۆیشتن؛ خۆبادان.
(٥) خۆنوواندن و فیزلێدان بە سواری ئەسپەوە.

v.t. شاخ بە ئەسپ کردن؛ وا لە ئەسپ کردن کە هەڵتووزێنێ و یاری بکات.

n. شاخ کردن؛ هەڵتووزان؛ یاری کردن؛ خۆبادان؛ جامبازە (ئەسپ).

prank (praŋk), *n.* (١) تەشقەڵە؛ پەنگ؛ گاڵتەوگەپ؛ یاری.
(٢) هەڵتووزان و یاری کردنی گیاندار

prank (praŋk), *v.t.* خۆ ڕازاندنەوە (بۆ خۆ بادان بە کەش وفشەوە).

v.i. خۆبادان؛ خۆنوواندن بەکەش وفشەوە.

prankish (praŋk′ish), *adj.* (١) گاڵتەوگەپی؛ حەزکەر لە تەشقەڵە؛
قۆشمە: *(~ acts)* .
(٢) لە تەشقەڵە چوو؛ وەك گاڵتەوگەپ وایە.

prankster (praŋk′stēr), *n.* تەشقەڵەباز.

prat (prat), *n.* [Vulgar], سمت؛ قنگ؛ کەفەڵ.

prate (prāt), *v.i. & v.t.* چەنەبازی کردن؛ زۆروێژی کردن؛
هەڵەوەڕی کردن.

n. چەنەبازی؛ زۆروێژی؛ هەڵەوەڕی.

pratfall (prat′fôl′), *n.* [Slang], کەوتن بە قنگدا.

pratincole (prat′iŋ-kōl′), *n.* باڵندەیەکی کەنارئاوە لە پەڕەسێلکە
دەچێ.

pratique (pra-tēk′, prat′ik), *n.* بڕوانامەی تەندروستی یا
کەرەنتینەی دراو بە کەشتی (کە ڕێی دەدات بچێتە ناو دەریاوە).

prattle (prat′'l), *v.i. & v.t.* (١) چەنەبازی کردن؛ زۆروێژی کردن؛
هەڵەوەڕی کردن. (٢) گڕوگاڵ کردن.

n. (١) چەنەبازی؛ زۆروێژی؛ هەڵەوەڕی. (٢) گڕوگاڵ.

prawn (prôn), *n.* کوللەی دەریا (هی گەورە)؛ ڕۆبیان.

v.i. ڕاوە کوللەی دەریا کردن.

praxis (prak′sis), *n.* (١) خستنەکاری بیروباوەڕ؛
جێبەجێکردنی کرداری (٢) نەریت؛ دەستوور؛ پیشە؛ خوو.
(٣) مەشق؛ ڕاهێنان؛ نموونەی مەشق (ڕێزمان).

pray (prā), *v.t.* (١) پاڕانەوە؛ تکاکردن؛ داواکردن: *(P~ tell me.)* .
(٢) نزاکردن؛ دوعاکردن. (٣) هێنانەدی لەڕێی نزاکردن یا پاڕانەوەوە.

v.i. نوێژکردن.

prayer (prâr), *n.* (١) نزا؛ دوعا (٢) نزاکردن؛ دوعاکردن.
(٣) نوێژ. (٤) پاڕانەوە (لە خوا)؛ داوا. (٥) داوا؛ ئاوات.

prayer (prā′ēr), *n.* نوێژکەر.

prayer book, پەڕتووکی نوێژ

prayerful (prâr′fəl), *adj.* زۆر نوێژکەر؛ لەخواترس؛ بەئاین

pre- (prē), پێشگرێکە بەمانای: (أ) بەر لە؛ لەپێش (کات):
(prewar; prearrange)
(ب) لەبەردەم؛ لەپێش (شوێن): *(preaxial)* .
(ج) لەسەروو؛ بەرزتر؛ مەزنتر: *(pre-eminent)* .
(د) لەپێش (پلە)؛ پێشەکی: *(Preschool)* .

preach (prēch), *v.i.* (١) پەندو ئامۆژگاری ئاینی وتن یا خوێندنەوە
(لە کڵێسە، مزگەوت... هتد). (٢) پەندو ئامۆژگاری ڕەوشتی و کۆمەڵایەتی و
ئاینی وتن بەشێوەیەکی ووشك و ناخۆش

v.t. (١) بانگ بۆ دان؛ لایەنگری کردن (بە نووسین و بە دەم):
(He ~es morality but lives an immoral life.)
(٢) پەندو ئامۆژگاری ئاینی وتن یا خوێندنەوە (لە کڵێسە، مزگەوت... هتد).

preacher (prē′chēr), *n.* (١) قەشە؛ مەلا
(٢) بانگ بۆ دەر؛ پەندبێژ

preachify (prē′chə-fī′), *v.i.* [Colloq.], ئامۆژگاری کردن و
پەند وتن بەشێوەیەکی ووشك و ناخۆش و بێ تام.

preachment (prēch′mənt), *n.* (١) ئامۆژگاری و پەندی ئاینی وتن
یا خوێندنەوە (٢) ئامۆژگاری و پەندی ڕەوشتی و کۆمەڵایەتی ووشك و ناخۆش

preachy (prē′chi), ***adj.*** [Colloq.]. حەز لە ئامۆژگاری کردن‌و پەند وتن‌و خەڵك خستنە سەر ڕێی خۆی‌و بانگدان بۆ ڕێبازێکی تایبەتی دەکات.
-preachiness ***(n.).***
preamble (prē′am′b'l, prē-am′b'l), ***n.*** (١) پێشەکی (بەتایبەتی هی دەستوور، یاسا... هتد)؛ سەرەتا. (٢) ڕووداني‌کی پێشەکی (کە نیشانەی ئەوەیە کە لەدوایەوە دێت)؛ سەرەتا (ڕوودان).
prearrange (prē′ə-rānj′), ***v.t.*** ڕێکخستن لەپێشەوە یا پێشەکی.
prearrangement (prē′ə-rānj′mənt), ***n.*** ڕێکخستنی پێشەکی یا پێش کاتی خۆی
preaxial (prē-ak′si-əl), ***adj.*** لەپێش تەوەری لەشدایە (توێکاری).
prebend (preb′ənd), ***n.*** (١) خەڵات یا پێ بەخشراوی کڵێسە (٢) مووچەی قەشە کە لەم خەڵاتە دەدرێ. (٣) قەشەی مووچەخۆری وەها.
prebendary (preb′ən-der′i), ***n.*** (١) قەشەی مووچەخۆر. (٢) قەشەی هەر بەناو مووچەخۆر
precancel (prē-kan′s'l), ***v.t.*** بەتاڵکردنەوەی پووڵی پۆستە پێش بەکارهێنانی.
n. پووڵی پۆستەی بەتاڵکراوە پێش بەکارهێنانی
precarious (pri-kâr′i-əs), ***adj.*** (١) لەسەر هەوەسی کەسێکی تر بەندە: *(a ~ allowance)*. (٢) پڕ مەترسی: *(a ~ life)*. (٣) دوونەختی: شلۆق: *(a ~ situation)* (٤) لەسەر بنچینەیەکی پتەو دانەڕێژراوە: گومانی لێ دەکرێ: *(a ~ conclusion)*
-precariously ***(adv.)***; **precariousness** ***(n.).***
precative (prek′ə-tiv), ***adj.*** = **precatory.**
precatory (prek′ə-tôr′i, prek′ə-tō′ri), ***adj.*** پاڕانەوەیی؛ هی تکاکردن
precaution (pri-kô′shən), ***n.*** (١) وورییی پێشەکی: ئاگاداری (بۆ ڕوونەدانی شتی خراپ) (٢) کارێکە پێشەکی دەکرێ بۆ ئاگربڕکردن یا نەهێشتنی ڕوودانی شتی خراپ: *(to take ~s against flood, fire, illness, etc.)*
precautionary (pri-kô′shən-er′i), ***adj.*** تایبەتی بە وورپایی‌و ئاگاداری پێشەکی؛ هی ئاگربڕکردن: *(to take ~ measures against attack)*
precautious (pri-kô′shəs), ***adj.*** وورپا: ئاگادار: ئاگا لە خۆ بوو: *(a ~ person)*
-precautiously ***(adv.)***; **precautiousness** ***(n.).***
precede (pri-sēd′, prē-sēd′), ***v.t.*** (١) لەپێشدا بوون؛ لەپێشتردا بوون، ڕوودان، یا هاتن. (٢) لەبەردەمەوە بوون یا هاتن. (٣) لەپێشتر بوون (پلەوپایە)؛ گەورەتر یا بەرزتر بوون؛ پایەدارتر بوون. (٤) دەستپێکردن بە؛ پێشەکی پێشکەش کردن: *(He ~d his speech with an anecdote.)*
precedence (pri-sē′d'ns, pres′ə-dəns), ***n.*** (١) گرنگتر: لەپێشتر بوون (کات، شوێن، گرنگی)؛ یەکەمێتی (گرنگی): *(Financial security takes ~ over other matters.)* (٢) لەپێشتر ڕوودان‌و بوون بە نموونە بۆ ڕووداوی تری وەها لە دواڕۆژدا؛ پێشینەیی: *(Is there any ~ for this?)*. (٣) پایە بەرزتری: مەزنتری؛ گەورەتری.
precedency (pri-sē′d'n-si, pres′ə-dən-si), ***n.*** = **precedence.**
precedent (pri-sē′d'nt), ***n.*** پێشینە: ڕووداني‌ك، کردەوەیەك، یا بڕیارێکە کە دەبێتە نموونە‌و بەڵگە بۆ ڕوودان، کردەوە، یا بڕیاری تری وەها لە دواڕۆژدا: *(to set a ~ ; There is no ~ for this.; That would create a ~ .)*
adj. لەپێشدا هاتوو (کات، شوێن، گرنگی).
precedential (pres′ə-den′shəl), ***adj.*** (١) نموونە‌و بەڵگەیە بۆ ڕووداني تری وەها لە دواڕۆژدا. (٢) لەپێشەوە بوون (کات، شوێن، گرنگی).
preceding (pri-sēd′iŋ), ***adj.*** پێشوو (کات، شوێن)؛ ڕابوردوو: *(the ~ day; the ~ paragraphs)*
precentor (pri-sen′tēr), ***n.*** سەرتیپی ئینجیل خوێندنەوە بە دەنگ‌و ئاوازەوە لە کڵێسەدا.
precept (prē′sept), ***n.*** (١) ئامۆژگاری (دەربارەی ڕەووشت)؛ فەرمان (هەڵسان‌و دانیشتن)؛ پەیڕەو (ڕەفتار): *(Example is better than ~ .)* (٢) پەند؛ ووتەی بەجێ. (٣) پەیڕەو. (٤) فەرمانی دادگا.
preceptive (pri-sep′tiv), ***adj.*** (١) پەیڕەوی (ڕەووشت)؛ فەرمانی. (٢) پەندی؛ فێرکەر؛ تەمێکەر.
preceptor (pri-sep′tēr), ***n.*** مامۆستا؛ فێرکەر.
preceptress (pri-sep′tris), ***n.*** مامۆستای ژن.
precession (pri-sesh′ən, prē-sesh′ən), ***n.*** (١) **precedence**. (٢) بەمێواشی خولانەوەی تەوەری تەنێکی خولاوە بەدەوری تەوەرێکی تردا (فیزیا). (٣) **precession of the equinoxes**.
precession of the equinoxes, زووتر ڕۆژگەرانەوەی بەهار‌و پاییز لە ساڵی پێشوو (ئەستێرەوانی).
precinct (prē′siŋkt), ***n.*** (١) حەوشەی کڵێسە. (٢) *(pl.)*، گەڕەك. (٣) (ا) ناوچە یا گەڕەکی قۆڵێك پۆلیس. (ب) بنکەی پۆلیسی گەڕەك. (٤) ناوچە یا گەڕەکی هەڵبژاردن: *(election ~s)*. (٥) سنوور: *(within the city ~s)*.
preciosity (presh′i-os′ə-ti), ***n.*** بەقێزوبێزی لە زماندا؛ خۆ تەسك کردنەوە لە زماندا.
precious (presh′əs), ***adj.*** (١) بەنرخ؛ گران؛ نایاب: *(~ metals)*. (٢) بەنرخ: *(Freedom is ~ .)*. (٣) خۆشەویست. (٤) بەقێزوبێز. (٥) زۆر خراپ‌و ناپەسەند؛ بەد؛ زۆڵ‌و ناکەس بەچە. (٦) [Colloq.]، تەواو؛ زۆر؛ ئێجگار: *(a ~ liar)*.
n. کەسێکی خۆشەویست.
adv. زۆر؛ لە ڕادەبەر: *(He had ~ little money.)*.
-preciousness ***(n.).***
precious stone, بەردی بەنرخ.
precipice (pres′ə-pis), ***n.*** (١) هەزار بە هەزار؛ قەدپاڵی زۆر لێژ؛ لێژگە؛ لێژایی سەخت. (٢) باری پڕ مەترسی؛ دۆخی نزیك لە کارەساتەوە.
precipitance (pri-sip′ə-təns), ***n.*** هەڵەشەیی؛ زۆر پەلەکردن.
precipitancy (pri-sip′ə-tən-si), ***n.*** = **precipitance.**
precipitant (pri-sip′ə-tənt), ***adj.*** (١) بەسەرا کەوتووە خوارەوە. (٢) هەڵەشە؛ زۆر پەلەکەر.
n. نیشتێنەر (کیمیا)؛ ماددەی نیشتێنەر.
precipitate (pri-sip′ə-tāt′), ***v.t.*** (١) بەسەرا فڕێدانە خوارەوە. (٢) پەلە لێکردن (ڕوودانی شتێك)؛ بوون بە هۆی ڕوودان لەپێش کاتی خۆیدا: *(He ~d the crisis.)* (٣) نیشاندن (کیمیا). (٤) خەستکردنەوە؛ گۆڕینی هەڵم بۆ باران‌و بەفرو سەهۆڵ.
v.i. (١) نیشتن (کیمیا). (٢) خەستبوونەوە؛ گۆڕانی هەڵم بۆ باران‌و بەفرو سەهۆڵ.
adj. (١) بەسەرا کەوتووە خوارێ. (٢) هەڵەشە؛ سەرچڵ. (٣) لەپڕ؛ کوتوپڕ؛ زۆر خێرا.
n. نیشتوو (کیمیا)؛ ماددەی نیشتوو.
-precipitateness ***(n.)***; **precipitator** ***(n.).***
precipitation (pri-sip′ə-tā′shən), ***n.*** (١) بەسەرا کەوتنە

خوارەوە (٢) هەڵمشەیی؛ سەرچڵی. (٣) پەلەلێکردن؛ پەلە.
(٤) (أ) نیشتن (کیمیا). (ب) ماددەی نیشتوو.
(٥) (أ) دران درین؛ بەفربارین. (ب) نەرمە باران؛ باران؛ بەفر.
(ج) چەندێتی باران یا بەفر.

precipitin (pri-sip′ə-tin), *n.* دژەتەنێکە لە کوتان یا دەرمانی تایبەتی کردنە لەشەوە پەیدادەبێت.

précis (prā-sē′, prā′sē), *n.* کورتەی وتار؛ پوختەی وتار یا باس.

precise (pri-sīs′), *adj.* (١) ڕوون؛ وورد؛ دیار *(~ concepts)*.
(٢) وورد (مرۆڤ)؛ ووردکار
(٣) بێ کەم و زۆر؛ تەواو: *(the ~ amount)*.
(٤) زۆر بایەخدەر بە شتی بچووک.

-preciseness *(n.).*

precisely (pri-sīs′li), *adv.* (١) بەووردی؛ بەتەواوی.
(٢) بێ زیادوکەم؛ کتومت؛ بەڵێ زۆر ڕاستە؛ وایە.

precisian (pri-sizh′ən), *n.* کەسێکی توندوتیژ (بەتایبەتی لە پەیڕەوی کردنی ئاییندا).

precision (pri-sizh′ən), *n.* ووردی؛ تەواوی؛ بێ کەموزیادی.
adj. وورد؛ ووردکاری؛ بۆ ووردکاری کراوە:
(~ bombing, instruments, tools, etc.)

precisionist (pri-sizh′ən-ist), *n.* کەسێکی وورد یا ووردکار

preclinical (prē-klin′i-k′l), *adj.* هی ماوەی پێش دەرکەوتنی نیشانەی نەخۆشییەك.

preclude (pri-klōōd′), *v.t.* نەکرتنەوە؛ پێشەکی ڕێ لێ بەستنەوە؛ پێشەکی نەهێشتن *(His attitude ~s a solution to the problem.)*.

preclusion (pri-klōō′zhən), *n.* نەکرتنەوە؛ نەهێشتن؛ پێشەکی ڕێ لێ بەستنەوە

preclusive (pri-klōō′siv), *adj.* ڕێ لێ بەستەرەوە؛ کۆسپ.

precocial (pri-kō′shəl), *adj.* هی بەچکە باڵندەی زوو پێگەیشتوو؛ هی بەچکەی ئەو باڵندانەی کە هەر لە هەڵهاتنەوە پەڕیان دەرکردووەو زیتەڵەن.

precocious (pri-kō′shəs), *adj.* (١) بەر لە کاتی خۆی پێگەیشتوو (بەتایبەتی منداڵی زیرەك) *(a ~ child)*.
(٢) بەر لە کاتی خۆی هەراش بوو.
(٣) لەپێش چرۆکردندا خونچە پشکوتوو.

precociously (pri-kō′shəs-li), *adv.* بە زوو پێ گەییوی؛ بە زوویی هەراش بوو

precociousness (pri-kō′shəs-nis), *n.* زوو پێ گەیین زوو هەراش بوون.

precocity (pri-kos′ə-ti), *n.* زوو پێ گەیین؛ زوو هەراش بوون.

preconceive (prē′kən-sēv′), *v.t.* پێشەکی هێنانە بەرچاوی خۆ؛ پێشەکی بڕیاردان یا هەڵوێست وەرگرتن: *(a ~d idea)*.

preconception (prē′kən-sep′shən), *n.* (١) پێشەکی هێنانە بەرچاوی خۆ یا بڕیاردان دەربارەی. (٢) بڕیاری نەبەکام؛ بیروڕای کاڵ و کرچ.
(٣) لایەنگری؛ بە لایەکدا داتاشین

preconcert (prē′kən-sûrt′), *v.t.* پێشەکی ڕێکەوتن.

precondition (prē′kən-dish′ən), *n.* مەرجی پێشەکی
v.t. پێشەکی ڕاهێنان

precook (prē-kōōk′), *v.t.* پێشەکی کوڵاندن یا نیمچە کوڵاندن.

precritical (prē-krit′i-k′l), *adj.* پێش باری تەنگ و چەڵەمەیی.

precursor (pri-kûr′sēr), *n.* (١) نیشانەی پێشەکی؛ نیشانەی شتی داهاتوو یا دواڕۆژ؛ پێشەنگ؛ بەرایی:
(The early snow was the ~ of a cold winter.)
(٢) پێشین (لە کاربەدەستیدا).
(٣) ماددەیەکە کە لە ڕزین یا گۆڕینی کیمیایی ماددەیەکی تر پەیدا دەبێت.

precursory (pri-kûr′sə-ri), *adj.* (١) نیشانەی دواڕۆژ یا شتی داهاتووە (٢) سەرەتایی؛ پێشەکی.

predaceous, predacious (pri-dā′shəs), *adj.* = predatory.

predacity (pri-das′ə-ti), *n.* زیانەخۆری؛ ڕاوچێتی (بۆ گۆشت)؛ دڕندەیی.

predate (prē-dāt′), *v.t.* (١) بەرواری پێشتر لەسەر دانان (چەك، بڕوانامە... هتد).
(٢) لەپێشدا بوون؛ لەپێشتردا ڕوودان، بوون، یا پەیدابوون:
(Hunting ~s agriculture.)

predation (pri-dā′shən), *n.* (١) زیانەخۆری؛ گیانداری تر خواردن.
(٢) تاڵانکردن؛ تاڵانکاری

predator (pred′ə-tēr), *n.* (١) زیانەخۆر؛ ڕاوچی؛ دڕندە.
(٢) تاڵانکەر

predatory (pred′ə-tôr′i, pred′ə-tō′ri), *adj.* (١) تاڵانکەر؛ ڕووتکەرەوە: *(a ~ band of people)*.
(٢) زیانەخۆر؛ ڕاوچی؛ دڕندە: *(A lion is a ~ animal.)*.

-predatorily *(adv.)*; **predatoriness** *(n.).*

predecease (prē′di-sēs′), *v.t.* لەپێش کەسێکی تردا یا ڕووداونێکدا مردن.

predecessor (pred′ə-ses′ēr, pred′ə-ses′ēr), *n.* (١) پێشین؛ پێشتر (کاربەدەست)؛ پێشوو. (٢) شتێکە کە شتێکی تر شوێنەکەی گرتووەتەوە.
(٣) باووباپیر

predestinarian (pri-des′tə-nâr′i-ən), *adj.* (١) چارەنووسی.
(٢) بڕوابوو بە چارەنووس.
n. کەسێکە کە بڕوای بە چارەنووسە.

-predestinarianism *(n.).*

predestinate (pri-des′tə-nit), *v.t.* (١) لە چارە نووسین؛ وەها بۆ بڕینەوە. (٢) پێشەکی بڕیاردان.
adj. وەها لە چارەنووسی نووسراوە؛ ئەوە چارەنووسیەتی.

predestination (pri-des′tə-nā′shən), *n.* (١) (أ) چارەنووس بۆ بڕینەوە (ئایین). (ب) چارەنووس بۆ بڕانەوە. (٢) چارەنووس؛ خواخواست

predestine (pri-des′tin), *v.t.* (١) لە چارە نووسین؛ وەها بۆ بڕینەوە.
(٢) پێشەکی بڕیاردان.

predeterminate (prē′di-tûr′mə-nit), *adj.* پێشەکی بڕیاردراو

predetermination (prē′di-tûr′mə-nā′shən), *n.* (١) لە چارە نووسین؛ لە چارە نووسران. (٢) پێشەکی بڕیاردان.
(٣) پێشەکی لایەنگری کردن.

predetermine (prē′di-tûr′min), *v.t.* (١) پێشەکی بڕیاردان
(٢) پێشەکی لارەسەنگ کردن یا بە لایەکدا خستن؛ پێشەکی لایەنگری کردن

-predeterminer *(n.).*

predial (prē′di-əl), *adj.* = **praedial.**

predicable (pred′i-kə-b′l), *adj.* (١) لەسەر بنچینەیەکی تایبەتی بەندبوو یا دانراو. (٢) دووپاتکراوەتەوە؛ دیسان دان پیانراو یا وتراوە.
n. تایبەخۆیەك کە دەتوانرێ دانی پیا بنرێ یا نەنرێ (ژیربێژی، زمان).

predicament (pri-dik′ə-mənt), *n.* (١) تەنگ و چەڵەمە؛ گیروگرفت؛ بارێکی گیروگرفتاوی و ناخۆش. (٢) بابەت (ژیربێژی)؛ جۆر

predicate (pred′i-kāt′), *v.t.* (١) [Rare] (بانگ بۆ دان؛ وتن؛ بڵاوکردنەوە. (٢) دان پیانان (تایبەخۆ، نیشانە)؛ چەسپاندن:
(Let us ~ greenness of grass.)
(٣) وا گەیاندن؛ وا گرتنەوە: *(Grass ~s greenness.)*.
(٤) لەسەر بناغەیەکی تایبەتی دانانی بیروڕایەك یا کردارێك.
v.i. وتن؛ چەسپاندن؛ وتنەوە
n. (١) گوزارە (ڕێزمان)؛ ئەو بەشەی ڕستەیە کە لە بکەر دەدوێ.
(ووشەی " blows " لە ڕستەی " The wind blows "، " blows from the east " لە ڕستەی:
" The wind blows from the east "، وە " threw the ball "

لە ڕستەی " John threw the ball. " دا.

(٣) تایبەخوێیەکی دان پیانراو یا پیانەنراوی شتێك (ڕێزبێژی).

adj. (١) لەسەر بنچینەیەکی تایبەتی دانراو.

(٢) گوزارەیی (ڕێزمان): لە بکەر دوواو: *(a ~ noun)* .

predication (pred′i-kā′shən), ***n.*** (١) دووپارە دان پیانان (ڕێزبێژی). (٢) لەسەر بناغەیەك دانان: لەسەر شتێك بەندبوون.

(٣) گوزارە (ڕێزمان).

predicatory (pred′i-kə-tôr′i, pred′i-kə-tō′ri), ***adj.*** هی بانگ بۆ دان: هی پەندو ئامۆژگاری ئاینیو ڕەووشتی ووتن.

predict (pri-dikt′), ***v.t. & v.i.*** پێشبینی کردن؛ پێشبینین؛ موفلانە لێدان؛ قراندن.

predictable (pri-dik′tə-b′l), ***adj.*** پێشبینی دەکرێ؛ پێشەکی زانراو: *(a ~ behavior, act, person, etc.)* .

-predictability *(n.)*.

predictive (pri-dik′tiv), ***adj.*** تایبەتی بە پێشبینی کردن

predictor (pri-dik′tēr), ***n.*** (١) پێشبینیکەر

(٢) ئامێری پێشبینی: ئامێرێکی فرۆکەشکێنە لێکی دەداتەوە کەی موشەکەکە بتەقێنرێتە فرۆکەی دوژمن

predilection (prē′də-lek′shən, pred′′l-ek′shən), ***n.*** حەز؛ لایەنگری؛ بەلاوە باشتربوون.

predispose (prē′dis-pōz′), ***v.t.*** (١) وائێکردن؛ پێشەکی ئامادەکردن بۆ لایەنگری یا کردنی شتێك:

(His good manners ~ people to like him.)

(٢) [Archaic]. پێشەکی برینەوە یا ڕێکەوتن لەسەر

predisposition (prē′dis-pə-zish′ən), ***n.*** (١) وائێکردن؛ پێشەکی ئامادەبوون بۆ لایەنگری یا کردنی شتێك

(٢) حەزی پێشەکی: ئارەزوو؛ ئامادەیی پێشەکی.

(a ~ to find fault with everybody)

predominance (pri-dom′ə-nəns), ***n.*** (١) زاڵی

(٢) زۆربەیی: زۆری؛ بڵاوبووەوە

predominancy (pri-dom′ə-nən-si), ***n.*** = predominance.

predominant (pri-dom′ə-nənt), ***adj.*** (١) بەدەسەڵاتتر لە هەموو؛ زاڵ. (٢) دیارتر لە هەموو؛ زۆرتر؛ بەهێزتر:

(The ~ feature of his character was pride.)

predominantly (pri-dom′ə-nənt-li), ***adv.*** زۆربەی زۆری؛ بەزۆری *(The country is ~ Catholic.)*

predominate (pri-dom′ə-nāt′), ***v.i.*** (١) زاڵبوون بەسەردا؛ دەست بەسەردا ڕۆیشتن؛ جڵەو بەدەست بوون

(٢) بەهێزترو زۆرتربوون لە: *(a forest in which pine-trees ~)* .

-predominately *(adv.)*; **predominatingly** *(adv.)*;

predomination *(n.)*.

pre-eminence (prē-em′ə-nəns), ***n.*** زاڵی؛ دەست ڕۆین؛ ناوبانگ پایەبەرزی

pre-eminent (prē-em′ə-nənt), ***adj.*** زاڵ؛ دەست ڕۆیو؛ بەناوبانگ؛ پایەبەرز *(his ~ position among his colleagues)* .

-pre-eminently *(adv.)*.

pre-empt (prē-empt′), ***v.t.*** (١) دەستپێشکەری کردن لە کڕیندا (بەتایبەتی زەویوزاری میری لەڕێی نیشتەجێ بوون تیایدا پێش خەڵکی تر).

(٢) دەستبەسەرداگرتن لەپێش خەڵکی ترەوە

-pre-emptor *(n.)*; **pre-emptory** *(adj.)*.

pre-emption (prē-emp′shən), ***n.*** (١) (ا) مافی کڕین لەپێش خەڵکی تردا (بەتایبەتی هی زەوی میری بە چوونە ناوی پێش خەڵك)

(ب) کڕینی زەوی بەم جۆرە. (ج) زەوی بەم جۆرە کڕراو

(٢) دەستبەسەرداگرتنی شتێك پێش خەڵکی تر

pre-emptive (prē-emp′tiv), ***adj.*** (١) تایبەتی بە کڕین یا مافی کڕینی زەوی میری بە چوونە ناوی‌یەوە پێش خەڵکی تر.

(٢) هی دەستپێشکەری (بەتایبەتی هێرش بردنە سەر دوژمن):

(a ~ attack against the enemy)

preen (prēn), ***v.t.*** (١) پەڕ پاکردنەوەو ڕێکخستن بە دەنووك.

(٢) جلی جوان لەبەرکردنو خۆ ڕازاندنەوە.

(٣) شانازی بە خۆوە کردن؛ زۆر لە خۆ ڕازی بوون.

v.i. بەرگی جوان لەبەرکردنو خۆ ڕازاندنەوە.

pre-establish (prē′ə-stab′lish), ***v.t.*** پێشەکی دامەزراندن.

pre-exilian (prē′ig-zil′i-ən, prē′ik-sil′i-ən), ***adj.*** تایبەتی بە سەردەمی پێش دیلێتی جوولەکە لە بابل لە سەدەی شەشەمی پێش زایندا.

pre-exilic (prē′ig-zil′ik, prē′ik-sil′ik), ***adj.*** = pre-exilian.

pre-exist (prē′ig-zist′), ***v.i. & v.t.*** لەپێش کەسێك یا شتێکی تردا بوون یا ژیان.

pre-existence (prē′ig-zis′təns), ***n.*** لەپێشتردا بوون یا ژیان (بەتایبەتی گیان).

pre-existent (prē′ig-zis′tənt), ***adj.*** لەپێشتردا بوو؛ پێشتر لە کەسێك یا شتێکی تردا بوو.

prefabricate (prē-fab′rə-kāt′), ***v.t.*** (١) پێشەکی دروستکردن.

(٢) پێشەکی دروستکردنی بەشەکانی خانوویەك بۆ گواستنەوەو پێکەوەنانی لە شوێنێکی تر.

-prefabrication *(n.)*.

preface (pref′is), ***n.*** (١) [P-] ، سەرەتای نوێژی کاسۆلیکی.

(٢) سەرەتا (پەرتووك، ووتار)؛ پێشەکی.

v.t. (١) پێشکەش کردن بە سەرەتا یا پێشەکی‌یەکەوە؛ بە سەرەتایەك دەستپێکردن. (٢) بۆ بوون بە سەرەتا یا پێشەکی.

prefatory (pref′ə-tôr′i, pref′ə-tō′ri), ***adj.*** سەرەتایی؛ تایبەتی بە هی سەرەتا یا پێشەکی.

prefect (prē′fekt), ***n.*** (١) کاربەدەستێك یا فەرمانبەرێکی بەرزی ڕۆمای کۆن. (٢) کاربەدەستێکی گەورە، بەتایبەتی: (ا) کاربەدەستی بەرزی فەرەنسا. (ب) سەرۆکی پۆلیسی پاریس. (ج) بەڕێوەبەری دانشگایەکی ئاینی.

(٣) قوتابی چاودێر (بەتایبەتی لە قوتابخانەی تایبەتیدا).

prefect apostolic, کەشیشی گەورەی کاسۆلیکی.

prefecture (prē′fek-chēr), ***n.*** (١) دەسەڵاتو پلەوپایەی فەرماندەر.

(٢) جێنشینی فەرماندەر.

prefer (pri-fũr′), ***v.t.*** (١) سکاڵاکردن؛ شکات کردن:

(He ~ed charges against her for theft.)

(٢) بەلاوە باشتربوون؛ زیاتر حەزلێکردن: *(I ~ tea to coffee.; He ~s reading to sports.)*

(٣) پلە پێدان؛ بەرزکردنەوە.

preferable (pref′ēr-ə-b′l, pref′rə-b′l), ***adj.*** باشترە لە:

(Death is ~ to slavery.)

-preferability *(n.)*; **preferableness** *(n.)*.

preference (pref′ēr-əns, pref′rəns), ***n.*** (١) زیاتر حەزلێکردن؛ بەلاوە باشتربوون؛ حەزی زیاتر: *(He has a ~ for younger women.)*

(٢) مافی هەڵبژاردن؛ هەل یا دەسەڵاتی هەڵبژاردن:

(You have your ~ of seats in the theatre.)

(٣) شتی زیاتر حەزلێکراو؛ شتی زیاتر ویستراوو هەڵبژێراو:

(What is your ~ ?)

(٤) خاترگرتن لە قەرزدانەوە یا قەرز پێداندا؛ خاترگرتنی وولاتێك لە باجی گومرگیو بازرگانیو شتی تردا.

preferential (pref′ə-ren′shəl), ***adj.*** (١) خاترگری؛ پێشخەری:

(The sickest patients receive ~ treatment.)

(٢) هی لایەنگری یا جیاوازیکاری: *(~ tariff rates)* .

preferment (pri-fũr′mənt), ***n.*** (١) پلە پێدان؛ بەرزکردنەوە.

(۲) پلەوپایەی پێدراو؛ پلەی بەرزی پێدراو.

preferred stock, بەشی هەڵبژاردە: ئەو بەشانەی کۆمپانیایەکە (لە بۆرسەدا) کە دەخرێتە پێش بەشی ئاسایی لە دابەشکردنی قازانج یا سەرمایەدا)

prefiguration (prē´fig-yoo-rā′shən), *n.* (۱) نیشانەی ئەوە بوون؛ بەرایی شتێك بوون؛ پێشەکی شتێك گەیاندن. (۲) نیشانەی پێشەکی؛ نموونەی پێشەکی یا یەکەم.

prefigure (prē-fig′yẽr), *v.t.* (۱) نیشانەی ئەوە بوون؛ پێشەکی وا دەرخستن یا وا گەیاندن؛ نموونەی پێشەکی بوون بۆ؛ ڕێ بۆ پاکردنەوە (مەجاز). (۲) هێنانە بەرچاوی خۆ؛ پێشەکی لێکدانەوە؛ پێشبینین.

prefix (prē-fiks′), *v.t.* (۱) [Rare] پێشەکی چاك کردن. (۲) دانان لەپێشی وشەیەکدا؛ پێشگر دانان لەبەردەم وشەدا.

n. پێشگر (ڕێزمان)؛ پێشبەند؛ پێشکۆ.

preflight (prē-flīt′), *adj.* هی پێش فڕین یا هەڵسانی فڕۆکە *(~ preparation)*

preformation (prē´fôr-mā′shən), *n.* (۱) پێشەکی پێکهێنان؛ پێشەکی پێکهاتن. (۲) بیردۆزێکی کۆنەو باونەماوە کە دەڵێت: هەموو ئەندامەکانی زیندەوەرێك هەر لە سەرەتاوە لە تۆوەکەی یا شانە بنچینەیی‌یەکنیدا هەیەو تەنها ئەوەیە پەرە دەسەنن‌و دەبن بە زیندەوەری هەراش

pregnable (preg′nə-b'l), *adj.* داگیر دەکرێ: دەتوانرێ بگیرێ (قەڵا، سەنگەر)؛ ناقایم.

pregnancy (preg′nən-si), *n.* سکپڕی؛ ماوەی سکپڕی.

pregnant (preg′nənt), *adj.* (۱) سکپڕ؛ ئاووس؛ دووگیان. (۲) داهێنەر؛ زیرەك؛ خەیاڵ فراوان؛ دانا؛ زرنگ. (۳) بەبەر؛ بەپیت. (٤) گرنگ؛ پڕ مانا؛ سەنگین: *(a ~ reply)*. (٥) (**~ with; ~ in**)؛ پڕە لە.

preheat (prē-hēt′), *v.t.* پێشەکی گەرم کردن (وەك فڕن یا تەنوور).

prehensile (pri-hen′sil, pri-hen′s'l), *adj.* گیرندە؛ دەگیرێ بە پێچ خواردن بەدەوریدا (وەك کلکی مەیموون).

prehension (pri-hen′shən), *n.* (۱) گرتن (۲) (ا) هەستپێکردن. (ب) تێگەیشتن؛ سەر لێ دەرچوون.

prehistoric (prē´his-tôr′ik, prē´his-tor′ik), *adj.* *Also-* **prehistorical,** پێش مێژوو؛ بەر لە مێژوو.

prehistory (prē-his′tə-ri), *n.* پێش مێژوو

-prehistorian *(n.)*.

preignition (prē´ig-nish′ən), *n.* سووتان یا داگیرسانی پێش کاتی (مەکینە).

prejudge (prē-juj′), *v.t.* پێشەکی بڕیاردان؛ بڕیاردان پێش زانینی هەمووشتێك دەربارەی مەسەلەکە یا کەسەکە.

prejudgment, prejudgement (prē-juj′mənt), *n.* بڕیاری پێشەکی (وشەی پێشوو ببینە).

prejudice (prej′oo-dis), *n.* (۱) بڕیاری پێشەکی؛ بڕیاردان پێش زانینی هەمووشتێك دەربارەی مەسەلەیەك یا کەسێك. (۲) لایەنگری کوێرانە؛ لایەنگری بێ ڕەوا؛ دەمارگیری؛ جیاوازی کردن لەگەڵدا: *(a ~ against foreigners)* (۳) قینی کوێرانە (دژی ڕەگەزو ئاین‌و ناوچەو وڵات‌و گەلێك شتی تر)؛ ڕەچەڵەك پەرستی. (٤) زیان (بەهۆی کردەوەو لایەنگری کوێرانەی خەڵك).

v.t. (۱) زیان لێدان (بە هۆی لایەنگری بێ ڕەوا یا بڕیاری پێشەکی‌یەوە): *(His mistake ~d the outcome.)* (۲) قینی کوێرانە هەڵساندن؛ بوون بە هۆی لایەنگری کوێرانەو بێ ڕەوایانە.

in (or to) the prejudice of, بە جۆرێك کە زیان بگەیەنێ بە کەسێك، مافێك، یا داوایەك.

without prejudice to, بە جۆرێك کە نەبێتە هۆی زیان گەیاندن بە مافێك یا داوایەك (دادگەری).

prejudicial (prej´oo-dish′əl), *adj.* زیان گەیێن؛ تایبەتی بە لایەنگری کوێرانەو بێ ڕەوایانەو زیان لێدان.

prelacy (prel′ə-si), *n.* (۱) پلەوپایەی سەرەك قەشە. (۲) سەرەك قەشەکان. (۳) فەرمانڕەوایی سەرەك قەشەکان (لەڕووی سووکی‌یەوە).

prelate (prel′it), *n.* سەرەك قەشە؛ کاربەدەستێکی گەورەی کڵێسە.

prelateship (prel′it-ship´), *n.* پلەوپایەی سەرەك قەشە؛ ماوەی کاربەدەستی سەرەك قەشە.

prelature (prel′ə-chẽr), *n.* (۱) پلەی سەرەك قەشە. (۲) سەرەك قەشەکان.

prelect (pri-lekt′), *v.i.* وانە وتنەوە (لە زانکۆ)؛ وتار خوێندنەوە.

-prelection *(n.)*; **prelector** *(n.)*.

prelibation (prē´lī-bā′shən), *n.* پێشەکی چەشتن؛ بەرکوڵی خواردنەوە؛ نۆبەرەی خواردنەوە.

preliminary (pri-lim′ə-ner´i), *adj.* سەرەتایی؛ پێشەکی: *(a ~ examination, report, etc.)*

n. (۱) (*pl.*) ، شتێکی پێشەکی یا ئامادەیی (کردار، هەنگاو، کاروبار). (۲) تاقیکردنەوەی سەرەتایی (پێشی دەووترێ: " **prelim** "). (۳) ڕووداوی پێش ملەملێیەکی وەك زۆرانبازی‌و بۆکسبازی. (٤) (*pl.*)، پەڕەکانی پێش دەقی پەرتووکێك (چاپەمەنی).

preliterate (prē-lit′ẽr-it), *adj.* (۱) هی بەر لە پەیدابوونی نووسین. (۲) هی گەلێکی بێ شتی نووسراو؛ هی کۆمەڵێکی فێری نووسین نەبوو

prelude (prel′ūd, prē′lo͞od), *n.* (۱) سەرەتا (کردار، داستان، هۆنراوەی درێژ، شانۆنامە، ڕووداوی داهاتوو)؛ پێشەکی. (۲) (ا) پارچەیەکی کورت مۆسیقا کە سەرەتای پارچەیەکی درێژە. (ب) پارچەیەك مۆسیقای ڕۆمانسی کورت.

v.t. (۱) بۆ بوون بە سەرەتا یا پێشەکی. (۲) دەستپێکردن یا پێشکەش کردن بە سەرەتا.

v.i. (۱) بۆ بوون بە سەرەتا. (۲) پارچەیەك مۆسیقای سەرەتایی لێدان

prelusion (pri-lo͞o′zhən), *n.* = **prelude.**

prelusive (pri-lo͞o′siv), *adj.* سەرەتایی؛ پێشەکیتی.

premature (prē´mə-tyoor′, prē´mə-choor′), *adj.* پێش کاتی خۆی؛ نەبەکام؛ پێ نەگەییو؛ زوو: *(a ~ baby; a ~ idea, proposal, etc.)*

prematurely (prē´mə-tyoor′li, prē´mə-choor′li), *adv.* پێش کاتی خۆی؛ زوو؛ بە نەبەکامی: *(She died ~.)*.

premaxilla (prē´mak-sil′ə), *n.* ئێسکی کاژێری سەرووی بڕبڕەدارەکان.

premedical (prē-med′i-k'l), *adj.* خوێندنی سەرەتایی یا ئامادەیی بۆ خوێندنی پزیشکەوانی.

premeditate (prē-med′ə-tāt´), *v.t.* پێشەکی بیرکردنەوەو نەخشەکێشان‌و پیلان گێڕان؛ بە دەستەنقەست کردن؛ تەگبیرکردن: *(to ~ a murder)*

v.i. پێشەکی بیرکردنەوە.

-premeditative *(adj.)*; **premeditator** *(n.)*.

premeditated (prē-med′ə-tāt´id), *adj.* بە دەستەنقەست کراو؛ پێشەکی تەگبیر بۆ کراوو نەخشە بۆ کێشراو: *(a ~ murder)*.

premeditation (prē-med´ə-tā′shən), *n.* (۱) نەخشەکێشانی پێشەکی؛ تەگبیر؛ تەگبیرکردن. (۲) دەستەنقەستی لە کردنی تاوانێکدا (یاسا).

premier (prē′mi-ẽr, prem′yẽr), *adj.* (۱) یەکەم؛ گرنگترین؛ سەرەکی ترین. (۲) کۆنترین؛ دێرینترین؛ پێشترین؛ زووترین.

n. سەرەك وەزیران.

première (pri-mêr′), *n.* (۱) یەکەم پیشاندانی فیلمێك یا نواندنێکی شانۆگەری. (۲) قارەمانی ژنی شانۆگەری‌یەك یا فیلمێك.

premiership (pri-mêr′ship, prē′mi-ẽr-ship´), *n.* سەرەك

وەزیریتی؛ سەرۆکایەتی ئەنجومەنی وەزیران.

premillenarian (prē´mil-ə-nâr′i-ən), *adj.* (١) هی بەر لە هەزار ساڵەی حوکمڕانی عیسا. (٢) تایبەتی بەو باوەڕەی دەڵێت: هاتنی دووەم جاری عیسا و حوکمڕانی بۆ سەرزەمین هەزار ساڵ دەخایەنێت

n. کەسێک کە بڕوای بەم بیروباوەڕە هەیە

premillennialism (prē´mə-len′i-əl-iz´m), *n.* بیروباوەڕێک ... عیسا بۆ دووەم جار دێتەوە بۆ سەرزەمین پێش ئەو هەزار ساڵەی کە خۆی حوکمڕانی تێدا دەکات

premise (prem′is), *n.* (١) ... وەدانان؛ گریمانە

(٢) ... سەرەتای تاپۆ یا قۆنتەرات (ب) موڵکی تاپۆکراو.

(٣) (*pl.*) خانوو؛ خانوو و حەوشەو زەویوزاری دەوروپشتی.

(٤) بەکێکە لە دوو گریمانە یا ڕاستی هاوکێشەیەکی ژیربێژی کە ئەنجامی لێوە وەردەگیرێ.

v.t. (١) پێشەکی وتن؛ بە گریمانە دانان

(٢) دەستپێکردن یا پێشکەش کردن بە سەرەتا

premium (prē′mi-əm), *n.* (١) خەڵات؛ بەخشیش.

(٢) شتێکی خۆڕایی یا نرخ داشکێنراو

(٣) بەخشیشی سەرمووچە یا نرخی ناسایی

(٤) پارەی حگە لە قازانج کە دەدرێت بۆ وەرگرتنی قەرزێک.

(٥) مانگانەی کۆمپانیای بیمە.

(٦) جیاوازی بەهای ڕاستەقینە یا هێزی کڕینی دوو جۆر پارە کە بەناو هەمان بەهایان هەبێت.

(٧) کرێ فێرکردنی پیشەیەک.

(٨) بایەخ؛ بایەخی زۆر.

(They put a ~ on honesty and hard work.)

at a premium, (١) گران؛ گرانتر لە بەهای ناسایی.

(The shares are selling at a premium.)

(٢) بەنرخ؛ بەبایەخ؛ بەنرختر لە جاران؛ بەبرەو

(Japanese cars are at a premium now.)

put a premium on, بایەخ زۆر پێدان؛ زۆر بەنرخ دانان؛ بە گرنگ دانان.

(They put a premium on punctuality.)

premolar (prē-mō′lẽr), *adj.* هی ددانی پێش کاکیلە

n. ددانی پێش کاکیلە.

premonish (pri-mon′ish), *v.t. & v.i.* [Rare]. پێشەکی ئاگادار کردن یا وریاکردنەوە.

premonition (prē´mə-nish′ən), *n.* (١) پێشەکی ئاگادارکردن یا وریاکردنەوە. (٢) دڵ خەبەردان؛ پێشەکی هەستکردن بە ڕوودانێکی ناخۆش: *(He had a ~ of failure.)* .

premonitory (pri-mon′ə-tôr′i, pri-mon′ə-tō′ri), *adj.* وریاکەرەوە؛ ئاگادارکەرەوە: *(a ~ symptom)* .

premorse (pri-môrs′), *adj.* لەپڕ لەناوچوو هەر وەک قرتێنرابێ (گەڵا، ڕووەک).

premunition (prē´mū-nish′ən), *n.* بەرگری پێشەکی دژی نەخۆشی پیس و کوشندە (لەڕێی کوتانەوە).

-premune *(adj.).*

prenatal (prē-nā′t'l), *adj.* هی بەر لەدایکبوون

(~ care, injuries, etc.)

-prenatally *(adv.).*

preoccupancy (prē-ok′yoo-pən-si), *n.* (١) خاوەنێتی یا مافی خاوەنێتی لەپێش خەڵکی تردا؛ گرتنەدەست پێش خەڵکی تر.

(٢) سەرقاڵی؛ خولیا

preoccupation (prē-ok´yoo-pā′shən), *n.* (١) سەرقاڵی؛ خولیا پێوە گرتن. (٢) خولیا؛ هۆی خولیا یا سەرقاڵی:

(Nature was clearly their main ~ .)

preoccupied (prē-ok′yoo-pīd´), *adj.* (١) پێشەکی گیراو (جێگە، خانوو)؛ بەتاڵ نییە. (٢) سەرقاڵ؛ خولیا پێوەگرتوو؛ داڵغەلێدەر

(٣) تایبەتی بە ناوێک کە لەوەوپێش نراوە لە گیاندارێک یا ڕووەکێک و ناتوانرێ بنرێ لە یەکێکی تر.

preoccupy (prē-ok′yoo-pī´), *v.t.* (١) سەرقاڵ کردن؛ هەموو کات گرتن. (٢) گرتنەدەست پێش خەڵکی تر؛ گرتن یا کردن بە هی خۆ پێش خەڵکی تر (خانوو، زەویوزار، جێگە... هتد).

preordain (pre´ôr-dān′), *v.t.* لە چارە نووسین؛ وا بۆ بڕینەوە؛ پێشەکی بڕیاردان.

preordination (prē´ôr-d'n-ā′shən), *n.* لە چارە نووسین؛ بڕیاری پێشەکی.

prep (prep), *adj.* [Colloq.], = **preparatory.**

n. [Colloq.], قوتابخانەی ئامادەیی.

prepaid (prē-pād′), *past tense and p.p. of* **prepay.**

adj. پێشەکی دراو: *(a ~ ticket)* .

preparation (prep´ə-rā′shən), *n.* (١) ئامادەکردن؛ ئامادەکاری؛ خۆ ئامادەکردن؛ تفاق خستن؛ سازکردن. (٢) ئامادەیی.

(٣) کارێکی ئامادەکەری. (٤) گیراوە (دەرمان، ئارایشت، خواردەمەنی).

preparative (pri-par′ə-tiv), *adj.* هی شت یا کاری ئامادەکەر؛ ئامادەکەری.

n. شتێکی ئامادەکەر.

preparatory (pri-par′ə-tôr´i, pri-par′ə-tō´ri), *adj.* (١)- سەرەتایی؛ پێشەکی: *(a ~ step)* .

(٢) ئامادەیی (قوتابخانە، قوتابی): *(a ~ student)* .

preparatory school, قوتابخانەی تایبەتی ئامادەیی.

prepare (pri-pâr′), *v.t.* (١) ئامادەکردن؛ سازکردن؛ شیاندن؛ گەڵاڵەکردن. (٢) ئامادەکردن: *(He ~d them for the bad news.)*

(٣) تفاق بۆ خستن؛ پێکهێنان.

(٤) گرتنەوە (دەرمان، ئارایشت)؛ ئامادەکردن:

(to ~ the medicine; They ~d dinner.)

v.i. (١) ئامادەکردن؛ پێ بۆ خۆش کردن.

(٢) خۆ ئامادەکردن؛ خۆ خڕھەڵدان.

-preparer *(n.).*

prepared (pri-pârd′), *adj.* (١) ئامادە.

(٢) گیراوە (دەرمان، ئارایشت... هتد).

-preparedly *(adv.).*

preparedness (pri-pâr′id-nis, pri-pârd′nis), *n.* ئامادەیی (بەتایبەتی بۆ جەنگ).

prepay (prē-pā′), *v.t.* پێشەکی (پارە) دان.

prepayment (prē-pā′mənt), *n.* (پارە) دانی پێشەکی.

prepense (pri-pens′), *adj.* دەسەنقەست؛ پێشەکی پیلان بۆ کراو؛ تەگبیر بۆ کراو.

preponderance (pri-pon′dẽr-əns), *n.* *Also* **preponderancy,** زۆرتری؛ سەنگینتری؛ گرنگتری؛ بەبایەختری؛ گەورەتری؛ قورستری؛ بەدەسەڵاتتری: *(the ~ of evidence is against him.)*

preponderant (pri-pon′dẽr-ənt), *adj.* زۆر؛ گەورەتر؛ گرنگتر؛ سەنگینتر؛ بەبایەختر؛ قورستر؛ بەدەسەڵاتتر.

-preponderantly *(adv.).*

preponderate (pri-pon′də-rāt´), *v.i.* (١) قورستربوون لە؛ سەنگینتربوون لە. (٢) لاسەنگ بوون؛ تای تەرازوو داکەوتن.

(٣) زاڵبوون؛ بەهێزتربوون لە؛ زۆرتربوون لە؛ بەدەسەڵاتترو گرنگتربوون لە.

-preponderation *(n.).*

preposition (prep´ə-zish′ən), *n.* ئامرازی پەیوەندی (ڕێزمان)؛ وشەی پەیوەندی: (وەک: " **on, in, at** " لە: " **on the ground, in the air, at sea** " دا).

prepositional (prep′ə-zish′ən-'l), *adj.* تایبەتی بە ئامرازی

پەیوەندی

-prepositionally *(adv.)*.

prepositional phrase, دەستەواژەیەکە لە ئامرازی پەیوەندیو ناوی پاشکۆ پێکهاتووەو ئەرکی ناوەڵناو یا ناوەڵکردار دەبینێ. (وەك: " of wool " و " in haste " لە " a dress of wool " و " written in haste " دا).

prepositive (prē-poz′ə-tiv), *adj.* هی ووشەی پێشگر یا بەردەم (ڕێزمان).

n. ووشە یا ئامرازی پێشگر؛ ووشەی پێشبەند.

prepositor (prē-poz′ə-tēr), *n.* = praepostor.

prepossess (prē′pə-zes′), *v.t.* (١) [Rare] گرتنەدەست لەپێش خەڵکی تر. (٢) مێشك پڕکردن؛ سەرقاڵ کردن (بە بیروە)؛ مێشك گرتن. (٣) پێشەکی کارتێکردن بۆ لایەنگری کەسێك یا شتێك یا دژ وەستانی. (٤) دڵفراندن؛ یەکسەر بە دڵدا چوون.

prepossessing (prē′pə-zes′iŋ), *adj.* جوان؛ دڵرفێن؛ نایاب.

prepossession (prē′pə-zesh′ən), *n.* (١) لایەنگری بێ ڕەوا؛ لایەنگری کوێرانە. (٢) سەرقاڵی (بە بیرێکەوە)؛ مێشك پڕی؛ مێشك پێوەگیران.

preposterous (pri-pos′tēr-əs), *adj.* نابەجێ؛ بێ مانا؛ بۆ پێکەنین؛ باشە. *(a ~ idea, suggestion, etc.)*.

prepotency (pri-pō′t′n-si), *n.* (١) زاڵی؛ دەست بەسەردا ڕۆیین؛ ڕکێف. (٢) زاڵی تایبەخۆکانی دایك یا باوك لە منداڵەکانیاندا.

prepotent (pri-pō′t′nt), *adj.* (١) زاڵ؛ دەسەڵات بەسەردا بوون؛ جڵەوگیر. (٣) تایبەخۆکانی زاڵترە لە هی هاوسەرەکەی لە منداڵەکانیاندا.

prep school, [Colloq.], = preparatory school.

prepuce (prē′pūs), *n.* پێستی سەری کێر کە لە خەتەنەکردندا دەبڕێ؛ پێستی قیتکەی قوز.

-preputial *(adj.)*.

prerequisite (prē-rek′wə-zit), *adj. & n.* مەرجی پێشەکی؛ پێویستی پێشەکی

prerogative (pri-rog′ə-tiv), *n.* (١) مافی تایبەتی (لەڕێی چین، بنەچە، پیشە یا پلەوپایەوە)؛ سەرپشکی: *(the royal ~)*. (٢) بەرتری؛ لەپێشێتی؛ مافی پێشڕۆیی. (٣) لێهاتوویی زگماکی؛ بەرزتری؛ بەرزی؛ جیاوازی.

adj. هی مافی تایبەتی

presage (pres′ij), *n.* (١) نیشانەی ڕوودانێکی دواڕۆژ (هی بهات یا نەهات)؛ نیشانەیەکی بەدووم. (٢) دڵ خەبەردان بە ڕوودانی ناخۆش؛ هەستکردن بە ڕوودانێکی ناپەسەند. (٣) [Rare]، پێشبینی. (٤) مانا؛ نیشانە *(of ominous ~)*.

v.t. (١) نیشانەی ڕوودانێکی خراپی دواڕۆژ بوون. (٢) دڵ خەبەردان بە ڕوودانی ناخۆش؛ هەستکردن بە ڕوودانی خراپ. (٣) پێشبینین

v.i. (١) دڵ خەبەردان بە ڕوودانی ناخۆش. (٢) پێشبینین.

presbyopia (prez′bi-ō′pi-ə, pres′bi-ō′pi-ə), *n.* نەخۆشی دووربینی (کە تووشی کەسانی پیر دەبێ).

-presbyopic *(adj.)*.

presbyter (prez′bi-tēr, pres′bi-tēr), *n.* (١) ڕیش سپی یا گەورە پیاوی کڵێسە. (٢) قەشە.

presbyterate (prez-bit′ēr-it, pres-bit′ə-rāt′), *n.* (١) پلەو- پایەی قەشە یا گەورە پیاوی کڵێسە. (٢) presbytery.

Presbyterian (prez′bə-têr′i-ən), *adj.* (١) [p-]، تایبەتی بە کارگێڕی کڵێسە لەلایەن گەورە پیاوانی کڵێسەوە. (٢) تایبەتی بە کڵێسەی " پریسبەتێری " کە لقێکە لە کڵێسەی پرۆتستانتی.

n. ئەندامی کڵێسەیەکی وەها.

-presbyterianism *(n.)*.

presbytery (prez′bi-ter′i, pres′bi-ter′i), *n.* (١) ئەنجوومەنی دادگایی کڵێسەی " پریسبەتێری " یە لە قەشەکانو گەورە پیاوانی کڵێسە پێکدێت. (٢) قەشەو گەورە پیاوانی کڵێسە. (٣) کارگێڕی کڵێسە لەلایەن قەشەو گەورە پیاوانی کڵێسەوە. (٤) بەشی کڵێسەی تەرخان کراو بۆ قەشەکان. (٥) ماڵی قەشە (ئاینی کاسۆلیکی).

preschool (prē′skōōl′), *adj.* هی تەمەنی پێش چوونە قوتابخانە (تەمەنی ٢-٦ ساڵ)؛ هی منداڵی دایەنگە.

-preschooler *(n.)*.

prescience (prē′shi-əns, presh′i-əns), *n.* پێشبینی؛ دووربینی

prescient (prē′shi-ənt, presh′i-ənt), *adj.* پێشبین؛ دووربین.

prescind (pri-sind′), *v.t.* (١) لەیەك جیاکردنەوە لە مێشکی خۆدا؛ یەك بە یەك سەیرکردن یا لێکۆڵینەوە. (٢) پارچە لێکردنەوە لەپڕ یا بەر لە کاتی خۆی؛ لێ لابردن.

v.i. (~ from), سەرنج لێ لابردن؛ ڕووکردن بەولاوە.

prescribe (pri-skrīb′), *v.t.* (١) ڕێ بۆ دانان؛ نەخشە بۆ کردن؛ سنوور بۆ دانان؛ فەرمان کردن؛ پەیڕەو بۆ دانان؛ بۆ دانان؛ پێ ووتن؛ بۆ بڕینەوە؛ یاسا بۆ دانان. (٢) دەرمان بۆ نووسین (پزیشك)؛ بۆ بڕینەوە یا بۆ دانان (دەرمان): *(The doctor ~d a new medicine for him.)* (٣) پووچ کردنەوە یا قەدەغەکردن بەپێی یاسا.

v.i. (١) پەیڕەوی دانان؛ دانان؛ یاسا دانان؛ وا ووتن. (٢) دەرمان بۆ نووسین (پزیشك)؛ ڕەچەتە بۆ نووسین. (٣) (ا) شتێك بە هی خۆ دانان بە هۆی بەدەستەوەبوونی ئەو شتە بۆ ماوەیەك؛ دانانی مافێك بە هی خۆ پاش بەسەرچوونی ماوەکە. (ب) قەدەغەبوون؛ پووچ کران.

prescript (pri-skript′), *adj.* تەوژیمی؛ پێویست؛ دەبێ پەیڕەوی بکرێ.

n. پەیڕەو؛ فەرمان؛ یاسا؛ دەستوور (ڕەووشت).

prescriptible (pri-skrip′tə-b′l), *adj.* (١) ڕەچەتەی بۆ نەنووسرێ؛ دیاری دەکرێ (نەخۆشی): *(a ~ illness)*. (٢) پەیڕەوی بۆ دادەنرێ. (٣) مافی خاوەنێتی دەسێنرێ پاش بەدەستەوەبوون بۆ ماوەیەکی زۆر (زەوی).

prescription (pri-skrip′shən), *n.* (١) پەیڕەوی بۆ دانان؛ ڕێگە بۆ دانان؛ (٢) پەیڕەو؛ فەرمان؛ دەستوور (ڕەووشت). (٣) ڕەچەتە. (٤) دەرمانی بە ڕەچەتە پێدراو. (٥) (ا) وەرگرتنی مافی خاوەنێتی شتێك پاش بەدەستەوەبوونی ئەو شتە بۆ ماوەیەکی زۆر. (ب) ئەم مافی خاوەنێتییە

prescriptive (pri-skrip′tiv), *adj.* (١) پەیڕەوی دانەر؛ ڕێ بۆ دانەر. (٢) تەوژیمی؛ فەرمانی؛ دەبێ پەیڕەوی بکرێ؛ پێویستە. (٣) لەسەر بەدەستەوەبوونی ئەو شتە بۆ ماوەیەکی زۆر بەندە (مافی خاوەنێتی، ماف). (٤) بەگوێرەی نەریتو دەستووری ڕەووشت دانراوە. (٥) پەیڕەوی بەکارهێنان دانەر (زمانەوانی).

presence (prez′′ns), *n.* (١) لە شوێنێکدا بوون؛ لە ئارادا بوون؛ بوون. (٢) ئامادەبوون لە شوێنێکدا؛ هاتن: *(Your ~ will be appreciated.)*. (٣) (ا) جەناب؛ پاشا یا بەگزادەی دیار لە شوێنێکدا. (ب) کەسێکی ئامادەبوو لە شوێنێکدا. (٤) شێوەی هەڵسانو دانیشتن؛ شێوەی ڕەفتار نواندن؛ سەروسیما؛ سەرووچاو؛ شێوەی هاتنە بەرچاوی خەڵك: *(He has a poor ~ .)*. (٥) خێو. (٦) [Archaic]، کۆڕ؛ کۆڕگەل؛ کۆمەڵ. (٧) [Obs.]، presence chamber.

presence chamber, دیوەخانی پاشا؛ دیوەخان.

present of mind, نەشڵەژانو زوو بیرکردنەوە لەکاتی مەترسیدا؛ تێك نەچوونو شت لەبیر نەچوون لەناکاویدا؛ ووریایی و زیرەکی لەناکاویدا

present (prez′′nt), *n.* (١) ئێستا: *(at ~)*. (٢) (ا) present tense. (ب) کرداری دەم کاتی ئێستا (ڕێزمان)

(۲) (*pl.*)، بروانامەی ناوبراو (دادگەری، یاسا):
(Be it known by these ~s.)

adj. (۱) هی ئێستا؛ تایبەتی بە ئێستا. (۲) دیار؛ ئامادە لە شوێنێکدا.
(۳) [Obs.]، وریا. (٤) [Obs.]، لەبەردەستدایە؛ نزیک.
(٥) هی کرداری دەم کاتی ئێستا (ڕێزمان).

present (pri-zent′), *v.t.* (۱) (ا) پێشکەش کردن.
(He was ~ed to the audience.)
(ب) پێشکەش کردنی کچ بۆ کۆمەڵ بۆ یەکەم جار لە ئاهەنگێکدا.
(۲) نواندن؛ پێشکەش کردن. ***(to ~ a play)*** .
(۳) خەڵات پێدان یا پێشکەش کردن: ***(to ~ a medal)*** .
(٤) پێشکەش کردن ***(The new ambassador ~ed his credentials to the president.)***
(٥) خستنە بەردەست (بۆ لێکۆڵینەوە)؛ خستنە پێش چاو.
(٦) بە چەک سلاو بۆ کردن؛ نیشان لێگرتنەوە.
(۷) پەسەندکردنی قەشە بۆ خەڵات.
(۸) (ا) خستنە بەردەستی ئەنجوومەنی پەرلەمان یا دادگا بۆ لێکۆڵینەوە.
(ب) تاوانبارکردن

presentable (pri-zen′tə-b'l), *adj.* (۱) دەمێنێ بدرێ بە خەڵک؛ دەمێنێ پێشان بدرێ؛ دەتوانرێ بنوێنرێ یا پێشکەش بکرێ.
(۲) سەروسیما و جل‌وبەرگەکەی باشە و دەشێ پێشکەشی خەڵک بکرێ یا خەڵک ببینێ.

-**presentability** *(n.)*; **presentably** *(adv.)*.

presentation (prez´n-tā′shən), *n.* (۱) (ا) پێشکەش کردن؛ پیشاندان. (ب) پێشکەش کردن بۆ پەسەندکردن.
(۲) شتی پێشکەش کراو، پیشاندراو، یا نوێنراو: (ا) شانۆنامە (ب) خەڵات.
(۳) نواندن یا پێشکەش کردنی کومپیالە بۆ قەرز وەرگرتنەوە.
(٤) پێشکەش کردنی کەسێک بۆ کۆڕێک یا کۆمەڵێک خەڵک.
(٥) پەسەندکردنی قەشە بۆ خەڵات پێدان.
(٦) جۆنێتی هاتنی منداڵ لەکاتی منداڵبووندا.

present-day (prez´nt-dā′), *adj.* چەرخی ئێستا؛ ئەمڕۆ؛ ئێستا؛ ئەم سەردەمە.

presentee (prez´n-tē′), *n.* (۱) خەڵات کراو؛ خەڵات پێدراو.
(۲) پێشکەش کراو؛ کەسێکی بە خەڵک ناسراو یا ناسێنراو.

presentiment (pri-zen′tə-mənt), *n.* دڵ خەبەردان بە ڕووداوێکی ناخۆش: پێش هەستی بە ڕووداوی خراپ.

presently (prez′nt-li), *adv.* (۱) پاش تۆزێک؛ پاش ئەختێک؛ زوو.
(۲) ئێستا. (۳) [Archaic or Dial.] هەر ئێستا؛ یەکسەر؛ کوتوپڕ.

presentment (pri-zent′mənt), *n.* (۱) پێشکەش کردن؛ نواندن؛ پیشاندان. (۲) پیشانگا؛ شتی پیشاندراو.
(۳) نواندن یا پێشکەش کردنی کومپیالە بۆ قەرز وەرگرتنەوە.
(٤) ڕاپۆرتی تاوانبارکردن (کە دەستەی سوێندخۆران پێشکەشی دەکات).

present participle, شێوەی ووشەیەکە لە کردار پێکدێت و تایبەخۆی کرداریش و ناوەڵناویشی هەیە دەم کاتی ئێستا دەگەیەنێ و بە " -ing " کۆتایی دێت (ڕێزمان).
(ووشەی " running " لە " running water " دا).

present perfect, کرداری ڕابەبووردوو یا ئێستای تەواو (ڕێزمان):
(She has gone.; We have eaten.; I have read it.)

present tense, شێوەی دەم کاتی ئێستای کردار (ڕێزمان)؛ کات یا سەردەمی ئێستای کردار: ***(I play.; She laughs.; They sew.)*** .

preservable (pri-zũr′və-b'l), *adj.* دەپارێزرێ؛ هەڵدەگیرێ.

preservation (prez´ẽr-vā′shən), *n.* پاراستن؛ پارێزگاری کردن (کەلەپوور، خووڕەوشت، خواردەمەنی... هتد)؛ هەڵگرتن.

preservative (pri-zũr′və-tiv), *adj.* پارێزەر؛ شت پارێزەر.
n. ماددەی پارێزەر. دەکرێتە خواردەمەنییەوە بۆ بۆگەن نەکردنی.

preserve (pri-zũrv′), *v.t.* (۱) پاراستن؛ پارێزگاری کردن؛ هەڵگرتن
(۲) پاراستن لە بۆگەن کردن. (۳) هەڵگرتنی خواردەمەنی بۆ دوارۆژ بە کردنە قوتووەوە یا خوێ کردنی یا ترشیات کردنی.
(٤) ڕاگیرکردن؛ ڕاگرتن لە دۆخی خۆیدا؛ بەردەوام بوون.
(٥) پاراستن یا هەڵگرتنی گیانداری ماسی و باڵندە بۆ ڕاوی خۆ.

v.i. (۱) خواردەمەنی و میوە هەڵگرتن بە کردنە قوتووەوە یا خوێ کردنی یا ترشیات کردنی. (۲) ڕاگرتن یا پاراستنی شوێنی ڕاوی تایبەتی.

n. (۱) (*pl.*)، میوەی قوتوو (وەک مرەبا و شتی وەها).
(۲) پارێزگاری گیاندار: ناوچەیەکی قەدەغەکراوە لە ڕاوچی و ناوەدانکردنەوە بۆ پاراستنی گیانداری ماسی و باڵندەکانی و جار بە جار ڕێگەی ئەختێک ڕاوکردنی تێدا دەدرێ. (۳) خواردەمەنی پارێزەر: ماددەیەکە دەکرێتە ناو خواردەمەنییەوە بۆئەوەی بۆگەن نەکات.
(٤) شتێکە کە قەدەغەی کۆمەڵێک کەسی تایبەتییە:
(Anicient Greek is the ~ of scholars.)

preshrunk (prē′shruŋk′), *adj.* پێشەکی چۆتەوەیەک: تایبەت بە جل‌وبەرگێکە کە لەکاتی درووستکردندا دەچێتەوەیەک بۆئەوەی لەدواییدا کە شۆرا نەچێتەوەیەک.

preside (pri-zīd′), *v.i.* (۱) کۆڕگێڕان؛ سەرۆکایەتی کۆڕ یا کۆبوونەوە کردن: ***(He ~d at the meeting.)*** .
(۲) سەرگەورەیەتی کردن؛ لەلای سەرووی مێزەوە دانیشتن؛ جڵەوگیری کردن؛ سەرپەرشتی کردن.
(۳) پیانۆ یا ئامێری تری مۆسیقا لێدان: ***(to ~ at the piano)***

presidency (prez′i-dən-si), *n.* (۱) سەرکۆماری؛ سەرکۆمارێتی.
(۲) پلەوپایە و ماوەی سەرکۆمار. (۳) [P-]، سەرکۆماری ئەمەریکا.
(٤) ئەنجوومەنی بەڕێوەبردنی کڵێسەی " مۆرمەنی " .

president (prez′i-dənt), *n.* (۱) سەرۆک (زانکۆ، بانە، کۆمەڵە، ڕێکخراو). (۲) [P-]، سەرکۆمار.

president-elect (prez′i-dənt-i-lekt′), *n.* سەرکۆماری تازە هەڵبژێراو (کە هێشتا نەچووەتە سەر کار).

presidential (prez´i-den′shəl), *adj.* (۱) تایبەتی بە سەرکۆمار؛ سەرکۆماری. (۲) تایبەتی بە ڕژێمێک کە سەرکۆماری بە جیا تیایدا هەڵدەبژێررێت لە پەرلەمان وە سەرکۆمار لەنێو ناپرسرێتەوە لەلایەن پەرلەمانەوە

presidentship (prez′i-dənt-ship´), *n.* سەرکۆمارێتی؛ پلەوپایە و ماوەی سەرکۆمار.

presidial (pri-sid′i-əl), *adj.* هی ئۆردوگا یا بنکەی سوپایی.

presidiary (pri-sid′i-er´i), *adj.* = **presidial.**

presidio (pri-sid´i-ō′), *n.* ئۆردوگا؛ لەشکرگا؛ بنکەی سوپایی؛ قەڵایەکی بە ئۆردوگا پارێزراو.

presidium (pri-sid′i-əm), *n.* پرەزیدیۆم: (ا) چەند جۆرە ئەنجوومەنێکی فەرمانگێڕی یەکێتی سۆڤیەتی جارانە.
(ب) [P-]، ئەنجوومەنی بەرزی فەرمانگێڕی پەرلەمانی سۆڤیەتییە.

presignify (prē-sig′nə-fī´), *v.t.* نیشانەبوون بۆ ڕووداوێکی دوارۆژ؛ پێشەکی واگەیاندن.

press (pres), *v.t.* (۱) ووشین؛ گوشین.
(۲) ئاولێگرتن؛ هەڵگوشین؛ گوشین. (۳) (ا) پەستنەوە؛ پەستانەوە؛ پەستن.
(ب) لە ئوتودان. (٤) خۆ پێوەنووساندن؛ باوەش پیاکردن؛ هەڵگوشین.
(٥) زۆرلێکردن؛ زۆر کردنەسەر. (٦) بەگیرهێنان؛ هەڵپێچان؛ گەیاندنە تین.
(۷) بەزۆر دان بەسەردا: ***(She ~ed the gift on her friend.)*** .
(۸) لێ پاڕانەوە؛ تکالێکردن. (۹) پەنجە پیانان؛ پاڵ پێوەنان.
(۱۰) تەنگەتاوکردن؛ پەستکردن. (۱۱) هاندان.
(۱۲) [Archaic]، تێ ترنجان؛ کۆبوونەوە؛ کەڵەکەبوون.
(۱۳) [Obs.]، چەوساندنەوە.

v.i. (۱) پەستنەوە؛ پەستانەوە. (۲) بۆ پێشەوە ڕۆیشتن بە هەموو هێز و توانایەکەوە. (۳) دڕپێدان؛ ڕێ بۆ خۆ کردنەوە بەزۆر.
(٤) تێ ترنجان؛ کەڵەکەبوون؛ کۆبوونەوە.
(٥) بەگیرهێنان؛ هەڵپێچان؛ زۆر بۆ هێنان.

n. (١) پەستاوتن؛ پەستانەوە؛ پەستن. (٢) جەماوەر؛ کۆمەڵە خەڵك.

(٣) مەکینەی گوشین. (٤) (ا) مەکینەی چاپ. (ب) چاپخانە. (ج) چاپەمەنی.

(د) ڕۆژنامە؛ ڕۆژنامەو گۆڤار. (ھ) ڕۆژنامەگەری. (و) ڕۆژنامەگەران.

(ز) ناوەرۆکی ڕۆژنامە؛ ووتارو تێبینی ڕۆژنامەچی‌یان. (٥) دۆڵاب.

go to press, دەستکردن بە لەچاپدان.

press (pres), *v.t.* (١) بەزۆر گرتن بە سەرباز.

(٢) بەشێوەیەکی جیاواز لە ئاسایی بەکارهێنان.

n. (١) بەزۆر گرتن بە سەرباز. (٢) فەرمانی بەزۆر گرتن بە سەرباز.

press agent, نوێنەری پڕوپاگەندە (بۆ ئەکتەرێك. کۆمپانیایەك، ڕێکخراوێك ... هتد).

press board (pres′bôrd′, pres′bōrd′), *n.* (١) مقەبا

(٢) مێزی ئوتوو

press box, لۆجی ڕۆژنامەگەران لە یاریگادا.

press conference, کۆڕی ڕۆژنامەگەری.

presser (pres′ēr), *n.* ئوتووچی

press gallery, لۆجی ڕۆژنامەگەران (لە پەرلەمان یا ئەنجوومەنی تری وەهادا)

press gang, دەستەی زۆرەملێ بۆ بەزۆر خەڵك گرتن بە سەرباز.

pressing (pres′iŋ), *adj.* (١) دەبێ یەکسەر جێبەجێ بکرێ؛ پەلە؛ زۆر پێویست: *(a ~ need for food and medicine)* .

(٢) بەگیرهێنەر، تەنگ پێ هەڵچنەر؛ داواکەری کۆڵنەدەر.

pressman (pres′mən), *n.* (١) کارگەری چاپخانە.

(٢) [British]. ڕۆژنامەچی

pressmark (pres′märk′), *n.* ناونیشانی پەرتووك: ژمارەیەك یا تیپێکە لەسەر پشتی پەرتووك دەنووسرێ بۆ دیاریکردنی شوێنەکەی لە کتێبخانەدا

press release, بڵاونامەی ڕۆژنامەگەری.

pressroom (pres′rōōm′, pres′room′), *n.* ژووری مەکینەی چاپ لە چاپخانەدا.

press secretary, سکرتێری ڕۆژنامەگەری.

pressure (presh′ēr), *n.* (١) پەستن؛ ووشین.

(٢) پەستان؛ پاڵەپەستۆ؛ تەووژم. (٣) زەبر.

(٤) بەگیرهێنان، هەڵپێچان؛ زۆر بۆ هێنان؛ زۆرلێکردن؛ تەنگ پێ هەڵچنین؛ گوشار. (٥) پاڵەپەستۆ یا پەستانی کارەبایی؛ ئەرکی کارەبایی.

(٦) پاڵەپەستۆی هەوا. (٧) پاڵەپەستۆی سەر ڕوویەك (فیزیا).

(٨) بارێکی قورس و ناخۆش؛ تەنگەتاوی؛ پەستی.

(٩) [Obs.]. جێ نیشانە.

v.t. [Colloq.], زۆرلێکردن؛ بەگیرهێنان؛ هەڵپێچان، زۆر کردنە سەر؛ تەنگ پێ هەڵچنین *(to ~ someone into doing something)* .

pressure cooker, مەنجەڵی هەڵم

pressure guage, (١) پێوەری پاڵەپەستۆی هەواو هەڵم و ئاو

(٢) پێوەری هێز یا تەووژمی تەقینەوەیەك

pressure group, دەستەی زۆر: دەستەیەکە بۆ زۆر خستنە سەر ئەندامانی پەرلەمان و میری بۆ لایەنگری کردنی مەسەلەیەك یا دژ وەستانی.

pressure suit, بەرگی پەستاوتن (بۆ لەبەرکردن لە کەشتی هەوایدا). (پێشی دەووترێ: " **pressurized suit** ") .

pressurize (presh′ēr-īz′), *v.t.* گونجاندنی پەستاوتن (لەناو فڕۆکەدا)

-pressurization *(n.).*

presswork (pres′wûrk′), *n.* (١) کارکێری چاپخانە.

(٢) چاپەمەنی؛ بەرهەمی چاپخانە.

prestidigitation (pres′tə-dij′i-tā′shən), *n.* جادووکەری؛ دەست سووکی جادووگەر لە فێڵبازیدا.

-prestidigitator *(n.).*

prestige (pres-tēzh′, pres′tij), *n.* پایە بلندی؛ پایە بەرزی؛ شکۆ؛ ڕێزو دەسەڵات و ناوداری (کە لە کردنی کاری گەورەوە بێت)

prestigious (pres-tij′əs), *adj.* پایە بلند؛ پایەدار؛ بەشکۆ؛ بەڕێزو بەدەسەڵات و بەناوبانگ: *(a ~ job, person, etc.)* .

prestissimo (pres-tis′ə-mō′), *adv. & adj.* زۆر بەخێرایی: فەرمان یا ئامۆژگاری سەرەك ئۆرکێسترا بۆ مۆسیقاژەن.

n. پارچەیەك مۆسیقای خێرا؛ جووڵەیەکی خێرای مۆسیقای ئۆرکێسترا

presto (pres′tō), *adv. & adj.* (١) خێرا

(٢) زۆر بەخێرایی: فەرمان یا ئامۆژگاری سەرەك ئۆرکێسترا بۆ مۆسیقاژەن

n. پارچەیەك مۆسیقای خێرا؛ جووڵەیەکی خێرای مۆسیقای ئۆرکێسترا

presumable (pri-zōōm′ə-b'l, pri-zūm′ə-b'l), *adj.* وادانراو؛ دەتوانرێ وادانرێ؛ بۆی هەیە وابێ.

presumably (pri-zōōm′ə-bli, pri-zūm′ə-bli), *adv.* بەناو؛ وا دادەنرێ؛ بۆی هەیە وابێ *(We were ~ on the right path.)*

presume (pri-zōōm′, pri-zūm′), *v.t.* (١) پڕکێشی کردن؛ وێران: *(to ~ to say or do something)*

(٢) وازانین؛ لا وابوون؛ دڵنیابوون؛ وادانان (بەدڵنیایی‌یەوە).

(٣) وادانان: *(A person is ~d innocent until proven guilty.)*

(٤) وا گەیاندن

v.i. (١) زۆر بە شەرم شکاوی لەگەڵ جوڵانەوە؛ لە سنووری ئەزاکەت چوونە دەرەوە. (٢) (~ on; ~ upon)، بە نارەوا بەکارهێنان بۆ مەبەست و ئامانجی خۆ.

presumption (pri-zump′shən), *n.* (١) پڕکێشی؛ بێ شەرمی؛ پێ لێ هەڵبڕین؛ چاوقایمی (٢) وادانان؛ گریمانی (٣) شتی وادانراو

(٤) هۆی وادانان یا وا گریمان.

(٥) لێکدانەوە یا ڕێ بەدی کردنی بە بەڵگە (دادگەری).

presumptive (pri-zump′tiv), *adj.* (١) هۆی بڕوا؛ هۆی وادانان یا گریمانەیی: *(~ evidence)* .

(٢) وادانراو؛ وا بڕوابوو *(an heir ~)* .

presumptuous (pri-zump′chōō-əs), *adj.* (١) بێ شەرم؛ بێ ئابڕوو؛ پڕکێشیکەر؛ چاوقایم؛ بێ حەیا؛ لە سنووری ئەزاکەت دەرچوو؛ بە بێ شەرمانە جوڵانەوە. (٢) [Obs.]، **presumptive** .

presuppose (prē′sə-pōz′), *v.t.* (١) پێشەکی وادانان.

(٢) پێویست بوون بە؛ وا پێویست کردن:

(A healthy body ~s healthy living.)

presupposition (prē′sup-ə-zish′ən), *n.* (١) پێشەکی وادانان؛ گریمانەی پێشەکی. (٢) گریمانە؛ شتی پێشەکی وادانراو.

pretence (pri-tens′, prē′tens), *n.* [British Spelling], pretense.

pretend (pri-tend′), *v.t.* (١) واپیشاندان؛ وادەرخستن؛ وانوواندن؛ واووتن: *(He ~ed ignorance of the law.)*

(٢) بە درۆ واپیشاندان؛ بە درۆ وانوواندن؛ بە درۆ وا دەرخستن:

(He ~ed that he was ill.)

(٣) خۆ کردن بە؛ خۆ گۆڕین؛ خۆ وانوواندن:

(She ~ed that she was a princess.)

v.i. (١) (~ to)، واپیشاندان؛ وادەرخستن؛ وانوواندن.

(٢) خۆ کردن بە؛ خۆ گۆڕین؛ خۆ وانوواندن.

pretended (pri-ten′did), *adj.* (١) درۆزنە؛ درۆ.

(٢) وا ووتراو (درۆ بێ یا ڕاست)؛ بەناو یا بەڕووالەت.

pretender (pri-ten′dēr), *n.* (١) خۆ وادەرخەر؛ خۆ واپیشاندەر؛ ڕووالەتباز؛ خۆنوێنەر. (٢) داواکەری تەختی پاشایی بە درۆ.

pretense (pri-tens′, prē′tens), *n. Also* **pretence,** (١) واپیشاندان؛ وادەرخستن؛ وانوواندن. (٢) خۆ واپیشاندان؛ خۆ وادەرخستن.

(٣) ڕووالەت؛ سەرزاری؛ ڕووالەتبازی. (٤) بەهانە؛ بیانوو.

(٥) [Rare]، مەبەست؛ نیاز.

pretension (pri-ten′shən), *n.* (١) خۆ واپیشاندان؛ خۆ وادەرخستن.

(۲) حوفشکردنەوە؛ خۆنوواندن؛ خۆبادان. (۳) کەش‌وفش؛ فیز.
(٤) ڕووالەتبازی. (٥) بەهانە؛ بیانوو.

pretentious (pri-ten′shəs), *adj.* (۱) خۆ واپیشاندەر؛ خۆ وادەرخەر؛ خۆ وانوێنەر. (۲) ڕووالەتباز.
(۳) بە کەش‌وفش؛ بەفیز؛ خۆبادەر؛ خۆفشکەرەوە؛ خۆدەرخەر.
-pretentiously *(adv.)*; **pretentiousness** *(n.)*.

preter- (prē′tēr), پێشگرێکە بەمانای: بەدەر؛ لەوپەڕ؛ لەولا؛ لەودیو
(preternatural)

preterit, preterite (pret′ēr-it), *adj.* (۱) هی دەم کاتی ڕابوردوو (ڕێزمان). (۲) [Rare]، ڕابوردوو؛ پێشوو.
n. (۱) دەم کاتی ڕابوردوو (ڕێزمان).
(۲) کرداری دەم کاتی ڕابوردوو (ڕێزمان).

preterition (pret′ēr-ish′ən), *n.* (۱) خستنە پشت گوێ؛ لەبیرچوون؛ گوێ پێ نەدان. (۲) ناونەبردنی میراتبەرێك لەلایەن خاوەن وەسیەتنامەوە. (۳) ناونووس نەکردنی ئەوانەی دەچنە دۆزەخ و تەنها ناونووس کردنی ئەوانەی دەچنە بەهەشت لەلایەن خواوە (ئاینی " کالڤن " ی).

pretermit (prē′tēr-mit′), *v.t.* (۱) خستنە پشت گوێ؛ لەبیرچوون؛ گوێ پێ نەدان. (۲) چاوپۆشین؛ چاو لێ نووقاندن.
-pretermission *(n.)*; **pretermitter** *(n.)*.

preternatural (prē′tēr-nach′ēr-əl), *adj.* (۱) نائاسایی؛ ناوێزە. (۲) لە سرووشت بەدەر؛ سەرئاسا.
-preternaturalism *(n.)*.

pretext (prē′tekst), *n.* بەهانە؛ بیانوو؛ بڕوبیانوو؛ پەلپ.

pretor (prē′tēr, prē′tôr), *n.* = **praetor.**

prettify (prit′i-fī′), *v.t.* جوانکردن؛ ڕازاندنەوە

prettily (prit′'l-i), *adv.* بە جوانی؛ بە ڕێك‌وپێکی.

prettiness (prit′i-nis), *n.* جوانی؛ قەشەنگی؛ ئێسك سووکی؛ دڵگیری

pretty (prit′i), *adj.* (۱) جوان؛ قەشەنگ؛ ئێسك سووك.
(۲) دڵگیر؛ ڕەنگین. (۳) زۆر باش (گەلێك جار بەتەوسەوە)؛ نایاب؛ چاك.
(٤) تەرپۆش؛ سەرژنانی؛ کچانی. (٥) [Archaic]. ناسك؛ ووردو نایاب.
(٦) [Archaic or Scot.]، ئازا؛ چاونەترس.
(۷) [Colloq.]. زۆر (ژمارە، هەند، ڕادە): *(It costs a ~ penny.)*.
adv. (۱) تا ڕادەیەك؛ زۆر؛ نەختێك *(~ bad, good, small, etc.)*.
(۲) [Dial.]. بە جوانی؛ بە ڕێك‌وپێکی.
sitting pretty, [Slang]. تێروتەسەل؛ خۆش گوزەران؛ دەوڵەمەند.

prettyish (prit′i-ish), *adj.* نەختێك جوان یا ئێسك سووك.

pretzel (pret′s'l), *n.* مەزەیەکی زۆرخوێیە لە مارمارۆکەی زۆر باریکی گرێ گرێ و ئەڵقە ئەڵقە دەچێ.

prevail (pri-vāl′), *v.i.* (۱) (~ **over**; ~ **against**)، بردنەوە؛ زاڵبوون؛ سەرکەوتن بەسەردا *(We ~ed over our enemies.)*.
(۲) سەرکەوتن: *(Truth will ~ .; The will of the people will ~ .)*.
(۳) لە برەودابوون؛ باوبوون؛ بڵاوبوون.
prevail on (or **upon, with**), قایل کردن؛ پێ سەلماندن؛ ڕازی کردن؛ والێکردن: *(We prevailed upon him not to sue her.)*.

prevailing (pri-vāl′iŋ), *adj.* (۱) زاڵ؛ سەرکەوتوو؛ بەبرەو
(۲) باو؛ بڵاو *(the ~ attitude about war)*.

prevalence (prev′ə-ləns), *n.* (۱) [Rare]، زاڵی؛ سەرکەوتوویی.
(۲) بەباوی؛ بڵاوی

prevalent (prev′ə-lənt), *adj.* (۱) [Rare]، زاڵ؛ سەرکەوتوو.
(۲) بەباو؛ بەبرەو؛ بڵاو: *(~ fashions, customs, ideas, etc.)*.

prevaricate (pri-var′ə-kāt′), *v.i.* (۱) ئاین‌وئۆینبازی کردن؛ خۆ نەدان بەدەستەوە؛ ڕاستی نەدان بەدەستەوە (۲) درۆکردن.
-prevaricator *(n.)*.

prevarication (pri-var′ə-kā′shən), *n.* (۱) ئاین‌وئۆین
(۲) درۆ و دەلەسە.

prevenience (prē-vēn′yəns), *n.* (۱) پێشڕۆیی؛ لەپێشەوە بوون.
(۲) دەستپێشکەری. (۳) جێبەجێکردنی پێویستی کەسێك.

prevenient (prē-vēn′yənt), *adj.* (۱) پێشڕۆ؛ لەپێشەوە.
(۲) بەپیرەوەچوونی پێویستی‌یەك یا گیروگرفتێك؛ دەستپێشکەری

prevent (pri-vent′), *v.t.* (۱) ڕێ لێگرتن؛ ڕێگەنەدان؛ نەهێشتن؛ بەربەستکردن؛ کۆسپ خستنە سەر ڕێ:
(to ~ an accident; What ~ed you from coming?)
(۲) بەپیرەوەچوونی پێویستی‌یەك، خواستێك، یا گیروگرفتێك؛ دەستپێشکەری کردن.
(۳) [Archaic]، ڕابەری کردن:

preventable (pri-ven′tə-b'l), *adj.* دەتوانرێ ڕێگەی لێ بگیرێ؛ دەتوانرێ نەهێڵرێ ڕووبدات: *(War is ~ .)*.

preventative (pri-ven′tə-tiv), *adj.* = **preventive.**

prevention (pri-ven′shən), *n.* (۱) ڕێگەگرتن؛ نەهێشتن.
(۲) پاراستن؛ خۆپاراستن: *(P~ is better than cure.)*.

preventive (pri-ven′tiv), *adj.* (۱) بەربەستکەر؛ ئاگربڕ؛ ڕێگر: *(to take ~ steps or measures)*.
(۲) ڕێگر لە نەخۆشی؛ لە نەخۆشی پارێز.
n. (۱) ئاگربڕ؛ ڕێ لێگر؛ کۆسپ. (۲) دەرمانی لە نەخۆشی پاراستن؛ هۆی لە نەخۆشی پاراستن؛ لاستیك (جووت بوون).

preview (prē-vū′), *v.t. Also* **prevue,** پێشەکی بینین (فیلم، شانۆگەری، پەڕتووك، پیشانگە)؛ لەپێش خەڵکدا بینین؛ پێشەکی پیشاندان.
n. بینینی پێشەکی (فیلم، شانۆگەری، پیشانگە، یا پەڕتووك لەلایەن دەستەیەکی بانگ کراوەوە)؛ پیشاندانی پێشەکی.

previous (prē′vi-əs, prēv′yəs), *adj.* (۱) پێشوو (کات، نۆرە، ڕیز)؛ بەر لە؛ ڕابوردوو؛ پێشتر: *(the ~ day, time, occasion, etc.)*
(۲) [Colloq.]، پەلە؛ پێش کاتی خۆی؛ زوو؛ هەڵەشە؛ نەبەکام.
previous to, لەپێش؛ بەر لە.

previously (prē′vi-əs-li), *adv.* لەوەوپێش؛ لەمەوبەر؛ بەر لەوە؛ لەمەوپێش.

previous question, پێشنیازێکی پەرلەمانی‌یە بۆ دەنگدانی کوتوپڕ لەسەر ئەو مەسەلەیەی کە لەبەردەستدایە.

previse (prē-vīz′), *v.t.* [Rare], (۱) پێشبینین؛ پێشزانین.
(۲) پێشەکی ووریاکردنەوە.

prevision (prē-vizh′ən), *n.* (۱) پێشبینی؛ دووربینی.
(۲) دڵ خەبەردان.

prevocational (prē′vō-kā′shən-'l), *adj.* تایبەتی بە خوێندنی پێویست پێش چوونە قوتابخانەی پیشەیی.

prevue (prē′vū′), *n.* = **preview.**

prewar (prē′wôr′), *adj.* بەر لە جەنگ.

prexy (prek′si), *n.* [Slang], سەرۆك (بەتایبەتی هی دانشگا یا زانکۆ).

prey (prā), *n.* (۱) تالانی. (۲) نێچیر.
(۳) مرۆڤ یا شتی قوربانی؛ مرۆڤ یا شتی نێچیر:
(He was ~ to his own appetites.)
(٤) ڕاوکردن؛ نێچیر کوشتن.
v.i. (۱) تالانکردن؛ ڕووتکردنەوە.
(۲) ڕاوکردن؛ کوشتن بۆ خواردن: *(Lions ~ on deer.)*.
(۳) دەستبڕین؛ بەکارهێنان بۆ مەبەستی خۆ؛ کردن بە قوربانی بۆ مەبەستی خۆ (مەجاز): *(Dishonest businessmen ~ on their customers.)*
(٤) خراپ کارتێکردن؛ زیان لێدان؛ تێکدان:
(Remorse ~ed upon his mind.)

Priapus (prī-ā′pəs), *n.* (۱) خودای زاوزێ و باخ و باخات و هێزی جووت بوون و ئەوە خستنەوەی پیاو (ئەفسانەی یۆنانی و ڕۆمانی)

(٢) [p-]، كێر.

price (prīs), *n.* (١) بەها؛ بایی. (٢) نرخ؛ بایەخ؛ هێنان.
(٣) خەڵاتی کوشتن یا گرتنی کەسێك.
(٤) پارەی خەڵك پێ کڕین؛ بەرتیل؛ پارە یا شتی بەرتیل:
(Some people think that every man has his ~.)
(٥) نرخی دەسکەوتنی شتێك: ***(Freedom has its ~.)***.
v.t. (١) نرخ لەسەر دانان؛ نرخ بۆ دانان:
(All our goods are clearly ~d.)
(٢) نرخ پرسین یا دۆزینەوە: ***(They spent hours ~ing dresses.)***.
at any price, بە هەر نرخێك بێت؛ هەرچەندی تێ بچێت؛ هەرچۆنێك بێت
beyond (or without) price, نرخی لەسەر دانانرێ ئەوەندە بەنرخە.
every man has his price, هەمووکەس دەتوانرێ بکڕدرێ.
priced out of the market, ئەوەندە گرانە کەس بۆی ناکڕێ.
price control, نرخ بۆ بڕینەوەی میری.
priceless (prīs′lis), ***adj.*** (١) ئەوەندە بەنرخە نرخی لەسەر دانانرێ؛ زۆر بەنرخ. (٢) [Colloq.]، سەیر؛ زۆر سەیر.
price tag, (١) ملیتی نرخ (کە لە فرۆتەنی دەدرێ).
(٢) نرخ؛ بەها: ***(a high ~)***.
prick (prik), ***n.*** (١) کونێکی زۆر بچووك (کە بە شتێکی نووك تیژ کرابێتە شتێك یا شوێنێکەوە).
(٢) درك؛ شتی نووك تیژ (نیزە، چزووی هەنگ، پاچ... هتد).
(٣) درك پیاکردن؛ شتی نووك تیژ پیاکردن؛ ئاژنینەوە؛ سمین.
(٤) ئازاری درك یا شتی تیژ پیاکران؛ ئازاری توندوتیژ.
(٥) ئازار؛ داخ؛ نیش: ***(~ of remorse)***.
(٦) [Vulgar]. (ا) کێر.
(ب) کەسێکی ناپەسەند، بەدڕەووشت، بێزارکەر یا نالەبار.
v.t. (١) کونی بچکۆلە تێکردن؛ کون تێکردن و فشکردنەوە.
(٢) داخ کردن بە دڵدا؛ ئازاردان: ***(Remorse ~ed his conscience.)***.
(٣) درك پیاکردن؛ سمین؛ شتی نووك تیژ پیاکردن.
(٤) نیشانەکردن بە خاڵ.
(٥) بزماردان لە گۆشتی دەست یا پاشووی ئەسپ لەکاتی ناڵ کردنداو شەل کردنی. (٦) [Archaic]، هاندان؛ تێوەژەندن.
v.i. (١) ئازار پێ گەیشتن. (٢) مێروولەکردن؛ چووزانەوە؛ مووچڕکە پیاهاتن.
(٣) [Archaic]، ئاوزەنگی لێدان؛ غارکردن.
(٤) (~ **off**; ~ **out**)، ئەمام گواستنەوەو ناشتن.
(٥) گوێ قوڵاخ کردن.
adj. گوێ قوڵاخ (سەگ).
prick up, هەڵسان؛ قیت بوونەوە.
prick up one's (or its) ears, (١) گوێ قوڵاخ کردن؛ گوێ قوڵاخ بوون. (٢) باش گوێگرتن؛ باش سەرنج پێدان.
pricket (prik′it), ***n.*** (١) مۆمدان.
(٢) ئاسکە کێوی نێرینەی دووبەهارە.
prickle (prik′′l), ***n.*** (١) درك
(٢) مووچڕکە؛ مێروولەکردن؛ چووزانەوە.
v.t. (١) درك پیاکردن؛ ئاژنین؛ شتی نووك تیژ پیاکردن.
(٢) مووچڕکە پیاهێنان؛ چووزانەوە.
v.i. مووچڕکە پیاهاتن؛ چووزانەوە.
prickliness (prik′li-nis), ***n.*** درکاوی؛ تیژی؛ چووزانەوە.
prickly (prik′li), ***adj.*** (١) درکاوی؛ تیژ (٢) چووزێنەرەوە.
prickly ash, بنچکێکی درکاوی گوڵ زەردە.
prickly heat, گەرمەژنە.
prickly pear, هەنجیری درکاوی؛ هەرمێ درکاوی.
prickly poppy, خەشخاشی درکاوی.
pride (prīd), ***n.*** (١) فیز؛ لووت بەرزی؛ خۆبادان.
(٢) شانازی؛ سەربەرزی؛ شانازی بەخۆوە کردن.
(٣) شتێکە کە جێی شانازی بێ؛ مایەی شانازی:
(His children are his ~.)
(٤) هەڵبژاردە؛ باشترینی کۆمەڵێك: ***(the ~ of the team)***.
(٥) تیژی یا بەدەماخی ئەسپ.
(٦) هەرەت؛ تاف: ***(the ~ of manhood)***.
(٧) [Archaic]، (ا) جوانی و بەشکۆیی و نایابی و شۆخی و ڕازاوەیی.
(ب) شتی ڕازێنەرەوە.
(٨) [Obs.]، هاتنەکەڵ؛ هاتنە با؛ بەبایی؛ هەوەسی جووت بوون
v.i. [Rare]. جێی شانازی بوون؛ سەر پێ بەرزکردنەوە.
pride oneself on, شانازی پێوەکردن؛ خۆ پێوە بادان؛ سەر پێ بەرزبوونەوە.
prideful (prīd′fool), ***adj.*** (١) سەربەرز؛ پڕ شانازی
(٢) لووت بەرز؛ بەفیز.
-**pridefully** *(adv.)*; **pridefulness** *(n.)*.
prier (prī′ẽr), ***n. Also*** **pryer,** کەسێکی زۆر بەپرسیاری نابەجێ و خۆتێهەڵقورتێنەری کاروباری خەڵك.
priest (prēst), ***n.*** قەشە؛ کەشیش.
priestcraft (prēst′kraft′, prēst′kräft′), ***n.*** پیشەی قەشەیی؛ ڕێبازو پیشەی قەشەکان
priestess (prēs′tis), ***n.*** قەشەی ژن؛ کەشیشی ژن.
priesthood (prēst′hood), ***n.*** (١) قەشەیەتی؛ کەشیشی؛ پلەوپایەی قەشە. (٢) قەشەکان؛ کۆمەڵی کەشیشان.
priestly (prēst′li), ***adj.*** (١) قەشەیی؛ کەشیشی.
(٢) بۆ قەشە شیاو؛ شایستەی کەشیشە؛ قەشانە.
-**priestliness** *(n.)*.
priest-ridden (prēst′rid′′n), ***adj.*** لەژێر دەستی قەشەکاندایە؛ لەژێر ڕکێف و زەبروزەنگی قەشەکاندایە.
prig (prig), ***n.*** (١) کەسێکی زۆر گوێدەر بە شتی بچووك و مێشك تەسك و بەفیز؛ کەسێکە کە هەمووشت بە توندی بگرێ بەتایبەتی مەسەلەی ڕەووشت و پەیڕەوی کردنی ڕێبازی بە باش زانراو.
(٢) [Archaic]، کەسێکی تەپۆشی ژنانی لەخۆبایی.
-**priggery** *(n.)*; **priggish** *(adj.)*; **priggishly** *(adv.)*; **priggishness** *(n.)*.
prig (prig), ***v.t.*** [British Slang], دزین
v.i. [Scot. or Dial.], چەندوچۆنی کردن.
n. [British Slang], دز؛ گیرفانبڕ.
prim (prim), ***adj.*** سەلار؛ سەنگین؛ لە ڕادە بەدەر ڕێك وپێك و توندوتیژ لە ڕەفتار نوواندندا: ***(a very ~ and proper old lady)***.
v.t. & v.i. سەلاری نوواندن؛ دەم داخستن و سەنگینی نوواندن.
prima ballerina, سەرگەورە یا یەکەم ژنە سەماکەری باڵێ.
primacy (prī′mə-si), ***n.*** (١) باڵادەستی؛ بەرتری؛ یەکەمی (لە بەرزی و دەسەڵات و پێشڕەوی و نۆرەدا)؛ زاڵی؛ دەستڕۆیی بەسەر هەموو ئەوانی تری توخمەکەیدا. (٢) سەرەك قەشەیەتی؛ پلەوپایەو ئەرکی سەرشانی سەرەك قەشە. (٣) دەسەڵاتی بەرزی پاپا.
prima donna, (١) سەرگەورە یا یەکەم گۆرانی بێژی ئۆپەرایەك.
(٢) نووانەرێکی سەرگەرمی لەخۆبایی؛ کەسێکی بەفیزی لەخۆبایی.
prima-facie evidence, بەڵگەیەکە کە ئەگەر بە درۆ نەخرێتەوە ڕاستییەك دەسەلمێنێ یا دەچەسپێنێ (دادگەری).
prima facie (prī′mə fā′shi-ē′ fā′shi), [L.], لە یەکەم بینینەوە؛ هەر لە یەکەم چارپێکەوتنەوە؛ بەبێ لێ ووردبوونەوە.
primage (prī′mij), ***n.*** (١) ئەو کرێیەی خاوەن بار دەیدات بە کەشتیوانەکان بۆ بارکردن و چاودێری کردنی بارەکەی.
(٢) مزی دراو بە خاوەن کەشتی.
primal (prī′m′l), ***adj.*** (١) سەرەتایی؛ کۆن؛ یەکەمین؛ پێشترین.

(٢) سەرەکی؛ گرنگترین؛ بنچینەیی.

primarily (prī´mer′ə-li, prī′mĕr-ə-li), *adv.* (١) لە سەرەتاوە؛ لەپێشەوە؛ یەکەم جار. (٢) بەزۆری؛ بەتایبەتی؛ لە هەموو شت زیاتر.

primary (prī′mer´i, prī′mĕr-i), *adj.* (١) سەرەتایی؛ کۆنترین؛ پێشترین: *(a ~ instinct)*.
(٢) (ا) بنچینەیی؛ بناغەیی
(ب) تایبەتی بە ڕەنگە بنچینەیییەکان (وەك سوور، زەرد، شین و سەوز).
(٣) سەرەتایی: *(a ~ school)*.
(٤) سەرەکی؛ زۆر گرنگ؛ بنچینەیی: *(the ~ reason)*.
(٥) چەرخی سەرەتا یا کۆن (زەمینناسی).
(٦) (ا) تایبەتی بە ڕەگ یا بنچینەی کورت نەکراوەی ووشە (زمانەوانی).
(ب) هی دەم کاتی ئێستا و داپۆژ (زمانی لاتینی و یۆنانی و سانسکریتی).
(٧) هی پەڕی زل و ڕەقی پشتەوەی باڵ.

n. (١) شتێکی سەرەتایی یا بنچینەیی؛ شتێکی سەرەکی یا گرنگ.
(٢) (pl.)، هەڵبژاردنی سەرەتایی
(٣) ڕەنگی سەرەتایی (کە لە ڕەنگی ترەوە وەرنەگیراوە).
(٤) ئەستێرەی گەڕۆك (٥) پەڕی زل و ڕەقی پشتەوەی باڵ.
(٦) کۆیلێکی بنچینەیی (کارەبا)

primary accent, (١) هێز یا گیرەی سەرەکی ووشە لە ووتندا (دەنگناسی). (٢) نیشانەی ئەم هێزە یا گیرەیە (کە لەم فەرهەنگەدا بە هێڵێکی بچووکی ئەستووری ڕەشی خوار نیشان دراوە وەك هەر لەم ووشەیە خۆیدا [prī′mer′i]).

primary cell, خانەی سەرەتایی (کارەبا).

primary color, ڕەنگی بنچینەیی (وەك سوور، زەرد، شین، سەوز

primary school, قوتابخانەی سەرەتایی.

primate (prī′mit, prī′māt), *n.* (١) [Rare] سەرۆك؛ سەرگەورە (٢) سەرەك قەشە (٣) گیانداری باڵا (وەك مرۆڤ و مەیموون).

-primatial *(adj.)*.

prime (prīm), *adj.* (١) سەرەتایی؛ بنچینەیی؛ کۆنترین.
(٢) سەرەك؛ سەرگەورە: *(~ minister)*.
(٣) سەرەکی؛ گرنگترین: *(a ~ advantage)*
(٤) باشترین؛ نایابترین؛ نمرە یەك: *(~ beef)*
(٥) بناغەیی؛ بنچینەیی: *(the ~ reason)*
(٦) تایبەتی بە ژمارەی خۆبەش (کە بەسەر هیچ ژمارەیەکدا دابەش ناکرێ تەنها خۆی و ژمارە یەك نەبێت وەك ژمارە ٣، ٥، ٧).

n. (١) یەکەم سەعاتی ڕۆژ؛ بەرەبەیان. (٢) سەرەتا. (٣) بەهار؛ کاتی بەهار.
(٤) هەرەتی هەرزەکاری؛ تافی گەنجی؛ هەرەتی گەنجی.
(٥) هەرەت؛ تاف: *(He was in his ~.)*.
(٦) باشترین بەشی شتێك. (٧) هەڵبژاردە؛ چاکترینیان.
(٨) ژمارەی خۆبەش (ژمارە شەش ببینە)
(٩) پێکەوە بە یەك دەنگ (مۆسیقا).

v.t. (١) ئامادەکردن. (٢) داگرتنەوە (چەکی ئاگرین).
(٣) ترومپا خستنەکار.
(٤) ئامادەکردنی ڕوویەك بۆ بۆیەکردن: *(to ~ a wall)*.
(٥) وەڵام و دەنگوباس پێدان؛ فێرکردن و ئامادەکردن؛ ڕابەری کردن:
(The witness had been ~d by a lawyer.)

v.i. ئامادەکردن (تفەنگ، ترومپا، دیوار بۆ بۆیاخ کردن، مرۆڤ... هتد).

prime cost, نرخی دروستکردن: کە تەنها کرێی کرێکار و کەرەسەی خاو دەگرێتەوە و هیچی تر.

primely (prīm′li), *adv.* [Colloq.]. زۆر بە باشی؛ زۆر بە نایابی.

prime meridian, هێڵی نیوەڕۆ: هێڵێکی درێژییە پلەکەی سفرە هێڵی درێژی لێوە دەپێورێ بە ڕوانگەی گرینیچدا تێپەر دەبێ (لەنزیك لەندەن).

prime minister, سەرەك وەزیران.

prime mover, (١) بزوێنەری یەکەم. (٢) بزوێنەر؛ جوڵێنەر. (٣) مەکینەی بزوێن. (٤) هۆی یەکەم یا سەرەتایی بزوان (فەلسەفە).

primer (prim′ēr), *n.* (١) پەرتووکی نزاو نوێژ. (٢) پەرتووکی ئەلف‌وبێ؛ پەرتووکی سەرەتایی (بۆ فێرکردنی نووسین و خوێندنەوە). (٣) پەرتووکی سەرەتایی (هی هەر باسێك یا زانیارییەك بێ)
(٤) قەبارەیەکی تایبەتی تیپی چاپەمەنییە.

primer (prīm′ēr), *n.* (١) ئامادەکەر (مرۆڤ، شت)؛ سازکەر.
(٢) ئاگردەری چەك؛ تەقێنەری چەك؛ پلیتە.

prime rate, کەمترین ڕێژەی قازانج کە بانق لە قەرزارەکانی دەسەنێ.

prime ribs, گۆشتی پەراسووی گا.

prime time, کاتی هەڵبژاردە: ئەو چەند سەعاتەی ئێواران کە زۆرترین خەڵك سەیری تەلەفزیۆن دەکەن.

primeval (prī-mē′v'l), *adj.* زۆر کۆن؛ سەرەتایی؛ دێرین؛ هی سەدەکانی کۆنی پێش مێژوو.

priming (prim′iŋ), *n.* (١) ئامادەکاری؛ ئامادەکردن.
(٢) ئاگردەری چەك؛ تەقێنەر؛ بارووتی تەقێنەر؛ پلیتە.
(٣) ئامادەکردنی دیوارێك یا بنمیچێك بۆ بۆیەکردن؛ یەکەم چینی ئەم بۆیەیە

primipara (prī-mip′ə-rɔ), *n.* ئافرەتی سکپڕ بۆ یەکەم جار؛ ئافرەتی یەك سك کردوو؛ ژنی یەك منداڵ بوو.

-primiparity *(n.)*; primiparous *(adj.)*.

primitive (prim′ə-tiv), *adj.* (١) زۆر کۆن؛ سەرەتایی؛ دێرین.
(٢) کۆن و زگماکی نەك مرۆڤ کرد.
(٣) سادە؛ ساکار؛ سەرەتایی: *(~ weapons)*.
(٤) دەشتەکی؛ کێوی؛ دواکەوتوو؛ سەرەتایی: *(~ societies)*.
(٥) هی ڕەگی ووشە (زمانەوانی).
(٦) هی ژمارەو شێوەی بنچینەیی کە ژمارەو شێوەی تری لێ وەردەگیرێ (ئەندازەو ژمارەوپێوان).
(٧) (ا) تایبەتی بە تابلۆ یا نیگارکێشی کۆمەڵگاکانی کۆن و سەرەتایی
(ب) خۆفێرکەر (هونەرمەند).
(ج) تایبەتی بە نیگارکێشە ئەورووپایییەکانی دوادوای سەدەکانی ناوەڕاست
(٨) سەرەتایی (زیندەوەرزانی).

n. (١) کەسێکی کێوی یا دەشتەکی؛ کەسێکی دواکەوتوو یا هیچ نەزان.
(٢) شتێکی سادە یا ساکار؛ شتێکی سەرەتایی یا پێش ئەخراو.
(٣) (ا) تابلۆیەکی دێرین؛ تابلۆیەکە کە ژیانی کۆمەڵگا سەرەتایی یا کۆنەکان پیشان بدات. (ب) هونەرمەندی خۆفێرکەر.
(٤) شێوە یا ژمارەی بنچینەیی (ئەندازەو ژمارەوپێوان).
(٥) ڕەگی ووشە (ڕێزمان).

primitivism (prim′ə-tiv-iz'm), *n.* (١) کێوێتی؛ دەشتەکێتی.
(٢) شێوەی هونەری دێرین؛ نیگارکێشی کۆمەڵگا سەرەتایییەکان یا دەربارەی ئەو کۆمەڵگایانە. (٣) سادەیی؛ ساکارێتی.
(٤) دەشتەکی خوازی: پێ باشتربوونی ژیانی سەرەتایی و سادە لە ژیانی پێشکەوتوو.

-primitivist *(n.)*; primitivistic *(adj.)*.

primogenitor (prī´mə-jen′i-tēr), *n.* باوباپیر؛ پێشینان؛ باپیرە هەرە گەورە.

primogeniture (prī´mə-jen′i-chēr), *n.* (١) نۆبەرەیی؛ کوڕە گەورەیی؛ کچە گەورەیی. (٢) مافی نۆبەرە (بەتایبەتی هی کوڕە نۆبەرە لە بردنی هەموو میراتەکەی باوك و دایکیدا).

primordial (prī-môr′di-əl), *adj.* (١) زۆر کۆن؛ پێشین؛ دێرین؛ هی سەدانی کۆن. (٢) سەرەتایی؛ بنچینەیی.
(٣) تایبەتی بە قۆناغی یەکەم یا سەرەتای پەرەسەندنی بوونەوەرێك.

primordium (prī-môr′di-əm), *n.* سەرەتای ئەندام یا بەشی ئەندامێکی ئاژەڵ.

primp (primp), *v.t. & v.i.* خۆ ڕازاندنەوە و جلی جوان لەبەرکردن؛ خۆ لە تەل دان.

primrose (prim′rōz´), *n.* (١) گوڵە بەهارە.
(٢) زەردی کاڵی هەندێ گوڵە بەهارە.

adj. (١) گوڵە بەهارەیی. (٢) زەردی کاڵ.

primrose path, ڕێبازی خۆشی پەرستی؛ ڕێبازی کەیف و ڕابواردن.

primula (prim'yoo-lə), ***n.*** = **primrose.**

prince (prins), ***n.*** (١) [Archaic]، پاشا.
(٢) میر؛ فەرمانڕەوای میرنشین. (٣) کوڕ پاشا؛ شازادە.
(٤) پیاوێکی پایە بەرز و لێهاتوو.

prince consort, مێردی بانووشا

princedom (prins'dəm), ***n.*** (١) میرنشین
(٢) پلەوپایەی میر؛ میرێتی.

princekin (prins'kin), ***n.*** = **princeling.**

princelet (prins'lit), ***n.*** = **princeling.**

princeling (prins'liŋ), ***n.*** شازادەی منداڵ یا هیچ و بێ پلەوپایە؛ گەنکە شازادە.

princely (prins'li), ***adj.*** (١) میری؛ شازادەیی؛ بەشکۆ.
(٢) بەخشندە؛ دەست و دڵ کراوە؛ دڵ فراوان.
(٣) شایستەی شازادەیە؛ شازادانە؛ نایاب.

-princeliness ***(n.).***

Prince of Darkness, شەیتان

Prince of Peace, عیسا

Prince of Wales, جێنشینی پاشای ئینگلتەرە.

prince regent, جێنشینی پاشا لەکاتی منداڵی یا پیری و کەفتەکاری پاشادا؛ وەسی.

prince royal, کوڕە گەورەی پاشا یا بانووشا.

prince's-feather (prin'siz-feth'ẽr), ***n.*** ڕووەکێکی جوان و ناسکی گوڵ سوورە

princess (prin'sis, prin'ses), ***n.*** (١) [Archaic]، شاژن.
(٢) کچە پاشا؛ شازادەی کچ. (٣) ژنی میر؛ ژنی کوڕە پاشا؛ ژنی شازادە.
(٤) ئافرەتێکی پایە بەرز و لێهاتوو.

princesse, princess (prin-ses', prin'sis), ***adj.*** هی بەرگی ژنانەی تەسک و یەك پارچە.

princess royal, کچە گەورەی پاشا یا بانووشا.

principal (prin'sə-p'l), ***adj.*** یەکەم؛ گرنگترین؛ سەرەکی؛ بنچینەیی.
n. (١) (ا) سەرۆك؛ سەرگەورە؛ سەرەك. (ب) بەڕێوەبەری قوتابخانە.
(ج) سەرەك نووانەر؛ ئەکتەری سەرگەورە. (د) شیرباز (٢) ئیرگە.
(٣) (ا) دەستمایە؛ مایە؛ سەرمایە. (ب) قەرزی ڕووت جگە لە سوود.
(٤) (ا) بریکار (یاسا). (ب) لێپرسراوی سەرەکی قەرزێك یا ئەرکێك.
(ج) تاوانکار؛ یاریدەدەری تاوانکار.

principality (prin'sə-pal'ə-ti), ***n.*** (١) [Rare]. سەرەکێتی؛ یەکەمێتی؛ بنچینەییتی. (٢) میرێتی؛ پلەوپایەی میر؛ دەسەڵاتی میر.
(٣) میرنشین. (٤) (*pl.*). یەکێکە لە نۆ چەشن فریشتە.

principally (prin'sə-p'l-i, prin'sip-li), ***adv.*** بەزۆری؛ بەتایبەتی؛ لە هەمووشت زیاتر

principal parts, شێوە بنچینەیی‌یەکانی کردار (ڕێزمان):
(drink, drank, drunk; go, went, gone)

principalship (prin'sə-p'l-ship'), ***n.*** بەڕێوەبەرێتی قوتابخانە؛ پلەوپایە و ئەرك و دەسەڵات و ماوەی کارکردنی بەڕێوەبەر؛ بەڕێوەبەری.

principle (prin'sə-p'l), ***n.*** (١) سەرچاوە
(٢) ڕێسا؛ دەستوور؛ بنچینە؛ ڕێگەی بنچینەیی؛ یاسای بناغەیی.
(٣) پەیڕەو؛ بیروباوەڕی ڕێباز دیاریکەر؛ بیروڕای بنچینەیی:
(the ~ of racial equality)
(٤) ڕێبازی ڕەووشت؛ بنچینەی ڕەفتار و کردار؛ ڕێسا یا دەستووری ڕەووشت:
(~s of conduct; to live up to one's ~s)
(٥) سەرڕاستی؛ ڕەووشت چاکی؛ پاکی؛ بێ پێچ‌وپەنایی: ***(a man of ~)***.
(٦) تایبەخۆیەکی تایبەتی ماددەیەك.
(٧) یاسایەکی سرووشتی‌یە کە بەپێی ئەوە مەکینەیەك یا شتێك کاردەکات.
(٨) ڕێگەی کارکردنی شتێك.

in principle, وەك سەرەتا؛ بەگشتی:
(I support the idea in principle.)

on principle, بەهۆی بیروباوەڕێکی تایبەتی‌یەوە؛ لەبەر سەرڕاستی؛ بەپێی ڕێبازی ڕەووشت چاکی:
(I refused to participate on principle.)

principled (prin'sə-p'ld), ***adj.*** خاوەن بیروباوەڕی ڕاست؛ سەرڕاست؛ بێ پێچ‌وپەنا؛ پاك. ***(a high- ~ person)***.

prink (priŋk), ***v.t. & v.i.*** خۆ ڕازاندنەوە؛ خۆ لە تەل دان.

print (print), ***n.*** (١) جێ نیشانە؛ نیشانە؛ شوێن (پێ، دەست):
(footprint; the ~ of a heel)
(٢) دامغە؛ مۆر. (٣) شتێکی دامغە لێدراو یا مۆرکراو.
(٤) قوماشی نەخشاوی؛ بەرگی لەم قوماشە دروستکراو.
(٥) لەچاپدران.
(٦) ووشە و تیپی چاپکراو: ***(uneven ~)***.
(٧) نەخشە یا وێنەی لەقاڵبدراو یا وێنەی لەسەر وەرگیراو.
(٨) چاپەمەنی؛ شتی لەچاپدراو: ***(newsprint)***.
(٩) گۆڤار؛ ڕۆژنامە. (١٠) چاپی ئەوەندەهەمی پەڕتووکێك.
(١١) وێنەی لە جامەوە وەرگیراو: ***(I prefer large ~s.)***.
v.t. (١) نیشانەکردن؛ جێ نیشان بەجێهێشتن؛ مۆرکردن؛ لەقاڵبدان.
(٢) لەچاپدان؛ چاپکردن؛ بڵاوکردنەوە بەلەچاپدراوی.
(٣) بە جیاجیا نووسینی تیپەکان و لێك نەدانیان:
(P~ your name, please.)
(٤) وێنە لەسەر جام وەرگرتن.
(٥) خستنە مێشکەوە
v.i. (١) چاپگەری کردن؛ لە چاپخانە کارکردن.
(٢) وێنە لەسەر دەرهێنان.
(٣) بە جیاجیا نووسینی تیپەکان و لێك نەدانیان.

in print, (١) بەلەچاپدراوی؛ بە چاپکراوی؛ لەچاپدراو.
(٢) دەست دەکەوێ (شتی چاپکراو بەتایبەتی پەڕتووك)؛ هێشتا هەر لە بازاڕ بە چاپکراوی هەیە: ***(Is the book still in print?)***.

out of print, دەست ناکەوێ لەلای بڵاوکەرەوەکەی؛ تەواو بووە و ئیتر ناکڕێ: ***(The book is out of print.)***.

printable (prin'tə-b'l), ***adj.*** (١) لە چاپ دەدرێ؛ وێنەی لێوە وەردەگیرێ. (٢) بۆ لەچاپدان دەشێ.

printed matter, چاپەمەنی (کە بە پۆستەدا بە هەرزانتر دەنێررێت لە نرخی ئاسایی).

printer (prin'tẽr), ***n.*** (١) چاپگەر؛ چاپکەر.
(٢) ئامێری تیپنووسی پێژمێر یا کۆمپیوتەر (کە بەرنامەکە بە لەچاپدراوی دەردەهێنێ).

printer's devil, شاگردی چاپخانە.

printer's mark, ناوو ناونیشانی بڵاوکەرەوە (لەگەڵ بەرواری بڵاوکردنەوە لەدامێنی لاپەڕەی یەکەم دا دەردەکەوێ).

printery (prin'tẽr-i), ***n.*** (١) چاپخانە.
(٢) کارگەی نەخشەلێدانی قوماش.

printing (prin'tiŋ), ***n.*** (١) لەچاپدان؛ چاپکردن.
(٢) چاپگەری؛ پیشەی چاپگەر. (٣) چاپەمەنی.
(٤) سەرجەمی ژمارەی پەڕتووکێکی بە یەك جار لەچاپدراو:
(the second ~ of the book)
(٥) تیپی بە جیاجیا نووسراو و لێك نەدراو.

printing office, چاپخانە (بەتایبەتی هی میری).

printing press, چاپ؛ مەکینەی چاپ؛ چاپخانە.

print out, لەچاپدان (بە ئامێری تیپنووسی پێژمێر یا کۆمپیوتەر).

print-out, شتی لەچاپدراو یا دەرهێنراو بە ئامێری تیپنووسی پێژمێر یا کۆمپیوتەر.

print shop, فرۆشگای چاپ: فرۆشگایەکە شتی تێدا لە چاپ دەدرێ و وێنەی دەقاودەقی لێ دەردەهێنرێ و لێ دەفرۆشرێ.

prior (prī′ẽr), ***adj.*** (١) پێشتر؛ ڕابوردوو (٢) گرنگتر.
n. سەرۆک بەرستگای خاچ پەرستان.
prior to, بەر لە؛ لەپێش. *(It happened prior to my arrival.)*

priorate (prī′ẽr-it), ***n.*** (١) پلەو پایەی سەرۆک پەرستگا. (٢) پەرستگا

prioress (prī′ẽr-is), ***n.*** سەرۆک پەرستگای ژنان.

priority (prī-ôr′ə-ti, prī-or′ə-ti), ***n.*** (١) پێشتری؛ بەرتری؛ دێرتری؛ پێشتریتی. (٢) گرنگتری؛ مافی لەپێشتربوون؛ مافی پێش خران (لە دەسکەوتنی شتی بەسوودا)؛ یەکەمێتی: *(to have ~ over others)* . (٣) شتێکی پێش خراو (لە جێبەجێکردندا)؛ شتی بە گرنگتر دانراو:
(This is a ~)

priorship (prī′ẽr-ship′), ***n.*** = **priorate (1).**

priory (prī′ẽr-i), ***n.*** پەرستگای ژن یا پیاو.

prise (prīz), ***n. & v.t.*** هەڵپیچراندن؛ حوڵاندن یا لابردن بە نوێڵ؛ هەڵتەکاندن.

prism (priz′m), ***n.*** (١) سێپاڵە (ئەندازە). (٢) بلوور؛ شووشە؛ ئاوێزە

prismatic (priz-mat′ik), ***adj.*** (١) سێپاڵەیی (٢) بلووری (٣) بریقەدار؛ هەمەڕەنگ؛ بەشەوق

-prismatical ***(adj.)***: **prismatically** ***(adv.).***

prison (priz′′n), ***n.*** (١) بەندیخانە؛ زیندان (٢) بەندکران؛ بەسترانەوە؛ خرانە زیندانەوە؛ بەندی.
v.t. خستنە بەندیخانەوە؛ خستنە زیندانەوە.

prisoner (priz′′n-ẽr, priz′nẽr), ***n.*** (١) زیندانی؛ بەند؛ دیل؛ گیراو؛ بە دیل گیراو (٢) گیرۆدە؛ بەستراوە؛
(a ~ of love; A bad cold kept me a ~ in my room.)

prisoner of war, P.O.W., دیلی جەنگ.

prison fever, = typhus.

prissy (pris′i), ***adj.*** [Colloq.], (١) بە ناز و نووز؛ بە قێزو بێز (٢) لە ڕادە بەدەر سەلارو سەنگین؛ گوێدەر بە شتی زۆر ووردو هیچ و پووچ.

pristine (pris′tēn, pris′tin), ***adj.*** (١) وەک دەرخی جاران؛ وەک کۆن جوون بوو وەها؛ وەک جاری جارانی زوو. (٢) (أ) دەستەکی؛ پاک؛ دەستکاری نەکراو؛ پیس نەبوو بە هۆی پێشکەوتنەوە؛ بە پاکی خۆڕاگرتوو: *(a ~ innocence)* . (ب) پاک؛ خاوێن؛ تازە؛ یوخت.

prithee (prith′i), ***interj.*** [Archaic]. = **please.**

privacy (prī′və-si), ***n.*** (١) گۆشەگیری؛ تایبەتێتی؛ سەربەخۆیی؛ کەم تێکەڵاوی لەگەڵ خەڵکدا:
(He likes his ~ .; to disturb one′s ~)
(٢) نهێنێتی.

private (prī′vit), ***adj.*** (١) تایبەت بە خۆ؛ ناگشتی؛ خۆیی
(~ property; a ~ joke)
(٢) تایبەتی: *(a ~ school, club, etc.)* .
(٣) ناسایی: *(a ~ citizen)*
(٤) تایبەتی؛ کەسی؛ خۆیی: *(a ~ bathroom)*
(٥) نهێنی؛ بڵاونەکراوە؛ شاراوە: *(one′s ~ opinion; a ~ affair)* .
(٦) نهێنی خواز *(a ~ person)*
(٧) شاراوە؛ داپۆشراو (ئەندامی لەش): *(one′s ~ parts)* .
n. (١) (*pl.*) گەڵ و گون؛ گەڵ و قوز. (٢) سەرباز.
in private, بەنهێنی؛ لەلاوە؛ تەنها خۆ

private enterprise, کاری ئازاد؛ بازرگانی ئازاد یا سەربەست بەپێی ڕژێمی سەرمایەداری بەبێ جڵەوگیری میری

privateer (prī′və-tẽr′), ***n.*** (١) کەشتی چەتەگەری کەشتییەکی میللییە میری ڕێی پێ دەدات بۆ هێرش بردنە سەرو گرتنی کەشتی بازرگانی دوژمن لەکاتی جەنگدا. (٢) سەرەک کەشتیوانی کەشتییەکی وەها؛ کەشتیوانی کەشتییەکی وەها.
v.i. کەشتیوانی کردن لەسەر کەشتییەکی وەها.

privateersman (prī′və-tẽrz′mən), ***n.*** = **privateer (2).**

private first class, سەربازی یەک خەت.

privately (prī′vit-li), ***adv.*** بەنهێنی؛ بە دزییەوە؛ لەلاوە؛ بەشێوەیەکی تایبەتی.

private parts, گەڵ و گون؛ گەڵ و قوز.

private school, قوتابخانەی تایبەتی؛ قوتابخانەی میللی.

privation (prī-vā′shən), ***n.*** (١) [Rare] ، بێ بەش کردن؛ بێ بەشی. (٢) نەبوون؛ بێ (٣) نەبوونی؛ بێ گوزەرانی؛ دەستکورتی؛ بێ دەرامەتی؛ بێ ئاسوودەیی.

privative (priv′ə-tiv), ***adj.*** (١) بێ بەش کەر. (٢) هی بێ بەش کردن یا لێ سەندنەوە. (٣) نیشانەی بێ بەش کردن یا نەبوونە (ڕێزمان):
("non-" is a ~ prefix.)
n. پێشگر یا پاشگری بێ بەش کەر: (پێشگر: -a-, un-, non ؛ پاشگر: less-) .

privilege (priv′′l-ij), ***n.*** مافی تایبەتی؛ مافی جیاوازی.
v.t. مافی تایبەتی پێدان؛ مافی جیاوازی پێدان.

privileged (priv′′l-ijd), ***adj.*** خاوەن مافی تایبەتی؛ مافی تایبەتی هەبوو: *(the ~ class of society)* .

privily (priv′′l-i), ***adv.*** بەنهێنی؛ بەدزییەوە؛ بەشێوەیەکی تایبەتی

privity (priv′ə-ti), ***n.*** (١) (أ) ئاگاداری پیلانێک یا شتێکی نهێنی و قەدەغە بوون. (ب) بەشداربوون لە شتێکی نهێنی دا. (٢) پەیوەندی نێوان دوو کەسی هاوسوود (کرێچی و خاوەن ماڵ، خزمایەتی، کرێکارو خاوەن کار... هتد).

privy (priv′i), ***adj.*** (١) تایبەتی؛ کەسی؛ خۆیی. (٢) [Archaic]، نهێنی؛ دزی.
n. (١) ئاودەستخانە؛ ئاودەستی دەرەوەی ناوماڵ. (٢) کەسێکی پەیوەندیدار بە کەسێک یا کەسانی ترەوە (خزمایەتی، کرێچی و خاوەن ماڵ... هتد).
privy to, ئاگادار؛ بەنهێنی ئاگادارکراو:
(I was not privy to any information about the matter.)

privy council, (١) [P.C.] ، ئەنجوومەنی ڕاوێژکاری پاشای ئینگلتەرە. (٢) ئەنجوومەنی ڕاوێژکاری؛ ئەنجوومەنی تایبەتی ڕاوێژکردن

Privy Purse, بووجەی پاشای ئینگلتەرە (کە پەرلەمان بۆی دەبڕێتەوە).

prix fixe (prē′ fēks′), [Fr.], (١) ژەمێک خواردنی نرخ بڕاوە (لەبری ئەوەی نرخی هەر شتە بە جیا بێت). (٢) نرخی ئەم ژەمە خواردنە.

prize (prīz), ***v.t.*** (١) نرخ بۆ دانان؛ نرخ لەسەر دانان؛ خەمڵاندن. (٢) زۆر لەلا بەنرخ بوون؛ زۆر بە بەنرخ دانان؛ لە لا خۆشەویست بوون؛ زۆر ڕێزگرتن.
n. (١) خەڵات؛ بەخشیش؛ شاباش. (٢) شتێکە دەهێنێ هەوڵی بۆ بدەیت؛ شتێکی زۆر بەنرخ.
adj. (١) خەڵات پێدراو؛ خەڵات کراو؛ خەڵات وەرگر: *(a ~ novel)* . (٢) شایستەی خەڵات کردنە؛ نایاب. (هەندێ جار بەتەوسەوە):
(a ~ answer)
(٣) خەڵات؛ بە خەڵات دراو.

prize (prīz), ***n.*** (١) گرتن؛ دەست بەسەردا گرتن؛ داگیرکردن. (٢) تاڵانی (بەتایبەتی کەشتی جەنگی دوژمن یا بارەکەی). (٣) دەسەڵات بەسەردا بوون؛ زۆر بەسەردا بوون. (٤) [Dial.]، نوێڵ.
v.t. (١) گرتن؛ دەستبەسەرداگرتن؛ تاڵانکردن. (٢) هەڵتەکاندن؛ جوڵاندن بە نوێڵ؛ هەڵپیچراندن.

prize fight, بۆکسبازی بۆ پارە.
prize fighter, بۆکسبازێکە کە بۆکسبازی پیشەیەتیو بۆ پارە دەیکات.
prize fighting, بۆکسبازی بۆ پارە.
prize ring, (١) مەیدانی بۆکسبازی بۆ پارە. (٢) بۆکسبازی بۆ پارە.
pro (prō), *adv. & adj.* سەر بە لایەك؛ لایەنگر.
n. (١) کەسێکی سەر بە لایەك؛ لایەنگری مەسەلەیەکی کۆڕ لەسەر گیراو.
(٢) هۆی لایەنگری کردنی مەسەلەیەك:
(the ~s and cons of the matter)
(٣) دەنگێکە بۆ لایەنگری مەسەلەیەك.
pro (prō), *adj. & n.* [Colloq.], = **professional.**
pro- (prō), پێشگرێکە بەمانای: (ا) لەپێش؛ لەبەردەم.
(ب) لەپێش؛ بەر لە.
pro- (prō), پێشگرێکە بەمانای: (ا) بۆ پێشەوە ڕۆیشتن: *(progress)* .
(ب) لەبری؛ لەجیاتی: *(pronoun)* .
(ج) لەسەرکردنەوە؛ لەسەرهەڵدان.
(د) سەر بە؛ لایەنگریکەر: *(prolabor; pro-American)* .
proa (prō'ə), *n.* بەلەمێکی بایەوانی خێرایە.
probability (prob'ə-bil'ə-ti), *n.* (١) لەوانەبوون؛ بۆ هەبوون؛
ڕێ تێ چوون؛ شیان. (٢) شتێکی ڕێ تێ چوو؛ شتێکە کە لەوانەیە ببێ.
in all probability, زۆر لەوانەیە؛ زۆر ڕێی تێ دەچێ.
probable (prob'ə-b'l), *adj.* (١) لەوانەیە؛ ڕێی تێ دەچێ؛
بۆی هەیە ڕووبدات؛ ڕەنگە. (٢) دەشێ؛ دەگونجێ؛ بۆی هەیە بکرێ بە بەڵگە؛
شیاو: *(~ evidence)* .
probable cause, هۆی بەجێ بۆ بە تاوانبار دانانی گومانبارێك
(دادگەری).
probably (prob'ə-bli), *adv.* لەوانەیە؛ بۆی هەیە؛ دەگونجێ؛
ڕەنگە
probang (prō'baŋ), *n.* قوڕگ پاکەرەوە: شیشێکی نەرمی بارێکە
سەرەکەی ئیسفەنج یا لۆکەی پێوەیە بۆ شت لە قوڕگ لابردن یا دەرمان کردنی
بەکاردەهێنرێ.
probate (prō'bāt), *n.* سەلماندنی ڕاستی وەسیەتنامەی مردوویەك
لە دادگادا.
adj. تایبەتی بە سەلماندنی درووستی وەسیەتنامەی مردوویەك لە دادگادا:
(a ~ judge)
v.t. (١) سەلماندنی درووستی وەسیەتنامەی مردوویەك لە دادگادا.
(٢) وەستاندنی سزای تاوانبارێکی مەترسی لێ نەکراو و خستنیەیە ژێر
چاودێرییەوە لەباتی بەندیخانە.
probate court, دادگای سەلماندنی درووستی وەسیەتنامە (هەندێ
جار دابەشکردنی زەویوزارو خانو و ماڵی میراتی).
probation (prō-bā'shən), *n.* (١) تاقیکردنەوەی لێهاتوویی
کەسێك (پێش دانانی لەسەر کار). (٢) وەستاندنی سزای تاوانبارێكو
خستنیەیە ژێر چاودێرییەوە لەباتی بەندیخانە.
(٣) ماوەی مۆڵەتدان بە قوتابییەك بۆ بەرزکردنەوەی نمرەکانی لەژێر چاودێریدا.
(٤) باری کەسێکە لەژێر چاودێری وەهادا.
-probational *(adj.)*; **probationary** *(adj.)*.
probationer (prō-bā'shən-ēr), *n.* کەسێکی ژێر چاودێری
(وشەی پێشوو ببینە).
probation officer, ئەفسەری چاودێر: فەرمانبەرێکە دادگا دایدەنێ
بۆ چاودێری کردنی ئەو تاوانبارانەی سزاکەیان وەستێنراوەو بەرەڵا کراون.
probative (prō'bə-tiv, prob'ə-tiv), *adj.* (١) هی تاقیکردنەوە؛
تاقیکەرەوە. (٢) سەلمێنەر؛ بەڵگە پیشاندەر؛ تایبەتی بە بەڵگە پیشاندانو
سەلماندن.
probatory (prō'bə-tôr'i, prō'bə-tō'ri), *adj.* = **probative.**
probe (prōb), *n.* (١) ئامێری پشکنین: ئامێرێکی پزیشکی بارێکی کولە
بۆ پشکنینی برینو بۆشایی لەش. (٢) کەشتییەکی هەوایییە دەهاوێژرێتە
بۆشایی ئاسمان بۆ کۆکردنەوەی دەنگوباسی زانیاری لەبارەی بۆشایی
دەوروپشتی زەوییەوە (پێشی دەوترێ: **space probe**) .
(٣) لێکۆڵینەوەی وورد لە کاری چەوتو قەدەغە (بەتایبەتی لەلایەن
کۆمیتەیەکی پەرلەمانەوە).
v.t. (١) پشکنینی برین (وەك گەڕان بۆ گوللەیەکی جێگیربوو لەناو لەشدا)
(٢) لێکۆڵینەوە بەووردی.
v.i. (~ **into**). پشکنین؛ بۆ گەڕان؛ لێکۆڵینەوە.
probity (prō'bə-ti, prob'ə-ti), *n.* سەرڕاستی؛ بێ پێچوپەنایی؛
پاکی.
problem (prob'ləm), *n.* (١) کێشە؛ گیروگرفت؛ دەردەسەری؛
تەنگوچەڵەمە؛ گێچەڵ؛ تەگەرە؛ ناخۆشی؛ مەسەلەی باسکراو.
(٢) کێشە (ژمارەوپێوان): *(a mathematical ~)* .
adj. (١) گیروگرفتاوی؛ کێشەدار: *(a ~ novel)* .
(٢) سەرکێش؛ لاسار؛ بە ئاسانی ڕانەهاتوو: *(a ~ child)* .
problematical (prob'lə-mat'i-k'l), *adj.* (١) گیروگرفتاوی؛
بە ئاسانی چارەسەر ناکرێ. (٢) گوماناوی؛ ئامسۆگەر؛ نەگەرونەگەری.
proboscidian (prō'bə-sid'i-ən), *adj.* تایبەتی بە گیاندارە
لمۆزدارەکان (وەك فیل)؛ لمۆزدار.
n. گیانداری لمۆزدار.
proboscis (prō-bos'is), *n.* (١) لمۆزی فیل.
(٢) لمۆزی جانەوەر (بۆ مژین). (٣) لووتی زل (لەڕووی گاڵتەوە)
procaine (prō-kān', prō'kān), *n.* پرۆکایین: ماددەیەکە لە
دەرمانی بەنج دا بەکاردەهێنرێ.
procambium (prō-kam'bi-əm), *n.* ئەو شانانەی ڕووەکن کە
شانەی دارینو ئاووگ بەریان لێ درووست دەبێت.
procedural (prə-sē'jēr-əl, prō-sē'jēr-əl), *adj.* تایبەتی بە
پەیڕەوی جێبەجێکردنی کاروباری پەرلەمان یا دادگا یا کۆڕێك.
procedure (prə-sē'jēr, prō-sē'jēr), *n.* (١) شێوەی کردن؛
پەیڕەو؛ شێوەی جێبەجێکردنی کارێك. (٢) ڕێبازی کردنی شتێك.
(٣) شێوەو پەیڕەوی جێبەجێکردنی کاروباری پەرلەمان، دادگا یا کۆڕێك.
proceed (prə-sēd', prō-sēd'), *v.i.* (١) بەردەوام بوون پاش وەستان؛
دەستپێکردنەوە: *(We then ~ed to the next town.)* .
(٢) دەستکردنەوە بە قسەکردن پاش وەستان؛ تێهەڵچوونەوە.
(٣) کردن؛ لەسەر ڕۆیشتن؛ بەردەوام بوون لەسەر؛ دەستپێکردن:
(He ~ed to eat his dinner.)
(٤) (~ **against**)، شکات لێکردن؛ دان بە دادگا.
(٥) لێوە پەیدابوون؛ لێوەهاتن.
proceeding (prə-sēd'iŋ, prō-sēd'iŋ), *n.* (١) بەردەوام بوون
لەسەر؛ لەسەر ڕۆیشتن. (٢) کردار؛ کار. (٣) ڕێباز؛ ڕێ.
(٤) (*pl.*)، سەوداگەری؛ سەودا؛ ئاڵوویر.
(٥) (*pl.*)، تۆمارنامەی کۆڕی ڕێکخراوێکی زانستی یا هی تر.
(٦) (ا) (*pl.*)، شکات. (ب) شکات کردن.
proceeds (prō'sēdz), *n.pl.* داهات؛ بەرهەم (سەوداگەری، چالاکی)؛
دەسکەوتی ئاڵوویر: *(The ~ from the sale of the house will be*
devoted to charity.)
procephalic (prō'sə-fal'ik), *adj.* هی پێشەوەی سەر؛
ناوچەوانی.
process (pros'es), *n.* (١) ڕێباز؛ شێوەی جێبەجێکردنی کارێك؛
پرۆسە؛ ڕەوتی کار؛ پەیڕەوی هێنانە بەرهەمی شتێك.
(٢) هەنگاوەکانی جێبەجێکردنی کارێك؛ هەنگاو یا قۆناغەکانی پێدا ڕۆیشتنی
کردارێك بۆ تەواوبوونی: *(the ~ of digestion)* .
(٣) کات تێپەڕبوون یا بەسەرچوون.
(٤) بەردەوامی؛ پێشکەوتن؛ بزووان.
(٥) (ا) شکات. (ب) فەرمانی دادگا بۆ بانگ کردنی گومانبار بۆ دادگا
(ج) سەرجەمی ئەم فەرمانی بانگ کردنانە دەربارەی داواکارییەك.

(٦) زیاده ئیسقان؛ زیاده گۆشت؛ ئەندام یا پارچەی ئەندامی زیادەی گیاندارو ڕووەك

v.t. (١) بە ڕێبازێکی تایبەتیدا بردن.

(٢) ئامادەکردن بە دەستکاری کردن و گۆڕین و بردن بە چەند هەنگاوێکی تایبەتیدا؛ خۆشکردن (پێستە، خواردەمەنی): ***(to ~ food)*** .

(٣) شکات لێکردن؛ دان بە دادگا.

(٤) فەرمان پێکردن بۆ چوونە دادگا؛ بانگ کردن بۆ دادگا.

adj. . ***(~ cheese)*** بەشێوەیەکی تایبەتی ئامادەکراو؛ خۆشکراو؛ ئامادەکراو:

in (the) process of, (١) وا دروست دەکرێ؛ لە ئامادەکردندایە.

(٢) لە کاتی.

process (pros'es), ***v.i.*** لە نمایشدا بوون؛ لە خۆپیشاندانێدا بەشداری کردن

procession (prə-sesh'ən, prō-sesh'ən), ***n.*** (١) ڕێ ڕۆیشتن؛ بۆ پێشەوە ڕۆیشتن؛ ڕۆیشتنی ڕێك و پێك.

(٢) نمایش؛ گەلەڕەوت؛ خۆپیشاندان: ***(a funeral ~)*** .

(٣) زنجیرە.

v.i. بەشداربوونی ڕێ ڕۆیشتن.

processional (prə-sesh'ən-'l, prō-sesh'ən-'l), ***adj.*** (١)- نمایشی. (٢) تایبەت بە گۆرانی ووتن بە ئاوازەوە (خاچ پەرستی).

n. (١) پەرتووکی نمایشی کڵێسە. (٢) سروودێکی ئاینی یا گۆرانی‌یەکە لە کاتی هاتنەژوورەوەی قەشەکاندا بۆ کڵێسە لەپێش نوێژدا دەووترا.

(٣) ئاوازو مۆسیقای نمایش یا ئاهەنگێکی ئاینی... هتد.

process server, پۆلیسی ڕاگەیەنەری فەرمانی دادگا بەو کەسانەی کە بانگ دەکرێن بۆ دادگا (گومانبار یا شایەت).

proclaim (prō-klām'), ***v.t.*** (١) بانگ بۆ هەڵدان؛ جاڕ بۆ دان
(They ~ed her queen.)

(٢) قەدەغەکردن بە بڵاونامە.

(٣) بڵاوکردنەوە؛ بانگ هەڵدان؛ جاڕدان.

(٤) نیشانەی ئەوە بوون؛ واگەیاندن؛ پیشاندان:
(Her every act ~ed her a snob.)

proclamation (prok'lə-mā'shən), ***n.*** (١) بڵاوکردنەوە؛ بانگ هەڵدان؛ جاڕدان. (٢) بڵاونامە (بەتایبەتی هی میری یا ڕەسمی)؛ جاڕ:
(the ~ of independence)

proclivity (prō-kliv'ə-ti), ***n.*** ئارەزوو (بەتایبەتی بۆ کردەوەو خووی ناپەسەند)؛ حەزی زگماکی؛ مەیلی سرووشتی: ***(a ~ to vice)*** .

proconsul (prō-kon's'l), ***n.*** (١) فەرماندەی لەشکرو بەڕێوەبەری ناوچەیەکی ئیمپراتۆریەتی ڕۆمانی. (٢) فەرمانڕەوای ئینگلیز لە یەکێك لە وولاتە ژێردەستەکانی ئینگلتەرە.

-proconsular ***(adj.).***

proconsulate (prō-kon's'l-it, prō-kon'syoo-lit), ***n.*** ماوەی کاربەدەستی و پلەوپایەی فەرماندەی ڕۆمانی.

procrastinate (prō-kras'tə-nāt'), ***v.i.*** دواخستن؛ کەمتەرخەمی کردن؛ خستنە پشت گوێ؛ بە قنگدا خستن.

v.t. شت دواخستن؛ شت خستنە پشت گوێ؛ کەمتەرخەمی کردن.

procrastination (prō-kras'tə-nā'shən), ***n.*** کەمتەرخەمی؛ شت خستنە پشت گوێ؛ بە قنگدا خستن.

procrastinator (prō-kras'tə-nā'tēr), ***n.*** کەمتەرخەم؛ کار لە کاتی خۆیدا نەکەر.

procreant (prō'kri-ənt), ***adj.*** (١) منداڵی دەبێ؛ بەبەر؛ سك دەکات.

(٢) تایبەتی بە زاوزێ؛ هی سکوزا کردن.

procreate (prō'kri-āt'), ***v.t.*** (١) منداڵبوون؛ زاوزێ کردن؛ سکوزا کردن. (٢) هێنانە بەر؛ دروستکردن؛ هێنانە جیهانەوە.

v.i. منداڵبوون؛ زاوزێ کردن؛ سکوزا کردن.

-procreator ***(n.).***

procreation (prō'kri-ā'shən), ***n.*** منداڵبوون؛ زاوزێ کردن؛ سکوزا کردن؛ هێنانە جیهانەوە.

procreative (prō'kri-ā'tiv), ***adj.*** (١) منداڵی دەبێ؛ بەبەر؛ سك دەکات. (٢) زاوزێیی؛ تایبەتی بە سکوزا کردن: ***(~ instinct)***

procto- (prok'tō, prok'tə), پێشگرێکە بەمانای: کۆم؛ قنگ:
(proctology)

proctology (prok-tol'ə-ji), ***n.*** پزیشکەوانی کۆم.

proctor (prok'tēr), ***n.*** چاودێر (تاقیکردنەوەی قوتابخانەو خانەی قوتابیان یا بەشی ناوخۆ).

v.t. چاودێری کردنی تاقیکردنەوە: ***(to ~ an examination)***

-proctorial ***(adj.)***; **proctorship** ***(n.).***

proctoscope (prok'tə-skōp'), ***n.*** ئامێری تێڕوانینی کۆم (پزیشکەوانی).

procumbent (prō-kum'bənt), ***adj.*** (١) بەسەر دەمدا پاڵ کەوتوو. (٢) تەرز فرێدەر بەسەر زەویدا؛ بەسەر زەویدا کشان (ڕووەك).

procurable (prō-kyoo'rə-b'l), ***adj.*** بەئاسانی دەسکەوتوو.

procuration (prok'yoo-rā'shən), ***n.*** (١) بەجێهێنانی کاروباری کەسێکی تر. (٢) بریننامە؛ وەکالەتنامە.

(٣) بۆ هێنان (ئافرەتی سووك)؛ بۆ پەیداکردن.

procurator (prok'yoo-rā'tēr), ***n.*** (١) بەڕێوەبەری دارایی ناوچەیەکی ئیمپراتۆریەتی ڕۆمانی. (٢) بریکار؛ وەکیل.

procure (prō-kyoor'), ***v.t.*** (١) پەیداکردن؛ دەسکەوتن:
(He ~d work.)

(٢) [Rare]، بوون بە هۆ.

(٣) گەوادی بۆ کردن؛ ئافرەت بۆ هێنان.

v.i. گەوادی کردن؛ ئافرەت بۆ پەیداکردن یا هێنان.

procurement (prō-kyoor'mənt), ***n.*** (١) پەیداکردن؛ دەسکەوتن. (٢) ئافرەت بۆ هێنان؛ گەوادی بۆ کردن.

procurer (prō-kyoor'ēr), ***n.*** (١) پەیداکەر. (٢) گەواد.

procuress (prō-kyoor'is), ***n.*** گەواد (ژن).

prod (prod), ***n.*** (١) نەقیزە.

(٢) نەقیزە تێوەژەندن؛ تێوەژەندن؛ هان؛ پاڵ.

v.t. (١) نەقیزە تێوەژەندن؛ تێوەژەندن. (٢) هاندان؛ پاڵ پێوەنان.

-prodder ***(n.).***

prodigal (prod'i-g'l), ***adj.*** (١) پارە بەفیڕۆدەر؛ پارە لەبەردەدەر. (٢) دەستبڵاو؛ بەخشندە؛ دڵ فراوان؛ بەدەر. (٣) زۆروزەبەند؛ فرە؛ مشە.

n. کەسێکی پارە بەفیڕۆدەر؛ کەسێکی پارە لەبەردەدەر.

prodigality (prod'i-gal'ə-ti), ***n.*** (١) پارە بەفیڕۆدان؛ بەفیڕۆدان. (٢) بەخشندەیی؛ دەستبڵاوی؛ دڵ فراوانی.

(٣) زۆروزەبەندیی؛ فرەیی؛ مشەیی.

prodigious (prə-dij'əs), ***adj.*** (١) زۆر زل؛ زۆر گەورە.

(٢) نائاسایی؛ سەرسوڕهێنەر. (٣) [Obs.]، بەدووم؛ نیشانەی نەهاتە.

prodigy (prod'ə-ji), ***n.*** (١) ڕووداوێکی نائاسایی یا لە سرووشت بەدەر؛ شتێکی سەرسوڕهێنەر. (٢) کەسێکی بلیمەت (بەتایبەتی منداڵ)؛ کەسێکی هەڵکەوتوو: ***(a child ~)*** .

(٣) [Archaic]، نیشانەی بەدوومی.

prodrome (prō'drōm), ***n.*** یەکەم نیشانەی نەخۆشی.

-prodromal ***(adj.).***

produce (prə-dōōs', prə-dūs'), ***v.t.*** (١) دەرهێنان؛ دەرخستن و پێدان بۆ سەیرکردن:
(At the police officer's request he ~d his driver's license.)

(٢) بەرهەم هێنان؛ بەرگرتن:
(This field ~s wheat.; a well that ~s oil)

(٣) دروستکردن؛ پێکهێنان.

(٤) بوون بە هۆ؛ پەیدا بوون:
(His remarks ~d a flood of rumors.)

(٥) ئامادەکردن و پیشاندان (فیلم، شانۆگەری)؛ دەرکردن؛ دەرهێنان:
(to ~ a film, play, etc.)

v.i. (١) بەرهەم هێنان؛ بەرگرتن. (٢) دروووستکردن؛ پێکهێنان.

n. بەروبوومی کشتوکاڵی؛ سەوزەو میوەو دانەوێڵە (کە لە فرۆشگادا دەفرۆشرێ).

producer (prə-dōōs′ēr, prə-dūs′ēr), *n.* (١) بەرهەمهێنەر (بەروبوومی کشتوکاڵی، شتی دروووستکراو... هتد).
(٢) فڕنی گازی سووتەمەنی دروووستکەر (لە خەڵووز).
(٣) دەرهێنەری فیلم و شانۆگەری؛ دەرهێنەر.

producer gas, گازی سووتەمەنی لە خەڵووز دروووستکراو.

producer goods, producers' goods, شتومەکی بەرهەمهێن: کەرەسەی خاو و مەکینەی بەکارهێنراو بۆ دروووستکردنی فرۆتەنی.

producible (prə-dōōs′ə-b'l, prə-dūs′ə-b'l), *adj.* بە بەرهەم دەهێنرێ؛ پەیدا دەکرێ.

product (prod′əkt), *n.* (١) بەرهەم؛ بەروبووم؛ شتی دروووستکراو.
(٢) ئەنجام: *(War is a ~ of greed.)* .
(٣) ماددەیەکی پەیدابوو لە ئەنجامی گۆڕانێکی کیمیاییەوە.
(٤) ئەنجامی لێکدان (ژمارەوپێوان).

production (prə-duk′shən), *n.* (١) هێنانە بەرهەم؛ هاتنە بەرهەم.
(٢) هێنانە بەرهەمی فرۆتەنی. (٣) بەرهەم.
(٤) سەرجەمی بەرهەم؛ سەرجەمی شتومەکی دروووستکراو.
(٥) شانۆگەرییەکی پێشکەش کراو لەسەر شانۆ؛ نواندنی شانۆگەرییەک.

productive (prə-duk′tiv), *adj.* (١) بەپیت؛ بەبرشت:
(a ~ farm)
(٢) بە بەرهەم؛ بەرهەمدار: *(a ~ week)* .
(٣) (~ of)؛ دەبێتە هۆی؛ لێ پەیدابوو: *(Waste is ~ of many evils.)* .
(٤) بەرهەمهێنەری فرۆتەنی.

-productively *(adv.)*; **productiveness** *(n.)*.

productivity (prō′duk-tiv′ə-ti), *n.* بەبەروبوومی؛ بەپیتی؛ بەبەرهەمی؛ بەبرشتی.

proem (prō′em), *n.* پێشەکی یا سەرەتایەکی کورت.

prof (prof), *n.* = professor.

profanation (prof′ə-nā′shən), *n.* پیس کردن (شوێنی ئایینی و پیرۆز)

profane (prə-fān′, prō-fān′), *adj.* (١) نائایینی؛ جیهانی:
(~ history, literature, art, writer, etc.)
(٢) کافر؛ خوانەناس؛ بێ ئاین؛ زمان پیس؛ بەدگۆ.
(٣) پیس؛ ناشرین (کردەوە، زمان): *(~ language)* .
(٤) ناپیرۆز؛ پیرۆز نەکراو

v.t. (١) پیس کردن (شوێنی ئایینی و پیرۆز).
(٢) بۆ مەبەستی نزم و پیس بەکارهێنان؛ بە خراپانە بەکارهێنان؛ پیس کردن.

-profanatory *(adj.)*; **profanely** *(adv.)*; **profaneness** *(n.)*.

profanity (prə-fan′ə-ti, prō-fan′ə-ti), *n.* (١) کافری؛ بێ ئایینی. (٢) زمان پیسی؛ کفر؛ جوێن؛ بەدگۆیی.

profess (prə-fes′), *v.t.* (١) بەئاشکرا وتن؛ دان پیانان؛ بانگ هەڵدان.
(٢) بە درۆ واپیشاندان؛ بە درۆ وتن:
(She ~ed a gratitude she did not feel.)
(٣) پیشەگەری کردن؛ کردن: *(to ~ medicine, law, etc.)* .
(٤) بڕوا پێ هێنان بە ئاشکرا: *(to ~ Christianity, Islam, etc.)* .
(٥) وەرگرتن بە ئەندامی پەرستگا.

v.i. (١) بەئاشکرا وتن؛ دان پیانان.
(٢) بوون بە ئەندامی پەرستگایەک؛ خۆ تەرخان کردن بۆ خواپەرستی.

professed (prə-fest′), *adj.* (١) بەئاشکرا دان پیانراو؛ بە دەمی خۆی ووتوویەتی:
(a ~ infidel; a ~ opponent of progress)
(٢) بە درۆ؛ هەر بەناو؛ درۆزنە: *(a ~ friend)* .
(٣) خۆ تەرخان کردوو بۆ خواپەرستی: *(a ~ man)* .

professedly (prə-fes′id-li), *adv.* (١) بەئاشکرا؛ بە دەمی خۆ.
(٢) بەناو؛ بە درۆ؛ بە سەرزاری؛ بە ڕوواڵەت.

profession (prə-fesh′ən), *n.* (١) بانگ هەڵدان بە ڕاست یا بە درۆ؛ وا ووتن؛ وا پیشاندان؛ دان پیانان: *(a ~ of faith)* .
(٢) (ا) بڕوا پێ هێنان بەئاشکرا بە ئاینێک. (ب) ئاینی بڕواپێکراو؛ بڕوا
(٣) پیشە؛ پیشەگەری؛ ئیش‌وکار؛ کار؛ پیشەیەکە کە پێویست بە خوێندنی بەرز بکات (وەک پزیشکەوانی، پارێزەری، ئەندازیاری، مامۆستایی... هتد).
(٤) پیشەگەرانی پیشەیەک. (٥) خۆ تەرخان کردن بۆ خواپەرستی.

professional (prə-fesh′ən-'l), *adj.* (١) شایستەی پیشەگەرە؛ پیشەوەر؛ تایبەتی بە پیشەگەری.
(٢) بۆ پارە کراو؛ کراو بە پیشە (نەک بۆ خۆشی): *(a ~ writer)* .
(٣) هی پیشەگەران؛ ئەوانەی مەبەستیان پارەیە نەک ڕابواردن: *(~ sports)* .
(٤) بزان؛ شارەزای ڕشتەی خۆی؛ پیشەوەر؛ پیشەزان: *(a ~ politician)* .

n. (١) پیشەوەر؛ پیشەگەر.
(٢) کەسێکە کە شتی ڕابواردن دەکات بە پیشە (وەرزشکاری مووچەخۆر).
(٣) پیشەوەرێکی شارەزا یا لێهاتوو؛ کەسێکی دەستباڵا لە پیشەیەکدا.
(a true ~)

professionalism (prə-fesh′ən-'l-iz'm), *n.* (١) پیشەگەرێتی؛ لێهاتوویی و شارەزایی لە پیشەی خۆدا؛ گیانی پیشەگەرێتی؛ بە جوانی و ڕێک‌وپێکی و ووردی و لێهاتوویی ئیش‌وکاری خۆ کردن:
(He impressed me with his ~ .)
(٢) بەکارهێنانی وەرزشکاری مووچەخۆر لە وەرزشدا؛ کردنی شتێک بە پیشە و بۆ پارە کە بەناو هەر بۆ ڕابواردن دەکرێ.

professor (prə-fes′ēr), *n.* (١) بانگ هەڵدەر بۆ هەست و ئەست و بیروباوەڕی خۆ. (٢) مامۆستای زانکۆ یا دانشگا؛ پرۆفیسۆر.

professorate (prə-fes′ēr-it), *n.* پلەوپایە و ماوەی کارکردنی مامۆستا؛ مامۆستایەتی زانکۆ.

professorial (prō′fə-sôr′i-əl, prof′ə-sō′ri-əl), *adj.* تایبەت یا شایستە بە مامۆستای زانکۆ؛ مامۆستایی؛ مامۆستایانە؛ لە مامۆستا چوو
(his ~ demeanor)

professorship (prə-fes′ēr-ship′), *n.* پلەوپایەی مامۆستای زانکۆ؛ مامۆستایەتی؛ ئەرک و کاری پرۆفیسۆر.

proffer (prof′ēr), *v.t.* پێشکەش کردن: *(to ~ friendship)* .

n. پێشکەش؛ شتی پێشکەش کراو.

proficiency (prə-fish′ən-si), *n.* شارەزایی؛ کارامەیی؛ زانین:
(~ in English)

proficient (prə-fish′ənt), *adj.* شارەزا؛ کارامە؛ بزان:
(He is ~ in driving a car, two foreign languages, etc.)

n. کەسێکی شارەزا یا کارامە.

profile (prō′fil), *n.* (١) لایەکی دەموچاو؛ لاڕوو.
(٢) وێنەی لایەکی دەموچاو.
(٣) چێوە؛ چوارچێوەی شێوەیەک: *(the ~ of a distant hill)* .
(٤) کورتەی ژیان؛ پوختەی ژیاننامە؛ وێنەی ڕوونکردنەوەی ژیان.

v.t. (١) وێنەی لایەکی دەموچاو کێشان.
(٢) پوختەی ژیاننامە نووسین؛ نووسینی کورتەی ژیانی کەسێک.

profit (prof′it), *n.* (١) سوود؛ کەڵک؛ بەروبووم. (٢) قازانج.

v.i. (١) بەسوود بوون؛ بەکەڵک بوون.
(٢) سوود لێ وەرگرتن؛ قازانج لێکردن.

v.t. سوود پێ گەیاندن؛ قازانج پێ گەیاندن: *(It ~ed him nothing.)* .

profitable (prof′it-ə-b'l), *adj.* بەسوود؛ بەکەڵک؛ سوودبەخش:
(a ~ business; ~ advice)

-profitability; **profitableness** *(n.)*.

profitably (prof′it-ə-bli), *adv.* بەشێوەیەک کە سوودی لێ

وەربگیرێ

profit and loss, لێکدانەوەی قازانج و زیان (دەفتەرگری).

profiteer (prof´ə-têr′), *n.* بازرگانی گرانجان و هەلپەرست: کەسێکە
که شت بە قازانجێکی ناڕەوا دەفرۆشێت لەکاتی گرانی یا جەنگدا.

v.i. قازانجی ناڕەوا کردن بە شت بە گران فرۆشتن لەکاتی کەمی شت یا جەنگدا.

profit-sharing (prof′it-shâr´iŋ), *adj.* هاوبەشی قازانج.

profit sharing, هاوبەشی کردنی قازانج.

profligacy (prof′lə-gə-si), *n.* (١) سەرسەرێتی؛ داوێن پیسی؛
بێ ئابرویی. (٢) پارە لەبەردان؛ شت بەفیڕۆدان.

profligate (prof′lə-git), *adj.* (١) سەرسەری؛ داوێن پیس؛
بەدڕەووشت؛ بێ ئابڕوو (٢) پارە لەبەردەر؛ شت بەفیڕۆدەر.

n. کەسێکی سەرسەری و داوێن پیس؛ کەسێکی پارە بەفیڕۆدەر.

profluent (prof′lōō-ənt), *adj.* زۆری لەبەر دەڕوات؛
پڕو ڕەوان (ڕوبار)

pro forma (prō fôr′mə), [L.]. (١) هەر بۆ ناو کراو یا ووتراو؛
ڕووکەش: ڕۆتینی: کلێشەیی: *(a ~ reply)* .

(٢) پێشەکی نێرراو بۆ کڕیار بۆ ڕێکوپێکی (بارنامە): *(a ~ invoice)* .

profound (prə-found′), *adj.* (١) قووڵ

(٢) پڕ مانا؛ بەمانا؛ قووڵ: *(~ ideas)*

(٣) نێجگار زۆر؛ زۆر؛ قووڵ: *(~ differences, changes, etc.)* .

(٤) لە ناخەوە؛ توندوتیژ: *(~ grief, sorrow, etc.)* .

(٥) تەواو؛ نێجگار زۆر: *(a ~ silence)*

n. [Poetic], (١) قووڵایی بێ بن (وەك بنی دەریا)؛ چاڵی بێ بن.

(٢) شتێکی قووڵ یا پڕ مانا.

profoundly (prə-found′li), *adv.* لە ناخی دڵەوە؛ نێجگار زۆر:
(I am ~ grateful to you.)

profundity (prə-fun′də-ti), *n.* (١) قووڵی؛ قووڵایی.

(٢) پڕ مانایی؛ قووڵی. *(the ~ of his ideas)* .

(٣) قووڵایی بێ بن؛ چاڵی بێ بن.

profuse (prə-fūs′), *adj.* (١) زۆروزەبەنە؛ فرە؛ مشە.

(٢) (in ~). لە ڕادە بەدەر بەخشندە یا دڵ فراوان؛ بەخشندە:
(She was ~ in her compliments.)

-profuseness *(n.)*.

profusely (prə-fūs′li), *adv.* نێجگار زۆر:
(He was bleeding ~ .)

profusion (prə-fū′zhən), *n.* (١) دەستبڵاوی؛ بەفیڕۆدان.

(٢) زۆروزەبەنەیی؛ فرەیی.

progenitor (prō-jen′ə-tẽr), *n.* باپیر؛ باپیرەگەورە؛ باوباپیر.

progeny (proj′ə-ni), *n.* نەوە؛ ڕەچە؛ نەتەوە.

proglottid (prō-glot′id), *n.* هەر یەکێك لە بەشەکانی کرمی
شریتیە کە ئەندامی نێرومێی خۆیی تێدایەو دەتوانێ ببێتە زیندەوەرێکی
سەربەخۆ

proglottis (prō-glot′is), *n.* = **proglottid.**

prognathous (prog′nə-thəs), *adj. Also* **prognathic.** کاژێر
دەرپۆقیو

-prognathism *(n.)*.

prognosis (prog-nō′sis), *n.* (١) پێشبینی ماوەی خایاندنی
نەخۆشیەك و چاکبوونەوەی نەخۆشەکە. (٢) پێشبینی.

prognostic (prog-nos′tik), *n.* (١) نیشانەی دواڕۆژ.

(٢) پێشبینی (٣) نیشانەیەکە ماوەی خایاندنی نەخۆشیەك دەردەخات.

adj. (١) تایبەتی بە پێشبینی. (٢) تایبەتی بە پێشبینی کردنی ماوەی
خایاندنی نەخۆشیەك و چاکبوونەوەی نەخۆشەکە.

prognosticate (prog-nos′tə-kāt´), *v.t.* (١) پێشبینی کردن.

(٢) نیشانەی ئەوە بوون بۆ دواڕۆژ؛ ڕاگەیاندن دەربارەی دواڕۆژ.

-prognostication *(n.)*; **prognosticator** *(n.)*.

program, programme (prō′gram), *n.* (١) بەرنامە؛ نەخشە؛
ڕێباز؛ دەستوور. (٢) (ا) بەرنامەی ئاهەنگ، کۆڕ، یا پیشاندانێك.

(ب) ئەم ئاهەنگ، کۆڕ، یا پیشاندانە خۆی.

(٣) بەرنامەی ڕادیۆ و تەلەفزیۆن. (٤) بەرنامەی پێژمێر یا کۆمپیوتەر.

v.t. (١) خستنە ناو بەرنامەوە. (٢) بەرنامە بۆ دانان؛ نەخشەکێشان.

(٣) پرۆگرام کردنی پێژمێر؛ بەرنامە دانان بۆ کۆمپیوتەر:
(to ~ a computer)

programmer, programer (prō′gram-ẽr), *n.* (١) بەرنامە
ئامادەکەری پێژمێر؛ پرۆگرام دانەری کۆمپیوتەر. (٢) بەرنامە ئامادەکەر.

program music, مۆسیقایەکە دیمەنی تایبەتی دێنێتە بەرچاوی
گوێگر.

progress (prog′res, prō′gres), *n.* (١) [Archaic] گەشت؛
گەشتی پاشایی. (٢) پێشکەوتن؛ پەرەسەندن؛ گەشەکردن.

v.i. پێشکەوتن؛ پەرەسەندن؛ گەشەکردن.

in progress, بەردەوامە؛ لە ڕوودان یا کردندایە؛
دەستی پێکردووەو بەردەوامە:
(Work is now in progress on the project.)

progression (prə-gresh′ən), *n.* (١) پێشکەوتن.

(٢) زنجیرە (ڕوودان)؛ ڕیز؛ ڕوودانی یەك لەدوای یەك.

(٣) یەك بەدوای یەکی ژمارەیی (ژمارەوپێوان).

-progressional *(adj.)*.

progressive (prə-gres′iv), *adj.* (١) بەرەو پێشەوە ڕۆیشتوو.

(٢) بەرە بەرەو هەنگاو بە هەنگاو بۆ پێشەوە چوون.

(٣) پێشکەوتنخواز.

(٤) [-P]، ئەندامی حیزبی پێشکەوتنخواز.

(٥) هەمیشە لە پێشکەوتندایە: *(a ~ people)* .

(٦) نیشانەی کرداری بەردەوامەو بە (ing -) پیشان دەدرێ (ڕێزمان)
(present ~ tense)

(٧) لە پەرەسەندندایە (نەخۆشی): *(a ~ disease)* .

(٨) بەرەو ژوور (باج): تایبەتی بە باجێك کە هەتا بێت ڕێژەکەی زیاد دەکات
بە زیادبوونی دەسکەوت: *(a ~ tax)* .

n. (١) کەسێکی پێشکەوتنخواز. (٢) [-P] ئەندامی حیزبی پێشکەوتنخواز.

-progressiveness *(n.)*.

progressively (prə-gres′iv-li), *adv.* بەرەبەرە زیاد دەکات؛
هەمیشە هەر لە پەرەسەندندایە: *(His disease is getting ~ worse.)*

progressivism (prə-gres′iv-iz'm), *n.* پێشکەوتنخوازی؛
بیروبارەڕی پێشکەوتنخوازان.

prohibit (prō-hib′it, prə-hib′it), *v.t.* (١) قەدەغەکردن بە یاسا؛
یاساغ کردن. (٢) ڕێ لێگرتن؛ نەهێشتن.

prohibition (prō´ə-bish′ən), *n.* (١) قەدەغەکردن بە یاسا؛
یاساغ کردن؛ قەدەغەکران. (٢) یاسای ئەم قەدەغە کردنە.

(٣) (ا) قەدەغەکردنی دروستکردن و فرۆشتنی خواردنەوەی کحول.

(ب) [-P]، ئەم قەدەغەکردنە لە ئەمەریکا لە ساڵی ١٩٢٠–١٩٣٣ .

prohibitionist (prō´ə-bish′ən-ist), *n.* (١) لایەنگری قەدەغە
کردنی خواردنەوەی کحول. (٢) [-P]، ئەندامی حیزبی قەدەغەکردنی
خواردنەوەی کحول لە ئەمەریکا.

prohibitive (prō-hib′ə-tiv, prə-hib′ə-tiv), *adj.* (١) ڕێگر؛
قەدەغەکەر؛ قەدەغەکەری (باجی زۆری سەر شتێك بۆ ئەوەی خەڵك نەیکڕێ):
(~ taxes)

(٢) گران: *(~ prices)* .

prohibitory (prō-hib′ə-tôr´i, prə-hib′ə-tō´ri), *adj.* =
prohibitive.

project (proj′ekt, proj′ikt), *n.* (١) نەخشە؛ پلان. (٢) پرۆژە.

v.t. (١) نەخشەکێشان؛ پلان دانان؛ پێشنیازکردن.

(٢) هاویشتن؛ فڕێدان.

(٣) هێنانه بەرچاوی خۆ؛ به خەیاڵ خۆ خستنه شوێنێکەوه:
(P~ yourselves into the world of tomorrow.)
(٤) دەرپۆقاندن؛ دەرپەڕاندن.
(٥) شەوق هاویشتنه سەر؛ پیشاندان (به شەوق هاویشتنه سەر):
(to ~ an image on the screen)
(٦) بیر یا هەستێکی خۆ له خۆ دوورخستنەوه (دەروونناسی).
v.i. دەرپۆقین؛ دەرپەڕین؛ سەر دەرهێنان.
projectile (prə-jek′t'l), *n.* (١) گولله؛ مووشەك؛ فیشەکە شێته.
(٢) شتی هاوێژراو؛ شتی فڕێدراو.
adj. (١) بۆ هاویشتنه؛ دەهاوێژرێ: *(A javelin is a ~ weapon.)*.
(٢) پاڵ پێوەنەر بۆ پێشەوه؛ هاوێژەر: *(~ energy)*.
projection (prə-jek′shən), *n.* (١) هاویشتن؛ فڕێدان.
(٢) دەرپۆقین؛ دەرپەڕین؛ سەر دەرهێنان.
(٣) شتی دەرپۆقیو: چوکڵە؛ نووك، زمانە، قۆرت، لووتکە.
(٤) (ا) پیشاندانی وێنەو فیلم (به شەوق هاویشتنه سەر).
(ب) وێنەو فیلمی وەها پیشاندراو.
(٥) نەخشەی پێشبینی دواڕۆژ؛ گۆترەکاری:
(These figures are only a ~ of next year's budget.)
(٦) هەست و نەست و حەزو بیروڕای خۆ دانه پاڵ خەڵك (دەروونناسی)؛ هەستی باش و خراپی خۆ دان بەسەر خەڵکدا.
projectionist (prə-jek′shən-ist), *n.* (١) کارگەری مەکینەی سینەما. (٢) نەخشه درووستکەر.
projector (prə-jek′tẽr), *n.* مەکینەی سینەما؛ شەوق هاوێژ (بۆ پیشاندانی وێنەی تاك تاك یا فیلم لەسەر پەردە)؛ ئامێری پیشاندان:
(a motion-picture ~)
prolan (prō′lan), *n.* پرۆلان: هۆرمۆنێکه له میزی ئافرەتی سکپڕدا هەیه
prolapse (prō-laps′), *n.* شۆڕبوونەوه یا له جێی خۆ ترازانی ئەندامی ناوەوەی لەش (وەك منداڵدان).
v.i. شۆڕبوونەوه؛ له جێی خۆ ترازان؛ له جێ چوون.
prolate (prō′lāt, prō-lāt′), *adj.* جەمسەر درێژکۆله.
proleg (prō′leg′), *n.* پەل ئەستوورو کورتی ژێر سکی هەندێ کرمۆکه.
prolegomenon (prō′li-gom′ə-non), *n.* سەرەتای پەرتووك: پێشەکی
prolepsis (prō-lep′sis), *n.* (١) چاوەڕوان کردنی پەلپ و دەستپێشکەری کردن له بەرپەرچدانەوەیدا؛ بەرپەرچدانەوەی پەلپێك پێش ئەوەی پەلپگرەکه دەم بکاتەوه. (٢) باسکردنی ڕووداوێکی چاوەڕوان کراو هەر وەکو پێشەکی ڕووی دابێت.
-proleptic *(adj.)*.
proletarian (prō′lə-târ′i-ən), *n.* پرۆلیتاری؛ تایبەتی به چینی کرێکار؛ تایبەتی به کرێکار.
n. پرۆلیتاری؛ کرێکار.
proletariat (prō′lə-târ′i-ət), *n.* (١) نزمترین چینی کۆمەڵی ڕۆمای کۆن؛ چینی ڕەش وڕووت. (٢) چینی کرێکار؛ پرۆلیتاریا.
proletary (prō′lə-ter′i), *n.* ئەندامی چینی ڕەش وڕووتی ڕۆمای کۆن
prolicide (prō′lə-sīd′), *n.* منداڵی خۆ کوشتن (پێش یا پاش لەدایکبوون).
proliferate (prō-lif′ə-rāt′), *v.t.* پەرە پێ سەندن.
v.i. (١) زۆر پەرەسەندن؛ به هەموو لایەکدا تەرز فڕێدان: *(~ing cells)*.
(٢) زۆر تەشەنەکردن؛ بڵاوبوونەوه؛ زۆربوون.
proliferation (prō-lif′ə-rā′shən), *n.* تەرز فڕێدان: زاوزێ؛ به هەموولایەکدا بڵاوبوونەوه؛ تەشەنەکردن:
(the ~ of nuclear weapons)
proliferous (prō-lif′ẽr-əs), *adj.* (١) زۆربوو به گۆپکه کردن و تەرز فڕێدان و پەل هاویشتن (ڕووەکناسی، زیندەوەرزانی).
(٢) زۆر گۆپکەکەر؛ زۆر تەرز فڕێدەر.
prolific (prə-lif′ik), *adj.* (١) بەپیت؛ بەبڕشت؛ بەبەر؛ زۆر زاوزێکەر؛ زۆر به وەجاخ. (٢) زۆر به بەرهەم: *(a ~ writer, poet, etc.)*.
prolificacy (prə-lif′i-kə-si), *n.* بەپیتی؛ بەبڕشتی؛ زۆر بەبەری؛ زۆر بەبەرهەمی.
proline (prō′lēn, prō′lin), *n.* پرۆلین: ترشێکی ئەمینی‌یه له پرۆتینێدا هەیه.
prolix (prō-liks′, prō′liks), *adj.* (١) زۆرووێژ؛ درێژدادڕ؛ دوورودرێژو ووشك (نووسراو). (٢) حەزکەر له زۆرووێژی.
-prolixity *(n.)*.
prolocutor (prō-lok′yoo-tẽr), *n.* (١) دەم ڕاستی دەستەیەك، حیزبێك، یا کەسێك؛ قسەکەر بەناوی لایەکی ترەوه. (٢) کۆڕگێڕ.
prologue (prō′lôg, prō′log), *n.* (١) سەرەتای هۆنراوه یا شانۆگەری؛ سەرووتار؛ کورته ووتارێکه ئەکتەر له سەرەتای شانۆگەری‌یەکەدا پێشکەشی دەکات. (٢) خوێنەرەوەی سەرووتار.
(٣) کاری سەرەتایی (که نیشانەی کاری دوایی تره)؛ ڕووداونی پێشەکی.
prologuize (prō′lô-gīz′), *v.i.* سەرووتار خوێندنەوه.
prolong (prə-lôŋ′), *v.t.* درێژەپێدان؛ درێژکردنەوه؛ زۆر پێ خایاندن
prolongate (prə-lôŋ′gāt), *v.t.* = **prolong.**
prolongation (prō′lôŋ-gā′shən), *n.* (١) درێژەپێدان؛ درێژکردنەوه. (٢) بەشی خراوەسەر؛ بەشی زیادکراو.
prolusion (prō-lōō′zhən, prō-lū′zhən), *n.* (١) تاقیکردنەوەی سەرەتایی. (٢) ووتاری سەرەتایی؛ کورته ووتارێکی پێشەکی بۆ ووتارێکی دوورودرێژ.
prolusory (prō-lōō′sə-ri, prō-lū′sə-ri), *adj.* سەرەتایی؛ هی سەرەتا یا پێشەکی.
prom (prom), *n.* [Colloq.], ئاهەنگی سەمای دەرچووانی قوتابخانەی ناوەندی.
promenade (prom′ə-näd′, prom′ə-näd′), *n.* (١) پیاسه؛ پیاسەی خۆنواندن. (٢) جێی پیاسەکردن؛ شەقامی گشتی پیاسەکردن.
(٣) (ا) ئاهەنگی سەما. (ب) به ڕیز هاتنەژوورەوەی بەشدارانی ئاهەنگی سەما له سەرەتای ئاهەنگەکەدا.
v.i. پیاسەکردن.
v.t. (١) پیاسەکردن. (٢) خۆنواندن به ڕەوت یا پیاسه.
promenade deck, جێی پیاسەکردنی سەر کەشتی.
Promethean (prə-mē′thi-ən), *adj.* (١) پرۆمیسی (ووشەی دوایی ببینه). (٢) داهێنەر؛ ژیانبەخش؛ خاوەنی بیری ڕەسەن.
n. کەسێکی ژیانبەخش؛ داهێنەر؛ خاوەنی بیری ڕەسەن.
Prometheus (prə-mē′thūs, prə-mē′thi-əs), *n.* خودای ئاگردز له ئاسمان و به مرۆڤ بەخش (ئەفسانەی یۆنانی).
promethium (prō-mē′thi-əm), *n.* پرۆمیسیۆم: توخمێکی کیمیاگەری کانزایی‌یه.
prominence (prom′ə-nəns), *n.* (١) ناوبانگ؛ ناوداری.
(٢) دەرپەڕین؛ دەرپۆقین. (٣) شتی دەرپۆقیو یا دەرپەڕیو؛ نووك؛ چوکڵه
prominency (prom′ə-nən-si), *n.* = **prominence.**
prominent (prom′ə-nənt), *adj.* (١) دەرپەڕیو؛ دەرپۆقیو:
(a ~ nose, chin, eye, etc.)
(٢) زۆر لەبەرچاو؛ بەدەرەوه؛ دیار.
(٣) بەناوبانگ؛ ناودار؛ ناسراو.
promiscuity (prom′is-kū′ə-ti), *n.* (١) بەرەڵایی جووت بوون؛ پاك وپیس نەکردن له جووت بووندا. (٢) هەڕەمە؛ شتی هەمەجۆر.
promiscuous (prə-mis′kū-əs), *adj.* (١) هەڕەمە؛ هەمەجۆره.
(٢) بەرەڵای جووت بوون؛ پاك وپیس نەکەری جووت بوون.

(٢) [Colloq.]، لامسەرلایی.

-promiscuously *(adv.)*; **promiscuousness** *(n.)*.

promise (prom′is), *n.* (١) بەڵێن: پەیمان؛ گفت
(٢) هیوای دوارۆژ؛ خۆش هیوایی؛ هیوای بهات. *(a writer of ~)* .
(٣) شتی بەڵێن پێدراو.
v.i. (١) بەڵێندان: پەیماندان؛ گفتدان
(٢) نیشانەی ئەوە بوون؛ هیوا لێکران.
v.t. (١) بەڵێن پێدان: گفت پێدان (٢) بەتەماکردن.
(٣) پەیمان پێدان (شووکردن)؛ دیاریکردن.
(٤) نیشانەی ئەوە بوون؛ هیوا لێکران *(The clouds ~ rain.)* .

Promised Land, (١) خاکی بەڵێندراو بە جوولەکە (ئینجیل).
(٢) [p- l-]، خاکی خێروخۆشی: بەهەشت.

promisee (prom′is-ē′), *n.* بەڵێن پێدراو

promiser (prom′is-ēr), *n.* بەڵێندەر.

promising (prom′is-iŋ), *adj.* هیوای سەرکەوتن لێکراو؛
ئومێد لێکراو *(a ~ pupil)* .

promissory (prom′ə-sôr′i, prom′ə-sō′ri), *adj.* پەیمانی.

promissory note, کۆمپیالە؛ قەرزنامە.

promontory (prom′ən-tôr′i, prom′ən-tō′ri), *n.* (١) نێرگەی
زەوی درێژبووەوە بۆ ناو دەریا یا دەریاچە.
(٢) ئەندامی دەرپۆقیو یا دەرپەڕیوی لەش.

promote (prə-mōt′), *v.t.* (١) پێشخستن؛
پایە بلندکردن *(He was ~d to colonel.)* .
(٢) پەرەپێدان: گەشەپێکردن
(٣) برەوپێدان *(to ~ a new law)*
(٤) دەرچوواندن بۆ پۆلێکی بەرزتر.

promoter (prə-mōt′ēr), *n.* (١) برەوپێدەر؛ پێشخەر؛ لایەنگر
(٢) پڕوپاگەندەچی؛ جاڕدەر:
(the ~ of a boxing match, beauty product, philosophy, etc.)

promotion (prə-mō′shən), *n.* (١) پلە پێدان: پێشخستن؛
پایە بەرزکردنەوە. (٢) برەوپێدان؛ پڕوپاگەندە کردن بۆ فرۆتەنییەك یا
بازرگانییەك: ئەم پڕوپاگەندەیە.

-promotional *(adj.)*; **promotive** *(adj.)*.

prompt (prompt), *adj.* (١) ئامادە (بۆ کار)؛ خێرا (بۆ کردنی شتێك):
(men ~ to obey, volunteer, etc.)
(٢) یەکسەر کراو؛ دوانەکەوتوو؛ زوو: *(a ~ reply)*
n. (١) (أ) مۆڵەتی قەرزدانەوە. (ب) پەیمانی قەرزدانەوە لە کاتێکی تایبەتیدا.
(٢) بیرخەرەوەی قەرزدانەوە؛ نامەی بیرخەرەوە
(٣) (أ) بیرخەرەوەی ئەکتەر لەسەر شانۆ. (ب) شتی بیرخراوەی ئەکتەر.
v.t. (١) هاندان؛ پاڵ پێوەنان (٢) والێکردن. (٣) بیرخستنەوە.
(٤) بیرخستنەوەی ئەکتەر لە پەنا پەردەی شانۆوە.

promptbook (prompt′book′), *n.* پەڕتووکی بیرخەرەوە:
بریتییە لە دەقی شانۆگەرییەك کە کەسێك بەکاری دێنێ بۆ بیرخستنەوەی
ئەکتەر

prompter (promp′tēr), *n.* (١) هاندەر؛ بیرخەرەوە.
(٢) بیرخەرەوەی ئەکتەر لەسەر شانۆ.

promptitude (promp′tə-tōōd′, promp′tə-tūd′), *n.* (١)–
ئامادەیی (بۆ کردنی کارێك)؛ خێرایی
(٢) شت لە کاتی خۆیدا کردن؛ دوانەکەوتن.

promptly (prompt′li), *adv.* یەکسەر: بێ دواکەوتن.

prompt note, نامەی بیرخستنەوەی قەرزار.
(پێشی دەووتری: " **prompt** ") .

promulgate (prō-mul′gāt, prom′əl-gāt′), *v.t.* (١) بانگ بۆ
هەڵدان (فەرمان، یاسا)؛ بڵاوکردنەوە: *(to ~ a decree)* .
(٢) خستنەکاری یاسایەك بە بڵاوکردنەوەی؛ دەرکردن (یاسا).
(٣) بڵاوکردنەوە؛ پەرە پێ سەندن: *(to ~ learning and culture)* .

-promulgator *(n.)*.

promulgation (prō′mul-gā′shən), *n.* بڵاوکردنەوە (یاسا،
فەرمان، زانیاری... هتد).

pronate (prō′nāt), *v.t.* (١) ڕوو وەرگێڕان بەرەو خوار.
(٢) بەری لەپ ڕاگرتن بۆ خوارەوە.
v.i. چەمینەوە؛ نوشتانەوە.

-pronation *(n.)*.

pronator (prō-nā′tēr), *n.* باسکە ماسولکەی بەری لەپ بۆ خوارەوە
ڕاگر.

prone (prōn), *adj.* (١) چەماوە؛ نوشتاوە.
(٢) بە دەمدا ڕاکشاو؛ بە دەمدا کەوتوو یا پاڵ کەوتوو:
(~ on the ground)
(٣) (**to** ~)، مەیلدار؛ بە سرووشت وەهایە؛ زۆر بۆی هەیە:
(~ to anger, error, mischief, etc.)

prong (prôŋ), *n.* (١) پەل چنگاڵ؛ نووکی چنگاڵی خواردن یا مەکینە؛
پەل سیلك. (٢) نووك؛ چووکڵە. (٣) سیلك؛ شەن.
(٤) پەل شاخی ئاسك.
v.t. (١) چنگاڵ لێدان؛ چنگاڵ پیاکردن.
(٢) زەوی کێڵان بە چنگاڵی مەکینە. (٣) بە سیلك هەڵگرتن.

pronged (prôŋd), *adj.* پەلدار؛ چنگدار: *(a three- ~ fork)* .

pronghorn (prôŋ′hôrn′), *n.* ئاسکی شاخ پەل پەل.

pronominal (prō-nom′ə-n′l), *adj.* تایبەت بە ڕاناو (ڕێزمان).

pronoun (prō′noun), *n.* ڕاناو (ڕێزمان):
(I, me, you, he, she, it, they)

pronounce (prə-nouns′), *v.t.* (١) دەرکردن؛ بڵاوکردنەوە؛ دەربڕین:
(The judge ~d the sentence.)
(٢) بڵاوکردنەوەی بارودۆخی کەسێك یا شتێك:
(He was ~d dead on arrival.)
(٣) ووتن؛ بێژان: *(She couldn't ~ my name.)* .
v.i. (١) (**on** ~)، بڕیار دەرکردن. (٢) بێژان (زمانەوانی)؛ ووتن.

pronounced (prə-nounst′), *adj.* (١) بێژراو؛ ووتراو.
(٢) دیار؛ زۆر دیار؛ ئاشکرا: *(a ~ accent)* .

pronouncement (prə-nouns′mənt), *n.* (١) بڵاونامەی ڕەسمی.
(٢) بڕیاری ڕەسمی؛ بڕیار؛ ڕا.

pronto (pron′tō), *adv.* [Slang], یەکسەری؛ بەخێرایی.

pronunciamento (prə-nun′si-ə-men′tō), *n.* (١) بڵاونامەی
ڕەسمی. (٢) بڵاونامەی یاخی بووان بە ڕووخاندنی میری.

pronunciation (prə-nun′si-ā′shən), *n.* (١) (أ) بێژان–
(زمانەوانی)؛ ووتن. (ب) شێوەی بێژان یا ووتن.
(٢) نووسینی ووشە بەشێوەی بێژانی یا ووتنی.

proof (prōōf), *n.* (١) چەسپاندن؛ سەلماندن؛ ساغ کردنەوە.
(٢) بەڵگە؛ نیشانە. (٣) تاقیکردنەوە. (٤) تاقیکراوە؛ دەرچوون.
(٥) قایمی؛ هێزی تاقیکراوە. (٦) تیژی یا خەستی خواردنەوەی کحولی.
(٧) پەراوە (چاپەمەنی، وێنەگری، هەڵکەندن).
(٨) بەڵگە (دادگەری).
adj. (١) کارتێنەکراو؛ بەرهەڵستیکەر؛ خۆڕاگر: *(~ against criticism)* .
(٢) تاقیکەرەوەیی.
(٣) خەستییەکەی ئاسایییە (خواردنەوەی کحولی).

-proof (prōōf), پاشگرێکە بەمانای: (أ) – بڕ: *(waterproof)* .
(ب) دژ بە؛ پارێزراو لە: *(foolproof; weatherproof)* .
(ج) بەهێز یا قایم وەك: *(armorproof)* .
(د) کارتێنەکردوو: *(pityproof)* .

proofread (prōōf′rēd′), *v.t. & v.i.* هەڵەبڕکردن؛
پوختەکردن (نووسراو، پەڕتووك).

-**proofreader** *(n.)*.

proof spirit, خواردنەوەی نیوە کحولی (لە ٥٠٪ ی کحولی پوختە).

prop (prop), ***n.*** (١) کۆڵەکە؛ پاڵپشت؛ پایە؛ لەنگەر
(٢) کەرەسەو جل‌وبەرگ‌و شتومەکی بەکارهێنراو بۆ دەرهێنانی فیلم یا شانۆگەری.
v.t. (١) (~ up)، لەنگەرگرتن؛ پاڵپشت گرتن؛ دانەپاڵ.
(٢) (~ against)، هەڵپەسارد‌ن.
(٣) ڕاگیرکردن؛ پاڵپشتی کردن: ***(to ~ an unpopular regime)***.

propaedeutic (prō´pi-dū′tik), ***adj.*** سەرەتایی (خوێندن، فێرکردن).
n. باسێکی سەرەتایی؛ خوێندن یا فێرکردنی سەرەتایی.

propaedeutics (prō´pi-dū′tiks), ***n.pl.*** زانیاری و پەیرەوی سەرەتایی یا بنچینەیی.

propagable (prop′ə-gə-b'l), ***adj.*** (١) بڵاودەکرێتەوە (بیروباوەڕ)
(٢) بەرەی پێ دەسەنرێ؛ زۆر دەکرێ (لەڕێی زاوزێوە).

propaganda (prop´ə-gan′də), ***n.*** (١) [P-] ئەنجوومەنی ئاین بڵاوکردنەوە (کە لە سەرەک قەشە کاسۆلیکییەکان پێکدێت).
(٢) دەستەی پروپاگەندە؛ دەستەی بڵاوکەرەوەی بیروباوەڕێک یا ڕێبازێک.
(٣) پروپاگەندە؛ بەندوباو.

propagandist (prop´ə-gan′dist), ***n.*** پروپاگەندەچی؛ بەندوبارخەرەوە
adj. پروپاگەندەیی

propagandize (prop´ə-gan′dīz), ***v.t.*** (١) پروپاگەندە بۆ کردن؛ بڵاوکردنەوەی بیروڕایەک بە پروپاگەندە بۆ کردن
(٢) پروپاگەندە ئاراستەکردن.
v.i. پروپاگەندەکردن؛ بەندوباوخستنەوە.

propagate (prop′ə-gāt´), ***v.t.*** (١) زاوزێ پێکردن؛ لەیەک چاک کردن‌و پەروەردەکردن (گیاندار، ڕووەک).
(٢) زاوزێ کردن؛ زۆربوون؛ پەرەسەندن.
(٣) تایبەخۆدان بە نەوە یا وەچە لەڕێی زاوزێوە.
(٤) بڵاوکردنەوە (بیروباوەڕ، دەنگوباس): ***(to ~ news, ideas, etc.)***.
(٥) گەیاندن ***(to ~ heat)***.
v.i. زاوزێ کردن؛ زۆربوون؛ پەرەسەندن.

-**propagator** *(n.)*.

propagation (prop´ə-gā′shən), ***n.*** (١) زاوزێ؛ زۆربوون؛ پەرەسەندن. (٢) بڵاوبوونەوە: ***(the ~ of ideas, disease, etc.)***.
(٣) گەیاندن؛ ناردن.

propane (prō′pān), ***n.*** پرۆپین گازێکە بۆ سووتەمەنی بەکاردێت.

propel (prə-pel′), ***v.t.*** پاڵ پێوەنان بۆ پێشەوە؛ هاندان؛ بزواندن.

propellant (prə-pel′ənt), ***n.*** پاڵ پێوەنەر؛ تەقێنەر (مووشەک، تفەنگ)؛ بزوێنەر.

propellent (prə-pel′ənt), ***adj.*** بزوێنەر؛ تەقێنەر.
n. = **propellant.**

propeller (prə-pel′ẽr), ***n.*** پەروانە (فڕۆکە، پانکە)؛ پاڵنەر.

propene (prō′pēn), ***n.*** = **propylene.**

propensity (prə-pen′sə-ti), ***n.*** مەیل؛ حەزی زگماکی؛ ئارەزووی سرووشتی: ***(a ~ to exaggerate)***.

proper (prop′ẽr), ***adj.*** (١) شیاو؛ گونجاو: ***(the ~ tool for this job)***
(٢) تایبەتی بە: ***(This weather is ~ to California.)***.
(٣) ڕاست؛ بێ هەڵە؛ تەواو: ***(the ~ pronunciation; in ~ English)***.
(٤) بەجێ؛ درووست؛ لە جێی خۆیدا؛ ڕاست: ***(It was ~ for him to accept the invitation.)***
(٥) ڕێک‌وپێک (ڕەووشت)؛ سەنگین؛ بەئابڕوو؛ جوان (ڕەفتار).
(٦) بە مانای تەسکی ووشەکە؛ بە مانای ڕاستی: ***(the population of London ~)***
(٧) [Archaic or Dial.]، (ا) باش؛ ئایاب.
(ب) جوان؛ ئێسک سووک.
(٨) [British Colloq.]، تەواو: ***(a ~ scoundrel)***.
(٩) [Obs.]، تایبەتی بە خۆ؛ خۆیی.
(١٠) ناوی تایبەتی (ڕێزمان): ***(Sardar, New York, and Karadagh are ~ names.)***
(١١) بە ڕەنگی سرووشتی خۆی کراو.
(١٢) تایبەتی بە ڕۆژێک یا ئاهەنگێکی تایبەتی (نزا، نەریتی ئاینی).

proper fraction, کەرتی تەواو؛ کەرتی ڕاست.

properly (prop′ẽr-li), ***adv.*** بە ڕێک‌وپێکی؛ بە جوانی؛ بە باشی؛ بە شێوەیەکی ڕاست.

proper noun, ناوی تایبەتی (ڕێزمان): **(John, Paris, etc.)**.

propertied (prop′ẽr-tid), ***adj.*** خاوەن زەوی‌وزار؛ خاوەن موڵک.

property (prop′ẽr-ti), ***n.*** (١) خاوەنێتی؛ خاوەنی؛ خاوەن بوون.
(٢) موڵک‌و ماڵ؛ زەوی‌وزار؛ خانوو و زەوی‌وزار.
(٣) پارچە زەوی؛ خانوویەکی تایبەتی.
(٤) تایبەخۆ؛ نیشانە: ***(the ~ies of a chemical compound)***
(٥) کەرەسەی بەکارهێنراو لە دەرهێنانی فیلمێک یا شانۆگەرییەکدا.

prophase (prō′fāz´), ***n.*** پلەی یەکەمی دابەشبوونی خانەی لەش.

property tax, موڵکانە؛ باجی خانوو و زەوی‌وزار.

prophecy (prof′ə-si), ***n.*** (١) پێشبینی؛ نوقلانە.
(٢) پێشبینی ئاینی؛ کارو گوفتاری پێغەمبەر؛ پێغەمبەری.
(٣) پەرتووکی پێشبینی

prophesy (prof′ə-sī´), ***v.t.*** (١) پێشبینی کردن؛ نوقلانە لێدان.
(٢) [Rare]، نیشانەی ڕوودانی دواڕۆژ بوون.
v.i. (١) پێشبینی؛ پێغەمبەری کردن.
(٢) پەندو ئامۆژگاری ئاینی ووتنەوە یا بڵاوکردنەوە.

prophet (prof′it), ***n.*** (١) پێغەمبەر؛ پەیامبەر.
(٢) سەرۆک یا مامۆستای ئاینی بەرز.
(٣) دەم ڕاستی دەستەیەک یا ڕێبازێک. (٤) پێشبین.
the Prophet, (١) محەمەد؛ پێغەمبەری ئیسلام.
(٢) پێغەمبەری مۆرمەنەکان.

prophetess (prof′it-is), ***n.*** پێغەمبەری ژن

prophethood (prof′it-hood´), ***n.*** پێغەمبەری؛ پێغەمبەرێتی.

prophetic (prə-fet′ik), ***adj. Also*** **prophetical,** (١) تایبەتی بە پێغەمبەر؛ پێغەمبەری. (٢) تایبەتی بە پێشبینی: ***(a ~ utterance)***.

prophylactic (prō´fə-lak′tik, prof´ə-lak′tik), ***adj.*** (١) لە نەخۆشی پاراستن؛ تایبەتی بە پزیشکەوانی بەرگری.
(٢) تایبەت بە بەرگری یا ڕێگرتن لە نەخۆشی.
n. دەرمانی خۆپاراستن: (ا) لاستیکی گان کردن.
(ب) دەرمان یا ئامێری سکپڕ نەبوون.

prophylaxis (prō´fə-lak′sis, prof´ə-lak′sis), ***n.*** (١) خۆ لە نەخۆشی پاراستن. (٢) دەرمان کردنی خۆپاراستن.

propinquity (prō-piŋ′kwə-ti), ***n.*** (١) نزیکی. (٢) خزمایەتی.
(٣) لەیەکچوون؛ چوونیەکی تایبەخۆ.

propitiable (prə-pish′i-ə-b'l), ***adj.*** ڕازی دەبێ؛ ئاشت دەکرێتەوە.

propitiate (prə-pish′i-āt´), ***v.t.*** ڕازی کردن؛ ئاشتکردنەوە؛ دڵ ڕاگرتن: ***(Rain had to be prayed for and priests and gods ~d.)***

propitiation (prə-pish´i-ā′shən), ***n.*** (١) دڵ ڕاگرتن؛ ڕازی کردن؛ ئاشتبوونەوە. (٢) قوربانی.

-**propitiatory** *(adj.)*.

propitious (prə-pish′əs), ***adj.*** (١) بەبەزەیی؛ بەڕەحم؛

(The gods were ~ .)

(٢) بهات: بەهات: *(a ~ omen)* .

(٣) باش: لەبار: شیاو: *(~ winds)* .

propolis (prop′ə-lis), ***n.*** مادەیەکی سرێشییە هەنگ لە دارو درەخت کۆی دەکاتەوە بۆ چەسپاندنی شانەکانی.

proponent (prə-pō′nənt), ***n.*** (١) پێشنیازکەر.

(٢) لایەنگر؛ پشتیوان؛ بانگ بۆ هەندەر.

proportion (prə-pôr′shən, prə-pōr′shən), ***n.*** (١) رێژە؛ بەش. (٢) هاوتایی؛ هاوسەنگی؛ بەرامبەری؛ رێکی.

(٣) (*pl.*): ئەندازە؛ پانی و درێژی و ئەستووری:

(a building of large ~s)

(٤) [Rare]: بەراووردی.

(٥) هاورێژەیی (ژمارەوپێوان).

v.t. (١) هاوتاکردن: گونجاندن؛ هاورێژەکردن:

(to ~ the penalty to the nature of the crime)

(٢) رێک و پێک کردن؛ هاوسەنگ کردن: تاووتوێ کردن.

blow out of proportion, زل کردن: لە ئەندازە کردنە دەرەوە

(They have blown this incident out of proportion.)

in proportion to, بەگوێرەی

out of proportion, بێ ئەندازە؛ لە ئەندازە چووەتە دەرەوە

proportional (prə-pôr′shən-′l), ***adj.*** (١) بەئەندازە: بەگوێرەی ئەوەیە: هاوتا؛ گونجاو؛ هاورێژە:

(His pay is ~ to his work.)

(٢) هاورێژە (ژمارەوپێوان).

n. هەند یا ژمارەی هاورێژە (ژمارەوپێوان)

-proportionally *(adv.)*; **proportionable** *(adj.)*;
proportionality *(n.)*.

proportional representation, نوێنەری بەگوێرە یا بەئەندازە؛ نوێنەری هەموو حیزب و دەستەکان لە پەرلەماندا بەگوێرەی ئەو دەنگەی گەل پێیان دەدات

proportionate (prə-pôr′shən-it), ***adj.*** بەئەندازە: هاوتا؛ هاورێژە: گونجاو.

v.t. هاوتاکردن؛ گونجاندن؛ هاورێژەکردن: بەئەندازەکردن؛ تاووتوێ کردن.

-proportionately *(adv.)*.

proportionment (prə-pôr′shən-mənt), ***n.*** (١) هاوتاکردن: تاووتوێ کردن؛ هاورێژەکردن: بەئەندازەکردن.

(٢) بەئەندازەیی؛ هاوتایی؛ هاورێژەیی.

proposal (prə-pō′z′l), ***n.*** (١) پێشنیاز. (٢) خوازبێنی؛ داخوازی

propose (prə-pōz′), ***v.t.*** (١) پێشنیازکردن

(٢) نیازبوون؛ بەتەمابوون.

(٣) پێشنیازی نۆش کردن: *(to ~ a toast)*

(٤) نامزەدکردن؛ ناودێرکردن: *(I ~ Kawa for chairman.)* .

v.i. (١) نیازبوون؛ ئەخشەدانان؛ پێشنیازکردن:

(Man ~s, God disposes.)

(٢) داخوازی کردن؛ خوازبێنی کردن:

(He ~d to her and she accepted.)

proposition (prop′ə-zish′ən), ***n.*** (١) پێشنیاز

(٢) شتی پێشنیازکراو.

(٣) [Colloq.]: مەسەلە؛ کاروبار؛ شت: *(a difficult ~)*

(٤) [Colloq.]: داوای گان لێکردن.

(٥) ووتەیەکە ووتەی پێشووی پشتگیری دەکات یا بە درۆی دەخاتەوە (ژیربێژی)

(٦) گریمانە (ژمارەوپێوان).

v.t. [Colloq.], داوای گان لێکردن: *(He ~ed her.)* .

-propositional *(adj.)*.

propound (prə-pound′), ***v.t.*** پێشکەش کردن بۆ لێکۆڵینەوە؛ پێشنیازکردن.

propractor, propretor (prō-prē′tēr), ***n.*** فەرمانڕەوای ناوچەی ئیمپراتۆریەتی ڕۆمای کۆن.

proprietary (prə-prī′ə-ter′i), ***n.*** (١) خاوەن موڵک یا دەزگای بازرگانی (وەك: چێشتخانەو فرۆشگا... هتد)؛ خاوەن.

(٢) دەستەی خاوەنان.

(٣) خاوەنێتی موڵك و دەزگای بازرگانی؛ خاوەنی.

(٤) خاوەن و فەرمانڕەوای " **proprietary colony** " . (ووشەی دوایی ببینە).

(٥) دەرمانێکە کە بەناوی کەسێك یا کۆمپانیایەکەوە تۆمارکراوە و هەر ئەوان مافی فرۆشتنیان هەیە

adj. (١) تایبەت بە خاوەن یا خاوەنەکانی دەزگا بازرگانییەکان.

(٢) موڵکی تایبەتی کەسێك یا کۆمپانیایەکە.

(٣) لە خاوەن دەزگای بازرگانی دێت: *(a ~ air)* .

(٤) خاوەنی موڵك یا دەزگای بازرگانییە.

(٥) مافی فرۆشتنی بەدەست کەسێك یا کۆمپانیایەکە: *(a ~ medicine)*

proprietary colony, ناوچەیەکی گەورەی ئەمەریکا پێش سەربەخۆیی کە ئینگلتەرە دەیدایە دەست دەرەبەگێك.

proprietor (prə-prī′ə-tēr), ***n.*** (١) خاوەن موڵك یا دەزگای بازرگانی؛ خاوەن. (٢) خاوەن یا دەرەبەگی " **proprietary colony** " (ووشەی پێشوو ببینە).

proprietorship (prə-prī′ə-tēr-ship′), ***n.*** خاوەنێتی (موڵك و دەزگای بازرگانی).

proprietress (prə-prī′ə-tris), ***n.*** ژنی خاوەن موڵك یا دەزگای بازرگانی.

propriety (prə-prī′ə-ti), ***n.*** (١) بەجێیی؛ درووستی؛ شیان.

(٢) ئەزاکەت؛ ڕەفتار جوانی؛ گونجان لەگەڵ ڕەووشت و نەریتی کۆمەڵایەتیدا

(a breach of ~)

the proprieties, ڕەووشت و نەریتی کۆمەڵایەتی.

proprioceptor (prō′pri-ə-sep′tēr), ***n.*** شانەی هەستیاری ماسولکەو ماسولکەژێ کە خێرا هەست دەکات بەو هەست بزوێنانەی کە لە ئەندامەکانی لەشەوە دێن.

prop root, ڕەگی ڕاگیرکەری ڕووەك.

proptosis (prop-tō′sis), ***n.*** چاو دەرپەڕین.

propulsion (prə-pul′shən), ***n.*** (١) پاڵ پێوەنان بۆ پێشەوە.

(٢) هێزی پاڵ پێوەنەر؛ پاڵ پێوەنەر؛ هێزی پەروانەیی.

propulsive (prə-pul′siv), ***adj.*** پاڵ پێوەنەری؛ پەروانەیی.

propylaeum (prop′i-lē′əm), ***n.*** داڵان یا ڕارەوی بەردەمی خانوو.

propylene (prō′pə-lēn′), ***n.*** گازێکی هایدرۆکاربۆنی زووگرگرە. (پێشی دەووترێ: " **propene** ") .

prorate (prō′rāt′), ***v.t. & v.i.*** بەشکردن یا هەڵسەنگاندن بە ئەندازە؛ بەشکردن بە ڕێژە: *(to ~ the insurance payment, the rent, etc.)* .

prorogation (prō′rō-gā′shən), ***n.*** دوایی پێ هێنان یا ناشبەتاڵ لێکردنی پەرلەمان.

prorogue (prō-rōg′), ***v.t.*** (١) دوایی پێ هێنان یا ناشبەتاڵ پێکردنی پەرلەمان. (٢) [Rare]، دواخستن.

prosaic (prō-zā′ik), ***adj.*** (١) (ا) پەخشانی؛ تایبەتی بە پەخشان نەك هۆنراوە. (ب) بێ پێچ و پەنایی؛ ڕاست و ڕەوانی.

(٢) ئاسایی؛ ووشك؛ ووشك و ناخۆش؛ بازاڕی؛ سادە:

(a ~ life, person, approach, view of things, style, etc.)

-prosaically *(adv.)*.

prosaism (prō′zā-iz′m), ***n.*** (١) ووشکی و ناخۆشی؛ بازاڕێتی؛ ڕەشۆکێتی؛ سادەیێتی. (٢) ووتەیەکی ووشك و بێ تام.

proscenium (prō-sē′ni-əm), ***n.*** (١) شانۆی یۆنان و ڕۆمای کۆن.

(٢) (ا) بەردەمی شانۆ (کە پاش پەردە دادانەوەش هەر دیارە).

(ب) پەردەی شانۆو چوارچێوەکەی.

proscribe (prō-skrīb′), *v.t.* (١) بڵاوکردنەوەی ناوی تاوانبارێکی لە وڵات دەرکراو یا بڕیاردراو بە هەڵواسینی (لە ڕۆمای کۆندا).

(٢) قەدەغەکردن: مافی پاراستنی یاسایی لێ سەندنەوە.

(٣) لە وڵات دەرکردن. (٤) ناڕەزایی توند دەربڕین دەربارەی.

proscription (prō-skrip′shən), *n.* (١) (ا) قەدەغەکردن:

(the ~ of the party)

(ب) قەدەغەکران (٢) لە وڵات دەرکردن.

prose (prōz), *n.* (١) پەخشان. (٢) وتە یا گفتوگۆی وشكو ناخۆش.

adj. (١) پەخشانی. (٢) سادە؛ وشكو ناخۆش؛ ئاسایی؛ ڕەشۆکی؛ بازاڕی.

v.t. & v.i. (١) پەخشان نووسین.

(٢) بەشێوەیەکی سادەو وشكو ناخۆش نووسین یا گفتوگۆکردن.

prosector (prō-sek′tēr), *n.* توێ توێکەری لاشە بۆ وانەی توێکاری.

prosecute (pros′i-kūt′), *v.t.* (١) تا دوایی لەسەر ڕۆیشتن؛ وازنەهێنان هەتا تەواوکردن: ***(to ~ a war with great vigor)*** .

(٢) بەردەوام بوون لەسەر؛ بەردەوام خەریك بوون: ***(P~ your studies.)*** .

(٣) لە دادگا لێپرسینەوە؛ دان بە دادگا: ***(to ~ a criminal)*** .

(٤) داواکردن لەڕێی یاساوە.

v.i. (١) دان بە دادگا؛ لێپرسینەوە لە دادگادا.

(٢) کاری دادخواز یا نوێنەری گشتی بینین لە دادگا.

prosecuting attorney, دادخواز یا نوێنەری گشتی (دادگەری)

prosecution (pros′i-kū′shən), *n.* (١) لێپرسینەوە لە دادگا؛ دان بە دادگا. (٢) دەستەی دادخواز یا داواکار (بە پارێزەرو دادخواز یا نوێنەری گشتی و شکاتکەرەوە).

prosecutor (pros′i-kū′tēr), *n.* دادخواز یا نوێنەری گشتی (دادگەری)

proselyte (pros′′l-īt′), *n.* تازە ئاین: تازە وەرگەڕاو بۆ ئاین یا حیزبی تازە؛ ئەندامی تازەی ئاینێك یا حیزبێك.

v.t. & v.i. (١) proselylize .

(٢) بە پارە ڕاکێشانی وەرزشکار بۆ تیپی قوتابخانەی خۆ.

prosencephalic (pros′en-sə-fal′ik), *adj.* تایبەتی بە بەشی پێشەوەی مێشك

prosencephalon (pros′en-sef′ə-lon′), *n.* بەشی پێشەوەی مێشك

proser (prō′zēr), *n.* (١) پەخشان نووس.

(٢) بەشێوەی سادەو وشكو ناخۆش شت نووس یا گفتوگۆکەر.

prosily (prō′zə-li), *adv.* (١) بەشێوەی پەخشان.

(٢) بە سادەیی؛ بە وشکیی و ناخۆشی.

prosit (prō′sit), *interj.* نۆش! (بەتایبەتی لەناو ئەڵمانییەکاندا)

proslavery (prō-slāv′ēr-i), *adj. & n.* لایەنگری کۆیلەیەتی.

prosodic (prə-sod′ik), *adj. Also* **prosodical,** بەپێی زانستی هۆنراوە ڕێکخستن؛ تایبەتی بە هونەری هۆنراوە.

-prosodically *(adv.).*

prosodist (pros′ə-dist), *n.* شارەزای هونەری هۆنراوە هۆنینەوە.

prosody (pros′ə-di), *n.* زانستی ڕێکخستنی هۆنراوە؛ هونەری هۆنینەوەی هۆنراوە.

prosopopoeia (prə-sō′pō-pē′ə), *n.* (١) گیان بەبەرداکردنی کەسی مردوو و نەدیارو خەیاڵی (ڕەوانبێژی).

(٢) گیان بەبەرداکردنی شتی بێ گیان.

prospect (pros′pekt), *n.* (١) دیمەن (٢) ئەو لایەی خانوویەك یا شتێك ڕووی تێ دەکات (٣) شێوەی هاتنە بەرچاو.

(٤) هیوا؛ بەتەمابوون؛ ئومێدکردن.

(٥) (ا) شتی چاوەڕوانکراو؛ شتی هیوا پێ بوو؛ ئەنجام.

(ب) (*pl.*). هیوالێکراوی سەرکەوتن یا بردنەوە؛ لەوانەبوونی سەرکەوتن یا قازانج کردن. (٦) کەسێکی پیا ڕابینراو بۆ بوون بە کڕیار.

(٧) (ا) جێگەیەکە هیوای بوونی کانگەی لێ دەکرێ.

(ب) خاكو خۆڵو چەوی تاقیکراوە بۆ کانزا. (ج) کانزا.

v.t. & v.i. بۆ گەڕان (بەتایبەتی زێڕو کانزای بەنرخی تر):

(to ~ for gold)

in prospect, چاوەڕوانکراو؛ پیا ڕابینراو:

(He's out of work and has nothing in prospect at present.)

prospective (prə-spek′tiv), *adj.* (١) پێشبین؛ هیوابوو بە دواڕۆژ؛ پشت ئەستوور بە دواڕۆژ؛ بەتەمای دواڕۆژ بوو.

(٢) لێ ڕابینراو؛ چاوەڕوان لێکراو: ***(a ~ buyer, client, etc.)***

prospector (pros′pek-tēr), *n.* کەسێکە کە بۆ زێڕو نەوتو کانزای بەنرخی تر دەگەڕێت.

prospectus (prə-spek′təs, pros-pek′təs), *n.* بڵاوکراوەی سەرەتایی: دەربارەی پڕۆژەیەك، دەزگایەکی بازرگانی یا زانستی، یا کۆمپانیایەك بۆ پێناسینی بە خەڵك.

prosper (pros′pēr), *v.i.* سەرکەوتن (بەتایبەتی لەڕووی ئابووریەوە)؛ پەرەسەندن؛ گەشەکردن:

(When business ~s, the country will ~ , too.)

v.t. پەرە پێ سەندن؛ گەشەپێکردن؛ سەرخستن.

prosperity (pros-per′ə-ti), *n.* خۆش گوزەرانی؛ گەشەکردن؛ گەشەکردنی دارایی؛ تێروتەسەلی.

prosperous (pros′pēr-əs), *adj.* (١) سەرکەوتوو؛ گەشەکردوو؛ پەرەسەندوو؛ ئاوەدان: ***(a ~ business, town, etc.)*** .

(٢) خۆش گوزەران؛ تێروتەسەل؛ پارەدار؛ سەرکەوتوو.

(٣) بەهات؛ لەبار؛ باش.

prostate (pros′tāt), *adj. & n.* پرۆستات (پزیشکەوانی)؛ لووی پرۆستات.

-prostatic *(adj.).*

prostatectomy (pros′tə-tek′tə-mi), *n.* لابردنی لووی پرۆستات بە نەشتەرگەری.

prostate gland, لووی پرۆستات.

prostatitis (pros′tə-tī′tis), *n.* هەوکردنی لووی پرۆستات.

prosthesis (pros′thə-sis), *n.* (١) **prothesis** .

(٢) (ا) نەشتەرگەری پینەکردن: دانانی ئەندامێکی دەستکرد لە جێی ئەندامێکی نەماوی لەشدا (وەك: لاق، قۆڵ، چاو، ددان... هتد).

(ب) ئەندامێکی دەستکردی وەها.

-prosthetic *(adj.).*

prosthetics (pros-thet′iks), *n.pl.* نەشتەرگەری پینەکردن. (ووشەی پێشوو ببینە).

prosthodontics (pros′thə-don′tiks), *n. Also* **prosthodontia,** ددانسازی پینەکردن: پردو تاقمی ددان کردن لە جێی ددانی کەوتوودا

prosthodontist (pros′thə-don′tist), *n.* ددانسازی پینەکەر. (ووشەی پێشوو ببینە).

prostitute (pros′tə-tōōt′, pros′tə-tūt′), *v.t.* (١) قەحبەیەتی کردن؛ بوون بە قەحبە. (٢) خۆفرۆشتن؛ بۆ مەبەستی سووكو هیچ و پووچ بەکارهێنان: ***(to ~ one's abilities)*** .

adj. سووك؛ نزم؛ قەحبە.

n. (١) قەحبە؛ ئافرەتی سووك. (٢) خۆفرۆش.

prostitution (pros′tə-tū′shən), *n.* (١) قەحبەیی.

(٢) خۆفرۆشی؛ فرۆشتن بۆ مەبەستی سووك ***(the ~ of one's genius)***

prostrate (pros′trāt), *adj.* (١) بە لەپا کەوتوو (پەرستن، ملکەچی، غەمباری)؛ قنگەوتلوور کەوتوو. (٢) بە دەمدا یا بە پشتدا ڕاکشاو؛ پاڵ کەوتوو.

(٣) ماندوو؛ پڕووکاو؛ هێز لێ بڕاو. (٤) بەزیو؛ ملکەچ؛ بێ چارە.

(٥) تەرز فرێدەر بەسەر زەویدا.

v.t. (١) خۆخستن بە لەپا (بۆ پەرستن یا ملکەچی پیشاندان)؛ کڕنووش بردن.

(۲) بە زەویدا دان؛ پاڵ کەوتن؛ پاڵ خستن
(۳) بەزاندن؛ بەزین؛ هێز لێ برین.

prostration (pros-trā′shən), *n.* (۱) (أ) خۆ بە لەپا دان (بۆ پەرستن یا ملکەچی پیشاندان)؛ پاڵ کەوتن؛ قنگەوتلوور کەوتن.
(ب) ریسوایی (بە کڕنووش بردن یا خۆ دان بە زەویدا).
(۲) هێز لێ بران؛ ماندووێتی؛ خەفەتباری؛ بێ چارەیی.

prostyle (prō′stīl), *adj.* ریزە کۆڵەکەی لەبەردەمدایە، وەك پەرستگای یۆنانی (خانووسازی)
n. خانوویەکە بەردەمەکەی داڵانێك بێت بە ریزێك کۆڵەکەوە.

prosy (prō′zi), *adj.* (۱) پەخشانی
(۲) سادە؛ ووشك و ناخۆش؛ رەشۆکی؛ ئاسایی.
-prosiness *(n.)*.

protagonist (prō-tag′ə-nist), *n.* (۱) قارەمانی چیرۆك، داستان، یا شانۆگەری (۲) قارەمان؛ پاڵەوانی رێبازێك، مەسەلەیەك، یا ملەملانێیەك.

protamine (prō′tə-mēn′, prō-tə-min), *n.* پرۆتامین: پرۆتینی تفتی سادە.

protasis (prot′ə-sis), *n.* (۱) بەشی سەرەتای شانۆگەری یۆنانی و رۆمانی (۲) رستەی مەرجی (وەك بەشی یەکەمی ئەم رستەیە):
(If it rains, I will stay at home.)

protean (prō′ti-ən, prō-tē′ən), *adj.* بێ بار؛ روو زوو شێوەی خۆگۆڕ؛ رەنگی خۆگۆڕ بەپێی کات و شوێن *(a ~ politician)*.

protease (prō′ti-ās′), *n.* ئەنزیمی پەلەخوردکردنی پرۆتین.

protect (prə-tekt′), *v.t.* (۱) پاراستن؛ پارێزگاری کردن؛ پاس کردن؛ ئاگاداری کردن (۲) پاراستنی بەرهەمی خۆماڵی بە دانانی باجی گومرگی زۆر لەسەر شتومەکی لە دەرەوە هێنراو

protection (prə-tek′shən), *n.* (۱) پاراستن؛ پارێزگاری؛ پاسەوانی. (۲) پارێزەر؛ پاسەوان (۳) پەساپۆرت.
(٤) [Colloq.] بەرتیلی خۆپاراستن: پارەی بە زۆر لە خەڵك کێشراوە لەلایەن دەستەی شەلاتی و پیاوخراپەوە بۆ ئازار نەدان و هەراسان نەکردن
(٥) پاراستنی بەرهەمی خۆماڵی لەرێی دانانی باجی گومرگی زۆر لەسەر شتومەکی لە دەرەوە هێنراو.

protectionism (prə-tek′shən-iz′m), *n.* پاراستنی بەرهەمی خۆماڵی لەرێی دانانی باجی گومرگی زۆر لەسەر شتومەکی لە دەرەوە هێنراو.

protectionist (prə-tek′shən-ist), *n.* پارێزەری بەرهەمی خۆماڵی (ووشەی پێشوو ببینە).

protective (prə-tek′tiv), *adj.* (۱) تایبەتی بە پاراستن؛ بۆ پاراستن کراو (۲) تایبەتی بە باجی سەر شتومەکی لە دەرەوە هێنراو بۆ پاراستنی بەرهەمی خۆماڵی

protective tariff, تاریفی پارێزەر: باجی سەر شتومەکی هێنراو بۆ پاراستنی بەرهەمی خۆماڵی.

protector, protecter (prə-tek′tēr), *n.* (۱) پارێزەر؛ پاسەوان (۲) پێ سپێردراوی تەختی پاشایی لەکاتی منداڵی یا نەخۆشی پاشادا؛ جێنشینی پاشا

protectorate (prə-tek′tēr-it), *n.* (۱) ووڵاتی ژێردەستی جێنشینی پاشا (۲) جێنشینێتی پاشا؛ پلەوپایەو ماوەی فەرمانڕەوایی جێنشینی پاشا (۳) [P-] فەرمانڕەوایی ئینگلتەرە لەژێر دەستی "کرۆمویل" و "ریچارد" ی کوڕی سالی ۱٦٥۳– ۱٦٥۹ . (٤) پەیوەندی ووڵاتێکی گەورەو بەهێز بە ووڵاتێکی ژێردەستییەوە؛ پەیوەندی پارێزەرو پاراستە.
(٥) پاراستە: ووڵاتی ژێردەستە و پارێزراو لەلایەن ووڵاتی پارێزەرەوە.
(٦) دەسەڵاتی ووڵاتی پارێزەر.

protectorship (prə-tek′tēr-ship′), *n.* پلەوپایەی جێنشینی پاشا؛ جێنشینێتی پاشا.

protectory (prə-tek′tēr-i), *n.* هەتیوخانە؛ لانەی منداڵانی هەژار

protégé (prō′tə-zhā′), *n.* [Fr.], *feminine* protégée, کەسێکە کە لەژێر سایەی کەسێکی لە خۆی بەدەسەڵاتتردا بێت؛ پارێزراو؛ شاگرد؛ پیاو.

proteide, proteid (prō′ti-īd′, prō′ti-id), *n.* پرۆتید؛ پرۆتین.
adj. پرۆتیناوی؛ بە پرۆتین.

protein (prō′tē-in, prō′tēn), *n.* پرۆتین: ماددەیەکی پێویستە بۆ لەش لە گۆشت و شیرەمەنی و هێلکەدا هەیە.

proteinase (prō′tē-in-ās′), *n.* پرۆتیناز: ئەنزیمێکی پرۆتین توێنەرەوەیە.

proteolysis (prō′ti-ol′ə-sis), *n.* شیبوونەوەی پرۆتین (وەك لەکاتی پەلەخوردکردنی خواردەمەنیدا).

protest (prə-test′), *v.t.* (۱) سووربوون لەسەر؛ بەتوندی و دڵنیایییەوە ووتن: *(He ~ed his innocence.)*.
(۲) ناڕەزایی دەربڕین؛ دژ وەستان؛ بێزاری دەربڕین:
(to ~ against injustice, the war, etc.)
(۳) نیازی خۆ دەربڕین بە نەدانەوەی قەرزێك.
v.i. (۱) سووربوون لەسەر؛ بەتوندی و دڵنیایییەوە ووتن.
(۲) ناڕەزایی دەربڕین؛ دژ وەستان.
n. (۱) ناڕەزایی؛ ناڕەزایی دەربڕین.
(۲) (أ) نامەیەکە لە خاوەن قەرزەوە دەربارەی رازی نەبوونی قەرزار بە دانەوەی قەرزەکە. (ب) نامەیەکە دەربارەی رازی نەبوونی کەسێك بە باج دان.
(۳) نامەی ناڕەزایی رەسمی: *(to lodge a ~)* .
-protester *(n.)*; protestingly *(adv.)*.

under protest, بە نابەدڵی؛ (کردنی شتێك) پاش ناڕەزایی خۆ دەربڕین:
(to do something under protest)

protestant (prot′is-tənt), *n.* (۱) [P-] ، پرۆتستانتی؛ ئەندامی کڵێسەی پرۆتستانتی. (۲) ناڕەزایی دەربڕ؛ بێزاری دەربڕ.

Protestantism (prot′is-tənt-iz′m), *n.* (۱) ئاینی پرۆتستانتی.
(۲) پرۆتستانتێتی. (۳) پرۆتستانتییەکان؛ کڵێسە پرۆتستانتییەکان

protestation (prot′əs-tā′shən), *n.* (۱) دووپاتکردنەوە؛ سووربوون لەسەر؛ بە دڵنیایی ووتن یا بانگ بۆ دان: *(~s of friendship)*
(۲) ناڕەزایی؛ ناڕەزایی دەربڕین.

prothalamion (prō′thə-lā′mi-on), *n.* گۆرانی شایی.

prothalamium (prō′thə-lā′mi-əm), *n.* = **prothalamion.**

prothesis (proth′ə-sis), *n.* (۱) بڕگەیەك یا تیپێك خستنەسەر سەرەتای ووشە (رێزمان): (وەك: -be لە ووشەی beloved وە -a لە ووشەی ahead دا) . (پێشی دەووترێ: " prosthesis ").
(۲) (أ) ئامادەکردنی شێوی خودایی (خاچ پەرستی).
(ب) مێز یا سفرەی ئەم شێوە. (ج) جێی ئەم مێزە یا سفرەیە.
-prothetic *(adj.)*.

prothonotary (prō-thon′ə-ter′i), *n.* (۱) سەرەك دادنووس.
(۲) تۆمارکەری فەرمانی پاپایی (ئاینی کاسۆلیکی).

prothoracic (prō′thô-ras′ik), *adj.* تایبەتی بە بەشی پێشەوەی سنگی جانەوەر.

prothorax (prō-thôr′aks, prō-thō′raks), *n.* بەشی پێشەوەی سنگی جانەوەر.

prothrombin (prō-throm′bin), *n.* پرۆسرۆمبین: ماددەیەکە لە خوێندا یارمەتی مەیینی خوێن دەدات.

protist (prō′tist), *n.* پرووەك یا گیانداری یەك خانەیی.
-protistant *(adj.)*; protistology *(n.)*.

proto- (prō′tō, prō′tə), پێشگرێکە بەمانای: (أ) پێشترین؛ سەرەتا؛ یەکەم: *(protoplast)* .
(ب) گرنگترین؛ یەکەمین؛ سەرەك: *(protogonist)* .
(ج) سەرەتایی؛ کۆنترین؛ یەکەم نموونەی چەشنی خۆ (زمان، گەل)؛ دێرین:
(proto- Indo- European)

protocol (prō′tə-kol′), *n.* (۱) یەکەم تۆمارنامەی پەیمانێك یا بروانامەیەك. (۲) بروانامەی پەیمان. (۳) پرۆتۆکۆل: رەفتارو نەریت و دەستووری دبلۆماسی و فەرمانڕەوایی (بەتایبەتی هی نێوان ووڵاتان).

v.i. پەیمان دارشتن یا گەڵاڵەکردن.

protogine (prō′tə-jin, prō′tə-jēn′), *n.* پرۆتۆجین. جۆرێکە لە بەردی گرانیت لە شاخی " ئالپ " ی سویسرا هەیە.

protolithic (prō′tə-lith′ik), *adj.* تایبەتی بە سەرەتای چاخی بەردین.

protomartyr (prō′tō-mär′tēr), *n.* یەکەم گیانبەختی (بەتایبەتی لەرێی خاچ پەرستیدا).

protomorph (prō′tə-môrf′), *n.* شێوەی سەرەتایی (زیندەوەرزانی).

-protomorphic *(adj.).*

proton (prō′ton), *n.* پرۆتۆن: پارچەیەکی ناوکی ئەتۆمییە کارەبای گەرمی لەسەرە

protonema (prō′tə-nē′mə), *n.* تەرزێکی دەزوولەیی قەوزەیە دەبێتە قەوزەی هەراش

protonotary (prō-ton′ə-ter′i, prō′tə-nō′tēr-i), *n.* = prothonotary.

protopathic (prō′tə-path′ik), *adj.* تایبەت بە هەستی سەرەتایی و تەنها هەست بە شتی توندوتیژ دەکات وەك ئازار.

protoplasm (prō′tə-plaz′m), *n.* پرۆتۆپلازم. ماددەی زیندووی بنچینەیی شانەی گیاندارو رووەك؛ بەشی زیندووی خانە.

-protoplasmic *(adj.).*

protoplast (prō′tə-plast′), *n.* (١) prototype. (٢) پرۆتۆپلازمی ناوەوەی خانە؛ بەشی زیندووی خانە.

-protoplastic *(adj.).*

protostele (prō′tə-stē′li, prō′tə-stēl′), *n.* لوولەی پێند؛ پۆیشتنی ئاوڕگی بەرزەیۆو نزمەیۆی رووەك.

prototypal (prō′tə-tīp′'l), *adj.* تایبەت بە یەکەم نموونە؛ هی کۆنترین نموونە؛ دێرین

prototype (prō′tə-tīp′), *n.* نموونەی یەکەمی توخمی خۆ؛ کۆنترین نموونەی شتێك؛ یەکەم مۆدێل؛ یەکەم نموونە:
(Benjamin Franklin is the real practical ~ of the American. ; the ~ of an airplane)

prototypic (prō′tə-tip′ik), *adj.* = prototypal.

protozoan (prō′tə-zō′ən), *n.* زیندەوەری یەك شانەیی بە چاو نەبینراو.
adj. تایبەت بەم زیندەوەرە یەك شانەییانە.

protozoology (prō′tə-zō-ol′ə-ji), *n.* زانستی گیاندارە یەك خانەییەکان (گیاندارناسی).

protozoon (prō′tə-zō′on), *n.* = protozoan.

protract (prō-trakt′), *v.t.* (١) درێژەپێدان: دووروودرێژکردنەوە:
(a ~ed war, argument, etc.)
(٢) نەخشەکێشان بە گۆشەپێو.
(٣) درێژکردنەوە؛ دەرپۆقاندن؛ دەرپەڕاندن.

protractile (prō-trak′t'l, prō-trak′til), *adj.* *Also* protractible, درێژ دەکرێتەوە.

protraction (prō-trak′shən), *n.* (١) درێژەپێدان
(٢) نەخشەکێشان بە گۆشەپێو.

protractive (prō-trak′tiv), *adj.* درێژەپێدەر

protractor (prō-trak′tēr), *n.* (١) درێژەپێدەر (٢) گۆشەپێو.
(٣) ماسولکەی پەل درێژکەرەوە.

protrude (prō-trōōd′), *v.t. & v.i.* دەرپۆقین؛ دەرپەڕین؛ سەردەرهێنان؛ دیاربوون.

protrudent (prō-trōō′d'nt), *adj.* دەرپۆقیو؛ دەرپەڕیو

protrusible (prō-trōō′sə-b'l), *adj.* = protrusile.

protrusile (prō-trōō′s'l, prō-trōō′sil), *adj.* دەردەپەڕێنرێ (وەك زمان یا لمۆزی فیل)؛ درێژ دەکرێتەوە.

protrusion (prō-trōō′zhən), *n.* (١) دەرپۆقین؛ دەرپەڕین؛ سەردەرهێنان. (٢) شتی دەرپۆقیو؛ ئەندامی دەرپۆقیو؛ شتی سەردەرهێنەر؛ بەرزەك؛ چوکڵە؛ گرێ

protrusive (prō-trōō′siv), *adj.* (١) دەرپۆقیو؛ دەرپەڕیو؛ زۆر بەدەرەوە. (٢) خۆتێهەڵقورتێنەر؛ خۆ بەسەردا سەپێن؛ خۆنوێن.

protuberance (prō-tū′bēr-əns), *n.* *Also* protuberancy,
(١) هەڵتۆقین؛ دەرپۆقین؛ ئاوسان؛ کیف کردن.
(٢) ئاوساوی؛ تلۆق؛ شتی دەرپۆقیو؛ بەرزەك؛ گرێ؛ چوکڵە.

protuberant (prō-tōō′bēr-ənt, prō-tū′bēr-ənt), *adj.* کیف کردوو؛ ئاوساو؛ دەرپۆقیو؛ دەرپەڕیو؛ هەڵتۆقیو.

protuberate (prō-tōō′bə-rāt′, prō-tū′bə-rāt′), *v.i.* ئاوسان؛ تلۆق کردن؛ دەرپۆقین؛ دەرپەڕین.

proud (proud), *adj.* (١) شاناز؛ سەربەرز.
(٢) بەفیز؛ لووت بەرز؛ لەخۆبایی. (٣) بەختیار؛ دڵخۆش؛ شاد.
(٤) خۆش؛ دڵخۆشکەر.
(٥) بەشکۆ؛ زۆر رێكوپێك؛ چاك؛ نایاب: *(a ~ fleet)* .
(٦) خۆش رەوت؛ بەدەماغ؛ چالاك؛ گورج‌وگۆڵ: *(a ~ stallion)* .
(٧) [Obs.]، ئازا.

-proudly *(adv.)*; proudness *(n.)*.

proud of, شانازی پێوەکردن.

provable (prōōv′ə-b'l), *adj.* دەسەلمێنرێ؛ ساغ دەکرێتەوە؛ بەڵگەی بۆ دەهێنرێتەوە

prove (prōōv), *v.t.* (١) تاقیکردنەوە.
(٢) سەلماندن؛ ساغ کردنەوە؛ بەڵگە بۆ هێنانەوە.
(٣) [Archaic]، چەشتن؛ بۆ دەرکەوتن بە تاقیکردنەوە.
(٤) سەلماندن یا تاقیکردنەوەی راستی ژماردنێك (ژمارەوپێوان).
(٥) پیاچوونەوە یا بژاردنی پەراوەی چاپەمەنی.
v.i. بۆ دەرکەوتن پاش تاقیکردنەوە: *(The operation ~d fatal.)* .

provenance (prov′ə-nəns), *n.* سەرچاوە؛ جێی لێوە هاتوو.

Provencal (prō′vən-säl′, prov′ən-säl′), *adj.* پرۆڤانسی؛ تایبەت بە ناوچەی " پرۆڤانس " ی فەرەنسی کە دەکەوێتە خواروی رۆژهەڵاتی وولاتەکەوە.
n. (١) شێوەزمانی پرۆڤانسی؛ پرۆڤانسی. (٢) هاووڵاتییەکی پرۆڤانس.

provender (prov′ən-dēr), *n.* (١) ئالف؛ کا؛ کاوجۆ.
(٢) [Colloq.]، خواردەمەنی (لەرووی گاڵتەوە).

provenience (prō-vē′ni-əns), *n.* = provenance.

proverb (prov′ērb), *n.* پەندی پێشینان؛ قسەی نەستەق.
v.t. دەربڕین بە پەند.

proverbial (prə-vûr′bi-əl), *adj.* (١) وەك پەندی پێشینان.
(٢) لە پەندی پێشیناندا دەبڕاوە
(٣) وەك پەندی پێشینانی لێ هاتووە؛ ناسراو.

-proverbially *(adv.)*.

provide (prə-vīd′), *v.t.* (١) ئامادەکردن؛ پێشەکی ئامادەکردن بۆ ناکاوی دواڕۆژ؛ دووربینی کردن. (٢) پێدان؛ خستنە بەردەست:
(to ~ someone with money, iformation, etc.)
(٣) مەرج دانان.
v.i. (١) پێشەکی خۆ ئامادەکردن بۆ ناکاوی دواڕۆژ:
(to ~ against a shortage of wheat)
(٢) مەرج دانان.
(٣) (~ **for**)، بەخێوکردن؛ پێویستی ژیان بۆ دابینکردن:
(to ~ for one's children)

provided (prə-vīd′id), *conj.* بە مەرجێك؛ تەنها ئەگەر؛ ئەگەر.
(I will forgive you ~ that you apologize.)

providence (prov′ə-dəns), *n.* (١) دووربینی؛ پێشەکی خۆ

ئامادەکردن بۆ ئاکاوی دواڕۆژ (٢) دەست بە پارەوە گرتن؛ پاشەکەوت کردن.
(٣) بەزەیی خواو سرووشت؛ بەزەیی خوا؛ چاودێری کردنی خوا بۆ ئادەمیزادو هەموو بوونەوەرێکی تری جیهان. (٤) [P-]، خودا؛ یەزدان.

provident (prov′ə-dənt), *adj.* (١) دووربین؛ بە تەنگ دواڕۆژەوە هاتوو. (٢) دەست بە پارەوە گر؛ پاشەکەوتکەر.

providential (prov′ə-den′shəl), *adj.* (١) تایبەتی بە بەزەیی خودایی. (٢) خواکردە؛ خوا وای داناوە.
(٣) بهات؛ گونجاو؛ خۆش (ڕووداو)؛ بەختەوەر.

providing (prə-vīd′iŋ), *conj.* = provided.

province (prov′ins), *n.* (١) ناوچەی ژێردەستی ئیمپراتۆریەتی ڕۆما لەدەرەوەی ئیتاڵیادا. (٢) ناوچە؛ هەرێم.
(٣) هەموو ناوچەکانی دەرەوەی پایتەخت.
(٤) مەودای شارەزایی و دەسەڵات و ئەرك.
(٥) لقی زانیاری؛ یەکێك لە بەشەکانی زانست یا هونەر.
(٦) سەرەك قەشەنشین.

provincial (prə-vin′shəl), *adj.* (١) تایبەتی بە ناوچەکانی دەرەوەی پایتەخت: ناوچەیی. (٢) لادێیی؛ تایبەتی بە لادێ یا دەرەوەی شار.
(٣) بیروڕا تەسك؛ تەسکبین؛ مێشك تەسك؛ ناوچەپەرست:
(a ~ outlook, point of view, attitude, etc.)
n. (١) لادێیی؛ کەسێکی لادێیی.
(٢) کەسێکی تەسکبین؛ مێشك تەسك؛ ناوچەپەرست.

provincialism (prə-vin′shəl-iz′m), *n.* (١) لادێیەتی.
(٢) مێشك تەسکی؛ ناوچەگەرێتی؛ بیروڕا تەسکی؛ تەسکبینی.
(٣) خوویەك یا نەریتێکی ناوچەگەری.
(٤) ووشەیەك یا شێوەی قسەکردنی تایبەتی بە ناوچەیەك.

provinciality (prə-vin′shi-al′ə-ti), *n.* = provincialism.

proving ground, شوێنی تاقیکردنەوەی بیرڕاو کەرەسەی تازە؛ تاقیگە.

provision (prə-vizh′ən), *n.* (١) ئامادەکردن؛ پێدان.
(٢) (*pl*). ئازووقە؛ تفاق؛ قایمەکاری.
(٣) قایمە: خۆ کۆکردنەوەو ئامادەکردن بۆ شتێك یا ئاکاوێك.
(٤) خۆ ئامادەکردن بۆ دواڕۆژ؛ پاشەکەوت کردن
(to make ~ for the future)
(٥) مەرج: بەند *(one of the ~s in the will)* .
(٦) پێشەکی دامەزراندنی کاربەدەستی بەرزی کلێسە لەلایەن پاپاوە.
v.t. ئازووقە بۆ دانان؛ تفاق خستن

provisional (prə-vizh′ən-′l), *adj.* (١) سەردەمی؛ کاتی:
(a ~ government)
(٢) مەرجی؛ بە مەرجەوە.
-provisionally *(adv.)*.

provisionary (prə-vizh′ən-er′i), *adj.* = provisional.

provisioner (prə-vizh′ən-ēr), *n.* ئازووقە بۆ پەیداکەر؛ تفاق بۆ هێنەر؛ ئازووقە پێدەر.

proviso (prə-vī′zō), *n.* (١) مەرجی ڕێکەوتنێك؛ بەندی مەرجی ڕێکەوتنێك. (٢) مەرج.

provisory (prə-vi′zēr-i), *adj.* (١) مەرجی. (٢) سەردەمی؛ کاتی.

provitamin (prō-vī′tə-min), *n.* پرۆڤیتامین: ماددەیەکە لە لەشدا دەگۆڕدرێت بۆ ڤیتامین.

provocation (prov′ə-kā′shən), *n.* (١) (أ) شەڕ پێ فرۆشتن؛ تووڕەکردن؛ دەمارگرتن؛ تەنگاوکردن. (ب) وورووژاندن؛ هاندان.
(٢) هۆی تووڕەیی یا وورووژاندن؛ هاندەر؛ شتی تووڕەکەر.

provocative (prə-vok′ə-tiv), *adj.* (١) شەڕ پێ فرۆش؛ تووڕەکەر *(a ~ act, gesture, etc.)*
(٢) وورووژێن؛ هەوەس هەڵسێن: *(She was wearing a ~ dress.)* .

provoke (prə-vōk′), *v.t.* (١) وورووژاندن؛ کلك پێوەکردن؛ هەست جوڵاندن. (٢) (أ) شەڕ پێ فرۆشتن؛ شەڕنانەوە.
(ب) تووڕەکردن؛ ڕق هەڵساندن؛ دەمارگرتن.
(٣) بوون بە هۆ: *(to ~ laughter)* .

provoking (prə-vōk′iŋ), *adj.* تووڕەکەر؛ پەستکەر؛ دەمارگری؛ ڕق هەڵسێنەر.
-provokingly *(adv.)*.

provost (prov′əst), *n.* (١) سەرۆکی شارەوانی لە ئوسکوتلەندە
(٢) [.Obs]، کارگێڕی بەندیخانە. (٣) سەرۆکی کلێسە.
(٤) (أ) سەرۆکی هەندێ دانشگا لە ئینگلتەرەو ئوسکوتلەندە.
(ب) کاربەدەستێکی گەورەی زانکۆی ئەمەریکی؛ سەرۆکی هەندێ زانستگای ئەمەریکی.

provost court, دادگای سوپایی تاوانی بچووکی ناوچەی داگیرکراو.

provost guard, دەستەی پۆلیسی سوپا؛ دەستەی پاسەوانی سوپا.

provost marshal, سەرەك دەستەی پۆلیسی سوپا.

prow (prou), *n.* (١) پێش یا لووتە تیژەکەی بەلەم و کەشتی؛ پەراسووبەندی پێشی بەلەم و کەشتی. (٢) پێشی شتێك یا لووتەکەی.

prow (prou), *adj.* [Archaic], ئازا؛ پاڵەوان.

prowess (prou′is), *n.* (١) ئازایی؛ پاڵەوانی؛ جوامێری.
(٢) کارێکی ئازایانە یا پاڵەوانانە.
(٣) شارەزایی؛ لێهاتوویی؛ کارامەیی.

prowl (proul), *v.i. & v.t.* دەوروخولدانی شوێنێك (بۆ دزی یا سووسەکردن)؛ گەڕان بە شوێنی قەدەغەدا.
n. دەوروخولدان (بۆ دزی یا سووسەکردن).
on the prowl, لە دەوروخولدانی شوێنێکدایە.

prowler (proul′ēr), *n.* دەوروخولدەری شوێنێك (بۆ دزی یا سووسەکردن)؛ پەرژین شکێن.

prowl car, = squad car.

proximal (prok′sə-m′l), *adj.* (١) نزیکترین.
(٢) نزیکی ناوەڕاستی لەش یا بەیەکگەیشتنی پەل و لەش.

proximate (prok′sə-mit), *adj.* (١) نزیکترین. (٢) نزیکەی.

proximity (prok-sim′ə-ti), *n.* نزیکی (شوێن یا کات).

proximo (prok′sə-mō′), *adv. Also* prox, [Archaic], لە مانگی داهاتوودا: *(on the 9 th ~)* .

proxy (prok′si), *n.* (١) بریکاری؛ مافی بریکاری؛ جێگری؛ نوێنەری:
(to vote by ~)
(٢) بریننامە؛ بڕوانامەی بریکاری یا نوێنەری.
(٣) بریکار؛ نوێنەر؛ جێگر.

prude (prōōd), *n.* خۆ بە سەنگین و بە ئابڕوو و ڕەووشت چاك دەرخەر (بەتایبەتی ئافرەت)؛ کەسێکە کە بە سەرزاری لە ڕادە بەدەر گوێ دەداتە ڕەووشت جوانی و هەڵسان و دانیشتنی بەجێ.

prudence (prōō′d′ns), *n.* (١) دووربینی؛ وووریایی و لەسەرخۆیی؛ ژیری. (٢) دەست بە پارەوە گرتن؛ گیری؛ پارە بەفیڕۆنەدان.

prudent (prōō′d′nt), *adj.* (١) دووربین؛ ژیر؛ ووریا و لەسەرخۆ؛ تێگەیشتوو. (٢) دەست بە پارەوە گر؛ خەمی خۆ خۆر.

prudential (prōō-den′shəl), *adj.* (١) تایبەت بە دووربینی؛ ژیرانەو ووریایانە. (٢) دووربین؛ ووریا و لەسەرخۆ؛ تێگەیشتوو.

prudently (prōō′d′nt-li), *adv.* بە دووربینانە؛ بە ژیری؛ بە تێگەیشتووانە؛ بە ووریایانەو لەسەرخۆیی.

prudery (prōōd′ēr-i), *n.* (١) خۆدەرخستن بە سەنگین و بە ئابڕوو و ڕەووشت جوان؛ توندوتیژی ڕووکەشی دەربارەی ڕەووشت؛ لە ئەندازە بەدەر گوێدان بە ڕەووشت جوانی ڕووکەشی. (٢) وێنەیەك لەم جۆرە ڕەفتارە.

prudish (prōōd′ish), *adj.* خۆ بە ڕەووشت جوان و بە ئابڕوو و شەرمن دەرخەر؛ شەرمن بە سەرزاری.
-prudishly *(adv.)*; prudishness *(n.)*.

pruinose (prōō′i-nōs′), *adj.* داپۆشراو بە تۆزی سپی (وەك تری،

هەڵووژەو هەندێ گەڵا).

prune (prōōn), ***n.*** (١) هەڵووژە ڕەشەی ووشك.
(٢) هەڵووژە (بەتایبەتی کە بتوانرێ ووشك بکرێتەوە).
(٣) [Slang]. کەسێکی بەد سرووشتی خەڵك لێ بێزار بوو؛ کەسێکی بە سکاڵاو تەنگەجێکڵانەو تووڕەوتڕۆر ناپەسەند.

prune (prōōn), ***v.t.*** (١) قەڵەم کردن؛ لق‌وپۆپ کردن؛ باخ بڕین؛ هەڵپاچین ***(to ~ a tree, orchard, etc.)***.
(٢) شتی زیادەو ناپێویست لێ فڕێدان یا دەرهێنان؛ کورتکردنەوە: ***(to ~ a speech)***
(٢) کەمکردنەوە؛ هێنانەوەیەك: ***(to ~ a budget)***.

prunella (prōō-nel'ə), ***n.*** جۆرە قوماشێکی خوری میل میلە.

prurience (proor'i-əns), ***n. Also*** **pruriency,** هەوەسی جووت بوون؛ تاسەی گان کردن.

prurient (proor'i-ənt), ***adj.*** (١) حەشەری؛ هەمیشە هەوەسی لەسەر جووت بوون (٢) تایبەت بە هەوەسی جووت بوون: ***(~ thoughts)***.
(٢) هەوەس هەڵسێن؛ هەستی جووت بوون بزوێن: ***(~ literature)***.

pruriginous (proo-rij'ə-nəs), ***adj.*** گەڕ؛ تایبەت بە گەڕی؛ ئالۆشی.

prurigo (proo-rī'gō), ***n.*** گەڕی؛ خورور؛ نەخۆشییەکی پێستە وەك گەڕی؛ ئالۆش

pruritic (proo-rit'ik), ***adj.*** بەخورور؛ بەئالۆش؛ ئالۆشاوی.

pruritus (proo-rī'təs), ***n.*** خوورووی زۆر؛ ئالۆش

Prussian (prush'ən), ***adj.*** (١) پرووسی (گەل، زمان، کلتوور).
(٢) تایبەتی بە چینی سوپای پرووسیا لە باکووری ئەڵمانیا: توندوتیژو بەزەبرو بەفیز
n. (١) پرووسی: دانیشتووی پرووسیا.
(٢) زمانی پرووسی؛ شێوەزمانی ئەڵمانی ناوچەی پرووسیا.

Prussian blue, شینی تۆخ.

prussic acid, ترشی پرۆسیك: ترشێکی گازی ژەهراوییە بۆنی بادەمی تالی لێ دێت.

pry (prī), ***n.*** (١) نوێڵ. (٢) (ا) ڕکێف؛ دەسەڵات. (ب) دەست تێخستن.
v.t. (١) هەڵپچڕاندن؛ بە نوێڵ بەرزکردنەوە یا جوڵاندن؛ هەڵتەکاندن؛ بە ئامێرێکی نووك تیژ کردنەوە: ***(to ~ open)***.
(٢) بە زۆر لێ دەرهێنان (وەڵام، دەنگوباس):
(to ~ a confession out of a suspect)

pry (prī), ***v.i.*** (~ into), بەدزییەوەو بەووردی تێڕوانین‌و پرسیاری نابەجێ‌و سووسەکردن: ***(to ~ into other people's affairs)***.

pryer (prī'ẽr), ***n.*** = prier.

prying (prī'iŋ), ***adj.*** زۆر بە پرسیار (بەتایبەتی هی نابەجێ)؛ حەزکەر لە دەنگوباس وەرگرتن‌و بەشێوەیەکی سووسەیی‌و نابەجێ.

PS., P.S., p.s., = postscript.

psalm (säm), ***n.*** (١) گۆرانی یا سروودی ئاینی پیرۆز.
(٢) یەکێك لە گۆرانی یا سروودەکانی ئینجیل.
v.t. سروودی ئاینی خوێندن بە دەنگەوە؛ گۆرانی ئاینی ووتن.

psalmbook (säm'book'), ***n.*** پەڕتووکی گۆرانی‌و سروودی ئاینی پیرۆز

psalmist (säm'ist), ***n.*** دانەری گۆرانی‌و سروودی ئاینی.
the Psalmist, پێغەمبەر " داود " ی جوولەکە (کە دەڵێن دانەری زۆربەی گۆرانی‌و سروودەکانی ئینجیلە).

psalmody (säm'ə-di, sal'mə-di), ***n.*** (١) خوێندنەوەی سروودی ئاینی بە دەنگەوە؛ گۆرانی ئاینی ووتن. (٢) کۆمەڵێك گۆرانی‌و سروودی ئاینی (٣) دانان یا ڕێکخستنی گۆرانی‌و سروودی ئاینی.
-**psalmodic** ***(adj.)***; **psalmodist** ***(n.)***.

Psalter (sôl'tẽr), ***n.*** (١) بەشی سروودی ئاینی ئینجیل.
(٢) [p-]، **psalmbook**.

psalmterium (sôl-têr'i-əm), ***n.*** = **omasum.**

psaltery (sôl'tẽr-i, sôl'tri), ***n.*** (١) سەنتوور.
(٢) [P-]، **Psalter**.

pseudo (sōō'dō, sū'dō), ***adj.*** درۆزنە؛ ساختە؛ درۆ؛ نیمچە: ***(a ~ intellectual)***

pseudo- , pseud- (sōō'də, sū'dō), پێشگرێکە بەمانای: درۆ؛ درۆزنە؛ ساختە؛ نیمچە: ***(pseudonym; pseudoscience)***.

pseudomorph (sōō'də-môrf', sū'də-môrf'), ***n.*** (١) شێوەی ساختە یا نائاسایی. (٢) کانزایەکە شێوەی لە کانزایەکی تر دەچێ.
-**pseudomorphic** ***(adj.)***; **pseudomorphism** ***(n.)***; **pseudomorphous** ***(adj.)***.

pseudonym (sōō'də-nim', sū'də-nim'), ***n.*** ناوی خوازراو یا دروستکراو؛ ناوی نهێنی یا درۆ.

pseudonymous (sū-don'ə-məs), ***adj.*** (١) ناوی نهێنیدار؛ ناوی درۆ لێنراو (٢) بە ناوی نهێنی یا درۆوە نووسراو؛ لەژێر ناوی ساختەدا نووسراو.

pseudopod (sū'də-pod'), ***n.*** = **pseudopodium.**

pseudopodium (sū'də-pō'di-əm), ***n.*** پێی درۆزنە: کشانی سەردەمی پرۆتۆپلازمی هەندێ زیندەوەری یەك خانەیە بۆ پێ جوڵانەوەو خواردەمەنی وەرگرتن

pshaw (shô), ***interj. & n.*** ئۆف: دەنگێکە پەستی، بێزاری، لاقرتێ، نارەزایی، بڕوا نەکردن؛ یا تاقەت نەمان دەردەبڕێت.
v.i. & v.t. دەنگێکی وەها لێوە هاتن.

psilosis (sī-lō'sis), ***n.*** (١) قژ ڕووتانەوە. (٢) **sprue**.

psittacosis (sit'ə-kō'sis), ***n.*** نەخۆشی تووتی: نەخۆشییەکی درمی تووتی‌و باڵندەی هاوتوخمێتی بە مرۆڤ دەگات‌و دەبێتە هۆی تا و پزوو. (پێشی دەووترێ: " **parrot fever** ").

psoriasis (sō-rī'ə-sis, sə-rī'ə-sis), ***n.*** نەخۆشییەکی پێستە نیشانەکانی دروست بوونی پەڵەی سوورە لەسەر پێست‌و توێژ فڕێدانە.

psyche (sī'ki), ***n.*** (١) گیان؛ دەروون؛ ڕەوان. (٢) مێشك؛ هۆش.

psychedelic (sī'kə-del'ik), ***adj.*** تایبەتی بە زەرخەو بینین‌و وڕێنەکردن؛ تایبەتی بە هەڵوەسەکردن یا شتی سەیر هاتنە بەرچاو.

psychiatric (sī'ki-at'rik), ***adj.*** (١) تایبەت بە پزیشکەوانی دەروون یا مێشك: ***(a ~ clinic)***.
(٢) دەرمانی پزیشکەوانی مێشك بەکارهێن: ***(~ treatment)***

psychiatrist (sī-kī'ə-trist), ***n.*** پزیشکی دەروون؛ پزیشکی نەخۆشی مێشك.

psychiatry (sī-kī'ə-tri), ***n.*** پزیشکەوانی دەروون؛ دەروونناسی؛ پزیشکەوانی مێشك.

psychic (sī'kik), ***adj.*** (١) دەروونی؛ مێشکی؛ هۆشی؛ گیانی.
(٢) لە سرووشت بەدەر. (٣) هەستیار بۆ هێزی گیانی‌و لە سرووشت بەدەر
n. (١) کەسێکی هەستیار بۆ هێزی گیانی‌و لە سرووشت بەدەر.
(٢) کەسێکی هەستیارە گوایە پردێکە لەنێوان ئەم جیهانەو جیهانی مردووان‌و لە سرووشت بەدەردا.
-**psychical** ***(adj.)***; **psychically** ***(adv.)***.

psycho (sī'kō), ***adj. & n.*** [Colloq.], = **psychopath.**

psycho- (sī'kō, sī'kə), پێشگرێکە بەمانای: دەروون؛ مێشك: ***(psychology)***

psychoanalysis (sī'kō-ə-nal'ə-sis), ***n.*** شیکردنەوەی دەروونی

psychoanalyst (sī'kō-an'əl-ist), ***n.*** پزیشکی دەروون؛ شیکەرەوەی دەروون.

psychoanalytic (sī'kō-an'ə-lit'ik), ***adj. Also*** **psychoanalytical,** تایبەتی بە شیکردنەوەی دەروون؛ لەڕووی شیکردنەوەی دەروونەوە
-**psychoanalytically** ***(adv.)***.

psychoanalyze (sī'kō-an'ə-līz'), ***v.t.*** شیکردنەوەی دەروون

(to ~ someone)

psychobiology (sī´kō-bī-ol′ə-ji), ***n.*** (١) زانستی لێکۆڵینەوەی پەیوەندی زیندەوەرزانی و دەروونناسی؛ زانستی لێکۆڵینەوەی پەیوەندی لەش و مێشک و چۆنیەتی کارکردنە سەر یەکتری (٢) لێکۆڵینەوەی نەخۆشی دەروونی لەڕێی لێکۆڵینەوەی لەشەوە.

psychodrama (sī′kə-drä´mə), ***n.*** پێ هەڵسانی نەخۆشی دەروون بە دەربڕین یا نواندنی هۆی نەخۆشییەکەی هەر وەك لەسەر شانۆ بێت

psychogenesis (sī´kə-jen′ə-sis), ***n.*** (١) پەیدابوون و پەرەسەندنی تایبەخۆی دەروونی. (٢) سەرچاوەی دەروونی کردەوەیەك یا تایبەخۆیەك.

psychogenetic (sī´kə-jə-net′ik), ***adj.*** = psychogenic.

psychogenic (sī´kə-jen′ik), ***adj.*** سەرچاوەکەی دەروونییە؛ لە مێشك یا دەروونەوە هەڵقوڵاوە.

psychognosis (sī-kog′nə-sis, sī´kog-nō′sis), ***n.*** دیاری کردنی نەخۆشی دەروونی یا مێشك

psychograph (sī′kə-graf´, sī′kə-gräf´), ***n.*** وێنەی ڕوونکردنەوەی دەروونی.

psychological (sī´kə-loj′i-k'l), ***adj. Also*** psychologic, دەروونی· تایبەتی بە مێشك *(a ~ problem)*

-**psychologically** *(adv.)*.

psychologist (sī-kol′ə-jist), ***n.*** دەروونزان؛ زانای دەروون.

psychology (sī-kol′ə-ji), ***n.*** دەروونزانی؛ زانستی دەروون.

psychometrics (sī´kə-met′riks), ***n.*** (١) پێوانی زیرەکی و نەخۆشی مێشك (٢) نەخشەی تاقیکردنەوە و پێوانی دەروون.

psychometry (sī-kom′ə-tri), ***n.*** (١) فێربوون دەربارەی شتێك یا خاوەنەکەی بە دەست لێدانی ئەو شتە یا لێ نزیکبوونەوە. (٢) psychometrics

psychoneurosis (sī´kō-nyoo-rō′sis), ***n.*** = **neurosis.**

psychoneurotic (sī´kō-nyoo-rot′ik), ***adj.*** = **neurotic.**

psychopath (sī′kə-path´), ***n.*** شێت؛ کەسێکی مێشك تێکچوو (بەتایبەتی دژ بە کۆمەڵ وەستاو).

-**psychopathic** *(adj.)*.

psychopathy (sī-kop′ə-si), ***n.*** نەخۆشی مێشك؛ مێشك تێکچوون بەتایبەتی کە دژ بە کۆمەڵ وەستانی لەگەڵ بێت.

psychophysics (sī´kō-fiz′iks), ***n.pl.*** دەروونزانی لەش؛ لقێکە لە دەروونزانی کە لە پەیوەندی نێوان لەش و مێشك دەکۆڵێتەوە.

-**psychophysical** *(adj.)*; **psychophysicist** *(n.)*.

psychosis (sī-kō′sis), ***n.*** نەخۆشی مێشك؛ شێتی؛ نەخۆشییەکی مێشکە بریتییە لە نەگونجانی نەخۆشەکە لەگەڵ دەوروبەریدا و پەیوەندی نەمانی لەگەڵ ڕاستی دەوروپشتیدا.

psychosomatic (sī´kō-sō-mat′ik), ***adj.*** تایبەتی بە دەروون و لەش؛ تایبەتی بە پەیوەندی نێوان باری مێشك و لەش؛ تایبەتی بە نەخۆشییەك کە لە مێشك تێکچوونەوە تووش دەبێت: *(a ~ illness)*

n. کەسێکە کە نەخۆشییەکەی لە مێشك تێکچوونەوەیە

psychotherapeutics (sī´kō-ther´ə-pū′tiks), ***n.pl.*** = psychotherapy.

psychotherapy (sī´kō-ther′ə-pi), ***n.*** چارەکردنی نەخۆشی مێشك یا دەروون لەڕێگەی چارەسەرکردنی دەروونییەوە (وەك نواندنی موگناتیسی و شیکردنەوەی نەخۆشییەکە و هۆکانی).

-**psychotherapeutic** *(adj.)*.

psychotherapist (sī´kō-ther′ə-pist), ***n.*** پزیشکی دەروون؛ چارەکەری نەخۆشی دەروون.

psychotic (sī-kot′ik), ***adj.*** (١) تایبەت بە نەخۆشی تێکچوونی مێشك یا شێتییەوە. (٢) نەخۆشی مێشکی لەگەڵدایە؛ شێت.

n. مێشك تێکچوو؛ نەخۆشی مێشك یا دەروون؛ شێت.

psychro- (sī′krō, sī′krə), پێشگرێکە بەمانای: سارد:

psychrometer (sī-krom′ə-tēr), ***n.*** پێوەری شێی هەوا.

P.T.A., Parent-Teacher Association, ئەنجوومەنی دایك و باوکان و مامۆستایان.

ptarmigan (tär′mə-gən), ***n.*** باڵندەیەکە لە کۆمەڵەی پۆڕ لە شاخە بەفرینەکاندا دەژی و ڕەنگەکەی بەپێی وەرز دەگۆڕێت.

pteridology (ter´ə-dol′ə-ji), ***n.*** سەرخەسناسی.

pteridophyte (ter′ə-dō-fīt´), ***n.*** سەرخەس؛ ڕووەکێکی بێ گوڵی بێ تۆوە؛ ڕووەکە سەرخەسییەکان.

ptero- (ter′ō, ter′ə), پێشگرێکە بەمانای: پەڕ؛ باڵ:

(pterodactyl)

pterodactyl (ter´ə-dak′t'l, ter´ə-dak′til), ***n.*** خشۆکی باڵدار؛ گیاندارێکی خشۆکی باڵداری قڕتێکەوتووە.

pteropod (ter′ə-pod´), ***adj.*** پێ باڵ.

n. گیانداری پێ باڵ: جۆرێکە لە گیاندارە نەرمەکان کە بە هۆی لۆیەکی باڵ ئاساییەوە کە بە پێیەوە بەستراوە مەلە دەکات.

pterosaur (ter′ə-sôr´), ***n.*** = **pterodactyl.**

-**pterous** (tēr-əs), پاشگرێکە بەمانای: باڵدار؛ ئەوەندە باڵی هەیە.

pterygoid (ter′ə-goid´), ***adj.*** (١) لە باڵ دەچێ؛ وەك باڵ وایە. (٢) تایبەت بە دوو ئێسقانی کاسەی سەر کە لە شێوەی باڵدان.

n. ئێسقانی وەك باڵ (توێکاری).

ptisan (tiz′ən, ti-zan′), ***n.*** ئاوی جۆ: خواردنەوەیەکە.

ptosis (tō′sis), ***n.*** داکەوتنی پێڵووی سەرەوەی چاو بەهۆی خاوبوونەوە یا ووشکبوونەوەی ماسولکەکانییەوە.

ptyalin (tī′ə-lin), ***n.*** ئەنزیمێکە لە لیکی مرۆڤ و هەندێ گیانداردا هەیە یارمەتی پەلەخوردکردنی خواردەمەنی دەدات.

ptyalism (tī′ə-liz'm), ***n.*** لیکنی.

pub (pub), ***n.*** [British Slang], مەیخانە؛ باڕ.

puberty (pū′bēr-ti), ***n.*** بلۆق بوون؛ تەمەنی بلۆق بوون.

pubes (pū′bēz), ***n.*** (١) توکەبەر. (٢) بانەگا؛ ناوچەی توکەبەر.

pubes (pū′bēz), ***n.*** *plural of* **pubis.**

pubescence (pū-bes′'ns), ***n.*** (١) بلۆق بوون؛ گەیشتنە تەمەنی بلۆقی. (٢) گەندەموو؛ نەرمەتووك.

pubescent (pū-bes′'nt), ***adj.*** (١) بلۆق؛ بالق. (٢) گەندەمووی پێوەیە؛ بە نەرمەتووك داپۆشراوە.

pubic (pū′bik), ***adj.*** توکەبەری؛ تایبەتی بە ئێسقانی بەر میزەڵدان: *(~ hair)*

pubis (pū′bis), ***n.*** ئێسقانی ناوچەی توکەبەر یا بەر میزەڵدان.

public (pub′lik), ***adj.*** (١) گشتی؛ کراوەتەوە بۆ هەمووکەس؛ جەماوەری: *(a ~ meeting)* . (٢) گشتی؛ هەمووکەسێك بۆی هەیە یا دەتوانێت بەکاری بهێنێت: *(a ~ park, building, library, etc.)* (٣) بە ناوی گەلەوەیە؛ ڕەسمی: *(a ~ prosecution)* . (٤) گشتی؛ پەیوەندی هەیە بە هەمووکەسەوە: *(the ~ good)* . (٥) ئاشکرا: *(He will make this information ~ .; It is ~ knowledge.)*

n. (١) خەڵك؛ جەماوەر؛ گەل؛ میللەت. (٢) کۆمەڵێکی هاومەبەست یا هاوپیشە: *(the reading ~)* . (٣) دۆست گەل کەسێکی ناسراو.

in public, بە ئاشکرا؛ لە بەرچاوی خەڵك.

public address system, دەزگای بلندگۆی جێگای گشتی.

publican (pub′li-kən), ***n.*** (١) باجگر (لە ڕۆمای کۆندا). (٢) [British]، خاوەن میوانخانە یا مەیخانە.

publication (pub´li-kā′shən), ***n.*** (١) بڵاوکردنەوە؛ دەنگوباس گەیاندن بە گەل؛ ئاگاداری کردن. (٢) بڵاوکردنەوە (پەڕتووك، گۆڤار،... هتد)؛

لەچاپدان. (٣) (ا) شتی بلاوکراوە؛ چاپەمەنی؛ بلاوکراوە. (ب) پەخشنامە.

public defender, پارێزەری گشتی: پارێزەرێکە دادگا دایدەنێ بۆ گومانباری بێ پارێزەر.

public domain, (١) زەوی‌وزاری میری؛ زەوی‌وزاری گشتی گەل. (٢) ماف یا بڕوانامەی داهێنانی هی کەس نییە بەڵکو هی هەموو گەلە: *(Shakespeare's works are in the ~ .)*

public enemy, دوژمنی گەل؛ دوژمنی گشتی.

public house, [British], (١) مەیخانە؛ بار. (٢) میوانخانە؛ خان.

publicist (pub′li-sist), ***n.*** (١) شارەزای یاسای جیهانی. (٢) ڕۆژنامەچی کاروباری گشتی. (٣) لێپرسراوی ڕاگەیاندن‌و جاڕدان‌و پروپاگەندە.

publicity (pub-lis′ə-ti), ***n.*** (١) ئاشکرایی (٢) جاڕ؛ بانگ بۆ دان؛ ڕاگەیاندن؛ پروپاگەندە. (٣) لەناو خەڵکدا ناسران؛ ناودەرکردن (باش یا خراپ).

publicize (pub′li-sīz′), ***v.t.*** بانگ بۆ دان؛ جاڕ بۆ دان؛ بلاوکردنەوە: *(to ~ an issue)* .

publicly (pub′lik-li), ***adv.*** بە ئاشکرا؛ لە بەرچاوی خەڵك.

public opinion, ڕای گشتی؛ بیروڕای جەماوەر؛ ڕای خەڵك.

public relations, پەیوەندی گشتی: دامەزراندن‌و پەرەپێدانی پەیوەندی باش لەنێوان کەسێك، کۆمپانیایەك، دەزگایەك، دەستەیەك، یا گەلێکدا

public school, (١) قوتابخانەی سەرەتایی‌و ناوەندی‌و ئامادەیی گشتی (لە ئەمەریکادا). (٢) (ا) قوتابخانەی سەرەتایی گشتی (لە جارانی ئینگلتەرەدا). (ب) قوتابخانەی ئامادەیی تایبەتی بە جێی خواردن‌و نووستنەوە (لە ئێستای ئینگلتەرەدا).

public servant, کاربەدەستی میری؛ فەرمانبەر.

public-spirited (pub′lik-spir′i-tid), ***adj.*** بە تەنگ سوودی گشتی‌یەوە هاتوو؛ حەز لە کارێك دەکات کە سوودی گشتی تێدا بێت.

public utility, (١) دەزگایەکی تایبەتی‌یە کاردەکات لەپێناو خزمەت کردنی گشتییدا وە لەژێر چاودێری میریدا (وەك دەزگای ئاو، کارەباو هاتوچۆ). (٢) (*pl.*)، بەشی دەزگایەکی وەهای کڕاو و فرۆشراو لە بازاڕی بۆرسەدا.

public works, ئیش‌وکاری گشتی: ئەو پرۆژانەیە میری دەیکات بۆ سوودی گەل (وەك ڕێگاوبان‌و بەنداو... هتد).

publish (pub′lish), ***v.t.*** (١) بلاوکردنەوە؛ پەخشکردن. (٢) بلاوکردنەوە (پەرتووك، ڕۆژنامە، گۆڤار)؛ لەچاپدان.

publisher (pub′lish-ēr), ***n.*** بلاوکەرەوە (مرۆڤ، کۆمپانیای چاپەمەنی)

puccoon (pə-kōōn′), ***n.*** (١) ڕووەکێکی ئەمەریکی‌یە بۆیەی سوور یا زەردی لێ دەردێت. (٢) ئەم جۆرە بۆیەیە.

puce (pūs), ***adj.*** سووری تۆخ؛ ئەرخەوانی تۆخ.

n. ڕەنگی سوور یا ئەرخەوانی تۆخ.

puck (puk), ***n.*** خەپلەی لاستیکی یاری هۆکی (کە لەبری تۆپ بەکاردێ).

puck (puk), ***n.*** جنۆکە؛ دێووەرنج.

pucka (puk′ə), ***adj.*** = **pukka.**

pucker (puk′ēr), ***v.t. & v.i.*** چرچ‌ولۆچ کردن (بەرگ، ناوچەوان)؛ گرژکردن؛ ژاکاندن.

n. چرچ‌ولۆچ؛ چرچ؛ گرژی.

puckery (puk′ēr-i), ***adj.*** چرچ‌ولۆچاوی؛ ژاکاو؛ زوو چرچ‌ولۆچی تێ دەکەوێ.

puckish (puk′ish), ***adj.*** بەگوێبەن؛ کەتنباز؛ شەیتان؛ زیانبەخش.

pudding (pood′iŋ), ***n.*** (١) ڕیخۆڵەی پڕکراو لە گۆشتی کوتراو. (٢) محەللەبی؛ شیرینی‌یەکە وەك محەللەبی.

puddle (pud′′l), ***n.*** (١) چاڵاو (بەتایبەتی هی ئاوی وەستاوی پیسی باراناو یا ڕژاو)؛ گۆلاوی بچووك؛ پەنگاو. (٢) قوڕی گیراوە؛ قوڕوقسڵ.

v.t. (١) قوڕاوی کردن؛ لیلٚ کردن. (٢) قوڕشێلان؛ قوڕگرتنەوە؛ قوڕوقسڵ گرتنەوە. (٣) ئاوبڕکردن بە قوڕوقسڵ؛ کون گرتن؛ کونبڕکردن. (٤) گۆڕینی ئاسنی خاو بۆ ئاسنی نەرم یا بەرگەگر. (٥) زەوی تەڕ کێڵان یا هەڵگێڕانەوە (وەك ئیشکردن لە گۆلە مەرەزەدا)

v.i. خۆ گەوزان لە قوڕدا؛ شڵپەشڵپ یا یاری کردن لە قوڕدا.

puddler (pud′lēr), ***n.*** (١) قوڕشێل؛ قوڕوقسڵ گرەوە. (٢) ئاسنی خاو شێل یا تێکدەر بۆ نەرم کردنی.

puddling (pud′liŋ), ***n.*** (١) قوڕشێلان؛ قوڕوقسڵ گرتنەوە؛ قوڕگرتنەوە. (٢) ئاسنی خاو کردن بە ئاسنی نەرم یا بەرگەگر.

puddly (pud′li, pud′′l-i), ***adj.*** (١) پڕ لە چاڵاوی پیس. (٢) لە چاڵاو چوو.

pudency (pū′d′n-si), ***n.*** ئابڕوو؛ شەرم؛ حەیا.

pudendum (pū-den′dəm), ***n.*** (١) قوز؛ دەم‌ولچ‌و کونی قوز. (٢) (*pl.*)، قوز؛ کێر.

pudginess (puj′i-nis), ***n.*** پان‌وپۆڕی؛ خڕپنی؛ کورتی‌و قەڵەوی.

pudgy (puj′i), ***adj.*** پان‌وپۆڕ؛ خڕپن؛ کورت‌و قەڵەو.

pueblo (pweb′lō), ***n.*** (١) دێ (بەتایبەتی هی هیندی‌یەکانی ئەمەریکا)؛ گوند. (٢) [-P]، هیندی ئەمەریکایی.

puerile (pū′ēr-il), ***adj.*** (١) هی کاتی منداڵی. (٢) منداڵانە؛ هیچ‌وپووچ؛ لە منداڵ دەوەشێتەوە.

puerility (pū′ēr-il′ə-ti), ***n.*** (١) منداڵێتی؛ هیچ‌وپووچی؛ بۆ منداڵ شیان. (٢) کردەوەی منداڵانە.

puerperal (pū-ūr′pēr′əl), ***adj.*** زەیستانی؛ هی کاتی منداڵبوون.

puerperal fever, تای زەیستان؛ زەیستانە تا.

puerperium (pū′ēr-pêr′i-əm), ***n.*** ماوەی زەیستانی؛ زەیستانێتی.

puff (puf), ***n.*** (١) (ا) فوو؛ پف؛ مژ. (ب) دەنگی فوو یا پف؛ فیشکە (مەکینە). (ج) ئەختێك دووکەڵ یا هەڵمی بەیەك جار دەرهاتوو. *(~s of smoke from a pipe)* (٢) مژ؛ قوم (جگەرە): *(to take a ~)* . (٣) ئاوساوی؛ کیف؛ تلۆق. (٤) کولیچەی ئاوساو. (٥) کیس؛ کیسی ئاو ئاخنراو. (٦) قژی بژ؛ تۆپەڵە قژی گیف بووەوە. (٧) جۆرێکە لە لێفە؛ سەرەخەری ناو ئاخنراو. (٨) ئیسفەنجی پۆدرە (ئارایشت). (٩) فشە.

v.i. (١) (ا) فیشکەفیشك کردن؛ فیشکاندن. (ب) فووکردن؛ پف کردن؛ دەماندن. (٢) لێ هاتنەدەرەوە (دووکەڵ، هەڵم): *(Smoke ~ed up out of the volcano.)* (٣) هەناسەبڕکێ پێکەوتن؛ هەناسە سواربوون. (٤) (ا) باکردن؛ هەڵاتن؛ فش بوونەوە؛ گیف بوونەوە. (ب) خۆفشکردنەوە؛ خۆ گیف کردنەوە؛ سنگ دەرپەڕاندن: *(He is all ~ed up.; Be not ~ed up.)* (٥) مژ یا قوم لە جگەرە دان.

v.t. (١) فوولێکردن؛ فوولێکردن‌و کوژاندنەوە: *(to ~ out a candle)* . (٢) فووتێکردن؛ فشکردنەوە؛ ئاوساندن. (٣) فووتێکردن (ستایش)؛ دەماندن؛ هەڵدان: *(He ~ed out his chest with pride.; He ~ed his boss up.)* (٤) جگەرەکێشان؛ قوم لێدان؛ مژ لێدان: *(to ~ a cigarette)* . (٥) بژکردنەوە؛ گیف کردنەوە.

puff adder, ماری خۆ فووتێکەر.

puff ball, جۆرە قارچکێکە کە دەستی بەرکەوت دەتەقێ‌و تۆزی لێوە دێتەدەرەوە.

puffer (puf′ēr), ***n.*** (١) فووکەر؛ مژلێدەر. (٢) ماسی خۆ فووتێکەر.

puffery (puf′ēr-i), ***n.*** (١) فشە. (٢) جاڕ یا بلاوکراوەی پڕ لە فشە.

puffin (puf′in), ***n.*** پەفەن: باڵندەیەکی دەنووك کەڵی ڕەنگاوڕەنگی دەریای باکوورە.

puffiness (puf'i-nis), *n.* فش بوونەوە؛ ئاوسان؛ باداری
puff paste, هەویری هەڵاتوو (بۆ کولیچەو شیرینی).
puffy (puf'i), *adj.* (١) پفەپفکەر؛ پف کردە.
(٢) هەناسەسوار؛ هەناسەبڕکێ پێکەوتوو.
(٣) ئاوساو؛ فووتێکراو؛ بادار. (٤) قەڵەو.
pug (pug), *n.* (١) سەگێکی بچووکی تووك کورتی دەموچاو چرچ‌ولۆچی
لووت کورت‌و هەڵگەڕاوەی کلك هەڵگەڕاوەیە. (٢) **pug nose**
pug (pug), *v.t.* (١) قوڕشێلان؛ قوڕگرتنەوە.
(٢) بە قوڕ سواغدان؛ بە قوڕوقسڵ سواغدان
(٣) بە قوڕ سواغدان بۆ دەنگبڕکردن.
n. (١) قوڕی گیراوە یا شێلراو (بۆ گۆزەودیزەو خشت دروستکردن).
(٢) مەکینەی قوڕشێلان یا گرتنەوە.
pug (pug), *n.* [Slang]. = **pugilist.**
pug (pug), *n.* شوێن پێ ی گیاندار.
v.t. شوێن پێ هەڵگرتن.
puggaree (pug'ə-rē'), *n.* = **puggree.**
puggree, puggry (pug'ri), *n.* سەربەستێك یا پارچە پەڕۆیەکە
دەبەسترێ بە سەری کڵاوو کڵاوزرێ وە بۆ پاراستنی پشتی مل لە تیشکی خۆر.
pugilism (pū'jə-liz'm), *n.* بۆکسبازی
pugilist (pū'jə-list), *n.* بۆکسباز
-pugilistic *(adj.).*
pugnacious (pug-nā'shəs), *adj.* شەڕانی؛ دڕ؛ شەڕفرۆش
pugnacity (pug-nas'ə-ti), *n.* شەڕەنگێزی؛ دڕی؛ شەڕفرۆشی
pug nose, لووتی کورت‌و پان‌و هەڵگەڕاوە؛ لووتی قوت.
pug-nosed (pug'nōzd'), *adj.* لووت کورت‌و پان‌و هەڵگەڕاوە؛
لووت قوت
pugree (pug'ri), *n.* = **puggree.**
puisne (pū'ni), *adj.* پلە کەمتر دادگەری).
n. دادپرسی نوێ یا یاریدەدەر.
puissance (pū'i-s'ns, pwis''ns), *n.* [Arch. or Poetic]. هێز؛
بازوو؛ دەسەڵات.
puissant (pū'i-s'nt, pū-is''nt, pwis''nt), *adj.* بەهێز؛
بەدەسەڵات
puke (pūk), *n., v.i. & v.t.* ڕشانەوە
pulchritude (pul'krə-tōōd', pul'krə-tūd'), *n.* جوانی؛
جوانی ڕووخسارو لەش‌ولار
pule (pūl), *v.i.* کڕووزانەوە؛ نووزەنووزکردن.
pull (pool), *v.t.* (١) ڕاکێشان؛ ڕاتەکاندن؛ بەکێش کردن؛ ڕاپسکاندن.
(٢) (ا) هەڵکەندن؛ هەڵکێشان؛ دەرکێشان؛ دەرهێنان:
(He had two teeth ~ed.)
(ب) کردنەوە؛ لێکردنەوە؛ ڕنین: *(She ~ed several roses.)* .
(٣) دڕاندن؛ لێکردنەوە: *(The seam of her dress is ~ed.)* .
(٤) کشاندن.
(٥) لە جێ بردن؛ ڕاتەکان‌و ئازاردان:
(He ~ed a muscle in the game.)
(٦) [Colloq.]، پێ هەڵسان؛ کردن:
(They ~ed a raid, robbery, etc.)
(٧) [Dial. or Rare]، ڕیخۆڵەی باڵندە دەرهێنان.
(٨) [Colloq.]، ڕاگرتن؛ دەست کێشانەوەو ئیتر لێ نەدان:
(He's ~ing his punches.)
(٩) [Slang]. (ا) گرتن (بەندیخانە)
(ب) هێرش بردنەسەر لەلایەن پۆلیسەوە.
(١٠) لێدانی تۆپێك بۆ لای چەپ (یاری بێسبۆڵ‌و گۆڵف).
(١١) جڵەوگرتنی ئەسپ بۆ نەبردنەوەی غارغارێن
(١٢) وێنە لەسەر دەرهێنان (چاپەمەنی).
(١٣) (ا) سەوڵ لێدان بۆ لای خۆوە. (ب) گواستنەوە بە سەوڵ لێدان.
v.i. (١) ڕاکێشان؛ بەکێش کردن.
(٢) قومێکی گەورە لێدان؛ مژێکی باش لە جگەرە دان. (٣) ڕاکێشران.
(٤) ڕۆیشتن؛ چوونەدەرەوە.
n. (١) ڕاکێشان؛ بەکێش کردن؛ ڕاتەکان. (٢) سەوڵ لێدان. (٣) قوم.
(٤) مژ (جگەرە). (٥) هێزی پیاهەڵگەڕان؛ ئەرکی هەڵگەڕان.
(٦) ئەرکێکی گرانی بەردەوام؛ هەوڵی بەردەوام.
(٧) لێدانی تۆپ بۆ لای چەپ (بێسبۆڵ، گۆڵف).
(٨) شتی ڕاکێشراو وەك دەسکی چەکمەجە.
(٩) [Slang]، دەسەڵات؛ دەسەڵاتی کارکردنە سەر بوون‌و نەبوون یا
کردن‌و نەکردنی شتێك: *(Do you have any ~ with the manager?)* .
pull a fast one, [Slang], فێڵ کردن؛ ساختەکردن؛ گزی کردن.
pull apart, (١) ڕەخنەلێگرتن.
(٢) پارچە پارچە کردن؛ لەیەك جیاکردنەوە؛ لەیەك ترازاندن؛ شیکردنەوە.
pull down, (١) ڕووخاندن؛ ڕماندن.
(٢) شکاندن؛ ڕیسواکردن؛ لووت شکاندن.
(٣) کەمکردنەوە.
pull for, [Colloq.], هاندان (تیپی یاری)؛ چەپڵە بۆ لێدان‌و هاندان‌و
داوای سەرکەوتن کردن:
(They were pulling for their football team.)
pull off, [Colloq.], هێنانەدی؛ کردن؛ تێدا سەرکەوتوو بوون؛
بەجێهێنان: *(to pull off a robbery.)* .
pull oneself together, غیرەت هێنانەوە بەر خۆ؛ هێز هێنانەوە بەر خۆ؛
هێمن بوونەوە؛ خۆ گورج کردنەوە.
pull one's leg, گاڵتە لەگەڵ کردن: *(Are you pulling my leg?)* .
pull one's teeth, ددان دەرهێنان (مەجاز)؛ والێکردن کە ئیتر نەتوانێت
زیاد بکات.
pull one's weight, بەشی خۆ ئیشکردن، یارمەتیدان، یا پارە دان.
pull out, کێشانەوە؛ خۆ کێشانەوە.
pull over, [Colloq.], لادانە قەراغی ڕێگەو ڕاوەستاندنی ئوتومبێل؛
هێنانە لاوەو وەستاندن: *(I pulled over because of a flat tire.;*
The policeman pulled him over.)
pull punches, بە هەموو هێزی خۆ لێ نەدان؛ خۆڕاگرتن‌و لێ نەدان.
pull things, کارکردنە سەر ئەنجامی کارێك یا مەسەلەیەك بە زۆر بێ یا
بە خوایشت لەگەڵ ئەوانەی کارەکەیان بەدەستە.
pull the rug from under, بەڕە لەژێر پێدا ڕاکێشان؛
پشت تێکردن.
pull the wool over one's eyes, چاو بەستنەوە؛ چاوبەستکردن؛
هەڵخەڵەتاندن.
pull through, [Colloq.], زاڵبوون بەسەر گیروگرفتێکدا؛
چاکبوونەوە لە نەخۆشی‌یەك؛ سەرکەوتن بەسەر کۆسپێکدا.
pull together, هاوکاری کردن؛ یەککگرتن‌و یارمەتی یەکتری دان.
pull up, (١) لە ڕەگ دەرهێنان؛ هەڵکەندن؛ هەڵکێشان.
(٢) ڕاوەستاندن (لێخوڕی ئوتومبێل لەبەر هەڵەکردن)؛ لادانە قەراغی ڕێگەو
وەستان؛ وەستان: *(I pulled up to check my tires.;*
The highway patrol pulled her up.)
(٣) پێ گەیشتنەوە (پێشبڕکێ).
pullback (pool'bak'), *n.* (١) کێشانەوە (لەشکر)؛ کشانەوە.
(٢) کۆسپ؛ ڕاگیرکەر. (٣) ئامێری ڕاکێشان.
pullet (pool'it), *n.* باڕۆکە؛ فڕووج.
pulley (pool'i), *n.* خولخولۆکە؛ بەکرە.
Pullman car, ڤارگۆنێکی شەمەندەفەرە ژووری نووستنی تێدایە.
(پێشی دەووترێ: " **Pullman** ")
pull-out (pool'out'), *n.* (١) کێشانەوە (لەشکر)؛ کشانەوە:
(a ~ of troops)

(٢) ڕاستکردنەوەی فڕۆکەو بە ڕێکی فڕین پاش سەربەرەوخوار فڕین.
(٣) شتێکە کە وا دروست کراوە ڕاکێشرێتە دەرەوە.

pull-over (pool'ō´vēr), *n.* بلووسێکی بێ قۆپچەیە بەسەردا لەبەر دەکرێ.

adj. بەسەردا لەبەردەکرێت.

pullulate (pul'yoo-lāt´), *v.i.* (١) چەکەرەکردن؛ ڕوان؛ پشکوتن.
(٢) زوو زاوزێ کردن؛ زۆر زاوزێ کردن؛ بەچکە زۆر بوون.
(٣) پڕبوون لە؛ تێچڕان؛ زۆربوون؛ زۆر زۆر بوون؛ زۆر پەرەسەندن.

-pullulation *(n.).*

pull-up (pool'up´), *n.* مناوەرەیەکە بریتییە لە کتوپڕ بەرەو ژوور فڕینی فڕۆکە بۆ ماوەیەکی کورت پاش بە ڕێکی فڕین.

pulmonary (pul'mə-ner´i), *adj.* (١) تایبەتی بە سی؛ هی سییەکان. (٢) ئەندامی وەك سی هەیە.
(٣) خوێنبەرو خوێنهێنەری سی.

pulmonate (pul'mə-nāt´, pul'mə-nit), *adj.* (١) سی یا ئەندامی وەك سی هەیە. (٢) تایبەتی بەو کۆمەڵە گیاندارە نەرمانەی کە ئەندامێکی وەك سی یا کیسێکی هەوایییان هەیە وەك قاقلەو شەیتانۆکەی باخچە.

n. گیاندارێکی ئەم کۆمەڵەیە.

pulmonic (pul-mon'ik), *adj.* (١) **pulmonary**.
(٢) پڕوویی؛ تایبەتی بە نەخۆشی سی.

pulmotor (pul'mō´tēr, pool'mō´tēr), *n.* ئامێری هەناسەدان: بۆ ئەوانەی نزیکی مردنن بە هۆی خنکانەوە؛ هەناسەپێدەر.

pulp (pulp), *n.* (١) تلپە: تلپەی میوە پاش گوشینی (وەك ترێ، سیو... هتد). (٢) گۆشتی میوە. (٣) ناوەڕۆکی قەفی ڕووەك.
(٤) کانزای خاوی هاڕراوی تێکەڵ کراو لەگەڵ ئاو.
(٥) تلپە یا هەویری وەك کاغەز: تلپەی دارو پەڕۆو شتی وەها کە کاغەزی لێ دروست دەکرێت. (٦) (*pl.*)، [Slang]، ئەو گۆڤار یا پەڕتووکانەن کە لەسەر کاغەزی زبر چاپ دەکرێن و باسی وورووژێنەریان تێدایە.

v.t. (١) کردن بە تلپ یا مەعجوون؛ وەك تلپ لێکردن.
(٢) گۆشت یا ناوەڕۆك لێ دەرهێنان.

v.i. بوون بە تلپ؛ وەك تلپ لێهاتن.

pulpit (pool'pit), *n.* (١) دووانگە (کڵێسە، مزگەوت).
(٢) قەشە گەل؛ مەلا گەل. (٣) ئامۆژگاری ئایینی و ڕەوشتی کردن.

pulpous (pul'pus), *adj.* = **pulpy.**

pulpwood (pulp'wood´), *n.* (١) نەرمەداری کاغەز دروستکردن (وەك سپیدارو سنەوبەر). (٢) تلپە دار (بۆ کاغەز دروستکردن).

pulpy (pul'pi), *adj.* گۆشتن (میوە)؛ تلپیی؛ خەستوخۆڵ.

-pulpiness *(n.).*

pulsate (pul'sāt), *v.i.* (١) لێدان (دڵ)؛ پلدان: *(The heart ~s.)* .
(٢) پلدان (مەجاز): مووچڕکە پیاهاتن: *(The city ~s with life.)* .
(٣) لەرزین

pulsatile (pul'sə-t'l, pul'sə-til), *adj.* (١) لێدەدات (دڵ).
(٢) لێدەدرێ (تەپڵ).

pulsation (pul-sā'shən), *n.* (١) دڵ لێدان
(٢) پرتە؛ لێدانێکی دڵ.

pulsator (pul-sā'tēr), *n.* پرتەکەر (ئامێر، مەکینە)؛ لێدەر وەك دڵ.

pulsatory (pul'sə-tôr´i, pul'sə-tō´ri), *adj.* پرتەکەر؛ بە ڕێك‌وپێکی لێدەدات.

pulse (puls), *n.* (١) دڵ لێدان. (٢) پرتە؛ پل؛ لێدانێکی دڵ.
(٣) لێدانی ڕێك‌وپێکی وەك دڵ.
(٤) هەست و ئارەزووی شاراوەی کۆمەڵێك: *(the ~ of the electorate)* .
(٥) پرتە (کارەبا).

v.i. لێدان (دڵ)؛ پلدان.

pulse (puls), *n.* (١) دەنك یا تۆوی ناو کەلوو (پاقلە، فاسۆلیا، نۆك، نیسك). (٢) ڕووەکی کەلوودار.

pulsimeter (pul-sim'ə-tēr), *n.* پێوەری لێدانی دڵ.

pulsometer (pul-som'ə-tēr), *n.* (١) ترومپای ئاو سەرخستن.
(٢) **pulsimeter**.

pulverable (pul'vēr-ə-b'l), *adj.* = **pulverizable.**

pulverizable (pul´və-rīz'ə-b'l), *adj.* دەهاڕرێت؛ دەشێت بهاڕرێت.

pulverization (pul´vēr-ī-zā'shən), *n.* (١) وورد وخاش کردن؛ هاڕین. (٢) وێرانکردن؛ ڕووخان.

pulverize (pul'və-rīz´), *v.t.* (١) هاڕین؛ وورد وخاش کردن؛ کوتان؛ کردن بە تۆز. (٢) وێرانکردن؛ ڕووخاندن؛ تەخت‌وتاراج تێکدان.

v.i. بوون بە تۆز؛ هاڕران.

pulverulent (pul-ver'yoo-lənt), *adj.* (١) تۆزاوی؛ تۆزی پێوەیە.
(٢) تۆزی: لە تۆز پێکهاتوو. (٣) بە ئاسانی دەپروێ؛ دەپروێنرێ.

pulvillus (pul-vil'əs), *n.* گۆشتی ئیسفەنجی پێی جانەوەر.

pulvinate (pul'vi-nāt´), *adj.* (١) ئیسفەنجی؛ نەرم.
(٢) بن ئاوساو (لاسکی گەڵا)

pulvinus (pul-vī'nəs), *n.* ئاوساوی بنی لاسکی گەڵا

puma (pū'mə), *n.* (١) پڵنگی ئەمەریکی. (٢) کەوڵی ئەم گیاندارە.

pumice (pum'is), *n.* بەردەپێ: بەردێکی ڕەشی سووکی کون کونە بۆ پاکردنەوەو ساف‌ولووس کردن بەکاردەهێنرێ.

pummel (pum''l), *n.* = **pommel.**

pump (pump), *n.* ترومپا؛ پەمپ.

v.t. (١) ئاو سەرخستن بە ترومپا؛ ئاو یا شلەی تر دەرهێنان بە ترومپا.
(٢) ئاو لێ دەرهێنان؛ ئاو لێ دەرکردن. (٣) فووتێکردن؛ فشکردنەوە.
(٤) بەرزو نزم کردنەوەو ڕژان.
(٥) قسە لێ دەرهێنان؛ دەنگوباس لێ دەرکێشان: *(to ~ a witness for information)*

v.i. (١) ترومپا بەکارهێنان. (٢) ئاو سەرخستن یا دەرهێنان بە ترومپا.
(٣) بەرزو نزم کردن وەك دەسکی ترومپا.

pump (pump), *n.* پێڵاوی بێ قەیتان

pumpernickel (pum'pēr-nik´l), *n.* نانی حەوڕینج.

pumpkin (pump'kin), *n.* (١) کوولەکە. (٢) ڕووەکی کوولەکە.

pumpkinseed (pump'kin-sēd´, puŋ'kin-sēd´), *n.* (١) ناوکە کوولەکە؛ دەنکە کوولەکە. (٢) جۆرە ماسییەکی ناو ڕوبارە.

pun (pun), *n.* یاری کردن بە ووشە (لەڕووی گاڵتەوە)؛ یاری کردن بە مانای جیا جیای هەمان ووشە یا بە ماناو دەنگی چوونیەکی ووشەی جیاواز (بۆ گاڵتە).

v.i. & v.t. (~ **on**), یاری کردن بە ووشەو مانای (لەڕووی گاڵتەوە).

punch (punch), *n.* (١) ئامێری کونکردن: *(a leather ~ ; a paper ~)*
(٢) ئامێری بزمار لێدان یا دەرهێنان (بەتایبەتی کە بزمارەکە لەناو ڕوویەکدا نوقم بکات). (٣) ئامێری کڵێشە دان لە ڕوویەك؛ ئامێری وێنە هەڵکەندن یا دەرهێنان لەسەر ڕوویەك؛ ئیستەمپا؛ دامغە؛ مۆر.

v.t. کون تێکردن؛ کونکردن: *(to ~ a hole in a piece of paper or leather)*

punch (punch), *v.t.* (١) ئەقیزە تێوەژەندن؛ دار تێوەژەندن.
(٢) ئاژەڵ لێخوڕین بە ئەقیزە. (٣) مستەکۆڵە لێدان؛ بۆکس لێدان.

n. (١) مستەکۆڵە؛ بۆکس. (٢) [Colloq.]، تین؛ هێز.

pull no punches, [Slang], (١) بە هەموو هێز مستەکۆڵە لێدان.
(٢) بە هەموو هێزی خۆ لێدان یا هێرش بردنە سەر؛ هیچ تێدا نەهێشتنەوە

pull one's punches, [Slang], (١) بە هەموو هێز مستەکۆڵە لێ نەدان.
(٢) بە هەموو هێز لێ نەدان یا ڕەخنە نەکردن؛ شتێك تێدا هێشتنەوە.

punch (punch), *n.* خواردنەوەیەکی تێکەڵاوی ئاوی لیمۆو پرتەقاڵ و میوەی ترە گەلێك جار لەگەڵ شەراب و خواردنەوەی کحولی تریشدا.

punch-drunk (punch'druŋk'), *adj.* (١) مێشکی تێکچووه بە مستەکوڵە: بە مستەکوڵە وورکراوە. (٢) [Colloq.]، وورد.

punched card, کارتی کون کون و نەخشە کراو (بۆ پێژمێن).

puncheon (pun'chən), *n.* (١) کوڵەکەی کورت و ئەستوور (بەتایبەتی هی کانگە. (٢) مووڕەداری پان و یەك لا ساف کراو (٣) مۆری ڕەڕەنگەر.

puncheon (pun'chən), *n.* (١) بەرمیلی گەورە (کە ٧٢-١٢٠ گالۆن بگری). (٢) پڕ بەرمیلێکی وەها

punch in, تۆمارکردنی کاتی ئیش دەستپێکردنی کرێکار بە کاتژمێرێکی مۆردار لەسەر کارتێك.

punchinello (pun'chə-nel'ō), *n.* (١) گاڵتەچی کورتەباڵای قەڵەوی پشت کۆمی لووت نووشتاوەی نمایشی بیجبیجە خانمی ئیتالی. (٢) کەسێکی کورتەباڵای قەڵەوی ناشرین.

punching bag, توورەکەی مستەکوڵە لێدان. توورەکەیەکی ناو ئاخنراو یا فووتێکراوی هەڵواسراوە بۆ مەشقی بۆکسبازی.

punch line, ووتەی مەبەست: ئەو ووتەیەیە کە مەبەستی نوکتەیەك دەدات بەدەستەوە.

punch out, تۆمارکردنی کاتی دەست لە ئیش هەڵگرتنی کرێکار بە کاتژمێرێکی مۆردار لەسەر کارتێك.

punch press, پەستێنەری کونکردن (مەکینەکاری).

punctate (puŋk'tāt), *adj.* خاڵ خاڵاوی: پەڵەك پەڵەی، پەڵە پەڵاوی.

punctated (puŋk'tā-tid), *adj.* = punctate.

punctation (puŋk-tā'shən), *n.* (١) خاڵ خاڵاویتی: خاڵ خاڵێتی (٢) خاڵ (٣) خاڵ خاڵ کردن. (٤) بەیاننامەیەکی لە چەند خاڵێك پێکهاتوو

punctilio (puŋk-til'i-ō'), *n.* (١) خاڵێکی بچکۆلەی ئەزاکەت یا ڕەووشت جوانی (٢) ڕەووشتی جوان خوازی: پەیڕەوی کردنی دەستووری ڕەووشت یا ئەزاکەتی.

punctilious (puŋk-til'i-əs), *adj.* (١) ڕەووشت جوان: بە ئەزاکەت: زۆر بایەخدەر بە دەستووری ڕەووشت: ڕەووشتخواز. (٢) وورد: ووردکار: زۆر بایەخدەر بە شتی بچووك

punctual (puŋk'chōō-əl), *adj.* (١) زۆر بچووك: وورد (٢) punctilious. (٣) لە ژووان دوا نەکەوتوو: لە کاتی خۆیدا دەیکات: دوا ناکەوێ: لە کاتی پێویستدا کراو.

-punctuality *(n.).*

punctuate (puŋk'chōō-āt'), *v.t.* (١) خاڵبەندی کردن: خاڵ و بۆر بۆ دانان (٢) ناوبەناو پێ بڕین: *(lectures ~d by questions and discussions)* (٣) دووپاتکردنەوە

v.i. نیشانەی خاڵبەندی بەکارهێنان

punctuation (puŋk'chōō-ā'shən), *n.* (١) خاڵبەندی کردن: خاڵ و بۆر بۆ دانان (٢) خاڵبەندی: خاڵ و بۆر.

punctuation mark, نیشانەی خاڵبەندی (وەك: خاڵ، جووت خاڵ، کەوانە، نیشانەی پرسیار... هتد).

puncture (puŋk'chēr), *n.* (١) کونکردن. (٢) پەنچەر (تایەی ئوتومبیل، پاسکیل... هتد).

v.t. (١) پەنچەرکردن: کون تێکردن و فشکردنەوە: *(to ~ a tire)*. (٢) فشکردنەوە: هەرەس پێ هێنان: تەپاندن: *(His pride was ~d.)*.

v.i. پەنچەربوون: فش بوونەوە: تەپین: هەرەس هێنان.

-puncturable *(adj.).*

pundit (pun'dit), *n.* (١) زانای هیندی: زانا. (٢) زانا (لەرووی سووکی یا گاڵتەپێکردنەوە)

pung (puŋ), *n.* [Dial.]. گالیسکە بەفرینەی یەك ئەسپی.

pungent (pun'jənt), *adj.* (١) تیژ (تام، بۆن): *(a ~ smell, taste, etc.)* (٢) نووك تیژ: بڕ: بەئازار. (٣) توندوتیژ: تیژ (زمان): بڕ (ڕەخنە): *(~ satire, language, etc.)*. (٤) زاخاوی مێشك دەرەوە: خەوڕەوێن.

-pungency *(n.)*; **pungently** *(adv.)*.

puniness (pū'ni-nis), *n.* کەمی: بچووکی: هیچ و پووچی: بێ بایەخی.

punish (pun'ish), *v.t.* (١) سزادان (تاوانبار): سزا بەسەردا دان. (٢) ئازاردان: بە توندوتیژی لەگەڵدا جوڵانەوە. (٣) هیچ تێدا نەمێشتنەوە (ئازووقە).

v.i. سزا بەسەردا دان.

punishable (pun'ish-ə-b'l), *adj.* شایانی سزادانە: سزا دەدرێ: دەشێت سزا بدرێت: *(a ~ offense)*.

punishment (pun'ish-mənt), *n.* (١) (ا) سزادان. (ب) سزادران. (٢) سزا. (٣) [Colloq.]، بە توندوتیژی لەگەڵدا جوڵانەوە.

punitive (pū'nə-tiv), *adj.* تایبەت بە سزا: بۆ سزادان یا تەمێ کردنە.

-punitively *(adv.)*; **punitiveness** *(n.)*.

Punjabi (pun-jä'bi), *n.* (١) پەنجابی: هاوولاتییەکی ناوچەی پەنجابی هیندی. (٢) زمانی پەنجابی.

punk (puŋk), *n.* پووشوو: قاو.

punk (puŋk), *n.* (١) [Obs.]، قەحبە. (٢) [Slang] (ا) حیز. (ب) شەلاتی هەرزە. (ج) گەنجێکی نەزانی هیچ و پووچ: کەسێکی نالەبار

adj. [Slang]. گەنگ: ڕەشۆکی: قەلب.

punkah, punka (puŋ'kə), *n.* پانکە.

punkie (puŋ'ki), *n.* مێشێکی بچکۆلەی گازگری ناوچە شاخاوییەکانی ئەمەریکایە.

punkin (puŋ'kin), *n.* [Dial.], = **pumpkin.**

punster (pun'stēr), *n.* *Also* **punner,** یاری بە ووشە کەر: یاریکەر بە مانا و دەنگی جیا جیای ووشە.

punt (punt), *n.* شەق تێهەڵدانی تۆپ پاش لەدەست بەردانەوەی و پێش ئەوەی بکەوێتە سەر زەوی (یاری فووتبۆڵێنی ئەمەریکی).

v.t. & v.i. شەق تێهەڵدانی تۆپ بەم جۆرە.

punt (punt), *n.* بەلەمێکی یەك سەوڵی بن تەختی ئەمسەرو ئەوسەر ڕێکە.

v.t. (١) سەوڵ لێدانی ئەم جۆرە بەلەمە لە ڕوباری تەنگاودا بە گیرکردنی سەوڵەکە لە بنی ڕوبارەکە. (٢) هەڵگرتن لەم جۆرە بەلەمەدا.

v.i. سواربوونی ئەم جۆرە بەلەمە.

punt (punt), *v.i.* قومارکردن.

punty (pun'ti), *n.* شیشی شووشەچی: شیشێکی ئاسنە شووشەی لەسەر درووست دەکرێ.

puny (pū'ni), *adj.* (١) کەم: بچووك: هیچ و پووچ: بێ بایەخ. (٢) [Obs.]، puisne.

pup (pup), *n.* (١) تووتکە سەگ: بەچکە سەگ: تووتك: توولە. (٢) بەچکەی مانگای دەریا.

v.i. ترمکین.

pupa (pū'pə), *n.* بەچکە مێروو: کرمۆکەی ناو قۆزاخە.

pupal (pū'p'l), *adj.* تایبەت بە قۆناغی نێوان کرمۆکە و مێرووی تەواو.

pupate (pū'pāt), *v.i.* گەیشتنە قۆناغی نێوان کرمۆکە و مێرووی تەواو.

-pupation *(n.).*

pupil (pū'p'l), *n.* (١) قوتابی سەرەتایی: قوتابی منداڵ. (٢) هەرزەی بیست و یەك ساڵ کەمتری ژێر چاودێری کەسێکی گەورە.

pupil (pū'p'l), *n.* بیلبیلەی چاو.

pupilage (pū'p'l-ij), *n.* قوتابییەتی سەرەتایی: کاتی قوتابییەتی سەرەتایی.

pupillary (pū'pə-ler'i), *adj.* تایبەت بە قوتابی قۆناغی سەرەتایی.

pupillary (pū'pə-ler'i), *adj.* تایبەت بە بیلبیلەی چاو.

puppet (pup'it), *n.* (١) بیجبیجە خانم: بووکە سەماکەرە.

(٢) کەسیکە حلەوی بەدەست خەڵکەوە بێت؛ دەسکەلای دەستی خەڵك.

puppeteer (pup´i-têr′), *n.* یاری پێکەری بیجبیجە خانم؛ دروستکەرو یاری پێکەری بووکە سەماکەرە.

puppetry (pup′it-ri), *n.* (١) دروستکردن‌و یاری پێکردنی بووکە سەماکەرە. (٢) سەماکردنی بووکە سەماکەرە.
(٣) نواندن یا پیشاندانی ووشك‌و ناخۆش.

puppet show, نواندن یا پیشاندانی بووکە سەماکەرە.

puppy (pup′i), *n.* (١) توولەکە سەگ؛ بەچکە سەگ؛ توورتك؛ توولە سەگ.
(٢) بەچکە کۆسەو هەندێ گیانداری تر.
(٣) گەنجێکی ڕەووشت منداڵانە؛ هەرزەیەکی نەزانی لەخۆبایی؛ منداڵ.

puppy love, = calf love.

pur (pũr), *n., v.i. & v.t.* = purr.

purblind (pũr′blīnd´), *adj.* (١) [Archaic]، کوێر؛ کوێری تەواو.
(٢) نیمچە کوێر. (٣) کەودەن؛ بێ مێشك؛ تەمەل.

purchasable (pũr′chis-ə-b'l), *adj.* (١) دەکڕێت، بۆ کڕینە؛ لە کڕین دێت. (٢) بە بەرتیل دەکڕێت؛ بەرتیل دەخوات.

purchase (pũr′chis), *v.t.* (١) کڕین. (٢) بە ئارەقی ناوچەوانی خۆ پەیداکردن. (٣) جوڵاندن یا بەرزکردنەوە بە ئامێر.
(٤) کڕینی زەوی‌وزارو خانوو.

n. (١) کڕیاری، شتی کڕاو. (٢) کڕین. (٣) دەسکەوت.
(٤) بەتوندی گرتن (بۆ جوڵاندن یا نەهێشتنی خلیسکانی شت).
(٥) (أ) حێی دەست تێخستن؛ جێی دەسەڵات بەسەردا شکان. (ب) نوێل.
(ج) هۆی دەسەڵات پەیداکردن‌و زیادکردن.
(٦) زەوی‌وزارو خانوو کڕین.

-purchaser *(n.).*

purchasing power, هێزی کڕین: (أ) توانای شت کڕینی کەسێك بەپێی دەسکەوتەکەی: *(His ~ is up.)*.
(ب) بەرزو نزمی نرخی پارەیەك؛ توانای شت کڕین بە پارەیەك بەپێی نرخی پارەکە *(The dollar's ~ has gone down.)*.

purdah (pũr′də), *n.* (١) پەردە: (أ) پەردەی جیاکردنەوەی ژن لە پیاو لە ماڵانی هیندستاندا (ب) پەچە؛ پەچە گرتنەوە؛ دەستووری پەچەی هیندی.
(٢) دەستوورو نەریتی جیاکردنەوەی ژن‌و پیاو لە هیند.

pure (pyoor), *adj.* (١) پاڵاوتە؛ پوخت؛ ڕووت. (٢) بێگەرد؛ بێ خەوش.
(٣) پاك، خاوێن. (٤) سادە (٥) پەتی؛ تەواو؛ ڕووت.
(٦) بێ گوناه، بێ تاوان (٧) داوێن پاك؛ پاك.
(٨) ڕەسەن؛ یەك ڕەگ. (٩) ڕووت *(~ science, physics, etc.)*.

n. [Poetic], (the ~), شتی بێگەردو خاوێن

-pureness *(n.).*

purebred (pyoor′bred), *adj.* ڕەسەن، نەژاد پاك.

purée (pyoo-rā′, pyoor′ā), *n.* (١) خواردەمەنی پاڵێوراو.
(٢) شۆرباى خەست

v.t. پاڵاوتنی خواردەمەنی و فڕێدانی تلپەکەی پاش کوڵاندنی.

purely (pyoor′li), *adv.* (١) بە خاوێنی؛ بە پاکی؛ بە پوختەیی.
(٢) بەنەواوی، تەنها، هەر: *(It happened ~ by accident.)*.
(٣) بە داوێن پاکی؛ بە پاکی.

purfle (pũr′f'l), *v.t.* پەراوێز زەرکەش کردن؛ پەراوێز ڕازاندنەوە.

n. پەراوێزی زەرکەش کراو یا ڕازاوە.

purgation (pũr-gā′shən), *n.* پاکردنەوە؛ خاوێن کردن

purgative (pũr′gə-tiv), *adj.* (١) پاکەرەوە، خاوێنکەرەوە.
(٢) ڕەوانکەر

n. دەرمانی ڕەوانی

purgatorial (pũr´gə-tôr′i-əl, pũr´gə-tō′ri-əl), *adj.* (١) لە گوناه پاکەرەوە؛ گوناه سڕەوە. (٢) تایبەت بە شوێنی گوناه پاکردنەوە (ووشەی داهاتوو ببینە).

purgatory (pũr′gə-tôr´i, pũr′gə-tō´ri), *n.* (١) جێی گوناه پاکردنەوە: شوێنێکە لە ناوەندی بەهەشت‌و دۆزەخدا کە گیانی مردووی تێدا سزا دەدرێ‌و لە گوناه پاك دەکرێتەوە پێش چوونە بەهەشت (ئاینی کاسۆلیکی).
(٢) شوێنی سزادانی سەردەمی‌و تاوان سڕینەوە.

adj. پاکژکەرەوە؛ خاوێنکەرەوە.

purge (pũrj), *v.t.* (١) پاکردنەوە؛ خاوێن کردنەوە.
(٢) گوناه پاکردنەوە؛ گوناه لابردن. (٣) لێ لابردن (پیسی).
(٤) بژارکردن؛ پاکردنەوەی حیزب یا ڕێکخراوێك لە ئەندامانی ناپاك.
(٥) تاوان سڕینەوە (دادگەری)؛ تاوان لەسەر لابردن.
(٦) ڕەوان کردن (پزیشکەوانی).

v.i. (١) پاکبوونەوە؛ خاوێن بوونەوە (٢) سك ڕەوان بوون.

n. (١) پاکردنەوە؛ خاوێن کردنەوە (٢) دەرمانی ڕەوانی.
(٣) بژارکردن یا پاکردنەوەی حیزبێك یا ڕێکخراوێك لە ئەندامی ناپاك

purification (pyoor´ə-fi-kā′shən), *n.* پاکردنەوە؛ خاوێن کردنەوە

purificator (pyoor′ə-fi-kā´tēr), *n.* پاکەرەوە؛ پارچە قوماشی پاکردنەوەی کاسەی بادەی شێوی خودایی (خاچ پەرستی).

-purificatory *(adj.).*

purifier (pyoor′ə-fī´ēr), *n.* خاوێنکەرەوە؛ پاکەرەوە.

purify (pyoor′ə-fī´), *v.t.* (١) پاکردنەوە؛ پوختەکردن؛ خاوێن کردنەوە. (٢) لە گوناه پاکردنەوە؛ تاوان سڕینەوە.

v.i. پاکبوونەوە؛ خاوێن بوونەوە.

purine (pyoor′ēn, pyoor′in), *n.* پیورین: ئاوێتەیەکی بلووری بێ ڕەنگە.

purism (pyoor′iz'm), *n.* (١) لەسەر پەتێتی زمان سووربوون.
(٢) نموونەیەکی پەتێتی زمان.

purist (pyoor′ist), *n.* (١) کەسێکی سوور لەسەر پەتێتی زمان.
(٢) کەسێکی سوور لەسەر ڕەسەنی‌و تێکەڵاو نەکردن‌و بە پاکی هێشتنەوەی شت

Puritan (pyoor′ə-t'n), *n.* (١) پیوریتانی: ئەندامێکی کڵێسەی پرۆتستانتی ئینگلیزی سەدەی شانزەو حەڤدە کە داوای چاکردنی کڵێسەو بە ووردی پەیڕەوی کردنی ڕێبازی ئاینی ڕاستەقینەیان دەکرد.
(٢) [p-]، کەسێکی زۆر توندوتیژ لە کاروباری ئاینی‌و ڕەووشتدا.

adj. (١) پیوریتانی؛ تایبەت بە پیوریتانیەکان‌و ڕێبازیان.
(٢) [p-]، زۆر بە توندوتیژی پەیڕەویکەری ڕێبازی ئاینی‌و ڕەووشتی

puritanical (pyoor´ə-tan′i-k'l), *adj.* (١) پیوریتانی (لەڕووی سووکیەوە) (ژمارە یەکی ووشەی پێشوو ببینە). (٢) زۆر توندوتیژ دەربارەی کاروباری ئاینی‌و ڕەووشتی (بەتایبەتی سەبارەت بە جووت بوون و ئیشکردن).

-puritanically *(adv.).*

Puritanism (pyoor′ə-t'n-iz'm), *n.* (١) پیوریتانیتی؛ بیروباوەڕو ڕێبازی پیوریتانیەکان (ووشەی پێشووتر ببینە). (٢) [p-]، زۆر توندوتیژ دەربارەی کاروباری ئاینی‌و ڕەووشت (بەتایبەتی دەربارەی جووت بوون؛ بە توندوتیژی دژ وەستانی خۆشی بینین لە ژیاندا.

purity (pyoor′ə-ti), *n.* (١) پاکی؛ خاوێنی؛ پوختەیی.
(٢) داوێن پاکی؛ پاکی (ڕەووشت) (٣) پەتێتی (زمان).

purl (pũrl), *v.i.* (١) خوڕەهاتن؛ خوڕەخوڕ هاتن
(٢) گێژخواردن؛ خولانەوە.

n. (١) جۆگەلەی خوڕەخوڕکەر؛ جۆگەلەی گێژاوخۆر؛ گێژاو.
(٢) خوڕەی ئاو؛ خوڕەخوڕی ئاو.

purl (pũrl), *v.t. & v.i.* (١) زەرکەش کردنی تەریب.
(٢) تەریب ڕازاندنەوە بە ڕیزە قولفە. (٣) بە تەقەڵی هەڵگەڕاوە چنین.

n. (١) تاڵە زێڕ یا زیوی باخواردووی زەرکەشکاری.
(٢) قولفە یا ڕیزە قولفەی ڕازێنەرەوەی تەریبی جل‌وبەرگ.
(٣) تەقەڵ هەڵگەڕانەوە لە چنیندا.

purlieu (pũr′lōō), *n.* (١) قەراغی دارستان.
(٢) پەنا؛ پەناگا؛ شوێنێکی زوو زوو سەرلێدراو. (٣) (*pl.*)، سنوور، ڕادە.

(٤) قەراغ: قەراغی شار (٥) (*pl*)، دەوروبەر؛ دەوروپشت.

purlin, purline (pũr′lin), *n.* نیرگە

purloin (pũr-loin′), *v.t. & v.i.* دزین؛ دزی کردن.

purple (pũr′p'l), *n.* (١) ڕەنگی ئەرخەوانی؛ ئەرخەوانی.
(٢) جلی ئەرخەوانی وەك نیشانەی پلەوپایەو پاشایەتی.
(٣) سەرەك قەشەیەتی؛ پلەوپایەی سەرەك قەشە

adj. (١) ئەرخەوانی (٢) بەشکۆ؛ پاشایانە.
(٣) ڕازاوە (نووسراو): *(a ~ passage in a book)* .

v.t. بۆیەی ئەرخەوانی کردن.

v.i. بوون بە ئەرخەوانی.

Purple Heart, دڵە ئەرخەوان: خەڵاتێکی ئەمەریکییە بۆ بریندارانی جەنگ

purple heart, دڵە ئەرخەوان (أ) درەختێکی ناوچە گەرمەکانی ئەمەریکایە. (ب) تەختەداری ئەم درەختە کە بۆ جوانی ڕووی شتی پێ دەڕازێنرێتەوە

purple martin, جۆرە پەڕەسێلکەیەکی ئەمەریکییە

purplish (pũr′plish, pũr′p'l-ish), *adj.* وەك ئەرخەوانی

purply (pũr′pli, pũr′p'l-i), *adj.* = **purplish.**

purport (pũr-pôrt′, pũr-pōrt′), *v.t.* (١) بەناو مانا وابوون؛ بەناو واوتن یا واگەیاندن؛ بە ڕووکەش واپیشاندان (وتار، نووسراو):
(a book that ~s to be an objective analysis)
(٢) مەبەست وابوون؛ نیاز وابوون.

n. (١) مانا (وتار، نووسراو). (٢) مەبەست؛ مەرام

purpose (pũr′pəs), *v.t. & v.i.* نیازبوون؛ وا بەتەما بوون؛ وا نەخشەکردن؛ ویستن: *(They ~ a further attempt.)* .

n. (١) مەبەست؛ مەرام؛ نیاز (٢) سووربوون لەسەر؛ وورە؛ دوودڵی نەکردن؛ ڕاڕایی نەکردن؛ زەبر: *(to be weak of ~)*
(٣) ئامانج؛ ئاوات

on purpose, بە دەسەنقەست

to good purpose, بەئەنجام؛ ئەنجام گەیەنەر؛ بەکەڵك.

to little (or no) purpose, بێ ئەنجام؛ بێ کەڵك؛ بە ئەنجام نەگەیەنەر.

to the purpose, پڕ بە پێری خۆیەتی؛ بۆ بە ئەنجام گەیاندن بەکەڵکە؛ پەیوەندی هەیە بە کارەکەوە

purposeful (pũr′pəs-fəl), *adj.* (١) سوورە لەسەر کارێك؛ یەك دڵ؛ بەمەبەست؛ بەوورە؛ بەدەسەنقەست: *(a ~ man)* .
(٢) مانابەخش؛ بەمانا؛ بەئامانج؛ بەکەڵك: *(~ activities)* .

-purposefully *(adv.)*; purposefulness *(n.)*.

purposeless (pũr′pəs-lis), *adj.* بێ ئامانج؛ بێ مانا

-purposelessly *(adv.)*; purposelessness *(n.)*.

purposely (pũr′pəs-li), *adv.* بە دەسەنقەست

purposive (pũr′pəs-iv), *adj.* (١) بەئامانج؛ سوودبەخش.
(٢) بۆ مەبەستێکی تایبەتی کراو.

purpura (pũr′pyoo-rə), *n.* نەخۆشییەکە دەبێتە هۆی پەیدابوونی پەڵە پەڵەی ئەرخەوانی بە پێست و پەردە لینجەکانەوە.

purr (pũr), *n.* (١) مرخەمرخی پشیلە (لە خۆشیدا).
(٢) دەنگێکی وەك ئەم مرخەمرخە (کە نیشانەی خۆشی و ئاسوودەییە).

v.i. مرخەمرخ کردن

v.t. خۆشی و ئاسوودەیی دەربڕین بە مرخەمرخ کردن.

purse (pũrs), *n.* (١) جزدان؛ کیسەی پارە.
(٢) کیسەی پارەو وردە شتی ژنانە؛ جانتای دەستی ژنانە
(٣) دارایی؛ پارە؛ سامان (٤) خەڵاتی پارە؛ دیاری پارە.
(٥) شتێکە لە جزدان بچێ.

v.t. (١) [Archaic]. خستنە جزدانەوە
(٢) چرچ ولۆچ کردن (بەرگ، ناوچەوان)؛ هەڵقورچان (لچ)؛ گرژکردن.

the public purse, خەزێنەی گشتی یا میللی؛ خەزێنەی وڵات.

purse-proud (pũrs′proud′), *adj.* بە سامانەکەیەوە دەنازێ؛ بە پارەکەیەوە خۆی بادەدات.

purser (pũr′sẽr), *n.* ژمێریاری کەشتی ڕێبوار.

purse strings, پەتی دەمی کیسەی پارە.

hold the purse strings, دارایی لەژێر دەستدا بوون؛ پارە بەدەست بوون.

purslane (pũrs′lin, pũrs′lān), *n.* پەلپینە.

pursuance (pẽr-sōō′əns, pẽr-sū′əns), *n.* بەردەوام بوون لەسەر و جێبەجێکردن.

pursuant (pẽr-sōō′ənt, pẽr-sū′ənt), *adj.* بەپێی؛ بەگوێرەی؛ لەسەر (ڕێکەوتنێك یا شتێکی پێشوو):
(P ~ to your instructions I will send the money.)

pursue (pẽr-sōō′, pẽr-sū′), *v.t.* (١) شوێن کەوتن (بۆ گرتن یا کوشتن)؛ ڕاوکردن؛ دواکەوتن (بۆ گرتن).
(٢) لەسەر ڕۆیشتن (ڕێباز، کردەوە)؛ پەیڕەوی کردن:
(to ~ a course of action)
(٣) بە دوادا گەڕان؛ سۆراخ کردن؛ هەوڵ بۆ دان: *(to ~ pleasure)* .
(٤) بەردەوام بوون لەسەر: *(to ~ one's studies, a career, etc.)*
(٥) لێ نەبوونەوە؛ لە کۆڵ نەبوونەوە؛ شوێن کەوتن:
(His record as a criminal ~d him wherever he went.)

v.i. (١) شوێن کەوتن؛ دواکەوتن (بۆ گرتن یا کوشتن)؛ ڕافڕاندن.
(٢) بەردەوام بوون لەسەر.

-pursuable *(adj.)*; pursuer *(n.)*.

pursuit (pẽr-sōōt′, pẽr-sūt′), *n.* (١) شوێن کەوتن؛ ڕاوکردن؛ ڕافڕاندن: *(The ~ was on.)* .
(٢) هەوڵ؛ هەوڵ بۆ دان: *(the ~ of happiness, success, etc.)*
(٣) پیشە؛ شتێك کە کاتی پێ ببرێتە سەر.

pursy (pũr′si), *adj.* (١) هەناسە کورت (بەهۆی قەڵەوییەوە)؛ زوو هەناسە لێ بڕاو. (٢) قەڵەو.

pursy (pũr′si), *adj.* (١) گرژ؛ چرچ ولۆچاوی. (٢) **purse-proud** .

purtenance (pũr′tə-nəns), *n.* وورگ و ڕیخۆڵەی گیاندار (بەتایبەتی دڵ و سی و جگەر).

purulence (pyoor′ə-ləns, pyoor′yoo-ləns), *n.* (١) کێم.
(٢) کێم کردن.

purulent (pyoor′ə-lənt, pyoor′yoo-lənt), *adj.* کێم کردوو؛ کێماوی.

purvey (pẽr-vā′), *v.t.* پێدان (ئازووقە، خواردەمەنی، دەنگوباس)؛ ئازووقە پێدان: *(A butcher ~s meat to his customers.)* .

purveyance (pẽr-vā′əns), *n.* (١) ئازووقە پێدان. (٢) ئازووقە.
(٣) مافی ئازووقە لە خەڵك سەندن بە نرخێکی تایبەتی لەلایەن پاشای ئینگلتەرەوە.

purveyor (pẽr-vā′ẽr), *n.* (١) ئازووقەپێدەر.
(٢) ئەفسەری ئازووقە پەیداکەر بۆ پاشای ئینگلیزی بە نرخێکی تایبەتی.

purview (pũr′vū), *n.* (١) دەق و مەوداو سنووری یاسایەك.
(٢) مەودای دەسەڵات؛ مەودای یاسا، پلان، بڕوانامە، یا پەڕتووکێك.
(٣) مەودای بینایی یا بینین؛ مەودای تێگەیشتن.

pus (pus), *n.* کێم.

push (poosh), *v.t.* (١) پاڵ پێوەنان؛ تەکان پێدان.
(٢) بە زۆر لابردن؛ دەرپێدان. (٣) پەستاوتن؛ دەست پیانان.
(٤) هاندان؛ پاڵ پێوەنان. (٥) زۆر هەوڵ بۆ دان؛ تەقەلا زۆر کردن.
(٦) کشاندن؛ درێژکردنەوە: *(They ~ed their trade to the East.)* .
(٧) زۆرلێکردن؛ زۆر خستنە سەر: *(He was ~ed for time.)*
(٨) بانگ بۆ دان (فرۆتەنی، ڕا، بیروباوەڕ)؛ برەوپێدان.

v.i. (١) پاڵ نان؛ تەکاندان. (٢) بە هەموو توانایەکەوە بۆ پێشەوە ڕۆیشتن.

(٣) زۆر هەوڵدان؛ تەقەلا زۆر دان. (٤) دریێدان؛ پاڵ نان.
n. (١) پاڵ؛ تەکان؛ کوت. (٢) هەوڵێکی زۆر؛ تەقەلا. (٣) دریێدان؛ پاڵ نان.
(٤) پەستان؛ پەستاوتن. (٥) ناکاوی.
(٦) [Colloq.]، هەستی پاڵ پێوەنەر؛ هەستی هاندەر؛ هاندەر.
(٧) [Slang]، دەستە؛ کۆمەڵ.

get the push, دەرکران لە نیش.
give the push, دەرکردن لە نیش.
push around, یاری پێکردن؛ بە ناشرینی رەفتار لەگەڵ کردن؛ بە چاوی سووک تەماشاکردن.
push off, [Colloq.], رۆیشتن؛ دەستپێکردن (گەشت).
push on, بەردەوام بوون لەسەر؛ لەسەر رۆیشتن.
push out, دەرپەڕاندن؛ دەرکردن.

pushball (poosh'bôl'), **n.** (١) یارییەکە بە تۆپێکی گەورە دەکرێ کە تیرەکەی شەش پێیە هەر تیپێك هەوڵ دەدات تۆپەکە خل بکاتەوە یا پاڵی پێوەنێ بۆ ناو گۆڵی تیپەکەی تر. (٢) ئەم تۆپە.
push button, دوگمەی داگیرساندنی سوورگەی کارەبا (وەك هی زیلی کارەبا).
push-button (poosh'but''n), **adj.** بە دەست پیانان بە دوگمەیەکدا دەخرێتە کار، واتە ئاسانە؛ بە ئامێری خۆ بزوێن جێبەجێ دەکرێ:
(~ warfare)
pushcart (poosh'kärt'), **n.** عەرەبانەی دەست (وەك هی چەرچی).
pusher (poosh'ēr), **n.** (١) پاڵنەر؛ پاڵ پێوەنەر؛ بەزەبر.
(٢) [Slang]، فرۆشیاری بەنگ و حەشیشە بە قاچاغ.
pushing (poosh'iŋ), **adj.** (١) چالاك؛ وریا و ئیشکەر؛ پرکێش.
(٢) در؛ چاوقایم؛ بێ شەرم؛ دەست لە کاروباری خەڵکەوە دەر.
push-over (poosh'ō'vēr), **n.** [Slang], (١) کاری ئاسان؛ ئەرك یا کۆسپێکی ئاسان. (٢) کەسێك یا دەستەیەکی بوودەڵە و بە ئاسانی بەزێنراو.

Pushtu (push'tōō), **n.** = **Pashto.**
push-up (poosh'up'), **n.** مەشقێکە بۆ بەهێزکردنی ماسولکەی شان و قۆڵ بریتییە لە پاڵ کەوتن بە دەمداو خۆ بەرزو نزم کردنەوە بە دەست.
pushy (poosh'i), **adj.** بە ناشرینانەو زۆرەملێ مەبەستی خۆ هێنەرەدی.
pusillanimity (pū's'l-ə-nim'ə-ti), **n.** ترسنۆکی
pusillanimous (pū's'l-an'ə-məs), **adj.** ترسنۆك
puss (poos), **n.** (١) پشیلە. ورشەی منداڵ).
(٢) کچ (لەرووی خۆشەویستییەوە)؛ کیژی رووخۆش.
(٣) [British]، کەروێشك.

puss (poos), **n.** [Slang], (١) دەم و چاو؛ رووخسار. (٢) دەم.
pussley, pussly (pus'li), **n.** = **purslane.**
pussy (pus'i), **adj.** کیماوی
pussy (poos'i), **n.** (١) پشیلە. (٢) [Colloq.]، **catkin.**
pussy (poos'i), **n.** [Vulgar Slang], (١) قوز.
(٢) ئافرەت (بەتایبەتی کە هەر لە گۆشەی جووت بوونەوە سەیر کرێ).
pussyfoot (poos'i-foot'), **v.i.** [Slang], (١) بە ترسەوە رۆیشتن یا جوڵانەوە (وەك پشیلە). (٢) بە ترسەوە هەڵسان و دانیشتن و خۆ نەدان بەدەستەوە؛ گفت نەدان؛ شت بە قنگدا خستن و جێبەجێ نەکردن.
n. [Slang], کەسێکە کە بە ترسەوە بجوڵێتەوە و گفت نەدات و کار نەدات بەدەستەوە.

pussy willow, دارەبی؛ بی.
pustular (pus'choo-lēr), **adj.** (١) دوومەڵی؛ پیزۆکەیی؛ قنچکەیی؛ مێخەکەیی. (٢) دوومەڵاوی؛ پیزۆکە یا قنچکە دەردراو.
pustulate (pus'choo-lāt'), **v.t. & v.i.** دوومەڵ دەرکردن؛ پیزۆکە دەرکردن
adj. دوومەڵاوی؛ پیزۆکە یا قنچکە دەردراو.
pustulation (pus'choo-lā'shən), **n.** (١) دوومەڵ دەرکردن؛ پیزۆکە یا قنچکە دەرکردن. (٢) **pustule**.

pustule (pus'chool), **n.** دوومەڵ؛ پیزۆکە؛ مێخەکە؛ قنچکە.
pustulous (pus'choo-ləs), **adj.** = **pustular.**
put (poot), **v.t.** (١) دانان؛ خستن (سەر، ژێر، ناو ... هتد).
(٢) خستنە بارێك یا دۆخێکی تایبەتییەوە؛ والێکردن:
(to ~ one's room in order)
(٣) تاقیکردنەوە: ***(to ~ someone to the test)***.
(٤) پێکردن
(٥) دانەپاڵ؛ والێکردن؛ خستنە سەر:
(to ~ a false interpretation or events)
(٦) بە ئەوەندە دانان؛ هەڵسەنگاندن:
(He ~ the number of dead at twenty.)
(٧) لەسەر دانان: ***(to ~ a tax on cigarettes)***.
(٨) گرەوکردن.
(٩) هاویشتن؛ فڕێدان؛ هەڵدان: ***(to ~ the shot)***.
(١٠) (ا) هێنانە پێشەوە (بۆ لێکۆڵینەوە یا دەنگدان):
(They ~ the issue to a vote.)
(ب) لێکردن (پرسیار): ***(to ~ a question to someone)***.
(١١) دەربڕین: ***(to ~ it bluntly; P~ it in plain language.)***.
(١٢) گونجاندن؛ ئاواز بۆ دانان: ***(lyrics ~ to music)***.
(١٣) گوێ پێدان؛ بە گرنگ گرتن؛ خۆ بۆ تەرخان کردن:
(We must ~ our minds to it.)
v.i. رۆیشتن؛ چوون؛ بزووان بەرەو: ***(The ship ~ into the harber.)***.
n. (١) هاویشتن؛ فڕێدان؛ هەڵدان.
(٢) مافی فرۆشتن لە ماوەیەکی تایبەتیداو بە نرخێکی تایبەتی (پارەبازی، کۆمپانیای هاوبەش).
adj. [Colloq.], جێی خۆ بەرنەدەر؛ جوڵەنەکەر؛ لە شوێنی خۆدا ماوە؛ نەبزواو: ***(Stay ~ until I come.)***.

put about, (١) رێ گۆڕینی کەشتی؛ بە لایەکی تردا رۆیشتن.
(٢) رێباز گۆڕین.
put across, [Slang], (١) بە رووونی پێ راگەیاندن؛ تێگەیاندن؛ بە باشی پێ گەیاندن (٢) جێبەجێکردن.
(٣) بە فێڵ و تەڵەکە دەسکەوتن؛ خەڵەتاندن؛ بە چەوتی کردن.
put aside, (١) هەڵگرتن؛ پاشەکەوت کردن.
(٢) (ا) خستنە لاوە؛ لابردن: ***(Let us put our differences aside.)***.
(ب) وازلێهێنان؛ دەست لێ هەڵگرتن.
put away, (١) هەڵگرتن؛ پاشەکەوت کردن.
(٢) [Colloq.]: (ا) خستنە لاوە؛ لابردن.
(ب) کوشتن (گیانداری نەخۆش یا پیر):
(to put away a dog, horse, etc.)
(٣) [Colloq.]، ماشینەوە؛ خواردن و خواردنەوە (بەتایبەتی بڕێکی زۆر)؛ تەواوکردن.
put down, (١) کوژاندنەوە؛ دامرکاندنەوە (ئاژاوە)؛ هارین (مەجاز):
(to put down a rebellion)
(٢) شکاندن؛ ریسواکردن؛ سەرزەنشتکردن؛ تەریق کردنەوە:
(He puts everybody down.)
(٣) نووسین؛ تۆمارکردن: ***(Put it down in writing.)***.
put forth, (١) دەرکردن (گەڵا، خونچە، چرۆ).
(٢) هەوڵدان؛ زەبر خستنە سەر. (٣) پێشنیازکردن؛ خستنە بەرچاو.
(٤) بڵاوکردنەوە؛ لەچاپدان.
(٥) دەست بە گەشت کردن بە کەشتی؛ بەندەر بەجێهێشتن.
put forward, پێشکەش کردن (نەخشە، پێشنیاز، پلان):
(to put forward a plan, proposal, etc.)
put in, (١) لەنگەرخستن؛ گەیشتنە بەندەر؛ گەیشتن.
(٢) تێخستن؛ خستنە ناو (رستە، گفتوگۆ، ووتار).

(۳) [Colloq.]، کات پێوه بردنه سەر؛ پێوه خەریك بوون:
(I put in two hours yesterday.)
(٤) داخوازی یا داوا پێشکەش کردن: *(to put in for a vacation)* .
put in mind, بیرخستنەوه؛ بیرهێنانەوه
put into practice, خستنه کارەوه؛ تاقیکردنەوه به کارپێکردن؛ کارپێکردن. *(to put a theory into practice)*
put it on, [Slang], واپیشاندان؛ وانوواندن؛ به درۆ وادەرخستن
put it (or something) over on, [Colloq.], هەڵخەڵەتاندن؛ فێڵ لێکردن؛ چاو بەستنەوه:
(Don't try to put something over on me.)
put off, (۱) دواخستن
(۲) خۆ لێ دزینەوه؛ خۆ لێ لادان؛ حەز به بینینی کەسێك نەکردن.
(۳) پەشیمان کردنەوه؛ کۆسپ خستنه ڕێ.
(٤) زویرکردن؛ پەستکردن (٥) جل داکەندن
put on, (۱) لەبەرکردن: *(to put on a suit)* .
(۲) به درۆ واپیشاندن؛ وانوواندن
(۳) قەڵەوبوون؛ زیادکردن: *(to put on weight)*
(٤) نرخ بەرزکردنەوه
(٥) گرتن (وەستێنەری ئوتومبیل و شتی تر)؛ بەکارهێنان.
(٦) نوواندن (شانۆ)؛ خستنه سەر شانۆ؛ پیشاندان: *(to put on a play)* .
(۷) دانەپاڵ (۸) لەسەر دانان (باج)؛ خستنه سەر.
put one's finger on, پەنجه خستنه سەر؛ دیاریکردن:
(He put his finger on the cause of the trouble.)
put one's foot down, پێ داگرتن؛ سووربوون لەسەر.
put one's foot in one's mouth, به هەڵه قسەیەکی نابەجێ کردن؛ قسەی نابەجێ و ناشرین کردن (به هەڵه).
put out, (۱) دەرکردن (۲) چاو دەرهێنان؛ چاو هەڵکۆڵین.
(۳) کوژاندنەوه (ئاگر، گڵۆپ): *(to put out a fire)* .
(٤) سەر لێ شێواندن
(٥) پەستکردن؛ تووڕەکردن؛ زویرکردن
(٦) ئیسراحەت لێ تێکدان؛ نارەحەت کردن:
(We hate to put you out like this.)
(۷) بڵاوکردنەوه؛ چاپکردن.
(۸) خانەنشین کردن (یاریکەری بەیسبۆل).
(۹) له جێ بردن (جومگه)؛ له جێ چوون.
(۱۰) هەوڵدان؛ کۆشش کردن: *(We put out a lot of effort.)* .
(۱۱) پاره به قەرزدان به قازانج.
put over, (۱) دواخستن.
(۲) [Colloq.]، به فێڵ وتەڵەکه و زۆرزانی جێبەجێکردن
put through, (۱) به ئەنجام گەیاندن؛ جێبەجێکردن؛ کردن.
(۲) گەیاندن به کەسێکەوه به تەلەفۆن (فەرمانبەری تەلەفۆن).
(The telephone operator put me through.)
(۳) تووشی ناخۆشی کردن؛ پێ کردن:
(His children have put him through a lot.)
put to death, کوشتن؛ هەڵواسین.
put together, پێکەوەنان؛ یەکخستن؛ کۆکردنەوه.
put (up) to, پێشکەش کردن بۆ لێکۆڵینەوه یا بڕیار لەسەر دان.
put up, (۱) ئامزەدکردن؛ خۆ ئامزەدکردن بۆ هەڵبژاردن.
(۲) دروستکردن (خانوو).
(۳) جێ کردنەوه (بۆ شەو)؛ میوانی شەو ڕاگرتن:
(We put them up for a week.)
(٤) پاره بۆ دانان؛ پشتیوانی کردن به پاره؛ پارەپێدان:
(His parents will put up the money for the car.)
(٥) خستنه سنووقەوه؛ کۆکردنەوه و خستنه دەفرو سنووقەوه.
(٦) هەڵسان به (ئامۆژگاری): *(to put up a notice)* .
(۷) هەڵسان (نێچیری ڕاو).
(۸) [Colloq.]، پێشەکی پلان دانان.
(۹) [Archaic]، خستنه کێلانەوه.
put upon, ئەرك خستنه سەر شان؛ ئەرك بەسەردا دان.
put up to, هاندان (بۆ کاری خراپه)؛ فێری کاری ناپەسەند کردن؛ پێ کردن (کاری نابەجێ):
(His mischievous classmates put him up to that.)
put up with, دەربردن؛ لەگەڵ هەڵکردن؛ لێ هەڵگرتن؛ چاوپۆشی کردن؛ قسه لێ خواردنەوه: *(How can you put up with all his insults?)* .
putamen (pū-tā′mən), ***n.*** ناوکی بەردینی هەندێ میوه (وەك قۆخ).
putative (pū′tə-tiv), ***adj.*** وادانراوه؛ واباوه؛ وازانراوه.
put-down (poot′doun′), ***n.*** [Slang], ڕیسواکردن؛ شکان؛ قسەی سووك؛ ڕەخنەی ناشرین.
putlog (poot′lôg′, poot′log′), ***n.*** دەستەکی زەمینەی تەختەبەرد یا چوارچێوەی خانوو.
put-on (poot′on′), ***adj.*** درۆزنه؛ ناڕاستەقینه؛ درۆ؛ ڕووالەت.
n. [Slang], (۱) گاڵته؛ گاڵتەوگەپ؛ به درۆ واپیشاندان.
(۲) شتێکه که بۆ سەیرو گاڵتەو پێکەنین و ڕابواردن دەکرێ؛ لاسایی؛ خۆنوواندنێکه که هەر بۆ سەیر دەکرێ.
putrefaction (pū′trə-fak′shən), ***n.*** (۱) گەنین؛ بۆگەن کردن؛ ڕزین. (۲) شتی گەنیو یا ڕزیو.
putrefy (pū′trə-fī′), ***v.t. & v.i.*** گەنین؛ بۆگەن کردن؛ ڕزین.
putrescence (pū-tres′′ns), ***n.*** (۱) گەنیوی؛ بۆگەنی؛ ڕزیوی.
(۲) شتی گەنیو یا بۆگەن کردوو.
putrescent (pū-tres′′nt), ***adj.*** (۱) گەنیو؛ ڕزیو؛ بۆگەن کردوو.
(۲) تایبەتی به گەنین یا بۆگەن کردن.
putrescible (pū-tres′ə-b′l), ***adj.*** دەشێت بگەنێت یا بۆگەن بکات؛ دەگەنێت.
putrid (pū′trid), ***adj.*** (۱) گەنیو؛ بۆگەن؛ ڕزیو.
(۲) پیس (ڕەوشت)؛ پیس و بۆگەن؛ بەدڕەفتار.
(۳) خراپ؛ ناپەسەند؛ ناخۆش؛ پیس: *(~ weather)* .
-putridly *(adv.)*; **putridness** *(n.)*.
putridity (pū-trid′ə-ti), ***n.*** (۱) بۆگەنی؛ گەنیوی؛ ڕزیوی.
(۲) بەدڕەفتاری؛ پیس و بۆگەنی (ڕەوشت).
(۳) شتی گەنیو یا بۆگەن کردوو.
putsch (pooch), ***n.*** یاخی بوون (بۆ ڕووخاندنی میری).
putt (put), ***n.*** لێدانێکی تۆپی گۆلف به ئەسپایی بۆ خستنەیه ناو کونەکەوه.
v.t. & v.i. لێدانی تۆپی گۆلف به ئەسپایی بۆ ئەوەی بخرێته ناو کونەکەوه
puttee, puttie, putty (pu-tē′, put′i), ***n.*** گێتره.
putter (put′ẽr), ***n.*** (۱) گورزی لێدانی تۆپی گۆلف به ئەسپایی بۆ ئەوەی بخرێته ناو کونەکەوه. (۲) یاریکەرێکه که بەم جۆره له تۆپی گۆلف دەدات.
putter (put′ẽr), ***v.i.*** (**~ along; ~ around**), خنەخن کردن؛ خۆخلافاندن به شتی هیچ و پووچەوه؛ کات کوشتن.
v.t. (**~ away**), کات بەفیڕۆدان به شتی هیچ و پووچەوه؛ خنەخن کردن؛ خۆخلافاندن.
-putterer *(n.)*.
puttier (put′i-ẽr), ***n.*** هێلم کار؛ هێلم بەکارهێنەر.
putting green, پەڵەیەکی سەوزه له کۆتایی یاریگای گۆلفدا کونێکی تێدایه که یاریکەر دەبێ تۆپەکەی تێ بخات.
putty (put′i), ***n.*** هێلم؛ هەویری لکاندن.
v.t. به هێلم درز گرتن، کون پڕکردنەوه، یا سواغدان.
putty (put′i), ***n.*** = **puttee.**
put-up (poot′up′), ***adj.*** [Colloq.], پیلان بۆ کراو؛

به دزی‌یه‌وه نه‌خشه كێشراو.

puzzle (puz′'l), *v.t.* (١) سه‌رسوڕماندن؛ سه‌رسام كردن. (٢) (~ **out**) هه‌ڵهێنان؛ لێكدانه‌وه.

v.i. سه‌رسوڕمان؛ سه‌رسام بوون؛ تیا ڕامان

n. (١) سه‌رسوڕمان؛ سه‌رسامی؛ تیا ڕامان. (٢) سه‌رسوڕمێنه‌ر؛ سه‌رسامكه‌ر. (٣) مه‌ته‌ڵ.

-puzzler *(n.)*.

puzzle out, هه‌ڵهێنان؛ لێكدانه‌وه.

puzzle over, زۆر بیرلێكردنه‌وه.

puzzled (puz′'ld), *adj.* حه‌په‌ساو؛ سه‌رسوڕماو؛ سه‌رسام.

puzzlement (puz′'l-mənt), *n.* سه‌رسامی؛ سه‌رسوڕمان؛ حه‌په‌سان.

pyelitis (pī′ə-lī′tis), *n.* هه‌وكردنی حه‌وزی گورچیله.

pyemia, pyaemia (pī-ē′mi-ə), *n.* كێم كردنی خوێن (پزیشكه‌وانی)؛ كێماوی بوونی خوێن

-pyemic; pyaemic *(adj.)*.

pygidium (pī-jid′i-əm), *n.* پاشبه‌ندی مێروو؛ پاشه‌ڵی مێروو.

pygmaean, pygmean (pig-mē′ən), *adj.* = pygmy.

pygmy (pig′mi), *n.* (١) كه‌سێك، گیانداریك، یا ڕووه‌كێكی كورته‌بالا؛ كورته‌بنه؛ بچووك. (٢) كه‌سێك یا شتێكی هیچ‌وپووچ و بێ بایه‌خ.

adj. (١) كورته‌بالا؛ زۆر بچووك. (٢) هیچ‌وپووچ؛ بێ بایه‌خ.

pyjamas (pə-jam′əz, pə-jä′məz), *n.pl.* = pajamas.

pyknic (pik′nik), *adj.* تۆكمه؛ كورت و قه‌ڵه‌و

n. كه‌سێكی تۆكمه

pylon (pī′lon), *n.* (١) ده‌روازه؛ ده‌رگایه‌كی زۆر گه‌وره. (٢) ده‌روازه‌ی په‌رستگای كۆنی میسری له دوو قووچه‌ك پێكهاتوو. (٣) بورجی ڕابه‌ری (فڕۆكه‌وانی)؛ ستوونی نیشانه‌ی ڕێی فڕۆكه. (٤) بورجی ته‌ڵی كاره‌بایی. (٥) لاقی ده‌ستكردی سه‌رده‌می.

pylorus (pī-lôr′əs, pə-lō′rəs), *n.* كونی نێوان گه‌ده و ڕیخۆڵه‌ی دوانزه‌گرێ

-pyloric *(adj.)*.

pyo- (pī′ō, pī′ə), پێشگرێكه به‌مانای: كێم: *(pyogenesis)*.

pyogenesis (pī′ə-jen′ə-sis), *n.* كێم كردن (پزیشكه‌وانی).

pyogenic (pī′ə-jen′ik), *adj.* (١) كێم كردوو؛ كێماوی (٢) كێم پێ كردوو

pyoid (pī′oid), *adj.* له كێم ده‌چێت.

pyorrhea, pyorrhoea (pī′ə-rē′ə), *n.* (١) كێم لێ هاتن؛ كێم كردن (٢) كێم كردنی پووك؛ كێم لێ هاتنی پووك.

-pyorrheal; pyorrhoeal *(adj.)*.

pyosis (pī-ō′sis), *n.* = pyogenesis.

pyr-, = pyro-.

pyralid (pī-ral′id), *n. Also* **pyralidid,** په‌پووله ئاگری

adj. تایبه‌تی به‌م جۆره په‌پووله‌یه.

pyramid (pir′ə-mid), *n.* (١) قووچه‌ك؛ پۆپ تیژ (٢) شتێكی شێوه قووچه‌كی (٣) قووچه‌ك (ئه‌ندازه)؛ وێنه‌ی قووچه‌كی؛ شه‌ش گۆشه (٤) دره‌ختێكی قووچه‌كی.

v.t. (١) له شێوه‌ی قووچه‌كدا درووستكردن؛ وه‌ك قووچه‌ك كردن. (٢) پاره‌بازی كردن له‌سه‌ر بنچینه‌ی قووچه‌ك به به‌كارهێنانی قازانج بۆ كڕینی به‌شی زیاتر له بازاڕی بۆرسه‌دا.

v.i. (١) وه‌ك قووچه‌ك لێهاتن. (٢) كه‌ڵه‌ك بوون؛ په‌ره‌سه‌ندن؛ خێرا زیادبوون. (٣) پاره‌بازی كردن له‌سه‌ر بنچینه‌ی قووچه‌ك.

pyramidial (pi-ram′ə-d'l), *adj. Also* pyramidic, **pyramidical,** قووچه‌كی؛ شێوه قووچه‌كی.

-pyramidically *(adv.)*.

pyrargyrite (pī-rär′jə-rīt′), *n.* پیره‌رجیرایت كانزایه‌كی ساف و ترووس و بریقه‌داری سوور یا ڕه‌شه.

pyre (pīr), *n.* (١) كه‌ڵه‌كه‌داری لاشه‌ی مردوو له‌سه‌ر سووتان (به‌پێی نه‌ریتی ئاینی). (٢) كه‌ڵه‌كه‌دار یا سووته‌مه‌نی.

pyrene (pī′rēn), *n.* ده‌نكی میوه‌ی وه‌ك سێو و هه‌رمێ.

pyrethrum (pī-rē′thrəm), *n.* (١) ڕووه‌كێكه له توخمی گوڵه داوودی. (٢) تۆزی مێرووكوژ.

pyretic (pī-ret′ik), *adj.* (١) تا تووشكه‌ر؛ تایبه‌تی به نه‌خۆشی تا. (٢) تای هه‌یه؛ تادار.

pyretology (pir′ə-tol′ə-gi, pī′rə-tol′ə-ji), *n.* تاناسی؛ پزیشكه‌وانی تا.

pyrex (pī′reks), *n.* ده‌فرێكی شووشه‌یی چێشت لێنانه به‌رهه‌ڵستی گه‌رمی ده‌كات.

pyrexia (pī-rek′si-ə), *n.* [L.], = fever.

pyrexial (pī-rek′si-əl), *adj. Also* pyrexic, تادار؛ تای هه‌یه.

pyrheliometer (pīr-hē′li-om′ə-tēr), *n.* پێوه‌ری گه‌رمی تیشكی خۆر.

pyridine (pir′ə-dēn′, pir′ə-din), *n. Also* **pyridin,** پیریداین: شله‌یه‌كی زوو بسووتی بێ ڕه‌نگ یا زه‌ردی كاڵه له قه‌ترانی خه‌ڵووزدا هه‌یه.

pyriform (pir′ə-fôrm′), *adj.* هه‌رمێیی؛ شێوه هه‌رمێیی.

pyrite (pī′rīt), *n.* پایرایت: كانزایه‌كی زه‌رده له گۆگرد و ئاسن پێكدێت.

pyrites (pə-rī′tēz, pī-rī′tēz, pī′rīts), *n.* ئاوێته‌ی جۆراوجۆری گۆگرد و ئاسن.

pyro- (pī′rō, pī′rə), پێشگرێكه به‌مانای: (ا) ئاگر؛ گه‌رمی؛ گه‌رما: *(pyromania)* (ب) له گه‌رمی‌یه‌وه په‌یدابووه؛ به گه‌رما درووست بووه.

pyrochemical (pī′rə-kem′i-k'l), *adj.* تایبه‌تی به كارتێكردنی كیمیایی له گه‌رمای زۆردا.

pyrogenic (pī′rə-jen′ik), *adj.* (١) ئاگرین؛ به ئاگر یا گه‌رما درووست بوو؛ گه‌رما لێ په‌یدابوو. (٢) تا تووشكه‌ر؛ له تاوه تووش ده‌بێت (٣) ئاگرین؛ به ئاگرڕژێن درووست بوو (زه‌میناسی).

pyrogenous (pī-roj′ə-nəs), *adj.* = pyrogenic.

pyrography (pī-rog′rə-fi), *n.* (١) كلێشه یا نه‌قش هه‌ڵكه‌ندن له‌سه‌ر ته‌خته‌دار و قایش به شیشی سووره‌وه‌كراو. (٢) كلێشه یا نه‌قشی هه‌ڵكه‌نراو به‌م جۆره.

-pyrographer *(n.)*; **pyrographic** *(adj.)*.

pyrolysis (pī-rol′ə-sis), *n.* شیبوونه‌وه‌ی كیمیایی به گه‌رما.

pyrolize (pī-rol′īz′), *v.t.* شیكردنه‌وه‌ی كیمیایی به گه‌رما.

pyromagnetic (pī′rō-mag-net′ik), *adj.* به كارتێكردنی گه‌رما و موگناتیس ڕوودان.

pyromancy (pī′rə-man′si), *n.* پێشبینی دواڕۆژ به‌هۆی گڕی ئاگره‌وه (جادووگه‌ری).

pyromania (pī′rə-mā′ni-ə), *n.* شێتی ئاگر به‌ردانه‌وه؛ خولیای ئاگر نانه‌وه؛ زۆر حه‌ز له ئاگر نانه‌وه كردن.

pyromaniac (pī′rə-mā′ni-ak′), *n.* *Also* **pyromaniacal,** كه‌سێكه شێتی ئاگر نانه‌وه بێت؛ زۆر حه‌زكه‌ر له ئاگر به‌ردانه‌وه.

adj. شێتی ئاگر به‌ردانه‌وه‌یه؛ خولیای ئاگر نانه‌وه‌یه.

pyrometer (pī-rom′ə-tēr), *n.* گه‌رمی پێوی پێوانی پله‌ی گه‌رمی زۆر به‌رز (وه‌ك هی ته‌نووری ده‌ستكرد).

pyrometry (pī-rom′ə-tri), *n.* زانستی پێوانی پله‌ی گه‌رمی زۆر به‌رز (فیزیا).

-pyrometric *(adj.)*; **pyrometrical** *(adj.)*.

pyrope (pī′rōp), *n.* چه‌ند جۆره گه‌وهه‌رێكی سوور یا ڕه‌شه.

pyrophobia (pī′rə-fō′bi-ə), *n.* ترسی ئاگر.

pyrophoric (pī′rə-fôr′ik, pī′rə-for′ik), *adj.* له‌خۆیه‌وه گڕ ده‌گرێ ئه‌گه‌ر هه‌وای به‌ركه‌وێ.

pyrosis (pī-rō′sis), *n.* heartburn.

pyrostat (pī′rə-stat′), *n.* پیرۆستات: (١) زەنگی ئاگر؛ ئامێری وریاکردنەوە لە ئاگر بەربوونەوەدا؛ (ب) ئامێری ڕێکخستنی گەرمی (بۆ پلەی گەرمی بەرز)

pyrotechnic (pī′rə-tek′nik), *adj.* (١) تایبەت بە فیشەکە شێتە. (٢) ئاگری شەوقدەرەوە؛ بریقەدار؛ دڵفڕێن؛ هەست وورووژێن: *(~ wit)*.

-pyrotechnical *(adj.)*; pyrotechnically *(adv.)*.

pyrotechnics (pī′rə-tek′niks), *n.pl.* (١) فیشەکە شێتە دروستکردن و بەکارهێنان (٢) نواندن یا پیشاندانێکی فیشەکە شێتە. (٣) زیرەکی، قسەخۆشی، یا زمانپاراوی نواندن

-pyrotechnist *(n.)*.

pyrotechny (pī′rə-tek′ni), *n.* فیشەکە شێتە دروستکردن و بەکارهێنان

pyroxene (pī′rok-sēn′), *n.* پیرۆکسین: سلیکاتی مەگنیسیۆمی جۆراوجۆر کە لە بەردی ئاگرپڕژێنیدا هەیە

pyrrhic (pir′ik), *n.* سەمایەکی جەنگی کۆنی یۆنانە

pyrrhic (pir′ik), *n.* دوو برگەی کورت یا هێز لەسەر نەبووی تەنیشت یەك (هۆنراوە ڕێکخستن)

adj. تایبەتی بە دوو برگەی وەها.

Pyrrhic victory, سەرکەوتنی گران: سەرکەوتنێکە کە لەدوای کوشتارێکی نێجگار زۆرەوە دێتە دی.

Pythagorean (pi-thag′ə-rē′ən), *adj.* فیساگورسی: تایبەتی بە بیروڕا و فەلسەفەی زاناو فەیلەسوفی یۆنانی " فیساگۆرس ".

n. فیساگورسی؛ قوتابی فیساگۆرس.

Python (pī′thon), *n.* (١) ئەژدیهایەکی زۆر گەورە (ئەفسانەی یۆنانی) (٢) پایسۆن: جۆرە مارێکی زۆر گەورەی ناژەهراوییە خۆی دەپێچێ لە نێچیرەکەیەوە و دەیجەڕێنێ و دەیکوژێت.

pythoness (pī′thə-nis), *n.* (١) ژنە سۆفی پەرستگای " ئەپۆلۆ " لە " دیلفی " لە یۆنان. (٢) ژنە سۆفی؛ ژنە فاڵچی

pythonic (pī-thon′ik), *adj.* فاڵگری: پێشبینی دواڕۆژ.

pythonic (pī-thon′ik), *adj.* وەك ماری " پایسۆن ".

pyuria (pī-yoor′i-ə), *n.* کێم پەیدابوون لە میزدا.

pyx (piks), *n.* (١) دەفری نانە ڕەقەی شێوی خودایی (کلێسەی کاسۆلیکی) (٢) سنووقێکە لە سکەخانەی ئینگلتەرەدا نموونەی پارەی تێدا هەڵدەگیرێ بۆ تاقیکردنەوە دژی ساختە

pyxidium (pik-sid′i-əm), *n.* کەلوویەکی قەپاغدارە کە قەپاغەکەی لێ بووەوە تۆوەکەی ناوی بەرەڵا دەبێ (ڕووەکناسی)

pyxie (pik′si), *n.* ڕووەکێکی خۆهەڵواسەری ئەمەریکییە.

pyxis (pik′sis), *n.* (١) قوتوو؛ سنووقی بچووك. (٢) pyxidium.

Q q

Q, q (kū), *n.* (١) تیپی حەڤدەهەمی ئەلفوبێی ئینگلیزییە.
(٢) دەنگی ئەم تیپە. " کیو ".
(٣) (ا) قالبی ئەم تیپە (ب) ئەم تیپە بە چاپکراوی یا هەلکەنراوی.
(٤) نیشانەی حەڤدەهەم لە ڕیزێکدا؛ حەڤدەهەم؛ حەڤدەهەمین.
adj. (١) تایبەتی بەم تیپە. (٢) حەڤدەهەم؛ حەڤدەهەمین.
Q (kū), *n.* (١) شتێکە لە شێوەی تیپی " Q " یا " q " دا.
(٢) ژمارە (٥٠٠)ی ڕۆمانی
qua (kwā, kwä), *adv.* وەك: *(He will testify ~ official.)*.
quack (kwak), *v.i.* (١) واقەواق کردن وەك مراوی.
(٢) قسەی هیچوپووچ کردن.
n. واقەواقی مراوی.
quack (kwak), *n.* (١) پزیشکی ساختە؛ پزیشکی درۆ.
(٢) زانای ساختە؛ ساختەچی؛ ساختە نوێن.
adj. ساختەچی (پزیشك)؛ ساختە (دەرمان).
v.i. ساختەچێتی کردن (بەتایبەتی لە پزیشکەوانیدا)؛ بە درۆ شت بردنە سەر.
quackery (kwak′ēr-i), *n.* پزیشکەوانی ساختە یا درۆ؛ ساختەچێتی (بەتایبەتی لە پزیشکەوانیدا).
quackish (kwak′ish), *adj.* (١) وەك پزیشکی ساختەچی؛ ساختە؛ درۆ. (٢) خۆنووێنەر؛ خۆفشکەرەوە؛ گەزاف لێدەر.
quack-salver (kwak′sal′vēr), *n.* = a quack.
quad (kwäd), *n.* [Colloq.], گۆڕەپانی بە خانوو دەورەدراوی خوێندنگا.
quad (kwäd), *n.* [Colloq.], = quadrangle.
quad (kwäd), *n.* [Colloq.], = quadruped.
quad (kwäd), *n.* = quadrat.
quadrangle (kwäd′raŋ′g'l), *n.* (١) چوارگۆشە (ئەندازە)
(٢) شوێنێکی چوارگۆشەیی چواردەور گیراو بە خانوو.
(٣) خانووەکانی چواردەوری ئەم شوێنە.
quadrangular (kwäd-raŋ′gyoo-lēr), *adj.* چوارگۆشەیی
quadrant (kwäd′rənt), *n.* (١) چارەکە بازنە؛ چارەکی بازنەیەك.
(٢) ئامێرێکی چارەکە بازنەییە بۆ بەرزی پێوان (کەشتیوانی، ئەستێرەوانی).
-quadrantal *(adj.)*.
quadrat (kwäd′rät), *n. Also* quad, پەڕەکێکی کانزاییە بۆشایی نێوان ووشەکانی پێ ڕێك دەخرێت (چاپەمەنی).
quadrate (kwäd′rāt), *adj.* (١) چوارگۆشە؛ لاکێشە.
(٢) هی نێسکە چوارگۆشە
n. (١) چوارگۆشە؛ لاکێشە. (٢) ئێسکە چوارگۆشە: ئێسقانێکی کەللەیە کاژێری سەرەوەو خوارەوەی باڵندەو ماسیو خشۆکەکان دەبەستێت بەیەکەوە
v.i. لەگەڵدا گونجان؛ ڕێککەوتن
v.t. گونجاندن لەگەڵ یەکدا؛ ڕێکخستن.
quadratic (kwäd-rat′ik), *adj.* دووجایی.
n. = quadratic equation.
quadratic equation, هاوکێشەی دووجایی (بیرکاری).
quadratics (kwäd-rat′iks), *n.pl.* بەشی هاوکێشەی دووجایی (بیرکاری).
quadrature (kwäd′rə-chēr), *n.* (١) دووجاکردن (بیرکاری).
(٢) باری دوو ئەستێرەی (٩٠) پلە لە یەکتر دوور (ئەستێرەناسی).
quadrennial (kwäd-ren′i-əl), *adj.* (١) چوار ساڵ خایەن.
(٢) هەر چوار ساڵ جارێك ڕوو دەدات؛ چوارساڵانە.
n. ڕووداێکە کە هەر چوار ساڵ جارێك ڕوو بدات.
-quadrennially *(adv.)*.
quadrennium (kwäd-ren′i-əm), *n.* چوار ساڵ؛ ماوەی چوار ساڵ.
quadri- (kwäd′ri), *Also* quadr-, پێشگرێکە بەمانای: چوار ئەوەندە؛ چوار؛ چوار جار؛ چوارە: *(quadrilingual)*.
quadric (kwäd′rik), *adj. & n.* دووجایی (بیرکاری)
quadricentennial (kwäd′ri-sen-ten′i-əl), *n.* یادی چوارسەد ساڵە.
adj. هی یادی چوارسەد ساڵە
quadriceps (kwäd′ri-seps′), *n.* ماسولکە چوارسەرە (لە پێشی ڕانەوە).
quadrifid (kwäd′rə-fid), *adj.* چوار پارچە (گەڵا، پەڕەی گوڵ).
quadriga (kwäd-rī′gə), *n.* گالیسکەیەکی دوو پێچکەیی چوار ئەسپی یەك بە تەنیشت یەکەوەیە.
quadrilateral (kwäd′rə-lat′ēr-əl), *n. & adj.* چوارلا (ئەندازە).
quadrilingual (kwäd′rə-liŋ′gwəl), *adj.* چوار زمانە: (ا) بە چوار زمان نووسراو. (ب) چوار زمان زان.
quadrille (kwə-dril′, kə-dril′), *n.* (١) جۆرە سەمایەکی چوار جووت کەسییە. (٢) مۆسیقای ئەم سەمایە.
quadrille (kwə-dril′, kə-dril′), *n.* یارییەکی کاغەزی چوار کەسییە.
quadrillion (kwäd-ril′yən), *n.* ژمارەیەکە پێکدێت لە یەكو پانزە سفر لە بەردەمیدا (لە ئەمەریکاو فەرەنسا)، یا بیستوچوار سفر لە بەردەمیدا (لە ئینگلتەرەو ئەڵمانیا)
quadripartite (kwäd′rə-pär′tīt), *adj.* (١) چوار پارچە؛ چوار پارچەیی. (٢) چوار قۆڵی: *(a ~ pact)*.
quadrisect (kwäd′rə-sekt′), *v.t.* کردن بە چوار بەشی وەك یەکەوە.
quadrisyllable (kwäd′rə-sil′ə-b'l), *n.* ووشەی چوار بڕگەیی.
-quadrisyllabic *(adj.)*.
quadrivalent (kwäd′rə-vā′lənt, kwäd-riv′ə-lənt), *adj.* چوار هاوهێزی (کیمیا).
-quadrivalence; quadrivalency *(n.)*.
quadrivial (kwäd-riv′i-əl), *adj.* چوار ڕێ یان.
quadrivium (kwäd-riv′i-əm), *n.* ڕشتەی خوێندنی زانکۆی سەدانی ناوەڕاست کە پێکهاتبوو لە چوار بەش: ژمارەو پێوان، ئەندازە، مۆسیقا، ئەستێرەناسی.
quadroon (kwäd-rōōn′), *n.* کەسێکە کە چواریەکی خوێنی قولەڕەش بێت.
quadrumane (kwäd′roo-mān′), *n.* گیانداری چوار دەست: گیاندارێکە هەر چوار پەل وەك دەست بەکاردەهێنێ.
quadrumanous (kwäd-rōō′mə-nəs), *adj.* چوار دەست:

تایبەتی بەو گیاندارانەی کە هەر چوار پەلیان وەك دەست بەکاردەهێنن (وەك: مەیموون)

quadruped (kwäd′roo-ped′), *n.* چوارپێ؛ گیانداری چوارپێ
adj. چوارپێ؛ هی گیانداری چوارپێ

-quadrupedal *(adj.).*

quadruple (kwäd′roo-p'l. kwäd-rōō′p'l), *adj.* (١) چوار بەشە؛ چوار قۆڵی؛ چوارلایی: *(a ~ alliance)*
(٢) چوار ئەوەندە؛ چوار قات
adv. چوار ئەوەندە؛ چوار قات.
n. ژمارە یا بڕی چوار ئەوەندە
v.t. چوار ئەوەندە زیاد کردن.
v.i. چوار ئەوەندە زیادبوون؛ بوون بە چوار قات

quadruplet (kwäd′roo-plit. kwäd-rōō′plit), *n.* (١) (ا) منداڵێکی چوار هاوزا؛ بەچکەیەکی چوارە
(ب) *(pl.)* چوارە؛ چوار هاوزا؛ چوار هاوسك.
(٢) چوار شتی هاوتوخم؛ چواری هاوجۆر

quadruplicate (kwäd-rōō′plə-kāt′), *v.t.* (١) کردن بە چوار ئەوەندە؛ چوار قات کردن؛ لە چوار دان. (٢) چوار وێنە لەسەر دەرهێنان.
v.i. بوون بە چوار ئەوەندە؛ چوار وێنە لەبەر دەرهاتن
adj. (١) چوار ئەوەندە؛ چوار قات (٢) چوارجا (بیرکاری)
n. دانەیەك لە چوار وێنەی دەقاودەق

-quadruplication *(n.).*

quaestor (kwes′tēr. kwēs′tēr), *n.* خەزنەدار یا ژمێریاری رۆمانی کۆن

quaff (kwäf. kwaf), *v.t. & v.i.* هەڵقوڕاندن
n. (١) هەڵقوڕین. (٢) خواردنەوەی هەڵقوڕێنراو.

quag (kwäg. kwag), *n.* = quagmire.

quagga (kwag′ə), *n.* کەرێکی مێن میلی قرتێکەوتووی خوارووی ئەفەریقایە لە شێوەی کەرەکێوی

quaggy (kwag′i. kwäg′i), *adj.* (١) زەلکاوی؛ قوڕولیتاوی؛ لینج
(٢) فشەڵ؛ شل

quagmire (kwag′mīr′. kwäg′mīr′), *n.* (١) شوێنی فشەڵ کە بە ئاسانی تێیدا بچەقیت؛ زەلکاو. (٢) تووش؛ بارێکی تووش و گیرۆدەکەر؛ تەنگوچەڵەمەی خۆ بۆ لێ رزگار نەکراو.

quail (kwāl), *v.i.* زۆر ترسان؛ سل کردنەوە؛ رۆح چوون.
(The bravest one ~ed.)

quail (kwāl), *n.* سوێسکە

quaint (kwānt), *adj.* (١) ئەنتیکە؛ جوان و خنجیلانە؛ کۆن و خشپیلە
(a ~ house, village, etc.)
(٢) سەیر؛ نائاسا: *(~ methods)*
(٣) نابەجێ؛ بە مێشکدا ناچێت: *(a ~ sense of honor)*.

-quaintly *(adv.)*; quaintness *(n.).*

quake (kwāk), *v.i.* (١) لەرینەوە؛ راوەشان؛ لەرزین
(The earth ~ed.)
(٢) لەرزین؛ هاتنە لەرزین؛ لەرز لێهاتن:
(He was ~ing with fear, cold, etc.)
n. (١) لەرزین؛ لەرینەوە؛ راوەشان (٢) earthquake.

Quaker (kwāk′ēr), *n.* ئەندامی کۆمەڵێکی ئاینی ئینگلیزی و ئەمەریکییە کە بڕوای هەیە بە ئاشتیخوازی و سادەیی لە رەووشت و نەریتی ئاینی و جل و بەرگ و شتی تردا.

-Quakerism *(n.).*

Quaker gun, تفەنگە دارینە (نیشانەیە بۆ دژ وەستانی کۆمەڵی " کویکەرز " بەرامبەر جەنگ). (ووشەی پێشوو ببینە).

Quaker meeting, (١) کۆڕی بێ دەنگی کۆمەڵی " کویکەرز "
(٢) کۆڕێکی قسە کەم تێدا کراو؛ کۆبوونەوەیەکی بێ دەنگ.

quaky (kwāk′i), *adj.* لەرزۆك؛ لەرەلەرکەر؛ شلۆق.

qualification (kwäl′ə-fi-kā′shən), *n.* (١) شیان.
(٢) لێهاتوویی؛ توانا؛ لە باردا بوون. (٣) مەرج. (٤) رادە؛ سنوور.

qualified (kwäl′ə-fīd′), *adj.* (١) هەموو مەرجێکی تێدایە؛ شیاو؛ شایستە. (٢) لێهاتوو؛ لە بارا بوو؛ لێزان.
(٣) سنووردار؛ کەم؛ بە مەرج؛ بە مەرجەوە:
(He gave only ~ approval.)

qualifier (kwäl′ə-fī′ēr), *n.* (١) کەسێکی شایستە؛ شیاو؛ لێهاتوو.
(٢) ووشە یا دەستەواژەی بەستەرەوە: ووشە یا دەستەواژەیەکە سنوور بۆ مانای ووشەو دەستەواژەی تر دادەنێ و دەگۆڕێ (وەك ئاوەڵناو و ئاوەڵکردار).

qualify (kwäl′ə-fī′), *v.t.* (١) پیشاندانی تایبەخۆکانی شتێك.
(٢) شیاندن یا شایستەکردن (بۆ پیشەیەك یا کاربەدەستییەك).
(٣) دەسەڵات پێدان؛ ماف پێدان. (٤) مەرج بۆ دانان؛ سنوور یا رادە بۆ دانان
(٥) لە توندوتیژی کەمکردنەوە؛ نەرم کردنەوە.
(٦) مانا گۆڕین یا دیاری کردن (رێزمان): *(Adjectives ~ nouns.)*
v.i. شیان؛ شایستە بوون؛ هەموو مەرجێك تێدا بوون:
(He didn't ~ for the job.)

qualitative (kwäl′ə-tā′tiv), *adj.* چۆنێتی؛ تایبەتی بە چەشن یا جۆر: *(There is a ~ difference between them.)*.

qualitative analysis, شیکردنەوەی چۆنێتی (کیمیا).

quality (kwäl′ə-ti), *n.* (١) تایبەخۆ.
(٢) سرووشتی شت؛ گەوهەر؛ نەژاد.
(٣) چۆنێتی؛ چۆنی: *(goods of low ~.)*
(٤) نایابی؛ زۆر باشی.
(٥) (ا) پلەوپایەی کۆمەڵایەتی بەرز؛ بەگزادەیی.
(ب) خەڵکی پلەوپایەی کۆمەڵایەتی بەرز؛ بەگزادە.
(٦) جۆری ئاوازی مۆسیقا.
adj. (١) نایاب؛ زۆر باش؛ باش:
(~ education, people, food, time, etc.)
(٢) چۆنێتی؛ هی چۆنێتی شت: *(~ control)*.

qualm (kwäm, kwôm), *n.* (١) دڵ تێکچوون؛ دڵ تێکهەڵهاتن؛ هەستی کوتوپڕ بە دڵ تێکهەڵهاتن، بوورانەوە، یا نەخۆشی.
(٢) هەستکردنی کوتوپڕ بە گومان یا مەترسی؛ دوودڵی؛ نادڵنیایی.
(٣) ئارەحەتی دەروون یا ویژدان:
(He had no ~s about betraying his friend.)

qualmish (kwäm′ish, kwôm′ish), *adj.* (١) دڵ تێکهەڵهاتوو؛ دڵ تێکچوو. (٢) دەبێتە هۆی دڵ تێکهەڵهاتن.
(٣) بە ویژدان؛ دوودڵە دەربارەی کاری خراپە کردن.

quandary (kwän′dri, kwän′də-ri), *n.* تەنگوچەڵەمە؛ گێژاو؛ نادڵنیایی و سەرسوڕمان؛ تووش.

quantify (kwän′tə-fī′), *v.t.* (١) پێوان؛ ئەندازە دیاری کردن:
(Human misery is hard to ~.)
(٢) رادە یا ئەندازە بۆ دانان (بە بەکارهێنانی ووشەی وەك: all, some, none (ژیربێژی).

quantitative (kwän′tə-tā′tiv), *adj.* (١) هێندی؛ چەندی؛ چەندێتی. (٢) دەپێورێ.

quantitative analysis, شیکردنەوەی چەندی: لێکدانەوەو پێوانی رێژەی توخمەکانی ئاوێتەیەك (کیمیا).

quantity (kwän′tə-ti), *n.* (١) هەند؛ بڕ؛ چەند؛ چەندی؛ رادە؛ ئەندازە. (٢) هێندێکی زۆر؛ بڕێکی زۆر: *(to buy or sell in ~)*
(٣) هەندی بە تەواوی پێوراوی شتێك.
(٤) تایبەخۆ یا چەندی بۆ پێوان شیاو.

quantum (kwän′təm), *n.* (١) هەند؛ چەندی؛ بڕ؛ ئەندازە. (٢) بەش.
(٣) شتێك کە بتوانرێ بپێورێ یا بژمێررێ.
(٤) بچووکترین ئەندازەی ووزە (فیزیا).

quarantinable (kwôr´ən-tēn′ə-b'l, kwär´ən-tēn′ə-b'l), *adj.* دەشێت کەرەنتینە بکرێت.

quarantine (kwôr′ən-tēn´ kwär′ən-tēn´), *n.* (١) دابڕینی پزیشکی؛ کەرەنتینە؛ جیاکردنەوەی نەخۆش لە خەڵکی ساغ بۆ بەربەست کردنی نەخۆشییەکە؛ پەرکردن. (٢) شوێنی دابڕین یا جیاکردنەوەی پزیشکی؛ کەرەنتینەخانە (٣) ماوەی چل ڕۆژ.

v.t. (١) قورەنتین کردن؛ دابڕی پزیشکی کردن؛ جیاکردنەوەی پزیشکی. (٢) پەرکردن؛ جیاکردنەوە؛ دابڕکردن.

quarrel (kwôr′əl, kwär′əl), *n.* (١) تیری سەر چوارگۆشەیی تیروکەوانی کۆن. (٢) تەبەقە شووشەی بچووکی چوارگۆشەیی یا لەبزینەی پەنجەرە (٣) ئەسکەنە.

quarrel (kwôr′əl, kwär′əl), *n.* (١) هۆی ناکۆکیو تێکچوونو شەڕ (٢) دەمەقاڵێ؛ شەڕ؛ دەمەقرە؛ شەڕەقسە؛ ناکۆکی؛ تێکچوون.

v.i. (١) سکاڵاکردن؛ ڕەخنەگرتن. (٢) شەڕکردن؛ بە گژداچوون؛ شەڕ فرۆشتن؛ دەمەقرەکردن؛ دەمەقاڵێ بوون؛ بەیەکداهاتن؛ شەڕەقسە کردن؛ پێکاچوون.

-quarreler; quarreller *(n.).*

quarrelsome (kwôr′əl-səm, kwär′əl-səm). *adj.* شەڕانی؛ شەڕەنگێز؛ شەڕفرۆش.

quarry (kwôr′i, kwär′i), *n.* تەبەقە شووشە یا خشتی لەبزینەیی یا چوارگۆشەیی

quarry (kwôr′i, kwär′i), *n.* (١) باڵندەو گیانداری ڕاوکراو (لەلایەن ڕاوچی یا باڵندەو گیانداری ڕاوکەرەوە)؛ نێچیر. (٢) شتی ڕاو بۆ کراو؛ شتی ویستراو یا بە دوادا گەڕاو؛ نێچیر.

quarry (kwôr′i, kwär′i), *n.* (١) کانە بەرد (٢) سەرچاوەی دەنگوباس.

v.t. (١) بەرد دەرهێنان لە کانە بەرد. ***(to ~ out a block of marble)*** .
(٢) کانزاکردن؛ بەرد لێ دەرهێنان: ***(to ~ a hill)***
(٣) بۆ گەڕانو دۆزینەوە (زانیاری، دەنگوباس):
(to ~ in old manuscripts)

-quarrier *(n.).*

quarryman (kwôr′i-mən, kwär′i-mən), *n.* کرێکاری کانە بەرد.

quart (kwôrt), *n.* (١) چارەکە گاڵۆن (٢) دەفری چارەکە گاڵۆنی.

quart (kärt), *n.* پێڕی چواری (کاغەزی قومارو یاری).

quartan (kwôr′t'n), *adj.* هەر چوار ڕۆژ جارێك سەرهەڵدەدات (لەرزوتا)

n. چوار بەرۆ لەرزوتایەکە هەر چوار ڕۆژ جارێ لە نەخۆشەکە دێت.

quarter (kwôr′tēr), *n.* (١) چارەك؛ چواریەك.
(٢) پێوانەیەکی دەغڵودانە بریتییە لە چارەکە تەنێك.
(٣) کێشانەیەکە بریتییە لە ٢٥ پاوەن لە ئەمەریکا یا ٢٨ پاوەن لە ئینگلتەرە.
(٤) بست (٥) چارەکی میل. (٦) وەرز؛ چواریەکی ساڵ؛ سێ مانگ.
(٧) وەرزی خوێندن (کە سێ مانگ دەخایەنێت). (٨) چارەك (سەعات).
(٩) (ا) چواریەکی دۆلار (ب) پارەیەکی زیوی ئەمەریکاییە چواریەکی دۆلارێکە. (١٠) چواریەکی پاوەن (کێشانە).
(١١) چواریەکی گیانداری سەربڕاو؛ ڕانێكو گۆشتی دەورپشتەکەی.
(١٢) (ا) لایەك لە چوار لاکەی قیبلەنوما. (ب) چواریەکی ماوەی نێوان دوو لای قیبلەنوما (ج) چواریەکی ئاسۆی بە قیبلەنوما داپۆشراو. (د) ناوچەیەکی زەوی کە کەوتبێتە یەکێك لەم چوار بەشەی ئاسۆوە؛ ناوچەی زەمین.
(١٣) گەڕەك ***(the Latin ~ in Paris)*** .
(١٤) (*pl*) جێگەوڕێگە؛ نشینگا. ***(living ~s; sleeping ~s)*** .
(١٥) (*pl.*) کەسێك یا دەستەیەکی دیاری نەکراو:
(This information comes from the highest ~s.)
(١٦) چارەکە یاری فوتبۆڵی ئەمەریکی.
(١٧) لایەکی پێڵاو لە قنگە پاژنەکەیەوە هەتا لووتەکەی.
(١٨) لایەکی سمی ئەسپ.
(١٩) (ا) چواریەکی ماوەی خولانەوەیەکی مانگ بە دەوری زەویدا.
(ب) چارەکی یەکەمو سێیەمی مانگ (واتە ئەو کاتەی کە مانگ نیوەی دیارە).
(٢٠) (ا) چواریەکی قەڵغان. (ب) دروشمی سەر چواریەکێکی قەڵغان.
(٢١) دوژمنی بەزیوو خۆبەدەستەوەداو بەخشینو نەکوشتن:
(to give or receive ~ ; to ask for ~)
(٢٢) (ا) بەشی پشتەوەی لایەکی کەشتی.
(ب) پاسەوانی ئەم بەشە.

v.t. (١) چوار کەرت کردن؛ کردن بە چوار کەرتی وەك یەکەوە.
(٢) بەش بەش کردن؛ کەرت کەرت کردن.
(٣) حەواندنەوە (بەتایبەتی سەربان)؛ جێگەکردنەوە؛ جێگەو ڕێگە پێدان.
(٤) هاتنو چوون بە شوێنێکدا بە شوێن نێچیردا (تانجی).
(٥) دروشم لە قەڵغان دان.

v.i. (١) (**~ at; ~ with**)، جێگە کرانەوە (سەربان)؛ حەوێنرانەوە؛ جێگەو ڕێگە پێدران. (٢) بە شوێن نێچیردا گەڕان (تانجی)
(٣) با هەڵکردن لە بەشی دواوەی لایەکی کەشتییەوە.

adj. چارەك؛ چواریەك

at close quarters, لە نزیکەوە

close quarters, جێگەو ڕێگەی تەنگەبەرو قەرەباڵغ:
(to live in close quarters)

cry quarter, لێ پاڕانەوە بۆ بەخشین (دوژمنی بەزیوو خۆبەدەستەوەدەر).

quarterage (kwôr′tēr-ij), *n.* (١) مووچە، بەخشیش، باج. یا قیستی وەرزانە (واتە کە ساڵی چوار جار دەدرێ یا وەردەگیرێ).
(٢) نشینگای سەرباز؛ جێی حەواندنەوەی لەشکر.

quarterback (kwôr′tēr-bak´), *n.* یاریکەری سەرەکی یاری فوتبۆڵی ئەمەریکی (کە نەخشەی یارییەکە دەکێشێو ستراتیجی بۆ دادەنێ).

quarter day, ڕۆژی سەرەتای چوار وەرزی ساڵانە (کە لە هەمان کاتدا کاتی قیستو کرێو مووچەی وەرزانەیە).

quarterdeck (kwôr′tēr-dek´), *n.* چارەکی پشتەوەی پشتی کەشتی (کە هی ئەفسەرەکانە)

quartered (kwôr′tērd), *adj.* (١) چوار کەرت کراو.
(٢) حەوێنراوە (لەشکر)؛ جێگەو ڕێگە پێدراو.

quarterfinal (kwôr´tēr-fī′n'l), *adj.* تایبەتی بە پێشبڕکێی پێش نیمچە دوایی.

n. پێشبڕکێی پێش پێشبڕکێی نیمچە دوایی.

quarter horse, توخمە ئەسپێکی بەهێزو خێرایە لە غارغارێنی چارەکە میلدا.

quarter-hour (kwôr′tēr-our′), *n. Also* **quarter hour,** (١) چارەك؛ چارەك سەعات.
(٢) نیشانەی چارەکێك پێشو پاش سەعات لەسەر ڕووی کاتژمێر

quarterly (kwôr′tēr-li), *adj.* (١) چارەکی وەرزی؛ سێ مانگی؛ ساڵی چوار جار ڕوو دەدات یا دەردەچێ: ***(a ~ magazine)*** .
(٢) چوار پارچەیی؛ چوار کەرتە. (٣) کەرتێکە لە چوار؛ بەشێکە لە چوار.

adv. وەرزانە؛ وەرزی؛ سێ مانگانە؛ هەر سێ مانگ جارێك.

n.. بڵاوکراوەی وەرزی: بڵاوکراوەیەکە هەر سێ مانگ جارێك دەردەچێ: ***(a ~)***

quartermaster (kwôr′tēr-mas´tēr, kwôr′tēr-mäs´tēr), *n.* (١) ئەفسەری ئازووقەو جلوبەرگو خانەسازی (لە سوپادا).
(٢) ئەفسەری لێپرسراوی قیبلەنوماو کۆ ئامێری ڕاندنی کەشتی. (هێزی دەریایی)

quartern (kwôr′tērn), *n.* (١) چارەك؛ چواریەك.
(٢) نانێکە قورسایی چوار پاوەنە.

quarter note, چارەکە نۆتە (مۆسیقا).

quarter-phase (kwôr′tēr-fāz´), *adj.* دوو قۆناغی: بە دوو تەوژمی بە نۆرە یا گۆڕاو دەکرێت یا دەگەڕێت (کارەبا).

quarter-saw (kwôr′tēr-sô´), *v.t.* چوار کەرت کردنی دار لە باری درێژی.

quarter section, پارچەیەك زەوییە رووبەرەكەی (١٦٠) بانەكا (ئەیكەر) یا چارەكە میلێكی دووجا بێت.

quarter sessions, دادگای وەرزی: (أ) دادگایەكی ناوخۆی كەم دەسەلاتی ئینگلیزییە سالی چوار جار دەگیرێ. (ب) دادگایەكی جۆراوجۆری ئەمەریكاییە سالی چوار جار دەگیرێ.

quarter-staff (kwôr′tĕr-staf, kwôr′tĕr-stäf′), ***n.*** گورزێكی درێژی سەر ئاسنینە بۆ شەر.

quartet, quartette (kwôr-tet′), ***n.*** (١) چوار كەس یا شت؛ چوارە. (٢) (أ) ئاوازی مۆسیقا یا گۆرانی چوارقۆلی. (ب) تیپی مۆسیقا یا گۆرانی چوار كەسی.

quartic (kwôr′tik), ***adj. & n.*** چوارجا (بركاری).

quarto (kwôr′tō), ***n.*** (١) پەرە كاغەزی دوو جار قەدكراو (كە لە ئەنجامدا پانی و درێژی پەرەكان نۆ گرێ بە دوانزە گرێ دەردەچێ.) (٢) پەرتووكی لەم جۆرە پەرەیە دروستكراو

quartz (kwôrts), ***n.*** كوارتز: بەردێكی بلووری رەقی نیمچە بەنرخە.

quartziferous (kwôr-t-sif′ĕr-əs), ***adj.*** كوارتزی: لە كوارتز پێكهاتوو؛ كوارتزی لێ دەردەهێنرێت.

quash (kwäsh), ***v.t.*** پووچ كردنەوە (دادگەری)؛ هەلوەشاندنەوە

quash (kwäsh), ***v.t.*** كوژاندنەوە (ئاژاوە، راپەرین)؛ دامركاندنەوە؛ پێشێل كردن

quasi (kwā′sī, kwā′zi), ***adv.*** نەختێك یا تا رادەیەك لەوە دەچێت؛ رووالەتی *(~ -scientific literature)*.

adj. لەوە دەچێت؛ وەك؛ نیمچە؛ بەناو: *(a ~ -victory)*.

quaternary (kwə-tûr′nə-ri), ***adj.*** (١) چوار؛ دەستە دەستەی چوار چوار. (٢) [Q.]: تایبەتی بە چەرخی چوارەم (زەمیناسی).

n. (١) ژمارە چوار. (٢) چوارەم؛ چوارەمین. (٣) دەستەی چواری؛ چوار دانە.

quaternion (kwə-tûr′ni-ən), ***n.*** چوارین؛ چوارینە؛ دەستەی چوار كەسی یا شتی.

quatrain (kwät′rān), ***n.*** چوار خشتەكی

quatrefoil (kat′ĕr-foil′, kat′rə-foil′), ***n.*** (١) گولێكی چوار پەرە (٢) گەلای چوار پەلك. (٣) كلێشەیەكی رازێنەرەوەیە لە شێوەی گولی چوار پەرەدا یا گەلایەكی چوار پەلكدا (خانوسازی).

quaver (kwā′vĕr), ***v.i.*** (١) لەرزین: هەل لەرزین؛ لەرینەوە. (٢) لەرینەوە (دەنگ، گۆرانی، مۆسیقا).

v.t. (١) بە لەرزینەوە ووتن؛ بە دەنگی لەراوەوە ووتن (٢) گۆرانی ووتن یا مۆسیقا لێدان بە شێوەیەك كە دەنگەكە بلەرێتەوە.

n. (١) دەنگی لەرزۆك؛ لەرزین یا لەرینەوەی دەنگ. (٢) نۆتەیەكی مۆسیقای زۆر كورت.

quavery (kwā′vĕr-i), ***adj.*** لەرزۆك

quay (kē), ***n.*** شۆستەی بەندەر (بۆ سواربوون و دابەزین و بار كردن و بار داگرتن)؛ ئەسكەلە؛ شۆستەی كەشتی.

quayage (kē′ij), ***n.*** (١) مزی بەكارهێنانی شۆستەی بەندەر. (٢) جێگەیەكی سەر شۆستەی بەندەر. (٣) شۆستەكانی بەندەرەكان.

quean (kwēn), ***n.*** (١) ئافرەتێكی بێ شەرم و بێ حەیا. (٢) قەحبە (٣) [Scot.]، كچ.

queasy (kwē′zi), ***adj.*** (١) دل تێكەلهێنەر. (٢) دل تێكەلهاتوو؛ دل تێكچوو. (٣) زوو دل تێكەلهاتوو؛ زوو دل تێكچوو (٤) (أ) نارەحەتكەر. (ب) نارەحەت. (٥) بە قێزوبێز؛ بە هیچ رازی نەبوو.

quebracho (kā-brä′chō), ***n.*** (١) درەختێكی ناوچە گەرمەكانی ئەمەریكایە توێكل و دارەكەی بۆ پێستە خۆش كردن و دەرمان و خومكاری بەكاردەهێنرێت. (٢) توێكل و داری ئەم درەختە.

queen (kwēn), ***n.*** (١) شاژن؛ ژنە شا؛ هاوسەری پاشا. (٢) بانووشا؛ پاشای ژن. (٣) شاژن (لە جوانی یا لێهاتوویيدا)؛ شای ژنان. (٤) شوێنێك یا شتێك كە باشترینی تۆخمەكەی بێت (٥) شاژنی پوورە هەنگ و شارە مێروولە. (٦) كچ (كاغەزی قومار).

(٧) وەزیر (شەترەنج). (٨) [Slang]، لووسكە؛ حیز؛ لووسكەی ژنانی.

v.t. (١) كردن بە شاژن؛ كردن بە بانووشا. (٢) كردن بە وەزیر (لە شەترەنجدا ئەویش بە گەیاندنی سەربازێك بۆ دوا خانەی بەرامبەر).

v.i. بانووشایی كردن؛ فەرمانرەوایی كردن وەك بانووشا.

queen consort, ژنە شا؛ هاوسەری پاشای سەر تەخت.

queendom (kwēn′dəm), ***n.*** (١) بانووشانشین. (٢) queenhood.

queen dowager, بێوەژنی پاشا.

queenhood (kwēn′hood′), ***n.*** پلەوپایەو فەرمانرەوایی بانووشا؛ بانووشایەتی.

queenly (kwēn′li), ***adj.*** (١) بانووشایی. (٢) لە بانووشا دێت؛ بۆ بانووشا دەشێت؛ جوان و نایاب.

adv. بانووشایانە.

-queenliness ***(n.)***.

queen mother, شاژنی دایك: بێوەژنی پاشای پێشوو وە دایكی پاشا یا بانووشای سەر تەختی ئێستا.

queen olive, جۆرە زەیتوونێكی گەورەیە ناوكێكی باریكی درێژكۆلەی هەیە.

queen post, دیرەكێكە لەمبەرو ئەوبەرەوە دەدرێتە بەر دەستەكی سەربانی سێگۆشەیی یا جەمەلۆن.

queen's English, see " king's English ."

queen's evidence, see " king's evidence."

queer (kwêr), ***adj.*** (١) (أ) نائاسا؛ سەیر؛ ئەنتیكە؛ جیاواز. (ب) رەووشت و خوو سەیر. (٢) گێژ؛ دل تێكەلهاتوو؛ ناساغ: *(to feel ~)*. (٣) [Colloq.]، جێی گومانە؛ پێچ و پەنادار (مرۆڤ): *(a ~ character)*. (٤) [Colloq.]، مێشكی تەواو نییە؛ شێتۆكە؛ سەیر. (٥) [Slang]، ساختە؛ قەلب. (٦) [Slang]، حیز؛ هەتیوباز.

n. [Slang], (١) پارەی قەلب. (٢) حیز؛ هەتیوباز.

-queerly ***(adv.)***; queerness ***(n.)***.

Queer street, [British], قەرزاری؛ هەژاری: *(to find oneself in ~)*

quell (kwel), ***v.t.*** (١) كوژاندنەوە؛ دامركاندنەوە؛ پێشێل كردن: *(to ~ a rebellion)* (٢) هێمن كردنەوە؛ دل هێنانەوە جێ.

quench (kwench), ***v.t.*** (١) كوژاندنەوە: *(Water ~ed the fire.)*. (٢) تینوێتی شكاندن: *(He ~ed his thirst.)*. (٣) ئاودانەوە (پۆلا، تیغ).

-quenchable ***(adj.)***; quencher ***(n.)***.

quenchless (kwench′lis), ***adj.*** (١) ناكوژێتەوە. (٢) تینوێتی ناشكێنێ.

quercitron (kwûr′sit-rən), ***n.*** (١) بەرووی رەش. (٢) توێكلی ئەم داربەرووە (كە رەنگێك یا بۆیەیەكی زەردی لێ دەردەهێنرێ بۆ بۆیەكاری و پێستە خۆش كردن). (٣) ئەم رەنگە یا بۆیە زەردە.

querist (kwêr′ist), ***n.*** پرسیاركەر.

quern (kwûrn), ***n.*** دەستار؛ بەردەستار.

querulous (kwer′ə-ləs, kwer′yoo-ləs), ***adj.*** (١) بە رەخنە؛ زۆر بە سكالا. (٢) سكالاو وەرەسی و تەنگەجیكلانەیی و نووزەنووزكەری دەگەیەنێت: *(a ~ voice)*.

-querulously ***(adv.)***; querulousness ***(n.)***.

query (kwêr′i), ***n.*** (١) پرسیار. (٢) گومان. (٣) نیشانەی پرسیار (كە لەدوای پرسیارەوە دادەنرێ یا لەدوای شتێكەوە بۆ گومان دەربرین لە راستی ئەو شتە).

v.t. (١) پرسیارلێكردن: *(to ~ a person)*.

(٢) گومان دەربڕین؛ گومان لێ بوون؛ دوودڵی دەربڕین.
(٣) گومان دەربڕین (بە دانانی نیشانەی پرسیار لە دوای شتێکەوە)؛ دانانی ئەم نیشانەی پرسیارە لە دوای ووتەیەکی گومان لێکراوەوە.
v.i. (١) پرسیارکردن (٢) گومان دەربڕین؛ گومان بوون.

quest (kwest), ***n.*** (١) بۆ گەڕان؛ بە دوادا گەڕان؛ ڕاو؛ گەڕان بە دوای خواستێك یا ئاواتێکدا: ***(the ~ for knowledge, gold, etc.)*** .
(٢) گەشتێکە بە دوای خواستێکدا یا گێچەڵدا (وەك هی سوارچاکانی سەدانی ناوەڕاست) (٣) ئەوانەی بەشداری ئەم گەشتە دەبن.
(٤) [Rare]، لێکۆڵینەوە (دادگەری).
v.i. (١) شوێن پێ هەڵگرتن (تانجی): ***(dogs ~ing for rabbits)*** .
(٢) [Rare]، بە شوێندا گەڕان؛ بۆ گەڕان.
in quest of, بۆ گەڕان؛ بە دوادا؛ بە شوێندا گەڕان:
(He went in quest of food.)

question (kwes′chən), ***n.*** (١) پرسیار؛ پرس.
(٢) گومان؛ دوودڵی؛ نادڵنیایی: ***(There is no ~ of his veracity.)*** .
(٣) مەسەلە یا داوایەکی بەردەم دادگا.
(٤) مەسەلە؛ کێشە؛ باس؛ گیروگرفت:
(The ~ of self-determination for minorities)
(٥) مەسەلەی باسکراو لە کۆڕێك یا پەرلەمانێکدا.
(٦) شێوەی هێنانە پێشەوەی مەسەلەیەك بۆ دەنگ لەسەر دان لە کۆڕێکدا.
v.t. (١) پرسیارکردن؛ پرس کردن.
(٢) گومان لێکردن؛ دوودڵی لێکردن:
(I ~ whether his policy will be successful.)
(٣) پرسیار لێکردن بە ووردی (دادگا، پۆلیسخانە):
(He was ~ed by the police.)
v.i. پرسیارکردن.
beside the question, پەیوەندی نییە بە باسەکەوە؛ پەیوەندی نییە.
beyond (all) question, هیچ گومانی تێدا نییە؛ هیچ ناکۆکییەك نییە دەربارەی
call into question, (١) گومان لێکردن؛ دوودڵی دەربڕین دەربارەی:
(His integrity was called into question.)
(٢) داوای لێدووان و لێکۆڵینەوە کردن.
in question, ناوبراو؛ ئەوەی باسی لێ دەکرێت:
(Where is the man in question?)
out of the question, هەر نابێ؛ هەر باسیشی مەکە؛ هەرگیز نابێ؛ کاری نەکردە؛ لێدووان هەڵناگرێ:
(Inviting him to the meeting is out of the question.)

questionable (kwes′chən-ə-b′l), ***adj.*** (١) جێی گومانە؛ نامسۆگەر؛ گومانی تێدایە (ئەنجام).
(٢) گومانی لێ دەکرێت (ناوبانگ، ڕاستێتی، سەرڕاستی)؛ چەوت:
(a ~ person, tactic, motive, etc.)

questionary (kwes′chən-er′i), ***n.*** = questionnaire.

question mark, نیشانەی پرسیار (؟)؛ پرسەك.

questionnaire (kwes′chən-âr′), ***n.*** پرسیارنامە؛ پرسنامە.

queue (kū), ***n.*** (١) پرچ (٢) ڕیز؛ ڕیزە خەڵك (بۆ نۆبەگرتن).
***v.i.* (~ up),** ڕیزبوون؛ نۆبەگرتن؛ ڕیزگرتن (بۆ نۆبەگری).

quibble (kwib′′l), ***n.*** (١) pun (٢) خۆبەدەستەوەنەدان لە گفتوگۆدا (بە سەرنج ڕاکێشان بۆ شتی هیچوپووچ و مانای جیا جیای قسە)؛ ئاینوئۆین.
(٣) ڕەخنەی هیچوپووچ؛ پەڵپی بێ مانا.
v.i. (١) خۆبەدەستەوەنەدان لە گفتوگۆدا (بە سەرنج دان بە شتی هیچوپووچ و مانای جیا جیای قسە)؛ پەڵپ و ڕەخنەی هیچوپووچ گرتن و مشتومڕ کردن لەسەر شتی ناگرنگ؛ ئاینوئۆین کردن: ***(Let's not ~ about details.)*** .
(٢) pun

quick (kwik), ***adj.*** (١) [Archaic]، زیندوو.
(٢) (ا) خێرا؛ گورج وگۆڵ؛ گورج: ***(a ~ walk)***
ب) زوو کراو؛ خێرا؛ بەدەستوبرد؛ گورج: ***(a ~ reply)*** .
(٣) سەرپێیی؛ پەلە؛ خێرا: ***(a ~ look, visit, etc.)*** .
(٤) زیرەك؛ وریا؛ مێشك تیژ: ***(a ~ mind)*** .
(٥) هەست تیژ؛ هەستیار: ***(a ~ sense of smell)*** .
(٦) چاپك؛ بەهەڵپە؛ وریا.
(٧) زوو هەڵدەچێت؛ سەرگەرم: ***(He has a ~ temper.)*** .
(٨) سکپڕ؛ بە سك؛ ئاووس.
adv. خێرا؛ بە خێرایی؛ بە پەلە.
n. (١) زیندووان؛ زیندوو: ***(the ~ and the dead)*** .
(٢) گۆشتی ژێر نینۆك؛ شوێنی ناسك؛ ناوجەرگە؛ ناوکرۆکی هەست:
(Her sarcasm cut him to the ~ .)
v.t. [Archaic], بزواندن؛ زیندووکردنەوە؛ ووریاکردنەوە.
-quickness ***(n.)***.

quick assets, پارەی دەستی و ئەو سەرمایەیەی کە دەتوانرێت زوو بفرۆشرێ و بکرێ بە پارە

quicken (kwik′ən), ***v.t.*** (١) هێنانەوە هۆش خۆ؛ ووریاکردنەوە؛ زیندووکردنەوە (٢) بزواندن؛ جووڵاندن؛ ووروژاندن.
(٣) پەلەلێکردن؛ پەلەکردن؛ خێراکردن: ***(to ~ the pace)*** .
v.i. (١) هۆش هاتنەوە بەر خۆ؛ ووریابوونەوە؛ زیندووبوونەوە.
(٢) جووڵانەوەی ئاوڵەمە لە سکی دایکیدا؛ گەیشتنە ئەو قۆناغەی سکپڕی کە ئاوڵەمە بجووڵێتەوە و نیشانەی ژیان پیشان بدات.
(٣) خێراتربوون؛ خێرابوون؛ گورجتربوون: ***(The pulse ~s with fear.)***

quick-fire (kwik′fīr), ***adj.*** خێرا دەیتەقێنێت (چەکی ئاگرین).

quick fire, گوللەی خێراو یەك لە دوای یەك تەقێنراو.

quick-freeze (kwik′frēz′), ***v.t.*** خواردەمەنی خێرا بەستن (بۆ پاراستنی تامەکەی)

quickie (kwik′i), ***adj.*** [Slang], کاری سەرپێیی؛ کاری پەلە (بەتایبەتی فیلمی سینەما).

quicklime (kwik′līm′), ***n.*** قسڵ؛ قسڵی زیندوو.

quickly (kwik′li), ***adv.*** (١) خێرا؛ گورج؛ بە پەلە؛ بە گورج وگۆڵی؛ بە خێرایی (٢) زوو بە زوو؛ بە زوویی؛ زوو؛ بەم زووانە.

quicksand (kwik′sand′), ***n.*** لمی فشەڵ (کە بە ئاسانی پێی تێدا دادەچێ).

quickset (kwik′set′), ***n.*** (١) قەڵەمی ڕووەکێکە دەنێژرێ بۆ پەرژین.
(٢) پەرژینی قەڵەمی وەها.

quicksilver (kwik′sil′vēr), ***n.*** جیوە.
adj. جیوەیی؛ حولحولی؛ ڕارا.

quick-step (kwik′step′), ***n.*** (١) هەنگاوی خێرا (ڕۆیشتنی سەرباز بە ڕێ)؛ ڕەوتی خێرا (٢) مۆسیقای ئەم جۆرە ڕۆیشتنە.
(٣) هەنگاوی خێرای سەما.

quick-tempered (kwik′tem′pērd), ***adj.*** سەرگەرم؛ زوو هەڵدەچێت؛ تەنکەجیکڵانە.

quick-witted (kwik′wit′id), ***adj.*** بۆ قسەی ئەنتیکە دانامێنێت

quid (kwid), ***n.*** پارچەیەك توتن بۆ جوین.

quid (kwid), ***n.*** [British Slang], پاوەنی ئیسترلینی یا ئینگلیزی.

quiddity (kwid′ə-ti), ***n.*** (١) گەوهەری شت؛ ناوەڕۆك؛ ئەژاد.
(٢) جیاوازییەکی هیچوپووچ.

quid-nunc (kwid′nuŋk′), ***n.*** ووت ووات خواز؛ خۆتێهەڵقورتێنەر؛ حەز بە سووسە کەر.

quid pro quo, ئەمە بەوە؛ پاك لە پاك؛ کردنی شتێك بۆ کەسێك یا دژ بەو کەسە بەرامبەر بەو شتەی کردوویەتی.

quiescence (kwī-es′ns), ***n. Also*** quiescency, خامۆشی؛ کپی؛ بێ دەنگی؛ کشوماتی؛ نەبزووتن؛ وەستان؛ نەجووڵان؛ ماتی؛ هێمنی.

quiescent (kwī-es′nt), ***adj.*** خامۆش؛ کپ؛ کشومات؛ بێ دەنگ؛

نەبزووت؛ ڕەستاو؛ مات؛ مردوو؛ بێ جووڵە؛ هێمن.

quiet (kwī′ət), *adj.* (١) کپ؛ خامۆش؛ کش‌ومات؛ نەبزووت؛ بە ئارام.
(٢) (ا) بێ دەنگ؛ کپ؛ کش‌ومات؛ کڕ. (ب) نەدوو؛ بێ دەنگ؛ کەم دوو.
(٣) مەنگ؛ هێمن؛ کپ: ***(a ~ sea)*** .
(٤) هێمن؛ لەسەرخۆ: ***(a ~ disposition)***
(٥) سادەو بێ کەش‌و فش: ***(a ~ furnishing)***
(٦) سەرکز؛ لە خۆ بایی نەبوو؛ سەلار؛ لەسەرخۆ: ***(a ~ manner)*** .
(٧) تەریك (٨) ئاسوودەو بێ دەنگ: ***(a ~ evening at home)*** .
(٩) هێواش؛ بێ جم‌وجووڵ. ***(a ~ day at the restaurant)*** .
n. بێ دەنگی؛ خامۆشی؛ هێمنی؛ کش‌وماتی؛ ئاسوودەیی‌و بێ دەنگی؛ کپی.
v.t. بێ دەنگ کردن؛ هێمن کردنەوە؛ هێواش کردنەوە؛ دامرکاندنەوە؛ خامۆش کردن؛ کپ کردن.
***v.i.* (~ down),** بێ دەنگ بوون؛ دامرکانەوە؛ هێمن بوونەوە؛ سرەوتن:
(The child had been crying but soon ~ed down.)
adv. بە هێمنی؛ لەسەرخۆ.
-quietness ***(n.).***

quieten (kwī′ə-t′n), *v.t. & v.i.* [Brit. or Dial.]. هێمن کردنەوە؛ هێمن بوونەوە؛ بێ دەنگ بوون.

quietism (kwī′ət-iz′m), ***n.*** (١) سۆفیتی؛ ورشکە سۆفێتی. (٢) ئاسوودەیی

quietly (kwī-ət′li), *adv.* بە بێ دەنگ؛ بە بێ خشپە؛ بە هێمنی؛ بە هێواشی؛ بە ئەسپایی

quietude (kwī′ə-tōōd′, kwī′ə-tūd′), ***n.*** بێ دەنگی و ئاسوودەیی؛ هێمنی؛ بێ دەنگی؛ ئارام

quietus (kwī-ē′təs), ***n.*** (١) قەرز دانەوە؛ تەواوکردنی ئەرکی سەرشان. (٢) دوایی شت؛ مردن؛ کۆتایی (٣) شتێکی کوشندە. (٤) دوایی پێهێنەر؛ دامرکێنەرەوە؛ هێمنکەرەوە

quill (kwil), ***n.*** (١) پەڕی باڵندە (بەتایبەتی پەڕە گەورەو بەهێزەکان). (٢) قەفی پەڕی باڵندە. (٣) پەڕە دڕکاوییەکەی سووچەڕو ژیشك. (٤) شتی دروستکراو لە قەفی پەڕ (وەك پێنووس‌و پەڕی عوودو گیتار لێدان). (٥) شمشاڵ. (٦) تەشی (٧) توێکڵە داری وشك کراوە (دەرمانسازی).
v.t. (١) لۆچ لۆچ کردنی قوماش. (٢) ڕستن‌و هەڵکردنە سەر تەشی.

quilling (kwil′iŋ), ***n.*** لۆچی دەستکردی قوماش.

quilt (kwilt), ***n.*** لێفە
v.t. پێکەوە دوورین وەك لێفە.
v.i. لێفە دوورین؛ لێفەکردن

quilting (kwil′tiŋ), ***n.*** (١) لێفە دوورین؛ لێفەکردن (٢) قوماش‌و ناوئاخنی لێفە.

quinary (kwī′nə-ri), ***adj.*** پێنجە؛ لە پێنج پێکهاتوو.
n. پێنج دانە؛ دەستەیەکی پێنج دانەیی

quince (kwins), ***n.*** (١) بەهی (٢) دار بەهی

quincuncial (kwin-kun′shəl), ***adj.*** پێنجی (ووشەی داهاتوو ببینە؛

quincunx (kwin′kuŋks), ***n.*** (١) ڕێکخستنی پێنج شت لەسەر چوارگۆشەیەك یا لاکێشەیەك بە جۆرێك کە چواریان لەسەر گۆشەکان بێ‌و پێنجەمیشیان لە ناوەڕاستدا (٢) ڕێکخرانی پەڕەی گوڵی پێنج پەڕەیی.

quindecagon (kwin-dek′ə-gon′), ***n.*** پانزەگۆشە (ئەندازە)؛ وێنەی پانزەلا

quindecennial (kwin′di-sen′i-əl), ***adj.*** (١) پانزەسالی؛ هەر پانزە ساڵ جارێك ڕوو دەدات. (٢) پانزە ساڵ دەخایەنێت
n. یادی پانزەهەم

quinquagenarian (kwiŋ′kwə-ji-nâr′i-ən), ***adj.*** پەنجاساڵە (تەمەن)؛ تەمەنی لەنێوان پەنجاو شەست ساڵدایە
n. کەسێکی پەنجاساڵە؛ کەسێکە تەمەنی لە پەنجاکاندا بێت.

quinque-, quinqu- (kwiŋ′kwə), پێشگرێکە بەمانای: پێنج؛ پێنجی؛ پێنج‌و چەند جارەی پێنج: ***(quinquevalent)*** .

quinquefoliolate (kwiŋ′kwə-fō′li-ə-lit), ***adj.*** پێنج گەڵایی.

quinquennial (kwiŋ-kwen′i-əl), ***adj.*** (١) پێنج ساڵ خایەن. (٢) پێنج ساڵی؛ هەر پێنج ساڵ جارێك ڕوو دەدات.
n. (١) شتێکی پێنج ساڵ خایەن. (٢) شتێکە هەر پێنج ساڵ جارێك ڕوو بدات

quinquennium (kwiŋ-kwen′i-əm), ***n.*** پێنج ساڵ؛ ماوەی پێنج ساڵ.

quinquevalent (kwiŋ′kwə-vā′lənt, kwiŋ-kwev′ə-lənt), *adj.* پێنج هاوکێشی.
-quinquevalence ***(n.)***; **quinquevalency** ***(n.).***

quinsy (kwin′zi), ***n.*** ئاوسانی گەروو؛ ئالووکەوتن‌و کێم لێهاتنی

quint (kwint, kint), ***n.*** پێڕی پێنج کاغەزی.

quint (kwint), ***n.*** [Colloq.], = **quintuplet.**

quintain (kwin′tin), ***n.*** (١) نیشانی تیر هاویشتن (بریتییە لە نیشانێك کە کراوە بە ستوونێکەوە). (٢) تیر هاویشتن.

quintal (kwin′t′l), ***n.*** (١) کنتال؛ قینتار: کێشانەیەکە بریتییە لە سەد پاوەن لە ئەمەریکاو سەدو دوانزە پاوەن لە ئینگلتەرە. (٢) کێشانەیەکی سەد کیلۆیییە.

quintan (kwin′tən), ***adj.*** پێنج ڕۆژی؛ هەر پێنج ڕۆژ جارێك ڕوودەدات.
n. پێنج بەڕۆ؛ تای گەڕاوە؛ تایەکە هەر پێنج ڕۆژ جارێك سەرهەڵدەداتەوە

quintessence (kwin-tes′′ns), ***n.*** (١) گەوهەر یا ماددەی پێنجەم: بەگوێرەی فەلسەفەی سەدانی ناوەڕاست پوختەترین ماددەیە (جگە لە ئاو و ئاگرو هەواو خاك) کە ئەستێرەکان‌و ناوکرۆکی هەموو شتی لێ پێکهاتووە (٢) ناوکرۆك؛ گەوهەر؛ ناوەڕۆك؛ پوختەترین بەشی شتێك. (٣) نموونە؛ وێنە: ***(She is the ~ of virtue and beauty.)***
-quintessential ***(adj.).***

quintet, quintette (kwin-tet′), ***n.*** (١) دەستەی پێنجی؛ پێنجی؛ پێنج کەس یا شت. (٢) (ا) پارچەیەك مۆسیقا یا گۆرانی پێنج قۆڵی. (ب) تیپی مۆسیقا یا گۆرانی پێنج کەسی.

quintillion (kwin-til′yən), ***n.*** (١) ژمارەیەکە بریتییە لە یەك‌و هەژدە سفر لە بەردەمیدا (لە ئەمەریکاو فەرەنسا). (٢) ژمارەیەکە بریتییە لە یەك‌و سی سفر لەبەردەمیدا (لە ئەڵمانیاو ئینگلتەرە).

quintuple (kwin′too-p′l, kwin-tū′p′l), ***adj.*** (١) پێنجی؛ پێنجە؛ پێنج دانەیی؛ پێنج خشتەکی. (٢) پێنج ئەوەندە؛ پێنج قات
n. ژمارەیەکی پێنج ئەوەندە.
v.t. & v.i. پێنج قات کردن؛ پێنج ئەوەندە لێهاتن؛ لە پێنج دان.

quintuplet (kwin′too-plit, kwin-tū′plit, kwin-tup′lit),
n. (١) (ا) منداڵی پێنجە؛ بەچکەیەکی پێنج هاوزا. (ب) (*pl.*)، پێنجە؛ پێنج هاوزا؛ پێنج هاوسك. (٢) پێنج شتی هاوتوخم؛ پێنجی هاوجۆر.

quip (kwip), ***n.*** (١) قسەی نەستەق؛ قسەی زیرەك؛ قسەی نەنتیکە. (٢) (ا) توانج؛ گاڵتە؛ قەشمەری. (ب) نوکتە. (٢) **quibble** . (٣) شتێکی سەیرو نائاسا.
v.t. & v.i. قسەی نەستەق کردن؛ توانج گرتن؛ گاڵتەوگەپ کردن.

quipster (kwip′stẽr), ***n.*** قسەی نەستەق کەر؛ توانج گر؛ نوکتەباز؛ گاڵتەچی.

quipu (kē′pōō, kwip′ōō), ***n.*** چەند پەتێکی ڕەنگاوڕەنگ‌و گرێ گرێیە خەڵکی " پیرۆ " جاران ژمێریارییان پێ دەکردو ڕووداویان پێ تۆمار دەکردو نامەیان پێ دەنارد.

quire (kwīr), ***n.*, *v.t.* & *v.i.*** [Archaic], = **choir.**

quire (kwīr), ***n.*** بەستە کاغەزی بیست‌و چوار یا بیست‌و پێنج پەڕەیی.

quirk (kwũrk), ***n.*** (١) (ا) خواروخێچی؛ لاری. (ب) خواروخێچی نووسین (بۆ ڕازاندنەوەو خۆشنووسین). (٢) ئاین‌ونۆین؛ خۆبەدەستەوەنەدان لە گفتوگۆدا. (٣) نوکتە؛ قسەی نەستەق؛ قسەی خۆش؛ ووتەی نەنتیکە؛ گاڵتەبازی.

(٤) خووی سەیرو تایبەتی کەسێك: *(one of his ~s)* .

(٥) هەوەس یا کردەوەی سەیرو پێشبینی نەکراو.

(٦) درزی بنمیچ (بۆ جوانی).

-quirkiness *(n.)*; **quirky** *(adj.)*.

quirt (kwŭrt), *n.* قامچی ئەسپ سوار.

v.t. قامچی لێدان.

quisling (kwiz′liŋ), *n.* وولات فرۆش (بەتایبەتی ئەوەی هاوکاری لەگەڵ بێگانەدا بکات بۆ داگیرکردنی وولاتەکەی خۆی)؛ خۆفرۆش؛ جاش.

quit (kwit), *v.t.* (١) قەرزدانەوە؛ ئەرك لەسەر شانی خۆ لادان.

(٢) وازهێنان؛ کۆڵ دان؛ لێ گەڕان؛ دەست لێ هەڵگرتن.

(٣) بەرەڵاکردن؛ دەست لێ بەردان.

(٤) بەجێهێشتن؛ لێ کشانەوە؛ دەست لێ هەڵگرتن.

(٥) دەست لە کار هەڵگرتن (لە کۆتایی ڕۆژدا یا بە یەکجاری)؛ واز لە ئیش هێنان.

(٦) تەرك کردن (خوو).

(٧) [Archaic]، ڕەووشت نواندن؛ ڕەفتارکردن.

v.i. (١) ڕۆیشتن؛ بەجێهێشتن. (٢) وازهێنان؛ کۆڵ دان؛ دەست لێ هەڵگرتن.

(٣) [Colloq.]، واز لە ئیش هێنان بە یەکجاری؛ دەست لە کار هەڵگرتن بە تەواوی.

adj. ئازاد؛ بەخشراو؛ بەرەڵا.

call it quits, ئاش بەتاڵ لێکردن؛ وازهێنان؛ دەست هەڵگرتن.

quit it!, بیبڕەرەوە!؛ بەسیەتی!؛ ئیتر بەسیەتی!.

quitclaim (kwit′klām′), *n.* (١) واز لە مافی خۆ هێنان (بەتایبەتی موڵك)؛ بەشی خۆ دان بە یەکێکی تر. (٢) بەڵگەنامەی وازهێنان لە مافی خۆ بۆ کەسێکی تر لە موڵکێك یا شتێکدا.

v.t. وازهێنان لە مافی خۆ بۆ کەسێکی تر لە موڵکێك یا شتێکدا.

quite (kwīt), *adv.* (١) بە تەواوی؛ بە یەکجاری: *(It's not ~ finished.)*

(٢) بە ڕاستی؛ بە بێ گومان.

(٣) [Colloq.]، زۆر؛ تا ڕادەیەکی زۆر: *(~ good)* .

quite a few, گەلێك؛ زۆر؛ چەند؛ ژمارەیەکی ئەختێك زۆر.

quitrent (kwit′rent′), *n. Also* **quit rent,** مزێکە دەدرێ لە باتی ئیش‌وکار (لە ڕژێمی دەرەبەگیدا).

quits (kwits), *adj.* پاك لە پاك (قەرزدانەوە، تۆڵە سەندن).

cry quits, هاوارکردنی " پاکمان لە پاك "

quittance (kwit′'ns), *n.* (١) لە قەرز خۆش بوون؛ گەردن ئازادکردن لە قەرز یا ئەرکی سەرشان؛ بەخشین؛ ئازادکردن.

(٢) بەڵگەنامەی گەردن ئازادکردن لە قەرز یا ئەرکی سەرشان.

(٣) بژاردن؛ هەق بۆ کردنەوە؛ دانەوە.

quitter (kwit′ēr), *n.* [Colloq.], زوو دەست هەڵگر؛ زوو وازهێنەر؛ زوو ڕاکەر لە ئەرکی سەرشان؛ بەرگەنەگر.

quittor (kwit′ēr), *n.* ئەخۆشی سمی ئەسپ‌و گیاندارە یەك سمەکانی تر

quiver (kwiv′ēr), *v.i.* لەرزین؛ لەرینەوە؛ تەزوو بە گیاندا هاتن؛ مووچڕکە پێداهاتن.

n. لەرزین؛ ئەرە؛ لەرینەوە؛ تەزوو؛ مووچڕکە.

quiver (kwiv′ēr), *n.* (١) تیردان؛ کیف یا هەگبەی تیر.

(٢) پڕ تیردانێك تیر.

have an arrow left in one's quiver, تەواو پەکی نەکەوتووە؛ هێشتا شتێکی پێ ماوە؛ لە بنی هەمانەکەی نەداوە.

qui vive? [Fr.], کێیە ئەوە؟ (تێخوڕینی پاسەوان).

on the qui vive, لەسەر پێ؛ وریا؛ ئاگادار.

quixotic (kwik-sot′ik), *adj.* (١) دۆن کیشۆتی؛ لەسەر ڕێ‌و شوێنی دۆن کیشۆت (٢) ناکردەنی؛ خەیاڵی؛ دوور لە ژیانی ڕاستەقینەوە؛ شێتۆکە؛ دێوانەیی؛ زۆر ڕۆمانتیکی.

-quixotical *(adj.)*; **quixotically** *(adv.)*; **quixotism** *(n.)*.

quiz (kwiz), *n.* (١) [Rare] ، کەسێکی سەیر. (٢) تەشقەڵە؛ پەنگ. (٣) پرسیار. (٤) تاقیکردنەوەیەکی کورت یا بچکۆلە.

v.t. (١) پەنگ پێدان؛ تەشقەڵە پێکردن. (٢) پرسیارلێکردن بە وردی.

(٣) تاقیکردنەوە (بەتایبەتی هی کورت یا بچووك).

quizzical (kwiz′i-k'l), *adj.* (١) سەیر؛ پێکەنیناوی؛ ئەنتیکە.

(٢) لاقرتێکەر بە خەڵك؛ گاڵتە بە خەڵك کەر؛ توانج گر؛ گاڵتەچی.

(٣) سەرسام ماو؛ سەرسوڕماو؛ سەر لێ شێواو: *(a ~ smile)* .

quod (kwod), *n.* [British Slang], بەندیخانە.

quod vide (kwod vī′di), [L.], ببینە (ووتەیەکی پەراوێزییە کورت دەکرێتەوە بۆ q.v.).

quoin (koin, kwoin), *n.* (١) (ا) گۆشەی دەرەوەی دیوار. (ب) بەردی ئەم گۆشەیە (٢) بەردی بناغە؛ بەردی بنچینە. (٣) پارچە دارێك یا کانزای مێخی‌یە تیپی چاپەمەنی لە جێی خۆیدا پێ ڕادەگیرێ

v.t. (١) ڕاگرتنی تیپی چاپەمەنی لە جێی خۆیدا. (٢) بەردی بناغە دانان.

quoit (kwoit, koit), *n.* (١) ئەڵقەی یاری ئەڵقەو مێخ: ئەڵقەیەکی ئاسنە دەهاوێژرێ بۆ ئەوەی لەسەر مێخەکە بنیشێتەوە.

(٢) (*pl.*) یاری ئەڵقەو مێخ.

v.i. یاری ئەڵقەو مێخ کردن.

quorum (kwôr′əm, kwō′rəm), *n.* (١) کەمترین ژمارەی ئەندامی ئەنجومەنێکە کە دەتوانرێ کۆڕی پێ بگیرێت. (٢) دەستەی هەڵبژاردە؛ کۆڕ.

quota (kwō′tə), *n.* بەرکەوت؛ بەشی پێ بڕاو؛ بەش.

quotation (kwō-tā′shən), *n.* (١) ووتەی وەرگیراو لە سەرچاوەیەکەوە بۆ نموونە؛ ووتەی یەکسەر. (٢) وەرگرتنی ووتەی کەسێك‌و خستنەبەرچاوی وەك نموونە. (٣) (ا) نرخ پێ ووتن یا وەرگرتن (بۆرسە، بازرگانی).

(ب) نرخی پێ ووتراو یا وەرگیراو.

quotation mark, نیشانەی ووتەی وەرگیراو و بە نموونە هێنراوە (وەك ئەمانە ".......")؛ وێرگوڵی سەروژێر؛ وێرگوڵی هەڵگەڕاوە

quote (kwōt), *v.t.* (١) (ا) وەرگرتنی ووتە لە سەرچاوەیەکەوە وەك نموونە؛ لەبەر ووتن: *(The teacher ~ed Shakespeare.)* .

(ب) وەرگرتن لە سەرچاوەیەکەوەو بە بەڵگە یا نموونە هێنانەوە (لە ووتار یا پەڕتووکدا). (٢) خستنەناو وێرگوڵی هەڵگەڕاوەوە.

(٣) بە بەڵگە یا نموونە هێنانەوە: *(Can you ~ me a recent instance?)*

(٤) نرخ پێ ووتن: *(to ~ someone the price of merchandise)* .

n. [Colloq.], (١) **quotation** . (٢) **quotation mark** .

quoth (kwōth), *v.t.* [Archaic], ووتی: *(~ he.)* .

quotha (kwōth′ə), *interj.* [Archaic], ڕاستە! (لە ڕووی لاقرتێ یا سەرسامی‌یەوە).

quotidian (kwō-tid′i-ən), *adj.* (١) ڕۆژانە؛ هەموو ڕۆژێك ڕوودەدات. (٢) هیچ‌وپووچ؛ ئاسایی.

n. تای ڕۆژانە.

quotient (kwō′shənt), *n.* ئەنجامی دابەش کردن (بیرکاری)؛ بەرکەوت.

Qur'an (kō-rän′, kō′ran), *n.* = **Koran.**

qursh (kûrsh), *n.* قرش

q.v., [L.], = **quod vide.**

R r

R, r (är), *n.* (١) تیپی هەژدەهەمی ئەلف‌وبێی ئینگلیزی‌یە
(٢) دەنگی ئەم تیپە: "ئار".
(٣) (ا) قالبی ئەم تیپە (ب) ئەم تیپە بەچاپکراوی یا هەڵکەنراوی.
(٤) نیشانەی هەژدەهەمە لەڕیزێکدا؛ هەژدەهەم.
adj. (١) تایبەتی بەم تیپە. (٢) هەژدەهەم
R (är). *n.* (١) شتێکە لەشێوەی تیپی " R " دا.
(٢) ژمارە ٨٠)ی ڕۆمانی.
rabato (rə-bā'tō, rə-bä'tō). *n.* = **rebato.**
rabbet (rab'it), *n. Also* **rebate,** (١) چاڵی ئێکراوی قەراغی دارو تەختە بۆ پێداکردنی زمانە. (٢) جومگەی پێکهاتوو لە زمانە کردن بە چاڵدا یا ئێرومێ کردنی تەختە.
v.t. چاڵ کردنی تەختەو پێداکردنی زمانە؛ ئێرومێ کردنی تەختە
v.i. پێداکردنی زمانە بە چاڵدا؛ ئێرومێ کرانی تەختە.
rabbi (rab'ī). *n.* مالووم؛ مەلای جوولەکە
rabbin (rab'in), *n.* = **rabbi.**
rabbinate (rab'in-it), *n.* (١) مالوومی؛ پلەوپایەی مالووم.
(٢) مالووم گەل
rabbinic (rə-bin'ik), *n.* زمانی عیبری بەکارهێنراو لە نووسراوەکانی مالوومەکانی سەدەی ناوەڕاستدا
rabbinical (rə-bin'i-k'l), *adj. Also* **rabbinic,** مالوومی؛ تایبەتی بە مالوومەکانی سەدەی ناوەڕاست‌و بیروباوەڕو زانیاری‌و زمانەکەیان.
rabbit (rab'it), *n.* (١) کەروێشك. (٢) کەوڵە کەروێشك
v.i. ڕاوە کەروێشك کردن.
rabbit punch, مستەکۆڵەی بە پشتی ملدا دراو (بۆکسبازی)
rabbitry (rab'it-ri). *n.* کەروێشك خانە؛ شوێنی پەروەردەکردنی کەروێشکی ماڵی
rabbit's (or rabbit) foot, پاشووی کەروێشك کە وەك نوشتە سەیر دەکرێ‌و گوایە بەختی باش دەهێنێت.
rabble (rab''l), *n.* قەرەباڵغی. کۆمەڵە خەڵکێکی دەنگەدەنگکەرو دابین نەکراو؛ جەماوەری هەراوهوریاکەر.
v.t. هێرش بردنە سەر بە جەماوەر یا بە ڕووتەوپووتە
the rabble, ڕووتەوپووتە؛ بۆرەپیاوان؛ جەماوەر (لەڕووی سووکی‌یەوە)؛ ڕەش‌و ڕووت گەل؛ عەلەوجەلە.
rabble (rab''l), *n.* مقاشی تێکدانی ئاسنی تواوەو خاو لە کوورەدا بۆ کردنی بە ئاسنی نەرم یا بەرگەگر
v.t تێکهەڵدانی ئاسنی تواوەو خاو لە کوورەدا.
rabblement (rab''l-mənt), *n.* هەراوهوریا؛ پشێوی؛ ئاژاوە.
rabble rouser, ڕووتەوپووتە وورووژێنەر؛ جەماوەر وورووژێنەر (بۆ ئاژاوەنانەوە).
rabid (rab'id), *adj.* (١) دابین نەکراو؛ هار.
(٢) توندوتیژ؛ بێ ئەندازە؛ لە ڕادەبەدەر: *(~ hate.)*.
(٣) هار: *(a ~ dog.)*.
-**rabidly** (*adv.*); **rabidness** (*n.*).
rabidity (rə-bid'ə-ti), *n.* هاری (سەگ)؛ توندوتیژی؛ هاری.
rabies (rā'bēz, rā'bi-ēz'), *n.* هاری؛ نەخۆشی هاری؛ میکرۆبی هاری.
raccoon (ra-kōōn'), *n.* ڕاکوون: گیاندارێکی ئەمەریکی تیسکنی لمۆز درێژی گۆشتخۆرو شیردەرە بە داردا هەڵدەگەڕێ بەزۆری بە شەو دێتەدەرێ لەپشیلە دەچێت.
race (rās), *n.* (١) پێشبڕکێ؛ کێ بڕکێ؛ ڕاکردن.
(٢) (*pl.*) غارغارێن؛ ڕمبازی.
(٣) ملەملێ؛ بۆڕبۆڕێن: *(The presidential ~ .)*.
(٤) بۆ پێشەوە چوون؛ ڕاکەڕاك.
(٥) (ا) تەووژمی ئاو؛ خوڕاو؛ شەپۆل. (ب) ڕەوتی تەووژمە ئاو.
(ج) ئاوبارە؛ جۆگەی دەستکرد.
(٦) هێڵی هاتوچۆی پارچە مەکینە.
v.i. (١) پێشبڕکێ کردن؛ ڕاکردن(بۆ بردنەوە)؛ کێ بڕکێ کردن.
(٢) خێرا ڕۆیشتن یا کردن؛ ڕاکەڕاك کردن؛ پەلەکردن.
(٣) خێرا خولانەوە: *(the engine is ~ing.)*.
v.t. (١) پێشبڕکێ لەگەڵ کردن.
(٢) غارغارێن پێ کردن (بۆ بردنەوە)؛ پێشبڕکێ پێ کردن: *(to ~ horses, cars).*
(٣) خێرا خولاندنەوە؛ بەنزین زۆر پێدان: *(don't ~ the engine.)*
race (rās), *n.* (١) ڕەگەز؛ نەتەوە. (٢) کۆمەڵی هاوپیشەو هاوخوو.
(٣) توخم؛ ڕەسەن. (٤) تام؛ چەژ.
racecourse (rās'kôrs', rās'kōrs'), *n.* مەیانی غارغارێن یا ڕمبازی؛ مەیانی پێشبڕکێ.
racehorse, ئەسپی غارغارێن؛ ئەسپی ڕمبازی.
raceme (rā-sēm', rə-sē'), *n.* چەند جۆرە گوڵێکە وەك هێشوو بەسەر لاسکێکەوە ڕیز دەبێ (وەك نێرگزە کێوی).
racer (rās'er), *n.* (١) پێشبڕکێکەر (ئەسپ، مرۆڤ، ئوتومبیل، فڕۆکە).
(٢) خێرا ڕاکەر؛ تیژ؛ خێرا. (٣) جۆرە مارێکە.
race riot, ئاژاوەی نێونەتەوەیی.
racetrack, مەیانی غارغارێن یا ڕمبازی؛ مەیانی پێشبڕکێ.
raceway (rās'wā'), *n.* (١) جۆگەی دەستکردی ئاو گواستنەوە؛ ئاوبارە. (٢) بۆری پاراستنی تەلی ئەلەکتریك. (٣) **racetrack**.
rachis (rā'kis), *n.* (١) بڕبڕەی پشت.
(٢) لاسکی گوڵی هێشوویی (وەك نێرگزی کێوی). (٣) قەفی پەڕ.
rachitis (rə-kī'tis), *n.* = **rickets.**
racial (rā'shəl), *adj.* (١) ڕەگەزی؛ نەتەوەیی.
(٢) لە جیاوازی نێو ڕەگەزەکانەوە هاتووە.
-**racially** (*adv.*).
racism (rās'iz'm), *n.* ڕەگەزپەرستی؛ بە سووك سەیرکردنی ڕەگەزی تر.
racist (rās'ist), *adj.* ڕەگەزپەرست.
rack (rak), *n.* (١) چوارچێوەی شت تیادانان یا لەسەر دانان: (ا) ئاخوڕ. (ب) تەلی گووزە پێ بەستنەوە. (ج) سنگی جل هەڵواسین. (د) ڕەفەی دار یا ئاسن. (هـ) چوارچێوەی بۆمبا تێخراو لە فڕۆکەی بۆمباهاوێژدا.
(٢) شیشی دداندار کە لەگەڵ چەرخێکی دداندارا بەیەکدا دەچن‌و لەیەك گیردەبن (مەکینەکاری). (٣) چوارمێخە؛ خەرکەمان.
(٤) ئەشکەنجە؛ ئێش‌و ئازارێکی زۆر؛ هۆی ئێش‌و ئازاری پیس؛

گۆڕەوشار. مەجان)
v.t. (١) کردن بە سنگدا (جل، شت‌ومەك)؛
خستنەسەر چوارچێوەیەك یا ڕەفەیەك؛ ڕیزکردن بەسەر چوارچێوەیەکەوە.
(٢) لە چوارمێخە کێشان؛ لە خەرکەمان دان؛ گۆڕەوشار دان (مەجان).
(٣) ئێش‌و ئازاردان؛ داخ‌وسوێ کردن بەدڵەوە؛ چەوساندنەوە.
(٤) زۆر ماندووکردن؛ زۆر هەوڵدان؛ گوشین (مێشك)؛ پەستاوتن:
(to ~ one's brain to come up with an answer)
(٥) کرێ خانووی زۆر لێ سەندن؛ کرێ خانوو بەرزکردنەوە.

on the rack, لە ئەشکەنجەدایە؛ لە ئێش‌و ئازاردایە؛ لەوپەڕی ناخۆشیدا بوون.

rack one's brain (or memory), ئێجگار زۆر هەوڵدان بۆ بیرکەوتنەوە

rack (rak), *n.* ڕەوت؛ ئەرمەلوقە
v.i. ڕەوت کردن؛ ئەرمەلوقە کردن.

rack (rak), *n.* فەوتان؛ نەمان *(go to ~ and ruin)*.

rack (rak), *n.* پەڵە هەوری نابردوو
v.i. نابردن (پەڵە هەور)

rack (rak), *v.t.* شەراب لە خڵتە گرتنەوە.

racket (rak'it), *n.* (١) هەراوهوریا؛ جەنجاڵ؛ دەنگەدەنگ؛ هەڵا هەڵا.
(٢) بەزم‌و ڕەزم؛ کەیف‌و ڕابواردن؛ ئاهەنگ‌و خۆشی؛ زەماوەند.
(٣) [Slang] (ا) پارە پەیداکردن بە ساختە‌و هەڕەشە‌و چەوتی‌و قاچاخچێتی (ب) ڕێی چەوت‌و ساختە بۆ پارە پەیداکردن؛ پیلانی ساختە.
(ج) پیشە یا کاسبی پارە زۆر پەیداکەر بەتایبەتی بە چەوتی:
(The law profession has become a ~ .)
(د) پیشە؛ کاروکاسبی.
v.i. (١) هەراوهوریا کردن؛ دەنگەدەنگ کردن بە کۆمەڵ.
(٢) خەریکی ئاهەنگ‌و بەزم‌و ڕەزم بوون؛ زەماوەند کردن.

racket (rak'it), *n. Also* **racquet,** (١) ڕەکت؛ ڕەکتی تەنس‌و پینگ پۆنگ (٢) (*pl.*) ڕاکێت: یارییەکە لە تەنس دەچێت بە ڕەکتی دەسك کورت دەکرێ لەناو ژوورێکدا.

racketeer (rak'ə-êr´), *n.* پارە پەیداکەر بە فێڵ‌و تەڵەکە‌و ساختەچێتی‌و هەڕەشە‌و قاچاخ
v.i. پارە پەیداکردن بە فێڵ‌و تەڵەکە‌و ساختە‌و هەڕەشە‌و قاچاخ.

rackety (rak'ə-ti), *adj.* (١) بە دەنگ؛ بە دەنگەدەنگ؛ پڕ لە هەراو هوریا. (٢) حەز لە ئاهەنگ‌و بەزم‌و ڕەزم کەر.

rack railway, هێڵی دانداری شەمەندەفەر (بۆ بەرەو ژوورکە). (پێشی دەوترێ: " cog railway ").

rack-rent (rak'rent´), *n.* کرێ خانووی زۆر گران
v.t. کرێ خانووی زۆر لێ سەندن
-rack-renter *(n.).*

raconteur (rak'on-tûr´), *n.* چیرۆکبێژی لێهاتوو؛ چیرۆك گێڕەرەوە بەخۆشی

racoon (ra-kōōn'), *n.* = **raccoon.**

racquet (rak'it), *n.* = **racket.**

racy (rās'i), *adj.* (١) تام‌و بۆن خۆش (میوە، شەراب)؛ مزر؛ مێخۆش.
(٢) توندوتیژ؛ سپ؛ بڕندە.
(٣) بێ پەردە؛ هەڵماڵراو؛ بێ ئابڕوو: *(a ~ novel, story, film, etc.)*.

radar (rā'där), *n.* ڕادار.

radar-scope, شاشەی ڕادار

raddle (rad''l), *v.t.* چنین؛ لەیەك هەڵکێشان؛ لەیەکەوە ئاڵاندن.

raddle (rad''l), *n.* گڵەسوور؛ ڕەنگی ئاڵ یا سوور.
v.t. بۆیەی سوور لێدان؛ سوورکردن.

raddled (rad''ld), *adj.* سەر لێ شێواو؛ پەشۆکاو؛ ماندوو؛ پەشێو؛ شکست؛ شێواو *(He seems ~ these days.)*.

radial (rā'di-əl), *adj.* (١) (ا) تیشکی (ب) لە یەك شوێندا کۆبووەوە؛ بەرەو ناوچەق هاتوو؛ لەیەك شوێنەوە بڵاوبووەوە.
(٢) نیوەتیرەیی (بیرکاری)؛ وەك نیوەتیرە ڕێکخراو.
(٣) قۆڵی (توێکاری)؛ هی ناوچەی قۆڵ.
(٤) سیمدار (تایەی ئۆتۆمۆبیل): *(a ~ tire)*.

radian (rā'di-ən), *n.* گۆشەی نیوەتیرەیی (بیرکاری).

radiance (rā'di-əns), *n. Also* **radiancy,** (١) درەوشانەوە؛ شەوق؛ ڕووناکی؛ شەوقدانەوە (٢) ووزەی تیشکاوەر (فیزیا).

radiant (rā'di-ənt), *adj.* (١) درەوشاوە؛ بەشەوق؛ شەوقدەرەوە؛ ڕووناك؛ بریقەدار؛ تیشکدەر: *(the ~ morning)*.
(٢) پڕ لەخۆشی؛ پڕ کەیف‌و خۆشی‌و ئاسوودە؛ دەم بە پێکەنین‌و خۆش بین
(a ~ smile, personality, etc.)
(٣) تیشکدەرەوە؛ تیشکاوەر؛ تیشکدەر: *(~ energy.)*.

radiant (rā'di-ənt), *n.* (١) سەرچاوەی ئەستێرەی کشاو (ئەستێرەناسی). (٢) سەرچاوەی ڕووناکی.

radiant energy, ووزەی تیشکاوەر.

radiate (rā'di-āt´), *v.i.* (١) دانەوە (تیشك، ڕووناکی، گەرمی، خۆشی)؛ بریقانەوە؛ تیشکدانەوە؛ بریسکانەوە.
(٢) لێوەهاتن: *(Heat ~ from a fire)*.
(٣) بڵاوبوونەوە لەناو چەقەوە؛ لێوە بڵاوبوونەوە:
(Highways ~ from the city .)
v.t. (١) تیشکدانەوە؛ شەوقدانەوە؛ گەرمی یا تیشك لێ بوونەوە.
(٢) دانەوە (خۆشی، دڵنیایی)؛ لێوەهاتن: *(He ~ confidence.)*.
(٣) بڵاوکردنەوە لەناوچەقەوە
(٤) ڕووناك کردنەوە؛ شەوق دانە سەر.
adj. (١) تیشکاوەر؛ تیشکدەرەوە.
(٢) تەرز یا پەل فڕێدەر لەناو چەقەوە؛ لەناوچەقەوە بڵاوبووەوە:
(~ flowers)
(٣) ئەندام‌و پارچەکانی لەناوچەقەوە بڵاوبوونەتەوە بە ڕێك‌وپێکی (گیانەوەرناسی).
n. گیاندارێکە پەلەکانی لەناوچەقەوە بڵاوبوونەتەوە بە ڕێك‌وپێکی (وەك ماسییە ئەرمەلیقە).

radiation (rā´di-ā'shən), *n.* (١) دانەوە (تیشك، گەرمی، خۆشی).
(٢) تیشکدانەوە (فیزیا)؛ تیشکاوەری.
(٣) تیشکی ئەتۆم؛ تیشك: ووزەی تیشك؛ ووزەی تیشکاوەر.
(٤) ڕێکخرانی پارچەکانی ئەندامێك یا ئەندامەکانی لەشێك بەجۆرێك کە هەموو لەناوچەقێکەوە هاتبن‌و لەوێش یەك بگرنەوە (لەشێوەی تەلی تایەی پاسکیلدا).

radiator (rā'di-ā´ter), *n.* (١) ڕادیەتەر؛ ساردکەرەوەی ئۆتۆمبیل.
(٢) ئامێری ژوور گەرمکەرەوە (بەهۆی بۆری ئاوی گەرم‌و هەڵمەوە).
(٣) سەرچاوەی تیشکاوەر (فیزیا). (٤) نێریەلی نێرەر.

radical (rad'i-k'l), *adj.* (١) بنچینەیی؛ بنەڕەتی؛ ئەوپەڕی:
(~ social changes)
(٢) شۆڕشگێڕی؛ توندڕەوی ڕامیاری؛ ڕادیکاڵی: *(a ~ movement)*.
(٣) ڕیشەیی (ڕووەکناسی)؛ بنجی؛ ڕەگی؛ بنەڕەگی.
(٤) ڕەگی (بیرکاری).

radical (rad'i-k'l), *n.* (١) ڕەگ؛ بنج؛ بنچینە؛ ڕیشە؛ ڕەگ‌و ڕیشە.
(٢) (ا) شۆڕشگێڕ؛ چەپڕەو؛ ئەوپەڕگر؛ ڕادیکاڵی
(ب) [R-]: ئەندامی کۆمەڵێکی شۆڕشگێڕ یا چەپڕەو.
(٣) کۆمەڵێك ئەتۆم‌و بەلای کەمەوە یەك ئەلەکترۆن (کیمیا).
(٤) (ا) ڕەگی دووجایی یا سێ جایی (بیرکاری) (ب) **radical sign**.
(٥) ڕەگی ووشە (زمانەوانی)

radicalism (rad'i-k'l-iz'm), *n.* (١) شۆڕشگێڕێتی؛ ڕادیکاڵێتی؛ توندڕەوی ڕامیاری؛ چەپڕەوی. (٢) بیروباوەڕی شۆڕشگێڕێتی؛ ڕێبازو بیروباوەڕی ڕادیکاڵێتی یا چەپڕەوی.

radically (rad'i-k'l-i, rad'ik-li), *adv.* (١) لە بنچینەوە؛ لە ڕەگ‌و ڕیشەوە؛ لە سەرچاوەوە.

(English is ~ a Germanic language.)
(۲) بنەڕەتی؛ بنچینەیی؛ زۆر؛ تەوتۆیی: *(to change something ~)* .
(۳) بەشێوەیەکی شۆڕشگێڕانە یا چەپڕەوانە.

radical sign, نیشانەی ڕەگی دووجایی یا سێ جایی (بیرکاری)

radicel (rad′ə-sel´), *n.* ڕەگۆلکە؛ ڕەگە بچکۆلە

radices (rā′də-sēz´), *n. alternative plural of* radix

radicle (rad′i-k'l), *n.* (۱) ڕەگی دەماری خوێن یا هەستە دەمار.
(۲) (ا) ئەو بەشەی ڕووەکی ساوا کە دەبێتە شاڕەگ. (ب) ڕەگۆلکە؛ ڕەگە چکۆلە.

radii (rā′di-ī´), *n. alternative plural of* radius.

radio (rā′di-ō´), *n.* (۱) بەکارهێنانی شەپۆلی ئەلەکترۆماگنتیکی بۆ ناردن و وەرگرتنی نامەی بێ تەل (۲) پەیوەندی کردن بە دەزگای بێ تەل.
(۳) ڕادیۆ (٤) دەزگای بێ تەل؛ بێ تەل؛ تەلسز
(٥) (ا) بلاوکردنەوە بە ڕادیۆ یا بەبێ تەل. (ب) ئیستگەی ڕادیۆ.
(٦) نامەی بێ تەل

adj. بێ تەل؛ تەلسز

radio- (rā′di-ō, rā′di-ə), پێشگرێکە بەمانای (ا) تیشك؛ تیشکاوەر (ب) بێ تەل؛ تەلسز. (ج) قۆڵ (تونکاری).
(د) بە تیشکی ئەتۆم کراو (پزیشکەدانی) (ه) تیشکی ئەتۆمدار

radioactive (rā´di-ō-ak′tiv), *adj.* تیشکی ئەتۆمدار؛ تیشکاوەر.

radioactivity (rā´di-ō-ak-tiv′ə-ti), *n.* تیشکی ئەتومداری؛ تیشکاوەری

radio beacon, ڕابەری بێ تەل بۆ ڕێ پیشاندانی کەشتییەوان و فڕۆکەوان.

radiobiology (rā´di-ō-bī-ol′əji), *n.* زانستی لێکۆلینەوەی کارکردنەسەری تیشکی ئەتۆم لەسەر زیندەوەر.

radiobroadcast (rā′di-ō-brôd´kast, rā′di-ō-brôd´käst), *v.t. & n.* بە ڕادیۆ بلاوکردنەوە؛ بەرنامەی ڕادیۆ؛ بلاوکراوەی ڕادیۆ.

-**radiobroadcaster** (*n.*).

radiocast (rā′di-ō-kast, rā′di-ō-käst), *v.t. & n.* = radiobroadcast.

radiochemistry (ra´di-o-kem′is-tri), *n.* کیمیای تیشکاوەری

radio compass, قیبلەنمای بێ تەل (کەشتییەوانی)

radio frequency, لەرەی ڕادیۆ

radiogram (rā′di-ō-gram´), *n.* (۱) نامەی بێ تەل؛ بروسکەی بێ تەل (۲) radiograph

radiograph (rā′di-ō-graf´, rā′di-ō-gräf), *n.* وێنەی تیشکی ئێکس

v.t. وێنەگرتن بە تیشکی ئێکس.

-**radiographic** *(adj)*; radiography *(n.)*.

radiolocation (rā´di-ō-lō-kā′shən), *n.* شوێن دیاری کردن یا دۆزینەوەی فڕۆکەی دوژمن بە ڕادار.

radiologist (rā´di-ol′ə-jist), *n.* شارەزای پزیشکەوانی تیشکاوەری؛ زانای تیشکی ئێکس و بەکارهێنانی لە پزیشکەوانیدا.

radiology (rā´di-ol′əji), *n.* ڕادیۆلۆجی؛ زانیاری تیشك؛ پزیشکەوانی تیشکاوەر؛ زانستی بەکارهێنانی وزەی تیشکاوەر لە پزیشکەوانیدا.

-**radiological** *(adj.)* .

radiometeorograph (rā´di-ō-mē′ti-er-ə-graf´, rā´di-ō-mē′ti-er-ə-gräf´), *n.* = radiosonde.

radiometer (rā´di-om′ə-ter), *n.* ڕادیۆمەتر؛ پێوەری خەستی وزەی تیشکاوەری.

radiometry (rā´di-om′ə-tri), *n.* پێوانی خەستی وزەی تیشکاوەری

-**radiometric** *(adj.)*.

radiophone (rā′di-ō-fōn´), *n.* = radiotelephone.

radioscope (rā′di-os´kə-p), *n.* ڕادیۆسکۆپ: دەزگای تیشکی ئێکس؛ دەزگای تێڕوانین یا پشکنینی لەش بە تیشکی ئێکس.

radioscopy (rā´di-os′kə-pi), *n.* ڕادیۆسکۆپی: پشکنین یا تێڕوانینی لەش بە تیشکی ئێکس.

radiosonde (rā′di-ō-sond´), *n.* پشکنیاری بێ تەل: ئامێرێکی بێ تەلە لە باڵۆنێکەوە بەردەدرێتەوە بۆ کۆکردنەوەی زانیاری دەربارەی ئاووهەوا و ناردنەوەی بۆ سەرزەمین.
(پێشی دەووترێ: "radiometerograph ").

radio spectrum, مەودای لەرەی ئەلەکترۆماگنتیکی ڕادیۆ و تەلەفزیۆن و ڕادار؛ مەودای لەرەی شەپۆلی ڕادیۆ.

radio station, ئیستگەی ڕادیۆ

radiotelegram (rā´di-ō-tel′ə-gram´), *n.* = radiogram.

radiotelegraph (rā´di-ō-tel′ə-graf´, rā´di-ō-tel′ə-gräf´), *n.* ئامێری بروسکە ناردن.

v.t. & v.i. نامەی بێ تەل ناردن.

-**radiotelegraphic** *(adj.)*.

radiotelegraphy (rā´di-ō-tə-leg′rə-fi), *n.* نامەی بێ تەل ناردن.

radiotelephone (rā´di-ō-tel′ə-fōn´), *n.* تەلەفۆنی بێ تەل؛ تەلەفۆنی تەلسز. (هەروەها " radiophone ").

v.t. & v.i. نامە ناردن بە تەلەفۆنی بێ تەل.

-**radiotelephonic** *(adj)* ; **radiotelephony** *(n.)*.

radiotelescope (rā´di-ō-tel′ə-skōp´), *n.* دووربینی بێ تەل؛ تەلیسکۆپی بێ تەل.

radiotherapy (rā´di-ō-ther′ə-pi), *n.* چارەکردنی تیشکاوەری؛ چارەکردنی نەخۆشی بە تیشك یا تیشکی ئێکس.

radio wave, شەپۆلی ئەلەکترۆماگنتیکی.

radish (rad′ish), *n.* توور.

radium (rā′di-əm), *n.* ڕادیۆم: کانزایەکی سپی تیشکدەرەوەیە.

radium therapy, چارەکردنی نەخۆشی بە ڕادیۆم (بەتایبەتی شێرپەنجە).

radius (rā′di-əs), *n.* (۱) تەلی پێچکەی پاسکیل؛ شتێك کە لەناوچەقەوە بێتەدەرەوە یا لەناوچەقدا یەك بگرێ. (۲) قۆڵ (مەکینەکاری).
(۳) نیوەتیرە (ئەندازە).
(٤) ناوچەیەکی بازنەیی بە چواردەوری نیوەتیرەدا:
(there was no house within a ~ of five miles.)
(٥) مەودا: *(within the ~ of my experience .)* .
(٦) (ا) ئێسقانە کورت و ئەستوورەکەی دیوی ناوەوەی باسك لە دیوی پەنجە گەورە. (ب) ئێسقانی باسکی گیانداری چوار پێ.

radius vector, دووری تیشکۆیی (بیرکاری، ئەستێرەوانی).

radix (rā′diks), *n.* (۱) ڕەگ (ڕووەك)؛ ڕیشە؛ بنج.
(۲) بنچینە (بیرکاری). (۳) ڕەگی ووشە؛ سەرچاوە (زمانەوانی).

radome (rā′dôm´), *n.* ڕادۆم: گومەزی پارێزەری ئێریەل (هەوایی) ڕادار (بەتایبەتی لە هەندێ فڕۆکەدا بەکاردێت).

radon (rā′don), *n.* ڕادۆن: گازێکی تیشکاوەرییە لە کانزای " radium" ەوە پەیدادەبێت (بۆ چارەکردنی نەخۆشی شێرپەنجە بەکاردەهێنرێت)

radula (raj′oo-lə), *n.* ئەندامێکی زمان ئاسایی گیاندارە نەرمەکانە ڕیزێك ددانی بچووکی پێوەیە بۆ خواردەمەنی لەتکردن.

raff (raf), *n.* (۱) ژمارەیەکی زۆر؛ کۆمەڵ.
(۲) [.Scot. Or British Dial] ، زبڵ؛ پاشەڕۆك؛ شتی بۆگەنی فڕێدراو.
(۳) riffraff.

raffia (raf′i-ə), *n.* (۱) دارخورمای ڕافیە.
(پێشی دەووترێ: " raffia palm").
(۲) ڕیشاڵی گەڵای ئەم دارخورمایە کە سەبەتە و حەسیرو شەپقەی لێ دەچنرێ.

raffinose (raf'ə-nōs´), *n.* شەکرێکی نەختێك شیرینە لە چەوەندەرو تۆوی پەموو دەردەهێنرێ.

raffish (raf'ish), *adj.* (١) بریقەدارو هەرزانبەها.
(٢) سەرسەری؛ بێ ئابرو؛ بێ شەرم؛ بەرەڵا؛ خوێڕی؛ بێ ڕەووشت.

raffle (raf''l), *n.* هاییەخت؛ پشك؛ پیانقۆ.
***v.t.* (~ off),** پشك ڕاکێشان؛ خستنە هاییەختەوە.
v.i. بەشداری هاییەخت بوون.

raft (raft, räft), *n.* کەڵەك
v.t. (١) بە کەڵەك پەڕاندنەوە یا گواستنەوە
(٢) کەڵەك لێ دروستکردن؛ کردن بە کەڵەك.
v.i. بە کەڵەك پەڕینەوە یا هاتوچۆکردن.

raft (raft, räft), *n.* [Colloq.], ژمارەیەکی زۆر؛ زۆر.

rafter (raf'ter, räf'ter), *n.* کورکە؛ دەستەك

raftsman (rafts'mən, räfts'mən), *n.* کەڵەکەوان؛ کەڵەکچی.

rag (rag), *n.* (١) پەڕۆ؛ پەڕۆو پاتاڵ؛ پاتاڵ.
(٢) تلپەی پەڕۆ کە کاغەزی لێ دروست دەکرێ.
(٣) پارچە؛ کوت؛ پنچك.
(٤) (*pl.*) ، شڕەوپڕە؛ شڕە؛ جلی دڕاو؛ کۆنە.
(٥) (*pl.*) ، جل‌وبەرگ (لەڕووی گاڵتەوە).
(٦) [Slang]، ڕۆژنامە. (٧) دەماری مزرەمەنی.
adj. لە پەڕۆ دروستکراو: ***(a ~ doll)*** .

rag (rag), *v.t.* (١) کلك پێوەکردن؛ گاڵتە لەگەڵ کردن؛ سەرخستنەسەر.
(٢) سەرزەنشتکردن (٣) [British]، تەشقەلە پێ کردن؛ پەنگ پێ دان.
***n.* [British],** تەشقەلە؛ پەنگ

rag (rag), *n.* (١) تەختەبەردێکە دیوێکی زبرە سەربانی بێ تەختەپۆش دەکرێت (٢) [British]، هەر جۆرە بەردێکی زبر.

rag (rag), *n.* [Slang], ***n.* & *v.t.* = ragtime.**

ragamuffin (rag'ə-muf´in), *n.* منداڵێکی پیس‌و پۆخڵی شڕەوپڕە لەبەر؛ کەسێکی پنتی یا شڕپۆش.

rage (rāj), *n.* (١) [Obs.] شێتی؛ شێتێتی.
(٢) تووڕەیی‌یەکی نێجگار زۆر؛ شێتگیری.
(٣) هێزێکی توندوتیژ (وەك هی با و زریان).
(٤) حەزی بەتین؛ ئارەزوویەکی بەتین؛ پەرۆشی؛ تاسە.
(٥) باو؛ مۆدە؛ خولیای سەردەمی گشت کەس.
v.i. (١) زۆر تووڕەبوون؛ شێتگیربوون.
(٢) هەڵچوون (دەریا، باوبۆران... هتد)؛ وروژان: ***(The see ~d.)*** .
(٣) بڵاوبوونەوە (نەخۆشی)؛ تەشەنە سەندن.

ragged (rag'id), *adj.* (١) دڕاو؛ شڕ؛ شڕو وڕ؛ پەڕپووت: ***(a ~ shirt)***
(٢) پنتی؛ شڕەوپڕە لەبەر؛ شڕوشیتاڵ لەبەر.
(٣) زبر؛ ناڕێك؛ گرنج گرنج: ***(a ~ edge)*** .
(٤) بژ؛ دانەهێنراو (قژ): ***(~ hair)***
(٥) ناتەواو؛ کەم‌وکووڕیدار: ***(a ~ style)***
(٦) گڕ؛ ناساز ***(a ~ voice)*** .
-raggedly *(adv.)*; raggedness *(n.)*.

ragged edge, قەراغ (کەندەڵان، هەزار بەهەزار، باری ناخۆش)؛ لەسەر قەراغ ***(on the ~ of poverty)*** .

ragger robin, ڕووەکێکی لاسك درێژە گوڵی سوورو سپی‌و پەمەیی دەگرێت

raglan (rag'lən), *n.* جۆرە پاڵتۆ یا چاکەتێکی دەلبە.

ragman (rag'man´, rag'mən), *n.* پەڕۆفرۆش

ragout (ra-gōō'), *n.* ڕاگوو؛ شلەی گۆشت‌و سەوزە.

ragpicker (rag'pik´er), *n.* کۆنەو شڕەوپڕە کۆکەرەوەو فرۆش؛ شڕەو کۆنەفرۆش

ragtag (rag'tag´), *n.* ڕووتەوڕووتە؛ عەلەوجەلە؛ لات‌ولووت. (پێشی دەوترێ: " **ragtag and bobtail** " لەڕووی سووکی‌یەوە).

ragmeed (rag'mēd´), *n.* گیایەکە هەڵاڵەکەی دەبێتەهۆی نەخۆشی هەستیاری.

ragwort (rag'wûrt´), *n.* ڕووەکێکی بەرزی گەڵا دانەدانی گوڵ زەردە.

raid (rād), *n.* (١) هێرشی ناکاوی لەشکر؛ بەسەرداداان؛ هەڵ کوتانە سەر بە لەشکرو فرۆکەوە؛ پەلاماردانی چەتە بۆ ڕاووڕووت‌و تاڵان کردن.
(٢) هێرشی پۆلیس. (٣) هێرش؛ بەسەرداداان.
(٤) هەوڵی پارەبازان بۆ نرخ شکاندنی "بۆرسە" بە لەپڕ فرۆشتنی بەشەکانیان.
v.t. هێرش بردنە سەر لەناکاو؛ پەلاماردان؛ بەسەرداداان.
v.i. بەشداری کردنی هێرش.

raider (rād'e), *n.* (١) هێرش بەرە سەر (بەتایبەتی کەشتی‌و فرۆکە)؛ هێرشکەر (٢) [R-]، سەربازی شەڕی دەستەویەخە.

rail (rāl), *n.* (١) (ا) تەیمان؛ پەرژین؛ شوورە.
(ب) شیشی تەیمان (داریا ئاسن). (٢) نەردە؛ چاغ (پێ پلیکانە).
(٣) هێڵی شەمەندەفەر.
(٤) شەمەندەفەر: ***(He travels by ~ .)*** .
(٥) داری دەرگاو دیوار (لەسەر لا).
v.t. تەیمان کردن؛ پەرژین کردن؛ نەردە بۆ کردن (پێ پلیکانە).

rail (rāl), *v.i.* هێرش بردنە سەر بە دەم؛ بە توندوتیژی ڕەخنەلێگرتن؛ سەرزەنشتکردن؛ زۆر گلەیی کردن؛ سکاڵا لەدەست کردن.

rail (rāl), *n.* باڵندەیەکی ناو زەلکاوی قاوەیی باڵ کورتە لە قولنگ دەچێ.

rail fence, تەیمانی شیشە ئاسن یا دار (کە بەسنگ قایم دەکرێ).

rail-head (rāl'hed´), *n.* (١) کۆتایی هێڵی شەمەندەفەر؛ ئەوسەر یا کۆتایی هێڵی شەمەندەفەر. (٢) جێی بار داگرتن لە شەمەندەفەرو ناردنی بۆ لەشکر لە مەیانی جەنگدا

railing (rāl'iŋ), *n.* (١) کەرەسەی تەیمان‌و نەردە.
(٢) نەردە (پێ پلیکانە، تەلار)؛ چاغ؛ تەیمان؛ شوورە.

railroad (rāl'rōd´), *n.* (١) هێڵی شەمەندەفەر؛ هێڵی ئاسن؛ ڕێگای ئاسن؛ ڕێگای شەمەندەفەر.
(٢) دەزگای ڕێگەی شەمەندەفەرو بەڕێوەبردنی.
v.t. (١) شەمەندەفەر گواستنەوە.
(٢) هێڵی شەمەندەفەر بۆ ڕاکێشان؛ ڕێگەی شەمەندفەر بۆ بردن.
(٣) [Colloq]، بەپەلە پاڵ پێوەنان‌و مۆرکردن بۆ ئەوەی کاتی ئەوە نەبێ بە وردی لێی بکۆڵرێتەوە:
(They ~ed the law through the Congress.).
(٤) [Slang] ، بەخێرایی خستنە بەندیخانەوە (یا تاوان بۆ هەڵبەستن یا بەپەلە دادپرسین).
v.i. لەسەر ڕێی شەمەندەفەر کارکردن.

railroad flat, خانوویەکە ژوورەکانی وەك فارگۆنی شەمەندەفەر بە ڕیز دروستکرابن.

rail-splitter, دارلەتکەری تەیمان‌و شوورە

railway (rāl'wā´), *n.* (١) هێڵی ئاسنی شەقامەکان (بۆ پاسی ئاوشار).
(٢) [British]، **railroad.**
(٣) هەر هێڵێکی ئاسن بۆ پێچکە بەسەردا خولانەوە.

raiment (rā'mənt), *n.* [Archaic or Poetic], جل‌وبەرگ؛ پۆشاك.

rain (rān), *n.* (١) باران. (٢) باران بارین.
(٣) (ا) کەشی باراناوی. (ب) [*pl.*] وەرزی باران.
(٤) شت بارین یا کەوتنەخوارەوەی کوتوپڕ: ***(a ~ of ashes)*** .
v.i. (١) باران بارین؛ بارین: ***(It is ~ ing.)*** .
(٢) بارین (گوللە، بۆمبا... هتد)؛ هاتنەخوارەوە وەك باران؛ وەك باران بارین:
(Bullets ~ed about him.; Tears ~ed down her cheeks.).
(٣) باران باراندن (خودا).
v.t. (١) پژاندن وەك باران.
(٢) بەسەردا پژاندن (بەخشیش، ستایش)؛ پێ بەخشینی بێ شومار؛

بەسەردا باراندن *(They ~ed praises or gifts on him.)*

rain cats and dogs, ڕەهێڵەکردن؛ بە لێزمە بارین؛ شەستەکردن؛ بەخوڕ بارین

rain or shine, باران بێ یا هەتاو؛ هەمیشە؛ هەموو کاتێك.

rain out, دواخستنی ئاهەنگێك، یارییەك، یا وەرزشێك بەهۆی بارانەوە.

rainbow (rān'bō), *n.* پەلکە ڕەنگینە؛ پەلکە زێڕینە

adj. ڕەنگین؛ هەمەڕەنگە؛ ڕەنگاوڕەنگ.

rainbow trout, ماسییە ڕەنگینە؛ ماسییەکی جۆگەو ڕووبارە.

rain check, (١) ئەوبلیتەیە کە ئەدرێت بە تەماشاکەرانی یارییەکی دواخراو یا تەواونەکراو بەهۆی بارانەوە تاکو جارێکی تر بتوانن یارییەکە ببینن بە خۆڕایی. (٢) دواخستنی پەسەندکردنی پێشنیازێك یا بانگ کردنێك؛ گفتی دووپاتکردنەوەی بانگ کردنێك یا پێشنیازێك کە ئێستە ناتوانرێ جێبەجێ نەکرێت

(She invited us to dinner but we had to get a ~ because we couldn't go.; Can I get a ~ ?)

rain coat (rān'kōt'), *n.* پاڵتۆی باران.

rain drop (rān'drop'), *n.* دڵۆپە باران؛ نمە باران؛ تنۆکە باران.

rain fall (rān'fôl'), *n.* (١) باران بارین؛ باران.

(٢) سەرجەمی باران بارینی ناوچەیەك لە ماوەیەکی تایبەتدا (کە بە گرێ " ئینچ" دەپێورێت.).

rain forest, دارستانی باران؛ دارستانی چڕو هەمیشە سەوزی ناوچە گەرمەکان کە ساڵی سەد گرێ "ئینچ" بارانی لێ دەبارێ بەلای کەمەوە.

rain gauge, *Also* **gage,** باران پێو

raininess (rān'i-nis), *n.* باراناوێتی

rain maker, باران بارێن؛ بە بووکە بارانێ.

rain making, (١) باران باراندن (بە بووکە بارانێ).

(٢) باران باراندنی دەستکرد.

rain proof (rān'prōōf'), *adj.* بارانبڕ؛ باران دانادات.

v.t. بارانبڕکردن.

rain storm (rān'stôrm'), *n.* باوبۆران؛ باو باران؛ شەستە باران؛ ڕەهێڵە؛ لێزمە.

rain water, باراناو

rainy (rān'i), *adj.* باراناوی *(~ weather; the ~ season).*

rainy day, ڕۆژی تەنگانە؛ ڕۆژی ڕەش.

put away (or provide) for a rainy day, پاشەکەوت کردن بۆ ڕۆژی تەنگانە؛ شت هەڵگرتن بۆ ڕۆژی ڕەش.

raise (rāz), *v.t.* (١) بەرزکردنەوە؛ بڵندکردنەوە

(٢) ڕاستکردنەوە؛ هەڵساندنەوە.

(٣) دروستکردن: *(to ~ a monument)*

(٤) پێ هەڵسان؛ بەرپاکردن؛ گێڕان (شۆڕش)؛ هاندان:

(The Indians ~d a revolt.)

(٥) زیادکردن (پلە، نرخ، هێز)؛ بەرزکردنەوە: *(He ~d his prices.)*

(٦) بەرزکردنەوە (دەنگ، توندوتیژی): *(She ~d her voice.)*

(٧) باری ژیان باش کردن یا پلەوپایە بەرزکردنەوە؛ پێشخستن:

(Hard work ~d the man from poverty.)

(٨) زیندووکردنەوە؛ گیان هێنانەوە بە بەردا: *(to ~ from the dead).*

(٩) بوون بەهۆ: *(The remark ~d a laugh.).*

(١٠) هێنانە پێشەوە بۆ باس کردن؛ هێنانەکایەوە

(to ~ an issue or a question in a meeting)

(١١) (أ) کۆکردنەوە (پارە)؛ پێتاك کردن: *(to ~ money for a cause).*

(ب) گردکردنەوە؛ پێکەوەنان: *(to ~ an army).*

(١٢) لەدەم هاتنەدەرەوە (قیژە، هاوار، وورتە).

(١٣) شکاندن (ئابلوقە)؛ دوایی پێ هێنان؛ لابردن:

(We have ~d the siege.)

(١٤) هەڵهێنانی هەویر (بە هەویرترش تێکردن).

(١٥) (أ) بەخێوکردن؛ پەروەردەکردن؛ گەورەکردن؛ پێگەیاندن:

(to ~ children)

(ب) چاندن؛ پەروەردەکردن؛ بەخێوکردن: *(They ~ wheat .)*

(١٦) [Scot.]، تووڕەکردن؛ شێتگیرکردن.

(١٧) هەڵکردن (ئاڵا، بەیداخ): *(We ~d our flag.).*

(١٨) بە ساختە نرخی چەکی پارە زیادکردن.

(١٩) لێ نزیکبوونەوە (لە کەشتی تر یا لە ووشکانی).

(٢٠) گرەو زیادکردن. (٢١) کۆکێ‌و بەڵغەم هێنانەوە.

v.i. (١) [Dial.]، لە خەو هەڵسان.

(٢) [Colloq.]، کۆکێ‌و بەڵغەم هێنانەوە. (٣) گرەو زیادکردن (قومار)

n. (١) بەرزکردنەوە؛ بەرزبوونەوە؛ بڵندبوونەوە.

(٢) مووچە زیادبوون؛ مووچە بەرزبوونەوە؛ زیادە.

raise hell (or Cain, the devil, the roof, etc.), دنیا هێنانە خوارەوە؛ دنیا دان بەسەریەکدا؛ کردن بە ناخۆشی؛ ئاژاوە نانەوە.

raised (rāzd), *adj.* (١) دەرپەڕیو؛ دەرپۆقیو؛ بەرزەك تێخراو؛ لۆچاوی.

(٢) هەڵاتوو (هەویر)؛ پفەڵ؛ پفەڵ کراو.

raisin (rā'z'n), *n.* مێوژ.

raison d'être (re'zōn' de'tr'), [Fr.], هۆی بوون؛ بەڵگە یا مەبەستی بوون.

raj (räj), *n.* فەرمانڕەوایی؛ دەسەڵاتداری.

rajah; raja (rä'jə), *n.* ڕاجا؛ شازادەی هیندی؛ میر یا فەرماندارێکی هیندی.

rake (rāk), *n.* چنگاڵ (بۆ گژوگیاو گەڵا کۆکردنەوەو زەوی خۆش کردن).

v.t. (١) زەوی خۆش کردن؛ تەختکردن: *(to ~ the soil smooth).*

(٢) کۆکردنەوە؛ تێکدان‌و کۆکردنەوە:

(to ~ the leaves; to ~ out a fire)

(٣) کۆکردنەوە؛ بۆ گەڕان‌و کۆکردنەوە؛ پیاگەڕان بە ووردی:

(to ~ through old magazines for facts)

(٤) لێ ووردبوونەوە؛ چاو پیاخشاندن.

(٥) تەقەلێکردن بە درێژایی لای کەشتی یا ڕیزە سەرباز.

v.i. (١) چنگاڵ بەکارهێنان. (٢) پشکنین؛ گەڕان؛ لێ ووردبوونەوە.

(٣) گسك لێدان؛ پاك کردنەوە؛ تەختکردن (زەوی)؛ کراندن.

rake up, کای کۆن بەباکردن؛ زیندووکردنەوەی شتی کۆن؛ خستنەڕووی نهێنی کۆن: *(to ~ an old charge against someone).*

rake (rāk), *n.* کەسێکی سەرسەری؛ بێ ئابڕوو؛ بێ شەرم؛ بەرەڵا؛ خوێڕی.

rake (rāk), *v.i.* لێژبوون؛ خواربوون؛ لاربوونەوە (دارئاڵای کەشتی).

v.t. خوارکردنەوە؛ لارکردنەوە.

n. (١) لاری؛ خواری؛ خواربوونەوە. (٢) گۆشەی نێوان تیغێك‌و ئەو ڕووەی دەبڕێتەوە یا شتەکەی لەسەر دەبڕێتەوە.

rake (rāk), *v.i.* (١) هەڵفڕین بەدوای نێچیردا (هەڵۆ).

(٢) شوێن بۆنی نێچیر کەوتن‌و لووت نان بەزەوییەوە لەباتی بەهەواوە (تانجی).

rake hell (rāk'hel'), *n. & adj.* سەرسەری؛ بێ ئابڕوو؛ بێ شەرم؛ بەرەڵا؛ خوێڕی.

rake off (rāk'ôf'), *n.* [Slang], دەلاڵییەك یا بەشە قازانجێك کە وەك بەرتیل وەرگیرێت.

raki; rakee (rə-kē', rak'i), *n.* عەرەق.

rakish (rāk'ish), *adj.* (١) جوان‌و شۆخ‌و خێرا (کەشتی)؛ کەشخەو خێرا. (٢) تەڕپۆش‌و کەیف قنج، کەشخە؛ جل قۆز؛ قۆز.

rakish (rāk'ish), *adj.* سەرسەری؛ بێ شەرم؛ بێ ئابڕوو؛ بەرەڵا؛ خوێڕی.

-rakishly *(adv.)*; rakishness *(n.)*.

rale (räl), *n.* [Fr.], خیزەی سنگ؛ خیزەخیز.

rally (ral'i), *v.t.* (١) کۆکردنەوەو ڕێکخستن (لەشکری بەزیو و ڕاکردوو).

(٢) کۆکردنەوە؛ یەك پێگرتن؛ خڕکردنەوە؛ بانگ کردن بۆ یەکگرتن:

(The leader rallied his people.)

(٣) زیندووکردنەوە؛ گورج کردنەوە؛ هۆش هێنانەوەبەر:
(He rallied his energy .)
v.i. (١) کۆبوونەوەو یەکگرتن: *(The soldiers rallied.)* .
(٢) یەکگرتن
(٣) هاتن بە دەنگەوە؛ دەستی یارمەتی بۆ درێژکردن؛ پشتگرتن:
(He ~ied to his defeated friend.)
(٤) هۆش هاتنەوەبەر؛ زیندووبوونەوە
(٥) لێدان و لێدانەوەی تۆپی تەنس چەند جارێك پێش بردنەوەی خاڵێك.
(٦) نرخ بەرزبوونەوە پاش شکانی بۆ ماوەیەك (بۆرسە).
n. (١) کۆبوونەوەی جەماوەری:
(There were several anti-war rallies.)
(٢) لێدان و لێدانەوەی تۆپی تەنس چەند جارێك پێش بردنەوەی خاڵێك.

rally (ral'i), ***v.t. & v.i.*** گاڵتەپێکردن؛ کلك پێوەکردن؛ قەشمەری پێ کردن؛ پێ پێکەنین.

ram (ram), ***n.*** (١) بەران؛ بەختە بەران؛ بەختە.
(٢) battering-ram.
(٣) (ا) نووکی تیژی کەشتی بۆ پیاکێشانی کەشتی دوژمن.
(ب) کەشتییەك کە ئەم نووکە تیژەی هەبێ.
(٤) ترومپا؛ پەمپ
(٥) [R-] (ا) کۆنەستێرەی بەران؛ کەلووی بەران. (ب) بورجی بەران.
v.t. (١) بە توندی پیاکێشان؛ بە قایم پیاماڵین؛ قۆچ لێدان؛ شۆق لێدان.
(٢) داکوتان؛ بەزۆر چەسپاندن؛ بەزۆر تێخستن یا تێکردن.
(٣) بە زۆر کردن یا سەپاندن بەسەردا؛ بە زۆرەملێ بردنەسەر؛ بە زۆر پێ کردن.
(٤) تێ ئاخنین؛ تێ ترنجاندن؛ تێ پەستن؛ داگرتنەوە؛ پەستنەوە.

Ramadan (ram'ə-dän´), ***n.*** رەمەزان؛ مانگی رەمەزان؛ مانگی رۆژوو گرتن.

ramble (ram'b'l), ***v.i.*** (١) گەڕان؛ پیاسەکردن؛ گەڕان بەبێ مەبەست.
(٢) بازدان لە باسێکەوە بۆ باسێکی تر (لە نووسین یان دوواندا)؛ بە پچڕپچڕ نووسین یا دووان؛ قسەی هەڵەق و مەلەق کردن.
(٣) پێچاوپێچ کردن.
(٤) تەرز فرێدان بە هەموولایەکدا؛ بە هەموولایەکدا بڵاوبوونەوە:
(The vines ~d over the fence.)
n. پیاسە؛ گەڕانی بێ مەبەست؛ گەڕان.

rambler (ram'bler), ***n.*** (١) گەڕۆك
(٢) بازدەر لە باسێکەوە بۆ باسێکی تر (لە نووسین و دوواندا).
(٣) گوڵی خۆهەڵواسەر یا تەرزفرێدەر بە هەموولایەکدا.

rambling (ram'bliŋ, ram'b'l-iŋ), ***adj.*** (١) گەڕۆك
(٢) بڵاوبووەوە؛ تەرزفرێداو؛ بڵاوو پێچاوپێچ: *(a ~ house)* .
(٣) دووردرێژو پچڕپچڕ (نووسین، دووان)؛ بازدەر لە باسێکەوە بۆ باسێکی تر.

Rambouillet (ram'boo-lā´), ***n.*** جۆرە مەڕێکی فەرەنسییە بۆ خوری و گۆشت بەخێودەکرێت.

rambunctious (ram-buŋk'shəs), ***adj.*** [Colloq]. سەرکێش؛ سەرچڵ؛ سەرپێچ؛ جەربەزە؛ هاروهاج؛ چەتوون؛ لاسار.

ramekin; ramequin (ram'ə-kin), ***n.*** (١) خواردەمەنییەکە لە ووردە نان و پەنیر و هێلکە دروست دەکرێت و لە فڕندا دەپێشێنرێت.
(٢) دەفری تیا پێشاندنی ئەم خواردەمەنییە.

ramification (ram´ə-fi-kā'shən), ***n.*** (١) لق و تەرز لێ بوونەوە.
(٢) چڵ؛ لق؛ تەرز
(٣) ئەنجام؛ ئەنجامی ناڕاستەوخۆو دوور : *(the ~ of an act)* .

ramiform (ram'ə-fôrm´), ***adj.*** (١) پەل پەل؛ لق لێ بووەوە؛ پەلدار. (٢) لە لق دەچێت؛ پەل ئاسا.

ramify (ram'ə-fī´), ***v.t. & v.i.*** لق لێ بوونەوە؛ لق و پۆپ فڕێدان؛ بڵاوبوونەوە؛ تەرز فرێدان؛ بەش بەش بوون.

ramose (rā'mōs, rə-mōs'), ***adj.*** پەلدار؛ پەل پەل؛ لقدار؛ بڵاو.

ramous (rā'məs), ***adj.*** (١) لە لق یا پەل دەچێت. (٢) ramose.

ramp (ramp), ***n.*** (١) پارەرێکی لێژە کە نهۆمەکانی خانوویەك بەیەك دەگەیەنێ. (٢) رێگەیەکی کورت و گەلێك جار لێژە کە دوو رێگەی بەرزو نزم بەیەکتری دەگەیەنێ. (٣) پێچی نەردە یا چاغ.
(٤) پارەوی سواربوونی فڕۆکەو لێ دابەزینی.

ramp (ramp), ***v.i.*** (١) لەسەر پاشوو راوەستان و دەست بڵاوکردنەوە (وەك شێری پەیکەرو درووشم).
(٢) هەڵوێستێکی ترسناك و هەڕەشانە وەرگرتن.
(٣) بەلەسەبوون؛ هەڵچوون؛ شێتگیربوون.

rampage (ram-pāj'), ***n.*** بەلەسەیی؛ بەلەسەبوون؛ وورووژان و شت شکاندن و زیان دان: *(The crowd went on a ~ .)*
v.i. بەلەسەبوون؛ شێتگیربوون؛ فەرتەنە نانەوە؛ ئاژاوە خستنەوە؛ وورووژان.

rampageous (ram-pā'jəs), ***adj.*** بەلەسە؛ لاسار؛ یاخی؛ شێتگیر.

rampant (ram'pənt), ***adj.*** (١) لە پەرەسەندندایە؛ لە گەشەکردندایە: *(~ plants)*
(٢) بڵاوبووەتەوە بە هەموولایەکدا؛ دابین نەکراو؛ تەشەنەکردوو:
(Crime is ~ in the city.)
(٣) بەلەسە؛ سەرکێش؛ توندوتیژ.
(٤) لایەکی پایەکەی بەرزترە لەلاکەی تر (خانووسازی)؛ پایەیەکی بەرزترە لەپایەکەی تر (تاق).
(٥) لەسەر پاشوو وەستاوەو دەستەکانی بڵاوکردووەتەوە یەکێکیان لە سەروو ئەوی ترەوە (شێری پەیکەرو درووشم).

rampart (ram'pärt), ***n.*** (١) سەنگەر؛ قەڵا؛ شوورە؛ بەربەست؛ بەست.
(٢) پارێزەر؛ پارێزگار؛ شتی پارێزەر؛ بەربەست:
(Courage is a ~ against troubles.)
v.t. پاراستن بە سەنگەر یا بە شوورە.

rampion (ram'pi-ən), ***n.*** شێلمە کێویلە.

ramrod (ram'rod´), ***n.*** زەمەی تفەنگ؛ سمە.
adj. رەق؛ توندوتیژ.
v.t. بە زۆر کردن؛ پاڵ پێوەنان بۆ پەسەندکردن:
(to ~ a proposal through a committee)

ramshackle (ram'shak´'l), ***adj.*** شەق و شڕ؛ شلۆق؛ پەرپووت:
(a ~ old building)

ramson (ram'z'n, ram's'n), ***n.*** (١) سیرێکی گەڵا پانە.
(٢) رەگی ئەم جۆرە سیرە.

ramulose (ram'yoo-lōs´), ***adj.*** لقی بچکۆلەی زۆر لێ بووەتەوە؛ پەل پەل؛ چڵ چڵ.

ramus (rā'məs), ***n.*** لق؛ پەل (زیندەوەرزانی)؛ چڵ.

ran (ran), *past tense of* **run**.
also ran, دۆڕاو (غارغارێن، پێشبڕکێ)؛ نەبراوە.

rance (rans), ***n.*** مەرمەڕی بەلجیکی (تەختەکەی سوورەو پەڵەپەڵەی شین و سپی پێوەیە).

ranch (ranch), ***n.*** (١) کێڵگەی رەشەووڵاخ و ئاژەڵ و ووڵاخی بەرزە (کە گەلێك جار خاوەنەکەیشی تێدا دەژی)؛ ئاژەڵگەو ماڵی خاوەنەکەی؛ پەروەردگە یا لەوەڕگای رەشەووڵاخ و ئەسپ و ئاژەڵ.
(٢) باخ: *(a fruit ~)* .
(٣) ئەوانەی لە ئاژەڵگە کاردەکەن و دەژین.
v.i. لە ئاژەڵگا ئیش کردن؛ ئاژەڵگا بردن بەرێوە.
v.t. لەوەڕاندن؛ کردنە لەوەڕگاوە.

rancher (ran'cher), ***n.*** (١) (ا) خاوەن ئاژەڵگە؛ خاوەن کێڵگەی رەشەووڵاخ و ئەسپ و ئاژەڵ. (ب) سەرکاری ئاژەڵگە.
(٢) کاوبۆی؛ گاوان (هەروەها پێشی دەووترێ: "ranchman").

ranchero (ran-chā'rō), ***n.*** [Sp.], = **rancher.**

ranchman (ranch'mən), ***n.*** = **rancher.**

rancho (ran′chō, rän′chō), *n.* [Sp.]. (١) کوختەی کرێکاو
گاوانی ئاژەڵگە (٢) **ranch**.

rancid (ran′sid), *adj.* بۆن درن؛ بۆنی پیسی ڕۆن و کەرەی کۆن.
-rancidity *(n.).*

rancor; rancour (raŋ′ker), کینە؛ کۆنە قین؛ ڕق؛ قین؛ بەدخوازی؛
کۆنە دوژمنایەتی.

rancorous; rancourous (raŋ′ker-əs), *adj.* بە قین بە کینە؛
قین هەڵگر؛ کینەدار.

-rancorously *(adv.)*; rancorousness *(n.)*.
rancour (raŋ′ker), *n.* [British spelling]. = rancor.

rand (rand), *n.* (١) ناوبۆشی قنگە پاژنەی پێڵاو.
(٢) [Rare or Dial.]، قەراغ؛ پەراوێز؛ کەنار (وەك کەناری زەوییەك
کەحوتە گا یا مەکینە نایگاتێ بیکێڵێت)
(٣) پارەی ئەفەریقای باشوور.

random (ran′dəm), *adj.* ڕێکەوت؛ کوێرانە؛ بەبێ بیرلێکردنەوەو
پیلان دانان. (*a ~ remark, selection, meeting, etc.)* .
at random, هەرچۆنێك هەڵسووڕا؛ بە کوێرانە؛
جۆر ڕێکەوت وەها (*to shoot at random)*

randomly (ran′dəm-li), *adv.* جۆر ڕێکەوت وەها؛ بەبێ پیلان؛
بە ڕێکەوت؛ بە کوێرانە: [to read (or do something) ~]

randy (ran′di), *adj.* (١) حەشەری؛ بەئالۆش؛ چاوچنۆس؛ چاوباز
(٢) [Scot.]، بێ ئەزاکەت؛ بەدڕەوشت.

ranee (rä′ni), *n.* = rani.

rang (raŋ), *past tense of* ring.

range (rānj), *v.t.* (١) ڕیزکردن
(٢) هاوپۆل کردن؛ پۆل پۆل کردن؛ ڕێکخستن.
(٣) خۆ دانەپاڵ؛ لایەن گرتن
(٤) نیشان گرتن؛ نیشان لێ گرتن؛ ڕیزکردنی نیشان و میلی چەك.
(٥) پێدا گەڕان؛ گەڕان (*They ~d the woods.)*
(٦) لەوەڕاندن؛ کردنە لەوەڕگاوە.
(٧) ئاڵۆسکاوی لە لەنگەر لابردن و ڕاستکردنەوەی (بۆ ئەوەی بە ئاسانی
شۆڕ نەکرێتەوە بۆ لەنگەرخستن)

v.i. (١) بەرەو لایەك درێژ بوونەوە.
(The mountains ~ toward the south.)
(٢) گەڕان
(٣) بۆ گەڕان (ڕاو)؛ پێداگەڕان.
(The dog ~d through the woods.)
(٤) مەودا؛ ئەوەندە بوون؛ گەیشتنە ئەوەندە (دووری)
(The gun ~d half a mile.).
(٥) لەنێوان ئەوەندەو ئەوەندەدا بوون؛ لەنێوان دوو سنووردا یا ڕادەدا بوون:
(The children ~d in age from two to five years.)
(٦) نیشتەنی شوێنێك بوون (ڕووەك و گیاندار)؛ لە ناوچەیەکی تایبەتیدا
ڕووان یا ژیان.
(٧) دۆزینەوەی ماوە یا دووری نیشان.

n. (١) ڕیز؛ زنجیرە (٢) پۆل؛ بابەت؛ جۆر
(٣) زنجیرە شاخ؛ ڕیزە شاخ
(٤) ڕێك؛ ئاست؛ لەسەر یەك هێڵ بوون
(The tree is on ~ with the house.)
(٥) (أ) مەودای تفەنگ و دەمانچەو چەکی تر؛ ماوەی بڕکردنی گوللە.
(ب) دووری نیشان
(٦) مەیدانی تفەنگ تەقاندن (بۆ مەشق)
(٧) مەودا؛ ڕادەی گەیشتن؛ ماوەی بڕکردن. *(the ~ of my voice)* .
(٨) گەڕان (٩) لەوەڕگا؛ پاوە
(١٠) جیاوازی (پلە، کەم و زۆری)؛ ئەم پەڕو ئەوپەڕ؛ ڕادەی جیاوازی:
(The ~ of price was narrow.)

(١١) ئاگردانی چێشت لێنان بە گاز یا کارەبا؛ دەزگای چێشت پێ لێنان
(١٢) نیشتەنی (ڕووەك و گیاندار)؛ شوێنی تیا ڕووان و ژیان.
(١٣) مەودا (ژمێرەکاری).

adj. بەرەڵا؛ نەبەستراوە؛ لە لەوەڕگادایەو بەرەڵایە: *(~ cattle)* .

range finder, دووری نیشان دۆزەرەوە (لە تۆپ و کامێراو شتی تردا)؛
بواردۆز.

ranger (rän′jer), *n.* (١) [R-] ، (أ) سەربازی هێرش و شەڕی
دەستەیەخە. (ب) قۆڵ؛ پاسەوان؛ حەسحەس.
(٢) (أ) لێپرسراوی باخچەی گشتی (لە ئینگلتەرە). (ب) **forest ranger**
(٣) گەڕۆك. (٤) ڕەشەوڵاخێکی بەرەڵا لە لەوەڕگادا، واتە: نەبەستراوە.

rangy (rān′ji), *adj.* (١) گەڕۆك. (٢) لاق درێژ. (٣) فراوان؛ بلاو؛ گەورە.

rani; ranee (rä′ni), *n.* (١) شاژنی هیندی؛ ژنە میر یا فەرمانڕەوی
هیندی. (٢) بانووشای هیندی؛ پادشای ژنی هیندی.

rank (raŋk), *n.* (١) ڕیز؛ زنجیرە. (٢) ڕێك و پێکی.
(٣) پلە؛ پلەوپایەی کۆمەڵایەتی؛ چینی کۆمەڵ:
(They come from all ~s of life.)
(٤) پایەداری؛ پلەوپایەی بەرز؛ بەرزی؛ شکۆ: *(a man of ~)* .
(٥) پلە (سوپا، میری، کاربەدەستی): *(the ~ of captain)*
(٦) پلە؛ نمرە؛ پایە: *(a poet of the first ~)* .
(٧) خانەی ئاسۆیی شەترەنج.
(٨) (أ) ڕیز (سەرباز، ئۆتۆمبێل). (ب) *(pl.)* ، لەشکر؛ سوپا.
(ج) *(pl.)*، چینی سەرباز: *(He rose from the ~s.)* .

v.t. (١) ڕیزکردن؛ خستنە ڕیزەوە؛ لەڕیزدا دانان.
(٢) پلە بۆ دانان؛ پۆل پۆل کردن یا ڕیزکردن بەپێی پلەوپایە:
(She ~s him above the rest.)
(٣) پلە بەرزتربوون لە: *(A colonel ~s a captain.)* .

v.i. (١) پلەیەکی تایبەتی هەبوون؛ ئەوەندەهەم بوون لە لیستەیەکدا:
(He ~s second on the list.)
(٢) بەرزترین پلە یا کەس بوون:
(the ~ing member of the committee)

pull one's rank on, [Military Slang], پلەی خۆ بەکارهێنان بۆ
سوود وەرگرتن یا بەسەر بەردەستدا خوڕین.

rank and file, (١) چینی سەرباز؛ سەربازان.
(٢) ئەندامانی سادەی ڕێکخراوێك یا حیزبێك، نەك سەرکردەکانی

rise from the ranks, لە سەربازییەوە بوون بە ئەفسەر ووردە ووردە.

rank (raŋk), *adj.* (١) هەمووشوێنێکی گرتووەتەوە ئەوەندە تەڕزی
فرێداوە؛ لە ئەندازە بەدەر بەهێزەو گەورە بووە: *(~ grass, weed, etc.)*
(٢) زۆر بەپیت؛ زیاد لە پێویست بەپیتە: *(~ soil)* .
(٣) بۆگەن؛ بۆن درن.
(٤) نابەجێ؛ ناشرین؛ پیس و بۆگەن؛ پیس.
(٥) تەواو (لەڕووی ناپەسەندییەوە)؛ ئەوپەڕ:
(~ treason, deceit, nonsense, etc.)

ranker (raŋk′er), *n.* [British], (١) سەرباز.
(٢) ئەفسەرێکە کە لە سەربازییەوە بووبێ بە ئەفسەر.

ranking (raŋk′iŋ), *adj.* بەرزترین ئەندامی ئەنجوومەنێك یا
دەستەیەکە: *(the ~ing member)* .

rankle (raŋ′k'l), *v.i.* (١) هەوکردن؛ ئاوسان؛ دوومەڵ کردن.
(٢) پەنگ خواردنەوەو دڵ ئازاردان؛ هەمیشە پەستکردن یا تووڕەکردن؛
وورووژاندن؛ یادکردنەوەی دەبێتە هۆی ڕق هەڵسان: *(The insult ~d .)* .

ransack (ran′sak), *v.t.* (١) پشکنین؛ بەووردی گەڕان یا ووردبوونەوە.
(٢) تاڵان کردن: *(They ~ed the house, village, etc.)* .

ransom (ran′səm), *n.* (١) گەڕاندنەوە یا بەرەڵاکردنی دیلێك یا
کەسێکی فڕێنراو بە پارە.
(٢) ئەو پارەیەی دەدرێت (بۆ بەردانی دیلێك یا کەسێکی فڕێنراو).
(٣) گوناە پاك کردنەوە بە قوربانی کردن یا سزا چەشتن.

v.t. (١) پارەدان بۆ بەردانی دیلێك یا كەسێكی فڕێنراو.
(٢) (ا) پارە داواكردن بۆ بەردانی دیلێك یا كەسێكی فڕێنراو.
(ب) بەرەلاكردنی دیلێك یا كەسێكی فڕێنراو پاش پارە وەرگرتن.
(٣) گوناە پاك كردنەوە بە قوربانی كردن.

rant (rant), *v.i.* (١) هاوار هاوار كردن، قیژەقیژكردن وەك شێت؛ قسەی شێتانە كردن. (٢) [British Dial.]، بەزمو ڕەزم گێڕان.
v.t. هاوار هاوار كردن، قیژەقیژكردن وەك دێوانە.
n. (١) قیژەقیژ، قیژەو هاوار؛ قسەی شێتانە.
(٢) [British Dial.]. بەزمو ڕەزم گێڕان.

rap (rap), *v.t.* (١) پیاكێشان، پیاماڵین؛ لێدان، تەقە لێ هەڵسان؛ لە دەرگا دان. (٢) (~ out)، لەپڕو بەپەلە لەدەم دەرپەڕان.
v.i. لێدان؛ لە دەرگا دان؛ تەقە لێ هەڵساندن؛ پیادان.
n. (١) تەقە؛ تەپە.
(٢) [Slang]، لۆمە؛ سەرزەنشتی؛ ڕەخنە: *(to take the ~)*.

rap (rap), *n.* (١) پارەیەكی ئێرلەندی قەڵب
(٢) [Colloq.]، هیچ *(I don't care a ~ .)*

rap (rap), *v.t.* (١) [Obs.]، فڕاندن؛ لە دەست هەڵپرووسكان؛ گرتن؛ پڕپیاكردن؛ بردن. (٢) دڵفڕاندن.

rap (rap),[Slang], *n.* دەمەتەقێ؛ قسەكردن پێكەوە بە ئاشكراو بێ ترس.
v.i. پێكەوە دوان بە ئاشكراو بەبێ ترس.
(a place where they could meet and ~)

rapacious (rə-pā′shəs), *adj.* (١) تاڵانكەر؛ ڕووتكەرەوە.
(٢) چاوبرسی؛ برسی؛ بە هیچ تێر نەخۆر؛ چاوچنۆك.
(٣) دڕندە؛ نێچیركوژ؛ گۆشتخۆر؛ ڕاوكەر: *(a ~ animal, bird, etc.)*.
-rapaciously *(adv.)*; rapaciousness *(n.)*.

rapacity (rə-pas′ə-ti), *n.* (١) تاڵانكەری.
(٢) چاوبرسێتی، چاوچنۆكی؛ برسێتی.
(٣) دڕندەیی، ڕاوكردن؛ نێچیر كوشتن.

rape (rāp), *n.* (١) بە زۆر گاینی كچو ژن؛ ئافرەت زەوتكردن؛ بە زۆر گاین.
(٢) (ا) ڕووتكردنەوە؛ لێ زەوتكردن؛ بەزۆر لێسەندن
(ب) هەڵگرتن، فڕاندن (ئافرەت)
(٣) تاڵان كردن؛ تاڵان كردنو وێران كردن.
(٤) شكاندن (یاسا)؛ بەرژین شكان.
v.t. (١) بە زۆر گاینی كچو ژن؛ زەوتكردنی ئافرەت.
(٢) هەڵگرتن، فڕاندن (ئافرەت)
v.i. بە زۆر گاینی ئافرەت.

rape (rāp), *n.* شێلم

rape (rāp), *n.* تلپە تری

rape oil, ڕۆنی شێلم

raphe (rā′fē), *n. Also* **rhaphe,** شوێنی بەیەكگەیشتنی ئەندامێكی دوو پارچە : وەك زمان؛ سیم یا شیرازە (ڕووەكناسی، گیانەوەرناسی)؛ ناوبەند.

raphia (rā′fi′ə), *n.* = raffia.

rapid (rap′id), *adj.* (١) خێرا، گورج؛ بەپەلە.
(٢) لێژ، سەربەرەوخوار؛ سەربەرەوژوور

-rapidness *(n.)*.

rapid fire (rap′id-fīr′), *adj.* (١) خێر، تەقیو *(a ~ gun)*.
(٢) خێرا؛ بەپەلە؛ خێرا خێرا: *(a ~ talk)*.

rapidity (rə-pid′ə-ti), *n.* خێرایی، پەلەیی

rapidly (rap′id-li), *adv.* خێرا، بەخێرایی، بە گورجی؛ زوو؛ بەپەلە

rapier (rā′pi-er, rāp′yer), *n.* شمشێری دوودەم؛ شیری باریك و نووك تیژ

rapine (rap′in), *n.* تاڵان كردن، ڕووتكردنەوە؛ ڕاووڕووت؛ تاڵانكاری.

rapist (rāp′ist), *n.* بە زۆر گێ، ئافرەت بە زۆر گێ.

rapparee (rap′ə-rē′), *n.* (١) چەتەی ئێرلەندی.
(٢) چەتە؛ ڕاووڕووتكەر؛ تاڵانكەر.

rappee (ra-pē′), *n.* برنووتی توندوتیژ

rapport (ra-pôrt′, ra-pōrt′), *n.* پەیوەندی نزیك؛ دۆستایەتی؛ نزیكی.

rapprochement (ra′prôsh′män′), *n.* ئاشتبوونەوە؛ ڕێككەوتنەوە؛ پێكهاتن؛ پێكهاتنەوە.

rapscallion (rap-skal′yən), *n.* قومارباز؛ زۆڵ؛ پیاوخراپ؛ نارەسەن؛ ناپیاو؛ ساختەچی.

rapt (rapt), *adj.* (١) لەخۆشیدا ئاگا لە خۆ نەماو؛ هۆش لای خۆ نەماو.
(٢) شەیدا؛ گەشكەدار.
(٣) بیروهۆش نەماو؛ بەتەواوی پێوە خەریك بوو: *(~ in thought)*.
(٤) شەیدایانە؛ گەشكەدارانە. *(a ~ look)*.

raptorial (rap-tôr′i-əl, rap-tō′ri-əl), *adj.* (١) بۆ ڕاوكردنو نێچیر گرتن شیاو: *(~ claws)*.
(٢) تایبەتی بە باڵندەی ڕاوكەر یا گۆشتخۆر؛ هی چرنووكدارەكان.

rapture (rap′cher), *n.* (١) ئەوپەڕی خۆشی؛ شەیدایی؛ كامەرانی؛ گەشكە. (٢) [Rare]، لە خۆشیدا ئاگا لە خۆ نەمان.
v.t. [Poetic], شێتوشەیدا كردن؛ بەختیاركردن؛ گەشكەداركردن.

rapturous (rap′cher-əs), *adj.* گەشكەدار؛ شەیدا؛ زۆر دڵخۆش؛ زۆر كامەران.

rara avis (rā′rə ā′vis), [L.], (١) كەسێك یا شتێكی بێ هاوتا؛ كەسێكی سەرناسا. (٢) مەلی دانسقە.

rare (râr), *adj.* (١) دەگمەن؛ دانسقە؛ كەم؛ زۆر كەم دەست دەكەوێت؛ بەگران دەست دەكەوێت. (٢) بێ هاوتا؛ نایاب؛ زۆر چاك:
(a ~ scholar, quality, friendship, etc.)
(٣) كەم (پاڵەپەستۆی هەوا)؛ تەنك (هەوا): *(~ air)* .
(٤) [Obs.]، بڵاو؛ پەرش و بڵاو
-rareness *(n.)*.

rare (râr), *adj.* نەبرژاو؛ نەكوڵاو؛ باش نەبرژاو یا نەكوڵاو؛ كاڵ وكرچ:
(~ meat)

rarebit (râr′bit), *n.* پەنیری تواوە بەسەر نانی برژاوەوە.

rare-earth elements, توخمە زەمینییە دانسقەكان (كیمیا).

raree show, (١) خۆنووواندنی سەر شەقام.
(٢) peep show

rarefaction (râr′ə-fak′shən), *n.* (١) كەمكردنەوە یا كەم بوونەوەی پاڵەپەستۆی هەوا (٢) تەنك كردن؛ تەنك بوون
-rarefactive *(adj.)*.

rarefied (râr′fēd′), *adj.* (١) شاراوە؛ لێڵ؛ كەم كەس تێی دەگات.
(٢) بەرز؛ بەرزو بەشكۆ؛ پاك و خاوێن.

rarefy (râr′ə-fī′), *v.t.* (١) كەمكردنەوەی پاڵەپەستۆی هەوا؛ تەنك كردن؛ لە چڕی یا خەستی كەمكردنەوە. (٢) پاك كردنەوە؛ خاوێن كردن؛ پاكژكردن؛ ئاسك كردن؛ بەرزكردنەوە.
v.i. (١) كەم بوونەوەی پاڵەپەستۆی هەوا؛ تەنك بوون.
(٢) خاوێن بوون؛ پاك و خاوێن بوون

rarely (râr′li), *adv.* (١) بە دەگمەن؛ بە هەڵكەوت؛ كەم جار؛ بە دانسقە.
(٢) بەجوانی و نایابی؛ بە لێهاتووانە. (٣) زۆر؛ ئێجگار.

rareripe (râr′rīp′), *adj.* زۆر پێگەییو.
n. میوە یا سەوزەی پێگەییو

rarity (râr′ə-ti), *n.* (١) دەگمەنی؛ دانسقەیی؛ زۆر كەمی.
(٢) نایابی؛ زۆر چاكی. (٣) تەنكی؛ شاشی. (٤) شتێكی دانسقەو نایاب.

rascal (ras′k'l), *n.* (١) قومارباز؛ ساختەچی؛ زۆڵ، نارەسەن.
(ئەم ووشەیە گەڵێك جار لەڕووی خۆشەویستی و گاڵتەوە بەكاردەهێنرێت)
(٢) [Obs.]، ڕووتە؛ ڕووتەوڕووتەیەك.
adj. (١) ناكەس؛ ناپاك؛ پیس؛ نارەسەن.

(٢) [Obs.]، هی رووت‌ و پووت.
-rascaly *(adv.)*.
rascality (ras-kal′ə-ti), *n.* (١) قومار، زێتی، پیاوخراپی؛ نارەسەنی؛ ناپیاوی؛ ڕزیی، بێپەسەندێتی (٢) کارێکی ناپاك و نامەردانە.
rase (rāz), *v.t.* = raze.
rash (rash), *adj.* (١) هەڵەشە، سەرچڵ؛ سەرکێش؛ بێباك؛ جەربەزە
(a ~ person)
(٢) هەڵەشە (کردەوە)؛ سەرکێشانە *(a ~ act)*.
(٣) [Obs.]، زوو بە ئەنجام گەیێن.
-rashly *(adv.)* ; rashness *(n.)*.
rash (rash), *n.* (١) کەرمەزنە؛ قنچکە؛ زیپکە؛ لیر؛
(to break out in a ~)
(٢) چەند ڕووداوێکی یەك لەدوای یەك؛ زنجیرە ڕووداو؛
(a ~ of criticism)
rasher (rash′er), *n.* توێژاڵێك یا تیلماسکێك گۆشتی بەرازی سووره‌وەکراو.
rasorial (rə-sôr′i-əl, rə-sō′ri-əl), *adj.* (١) چینەکەر
(٢) gallinaceous.
rasp (rasp, räsp), *v.t.* (١) لە بڕبەندان کراندن.
(٢) بەدەنگێکی گڕ یا نووساو ووتن.
(٣) بێسنکردن، وەڕس کردن؛ زیزکردن؛
(The baby's crying ~ed her nerves.)
v.i. (١) کراندن، هەڵ کراندن
(٢) دەنگێکی ناساز یا ناخۆش کردن؛ کرەکردن
n. (١) بڕبەند؛ بڕبەنگ (٢) لە بڕبەندان.
(٣) دەنگێکی گڕو ناساز؛ دەنگی ناخۆش؛ کرەکر؛ دەنگی کراندن.
raspberry (raz′ber′i, raz′ber-i), *n.* (١) تووترك
(٢) [Slang]، حرت.
raspy (ras′pi, räs′pi), *adj.* (١) گڕ، نووساو *(a ~ voice)*.
(٢) ناساز، دەنگ ناخۆش وەك دەنگی کراندن
(٣) تەنگەحیکڵانە؛ تەنگەتیلکە؛ زوو پەست دەبێت.
rat (rat), *n.* (١) مشکە کوێرە؛ جرج
(٢) [Colloq.] توێەڵێك قژ یا قوماشە قژی ئافرەتی پڕتر پێ دەنووێنرێت.
(٣) [Slang]، کەسێکی نهێنکری ناپاك، بەتایبەتی: (ا) سیخوڕ، جاسووس (بەتایبەتی بەسەر هاوکارەکانی‌یەوە).
(ب) کرێکاری ناناك، ناچێتە ناو یەکێتی کرێکارانەوە.
v.i. (١) ڕاوە مشکەکوێرە کردن (بەتایبەتی بە سەگەوە)
(٢) [Slang]، پشت تێکردنی هاوڕێ و هاوکار لەکاتی تەنگانەدا (وەك چۆن گوایە جرج کەشتی‌یەك بەجێ دەهێڵێت لەپێش نوقم بووندا)؛ ناپاکی کردن؛ پەیمان شکاندن (ب) سیخوڕی کردن؛ سووسە کردن (بەتایبەتی بەسەر هاوڕێ و هاوپۆل و هاوکارەوە)؛
(to ~ on one's classmates, friends, etc.)
Rats! [Slang], قسەی ڤۆڕ، قسەی هیچ و پووچ و بێ مانا.
smell a rat, [Slang], هەست بە بیلانی پیس و ناپاك کردن.
ratable (rāt′ə-b′l), *adj.* (١) هەڵ دەسەنگێنرێ؛ ڕێژەی بۆ دادەنرێ یا لێکدەدرێتەوە (٢) [British]، باجی لەسەرە
ratafia (rat′ə-fē′ə), *n.* *Also* ratafee. (١) خواردنەوەیەکی کحوولی‌یە (٢) جۆرێکە لە پسکویت
ratan (ra-tan′), *n.* = rattan.
rataplan (rat′ə-plan′), *n.* دەنگی تەپڵ لێدان، سمی ئەسپ لەکاتی غارغارێندا یا تەقەی گوللەڕژێن.
v.i. & v.t. دەنگێکی وەها لێوەهاتن
rat-bite fever (or disease), تای جرج، نەخۆشی‌یەکە لە جرج یا مشکەکوێرە گەستنەوە تووش دەبێت.
ratch (rach), *n.* = ratchet.

ratchet (rach′it), *n.* (١) گیرەو ڕەوورەوەی دداندار (٢) گیرە
(٣) ڕەوورەوەی ددانددار؛ پێچکەی ددانددار.
ratchet wheel, ڕەوورەوەی ددانددار
rate (rāt), *n.* (١) تێکڕا؛ *(the ~ of speed per hour)*.
(٢) ڕێژە *(the ~ of exchange.)*.
(٣) بەها؛ نرخ *(postal ~s)*.
(٤) پلە؛ نمرە *(a first ~ musician)*.
(٥) خێرایی *(He reads at a moderate ~.)*.
(٦) بار؛ گوێرە
(٧) بابەت؛ پلەوپایە؛ جۆر *(a writer of the first ~)*
(٨) [British]، مولکانە؛ باجی خانووو زەوی‌وزار.
(٩) [Obs.]، هەند؛ چەند
v.t (١) نرخ لەسەر دانان؛ هەڵسەنگاندن؛ خەمڵاندن.
(٢) پلە یا نمرە بۆ دانان؛ هەڵسەنگاندن؛ *(How do you ~ his work?)*
(٣) واداناn؛ دانان؛
(He is ~d as an important national figure.)
(٤) دیاری کردنی نرخی بار گواستنەوە.
(٥) [Colloq.]، شایستەبوون؛ هەڵ گرتن؛ هێنان
v.i. (١) پلە یا نمرە بۆ دانران (٢) بەنرخ بوون
at any rate, هەرچۆنێك بێت؛ بەهەر جۆرێك بێت
at this rate, (ئەگەر) بەم گوێرەیە بێت؛ بەپێی ئەمە
rate (rāt), *v.t. & v.i.* سەرزەنشتکردن؛ شکاندن؛ پیاهەڵشاخان.
ratel (rā′təl, rä′təl), *n.* گیاندارێکە لە گۆرهەڵکەنە دەچێت.
rate of exchange, ڕێژە یا بەهای پارە گۆڕینەوە
ratepayer (rāt′pā′er), *n.* [British], باجدەر
-**rater** (rāt′er), پاشگرێکە بەمانای نمرە ئەوەندە؛ پلە ئەوەندە
(second ~)
rathe (rāth), *adj.* [Obs. or Poetic]. (١) ئامادە؛ بەپەرۆشەوە؛ خێرا؛ زوو. (٢) زوو پێگەییو؛ زوو پشکوتوو.
rather (rath′er), *adv.* (١) خێراتر؛ زووتر
(٢) بەلایەوە باشترە؛ زیاتر حەزی پێ دەکات؛
(He would ~ go than stay.)
(٣) وا باشترە؛ وا بەجێ ترە؛ لەباتی؛ نەك؛
(I, ~ than you, should take the risk.)
(٤) ڕاستتر وایە؛ نا بەڵکو؛
(It was in the morning, or ~, the early afternoon.)
(٥) بەپێچەوانەوە؛ بەڵکو *(We have not lost, ~, we have won.)*
(٦) نەختێك؛ تۆزێك؛ تارادەیەك؛ *(It is ~ cold, stupid, late, etc.)*
(٧) [British Colloq.]، بەڵێ ڕاستە! وایە! بەڵێ! بێ گومان وایە!
had rather, بەلاوە باشتربوون؛ پێ باشتربوون؛
(I had rather die than support that idea.)
rathskeller (räts′kel′er), *n.* چێشتخانەیەکی ژێرزەمینە خواردنەوەی کحوولی تێدا دەست دەکەوێت.
raticide (rat′ə-sīd′), *n.* مەرگەمووش؛ مەرگەمشك؛ مشك کوژ.
ratification (rat′ə-fi-kā′shən), *n.* پەسەندکردن (پەیمان)؛ مۆرکردن؛ مۆرکران. *(a treaty ~)*
ratify (rat′ə-fī′), *v.t.* پەسەندکردن (پەیمان)؛ مۆرکردن؛
(to ~ a treaty)
-ratifier *(n.)*.
rating (rāt′iŋ), *n.* (١) پلە، سەرباز
(٢) لە پلەیەکدا دانان؛ نمرە یا پلە پێدان؛ خستنە پۆلێکەوە.
(٣) خەمڵاندن یا دانانی هێزی مەکینە بەپێی هێزی ئەسپ.
(٤) هەڵسەنگاندنی باری دارایی کەسێك یا بازرگانی‌یەك (بۆ قەرز پێدان)،
(His credit ~ is not good.)
rating (rāt′iŋ), *n.* سەرزەنشتی؛ شکاندن؛ پیاهەڵشاخان

ratio (rā'shō, rā'shi-ō´), *n.* (١) ڕێژه
(In our class there is a ~ of three boys to two girls.)
(٢) ڕێژه (بیرکاری)
ratiocinate (rash´i-os'ə-nāt´), *v.i.* لێکدانەوه: ژیربێژی.
-ratiocination *(n.)*; **ratiocinative** *(adj.)*.
ration (rash'ən, râ'shən), *n.* (١) بەش
(٢) بەشی بۆ براوه (خواردەمەنی، ئازووقه، ...هتد).
(٣) خۆراکی ڕۆژانەی سەرباز
(٤) [Military Slang]، خواردەمەنی؛ خواردن؛ خۆراك.
v.t. (١) بەشی خۆ پێدان: خۆراکی ڕۆژانه دان به سەرباز
(٢) بۆ بڕینەوه لەکاتی نەبوونی و جەنگدا (خواردەمەنی، شتومەك)؛ کەم پێدان:
(to ~ food)
rational (rash'ən-'l), *adj.* (١) مێشکی. تایبەتی بەهێزی بیرکردنەوه:
(~ powers)
(٢) بیرکەرەوه؛ ژیر: شت لێکدەرەوه:
(a ~ person; Man is a ~ being.)
(٣) بەجێ: دەچێتە مێشکەوه؛ دروست *(a ~ plan, argument, etc.)* .
rationale (rash´ə-nal', rash´ə-nä'li), *n.* (١) بەڵگە؛ بیانوو:
هۆی بنچینەیی *(the ~ for going to war)* .
(٢) بەڵگە پیشاندان.
rationalism (rash'ən-'l-iz'm), *n.* (١) هۆش پەرستی:
بیرپەرستی: مێشك پەرستی. (٢) بیروڕایەکە که دەڵێت بیرو هۆش سەرچاوەی زانینە نەك خودا
rationalist (rash'ən-'l-ist), *n.* هۆش‌و بیر پەرست: مێشك پەرست.
-rationalistic *(adj.)*; **rationalistically** *(adv.)*.
rationality (rash´ə-nal'ə-ti), *n.* (١) بەجێیی؛ به مێشکدا چوون:
ژیرێتی کردەوەیەك یا بیروڕایەك (٢) بیروڕایەك یا کردەوەیەکی بەجێ.
rationalization (rash´ən-'l-ī-zā'shən), *n.* (١) بەڵگە بۆ
دۆزینەوه؛ بیانوو بۆ دۆزینەوه (٢) بەڵگە؛ بیانوو.
rationalize (rash'ən-'l-ī-z´), *v.t.* (١) وەها لێکردن که بەجێ یا
دروست بنوێنێ: خستنە قاڵبێکی بەجێ وه.
(٢) بەڵگە بۆ هێنانەوه؛ بیانوو بۆ دۆزینەوه.
(٣) [Chiefly British]، پێشخستنی پیشەسازی.
v.i. (١) بەشێوەیەکی دروست یا بەجێ بیرکردنەوه.
(٢) بەڵگە بۆ هێنانەوه؛ بیانوو دۆزینەوه بۆ کردارو ڕەفتاری خۆ.
ratite (rat'īt), *adj.* تایبەتی به مەلی نێسکە کۆڵە تەخت که ناتوانن بفڕن (وەك وشترمرخ)
n. مەلی نێسکە کۆڵە تەخت
ratline (rat'lin), *n.* (١) پلە پەیژەی کەشتی (که لەگوریس یا پەت دروستکراوه) (٢) پەتی ئەم پلە پەیژەیه.
ratoon (ra-tōōn'), *n. Also* **rattoon**, خەڵف یا ڕەچی تازەی دارێکی بڕاوه (وەك قامیشە شەکرو مۆز).
v.i. خەڵف یا ڕەچی تازه دەرکردن.
rat race, [Slang], ڕاکەڕاك: هاوچاوی‌و پێشبڕکێی خەڵکی ئەم چەرخه.
ratsbane (rats'bān´), *n.* مەرگەمووش: ژەهری مشك.
(پێشی دەوروتری "**rat poison**").
rattan (ra-tan'), *n. Also* **ratan**, (١) ڕاتان: جۆره دارخورمایەکی خۆهەڵواسەری قەد باریك‌و درێژو جیڕه. (٢) قەدی ئەم درەختە که زەمیلەو سەبەتەو گۆچان‌و شوولکی دارکاری لێ دروست دەکرێ.
(٣) شوولکی دارکاری‌و گۆچان‌و داردەستی لەم درەختە دروستکراو.
ratter (rat'er), *n.* (١) ڕاوکەری مشکەکوێره (مرۆڤ، پشیله، سەگ)؛ مشکەکوێرەگر (٢) [Slang]. کەسێکی ناپاك؛ پەیمان شکێن.
rattle (rat''l), *v.i.* (١) شەقەشەق کردن؛ تەقەتەق کردن؛ زرنگەزرنگ هاتن؛ زرنگانەوه؛ هاڕەهاتن:
(a train ~ing along the track.;
The window ~s in the wind.)
(٢) (~ on)، چەنەبازی کردن: چەنەچەن کردن: زۆر ووتن.
v.t. (١) شەقەشەق لێ هەڵساندن: تەقەتەق پێ کردن: زرنگەزرنگ لێ هەڵساندن
(He ~d the handle.)
(٢) لەبەرخۆوەو بەپەله ووتن؛ بەپەله به دەم خوێندنەوه؛ لەدەم هەڵوەرین:
(He ~d off a list of names.)
(٣) [Colloq.]، ووروژاندن؛ پەستکردن؛ دەمارگرتن:
(The questions ~d the speaker.)
n. (١) شەقەشەق؛ شەقه؛ تەقەتەق؛ تەقه؛ زرنگه؛ زرنگەزرنگ؛ زرنگانەوه؛ هاڕه
(٢) شەقشەقەی منداڵ (٣) قرخە یا دەنگی گیانەلا؛ قرخەقرخ.
(٤) زەنگوڵەی ماری زەنگوڵەدار. (٥) چەنەبازی؛ چەقەچەق؛ چەنەچەن
rattle brain (rat''l-brān´), *n.* کەسێکی چەنەبازو بێ مێشك
rattle brained (rat''l-brān'd´, *adj.* چەنەباز؛ بێ مێشك؛ نەزوێژ.
rattler (rat'ler), *n.* (١) ئەوەی دەزرنگێتەوه؛ شەقشەقه؛ ڕاوەشێنەر.
(٢) **rattlesnake** (٣) [Colloq.]، شەمەندەفەری بار.
rattle snake (rat''l-snāk´), *n.* ماری زەنگوڵەدار
rattle trap (rat''l-trap´), *n.* (١) شتی کۆنەو شەق‌وشڕو تەقەتەقکەر؛ (بەتایبەتی گالیسکەو ئوتومبیل)؛ ئوتومبیلی کۆن‌و شەقەشەقکەر.
(٢) [Slang]، (أ) کەسێکی چەنەباز. (ب) دەم.
rattling (rat'liŋ), *adj.* (١) شەقەشەقکەر؛ تەقەتەقکەر
(٢) [Colloq.]، گەرم (گفتوگۆ)؛ خێرا: *(~ conversation)*
(٣) زۆر باش؛ زۆر چاك.
adv. [Colloq.], زۆر؛ ئێجگار: *(a ~ good party)* .
rattly (rat''l-i, rat'li), *adj.* شەقەشەقکەر؛ تەقەتەقکەر: شەق‌وشڕ.
rattoon (ra-tōōn'), *n.* = **ratoon.**
rat trap (rat'trap´), *n.* (١) تەڵەی مشکەکوێره.
(٢) شوێنێکی پیس‌و پەڕپووت؛ وێرانه. (٣) گیروگرفت؛ تەنگوچەڵەمه
ratty (rat'i), *adj.* (١) مشکەکوێرەیی؛ جرجی؛ له مشکەکوێره دەچێت.
(٢) پڕ له مشکەکوێره.
(٣) [Slang]، پەڕپووت؛ وێرانه؛ ڕووخاو؛ لەکەلاوه دەچێ.
raucity (rô'sə-ti), *n.* (١) ناسازی‌و گڕی دەنگ؛ ناخۆشی دەنگ.
(٢) سەرکێشی؛ بەلەسەیی؛ دابین نەکراوی
raucous (rô'kəs), *adj.* (١) گڕو ناخۆش؛ ناساز؛ بەرزو ناساز:
توندوتیژ: *(~ voice, laughter, etc.)* .
(٢) چەتوون؛ سەرکێش؛ لاسار؛ بەلەسە؛ بێ ئاسایش: *(~ frontier town)*
-raucously *(adv.)*; **raucousness** *(n.)*.
ravage (rav'ij), *n.* (١) وێرانکاری؛ تالانکاری؛ وێران بوون؛ خاپوور.
(٢) *(pl.)*، لەناوچوون؛ لەناوبران؛ زیان؛ ئەنجامی وێرانکاری:
(the ~s of time, disease, etc.)
v.t. (١) تالان کردن؛ ڕووتکردنەوه.
(٢) وێران کردن؛ خاپوورکردن *(The invaders ~d the town.)* .
v.i. (١) وێران کردن؛ خاپوورکردن
(٢) تێکچوون؛ داوەشان: *(a face ~d by disease)* .
rave (rāv), *v.i.* (١) وورێنەکردن؛ قسه بزرکاندن؛ وەك شێت قسەکردن؛
قیژاندن: *(~ing like a madman)* .
(٢) بەجۆشەوه لێ دووان؛ پیاهەڵدان (مرۆڤ، شت):
(He ~d about her books.)
(٣) گرمانن؛ گرمەهاتن؛ هەڵچوون: *(The storm ~d in the forest.)*
v.t. وورێنە پێوەکردن؛ وورێنەکردن؛ شێتانە قسەکردن.
n. (١) وورێنه؛ قسەی شێتانه. (٢) وورێنەکردن.
(٣) [Slang]، (أ) ستایشی بەجۆش: *(The play got ~s.)* .
(ب) دڵفڕان؛ بۆشێت بوون؛ حەزلێکردن
adj. [Colloq.], زۆر بەجۆش (ستایش):
(The film got ~ reviews.)
ravel (rav''l), *v.t.* (١) ئاڵۆسکاندن؛ ئاڵۆزاندن.

(٢) ڕەوینەوە (قوماش، دەزوو)؛ هەڵوەشاندنەوە؛ شیکردنەوە؛ ڕیشاڵ ڕیشاڵ کردن (٣) (out ~)، ڕوونکردنەوە؛ ئاسان کردن

v.i. (١) شیبوونەوە؛ هەڵوەشان (جل، قوماش، تاڵ، دەزوو)؛ ڕەوینەوە؛ داوەشان؛ سووان. (٢) [Rare]، ئاڵۆسکان؛ ئاڵۆزان؛ شێوان
(٣) هەڵ پروان؛ ڕووخان.

n. (١) ڕەوینەوە (دەزوو، قوماش)؛ هەڵوەشان؛ شیبوونەوە.
(٢) ڕیشاڵ؛ دەزووی هەڵوەشاو یا پچڕاو و فڕێدراو؛ تاڵی لە قوماش هەڵوەشاو.
(٣) ئاڵۆسکاوی؛ شتی ئاڵۆزاو؛ ئاڵۆزاوی؛ گرێ؛ گیروگرفت.

ravelin (rav'lin), *n.* سەنگەری سێگۆشەیی دەرەوە.

raveling; ravelling (rav''l-iŋ, rav'liŋ), *n.* (١) هەڵوەشان؛ شیکردنەوە؛ شیبوونەوە. (٢) تاڵی هەڵوەشاو لە قوماش؛ تاڵی جیابووەوە.

ravelment (rav''l-mənt), *n.* شێواوی؛ ئاڵۆزکاوی؛ ئاڵۆسکان؛ شێوان

raven (rāvən), *n.* قەلەڕەشکە

adj. ڕەش و بریقەدار

raven (rav'ən), *v.t.* (١) ماشینەوە؛ هەڵ لووشین؛ لرف لێدان
(٢) نێچیر گرتن؛ ڕاوکردن؛ تالان کردن؛ بە زۆر گرتن؛ داگیرکردن.

v.i. (١) ڕاوکردن؛ گەڕان بۆ نێچیر؛ بۆ تالانی گەڕان.
(٢) ماشینەوە؛ هەڵ لووشین؛ لرف لێدان
(٣) زۆر برسی بوون؛ بە هیچ تێر نەخواردن.

n. = ravin.

ravening (rav'ən-iŋ), *adj.* (١) نێچیرکوژ؛ ڕاوکەر؛ گۆشتخۆر؛ دڕ؛ بۆ نێچیر گەڕاو (٢) هار؛ شێت؛ شێت و هار

ravenous (rav'ən-əs), *adj.* (١) زۆر برسی؛ زۆرخۆر.
(٢) درندە، نێچیرکوژ؛ گۆشتخۆر؛ ڕاوکەر
(٣) چاوبرسی؛ چڵێس؛ چاوچنۆک؛ بەهیچ تێرنەخۆر.
(٤) برسی (ستایش، دەسەلات ... هتد)؛ زۆر حەزکەر؛ بەپەرۆش
(~ for praise, power, etc.)

-ravenously *(adv.)*; ravenousness *(n.)*.

ravin (rav'ən), *n.* (١) ڕووتکردنەوە؛ تالان کردن؛ نێچیر گرتن و کوشتن.
(٢) نێچیر؛ تالانی (٣) چاوبرسێتی؛ چڵێسێتی؛ بەهیچ تێر نەخواردن.

v.t. & v.i. = raven.

ravine (rə-vēn'), *n.* شیو؛ چەم

raving (rāv'iŋ), *adj.* (١) شێت؛ وڕێنەکەر؛ دێوانە
(a ~ maniac)
(٢) [Colloq.]، دلفرێن؛ شێت وشەیداکەر؛ *(a ~ beauty)* .

n. قسەی بزرکاو یا هەڵەق و مەڵەق؛ وڕێنە؛ قسەی بێ مانا.

ravioli (rav'i-ō'li), *n.* خواردنێکی ئیتالیایە بریتییە لە قاوغە هەویری بچووکی پڕکراو لە گۆشتی قیمە و سپیناغ و دۆشاوی تەماتە و بەهارات.

ravish (rav'ish), *v.t.* (١) (أ) هەڵگرتن؛ فڕاندن (کچ، ژن، شتومەک)؛ بردن (ب) لەناوبردن؛ لەدەست هەڵپڕوسکان؛ لێ سەندنەوە
(~ed from the world by death)
(٢) تالان کردن؛ ڕووتکردنەوە
(٣) ئافرەت بەزۆر گایین؛ بەزۆر سواربوون؛ بێ بن کردن.
(٤) دلفراندن؛ شێت وشەیداکردن؛ گەشکەپێدان.

-ravisher *(n.)*.

ravishing (rav'ish-iŋ), *adj.* دلفرێن؛ زۆر جوان؛ خۆش
(a ~ woman, beauty, view, etc.)

ravishment (rav'ish-mənt), *n.* (١) هەڵگرتن؛ فڕاندن (کچ، ژن، شتومەک) (٢) تالانی؛ ڕاووڕووت (٣) ئافرەت بە زۆر گایین؛ بێ بن کردن
(٤) دلفڕان؛ گەشکە؛ ئەوپەڕی خۆشی

raw (rô), *adj.* (١) کاڵ؛ نەکوڵاو *(~ meat, vegetables, etc.)* .
(٢) (أ) خاو؛ نەپاڵێوراو؛ نەبژێرراو؛ پوختە نەکراو *(~ material)* .
(ب) خۆش نەکراو (پێستە، سەوزە پێش کردنی بە ترشیات)؛ *(~ hide)* .
(٣) نەشارەزا؛ نەزان؛ کاڵ و کرچ؛ تازەکوورە.
(٤) گۆشتەوزوون نەهێناوە؛ تازە (برین)؛ پێست لێ داماڵراو (برین)؛ داگیرساو؛ هەوکردوو؛ بە ئازار *(a ~ cut, sore, wound, etc.)* .
(٥) ساردو شێدارو ناخۆش: *(a ~ wind)* .
(٦) [Colloq.]، بێ پەردە؛ هەڵماڵراو؛ بەرەڵا؛ بێ شەرم.
(٧) [Slang]، توندوتیژو ناڕەوا؛
(a ~ treatment, punishment, etc.)
(٨) لەڕوو؛ بێ پێچ‌وپەنا؛ بێ هیچ شاردنەوە؛
(a ~ portroyal of truth)

n. برین؛ شوێنی هەوکردوو یا داگیرساو.

in the raw, (١) لەدۆخی سرووشتیدا بەبێ دەستکاری کردن؛ شتەکە خۆی چۆنە هەر وەها: *(nature in the raw)* .
(٢) ڕووت؛ ڕووت‌وقووت.

raw-boned (rô'bōnd'), *adj.* ڕەقەڵە؛ لەڕ؛ لات.

raw hide (rô'hīd'), *n.* (١) پێستەی خۆش نەکراوی ڕەشەووڵاخ و ئاژەڵ. (٢) قامچی ئەم پێستەیە.

v.t. قامچی لێدان؛ دانەبەر قامچی.

raw material, کەرەسەی خاو.

raw silk, (١) ئاوریشمی سرووشتی. (٢) قوماشی ئەم ئاوریشمە.

ray (rā), *n.* (١) تیشک؛ گزنگ؛ پرشنگ. (٢) وێنەی تیشک.
(٣) تروسکە؛ تۆزقاڵ؛ نەخت؛ تۆزێک: *(a ~ of hope)* .
(٤) هێڵی لە چەقەوە هاتوو وەک نیوەتیرە (ئەندازە).
(٥) گوڵەئەستێرەیی (وەک گوڵە چاوپشیلە).
(٦) (أ) ئێسقانی ڕاگیری پەرەی ماسی. (ب) پەلی ئەستێرەماسی.

v.i. پرشنگدانەوە؛ تیشکدانەوە؛ شەوقدانەوە.

v.t. (١) دانەوە (پرشنگ، تیشک، شەوق).
(٢) وێنەگرتن بە تیشکی ئێکس.

ray (rā), *n.* ڕای: چەند جۆرە ماسییەکی دەریاییی پانکەڵەن پەرەکانیان پان و گەورەن و کلکێکی باریک و درێژیشیان هەیە لە قامچی دەچێت.

ray flower, گوڵەئەستێرەیی (وەک گوڵە چاوپشیلە).

rayless (rā'lis), *adj.* تاریک؛ تاریک و ئووتەک؛ ڕووناکی بۆ ناچێت

rayon (rā'on), *n.* ڕایۆن: (أ) جۆرە ڕیشاڵێکی دەستکردە.
(ب) تەنراوی لەم ڕیشاڵە درووستکراو؛ قوماشی " ڕایۆن ".

raze (rāz), *v.t.* (١) ڕووشاندن؛ نەختێک برینداركردن.
(٢) تاشین؛ سڕینەوە؛ لێکردنەوە.
(٣) تەختکردن؛ وێران کردن؛ کاول کردن؛ ڕووخاندن بەتەواوی:
(The occupation army ~d hundreds of villages.)

razor (rā'zer), *n.* گوێزان؛ گوێزانی ڕیش تاشین؛ مەکینەی ڕیش تاشین.

razor back (rā'zer-bak'), *n.* (١) بەرازە کێوی لای خوارووی ئەمەریکا (لەشی باریکە و لاقی درێژ و تیرەغەی پشتی تیژە).
(٢) جۆرە نەهەنگێکە. (٣) گردی لێژو لووتکە تیژ.

razor billed (rā'zer-bild'), *Also* **razorbill,** مەلێکی دەریایی ڕەش و سپی دەنووک تیغییە.

razz (raz), *v.t. & v.i.* [Slang], گاڵتەپێکردن؛ جرت بۆ لێدان؛ هووها لێ کێشان.

n. [Slang], جرت؛ هووها.

razzle dazzle (raz''l-daz''l), *n.* [Slang], بەزم‌وڕەزم؛ پشێوی؛ نووانێکە کە سەگ خاوەنی خۆی تیا ناناسێتەوە.

re (rē), *prep.* دەربارەی؛ سەبارەت بە؛ لەبابەت (هەروەها " in re ").

re- (rē), پێشگرێکە بەمانای: (أ) گەڕاندنەوە بۆ دۆخی جاران یا باری پێشوو؛ دانەوە (repay, restore).
(ب) دووبارە؛ سەرلەنوێ؛ دیسانەوە:
(reread, reappear, replay, etc.)

reach (rēch), *v.t.* (١) دەست بۆ درێژکردن.
(٢) دەست گەیشتن: *(Can you ~ the top shelf ?)* .
(٣) دانە دەست؛ پێدان: *(~ me the salt, please.)* .

(٤) گەیشتن (شوێن) *(We will ~ town by dark.)*

(٥) پێ گەیشتن *(He didn't ~ his goal.)*

(٦) گەیشتنە دەست؛ پێ گەیشتن *(The news ~ed me late.)*

(٧) کارتێکردن؛ ڕاکێشان؛ دڵ پێ داهێنان.

(٨) پەیوەندی پێوەکردن: *(I couldn't ~ her by phone.)*

(٩) فریاکەوتن *(The help didn't ~ them in time.)*

v.i. (١) درێژکردن (دەست، قاچ)؛ ڕاکێشان.

(٢) گەیشتن *(His influence ~s into other lands.)*

(٣) برکردن (دەنگ، چاو)؛ گەیشتن. (٤) هەوڵ بۆ دان.

n. (١) درێژکردن (دەست، قاچ)؛ ڕاکێشان.

(٢) توانای گەیشتن؛ توانای دەسکەوتن: *(The goal within ~)*

(٣) مەودا (دەسەڵات)؛ ئەو دووریەی کە شتێك دەیگاتێ؛ ماوەی برکردن:
(a short ~ ; a wide ~)

(٤) درێژایی ڕووبارێك یا جۆگەیەك لەنێوان دوو پێچدا؛ ڕاستە ڕووبار.

(٥) شوێنی بەربەرەڵاو فراوان؛ دەشت.

(٦) ئەو تەوەرەیە کە ئەکسلی دواوەی ئوتومبێل یا گالیسکە دەبەستێت بە پێشەکەیەوە

above reach = out of reach.

beyond reach = out of reach.

out of reach, (١) دەست نایگاتێ؛ دەستی ناگاتێ

(٢) ناتوانرێ بهێنرێتەدی؛ دوورە دەست؛ دوور؛ پێ گەیشتنی بۆ نییە.

within reach, (١) دەست دەیگاتێ؛ دەستی دەگاتێ.

(٢) دەتوانرێ بهێنرێتەدی؛ نزیك؛ نزیکە دەست؛ پێ گەیشتنی بۆ هەیە.

react (ri-akt′), *v.i.* (١) بەرپەرچی کار دانەوە

(٢) وەڵام دانەوە بەدەم یا بە کردەوە؛ هەڵوێستی خۆ پیشاندان؛ وەڵام دانەوە:
(How did she ~ to the proposal?; She ~ed positively.)

(٣) دژوەستان؛ بەرهەڵستی کردن؛ بەرامبەر یا بەرەو ڕوو وەستان:
(to ~ against injustice)

(٤) گەڕانەوە بۆ دۆخی جاران یا کۆن.

(٥) کارلێککردن (کیمیا).

re-act (rē′akt′), *v.t.* سەرلەنوێ کردنەوە؛ جارێکی تر کردنەوە؛ دیسانەوە نواندن. *(to ~ a scene from the play)*

reactance (ri-ak′təns), *n.* بەرگەگرتنی تەزووی کارەبای بە نۆرە

reaction (ri-ak′shən), *n.* (١) دژەکردار؛ دژکار؛ بەرپەرچی کار

(٢) وەڵام دانەوەی دەمی یا کرداری؛ وەڵام
(There has been no ~ from the other side yet.)

(٣) کۆنەپەرستی؛ گەڕانەوە بۆ دۆخی کۆن یا جاران.

(٤) گۆڕینی کیمیایی؛ گۆڕانی کیمیایی؛ کارلێککردن.

(٥) وەڵام یا دژکاری لەش بەرامبەر دەرمان یا بزوێنەر (پزیشکەوانی).

reactionary (ri-ak′shən-er′i), *adj.* کۆنەپەرست
(the ~ forces, groups, etc.)

n. کۆنەپەرستێك؛ کەسێکی کۆنەپەرست.

reactionist (ri-ak′shən-ist), *n. & adj.* = **reactionary.**

reactivate (ri-ak′tivāt), *v.t.* خستنەوە کار؛ خستنەوە گەڕ؛ زیندووکردنەوە (مەجان).

-reactivation *(n.).*

reactive (ri-ak′tiv), *adj.* (١) بەرپەرچدەرەوە؛ دژوەستاو؛ بەرامبەر وەستاو. (٢) وەڵام دەرەوە؛ وەڵام دەر نەك دەستپێشکەریکەر.

(٣) کارلێککەر (کیمیا).

reactor (ri-ak′ter), *n.* (١) بەرپەرچدەرەوە؛ بەرامبەر وەستاو؛ دژ وەستاو (٢) کەسێك کە دەرمان کاری خراپی تێ دەکات.

(٣) ئامێری بەرگرتنی تەزووی کارەبای بە نۆرە.

(٤) **nuclear reactor**

read (rēd), *v.t.* (١) خوێندنەوە (٢) بەدەنگی بەرز خوێندنەوە

(٣) بۆ دەرکەوتن؛ تێگەیشتن:
(You ~ a person's character in his face.)

(٤) لێکدانەوە (خەو)؛ فاڵ گرتنەوە؛ بەخت بۆ گرتنەوە:
(to ~ someone's fortune)

(٥) پێشبینی کردنی دواڕۆژ؛ وا هاتنە بەرچاو:
(How do you ~ the future of this company.)

(٦) تێگەیشتن بە جۆرێکی تایبەتی: *(How do you ~ this poem?)*

(٧) نووسران یا لە چاپ دران بەشێوەیەکی تایبەتی:
(This edition ~s " show," not " shew. ")

(٨) کۆشش کردن بۆ تاقیکردنەوە: *(to ~ for an exam)*

(٩) پیشاندان: تۆمارکردن و پیشاندان:
(The thermometer ~s forty degrees.)

(١٠) خستنە دۆخێکی تایبەتییەوە بە خوێندنەوە (وەك خەو لە خۆ خستن
(She ~ s herself to sleep.)

v.i. (١) خوێندنەوە. (٢) بەدەنگی بەرز خوێندنەوە.

(٣) (~ about; ~ of). فێربوون دەربارەی؛ خوێندنەوە دەربارەی.

(٤) کۆشش کردن (قوتابخانە).

(٥) مانایەکی تایبەتی بەخشین یا دان:
(The paragraph ~s to the effect that all men are equal.)

(٦) بەجۆرێکی تایبەتی نووسران یا خوێندنەوە:
(The sentence ~ s as follows.)

read between the lines, کاغەزی سپی خوێندنەوە؛ ماناو مەبەستی شاراوە بینین یا هەستپێکردن

read into, مانای زیادە دانە پاڵ: بەجۆرێکی تایبەتی لێکدانەوە یا خوێندنەوە: *(You are reading into the poem too much.)*

read out of, دەرکردن (لە حیزب یا ڕێکخراوێك بە خوێندنەوەی ناوی دەرکراوەکە بە دەنگی بەرز بەسەر خەڵکدا).

read up on. خوێندنەوە دەربارەی.

read (red), *past tense and p.p. of* **read.**

adj. زانا؛ تێگەیشتوو یا فێربوو لەڕێی خوێندنەوەوە؛ زۆری خوێندووەتەوە:
(a well ~ person)

readable (red′ə-b'l), *adj.* (١) دەخوێنرێتەوە؛ وەها نووسراوە کە بخوێنرێتەوە (٢) خوێندنەوەی خۆش و ئاسانە

-readability *(n.)*; **readableness** *(n.)*; **readably** *(adv.).*

reader (rēd′er), *n.* (١) خوێنەر؛ خوێندەرەوە؛ خوێندەوار.

(٢) خوێنەری هەڵبەست و چیرۆك بە دەنگی بەرز لە شوێنی گشتیدا.

(٣) خوێنەری نووسراوی ئاینی بە دەنگی بەرز بۆ خەڵك لە کڵێسەدا.

(٤) (أ) خوێنەرو هەڵسەنگێنەری دەستنووس پێش چاپ کردنی بە شێوەی پەڕتووك. (ب) خوێندەرەوەی پەڕتووك پاش چاپ کردنی بۆ هەڵەبڕکردن

(٥) فەرمانبەرێکە کە ژمێرەری ئاو و کارەبا و گاز دەخوێنێتەوە.

(٦) یاریدەدەری مامۆستای زانکۆ (کە تاقیکردنەوەو باسی نووسراوی قوتابییەکان دەخوێنێتەوە لەباتی مامۆستاکەو نمرەیان دەداتێ)

(٧) [Chiefly British]. وانەبێژی زانکۆو دانشگا

(٨) پەڕتووکی هەڵبژاردەی هۆنراوەو چیرۆك.

(٩) پەڕتووکی خوێندەواری فێرکردن.

readership (rēd′ēr-ship′), *n.* (١) سەرجەمی خوێنەری ڕۆژنامە یا گۆڤارێك. (٢) [Chiefly British]. وانەبێژی زانکۆو دانشگا: پلەی وانەبێژی

readily (red′'l-i), *adv.* (١) یەکسەر؛ خێرا؛ دەمودەست.

(٢) بەدڵ (٣) بە ئاسانی.

readiness (red′i-nis), *n.* ئامادەیی.

reading (rēd′iŋ), *adj.* (١) بۆ خوێندنەوە کراوە

(٢) حەز لە خوێندنەوە دەکات.

n. (١) خوێندنەوە.

(٢) بە دەنگی بەرز خوێندنەوە بۆ خەڵك لە شوێنی گشتیدا (هۆنراوە. شانۆنامە. چیرۆك): *(She gave a public ~ of her poetry.)*

(٣) کۆشش کردن (قوتابخانە). (٤) شتی ئامادەکراو بۆ خوێندنەوە

(٥) ژمارەی تۆمارکراوی سەر گەرمی پێو یا پەستان پێو.
(٦) شێوەی جیا جیای ووشەیەك یا ڕستەیەك لە هۆنراوەیەك یا شانۆنامەیەکی چەند جار لە چاپ دراودا:
(There were several ~s for the passage.)
(٧) لیکدانەوەیەکی تایبەتی نووسراوێك:
(What is your ~ of the poem?).
reading room, ژووری خوێندنەوە (لە کتێبخانە یا یانەیەکدا).
readjust (rē′ə-just′), *v.t.* ڕێکخستنەوە؛ گونجاندنەوە؛ ڕاهێنانەوە؛ ڕاهاتنەوە؛ چاك کردن.
-readjustment *(n.).*
readmission (rē´ad-mish′ən), *n.* وەرگرتنەوە (لە قوتابخانە یا شوێنێکدا پاش دەرکردن)؛ وەرگێرانەوە.
readmit (rē′əd-mit′), *v.t.* وەرگرتنەوە (لە قوتابخانە یا ڕێکخراوێکدا پاش دەرکردن).
ready (red′i), *adj.* (١) ئامادە
(The house is ~ for occupancy.)
(٢) سەرز؛ حەز دەکات؛ شل. *(She is ~ .)*.
(٣) ئامادە *(He is always ~ to blame us.)*.
(٤) کارامە؛ زیرەك؛ لێهاتوو
(٥) یەکسەر؛ دەمودەست؛ خێرا: *(a ~ answer)*.
(٦) نزیك بە دەست؛ بە دەستەوەیە؛ بە ئاسانی دەستی لێ گیر دەبێ:
(~ cash)
(٧) [Obs.]، لێرەیە! (لە وەڵامی ناو خوێندنەوەدا)؛ ئامادەیە!.
v.t. ئامادەکردن
n. (١) پارەی ڕەق؛ پارەی بە دەستەوە یا نزیك بە دەست.
(٢) ئامادەیی تفەنگ بۆ تەقاندن
make ready, (١) ئامادەکردن.
(٢) جل لەبەرکردن؛ خۆ گۆڕین.
ready-made (red′i-mād´), *adj.* (١) ئامادە (جلوبەرگ، پێڵاو)؛ ئامادەستکرد *(~ suits, shoes, etc.)*
(٢) ئامادە (بیروڕا)؛ کۆن؛ هی کەسەکە خۆی نییە بەڵکو خەڵك لەزوورەوە بیری لێ کردووەتەوە؛ پەڕیووت: *(~ ideas, opinions, etc.)*.
ready money, پارەی ڕەق
ready-to-wear (red′i-tə-wâr′), *adj.* جلوبەرگی ئامادە، واتە. بە دەست نەدرووراو.
ready-witted (red′i-wit´id), *adj.* بۆ قسە دانەماو؛ زوو بیرکەرەوە؛ زیرەك؛ وووریا.
reaffirm (rē′ə-fŭrm′),*v.t.* دووپاتکردنەوە؛ تازەکردنەوە.
(Today, we ~ our friendship.)
-reaffirmation *(n.).*
reagent (rē-ā′jənt), *n.* دەرحەری کیمیایی ماددەیەکە کە لەڕێی کارلێککردنی کیمیایییەوە ماددەی تری پێ دەردەخرێ‌و تاقی دەکرێتەوە یا دەگۆڕێت.
real (rē′əl, rēl), *adj.* (١) ڕاست
(٢) ڕاستەقینە؛ تەواو: *(~ gold; a ~ cure; ~ people)*.
(٣) هی خانووبەرە؛ هی زەویوزارو خانوو؛ هی سەرمایەی نەگوێزراوە:
(~ property)
(٤) ڕاستەقینە (ژمارە، بیرکاری).
(٥) بوونی ڕاستی‌و بێ گومانی هەیە (فەلسەفە)
n. **(the ~),** شتی ڕاست؛ شتی ڕاستەقینە
adv. [Colloq.], زۆر *(I am ~ sorry.; to have a ~ good time)*.
real (rē′əl, re-äl′), *n.* ڕیاڵ پارەیەکی ئیسپانی کۆنە.
real estate, خانووبەرە؛ خانوو زەویوزار.
realgar (ri-al′gər), *n.* ڕیلگار کانزایەکی سووری پرتەقاڵییە بریتییە لە دووەم سوڵفایدی زەرنیقی فیشەکە شێتەی لێ دروست دەکرێ.

realism (rē′əl-iz´m), *n.* (١) ڕاستی پەرستن؛ شوێن خەیاڵ نەکەوتن؛ کردەنی پەرستی. (٢) نوواندنی ڕاستەقینەی ژیان‌و سرووشت لە هونەرو وێژەدا ئەگەر چی خۆش‌و ناشیرینیش بێت؛ ڕێبازی ڕاستێتی لە هونەرو وێژەدا. (٣) فەلسەفەیەکە دەڵێت کە شت بوونی ڕاستەقینەی هەیە ئەگەرچی لە ئاگاو هۆشی مرۆڤیشدا نەبێ.
realist (rē′əl-ist), *n.* (١) کەسێکی ڕاستی پەرست یا ڕاستی خواز؛ ڕاست بین؛ کەسێکە کە شوێن خەیاڵ نەکەوتبێ‌و خەیاڵ پلاو نەبێ؛ کردەنی خواز. (٢) ڕاستی پەرست لە هونەرو وێژەدا (ووشەی پێشوو ببینە).
(٣) پەیڕەویکەری فەلسەفەی ڕاستی (ووشەی پێشوو ببینە)
realistic (rē´ə-lis′tik), *adj.* (١) ڕاستی پەرست؛ شوێن خەیاڵ نەکەوتوو.
(A ~ person is one who knows his limits.)
(٢) ڕاستەقینە؛ ڕاستی ژیان یا سرووشت پیشاندەر:
(The film is a ~ picture of life in the country.)
-realistically *(adv.).*
reality (ri-al′ə-ti), *n.* (١) ڕاستی.
(٢) کەسێك یا شتێکی ڕاستەقینە.
in reality, لە ڕاستیدا؛ بە ڕاستی.
realization (rē´əl-ī-zā′shən), *n.* (١) زانین؛ پێزانین؛ بۆ دەرکەوتن.
(٢) هاتنەدی؛ هێنانەدی؛ بە ئەنجام گەیشتن.
(٣) شتی بەدی هێنراو یا بەئەنجام گەیشتوو.
realize (rē′ə-līz´), *v.t.* (١) هێنانەدی؛ بە ئەنجام گەیاندن؛ بەجێ هێنان:
(to ~ one's dreams)
(٢) زانین؛ ئاگا لێ بوون؛ پێزانین؛ بۆ دەرکەوتن: *(I ~ the difficulties.)*
(٣) گۆڕینەوە یا فرۆشتنی خانوو زەویوزارو بانقەنۆت‌و سامانی تر بە پارەی ڕەق.
(٤) دەسکەوتن؛ هاتنەدەست: *(The company ~d a profit.)*
(٥) ئەوەندە قازانج کردن یا بۆ مانەوە (لە فرۆشتنی خانووبەرەیەکدا).
v.i. گۆڕینەوە یا فرۆشتنی خانووبەرەو بانقەنۆت بە پارەی ڕەق.
really (rē′əli, rēl′i), *adv.* (١) لە ڕاستیدا. (٢) بێ گومان.
(٣) بە ڕاستی؛ تەواو؛ زۆر: *(a ~ hot day)*.
realm (relm), *n.* (١) پاشانشین؛ وولات.
(٢) جیهان؛ مەودا:
(the ~ of imagination, science, thought, etc.)
(٣) بابەت یا توخمە ڕووەك‌و گیانداری تایبەتی بە ناوچەیەك.
real member, ژمارەی ڕاستەقینە (بیرکاری).
realtor (rē′əl-tər, rē′əl-tôr´), *n.* دەلاڵی خانووبەرە؛ جامبازی خانوو زەویوزار کڕین‌و فرۆشتن.
realty (rē′əl-ti), *n.* (١) **real estate**.
(٢) [Obs.]، پاکی؛ دڵسۆزی.
ream (rēm), *n.* (١) بەستە کاغەز؛ بەندە کاغەز (٤٨٠-٥١٦ پەڕە).
(٢) *(pl.)*، بڕێکی زۆر؛ هەندێکی زۆر؛ ئێجگار زۆر: *(~s of verse)*.
ream (rem), *v.t.* (١) کون گەورەکردن. (٢) لابردنی شت بە کون تێکردن.
(٣) گوشینی پرتەقاڵ‌و لیمۆ بە گوشەر.
reamer (rēm′ər), *n.* (١) کونکەر؛ ئامێری کون تێکردن؛ دەمی درەوشی کارەبایی. (٢) گوشەری پرتەقاڵ‌و لیمۆ.
(٣) کونکەر (مرۆڤ)؛ گوشەر (مرۆڤ).
reanimate (rē-an′ə-māt´), *v.t.* زیندووکردنەوە؛ بووژاندنەوە؛ بەهێزکردن.
-reanimation *(n.).*
reap (rēp), *v.t.* (١) دوورینەوە؛ درووێنەکردن؛ ڕنین؛ خەرمان هەڵگرتن.
(٢) چنینەوە؛ دەسکەوتن؛ وەرگرتن (خەڵات): *(You ~ what you sow.)*.
v.i. (١) دوورینەوە؛ درووێنەکردن؛ ڕنین.
(٢) چنینەوە؛ دەسکەوتن؛ خەڵات وەرگرتن.
reaper (rēp′ər), *n.* (١) درەوکەر؛ سەپان؛ درووێنەکەر؛ گۆخل.

(۲) مەکینەی درەو؛ مەکینەی دروێنە.

the (Great) Reaper, مردن

reaping hook, داس.

reaping machine, مەکینەی دروێنە؛ مەکینەی درەو

reapportion (rē´ə-pôr′shən); *v.t.* سەرلەنوێ بەش کردن؛ سەرلەنوێ دابەش کردن.

reapporationment (rē´ə-pôr′shən-mənt), *n.* (۱) سەرلەنوێ دابەش کردن؛ سەرلەنوێ بەش کران. (۲) سەرلەنوێ دابەش کردنی ژمارەی نوێنەرانی پەرلەمان بەسەر ناوچەکانی وڵات یا ناوچەیەکدا بە گوێرەی زیادو کەمی دانیشتوان بەتایبەتی دوای هەموو سەرژمێرییەك لە ئەمەریکا.

rear (rêr), *n.* (۱) پشتەوە؛ پشت؛ دوا؛ دواوە: ***(the ~ of a house)***

(۲) پاشەنگ (لەشکر، مێگەل، کاگەل)؛ پاشڕەو؛ قنگ (مەجان).

(۳) [Colloq.]. سمت؛ قنگ، کەفەل.

adj. هی دواوە؛ دواوە: ***(a ~ view; a ~ entrance)*** .

rear (rêr), ***v.t.*** (۱) بەرزکردنەوە؛ ڕاستکردنەوە؛ ڕاوەستاندن؛ لەسەر پێ ڕاگرتن. (۲) درووستکردن.

(۳) پەروەردەکردن (گیاندار، ڕووەك)؛ زاوزێ پێ کردن؛ بەخێوکردن.

(٤) بەخێوکردن (منداڵ)؛ گەورەکردن؛ پەروەردەکردن: ***(to ~ children)*** .

v.i. (۱) لەسەر پاشوو وەستان؛ هەڵسانە سەر پاشوو.

(۲) بەرزبوونەوە (لووتکە شاخ)؛ بڵندبوونەوە.

rear admiral, پلەیەکی بەرزی ئەفسەری دەریایییە لەژوور ***" کاپتن " وەو لەخوار جێگری ئەدمیراڵەوە.***

rear guard, پاشکۆی لەشکر؛ پاشڕەوی لەشکر؛ ***بەتالیۆنێکە دوای لەشکر دەپارێزێ.***

rearm (rē-ärm′), v.t. & v.i. ***(۱) سەرلەنوێ پرچەك کردنەوە.***

(۲) سەرلەنوێ پرچەك کردنەوە بە چەکی چاکترو تازەتر.

rearmament (rē-ärm′ə-mənt), ***n.*** سەرلەنوێ پرچەك کردنەوە

rearmost (rêr′mōst´), *adj.* هەرە دوایی؛ دواترین؛ قرە.

rearrange (rē′ə-rānj′), v.t. ***(۱) سەرلەنوێ ڕێکخستنەوە.***

(۲) بە شێوەیەکی جیا یا نوێ ڕێکخستنەوە.

-rearrangement (n.).

rear view mirror, ئاوێنەی دواوە پێ بینین (لەلایەن ڕانەری ئوتومبیل و ماتۆڕسکیلەوە).

rearward (rêr′wôrd´), ***n.*** (۱) جێگەی دواوە.

(۲) [Rare]. پاشەنگی لەشکر؛ پاشەڕۆی لەشکر.

rearward (rêr′wērd), *adj.* لەدواوە؛ دواوە.

adv. بۆ دواوە؛ بەرەو دواوە؛ لەدواوە.

rearwards (rêr′wērdz), ***adv.*** = **rearward.**

reason (rē′z'n), ***n.*** (۱) بەڵگە. (۲) هۆ؛ بۆنە.

(۳) مێشك؛ توانای بیرکردنەوەو لێکدانەوە. (٤) ژیری.

(٥) گریمانە (ژیربێژی).

v.i. (۱) بیرکردنەوە؛ لێکدانەوە.

(۲) بە شێوەیەکی بەجێ بیرکردنەوە یا پێ سەلماندن.

v.t. (۱) بیرکردنەوە؛ لێکدانەوە. (۲) گفتوگۆکردن؛ وتووێژکردن؛ باس کردن.

(۳) بەڵگە بۆهێنانەوە؛ ڕەواکردن.

(٤) پێ سەلماندن.

bring (a person) to reason, هێنانەوە سەر ڕێی ڕاست و بیرو کردەوەی نابەجێ پێ وازلێهێنان

by reason of, بەهۆی؛ بە بۆنەی.

in reason, (۱) ڕەوا. (۲) بەجێ

out of all reason, نابەجێ؛ بێ جێ؛ بێ مانا.

reason that, وا لێکدانەوە؛ لە ئەنجامدا وا بۆ دەرکەوتن.

stand to reason, دیارە؛ دەچێتە مێشکەوە؛ بەجێیە؛ ڕێی تێ دەچێ.

with reason, بێ هۆ نییە؛ لە خۆڕایی نییە؛ بە هەق.

within reason, بە ئەندازە؛ تا ڕادەیەکی بەجێ.

reasonable (rē′z'n-ə-b'l), ***adj.*** (۱) ژیر؛ باش بیرکەرەوە؛ تێگەیشتوو: ***(a ~ person)*** .

(۲) بەجێ؛ درووست؛ شیاو؛ پەسەند: ***(a ~ idea, plan, etc.)*** .

(۳) گران نییە؛ نرخەکەی بەجێیە

-reasonability ***(n.)***; **resonableness *(n.).***

reasonably (rē′z'n-ə-bli), ***adv.*** (۱) بە ژیری؛ بە شێوەیەکی بەجێ و جوان: ***(to think ~)***

(۲) تا ڕادەیەك: ***(I'm ~ sure.)*** .

reasoning (rē′z'n-iŋ), ***n.*** (۱) بیرکردنەوە؛ لێکدانەوە؛ لێکدانەوەو گەیشتنە ئەنجام. (۲) بەڵگە.

reasonless (rē′z'n-lis), *adj.* (۱) بێ مێشك؛ بیرنەکەرەوە.

(۲) نابەجێ؛ بێ جێ؛ نادرووست.

reassurance (rē´ə-shoor′əns), ***n.*** (۱) دووبارە دڵنیاکردن؛ سەرلەنوێ دڵنیابوون. (۲) دڵنیایی. (۳) سەرلەنوێ بیمەکردن.

reassure (rē´ə-shoor′), *v.t.* (۱) سەرلەنوێ دڵنیاکردن؛ دڵنیاکردنەوە.

(۲) بیمەکردنەوە؛ دووبارە بیمەکردن.

reave (rēv), *v.t.* (۱) تاڵان کردن؛ بەزۆر لێ سەندن و بردن؛ ڕووتکردنەوە.

(۲) لێ سەندن؛ بێ بەش کردن.

v.i. تاڵان کردن؛ ڕووتکردنەوە.

reave (rēv), *v.t.* [Archaic]. شکاندن؛ پارچە پارچە کردن.

rebate (rē′bāt, ri-bāt′), *v.t.* (۱) (ا) بۆ گەڕاندنەوەی هەندێ لەو پارەیەی دراوە. (ب) هەندێ لە نرخ داشکاندن

(۲) [Rare]، کەمکردنەوە. (۳) [Archaic]، کول کردن (تیغ).

n. پارەی بۆ گەڕێنراوە (پاش کڕینی شتێك و پارەدان)؛ پارەی لە نرخ داشکێنراو:

(Car salesmen are giving ~s to thier customers.)

rebato (rə-bä′tō), ***n. Also*** **rabato.**

rebec (rē′bek), ***n. Also*** **rebeck,** تەموورە؛ ڕەبابە؛ ئامێرێکی مۆسیقی ژێدارە بە کەوان یا بە پەنجە لێدەدرێت.

rebel (reb′'l, ri-bel′), ***n.*** یاخی؛ شۆڕشگێڕ؛ سەرپێچ؛ یاخیگەر.

adj. (۱) سەرکێش؛ سەرپێچ؛ مل نەدەر؛ یاخی.

(۲) هی یاخی گەران؛ هی شۆڕشگێڕان؛ شۆڕشگێڕی؛ شۆڕشگێڕ:

(the ~ forces)

v.i. (۱) یاخی بوون؛ شۆڕشگێڕان؛ شۆڕش کردن.

(۲) بەرهەڵستی کردن؛ دژ وەستان؛ لێ هەڵگەڕانەوە؛ بەلەسەبوون.

rebeldom (reb′'l-dəm), ***n.*** (۱) ناوچەی یاخیگەران؛ ناوچەی ڕزگارکراو. (۲) یاخیگەران؛ شۆڕشگێڕان.

(۳) کارو ڕەووشتی یاخیگەران.

rebellion (ri-bel′yən), ***n.*** (۱) یاخیگەری؛ شۆڕش؛ یاخیگەرێتی.

(۲) بەرهەڵستی؛ مل نەدان؛ دژ وەستان؛ سەرپێچی؛ سەرکێشی

rebellious (ri-bel′yəs), ***adj.*** (۱) یاخی؛ شۆڕشگێڕ

(۲) یاخییانە؛ شۆڕشگێڕانە.

(۳) سەرپێچ؛ سەرکێش؛ بەرهەڵستیکەر؛ لێ هەڵگەڕاوە: ***(a ~ child)*** .

(٤) دابین نەکراو (برین، نەخۆشی): ***(a ~ growth)*** .

-rebelliously ***(adv.)***; **rebelliousness *(n.).***

rebirth (rē-bûrth′, rē′bûrth´), ***n.*** (۱) زیندووبوونەوە لەدوای مردن؛ لەدایکبوونەوە دوای مردن.

(۲) ژیانەوە؛ بزووتنەوە؛ زیندووبوونەوە (مەجاز):

(the ~ of the movement for independence)

reborn (rē-bôrn′), ***adj.*** لەدایکبووەوە؛ زیندووبووەوە؛ تازەبووەوە.

rebound (ri-bound′, rē′bound´), *v.i.* (۱) هەڵگەڕانەوە؛ گەڕانەوە (پاش لە شتێك دان): ***(The ball ~ed .)*** .

(۲) گەڕانەوە بۆ ئەو کەسە خۆی؛ بۆ گەڕانەوە:

(Their evil deeds will ~ upon themselves.)

(٢) خۆگرتنەوە (پاش ژێرکەوتن، نەخۆشی ..هتد)؛ هەڵسانەوە؛ هێز هاتنەوەبەر؛ بزووتنەوە؛ بووژانەوە. ***(His spiritis ~ed.)*** .

(٤) [Rare, Obs.]، دەنگدانەوە

v.t. [Rare], هەڵگەڕاندنەوە؛ گەڕاندنەوە (پاش لە شتێك دان)

n. (١) هەڵگەڕانەوە؛ گەڕانەوە (پاش لەشت دان).

(٢) خۆگرتنەوە پاش ژێرکەوتن، نەخۆشی، تەلاق)؛ هەڵسانەوە؛ گەڕانەوە؛ بووژانەوەی خێر؛

(He married Jane on the ~ after his wife divorced him.)

rebroadcast (rē-brôd'kast´), *v.t.* (١) سەرلەنوێ بلاوکردنەوە (بە ڕادیۆ یا تەلەفزیۆن): ***(to ~ a program)*** .

(٢) وەرگرتن لە ئێستگەیەکی ترو بلاوکردنەوە لەهەمان کاتدا.

n. (١) دیسانەوە بلاوکردنەوە. (٢) بەرنامەی سەرلەنوێ بلاوکراوە.

(٣) بەرنامەی وەرگیراو لە ئێستگەیەکی ترەوەو بلاوکراوە لەهەمان کاتدا.

rebuff (ri-buf'), *n.* (١) بەرپەرچدانەوە؛ لە لووت دان؛ لە لووت دران؛ وەلام دان (پێشنیازی یارمەتیدان یا وەرگرتن، خوازبێنی، داواکاری).

(٢) بەرهەڵستی؛ کۆسپ؛ بەربەست.

v.t. (١) لە لووت دان؛ بەرپەرچدانەوە؛ ڕێز نەگرتن و خستنە پشت گوێ؛ وەلام دانی کەسێك کە بیەوێ یارمەتی بدات یا وەرگرێ، خوازبێنی بکات، یا داوایەك یا پێشنیازێکی هەبێت.

(٢) بەرهەڵستی کردن؛ گەڕاندنەوە؛ ڕاونان؛ دەرکردن.

rebuke (ri-būk'), *v.t.* (١) بە توندی سەرزەنشتکردن؛ شکاندن؛ پیاهەڵشاخان. (٢) [Obs.]، (ا) بەرهەڵستی کردن؛ گەڕاندنەوە؛ دەرکردن؛ ڕاونان (ب) پەستنەوە؛ پێشێل کردن؛ پێپەستکردن؛ دابینکردن.

n. سەرزەنشتی توندوتیژ؛ شکان؛ پیاهەڵشاخان.

rebus (rē'bəs), *n.* مەتەڵێکە بریتییە لە وێنەو نیشانەی وەها کە ناوەکەیان یا دەنگی ناوەکەیان ناوی ووشەی تر بگەیێنێت:

(A picture of a bedspring followed by a picture of a meadow is a ~ for springfield.).

rebut (ri-but'), *v.t.* (١) بەرپەرچدانەوە (بە بەڵگە)؛ بەدرۆخستنەوە

(to ~ an argument, a person, etc.)

(٢) [Obs.] بەرهەڵستی کردن؛ گەڕاندنەوە دواوە؛ دەرکردن

v.i. بەڵگەی پێچەوانە پێشکەش کردن بۆ پەرچدانەوە.

rebuttal (ri-but''l), *n.* بەرپەرچدانەوە (بە بەڵگە)؛ بەرپەرچ.

rebutter (ri-but'er), *n.* (١) بەرپەرچدەرەوە

(٢) بەرپەرچی بەهانەو بەڵگەی داواکەر لە دادگادا

recalcitrance (ri-kal'si-trəns), *n.* (١) سەرکێشی؛ سەرپێچی؛ مل نەدان؛ کەڵلەڕەقی؛ بەربەرەکانی. (٢) کردەوەیەکی سەرکێشانە یا کەڵلەڕەقانە.

recalcitrant (ri-kal'si-trənt), *adj.* سەرکێش؛ سەرپێچ؛ سەرسەخت؛ حەز لە بەربەرەکانی کەر.

n. کەسێکی سەرپێچ و بەربەرەکانیکەر.

recalcitrate (ri-kal'si-trāt´), *v.i.* سەرپێچی کردن؛ سەرکێشی کردن؛ بەربەرەکانی کردن؛ مل نەدان.

-recalcitration *(n.).*

recalescence (rē´kə-les''ns), *n.* بەرزبوونەوەی کوتوپڕی و سەردەمی پلەی گەرمی و بلێسە سەندنی ئاسن و پۆلا لەکاتی ساردبوونەوەدا.

recall (ri-kôl', rē'kôl´), *v.t.* (١) بانگ کردنەوە.

(to ~ an ambassador)

(٢) بیرخستنەوە؛ خستنەوە یاد

(٣) هەڵوەشاندنەوە (بڕیار)؛ سڕینەوە؛ لابردن

(٤) بیرکەوتنەوە؛ هاتنەوە بیر (٥) [Poetic]، زیندووکردنەوە

n. (١) بانگ کردنەوە: ***(a ~ of their ambassador)*** .

(٢) (ا) بانگ کردنەوەی سەرباز بۆ ئۆردوگا (بە کەڕەنا یا تەپڵ):

(to sound the ~)

(ب) بانگ کردنەوەی کەشتی (بە نیشانە).

(٣) بیرکەوتنەوە؛ هاتنەوە یاد.

(٤) هەڵوەشاندنەوە (بڕیار)؛ سڕینەوە.

(٥) لابردنی کاربەدەستێك یا ئەندامێکی پەرلەمان پێش کاتی خۆی بە دەنگدان؛ مافی ئەم لابردنە:

(the ~ of a governer or a member of congress)

recant (ri-kant'), *v.t. & v.i.* حاشاکردن: (لە گوفتارێك یا ڕایەکی پێشووی خۆ)؛ پێ لە هەڵەی خۆنان و کێشانەوەی بیروڕا یا گوفتاری ڕابوردوو.

-recantation *(n.)*; **recanter** *(n.).*

recap (rē-kap'), *v.t.* دەورە گرتنەوەی تایەی ئۆتومبیل.

n. تایەی دەورە گیراو: ***(to use ~s instead of new tires)*** .

recap (rē-kap'), *v.t.* (*short for* **recapitulate**), کورتکردنەوە؛ ووتنەوە بە کورتی؛ دووبارەکردنەوە بە کورتی: ***(to ~ the news)*** .

n. کورتە؛ پوختە.

recapitalize (rē-kap´ə-t'l-īz'), *v.t.* گۆڕینی بنچینەی سەرمایەی کۆمپانیایەك.

recapitulate (rē´kə-pich'oo-lāt´), *v.t. & v.i.* کورتکردنەوە؛ دووبارەکردنەوەی کورتە یا پوختەی باسێك؛ بە کورتی ووتنەوە:

(to ~ the main points of a discussion or lecture)

recapitulation (rē´kə-pich´oo-lā'shən), *n.* (١) کورتکردنەوە؛ دووبارەکردنەوەی کورتە یا پوختەی باسێك. (٢) کورتەی باس؛ پوختە.

(٣) پێدا ڕۆیشتنی ئاژەڵەمەیەك بە قۆناغەکانی گۆڕینی تۆخمەکەیدا

recapture (rē-kap'cher), *v.t.* (١) (ا) گرتنەوە (جێی داگیرکراو)؛ داگیرکردنەوە؛ گرتنەوەدەست؛ وەرگرتنەوە؛ لێ سەندنەوە (شتی لەدەست چوو) (ب) گرتنەوە (تاوانکار یا بەندی ڕاکردوو).

(٢) لێ سەندنەوە یا دەستبەسەرداگرتنی زیادە قازانجی کۆمپانیایەك لەلایەن میرییەوە. (٣) هێنانەوە بەرچاوی خۆ (ڕابوردوو، بەسەرهاتی ڕابوردوو)؛ سەرلەنوێ چەشتنەوە: ***(to ~ an experience or an emotion)***

n. (١) (ا) گرتنەوە (شوێنی داگیرکراو، بەند یا دیلی ڕاکردوو)؛ سەندنەوەی شتی لەدەست چوو. (ب) گیرانەوە. (٢) تاڵانی سەندنەوە.

(٣) شتی لێ سەنراوە؛ شتی گەڕێنراوە یا گەڕاوە.

(٤) دەستبەسەرداگرتن یا لێ سەندنەوەی زیادە قازانجی کۆمپانیایەك لەلایەن میرییەوە.

recast (rē-kast'), *v.t.* (١) داڕشتنەوە؛ داڕێژانەوە: ***(to ~ a gun)*** .

(٢) داڕشتنەوە (ڕستە، ووتار)؛ چاك کردن و دووبارە نووسینەوە؛ دەست لێدان

(to ~ a sentence, paragraph, speech, etc.)

(٣) سەرلەنوێ ژماردن؛ ژماردنەوە: ***(to ~ a column of figures)***

(٤) دابەش کردنەوەی بەشەکانی شانۆنامەیەك: ***(to ~ a play)***

n. (١) داڕشتنەوە؛ سەرلەنوێ داڕشتن؛ داڕێژانەوە.

(٢) داڕێژەی تازە؛ شتی دووبارە داڕێژراو.

recede (ri-sēd'), *v.i.* (١) کشانەوە؛ گەڕانە دواوە؛ نیشتنەوە (ئاو)

(The flood water ~d.)

(٢) **(~ from)**، لێ کشانەوە؛ لێ پەشیمان بوونەوە (پەیمان، ڕێکەوتن):

(He ~d from his bargain.)

(٣) بەدوادا داچوون (چەناگە).

(٤) بایەخ یا گرنگی کەم بوونەوە: ***(to ~ into the background)***

(٥) لەبیرچوونەوە؛ دوورکەوتنەوە: ***(memories of childhood ~)***

receipt (ri-sēt'), *n.* (١) (ا) وەرگرتن. (ب) وەرگیران.

(٢) *(pl.)*، سەرجەمی شتی وەرگیراو. (٣) ڕەسید؛ وەرگرتن نامە.

(٤) [Dial.]، **recipe** .

v.t. (١) نیشانەکردن یا کوژاندنەوەی قەرزی دراوە.

(٢) ڕەسید پێدان یا بۆ نووسین.

v.i. ڕەسید نووسین یا پێدان.

receivable (ri-sēv'ə-b'l), *adj.* (١) وەردەگیرێ لەباتی فرۆتەنی یا قەرز؛ دەشێ وەرگیرێ. (٢) کاتی دانەوەیەتی (قەرز): ***(accounts ~)*** .

n.pl. سەرجەمی ئەو قەرزانەی کاتی دانەوەیان هاتووە.

receive (ri-sēv′), *v.t.* (١) وەرگرتن؛ بە دەست گەیشتن؛ دەسکەوتن.

(٢) ڕاکێشان (سەرنج): *(She ~d a lot of attention.)* .

(٣) چەشتن (سزا)؛ خواردن (مەجان)؛ وەرگرتن:

(He ~d punishment, a severe blow, etc.)

(٤) هەڵگرتن؛ ڕاگرتن؛ کەوتنە سەر:

(The four wheels ~ the weight equally.)

(٥) پێ گەیشتن؛ پێ زانین؛ وەرگرتن: *(They ~d the news.)* .

(٦) تێگەیشتن؛ بە مێشکدا چوون؛ دان پیانان.

(٧) گرتن؛ جێ تیابوونەوە؛ وەرگرتن.

(٨) وەرگرتن (ئەندامی تازە): *(to ~ new members)* .

(٩) پێشواری کردن؛ بەپیرەوە چوون؛ بەخێرهاتن کردن؛ میوانداری کردن:

(He ~s visitors at all hours.)

(١٠) وەرگرتن (وێنەی ڕەوشت):

(to ~ a bad (or good) impression)

(١١) وەرگیران؛ پەسەندکران یا نەکران:

(His new book was well ~d.)

(١٢) بەرکەوتن (بەش).

(١٣) گوێ لێ بوون و وەرگرتن و دان پیانان:

(to ~ an oath of allegiance)

v.i. (١) وەرگرتن؛ گەیشتنە دەست.

(It is more blessed to give than to ~ .)

(٢) میوانداری کردن؛ پێشوازی کردن؛ بەخێرهاتن کردن.

(٣) وەرگرتن و گۆڕینی شەپۆلی ئەلەکترۆموگناتیسی بەدەنگ و وێنە (دەزگای ڕادیۆ و تەلەفزیۆن)

receiver (ri-sēv′er), *n.* (١) وەرگر

(٢) خەزنەدار؛ دەغیلەچی؛ پارەوەرگر.

(٣) کڕیار یا وەرگری شتومەکی دزراو.

(٤) تۆپ گرەوە (یاری بێسبۆڵ).

(٥) پێ سپێرراوی دادگەری؛ کەسێکە کە دادگا دای دەنێ بۆ چاودێری کردنی سەرمایەی گوێزراوە و نەگوێزراوەی ناکۆکی لەسەر

(٦) دەفر کیمیا (٧) بیستۆک (تەلەفۆن)

receivership (ri-sēv′er-ship´), *n.* پێ سپێرراوێتی دادگایی

(ا) نیش وکاری پێ سپێرراوی دادگایی (ژمارە (٥)ی وشەی پێشوو ببینە).

(ب) باری چاودێری کرانی سەرمایەی ناکۆکی لەسەر لەلایەن پێ سپێرراوی دادگاییەوە.

recency (rē′s'n-si), *n.* تازەیی ڕوودان؛ تازەیەتی.

recension (ri-sen′shən), *n.* (١) بژارکردنی پەرتووکێك یا بەرهەمێکی وێژەیی کۆن لەرێی بەراوردکردنی دەق و سەرچاوەی جیاجیاوە.

(٢) نووسراوێکی وەها بژارە کراو.

recent (rē′s'nt), *adj.* (١) تازە (ڕوودان)؛ نوێ.

(a ~ event, murder, scandal, fashion, etc.)

(٢) [R-]. تایبەتی بە چەرخی تازە (زەمینناسی)

recently (rē′s'nt-li), *adv.* تازە؛ لەم دواییەدا؛

لەم چەندانەی دواییدا: *(I haven't seen him ~ .)*

receptacle (ri-sep′tə-k'l), *n.* (١) دەفر (سندووق، قاپ، قوتو، تەنەکە هتد). (٢) بنکی گوڵ (٣) کیف (کارەبا).

reception (ri-sep′shən), *n.* (١) (ا) وەرگرتن؛ وەرگیران.

(ب) پێشوازی؛ پێشوازی کردن؛ پێشوازی کران؛ بەرەو پیری چوون.

(٢) شێوەی پێشوازی یا بەخێرهاتن کران: *(a cool ~ ; a hearty ~)* .

(٣) ئاهەنگی پێشوازی: *(an official ~)*

(٤) تێگەیشتن؛ چوونە مێشکەوە؛ وەرگرتن.

(٥) باش و خراپی یا ڕوون و لێڵی وەرگرتن (ڕادیۆ، تەلەفزیۆن):

(The storm caused poor ~ .)

receptionist (ri-sep′shən-ist), *n.* پێشوازیکەری فەرمانگە؛ (کە بە زۆری ئافرەتە).

reception room, دیوەخان؛ ژووری میوان؛ ژووری پێشوازی.

receptive (ri-sep′tiv), *adj.* (١) وەرگر.

(٢) کراوە (مێشك): *(a ~ mind)* .

(٣) باش وەرگر (پێشنیار، داوا...هتد)؛ پەسەندکار؛ ئامادەیە پەسەندی بکات: *(He was ~ to our proposal.)* .

-receptively *(adv.)*; receptiveness *(n.)*; receptivity *(n.)*.

receptor (ri-sep′ter), *n.* (١) وەرگر.

(٢) هەستە ئەندام؛ سەرە هەستە دەماری هەستکەر بە بزوێنەری وەك گەرمی، ساردی، ڕووناکی... هتد.

recess (ri-ses′), *n.* (١) کون؛ قوژبن؛ بۆشایی؛ قوپاوی؛ تاق (لەدیواردا)؛ سووچ. (٢) (*pl.*)، شوێنی تەریك و شاراوە؛ کونج؛ شوێنی شاراوەی ناوی ناوەوە: *(a mountain ~ ; the ~es of the subconscious)* .

(٣) (ا) ووچان؛ پشوو: *(The court is in ~ . ; a school ~)* .

(٤) چاڵایی (ئەندامی لەش)؛ قووڵایی؛ قووڵکە.

v.t. (١) خستنە کونج؛ قوژبن؛ یا چاڵاییەکەوە؛ خستنە کونێکەوە.

(٢) چاڵایی تێدا دروستکردن؛ کونج تیا کردن؛ چاڵ کردن؛ بۆش کردن.

(٣) ووچان پێدان؛ ووچان دان؛ پشوودان.

v.i. ووچان دان؛ پشوودان.

recession (ri-sesh′ən), *n.* (١) گەڕانە دواوە؛ گەڕانەوە؛ کشانەوە.

(٢) بە ڕیز چوونەدەرەوە یا کشانەوەی قەشە و کۆرەسی کلێسە پاش تەواوبوونی نوێژ (٣) چاڵایی؛ قوپاوی؛ کونج؛ شوێنی قوپاو.

(٤) بێ بازاڕی (ئابووریناسی)؛ بازاڕکزی؛ بازاڕ ساردی:

(The country is now in a ~ .)

recession (rē´sesh′ən), *n.* گەڕاندنەوە بۆ خاوەنی پێشوو؛ دانەوە بە خاوەنی پێشوو.

recessional (ri-sesh′ən-'l), *adj.* (١) تایبەتی بەو مۆسیقایەی لێدەدرێت لەکاتی کشانەوەی قەشە و کۆرەسی کلێشە پاش تەواوبوونی نوێژ.

(٢) [British]، تایبەتی بە ووچانی پەرلەمان.

n. (١) مۆسیقای چوونەدەرەوەی قەشە و کۆرەسی کلێسە پاش تەواوبوونی نوێژ.

(٢) ئەم چوونەدەرەوەیە یا کشانەوەیە.

recessive (ri-ses′iv), *adj.* (١) گەڕاوە؛ کشاوە.

(٢) بەزیو (زگماکی ناسی)؛ بەرەو نەمان چوو: *(~ genes)* .

(٣) لە برگەی دواوە بۆ هی پێشەوە چوو (گیرە - زمانەوانی).

n. (١) تایبەخۆی بەرەو نەمان چوو یا کشاوە (زگماکی ناسی).

(٢) زیندەوەرێك کە تایبەخۆی وەهای هەبێت.

recharge (rē-chärj′), *v.t.* & *v.i.* پڕکردنەوە (باتری)؛ بووژاندنەوە.

recharge one's batteries, ووچان دان و بووژانەوە؛ خۆ بووژانەوە.

réchauffé (rā′shô′fā′), *n.* [Fr.], (١) خواردەمەنی بەرماوەی گەرم کراوە. (٢) گۆڕین و چاك کردن یا پینەکردنی نووسراوی کۆن و پێشکەش کردنی.

recherché (rə-shâr′shā′), *adj.* (١) نایاب؛ دانسقە.

(٢) زۆر جوان و ناسك. (٣) لە ڕادە بەدەر ڕێك وپێك.

recidivism (ri-sid′ə-viz'm), *n.* گەڕانەوە بۆ دۆخ یا ڕەووشتی جاران (بەتایبەتی هی تاوانکاری)؛ گەڕانەوەی تاوانکار بۆ تاوانکاری.

recidivist (ri-sid′ə-vist), *n.* تاوانکارێکە کە هەمیشە دەگەڕێتەوە بۆ تاوانکاری و چارەی نییە.

-recidivistic *(adj.)*; recidivous *(adj.)*.

recipe (res′ə-pi), *n.* (١) ڕەچەتە (دەرمان).

(ئێستە ووشەی " prescription" بەکار دەهێنرێت).

(٢) دەرمانی گیراوە یا ئامادەکراو بەگوێرەی ڕەچەتەیەك.

(٣) دەستووری ئامادەکردن و لێنانی چێشتێکی تایبەتی:

(She has a new ~ for fish.)

(٤) دەستووری کار؛ دەستووری چارەکردن؛ چارە؛ ڕێی چارە کردن؛ سەرکەوتن؛ یا دەسکەوتنی شتێك: *(a ~ for success)* .

recipience (ri-sip′i-əns), ***n.*** *Also* **recipiency**, (١) وەرگرتن
(٢) توانا و مەیلی وەرگرتن هەبوون.
recipient (ri-sip′i-ənt), ***n.*** وەرگر؛ وەرگرتوو.
(the ~ of a scholarship, gift, favor, etc.)
adj. ئامادەیە بۆ وەرگرتن؛ وەرگر.
reciprocal (ri-sip′rə-k'l), ***adj.*** (١) هی بەرامبەر؛ ئالوگۆڕ:
(I helped him and had ~ help from him.)
(٢) دووسەری؛ دوولایی. ***(~ love, hatred, protection, etc.)*** .
(٣) پێچەوانەیی؛ هەڵگەڕاوەیی
(٤) بەکتری (ڕێزمان)؛ هی پەیوەندی بەرامبەر یەکتر:
(" Each other " is a ~ pronoun.)
n. (١) بەرامبەر؛ شتی بەرامبەر
(٢) ژمارەیەکە ئەنجامی دابەش کردنی یەکە بەسەر ژمارەکە خۆیدا:
(The ~ of 7 is 1/7 .)
reciprocate (ri-sip′rə-kāt′), ***v.t.*** (١) هێنان و بردن (مەکینە)
(٢) پێدان و وەرگرتن (چاکە، خۆشەویستی، دوژمنایەتی، بیروباوەڕ... هتد)؛
گۆڕینەوە؛ ئالوگۆڕ کردن: ***(They ~ love, enmity, etc.)*** .
(٣) پێدانەوە (خۆشەویستی، چاکە، ڕق... هتد)؛ بۆ گەڕاندنەوە:
(We ~ her affection.)
(٤) [Rare]. بەرامبەرکردن؛ هاوتاکردن
v.i. (١) هاتن و چوون (مەکینە). (٢) پێدان و وەرگرتن؛ ئالوگۆڕکردن.
(٣) پێدانەوە (چاکە یا خراپە)؛ دانەوە؛ بۆ گەڕاندنەوە.
(٤) بەرامبەربوون؛ هاوتابوون
reciprocating engine, مەکینەی هاتوچۆکەر بۆ دواوە و بۆ پێشەوە. نەك خولاوە
reciprocation (ri-sip′rə-kā′shən), ***n.*** (١) هاتن و چوون
(مەکینە) (٢) پێدان و وەرگرتن (چاکە، خۆشەویستی، یارمەتی)؛ گۆڕینەوە؛
یەك بەیەك؛ ئەمە بەوە.
(~ is necessary in all human relashionships.)
reciprocity (res′ə-pros′ə-ti), ***n.*** (١) پێدان و وەرگرتن (چاکە،
یارمەتی)؛ گۆڕینەوە؛ چاکە دانەوە.
(There is no ~ in their relashionship because he always gives and she always takes.)
(٢) چاکەی بەرامبەری لە بازرگانی نێو دوو وولاتدا؛ ئەمە بەوە؛
یەك بەیەك (بە تایبەتی لە کاروباری گومرگ و بازرگانیدا): ***(~ in trade)*** .
recision (ri-sizh′ən), ***n.*** هەڵوەشانەوە (یاسا، بڕیار)
recital (ri-sī′t'l), ***n.*** (١) بەدەنگی بەرز و لەبەر خوێندنەوە (ووتار،
هەڵبەست ، خوێندن (قورئان)؛ لەبەر ووتن. (٢) گێڕانەوە (چیرۆك).
(٣) چیرۆکی گێڕراوە؛ چیرۆك؛ باس
(٤) ئاهەنگی مۆسیقای یەك کەسی؛ سەمای یەك کەسی.
recitation (res′ə-tā′shən), ***n.*** (١) گێڕانەوە (چیرۆك)
(٢) چیرۆکی گێڕراوە؛ چیرۆك.
(٣) هەڵبەست یا چیرۆك خوێندنەوە لەبەر و بەدەنگی بەرز بۆ خەڵك؛ لەبەر ووتن.
(٤) هەڵبەست یا چیرۆکی لەبەر خوێنراوە بۆ خەڵك
(٥) (ا) لەبەر ووتنەوەی هەڵبەست و وەڵامی پرسیار لەلایەن قوتابییەوە.
(ب) وانەی هەڵبەستی لەبەرکراو ووتنەوە بە دەنگی بەرز
recitative (res′ə-tā′tiv, ri-sīt′ə-tiv), ***adj.*** (١) تایبەتی بە
خوێندنەوەی هەڵبەست لەبەر و بە دەنگی بەرز (٢) تایبەتی بە چیرۆك گێڕانەوە.
recitative (res′ə-tə-tēv′), ***n.*** (١) ووتن یا خوێندنەوە بەدەنگی
بەرز و مۆسیقاوە (وەك ئۆپەرا). (٢) ئۆپەرا یا بەشێکی ئۆنراو بەم جۆرە.
(٣) مۆسیقای ئواندنێکی وەها
recite (ri-sīt′), ***v.t.*** (١) لەبەر ووتن یا خوێندنەوە (هۆنراوە)؛
خوێندن (قورئان):
(to ~ a poem, a passage from the Koran, etc.)
(٢) گێڕانەوە (چیرۆك)

(٣) ژماردن.
v.i. (١) لەبەر ووتن یا خوێندنەوە؛ بە دەنگی بەرز و لەبەر خوێندنەوە
(٢) خوێندنەوەی هەڵبەستی لەبەرکراو یا وەڵامی پرسیاردانەوە لەبەردەمی
مامۆستادا.
reck (rek), ***v.t. & v.i.*** گوێ پێدان؛ بەتەنگەوە هاتن؛ باك بوون؛
ترسان: ***(He does not ~ death.)*** .
reckless (rek′lis), ***adj.*** (١) بێ گوێ؛ بێباك؛ گوێ پێ نەدەر؛ گوێ نەگر.
(٢) سەرکێش؛ سەرپێچ؛ بیرنەکەرەوە لە ئەنجامی کرداری خۆ:
(a ~ driver; ~ driving)
-recklessly *(adv.)*.
recklessness (rek′lis-nis), ***n.*** بێباکی؛ سەرکێشی؛ سەرپێچی؛
هەڵەشەیی؛ بێ گوێیی.
reckon (rek′ən), ***v.t.*** (١) ژماردن.
(٢) وا دانان: ***(I ~ him an enemy.)*** .
(٣) هەڵسەنگاندن؛ خەملاندن.
(٤) [Colloq.]، وازانین؛ وا بیرکردنەوە؛ لا وابوون.
v.i. (١) ژماردن.
(٢) (**reckon on; reckon upon**)، پشت پێ بەستن، بەتەمابوون
reckon with, (١) ناکۆکی لەگەڵدا بڕینەوە؛ لێکدانەوە و خستن بەلایەکدا.
(٢) ڕەچاوکردن؛ بە گاڵتە نەگرتن:
(He is a leader to be reckoned with.)
reckoner (rek′ən-ėr), ***n.*** (١) ژمێرەر؛ ژمێریار.
(٢) خشتەی ژمارە؛ خشتەی بیرکاری
(پێشی دەووترێ: " **ready reckoner** ").
reckoning (rek′ən-iŋ), ***n.*** (١) ژماردن.
(٢) لێکدانەوە؛ هەڵسەنگاندن. (٣) حساب بڕینەوە.
(٤) بڕینەوەی مەسەلەیەك و خەڵات یا سزای خۆ پێدان؛ لێ پرسینەوە.
(٥) لیستەی حساب (ئوتێل، لۆقنتە).
(٦) (ا) دیاری کردنی جێی کەشتی. (ب) ئەم جێیە.
day of reckoning, (١) ڕۆژی لێپرسینەوە؛ کاتی لێپرسینەوە.
(٢) ڕۆژی قیامەت.
reclaim (ri-klām′), ***v.t.*** (١) هێنانەوە سەر ڕێی ڕاست؛
ڕاستکردنەوەی کەسێك ***(to ~ somebody from error, vice, etc.)***
(٢) زەوی‌وزار چاك کردن؛ زەوی‌وزاری لەوەوپێش بەکارنەهێنراو چاك کردن و
ئامادەکردن بۆ کشتوکاڵ یا شتی تر.
(٣) شتی بەکەڵك دەرهێنان لە بەرماوە یا شتی فڕێدراو.
(٤) [Obs.]، ماڵی کردن (هەڵۆ).
v.i. [Obs.], هاوارکردن؛ قیژاندن.
n. چاك بوون؛ هاتنەوە سەر ڕێی ڕاست: ***(He's past ~ .)*** .
reclaim (rē′klām′), ***v.t.*** داواکردنەوە؛
داوای گەڕاندنەوەی شتێك کردن:
(to ~ one's rights, property, position, etc.)
reclamation (rek′lə-mā′shən), ***n.*** (١) زەوی‌وزار چاك کردن:
(land ~)
(٢) شتی بەکەڵك دەرهێنان لە بەرماوە یا شتی فڕێدراو.
recline (ri-klīn′), ***v.t.*** نوشتاندنەوە بە پشتدا (کورسی)؛
خستن بە پشتدا.
v.i. بەپشتدا پاڵ کەوتن؛ پاڵ دانەوە؛ ڕاکشان؛ پاڵ کەوتن.
recluse (ri-klōōs′), ***adj.*** گۆشەگیر؛ تەریك؛ لاتەریك.
n. کەسێکی گۆشەگیر؛ گۆشەنشین؛ کەنارگر؛ ووشکەسۆفی.
reclusion (ri-klōō′zhən), ***n.*** (١) گۆشەگیری؛ کەنارگری؛
ووشکەسۆفێتی. (٢) بەندێتی تەنها؛ بەندکردنی تەنها.
reclusive (ri-klōō′siv), ***adj.*** گۆشەگیر؛ لاتەریك؛ کەنارگر:
(a ~ person)
recognition (rek′əg-nish′ən), ***n.*** (١) ڕێزگرتن؛ ڕێز گیران؛ ڕێز؛

ڕێز پیشاندان: *(in ~ of your services; to get ~)* .
(٢) بڕواپێکردن ، وولات یا ڕژێمی تازە): *(~ of the new state)* .
(٣) هەستپێکردن؛ پێ زانین: *(~ of the danger)* .
(٤) ناسینەوە؛ شێوەکردنەوە.
(٥) سلاو: چاك و چۆنی.

recognizable (rek′əg-nīz′ə-b'l), *adj.* هەستی پێ دەکرێت؛ دەناسرێتەوە؛ جیا دەکرێتەوە لە شتی تر؛ دیارە.

-recognizably *(adv.)*.

recognizance (ri-kog′ni-zəns, ri-kon′i-zəns), *n.* (١) (أ) بەڵێننامە - کە لە گومانبار دەسەنرێ کە بێت بۆ دادگا هەر کات داواکرا)؛ بەڵێن.
(ب) پارەی دانراو لەگەڵ بەڵێننامەکەدا. (٢) recognition.
(٣) [Obs.]: نیشانە.

recognize (rek′əg-nīz′), *v.t.* (١) ناسینەوە؛ شێوەکردنەوە:
(to ~ an old acquaintance, a tune, a voice, a place, etc.)
(٢) وا دانان؛ بە برادەر دانان؛ سلاولێکردن.
(٣) بە ڕاست یا ڕاستەقینە دانان؛ بڕواپێکردن: *(to ~ a claim)* .
(٤) هەستپێکردن؛ پێ زانین *(He ~d the danger.)* .
(٥) پێ لێ نان: دان پیانان: *(to ~ defeat)* .
(٦) بڕواپێکردن (وولات یا ڕژێمی تازە): *(to ~ a new state)* .
(٧) ڕێزلێگرتن؛ ڕێز پیشاندان:
(His services to the cause have been ~d.)
(٨) ڕێ پێدان بۆ قسەکردن لە کۆڕدا.

recoil (ri-koil′), *v.i.* (١) کشانە دواوە؛ گەڕانە دواوە.
(٢) هەڵ سڵەمینەوە (لە ترس، سەرسامی، یا قێزهاتنەوەدا):
(to ~ from danger)
(٣) بە توندی گەڕانەوەی چەکی ئاگرین پاش تەقاندنی؛ بە توندی گەڕانەوەی سپرینگ پاش ڕاکێشانی و بەردانی.
(٤) (recoil on; recoil upon) ، هەڵگەڕانەوە؛ گەڕانەوە بەسەر خۆدا؛ گەڕانەوە بۆ ئەو شوێنەی لێوەی هاتووە؛ بۆ گەڕانەوە:
(His evil deeds recoiled upon his own head.)
n. (١) (أ) بە توندی گەڕانەوەی چەکی ئاگرین پاش تەقاندنی؛ هەڵگەڕانەوەی سپرینگ: *(the ~ of a gun)* .
(ب) ماوەی ئەم گەڕانەوەیە.
(٢) هەڵگەڕانەوە: گەڕانە دواوە؛ کشانەوە بۆ ناوخۆ.
(٣) هەڵسڵەمینەوە (لە قێز، سەرسامی، یا ترسدا).

recoilless (ri-koil′les), *adj.* ناگەڕێتەوە یا کەم دەگەڕێتەوە پاش تەقاندنی: *(a ~ gun)* .

recoin (rē-koin′), *v.t.* سەرلەنوێ لە سکە دانەوە.

recollect (rek′ə-lekt′), *v.t.* هاتنەوە بیر؛ هاتنەوە یاد.
v.i. لەبیربوون؛ لەیادبوون.

recollect (rē′kə-lekt′), *v.t.* (١) کۆکردنەوە؛ گردکردنەوە.
(٢) هاتنەوە سەرخۆ؛ هێزو وورە هاتنەوە بەر؛ هەڵسانەوە:
(to ~ oneself)
-recollection *(n.)*.

recollection (rek′ə-lek′shən), *n.* (١) بیر؛ یاد:
(She has a good ~ .)
(٢) بیرەوەری: *(childhood ~s)* .
(٣) یادکردنەوە؛ بیرکردنەوە؛ هاتنەوەبیر.

recommence (rē′kə-mens′), *v.t. & v.i.* دەستپێکردنەوە؛ دیسانەوە دەستپێکردن.

recommend (rek′ə-mend′), *v.t.* (١) پێ سپاردن:
(I ~ him to your care.)
(٢) پەسەندکردن: *(I ~ him for this job.; to ~ a book)* .
(٣) بە باش هێنانە بەرچاو: *(Honesty ~s any man.)* .
(٤) وا بەباش زانین؛ پێشنیازکردن؛ ڕاسپاردن:
(I ~ that something be done.)

recommendation (rek′ə-men-dā′shən), *n.* (١) پەسەند- کردن؛ پەسەندکاری. (٢) پەسەندنامە؛ نامەی پەسەندکردن:
(He gave me a letter of ~ .)
(٣) تایبەخۆی چاك (کە کەسێك خۆشەویست دەکات یا پەسەند دەکات لای خەڵك).
(٤) پێشنیاز؛ ڕاسپاردە: *(This was his ~ .)* .

-recommendatiory *(adj.)*.

recommit (rē′kəmit′), *v.t.* (١) خستنەوە بەندیخانەوە؛ خستنەوە شێتخانە. (٢) ناردنەوە یا گەڕانەوە بۆ ئەنجوومەنی پەرلەمان (گەلاڵەی یاسا).

-recommittal *(n.)*; **recommitment** *(n.)*.

recompense (rek′əm-pens′), *v.t.* (١) پاداشت دانەوە (بە چاك یا بە خراپ)؛ چاکە دانەوە؛ هەق بۆ کردنەوە؛ هەق لێ کردنەوە؛ سزادان.
(٢) بۆ بژاردن؛ بژاردن.
n. (١) پاداشت. (٢) بژاردن؛ شتی دراو لەجیاتی.
(٣) سزا؛ تۆڵە؛ سزای ڕەوا.

recompose (rē′kəm-pōz′), *v.t.* (١) ڕێکخستنەوە؛ ڕێكوپێك کردنەوە. (٢) هێمن کردنەوە؛ هێنانەوە سەرخۆ؛ هاتنەوە سەرخۆ؛ وورە هاتنەوە بەر.

reconcilable (rek′ən-sīl′ə-b'l), *adj.* (١) ئاشت دەکرێنەوە.
(٢) یەك دەخرێنەوە؛ دەسازێنرێن.

-reconcilability; reconcilableness *(n.)*;
reconcilably *(adv.)*.

reconcile (rek′ən-sīl′), *v.t.* (١) ئاشتکردنەوە؛ ڕێکخستنەوە؛ ناوبژی کردن. (٢) بڕینەوە (ناکۆکی، شەڕ)؛ دوایی پێ هێنان.
(٣) گونجاندن؛ سازاندن؛ لەگەڵ یەك ڕێکخستن؛ پێکهێنان (چەند شتێکی جیاوان: *(to ~ different ideas, viewpoints, etc.)* .
(٤) (to ~) ، پێ قایل بوون (بە بارێکی ناخۆش)؛ شان دانە بەر؛ مل بۆ کەچ کردن؛ پێ ڕاهاتن؛ ڕاهێنان:
(I must ~ myself to a life of poverty.)

-reconcilement *(n.)*; **reconciliatory** *(adj.)*.

reconciliation (rek′ən-sil′i-ā′shən), *n.* (١) ئاشتکردنەوە؛ ئاشتبوونەوە؛ ڕێکخستنەوە؛ ڕێککەوتنەوە. (٢) پێکهاتن؛ سازان؛ ڕێککەوتن؛ گونجان؛ گونجاندن.

recondite (rek′ən-dīt′, ri-kon′dit), *adj.* (١) تێگەیشتنی گرانە؛ گران؛ قورس؛ قووڵ: *(a ~ subject, author, etc.)* .
(٢) شاراوە؛ لێڵ؛ نادیار.

recondition (rē′kən-dish′ən), *n.* چاك کردنەوە؛ پینەکردن؛ وەك تازە لێکردنەوە.

reconnaissance; reconnaissance (ri-kon′ə-səns), *n.* سووسە؛ سووسەکردن؛ تێڕوانینی سەنگەرو لەشکری دوژمن (بە فڕۆکە یا شتی تر).

reconnoiter (rek′ə-noi′ter), *v.t. & v.i.* سووسەکردن؛ تێڕوانینی سەنگەرو لەشکری دوژمن (بە فڕۆکە یا شتی تر).

-reconnoiterer *(n.)*.

reconnoitre (rek′ə-noi′ter), *v.t. & v.i.* [British], = **reconnoiter.**

reconsider (rē′kən-sid′er), *v.t. & v.i.* (١) دیسانەوە تێڕوانین و لێکۆڵینەوە (بەتایبەتی بۆ گۆڕینی بڕیارێك یا ڕایەك):
(He refused to ~ his decision.)
(٢) سەرلەنوێ لێکۆڵینەوە یا باس کردن (لە کۆڕێك یا ئەنجوومەنی پەرلەماندا).

-recosideration *(n.)*.

reconstruct (rē′kən-strukt′), *v.t.* دروستکردنەوە؛ پێکەوەنانەوە (شتێکی شکاو).

reconstruction (rē´kən-struk′shən), ***n.*** (١) دروستکردنەوە؛ پێکەوەنانەوە (شتی شکاو) (٢) ئاوەدانکردنەوە؛ ئاواکردنەوە.
(٣) [R-] (ا) ئاوەدانکردنەوەی ناوچەی خوارووی ئەمەریکا لەپاش شەڕی براکوژی. (ب) ماوەی ئەم ئاوەدانکردنەوەیە (ساڵی ١٨٦٧-١٨٧٧).
(٤) شتێکی سەرلەنوێ دروستکراو؛ شتێکی دووبارە پێکەوەنراو.

reconversion (rē´kən-vũr′zhən), ***n.*** (١) گەڕانەوە بۆ دۆخی جاران (بەتایبەتی باری ئابووری و پیشەسازی وڵاتێك لە شێوازی جەنگەوە بۆ ئاشتی). (٢) ماوەی ئەم گەڕاندنەوەیە یا گۆڕینە.

reconvert (rē´kən-vũrt′), ***v.t. & v.i.*** (١) هەڵگەڕانەوە؛ بادانەوە بۆ دۆخی جاران؛ گەڕانەوە بۆ دۆخی جاران.
(٢) گەڕاندنەوە بۆ دۆخی جاران (بەتایبەتی باری ئابووری و پیشەسازی وڵاتێك لە شێوازی جەنگەوە بۆ ئاشتی).

reconvey (rē´kən-vā′), ***v.t.*** دانەوە بە خاوەن یا شوێنی پێشوو.

reconveyance (rē´kən-vā′əns), ***n.*** دانەوە بە خاوەن یا شوێنی پێشوو: ***(the ~ of a house)***.

record (ri-kôrd′), ***v.t.*** (١) نووسین؛ تۆمارکردن:
(to ~ the day's events)
(٢) تۆمارکردن (لەسەر قەوان یا شریت): ***(to ~ a song)***.
(٣) نیشاندان؛ پیشاندان (٤) نیشانەکردن
v.i. تۆمارکردن؛ نووسین
n. (١) تۆمارکاری؛ نووسین؛ نووسینەوە.
(٢) تۆمارنامە؛ تۆمار. (٣) یاداشت.
(٤) تۆمارنامەی کۆڕی پەرلەمان، دادگا، یا ئەنجوومەنێك.
(٥) ڕابوردووی کەسێك: ***(He has a clean ~ .)***.
(٦) قەوان (٧) بەرزترین پلە؛ دوا پلە.
adj. هی بەرزترین پلە؛ هی پلەی هەرە بەرز:
(a ~ audience, harvest, temperature, etc.)
break a record, دوا پلە شکاندن؛ لە هەموو ئەنجامێکی پێشوو باشتربوون
go on record, ڕای خۆ دەربڕین بە ئاشکراو تۆمارکردن
off the record, بە دزییەوە؛ بەمەرجێك ناوی خاوەنەکەی نەبرێت (ووتار، بەیاننامە): بۆ ئاشکراکردن یا بڵاوکردنەوە نییە:
(He made these statements off the record.)
on record, (١) تۆمارکراو
(٢) ئاشکرا؛ بڵاوکراوە؛ ئاشکرا کراو.

recorder (ri-kôr′dẽr), ***n.*** (١) تۆمارکەر؛ تۆمارگر؛ تۆمارکار.
(٢) ئامێری تۆمارکردنی مۆسیقا لەسەر شریت. (٣) دادپرسی تاوانی بچووك.
(٤) ئامێرێکی مۆسیقییە لە بلوێر یا فلووت دەچێ.

recording (ri-kôr′diŋ), ***n.*** (١) تۆمارکردن؛ تۆمارکاری (مۆسیقا).
(٢) دەنگی تۆمارکراو لەسەر قەوان و شریت (گۆرانی و مۆسیقا و ووتار).
(٣) قەوان؛ شریتی مۆسیقا.

recount (ri-kount′), ***v.t.*** (١) گێڕانەوە (چیرۆك، ڕووداو):
(She ~ed the story of her escape.)
(٢) یەك بە یەك ناوبردن؛ ژماردن؛ بە ڕیز ووتن: ***(She ~ed her sins.)***.

recount (rē′kount´), ***v.t.*** ژماردنەوە؛ دووبارە ژماردن؛ بەسەرکردنەوە.
n. ژماردنەوە (بەتایبەتی دەنگی هەڵبژاردنێك)؛ دیسانەوە ژماردن:
(He demanded a ~ of the election votes.)

recoup (ri-ko͞op′), ***v.t.*** (١) دەست کەوتنەوە؛ وەرگرتنەوە (پارەو شتی لەکیس چوو یا هاوتای): ***(to ~ a loss)***.
(٢) دانەوە (پارە، قەرز)؛ بژاردن؛ پێدانەوە.
(٣) داشکاندن یا گلدانەوەی ئەختێك لە قەرزێك کە کاتی دانەوەی هاتبێ.
v.i. دەست کەوتنەوەی زیان؛ بۆ بژێرانی زیان.
n. دەست کەوتنەوە؛ بۆ بژێرانی زیان.
-recoupable ***(adj.)***; **recoupment** ***(n.)***.

recourse (rē′kôrs, ri-kôrs′), ***n.*** (١) داڵدە بۆ بردن؛ پەنا بۆ بردن
(٢) داڵدە؛ پەنا؛ پەناگا: ***(His one ~ was the law.)***.
(٣) مافی داواکردنەوەی قەرز یا کۆمپیالە لە دەستەبەر ئەگەر قەرزارەکە بۆی نەدرایەوە. (٤) [Obs.]، بوار یا هەل بینینی کەسێك.

recover (ri-kuv′ẽr), ***v.t.*** (١) دەست کەوتنەوە؛ سەندنەوە؛ وەرگرتنەوە: ***(We ~ed our losses.)***.
(٢) بۆ بژاردن؛ بژاردن.
(٣) چاك کردنەوە؛ بووژاندنەوە؛ هێز هاتنەوە بەر؛ هۆش هاتنەوە بەر:
(He ~ed himself quickly in the hospital.)
(٤) هەڵسانەوە؛ خۆگرتنەوە (پاش ژێرکەوتن یا شکستی).
(٥) لەدەست ڕزگارکردن.
(٦) دەسکەوتن لە ڕێی بڕیاری دادگاوە: ***(to ~ damages)***.
v.i. (١) چاکبوونەوە؛ بووژانەوە؛ هۆش هاتنەوە بەر:
(He ~ed quickly from his illness.)
(٢) هەڵسانەوە؛ خۆگرتنەوە (پاش ژێرکەوتن یا شکستی):
(He still hasn't ~ed from his divorce.)
(٣) زیان بۆ بژێران بەپێی بڕیاری دادگا.

recover (ri-kuv′ẽr), ***v.t.*** بەرگ تێگرتنەوە؛ بەرگی تازە تێگرتن.

recovery (ri-kuv′ẽr-i), ***n.*** (١) دەست کەوتنەوە؛ سەندنەوە.
(٢) چاکبوونەوە؛ هێز هاتنەوە بەر؛ بووژانەوە؛ هۆش هاتنەوە بەر:
(We wish you a speedy ~ .)
(٣) هەڵسانەوە؛ خۆگرتنەوە (پاش ژێرکەوتن یا شکستی)؛ بووژانەوە:
(the economic ~ of the country)
(٤) (ا) ماوەی چاکبوونەوە. (ب) ماوەی هەڵسانەوە یا خۆگرتنەوە
(٥) ئەو شتەی یا هەندەی کە دەست دەکەوێتەوە.

recreancy (rek′ri-ən-si), ***n. Also*** **recreance,** (١) ترسنۆکی.
(٢) ناپاکی؛ نادڵسۆزی.

recreant (rek′ri-ənt), ***adj.*** (١) ترسنۆك. (٢) ناپاك؛ نادڵسۆز.
n. (١) کەسێکی ترسنۆك. (٢) کەسێکی ناپاك.

recreate (rek′ri-āt´), ***v.t. & v.i.*** ڕابواردن؛ زاخاوی مێشك دانەوە؛ لەش و مێشك بووژانەوە؛ یاری کردن.

recreate (rek′ri-āt´), ***n.*** دروستکردنەوە؛ سەرلەنوێ دروستکردن یا پێکهێنان.

recreation (rek´ri-ā′shən), ***n.*** (١) ڕابواردن (وەرزش)؛ یاری؛ مێشك و لەش بووژانەوە:
(Everybody needs some ~ after a long day's work.)
(٢) هۆی ڕابواردن یا کات بردنەسەر (یاری، وەرزش، پیاسە، خوێندنەوە).

recreation (rē′kri-ā′shən), ***n.*** (١) دروستکردنەوە؛ سەرلەنوێ دروستکردن. (٢) شتی سەرلەنوێ دروستکراو یا پێکهێنراو

recreational (rek´ri-ā′shən-'l), ***adj.*** هی ڕابواردن؛ هی لەش و مێشك بووژانەوە؛ هی یاری: ***(~ activities, facilities, etc.)***.

recreation room, ژووری یاری.

recreative (rek′ri-ā´tiv), ***adj.*** تایبەتی بە ڕابواردن یا یاری؛ بووژێنەرەوە؛ خۆش.

recrement (rek′rə-mənt), ***n.*** پیسی؛ گەندوگوو؛ خڵتە؛ زبڵ؛ پاشەڕۆك.
-recremental ***(adj.)***.

recriminate (ri-krim′ə-nāt´), ***v.i.*** تاوانبارکردنی یەکتری؛ وەڵام دانەوەی تاوانبارکەر بە تاوانبارکردنی خۆی؛ گلەیی و گلەییکاری.
-recriminative*(adj.)*; **recriminatory** ***(adj.)***.

recremination (ri-krim´ə-nā′shən), ***n.*** تاوانبارکردنی یەکتری؛ وەڵام دانەوەی تاوانبارکەر بە تاوانبارکردنی خۆی؛ گلەیی و گلەییکاری.

rec room (rek), [Colloq.], **= recreation room.**

recrudesce (rē´kro͞o-des′), ***v.i.*** سەرهەڵدانەوەی نەخۆشی.
-recrudescence; recrudescency ***(n.)***; **recrdescent** ***(adj.)***.

recruit (ri-kro͞ot′), ***v.t.*** (١) سوپا بەهێزکردن بە سەربازی تازە گیراو.

(۲) گرتن بە سەرباز (۳) ئەندامی تازە ڕاکێشانە ناو حیزبو ڕێکخراوەوە؛ ئەندامی تازە دۆزینەوە؛ هێنانە کۆڕەوە

(٤) بووژاندنەوە؛ چاککردنەوە؛ بەهێزکردن؛ تەندرووستی باش کردن.

v.i. (۱) سەرباز گرتن (۲) جێ گرتنەوە؛ کەرەسەی تازە هێنان بۆ جێ گرتنەوەی هی فەوتاو یا تەواو بوو. (۳) بووژانەوە؛ چاکبوونەوە؛ هێز هاتنەوەبەر.

n. (۱) سەربازی نوێ. (۲) ئەندامی نوێ.

recruitment (ri-krōōt′mənt), ***n.*** (۱) سەرباز گرتن. (۲) ئەندامی تازە ڕاکێشان؛ هێنانە ناو کۆڕەوە

rectal (rek′t'l), ***adj.*** کۆمی؛ تایبەتی بە کۆم یا قنگ؛ هی ڕیخۆڵە ڕاستە.

rectangle (rek′taŋ′g'l), ***n.*** لاکێشە (ئەندازە)

rectangular (rek-taŋ′gyoo-ler), ***adj.*** (۱) لاکێشەیی (۲) گۆشە وەستاو؛ گۆشە ڕاست.

-rectangularity ***(n.)***; **rectangularly** ***(adv.)***.

recti- (rek′tə, rek′ti), *Also* **rect-**, پێشگرێکە بەمانای: ڕاست.

rectifiable (rek′tə-fī′ə-b'l), ***adj.*** ڕاست دەکرێتەوە؛ چاک دەکرێت؛ چاک دەکرێتەوە

rectification (rek′tə-fi-kā′shən), ***n.*** ڕاستکردنەوە؛ چاککردنەوە

rectifier (rek′tə-fī′er), ***n.*** (۱) ڕاستکەرەوە؛ چاککەرەوە. (۲) ئامێری گۆڕینی تەزووی کارەبا لە تەزووی بە نۆرەوە بۆ هی ڕاستەوخۆ یا نەگۆڕ

rectify (rek′tə-fī′), ***v.t.*** (۱) ڕاستکردنەوە؛ چاککردنەوە؛ چارەسەرکردن؛ چارەکردن: ***(to ~ a mistake, a situation, etc.)*** .

(۲) ڕاستکردنەوە (ژمارەکاری)؛ گونجاندن.

(۳) دووبارە دڵۆپاندن (کیمیا)؛ سەرلەنوێ پاڵاوتن یا پوختەکردن.

(٤) گۆڕینی تەزووی کارەبای بە نۆرە بۆ تەزووی ڕاستەوخۆ یا نەگۆڕ.

(٥) دۆزینەوەی درێژی هێڵی چەماوە

rectilineal (rek′tə-lin′i-əl), ***adj.*** = **rectilinear.**

rectilinear (rek′tə-lin′i-ēr), ***adj.*** (۱) ڕاست؛ ڕێک (۲) لە هێڵی ڕاست پێکهاتوو.

rectitude (rek′tə-tōōd′, rek′tə-tūd′), ***n.*** (۱) سەرڕاستی؛ ڕاستی؛ پاکی؛ ڕەووشت چاکو پاکی (۲) [Rare]، ڕاستی، ڕێکی.

recto (rek′tō), ***n.*** (۱) لاپەڕەی ڕاستی پەڕتووکێکی کراوە (۲) ڕووی گەڵا؛ بەری گەڵا.

rector (rek′tēr), ***n.*** (۱) قەشە (۲) سەرەك قەشە (۳) بەڕێوەبەری دانشگا یا قوتابخانەی ئاینی. (٤) بەڕێوەبەری دانشگا یا قوتابخانە؛ سەرۆکی زانکۆ.

rectorate (rek′tēr-it), ***n.*** قەشەیەتی؛ پلەوپایەی قەشە؛ ماوەی قەشەیەتی.

rectory (rek′tēr-i), ***n.*** (۱) ماڵی قەشە (۲) پلەوپایەی قەشە؛ قەشەیەتی.

rectrix (rek′triks), ***n.*** پەڕێکی گەورەی کلکی باڵندە.

rectum (rek′təm), ***n.*** کۆم؛ قنگ؛ بەشی خوارووی ڕیخۆڵە ڕاستە.

rectus (rek′təs), ***n.*** ماسولکەیەکی ڕاستی چاو، مل، سك، یا ڕان.

recumbent (ri-kum′bənt), ***adj.*** (۱) ڕاکشاو؛ پاڵ کەوتوو؛ پاڵدەرەوە ***(a ~ statue)*** .

(۲) پاڵدەرەوە (ئەندامی زیندەوەر)؛ ڕاکشاو (زیندەوەرزانی).

(۳) بێ جووڵە؛ بێ دەنگ؛ پاڵ لێدەرەوە؛ نەبزواو.

-recumbency ***(n.)***; **recumbently** ***(adv.)***.

recuperate (ri-kōō′pə-rāt′), ***v.t.*** (۱) چاککردنەوە؛ بووژاندنەوە؛ تەندروستی چاك کردن. (۲) دەست کەوتنەوە؛ گەڕاندنەوە؛ سەندنەوە.

v.i. (۱) چاکبوونەوە؛ بووژانەوە؛ هێز هاتنەوەبەر:

(He ~d quickly from the surgery.)

(۲) خۆگرتنەوە؛ هەڵسانەوە (پاش ژێرکەوتن یا شکستی).

recuperation (ri-kōō′pə-rā′shən), ***n.*** (۱) چاکبوونەوە؛ بووژانەوە؛ تەندرووستی باش بوونەوە.

(۲) خۆگرتنەوە؛ هەڵسانەوە (پاش ژێر کەوتن یا شکستی).

recuperative (ri-kōō′pə-rā′tiv), ***adj.*** (۱) تایبەتی بە بووژانەوە یا چاکبوونەوە ***(~ powers.)*** .

(۲) یارمەتی چاکبوونەوە دەدات؛ چاککەرەوە

recur (ri-kūr′), ***v.i.*** (۱) گەڕانەوە؛ بۆ گەڕانەوە؛ یادانەوە (بیر، دووان):

(~ing to an earlier question)

(۲) ڕوودانەوە؛ هاتنەوە پێشەوە (بۆ لێکۆڵینەوە)؛ هاتنەوە کایە؛ دووبارەبوونەوە

(۳) سەرهەڵدانەوە؛ ڕوودانەوە: ***(This problem ~s periodically.)*** .

recurrence (ri-kūr′əns), ***n.*** (۱) دووبارەبوونەوە؛ هاتنەوە کایە. (۲) هەڵدانەوە؛ سەرهەڵدانەوە؛ ڕوودانەوە.

(۳) [Rare]، داڵدە، پەنا، پەنا بردنەبەر.

recurrent (ri-kūr′ənt), ***adj.*** (۱) سەرهەڵدەرەوە؛ زوو زوو ڕوودار؛ زۆر ڕووداو یا دووبارەبوونەوە: ***(a ~ theme in his writing)***

(۲) گەڕاوە یا پێچکەرەوە بۆلای پێشوو (دەماری خوێن، هەستە دەمار)

recurring decimal, کەرتی دەیی دووبارە (بیرکاری) (وەك ۰،۲۷۸۲۷۸۲۷۸)

recurvate (ri-kūr′vit, ri-kūr′vāt), ***adj.*** بە پشتدا چەماوە.

recurve (ri-kūrv′), ***v.t. & v.i.*** بە پشتدا چەمانەوە

recusancy (rek′yoo-z'n-si, ri-kū′z'n-si), ***n.*** یاخیتی؛ مل نەدان؛ بە گوێ نەکردن؛ سەرکێشی.

recusant (rek′yoo-z'nt, ri-kū′z'nt), ***n. & adj.*** (۱) یاخی؛ سەرپێچ؛ سەرکێش (۲) کاسۆلیکییەکی دژ بە کڵێسەی ئینگلیزی.

recuse (ri-kūz′), ***v.t.*** داوای کشاندنەوە کردنی دادوەر لە مەسەلەیەك کە پەیوەندی بە خۆیەوە هەبێت

recycle (ri-sī′k'l), ***v.t.*** پوختەکردن یا گۆڕینی پاشماوەو شتی فڕێدراوو سەرلەنوێ بەکارهێنانەوەی؛ دەرهێنانی شتی بەکەڵك لە بەرماوەو پاشەڕۆکو بەکارهێنانەوەی؛ سەرلەنوێ بەکارهێنانەوە:

(to ~ bottles, old newspapers, plastic material, etc.)

red (red), ***n.*** (۱) ڕەنگی سوور؛ ڕەنگی ئاڵ. (۲) بۆیەی سوور یا ئاڵ.

(۳) [R-]، (ا) شیوعی؛ سوور (ڕامیاری)؛ توندڕەو.

(ب) کەسێکی سەر بە یەکێتی سۆڤیەت؛ هاوڵاتیەکی یەکێتی سۆڤیەت

(ج) (*pl.*) هیندییە سوورەکانی ئەمەریکا

adj. (۱) سوور؛ ئاڵ (۲) قژ سوور؛ سەر سوور.

(۳) پێست سوور؛ سوور (هیندی ئەمەریکی).

(٤) [R-]، (ا) شیوعی؛ توندڕەو.

(ب) سەر بە یەکێتی سۆڤیەت؛ تایبەتی بە یەکێتی سۆڤیەت.

in the red. (۱) قازانج نەکردن لە بازرگانییەکدا؛ تووشی زیان بوون لە بازرگانیدا ***(The restaurant is operating in the red.)***

(۲) قەرزار.

see red, [Colloq.], توورەبوون؛ ڕق هەڵسان

redact (ri-dakt′), ***v.t.*** (۱) داڕشتن (فەرماننامە، پەیڕەو، یاسا). (۲) بژارەکردن؛ ئامادەکردن بۆ لەچاپ دان.

-redaction ***(n.)***; **redactor** ***(n.)***.

red admiral, جۆرە پەپوولەیەکی باڵ سوورو سپییە.

red alert, وریاکردنەوەی سوور: بەرزترین پلەی وریایی لەشکرێکە کە چاوەڕێی هێرشی دوژمنە.

red algae, قەوزەی سوور: گیایەکی دەریاییە

red-bait (red′bāt′), ***v.t.*** تاوانبارکردنی کەسێك بەوەی کەوا سوورە یا شیوعییە.

red-bird (red′būrd′), ***n.*** جۆرە چۆلەکەیەکی ڕەنگاوڕەنگە.

red blood cell, خڕۆکەی سوور.

red-blooded (red′blud′id), ***adj.*** بەهێز؛ چوستوچالاك؛ نێر؛ پیاو؛ مەرد.

red-breast (red′brest′), *n.* سنگ سووره؛ بووکە سووره؛ باڵندەیەکی بچووکی سنگ سووره.

red-cap (red′kap′), *n.* (١) کۆڵ هەڵگری ئێستگەی شەمەندەفەر (٢) فڕنەگوله؛ فیسقەگوله؛ حەوت ڕەنگیله. (٣) [British Colloq.]، پۆلیسی سوپا.

red carpet, (١) فەرشی سوور که ڕادەخرێت بۆ کاربەدەست یا میوانێکی پایە بەرز ٢) نیشانەی ڕێزێکی زۆر.
(to roll out the red carpet for somebody)

red cedar, (١) سنەوبەری سوور؛ درەختێکی هەمیشە سەوزە لە توخمی سنەوبەر ٢) دارو تەختەی ئەم دەرختە.

red cent, [Colloq.]. فلسە سوور؛ فلس: *(not worth a ~)* .

red clover, وێنجە سووره (ئاڵف).

red coat (red′kōt′), *n.* سەربازی ئینگلیزی (لەکاتی شەڕی سەربەخۆی ئەمەریکادا)

Red Crescent, مانگی سوور: ڕێکخراوێکە یارمەتی لێقەوماوانی جەنگو بوومەلەرزەو لافاوو کارەساتی تر دەدات.

Red Cross, خاچی سوور: ڕێکخراوێکی جیهانیيە یارمەتی لێقەوماوانی جەنگو بوومەلەرزەو لافاوو کارەساتی تر دەدات.

redd (red), *v.t.* [Colloq. or Dial.]. (~ **up**), ڕێکخستن؛ ڕێك‌وپێك کردن

red deer, ئاسکە سووره

redden (red′′n), *v.t.* سوورکردن
v.i. سووربوونەوه؛ سوور هەڵگەڕان؛ تەریق بوونەوه.

reddish (red′ish), *adj.* سوورکار؛ سوورباو؛ سوورکەله.

reddle (red′′l), *n.* = ruddle.

reddleman (red′′l-mən), *n.* = **ruddleman.**

rede (rēd), *n.*[Archaic, Poetic, or Dial.], (١) تەمێ؛ ئامۆژگاری. (٢) نەخشە؛ پیلان. (٣) چیرۆك. (٤) لێکدانەوه (خەو).
v.t. [Archaic, Poetic, or Dial.], (١) ئامۆژگاری کردن؛ تەمێ کردن. (٢) لێکدانەوه (خەو). (٣) گێڕانەوه (چیرۆك).

redeem (ri-dēm′), *v.t.* (١) (ا) لە ڕەهن دەرهێنانەوه؛ کڕینەوه؛ هەڵگرتنەوه: *(to ~ a watch from the pawn-shop)* . (ب) کڕینەوه (پاش فرۆشتن) (٢) دانەوه (قەرز). (٣) فرۆشتن یا گۆڕینەوه بە پاره. (٤) جێبەجێکردن؛ بەجێهێنان؛ هێنانەدی (بەڵێن) *(to ~ an obligation)* (٥) بۆ بژاردن؛ هەق بۆ کردنەوه: *(to ~ a fault)* . (٦) ئازادکردن بە پاره؛ ڕزگارکردن بە پاره: *(to ~ a prisoner; a ~ed slave)* (٧) (ا) گوناه پاك کردنەوه یا سڕینەوه (بەقوربانی)؛ قوربانیدان : بۆ ڕزگار کردن). (ب) خۆ کردن بە قوربانی.

-redeemable *(adj.).*

redeemer (ri-dēm′er), *n.* (١) ڕزگارکەر؛ ئازادکەر (٢) [R-]. عیسا

redeliver (rē′di-liv′ēr), *v.t.* (١) دووباره بۆ ناردن؛ سەرلەنوێ بۆ ناردن. (٢) بۆ بردنەوه؛ بۆ گەڕاندنەوه

redemption (ri-demp′shən), *n.* (١) (ا) لە ڕەهن دەرهێنانەوه؛ کڕینەوه؛ هەڵگرتنەوه. (ب) دووباره کڕینەوه (پاش فرۆشتن). (٢) (ا) گۆڕینەوەی قەواڵەو وەرگرتنی پارەکەی. (ب) قەرزدانەوه. (٣) ڕزگارکردن بە خوێنبایی دان؛ ئازادکردن. (٤) گوناه پاك کردنەوه (خاچ پەرستی)؛ گوناه لەسەر لابردن.

-redemtiple *(adj.)*; **redemptive** *(adj.).*

redemptioner (ri-demp′shən-ēr), *n.* کەسێکە (لەکاتی سەرەتای کۆچ کردندا بۆ ئەمەریکا) کە کرێی ڕێگەکەی بەڵێنی بوو کە گەیشتە ئەمەریکا بەردەستی بکات بە خۆڕایی بۆ ماوەیەکی تایبەتی

redeploy (rē′di-ploi′), *v.t.* گواستنەوەی لەشکر لە ناوچەیەکەوه بۆ ناوچەیەکی تر.

-redeployment *(n.).*

redevelop (rē′di-vel′əp), *v.t.* (١) دووباره شۆردنەوه (وێنه). (٢) چاك کردنەوەی کەلاوه یا شوێنی ڕووخاو.

-redevelopment *(n.).*

red eye (red′ī′), *n.* (١) جۆره ماسیيەکی چاو سووره. (٢) [Slang]، ویسکی هەرزانبەها. (٣) [Colloq.]، نیشانەی مەترسی یا سووری سەر هێڵی شەمەندەفەر.

redfin (red′fin′), *n.* پەڕەکە سووره: جۆره ماسیيەکی پەڕەکە سووره.

red fir, (١) درەختێکی هەمیشە سەوزە لە توخمی سنەوبەر دارو تەختەکەی سووربواه. (٢) دارو تەختەی ئەم درەخته.

red fire, ئاگره سووره: ماددەیەکە کە فیشەکە شێتەی لێ درووست دەکرێت گڕێکی سووری لێ دەبێتەوه.

red flag, (١) ئاڵای سوور؛ ئاڵای شۆڕش. (٢) ئاڵای سوور: نیشانەیەکی مەترسیيە لەسەر هێڵی شەمەندەفەر بەکاردەهێنرێت. (٣) شتی تووڕەکەر؛ شتی شێتگیرکەر.

red fox, (١) ڕێویيە سووره. (٢) کەوڵی ئەم ڕێوییه.

red-handed (red′han′did), *adj.* (١) دەست خوێناوی. (٢) بە تاوانەوه گیراو؛ لەکاتی تاوان کردندا گیراو: *(He was caught ~ .)* (٣) خوێناوی.

red head (red′hed′), *n.* (١) کەسێکی سەر سوور یا قژ سوور. (٢) جۆره مراویيەکی ئەمەریکیيە نێرینەکەی سەری سووره. (٣) دارکونکەرەی سەر سوور.

red-headed (red′hed′id), *adj.* سەر سوور؛ قژ سوور.

red heat, پلەیەکی گەرمیيە کانزا تێیدا سوور هەڵدەگەڕێت.

red herring, (١) ماسی "هیترینگ" ی دووکەڵ کراوی سوور هەڵگەڕاوه. (٢) شتێکە بەکاردەهێنرێت بۆ خلافاندنی خەڵك‌و نەبینینی مەسەلەیەك یا شتێك‌و شاردنەوەی.

red-hot (red′hot′), *adj.* (١) زۆر گەرم؛ گڕگرتوو. (٢) زۆر بەجۆش؛ زۆر تووڕه؛ ئاگرگرتوو. (٣) تازه (دەنگوباس)؛ نوێ.

red Indian, هیندی سوور؛ هیندی ئەمەریکی.

redingote (red′iŋ-gōt′), *n.* (١) پاڵتۆیەکی پیاوانەیه. (٢) چاکەتی درێژ یا کراسێکی ژنانەیه.

redintegrate (ri-din′tə-grāt′), *v.t.* چاك کردنەوه؛ یەکخستنەوه؛ دامەزراندنەوه.

redistribute (ri′di-strib′yoot), *v.t.* دابەش کردنەوه؛ سەرلەنوێ دابەش کردن.

-redistribution *(n.)*; **redistributive** *(adj.).*

redistrict (rē-dis′trikt), *v.t.* سەرلەنوێ دابەشکردنی ناوچەکانی هەڵبژاردن.

red lead, ئۆکسیدی قوڕقوشمی سوور؛ قوڕقوشمی سوور.

red-letter (red′let′ēr), *adj.* خۆش‌و لەیاد نەچوو: *(a ~ day)* .

red light, (١) نیشانەی وریاکردنەوه؛ نیشانەی مەترسی. (٢) چرای سووری سەر ڕێگاوبانی ئوتومبیل‌و هێڵی شەمەندەفەر کە نیشانەی وەستانه.

red light district, گەڕەکی قەحبەخانه.

red man = **red Indian.**

red meat, گۆشتی سوور (کە گۆشتی گاو مەڕو بزن دەگرێتەوه).

red neck or **red-neck,** (١) جووتیارێك یا کرێکارێکی سپی لادێکانی ناوچەکانی خوارووی ئەمەریکا کە بە ڕەگەزپەرستی ناسراون (لەڕووی سوورکیيەوه). (٢) ڕەگەزپەرست.

redness (red′nis), *n.* سووری؛ سوورێتی؛ سوورایی.

redo (rē′doo′), *v.t.* (١) سەرلەنوێ کردنەوه؛ کردنەوه. (٢) سەرلەنوێ ڕازاندنەوه؛ نەخشاندنەوه.

red ocher, گله سوور

redolent (red′ə-lənt), *adj.* (١) بۆن خۆش؛ بۆن‌و بەرامە خۆش؛ بۆندار ***(~ wine)*** .
(٢) بۆنی ئەوە لێ هاتوو: ***(~ of flowers.)*** .
(٣) بیرخەرەوە؛ وا ڕاگەیێن.

redouble (rē-dub′′l), *v.t.* (١) دوو ئەوەندە زیادکردن:
(We have to ~ our efforts.)
(٢) دووبارەکردنەوە؛ دووپاتکردنەوە.
(٣) دەنگدانەوە.
(٤) دوو ئەوەندە زیادکردنی ئەو پارەیەی قوماری لەسەر دەکرێت (یاری " بریج ").
v.i. (١) دوو ئەوەندە زیادبوون؛ دوو ئەوەندە زیادکردن.
(٢) دەنگدانەوە.
(٣) دوو ئەوەندە زیادکردنی پارەی قومار لەسەر کراو (یاری " بریج").

redoubt (ri-dout′), *n.* (١) سەنگەر؛ شوورە؛ بەربەست.
(٢) قەلا؛ مەلبەندی پارێزراو؛ پەناگای پارێزراو.

redoubtable (ri-dout′ə-b′l), *adj.* (١) ترسناك؛ سامناك؛ ئازا
(٢) شایستەی ڕێزە؛ گاڵتەی پێ ناکرێ: ***(a ~ opponent)*** .

redoubted (ri-dout′id), *adj.*[Aichaic],= **redoubtable.**

redound (ri-dound′), *v.i.* (١) کارتێکردن (بە باش یا بە خراپ)؛ یارمەتیدان: ***(Your success will ~ to the fame of the college.)*** .
(٢) **(~ upon)** ، بۆ گەڕانەوە: ***(Glory ~s upon the brave.)*** .

red pencil, بژارکردن‌و لابردنی ئەوەی ناپەسەندە (چاپەمەنی لەلایەن میرییەوە)؛ بژارکردن (وەك بە پێنووسی سوور)

red pepper, (١) ئاڵەتی سوور. (٢) بیبەری سوور.
(٣) ڕووەکی ئەم جۆرە بیبەرە.

redpoll (red′pōl′), *n.* سەرسوور: چۆلەکەیەکی سەر سوورە.

redraft (rē′draft′, rē′dräft′), *n.* گەلاڵەی دووەم (یاسا).
v.t. گەلاڵەکردنەوە؛ سەرلەنوێ داڕشتنەوە (یاسا).

redress (ri-dres′), *v.t.* (١) ڕاستکردنەوە (بارێکی ناڕەوا)؛ چاك کردنەوە؛ مافی بۆ گەڕاندنەوە؛ چارەسەری سکاڵاکردن:
(to ~ a wrong)
(٢) ڕاستکردنەوە (هەڵە).
(٣) بۆ بژاردن؛ هەق بۆ کردنەوە
n. (١) بژاردن. (٢) ڕاستکردنەوە؛ چاك کردنەوە.
(٣) هۆی چارەسەرکردن؛ ڕێی چارەکردن؛ چارە.

redskin (red′skin′), *n.* هیندی سوور؛ هیندی ئەمەریکی.

red snapper, سوورە ماسی

red squirrel, سمۆرە سوورە؛ سمۆرەیەکی ئەمەریکی تووك سوورباوە.

redstart (red′stärt′), *n.* باڵندەیەکی بچووکی دەنگ خۆشی کلك سوورە.

red tape, ڕۆتینی میری؛ سستی‌و زۆر خایانی جێبەجێکردنی کاروباری میری بەهۆی کەند‌و کۆسپی نابەجێوە.

reduce (ri-dōōs′), *v.t.* (١) کەمکردنەوە؛ بچووك کردنەوە؛ کورتکردنەوە. (٢) ڕێك‌وپێك کردن؛ پۆل پۆل کردن. (٣) شیکردنەوە.
(٤) هاڕین؛ تواندنەوە؛ ووردکردن. (٥) هێنانە خوارەوە (پلە‌وپایە)؛ شکاندن.
(٦) دابینکردن؛ هێنانە ژێر ڕکێفەوە.
(٧) داگیرکردن؛ گرتن (شار، سەنگەر)؛ بەزانن.
(٨) (ا) داماوکردن؛ باری ژیان تێکدان: ***(He was ~d to poverty.)*** .
(ب) والێکردن: ***(He was ~d to stealing.)*** .
(٩) لاوازکردن؛ گۆشت پێوە نەهێشتن: ***(~d to skin and bone)*** .
(١٠) سووك کردن (سزا)؛ هێنانە خوارەوە:
(to ~ a prisoner's sentence)
(١١) هێنانە خوارەوە (نرخ)؛ شکاندن:
(to ~ the price of vegetables)
(١٢) کەمکردنەوەی کەرتێك بەبێ کەمکردنەوەی نرخەکەی (بیرکاری).
(١٣) بوون بەهۆی دابەشبوونی نیوەیی شانەی زیندەوەر.
(١٤) (ا) ئۆکسجین لێ دەرهێنان. (ب) هایدرۆجین تێکردن.
(ج) شتی ناکانزایی لە کانزا لابردن.
(١٥) گرتنەوە (ئێسقانی شکاو)؛ هێنانەوە جێی خۆی (ئێسقانی شکاو، ئەندامی لەش).
v.i. (١) کەم بوونەوە؛ بچووك بوونەوە.
(٢) خۆ لەڕکردن بە پارێز؛ قەڵەوی کەمکردنەوە.

-**reducibility** *(n.)*; **reducible** *(adj.)*; **reducibly** *(adv.)*.

reducer (ri-dōōs′ēr, ri-dūs′ēr), *n.* (١) کەمکەرەوە؛ بچووککەرەوە.
(٢) بۆرییەکی کورتە دوو بۆری قەبارە جیاوازی پێکەوە پێ دەبەسترێت.

reducing agent, هۆی کەمکەرەوە (کیمیا).

reduction (ri-duk′shən), *n.* (١) کەمکردنەوە؛ کەم بوونەوە؛ بچووك کردنەوە؛ بچووك بوونەوە؛ کورت بوونەوە.
(٢) شتی کەمکراوە؛ بچووك کراوە یا داشکاو (پەڕەی نووسراو، نرخ، ...هتد).
(٣) ڕادەی کەمکردنەوە یا بچووك بوونەوە.
(٤) دابەشبوونی نیوەیی شانەی زیندەوەر.

-**reductional** *(adj.)*.

reductive (ri-duk′tiv), *adj.* (١) هی کەمکردنەوە؛ تایبەتی بە بچووك کردنەوە یا کورتکردنەوە. (٢) کەمکەرەوە؛ بچووککەرەوە؛ کورتکەرەوە

redundance (ri-dun′dəns), *n.* = **redundancy.**

redundancy (ri-dun′dən-si), *n.* (١) زیاد لە پێویست؛ زیادە.
(٢) دووپاتکردنەوەو دووروودرێژی (نووسراو، دووان).
(٣) شتی زیاد لە پێویست (بەتایبەتی نووسین‌و گفتوگۆ)؛ شتی ناپێویست.

redundant (ri-dun′dənt), *adj.* (١) لە ئەندازە بەدەر؛ زۆر؛ زیاد لەپێویست.
(٢) ناپێویست؛ دووبارەکراوە: ***(a ~ word, sentence, etc.)*** .
(٣) دووروودرێژ؛ زۆر ووشەی ناپێویست بەکارهێنەر: ***(a ~ literary style)*** .
(٤) تایبەتی بە کردارێکە کە لەیەك شێوەی ڕابوردووی زیاتر هەبێت (ڕێزمان). (وەك : ***awake, dive***).

reduplicate (ri-dōō′plə-kāt′), *v.t.* (١) دوو ئەوەندە کردن؛ دووبارەکردنەوە؛ وێنە لەبەر دەرکردنەوە سەرلەنوێ.
(٢) داڕشتنی ووشە بە دووبارەکردنەوەی بڕگەیەك بە هەندێك گۆڕینەوە یا بەبێ گۆڕین: ***(chit- chat)*** .
v.i. دووپات بوونەوە.
adj. دووبارەکراو؛ دووپاتکراوە

-**reduplication** *(n.)*; **reduplicative** *(adj.)*.

redwing (red′wiŋ′), *n.* سووربال: باڵندەیەکی بچووکی دەنگ خۆشە.

redwood (red′wood′), *n.* (١) سوورەدار: درەختێکی زۆر بەرزو گەورەی هەمیشە سەوزە لە کالیفۆرنیا هەیە. (٢) دارو تەختەی ئەم درەختە (کە بۆ خانوو کردن زۆر بەکاردەهێنرێت).

re-echo (rē-ek′ō), *v.t. & v.i.* دەنگدانەوە؛ دووبارە دەنگدانەوە.
n. دەنگدانەوە؛ دەنگدانەوەی دووبارە.

reed (rēd), *n.* (١) زەل؛ قامیش. (٢) چەپکە زەل؛ قامیشەڵان.
(٣) شمشاڵ. (٤) [Poetic]، تیر. (٥) نەخشێکی خانووسازییە.
(٦) دەمی شمشاڵ‌و نای.
v.t. سەربان درووستکردن لە زەل‌و قامیش.

reedbird (rēd′bûrd′), *n.* باڵندەیەکی بچووکی دەنگ خۆشی کۆچکەری ناو مێرگەکانە.

reedbuck (rēd′buk′), *n.* جۆرە ئاسکێکی ئەفەریقایی ناو قامیشەڵانە.

reeding (rēd′iŋ), *n.* (١) نەخشێکی قۆقزی خانووسازییە لە قامیش دەچێت. (٢) ڕازاندنەوە بە زەلی چنراو.

reed organ, ئۆرگەنی قامیش.

reed pipe, زوڕنای قامیش.

reeducate (rē-ej′oo-kāt′), *v.t.* (١) دووبارە پەروەردەکردن؛ پەروەردەکردنەوە. (٢) فێرکردنەوە؛ فێری پیشەی نوێ کردن.

-reeducation *(n.).*

reef (rēf), *n reef*
(١) تیرەی بەردینی تەنکاوی گوێ دەریا.
(٢) چینە کانزا (کانگەری)؛ دەمار یا تیرە کانزا

reef (rēf), *n.* (١) بایەوانی پێچراوە یا لوول کراو.
(٢) پێچانەوەی بەشێك لە بایەوان.

v.t. نزم کردنەوەی تەوەرەی بەلەم و کەشتی.

reefer (rēf′ēr), *n.* (١) پێچەرەوەی بایەوانی بەلەم و کەشتی؛ کەشتیەوان. (٢) جۆرە چاکەتێکی کەشتیەوانانە.
(٣) جۆرە چاکەتێکی ژنانەیە. (٤) [Slang]، جگەرەی مەریوانە یا بەنگ.

reef knot, جۆرە گرێیەکە

reek (rēk), *n.* (١) هەڵم: هەڵم و هاڵاو. (٢) بۆنی پیس؛ بۆگەن.
(٣) [Dial.]: دووکەڵ.

v.i. (١) هەڵم لێ هەڵسان؛ دووکەڵ کردن؛ دووکەڵ لێ هاتن.
(٢) بۆگەن لێ هاتن؛ بۆن لێ هاتن: *(He ~s of whisky.)*.
(٣) پڕبوون لەشتی ناخۆش و ناپەسەند؛ پیا بڵاوبوونەوە (شتی پیس و خراپ).

v.t. (١) دووکەڵ تێکردن؛ دووکەڵ لێدان؛ بە دووکەڵ چاك کردن.
(٢) دووکەڵ لێوەهاتن؛ هەڵم و هاڵاو لێوەهاتن.

-reeky *(adj.).*

reel (rēl), *v.i.* (١) بە قنگدا کەوتن؛ لاربوونەوە؛ بە پشتدا کەوتن.
(٢) لارەولارکردن؛ بەم لاو بەولادا کەوتن؛ لەتردان (لە خۆشی، سەرخۆشی، یا پەرێشانیدا): *(He was ~ing from the bad news.)*.
(٣) خولانەوە؛ سوڕانەوە: *(The street ~ed before his eyes.)*.
(٤) گێژبوون؛ سەر خولانەوە؛ وڕبوون؛ سەر کاس بوون.

v.t. لارەولارپێکردن: خولاندنەوە.

n. خولانەوە: لارەولارکردن؛ سوڕانەوە

reel (rēl), *n.* (١) جۆرە سەمایەکی ئوسکوتلەندییە.
(٢) مۆسیقای ئەم سەمایە.

reel (rēl), *n.* (١) خولخولۆکە: بەکرە؛ بەکرەی دەزوو.
(٢) ئەو دەزوو یا تەلەی بە بەکرەیەکەوەیە؛ کلافە دەزوو.
(٣) هەزار پێی شریتی سینەما

v.t. (١) هەڵکردنە سەر بەکرە (دەزوو، تەل).
(٢) (in ~)، ڕاکێشانی ماسی یا شتی تر بە هەڵکردنی تەل.
(٣) گێڕانەوە یا نووسین بە ئاسانی.

re-elect (rē′i-lekt′), *v.t.* هەڵبژاردنەوە (نوێنەر)

-reelction *(n.).*

re-enact (rē′in-akt′), *v.t.* (١) یاسا دانانەوە؛ دووبارەکردن بە یاسا.
(٢) نوواندنەوە؛ سەرلەنوێ نوواندنەوە (شانۆنامە، کردار).
(٣) دووبارەکردنەوە (کرداری ڕابوردوو)

-reenactment *(n.).*

re-enforce (rē′in-fôrs′), *v.t. & v.i.* = re-inforce.

reenter (rē-en′tēr), *v.t. & v.i.* (١) دووبارە چوونەژوورەوە؛ دووبارە تێ چوون. (٢) گەڕانەوە و چوونەناوەوە.

re-entrance (rē-en′trəns), *n.* دووبارە چوونەناوەوە.

re-entry (rē-en′tri), *n.* (١) گەڕانەوەی کەشتی هەوایی بۆناو هەوای دەوری زەمین. (٢) دووبارە هاتنەناوەوە؛ سەرلەنوێ چوونەژوورەوە.
(٣) (ا) مافی دەستپێکردنەوەی یەکەمینی لە یاری "بریج"دا.
(ب) ئەو کاغەزەی ئەم مافە دەدات بە یاریکەر
(٤) بۆ گەڕانەوەی مافی خاوەنێتی.

reeve (rēv), *n.* (١) (ا) فەرمانڕەوایی ناوچە (لە ئینگلتەرە).
(ب) کاربەدەستی میری (لە ناوچەیەکی ئینگلتەرە)
(٢) سەرکار (٣) سەرۆکی ئەنجوومەنی شارەوانی (لە کەنەدا).

reeve (rēv), *v.t.* (١) پەت کردن بە ئەڵقەدا (کەشتیەوانی).
(٢) قایم کردن و بەستنەوە بە پەت بە ئەڵقەداکردن و بە دەوردا پێچانەوە.
(٣) پەت کردن بە ئەڵقەی بەکرەی شت بەرزکردنەوەدا

reeve (rēv), *n.* مێیەی چۆلەکەی لم.

reexamination (rē′ig-zam′ə-nā′shən), *n.* (١) دووبارە تاقیکردنەوە؛ سەرلەنوێ لێکۆڵینەوە.
(٢) سەرلەنوێ پرسیارلێکردنی شایەت (دادگا).

reexamine (rē′ig-zam′in), *v.t.* (١) دووبارە تاقیکردنەوە؛ سەرلەنوێ لێکۆڵینەوە. (٢) دووبارە پرسیارلێکردن شایەت (دادگا).

reface (rē-fās′), *v.t.* ڕووی تازە تێگرتن؛ سواغ دانەوە (دیوار، سەربان).

refect (ri-fekt′), *v.t.*[Obs.], خواردن و خواردنەوە پێشکەش کردن.

refection (ri-fek′shən), *n.* (١) خواردن و خواردنەوە؛ خواردەمەنی.
(٢) تێرخواردن؛ تێربوون. (٣) ژەمێك خواردەمەنی سووك؛ ژەم.

refectory (ri-fek′tə-ri), *n.* ژووری نان خواردنی دانشگا یا پەرستگا.

refectory table, مێزی نان خواردنی دانشگا یا پەرستگا (کە درێژو باریکە).

refer (ri-fūr′), *v.t.* (١) دانەپاڵ؛ کردنە مل؛ بە هۆ دانان:
(He ~red his troubles to the war.)
(٢) دان بەسەر پشك (بۆ بڕینەوە یا ناوبژی کردن)؛ خستنە بەردەم:
(The dispute was ~red to arbitration. ;
The judge ~red the case to a higher court.)
(٣) سەرنج بۆ ڕاکێشان؛ پەنجە بۆ بردن.
(٤) ناردن بۆ پزیشکی پسپۆڕ:
(The doctor ~red the patient to a specialist.)
(٥) ناردن؛ ئاراستەکردن:
(They ~red me to the information office.)

v.i. (١) دەربارەی ئەوە بوون؛ لێ دووان:
(The book ~s only to fish.)
(٢) پیاچوونەوە؛ سەیرکردن بۆ بیرکەوتنەوە:
(The speaker ~red to his notes and a map.)
(٣) باس کردن؛ ناوبردن: *(Don't ~ to the matter again.)*.

-referable *(adj.)*; referral *(adj.).*

referee (ref′ə-rē′), *n.* (١) سەرپشکی یاری. (٢) ناوبژیکەر؛ سەرپشك.

v.t. & v.i. سەرپشکی کردنی یاری:
(He ~d the basketball game.)

reference (ref′ēr-əns), *n.* (١) دان بە سەرپشك (بۆ ناوبژی کردن یا بڕینەوە). (٢) دەربارەی؛ سەبارەت بە؛ لەبارەی؛ لەلایەن:
(with ~ to his reply)
(٣) سەرنج بۆ ڕاکێشان.
(٤) پەنجە بۆ درێژکردن؛ ناوبردن.
(٥) ناوبردنی سەرچاوەیەك لە پەرتووك و ووتاردا.
(٦) سەرچاوە:
(In order to write the article, he consulted several ~s.)
(٧) ژمارەی پەراوێز (کە سەرچاوە پیشان دەدات).
(٨) پەسەندکەر؛ پاڵپشت؛ کەسێکە کە بە نووسین یا بە دەم پەسەندی ناسیاوێکی دەکات بۆ ئیش، لە زانکۆ وەرگیران، یا قەرز وەرگرتن...هتد:
(Each job applicant must give the names of three ~s.)
(٩) پەسەندنامە:
(He submitted four ~s with his job application.)

make reference to, ناوبردن؛ پەنجە بۆ درێژکردن؛ نیشانەدان بە.

with reference to, دەربارەی؛ سەبارەت بە؛ لە بابەت؛ لەلایەن؛ نیشانە بە.

without reference to, بەبێ گوێ دان بە؛ بەبێ پەیوەندی بە.

reference book, پەرتووکی سەرچاوە (وەك فەرهەنگ).

reference mark, نیشانەی نیشانەدان بە شتێك لە پەراوێزدا (وەك ئەستێرە).

referendum (ref′ə-ren′dəm), *n.* (١) ڕاپرسی؛ ڕاوەرگرتن لەڕێی دەنگدانی گشتییەوە؛ ڕێفراندۆم. (٢) یادنامەی نوێنەرێکی

دبلۆماسی‌یە بۆ وولاتەکەی خۆی بۆ ئامۆژگاری وەرگرتن.

referent (ref'ēr-ənt), ***n.*** (١) ووشەو مانای پەنجە بۆ درێژکراو یا مەبەست زمانەوانی). (٢) نیشانە یا ووشەی سەرنج ڕاکێشەر (زمانەوانی).

referential (ref'ə-ren'shəl), ***adj.*** (١) نیشاندەر، پەنجە بۆ ڕاکێش. (٢) سەرچاوەیی.

referral (ri-fūr'əl), ***n.*** ناردن؛ پەسەندکراو بۆ جێبەجێکردنی کارێك لەلایەن کەسێکی ترەوە.

refill (rē-fil'), ***v.t.*** پڕکردنەوە؛ داگرتنەوە (چەك): ***(to ~ a glass with wine)***

n. (١) پڕکەرەوە (بەتایبەتی هی پێنووسی ووشك): ***(a ~ for a ball-point pen.)***

(٢) دووەم پڕکردنەوە یا زیاتر.

refine (ri-fīn'), ***v.t.*** (١) پاککردنەوە؛ پالأوتن؛ پوختەکردن؛ پاکژکردن: ***(to ~ gold, sugar, oil, etc.)***

(٢) ڕەووشت جوان‌و ناسك کردن؛ باشترکردن (ڕەفتار، زمان، شێوان؛ کەم‌وکووری لێ لابردن؛ بژارکردن (مەجاز): ***(to ~ one's manners; to ~ a language)***

(٣) لێ لابردن لەکاتی پاککردنەوەدا.

v.i. (١) پوختەبوون؛ پاکبوونەوە؛ پالأوتن.

(٢) ناسك‌و جوان بوون (ڕەووشت، زمان، کردەوە).

(٣) ووردبوون لە قسە یا زماندا.

refine on (or upon), چاکترکردن؛ باشترکردن؛ بەرەو باشتر بردن.

refined (ri-fīnd'), ***adj.*** (١) پوختە؛ پوخت؛ پالأوتە؛ پالأوتراو؛ پاککراوە. (٢) ڕەووشت جوان؛ بە ڕەووشت؛ بە نەزاکەت. (٣) وورد و جوان‌و ناسك.

refinement (ri-fīn'mənt), ***n.*** (١) پوختەکردن؛ پوختەبوون؛ پالأوتن؛ چاکبوونەوە. (٢) پوختەیی؛ پالأوتەیی. (٣) ڕەووشت جوانی؛ جوان‌و ناسکی (دەم‌ودوو، ڕەفتار، زمان). (٤) ووردی (ووتە، زمان، بیر)؛ تەواوی. (٥) نموونەی ووردی‌و تەواوی. (٦) چاککردن؛ بەرەو باشتر بردن یا بران.

refinery (ri-fīn'ēr-i), ***n.*** پالێوگە (شەکر، نەوت، کانزا...هتد)؛ کارگەی پوخت کردن: ***(a sugar ~ ; oil ~)***.

refinish (rē-fin'ish), ***v.t.*** بۆیەکردنەوە (شتومەکی ناومال).

refit (rē-fit'), ***v.t.*** چاککردنەوە؛ پینەکردن: ***(to ~ a ship)***.

v.i. چاککرانەوە؛ پینەکران.

n. چاککردنەوە؛ پینەکردن؛ پینە؛ گونجاندن.

reflect (ri-flekt'), ***v.t.*** (١) دانەوە (شەوق، گەرمی، دەنگ، وێنە)؛ بریقەدانەوە؛ شەوقدانەوە: ***(A mirror ~s light.; The mirror ~ed his face.)***

(٢) پیشاندان؛ دەرخستن؛ نیشانەی ئەوە بوون: ***(His work ~s intelligence.)***

(٣) [Rare]، نوشتاندنەوە بە پشتدا.

v.i. (١) دانەوە (شەوق، ڕووناکی، گەرمی، دەنگ). (٢) پیشان دران؛ دەرخران؛ پیشاندان. (٣) (~ on; ~ upon)، بیرکردنەوە؛ لێکۆڵینەوە: ***(I must ~ on this matter.)***

(٤) (~ on; ~ upon)، لەکەدارکردن، بەدناوکردن؛ ناوزڕاندن؛ بە خراپ پیشاندان: ***(This action ~s badly on your character.)***.

reflecting telescope, تەلیسکۆپی ئاوێنەدار.

reflection; reflexion (ri-flek'shən), ***n.*** (١) دانەوە (شەوق، گەرمی، دەنگ، وێنە)؛ بریقەدانەوە: ***(the ~ of light, heat, sound, etc.)***

(٢) بریقە؛ شەوق.

(٣) وێنە: ***(He saw his ~ in the water.)***.

(٤) نیشانە: ***(His actions are a ~ of his thoughts.)***.

(٥) بیری قووڵ؛ بیرکردنەوەی قووڵ؛ سەرنجی قووڵ: ***(lost in ~)***

(٦) بیر؛ ئەنجامی بیرکردنەوەی قووڵ: ***(He wrote down his ~s.)***

(٧) تێبینی.

(٨) لۆمە؛ سەرزەنشتی؛ ناوزڕان: ***(to cast a ~ upon a mean's motives)***

on reflection, پاش بیرلێکردنەوە بە ووردی.

reflective (ri-flek'tiv), ***adj.*** (١) شەوقدەرەوە؛ گەرمی دەرەوە؛ دەنگدەرەوە. (٢) پیشاندەر؛ دەرخەر. (٣) بیرکەرەوە: ***(a ~ person)***.

-reflectively *(adj.)*; reflectiveness *(n.)*; reflectivity *(n.)*.

reflector (ri-flek'tēr), ***n.*** (١) ڕوو یا شتی بریقەدەرەوە؛ دەنگدەرەوە؛ گەرمی دەرەوە؛ تیشکدەرەوە. (٢) reflecting telescope.

reflex (rē'fleks), ***n.*** (١) (ا) بریقەدانەوە؛ تیشکدانەوە. (ب) بریقە یا تیشکی دراوە. (٢) وێنەی ناو ئاوێنە. (٣) کرداری خۆنەویست‌و بێ بیرکردنەوە: ***(My first reaction was just a ~ .)***

adj. (١) دراوە (تیشك، بریقە، گەرمی، دەنگ). (٢) خۆنەویست‌و بێ بیرکردنەوە (کردار): ***(a ~ action, effect, etc.)***

(٣) تایبەتی بە گۆشەی پێچەوانە: هی گۆشەیەکە کە لە ١٨٠ پلە زیاترو لە ٣٦٠ پلە کەمتر بێ.

v.t. (١) بە دوادا نوشتاندنەوە؛ بە پشتدا چەمانەوە. (٢) بوون بەهۆی کرداری خۆنەویست‌و بێ بیرکردنەوە.

reflex camera, کامێرای ئاوێنەدار

reflexive (ri-flek'siv), ***adj.*** (١) بۆ خۆ گەڕاوە؛ بەسەر خۆدا هاتەوە. (٢) (ا) تایبەتی بە کردارێکی گەڕاوەیە بۆ بکەر (ڕێزمان)؛ تایبەتی بە کردارێکە کە بکەرو تەواوکەری هەمان شتن (وەك "dressed") لەم ڕستەیەدا: ***(She dressed herself.)***

(ب) تایبەتی بە جێ ناوێکی بەکارهێنراوە وەك تەواوکەری کردارێکی وەها (ڕێزمان). (وەك " herself " لە ڕستەی پێشوودا).

n. کردارێك یا جێ ناوێکی بۆ خۆ گەڕاوە (ڕێزمان). (ژمارە دوو ببینە).

-reflexivvely *(adv.)*; reflexivity *(n.)*.

refluence (ref'lōō-əns), ***n.*** = **reflux.**

refluent (ref'lōō-ənt), ***adj.*** کشاوە (ئاوی دەریا)؛ نیشتوو.

reflux (rē'fluks'), ***n.*** نزماو؛ ئاو کشانەوە یا گەڕانەوە؛ گەڕانەوە (شلە): ***(The flux and ~ of the sea.)***

reforest (rē-fôr'ist), ***v.t.*** دارودرەخت تێدا ڕوواندنەوە.

-reforestation *(n.)*.

reform (ri-fôrm'), ***v.t.*** (١) چاککردن؛ ڕاستکردنەوە؛ چارکردن: ***(to ~ a system)***

(٢) خستنەسەر ڕێی ڕاست؛ ڕەووشت باش کردن.

v.i. ڕێی ڕاست گرتن؛ ڕاستبوونەوە؛ ڕەووشت چاك بوون؛ تۆبە کردن: ***(He will never ~ .)***

n. (١) چاك بوون؛ چاککردن؛ ڕاستکردنەوە؛ چارکردن: ***(~ is needed in the political system.)***

(٢) ڕەووشت چاك بوون؛ کەوتنەسەر ڕێی ڕاست.

reform (rē'fôrm'), ***v.t.*** پێکهێنانەوە؛ ڕیزبوونەوە؛ ڕێك‌وپێك کردنەوە؛ کۆکردنەوە.

v.i. کۆبوونەوە؛ ڕیزبوونەوە؛ یەکگرتنەوە؛ پێکهاتنەوە.

reformation (ref'ēr-mā'shən), ***n.*** (١) چاککردن؛ چاك بوون؛ ڕاستکردنەوە؛ چوونەسەر ڕێی ڕاست.

(٢) [R-]، بزووتنەوەی ئاین‌و ڕاستکردنەوەو دامەزراندنی کڵێسەی پرۆتستانتی لە ئەورووپا لە سەدەی شانزەهەمدا.

-reformational *(adj.)*; reformative *(adj.)*.

reformatory (ri-fôr'mə-tôr'i), ***n.*** تەمێخانە (بۆ هەرزەی

تاوانکار: دەزگایەکە وەك بەندیخانە وایە بۆ تەمیّ کردن و خستنەوەسەر ڕێی ڕاستی هەرزەی تاوانکار

reformed (ri-fôrmd′), *adj.* (١) سەر ڕێی ڕاست خراو؛ ڕەووشت و کردار چاك بوو: *(a ~ criminal)*.
(٢) [R-]: هی کلێسەی پرۆتستانتی.

reformer (ri-fôr′mēr), *n.* (١) چاککەرەوە؛ ڕاستکەرەوەی دەزگای کۆمەلایەتی و ڕامیاری. (٢) یەکێك لە سەرۆکەکانی بزووتنەوەی ئاین و ڕاستکردنەوە و دامەزراندنی کلێسەی پرۆتستانتی لە ئەورووپادا.

reformist (ri-fôrm′ist), *n.* چاککەرەوە؛ ڕاستکەرەوەی دەزگای کۆمەلایەتی و ڕامیاری.

reform school, = reformatory.

refract (ri-frakt′), *v.t.* شکانەوە (تیشکی ڕووناکی، داری ناو ئاو).

refraction (ri-frak′shən), *n.* (١) شکانەوە (تیشکی ڕووناکی، داری ناو ئاو... هتد). (٢) لادانی تیشکی ڕۆژ یا ئەستێرە لە ڕێڕەوی خۆی (ئەستێرەناسی).

-refractional *(adj.)*; **refractive** *(adj.)*.

refractometer (rē′frak-tom′ə-tēr), *n.* پێوەری شکانەوەی تیشکی ڕووناکی

refractory (ri-frak′tə-ri), *adj.* (١) سەرسەخت؛ کەللەڕەق؛ لاسار؛ سەرکێش. (٢) بە ئاسانی ناتوێتەوە (کانزا)؛ بەرهەلستی گەرما دەکات.
(٣) دەرمان کاری تێ ناکات (نەخۆشی)؛ چارەکردنی گرانە.
(٤) بەرهەلستی نەخۆشی دەکات؛ نەخۆش ناکەوێت.

refrain (ri-frān′), *v.i.* خۆڕاگرتن؛ ڕێ بە خۆ نەدان؛ نەهێشتن:
(to ~ from making any hostile comment)

v.t. [Archaic], ڕێ لێگرتن؛ ڕاگرتن؛ وەستاندن.

refrain (ri-frān′), *n.* (١) ئەو بەشەی هەلبەستێك کە دووبارە دەکرێتەوە؛ ئەو بەشەی گۆرانییەك کە کۆرەس دەیسەنێتەوە یا دەیلێتەوە.
(٢) مۆسیقای ئەم بەشەی گۆرانی.

refrangible (ri-fran′jə-b'l), *adj.* دەشکێتەوە (تیشکی ڕووناکی)؛ دەتوانرێ بشکێنرێتەوە.

-refrangibility *(n.)*.

refresh (ri-fresh′), *v.t.* (١) بووژاندنەوە (بە خواردن، خواردنەوە، نووستن... هتد)؛ ژیانەوە؛ گەشەپێکردن.
(٢) فێنك کردنەوە؛ تازەکردنەوە (هەوای ژوور).
(٣) بیرخستنەوە؛ خستنەوە یاد: *(to ~ one's memory)*.

v.i. (١) بووژانەوە؛ ژیانەوە؛ گەشەکردن. (٢) خواردن؛ خواردنەوە.
(٣) ئازووقەی تازە خستن.

refresher (ri-fresh′ēr), *n.* شتی بووژێنەرەوە یا فێنککەرەوە.

adj. دەمەزەردکەرەوە (مەجان)؛ تازەکەرەوە؛ بیرخەرەوە (شتی لە دەمێکەوە خوێنراو): *(a ~ course)*

refreshing (ri-fresh′iŋ), *adj.* (١) خۆش؛ فێنککەرەوە؛ بووژێنەرەوە *(a ~ drink)*.
(٢) تازە؛ لەمەوپێش نەبیستراو یا نەبینراو؛ جیا؛ نائاسا:
(a ~ point of view)

refreshment (ri-fresh′mənt), *n.* (١) بووژانەوە؛ ژیانەوە؛ گەشەپێکردن. (٢) بووژێنەرەوە (خواردەمەنی، خواردنەوە).
(٣) (*pl.*) ، ساردەمەنی؛ خواردن و خواردنەوەیەکی سووك.

refrigerant (ri-frij′ēr-ənt), *adj.* (١) ساردکەرەوە
(٢) لەش فێنککەرەوە؛ تا کەمکەرەوە؛ تا هێنەرەخوارەوە.

n. (١) دەرمانی تا؛ دەرمانی تا سووککەر.
(٢) ماددەی ساردکەرەوە (لە بەفرخەری کارەباییدا بەکاردەهێنرێت).

refrigerate (ri-frij′ə-rāt′), *v.t.* (١) ساردکردن
(٢) خواردەمەنی و خواردنەوە ساردکردن بۆ پاراستنی.

refrigeration (ri-frij′ə-rā′shən), *n.* سارکردنی خواردەمەنی و خواردنەوە بۆ پاراستنی.

refrigerator (ri-frij′ə-rā′tēr), *n.* بەفرخەری کارەبایی؛ یەخچال؛ بەفرگر؛ سەهۆلدان.

refringent (ri-frin′jənt), *adj.* شکێنەرەوە (تیشکی ڕووناکی)؛ شکاوە.

reft (reft), *alternative past tense and p.p. of* **reave.**

adj. لێ سەنراو، بێ بەش کراو.

refuel (rē-fū′əl), *v.t.* سووتەمەنی تازە تێکردن.

v.i. سووتەمەنی تازە تێکران یا وەرگرتن.

refuge (ref′ūj), *n.* پەنا؛ داڵدە؛ پەناگا؛ لانە؛ پەرژێن.
  to give refuge, داڵدەدان؛ پەنادان.
  to take refuge, پەنا بردنە بەر؛ داڵدە بۆهێنان؛ داڵدە بۆ بردن.

refugee (ref′yoo-jē′), *n.* پەنابەر؛ پەناهەندە؛ بێ لانە؛ ئاوارە.

refulgence (ri-ful′jəns), *n.* بریقە؛ بریسکە؛ درەوشانەوە.

refulgent (ri-ful′jənt), *adj.* بریقەدار؛ درەوشاوە؛ بریسکەدار.

refund (ri-fund′), *v.t.* پارە بۆ گەڕاندنەوە.

n. پارەی بۆ گەڕێنراوە؛ پارە بۆ گەڕاندنەوە.

refund (rē′fund′), *v.t.* (١) سەرلەنوێ پارە پێدان؛ پاڵپشتی کردنەوە بە پارە. (٢) قەرزدانەوە بە وەرگرتنی قەرزێکی تازە

refurbish (rē-fūr′bish), *v.t.* تازەکردنەوە؛ نوێ کردنەوە (خانوو، پەلەم).

-refurbishment *(n.)*.

refusal (ri-fū′z'l), *n.* (١) نەویستن؛ پەسەند نەکردن؛ ڕازی نەبوون.
(٢) مافی پەسەندکردن یا نەکردن.

refuse (ri-fūz′), *v.t.* (١) نەویستن؛ پەسەند نەکردن:
(to ~ an offer)
(٢) ڕازی نەبوون؛ نەکردن؛ بە قسە نەکردن: *(to ~ to go)*.
(٣) مل نەدان. (٤) سڵ کردنەوە و باز نەدان (ئەسپ).

v.i. ڕازی نەبوون؛ پەسەند نەکردن؛ نەکردن؛ نەویستن.

refuse (ref′ūs, ref′ūz), *n.* پاشەڕۆك؛ سەرکۆزەر؛ پاشماوە؛ زبڵ.

adj. نەویستراو؛ فڕێدراو.

refutable (ref′yoo-tə-b'l), *adj.* بەرپەرچ دەدرێتەوە؛ بە درۆ دەخرێتەوە.

refutation (ref′yoo-tā′shən), *n.* بەرپەرچدانەوە؛ بەدرۆخستنەوە.

refute (ri-fūt′), *v.t.* بەرپەرچدانەوە؛ بەدرۆخستنەوە.

regain (ri-gān′), *v.t.* (١) دەست کەوتنەوە؛ چنگ کەوتنەوە؛ وەرگرتنەوە؛ هاتنەوە دەست:
(to ~ consciousness, confidence, control, etc.)
(٢) سەرلەنوێ گەیشتنە شوێنێك؛ گەیشتنەوە.

regal (rē′g'l), *adj.* (١) پادشایانە.
(٢) جوان؛ بۆ پاشا شیاو؛ لە پاشا هاتوو.

-regally *(adv.)*.

regale (ri-gāl′), *v.t.* (١) خۆشی پێدان؛ دڵخۆش کردن.
(٢) خواردن و خواردنەوەی نایاب پێشکەش کردن.

v.i. خواردنی زۆر و نایاب خواردن.

n. [Obs.], (١) خوانێکی نایاب؛ خواردن و خواردنەوەی زۆر و نایاب.
(٢) خواردن یا خواردنەوەی هەڵبژاردە؛ جۆرە خواردنێکی نایاب.
(٣) ساردەمەنی.

regalia (ri-gā′li-ə, ri-gāl′yə), *n.* (١) مافی پاشایەتی؛ مافی پاشا.
(٢) درووشم و نیشانەی پاشایەتی (وەك تاج و گورزی پاشا...هتد).
(٣) گێزوگوڵنگ و بەرگی تایبەتی پلەوپایەیەك یا چینێکی تایبەتی:
(The general in his full ~ reviewed the troops.)
(٤) جل‌وبەرگی جوان و تایبەتی.

regality (ri-gal′ə-ti), *n.* (١) پاشایەتی. (٢) پاشانشین.
(٣) مافی پاشا؛ مافی پاشایەتی.

regard (ri-gärd′), *n.* (١) سەیرکردن؛ تەماشاکردن؛ تەماشا؛

چاو تێ بڕین. (٢) گوێ پێدان؛ باك؛ بەتەنگەوەهاتن؛ سەرنج:
(with special ~ to your saftety)
(٣) ڕێز: ***(He had high ~ for his teachers.)*** .
(٤) دەربارەی؛ سەبارەت بە؛ لەبابەت؛ ڕوو: ***(in ~ to your question)*** .
(٥) (*pl.*) ، سڵاو؛ ڕێزو سڵاو:
(Please give my ~s to your brother.)
v.t. (١) چاوتێ بڕین؛ سەیرکردن؛ تەماشاکردن. (٢) ڕەچاوکردن؛ لێکدانەوە.
(٣) سەرنج پێدان؛ گوێ پێدان.
(٤) ڕێزلێگرتن؛ ڕێز بۆ هەبوون: ***(He ~s his brothers highly.)*** .
(٥) وا سەیرکردن؛ وا دانان: ***(I ~ this as a opportunity.)*** .
(٦) پەیوەندی پێوە بوون: ***(This proposal ~s your welfare.)*** .
(٧) [Obs.]، بەتەنگەوەهاتن.
v.i. (١) سەیرکردن؛ چاو تێ بڕین. (٢) سەرنج پێدان؛ گوێ پێدان.
as regards, دەربارەی؛ لەڕووی؛ سەبارەت بە؛ لە بابەت.
in regard to, دەربارەی؛ لەڕووی؛ سەبارەت بە.
with regard to = in regard to.
without regard to, بێ گوێ دان بە
regardful (ri-gärd′fəl), ***adj.*** (١) بە سەرنج؛ بە گوێ.
(٢) ڕێز پیشاندەر؛ ڕێزگر.
regarding (ri-gär′diŋ), ***prep.*** دەربارەی؛ لەڕووی؛ سەبارەت بە.
regardless (ri-gärd′lis), ***adj.*** بێ گوێ دان بە؛ بێ سەرنج دان بە:
(~ of the cost)
adv. [Colloq.], لەگەڵ ئەوەشدا؛ بێ گوێ دان بە.
regatta (ri-gat′ə), ***n.*** (١) پێشبڕکێی بەلەم.
(٢) چەند پێشبڕکێیەکی بەلەم.
regelate (rē′jə-lāt′), ***v.i.*** (١) بەستنی دوو پارچە سەهۆڵ پێکەوە بە پەستانەوە (٢) توانەوەو سەرلەنوێ بەستنەوەی دوو پارچە سەهۆڵ بە پەستنەوە.
regelation (rē′jə-lā′shən), ***n.*** (١) بەستنی دووپارچە سەهۆڵ پێکەوە بە پەستنەوە (٢) توانەوەو سەرلەنوێ بەستنەوەی دوو پارچە سەهۆڵ بە پەستانەوە
regency (rē′jən-si), ***n.*** (١) پلەوپایەودەسەلاتی پێ سپێرراوی تەختی پاشایی؛ جێنشینی تەختی پاشایی. (٢) ئەنجوومەنی پێ سپێرراوی تەختی پاشایی. (٣) وڵاتێکە کە جێنشین یا پێ سپێرراوی تەختی پاشایی بیبات بەڕێوە. (٤) ماوەی پێ سپاردنی تەختی پاشایی.
regeneracy (ri-jen′ēr-ə-si), ***n.*** تازەبوونەوە؛ بووژانەوە.
regenerate (ri-jen′ēr-it, ri-jen′ə-rāt′), ***adj.*** (١) تازە لەدایک بووەوە (مەجان). (٢) تازەبووەوە؛ بووژاوە.
v.t. (١) لەدایکبوونەوە (مەجان). (٢) بووژاندنەوە؛ تازەکردنەوە؛ چاککردنەوە.
(٣) دامەزراندنەوە. (٤) پڕکردنەوە (باتری).
(٥) هەڵدانەوە (ڕووەکناسی؛ زیندەوەرزانی).
v.i. (١) تازەبوونەوە؛ بووژانەوە؛ هەڵدانەوە (ڕووەکناسی، گیانەوەرناسی).
(٢) لەدایکبوونەوە (مەجان).
regeneration (ri-jen′ə-rā′shən), ***n.*** (١) تازەبوونەوە؛ بووژانەوە؛ هەڵدانەوە (ڕووەکناسی، گیانەوەرناسی). (٢) لەدایکبوونەوە (مەجان).
(٣) پڕکردنەوە (باتری)؛ ووزە پێدانەوە.
regenerative (ri-jen′ə-rā′tiv), ***adj.*** (١) تازەکەرەوە؛ بووژێنەرەوە.
(٢) تایبەتی بە تازەبوونەوە یا بووژانەوە.
regent (rē′jənt), ***adj.*** تایبەتی بە پێ سپێرراو یا جێنشینی تەختی پاشایی: ***(prince ~)*** .
n. (١) پێ سپێرراوی تەختی پاشایی؛ جێنشینی پاشا.
(٢) ئەندامی ئەنجوومەنی سەرپەرشتیکەرانی زانکۆ (کە لە بەناوبانگانی کۆمەڵ دادەمەزرێت) (٣) [Obs.]، فەرمانڕەوا.
-regentship ***(n.).***
regicide (rej′ə-sīd′), ***n.*** (١) پاشاکوژ؛ پاشای وڵاتی خۆ کوژ.
(٢) پاشاکوژی؛ پاشا کوشتن.
-regicidal ***(adj.).***
regime (ri-zhēm′, rā-zhēm′), ***n.*** (١) ڕژێم؛ فەرمانڕەوایی؛ شێوەی فەرمانڕەوایی. (٢) پارێز (تەندرووستی).
regimen (rej′ə-men′, rej′ə-mən), ***n.*** (١) ڕژێم؛ فەرمانڕەوایی؛ شێوەی فەرمانڕەوایی. (٢) پارێز.
(٣) [Rare]، کارتێکردنی ووشەیەك لەسەر ووشەیەکی تر (ڕێزمان).
regiment (rej′ə-mənt, rej′ə-ment′), ***n.*** (١) فەوج (سوپا).
(٢) ژمارەیەکی زۆر خەڵك. (٣) [Obs.]، فەرمانڕەوایی.
v.t. (١) فەوج پێکهێنان؛ کردن بە فەوج فەوج.
(٢) لە فەوجدا دانان؛ دامەزراندن لە فەوجدا.
(٣) ڕێکخستن؛ دەستە دەستە کردن.
(٤) هێنانە ژێر باری یەك ڕژێم یا پەیڕەو.
-regimental ***(adj.).***
regimentals (rej′ə-men′t′lz), ***n.pl.*** (١) بەرگو کێزوگوڵنکی تایبەتی بە فەوجێك. (٢) جلوبەرگی سوپایی.
regimentation (rej′ə-men-tā′shən), ***n.*** هێنانە ژێر باری یەك ڕژێم یا پەیڕەو؛ بە ووردی لەسەر یەك پەیڕەو ڕۆیشتن.
reginal (ri-jī′n′l), ***adj.*** ژنە پاشایی؛ بانووشایی؛ شاژنی.
region (rē′jən), ***n.*** (١) ناوچەی زەمین.
(٢) ناوچەی وڵات؛ ناوچە؛ هەرێم.
(٣) ناوچەی لەش؛ بەش؛ ناوچە: ***(the abdominal ~)*** .
(٤) مەیان (زانستیو هونەر یا چالاکی تر).
regional (rē′jən-′l), ***adj.*** (١) ناوچەیی؛ تایبەتی بە ناوچەیەکی سەرزەمین. (٢) ناوخۆیی؛ تایبەتی بە ناوچەیەکی بچووكو ناوخۆ:
(a ~ dialect)
-regionally ***(adv.).***
regionalism (rē′jən-′l-iz′m), ***n.*** (١) ناوچەگەری؛ ناوچەپەرستی.
(٢) تایبەخۆی ناوچە. (٣) ناوچەگەری لە وێژەو هونەردا.
register (rej′is-ter), ***n.*** (١) تۆمارنامە؛ لیستەی شتی تۆمارکراو.
(٢) خانەی تۆمارنامەیەك؛ دانەیەك لە ناوەڕۆکی تۆمارنامە.
(٣) تۆمارکەر؛ تۆمارکار. (٤) تۆمارکردن؛ تۆمارکاری.
(٥) مەکینەی تۆمارکەر؛ مەکینەی ژمێرەر: ***(a cash ~)*** .
(٦) مەودای مۆسیقا یا دەنگ.
v.t. (١) تۆمارکردن.
(٢) پیشاندان: ***(The thermometer ~s fifty degrees.)*** .
(٣) دەربڕین؛ پیشاندان: ***(His face ~ed surprise, anger, etc.)*** .
(٤) تۆمارکردن (پۆستە، نامە).
v.i. (١) ناو نووسین (لە تۆمارنامەدا)؛ ناوی خۆ تۆمارکردن.
(٢) ناوی خۆ نووسین (بۆ دەنگدان لە هەڵبژاردنێکدا).
registered (rej′is-tērd), ***adj.*** (١) تۆمارکراو.
(٢) تۆمارکراو (پۆستە): ***(~ mail; a ~ letter)*** .
(٣) تایبەتی بە ئەسپو سەگی ڕەسەن (کە ناوەکەیان دەنووسرێ لەناو تۆمارنامەی زاوزێ پێ کەرەکەیاندا). (٤) مۆرکراو؛ بڕواپێکراو.
registrant (rej′is-trənt), ***n.*** تۆمارکەر.
registrar (rej′i-strär′), ***n.*** تۆمارکار (زانکۆ، دادگا)؛ کاربەدەستی تۆمارکاری.
registration (rej′i-strā′shən), ***n.*** (١) تۆمارکردن؛ تۆمارکاری.
(٢) دانەیەك لە ناوەڕۆکی تۆمارنامە.
(٣) سەرجەمی خەڵکی ناو تۆمارکراو.
registry (rej′is-tri), ***n.*** (١) تۆمارکردن؛ تۆمارکاری.
(٢) فەرمانگەی تۆمارکاری؛ تۆمارخانە.
(٣) تۆمارنامە.
(٤) ناسنامەی کەشتی (کە بە ئاڵای وڵاتەکەی خاوەنیدا دیارە).
regius professor, مامۆستایەکی هەندێ زانکۆی ئینگلتەرەو

نوسکوتلەندەیە کە مووچەکەی لە بەخشیشێکی شاهانە بۆ ئەو زانکۆیە دەدرێت.

reglet (reg′lit), *n.* (١) تیلماسکێکی ڕازێنەرەوەیە (خانووسازی).
(٢) تیلماسکێکی دارە بۆ جیاکردنەوەی دێڕی تیپ (چاپەمەنی).

regnal (reg′nəl), *adj.* پاشایی؛ تایبەتی بە پاشاو ماوەی فەرمانڕەوایییەکەی.

regnant (reg′nənt), *adj.* (١) لەسەر تەخت؛ فەرمانڕەوا:
(the King ~)
(٢) زاڵ؛ باو؛ بە برەو؛ بە باو: *(the ~ fashion)* .
(٣) بڵاو؛ هەموو شوێنێکی گرتووەتەوە.

regorge (ri-gôrj′), *v.t.* (١) ڕشانەوە؛ هێنانەوە (بەدەم).
(٢) [Rare]، قووتدانەوە؛ سەرلەنوێ قووتدان.
v.i. گەڕانەوە (ئاو)

regrate (ri-grāt′), *v.t.* (١) کڕینی خواردەمەنی و شتومەکی تر و فرۆشتنەوەی بە قازانج لە هەمان بازاڕدا یا لە بازاڕی دەوروپشتدا.
(٢) فرۆشتنەوەی شتومەکی بەم جۆرە کڕاو بە قازانج

regress (rē′gres, ri-gres′), *n.* (١) گەڕانە دواوە؛ کشانەوە.
(٢) مافی گەڕانە دواوە یا کشانەوە.
v.i. گەڕانە دواوە؛ کشانەوە.

regression (ri-gresh′ən), *n.* (١) گەڕانە دواوە؛ کشانەوە.
(٢) گەڕانەوە بۆ شێوەیەکی سەرەتایی (زیندەوەرزانی).
(٣) دانەدواوە (دەروونناسی)؛ گەڕانەوە بۆ دۆخ یا سەردەمی ڕابووردوو.

regressive (ri-gres′iv), *adj.* (١) گەڕانەوەیی؛ کشانەوەیی.
(٢) گەڕاوە دواوە؛ کشاوە؛ بەرەو دواوە ڕۆیشتوو: *(~ behavior)* .
(٣) ڕێژەکەی کەم دەبێتەوە بە زیادبوونی ئەو پارەیە یا سەرمایەیەی باجی لەسەر دەدرێت: *(a ~ tax)* .
-regressively *(adv.)*; **regressiveness** *(n.)*.

regret (ri-gret′), *v.t.* (١) داخ بۆ خواردن.
(٢) پەشیمان بوونەوە؛ پەشیمانی دەربڕین؛ پاشگەز بوونەوە.
n. (١) داخ؛ ئاخ و داخ. (٢) پەشیمانی؛ پەشیمان بوونەوە؛ پاشگەزی.

regretful (ri-gret′fəl), *adj.* پەشیمان؛ ئاخ و داخ هەڵکێش؛ پاشگەز.

regrettable (ri-gret′ə-b'l), *adj.* جێی داخە؛ حەیف؛ جێی پەشیمانییە: *(a ~ incident)* .

regrettably (ri-gret′ə-bli), *adv.* بە داخەوە؛ داخەکەم.

regroup (rē-grōōp′), *v.t. & v.i.* یەککرتنەوە؛ سەرلەنوێ کۆبوونەوەو خۆ ئامادەکردن بۆ هەنگاوی ئاییندە.

regular (reg′yoo-lẽr), *adj.* (١) ئاسایی؛ دەستووری؛ ناجیاواز.
(٢) ئاسایی؛ هەروەک خۆی یا جاران: *(He sat in his ~ place.)* .
(٣) سەروومڕ؛ هەمیشەیی: *(a ~ customer)* .
(٤) ڕێک وپێک؛ نەگۆڕ: *(a ~ pulse; ~ speed)* .
(٥) دەستووری؛ لەسەر پەیڕەوێکی تایبەتییە؛ بەجێ.
(٦) ڕێک وپێک *(~ meals)* .
(٧) ئاسایی: *(a ~ doctor)* .
(٨) [Colloq.]، تەواو، ئێجگار زۆر: *(a ~ nuisance)* .
(٩) [Colloq.]، چاک؛ باش؛ پشت پێ بەستراو؛ ڕووخۆش.
(١٠) هی ووشکەسۆفی؛ تایبەتی بەو پیاوە ئایینییانەی لە پەرستگادا دەژین:
(the ~ clergy)
(١١) ئاسایی (ڕێزمان)؛ بێ هێز (کردار):
(The verb " go" is not ~ .; " Love" is a ~ verb.)
(١٢) چوونیەک (ئەندازە)؛ گۆشەکان و لاکانی هەموو چوون یەکن.
(١٣) یاسایی (سوپا، سەربان): *(a ~ army)* .
(١٤) دڵسۆز (ئەندامی حیزب)؛ پەیڕەویکەری حیزب.
n. (١) ووشکەسۆفی. (٢) سەربازی یاسایی.
(٣) [Colloq.]: کەسێکی خو و ڕەووشت نەگۆڕ.
(٤) ئەندامێکی پەیڕەویکەری حیزب.

regularity (reg′yoo-lar′ə-ti), *n.* ڕێک وپێکی؛ چوونیەکی.

regularize (reg′yoo-lə-rīz′), *v.t.* ڕێک وپێک کردن؛ بەپێی یاسا یا پەیڕەو جێبەجێکردن.

regularly (reg′yoo-lẽr-li), *adv.* (١) بە ڕێک وپێکی.
(٢) ناوبەناو و بە ڕێک وپێکی؛ هەمیشە: *(He writes his family ~ .)*

regulate (reg′yoo-lāt′), *v.t.* (١) ڕێک وپێک کردن؛ ڕێکخستن؛ گونجاندن؛ پەیڕەو بۆ دانان: *(to ~ the heat)* .
(٢) چاک کردن: *(to ~ a watch)* .
(٣) بە ڕێک وپێکی بەڕێوەبردن: *(to ~ traffic)* .

regulation (reg′yoo-lā′shən), *n.* (١) ڕێک وپێک کردن؛ گونجان.
(٢) پەیڕەو.

regulator (reg′yoo-lā′tẽr), *n.* ڕێکخەر: (ا) ئامێری ڕێکخەر (پلەی ڕۆیشتنی ئاو و ئەلەکتریک و گاز...هتد). (ب) ڕێکخەری کاتژمێر.

regulatory (reg′yoo-lə-tôr′i, reg′yoo-lə-tō′ri), *adj.* هی ڕێکخستن؛ ڕێکخەر؛ تایبەتی بە ڕێک وپێک کردن.

regulus (reg′yoo-ləs), *n.* (١) ئەستێرەیەکە لە کۆنەستێرەی " شێر".
(٢) (ا) ئەنتیمۆن: توخمێکی کیمیایییە. (ب) خڵتەی کانزا.
(ج) کانزای ئەختێک پاک کراوە.

regurgitate (rē-gũr′jə-tāt′), *v.i.* بۆ دواوە چوون؛ تەووژم دان بۆدواوە.
v.t. هێنانەوەی خواردەمەنی لە سکەوە بۆ ناو دەم (بۆ کاوێژکردن یا بۆ دان بە بەچکە وەک هەندێ باڵندە)؛ ڕشانەوە.
-regurgitant *(adj.)*; **regurgitation** *(n.)*.

rehabilitate (rē′hə-bil′ə-tāt′), *v.t.* (١) سەرمایەو پلەوپایەو ماف بۆ گەڕاندنەوە. (٢) ناوبانگی باش پێدانەوە پاش ناوزڕان.
(٣) چاک کردنەوە (خانوو، وولاتی وێران کراو پاش جەنگ)؛ بووژانەوە؛ ئاوەدانکردنەوە. (٤) گەڕانەوە بۆ دۆخی باشی جاران:
(to ~ a prisoner after his release)
-rehabilitation *(n.)*.

rehash (rē-hash′), *v.t.* داڕشتنی شتی کۆن بە شێوەیەکی تازە (بەتایبەتی لە پەخشان و هۆنراوەو باسی تردا).
n. (١) داڕشتنی باسی کۆن بەشێوەیەکی تازە.
(٢) باسی کۆنی داڕێژراو بەشێوەیەکی تازە:
(The new article is just a ~ of old material .)

rehearsal (ri-hũr′s'l), *n.* (١) گێڕانەوە:
(a ~ of her trouble)
(٢) تاقیکردنەوە؛ مەشق؛ پەراوە.
(٣) پەراوە (شانۆنامە): *(the ~ of a play)* .
in rehearsal, لە پەراوەدایە (شانۆنامە).

rehearse (ri-hũrs′), *v.t.* (١) بە دەنگی بەرز خوێندنەوە.
(٢) گێڕانەوە (بەسەرهات).
(٣) پەراوەکردن (شانۆنامە): *(to ~ a play)* .
(٤) مەشق پێکردن؛ مەشق کردن.
v.i. پەراوەکردن (شانۆنامە، ووتار...هتد).

reich (rīk), *n.* (١) ئیمپراتۆرنشینی ئەڵمانیا لە سەدەی نۆهەمەوە هەتا ساڵی ١٨٠٦ (ڕایخی یەکەم). (٢) ئەڵمانیا: (ا) ئیمپراتۆرنشینی ئەڵمانیا لە ساڵی ١٨٧١- ١٩١٩ (ڕایخی دووهەم). (ب) کۆماری ئەڵمانی لە ساڵی ١٩١٩- ١٩٣٣. (ج) ئەڵمانیای نازی لە ساڵی ١٩٣٣- ١٩٤٥ (ڕایخی سێیەم).

reichsmark (rīks′märk′), *n.* مارکی ئەڵمانی: دراوی ئەڵمانیایە.

reify (rē′ə-fī′), *v.t.* شتی ڕووت یا بێ قەبارە بە شتی قەبارەدار دانان.
-reification *(n.)*.

reign (rān), *n.* (١) دەسەڵاتی شاهانە؛ دەسەڵاتی بێ سنوور؛ دەسەڵات.
(٢) زاڵی؛ بڵاوی؛ دەسەڵاتداری؛ بە برەوی: *(the ~ of fashion)* .
(٣) ماوەی فەرمانڕەوایی پاشایەک.
(٤) فەرمانڕەوایی: *(the ~ of terror)* .
(٥) [Rare]، شانشین.

v.i. (١) فەرمانڕەوایی کردن وەك پاشا؛ پاشایی کردن.
(٢) سەرکەوتن؛ بە برەو بوون؛ زاڵبوون: *(Peace ~s.)*.

Reign of Terror, (١) سەردەمی تۆقاندن لەکاتی شۆڕشی فەرەنسادا لەساڵی ١٧٩٣-١٧٩٤ کە سەری گەلێك کەسی تێدا پەڕێنرا.
(٢) [r- t-]، سەردەمی خوێن ڕژان و تۆقاندن.

reimburse (rē´im-bûrs′), *v.t.* بۆ بژاردنەوەی پارەو زیان؛ پارە پێدانەوە بە کەسێك (لەباتی ئەو پارەیەی داوێتی یا ئەو زیانەی لێی کەوتووە): *(The company will ~ you for any loss.)*.

-reimbursable *(adj.)*; **reimbursement** *(n.)*.

reimpression (rē´im-presh′ən), *n.* لە چاپدانی دووەمی پەڕتووکێك.

rein (rān), *n.* (١) جڵەو؛ سەرکەللە.
(٢) جڵەو (مەجان)؛ هۆی دابینکردن:
(the ~s of government; the ~s of power)

v.t. (١) جڵەوکردن (٢) دابینکردن؛ لغاوکردن (مەجان).

v.i. (١) وەستاندن یا هێواش کردنەوە بە جڵەو.
(٢) [Rare]، ملدان (ئەسپ)؛ سەرپێچی نەکردن؛ ملکەچ کردن.

draw rein, *Also* **draw in the reins,** (١) جڵەوگرتن؛ جڵەوڕاکێشان؛ جڵەو توندکردنەوە. (٢) وەستاندن؛ هێواش کردنەوە.

give (free) rein to, جڵەو بۆ شل کردن؛ بەر بۆ بەرەڵاکردن؛ جڵەو بۆ بەرەڵاکردن؛ بەدەمەوەدان.

keep a rein on, جڵەو توندکردنەوە؛ جڵەوگرتن؛ دابینکردن.

reincarnate (rē´in-kär′nāt), *v.t.* زیندووکردنەوە.

reincarnation (rē´in-kär-nā′shən), *n.* (١) زیندووبوونەوە؛ زیندووکردنەوە. (٢) بڕوای زیندووبوونەوەی مرۆڤ پاش مردن.

reindeer (rān′dêr´), *n.* ئاسکی شاخە پەلکدار.

reinforce (rē´in-fôrs′, rē´in-fōrs′), *v.t.* (١) بەهێزکردن (بنکەی سوپایی)؛ سەربازو چەکی تازە بۆ ناردن. (٢) زیادکردن.
(٣) داگرتنەوە (تێکی پەراوێز). (٤) توندکردنەوە؛ قایم کردن.
(٥) پتەوکردن؛ بەهێزترکردن؛ پاڵپشتی کردن:
(He ~d his argument with new evidence.)

reinforced concrete, کۆنکریتی شیش بەند.

reinforcement (rē´in-fôrs′mənt), *n.* (١) بەهێزکردن؛ پتەوکردن؛ توندکردنەوە. (٢) شتی بەهێزکەر یا پاڵپشتیکەر.
(٣) (*pl*)، سەربازو چەك و کەرەسەی جەنگی تازە نێرراو بۆ بنکەی سوپایی یا مەیانی جەنگ بۆ بەهێزکردنی ئەو لەشکرەی لەوێیە:
(New ~s were sent to the front.)

reins (rānz), *n.pl.* (١) گورچیلە؛ کەلەکە؛ لاقەبرغە؛ لاخوارووی پشت و کەلەکە. (٢) سەرچاوەی هەست (کەوا بڕوا بوو کە لەکەلەکەدایە). (٣) هەست.

reinstate (rē´in-stāt′), *v.t.* دانانەوە لەسەر کار (پاش دەرکردن)؛ وەرگرتنەوە لە قوتابخانە؛ گێڕانەوە بۆ سەر کار؛ خستنەوەکار یا گێڕانەوە (یاسا): *(to ~ a worker, student, etc.)*.

reinstatement (rē´in-stāt′mənt), *n.* دانانەوە لەسەر ئیش؛ وەرگرتنەوە لە قوتابخانە؛ گێڕانەوەی یاسا یا پەیڕەو.

reinsure (rē´in-shoor′), *v.t.* بیمەکردنەوە؛ سەرلەنوێ بیمەکردن.

-reinsurance *(n.)*.

reinvest (rē´in-vest′), *v.t.* سەرلەنوێ وەبەرهێنانی سەرمایەو قازانجەکەی؛ دووبارە خستنە ئیشی سەرمایەو قازانج.

-reinvestment *(n.)*.

reis (rās), *n.* دراوی پورتوغالییە.

reissue (rē-ish′o͞o, rē-ish′ū), *v.t.* لە چاپ دانەوە؛ پووڵی پۆستە دەرکردنەوە.

n. (١) پەڕتووکی سەرلەنوێ لەچاپدراو.
(٢) پووڵی پۆستەی سەرلەنوێ دەرکراو

reiterate (rē-it′ə-rāt´), *v.t.* دووبارەکردنەوە؛ دووپاتکردنەوە:
(He ~d the same statement he made yesterday.)

-reiteration *(n.)*.

reject (ri-jekt′, rē′jekt), *v.t.* (١) نەویستن؛ پەسەند نەکردن؛ ڕازی نەبوون؛ بەدڵ نەبوون: *(to ~ an offer)*.
(٢) فڕێدان. (٣) ڕشانەوە.
(٤) بەرهەڵستی کردن؛ مل نەدان؛ لە لووت دان.

n. شت یا کەسی نەویستراو؛ شتی فڕێدراو؛ شتی بەکارنەهاتوو؛ شتی پەسەند نەکراو.

rejectamenta (ri-jek´tə-men′tə), *n.pl.* (١) شتی بێ کەڵك و فڕێدراو؛ زبڵ. (٢) پیسایی؛ گوو.

rejection (ri-jek′shən), *n.* (١) نەویستن؛ پەسەند نەکردن؛ ڕازی نەبوون؛ پەسەند نەکران. (٢) شتی پەسەند نەکراو یا نەویستراو

rejoice (ri-jois′), *v.i.* دڵخۆش بوون؛ دڵشاد بوون؛ زۆر پێ خۆش بوون؛ خۆشحاڵ بوون: *(We ~ in your success.)*.

v.t. دڵخۆش کردن؛ دڵشاد کردن.

rejoicing (ri-jois′iŋ), *n.* خۆشی؛ کامەرانی؛ شادی؛ دڵخۆشی.

rejoin (rē-join′), *v.t.* (١) بەیەککەیشتنەوە؛ چوونەوە لا؛ یەکگرتنەوە یا بەیەککەیشتنەوە پاش جیابوونەوە: *(I will ~ you soon.)*.
(٢) یەك پێگرتنەوە.

v.i. یەکگرتنەوە پاش جیابوونەوە.

rejoin (ri-join′), *v.t.* وەڵام دانەوە؛ لە وەڵامدا وتن.

v.i. (١) وەڵام دانەوە. (٢) وەڵام دانەوەی دادخواز (دادگا).

rejoinder (ri-join′dēr), *n.* (١) (ا) وەڵامی وەڵام. (ب) وەڵام.
(٢) وەڵامی داوا لەسەر بۆ داخواز (دادگا).

rejuvenate (ri-jo͞o′və-nāt´), *v.t.* گەنج کردنەوە؛ بووژاندنەوە؛ هێزی لاوی پێدانەوە؛ تازەکردنەوە (تین، ووزە، تاقەت)

-rejuvenation *(n.)*.

rejuvenescence (ri-jo͞o′və-nes´ns), *n.* گەنج بوونەوە.

rekindle (ri-kin′d'l), *v.t. & v.i.* داگیرساندنەوە؛ هەڵگیرسانەوە؛ تازەبوونەوە: *(to ~ a fire; Our hopes ~d.)*.

relapse (ri-laps′), *v.i.* (١) گەڕانەوە بۆ دۆخی جاران.
(٢) نەخۆش کەوتنەوە پاش چاکبوونەوەیەکی کاتی؛ هەڵدانەوەی نەخۆشی؛ نەخۆش کەوتنەوە. (٣) گەڕانەوە بۆ سەر خوو ڕەووشتی خراپ؛ دانەدواوە؛ بە پاشدا هاتن.

n. (١) گەڕانەوە بۆ دۆخی جاران. (٢) هەڵدانەوەی نەخۆشی؛ نەخۆش کەوتنەوە.
(٣) دانەدواوە؛ گەڕانەوە بۆ ڕەووشت و خووی خراپ.

relapsing fever, تای گەڕاوە؛ تای پێنج بەڕۆ؛ تای سەرهەڵدەرەوە.

relate (ri-lāt′), *v.t.* (١) گێڕانەوە (چیرۆك)؛ ووتن.
(٢) پیشاندان یا بینینی پەیوەندی نێوان دوو شت:
(to ~ theory and practice; to ~ what the government claims to what is actually happening)

v.i. (~ to). پەیوەندی لەگەڵدا بوون یا پەیداکردن؛ ڕەفتار لەگەڵ کردن؛ هەڵسان و دانیشتن لەگەڵدا؛ پەیوەندی پێوە بوون:
(She can't ~ to people well.)

related (ri-lāt′id), *adj.* (١) گێڕراوە (چیرۆك)؛ ووتراو.
(٢) پەیوەندیدار؛ پەیوەندی پێوە هەیە. (٣) خزمایەتییان هەیە.

relation (ri-lā′shən), *n.* (١) گێڕانەوە (چیرۆك)؛ وتن. (٢) چیرۆك.
(٣) پەیوەندی؛ پەیوەستی: *(the ~ of the individual to society; the ~ of theory and practice)*
(٤) خزمایەتی. (٥) خزم؛ کەس وکار.
(٦) (*pl.*)، دۆستایەتی؛ پەیوەندی برادەرێتی:
(His ~s with his friends are good.)
(٧) (*pl.*)، پەیوەندی نێو وڵاتان: *(foreign and trade ~s)*
(٨) بەگوێرەی؛ بەپێی.

in (or with) relation to, دەربارەی؛ سەبارەت بە؛ لە بابەت.

-relational *(adj.).*

relashionship (ri-lā′shən-ship´), *n.* (۱) پەیوەندی؛ پەیوەستی.
(۲) خزمایەتی.

relative (rel′ə-tiv), *adj.* (۱) پەیوەندیدار: پەیوەندی پێوەیە؛ دەربارەی؛ سەبارەت بە: *(His letter was ~ to this matter.)* .
(۲) هاورێژە: هاوپەیوەند: *(We ended in the same ~ positions.)* .
(۳) بەراووردی؛ دەکەوێتە سەر شتی تریش نەك هەر شتەکە خۆی؛ بەگوێرەی؛ بەستراوە بەشتی ترەوەو بە تەنها هەڵ ناسەنگێنری؛ لە چاو:
(~ wages; " strength" , " speed", "cold", and "heat" are ~ terms.; He accepted defeat with ~ calmness.)
(٤) تایبەتی بە ووشەی لێکدەر (رێزمان):
(وەك ووشەی " which " لەم نیمچە رستەیەدا):
(the hat which you bought)

n. (۱) ووشەی لێکدەر (رێزمان). (ژمارە چوار ببینە).
(۲) شتی هاورێژە: شتێکی هەڵسەنگێنراو لەچاو شتێکی تردا.
(۳) خزم: کەس‌وکار.

relative to, (۱) دەربارەی؛ لەرووی؛ سەبارەت بە.
(۲) لەچاو؛ ئەگەر بەراووردی بکەیت لەگەڵ شتێکی تردا.

relatively (rel′ə-tiv-li), *adv.* لەچاو شتی تردا؛ ئەگەر بەراووردی بکەیت لەگەڵ شتی تردا:
(a ~ unimportant matter; He is ~ rich.)

relative clause, نیمچە رستەی پەیوەندی: نیمچە رستەیەکە کە بە راناوی لێکدەر دەست پێ دەکات (رێزمان):
(وەك " who hesitates " لەم رستەیەدا):
(He who hesitates is lost.)

relative pronoun, راناوی لێکدەر (رێزمان).
(وەك راناوی " who " لەم رستەیەدا): *(He who hesitates is lost.)* .

relativism (rel′ə-tiv-iz'm), *n.* فەلسەفەی رێژەیی؛ بیروباوەرێکە کە دەڵێت راستی و هەڵسەنگاندنی راستییەکانی ژیان دەکەوێتە سەر مرۆڤ خۆی‌و کات‌و شوێن‌و باری ژیانی؛ فەلسەفەی هاوپەیوەندی.

relativist (rel′ə-tiv-ist), *n.* (۱) پەیرەویکەری فەلسەفەی رێژەیی.
(۲) زانای بیردۆزەی رێژەیی (فیزیا).

relativity (rel´ə-tiv′ə-ti), *n.* (۱) هاورێژەیی؛ بەراووردی؛ هاوپەیوەندی دوو شت یا زیاتر لەگەڵ یەکتردا؛ رەچاوکردنی شتێك لەچاو شتێکی تردا (۲) بیردۆزەی هاورێژەی ئەنیشتاین دەربارەی فیزیای گەردوون (کە دەڵێت هەڵسەنگاندن‌و پێوانی هیچ شتێك بە تەنها ناکرێت بەڵکو بە هاوپەیوەندی لەگەڵ یا لەچاو شتی تردا.)

relator (ri-lā′tēr), *n.* چیرۆکبێژ؛ چیرۆک گێرەوە.

relax (ri-laks′), *v.t.* (۱) شل کردن: *(He ~ed his hold.)* .
(۲) جڵەوشل کردن: خاوکردنەوە؛ نەرم کردن:
(She ~ed her discipline of the child.)
(۳) کەمکردنەوە؛ خاوبوونەوە (هەوڵ): *(He ~ed his efforts.)* .
(٤) پشوو پێدان؛ حەواندنەوە: *(to ~ the mind, muscle, etc.)* .

v.i. (۱) خاوبوونەوە (ماسولکە)؛ شل بوون.
(۲) جڵەو شل بوون؛ زەبرو توندوتیژی کەم بوونەوە.
(۳) پاڵ لێدانەوە؛ پشت لێکردنەوە؛ ئارام گرتن؛ پشوودان:
(He can't ~ because he has too many thing on his mind.)

relaxant (ri-laks′ənt), *n.* دەرمانی خاوکردنەوەو کرژی نەهێشتنی ماسولکە یا پشوودان بە مێشك.

adj. پشووپێدەر (دەرمان)؛ خاوکەرەوە.

relaxation (rē´lak-sā′shən), *n.* (۱) خاوکردنەوە؛ خاوبوونەوە؛ کرژی نەمان *(muscle ~)* .
(۲) جڵەو شل کردن؛ زەبرو توندوتیژی کەم بوونەوە؛ خاوکردنەوە:
(a ~ of the rules)
(۳) پشوودان؛ حەوانەوە.
(٤) رابواردن؛ کەیف‌و خۆشی: *(I play tennis for ~ .)* .

relay (rē′lā), *n.* (۱) (ا) دەستە ئەسپی حەساوە بۆ نۆرە پێ کردن لەگەڵ ئەسپی ماندوودا لە گەشتێکی چەند قۆناغیدا؛ نۆرە.
(ب) دەستە سەگی حەساوەی نۆرە پێ کراو لە راو یا گالیسکەی بەفریندا.
(۲) دەستە کرێکاری ئامادە بۆ نۆرەکردن‌و پشوودان بەوانەی ماندوون؛ شەفتی کرێکار؛ نۆرە. (۳) ئامێری ووزە گوێزەرەوەو بەهێزکەر (کارەبا، مەکینەکاری). (٤) (ا) پێشبرکێی بە نۆرە؛ دەست بەدەست گەیاندن (پێشبرکێ)
(ب) قۆناغێکی ئەم پێش برکێیە.

v.t. (۱) پێ گەیاندن (پەیام، دەنگ‌وباس): *(to ~ a massage)* .
(۲) نۆرەکردن بە دەستە ئەسپ‌و سەگ‌و کرێکاری ماندو و جێ گرتنەوەیان بە هی حەساوە. (۳) ووزە گواستنەوەو بەهێزکردن (کارەبا، مەکینەکاری)

relay (rē´lā′), *v.t.* دانانەوە؛ سەرلەنوێ دانان.

relay race, پێشبرکێی بە نۆرە: بریتییە لە پێشبرکێیەکی چەند قۆناغی کە ئەندامی تیپەکە هەریەکەیان لە قۆناغێکیدا رادەکەن.

release (ri-lēs′), *v.t.* (۱) بەرەڵاکردن؛ بەردان؛ ئازادکردن:
(to ~ a prisoner)
(۲) هاویشتن (تیر، بۆمبا)؛ فڕێدان.
(۳) پژاندن؛ لێ هێنانەدەرەوە (شلە، هەوا، گاز).
(٤) بەخشین (لە قەرزدانەوە، باج دان...هتد)؛ لێ خۆش بوون.
(٥) ئازادکردن (لە ناخۆشی‌و گیروگرفت)؛ ئارام پێدان.
(٦) بڵاوکردنەوە (بەیاننامە، دەنگوباس): *(to ~ a statement)* .
(۷) دەست لێ هەڵگرتن‌و دان بە کەسێکی تر (ماف، داوا).

n. (۱) بەردان؛ بەرەڵاکردن؛ ئازادکردن: *(the ~ of prisoners)* .
(۲) بەخشین (لە باج یا قەرزدانەوە)؛ لێ خۆش بوون.
(۳) ئازادنامە؛ بەخشنامە. (٤) بەرەڵاکردن؛ بەردان.
(٥) پژان؛ پژاندن؛ لێ هاتنەدەرەوە (شلە، گاز، هەوا).
(٦) ئامێری دەستپێکردن‌و کوژانەوەی مەکینە.
(۷) (ا) بڵاوکردنەوە (پەرتووك، فیلم، دەنگوباس...هتد).
(ب) شتی بڵاوکراوە (پەرتووك، فیلم، دەنگوباس...هتد).
(۸) (ا) دەست لێ هەڵگرتن بۆ کەسێکی تر (ماف، داوا).
(ب) بەڵگەنامەی ئەم دەست لێ هەڵگرتنە.

release (rē´lēs′), *v.t.* بە کرێ دانەوە؛ بە کرێ گرتنەوە؛ سەرلەنوێ بە کرێ دان یا بە کرێ گرتن.

relegate (rel´ə-gāt′), *v.t.* (۱) دەرکردن لە وڵات؛ دەرکردن؛ ئاوارەکردن؛ شاربەدەرکردن.
(۲) لە پلەو پایەیەکی نزمدا دانان؛ لە پلەی نزمدا فڕێدان.
(۳) پۆل پۆل کردن؛ بابەت بابەت کردن.
(٤) ئیش پێ سپاردن:
(The director ~d the work to his assistant.; to ~ authority to a subordinate)
-relegation *(n.).*

relent (ri-lent′), *v.i.* (۱) دڵ نەرم بوون؛ خاوبوونەوە؛ کۆڵ دان؛ دڵ داهێنان؛ لە توندوتیژی کەم بوونەوە. (۲) [Obs.]، توانەوە.

v.t. [obs.]. دڵ نەرم کردن؛ خاوکردنەوە؛ دڵ پێ داهێنان.

relentless (ri-lent′lis), *adj.* (۱) دڵرەق؛ دڵ سەخت؛ توندوتیژ؛ دڵ نەرم بوونی بۆ نییە: *(a ~ enemy)* .
(۲) کۆڵنەدەر؛ بێ ووچان؛ بێ ئامان؛ هەرگیز نەوەستاو:
(a ~ effort, storm, wind, etc.)

relevance (rel′ə-vəns), *n.* پەیوەندی (بە باسەوە):
(What you say has no ~ to the subject.)

relevancy (rel′ə-vən-si), *n.* = relevance.

relevant (rel′ə-vənt), *adj.* پەیوەندیدار (بە باسەوە)؛ پەیوەندی پێوە هەیە: *(This matter is not ~ to our discussion.)* .

reliability (ri-lī´ə-bil′ə-ti), *n.* پشت پێ بەستران؛ پشت پێ بەستن.

reliable (ri-lī′ə-b'l), *adj.* پشت پێ بەستراو؛

پشتی پیٚ دەبەستریٚ (مرۆڤ، شت).

reliably (ri-lī́ə-bli), *adv.* (١) بە جۆرێك كە پشتی پیٚ ببەستریٚ.

(٢) بە ڕادەیەك كە پشتی پیٚ ببەستریٚ؛ تا پلەیەكی پشت پیٚ بەستراو.

reliance (ri-lī′əns), *n.* (١) پشت پیٚ بەستن؛ بڕوا پیٚ بوون.

(٢) شتی پشت پیٚ بەستراو.

reliant (ri-lī′ənt), *adj.* (١) پشت پیٚ بەست؛ پشت پیٚ بەستوو.

(٢) پشت بە خۆ بەست.

relic (rel′ik), *n.* (١) كۆنینە؛ پاشماوەیەكی نەریت و شتی كۆن:

(The death penalty is a ~ of the past.)

(٢) نوشتە؛ مووفەڕك؛ پاشماوەی پیاوێكی ئاینی یا كەسێكی خۆبەختكەر كە خەلك بیپەرستیٚ و بە مووفەڕكی دانیٚ. (٣) یادگار.

(٤) (*pl*) . لاشەی مردوویەك.

relict (rel′ikt), *n.* (١) بێوەژن. (٢) گیاندارێك یا ڕووەكێكە كە هێشتا هەر بژی هەرچەندە توخمەكەی قڕی تێكەوتووە.

adj. (١) تایبەتی بە گیاندارێك یا ڕووەكێكی وەها كە هێشتا بەردەوام بێت لەژیاندا. (٢) بێوەژن بوو؛ بێوەپیاو بوو.

relief (ri-lēf′), *n.* (١) دەروو؛ دەرفەت؛ چارە؛ ئاسوودەیی؛ بار سووك بوون. (٢) شتی ئاسوودەبەخش یا بار سووككەر.

(٣) یارمەتی (بەتایبەتی لە میرییەوە بۆ هەژارو لێقەوماوان).

(٤) هانا؛ فریاكەوتن؛ (بەتایبەتی هی خەلكی لیٚ قەوماو، شارێكی ئابلۆقەدراو، یا لەشكرێكی گەمارۆدراو)؛ یارمەتی.

(٥) (ا) پشوو پێدان یا نۆرە لەگەلٚ كردنی كرێكار یا پاسەوانی ماندوو.

(ب) پشووپێدەر یا نۆرە لەگەلٚ كەر.

(٦) (ا) نەخشی دەرپۆقیوی پەیكەرو دیوار (پەیكەرتاشی، خانووسازی).

(ب) پەیكەری قۆرتاوی یا دەرپۆقیو. (٧) بەرزونزمی زەوی.

(٨) پەردەیەكی قۆشمەی شانۆنامە؛ بەشێكی پێكەنیناوی چیرۆكێك.

(٩) چالٚ وچۆلی یا قۆرتی دەرپۆقیوی تابلۆ.

(١٠) بەرزونزمی یا چالٚ وچۆلی ڕوویەك.

in relief, دەرپۆقیو (خانووسازی)؛ چالٚ وچۆلی تێدایە (تابلۆ).

on relief, یارمەتی لە میرییەوە وەردەگرێت لەبەر هەژاری:

(He is on relief.)

relief map, نەخشەی بەرزو نزمی پیشاندەر وەك شاخ و دۆلٚ و چەم و ڕووبار

relieve (ri-lēv′), *v.t.* (١) بار سووك كردن؛ بار لە كۆلٚ كردنەوە؛ سەر سووك كردن. (٢) (ا) لە ئێش و ئازارو ناخۆشی ڕزگاركردن:

(to ~ his pain)

(ب) چاككردنەوە؛ چارەكردن؛ تیماركردن.

(٣) یارمەتیدان؛ فریاكەوتن: *(to ~ the poor ; to ~ a besieged city)* .

(٤) (ا) بەخشین (لە قەرز یا پێویستییەكی سەرشان)؛ لیٚ خۆش بوون.

(ب) بار لە كۆلٚ كردنەوە؛ باری سەرشان لابردن.

(٥) نۆرە لەگەلٚ كردنی كرێكار یا پاسەوانی ماندوو؛ پشوو پێدان:

(She ~d the nurse.)

(٦) لیٚ خستن؛ دەركردن؛ لابردن لەسەر كار.

(٧) لە وشكی و ناخۆشی شتێك كەمكردنەوە.

(٨) میزو گوو كردن: *(to ~ oneself)* .

relievo (ri-lē′vō), *n.* = **relief # 6.**

religion (ri-lij′ən), *n.* (١) ئاین.

(٢) شتێكە كە بووبێت بە ئاینی كەسێك ئەوەندە پەیڕەوی دەكات:

(Cleanliness was a ~ to him.)

religionism (rilij′ən-iz'm), *n.* (١) ئاین زۆر بە توندوتیژی گرتن؛ لە ڕادە بەدەر ئاین پەرستی. (٢) لە ئەندازە بەدەر بە ئاینی سەرزاری.

-religionist *(n.).*

religiose (ri-lij′i-os´), *adj.* (١) زۆر بە ئاین؛ زۆر لەخواترس.

(٢) زۆر بە ئاین؛ بە سەرزاری.

religiosity (ri-lij´i-os′ə-ti), *n.* (١) لە ئەندازە بەدەر بە ئاینی.

(٢) زۆر بە ئاینی سەرزاری؛ خۆ زۆر بە ئایندار پیشاندان.

religious (ri-lij′əs), *adj.* (١) بە ئاین؛ ئایندار.

(٢) ئاینی؛ تایبەتی بە ئاین: *(~ books)* .

(٣) تایبەتی بە كۆمەلێكی لەخواترس یا ووشكەسۆفی؛ تایبەتی بە ئەندامی كۆمەلێكی وەها.

(٤) زۆر بە ووردی پەیڕەوكەری شتێك: *(He is ~ about cleanliness.)* .

n. ووشكەسۆفی؛ پیاو یا ژنی لە پەرستگا ژیاو.

-religiously *(adv.)*; **religiousness** *(n.).*

relinquish (ri-liŋ′kwish), *v.t.* (١) وازلێهێنان؛ بەجێهێشتن.

(٢) دەست لیٚ هەلگرتن؛ دان بەدەستەوە:

(We will not ~ any part of our country.; to ~ authority)

(٣) دەست لیٚ بەرەلاكردن؛ دەست شل كردن.

-relinquishment *(n.).*

reliquary (rel´ə-kwĕr′i), *n.* نوشتەخانە؛ مووفەڕك خانە؛ سنووقێك یا ئارامگایەكە كە پاشماوەی پیاوێكی ئاینی تێدا هەلدەگیریٚ.

relique (rel′ik, ri-lēk′), *n.* [Archaic], = **relic.**

reliquiae (ri-lik′wi-ē´), *n.pl.* پاشماوەی بەردینی گیاندارو ڕووەك.

relish (rel′ish), *n.* (١) (ا) تام؛ چەژ. (ب) تامێكی تایبەتی.

(٢) نەختێك؛ تۆزێك. (٣) بۆن و بەرامە؛ تامێكی خۆش.

(٤) جۆش؛ تاس؛ بەدلٚ: *(He eats with ~ .)* .

(٥) شتێكی خۆش.

(٦) ترشیات؛ بەهارات.

v.t. (١) تام و بۆن و بەرامەی خۆش پێدان.

(٢) بەدلٚ بوون؛ بە لاوە زۆر خۆش بوون؛ بە دلەوە نووسان؛ حەزلێكردن.

v.i. تامێكی خۆش دان؛ بۆن و بەرامە خۆش بوون.

relucent (ri-lōō′s'nt, ri-lū′s'nt), *adj.* بریقەدار؛ شەوقدەرەوە.

reluct (ri-lukt′), *v.i.* [Rare], دژ وەستان؛ بەرهەلستی كردن؛ نابەدلی پیشاندان.

reluctance (ri-luk′t'ns), *n.* (١) نابەدلی؛ دوودلی؛ بیٚ مەیلی؛ حەز پیٚ نەكردن؛ نەویستن. (٢) [Rare]، دژ وەستان؛ بەرگری.

(٣) بەرهەلستی موگناتیسی.

reluctancy (ri-luk′t'n-si), *n.* = **reluctance.**

reluctant (ri-lukt'nt), *adj.* (١) نابەدلٚ؛ حەز پیٚ نەكەر؛ نەویست؛ بیٚ مەیل: *(He was ~ to help us.)* .

(٢) بە نابەدلییەوە كراو؛ بە خۆشی خۆ نەكراو: *(a ~ answer)*

(٣) [Rare]، دژ وەستاو؛ دژ؛ بەرهەلستیكەر.

reluctantly (ri-lukt'nt-li), *adv.* بە نابەدلییەوە؛ بە ناحەزییەوە.

reluctivity (rel´ək-tiv′ə-ti), *n.* بەرهەلستی موگناتیسی.

relume (rē-lōōm′, rē-lūm′), *v.t.* داگیرساندنەوە.

rely (ri-lī′), *v.i.* (١) پشت پیٚ بەستن؛ پێدا ڕاپەرموون.

(٢) (~ on; ~ upon) ، بڕواپێكردن؛ پشت پیٚ بەستن.

remain (ri-mān′), *v.i.* (١) مانەوە؛ لیٚ مانەوە:

(Nothing ~ed of the village.)

(٢) مانەوە (لە شوێنێك)؛ گل خواردنەوە: *(He ~ed in the house.)* .

(٣) بەردەوام بوون لەسەر: *(He ~ed optimistic.)* .

(٤) مانەوە؛ نەفەوتان؛ دەربردن: *(The old house still ~s.)*

(٥) مانەوە (ئیش وكار)؛ تەواو نەبوون: *(Much ~s to be done.)*

remainder (ri-mān′dēr), *n.* (١) دوا ماوە؛ ماوە؛ پاشماوە؛ لیٚ ماوە:

(He ate the ~ of the sandwich.)

(٢) پەڕتووكی بیٚ بازاڕی بە هەرزان فرۆشراو.

(٣) دوا ماوە (ژمارەو پێوان)؛ ماوە.

adj. ماوە؛ پاشماوە؛ دواماوە.

v.i. پەڕتووك و شتی بیٚ بازاڕ فرۆشتن بە هەرزان.

remains (ri-mānz′), *n.pl.* (١) دوا ماوە؛ پاشماوە؛ ماوە؛ پاشەڕۆك.

(٢) شوێنەوار؛ جیٚ نیشانە؛ نیشانە.

(٣) شتی لە کۆنەوە بەجێماو (خانوو، پەیکەر...هتد).
(٤) لاشە؛ ئێسک و پرووسک.
(٥) نووسراوی بلاونەکراوەی لە دوا بەجێماوی نووسەرێکی مردوو.
(٦) نووسراوی لەدوا بەجێماوی نووسەرێکی کۆن.

remake (rē-māk′, rē′māk′), *v.t.* سەرلەنوێ دروستکردنەوە.
n. شتی سەرلەنوێ دروستکراو.

reman (rē-man′), *v.t.* (١) کرێکار یا سەربازی تازە بۆ ناردن.
(٢) غیرەت خستنەوە بەر؛ زات ئانەوە بەر؛ وورە ئانەوە بەر.

remand (ri-mand′), *v.t.* (١) ناردنەوە؛ گێڕانەوە
(٢) (أ) ناردنەوەی بەندێك بۆ بەندیخانە (بۆ زیاتر لێکۆڵینەوەی داواکارییەکەی).
(ب) ناردنەوەی داوایەك لە دادگایەکی بەرزەوە بۆ هی نزم (بۆ زیاتر لێکۆڵینەوەی)
n. (١) (أ) ناردنەوە بۆ بەندیخانە؛ خستنەوە بەندیخانە.
(ب) ناردنەوەی داوایەك لە دادگای بەرزەوە بۆ هی نزم.
(٢) کەسێکی نێرراوە بۆ بەندیخانە.

remanence (ri-mān′əns), *n.* (١) مانەوە؛ نەفەوتان؛ دەربردن.
(٢) ماوە؛ دوا ماوە؛ پاشماوە. (٣) پاشماوەی تەوژمی موگناتیسی پاش لابردنی سەرچاوەی هێزە موگناتیسییەکە (فیزیا).
-remanent *(adj.).*

remark (ri-märk′), *v.t.* (١) تێبینین؛ بینین؛ سەرنج دان.
(٢) تێبینی کردن؛ ووتن دەربارە؛ لێ دووان؛ ووتن.
(٣) [Obs.] نیشانەکردن؛ جیاکردنەوە.
v.i. **(~ on; ~ upon),** تێبینی کردن؛ ووتن دەربارە؛ را دەربڕین دەربارە.
(This point has often been ~ed upon.)
n. (١) سەرنج؛ بینین؛ تێبینی: ***(a place worthy of ~).***
(٢) تێبینی؛ ووتە؛ لێ دووان: ***(to make a few ~s).***
(٣) remarque.

remarkable (ri-mär′kə-b'l), *adj.* (١) شایانی باسە؛ سەیر.
(٢) سەرناسا؛ نایاب؛ نائاسایی ***(a ~ person, event, etc.).***
-remarkableness *(n.).*

remarkably (ri-mär′kə-bli), *adv.* بەشێوەیەك کە شایانی باسە یا سەرنج ڕادەکێشێ؛ تاڕادەیەکی زۆر؛ بە شێوەیەکی نائاسایی؛ زۆر بە باشی.

remarque (ri-märk′), *n.* نیشانەی سەر قەراغی کلێشە (چاپەمەنی).

remediable (ri-mē′di-ə-b'l), *adj.* چارەدار؛ چارە دەکرێ؛ دەرمان دەکرێ

remedial (ri-mē′di-əl), *adj.* (١) چارەکەر؛ دەرمانکەر؛ چاککەرەوە.
(٢) بۆ لابردن یا ڕاستکردنەوەی کەموکوورییەکە (بەتایبەتی هی خوێندن و نووسین: ***(a ~ class in reading and writing).***

remediless (rem′ə-di-lis), *adj.* بێ چارە؛ چارەی نییە؛ دەرمانی نییە

remedy (rem′ə-di), *n.* (١) دەرمان؛ چارە؛ چار.
(٢) چارەسەر؛ چارەکردن؛ چارە
(٣) ڕێگایەکی یاسایی بۆ سەندنەوەی مافێك یا چارەکردنی ناڕەواییەك.
v.t. (١) چاککردنەوە؛ دەرمان کردن؛ چارەکردن.
(٢) چارەسەرکردن؛ ڕاستکردنەوە؛ چارەکردن؛ کەموکووڕی لابردن.

remember (ri-mem′bēr), *v.t.* (١) هاتنەوە بیر؛ بیرکەوتنەوە:
(He tried to ~ her name.)
(٢) لەبیربوون؛ لەیادبوون؛ لەبیر نەچوونەوە.
(٣) لەبەرچاو بوون (چاکە).
(٤) (أ) بەسەرکردنەوە (بۆ بەخشیش پێدان یا چاکە لەگەڵ کردن).
(ب) بەخشیش پێدان.
(٥) سڵاولێکردن: ***(~ me to your father.)***
(٦) [Obs.] بیرخستنەوە؛ خستنەوە یاد
v.i. (١) لەبیربوون؛ لەیادبوون (٢) بیرکەوتنەوە.
(٣) بیر هەبوون؛ توانای بیرکردنەوە و لەبیربوون هەبوون.

remembrance (ri-mem′brəns), *n.* (١) لەبیربوون؛ لەیادبوون.
(٢) بیر؛ یاد؛ ماوەی لەبیرمان؛ ماوەی لەیادبوون.
(٣) یادکردنەوە؛ ئاهەنگی یادکردنەوە.
(٤) بیرەوەری. (٥) یادگار.
(٦) *(pl.)*، سڵاو: ***(to send ~s to someone).***

remembrancer (ri-mem′brən-sēr), *n.* (١) بیرخەرەوە.
(٢) [Rare]، کاربەدەستی قەرز کۆکەرەوە یا وەرگرەوە (لە ئینگلتەرە).
(٣) یادگار.

remex (rē′meks), *n.* (*pl.* **remiges**), شاپەڕ.

remind (ri-mīnd′), *v.t. & v.i.* بیرخستنەوە؛ هێنانەوە بیر؛ خستنەوە یاد: ***(She ~ed me of it.).***

reminder (ri-mīn′dēr), *n.* بیرخەرەوە؛ یادخەرەوە (نامە، شت):
(She forgot her promise, so I sent her a ~ .)

remindful (ri-mīnd′fəl), *adj.* (١) لەبیری نەچووە؛ لەیادیێتی.
(٢) بیرخەرەوە؛ یادخەرەوە.

reminisce (rem′ə-nis′), *v.i.* (١) یادی کۆن کردنەوە؛ بیر لەشتی کۆن کردنەوە. (٢) لەسەر شتی کۆن نووسین یا دووان.

reminiscence (rem′ə-nis′′ns), *n.* (١) یادی شتی کۆن کردنەوە؛ بیر لەکاتی کۆن کردنەوە. (٢) یاد؛ بیر.
(٣) *(pl.)*، یادداشت؛ بیرەوەری؛ یادی کۆن.
(٤) بیرخەرەوە؛ یادخەرەوە؛ شتێکە کە یادی شتێکی ترت دەکاتەوە.

reminiscent (rem′ə-nis′′nt), *adj.* (١) بیر لە شتی کۆن کەرەوە؛ باسی شتی کۆن کەر بە تاسەوە: ***(a ~ person).***
(٢) بیری شت یا ڕووداوی کۆنت دەخاتەوە؛ لە ڕووداو یا کاتی ڕابوردوو دەچێت:
(a scene ~ of the idyllic life in his village)

remise (ri-mīz′), *v.t.* دەست هەڵگرتن لە ماف (دادگەری).

remiss (ri-mis′), *adj.* (١) کەمتەرخەم؛ گوێ پێ نەدەر؛ بە باشی پێ هەڵ نەساو: ***(to be ~ in one's duties).***
(٢) کەمتەرخەمی پیشان دەدات؛ نیشانەی نەزانی و گوێ پێ نەدانە
(٣) سست؛ تەمەڵ؛ خاو.
-remissness *(n.).*

remissible (ri-mis′ə-b'l), *adj.* دەبەخشرێت (گوناە، تاوان)؛ لێ خۆش بوون یان لێبووردنی هەیە.

remission (ri-mish′ən), *n.* (١) لێبووردن (گوناە، تاوان)؛ بەخشین:
(the ~ of sins)
(٢) لێ خۆش بوون (قەرز، باج، سزا)؛ دەست لێ هەڵگرتن؛ وازلێهێنان.
(٣) کەم بوونەوە (گەرمی، ساردی)؛ کزبوون.
(٤) سووك بوون؛ (نەخۆشی، ئازار)؛ کەم بوونەوە (توندوتیژی نەخۆشی)؛ کزبوون؛ وەستان: ***(a ~ of his fever, cancer, etc.)***

remit (ri-mit′), *v.t.* (١) لێ خۆش بوون (گوناە)؛ بەخشین؛ لێبووردن:
(God will ~ sin.)
(٢) (أ) لە قەرز خۆش بوون؛ باج لێ سەندن.
(ب) سزا لەسەر لابردن؛ لە سزا خۆش بوون.
(٣) کەمکردنەوە (هەوڵ)؛ خاوبوونەوە: ***(He ~ted his efforts.)***
(٤) گەڕاندنەوە بۆ دۆخی جاران؛ خستنەوە شوێنی خۆی؛ وەك خۆی لێ کردنەوە.
(٥) ناردنەوەی داواکارییەك بۆ دادگایەکی نزمتر بۆ زیاتر لێکۆڵینەوەی.
(٦) دانی مەسەلەیەك بە دەزگا یا کەسێکی شارەزا بۆ لێکۆڵینەوەی.
(٧) قەرزدانەوە؛ پارەدان؛ پارە ناردن:
(Please ~ this amount by the due date.)
(٨) دواخستن (بۆ لێکۆڵینەوەی تر).
(٩) [Rare]، ناردنەوەی بۆ بەندیخانە.
v.i. (١) کزبوون؛ کەم بوونەوە. (٢) دانەوە (قەرز)؛ پارە پێدان؛ پێدان.
-remitable *(adj.)*; **remittor** *(n.).*

remittal (ri-mit′′l), *n.* = remission.

remittance (ri-mit′'ns), *n.* ١) پارە ناردن بە پۆستەدا؛
پارەدان؛ قەرزدانەوە. (٢) پارەی نێرراو؛ پارەی دراوە؛ قەرزی دراوە.
remittance man, کەسێکی لاوورگەیە کە لەدەرەوەی وولأت دەژی
بەو پارەیەی کە کەس‌وکاری بۆی دەنێرن.
remittent (ri-mit′'nt), *adj.* پچر پچر (تا)؛ ناوبەناو؛ دەمدەمی:
(~ fever)
n. تای دەمدەمی؛ تای ناوبەناو.
remitter (ri-mit′ēr), *n.* ١) گەڕانەوە بۆ دۆخی جاران.
٢) ناردنەوەی داواکاری‌یەك بۆ دادگایەکی نزم بۆ لێکۆڵینەوەی.
٣) خانووو زەوی‌وزار گرتنەدەست بەپێی تاپۆیەکی کۆنی درووست نەك
تاپۆی تازەی نادرووست.
remnant (rem′nənt), *n.* (١) دواماوە؛ پاشماوە؛ ماوە؛ پاشەڕۆك.
٢) ژمارەیەکی کەمی دواماوە: *(~s of enemy troops)* .
٣) نیشانەی شتێکی کۆنی بە زۆری فەوتاو؛ پاشماوەی شتی کۆن؛
پاشماوەی ڕابوردوو: *(~s of former glory)* .
٤) سەرەمەقەست.
remodel (rē-mod′'l), *v.t.* (١) داڕشتنەوە؛ سەرلەنوێ داڕشتن.
٢) تازەکردنەوە (خانوو)؛ چاك کردن؛ دەست پیاهێنانی خانوو:
(He ~s houses for a living.)
remonstrance (ri-mon′strəns), *n.* سکالا؛ ناڕەزایی؛ دژ وەستان؛
بێزاری.
remonstrant (ri-mon′strənt), *adj. & n.* ناڕەزایی دەربڕ؛
سکالاکەر؛ دژوەستاو؛ بێزاری دەربڕ.
remonstrate (ri-mon′strāt), *v.t.* ١) ناڕەزایی دەربڕین؛
بێزاری خۆ دەربڕین؛ سکالاکردن؛ دژ وەستان.
٢) [Obs.]، پیشاندان؛ خستنەڕوو.
v.i. ناڕەزایی خۆ دەربڕین؛ بێزاری دەربڕین؛ دژ وەستان.
remonstration (rē′mon-strā′shən), *n.* ناڕەزایی؛ سکالا؛
ناڕەزایی دەربڕین؛ بێزاری دەربڕین.
remonstrative (ri-mon′strə-tiv), *adj.* هی ناڕەزایی؛
هی بێزاری دەربڕین؛ سکالایی.
remontant (ri-mon′tənt), *adj.* وەرزی جارێك زیاتر دەپشکوێ
(وەك هەندێ گوڵ).
n. گوڵێکە کە وەرزی جارێك زیاتر دەپشکوێ.
remora (rem′ə-rə), *n.* جۆرە ماسی‌یەکی بچووکە بەهۆی خەپلەیەکی
مژۆکی سەر سەری‌یەوە خۆی دەنووسێنێ بە جلەو کەشتی‌و ماسی گەورەوە.
remorse (ri-môrs′), *n.* (١) پەشیمانی؛ کاڵك بە ئەژنۆ شکان.
(٢) بەزەیی؛ هاوسۆزی؛ دڵنەرمی.
remorseful (ri-môrs′fəl), *adj.* پەشیمان.
remorseless (ri-môrs′lis), *adj.* دڵرەق؛ بێ بەزەیی؛ ناپەشیمان.
-**remorselessly** *(adv.)*; **remorselessness** *(n.)*.
remote (ri-mōt′), *adj.* (١) دوور؛ دوورە دەست.
(٢) دوورو چەپەك؛ چەپەك؛ تەریك؛ پەڕ: *(a ~ village)* .
(٣) کۆن؛ دوور (ڕابوردوو یا دواڕۆژ): *(the ~ past)* .
(٤) دوور لە باسەوە؛ پەیوەندی کەمە بەباسەکەوە:
(a point ~ from the subject)
(٥) دوور (خزم): *(a ~ cousin.)* .
(٦) دوورە پەرێز؛ گۆشەگیر: *(~ and cold in his manner)* .
(٧) کەم: *(a ~ resemblance; a ~ possibility, chance, etc.)* .
(٨) ناسەرەکی؛ ناڕاستەوخۆ: *(the ~ causes of depression)* .
-**remotely** *(adv.)*; **remoteness** *(n.)*.
remote control, (١) دەستکاری کردن لە دوورەوە؛
بەڕێوەبردنی فڕۆکەو مووشەك‌و تەلەفزیۆن لە دوورەوە بەهۆی شەپۆل بێ تەلەوە.
(٢) ئامێری ئەم دەستکاری کردنە یا بەڕێوەبردنە.
remotion (ri-mō′shən), *n.* (١) لابردن؛ گواستنەوە.
(٢) [Obs.]، ڕۆیشتن؛ چوون.
remount (rē-mount′), *v.t. & v.i.* سواربوونەوە.
n. ئەسپی نۆرە پێ کراو لەگەڵ ئەسپی ماندوودا.
removable (ri-mōōv′ə-b'l), *adj.* لادەبرێت؛ دەتوانرێ بجوولێنرێ؛
دەگوێزرێتەوە.
-**removability** *(n.)*.
removal (ri-mōōv′'l), *n.* (١) لابردن؛ لابران.
(٢) لێ خستن؛ دەرکردن لە ئیش یا سەرۆکایەتی؛ لابردن لە کاربەدەستی:
(the minister's ~ from office)
(٣) (ا) گواستنەوە؛ جوولان.
(ب) گوێزانەوە (ماڵ)؛ گواستنەوە.
remove (ri-mōōv′), *v.t.* (١) لابردن؛ گواستنەوە؛ جوولاندن.
(٢) داکەندن: *(~ your coat.)* .
(٣) لێ خستن؛ لە ئیش دەرکردن؛ لە سەرۆکایەتی لابردن:
(to ~ from power)
(٤) کوشتن.
(٥) نەهێشتن؛ لابردن؛ لەناوبردن: *(to ~ the causes of war)*
(٦) لێ لابردن؛ لێ جیاکردنەوە؛ لێکردنەوە: *(to ~ the dirt from)* .
n. (١) لابردن؛ جولان؛ گواستنەوە.
(٢) هەنگاو: *(We are but one short ~ from war.)* .
(٣) [British]، گواستنەوە (ماڵ، خانوو)؛ گوێزانەوە.
removed (ri-mōōvd′), *adj.* (١) دوور (پلەی خزمایەتی):
(My first cousin's child is my first cousin once ~ .)
(٢) دوور؛ پەیوەندی کەمە یا نی‌یە؛ جیاواز.
remover (ri-mōōv′ēr), *n.* (١) لابەر؛ لێکەرەوە: *(a paint ~)* .
(٢) گواستنەوەی داواکاری‌یەك لە دادگایەکەوە بۆ دادگایەکی تر.
remunerate (ri-mū′nə-rāt′), *v.t.* پاداشت دانەوە؛ خەڵات کردن:
(to ~ a person for his services)
-**remunerative** *(adj.)*.
remuneration (ri-mū′nə-rā′shən), *n.* (١) پاداشت دانەوە؛
خەڵات کردن. (٢) پاداشت؛ خەڵات.
renaissance (ren′ə-säns′, ren′ə-zäns′), *n.* (١) بووژانەوە؛
لەدایکبوونەوە؛ بزووتنەوە؛ وریابوونەوە؛ ڕاپەڕین.
(٢) [R-]،(ا) بزووتنەوەی هونەرو وێژەو زانیاری لە ئەورووپادا لە سەدانی
چواردەو پانزەو شانزەدا؛ بزووتنەوەی ئەورووپا.
(ب) سەردەمی بزووتنەوە یا ڕاپەڕینی ئەورووپا.
(ج) شێوازی هونەرو وێژەو خانووسازی ئەم سەردەمە
(د) هەر جۆرە بزووتنەوە یا ڕاپەڕینێکی وەها.
adj. [R-], (١) تایبەتی بە شێوازی هونەرو وێژەی سەردەمی بزووتنەوە یا
ڕاپەڕینی ئەورووپا: *(~ painting; the ~ mind)* .
(٢) وەك شێوازی خانووسازی سەردەمی بزووتنەوەی ئەورووپا.
renal (rē′n'l), *adj.* گورچیلەیی؛ تایبەتی بە گورچیلەکان.
renascence (ri-nas′'ns), *n.* = **renaissance.**
renascent (ri-nas′'nt), *adj.* بووژاوە؛ گەشاوە؛ تازە لەدایکبووەوە.
rencontre (ren-kon′tēr), *n.* = **rencounter.**
rencounter (ren-koun′tēr), *v.t. & v.i.* (١) بەرەنگاری دوژمن
بوون لە شەڕدا؛ ڕووبەڕوو وەستان. (٢) بەڕێکەوت تووش هاتن.
n. (١) تووش بوونێکی دوژمنانە؛ بەرەنگاربوون.
(٢) بە ڕێکەوت تووش بوونی برادەرێك.
rend (rend), *v.t.* (١) دڕاندن؛ پارچە پارچە کردن؛ پچڕاندن.
(٢) بە زۆر لێ سەندن؛ لە دەست هەڵپڕووسکاندن؛ پڕپیاکردن‌و فڕاندن.
(٣) تێکدان؛ شێواندن: *(screams that ~ the silence)* .
(٤) پچڕاندن (دڵ)؛ دڵ دەرهێنان؛ داخ‌و خەفەتی زۆر پێدان؛ شەق پێ بردن.
v.i. شەق بردن؛ دڕان؛ هەڵدڕین.
render (ren′dēr), *v.t.* (١) پێشکەش کردن (بۆ پەسەندکردن،

لێکۆڵینەوە، داوای قەرز لێکردن؛ دان (پاپۆڵ):
(~ an account of your actions.; to ~ a bill)
(٢) (~ **up**) ، دان بەدەستەوە؛ دەست لێ هەڵگرتن ؛ وازلێهێنان:
(They ~ed up the town to the enemy.)
(٣) دانەوە لەباتی (چاکە، خراپە): *(to ~ good for evil)* .
(٤) دانەوە، پێدانەوە؛ بۆ گەڕاندنەوە: *(I ~ back your gold.)* .
(٥) دان؛ بۆ کردن؛ دانەوە لەباتی: *(to ~ thanks, obedience, etc.)* .
(٦) والێکردن:
(The heat ~s me helpless.; It ~s the machine useless.)
(٧) (ا) یارمەتیدان: *(to ~ help)*
(ب) کردن ، کار، خزمەت؛ پێشکەش کردن: *(to ~ a service)* .
(٨) نیشانە هەڵدان؛ پێشکەش کردن بە نووسین
(٩) نواندن (شانۆنامە)؛ بە دەنگی بەرز خوێندنەوە (هەڵبەست، ووتار)؛ مۆسیقالێدان: *(The actors ~ed "Hamlet" very well.)* .
(١٠) گۆڕین؛ بە زمانێکی تر دەربڕین
(١١) چەوری و پیو لێکردنەوە بە تواندنەوە.
(١٢) قیست دان یا قەرزدانەوە بە شێوەی پارە، شتوومەك، یا خزمەت.
(١٣) سواغ دان : چینی یەکەم.
n. (١) قیست، خزمەت کردن یا شت پێدان لەباتی کرێ خانوو.
(٢) یەکەم سواغ؛ چینە سواغی یەکەم.

rendezvous (rän′də-vōō′), ***n.*** (١) جێگای بەیەکگەیشتن (لەسەر بەڵێنێکی پێشوو)؛ شوێنی کۆبوونەوە؛ جێ ژووان
(٢) شوێنی خەڵك کۆبوونەوە بۆ ڕابواردن، سەیران، یا وەرزش...هتد.
(٣) ژووان، یەکگرتن (بە نهێنی وەك دوو دڵدار، یا بە ئاشکرا)؛ کۆبوونەوە .
v.i. کۆبوونەوە (بەپێی بەڵێنێکی پێشوو)؛ یەکگرتن لە جێیەکی تایبەتیدا.
v.t. کۆکردنەوە لە جێگەیەکی تایبەتیدا (سەربازان، کەشتی...هتد).

rendition (ren-dish′ən), ***n.*** (١) نواندن (شانۆنامە)؛ مۆسیقالێدان؛ پێشکەش کردن (شانۆنامە، مۆسیقا)؛ شێوەی ئەم نواندنە یا مۆسیقالێدانە:
(the ~ of a dramatic role or a piece of music)
(٢) گۆڕین (زمانەوانی)؛ شێوەی گۆڕین لە زمانێکەوە بۆ زمانێکی تر؛ ئەنجامی ئەم گۆڕینە.
(٣) [Archaic]، دان بە دەست دوژمنەوە؛ دەست هەڵگرتن.

renegade (ren′ə-gād′), ***n.*** (١) لە ئاینی خۆ هەڵگەڕاوە؛ کەسێکە کە واز لە ئاینی خۆی دێنێ بۆ ئاینێکی تر.
(٢) ناپاك؛ لە حیزب، گەل، یا ڕێبازی خۆ هەڵگەڕاوە.

renegado (ren′ə-gā′dō), ***n.*** = renegade.

renege (ri-nig′, ri-nēg′), ***v.i.*** (١) پەیمان شکاندن؛ پەشیمان بوونەوە لە بەڵێنێك؛ لە پەیمان کشانەوە: *(to ~ on a promise)* .
(٢) پەیڕەو نەکردنی پەیڕەوی یاری (یاری کاغەز و قومار).
v.t. [Archaic], حاشاکردن
-reneger ***(n.)***.

renew (ri-nōō′, ri-nū′), ***v.t.*** (١) تازەکردنەوە؛ نوێ کردنەوە.
(٢) دەستپێکردنەوە؛ سەرلەنوێ کردنەوە؛ تێهەڵچوونەوە.
(٣) دووبارەکردنەوە؛ دووپاتکردنەوە؛ ووتنەوە:
(~ one's objection; ~ a promise)
(٤) ئارەزووە بە تفاقی تازە خستن.
(٥) تازەکردنەوە (قۆنتەرات): *(to ~ a lease)* .
v.i. (١) تازەبوونەوە؛ نوێ بوونەوە. (٢) دەستپێکردنەوە؛ تێهەڵچوونەوە.

renewable (ri-nōō′āb'l, ri-nū′āb'l), ***adj.*** تازە دەبێتەوە؛ دێتەوە جێی (شتی بەکارهێنراو): *(Electicity is a ~ energy.)* .

renewal (ri-nōō′əl, ri-nū′əl), ***n.*** (١) (ا) تازەکردنەوە؛ نوێ کردنەوە. (ب) تازەبوونەوە؛ نوێ بوونەوە:
(a ~ of hope, determination, etc.)
(٢) شتی تازەکراوە یا تازەبووەوە.

reni- (ren′i, rē′ni), *Also* reno- پێشگرێکە بەمانای: گورچیلە.

reniform (ren′i-fôrm′, rē′ni-fôrm′), ***adj.*** لە گورچیلە دەچێت.

renin (rē′nin), ***n.*** ئەنزیمێکە گورچیلە دەریدەدات دەبێتە هۆی زیادبوونی پەستانی خوێن.

renitent (ri-nī′t'nt, ren′ə-t'nt), ***adj.*** (١) ڕەق؛ بەرهەڵستیکەر.
(٢) سەرسەخت؛ کەللەڕەق.
-renitency ***(n.)***.

rennet (ren′it), ***n.*** (١) پەردەی چوارەم گەدەی گوێرەکە.
(٢) ماددەیەکە لەم پەردەیە دەردەهێنرێت بۆ شیر مەیاندن (لە پەنیر دروستکردندا بەکاردێت). (٣) **rennin**.

rennin (ren′in), ***n.*** ئەنزیمێکە لە پەردەی چوارەم گەدەو ناوکی گوێرەکە دەردەهێنرێت بۆ شیر مەیاندن.

renounce (ri-nouns′), ***v.t.*** (١) دەست لێ هەڵگرتن (ماف، ئاین، حیزب، بیروباوەڕ)؛ وازلێهێنان:
(to ~ one's citizenship, religion, party, right, etc.).
(٢) حاشالێکردن: *(He ~d his son.)* .
(٣) واز لە خۆشی ژیان هێنان؛ کەنار گرتن: *(to ~ the world)*
v.i. دەست لە ماف هەڵگرتن.
-renouncement ***(n.)***; renouncer ***(n.)***.

renovate (ren′ə-vāt′), ***v.t.*** (١) چاککردنەوە (خانوو)؛ تازەکردنەوە:
(to ~ a building)
(٢) بووژاندنەوە؛ ژیاندنەوە.
-renovator ***(n.)***.

renovation (ren′ə-vā′shən), ***n.*** چاککردنەوە (خانوو)؛ تازەکردنەوە.

renown (ri-noun′), ***n.*** (١) ناوبانگ؛ ناوداری؛ ناو.
(٢) [Obs.]، واتەوات.
v.t. [Obs.], ناو پێ دەرکردن؛ ناودارکردن؛ ناوبانگ پێدان.

renowned (ri-nound′), ***adj.*** بەناوبانگ؛ ناسراو؛ بەناو؛ ناودار.

rent (rent), ***n.*** (١) کرێ؛ کرێ خانوو. (٢) بەروبوومی زەوی‌وزار؛ بەرهەم.
v.t. (١) بە کرێ گرتن (خانوو، زەوی، ئامێر).
(٢) (~ **out**) ، بە کرێ دان (خانوو، زەوی، ئامێر).
v.i. بە کرێ دان.
for rent, بۆ کرێ.

rent (rent), *past tense and past participle of* **rend**.
adj. دڕاو؛ شەق بردوو؛ درز بردوو.

rent (rent), ***n.*** (١) کون (جێی دڕاو)؛ درزی زەوی.
(٢) دابەش بوون (حیزب یا کۆمەڵ)؛ دووبەرەکی؛ جیابوونەوە.

rental (ren′t'l), ***n.*** (١) کرێ؛ کرێ خانوو. (٢) دەسکەوت (کرێ).
(٣) خانووی بەکرێ دراو؛ خانووی کرێ: *(They have several ~s.)* .
adj. بۆ کرێ؛ هی کرێ: *(a ~ property)* .

rente (ränt), ***n.*** [Fr.], (١) داهاتی ساڵانە؛ دەسکەوتی ساڵانە.
(٢) *(pl.)*، (ا) سەرجەمی قەرزی میری فەرەنسا. (ب) قازانجی ئەم قەرزە.

renter (ren′tēr), ***n.*** (١) کرێچی؛ کرێ گرتە.
(٢) بە کرێدەر؛ خاوەنی خانووی کرێ.

rent-free (rent′frē′), ***adj.*** بەبێ کرێ؛ بە خۆڕایی.

renunciation (ri-nun′shi-ā′shən), ***n.*** (١) دەست لێ هەڵگرتن (ماف، ئاین، بیروباوەڕ، ڕێباز)؛ وازلێهێنان؛ حاشالێکردن:
(~ of pleasures, one's religion, rights, belief, etc.)
(٢) بەیاننامەی دەست لێ هەڵگرتنێکی وەها.

reopen (rē-ō′p'n), ***v.t. & v.i.*** (١) سەرلەنوێ کردنەوە.
(٢) دەستپێکردنەوە؛ تێهەڵچوونەوە.

reorder (rē-ôr′dēr), ***n.*** داوای دووبارە (لە بازرگان یا دەڵاڵەوە بۆ هەمان شت).
v.t. (١) دووبارە داواکردن (لە بازرگان یا دەڵاڵ بۆ هەمان شت).
(٢) ڕێك‌وپێك کردنەوە؛ سەرلەنوێ ڕێکخستن.

v.t. داواکردنی شتوومەک دووبارە.

reorganization (rē´ôr-gən-ī-zā´shən), *n.* (١) ڕێکخستنەوە؛ سەرلەنوێ ڕێکوپێك کردن. (٢) ڕێکخستنەوەی کۆمپانیایەك لەسەر بنچینەی تازە (بەتایبەتی پاش نابووت بوون).

reorganize (rē-ôr´gə-nīz´), *v.t. & v.i.* ڕێکخستنەوە؛ سەرلەنوێ ڕێکوپێك کردن.

reorient (rē-ôr´i-ent´, rē-ō´ri-ent´), *v.t. & v.i.* ڕاهێنانەوە؛ پێ ڕاهاتنەوە؛ ڕاهاتنەوە.

-reorientation *(n.)*.

rep (rep), *n.* جۆرە قوماشێکی لۆکە، خوری، یا ئاوریشمی هێلدارە.

rep (rep), *n.* [Colloq.], = representative.

repackage (ri-pak´ij), *v.t.* سەرلەنوێ پێچانەوە لە بەرگێکی تازەترو جوانتردا

repaid (ri-pād´), *past tense and past participle of* repay.

repair (ri-pâr´), *v.t.* (١) چاککردنەوە؛ چاك کردن: *(to ~ a car, bicycle, window, etc.)*
(٢) بووژاندنەوە؛ چاك کردنەوە: *(to ~ one's health)*.
(٣) ڕاستکردنەوە؛ چاك کردن: *(to ~ a mistake)*.
(٤) بۆ بژاردن.

n. (١) چاك کردنەوە؛ چاك کردن
(٢) *(pl.)*، ئیش و کاری چاك کردنەوە؛ چاك کردنەوە: *(The ~s on the house are not finished yet.)*
(٣) دۆخی شت لەڕووی چاك کردنەوە: *(The house is in bad ~ .)*.

beyond repair, چاری نییە؛ بێ چارەیە؛ کار لەکار ترازاوە.

repair (ri-pâr´), *v.i.* (١) چوون: *(to ~ to the parlor)*.
(٢) زۆر زوو بۆ چوون: *(They ~ed daily to the park.)*.
(٣) [Obs.]، گەڕانەوە.

n. (١) چوون؛ بۆ چوون بە گەشت. (٢) شوێنی زۆر زوو سەرلێدراو.

repairable (ri-pâr´ə-b'l), *adj. Also* **reparable,** چار دەکرێت؛ چاك دەکرێتەوە

repairman (ri-pâr´man´), *n.* چاککەرەوە؛ کەسێکە کە پیشەی چاك کردنەوەی شتی شکاوە.

repand (ri-pand´), *adj.* قەراغ شەپۆلی (گەڵا): *(a ~ leaf)*.

reparable (rep´ēr-ə-b'l), *adj.* = repairable.

reparation (rep´ə-rā´shən), *n.* (١) چاك کردنەوە؛ چاك کرانەوە.
(٢) بژاردن؛ قەرەبوو: *(to make ~ for)*.
(٣) *(pl.)*، بژاردنی جەنگ (کە وولاتی دۆڕاو بە وولاتی سەرکەوتووی دەدات): *(war ~s)*

reparative (ri-par´ə-tiv), *adj.* (١) هی چاك کردن؛ چاك کردنەوەیی. (٢) تایبەتی بە بۆ بژاردن.

repartee (rep´ēr-tē´, rep´är-tē´), *n.* (١) وەڵامی قوت و نەستەق.
(٢) دەمەتەقێی قوت و نەستەق. (٣) بەهرەی وەڵامی قوت و خێرا دانەوە.

repartition (rē´pär-tish´ən, rē´pēr-tish´ən), *n.* (١) دابەش کردن؛ بەشکردن. (٢) سەرلەنوێ دابەشکردن؛ بەشکردنەوە.

v.t. دابەشکردنەوە؛ بەشکردنەوە.

repass (rē-pas´, rē-päs´), *v.t. & v.i.* بە لادا تێپەڕبوونەوە (بەتایبەتی لە گەڕانەوەدا)؛ تێپەڕبوون.

repassage (rē-pas´ij), *n.* (١) بە لادا تێپەڕبوونەوە؛ تێپەڕبوون.
(٢) گەڕانەوە؛ مافی گەڕانەوە یا تێپەڕبوون.

repast (ri-past´, ri-päst´), *n.* (١) (ا) ژەم. (ب) ژەمێك خواردەمەنی.
(٢) [Archaic]، (ا) نان خواردن. (ب) کاتی نان خواردن.
(٣) [Obs.]، خواردەمەنی؛ خواردن.

repatriate (rē-pā´tri-āt´), *v.t. & v.i.* ناردنەوە بۆ نیشتمانی خۆ (دیلی جەنگ، پەنابەر): *(Prisoners of war were ~d.)*.

n. کەسێکی گەڕێنراوە بۆ وولاتی خۆی.

repatriation (rē-pā´tri-ā´shən), *n.* گەڕاندنەوە بۆ وولاتی خۆ (دیلی جەنگ، پەنابەر)

repay (ri-pā´), *v.t.* (١) قەرزدانەوە. (٢) پاداشت دانەوە. (٣) بژاردن.
(٤) سەردانەوە: *(to ~ a visit)*.

-repayable *(adj.)*; **repayment** *(n.)*.

repeal (ri-pēl´), *v.t.* (١) هەڵوەشانەوە (یاسا)؛ لابردن؛ سڕینەوە: *(The law was ~ed.)*
(٢) [Obs.]، بانگ کردنەوە (کەسێکی دەرکراو بۆ دەرەوەی وولات).

n. هەڵوەشاندنەوە؛ سڕینەوە؛ لابردن.

repeat (ri-pēt´), *v.t.* (١) دووبارەکردنەوە؛ دووپاتکردنەوە: *(to ~ a statement)*
(٢) لەبەر ووتن.
(٣) ووتنەوە؛ بۆ سەندنەوە: *(He ~ed it after her.)*.
(٤) پێ ووتن؛ درکاندن: *(to ~ a secret)*.
(٥) سەرلەنوێ کردنەوە: *(to ~ an operation)*.
(٦) قسە ووتنەوە: *(He ~s himsself.)*.

v.i. (١) دووبارەکردنەوە؛ دووپاتکردنەوە.
(٢) ڕوودانەوە؛ دووبارەبوونەوە: *(Experiences ~ .)*.

n. (١) دووبارە (کردن، ووتن)؛ دووبارەکردنەوە. (٢) شتی دووبارەکراوە
(٣) (ا) پارچەیەك مۆسیقای دووبارەکراوە.
(ب) نیشانەی ئەم دووبارەکردنەوەیە.

repeated (ri-pēt´id), *adj.* دووبارەکراوە؛ دووپاتکراوە.

repeatedly (ri-pēt´id-li), *adv.* جار لەدوای جار؛ گەلێك جار؛ جارەهای جار.

repeater (ri-pēt´ēr), *n.* (١) دووبارەکەرەوە (مرۆڤ، شت)؛ دووپاتکەرەوە. (٢) کاتژمێری سات لێدەر. (٣) **repeating firearm**.
(٤) دووبارە تاوانکار: تاوانکارێکە کە لەوەو پێش هەمان تاوانی کردووە یا لەهەمان بەندیخانەدا بووە.
(٥) دووبارە دەنگدەر لەهەمان هەڵبژاردندا بە ساختە.
(٦) قوتابییەك کە وانەیەك وەردەگرێتەوە یا ساڵێك دووبارە دەکاتەوە لەبەر دەرنەچوون. (٧) **reepeating decimal**.

repeating decimal, کەرتی دەیی دووبارە یا سووڕاوە (بیرکاری). (هەروەها پێشی دەووترێ: " recurring decimal " و " circulating decimal ").

repeating firearm, چەکی ئاگرینی دووبارەیی؛ تفەنگ یا دەمانچەیەکە کە چەند گوللەیەکی پێ دەتەقێنرێت بێ داگرتنەوە

repel (ri-pel´), *v.t.* (١) بەرهەڵستی کردن و گەڕاندنە دواوە؛ پاڵ پێوەنان بۆ دەرەوە؛ دەرکردن بەزۆر: *(to ~ an attack, an aggressor, an invasion, etc.)*
(٢) نەویستن؛ پێ ڕازی نەبوون؛ پەسەند نەکردن: *(to ~ an offer, a suitor, etc.)*
(٣) دوورخستنەوە؛ بەرهەڵستی کردن: *(It ~s insects.)*.
(٤) قێز لێ هاتنەوە؛ بوون بەهۆی بێزهاتنەوەو دوورکەوتنەوە: *(The odor ~s me.)*
(٥) لێ دوورخستنەوە: *(A plastic coating ~s moisture.)*.
(٦) تێکەڵاو نەبوون: *(water ~s oil)*.

v.i. (١) بەرهەڵستی کردن و گەڕاندنە دواوە؛ دەرکردن.
(٢) بوون بەهۆی قێز لێ هاتنەوە.

repellence (ri-pel´əns), *n.* (١) بەرهەڵستی کردن و پاڵ پێوەنان بۆ دەرەوە؛ بە زۆر گەڕاندنە دواوە.
(٢) توانای ئەم بەرهەڵستی کردن و گەڕاندنە دواوەیە.

repellency (ri-pel´ən-si), *n.* = repellence.

repellent (ri-pel´ənt), *adj.* (١) بەرهەڵستیکەرو پاڵ پێوەنەر بۆ دەرەوە. (٢) بێزەن؛ پیس. (٣) ئاوبڕ؛ ئاو کارتێنەکەر.

n. شتێکی بەرهەڵستیکەر: (ا) قوماشی ئاوبڕ یا ئاو کارتێنەکەر.

(ب) دەرمانی مێشوولەو مێش‌وەمەگەز دوورخەرەوەیە (لە پێست دەدرێ).
(ج) دەرمانی ئاوساوی‌و تلۆق.

repent (ri-pent′), *v.i.* (١) پەشیمان بوونەوە:
(He ~ed of his severity)
(٢) تۆبەکردن (ئاین).
v.t. (١) تۆبەکردن (ئاین)
(٢) پەشیمان بوونەوە: *(He ~ed his generosity.)*

repent (rē′pənt), *adj.* (١) خۆهەڵواس (ڕووەکناسی)؛ پێدا هەڵگەڕاو.
(٢) خشۆك (زیندەوەرزانی).

repentance (ri-pen′təns), *n.* (١) پەشیمانی؛ تۆبە:
(He showed his ~ .)
(٢) پەشیمان بوونەوە؛ تۆبەکردن.

repentant (ri-pen′tənt), *adj.* تۆبەکار؛ تۆبەکەر؛ پەشیمان.
-repentantly *(adv.)*.

repercussion (rē′pēr-kush′ən), *n.* (١) گەڕانەوە؛ هەڵبەزینەوە.
(٢) دەنگدانەوە. (٣) ئەنجامی ناڕاستەوخۆ (بەتایبەتی هی ناپەسەند):
(The explosion of the first atomic bomb had ~s all over the world.)
-repercussive *(adj.)*.

repertoire (rep′ẽr-twär′, rep′ẽr-twôr′), *n.* سەرجەمی ئەو شانۆنامەو دەورو گۆرانییانەی تیپێکی شانۆگەری، نوانەرێك، گۆرانی بێژێك، یا مۆسیقاژەنێك هەمیشە ئامادەیە بۆ پێشکەش کردنی.

repertory (rep′ẽr-tôr′i, rep′ẽr-tō′ri), *n.* (١) عەمار (بەتایبەتی هی شتی بەکەڵك و نا خواردەمەنی) *(a ~ of useful information)*.
(٢) شتی ناو عەمارێکی وەها؛ شتی هەڵگیراو.
(٣) repertoire.

repertory theatre, شانۆیەکە تیپێکی شانۆگەری هەمیشەیی سەروەر شانۆنامەی تێدا پێشکەش دەکات.

repetend (rep′ə-tend′), *n.* (١) ژمارەی دووبارەبووەوەی کەرتی دەیی دووبارە یا سووڕاوە (بیرکاری). (٢) دەنگی دووبارەکراوە (مۆسیقا).

repetition (rep′ə-tish′ən), *n.* (١) دووبارەکردنەوە؛ دووپاتکردنەوە؛ دووبارەکرانەوە؛ وتنەوە. (٢) لەبەر وتنەوە (هەڵبەست).
(٣) وێنەی دەقاودەق.

repetitious (rep′ə-tish′əs), *adj.* دووبارەکراوە (بە جۆرێك کە ببێتە هۆی بێزاربوون یا بێ تاقەت بوون)؛ دووپاتکراوە.
-repetitiously *(adv.)*; **repetitiousness** *(n.)*.

repetitive (ri-pet′ə-tiv), *adj.* دووبارەکراوە؛ دووپاتکراوە.
-repetitively *(adv.)*; **repetitiveness** *(n.)*.

rephrase (rē-frāz′), *v.t.* دارشتنەوە (ڕستە، ووتە، وەڵام، پرسیار؛ بە شێوەیەکی تر یا جیا دارشتنەوەو ووتن:
(to ~ a question, answer, statement, etc.)

repine (ri-pīn′), *v.i.* (~ at), سکاڵاکردن؛ بێزاری دەربڕین؛ نارەزایی دەربڕین

replace (ri-plās′), *v.t.* (١) خستنەوە شوێنی خۆی؛ لە شوێنی خۆی دانانەوە؛ گەڕاندنەوە بۆ دۆخی جاران.
(٢) جێ گرتنەوە؛ شوێن گرتنەوە یا پڕکردنەوە:
(The automobile has ~d the horse.)
(٣) گۆڕین: *(to ~ a worn tire)*.
(٤) گەڕاندنەوە؛ دانەوە: *(to ~ embezzled funds)*.

replacement (ri-plās′mənt), *n.* (١) جێ گرتنەوە؛ شوێن گرتنەوە یا پڕکردنەوە. (٢) جێ گرەوە؛ شوێن پڕکەرەوە؛ جێگر:
(The director retired, but his ~ hasn't begun work yet.)
(٣) سەربازی جێ گرەوە.

replay (ri-plā), *v.t.* لێدانەوە (شریت، قەوان).
n. (١) لێدانەوە؛ لێدرانەوە. *(a ~ of the tape)*.
(٢) شتی لێدراوە.

repleader (rē-plēd′ẽr), *n.* (١) دادخوازی دووبارە (دادگەری).
(٢) مافی دادخوازی دووبارە. (٣) فەرمانی دادگا بە دووبارە دادپرسینەوە.

replenish (ri-plen′ish), *v.t.* (١) پڕکردنەوە (بە ئازووقەی تازە)؛ شتی تازە بۆ هێنان لەباتی ئەوەی بەکارهێنراوە:
(to ~ the stock of goods)
(٢) سووتەمەنی تازە بۆهێنان؛ سووتەمەنی تازە تێخستن.
-replenishment *(n.)*.

replete (ri-plēt′), *adj.* (١) پڕ:
(a home ~ with every comfort;
History is ~ with examples of injustice.)
(٢) تێر؛ ئێجگار تێر.
-repleteness *(n.)*.

repletion (ri-plē′shən), *n.* (١) پڕی؛ پڕێتی.
(٢) تێری: *(He ate to ~ .)*.

replevin (ri-plev′in), *n.* (١) گەڕانەوەی شتوومەکی بە ناڕەوایی سەنراو بۆ خاوەنەکەی. (٢) فەرمانی دادگا دەربارەی ئەم گەڕاندنەوەیە.
v.t. گەڕاندنەوەی شتوومەکی بە ناڕەوایی دەستبەسەرداگیراو بۆ خاوەنەکەی.

replevy (ri-plev′i), *n.* = **replevin.**

replica (rep′li-kə), *n.* (١) وێنەی دەقاودەقی بەرهەمێکی هونەری وەك پەیکەر یا تابلۆ بەتایبەتی بە دەستی هونەرمەندەکە خۆی.
(٢) وێنەی دەقاودەق.

replicate (rep′li-kit, rep′li-kāt′), *adj.* نوشتاوە بە پشتدا (وەك گەڵا).
v.t. (١) نوشتاندنەوە بە پشتدا.
(٢) وێنەی دەقاودەق لەسەر دەرهێنان؛ وێنە لەبەرگرتنەوە؛ دووبارەکردنەوە.
(٣) [Rare]، وەڵام دانەوە.

replication (rep′li-kā′shən), *n.* (١) نوشتانەوە بە پشتدا؛ توێ.
(٢) وەڵام؛ وەڵام دانەوە. (٣) وەڵامی دادخواز بۆ گومانبار (دادگەری).
(٤) دەنگدانەوە. (٥) وێنەی دەقاودەق؛ وێنە. (٦) وێنەی دەقاودەق دەرهێنان

reply (ri-plī′), *v.i.* (١) وەڵام دانەوە.
(٢) تەقەلێکردنەوە یا پەلاماردانەوەی دوژمن:
(They ~ied to the enemy's fire.)
(٣) دەنگدانەوە. (٤) وەڵام دانەوەی گومانبار (دادگەری).
v.t. وەڵام دانەوە؛ لە وەڵامدا ووتن.
n. (١) وەڵام؛ وەڵام دانەوە. (٢) کردارێکە کە وەڵامی کردارێکی پێشترە.
(٣) وەڵامی بەرپەرچدانەوەی دادخواز بۆ گومانبار (دادگەری).
-replier *(n.)*.

report (ri-pôrt′, ri-pōrt′), *n.* (١) ڕاپۆرت دان؛ ووتن.
(٢) ڕاپۆرت نووسین (ڕۆژنامەگەری). (٣) بڵاوکردنەوە.
(٤) سکاڵاکردن دەربارە؛ دەنگوباس گەیاندن بە کاربەدەستان؛ ڕاپۆرت لەسەر یا لە دژ نووسین:
(to ~ an accident, a burglary, etc.)
v.i. (١) ڕاپۆرت نووسین؛ ڕاپۆرت ئامادەکردن.
(٢) ڕۆژنامەگەری کردن.
(٣) هاتن بۆ ئیش؛ چوون بۆ کارکردن: *(to ~ for duty)*.
n. (١) واتەوات؛ قاو: *(~ has it that you are married.)*.
(٢) ناوبانگ؛ ناو: *(a man of good ~)*.
(٣) ڕاپۆر؛ ڕاپۆرت؛ دەنگوباس: *(a ~ of a battle.)*.
(٤) ڕاپۆری ڕەسمی؛ ڕاپۆرت.
(٥) *(pl.)*، تۆمارنامەی داواکاری‌و بڕیاری دادگا.
(٦) تەقە؛ دەنگ؛ دەنگی تەقینەوە: *(the ~ of a gun)*.
-reportable *(adj.)*.

reportage (ri-pôrt′ij, ri-pōrt′ij), *n.* ڕیپۆرتاج: تێڕوانینێکی ڕۆژنامەگەری.

report card, ڕاپۆرتی قوتابخانە؛ ڕاپۆرتێکە دەربارەی نمرەو ڕەووشتی قوتابی کە قوتابخانەکەی ساڵی چەند جارێك دەینێرێ بۆ دایك و باوكی.

reportedly (ri-pôr'tid-li), *adv.* گوایە؛ وەك دەڵێن؛ دەڵێن.

reporter (ri-pôr'tēr, ri-pōr'tēr), *n.* (١) تۆمارکەری کۆڕی دادگاو پەرلەمان ***(a court ~)*** .
(٢) ڕاپۆرتنوسی ڕۆژنامەو ڕادیۆو تەلەفزیۆن؛ پەیامنێری ڕۆژنامەو ڕادیۆو تەلەفزیۆن: ***(a newspaper ~ ; a news ~)*** .

-reportorial ***(adj.).***

repose (ri-pōz'), *v.t.* پاڵخستن؛ پاڵکەوتن؛ حەوانەوە:
(~ yourself on the bed.)

v.i. (١) پاڵکەوتن؛ ڕاکشان. (٢) حەوانەوە؛ حەسانەوە؛ پشوودان.
(٣) حەوانەوە یا ڕاکشان لە گۆڕدا:
(He ~s at the Saiwan cemetery.)
(٤) (**~ in**) ، پشت پێ بەستن.
(٥) بە بێ دەنگی مانەوە یا درێژبوونەوە: ***(The land ~s in the dusk.)*** .
(٦) پاڵ پێوەدان؛ کەوتنە سەر؛ لەسەر وەستان.

n. (١) پاڵکەوتن؛ ڕاکشان. (٢) (ا) حەوانەوە؛ حەسانەوە. (ب) نوستن.
(٣) ئاسوودەیی. (٤) هێمنی؛ لەسەرخۆیی.
(٥) کپی؛ بێ دەنگی؛ کش و ماتی؛ ئاسایش؛ ئاشتی؛ خامۆشی.
(٦) یەك ئەوایی؛ یەك دانی؛ پێکەوە گونجان.

repose (ri-pōz'), *v.t.* (١) دانان.
(٢) (**~ in**) ، بڕواپێکردن.

reposeful (ri-pōz'fəl), *adj.* هێمن؛ بێدەنگ؛ خامۆش.

reposit (ri-pōz'it), *v.t.* (١) هەڵگرتن؛ عەمارکردن؛ دانان بۆ دواڕۆژ.
(٢) [Rare]، خستنەوە شوێنی خۆی؛ گەڕاندنەوە بۆ جێی خۆی.

-reposition ***(n.).***

repository (ri-poz'ə-tôr'i, ri-poz'ə-tō'ri), *n.* (١) سندووق؛ چەکمەج؛ دۆلاب؛ شوێنی شت هەڵگرتن.
(٢) [Rare]، مۆزەخانە.
(٣) عەمبار؛ دوکان؛ کۆگا. (٤) گۆڕ.
(٥) عەمار ؛ مەجان؛ سەرچاوە:
(The old professor was a ~ of knowledge.)
(٦) ڕازگر؛ ڕازپۆش.

repossess (rē'pə-zes'), *v.t.* (١) دەستبەسەرداگرتنەوە:
(The bank ~ed his house.)
(٢) بۆ گەڕاندنەوە؛ پێدانەوەی شتی خۆ:
(They ~ed him of his house.)

-repossession ***(n.).***

repoussé (rə-pōō'sā'), *adj.* [Fr.], (١) نەخش و کلێشەی دەرپەڕیو (کانزاکاری). (٢) بە نەخش و کلێشەی دەرپەڕیو و ڕازاوە.

n. نەخش و کلێشەی دەرپەڕیو.

reprehend (rep'ri-hend'), *v.t.* (١) سەرزەنشتکردن.
(٢) ڕەخنەلێگرتن؛ لۆمەکردن.

reprehensible (rep'ri-hen'sə-b'l), *adj.* شایستەی سەرزەنشتکردنە؛ ناشرین؛ خراپ؛ ناپەسەند؛ پیس (کردەوە، ڕەوشت):
(a ~ act)

-reprehensibility ***(n.)***; **reprehensibly** ***(adv.).***

reprehension (rep'ri-hen'shən), *n.* سەرزەنشتی؛ سەرزەنشتکردن

reprehensive (rep'ri-hen'siv), *adj.* هی سەرزەنشتی؛ تایبەتی بە سەرزەنشتی کردن.

represent (rep'ri-zent'), *v.t.* (١) پیشاندان؛ ڕوونکردنەوە؛ هێنانە بەرچاو. (٢) باس کردن؛ نیشانە هەڵدان.
(٣) نیشانەی ئەوە بوون؛ واگەیاندن؛ دەربڕین.
(٤) بریتی بوون لە: ***(A cave ~ed home to these people.)*** .

(٥) نواندن (شانۆنامە)؛ پێشکەش کردن.
(٦) نوێنەری کردن (دادگەری)؛ بریکاری کردن:
(A lawyer ~ed each side.)
(٧) نوێنەری کردن (لە پەرلەماندا یا وولاتێکی تردا وەك باڵیۆز)؛ نوێنەربوون:
(He ~s his district well in paliament.)
(٨) نموونە بوون بۆ؛ بوون بە نموونە بۆ.

-representable ***(adj.).***

representation (rep'ri-zen-tā'shən), *n.* (١) پیشاندان؛ ڕوونکردنەوەیەك. (٢) وێنە.
(٣) بەیان؛ بەیاننامە. (٤) نموونەکاری.
(٥) نوێنەری: ***(They have no ~ in the parliament.)***
(٦) نوێنەران (پەرلەمانی و دبلۆماسی).
(٧) نواندن (شانۆنامە)؛ پێشکەش کردن لەسەر شانۆ.

-representational ***(adj.).***

representative (rep'ri-zen'tə-tiv), *adj.* (١) هی پیشاندان یا ڕوونکردنەوە. (٢) هی نوێنەری کردن.
(٣) نوێنەری: ***(a ~ assembly)*** .
(٤) دەستووری؛ نوێنەری: ***(a ~ government)***
(٥) نموونەیی: ***(NewYork is not a ~ American city.)***

n. (١) نموونە. (٢) نوێنەر (پەرلەمانی یا دبلۆماسی).
(٣) [R-]، ئەندامی کۆنگرێس " ئەنجوومەنی نوێنەران" ی ئەمەریکی یا پەرلەمانی یەکێك لە وولاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا.

repress (ri-pres'), *v.t.* (١) ڕێ لێگرتن؛ بەربەستکردن؛ ئەمنیشتن؛ خۆڕاگرتن: ***(to ~ a laugh)*** .
(٢) کوژاندنەوە؛ دامرکاندنەوە: ***(to ~ a rebellion)*** .
(٣) (ا) پێشێل کردن؛ پێپەست کردن؛ پەستنەوە؛ پەستکردن:
(to ~ a people's hopes)
(ب) چەوساندنەوە.
(٤) کردن بەژێرەوە (هەست و یادی ناخۆش)؛ شاردنەوە (هەست)؛ پێپەست کردن؛ ئاشکرا نەکردن.

-repressible ***(adj.).***

repressed (ri-prest'), *adj.* پێشێل کراو؛ پێپەست کراو؛ شاراوە (هەست)؛ بە ژێرەوە کراو؛ پەستراوە.

repression (ri-presh'ən), *n.* (١) پێشێل کردن؛ پێپەست کردن.
(٢) چەوساندنەوە؛ زۆرداری؛ زەبروزەنگ.
(٣) شاردنەوە (هەست)؛ کردن بە ژێرەوە (هەست و ئارەزووی نابەجێ)

repressive (ri-pres'iv), *adj.* پێشێلکەر؛ پێپەستکەر؛ چەوسێنەرەوە؛ زۆردارانە:
(~ measures taken by the government)

-repressiveness ***(n.).***

reprieve (ri-prēv'), *v.t.* (١) وەستاندن یا دواخستنی سزا (بەتایبەتی هی هەڵواسینی تاوانکارێك). (٢) ڕزگارکردن لە ناخۆشییەك؛ دواخستنی کارەساتێك.

n. (١) (ا) سزای هەڵواسینی تاوانکارێك دواخستن یا وەستاندن.
(ب) فەرمانی ئەم دواخستن یا وەستانە.
(٢) ڕزگاری سەردەمی لە ناخۆشی یا کارەسات؛ مۆڵەت؛ پشوو:
(They got a temporary ~ from bombing.)

reprimand (rep'rə-mand'), *n.* سەرزەنشی؛ پیاهەڵشاخان.

v.t. سەرزەنشتکردن؛ پیاهەڵشاخان.

reprint (rē-print'), *v.t.* لە چاپ دانەوە (بەبێ گۆڕین یا دەستکاری).

n. (١) (ا) چاپی دووەمی پەرتووك یا گۆڤار (بەبێ گۆڕین).
(ب) ووتارێك یا بەشێکی لە گۆڤارو پەرتووك وەرگیراو و بەجیا لەچاپدراو.
(٢) پوولی پۆستەی دەکراو لەسەر پوولێکی کۆن هەر بۆ هەڵگرتن نەك بەکارهێنان.
(٣) لەچاپ دانەوە.

reprisal (ri-prī'z'l), *n.* (١) داگیرکردنی خاکی دوژمن بە خەڵکەکەیەوە

بۆ تۆڵەسەندن. (٢) تۆڵە؛ تۆڵەسەندن؛ تۆڵەکردنەوە.

reprise (ri-prīz′, rə-prēz′), *n.* دووبارەکردنەوە (مۆسیقا)؛ گەڕانەوە بۆ سەرەتای پارچەیەک مۆسیقا.

reproach (ri-prōch′), *v.t.* (١) سەرزەنشتکردن؛ پیاهەڵشاخان. (٢) گلەیی کردن (٣) شەرمەزاری بەسەردا هێنان.

n. (١) شەرمەزاری؛ سەرشۆڕی. (٢) سەرزەنشتی؛ پیاهەڵشاخان.

reproachful (ri-prōch′fəl), *adj.* (١) پڕە لەسەرزەنشتی؛ لە سەرزەنشتی یا پیاهەڵشاخان دەچێت: ***(a ~ tone of voice)*** . (٢) [Obs.]، جێی شەرمەزارییە؛ بافتی سەرزەنشتکردنە.

-reproachfully (adv.); reproachfulness (n.).

reproachless (ri-prōch′lis), *adj.* گلەیی لەسەر نییە؛ خراپەی نەکردووە؛ شایانی سەرزەنشتی نییە

reprobate (rep′rə-bāt´), *adj.* (١) بێ ناموس؛ نزم؛ بەدڕەفتار؛ ناپەسەند (٢) ئاخر شەڕ؛ خوانەناس؛ خواگرتوو.

n. کەسێکی بێ ناموس و بەدڕەفتار.

v.t. (١) نارەزایی دەربڕین دەربارەی؛ بێزاری دەربڕین دەربارەی؛ دژ وەستان. (٢) نەویستن.

-reprobation ***(n.).***

reproduce (rē´prə-dōōs′, rē´prə-dūs′), *v.t.* (١) سەرلەنوێ هێنانە بەرهەم؛ هێنانەوە بەرهەم. (٢) منداڵبوون؛ بەچکەکردن؛ زاووزێ کردن. (٣) بووژاندنەوە (ئەندامی فەوتاوی لەش)؛ زیندووکردنەوە. (٤) وێنەی دەقاودەق دەرهێنان؛ وێنە لەسەر دەرکردن. (٥) هێنانەوە بەرچاو. (٦) دووبارەکردنەوە؛ دووپاتکردنەوە. (٧) پێشکەش کردنەوە لەسەر شانۆ؛ نواندنەوە

v.i. (١) منداڵبوون؛ بەچکەکردن؛ زاووزێ کردن؛ سکوزا کردن: ***(Rabbits ~ faster than other animals.)*** (٢) وێنەی دەقاودەق لەسەر دەرهێنران؛ وێنە لەسەر دەرکران.

-reproducer ***(n.)***; **reproducible** ***(adj.).***

reproduction (rē´prə-duk′shən), *n.* (١) هێنانەوە بەرهەم. (٢) وێنەی دەقاودەق؛ وێنە. (٣) زاووزێ؛ زاووزێ کردن؛ بەچکەکردن؛ سکوزا.

reproductive (rē´prə-duk′tiv), *adj.* (١) دروستکەرەوە؛ تازەکەرەوە؛ بە بەرهەم هێنەرەوە. (٢) هی منداڵبوون؛ هی زاووزێ: ***(~ organs)*** .

-reproductively (adv.); reproductiveness (n.).

reproof (ri-prōōf′), *n.* (١) سەرزەنشتکردن؛ پیاهەڵشاخان. (٢) سەرزەنشتی؛ پیاهەڵشاخین

reprovable (ri-prōōv′ə-b'l), *adj.* بافتی سەرزەنشتکردنە؛ شایانی سەرزەنشتییە.

reproval (ri-prōōv′'l), *n.* = **reproof.**

reprove (ri-prōōv′), *v.t.* (١) سەرزەنشتکردن؛ پیاهەڵشاخان. (٢) ڕەخنەلێگرتن. (٣)[Obs.]، بەرپەرچدانەوە؛ بەدرۆخستنەوە. (٤) [Obs.]، پێ سەلماندن.

reptant (rep′tənt), *adj.* پیاهەڵگەڕاو (ڕووەك)؛ خشۆك (گیاندار).

reptile (rep′til, rep′tīl), *n.* (١) گیانداری خشۆك (کە مارومارمێلکەو تیمساح و کیسەڵ دەگرێتەوە)؛ خشۆك؛ خشندە. (٢) کەسێکی نزم و پیس و بۆگەن.

adj. (١) خشۆك؛ خشندە. (٢) تایبەتی بە گیاندارە خشۆکەکان. (٣) پیس و بۆگەن؛ نزم (مرۆڤ، کردەوە)؛ نهێنکر (مرۆڤ).

reptilian (rep-til′i-ən), *adj.* (١) تایبەتی بە گیاندارە خشۆکەکان؛ هی خشندەکان (٢) خشۆك؛ خشندە. (٣) نزم؛ پیس و بۆگەن؛ بەدخوا؛ نهێنکر (مرۆڤ).

n. گیانداری خشۆك.

republic (ri-pub′lik), *n.* (١) کۆمار (٢) وڵاتی کۆماری؛ وڵاتێکە کە ڕژێمی کۆماری هەبێ.

republican (ri-pub′li-kən), *adj.* (١) کۆماری؛ تایبەتی بە ڕژێمی کۆماری. (٢) کۆمارخواز؛ سەر بە ڕژێمی کۆماری. (٣) [-R] ، تایبەتی بە حیزبی کۆماری ئەمەریکا.

n. (١) کەسێکی کۆمارخواز؛ کەسێکی سەر بە ڕژێمی کۆماری. (٢) [-R]، ئەندامی حیزبی کۆماری ئەمەریکا.

republicanism (ri-pub′li-kən-iz'm), *n.* (١) ڕژێمی کۆماری؛ کۆمارێتی. (٢) بیروباوەڕو فەلسەفەی ڕژێمی کۆماری. (٣) پەیڕەوکردنی ئەم بیروباوەڕو فەلسەفەیە. (٤) [-R]، بیروباوەڕو فەلسەفەو ڕێبازی ڕامیاری حیزبی کۆماری ئەمەریکا.

republicanize (ri-pub′li-kən-iz´), *v.t.* ڕژێمی کۆماری دامەزراندن؛ ڕاکێشان بۆ بیروباوەڕو فەلسەفەو ڕێبازی کۆماری؛ کردن بە کۆماری.

republication (rē´pub-li-kā′shən), *n.* (١) سەرلەنوێ بڵاوکردنەوە. (٢) پەرتووك یا گۆڤاری دووبارە بڵاوکراوە.

republic of letters, (١) نووسەران؛ بوێژان. (٢) وێژە.

repudiate (ri-pū′di-āt), *v.t.* (١) حاشالێکردن؛ پەیوەندی پچڕان لەگەڵدا: ***(to ~ one's son, wife, former friends, etc.)*** (٢) وازلێهێنان (بیروباوەڕ)، حاشالێکردن: ***(to ~ one's former beliefs)*** (٣) دان پیانەنان (قەرز)؛ حاشالێکردن؛ نەدانەوە: ***(to ~ a debt)*** .

-repudiator ***(n.).***

repudiation (ri-pū´di-ā′shən), *n.* (١) حاشالێکردن؛ پەیوەندی پێوە نەهێشتن. (٢) دان پیانەنان (قەرز)؛ حاشالێکردن؛ نەدانەوە.

repugn (ri-pūn′), *v.t. & v.i.* [Rare or Obs.], بەرهەڵستی کردن؛ بەربەرەکانی کردن.

repugnance (ri-pug′nəns), *n.* (١) نەگونجان لەگەڵ یەك. (٢) قین؛ ڕق؛ زۆر ڕق لێ بوون؛ بێز لێ هاتنەوە.

repugnancy (ri-pug′nən-si), *n.* = **repugnance.**

repugnant (ri-pug′nənt), *adj.* (١) نەگونجاو لەگەڵ؛ ناکۆك: ***(actions ~ to his words)*** (٢) بەرهەڵستیکەر؛ بەربەرەکانیکەر: ***(~ forces)*** . (٣) پیس؛ بۆگەن؛ قێز لێ بووەوە؛ ناپەسەند؛ ناشرین (کردەوە): ***(a ~ odor, act, attitude, person, etc.)***

repulse (ri-puls′), *v.t.* (١) بەرهەڵستی کردن و پاڵ پێوەنانە دواوە؛ گەڕاندنەوە دواوە (هێرش)؛ هەڵبڕین (دوژمن)؛ بەربەستکردن: ***(to ~ an attack)*** (٢) لە لووت دان؛ شکاندن؛ پەسەند نەکردن؛ نەویستن؛ ساردبوون لەگەڵدا

n. (١) بەرهەڵستی؛ بەرگری؛ هەڵبڕینی دوژمن. (٢) ساردی نواندن لەگەڵدا؛ نەویستن؛ شکاندن.

repulsion (ri-pul′shən), *n.* (١) بەرهەڵستی؛ هەڵبڕینی دوژمن؛ پاڵ پێوەنانی دوژمن بۆ شوێنی خۆی. (٢) ڕق؛ تین؛ قین لێ بوون؛ بێز؛ قێز لێ هاتنەوە. (٣) لەیەك دوورکەوتنەوە (فیزیا).

repulsive (ri-pul′siv), *adj.* (١) پاڵ پێوەنەر؛ دوورخەرەوە؛ بەرهەڵستیکەر. (٢) بۆگەن؛ پیس؛ ناشرین (ڕووخسار، کردەوە)؛ قێز لێ بووەوە

reputable (rep′yoo-tə-b'l), *adj.* (١) جێی بڕوایە؛ بەڕێز؛ بڕواپێکراو؛ بەناو؛ بە بایەخ. (٢) سەنگین (ووشە)؛ هەمووکەس بەکاری دەهێنێ (ووشە).

-reputability ***(n.).***

reputation (rep´yoo-tā′shən), *n.* (١) ناوبانگ؛ ناو؛ ناوداری. (٢) ناوبانگی باش؛ ناوی باش. (٣) بەوە ناسران؛ بە شتێك ناو دەرکردن: ***(He has a ~ of being a thief.)***

repute (ri-pūt′), *v.t.* وادانان؛ بەوە ناسران: ***(He is ~d to be stingy.)***

n. (١) ناوبانگ؛ ناو: *(a city of bad ~)* .
(٢) ناوبانگی باش؛ ناوی باش: *(a man of ~)* .

reputed (ri-pūt'id), *adj.* وا ناسراو؛ وا دانراو
(the ~ author of a book)

reputedly (ri-pūt'id-li), *adv.* گوایە؛ بەناو.

request (ri-kwest'), *n.* (١) داواکردن
(٢) داخوازی؛ داوا؛ خواست؛ تکا.
v.t. (١) داوالێکردن؛ داواکردن؛ داخوازی کردن. (٢) تکاکردن.
by request, لەسەر داخوازی جەماوەر؛ لەسەر داوا.

requiem (rē'kwi-əm), *n.* (١) (ا) نوێژو نزای جەماوەری بۆ گیانی مردوویەك یا مردووان (ئاینی کاسۆلیکی)؛ یادکردنەوە یا بیرەوەری مردوو.
(ب) مۆسیقای لێدراو لەم کاتەدا.
(٢) لاوانەوە بۆ گیانی مردوو؛ لاوانەوە؛ شیوەن؛ شین.

require (ri-kwīr'), *v.t.* (١) داواکردن؛ لەسەر سووربوون:
(They ~ obedience.)
(٢) فەرمان دان؛ داوالێکردن؛ پێ ووتن:
(They ~d them to be present.)
(٣) پێویست کردن؛ پێویست بوون؛ ویستن:
(A hungry man ~s food.)
v.i. داواکردن؛ زۆرکردن.

required (ri-kwīr'd), *adj.* پێویست

requirement (ri-kwīr'mənt), *n.* (١) داواکاری
(٢) مەرج؛ مەرجی پێشەکی؛ پێویستی:
(the ~s for college entrance)
(٣) پێویستی؛ شتی پێویست؛ ویستەمەنی.

requisite (rek'wə-zit), *adj.* پێویست؛ زۆر پێویست:
(The ~ supplies for a journey.)
n. شتی پێویست؛ پێویستی؛ ویستەمەنی.

requisition (rek'wə-zish'ən), *n.* (١) داوا؛ داواکردن.
(٢) داخوازی رەسمی دەزگایەکی میری یا کۆمپانیایەك بۆ کەرەسەو شتوومەك:
(a ~ for supplies and equipment)
(٣) مەرج؛ مەرجی سەرەکی؛ پێویست: *(the ~ of college degree)* .
(٤) داواکردنی گەڕاندنەوە یا دانەوە دەستی تاوانکارێك (لە وولاتێکەوە بۆ وولاتێکی تر)
v.t. (١) داواکردن؛ لێ سەندن: *(~ food for troops)* .
(٢) داوالێکردن

requital (ri-kwīt''l), *n.* (١) داواکردن؛ داواکاری؛ داوالێکران.
(٢) (ا) پاداشت؛ خەڵات. (ب) تۆڵە.

requite (ri-kwīt'), *v.t.* (١) بۆ گەڕاندنەوە (چاکە، خۆشەویستی)؛ پاداشت دانەوە: *(to ~ another's love)* .
(٢) تۆڵە سەندنەوە؛ تۆڵە لێکردنەوە.

reredos (rêr'dos), *n.* پەردە یا تیغە دیواری پشت قوربانیگا (کلێسە).

reroute (rē-rōōt', rē-rout'), *v.t.* بە رێگەیەکی تردا ناردن؛ بە رێیەکی جیاوازدا ناردنەوە.

rerun (rē-run'), *v.t.* پیشاندانەوە (فیلمی سینەما)؛ دووبارە پیشاندان.
n. پیشاندانەوەی فیلمێکی سینەمایی یا بەرنامەیەکی تەلەفزیۆنی.

resalable (rē-sāl'ə-b'l), *adj.* دەفرۆشرێتەوە.

resale (rē-sāl', rē'sāl'), *n.* فرۆشتنەوە.

rescind (ri-sind'), *v.t.* هەڵوەشاندنەوە (یاسا)؛ پووچ کردنەوە؛ سڕینەوە؛ لابردن: *(to ~ a law)* .
-rescinable *(adj.)*.

rescission (ri-sizh'ən, ri-sish'ən), *n.* هەڵوەشانەوە (یاسا)؛ پووچ کردنەوە؛ سڕینەوە؛ لابردن.

rescissory (ri-sis'ə-ri, ri-siz'ə-ri), *adj.* تایبەتی بە یاسا هەڵوەشاندنەوە یا پووچ کردنەوە.

rescript (rē'skript), *n.* (١) فەرمانی ئیمپراتۆری ڕۆما یا پاپا؛ وەڵامی ئیمپراتۆری ڕۆما یا پاپا دەربارەی پرسیارێك یا داخوازییەك.
(٢) فەرمان. (٣) (ا) نووسینەوە؛ دووبارە نووسین.
(ب) شتێکی سەرلەنوێ نووسراو.
(٤) فەرمانی دادگا بۆ دادنووس یا هی دادگای بەرز بۆ دادگای نزم دەربارەی داواکارییەك.

rescue (res'kū), *v.t.* (١) ڕزگارکردن؛ فریاکەوتن؛ هاتن بە هاوارەوە.
(٢) بە زۆر دەرهێنان لە بەندیخانە؛ بە زۆر شت سەندنەوە.
n. (١) ڕزگارکردن؛ ڕزگاری؛ فریاکەوتن.
(٢) بە زۆر لە بەندیخانە ڕزگارکردن؛ بە زۆر شت سەندنەوە.

research (ri-sūrch', rē'sūrch), *n.* لێکۆڵینەوە؛ کنەکردن؛ لێکۆڵینەوەی زانستی.
v.i. لێکۆڵینەوە؛ کنەکردن.

researcher (ri-sūrch'ēr, rē'sūrch'ēr), *n.* لێکۆڵەرەوە؛ کنەکار.

reseat (rē-sēt'), *v.t.* (١) دانیشاندنەوە.
(٢) کورسی تازە تێخستن؛ کورسی تازەکردنەوە.

reseau (rā-zō'), *n.* (١) تۆڕی نەقش لەسەر کراو.
(٢) پەردە یا تۆڕی ڕەنگاوڕەنگ (وێنەگەری).

resect (ri-sekt'), *v.t.* بڕین یا لابردنی بەشێکی ئەندامێکی لەش بە نەشتەرگەری

resection (ri-sek'shən), *n.* بڕین یا لێکردنەوەی پارچەیەك لە ئەندامێکی لەش بە نەشتەرگەری

reseda (ri-sē'də), *n.* (١) ڕووەکێکە گوڵی بۆن خۆش دەگرێ.
(٢) ڕەنگی سەوزی خۆڵەمێشی یا زەیتوونی.

resemblance (ri-zem'bləns), *n.* (١) لێکچوون؛ لێکردن؛ هاوشێوەیی. (٢) وێنە. (٣) [Obs.]، لەوانە بوون؛ بۆ هەبوون.

resemble (ri-zem'b'l), *v.t.* (١) لێ چوون؛ لێکردن؛ لێکچوون؛ هاوشێوە بوون: *(He ~s his father.)* .
(٢)[Archaic]، بەراووردکردن؛ لەیەك چوواندن.

resend (rē-send'), *v.t.* (١) سەرلەنوێ ناردن یا ناردنەوە.
(٢) گەڕاندنەوە؛ ناردنەوە.

resent (ri-zent'), *v.t.* ڕق لێ بوون؛ لێ پەست بوون؛ نارەزایی دەربڕین؛ بەدڵ نەبوون:
(He ~s criticism.; He ~s her indifference toward him.)

resentful (ri-zent'fəl), *adj.* کینە لە دڵ؛ کینەدار؛ قین لە دڵ؛ داخ لە دڵ.
-resentfully *(adv.)*; **resentfullness** *(n.)*.

resentment (ri-zent'mənt), *n.* ڕق؛ قین؛ کینە؛ قین لێ بوون؛ لێ پڕبوون؛ نارەزایی.

reservation (rez'ēr-vā'shən), *n.* (١) هەڵگرتن (بۆ دواڕۆژ)؛ خستنە لاوە؛ هێشتنەوە. (٢) شتی هەڵگیراو یا هێڵراوە؛ یەدەك؛ سپێر.
(٣) مەرج؛ دوودڵی:
(She accepted the invitation with mental ~s.)
(٤) شوێن یا ناوچەیەکی تەرخان کراو بۆ مەبەستێکی تایبەتی:
(an Indian ~ ; a military ~)
(٥) (ا) قۆرغ کردن (ژووری ئوتێل، کورسی فڕۆکە...هتد)؛ جێ گرتن؛ جێ یا بلیت بۆ هەڵگرتن یا دانان: *(We made ~ at this hotel.)*
(ب) جێی قۆرغ کراو یا هەڵگیراو (لە ئوتێل، فڕۆکە، شەمەندەفەر، یا چێشتخانەدا). (ج) بلیتی ئەم قۆرغ کردنە یا جێ گرتنە.

reserve (ri-zūrv'), *v.t.* (١) هەڵگرتن بۆ دواڕۆژ؛ گلدانەوە.
(٢) قۆرغ کردن؛ هەڵگرتن یا دانان بۆ کەسێکی تایبەتی یا مەبەستێکی تایبەتی؛ گرتن (جێگە، کورسی). (٣) بۆ خۆ هەڵگرتن؛ دان بەخۆ:
(I ~ the right to disagree.)
n. (١) یەدەك؛ سپێر؛ شتی هەڵگیراو بۆ دواڕۆژ (ئازووقە، قایمەکاری).
(٢) هەڵگیران بۆ دواڕۆژ؛ خرانە لاوە. (٣) مەرج؛ دوودڵی.

(٤) هەست و بیروڕای خۆ لە خەڵك شاردنەوە.
(٥) شەرمنی٠ خۆگرتن؛ سەنگینی؛ بێ دەنگی.
(٦) سەرمایەی هەڵگیراو بۆ تەنگانە لەلایەن بانق یا دەزگای ترەوە؛ قایمەکاری.
(٧) ڕەوی پارێزراو یا شوێنی دانراو بۆ مەبەستی تایبەتی: *(a forest ~)* .
(٨) (*pl.*)، هێزی چەکداری تەنگانە.
adj. هەڵگیراو بۆ دواڕۆژ؛ دانراو بۆ تەنگانە: *(a ~ supply of food)* .
in resrve, هەڵگیراو بۆ کاتی خۆی؛ دانراو بۆ کەسێك یا کاتێکی تایبەتی.
without resrve, بەبێ مەرج.
reserved (ri-zũrvd′), *adj.* (١) قۆرخ کراو؛ گیراو (جێ)؛
دانراو بۆ کەسێك یا مەبەستێکی تایبەتی (٢) شەرمن؛ بێ دەنگ.
reservist (ri-zũr′vist), *n.* سەربازی هێزی چەکداری تەنگانە
reservior (rez′ẽr-vwär′, rez′ẽr-vôr′), *n.* (١) عەماراو؛ ئەستێل؛
ئەستێرك (٢) تانکی؛ دەفری شلە. (٣) کیس یا توورەکە (زیندەوەرزانی).
(٤) عەمار (مەجان)؛ کۆگا؛ جێی شت کۆمەڵ بوون؛ بڕێکی زۆر:
(a ~ of good will)
reset (rē-set′), *v.t.* (١) دووبارە گرتنەوە (ئێسقانی شکاو)؛
چاك کردنەوە: *(to ~ a broken arm)*
(٢) ڕاستکردنەوە (کاتژمێر)؛ دانانەوە لەسەر کاتی ڕاست
(to ~ an alarm oclock)
n. (١) گرتنەوەی ئێسقانی شکاو.
(٢) ئێسقانی شکاوی دووبارە گیراوە؛ شتی سەرلەنوێ چاك کراو یا ڕێکخراو.
(٣) ڕووەکی دووبارە نێژراو
reship (rē-ship′), *v.t.* (١) دووبارە ناردن بە کەشتی.
(٢) گواستنەوە بۆ کەشتییەکی تر.
v.i. (١) سواری کەشتی بوونەوە؛ دووبارە بە کەشتی ڕۆیشتن.
(٢) ناوی خۆ نووسین بۆ کارکردن لەسەر کەشتی ئایندەی کەشتی بازرگانی
(کەشتیو ن)
-reshipment *(n.).*
reshuffle (rē-shuf′′l), *v.t.* (١) دووبارە تێکەڵاوکردنەوە (کاغەزی
یاری یا قومار. (٢) گۆڕین (ئەنجوومەنی وەزیران)؛ ڕێکخستنەوە.
n. گۆڕان ئەنجوومەنی وەزیران)؛ ڕێکخستنەوە: *(a cabinet ~)* .
reside (ri-zīd′), *v.i.* (١) نیشتەجێ بوون (بۆ ماوەیەکی زۆر)؛
تێدا ژیان دانیشتن: *(He still ~s in the same house.)* .
(٢) تێدابوون ؛ تایبەخۆ؛ هەبوون بە زگماکی.
(٣) بە دەست بوون؛ درانە دەست؛ پێ سپێردران (دەسەڵات):
(The real power ~s in the people.)
residence (rez′i-dəns), *n.* (١) ژیان لە شوێنێك؛ ماوەی ئەم ژیانە؛
نیشتەجێیی *(His ~ in Europe matured him.)* .
(٢) نیشتەجێیی کاتی قوتابێتی لە زانکۆدا؛ ماوەی ئەم نیشتەجێیییە.
(٣) ماڵ؛ نیشتەجێ؛ نشینگە. (٤) خانووبەرە؛ کۆشك
(٥) ماوەی ژیان لە خانوویەك یا شوێنێکدا.
residency (rez′i-dən-si), *n.* (١) ماڵ؛ خانە؛ نشینگە؛
(٢) نشینگە یا بارەگای نوێنەری دبلۆماسی (بەتایبەتی لە وولاتی ژێردەستەدا).
(٣) ماوەی فێربوونی پسپۆڕی پزیشك.
resident (rez′i-dənt), *adj.* (١) نیشتەجێ؛ نیشتەنی؛
دانیشتووی شوێنێك. (٢) پزیشکی نیشتەجێ:
(a ~ physician in a hospital)
(٣) ناوکی؛ شاراوە.
(٤) ناکۆچەر (باڵندە)؛ نیشتەنی بە درێژایی ساڵ.
n. (١) نیشتەجێ؛ نیشتەنی؛ دانیشتووی هەمیشەیی شوێنێك.
(٢) نوێنەری دبلۆماسی (بەتایبەتی لە وولاتی ژێردەستەدا).
(٣) باڵندەی نیشتەنی یا ناکۆچەر. (٤) جێگر.
residential (rez′i-den′shəl), *adj.* (١) تایبەتی بە ماڵ.
(٢) بۆ تێدا ژیان دەشێت؛ نیشتەجێیی؛ هی نیشتەنی: *(a ~ district)* .
residual (ri-zij′o͞o-əl), *adj. & n.* (١) پاشماوە؛ پاشەڕۆك؛ دوامaوە.
(٢) ژمارەی دواماوە پاش لێ دەرکردن (ژمارەو پێوان).
(٣) هەڵەی ژماردن (ژمارەو پێوان)؛ هەڵەی چاك نەکراو.
(٤) (*pl.*) ، ئەو مزەی دەدرێ بە نووانەرێکی بەرنامەیەکی تەلەفزیۆنی هەر
جارێك بەرنامەکە پیشان بدرێتەوە.
residuary (ri-zij′o͞o-er′i), *adj.* هی دواماوە؛ هی پاشماوە.
residue (rez′ə-do͞o′, rez′ə-dū′), *n.* (١) پاشماوە؛ دواماوە؛ ماوە؛
پاشەڕۆك. (٢) خڵتە. (٣) پاشماوەی میراتی پاش دابەشکردنی بەسەر
میراتبەرو خاوەن قەرزدا
residuum (ri-zij′o͞o-əm), *n.* پاشماوە؛ دواماوە؛ پاشەڕۆك؛ خڵتە.
resign (ri-zīn′), *v.t.* (١) دەست هەڵگرتن (لە ماف یا داوایەك).
(٢) وازهێنان لەکار؛ دەست لە ئیش هەڵگرتن بە تەواوی.
(٣) زۆر لە خۆ کردن بۆ ڕازی بوون بە شتێك؛ بە ناچاری پێ ڕازی بوون
(You have to ~ yourself to do without luxuries.)
v.i. واز لە کار هێنان بە ڕەسمی؛ دەست لە ئیش هەڵگرتن:
(He ~ed from the presidency.)
resign oneself, بە ناچاری پێ قایل بوون؛
مل بۆ کەچ کردن لە ناچاریدا: *(to ~ oneself to a life of poverty)* .
resign (rē-sīn′), *v.t.* سەرلەنوێ مۆرکردن؛ ئیمزاکردنەوە.
resignation (rez′ig-nā′shən), *n.* (١) واز لە کار هێنان بە ڕەسمی؛
دەست هەڵگرتن لە ئیش بە یەکجاری. (٢) بەیاننامەی ئەم وازهێنانە؛ وازنامە.
(٣) پێ قایل بوونی ناچاری؛ ملکەچی ناچاری؛ مل نان؛ شان دانەبەر؛ ماتەمینی
resigned (ri-zīnd′), *adj.* ملکەچ بە ناچاری؛ ملدەر؛ ماتەمین؛
شان دەرەبەر: *(~ed to one's fate)* .
resile (ri-zīl′), *v.i.* خۆگرتنەوە؛ گەڕانەوە شێوەی پێشوو؛
شێوەی خۆ وەرگرتنەوە؛ هەڵسانەوە.
resilience (ri-zil′i-əns, ri-zil′yəns), *n.* (١) شێوەی خۆ
وەرگرتنەوە؛ نەرمی؛ بەرگەگرتن.
(٢) توانای خۆگرتنەوە؛ توانای هەڵسانەوە (پاش تێکشکان یا ژێرکەوتن)؛
جیڕی؛ توانای گەڕانەوە بۆ دۆخی چاکی جاران:
(These people are known for their ~ .)
resiliency (ri-zil′i-ən-si, ri-zil′yən-si), *n.* = **resilence.**
resilient (ri-zil′i-ənt, ri-zil′yənt), *adj.* (١) لاستیکی؛ نەرم؛
شێوەی خۆ وەرگرەوە. (٢) زووهەڵساوە (پاش تێکشکان یا ژێرکەوتن)؛ جیڕ؛
بەرگەگر؛ نەبەزیو.
resin (rez′′n), *n.* (١) جەوی؛ شیلەیەکی لینجە لە هەندێك دارودرەخت
دێت کە بریندار دەکرێ یا دەبڕدرێ.
(٢) ماددەیەکی کیمیایی گیراوەیە وەك جەوی وایە.
v.t. جەوی لێدان؛ جەوی لێخشاندن.
resinate (rez′′n-āt′), *v.t.* جەوی تێکردن.
resiniferous (rez′′n-if′ẽr-əs), *adj.* جەوی لێ دەدرێت؛
جەوی لێ دێتە بەرهەم.
resinoid (rez′′n-oid′), *adj.* تایبەتی بە جەوی؛ لە جەوی دەچێت؛
جەوی تێدایە.
n. ماددەیەك وەك جەوی.
resist (ri-zist′), *v.t.* بەرهەڵستی کردن؛ بەرگری کردن؛ خۆگرتن؛
مل نەدان؛ خۆ بەدەستەوە نەدان؛ بەربەرەکانی کردن؛ دژ وەستان؛ خۆڕاگرتن
n. ماددەیەکە لە ڕوویەك دەدرێ بۆ ڕێ گرتن لە خورانەوە.
resistance (ri-zis′təns), *n.* (١) بەرهەڵستی؛ بەرگری؛ مل نەدان؛
بەربەرەکانی؛ خۆ بەدەستەوە نەدان؛ خۆڕاگرتن.
(٢) توانای بەرگری؛ توانای بەربەرەکانی.
(٣) [R-]، هێزی بەرگری دژ بە داگیرکەرانی وولات.
resistant (ri-zis′tənt), *adj.* بەرگر؛ بەرهەڵستیکەر؛ مل نەدەر.
n. مرۆڤ یا شتی بەرگر.
resistible (ri-zis′tə-b′l), *adj.* بەرگری دەکرێ؛ بەری دەگیرێ؛
بەرهەڵستی دەکرێ.

-resistibility *(n.)*.
resistive (ri-zis′tiv), *adj.* بەرگر؛ بەرهەڵستیکەر؛ بەرگریکەر.
-resistivity *(n.)*.
resistless (ri-zist′lis), *adj.* (١) بەرگری ناکریٚ؛ بەرهەڵستی ناکریٚ.
(٢) بەرهەڵستی نەکەر؛ بەرگری نەکەر؛ توانای بەرهەڵستی نیٚیە.
resistor (ri-zis′tēr), *n.* ئامێری بەرهەڵستی بازنەی کارەبا.
resoluble (rez′ə-loo-b'l, rez′'l-yoo-b'l), *adj.* چارەسەر دەکریٚ؛ دەبڕڕێتەوە.
-resolubility *(n.)*.
resolute (rez′ə-lōōt′, rez′'l-ūt′), *adj.* سوور لەسەر؛ نەگۆڕ؛ دوودڵی نەکەر.
-resolutely *(adv.)*; **resoluteness** *(n.)*.
resolution (rez′ə-lōō′shən, rez′'l-ū′shən), *n.* (١) بڕیاردان.
(٢) یەك لاکردنەوە؛ خستن بەلایەکدا. (٣) بڕیار؛ بڕیارنامە.
(٤) سووربوون لەسەر؛ نەگۆڕان؛ دوو دڵی نەکردن.
(٥) چارەسەری؛ چارەکردن؛ ئەنجام؛ بە ئەنجام گەیاندن.
(٦) نیشتنەوە (ئاوساوی، تا).
resolvable (ri-zol′və-b'l), *adj.* چارەسەر دەکریٚ؛ چارەی بۆ دەدۆزرێتەوە.
resolve (ri-zolv′), *v.t.* (١) شیکردنەوە.
(٢) گۆڕان؛ بوون بە:
(The discussion ~d itself into an argument.)
(٣) بڕیار پێدان؛ والێکردن؛ والێکردن کە بڕیار بدات.
(٤) بڕیاردان: *(We ~d to go.)* .
(٥) (ا) چارەکردن؛ چارەسەرکردن: *(to ~ a problem)* .
(ب) لابردن (گومان، دوودڵی)؛ ڕەواندنەوە؛ نەهێشتن.
(٦) بڕیاردان بە دەنگ لەسەر دان؛ خستن بە لایەکدا؛ بڕینەوە؛ یەکلاکردنەوە.
(٧) [Obs.]: تواندنەوە.
(٨) بوون بەهۆی نیشتنەوە (ئاوساوی، تا).
(٩) پیشاندانی هەموو بەشەکانی بە جیا و بە ڕوونی.
v.i. (١) یەکلابوونەوە؛ بە لایەکدا کەوتن.
(٢) بڕیاردان؛ گەیاندنە ئەنجام.
n. (١) لەسەر سووربوون؛ نەگۆڕان؛ دوودڵی نەکردن: *(They lack ~.)* .
(٢) بڕیار (٣) بڕیاری ڕەسمی ئەنجوومەنێك وەك پەرلەمان.
resolved (ri-zolvd′), *adj.* سوورە لەسەری؛ نەگۆڕ؛ دوودڵی نەکەر.
-resolvedly *(adv.)*.
resolvent (ri-zol′vənt), *adj. & n.* (١) توێنەرەوە.
(٢) دەرمانی ئاوساوی نیشتنەوە.
resonance (rez′ə-nəns), *n.* زرنگانەوە؛ زرنگەزرنگ؛ دەنگدانەوە.
resonant (rez′ə-nənt), *adj.* (١) زرنگانەوە؛ لەرلەراوی (دەنگ)؛ لەرزۆك: *(a deep ~ voice)* .
(٢) دەنگدەرەوە: *(~ walls)* .
resonate (rez′ə-nāt′), *v.i.* زرنگانەوە؛ دەنگدانەوە؛ زرنگەزرنگ کردن.
resonator (rez′ə-nā′tēr), *n.* ئامێری زرنگانەوە؛ ئامێری دەنگدەرەوە.
resorb (ri-sôrb′), *v.t.* (١) هەڵمژینەوە؛ دووبارە هەڵمژین.
(٢) تواندنەوە و گۆڕین و هەڵمژینی خواردەمەنی.
-resoption *(n.)*.
resort (ri-zôrt′), *v.i.* (١) بۆ چوون (بەتایبەتی بۆ سەیران یا گەشت)؛ چوون بۆ سەیرانگا:
(People ~ to parks and beaches in the summer.)
(٢) پەنا بۆ بردن؛ پەنا دانەبەر؛ داڵدە بۆ بردن:
(He ~ed to extreme measures.)
n. (١) سەیرانگا؛ هاوینەهەوار؛ زستانە هەوار؛ گەشتگا: *(a winter ~)* .
(٢) شوێنی کۆبوونەوە یا یەکگرتن: *(a popular place of ~)* .
(٣) داڵدە؛ پەنا؛ پەناگا؛ چارە.
(٤) کەسێك یا شتێکی داڵدە بۆ براو؛ پەنا بۆ براو: *(a last ~)* .
resound (ri-zound′), *v.i.* (١) زرنگانەوە؛ دەنگدانەوە.
(٢) دەنگێکی زل لێوە هاتن.
(٣) دەنگدانەوە (مەجاز)؛ ناو دەرکردن:
(His bravery ~ed all over the country.)
v.t. (١) دەنگدانەوە؛ زرنگانەوە. (٢) بە دەنگی بەرز ووتن.
(٣) پیاهەڵدان؛ ستایش کردن بە دەنگی بەرز.
-resounding *(adj.)*; **resoundingly** *(adv.)*.
resource (ri-sôrs′, rē′sōrs), *n.* (١) داهات؛ دەرامەت.
(٢) *(pl.)* ، سامان، سەرمایە.
(٣) سامانی وڵات؛ سەرچاوەی سامان:
(Our natural ~s include coal and petroleum.)
(٤) هۆی جێبەجێکردن؛ هۆی فریاکەوتن؛ چارە؛ ڕێی ڕاپەڕاندنی کار.
(٥) *(pl.)* ، شێوەی کات بردنەسەر؛ شێوەی ڕابواردن.
(٦) شارەزایی؛ لێ زانین؛ بلیمەتی؛ زۆرزانی.
resourceful (ri-sôrs′fəl, ri-sōrs′fəl), *adj.* زۆرزان؛ لێهاتوو (بەتایبەتی لەکاتی تەنگانەدا)؛ کارامە؛ هەرگیز دانامێنیٚ بۆ هەرچ شتێك بیەویٚ بیکات.
-resourcefully *(adv.)*; **resourcefulness** *(n.)*.
respect (ri-spekt′), *v.t.* (١) ڕێزگرتن؛ ڕێزلێنان؛ ڕێزلێگرتن.
(٢) بەتەنگەوەهاتن: *(R~ his privacy.)* .
(٣) پەیوەندی پێوەبوون
n. (١) ڕێز: *(They have great ~ for him.)* .
(٢) بەتەنگەوەهاتن:
(One must have ~ for the felling of others.)
(٣) شێوەی ڕێز پیشاندان.
(٤) ڕوو؛ لا؛ بار:
(In this ~ you are wrong.; They differ in two ~s.)
(٥) دەربارە؛ سەبارەت بە: *(with ~ to your problem)* .
in every respect, لە هەموو ڕوویەکەوە.
in respect of, دەربارەی؛ سەبارەت بە؛ لە بابەت ئەوەوە.
in respect that, لەبەر؛ بەهۆی.
pay one's last respects, چوون بۆ پرسەی کەسێك.
pay one's respects, ڕێز پیشاندان بە سەرلێدان؛ چوون بۆ لا بۆ ڕێزلێگرتن: *(He paid his respects to the mayor.)* .
respectability (ri-spekt′tə-bil′ə-ti), *n.* (١) بەڕێزی؛ بەڕێزیتی؛ ڕێز لیٚ گیران؛ پایەداری؛ سەنگینی؛ پایەخداری.
(٢) خەڵکی بەڕێز؛ بەڕێزان؛ ڕێز لیٚ گیراوان.
(٣) *(pl.)* ، ئەو نەریتە کۆمەڵایەتییانەی بەڕێزی پیشان دەدەن.
respectable (ri-spek′tə-b'l), *adj.* (١) بەڕێز؛ ڕێزدار؛ سەنگین؛ ڕێز لیٚ گیراو؛ پایەدار؛ شایانی ڕێزە.
(٢) پەسەند؛ بەجیٚ؛ درووست؛ باش: *(a ~ hotel ; ~ behavior)* .
(٣) باش؛ خراپ نیٚیە؛ پەسەند:
(His work was ~ , but not outstanding.)
(٤) قەبارەدار؛ گەورە؛ زۆر؛ گاڵتەی پیٚ ناکریٚ (ژمارە، قەبارە):
(a ~ number, amount, etc.)
(٥) خراپ نیٚیە؛ باش؛ بەکاردێت: *(a ~ suit of clothes)* .
-respectably *(adv.)*.
respectful (ri-spekt′fəl), *adj.* ڕێزگر؛ نیشانەی ڕێزگرتنە:
(a ~ person ; ~ behavior)
-respectfully *(adv.)*.
respecting (ri-spek′tiŋ), *prep.* دەربارەی؛ سەبارەت بە؛ لە بابەت.
respective (ri-spek′tiv), *adj.* (١) هەریەکە هی خۆی؛ جیا؛ تایبەتی بە هەریەکێك:
(The two women stood by their ~ husbands.;

They went back to their ~ rooms.)

(٢) [Obs.]. لایەنگر

(٣) [Obs.]. بەڕێز؛ شایانی ڕێزە.

(٤) [Obs.]. بەگوێ.

respectively (ri-spek′tiv-li), *adv.* بەرودو : یەك لەدوای یەك؛ بە ڕیز؛ بە سەرە
(The first, second, and third prizes went to John, Mary, and George ~ .)

respiration (res′pə-rā′shən), *n.* هەناسەدان.

respirator (res′pə-rā′ter), *n.* (١) شتێکە دەکرێتە دەمو لووت بۆ هەڵنەمژینی شتی پیس (لە کرێشەو شتی وەها درووست دەکرێ).
(٢) ئامێری هەناسەپێدان. (٣) [British]. gas mask.

respiratory (ri-spīr′ə-tôr′i, res′pēr-ə-tōri), *adj.* تایبەتی بە هەناسەدان.

respire (ri-spīr′), *v.i.& v.t.* هەناسەدان.

respite (res′pit), *n.* (١) دواخستن بەتایبەتی هی سزای هەڵواسین).
(٢) مۆڵەت (لە ئێش، نەخۆشی، کارەسات)؛ پشوو؛ ماوەی هێمنی و خامۆشی:
(a ~ from pain, work, etc.)
v.t. (١) مۆڵەت پێدان : کار، نەخۆشی، ئازار، کارەسات)؛ پشوو پێدان.
(٢) دواخستنی سزا (بەتایبەتی هی هەڵواسین).

resplendence (ri-splen′dəns), *n. Also* **resplendency.** بریقە؛ بریسکە؛ درەوشانەوە.

resplendent (ri-splen′dənt), *adj.* بریقەدار؛ بریسکەدار؛ درەوشاوە؛ زۆر جوان و نایاب.

respond (ri-spond′), *v.i.* (١) وەلام دانەوە.
(٢) بەدەنگەوەهاتن: *(He ~ed to their appeal for help.)* .
(٣) [Obs. or Rare]. هاوتابوون؛ بەرامبەربوون.
(٤) لێپرسینەوە (دادگەری)؛ بەرپرسیاربوون.
v.t. وەلام دانەوە.
n. (١) پایەی تاق (خانووسازی).
(٢) خوێندنەوەی ئینجیل بە دەنگ و ئاوازەوە لەلایەن کۆرەسی کڵێسەوە.

respondence (ri-spon′dəns), *n. Also* **repondency.** وەلام؛ وەلام دانەوە.

repondent (ri-spon′dənt), *n.* (١) وەلام دەرەوە؛ بەدەنگەوەهاتوو.
(٢) شکات لێکراو (بەتایبەتی لە مەسەلەی تەلاق و بەشکردنی سەرمایە دوای تەلاق؛
adj. وەلام دەرەوە؛ بەدەنگەوەهاتوو.

response (ri-spons′), *n.* (١) وەلام؛ وەلام دانەوە.
(٢) بەدەنگەوە هاتن؛ وەلام دانەوە (لە ئەنجامی بزوێنەرێکی دەرەوەدا).
(٣) بۆ سەندنەوەی ووتەی قەشە لەلایەن کۆمەڵی نوێژکەران یا کۆرەسی کڵێسەوە

responsibility (ri-spon′sə-bil′ə-ti), *n.* (١) لێپرسینەوە؛ بەرپرسیاری (٢) پێویستی سەرشان؛ لە ئەستۆدا بوون.

responsible (ri-spon′sə-b'l), *adj.* (١) بەرپرسیار؛ لێپرسراو:
(He is ~ for the car.)
(٢) لێپرسراو؛ کاربەدەست؛ شت بەدەست: *(He has a ~ position.)* .
(٣) هۆی ڕوودانێك یا بارێکی تایبەتی؛ سووچدار
(He is ~ for what happend.)
(٤) (ا) پشت پێ بەستراو؛ جێی بڕوایە: *(She is a ~ person.)* .
(ب) تێگەیشتوو؛ ژیر.
(ج) پشتی پێ دەبەسترێ کە قەرزی خۆی بداتەوەو پێویستی سەرشانی جێبەجێ بکات؛ سەرڕاست.

-responsibly *(adv.).*

responsion (ri-spon′shən), *n.* (١) وەلام؛ وەلام دانەوە.
(٢) (*pl.*) . یەکەم تاقیکردنەوەی سێ تاقیکردنەوە بۆ بڕوانامەی بەکالۆریۆس لە زانکۆی ئۆکسفۆرد.

responsive (ri-spon′siv), *adj.* (١) وەلام دەرەوە.
(٢) بەدەنگەوەهاتوو؛ بەهەست؛ بە هاوارەوە هاتوو؛ هاوسۆز؛ هاوهەست:
(a ~ audience)
-respensively *(adv.)*; **respensiveness** *(n.).*

responsory (ri-spon′sə-ri), *n.* بۆ سەندنەوەی ووتەی قەشە لە کڵێسەدا.

res publica (rēz pub′li-kə), [L.], کۆمار؛ میری؛ وولات.

rest (rest), *n.* (١) (ا) نوستن؛ ڕاکشان؛ پاڵدانەوە. (ب) ماندوێتی دەرچوون.
(٢) حەوانەوە؛ حەسانەوە. (٣) پشوو؛ ووچان.
(٤) ئاسوودەیی؛ مێشك حەسانەوە.
(٥) حەسانەوەی مردن؛ کشوماتی یا خامۆشی مردن.
(٦) وەستان؛ نەجوڵان؛ نەبزوان.
(٧) جێی حەوانەوە؛ جێی وەستان (لە کاتی گەشتدا)؛ خان.
(٨) شوێنی لەسەر ڕاگیر بوون، وەستان، یا دانان؛ پاڵپشت.
(٩) وەستانێکی کەم (مۆسیقا، دێڕی هۆنراوە).
v.i. (١) (ا) ماندوێتی دەرچوون (بە نوستن). (ب) نوستن؛ ڕاکشان.
(٢) حەوانەوە؛ حەسانەوە. (٣) پشوودان؛ ووچان گرتن.
(٤) مردن؛ حەوانەوە بە مردن.
(٥) بێ دەنگ بوون؛ وەستان؛ سرەوتن؛ جووڵە لێ بڕان؛ نەبزوان.
(٦) نوستن (مەجاز)؛ مانەوە بەبێ دەست لێدان: *(Let the matter rest.)* .
(٧) پاڵ پێوە دان؛ کەوتنە سەر؛ پاڵدانەوە.
(٨) لە شوێنێکدا بوون: *(The fault ~s with him.)* .
(٩) لەسەر بەندبوون؛ کەوتنە سەر:
(Our future ~s on your shoulders.)
(١٠) ئاراستەکردن؛ لەسەر گیرسانەوە (مەجاز)؛ چاو تێ بڕین:
(His eyes ~ed on her picture.)
(١١) بە بەیاری مانەوە؛ نەکێڵران.
(١٢) دوایی پێ هاتنی داواکارییەك (دادگەری).
v.t. (١) (ا) حەواندنەوە؛ حەساندنەوە. (ب) پشووپێدان؛ ووچان گرتن
(٢) دانان؛ خستنەسەر: *(~ your head on the pillow.)* .
(٣) لەسەر دانان؛ کردن بە بنچینە بۆ:
(He ~ed his argument on trivialities.)
(٤) ئاراستەکردن؛ چاو خستنەسەر؛ چاو تێ بڕین.
(٥) وەستاندن.
(٦) دوایی پێ هێنانی داواکارییەك (دادگەری):
(The State ~s its case.)
  at rest, (١) نووستوو. (٢) جووڵە لێ براو.
(٣) لە ئاسوودەدایە؛ پڕ ئاسوودە؛ بێباك.
(٤) مردوو.
  lay to rest, ناشتن (مردوو):
(He was laid to rest last week.)

rest (rest), *n.* (١) (ا) ماوە؛ پاشماوە. (ب) ئەوانی تر؛ ئەوانەی ماونەتەوە.
(٢) [British]، پارەی زیادە یا هەڵگیراو.
v.i. (١) بەردەوام بوون لەسەر؛ وەها مانەوە؛ بوون:
(~ assured that we will go.)
(٢) [Obs.]، لەدوا مانەوە؛ پاشماوە مانەوە.

restate (rē-stāt′), *v.t.* (١) ووتنەوە؛ دووبارە ووتن؛ سەرلەنوێ ووتنەوە.
(٢) بە شێوەیەکی تازە ووتن؛ داڕشتنەوەو ووتنەوە.
-restatement *(n.).*

restaurant (res′tə-rənt, res′tə-ränt′), *n.* چێشتخانە.

restauranteur (res′tə-rə-tūr′), *n.* خاوەن چێشتخانە؛ کارگێڕی چێشتخانە.

restful (rest′fəl), *adj.* (١) حەوێنەرەوە؛ ئاسوودەبەخش.
(٢) پڕ ئاسوودە؛ بێ ئێش و ئازار؛ حەساوە:
(The patient spent a ~ night.)

-restfully *(adv.)*; **resfulness** *(n.)*.

restitution (res´tə-to͞o′shən, res´tə-tū′shən), ***n.*** (١) دانەوەی شتێك بە خاوەنەكەی خۆی. (٢) بۆ بژاردن. (٣) گەڕانەوە بۆ دۆخی جاران. (٤) شێوەی خۆ وەرگرتنەوەی شتێكی لاستیكی پاش قوپاندنی.

restive (res′tiv), ***adj.*** (١) لاتراسكە بەستوو (ئەسپ)؛ مانگر. (٢) سەركێش؛ كەللەڕەق؛ سەرسەخت؛ لاسار. (٣) بێ ئارام؛ ئەسرەوتوو؛ بێ سرەوت.

restless (rest′lis), ***adj.*** (١) بێ ئارام؛ بێ سرەوت؛ جیوەتێكراو (مەجاز). (٢) بێ حەوانەوە؛ بێ خەو: ***(a ~ night)*** . (٣) هەرگیز نەوەستاو: ***(the ~ sea)*** . (٤) بێزار؛ ناڕازی.

-restlessly *(adv.)*; **restlessness** *(n.)*.

restock (rē-stok′), ***v.t.*** شتوومەكی تازە بۆ هێنان (دووكان، كۆگا)؛ شوێن پڕكردنەوەی شتوومەكی فرۆشراو یا بەكارهێنراو.

restoration (res´tə-rā′shən), ***n.*** (١) دانانەوە؛ دانرانەوە؛ دامەزراندنەوە (٢) گەڕاندنەوە بۆ دۆخی جاران یا پێشوو. (٣) چاك كردنەوە (خانوو، شتی ناومال):
(the ~ of a house, a piece of furniture, etc.)
(٤) چاكبوونەوە: لە نەخۆشی هەلسانەوە؛ بووژانەوە. (٥) شتێكی چاككراوە یا پینەكراوە.

the Restoration, (١) گەڕانەوەی ڕژێمی پاشایەتی بۆ ئینگلتەرە سالی ١٦٦٠ بە پاشایەتی چارلسی دووەم. (٢) ماوەی پاشایەتی چارلسی دووەم لە سالی ١٦٦٠–١٦٨٥.

restorative (ri-stôr′ə-tiv, ri-stō′rə-tiv), ***adj.*** (١) چاككەرەوە (دەرمان)؛ بووژێنەرەوە؛ هۆش هێنەرەوە بەر خۆ. (٢) تازەكەرەوە؛ گەڕێنەرەوە بۆ دۆخی جاران؛ دامەزرێنەرەوە.
n. دەرمانی هۆش هێنەرەوە بەر خۆ؛ دەرمانی چاككەرەوە.

restore (ri-stôr′, ri-stōr′), ***v.t.*** (١) دانەوە بە خاوەنی خۆی؛ بۆ گەڕاندنەوە. (٢) چاك كردنەوە؛ گەڕاندنەوە بۆ دۆخی جاران یا باری پێشوو:
(to ~ a building, painting, etc.)
(٣) دانانەوە لەسەر پلەوپایەی خۆی؛ گەڕاندنەوە بۆ پلەی پێشوو:
(to ~ a king to his throne)
(٤) بووژاندنەوە؛ چاك كردنەوە: ***(to ~ someone to health)*** .
(٥) سەندنەوە؛ دەمەزراندنەوە؛ هێنانەوە:
(to ~ one's rights ; to ~ decency to the government)

restrain (ri-strān′), ***v.t.*** (١) ڕاگرتن؛ خۆڕاگرتن؛ وەستاندن؛ بەربەستكردن؛ ڕێ لێگرتن. (٢) جلەوگرتن؛ دابینكردن؛ گرتن. (٣) خستنە بەندیخانەوە یا شێتخانەوە؛ گرتن. (٤) سنوور بۆ دانان؛ بەستنەوە.

restraint (ri-strānt′), ***n.*** (١) ڕاگرتن؛ خۆڕاگرتن؛ ڕێ لێگرتن. (٢) سەربەستی لێ سەندنەوە؛ بێ سەربەستی؛ بەستنەوە. (٣) ڕاگر؛ ڕاگیركەر؛ كۆسپ؛ تەگەرە. (٤) هەستی خۆ شاردنەوە؛ هەست دەرنەخستن یا پێشێل كردن.

restrict (ri-strikt′), ***v.t.*** سنوور بۆ دانان؛ بەستنەوە؛ كەمكردنەوە؛ ڕێ لێگرتن؛ قەدەغەكردن: ***(The government ~ed his movements.)*** .

restricted (ri-strik′tid), ***adj.*** (١) بەستراوە؛ سنوور بۆ دانراو. (٢) قەدەغەكراو؛ قەدەغەیە بۆ هەندێ ڕەگەز، كەس...هتد:
(a ~ hotel , neighborhood, etc.)

restriction (ri-strik′shən), ***n.*** (١) سنوور بۆ دانان؛ ڕێ لێگرتن؛ قەدەغە كردن؛ بەسترانەوە. (٢) سنوور؛ كۆسپ؛ قەدەغە: ***(to place ~s on foreign trade)*** .

restrictive (ri-strik′tiv), ***adj.*** (١) بەستەرەوە؛ ڕێ لێگر؛ دەست بەستەرەوە؛ قەدەغەیی: ***(~ regulations)*** . (٢) بەستەرەوە (ڕێزمان)؛ تایبەتی بە دەستەواژەیەك یا پارستەیەك كە پێویستە بۆ مانای ڕستەكەو دەیبەستێتەوە: (لە ڕستەی:
People ***who read a great deal*** have large vocabularies.
پارستەی بەستەرەوەیە). " ***who read a great deal*** "

rest-room (rest′ro͞om´, rest′room´), ***n.*** ئاودەستخانە (بەتایبەتی لە شوێنی گشتیدا)؛ ئاودەست؛ پێشاو. (هەروەها " **rest room** ").

result (ri-zult′), ***v.i.*** (١) لێوە پەیدابوون؛ ئەنجام لێ بوونەوە:
(Learning ~s from study.)
(٢) بوون بە هۆ: ***(The discussion ~ed in new action.)*** .
n. بەرهەم؛ بەر.

resultant (ri-zul′t'nt), ***adj.*** لێوە پەیدابوو؛ ئەنجامی ئەوەیە.
n. (١) ئەنجام؛ سەرەنجام. (٢) هێز (فیزیا).

resume (ri-zo͞om′, ri-zūm′), ***v.t.*** (١) وەرگرتنەوە:
(He ~d his seat.)
(٢) دەستپێكردنەوە؛ تێهەلچوونەوە: ***(to ~ work)*** .
v.i. دەستپێكردنەوە؛ تێهەلچوونەوە؛ سەرهەلدانەوە؛ هەلدانەوە.

-resumble *(adj.)*.

résumé (rā′zoo-mā´, rez′o͞o-mā´), ***n.*** (١) كورتە؛ پوختە. (٢) كورتەی ژیننامە؛ كورتەی خوێندن و پیشەو كاری ڕابوردوو (كەسێك كە بۆ ئیش دەگەڕێ دەیداتە خاوەن كار).

resumption (ri-zump′shən), ***n.*** دەستپێكردنەوە؛ تێهەلچوونەوە؛ دەستپێكرانەوە.

resupinate (ri-so͞o′pə-nāt´, ri-sū′pə-nāt′), ***adj.*** هەلگەڕاوە یا لە سەربەرەوخوار چوو (وەك هەندێ گول).

resupine (rē′soo-pīn′, rē′syoo-pīn´), ***adj.*** لەسەر پشت پالكەوتوو.

resurge (ri-sûrj′), ***v.i.*** سەرهەلدانەوە؛ زیندووبوونەوە؛ بووژانەوە؛ هەلچوون.

resurgence (ri-sûr′jəns), ***n.*** سەرهەلدانەوە؛ سەر بەرزكردنەوە؛ زیندووبوونەوە؛ بووژانەوە: ***(a ~ of nationalistic feelings)*** .

resurgent (ri-sûr′jənt), ***adj.*** سەرهەلدەرەوە؛ زیندوبووەوە؛ بووژاوە.

resurrect (rez´ə-rekt′), ***v.t.*** (١) زیندووكردنەوە؛ مردوو زیندووكردنەوە. (٢) بووژاندنەوە؛ بزواندنەوە؛ هێنانەوە بەرچاو؛ هێنانەوە پێشەوە.
v.i. زیندووبوونەوە.

resurrection (rez´ə-rek′shən), ***n.*** (١) زیندووبوونەوەی مردوو. (٢) بزووتنەوە؛ بووژانەوە؛ زیندووبوونەوە (مەجاز).

the Resurrection, (١) زیندووبوونەوەی عیسا پاش هەلواسینی. (٢) زیندووبوونەوەی مردووان لە ڕۆژی قیامەتدا.

resurrectionist (rez´ə-rek′shən-ist), ***n.*** (١) مردوو لەگۆڕ دەرهێنەر بۆ فرۆشتنی و یەكالاكردنەوەی؛ لاشەدز (٢) شتی كۆن و لەبیرچوو زیندووكەرەوە. (٣) بڕوادار بە زیندووبوونەوەی مردوو و ڕۆژی قیامەت.

resurvey (rē´sêr-vā′), ***v.t.*** سەرلەنوێ لێكۆلینەوە؛ پیاچوونەوە.
n. دووبارە لێكۆلینەوە؛ پیاچوونەوە.

resuscitate (ri-sus′ə-tāt´), ***v.t.*** هەناسە هێنەرەوەبەر؛ هۆش هێنانەوەبەر (پاش لە هۆش خۆ چوون).
v.i. هەناسە هاتنەوەبەر؛ هۆش هاتنەوە بە بەردا.

resuscitation (ri-sus´ə-tā′shən), ***n.*** هۆش هێنانەوەبەر (پاش لە هۆش خۆ چوون یا بوورانەوە)؛ هۆش هێنانەوەبەر؛ هەناسەپێدانەوە.

resucitator (ri-sus′ə-tā´tēr), ***n.*** هۆش هێنەرەوەبەر (ئامێر، مرۆڤ)؛ هەناسەپێدەرەوە.

ret (ret), ***v.t.*** خۆشەكردن؛ خووساندن (بۆ جیاكردنەوەی ڕیشالی ڕووەكی كوش لە قەدەكەی).

retable (ri-tā′b'l), ***n.*** ڕەفەی پشت قوربانیگا (بۆ شت لەسەر دانان).

retail (rē′tāl), *n.* ووردەفرۆشی؛ تاکفرۆشی.
adj. هی ووردەفرۆشی: *(The ~ price is a dollar.)*.
v.t. (١) ووردەفرۆشی کردن؛ تاکفرۆشی کردن.
(٢) گێڕانەوە (چیرۆك، دەنگوباس).
v.i. بە تاك فرۆشران: *(These books ~ at a dollar.)*.
retailer (rē′tāl-ēr, ri-tāl′ēr), *n.* ووردەفرۆش؛ تاکفرۆش؛ دانەفرۆش.
retain (ri-tān′), *v.t.* (١) گلدانەوە بۆ خۆ؛ بۆ خۆ هێشتنەوە؛ هێلانەوە.
(٢) لە بارێك یا دۆخێكدا هێشتنەوە.
(٣) بەردەوام بوون لە کردن یا بەکارهێناندا.
(٤) لەبیرمان؛ لەبیر نەچوونەوە؛ لە مێشكدا مانەوە:
(to ~ information, knowledge, etc.)
(٥) گرتن (پارێزەر)؛ ڕاگرتن بە پارە: *(to ~ a lawyer)*.
(٦) ڕاگرتن (کارەکەر، بەردەست).
retainer (ri-tān′ēr), *n.* (١) هێنەرەوە (مرۆڤ، شت).
(٢) پیاوی دەرەبەگێك، خانزادەیەك، یا سەرگەورەی خێڵێك.
(٣) (ا) کەمەربەست؛ بەردەستی ناومال؛ کارەکەر. (ب) مووچەخۆر؛ کرێکار.
(٤) درزێك یا ڕێرەوێکە کە شتێکی تێدا دەخولێتەوەو تێدا ڕادەگیرێ.
retainer (ri-tān′ēr), *n.* (١) گرتن (پارێزەر، ڕاوێژکار)؛ ڕاگرتن بەکرێ.
(٢) مزی پارێزەر
retaining wall, دیواری بەربەستکەر (لە پەنا گردی هەرەس بردوودا).
retainment (ri-tān′mənt), *n.* هێشتنەوە؛ گلدانەوە؛ هێلرانەوە؛ مانەوە
retake (rē-tāk′), *v.t.* (١) گرتنەوە (شوێنی داگیرکراو)؛ گەڕاندنەوە بۆ خۆ: *(to ~ a captured town)*.
(٢) وێنەگرتنەوە.
n. (١) گرتنەوە؛ سەندنەوە. (٢) وێنەی دووبارە گیراو.
retaliate (ri-tal′i-āt′), *v.i. & v.t.* تۆلەکردنەوە؛ تۆلەسەندنەوە.
retaliation (ri-tal′i-ā′shən), *n.* تۆلە؛ تۆلەکردنەوە؛ تۆلەسەندنەوە.
retaliatory (ri-tal′i-ə-tôr′i, ri-tal′i-ə-tō′ri), *adj.* تایبەتی بە تۆلەکردنەوە.
retard (ri-tärd′), *v.t.* دواخستن؛ پاش خستن؛ هێواش کردنەوە؛ کۆسپ لەبەردەمدا دانان: *(to ~ progress)*.
v.i. دواکەوتن؛ هێواش بوونەوە
n. دواکەوتن
retardate (rē′tär-dā′t), *n.* کەسێکی مێشك ناتەواو؛ کەسێکی بە زگماکی بێ مێشك.
retardation (rē′tär-dā′shən), *n.* (١) دواخستن؛ هێواش کردنەوە؛ پاش خستن. (٢) دواخران. (٣) کۆسپ؛ شتی دواخەر. (ب) ماوەی دواخستن.
(٤) هێواش کردنەوە (مۆسیقا).
(٥) مێشك ناتەواوی؛ کەودەنی؛ بێ مێشکی بە زگماکی.
retarded (rē′tär-did′), *adj.* مێشك ناتەواو؛ کەودەن؛ بێ مێشك بە زگماکی
retch (rech), *v.i.* هێلنج هێنان؛ ڕشانەوە
rete (rē′tē), *n.* تۆڕی دەزوولە خوێن یا هەستە دەمار
retene (rē′tēn, ret′ēn), *n.* ڕاتین: هایدرۆکاربۆنێکی بلووریيە (کیمیا).
retention (ri-ten′shən), *n.* (١) هێشتنەوە؛ گلدانەوە.
(٢) هێلرانەوە؛ مانەوە لە لەشدا (وەك میزو شتی تر).
(٣) (ا) لەبیرمان؛ لەبیر نەچوونەوە؛ لەبیرمانەوە *(~ of information)*.
(ب) توانای لەبیرمان یا لەبیر نەچوونەوە.
retentive (ri-ten′tiv), *adj.* (١) هێلەرەوە؛ توانای هێشتنەوە هەبوون.
(٢) بیرتیژ؛ شت لەبیرنەچوو؛ تیژ (بیر): *(a ~ memory)*.
retentivity (rē′ten-tiv′ə-ti), *n.* (١) هێزی هێلانەوە یا مانەوە
(٢) مانەوەی موگناتیسێتی پاش بڕینی سەرچاوەی موگناتیسی کردنەکە.

retiary (rē′shi-er′i), *adj.* (١) تەونی؛ تایبەتی بە تەون یا تۆڕ.
(٢) تەون درووستکەر (وەك جالجالۆکە).
reticence (ret′ə-s′ns), *n.* بێ دەنگی؛ کەم دوویی؛ نەدوویی؛ دەم نووقاوی.
reticency (ret′ə-s′n-si), *n.* = **reticence.**
reticent (ret′ə-s′nt), *adj.* کەم دوو؛ نەدوو؛ بێ دەنگ؛ دەم نووقاو.
-reticently *(adv.).*
reticle (ret′i-k′l), *n.* تۆڕی وورده تەلی تەلیسکۆپو ئامێری بینینی تره.
reticular (ri-tik′yoo-lēr), *adj.* (١) لە تۆڕ یا تەون دەچێت.
(٢) ئالۆز؛ ئالۆسکاو.
reticulate (ri-tik′yoo-lit), *adj.* تەون ئاسا:
(~ veins of a leaf)
v.t. وەك تۆڕ یا تەون درووستکردن؛ وەك تۆڕ لێکردن.
v.i. وەك تۆڕ یا تەون لێهاتن.
reticulation (ri-tik′yoo-lā′shən), *n.* تۆڕ؛ تەون.
reticule (ret′i-kūl′), *n.* (١) جانتای تۆڕ ئاسایی دەستی ژنانە.
(٢) **reticle**.
reticulum (ri-tik′yoo-ləm), *n.* (١) تۆڕ؛ تەون.
(٢) [R-]، ناوی کۆ ئەستێرەیەکە. (٣) شانەی تۆڕ ئاسایی (زیندەوەرزانی).
(٤) دووەم گەدەی گیانداری کاوێژکەر.
retiform (rē′ti-fôrm′, ret′i-fôrm′), *adj.* تەون ئاسایی؛ وەك تۆڕ.
retina (ret′′n-ə, ret′i-nə), *n.* تۆڕی چاو؛ تۆڕینە.
-retinal *(adj.).*
retinitis (ret′′n-ī′tis, ret′i-nī′tis), *n.* هەوکردنی تۆڕی چاو.
retino-, retin- (ret′′n-ə), پێشگرێکە بەمانای: تۆڕی چاو.
retinoscope (ret′′n-ə-skōp′, ret′i-nə-skōp′), *n.* ئامێری تێڕوانینی تۆڕی چاو (پزیشکەوانی).
(هەروەها پێشی دەوترێ: "skiascope ").
retinoscopy (ret′′n-os′kə-pi, ret′i-nos′kə-pi), *n.* تێڕوانین یا پشکنینی تۆڕی چاو (پزیشکەوانی). (هەروەها "skiascopy").
-retinoscopic *(adj.).*
retinue (ret′′n-ōō, ret′i-nū′), *n.* دەستوپێوەند.
retire (ri-tīr′), *v.i.* (١) خۆکشانەوە بۆ شوێنێکی پەناو بێ دەنگ؛ چوون بۆ حەوانەوە. (٢) چوونە جێگا؛ نوستن: *(to ~ to the bedroom)*.
(٣) کشانەوە (جەنگ).
(٤) خۆ خانەنشین کردن؛ خۆ لێ خستن؛ لێکەوتن؛ دەست لەئیش هەلگرتن بەهۆی پیرییەوە: *(He ~d from teaching last year.)*.
v.t. (١) کشاندنەوە؛ کێشانەوە؛ کێشانە دواوە:
(to ~ the troops from an action)
(٢) کێشانەوە لە بازاڕ (وەك پارە).
(٣) خانەنشین کردن؛ لێ خستن؛ دەست پێ هەلگرتن لە ئیش:
(They ~d several generals.)
retired (ri-tīrd′), *adj.* (١) گۆشەگیر؛ لاتەریك: *(a ~ life)*.
(٢) خانەنشین؛ لێکەوتوو؛ نیشتەمال؛ مال نشین: *(a ~ officer)*.
(٣) هی خانەنشین؛ هی مال نشینان: *(~ pay)*.
(٤) کشاوە.
retirement (ri-tīr′mənt), *n.* (١) خۆکشانەوە.
(٢) خانەنشینی؛ لێکەوتن؛ مال نشینی. (٣) گۆشەگیری؛ لاتەریکی؛ تەنهایی.
(٤) پەنا؛ کونجی بێ دەنگ؛ پەناگا.
retiring (ri-tīr′iŋ), *adj.* گۆشەگیر؛ لاتەریك؛ شەرمن؛ نەدوو؛ بێ دەنگ.
retook (rē-took′), *past tense of* **retake.**
retool (rē-tool′), *v.t. & v.i.* (١) تازەکردنەوەی ئامێرو مەکینەی کارخانە (بۆ درووستکردنی شتی جیا).
(٢) ڕێکخستنەوە؛ سەرلەنوێ ڕێکخستن.

retort (ri-tôrt′), *v.t.* (١) دانەوە (خراپە، جوێن، بەدگۆیی)؛
کردنەوە بەرامبەر (بەتایبەتی کاری خراپ):
(to ~ an affront upon a person)
(٢) بەرپەرچدانەوە؛ وەڵامی ڕەق دانەوە.
v.i. بەرپەرچدانەوە؛ وەڵامی ڕەق دانەوە؛ وەڵامی کوتوپڕ دانەوە (بەتایبەتی
وەڵامێکی ڕەق و زیرەکانە).
n. بەرپەرچ؛ بەرپەرچدانەوە؛ وەڵامی کوتوپڕو ڕەق و زیرەکانە.
retort (ri-tôrt′), *n.* شووشەی مل خوار (کیمیا).
retortion (ri-tôr′shən), *n.* (١) چەماندنەوە بە پشتدا؛
بەپشتدا وەرگەڕان.
(٢) تۆڵەکردنەوە (بەتایبەتی لە هاووڵاتیانی وڵاتێکی تر لەلایەن میرییەوە).
retouch (rē-tuch′), *v.t.* (١) دەستکاری کردن بۆ چاك کردن (تابلۆ،
نووسراو، پەیکەر). (٢) چاك کردنی جام یا وێنە بە دەستکاری کردنی
(وێنەگەری)
n. (١) دەستکاری کردن بۆ چاك کردن.
(٢) شتێکی زیادکراو یا لابراو لەم دەستکاری کردنەدا.
(٣) وێنەیەکی دەستکاری کراو و چاك کراو.
retrace (ri-trās′), *v.t.* (١) پاشەوپاش گەڕانەوە:
(He ~d his steps.)
(٢) پیاچوونەوە لە سەرەتاوە (بە چیرۆکێکدا).
(٣) پیاچوونەوە لە مێشکدا یا بەچاو.
retrace (rē′trās′), *v.t.* بەسەر هێڵەکانیدا چوونەوە (وێنە، نەخشە).
retract (ri-trakt′), *v.t. & v.i.* (١) کشاندنە دواوە یا ناوەوە؛
کێشانەوە *(A snail can ~ its horns.)* .
(٢) کێشانەوە؛ پاشگەز بوونەوە: *(to ~ a statement, offer, etc.)* .
-retractable; retractible *(adj.)*.
retractile (ri-trak′t'l), *adj.* (١) دەتوانرێ بکشێنرێتەوە؛ دەکشێتەوە:
(Cats have ~ claws.)
(٢) هی کشانەوە: *(~ power)* .
-rectractility *(n.)*.
retraction (ri-trak′shən), *n.* (١) کشانە دواوە یا ناوەوە؛ کێشانەوە؛
کێشرانەوە (٢) کێشانەوە (ووتە، بەڵێن)؛ پاشگەزبوونەوە.
(٣) توانای کشانەوە.
retractive (ri-trak′tiv), *adj.* کێشەرەوە: تایبەتی بە کێشانە دواوە
یا ناوەوە.
retractor (ri-trak′tēr), *n.* (١) کێشەرەوە؛ ماسولکەی ئەندامی لەش
کێشەرەوە. (٢) ئامێری ڕاکێشانی ئەملاو ئەولای برین لەکاتی نەشتەرکاریدا
بۆ هێشتنەوەی بە کراوەیی.
retral (rē′trəl), *adj.* (١) هی پشتەوە یا دواوەی لەش.
(٢) بۆ دواوە؛ بۆ پشتەوە
retread (rē′tred′), *v.t.* لاستیکی تازە تێگرتنی تایەی ئوتومبیل.
n. تایەی لاستیکی تازە تێگیراو.
retread (rē-tred′), *v.t.* پێدا ڕۆیشتنەوە (ڕێ، ڕێبان):
(to ~ a path)
retreat (ri-trēt′), *n.* (١) کشانە دواوە؛ کشانەوە؛ گەڕانە دواوە؛ بەزین؛
پاشەوپاش گەڕانە دواوە. (٢) کشانەوە بۆ پەناگا یا کونجی حەوانەوە.
(٣) پەناگا؛ پەنا؛ قەڵەندەرگا؛ جێی خۆشاردنەوە.
(٤) ماوەی بەسەربراو لە پەناگایەکدا (بەتایبەتی بۆ خواپەرستن یا بیرکردنەوە).
(٥) لانە (بۆ شێت و سەرخۆش و نەخۆش... هتد)؛ شێتخانە.
(٦) (ا) کشانەوە (لەشکر)؛ تێکشکان؛ بە زۆر کشانەوە؛ بەزین و کشانەوە.
(ب) نیشانەی ئەم کشانەوەیەی لەشکر.
(ج) دەنگی تەپڵ یا کەڕەنا لە ئێواراندا بۆ ئاڵا داگرتن.
(د) ئاهەنگی ئەم ئاڵا داگرتنە.
v.i. (١) کشانەوە (لەشکر)؛ تێکشکان: *(The army ~d.)* .
(٢) بە دوادا چوون (چەناگە، ناوچەوان)؛ بە پشتدا کەوتن.
v.t. گەڕانەوە یا کشاندنەوەی داشی شەترەنج.
beat a retreat, (١) فەرمانی لەشکر کشانەوە دان بە تەپڵ یا کەڕەنا لێدان.
(٢) کشانەوە؛ ڕاکردن؛ بەزین و کشانەوە.
(٣) دەست هەڵگرتن لەکارێك؛ دەست لێ بەرداربوون.
retrench (ri-trench′), *v.t.* (١) کەمکردنەوە (خەرجی)؛
دەست بەپارەوە گرتن (٢) لێ لابردن (بەشی پەرتووك یا ووتارێك)؛
لێ بڕین یا کردنەوە.
v.i. کەمتر خەرج کردن؛ دەست بە پارەوە گرتن.
retrenchment (ri-trench′mənt), *n.* (١) خەرجی کەمکردنەوە؛
دەست بە خۆوە گرتن. (٢) سەنگەری دواوە یا دووەم ڕیز؛ خەنەقی پشتەوە
retribution (ret′rə-bū′shən), *n.* (١) (ا) سزای ڕەوا؛ تۆڵە.
(ب) پاداشت.
(٢) پاداشتی ئەوەو دنیا (هی کاری خراپ یا باش).
retributive (ri-trib′yoo-tiv), *adj. Also* **retributory,** هی
سزای ڕەوا؛ هی پاداشتی کاری خراپ یا چاك.
retrievable (ri-trēv′ə-b'l), *adj.* دەهێنرێتەوە؛ دەگەڕێنرێتەوە؛
دەسەنرێتەوە؛ دەست دەکەوێتەوە
retrieval (ri-trēv′'l), *n.* (١) سەندنەوە؛ گەڕاندنەوە؛ هێنانەوە؛
دەست کەوتنەوە؛ هاتنەوەبیر. (٢) لەوانەبوونی هێنانەوە بۆ لای خۆ،
دەست کەوتنەوە، یا بیرکەوتنەوە: *(beyond ~)* .
retrieve (ri-trēv′), *v.t.* (١) سەندنەوە؛ دەست کەوتنەوە؛ هێنانەوە؛
گەڕاندنەوە بۆلای خۆ. (٢) بووژاندنەوە؛ تازەکردنەوە؛ بۆ گەڕانەوە:
(He ~d his spirits.)
(٣) ڕاستکردنەوە (هەڵە)؛ چاك کردن؛ بژاردن.
(٤) بیرکەوتنەوە؛ هاتنەوەبیر.
(٥) دۆزینەوەی نێچیری بریندارکراو یا کوژراو و هێنانەوەی بۆلای ڕاوچی
(تانجی و سەگی ڕاو).
v.i. دۆزینەوەی نێچیری بریندارکراو یا کوژراو و هێنانەوەی بۆلای ڕاوچی
(تانجی و سەگی ڕاو).
retriever (ri-trēv′ēr), *n.* (١) هێنەرەوە؛ سەندەرەوە؛
گەڕێنەرەوە بۆ خۆ. (٢) سەگی نێچیرهێنەرەوە: جۆرە سەگێکی ڕاوە نێچیری
بریندارکراو یا کوژراو دەدۆزێتەوەو دەیهێنێتەوە بۆ لای ڕاوچییەکە.
retro- (ret′rō), پێشگرێکە بەمانای: بۆ دواوە؛ پشتەوە؛ بەرەودوا:
(retroactive)
retroact (ret′rō-akt′), *v.i.* (١) بەرپەرچی کار دانەوە
(٢) کارکردنەسەر ڕووداوی ڕابوردوو (یاسا)؛ بۆ دوایشەوە کارکردن
retroaction (ret′rō-ak′shən), *n.* (١) بەرپەرچی کار دانەوە.
(٢) کارتێکردنی یاسا بۆسەر ئەو شتانەی پێش دەرچوونی یاساکە ڕوویداوە.
retroactive (ret′rō-ak′tiv), *adj.* ئەو شتانەش دەگرێتەوە کە پێش
دەرچوونی یاساکە ڕوویداوە؛ بەرەو دوایش کارکەر:
(a ~ law or agreement)
-retroactive.
retroactively (ret′rō-ak′tiv-li), *adv.* بە جۆرێك کە ئەو شتانەش
بگرێتەوە کە لەوەوپێش ڕوویداوە (یاسا): *(The law applies ~ .)*
retrocede (ret′rō-sēd′), *v.i.* گەڕانە دواوە؛ کشانەوە.
v.t. پێدانەوە؛ بۆ گەڕاندنەوە.
retrocession (ret′rō-sesh′ən), *n.* (١) گەڕانە دواوە؛ کشانەوە.
(٢) پێدانەوە؛ بۆ گەڕاندنەوە.
retroflex (ret′rə-fleks′), *adj.* (١) بە دوادا نوشتاوەتەوە؛
بە پشتدا چەماوەتەوە. (٢) بە لێدانی سەری زمان لە ئاسمانەی دەم دەبێژرێ
(دەنگناسی).
-retroflexed *(adj.)*; **retroflexion ; retroflection** *(n.)*.
retrogradation (ret′rō-grā-dā′shən), *n.* (١) کشانەوە؛
بۆ دواوە گەڕانەوە؛ پاشەوپاش ڕۆیشتن. (٢) دانەدواوە؛ نشوستی هێنان؛
بەناخداچوون؛ بەرەو نەمان چوون.

retrograde (ret′rə-grād′), *adj.* (١) گەڕاوە؛ بۆ دواوە چوو؛ کشاوە:
(a ~ motion)
(٢) هەڵگەڕاوە؛ بەپێچەوانە (ڕیز)؛ پاش‌وپێش خراو.
(٣) بۆ دۆخی جاران‌و خراپتر دەگەڕێتەوە؛ دەداتە دواوە؛ هەتا بێت خراپتر دەبێ.
(٤) بە پێچەوانەی زەمینەوە دەسووڕێتەوە (ئەستێرەناسی).
(٥) [Obs.]، دژ.
v.i. (١) گەڕانەوە؛ بۆ دواوە چوون.
(٢) دانەدواوە (ڕەووشت، توانا)؛ خراپتربوون؛ نشوستی هێنان؛
گەڕانەوە بۆ دۆخی جاران‌و خراپتر.
(٣) بە پێچەوانەی زەمینەوە سووڕانەوە (ئەستێرەناسی).
retrogress (ret′rə-gres′), *v.i.* (١) دانەدواوە؛ بەرەو خراپی چوون؛
گەڕانەوە بۆ دۆخی جاران‌و خراپتر. (٢) گەڕانەوە؛ کشانەوە؛ گەڕانە دواوە.
retrogression (ret′rə-gresh′ən), *n.* (١) نشوستی هێنان؛
دانەدواوە؛ بەرەو خراپی ڕۆیشتن؛ بەناخداچوون.
(٢) گەڕانەوە بۆ دۆخی سەرەتایی‌و کەم ئاڵۆزی (زیندەوەرزانی).
retrogressive (ret′rə-gres′iv), *adj.* لە بەناخدا چووندایە؛
لە نشوستیدایە؛ بەرەو خراپی ڕۆیشتوو؛ نیشانەی گەڕانەوەی پێوە دیارە بۆ
دۆخی سەرەتایی.
retrorse (ri-trôrs′), *adj.* نوشتاوەتەوە بۆ دواوە یا خوارەوە؛ چەماوە.
retrospect (ret′rə-spekt′), *n.* بیر لە شتی ڕابووردوو کردنەوە؛
یادکردنەوەی ڕووداوی ڕابوردوو.
v.i. & v.t. [Rare], بیر لەشتی ڕابوردوو کردنەوە؛ یادی ڕابوردوو کردنەوە.
in retrospect, کە سەیری ڕابوردوو دەکەیت یا لێی دەکۆڵیتەوە؛
ئەگەر بە چاوی ئێستە سەیری ڕابوردوو بکەیت.
retrospection (ret′rə-spek′shən), *n.* بیرکردنەوە لە شتی
ڕابوردوو؛ یادکردنەوەی ڕابوردوو.
retrospective (ret′rə-spek′tiv), *adj.* (١) سەیری ڕابوردوو کەر؛
لە ڕابوردوو کۆڵەرەوە؛ هی تێڕوانینی ڕابوردوو. (٢) سەیری دواوەکەر؛
ئاراستەی پشتەوە کراو. (٣) **retroactive** .
(٤) تایبەتی بە پێشانگایەکە کە بەرهەمی ڕابوردووی هونەرمەندێک پیشان
دەدات: *(a ~ exhibit)* .
n. پیشانگەیەکە کە بەرهەمی ڕابوردووی هونەرمەندێک پیشان دەدات.
retrousse (ret′roo͞-sā′), *adj.* قنج (لووت)؛
سەرەکەی هەڵگەڕاوەتەوە بۆ سەرەوە (لووت).
retroversion (ret′rə-vûr′zhən, ret′rə-vûr′shən), *n.* (١) بە
پشتدا خوارکردنەوە؛ بە دوادا کەوتن یا لاربوونەوە.
(٢) بە پشتدا خواربوونەوە؛ بە پشتدا چوون یا کەوتن.
retry (rē-trī′), *v.t.* دووبارە دادپرسین؛ دادپرسینەوە.
retsina (ret′si-nə), *n.* ڕێتسینا جۆرە شەرابێکی یۆنانییە.
rettery (ret′ə-ri), *n.* جێی خۆشەکردن یا خووساندنی ڕووەکی گوش
بۆ جیاکردنەوەی ڕیشاڵەکان لە قەدی ڕووەکەکە.
return (ri-tûrn′), *v.i.* (١) گەڕانەوە؛ هاتنەوە؛ ڕۆیشتنەوە.
(٢) گەڕانەوە سەر (باس، بیر): *(Let's ~ to the subject.)* .
(٣) گەڕانەوە بۆ خاوەنی پێشوو. (٤) وەڵام دانەوە.
v.t. (١) گەڕاندنەوە؛ ناردنەوە؛ هێنانەوە؛ بۆ گەڕاندنەوە؛ هاووردنەوە؛
خستنەوە جێی خۆی. (٢) دانەوە (چاکە، دیدەنی):
(to ~ a favor; to ~ a visit)
(٣) بەرهەم بوون؛ بەروبووم هەبوون؛ بەرگرتن.
(٤) ڕاپۆرتدان؛ بڵاوکردنەوە.
(٥) هەڵبژاردنەوە (نوێنەری پەرلەمان)؛ گەڕاندنەوە بۆ پەرلەمان.
(٦) چەک خستنەوە کیفەکەی.
(٧) پاشەوپاش گەڕاندنەوە؛ گەڕاندنەوە بۆ دواوە.
(٨) لێدانەوە (تۆپی باڵە یا تەنس)؛ گەڕاندنەوە.
n. (١) گەڕانەوە؛ هاتنەوە؛ ڕۆیشتنەوە.
(٢) گەڕاندنەوە؛ هێنانەوە؛ ناردنەوە. (٣) شتی گەڕێنراوە یا نێرراوە.
(٤) ڕوودانەوە؛ دووبارەبوونەوە؛ گەڕانەوە:
(On his birthday they wished him many happy ~s of the day.)
(٥) چاکە دانەوە؛ خراپە دانەوە؛ چاکە؛ پاداشت.
(٦) (ا) قازانج یا دەسکەوتی ئاڵوگۆڕییەک.
(ب) *(pl.)* ، قازانج؛ دەسکەوت. (ج) دەسکەوت یا قازانجی دانەیەک.
(٧) (ا) پێچ (دیوار، ڕێگە، هێڵ...هتد). (ب) ماوە یا شتی نێوان دوو پێچ.
(٨) وەڵام. (٩) ڕاپۆر: (ا) ڕاپۆری باری دارایی کۆمپانیایەک.
(ب) *(pl.)* ، ڕاپۆری ئەنجامی هەڵبژاردن: *(election ~s)* .
(١٠) (ا) گەڕاندنەوەی فەرمانێکی دادگا لەلایەن کەسێکەوە پاش مۆرکردنی.
(ب) ڕاپۆری مۆرکراو لەلایەن کاربەدەستی هەڵبژاردن یا باجەوە.
(١١) (ا) لێدانەوەی تۆپی تەنس یا باڵە؛ گەڕاندنەوەی تۆپێکی وەها.
(ب) تۆپی گەڕێنراوە.
adj. (١) هی گەڕانەوە (بلیت)؛ هی چوون‌و هاتنەوە: *(a ~ ticket)* .
(٢) لە ئەنجامی کارێکی بەرامبەردا کراو: *(a ~ visit)* .
(٣) گەڕاوە. (٤) گەڕێنراوە؛ نێرراوە؛ هێنراوە.
in return, بەرامبەر بە؛ لە پاداشتدا.
returnable (ri-tûr′nə-b'l), *adj.* (١) دەگەڕێنرێتەوە (فرۆتەنی).
(٢) پێویستە یا دەبێ بگەڕێنرێتەوە.
return ticket, (١) بلیتی گەڕانەوە.
(٢) بلیتی هەردووسەر؛ بلیتی دووسەرە.
retuse (ri-to͞os′, ri-tūs′), *adj.* سەرەکەی خڕە یا کولەو ئەختێکی
کەلە (گەڵا).
retype (rē-tīp′), *v.t.* دووبارە چاپ کردن؛ چاپ کردنەوە.
reunify (rē-ū′nə-fī′), *v.t.* یەک پێگرتنەوە؛ یەکگرتنەوە؛
کردنەوە بە یەک.
-**reunification** *(n.)*.
reunion (rē-ūn′yən), *n.* (١) یەک پێگرتنەوە؛ کردنەوە بە یەک؛
یەکگرتنەوە؛ بوونەوە بە یەک. (٢) بەیەکگەیشتنەوە (بەتایبەتی هی خێزانێک یا
دەرچووانی پۆلی قوتابخانەیەک پاش ماوەیەکی زۆر)؛ بە یەک شادبوونەوە:
(a family ~ ; a class ~)
reunionist (rē-ūn′yən-ist), *n.* یەکگرتن خوازی کڵێسەی
ئینگلیزی‌و کاسۆلیکی.
reunite (rē′yoo-nīt′), *v.t.* یەک پێگرتنەوە؛ کردنەوە بە یەک.
v.i. یەکگرتنەوە؛ بوونەوە بە یەک.
rev (rev), *n.* [Colloq.], خولانەوەی مەکینە.
v.t. [Colloq.], بین پێدان (مەکینە)؛ بەنزین زۆر پێدان‌و خێرا خولاندنەوە؛
بین پێ گرتن: *(~ the engine up.)* .
v.i. [Colloq.], بین گرتن؛ خێرا خولانەوە.
Rev. = **Reverend.**
revalue (rē-val′ū), *v.t.* نرخی تازەی بەرزتر دانان بۆ پارە.
-**revaluation** *(n.)*.
revamp (rē-vamp′), *v.t.* (١) چاک کردنەوە؛ تازەکردنەوە؛ پینەکردن.
(٢) پێڵاو پینەکردن. (٣) بژارەکردن؛ دارشتنەوە.
revanchism (rē-van′chi-z'm), *n.* سەندنەوەی شوێنی داگیرکراو
لەلایەن وڵاتی دووژمنەوە.
reveal (ri-vēl′), *v.t.* (١) دەرخستن؛ پیشاندان؛ خستنەڕوو.
(٢) درکاندن؛ ئاشکراکردن: *(to ~ a secret)* .
reveille (rev′ə-li), *n.* (١) کەڕەنا یا تەپڵی سەرباز لە خەو هەڵسان.
(٢) یەکەم ڕیزبوونی بەیانیان.
revel (rev′'l), *v.i.* (١) بەزم‌وڕەزم گێڕان؛ ڕابواردن؛ زەماوەند گێڕان؛
خۆش ڕابواردن. (٢) خۆشی لێ بینین؛ زۆر حەزلێکردن:
(He ~s in sports.)
n. بەزم‌وڕەزم؛ زەماوەند؛ ئاهەنگ؛ ڕابواردن.
revelation (rev′ə-lā′shən), *n.* (١) درکاندن؛ ئاشکراکردن (نهێنی).

(٢) شتی ئاشکراکراو یا دركێنراو.
(٣) (ا) خۆ ئاشکراکردنی خوداو نەخشەکانی بۆ ئادەمیزاد.
(ب) ئەوەی ئاشکراکراوە.
(ج) ئینجیس (کە مەبەستو نەخشەکانی خودای تێدا ئاشکراکراوە).
(٤) [R-] دوایەمین ئینجیل.

reveler; reveller (rev'l-ẽr), *n.* بەزم گێڕ؛ زەماوەندکەر؛ ئاهەنگکەر

revelry (rev'l-ri), *n.* بەزمورەزم؛ زەماوەند؛ ئاهەنگ؛ کەیفو سەما.

revenant (rev'ə-nənt), *n.* (١) کەسێکی گەڕاوە پاش ماوەیەکی زۆر.
(٢) خێو؛ گیانی گەڕاوەی مردوو.

revenge (ri-venj'), *v.t.* تۆڵەکردنەوە؛ تۆڵەسەندن.
n. (١) تۆڵە (٢) تۆڵەکردنەوە؛ تۆڵەسەندن.
(٣) حەز لە تۆڵەسەندنەوە کردن؛ کینە لەدڵی.
be revenged, تۆڵەکردنەوە؛ تۆڵەسەندن.

revengeful (ri-venj'fəl), *adj.* حەزکەر لە تۆڵەسەندنەوە؛ کینە لەدڵ؛ ڕق هەڵگر.

revenue (rev'ə-nōō´, rev'ə-nū´), *n.* (١) داهات؛ بەروبووم؛ موڵکانە؛ دەسکەوت. (٢) سەرچاوەی داهات.
(٣) داهاتی باجو گومرگو شتی وەهای میری.
(٤) دەزگای داهات کۆکردنەوەی میری.

reverberant (ri-vũr'bẽr-ənt), *adj.* دەنگدەرەوە

reverberate (ri-vũr´bə-rāt'), *v.t.* (١) دەنگدانەوە؛ زرنگانەوە.
(٢) شەوقدانەوە؛ گەرمی دانەوە.
v.i. (١) دەنگدانەوە؛ زرنگانەوە. (٢) شەوقدانەوە؛ گەرمی دانەوە.
(٣) گەڕانە دواوە؛ هەڵبەزینەوە.
-reverberative *(adj.)*; **reverberator** *(n.)*.

reverberation (ri-vũr´bə-rā'shən), *n.* (١) (ا) دەنگدانەوە؛ زرنگانەوە. (ب) شەوقدانەوە؛ گەرمی دانەوە
(٢) دەنگی دراوە؛ زرنگە؛ شەوقی دراوە.

reverberatory (ri-vũr'bẽr-ə-tôr´i), *adj.* (١) دراوە (دەنگ. گەرمی) (٢) تایبەتی بە دەنگدانەوە یا گەرمی دانەوە.
(٣) تایبەتییە بە کورەیەك کە کانزای خاوی تێدا دەتوێنرێتەوە بەهۆی ئەو گەرمییەی بنمیچی کورەکە دەیداتەوە.
n. کوورەی تواندنەوەی کانزای خاو بەهۆی گەرمای بنمیچی کوورەکە.

revere (ri-vêr'), *v.t.* زۆر ڕێزگرتن؛ پەرستن.
(They ~ their parents.; to ~ a saint)

revere (ri-vêr'), *n.* = revers.

reverence (rev'ẽr-əns), *n.* (١) ڕێزێکی زۆر؛ پەرستن.
(٢) نیشانەی ڕێزی ئێجگار زۆر یا پەرستن (وەك کرنووش بردن).
(٣) ڕێزی زۆر گێران؛ پەرستن.
(٤) [R-]، بەڕێز: نازناوی قەشەو سەرەك قەشەیە:
(His ~ , the bishop ; your ~)
v.t. زۆر ڕێزگرتن؛ پەرستن.

reverend (rev'ẽr-ənd), *adj.* (١) [R-] : بەڕێز: نازناوی قەشەو سەرەك قەشەیە ***(~ Jackson)*** .
(٢) تایبەتی بە قەشەو سەرەك قەشەکان.
n. [Colloq.], قەشە.

reverent (rev'ẽr-ənt), *adj.* زۆر بەڕێز؛ بەڕێز؛ ڕێزگر.

reverential (rev´ə-ren'shəl), *adj.* ڕێزگر؛ ڕێز پیشاندەر.
(to be ~ toward somebody)
-reverentially *(adv.)*.

reverie (rev'ẽr-i), *n. Also* **revery,** (١) زیندەخەو؛ زەرەخەو؛ داڵغە.
[I was lost in (a) ~ .]
(٢) خەیاڵ پلاوی؛ خۆ خەڵەتاندن؛ بیری ئاکردەنی.
(٣) ئاوازێکی خۆش

revers (rə-vêr', rə-vâr'), *n. Also* **revere,** یەخەی چاکەت (بەتایبەتی هی ژنانە).

reversal (ri-vũr's'l), *n.* (١) هەڵگەڕانەوە؛ پاشوپێش خستن؛ گۆڕینی بەرودوا. (٢) پاشوپێش خران.
(٣) پووچ کردنەوە یا هەڵگەڕانەوەی بڕیاری دادگایەك لەلایەن دادگایەکی بەرزترەوە.

reverse (ri-vũrs'), *adj.* (١) وەرچەرخاو؛ پاشوپێش کراو؛ بەرودوا؛ ئاوەژوو؛ هەڵگەراوە. (٢) پێچەوانە؛ بە پێچەوانەی شێوەی ئاساییەوە
(٣) بۆ دواوە بەر (گێڕی مەکینە)؛ بۆ دواوە بزوێن: ***(a ~ gear)*** .
n. (١) پێچەوانە؛ دژ. (٢) پشتی پارە (کە پێی دەڵێن " خەت ").
(٣) هەڵگەڕانەوە؛ وەرگەڕان؛ وەرچەرخان؛ ئاوەژوویی.
(٤) نشوستی؛ نەهاتی؛ تێکشکان.
(٥) (ا) گێڕی گەڕانەوە دواوەی ئوتومبیلو مەکینەی تر. (ب) باری ئەم گێڕە.
(٦) بزوانی پێچەوانە.
v.t. (١) وەرگەڕاندن؛ وەرچەرخاندن؛ وەرگێڕان؛ گێڕانەوە.
(٢) ئاوەژووکردن؛ هەڵگەڕاندنەوە.
(٣) پاشوپێش خستن؛ ئاڵوگۆڕکردنی جێگە؛ بەرودواخستن.
(٤) گۆڕینی تەواو.
(٥) پووچ کردنەوە یا هەڵگەڕاندنەوەی بڕیارێك (دادگەری).
v.i. (١) وەرگەڕان؛ وەرچەرخان؛ پێچکردنەوەو بۆ دواوە ڕۆیشتن؛ گێڕانەوە؛ بە پێچەوانە ڕۆیشتن. (٢) گێڕی ئوتومبیلو مەکینەی تر؛ گۆڕین بۆ گێڕی گەڕانە دواوە.

reversely (ri-vũrs'li), *adv.* (١) بە وەرگەڕاوی؛ بە وەرچەرخاوی؛ بە ئاوەژوویی؛ بە پاشوپێش خراوی. (٢) بە پێچەوانەی ئەوەوە؛ لەلایەك یا لە سەرێکی ترەوە.

reversible (ri-vũr'sə-b'l), *adj.* (١) دووڕوو (جلوبەرگ)؛ بە ئاوەژوویش لەبەر دەکرێ؛ بەروپشت دەکرێ.
(٢) هەڵدەگەڕێنرێتەوە؛ دەتوانرێ بگۆڕێ یا پووچ بکرێتەوە؛ وەردەگێڕێ.
(٣) شێوە یا بارەکەی دەگۆڕێت (فیزیا، کیمیا).
n. جلوبەرگی دووڕوو (بلووس، کراس...هتد).
-reversibility; reversibleness *(n.)*; **reversibly** *(adv.)*.

reversion (ri-vũr'zhən, ri-vũr'shən), *n.* (١) وەرگەڕان؛ وەرچەرخان. (٢) گەڕانەوە بۆ دۆخو بارو خوونەریتو بیروباوەڕی جاران.
(٣) (ا) گەڕانەوە بۆ دۆخ یا شێوەی سەرەتایی (زیندەوەرزانی).
(ب) دەرکەوتنەوەی تایبەخۆی پێشینان لە نەوەی ئێستەدا.
(ج) زیندەوەرێك یا کەسێکە کە ئەم تایبەخۆی پێشینانەی تێدا دەرکەوێتەوە
(٤)[Obs.]، ماوە؛ پاشماوە.
(٥) (ا) گەڕانەوەی خانوو یا زەویوزارێکی بەخشراو بۆ خاوەنەکەی جارانیو میراتبەرەکانی (ب) زەویوزار یا خانوویەکی وەها.
(ج) مافی گەڕانەوەی خانو و زەویوزارێکی وەها بۆ خاوەنەکەی یا بردنی لەلایەن میراتبەرەکانییەوە.

reversionary (ri-vũr'zhən-er´i, ri-vũr'shən-er´i), *adj. Also* **reversional,** تایبەتی بە گەڕانەوەی خانو و زەویوزارێکی بەخشراو بۆ خاوەنەکەی زووی.

reversioner (ri-vũr'zhən-ẽr, ri-vũr'shən-ẽr), *n.* ئەو کەسەی خانو و زەویوزارێکی بەخشراوی بۆ دەگەڕێتەوە پاش تەواوبوونی ماوەی بەخشینەکە؛ میراتبەری ئەم کەسە.

revert (ri-vũrt'), *v.i.* (١) گەڕانەوە بۆ دۆخ یا باری جاران؛ گەڕانەوە بۆ خوو نەریتی جاران: ***(to ~ to childhood)*** .
(٢) (ا) گەڕانەوە بۆ دۆخی سەرەتایی (زیندەوەرزانی).
(ب) تایبەخۆی پێشینانی ئەوتاو تیا دەرکەوتنەوە.
(٣) گەڕانەوەی خانو و زەویوزار یا پارە بۆ خاوەنەکەی جارانی یا بۆ میری.
-revertible *(adj.)*.

revery (rev'ẽr-i), *n.* = reverie.

revest (rē-vest'), *v.t.* پێدانەوە (خانو و زەویوزار، دەسەڵات،

پلەوپایە؛ بۆ گەڕاندنەوە؛ دامەزراندنەوە یا دانانەوە (لەسەر کار).

revet (ri-vet′), *v.t.* ڕاگرتن یا بەربەستکردنی کەندەڵانێك یا بەستوویەك بە کەڵەکە بەرد، دیوار، یا چیمەنتۆ.

revetment (ri-vet′mənt), *n.* (١) کەڵەکە بەرد یا کیسە لمی بەربەستکەری کەنەڵانێك یا شتێك. (٢) دیواری بەربەستکەر.

review (ri-vū′), *n.* (١) پیاچوونەوە؛ دووبارە لێکۆڵینەوە.

(٢) چاو پێداخشاندنێکی گشتی؛ ڕاپۆرتێکی گشتی:

(a ~ of last year's events)

(٣) بیرکردنەوە لە شتی ڕابوردوو؛ پیاچوونەوەی ڕووداوی ڕابوردوو.

(٤) پیاچوونەوەی بڕیاری دادگا: *(a ~ of a lower court's decision)* .

(٥) هەڵسەنگاندن یا شەن‌وکەوکردن (بەرهەمێکی هونەری، پەرتووك، شانۆنامە .. هتد)؛ ووتاری هەڵسەنگێنەر یا شەن‌وکەوکەر؛ ووتاری ڕەخنەیی:

(A ~ of his book appeared in several papers and ~s)

(٦) گۆڤاری ڕەخنەیی: گۆڤارێکە ووتاری هەڵسەنگێنەر یا شەن‌وکەوکەری پەرتووك‌و بەرهەمی هونەری‌و شتی تازە دۆزراوەی تێدا بڵاودەکرێتەوە:

(a literary ~ ; a scientific ~)

(٧) پیاچوونەوەی وانە: *(a ~ of a lesson, chapter, etc.)* .

(٨) revue

(٩) تێڕوانینی خۆپیشاندانێکی سوپایی:

(a ~ of the troops by the commander-in-chief)

v.t. (١) پیاچوونەوە؛ دووبارە لێکۆڵینەوە.

(٢) سەیرکردن یا لێکۆڵینەوەی ڕابوردوو.

(٣) پیاچوونەوە لە مێشکدا.

(٤) تێڕوانینی خۆپیشاندانی سوپا: *(The general ~ed his troops.)* .

(٥) هەڵسەنگاندن (پەرتووك، شانۆنامە، بەرهەمی هونەری ..هتد)؛ شەن‌وکەوکردن.

(٦) پیاچوونەوەی بڕیاری دادگا (لەلایەن دادگایەکی بەرزترەوە).

(٧) پیاچوونەوەی وانە: *(to ~ a lesson , chapter, etc.; to ~ the material before the test)*

v.i. هەڵسەنگاندن (پەرتووك، شانۆنامە، هتد)؛ شەن‌وکەوکردن؛ ووتاری ڕەخنەیی نووسین.

reviewal (ri-vū′əl), *n.* پیاچوونەوە؛ لێکۆڵینەوەی دووبارە.

reviewer (ri-vū′ẽr), *n.* شەن‌وکەوکەر؛ هەڵسەنگێنەر (پەرتووك، شانۆنامە، بەرهەمی هونەری.. هتد)؛ نووسەری ووتاری ڕەخنەیی بۆ ڕۆژنامەوگۆڤار.

revile (ri-vīl′), *v.t.* جوێن پێدان؛ جنێو پێدان؛ سووك کردن؛ قسەی خراپ پێ ووتن.

v.i. جوێن دان؛ جنێو دان.

-reviler *(n.)*.

revilement (ri-vīl′mənt), *n.* (١) جوێن پێدان؛ جنێودان؛ سووك کردن. (٢) جوێن؛ جنێو؛ قسەی سووك.

revisal (ri-vīz′′l), *n.* پیاچوونەوەو چاکردن؛ بژارەکردن؛ بژارەکران.

revise (ri-vīz′), *v.t.* (١) پیاچوونەوەو ڕاستکردنەوە (دەستنووس)؛ بژارەکردن؛ پوختەکردن. (٢) گۆڕین؛ پیاچوونەوەو گۆڕین؛ دەستکاری کردن:

(They ~d their estimates.)

n. (١) بژارەکردن؛ بژارە؛ پیاچوونەوەو ڕاستکردنەوە؛ شتی بژارەکراو یا ڕاستکراوە. (٢) شتێکی لەچاپدراو کە بژارە دەکرێتەوە بۆ دووەم جار.

-reviser; revisor *(n.)*.

revised (ri-vīzd′), *adj.* بژارەکراو؛ پوختەکراو؛ چاککراو:

(a ~ edition)

revision (ri-vizh′ən), *n.* (١) پیاچوونەوەو چاك کردن؛ پوختەکردن؛ بژارەکردن؛ ڕاستکردنەوە. (٢) وێنەی بژارەکراو یا پوختەکراو (پەرتووك، دەستنووس)؛ وێنەی چاککراو یا ڕاستکراوەی نووسراوێك.

-revisional ; revisionary *(adj.)*.

revisionism (ri-vizh′ən-iz′m), *n.* دەستکاری کردن؛ بزووتنەوەی دەستکاری کردن‌و گۆڕین (بەتایبەتی هی ڕێبازی مارکسی-لینینی لەلایەن هەندێك لە کۆمیونیستەکانەوە).

revisionist (ri-vizh′ən-ist), *n.* دەستکاریکەر یا چاککەر (بەتایبەتی کۆمیونیستێك بۆ ڕێبازی مارکسی-لینینی).

adj. هی دەستکاریکەرانی ڕێبازی مارکسی-لینینی؛ تایبەتی بە دەستکاری کردنی ئەم ڕێبازە.

revisit (ri-vizit′), *v.t.* سەرلێدانەوە؛ دووبارە سەرلێدان.

n. سەرلێدانەوە.

revisory (ri-vī′zə-ri), *adj.* هی پیاچوونەوەو گۆڕین؛ دەستەڵاتی پیاچوونەوەو دەستکاری کردن پێدراو: *(a ~ committee)* .

revitalize (ri-vī′t′l-īz′), *v.t.* بووژاندنەوە؛ ژیاندنەوە؛ زیندووکردنەوە.

-revitalization *(n.)*.

revival (ri-vī′v′l), *n.* (١) بووژاندنەوە؛ ژیاندنەوە؛ زیندووکردنەوە.

(٢) بووژانەوە؛ ژیانەوە؛ زیندووبوونەوە؛ بزووتنەوە:

(the ~ of an old custom)

(٣) پێشکەش کردنێکی تازە پاش یەکەم پێشکەش کردن یا نواندن بە ماوەیەکی زۆر (شانۆنامە، فیلم): *(a ~ of his play, film, etc.)* .

(٤) هەناسە هاتنەوەبەر؛ هاتنەوە هۆش خۆ؛ هۆش هێنانەوەبەر؛ ژیاندنەوە.

(٥) بزووتنەوەی هەستی ئاینی.

(٦) کۆبوونەوەیەك یا چەند کۆبوونەوەیەکی جەماوەری بۆ بزووتنەوەی هەستی ئاینی: *(to hold a ~)* .

revivalism (ri-vīv′′l-iz′m), *n.* بزووتنەوەی هەستی ئاینی.

revivalist (ri-vīv′′l-ist), *n.* (١) بانگ بۆ هەڵدەری بزووتنەوەی هەستی ئاینی. (٢) بووژێنەرەوە یا زیندووکەرەوەی خوونەریت‌و بیروباوەڕی کۆن.

revive (ri-vīv′), *v.i.* (١) بووژانەوە؛ زیندووبوونەوە؛ ژیانەوە؛ گەش بوونەوە: *(Flowers ~ in water.)* .

(٢) هاتنەوە هۆش خۆ؛ هۆش هاتنەوەبەر؛ هەناسە هاتنەوەبەر؛ زیندووبوونەوە.

(٣) تازەبوونەوە؛ بووژانەوە: *(Our hopes ~d.)* .

(٤) باو پەیداکردنەوە؛ بزووتنەوە؛ گەشەکردن: *(customs which ~)* .

v.t. (١) بووژاندنەوە؛ زیندووکردنەوە؛ ژیاندنەوە.

(٢) هۆش هێنانەوەبەر؛ هێنانەوە هۆش خۆ؛ هەناسە هێنانەوەبەر.

(٣) پەرە پێ سەندن؛ برەوپێدان؛ گەشەپێکردن.

(٤) باو پێ پەیداکردنەوە؛ زیندووکردنەوە (خوونەریتی کۆن).

(٥) خستنەوە مێشك؛ هێنانەوە بیر.

(٦) پیشاندان یا نواندن پاش ماوەیەکی زۆر دوای یەکەم پیشاندان (شانۆنامە، فیلم): *(to ~ a play)* .

revivify (ri-viv′ə-fī′), *v.t.* بووژاندنەوە؛ زیندووکردنەوە؛ گەشەپێدان؛ ژیاندنەوە.

-revivification *(n.)*.

reviviscence (rev′ə-vis′′ns), *n. Also* reviviscency, گەش بوونەوە؛ بووژانەوە؛ تازەبوونەوە؛ زیندووبوونەوە.

-reviviscent *(adj.)*

revocable (rev′ə-kə-b′l), *adj. Also* revokable, پووچ بەکرێتەوە؛ هەڵدەوەشێنرێتەوە.

-revocability *(n.)*.

revocation (rev′ə-kā′shən), *n.* پووچ کردنەوە؛ هەڵوەشاندنەوە (یاسا، قۆنتەرات): *(the ~ of a contract, law, etc.)* .

revokable (rev′ə-kə-b′l), *adj.* = revocable.

revoke (ri-vōk′), *v.t.* هەڵوەشاندنەوە (یاسا، قۆنتەرات؛پەیمان، ماف)؛ پووچ کردنەوە: *(to ~ a license, contract,etc.)* .

v.i. یاری نەکردن لە کاتێکدا کە یاریکەر وەرەقەی باشی پێ بێت بۆ یاری کردن (قوماروو یاری کاغەز).

n. یاری نەکردنی یاریکەر هەرچی چەند وەرەقەی باشی پێ بێت بۆ یاری کردن.

revolt (ri-vōlt′), *n.* شۆڕش؛ یاخی بوون.
v.i. (١) شۆڕش گێران؛ شۆڕش کردن؛ یاخی بوون:
(The people ~ed against their rulers.)
(٢) دڵ لێ تێکەڵهاتن؛ قێزلێهاتنەوە؛ بێزلێهاتنەوە؛ زۆر پێ پەست بوون:
[*Human nature ~s at (from, against) such a crime.*]
v.t. دڵ تێکەڵهێنان؛ زۆر پەستکردن؛ قێزلێکردنەوە:
(The scene ~ed him.)
revolting (ri-vōl′tiŋ), *adj.* (١) لە شۆڕشدایە؛ شۆڕشگێڕ؛ یاخی.
(٢) پیس؛ بۆگەن؛ دڵ تێکەڵهێنەر: *(a ~ act, behavior, scene, etc.)* .
revolute (rev′ə-lōōt′, rev′ə-lūt′), *adj.* نوشتاوەتەوە بە پشتدا یا بۆ خوارەوە (وەك سەرو قەراغی هەندێ گەڵا).
revolution (rev′ə-lōō′shən, rev′ə-lū′shən), *n.* (١) خولانەوە؛ سووڕانەوەی زەمین و ئەستێرەکان. (٢) ماوەی سووڕانەوەیەك یا خولانەوەیەکی ئەستێرەی گەڕۆك. (٣) خولانەوە (مەکینەکاری)؛ سووڕانەوە.
(٤) خول؛ سووڕ؛ چەرخە.
(٥) گۆڕینێکی تەواو: *(a ~ in modern Physics)* .
(٦) شۆڕش.
revolutionary (rev′ə-lōō′shən-er′i, rev′ə-lū′shən-er′i),
adj. (١) شۆڕشگێڕ؛ شۆڕشگێڕانە. (٢) خولاوە؛ سووڕاوە.
n. شۆڕشگێڕ؛ کەسێکی شۆڕشگێڕ.
revolutionist (rev′ə-lōō′shən-ist, rev′ə-lū′shən-ist), *n.* شۆڕشگێڕ.
revolutionize (rev′ə-lōō′shən-īz′, rev′ə-lū′shən-īz′),
v.t. (١) لە ڕەگەوە گۆڕین؛ بە تەواوی گۆڕین؛ زۆر گۆڕین:
(The automobile has ~d American life.)
(٢) [Rare]. شۆڕش گێران؛ شۆڕش کردن؛ هەڵگێڕانەوەی ڕژێمی وڵات.
revolve (ri-volv′), *v.t.* (١) بیرلێکردنەوە.
(٢) خولاندنەوە؛ سووڕاندنەوە؛ چەرخاندنەوە.
v.i. (١) خولانەوە؛ سووڕانەوە؛ چەرخانەوە:
(The earth ~s around the sun.)
(٢) دوا بەدوای یەك هاتن و چوون؛ یەك لەدوای یەك هاتن و چوون؛ نۆبەکردن:
(the ~ing seasons)
revolver (ri-vol′vēr), *n.* (١) دەمانچەی بەکرەدار؛ شەش تیر.
(٢) خولاوە (مرۆڤ، شت).
revolving (ri-vol′viŋ), *adj.* خولاوە؛ سووڕاوە؛ چەرخاوە.
revolving door, دەرگای خولاوە؛ دەرگای سووڕاوە.
revolving fund, پارەیەکە دانراوە بۆ بە قەرزدان (لەلایەن بانقەوە)، وە هەر کە قەرزێك درایەوە پارەکە دەخرێتەوە شوێنی خۆی وە هەروەها.
revue (ri-vū′), *n.* نوواندنی لاقرتێیی: پیشاندانێکی لاقرتێیانەی سەر شانۆیە بریتییە لە مۆسیقا و گۆرانی و سەما و گفتوگۆ بۆ گاڵتەکردن بە باو و ڕووداو و خوونەریتی ئەو سەردەمە.
revulsion (ri-vul′shən), *n.* (١) کشانە دواوە؛ خۆ لێ کشانەوە؛ لێ دوورکەوتنەوە. (٢) (ا) گۆڕینێکی کوتوپڕی و تەواوی هەست.
(ب) قین لێ بوونەوە؛ قێزلێهاتنەوە؛ دڵ لێ تێکەڵهاتن (بەتایبەتی لە ڕقدا).
(٣) چاك کردنەوەی ئەندامێکی نەخۆشی لەش بە دەرمان کردنی ئەندامێکی تر.
revulsive (ri-vul′siv), *adj.* هی دەرمانی چاککەرەوەی ئەندامێکی نەخۆشی لەش بە چارەکردنی ئەندامێکی تر.
n. دەرمانێکی وەها.
reward (ri-wôrd′), *n.* پاداشت؛ خەڵات؛ بەخشیش.
v.t. پاداشت دانەوە؛ خەڵات کردن؛ بەخشیش پێدان.
rewire (rē-wīr′), *v.t. & v.i.* (١) تەلی کارەبای تازە لێدان یا تێخستن (خانوو، مەکینە). (٢) برووسکە ناردن دووبارە؛ برووسکە لێدانەوە.
reword (rē-wûrd′), *v.t.* (١) دارشتنەوە؛ ووتنەوە یا نووسینەوە بە ووشەی جیا: *(to ~ a sentece, statement, etc.)* .
(٢) دووبارەکردنەوە (بە هەمان ووشە)؛ دووپاتکردنەوە.

rewirte (rē-rīt′), *v.t. & v.i.* (١) نووسینەوە؛ سەرلەنوێ نووسینەوە.
(٢) دارشتنەوە و نووسینەوە بە شێوەیەکی جیا؛ دەستکاری کردن و نووسینەوە:
(to ~ a paper, article, etc.)
(٣) دارشتنەوەی دەنگوباسی وەرگیراو بە شێوەیەك کە بۆ بڵاوکردنەوە بشێت (ڕۆژنامەگەری).
n. ووتارێکی سەرلەنوێ دارێژراو.
Rex (reks), *n.* پاشا؛ شا.
rezone (rē-zōn′), *v.t.* سنووری تازە دانان بۆ گەڕەکەکانی ناوچەیەك یا شارێك.
rhabdomancy (rab′də-man′si), *n.* دۆزینەوەی ئاو و کانزای ژێرزەمین بە داری خەمڵ لێدان.
rhapsodic (rap-sod′ik), *adj. Also* rhapsodical, لە ئەندازە بەدەر بەجۆش (نووسراو، ووتار، دووان).
-rhapsodically *(adv.).*
rhapsodist (rap′sə-dist), *n.* (١) خوێنەرەوەی داستان بە دەنگی بەرز (لە یۆنانی کۆندا). (٢) نووسەر یا گفتوگۆکەری زۆر بەجۆش.
rhapsodize (rap′sə-dīz′), *v.i.* هەستی خۆ دەربڕین زۆر بەجۆش لە نووسین یا گفتوگۆدا وەك دێوانە.
v.t. زۆر بەجۆشەوە و بە دەنگی بەرز خوێندنەوەی داستان و هەڵبەست.
rhapsody (rap′sə-di), *n.* (١) داستانێك یا بەشێکی داستانێکی بە دەنگی بەرز خوێنراوە لە یۆنانی کۆندا. (٢) داستان یا هەڵبەستێکی تازەی بەجۆشی بە دەنگی بەرز خوێنراوە. (٣) بەجۆشەوە هەستی خۆ دەربڕین لە نووسین و گفتوگۆدا؛ نووسین و گفتوگۆی زۆر بەجۆش.
(٤) پارچەیەك مۆسیقای بەجۆشی سەرڕێیی و لەسەر شێوازێکی تایبەتی دانەنراو.
go into rhapsodese over, هەستی بەجۆش و گەشکەیی خۆ دەربڕین.
rhatany (rat′ə-ni), *n.* (١) جۆرە گیایەکی پزیشکییە.
(٢) ڕەگی ووشك کراوەی ئەم ڕووەکە.
rhea (rē′ə), *n.* ووشترمری ئەمەریکای خواروو: جۆرە ووشترمرێکی بچووکە توانای فڕینی نییە و لەباتی دوو پەنجە سیانی هەیە.
rheo- (rē′ō, rē′ə), پێشگرێکە بەمانای: تەووژم؛ تەزوو (**rheostat**) .
rheology (ri-ol′ə-ji), *n.* زانستی لێکۆڵینەوەی تەووژم و شێوە گۆڕینی ماددە.
rheometer (ri-om′ə-tēr), *n.* ئامێری پێوانی تەووژمی کارەبا یا خوێن.
rheoscope (rē′ə-skōp′), *n.* ئامێری تاقیکردنەوەی بوون و نەبوونی تەزووی کارەبا.
rheostat (rē′ə-stat′), *n.* ئامێری ڕێکخستنی هێزی تەزووی کارەبا.
rhesus (rē′səs), *n. Also* rhesus monkey, جۆرە مەیموونێکی کلك کورتی قارەیی هیندییە.
rhetor (rē′tēr, rē′tôr), *n.* (١) مامۆستای ڕەوانبێژی.
(٢) ڕەوانبێژ؛ ووتاربێژ.
rhetoric (ret′ə-rik), *n.* (١) هونەری ڕەوانبێژی؛ هونەری زمانپاراوی.
(٢) پەرتووکێك یا باسێك دەربارەی ڕەوانبێژی. (٣) هونەری ووتاربێژی.
(٤) پەخشان؛ پەخشان نووسین.
(٥) زیادەڕۆیی و پێ لێ هەڵبڕین و زۆر ڕازاوەیی زمان لە نووسین و دوواندا؛ قسەی زل و بۆش.
rhetorical (ri-tôr′i-k′l, ri-tor′i-k′l), *adj.* (١) تایبەتی بە ڕەوانبێژی؛ بەپێی ڕەوانبێژی یا زمانپاراوی. (٢) زیاتر بە تەنگ ڕووالەت و زیادەڕۆیی و کارکردنەسەر خەڵکەوە دێت لە ناوەڕۆك و ڕاستی قسە (نووسین، دووان، ووتاربێژی)؛ ڕازاوە و بۆش (زمان): *(a ~ statement)* .
-rhetorically *(adv.).*
rhetorical question, پرسیارێکە کە چاوەڕوانی وەڵام نییە؛ پرسیارێکە کە دەکرێت تەنها بۆ کارکردنەسەر گوێگر نەك بۆ وەڵام وەرگرتن
rhetorician (ret′ə-rish′ən), *n.* (١) مامۆستای ڕەوانبێژی؛

زانای ڕەوانبێژی. (٢) نووسەر یا ووتاربێژێکی زمانپاراو؛ ڕەوانبێژ.
(٣) کەسێکە کە حەز لە قسەی زل دەکات؛ قسە زل؛ زیادەڕۆ لە گفتوگۆدا.

rheum (rōōm), *n.* (١) چڵم؛ فرمێسك؛ لیك. (٢) هەڵامەت.

rheumatic (rōō-mat′ik), *adj.* (١) ڕۆماتیزمی؛ هی باداری.
(٢) بادار؛ با تێداو؛ ڕۆماتیزمی هەیە؛ ڕۆماتیزمی تووش بووە.
n. (١) کەسێکی بادار؛ کەسێکە ڕۆماتیزمی تووش بووبێت.
(٢) (*pl*)، [Colloq.]، ئێش و ئازاری باداری.

rheumatic fever, تای ڕۆماتیزمی.

rheumatism (rōō′mə-tiz′m), *n.* (١) باداری؛ ڕۆماتیزم؛ سووتانەوەی جومگە. (٢) rheumatic fever.

rheumatoid (rōō′mə-toid′), *adj. Also* **rheumatoidal,** (١) ڕۆماتیزمی؛ لەباداری دەچێت؛ هی باداری.
(٢) بادار؛ نەخۆشی ڕۆماتیزمی هەیە.

rheumatoid arthritis, جومگە سووتانەوە؛ باداری درێژخایەن.

rhin- (rīn), = **rhino.**

rhinal (rī′n'l), *adj.* تایبەتی بە لووت.

rhinencephalon (rī′nen-sef′ə-lon′), *n.* بەشی هەستی بۆن کردن لە مێشکدا.

rhinestone (rīn′stōn′), *n.* بەردی ڕاین. بەردێکی دەستکردی بریقەدارە لە شووشە درووست دەکرێ لاسایی ئەڵماسی پێ دەکرێتەوە.

rhinitis (rī-nī′tis), *n.* سووتانەوەی لووت (بەتایبەتی هی پەردەی ناوەوە)

rhino (rī′nō), *n.* [Colloq.], = **rhinoceros.**

rhino- (rī′nō, rī′nə), *Also* **rhin-,** پێشگرێکە بەمانای: لووت.

rhinoceros (rī-nos′ēr-əs), *n.* کەرکەدەن. یەکەلەشاخ.

rhinology (rī-nol′ə-ji), *n.* زانستی لووت و نەخۆشییەکانی.

rhinoplasty (rī′nə-plas′ti), *n.* نەشتەرکاری لووت جوانکردن.

rhinoscope (rī′nə-skōp′), *n.* ئامێری تێڕوانینی لووت.

rhinoscopy (rī-nos′kə-pi), *n.* تێڕوانینی لووت (پزیشکەوانی).

rhizo- (rī′zō, rī′zə), *Also* **rhiz-,** پێشگرێکە بەمانای: ڕەگ: **(rhizopod)**

rhizobium (rī-zō′bi-əm), *n.* جۆرە بەکتریایەکە لە شیش دەچێ.

rhizogenic (rī′zə-jen′ik), *adj.* ڕەگ لێ پەیدابوو (وەك هەندێ شانە)

rhizogenous (rī-zoj′ə-nəs), *adj.* = **rhizogenic.**

rhizoid (rī′zoid), *adj.* لە ڕەگ دەچێ.
n. ئەندامی دەزوولەیی لە ڕەگ چووی قەوزە (کە بەهۆیەوە دەنووسێ بە بەرد و شتی ترەوە).
-rhizoidal *(adj.).*

rhizomatous (rī-zom′ə-təs, rī-zō′mə-təs), *adj.* قەدی ناو ناو زەوی یا بەسەر زەوییەوەی لە ڕەگ چووی هەیە.

rhizome (rī′zōm), *n.* قەدی ناو زەوی یا بەسەر زەوییەوەی ڕووەکێك کە لە ڕەگ دەچێت.

rhizomorphous (rī′zə-môr′fəs), *adj.* لە ڕەگ دەچێ.

rhizophagous (rī-zof′ə-gəs), *adj.* بە ڕەگ ژیاو.

rhizopod (rī′zə-pod′), *n.* زیندەوەری قاچ ڕەگی یەك شانەیی.
-rhizopodan; rhizopodous *(adj.).*

rhizopus (rī′zə-pəs), *n.* کەڕووی لەڕەگ چوو (کە کەڕووی نانیش دەگرێتەوە

rhizotomy (rī-zot′ə-mi), *n.* بڕینی ڕەگی: دەماری بڕبڕاگە لەبەر ئازار (نەشتەرکاری).

rhodium (rō′di-əm), *n.* ڕۆدیۆم. کانزایەکی سپی زیوییە.

rhodo- (rō′dō, rō′də), *Also* **rhod-,** پێشگرێکە بەمانای گوڵ؛ سوورە وەك گوڵ (**rhodolite**).

rhodochrosite (rō′də-krō′sīt), *n.* بەردەپەمەیی.

rhododendron (rō′ə-den′drən), *n.* جۆرە دەوەنێکی هەمیشە سەوزە گوڵی ڕەنگاوڕەنگ دەگرێت.

rhodolite (rō′də-līt′), *n.* ڕۆدۆلیت: جۆرە بەردێکی بەنرخی سوور یا پەمەیییە.

rhodonite (rō′də-nīt′), *n.* ڕۆدۆنیت: جۆرە کانزایەکی شووشەیی بلووری پەمەیی یا سوورە بۆ جوانی بەکاردەهێنرێت.

rhodora (rō-dôr′ə, rō-dō′rə), *n.* جۆرە دەوەنێکی ئەمەریکی گوڵ ئەرخەوانییە.

rhomb (romb, rom), *n.* = **rhombus.**

rhombencephalon (rom′ben-sef′ə-lon′), *n.* بەشی پشتەوەی مێشك. (پێشی دەوترێ " **hindbrain** ").

rhombic (rom′bik), *adj. Also* **rhombical,** لەبزینەیی (ئەندازە).

rhombohedron (rom′bə-hē′drən), *n.* ئاوێزەی شەش گۆشەیی (ئەندازە).
-rhombohedral *(adj.).*

rhomboid (rom′boid), *n.* وێنەی لەبزینەیی.
adj. لەبزینەیی (ئەندازە).
-rhomboidal *(adj.).*

rhombus (rom′bəs), *n.* لەبزینە (ئەندازە).

rhonchus (roŋ′kəs), *n.* خیزەی سنگ؛ خیزەخیز.
-rhonchal ; rhonchial *(adj.).*

rhubarb (rōō′bärb), *n.* (١) ڕێواس.
(٢) [Slang]، مشتومڕ؛ دەمەقاڵێ؛ کێش مەکێش.

rhumb (rum, rumb), *n.* (١) یەکێك لە پلەکانی قیبلەنمای کەشتییەوان. (٢) **rhumb line** .

rhumba (rum′bə), *n.* = **rumba.**

rhumb line, ڕێڕەوی کەشتی.

rhyme (rīm), *n.* (١) هاوکێشەیی یا هاودەنگی دوا ووشەی دێڕی هۆنراوە؛ کێش. (٢) هاوکێشەیی پارچە هۆنراوەیەك یا هەڵبەستێك.
(٣) هۆنراوەی هاوکێشە.
(٤) ووشەی دوا دەنگ لەیەکچوو: *(love, above ; witty, pretty)*
v.i. (١) دەنگ لەیەکچوون؛ هاوکێشەبوون:
("More" ~s with "door" .)
(٢) هەڵبەستی هاوکێشە نووسین؛ بەکارهێنانی هاوکێشەیی یا هاودەنگی دوا ووشەی دێڕ لە هۆنراوەدا.
v.t. (١) هاوکێشە کردن (هۆنراوە)؛ هاودەنگ کردن.
(٢) بەکارهێنانی ووشەی هاوکێشە یا هاودەنگ.
without rhyme or reason, بێ مانا؛ هیچ وپووچ و بێ مانا؛ ناچێ بە مێشکدا؛ نابەجێ.

rhymer (rīm′ēr), *n. Also* **rimer,** دانەری هۆنراوەی هاوکێشە (لەڕووی سووکییەوە)؛ گەنگە هۆنەر.

rhyme scheme, نەخشەی کێشی هۆنراوە.

rhymester (rīm′stēr), *n. Also* **rimester,** گەنگە هۆنەر؛ بوێژی هیچ وپووچ.

rhynchocephalian (riŋ′kō-sə-fā′li-ən), *adj.* تایبەتی بە گیاندارێکی خشۆکی قرتێکەوتوو.
n. یەکێك لەم گیاندارە خشۆکە قرتێکەوتووانە.

rhyolite (rī′ə-līt′), *n.* بەردێکی ئاگرپڕژێنییە لە گرانیت دەچێت.

rhythm (rith′'m, rith′əm), *n.* (١) ڕێك وپێکی؛ بە ڕێك وپێکی ڕوودان و ڕوودانەوە: *(the ~ of speech, of the heart, of an engine, of dancing, of the seasons, etc.)*
(٢) پێکەوە گونجانی هەموو بەشەکانی بەرهەمێکی هونەری: *(the ~ of a picture, a statue, a building, etc.)*
(٣) هاوئاوازی؛ نەزمی مۆسیقا.

(٤) (ا) كێش (هۆنراوە)؛ ڕێك‌وپێكی یا نەزمی هۆنراوە.
(ب) جۆرە كێشێكی تایبەتی هۆنراوە.

rhythmical (ri*th*′mi-k'l), *adj. Also* **rhythmic,** هاوئاواز؛
كێشدار (هۆنراوە)؛ نەزمدار؛ پێكەوە سازاو یا گونجاو؛ ڕێك‌وپێك.

-rhythmically *(adv.).*

rhythmics (ri*th*′miks), *n.pl.* زانستی نەزمی هۆنراوە؛
زانستی هاوئاوازی یا نەزمی مۆسیقا.

rhyt^hmist (ri*th*′mist), *n.* كەسێكی گوێ سووك بۆ نەزمی هۆنراوەو
مۆسیقا.

rhythm m.thod, ڕێگەیەكە بۆ سكپڕ نەبوون بریتی‌یە لە جووت نەبوون
لەو كاتانەدا كە هێلكە ئامادەیە بۆ چاكبوون‌و سكپڕبوون.

rialto (ri-al′tō), *n.* (١) بازاڕ.
(٢) [R-]، گەڕەكی شانۆی شاری نیویۆرك (وە هەندێك جار شاری تریش).

riant (rī′ənt), *adj.* دەم بە پێكەنین؛ دڵشاد؛ ڕووخۆش.

rib (rib), *n.* (١) پەراسوو؛ ئێسقانی پەراسوو. (٢) پەراسوویەك گۆشت.
(٣) هاوسەر؛ ژن؛ خێزان؛ ژنی مێردددار. (٤) تیرە یا بەرزایی قوماشی چنراو.
(٥) پەراسوو (كەشتی، باڵی فڕۆكە، چەتر)؛ تیرە.
(٦) دەستەكی تاق (خانووسازی). (٧) دەماری سەرەكی گەڵا.

v.t. (١) قایم كردن یا داگرتنەوە بە پارچەیەكی پەراسوویی.
(٢) پارچەی پەراسوویی تێخستن.
(٣) [Slang]، گاڵتەپێكردن؛ لاقرتێ پێكردن

ribald (rib′əld), *adj.* زمان پیس؛ بێ ئابڕوو (قسە، زمان).

n. كەسێكی زمان پیس.

ribaldry (rib′əld-ri), *n.* زمان پیسی؛ قسەی پیس.

riband (rib′ənd, rib′ən), *n.* [Archaic], شریتی جوانی.

ribband (rib′band′, rib′ənd, rib′ən), *n.* تەختەدار یا ئاسنێكی
درێژە بەكاردەهێنرێت بۆ چەسپاندنی پەراسووەكانی كەشتی لەكاتی
دروستكردنیدا.

ribbing (rib′iŋ), *n.* (١) پەراسوو بە گشتی
(٢) جۆری ڕێكخستنی پەراسوو یا تیرە (وەك لە بەلەمێكدا).
(٣) [Slang]، گاڵتە؛ لاقرتێ.

ribbon (rib′ən), *n.* (١) (ا) شریتی جوانی یا ڕازاندنەوە.
(ب) شریتی شت پێ بەستنەوە
(٢) (*pl.*) . تاڵ (جلی دڕاو)؛ شیتاڵ: *(a garment torn to ~s)*
(٣) شریتی ئامێری چاپ كردن.
(٤) (ا) شریتی ڕەنگاوڕەنگی خەڵات (كە دەدرێت لە سنگ یا قۆڵ بۆ شانازی).
(ب) شریتی مەدالیای سوپا (كە دەدرێت لە سنگ).
(٥) (*pl.*) . [Colloq.]، جڵەو

v.t. (١) بە شریت ڕازاندنەوە. (٢) شیتاڵ شیتاڵ كردن.

ribbonfish (rib′ən-fish′), *n.* ماسی‌یە شریتی.

riboflavin (rī′bə-flā′vin), *n.* ڕیبۆفلەیڤن: ڤیتامینێكە لە شیرو
هێلكەو جگەرو میوەو سەوزەدا هەیە.

rib cage, قەفەزەی سنگ.

ribgrass (rib-gras′), *n.* ڕووەكێكە گەڵاكەی لە ڕم دەچێت‌و لاسكەكانی
گوڵی بچووكی سپی دەگرن.

ribwort (rib′wûrt′), *n.* = **ribgrass.**

rice (rīs), *n.* (١) مەرەزە (٢) برنج.

rice-paddy (rīs-pad′i), *n.* گۆلە مەرەزە؛ جاڕە مەرەزە.

ricebird (rīs′bûrd′), *n.* چۆلەكەی گۆلە مەرەزە.

rice paper, كاغەزی برنج: كاغەزێكی تەنكە لە گەڵای مەرەزە دروست
دەكرێت.

rich (rich), *adj.* (١) زەنگین؛ دەوڵەمەند؛ سامانداد؛ پارەدار؛ دارا؛
سەرمایەدار؛ خۆش گوزەران.
(٢) سەرمایەی سرووشتی زۆرە: *(a ~ country)* .
(٣) پڕە لە؛ زۆری تێدایە: *(~ in minerals)* .
(٤) بەنرخ؛ بە بایەخ: *(a ~ prize)* .
(٥) گرانبەها؛ گران: *(~ gifts)* .
(٦) جوان‌و پارە زۆر تێچوو؛ نایاب؛ كەشخە: *(a ~ banquet)* .
(٧) (ا) چەور؛ زۆر شیرین؛ قورس: *(~ foods, pastries, etc.)* .
(ب) خۆش‌و باش بوو: *(~ wine)* .
(٨) (ا) پڕو بەهێز (دەنگ): *(a ~ voice)* .
(ب) تێر (ڕەنگ): *(~ colors)* .
(ج) زۆر خۆش (بۆن).
(٩) بەپیت (خاك): *(a ~ soil)* .
(١٠) زەبەنە؛ زۆرو زەبەنە؛ بێ شومار.
(١١) [Colloq.]، سەیر؛ پێكەنیناوی.

the rich, دەوڵەمەندان؛ زەنگینان؛ سامانداران؛ پارەداران.

-richness *(n.).*

riches (rich′iz), *n.pl.* سامان؛ سەرمایە.

richly (rich′li), *adv.* (١) بە تێروتەسەلی؛ تێروتەسەلانە؛ دەوڵەمەندانە.
(٢) زۆر؛ بە تەواوی؛ ئێجگار زۆر: *(a punishment ~ deserved)* .

rick (rik), *n.* گوریزەی گزرە (بەتایبەتی كە خرابێتە ژێر چەرداخ یا ناو
كایەنەوە بۆ باران لێ نەدان)؛ بەستەك.

rickets (rik′its), *n.* ئێسكەنەرمە (نەخۆشی)؛ گێڕی.

rickety (rik′i-ti), *adj.* (١) نەخۆشی ئێسكەنەرمەی هەیە؛ گێڕ؛
ئێسكەنەرمەدار. (٢) ئێسكەنەرمەیی؛ لە ئێسكەنەرمە دەچێت
(~ diseases, symptoms, etc.)
(٣) قرچۆك؛ شەق‌وشڕ؛ شلۆق: *(a ~ old house, tree, chair, etc.)* .
(٤) لاواز؛ بێ هێز؛ بێ تین: *(a ~ old man)* .
(٥) ناڕێك‌وپێك (بزووتنەوە، جووڵان).

ricochet (rik′ə-shā′, rik′ə-shet′), *n.* هەڵبەزینەوەو گەڕانەوەی
گوللە پاش لێدانی ڕوویەكی تەخت؛ بەسەردا بازدان؛ بەسەردا هەڵبەزینەوە؛
بەسەردا تێپەڕبوون.

v.i. هەڵبەزینەوەو گەڕانەوەی گوللە پاش لێدانی ڕوویەكی تەخت؛
بەسەردا بازدان یا هەڵبەزینەوە: *(The bullet ~ed from the wall.)* .

rictus (rik′təs), *n.* (١) كونی دەمی مرۆڤ‌و گیاندارو دەنووكی باڵندە؛
دەم؛ بۆشایی دەم. (٢) درز؛ كەلێن؛ كەلەبەر؛ دەلاقە.

rid (rid), *v.t.* ڕزگاركردن؛ لێ ڕزگاركردن؛ لە كۆڵ كردنەوە؛ پاكردنەوە:
(to ~ oneself of debt; ~ yourself of superstitions.)

be rid of, لێ ڕزگاربوون؛ لەكۆڵ بوونەوە:
(We will be glad to be rid of him.)

get rid of, (١) خۆ لێ ڕزگاركردن؛ لە كۆڵ كردنەوە؛ دەست پێوەنان؛ لابردن؛
نەهێشتن: *(to get rid of red-tape, an unwelcome visitor, etc.)* .
(٢) سەرنگوم كردن؛ سەركردن بە گۆمدا؛ كوشتن؛ لەناوبردن.

rid (rid), *archaic past tense and p.p. of* **ride.**

ridable (rid′ə-b'l), *adj.* (١) بۆ سواربوون دەشێت؛ باشە بۆ سواربوون:
(a ~ horse)
(٢) دەبڕدرێ (ڕێگە)؛ بۆ پیاپۆیشتن دەشێت: *(a ~ path)*

riddance (rid′'ns), *n.* خۆ لێ ڕزگاركردن؛ لێ ڕزگاربوون؛
لە كۆڵ كردنەوە.

good riddance, لەوە بەولاتر چی!؛ ئەوچاتر لە كۆڵمان بووەوە!؛
بابڕوا ملی بشكێت!.

ridden (rid′'n), *past participle of* **ride.**

adj. پڕە لە؛ پڕ؛ هەمووی گرتووەتەوە؛ لەژێر ڕكێفیدایە:
(fear- ~ ; disease- ~ ; grief- ~)

riddle (rid′'l), *n.* (١) مەتەڵ.
(٢) كەسێك یا شتێكی سەرسوڕمێنەرە كە لێ تێگەیشتنی گران بێت وەك مەتەڵ.

v.t. مەتەڵ هەڵهێنان.

v.i. مەتەڵ داهێنان؛ بە مەتەڵ قسەكردن، واتە بە ناڕوونی.

riddle (rid′'l), *n.* بێژنگی كون گەورە (بۆ بێژانەوەی چەو).

v.t. (١) بێژانەوە؛ لە بێژنگ دان.
(٢) کون کون کردن؛ وەك بێژنگ لێکردن:
(Bullets ~d the automobile.)
(٣) ڕەخنەلێگرتن؛ کەموکووڕی تێدا دۆزینەوە.

ride (rīd), *v.i.* (١) سواربوون (ئەسپ، ئوتومبیل...هتد).
(٢) هەڵگیران یا بران بە سواری شتێکەوە.
(٣) ڕۆیشتن لەسەر: *(The automobile rode on the rims.)* .
(٤) (ا) سەرئاوکەوتن. (ب) لەنگەرگرتن.
(٥) بە ئاسماندا ڕۆیشتن وەك سەرئاو کەوتبێ.
(٦) ڕۆیشتن (ئوتومبیل، ئەسپ)؛ چۆنێتی ڕۆیشتن:
(The car ~s smoothly.)
(٧) چوونەسەرو لێ تێپەڕبوون؛ بەیەکداچوون.
(٨) [Slang]، وازلێهێنان؛ دەست تێوەنەدان:
(I'll let the matter ~ a few months.)
v.t. (١) سوواربوون؛ لێخوڕین: *(to ~ a horse, a bicycle, etc.)* .
(٢) (ا) سواربوون: *(The ship ~s the waves.; The child rode the merry-go-round.)*
(ب) خستنەسەر؛ لەسەر دانان؛ ڕاگیرکردن لەسەر.
(٣) بە ڕێگەیەك یا شوێنێکدا ڕۆیشتن (بە ئەسپ یا بە ئوتومبیل...هتد).
(٤) سوارکردن
(٥) بەشداربوون لە غارغارێن یا پێشبڕکێی ئوتومبیلدا:
(He rode a race with me.)
(٦) لەنگەرپێگرتن.
(٧) سواری سەر بوون؛ دەستبەسەرداگرتن: *(ridden by doubts)* .
(٨) [Colloq.]، گاڵتەپێکردن؛ لاقرتێ پێکردن؛ تیز پێوەکردن؛ پێ پێکەنین.
(٩) بە سەرپێیی دانان و دانەدەم (مۆسیقای جاز).
n. (١) گەشت (بە سواری ئەسپ، ئوتومبیل، پاسکیل)؛ چەرخە؛ سواربوون.
(٢) ڕێچکەی سواری؛ ڕێی وڵاخ.
(٣) سواربوونێکی چەرخ و فەلەك و شتی وەها لە سەیرانگادا.

go for a ride, گەڕان (بە سواری ئوتومبیل یا ئەسپ)؛ چوون بۆ گەڕان یا گەشتێکی کورت

ride down, (١) لێدان و دان بەزەویدا (بە سواری).
(٢) گرتنەوە؛ پێ گەیشتنەوە. (٣) زاڵبوون بەسەردا؛ بەزاندن.
(٤) ڕەتاندن؛ زۆر ماندووکردنی ئەسپ.

ride out, (١) سەرئاوکەوتن و بەرگەگرتنی زریان بەبێ زیانی زۆر.
(٢) بەرگەی ناخۆشی و نەهاتی گرتن؛ دەربردن لەکاتی کارەساتدا؛ هیچ لێ نەهاتن

take for a ride, [Slang], (١) بردن بە ئوتومبیل و کوشتن (لەسەر شێوەی شەلاتی و چەتە)؛ بردن و سەرنگووم کردن
(٢) هەڵخەڵەتاندن؛ دەستبڕین.

rider (rīd'ēr), *n.* (١) سوار (ئەسپ، پاسکیل، ماتۆڕسکیل)؛ ئەسپ سوار.
(٢) پاشکۆی بڕوانامە یا ڕاپۆرتێك.
(٣) بەندی خراوەسەر گەڵاڵەی یاسا وەك پاشکۆ بۆ مۆرکردنی.
(٤) پارچەی بەستراو بە شتێکی ترەوە.

ridge (rij), *n.* (١) تیرەغەی پشتی وڵاخ؛ پشتی گیاندار.
(٢) بەرزایی (شەپۆل، زەوی)؛ لووتکە؛ پۆپ؛ سەردێراو؛ بەرزەك.
(٣) تیغەشان؛ تیرەغە؛ لووتکە (شاخ، بەرد)؛ ئاوڕێژان؛ قەراغ:
(a mountain ~)
(٤) هێڵی قۆقز (وەك هی سەر جل یا شتی تر).
(٥) تیرەغە یا شوێنی لێکدانی دوو دیوی سەربانی لێژ (خانووسازی ڕۆژئاوایی):
(a ~ of a roof)
v.t. & v.i. لێکدان و تیرەغە لێ دروستکردن؛ وەك تیغەشان لێهاتن؛ هێڵی ڕۆپی پێکهێنان

ridgepiece (rij'pēs'), *n.* = ridgepole.

ridgepole (rij'pōl'), *n.* نیرگە (لەسەربانی خانووی ڕۆژئاواییدا).

ridicule (rid'i-kūl'), *n.* لاقرتێ؛ گاڵتەپێکردن؛ گاڵتەکاری؛ پێ پێکەنین.
v.t. گاڵتەپێکردن؛ پێ پێکەنین؛ لاقرتێ پێکردن.

ridiculous (ri-dik'yoo-ləs), *adj.* بۆ پێکەنین باشە؛ بێ مانا؛ شایستەی لاقرتێیە؛ هیچ‌وپووچ.

riding (rīd'iŋ), *adj.* (١) سواربوو؛ سوار؛ ئەوەی سوار دەبێ.
(٢) بۆ سواربوون بەکاردەهێنرێت؛ هی سواری:
(a ~ costume ; ~ horses)

riding crop, قامچی ئەسپ سوار.

riding habit, بەرگی سواری (بەتایبەتی هی ئافرەت).

riding school, قوتابخانەی ئەسپ سواری

rife (rīf), *adj.* (١) بڵاو؛ بە هەمووشوێنێکدا بڵاوبووەتەوە؛ هەمووشوێنێکی گرتووەتەوە:
(Disease is ~ among them.; Gossip was ~ .)
(٢) زۆر؛ زەبەنە.
(٣) پڕە لە: *(The report was ~ with error.)* .

riffle (rif''l), *n.* (١) (ا) لێژایی ناو ڕووبار؛ تیرەبەردی ناو ڕووبار (کە دەبێتە هۆی پەیدابوونی خوڕاو). (ب) خوڕاو؛ ڕێژاو؛ قەڵبەزە.
(٢) دەستە کاغەزی یاری و قومار تێکەڵاوکردن بە پەنجە گەورەی هەردوو دەست.
v.t. & v.i. (١) بوون بە خوڕاو یا ڕێژاو.
(٢) هەڵدانەوەی پەڕەی پەرتووك خێرا خێرا بە پەنجە گەورە.
(٣) تێکەڵاوکردنی دەستە کاغەزی یاری و قومار بە پەنجە گەورەی هەردوو دەست.

riffraff (rif'raf'), *n.* (١) ڕووتەڕووتە؛ لات‌ولووت.
(٢) زبڵ؛ کەن‌وگوو؛ شتی بۆگەنی فڕێدراو.

rifle (rī'f'l), *v.t.* درزکردنی لوولەی تفەنگ.
v.i. تفەنگ تەقاندن.
n. (١) تفەنگ. (٢) *(pl.)* ، دەستە سەربازی تفەنگ لە شان.

rifle (rī'f'l), *v.t.* (١) تاڵان کردن.
(٢) ڕووتکردنەوە؛ پشکنین و ڕووتکردنەوە.
(٣) برین (ماڵ، خەزنە)؛ گسك لێدان: *(to ~ a safe, house, etc.)* .
(٤) دزین؛ تاڵان کردن.

rifleman (rī'f'l-mən), *n.* (١) سەربازی تفەنگدار یا تفەنگ لە شان.
(٢) تفەنگچی؛ نیشان شکێن.

riflebird (rī'f'l-būrd'), *n.* باڵندەیەکە لە تۆخمی باڵندەی بەهەشت.

rifle pit, خەنەق یا سەنگەری تفەنگچی.

rifler (rī'flēr), *n.* تاڵانکەر؛ دز؛ ڕووتکەرەوە؛ چەتە.

rifle range, (١) تفەنگ هاوێژ؛ ماوەی بڕکردنی گوللەی تفەنگ.
(٢) نیشانگا؛ مەیانی تفەنگ تەقاندن.

riflery (rī'f'l-ri), *n.* (١) تفەنگچێتی؛ نیشان شکێنی؛ دەست ڕاستی.
(٢) تەقەی تفەنگ: *(the sound of distant ~ .)* .

rifling (rī'fliŋ), *n.* (١) درزکردنی ناو لوولەی تفەنگ.
(٢) درزی ناو لوولەی تفەنگ.

rift (rift), *n.* (١) درز؛ قلیش؛ تلیش.
(٢) ناکۆکی؛ ناخۆشی نێوان دوو کەس، کۆمەڵ، یا وڵات؛ ناڕێکی:
(There is a ~ between them.)
v.i. شەق بردن؛ درزبردن؛ قلیش بردن؛ پچڕان؛ هەڵتلیشان.
v.t. شەق پێ بردن؛ درز پێ بردن؛ قلیشاندن؛ هەڵتلیشاندن.

rig (rig), *v.t.* (١) بایەوان و کەرەسەی تر ئامادەکردن بۆ کەشتی و دانانی.
(٢) ئامادەکردن بە کەرەسەو هەمووشتەوە:
(~ged out and ready for action)
(٣) (~ up)، بەپەلە ئامادەکردن.
(٤) [Colloq.]، جل لەبەرکردن؛ ڕازاندنەوە:
(She was ~ged out in her best dress.)
(٥) ساختەکردن؛ ئەنجامی پێشبڕکێیەك بڕیاردان پێشەکی بە ساختە:

(to ~ an election; to ~ prices, a boxing match, etc.)

n. (١) شێوەی وەستان و ڕێکخستنی بایەوان و ستوونی کەشتی.
(٢) کەرەسە؛ کەرەسەی کار. (٣) کەرەسەی بیری نەوت هەڵکەندن.
(٤) گالیسکە (بە ئەسپەکانەوە). (٥) [.Colloq]، جلی سەیرو ئەنتیکە.

rigamarole, = rigmarole.

rigger (rig'ẽr), ***n.*** (١) کارگەی بایەوان و ستوون و کەرەسەی تری کەشتی. (٢) کارگەی لێکدانی پارچەکانی باڵی فڕۆکەو پێکهێنانی.
(٣) کرێکاری سەر بەکرەو مەکینەی شتی قورس بەرزکردنەوە (خانووسازی).
(٤) داربەست (خانووسازی)؛ تەختەبەندی دەوری خانوو لەکاتی دروستکردنیدا.

rigging (rig'iŋ), ***n.*** (١) پەت و زنجیری بایەوان و ستوونی کەشتی.
(٢) کەرەسەی کار؛ کەرەسە.

right (rīt), ***adj.*** (١) ڕاست (هێڵ)؛ ڕێک: ***(a ~ line)*** .
(٢) وەستاو (گۆشە): ***(a ~ angle)*** .
(٣) ڕەوا؛ ڕاست؛ باش؛ پەسەند؛ بەجێ؛ سەرڕاست؛ پاک: ***(~ conduct)*** .
(٤) ڕاست؛ تەواو؛ بێ هەڵە؛ دروست: ***(the ~ answer)*** .
(٥) باش؛ بهات؛ گونجاو؛ شیاو.
(٦) دیوی خۆی؛ ئەو دیوەی کە دەبێ لە دەرەوە بێت (قوماش، جل):
(the ~ side of cloth)
(٧) (ا) تەواو (مێشک). (ب) ژیر؛ مێشک تەواو.
(٨) تەندروست؛ چاک.
(٩) ڕاست (دۆخ، بار)؛ ڕێک‌وپێک؛ باش؛ دروست:
(Make thing ~ again.)
(١٠) ڕاست (لا، دیو): ***(the ~ side)*** .
(١١) ڕاستڕەو (ڕامیاری)؛ کۆنەپەرست.
(١٢) [Archaic]، ڕاستەقینە.

n. (١) ڕاستی و دروستی؛ بەجێیی؛ پەسەندی؛ باشی؛ ڕەوایی.
(٢) داد.
(٣) ماف: ***(It was his ~ to say what he thought.)*** .
(٤) لای ڕاست؛ دیوی ڕاست.
(٥) (ا) دەستی ڕاست (بۆکسبازی). (ب) مستەکۆڵەیەک بە دەستی ڕاست.
(٦) [-R]، حیزب یا ڕێکخراوێکی ڕاستڕەو؛ حیزب و ڕێکخراوە ڕاستڕەوەکان؛ هەڵوێستی ڕاستڕەوی.

adv. (١) یەکسەر؛ ڕاستەوخۆ؛ ڕاستەوڕاست: ***(Go ~ home.)*** .
(٢) بە باشی؛ بە چاکی؛ بە ڕێک‌وپێکی.
(٣) بە تەواوی.
(٤) یەکسەر؛ هەر ئێستە؛ دەمودەست: ***(Come ~ now.)*** .
(٥) بەپێی یاسا؛ ڕەوا.
(٦) بە ڕاستی؛ بەبێ هەڵە.
(٧) لەلای ڕاستەوە؛ دیوی ڕاست.
(٨) زۆر:
(He knows ~ well.; the ~ honorable ; the ~ reverend)

v.t. (١) ڕاستکردنەوە؛ خستنەوەسەر باری ڕاستی خۆی:
(We ~ed the boat and started rowing.)
(٢) ڕاستکردنەوە؛ هەڵە لێ دەرهێنان؛ چاک کردن.
(٣) ڕێک‌وپێک کردن.
(٤) بۆ بژاردن؛ تۆڵەسەندن؛ ڕاستکردنەوە (ناڕەوایی): ***(to ~ a wrong)*** .

v.i. ڕاستبوونەوە؛ بە ڕاستی یا لەسەر باری خۆ وەستان.

all right, باشە؛ چاکە؛ با وابێ!.

by right (or rights), ئەگەر ئەوەی ڕەوایە و ڕاستە بووترێ یا بکرێ.

in one's own right, بە شان و باهووی خۆ؛ بەبێ یارمەتی کەسێکی تر:
(She is a queen in her own right.;
She won the election in her own right.)

in the right, ڕاست؛ ڕاست بوون:
(He is in the right and you are in the wrong.)

right away (or off), یەکسەر؛ هەر ئێستە:
(Come right away.)

rightabout-face (rīt'ə-bout'fās'), ***n.*** (١) وەرگەڕان؛ ڕوو وەرگێڕان؛ پێچکردنەوەی تەواو. (٢) گۆڕینی تەواوی بیروباوەڕ؛ وەرگەڕان (هەڵوێست)؛ هەڵگەڕانەوە.

right angle, گۆشەی وەستاو (واتە ٩٠ پلە).

righteous (rī'chəs), ***adj.*** (١) ڕاست (مرۆڤ)؛ ڕێگەی ڕاست گر؛ لەسەر ڕێی ڕاستە؛ دروست: ***(a ~ man)*** .
(٢) ڕەوا (مەسەلە، ماف، کردەوە)؛ ڕاست: ***(a ~ act)*** .

-righteously ***(adv.).***

righteousness (rī'chəs-nis), ***n.*** ڕەوایی کردارێک یا مەسەلەیەک؛ ڕاستی؛ ڕێگەی ڕاست: ***(his ~ ; the ~ of our cause)*** .

rightful (rīt'fəl), ***adj.*** (١) ڕەوا.
(٢) هی ڕاستی خۆی؛ خاوەن ماف؛ مافدار:
(Return the watch to its ~ owner.; the ~ king)

-rightfully ***(adv.)***; **rightfulness** ***(n.).***

right-hand (rīt'hand'), ***adj.*** (١) هی لای ڕاست؛ ڕاست؛ بەری ڕاست: ***(on the ~ side of the street)*** .
(٢) هی دەستی ڕاست؛ بە دەستی ڕاست.
(٣) زۆر پشت پێ بەستراو؛ دەستە ڕاست (مەجاز):
(my ~ man; the king's ~ man)

-right hander ***(n.).***

right-handed (rīt'han'did), ***adj.*** (١) ڕاستلەر؛ ڕاستە؛ دەستی ڕاست بەکارهێنەر. (٢) بە دەستی ڕاست کراو.
(٣) بۆ دەستی ڕاست کراوە؛ بۆ بەکارهێنان بە دەستی ڕاست دروستکراوە.
(٤) لە چەپەوە بۆ ڕاست سووڕاوە یا پێچراو؛ وەک دەستی کاتژمێر وەرچەرخاو.

rightism (rīt'iz'm), ***n.*** ڕاستڕەوی (ڕامیاری).

rightist (rīt'ist), ***n.*** ڕاستڕەو؛ کەسێکی ڕاستڕەو (ڕامیاری).

adj. ڕاستڕەو: ***(a ~ party, organization, person, etc.)*** .

rightly (rīt'li), ***adv.*** (١) بە ڕەوایی؛ بە شێوەیەکی ڕەوا.
(٢) بە ڕێک‌وپێکی؛ بە جوانی و باشی. (٣) بە ڕاستی؛ بەبێ هەڵە.

right-minded (rīt'mīn'did), ***adj.*** خاوەن بیروڕای ڕاست و بەجێ.

rightness (rīt-nis), ***n.*** ڕاستی؛ تەواوی؛ بێ هەڵەیی؛ ڕەوایی؛ ڕێکی.

right of search, مافی پشکنین (هی کەشتی وڵاتێکی بێ لایەن بۆ شتی قاچاغ لەکاتی جەنگدا).

right of way, *Also* right-of-way, (١) مافی تێپەڕبوون لەپێشدا؛ مافی تێپەڕبوونی ئۆتۆمبیلێک یا کەشتییەک لەپێش ئەوی تردا لە چوار ڕێیانێکدا. (٢) مافی تێپەڕبوون: (ا) مافی تێپەڕبوون بە زەوی یا حەوشەی کەسێکی تردا بۆ گەیشتنە زەوی یا ماڵی خۆ.
(ب) ڕێگەو ڕێچکەی بەکارهێنراو بەم شێوەیە.
(٣) پارچە زەوی دەستبەسەرداگیراو بۆ ڕاکێشانی هێڵی شەمەندەفەرو ڕێگەو کارەبا.

right triangle, سێگۆشەی گۆشە وەستاو.

right-wing (rīt'wiŋ'), ***adj.*** ڕاستڕەو (ڕامیاری)؛ هی لقی ڕاستڕەوی حیزبێک.

right wing, لقی ڕاستڕەوی حیزبێک یا ڕێکخراوێک؛ حیزبێک یا ڕێکخراوێکی ڕاستڕەو.

right-winger ***(n.).***

rigid (rij'id), ***adj.*** (١) ڕەق؛ نانوشتێتەوە؛ سەخت: ***(a ~ bar)*** .
(٢) چەسپیو؛ نەجووڵاو.
(٣) توندوتیژ؛ بە زەبروزەنگ: ***(~ regulations)*** .
(٤) لەڕێ لانەدەر؛ ڕەق؛ کەللەڕەق؛ نەگۆڕ:
(a ~ person, teacher, parent, etc.)

rigidity (ri-jid'ə-ti), ***n.*** (١) ڕەقی؛ سەختی.

(٢) توندوتیژی؛ ڕەقی؛ سەرسەختی.

rigmarole (rig′mə-rōl′), *n. Also* rigamarole, (١) قسەی هیچ‌وپووچ‌و بێ مانا؛ قسەی هەلەق‌و مەلەق؛ قسەی قۆڕ.
(٢) شێوەی کاری ئاڵۆسکاو و بێ مانا.

rigor (rig′ẽr), *n. Also* rigour, (١) توندوتیژی؛ زەبروزەنگ: *(the ~ of martial law)*
(٢) باری ناخۆشی ژیان؛ ناخۆشی؛ گرفتاری؛ دژواری: *(the ~s of life)*.
(٣) سەختی ئاووهەوا.
(٤) کارێکی دڵڕەقانە یا بێ بەزەییانە؛ کارێکی چەوسێنەوە.
(٥) ووشکبوونی ڕیشاڵ‌و ئەندامی لەش.
(٦) لەرزین (نەخۆشی)؛ مووچڕکە.

rigorism (rig′ẽr-iz′m), *n.* توندوتیژی (ڕەووشت، هەڵوێست، بڕیار)؛ زەبرو زەنگ.

-rigorist *(n.)*.

rigor mortis, ووشکبوون یا ڕەق بوونی لەش لەپاش مردن.

rigorous (rig′ẽr-əs), *adj.* (١) توندوتیژ؛ ڕەق؛ بەزەبر: *(~ laws; a ~ person)*
(٢) سەخت (ئاووهەوا): *(a ~ climate)*.
(٣) ڕەق؛ توندوتیژ: *(~ standards)*.

-rigorously *(adv.)*; **rigorousness** *(n.)*.

rigour (rig′ẽr), *n.* = **rigor.**

rile (rīl), *v.t.* [Colloq. or Dial.], (١) لێڵ کردن؛ تێکهەڵدانی شلە بە خڵتەوەو لێڵ کردنی. (٢) تووڕەکردن؛ پەستکردن؛ ووروژاندن.

rill (ril), *n.* جۆگەلە.

rill; rille (ril), *n.* خەنەقی دووروودرێژو چەم‌و دۆڵی سەر ڕووی مانگ.

rillet (ril′it), *n.* جۆگەلەی بچووک.

rim (rim), *n.* (١) قەراغ (بەتایبەتی هی شتێکی خڕ)؛ لێوار: *(the ~ of a bowl)*
(٢) چوارچێوەی ئاسنینی ڕەوڕەوە یا چەرخ کە تایەکەی دەخرێتە سەر؛ ئەڵقە: *(the ~ of a tire)*
v.t. (١) کردن بە ئەڵقەیەک بە دەوریدا
(٢) خولانەوە بە دەوری قەراغەکەیدا (وەک تۆپی "گۆڵف" بە دەوری کونەکەدا).

rime (rīm), *n.*, *v.i. & v.t.* = **rhyme.**

rime (rīm), *n.* زوقمی سەرگیاو دارودرەخت.
v.t. بە زوقم داپۆشینی گیاو لق‌و پۆپی دار.

rimer (rīm′ẽr), *n.* = **rhymer.**

rime riche, هاوکێشەیی یا هاودەنگی‌یەکی دوا ووشەکانی دێڕە هەڵبەست کە ووشەی وەها بەکاردێنێ کە دەنگیان چوون یەکەو مانایان جیاوازە: (وەک " **write, right** " یا " **night, knight** ").

rimester (rīm′stẽr), *n.* = **rhymester.**

rimose (rī′mōs, rī-mōs′), *adj.* قلیش قلیش؛ درزاوی؛ تلیش تلیش.

rimple (rim′p′l), *n.* چرچ؛ لۆچ.
v.t. & v.i. چرچ‌ولۆچ کردن؛ چرچ‌ولۆچ بوون.

rimy (rīm′i), *adj.* زوقماوی؛ بە زوقم داپۆشراو.

rind (rīnd), *n.* توێکڵ (میوە).

rinderpest (rin′dẽr-pest′), *n.* تاعوونی ڕەشەووڵاخ‌و مەڕوبزن.

ring (riŋ), *v.i.* (١) زرنگانەوە؛ زڕەهاتن
(٢) دەنگدانەوە؛ وا دەرکەوتن: *(Her promises rang false.)*.
(٣) زەنگ لێدان؛ لێدان (زەنگ).
(٤) زەنگ بۆ لێدان؛ بانگ کردن بە زەنگ: *(She rang for the maid.)*.
(٥) دەنگدانەوە؛ دەنگ لێوە هاتن: *(The room rang with merriment.)*
(٦) زرنگانەوە (گوێ، مێشک).
v.t. (١) زەنگ لێدان؛ لێدان (زەنگ). (٢) بانگ بۆ دان.
(٣) پارە تاقیکردنەوە بە زرنگانەوەی؛ جرنگانەوەی؛ زڕە لێ هەڵساندن.
(٤) (**~ up**)، تەلەفۆن بۆ کردن: *(I'll ~you up tonight.)*.
n. (١) دەنگی زەنگ؛ زڕە.
(٢) (ا) دەنگێکی وەک هی زەنگ؛ قاقا؛ هاڕە: *(the ~ of laughter)*.
(ب) دەنگێکی زرنگانەوە؛ دەنگدانەوە.
(٣) دەنگێکی تایبەتی؛ نیشانە: *(the ~ of pride)*.
(٤) کۆمەڵە زەنگ. (٥) زەنگ لێدان.
(٦) زەنگ یا دەنگی تەلەفۆن.
(٧) تەلەفۆن؛ پەیوەندی بە تەلەفۆن: *(Give me a ~.)*.

ring down the curtain, (١) پەردەی شانۆ هێنانە خوارەوە؛ شانۆنامە کۆتایی پێ هێنان. (٢) دوایی پێ هێنان؛ تەواوکردن؛ کۆتایی پێ هێنان.

ring in, (١) دەستپێکردن (وەک بە زەنگ لێدان)؛ بانگی دەستپێکردن دان (وەک بە کاتژمێر)؛ نیشانەکردن: *(to ring in the new year)*
(٢) [Slang]، بە ساختە هێنانە ژوورەوە.

ring the bell, سەرکەوتن.

ring up, تۆمارکردنی نرخی فرۆتەنی بە مەکینەی تۆمارکردن‌و ژماردنی فرۆشگا لەلایەن دەغیلەچی‌یەوە: *(to ring up an item)*.

ring up the curtain, (١) پەردەی شانۆ کردنەوە یا بەرزکردنەوە؛ دەست بە شانۆنامە کردن. (٢) دەستپێکردن.

ring (riŋ), *n.* (١) ئەموستیلە؛ ئەنگوستیلە؛ مستیلە.
(٢) ئەڵقە: *(a key ~)*.
(٣) ئەڵقەی پێچ لوولی. (٤) شێوەیەکی خڕ.
(٥) بازنە؛ چەرخ؛ خڕۆک. (٦) ئابلۆوقە؛ ئەڵقە.
(٧) ئەڵقەی قەدی دار (کە تەمەنی دارەکە پیشان دەدات).
(٨) ئەڵقەی هەڵپەرکێ.
(٩) دەستەیەک یا تاقمێکی خۆپەرست (لە بازرگانی یا ڕامیاریدا).
(١٠) گۆڕەپانی خڕ (بۆ بۆڕبۆڕێن‌و نوواندن): *(a circus ~)*.
(١١) مەیانی بۆکسبازی.
(١٢) بۆکسبازی؛ پیشەی بۆکسبازی: *(the ~)*.
(١٣) شوێنی بلیت کڕین‌و گرەوکردن لەسەر غارغارێن و بۆڕبۆڕێنی تردا.
(١٤) بۆڕبۆڕێن یا ملەملێ (بەتایبەتی هی ڕامیاری وەک خۆ هەڵبژاردن بۆ پەرلەمان یا سەرەک کۆمار): *(He tossed his hat in the ~.)*.
v.t. (١) دەورەدان؛ ئابلۆوقەدان.
(٢) وەک ئەڵقە لێکردن؛ خڕکردن؛ کردن بە ئەڵقە.
(٣) ئەڵقە کردنە لووتەوە (کەڵەگا، بەران).
(٤) ئاژەڵ خڕکردنەوە.
(٥) هاوێشتنی ئەڵقەیەک یا ناڵێک بۆ کردنی بە مێخێکدا.
(٦) لێکردنەوەی ئەڵقەی قەدی دارێک لە دارەکە.

ringbolt (riŋ′bōlt′), *n.* برغو یا بزماری ئەڵقە بە سەرەوە.

ringbone (riŋ′bōn′), *n.* زیادە ئێسقانی مورچە یا مەچەکی ئەسپ (کە دەبێتەهۆی شەلی).

ringdove (riŋ′duv′), *n.* کۆتری خەت لەمل؛ کۆتری خاڵ لە مل.

ringed (riŋd), *adj.* (١) مستیلە لە دەست؛ دیاریکراو (ژنهێنان)؛ مارەکراو؛ نیشانەکراو. (٢) بە ئەڵقە ڕازاوە؛ بە ئەڵقە نیشانەکراو.
(٣) دەورەدراو؛ ئابلۆوقەدراو.
(٤) وەک ئەڵقە لێ هاتوو.

ringent (rin′jənt), *adj.* (١) داچەقیو؛ کراوە.
(٢) لێو کراوە (کۆپەڕەی هەندێ گوڵ).

ringer (riŋ′ẽr), *n.* (١) ناڵ یا ئەڵقەی هاوێژراو بەسەر مێخێکدا بۆ پیاکردنی. (٢) هاوێشتنێکی وەها.

ringer (riŋ′ẽr), *n.* (١) زەنگ لێدەر.
(٢) [Slang]، (ا) ئەسپێک یا یاریکەرێکی بە ساختە بەشدارکراو لە پێشبڕکێ‌یەکدا. (ب) کەسێکی کت‌وەت لە کەسێکی تر چوو: *(He's a ~ for his father.)*

ring finger, پەنجەی ئەموستیلە.
ringleader (riŋ′lēd′ẽr), *n.* سەردەستە (بەتایبەتی هی یاخی بوونێك،
کۆمەڵێکی نهێنی، ئاشووبێك، یا تاقمێکی شەلاتی)؛ سەرگەورە؛ سەرکردە.
ringlet (riŋ′lit), *n.* (١) ئەڵقەی بچووك. (٢) ئەڵقەی پرچ.
ringmaster (riŋ′mas′tẽr, riŋ′mäs′tẽr), *n.* سەرکار یا
بەڕێوەبەری سێرك.
ring-neck (riŋ′nek′), *n.* باڵندەی خاڵ لە مل یا خەت لە مل.
ring-necked (riŋ′nekt′), *adj.* خەت لە مل یا خاڵ لە مل (باڵندە،
گیاندار)
ringside (riŋ′sīd′), *n.* تەنیشتی مەیان یا ئەڵقەی بۆربۆرێن:
(ا) کورسی‌یە نزیکەکانی مەیان یا ئەڵقەی بۆکسبازی‌و سێرك.
(ب) شوێنێکە کە بە ئاسانی ڕووداوێکی لێوە ببینرێ؛
شوێنی نزیك لە ڕووداوێکەوە.
ringtoss (riŋ′tôs′), *n.* یاری‌یەکە بریتی‌یە لە هاویشتنی ئەڵقەی
گوریس یا پەت بۆسەر مێخێك بۆ پیاکردنی.
ringworm (riŋ′wũrm′), *n.* جۆرە نەخۆشی‌یەکی پێستە.
rink (riŋk), *n.* (١) یاریگای سەهۆڵ خلیسکێ؛ مەیانی بەفرە خلیسکێ
(لە ژوورەوە). (٢) زەمینەیەکی لووسی تەختەیە بۆ لەسەر خلیسکان.
(٣) خانووی مەیانی سەهۆڵ خلیسکێ.
rinse (rins), *v.t.* (١) ئاو تێوەردان، ئاو تێ ڕادان
(٢) (ا) بەردەشۆرکردن؛ شۆردنەوە. (ب) شتن (سەر، لەش)؛ شۆردن.
n. (١) ئاو تێوەردان؛ ئاو تێ ڕادان. (٢) ئاوی ئاو تێوەردان یا شۆردنەوە.
rinsing (rin′siŋ), *n.* (١) (ا) چڵکاو؛ ئەو ئاوەی شتی پێ شۆراوە یا
تێوەردراوە. (ب) خڵتە. (٢) ئاو تێوەردان؛ ئاو تێ ڕادان؛ شۆردنەوە.
riot (rī′ət), *n.* (١) ئاشووب؛ ئاژاوە؛ فەرتەنە؛ هەراو فەرتەنە؛ فیتنە.
(٢) قاقای پێکەنین؛ تەقینەوە (پێکەنین).
(٣) زەبەنەیی (ڕەنگ)؛ زۆری؛ زۆرو زەبەنەیی.
(٤) (ا) زەماوەندی بەرەڵا؛ بەزم‌ورەزم؛ ئاهەنگی دەنگەدەنگاوی.
(ب) بەرەڵایی؛ سەرسەرێتی.
(٥) [Slang]، کەسێك یا شتێکی زۆر سەیرو پێکەنیناوی؛
کەسێکی زۆر قۆشمە: *(He is a ~.; This television show is a ~.)*.
v.i. (١) ئاژاوە نانەوە؛ ئاشووب گێڕان؛ فەرتەنە خستنەوە.
(٢) (ا) بەزم‌ورەزم گێڕان؛ زەماوەندکردن؛ ئاهەنگی دەنگەدەنگاوی گێڕان.
(ب) سەرسەرێتی کردن؛ بە بەرەڵایی‌یانە ژیان.
(٣) جڵەو بۆ خۆ شل کردن.
v.t. **(~ away),** پارە بە بەردا دان؛ پارە یا کات بەفیڕۆدان بە شێتانە.
run riot, (١) بەرەڵابوون؛ بەلەسەبوون؛ جڵەو بۆ خۆ شل کردن بە تەواوی.
(٢) بە زۆرو زەبەنەیی ڕووان؛ تەرز فڕێدان بە هەموولایەکدا؛ نێجگار زۆر بوون.
read the riot act to, داوالێکردن بە بڕینەوەی ئاشووب ئەگینا سزادان.
riotous (rī′ət-əs), *adj.* (١) ئاشوباوی؛ ئاژاوەیی؛ فەرتەنەیی.
(٢) ئاشووبگێڕ؛ ئاژاوەچی. (٣) دەنگەدەنگاوی؛ بە دەنگی بەرزو غەڵبەغەڵبەوە.
(٤) سەرسەری؛ بەرەڵا؛ بێ ئابڕوو. (٥) زۆر بە بڕشت‌و چڕو سەوزو پاراو.
rip (rip), *v.t.* (١) دادڕین؛ داتلیشاندن؛ هەڵتلیشاندن؛ هەڵدڕین.
(٢) (**~ off ; ~ out**)، لێکردنەوە؛ لێ دڕین؛ لێ دڕاندن.
(٣) دڕاندن؛ دڕان؛ دڕین.
(٤) داتلیشاندن (داروتەختە)؛ قلیشاندن؛ بڕینەوە؛ لەتکردن.
v.i. (١) دڕان؛ هەڵتلیشان؛ لێکبوونەوە؛ دادڕان.
(٢) [Colloq.]، بە خێراو توندوتیژی جوولانەوە.
(٣) [Colloq.]، (**~ into**)، هێرش بردنە سەر (بە دەم)؛
بە توندی ڕەخنەلێگرتن: *(He ~ped into his opponent's record.)*.
n. (١) دڕاوی؛ شوێنی دڕاو؛ دڕان.
(٢) دڕاندن؛ لێکردنەوە؛ داتلیشان.
rip into, [Colloq.], هێرش بردنە سەر (بەدەم)؛ بە توندی ڕەخنەلێگرتن.
rip out, [Colloq.], بە تووڕەیی‌یەوە ووتن؛ قیژاندن.
rip (rip), *n.* خوڕاو یا گێژاوێك کە لە بەیەکگەیشتنی دوو شەپۆل
پەیدادەبێت: *(a ~ tide)*.
rip (rip), *n.* [Colloq.], (١) کەسێکی سەرسەری؛ کەسێکی بەرەڵاو بێ
ڕەووشت. (٢) ئەسپێکی پیرو بێ کەڵك. (٣) شتێکی بێ کەڵك.
riparian (ri-pâr′i-ən, rī-pâr′i-ən), *adj.* هی قەراغ ڕووبارو
دەریاچە؛ لە قەراغ ڕووبارو دەریاچە ژیاو یا کراو.
rip cord, (١) پەتی پەڕەشووت کردنەوە (بە ڕاکێشانی لەکاتی نزم
بوونەوەدا). (٢) پەتی ڕاکێشراو بۆ بەرەڵاکردنی گازی باڵۆن بۆ نزم بوونەوە.
ripe (rīp), *adj.* (١) گەییو (میوە، دانەوێڵە).
(٢) گەییو؛ پڕ؛ تەڕوبڕ: *(~ lips)*.
(٣) پێگەیشتووە؛ ماوەیەکی تەواوی بەسەردا ڕۆیشتووە؛ کۆن:
(~ cheese, wine, etc.)
(٤) بەساڵدا کەوتوو؛ بەتەمەن: *(a person of ~ years)*.
(٥) ئامادە: *(~ for mischief)*.
(٦) کاتی خۆیەتی؛ کاتێتی: *(The time is ~ for action.)*.
(٧) گەییو (دوومەڵ).
-**ripely** *(adv.)*; **ripeness** *(n.)*.
ripen (rīp′ən), *v.i. & v.t.* پێگەیین؛ گەیین؛ پێگەیشتن (میوە،
دانەوێڵە): *(Let the apples ~ before you pick them.)*.
riposte, ripost (ri-pōst′), *n.* (١) هێرشێکی لەپڕو خێرا (شیربازی)؛
شیر پیاکردنی خێرا. (٢) وەڵامێکی خێراو توندوتیژ.
v.i. (١) هێرش بردن بە شیر بە خێرا.
(٢) وەڵام دانەوە بە توندوتیژی‌و بە خێرا.
ripple (rip′'l), *v.i.* (١) شەپۆلی بچووك بچووك دان.
(٢) کەروێشکەکردن (گەنم‌و جۆو گیا)؛ بە شێوەی شەپۆلی بچووك بچووك
جوولانەوە. (٣) خوڕەخوڕهاتن؛ خوڕەهاتن.
v.t. (١) شەپۆلی بچووك بچووك تێخستن.
(٢) کەروێشکەپێکردن؛ جوولاندنەوە بە شێوەی شەپۆل.
(٣) خوڕەخوڕ لێ هەڵساندن.
n. (١) شەپۆلی بچووك؛ وردە شەپۆل.
(٢) کەروێشکەکردن؛ جوولانەوەیەکی وەك شەپۆلی بچووك.
(٣) خوڕەی ئاو؛ خوڕەخوڕی ئاو.
(٤) خوڕاوێکی بچووك؛ ڕێژاوێکی بچووك.
ripple (rip′'l), *n.* چیکەنە (بۆ تۆوی پەموو کەتان دەرهێنان یا
جیاکردنەوە).
v.t. جیاکردنەوەی تۆوی پەموو و کەتان.
ripplet (rip′lit), *n.* شەپۆلێکی زۆر بچووك.
ripply (rip′li), *adj.* (١) خوڕەخوڕکەر؛ خوڕەخوڕاوی. (٢) شەپۆلاوی.
riprap (rip′rap′), *n.* (١) کەڵەکە بەرد؛ بستووی بەرد.
(٢) بەردە شکاوی کەڵەکە بەرد.
v.t. کەڵەکە بەرد هەڵچنین یا دروستکردن؛
بە کەڵەکە بەرد پاڵپشتی کردن یا بەهێزکردن.
ripsaw (rip′sô′), *n.* مشاری ددان زل.
ripsnorter (rip′snôr′tẽr), *n.* [Slang], کەسێك یا شتێکی سەرناسا
لە نایابی‌و بەهێزی‌و توندوتیژیدا.
riptide (rip′tīd′), *n.* دوو شەپۆلی بەیەکدادەرو گێژاو دروستکەر
rise (rīz), *v.i.* (١) هەڵسانە سەر پێ؛ ڕاستبوونەوە؛ هەڵسان؛ هەستان.
(٢) لەخەوهەڵسان. (٣) زیندووبوونەوە: *(He rose from the grave.)*.
(٤) شۆڕش کردن؛ یاخی بوون؛ ڕاپەڕین؛ لێ هەڵسان:
(The people rose against the King.)
(٥) دوایی بە کۆڕ هێنان؛ کۆتایی پێ هێنان:
(The legislature rose for vacation.)
(٦) بەرزبوونەوە؛ بڵندبوونەوە.
(٧) هەڵهاتن (ڕۆژ، مانگ...هتد)؛ هەڵاتن: *(The moon rose.)*.
(٨) بەرزبوونەوە؛ هەڵسان (ئاو، لافاو): *(The river rose rapidly.)*.
(٩) پلەوپایە بەرزبوونەوە؛ سەرکەوتن؛ بەرزبوونەوە لە کۆمەڵدا؛ پێشکەوتن؛

دەسەلات زۆر پەیداکردن.

(١٠) قیت بوونەوە؛ ڕەق بوون؛ ڕەپ بوون؛ هەڵسان.

(١١) بەرزبوونەوە؛ بەرەوژووربوونەوە: ***(The hills ~ steeply)*** .

(١٢) هاتنەسەر ئاو (ماسی)؛ سەر لە ئاو هێنانەدەرەوە؛ هاتنەسەر ڕووی ئاو.

(١٣) بەرزبوونەوە (دەنگ)

(١٤) زیادبوون (پلە، بڕ، ژمارە، نرخ...هتد)؛ زیادکردن؛ بەرزبوونەوە.

(١٥) گەورەبوون (دەنگ)؛ بەرزبوونەوە.

(١٦) بەرزبوونەوە (کەیف)؛ بەهێزتربوون؛ کەیف خۆش بوون:

(His spirits rose.)

(١٧) هەلاتن (هەویر). (١٨) دەرکەوتن؛ سەردەرهێنان.

(١٩) دەستپێکردن. (٢٠) هەڵقوڵان. (٢١) ڕوودان

(٢٢) هاتنە بەرچاو. (٢٣) هاتنە بەرگوێ.

(٢٤) دروستکران: ***(A house is ~ing on the hill.)*** .

v.t. (١) هەڵساندن (باڵندە لە هێلانەوە یا ماسی بۆسەر ئاو بۆ ڕاوکردن).

(٢) دەرخستن لە ئاسۆوە.

n. (١) هەڵهاتن (مانگ، ڕۆژ)؛ هەلاتن. (٢) بەرزبوونەوە؛ بۆ سەرەوە چوون.

(٣) پلەوپایە بەرزبوونەوە؛ بەرزبوونەوە لە کۆمەڵدا.

(٤) هاتنەسەر ئاو (ماسی)؛ سەر بەرزکردنەوە بۆسەر ڕووی ئاو.

(٥) زیندووبوونەوە. (٦) گرد؛ بەرزایی.

(٧) بەرەوژوورکە؛ بەرەوژوورە. (٨) ئاو هەڵسان

(٩) بەرزی؛ پلەی بەرزی (پێ پیلکە).

(١٠) بەرزبوونەوەی دەنگ؛ دەنگ گەورەبوون

(١١) زیادبوون (ژمارە، هەند، پلە، نرخ)؛ بەرزبوونەوە؛ زیادکردن.

(١٢) سەرچاوە؛ شوێنی هەڵقوڵان؛ هەڵقوڵان

(١٣) [British]: مووچە یا ڕۆژانە بەرزبوونەوە

get a rise out of, [Slang], توورەکردن و هاندان بۆ کردنی شتێکی تایبەتی؛ وروورژاندن و تیز پێوەکردن و ڕق هەڵساندن

give rise to, بوون بەهۆی

rise to, لێهاتوویی خۆ پیشاندان: ***(He rose to the occasion.)*** .

riser (rīz′ẽr), *n.* (١) لە خەو هەڵساو؛ هەڵساو:

(an early ~ ; a late ~)

(٢) ئەو بەشەی ڕەستاو یا ستوونی پێ پیلکەیەکە کە دوو پێ پیلکە بەیەك دەگەیەنێ؛ ئەو بەشەی نێوان دوو پێ پیلکەیەکە وەك پێ پیلکەکەی لەسەر ڕاوەستابێ وایە

risibility (riz′ə-bil′ə-ti), *n.* (١) توانای پێکەنین؛ حەز لە پێکەنین کردن. (٢) (*pl.*): قۆشمەیی؛ هەستی قۆشمەیی یا خەڵك هێنانە پێکەنین.

(٣) پێکەنین

risible (riz′ə-b'l), *adj.* (١) حەز لە پێکەنین کەر.

(٢) تایبەتی بە پێکەنین (٣) سەیر؛ قۆشمە؛ مرۆڤ هێنەرە پێکەنین.

rising (rīz′iŋ), *adj.* (١) بەرزبووەوە؛ بەرەوژووربووەوە؛ لە خەو هەڵساو؛ لە بەرزبوونەوەدایە: ***(a ~ tide)***

(٢) لە تەمەن گەورەبوون و پێگەیشتندایە ***(the ~ generation)*** .

prep. [Colloq.], (١) ئەختێك زیاتر لە

(٢) [Dial.]: خۆی داوە لە؛ نزیکەی ئەوەندەیە ***(He was ~ fifty.)***

n. (١) ڕاپەڕین؛ شۆڕش؛ یاخی بوون

(٢) نووك؛ چوکلە؛ بەرزایی؛ شتی دەرپۆقیو

(٣) [Dial.]: دوومەڵ

risk (risk), *n.* (١) مەترسی (٢) سەرچڵی؛ خۆ دان بە دەم مەترسییەوە بەبێ لێکدانەوە؛ پرکێشی (٣) (أ) لەوانەبوونی زیان لێکەوتن (بیمە).

(ب) مەترسی بیمەکردنی کەسێك یا شتێك

v.t. (١) خستنە مەترسییەوە: ***(We ~ed our lives.)*** .

(٢) پرکێشی کردن؛ خۆ دان بە دەم مەترسییەوە؛ ئامادەبوون بۆ هەرچ شتێك کە ڕووبدات ***(to ~ failure)***

run (or take) a risk, خۆ دان بە دەم مەترسییەوە؛ ژیانی خۆ خستنە مەترسییەوە.

risky (ris′ki), *adj.* پڕ مەترسی؛ دوویەختی؛ مەترسیدار؛ ترسناك.

risotto (rē-sôt′tô), *n.* خواردەمەنییەکە بریتییە لە برنجی بە گۆشتاو لێنراو و تێکەڵاوکراو لەگەڵ پەنیری جنراودا.

risqué (ris-kā′), *adj.* بێ شەرم (جل‌وبەرگ، کردەوە، سوعبەت، گفتوگۆ)؛ بێ پەردە؛ هەڵماڵراو: ***(a ~ joke)*** .

rite (rīt), *n.* (١) نەریتی ئاینی.

(٢) بەندوباو و نەریتی کۆمەڵایەتی: ***(the ~s of courtship)*** .

(٣) بەندوباو و نەریت؛ خوونەریت.

(٤) [R-]، لقی ئاینی (خاچ پەرستی).

(٥) [R-]، شێوەو نەریتی خوداپەرستی و نوێژو نزای تایبەتی بە کڵێسەیەك.

ritual (rich′ōō-əl), *adj.* هی بەندوباو و نەریت: ***(a ~ dance)*** .

n. (١) خوور نەریتی ئاینی و کۆمەڵایەتی و...هتد.

(٢) پەیڕەوکردنی خوور نەریتی ئاینی و کۆمەڵایەتی.

(٣) پەڕتووکی خوور نەریتی ئاینی. (٤) سەرجەمی خوور نەریت.

ritualism (rich′ōō-əl-iz'm), *n.* (١) پەیڕەوکردنی نەریت؛ خوور نەریت خوازی. (٢) لێکۆڵینەوەی نەریتی ئاینی.

ritualist (rich′ōō-əl-ist), *n.* (١) زانای خوور نەریت.

(٢) نەریت خواز؛ بە ووردی پەیڕەوکەری نەریت.

ritualistic (rich′ōō-ə-lis′tik), *adj.* (١) نەریتی؛ تایبەتی بە خوور نەریت. (٢) نەریت خواز؛ بە ووردی پەیڕەوکەری خوور نەریت.

-ritualistically ***(adv.).***

ritzy (rit′si), ***adj.*** [Slang], کەشخە (شوێن)؛ جوان و ئایاب؛ فەنتازی:

(a ~ hotel)

rivage (riv′ij), *n.* کەنار دەریا و ڕوبار.

rival (rī′v'l), *n.* (١) هاوچاو؛ خەنیم؛ ڕقەبەر. (٢) شان لە شان دەر؛ هاوتا.

(٣) [Obs.]، ئاوەڵ؛ هاو؛ هاوکار.

adj. هی هاوچاو؛ هی هاوچاوی.

v.t. (١) هاوچاوی لەگەڵ کردن؛ هاوچاوبوون؛ ملەملێ کردن.

(٢) شان لە شان دان؛ هاوتابوون:

(He ~ed his father in intelligence.)

v.i. [Archaic], هاوچاوی لەگەڵ کردن؛ ملەملێ کردن.

rivalry (rī′v'l-ri), *n.* هاوچاوی؛ هاوچاوکەری؛ ملەملێ.

rive (rīv), *v.t.* (١) پارچە پارچە کردن؛ دڕاندن؛ لێك جیاکردنەوە؛ کەرتکردن؛ هەڵتلیشاندن؛ هەڵقلیشاندن. (٢) شەق پێ بردن (دڵ)؛ پچڕاندن؛ دڵ دەرهێنان: ***(to ~ the heart with grief)*** .

v.i. شەق بردن؛ پچڕان؛ لێك جیابوونەوە؛ هەڵقلیشان.

riven (riv′'n), *alternative past participle of* **rive.**

adj. شەق بردوو؛ پچڕاو؛ قڵیشاو؛ دڕاو؛ کەرت کەرت.

river (riv′ẽr), *n.* (١) ڕوبار؛ زێ؛ چەم.

(٢) هەندێکی زۆر لە شتێك کە وەك ئاوی ڕوبار لەبەری بڕوات؛ جۆگە (مەجاز)

(a ~ of tears)

sell down the river, فرۆشتن (مەجاز)؛ دەستبڕین؛ ناپاکی لەگەڵ کردن (لە فرۆشتنی بەندی قولەڕەشەوە لە ناوچەی خوارووی ڕوباری " میسیسیپی " هاتووە).

river (rīv′ẽr), *n.* قلیشێنەر؛ شەق پێ بەر؛ پارچەپارچەکەر.

river bank, قەراغی ڕوبار؛ کەناری ڕوبار.

river bed, زەمینەی ڕوبار؛ بنی ڕوبار (کە ڕووبارەکەی بەسەردا دەڕوات).

riverhead (riv′ẽr-hed′), *n.* سەرچاوەی ڕوبار.

river horse = hippopotamus.

riverine (riv′ẽr-īn′, riv′ẽr-in), ***adj.*** (١) هی قەراغ ڕوبار؛ هی ئەم بەرو ئەوبەری ڕوبار؛ لە دەورووپشتی ڕووبار.

(٢) ڕوباری؛ تایبەتی بە ڕوبار.

riverside (riv′ẽr-sīd′), *n.* قەراغی ڕوبار؛ کەناری ڕوبار.

adj. لە قەراغی ڕوبار.

rivet (riv′it), *n.* بزماری پەرچدراو؛ بزماری پەرچ.

v.t. (۱) بە بزماری پەرچ قایم کردن.
(۲) پەرچدانەوەی سەری بزمار. (۳) چەسپاندن؛ قایم کردن؛ بە قایم بەستنەوە.
(٤) (on : ~ upon ~) ، چاو تێ برین؛ گوێ باش پێدان؛ سەرنج پێدان.
(٥) بە تەواوی سەرنج ڕاکێشان؛ بە تەواوی خەریك کردن.

riviere (rē-vyerʹ), *n.* ملوانکەی ئەلماس یا بەردی بەنرخی تر

rivulet (rivʹyoo-lit), *n.* جۆگەلە

roach (rōch), *n.* = cockroach.

roach (rōch), *n.* جۆرە ماسییەکی ڕووبارە.

roach (rōch), *n.* (۱) کاکۆڵی داهێنراو لە ناوچەوانەوە بە پشتدا یا لە لاجانگەوە بۆ سەرەوە. (۲) قنگەجگەرەی مەریوانە.
v.t. (۱) قژداهێنان بە پشتدا یا بۆ سەرەوە. (۲) برینی یاڵی ئەسپ.

road (rōd), *n.* (۱) ڕێ؛ ڕێگە؛ ڕێگا؛ ڕێوبان.
(۲) ڕێباز؛ ڕێ؛ ڕێگە: *(the ~ to success, fortune, etc.)* .
(۳) ڕێی ئاسن؛ هێڵی شەمەندەفەر.
(٤) (*pl.*)؛ لەنگەرگای کەشتی لە کەناری دەریادا.
(پێشی دەوروتری " roadstead ").
on the road, (۱) بەڕێوە ، وەك تیپی شانۆگەری کە هەر ڕۆژە شانۆنامەکەیان لە شارێك دەنوێنن).
(۲) هەمیشە هاتوچۆکەر (وەك فرۆشیاری گەڕۆك)؛ بەڕێوە.
(۳) گەڕۆك؛ ڕەوەند؛ وێڵ
take to the road, (۱) کەوتنەڕێ؛ دەست بە گەشت کردن؛ ڕێگە دانەبەر.
(۲) [Archaic]. بوون بە چەتە

road agent, چەتە

roadbed (rōdʹbedˊ), *n.* (۱) (ا) بنچینەی ڕێگەی ئاسن؛ بناغەی ژێر هێڵی شەمەندەفەر. (ب) وردە بەردو چەوی ژێر هێڵی شەمەندەفەر.
(۲) بناغەو ڕووی ڕێگەوبان.

roadblock (rōdʹblokˊ), *n.* (۱) ڕێ بەست (کە ڕێی پێ دەگیرێ لەلایەن سوپا و هێزی پۆلیسەوە). (۲) کۆسپ؛ کەندوکۆسپ.

road hog, ئوتومبێلچی چاوبرسی: ئوتومبێلچییەکە کە ڕێگەکە هەمووی داگیردەکات و ناهێڵێت کەس پێشی کەوێت چونکە لە ناوەڕاستی ڕێگەکەوە لێ دەخوڕێت

roadhouse (rōdʹhousˊ), *n.* خان؛ کاروان سەرا؛ چێشتخانەو مەیخانە یا یانەیەکی سەر ڕێگای دەرەوەی شارە.

road metal, وردە بەردو بەردی شکاوی ڕێ پێ چەوڕێژکراو یا ئامادەکراو بۆ قیرتاوکردن

road runner, باڵندەیەکی کلك زۆر درێژی کلاو لەسەری بەڵەکاوی تیژڕەوی خوارووی ڕۆژاوای ئەمەریکایە لەباتی فڕین ڕادەکات و حەز لە ڕێگە پەڕینەوە دەکات بە ڕاکردن.

roadside (rōdʹsīdˊ), *n.* قەراغەڕێ؛ لاڕێ
adj. هی قەراغەڕێ؛ هی لاڕێ: *(a ~ restaurant, gas station, etc.)* .

roadstead (rōdʹstedˊ), *n.* لەنگەرگای کەشتی لەکەناری دەریادا. (پێشی دەوروتری " roads ").

roadster (rōdʹstēr), *n.* (۱) ئوتومبێلێکی سەرکراوەیە بە کورسییەکی دوو سێ کەسییەوە (۲) ئەسپی سواری ڕێگەوبان. (۳) پاسکیل.

roadway (rōdʹwāˊ), *n.* (۱) ڕێگە؛ ڕێ
(۲) سەرەڕێ؛ ئەو بەشەی ڕێگە کە ئوتومبێلی پێدا دەڕوات

roam (rōm), *v.i.* گەڕان؛ سووڕانەوە؛ گەڕان بەبێ مەبەست.
v.t. پێدا گەڕان؛ پێدا ڕۆیشتن؛ پێدا سووڕانەوە: *(to ~ the fields, streets, etc.)*
n. گەڕان؛ سووڕانەوە؛ جادە پێوان.

roan (rōn), *adj.* کوێت یا شێ بە پەڵەپەڵەی سپییەوە (ئەسپ).
n. (۱) ڕەنگی قاوەیی سوورکار بە پەڵەپەڵەی سپییەوە.
(۲) ئەسپی کوێت یا شێ بە پەڵەپەڵەی سپییەوە.

roar (rôr, rōr), *v.i.* (۱) نەڕاندن؛ قۆڕاندن؛ نەڕەکردن؛ قۆڕەکردن؛ بۆڕاندن *(The lion ~ed.)* .
(۲) هاوارکردن؛ قیژاندن؛ بۆڕاندن (لە ئازاردا).
(۳) بە دەنگی بەرزو خیزەخیزەوە هەناسەدان (ئەسپ).
(٤) گرمەگرم کردن؛ گرمەهاتن؛ بە دەنگی زل قسەکردن یا پێکەنین.
(٥) گرمەهاتن (هەورەگرمە، ئوتومبێل، تفەنگ، دەبابە، زریان...هتد)؛ ووڕەهاتن؛ هاژەهاژ هاتن:
(The tanks ~ed down the road.; The storm ~ed.)
(٦) دەنگدانەوە.
v.t. بە نەڕە ووتن؛ بە دەنگی بەرز ووتن؛ گرماندن؛ نەڕاندن: *(He ~ed a welcome.)*
n. (۱) نەڕە؛ نەڕەنەڕ؛ قۆڕە؛ بۆڕە: *(The ~ of a lion, tiger, bull, etc.)*.
(۲) قاقای پێکەنین: *(the ~ of laughter)* .
(۳) گرمە (هەورەگرمە، دەبابە، زریان، شەپۆل)؛ هاڕە؛ هاژەهاژ؛ هاژە.

roaring (rôrʹiŋ, rōrʹiŋ), *n.* (۱) نەڕاندن؛ بۆڕەبۆڕ هاتن؛ قۆڕەکردن؛ بۆڕان. (۲) نەڕە؛ بۆڕە؛ قۆڕە؛ گرمە؛ گرمەگرم.
(۳) نەخۆشییەکی ئەسپە دەبێتە هۆی هەناسەدان بە گرانو بە دەنگی بەرز
adj. (۱) بە دەنگی بەرز وەك نەڕە یا بۆڕە؛ دەنگەدەنگاوی.
(۲) [Colloq.]، زۆر سەرکەوتوو (بازرگانی)؛ گەرم (بازاڕ): *(a ~ business)*

roast (rōst), *v.t.* (۱) برژاندن (گۆشت، بەڕوو، گوێز)؛ گۆشت برژاندن.
(۲) پیشاندن؛ گۆشت پیشاندن (۳) ووشك کردنەوە یا برژاندن (قاوە).
(٤) زۆر گەرم کردن؛ دانەبەر گەرمای بەتین.
(٥) پوختەکردنی کانزای خاو بە تواندنەوەی لە کوورەدا.
(٦) خۆ گەرم کردنەوە لەبەر ئاگردان.
(۷) [Colloq.]، گاڵتەپێکردن یا ڕەخنەلێگرتن بە توندوتیژی (گەلێك جار لەڕووی برادەرێتییەوە هەر بۆ ڕابواردن).
v.i. (۱) گۆشت برژاندن؛ گۆشت پیشاندن. (۲) برژێنران؛ برژان؛ پیشان
(۲) زۆر گەرم بوون؛ داغ بوون.
n. (۱) گۆشتی برژاو؛ پارچەیەك گۆشتی برژاو یا پیشاو.
(۲) پارچەیەك گۆشتی ئامادەکراو یا بەکارهاتوو بۆ برژاندن یا پیشاندن
(۳) برژاندن؛ برژان؛ پیشاندن؛ پیشان.
(٤) [Colloq.]، سەیرانێکە کە گۆشتی تێدا ببرژێنرێت: *(a steak ~)*
adj. برژاو؛ پیشێنراو؛ برژێنراو: *(~ beef)* .

roaster (rōsʹtēr), *n.* (۱) برژێنەر (مرۆڤ، ئامێر).
(۲) تاوە یا دەفرێکی تری گۆشت تێدا پیشێنراو.
(۳) مریشك یا بەچکە بەرازی بۆ برژاندن بەکارهاتوو

rob (rob), *v.t.* (۱) ڕووتکردنەوە؛ ڕووتاندنەوە: *(The thief ~bed me of my money.)*
(۲) لێ سەندن؛ لێ بێ بەش کردن: *(They ~bed us of our freedom.)*
(۳) برین (ماڵ، بانق): *(to ~ a bank)* .
(٤) تاڵان کردن؛ دزین؛ بە تاڵان بردن.
v.i. ڕووتکردنەوە؛ دزین؛ دزێتی کردن.

robalo (robʹə-lōˊ, rōʹbə-lōˊ), *n.* جۆرە ماسییەکی دەریایی ئەمەریکییە.

roband (robʹənd), *n.* پەتی بایەوان پێ بەستنەوە.

robber (robʹēr), *n.* جەردە؛ چەتە؛ خەڵك ڕووتکەرەوە؛ دز؛ ماڵو شوێنی تر بڕ.

robbery (robʹēr-i), *n.* جەردەیی؛ چەتەیی؛ چەتەگەری؛ ڕووتکردنەوە؛ دزی؛ ماڵو شوێنی تر برین: *(There are bank robberies every day.)*

robe (rōb), *n.* (۱) عەبا (دادپرسی؛ قەشە؛ ئامەنگی دەرچوونی قوتابیانی زانکۆ)؛ جبە؛ کەوا؛ ڕۆب. (۲) ڕۆبی گەرماو یا خۆ ووشك کردنەوە.
(۳) کراسی ژنانەی ڕازاوە. (٤) (*pl.*)، جلوبەرگ.
v.t. & v.i. عەبا کردنەبەر؛ جبە، کەوا، یا ڕۆب لەبەرکردن.

robin (robʹin), *n.* سنگ زەردە؛ بووکە سوورە؛ باڵندەیەکی بچووکی

سنگ سووری مەیلەو زەردە ئەوەندەی چۆلەکەیەك دەبێت.

roble (rō'blā), *n.* داربەڕووی کالیفۆرنیا (گەڵاکەی جیرە وەك چەرمو بەڕووی باریکەلەو نووك تیژ دەگریْ) (پێشی دەووترێ: " **white oak** ").

roborant (rob'ə-rənt), *adj.* بەهێزکەر (دەرمان)؛ هی هێز.

n. دەرمانی هێز

robot (rō'bət, rob'ət), *n.* (١) مرۆڤی ئۆتۆماتیکی؛ مرۆڤی بە جەرپەنگو خودکارە؛ مرۆڤی مەکینەیی. (٢) کەسێکە کە هەر وەك مەکینە کاردەکاتو هیچ بیر ناکاتەوە؛ کەسێکی وەك مەکینە لیٚ هاتوو؛ واتا بیٚ بیر.

-robotism *(n.)*; **robotistic** *(adj.)*.

robust (rō-bust', rō'bust), *adj.* (١) بەهێز؛ بەهێزوبازوو؛ تێکسمراو؛ چوارشانە: *(a ~ young fellow)*.
(٢) سەخت؛ گران *(~ labor)*.
(٣) (ا) قایم؛ بەهێز؛ بەرگەگر: *(a ~ plastic)*.
(ب) بەهێز؛ چەسپیو؛ قایم: *(a ~ faith)*
(٤) بیٚ پەردە؛ هەڵماڵراو *(~ stories)*.
(٥) بەهێز؛ لەڕوو *(~ language)*
(٦) سەنگین و توندوتیژ: *(a ~ wine, coffe, etc.)*.

-robustly *(adv.)*; **robustness** *(n.)*.

robustious (rō-bus'chəs), *adj.* (١) بەهێز؛ تێکسمراو؛ چوارشانە. (٢) دەنگ زل؛ نەختێك بیٚ نەزاکەتو دەنگەدەنگکەر

roc (rok), *n.* سیمرخ بالندەیەکی ئەفسانەیی یا قرتیکەوتووی زۆر بەهێزو گەورەیە

rocambole (rok'əm-bōl'), *n.* ڕووەکێکە لە سیر دەچێت.

rochet (roch'it), *n.* جبە یا عەبای سەرەك قەشە.

rock (rok), *n.* (١) بەرد؛ تەبەرد؛ تاشەبەرد؛ گابەرد؛ ووردە بەرد
(٢) شتێکی سەختو قایمو چەسپیو (پاڵپشت، بناغە، پشتیوان).
(٣) **rock fish** (٤) **rock dove**.
(٥) [Chiefly British]، جۆرە نوقوڵێکی ڕەقە.
(٦) [Slang]، (ا) *(pl.)*، پارە؛ پارچەیەك پارە.
(ب) ئەڵماس؛ گەوهەرێکی وەك ئەڵماس.

on the rocks, (١) لە شکستیدایە؛ خەریکە تێکدەچێت یا دەفەوتێت؛ خەریکە هەرەس دەبات (مەجاز)؛ لە نەماندایە؛ شلۆقە:
(Their marriage is on the rocks.)
(٢) نابووت؛ بیٚ پوولو پارە.
(٣) یەکسەر بە سەهۆڵەوە، واتا بەبیٚ ڕوونکردنەوە (ویسکی):
(whisky on the rocks)

rock (rok), *v.t.* (١) ڕاژەندن (لە بێشکە یا جۆلانێدا)؛ جۆلانیٚ پێکردن:
(She ~ed the baby to sleep.)
(٢) ڕاوەشاندن؛ هێنانە لەرزین: *(The explosion ~ed the building.)*.
(٣) شڵەقاندن؛ شڵەژاندن؛ ئاسایش تێکدان:
(The scandal ~ed the town.)
(٤) شۆردنەوەی کانزای خاو بە ڕاوەشاندنی.

v.i. (١) ڕاژەندن؛ ڕاژەنین؛ جۆلانیٚ پێکران. (٢) ڕاوەشان؛ لەرزین؛ لەرینەوە.
(٣) شۆرانەوەی کانزای خاو لە ڕاوەشێنەردا

n. (١) ڕاژەندن؛ ڕاژەنین (٢) لەرزین؛ لەرینەوە؛ لەرزەلەرز.

rock-and-roll (rok''n-rōl'), *n.* (١) مۆسیقای " ڕۆك ئەند ڕۆڵ " (٢) سەمای " ڕۆك ئەند ڕۆڵ ".

rockaway (rok'ə-wā'), *n.* گالیسکەیەکی سووکی تەنیشت کراوەی چوارپێچکەیی‌یە

rock bass, ماسی‌یەکی ڕوباری ئەمەریکی‌یە

rock-bottom (rok'bot'əm), *adj.* زۆر نزم (نرخ)؛ زۆر هەرزان:
(~ prices)

rock bottom, بنی بنەوە؛ نزمترین پلە:
(He is at ~ psychologically and financially.)

rock-bound (rok'bound'), *adj.* بە بەرد دەوری دراوە.

rock cod, جۆرە ماسی‌یەکی بچووکە لە دەوروپشتی بەردا دەژی.

rock crystal, بلووری بەردین: جۆرە کریستاڵێکی ڕوونو بیٚ ڕەنگە.

rock dove, *Also* **rock pigeon,** کۆترە کێویلە.

rocker (rok'ēr), *n.* (١) بێشك ڕاژەن. (٢) کورسی ڕاژەندن.
(٣) ئەسپە دارینەی ڕاژەندن (بۆ سواربوونی منداڵان).
(٤) یەکێکە لەو دوو تەختەدارە چەماوەی بێشکە یا کورسی ڕاژەندنی لەسەر ڕادەژێنرێت. (٥) دەفرێکی لەرزۆکە بۆ شۆردنەوەو جیاکردنەوەی ئاڵتوون یا کانزای تر لە لمو خۆڵ. (٦) ئامێری ئامادەکردنی تەبەقە کانزا بۆ شت لەسەر هەڵکەندنی. (٧) [R-]، ئەندامی دەستەیەکی هەرزەی شەلاتی ماتۆرسکیل سواری ئینگلیزی.

rockery (rok'ēr-i), *n.* = **rock garden.**

rocket (rok'it), *n.* مووشەك؛ فیشەکە شێتە.

v.i. (١) وەك فیشەکە شێتە چوون بە ئاسماندا.
(٢) وەك فیشەکە شێتە چوون بە هەوادا (باڵندەی ڕاوکراوی هەڵسێنراو).

rocket (rok'it), *n.* (١) کووزەڵە.
(٢) ڕووەکێکی گوڵ سپیو پەمەیی‌و زەردو ئەرخەوانی‌یە.

rocketeer (rok'it-ēr'), *n.* مووشەکناس؛ مووشەك هاوێژ؛ زانای مووشەك دروستکردنو هاویشتن.

rocket launcher, مووشەك هاوێژ (ئامێر).

rocketry (rok'it-ri), *n.* مووشەکناسی؛ زانیاری مووشەك دروستکردنو هاویشتن.

rockfish (rok'fish'), *n.* ماسی‌یەکە لە دەوروپشتی بەردا دەژی.

rock garden, باخچەی ناوبەرد: باخچەیەکە بە گوڵو بەرد ڕازێنرابێتەوە؛ گوڵستانێکە لە ناوچەیەکی بەردیندا. (پێشی دەووترێ: " **rockery** ")

rocking chair, کورسی ڕاژێنە.

rocking horse, ئەسپە ڕاژێنە (بۆ سواربوونی منداڵان).

rock oil, [Chiefly British], نەوت؛ پەترۆڵ.

rock pigeon, = **rock dove.**

rock-ribbed (rok'ribd'), *adj.* (١) بەردین؛ بەردەڵانی؛ بەردانی.
(٢) سەرسەخت؛ ڕەق؛ نەگۆڕ؛ لەڕێی خۆ لانەدەر.

rock salt, بەردە خوێ.

rock weed, گیای بەسەر بەردەوە ڕواوی کەناری دەریا.

rocky (rok'i), *adj.* (١) بەردەڵانی؛ بەردانی؛ بەردەڵان.
(٢) بەردین؛ لە بەرد پێکهاتوو. (٣) (ا) چەسپیو وەك بەرد؛ قایم.
(ب) بیٚ بەزەیی؛ ڕەق؛ سەخت: *(a ~ heart)*.

-rockiness *(n.)*.

rocky (rok'i), *adj.* (١) شلۆق؛ لەرزۆك؛ دەلەرێتەوە: *(a ~ table)*.
(٢) [Slang]، گێژو بیٚ هێز؛ لەتر دەدات.

-rockiness *(n.)*.

rococo (rə-kō'kō), *n.* (١) شێوازێکی خانووسازی‌و جوانکاری‌یە بریتی‌یە لە ئەندازە بەدەر ڕازاندنەوەو نەخشو نیگار بەکارهێنان.
(٢) شێوازێکی وێژەیە بریتی‌یە لە ڕازانەوەی لە ڕادە بەدەر.

adj. لە ئەندازە بەدەر ڕازاوە؛ زۆر نەخشو نیگاراوی (خانووسازی)؛ زەقو بیٚ تام.

rod (rod), *n.* (١) خەڵف؛ تووڵ؛ لق.
(٢) ئەوە؛ ڕەچە؛ لقی خێزانێك یا هۆزێك.
(٣) دار؛ شیش؛ میل: *(a curtain ~)*.
(٤) (ا) داری دارکاری؛ داری فەلاقە. (ب) سزا؛ سزادان.
(٥) (ا) گورزی پاشا؛ گورزی فەرمانڕەوا.
(ب) دەسەڵات؛ فەرمانڕەوایی؛ زۆرداری؛ زۆردارەکی.
(٦) داری ڕاوەماسی: *(a fishing ~)*.
(٧) باسك (پێوان).
(٨) پێوانەیەکی پێنج یاردو نیوی‌یە (بەتایبەتی بۆ زەوی)؛ میلی زەوی پێو
(٩) [Slang]، دەمانچە؛ دەمانچەی بەکرەدار.

(١٠) میکرۆبی درێژکۆلە. (١١) شانەی درێژکۆلەی تۆڕی چاو.

spare the rod, سزا نەدان؛ لێ نەدان؛ دارکاری نەکردن.

rode (rōd), *past tense and archaic p.p. of* **ride.**

rodent (rō′d'nt), ***adj.*** (١) کرۆژندە؛ قرتێنەر

(٢) تایبەتی بە کرۆژندەکان.

n. گیانداری کرۆژندە یا قرتێنەر (مشك، کەروێشك، سمۆرە...هتد).

rodeo (rō′di-ō′), ***n.*** (١) کردکردنەوەی ڕەشەوولاخ و مۆڵدانیان بۆ سمین و شتی وەها. (٢) مۆڵگەی ڕەشەوولاخ؛ پەچە.

(٣) نواندن یا بۆڕبۆڕێنێکی "کاوبۆی" ئەمەریکییە کە بریتییە لە سواری ئەسپ و کەڵەگای تۆڕ و کەمەندکردنی پارێن و کەڵەگای تۆڕ و شتی تری وەها.

rodman (rod′mən), ***n.*** یاریدەدەری زەوی پێو (میلی زەوی پێوانەکە هەڵدەگرێت).

rodomontade (rod′ə-mon-tād′), ***n.*** فشە؛ فیشاڵ؛ قسەی زل؛ خۆهەڵکێشان؛ لاف وگەزاف.

adj. فشەچی؛ فشەباز.

v.i. گەزاف لێدان؛ فشەکردن؛ خۆهەڵکێشان؛ لاف لێدان.

roe (rō), ***n.*** گەرای ماسی

roe (rō), ***n.*** = **roe deer.**

roebuck (rō′buk′), ***n.*** نێرە ئاسك.

roe deer, *Also* **roe,** ئاسك؛ جۆرە ئاسکێکی بچووکە.

roentgen (rent′gən), ***n.*** ڕۆنتجن یەکەی پێوانەی تیشکی ئێکس.

roentgenize (rent′gə-nīz′), ***v.t.*** دانەبەر تیشکی ئێکس؛ تیشکی ئێکس لێدان

roentgeno- (rent′gən-ō, rent′gən-ə), پێشگرێکە بەمانای: تیشکی ئێکس

roentgenogram (rent′gən-ō-gram′), ***n.*** وێنەی تیشکی ئێکس

roentgenography (rent′gən-og′rə-fi), ***n.*** وێنەگرتن بە تیشکی ئێکس.

roentgenology (rent′gə-nol′ə-ji), ***n.*** تیشکی ئێکس ناسی؛ بەکارهێنانی تیشکی ئێکس بۆ دیاری کردن و چارەکردنی نەخۆشی.

roentgenotherapy (rent′gən-ō-ther′ə-pi), ***n.*** چارەکردنی نەخۆشی بە تیشکی ئێکس.

rogation (rō-gā′shən), ***n.*** (١) (*pl*) : نزاو نوێژو لە خودا پاڕانەوەی سێ ڕۆژ پێش یادی بەرزبوونەوەی عیسا بۆ ئاسمان (خاچ پەرستی).

(٢) (ا) پێشنیازکردنی گەلاڵەی یاسایەك لەلایەن فەرمانڕەوایەکی ڕۆمای کۆنەوە لەبەردەم جەماوەردا. (ب) گەلاڵەی ئەم یاسایە.

Roger (roj′ēr), *interj. Also* **roger,** (١) ووتەیەکە لە پەیوەندی کردن بە دەزگای بێ تەلدا بەکاردەهێنرێت بەمانای "گەیشت" یا "وەرگیراوە"، واتە پەیامەکەت گەیشت یا وەرگیرا. (٢) [Slang]، باشە !؛ چاکە!؛ بەڵێ باشە!؛ نێ.

rogue (rōg), ***n.*** (١) کەسێکی دەربەدەر؛ خانە بە کۆڵ؛ وێڵ؛ بێ لانە؛ ڕەوەند (٢) دەغەڵ؛ کەسێکی بەدکارو پیس؛ پیاوخراپ؛ ناکەس.

(٣) قومارباز؛ کەڵەکباز؛ سەرسەری (لەڕووی گاڵتەوە)؛ کەتنباز.

(٤) گیاندارێکی چەمووش یا سەرکێش بەتایبەتی فیلێك کە لە ڕەوەکەی دابڕابێت (٥) زیندەوەرێکی گەنگتر لە توخمەکەی (بەتایبەتی ڕووەك).

v.t. (١) دەستبڕین؛ ساختەلێکردن؛ خەڵەتاندن؛ بە ساختە لێ کێشانەوە؛ گزی لێکردن (٢) لە ڕەگ دەرهێنان یا فەوتاندنی نموونە گەنگەکانی توخمە ڕووەکێك؛ بژارکردنی توخمی خراپ؛ بژارکردنی ڕووەکی خراپ یا گەنگ بۆ پاراستنی توخمەکەی.

v.i. وێڵ بوون؛ ژیانێکی دەربەدەری و بێ لانەیی بردنەسەر؛ قومارباzی کردن.

roguery (rō′gə-ri), ***n.*** (١) ساختەچێتی؛ دەستبڕین؛ فێڵبازی؛ خەڵەتاندن (٢) قوماربازی؛ گۆبەنکاری؛ کەتنبازی.

rogues' gallery, وێنەی تاوانکاران لە پۆلیسخانەدا.

roguish (rō′gish), ***adj.*** (١) پیس؛ ناپاك؛ بێ ویژدان؛ دەغەڵ؛ ناکەس.

(٢) زۆڵ و قومارباز؛ جەربەزە؛ کەتنباز؛ هاروهاج؛ تەشقەڵەباز.

roil (roil), ***v.t.*** (١) لێڵ کردن (بە تێکهەڵدانی شلە و خڵتەکەی بنی).

(٢) تووڕەکردن؛ زویرکردن؛ پەستکردن.

roily (roi′li), ***adj.*** (١) لێڵ. (٢) تووڕە؛ زویر؛ هەڵچوو؛ تەنگەجیکلانە.

roister (rois′tēr), ***v.i.*** (١) بە کەش و فشەوە ڕۆیشتن؛ خۆبادان؛ ڕۆزلێدان؛ کەشخەکردن (٢) بەزم گێڕان؛ کردن بە بەزم و ڕەزم.

-roisterer *(n.)*; **roisterous** *(adj.).*

role (rōl), ***n.*** (١) دەوری نوێنەرێکی شانۆنامەیەك: *(the leading ~)*.

(٢) ڕۆڵ؛ دەور: *(He played an important ~ in the rebellion.)*.

roll (rōl), ***v.i.*** (١) (ا) خولانەوە؛ سووڕانەوە.

(ب) خل بوونەوە؛ گلۆربوونەوە؛ تەپاوتل کردن؛ تل دان.

(٢) گەڕان؛ سووڕانەوە.

(٣) تێپەڕین؛ ڕابوردن: *(The years ~ed by.)*.

(٤) خولانەوە (ئەستێرەی گەڕۆك، ئەستێرە).

(٥) شەپۆل دان؛ هەڵبەزودابەزی ئاو.

(٦) گرمەگرم هاتن؛ تەقینەوە: *(Thunder ~s.)*.

(٧) بەرزو نزم بوونەوەی دەنگ.

(٨) گرمۆڵەبوون؛ هەڵکران؛ لوول بوون؛ کلاّفەکردن:

(The string ~ed into a tight ball.)

(٩) هەڵگەڕانەوە (چاو): *(Her eyes ~ed.)*.

(١٠) (ا) بەملاو بەولادا کەوتن؛ لەنجەولارکردن: *(The ship ~ed.)*

(ب) بە لەنجەولار ڕۆیشتن؛ لەنجەولارکردن.

(١١) پان بوونەوە لەژێر باگردێندا.

(١٢) بە ئاسانی و خێرا بەرەو پێشەوە ڕۆیشتن: *(Now we're ~ing.)*.

(١٣) تەقلەلێدان؛ سەرمەوقولات دان.

(١٤) خۆگەوزان؛ تەپاوتل کردن.

v.t. (١) تل کردنەوە؛ خل کردنەوە؛ تلاندنەوە؛ تەپاوتل پێکردن؛ تل پێدان.

(٢) خولاندنەوە؛ سووڕاندنەوە. (٣) تەپڵ لێدان خێرا خێرا.

(٤) زمان لوول دان لەکاتی بێژانی هەندێ تیپدا: *(He ~s his r's.)*.

(٥) خستنەکار (کامێرا)؛ خولاندنەوە (فیلمی کامێرا): *(~ the camera.)*

(٦) ڕاژەندن؛ لارەولارپێکردن؛ لەنجەولارپێکردن:

(The waves ~ed the ship along.)

(٧) هەڵگێڕانەوە: *(She ~ed her eyes.)*.

(٨) پێچانەوە؛ لوول دان؛ خڕ هەڵدان: *(He ~ed a cigarette.)*.

(٩) نان کردنەوە؛ پان کردنەوە (بە تیرۆك و شتی وەها).

(١٠) زار هەڵدان (تاوڵە و دۆمینە).

(١١) ڕاخستن؛ داخستن (بەڕە). (١٢) بابۆڵە کردن.

(١٣) [Slang]، ڕووتکردنەوەی سەرخۆشێك یا کەسێکی بێ دەسەڵات.

n. (١) خل بوونەوە؛ تل بوونەوە؛ تل؛ تلاوتل کردن؛ تەقلە. (٢) لوولە (کاغەز).

(٢) شتی لوولەکراو (فیلمی کامێرا)؛ تۆپ (قوماش، کاغەز)؛ گوورزە:

(a ~ of film)

(٤) لیستەی ناو. (٥) بابۆڵە (نان)؛ مارمارە.

(٦) بەکرە؛ باگردێن؛ خولخولۆکە.

(٧) لەنجە؛ لەنجەولار؛ لارەولار. (٨) تەپڵ لێدان.

(٩) دەنگدانەوە (هەورەگرمە، تۆپ تەقاندن)؛ گرمەگرم.

(١٠) بەرزو نزمی دەنگ.

(١١) بەرزایی زەوی؛ بەرزو نزمی زەمین.

(١٢) [Slang]، بابۆڵە (پارە)؛ سەفتە: *(a ~ of ten dollar bills)*.

roll back, (١) نرخ داشکان و گەڕاندنەوە بۆ ڕادەی نزمی جاران:

(to roll back gas prices)

(٢) گەڕاندنە دواوە؛ پاڵ پێوەنان بۆ دواوە.

roll in, (١) گەیشتن یا هاتن (بەتایبەتی ژمارەیەکی زۆر):

(The tanks rolled in.)

(٢) [Colloq.]، مەلە تێداکردن (مەجاز)؛ زۆر هەبوون (پارە):

(He is rolling in money.)

roll out, (١) پان كردنەوە؛ تەخت كردن.
(٢) ڕاخستن؛ داخستن (بەڕە):
(to roll out the red carpet for a guest)
roll round, گەڕانەوە (وەرز):
(Winter rolled round again.)
roll up, (١) لوول كردن؛ پێچانەوە؛ گرموٚڵەكردن.
(٢) هەڵكردن (قۆڵ، پانتۆڵ): *(Roll up your sleeves.)* .
(٣) كەڵەكەكردن؛ كەڵەكەبوون؛ كۆمەڵ بوون؛ زۆربوون:
(His debts were rolling up.)
(٤) [Colloq.]، بە ئوتومبیل گەیشتن.

rollback (rōl′bak´), *n.* نرخ داشكان؛ گەڕانەوەی بۆ ڕادەی نرمی جاران.

roll call, ناو خوێندنەوە (قوتابی، سەرباز، كۆڕ)؛ بەسەركردنەوە (بۆ ئەوەی بزانرێ كێ دیارەو كێیش دیار نییە).

roller (rōl′ẽr), *n.* (١) بكەری roll (٢) بەكرە؛ خولخولۆكە (٣) باگردین. (٤) گوورزەی سارغی.
(٥) شەپۆلێكی زل هەڵئاوساو كە خۆی دەكێشێت بە كەناری دەریادا.
(٦) (ا) كۆتری تەقلەباز. (ب) باڵندەیەكە تەقلە لێدەدات لەكاتی فڕیندا.

roller coaster, هێڵێكی ئاسنی بەرزو نزمی پێچ پێچە گالیسكەی سەركراوەی بچووكی بە تیژی بەسەردا دەڕوات خەڵك سواری دەبێت بۆ خۆشی لە باخچەی چەرخوفەلەكدا.

roller-skate (rōl′ẽr-skāt´), *v.i.* لەسەر بەستەڵەك خلیسكان بە پێڵاوی پێچكەدارەوە.

roller skate, پێڵاوی پێچكەداری سەهۆڵ خلیسكێ.

roll film, فیلمی هەڵكراو لەسەر بەكرە؛ فیلمی كامێرا.

rollick (rol′ik), *v.i.* زەماوەندكردن؛ یاری كردن؛ خۆش ڕابواردن؛ بەزمورەزم گێڕان.
n. بەزمورەزم؛ زەماوەند؛ یاری؛ ڕابواردن.

rollicking (rol′ik-iŋ), *adj.* خۆش (كات، ڕابواردن):
(We had a ~ time.)

rollick-some (rol′ik-səm), *adj.* = **rollicking.**

rolling pin, تیرۆك

roll-over (rol-ō′vẽr), *n.* (١) هەڵگەڕانەوە؛ تەقلە؛ ئەم دیوو ئەودیو كردن. (٢) وەرگەڕان (ئوتومبیل).

roly-poly (rō′li-pō′li), *adj.* كورتو قەڵەو؛ پانوپۆڕ.
n. (١) كەسێكی كورتەبنەو قەڵەو (بەتایبەتی منداڵ)؛ زیندەوەرێكی پانوپۆڕ.
(٢) [Chiefly British]، جۆرێكە لە كێك.

Romaic (rō-mā′ik), *adj.* (١) هی یۆنانی نوێ.
(٢) هی زمانی یۆنانی نوێ.
n. زمانی یۆنانی نوێ

romaine (rō-mān′), *n. Also* **romaine lettuce,** كاهوو

Roman (rō′mən), *adj.* (١) ڕۆمانی؛ تایبەتی بە ڕۆمای كۆنو تازەو دانیشتووەكانی (٢) كاسۆلیكی
(٣) [r-]. هی جۆرە تیپێكی ڕاستو باریكەڵەیە (چاپەمەنی).
n. (١) نیشتەجێیەكی ڕۆمای كۆن یا تازە؛ هاونیشتمانییەكی ڕۆمانی.
(٢) زمانی ئیتاڵی شاری ڕۆما. (٣) لاتینی؛ زمانی لاتینی.
(٤) كەسێكی كاسۆلیكی.
(٥) [r-] ، جۆرە تیپێكی ڕاستو باریكەڵەیە (چاپەمەنی).

roman à clef (rô´mä*n*´ nå klā′), [Fr.], چیرۆكێكە دەربارەی خەڵكو ڕووداوی ڕاستەقینە كە ناوو شتی تری دەگۆڕێ بۆئەوەی خەڵكو شوێنەكان نەناسرێنەوە

Roman alphabet, ئەلفوبێی ڕۆمانی كۆن (كە زۆربەی ئەلفوبێی زمانە تازەكانی ئەورووپای لێوە وەرگیراوە).

Roman candle, جۆرێكە لە فیشەكە شێتە.

Roman Catholic, (١) هی كلێسەی كاسۆلیكی.
(٢) كەسێكی كاسۆلیكی.

Roman Catholic Church, كلێسەی كاسۆلیكی.

Roman Catholicism, ئاینی كاسۆلیكی.

Romance (rō-mans′, rō′mans), *adj.* تایبەتی بەو زمانانەی كە لە لاتینییەوە وەرگیراون وەك ئیسپانی، پورتوغالی، فەرەنسی. ئیتاڵیو چەند زمانێكی تر: *(~ languages.)* .
n. ئەم زمانانە.

romance (rō-mans′), *n.* (١) ڕۆمانس: چیرۆكێكی هۆنراوەیی یا پەخشانی كۆنە دەربارەی دڵداریو كرداری ئازایانەو جوامێرانەی سوراچاكان.
(٢) چیرۆكێكی دڵداریو كرداری جەربەزانە.
(٣) وێژەی لەم جۆرە چیرۆكە پێكهاتوو.
(٤) هەستی دڵداریو كاری خۆشیو جەربەزانە؛ خۆشی ئەم جۆرە هەستە.
(٥) زیادەڕۆیی؛ شت هەڵبەستن؛ درۆزنی؛ درۆزنەیی.
(٦) دڵداری؛ خۆشەویستی. (٧) پارچەیەك مۆسیقای دڵداری.
v.i. (١) " ڕۆمانس" نووسین؛ چیرۆكی دڵداری نووسین یا گێڕانەوە.
(٢) بە زمانی دڵدارانە دووان.
(٣) زیاد ڕۆیشتن لە بیركردنەوەو خەیاڵ لێداندا.
(٤) [Colloq.]، دڵداری كردن؛ چاوباشقاڵی كردن؛ دەستبازی كردن؛ هەوڵی دڵ ڕاكێشان دان.
v.t. [Colloq.], دڵداری لەگەڵ كردن؛ دەستبازی كردن؛ هەوڵی دڵ ڕاكێشان دان.

Roman Empire, ئیمپراتۆریەتی ڕۆمانی؛ شاهەنشانشینی ڕۆمانی.

Romanesque (rō´mə-nesk′), *n.* (١) شێوازێكی خانووسازییە لە سەدانی یانزەو دوانزەدا باوبوو بریتییە لە بەكارهێنانی تاقی خڕو گومەزو دیواری زۆر ئەستوور. (٢) شێوازێكی نیگاركێشی وەك ئەمە.
adj. تایبەتی بەم جۆرە شێوازی خانووسازیو نیگاركێشییە.

Romanian (rō-mā′ni-ən, rō-mān′yən), *adj.* تایبەتی بە گەلو زمانو كلتووری ڕۆمانیا؛ ڕۆمانیایی.
n. (١) هاونیشتمانییەكی ڕۆمانیا؛ ڕۆمانیایی. (٢) زمانی ڕۆمانیایی

Romanize (rō′mən-īz´), *v.t.* (١) كردن بە ڕۆمانی؛ وەك ڕۆمانی لێكردن. (٢) كردن بە كاسۆلیك؛ وەرگەڕاندن بۆ ئاینی كاسۆلیكی
(٣) گۆڕین بۆ ئەلفوبێی ڕۆمانی، واتە لاتینی؛ بە تیپ یا ئەلفوبێی ڕۆمانی نووسین.
v.i. (١) وەرگرتن یا پەیڕەوكردنی نەریتو یاسای ڕۆمانی.
(٢) بوون بە كاسۆلیك.

Roman numerals, ژمارەی ڕۆمانی.
(I = 1, II = 2, M = 1000, C = 100, X = 10, V = 5).

romantic (rō-man′tik), *adj.* (١) ڕۆمانتیكی:
(a ~ story, scene, etc.)
(٢) خەیاڵی؛ ناكردەنی؛ خەیاڵ پڵاوی: *(a ~ idea, scheme, etc.)*
(٣) ڕۆمانتیكی؛ هەستی ڕۆمانتیكی هەیە؛ حەز لە دڵداریو شوێن خەیاڵ كەوتن دەكات: *(a ~ girl, youth, man, etc.)* .
(٤) هەستی ڕۆمانتیكی یا دڵداریو خەیاڵی خۆش دروستكەر:
(a ~ place, atmosphere, etc.)
(٥) ڕۆمانتیكی: تایبەتی بە بزووتنەوەی ڕۆمانتیكی لە وێژەو هونەردا.
n. (١) كەسێكی ڕۆمانتیكی؛ كەسێكی هەست ناسكو حەز لە دڵداریو خەیاڵ كەر. (٢) پەیڕەویكەری ڕێبازو شێوازی ڕۆمانتیكی لە وێژەو هونەردا.
(٣) *(pl.)* ، هەست و نیشانەی ڕۆمانتیكی.
-romantically *(adv.)*.

romanticism (rō-man′tə-siz'm), *n.* (١) هەستی ڕۆمانتیكیتی؛ ڕۆمانتیكیتی؛ هەستو ڕەووشتو كردەوەو هەڵوێستی ڕۆمانتیكی، واتە دڵداریو شوێن خەیاڵو هەست كەوتنو ناكردەنیتی.
(٢) [R-]، بزووتنەوەی ڕۆمانتیكی: ڕێبازو شێوازێكە لە وێژە (بەتایبەتی لە هۆنراوەو هونەردا) لە دوادوای سەدەی هەژدەهەمو سەدەی نۆزدەهەمدا پەرەی سەند دژی " كلاسیكی نوێ" وە بریتی بوو لە خۆ ڕزگاركردن لە

شێوازو ناسی کۆن‌و پەڕپووت‌و گوێ دان بە هەستی هۆنەرو سرووشت.

romanticist (rō-man′tə-sist), ***n.*** ڕۆمانتیکی؛ پەیڕەویکەری فەلسەفەی ڕۆمانتیکی لە ڕێژەو هونەردا (ووشەی پێشوو ببینە).

romanticize (rō-man′tə-sīz′), ***v.t.*** بەرگی ڕۆمانتیکی لەبەرکردن؛ بە ڕۆمانتیکی‌یانە نواندن یا پیشاندان.

v.i. بیری ڕۆمانتیکی کردنەوە؛ ڕۆمانتیکی‌یانە بیرکردنەوە یا شت بینین.

Romany (rom′ə-ni), ***n.*** (١) قەرەج؛ کاولی (٢) زمانی قەرەجەکان.

adj. قەرەجی؛ تایبەتی بە قەرەجەکان‌و زمانەکەیان.

Romish (rōm′ish), ***adj.*** کاسۆلیکی (لەڕووی سووکی‌یەوە).

romp (romp), ***n.*** (١) یاری‌و سەماو گاڵتەوگەپ؛ یاری‌و سەماکردن‌و ڕابواردن‌و تریق‌و هووڕ. (٢) کچی حەز لە یاری کەر؛ کچ‌و منداڵی یاریکەر. (٣) [Slang]، غارغارێن بردنەوە بە ئاسانی؛ پێشڕکێ بردنەوەی ئاسان (ئەسپ).

v.i. (١) یاری‌و سەماو گاڵتەوگەپ کردن (بەتایبەتی کچ‌و منداڵ).
(٢) [Slang]، غارغارێن بردنەوە بە ئاسانی.

romper (rom′pēr), ***n.*** (١) منداڵی یاریکەر؛ یاری‌و سەماکەر (بەتایبەتی کچ‌و منداڵ). (٢) (*pl.*) ، بەرگی سەرتاپای یاری منداڵان.

rompish (rom′pish), ***adj.*** حەز لە یاری کەر (کچ‌و منداڵ).

rondeau (ron′dō, ron-dō′), ***n.*** (١) هەڵبەستێکی سیانزە دێڕی دوو کێشەیی‌یە (وە هەندێ جاریش دە دێڕی‌یە). (٢) **rondo** .

rondel (ron′d'l, ron′del), ***n.*** پارچە هەڵبەستێکی چواردە دێڕی‌یە.

rondo (ron′dō, ron-dō′), ***n.*** پارچەیەك مۆسیقایە کە ئاوازە سەرەکی‌یەکەی ناوبەناو دووبارە دەکرێتەوە.

rondure (ron′jēr), ***n.*** [Poetic], (١) بازنە؛ ئەڵقە؛ چەمەری.
(٢) خڕی؛ بازنەیی؛ ئەڵقەیی.

rontgen (ront′jən), ***n.*** = **roentgen.**

rood (rōōd), ***n.*** (١) ئەو سێدارەیەی عیسای پێوە هەڵواسرا.
(٢) خاچ (هی ناو کڵێسە یا هەر شوێنێکی تر).
(٣) پێوانەیەکی ئینگلیزی‌یە بریتی‌یە لە پێنج یاردو نیو هەتا هەشت یارد.
(٤) پێوانەیەکی ڕووی زەوی‌یە بریتی‌یە لە چواریەکی " ئەیکەر" یا بانەگایەك (" ئەیکەر" یێك چوارهەزارو چل‌وهەشت مەترە دووجایە).

roof (rōōf, roof), ***n.*** (١) سەربان (٢) ماڵ؛ لانە
(٣) لووتکە؛ تەوقەسەر؛ سەر. *(the ~ of the world)* .
(٤) ئاسمانەی دەم؛ سەر. *(the ~ of the mouth; the ~ of a bus)* .

v.t. سەرباز بۆ کردن؛ سەرگرتن (خانوو)؛ سەربان گرتن.

go through (or hit, or raise) the roof, (١) کردن بە هەرا (چەپڵەلێدان، ئاهەنگ، تووڕەیی). (٢) زۆر تووڕەبوون؛ زۆر سکاڵاکردن بە دەنگی بەرز

under a person's roof, لە ماڵی یەکێکدا بوون (میوانداری، داڵدەدان).

under one roof, لە هەمان ماڵدا؛ لە هەمان شوێندا.

roofer (rōōf′ēr, roof′ēr), ***n.*** وەستا یا کرێکاری سەربان؛ سەرباز چاککەر یا دروستکەر.

roofing (rōōf′iŋ, roof′iŋ), ***n.*** (١) سەربان دروستکردن یا چاککردن؛ سەرگرتنی خانوو. (٢) سەربان. (٣) کەرەسەی سەربان؛ داروپەردوو.

roofless (rōōf′lis, roof′lis), ***adj.*** (١) بێ سەربان.
(٢) لانەواز؛ دەربەدەر؛ بێ ماڵ‌و شوێن؛ بێ لانە.

rooftree (rōōf′trē′, roof′trē′), ***n.*** (١) نیرگە (٢) سەربان.
(٣) ماڵ؛ لانە.

rook (rook), ***n.*** (١) قەلەڕەشکە؛ قاژ؛ قاژوو.
(٢) گزیکەر؛ ساختەچی (قومار)

v.t. & v.i. گزی کردن؛ ساختەکردن (قومار).

rook (rook), ***n.*** قەلا (شەترەنج)

rookery (rook′ēr-i), ***n.*** (١) شوێنی هێلانەکردن‌و بەچکەکردنی قاژوو؛ هێلانەخانەی قەلەڕەش.
(٢) مۆڵگەی هەندێ گیاندار وەك مانگای دەریا؛ هێلانەخانەی پەنگوین.
(٣) خانوویەکی پەڕپووتی گەڕەکێکی هەژار کە چەند خێزانێکی تێدا دەژی

rookie (rook′i), ***n.*** (١) سەربازی تازە گیراو.
(٢) یاریکەری تازە (بیسبۆڵ).
(٣) نەوکار؛ نوێکار؛ تازەکوورە؛ فەریك؛ نەشارەزا.

rooky (rook′i), ***adj.*** پڕە لە قاژ.

room (rōōm, room), ***n.*** (١) جێ؛ شوێن؛ جێگەوڕێگە:
(We have enough ~ for one more person in our house.)
(٢) بووار؛ دەرفەت؛ ڕێ؛ جێ؛ بۆ هەبوون؛ هەل:
(There's ~ for improvement in your work.; There is ~ for doubt.)
(٣) ژوور؛ هۆدە.
(٤) (*pl.*) ، شوێنی ژیان؛ خانە.
(٥) ئەوانەی لە ژوورێکدان؛ خەڵکی ناو ژوورێك:
(The whole ~ was silent.)

v.i. تێدا ژیان؛ تێدا دانیشتن یا نیشتەجێ بوون؛ تێدابوون.

v.t. جێکردنەوە؛ جێگەوڕێگە پێدان؛ لانە پێدان.

make room, جێکردنەوە؛ جێ بۆ چۆڵ کردن؛ ڕێ دان:
(Make room for the guests.)

room and board, خواردن‌و نوستن (بە پارە یا بەخۆڕایی لە شوێنێکدا): *(The school provides ~ for free.)* .

roomer (rōōm′ēr, room′ēr), ***n.*** = **lodger.**

roomette (rōōm-et′, room-et′), ***n.*** ژوورێکی بچکۆلەی نوستن لە فارگۆنی شەمەندەفەردا.

roomful (rōōm′fool′, room′fool′), ***adj.*** (١) پڕ ژوورێك؛ ئەوەندەی ژوورێك بیگرێت (مرۆڤ، شت).
(٢) سەرجەمی ئەو کەسانە یا شتانەی لە ژوورێکدان؛ خەڵك‌و شتی ناو ژوورێك.

roominess (rōōm′i-nis, room′i-nis), ***n.*** فراوانی یا گەورەیی شوێنێك (ژوور، خانوو، کورسی، پاپۆڕ).

rooming house, خانوویەکە ژوورەکانی بە جیاجیا دراین بەکرێ (پێشی دەوترێ " **loding house** ").

roommate (rōōm′māt′, room′māt′), ***n.*** هاوژوور؛ هاوماڵ؛ هاونشین.

roomy (rōōm′i, room′i), ***adj.*** فراوان؛ گەورە:
(a ~ apartment, house, place, etc.)

roorback, roorbach (roor′bak), ***n.*** بوختان یا درۆودەلەسە هەڵبەستن (بەتایبەتی بۆ ناوزڕاندن لە هەڵبژاردنێکدا).

roost (rōōst), ***n.*** (١) (ا) شوێنی نیشتنی مریشك‌و کەڵەشێرو باڵندەی تر. (ب) نیشتنگای باڵندە؛ جێیەکە کە شوێنی گەلێك باڵندەی تێدابێتەوە بۆ نیشتن. (٢) ئەو کۆمەڵە مریشك‌و کەڵەشێر یا باڵندەیەی تر کە پێکەوە دەنیشن.
(٣) لانە؛ خانە.

v.i. (١) نیشتن (مریشك‌و کەڵەشێرو باڵندەی تر).
(٢) حەوانەوە (بۆ شەوێك)؛ جێی خۆ خۆش کردن بۆ شەوێك.

come home to roost, هاتنەوە ڕێگەی کارێکی خراپ بۆ ئەو کەسەی کردارەکە دەکات؛ بە زیان گەڕانەوەی کارێکی خراپ بۆ کەسەکە خۆی

rule the roost, جڵەو بە دەستەوە بوون؛ سەرگەورەیی کردن؛ ئیش‌وکاری کۆمەڵێك بە دەستەوە بوون.

rooster (rōōs′tēr), ***n.*** کەڵەشێر؛ کەڵەباب.

root (rōōt, root), ***n.*** (١) ڕەگ؛ بنج؛ ڕیشە.
(٢) ڕەگ (ددان، قژ)؛ بنج.
(٣) سەرچاوە؛ ڕەگ‌و ڕیشە؛ بنج‌و بناوان؛ بناغە؛ بنچینە:
(the ~ of the problem; to get to [at] *the ~ of the matter)*
(٤) بنەچە؛ بن‌و بنچینە؛ باوباپیر.
(٥) ڕەگی ووشە (زمانەوانی): *(the ~ of verb)* .
(٦) ڕەگ (بیرکاری): *(4 is the square ~ of 16 .)* .

put down roots, = **take root.**

root and branch, هەمووی بە تەواوی.
root out (or up), لە ڕەگو ڕیشە دەرهێنان؛ بنەبڕکردن؛
بە تەواوی فەوتاندن یا نەهێشتن.
take root, (١) ڕەگ داکوتان؛ ڕووان؛ بنج بەستن؛ بنج داکوتان؛ خۆگرتن.
(٢) چەسپین؛ جێی خۆ گرتن؛ جێگیربوون.
root (rōōt, root), *v.t.* بە لمۆز هەڵکەندن (بەران).
v.i. **(~ through),** (١) بۆ گەڕان؛ پشکنین؛ پێداگەڕان.
(٢) [Colloq.]. کۆشش کردن بۆ پارە پەیداکردن؛ ئیش زۆر کردن.
(٣) [Slang] (**~ for**)، هاندان و چەپڵە بۆ لێدانی تیپێکی یاری یا
پێشبڕکێکەرێك *(to ~ for a team)* .
(٤) [Slang] (**~ for**)، پشت گرتن؛ پاڵپشتی کردن؛ یارمەتیدان:
(to ~ for a candidate)
rootage (rōōt′ij, root′ij), *n.* (١) ڕەگ داکوتان؛ بنج داکوتان؛
جێگیربوون؛ چەسپین. (٢) ڕەگ؛ ڕەگەکانی ڕووەکێك.
root beer, خواردنەوەیەکە لە ڕەگی هەندێ ڕووەك دروست دەکرێ.
rootlet (rōōt′lit, root′lit), *n.* ڕەگۆلکە؛ ڕەگی بچکۆلە.
rootstalk (rōōt′stôk′, root′stôk′), *n.* = **rhizome.**
rootstock (rōōt′stok′, root′stok′), *n.* (١) ڕەگی متوربەکردن.
(٢) **rhizome**
rooty (rōōt′i, root′i), *adj.* (١) ڕەگاوی؛ ڕەگی زۆرە.
(٢) ڕەگی؛ لە ڕەگ دەچێت.
rope (rōp), *n.* (١) گوریس؛ پەت؛ تەناف.
(٢) (*pl.*) تەنافی مەیانی بۆکسبازی. (٣) پەتی سێدارە.
(٤) هەڵواسین؛ کردن بە سێدارەدا.
(٥) **lasso**.
(٦) شتێکی وەك پەت؛ زنجیرە؛ ڕیز: *(a ~ of pearls)* .
v.t. (١) بە گوریس یا بە پەت بەستنەوە؛ بەستنەوە.
(٢) پێکەوە بەستنەوە (شاخەوانی).
(٣) (**~ in ; ~ off ; ~ out**)، بە تەناف دەورگرتن؛ تەناف بەدەوردا گێڕان.
(٤) کەمەندکردن: گرتنەوەی ئەسپ و ڕەشەووڵاخی بەڕەڵا بە پەتی قوڵفدار.
give one rope, [Colloq.], پەت بۆ شل کردن؛ ڕێ بۆ بەرەڵاکردن؛
سەربەستی پێدان لە ئیش کردندا.
know the ropes, [Colloq.], شارەزای شتێك یا ئیش وکارێك بوون
بە تەواوی؛ زۆر لێ زانین؛ هەمووشت فێربوون دەربارەی کارێك.
rope in, [Slang], هەڵفریوان؛ ڕاکێشان؛ بەفریودان.
the end of one's rope, هیوا بڕاو؛ بێ هیوا؛ ناچار؛ پەرێشان؛
هیچ بە دەستەوە نەماو: *(He is at the end of his rope.)* .
ropedancer (rōp′dan′sẽr, rop′dän′sẽr), *n.* تەنافباز
ropy (rōp′i), *adj.* (١) لینج (٢) گوریسی؛ تەنافی.
roque (rōk), *n.* ڕۆك: یارییەکە بە تۆپی تەختە دەکرێت
roquet (rō-kā′), *v.t. & v.i. & n.* لە تۆپی یاریکەرێکی تر دان.
rosaceous (rō-zā′shəs), *adj.* (١) گوڵی؛ لە توخمی گوڵە.
(٢) لە گوڵ دەچێت؛ گوڵی؛ گوڵ ئاسا. (٣) پەمەیی.
rosary (rō′zə-ri), *n.* (١) گوڵستان؛ گوڵزار؛ گوڵدان. (٢) تەزبیح.
(٣) (ا) تەزبیحی نزاکردن. (ب) [R-]، نزای بە تەزبیح کراو.
rose (rōz), *n.* (١) گوڵەباخ؛ گوڵ. (٢) ڕووەکی گوڵ ئاسا.
(٣) ڕەنگی پەمەیی و پەمەیی تۆخ و سوور. (٤) ڕەنگی گوڵمی سوور.
(٥) **rosette** (٦) بۆنی گوڵاوی؛ گوڵاو؛ بۆن. (٧) ئاوپڕژێن؛ گوڵاوپڕژێن.
(٨) ئەڵماس. (٩) **compass card** . (١٠) **rose window** .
adj. پەمەیی؛ پەمەیی تۆخ؛ سوور.
bed of roses, خۆش گوزەرانی؛ تێروتەسەلی؛ ژیانی خۆش و ئاسوودە.
under the rose, بە دزییەوە؛ بە نهێنی؛ بە پەنهانی.
rose (rōz), *past tense of* **rise.**
roseate (rō′zi-it, rō′zi-āt′), *adj.* (١) پەمەیی؛ ڕەنگ پەمەیی.
(٢) گوڵی؛ لە گوڵ پێکهاتوو؛ بە گوڵ کراو.

(٣) خۆشبین؛ بەرچاو ڕووناك؛ دەم بە پێکەنین.
rose-bay (rōz′bā′), *n.* (١) ژاڵە.
(٢) جۆرە دەوەنێکی هەمیشە سەوزە گوڵی ڕەنگاوڕەنگ دەگرێ.
rose-bud (rōz′bud′), *n.* خونچە؛ خونچە گوڵ.
rose-bush (rōz′boosh′), *n.* دار گوڵەباخ؛ دارگوڵ؛ گوڵەباخ.
rose-colored (rōz′kul′ẽrd), *adj.* (١) پەمەیی؛ ڕەنگ پەمەیی.
(٢) خۆشبین؛ بەرچاو ڕووناك؛ خۆش بینراو.
rose fever, نەخۆشی هەستیاری لە بۆنی هەڵاڵەی گوڵەوە تووش بوو
(دەبێتە هۆی پژمین و هەناسەتەنگی و ئاو بە لووت و چاودا هاتنەخوارەوە).
rose-fish (rōz′fish′), *n.* ماسییەکی دەریایی پرتەقاڵی سوورکارە.
rosemary (rōz′mâr′i, rōz′mẽr-i), *n.* بنچکێکی هەمیشە سەوزی
بۆن خۆشە لە توخمی جاترە گەڵاکانی دەزوولەیین دەکرێنە چێشتەوە و بۆنی
خۆشیشیان لێ دەردەهێنرێت.
roseola (rō-zē′ə-lə), *n.* گەرمەژنە؛ سوورێژەی ئەڵمانی.
rosery (rōz′ẽr-i), *n.* گوڵستان؛ گوڵزار.
rosette (rō-zet′), *n.* (١) گوڵبەند (بۆ بە یەخەدا کردن لە شریت و شتی
وەها دروست دەکرێ)؛ یەخەبەندی گوڵ ئاسا.
(٢) شتێکی ڕازێنەرەوە لە شێوەی گوڵدا.
(٣) نەخش ونیگاری گوڵ گوڵی (خانووسازی).
(٤) کۆپەرە (ڕووەکناسی).
rose water, گوڵاو.
rose window, پەنجەرەی گوڵی: پەنجەرەیەکی خڕە شووشەیەکی
بە نەخشی گوڵی ڕازاوەتەوە.
rosewood (rōz′wood′), *n.* (١) تەختەی پەمەیی: تەختەیەکی ڕەق و
بەنرخی سوورکارە لە هەندێ درەختی ناوچە گەرمەکان دەست دەکەوێت
کەرەسەی ناومالی لێ دروست دەکرێت. (٢) درەختی ئەم تەختەدارە.
rosily (rō′z′l-i), *adv.* (١) بە ڕووخۆشی؛ بە دەم بە پێکەنینەوە؛
بە خۆشییەوە. (٢) بە ڕەنگی پەمەیی.
rosin (roz′′n, roz′in), *n.* جەوی یا ڕێسینی سنەوبەر بۆ چەورکردنی
کەوانەی کەمانچە و بۆیە دروستکردن بەکاردێت.
v.t. چەورکردن بەم جەوییە.
-rosiny *(adj.).*
rosiness (rō′zi-nis), *n.* (١) پەمەییێتی. (٢) گەشی؛ پڕ هیوایی؛
جوانی و باشی (بار یا دۆخی شت). (٣) گوڵ ئاسایەتی.
rosinweed (roz′′n-wēd′, roz′in-wēd′), *n.* گیای جەویدار.
rostellate (ros′tə-lāt′, ros′tə-lit), *adj.* دەنووکی بچکۆلەدار.
rostellum (ros-tel′əm), *n.* ئەندامێکە لە دەنووکی بچووك دەچێت
(لە هەندێك جانەوەری ورد و گوڵدا).
roster (ros′tẽr), *n.* (١) لیستەی ناو (قوتابخانە...هتد).
(٢) لیستەی ناوی ئەفسەر و سەرباز.
rostrate (ros′trāt), *adj.* لمۆزدار؛ دەنووکدار.
rostrum (ros′trəm), *n.* (١) (ا) لووتی کەشتی جەنگی ڕۆمانی کۆن
(بۆ لێدانی کەشتی دوژمن). (ب) دوانگای گشتی کۆنی ڕۆما (کە بە لووتی
کەشتی داگیرکراوی دوژمن دەڕازێنرایەوە).
(٢) (ا) دوانگا. (ب) دوانگەی ئاینی.
(ج) ووتاربێژی.
(٣) دەنووك؛ لمۆز؛ ئەندامی دەنووك ئاسایی (لە گیاندار و ڕووەکدا).
rosy (rō′zi), *adj.* (١) پەمەیی؛ سوور؛ لە گوڵ دەچێت: *(~ cheeks)* .
(٢) گوڵی؛ گوڵ گوڵی؛ بە گوڵ ڕازاوە.
(٣) گەش؛ خۆشبین؛ پڕ هیوا؛ ڕووناك:
(a ~ future ; ~ expectations ; to paint a ~ picture of life)
rot (rot), *v.i.* (١) گەنین؛ بۆگەن کردن؛ بۆن کردن؛ داوەشان.
(٢) (**~ off ; ~ away**)، ڕزین؛ داڕزان؛ داڕزین؛ ڕزان؛ ڕووکانەوە.
(٣) پیس و بۆگەن بوون (ڕەووشت، کردار...هتد)؛ بەناخداچوون.
v.t. (١) بۆگەن کردن؛ داڕزاندن؛ ڕزاندن؛ داوەشاندن.

(۲) **ret**

n. (۱) گەنین؛ ڕزین؛ ڕزان؛ داوەشان؛ بۆگەن کردن.
(۲) شتی گەنیو؛ شتی بۆگەن کردوو؛ شتی داڕزاو.
(۳) نەخۆشییەکی مەڕومالاتە دەبێتە هۆی پووکانەوە.
(٤) نەخۆشییەکی ڕووەکە دەبێتە هۆی کەڕوو هەلهێنان و گەنین.
(٥) [Slang]. قسەی هیچ و پووچ؛ قسەی قۆڕ.

rota (rō′tə), *n.* (۱) نۆرە؛ نۆرەکردن
(۲) **roster** (۳) [R-]، دادگای پیاچوونەوەی کلێسەی کاسۆلیکی.

rotarian (rō-târ′i-ən), *n.* ئەندامی یانەی " ڕۆتەری".
(دووەم ووشەی دواوە سەیرکە).

rotary (rō′tə-ri), *adj.* سووڕاوە؛ خولاوە؛ بە دەوری تەوەردا سووڕاوە یا خولاوە؛ گەردوخول: *(~ motion)* .

n. مەکینەی سووڕاوە؛ پارچەی خولاوە.

Rotary club, یانەی ڕۆتەری ڕێکخراوێکی جیهانییە زۆربەی ئەندامەکانی بازرگان و پیشەگەرانن ساڵی ۱۹۰۵ لە " شیکاگۆ " دامەزرێنرا بۆ خزمەتی ئەندامەکانی و پەرە پێ سەندنی لەیەکتر نزیکبوونەوەی گەلان.

rotary engine, مەکینەی سووڕاوە؛ مۆتۆڕی خولاوە.

rotate (rō′tāt), *v.i.* (۱) سووڕانەوە (بەدەوری تەوەردا)؛ خولانەوە؛ سووڕخواردن؛ چەرخان. (۲) نۆرەکردن؛ نۆبەکردن؛ جێگۆڕکێ کردن.

v.t. (۱) خولاندنەوە؛ سووڕاندنەوە؛ سووڕپێدان؛ چەرخاندن.
(۲) نۆرەپێکردن؛ نۆبەپێکردن؛ جێگۆڕکێ پێکردن:
(They ~d the troops.; The farmer ~d crops.)

adj. چەرخی (وەك کۆپەڕەی هەندێ گوڵ).

-rotatable *(adj.).*

rotation (rō-tā′shən), *n.* (۱) سووڕانەوە؛ خولانەوە؛ گەردوخول:
(the daily ~ of the earth)
(۲) خول؛ سووڕ؛ یەك خول.
(۳) نۆرە؛ نۆبە؛ جێگۆڕکێ؛ نۆرەکاری: *(a ~ of duties)* .

-rotational *(adj.).*

rotative (rō′tə-tiv), *adj.* (۱) گەردوخولی؛ سووڕاوەیی؛ خولاوەیی؛ خولاوە. (۲) بە نۆرە کراو؛ بەرودوایی.

rotator (rō′tā-tēr, rō-tā′tēr), *n.* خولێنەرەوە (بەتایبەتی ماسولکەیەکە کە ئەندامێکی لەش دەخولێنێتەوە)؛ سووڕێنەرەوە.

rotatory (rō′tə-tôr′i, rō′tə-tō′ri), *adj.* (۱) خولاوە؛ سووڕاوە؛ گەردوخول. (۲) خولێنەرەوە؛ سووڕێنەرەوە.
(۳) نۆبەکار؛ بەرودوا هاتوو؛ نۆرەکار.

rote (rōt), *n.* (۱) لەبەرکردن بەبێ تێگەیشتن؛ دەرخ کردن:
(to learn by ~)
(۲) ڕۆتین؛ لەسەر یەك شێواز.

by rote, لەبەر؛ کردنی شتێك بە ڕۆتین و بەبێ بیرلێکردنەوە:
(to do something by rote)

rote (rōt), *n.* دەنگی شەپۆل شکانەوە؛ هاژەهاژی شەپۆل کێشان بە قەراغی دەریادا.

rote (rōt), *n.* ئامێرێکی مۆسیقای ژێداری کۆنە لە عوود دەچێت.

rotgut (rot′gut′), *n.* [Slang], گەندە وێسکی؛ خواردنەوەی خراپ.

rotifer (rō′ti-fēr), *n.* گیاندارێکی پێچکەیی ئاوی گەردبینییە.

-rotiferal; rotiferous *(adj.).*

rotiform (rō′tə-fôrm′), *adj.* چەرخی؛ پێچکەیی.

rotisserie (rō-tis′ēr-i), *n.* (۱) چێشتخانەی گۆشتی برژاو.
(۲) گۆشت برژێنی خولاوە

rotl (rot′'l), *n.* ڕەتڵ: کێشانەیەکە بریتییە لە پاوەندێك.

rotogravure (rō′tə-grə-vyoor′, rō′tə-grā′vyoor), *n.* (۱) لەچاپدانی ڕۆتوگرافی، واتا بە خولانەوە.
(۲) وێنە یا شتی لەچاپدراو بەم شێوەیە.

rotor (rō′tēr), *n.* (۱) ڕۆتەر. بەشی خولاوەی مەکینە؛ ئەو بەشەی مەکینە کە دەسووڕێتەوە. (۲) پەروانە؛ پەڕەی پەروانەی هێلیکۆپتەر.

rotor ship, جۆرە کەشتییەکی بایەوانە.

rototill (rō′tə-til′), *v.t.* زەوی و چیمەن و باخچە کێلان بە مەکینەی خولاوە.

rototiller (rō′tə-til′ēr), *n.* زەوی کێلی خولاوە (چیمەن و باخچەی پێ هەلدەگێڕێنرێتەوە).

rotten (rot′'n), *adj.* (۱) گەنیو؛ داوەشاو؛ پیس (هێلکە، خواردەمەنی)؛ کرمێ؛ کرموڵ. (۲) بۆگەن؛ بۆن کردوو. (۳) ڕزیو؛ خوراوەتەوە.
(٤) پیس و بۆگەن (مرۆڤ، ڕەووشت، کردار، ڕژێم...هتد)؛ بەد؛ ناپاك:
(a ~ government, system, etc.)
(٥) خراپ؛ زۆر خراپ؛ ناخۆش: *(a ~ day, trip, time, etc.)* .

rotten borough, (۱) ناوچەیەکی ئینگلیزییە کە هەرچی چەند ژمارەی دانیشتووەکانی زۆر کەم بوون نوێنەری پەرلەمانی خۆی هەبوو (لەپێش ساڵی ۱۸۳۲). (۲) ناوچەیەکە کە زیاتر لە بەشی خۆی نوێنەری هەبێت لە پەرلەماندا.

rottenstone (rot′'n-stōn′), *n.* بەردێکی کلسی داڕزاوە بۆ ساف کردن بەکاردێت.

rotter (rot′ēr), *n.* [Chiefly British Slang], کەسێکی پیس و بۆگەن و بێ فەڕ.

rotund (rō-tund′), *adj.* (۱) خڕ.
(۲) خڕین؛ خڕومڕ؛ خڕوپڕ؛ گۆشتن؛ خڕکەلە: *(a ~ little man)*
(۳) پڕو بەهێز (دەنگ)؛ دەنگدەرەوە؛ بڵند (دەنگ): *(~ speech)* .

rotunda (rō-tun′də), *n.* (۱) خانووی خڕوگومەزدار؛ هۆڵێك یا ژوورێکی خڕی گەورەیە کە گومەزێکی بەسەرەوە بێت.
(۲) هۆڵ یا ژووری گەورەی بنمیچ بەرز.

rotundity (rō-tun′də-ti), *n.* (۱) خڕی؛ خڕێتی.
(۲) قەڵەوی؛ خڕومڕی؛ خڕینەیی. (۳) شتێکی خڕو دەرپۆقیو.

roturier (rô′tü′ryā′), *n.* بۆرەپیاو.

rouble (ro͞o′b'l), *n.* = **ruble.**

roue (ro͞o-ā′), *n.* پیاوێکی سەرسەری و حەشەری؛ داوێن پیس.

rouge (ro͞ozh), *n.* (۱) سووراو (ئارایشت).
(۲) تۆزێکی سوورە خشڵ و شووشەو کانزای پێ ساف و لووس و بریقەدار دەکرێت.

v.t. سووراو لێدان؛ سووراوکردن؛ سوورکردن.

v.i. سووراوکردن؛ سووراو بەکارهێنان.

rouge et noir, [Fr.], سوورو ڕەش: جۆرێکە لە قوماری کاغەز.

rough (ruf), *adj.* (۱) زبر: *(a ~ surface)* .
(۲) سەخت (ڕێگە)؛ قۆرتاوی؛ ناڕێك؛ ناخۆش: *(a ~ road)* .
(۳) تیسکن؛ کوڵکن؛ تووکن: *(an animal with a ~ coat)* .
(٤) (ا) سەخت (ئاووهەوا)؛ ناخۆش: *(~ weather)* .
(ب) هەڵچوو (دەریا)؛ شەپۆلدار؛ زریاناوی؛ شەپۆلاوی: *(~ sea)* .
(ج) شەڕەشەقاوی؛ بە زەبرەزەنگ: *(~ play)* .
(٥) بێ ئەزاکەت؛ دڕ؛ توندوتیژ؛ تەنگەتیلکە:
(~ manners ; a ~ temper)
(٦) ناساز: *(~ sounds)* .
(٧) تیژ: *(~ wine)* .
(٨) نەزان؛ ڕەشۆکی؛ کاڵ و کرچ (مرۆڤ، ڕەفتاری کۆمەلایەتی)؛ کەرتڕ:
(~ men)
(٩) سەخت (ژیان)؛ ناخۆش؛ ناهەموار؛ بەبێ پێویستییەکانی ژیان:
(a ~ life)
(١٠) خاو (کانزا، خشڵ)؛ چاك نەکراو: *(~ jewels)* .
(١١) ڕەشەك؛ گەلاڵە؛ ناپوخت؛ گەلاڵەنووس:
(a ~ draft, copy, sketch, etc.)
(١٢) نزیکەیی؛ گۆترە: *(a ~ estimate)* .
(١٣) قورس؛ گران: *(~ work)* .
(١٤) [Colloq.]، ناخۆش؛ دژوار: *(a ~ day, time, etc.)* .

n. (١) زەوی ناڕێكوپێك؛ زەمینی قورتاوی. (٢) باری ناخۆش یا ناهەموار.
(٣) [Chiefly British]، كەسێكی سێبەندی، زرتەبۆز، یا بێ نەزاكەت.
(٤) ئەو بەشەی یاریگای گۆلف كە چیمەنەكەی نەبڕابێت.
adv. بە توندوتیژی؛ توندوتیژانە.
v.t. (١) زبركردن
(٢) (~ up) ، بە توندوتیژی لەگەڵ جووڵانەوە (بەتایبەتی لەكاتی یاریدا)؛
لێدان؛ هەنگلۆفتنەوە. (٣) گەلاڵەكردن.
v.i. (١) زبربوون.
(٢) ڕەفتاری دڕو زرتەبۆزانە نواندن؛ بە توندوتیژی ڕەفتاركردن.
in the rough, بە خاوی (كانزا)؛ بە ناپوختی
rough it, هەڵ كردن بەبێ گەلێك پێویستی ژیان:
(to rough it on a camping trip)
roughage (ruf′ij), *n.* خواردەمەنی زبر: وەك سەوزەو توێكڵی میوەو دانەوێڵە (كە بۆ هەرس كردن باشن).
rough-and-ready (ruf′'n-red′i), *adj.* (١) زۆر باش نییە، بەڵام كاری پێ ڕایی دەكرێت: ***(~ methods)*** .
(٢) ڕەشۆكی و كەرتڕە بەڵام كار جێبەجێ دەكات: ***(~ fellow)*** .
rough-and-tumble (ruf′'n-tum′b'l), *adj.* بێ سەروبن؛ ناڕێكوپێك؛ بەرەڵاو توندوتیژ؛ زرتەبۆزانە: ***(a ~ fight, scuffle, etc.)*** .
n. پێكاهەڵپرژان؛ شەڕە مستەكۆڵە؛ بەیەكدادان؛ زرموكوت؛ شەڕەشەق.
rough copy, گەلاڵەنووس؛ ڕەشمەك؛ گەلاڵە.
rough draft, ڕەشمەك؛ گەلاڵەنووس؛ گەلاڵە.
rough-dry (ruf′drī′), *v.t.* جل شۆردن و ووشك كردنەوە بەبێ ئوتولێدان
adj. جلی شۆراو و ووشك كراوەی ئوتو لێ نەدراو.
roughen (ruf′'n), *v.t. & v.i.* زبركردن؛ زبربوون
roughcast, (١) گەچ یا قوڕو قسڵی زبرە بۆ سواغدانی دیواری دەرەوە.
(٢) گەلاڵە؛ گەلاڵەنووس؛ ڕەشمەك.
v.t. (١) سواغدانی دیواری دەرەوە بە گەچ یا قوڕو قسڵی زبرو ناپوختە.
(٢) گەلاڵەكردن؛ گەلاڵەنووس كردن.
rough-hew (ruf′hū′), *v.t.* (١) گەلاڵەكردن (بەرد، دار).
(٢) گەلاڵەنووس كردن؛ گەلاڵەكردن.
rough-house (ruf′hous′), *n.* [Slang], زرمەزڵ؛ شەڕەشەق (بەتایبەتی هی ناومال)
v.t. & v.i. [Slang], زرمەزڵ كردن؛ شەڕەشەق كردن.
roughish (ruf′ish), *adj.* (١) نەختێك زبر
(٢) نەختێك توندوتیژ (ڕەفتار)
roughly (ruf′li), *adv.* (١) بە توندوتیژی؛ بە ناشرینانە. (٢) نزیكەی.
roughneck (ruf′nek′), *n.* [Slang], كەسێكی دڕ؛ پیاوێكی شەڕەنگێزو كەرتڕ.
roughrider (ruf′rīd′ēr), *n.* (١) سوارێكە كە جانەوەر ئەسپ و ماین دەگرێ؛ جوانوو هێنەرەبەر بار. (٢) سوارێكی لێهاتوو؛ سوارێكە كە سواری ئەسپی چەمووش یا سەركێش دەبێت.
roughshod (ruf′shod′), *adj.* ناڵەكانی چرقونی پێوەیە بۆ ئەوەی نەخلیسكێ ***(a ~ horse)*** .
ride roughshod over, بە توندوتیژی لەگەڵدا جووڵانەوە.
rouleau (rōō-lō′), *n.* (١) بابۆڵەی پارەی وورده (لە كاغەزێكی نەختێك ئەستوورەوە دەپێچرێتەوە). (٢) شریتی لە كڵاو یا شەپقەوە پێچراو.
roulette (rōō-let′), *n.* (١) ڕۆلێت جۆرێكە لە قومار
(٢) چەرخێكی بچووكی ددانداره دەخولێنرێتەوە بەسەر ڕوویەكدا بۆ كون تێكردنی بە ڕیز (وەك پەڕەی پوولی پۆستە) یا نیشانە لەسەر هەڵكەندنی (وەك پەڕەی كانزا). (٣) ڕیزە كونی پەڕەی پوولی پۆستە.
round (round), *adj.* (١) (ا) خڕ (ب) بازنەیی؛ ئەڵقەیی؛ چەمەری
(٢) لوولەیی (٣) كەوانەیی.
(٤) خڕومڕ؛ خڕكەلە؛ خڕو پڕ: ***(a ~ little person)***
(٥) بازنەیی؛ ئەڵقەیی: ***(a ~ dance)*** .
(٦) (ا) تەواو؛ بێ كەم و زیاد: ***(a ~ dozen)*** .
(ب) تەواوكراو؛ تەواوبوو.
(٧) دووسەرە (گەشت)؛ چوون و هاتنەوە؛ ئەمسەرو ئەوسەر: ***(a ~ trip)***
(٨) تەواو (ژمارە)؛ بێ كەرت؛ خشت.
(٩) خڕ (ژمارە)؛ ژمارەی وەك دەیی و سەدی و هەزاری:
(500 is a ~ number for 498 and 503.)
(١٠) نزیكەیی؛ نزیكە لە ڕاستییەوە: ***(a ~ guess)*** .
(١١) زۆر؛ ئێجگار زۆر؛ بێ شومار: ***(a ~ sum)*** .
(١٢) ڕێكوپێك: ***(a ~ style of writing)*** .
(١٣) دەنگێكی سازو دەنگدەرەوەو بڵند.
(١٤) خێرا؛ گورج وگۆڵ: ***(a ~ pace)*** .
(١٥) قسە لەڕوو؛ قسە نەشارەوە.
(١٦) بەبێ دوودڵی؛ بەبێ ڕاڕایی: ***(a ~ oath)*** .
n. (١) شتێكی خڕ، بازنەیی، ئەڵقەیی، یا لوولەیی.
(٢) پلە پەیژە؛ داری نێوان دوو قاچی كورسی.
(٣) سمتی گاو مانگا؛ گۆشتی ڕان. (٤) خڕی؛ ئەڵقەیی.
(٥) كۆمەڵە خەڵك؛ كۆڕ. (٦) سووڕ؛ خول؛ چەرخە.
(٧) سەمای ئەڵقەیی.
(٨) زنجیرە؛ چەند شتێك یا ڕوودانێكی یەك لەدوای یەك:
(a ~ of dinner parties)
(٩) مەودا؛ لەم پەڕەوە بۆ ئەوپەڕ؛ هەموو: ***(the ~ of human beliefs)***
(١٠) (ا) *(pl.)* ، چەرخە؛ چەرخەكردن؛ پێداگەڕان و هاتنەوە؛ گەڕانی پاسەوان بە ناوچەكەی خۆیدا:
(The watchman made his ~s.)
(ب) *(pl.)*، گەڕانی پزیشك بەسەر نەخۆشەكانیدا:
(The doctor will make his ~s soon.)
(١١) خواردنەوە گێڕان بەسەر هەموو ئەوانەی لە شوێنێكدان؛ خواردنەوەیەكی بەم جۆرە دراو بە تاقمێك خەڵك.
(١٢) تەقەیەك (تفەنگ، دەمانچە، تۆپ). (١٣) گوللە.
(١٤) چەپلە ڕێزان: ***(a ~ of applause)*** .
(١٥) [British]، قاش؛ پارچە نان.
(١٦) چەند تیرێكی هاوێژراو لە دوورییەكی تایبەتییەوە.
(١٧) كایە (بۆكسبازی)؛ جار (قومار، یاری)؛ كەڕەت؛ نۆرە.
(١٨) گۆرانییەكی كورتە لەلایەن چەند كەسێكەوە دەوترێت و دەووترێتەوە.
v.t. (١) خڕكردن؛ خڕ هەڵدان.
(٢) بە لێوخڕی ووتن (وەك تیپی " O ").
(٣) قەڵەوكردن؛ خڕوپڕكردن. (٤) تەواوكردن؛ خشت كردن.
(٥) پێداگەڕان یا سووڕانەوە؛ چەرخە پێداكردن: ***(We ~ed the island.)***
(٦) پێچكردنەوە؛ وەرچەرخان: ***(He ~ed the corner.)*** .
(٧) دەورەدان؛ ئابلووقەدان.
(٨) چەرخاندن؛ چەرخەپێكردن؛ خولاندنەوە؛ سووڕاندنەوە.
v.i. (١) خولانەوە؛ سووڕانەوە؛ چەرخەكردن.
(٢) پێچ پیادان؛ وەرچەرخان؛ پێچكردنەوەو دەربازبوون:
(The fleeing cat suddenly ~ed.)
(٣) خڕبوون؛ خڕ هەڵدران.
(٤) خڕومڕبوون؛ قەڵەوبوون؛ خڕپنەبوون.
(٥) (~ into)، بوون بە: ***(The talk ~ed into a plan.)*** .
adv. (١) بە خڕی؛ بە ئەڵقەیی؛ بە بازنەیی.
(٢) دیسانەوە گەڕانەوە؛ دووبارە هاتنەوە:
(The autumn came ~ once more.)
(٣) بە چواردەوریدا؛ بەدەوریدا؛ بە دەوروپشتیدا.
(٤) بە كەمەرەكەیدا؛ چێوەكەی.
(٥) بە هەمولایەكدا: ***(The meadows extended ~ .)*** .
(٦) نزیك؛ هی ئەو نزیكە یا دەوروپشتە:

(He visited all the people ~ .)

(٧) لە هەمووشوێنێك؛ لێرەو لەوێ: *(The child played ~ .)*

(٨) بەدەوری خۆیدا: *(The wheel spun ~ .)*

(٩) پێچ؛ وەرچەرخان؛ بە پێچەوانە: *(He turned ~ .)*

prep. (١) بەدەوریدا: *(The rope was tied ~ the tree.)*

(٢) بە قەراغەکەیدا.

(٣) بەچواردەوریدا؛ بە دەوروپشتیدا؛ بە هەموولایەکدا.

(٤) نزیك؛ دەوروپشت: *(farms ~ the city)*

(٥) بە هەموولایەکیدا؛ پیایدا: *(He went ~ the museum.)*

(٦) هەمیشە؛ شەوو ڕۆژ: *(He worked ~ the clock.)*

(٧) لە هەمووشوێنێك؛ لێرەو لەوێ: *(The child played ~ the room.)*

(٨) بەدەوریدا (خولانەوە): *(The wheel goes ~ an axle.)*

go (or make) the rounds, (١) بڵاوبوونەوە بەناو خەڵکدا (قاو، دەنگوباس). (٢) چەرخەکردن (پاسەوان)؛ سەرلێدان؛ پێداگەڕان (بۆ چاودێری):
[The watchman (or the doctor) made his rounds.]

in the round, شانۆکەی لە ناوەڕاستی شانۆخانەکەدایەو خەڵك بەدەوریدا دادەنیشن: *(theatre in the round)*

round about, (١) بە چواردەوریدا؛ بە دەوروپشتیدا.

(٢) بە پێچەوانەوە؛ بە وەرچەرخاوی.

(٣) نزیکەی: *(It will cost round about ten dollars.)*

round off (or out), (١) خشت کردن (ژمارە)؛ کەرت لێ لابردن بە بەرزکردنەوە بۆ ژمارەی ئاینده:
(to round off the expenses to the nearest dollar)

(٢) دوایی پێ هێنان؛ تەواوکردن:
(to round off a paragraph well)

round up, (١) خڕکردنەوە (ڕەشەوڵاخ، ئاژەڵ)؛ ڕاپێچان؛ کۆکردنەوە.

(٢) [Colloq.]، ڕاپێچ کردن؛ ڕاپێچان؛ دەورەدان و گرتن؛ گرتن:
(The demonstrators were rounded up.)

round (round), *v.t. & v.i.* [Obs.], چرپاندن بە گوێدا.

roundabout (round′ə-bout′), *adj.* ناڕاستەوخۆ؛ بە پێچاوپێچ؛ پێچاوپێچاوی و دووروودرێژ: *(~ methods ; a ~ trip)*

n. (١) ڕێگەی پێچاوپێچ؛ ووتاری ناڕاستەوخۆو دووروودرێژ.

(٢) چاکەتێکی کورتی تەسکی پیاوانەو کوڕانەیە.

(٣) [Chiefly British]، **merry-go-round**.

round dance, (١) سەمای ئەڵقەیی (وەك هەڵپەڕکێی کوردی)؛ هەڵپەڕکێ. (٢) جۆرە سەمایەکی دووکەسییە ژن و پیاوێك دەیکەن بەدەوری ژوورێکی گەورەدا.

rounded (roun′did), *adj.* (١) خڕ؛ خڕ هەڵدراو؛ خڕکراو.

(٢) بە خڕکردنی هەردوو لێو دەبێژرێ (وەك " O ").

(٣) خشت (ژمارە)؛ خشت کراو؛ نزیکەیی. (٤) تەواو؛ هاوتا.

roundel (roun′d'l), *n.* (١) شتێکی خڕ یا بازنەیی.

(٢) شتێکی کەوانەیی خانوو پێ ڕازێنەرەوە (شووشەی پەنجەرە، تاق، قوژبن، تەبەق ... هتد). (٣) پەنجەرەیەکی خڕی بچکۆلە. (٤) **rondeau**.

(٥) سەمای ئەڵقەیی؛ هەڵپەڕکێ.

roundelay (roun′də-lā′), *n.* (١) گۆرانی یا بەستەیەکە کە پارچەیەکی هەر دەووترێ و دەووترێتەوە. (٢) مۆسیقای ئەم گۆرانییە.

(٣) سەمای ئەڵقەیی؛ هەڵپەڕکێ.

rounder (roun′dẽr), *n.* (١) پاسەوانی چەرخەکەر.

(٢) ئامێری خشت کردنی قوژبن و قەراغ دارو دیوار (خانووسازی)؛ ڕەنە.

(٣) (*pl.*)، یارییەکی ئینگلیزییە لە " بێسبۆڵ " دەچێت.

(٤) [R-]، [British]، قەشەی گەڕۆك یا چەرخەکار.

(٥) [Colloq.]، سەرسەرییەکی سەرخۆش و پارە لەبەرد دەر؛ تاوانکار.

Roundhead (round′hed′), *n.* سەرخڕ: ئەندامێکی حیزبی دژ بە ڕژێمی پاشایەتی لە ئینگلتەرە لەکاتی شەڕی براکوژی ئینگلیزیدا لە ساڵی ١٦٤٢-١٦٥٢

roundhouse (round′hous′), *n.* (١) خڕە خانوو (فارگۆنی شەمەندەفەری تێدا مۆڵ دەدرێ و چاك دەکرێ و جێگۆڕکێ پێ دەکرێ).

(٢) ژوورێکە لە پشتەوەی بەشی حەوانەوەی کەشتییەوانەکان.

(٣) [Slang]، مستەکۆڵەیەکی لابەلایی.

roundish (roun′dish), *adj.* ئەختێك خڕ.

roundlet (round′lit), *n.* بازنەی بچووك؛ شتێکی خڕی بچووك.

roundly (round′li), *adv.* (١) بە خڕی.

(٢) (ا) بە توندوتیژی؛ بە توندی: *(He was ~ rebuked.)*

(ب) بە تەواوی.

round robin, (١) سکاڵانامەیەکی مۆرکراوە بە شێوەیەکی بازنەیی بۆ ئەوەی نەزانرێ کێ لە پێشەوە مۆری کردووە. (٢) بۆڕبۆڕێنێکە هەریەکە لەوانەی بەشداری تێدا دەکەن لەگەڵ هەموو ئەوانەی تردا بۆڕبۆڕێن دەکەن.
(٣) نامەیەکی بڵاوکراوەیە بەسەر چەند کەسێکدا کە هەرکەسە تێبینی خۆی لەسەر دەنووسێت پاش خوێندنەوەی. (٤) ڕیز؛ ڕیزی درێژ؛ زنجیرە.

roundsman (roundz′mən), *n.* (١) چاودێری پاسەوان؛ سەرکاری پاسەوان. (٢) دابەشکەری فرۆتەنی بەسەر ئەو فرۆشگا تاکفرۆش و ماڵانەدا کە داوای ئەو فرۆتەنییانەیان کردووە.

round steak, توێ گۆشتی ڕانی گا.

round-table (round′tā′b'l), *adj.* بەدەوری مێزێکی خڕدا (کۆڕ):
(a ~ discussion)

Round Table, (١) خڕ مێزی پاشای ئەفسانەیی ئینگلیزی " ئارسەر".

(٢) پاشا " ئارسەر" و سوارچاکەکانی.

(٣) [r- t-]، کۆڕێکی چەند کەسی.

round-trip (round′trip′), *adj.* دووسەرە (گەشت):
(a ~ ticket)

round trip, گەشتی دووسەرە؛ چوون و هاتنەوە.
(پێشی دەووترێ: " **return trip** ").

round-up (round′up′), *n.* (١) خڕکردنەوە یا ڕاپێچانی گاگەل.

(٢) گاگەلی خڕکراوە یا ڕاپێچ کراو.

(٣) گاوان یا کاوبۆی ئەسپ سواری گاگەل ڕاپێچکەر.

(٤) ڕاپێچ کردن؛ ڕاپێچان: *(a ~ of suspected persons)*

round-worm (round′wûrm′), *n.* کرمی لوولەیی (لە ڕیخۆڵەی مرۆڤ و گیانداری تردا دەژی).

roup (rōōp), *n.* (١) وەناقی مریشك (نیشانەکانی ئاو لە چاو و لووت هاتن و دەنگ نووسانە) (٢) دەنگ گڕی؛ دەنگ نووساوی؛ دەنگ نووسان.

rouse (rouz), *v.t.* (١) هەڵساندن (باڵندەو نێچیری تر لە هێلانەو کونەکانیان بۆ ڕاوکردنیان). (٢) وورووژاندن؛ تووڕەکردن؛ جموجووڵ تێخستن؛ بزووتنەوە. (٣) ڕاپەڕاندن؛ لە خەو هەڵساندن. (٤) ڕاکێشان (کەشتیوانی).

v.i. (١) هەڵسان (لە هێلانەو کون)؛ هەڵفڕین. (٢) لەخەوهەڵسان؛ ڕاپەڕین

(٣) بزووتنەوە؛ جموجووڵ تێکەوتن؛ ڕاپەڕین؛ خرووشان.

n. (١) هەڵسان؛ لەخەوهەڵسان؛ ڕاپەڕین.

(٢) کەڕەنا یا تەپڵی سەرباز لەخەوهەڵسان.

rousing (rouz′iŋ), *adj.* (١) گەرم؛ بەجۆش؛ هەست جووڵێن:
(a ~ speech, welcome, etc.)

(٢) گەرم (بازاڕ): *(a ~ business)*

(٣) [Colloq.]، سەرئاسا، سەرسوڕمێنەر؛ گەورە (درۆ).

roust (roust), *v.t.* ڕاپەڕاندن؛ دەرپەڕاندن (لەجێی نووستن).

roustabout (roust′ə-bout′), *n.* (١) کرێکاری لەنگەرگای کەشتی و بەلەم لە بەندەردا؛ کرێکاری سەر کەشتی. (٢) کرێکاری سێرك.

(٣) کرێکاری ئەوکار یا ئەشارەزا (لە بیرە ئەوت یا ئاژەڵگادا).

rout (rout), *n.* (١) ڕووتەوپووتە؛ جەماوەر؛ خەڵکی ڕەش و ڕووت.

(٢) ئاشووب؛ ئاژاوە. (٣) ڕافڕان (لەشکری شکاو)؛ ڕاکردن؛ ڕاونران؛ بەپەلە کشانەوە لە مەیانی جەنگ بەهۆی بەزینەوە.

(٤) بەزینێکی تەواو (لەشکر)؛ لەشکر شکان؛ دۆڕانی تەواو.

(٥) [Archaic or Poetic]، (ا) دەستە؛ تاقم. (ب) دەست وپێوەند.

(٦) [Archaic]، ئاهەنگ (بەتایبەتی هی خەڵکی ناسراوی کۆمەڵ لە ئێوارەدا).
v.t. (١) ڕافراندن (لەشکر)؛ ڕاونان؛ قاودان؛ دەرپەڕاندن.
(٢) بەزاندن بە تەواوی؛ شکاندن (لەشکر).
rout (rout), *v.i.* (١) بە لمۆز خاك و خۆڵ هەڵگێڕانەوە و بۆ خواردن گەڕان (بەراز). (٢) پشکنین؛ پێداگەڕان
v.t. (١) هەڵگەڕاندنەوەی خاك و خۆڵ بە لمۆز بۆ خواردن (بەراز).
(٢) (~ **out**) ، پشکنین و دۆزینەوە؛ دەرخستن؛ هەڵماڵین.
(٣) ئاودەرهێنان؛ بۆش کردن؛ لێ دەرهێنان؛ دەرهێنان
(٤) دەرپەڕاندن (لە جێ، ماڵ، کون، جێی خۆشاردنەوە)؛ دەرکردن.
route (rōōt), *n.* (١) (ا) ڕێگە؛ ڕێ؛ ڕێباز؛ ڕێڕەو.
(ب) ڕێگاوبانی دەرەوەی شار؛ شارێ. (٢) ڕێگەیەکی ڕێك و پێکی بە ئاسایی هاتوچۆ پێداکراو؛ هێڵی هاتووچۆ (شەمەندەفەر، فڕۆکە، پاس).
(٣) (ا) دابەشکردنی فرۆتەنی لەلایەن کرێکارێکەوە بەسەر ئەو ماڵ و فرۆشگایانەدا کە داوایان کردووە (ڕۆژنامە، شیر...هتد).
(ب) ڕێگەی ئەم دابەشکردنە. (ج) کریارەکانی ئەم دابەشکردنە.
(٤) فەرمانی گواستنەوەی لەشکر و ڕێگەوبانی ئەم گواستنەوەیە.
v.t. ناردن بە ڕێگەیەکی تایبەتیدا؛ لە ڕێیەکی تایبەتییەوە ڕەوانەکردن:
(The travel agency ~d them to Paris by way of New York.)
router (rout'ẽr), *n.* ڕەنە (دارتاشی)؛ ئامێری خشت کردن و ساف و لووس کردن.
routine (rōō-tēn'), *n.* (١) ڕۆتین؛ جێبەجێکردنی کار لەسەر یەك شێواز و بەبێ هیچ گۆڕینێك. (٢) خۆنوواندنێکی یەك شێوازی سەر شانۆیەکە هەر پیشان دەدرێ و دەدرێتەوە.
adj. ڕۆتینی؛ لەسەر یەك شێواز و بەبێ گۆڕین.
-routinely *(adv.)*; **routinism** *(n.)*; **routinist** *(n.)*.
routinize (rōō-tēn'īz'), *v.t.* کردن بە ڕۆتین؛ لەسەر یەك شێواز کردن و کردنەوە.
roux (rōō), *n.* ڕوو بریتییە لە ئاردی سوورەوەکراو لە ڕۆنی هەڵقرچاودا.
rove (rōv), *v.i.* گەڕان بە هەموولایەکدا؛ سووڕانەوە.
v.t. پیاگەڕان؛ پیا سووڕانەوە: *(He ~d the woods.)* .
n. گەڕان بە هەموولایەکدا؛ سووڕانەوە.
rove (rōv), *v.t.* (١) شیکردنەوە پێش ڕستن (خوری، لۆکە).
(٢) کردن بە کوندا (ڕیشاڵی خوری و لۆکە).
n. ڕیشاڵی لوول و درێژی لۆکە و کەتان.
rove (rōv), *alternative past tense and p.p. of* **reeve**.
rove beetle, قالۆنچە گەڕۆك: قالۆنچەیەکی درێژکۆلەی گەندەخۆری خێرایە
rover (rōv'ẽr), *n.* (١) گەڕۆك؛ مرۆڤی گەڕۆك.
(٢) (ا) نیشانی بە ڕێکەوت هەڵبژێراو (تیر هاویشتن) (ب) تیرهاوێژی دوور.
rover (rōv'ẽr), *n.* (١) چەتەی دەریا. (٢) کەشتی چەتەی دەریا.
row (rō), *n.* (١) ڕیز *(a ~ of house, trees, etc.)* .
(٢) ڕیزە کورسی (سینەما، قوتابخانە، شانۆ).
(٣) شەقامێکە کە هەردوو بەری ڕیزە خانوو بێت
v.t. **(~ up),** ڕیزکردن.
hard (or long) row to hoe, ئیشی گران؛ کاری سەخت
row (rō), *v.t.* (١) سەوڵ لێدان. (٢) گواستنەوە بە بەلەمی سەوڵ.
(٣) بەکارهێنانی کەسێك بۆ سەوڵ لێدان.
(٤) بەشداری کردنی بۆڕبۆڕێنی سەوڵ لێدان.
v.i. (١) سەوڵ لێدان. (٢) بە سەوڵ ڕاندن یا لێخوڕین.
n. (١) سەوڵ لێدان. (٢) (ا) گەشتی سەوڵ لێدان. (ب) دووری ئەم گەشتە.
row (rou), *n.* (١) دەمەقاڵێ؛ شەڕ.
(٢) دەنگەدەنگ؛ هەراوزەنا؛ هەراهەرا.
v.i. [Colloq.], شەڕکردن؛ بەشداربوون لە دەمەقاڵێ یا هەراوزەنادا.
v.t. [Colloq.], سەرزەنشتی کردن؛ بە توندی ڕەخنەلێگرتن.
rowan (rō'ən, rou'ən), *n.* درەختێکی گوڵ سپی و بەر سوورە. (پێشی دەووترێ: " **rowanberry** ").
rowboat (rō'bōt'), *n.* بەلەمی سەوڵ.
rowdy (rou'di), *n.* کەسێکی دڕ، چەتوون، شەلاتی... هتد.
adj. چەتوون؛ دڕ: *(a ~ person, audience, etc.)* .
-rowdily *(adv.)*; **rowdiness** *(n.)*; **rowdyism** *(n.)*.
rowdyish (rou'di-ish), *adj.* ئەختێك دڕو شەڕانی و چەتوون.
rowel (rou'əl), *n.* چوقولی ئاوزەنگی.
v.t. ئاوزەنگی لێدان؛ تێوەژەندن.
rowen (rou'ən), *n.* گزرە گیای دووهەمی هەمان وەرز (کە سەرهەڵدەداتەوە پاش یەکەم دوورینەوەی).
rower (rō'ẽr), *n.* سەوڵ لێدەر.
rowlock (rō'lok', rul'ək), *n.* [Chiefly British], = **oarlock.**
royal (roi'əl), *adj.* (١) پاشایی؛ تایبەتی بە پاشا:
(the ~ family; a ~ edict)
(٢) شانشینی؛ پاشایی: *(a ~ fleet)* .
(٣) شایانە؛ زۆر نایاب؛ شایانی پاشایە؛ شاهانە: *(a ~ treatment)* .
(٤) بەشکۆ؛ شایانە: *(a ~ air, bearing, etc.)* .
(٥) زۆر گەورە؛ زۆر نایاب.
n. جۆرە کاغەزێکی گەورەیە بۆ چاپ.
royal blue, شینی تۆخی ئەختێك سوورکار.
royalism (roi'əl-iz'm), *n.* (١) پاشایەتی؛ ڕژێمی پاشایی.
(٢) شاخوازی؛ شاویستی؛ پاشاخوازی.
royalist (roi'əl-ist), *n.* شاخواز؛ شاویست؛ پاشاخواست:
(ا) [R-]، پاڵپشتیکەری چارلسی یەکەم، شای ئینگلتەرە.
(ب) پاڵپشتیکەری ئینگلیزەکان و ئینگلتەرە لە شۆڕشی ئەمەریکادا.
(ج) پاڵپشتیکەری بۆربۆنەکانی فەرەنسە.
royal jelly, هەنگوینی شایانە: خواردنی کرمۆکەی هەنگ و بانووشای پوورە هەنگە.
royally (roi'əl-i), *adv.* شایانە؛ بە جۆرێك کە بۆ شا بشێت:
(We were treated ~ by everyone.)
royal palm, دارخورمای شایانە؛ دارخورمایەکی درێژە بۆ ڕازاندنەوە.
royal purple, ئەرخەوانی شایانە: ئەرخەوانییەکی تۆخی شینکارە.
royalty (roi'əl-ti), *n.* (١) شایەتی؛ پلەوپایە و دەسەڵاتی شا.
(٢) شا؛ شازادە؛ شازادان. (٣) شانشین.
(٤) تایبەخۆی شایانە؛ شکۆ؛ بەرزی؛ مەزنی.
(٥) *(pl.)* ، مافی شا.
(٦) (ا) مافی پاشا بەسەر زەوی و زار یا سامانی ژێرزەمینی بەخشراو
(ب) باج یا مزی ئەم شتە بەخشراوانە.
(٧) (ا) مز؛ بەشی نووسەر لە داهاتی پەڕتووکی فرۆشراو و هی دەرهێنەر و نوانەری فیلمی سینەما بۆ پیشاندانی فیلمەکەیان.
(ب) مز؛ بەشی داهێنەر لە داهاتی ئەو شتەی کە دای هێناوە.
-rrhea; -rrhoea; -rhea; -rhoea (rē'ə), پاشگرێکە بەمانای: لێ هاتن (شلە)؛ لێ هاتنەدەرەوە: *(gonorrhea; diarrhea)* .
rub (rub), *v.t.* (١) لێخشاندن؛ لێخستن؛ پیاهێنان؛ لێ سووان.
(٢) هەنووین؛ تێهەڵسوون؛ شێلان.
(٣) (~ **together**) ، لەیەکخشاندن؛ لەیەکخستن.
(٤) هەڵگلۆفتن؛ هەڵوولین؛ کڕاندن؛ هەڵکڕاندن.
(٥) خوراندن. (٦) ڕووشاندن.
(٧) (~ **out** ; ~ **off** ; ~ **away**) ، لێکردنەوە (پیسی، چڵك)؛ لێ لابردن؛ لێ فڕێدان؛ سڕینەوە.
v.i. (١) لێخستن؛ کڕان؛ هەڵکڕان؛ پیاهێنان.
(٢) (~ **on** ; ~ **against**)، بەرکەوتن؛ لێکەوتن؛ لێخشان:
(The tire ~s against the fender.)
(٣) ڕووشان؛ برینداربوون.
(٤) (~ **off** ; ~ **out**)، لێبوونەوە (پیسی، چڵك...هتد)؛ سڕانەوە.

(٥) بەردەوام بوون بەڵام بە گران؛ بە گران بۆ پێشەوە ڕۆیشتن.
n. (١) لێخستن؛ لێکخستن؛ لێخشان.
(٢) هەنوون: تێهەڵسوون؛ لێدان (بۆیە... هتد).
(٣) خوران. (٤) ڕووشاوی؛ شوێنی ڕووشاو یا بریندار.
(٥) کۆسپ؛ کەندوکۆسپ؛ ناڕێکی؛ قۆرت.
(٦) گیروگرفت؛ گێچەڵ؛ کێشە؛ تەنگوچەڵەمە: ***(Aye, there's the ~ .)***
(٧) لاقرتێ؛ سەرزەنشتی؛ گاڵتەپێکردن.

rub down, (١) شێلان؛ هەنوون
(٢) ساف و لووس کردن (بە لێخستن)؛ ڕێك کردن.

rub it in, [Slang], برین کولاندنەوە (مەجاز)؛ پەیتا پەیتا خستنەوە بیری کەموکووڕی و هەڵەی کەسێك.

rub off, لێکردنەوە (بە لێخستن)؛ لێبوونەوە؛ سڕینەوە.

rub out, (١) سڕینەوە؛ لێکردنەوە (بە لێخستن)؛ لێبوونەوە؛ لێکرانەوە.
(٢) [Slang] کوشتن.

rub (a person) the wrong way, پەستکردن؛ تووڕەکردن؛ دەمارگرتن؛ دەماری خراپ گرتن.

rubadub (rub′ə-dub′), ***n.*** دەنگی تەپڵ.

rubasse (rōō-bas′, rōō-bäs′), ***n.*** ڕوباس: جۆرێکە لە بەردی " کوارتز" ڕەنگەکەی سوورێکی تۆخە.

rubber (rub′ēr), ***n.*** (١) (ا) لێخەر؛ لێدەر (بۆیە... هتد)؛ لێخشێنەر.
(ب) پشت شێل (بە پیشە)؛ لەش شێل.
(٢) ئامێری هەڵکراندن یا ساف و لووس کردن (بریمند، شتی زبر).
(٣) لاستیك؛ شیرە لاستیك. (٤) لاستیکی خەت کوژاندنەوە.
(٥) (*pl.*)، کاڵۆش (پێلاو). (٦) [Slang]، لاستیکی گان.
(٧) ئەو پارچە لاستیکە لاکێشەییەیە کە یاریکەری بێسبۆڵ لەسەری ڕادەوەستێ لەکاتی تۆپ هاویشتندا.
adj. لاستیکی؛ بکێش.
v.i. [Slang], مل درێژکردن یا ئاوڕدانەوە بۆ سەیرکردنی شتێك.

rubber (rub′ēr), ***n.*** (١) یاری یا بۆربۆرێنێکی سێ لایەیی یا پێنج لایەییە ئەو کەسە یا تیپەی زۆربەی کایەکان بەرێتەوە یارییەکە دەباتەوە.
(٢) کایەی بردنەوە؛ کایەی براوە.

rubber band, پێبەستی لاستیك؛ لاستیکی پێ بەستن.

rubber check, [Slang], چەکی گەڕاوە بۆ خاوەنەکەی لەلایەن بانقەوە بەبێ گۆڕینەوەی (لەبەر نەبوونی پارە لە حسابی ئەو کەسەدا).

rubberize (rub′ēr-īz′), ***v.t.*** لاستیك تێگرتن؛ لاستیك تێخستن؛ شیرە لاستیك تێکردن.

rubberneck (rub′ēr-nek′), ***n.*** [Slang], گەشتیارێکی ئەبڵەقی زۆر حەز بە سووسەو پرسیار کەر.
adj. [Slang], هی گەشتیاران؛ هی گەشتیاری.
v.i. [Slang], مل درێژکردن یا ئاوڕدانەوە بۆ سەیرکردنی شتێك؛ ئەبڵەق بوون (گەشتیار).

rubber plant, (١) داری لاستیك.
(٢) ڕووەکێکی گەڵا زۆر پان و گەورەو بریقەدارو لاستیکی و لاسك درێژی ڕازێنەرەوەیە

rubber-stamp (rub′ēr-stamp′), ***v.t.*** (١) مۆرکردن: مۆر لێدان.
(٢) [Colloq.]، مۆرکردن یا پەسەندکردن بە ڕۆتینی و بێ بیرکردنەوە.

rubber stamp, (١) مۆر.
(٢) کەسێك؛ ئەنجوومەنێك؛ یا پەرلەمانێکە کە شت مۆر دەکات یا پەسەند دەکات بە ڕۆتینی و بەبێ بیرکردنەوە:
(Their parliament is nothing but a ~ .)
(٣) مۆرکردن یا پەسەندکردنی هەر بەناوو ڕۆتینی و بێ بیرکردنەوە.

rubbery (rub′ēr-i), ***adj.*** لاستیکی؛ بکێش؛ کشاو؛ جیڕ.

rubbish (rub′ish), ***n.*** (١) زبڵ؛ سەرکۆزەر؛ پاشماوە؛ پاشەڕۆك.
(٢) قسەی هیچ وپووچ؛ قسەی قۆڕو بێ مانا.

rubbishy (rub′ish-i), ***adj.*** (١) پاشەڕۆکی؛ زبڵی؛ سەرکۆزەری.
(٢) پڕە لە پاشەڕۆك؛ زبڵاوی. (٣) بێ فەڕ؛ هیچ وپووچ؛ بێ نرخ.

rubble (rub′'l), ***n.*** (١) وورده بەرد؛ بەردی نەقاری نەکراو؛ بەردە شکاو.
(٢) دیواری وورده بەردو بەردی نەقاری نەکراو؛ بەردکاری (بە بەردی شکاو).
(٣) خۆڵ و داروپەردی خانووی وێران کراو؛ داروپەردووی خانووی ڕووخاو؛ کەلاوە.
-rubbly ***(adj.).***

rubblework (rub′'l-wûrk′), ***n.*** بەردکاری (بە بەردە شکاو)؛ دیواری بەردە شکاو و بەردی نەقاری نەکراو.

rubdown (rub′doun′), ***n.*** لەش شێلانی توند.

rube (rōōb), ***n.*** [Slang], لادێییەیەکی سادەو نەزان.

rubefacient (rōō′bə-fā′shənt), ***adj.*** پێست سوورکەرەوە.
n. شتێکی پێست سوورکەرەوە (وەك مشەمای لە پشت گیراو بۆ ئێش و ئازار).

rubella (rōō-bel′ə), ***n.*** دڕکە؛ سوورێژەی ئەڵمانی.

rubellite (rōō-bel′īt), ***n.*** تورمالینی سوور؛ بەردێکی بەنرخی سوور یا پەمەیییە.

rubeola (rōō-bē′ə-lə), ***n.*** (١) measles . (٢) rubella .

rubescent (rōō-bes′'nt), ***adj.*** ڕەنگ سوورهەڵگەڕاو (لە شەرمدا یا تەریق بوونەوەدا).
-rubescence ***(n.).***

Rubicon (rōō′bi-kon′), ***n.*** (١) ڕوبیکۆن: ڕووبارێکە لە باکووری ئیتاڵیا. (٢) سنوور.

cross (or pass) the Rubicon, لە ڕووباری ڕۆبیکۆن پەڕینەوە؛ بڕیارێك دان کە هەڵوەشانەوەی نەبێت.

rubicund (rōō′bi-kund′), ***adj.*** سوور (دەموچاو)؛ دەموچاو گەش و سوور.

rubicundity (rōō′bi-kun′də-ti), ***n.*** سووری و گەشی (دەموچاو).

rubidium (rōō-bid′i-əm), ***n.*** ڕوبیدیۆم: توخمێکی کیمیایی زیوییە لە " پۆتاسیۆم " دەچێت.

rubied (rōō′bid), ***adj.*** یاقووتی؛ سووری تۆخ.

rubiginous (rōō-bij′ə-nəs), ***adj.*** ژەنگی؛ قاوەیی سوورکار.

rubious (rōō′bi-əs), ***adj.*** یاقووتی؛ سوور.

ruble; rouble (rōō′b'l), ***n.*** ڕۆبڵ: پارەی یەکێتی سۆڤیەتی جاران.

rubric (rōō′brik), ***n.*** (١) سەرباس؛ سەردێڕ یا یەکەم تیپی بە سوور نووسراو یا چاپکراو؛ سەرووتار.
(٢) ئامۆژگاری بە سوور نووسراوی ناو نامیلکەی نوێژو نزای کڵێسە
(٣) سەرباسی بە سوور نووسراوی پاشا. (٤) شێواز؛ ڕێباز.
adj. (١) بە سوور نووسراو.
(٢) [Archaic]، سوور؛ سوورکار.
-rubrical ***(adj.).***

rubricate (rōō′bri-kāt′), ***v.t.*** (١) بە سوور نیشانەکردن یا ڕازانەوەی پەڕتووك؛ بە تیپی سوور نووسین یا چاپ کردن. (٢) ئامۆژگاری پێدان یا بۆ ئامادەکردن دەربارەی نوێژو نزاو نەریتی ئاینی تر لە کڵێسەدا.
-rubrication ***(n.)***; **rubricator** ***(n.).***

rubrician (rōō-brish′ən), ***n.*** زانای ئامۆژگاری نوێژو نزاو نەریتی ئاینی لە کڵێسەدا.

ruby (rōō′bi), ***n.*** (١) گەوهەری شەوچرا؛ گەوهەری سوور؛ یاقووت.
(٢) شتی لە یاقووت دروستکراو. (٣) سووری تۆخ.
(٤) شتێکی یاقووتی یا سوور (شەراب).
(٥) [British]، جۆرە تیپێکی چاپەمەنییە بە قەوارەیەکی تایبەتی.
adj. سووری تۆخ.

ruck (ruk), ***n.*** (١) کۆمەڵ؛ بارست.
(٢) کۆمەڵێکی هەمەچێزە یا هەمەڕەنگ. (٣) جەماوەری هەرەمە.
(٤) کۆمەڵە ئەسپی بەجێماو (غارغارێن).

ruck (ruk), ***v.t.*** (١) چرچ ولۆچ کردن؛ ژاکاندن.
(٢) **up** (~)، شێواندن، تێکدان.

v.i. (١) چرچ‌ولۆچ بوون؛ ژاکان. (٢) شێوان؛ تێکچوون.
n. چرچ‌ولۆچ؛ ژاکاوی.
rucksack (ruk′sak′), *n.* توورەکەی شان.
ruckus (ruk′əs), *n.* [Dial. or Colloq.], گەرەلاوژە؛ پشێوی؛ هەراوزەنا؛ هەراوهوریا.
ruction (ruk′shən), *n.* ئاژاوە؛ شەڕو هەرا.
rudd (rud), *n.* ماسییەکی ڕووبارییە.
rudder (rud′ẽr), *n.* (١) دەستاژووی کەشتی؛ سوکان یا دەسکی لێخوڕینی کەشتی. (٢) بەشێکی کلکی فڕۆکەیە یارمەتی لێخوڕین یا فڕینی فڕۆکەکە دەدات. (٣) ڕابەر؛ چاوساغ؛ ئاراستەکەر؛ هۆی ڕانومایی
ruddle (rud′'l), *n. Also* reddle, raddle, بۆیەی سوور.
v.t. بۆیەی سوور لێدان؛ سوورکردن.
ruddock (rud′ək), *n.* سنگ زەردە؛ بووکەسوورە؛ باڵندەیەکی بچووکە ئەوەندەی چۆلەکەیەک دەبێت.
ruddy (rud′i), *adj.* (١) سوورو گەش (پێست، دەموچاو). *(a ~ complexion)* (٢) سوور؛ سوورکار.
-ruddily *(adv.)*; ruddiness *(n.)*.
ruddy duck, مراوییەکی ئەمەریکییە.
rude (rōōd), *adj.* (١) کێوی؛ نەزان؛ کاڵ‌وکرچ (مەجاز)؛ ساکار؛ سەرەتایی: *(~ men, methods, etc.)* (٢) ناڕێک‌وپێک؛ ناپوخت؛ ناکارامە؛ خاو؛ باش نەکراو: *(~ path, drawing, style, plan, etc.)* (٣) بەهێز؛ بەتین؛ باش: *(~ health)*. (٤) بێ ئەزاکەت؛ کەرتر؛ قسە سوێر؛ قسە ڕەق: *(a ~ remark, reply, person, etc.; ~ behavior)* (٥) ناساز (دەنگ)؛ لەگەڵ یەک نەگونجاو؛ ناکۆک: *(~ tones)*. (٦) توندو تیژ؛ داچڵەکێن؛ دڵ خوڕێن؛ سەرسوڕمێن: *(a ~ awakening; a ~ shock)*
-rudely *(adv.)*; rudness *(n.)*.
ruderal (rōōd′ə-r'l), *adj.* لەناو زبڵ و زەوی بەرەڵادا ڕوواو.
n. ڕووەکێکە کە لە شوێنی وەهادا بڕوێت.
rudesby (rōōdz′bi′), *n.* [Archaic], کەسێکی بێ ئەزاکەت و بێ ڕەوشت و ناکەس
rudiment (rōō′də-mənt), *n.* (١) بنچینەکان؛ سەرەتاکان: *(the ~s of art, science, etc.)* (٢) (*pl.*)، سەرەتا؛ چەکەرە (مەجاز)؛ سەرەتای شتێک کە لەوانەیە پەرە بسێنێ: *(the ~s of social behavior in children)*. (٣) ئەندامێکی پەرەنەسێنی بێ ئەرکی لەش (مەمکی پیاو)؛ ئەندامی گەورە نەبوو؛ جێ نیشانەی ئەندامێکی وەها
rudimentary (rōō′də-men′tẽr-i), *adj.* (١) سەرەتایی؛ بنچینەیی *(~ knowledge; ~ rules of behavior)*. (٢) ساوا؛ تازە پەیدابوو یا سەرهەڵداو (٣) گەورە نەبوو یا پەرەنەسێن (ئەندامی لەش)؛ تەنها جێ نیشانەکەی دیارە؛ کوێر بووەتەوە *(a ~ organ)*.
-rudimentarily *(adv.)*; rudimentariness *(n.)*.
rue (rōō), *v.t.* پەشیمان بوونەوە؛ تۆبەکردن؛ داخ بۆ خواردن؛ پاشگەزبوونەوە
v.i. پەشیمان بوونەوە؛ داخ بۆ خواردن.
n. [Archaic], (١) پەشیمانی؛ داخ؛ پاشگەزی. (٢) بەزەیی؛ بەزەیی پیاهاتنەوە؛ دڵ پێ سووتان.
rue (rōō), *n.* ڕووەکێکی هەمیشە سەوزی بۆن خۆشی گەڵا تاڵی پزیشکییە.
rueful (rōō′fəl), *adj.* (١) جێی داخ و خەفەتە. (٢) دڵتەنگ؛ دڵگیر؛ خەفەتبار؛ مات‌ومەلوول.
-ruefully *(adv.)*; ruefulness *(n.)*.
rufescent (rōō-fes′'ns), *adj.* سوورکار.
ruff (ruf), *n.* (١) ملیوانی لۆچ لۆچاوی یا فشەڵ (پیاو ژن لە سەدەی شانزەو حەڤدەدا لە ملیان دەکرد). (٢) پەڕو تووکی دەوری ملی باڵندەو گیانداری شیردەر (شێن). (٣) نێرینەی چۆلەکەی لم (لە وەرزی جووت بووندا پەڕی جوان لە ملی دێت وەک هی کەڵەشێرە مێیەکانی پێیان دەوترێ "reeve"). (٤) جۆرە کۆترێکی پەڕ لە ملە.
ruff (ruf), *n.* [Obs.], (١) جۆرە یارییەکی کاغەزە. (٢) فڕێدان یا یاری پێکردنی کاغەزی براوە.
v.t. & v.i. یاری پێکردنی کاغەزی براوە یا دەستی براوە.
ruff; ruffe (ruf), *n.* ماسییەکی بچووکی ڕووبارییە.
ruffed grouse, مامرە کێوییەکی مل پەڕاوی کلک باوەشێنییە.
ruffian (ruf′i-ən, ruf′yən), *n.* کەسێکی دڕندەو یاخی؛ سێبەندی؛ شەلاتی.
adj. دڕندە؛ یاخی؛ سێبەندی.
-ruffianism *(n.)*; ruffianly *(adj.)*.
ruffle (ruf′'l), *v.t.* (١) شەپۆلی بچووک بچووک تێخستن؛ کەروێشکەپێکردن؛ ژاکاندن؛ شێواندن: *(The wind ~s the surface of the water.)* (٢) ژاکاندن؛ چرچ‌ولۆچ کردن؛ فشکردنەوەی جل و بەرگ بە شێوەی شەپۆل بۆ جوانی. (٣) فشکردنەوە (پەڕی باڵندە). (٤) پەستکردن؛ دڵ شکاندن؛ دڵ گرتن: *(Nothing ~s her.)* (٥) (ا) پەڕەپەڕەکردن. (ب) تێکەڵکردن (دەستە کاغەزی یاری و قومار).
v.i. (١) ژاکان؛ چرچ‌ولۆچ بوون؛ فش بوونەوە. (٢) پەست بوون؛ دڵ گیران؛ دڵ شکان.
n. (١) تیرە نەقشی قوماش؛ ژاکاوی یا لۆچی دەسەنقەست (جل‌وبەرگ، قوماش). (٢) فش بوونەوەی پەڕی باڵندە. (٣) پەستی؛ دڵ گیران؛ دڵ شکان. (٤) شەپۆل؛ شێوان (ڕووی شتێک).
ruffle (ruf′'l), *n.* تەپڵ لێدانێکی نزم و بەردەوام.
v.t. & v.i. تەپڵ لێدان بە دەنگی نزم و بەردەوام.
ruffle (ruf′'l), *v.i.* (١) کردن بە هەرا؛ هەراوزەناکردن؛ شەڕکردن. (٢) خۆفشکردنەوە؛ خۆبادان؛ کەش‌وفش کردن؛ پۆزلێدان.
n. هەراوهوریا؛ هەراوزەنا.
rufous (rōō′fəs), *adj.* ڕەنگی؛ سووری قاوەیی.
rug (rug), *n.* (١) بەڕە؛ مافوور؛ قاڵی؛ ڕاخەر؛ فەرش؛ ژێرەخەر؛ پەلاس؛ ڕایەخ. (٢) [British Chiefly]، سەرەخەری خوری یا بەتانیەی بچووک (بەتایبەتی بۆ دان بەسەر ئەژنۆدا).
pull the rug (out) from under, دەستبەرداربوون؛ فرۆشتن (مەجاز)؛ بەرە لەژێر پێ دەرهێنان.
sweep under the rug, کردن بە ژێرەوە (شتی ناپەسەند)؛ داپۆشین؛ شاردنەوە.
ruga (rōō′gə), *n.* چرچ‌ولۆچ (زیندەوەرزانی، ڕووەکناسی).
rugate (rōō′gāt, rōō′git), *adj.* چرچ‌ولۆچاوی.
Rugby (rug′bi), *n.* ڕەگبی: فوتبۆڵێنی ئینگلیزی؛ جۆرێکە لە یاری شەق شەقێن. (پێشی دەوترێ: " Rugby football ").
rugged (rug′id), *adj.* (١) ناڕێک؛ سەخت؛ قۆرتاوی؛ بەرزو نزماوی؛ چاڵ‌وچۆڵاوی: *(~ ground; ~ mountains)*. (٢) چاڵ‌وچۆڵاوی؛ ناڕێک‌وپێک؛ بەهێزو پیاوانە (ڕووخسار): *(a ~ face)*. (٣) زریاناوی؛ باوبۆراناوی؛ سەخت: *(~ weather)*. (٤) ناساز؛ ناخۆش: *(~ tones)*. (٥) سەخت؛ ناخۆش؛ توندوتیژ: *(a ~ life; a ~ climate)*. (٦) کێوییانە؛ کەرترانە؛ نەزان (ڕەوشت)؛ بێ ئەزاکەت: *(~ manners)*. (٧) بەهێز؛ تەندرووست.
-ruggedly *(adv.)*; ruggedness *(n.)*.
rugose (rōō′gōs, rōō-gōs′), *adj. Also* rugose, چرچ‌ولۆچاوی؛

دەماراوی (گەڵا)؛ زبر: *(a ~ leaf)* .

-rugosity *(n.)*.

ruin (rōō′in, rōō′'n), *n.* (١) ڕووخان (خانوو)؛ ڕمان.

(٢) (*pl.*) ، کەلاوە؛ وێرانە؛ کاول.

(٣) (ا) شوێنی وێران کراو یا کاول کراو؛ شوێنی ڕووخاو یا فەوتاو:

(The bombed city was a ~ .)

(ب) کەسێکی ڕووخاو یا فەوتاو.

(٤) فەوتان؛ ڕووخان؛ وێران بوون؛ تێکچوون؛ کاول بوون؛ لە کەڵك کەوتن؛ هەرەس بردن (مرۆڤ).

(٥) فەوتان (مرۆڤ)؛ مایەپووچی؛ نابووتی.

(٦) نابڕووچوون (کچ)؛ حەیاچوون؛ کون کران.

(٧) فەوتێنەر؛ وێرانکەر؛ هۆی فەوتان یا تێکدان:

(Gambling was his ~ .)

v.t. (١) وێران کردن؛ کاول کردن؛ فەوتاندن؛ ڕووخاندن؛ تێکدان؛ لە کەڵك خستن؛ بەرپاکردن:

(It will ~ the crops.; to ~ a plan, a meal, one's chance, one's life, etc.)

(٢) مایەپووچ کردن؛ نابووت کردن.

(٣) کون کردن (کچ)؛ نابڕووبردن.

v.i. وێران بوون؛ فەوتان؛ کاول بوون؛ مایەپووت بوون.

ruinate (rōō′ə-nāt′), [Archaic], *v.t. & v.i.* = **ruin**.

adj. = **ruined.**

ruined (rōō′ind), *adj.* وێران کراو؛ کاول بوو؛ فەوتاو؛ مایەپووت؛ نابڕووچوو

ruination (rōō′ə-nā′shən), *n.* (١) (ا) وێران کردن؛ فەوتاندن؛ تێکدان؛ کاول کردن؛ لە کەڵك خستن. (ب) وێران؛ فەوتاو؛ فەوتاوی؛ مایەپووتی؛ تێکچوون. (٢) فەوتێنەر؛ وێرانکەر؛ کاولکەر؛ نابووتکەر:

(Drinking was his ~ .)

ruinous (rōō′in-əs, rōō′'n-əs), *adj.* (١) وێران بوو؛ فەوتاو؛ ڕووخاو؛ کەڵك نەماو؛ کاول. (٢) وێرانکەر؛ کاولکەر؛ فەوتێنەر؛ زیانبەخش:

(~ floods)

rule (rōōl), *n.* (١) پەیڕەو (٢) دەستوور؛ یاسا؛ ڕێسا.

(٣) پێوانە؛ کێشانە.

(٤) شتێك کە بە ئاسانی ڕوودەدات؛ ڕێبازی ئاسایی:

(Famine and disease are the ~ following war.)

(٥) فەرمانڕەوایی؛ حوکمڕانی؛ فەرمانداری: *(the ~ of King George)* .

(٦) ڕاستە. (٧) [Obs.]، ڕەفتار، ڕەووشت.

(٨) فەرمانی دادپرس؛ فەرمانی دادگا.

(٩) تیرە ئاسنێکی باریکە بۆ هێڵ ڕاکێشان (چاپەمەنی).

v.t. (١) ڕابەری کردن؛ بردن بەڕێوە؛ ڕاندن.

(٢) دەسەڵات بەسەردا بوون؛ لەژێر بار یا دەسەڵاتدا بوون.

(٣) کەمکردنەوە؛ ڕاگیرکردن؛ ڕاگرتن؛ بەستنەوە.

(٤) فەرمانڕەوایی کردن؛ حوکمڕانی کردن؛ بردن بەڕێوە:

(The King ~d the country.)

(٥) گرنگترین بەش بوون.

(٦) بڕیار لەسەردان (دادپرس، دادگا).

(٧) بە ڕاستە ڕاکێشان.

v.i. (١) فەرمانڕەوایی کردن؛ حوکمڕانی کردن.

(٢) لە پلەیەکی تایبەتیدا بوون (نرخ): *(Prices ~ low.)* .

(٣) بڕیار لەسەردان (دادپرس، دادگا):

(The court has not ~d on the matter yet.)

as a rule, بە ئاسایی؛ بە گشتی؛ بە زۆری

rule out, ڕێ نەدان بە قسە لێکردن یا ڕوودانی شتێك؛ بڕیاردان بە نەبوونی شتێك:

(He ruled out any compromise or negotiation.)

rule of thumb, پەیڕەو یا ڕێگەی کردنی شتێکە کە مرۆڤ بە تاقیکردنەوە شارەزای بووە نەك لە ڕێی زانستەوە.

ruler (rōōl′ẽr), *n.* (١) فەرمانڕەوا؛ فەرماندەر. (٢) ڕاستە.

ruling (rōōl′iŋ), *adj.* (١) فەرمانڕەوا؛ فەرماندەر:

(the ~ party, class, etc.)

(٢) زاڵ؛ بەدەسەڵات.

n. (١) فەرمانڕەوایی کردن؛ حوکمڕانی کردن؛ جڵەوگرتن.

(٢) بڕیاری دادپرس یا دادگا:

(A ~ by the court is expected today.)

(٣) بە ڕاستە پێوان؛ ڕاستە بەکارهێنان؛ بە ڕاستە هێڵ کێشان.

(٤) هێڵی بە ڕاستە کێشراو.

rum (rōōm), *n.* (١) ڕەم: جۆرە خواردنەوەیەکی کحولییە.

(٢) خواردنەوەی سەرخۆشکەر.

rum (rum), *adj.* [Slang], (١) باش؛ نایاب.

(٢) [Chiefly British]، سەیر؛ ناوێزە؛ نائاسایی؛ جیا.

(٣) هیچوپووچ؛ گەند: *(a ~ joke)* .

rum (rum), *n.* = **rummy.**

Rumanian (rōō-mā′ni-ən), *adj. & n.* = **Romanian.**

rumba (rum′bə), *n.* (١) ڕومبا: سەمایەکی بەجۆشی کوبایی و قولەڕەشییە. (٢) سەمایەکی لاساییکەرەوەی ئەم سەمایەیە.

(٣) مۆسیقای ئەم سەمایە.

rumble (rum′b'l), *v.i.* (١) گرمەگرم هاتن؛ گرموهووڕ هاتن؛ گرماندن: *(Thunder ~s.)* .

(٢) بە گرموهووڕ ڕۆیشتن؛ گرمەهاتن؛ گرمەگرم کردن:

(The truck ~d down the street.)

(٣) [Slang]، شەڕە گەڕەك کردن.

v.t. (١) گرمە لێ هەڵساندن.

(٢) بە گرمەگرم وتن یا دەربڕین؛ هاوارکردن؛ گرماندن.

(٣) ساف و لووس کردنی پارچەیەکی کانزایی لە بەرمیلێکی سووڕاوەدا.

n. (١) گرمە؛ گرمەگرم؛ گرموهووڕ؛ هاڕە.

(٢) کورسی پشتەوەی گالیسکە (بۆ شتومەك یا بەردەست).

(٣) کورسییەکی وەهای پشتەوەی ئوتومبیل.

(٤) بەرمیلێکی خولاوەیە بۆ ڕێك کردن یا ساف و لووس کردنی پارچەی کانزایی

(٥) [Slang]، شەڕە گەڕەك؛ شەڕی تاقمە شەلاتی.

-rumbly *(adj.)*.

rumen (rōō′min), *n.* گەدەی یەکەمی گیانداری کاوێژکەر.

ruminant (rōō′mə-nənt), *adj.* (١) کاوێژکەر.

(٢) هی گیانداری کاوێژکەر؛ کاوێژکەری. (٣) بیرکەرەوە.

n. گیانداری کاوێژکەر.

ruminate (rōō′mə-nāt′), *v.i. & v.t.* (١) کاوێژکردن.

(٢) بیرلێکردنەوە.

-ruminative *(adj.)*; **ruminator** *(n.)*.

rumination (rōō′mə-nā′shən), *n.* (١) کاوێژ؛ کاوێژکردن.

(٢) بیرکردنەوە.

rummage (rum′ij), *n.* (١) پڕوپیت؛ وردە بابەت؛ شتی هەمەڕەنگ یا هەڕەمە. (٢) پشکنین؛ بە وردی گەڕان. (٣) **rummage sale**.

(٤) [Obs.]، (ا) شێوەی ڕێکخستنی باری کەشتی. (ب) عەمار.

v.t. (١) پشکنین؛ بە وردی پیاگەڕان:

(to ~ a ship for contraband)

(٢) (**~ up ; ~ out**) ، خستنەڕوو (بە پشکنین یا بۆ گەڕان)؛ دەرخستن.

v.i. پشکنین؛ بە وردی گەڕان:

(The burglars ~d through all his belongings.)

rummage sale, (١) فرۆشتنی هەڕەمە: فرۆشتنی شتومەکی هەڕەمەی کۆنە و تازەی ناوماڵ و جلوبەرگ (بۆ پارە کۆکردنەوە و دان بەخێر).

(٢) فرۆشتن یا هەڕاجی هەڕەمەی فرۆشگا.

rummer (rum′ēr), *n.* پەرداخ یا کوپێکی گەورە.

rummy (rum′i), *adj.* [Chiefly British Slang]. سەیر؛ جیا؛ ناوێزە؛ نائاسا.

n. ڕەمی: جۆرە یارییەکی کاغەزە.

rummy (rum′i), *n.* [Slang], سەرخۆش: کەسێکی سەرخۆش.

rumor (rōō′mēr), *n. Also* **rumour,** ووتو وات؛ قاو؛ مقۆمقۆ؛ دەبدەبە؛ تەحا تەحا؛ بەندوباو؛ قارەقاو.

v.t. قاو خستنەوە؛ قاو بڵاوکردنەوە.

rumour (rōō′mēr), *n. & v.t.* = **rumor.**

rump (rump), *n.* (١) کەفەڵی گیاندار؛ پاشەڵ؛ سمت.
(٢) پارچە گۆشتی ڕانی گا. (٣) سمتە جۆلەی باڵندە.
(٤) سمتی مرۆڤ؛ کەفەڵ؛ گووپی سمت؛ گووپی قنگ؛ قنگ.
(٥) پاشماوە؛ پاشەڕۆك.
(٦) پاشەڕۆکی پەرلەمان (کە ئەندامە بنەڕەتییەکانی زۆربەیان نەمابن یا دەرکرابن).

rumple (rum′p'l), *n.* چرچولۆچ؛ ژاکاوی.

v.t. & v.i. چرچولۆچ کردن؛ ژاکاندن.

rumpus (rum′pəs), *n.* [Colloq.], هەراوزەنا؛ هەراهەرا؛ هەراو بەزم؛ شەڕ؛ شەڕو هەرا؛ دەنگەدەنگ

rumpus room, ژووری یاری (لە ژێرخاندا).

rumrunner (rum′run′ēr), *n.* (١) قاچاخچی مەیو ئارەق.
(٢) کەشتیو بەلەمی قاچاخچێتی وەها.

run (run), *v.i.* (١) ڕاکردن
(٢) خێرا ڕۆیشتن؛ چوون بە دەم یا هاوارەوە: ***(We ~ to her aid.)*** .
(٣) بەرەڵابوون؛ ڕێ لێ نەگیران؛ بە سەربەستی گەڕان.
(٤) هەڵهاتن: هەڵاتن؛ دەربازبوون؛ ڕاکردن؛ خۆدزینەوە.
(٥) (**~ up to ; ~ down to ; ~ over to**) ، بە پەلە چوون بۆ شوێنێکی نزیك بۆ ماوەیەکی کەم: ***(Let's ~ over to her house.)***
(٦) (ا) بۆڕبۆڕێن کردن؛ پێشبڕکێ کردن: ***(His horse ran in the race.)*** .
(ب) خۆ نامزەدکردن (هەڵبژاردن)؛ خۆ پاڵاوتن لە هەڵبژاردنێکدا:
(He will ~ in the next election.)
(٧) تەواوکردنی غارغارێنێك یا پێشبڕکێیەك لە پلەیەکی تایبەتیدا:
(My horse ran last.)
(٨) کۆچ کردن (ماسی)؛ بە کۆمەڵو بە مەلە ڕۆیشتن:
(The Salmon ~ every year.)
(٩) هاتوچۆکردن بە ڕێكوپێکی: ***(The bus ~s every hour.; The train ~s between Washington and New York.)***
(١٠) بڵاوبوونەوە (دەنگوباس).
(١١) خۆ پیاهەڵواسین؛ پیاهەڵگەڕان؛ تەرز فرێدان:
(The vine ~s over the porch.)
(١٢) گەڕانەوە بۆ چەندەها ساڵ؛ درێژبوونەوە بۆ ماوەیەکی کۆن لە ڕابوردوودا:
(His family live ~s back many generations.)
(١٣) هەمیشە بزووتن؛ هەرگیز نەوەستان:
(His tongue ran on and on.)
(١٤) هەڵوەشان: ***(Her stocking ~ .)*** .
(١٥) گەڕان (مەکینە)؛ کارکردن:
(The washing machine is ~ning.; Her car ~s well.)
(١٦) هاتنەوە بە بیردا؛ هاتنەوە بە مێشکدا جار لە دوای جار:
(Thoughts ran in his head.)
(١٧) پێدا ڕۆیشتن؛ ڕۆین (ئاو، خوێن، شلە): ***(Blood ~s in his veins.)*** .
(١٨) تووانەوەو لەبەر ڕۆیشتن: ***(The butter ran .)*** .
(١٩) (ا) بڵاوبوونەوە (شلە)؛ ڕۆین. (ب) ڕەنگ دانەوە (قوماش، جل).
(٢٠) پڕبوون لە (فرمێسك، خوێن، شلە)؛ لێ هەڵنیشتن:
(Her eyes ran with tears.)
(٢١) (ا) لێهاتن (کێم، چڵم، ئاو)؛ پیا هاتنەخوارەوە:
(His nose is raning.)
(ب) ئاو لێچوون (بەلووعە)؛ ئاو دزین؛ ئاو لێهاتن.
(٢٢) تێپەڕبوون (کات)؛ بوون بە؛ بەسەرچوونو بوون بە:
(The days ran into weeks.)
(٢٣) (ا) بەردەوام بوون؛ بە بەردەوام پیشان دران یا پێشکەش کران:
(The play ran for a year.)
(ب) خایاندن؛ پێ چوون: ***(The movie ~s for two hours.)*** .
(٢٤) کار پێ کران: ***(The law ~s for ten years.)*** .
(٢٥) درێژبوونەوە: ***(The fence ~s through the woods.)*** .
(٢٦) تووش بوون؛ تێکەوتن (قەرز، گیروگرفت):
(He always ran into trouble.; We ran into debt.)
(٢٧) بە شێوەیەك بوون: ***(The proverb ~s like this.)*** .
(٢٨) بە بنەچە بۆ مانەوە: ***(Humor ~s in his family.)*** .
(٢٩) بە نرخێکی تایبەتی بوون؛ لە ڕادەیەکی تایبەتیدا بوون.

v.t. (١) پیا ڕاکردن یا ڕۆیشتن بە خێرایی: ***(to ~ streets)*** .
(٢) پێشبڕکێ کردن؛ بۆڕبۆڕێن کردن: ***(He ran a race.)*** .
(٣) خۆ دان بە دەم مەترسییەوە؛ پڕکێشی کردن: ***(to ~ a risk)*** .
(٤) پیا ڕۆیشتن؛ شکاندن (ئابلووقە)؛ بڕین (چرای سووری سەر ڕێگە):
(The ship ran the blockade.; The driver ran a red light.)
(٥) ڕاوکردن؛ دووکەوتن؛ ڕافڕاندن.
(٦) دوورینەوە؛ تەقەڵ لێدان. (٧) ملەملێ لەگەڵ کردن.
(٨) (ا) بەشداری پێکردنی ئەسپ لە غارغارێندا؛ پێشبڕکێ پێکردن
(ب) نامزەدکردن؛ پاڵاوتن (بۆ هەڵبژاردن):
(The party will ~ a new candidate in the next election.)
(٩) کارپێکردن؛ خستنە ئیش (مەکینە، ئوتومبیل)؛ خستنەگەڕ:
(to ~ a motor, engine, etc.)
(١٠) تووش کردن: ***(His action ran us into difficulties.)*** .
(١١) (ا) گواستنەوە (بە کەشتی یا ئوتومبیل)؛ بردن؛ گەیاندن.
(ب) قاچاخچێتی کردن؛ بە قاچاخ دەرکردن: ***(He ~s rifles.)*** .
(١٢) پیاکردن: ***(She ran a pin into her thumb.)*** .
(١٣) تێکردن: ***(to ~ water into a tub)*** .
(١٤) لەبەر ڕۆیشتن (شلە)؛ لێ هەڵنیشتن؛ لێهاتن؛ پیا ڕۆیشتن:
(The gutters ~ blood.)
(١٥) (ا) بەردەوام بوون: ***(They ran the film for a month.)*** .
(ب) دەستپێکردنو دەوام پێدان: ***(He ran a bill at the store.)*** .
(١٦) بڵاوکردنەوە (ڕۆژنامە، تەلەفزیۆن):
(to ~ an advertisement, a story, etc.)
(١٧) ڕاکێشان (ڕێگە)؛ بردن: ***(to ~ a road into the hills)*** .
(١٨) بەڕێوەبردن؛ هەڵسووڕاندن؛ گێڕان (کار):
(to ~ a household, hotel, restaurant, corporation, etc.)
(١٩) کردن (تاقیکردنەوە)؛ پێ هەڵسان: ***(to ~ a test)*** .
(٢٠) کێشان (هێڵ)؛ ڕاکێشان.
(٢١) تواندنەوەو پوختەکردن (کانزای خاو).
(٢٢) لێهاتن (تا)؛ تووش بوون: ***(He is ~ing a fever.)*** .
(٢٣) داڕشتن.
(٢٤) بردنەوە (یاری بلیارد).

n. (١) (ا) ڕاکردن؛ خێرایی وەك ڕاکردن. (ب) غار.
(٢) ڕاکردن.
(٣) (ا) ماوە یا دووری ڕاکردنێك.
(ب) ماوە یا کاتی پێویست بۆ ئەم ڕاکردنە:
(a two minute's ~ from the bus-stop)
(٤) گەشتێکی کورتو خێرا؛ سەردانێکی گورج؛ چوون: ***(a ~ into town)*** .
(٥) (ا) دابەشکردنی فرۆتەنی بەسەر ئەو ماڵو فرۆشگایانەدا کە داوایان کردووە؛ ئەو ڕێگەیەی لەم دابەشکردنەدا دەگیرێ:
(The milkman finished his ~ .)

(ب) ڕێگەی هاتوچۆی ڕێکوپێکی هۆی هاتوچۆ.

(ج) ماوەی ئەم ڕێگەیە (کات و دووری).

(٦) بۆ پێشەوە ڕۆیشتن (بەتایبەتی هی ئاسان).

(٧) چۆنێتی درێژبوونەوەی دەماری دار و تەختە و بەرد.

(٨) زنجیرە. *(a ~ of good luck ; a ~ of dry summers)* .

(٩) زنجیرە (شانۆنامە پێشکەش کردن):

(The play had a ~ of a year.)

(١٠) چەند نۆتە یا ئاوازێکی مۆسیقای خێرا خێرا و یەك لەدوای یەکە.

(١١) تێکچڕان (مەعمیلی بانق بۆ پارە وەرگرتن)؛ هێرش:

(There was a ~ on the bank.)

(١٢) درێژبوونەوە؛ بەردەوامی.

(١٣) ئیشاو؛ بەرزاو؛ ئاو هەڵنیشتن؛ تەووژم.

(١٤) جۆگەلەی خێرا.

(١٥) (ا) لەبەر ڕۆیشتن (شلە)؛ ڕۆیشتنی ئاو یا شلەی تر.

(ب) هەندی ئەم ڕۆیشتنە.

(١٦) (ا) گەڕانی کارخانە یا مەکینەیەك بۆ ماوەیەکی تایبەتی.

(ب) بەرهەمی ئەم ماوەیە.

(١٧) (ا) بابەت (شتومەك)؛ چەشن؛ جۆر (مرۆڤ، گیاندار...هتد).

(ب) بابەتی ڕەمەکی یا بازاڕی؛ جۆری ئاسایی.

(١٨) (ا) بۆری؛ ڕێ؛ ڕێنچکە؛ جۆگە.

(ب) کۆز؛ لانە؛ پەچە: *(a chicken ~ ; a rabbit ~)* .

(١٩) بەرەڵایی؛ سەربەستی سووڕانەوە یا گەڕان:

(We had the ~ of his yard.)

(٢٠) ڕەوە؛ گەل (مێگەل، گاگەل).

(٢١) ڕێی کۆچ یا گەرمیان و کوێستان کردن؛ ناوچەی تێدابوون و هاتوچۆکردن:

(٢٢) (ا) گەلە ماسی کۆچکەر (بۆ گەراکردن).

(ب) کۆچ کردنی وەهای ماسی.

(٢٣) تاڵی هەڵوەشاو یا ڕەوڕەوە (قوماش و جلی تەنراو)؛ هەڵوەشانەوە؛ ڕەوینەوە

(٢٤) بەرەو نیشان چوون و نیشان لێگرتنی فڕۆکەی بۆمباهاوێژ:

(a bombing ~)

(٢٥) لە تۆپ دانی یەك لەدوای یەك و بردنەوە (یاری بلیارد).

adj. (١) تووارە

(٢) دارێژراو: *(~ metal)* .

(٣) پالاوتە؛ پالێوراو؛ پوخت: *(~ honey)* .

(٤) قاچاخ؛ هی قاچاخ: *(~ liquor)* .

a run for one's money, (١) ملەملانێی گران؛ بە ئاسانی دەست نەکەوتن. (٢) خۆشی لێ وەرگرتن؛ شت لێ دەست کەوتن.

in the long run, لە مەودای دووردا؛ لە دواییدا:

(He may win now, but in the long run he will lose.)

on the run, (١) ڕاکردوو؛ ڕافڕێنراو؛ شکاوە و لە ڕاکردندایە:

(We have the enemy on the run now.)

(٢) ڕاکەڕاك دەکات؛ هەڵپە دەکات بە هەموولایەکدا:

(I have been on the run all day.)

(٣) قاچاخ (مرۆڤ)؛ ڕاکردوو: *(The thief is on the run.)* .

run across, تووش بوون بە ڕێکەوت؛ پێ گەیشتن.

run after, (١) شوێن کەوتن؛ دواکەوتن؛ بەدوادا ڕاکردن.

(٢) [Colloq.]، شوێن کەوتن بۆ بوون بە برادەر؛ داوای برادەرێتی لێکردن؛ ڕاکردن بەدوادا

run along, ڕۆیشتن؛ ڕۆین؛ کەوتنەڕێ.

run an errand, کارێکی سەرڕێیی بچووك کردن (چوونە بازاڕ یا بانق).

run away with, (١) دزین؛ بردن (٢) ڕەدووکەوتن.

(٣) بە پەلە پەسەندکردن (بیروڕا، پلان).

(٤) خۆ بۆ نەگیران؛ هەڵچوون: *(His temper ran away with him.)* .

(٥) (ا) بۆرپێدان؛ بۆربۆرێن بردنەوە.

(ب) خەلات بردنەوە: *(He ran away with several prizes.)* .

run down, (١) پەککەوتن (مەکینە)؛ وەستان.

(٢) کردن بە ژێرەوە:

(The policeman ran down a few demonstrators with his motorcycle.)

(٣) ڕاونان و گرتن یا کوشتن؛ ڕاوکردن؛ شوێن کەوتن و دۆزینەوە و گرتن

(٤) شکاندن (مرۆڤ)؛ ناو پیس کردن؛ خراپە ووتن؛ بە سووکی ناوبردن؛ سووك کردن: *(He was trying to run her down.)* .

(٥) (ا) ماندووکردن؛ ماندووبوون و تەندروستی خراپ بوون.

(ب) پەرپووت کردن؛ چاك نەکردن و فەرامۆش کردن و تێكوپێکدان

(The tenants run down the house.)

(٦) خێرا خوێندنەوە؛ بە پەلە چاو پێداخشان

run for it, دەربازبوون؛ هەڵهاتن؛ ڕاکردن

run in, (١) خستنەناو یا سەر (نووسینی زیادە)؛ تێ ترنجاندن.

(٢) [Slang]، گرتن؛ گرتن و خستنە بەندیخانەوە.

(٣) لەچاپدان بەبێ جیاکردنەوە بە بەند بەند.

run into, (١) بە ڕێکەوت تووش بوون؛ پێ گەیشتن:

(I run into some friends in the store.)

(٢) خۆ پیادان؛ بەرکەوتن؛ بەیەکدادان.

(٣) لێدان (ڕێگە)؛ لەیەکتردان.

(٤) تووش بوون: *(to run into difficulties, debts, etc.)*

run off, (١) بە پەلە ڕۆیشتن؛ ڕاکردن

(٢) وێنە لەسەر دەرکردن؛ لەچاپدان:

(to run off ten copies on the Xerox machine)

(٣) نووسینەوە یا خوێندنەوەی لیستە ناو بە خێرا.

(٤) دزین و بۆ دەرچوون؛ فڕاندن؛ ڕاکردن:

(He robbed a bank and ran off with a lot of money.)

(٥) دووبارەکردنەوەی هەڵبژاردن لەنێوان دوو کەسدا کە لە هەموو ئەوانی تر دەنگیان زیاتر هێناوە: *(There will be a run-off election.)* .

run on, (١) لەچاپدان بەبێ جیاکردنەوە بە بەند بەند.

(٢) لەیەکدرانی چەند ڕستەیەك بە هەڵە بەبێ وەستان (ڕێزمان).

(٣) لەسەر ڕۆیشتن؛ قسەکردن بەبێ وەستان

run out, تەواوبوون؛ بەسەرچوون (کات)؛ دوایی هاتن؛ هیچ نەمان:

(Time ran out.)

run out of, لێ بڕان (ئازووقە، شتومەك، کەرەسە)؛ هیچ پێ نەمان:

(We ran out of time and money.)

run over, (١) کردن بە ژێرەوە:

(He almost ran her over with his car.)

(٢) هەڵچوون؛ لێ ڕژان؛ لەبەر ڕۆیشتن.

(٣) پیاچوونەوە بە پەلە؛ پەراوەکردن.

(٤) لێ تێپەڕبوون.

run the show, جڵەو بە دەست بوون؛ بەڕێوەبردن.

run through, (١) بەفیڕۆدان (پارە)؛ لەناوبردن؛ بە بادان.

(٢) لێدان (چەقۆ، شیر)؛ پیاکردن؛ کون کردن.

(٣) پیاچوونەوە بە پەلە؛ پەراوەکردن. (٤) هێڵ پیاهێنان (نووسراو).

run up, (١) بەرزکردنەوە؛ هەڵکردن: *(to run up a flag)* .

(٢) دروستکردن بە پەلە. (٣) کۆکردنەوە (ژمارە).

(٤) زیادە خەرجی کردن؛ زیادکردن (حساب، خەرجی):

(He ran up a big bill at the hotel.)

run up against, تووش بوون:

(to run up against difficulties)

run upon, (١) خۆ پیادان؛ لێدان:

(The ship ran upon a rock.)

(٢) دۆزینەوە بە ڕێکەوت؛ تووش بوون؛ پێ گەیشتن.

runabout (run′ə-bout′), ***n.*** (١) گەڕۆك؛ کەسێکە کە دەسووڕێتەوە

بە شوێن ڕابواردندا؛ ڕاکەڕاککەر (٢) گالیسکەیەکی سووکی یەك کورسی سەرکراوە. (٣) ئوتومبیلێکی سووکی سەرکراوەی یەك کورسی.
(٤) بەلەمێکی بچووکی ماتۆڕدار

runagate (run′ə-gāt′), *n.* (١) کەسێکی هەڵهاتوو یا قاچاخ؛ کەسێکی ڕاکردوو. (٢) گەڕۆك؛ ئاوارە؛ دەربەدەر.

run-around (run′ə-round′), *n. Also* **run-round,** (١) دەستی دەستی پێکردن؛ بەدەمەوەگرتن؛ ئاین‌ونۆین؛ ڕاستی بەدەستەوەنەدان؛ بیانوو:
(to get the ~ from someone; to give someone the ~)
(٢) خانەیەکی چاپکراو بە تەسکی بەدەوری وێنەیەکدا (وەك لە فەرهەنگدا).

runaway (run′ə-wā′), *n.* (١) کەسێکی یاخی یا هەڵهاتوو؛ ڕاکردوو؛ هەڵاتو؛ تۆراو. (٢) ئەسپی بەلەسە یا پەت پچڕێن.
(٣) ڕاکردن؛ هەڵهاتن؛ هەڵاتن؛ تۆران؛ یاخی بوون؛ بەلەسەیی.
(٤) بردنەوەیەکی ئاسان؛ سەرکەوتنێکی ئاسان‌و یەکلایی.
adj. (١) ڕاکردوو؛ بەلەسە؛ پەت پچڕێن؛ تۆراو:
(a ~ teenager ; a ~ horse)
(٢) هی ڕاکەر؛ هی ڕاکردوو: *(a ~ marriage)*
(٣) بە ئاسانی براوە (بۆڕبۆڕێن، پێشبڕکێ).
(٤) زوو بەرزبووەوە (نرخ): *(~ prices ; a ~ inflation)* .

runcinate (run′si-nit, run′si-nāt′), *adj.* گوێچکە ئاڕێك‌و بە پشتدا کەوتوو (گەڵا).

rundle (run′d'l), *n.* (١) پلە پەیژە (٢) چەرخ؛ ڕەوڕەوە؛ پێچکە

rundlet (rund′lit), *n.* (١) بەرمیلی بچووك
(٢) پێوانەیەکی شلەی کۆنە بریتی‌یە لە هەژدە گالۆن.

run-down (run′doun′), *adj.* (١) قورمیش نەکراو‌و وەستاو (کاتژمێر). (٢) ماندوو؛ لە پەل‌وپۆ کەوتوو؛ بێ هێزو ناتەندرووست (لەبەر زۆر ئیش کردن)؛ لاواز. (٣) پەڕپووت؛ چاك نەکراو‌و گوێ پێ نەدراو؛ ڕووخاو:
(a ~ building)
n. کورتە؛ پوختە.

rune (rōōn), *n.* (١) ڕوون: تیپی ئەلف‌وبێیەکی کۆنی ئەسکەندنافی‌و ئەتەوە ئەڵمانی‌یەکانی ترە (٢) هەڵبەست، مەتەڵ، یا شتێکی تری بەم ئەلف‌وبێیە نووسراو. (٣) نیشانە یا شێوە نووسینێکی ئەفسوونەیی.
(٤) (ا) هەڵبەستی فنلەندی. (ب) هەڵبەستێکی ئەسکەندینافی کۆن.
(ج) [Poetic]. هەڵبەست؛ گۆرانی.

-runic *(adj.).*

rung (ruŋ), *n.* (١) پلە پەیژە
(٢) داری نێوان دوو قاچی کورسی؛ داری پاڵپشتی کورسی.
(٣) تەلی پێچکەی پاسکیل (٤) پلە

rung (ruŋ), *past participle and rare past tense of* **ring.**

run-in (run′in′), *adj.* تێ ترنجاو (وتەی زیادەی ناو شتی نووسراو یا چاپکراو).
n. (١) وتەی زیادەی تێ ترنجاو یا خراوە ناو شتی چاپکراو یا نووسراو.
(٢) [Colloq.]. شەڕ؛ دەمەقاڵێ؛ مشت‌ومڕ؛ شەڕە قسە؛ دەمەقڕێ:
(She had a ~ with her boss.)

runlet (run′lit), *n.* جۆگەلە

runnel (run′'l), *n.* (١) جۆگەلە (٢) ئاوەڕێ؛ ئاوەڕۆگە.

runner (run′ẽr), *n.* (١) (ا) ڕاکەر (ب) هەڵهاتوو؛ ڕاکردوو؛ قاچاخ.
(٢) پەیامبەر. (٣) (ا) قاچاخچی. (ب) بەلەم یا کەشتی قاچاخچی.
(٤) مەکینەچی؛ بەڕێوەبەر (ئامێر). (٥) فەرمانبەر (بانق).
(٦) (ا) مەرە یا قاڵی باریکی ڕاڕەو
(ب) سەرمێزی باریکی جوان (کە هەر بەشێکی مێزەکە دابپۆشێ).
(٧) تاڵی هەڵوەشاو؛ تاڵێك کە ڕەوییبێتەوە.
(٨) (ا) تەرزی خشۆکی ڕەگ داکوتاو (هەر ڕەگێکی دەبێتە ڕووەکێکی تازە).
(ب) ڕووەکێکی وەها (وەك شلیك). (٩) ڕووەکی پیاهەڵگەڕاوی تێوەئاڵاو.
(١٠) بنی پێڵاوی سەهۆڵ خلیسکێ.
(١١) ئەو بەشەی ئامێرێك یا مەکینەیەکە کە بەشێکی تری پێدا دێت‌و دەچێت یا دەخلیسکێ.
(١٢) ئەو پارچە درێژەی بنی گالیسکەی سەهۆڵە کە لەسەری دەخلیسکێ.
(١٣) دارێژگە.
(١٤) جۆرە ماسی‌یەکە.

runner-up (run′ẽr-up′), *n.* هاوبڕکێکەری دوای براوە؛ هاوبڕکێکەری دووەم؛ براوەی دووەم.

running (run′iŋ), *n.* (١) ڕاکردن. (٢) توانای ڕاکردن.
(٣) هاوبڕکێ؛ بۆڕبۆڕێن: *(in the ~)* .
(٤) بەڕێوەبردن؛ گێڕان؛ ئیش پێکردن؛ خستنەکار:
(the ~ of a machine)
(٥) (ا) ڕەوت (شلە)؛ ڕەوانی (ئاو)؛ ڕۆین؛ لەبەر ڕۆین.
(ب) ڕادەی شلەی لەبەر ڕۆییو.
adj. (١) ڕاکەر؛ خێرا ڕۆیشتوو.
(٢) هی ڕاکردن: *(a ~ race)* .
(٣) ڕەوان (ئاو)؛ نەوەستاو؛ ڕۆییو: *(~ water)* .
(٤) پێکەوە نووساو (نووسین). (٥) تەواوە.
(٦) کێم لێهاتوو: *(a ~ sore)* .
(٧) هەڵگەڕاو (ڕووەك)؛ خشۆك.
(٨) لە گەڕدایە؛ ئیش دەکات (مەکینە): *(a ~ engine)* .
(٩) بە درێژی (پێوانە): *(a ~ foot)* .
(١٠) بەردەوام: *(a ~ fend between the two sides)* .
(١١) یەك لەدوای یەك: *(for seven days ~)* .
(١٢) زاڵ.
(١٣) هی ئێستە؛ بەردەوام: *(a ~ account)* .
(١٤) خلیسکاو؛ شل؛ نەچەسپیو: *(a ~ knot)* .
(١٥) بە ڕاکردن کراو: *(a ~ jump)* .

in the running, لە هاوبڕکێکەدایە؛ لەوانەیە بیباتەوە.
out of the running, لە هاوبڕکێکەدا نی‌یە؛ لەوانە نی‌یە بیباتەوە (هەڵبژاردن، پێشبڕکێ، غارغارێن، یاری).

running board, چەملەغی ئوتومبیل.

running gear, بەشە جووڵاوەکان یا ئیشکەرەکانی ئوتومبیل‌و شتی تری خۆبزوێن (وەك گێڕو ئەکسل‌و مەکینەو پێچکەکانی).

running head, سەرباسی دووبارەکراوەیە لە لاسەرووی هەموو لاپەڕەیەکدا یا هەر لە تەوقەسەری لاپەڕەی چەپ.
(پێشی دەوترێ: " running title ").

running mate, ئاوەڵی هاوبڕکێ: (ا) ئەسپی هاونیلە.
(ب) ئەسپێکە کە خێرایی بۆ ئەسپێکی تری غارغارێن دادەنێ یا دەیبڕێتەوە.
(ج) کەسێکە کە ناودێر کرابێ بۆ پلەوپایەیەکی جێگری لەگەڵ کەسێکی تردا بۆ پلە سەرەکی‌یەکە (وەك جێگری سەرەك کۆمارو سەرەك کۆمار لە هەڵبژاردنێکدا):
(Jonson was Kennedy's ~ in the 1960 election.)

running stitch, ڕیزە تەقەڵی وورد.

running title, = **running head.**

running water, ئاوی بەلووعە؛ ئاوی ڕەوان.

runny (run′i), *adj.* (١) ئاو بە لووتدا هاتنەخوارەوە؛ چڵماوی:
(a ~ nose)
(٢) زۆر شل؛ شل: *(~ yogurt, soup, etc.)* .

run-off (run′ôf′), *n.* (١) باراناو‌و بەفراوی هەڵنەمژراوی بەرەو جۆگەو ئاوەڕۆ چوو. (٢) چڵکاو‌و پیسایی کارگە.
(٣) کایەی بڕیاردەر؛ دوا کایەی بۆڕبۆڕێن، یاری، یا هەڵبژاردنێکە کە کەس نەیبردبێتەوەو بەرامبەر بن:
(Since no one has won the election outright, there will be a ~ .)

run-of-the-mill (run′əv-thə-mil′), *adj.* بازاڕی؛ ڕەمەکی؛ ئاسایی؛ سادە (نموونە).

run-on (run′on′), *adj.* (١) بەند بەند نەكراو (چاپەمەنی).
(٢) پێكەوە بەستراو بە هەڵەو بەبێ وەستان (ڕێزمان): *(a ~ sentence)* .
n. (١) شتی چاپكراوی بەند بەند نەكراوو جیانەكراوە.
(٢) ڕستەیەكە كە لە لێكدانی چەند ڕستەیەك پێكهاتووە بە هەڵە (ڕێزمان).
runt (runt), *n.* (١) (أ) كورتەبنە (مرۆڤ، گیاندار، ڕووەك).
(ب) بچووكترین بەچكەی بە یەك سك زاو.
(٢) گا و مانگای بچووك.
-**runtiness** *(n.)*; **runty** *(adj.)*.
runway (run′wā′), *n.* (١) جۆگە؛ ئاوەڕۆ؛ ئاوەڕێگە.
(٢) ڕێگەی شتی پێچكەدار. (٣) ڕێچكەی ئاسك و گیانداری تر.
(٤) ڕاڕەوی گەڕانەوەی تۆپی " بۆلینگ " پاش خل كردنەوەی.
(٥) ڕاڕەوی نێوان شانۆو شانۆخانە. (٦) ڕاڕەوی فڕین و نیشتنەوەی فڕۆكە.
(٧) كۆز؛ پەچە؛ كولانە مریشك.
rupee (rōō-pē′), *n.* ڕووپی: پارەی هیندو پاكستانە.
rupture (rup′chēr), *n.* (١) شەق بردن؛ پچڕان؛ شەق و پەق بوون؛ دادڕ ن. (٢) پەیوەندی پچڕان (مرۆڤ، وولات)؛ پەیوەندی بڕان:
(a ~ in their relations)
(٣) قۆڕی
v.t. & v.i. (١) شەق پێ بردن؛ پچڕاندن؛ شەق بردن؛ لێك جیاكردنەوە.
(٢) قۆڕبوون
rural (roor′əl), *adj.* (١) دێهاتی؛ هی لادێ؛ هی دەرەوەی شار؛ دەشتەكی (٢) لادێیی؛ هی خەڵكی لادێ. (٣) كشتوكاڵی.
-**ruralism** *(n.)*; **ruralist** *(n.)*.
rurality (roo-ral′ə-ti), *n.* (١) لادێیەتی؛ دەشتەكێتی؛ سادەیی.
(٢) تایبەخۆیەكی لادێ؛ دیمەنی لادێ؛ ڕەفتاری لادێیانە.
ruralize (roor′əl-īz′), *v.t.* وەك لادێ لێكردن.
v.i. چوونە لادێ؛ لەلادێ ژیان بۆ ماوەیەك.
-**ruralization** *(n.)*.
ruse (rōōz), *n.* فێڵ تەڵەكەبازی؛ كەڵەك؛ پەنگ؛ تەڵەكە؛ درۆ؛ ساختە؛ پیلان.
rush (rush), *v.i.* (١) پەلەكردن؛ بە پەلە شت كردن.
(٢) هێرش بردنە سەر؛ پەلاماردان.
(٣) (~ into) ، بە پەلەو سەركێشانەو بێباكانە كردن:
(to ~ into marriage)
(٤) بە پەلە هاتن یا چوون؛ لە پڕ تێپەڕبوون یا ڕۆیشتن.
v.t. (١) بەپەلە بردن، ناردن، كردن، یا ڕۆیشتن:
(They ~ed him out of the room.)
(٢) پەلەلێكردن: *(Don't ~ me.)* .
(٣) (أ) هێرش بردنە سەر؛ پەلاماردان.
(ب) گرتن لە هێرشێكی وەهادا.
n. (١) پەلە
(٢) ووروژم؛ ووروژم بردنی خەڵك بۆ شوێنێك بەدوای پارە یا ئیشدا:
(the gold ~)
(٣) ڕاكەڕاك؛ پەلەپەل؛ پەلە: *(the ~ of modern life)* .
(٤) هێرش؛ پەلامار.
(٥) بوونی قوتابی تازەی هەندێك زانكۆو دانشگای ئەمەریكی بە ئەندام لە یانەی تایبەتی زانكۆكەدا بە جەماوەری.
(٦) قەرەباڵغی؛ شپرزەیی و قەرەباڵغی.
(٧) بردنی تۆپ بەناو تیپی بەرامبەردا (فوتبۆڵی ئەمەریكی).
(٨) (*pl.*) ، وێنەی پەلەی بەشێك لە فیلمێكی تازە گیراو بۆ بینینی لەلایەن دەرهێنەر یا سەرپەرشتیاری فیلمەكەوە.
adj. (١) هی پەلە؛ دەبێ بە پەلە جێبەجێ بكرێ؛ پەلە: *(~ orders)* .
(٢) قەرەباڵغ: *(~ hour)* .
with a rush, بە پەلە؛ لە پڕ.
rush (rush), *n.* (١) زەل: ڕووەكێكە لقەكانی دەكرێن بە حەسیرو سەبەتەو كورسی. (٢) ڕووەكێكی زەلكاوەكانە وەك زەل.
(٣) شتی هیچ و پووچ و بێ بایەخ.
rush hour, كاتی قەرەباڵغی ڕێگەوبان؛ كاتی پڕبوونی ڕێگەوبان و شەقامەكانە لە ئوتومبیل بەهۆی خەڵك چوون بۆ ئیش یا هاتنەوەوە
rush-hour (rush′our), *adj.* هی كاتی قەرەباڵغی ڕێگە (ووشەی پێشوو ببینە): *(~ traffic)* .
rusk (rusk), *n.* (١) چۆرەك.
(٢) جۆرێكە لە پسكویت.
russet (rus′it), *n.* (١) ڕەنگی قاوەیی؛ قاوەیی.
(٢) قوماشێكی قاوەیی زبرە.
(٣) جۆرە سێوێكی زستانەی قاوەیی سووركاری توێكڵ ئەستوورە
adj. (١) قاوەیی.
(٢) لە جۆرە قوماشێكی زبری قاوەیی دروستكراوە.
Russian (rush′ən), *adj.* ڕوسی (گەل، زمان، كلتوور...هتد).
n. (١) ڕوسی؛ هاونیشتمانییەكی ڕوسیا. (٢) زمانی ڕوسی.
rust (rust), *n.* (١) ژەنگ
(٢) دانە دواوە؛ كەڕوو هەڵهێنانی مێشك (مەجاز)؛ تەمەڵی؛ خووی خراپ
(٣) ژەنگ (ڕەنگ)؛ قاوەیی سووركار.
(٤) ژەنگی دانەوێڵە: نەخۆشییەكە ژەنگ بە دانەوێڵە هەڵدەهێنێ.
v.i. & v.t. (١) ژەنگ لێدان (دانەوێڵە).
(٢) ژەنگ گرتن؛ ژەنگ هەڵهێنان؛ ژەنگ لێدان.
(٣) دانە دواوە؛ ژەنگ هەڵهێنان (مەجاز)؛ كەڕوو هەڵهێنان:
(His mind had ~ed.)
(٤) ڕەنگی ژەنگ گرتن یا لێدان.
adj. ژەنگ (ڕەنگ)؛ قاوەیی سووركار.
-**rustily** *(adv.)*; **rustiness** *(n.)*.
rust-colored (rust′kul′ẽrd), *adj.* ژەنگ (ڕەنگ)؛ قاوەیی سووركار.
rustic (rus′tik), *adj.* (١) دێهاتی؛ هی لادێ؛ لادێیی؛ دەشتەكی؛ هی دەرەوەی شار. (٢) (أ) سادە؛ خاكی. (ب) گێل؛ نەزان؛ هیچ نەدیو.
(٣) لە دارو تەختەی توێكڵاوی و زبر دروستكراو: *(~ furniture)*
(٤) لەهی لادێ دەچێ لە سادەیی و خاكێتی و خنجیلەیی و كۆنباویدا:
(a ~ house, hotel, restaurant, etc.)
n. لادێیی؛ كەسێكی سادەو نەزان و گێلۆكەو كێوی.
-**rustical** *(adj.)*; **rustically** *(adv.)*.
rusticate (rus′ti-kāt′), *v.i.* (١) چوونە لادێ. (٢) لەلادێ ژیان.
v.t. (١) ناردنە لادێ؛ بە زۆر لەلادێ دانان.
(٢) [British]، دەركردنی قوتابی لە زانكۆ یا دانشگا بۆ ماوەیەك.
(٣) بە شێوەیەكی سادەو خنجیلەو كۆنباوو لادێیانە دروستكردن (خانووسازی).
-**rustication** *(n.)*; **rusticator** *(n.)*.
rusticity (rus-tis′ə-ti), *n.* (١) سادەیی؛ خاكێتی؛ نەزانی؛ گێلۆكەیی؛ كێوێتی. (٢) ژیانی لادێ؛ لادێیەتی.
(٣) كردەوەی لادێیانە؛ تایبەخۆ یا خووی لادێیانە.
rustle (rus′'l), *v.i. & v.t.* شنینەوەی گەڵا؛ شنەكردن؛ لەرینەوەی گەڵا؛ خشەهاتن
n. شنینەوەی درەخت؛ ورشەی گەڵاو جلی تازە؛ شنەی گەڵا؛ خشەخشی گەڵا.
rustle (rus′'l), *v.i. & v.t.* (١) (أ) بۆ گەڕان؛ هەوڵ بۆدان؛ كۆشش كردن.
(ب) بۆ خواردن گەڕان؛ خواردن لێ سەندن؛ بۆ ئالف گەڕان.
(٢) (أ) ڕاپێچانی ڕەشەووڵاخ. (ب) ڕەشەووڵاخ دزین.
rustler (rus′lẽr), *n.* [Colloq.], (١) كەسێكی چالاك و هەوڵدەر.
(٢) ڕەشەووڵاخ دز.
rustless (rust′lis), *adj.* بێ ژەنگ؛ ژەنگی پێوە نییە.
rust-proof (rust′prōōf′), *adj.* ژەنگ نەكر؛ ژەنگ هەڵنەهێن.
rusty (rus′ti), *adj.* (١) ژەنگاوی؛ ژەنگن؛ ژەنگدار.

(۲) لە ژەنگەوە پەیدابووە.
(۳) ژەنگی هەڵهێناوە (مەکینە)؛ باش کارنەکەر لەبەر ژەنگ.
(٤) ژەنگن (مەجاز): شەق‌وشڕ؛ ئەوەندە باش نییە چونکە ماوەیەکە خراوەتە پشت گوێ‌و بەکار نەهاتووە:
(His geometry is ~ .; My French is a little ~ .)
(٥) ژەنگی: قاوەیی سوورکار.
(٦) ڕەنگ چووەوە یا تێکچوو؛ پەڕپووت.

rut (rut), ***n.*** (۱) شوێن پێچکەی ئوتومبیل‌و ماتۆرسکیل.
(۲) قلیش: ئاودڕ: دێراو؛ کەندەك؛ کەندڕ.
(۳) ڕۆتین: ڕاهاتن بە کردنی شتێك یا بیرکردنەوە بە شێوەیەك‌و بۆ نەگۆڕان:
[***to get in*** (or into) ***a*** ~].

rut (rut), ***n.*** (۱) ئارەزووی پەڕین؛ ئارەزووی ئاسك‌و حوشترو بەران‌و سابرێن... هتد بۆ پەڕین. (۲) هاتنە تەگە؛ هاتنە با.
(۳) ماوەی ئەم بەبابوونە.
v.i. ئارەزوو هەڵسان بۆ پەڕین (کەڵە ئاسك، بەران، سابرێن... هتد).
v.t. سواربوون: پەڕین: جووت بوون.

rutabaga (rōō´tə-bā′gə), ***n.*** سەلکی ڕووەکێکە شێوەو تامەکەی لە شێلم دەچێت: شێلمە زەردە.

ruth (rōōth), ***n.*** [Archaic], (۱) بەزەیی: بەزەیی پیاهاتنەوە؛ دڵ پێ سووتان (۲) داخ‌و خەفەت؛ پەشیمانی

ruthenic (rōō-then′ik), ***adj.*** ڕوتینیۆمی (وشەی داهاتوو ببینە).

ruthenium (rōō-thē′ni-əm), ***n.*** ڕوتینیۆم: توخمێکی کانزایی خۆڵەمێشی‌یە (کیمیاگەری).

ruthful (rōōth′fəl), ***adj.*** [Archaic], (۱) دڵتەنگ: مات‌ومەلوول؛ خەفەتبار. (۲) بە بەزەیی؛ دڵنەرم؛ بەڕەحم.
(۳) دڵ پێی دەسووتێ؛ بافتی بەزەیی پیاهاتنەوەیە.

ruthless (rōōth′lis), ***adj.*** بێ بەزەیی: دڵ سەخت؛ دڵڕەق؛ بێ ڕەحم.

rutilant (rōō′ti-lənt), ***adj.*** [Rare], درەوشاوە: بریقەدار.

ruttish (rut′ish), ***adj.*** بەخرۆش؛ بەئالۆش؛ بەبا.

rutty (rut′i), ***adj.*** قلیش قلیشاوی: کەندڕاوی؛ درزاوی:
(a ~ road)
-ruttiness ***(n.).***

rye (rī), ***n.*** (۱) حەوینج (۲) ویسکی حەوینج.

rye (rī), ***n.*** پیاوە قەرەج

rye grass, زیزانە: مرور.

rye whiskey, ویسکی حەوینج.

S s

S, s (es), *n.* (١) تیپی نۆزدەهەمی ئەلف‌وبێی ئینگلیزی‌یە.
(٢) دەنگی ئەم تیپە " ئێس ".
(٣) (ا) قاڵبی ئەم تیپە. (ب) ئەم تیپە بە چاپکراوی یا هەڵکەنراوی.
(٤) نیشانەی ژمارەی نۆزدەهەمینی ڕستەیەکە؛ نۆزدەهەم.
adj. (١) تایبەتی بەم تیپە. (٢) نۆزدەهەم؛ نۆزدەهەمین.
S (es), *n.* (١) شتێکە لەشێوەی تیپی " S " دا.
(٢) ژمارە " ٧ " یا " ٧٠ "ی ڕۆمانی.
adj. لە تیپی " S " دەچێت.
sabadilla (sab′ə-dil´ə), *n.* (١) ڕووەکێکی تۆو ژەهراوی ناوچە گەرمەکانە. (٢) تۆوی ئەم ڕووەکە.
sabbatarian (sab´ə-târ′i-ən), *adj.* شەممەیی: تایبەتی بە ڕۆژی شەممە، واتە ڕۆژی حەوانەوەی جوولەکە.
n. (١) شەممەیی: پەیڕەویکەری نەریتی حەوانەوە لە ڕۆژی شەممەدا (وەك جوولەکە). (٢) خاچ پەرستێکە کە ڕۆژی یەك شەممان دەحەوێتەوە.
(٣) کەسێکە کە نەریتی حەوانەوەی ڕۆژی شەممە (لای جوولەکە) یا یەك شەممە (لای خاچ پەرستان)ی بە توندوتیژی گرتبێ.
-**Sabbatarianism** *(n.)*.
Sabbath (sab′əth), *n.* (١) شەممە: ڕۆژی حەوانەوەو خواپەرستی‌یە لای جوولەکە؛ شەمموانە. (٢) یەك شەممە: ڕۆژی حەوانەوەو خواپەرستی لای خاچ پەرستان. (٣) [-s]، ماوەی حەوانەوە.
adj. تایبەتی بە شەممە؛ تایبەتی بە کاتی حەوانەوە.
Sabbatical (sə-bat′i-k'l), *adj.* (١) شەممەیی؛ تایبەتی بە ڕۆژی شەممە، واتە ڕۆژی حەوانەوە لای جوولەکە.
(٢) [-s]، هی ماوەی حەوانەوە: *(a ~ leave)* .
***n.* [s-], = sabbatical year.**
sabbatical year, (١) وەرزی پشوودان یا بە بەیار هێشتنەوەی زەوی‌وزارە هەر حەوت ساڵ جارێك لای جوولەکە لە کۆندا.
(٢) ساڵی پشوودان: ساڵێك یا شەش مانگە دەدرێت بە مامۆستای زانکۆ هەر حەوت ساڵ جارێك بۆ پشوودان‌و لێکۆڵینەوە... هتد.
(پێشی دەوترێ: " **sabbatical leave.** ").
saber, sabre (sā′bēr), *n.* (١) شمشێر.
(٢) شمشێری شمشێربازی.
v.t. شمشێر لێدان؛ بە شمشێر کوشتن یا بریندارکردن.
saber rattling, شمشێر ڕاوەشاندن (نێو وڵاتان)؛ هەڕەشە؛ هەڕەشەلێکردن بە جەنگ.
saber-toothed (sā′bēr-tōōtht´), *adj.* *Also* **sabre-toothed,** ددان شمشێری؛ تایبەتی بە گیانداری کەڵبە درێژو چەماوەی وەك شمشێر.
saber-toothed tiger, پڵنگی ددان شمشێری: پڵنگێکی قڕتێکەوتووە.
sable (sā′b'l), *n.* (١) (ا) سەموورە: گیانەوەرێکە لە توخمی دەڵەك کەوڵەکەی بەنرخە. (ب) کەوڵی سەموورە. (٢) (ا) ڕەش؛ ڕەنگی ڕەش.
(ب) (*pl.*)، جلی ڕەش؛ بەرگی شین یا زاری.
(٣) قاوەیی تۆخ؛ ڕەنگی قاوەیی تۆخ.
adj. (١) لە کەوڵی سەموورە دروستکراوە. (٢) ڕەش؛ هی جل‌وبەرگی شین.
(٣) تاریك؛ ڕەش؛ دڵتەنگکەر.
sabot (sab′ō, sab′ət), *n.* (١) قاپ قاپ. (٢) سۆل.
sabotage (sab′ə-tij), *n.* (١) تێك‌وپێکدانی لەسەنقەست (وەك هی کەرەسەو بەرهەمی کارخانە لەلایەن کرێکاری مانگر یا بێزارەوە).
(٢) تێك‌وپێکدان‌و وێران کردن (هی وڵات لەلایەن نۆکەرانی بێگانە یا خەڵکی یاخی‌یەوە لەکاتی جەنگدا بەتایبەتی هی پردو کارخانەو هێڵی شەمەندەفەر... هتد) (٣) تێك‌وپێکدانی نهێنی پیلان یا کارێك.
(٤) کاری وێرانکەر یا تێك‌وپێکدەر.
v.t. & v.i. تێك‌وپێکدان؛ وێران کردن؛ تێکدان:
(to ~ a bridge, railroad, plan, etc.)
saboteur (sab´ə-tūr′), *n.* [Fr.], تێك‌وپێکدەر؛ وێرانکەر (ووشەی پێشوو ببینە).
sabra (sabra), *n.* جوولەکەی لە فەلەستین یا ئیسرائیل لەدایکبوو.
sabre (sā′bēr), ***n.& v.t.* = saber.**
sabulous (sab′yoo-ləs), *adj.* *Also* **sabulose,** لماوی؛ لمی.
sac (sak, sôk), *n.* توورەکە (لە گیاندارو ڕووەکدا).
sacaton (sak′ə-tōn´), *n.* گیایەکە بۆ گزرەو لەوەڕ.
saccate (sak′āt), *adj.* (١) لە توورەکە دەچێ (٢) توورەکەدار (ڕووەکناسی، گیانەوەرناسی).
sacchar- (sak′ēr), **= saccharo.**
saccharate (sak′ə-rāt´), *n.* خوێی ترشی شەکر (کیمیا).
saccharic acid, ترشی شەکر (کیمیا).
saccharimeter (sak´ə-rim′ə-tēr), *n.* پێوەری ڕادەی شەکر لە ئاوێتەیەکدا.
saccharin (sak′ə-rin), *n.* ساکەرین: ئاوێتەیەکی بلووری‌یە چوارسەد ئەوەندەی شەکر شیرینترە (لەباتی شەکر بەکاردەهێنرێت لەلایەن ئەوانەوە کە نەخۆشی شەکرەیان هەیە).
saccharine (sak′ə-rin, sak′ə-rīn´), *adj.* (١) شەکری؛ لە شەکر دەچێت؛ شەکری تێدایە. (٢) ئێجگار شیرین؛ زۆر شیرین‌و بێ تام:
(a ~ voice, smile, etc.)
-**saccharinely** *(adv.)* ; **saccharinity** *(n.)*.
saccharize (sak′ə-rīz´), *v.t.* کردن بە شەکر" گۆڕین بە شەکر.
saccharo- (sak′ə-rō, sak′ə-rə), *Also* **sacchar-,** پێشگرێکە بەمانای: شەکر.
saccharoid (sak′ə-roid´), *adj.* *Also* **saccharoidal,** لە کەللە شەکر دەچێت (بەرد)؛ کەللەشەکری؛ بلووری‌و دانار دانار.
saccharometer (sak´ə-rom′ə-tēr), *n.* پێوەری ڕادەی شەکر لە ئاوێتەیەکدا.
saccharose (sak′ə-rōs´), *n.* سوکەڕۆز: شەکری قامیشی شەکرو چەوەندەر.
sacculate (sak′yoo-lāt´), *adj.* *Also* **sacculated,** توورەکەیی؛ لە ڕیزە توورەکەی بچووك دەچێت.
saccule (sak′ūl), *n.* (١) توورەکەی بچووك.
(٢) توورەکەی گوێی ناوەوە.
sacculus (sak′yoo-ləs), *n.* **= saccule.**
sacerdotal (sas´ēr-dō′t'l), *adj.* (١) قەشەیی: تایبەتی بە قەشەو

فەرمانی (٢) تایبەتی بە دەسەلاتی قەشە وەك ناوبژیکەری نێوان خواو
sacerdotalism (sas´ēr-dō′t'l-iz'm), *n.*
بڕوابوون بە دەسەلاتی ئادەمیزاد
قەشە وەك ناوبژیکەری نێوان خواو ئادەمیزاد.
sachem (sā′chəm), *n.* سەرەك خێلی هیندی ئەمەریکی.
sachet (sa-shā′), *n.* توورەکەی بۆدرەی بۆندار: دەخرێتە ناو جلی هەلگیراوەوە لەناو دۆلاب و جانتادا بۆ بۆن خۆشی.
sack (sak), *n.* (١) گونیە؛ توورەکە؛ جەواڵ؛ هەگبە؛ توربە؛ کیسە؛ جاخ؛ فەردە (٢) گونیە یا توورەکەو شتەکەی ناوی.
(٣) گونیەیەك شت؛ پڕ توورەکەیەك؛ پڕ فەردەیەك.
(٤) چاکەتێکی دەلبی ژنانەو منداڵانەیە.
(٥) [Slang]، لە ئیش دەرکردن: *(to get the ~)*.
(٦) [Slang]، جێی نوستن:
(I'm very tired, so I'm going to hit the ~ .)
v.t. (١) کردنە گونیەوە؛ خستنە توورەکەوە.
(٢) [Slang]، لە ئیش یا کار دەرکردن: *(He ~ed several generals.)*.
hit the sack, [Slang], چوونە جێ (بۆ نوستن)؛ چوون بۆ نوستن؛ نوستن.
sack (sak), *n.* تالان (بەتایبەتی هی شاری داگیرکراو)؛ تالانکردن؛ ئاشبگیر.
v.t. تالانکردن؛ ئاشبگیرکردن؛ بڕین (ماڵ، بانق... هتد).
sack (sak), *n.* جۆرێکە لە مەی.
sackbut (sak′but′), *n.* (١) ئامێرێکی مۆسیقی کۆنە لە کەڕەنا دەچێت.
(٢) ئامێرێکی مۆسیقی ژێداری کۆنە.
sack cloth, (١) جانفاس؛ گوش؛ قوماشی گونیە؛ گونیە.
(٢) قوماشێکی زبرە بۆ جلی شیوەن و پەشیمانی (لە مووی بزن دروست دەکرا).
sackful (sak′fool´), *n.* (١) پڕ توورەکەیەك؛ پڕ گونیەیەك.
(٢) بڕێکی زۆر؛ زۆر.
sacking (sak′iŋ), *n.* جانفاس؛ گوش؛ قوماشی گونیە؛ گونیە
sack race, پێشبڕکێی ناو گونیە: (هەرکەسە دەچێتە ناو گونیەیەکەوەو بە قونەقون دەڕوات).
sacque (sak), *n.* چاکەتی دەلبی ژنانەو منداڵانە.
sacral (sā′krəl), *adj.* پیرۆز؛ تایبەتی بە نەریتی ئاینی.
sacral (sā′krəl), *adj.* سمتەجۆلەیی
sacrament (sak′rə-mənt), *n.* (١) نەریتی ئاینی پیرۆز (خاچ- پەرستی) (٢) [the S-]، شێوی خواهانە (کلێسە).
(٣) (ا) نانە ڕەقەو مەی پیرۆزکراوی ئەم شێوە. (ب) نانە ڕەقەی ئەم شێوە.
(٤) شتێکی پیرۆزو بەمانا. (٥) نیشانە. (٦) پەیمان (وەك هی مارەبڕین).
sacramental (sak´rə-men′t'l), *adj.* (١) هی نەریتی ئاینی پیرۆز.
(٢) پیرۆز *(a ~ duty)*.
n. نەریتی ئاینی پیرۆز؛ شتێکی بەکارهێنراو لە نەریتی ئاینی پیرۆزدا (وەك خاچ، ئاوی پیرۆز هتد).
sacramentalism (sak´rə-men′t'l-iz'm), *n.* ئەو بیروباوەڕەیە کە دەڵێت پەیڕەوکردنی نەریتە ئاینییە پیرۆزەکان پێویستە بۆ چوونە بەهەشت.
-sacramentalist *(n.)*.
sacrarium (sə-krâr′i-əm), *n.* (١) نزرگە؛ پەرستگا یا شوێنی دانان و هەڵگرتنی شتی پیرۆز وەك بت (ڕۆمای کۆن)
(٢) ناوچەی دەورووپشتی قوربانیگا (کلێسە).
sacred (sā′krid), *adj.* (١) پیرۆز
(A mosque is a ~ building.)
(٢) ئاینی *(~ music; a ~ song)*.
(٣) پیرۆز *(a ~ promise)*.
-sacredly *(adv.)*; **sacredness** *(n.)*.
sacred College, کۆڕی پیرۆز ئەنجومەنی کاردینالەکان (ئاینی کاسۆلیکی)
sacred cow, مانگا پیرۆزە کەسێك یا شتێکی لە ڕووی ڕەخنەوە، واتە کە کەس نەتوانێ ڕەخنەی لێ بگرێ (لەڕووی لاقرتێ و کلك پێوەکردنەوە).

sacrifice (sak′rə-fīs′), *n.* (١) قوربانی:
(He killed an ox as a ~ .)
(٢) خۆبەختکردن: *(He gave his life as a ~ for his country.)*
(٣) لەخۆبوردن: *(Parents often make ~s.)*.
(٤) زیان (لە فرۆشتنی شتێکدا بە کەمتر لە نرخی کڕینەکەی).
v.t. (١) کردن بە قوربانی؛ قوربانی کردن.
(٢) بەختکردن: *(He ~d his life to save the drowning child.)*.
(٣) بە زیان فرۆشتن؛ بە کەمتر فرۆشتن لە نرخی کڕینەکەی.
v.i. کردن بە قوربانی؛ قوربانی کردن.
the supreme sacrifice, گیان بەخشین.
sacrificial (sak′rə-fish′əl), *adj.* هی قوربانی؛ تایبەتی بە خۆبەختکردن.
-sacrificially *(adv.)*.
sacrilege (sak′rə-lij), *n.* (١) دزینی شتی پیرۆزو ئاینی یا بڕینی پەرستگاو پیس کردنی؛ کفر؛ کاری دژ بە ئاین:
(Robbery of a church is a ~ .)
(٢) بە سووك تەماشاکردن، پیس کردن، یا ڕێز نەگرتنی شتی پیرۆز: کفر (مەجاز).
sacrilegious (sak´ri-lē′jəs, sak´ri-lij′əs), *adj.* (١) دژ بە شتی پیرۆزو ئاینی؛ تایبەتی بە پیس کردن و ڕێزنەگرتن و بە سووك تەماشاکردنی شتی پیرۆزو ئاینی: *(a ~ act)*.
(٢) پیسکەرو ڕێزنەگری شتی پیرۆز؛ بە سووك تەماشاکەری شتی ئاینی و پیرۆز؛ کافر.
-sacrilegiously *(adv.)*; **sacrilegiousness** *(n.)*.
sacrist (sā′krist), *n.*= **sacristan.**
sacristan (sak′ris-tən), *n.* (١) کلیلداری عەماری دەفری پیرۆزو جلی قەشە لە کلێسەدا. (٢) مجەوری کلێسە.
sacristy (sak′ris-ti), *n.* ژووری دەفرو شتی تری پیرۆزو جلی قەشە لە کلێسەدا. (هەروەها " Vestry ").
sacro- (sā′krō, sā′krə), پێشگرێکە بەمانای: (ا) سمتەجۆلە.
(ب) سمتەجۆلەیی.
sacroiliac (sā´krō-il′i-ak´), *adj.* سمتەجۆلەیی؛ هی سمتەجۆلە.
sacrosanct (sak′rō-saŋkt´), *adj.* زۆر پیرۆز (مرۆڤ، شوێن، یاسا، دەزگا... هتد)؛ نابێ دەستکاری بکرێ، تێك بدرێت، یا سنووری بشکێنرێت
-sacrosanctity *(n.)*.
sacrum (sā′krəm), *n.* سمتەجۆلە؛ ئێسقانی جەمسەری هەردوو سمتی گیاندار.
sad (sad), *adj.* (١) خەفەتبار؛ خەمبار؛ غەمگین؛ مات؛ ماتومەلوول؛ دڵتەنگ؛ پەست. (٢) دڵگیر؛ ناخۆش؛ خەفەتاوی: *(a ~ song ; ~ news)*.
(٣) ڕەنگ تاڵ؛ ڕەشتالە. (٤) [Slang]، زۆر خراپ.
(٥) [Dial]، قورس (شیرینی)؛ توندوتۆڵ؛ پەستراوە.
sadden (sad′'n), *v.t.* دڵتەنگ کردن؛ خەفەتبارکردن؛ پەستکردن.
v.i. دڵتەنگ بوون؛ خەفەت پێ خواردن؛ پەست بوون؛ پێ ناخۆش بوون.
saddle (sad′'l), *n.* (١) زین. (٢) زینی پاسکیل.
(٣) پشتی وولاخی بەرزە. (٤) تیرەغەی نێوان دوو لووتکە.
(٥) (ا) پارچەیەك گۆشتی پشتی مەڕ (بە بڕبڕەو پەراسووەوە).
(ب) بەشی دواوەی پشتی کەڵەشێر.
v.t. (١) زین کردن؛ زین لێکردن
(٢) ئەرکی قورس خستنەسەر؛ باری قورس لێ نان:
(He is ~d with ten children and heavy debts.)
v.i. زین کردن؛ زین لێکردن؛ سواربوون.
in the saddle, جڵەو بەدەست؛ زاڵ؛ دەست ڕۆیو؛ شت بەدەست.
saddle-bag (sad′'l-bag´), *n.* شەلتە؛ خورج؛ هەگبە.
saddle-bow (sad′'l-bō´), *n.* قەلپووزی زین؛ بەرکۆ.
saddle-cloth (sad′'l-klôth´), *n.* لبادی ژێر زین.

saddle horse, ئەسپی سواری.

saddler (sad′lẽr), ***n.*** زیندروو؛ زینفرۆش.

saddlery (sad′lẽr-i), ***n.*** (١) زیندروویتی؛ پیشەی زیندروو.
(٢) زین و لغاوو ڕەشمەو زینەبەندو قایشی ئەسپ. (٣) دووکانی زیندروو.

saddle-tree (sad″l-trē′), ***n.*** چوارچێوەی زین.

sadiron (sad′ī′ẽrn), ***n.*** ئوتوی قورس.

sadism (sad′iz'm, sā′diz'm), ***n.*** (١) سادیتی: خۆش بینین لە ئازاردان و زەبر بەسەردا نواندن و دڵ سەختی کردن لەگەڵ هاوسەری خۆدا.
(٢) سادیتی: خۆش بینین لە ئازاردان و دڵ سەختی نواندن لەگەڵ خەڵکدا.

sadist (sad′ist, sā′dist), ***n.*** سادی خۆشی بین لە ئازاردان و دڵ سەختی نواندن لەگەڵ هاوسەری خۆو خەڵکدا.

sadistic (sa-dis′tik, sā-dis′tik), ***adj.*** سادی: تایبەتی بە سادی؛ سادی‌یانە؛ خۆشی بین لە ئازاردانی خەڵك: ***(a ~ person, act, etc.)*** .

-sadistically ***(adv.).***

sad sack [Slang], کەسێکی نەزان و ناکارامە (بەتایبەتی سەربان).

safari (sə-fä′ri, suf′ə-rē′), ***n.*** (١) گەشت (بەتایبەتی هی ڕاو لە ڕۆژاوای ئەفەریقا)؛ گەشتی ڕاو. (٢) ڕاوچی و کەرەسەی ئەم ڕاوە.

safe (sāf), ***adj.*** (١) بێ مەترسی؛ مەترسی لێ ناکرێ؛ بێ ترس.
(٢) سەلامەت؛ زیانی لێ نەکەوتووە؛ ئازاری نەبووە:
(The soldiers have returned ~ from the war.)
(٣) بێ وەی؛ سەلامەت؛ بێ مەترسی: ***(a ~ place)*** .
(٤) زیان نەبەخش؛ ناتوانێ زیان بگەیێنێ:
(A murderer is only ~ when he is in prison.)
(٥) ژیر؛ دووربین؛ وریا.
(٦) پشتی پێ نەبەسترێ.
(٧) مسۆگەر؛ مەترسی (دۆڕانی) لێ ناکرێ:
(He has a ~ seat in the parliament.)

n. (١) دۆڵاب یا سنووقی ئاسن؛ دۆڵابی پارەو شتومەکی بەنرخ؛ قاسە.
(٢) دۆڵابێکی سارده بۆ خواردەمەنی تێداهەڵگرتن: ***(a meat ~)*** .
(٣) سنووق. (٤) [Slang]، لاستیك (جووت بوون).

-safely ***(adv.)*** ; **safeness** ***(n.).***

safe-breaker (sāf′brā′kẽr), ***n.*** دۆڵابی ئاسنبڕ؛ دۆڵابی ئاسنشکێن (بۆ دزی).

safe-conduct (sāf′kon′dukt), ***n.*** (١) ڕێ پێدانی تێپەڕبوونی بێ مەترسی (بەتایبەتی لەکاتی جەنگدا).
(٢) بەڵگەی نووسراوی ئەم ڕێ پێدانە.
(٣) پاس کردن و پاسەوانی کردنی ئەم تێپەڕبوونە.

v.t. (١) ڕێ پێدان بە تێپەڕبوون بە سەلامەتی (بە ناوچەی دوژمندا).
(٢) پاراستن لەکاتی ئەم تێپەڕبوونەدا.

safe-cracker (sāf′krak′ẽr), ***n.*** = **safe-breaker.**

safe-deposit box, سنووقی سپاردەی ئەمین (بۆ پارەو خشڵ و شتومەکی بەنرخ دانان لە بانق یا شوێنێکی قایم و بێ ترسدا).

safeguard (sāf′gärd′), ***n.*** (١) مەرجێکی پارێزەر یا دڵنیاکەر لە قۆنتەرات یا پەیمانێکدا. (٢) پارێزەر (شت، مرۆڤ)؛ پارێز:
(Clean food is a ~ against disease.)
(٣) ڕێ پێدانی تێپەڕبوون بەبێ مەترسی.
(٤) پاسەوان(قافڵە).
(٥) ئامێری دڵنیایی دژ بە ڕووداوی کوتوپڕی مەکینەیەك؛ زمانەی دڵنیایی.

v.t. پاراستن؛ مسۆگەرکردن؛ پاس کردن:
(to ~ a place, an achievement, etc.)

safe-keeping (sāf′kēp′iŋ), ***n.*** پاراستن؛ پاس کردن.

safety (sāf′ti), ***n.*** (١) سەلامەتی؛ ئاسوودەیی؛ بێ وەیی؛ پارێزگاری؛ بێ مەترسی. (٢) ئامێر یا زمانەی دڵنیایی دژی ڕووداوی کوتوپڕی مەکینەیەك.
(٣) [Slang]. لاستیك (جووت بوون).

adj. پارێز؛ پارێزەر؛ هی پاراستن؛ هی پارێزگاری: ***(~ measures)*** .

safety belt, پشتێنی سەلامەتی (لە ئوتومبیل و فڕۆکەدا).
(پێشی دەووترێ " **seat belt** ").

safety glass, شووشەی بێ زیان (کە ووردو خاش نابێ و بۆ جامی ئوتومبیل... هتد بەکاردەهێنرێت).

safety island, ناوچەیەکە لەسەر شەقامدا قەدەغەیە بۆ ئوتومبیل و بۆ پیادە دانراوە. (پێشی دەووترێ: " **safety zone** ").

safety lamp, (١) چرای سەلامەتی (لە کانگەدا). (٢) فانۆس؛ لۆکس.

safety lock, (١) قفڵی سەلامەتی: قفڵێکە کە هەر بە کلیلەکەی خۆی دەکرێتەوەو نابڕێ. (٢) قفڵی سەلامەتی چەکی ئاگرین.

safety match, شقارتەی بێ زیان.

safety pin, دەرزی سنجاق.

safety razor, گوێزانی بێ زیان (ڕیش تاشین).

safety valve, (١) زمانەی دڵنیایی یا سەلامەتی (مەنجەڵی هەڵم.... هتد).
(٢) کەلێن (بۆ دەرچواندنی هەست و جۆشی زیادە)؛ دەرەتان؛ هۆی دەربڕین.

safety zone, – **safety island.**

safflower (saf′lou′ẽr), ***n.*** ڕۆنی گولەبەڕۆژە.

saffron (saf′rən), ***n.*** (١) زەعفەران. (٢) ڕووەکی زەعفەران.
(٣) زەردی پرتەقاڵی؛ ڕەنگی زەعفەران.

safranin (saf′rə-nin), ***n.*** = **safranine.**

safranine (saf′rə-nēn′), ***n.*** سافرانین: ماددەیەکی سووری مەیلەو پرتەقاڵی‌یە ڕەنگی پێ دەکرێت.

sag (sag), ***v.i.*** (١) نەوین؛ داکەوتن؛ داتەپین:
(The ceiling has ~ged.)
(٢) شۆڕبوونەوە؛ داکەوتن.
(٣) لاوازبوون؛ هێز لێ بڕان؛ داتەپین؛ داکەوتن؛ خاوبوونەوە:
(His energies has ~ged.)
(٤) شکان (نرخ، بازاڕ).
(٥) لە ڕێ لادان (کەشتی).

v.t. نەواندن؛ داتەپاندن.

n. (١) نەوین؛ داکەوتن؛ داتەپین. (٢) ڕادەی نەوین یا داکەوتن.
(٣) شوێنی نەویو یا داتەپیو.
(٤) لە ڕێ لادان.

saga (sä′gə), ***n.*** (١) داستانی شەڕوشۆڕی ئەسکەندنیاڤی.
(٢) داستانی شەڕوشۆڕ؛ چیرۆکی ئازایی؛ چیرۆکی دوورودرێژ.

sagacious (sə-gā′shəs), ***adj.*** (١) دانا؛ زیرەك؛ زرنگ؛ ژیر؛ زانا؛ دووربین. (٢) [Archaic]، بۆن تیژ.

sagacity (sə-gas′ə-ti), ***n.*** دانایی؛ زیرەکی؛ زرنگی؛ ژیریتی؛ زانایی؛ دووربینی

sagamore (sag′ə-môr′, sag′ə-mōr′), ***n.*** سەرەك تیرەیەکی خواردەستی هیندی ئەمەریکی.

saga novel, چیرۆکی پشتاوپشتی خێزانێك.

sage (sāj), ***adj.*** (١) دانا؛ ژیر؛ دووربین؛ زانا.
(٢) دانایانە؛ ژیرانە؛ دووربینانە: ***(a ~ comment)*** .
(٣) [Obs.]، گرنگ.

n. کەسێکی دانا یا ژیر (بەتایبەتی کەسێکی بەتەمەنداچوو).

sage (sāj), ***n.*** ڕووەکێکە لە توخمی جاترە (دەکرێتە چێشتەوە).

sage grouse, باڵندەیەکی کێوی‌یە لە مریشك دەچێت بەڵام گەورەترە.
(مێیەکەی پێی دەوترێ: " **sage hen** ").

sagittal (saj′i-t'l), ***adj.*** (١) تیری؛ تیر ئاسا؛ لە تیر دەچێت.
(٢) تایبەتی بە هێڵی لێکدانی ئێسقانی کاسەی سەر.

Sagittarius (saj′i-târ′i-əs), ***n.*** (١) کۆئەستێرەی تیرو تیرهاوێژ (ئەستێرەوانی). (٢) بورجی تیرو تیرهاوێژ (ئەستێرەوانی)

sagittate (saj′i-tāt′), ***adj.*** تیری؛ تیرئاسا؛ لەتیر دەچێت:
(~ leaves)

sagittiform (sə-jit'ə-fôrm´, saj'i-tə-fôrm´), *adj.* = **sagittate.**

sago (sā'gō), *n.* نیشاستەیەکی تۆزە لە کرۆکی قەدی هەندێ دارخورما دەردەهێنرێت.

sago palm, دارخورمای " ساگۆ ": لە ناوچە گەرمەکانی ئاسیادا دەڕوێت.

saguaro (sə-gwä'rō, sə-wä'rō), *n.* جۆرێکە لە " کاکتەس " (هەنجیری دڕکاوی) بە ئاسماندا هەڵدەچێت، بەرێکی زەرد دەگرێت لە ئەریزۆنا لە ڕۆژاوای ئەمەریکادا دەڕوێت

said (sed), *past tense and past participle of* **say.**

adj. ناوبراو؛ لەوەوپێش ناوبراو

sail (sāl), *n.* (١) بایەوان. (٢) بایەوان بەگشتی.
(٣) کەشتی با؛ بەلەمی با؛ کەشتی بایەوان. (٤) کەشتی بەلەم یا کەشتی.
(٥) شتێکی لە بایەوان چوو (وەك پەروانەی ئاشەبا).

v.i. (١) بە ئاودا ڕۆیشتن بەهۆی بایەوانەوە (کەشتی، ڕێبوار).
(٢) دەست بە گەشت کردن بە کەشتی با. (٣) ڕاندن بە بایەوان یا پەروانە.
(٤) فڕین بەبێ خشپە. (٥) بەجوانی و لەنجەولار ڕۆیشتن.
(٦) [Colloq.]، خێرا تێپەڕبوون.
(٧) [Colloq.]. (~ in)، دەست بە کارکردن بە چالاکانە.

v.t. (١) بە ئاودا ڕۆیشتن؛ گەشتی ئاوی کردن. (٢) کەشتی یا بەلەم ڕاندن.

in sail, بایەوانەکانی کراونەتەوە، واتە کەشتییەکە یا بەلەمەکە لە ڕۆیشتندایە

make sail, (١) کردنەوەی بایەوان. (٢) دەستکردن بە گەشتی ئاوی.

sail against the wind, (١) دژی با ڕۆیشتن (کەشتی)؛ بەرەو با چوون.
(٢) لە بارێکی دژواردا کارکردن؛ ناخۆشی و گیروگرفت بۆ خۆ درووستکردن.

sail into, [Colloq.], (١) بە چالاکانە دەستپێکردن (ئیش وکار).
(٢) بە توندوتیژی سەرزەنشتکردن؛ هێرشی خراپ بردنە سەر.

set sail, (١) بایەوان کردنەوەو ئامادەکردن بۆ گەشت.
(٢) دەست بە گەشت کردن؛ کەوتنەڕێ.

take in sail, بایەوان شۆڕکردنەوە یا هەڵکردن.

under sail, لە ڕۆیشتندایە (کەشتی و بەلەمی با)؛ بایەوانەکانی کراونەتەوەو بەرزکراونەتەوە.

sailboat (sāl'bōt´), *n.* بەلەمی با؛ کەشتی با.

sail-cloth (sāl'klôth´, sāl'kloth´), *n.* قوماشی بایەوان

sailer (sāl'ēr), *n.* بەلەمی با؛ کەشتی بایەوان:
(a swift ~)

sail-fish (sāl'fish´), *n.* جۆرە ماسییەکی دەریایی گەورەیە.

sailing (sāl'iŋ), *n.* (١) کەشتی ڕانی؛ شێوەو خێرایی کەشتی ڕانی.
(٢) دەست بە گەشتی دەریایی کردن

adj. (١) بە با لێخوڕراو؛ هی بایەوانی.
(٢) هی کەشتی ڕانی: ***(~ orders)*** .

sailor (sāl'ēr), *n.* (١) کەشتییەوان؛ دەریاوان؛ زەریاوان.
(٢) سەربازی هێزی دەریایی. (٣) ڕێبواری دەریا بەتایبەتی لەڕووی تووش بوون یا تووش نەبوونی گێژی دەریاوە. (٤) جۆرێکە لە کڵاوی پووش.

adj. کەشتییەوانی؛ وەك هی کەشتیوان.

-sailorly *(adv.).*

sailor's-choice (sāl'ērz-chois´), *n.* هەڵبژاردەی کەشتییەوان: جۆرێکە لە ماسی

sain (sān), *v.t.* (١) نیشانەی خاچ بەسەردا لێدان. (٢) دۆعا بۆ کردن.

sainfoin (sān'foin), *n.* ڕووەکێکە بۆ ئالف بەکاردێت.

saint (sānt), *n.* (١) پیاوچاك (ئاین)؛ کەسێکی پیرۆز؛ پیر (ئاین).
(٢) کەسێکی پیرۆزی مردووە کە خاچ پەرستان دایان نابێ بە " پیاوچاك ".

adj. پیرۆز

v.t. بە " پیاوچاك " دانان (خاچ پەرستی).

sainted (sān'tid), *adj.* (١) بۆ پیاوچاك دەشێت (٢) پیرۆز.
(٣) بە پیاوچاك دانراو.

sainthood (sānt'hood´), *n.* (١) پیاوچاکێتی (ئاین)؛ پلەوپایەی " پیاوچاك"؛ پیری (ئاین). (٢) پیاوچاکان بەگشتی.

saintliness (sān'li-nis), *n.* پیاوچاکێتی (ئاین)؛ پاکی و پیرۆزی.

saintly (sānt'li), *adj.* پیاوچاکانە؛ بۆ پیاوچاك شیاو؛ پاك و پیرۆزە.

saintship (sānt'ship), *n.* = **sainthood.**

saith (seth), *archaic third person singular, present indicative of* **say.**

sake (sāk), *n.* (١) لەپێناو؛ لەبەر؛ بۆ:
(for the ~ of money, peace, humanity, his family, etc.)
(٢) لەبەر؛ لەبەرخاتری؛ سوود: ***(for your ~)*** .

sake (sä'ki), *n.* ساکی: خواردنەوەیەکی سەرخۆشکەری یابانییە لە عەرەق دەچێت.

saker (sā'kēr), *n.* هەڵۆ.

salaam (sə-läm'), *n.* سەلام؛ سڵاو.

v.t. & v.i. سڵاولێکردن.

salability; saleability (sāl´ə-bil'ə-ti), *n.* فرۆخت؛ برەو؛ بازاڕ هەبوون.

salable; saleable (sāl'ə-b'l), *adj.* دەفرۆشرێت؛ بە فرۆخت؛ دەتوانرێ بفرۆشرێت.

salacious (sə-lā'shəs), *adj.* (١) بەئالۆش (جووت بوون)؛ حەشەری؛ بەهەوەس. (٢) بێ شەرم؛ هەڵماڵراو؛ ڕووت؛ هەوەس هەڵسێن؛ بێ پەردە:
(a ~ book, novel, poem, picture, etc.)

-salaciously *(adv.)*; salaciousness *(n.).*

salacity (sə-las'ə-ti), *n.* (١) بەئالۆشی؛ حەشەرێتی.
(٢) هەڵماڵراوی؛ بێ پەردەیی؛ بێ شەرمی.

salad (sal'əd), *n.* زەڵاتە.

salad days, کاتی گەنجی و ساویلکەیی و بەرەڵایی.

salad dressing, خۆشاوی زەڵاتە؛ ترش و خوێ و سرکاوی زەڵاتە.

salamander (sal'ə-man´dēr), *n.* (١) مارمێلکەیەکی ئەفسانەیییە (کە گوایە توانیوێتی لەناو ئاگردا بژی). (٢) گیانێکی لە ئاگردا ژیاو (ئەفسانە).
(٣) کەسێکە کە زۆر حەز لە گەرما دەکات؛ گەرماخواز.
(٤) دەفرێکە بەرگەی ئاگر بگرێ (مقاش، دەفری چێشت لێنانی ناو تەنوور).
(٥) قوڕناریلکە؛ مارمێلکە.

salami (sə-lä'mi), *n.* سەلامی: گۆشتی بەهارات پێوەکراوی توێ توێی بەرازە.

sal-ammoniac, کلۆریدی ئەمۆنیا (کیمیا)؛ کلۆریدی نەوشادر.

salaried (sal'ə-rid), *adj.* (١) مووچەخۆر: ***(a ~ person)*** .
(٢) بەمووچە؛ بەمووچەوە: ***(a ~ position)***

salary (sal'ə-ri), *n.* مووچە؛ مانگانە.

sale (sāl), *n.* (١) فرۆشتن. (٢) فرۆخت؛ برەو؛ بازاڕبوون یا نەبوون.
(٣) هەڕاج.
(٤) نرخ داشکان؛ نرخ داشکاوی: ***(The shirts are on ~ .)*** .

for (or on) **sale,** بۆ فرۆشتن:
(Is this house for sale?)

saleability (sāl´ə-bil'ə-ti), *n.* = **salability.**

saleable (sāl'ə-b'l), *adj.* = **salable.**

sales-clerk (sālz'klûrk´), *n.* فرۆشیار (پیاو یا ژن).

sales-girl (sālz'gûrl´), *n.* = **saleslady.**

sales-lady (sālz'lā´di), *n.* [Colloq.], فرۆشیاری ژن؛ ئافرەتی فرۆشیار.

salesman (sālz'mən), *n.* فرۆشیار.

salesmanship (sālz'mən-ship´), *n.* (١) فرۆشیاری؛ پیشەی فرۆشیار. (٢) لێهاتوویی فرۆشیاری.

salesperson (sālz'pûr´s'n), *n.* فرۆشیار (پیاو یا ژن).

sales-room (sālz'rōōm´, sālz'room´), *n.* فرۆشگا.

sales-talk, (١) هاندان و پیّ سه‌لماندنی كه‌سێك بۆ كڕین.
(٢) ووتووێژێكه بۆ هاندانی كه‌سێك بۆ كردنی شتێك.
sales tax, باجی فرۆشتنی
saleswoman (sālz′woom′ən), ***n.*** = **saleslady.**
salic law, یاسای سالی (كه تیره‌یه‌كی فه‌ڕه‌نگی كۆنن): (ا) ماف نه‌دان به ئافره‌ت بۆ میراتی زه‌وی‌وزار بردن.
(ب) ماف نه‌دان به ئافره‌ت بۆ چوونه سه‌ر ته‌ختی پاشایی.
salience (sā′li-əns, sāl′yəns), ***n. Also* saliency,** (١) (ا) بازد؛ قونه. (ب) فیچقه. (٢) ده‌رپۆقین؛ شتی ده‌رپۆقیو؛ چوقڵه؛ نووكه؛ لووتكه؛ ده‌رپه‌ڕین. (٣) ئاشكرایی؛ له‌به‌رچاوی؛ زۆر دیاربوون.
salient (sā′li-ənt, sāl′yənt), ***adj.*** (١) (ا) بازده‌ر؛ قونه‌كه‌ر؛ هه‌ڵتووزین (ب) فیچقه‌كه‌ر. (٢) ده‌رپۆقیو؛ ده‌رپه‌ڕیو (گۆشه).
(٣) دیار؛ له‌به‌رچاو؛ ئاشكرا؛ له‌ڕوو.
n. (١) سه‌ری ده‌رپۆقیوی سه‌نگه‌ر (٢) گۆشه‌ی ده‌رپۆقیو؛ به‌شی ده‌رپه‌ڕیو.
salientian (sā′li-en′shi-ən, sā′li-en′shən), ***adj.*** تایبه‌تی به گیانداری ته‌ڕووشكی قونه‌كه‌ر؛ قونه‌كه‌ر.
n. گیانداری قونه‌كه‌ر (وه‌ك بۆق).
saliferous (sə-lif′ēr-əs), ***adj.*** خوێی تێدایه؛ خوێی لێ ده‌رده‌هێنرێت.
salify (sal′ə-fī′), ***v.t.*** (١) سوێركردن؛ خوێ تێكردن.
(٢) گۆڕین بۆ خوێ؛ كردن به خوێ.
salina (sə-lī′nə), ***n.*** (١) ئه‌ستێلی خوێیاوی؛ گۆم یا زه‌لكاوی خوێیاوی (٢) كانه‌خوێ؛ شوێنی خوێ دروستكردن (به كولاندنی ئاوه‌كه).
saline (sā′līn), ***adj.*** (١) خوێیاوی؛ سوێر؛ خوێدار.
(٢) هی خوێی كانزایی (كیمیا).
n. (١) گۆم یا ئه‌ستێلی خوێیاوی؛ كانه‌خوێ. (٢) خوێی كانزایی.
(٣) گیراوه‌ی سوێر (پزیشكه‌وانی).
salinity (sə-lin′ə-ti), ***n.*** سوێری؛ خوێیاویتی.
salinometer (sal′i-nom′ə-tēr), ***n.*** پێوه‌ری پله‌ی خوێ له گیراوه‌یه‌كدا.
saliva (sə-lī′və), ***n.*** لیك؛ لیكاو؛ ئاوی ده‌م.
salivary (sal′ə-ver′i), ***adj.*** لیكی؛ لیكاوی؛ تایبه‌تی به لیك.
salivate (sal′ə-vāt′), ***v.t.*** لیكی زۆر پێ ده‌ردان.
v.i. لیك ده‌ردان؛ ئاوتێزانه ده‌م.
-salivation ***(n.)*** **; salivator** ***(n.).***
sallet (sal′it), ***n.*** جۆره كلاوزرێیه‌كه له‌سه‌ده‌ی پانزده‌دا له‌سه‌رده‌كرا
sallow (sal′ō), ***adj.*** ڕه‌نگ زه‌رد؛ ڕه‌نگ زه‌رد هه‌ڵگه‌ڕاو.
v.t. ڕه‌نگ زه‌رد هه‌ڵگه‌ڕاندن.
sallow (sal′ō), ***n.*** (١) شۆڕه‌بی (٢) شوول یا باریكه لقی شۆڕه‌بی.
sally (sal′i), ***n.*** (١) هێرش (له‌لایه‌ن هێزی ئابلووقه‌دراوه‌وه)؛ په‌لامار.
(٢) هه‌ڵمه‌ت؛ هه‌ڵپه؛ له‌پڕ ده‌رپه‌ڕین.
(٣) قسه‌ی قوت؛ نوكته؛ قسه‌ی ئه‌نتیكه یا قۆشمه. (٤) گه‌شت.
v.i. (١) له‌پڕ ده‌رپه‌ڕینه ده‌ره‌وه.
(٢) هێرش بردنه سه‌ر دوژمن (له‌لایه‌ن هێزی ئابلووقه‌دراوه‌وه)؛ په‌لاماردان.
(٣) له ده‌رگا یا كون هاتنه‌ده‌ره‌وه
(٤) (~ **forth ; ~ out**)، ده‌ست به گه‌شت كردن؛ كه‌وتنه‌ڕێ.
salmagundi; salmagundy (sal′mə-gun′di), ***n.*** (١) جۆره زه‌لاته‌یه‌كه له تیلماسكه گۆشت و هێلكه‌ی كولاو و پیاز و ماسی بچووك دروست ده‌كرێت. (٢) شتی تێكه‌ڵ؛ شتی هه‌ڕه‌مه.
salmi; salmis (sal′mi), ***n.*** گۆشتی باڵنده‌ی كێوی به به‌هارات و مه‌ی لێنراو
salmon (sam′ən), ***n.*** (١) سه‌لموون: جۆره ماسی‌یه‌كی سووره؛ ماسی‌یه خاتوونه (٢) ڕه‌نگی سووری پرته‌قاڵی.
salmonberry (sam′ən-ber′i), ***n.*** (١) ڕووه‌كێكه له تووترك ده‌چێت (٢) به‌ری له تووترك چووی ئه‌م ڕووه‌كه.

salmonoid (sal′mə-noid′), ***adj.*** (١) سه‌لموونی؛ له ماسی سه‌لموون ده‌چێت. (٢) له توخمی سه‌لموونه.
n. ماسی‌یه‌كه له توخمی سه‌لموون.
salmon pink, په‌مه‌یی سه‌لموونی؛ سووری پرته‌قاڵی.
salon (sə-lon′), ***n.*** (١) سالۆن؛ دیوه‌خان؛ سالۆنی حه‌وانه‌وه یا چاوه‌ڕێ كردن. (٢) كۆڕی دیوه‌خان (به‌تایبه‌تی هی هونه‌رمه‌ندو بیرێژو نووسه‌ران له دیوه‌خانی یه‌كێكیاندا). (٣) پیشانگای تابلۆ.
(٤) خانه (وه‌ك: سه‌رتاشخانه)؛ سالۆن: *(a beauty ~)* .
saloon (sə-lōōn′), ***n.*** (١) سالۆن؛ دیوه‌خان؛ سالۆنی حه‌وانه‌وه یا چاوه‌ڕێ كردن. (٢) مه‌یخانه؛ بار. (٣) [British]، ئۆتۆمبیلی سالۆن؛ قه‌مه‌ره.
saloon-keeper (sə-lōōn′kēp′ēr), ***n.*** مه‌یخانه‌چی.
salpingitis (sal′pin-jī′tis), ***n.*** هه‌وكردنی بۆری " فالووبی " و " ئۆستاكی "، واته هی گوێ.
salpinx (sal′piŋks), ***n.*** (١) بۆری فالووبی.
(٢) بۆری ئۆستاكی، واته هی گوێ.
salsify (sal′sə-fī′), ***n.*** ڕووه‌كی گوێچكه‌ماسی: ڕووه‌كێكه ڕه‌گه‌كه‌ی گۆشتن و سپی و درێژه ده‌خورێت.
sal soda, كاربۆناتی سۆدیۆم (كیمیا).
salt (sôlt), ***n.*** (١) خوێ؛ نمه‌ك. (٢) تام؛ تام و بۆی تیژ.
(٣) قسه‌ی قوت و ئه‌نتیكه و تیژ؛ گاڵته‌ی بڕ؛ قسه‌ی سوێر.
(٤) پارێزه‌ر؛ پاككه‌ره‌وه. (٥) خوێدان.
(٦) [Colloq.]، كه‌شتیه‌وانی قاڵ.
adj. (١) خوێیاوی؛ خوێدار. (٢) خوێ كراو؛ به خوێ پارێزراو.
(٣) سوێر. (٤) تیژ؛ بڕ؛ قوت (قسه).
v.t. (١) خوێ پێوه‌كردن؛ خوێ تێكردن.
(٢) سوێركردن؛ خوێ كردن بۆ پاراستن (وه‌ك قاورمه).
(٣) به‌هارات پێوه‌كردن (مه‌جاز):
(He ~ed his conversation with wit.)
not worth one's salt, بێ فه‌ڕ؛ بێ بایه‌خ؛ هیچ و پووچ.
salt away (or down), (١) سوێركردن و هه‌ڵگرتن.
(٢) [Colloq.]، پاشه‌كه‌وت كردن؛ هه‌ڵگرتن (پاره).
salt of the earth, باشترین كه‌س یا خه‌ڵك؛ نموونه‌ی باشی و دڵپاكی و پیاوه‌تی:
(Those people are the salt of the earth.)
with a grain of salt, بڕوا زۆر پێ نه‌كردن؛ گومان لێ بوون؛ به‌گومانه‌وه:
(You have to take what he says with a grain of salt.)
worth one's salt, به بایه‌خ؛ كارامه؛ جێی بڕوایه.
saltant (sal′tənt), ***adj.*** سه‌ماكه‌ر؛ هه‌ڵپه‌ڕكێكه‌ر؛ بازده‌ر.
saltarello (sal′tə-rel′ō), ***n.*** (١) سه‌مایه‌كی به‌جۆشی ئیتاڵی‌یه.
(٢) مۆسیقای ئه‌م سه‌مایه.
saltation (sal-tā′shən), ***n.*** (١) سه‌ما؛ بازد؛ قونه.
(٢) گۆڕینێكی كوتوپڕی. (٣) پل دان (ده‌ماری خوێن).
(٤) گۆڕینێكی بنچینه‌یی (گیاندار یا ڕووه‌ك).
saltatorial (sal′tə-tôr′i-əl, sal′tə-tō′ri-əl), ***adj.*** (١) تایبه‌تی به قونه‌كردن یا بازددان. (٢) قونه‌كه‌ر؛ بازده‌ر.
saltatory (sal′tə-tôr′i, sal′tə-tō′ri), ***adj.*** (١) قونه‌كه‌ر؛ بازده‌ر.
(٢) زوو زوو ده‌گۆڕێ.
salt-cellar (sôlt′sel′ēr), ***n.*** خوێدان.
salted (sôl′tid), ***adj.*** (١) سوێركراو؛ خوێ كراو (بۆ هه‌ڵگرتن وه‌ك قاورمه). (٢) [Colloq.]، قاڵ؛ كارامه؛ شاره‌زا؛ سه‌رده‌رچوو.
salter (sôl′tēr), ***n.*** (١) خوێ فرۆش؛ خوێ دروستكه‌ر.
(٢) گۆشت و ماسی سوێركه‌ر.
saltern (sôl′tērn), ***n.*** = **saltworks.**
saltigrade (sal′ti-grād′), ***adj.*** لاقی بۆ قونه‌كراوه؛ قونه‌كه‌ر.
saltiness (sôl′ti-nis), ***n.*** سوێری.

saltish (sôl′tish), *adj.* نەختێك سوێر.
salt lick, بەردە خوێیەکە کە گیاندار دەیلێسنەوە.
salt marsh, زەلکاوی خوێیاوی
saltpeter ; saltpetre (sôlt′pē′tēr), *n.* بەردەخوێ؛
نەتراتی پۆتاسیۆم و سۆدیۆم.
salt rheum, نەخۆشی پێست (بەتایبەتی بیرۆ).
salt shaker, خوێدان
salt-water (sôlt′wô′tēr, sôlt′wät′ēr), *adj.* هی ئاوی سوێر؛
لە ئاوی سوێردا ژیاو: *(~ fish)*.
salt water, سوێراو؛ ئاوی دەریا.
saltworks (sôlt′wûrks′), *n.* کارگەی خوێ؛ شوێنی خوێ
دروستکردن (لە ڕێی کوڵاندنی خوێ ئاوەکەوە).
salt-wort (sôlt′wûrt′), *n.* ئەسپوون. جۆرە گیایەکە سابوونی
لێ دروست دەکرێ
salty (sôl′ti), *adj.* (١) سوێر؛ زۆرخوێ (٢) بۆنی دەریای لێ دێت
(٣) قوت (قسە)؛ تیژ؛ بڕندە.
salubrious (sə-lōō′bri-əs, sə-lū′bri-əs), *adj.* سازگار
-salubriousness *(n.).*
salubrity (sə-lōō′brə-ti, sə-lū′brə-ti), *n.* سازگاری؛
بۆ تەندروستی باش بوون.
saluki (sə-lōō′ki), *n.* سەلووتی. تانجی؛ جۆرێکە لە سەگی ڕاو.
salutary (sal′yoo-ter′i), *adj.* (١) سازگار؛ بۆ تەندروستی باشە.
(٢) باش؛ بەسوود؛ بەکەڵك: *(a ~ effect)*.
-salutariness *(n.).*
salutation (sal′yoo-tā′shən), *n.* (١) سڵاو؛ سڵاولێکردن؛
بەخێرهاتن کردن؛ درووود. (٢) سڵاوی سەرەتای نامە (وەك: **Dear Sir,**).
salutatorian (sə-lōō′tə-tôr′i-ən), *n.* قوتابی بەخێرهاتنکەر؛
ووتاری بەخێرهاتن خوێنەرەوە؛ قووتابییەکە ووتاری بەخێرهاتن دەخوێنێتەوە
لە ئاهەنگی دەرچووندا. (بەگشتی قوتابی دووەم ئەم ووتارە دەخوێنێتەوە.
ووشەی " **valedictorian** " ببینە).
salutatory (sə-lōō′tə-tôr′i), *adj.* بەخێرهاتنی.
n. ووتاری بەخێرهاتن: کە ئەو قوتابییەی بە دووەم دەرچووە دەیخوێنێتەوە
لە ئاهەنگی دەرچوونی زانکۆو زانستگادا.
salute (sə-lōōt′, sə-lūt′), *v.t.* (١) سڵاولێکردن؛ بەخێرهاتن کردن.
(٢) سەلام بۆ کردن (سەربازی)؛ سەلام کردن؛ سەلام سەندنەوە.
(٣) شکۆپێدان؛ ڕێزگرتن؛ ئافەرین کردن
(٤) بەپیرەوەچوون؛ خۆ پێشکەش کردن
v.i. (١) سڵاوکردن؛ بەخێرهاتن کردن (٢) سەلام کردن (سەربازی).
n. (١) سڵاو؛ بەخێرهاتن؛ درووود (٢) سەلام (سەربازی).
(٣) تەقەی تۆپ (بۆ بەخێرهاتن کردنی ڕەسمی)
(٤) بەیداخ نەواندن (بۆ ڕێز پیشاندان).
salvable (sal′və-b′l), *adj.* (١) ڕزگار دەکرێ؛ دەتوانرێ ڕزگار بکرێ
(٢) ڕزگار دەکرێ لە فەوتاندن؛ دەرباز دەکرێت.
salvage (sal′vij), *n.* (١) ڕزگارکردنی کەشتی و بارەکەی و
کەشتییەوانەکانی لە مەترسی وەك ئاگر و نوقم بوون و داگیرکردن.
(٢) مز یا کرێی ئەم ڕزگارکردنە.
(٣) کەشتی و بار و کەشتییەوانی ڕزگارکراو
(٤) هێنانە سەرەوە یا دەرهێنانی کەشتی نوقوم بوو.
(٥) (ا) دەربازکردنی شتومەك لە ماڵ و شوێنی تری سووتاودا.
(ب) شتومەکی دەربازکراوی وەها. (ج) مز یا کرێی ئەم دەربازکردنە.
(د) دەسکەوتی فرۆشتنی ئەم شتومەکە
(٦) بەکارهێنانی شتومەکی دەربازکراو لە فەوتاندن.
v.t. (١) ڕزگارکردن (لە فەوتاندن، نوقوم بوون یا وەرگەڕانی کەشتی، ئاگر،
لافاو، بوومەلەرزە ...هتد).
(٢) هێنانە سەرەوە یا دەرهێنانی کەشتی نوقوم بووو وەرگەڕاو.
(٣) بەکارهێنانی شتی دەربازکراو (لە ئاگرو لافاو شتی وەها)
-salvageable *(adj.)* ; **salvager** *(n.).*
salvation (sal-vā′shən), *n.* (١) ڕزگارکردن؛ ڕزگاربوون؛ ڕزگاری.
(٢) هۆی ڕزگاری؛ هۆی ڕزگارکردن: *(Hard work is his ~ .)*
(٣) ڕزگارکردن یا ڕزگاربوون لە گوناه (ئاین)؛ گوناه پاك کردنەوە؛
گوناه لەسەر لابردن.
Salvation Army, لەشکری ڕزگاری: ڕێکخراوێکە بۆ یارمەتیدانی
هەژاران و ئاین بڵاوکردنەوە.
salve (sav, säv), *n.* (١) مەلحەم.
(٢) دەرمانی خەم ڕەوێن؛ خەم ڕەوێن؛ دڵنەوایی:
(Her kind words were a ~ for his sunken heart.)
(٣) مەرایی.
v.t. (١) مەلحەم لێدان. (٢) خەم ڕەواندنەوە؛ دڵخۆشی دانەوە؛ دڵنەوایی کردن.
(٣) مەرایی.
salve (salv), *v.t.* = **salvage.**
salver (sal′vēr), *n.* سینی؛ دەفری پەل.
salvia (sal′vi-ə), *n.* گوڵە مریەمی: ڕووەکێکی بۆن خۆشە لە توخمی
نەعنا.
salvo (sal′vō), *n.* (١) دەسرێژ؛ هاڕەی گوللە.
(٢) گوللە یا مووشەکی یەك لەدوای یەك تەقێنراو.
(٣) هاڕەی چەپڵە یا قاقای پێکەنین. (٤) کۆمەڵ یا ڕیزە پرسیار
salvo, خۆبەدەستەوەنەدان؛ بیانوو؛ ڕاکردن لە ئەرك؛ خۆدزینەوە؛ دوودڵی.
salvor (sal′vēr), *n. Also* **salver,** کەشتی یا مرۆڤی ڕزگارکەر
(لە نوقوم بوون، سووتان، لافاو...هتد).
samara (sam′ə-rə, sə-mâr′ə), *n.* بەرێکی ووشکی یەك دەنکییە
توێکڵەکەی لە شێوەی باڵدایە وەك بەری دارەڕەش.
samaritan (sə-mar′ə-t′n), *n.* (١) سامری: هاونیشتمانییەکی
" سامرە " لە فەلەستین (٢) کەسێکی دڵپاکە کە هەمیشە یارمەتی خەڵك دەدات.
adj. تایبەتی بە " سامرە " و دانیشتووانەکانی.
samarskite (sə-mär′skīt), *n.* سەمەرسکایت: کانزایەکی بریقەداری
ڕەشە ئاسن و یورانیۆم و هەندێ کانزای تری تێدایە.
samba (sam′bə, säm′bə), *n.* سەمایەکی بەرازیلییە لە بنچینەدا
ئەفەریقاییە.
v.i. سەمای " سامبە " کردن.
sambar (sam′bēr, säm′bēr), *n.* جۆرە ئاسکێکی زلی یاڵداری
شاخ سێپەلە.
sambo (sam′bō), *n.* سامبۆ: کەسێکی دوورەگ بەتایبەتی هی
قولەڕەش و هیندی ئەمەریکایی یا قولەڕەش و ئەورووپایی.
same (sām), *adj.* (١) هەمان؛ یەك (کات، شوێن):
(They died on the ~ day.)
(٢) چوونیەك؛ هاو؛ وەك یەك: *(He eats the ~ food every day.)*
(٣) نەگۆڕاو؛ وەك جاران: *(He looks the ~ as ever.)*
(٤) ناوبراو؛ پێشووتر ناوبراو.
pron. (the ~), (١) هەمان کەس، شت، یا ڕووداو.
(٢) کەسێکی زووتر ناوبراو.
adv. (the ~), هەمان شێوە؛ هەمان جۆر:
(He walks the ~ as his father.)
all the same, (١) لەگەڵ ئەوەشدا. (٢) بێ بایەخ؛ ناگرنگ؛ هیچ.
just the same, (١) بە هەمان شێوە. (٢) لەگەڵ ئەوەشدا.
sameness (sām′nis), *n.* (١) چوونیەکی؛ وەك یەکی؛ لەیەکچوون.
(٢) یەك نەوایی؛ نەگۆڕان.
samisen (sam′i-se′), *n.* ئامێرێکی مۆسیقی سێ ژێیی یابانییە.
samoan (sə-mō′ən), *adj.* سامۆیی؛ تایبەتی بە گەل و کلتووری
" سامۆوا " کە بریتییە لە کۆمەڵە دوورگەیەك لە زەریای هێمندیدا
n. (١) هاونیشتمانی " سامۆوا ".

(۲) زمانی " ساموٚوا "یی‌یه‌کان.

samovar (sam′ə-vär′, säm′ə-vär′), *n.* سه‌ماوه‌ر.

samp (samp), *n.* له‌په‌ی گه‌نمه‌شامی (خواردنێکی هیندی ئه‌مه‌ریکی‌یه).

sampan (sam′pən), *n.* جوٚره به‌له‌مێکی سه‌وڵ‌و بایه‌وانی چینی‌و یابانی‌یه.

sample (sam′p'l, säm′p'l), *n.* نموونه؛ وێنه؛ به‌رکوڵ: ***(a ~ of his work)***

v.t. (۱) به‌رکوڵ کردن؛ خوێ چه‌شتن؛ تاقیکردنه‌وه.
(۲) نموونه لێ وه‌رگرتن.

sampler (sam′plēr, säm′plēr), *n.* (۱) نموونه کوٚکه‌ره‌وه‌و تاقیکه‌ره‌وه. (۲) ئامێری نموونه وه‌رگرتن یا کوٚکردنه‌وه‌و تاقیکردنه‌وه.
(۳) پارچه قوماشی نه‌خش‌ونیگار له‌سه‌ر کراو.

sampling (sam′pliŋ), *n.* (۱) نموونه کوٚکردنه‌وه‌و تاقیکردنه‌وه.
(۲) شێوه‌ی ئه‌م کوٚکردنه‌وه‌و تاقیکردنه‌وه‌یه. (۳) نموونه؛ وێنه.

samurai (sam′oo-rī′), *n.* ساموورای: (ا) چینی سوپای یابان له‌کاتی ده‌ره‌به‌گیدا. (ب) ئه‌ندامێکی ئه‌م چینه؛ جه‌نگاوه‌ری یابانی.

sanative (san′ə-tiv), *adj.* [Rare], چاککه‌ره‌وه (نه‌خوٚشی)؛ سازگار.

sanatorium (san′ə-tôr′i-əm, san′ə-tō′ri-əm), *n.* *Also*-**sanatarium,** (۱) بووژانگه: جێیه‌کی سازگاره بوٚ بووژانه‌وه‌ی ئه‌وانه‌ی له نه‌خوٚشی هه‌ڵساونه‌ته‌وه یا ئه‌وانه‌ی تووشی نه‌خوٚشی قورس بوون.
(۲) خه‌سته‌خانه‌ی نه‌خوٚشی قورس (وه‌ك سیل).

sanatory (san′ə-tôr′i, san′ə-tō′ri), *adj.* سازگار؛ بوٚ ته‌ندرووستی باش؛ چاککه‌ره‌وه.

sanbenito (san′bə-nē′tō), *n.* (۱) به‌رگێکی گونیه‌یه کافری توٚبه‌کار له‌به‌ری ده‌کرد له‌کوٚندا. (۲) به‌رگێکی وه‌های ڕه‌شه به وێنه‌ی شه‌یتان‌و گڕی ئاگره‌وه ئه‌و کافرانه‌ی سزای هه‌ڵواسینیان به‌سه‌ردا درابوو له‌به‌ریان ده‌کرد.

sanctified (saŋk′tə-fīd′), *adj.* (۱) پیروٚز؛ پیروٚزکراو.
(۲) **sanctimonious** .

sanctify (saŋk′tə-fī′), *v.t.* (۱) ته‌رخان کردن بوٚکاری پیروٚز؛ پیروٚزکردن. (۲) پاك کردنه‌وه (له گوناه)؛ گوناه پاك کردنه‌وه.
(۳) پیروٚزکردن له‌ڕووی ئاینه‌وه: ***(to ~ a marriage)*** .
(٤) چه‌سپاندن‌و پیروٚزکردنی نه‌ریتێك؛ به پیروٚز دانان.

-samctification ***(n.)*** **; sanctifier** ***(n.)*****.**

sanctimonious (saŋk′tə-mō′ni-əs), *adj.* به ڕواڵه‌ت زوٚر خواپه‌رست؛ دووڕوویی ئاینی.

sanctimony (saŋk′tə-mō′ni), *n.* زوٚر خواپه‌رستی ڕواڵه‌ت؛ دووڕوویتی ئاینی؛ پیروٚزی دروٚ.

sanction (saŋk′shən), *n.* (۱) ده‌سه‌ڵات پێدان؛ ڕێ پێدان.
(۲) په‌سه‌ندکردن؛ پاڵپشتی کردن؛ هاندان. (۳) سزا. (٤) یاسا؛ فه‌رماننامه.
(٥) (*pl.*)، سزای دراو به‌سه‌ر وڵاتێکدا له‌لایه‌ن وڵاتانی تره‌وه: ***(to impose economic ~s on a country)***

v.t. (۱) ده‌سه‌ڵات پێدان؛ موٚرکردن.
(۲) په‌سه‌ندکردن؛ پاڵپشتی کردن؛ هاندان؛ ڕێ پێدان.

sanctity (saŋk′tə-ti), *n.* (۱) پیاوچاکی؛ پاکی.
(۲) پیروٚزی؛ پیروٚزیتی: ***(the ~ of a church, mosque, temple)*** .
(۳) به پیروٚز دانران: ***(the ~ of life)*** .
(٤) شتێکی پیروٚز.

sanctuary (saŋk′chōō-er′i), *n.* (۱) (ا) په‌رستگا؛ شوێنێکی پیروٚز. (ب) ناوجه‌رگه‌ی په‌رستگا یا شوێنی پیروٚز. (ج) نزرگه؛ مه‌زارگه.
(۲) په‌نا؛ په‌ناگا؛ پارێزگا؛ ئارامگه. (۳) داڵده.
(٤) پارێزگای باڵنده‌و گیاندار: جێیه‌که ته‌رخان کراوه بوٚ ژیان‌و زاوزێ کردنی ئه‌و گیاندارو باڵندانه‌ی تیایدان‌و ڕاوکردنی تێدا قه‌ده‌غه‌یه.

sanctum (saŋk′təm), *n.* (۱) شوێنێکی پیروٚز.
(۲) خه‌ڵوه‌تخانه؛ خه‌ڵوه‌ت؛ خه‌ڵوه‌تگا؛ ژووری تایبه‌تی به خوٚ.

sanctum sanctorum (saŋk′təm saŋk-tôr′əm), (۱)- شوێنێکی زوٚر پیروٚز؛ ناوجه‌رگه‌ی شوێنێکی پیروٚز.
(۲) شوێنێکی ته‌نهایی‌و تایبه‌تی به خوٚ (له‌ڕووی گاڵته‌وه).

sand (sand), *n.* (۱) لم.
(۲) (*pl.*)، که‌نار ده‌ریای لمین؛ شوێنی لمین.
(۳) لمی کاتژمێری لم.
(٤) (*pl.*)، ئه‌ختاڵه کات؛ چرکه؛ توٚزه کات: ***(the ~ of life)*** .
(٥) [Slang]، ئازایی؛ غیره‌ت. (٦) ڕه‌نگی لم.

v.t. (۱) لم پێوه‌کردن؛ لم هه‌ڵپرژاندن به‌سه‌ردا.
(۲) ساف‌ولووس کردن به سمارته؛ سمارته لێدان.
(۳) لم تێکه‌ڵاوکردن؛ لم تێکردن.
(٤) به لم داپوٚشین. (٥) پڕکردن له لم.

sandal (san′d'l), *n.* (۱) سوٚڵ؛ کاله؛ پێڵاوی سه‌رپێیی؛ نه‌عل.
(۲) قایشی سوٚڵ.

sandal (san′d'l), *n.* = **sandalwood.**

sandalwood (san′d'l-wood′), *n.* (۱) داروته‌خته‌ی سه‌نده‌ڵ (که سه‌خت‌و ڕه‌نگ کراوه‌و بوٚن خوٚشه). (۲) دره‌ختی سه‌نده‌ڵ.

sandarac (san′də-rak′), *n.* (۱) (ا) جوٚره دره‌ختێکه له توخمی سنه‌وبه‌ر. (ب) جه‌وی ئه‌م دره‌خته.
(۲) **realgar** .

sandarac tree, جوٚره دره‌ختێکی باکووری ئه‌فه‌ریقایه له توخمی سنه‌وبه‌ر داره‌که‌ی بوٚن خوٚشه‌و جه‌وی ده‌رده‌دات.

sandbag (sand′bag′), *n.* (۱) تووره‌که لم؛ کیسه لم؛ گونیه لم.
(۲) تووره‌که‌یه‌کی بچووك‌و باریکه‌له‌یه پڕه له لم (که وه‌ك چه‌ك به‌کارده‌هێنرێت).

v.t. (۱) تووره‌که لم به‌ده‌ور یا له‌به‌رده‌مدا دانان (بوٚ پاراستن له لافاو ...هتد)؛ به‌ربه‌ستکردن به کیسه لم. (۲) تووره‌که‌ی بچووك‌و باریکه‌له‌ی پڕ له لم پیادان.
(۳) [.Colloq]، به‌زوٚر شت پێ کردن.

sand bar, بستو یا به‌رزایی لمی که‌نار ده‌ریا و ڕووبار (که به‌هوٚی به‌رزاو نیشتاوه‌وه درووست ده‌بێت).

sandblast (sand′blast′, sand′bläst′), *n.* (۱) ته‌ووژمی هه‌وا یا هه‌ڵمی تێکه‌ڵ به لم (کانزاو شووشه‌و دیواری پێ پاك ده‌کرێته‌وه‌و ساف‌ولووس ده‌کرێت). (۲) مه‌کینه‌ی ئه‌م پاك کردنه‌وه‌و ساف کردنه.

v.t. پاك کردنه‌وه‌و ساف‌ولووس کردن به ته‌ووژمی هه‌واو لمی تێکه‌ڵ به لم.

sand-blind (sand′blīnd′), *adj.* نیمچه کوێر؛ چاوکز.

sand-box (sand′boks′), *n.* سندووقه لم (بوٚ یاری منداڵان یا کردن به مێڵی شه‌مه‌نده‌فه‌ره‌وه بوٚ نه‌خلیسکان).

sand-cast (sand′kast′, sand′käst′), *v.t.* کانزا داڕشتن له قالبی لمدا.

sand crack, قڵیشی سمی ئه‌سپ (ده‌بێته هوٚی شه‌ل).

sand dollar, ژیشکی ده‌ریا؛ گیاندارێکی خه‌پله‌یی پانکه‌ڵه‌یه حه‌ز به ناو لم ده‌کات.

sand eel, = **sand launce.**

sander (san′dēr), *n.* (۱) ساف‌ولووسکه‌ر به سمارته؛ سمارته‌که‌ر؛ سمارته‌لێده‌ر. (۲) مه‌کینه‌ی سمارته‌که‌ر؛ مه‌کینه‌ی ساف‌ولووسکه‌ر به سمارته.
(۳) لم بڵاوکه‌ره‌وه.

sanderling (san′dēr-liŋ), *n.* جوٚرێکه له چوٚله‌که‌ی لمی بچکوٚله.

sand flea, کێچی ناو لم.

sand fly, مێشی ناو لم.

sand-glass (sand′glas′, sand′gläs′), *n.* = **hourglass.**

sand grouse, مامری لم.

sand hopper, = **sand flea.**

sand launce, *Also* **sand launce** or **sand eel,** مارماسی لم.

sand-lot (sand′lot′), *adj.* تایبه‌تی به یاری ناو لم یا ده‌شتی به‌ره‌ڵا (به‌تایبه‌تی هی منالان): ***(~ baseball)*** .

sandman (sand′man′), *n.* پیاوێکی ئه‌فسانه‌یی‌یه گوایه منداڵ خه‌واڵوو ده‌کات به لم پرژاندنه ناو چاویانه‌وه.

sandpaper (sand′pā′pēr), *n.* سمارتە: کاغەزی سمارتە.
v.t. سمارتەکردن؛ سمارتەلێدان؛ ساف‌ولووس کردن بە سمارتە.
sandpiper (sand′pīp′ēr), *n.* چۆلەکەی لم: باڵندەیەکی بچووکی دەنووک درێژو ڕێکە لە کەناری دەریادا دەژی.
sandstone (sand′stōn′), *n.* بەردە لم: لمی وەك بەرد لێ هاتوو.
sandstorm (sand′stôrm′), *n.* گەردەلوول؛ گێژەلووکەی لم؛ گێژەلووکە.
sand-table (sand′tā′b'l), *n.* (١) مێزێکی قەراغ بەرزە لمی لەسەر ڕۆدەکرێ بۆ یاری منداڵان. (٢) مێزێکی لم لەسەرە نەخشەی لەسەر دەکرێ بۆ مناوەرەی سوپایی فێرکردن. (٣) مێزێکی خلیسکی خوارە کانزای تێکەڵاو بە لمی دەکرێتە سەر بۆ جیاکردنەوەی.
sandwich (sand′wich), *n.* ساندویچ: بابۆڵە؛ تێشوو.
v.t. (١) ترنجاندنە نێوان دوو شت یا کەسەوە؛ خستنە نێوانەوە وەك بەزۆر: *(to be ~ed between two things or persons)*
(٢) جێکردنەوە لە شوێنێکی تەسکدا بە ئاستەم.
sandwich-man, (١) کەسێکە کە تەختەیەکی ئاگاداری هەڵواسیوە بە سنگیداو یەکێکیش بە پشتیداو دەگەڕێ بە شەقامەکاندا، واتە خۆی وەك ساندویچ لێکردووە. (٢) ساندویچ فرۆش؛ بابۆڵە دروستکەر.
sandy (san′di), *adj.* (١) لماوی: لمانی؛ لمی.
(٢) شلۆق: نەچەسپیو؛ بێ بناغە؛ خۆ ڕانەگر. (٣) ڕەنگ لمی.
-**sandiness** *(n.).*
sane (sān), *adj.* (١) ژیر: بەمێشك: *(a ~ person)* .
(٢) بەجێ: درووست: *(a ~ policy)* .
sang (saŋ), *alternative past tense of* **sing.**
sangaree (saŋ′gə-rē′), *n.* جۆرێکە لە مەی
sang-froid (sän′frwå′), *n.* هێمنی: تێك نەچوون؛ لەسەرخۆیی؛ بەجەرگی.
sanguinaria (saŋ′gwi-nâr′i-ə), *n.* ڕووەکە خوێناوی: ڕووەکێکە لە توخمی خاشخاش ڕەگەکەی گەورەیە بۆ دەرمان بەکاردەهێنرێت.
sanguinary (saŋ′gwi-ner′i), *adj.* (١) خوێنین؛ خوێناوی؛ خوێن زۆر تیا ڕێژراو: *(a ~ battle)* .
(٢) خوێناوی؛ بە خوێن داپۆشراو.
(٣) خوێنڕێژ؛ خوێنخۆر؛ پیاوکوژ: *(a ~ ruler)*
-**sanguinarily** *(adv.)* ; **sanguinariness** *(n.).*
sanguine (saŋ′gwin), *adj.* (١) سوور (کوڵم، پێستی دەموچاو، ڕووخسار. (٢) سوور؛ ڕەنگ سوور؛ خوێنی.
(٣) بەجۆش؛ زووهەڵچوو؛ بەسۆز. (٤) خۆش بین؛ بە هیوا؛ دڵخۆش.
(٥) **sanguinary**
-**sanguinely** *(adv.)* ; **sanguineness** *(n.).*
sanguineous (saŋ-gwin′i-əs), *adj.* (١) خوێناوی؛ خوێنی تێدایە.
(٢) سوور: خوێنی (٣) خوێنین؛ تایبەتی بە خوێن ڕشتن.
(٤) خۆش بین؛ بە هیوا؛ پشت ئەستوور.
sanguinolent (saŋ-gwin′ə-lənt), *adj.* خوێناوی: خوێنی پێوەیە
sanicle (san′i-k'l), *n.* ڕووەکێکی لاسك درێژە لە توخمی مەعدەنووس بۆ تەندرووستی و دەرمان باشە.
sanies (sā′ni-ēz′), *n.* کێمو خوێن بە تێکەڵاوی.
-**sanious** *(adj.).*
sanitarian (san′ə-târ′i-ən), *adj.* تایبەتی بەپاك‌وتەمیزیو تەندرووستی
n. تەندرووستی زان؛ زانای تەندرووستی.
sanitarium (san′ə-târ′i-əm), *n.* = **sanatorium.**
sanitary (san′ə-ter′i), *adj.* (١) هی تەندرووستی؛ تەندرووستی: *(the ~ conditions are poor)*
(٢) پاك‌وتەمیز: خاوێن

sanitary engineer, ئەندازیاری تەندرووستی: ئەندازیارێکە سەرپەرشتی زێرابو ئاو دەکات.
sanitary napkin, دەسمەسڕی تەندرووستی: پەڕۆیەکە بۆ هەڵمژینی خوێنی ئافرەت لەکاتی بێ نوێژیدا.
sanitation (san′ə-tā′shən), *n.* (١) تەندرووستی گشتی؛ بە پاك‌وتەمیزی ڕاگرتنی زێرابو ئاوی ئاوشارو شتی وەها.
(٢) دەرکردن یا فڕێدانی پیسایی‌و چڵکاوی ئاو زێراب.
sanity (san′ə-ti), *n.* (١) ژیری؛ مێشك تەواوی.
(٢) بەجێیی‌و دروستی بڕیارو کردەوەی مرۆڤ.
sank (saŋk), *alternative past tense of* **sink.**
sannup (san′up), *n.* هیندی‌یەکی ئەمەریکی خێزاندار.
sans (sanz), *prep.* [Archaic or Poetic], بەبێ؛ بێ: *(~ teeth)* .
sanscrit (san′skrit), *n.* = **sanskrit.**
sansculotte (sanz′koo-lot′, sanz′kyoo-lot′), *n.* بێ پانتۆڵ: (ا) شۆڕشگێڕێکی فەرەنسی‌یە لەکاتی شۆڕشی فەرەنسیدا (ووتەیەکی سووکە نرابووە پاڵ شۆڕشگێڕەکانەوە کە گوایە ڕەش‌و ڕووت‌و بێ پانتۆڵن).
(ب) شۆڕشگێڕ.
-**sansculottic** *(adj.)* ; **sansculottism** *(n.).*
sansei (san′sā, sän′sā), *n. Also* **sansei,** نەوەی کۆچەری یابانی لە ئەمەریکا؛ ئەمەریکایی بە بنەچە یابانی.
sansevieria (san′sə-vi-ē′ri-ə), *n.* ڕووەکێکە لە توخمی شلێر گەڵاکانی ئەستوورو ڕەق‌و ڕم ئاساین.
Sanskrit (san′skrit), *n.* سانسکریت: زمانی وێژەی کلاسیکی، واتە کۆنی هیند.
adj. سانسکریتی؛ تایبەتی بە زمانی سانسکریت.
Santa (san′tə, san′ti), *n.* = **Santa Claus.**
adj. پیرۆز؛ پیاوچاك. (نازناوێکە بەتایبەتی بۆ شار): *(Santa Barbara, Santa Fe, etc.)*
Santa Claus; Santa Klaus (san′tə klôz′), سانتەکلۆز: بەگوێرەی نەریتی خاچ پەرستان پیاوچاکێکە دیاری بۆ منداڵان دەهێنێت لە لە جەژنی کریسمەسدا.
santonin ; santonine (san′tə-nin), *n.* ئاوێتەیەکی بلووری بێ ڕەنگە (کیمیا).
sap (sap), *n.* (١) ئاووگ؛ ئاووك؛ ئاووکی بەرزەڕۆ و نزمەڕۆی ڕووەك‌و دارودرەخت. (٢) ئاوی ژیان؛ خوێن.
(٣) تین؛ زیندەگی؛ زیندوویێتی؛ چوست‌وچالاکی؛ گڤ‌وگوڕ؛ هێز.
(٤) **sapwood** . (٥) [Slang]، کەسێکی بێ مێشکی ساویلکەی بوودەڵە.
sap (sap), *n.* لەغەمێکی تەسك‌و دوورودرێژە لێ دەدرێت بۆ گەیشتنە بنکەی دوژمن.
v.t. (١) بنکەن کردن.
(٢) هێز لێ بڕین؛ بێ تین کردن؛ ووشك کردنەوە؛ لاوازکردن: *(The heat ~ped his strength.)*
v.i. (١) لەغەم لێدان؛ خەنەق لێدان.
(٢) گەیشتنە بنکەی دوژمن بە لەغەم.
sapajou (sap′ə-jōō′), *n.* مەیموون؛ جۆرە مەیموونێکە.
sapanwood ; sappanwood (sə-pan′wood′), *n.* (١) جۆرە درەختێکی ناوچە گەرمەکانە بۆیەیەکی سووری لێ دەردەهێنرێت.
(٢) داری ئەم درەختە.
saphead (sap′hed′), *n.* [Colloq.], کەسێکی بێ مێشك‌و ساویلکە.
sapheaded (sap′hed′id), *adj.* [Colloq.], بێ مێشك؛ کەر؛ گەوج؛ ساویلکە.
saphena (sə-fē′nə), *n.* یەکێکە لە دوو دەماری گەورەی خوێن لەلاقدا.
-**saphenous** *(adj.).*
sapid (sap′id), *adj.* (١) بەتام؛ تام‌و بۆن خۆش.
(٢) خۆش (بۆ زاخاوی مێشك).

-**sapidity** *(n.)*.
sapience (sā′pi-əns), *n. Also* **sapiency**, دانایی؛ ژیری؛ زانایی.
sapient (sā′pi-ənt), *adj.* دانا (هەندێك جار لەڕووی لاقرتێوە)؛ ژیر؛ زانا
sapless (sap′lis), *adj.* (١) ووشك و برنگ؛ سیس؛ بێ ئاووک.
(٢) بێ هێز؛ سست؛ لاواز؛ بێ تاقەت؛ بێ تین؛ مردوو (مەجاز).
sapling (sap′liŋ), *n.* (١) نەمام (٢) لاو؛ گەنج. (٣) بەچکە تانجی.
sapodilla (sap′ə-dil′ə), *n.* (١) درەختێکی هەمیشە سەوزی ناوچە گەرم و تەڕەکانی ئەمەریکایە. (٢) بەری ئەم درەختە.
saponaceous (sap′ə-nā′shəs), *adj.* سابووناوی؛ سابوونی.
saponifiable (sə-pon′ə-fī′ə-b'l), *adj.* دەکرێ بە سابوون.
saponify (sə-pon′ə-fī′), *v.t.* کردن بە سابوون.
v.i. بوون بە سابوون.
-**saponifier** *(n.)*; **saponification** *(n.)*.
saponin (sap′ə-nin), *n.* سابۆنین: ماددەیەکی سابوونی‌یە لە دارسابووندا (کیمیا).
sapor ; sapour (sā′pēr, sā′pôr), *n.* بۆن و بەرامە؛ بۆن؛ تام.
-**saporous** *(adj.)*.
sapota (sə-pō′tə), *n.* = **sapodilla.**
sappanwood (sə-pan′wood′), *n.* = **sapanwood.**
sapper (sap′ēr), *n.* ئەندازیاری سوپا (بەتایبەتی هی ئینگلیزی).
sapphire (saf′īr), *n.* (١) گەوهەری شین؛ یاقووتی شین.
(٢) ڕەنگی ئەم بەردە بەنرخە.
adj. شینی ئاسمانی؛ شینی یاقووتی؛ شینی مەیلەو سەوز.
sapphirine (saf′ēr-in, saf′ə-rīn′), *adj.* شینی یاقووتی؛ شینی ئاسمانی.
n. سلیکاتی مەگنیسیۆم و ئالۆمنی شین یا سەوز.
sapphism (saf′iz'm), *n.* = **lesbianism.**
sappy (sap′i), *adj.* (١) تەڕوبڕ؛ ئاودار.
(٢) بەتین؛ زیندوو؛ بە گڤ وگوڕ؛ چوست وچالاك؛ بەهێز.
(٣) [Slang]، هیچ وپووچ؛ بێ تام؛ بێ مانا.
-**sappily** *(adv.)* ; **sappiness** *(n.)*.
sapremia , sapraemia (sə-prē′mi-ə), *n.* = **septicemia.**
sapro- ;sapr- (sap′rō, sap′rə), پێشگرێکە بەمانای: ڕزیو؛ گەنیو؛ مردوو: پووکانەوە؛ پواو: *(saprogenic)* .
saprogenic (sap′rə-jen′ik), *adj. Also* **saprogenous**, (١)- پووکێنەرەوە؛ دەبێتە هۆی ڕزانن یا گەنین. (٢) لە پووکانەوە یا ڕزینەوە هاتووە.
saprolite (sap′rə-līt′), *n.* بەردی ڕزیو یا پووکاوە.
saprophagous (sə-prof′ə-gəs), *adj.* بۆگەنخۆر؛ شتی گەنیو خۆر
saprophyte (sap′rə-fīt′), *n.* زیندەوەرێك یا ڕووەکێکە کە لەسەر شتی گەنیو و پووکاوە دەژی.
-**saprophytic** *(adj.)*.
sapsucker (sap′suk′ēr), *n.* ئاووگ هەڵمژە: دارکونکەرەیەکە ئاووگی دار هەڵدەمژێت
sapwood (sap′wood′), *n.* ئەو چینە ئاووگدارە نەرمەی قەدی درەختە کە لەژێر توێکڵەکەوەیە.
saraband (sar′ə-band′), *n.* سەربەند: (أ) سەمایەکی ئیسپانی جوانە (ب) مۆسیقای ئەم سەمایە.
saracen (sar′ə-s'n), *n.* (١) عەرەب
(٢) موسڵمان (بەتایبەتی لەکاتی شەڕی خاچ پەرستیدا).
sarcasm (sär′kaz'm), *n.* (١) تەوس: لاقرتێ.
(٢) لاقرتێ کردن: بە تەوسەوە ووتن.
sarcastic (sär-kas′tik), *adj.* (١) بە تەوس: بە لاقرتێ؛ بە تەوسەوە: *(a ~ statement)*
(٢) حەز بە لاقرتێ کەر؛ قسە بە تەوس: *(a ~ person)* .
-**sarcastically** *(adv.)*.
sarcenet (särs′net), *n.* قوماشێکی ئاوریشمی نەرم و تەنکە.
sarco- ; sarc- (sär′kō, sär′kə), پێشگرێکە بەمانای: گۆشت: *(sarcology)*
sarcocarp (sär′kə-kärp′), *n.* (١) گۆشتی میوەی ناوکدار (قۆخ، هەڵووژە). (٢) گۆشتی میوە؛ کرۆکی میوە.
sarcology (sär-kol′ə-ji), *n.* توێکاری ڕیشاڵە نەرمەکانی لەش.
sarcoid (sär-koid′), *adj.* گۆشتی؛ گۆشت ئاسا؛ لە گۆشت چوو.
sarcoma (sär-kō′mə), *n.* سندانی شێرپەنجەیی ڕیشاڵە لێکدەرەکانی لەش.
sarcomatosis (sär-kō′mə-tō′sis), *n.* تەنینەوەی سندانی شێرپەنجەیی بە ڕیشاڵە لێکدەرەکانی لەشدا.
sarcophagus (sär-kof′ə-gəs), *n.* دارتەرمی بەردین.
sarcous (sär′kəs), *adj.* (١) گۆشتی؛ لە گۆشت پێکهاتوو.
(٢) ماسولکەیی؛ لە ماسولکە پێکهاتوو.
sard (särd), *n.* سەرد: جۆرێکە لە یاقیقی ڕووناکی سووری پرتەقاڵی.
sardine (sär-dēn′), *n.* ساردین: جۆرە ماسی‌یەکی زۆر بچکۆلەیە دەکرێتە قوتووەوە.
sardius (sär′di-əs), *n.* = **sard.**
sardonic (sär-don′ik), *adj.* لاقرتێیی؛ بە تەوسەوە؛ لاقرتێکەر: *(a ~ smile, tone of voice, etc.)*
-**sardonically** *(adv.)*.
sardonyx (sär′də-niks), *n.* جۆرێکە لە یاقیق هێڵی سوور و پرتەقاڵی یان قاوەیی و سپی تەریبی تێدایە
sargasso (sär-gas′ō), *n.* جۆرێکە لەگیای دەریایی
sarge (särj′), *n.* [Colloq.] = **sergeant.**
sari (sä′rē), *n.* ساری: کراسی ئافرەتی هیندی.
sark (särk), *n.* [Scot. or Archaic], = **shirt.**
sarmentose (sär-men′tōs), *adj.* تەرزی باریك و درێژ فڕێدەری ڕەگ داکوتاو وەك شلیك.
sarong (sə-rôŋ′, sä′rôŋ′), *n.* بەرگێکی ژنانە و پیاوانەی دوورگەکانی پاسیفیکە بریتی‌یە لە قوماشێکی ڕەنگاوڕەنگی لەخۆوە پێچراو وەك پەشتەمال یا تەنوورە.
sarracenia (sar′ə-sē′ni-ə), *n.* ڕووەکێکی زەلکاوی ئەمەریکی‌یە گەڵاکانی لە سوراحی دەچن جانەوەر دەگرن وەك تەڵە بۆ خۆراکی ڕووەکەکە.
sarsaparilla (särs′pə-ril′ə), *n.* (١) ڕووەکێکی ناوچە گەرمەکانی ئەمەریکایە ڕەگەکانی بۆن خۆشن و گەڵاکانی لە دڵ دەچن.
(٢) ڕەگی ووشك کراوەی ئەم ڕووەکە (بۆ تام و بۆن خۆش کردن بەکاردێت).
(٣) خواردنەوەیەکی شیرینە ئەم بۆن و بەرامەیەی تێکراوە.
sartor (sär′tēr), *n.* بەرگدروو (ووشەیەکی وێژەیی و قۆشمەیە).
sartorial (sär-tôr′i-əl, sär-tō′ri-əl), *adj.* (١) بەرگدروویی؛ هی بەرگدرووان و پیشەکەیان.
(٢) بەرگی؛ تایبەتی بە جل وبەرگ (بەتایبەتی هی پیاوان).
(٣) تایبەتی بە ماسولکەی بەرگدروو (ووشەی داهاتوو ببینە).
sartorious (sär-tôr′i-əs, sär-tō′ri-əs), *n.* ماسولکەی بەرگدروو؛ ماسولکەیەکی باریك و درێژە بە درێژایی پێشەوەی ڕان.
sash (sash), *n.* پشتێن.
sash (sash), *n.* چوارچێوە خلیسکەی دەرگا و پەنجەرە.
sashay (sa-shā′), *v.i.* [Colloq.], (١) بە کەش وفشەوە ڕۆیشتن؛ خۆبادان. (٢) هەنگاونان لە سەمادا بە شێوەی خلیسکان.
n. [Colloq.], گەشت؛ گەڕان؛ سەیران.
saskatoon (sas′kə-tōōn′), *n.* ساسکەتوون: دەوەنێکی ئەمەریکایی گوڵ سپی‌یە بەرەکەی دەخورێت.
sass (sas), *n.* [Colloq.], بێ شەرمی؛ چارقایمی؛ قسە پێ ووتنەوە؛

لە گەورەی خۆ هەڵگەڕانەوە.

sassaby (sas′ə-bi), *n.* جۆرە ئاسکە کێوی‌یەکی گەورەی ئەفەریقایی‌یە.

sassafras (sas′ə-fras′), *n.* (١) ساسافراس: جۆرە درەختێکی ئەمەریکی گوڵ زەردی بەردارە. (٢) توێکڵی وشك کراوەی ئەم درەختە (بۆ پزیشکەوانی و تام خۆش کردن بەکاردەهێنرێت). (٣) ئەم تامو بۆنو بەرامەیە.

sassy (sas′i), *adj.* [Colloq.]. (١) بێ حەیا؛ چەقاوەسوو؛ بزێوو دەم هەراش *(a ~ child)*. (٢) زەق و بێ شەرمانە (جل‌وبەرگ).

-sassily *(adv.)*; **sassiness** *(n.)*.

sassy (sas′i), *n.* درەختێکی ئەفەریقایی توێکڵ‌و دار ژەهراوی‌یە. (پێشی دەوترێ: " **sassy bark** ").

sassywood (sas′i-wood′), *n.* = **sassy.**

sat (sat), *past tense and past participle of* **sit.**

satan (sā′t'n), *n.* شەیتان

satanic (sā-tan′ik, sə-tan′ik), *adj.* شەیتانی؛ شەیتانانە.

-satanical *(adj.)* ; **satanically** *(adv.)*.

Satanism (sā′t'n-iz'm), *n.* شەیتان پەرستی

satchel (sach′əl), *n.* جانتای دەست؛ جانتای قوتابی.

sate (sāt), *v.t.* (١) تێرکردن (٢) ئینتەلاپێکردن: لە ئەندازە بەدەر تێرکردن؛ لەبەرچاو خستن (بەهۆی زۆر پێدانەوە؛

sat (sat, sāt), *archaic past tense and past participle of* **sit.**

sateen (sa-tēn′), *n.* ساتین: قوماشێکی لووسی لۆکەیە لە ئاوریشم دەچێت.

satellite (sat′ə-līt′), *n.* (١) بەردەست؛ کلك (مرۆڤ)؛ دواکەوتە؛ پاشکۆ؛ کلکەلەقێکەر. (٢) ئەستێرەیەکی گەڕۆکی بچووکە کە بەدەوری یەکێکی گەورەتردا دەسووڕێتەوە؛ مانگ. (٣) مانگی دەستکرد. (٤) وڵاتی پاشکۆ (کە ژێردەستەی وڵاتێکی گەورەترە لە خۆی‌و لە قسەی دەرناچی)؛ کلك (وڵات)

satiability (sā′shi-ə-bil′ə-ti, sā′shə-bil′ə-ti), *n.* تێری؛ تێربوون؛ تێرخواردن.

satiable (sā′shi-ə-b'l, sā′shə-b'l), *adj.* تێر دەبێت؛ تێر دەخوات؛ تێر دەکرێت؛ تێربوونی بۆ هەیە.

-satiableness *(n.)* ; **satiably** *(adv.)*.

satiate (sā′shi-āt′), *adj.* تێر؛ تێروتەسەل؛ مڕ.

v.t. (١) تێرکردن (٢) لەبەرچاو بردن (بە زۆر تێرکردن)؛ زۆر مڕکردن.

-satiation *(n.)*.

satiety (sə-tī′ə-ti), *n.* (١) تێری؛ تێربوون؛ مڕبوون. (٢) لەبەرچاوکەوتن (لەبەر زۆر تێری)؛ زۆر تێری؛ زۆر مڕی.

satin (sat′'n), *n.* قوماشی ئاوریشم.

adj. ئاوریشمی؛ ساف‌ولووس.

satinet ; satinette (sat′'n-et′), *n.* (١) قوماشی ئاوریشمی تەنك‌و گەنگ. (٢) قوماشێکی ئەستووری لۆکەو خوری‌یە.

satinwood (sat′'n-wood′), *n.* (١) دارو تەختەیەکی ساف‌ولووسە کەرەسەی ناومالی لێ دروست دەکرێت. (٢) درەختێکی " ماهۆگەنی " یە دارو تەختەکەی زۆر ساف‌ولووسە.

satiny (sat′'n-i), *adj.* ئاوریشمی؛ ساف‌ولووس‌و بریقەدار.

satire (sat′īr), *n.* (١) هەڵبەست یا چیرۆکی لاقرتێ‌و داشۆری‌و دەمەلاسکێ‌و پلارهاوێژی. (٢) (ا) وێژەی وەها. (ب) هونەری نووسینی ئەم جۆرە وێژەیە (٣) بەکارهێنانی لاقرتێ، دەمەلاسکێ، یا قسەی بە توێکڵ لە دووان یا نووسیندا؛ پلارهاویشتن

satiric (sə-tir′ik, sa-tir′ik), *adj.* = **satirical.**

satirical (sə-tir′i-k'l, sa-tir′i-k'l), *adj.* لاقرتێیی؛ دەمەلاسکەیی؛ پلارهاوێژی: *(a ~ poem, piece of writing, etc.)*.

-satirically *(adv.)* ; **satiricalness** *(n.)*.

satirist (sat′ə-rist), *n.* (١) نووسەری هەڵبەست یا چیرۆکی لاقرتێ‌و پلارهاویشتن. (٢) لاقرتێکەر؛ پلارهاوێژ.

satirize (sat′ə-rīz′), *v.t.* لاقرتێ پێکردن؛ پلار تێگرتن؛ گاڵتەپێکردن؛ دەمەلاسکێ کردن.

satisfaction (sat′is-fak′shən), *n.* (١) دڵ ئاوخواردنەوە؛ ڕەزامەندی؛ ڕازی کردن؛ ڕازی بوون. (٢) (ا) گوناه یا تاوان پاکردنەوە بە سزا چەشتن (ئاین). (ب) بۆ بژاردن (ج) قەرزدانەوە؛ ئەرکی سەرشان بەجێهێنان. (٣) هۆی ڕەزامەندی؛ هۆی دڵ ئاوخواردنەوە.

give satisfaction, (١) ڕازی کردن؛ قایل کردن؛ دڵ ئاو پێ خواردنەوە. (٢) ڕازی بوون بە شیربازی لەگەڵ کردن یا زۆران لەگەڵ گرتن.

to one's (own) satisfactizzon, بە دڵی خۆ.

satisfactorily (sat′is-fak′tēr-ə-li), *adv.* بە باشی؛ بە ڕێك‌وپێکی: *(to do a job ~)*.

satisfactory (sat′is-fak′tēr-i), *adj.* باش؛ مام ناوەندی؛ پەسەند: *(to get a ~ grade on a test ; to do a ~ job)*

-satisfactoriness *(n.)*.

satisfy (sat′is-fī), *v.t.* (١) (ا) ڕازی کردن. (ب) ئارەزوو شکاندن. (٢) پەیڕەوی کردن. (٣) دڵنیا کردن. (٤) (ا) دانەوە (قەرز) (ب) ئەرکی سەرشان بەجێهێنان. (٥) بۆ بژاردن.

v.i. ڕازی بوون؛ دڵ ئاوخواردنەوە؛ دڵنیابوون.

satrap (sā′trap, sat′rəp), *n.* (١) فەرمانڕەوای ناوچەیی ئێرانی کۆن. (٢) فەرمانڕەوای خواردەست یا ئاسەرەکی بەزەبروزەنگ.

satrapy (sā′trə-pi, sat′rə-pi), *n.* (١) دەسەڵات‌و پلەوپایەیەی فەرمانڕەوای ناوچەیی ئێرانی کۆن؛ فەرمانڕەوایەکی وەها. (٢) ناوچەیەکی ئێرانی کۆن

saturant (sach′ēr-ənt), *n.* ماددەی تێرکەر یا تێراوکەر

saturate (sach′oo-rāt′), *v.t.* (١) تێرکردن؛ تێراوکردن؛ پاراوکردن؛ لە ئەندازە بەدەر تێکردن (٢) خووساندن؛ لە شلە هەڵکێشان؛ سەرانسەر یا هەموو گرتنەوە. (٣) پڕکردن؛ زۆر پڕکردن؛ زۆر تێکردن. (٤) تێدا تواندنەوە هەتا بتوانرێ (کیمیا)؛ یەق پێکردنەوە (کیمیا).

adj. (١) تێراو؛ پڕ؛ پاراو؛ تێر. (٢) تۆخ (ڕەنگ).

-saturable *(adj.)* ; **saturability** *(n.)* ; **saturator** *(n.)*.

saturated (sach′oo-rāt′id), *adj.* (١) تێراو؛ پاراو؛ تێر؛ پڕ (هەڵمژین). (٢) خووساو.

saturation (sach′oo-rā′shən), *n.* (١) (ا) تێراوی؛ تێری؛ پاراوی؛ پڕی (هەڵمژین)؛ خووسان. (ب) تێراوکردن؛ پاراوکردن؛ پڕکردن؛ تێرکردن (٢) یەق کردنەوە (کیمیا). (٣) پاراوی موگناتیسی. (٤) ڕوونی یا تۆخی ڕەنگ. (٥) پڕکردنی بازاڕ لە فرۆتەنی‌یەك. (٦) داگرتنەوەی نیشانێك بە بۆمبا یا مووشەك‌و لەناوبردنی.

saturation point, پلەی تێراوی، پاراوی، یا پڕی؛ پلەی یەقکردنەوە.

Saturday (sat′ēr-di), *n.* شەممە.

Saturn (sat′ērn), *n.* (١) خودای کشتوکاڵ (ئەفسانەی ڕۆمانی). (٢) ساتۆرن: دووەم گەورەترین ئەستێرەی گەڕۆکە و شەشەمە لە دووری‌یەوە لە خۆر؛ ئەستێرەیەکی بەیانی‌یە دوای نیوەشەو هەڵدێت. (٣) قورقوشم.

saturnalia (sat′ēr-nā′li-ə), *n.* (١) ئاهەنگی خودای ڕۆمانی " ساتۆرن ". (٢) ئاهەنگی بەرەڵا.

Saturnian (sə-tūr′ni-ən), *adj.* (١) تایبەتی بە خودای ڕۆمانی " ساتۆرن" لە چەرخەکەی ڕۆی دەووترا " سەردەمی زێڕین". (٢) خۆش گوزەرانی؛ خۆشی‌و ئاسوودەیی.

(٣) تایبەتی بە ئەستێرەی گەرۆکی " ساتۆرن ".
saturniid (sə-tûr′ni-id), *n.* جانەوەرێکی باڵدارە لە پەپوولە دەچێت.
saturnine (sat′ĕr-nīn′), *adj.* (١) سست؛ خاو؛ بەرچاو تاریک؛ پووگرژ؛ مۆن؛ بەست؛ بەدبین؛ ئەدوو (٢) (ا) قورقوشمی. (ب) ژەهری قورقوشم لێدراو.
saturnism (sat′ĕr-niz′m), *n.* ژەهری قورقوشم لێدان.
satyr (sat′ĕr, sā′tĕr), *n.* (١) بوونەوەر یا دەعبایەکی حەشەری سەرخۆشی دارستانە لە ئەفسانەی یۆناندا گوێی قوتەو شاخەکانی کورتن سەرو لەشی لەهی مرۆڤ دەچێت و لاقی لە هی بزن. (٢) پیاوێکی حەشەری؛ پیاوی بەخرۆش؛ پیاوی کێرچڵێس. (٣) جۆرێکە لە پەپوولەی باڵ قاوەیی.
-satyric ; satyrical *(adj.)*.
satyriasis (sat′ə-rī′ə-sis), *n.* حەشەرێتی بی ئەندازەی پیاو؛ زۆر بەخرۆشی (پیاو).
satyromaniac (sə-tir′ōmā′ni-ak′), *n.* پیاوی زۆر حەشەری.
sauce (sôs), *n.* (١) سۆس؛ ساس. (٢) میوەی هاڕراو لێنراو. (٣) ئاوی شلە (٤) مەزە زیادکەر؛ خۆشکەر؛ تام پێدەر؛ تام خۆشکەر. (٥) [Colloq.]، بێ حەیایی؛ بێ شەرمی (٦) [Dial]، سەوزە. (٧) [Slang] مەی؛ عەرەق.
sauce-box (sôs′boks′), *n.* [Colloq.]، منداڵێکی چەقاوەسوو یا بێ حەیا
saucepan (sôs′pan′), *n.* مەنجەڵۆکەی دەسکدار.
saucer (sô′sĕr), *n.* ژێرپیاڵە؛ ژێر کووپ.
saucy (sô′si), *adj. Also* sassy, (١) بێ شەرم؛ بێ حەیا؛ چەقاوەسوو؛ لە گەورەی خۆ هەڵگەڕاوە (٢) قنج‌وقیت؛ بەجۆش؛ بزێو. (٣) تەڕپۆش.
-saucily *(adv.)* ; sauciness *(n.)*.
sauerkraut (sour′krout′), *n. Also* sour-crout, ترشیاتی کەلەرم (خواردنێکی ئەڵمانییە).
sauger (sô′gĕr), *n.* جۆرە ماسییەکی ڕووباری ئەمەریکییە
sauna (sou′nä), *n.* سۆنە. گەرماوی هەڵم.
saunter (sôn′tĕr), *v.i.* پیاسەکردن؛ لۆژلۆژ ڕۆیشتن.
n. پیاسە؛ لۆژ لۆژ ڕۆیشتن.
saurel (sô′rəl), *n.* ماسییەکی دەریاییە.
saurian (sô′ri-ən), *adj.* مارمێلکەیی؛ تایبەتی بە مارو مارمێلکەو تیمساح و داینەسۆر
n. مارمێلکەو ئوخمەکەی کە تیمساح و داینەسۆریش دەگرێتەوە بەپێی پۆل پۆل کردنی کۆن
sauro- (sô′rō, sô′rə), *Also* saur-, پێشگرێکە بە مانای مارمێلکە: *(sauropod)*
sauropod (sô′rə-pod′), *n.* جۆرێکە لە داینەسۆر کە گیاندارێکی زل قرتێکەرتووە
adj. تایبەتی بەم گیاندارەو توخمە قرتێکەوتووەکەی
-sauropodous *(adj.)*.
saury (sô′ri), *n.* جۆرە ماسییەکی دەریایی باریکەلەی لمۆز درێژە
sausage (sô′sij), *n.* گۆشتی قیمەکراوی بەهارات پێوەکراوی وەك مارماره لێکراو
sauté (sō-tā′), *adj.* سووره‌وه‌کراو
v.t. سوورکردنەوە (پیاز): *(to ~ some onions)* .
n. خواردەمەنی سوورەوەکراو
sauterne (sō-tûrn′), *n. Also* sauternes, جۆرێکە لە شەرابی سپی
savage (sav′ij), *adj.* (١) دڕندە: *(a ~ tiger, person, etc.)* . (٢) کێوی؛ سەرەتایی؛ دەشتەکی؛ بێ شارستانی: *(a ~ tribe)* . (٣) بێ ئەزاکەت؛ کەرتر؛ هیچ نەزان (٤) دڵڕەق؛ بێ بەزەیی (٥) تووڕەوترو؛ تەنگەچیکڵانە.
n. (١) کەسێکی دەشتەکی و هیچ نەزان؛ کەسێکی کێوی و بێ شارستانی (٢) کەسێکی دڕندەو بێ بەزەیی. (٣) کەسێکی بێ ئەزاکەت و ڕەشۆکی.
-savagely *(adv.)* ; savageness *(n.)*.
savagery (sav′ij-ri), *n.* (١) کێوێتی؛ دەشتەکێتی؛ بێ شارستانێتی. (٢) دڕندەیەتی؛ دڕندەیی. (٣) کردەوەی دڕندانە. (٤) دڕندە گەل؛ گیانداری دڕندە بەگشتی.
savagism (sav′ij-iz′m), *n.* = savagery.
savanna, savannah (sə-van′ə), *n.* (١) دەشتی ڕووت‌وقووت و بێ داروبرەخت (بەتایبەتی لە نزیکی ناوچە گەرمەکان). (٢) لەوەڕگای کەم داروبرەخت (بەتایبەتی لە ناوچە گەرمەکانی زەوییدا).
savant (sə-vänt′, sav′ənt), *n.* زانا؛ دانا.
save (sāv), *v.t.* (١) ڕزگارکردن (لە مەترسی): *(to ~ a person from drowing)* (٢) پاراستن؛ هێشتنەوە بۆ دواڕۆژ. (٣) پاشەکەوت کردن؛ هەڵگرتن؛ خستنەلاوە؛ کۆکردنەوە (پارە): *(She ~s half of her salary.; We have to ~ up some money for the trip.; We should ~ some of this meat for tomorrow.)* (٤) بۆ گەڕاندنەوە؛ بۆ هێشتنەوە؛ لە کیس نەدان: *(This train ~s several hours.; That will ~ me a lot of trouble.)* (٥) ڕزگارکردن (لە گوناه): *(Christ came into the world to ~ sinners.)*
v.i. (١) پاشەکەوت کردن؛ پارە کۆکردنەوە؛ پارە هەڵگرتن. (٢) ڕزگارکردن. (٣) پاراستن (٤) مانەوە؛ لەناو نەچوون. (٥) ڕزگارکردن (لە گوناه).
-savable ; savaeble *(adj.)*.
save (sāv), *prep.* بێجگە لە؛ جگە لە: *(No man enjoys self-reproach ~ a masochist.)*
conj. (١) جگە لە؛ بێجگە لە. (٢) [Archaic]، تەنها؛ ئەگەر لەبەر ئەوە نەبێت: *(I am fine ~ that I have a cold.)*
save-all (sāv′ôl′), *n.* (١) کشت پارێزەر (نامێن). (٢) بەرگی ئاودامانی دەرەوە (وەك هی کرێکار)
saver (sāv′ĕr), *n.* پاشەکەوتکەر؛ لەکیس نەدەر (ئەم وشەیە لە وشەی ناوێتەدا بەکاردەهێنرێت): *(labor ~ ; time ~)* .
savin; savine (sav′in), *n.* (١) جۆرە سەروویەکی پەل بڵاوی کورتە؛ سەرووی کێوی. (٢) ڕۆنی ئەم سەرووە (دەکرێت بە دەرمان).
saving (sāv′iŋ), *adj.* (١) ڕزگارکەر؛ پارێزەر (٢) پاشەکەوتکەر؛ پارە کۆکەرەوە یا هەڵگر. (٣) بێجگەلێکەر. (٤) بۆ گەڕێنەرەوە؛ بۆ هێڵەرەوە
n. (١) ڕزگارکردن؛ پاراستن. (٢) پاشەکەوت کردن؛ پارە هەڵگرتن یا کۆکردنەوە. (٣) بۆ گەڕانەوە؛ بۆمانەوە. *(a ~ of 10%)* (٤) (*pl.*)، پارەی نوستوو؛ پارەی مۆڵ؛ پارەی پاشەکەوت کراو یا هەڵگیراو (٥) دەرهاویشتن؛ بێجگەکاری؛ نەگرتنەوە.
saving (sāv′iŋ), *prep.* (١) دوور لە ڕووت؛ لەگەڵ ڕێزمدا (بۆ ئێوە). (٢) جگە لە؛ بێجگە لە.
conj. جگە لە؛ بێجگە لە
saving account, حسابی پاشەکەوت (لە بانقدا).
saving bank, بانقی پاشەکەوت.
savior, saviour (sāv′yĕr), *n.* (١) ڕزگارکەر؛ ئازادکەر. (٢) [S-]، عیسا: *(The ~)* .
savoir-faire (sav′wär-fâr′), *n.* [Fr.]. سەلیقە؛ لێهاتوویی کۆمەڵایەتی؛ دانایی کۆمەڵایەتی

savor , savour (sā′vēr), ***n.*** (١) (ا) تام؛ بۆن و بەرامە؛ بۆن؛ چەژ؛
چەش (ب) تامی تایبەتی؛ بۆن و بەرامەی تایبەتی. (٢) تایبەخۆ.
(٣) نیشانە (٤) [Archaic]، ناوبانگ؛ ناو.
v.i. (١) بۆنێکی تایبەتی لێهاتن؛ تامێکی تایبەتی بوون:
(Italian cooking ~s of garlic.)
(٢) لەوەچوون؛ لێکردن؛ لێچوون؛ وەك ئەوە وابوون.
(٣) دەرخستن؛ نیشانەی ئەوە بوون.
v.t. (١) تامێکی تایبەتی پێدان.
(٢) تامێك یا بۆن و بەرامەیەکی تایبەتی هەبوون.
(٣) لەوەچوون؛ نیشانەی ئەوە بوون؛ دەرخستن.
(٤) بە دڵەوە نووسان؛ پێ خۆش بوونی تام و بۆنی شتێك؛ بەدڵ بوون؛
بە خۆشییەوە چەشتن: ***(He ~ed the wine.)***
savorless ; savourless (sā′vēr-lis), ***adj.*** بێ تام؛
بێ تام و بۆن و بەرامەی تایبەتی.
savory; savoury (sā′vēr-i), ***adj.*** (١) تام و بۆن و بەرامە خۆش.
(٢) توون؛ مرر؛ تیژ (٣) خۆش؛ پەسەند.
(٤) بەجێ (لەڕووی نەریتی کۆمەڵایەتییەوە)؛ درووست؛ پەسەند؛ بەڕێز.
n. [British], بەرخۆراك؛ مەزە؛ پاش خۆراك
savory (sā′vēr-i), ***n.*** جاترە کێویلە.
savoy (sə-voi′), ***n.*** جۆرێکە لە کەلەرمی گەڵا چرچ و لۆچ.
savvy (sav′i), ***v.i.*** [Slang], سەر لێ دەرچوون؛ لێ زانین؛ تێگەیشتن.
n. [Slang], سەلیقە؛ دانایی؛ ژیری؛ تێگەیشتن.
adj. [Slang], زۆرزان؛ دانا؛ زیرەك؛ لێهاتوو؛ سەردەرچوو.
saw (sô), ***n.*** مشار.
v.t. (١) بە مشار بڕینەوە؛ بڕینەوە. (٢) بە مشار ڕێك و پێك کردن.
(٣) بزواندن بە شێوەی مشارکاری.
v.i. (١) بە مشار بڕینەوە؛ بڕینەوە.
(٢) بڕانەوە ***(This wood ~s easily.)***
saw (sô), ***n.*** پەند؛ قسەی پێشینان؛ قسەی نەستەق
saw (sô), *past tense of* **see.**
sawbuck (sô′buk′), ***n.*** (١) ئەسپی مشارکاری.
(٢) [Slang]، پارەی دە دۆلاری
sawdust (sô′dust′), ***n.*** ئاردە مشار؛ ئاردە دار.
sawfish (sô′fish′), ***n.*** ماسییە مشاری ماسییەکی دەریایی
دڕندەیە
لمۆزەکەی لە مشار دەچێت.
sawfly (sô′flī′), ***n.*** مێشە مشاری: جۆرە مێشێکە قورتمی مێیەکەی لە
مشار دەچێت قەدی ڕووەکی پێ دەبڕێ و گەراکەی تێ دەخات.
sawgrass, گیا مشاری گیایەیەکە قەراغی گەڵاکانی لە مشار دەچێت.
sawhorse (sô′hôrs′), ***n.*** ئەسپی مشارکاری: چوارچێوەیەکی دارینە
داری لەسەر دەبڕێتەوە بە مشار.
saw log, دارێکە ئەوەندە زلە بیڕێتەوەو بکرێ بە تەختەدار.
saw-mill (sô′mil′), ***n.*** (١) کارگەی مشارکاری؛ فابریقەی دار بڕینەوە
بۆ کردنی بە تەختەدار. (٢) مەکینەی مشارکاری.
sawn (sôn), *alternative past participle of* **saw.**
saw-toothed (sô′tōōtht′), ***adj.*** دەنووك مشاری
sawyer (sô′yēr), ***n.*** (١) داربڕەوە بە مشار؛ مشارکەر.
(٢) قالۆنچەیەکە کرمۆکەکەی کون دەکاتە داری زیندووو مردووودەیخواتەوە.
sax (saks), ***n.*** [Colloq.]. = **saxaphone.**
saxatile (sak′sə-til), ***adj.*** = **saxicoline.**
saxhorn (saks′hôrn′), ***n.*** ساکسهۆڕن ئامێرێکی مۆسیقییە
لە بابەتی زوڕنا
saxicoline (sak-sik′ə-lin′, sak-sik′ə-lin), ***adj.*** لەسەر بەرد
دەڕوێت؛ بەردنشین (زیندەوەرزانی)
saxicolous (sak-sik′ə-ləs), ***adj.*** = **saxicoline.**

saxifrage (sak′si-frij), ***n.*** ڕووەکێکی بچووکی گوڵ ڕەنگاوڕەنگە
لە دەوروپشت و لەسەر بەرد دەڕوێت و گەڵاکانی بە تۆپەڵ لە بنەکەیدا دەڕوێن.
Saxon (sak′s'n), ***n.*** (١) ساکسۆنی: ئەندامی خێڵێکی ئەڵمانییە کە لە
سەدەی پێنجەم و شەشەمی پاش زایندا لەگەڵ " ئانگلزەکان " و " جووتەکان "
ئینگلتەرەیان داگیرکردو ئەم ئینگلتەرەیەی ئێستایان پێکهێنا.
(٢) کەسێکی ئەنگلۆساکسۆنی.
(٣) هاوڵاتییەکی ناوچەی ساکسۆنیای ئەڵمانی.
(٤) زمانی ساکسۆنی کۆن. (٥) شێوەزمانی ئەڵمانی ناوچەی ساکسۆنیا.
adj. (١) ساکسۆنی: تایبەتی بە ساکسۆنییەکان و زمان و کلتوورەکەیان
(٢) ئەنگلۆ- ساکسۆنی؛ ئینگلیزی.
(٣) ساکسۆنیایی: تایبەتی بە ناوچەی ساکسۆنیای ئەڵمانی.
Saxonism (sak′s'n-iz'm), ***n.*** وشەیەك یا وتەیەکی ئینگلیزییە
کە سەرچاوەکەی ئەنگلۆ- ساکسۆنی بێت.
Saxony (sak′sə-ni), ***n.*** (١) جۆرە قوماشێکی خوری ساف و لووسە.
(٢) ڕێس یا تەنراوی ئەم قوماشە.
saxophone (sak′sə-fōn′), ***n.*** ساکسەفۆن: ئامێرێکی مۆسیقییە
لە بابەتی زوڕنا.
-saxophonist ***(n.).***
saxtuba (saks′tōō′bə, saks′tū′-bə), ***n.*** ساکستوبە:
" ساکسهۆڕن" ێکی گەورەیە (وشەی " **saxhorn** " ببینە).
say (sā), ***v.t.*** (١) وتن؛ بێژان. (٢) دەربڕین؛ قسەکردن.
(٣) بە دڵنیاییەوە وتن:
(I wish I could ~ when it will happen.)
(٤) بە دەنگی بەرز وتن؛ لەبەر وتن؛ کردن: ***(~ your prayers.)***.
(٥) نزیکەی؛ بڵێ ئەوەندە:
(He is ~ forty.; It is ~ worth a dollar.)
(٦) وا وتن: ***(People ~ she is a loose woman.)***.
v.i. وتن؛ بێژان؛ ڕادەربڕین.
n. (١) وتە؛ فەرموودە؛ قسەی کەسێك؛ وتراو.
(٢) هەل ڕای خۆ دەربڕین: ***(You've had your ~ .)***.
(٣) دەسەڵاتی بڕیاردان: ***(He has the ~ in this matter.)***
go without saying, ئاشکرایە؛ دیارە؛ وتنی ناوێ.
that is to say, واتە.
sayid; sayyid (sä′yid), ***n.*** سەید؛ نەوەی پێغەمبەر.
saying (sā′iŋ), ***n.*** (١) وتن؛ بێژان.
(٢) پەند؛ قسەی پێشینان؛ گوفتار.
say-so (sā′sō′), ***n.*** [Colloq.], (١) وتەی بێ بەڵگە؛
وتەی لامسەرلایی یا بێ بناغە. (٢) بڕیار؛ فەرمان؛ وتە:
(He left the hospital on the ~ of his doctor.)
(٣) ماف یا دەسەڵاتی دوا بڕیاردان:
(He has the ultimate ~ on what is to be taught.)
scab (skab), ***n.*** (١) قەتماغەی برین؛ بزماتە.
(٢) گەڕی مەڕومالات؛ گەڕی؛ کەچەڵی.
(٣) نەخۆشییەکی ڕووەکە لە گەڕی دەچێت.
(٤) [Slang]، کەسێکی گەڕی پیسی بۆگەن.
(٥) (ا) کرێکارێکە کە نایەوێت ببێت بە ئەندامی ڕێکخراوی کرێکاران
(ب) کرێکارێکە کە بەشداری مان گرتن ناکات.
(ج) کەسێکە کە لەجێی کرێکاری مان گرتوو کاردەکات.
v.i. (١) قەتماغە بەستن. (٢) گەڕبوون.
(٣) کارکردن لەجێی کرێکاری مان گرتوو.
scabbard (skab′ērd), ***n.*** کێلانی خەنجەرو شیرو نێزە؛ کیف.
v.t. خستنە کێلانەوە؛ خستنە کیفەوە.
scabble (skab′'l), ***v.t.*** بەرد داتاشین یا گەڵاڵەکردن
scabby (skab′i), ***adj.*** (١) قەتماغە بەستن (برین)؛ قەتماغە بەستوو.
(٢) گەڕ؛ کەچەڵ؛ کرێشاوی. (٣) پیس و بۆگەن؛ نزم؛ ناپیاو.

-**scabbily** *(adv.)* ; **scabbiness** *(n.)*.
scabies (skā′bi-ēz′, skā′bēz), *n.* گەڕی· نەخۆشی گەڕی.
scabietic (skā′bi-et′ik), *adj.* گەڕ
scabiosa (skā′bi-ō′sə), *n.* سکابیۆزا: گوڵەگەڕی؛ ڕووەکێکە گوڵی ڕەنگاورەنگ دەگرێت نێرەکەکەی زۆر بەدەرەوەیە.
scabious (skā′bi-əs), *adj.* (١) گەڕ
(٢) لە گەڕی دەچێت: تایبەتی بە گەڕی.
scabious (skā′bi-əs), *n.* = scabiosa.
scabrous (skā′brəs), *adj.* (١) زبر· گرنج گرنجاوی.
(٢) ئاڵۆز؛ سەخت (کێشە)؛ پێویست بە ووردیو ژیری دەکات بۆ چارەکردنی.
(٣) بێ پەردە؛ بەرەلاّ (ڕەووشت)؛ هەڵماڵراو: *(a ~ novel)* .
scad (skad), *n.* = saurel.
scads (skadz), *n.pl.* [Colloq.], ژمارەیەکی زۆر؛ کۆمەڵێکی زۆر؛ گەلێک. *(~ of people, money, etc.)* .
scaffold (skaf′′ld, skaf′ōld), *n.* (١) داربەست (خانووکاری)؛ داربەند (٢) سێدارە؛ قەنارە.
(٣) شانۆ یا سەکۆی دارینی سەردەمی بۆ شت پیشاندان.
(٤) چوارچێوەی بەرز. (٥) کەرەسەی داربەست.
v.t. (١) داربەست بۆ کردن؛ داربەندکردن (خانووسازی)؛ داربەست دانان.
(٢) خستنەسەر چوارچێوە یا سەکۆی سەردەمی بۆ پیشاندان.
scaffolding (skaf′′l-diŋ), *n.* (١) کەرەسەی داربەست (خانووسازی).
(٢) داربەست: کۆمەڵە داربەست.
scagliola (skal-yō′lə), *n.* مەڕمەڕە درۆزنە: بەردێکە لە گەچو تۆزی مەڕمەڕ درووست دەکرێت.
scalable (skāl′ə-b′l), *adj.* مرۆڤ دەتوانێ پیایدا هەڵبگەڕێ؛ پێدا هەڵگەڕانی لە توانای مرۆڤدایە.
scalade (skə-lād′), *n.* [Obs.], = escalade.
scalage (skāl′ij), *n.* (١) لێ داشکانی قەوارەو پانیو درێژیو نرخ (بەهۆی چوونەوەیەك یا کرژبوونو زیانی چاوەڕوان لێکراوەوە).
(٢) ڕادەی ئەم لێ داشکانە. (٣) ڕادەی لێ داشکانی دارو تەختەی خانووکاری (بەهۆی چوونەوەیەكو ووشکبوونەوەوە).
scalar (skāl′ēr), *adj.* پلە پلەیی؛ پەیژەیی.
n. ڕادەی یا هەندی بە ژمارە دەربڕراو وەك قەوارەو درێژیو پلەی گەرما.
scalare (skə-lêr′), *n.* جۆرێکە لە ماسی.
scalariform (skə-lar′ə-fôrm′), *adj.* پەیژەیی؛ پلە پلەیی؛ نمرە نمرەیی
scalawag (skal′ə-wag′), *n. Also* **scallawag**, (١) ناپەسەند؛ پیس: ناڕەسەن؛ قومارباز (٢) گیاندارێکی گوڵ، بچووك، یا بێ ئالیكو لاواز.
(٣) ئەندامێکی سپی حیزبی کۆماری لە ناوچەی خوارووی ئەمەریکا لە دوای شەڕی براکوژی ئەمەریکا (لەڕووی سووکییەوە).
scald (skôld), *v.t.* (١) داپڵۆخاندن؛ داخ کردن یا سووتاندن بە ئاوی گەرم یا هەڵم (٢) هێنانە کوڵان. (٣) ئاوی لەکوڵ بەکارهێنان بەتایبەتی بۆ:
(ا) خاوێنکردنەوەی ئامێر لە میکرۆب.
(ب) داماڵینی پێستی میوە.
v.i. داپڵۆخان؛ سووتان بە ئاوی گەرم یا هەڵم.
n. (١) ناوچەی داپڵۆخیو؛ شوێنی بە ئاوی گەرم یا هەڵم سووتاو.
(٢) سپی بوون یا هەڵقرچانی گەڵاو شانەی ڕووەك بەهۆی کەڕوو یا گەرمای زۆرەوە.
scald (skôld, skäld), *n.* = skald.
scalding (skôld-iŋ), *adj.* (١) زۆر گەرم؛ لەکوڵ؛ داغ: *(~ water)*
(٢) سووتێنەر؛ داخکەر؛ هەڵقرچێنەر: *(the ~ sun)* .
(٣) توندوتیژ (ڕەخنە)؛ بڕ؛ بڕندە؛ تیژ: *(a series of ~ editorials)* .
scale (skāl), *n.* (١) (ا) پەیژە؛ پێ پلیکانە.
(ب) هۆی سەرکەوتن بۆ سەرەوە.
(٢) پلە؛ ڕیزە پلە؛ نمرە: *(the ~s of a thermometer)* .
(٣) پێوەر؛ پێوانە؛ ئامێری پلە پلە (بۆ پێوان)؛ ڕاستەی نیشانەکراو.
(٤) (ا) پێوانەی نەخشە: *(a ~ of one inch to a mile)* .
(ب) مێڵی پیشاندەری ئەم پێوانەیە.
(٥) (ا) ڕێژە. (ب) پلە.
(٦) ڕشتەی پێوانە یا ژماردنێکی پلە پلە.
(٧) هەڵگەڕان بە دیواری قەلاّ یا سەنگەردا (بۆ گرتنی).
(٨) کلیلی ئاوازی مۆسیقا.
v.t. (١) پێدا سەرکەوتن؛ پێدا هەڵگەڕان؛ بە پەیژە پێدا سەرکەوتن.
(٢) پلە پلە کردن. (٣) پێوان.
(٤) داشکان بەپێی ڕێژەیەك یا پێوەرێکی تایبەتی: *(Prices were ~d down five percent.)*
v.i. (١) پێدا هەڵگەڕان؛ پێدا سەرکەوتن. (٢) بەرزبوونەوە پلە پلە.
on a large (or small) scale, تا ڕادەیەکی زۆر یا کەم؛ بە ئەندازەیەکی زۆر یا کەم؛ لە چوارچێوەیەکی فراواندا یا تەسکدا
scale (skāl), *n.* (١) پوولەکە ماسی.
(٢) پوولەکەی پێستی گیانداره خشۆکەکان (وەك مار، تیمساح... هتد).
(٣) پوولەکەی لاقو قاچی باڵندەو باڵی جانەوەر.
(٤) توێخە پێستی ووشکبووەوەی لە لەش بووەوە؛ توێك؛ کاژ.
(٥) پوولەکە.
(٦) پەردەیەکی تەنکە بەسەر کانزای ژەنگ هەڵهێناوەوە درووست دەبێت.
(٧) پوولەکە یا قەتماغەی ڕەقی وورد وورد بووی ناو کتلیو بەرمیلی ئاو گەرم کردن. (٨) گوێچکە گەڵای بچووکی دەوری خونچە.
(٩) مێرووی پوولەکەیی: ئاوی ڕووەك هەڵدەمژێتو دەیفەوتێنن.
v.t. (١) پوولەکە لێکردنەوە؛ ماسی پاك کردن: *(to ~ a fish)* .
(٢) داتاشین؛ داڕووشاندن؛ توێ توێ کردن؛ کڕاندن.
v.i. (١) توێك فڕێدان؛ توێخ لێ بوونەوە: *(The paint is ~ing off that old house.)*
(٢) بە پوولەکە داپۆشران.
scale (skāl), *n.* (١) تای تەرازوو. (٢) *(pl.)* ، تەرازوو.
v.t. (١) کێشان (بە تەرازوو). (٢) قورسایی یا کێشی ئەوەندە بوون
(٣) تاوتوێ کردن؛ بەراووردکردن؛ هاوتا یا هاوسەنگ کردن.
v.i. کێشران.
the scales, بورجی تەرازوو (ئەستێرەوانی).
turn the scales, بڕیاردان؛ خستن بە لایەکدا.
scale insect, مێرووی پوولەکەیی: مێروویەکی بچووکە ئاوی ڕووەك هەڵدەمژێتو دەیفەوتێنێت.
scalene (skā-lēn′), *adj.* (١) لا جیاواز (گۆشە)
(٢) تایبەتی بە ماسولکەی نێوان بڕبڕەی پشتو دوو پەراسووی سەرەوە.
scalepan (skāl-pan), *n.* تاتەرازوو.
scaler (skāl′ĕr), *n.* ژمێرەری ئەلەکترۆنی
scaling ladder, پەیژەی هەڵگەڕان بە دیواری قەلاو سەنگەرو شوێنی سەختدا.
scall (skôl), *n. Also* **scald,** کەچەڵی؛ توێکی پێست فڕێدان.
scallawag (skal′ə-wag′), *n.* = **scalawag.**
scallion (skal′yən), *n.* تەڕەپیاز.
scallop (skäl′əp, skal′əp), *n.* (١) جۆرێکە لە گوێچکەماسی قاقلە بارەشێنی. (٢) گۆشتی ئەم گوێچکەماسییە.
(٣) پەڕەکانی قاقلەی ئەم گوێچکەماسییە (کە گەورەکانیان بۆ چێشت لێنان لە فڕندا بەکاردەهێنرێن).
(٤) چوکڵەی قەراغی گرنج گرنجی نەقشو نیگاری جلوبەرگ.
v.t. (١) قەراغ بڕین بە گرنج گرنجی.
(٢) ماسیو خواردەمەنی تر لێنان لە فڕندا هەتا جوان سووردەبێتەوە.
scallywag (skal′i-wag′), *n.* = **scalawag.**
scalp (skalp), *n.* (١) بێخی سەر؛ چەرمی سەر؛ بێخ.

(٢) پارچەیەك چەرمی سەری دوژمن كە هیندییەكانی ئەمەریكا هەڵیاندەواسی وەك نیشانەو یادگاری سەركەوتن بەسەر دوژمنەكەیاندا
(٣) نیشانەی سەركەوتن؛ یادگاری سەركەوتن.
(٤) [Colloq.]. قازانجێكی كەمە لە كڕین و فرۆشتنەوەی بلیت و شتی وەهادا دەست دەكەوێت
v.t. (١) چەرمی سەر گرتنەوە.
(٢) ساختەلێكردن؛ دەستبڕین؛ ڕووتكردنەوە
(٣) [Colloq.]. كڕین و فرۆشتنەوەی شتومەك بۆ قازانجێكی كەم و خێرا.
(٤) [Colloq.]. كڕین و فرۆشتنەوەی بلیتی یاری و شانۆخانە بۆ قازانج لە بازاڕی ڕەشدا.
v.i. [Colloq.]. كڕین و فرۆشتنەوەی بلیتی یاری و شانۆخانە لە بازاڕی ڕەشدا بۆ قازانجی خێرا

scalpel (skal′pəl), *n.* چەقۆی نەشتەرگەر
scalper (skal′pēr), *n.* [Colloq.]. كەسێكە كە بلیتی شانۆخانەو یاری بە هەرزان دەكڕێت و بەگران دەیان فرۆشێتەوە لە بازاڕی ڕەشدا.
scalp lock, كاكۆڵێكە هەندێ هیندی ئەمەریكایی بە تەوقەسەرە تاشراوەكەیانەوە دەیهێڵنەوە لە ڕقی دوژمن
scaly (skāl′i), *adj.* (١) پوولەكەدار؛ پوولەكاوی؛ بە پوولەكە داپۆشراو (وەك پێستی ماسی). (٢) توێك فڕێدەر؛ توێخ لێ بووەوە؛ كرێشاوی؛ كرێش هەڵهێناو (٣) مێرووی پوولەكەیی تێی داوە (ڕووەكناسی).
(٤) [Slang]. بێ نرخ؛ پیس و بۆگەن (مرۆڤ)
scaly anteater, = pangolin.
scammony (skam′ə-ni), *n.* (١) ڕووەكێكی خۆهەڵواسی گەڵا تیری گوڵ سپییە (٢) جەوی ڕەگی ئەم ڕووەكە (بۆ ڕەوانی بەكاردەهێنرێت)
scamp (skamp), *n.* (١) كەسێكی بێ نرخی سەرسەری؛ كەسێكی ناپەسەندی بەدكار
(٢) منداڵێكی قوماربازی شەیتان؛ لاوێكی كەتن بازی بە گۆبەن
-scampish *(adj.).*
scamp (skamp), *v.t.* بە لامسەرلایی و بێباكانە كردن.
-scamper *(n.).*
scamper (skam′pēr), *v.i.* بە پەلەپڕوزێ ڕۆیشتن؛ بە پەلە ڕۆیشتن؛ ڕاكردن؛ تێ تەقاندن.
n. ڕۆیشتنی پەلە؛ ڕاكردن؛ تێ تەقان؛ ڕۆیشتنی پەلەپڕوزێ
scampi (skam′pi), *n.* كوللەی دەریایی گەورە
scan (skan), *v.t.* (١) شیكردنەوەی دێڕی هەڵبەست بەپێی كێشەكەی.
(٢) بە دەنگی بەرز هۆنراوە خوێندنەوە بۆ دۆزینەوەی كێشەكەی.
(٣) لێ وردبوونەوە (لە ناوچەیەكی بچووك).
(٤) چاوگێران بە پەلە بە ناوچەیەكی گەورەدا لەمسەر بۆ ئەوسەر.
(٥) (أ) بە شەوقی ئەلەكترۆنی پێداگەڕان بۆ وێنەگرتن یا ناردنی وێنەیەك (تەلەفزیۆن). (ب) بە ڕادار بۆ شتێك گەڕان.
(ج) گەڕان بە شریتی موگناتیساوی یا كارتی تایبەتیدا بۆ زانیاری تایبەتی.
(٦) چاوپیاخشاندن؛ بە پەلە خوێندنەوە؛ پەڕە پەڕە كردن
v.i. (١) شیكردنەوەی دێڕی هەڵبەست بەپێی كێشەكەی.
(٢) گونجانی دێڕی هەڵبەست لەگەڵ كێشێكی تایبەتیدا.
(٣) خوێنرانەوە بە تیشكی ئەلەكترۆنی.
n. (١) لێ وردبوونەوە؛ تێ نواڕین. (٢) بینایی؛ مەودای بینایی.
scandal (skan′d'l), *n.* (١) كردەوەی نابرووبەر؛ كاری ناوزڕێن؛ مرۆڤی نابرووبەر (٢) نابرووچوون؛ ڕیسوایی؛ شەرمەزاری؛ ڕیسوابوون؛ حەیاچوون (٣) بەدگۆیی؛ لەپاش ملە بە خراپە باس كردن؛ ناو پیس كردن.
(٤) كەسێكی ڕیسوا یا نابرووچوو.
v.t. (١) بەدگۆیی كردن؛ ناو پیس كردن
(٢) [Obs.]. scandalize
scandalize (skan′d'l-īz′), *v.t.* (١) دڵ داخوڕپاندن یا واق وڕماندن بە كردەوەی ناشرین و ناپەسەند (٢) [Archaic]. ناو پیس كردن؛ نابرووبردن؛ ڕیسوا كردن.

scandal-monger (skan′d'l-muŋ′gēr), *n.* كەسێكە كە قاری خراپ دەخاتەوەو ناوی خەڵك پیس دەكات؛ بەدگۆ؛ نابرووبەر.
scandalous (skan′d'l-əs), *adj.* (١) نابرووبەر؛ ڕیسواكەر؛ ناشرین؛ حەیابەر: *(her ~ behavior)*.
(٢) بوختانی: بریتییە لە ووتووواتی نابرووبەر: *(~ rumor)*
(٣) حەز لە بوختان كەر؛ حەز لە دەنگوباسی نابرووبەر كەر.
scandal sheet, ڕۆژنامەی نابرووبەر: ڕۆژنامە یا گۆڤارێكە كە هەمیشە دەنگوباسی نابرووبەرو بوختانی و ناو پیسكەر بڵاودەكاتەوە.
scandent (skan′dənt), *adj.* خۆهەڵواسەر (ڕووەك): *(a ~ vine)*.
scandian (skan′di-ən), *adj.* ئەسكەندیناڤی.
Scandinavian (skan′də-nā′vi-ən), *adj.* ئەسكەندیناڤی (گەل، زمان، كلتور...هتد).
n. (١) كەسێكی ئەسكەندیناڤی؛ ئەسكەندیناڤییەك.
(٢) زمانە ئەسكەندیناڤییەكان (كە بەشێكن لە زمانە ئەڵمانییەكانی سەروو).
scandium (skan′di-əm), *n.* سكاندیۆم: توخمێكی كانزایی سووكی ڕەنگ زیوییە.
scanner (skan′ēr), *n.* (١) پشكنەر (مرۆڤ، ئامێر).
(٢) ئامێری پشكنینی لەش (پزیشكەوانی).
(٣) ئامێری ئەلەكترۆنی خوێنەرەوەو نێرەر.
scanning (skan′iŋ), *n.* پشكنین و دۆزینەوەو بڵاوكردنەوەی دەنگ و وێنە بە ئامێری ئەلەكترۆنی (ڕادیۆو تەلەفزیۆن).
scansion (skan′shən), *n.* شیكردنەوە یا بەش بەش كردنی هۆنراوە بەپێی كێشەكانی.
scansorial (skan-sôr′i-əl), *adj.* (١) بۆ پیاهەڵگەڕان كراوە یا دەشێت (وەك قاچی باڵندە). (٢) پیاهەڵگەڕاو؛ توانای پیاهەڵگەڕانی هەیە
scant (skant), *adj.* (١) كەم؛ بەش ناكات؛ ئەختێك؛ كز.
(٢) ئەختێك كەمتر لە: *(a ~ these miles)*.
(٣) كەم پێ مان؛ پێ نەمان: *(~ of breath)*.
v.t. (١) ڕەزیلی لەگەڵ كردن؛ بەرچاوتەنگی كردن؛ پیسكەیی نواندن؛ ئەوەندە پێ نەدان. (٢) سنوور بۆ دانان؛ كەم پێدان. (٣) كەمكردنەوە
(٤) گوێ پێ نەدان و ڕێز لێ نەگرتن؛ سەرنج پێ نەدان؛ بە هیچ دانەنان.
scant of, كەم پێ بوون؛ ئەوەندە پێ نەمان.
-scantly *(adv.)* ; **scantness** *(n.).*
scantily (skan′t'l-i), *adv.* كەم؛ بە ناتەواوی؛ بە ئاستەم: *(She was ~ dressed.)*
scantling (skant′liŋ), *n.* (١) كەم؛ هەندێك یا بڕێكی كەم.
(٢) پانی و درێژی كەرەسەی خانوو (وەك خشت و بەردو دارو تەختە).
(٣) پارچەیەك داری بچووكی خانوو؛ دەستەك.
(٤) دیرەك؛ كۆڵەكەی بارێك.
scanty (skan′t), *adj.* (١) كەم؛ بە ئاستەم بەش دەكات.
(٢) بەش ناكات؛ زۆر كەم؛ بچووك؛ ناتەواو: *(a ~ crop of rice; a ~ dress)*
-scantiness *(n.).*
scape (skāp), *n.* (١) لاسكە گوڵێكی ڕووتە كە یەكسەر لە ڕەگەكەوە لە زەوییەوە هاتبێتە دەرەوە وەك چاران چەقیلەو گوڵاڵە.
(٢) قەفی پەڕی باڵندە. (٣) قەدی كۆڵەكەو پایە.
'scape; scape (skāp), *n., v.t. & v.i.* [Archaic], = **escape.**
scapegoat (skāp′gōt′), *n.* (١) بزنی گوناه خراوە مل (تەورات و ئینجیل)؛ بزنی قوربانی (بۆ بەلا گێڕانەوە)؛ بزنی تاوان هەڵگر.
(٢) قۆچی قوربانی: كەسێكە كە تاوان و لۆمەو بەدكاری كەسێكی تر یا كۆمەڵێكی دەخرێتە مل.
scape-grace (skāp′grās′), *n.* كەسێكی بێ نامووسی بەدڕەفتار.
scaphoid (skaf′oid), *adj.* بەلەمی؛ لە بەلەم چوو (بەتایبەتی ئێسقانی مەچەك و قولەقاچ).
n. ئێسقانی بەلەمی.

scapolite (skap′ə-līt′), *n.* سکاپۆلیت: سلیکاتی ئەلەمنیۆم؛ کالسیۆمی شەوقدار.

scapose (skā′pōs), *adj.* (١) لاسکی ڕووتی یەکسەر لە زەوییەوە دەرهاتووە دەگرێت (وەك گوڵاڵەو چاران چەقیلە) (٢) لەم لاسکە ڕووتە دەچێت. (٣) لە لاسکێکی ڕووتی وەها پێکهاتوو.

scapula (skap′yoo-lə), *n.* دەفەی شان (پێشی دەوروتری: " shoulder blade ").

scapular (skap′yoo-lēr), *adj.* تایبەتی بە دەفەی شان.

n. (١) کراس یا چاکەتێکی بێ باڵی دەڵبی ووشکەسۆفییە. (٢) دوو پارچە قوماشی بچووکی بە بەن پێکەوە بەستراون لەژێر جلەوە لەبەردەکرێن بەسەر سنگ و پشتەوە لەلایەن هەندێ کاسۆلیکەوە وەك نیشانەی لە خواترسی (٣) (ا) scapula (ب) پەڕی سەرشانی باڵندە. (٤) سارغی سەرشان (نەشتەرکاری).

scapulary (skap′yoo-ler´i), *n. & adj.* = scapular.

scar (skär), *n.* (١) جێ برین؛ جێ نیشانەی برین، سووتاوی یا بڕین؛ جێی کۆنە برین؛ بزماتە. (٢) جێ نیشانەی گەڵاو لق لە دارو درەخت کردنەوە؛ بریندار دوای ئەم لێکردنەوەیە. (٣) (ا) پاشماوەی ئازاری هەستی و داخ و خەفەت لە مێشك و دەروونداء پاشماوەی برین و سووتانی هەستی. (ب) نیشانەی بەردەوامی داخ و خەفەت و ناخۆشی (وەك چرچ و لۆچی ناوچەوان).

v.t. (١) برینداركردن بە جۆرێك جێ نیشانەكەی هەر بمێنێ؛ داخ كردن. (٢) ئازاردان بە جۆرێك لە بیری نەچێتەوە؛ ئازارێكی هەستی وا دان كە نیشانەكەی هەربمێنێ: (*The rape ~red her for life.)* .

v.i. نیشانەی برین، سووتاوی، یا بڕین پێوەمانەوە؛ جێی برین یا سووتاوی پێوە دیاربوون.

scar (skär), *n.* (١) قەد شاخی بەردانی؛ کەندەڵانی بەردین؛ لێژایی بەردین. (٢) بەردی سەردەرهێناوی ناو دەریا.

scarab (skar′əb), *n.* (١) قالۆنچە ڕەشە: کەڵە قالۆنچەیەکی باڵدارە میسرییە کۆنەکان بە پیرۆزیان دادەنا. (٢) گەوهەرێك یا خشڵێك کە وێنەی ئەم قالۆنچەیەی لەسەر هەڵکەنرابێ (بۆ جوانی یا نوشتە).

scarabaean (skar´ə-bē′ən), *n. & adj.* = scarabaeid.

scarabaeid (skar′ə-bē´id), *adj.* قالۆنچەیی: هی توخمی قالۆنچە.

n. قالۆنچە (کە گەلێك جۆر دەگرێتەوە وەك قالۆنچە ڕەشەو گووخلێنکەو قالۆنچە یابانی هتد).

scarabaeoid (skar′ə-bē´oid), *adj.* = scarabaeid.

scarabaeus (skar´ə-bē′əs), *n.* = scarab.

scaraboid (skar′ə-boid´), *adj.* قالۆنچەیی

scaramouch (skar′ə-mouch´), *n.* ترسنۆکێکی فشەچی؛ کەسێکی بەدکاری خۆهەڵکێش.

scarce (skârs), *adj.* (١) کەم؛ بەش ناکات؛ کز؛ قات: *(Vegetables are ~ in winter.)* (٢) دەگمەن؛ دانسقە

make oneself scarce, [Colloq.], خۆ کەم دەرخستن؛ خۆ پیشان نەدان؛ خۆ دوورخستنەوە لە خەڵك.

-scarceness *(n.)*.

scarcely (skârs′li), *adv.* (١) بە ئاستەم؛ بە حاڵ. (٢) بە دەگمەن؛ بەگران: *(He can ~ write a paragraph.)* . (٣) وانییە؛ نەء *(That's ~ true.)* .

scarcement (skârs′mənt), *n.* ڕەفەی دیوار یا قەد شاخ.

scarcity (skâr′sə-ti), *n.* (١) کەمی؛ کەمێتی؛ کزی؛ بەش نەکردن؛ قاتی؛ قات و قڕی *(the ~ of food and medicine)* . (٢) دانسقەیی؛ دەگمەنی؛ کەم ڕوودان.

scare (skâr), *v.t.* (١) ترساندن؛ تۆقاندن. (٢) [~ away ; ~ off]، ترس خستنەبەر؛ ترساندن و ڕاونان: [*The dog ~d the thief away* (or off) .]

v.i. ترسان؛ تۆقین؛ ترس نیشتنەبەر.

n. ترس؛ ترسێکی گشتی: *(a war ~)* .

scarecrow (skâr′krō´), *n.* (١) داهۆڵ. (٢) ترسی بۆش؛ شتێکە کە هەر بە شێوە ترسناك بێ بەڵام لە ڕاستیدا وانەبێ. (٣) کەسێکی لاوازی جلی کۆنەو شڕووڕ لەبەر.

scarehead (skâr′hed´), *n.* [Colloq.], سەرووتاری گەورەو وورووژێنەری ڕۆژنامە.

scaremonger (skâr′muŋ´gēr), *n.* کەسێکە کە قاوی ترسناك دەخاتەوە؛ کەسێکی دەم بە هاوار؛ ترس خەرەوە.

scarf (skärf), *n.* (١) ملپێچ؛ لەچك؛ سرکەیی؛ ملبەند. (٢) سەرمێزی باریك.

v.t. ملپێچ لە مل کردن؛ لەچك کردنەسەر.

scarf-skin (skärf′skin´), *n.* توێکی پێست؛ ڕووی پێست؛ توێژاڵی سەرووی پێست.

scarify (skär′ə-fī´), *v.t.* (١) ڕووشاندنی پێست (وەك لە کوتاندا)؛ بە ئاستەم هەڵدڕینی یا هەڵتلیشانی پێست (نەشتەرکاری). (٢) بە توندی ڕەخنەلێگرتن؛ هێرشی توندوتیژ بردنەسەر. (٣) هەڵگێڕانەوەی زەوی؛ کێڵان. (٤) پێستی تۆو هەڵدڕین بۆ زوو چەکەرەکردن یا ڕووان.

-scarifier *(n.)* ; scarification *(n.)*.

scarious (skär′i-əs), *adj.* تەنك و پێست ئاسایی و ووشك: *(~ bracts)*

scarlatina (skär´lə-tē′nə), *n.* = scarlet fever.

scarlatinoid (skär-lat′ə-noid´), *adj.* سوورەتایی؛ لە سوورەتا دەچێت.

scarlet (skär′lit), *n.* (١) ڕەنگی ئاڵ؛ ئاڵ؛ سوورئاڵ؛ سووری گەش. (٢) قوماش یا جل و بەرگی ئاڵ.

adj. (١) ئاڵ؛ سوورئاڵ؛ سووری گەش. (٢) قەحبەیی؛ سووك؛ داوێن پیسی.

scarlet fever, سوورەتا: نەخۆشییەکی درمە دەبێتە هۆی ئاوسانی گەروو و پەیدابوونی پەڵەی سوور لەسەر پێست.

scarlet letter, تیپە سوورە: تیپێکی ئاڵە لە کۆندا ژنی زیناکەر و قەحبە دەبوایە بەسەر جلەکانیانەوە لەبەریان بکردایە.

scarlet runner, لۆبیای ئاڵ (گوڵەکەی ئاڵە).

scarlet woman, قەحبە؛ ئافرەتی داوێن پیس.

scarp (skärp), *n.* (١) لێژایی؛ لێژگە؛ قەدپاڵ؛ کەندەڵان (٢) لێژگەی دەورووپشتی سەنگەر؛ دیواری ناوەوەی خەنەق.

v.t. (١) لێژکردن؛ قەدپاڵ دروستکردن؛ وەك کەندەڵان لێکردن. (٢) کەندەڵان بە دەورووپشتدا دروستکردن.

scar tissue, بزماتە؛ شوێن برینی گۆشتەوزوون هێناوە.

scary (skâr′i), *adj.* [Colloq.], (١) ترسناك؛ سامناك؛ پڕ مەترسی. (٢) ترسنۆك.

scat (skat), *n.* مووڵکانە؛ باجی زەوی و زار.

scat (skat), *v.i.* [Colloq.], بڕۆ! ؛ لاچۆ لێرە! ؛ ڕۆیشتن.

scat (skat), *n.* گۆرانی جازی بێ مانا.

v.i. گۆرانی جازی بێ مانا وتن.

scat (skat), *n.* جۆرە ماسییەکی ڕووباری پانکەڵە، خڕ، خاڵ خاڵ، یا بەڵەکە (بەتایبەتی بۆ جوانی لە حەوز و پیشانگادا دادەنرێ).

scat (skat), *n.* پیسایی یا پشقڵی گیاندار (بەتایبەتی گیانداری کێوی ڕاو).

scathe (skāth), *v.t.* [Archaic of Dial.], (١) سووتاندن؛ داخ کردن؛ ئازاردان؛ برینداركردن. (٢) بە توندی ڕەخنەلێگرتن؛ بە توندی سەرزەنشتکردن

n. [Archaic of Dial.], ئازاردان؛ سووتان؛ داخ کردن؛ ئازار.

scathing (skāth′iŋ), *adj.* توندوتیژ؛ بڕ؛ بڕندە: *(a ~ article ; ~ remarks, criticism, etc.)*

scato- (skat′ō, skat′ə), پێشگرێکە بەمانای: گوو؛ پیسایی: *(scatology)*

scatology (skə-tol′ə-ji), *n.* (١) گووناسی؛ لێکۆڵینەوەی گوو.

(٢) (ا) حولیابوونی گوو و گووکردن

(ب) چارەکردنی ئەم نەخۆشی خولیایییە (دەروونناسی).

(٣) زۆر نووسین یا دووان لەسەر باسی پیس و بێ پەردە لە وێژەدا

-scatological ; scatologic *(adj.)* **; scatologist** *(n.)*.

scatophogus (skat′ə-fə-gəs´), *adj.* شباکەخۆر، وەك گوو خانیکە؛ پشقل خۆر

scatter (skat′ĕr), *v.t.* (١) (ا) پرژاندن؛ تۆودان.

(ب) ل هەلپرژاندن؛ بێژانەوە (٢) پرش و بلاوکردنەوە؛ بلاوکردنەوە؛ بلاوەپێکردن؛ پەرەوازەکردن؛ پەخشکردن (٣) بەفیڕۆدان

(٤) شکاندنەوە (تیشك، گەرد)؛ دانەوە (فیزیا)

v.i. پەرش و بلاوبوونەوە؛ بلاوبوونەوە؛ بلاوەلێکردن؛ پەرەوازەبوون:
(The crowd ~ed.)

n. (١) پەرش و بلاوبوونەوە؛ پەرەوازەبوون؛ پەرت و بلاوکردنەوە.

(٢) ئەوەی پەرت و بلاو دەکرێتەوە یا پەرەوازە دەبێت.

scatterbrain (skat′ĕr-brān´), *n.* کەسێکی بیر لە لای خۆ نەبوو؛ دالفەجی؛ ئادەمیزادی بیربلاو

scatterbrained (skat′ĕr-brānd´), *adj.* بێ هۆش؛ بیربلاو؛ دالفەجی

scattered (skat′ĕrd´), *adj.* پەرش؛ پرش و بلاو؛ پەخش

scattergood (skat′ĕr-good´), *n.* کەسێکی پارە بەفیڕۆدەر؛ کەسێکی دەستبلاو.

scattering (skat′ĕr-iŋ), *n.* (١) (ا) پەرش و بلاوکردنەوە.

(ب) پەرش بوونەوە؛ پرش و بلاوبوونەوە (٢) پەرش و بلاوی؛ پرشی.

(٣) پەرش بوونەوەی ڕووناکی (فیزیا)

adj. پەرش و بلاو؛ پرش؛ پەخش

scatter rug, بەڕە یا فەرشی بچووك (بۆ ڕاخستن لە شوێنێکی بچووکی بەتالی مالدا؛ پێیشی دەوترێ " throw rug ").

scaup (skôp), *n.* جۆرە مراوییەکی پەڕ ڕەش و سپییە

scavenge (skav′inj), *v.t.* (١) گسکدان (کۆلان و شەقام)؛ پاك کردنەوە

(٢) مووشەکردن؛ گەڕان بۆ خواردن لە بەرماوەی فڕێدراودا.

(٣) بۆ شتی بەکەلك هاتوو گەڕان لەناو کۆمەلە شتی فڕێدراودا.

(٤) لابردنی گازی سووتاو لە مەکینەی سووتانی ناوەکی

(٥) پاك کردنەوەی کانزای تواوە (کانزاناسی)

v.i. مووشەکردن؛ بۆ خواردن گەڕان لەناو بەرماوەی فڕێدراودا؛ چلکاوخواردن؛ گەنکەخواردن؛ گیانەوەری مردارەوەبوو خواردن

scavenger (skav′in-jĕr), *n.* (١) زبلڕێژ؛ خۆلکێش؛ خۆلڕێژ

(٢) گیاندار یا بالندەی مردارەوەبووخۆر؛ گیانداری گەنکەخۆر؛ گەندەخۆر

(٣) چلکاوخۆر؛ مووشەکەر؛ بەرماوەخۆر؛ گەنکەخۆر

(٤) ماددەی پاککەرەوە (کیمیا)

scenario (si-nâr′i-ō´, si-nä′ri-ō´), *n.* سیناریۆ (ا) کورتەی چیرۆکی شانۆنامە یا ئۆپەرایەك (ب) کورتەی چیرۆکی فیلمی سینەما؛ نەخشەی فیلمی سینەما (ج) کورتەی زنجیرەی ڕووداوی گریمانەیی؛ نەخشەی زنجیرە ڕووداوی هێشتا ڕوونەداو

scenarist (si-nâr′ist, si-nä′rist), *n.* نووسەری نەخشە یا کورتەی چیرۆکی فیلمی سینەما

scend (send), *n.* بەرزبوونەوەی کەشتی بە شەپۆل؛ پالی شەپۆل.

v.i. بەرزبوونەوەی کەشتی بە شەپۆل؛ پالنانی شەپۆل

scene (sēn), *n.* (١) جێی ڕوودانێك؛ شوێنی ڕوودانی شتێك:
(the ~ of the crime)

(٢) شوێنی ڕوودان (ڕووداوەکانی شانۆنامە، ئۆپەرا، یا فیلمێکی سینەما):
(The ~ of "Hamlet" is Denmark.)

(٣) پەردە (شانۆنامە)؛ دیمەن (شانۆگەری)

(٤) بەشێکی شانۆنامە، فیلم، یا چیرۆك

(٥) دیمەن و کەرەسەی دەورووپشت و ناو شوێنی ڕووداوی بەشێکی شانۆنامە، ئۆپەرا، یا فیلم. (٦) دیمەن؛ وێنە.

(٧) هەلچوون یا تووڕەبوون لەبەرچاوی خەلك؛ تەقینەوە؛ هەستی بەتین پیشاندان: *(He made a ~ before the guests.; to make a ~)*.

(٨) [Obs.]، شانۆ

behind the scenes, بە نهێنی؛ بە دزییەوە.

scenery (sēn′ĕr-i), *n* (١) دیمەن و وێنەی دەورووپشتی شوێنی ڕووداوی بەشێکی شانۆنامە، ئۆپەرا، فیلم. (٢) دیمەن یا وێنەی دەشت ودەر.

scenic (sē′nik, sen′ik), *adj.* (١) (ا) شانۆیی؛ هی نواندن یا خۆدەرخستن. (ب) هی دیمەنی دەورووپشت و سەر شانۆ.

(٢) جوان (دیمەن، ڕێگە)؛ دلگیر؛ دیمەنی جوان: *(a ~ route)*

scent (sent), *v.t.* (١) بۆن کردن.

(٢) وا هەستکردن؛ بۆن کردن (مەجاز).

(٣) بۆنی خۆش لێ هاتن؛ پڕکردن لە بۆنی خۆش.

v.i. شوێنی بۆن کەوتن (ڕاو).

n. (١) بۆن؛ بۆنی تیژ. (٢) هەستی بۆن کردن.

(٣) بۆنی خۆش؛ گولاو؛ بۆن وبەرامە.

(٤) بۆن؛ بۆنی گیاندارێکە کە لەدوای خۆیەوە جێی دەهێلێت و تانجی و سەگی ڕاو بەهۆیەوە شوێنی دەکەون.

(٥) شوێن بۆن یا شوێنەوار (ڕاو)

(٦) توانایەکی تایبەتییە بۆ دۆزینەوەو پێزانینی شت؛ توانای بۆن کردن (مەجاز): *(a ~ for news)*.

scented (sent′id′), *adj.* (١) هەستی بۆن کردنی هەیە

(٢) بۆنی خۆشدار. (٣) بۆندار.

scentless (sent-lis), *adj.* بێ بۆن: *(~ flowers)*.

scepter; sceptre (sep′tĕr), *n.* (١) گورزی شا؛ گورزی پاشایی.

(٢) دەسەلاتی پاشایی.

v.t. دەسەلاتی پاشایی پێدان

sceptic (skep′tik), *n. & adj.* = skeptic.

scepticism (skep′tə-siz'm), *n.* skepticism.

sceptre (sep′tĕr), *n. & v.t.* [British spelling], = scepter.

schedule (skej′ool), *n.* (١) خشتە؛ لیستە.

(٢) خشتەی کات (بەتایبەتی هی هاتن وچوونی شەمەندەفەر و پاس و فڕۆکە).

(٣) بەرنامە؛ بەرنامەی کار و کاتی جێبەجێکردنی

v.t. (١) خشتە ئامادەکردن؛ لیستە گرتن. (٢) خستنە ناو خشتەوە.

(٣) کاتی تایبەتی بۆ دانان: *(His speech is ~d for next Monday.)*

schema (skē′mə), *n.* نەخشە؛ وێنەی پیشاندەر

schematic (skē-mat′ik), *adj.* نەخشەیی؛ هی ڕەنگ ڕشتن؛ هی نەخشەکێشی.

-schematically *(adv.)*.

schematism (skē′mə-tiz'm), *n.* نەخشە؛ شێوە یا بنچینەی نەخشەکێشی.

schematize (skē′mə-tīz´), *v.i. & v.t.* نەخشەکێشان؛ ڕێکخستن بەپێی نەخشەیەك.

-schematization *(n.)*.

scheme (skēm), *n.* (١) نەخشە؛ ڕێ دانان.

(٢) ڕێکخستنێك؛ پەیڕەو؛ جۆری لێکدان و ڕێکخستن: *(a color ~)*.

(٣) پیلان؛ داو؛ نەخشەی نهێنی و ناپەسەند: *(a ~ to steal money)*

(٤) نەخشە یا پرۆژەی گریمانەیی. (٥) وێنەی پیشاندەری ئەستێرەوانی

v.t. (١) نەخشەکێشان؛ نەخشەکردن؛ ڕێ دانان.

(٢) پیلان گێڕان؛ نەخشەی نهێنی و ناپەسەند کێشان؛ داونانەوە؛ پیلان دانان
(They ~d the bank robbery together.)

v.i. (١) نەخشەکێشان؛ نەخشەکردن؛ ڕێ دانان.

(٢) پیلان گێڕان؛ پیلان دانان:
(They ~d to overthrow the government.)

schemer (skēm′ĕr), *n.* پیلانگێڕ؛ پیلانباز؛ داونێرەرەوە؛ فێلباز.

scheming (skēm′iŋ), *adj.* فێڵباز؛ پیلانباز؛ پیلانگێڕ؛ حەز لە داونانەوە کەر.

schilling (shil′iŋ), *n.* شلنگ. پارەی نەمسایە.

schipperke (skip′ēr-ki), *n.* جۆرە سەگێکی ڕەشی بچووکی تووک کورتی گوێ قوتی بێ کلکە.

schism (siz′′m), *n.* (١) دووبەرەکی (بەتایبەتی هی ئاینی وە لە خاچ پەرستیدا)؛ دابەشبوونی ئاینی؛ لێکجیابوونەوە؛ بەش بەش بوون. (٢) تاوانی دووبەرەکی خستنەوە؛ تاوانی دووبەرەکی خوازی یا دابەش کردن. (٣) کۆمەڵێکی جیابووەوە بەهۆی دووبەرەکییەوە؛ تیرە یا تاقمی ئاینی.

schismatic (siz-mat′ik), *adj.* (١) هی دووبەرەکی؛ تایبەتی بە بەش بەش بوونی ئاینی. (٢) دووبەرەکی خواز (ئاین).
n. کەسێکی دووبەرەکی خواز؛ بەشداربووی دووبەرەکێتی ئاینی.
-schismatical *(adj.).*

schist (shist), *n.* بەردێکی بلووریی بە ئاسانی توێ توێ دەکرێت.

schistose (shis′tōs), *adj.* بە ئاسانی توێ توێ دەکرێ (ووشەی پێشوو ببینە).

schistosome (shis′tə-sōm′), *n.* جۆرە کرمێکی خۆرەیە لە خوێنی شیردەرو باڵندەدا دەژی و دەبێتە هۆی نەخۆشی ڕیخۆڵەو جگەر.

schistous (shis′təs), *adj.* = schistose.

schizo- (skiz′ō, skiz′ə), *Also* schiz-, پێشگرێکە بەمانای: دووفاقە: دووفلیقانە؛ دووبەش؛ دووقلیش؛ تلیش: *(schizophrenia)* .

schizo (skiz′ō, skiz′ə), *adj.* & *n.*, [Colloq.], = schizophrenic.

schizocarp (skiz′ə-kärp′), *n.* بەری لەت بوو (ڕووەکناسی)؛ بەری دوو کەرت بوو یا شەق بردوو.
-schizocarpous *(adj.).*

schizogenesis (skiz′ə-jen′ə-sis), *n.* زاوزێی دووکەرت بوون (زیندەوەرناسی).

schizoid (skiz′oid), *n.* کەسێکی جووت سرووشت (ڕەوانناسی)؛ مرۆڤی شیزۆفرینیایی؛ شێتەو ژیرە.
adj. جووت سرووشت (ڕەوانناسی)؛ شیزۆفرینیایی؛ دووبار.

schizomycete (skiz′ō-mī-sēt′), *n.* بەکتریا؛ وورده زیندەوەر.

schizomycosis (skiz′ō-mī-kō′sis), *n.* نەخۆشی لە بەکتریاوە تووش بوو.

schizophrene (skiz′ə-frēn′), *n.* کەسێکی جووت سرووشت (ڕەوانناسی)؛ کەسێکی شیزۆفرینیایی؛ شێتەو ژیرە.

schizophrenia (skiz′ə-frē′ni-ə), *n.* شیزۆفرینیا؛ جووت سرووشت (ڕەوانناسی)؛ شێتەوژیرە.

schizophrenic (skiz′ə-fren′ik), *adj.* شیزۆفرینیایی؛ جووت سرووشت (ڕەوانناسی)؛ دووبار؛ شێتەو ژیرە.
n. کەسێکی شیزۆفرینیایی؛ مرۆڤی جووت سرووشت (ڕەوانناسی)؛ مرۆڤی جووت کەسێتی یا دووبار.

schizophyte (skiz′ə-fīt′), *n.* بەکتریا یا وورده زیندەوەرێکە کە زاوزێی دووکەرتی دەکات.

schizopod (skiz′ə-pod′), *n.* گیانداری پێ قلیشدار: جۆرە گیاندارێکی ئاوی قاقلەدارە لە کوڵلەی دەریا دەچێت.
adj. تایبەتی بەم جۆرە گیاندارە.

schizothymia (skiz′ə-thī′mi-ə), *n.* شیزۆفرینیای مام ناوەندی؛ نەخۆشی جووت سرووشتی یا کەسێتی مام ناوەندی (ڕەوانناسی)؛ گۆشەگیری.
-schizothymic *(adj.).*

schmuck (shmuk), *n.* [Slang], کەسێکی کەودەنی هیچ نەزانی لەخۆبایی کەرتری هیچ‌وپووچ.

schnapper (shnap′ēr, snap′ēr), *n.* = snapper.

schnapps (shnäps, shnaps), *n.* شناپز (١) خواردنەوەیەکی سەرخۆشکەری هۆڵەندییە. (ب) هەر جۆرە خواردنەوەیەکی سەرخۆشکەری بەتین.

schnauzer (shnou′zēr), *n.* شناوزەر: جۆرە سەگێکی ئەڵمانی لمۆز درێژە.

schnook (shnōōk), *n.* کەسێکی ساویلکەو بێ مێشک؛ کەسێکی بە ئاسانی هەڵخەڵەتاوی خۆشباوەڕ.

schnorrer (shnôr′ēr), *n.* [Slang], سواڵکەر؛ مفتەخۆر؛ لاکوت؛ مشەخۆر.

schnozzle (shnoz′′l), *n.* [Slang], لووت؛ کەپوو.

scholar (skol′ēr), *n.* (١) زانا؛ زانیار (لە هەر ڕشتەیەکدا بێ). (٢) قوتابییەکە کە پارەمەتی دارایی لە دەزگایەکەوە وەردەگرێ بۆ خوێندن. (٣) قوتابی؛ خوێندکار. (٤) خوێندەوار؛ کەسێکە کە بتوانێ بنووسێ و بخوێنێتەوە.

scholarly (skol′ēr-li), *adj.* (١) هی زانایان: تایبەتی بە زانیاران؛ شایستەی زانایانە. (٢) تێگەیشتوو؛ زانا؛ بزان. (٣) زانستخواز؛ کۆششکەر. (٤) زانایانە؛ ووردو باش لێکۆڵراوە: *(a ~ article, journal, etc.)* .
-scholarliness *(n.).*

scholarship (skol′ēr-ship′), *n.* (١) لێکۆڵینەوەی زانستی؛ فێربوون؛ خوێندن؛ زانایی. (٢) زانیاری؛ زانست. (٣) یارمەتییەکی داراییە دەدرێت بە قوتابی لێهاتوو لەلایەن زانستگا یا دەزگایەکی ترەوە بۆ خوێندن: *(He has a university ~ .)* . (٤) دەزگایەکە ئەم جۆرە یارمەتییە دەدات بە قوتابی هەڵکەوتوو.

scholastic (skə-las′tik), *adj.* (١) هی قوتابی و قوتابخانەو زانکۆو مامۆستاو خوێندن؛ هی پەروەردەو فێربوون؛ ئەکادیمی؛ هی زانستی: *(~ aptitude, activity, manners, etc.)* (٢) تایبەتی بە زانایانی فەلسەفەو ژیربێژی سەدانی ناوەڕاست (٣) ووشک و تەسک و بە توند گیراو. (٤) هی قوتابخانەی ناوەندی: *(~ football games)* .
n. (١) قوتابی؛ زانا؛ زانیار. (٢) زانای فەلسەفەو ژیربێژی سەدانی ناوەڕاست. (٣) زانای ووردو ووشک و لە ڕادەبەدەر شت بە توندگر.
-scholastically *(adv.).*

scholasticism (skə-las′tə-siz′m), *n.* فەلسەفەو ژیربێژی و ئاین بەو شێوەیەی کە لە زانکۆکانی سەدانی ناوەڕاستدا دەووترایەوە.

scholiast (skō′li-ast′), *n.* شیکەرەوە یا لێکدەرەوەی کۆنی نووسراوە کلاسیکییەکان (بەتایبەتی کە تێبینییەکانی لەسەر پەراوێزی پەرتووکەکان دەنووسی)؛ تێبینی نووس لەسەر پەراوێزی پەرتووک بەتایبەتی هی نووسراوی کۆن.
-scholiastic *(adj.).*

scholium (skō′li-əm), *n.* (١) تێبینی پەراوێز (بەتایبەتی لەسەر دەقی نووسراوێکی کۆنی لاتینی یا یۆنانی). (٢) تێبینی (بیرکاری).

school (skōōl), *n.* (١) (ا) قوتابخانە؛ خوێندنگا. (ب) فێرگە: *(a dancing ~)* . (ج) زانکۆ؛ زانستگا. (د) قوتابخانەی ئاینی و ژیربێژی سەدانی ناوەڕاست. (٢) خانووو پۆل و تاقیگەی قوتابخانەیەک. (٣) سەرجەمی قوتابی و مامۆستای قوتابخانەیەک: *(The ~ was given a holiday.)* (٤) وەرزی خوێندن: *(~ begins in September.)* . (٥) خوێندن؛ فێربوون: *(He never finished ~ .)* . (٦) قوتابخانە (مەجاز)؛ فێرگە: *(the ~ of hard knocks)* . (٧) بەشێکی زانکۆ: *(the ~ of liberal arts)* . (٨) ڕێباز یا قوتابخانەیەکی بیری یا هونەری... هتد؛ پەیڕەوکەرانی ئەم ڕێبازە یا قوتابخانەیە؛ دەستە یا کۆمەڵی هاوبیر. (٩) شێوازێکی تایبەتی ژیان: *(a gentleman of the old ~)* .

v.t. (١) فێرکردن؛ پەروەردەکردن. (٢) مەشق پێکردن؛ ڕاهێنان. (٣) [Archaic]. سەرزەنشتکردن.

adj. هی قوتابخانە؛ قوتابخانە: *(a ~ holiday)* .

school (skōōl), *n.* پۆلە ماسی یا گیانداری ئاوی تر (بەتایبەتی کە پێکەوە مەلە بکەن).

v.i. پێکەوە مەلەکردن یا خواردەمەنی خواردن (ماسی، نەهەنگ...هتد).

school age, (١) تەمەنی چوونە قوتابخانە (٢) تەمەنی قوتابێتی؛ ساڵانی قوتابێتی.

school board, ئەنجومەنی بەڕێوەبردنی قوتابخانە.

school-book (skōōl′book´), *n.* پەرتووکی قوتابخانە.

school-boy (skōōl′boi´), *n.* قوتابی کوڕ

adj. تایبەتی بە قوتابی کوڕ.

school-child (skōōl′chīld´), *n.* قوتابی منداڵ

school-girl (skōōl′gūrl´), *n.* قوتابی کچ

adj. تایبەتی بە قوتابی کچ.

school-house (skōōl′hous´), *n.* خانووی قوتابخانە

schooling (skōōl′iŋ), *n.* (١) خوێندن؛ خوێندەواری؛ چوونە قوتابخانە؛ فێربوونی قوتابخانە. (٢) شارەزایی (کە لە کارکردنەوە هاتبێ). (٣) کرێی خوێندن (٤) مەشق پێکردن (ئەسپ)؛ مەشق پێکردن و فێرکردن (ئەسپ و سوار). (٥) [Archaic]. سەرزەنشت

school-ma'am (skōōl′mäm´), *n.* [Colloq.]= school-marm.

school-man (skōōl′mən), *n.* (١) مامۆستای فەلسەفە و ئاین و ژیربێژی زانکۆیەکی سەدەی ناوەڕاستی ئەورووپی. (٢) مامۆستا؛ زانا.

school-marm (skōōl′märm´), *n.* [Colloq.]. مامۆستای ژن (بەتایبەتی یەکێك کە بایەخ بدات بە شتی هیچ و پووچ و بە توند شت بگرێ و بە زەبروزەنگ و کۆنەپەرست بێت). (لەڕووی لاقرتێ و سووکی‌یەوە بەکاردێت).

school-master (skōōl′mas´tēr), *n.* (١) مامۆستا (٢) بەڕێوەبەری قوتابخانە. (٣) سووڕە ماسی.

school-mate (skōōl′māt´), *n.* هەڤاڵی قوتابخانە؛ هاوقوتابخانە.

school-mistress (skōōl′mis´tris), *n.* (١) مامۆستای ژن. (٢) بەڕێوەبەری قوتابخانەی ژن

school-room (skōōl′rōōm´, skōōl′room´), *n.* پۆل؛ ژووری قوتابخانە

school-teacher (skōōl′tēch´ēr), *n.* مامۆستا

school-yard (skōōl′yärd´), *n.* حەوشەی قوتابخانە.

school-year, ساڵی خوێندن

schooner (skōōn′ēr), *n.* (١) کەشتی دوو ستوونی. (٢) [Colloq.]. گالیسکەی سەرداپۆشراو. (پێشی دەوترێ: " **prairie schooner** "). (٣) پەرداخی گەورەی بیرە.

schorl (shôrl), *n.* تورمالینی ڕەش؛ بەردێکی نیمچە بەنرخە.

schottische, schottish (shot′ish), *n.* (١) جۆرە سەمایەکە. (٢) مۆسیقای ئەم سەمایە.

schwa (shwä), *n.* شووا (دەنگناسی): (ا) دەنگی تیپە بزوێنی مێز نەخراوە سەری " ە " یە (وەك دەنگی "a" لە "ago" وە "e" لە "agent" وە "i" لە "sanity" دا) (ب) نیشانەی "ə" کە نیشانەی دەنگی " ە " ە لە ئەلفوبێی دەنگناسی جیهانیدا

sciatic (sī-at′ik), *adj.* دەست و لاق و هەستە دەمارەکانیان *(~ pains; ~ nerve)*

sciatica (sī-at′i-kə), *n.* ئێش و ئازاری هەستە دەمارەکانی سمت و لاق.

sciatic nerve, هەستە دەماری سمت و لاق

science (sī′əns), *n.* (١) زانین (٢) زانیاری؛ زانست (٣) شارەزایی (بەتایبەتی کە لەکارکردنەوە بێت)؛ کارسازی؛ پسپۆری. (٤) چالاکی‌یەکە کە پێویستی بە لێکۆڵینەوە و ڕێبازی تایبەتی بێت.

science fiction, چیرۆکی زانستی خەیاڵی (بەتایبەتی کە لەسەر داهێنراوە زانستی‌یە چاوەڕوان کراوەکانی دواڕۆژ دانرابێ).

-science-fiction *(adj.).*

sciential (sī-en′shəl), *adj.* (١) زانیاری؛ زانستی؛ زانست لێ پەیدابوو. (٢) شارەزا؛ کارساز؛ کارامە؛ لێهاتوو؛ بزان.

scientific (sī´ən-tif′ik), *adj.* زانستی؛ هی زانیاری: *(~ study, classification, analysis, etc.)*

scientifically (sī´ən-tif′i-k'l-i), *adv.* بەپێی زانست؛ لەڕووی زانیاری‌یەوە؛ زانستانە.

scientific method, ڕێگای زانستی (لە لێکۆڵینەوەدا کە بریتی‌یە لە تێبینی و تاقیکردنەوە...هتد)؛ ڕێبازی زانستی.

scientism (sī′ən-tiz'm), *n.* (١) زانایەتی: بیروباوەڕ و شێوەی کار و هەڵوێستی زانایان. (٢) بیروباوەڕێکە دەڵێت: کە شێوەی لێکۆڵینەوەی زانستی دەتوانرێ پەیڕەوی بکرێت لە هەموو جۆرە لێکۆڵینەوەیەکی نازانستیشدا؛ (گەلێك جار لەڕووی سووکی‌یەوە بەکاردەهێنرێت).

scientist (sī′ən-tist), *n.* زانا؛ زانیار.

scilicet (sil′i-set´), *adv.* واتا؛ واتە.

scimitar, scimiter (sim′ə-tēr), *n.* شمشێر؛ شیری چەماوەی یەك دەم.

scincoid (siŋ′koid), *adj.* شەوگەردی.

n. شەوگەرد: گیاندارێکی ناوچە گەرمەکانە لە توخمی مارمێلکە.

scintilla (sin-til′ə), *n.* (١) پریشك؛ پزیسك؛ پرژ. (٢) ئەختاڵێك؛ تۆزێك؛ تۆسکاڵ؛ ئەخت.

scintillant (sin′tə-lənt), *adj.* (١) پریشکهاوێژ؛ پرژفڕێدەر. (٢) بریقاوە؛ درەوشاوە.

scintillate (sin′tə-lāt´), *v.i.* (١) پریشك لێبوونەوە؛ پرژ فڕێدان؛ پزیسك هاویشتن. (٢) درەوشانەوە؛ بریقانەوە؛ شەوقدانەوە. (٣) زیرەکی نواندن؛ زرنگی پیشاندان یا لێ بوونەوە: *(to ~ witticisms)*

v.t. پریشك لێبوونەوە؛ پرژ هاویشتن؛ درەوشانەوە؛ بریقەهاتنەوە.

-scintillating *(adj.)* ; scintillatingly *(adv.).*

scintillation (sin´tə-lā′shən), *n.* (١) پریشك لێبوونەوە؛ پرژ هاویشتن. (٢) پریشك؛ پرژ؛ پزیسك. (٣) زرنگی؛ زیرەکی؛ قسەی قووت کردن یەك لە دوای یەك. (٤) درەوشانەوەی ئەستێرە. (٥) بریقە (فیزیا). (٦) چاوداگیرساندن.

scintillation counter, ئامێری هەستپێکردن و ژماردنی تیشکاوەری (فیزیا)؛ تیشکژمێر.

sciolism (sī′ə-liz'm), *n.* زانایی درۆ؛ گەزافی زانایی لێدان بە درۆ؛ زانایی ڕووکەش.

sciolist (sī′ə-list), *n.* زانای درۆ؛ گەزافی زانایی لێدەر بە درۆ؛ زانای ڕووکەش.

-sciolistic *(adj.).*

scion (sī′ən), *n.* (١) چووز؛ قەڵەم (موتوربە)؛ تەرز؛ خەڵف؛ پەل؛ گۆپکەی پەیوەستکردن. (هەروەها دەنووسرێ " **cion** "). (٢) نەوە؛ وەچاخ؛ بەرە؛ وەچە.

scirrhus (skir′əs), *n.* سنداني شێرپەنجەیی ڕەق.

-scirrhoid ; scirrhous *(adj.).*

scissile (sis′il), *adj.* بە ئاسانی دەبڕدرێ؛ توێ توێ دەکرێ یا بەش بەش دەکرێ.

scission (sizh′ən, sish′ən), *n.* بڕین؛ بڕینەوە؛ کەرت بوون؛ هەڵقلیشان؛ قلیشاندن؛ جیابوونەوە؛ بەش بەش بوون؛ پارچە پارچە بوون

scissor (siz′ēr), *v.t.* بە مقەست بڕین.

scissors (siz′ērz), *n.pl.* (١) مقەست.

(۲) (ا) مەشقی مقەستی: مەشقێکی تەنافبازییە لاقی پیاو تێیدا دەکرێتەوەو دادەخرێت وەك مەقەست. (ب) scissors hold

scissors hold, گرتنێکە لە زۆرانبازیدا کە یەکێك لە زۆرانبازەکان ئەوی تریانی تێدا دەگرێ لەنێوان لاقەکانیدا.

scissors kick, جوولانەوەیەکە لە مەلەکردنی سەرلادا کە لاقی مەلەوان تێیدا دەکرێتەوەو دادەخرێ وەك مقەست.

scissortail (siz′ẽr-tāl′), ***n.*** کلك مقەستی: باڵندەیەکی مێشگرە کلکی لە مقەست دەچێت.

scissure (sizh′ẽr, sish′ẽr), ***n.*** قلیش (دەستکرد یا سرووشتکرد)؛ قلیش؛ دووفاق

sciuroid (sī-yoor′oid), ***adj.*** (۱) سمۆرەیی؛ لە سمۆرە دەچێت. (۲) لە کلکی سمۆرە دەچێت (رووەکناسی)؛ بژ (وەك گوڵە جۆ).

sclaff (sklaf, skläf), ***v.i. & v.t.*** لە زەوی خشاندنی گورزی "گۆلف" پێش لێدانی تۆپەکە.

n. ئەم جۆرە لێدانە.

sclera (sklêr′ə), ***n.*** پەردەیەکی سپی رەقە چاو دادەپۆشێ بێجگە لە کۆرنیا

scleriasis (skli-rī′ə-sis), ***n.*** رەق بوونی ریشاڵ (زیندەوەرزانی).

scleritis (skli-rī′tis), ***n.*** هەوکردنی پێستی چاو.

sclero-, scler- (sklêr′ō, skler′ə), پێشگرێکە بەمانای: (۱) رەق ***(sclerometer)***. (۲) تایبەتی بە " **sclera** "

scleroderma (sklêr′ə-dûr′mə), ***n.*** پێست رەقی (پزیشکەوانی)؛ ئەستووربوون و رەق بوونی پێست.

sclerodermatous (sklêr′ə-dûr′mə-təs), ***adj.*** (۱) پێست رەق (۲) پێست بە بوونەکەی رەق داپۆشراو.

scleroid (sklêr′oid), ***adj.*** رەق (زیوەرناسی)؛ رەق بوو.

scleroma (skli-rō′mə), ***n.*** رەق بوونی شانەی لەش؛ پەڵەیەك شانەی رەق

sclerometer (skli-rom′ə-tēr), ***n.*** پێوەری رەقی کانزا.

sclerosed (skli-rōst′, sklêr′ōzd), ***adj.*** رەق بوو (شانەی لەش بە نەخۆشی)

sclerosis (skli-rō′sis), ***n.*** (۱) رەق بوونی شانەی رووەك (وەك لە پێکهاتنی دارەکەیدا). (۲) (ا) رەق بوون و وشکبوونەوەی شانەو ئەندامو دەماری لەش و لەکارکەوتنی. (ب) نەخۆشی ئەم شانەو دەمار رەق بوونە.

-sclerosal ***(adj.).***

sclerotic (skli-rot′ik), ***adj.*** (۱) تایبەتی بە نەخۆشی رەق بوونی شانەو دەماری لەش؛ ئەم نەخۆشییەی لەگەڵە. (۲) تایبەتی بە " **sclera** ".

n. = **sclera.**

sclerotium (skli-rō′shi-əm), ***n.*** ریشاڵە رەقەی خواردەمەنی تێدا هەڵگیراوی هەندێ کەروو

sclerotomy (skli-rot′ə-mi), ***n.*** نەشتەرکاری پەردەی سپی چاو.

sclerous (sklêr′əs), ***adj.*** رەق؛ رەق بوو؛ ئێسقانی؛ وەك ئێسقان لێ هاتوو

scoff (skôf, skof), ***n.*** (۱) لاقرتێ؛ گاڵتە؛ گاڵتەپێکردن؛ گاڵتەپێکران (۲) کەسێك یا شتێکی لاقرتێ پێکراو؛ شتی گاڵتەپێکراو.

v.t. لاقرتێ پێکردن؛ گاڵتەپێکردن؛ پێ پێکەنین

***v.i.* (~ at),** لاقرتێ پێکردن؛ گاڵتەپێکردن؛ پێ پێکەنین

scold (skōld), ***n.*** ئافرەتی دەم پیس؛ ژنی جوێن فرۆش و زمان پیس.

v.t. سەرزەنشتکردن؛ پیاهەڵشاخان؛ شکاندن؛ رەخنەلێگرتن.

v.i. (۱) سەرزەنشتکردن؛ پیاهەڵشاخین؛ شکاندن؛ رەخنەلێگرتن؛ پیاهەڵگاڵین. (۲) جوێن فرۆشتن؛ قسەی پیس کردن.

scolding (skōld′iŋ), ***n.*** سەرزەنشت؛ پیاهەڵشاخان؛ پیاهەڵگاڵین؛ شکاندن؛ شکان ***(to give someone a ~)***

scolex (skō′leks), ***n.*** سەری کرمی شریتی

scoliosis (skō′li-ō′sis), ***n. Also*** **scolioma,** چەوتی لایی ئاساسایی بربڕەی پشت؛ چەمانەوەی تەنیشتی بربڕەی پشت.

scollop (skol′əp), ***n. & v.t.*** = **scallop.**

scolopendrid (skol′ə-pen′drid), ***n.*** هەزارپێ.

scombroid (skom′broid), ***n.*** جۆرە ماسییەکی دەریاییە.

sconce (skons), ***n.*** مۆمدانی قەد دیوار؛ مۆم هەڵگری قەد دیوار.

sconce (skons), ***n.*** (۱) سایەبان؛ کووخ؛ پەناگا؛ پەنا؛ لانە. (۲) کلاوزرێ؛ کلاوی ئاسن. (۳) [Colloq.]، (ا) سەر؛ کەللە؛ کەللەسەر (ب) مێشك؛ زیرەکی؛ سەلیقە. (٤) سەنگەر؛ قەلا.

v.t. (۱) سەنگەر بۆ کردن؛ بە سەنگەر پاراستن. (۲) پاراستن.

sconce (skons), ***v.t.*** سزای پارە (بەتایبەتی لە زانکۆی ئۆکسفۆرد لەسەر رەوشتی ناشرین).

n. ئەم سزایە.

scone (skōns), ***n.*** جۆرێکە لە بسکویت یا کێك.

scoop (skōōp), ***n.*** (۱) چەمچە؛ ئاوگردان؛ کەوگیر (۲) کەوچکی ئاردو شەکرو دانەوێڵە دەرهێنان لە دەفرێك. (۳) کەوچکی دۆندرمە تێکردن. (٤) کەوچکی نەشتەرگەری. (٥) خاکەنازی گەورەی مەکینەی هەڵکەندن و راماڵین. (٦) کەوچك یا خاکەناز لێدان؛ بە کەوچك یا خاکەناز راماڵین. (۷) پڕ چەمچە، کەوگیر، کەوچك، یا خاکەنازێك؛ پڕ کەوچکێك. (۸) بۆشایی؛ بۆشاییەکی هەڵکەنراو. (۹) [Colloq.]، قازانجێکی گەورە لە رێی پارەبازییەوە. (۱۰) [Slang]، (ا) دەنگوباسێکە کە رۆژنامەگەرێك یەکەم کەس بێت دەستی کەوتبێ بە رێکەوت یا بە لێهاتوویی خۆی. (ب) دەنگوباسی وورووژێنەر (۱۱) [Slang]، کورتە یا درێژەی دەنگوباسێك؛ رووداوێك یا بارێك.

v.t. (۱) تێکردن یا دەردان (بە کەوچك، چەمچە، خاکەناز). (۲) (**~ out**)، هەڵکەندن و دەردان؛ بۆش کردن. (۳) بەتاڵکردنەوە؛ لێ دەرهێنان؛ هیچ تێدا نەهێشتن. (٤) (**~ up**)، کۆکردنەوە؛ راماڵین؛ خڕکردنەوە؛ پەلاماردان و راماڵین؛ هەڵهێنجان. (٥) [Slang]، بڵاوکردنەوەی دەنگوباسێکی وورووژێنەر لەپێش رۆژنامەکانی تردا؛ دەستپێشکەری کردن لە بڵاوکردنەوەی دەنگوباسێکدا

scoopful (skōōp′fool′), ***adj.*** پڕ چەمچەیەك؛ پڕ کەوگیرێك؛ پڕ کەوچکێك؛ پڕ خاکەنازێك.

scoot (skōōt), ***v.i.*** [Colloq.], بە پەلە رۆیشتن؛ بە هەڵەداوان رۆیشتن؛ تێ تەقاندن؛ بۆی دەرچوون

n. [Colloq.], بە هەڵەداوان رۆیشتن؛ بە پەلە رۆیشتن یا بۆی دەرچوون.

scooter (skōōt′ẽr), ***n.*** (۱) پاسکیلێکی منداڵانەیە بە یەك پێ لێ دەخورێ. (۲) ماتۆرسکیلی بچووك. (۳) بەلەمی بن تەخت (بۆ سەر ئاو یا سەهۆڵ). (٤) بەلەمی تیژڕەو

scop (skop, skōp), ***n.*** هۆنەری ئەنگلۆ-ساکسۆنی؛ شاعیری ئینگلیزی کۆن

scope (skōp), ***n.*** (۱) رادەی تێگەیشتن؛ مەودای بینین؛ توانا بەسەردا شکان ***(beyond the ~ of child's understanding)*** (۲) مەودا ***(the ~ of a history book)*** (۳) هەل؛ بووار. (٤) ماوەی برکردنی مووشەك (٥) درێژی؛ ماوەی برکردنی شتێك (وەك گوریس). (٦) [Archaic]، ئامانج؛ مەبەست.

-scope (skōp), پاشگرێکە بەمانای: تێروانین؛ بینین؛ سەیرکردن؛ هی تێروانین؛ دۆزەرەوە ***(telescope)***.

scopolamine (skō-pol′ə-mēn′), ***n.*** سکۆپۆلامین: ماددەیەکی قلیەییە لە هەندێ رووەك وەردەگیرێ. (دەرمانی نووستنی لێ درووست دەکرێت.

scopoline (skō′pə-lēn′, skō′pə-lin), ***n.*** سکۆپۆلین: ئاوێتەیەکی بێ رەنگە بۆ سرکردن و نوواندن بەکاردەهێنرێت.

scopula (skop′yoo-la), ***n.*** تۆپەڵە موو (بە هەندێك جانەوەرەوە).
-scopulate ***(adj.).***
-scopy, پاشگرێکە بەمانای: تێڕوانین؛ تێبینین؛ پشکنین
(microscopy)
scorbutic (skôr-bū′tik), ***adj.*** نەخۆشی ئەسکەربووتی هەیە؛
تایبەتی بەم نەخۆشی‌یە؛ ئەسکەربووتی. (ووشەی " scurvy " ببینە).
-scorbutical ***(adj.).***
scorch (skôrch), ***v.t.*** (١) سووتاندن؛ هەڵقرچاندن؛ هەڵکڕووزان؛
بڕژاندن (٢) هەست بریندارکردن؛ داخ کردن؛ بریندارکردن (بە ڕەخنەو هێرشی
توندوتیژ) (٣) سووتاندن و وێرانکردنی شوێنێك (پێش ئەوەی دوژمن بیگرێت).
v.i. (١) سووتان؛ داخ بوون؛ هەڵکڕووزان؛ هەڵقرچان.
(٢) [Colloq.]، ئوتومبیل لێخوڕین زۆر بەخێرایی.
n. سووتاوی‌یەکی ڕووکەشی؛ سووتانێکی کەم؛ هەڵکڕووزان؛ هەڵقرچان.
scorched-earth policy, سووتاندن و وێرانکردنی ناوچەیەك
پێش ئەوەی دوژمن بیگرێت.
scorcher (skôr′chẽr), ***n.*** (١) سووتێنەر؛ هەڵکڕووزێنەر؛ داخکەر.
(٢) [Colloq.]. ڕۆژێکی زۆر گەرم.
(٣) ڕەخنەی توندوتیژ؛ ووتەی هەست بریندارکەر؛ توانجی بڕ.
(٤) ئوتومبیل لێخوڕی زۆر خێرا؛ ڕانەری ئێجگار خێرا.
score (skôr, skōr), ***n.*** (١) (ا) ڕووشان؛ ڕووشاوی؛ نیشانەی کەل.
(ب) هێڵی سەرەتا یا کۆتایی پێشبڕکێ.
(ج) هێڵی ڕاکێشراو بە تەباشیر یا لەسەر تەختە بۆ حساب ڕاگرتن.
(٢) حسابی قەرز؛ قەرز ***(to run up a ~)***
(٣) قین؛ کونە قین؛ ڕق؛ سکاڵا: ***(to pay off an old ~)*** .
(٤) هۆ؛ هۆی پاڵپێوەنەر.
(٥) خاڵ (پێشبڕکێ، وەرزش)؛ سەرجەمی خاڵی براوە:
(to keep ~; The ~ is 8 to 3 .)
(٦) نمرە (تاقیکردنەوە) ***(His ~s were high on two of the tests.)*** .
(٧) (ا) بیست (کەس، شت...هتد).
(ب) (*pl*). ژمارەیەکی زۆر؛ ژمارەیەکی بێ شومار؛ گەلێك: ***(~s of men)*** .
(٨) [Colloq.]. کارێك یا چالاکی‌یەکی سەرکەوتوو؛ بردنەوە؛ سەرکەوتن.
(٩) [Colloq.]، ڕاستی بارێك یا شتێك بە ڕێك‌وڕەوانی؛ ئاگا لە شت بوون:
(to know the ~)
(١٠) (ا) پارچەیەك مۆسیقای نووسراوە
(ب) مۆسیقای فیلمێکی قۆشمە
v.t. (١) نیشانەکردن (بە هێڵ پیاهێنان یا بڕین یا هەڵکەندن)؛ کەل کردن؛
ڕووشاندن (بۆ نیشانە). (٢) هێڵ بەژێردا هێنان؛ بە پێنووس هێڵ پیاهێنان.
(٣) (~ out) . پووچکردنەوە بە هێڵ پیاهێنان.
(٤) ژمارە ڕاگرتن بە هێڵ یا نیشانە؛ حساب ڕاگرتن
(٥) نیشانەکردن بۆ حساب ڕاگرتن.
(٦) (ا) بردنەوە (ئەوەندە خاڵ لە یاری‌یەکدا)؛ خاڵ گرتن:
(He ~d five points for his team.)
(ب) تۆمارکردنی خاڵی براوە.
(٧) زۆر بە توندی سەرزەنشتکردن؛ شکاندن؛ بە توندی ڕەخنەلێگرتن.
(٨) نمرە لەسەردانان (تاقیکردنەوە)؛ هەڵسەنگاندن: ***(to ~ a test)*** .
(٩) نمرە هێنان (قوتابی)؛ وەرگرتن (نمرە):
(She ~d high on all her exams.)
(١٠) پێشکەوتن؛ بردنەوە؛ سەرکەوتن؛ دەسکەوتن.
(١١) ئاژنینەوەی گۆشت بە چەقۆ (بۆ ئاووخوێ هەڵمژین و باش برژان).
(١٢) نووسین؛ ڕێکخستن؛ یا دانانی پارچە مۆسیقا
v.i. (١) خاڵ بردنەوە (پێش بڕکێ، یاری).
(٢) تۆمارکردنی خاڵی براوەی پێش بڕکێیەك.
(٣) سەرکەوتن؛ پێشکەوتن؛ بردنەوە
(٤) ڕووشاندن؛ هێڵ پیاهێنان؛ کەل کردن؛ نیشانەکردن (بە هێڵ).
keep (the) score, حساب ڕاگرتن
on the score of, بە هۆی؛ لەبەر.
on that score, (١) (ا) لەبەر ئەوە؛ بە هۆی ئەوەوە.
(ب) لەو ڕووەوە؛ لەبارەی ئەوەوە:
(You have nothing to worry about on that score.)
pay off (settle) old scores, تۆڵەکردنەوە (بۆ کۆنە قین)؛
تۆڵەسەندنەوە.
pay (wipe off) scores, قەرزدانەوە.
run up a score, کەوتنە ژێر قەرزەوە؛ قەرزاربوون.
score-board, تەختەی تۆمارکردنی خاڵی براوە (پێشبڕکێ، یاری).
score-card, (١) کارتی تۆمارکردنی خاڵی براوە (پێشبڕکێ، یاری).
(٢) کارتێکە ناو و ئەرکی یاریکەرانی لەسەر نووسراوە (بۆئەوەی هەر
سەیرکەرێك بیەوێ خاڵە براوەکانی هەر یاریکەرێکی لەسەر بنووسێ).
score-keeper, تۆمارکەری خاڵی براوە (یاری، پێشبڕکێ).
scorer (skôr′ẽr, skōr′ẽr), ***n.*** (١) تۆمارکەری خاڵی براوە (یاری،
پێشبڕکێ). (٢) خاڵ بەرەوە؛ گۆڵکەر؛ یاریکەری خاڵ بەرەوە.
scoria (skôr′i-ə, skō′ri-ə), ***n.*** (١) خڵتەی کانزا (پاش تواندنەوەو
پوختکردنی)؛ تلپە یا سەرکەفی کانزا. (٢) تلپەی ئاگرپژێن؛
وورده پارچەی ئاگرپژێن؛ ئاگرپژێنی شلی ژیلەمۆیی.
-scoriaceous ***(adj.).***
scorify (skôr′ə-fī′, skō′rə-fī′), ***v.t.*** پوختەکردنی کانزاو خڵتە
لێ لابردنی (بە تواندنەوە).
-scorification ***(n.).***
scorn (skôrn), ***n.*** (١) لاقرتێ؛ گاڵتە؛ بە چاوی نزم سەیرکردن؛
پێ پێکەنین؛ بە سووك تەماشاکردن؛ لچ لێ هەڵقورتان؛ ڕق.
(٢) گاڵتەچی؛ جێی پێ پێکەنین یا بە سووك سەیرکردن.
v.t. بە چاوی نزم سەیرکردن؛ لاقرتێ پێکردن؛ گاڵتەپێکردن؛ پێ پێکەنین؛
بە سووك تەماشاکردن؛ ڕق لێ بوونەوە؛ لچ لێ هەڵقورتان.
v.i. [Obs.]. گاڵتە پێ هاتن؛ گاڵتەپێکردن؛ پێ پێکەنین.
laugh to scorn, گاڵتەپێکردن؛ پێ پێکەنین.
scornful (skôrn′fəl), ***adj.*** گاڵتەپێکەر؛ لچ هەڵقورتێنەر؛
بە سووك سەیرکەر؛ گاڵتە پێ هاتوو؛ لاقرتێچی.
-scornfully ***(adv.)*** ; **scornfulness** ***(n.).***
scorpaenoid (skôr-pē′noid), ***adj.*** هی ماسی دووپشکی.
n. ماسی دووپشکی.
Scorpio (skôr′pi-ō´), ***n.*** (١) کۆنەستێرەی دووپشك؛
کەلووی دووپشك. (٢) بورجی دووپشك (ئەستێرەوانی).
scorpioid (skôr′pi-oid´), ***adj.*** (١) دووپشکی.
(٢) هی توخمی دووپشك. (٣) کلك هەڵگەڕاوە یا چەماوە وەك دووپشك
scorpion (skôr′pi-ən), ***n.*** (١) دووپشك.
(٢) قامچی چوقڵەدار (ئینجیل). (٣) [S-] - Scorpio .
scorpion fish, ماسی‌یە دووپشکی (بڕبڕەکەی ژەهراوی‌یە).
scorpion fly, جانەوەرە دووپشکی (ئەندامی زاوزێی نێرەکانیان لە
چزوی دووپشك دەچێ و بەژێر سکی‌یەوەیە).
Scorpius (skôr′pi-əs), ***n.*** کۆنەستێرەی دووپشك.
Scot (skot), ***n.*** (١) ئوسکوتلەندی؛ کەسێکی ئوسکوتلەندی.
(٢) هاونیشتمانی ئوسکوتلەندە.
scot (skot), ***n.*** باج.
pay scot and lot, ئەرکی دارایی سەرشان جێبەجێکردن بە تەواوی؛
هەموو دانەوە (قەرز، باج)؛ باجی خۆ دان بە تەواوی؛ هەموو دان.
scot and lot, باجێکی ئینگلیزی کۆنی ناوچەیی‌یە بەپێی توانا دەدرا.
Scotch (skoch), ***adj.*** (١) ئوسکوتلەندی (گەل، زمان، کلتوور...هتد).
(٢) [Slang]، پوولەکی؛ پیسکە؛ ڕەزیل.
n. (١) زمانی ئوسکوتلەندی؛ ئوسکوتلەندی.
(٢) وێسکی ئوسکوتلەندی؛ وێسکی.
the Scotch, گەلی ئوسکوتلەندی.

scotch (skoch), *v.t.* (١) ڕووشان؛ کەل کردن؛ بڕین.
(٢) برینداركردن؛ پەل شکاندن؛ پەکخستن.
(٣) دامرکاندنەوە (قاو، نەخشە، پیلان)؛ پووچکردنەوە؛ پەرچدانەوە؛ پێشێل کردن.
n. (١) ڕووشاوی؛ ڕووشان؛ تلیش. (٢) هێڵی یاری خەت خەتێن.
scotch (skoch), *v.t.* ڕاگرتن بۆ خل نەبوونەوە (تایەی ئوتومبیل و شتی تر بە بەرد، خشت، یا پارچە دار خستنەبەری لە بەرموخوارکەدا).
n. پارچە بەرد، خشت، یا دارێکە کە دەخرێتە بەر تایەی ئوتومبیل یا شتی تر بۆ خل نەبوونەوە یا نەخزانی.
Scotchman (skoch′mən), *n.* = Scot = Scotsman.
Scotch tape, شریتی ئوسکوتلەندی: شریتێکی سرێشاوی باریک و تەنکە بۆ شت پێکەوەنووسان و قایم کردن
Scotch terrier, = Scottish terrier.
Scotch verdict, (١) بڕیاری دادگای بە لایەکدا نەخراو یا ناتەواو.
(٢) بڕیاری یەکلا نەکراوە؛ بڕیاری نیوە ناتەواو.
Scotch whisky, ویسکی ئوسکوتلەندی؛ ویسکی.
scoter (skō′tēr), *n.* مراوییەکی دەریایی ناوچەکانی تەوەری باکوورە.
scot-free (skot′frē′), *adj.* (١) باج نەدەر؛ بەخشراو لە باج؛ باجی لەسەر نییە. (٢) سزا نەدراو؛ زیان لێ نەکەوتوو؛ هیچ لێ نەهاتوو یا نەکراو:
(The criminal got off ~ .; to go ~ despite an offense)
Scotia (skō′shə, skō′shi-ə), *n.* [Poetic], ئوسکوتلەندە.
scotia (skō′shə, skō′shi-ə), *n.* نەخشێکی ڕازێنەرەوەی قوپاوە بە بنی پایەوە.
Scotland Yard, (١) شەقامێکی کورتە لە لەندەن.
(٢) پۆلیسخانەی لەندەن؛ بارەگای پۆلیسی لەندەن.
(٣) پۆلیسی لەندەن بەتایبەتی بەشی پشکنین یا لێکۆڵینەوەی تاوان.
scoto- (skōt′ō, skō′tə), پێشگرێکە بەمانای: تاریکی؛ تاریکایی.
scotoma (skə-tō′mə), *n.* ناوچەی تاریکی بینایی؛ ناوچەی نەبینراوی مەودای بینایی.
Scots (skots), *adj.* ئوسکوتلەندی.
n. زمانی ئوسکوتلەندی
Scotsman (skots′mən), *n.* = Scot.
Scotticism (skot′ə-siz'm), *n.* وتەیەك یا زاراوەیەکی ئوسکوتلەندی.
Scottish (skot′ish), *adj.* ئوسکوتلەندی (گەل، زمان، کلتوور... هتد).
n. زمانی ئوسکوتلەندی.
the Scottish, ئوسکوتلەندییەکان
Scottish terrier, سەگێکی ڕاوی بچووکی لاق کورتی تووك لوولی لموز ئەستووری گوێ قوتە (پێشی دەوترێ: " **Scotch terrier** ").
scoundrel (skoun′drəl), *n. & adj.* ناکەس؛ نزم؛ ناپەسەند.
-**scoundrelly** *(adv.)*.
scour (skour), *v.t.* (١) (ا) مەنجەڵ سپیکردنەوە (مسگەری)؛ پاك کردنەوە (بە تەلی ئاسن، سابوون... هتد)؛ هەڵگلۆفین؛ لێکخستن؛ بریقە لێ هەڵساندن: *(to ~ pots and pans)*.
(ب) (**off** ~)، ژەنگ یا بەڵغ لێکردنەوە.
(٢) جۆماڵ کردن؛ ئاو پیاکردن و ڕامالین (زێراب).
(٣) سك و ڕیخۆڵە داشۆرین؛ ناوسك پاك کردنەوە.
(٤) بژاردن (گەنم پێش هاڕینی).
(٥) لێ پاك کردنەوە؛ نەهێشتن؛ سەرنگوم کردن؛ گسك لێدان (مەجاز):
(The navy ~ed the sea of enemy ships.)
v.i. (١) مەنجەڵ سپیکردنەوە (مسگەری)؛ پاك کردنەوە (بە تەلی ئاسن، لێخستن، سابوون... هتد). (٢) سکچوون (مەڕوماڵات)؛ تووشی بەلەفیرە بوون؛ تووشی زەحیری بوون.
n. (١) پاك کردنەوە؛ مەنجەڵ سپیکردنەوە؛ بریقە لێ هەڵسان؛ بەڵغ لێکردنەوە.
(٢) ماددەی بەڵغ و پیسی لێکردنەوە؛ ماددەی شت پاك کردنەوە.
(٣) شوێنی جۆماڵ کراو یا پاك کراوە.
(٤) (*pl.*)، بەلەفیرێ؛ سکەشۆرێ (مەڕوماڵات)؛ شۆرێ؛ زەحیری مەڕوماڵات.
scour (skour), *v.t.* بە پەلە بۆ گەڕان: بە شوێندا گەڕان بە پەلە؛ پشکنین:
(He ~ed the library for the book.)
v.i. بە پەلە پێداگەڕان؛ بە شپرزەیی بۆ گەڕان یا پشکنین.
scourge (skūrj), *n.* (١) قامچی. (٢) هۆی سزادان یا چەوساندنەوە.
(٣) هۆی ناخۆشی؛ کارەسات؛ بەڵا؛ دەردی سەری:
(After the ~ of war usually comes the ~ of disease.)
v.t. (١) قامچی لێدان؛ فەلاقەکردن.
(٢) ئازاردان؛ سزادان؛ چەوساندنەوە؛ بە توندی ڕەخنەلێگرتن.
scouring rush, کلکە ئەسپ: ڕووەکێکی لاسك بۆشە گەڵاکانی پووڵەکاوین کانزاو تەختەو دەفریان پێ پاك دەکرێتەوە.
scourings (skour′iŋz), *n.pl.* (١) خڵتەو بەڵغو پیسایی (کە لە دەفرێك دەکرێتەوە بە پاك کردنەوەی). (٢) سەرکۆزەر (وەك داڕوجان و شتی تر کە لە گەنم بژار دەکرێت پێش هاڕینی).
scouse (skous), *n.* = lobscouse.
scout (skout), *n.* (١) سووسەکەر؛ پێشەنگی سووسەکەر (سەرباز، کەشتی، فڕۆکە). (٢) سووسەکردن؛ سووسە؛ دیدەوانی؛ دەنگوباس دزین.
(٣) دیدەوان؛ ئەندامی تیپی دیدەوانی. (٤) [Slang]، لاو؛ کابرا؛ زەلام
(٥) بەدواداگەڕاوی کەسانی لێهاتوو بۆ تیپی یاری و شانۆگەری و سینەما.
v.t. (١) سووسەکردن؛ دەنگوباس لێ دزین.
(٢) سەرنج پێدان؛ تێبینین و هەڵسەنگاندن (بۆ وەرگرتن لە تیپی وەرزشدا یا بۆ شانۆگەری و سینەما).
(٣) (~ **around**)، بۆ گەڕان؛ بە شوێندا گەڕان.
v.i. (١) سووسەکردن؛ دەنگوباس دزین.
(٢) بۆ گەڕان؛ بە شوێندا گەڕان؛ سۆراخ کردن:
(to ~ around for some firewood)
(٣) دیدەوانی کردن؛ ئەندامێتی تیپی دیدەوانی کردن (کوڕ یا کچ).
scout (skout), *v.t.* گاڵتە پێ هاتن (بیروباوەڕ، پێشنیان)؛ بە هیچ‌وپووچ دانان؛ پێ پێکەنین؛ بە هیچ دانان.
scouting (skout′iŋ), *n.* دیدەوانی کردن (کوڕ یا کچ)؛ ئەندامی تیپی دیدەوانی بوون.
scout-master (skout′mas´tēr, skout′mäs´tēr), *n.* سەرتیپی دیدەوانی.
scow (skou), *n.* بەلەمێکی بن تەختی گۆشە ڕێکی گەورەی بار بار گواستنەوەیە.
scowl (skoul), *v.i. & v.t.* مۆن بوونەوە؛ پیش خواردنەوە؛ مۆڕبوونەوە؛ خێسەکردن.
n. مۆنی؛ مۆن بوونەوە؛ مڕومۆنی؛ پیش خواردنەوە؛ خێسە: مۆڕبوونەوە
-**scowler** *(n.)* ; **scowlingly** *(adv.)*.
scrabble (skrab′'l), *v.i.* (١) چینەکردن؛ چنگەکڕێ کردن.
(٢) پەلەقاژێ کردن؛ پەل کوتان.
(٣) بە قلی‌وبلی نووسین؛ بە لامسەرلایی نووسین.
v.t. (١) بە پەلە کۆکردنەوە یا پەیداکردن؛ بە چنگەکڕێ گردکردنەوە
(٢) بە قلی‌وبلی نووسین.
n. (١) چینە؛ چنگەکڕێ؛ چینەکردن.
(٢) پەیداکردن یا گردکردنەوە بە پەلە.
(٣) نووسینی قلی‌وبلی؛ نووسینی لامسەرلایی و بێ مانا.
(٤) پەلەقاژێ؛ پەل کوتان.
scrabble (skrab′'l), *n.* یاری ووشە دروستکردن یا پێکەوەنان.
scrag (skrag), *n.* (١) مرۆڤ یا گیانداری ڕەقەڵەو لەڕو لاواز.
(٢) ڕووەك یا درەختی باریکەڵەو گەشە نەکردوو.
(٣) ملی مەڕو کوێرەکە؛ گۆشتی مل. (٤) [Slang]، ملی مرۆڤ
v.t. [Slang], مل بادان و کوشتن؛ هەڵواسین؛ مل هەڵکێشان؛ خنکاندن.

scraggly (skrag′li), *adj.* بڕۆ شانەنەکراو (ڕیش)؛ پاك ڕانەگیراو؛
خواروخێچو قەراغ تیژ (بەرد)؛ نارێك؛ شکاو

scaraggy (skrag′i), *adj.* (١) مڕۆ شانەنەکراو (ڕیش)؛ پاك ڕانەگیراو؛
خواروخێچو قەراغ تیژ (بەرد)؛ نارێك؛ شکاو.
(٢) ڕەقەڵە؛ لەڕولاواز؛ ڕیوەڵە؛ سیسەڵە.

-scraggily *(adv.)* ; **scragginess** *(n.)*.

scram (skram), *v.i.* [Slang], لاچۆ لێرە! (بۆ سەگو پشیلە دەرکردن)؛
بڕۆ دەرەوە! ؛ لاچۆ!

scramble (skram′b'l), *v.i.* (١) بە چنگەکڕێ پیاهەڵگەڕان؛
بە دەستوپێ پیاهەڵگەڕان بە پەلە.
(٢) پاڵەپەستۆکردن بۆ بردن یا دەسکەوتنی شتێك؛ شەڕ لەسەر کردن:
(The players ~d for the ball.)
(٣) بە پەلە هەڵسان بۆ بەرەوبەری دانەوەی پەلاماری کوتوپڕی فڕۆکەی دوژمن لە ئاسماندا

v.t. (١) تێکەڵ کردن بە پەلەو لامسەرلایی؛ تێکەڵوپێکەڵ کردن؛ بەسەریەکدادان بە پەلە؛ شێواندن بەسەریەکدا. (٢) (~ up)، بە پەلە کۆکردنەوەو هەڵسانی فڕۆکە بۆ بەرەنگاربوونی فڕۆکەی دوژمن (لە هێرشی ناکاو و کوتوپڕدا).
(٣) هێلکە سوورکردنەوە بە تێکەڵاوکردنی زەردێنەکەیو سپێنەکەی (هەندێك جار بە نەختێك شیرەوە). (٤) تێکدانی بەرنامەی تەلەفزیۆنی (بۆ ئەوەی وەرنەگیرێ بەبێ ئامێری تایبەتی).

n. (١) پیاهەڵگەڕانێکی گران بە چنگەکڕێ یا بە دەستو پێ.
(٢) پاڵەپەستۆ (بۆ شتێك کە هەموو کەسێکی تر بیەوێ)؛ شەڕ لەسەرکردن.

-scrambler *(n.)*.

scrambled eggs, هێلکەی نەختێك سوورەوەکراوی زەردێنەو سپێنەی تێکەڵاوکراو (هەندێك جار بە شیرەوە).

scrannel (skran′'l), *adj.* [Archaic], (١) ڕەقەڵە؛ بارێکەڵە؛ لاواز؛
بچووك؛ گەشە نەکردوو (٢) ناسازو کز (دەنگ)؛ ناخۆش.

scrap (skrap), *n.* (١) پارچەی بچووك؛ نەخت؛ تۆز:
(a ~ of paper)
(٢) پارچەیەك شتی نووسراو.
(٣) پارچە ئوتومبێلی شکاو؛ ئاسنی لەتوپەت؛ سکراپ.
(٤) وورده شتومەکی بێ فەڕی کۆنی فڕێدراو؛ سەرەمقەست؛ شڕە؛
وورده پارچە؛ شتی لەتوپەت
(٥) (*pl.*) بەرماوە؛ پاشماوە (خواردەمەنی)؛ ووردەنانو خواردنی تری
بەرماوە. (٦) (*pl.*) ، چزڵێك.
(٧) (*pl.*) ، وێنەو پارچە ڕۆژنامەو نووسراوی تری یادگار (کە دەنووسێنرێ
بە لاپەڕەکانی یەراوێکەوە بۆ یاداشت).

adj. فڕێدراو؛ بێ فەڕ؛ بەرماوە؛ بەکارنەماو.

v.t. (١) هەڵوەشاندن یا پارچە پارچە کردنو هەندێ لە پارچەکانی بەکارهێنانو
فڕێدانی ئەوانی تر (ئوتومبیل)؛ سکراپ کردن
(٢) فڕێدان (لەبەر کۆنیو بێ کەڵکی):
(You ought to ~ that old bicycle and buy a new one.)

-scrapper *(n.)*.

scrap (skrap), *n.* [Slang], شەڕ؛ دەمەقاڵێ

v.i. [Slang], شەڕکردن؛ دەمەقاڵێ بوون.

scrap-book (skrap′book′), *n.* پەڕتووکی وورده شت؛ پەڕتووکێکی
لاپەڕە سپییە وێنەو پارچە ڕۆژنامەو نووسراوی تری پێوە دەنووسێنرێ بۆ
هەڵگرتنی بۆ یادگار.

scrape (skrāp), *v.t.* (١) لێخشاندن بە توند؛ لێکخستن؛
شتی زبر لێخستن بۆ پاك کردنەوە (وەك تەلی ئاسن لە مەنجەڵ).
(٢) کڕاندن (وەك بنی مەنجەڵ بە کەوچك).
(٣) (~ off ; ~ out ; ~ from)، لێکردنەوە (بەڵغ، ژەنگ، پیسایی)؛
پاك کردنەوە؛ داتاشین؛ لێ لابردن بە شتی زبر لێخستن:
(to ~ grease from pots and pans)
(٤) ڕووشاندن
(٥) بە ئاستەم لێخشاندن؛ بە ئاستەم بەرکەوتن.
(٦) چنگەکڕێ کردن؛ بە چنگ هەڵکەندن یا دەردان.
(٧) (~ up ; ~ together)، بە کولەمەرگی کۆکردنەوە؛
بە چنگەکڕێ پەیداکردن یا دەسکەوتن؛ هەڵکڕاندن:
(He ~d up some money.)

v.i. (١) کڕاندنو پاك کردنەوە (بە شتی زبر)؛ لێخستنو پاك کردنەوە.
(٢) کڕاندن؛ دەنگێکی ناخۆش لێ پەیداکردن (وەك دەنگی بنکڕ کڕاندنو ددان جیڕکردنەوە). (٣) بە کولەمەرگی کۆکردنەوە؛ بە چنگە کڕێ پەیداکردن یا دەسکەوتن. (٤) بە کولەمەرگی ژیان.
(٥) قاچ خشاندنە دواوە لەکاتی کڕنووش بردندا.

n. (١) کڕاندن؛ هەڵکڕان.
(٢) ڕووشاوی؛ ڕووشان؛ شوێنی ڕووشاو یا کڕێنراو
(٣) کرەکڕ؛ دەنگی کڕاندن یا لێخشان.
(٤) تەنگوچەڵەمە؛ باری دژواری خۆ کرد.

bow and scrape, کڕنووش بردن؛ زۆر ملکەچی کردن؛
کلکەلەقێ کردن یا دەربردن.

scrape a living, بە کولەمەرگی ژیان؛ بە مەمرەو مەژی ژیان.

scraper (skrāp′ēr), *n.* (١) کڕێنەر؛ مرۆڤی دەفرکڕێنەرو پاککەرەوە.
(٢) ئامێر یا شتی پێ کڕاندنو پاك کردنەوە.

scraping (skrāp′iŋ), *n.* (١) کڕاندن؛ کڕاندنو پاك کردنەوە؛
لێکردنەوە (بەڵغ، پیسی... هتد). (٢) کرەکڕ؛ دەنگی کڕاندن.
(٣) (*pl.*) ، شتی کڕێنراوو پاك کراوە؛ شتی کۆکراوە بە چنگەکڕێ

scrap iron, ئاسنی لەتوپەت؛ ئاسنی بەکارهێنراو یا فڕێدراو.

scrapper (skrap′ēr), *n.* [Slang], شەڕکەر؛ شەڕەنگێز؛ شەڕانی.

scrapple (skrap′'l), *n.* خواردەمەنییەکە بریتییە لە پارچە گۆشتی
بەرازی تێکەڵاوکراو لەگەڵ ئاردی گەنمەشامیو سوورەوەکراو بە توێ توێ.

scrappy (skrap′i), *adj.* (١) لەتوپەت؛ سەرەمقەستی؛
پارچە پارچە؛ کەرت کەرت؛ لەت لەت. (٢) پچڕ پچڕ: *(~ thinking)*

scrappy (skrap′i), *adj.* [Slang], شەڕانی؛ شەڕەنگێز؛ شەڕفرۆش.

scratch (skrach), *v.t.* (١) ڕووشاندن
(٢) چنگ لێدان؛ ڕنین (بە چنگ وەك پشیلە).
(٣) چینەکردن؛ چنگەکڕێ کردن؛ بە چنگ هەڵکەندن.
(٤) خوراندن؛ هەڵکڕان.
(٥) کڕاندن؛ لێخستن؛ پیاهێنان بە کرەکڕ:
(He ~ed a match on the wall.)
(٦) بە قلیو بلی نووسین؛ بە لامسەرلایی نووسین.
(٧) ڕەش کردنەوە (نووسین)؛ هێڵ پیاهێنانو کوژاندنەوە.
(٨) (~ up)، بە چنگەکڕێ کۆکردنەوە؛ هەڵکڕاندن.
(٩) کشانەوە یا ناو کوژاندنەوە (غارغارێن، پێشبڕکێ).

v.i. (١) چنگ لێدان؛ ڕنین (بە چنگ وەك پشیلە).
(٢) چینەکردن؛ چنگەکڕێ کردن. (٣) خوراندن؛ هەڵکڕان.
(٤) بە کولەمەرگی دەربردن؛ بە چنگە کڕێ ژیان.
(٥) کڕاندن؛ پیاهێنان بە کرەکڕ.
(٦) کشانەوە یا ناو کوژانەوە (پێشبڕکێ، غارغارێن).

n. (١) (ا) ڕووشاوی؛ ڕووشان. (ب) هێڵی ڕووشێنەر.
(٢) برینێکی زۆر کەم (بە چنگ لێدان یا شتی تیژ).
(٣) کرەکڕ؛ دەنگی کڕاندن.
(٤) نووسینی قلیوبلی؛ نووسینی لامسەرلایی.
(٥) هێڵی دەستپێکردنی پێشبڕکێ (ڕاکردن).
(٦) (ا) لێدانێکی باشی ڕێکەوت (بلیارد). (ب) لێدانی هەڵە (بلیارد)
(٧) یاریکەری کشاوە یا ناو کوژاوە.
(٨) دان (کە ڕۆدەکرێت بۆ مریشكو کەڵەشێرو باڵندەی تر بۆ چینەکردن)
(پێشی دەوترێ: " scratch feed ").
(٩) [Slang]، پارە.

adj. (١) لە سەرەتاوە یا نووکەوە دەستپێکەر (یاریکەر).

(۲) ڕێکەوت: *(a ~ shot)* .
(۳) سەرڕێیی؛ لامسەرلایی؛ هەر چۆن ڕێکەوێ وەها: *(a ~ team)* .

from scratch, لە نووکەوە؛ لە سەرەتاوە؛ لە هیچەوە؛ لە سفرەوە.

scratch along, بە کولەمەرگی ژیان؛ بە مەمرەومەژی ژیان.

scratch one's head, سەری خۆ خوراندن (لە سەرسامی یا حەپەساندا)؛ سەرسوڕمان.

up to scratch, (۱) ئامادەیە بۆ پێشبڕکێ.
(۲) [Colloq.]، ئامادەیە بۆ هەمووشتێك؛ لە دۆخێکی باشدایە.
(۳) [Colloq.]، بەپێی پێویستە؛ هارتایە؛ لێهاتوو.

scratch hit, لێدانی ڕێکەوتی باش (بێسبۆڵ).

scratch line, (۱) هێڵی پێشبڕکێ دەستپێکردن (ڕاکردن).
(۲) هێڵێکە کە پێشبڕکێکەر نابێ لێی تێپەڕبێت.

scratch paper, کاغەزی ڕەشنووس.

scratch sheet, پەڕەی ئەسپە کشێنراوەکان لە غارغارێندا.

scratch test, تاقیکردنەوەیەکە بۆ زانینی هەستیاری نەخۆشێك بەرامبەر هەندێك دەرمان بریتییە لە بە ئاستەم کوتانی نەخۆشەکە بە دەرمانێك کە هەستیاری پەیدادەکات.

scratchy (skrach'i), *adj.* (۱) قلی‌وبلی‌یانە؛ تێکەڵاووپێکەڵاو؛ بە نەزانانەو لامسەرلایی کراو (نیگار، وێنە): *(a ~ drawing)* .
(۲) کرەکر لێوەهاتوو؛ کرەکرکەر: *(a ~ record, pen, etc.)* .
(۳) لامسەرلایی؛ بێ سەروبن؛ نارێك‌وپێك.
(٤) زبر (کاڵا)؛ لەش هێنەرە خوروو: *(~ cloth)* .

scrawl (skrôl), *v.t. & v.i.* بە پەلەو تێکەڵاووپێکەڵاوی نووسین؛ بە نارێك‌وپێکی نووسین.
n. نووسینی قلی‌وبلی؛ نووسینی نارێك‌وپێك‌و بێ سەروبن.
-scrawniness *(n.).*

screak (skrēk), *v.i. & n.* = screech.

scream (skrēm), *v.i.* (۱) قیژاندن (لە ترس، تووڕەیی، یا ئازاردا)؛ هاوارکردن؛ قیژەکردن؛ شیراندن؛ زریکاندن؛ قاووقیژکردن.
(۲) بە دەنگی بەرزو شێتانە پێکەنین؛ بە قاقا پێکەنین.
(۳) قسەکردن یا نووسین بە توندوتیژی.
(٤) سەرنج زۆر ڕاکێشان؛ بوون بە هۆی تۆقان یا سەرسوڕماندن.
v.t. بە هاوارەوە وتن؛ قیژاندن؛ شیراندن.
n. (۱) قیژە؛ هاوار؛ قیژەقیژ؛ شیرە؛ قیرە؛ زریکە؛ قاووقیژ.
(۲) [Colloq.]؛ کەسێکی زۆر سەیرخۆش؛ کەسێکی زۆر قۆشمە.

screamer (skrēm'ẽr), *n.* (۱) قیژەقیژکەر؛ قیژەکەر؛ هاوارکەر.
(۲) [Slang]، کەسێك یا شتێکی زل، لێهاتوو، یا بەهێز... هتد.
(۳) [Slang]، کەسێکی زۆر قۆشمە؛ کەسێکە کەوا لە خەڵك دەکات بپچڕێن لە پێکەنیندا. (٤) [Slang]، نیشانەی سەرسامی (ڕێزمان، خاڵبەندی).
(٥) [Slang]، سەردێڕێکی وورووژێنەری ڕۆژنامە.
(٦) قیژەکەر: باڵندەیەکی ئاوی ئەمەریکای باشوورە قیژەی ناساز دەکات.

screaming (skrēm'iŋ), *adj.* (۱) قیژەکەر؛ هاوارکەر؛ قیژەقیژکەر.
(۲) زەق: سەرنج ڕاکێش؛ توندوتیژ. (۳) زۆر قۆشمە؛ زۆر خۆش‌و پێکەنیناوی.

scree (skrē), *n.* (۱) چەو؛ ووردە بەرد؛ زیخی درشت.
(۲) کۆمەڵە ووردە بەرد یا چەوی دامێنی کەنەڵێك یا لێژگەیەك.

screech (skrēch), *v.i.* (۱) شریخەکردن؛ قیژان؛ هاوارکردن؛ زریکەکردن.
v.t. شریخە لێ هەڵسان؛ هاوارکردن؛ زریکە لێ هەڵسان؛ قیژاندن.
n. شریخە؛ زریکە؛ قیژە؛ هاوار.
-screecher *(n.)* ; **screechy** *(adj.).*

screech owl, بایەقووش؛ کونەپەپوو.

screed (skrēd), *n.* (۱) ووتارێکی دووورودرێژو ووشك‌و ناخۆش (بەتایبەتی هی سکاڵاکاری). (۲) نووسراوێکی پەخشانی دووورودرێژو ووشك.
(۳) پارچەیەك تەختەی باریکە بە ئەستوورایی ئەو سواغەی دەدرێ لە دیوار ناوبەناو دەخرێتە سەر دیوارەکە وەك نیشانەیەك بۆ ئەوەی ئەستووری سواغەکە وەك یەك دەرچێت. (٤) ئامێرێکە نیشی ماڵە دەکات (بۆ ساف کردنی سواغی چیمەنتۆ).

screen (skrēn), *n.* (۱) پەردە؛ بەربەست؛ پارێزەر؛ داپۆشەر؛ شوورە؛ تیغە دیواری جیاکەرەوە. (۲) بێژنگ؛ هێڵەك؛ تەلی بێژنگ‌و هێڵەك.
(۳) تەلی پەنجەرە؛ تەیمانەی پەنجەرە.
(٤) پەردەی سینەماو تەلەفزیۆن‌و ڕادار؛ پەردەی وێنە لەسەر پیشاندان
(٥) فیلمی سینەمایی بەگشتی؛ هونەری سینەماو فیلم.
(٦) (ا) پێشەنگی لەشکر (بۆ پاراستنی لەشکرەکە).
(ب) تاقمە کەشتی‌یەکی جەنگی بچووکە بەدەوری گەلە کەشتی باردا بۆ پاراستنی. (۷) ئامێری بەربەست (فیزیا).
v.t. (۱) شاردنەوە (بە پەردە)؛ داپۆشین؛ پاراستن.
(۲) بێژانەوە؛ لە بێژنگ دان؛ ووردو درشت لەیەك جیاکردنەوە.
(۳) پاك‌و پیس کردن؛ جیاکردنەوە (بەپێی پێوانەیەکی تایبەتی وەك لێهاتوویی، کارامەیی، پلەی مەترسی...هتد)؛ لە بێژنگ دان (مەجاز):
(to ~ applicants for a job ; Passengers entering a country are ~ed by customs officials.)
(٤) تەل لێدان (پەنجەرە).
(٥) فیلمی سینەما پیشاندان (بەتایبەتی بۆ تاقیکردنەوە پێش پیشاندانی بۆ جەماوەر)؛ وێنە پیشاندان لەسەر پەردە.
(٦) وێنەگرتن بۆ فیلمی سینەما.
(۷) گۆڕینی چیرۆك یا شانۆنامەو گونجاندنی بۆ فیلمی سینەما
v.i. پیشان دران (فیلمی سینەما بەتایبەتی بۆ تاقیکردنەوە)؛ بۆ پیشاندان شیان

screening (skrēn'iŋ), *n.* (۱) سەرکۆزەر؛ کۆتەڵ.
(۲) تەلی پەنجەرەو دەرگا.
(۳) پیشاندانی فیلمی سینەما (بەتایبەتی بۆ تاقیکردنەوە).

screen-land (skrēn'land'), *n.* سینەماچێتی؛ جیهان‌و پیشەی فیلمی سینەما درووستکردن.

screen-play (skrēn'plā'), *n.* چیرۆکی سینەما (هەندێك جار یەکسەر بۆ فیلمی سینەما دەنووسرێ‌و هەندێك جاریش لە چیرۆك‌و شانۆنامەو داستانەوە وەردەگێڕدرێ). (پێشی دەووترێ: "scenario").

screw (skrōō), *n.* (۱) جەڕ؛ پێچ؛ بورغو؛ بورغی.
(۲) جەڕبادان؛ جەڕاندن؛ بادان؛ پێچ پیادان. (۳) پەروانە.
(٤) [Chiefly British]، (ا) کەسێکی پیسکە یا پوولەکی.
(ب) سەوداکەرێکی پوولەکی زۆرزان.
(٥) [British]، پاکەتە توتن.
(٦) [British]، ئەسپێکی پیری پەککەوتوو
(۷) [Slang]، پاسەوانی بەندیخانە.
(۸) [British Slang]، مووچە.
(۹) [Vulgar Slang]، (ا) گان؛ جووت بوون.
(ب) ئەو کەسەی لەگەڵی جووت دەبێت؛ هاوجێ: *(She is a good ~ .)*
v.t. (۱) جەڕاندن؛ جەڕبادان؛ بادان.
(۲) قایم کردن بە جەڕ؛ ووشین؛ بە جەڕ بەستنەوە یا توندکردن.
(۳) تێکدان؛ شێواندن؛ چرچ‌ولۆچ کردن؛ خواروخێچ کردن (دەم‌وچاو)
(to ~ one's face up)
(٤) زۆرلێکردن؛ بەگیرهێنان؛ هەڵپێچان؛ زۆر بۆ هێنان.
(٥) بە زۆر لێسەندن؛ لێ کێشانەوە (پارە)؛ فێڵ لێکردن؛ گزی لێکردن.
(٦) [Slang]، (~ up)، تێکدان (کار)؛ بە خراپی‌و نارێك‌وپێکی کردن:
(He ~s up everything he does.)
(۷) [Vulgar Slang]؛ گاین؛ جووت بوون لەگەڵ.
v.i. (۱) با دەدرێ؛ بە جەڕ پێکەوە دەبەسترێ: *(The lid ~s on.)* .
(۲) با دەخوات وەك جەڕ؛ پێچی پێ دەدرێت؛ پێچ دەخوات.
(۳) بە زۆرو بە فێڵ پارە لێسەندن یا کێشانەوە.
(٤) [Vulgar Slang]، گان کردن؛ گاین؛ جووت بوون لەگەڵ.

have a screw loose, [Slang], شێتە؛ سەری لێداوە؛ ڕەووشتی سەیر دەنوێنێ؛ سەیرە: *(He has a screw loose.)* .

put the screws on (or to), زۆرلێکردن؛ هەڵپێچان؛ زۆر بۆ هێنان؛

بەگیرهینان؛ تەنگ پێ هەڵچنین

screw out of, [Slang]. بە زۆرو بە فێڵ پارە لێسەندن یا کێشانەوە.

screw up, [Slang]. تێکدان (کار)؛ بە نەزانانەو نارێکوپێکی شت کردن.

screwball (skrōō′bôl′), *n.* (١) تۆپی لابەلا ڕۆیشتوو (یاری بێسبۆڵ).
(٢) [Slang]. کەسێکی سەیرو هەوەسبازو حولحولی و شێتۆکە.

adj. سەیر؛ شێتۆکە؛ هەوەسباز؛ حولحول؛ مێشک سووک.

screw bean, لۆبیای پێچ پێچۆکە: (ا) درەختێکە کەلووی پێچ پێچۆکە دەگرێت بۆ ئالیکی وولاخ. (ب) بەری ئەم درەختە.

screw-driver (skrōō′drīv′ēr), *n. Also* **screw driver.** (١) جەڕبادەر (٢) خواردنەوەیەکی سەرخۆشکەرە لە ڤۆدگاو ئاوی پرتەقاڵ دەکرێت.

screw eye, جەڕێکی ئەڵقەدارە قفڵو شتی تری پیادەکرێت

screw hook, جەڕێک یا ئاسنێکی قولاپدارە دەرگاو پەنجەرەی پێ دادەخرێت.

screw jack, = jackscrew.

screw pine, چەند جۆرە دەوەنو درەختێکی ناوچە گەرمەکانن گەڵاکانیان پێچ پێچۆکی‌یەو ڕەگەکانیشیان بەدەرەوەیە.

screw propeller, پەروانە

screw thread, ددانی پێچ پێچۆکەی جەڕ.

screwy (skrōō′i), *adj.* [Slang]. (١) شێتۆکە؛ شێت؛ مێشک سووک؛ مێشک تێکچوو (٢) نابەجێ؛ بێ مانا؛ ناچێت بە مێشکدا؛ سەیر.

scribal (skrīb′'l), *adj.* (١) تایبەتی بە نووسەر
(٢) تایبەتی بە نووسینەوە؛ لە ئەنجامی نووسینەوەدایە: *(a ~ error)*.

scribble (skrib′'l), *v.t.* (١) بە پەلەو لامسەرلایی نووسین؛ بە قلی بلی نووسین: *(He ~d a note on a piece of paper.)*.
(٢) بە نووسینو شتی بێ ماناو قلی بلی کاغەز ڕەشکردنەوە

v.i. بە پەلەو لامسەرلایی نووسین؛ بە قلی بلی نووسین.

n. (١) نووسینی قلی بلی؛ نووسینی پەلەو لامسەرلایی و بەحاڵ سەر لێ دەرکراو.
(٢) نیشانەو هێڵی بێ مانای کاغەز پێ ڕەشکراوە.
(٣) بەرهەمێکی وێژەیی هیچ‌وپووچ

scribbler (skrib′lēr), *n.* (١) قلی بلی نووس؛ کەسێکی دەسخەت ناخۆش (٢) نووسەرێکی گەندو هیچ‌وپووچ

scribe (skrīb), *n.* (١) نووسەر (بەتایبەتی ڕۆژنامەچی).
(٢) دەستنووسیار؛ نووسیار؛ دەستنووس نووسەرەوە بە جوانی.
(٣) نووسەری فەرمانگە؛ میرزا. (٤) **scriber**.
(٥) دادگەر یا زانای ئاینی جوولەکەی کۆن.

v.t. (١) نیشانەکردنی بەردو خشتو دار بە ئامێرێکی نووک تیژ لەو شوێنەدا کە دەبڕرێتەوە. (٢) نووسین؛ لەسەر نووسین.

v.i. دەستنووس نووسینەوە (بە پیشە پێش پەیدابوونی چاپەمەنی)؛ دەستنووسیاری کردن.

scriber (skrīb′ēr), *n.* ئامێرێکی نووک تیژە بۆ نیشانەکردنی بەردو خشتو دار بە هێڵێک لەو شوێنەدا کە دەویسترێ ببڕرێتەوە.

scrim (skrim), *n.* کاڵایەکی نەختێک شاشی لۆکەیە (بۆ پەردەو بەرگ تێگرتن)

scrimmage (skrim′ij), *n.* (١) پێکاهەڵپڕژان؛ شەڕەشەق؛ زرموکوت؛ زۆرانبازی (٢) مەشقی نێوان هەمان تیپ لەپێش یاریدا.

scrimp (skrimp), *v.t.* (١) بە کەموکووڕی دروستکردن لەبەر ڕەزیلی؛ زۆر دەست بە شتەوە گرتنو بە باشی دروست نەکردن
(٢) ڕەزیلی (لەگەڵ) کردن؛ پیسکەیی کردن؛ بەرچاوتەنگی کردن

v.i. ڕەزیلی کردن؛ پیسکەیی کردن؛ بەرچاوتەنگ بوون.

adj. کەم (بەهۆی بەرچاوتەنگی‌یەوە)؛ بەش ناکات.

scrimpy (skrim′pi), *adj.* (١) کەم (بەهۆی بەرچاوتەنگی‌یەوە)؛ بەش ناکات. (٢) پیسکە؛ ڕەزیل؛ پارەپیس

-scrimpily *(adv.)* ; **scrimpiness** *(n.)*.

scrimshaw (skrim′shô′), *n.* (١) نەقش‌ونیگار دروستکردن لەسەر سەدەفو گوێچکەماسی (لەلایەن کەشتیوانەوە لە گەشتی دووردا).
(٢) سەدەفو ئێسقانی نەهەنگو گوێچکەماسی نەقش‌ونیگار لەسەرکراو بەم جۆرە. (٣) کارێکی وورد بە شارەزایانە کراو.

v.t. & v.i. نەقش‌ونیگار دروستکردن لەسەر سەدەفو گوێچکەماسی.

scrip (skrip), *n.* [Archaic], جانتای بچووکی دەست؛ جزدان؛ هەگبە یا کەشکۆڵی بچووک.

scrip (skrip), *n.* (١) پارچە نووسراوێک؛ لیستە؛ خشتە؛ بروانامە؛ ڕەسید.
(٢) پارچە کاغەزێکی بچووک (بەتایبەتی کە شتی تێدا نووسرابێت).
(٣) قەواڵەی دارایی. (٤) پارەی کاغەزی لە دۆلار کەمتر (بەتایبەتی کە لە ناکاودا دەرکرێت بۆ کاتێکی سەردەمی).

script (skript), *n.* (١) (ا) دەسخەت؛ دەستنووس؛ نووسین.
(ب) نووسینی پێکەوەلکاو. (ج) ئەلف‌وبێ.
(٢) (ا) چاپی وەک دەسخەت. (ب) شتێکی چاپکراو.
(٣) دەقی یەکەمی بەڵگەنامەیەک (نەک وێنەکەی).
(٤) دەقی چیرۆکی فیلمی سینەمایی یا شانۆ؛ بەرنامەی ڕادیۆو تەلەفزیۆن.

v.t. نووسینو ئامادەکردنی چیرۆکی سینەما.

scriptorium (skrip-tôr′i-əm, skrip-tō′ri-əm), *n.* ژووری نووسینەوەی دەستنووس (لە پەرستگای ووشکەسۆفی‌یانی خاچ پەرستاندا)

scriptural (skrip′chēr-əl), *adj.* (١) نووسراو؛ تایبەتی بە شتی نووسراو. (٢) [S-]، ئینجیلی؛ بەپێی ئینجیل؛ لە ئینجیلدایە.

-scripturally *(adv.)*.

Scripture (skrip′chēr), *n. Also* **Scriptures,** (١) دەستنووس؛ شتی نووسراو؛ بروانامە. (٢) [S-]، ئینجیل؛ ئینجیلو تەورات (پێی دەووترێ: " **Holy Scripture** " وە " **the Holy Scriptures** ").
(٣) [S-]، [Rare]، بەندێک یا بەشێکی ئینجیل.
(٤) پەڕتووکێکی ئاینی پیرۆز.

scrivener (skriv′nēr, skriv′'n-ēr), *n.* [Archaic]. (١) نووسیار؛ دەستنووس نووسەرەوە بە جوانی؛ نووسەر. (٢) **notary** .

scrobiculate (skrō-bik′yoo-lit), *adj.* چاڵ‌وچۆڵاوی (زیندەوەرزانی، ڕووەکناسی)؛ دێراودار؛ چرچ‌ولۆچاوی؛ چاڵ چاڵاوی.

scrod (skrod), *n.* بەچکە ماسی " کۆد": ماسی‌یەکی دەریایی گۆشت تورتە.

scrofula (skrof′yoo-lə), *n.* دەردەباریکە؛ سیلی لووی لمفاوی مل؛ دیق (پێشی دەووترێ: " **King's evil** " و " **struma** ").

scroll (skrōl), *n.* (١) لوولە کاغەز یا کاغەزی زەلو پێستەی شت لەسەر نووسراو (بەتایبەتی بڕوانامە).
(٢) پەڕتووکی کۆنی لەسەر لوولە کاغەزو کاغەزی زەلو پێستە نووسراو
(٣) لیستەی ناو (کە لەسەر لوولە کاغەز نووسرابێت).
(٤) (ا) نەقش‌ونیگاری پێچ پێچۆکەی پایەی یۆنانی کۆن (خانووسازی)
(ب) نەقش‌ونیگاری پێچ پێچۆکەی ئیمزا ڕازێنەوە.
(٥) سەری پێچ پێچۆکەی کەمانچە.

v.t. (١) لوولەکردن؛ پێچانەوە.
(٢) بە نەقش‌ونیگاری پێچ پێچۆکە ڕازاندنەوە.

v.i. لوولەکردن.

scroll saw, مشاری تەختە بڕینەوە بە پێچ پێچۆکەیی بۆ جوانی.

scroll-work (skrōl′wûrk′), *n.* نەقش‌ونیگاری ڕازێنەوەی پێچ پێچۆکە.

scrooge (skrōōj), *n.* کەسێکی پیسکە، بەرچاوتەنگ، یا ڕەزیل.

scrotal (skrō′t'l), *adj.* هی کیسەی گون.

scrotum (skrō′təm), *n.* کیسەی گون؛ پێستی گون.

scrounge (skrounj), *v.t. & v.i.* [Slang], ناخونەک کردن؛ مووشەکردن؛ دزین؛ سواڵکردن؛ بە دزی‌و سواڵو مەرایی دەربردن؛ مڕومووش کردن.

-scrounger *(n.)*.

scrub (skrub), *n.* (١) (ا) دارودەوەنی باریکەلە یا ڕیوەڵە.
(ب) کۆمەڵێک دارودەوەنی گەنگو باریکەلەو بەیەکداچوو.

(ج) پەلە زەوی داپۆشراو بەم جۆرە داروەدەوەنە.
(۲) گیانەوەر، ڕووەك، یا شتێكی گەنگو ناڕەسەن‌و ناشرین.
(۳) كەسێكی كورتەبنەو بێ بایەخ.
(٤) (ا) گەنگ یاریكەری وەرنەگیراو لە تیپی وەرزشدا.
(ب) دەستەیەك یاریكەری وەها.
scrub (skrub), *v.t.* (۱) بە قایم فلچەو سابوون لێخستن یا كڕاندن بۆ پاك كردنەوە؛ هەڵگلۆفین بە توند: *(to ~ pots and pans, floors, etc.)* .
(۲) پاك كردنەوە بە كڕاندن‌و فلچە لێخستن؛ پیسی لێكردنەوە بەم جۆرە.
(۳) بە توند لێخستن یا هەڵكڕاندن.
(٤) گاز پاك كردنەوە (لەڕێی كیمیاگەرییەوە).
(٥) [Slang]. هەڵوەشاندنەوە؛ پووچكردنەوە؛ نەكردن:
(to ~ a plan, meeting, etc.)
v.i. پاك كردنەوە بە فلچەو سابوون لێخستن بە قایم یا هەڵكڕاندن.
n. (۱) پاك كردنەوە بە فلچەو سابوون لێخستن بە قایم یا هەڵكڕاندن.
(۲) كەسێكە كە ئیشی قورس‌و ورشك‌و ناخۆش دەكات‌و بە كولەمەرگی دەژی.
scrubber (skrub′ẽr), *n.* (۱) پاككەرەوەی زەمینەی خانووو كەشتی بە فلچەو سابوون. (۲) فلچەی زبر (بۆ بەلغ‌و شتی ڕەق هەڵكڕاندن لە دەفرو زەمینە هتد). (۳) ئامێری گاز پاك كردنەوە (كیمیاگەری).
scrub brush, فلچەی زبر؛ فلچەی كڕاندن
scrubby (skrub′i), *adj.* (۱) كورتەبنە؛ ڕیوەڵە؛ بچووك؛ گەند.
(۲) لە داروەدەوەنی بچووك‌و ڕیوەڵە پێكهاتوو؛ بە داروەدەوەنی ڕیوەڵە داپۆشراو.
(۳) پەڕیووت؛ پیس‌وپۆخڵ؛ هیچ‌وپووچ؛ كەم؛ بچووك.
scrub oak, داربەڕووە كورتەباڵای ئەمەریكی
scrub pine, جۆرە كاژ یا سنەوبەرێكی ڕیوەڵەو كورتەباڵای ئەمەریكییە بەرە قوچەكییەكەی دڕكاوییە.
scrub-woman, *n.* = charwoman.
scruff (skruf), *n.* پشتی مل؛ چەرمی پشت مل (بۆ ڕاكێشان وەك بزن‌و مەڕو مرۆڤ): *(to take by the ~ of the neck)* .
scruffy (skruf′i), *adj.* شڕووڕ؛ پیس‌وپۆخڵ؛ چەپەڵ؛ پنتی؛ قژبژو دانەهێنراو.
-scruffily *(adv.)* ; **scruffiness** *(n.).*
scrummage (skrum′ij), *n. Also* **scrum,** هەڵوێستێكە لە یاری " ڕەگبی " ئینگلیزیدا بریتییە لە وەستانی یاریكەرەكانی هەردوو تیپەكە بەرامبەر یەكتری‌و سەردانەواندنیان‌و شەڕەشان كردن لەگەڵ یەكتری بۆ سەندنی تۆپەكە
scrumptious (skrump′shəs), *adj.* [Slang], زۆر خۆش (خواردەمەنی)؛ نایاب: *(a ~ meal, dinner, etc.)* .
scrunch (skrunch), *v.t. & v.i.* (۱) كرۆشتن؛ داكرمان؛ هاڕین
(۲) (~ up) شان كووڕكردن؛ كۆمانەوە.
n. خرمەخرم؛ خرمە؛ دەنگی كرۆشتن؛ خرم‌وهووڕ؛ داكرمان.
scruple (skrōō′p'l), *n.* (۱) نەختاڵ؛ تۆسكاڵ؛ نەخت.
(۲) كێشانەیەكی كۆنی بچووكی ڕۆمانەكانە.
(۳) كێشانەیەكی زۆر بچووكی دەرمانگەرییە بریتییە لە قورسایی بیست دەنكە گەنم یا ١,٢٩٥ گرام.
(٤) دوودڵی (دەربارەی كردن یا نەكردنی كارێك لەبەر بەویژدانی)؛ ڕاڕایی؛ ویژدان *(a man of ~s ; He has no ~s.)* .
v.t. & v.i. دوودڵی كردن دەربارەی كردن‌و نەكردنی كارێك بەهۆی ویژدانەوە؛ ترسان یا سڵ كردنەوە (لەبەر بەویژدانی).
scrupulosity (skroo´pyoo-los′ə-ti), *n.* (۱) بەویژدانی؛ دوودڵی یا ڕاڕایی (دەربارەی كردن یا نەكردنی شتێك لەبەر بەویژدانی).
(۲) كارێكی بەویژدانانە؛ نموونەیەكی بەویژدانانە.
scrupulous (skrōō′pyoo-ləs), *adj.* (۱) بەویژدان؛ پاك؛ ڕاست.
(۲) وورد (لە ئیش‌وكاردا)؛ بەویژدان لە ئیش‌وكاردا.
(a ~ worker, judge, person, etc.)
-scrupulousness *(n.).*
scrupulously (skrōō′pyoo-ləs-li), *adv.* بەویژدانانەوە (لەڕووی ووردی‌و پاكییەوە لە ئیش‌وكاردا)؛ زۆر وورد:
(He did his job ~ .)
scrutable (skrōō′ti-b'l), *adj.* لێكدەدرێتەوە؛ تێگەیشتنی بۆ هەیە لەڕێی لێ ووردبوونەوەو لێكۆڵینەوەوە.
scrutinize (skrōō′t'n-īz´), *v.t.* لێ ووردبوونەوە؛ بە ووردی تێڕوانین یا پشكنین؛ بەووردی لێكۆڵینەوە.
scrutiny (skrōō′t'n-i), *n.* (۱) لێ ووردبوونەوە؛ لێكۆڵینەوە بە ووردی؛ پشكنین؛ بە ووردی تێڕوانین. (۲) سەیركردنێكی وورد. (۳) چاودێری كردن (٤) تێڕوانین‌و دەنگ ژماردن (هەڵبژاردنی گشتی).
scuba (skōō′bə), *n.* ئامێری هەناسەدانی مەلەوانی ژێر ئاو.
scud (skud), *v.i.* (۱) بە تیژی ڕۆیشتن؛ خێرا ڕۆیشتن یا ڕاكردن؛ بە خشپە ڕۆیشتن (هەر وەك شتێك پاڵی پێوە بنێت).
(۲) بە هێزی با ڕۆیشتن (كەشتیوانی)؛ ڕافڕێنران بە با؛ پاڵ پێوەنران بە با.
n. (۱) بە تیژی ڕۆیشتن؛ بە خشپە چوون؛ ڕاكردن؛ ڕافڕان.
(۲) (ا) هەور یا بارانی بابردوو؛ باران بە باوە.
(ب) تاوە بارانێكی سووك‌و كوتوپڕ.
scudo (skōō′dō), *n.* پارەیەكی زێڕ یا زیوی ئیتاڵی كۆنە.
scuff (skuf), *v.t.* (۱) پێ لەزەوی خشاندن لە ڕۆیشتندا.
(۲) سوواندنی ڕووی زبر؛ سوواندن‌و تەنك كردنی ڕووی شتێك.
(۳) بە ئاستەم بەركەوتن یا لێخشان لە ڕۆیشتندا.
v.i. پێ لە زەوی خشاندن لە ڕۆیشتندا.
n. (۱) دەنگی قاچ ڕاكێشان بە زەویدا؛ پێ لە زەوی خشان لە ڕۆیشتندا
(۲) پەڵەیەك یا شوێنێكی سواو و تەنك بوو. (۳) سۆل.
scuffle (skuf′'l), *v.i.* (۱) بەیەكدا هەڵپرژان؛ بەیەكداهاتن؛ شەڕە مستەكوڵە كردن؛ لەیەكتردان؛ چوون بەگژ یەكدا.
(۲) پێ لە زەوی خشاندن لە ڕۆیشتندا.
n. (۱) شەڕە مستەكوڵە؛ بەیەكدا هەڵپرژان؛ لەیەكتردان؛ بەگژ یەكدا چوون
(۲) پێ لە زەوی خشان لە ڕۆیشتندا.
scull (skul), *n.* (۱) سەوڵی پشتەوەی بەلەم.
(۲) یەكێكە لە دوو سەوڵی كورت كە هەمان سەوڵ لێدەر بەكاری دەهێنێت
(۳) بەلەمێكی سەوڵی پێشبڕكێی سووك‌و باریكە (بۆ یەك سەوڵ لێدەر یا دوو).
v.i. & v.t. سەوڵ لێدان؛ بەلەم ڕاندن بە سەوڵ.
scullery (skul′ẽr-i), *n.* ژووری قاپ‌وقاچاخ شۆردن‌و هەڵگرتن.
scullion (skul′yən), *n.* [Archaic], بەردەستی چێشتكەر؛ قاپ شۆر؛ شاگردی چێشتكەر.
sculpin (skul′pin), *n.* (۱) جۆرە ماسییەكی دەریایی بێ پوولەكەی سەر زلی دەم پانە. (۲) جۆرە ماسییەكی هەمان شێوەی ڕووبارە.
sculptor (skulp′tẽr), *n.* پەیكەرتاش؛ پەیكەرساز
sculptress (skulp′tris), *n.* پەیكەرتاشی ژن.
sculpture (skulp′chẽr), *n.* (۱) پەیكەرتاشی؛ پەیكەرسازی.
(۲) پەیكەر.
v.t. (۱) پەیكەرتاشین؛ پەیكەر درووستكردن.
(۲) بە شێوەی پەیكەر پیشاندان یا دەربڕین. (۳) بە پەیكەر ڕازاندنەوە.
(٤) گۆڕین یا داتاشینی ڕووی زەوی بە خورانەوە (سرووشت)؛ وەك پەیكەر لێكردن.
-sculptural *(adj.)* ; **sculpturally** *(adv.).*
sculpturesque (skulp′chə-resk´), *adj.* پەیكەری؛ لە پەیكەر دەچێت؛ جوان‌و ڕێك‌وپێك؛ شۆخ: *(She has a ~ figure.)*
scum (skum), *n.* (۱) كەفی پیس (لە ئەنجامی كوڵاندنی شتێك یا ترش بوونیدا). (۲) خڵتەو پیسی كانزای تواوە.
(۳) خڵتە؛ بەڵغ؛ پیسایی؛ گەنگ‌وگوو؛ تلپە؛ سەركۆزەر.
(٤) كەسێك یا خەڵكی پیس‌و بۆگەن‌و بێ نرخ؛ خڵتەی كۆمەڵ؛ گەندوگووی كۆمەڵ:
(They are the ~ of the earth.; the ~ of society)

v.t. کەفی پیس لێگرتن.
v.i. کەف کردن (بەتایبەتی هی پیس).
-scummy *(adj.)*.
scumble (skum′b'l), **v.t.** (١) (ا) لە زەقی ڕەنگێك یا تابلۆیەك کەمکردنەوە بە لێدانی ڕەنگێکی نەختێك تاریك یا مردوو.
(ب) لێدانی ئەم ڕەنگە تاریکە یا مردووە (نیگارکێشی).
(٢) کەمکردنەوەی زەقی هێڵو ڕەنگی وێنەیەکی دەستی بە پەنجە لێخستنو مراندنی ڕەنگە زەقەکە.
n. (١) چینە بۆیەی نەختێك تاریك یا مردووی لە تابلۆی ڕەنگ زەق دراو بۆ کەمکردنەوەی ئەو زەقییە. (٢) کەمکردنەوەی زەقی تابلۆ بەم جۆرە.
scup (skup), **n.** جۆرە ماسییەکی دەریاییە.
scupper (skup′ẽr), **n.** کونی ئاوڕۆی تەنیشتی کەشتی.
v.t. [British Slang], لەپڕ پەلاماردانو قەلاچۆکردن؛ پەکخستن؛ بەزاندن؛ نوقوم کردن (کەشتیو کەشتیوانەکانی)؛ فەوتاندن.
scuppernong (skup′ẽr-nôŋ′), **n.** (١) جۆرێکە لە تریّ سپیکەی ئەمەریکی. (٢) شەرابی ئەم ترێیە.
scruf (skũrf), **n.** (١) کرێشی سەر.
(٢) توێکی ووشکەوەبووی گیاندارو ڕووەك؛ کرێش؛ توێژی ووشکبووەوە.
scurfy (skũr′fi), **adj.** کرێشاوی (سەر)؛ بە توێکی ووشکەوەبوو داپۆشراو؛ توێژدار.
scurrile, scurril (skũr′il), **adj.** [Archaic], = scurrilous.
scurrility (skə-ril′ə-ti), **n.** (١) دەم پیسی؛ جوێن فرۆشی؛ بەدگۆیی.
(٢) جوێن؛ قسە یا کاری خراپ (هەندێك جاریش نارەوا).
scurrilous (skũr′i-ləs), **adj.** (١) دەم پیس؛ جوێن فرۆش؛ بەدگۆ؛ نزم (ڕەووشت). (٢) پیس؛ پڕ لە قسەی پیس؛ ناشرین (زمان)؛ نزم:
(The newspapers made a ~ attack on the prime minister.)
-scurrilously *(adv.)* ; **scurrilousness** *(n.)*.
scurry (skũr′i), **v.i.** بە هەڵەداوان ڕۆیشتن؛ هاتنوچوون بە جرتوفرتو پەلەپروزی؛ بە شپرزەیی شت کردن؛ هەڵپەکردن؛ ڕاکەڕاك کردن.
n. (١) ڕۆیشتن بە هەڵەداوان؛ شپرزەیی؛ هەڵپە؛ ڕۆیشتنی پەلەپەلو جرتوفرتانە؛ ڕاکەڕاك. (٢) دەنگی ئەم ڕۆیشتنە بە پەلەپەلو هەڵەداوان.
(٣) تاوە باران یا بەفری کورت (٤) پێشبڕکێ یا غارغارێنێکی کورت.
scurvy (skũr′vi), **adj.** نامەرد؛ پیس؛ نزم؛ بێ ناموس:
(a ~ trick, fellow, etc.)
n. ئەسکەربووت: نەخۆشییەکە لە کەمی ڤیتامین "سی" و سەوزەو میوە خواردنەوە تووش دەبێتو دەبێتە هۆی بێ هێزیو کەم خوێنیو نەرم بوونو ئاوسانو خوێن لێهاتنی پووك.
scurvy grass, گیای ئەسکەربووت: گیایەکی گەڵا تاڵە بۆ چاکردنەوەی نەخۆشی ئەسکەربووت بەکاردەهێنرا لە کۆندا.
scut (skut), **n.** کلکی کورتو ڕەپ (وەك هی کەروێشكو ئاسك).
scuttage (skū′tij), **n.** باجی بریتی یا "بەدەل": باجێکە لەباتی سەربازی کردن دەدرا لە ڕژێمی دەرەبەگێتیدا.
scutate (skū′tāt), **adj.** (١) قەڵغانی (وەك هەندێ گەڵا کە لە ناوەڕاستەکەیەوە بە لاسکەکەیەوە نووساوە لەباتی قنگەکەی، واتە بنەکەی).
(٢) پوولەکەیی: بە پوولەکەی تیژو ڕەق داپۆشراو (زیندەوەرزانی)؛ قاوغدار.
scutch (skuch), **v.t.** شیکردنەوەی لۆکەو جیاکردنەوەی لە تووەکە؛ هەلاجی کردن.
n. جیکەنە؛ مەکینەی جیاکردنەوەی لۆکە لە تووەکەی.
scutcheon (skuch′ən), **n.** (١) escutcheon . (٢) scute .
scute (skūt), **n.** قاوغ (وەك هی کیسەڵ)؛ پوولەکەی تیژو گەورەی سەر لەشی هەندێك لە گیاندارە خشۆکەکان.
scutellate (skū′t'l-āt′), **adj.** *Also* **scutellated.** (١) پوولەکەیی: بە پوولەکەی تیژو ڕەق داپۆشراو. (٢) قەڵغانی (ڕووەکناسی)
scutellation (skū′t'l-ā′shən), **n.** بە پوولەکە داپۆشران (وەك لاقی باڵندە)؛ پوولەکەی وەها بەگشتی.

scutellum (skū-tel′əm), **n.** (١) پوولەکە یا قاوغی هەندێك جانەوەر. (٢) گەڵا یا ئەندامێکی تری قەڵغانیی ڕووەك.
scutiform (skū′ti-fôrm′), **adj.** = scutate.
scutter (skut′ẽr), **v.i. & n.** [Brtitish Colloq.], = scurry.
scuttle (skut′'l), **n.** (١) بەرچنە؛ زەمیلەی بن تەسكو دەم فراوان؛ سەبەتە. (٢) دۆڵکەی خەڵوز.
scuttle (skut′'l), **v.i. & n.** بە هەڵەداوان ڕاکردن (بەتایبەتی لە مەترسی)؛ بە پەلەپروزیّ و جرتوفرت ڕۆیشتن؛ ڕاکەڕاك کردن.
scuttle (skut′'l), **n.** (١) کونی کڵاوەدار یا قەپاغدار (لە دیوارێك یا سەربانێکدا). (٢) کونی سەرقاپدار (لە لاتەنیشتی کەشتی یا زەمینەکەیدا).
(٣) کڵاوەی کونێکی وەها؛ سەرقاپ؛ سەردەم.
v.t. (١) کون کردنە بنی کەشتی یا بەلەم.
(٢) نوقوم کردنی کەشتی یا بەلەم بەم جۆرە.
scuttle-butt (skut′'l-but′), **n.** (١) فوارەی ئاو خواردنەوە لە کەشتیدا. (٢) بەرمیلە ئاوی خواردنەوە لە کەشتیدا.
(٣) [Slang]، ووتووات؛ بەندوباو؛ قاو؛ قاوەقاو.
scutum (skū′təm), **n.** (١) قەڵغانی دارینی قایش تێگیراوی ڕۆمانی کۆن. (٢) [S-] کەلووی قەڵغان: ئاوی کۆنەستێرەیەکە.
(٣) قاوغ (کیسەڵ، گیانداری ئاویو خشۆك)؛ پوولەکەی ئەستوورو تیژ؛ قەڵغان.
Scylla (sil′ə), **n.** سیلە: بەردێکی ترسناکە لە دیوی ئیتالیا لە گەروئاوی "مەسینا" بەرامبەر گێژاوی "کاریبدس".
between Scylla and Charybdis, لەنێوان دوو ئاگردا بوون؛ لەنێوان دوو مەترسیدا بوون؛ دارێك بەدەستەوەبوون هەردوو سەری گواوی بێت.
sea (sē), **n.** (١) (ا) زەریا؛ ئۆقیانووس. (ب) دەریا. (ج) دەریاچەی شیرین.
(٢) باری دەریا (لەڕووی هێمنی یا زریانأویەوە):
| *a calm* (or *rough*, or *high*) *sea* |.
(٣) شەپۆلی زۆر زل.
(٤) شتێکە کە لە گەورەییدا لە دەریا بچێت؛ شتی بێ بن:
(a ~ of debt, troubles, etc.)
(٥) کەشتیوانی؛ ژیانی کەشتیوانی.
at sea, (١) (ا) لە دەریادا. (ب) لە گەشتی دەریادا.
(٢) حەپەساو؛ واق ووڕماو؛ سەرسوڕماو؛ وڕ؛ سەرسام ماو؛ سەر لێ شێواو.
follow the sea, کەشتیوانی کردن؛ بوون بە کەشتیوان.
go to sea, (١) بوون بە کەشتیوان؛ کەشتیوانی کردن.
(٢) چوون بۆ گەشتی دەریایی؛ گەشتی دەریایی کردن.
put to sea, دەست بە گەشتی دەریایی کردن؛ بەندەر بەجێهێشتن؛ ڕۆیشتن.
sea anchor, لەنگەری سەرئاو: لەنگەرێکی سەرئاوکەوتووە بەدوای کەشتییەوە بۆئەوەی کەشتییەکە لانەدات لەڕێی خۆی.
(پێشی دەوترێ: " **drogue** "، " **drift anchor** "، " **drag anchor** ")
sea anemone, گوڵاڵەی دەریا: گیاندارێکی لیقنی ئەبڕۆکی دەریاییە لە گوڵ دەچێت بە بەردەوە دەنووسێت کە دەستی لێوە دەدەیت خۆی کرژ دەکاتو خۆی دەهێنێتەوەیەك.
sea bass, ماسییەکی ڕەشتاڵەی دەریایی پوولەکە زڵی دەم پانە لە دەریای ئەتڵەنتیکدا هەیە.
sea bird, باڵندەی دەریایی: لەناو یا لەنزیك دەریاوە دەژی.
sea biscuit, پسکویتە ڕەقە.
sea-board (sē′bôrd′, sē′bōrd′), **n.** کەناری دەریا؛ ناوچەو زەمینی تەنیشت دەریا.
adj. کەنار دەریایی.
sea-borne (sē′bôrn′), **adj.** دەریایی؛ بە دەریادا گوێزراوە، گەیێنراو، یا هەنگێراو: *(~ trade)*.
sea bread = sea biscuit.
sea breeze, سرووەی دەریا؛ شنە یا کزەبای دەریا.
sea calf, گوێرەکەی دەریا؛ مانگای دەریا.

sea coast, کەناری دەریا؛ نارچەی تەنیشت دەریا.

sea cow, (١) مانگای دەریا (٢) کەرکەدەنی دەریا. (٣) فیلی دەریا.

sea cucumber, خەیاری دەریا: گیاندارێکی دەریایییە لە خەیار دەچێت پێستەکەی دڕکاوییە گەلێك شاخی هەستیار بەدەوری دەمییەوەیە.

sea devil, (١) devilfish . (٢) angelfish .

sea dog, (١) dog fish . (٢) sea calf . (٣) کەشتیوانی شارەزا.

sea duck, مراوی دەریایی لە کەناری دەریادا دەژی.

sea eagle, سیسارکی دەریا: چەند جۆرە باڵندەیەکی ماسی خۆرن.

sea elephant, فیلی دەریا

sea fan, باوەشێنی دەریا: شیلانێکی باوەشێنییە.

sea-farer (sē′fâr′ēr), *n.* کەشتیوان: دەریاوان.

sea-faring (sē′fâr′iŋ), *adj.* دەریاوانی: تایبەتی بە کەشتیوان یا دەریاوان

n. (١) پیشەی دەریاوان؛ دەریاوانی؛ کەشتیوانی.

(٢) گەشتکردن بە دەریادا؛ گەشتی دەریا.

sea fight, جەنگی دەریایی؛ شەڕی دەریایی.

sea-food, *Also* sea food, ماسی و گوێچکەماسی؛ خواردنی دەریایی.

sea-fowl (sē′foul′), *n.* (١) باڵندەی دەریایی: هەر باڵندەیەك کە لە دەریا یا نزیك دەریا بژی. (٢) باڵندەی دەریایی بەگشتی.

sea front, بەردەمی دەریا: ئەو بەشەی شارێکە کە یەکسەر بەتەنیشت دەریاوەیە؛ بەشی کەناری دەریای شار.

sea gauge, قووڵایی پێویست بۆ سەرئاوکەوتنی کەشتی.

sea-girt (sē′gûrt′), *adj.* بە دەریا دەورەدراو.

sea-going (sē′gō′iŋ), *adj.* (١) بۆ گەشتی دەریا کراوە؛ گەشتی ناو دەریای پێ دەکرێت. (٢) sea-faring .

sea-green (sē′grēn′), *adj.* سەوزی شینکار

sea gull, باڵندەیەکی ناوی سپی قاچ پەردەدارە ئەختێك لە کۆتر گەورەترە لە کەناری دەریادا دەژی. (هەروەها " gull ").

sea hog, = porpoise.

sea horse, (١) ئەسپی دەریا: ماسییەکی دەریایی بچووکە سەری لە هی ئەسپ دەچێت و پووڵەکەکانی ڕەقن وەك ئێسقان. (٢) Walrus .

(٣) گیانەوەرێکی ئەفسانەیییە نیوەی ئەسپە و نیوەی ماسی.

(٤) شەپۆلی گەورە

seal (sēl), *n.* (١) مۆر؛ ئیمزا؛ دامغە.

(٢) لۆك: مۆری سوور؛ مێوی مۆرکردن.

(٣) ئامێری هەوابڕ یا گازبڕ.

(٤) پەیمان؛ بەڵێن.

(٥) نیشانە (بەڵێن یا مۆرکردن):

(Their handshake was a ~ of friendship.)

(٦) پوولی ڕازێنەرەوە: *(a Christmas ~)* .

v.t. (١) مۆرکردن: مۆرلێدان؛ ئیمزاکردن؛ دامغەلێدان.

(٢) داخستن؛ لۆك کردن؛ مۆرکردن. (٣) پەسەندکردن (بە مۆرکردن).

(٤) پێدان: بەڵێن پێدان؛ بۆ دانان:

(He has ~ed his estate to his son.)

(٥) دوا بڕیار لەسەردان؛ خستن بە لایەکدا بە جۆرێك کە هەڵوەشانەوەی نەبێت؛ بڕینەوە *(His fate was ~ed.)*

(٦) (ا) بڕینەوە (ژنهێنان)؛ مۆرکردن. (ب) دان بەشوو.

set one's seal to, (١) مۆرکردن: مۆری خۆ لێدان؛ ئیمزاکردن.

(٢) پەسەندکردن.

under seal, مۆرکراو: لۆك کراو.

seal (sēl), *n.* (١) مانگای دەریا؛ گوێرەکە یا پەڵخی دەریا: گیاندارێکی شیردەری ماسی خۆرە پێستەکەی لووسە هەر چوارپەلی پەردەدارن لە سەوڵ دەچن. (٢) کەوڵ یا پێستەی ئەم گیاندارە.

(٣) چەرمی دروستکراو لەم کەوڵە.

v.i. مانگای دەریا ڕاوکردن.

sea lavender, چاران چەقیلەی دەریا: لە زەلکاوی سوێردا دەڕوێت.

sea legs, توانای بە ڕێکی ڕۆیشتن بەسەر کەشتیداو بەملاو ئەولادا نەکەوتن لەکاتی زریاندا.

sealer (sēl′ēr), *n.* (١) مۆرکەر؛ لۆککەر؛ داخەر

(٢) بۆیەیەکە لە دیوار دەدرێت پێش بۆیەکردنی (بۆ پڕکردنەوەی کون و کەلەبەر)

(٣) فەرمانبەرێکە پێوانەو کێشانە تاقی دەکاتەوەو ڕاستەکانیان مۆر دەکات، واتە پەسەند دەکات.

sealer (sēl′ēr), *n.* (١) ڕاوچی مانگای دەریا.

(٢) کەشتی ڕاوی مانگای دەریا.

sealery (sēl′ēr-i), *n.* (١) ڕاوی مانگای دەریا.

(٢) جێ ڕاوی مانگای دەریا.

sea lettuce, کاهووی دەریا: گیایەکی دەریایییە گەڵاکەی دەخورێت.

sea level, ئاستی دەریا: لە پێوانی بەرزی و قووڵیدا بەکاردەهێنرێت.

sealng wax, مۆری سوور (بۆ شت مۆرکردن)؛ لۆك.

sea lion, شێری دەریا.

seal ring = signet ring.

seal-skin (sēl′skin′), *n.* (١) پێستەی مانگای دەریا.

(٢) بەرگی دروستکراو لەم پێستەیە.

seam (sēm), *n.* (١) تیك (دروومان)؛ شیرازە.

(٢) (ا) هێڵی لێکدانی دوو شت (وەك تەختەدار)؛ هێڵ یا شوێنی نێو لێواری دوو شتی لێکدراو. (ب) شوێنی برین دوورینەوە.

(ج) بزماتە؛ شوێن برین؛ جێی کۆنە برین.

(٣) درز؛ قڵیش؛ چرچ. (٤) چینە خەڵوز، بەرد، یا کانزا.

v.t. (١) تیك گرتن؛ شیرازە گرتن؛ هەڵدوورین.

(٢) نیشانەکردنی نێوان دوو شت بەهێڵ؛ چرچ کردن.

(٣) تەریب زەڕکەش کردن؛ تەریب ڕازاندنەوە بە ڕیزە قوڵفە.

v.i. (١) درزبردن؛ شەق بردن؛ قڵیش بردن.

(٢) [Dial.]، دوورینەوە.

(٣) تەریب زەڕکەش کردن؛ تەریب ڕازاندنەوە بە ڕیزە قوڵفە.

sea-maid, *Also* sea-maiden, بانوخوای دەریا.

seaman (sē′mən), *n.* (١) کەشتیوان؛ دەریاوان

(٢) سەربازی هێزی دەریایی.

seaman-like (sē′mən-līk′), *adj.* وەك کەشتیوانێکی باش؛ بۆ کەشتیوان شیاو.

seamanship (sē′mən-ship′), *n.* کەشتیوانی؛ دەریاوانی؛ پیشەی کەشتیوان.

sea-mark (sē′märk′), *n.* (١) نیشانەی بەرزاو (لە کەناردەریادا).

(٢) نیشانێکی زۆر لەبەرچاو لە کەناردەریادا بۆ ڕابەری کەشتیوانان (وەك: چراخان یا منارەی کەنار دەریا).

sea mew = sea gull.

seamless (sēm′lis), *adj.* (١) یەك پارچە؛ بێ تیك (٢) نەگۆڕ.

seamstress (sēm′stris), *n.* بەرگدرووی ژن.

seamy (sēm′i), *adj.* (١) تەقەڵ و کەموکووڕییەکانی هەموو دیارە (وەك دیوی ژێرەوەی جل و بەرگ)؛ تەقەڵەکانی بەدەرەوەیە.

(٢) ناشرین؛ ناپەسەند؛ پیس؛ خراپ: *(the ~ side of life)*

séance (sā′äns), *n.* (١) کۆڕ؛ کۆبوونەوە.

(٢) کۆڕگرتن لەگەڵ گیانی مردوودا؛ دانیشتنێکە بۆ گفتوگۆ لەگەڵ گیانی مردوواندا.

sea otter, دەڵەکی دەریا: گیاندارێکی دەریایی شیردەری پەل تەنراوی قاوەیییە کەوڵەکەی بەنرخە.

sea-plane (sē′plān′), *n.* فڕۆکەی ئاوی: لەسەر ئاو دەنیشێتەوەو دەفڕێ.

sea-port (sē′pôrt′, sē′pōrt′), *n.* بەندەر.

sea power, (١) هێزی دەریایی.

(٢) وڵاتێکی بەهێز لە دەریادا؛ وڵاتێکە کە هێزی دەریایی گەورەی هەبێت

sea-quake (sē′kwāk´), *n.* بوومەلەرزەی دەریا: لە بنی دەریادا ڕوودەدات

sear (sêr), *adj.* هەلقرچاو؛ ووشك؛ ووشكەوەبوو؛ سیس؛ هەلپرووکاو.
v.t. (١) ووشك كردنەوە. (٢) هەلقرچاندن؛ هەلكرووزان؛ سووتاندن؛ برژاندن.
(٣) داخ كردن. (٤) هەست مراندن؛ ڕەق كردن (دڵ، هەست).
v.i. هەلقرچان؛ هەلكرووزان؛ سیس بوونەوە؛ ووشكبوونەوە.
n. شوێنی داخ كراو؛ سووتاوی؛ شوێنی سووتاو؛ جێ داخ.

sear (sêr), *n.* قفلی دلنیایی یا سەلامەتی تفەنگ

sea raven, قەلەڕەشی دەریا: ماسی‌یەكی گەورەی دەریایی بێ پوولەكەی سەر زل دەم پانە لە " **sculpin** " دەچێت.

search (sûrch), *v.t.* (١) پشكنین؛ گەڕان؛ بۆ گەڕان:
(They ~ed the house for weapons.)
(٢) پشكنین (مرۆڤ).
(٣) لێ وورد بوونەوە؛ لێكۆلینەوە؛ گەڕان:
(He ~ed his soul for the answer.)
(٤) پیاچوون: لێوە چوونەژوورەوە.
v.i. بۆ گەڕان: بە شوێندا گەڕان؛ گەڕان
n. (١) پشكنین؛ گەڕان؛ بۆ گەڕان؛ بە شوێندا گەڕان؛ لێكۆلینەوە؛ لێ ووردبوونەوە (٢) وەستاندنی كەشتی وولاتێكی بێ لایەن بۆ شتی قاچاخ لەلایەن كەشتی وولاتێكەوە كە لە جەنگدا بێت.
(ووشەی " **right of search** " ببینە).
in search of, بە شوێندا یا دوادا گەڕان بە هیوای دۆزینەوە؛ بە شوێندا؛ بەدوادا
search out, بۆ گەڕان و دۆزینەوە؛ بەدوادا گەڕان؛ سۆراخ كردن:
(to search out an old friend)

searching (sûr′chiŋ), *adj.* (١) وورد. پشكنین).
(٢) تیژ. چاو)؛ دەڵێی بۆ شت دەگەڕێت: *(~ eyes ; a ~ look)* .
(٣) سارد. تیژ *(the ~ wind)* .

search-light (sûrch′līt´), *n.* (١) تیشكی پشكنین؛ چرای پشكنین.
(٢) ئامێری سەرچاوەی ئەم تیشكە.

search party, تاقمی پشكنین؛ تاقمی پشكنین (بۆ كەسێك یا شتێكی وون بوو)

search warrant, فەرمانی پشكنین (كە دادپرس دەیدات بە پۆلیس بۆ پشكنینی ماڵێك، خانوویەك...هتد).

sea robber = pirate.

sea robin, جۆرە ماسی‌یەكی سووركارە

sea room, فراوانی دەریا: ئەوەندە جێگە كە بەشی ڕانین و پێچكردنەوەی كەشتی بكات

sea rover, (١) كەشتی چەتەی دەریا. (٢) **pirate** .

sea-salt (sē′sôlt´), *n.* خوێی دەریا

seascape (sē′skāp´), *n.* (١) دیمەنی دەریا.
(٢) وێنە یا تابلۆی دیمەنێكی دەریا.

sea scout, دیدەوانی دەریا

sea scorpion = sculpin.

sea serpent, ماری دەریا: (أ) گیاندارێكی گەورەیە لە مار دەچێت و گوایە لە دەریادا دەژی بەڵام هەرگیز بە تەواوی نەبینراوە.
(ب) ماری ژەهراوی دەریا.

sea shell, قاقلەی زیندەوەری دەریا.

sea-shore (sē′shôr´, sē′shōr´), *n.* كەناری دەریا

sea-sick (sē′sik´), *adj.* تووشی سەرەگێژەی دەریا بووە (بەهۆی سواربوونی كەشتی و بەلەمەوە).

sea-sickness (sē′sik´-nis), *n.* سەرەگێژەی دەریا؛ سەرەخولێی دەریا.

sea-side (sē′sīd´), *n.* كەناری دەریا: ناوچەی قەراغ دەریا.
adj. لە كەناری دەریادا؛ تایبەتی بە قەراغ دەریا.

sea snake, (١) ماری ژەهراوی دەریا. (٢) **sea serpent** .

season (sē′z'n), *n.* (١) وەرز: یەكێكە لەچوار وەرزی ساڵ.
(٢) كڕ؛ كەش: *(the planting ~ ; the harvest ~)* .
(٣) كاتی ڕوودانی شتێك؛ باشترین كات بۆ ڕوودانی شتێك؛ هەڕەت؛ وەرز؛ كڕ
(the fish ~ ; the orange ~)
(٤) سەردەم؛ ماوەیەكی كورت؛ ماوە.
(٥) كاتی جەژنێكی تایبەتی؛ كاتێكی تایبەتی:
(the Christmas ~ ; the holiday ~)
v.t. (١) ترش و خوێ كردن؛ بەهارات پێوەكردن.
(٢) زیادەپێوەنان بۆ خۆشی و سەرنج ڕاكێشان (چیرۆك، دەنگوباس)؛ بەهارات پێوەكردن (مەجاز)
(٣) وازلێهێنان هەتا باش دەكات یا خۆش دەبێت (قاوورمە، شەراب، ترشیات).
(٤) ڕاهێنان؛ ڕاهاتن؛ فێربوون: *(He was ~ed to the hard life.)*
(٥) هێمنكردنەوە (ووتار. ووتە)؛ لە توندوتیژی كەمكردنەوە:
(~ your remarks with discretion.)
v.i. گەیین (خواردن و خواردنەوە، شەراب، باسترمە، قاوورمە...هتد).
for a season, بۆ ماوەیەك؛ سەردەمێك.
in good season, زوو؛ نەختێك پێش كاتی خۆی بۆ دوانەكەوتن.
in season, (١) وەرزی خۆیەتی: كڕێتی؛ كاتی خۆیەتی؛ هەڕەتێتی:
(Crops are in season now.)
(٢) لەكاتی خۆیدا؛ كاتی خۆیەتی؛ لە كاتێكی باشدا.
(٣) **in good season**
(٤) بەبا؛ بەكەڵ؛ بەتگە؛ هاتنە تگە.
in season and out of season, هەمیشە؛ هەموو كاتێك.
out of season, بەسەرچووە؛ وەرزی نی‌یە؛ كاتی خۆی نی‌یە:
(Apples are out of season.)

seasonable (sē′z'n-ə-b'l), *adj.* (١) لەگەڵ ئەو وەرزەدا گونجاو؛ ئاسایی‌یە بۆ ئەو وەرزە؛ چۆن چاوەڕوان دەكرێ لەو وەرزەدا وەها.
(We've had ~ weather.)
(٢) لەكاتی خۆیدا؛ بەجێ؛ بۆ ئەو كاتە باش:
(He gave his foolish friend some ~ advice.)
-seasonably *(adv.)*.

seasonal (sē′z'n-əl), *adj.* وەرزی؛ دەمدەمی؛ بەگوێرەی وەرز:
(Fruit-picking is a ~ occupation.)

seasoning (sē′z'n-iŋ), *n.* (١) بەهارات؛ داوودەرمان؛ ترش و خوێ:
(Salt and pepper are ~s.)
(٢) داوودەرمان تێكردن؛ ترش و خوێ كردن.

season ticket, بلیتی وەرزی: بلیتێكە كە بۆ درێژایی وەرزێك هەر باشە بۆ شتی وەك سینەما و شانۆنامە و پاس و شەمەندەفەر...هتد.

season squirt, فیچقە دەریا: گیاندارێكی بچووكی دەریایی ئەبزۆكە فیچقە ئاو دەهاوێژێ كە دەستی لێوەدرا.

sea-strand, = sea-shore.

sea swallow, پەرەسێلكەی دەریا: باڵندەیەكە ئەوەندەی كۆترێكە.

seat (sēt), *n.* (١) شێوەی دانیشتن (وەك لە سواربوونی ئەسپدا).
(٢) جێی دانیشتن؛ جێ (٣) كورسی؛ تەختەی دانیشتن؛ تەخت.
(٤) كەفەڵ؛ قنگ؛ سمت. (٥) قنگی پانتۆڵ یا شەرواڵ.
(٦) جێ قنگی كورسی؛ جێی قنگ خستنەسەری كورسی.
(٧) ئەندامێتی پەرلەمان یا ئەنجوومەنێك:
(He has a ~ on the commission, in parliament, etc.)
(٨) بن؛ بنی شت.
(٩) شوێنی خستنەسەری بنی شتێك؛ جێ بن.
(١٠) مەڵبەند؛ بارەگا؛ شوێن؛ پایتەخت:
(The ~ of government ; A university is a ~ of learning.)
(١١) پایتەخت.
(١٢) نشینگە؛ ماڵ؛ خانووبەرە.

v.t. (١) دانیشاندن.
(٢) جێگەبوونەوە: *(The stadium ~s 10000 people.)* .
(٣) کورسی تیادانان: کورسی پینەکردن یا بەرگ تێگرتنەوە.
(٤) دامەزراندن (لەسەر کار)؛ دانان؛ خستنەسەر.
be seated, دانیشتن *(Please be seated.)* .
seat oneself, دانیشتن: *(Please seat yourself.)* .
take a seat, دانیشتن *(Won't you take a seat?)* .
win a seat, بردنەوە (هەڵبژاردنی پەرلەمان، ئەنجوومەنی شارەوانی)
seat belt, پشتێنی سەلامەتی (لە فڕۆکەو ئوتومبیلدا)؛ پشتێنی کورسی. (پێشی دەوترێ: " **safety belt** ").
seater (sēt′ēr), *n.* شتێکە کە ئەوەندە کورسی یا جێی دانیشتنی تێدابێت (فڕۆکە، ئوتومبیل): *(a two ~ ; a four ~)* .
seating (sēt′iŋ), *n.* (١) کورسی تێدا دانان. (٢) بەرگی کورسی.
(٣) شێوەی دانان‌و ڕێکخستنی کورسی یا دانیشتنی خەڵک لە شوێنێکدا.
(٤) (أ) بن؛ بنی شت. (ب) جێی بن لەسەر دانان
sea trout, جۆرە ماسی‌یەکی دەریایی‌یە
sea urchin, ژیشکی دەریا.
sea wall, بەربەستی شەپۆل؛ دیواری پاراستنی کەناری دەریا لە خورانەوەی بە شەپۆل.
sea-ward (sē′wērd), *n.* لای دەریا؛ لای بەرەو دەریا.
adj. (١) بەرەو دەریا (٢) لە دەریاوە هەڵکردوو (با).
adv. بەرەو دەریا
seawards (sē′wērdz), *adv.* = seaward.
seaware (sē′wâr′), *n.* = seaweed.
seaway (sē′wā′), *n.* (١) ڕێگەی دەریایی
(٢) ڕۆیشتنی کەشتی بە دەریادا؛ بۆ پێشەوەچوونی کەشتی.
(٣) دەریا؛ دەریای فراوان. (٤) دەریای هەڵچوو یا زریاناوی.
(٥) ڕێگەی ئاوی، زێ، یا جۆگەیەکی گەورەیە کە لە دەریا جیابووەتەوەو بەکاردەهێنرێ بۆ هاتوچۆی کەشتی.
seaweed (sē′wēd′), *n.* گیای دەریا؛ قەوزەی دەریا.
sea wolf, (١) گورگی دەریا: چەند جۆرە ماسی‌یەکی گەورەی دڕن. (٢) pirate
sea-worthy (sē′wûr′*th*i), *adj.* کەشتی بۆ چوونە دەریا؛ بەرگەی گەشتی دەریاو شەپۆلی توندوتیژ دەگرێ؛ قایم؛ باشە بۆ گەشت: *(a ~ vessel or ship)*
-sea-worthiness *(n.)*.
sea-wrack, = seaweed.
sebaceous (si-bā′shəs), *adj.* (١) چەور؛ ڕۆنی؛ ڕۆن ئاسا.
(٢) ڕۆن دەردەر (لوو)؛ چەوری ڕژێن. (ووشەی دوایی ببینە).
sebaceous gland, لووی چەوری (چەوری دەردەدات لە پێستدا)
seborrhea, seborrhoea (seb′ə-rē′ə), *n.* نەخۆشی چەوری زۆر دەردانی لووی چەوری‌یە لە پێستدا
sebum (sē′bəm), *n.* ماددەیەکی چەورە لووی چەوری دەریدەدات لە پێستدا
secant (sē′kənt, sē′kant), *adj.* بڕ؛ بڕەر.
secco (sek′kô), *n.* وێنەکێشانی سەر گەچی ووشك.
secede (si-sēd′), *v.i.* جیابوونەوە لە وڵات؛ کشانەوە لە حیزب، ڕێکخراو، یا کۆمەڵێك: *(to ~ from a country)* .
secern (si-sûrn′), *v.t.* (١) لێك جیاکردنەوە؛ جیاوازی بینین (لە مێشکدا). (٢) [Rare]، دەردان؛ ڕژان (لوو)
secernent (si-sûrn′ət), *adj.* ڕژێن (لوو)؛ دەردەر.
secernement (si-sûrn′mənt), *n.* دەردان؛ ڕژان (لوو).
secession (si-sesh′ən), *n.* (١) جیابوونەوە لە وڵات.
(٢) [S-]، جیابوونەوەی وڵاتەکانی بەشی خوارووی ئەمەریکا لە ئەمەریکا لە ساڵی ١٨٦٠دا کە بووە هۆی شەڕی براکوژی ئەمەریکی.

secessionism (si-sesh′ən-iz′m), *n.* جیابوونەوەخوازی (ناوچەیەك لە وڵاتێك)؛ بیروباوەڕی جیابوونەوەخوازی‌و جیابوونەوەخوازان.
secessionist (si-sesh′ən-ist), *n.* جیابوونەوەخواز؛ داواکاری جیابوونەوەی ناوچەکەی خۆی لە وڵات.
seclude (si-klōōd′, si-klūd′), *v.t.* (١) جیاکردنەوە؛ تەریك کردن؛ لێ بڕان؛ دابڕکردن. (٢) داپۆشین؛ لە خەڵك شاردنەوە.
secluded (si-klōōd′id, si-klūd′id), *adj.* (١) تەریك؛ چەپەك؛ دوور: *(a ~ meeting place)* .
(٢) گۆشەگیر؛ گۆشەنشین؛ تەنها؛ شاراوە.
-secludedness *(n.)*.
seclusion (si-klōō′zhən), *n.* (١) (أ) جیاکردنەوە؛ تەریك کردن؛ دابڕین. (ب) گۆشەگیری؛ گۆشەنشینی؛ تەنهایی؛ خەڵوەت.
(٢) شوێنێکی تەریك یا چەپەك.
seclusive (si-klōō′siv), *adj.* (١) جیاکەرەوە؛ تەریککەر؛ دابڕکەر.
(٢) گۆشەگیر؛ گۆشەنشین؛ حەز لە تەنهایی کەر.
second (sek′ənd), *adj.* (١) دووەم؛ دووهەمین.
(٢) تر؛ هی تر؛ زیادە: *(We all took a ~ helping. ; for the ~ time)*
(٣) یەکێکی تری وەها؛ وێنە؛ هاوتا: *(There has been no ~ Shakespeare.)*
(٤) دووەم (پلە، بایەخ، باشی، دەسەڵات...هتد)؛ نمرە دوو.
(٥) خواردەست؛ خوارتر (پلە، دەسەڵات، چاکی...هتد)؛ شاگرد
(٦) نزمتر (مۆسیقا).
n. (١) دووەم؛ دووەمین. (٢) کەسێك یا شتێکی دووەم.
(٣) (*pl.*)، فرۆتەنی نمرە دوو؛ شتومەکی مام ناوەندی یا کەم‌وکووڕیدار.
(٤) یاریدەدەر (بۆکسبازی، شیربازی)؛ شاگرد.
(٥) پاڵپشتی (پێشنیازێك بۆ دەنگ لەسەردانی لە کۆڕێکی پەرلەمانی یا تردا).
(٦) گێڕی دووەم (مەکینەی ئوتومبیل...هتد).
v.t. (١) یاریدەدان (بۆکسبازی، شیربازی)؛ شاگردی کردن.
(٢) پاڵپشتی کردن؛ پشتگرتن.
(٣) پەسەندکردن (پێشنیازێك بۆ دەنگ لەسەردانی لە کۆڕێکی پەرلەمانی یا تردا)؛ لایەنگرتن: *(to ~ a motion or proposal)* .
adv. دووەم (پلە)؛ دووەمین.
second (sek′ənd), *n.* چرکە (کات)؛ هەناسە؛ شەست یەکی ساتێك.
Second Advent = Second Coming.
secondary (sek′ən-der′i), *adj.* (١) دووەم (پلە، نمرە)؛ ناسەرەکی؛ کەم بایەخ. (٢) ناوەندی؛ ناوەنجی؛ ئامادەیی: *(~ school)* .
(٣) ناسەرچاوەیی؛ ناسەربەخۆ: *(a ~ source)* .
(٤) تایبەتی بە پەڕی ناسەرەکی یا ژێرباڵ؛ هی ووردەپەڕ.
n. (١) کەسێك یا شتێکی ناسەرەکی؛ کەم بایەخ؛ نمرە دوو...هتد
(٢) یاریدەدەر؛ خواردەست؛ ژێردەستە.
(٣) ئەستێرەیەکە کە بەدەوری یەکێکی گەورەتردا دەسووڕێتەوە؛ مانگ.
(٤) یاریکەری پشتەوە (فوتبۆڵی ئەمەریکی).
(٥) پەڕی ژێر باڵ؛ ووردەپەڕ.
secondary accent, گیرەی ناسەرەکی (دەنگناسی)؛ گیرەیەکی سووکە لە ووشەیەکی چەند بڕگەییدا (وەك گیرەی سەر بڕگەی یەکەم لە ووشەی " **elementary** " دا).
secondary color, ڕەنگی ناسەرەکی: ڕەنگێکە بە تێکەڵکردنی هاوتایی دوو ڕەنگی سەرەکی پێکدێت.
secondary education, خوێندنی ناوەندی؛ پەروەردەی ناوەندی (کە قوتابخانەی ناوەندی دەگرێتەوە).
secondary school, قوتابخانەی ناوەندی؛ قوتابخانەی ئامادەیی.
second-best (sek′ənd-best′), *adj.* دووەم (پلە، باشی)؛ نمرە دوو: *(He is the ~ writer, poet, player, singer, etc.)* .
second childhood = senility.

second-class (sek′ənd-klas′), *adj.* (١) نمرە دوو؛ ڕەشۆکی؛
خواردەستە: *(a ~ citizen)* .
(٢) هی گەشتی نمرە دوو: *(a ~ railway carriage)* .
(٣) هی پۆستەی نمرە دوو (وەك بۆ ڕۆژنامەو گۆڤار...هتد).
adv. (١) نمرە دوو (گەشت)؛ بە نمرە دوو:
(We traveled to Europe ~ .)
(٢) بە پۆستەی نمرە دوو: *(You can mail the magazine ~ .)* .
Second Coming, دووەم هاتنی عیسا بۆ ئەم جیهانە (ئینجیل).
second cousin, ئامۆزازا؛ پوورزازا؛ خاڵۆزازا.
second fiddle, (١) (ا) کەمانچەی ناسەرەکی تیپی مۆسیقا.
(ب) ئەم کەمانچییە؛ کەمانچی ناسەرەکی.
(٢) (ا) دەوری ناسەرەکی (دڵداری، کاروبار)؛ خواردەستی؛ ژێردەستەیی.
(ب) کەسێکە کە ئەم دەورە دەبینێ؛ کەسێکی ناسەرەکی.
to play (or be) second fiddle, دەوری ناسەرەکی یا نمرە دوو
بینین (دڵداری، کاروبار)؛ خواردەستەبوون؛ گرنگ نەبوون.
second-guess (sek′ənd-ges′), *v.t.* (١) ڕەخنە لە بڕیار یا
بڕیاردەر گرتن پاش ئەنجام دەرکەوتن؛ ڕەخنەگرتن پاش تەواوبوونی شت.
(٢) ڕەمڵ لێدان؛ هەڵهێنانی نیازو کرداری کەسێك پێشەکی.
v.i. ڕەخنەگرتن لە بڕیار یا بڕیاردەر پاش ئەنجام دەرکەوتن.
second-hand (sek′ənd-hand′), *adj.* (١) ناڕاستەوخۆ
(~ information)
(٢) نیوداشت؛ کۆنە؛ کۆن: *(a ~ car)* .
(٣) هی کۆنە یا نیوداشت (فرۆشگا): *(a ~ clothing store)* .
adv. ناڕاستەوخۆ: *(I heard the news ~ .)* .
second hand, دەستی چرکەژمێر (کاتژمێر).
second hand, کەسێك یا سەرچاوەیەکی ناسەرەکی یا ناڕاستەوخۆ:
(to hear something at ~)
second lieutenant, ئەفسەری یەك ئەستێرە
secondly (sek′ənd-li), *adv.* دووەم (هۆ یا ئەنجام ژماردن).
second mate, یاریدەدەری دووەمی کاپتن (کەشتی).
second mortgage, ڕەهنی دووەمی خانوو.
second nature, خوویەك یا کردەوەیەکە ئەوەندە چەسپیوە وەك
تایبەخۆی زگماکی لێ هاتووە.
second person, ڕێژەی کەسی دووەم (ڕێزمان)؛ ڕێژەی کەسی ڕووبەڕوو
یا قسەبۆکراو: (وەك: " you do " لەم ڕستەیەدا:
(" You do not know. ").
second-rate (sek′ənd-rāt′), *adj.* (١) نمرە دوو؛ دووەم (پلە،
چاکی، بایەخ...هتد).
(٢) گەند؛ خراپ؛ ڕەشۆکی؛ بازاڕی: *(a ~ actor)* .
second self, گیانی دووەم. کەسێکە ئەوەندە نزیکە لە کەسێکی ترەوە
وەك ئەوی لێ هاتووە.
second sight = clairvoyance.
second-story man, [Slang]. دزێکە کە لە پەنجەرەی نهۆمی
دووەمەوە دەچێتە ژوورەوە.
second thoughts, ڕاگۆڕین (لە ئەنجامی زیاتر بیرکردنەوە لە شتێك):
(I have ~ about going on the trip.)
second wind, (١) هەناسە هاتنەوەبەر (پاش هەناسە لێ بڕان لە یاری
یا ڕاکردندا): *(to get a ~)* .
(٢) هێز هاتنەوەبەر (بۆ هەر کۆششێك).
secrecy (sē′krə-si), *n.* (١) نهێنێتی؛ پەنهانی؛ دزێتی.
(٢) نهێنی ڕاگرتن؛ نهێنی نەدرکاندن؛ نهێنیبازی؛ پەنهانبازی.
secret (sē′krit), *adj.* (١) نهێنی؛ پەنهان.
(٢) تەریك؛ چەپەك؛ دوور؛ گۆشەگیر؛ گۆشەنشین.
(٣) نهێنباز؛ پەنهانباز؛ نهێنی خۆ بە کەس نەووت.
(٤) لێڵ؛ نەزانراو؛ نادیار.
(٥) شاراوە؛ نەبینراو: *(a ~ drawer)* .
(٦) نهێنکار؛ نهێنی: *(a ~ society; a ~ agent)* .
n. (١) شتێکی نهێنی؛ پەنهان؛ نهێنی؛ ڕاز.
(٢) شتێکی لێڵ یا شاراوەو هەمووکەس تێی نەگەیشتوو.
(٣) مەلأمەت؛ هۆی شاراوە یا نەزانراو: *(~s of success)* .
(٤) [S-]، نوێژێکە لەژێر لێوەوە دەکرێ (خاچ پەرستی).
in secret, = secretly.
secret agent, سووسە؛ سیخوڕ؛ جاسووس؛ ڕازدزز.
secretarial (sek′rə-târ′i-əl), *adj.* سکرتێری؛
تایبەتی بە سکرتێری فەرمانگە.
secretariat (sek′rə-târ′i-it), *n. Also* **secretariate,** (١)–
سکرتاریەت: *(~ of the United Nations)* .
(٢) بارەگا یا مەڵبەندی سکرتاریەت.
secretary (sek′rə-ter′i), *n.* (١) سکرتێری فەرمانگە.
(٢) سکرتێر (حیزب، ڕێکخراو، ئەنجوومەن...هتد)؛ ڕازگر؛ ڕازدار.
(٣) وەزیر (لە ئەمەریکادا)؛ شالیار.
(٤) مێزی نووسین کە دۆلأبێکی بەسەرەوە بێت بۆ پەڕتووك.
secretary bird, باڵندەیەکی ئەفەریقایی گەورەی ملو لاق درێژی
گۆشتخۆرە چەند شتێکی وەك قەفی پەڕ لە پۆپنەکەیەوە هاتووەتەدەرەوە
لەسەر جانەوەرو گیاندارە خشۆکەکان دەژی.
secretary-general (sek′rə-ter′i-jen′ēr-əl), *n.* سکرتێری
گشتی؛ ڕازگری گشتی.
secretary of state, وەزیری دەرەوە (ئەمەریکا).
secretaryship (sek′rə-ter′i-ship′), *n.* سکرتارێتی؛ ڕازداری؛
ڕازگری؛ پلەوپایەی سکرتێر.
secrete (si-krēt′), *v.t.* (١) شاردنەوە.
(٢) دەردان (هۆرمۆن، تەڕاو، جەوی...هتد)؛ تێ ڕژاندن؛ ڕژاندن؛
لە لەش کردنەدەرەوە.
secretin (si-krē′tin), *n.* هۆرمۆنێکە لە ڕیخۆڵەدا یارمەتی دەردانی
پەنکریاس دەدات.
secretion (si-krē′shən), *n.* (١) شاردنەوە:
(the ~ of stolen goods)
(٢) دەردان (هۆرمۆن، تەڕاو، جەوی، شیلە...هتد)؛ تێ ڕژان؛ ڕژان:
(the ~ of hormone)
(٣) شتی دەردراو (هۆرمۆن، جەوی، ئارەق، مێز، لیك...هتد).
secretive (si-krē′tiv), *adj.* (١) نهێنباز؛ پەنهانباز؛ هەستو ئەستی
خۆ بۆ خەڵك نەدرکێن؛ نەکراوە: *(a ~ person)* .
(٢) **secretory** .
secretly (si-krē′t-li), *adv.* بە نهێنی؛ بە پەنهانی؛ بە دزییەوە.
secretor (si-krēt′ēr), *n.* لووی هۆرمۆن دەردەر؛ هۆرمۆن ڕژێن؛
ئەندامی دەردەر.
secretory (si-krē′tə-ri), *adj.* دەردەر (هۆرمۆن، لیك، جەوی،
شیلە...هتد)؛ تایبەتی بە دەردان یا تێ ڕژان؛ تێ ڕژێن.
n. لووی هۆرمۆن دەردەر یا تێ ڕژێن؛ ئەندامی دەردەر.
secret service, (١) سووسەیی؛ جاسووسی؛ سیخوڕی.
(٢) [S- S-]، پۆلیسی نهێنی: دەزگایەکی پۆلیسو ئاسایشە ئەرکی پاراستنی
سەرکۆماری ئەمەریکا و خێزانەکەیو میوانە بێگانە گەورەکانی سەرەك کۆماری
پێ سپێردراوە.
sect (sekt), *n.* (١) تاقمی هاوبیروباوەڕ؛ دەستە؛ تیرە.
(٢) تاقم یا کۆمەڵی ئاینی؛ تیرە یا دەستەی ئاینی.
sect (sekt), *n.* = section.
sectarian (sek-târ′i-ən), *adj.* (١) تایبەتی بە تیرە یا تاقمی ئاینی.
(٢) سەر بە تاقم یا تیرەی ئاینی؛ تیرەگەر؛ تاقم خواز.
(٣) مێشك تەسك؛ بیرتەسك؛ کوێرباوەڕ (ئاین).
n. (١) کەسێکی لە کڵێسە یا ئاین هەڵگەڕاوە.

(٢) ئەندامی تیرە یا تاقمێکی ئاینی.
(٣) کەسێکی بیرتەسك یا کوێرباوەڕ (ئاین).
sectarianism (sek-târ′i-ən-iz'm), *n.* (١) تیرەگەری (ئاین)؛
سەر بە تیرەی ئاینی بوون. (٢) بیروباوەڕی تیرەگەری ئاینی.
sectarianize (sek-târ′i-ən-īz´), *v.t.* تیرەتیرەکردنی ئاینی؛
جیاکردنەوە یا بەش بەش کردنی ئاینی.
sectary (sek′tə-ri), *n.* (١) sectarian .
(٢) [S-]، کەسێکی لە کلێسە هەڵگەڕاوە یا جیابووەوە (بەتایبەتی پرۆتستانتێك)
sectile (sek′til), *adj.* بە ئاسانی بە چەقۆ دەبڕڕێ یا قاش دەکرێ.
-sectility *(n.)*.
section (sek′shən), *n.* (١) قاش کردن. بەش کردن؛ بڕین؛
پارچە پارچە کردن. (٢) بەش؛ پارچە؛ کەرت. (٣) قاش؛ کووز.
(٤) توێ (بۆ لێکۆڵینەوە بە گەردبین)؛ بڕگە؛ پارچەی زۆر تەنك.
(٥) بەند (نووسراو)؛ پارچە (نووسراو).
(٦) خانە؛ بەش. شەقڵ. (٧) پۆل (زیندەوەرزانی).
(٨) بەشێکی زەوییە بریتییە لە (٦٤٠) بانەگا یا ئەیکەر.
(٩) لق (سوپا. هێزی دەریایی)؛ پەل. (١٠) ناوچە.
(١١) (ا) فارگۆنی نووستنی دوو نهۆمەیی شەمەندەفەر.
(ب) شەمەندەفەری هەمان خشتە لەگەڵ شەمەندەفەرێکی تردا.
v.t. (١) قاش کردن. بەش کردن؛ بەش بەش کردن؛ بڕین؛ پارچە پارچە کردن؛
کەرتکردن. (٢) شانە جیاکردنەوە (توێکاری).
sectional (sek′shən-'l), *adj.* (١) ناوچەیی
(٢) خانە خانە؛ خانە خانەیی؛ پارچە پارچە. (٣) بڕگەیی؛ قاشی؛ پارچەیی.
n. کەرەسەیەکی ناوماڵی خانە خانەیە کە دەتوانرێ هەمووی پێکەوە یا بە جیا بەکاربهێنرێ.
sectionalism (sek′shən-'l-iz'm), *n.* ناوچەگەرێتی؛
ناوچەپەرستی
sectionalize (sek′shən-'l-īz´), *v.t.* (١) خانە خانە کردن؛
پۆل پۆل کردن؛ بەش بەش کردن. (٢) بەش کردن بە ناوچە ناوچەوە؛
ناوچە ناوچە کردن
sector (sek′tēr), *n.* (١) کەرتە بازنە
(٢) ئامێری گۆشەپێوان و کێشە لێکدانەوە (ئەندازە).
(٣) ناوچەی سوپایی؛ کەرتی سوپایی.
(٤) گەڕەك؛ ناوچەی شار؛ گوزەر؛ ناوچە.
v.t. بەش کردن بە ناوچە ناوچەوە؛ بەش بەش کردن؛ کەرت کەرت کردن.
-sectorial *(adj.)*.
secular (sek′yoo-lēr), *adj.* (١) جیهانی؛ نائاینی؛
تایبەتی بەم جیهانە: *(~ music ; ~ schools)* .
(٢) نەبەستراو بە پەرستگاوە؛ لە دەرەوەی پەرستگا ژیاو: *(~ clergy)* .
(٣) سەدەیی؛ هەر سەد ساڵ جارێك ڕوودەدات.
(٤) زۆرخایەن؛ لە چەرخێکەوە بۆ چەرخێك ماوەتەوە.
(٥) گوێ بە ئاین نەدەر.
n. (١) قەشە یا ووشکەسۆفی لە دەرەوەی پەرستگادا ژیاو.
(٢) [Obs.]، کەسێکە کە نە قەشە بێت و نە پەیوەندیشی هەبێ بە ئاینەوە.
secularism (sek′yoo-lēr-iz'm), *n.* (١) جیهان پەرستی؛
گوێ بە ئاین نەدان و پەیڕەوی نەکردنی؛ لە ئاین دابڕان
(٢) جیاکردنەوەی ئاین لە کاروباری میری و جیهانی بەتایبەتی پەروەردە و فێرکردنی قوتابیان.
-secularist *(n.)* ; secularistic *(adj.)*.
secularity (sek´yoo-lar′ə-ti), *n.* (١) جیهان پەرستێتی؛
لە ئاین دابڕان؛ گوێ بە ئاین نەدان و پەیڕەوی نەکردنی.
(٢) کاروبارێك یا شتێکی جیهانی.
secularize (sek′yoo-lə-rīz´), *v.t.* (١) لەژێر دەسەڵاتی ئاین و
کلێسەدا دەرهێنان و کردن بە هی گەل؛ خاوەنێتی لە کلێسە سەندنەوە.
(٢) لە ئاین دابڕین؛ لە ئاین جیاکردنەوە؛ لە ئاین کردن.
(٣) بە بیروباوەڕی جیهان پەرستی گۆش کردن؛ گۆڕین بۆ جیهان پەرستی
(کاروباری میری و گەل).
-secularization *(n.)*.
secund (sē′kənd, sek′ənd), *adj.* هەر بە یەك لاوەیە (وەك هەندێك گوڵ).
secundine (sek′əndīn´, sek′ən-din), *n.* (١) دیواری دووەم یا
ناوەوەی تۆوە چکۆلە (ڕووەکناسی). (٢) *(pl.)*، after birth # 1 .
secure (si-kyoor′), *adj.* (١) دڵنیا.
(٢) بێ مەترسی؛ سەلامەت؛ مەترسی لێ ناکرێ.
(٣) پارێزراو.
(٤) قایم؛ توند؛ چەسپیو؛ قایم کراو: *(Make the knot ~ .)* .
(٥) بێ گومان؛ مسۆگەر.
(٦) [Archaic]، بێباك؛ زۆر پشت ئەستوور.
v.t. (١) پاراستن؛ پارێزگاری کردن؛ پاس کردن.
(٢) داخستن؛ قایم کردن؛ توندکردن؛ باش قایم کردن:
(He ~d the doors and windows.)
(٣) دەستەبەری کردن؛ بەڵێندان (بە دانەوەی قەرز): *(to ~ a loan)*
(٤) دەسکەوتن؛ پەیداکردن؛ مسۆگەرکردن:
(We've ~d a cottage for the summer.)
v.i. دڵنیابوون؛ مەترسی نەبوون.
-securable *(adj.)* ; securely *(adv.)*.
security (si-kyoor′ə-ti), *n.* (١) ئاسایش؛ سەلامەتی.
(٢) دڵنیایی؛ ئاسوودەیی. (٣) بێباکی؛ زۆر پشت ئەستووری.
(٤) پاراستن؛ پارێزگاری؛ پاسداری.
(٥) (ا) دەستەبەری (قەرزدانەوە). (ب) دەستەبەر.
(٦) بارمتە. (٧) *(pl.)*، قەواڵەی دارایی.
Security Council, ئەنجوومەنی ئاسایش (لە کۆمەڵی نەتەوە- یەکگرتووەکان).
security deposit, بارمتەی دڵنیایی: خاوەن ماڵ لە کرێچی دەسەنێت
بۆ چاکردنەوەی شتی شکاو و بژاردنی هەر زیانێك کرێچییەکە لە خانووەکەی بدات.
sedan (si-dan′), *n.* (١) قەمەرە.
(٢) **sedan chair**
sedate (si-dāt′), *adj.* لەسەرخۆ؛ هێمن؛ سەنگین.
sedate (si-dāt′), *v.t.* دەرمانی هێمنکەرەوە پێدان؛ هێمنکردنەوە؛
دەرمانی ئازارکوژ پێدان؛ دامرکاندنەوە.
sedation (si-dā′shən), *n.* (١) هێمنکردنەوە؛ دامرکاندنەوە؛
ئازارکوشتن؛ ئازار مراندن. (٢) ئازار بڕان؛ هێمنی؛ بێ ئازاری؛ ئارام؛ دامرکان
sedative (sed′ə-tiv), *adj.* ئازارکوژ؛ هێمنکەرەوە؛ ئازارمرێن.
n. دەرمانی هێمنکەرەوە؛ دەرمانی ئازارکوژ یا ئازارمرێن.
sedentary (sed′'n-ter´i), *adj.* (١) پێویستی زۆر بە دانیشتن هەیە
(کار): *(a ~ job)* .
(٢) هەمیشە دانیشتوو؛ نەجووڵ؛ وەرزش نەکەر.
(٣) نیشتەجێ؛ نیشتەنی: *(~birds)* .
(٤) نەبزۆك؛ جێگیر؛ نەجووڵ؛ چەسپیو (وەك هەندێك گیانداری قاقلەداری خۆ
بە بەردەوە نووسێنەر).
-sedentarily *(adv.)* ; sedentariness *(n.)*.
sedge (sej), *n.* زەل؛ زەلە وردە؛ قەڕەم.
sedilia (si-dil′i-ə), *n.* سێ کورسییە لە خوار قوربانیگای کلێسەوە
بۆ دانیشتنی قەشەکان.
sediment (sed′ə-mənt), *n.* (١) تلپە؛ خڵتە؛ نیشتوو؛ تلپ.
(٢) قوڕولیتە (کە ئاو و با ڕای دەماڵێ).
sedimentary (sed´ə-men′tēr-i), *adj.* (١) تلپەیی؛ قوڕولیتەیی؛

خڵتەیی (٢) نیشتوویی؛ لە نیشتنی قوڕولیتەو بەردی ڕامالڕاوەوە پێکهاتووە.

sedimentation (sed´ə-men-tā′shən), *n.* نیشتن (قوڕولیتە، تلپە)؛ ڕامالین و نیشتنی قوڕولیتەو بەرد... هتد

sedition (si-dish′ən), *n.* (١) هاندان بۆ یاخی بوون و شۆڕش کردن (بەقسەو نووسین)؛ فیتدان (٢) [Rare]، یاخی بوون؛ ڕاپەڕین؛ شۆڕش.

seditionary (si-dish′ən-er´i), *adj.* = seditious.

n. هاندەری یاخییەتی

seditious (si-dish′əs), *adj.* (١) (ا) حەز بە هاندانی یاخییەتی.
(ب) تاوانی هاندانی یاخییەتی خراوەپاڵ. (ج) یاخی؛ ملنەدەر؛ سەرکێش.
(٢) تایبەتی بە هاندانی یاخییەتی؛ هاندان: *(~ writings)* .

-seditiously *(adv.)* ; seditiousness *(n.)*.

seduce (si-dōōs′, si-dūs′), *v.t.* (١) هەڵفریواندن؛ تەفرەدان؛ لەخشتەبردن؛ فریودان (٢) تاوکردن؛ سازکردن (بۆ جووت بوون).

-seducer *(n.)* ; seduceable ; seducible *(adj.)*.

seducement (si-dōōs′mənt), *n.* = seduction.

seduction (si-duk′shən), *n.* (١) (ا) لەخشتەبردن؛ تەفرەدان؛ هەڵفریوان (ب) تاوکردن؛ سازکردن (بۆ جووت بوون). (ج) تاوکران.
(٢) (ا) شتی پێ لەخشتەبردن یا هەڵفریوان.
(ب) شتی پێ تاوکردن؛ هۆی تاوکران؛ تاوکەر (شت).

seductive (si-duk′tiv), *adj.* تاوکەر؛ جوان؛ دڵرفێن؛ هەڵفریوێن؛ لەخشتەبەر (بەهۆی ڕووالەتی جوانەوە)؛ فریودەر:
(a ~ woman, offer, idea, life, style, etc.)

-seductively *(adv.)* ; seductiveness *(n.)*.

seductress (si-duk′tris′), *n.* ئافرەتی پیاو تاوکەر.

sedulity (si-dū′lə-ti, si-dōō′lə-ti), *n.* کۆشش؛ کۆڵنەدان؛ هەوڵ و تەقەلا

sedulous (sej′oo-ləs), *adj.* کۆششکەر؛ هەوڵدەر؛ کۆڵنەدەر؛ تەقەلاکەر

sedum (sē′dəm), *n.* چەند جۆرە ڕووەکێکی هەمەساڵەن گەڵاو لاسک گۆشتن و گوڵی سپی و زەردو سوور دەگرن.

see (sē), *v.t.* (١) بینین؛ چاوپێکەوتن؛ سەیرکردن؛ بەدی کردن.
(٢) تێگەیشتن؛ هێنانە بەرچاوی خۆ: *(I can't ~ your point.)* .
(٣) بەمێشکدا چوون؛ پەسەندکردن: *(I can't ~ him as president.)* .
(٤) بۆ دەرکەوتن؛ زانین: *(~ what they want.)*
(٥) چەشتن؛ بەسەرداهاتن؛ بینین *(She had seen better days.; They have seen the results of two wars.)*
(٦) تێڕوانین؛ لێ ووردبوونەوە؛ سەیرکردن:
(The doctor had better ~ this lump.)
(٧) دڵنیابوون بە کردنی کارێك بە باشی:
(~ that he does the job properly.)
(٨) ڕەوانەکردن؛ لەگەڵ چوون؛ لەتەکدا چوون
(I'll ~ you to the door.; He will ~ her to her house.)
(٩) تووش هاتن؛ بینین؛ چاوپێکەوتن:
(Have you seen your brother recently?)
(١٠) چوونە لا؛ سەرلێدان (بۆ ڕاوێژکردن):
(You had better ~ a lawyer.)
(١١) پێشوازی لێکردن؛ ڕێ دان بۆ دیدەنی: *(He is too ill to ~ you.)* .
(١٢) بینین؛ چوون *(Have you seen the new movie?)* .

v.i. (١) چاو بینین؛ توانای بینین هەبوون.
(٢) چاوبڕکردن؛ بەدی کردن؛ بینین: *(I can't ~ that far.)* .
(٣) تێگەیشتن. (٤) بۆ گەڕان؛ چاو ووردکردنەوە؛ گەڕان.
(٥) بیرکردنەوە *(Let me ~ , where did I put it?)* .

interj. سەیرکە! تەماشاکە!

see about, (١) لێکۆڵینەوە؛ تێڕوانین.
(٢) ئاگاداری کردن؛ ئاگا لێ بوون؛ چاودێری کردن.

see into, (١) لێکۆڵینەوە؛ تێڕوانین.
(٢) باش تێگەیشتن؛ بە تەواوی بۆ دەرکەوتن یا بینین (ڕاست و درۆی شتێك یا کەسێك).

see off, بەڕێ کردن؛ ڕەوانەکردن؛ خواحافیزی لێکردن (لە فڕۆکەخانە یا ئێستگەی شەمەندەفەر... هتد): *(We saw him off at the airport.)*

see through, (١) باش تێگەیشتن؛ بە تەواوی بۆ دەرکەوتن یا بینینی درۆو ڕاستی کەسێك یا شتێك: *(I can see through his lies now.)*
(٢) بەردەوام بوون لەسەرو دەست لێ هەڵنەگرتن هەتا تەواوکردن:
(to see a project through)
(٣) یارمەتیدان و دەست لێ بەر نەدان هەتا دوایی:
(to see someone through a difficulty)

see to, چاودێری کردن؛ ئاگاداری کردن.

see (sē), *n.* (١) سەرەك قەشەنشین؛ ناوچەی لێپرسراوی سەرەك قەشە؛ مەڵبەندی سەرەك قەشە. (٢) پلەوپایەو دەسەڵاتی سەرەك قەشە؛ سەرەك قەشەیەتی (٣) [Obs.]، تەخت.

the Holy See, (١) ڕۆما (کە پاپا سەرەك قەشەیەتی).
(پێشی دەووترێ: " See of Rome ").
(٢) پاپایەتی؛ دەسەڵاتی پاپا؛ دامودەزگای پاپا.

seed (sēd), *n.* (١) تۆو؛ ناوك؛ دەنك. (٢) تۆو بەگشتی.
(٣) سەرچاوە؛ تۆو (مەجاز):
(Oppression sows the ~s of revolt.)
(٤) بنەچە.
(٥) نەوە؛ وەچە؛ وەجاخ.
(٦) تۆماو؛ تۆوی نێر؛ تۆم؛ تۆو.
(٧) seed oyster .

v.t. (١) تۆودان؛ تۆو چاندن؛ تۆوکردن؛ تۆو وەشاندن.
(٢) ناووك لێ دەرهێنان.
(٣) تۆودانی هەور بە ماددەی کیمیایی بۆ باران بارین: *(to ~ the clouds)* .
(٤) هەڵبژاردن و پلە بۆ دانانی وەرزشکار.

v.i. (١) پێگەیشتن و تۆوکردن.
(٢) تۆوکردن؛ تۆو فڕێدان؛ پیربوون (ڕووەك).
(٣) تۆو چاندن؛ تۆودان

go to seed, (١) تۆوکردن؛ تۆو فڕێدان.
(٢) پیرەڵۆك بوون؛ ووشك بوون؛ فەوتان؛ بەکارنەمان.

seedbed (sēd′bed´), *n.* شەتڵگا.

seed-case (sēd′kās´), *n.* کەلوو؛ بەرگە تۆو؛ قاوغە تۆو.

seed coat, توێکی تۆو؛ پێستی تۆو.

seeder (sēd′ēr), *n.* (١) ئامێری تۆودەر یا تۆووەشێن.
(٢) ئامێری ناوك دەرهێنەر (لە مێووژ... هتد).

seedling (sēd′liŋ), *n.* (١) نەمام (کە لە تۆوەوە بێت)؛ شەتڵ.
(٢) درەختێکی بچکۆلە؛ نەمام.

seedman (sēd′mən), *n.* = seedsman.

seed oysters, بەچکە گوێچکەماسی.

seed pearl, مرواری زۆر بچکۆلە.

seed plant, ڕووەکی تۆودار.

seeds-man (sēdz′mən), *n.* (١) تۆودەر؛ تۆووەشێن.
(٢) تۆوفرۆش.

seed-time (sēd′tīm´), *n.* وەرزی تۆو چاندن

seed vessel, کەلوو؛ قاوغەتۆو؛ بەرگە تۆو.
(پێشی دەووترێ: " seed capsule " وە " pericarp ").

seedy (sēd′i), *adj.* (١) ناوکی زۆرە؛ پڕە لەتۆو:
(This orange is too ~ .)
(٢) لە تۆو دەچێت.
(٣) پیرەڵۆك؛ فەوتاو؛ تۆوکردوو؛ ووشك.
(٤) (ا) پنتی؛ شڕپۆش؛ جل دڕاو.

(ب) شرووور؛ دراو؛ پەرپووت.
(٥) بەدناو؛ ناوبانگ خراپ؛ پیس؛ پیس و پۆخڵ: *(a ~ hotel)* .
(٦) نەخۆش؛ ماندوو؛ بێ تاقەت.

seeing (sē'iŋ), ***n.*** (١) بینایی؛ هەست یا توانای بینین. (٢) بینین.
adj. چاوی دەبینێ؛ دەبینێ؛ چاوساغ: *(a ~ person)* .
conj. بەهۆی؛ لەبەرئەوەی:
(~ that you don't know it yourself, I will tell you.;
~ no other course is open to us, we have to compromise.)

Seeing Eye, سەگی چاوساغ: سەگێکە فێردەکرێت ببێت بە چاوساغی کەسێکی کوێر (پێشی دەوترێ: " Seeing Eye dog").

seek (sēk), ***v.t.*** (١) بۆ گەڕان؛ بە شوێندا گەڕان؛ بەدوادا گەڕان.
(٢) چوون بۆ لا؛ چوون بەرەو؛ بۆ چوون:
(He sought the woods for peace.)
(٣) خواستن؛ داخوازی کردن.
(٤) شوێن کەوتن؛ دواکەوتن (بۆ دەسکەوتن)؛ کۆشش بۆ کردن:
(to ~ wealth, fame, anonymity, etc.)
(٥) هەوڵدان ***(He sought to appease his enemies.)*** .
v.i. (١) بە شوێندا گەڕان؛ بۆ گەڕان؛ بەدوادا گەڕان.
(٢) [Obs.]: سەرلێدان، چوون بۆ لا.
-seeker *(n.).*

seel (sēl), ***v.t.*** (١) چاوبەستکردنی بەچکە باز (ڕاوکردن).
(٢) چاوبەستکردن؛ چاوبەستنەوە.

seem (sēm), ***v.i.*** (١) وادیاربوون؛ لەوەچوون؛ وادەرکەوتن:
(He ~s glad to see us.)
(٢) وا بۆ دەرکەوتن؛ لا وابوون؛ وا زانین: ***(I ~ to hear voices.)*** .
(٣) وا بوون ***(There ~s no point in going.)*** .

seeming (sēm'iŋ), ***adj.*** سەرزاری؛ ڕووالەتی؛ لەبەرچاو؛ دیار:
(In spite of his ~ friendship he wouldn't give me any help.)
n. ڕووالەت؛ ڕووکەش.

seemingly (sēm'iŋ-li), ***adv.*** لەوە دەچێت؛ بە ڕووالەت؛ وا دیارە.

seemly (sēm'li), ***adj.*** (١) بەجێ؛ شیاو؛ جوان (کردەوە)؛ پەسەند؛
سەلار، ناش، ڕێکوپێک: ***(~ behavior)*** .
(٢) جوان؛ شۆخ؛ دڵڕفێن؛ دڵگیر.
adv. بە ڕێکوپێکی؛ بە شێوەیەکی جوان و بەجێ.
-seemliness *(n.).*

seen (sēn), *past paarticiple of* **see.**

seep (sēp), ***v.i.*** دەلاندن، تێزان؛ ناودادان؛ ناوەزێ کردن؛ تکەکردن.
n. شوێنێکە کە ناو یا نەوت بدەلێنێ؛ شوێنی ناو یا نەوت دەلێن یا تێزاو.

seepage (sēp'ij), ***n.*** (١) دەلان؛ ناوەزێ؛ تێزان؛ تکەکردن؛ تکە؛ ناودز.
(٢) ناو و شلەی دەلێو؛ چاڵە ناو؛ نەوت؛ یا پیسایی تێزاو.

seer (sē'ēr, sêr), ***n.*** (١) بینەر.
(٢) پێشبین؛ نوقلانەلێدەر؛ دواڕۆژ بین؛ ئەوی دەقرێنێ.

seeress (sêr'is), ***n.*** پێشبینی ژن؛ نوقلانەلێدەری ژن.

seersucker (sêr'suk´ēr), ***n.*** شیرو شەکر: کالایەکی لۆکەی تەنکی میل میلە

see-saw (sē'sô´), ***n.*** (١) زەرزانیق یارییەکی منداڵانەیە بریتییە لە دارێکی درێژ کە ناوەڕاستەکەی دەخرێتەسەر شتێکی نەختێک بەرز دوو منال سواری ئەمسەرو ئەوسەری دەبن هەر دەمەی یەکێکیان بەرزدەبنەوە.
(٢) یاری کردن بەم جۆرە؛ جۆلانێی وەها؛ جۆلانەکردن.
(٣) بەرزونزم بوونەوە؛ دۆڕان و بردنەوە؛ هاتن و چوون؛
ناکۆکییەکە کە هەر لایەک دەمێک تێیدا سەرکەوتوو بێت: ***(a ~ battle)*** .
adj. بەرزونزم بووەوە؛ هەر دەمە بە جۆرێک؛ هەمیشەگۆڕ.
v.t. & v.i. جۆلانێ کردن (وەک لەسەر زەرزانیق)؛ هاتن و چوون؛
هەردەمە بە جۆرێک بوون.

seethe (sē*th*), ***v.t.*** (١) کولاندن.
(٢) خووساندن؛ کردنە ناوەوە؛ نوقم کردن.
v.i. (١) کولان؛ هاتنەکوڵ (٢) بڵقە بڵق کردن؛ هاتنەجۆش؛ کەف کردن.
(٣) شێتگیربوون؛ کەف چاندن (لە تووڕەییدا)؛ قوشقی بوون:
(He was ~ing with anger.)
n. کولان؛ هاتنەجۆش (بە هەموو مانایەک).

see-through, کون کون؛ شاش: ***(a ~ dress)*** .

segment (seg'mənt), ***n.*** (١) بەش؛ کەرت؛ پارچە؛ لق.
(٢) پارچەی بازنە (ئەندازە). (٣) (ا) پەل یا جومگەیەکی گیاندارێکی لەش پەل پەل یا کەرت کەرت (وەک: دووپشك، جاڵجاڵۆکە...هتد).
(ب) پەلکی نێوان دوو جومگە. (ج) قلیش؛ تلیش.
v.t. & v.i. بەش بەش کردن؛ کردن بە پارچە پارچەوە؛ پەل پەل کردن.
-segmentary *(adj.).*

segmental (seg-men't'l), ***adj.*** (١) بەش بەش؛ پارچە پارچە.
(٢) وەك پارچەی بازنە (ئەندازە).
(٣) پەل پەل (وەك لەشی دووپشك، جاڵجاڵۆکە...هتد)؛ جومگە جومگەیی.
-segmentally *(adv.).*

segmentation (seg´mən-tā'shən), ***n.*** (١) بەش بەش بوون؛
پارچە پارچە کردن؛ کەرت کەرت بوون.
(٢) دووکەرت بوونی شانە (زیندەوەرزانی)؛ داقلیشان؛ داتلیشان

sego (sē'gō), ***n. Also* sego lily,** شلێری سیگۆ: ڕووەکێکی ئەمەریکییە گوڵەکەی زەنگوڵەییە.

segregate (seg'ri-gāt´), ***v.t.*** (١) لێ جیاکردنەوە؛
جیاکردنەوە لەوانی تر (٢) بە زۆر جیاکردنەوە لە نەتەوەکانی تر؛
ڕەگەزپەرستی لەگەڵ کردن؛ لێك جیاکردنەوە:
(to ~ blacks from whites)
v.i. (١) لەوانی تر جیابوونەوە؛ لێ جیابوونەوە.
(٢) ڕەگەزپەرستی کردن؛ دابڕین.
adj. جیاکراوە؛ دابڕاو.
-segregative *(adj.)* ; segregator *(n.).*

segregated (seg'ri-gāt´id), ***adj.*** جیاکراوە (بەپێی ڕەگەز)؛
جیا؛ هی ڕەگەزپەرستی:
(Blacks used to go to ~ schools in America.)

segregation (seg´ri-gā'shən), ***n.*** (١) جیاکردنەوە؛
جیابوونەوە لەوانی تر؛ جیاکرانەوە (بەپێی ڕەگەز، چین، نێرومێیی...هتد)
(٢) ڕەگەزپەرستی؛ جیاکاری

segregationist (seg´ri-gā'shən-ist), ***n.*** ڕەگەزپەرست

seidel (zī'd'l, sī'd'l), ***n.*** پەرداخی گەورەی بیرە.

seigneur (sān'yēr), ***n.*** دەرەبەگ.

seignior (sēn'yēr), ***n.*** (١) دەرەبەگ؛ ئاغا.
(٢) نازناوێکی ئیتاڵییە وەك " کاك " .

seigniorage (sēn'yēr-ij), ***n.*** مزی سکەی ئاڵتوون و زیو لێدان.

seigniory (sēn'yēr-i), ***n.*** (١) پلەوپایەو دەسەڵاتی دەرەبەگ.
(٢) ناوچەی ژێردەستی دەرەبەگێك؛ موڵکی دەرەبەگ.
(٣) دەستە دەرەبەگ (بەتایبەتی لە ئیتاڵیای سەدانی ناوەڕاستدا).

seine (sān), ***n.*** تۆڕی گەورەی ڕاوەماسی.
v.t. & v.i. ڕاوەماسی کردن بەم تۆڕە گەورەیە.

seise (sēz), ***v.t.*** دەستبەسەرداگرتن؛ دەست بەسەردا کێشان.

seisin (sē'zin), ***n.*** = seizin.

seism (sē'zim), ***n.*** = earthquake.

seismal (siz'məl, sīs'məl), ***adj.*** = seismic.

seismic (sīz'mik, sīs'mik), ***adj.*** (١) بوومەلەرزەیی؛
تایبەتی بە بوومەلەرزەوە. (٢) بەهۆی بوومەلەرزەوەیە؛
لە ئەنجامی بوومەلەرزەوەیە. (٣) بوومەلەرزەی تێدا دەبێت.
-seismical *(adj.)* ; seismically *(adv.)* ; seismicity *(n.).*

seismism (sīz'miz'm, sīs'miz'm), ***n.*** دیاردەی بوومەلەرزە

بەگشتی

seismo- (sīz′mə, sīs′mə), پێشگرێکە بەمانای: بوومەلەرزە: (seismogram)

seismogram (sīz′mə-gram´, sīs′mə-gram´), *n.* وێنە یا نەخشەی تۆمارکراو بە ئامێری بوومەلەرزەپێو.

seismograph (sīz′mə-graf´, sīs′mə-graf´), *n.* بوومەلەرزە پێو (ئامێر)

-seismographer *(n.)* ; **seismographic** *(adj.).*

seismography (sīz-mog′rə-fi, sīs-mog′rə-fi), *n.* زانستی بوومەلەرزە پێوان؛ بوومەلەرزە پێوان.

seismologist (sīz-mol′ə-ji-st, sīs-mol′ə-ji-st), *n.* زانای بوومەلەرزە؛ بوومەلەرزەناس.

seismology (sīz-mol′ə-ji, sīs-mol′ə-ji), *n.* بوومەلەرزەزانی؛ زانیاری بوومەلەرزە

-seismologic *(adj.)*; **scismological** *(adj.)*; **seismologically** *(adv.).*

seismometer (sīz-mom′ə-tēr, sīs-mom′ə-tēr), *n.* = **seismograph.**

seismoscope (sīz′mə-skōp´, sīs′mə-skōp´), *n.* ئامێری تۆمارکەری ڕوودان و کاتی ڕوودانی بوومەلەرزە.

-seismoscopic *(adj.).*

seize (sēz), *v.t.* (١) دەستبەسەرداگرتن؛ دەست بەسەردا کێشان
(٢) زەوتکردن؛ داگیرکردن. (٣) گرتن (شتی قاچاخ، شار، شوێن)؛ گەمارۆدان.
(٤) گرتن (مرۆڤی گومانبار یا تاوانکار).
(٥) لەپڕ لێدان (نەخۆشی)؛ کوتوپڕو خراپ کارتێکردن؛ لەپڕ گرتن و خستن (نەخۆشی). (٦) پڕپێداکردن؛ پەلاماردان؛ بە توند بەدەست گرتن.
(٧) تێگەیشتن؛ بە مێشکدا چوون.
(٨) هەلهێنان؛ بە هەل زانین: *(to ~ the opportunity)* .
(٩) پەت پێکەوەبەستن وەك گوریزە یا چەپك (کەشتیوانی).

-seizer *(n.)* ; **seizor** *(n.).*

seizin (sēz′in), *n.* (١) خاوەنێتی تەواوی خانووو زەوی‌وزار بە درێژایی ژیانی خاوەنەکەی (٢) خانووو زەوی‌وزارێکی ئەم بابەتە.

seizing (sēz′iŋ), *n.* (١) پەت پێکەوەبەستن وەك چەپك یا گوریزە (کەشتیوانی) (٢) ئەو پەتەی دەستەیەك یا گوریزەیەك پەتی پێکەوە دەبەسترێت.

seizure (sē′zhēr), *n.* (١) دەستبەسەرداگرتن؛ گرتن:
(The police ordered the ~ of the stolen goods.)
(٢) فێ؛ فێ لێهاتن؛ لەپڕ نەخۆش کەوتن (بەتایبەتی فێ و دڵ وەستان).

selachian (si-lā′ki-ən), *n.* توخمە ماسی‌یەکە کۆسەو ئەستێرە ماسی و سەگەماسی دەگرێتەوە.
adj. تایبەتی بەم توخمە ماسی‌یە.

seldom (sel′dəm), *adv.* بە دەگمەن؛ بە هەڵکەوت؛ بە دانسقە.

select (sə-lekt′), *adj.* (١) هەڵبژاردە (٢) نایاب؛ زۆرچاك.
(٣) بە ووردی هەڵبژێراو: *(a ~ group)* .
(٤) بە قیزوبێز؛ بەفیز؛ لەخۆبایی.
v.t. & v.i. هەڵبژاردن

selectee (sə-lek´tē′), *n.* هەڵبژێرراو (بۆ سەربازی)؛ کەسێکی تازەگیراو بە سەرباز.

selection (sə-lek′shən), *n.* (١) هەڵبژاردن؛ هەڵبژێرران.
(٢) دەستەی هەڵبژێرراو؛ دەستە؛ شتی هەڵبژێرراو؛ هەڵبژاردە:
(~s from Shakepeare ; That shop has a good ~ of fruits.)
(٣) هەڵبژاردنی سرووشتی یا دەستکرد (زیندەوەرزانی): بریتی‌یە لە مانەوەو بەربردنی هەندێك توخم و فەوتانی هەندێکی تر.

selective (sə-lek′tiv), *adj.* (١) هەڵبژێری؛ تایبەتی بە هەڵبژاردن.
(٢) هەڵبژێر؛ پاك‌وپیسکەر؛ بەقیزوبێز (٣) بە باشی و سافی وەرگر (ڕادیۆ).

selective service, سەربازگرتن

selectivity (sə-lek´tiv′ə-ti), *n.* (١) باش هەڵبژاردن؛ پاك و پیس کردن. (٢) پلەی بە باشی و سافی وەرگرتن (ڕادیۆ).

selectman (sə-lekt′mən), *n.* ئەندامی ئەنجوومەنی شارەوانی هەندێك لە شارەکانی ناوچەی ڕۆژهەلاتی ئەمەریکا.

selector (sə-lek′tēr), *n.* هەڵبژێر (مرۆڤ، شت)؛ پاك‌وپیسکەر.

selenic (si-lē′nik, si-len′ik), *adj.* سیلینی (کیمیا)؛ هی ترشی سیلینیۆم.

selenic acid, ترشی سیلینیۆم (کیمیا).

selenite (sel′ə-nīt´), *n.* سلنیات: گەچی بلووری.

selenium (si-lē′ni-əm), *n.* سیلینیۆم: توخمێکی گۆگردی ناکانزایی‌یە (کیمیا).

selenography (sel´i-nog′rə-fi), *n.* جوگرافیای مانگ؛ لێکۆڵینەوەی ڕووی مانگ.

-selenographer *(n.)* ; **selenographic** *(adj.).*

selenology (sel´i-nol′ə-ji), *n.* مانگناسی (ئەستێرەوانی)؛ لێکۆڵینەوەی مانگ لەڕووی ئەستێرەوانی‌یەوە.

-selenologic *(adj.)*; **selenologist** *(n.).*

self (self), *n.* (١) خۆ؛ خود؛ کەس؛ دەروون.
(٢) سرووشتی خۆیی؛ کەسێتی؛ تایبەخۆی کەسێك.
(٣) سوودی خۆ؛ خۆخۆیی؛ من منۆکی؛ خۆ: *(thinking of ~ alone)*
pron. خۆم؛ خۆت؛ خۆی.
adj. (١) هەمان؛ دەقاودەق.
(٢) یەك جۆر؛ یەك؛ وەك ئەو شتەی ترە کە لەگەڵی بەکاردەهێنرێت (جل‌وبەرگ):
(a ~ scarf, lining, etc.)

self- (self), پێشگرێکە بەمانای: (ا) بە خۆکرد؛ خۆ: *(~ restraint)* .
(ب) خۆکرد؛ خۆکردە: *(~ appointed)* .
(ج) بۆ خۆ؛ هەر خەمی خۆ بوون: *(~ centered)* .
(د) بۆ خۆ (نێرراو)؛ بە خۆ کراو: *(~ addressed ; ~ content)*

self-abandonment (self′ə-ban′dən´mənt), *n.* خۆشی پەرستی؛ جڵەو بۆ خۆ شل کردن؛ خۆ بەرەڵاکردن.

self-abasement (self′ə-bās′mənt), *n.* خۆ سووك کردن؛ خۆ ڕیسواکردن.

self-abnegation (self′ab-ni-gā′shən), *n.* بەتەنگ خۆوە نەهاتن؛ گوێ بە سوودی خۆ نەدان لەبەر هی خەڵك.

self-absorption (self′əb-sôrp′shən), *n.* هەر خەمی سوودی خۆ بوون؛ لەبیرچوونەوەی هەمووشتێك و هەر خەریکی خۆ بوون.

self-abuse (self′ə-būs′), *n.* (١) خۆ سووك کردن؛ خۆ شکاندن؛ لە خۆ کەمکردنەوە. (٢) دەسپەڕ.

self-acting (self′ak′tiŋ), *adj.* خۆبزوێن؛ ئۆتۆماتیکی.

self-acceptance, خۆ پەسەندکردن؛ خۆ لا باش بوون.

self-addressed (self′ə-drest′), *adj.* ناونیشانی خۆ لەسەر نووسراو (پۆستە): *(a ~ envelope)* .

self-aggrandizement, خۆ زل کردن؛ ناوی خۆ زل کردن؛ خۆفشکردنەوە؛ بۆ ناو پەیداکردن کراوە.

self-appointed (self′ə-poin′tid), *adj.* خۆدانەر:
(a ~ leader)

self-assertion (self′ə-sũr′shən), *n.* لەسەر مافی خۆ سووربوون؛ ملکەچ نەکردن.

self-assertive (self′ə-sũr′tiv), *adj.* سوور لەسەر مافی خۆ؛ مل شۆڕنەکەر.

-self-assertively *(adv.)* ; **self-assertiveness** *(n.).*

self-assurance (self′ə-shoor′əns), *n.* بڕوا بە خۆ بوون؛ بە خۆدا ڕاپەڕموون.

self-assured (sclf′ə-shoord′), *adj.* بڕوا بە خۆ بوو؛ بە خۆدا ڕاپەڕموو؛ پشت ئەستوور.

self-centered (self′sen′tērd), ***adj.*** خۆپەرست؛ خۆویست؛ منمنۆکێکەر

self-collected (self′kə-lek′tid), ***adj.*** = **self-possessed**

self-colored (self′kul′ērd), ***adj.*** (١) یەك ڕەنگی. (٢) ڕەنگی خۆیەتی (کالاّ).

self-command (self′kə-mand′, self′kə-mänd′), ***adj.*** = **self-control.**

self-complacency (self′kəm-plā′s'n-si), ***n.*** زۆر لە خۆ ڕازی بوون (لەڕووی ڕەخنەوە).

self-complacent (self′kəm-plā′s'nt), ***adj.*** زۆر لە خۆ ڕازی (لەڕووی ڕەخنەوە)

self-composed (self′kəm-pōzd′), ***adj.*** هێمن؛ لەسەرخۆ.

self-conceit (self′kən-sēt′), ***n.*** لەخۆبایی بوون؛ بەفیزی؛ فیز؛ لووت بەرزی؛ ترزلی.

self-conceited (self′kən-sēt′id), ***adj.*** لەخۆبایی؛ بەفیز؛ لووت بەرز؛ ترزل.

self-confidence (self′kon′fə-dəns), ***n.*** بڕوا بە خۆ کردن؛ بە خۆدا ڕاپەڕموون

self-confident (self′kon′fə-dənt), ***adj.*** بڕوا بە خۆ کەر؛ بە خۆدا ڕاپەڕموو

self-conscious (self′kon′shəs), ***adj.*** (١) شەرمن؛ وا دەزانێت هەمووکەس هەر سەیری ئەو دەکات و بەمە تەریق دەبێتەوە. (٢) لەتەریق بوونەوەوە دێت: ***(a ~ cough)*** . (٣) زۆر سەرنج بە کردەوەو هەڵسان و دانیشتنی خۆی دەدات؛ زۆر ئاگای لە خۆیەتی.

self-contained (self′kən-tānd′), ***adj.*** (١) نهێنیباز؛ هەست و نەستی خۆ نەدرکێن؛ نەکراوە. (٢) خۆڕاگر؛ خۆدابینکەر؛ هێمن. (٣) هەموو پارچەکانی لە شوێنێکدان (مەکینە). (٤) سەربەخۆ؛ پێویستی بە هیچ کەسێك یا شتێکی تر نییە چونکە خۆی هەموو پێویستییەکی تێدایە: ***(a ~ community)*** .

self-content (self′kən-tent′), ***adj.*** لە خۆی ڕازییە؛ بە بەشی خۆی قایلە.

n. لە خۆ ڕازی بوون؛ بە بەشی خۆ قایل بوون.

-self-contentment ***(n.).***

self-contradiction (self′kon′trə-dik′shən), ***n.*** دژ بە خۆ بوون؛ لەگەڵ خۆ نەگونجان

self-contradictory (self′kon′trə-dik′tēr-i), ***adj.*** دژ بە خۆ؛ لەگەڵ خۆ نەگونجاو: ***(a ~ statement, idea, etc.)*** .

self-control (self′kən-trōl′), ***n.*** خۆڕاگرتن؛ خۆدابینکردن؛ دان بە خۆدا گرتن؛ خۆگرتن.

self-deceit (self′di-sēt′), ***n.*** = **self-deception.**

self-deception (self′di-sep′shən), ***n.*** خۆ خەڵەتاندن؛ خۆ بەهەڵەدابردن.

self-defense (self′d-fens′), ***n.*** خۆپاراستن (لە هێرش).

self-denial (self′di-nī′əl), ***n.*** خۆنەویستی؛ بەتەنگ خۆشی خۆوە نەهاتن؛ گوێ نەدان بە سوودو خۆشی خۆ.

-self-denying ***(adj.).***

self-destruction (self′di-struk′shən), ***n.*** خۆ کوشتن

self-destructive (self′di-struk′tiv), ***adj.*** خۆکوژ؛ خۆخۆر؛ خۆ لەناوبەر؛ خۆ فەوتێنەر.

self-determination (self′di-tūr′mə-nā′shən), ***n.*** (١) مافی بڕیاردان بۆ خۆ. (٢) مافی چارەنووس؛ چارەنووسی خۆ نووسین؛ خودموختاری؛ خۆیی بوون.

self-devotion (self′di-vō′shən), ***n.*** خۆبەختکردن

self-discipline (self′dis′ə-plin), ***n.*** خۆدابینکردن؛ خۆگرتن؛ خۆڕاگرتن؛ دان بە خۆدا نان.

self-doubt, گومان لە (توانای) خۆ کردن.

self-driven (self′driv′'n), ***adj.*** خۆبزوێن؛ ئۆتۆماتیکی.

self-educated (self′ej′oo-kāt′id), ***adj.*** خۆ پەروەردەکەر؛ خۆ فێرکەر

self-effacement (self′i-fās′mənt), ***n.*** خۆ دەرنەخستن؛ حەز لە خۆ دەرخستن نەکردن؛ بێ فیزی.

self-employed, ئیش بۆ خۆ کەر؛ خاوەن ئیشی خۆ.

self-employment, ئیش بۆ خۆ کردن.

self-esteem (self′ə-stēm′), ***n.*** (١) ڕێز لە خۆ نان. (٢) شانازی بە خۆوە کردن.

self-evident (self′ev′i-dənt), ***adj.*** ئاشکرا؛ دیار؛ ڕوون؛ بەڵگە نەویست.

self-examination (self′ig-zam′ə-nā′shən), ***n.*** لە بیروڕاو ڕەووشت و هەستی خۆ ووردبوونەوە یا کۆڵینەوە.

self-exiled, ئاوارەی خۆکردە؛ خۆ ئاوارەکەر.

self-explaining (self′ik-splān′iŋ), ***adj.*** **self-explanatory.**

self-explanatory (self′ik-splan′ə-tôr′i), ***adj.*** ڕوونکردنەوەی ناوێت؛ خۆ ڕوونکەرەوە؛ ئاشکرا؛ ڕوون.

self-fertilization (self′fūr′t'l-ī-zā′shən), ***n.*** پەڕینی خۆیی؛ چاك کردنی خۆیی؛ خۆ پەڕان

self-fulfillment (self′fəl-fil′mənt), ***n.*** ئاواتی خۆ هێنانەدی بە کۆششی خۆ

self-government (self′guv′ēr-mənt), ***n.*** (١) خۆدابینکردن؛ خۆڕاگرتن. (٢) سەربەخۆیی ناوخۆ؛ ئۆتۆنۆمی. (٣) خۆ بەڕێوەبردن؛ دیموکراسی.

self-hardened (self′här′d'nd), ***adj.*** خۆڕەقکەر (پۆڵا).

self-heal (self′hēl′), ***n.*** ڕووەکی دەرمانکەر یا چاککەرەوە.

self-help (self′help′), ***n.*** یارمەتی خۆ دان؛ کەوتنەفریای خۆ.

selfhood (self′hood), ***n.*** (١) کەسێتی؛ خۆیەتی. (٢) خۆپەرستی؛ خۆخۆیی؛ من منی.

self-importance (self′im-pôr′t'ns), ***n.*** خۆ بە زل زانین

self-important (self′im-pôr′t'nt), ***adj.*** خۆ بە زل زان.

self-imposed (self′im-pōzd′), ***adj.*** بەسەر خۆدا سەپێن؛ بەسەر خۆدا دەر: ***(~ isolation, deadline, etc.)*** .

self-improvement (self′im-proov′mənt), ***n.*** خۆ پێشخستن؛ خۆ باشترکردن؛ خۆ پەرە پێ سەندن.

self-induced (self′in-doost′, self′in-dūst′), ***adj.*** (١) خۆکرد؛ خۆ لە خۆ کەر: ***(a ~ wound)*** . (٢) خۆهاندەر (کارەبا).

self-induction (self′in-duk′shən), ***n.*** خۆهاندان (کارەبا)؛ هاندانی خۆیی.

self-indulgence (self′in-dul′jəns), ***n.*** بەر بۆ خۆ بەرەڵاکردن؛ جڵەو بۆ خۆ شل کردن.

self-indulgent (self′in-dul′jənt), ***adj.*** بەر بۆ خۆ بەرەڵاکەر؛ جڵەو بۆ خۆ شلکەر

self-inflicted (self′in-flik′tid), ***adj.*** خۆ بە خۆ کرد؛ خۆکرد (a ~ wound)

self-interest (self′in′tēr-ist, self′in′trist), ***n.*** (١) سوودی خۆ؛ چاکە یا قازانجی خۆ. (٢) **selfishness** .

selfish (sel′fish), ***adj.*** خۆپەرست؛ منمنۆکێکەر؛ خۆویست.

selfishness (sel′fish-nis), ***n.*** خۆپەرستی؛ خۆخۆیی؛ منمنۆکی؛

خۆویست

self-knowledge (self′nol′ij), *n.* خۆناسین؛ توانا و ناتوانا و سرووشتی خۆ زانین.

selfless (self′lis), *adj.* خۆنەپەرست؛ بەتەنگ خۆوە نەهاتوو.

self-loading (self′lōd′iŋ), *adj.* خۆداگرەوە (چەکی ئاگرین).

self-love (self′luv′), *n.* خۆ خۆشویستن؛ خۆویستن.

self-made (self′mād′), *adj.* (١) خۆدرووستکەر؛ خۆکرد؛ خۆکەر. (٢) خۆپێگەیێنەر؛ سەرکەوتوو بە کۆششی خۆ نەك بەیارمەتی خەڵك:
(a ~ man)

self-mastery (self′mas′tẽr-i, self′mäs′tẽr-i), *n.* self-control.

self-opinionated (self′ə-pin′yən-āt′id), *adj.* (١) کەللەڕەق؛ سەرسەخت. (٢) لەخۆبایی؛ لووت بەرز.

self-pollination (self′pol′ə-nā′shən), *n.* چاك کردنی خۆیی (ڕووەکناسی)؛ پەڕینی خۆیی.

self-pollution (self′pə-lōō′shən), *n.* دەسپەڕ

self-portrait (self′pôr′trāt), *n.* وێنەی خۆ کێشراو (بە فڵچە یا نووسین)؛ وێنەی خۆی بە دەستی خۆ کراو.

self-possessed (self′pə-zest′), *adj.* هێمن؛ لەسەرخۆ
-self-possession *(n.)*.

self-preservation (self′prez-ẽr-vā′shən), *n.* خۆپاراستن (لە مەترسی و زیان و مردن... هتد)؛ خۆپارێزی

self-propelled (self′prə-peld′), *adj.* خۆپاڵنەر؛ خۆهاوێژ؛ پاڵ بە خۆوە نەر.

self-protection (self′prə-tek′shən), *n.* – self-defense.

self-realization (self′rē-əl-ı-z ā′shən), *n.* خۆ بەدی هێنان؛ بەدی هێنانی توانا و لێهاتوویی خۆ

self-recording (self′ri-kôr′diŋ), *adj.* خۆ تۆمارکەر (نامێر)

self-regard (self′ri-gärd′), *n.* بەتەنگ خۆوە هاتن.

self-reliance (self′ri-lı′əns), *n.* پشت بە خۆ بەستن.

self-reliant (self′ri-lī′ənt), *adj.* پشت بە خۆ بەست.

self-renunciation (self′ri-nun′si-ā′shən), *n.* بەتەنگ خۆوە نەهاتن؛ گوێ بە سوود و چاکەی خۆ نەدان (لەبەر خاتری خەڵك).

self-reproach (self′ri-prōch′), *n.* لۆمەی خۆ کردن
-self-reproachful *(adj.)*.

self-respect (self′ri-spekt′), *n.* ڕێزی خۆ گرتن

self-respecting (self′ri-spek′tiŋ), *adj.* ڕێزی خۆ گر

self-restraint (self′ri-strānt′), *n.* – self-control.

self-righteous (self′rī′chəs), *adj.* خۆ بە ڕاست و پاك و چاك زان؛ خۆ بە چاکتر و پاکتر و ڕاستتر دانەر لە خەڵك.
-self-righteously *(adv.)* ; self-righteousness *(n.)*.

self-rising (self′rız′iŋ), *adj.* خۆهەڵهاتوو (بەبێ هەویرترش وەك هەندێك ئارد و هەویر)

self-rule (self′rōōl), *n.* – self-government.

self-sacrifice (self′sak′rə-fīs′), *n.* خۆبەختکردن؛ خۆ کردن بە قوربانی؛ لەخۆبوردن.

self-sacrificing (self′sak′rə-fīs′iŋ), *adj.* خۆبەختکەر؛ لەخۆبوردوو؛ خۆ بە قوربانیکەر.

self-same (self′sām′), *adj.* هەمان

self-satisfaction (self′sat-is-fak′shən), *n.* لە خۆ ڕازی بوون؛ دڵ بە خۆ خۆش بوون.

self-satisfied (self′sat′is-fīd′), *adj.* لە خۆ ڕازی؛ دڵ بە خۆ خۆش.

self-seeker (self′sēk′ẽr), *n.* کەسێکی خۆپەرست؛ کەسێك کە هەر شوێن سوودی خۆی بکەوێت و هەر بەتەنگ خۆیەوە بێت.

self-seeking (self′sēk′iŋ), *adj.* خۆپەرست؛ هەر شوێن سوودی خۆ کەوتوو؛ هەر بەتەنگ خۆوە هاتوو: *(a ~ person)*

self-service (self′sũr′vis), *n.* خزمەت یا بەردەستی خۆ کردن (لە چێشتخانە و بەنزینخانە... هتد)دا.
adj. تایبەتی‌یە بە شوێنێك کە کڕیار خزمەت یا بەردەستی خۆی تێدا بکات؛ خۆکەر: *(a ~ cafeteria, gas station,etc.)*.

self-sown (self′sōn′), *adj.* خۆچێن (وەك تۆوێك کە بەهۆی با و ئاوەوە تۆو دەدرێت و دەڕوێت نەك بە دەست).

self-starter (self′stär′tẽr), *n.* خۆخەرەکار (مەکینە).

self-styled (self′stīld′), *adj.* خۆ وەها دانەر؛ ناوی وەها لەخۆ نەر:
(a ~ revolutionary, guardian of democracy, etc.)

self-sufficiency (self′sə-fish′ən-si), *n.* خۆ بەس بوون؛ سەربەخۆیی ئابووری؛ پێویست بە کەسی تر نەبوون؛ پێویست بە یارمەتی کەسی تر نەبوون.

self-sufficient (self′sə-fish′ənt), *adj.* (١) سەربەخۆیی دارایی؛ پێویستی بە کەس و هیچی تر نی‌یە لە دەرەوە؛ خۆبژێن:
(an agriculturally ~ region)
(٢) لەخۆبایی؛ بە خۆ ناز.

self-support (self′sə-pôrt′, self′sə-pōrt′), *n.* خۆ فێرکردن؛ خۆ ژیاندن.
-self-supported *(adj.)*.

self-supporting (self′sə-pôr′tiŋ), *adj.* خۆ بەخێوکەر؛ خۆبژێن.

self-sustaining (self′sə-stā′iŋ), *adj.* = self- supporting.

self-taught (self′tôt′), *adj.* خۆ فێرکەر.

self-torture (self′tôr′chẽr), *n.* خۆ چەوساندنەوە؛ خۆ ئازاردان.

self-will (self′wil′), *n.* سەرسەختی؛ کەللەڕەق.

self-willed (self′wild′), *adj.* سەرسەخت؛ کەللەڕەق.

self-winding (self′win′diŋ), *adj.* خۆ قوڕمیشکەر.

sell (sel), *v.t.* (١) فرۆشتن؛ فرۆتن (٢) بازرگانی پێوەکردن.
(٣) (ا) دانەوەی کەسێك بە دوژمنەکانی بۆ پارە؛ دانەوە بەدەست.
(ب) وولات فرۆشتن. (٤) خۆفرۆشتن.
(٥) برەوپێدان: *(Publicity ~s a product.)*.
(٦) (on ~)، پێ سەلماندن (بایەخ یا چاکی شتێك):
(He was sold on the idea, scheme, product, etc.)
(٧) [Slang]، هەڵخەڵەتاندن؛ دەستبڕین؛ ساختەلێکردن.
v.i. (١) فرۆشتن؛ فرۆتن.
(٢) فرۆخت هەبوون؛ بەبرەوبوون: *(an item that ~s well)*.
(٣) بە ئەوەندە فرۆشران؛ بەو نرخە فرۆشران:
(Shirts ~ for ten dollars.)
(٤) پەسەندکران؛ بەدڵ بوون: *(Do you think the idea will sell?)*.
n. (١) فرۆشتن؛ شێوازی فرۆشتن؛ فرۆشیاری: *(hard ~)*.
(٢) [Slang]، فێڵ، ساختە.

sell off, هەموو فرۆشتن (بەتایبەتی بە هەرزان)؛ ساغ کردنەوە.

sell oneself, (١) خۆفرۆشتن.
(٢) [Colloq.]، بایەخ و لێهاتوویی خۆ پێ سەلماندن:
(You have to sell yourself at a job interview.)

sell out, (١) فرۆشتن؛ هەموو فرۆشتن (بەشی کۆمپانیا):
(He sold out his share of the business and retired.)
(٢) هەموو فرۆشتن؛ هیچ نەمان: *(We are sold out of small sizes.)*
(٣) [Colloq.]، ناپاکی کردن (بەرامبەر بە بیروڕا یا برادەر)؛ خۆفرۆشتن

sell up, (١) هەموو فرۆشتن.
(٢) [British]، (ا) فرۆشتنی هەموو شتی کەسێکی نابووت بۆ قەرزدانەوە
(ب) فرۆشتنی هەموو شتوومەکی کەسێك.

seller (sel′ẽr), *n.* (١) فرۆشیار؛ فرۆشەر؛ فرۆش.

(۲) فرۆتەنی: بەتایبەتی بەگوێرەی فرۆشتن یا بەبرەو و بیٚ برەوی:
[*a best* (or *good* or *poor*) ~]

seller's market, بازاڕی فرۆشیار: دۆخێکی بازاڕە کە بۆ فرۆشیار چاکە لەبەر کەمی فرۆتەنی. (هەروەها: " sellers' market ").

selling (sel'iŋ), *adj.* (۱) هی فرۆشتن: *(the ~ price of a house)*. (۲) فرۆش (۳) بەفرۆشت؛ بەبرەو.

sell-off, نرخ شکانێکی لەپڕو زۆر فرۆشتن (پارەبازی).

sell-out (sel'out'), *n.* (۱) هەموو فرۆشتن. (۲) ئاهەنگێکە کە هەموو بلیتەکانی فرۆشرابێت: *(a ~ concert)*. (۳) کەسێکی خۆفرۆش؛ ناپاك (بەرامبەر بە بیروڕای زووی ئەو کەسە خۆی).

seltzer (selt'sēr), *n.* کانای کەف‌وکوڵاوی؛ جۆرێکە لە کانا.

selvage, selvedge (sel'vij), *n.* (۱) پەراوێزی داگیراوەی کاڵاو بەرەو قاڵی (بۆ هەڵنەوەشانەوە). (۲) کونە قفڵ.

selves (selvz), *n.* *plural of* self.

semantic (sə-man'tik), *adj.* (۱) تایبەتی بە مانای جۆراوجۆرو گۆڕینی مێژوویی مانای وشە. (۲) بەپێی زانستی " semantics ".

semanticist (sə-man'tis-st), *n.* ماناناسی جۆراوجۆری وشەو گۆڕانی مێژوویی ئەم مانایانە (زمانەوانی).

semantics (sə-man'tiks), *n.pl.* (۱) زانستی گۆڕان و هەمەمانایی وشە؛ ماناناسی جۆراوجۆری وشەو گۆڕانی مێژوویی ئەم مانایانە. (۲) زانستی پەیوەندی نیشانەو مانای (دەروونناسی، ژیرییژی).

semaphore (sem'ə-fôr', sem'ə-fōr'), *n.* (۱) دەزگای نیشانەدان بە چراو ئاڵاو باڵی خۆبزوێن (وەك هی ڕێگەی شەمەندەفەر). (۲) جۆرێکە لە نیشانەدان بە دوو ئاڵا هەریەکەی بە دەستێکەوە.
v.t. & v.i. نیشانەدان بەم شێوەیە.

semasiology (si-mā'si-ol'ə-ji), *n.* = semantics.

sematic (si-mat'ik), *adj.* ووریاکەرەوە (وەك ڕەنگی هەندێك ماری ژەهراوی)؛ هی ئاگاداری مەترسی.

semblable (sem'blə-b'l), *adj.* (۱) چوونیەك (۲) شیاو؛ گونجاو (۲) ڕووالەتی؛ درۆزنە؛ ڕووکەشی.
n. (۱) شتی چوونیەك (۲) لەیەکچوون؛ چوونیەکی.

semblance (sem'bləns), *n.* (۱) ڕووالەت؛ ڕووکەش؛ ڕووخسار: *(He bears the ~ of an angel and the heart of a devil.)* (۲) نەخت؛ نەختان؛ تۆز. (۳) وێنە (٤) لەیەکچوون؛ لەیەکچوونی ڕووکەشی.

semé (sə-mā'), *adj.* بە نەخشی وورد ووردی وەك ئەستێرە یا گوڵ ڕازاوە (درووشمی خانەدانی و سوارچاکی).

semeilogy (sē'mī-ol'ə-ji), *n.* = semiology.

semeioic (sē'mī-ot'ik), *adj.* = semiotic.

semen (sē'mən), *n.* تۆماو؛ تۆوی پیاو؛ ئاوی پیاوو گیاندار.

semester (sə-mes'tēr), *n.* (۱) نیوسال؛ شەش مانگ. (۲) وەرزی نیوساڵەی زانکۆو قوتابخانە؛ وەرزی قوتابخانە.

semi- (sem'i, sem'ə), پێشگرێکە بەمانای: (ا) نیو؛ نیوە: *(semidiameter)* (ب) نیمچە: *(semicivilized)*. (ج) نیو؛ دووجار لە ماوەیەکی تایبەتیدا: *(semiannually)*.

semiannual (sem'i-an'ū-əl), *adj.* (۱) هەر نیو ساڵ جارێك؛ نیوساڵانە: *(a ~ journal)*. (۲) نیوساڵی (ڕووەك)؛ نیو ساڵ دەژی: *(a ~ plant)*.
-semiannually *(adv.)*.

semi-automatic (sem'i-ô'tə-mat'ik), *adj.* (۱) نیو-ئۆتۆماتیکی مەکینە؛ نیمچە ئۆتۆماتیکی (۲) نیو ئۆتۆماتیك (چەکی ئاگرین).
n. چەکێکی ئاگرینی نیو ئۆتۆماتیك.

semibreve (sem'ə-brēv'), *n.* نۆتەیەکی تەواوی مۆسیقا.

semi-centennial (sem'i-sen-ten'i-əl), *adj.* (۱) نیوسەدەیی؛ هەر پەنجا ساڵ جارێك ڕوودەدات؛ پەنجا ساڵە. (۲) پەنجا ساڵ خایەن.
n. یادی پەنجا ساڵە.

semi-circle (sem'ə-sûr'k'l), *n.* (۱) نیو بازنە. (۲) شتێکی نیوبازنەیی؛ چەند شتێکی بە شێوەی نیوبازنەیی ڕێکخراو.

semi-circular (sem'ə-sûr'kyoo-lēr), *adj.* نیوبازنەیی.

semi-circular canal, بۆری نیوبازنەیی گوێچکەی ناوەوە.

semi-civilized (sem'ə-siv''l-īzd'), *adj.* نیمچە شارستانی.

semi-colon (sem'ə-kō'lən), *n.* وێرگولی خاڵدار؛ خاڵ‌وبۆر.

semi-conductor (sem'i-kən-duk'tēr), *n.* نیمچە گەیێنەر (کارەبا).

semi-conscious (sem'ə-kon'shəs), *adj.* نیمچە هۆشیار؛ نیو بەهۆش؛ نیمچە بیٚ هۆش.

semi-diameter (sem'i-dī-am'ə-tēr), *n.* نیوەتیرە (ئەندازە).

semi-diurnal (sem'i-dī-ūr'n'l), *adj.* نیوڕۆژی: (ا) نیوڕۆژ دەخایەنێت (ئەستێرەناسی). (ب) هەر دوانزە سات جارێك ڕوودەدات (بەرزاوو نیشتاو)؛ هەر نیوڕۆژ جارێك ڕوودەدات.

semi-dome (sem'ə-dōm'), *n.* نیمچە گومەز؛ نیوە گومەز.

semi-elliptical (sem'i-i-lip'ti-k'l), *adj.* نیمچە هێلکەیی.

semi-final (sem'ə-fī'n'l), *adj.* نیمچە هەرەدوایی (پێشبڕکێ، یاری).
n. پێشبڕکێی نیمچە هەرەدوایی.

semi-fluid (sem'ə-flōō'id), *adj.* نیمچە شلە.
n. ماددەی نیمچە شلە.

semi-formal (sem'ə-fôr'm'l), *adj.* (۱) نیمچە ڕەسمی: (a ~ occasion, reception, party, etc.) (۲) بۆ بۆنەیەکی نیمچە ڕەسمی شیاو.

semi-glass, نیمچە بریقەدار (بۆیە).

semi-liquid, نیمچە شلە.

semi-lunar (sem'i-lōō'nēr), *adj.* وەك مانگی یەك شەوە؛ دەمە ماسولکەیی؛ کەوانەیی.

semi-lunar bone, ئێسقانی کەوانەیی (ئەژنۆ).

sem-lunar valve, زمانەی کەوانەیی (دڵ)؛ کەوانە زمانە.

semi-monthly (sem'ə-munth'li), *adj.* نیومانگی؛ هەر نیو مانگ جارێك دەردەچێت.
n. گۆڤارێکی نیومانگی؛ گۆڤارێکی دووهەفتەیی.
adv. نیومانگی؛ دووهەفتەیی؛ هەر نیو مانگ جارێك.

seminal (sem'ə-n'l), *adj.* (۱) تۆماوی؛ تۆواوی؛ تۆوی: (~ fluid) (۲) زاوزێکەری: *(~ power)*. (۳) تۆوی؛ تۆوی پەرەسەندنی دواڕۆژی تێدایە؛ شتی لیٚ دەبێتەوە؛ سەرچاوەیی: *(~ ideas, minds, etc.)*.

seminar (sem'ə-när'), *n.* سیمینار: (ا) کۆڕی خوێندن؛ پۆلێك لە قوتابیانی زانکۆ کە لە باسێك دەکۆڵنەوە بە سەرپەرشتی مامۆستا؛ کۆرسی زانکۆ. (ب) باسی ئەم کۆڕە. (ج) ژووری گرتنی ئەم کۆڕە.

seminarian (sem'ə-när'i-ən), *n.* قوتابی زانستگای ئاینی.

seminary (sem'ə-ner'i), *n.* (۱) سەرچاوە؛ کانگا (مەجاز): (Slums are ~ies of crime.) (۲) زانستگای بەرزی تایبەتی کچان. (۳) قوتابخانەی ئاینی (بۆ پەروەردەکردنی قەشە). (٤) seminar.

semination (sem'ə-nā'shən), *n.* (۱) بڵاوکردنەوە. (۲) تۆو وەشاندن؛ تۆودان؛ تۆوچاندن.

seminiferous (sem'ə-nif'ēr-əs), *adj.* (۱) تۆودەگری؛ تۆوی تێدایە. (۲) تۆماوی؛ تۆواوی؛ تۆماو درووست دەکات یا دەگەیێنێت.

seminivorous (sem´ə-niv′ẽr-əs), *adj.* تۆوخۆر؛ بە تۆو ژیاو
semi-nomad, نیمچە کۆچەر.
-**semi-nomadic** *(adj.).*
semi-official (sem´i-ə-fish′'l), *adj.* نیمچە رەسمی.
semiology (sē´mī-ol′ə-ji), *n. Also* **semeiology**, (١) (أ) زمانی نیشانە: راستی نیشانە. (ب) نیشانە بەکارهێنان (رێگەی شەمەندەفەر). (٢) symptomatology.
semiotic (sē´mī-ot′ik), *adj.* (١) تایبەتی بە نیشانەو زمانی نیشانە (٢) تایبەتی بە نیشانەی نەخۆشی.
semi-palmate (sem´ə-pal′māt), *adj.* نیمچە لەپی (وەك پەنجەی پێی نیوە تەنراوی هەندێك باڵندەی بە ئاودا ڕۆیشتوو). (هەروەها " semi-palmated ").
semi-parasitic (sem´ə-par´ə-sit′ik), *adj.* نیمچە لاوورگە (زیندەوەرزانی. ڕووەکناسی)؛ نیمچە مشەخۆر.
semi-permanent, نیمچە هەمیشەیی.
semi-permeable (sem´ə-pũr′mi-ə-b'l), *adj.* نیمچە دەلنەر؛ نیمچە دەلێر؛ هەندێك شتی پێدا دەچێت (پەردە).
semi-political (sem´i-pə-lit′i-k'l), *adj.* نیمچە رامیاری.
semi-porcelain (sem´ə-pôr′sə-lin), *adj.* وەك فەخفوری وایە؛ لەچینی دەچێت
semi-postal, نیمچە پۆستەیی: تایبەتییە بە پوولێکی پۆستە کە لە نرخی خۆی بە گرانتر دەفرۆشرێ بۆ پارە کۆکردنەوە بۆ پرۆژەی خێرخوازی.
semi-precious (sem´ə-presh′əs), *adj.* نیمچە بەنرخ(بەرد. گەوهەر)؛ نەختێك بەنرخ . *(a ~ stone or gem)*
semi-private (sem´ə-prī′vit), *adj.* نیمچە تایبەتی (ژووری خەستەخانەی دووجێگەیی): *(a ~ room in a hospital)* .
semipro (sem′i-prō´), *adj. & n.* [Colloq.], = semiprofessional.
semi-professional, (١) هی یاریکەرێکە کە نیمچە سەروەر بۆ پارە یاری دەکات هەر وەك پیشەی بێت. (٢) لەم جۆرە یاریکەرانە پێکهاتوو (تیپ)؛ هی ئەم جۆرە یارییە
n. (١) یاریکەرێکە کە بە نیمچە سەروەر بۆ پارە یاری دەکات. (٢) کەسێکە کە نیش‌وکارەکەی وەك پیشە وایە
semiquaver (sem′ə-kwā´vẽr), *n.* = sixteenth note.
semiskilled (sem′ə-skild´), *adj.* (١) نیمچە کارامە (a ~ worker) (٢) پێویست بە کرێکاری نیمچە کارامە دەکات.
semi-solid (sem´ə-sol′id), *adj.* نیمچە رەق: نیمچە توند.
n. شتی نیمچە توند یا نیمچە پتەو (هەویر. جەلاتین).
Semite (sem′īt, sē′mīt), *n.* سامی: کەسێکی سامی (کە جوولەکەو عەرەب و ئاشووری و فینیقی و بابلی...هتد دەگرێتەوە). (ئێستە بەتایبەتی " جوولەکە" دەگرێتەوە).
Semitic (sə-mit′ik), *adj.* (١) سامی: هی نەتەوە سامییەکان. (٢) هی زمانە سامییەکان (وەك عەرەبی، عیبری...هتد).
Semitics (sə-mit′iks), *n.pl.* سامیناسی: لێکۆڵینەوەی زمان و وێژەو کلتووری نەتەوە سامییەکان.
Semitism (sem′ə-tiz'm, sē′mə-tiz'm), *n.* (١) زاراوە یا ووشەی سامی. (٢) سامێتی: تایبەخۆو خوو و نەریتی سامی (٣) لایەنگری جوولەکە.
semi-tone (sem′ə-tōn´), *n.* نیو ئاوازی مۆسیقا. (ڕێنیشی دەوروتری " half step " و " half tone ").
semi-transparent, نیمچە ڕۆشن؛ شتی نەختێك لێوە دەبینرێ.
semi-tropical (sem´ə-trop′i-k'l), *adj.* نیمچە گەرم؛ نەختێك لە هی ناوچەکانی پشتێنەی زەوی دەچێت (~ weather, fruits, etc.)

semi-vowel (sem′ə-vou´əl), *n.* تیپی نیمچە بزوێن (وەك " y " لە " yoke " دا و " w " لە " wall " دا).
semi-weekly (sem´ə-wēk′li), *adj.* نیوهەفتەیی.
n. گۆڤارێکی نیوهەفتەیی؛ شتێکە کە هەر نیوهەفتە جارێك یا هەفتەی دووجار ڕوودەدات.
adv. هەفتەی دووجار؛ هەر نیوهەفتە جارێك.
semi-yearly (sem´ə-yêr′li), *adj.* نیوساڵی؛ شەش مانگ.
n. گۆڤارێکی نیوساڵی؛ شتێکە کە هەر شەش مانگ جارێك یا ساڵی دووجار ڕوودەدات.
adv. ساڵی دووجار؛ هەر شەش مانگ جارێك.
semolina (sem´ə-lē′nə), *n.* برووێش.
semper (sem′pẽr), *adv.* [L.], = always.
semper fidelis (fi-dē′lis, fi-dā′lis), [L.], هەمیشە دڵسۆز
semper paratus (pə-rā′təs), [L.], هەمیشە ئامادە
sempiternal (sem´pi-tũr′n'l), *adj.* = eternal.
sempiternity (sem´pi-tũr′nə-ti), *n.* = eternity.
sempstress (sem′stris, semp′stris), *n.* = seamstress.
sen (sen), *n.* پارەیەکی کەم نرخی یابانییە.
senary (sen′ẽr-i), *adj.* شەشی.
senate (sen′it), *n.* (١) ئەنجوومەنی ڕیش سپییان؛ ئەنجوومەنی سەرگەورەکان. (٢) ئەنجوومەنی هەرە بەرزی ڕۆمای کۆن. (٣) ئەنجوومەنی یاسادانەران. (٤) [S-]، (أ) ئەنجوومەنی " سەرووی" کۆنگرێسی ئەمەریکا. (ب) لقی " سەرووی " پەرلەمانی گەلێك لە وولاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا. (ج) ئەنجوومەنی " سەرووی" پەرلەمانی کەنەداو فەرەنساو هەندێك وولاتی تر (٥) شوێنی کۆبوونەوەی ئەم ئەنجوومەنە. (٦) ئەنجوومەنی بەرزی زانکۆ (کە لە مامۆستاکان پێکدێت).
senator (sen′ə-tẽr), *n.* سەنەتۆر: ئەندامی ئەنجوومەنی " سەرووی " کۆنگرێسی ئەمەریکا؛ نوێنەری لقی " سەرووی" پەرلەمان.
senatorial (sen´ə-tôr′i-əl, sen′ə-tō′ri-əl), *adj.* سەنەتۆری: (أ) تایبەتی بە سەنەتۆرو ئەنجوومەنی سەنەتۆران؛ بۆ سەنەتۆر شیاو. (ووشەی " senate " ببینە) (ب) لە سەنەتۆرەکان پێکهاتووە. (ج) مافی هەڵبژاردنی سەنەتۆرێکی هەیە (ناوچەی هەڵبژاردن).
senatorship (sen′ə-tẽr-ship´), *n.* سەنەتۆرێتی؛ پلەوپایەو دەسەڵاتی سەنەتۆر.
send (send), *v.t.* (١) (أ) ناردن (شتومەك): (The medicine was sent by plane.) (ب) ناردن (نامە، پۆستە، بروسکە)؛ رەوانەکردن. (٢) دەربڕین بۆ ناردن؛ ناردن: *(She ~s her love.)* (٣) (أ) پەیام پێیا ناردن؛ ناردن بە پەیامبەری: *(to ~ an envoy)* (ب) ناردن (بۆ خوێندن، کار...هتد): *(His father ~ him to college.)* (ج) دەرکردن: *(~ the guard away.)* . (د) والێکردن کە بڕۆن؛ پێ چۆڵ کردن: (The news sent them hurrying home.) (٤) لێ هاتنەدەرەوە؛ لێ دەرچوون؛ دانەوە: (The explosion sent a cloud of smoke high in the air.) (٥) هاویشتن؛ فڕێدان: *(He sent the ball over the trees.)* (٦) والێکردن: *(The noise will ~ him out of his mind.)* . (٧) بوون بەهۆی ڕوودان.
v.i. ناردن (پەیام، پەیامبەر).
send (one) about his business, دەرکردن.
send away, دوورخستنەوە؛ دەرکردن؛ لە کۆڵ خۆ کردنەوە.
send away for, داواکردن بە پۆستە.
send back, ناردنەوە؛ گەڕانەوە.
send down, [British], لە زانکۆ دەرکردن (قوتابی).

send flying, (١) دەرکردن.
(٢) ڕافڕاندن؛ ڕاونان. (٣) پرش و بڵاوکردنەوە بە هەمولایەکدا.
send for, (١) ناردن بە دوادا؛ ناردن بە شوێندا؛
داوای هاتنی کەسێك کردن (٢) داواکردن (بە پۆستە یا تەلەفۆن).
send forth, لێ هاتنەدەرەوە؛ لێ بوونەوە (ڕووناکی، دووکەڵ، تۆز).
send in, ناردن؛ دانەدەست؛ بۆ ناردن:
(Send in your request now.)
send off, (١) ناردن (نامە، دیاری). (٢) دەرکردن.
(٣) بەڕێ کردن؛ ڕەوانەکردن؛ خواحافیزی لێکردن؛ ڕایی کردن.
send out, (١) ناردن بە هەمولایەکدا؛ ناردن:
(to send out Christmas cards)
(٢) لێ بوونەوە (ڕووناکی، گەرمی).
(٣) دەرکردن (گەڵا، ڕەگ، یا تەرزەی تازە).
send (someone) packing, دەرکردن (بەتایبەتی لەپڕ).
send up, (١) ناردنە سەرەوە.
(٢) [Colloq.]، خستنە بەندیخانەوە.

send (send), ***n. & v.L*** = **scend.**
sendal (sen′d'l), ***n.*** سێندل: کاڵایەکی ئاوریشمی تەنکە.
sender (sen′dẽr), ***n.*** نێرەر؛ بنێر؛ پەیامنێر.
send-off (send′ôf′), ***n.*** (١) بەڕێ کردن؛ ڕەوانەکردن؛ خواحافیزی لێکردن. (٢) ئاواتەخوازی سەرکەوتن بۆ کردن (لە دەستپێکردنی کارێکدا).
(٣) دەستپێکردن؛ یارمەتیدانی دەستپێکردن؛ ڕایی کردن؛ خستنەسەر ڕێ.
senectitude (sə-nes′′n-tə-tūd′), ***n.*** پیری؛ پیریتی
senescence (sə-nes′′ns), ***n.*** پیربوون؛ پیری؛ پیریتی.
senescent (sə-nes′′nt), ***adj.*** پیر؛ بەساڵداچوو.
seneschal (sen′ə-shəl), ***n.*** سەرکاری دەرەبەگ.
senhor (se-nyôr′), ***n.*** سنیۆر: نازناوی پیاوی پورتوگالییە (وەك " کاك ").
senhora (se-nyôrä), ***n.*** سنیۆرا: نازناوی ئافرەتی مێردداری پورتوگالییە. (وەك " خاتوون " ، " خاتوو " ، " خانم " ، " خان ").
senhorita (se′nyô-rē′tä), ***n.*** سنیۆریتا: نازناوی کچی پورتوگالییە (وەك " خانم " ، " خان ").
senile (sē′nīl, sē′nil), ***adj.*** (١) پیر؛ بەساڵداچوو.
(٢) خڵەفاو؛ مێشك سووك (بەهۆی پیرییەوە).
(٣) بەتەواوی خوراوەتەوە (زەمینناسی).
senility (sə-nil′ə-ti, sē-nil′ə-ti), ***n.*** (١) پیریتی؛ پیری.
(٢) خڵەفان؛ خڵەفاوی؛ مێشك سووکی (لە پیریدا).
senior (sēn′yẽr), ***adj.*** (١) گەورەتر لە تەمەندا؛ پیرتر (بەتایبەتی باوك و کوڕێك کە هەمان ناویان هەبێت).
(٢) سەرگەورە؛ باڵاتر؛ بەپلەوپایەتر؛ سەرەك: *(~ clerk, senator, etc.)* .
(٣) تایبەتی بە دوا ساڵی قوتابخانەی ناوەندی و زانکۆ: *(the ~ class)* .
n. (١) کەسێکی بەتەمەنتر.
(٢) سەرەك؛ کەسێکی باڵاتر یا بەپلەوپایەتر؛ کەسێکی کۆنتر لەکارێکدا.
senior citizen, کەسێکە لە تەمەنی خانەنشینی و ژوورتردا بێت؛ هاوڵاتی پیر یا بەتەمەن.
senior high school, قوتابخانەی ئامادەیی؛ قوتابخانەی ناوەندی بەرز (کە پۆلی دە و یانزە و دوانزە، واتە چوار و پێنج و شەش دەگرێتەوە).
seniority (sēn-yôr′ə-ti, sēn-yōr′ə-ti), ***n.*** (١) (ا) تەمەن گەورەتری (لە کەسێك یا چەند کەسێکی تر). (ب) سەرەکێتی؛ سەرگەورەیی؛ بەپلەوپایەتری؛ باڵاتری. (٢) لەپێشتربوون لە هاوکاران (بەهۆی زۆری خزمەتەوە)؛ کۆنتری لە ئیش وکاردا.
senna (sen′ə), ***n.*** (١) ڕووەکێکی پاقلەیی گوڵ زەرد و سوورە.
(٢) گەڵای ئەم ڕووەکە (کە بۆ مەبەستی پزیشکی وەك ڕەوانی بەکاردێت).
sennet (sen′it), ***n.*** دەنگی زوڕنا (لە هاتنەسەر شانۆ و ڕۆیشتنی ئەکتەری شانۆنامەی ئینگلیزی " ئیلیزابیسی "دا لێدەدرا).
sennit (sen′it), ***n.*** (١) گوریسی هۆنراوە (کەشتیوانی).
(٢) پووش و گیا و گەڵای دارخورمای هۆنراوە (بۆ شەپقە دروستکردن).
señor (se-nyôr′), ***n.*** سنیۆر: نازناوی پیاوە لە زمانی ئیسپانیدا (وەك " کاك ").
señora (se-nyô′rä), ***n.*** سنیۆرا: نازناوی ئافرەتی مێردداره لە زمانی ئیسپانیدا (وەك " خاتوون " ، " خاتوو" ، " خانم " ، " خان").
señorita (se′nyô-rē′tä), ***n.*** سنیۆریتا: نازناوی کچە لە زمانی ئیسپانیدا (وەك " خان" ، " خانم").
sensate (sen′sāt), ***adj. Also*** **sensated,** هەستپێکراو.
sensation (sen-sā′shən), ***n.*** (١) هەست:
(Hearing, seeing, touching, tasting and smelling are ~s.)
(٢) هەستکردن: *(a ~ of cold)* .
(٣) موورچڕکە؛ تەزوو.
(٤) وورووژانی گشتی؛ هەرا؛ جۆش: *(The news caused a great ~ .)* .
(٥) هۆی ئەم وورووژان یا هەراوهوریایە؛ ڕووداوێکی وورووژێنەر.
sensational (sen-sā′shən-'l), ***adj.*** (١) هەستی.
(٢) (ا) هەست جووڵێنەر؛ وورووژێنەر: *(a ~ story; ~ news)* .
(ب) لە شتی وورووژێنەر یا هەست جووڵێن دوواو: *(a ~ magazine)* .
(٣) نایاب؛ زۆرباش؛ دڵفڕێن.
-sensationally *(adv.).*
sensationalism (sen-sā′shən-'l-iz'm), ***n.*** (١) وورووژانخوازی (لە هونەر و وێژە و ڕۆژنامەگەریدا).
(٢) هەست پەرستی: بیروباوەڕێکی فەلسەفییە کە دەڵێت: پێزانین و وەرگرتن و فێربوونی هەمووشت لەڕێی هەستەوەیە.
sensationalist (sen-sā′shən-'l-ist), ***n.*** (١) هوونەرمەند یا نووسەری وورووژێنەر. (٢) پەیڕەویکەری بیروباوەڕی هەستی (ووشەی پێشوو ببینە).
sense (sens), ***n.*** (١) هەست؛ هۆش.
(٢) (*pl.*)، هەستەکان.
(٣) (ا) هەستی هەڵسەنگاندن (زگماکی یا فێربوو): *(a ~ of timing)* .
(ب) هەستی تێگەیشتن یا زانین: *(a ~ of humor)* .
(ج) هەستی مەترسی کردن.
(د) هەستی دەروونی: *(a ~ of guilt)* .
(٤) (*pl.*)، هۆش؛ توانای بیرکردنەوە و بڕیاری ڕاست دان.
(٥) مانا؛ پوختەی باس؛ کرۆك:
(Few people grasped the ~ of his remarks.)
(٦) بەجێیی؛ درووستی: *(There is some ~ in what he says.)* .
(٧) هەڵوێست و ڕای گشتی تاقمێك یا کۆڕێك:
(What is the ~ of the meeting?)
v.t. (١) هەستپێکردن؛ پێزانین؛ دەرك پێکردن:
(He ~d our hostility.)
(٢) [Colloq.]، تێگەیشتن؛ سەر لێ دەرچوون.
bring a person to his senses, هێنانەوە هۆش خۆ؛ واز لە کردەوەی شێتانە و بێ مێشکانە پێ هێنان.
in a sense, لە لایەکەوە؛ لە ڕوویەکەوە؛ لە سەرێکەوە؛ تا ڕادەیەك.
make sense, بەجێ بوون؛ مانا بەخشین؛ بە مێشکدا چوون.
make sense of, سەر لێ دەرچوون؛ لێ تێگەیشتن
senses, هۆش؛ بیروهۆش: *(come to your senses!)* .
senseless (sens′lis), ***adj.*** (١) بێ هۆش؛ بووراوە؛ لە هۆش خۆ چوو.
(٢) بێ مێشك؛ کەر. (٣) بێ مانا؛ نابەجێ؛ نادرووست؛ بێ سەروبن:
(a ~ act, plan, idea, etc.)
-senselessly *(adv.)* ; **senselessness *(n.).***
sense organ, ئەندامی هەست (چاو، گوێ...هتد).
sense perception, (١) شت فێربوون یا پێزانین بەهۆی یەکێك لە هەستەکانەوە. (٢) ئەم توانایە.

sensibility (sen´sə-bil′ə-ti), *n.* (١) هێزی هەست؛ توانای پێزانین؛ هۆش *(the ~ of the skin)*.
(٢) هەست تیژی؛ هەست توندی *(the ~ of a painter to color)*.
(٣) هەستیاری؛ بەهەستی *(~ to kindness)*.
(٤) (*pl.*)، هۆش و هەست؛ هەست جوولان؛ هەست بەرزی:
(The sufferings of the refugees shocked our ~ies.)
(٥) دڵ ناسکی.
(٦) (*pl.*)، هەست ناسکی دەربارەی چاک و خراپی یا جوان و ناشرینی... هتد:
(Her ~ies are quickly offended.)
sensible (sen′sə-b'l), *adj.* (١) هەستپێکراو؛ زۆر:
(a ~ rise in tempreature)
(٢) هەستی پێ دەکرێ؛ پێی دەزانرێ (لەرێی یەکێك لە هەستەکانەوە):
(~ phenomena)
(٣) بەئاگا؛ ئاگادار؛ هەستیار: *(He was ~ to their grief.)*
(٤) بەهۆش؛ لەهۆش خۆ نەچوو؛ هۆشیار.
(٥) (ا) بەجێ؛ پەسەند؛ درووست؛ شیاو *(a ~ idea, plan, etc.)*.
(ب) ژیر، تێگەیشتوو *(a ~ fellow)*.
-sensibleness *(n.)* ; sensibly *(adv.)*.
sensitive (sen′sə-tiv), *adj.* (١) هەستی؛ هۆشی؛ تایبەتی بە هەستەکان. (٢) هەستدار؛ هەستەوەر؛ هۆشیار؛ هەستیار.
(٣) تیژ (هەست) *(a ~ ear)*.
(٤) ناسك (برین) (٥) هەست بەرز؛ بەهەست.
(٦) دڵ ناسك؛ هەست ناسك؛ ناسك هەست
(٧) زۆر هەستیار یا ناسك (بۆ گەرمی، ساردی، رووناکی):
(Photographic film is ~ to light.)
(٨) بێ بار؛ بگۆر؛ هەمیشە دەگۆرێ: *(a ~ stock market)*.
-sensitively *(adv.)* ; sensitiveness *(n.)*.
sensitive plant, رووەکی شەرمن: رووەکێکی قەف دڕکاوی گوڵ نەرخەوانییە گەڵاکەی لوول دەبێت هەر کە دەستی لێوەدەرێت.
sensitivity (sen´sə-tiv′ə-ti), *n.* (١) هەستیاری؛ بەهەستی؛ هۆشیاری؛ هەستەوەری. (٢) دڵ ناسکی؛ ناسك هەستی.
(٣) پلەی هەستیاری یا ناسکی بۆ رووناکی (وێنەگەری).
sensitize (sen′sə-tīz´), *v.t.* (١) هەست تیژکردنەوە؛ هەستیارکردن (پزیشکەوانی). (٢) هەستیارکردنی فیلم بۆ رووناکی (وێنەگەری).
v.i. هەست تیژبوونەوە؛ هەستیاربوون.
-sensitization *(n.)* ; sensitizer *(n.)*.
sensitometer (sen´sə-tom′ə-tēr), *n.* هەستیاری پێوەر (هی چاو یا فیلم بۆ رووناکی).
sensor (sen′sēr), *n.* ئامێری هەستکار (فیزیا).
sensorial (sen-sôr′i-əl, sen-sō′ri-əl), *adj.* = sensory.
sensorimotor, *adj. Also* sensomotor, هەستی- بزوێنی؛ تایبەتی بە هەستکردن و بزوان لە هەمان کاتدا (هەستە دەمار).
sensorium (sen-sôr′i-əm, sen-sō′ri-əm), *n.* (١) بەشی هەستیاری مێشك. (٢) کۆئەندام یا دەزگای هەستیاری لەش.
sensory (sen′sēr-i), *adj.* (١) هەستی؛ هۆشی؛ تایبەتی بە پێنج هەستەکەی ئادەمیزاد. (٢) هەست یا سەرنج گەیێنەر لە ئەندامی هەستەوە بۆ مێشك.
sensual (sen′shōō-əl), *adj.* (١) هەستی؛ لەشی؛ هی خۆشی لەش نەك مێشك *(~ pleasures)*.
(٢) (ا) تایبەتی بە خۆشی جووت بوون. (ب) بەئالۆش؛ حەشەری.
(ج) هەوەس هەڵسێنەر؛ بەرەڵا؛ جوان و پان و پۆڕ و هەوەس هەڵسێن.
sensualism (sen′shōō-əl-iz'm), *n.* (١) زۆر سەرکردنەسەر خۆشی لەش: زۆر بەر بۆ خۆ بەرەڵاکردن و خەریکبوونی خۆشی لەش و جووت بوون.
(٢) خۆشی هەست پەرستی: بیروباوەڕێکە کە دەڵێت: خۆشی لەش و هەست باشترین شتە لەژیاندا؛ خۆشی لەش پەرستی.
(٣) هەست پەرستی: ئەو بیروباوەڕە فەلسەفەییەیە کە دەڵێت: پێزانین و وەرگرتن و فێربوونی هەمووشت لەرێی هەستەوەیە.
sensualist (sen′shōō-əl-ist), *n.* (١) خۆشی لەش و هەست پەرست؛ بەر بۆخۆ بەرەڵاکەر و هەمیشە خەریکبووی جووت بوون و خۆشی تر.
(٢) پەیرەویکەری " sensualism ".
-sensualistic *(adj.)*.
sensuality (sen´shōō-al′ə-ti), *n.* (١) خۆشی لەش پەرستی؛ بەر بۆخۆ بەرەڵاکردن و سەرکردنەسەر خۆشی لەش و جووت بوون
(٢) چاوباشقاڵی؛ بەئالۆشی؛ کێرچڵێسی.
sensualize (sen′shōō-əl-īz´), *v.t.* خستنەسەر رێی خۆشی هەست و لەش پەرستی.
-sensualization *(n.)*.
sensuous (sen′shōō-əs), *adj.* (١) هەستی؛ تایبەتی بە هەست.
(٢) خۆش؛ دڵگیر: *(the ~ beauty of a spring day)*.
(٣) حەز بە خۆشی هەست دەکات؛ هەست تیژ؛ هۆشیار.
-sensuously *(adv.)* ; sensuousness *(n.)*.
sent (sent), *past tense and past participle of* **send.**
sentence (sen′təns), *n.* (١) بڕیاری دادگا. (٢) سزای دادگا.
(٣) رستە.
(٤) [Archaic]، پەند؛ پەندی پێشینان.
v.t. سزا بۆ بڕینەوە (لەلایەن دادگاوە)؛ سزادان؛ سزا بەسەردا دان:
(He was ~d to death.)
sentence stress, هێزی رستە: ئەو هێزەیە دەخرێتەسەر هەندێك ووشەی رستە لە بێژاندا (رێزمان)؛ گیرەی رستە.
sentential (sen-ten′shəl), *adj.* (١) رستەیی.
(٢) تایبەتی بە سزای دادگا.
sententious (sen-ten′shəs), *adj.* (١) کورت و پڕ مانا.
(٢) پڕ لە پەندی پێشینان.
(٣) (ا) ووشەکان و پڕ لە پەند؛ پڕ لە ئامۆژگاری ووشك: *(a ~ speech)*
(ب) حەز لە ئامۆژگاری و پەندی ووشك کەر: *(a ~ speaker)*
sentience (sen′shəns, sen′shi-əns), *n.* (١) هەستداری؛ بەهەستی؛ هەستکردن. (٢) هۆشی؛ هۆشیاری.
sentient (sen′shənt, sen′shi-ənt), *adj.* هەستیار؛ هەستدار؛ بەهەست؛ هۆشیار.
n. (١) کەسێکی هەستدار یا هۆشیار. (٢) مێشك.
sentiment (sen′tə-mənt), *n.* (١) هەست:
(Patriotism has been called a noble ~ .)
(٢) را؛ هەڵوێست؛ بیروباوەڕ: *(What are his ~s about abortion?)*.
(٣) هەستداری؛ بەهەستی؛ سۆز؛ هەست.
(٤) دەربڕینی سۆز یا هەست لە هونەر و وێژەدا.
(٥) هەست ناسکی؛ سۆزی لە رادەبەدەر.
(٦) ئەو هەستەی ووتەیەك دەری دەبڕێ و جیایە لە ووتەکە خۆی
sentimental (sen´tə-men′t'l), *adj.* (١) بەسۆز؛
پڕ لە هەستی جوان و ناسك: *(~ music)* .
(٢) ناسك هەست (بە جۆرێك کە گریانی بێت بۆ گەلێك شت)؛ سۆزپەرست؛ سۆزدار: *(a ~ person)* .
(٣) تایبەتی بە سۆز یا هەست؛ سۆزی؛ هەستی: *(a ~ reason)*
sentimentalism (sen´tə-men′t'l-iz'm), *n.* (١) سۆزپەرستی؛ هەست پەرستی؛ هەست ناسکی؛ سۆزداری. (٢) بیرێك یا ووتەیەکی بەسۆز
sentimentalist (sen´tə-men′t'l-ist), *n.* کەسێکی سۆزپەرست؛ هەست ناسك؛ بەسۆز.
sentimentality (sen´tə-men-tal′ə-ti), *n.* (١) سۆزپەرستی؛ هەست ناسکی؛ سۆزداری؛ بەسۆزی لە رادەبەدەر. (٢) بیرێك یا ووتەیەکی بەسۆز.
sentimentalize (sen´tə-men′t'l-īz´), *v.i.* سۆزپەرستانە

پەروەشت سوواندن یا بە چاوێکی سۆزپەرستانە سەیرکردن:
(He ~s the past.)

sentinel (sen′ti-n'l), ***n.*** پاسەوان؛ شەوگەر؛ پاسەوان؛ نۆبەچی.
v.t. (١) پاسەوانی کردن. (٢) پاسەوان پێدان؛ پاسەوان بۆ ناردن.
(٣) پاسەوان دانان؛ دانان بە پاسەوان لە شوێنێکدا.
stand sentinel, پاسەوانی کردن.

sentry (sen′tri), ***n.*** (١) پاسەوان (بەتایبەتی هی بەردەرگا)؛ پاسەوان؛ شەوگەر؛ حەسحەس؛ نۆبەچی. (٢) پاسەوانی؛ شەوگەڕی؛ حەسحەسی.

sepal (sē′p'l, sep′'l), ***n.*** پەڕەی تەختەگوڵ.

sepaloid (sep′'l-oid´), ***adj.*** لە پەڕەی تەختەگوڵ دەچێت.

-sepalous (sep′'l-əs), پاشگرێکە بەمانای: ئەوەندە پەڕە بە تەختەگوڵەکەیەوەیە: *(trisepalous)* .

separability (sep´ēr-ə-bil′ə-ti), ***n.*** توانای جیابوونەوە؛ جیابوونەوە بۆ بوون.

separable (sep′ēr-ə-b'l), ***adj.*** دەشێت جیاکرێتەوە؛ جیادەکرێتەوە؛ جیادەبێتەوە.

separate (sep′ə-rāt´), ***v.t.*** (١) (ا) جیاکردنەوە؛ بەش بەش کردن؛ لێککردنەوە؛ برین. (ب) لەیەك دوورخستنەوە.
(ج) بڵاوەپێکردن؛ دڕدان؛ دڕپێدان. (د) لێك جیاکردنەوە (پۆستە).
(٢) پاكوپیس کردن. (٣) لێ دەرهێنان (ئاوێتە)؛ دەرهێنان.
(٤) دابڕکردن (ژن و مێرد بە بڕیاری دادگا)؛ لەیەك کردن؛ لەیەك جیاکردنەوە:
(He was ~d from his wife last month.)
(٥) دەرکردن (بەتایبەتی لە سوپا)؛ لێ خستن.
(٦) لێك جیاکردنەوە؛ بەش کردن: *(The wall ~s the two houses.)* .
v.i. (١) لێ جیابوونەوە؛ جیابوونەوە؛ کشانەوە:
(He has ~ from the party.)
(٢) لێ بوونەوە؛ لێ پچڕان.
(٣) جیابوونەوە؛ پەیوەندی نەمان؛ دابڕبوون.
(٤) جیابوونەوە (ژن و مێرد)
(٥) لێ جیابوونەوە: *(Cream ~s from milk.)* .
adj. (١) جیا؛ دابڕاو؛ پەیوەندی پچڕاو. (٢) گۆشەگیر؛ تەنها.
(٣) سەربەخۆ. (٤) جیاواز؛ لەوانی تر ناچێت.
(٥) تایبەتی؛ تایبەتی بە خۆ؛ جیا:
(The children have ~ bedrooms.)
n. (١) شتێکی جیا یا جیاواز.
(٢) پارچە جلێکی بە جیا کڕراوو لەگەڵ شتی جیا لە خۆیدا لەبەرکراو، واتە: دەستە جل نەبێت (چاکەت، پانتۆڵ، تەنوورە...هتد).
(٣) ووتارێکی لە پەرتووك دەرهێنراوو بە جیا بڵاوکراوە.
-separateness ***(n.)***; separately ***(adv.)***.

separation (sep´ə-rā′shən), ***n.*** (١) (ا) جیاکردنەوە؛ لێك کردن؛ لێك جیاکردنەوە. (ب) جیابوونەوە؛ لێك بوون؛ لێك بڕان.
(٢) جودایی؛ دووری؛ دووریتی. (٣) شوێنی لەیەك جیابوونەوە.
(٤) بۆشایی؛ کەلەبەر؛ کەلێن. (٥) تەلاق.
(٦) جیابوونەوەی ژن و مێرد (بە ڕێکەوتنی خۆیان یا بە فەرمانی دادگا).
(٧) دەرکردن (لە کار یا سوپا).

separatism (sep′ə-rā´t-iz'm), ***n.*** جیابوونەوەخوازی (لە ووڵات، کڵێسە ..هتد)؛ جیابوونەوەگەری.

separationist (sep´ə-rā′shən-ist), ***n.*** = separatist.

separatist (sep′ə-rā´tist), ***n.*** جیابوونەوەخواز (لە ووڵات، کڵێسە)؛ جیاپەرست؛ جیابوونەوەگەر
-separatistic ***(adj.)***.

separative (sep′ə-rā´tiv), ***adj.*** جیاکەرەوە؛ جیاکەرەوەیی.

separator (sep′ə-rā´tēr), ***n.*** (١) جیاکەرەوە (مرۆڤ، شت).
(٢) ئامێری جیاکەرەوە (بەتایبەتی شیر لە چەوری).

separatory (sep′ēr-ə-tôr´i, sep′ēr-ə-tō´ri), ***adj.*** = separative.

Sephardi (si-fär′di), ***n.*** [*pl.* Sephardim], سەرفادی: جوولەکەی ڕۆژهەڵاتی؛ جوولەکەیەکی ئیسپانیا و پورتوگاڵ.
-Sephardic ***(adj.)***.

sepia (sē′pi-ə), ***n.*** (١) cuttlefish .
(٢) بۆیەیەکی قاوەیی تۆخە لە شلە ڕەشە مەرەکەبییەکەی کە ئەم گیاندارە ئاوییە دەریدەدات دەگیرێتەوە. (٣) ڕەنگی قاوەیی سوورکار.
(٤) نیگارێکە بەم ڕەنگە کرابێت.
adj. (١) هی ئەم گیاندارە ئاوییە. (٢) قاوەیی سوورکار.

sepiolite (sē′pi-ə-līt´), ***n.*** = meerschaum.

sepoy (sē′poi), ***n.*** سوپایی: سەربازێکی هیندی لە سوپای ئینگلیزیدا.

seppuku (se´pōō′koo), ***n.*** = hara-kiri.

seps (seps), ***n.*** (١) مارێکی ژەهراوییە.
(٢) skink .

sepsis (sep′sis), ***n.*** خوێن پیسی (نەخۆشی)؛ بۆگەن بوونی خوێن؛ ژەهراوی بوونی خوێن.

sept (sept), ***n.*** خێڵ؛ هۆز؛ تیرە.

Sept- (sept), = September.

septa (sep′tə), ***n.*** *plural of* septum.

septal (sep′t'l), ***adj.*** پەردەیی؛ دیواری.
(ووشەی " septum " ببینە).

septarium (sep-târ′i-əm), ***n.*** بەردەگەچی درز درزاوی بە کاربۆناتی کالسیۆم پڕکراوە.

septate (sep′tāt), ***adj.*** پەردەی جیاکەرەوەدار (گیانەوەرناسی، ڕووەکناسی)؛ بە پەردە جیاکراوە.

septem- (sep′tem), پێشگرێکە بەمانای: حەوت؛ حەوتەم:
(septempartite)

September (sep-tem′bēr, səp-tem′bēr), ***n.*** *Abbr.* Sept., ڕەزبەر؛ مشتاخان؛ مانگی نۆهەمی ساڵنامەی ڕۆژاوایی.

septempartite (sep´tem-pär′tīt), ***adj.*** حەوت بەشی؛ حەوت پارچەیی.

septenarius, دێڕە هۆنراوەیەکی لاتینی یا یۆنانی حەوت خشتەکی.

septenary (sep′tə-ner´i), ***adj.*** (١) ژمارە حەوت؛ حەوتی.
(٢) حەوت دانەیی؛ حەوت کەسی؛ دەستەی حەوتی.
(٣) septennial .
n. (١) حەوت؛ ژمارە حەوت
(٢) حەوت ساڵ؛ ماوەی حەوت ساڵی (بە دەگمەنیش حەوت هەفتەیی یا ڕۆژی).
(٣) دێڕە هۆنراوەی حەوت خشتەکی.

septennial (sep-ten′i-əl), ***adj.*** (١) حەوت ساڵ خایەن؛ حەوت ساڵی؛ حەوت ساڵانە. (٢) هەر حەوت ساڵ جارێك ڕوودەدات یا دەکرێت؛ حەوت ساڵی؛ حەوت ساڵانە.
n. ڕووداوێکی حەوت ساڵی؛ شتێکە هەر حەوت ساڵ جارێك ڕوودەدات.
-septennially ***(adv.)***.

septentrion (sep-ten′tri-ən), ***n.*** [Archaic], باکوور؛ ناوچەکانی باکوور.
-septentrional ***(adj.)***.

septet, septette (sep-tet′), ***n.*** (١) دەستەی حەوت کەسی یا شتی.
(٢) (ا) ئاوازی حەوت ئامێری یا حەوت گۆرانی بێژی.
(ب) ئەم حەوت مۆسیقاژەنە یا گۆرانی بێژە؛ تیپی مۆسیقای حەوت کەسی.

septi-, sept- (sep′ti), پێشگرێکە بەمانای: (ا) حەوت؛ حەوتەم:
(septilateral)
(ب) بۆگەن؛ ڕزیو: *(septicemia)* .
(ج) پەردەی جیاکەرەوە؛ دیواری ناوبەین.

septic (sep′tik), ***adj.*** (١) بۆگەن؛ پیس.
(٢) بۆگەنکەر؛ پیسکەر؛ ڕزێنەر.

n. ماددەی بۆگەنکەر یا پیسکەر.

septicemia, septicaemia (sep´tə-sē′mi-ə), *n* بۆگەن بوونی خوێن؛ ژەهراوی بوونی خوێن. (هەروەها پێشی دەوترێ: " saremia " و " blood poisoning " ووشەی " sepsis " ببینە).

septicidal (sep´tə-sī′d'l), *adj.* قلیشاوەتەوە بە درێژایی پەردە یا دیوارەکەی (میوە، تۆو، کەلوو)؛ شەق بردوو: *(a ~ fruit)* .

septicity (sep-tis′ə-ti), *n.* (١) بۆگەنی؛ پیسی.
(٢) (ا) بۆگەن بوون؛ پیس بوون.
(ب) بۆگەنکەری؛ پیسکەری.

septic sore throat, = strep throat.

septic tank, تانکی پیسایی؛ تانکی ئاودەست (پیسایی توالێت و شتی تری تێدا کۆدەبێتەوە و دەڕزێنرێ).

septilateral (sep´tə-lat′ēr-əl), *adj.* حەوتلا

septillion (sep-til′yən), *n.* سێپتیلیۆن: (ا) ژمارەیەکە بریتی‌یە لە یەک و بیست و چوار سفر (لە ئەمەریکا و فەرەنسا).
(ب) ژمارەیەکە بریتی‌یە لە یەک و چل و دوو سفر (لە ئینگلتەرە و ئەڵمانیا).

septimal (sep′ti-məl), *adj.* حەوتی؛ تایبەتی بە ژمارە حەوت.

septuagenarian (sep´choo-ə-ji-nâr′ri-ən), *adj.* کەسێکی حەفتا ساڵە؛ کەسێکە تەمەنی لەنێوان حەفتا و هەشتا ساڵدا بێت.

adj. (١) حەفتا ساڵە؛ تەمەن نێوان حەفتا و هەشتا ساڵی؛ حەفتایی.
(٢) تایبەتی بە خەڵکی تەمەن حەفتا ساڵ.

septum (sep′təm), *n.* پەردەی جیاکەرەوە (گیانەوەرناسی، ڕووەکناسی)؛ دیواری ناوبەین: *(The nostrils are divided by a ~ .)* .

septuple (sep′too-p'l, sep-tū′p'l), *adj.* (١) حەوت؛ لە حەوت پێکهاتوو. (٢) حەوت ئەوەندە.

v.t. لە حەوت دان؛ حەوت ئەوەندە کردن.

septuplet (sep′too-p'l-it´, sep-tū′p'l-it´), *n.* (١) حەوت دانە؛ حەوت (٢) یەکێك لە حەوت منداڵی بە یەك سك لەدایکبوو.
(٣) (*pl*) حەوتە؛ حەوت منداڵی بە یەك سك لەدایکبوو.

sepulcher, sepulchre (sep′'l-kēr), *n.* (١) گۆڕ؛ قەبر
(٢) جێی شتی پیرۆز هەڵگرتن (بەتایبەتی لە قوربانیگای کڵێسەدا).

v.t. ناشتن؛ گۆڕکردن.

the Holy sepulcher, گۆڕی عیسا.

sepulchral, (١) تایبەتی بە گۆڕ؛ تایبەتی بە ناشتن.
(٢) لە گۆڕ دەچێت؛ تاریك و نوتەك؛ ناخۆش
(٣) غەمگین (دەنگ، ئاوان)؛ دڵگیر.

sepulchre (sep′'l-kēr), *n.* [British spelling], = sepulcher.

sepulture (sep′'l-chēr), *n.* (١) ناشتن؛ گۆڕکردن
(٢) [Archaic]، sepulcher .

sequacious (si-kwā′shəs), *adj.* (١) شوێن کەوتوو؛ گوێ ڕایەڵ؛ حەز بە شوێن کەوتن یا پاشکۆیەتی کەر؛ ملکەچ؛ لاساییکەرەوە؛ کلکی.
(٢) بە ڕیز و ڕێك و پێکی کراو.

-sequaciously *(adv.)* ; sequacity *(n.)*.

sequel (sē′kwəl), *n.* (١) پاشکۆ؛ پاشینە؛ پاشبەند.
(٢) پاشکۆی بەرهەمێکی وێژەیی یا چیرۆکی. (٣) ئەنجام.

sequela (si-kwē′lə), *n.* نەخۆشی پاشکۆ: نەخۆشی‌یەکە کە لە نەخۆشی‌یەکی ترەوە داکەوتبێتەوە.

sequence (sē′kwəns), *n.* (١) بەرودوایی؛ ڕستە؛ یەك لەدوای یەك.
(٢) ڕیز؛ سەرە.
(٣) زنجیرە (بەتایبەتی هی شتی نەپچڕاوی چوونیەك): *(a sonnet ~)* .
(٤) سێ کاغەزی یەك لەدوای یەکی پێزنك (قومار، یاری).
(٥) ئەنجام (٦) زنجیرە وێنەی نەپچڕاوی فیلمێکی سینەما.
(٧) سروودی ئاینی (کڵێسە).

in sequence, بەرودوا؛ بە ڕیز؛ بەڕوودوای یەکتری.

sequent (sē′kwənt), *adj.* (١) داهاتوو؛ ئاینده؛ هی دوایی؛ لە دوا. (٢) ئەنجامی.

n. ئەنجام.

sequential (si-kwen′shəl), *adj.* (١) sequent .
(٢) زنجیرەیی؛ بەرودوایی.

sequester (si-kwes′tēr), *v.t.* (١) جیاکردنەوە (لە خەڵك)؛ دوورخستنەوە: *(The judge ~ed the jury.)* .
(٢) دەستبەسەرداگرتنی شتوومەك (هەتا قەرزدانەوە).
(٣) دەستبەسەرداگرتن (لەلایەن میری‌یەوە).
(٤) کشانەوە بۆ کونجێك:
(He ~s himself in his study every afternoon.)

sequestered (si-kwes′tērd), *adj.* جیاکراوە؛ جیا؛ گۆشەگیر؛ پەناگر؛ دوور؛ چەپە.

sequestrate (si-kwes′trāt), *v.t.* (١) دەستبەسەرداگرتن (لەلایەن میری‌یەوە). (٢) [Archaic]، sequester .

-sequestrator *(n.)*.

sequestration (si-kwes′trā′shən), *n.* (١) جیاکردنەوە؛ دابڕین؛ دوورخستنەوە. (٢) (ا) دەستبەسەرداگرتن (هەتا قەرزدانەوە).
(ب) دەستبەسەرداگرتن (لەلایەن میری‌یەوە).

sequestrectomy (sē´kwes-trek′tə-mi), *n.* لێکردنەوەی تەڵەزمە ئێسقانی مردوو لە ئێسقانی زیندوو (نەشتەرگەری).

sequestrum (si-kwes′trəm), *n.* تەڵەزمە ئێسقانی مردووی جیابووەوە لە ئێسقانی زیندوو.

sequin (sē′kwin), *n.* (١) پارەیەکی ئاڵتوونی ئیتاڵی کۆنە.
(٢) پوولەکە (کە جل و بەرگی ژنانی پێ دەڕازێنرێتەوە).

sequined, sequinned, بە پوولەکە ڕازاوە؛ پوولەکاوی.

sequoia (si-kwoi′ə), *n.* سکۆیا: جۆرە درەختێکی زۆر زل کالیفۆرنیایە لە توخمی کاج.

serac (sā′rak′), *n.* بارستایی‌یەکی زل سەهۆڵە بەسەر ڕوباری سەهۆڵەوە.

seraglio (si-ral′yō, se-räl′yō), *n.* کۆشکی سوڵتان یا پاشای تورکی؛ سەرا.

serai (sə-rä′i), *n.* سەرا؛ کۆشکی سوڵتان یا پاشای تورکی.

serape, sarape (se-rä′pi), *n.* = poncho 1.

seraph (ser′əf), *n.* سێراف: فریشتەیەکە لە بەرزترین چینی فریشتە (ئاین).

-seraphic ; seraphical *(adj.)* ; seraphically *(adv.)*.

seraphim (ser′ə-fim´), *n. alternative plural of* seraph.

Serb (sūrb), *n. & adj.* = Serbian.

Serbian (sūr′bi-ən), *adj.* سربی (گەل، کلتوور، زمان)؛ تایبەتی بە سربیا.

n. (١) سربی؛ هاونیشتمانی‌یەکی سربیا (لە یوگۆسلاڤیا).
(٢) زمانی سربی؛ سربی.

sere (sêr), *n.* ئەو گۆڕینانەیە کە بەسەر ڕووەکێکدا دێت لە سەرەتاوە تا دوایی.

sere (sêr), *adj.* [Poetic], سیس؛ هەڵقرچاو؛ هەڵپرووکاو؛ ووشکەوەبوو (ووشەی " sear " ببینە).

serenade (ser´ə-nād′), *n.* ئاوازێکی مۆسیقایە دڵدارێك بە شەو بۆ دڵدارەکەی لێ دەدات لەبەر پەنجەرەیەکدا.

v.t. & v.i. ئاوازی مۆسیقالێدان بۆ دڵدار بە شەو لەبەر پەنجەرەیەکدا؛ گۆرانی بۆ ووتن؛ لاواندنەوە.

serenata (ser´ə-nä′tə), *n.* (١) پارچەیەك مۆسیقا و گۆرانی‌یە دەربارەی ژیانی لادێ. (٢) پارچەیەك مۆسیقای ئۆرکسترایە.

serendipity (ser´ən-dip′ə-ti), *n.* بەهرەی شتی خۆش و باش دۆزینەوە بە ڕێکەوت.

serene (sə-rēn′), *adj.* (١) سایەقە؛ ڕوون: *(a ~ sky)* .
(٢) ئاسوودە؛ هێمن؛ کپ؛ کش و مات؛ خامۆش؛ بێ دەنگ؛ پڕ ئاسوودە:

(a ~ look, smile, temper, life, etc.)

(۲) [S-]. خاوەن شکۆ؛ بەڕێز؛ نازناوی ئەندامانی هەندێ خێزانی شازادەی ئەوروپایییە *(His ~ Highness)* .

n. [Rare or Poetic], ئاسمانی ڕوون؛ سایەقەی سامال؛ دەریای ڕوون.

-srenely *(adv.)* ; sereneness *(n.)*.

srenity (sə-rən′ə-ti), ***n.*** (۱) ئاسوودەیی؛ هێمنی؛ خامۆشی؛ پڕ ئاسوودەیی؛ کپی؛ کش‌وماتی؛ بێ دەنگی.

(۲) ڕوونی (ئاسمان، ئاو)؛ ڕۆشنی.

(۳) [S-]. بەڕێزی نازناوی ئەندامانی هەندێ خێزانی شازادەی ئەوروپایییە.

serf (sũrf), ***n.*** (۱) بەندە؛ کۆیلە؛ بەند.

(۲) مسکێن. (۳) کەسێکی چەوساوە.

serfage (sũr′fij), ***n.*** **= sefrdom.**

serfdom (sũrf′dəm), ***n.*** (۱) بەندەگی؛ بەندایەتی؛ کۆیلەیی؛ بەندەگەری؛ ڕژێمی بەندایەتی. (۲) مسکێنی.

serfhood (sũrf′hood′), ***n.*** بەندگەل؛ بەندان.

serge (sũrj), ***n.*** سەرج: کالایەکی خوری قایمە (دەستە جلی لێ دروست دەکرێت)

sergeant (sär′jənt), ***n.*** (۱) بەردەستی دەرەبەگ لەکاتی جەنگدا.

(۲) **sergeant-at-arms** . (۳) چاوەشی پۆلیس. (٤) چاوەش (سوپا).

sergent-at-arms (sär′jənt-ət-ärmz′), ***n.*** ئەفسەری ئاسایش (لە دادگا یا ژووری پەرلەماندا)؛ لێپرسراوی ئاسایش (لە هەمان شوێندا).

sergeant fish, جۆرە ماسییەکی میلدارە.

sergeant major, باش چاوەش.

serial (sêr′i-əl), ***adj.*** (۱) زنجیرەبەست؛ بە ڕیز؛ یەك لەدوای یەك؛ ڕیز: *(~ numbers)* .

(۲) زنجیرەیی (چیرۆك، پەرتووك)؛ بە زنجیرە بلاوکراوە.

(۳) تایبەتی بە بلاوکراوەی زنجیرەیی.

n. (۱) (ا) چیرۆك یا پەرتووکی زنجیرەیی (لە گۆڤاردا یا لەسەر تەلەفزیۆن).

(ب) ئەلقەیەکی ئەم زنجیرەیە. (۲) گۆڤار.

serialize (sêr′i-ə-līz′), ***v.t.*** بلاوکردنەوە لە شێوەی زنجیرەدا.

serially (sêr′i-əl-i), ***adv.*** بە ڕیز؛ یەك لەدوای یەك.

serial number, ژمارەی زنجیرەیی؛ ژمارە لە زنجیرەدا؛ ژمارە:

(~s are given to soldiers and engines to indentify them.)

seriate (sêr′i-it), ***adj.*** زنجیرەبەستوو؛ ڕیز ڕیز؛ ڕیزکراو؛ بە ڕیز ڕێکخراو.

seriatim (sêr′i-ā′tim, ser′i-ā′tim), ***adv.*** **= serially.**

sericeous (si-rish′əs), ***adj.*** (۱) ئاوریشمی.

(۲) تووکن (گەلاو میوەو بەر)؛ تووکی نەرمدار؛ تووکاوی.

sericin (ser′i-sin′), ***n.*** ماددەیەکی لینجی جەلاتینییە لە ئاوریشم دەردەهێنرێت

sericulture (ser′i-kul′chēr), ***n.*** کرمی ئاوریشم پەروەردەکردن بۆ بەرهەمهێنانی ئاوریشم.

seriema (ser′i-ē′mə, ser′i-ā′mə), ***n.*** (۱) باڵندەیەکی بەرازیلییە لە توخمی قولنگ (۲) باڵندەیەکی ئەرجەنتینی وەك ئەم باڵندەیەیەو بچووکتر.

series (sêr′iz), ***n.pl.*** (۱) زنجیرە؛ ڕیز؛ ڕستە؛ چەند:

(a ~ of accidents, victories, defeats, etc.)

(۲) زنجیرە شتی پەیوەندیدار؛ ڕستە.

(۳) زنجیرە (ژمارەو پێوان)؛ زنجیرەبەست.

(٤) زنجیرە ووشە یا ووتەی هاوتای ڕستەیەك (ڕێزمان).

serif (ser′if), ***n.*** کلکە تیپ: هێلێکی باریکە وەك کلك دەکرێ بۆ سەر یا ژێری هەندێ تیپی وەك M یا S (چاپەمەنی).

serin (ser′in, sêr′in), ***n.*** باڵندەیەکی زەردی ئەوروپایییە لە توخمی فیسقە

serine (ser′ēn, sêr′in), ***n.*** ترشێکی ئەمینییە لەگەڵێك پرۆتینێدا هەیە (کیمیا)

serious (sêr′i-əs), ***adj.*** (۱) توندگیر؛ سەنگین؛ توندوتیژ؛ سوور لەسەر مەبەست؛ مەنگ: *(a ~ man)* .

(۲) مۆن؛ مڕومۆن؛ گرژ؛ مڕومۆچ: *(a ~ face)* .

(۳) (ا) ڕاستی نەك گاڵتە؛ بەدڵ؛ بێ گاڵتە.

(ب) کاریگەر؛ کۆششکەر؛ بە دڵ هەوڵدەر: *(a ~ worker)* .

(٤) گرنگ؛ سەخت: *(a ~ matter)* .

(٥) ترسناك؛ پڕ مەترسی؛ سامناك؛ ستەم؛ مەترسیدار؛ پەرێشان:

(a ~ illness, situation, etc.)

seriously (sêr′i-əs-li), ***adv.*** (۱) بەدڵ؛ بە ڕاستی؛ بە گەرمی؛ بەبێ گاڵتە؛ بە توندی؛ بە دڵو بە گیان.

(۲) بە شێوەیەك کە مەترسی لێ بکرێ: *(He is ~ ill.)* .

seriousness (sêr′i-əs-nis), ***n.*** (۱) بە توندی گرتن؛ سووربوون لەسەر مەبەست. (۲) بە ڕاست بوون نەك بە گاڵتە. (۳) مەترسی؛ ترسناکی؛ سامناکی.

in all seriousness, بەبێ گاڵتە؛ بە ڕاستییەوە؛ بەدڵ؛ بە توندی.

serjeant (sär′jənt), ***n.*** [British spelling], **= sergeant.**

sermon (sũr′mən), ***n.*** (۱) پەندو ئامۆژگاری ئاینی (کە لە مزگەوتو کڵێسەدا مەلا یا قەشە دەیخوێنێتەوە)؛ ووتاری ئاینی.

(۲) پەندو ئامۆژگاری دەربارەی ڕەفتارو ئەرکی سەرشان (بەتایبەتی هی ووشكو ناخۆش).

-sermonic; ermonical *(adj.)*.

sermonize (sũr′mə-nīz′), ***v.t. & v.i.*** (۱) پەندی ئاینی خوێندنەوە (لە مزگەوت یا کڵێسەدا). (۲) ئامۆژگاری کردن (بەتایبەتی بە جۆرێك کە بۆنی سەرزەنشتی لێ بێت)؛ تەمێ کردن.

-sermonizer *(n.)*.

Sermon on the Mount, پەندی سەر شاخەکە: پەندو ئامۆژگارییەکەی عیسایە بۆ خەڵکەکەی (کە ناوکرۆکی ئاینی خاچ پەرستییە).

sero- (sêr′ō, sêr′ə), پێشگرێکە بەمانای: زەرداوی خوێن:

(serology)

serology (si-rol′ə-ji), ***n.*** زانستی زەرداوی خوێن.

-serologic ; serological *(adj.)* ; serologist *(n.)*.

serosa, = serous membrane.

serosity (si-ros′ə-ti), ***n.*** (۱) شلەی ناو جومگەکانی لەش.

(۲) لە زەرداوی خوێن چوون.

serotine (ser′ə-tin, ser′ə-tīn′), ***adj.*** درەنگ گوڵ کردوو؛ درەنگ پێگەیشتوو (ڕووەك).

serotinous (si-rot′ə-nəs), ***adj.*** **= serotine.**

serous (sêr′əs), ***adj.*** (۱) لە زەرداوی خوێن دەچێت؛ ئاوی تێدایە.

(۲) شل؛ ئاوی.

serous membrane, پەردەی تەنکی شلە دەردەری بۆشایی ناولەش.

serow (ser′ō), ***n.*** جۆرێکە لە بزنە کێوی.

serpent (sũr′pənt), ***n.*** (۱) مار؛ ماری؛ ژەهراوی؛ ئەژدیها.

(۲) کەسێکی ناپاكو نهێنگرو نۆینباز.

(۳) فیشەکە شێتەیەکی مار ئاسایی، واتە پێچ پێچۆکە.

(٤) شەیتان (ئینجیل). (٥) ئامێرێکی دارینی فووپیاکردنی مۆسیقای کۆنە.

serpentine (sũr′pən-tēn′, sũr′pən-tīn′), ***adj.*** (۱) مارین؛ ماری؛ لەمار دەچێت. (۲) ناپاك؛ نۆینباز؛ فێڵباز؛ پیس.

(۳) پێچ پێچۆکە؛ لوول.

n. بەردەمار: بەردێکی سەوزی پنکەپنکەیە وەك کاژی مار.

serpiginous (sēr-pij′ə-nəs), ***adj.*** بلاوبووەوە (وەك هەندێك نەخۆشی پێست)؛ خشۆك؛ تەشەنەکەر. (ووشەی دوایی ببینە).

serpigo (sēr-pī′gō), ***n.*** نەخۆشییەکی پێستی تەشەنەکەرە.

serranid (ser′ə-nid′), ***n.*** جۆرە ماسییەکە قەراغی پوولەکەکانی تیژو گرنج گرنجن.

adj. تایبەتی بەم جۆرە ماسییە.

serranoid (ser'ə-noid'), *adj. & n.* = serranid.
serrate (ser'āt, ser'it), *adj. Also* serrated, گرنج گرنج؛ دانەدار؛ دان داناوی؛ مشاری: *(~ leaves ; a ~d knife)* .
serration (se-rā'shən), *n.* (١) گرنج گرنجی؛ دانەداری؛ دان دانی؛ مشارێتی. (٢) ددان (وەك هی مشارو چەقۆی دەم مشاری)؛ گرنج؛ نووك.
(٣) ریزە ددان (مشار، دەمی چەقۆی مشاری).
serried (ser'id), *adj.* چڕ (ریزە سەرباز یا درەخت)؛ تێکچڕاو؛ تێکترنجاو
serriform (ser'ə-fôrm'), *adj.* = serrate.
serrulate (ser'oo-lāt'), *adj. Also* serrulated, ددانی ووردی هەیە (وەك هەندێك مشار)؛ گرنجەکانی ووردن.
serrulation (ser'yoo-lā'shən), *n.* (١) ددانی ووردداری (وەك هەندێك مشار)؛ گرنج ووردی؛ ددان ووردی.
(٢) یەکێك لەم ددان یا گرنجە ووردانە.
(٣) ریزە ددان یا گرنجی وورد.
serry (ser'i), *v.t.* تێخزان؛ تێکچڕان؛ تێ ترنجان.
serum (sêr'əm), *n.* (١) زەرداوی خوێن: بریتییە لە شلاوی خوێن کە خرۆکە سوورو سپییەکانی تێدا نییە. (٢) whey .
(٣) شلاوی سەوزەوات.
serval (sūr'vəl), *n.* پشیلە پڵنگ: پشیلە کێوییەکی لاق درێژی بەلەکە، واتە پنکەپنکەیە
servant (sūr'vənt), *n.* (١) بەردەست؛ خزمەتکار؛ خزمەتچی.
(٢) بەندە؛ کۆیلە. (٣) civil servant .
(٤) نۆکەر: *(your obedient ~)* .
serve (sūrv), *v.t.* (١) بەردەستی کردن؛ خزمەت کردن؛ نۆکەری کردن.
(٢) (ا) ئامادەکردن و پێشکەش کردن *(He ~d tea to his guests.)* .
(ب) بەردەستی کردن لە چێشتخانەدا؛ خواردن بۆ مێنان.
(ج) نان تێکردن؛ خواردن تێکردن: *(She will ~ dinner at seven.)* .
(٣) خزمەت کردن (کڕیار لە فرۆشگادا)؛ یارمەتیدان؛ داوا جێبەجێکردن:
(to ~ the customer, the public, etc.)
(٤) (ا) بەرەوپێدان؛ خزمەت کردن:
(He ~d his country as a great statesman.)
(ب) پەرستن؛ خزمەت کردن: *(He ~s God, not man.)* .
(٥) سەربازی کردن؛ شەڕ بۆ وولات کردن
(٦) کات بردنەسەر (بەندیخانە، سوپا): *(He ~d two years in jail.)* .
(٧) کار هەڵسووڕاندن؛ پێ هەڵسان؛ ئەرك بینین؛ خزمەت کردن؛ کردن:
(He ~d three terms in Congress.)
(٨) شیان؛ بەس بوون؛ باش بوون؛ گونجان:
(One nail will ~ my purpose.)
(٩) بەکارهێنران: *(One hospital ~s the entire city.)* .
(١٠) لێ پەڕین: *(The buck ~d the doe.)*
(١١) ئیش بۆ کردن؛ بۆ باش بوون:
(His cunning ~d him well. ; My memory ~s me well.)
(١٢) تۆڵەلێکردنەوە: *(Punish her : it will ~ her right.)* .
(١٣) بە شێوەیەکی تایبەتی ڕەفتار لەگەڵ کردن.
(١٤) پێ ڕاگەیاندن (فەرمانی دادگا بەتایبەتی داوالێکردن بۆ هاتنە دادگا).
(١٥) سێرڤ لێدان (یاری تەنس و باڵە).
(١٦) بە تەل دەورگرتنی پەت یا گوریس بۆ قایمی.
(١٧) تفەنگ تەقاندن یا چاك کردنەوە.
v.i. (١) بەردەستی کردن؛ بوون بە بەردەست یا خزمەتکار؛ بوون بە نۆکەر.
(٢) لە سوپادا بوون؛ سەربازی کردن: *(He ~d in the army.)* .
(٣) کار هەڵسووڕاندن؛ ئەرك بینین:
(to ~ on a committee ; She ~s in Congress now.)
(٤) بەکارهێنران؛ بەکارهاتن.
(٥) شیان؛ بەس بوون؛ بەکارهاتن: *(This nail is too short to ~)* .
(٦) بەردەستی کردن لە چێشتخانەدا.
(٧) گونجان؛ باش بوون بۆ.
(٨) سێرڤ لێدان (یاری تەنس و باڵە).
(٩) یارمەتیدانی قەشە لە بەرنوێژیدا.
n. سێرڤ (یاری تەنس و باڵە)؛ نۆبەو ماف و شێوەی سێرڤ لێدان.
serve one right, شایستەی ئەو سزایەیە کە دراوە؛ سزاکەی پڕ بە پێی خۆیەتی؛ هەقی خۆیەتی.
server (sūr'vēr), *n.* (١) یاریدەدەری قەشە لە بەرنوێژیدا.
(٢) سێرڤ لێدەر (یاری تەنس و باڵە).
(٣) (ا) بەردەستی چێشتخانە. (ب) بەردەست؛ خزمەتکار.
(٤) سینی (بۆ چاو خواردەمەنی).
service (sūr'vis), *n.* (١) خزمەت؛ خزمەتگوزاری؛ خزمەتکاری؛ خزمەتچێتی.
(٢) مووچەخۆری میری؛ فەرمانبەری؛ فەرمانبەرێتی: *(public ~)* .
(٣) (ا) سوپا؛ هێزی چەکدارو سەربازو ئەفسەرەکان.
(ب) هێزە چەکدارەکانی ئەمەریکا:
(He was in the ~ for three years.)
(٤) کار هەڵسووڕان؛ کارگوزاری؛ خزمەت؛ خزمەتگوزاری:
(professional ~s ; repair ~)
(٥) [Rare or Archaic]، ڕێزو دڵسۆزی (بۆ دڵدارێك)؛ دەربەست.
(٦) خواپەرستی (لەڕێی نوێژو ڕۆژو ئیشی چاکەوە).
(٧) (ا) نوێژی بە کۆمەڵ.
(ب) نەریتی ئاینی یا کۆمەڵایەتی: *(Church ~ ; marriage ~)* .
(٨) چاکە؛ پیاوەتی؛ یارمەتی. (٩) سوود؛ کەڵك.
(١٠) شێوە یا چاك و خراپی بەردەستی (چێشتخانە، ئوتێل، چایخانە):
(The food was good but the ~ was poor.)
(١١) تاقمی کەوچك و چەتاڵی سەر مێزی نانخواردن: *(breakfast ~)*
(١٢) بەرژەوەندی؛ کارگوزاری؛ خزمەتگوزاری:
(telephone ~ ; electric ~ ; postal ~)
(١٣) شێوەی پێشکەش کردنی ئەم خزمەتگوزارییە.
(١٤) باش و خراپی ئەم خزمەتگوزارییە: *(Our telephone ~ is good.)*
(١٥) ئەو خزمەتەیە کە فرۆشیار پێشکەشی دەکات بە کڕیار (وەك بۆ بژاردن و چاك کردنەوەی فرۆتەنی خراپ و شکاو...هتد).
(١٦) (ا) سێرڤ (یاری تەنس و باڵە)؛ نۆرەو شێوەی سێرڤ لێدان.
(ب) تۆپ لەکاتی سێرڤ لێداندا.
(١٧) لێ پەڕین؛ لێچوونی گیانداری نێر لە مێ.
(١٨) پێ ڕاگەیاندنی فەرمانی دادگا (بە هاتن بۆ دادگا).
(١٩) تەلی پێچراو بەدەوری پەت و گوریسدا بۆ قایمی (کەشتیوانی).
adj. (١) بەکەڵك؛ بەسوود؛ خزمەتی پێ دەکرێت.
(٢) بۆ بەردەست و نیشکەرانی دەزگایەکە نەك بۆ خەڵك:
(a ~ elevator, entrance, etc.)
(٣) سوپایی؛ هی سوپا؛ تایبەتی بە هێزی چەکداران.
v.t. (١) پێشکەش کردنی پێویستییەك بە خەڵك؛ خزمەت کردنی خەڵك:
(One telephone company ~s the entire city.)
(٢) چاك کردنەوە (مەکینەکاری)؛ چاك کردن؛ بەردەوامی پێدان؛ سازکردن (مەکینە)؛ ڕۆن و پلاك...هتد گۆڕین (ئوتومبیل): *(to ~ a car)* .
(٣) لێ پەڕین؛ لێچوون (گیانداری نێر لە مێ).
at one's service, (١) ئامادەبوون بۆ بەردەستی کردن و یارمەتی و هاوکاری: *(I am at your service.)* .
(٢) ئامادەبوون بۆ بەکارهێنان؛ لەبەردەستدابوون.
of service, بەکەڵك؛ سوودبەخش:
| Is he (it) of any service to you? |
service (sūr'vis), *n.* دارێکە بەرێکی بچووکی خڕ یا هەرمێیی دەگرێت و دەخورێت.
serviceable (sūr'vis-ə-b'l), *adj.* (١) بەکەڵك؛ بەسوود؛ باش؛

بەکاردەهێنری. (۲) بەرگەگر؛ قایم: *(a ~ fabric)*.
(۳) [Archaic]، گوێ ڕایەڵ؛ خزمەتگوزار؛ کارگوزار.
-serviceability *(n.)* ; **serviceably** *(adv.)*.
service cap, تەپلەی سوپایی؛ شەپقەی ئەفسەرو سەرباز.
service elevator, ئەسانسێری بەردەستو جانتاو شتومەك (ئوتێلو دەزگای تری وەها).
service entrance, دەزگای بەردەستو کرێکارو شتومەك (ئوتێل، چێشتخانە، فرۆشگای گەورە...هتد).
service charge, مزی بەردەستی یا خزمەت (چێشتخانە، دەزگای بازرگانی)
service dress, بەرگی سەربازو ئەفسەر.
serviceman (sũr′vis-man´), *n.* (۱) سەرباز؛ ئەفسەر
(۲) مەکینەو ئامێر سازکەر یا چاککەرەوە: *(a telephone ~)*.
service station, (۱) gas station.
(۲) کارخانە یا دووکانی ئامێری ئەلەکتریكو مەکینەی شکاو چاك کردنەوەو پارچە کڕین ...هتد.
service tree, دارێکە بەرێکی بچووکی خڕ یا هەرمێیی دەگرێتو دەخورێت.
serviette (sũr´vi-et′), *n.* دەسەسڕی خوان؛ دەستماڵی سفرە.
servile (sũr′v'l), *adj.* (۱) بەندەیی: کۆیلەیەتی؛ تایبەتی بە بەندە: (a ~ class ; a ~ revolt)
(۲) بۆ بەندە شیاو؛ وەك هی کۆیلە؛ بەردەستی *(~ work)*.
(۳) ملکەچ؛ ڕیسوا؛ چاوشۆڕ؛ نۆکەرئاسا: *(~ flattery ; a ~ attitude)*.
(٤) [Archaic]، ژێردەستە؛ نائازاد.
-servilely *(adv.)* ; **servileness** *(n.)*.
servility (sẽr-vil′ə-ti), *n.* بەندایەتی؛ کۆیلەیەتی؛ ڕیسوایی؛ سەرشۆڕی؛ ملکەچی؛ چاوشۆڕی.
serving (sũr′viŋ), *n.* (۱) بەردەستی؛ بەردەستی کردن؛ خزمەت؛ نۆکەری (۲) ئەوەندە خواردن یا خواردنەوەیە کە کەسێك بۆ خۆی تێ دەکات یا بۆی تێ دەکرێت بە جارێك؛ بەشی کەسێك (خواردن یا خواردنەوە): (The food is enough for four - s)
adj. هی خواردن تێکردن؛ هی خواردن تیاخواردن یا پێشکەش کردن: (a ~ dish)
servitor (sũr′və-tẽr), *n.* بەردەست؛ خزمەتکار؛ خزمەتچی؛ نۆکەر.
servitude (sũr′və-to͞od´, sũr′və-tūd´), *n.* (۱) بەندەگەری؛ بەندەگی؛ بەندایەتی؛ کۆیلەیی.
(۲) بێگار؛ کاری زۆرەملێ (بۆ سزادان): *(penal ~)*.
(۳) sasement.
sesame (ses′ə-mē´), *n.* کونجی
sesamoid (ses′ə-moid´), *adj.* لە کونجی دەچێت (توێکاری)؛ کونجییی.
n. ئێسقانێك یا کرکراگەیەکی وەك کونجی.
sesqui- (ses′kwi), پێشگرێکە بەمانای: یەكو نیوێك: (sesquicentennial)
sesquicentennial (ses´kwi-sen-ten′i-əl), *adj.* سەدوپەنجا ساڵی
n. یادی سەدوپەنجا ساڵە.
sesquipedal (ses-kwip′i-d'l, ses′kwi-pē′d'l), *adj.* = **sesquipedalian.**
sesquipedalian (ses´kwi-pə-dā′li-ən), *adj.* (۱) پێ و نیوێك درێژە (۲) زۆر درێژ (ووشە).
(۳) ووشەی زۆر درێژ بەکارهێنەر؛ ووشەی زۆر درێژی تێدایە.
n. ووشەیەکی درێژ.
sessile (ses′il), *adj.* (۱) (ا) بنەکەی یەکسەر بە شتێکەوە نووساوە بەبێ مل یا کلك (گیانەوەرناسی). (ب) چەسپیو؛ ناجوولێت؛ نەبزۆك (گیانەوەرناسی).
(۲) بنەکەی یەکسەر بە قەفەکەوە نووساوە (گەڵا، گوڵ)؛ بێ لاسك: (~ leaves, flowers, etc.)
session (sesh′ən), *n.* (۱) کۆبوونەوەیەك (ئەنجوومەنی پەرلەمان، دادگا...هتد)؛ دانیشتنێك؛ کۆڕێك: *(the morning ~ of Congress, the court, etc.)*
(۲) چەند کۆبوونەوەیەك یا کۆڕێکی ئەنجوومەنێك؛ زنجیرە کۆڕ.
(۳) سەردەمی کۆبوونەوەی ئەنجوومەنێك؛ کایە، خول، یا ماوەی دانیشتنی ئەنجوومەنێك.
(٤) وەرزی قوتابخانە؛ ئەو کاتەی قوتابخانەی تێدا کراوەتەوە (ڕۆژ یا ساڵ: (the summer ~)
(٥) تاقمێك کە بۆ مەبەستێکی تایبەتی کۆبوببێتنەوە؛ کۆڕ: *(a gossip ~)*.
(٦) دادگای تاوان (لە ئەمەریکا): *(the court of ~s)*.
(۷) ماوەی چالاکییەکی تایبەتی؛ کایە؛ نۆرە؛ کۆڕ: *(a recording ~)*
-sessional *(adj.)* ; **sessionally** *(adv.)*.
in session, لە کۆڕگرتندایە؛ لە کۆبوونەوەدایە؛ گیراوە (کۆڕ)؛ کراوەتەوە (قوتابخانە):
[*The court* (Congress) *is in session.; School is in session from September to June.; School is in session from 8:00 A.M. to 3:00 P.M.*]
sesterce (ses′tũrs), *n.* سێستەرس: پارەیەکی کەم بایەخی ڕۆمانی کۆنە وەك فلس.
sestertium (ses-tũr′shi-əm), *n.* سێستەرتیەم: پارەیەکی ڕۆمانی کۆنە هەزار " سێستەرس" ە.
sestet (ses-tet′, ses′tet), *n.* (۱) sextet #2.
(۲) شەش دێڕی دوایی " سۆنیت" ە. (" سۆنیت" بریتییە لە هۆنراوەیەکی چواردە دێڕی کە لە ئیتاڵیاوە داهاتووە).
sestina (ses-tē′nə), *n.* هۆنراوەی شەشی: هۆنراوەیەکە لە شەش بەش پێکهاتووە هەر بەشەیشی لە شەش دێڕ؛ شەش خشتەکی
set (set), *v.t.* (۱) دانیشاندن؛ دانان.
(۲) (ا) کڕکەوتن (مریشك)؛ کڕ.
(ب) هێلکە خستنە ژێر مریشکی کڕەوە یا ناو مەکینەی هەڵهێنانەوە
(۳) خستنەسەر؛ لەسەردانان: *(~ the book on the table.)*
(٤) خستنە جێی خۆی: *(He ~ the wheel on the axle.)*.
(٥) خستنەسەر شوێنێکی تایبەتی (لەش): (He ~ his hand on my shoulder.)
(٦) پێوەنان؛ لێدان: *(She ~ a match to the paper.)*.
(۷) (ا) نووسین؛ تۆمارکردن؛ خستنەسەر کاغەز: *(~ it down on paper.)*.
(ب) ئیمزاکردن.
(۸) کردن؛ والێکردن؛ تێ بەردان: *(He ~ the house on fire.)*.
(۹) چاك کردن؛ چاك کردنەوە؛ ڕاستکردنەوە؛ سازاندن؛ ڕێکخستن.
(۱۰) نانەوە (تەڵە، داو، کاتژمێری ووریاکردنەوە): (to ~ a trap, an alarm clock, etc.)
(۱۱) بایەوان هەڵدان یا کردنەوە: *(to ~ the sails)*.
(۱۲) ڕاستکردنەوە؛ لەسەر ژمارەیەکی تایبەتی دانان (ڕادیۆ، کاتژمێر...هتد)؛ چاك کردن: *(to ~ a watch, an alarm clock, a radio dial, etc.)*
(۱۳) ددانی مشار ڕاستکردنەوە.
(١٤) سفرە ڕاخستن؛ ئامادەکردن (مێزی نانخواردن): *(to ~ the table)*
(۱٥) ئێسقان گرتنەوە؛ ئێسکبەندکردن؛ گرتنەوە: *(to ~ a bone)*.
(۱٦) چەسپاندن (ڕا، بڕیار...هتد).
(۱۷) دەق پێ بەستن (محەللەبی)؛ مەیاندن.
(۱۸) گەوهەر خستنە ئەموستیلە یا کاتژمێرەوە.
(۱۹) تیادانان؛ تێخستن؛ تیا چەسپاندن: (~ the glass in the window.)
(۲۰) قژلوولکەر لە قژ دان؛ تەوقەلێدان.
(۲۱) پاڵ پێوەنان.

(٧) شێوەی وەستانی ئەندامێکی لەش.

(٨) کەرەسەو دیمەن‌و هەموو ئەو شتانەی شانۆی پێ ئامادە دەکرێ:
(He designed the ~ .)

(٩) شەتڵ؛ قەڵەم.

(١٠) تاقم (بەتایبەتی هی هاوپیشە یا هاوخوو)؛ دەستە؛ کۆمەڵ:
(the jet ~ ; a ~ of smugglers)

(١١) (ا) دەستە (شت)؛ تاقم؛ پۆل: *(to arrange in ~s)* .

(ب) تاقمە ئامێر: *(a carpentry ~)* .

(ج) دەستە پەرتووك یا گۆڤاری نووسەرێك لەسەر هەمان باس.

(د) تاقمە قاپ‌و کەوچك‌و چەتاڵ: *(a ~ of dishes)* .

(هـ) تاقمە ددان.

(١٢) دەزگا (تەلەفزیۆن، ڕادیۆ...هتد)؛ ئامێر: *(a television ~)* .

(١٣) دەستە (یاری تەنس).

all set, [Colloq.], ئامادە.

set about, دەستپێکردن.

set against, (١) هاوتاکردن. (٢) بەراوردکردن.
(٣) لێ هاندان؛ کردن بەگژدا؛ تێ بەردان:
(to set one group or person against another)

set apart, (١) خستنەلاوە؛ هەڵگرتن (بۆ دواڕۆژ).
(٢) جیاکردنەوە؛ لێك جیاکردنەوە.
(٣) خستنە بەرچاو (بە جیاکردنەوە)؛ دەرخستن.

set aside, (١) (ا) خستنەلاوە؛ هەڵگرتن (بۆ دواڕۆژ).
(ب) بۆ تەرخان کردن (پارە، کات)؛ بۆ دانان. (٢) جیاکردنەوە.
(٣) فڕێدان؛ نەویستن. (٤) پووچ کردنەوە.

set back, (١) کاتژمێر گەڕاندنە دواوە. (٢) گەڕاندنە دواوە.

set down, (١) دانان؛ خستنەسەر:
(Set it down on the table.)
(٢) تۆمارکردن؛ نووسین؛ خستنەسەر کاغەز.
(٣) دابەزاندن. (٤) وادانان.
(٥) دانەپاڵ؛ خستنەپاڵ.

set forth, (١) وتن؛ بێژان. (٢) بڵاوکردنەوە.

set in, (١) دەستپێکردن (ڕوودان).
(٢) بەرەو قەراغ دەریا هەڵکردن؛ بەرەو کەنار دەریا چوون (ئاو، با).

set off, (١) خستنەسەر ئیش؛ خستنەسەر ڕێ؛ دەستپێکردن.
(٢) وەهاڵێکردن کە دیار بێت یا سەرنج ڕاکێشێ؛ باش دەرخستن
(٣) ڕازاندنەوە.
(٤) بەرامبەرکردن؛ بەرامبەر وەستان.
(٥) تەقاندن؛ تەقاندنەوە: *(to set off a bomb)* .

set on, (١) هاندان؛ تێ کردن؛ تێ بەردان:
(She set her dog on them.)
(٢) هێرش بردنە سەر؛ پەلاماردان.

set out, (١) سنوور بۆ دانان؛ سنوور بۆ دیاری کردن.
(٢) نەخشەکێشان (شار، باخچە...هتد).
(٣) پیشاندان (بۆ فرۆشتن)؛ خستنەپێش چاو.
(٤) ناشتن (شەتڵ).
(٥) دەستپێکردن (گەشت)؛ کەوتنەڕێ؛ ملی ڕێ گرتن.

set to, (١) دەستپێکردن؛ دەست بە ئیش کردن. (٢) دەست بە شەڕ کردن.

set up, (١) (ا) ڕاستکردنەوە؛ بە پێوە دانان.
(ب) بەرزکردنەوە؛ بڵندکردنەوە.
(٢) هەڵدان (چادر، دەوار)؛ دروستکردن (خانوو)؛ پێکەوەنان.
(٣) دامەزراندن؛ دروستکردن؛ دانان:
(to set up a government in exile)
(٤) دەستپێکردن.
(٥) پارەپێدان (بۆ دانانی بازرگانییەك یا کاسبییەك)؛ دامەزراندن:
(to set someone up in a business)

(٢٢) ڕووتێکردن: *(He ~ his face toward home.)* .

(٢٣) (ا) دانان؛ دیاری کردن: *(to ~ a goal)* .

(ب) مێشك خستنەسەر؛ دڵ خستنەسەر:
(to ~ one`s mind or heart on somebody or something)

(٢٤) (ا) دانان (لە شوێنێك یا لەسەر کارێکی تایبەتی):
(We ~ sentris at all the gates)

(ب) دامەزراندن؛ دانان (لەسەر ئیش).

(ج) سنوور بۆ دانان. *(to ~ limits)* .

(د) کات بۆ دانان یا دیاری کردن: *(We have ~ a date fot the ship.)* .

(هـ) دوا کات بۆ دانان: *(to ~ a deadline)* .

(و) دانان (یاسا، پەیڕەوی)؛ چەسپاندن: *(to ~ regulations)* .

(٢٥) (ا) بوون بە نموونە بۆ خەڵك: *(to ~ an example for others)* .

(ب) ڕێگە بۆ (خەڵك) دانان؛ شێواز دیاری کردن:
(The President ~s the tone.)

(٢٦) (ا) ئەرك بەسەردادان؛ کار بۆ دانان.

(ب) دەس بە ئیش کردن.

(٢٧) (ا) لەسەردانان (نرخ، کرێ)؛ بۆ بڕینەوە: *(to ~ the price)* .

(ب) بۆبڕینەوە (سزا) *(The judge ~ the fine at fifty dollars.)* .

(٢٨) خستنەلاوە بۆ هەڵهاتن (هەویر).

(٢٩) دانان (نەخشە، پیلان، ڕێ...هتد).

(٣٠) ڕووکردنە جێی نێچیر (سەگی ڕاو).

(٣١) (ا) ئاواز بۆ دانان: *(to ~ the words to music)* .

(ب) ووشە نووسین یا دانان بۆ ئاواز.

(٣٢) تیپ بۆ دروستکردن (چاپەمەنی).

(٣٣) (ا) دانانی ڕووداوی شانۆنامە لە شوێنێکدا:
(Shakepcare ~ the scene in Venice.)

(ب) ڕێکخستنی دیمەن بە جۆرێکی تایبەتی.

(ج) ئامادەکردن (شانۆ): *(to ~ the stage)* .

v.i. (١) کڕکەوتن (مریشك، باڵندە).

(٢) مەیین؛ خۆگرتن؛ دەق بەستن؛ دەق گرتن:
(The cement ~ after several hours.)

(٣) گرتن (خوم، بۆیە)؛ گرتنەخۆ.

(٤) (~ out ; ~ forth ; ~ off ; ~ forward) ، دەستپێکردن (گەشت)؛
کەوتنەڕێ. (٥) هەڵکردن یا چوون بەرەو

(٦) ئاوابوون: *(The sun ~s in the west.)*

(٧) کزبوون؛ کەم بوونەوە؛ کەم کردن؛ بەناخداچوون.

(٨) وەستان (جل)؛ پێ کردن (جل‌وبەرگ): *(The jacket ~s well.)* .

(٩) [Dial]. دانیشتن.

(١٠) بەرگرتن؛ پێکهاتنی بەر لەدوای لەیەکدان (ڕووەکناسی).

(١١) بەرەو جێی نێچیر ڕوانین (سەگی ڕاو).

(١٢) کەوتنە شوێنێکی تایبەتییەوە؛ لە شوێنێکدا بوون:
(The village is ~ among rolling hills and green fields.)

adj. (١) دانراو؛ دیاریکراو: *(a ~ time)* .

(٢) بڕاوە؛ بڕیاردراو؛ چەسپێنراو (بەپێی پەیڕەو یا یاسا).

(٣) دەسەنقەست؛ بەمەبەست

(٤) هیچی تازەی تێدا نییە؛ دانراوو نەگۆڕاو: *(a ~ speech)* .

(٥) جێگیر؛ چەسپیو؛ نەجووڵ؛ نەبزۆك.

(٦) کەللەڕەق؛ سەرسەخت؛ سوور لەسەر.

(٧) توند؛ مەییو؛ دەق گرتوو.

(٨) ئامادە (بۆ دەستپێکردن بە پێشبڕکێ): *(get ~)* .

(٩) پێکهاتوو؛ دروستکراو؛ پێکهێنراو.

n. (١) بەرەو جێی نێچیر سەیرکردنی سەگی ڕاو.

(٢) مەیین؛ دەق گرتن؛ بەستن؛ توندبوون. (٣) ڕێ؛ ڕێباز؛ ڕوو.

(٤) مەیل؛ ئارەزوو. (٥) نوشتانەوە؛ خواربوون؛ چەمینەوە.

(٦) شێوەی وەستان یا پێ کردن (جل‌وبەرگ)

(٦) نانەوە (نیشان).
(٧) دامەزراندن لە ئیشێکی بەرزدا؛ دەسەلأت پێدان.
(٨) پێشنیازکردن.
(٩) [Colloq.]، خواردنەوە بۆ هێنان یا بۆ کڕین.
(١٠) [Colloq.]، هێنانە جۆش؛ خستنە جۆش.

set upon, پەلاماردان؛ هەڵمەت بردنە سەر؛ هێرش بۆ بردن.

seta (sē′tə), *n.* تووکی زبر یا تیژ (زیندەوەرزانی)؛ تیسك؛ دڕك؛ پژ.

setaceous (si-tā′shəs), *adj.* (١) تیسکن؛ دڕکاوی؛ تووکی زبردار؛ پژدار. (٢) لە تووکی زبر چوو؛ لە دڕك دەچێت.

setback (set′bak′), *n.* (١) نوشوستی؛ تێکشکان؛ دانەدواوە.
(٢) (ا) گەڕانە دواوەی دیوار.
(ب) گەڕانە دواوەی لاسەرووی دیواری باڵەخانە (کە دەبێتە هۆی تەسکبوونەوەی باڵەخانەکە).
(٣) دووری خانوو لە شەقامەوە (بەپێی یاسا).

set chisel, ئەسکەنەی دەم پان.

seti- (sē′ti), پێشگرێکە بەمانای: تیسك؛ تووکی زبر؛ دڕك: (setiferous)

setiferous (si-tif′ēr-əs), *adj.* دڕکاوی؛ تیسکن؛ تووکی زبردار.

setiform (sē′tə-fôrm′), *adj.* = setiferous.

setline (set-līn′), *n.* زنجیرە قولاپێکی ڕاوەماسییە (بەلەمێك ڕایدەکێشێت بەدوای خۆیدا).
(پێشی دەووترێ: "trawl" ، "trawl line" ، "trotline").

set-off (set′ôf′), *n.* (١) لەبری؛ لەجیاتی؛ بەرامبەر؛ پارسەنگ.
(٢) شتێك یا دۆخێکە کە لەبەر جیاوازێتی لەگەڵ شتێك یا دۆخێکی تردا زیاتر دەیخاتە بەرچاو. (٣) شتی ڕازێنەرەوە.
(٤) (ا) داوای بەرامبەر (لەلایەن قەرزارێکەوە بۆ خاوەن قەرز).
(ب) بڕینەوەی قەرزارییەك بەم جۆرە.

setose (sē′tōs, si-tōs′), *adj.* = setaceous.

set-screw (set′skrōō′), *n.* (١) بورغووی ڕاگیرکردن؛ بورغویەکی بێ سەرە دەکرێت بە دووشتدا بۆ نەجووڵانیان.
(٢) بروغووی ڕاگیرکردنی کرژی زەمبەلەك یا سپرینگ.

settee (se-tē′), *n.* (١) تەختەی دانیشتنی درێژی پاڵپشتدار.
(٢) قەنەفەی بچووك یا مام ناوەندی.

setter (set′ēr), *n.* (١) دانەر؛ ڕێکخەر: *(a ~ of rules)*.
(٢) جۆرە سەگێکی ڕاوی تیسکنە.

setting (set′iŋ), *n.* (١) دانان؛ چەسپاندن؛ چاك کردن؛ سازاندن؛ ڕێکخستن. (٢) چوارچێوەی گەوهەر تێخراو (وەك لە ئەموستیلەیەکدا).
(٣) دەورووبەر (هی چیرۆك، شانۆنامە، مرۆڤ)؛ جێ؛ شوێن و کات و دەورووپشتی شتێك یا ڕووداوێك. (٤) دیمەن و دەورووبەری شانۆ و فیلم.
(٥) ئاوازی دانراو بۆ فیلم یا هۆنراوە.
(٦) هێلکەی ژێر مریشکە بەکڕ. (٧) ئاوابوون.

settle (set′'l), *n.* تەختەی دانیشتنی درێژی پاڵپشت بەرزی قوڵ.

settle (set′'l), *v.t.* (١) ڕێك و پێك کردن؛ ڕێکخستن.
(٢) جێگیرکردن؛ چەسپاندن؛ باش دانان.
(٣) جێنشین کردن؛ نیشتەجێ کردن:
(The firm has ~d its employees in nearby houses.)
(٤) ئاوەدانکردنەوە: *(America was ~d by Europeans.)*.
(٥) نیشاندن؛ نیشتن: *(The rain will ~ the dust.)*.
(٦) پالاوتن؛ پوختەکردن.
(٧) هێمنکردنەوە؛ ئارام پێدان؛ هێنانەوە سەرخۆ:
(This medicine will ~ your stomach.)
(٨) [Colloq.]، سەرکوتانەوە؛ بە سەروپۆتەڵاکدا کێشان؛ لێدان.
(٩) چەسپاندن؛ پتەوکردن.
(١٠) دامەزراندن (لەسەر ئیش، کاسبی، ژن بۆ هێنان).
(١١) بڕینەوە (ناکۆکی)؛ خستن بە لایەکدا؛ یەکلایی کردنەوە؛ ڕێکخستن: *(to ~ an argument, a dispute, disagreement, etc.; They've ~d their differences.)*
(١٢) بڕیاردان (ناکۆکییەك لە دەرەوەی دادگا).
(١٣) دانەوە (قەرز)؛ دان.

v.i. (١) جێگیربوون؛ وەستان؛ نیشتنەوە؛ گیرسانەوە:
(The bird ~d on the wire.)
(٢) گرتنەوە؛ داپۆشین؛ بەسەرا داباڕین:
(Darkness ~d on the troubled city.)
(٣) جێنشین بوون؛ نیشتەجێبوون؛ گیرسانەوە؛ نیشتنەوە (مەجاز):
(They ~d in California.)
(٤) نیشتن؛ نەوین؛ داکەوتن: *(The bridge ~d at one end.)*.
(٥) نیشتن (خڵتە، تلپە):
(The sediments ~d at the bottom of the cup.)
(٦) ڕوون بوونەوە (بە نیشتنی خڵتە)؛ پوختەبوون.
(٧) هێمن بوونەوە؛ هاتنەوە سەرخۆ؛ دامرکانەوە؛ ئارام گرتن.
(٨) (~ with ; ~ on ; ~ upon)، ڕێکەوتن؛ بڕیاردان؛ بڕینەوە (ناکۆکی).
(٩) قەرزدانەوە.
(١٠) چەسپین؛ جێگیربوون؛ جێی خۆ گرتن؛ دەق گرتن.

settle down, (١) جێنشین بوون؛ نیشتەجێ بوون؛ جێگیربوون؛ دامەزراندن و لە ڕاکەڕاك کەوتن (پاش ژنهێنان)؛ دامرکاندنەوە؛ دانیشتن:
(He is now married and settled down.)
(٢) (ا) ئارام گرتن؛ پاڵ لێدانەوە.
(ب) هێمن بوونەوە؛ هاتنەوە سەرخۆ؛ دامرکانەوە.
(٣) بەدڵ دەست بە ئیش کردن یا گوێگرتن: *(to settle down to work)*.

settle for, پێ ڕازی بوون؛ پێ قایل بوون.

settle upon (or on), (١) بڕیار لەسەردان.
(٢) موڵك پێدان یا پێ بەخشین.

settled (set′'ld), *adj.* (١) بڕیاری لەسەر دراوە؛ بڕاوەتەوە:
(a ~ matter)
(٢) جێگیر؛ چەسپیو؛ نەگۆڕ.

settlement (set′'l-mənt), *n.* (١) جێگیربوون؛ چەسپین.
(٢) دامەزران (لەسەر کار، ژنهێنان، کاسبی...هتد)؛ جێی خۆ گرتن لە ژیاندا.
(٣) ئاوەدانکردنەوە؛ ئاوەدان بوونەوە: *(the ~ of a large area)*.
(٤) ئاوەدانی؛ خەڵکی ئاوەدانییەك.
(٥) دێیەکی چەپە؛ ئاواییەکی تەریك.
(٦) ڕێکەوتن (ناکۆکی)؛ بڕینەوە.
(٧) پاکردنەوە (قەرز)؛ دانەوە (قەرز)؛ ڕێکەوتن لەسەر قەرز یا داوایەك.
(٨) (ا) موڵك بەخشین بە کەسێك. (ب) موڵکی بەخشراو.
(٩) دەزگای کۆمەڵایەتی و ڕۆشنبیری گەڕەکی هەژاران.
(١٠) نیشتن (خانوو، پرد)؛ نەوین.

settler (set′lēr), *n.* (١) بڕیاردەر؛ شت بڕینەوە.
(٢) ئاوەدانکەرەوە؛ نیشتەجێی ناوچەیەکی تازە ئاوەدانکراوە؛ نیشتەنی ئاوایی تازە.

settlings (set′liŋz), *n.* خڵتە؛ نیشتوو؛ تلپ؛ تلپە.

set-to (set′tōō′), *n.* (١) شەڕە مستەکوڵە؛ شەڕ؛ بەیەکداهاتن.
(٢) مشتومڕی گەرم.

set-up (set′up′), *n.* (١) شێوەی ڕێکخستن (کەرەسە، مەکینە، شوێن...هتد)؛ نەخشە؛ ڕێك و پێکی.
(٢) بەژن و بالا؛ قەلافەت؛ شێوەی هەڵسان و دانیشتن.
(٣) (*pl.*)، [Colloq.]، کەرەسەی پێکی خواردنەوەی کحول درووستکردن (وەك سەهۆڵ و ئاوی سۆدە...هتد).
(٤) [Slang]، (ا) پێشبڕکێیەکی بە ئاسانی یا بە ساختە براوە (بەپێی ڕێکخستنی پێشەکی)؛ پێشبڕکێیەکە پێشەکی ئەنجامەکەی زانرابێت (لەبەر ساختە تێداکردن و بە دەسەنقەست دۆڕاندنی لایەك)؛ پێشبڕکێی ساختە
(ب) ئەرکێکی بە دەسەنقەست ئاسان کراو؛ کارێکی ئاسان.

seven (sev′'n), *n.* حەوت: ژمارە حەوت.

sevenfold (sev′'n-fōld´), *adj.* (١) حەوتی: حەوت بەشی؛ حەوت بەشە؛ حەوت ئەندامی. (٢) حەوت ئەوەندە.

adv. حەوت ئەوەندە.

seven seas, *Also* Seven Seas, هەموو دەریاکانی جیهان.

seventeen (sev´'n-tēn′), *n. & adj.* حەڤدە.

seventeenth (sev´'n-tēnth′), *n.* (١) حەڤدەهەم: حەڤدەهەمین. (٢) حەڤدەیەك.

adj. (١) حەڤدەهەم: حەڤدەهەمین (٢) حەڤدەیەك.

seventeen-year locust, کوللەیەکی ڕۆژهەلاتی ئەمەریکایە بە کرمۆکەیی لەژێر زەویدا بۆ سیانزە هەتا حەڤدە ساڵ دەژی ئینجا هەراش دەبێت و بۆ ماوەیەکی زۆر کورت لەسەر زەوی دەژی.

seventh (sev′'nth), *n.* (١) حەوتەم: حەوتەمین. (٢) حەوت یەك. (٣) (ا) ئاوازێکی حەوت ئەوەندە بەرزتر یا نزمتر لە ئاوازێکی تر. (ب) ئاوازێکی حەوت پلەیی.

adj. (١) حەوتەم: حەوتەمین (٢) حەوت یەك.

seventh-day (sev′'nth-dā´), *adj.* (١) هی حەوتەم ڕۆژ، واتە شەممە. (٢) شەمموان ئیش ناکات، واتە پشوو دەدات (بەهۆی ئاینەوە).

seventh heaven, (١) ئاسمانی حەوتەم. (٢) ئەوپەڕی شادمانی و ئاسوودەیی: *(I am in the ~ .)*

seventhly (sev′'nth-li), *adv.* حەوتەم (لە ژماردنی هۆ یا خاڵدا).

seventieth (sev′'n-ti-ith), *adj. & n.* (١) حەفتاهەم: حەفتاهەمین. (٢) حەفتایەك.

seventy (sev′'n-ti), *n.* حەفتا

adj. حەفتا

the seventies, حەفتاکان (لە تەمەنی کەسێکدا یا لەسەدەیەکدا).

seven-up (sev′'n-up´), *n.* جۆرە یارییەکی کاغەزە.

sever (sev′ēr), *v.t.* (١) جیاکردنەوە: لێك جیاکردنەوە؛ بەش کردن؛ کەرتکردن (٢) بڕینەوە: لێکردنەوە؛ پچڕاندن: *(to ~ a rope with a knife)* (٣) پچڕاندن (پەیوەندی)؛ بڕین: *(to ~ diplomatic relations)* .

v.i. (١) جیابوونەوە: دابەشبوون. (٢) بڕینەوە؛ پچڕان.

-severable *(adj.).*

several (sev′ēr-əl, sev′rəl), *adj.* (١) جیا: جیاواز (They went their ~ ways.) (٢) چەند: هەندێك: *(~ of the windows were broken.)* .

n. چەند کەسێك یا شتێك

severally (sev′ēr-əl-i, sev′rəl-i), *adv.* (١) بە جیا: بە جیا جیا (٢) یەك لەدوای یەك

severalty (sev′ēr-əl-ti, sev′rəl-ti), *n.* (١) جیاوازی: جیایی. (٢) موڵکی خۆ: زەوی‌وزارو خانووی یەك خاوەن. (٣) خاوەنێتی خۆ: خاوەنێتی بێ هاوبەش.

severance (sev′ēr-əns), *n.* (١) بڕینەوە: لێك کردنەوە؛ جیاکردنەوە؛ دابڕین (٢) جیابوونەوە؛ بڕانەوە؛ پچڕان (پەیوەندی).

severance pay, بەخشیشی لە ئیش خستن: ئەو پارەیەیە کە دەدرێت بە مووچەخۆرێك لەکاتی دەرکردن یا دوایی پێ هێنانی کارەکەیدا.

severe (sə-vêr′), *adj.* (١) مۆن: گرژ: *(~ looks)* . (٢) توندوتیژ؛ بەزەبر؛ دڵڕەق: *(~ treatment)* . (٣) سەخت (ئاووهەوا): *(a ~ winter; ~ weather)* . (٤) گران: قورس؛ سەخت: *(a ~ test of his ability, patience, etc.)* . (٥) سادە؛ ساکار: خاکی: نارازاوە: *(a ~ style)* . (٦) ناخۆش: تیژ *(~ pain)* .

-severeness *(n.).*

severely (sə-vêr′li), *adv.* بە توندوتیژی؛ بە دڵڕەقانە؛ بە توندی.

(You will be ~ punished.)

severity (sə-ver′ə-ti), *n.* (١) توندوتیژی؛ بەزەبری. (٢) دڵڕەقی. (٣) مۆنی؛ گرژی؛ مڕومۆنی. (٤) سەختی: *(the ~ of a climate)* . (٥) ترسناکی؛ مەترسی لێکران: *(the ~ of an illness)* . (٦) سادەیی؛ خاکێتی؛ ساکاری. (٧) شتێکی توندوتیژ (سزا).

sew (sō), *v.t.* دوورین؛ دوورینەوە: *(to ~ a dress)* .

v.i. دروومان کردن؛ جل دوورین.

sew up, (١) دوورینەوە. (٢) [Colloq.]، بڕینەوە بە سەرکەوتوویی و باشی (ڕێکەوتن، پەیمان). (٣) [Colloq.]، قۆرخ کردن (بازاڕ).

sewage (soo′ij, sū′ij), *n.* پیسایی زێراب؛ پیساوی زێراب؛ زێراباو؛ گەنداو.

sewer (soo′ēr, sū′ēr), *n.* زێراب؛ ئاوەڕۆی ژێر زەمین.

sewer (sō′ēr), *n.* جلدروو.

sewer (sōō′ēr, sū′ēr), *n.* سەرەك بەردەستی خوان (لە سەدانی ناوەڕاستدا).

sewerage (sōō′ēr-ij, sū′ēr-ij), *n.* (١) کۆمەڵە زێرابی لێکدراو. (٢) دەرکردنی گواو و پیساو بە زێرابدا. (٣) **sewage**

sewing (sō′iŋ), *n.* (١) جل دوورین؛ جل دروون؛ دروومان. (٢) بەرگی دووراو؛ کالای ئامادە بۆ دروون.

sewing circle, تاقمی جل دوورین: تاقمە ژنێکن پێکەوە جل ئەدوورن (بەتایبەتی بۆ کاری خێرخوایی).

sewing machine, مەکینەی جل دوورین.

sewn (sōn), *alternative past participle of* **sew.**

sex (seks), *n.* (١) زایەندە؛ ڕەگەز (نێر بێت یا مێ)؛ توخم. (٢) نێرو مێیی؛ ئەو تایبەخۆیانەی کە نێرو مێ لەیەك جیادەکاتەوە (٣) ڕاکێشانی نێرومێ بۆ یەکتری. (٤) جووت بوون؛ جووت گرتن: *(He had ~ with her.)* .

the fair (or gentle, weaker) sex, زایەندەی جوان؛ ڕەگەزی جوان؛ ئافرەت؛ ژن.

the sterner (or stronger) sex, زایەندەی بەزەبر یا بەهێز؛ پیاو.

sex- (seks), *Also* sexi-, پێشگرێکە بەمانای: شەش: (sexpartite)

sexagenarian (sek´sə-ji-nâr′i-ən), *adj.* لە تەمەنی شەست ساڵیدایە؛ شەست ساڵە.

n. کەسێکی شەست ساڵە؛ مرۆڤێکی تەمەن شەست ساڵ و بەرەو ژوور

sexagenary (seks-aj´ə-ner′i), *adj.* (١) شەستی؛ تایبەتی بە ژمارە شەست. (٢) بە شەست شەست زیاد دەکات. (٣) **sexagenarian** .

n. کەسێکی شەست ساڵە.

sexagesimal (sek´sə-jes′i-m'l), *adj.* شەستی؛ تایبەتی بە ژمارە شەست.

n. کەرتی شەستی (بیرکاری).

sex appeal, ڕاکێشانی زایەندەی/یا ڕەگەزی؛ دڵفڕێنی؛ جوانی؛ ڕاکێشانی جووت بوون.

sexcentenary (seks´sen-ten′ə-ri), *adj.* شەش سەد ساڵی؛ شەش سەدی.

n. یادی شەش سەد ساڵی.

sex chromosome, کرۆمۆسۆمی ڕەگەز: ئەو کرۆمۆسۆمەیە کە بڕیاری نێرومێیی زیندەوەر دەدات.

sexed (sekst), *adj.* (١) ڕەگەزێکی تایبەتی‌یە؛ نێرە یا مێیە. (٢) باری زایەندەیی لە پلەیەکی تایبەتیدایە (زۆر، کەم، یا مام ناوەندی)؛ ڕاکێشانی ڕەگەزی کەمە یا زۆرە...هتد.

sexennial (sek-sen′i-əl), ***adj.*** (١) شەش ساڵی؛ شەش ساڵ خایەن.

(٢) هەر شەش ساڵ جارێك ڕوودەدات؛ شەش ساڵی؛ شەش ساڵانە.

sex hygiene, تەندرووستی زایەندەیی؛ پاك‌وتەمیزی ڕەگەزی یا جووت بوون (بۆ چاکەی دوو کەسەکە خۆیان‌و کۆمەڵیش).

sexi- (sek′si), = sex-.

sexily (sek′si-li), ***adv.*** بە شێوەیەکی هەوەس هەڵسێنانە؛ بە خرۆشانانە

sexiness (sek′si-nis), ***n.*** پلەی دڵفڕێنی؛ ڕادەی خرۆشان یا هەوەس هەڵسێنی.

sexism (sek′s-iz′m), ***n.*** (١) دژایەتی ئافرەت؛ لایەن نەگرتنی ژن؛ چەوسانەوەو دژ وەستانی ئافرەت.

(٢) جیاکردنەوەو هەڵسەنگانی نابەجێیانەو ئارەزووکاریانەی خەڵك بەگوێرەی نێرو مێیی و هیچی تر.

sexless (seks′lis), ***adj.*** (١) بێ ڕەگەز؛ نە نێرەو نە مێ.

(٢) بێ هەستی جووت بوون؛ سارد؛ بێ ئارەزوو؛ مردوو.

sexology (sek-sŏl′ə-ji), ***n.*** زانستی زاووزێ؛ زایندەزانی.

sexpartite (seks-pär′tīt), ***adj.*** شەش بەشی

sext (sekst), ***n.*** (١) چوارەم نوێژی حەوت نوێژی ڕۆژانەی خاچ پەرستان (کە لە ساتی شەشی ڕۆژدا دەکرێ واتە لە نیوەڕۆدا).

(٢) کاتی ئەم نوێژە، واتە ساتی شەش کە نیوەڕۆ دەگرێتەوە.

sextain (seks′tān), ***n.*** شەش خشتەکی؛ بەشێکی شەش دێڕی هۆنراوە.

sextan (seks′tən), ***adj.*** شەش ڕۆژی؛ شەش ڕۆژ جارێك ڕوودەدات.

n. شەش بەڕۆ؛ تایەکە هەر شەش ڕۆژ جارێك سەر لە نەخۆشەکە دەدات.

sextant (seks′tənt), ***n.*** (١) ئامێری پێوانی دووری گۆشەیی؛ ئامێری دیاری کردنی کەشتی لە دەریادا لەڕێی پێوانی بەرزی گۆشەیی ئەستێرەوە (کەشتی‌یەوان بەکاری دەهێنن).

(٢) [Rare]، شەش یەکە بازنە.

sextet, sextette (seks-tet′), ***n.*** (١) دەستەی شەشی (مرۆڤ، شت)؛ تاقمی شەشی. (٢) (ا) ئاوازی شەش کەسی یا ئامێری.

(ب) تیپی مۆسیقای شەش کەسی؛ شەش کەسی تیپەکە.

sextillion (seks-til′yən), ***n.*** سیکستلیۆن (ا) ژمارەیەکە بریتی‌یە لە یەك‌و بیست‌ویەك سفر (لە ئەمەریکاو فەرەنسا).

(ب) ژمارەیەکە بریتی‌یە لە یەك‌و سی‌وشەش سفر (لە ئینگلتەرەوئەڵمانیا).

sexton (seks′tən), ***n.*** مجەور

sextuple (seks′too-p'l, seks-tū′p'l), ***adj.*** (١) شەشی؛ شەش بەشی. (٢) شەش ئەوەندە.

(٣) کێشەی شەش دەنگی (مۆسیقا).

n. شەش ئەوەندە.

v.t. & v.i. شەش ئەوەندە کردن؛ شەش ئەوەندە زۆربوون.

sextuplet (seks′too-plit, seks-tū′plit), ***n.*** (١) (ا) منداڵێکی شەش هاوزا؛ یەکێك لە شەش منداڵی بە یەك سك لەدایکبوو.

(ب) (*pl.*)، شەشە؛ شەش منداڵی بە یەك سك لەدایکبوو.

(٢) دەستەی شەشی (بەتایبەتی هی هاوجۆر).

sexual (sek′shōō-əl), ***adj.*** (١) ڕەگەزی؛ زایەندی.

(٢) ئەندامی جووت بوونی هەیە؛ یا نێرە یا مێ

(٣) جووت بوونی؛ هی هەوەس یا هەستی جووت گرتن؛ گاناوی.

(٤) زاووزێیی؛ تایبەتی بە سك‌وزا.

sexual intercourse, گان؛ جووت بوون.

(لە کۆندا پێشی دووترا: " sexual commerce ").

sexuality (sek´shōō-al′ə-ti), ***n.*** (١) زایەندی‌یەتی؛ ڕەگەزێتی؛ جیاکرانەوە بەپێی نێرو مێیی.

(٢) بەئالۆشی؛ جۆش‌وخرۆشی؛ خولیای جووت بوون.

(٣) بار یا پلەی ئارەزووی جووت بوون.

sexually (sek′shōō-əl-i), ***adv.*** (١) لەڕووی زایەندە یا ڕەگەزەوە.

(٢) لەڕووی جووت بوونەوە.

(٣) بە جووت بوون؛ بە گان؛ بە گاین.

(٤) لەڕووی زاووزێوە؛ بە سك‌و زا.

sexual organs, ئەندامی جووت بوون؛ ئەندامی زاووزێ؛ کێرو قوز.

sexual relations, جووت بوون؛ گان.

sexual selection, هەڵبژاردنی زایەندەیی؛ هەڵبژاردنی چاکترین هاوسەر بۆ زاووزێ.

sexy (sek′si), ***adj.*** [Slang], هەوەس هەڵسێن؛ هەستی جووت بوون وورووژێنەر؛ بە جۆش‌وخرۆش؛ هێنەرە ئالۆش:
(a -- woman, dress, look, etc.)

sh (sh), ***interj.*** بێ دەنگ بە!، ووسکوت بە!؛ ووس!.

shabby (shab′i), ***adj.*** (١) پەڕپووت؛ لە کەلاوە دەچێت؛ پیس‌وپۆخڵ؛ گەند: ***(a ~ house, ~ surrounding)*** .

(٢) دڕاو؛ شڕ؛ شڕووڕ: ***(~ clothes)*** .

(٣) ڕنتی؛ شڕپۆش؛ شڕە لەبەر.

(٤) هیچ‌وپووچ؛ بێ فەڕ؛ کەم.

(٥) (ا) بەد؛ پیس (ڕەفتار)؛ ناپەسەند: ***(a ~ trick)*** .

(ب) ناڕەوا؛ ناشرین (ڕەفتار):
(a -- treatment of one's parents, friends, employees, etc.)

-shabby *(adv.)* ; shabbiness *(n.)*.

shabuoth (shä-vōō′ōth), ***n. Also* shavuot,** جەژنی خەرمان هەڵگرتن (لای جوولەکە).

shack (shak), ***n.*** کۆختە؛ زنج؛ قۆختە.

shack up, [Slang], (١) شەوبردنە سەر.

(٢) (**with** ~)، لەگەڵدا ژیان؛ بوون بە هاوماڵ یا هاوسەر:
(She shacked up with him.)

shackle (shak′'l), ***n.*** (١) پێوەند؛ کۆت. (٢) کۆسپ؛ بەربەست؛ تەوق.

(٣) ئامێری بەیەکگەیێنەر.

v.t. (١) پێوەندکردن؛ زنجیر کردنە پێ؛ کۆت کردنە قاچ.

(٢) پێکەوەبەستن؛ لێکدان. (٣) بەستنەوە؛ ڕێ لێگرتن؛ بەربەستکردن

shadblow (shad′blō´), ***n.*** = **shadbush.**

shadbush (shad′boosh´), ***n.*** گوێژۆکە: درەختێکی بەرداری بچووکە گوڵێکی سپی‌و بەرێکی ئەرخەوانی ڕەشکار دەگرێت.

shaddock (shad′ək), ***n.*** (١) مزرە میوەیەکە لە توخمی کەبات‌و لیمۆ.

(٢) درەختی ئەم میوەیە.

shade (shād), ***n.*** (١) سێبەر؛ سەهەند؛ فێنکایی.

(٢) تاریکی؛ تاریکایی. (٣) (*pl.*)، شوێنێکی چەپە یا تەریك.

(٤) تاریکایی (وێنە، تابلۆ، نیگار).

(٥) پلەی جیاوازی ڕەنگێك (بەگوێرەی ڕوونی‌و تاریکی): ***(~s of blue)***

(٦) (ا) جیاوازی‌یەکی کەم؛ نەختێك جیاوازی: ***(~s of opinion)***

(ب) نەخت؛ تۆز؛ تۆسکاڵ: ***(a ~ of humor in his voice)*** .

(٧) [Poetic]، تارمایی؛ خێو؛ شەبەنگ.

(٨) (ا) کڵاوەی لەمپا یا چرا: ***(a lamp ~)*** .

(ب) پەردە: ***(a window ~)*** .

v.t. (١) بەری خۆر لێگرتن؛ سێبەر بۆکردن؛ پاراستن (لە گەرمی یا ڕووناکی):
(~ your eyes from the sun.)

(٢) داپۆشین؛ شاردنەوە. (٣) تاریك کردن؛ لێڵ کردن.

(٤) تاریك کردن (وێنە، تابلۆ، نیگار)؛ ڕەنگ تاریك کردن.

(٥) نەختێك گۆڕین؛ بە ئاستەم گۆڕین.

(٦) نەختێك کەمکردنەوە (نرخ).

v.i. نەختێك گۆڕان؛ تۆسکاڵێ گۆڕان (ڕەنگ، ڕادە).

shading (shād′iŋ), ***n.*** (١) بەری خۆر یا ڕووناکی گرتن؛ پاراستن لە خۆر یا ڕووناکی؛ سێبەر (بۆ) کردن.

(٢) تاریکی‌و ڕووناکی پیشاندان لە وێنەو تابلۆ درووستکردندا

(٣) جیاوازی‌یەکی کەم؛ نەختێك جیاوازی (چۆنێتی، جۆر...هتد).

shadow (shad′ō), ***n.*** (١) سێبەر؛ سێبەری کەسێك یا شتێك.

(٢) تارمایی ٣) (*pl.*)، تاریك و لێڵی دوای ڕۆژاوا؛ تاریكی.
(٤) (أ) پەستی؛ دڵتەنگی؛ خەم؛ بەرچاو تاریكی (ب) شتی دڵتەنگكەر.
(٥) تاریكایی وێنە یا نیگارێك.
(٦) وێنەی ئاوێنە؛ وێنە.
(٧) (أ) شتی نەدیو یا نەبینراو؛ شەبەنگ (ب) خێو
(٨) نیشانە؛ نوقلآنە؛ نیشانەی ڕوودانی دوارۆژ
(Coming events cast their ~s before.)
(٩) نەخت؛ تۆسكاڵ: *(without a ~ of doubt)* .
(١٠) پاشماوە؛ هەر بەناو ماو.
(١١) هاودەم؛ هاوبەنگ؛ هاوڕێی هەمیشە لەگەڵ وەك سێبەر؛ ناوەڵ.
(١٢) سیخوڕ؛ پۆلیسی نهێنی(كە هەمیشە بەدوای یەكێكەوە بێت وەك سێبەر).
(١٣) پەناگا؛ پەنا؛ پارێزگا
v.t. (١) (أ) بەری ڕووناكی یا گەرمی لێگرتن؛ لە گەرمی یا ڕووناكی پاراستن.
(ب) پاراستن ٢) سێبەر بەسەردا كێشان؛ سێبەر بەسەردا كردن.
(٣) تاریك كردن؛ ناخۆش كردن؛ واڵێكردن كە بەرچاو تاریك بكات.
(٤) (forth ~)، پێشبینی كردن؛ نوقلآنەلێدان
(٥) تاریك كردنی وێنەو تابلۆو نیگار.
(٦) بەدزییەوە شوێن كەوتن: *(The detective ~ed the suspect.)* .
adj. هەر بەناو؛ وێنەیی:
(a ~ government in exile ; a ~ cabinet)

shadow-boxing (shad′ō-bok′siŋ), ***n.*** بۆكسبازی خەیاڵی؛ بۆكسبازی لەگەڵ بەرامبەرێكی نەدیودا بۆ مەشق كردن.

shadow-graph (shad′ō-graf′), ***n.*** (١) shadow play .
(٢) وێنەی تیشكی ئێكس.

shadowless (shad′ō-lis), ***adj.*** (١) بێ سێبەر
(٢) بێ تاریكایی یا سێبەر (وەك ڕووپەكی ڕووناك).

shadow play, شانۆنامەی تارمایی؛ شانۆگەرییەكە بریتییە لە پیشاندانی تارمایی ئوورێنەو بووكە سەماكەرەكان لەسەر پەردە.

shadowy (shad′ō-i), ***adj.*** (١) سێبەری؛ لە سێبەر دەچێت؛ سەهەندی.
(٢) تاریك؛ پڕ لە سێبەر.
(٣) (أ) لێڵ؛ نەدیار؛ كز.
(ب) نەناسراو؛ نەناس: *(a ~ person, organization, etc.)* .
(٤) نەدیو؛ نەبینراو.
-shadowiness *(n.)*.

shady (shād′i), ***adj.*** (١) سێبەردار؛ بە سێبەر.
(٢) سێبەر؛ سێبەری لەسەرە: *(the ~ side of the street)* .
(٣) لێڵ؛ بەنهانی؛ تاریك.
(٤) [Colloq.]، ناپاك، گوماناوی؛ گومان لێكراو؛ چەوت:
(a ~ deal, transaction, person, etc.)
keep shady, [Slang], خۆشاردنەوە؛ خۆ دەرنەخستن.
on the shady side of, گەورەتر لە (تەمەن)؛ پیرتر لە:
(He is on the shady side of forty.)

shaft (shaft), ***n.*** (١) قەدی ڕم و تیر (٢) ڕم؛ نێزە؛ تیر.
(٣) (أ) مووشەك (ب) برووسكە؛ تریشقە. (ج) توانج (د) تیشك
(٤) (أ) [Rare]، قەدی درەخت؛ لاسك؛ قەفی ڕووەك. (ب) قەفی پەڕ.
(ج) لوولاقە؛ قامیشە (ئێسقان). (د) قەدی مۆمدان.
(هـ) پایە؛ ستوون؛ ئەو بەشەی پایەیە كە لەنێوان سەرەكەی و بنەكەیایە؛ پایەی سەرقووچكە. (و) دارئاڵا.
(ن) دەسك (تەور، خاكەناز، بێل): *(the ~ of an axe)* .
(٥) (أ) خانووی باریكی بەرز.
(ب) یەكێك لەو دوو میلەیە كە لەم دیوو ئەو دیوی ئەسپی گالیسكەوەیە بۆ بەستنەوەی بە گالیسكەكەوە
(ج) ستوونی مەكینە (بۆ بزواندنی)؛ شەفت:
(the drive ~ of an engine)
(٦) (أ) شیش؛ تەوەر؛ تەوەرە.
(ب) لوولە. (ج) ستوون.
(٧) ڕێڕەوی ئەسانسێر: *(an elevator ~)* .
(٨) باكێش (بۆ هەواگۆڕین لە تونێل، كانی، یا ژێرزەمیندا): *(a mine ~)*
(٩) لوولەی باكێش (بۆ هەواگۆڕین یا گەرم كردنی خانوو).
v.t. (١) " shaft " بۆكردن یا پێوەبەستن.
(٢) [Slang]، بە نارەوایانە ڕەفتار لەگەڵ كردن؛ خەڵەتاندن؛ دەستبڕین؛ ناپیاوی لەگەڵ كردن؛ بە دڕەقانە لەگەڵ جووڵانەوە: *(He was ~ed.)* .

shafting (shaf′tiŋ), ***n.*** (١) چەند ستوونێكی مەكینە (كە پێكەوە نیش دەكەن بۆ ووزە گواستنەوە). (٢) كەرەسەی دروستكردنی ئەم ستوونانە.

shag (shag), ***n.*** (١) قژ یا خوری چنگ لەیەكداو پەستراوە؛ قژی درێژو بژ. (٢) تیسك؛ كولك؛ ڕیشەڵ.
(٣) كاڵای تیسكن و زبر؛ قاڵی كولكن؛ قوماشی تووكن.
(٤) شتێكی ئاڵۆسكاو و تێكەڵ و پێكەڵ.
(٥) توتنی شیتاڵ شیتاڵ كراو؛ توتنی باش وورد نەكراو واتە درشت.
v.t. (١) كولكن كردن؛ تیسكن كردن؛ بژكردن.
(٢) [Slang]، ڕاكردن بەدوای تۆپداو گرتنەوەی (یاری بێسبۆڵ)

shag (shag), ***n.* = cormorant.**

shag (shag), ***n.*** جۆرە سەمایەكە.
v.i. سەماكردن بەم جۆرە.

shagbark (shag′bärk′), ***n.*** (١) درەختێكی ئەمەریكای باكوورە توێكڵەكەی تەلأشدارو ڕیشاڵدارە بەرەكەی دەخورێت. (٢) داری ئەم درەختە
(٣) بەری ئەم درەختە.

shaggy (shag′i), ***adj.*** (١) تیسكن (فەرش، سەگ)؛ كولكن؛ تووكن؛ تووكن و زبر. (٢) بژو درێژو دانەهێنراو؛ چنگی داوەتە یەك؛ ئاڵۆسكاو؛ شێواو:
(~ hair)
(٣) پنتی؛ شڵ و شێواو؛ شڵ و شۆڵ؛ شرپۆش؛ قژ بژو دانەهێنراو.
-shaggily *(adv.)* ; shagginess *(n.)*.

shagreen (shə-grēn′), ***n.*** (١) قایشێكی گرنج گرنج و زبرە لە پێستەی خۆش نەكراوی ئەسپ و حوشترو مانگای دەریا دەكرێت.
(٢) پێستە زبرەكەی كۆسەو سەگەماسی (كە بۆ شت ساف و لووس كردن و قایش بەكاردەهێنرێت).

shah (shä), ***n.*** شا؛ پاشا؛ پاشای ئێران.

shake (shāk), ***v.t.*** (١) ڕاوەشاندن؛ لەراندنەوە؛ لەقاندن؛ شەكاندنەوە؛ ڕاتەكاندن. (٢) هەڵتەكاندن؛ تەكاندن؛ لێكردنەوە: *(to ~ the dust out)*
(٣) هێنانە لەرزین: *(The tremor shook the building.)* .
(٤) لارەولارپێكردن؛ لەنجەپێكردن؛ لەترپێدان.
(٥) پەشۆكان؛ تێكدان (هەست)؛ وورە پێ بەردان؛ دەمار جووڵاندن؛ پەستكردن؛ شێواندن: *(He was visibly shaken by the news.)* .
(٦) ڕاوەشاندن: *(to ~ one's fist)* .
(٧) شڵەقاندن. (٨) تەوقە لەگەڵ كردن.
(٩) (off ~)، خۆ لێ ڕزگاركردن؛ لە كۆڵ خۆ كردنەوە: *(to ~ off a cold)*
(١٠) ڕاوەشاندن (زاری تاوڵەو دۆمینە).
(١١) دەنگ لەراندنەوە (مۆسیقاو گۆرانی).
(١٢) بادان (سەما)؛ باپێدان.
v.i. (١) لەرینەوە؛ ڕاوەشان؛ لەقین؛ شەكانەوە؛ شەكینەوە.
(٢) لەرزین؛ هەڵ لەرزین؛ هاتنە لەرزین: *(He was ~ing with fear.)* .
(٣) لەتردان؛ لارەولاركردن؛ لەنجەكردن.
(٤) تەوقەكردن. (٥) دەنگ لەرینەوە (مۆسیقا و گۆرانی).
n. (١) لەرە؛ لەرەلەر؛ لەرینەوە؛ ڕاوەشان؛ بادان؛ باپێدان.
(٢) لەرزین؛ لەرزە؛ لەرزەلەرز. (٣) قڵیش (بەرد، دار).
(٤) [Colloq.]، earthquake .
(٥) [Slang]، هەناسە (كات)؛ كاتێكی زۆر كەم: *(I'll be there in a ~ .)* .
(٦) لەرزە (مۆسیقاو گۆرانی)؛ لەرە.
(٧) خواردنەوەیەكی تێكەڵاو و شڵەقێنراو: *(a milk ~)* .
-shakable; shakeable *(adj.)*.

give (a person or thing) the shake, [Slang], خۆ لێ رزگارکردن لە کەسێك یا شتێکی ناپەسەند؛ لە کۆڵ خۆ کردنەوە.
get a fair (or good) shake, [Slang], بە ویژدانەوە رەفتار لەگەڵدا کران: مافی خۆ پێدران؛ بە یەك چاو وەك خەڵکی تر سەیرکران.
no great shakes, [Slang], ئاسایی: لێ نەهاتوو؛ رەشۆکێ؛ لەوانی تر باشتر نییە.
shake down, (١) تەکاندن (درەخت بۆ خستنی بەرەکەی).
(٢) باش پشکنین؛ باش لێ ووردبوونەوە یا گەران.
(٣) (أ) جێنشین بوون بە سەردەمی. (ب) لەسەر جێگەیەکی سەردەمی نوستن.
(٤) (أ) راهاتن بەدەوروبەری تازە. (ب) جێگیربوون.
(٥) هێنانەخوارەوە؛ کەمکردنەوە.
(٦) [Slang]: پارە لێ کێشانەوە (بە هەرەشە یا بە فێڵ‌وتەڵەکە)؛ رووتکردنەوە.
shake hands, تەوقەکردن
shake off, خۆ لێ رزگارکردن (کەسێك یا شتێکی ناپەسەند)؛ لەکۆڵ خۆ کردنەوە.
(I can't seem to be able to shake off this cold.)
shake out, (١) لێ دەرهێنان بە راوەشاندن (وەك خوێ لە خوێداندا).
(٢) تەکاندن (پێلاو، بەرە). (٣) چرچ‌ولۆچ لێ دەرکردن بە راوەشاندن.
shake up, (١) شلەقاندن؛ راوەشاندن‌و تێکەڵ کردن.
(٢) ووروژاندن؛ تێکدان؛ شێواندن
(٣) دڵ داخوریاندن؛ راچڵەکاندن؛ راتەکاندن.
(٤) [Colloq.]، لە بناغەوە رێکخستنەوە؛ بە تەواوی گۆرین:
(to shake up the government)
the shakes, [Colloq.], لەرز؛ لەرزوتا.
shake-down (shāk′doun′), ***n.*** (١) جێگەی نوستنی ساکارو سەردەمی (وەك حەسیری سەر زەوی).
(٢) [Slang]، پارە لێ کێشانەوە (بە زۆر یا بە فێڵ‌وتەڵەکە)؛ رووتکردنەوە.
(٣) پشکنینی وورد (مرۆڤ، شوێن).
(٤) ماوەی راهاتن (بە کارێك یا دەوروبەر).
adj. [Colloq.], بۆ تاقیکردنەوەو راهاتنە:
(the ~ of a new battleship)
shaken (shāk′ən), *past participle of* shake.
shaker (shāk′ẽr), ***n.*** (١) راوەشێنەر؛ لەرێنەرەوە.
(٢) دەفری راوەشێن (خوێدان، بێژنگی لەرزۆك... هتد): ***(a salt ~)*** .
(٣) مەکینەی شلەقاندن یا راوەشاندن‌و تێکەڵ کردن: ***(a cocktail ~)*** .
shaker (shāk′ẽr), ***n.*** لەرزۆك؛ بادەر. ئەندامی کۆمەڵێکی ئاینییە لە ئینگلتەرە دەستی پێکرد بروای بە پێکەوە ژیان‌و هاوبەشی موڵك‌و رەبەنی هەیە. ناوەکەی لە خۆبادان‌و سەماکردنەوە هاتووە لەکاتی ئاهەنگی ئاینیدا).
Shakespearean; Shakespearian (shāk-spêr′i-ən), ***n.*** شکسپیری: تایبەتی بە شکسپیرو نووسینەکانی‌و شێوازی نووسینەکانی؛ شێوازەکەی لە هی نووسینەکانی شکسپیر دەچێت.
n. شکسپیرزان؛ زانای نووسینەکانی بوێژو شانۆگەرو نووسەری بەناوبانگی ئینگلیزی " شکسپیر ".
Shakespearean sonnet, هەڵبەستێکی چوارە دێرییە لە سێ چوار خشتەکی‌و یەك دوو خشتەکی پێکدێت.
(پێشی دەوترێ: " Elizabethan sonnet " و "English sonnet").
shake-up (shāk′up′), ***n.*** گۆرین یا رێکخستنەوەیەکی بنچینەیی (میری یا دەزگایەك): ***(a cabinet ~ ; a government ~)*** .
shakiness (shāk′i-nis), ***n.*** لەرزۆکی؛ شلۆقی
shaking (shāk′iŋ), ***n.*** (١) لەرزین (٢) لەرز؛ لەرزوتا؛ مەلاریا.
shaking palsy, = Parkinson's disease.
shako (shak′ō), ***n.*** تەپلەیەکی سوپایی لوولەکییە پەرێك دەکرێت بە قەراغی تەوقەسەرەکەیەوە.
shaky (shāk′i), ***adj.*** (١) لەرزۆك: ***(a ~ hand)*** .
(٢) شلۆق؛ لەق؛ لەق‌ولۆق: ***(a ~ table, roof, house, etc.)*** .

(٣) پشت پێ نەبەستراو؛ شلۆق: ***(a ~ truce, alliance, etc.)***
(٤) قلیشاو (دارودرەخت). (٥) پەشۆکاو؛ شڵەژاو.
-shakily *(adv.).*
shale (shāl), ***n.*** بەردی گڵین
shale Oil, نەوتی بەرد.
shall (shal), ***v.*** (١) کردارێکە نیشانەی کاتی داهاتووە (رێزمان)؛ لە ئایندەدا:
(I ~ be fifty next year. ; We ~ go home tomorrow.)
(٢) کردارێکە سەردەمی دوارۆژ دەگەیێنێت بە چەند مانایەك (رێزمان):
(أ) بەڵێن: ***(Your service ~ be rewarded.)*** .
(ب) مسۆگەری؛ هەر دەبێ ببێ: ***(That day ~ come.)***
(ج) فەرمان: ***(Thou shalt not kill.)*** .
(د) پێویستە (یاسا)؛ دەبێ:
(The penalty ~ not exceed two years in prison.)
(٣) ئایا (پرسیار دەربارەی دوارۆژ):
(~ we meet again next week?)
shalloon (sha-lōōn′, shə-lōōn′), ***n.*** قوماشێکی خوری میل میلە (بۆ بەری جل بەکاردەهێنرێت).
shallop (shal′əp), ***n.*** = dinghy.
shallot (shə-lot′), ***n.*** (١) سەوزەیەکە لە توخمی پیازە سەلکەکەی لە هی سیر دەچێت‌و تامەکەیشی لەنێوان سیرو پیازدایە بە سەوزی لە تەرەپیاز دەچێت. (٢) تەرەپیاز؛ فیسقە.
shallow (shal′ō), ***adj.*** (١) تەنکاو؛ تەنك؛ قووڵ نییە:
(~ water ; a ~ river, stream, etc.)
(٢) پەل (قاپ، دەفر)؛ پان (دەفر):
(a ~ plate, dish, container, etc.)
(٣) تێ نەگەیشتوو؛ تەنك (مێشك)؛ رووکەشی:
(a ~ person, mind, etc.)
n. تەنکاوی رووبارێك، گۆمێك، یا دەریاچەیەك.
v.t. & v.i. تەنك کردن؛ تەنکاوبوون.
shalt (shalt), شێوەی کەسی دووەمی تاکی سەردەمی رانەبردووی کرداری " shall " ە. (لەگەڵ " thou " بەکاردەهێنرێت):
(Thou shalt not kill.)
sham (sham), ***n.*** (١) فێڵ؛ کەڵەك؛ تەڵەکەبازی؛ فێڵ‌وتەڵەکە.
(٢) شتی قەڵب یا درۆزنە؛ شتی رووکەش.
(٣) کەسێکە بە درۆ خۆی بە کەسێك یا جۆرێکی تر پیشان بدات.
(٤) بەرگێکی رازاوەی لاسایی.
adj. قەڵب؛ ساختە: ***(~ pearls)*** .
v.t. (١) هەڵخەڵەتاندن؛ فێڵ لێکردن (٢) بە درۆ وا پیشاندان.
v.i. بە درۆ خۆ وا پیشاندان.
shaman (shä′mən, sham′ən), ***n.*** شامان: (أ) کەشیشی جادووگەر؛ پزیشکی جادووگەر (ووشەی دوایی ببینە).
(ب) پزیشکی جادووگەری هیندییە ئەمەریکاییەکان.
shamanism (shä′mən-iz′m), ***n.*** (١) شامانێتی: بیروباوەرێکی ئاینی هەندێك گەلانی باکووری ئاسیایە دەڵێت: جیهان پرە لە فریشتەی باش‌و خراپ وە ئەمانە دەتوانرێ کاریان تێ بکرێ بۆ سوودی مرۆڤ لەرێی کەشیشی جادووگەرەوە. (٢) ئاینێکی هیندییەکانی ئەمەریکایە لەمە دەچێت
-shamanistic *(adj.).*
shamble (sham′b'l), ***v.i.*** بە رێوە رۆیشتن بە شل‌وشێواوی‌و تەمەڵانەو پێ بە زەویدا خشان.
n. رەوت یا بەرێوە رۆیشتنێکی شل‌وشێواوو تەمەڵانە.
shambles (sham′b'lz), ***n.pl.*** (١) دووکانی گۆشتفرۆش؛ فرۆشگای گۆشت. (٢) قەسابخانە؛ کوشتارخانەی ئاژەڵ.
(٣) شوێنی خوێن رشتن؛ کوشتارخانە.
(٤) وێرانە؛ کەلاوە؛ شوێنی شێواوو بەسەریەکدا دراو:

(The children left the house in a ~ .;
The earthquake left the town in a ~ .)

shame (shām), *n.* (١) شەرم؛ ئابروو؛ پەردەی شەرم؛ نامووس؛ حەیا *(Have you no ~ ?)*.
(٢) مایەی ریسوایی و رووڕەشی.
(٣) رووڕەشی؛ ریسوایی؛ ئابرووچوون؛ سەرشۆڕی؛ شەرمەزاری:
(He brings ~ upon his name.)
(٤) نائومێدی؛ دڵ شکستی:
(It's a ~ you can't come to the picnic.)
v.t. (١) شەرمەزارکردن.
(٢) سەرشۆڕی هێنان بەسەردا؛ ئابرووبردن؛ حەیابردن؛ ریسواکردن.
(٣) (~ into ; ~ out of)، شەرمەزارکردن بۆ پێ کردنی شتێك:
(He was ~d into an apology.)
for shame! ئابرووت بێ'! حەیات بێ'! حەیا چوونە'! داوەشینە'!.
put to shame, (١) شەرمەزارکردن.
(٢) بەزاندن؛ لێ بردنەوە (پێشبڕکێ)؛ بۆرپێدان.
shame on you !, داوەشێیت'! ئابرووت چێ'! حەیات چێ'!.
shamefaced (shām'fāst´), *adj.* (١) شەرمن؛ بە ئابروو؛ بە حەیا.
(٢) شەرمەزار؛ رووڕەش؛ چاوشۆڕ.
-shamefacedly *(adv.)* ; shamefacedness *(n.)*.
shameful (shām'fəl), *adj.* (١) شەرمەزارکەر؛ رووڕەشکەر؛ حەیابەر؛ زۆر ناشرین (رەووشت، کردار)؛ ئابرووبەر؛ شووڕەیی:
(~ behavior ; a ~ act)
(٢) [Archaic]. شەرمەزار؛ رووڕەش؛ چاوشۆڕ.
-shamefully *(adv.)*; shamefulness *(n.)*.
shameless (shām'lis), *adj.* (١) بێ شەرم؛ بێ ئابروو؛ بێ حەیا؛ بێ نامووس؛ رووهەڵماڵراو. (٢) ناشرین (کردەوە)؛ رووڕەشکەر؛ بێ شەرمی دەگەیێنێت.
-shamelessly *(adv.)* ; shamelessness *(n.)*.
shammy (sham'i), *n.* = chamois.
shampoo (sham-pōō'), *v.t.* (١) هەنوون؛ شێلان.
(٢) سەرشتن بە شامپوو.
n. (١) شتنی سەر بە شامپوو.
(٢) شامپوو: سابوونێکی تایبەتییە بۆ سەرشتن.
shamrock (sham'rok), *n.* سێپەرە. گیایەکە لە سێپەرە دەچێت (دروشمی ئێرلەندەیە).
shandrydan (shan'dridan´), *n.* [Dial], (١) گالیسکەیەکی دوو پێنچکەیی یەك ئەسپییە. (٢) گالیسکە یا ئوتومبیلێکی شەق وشڕ.
shandygaff (shan'di-gaf´), *n.* خواردنەوەیەکی سەرخۆشکەرە لە بیرە و زەنجەفیل پێکدێت.
shanghai (shaŋ´hi', shäŋ'hī'), *v.t.* (١) سەرخۆشکردنی کەسێك و فراندنی بۆسەر کەشتییەك بۆ ئیش پێکردن وەك کەشتییەوان.
(٢) فریوەدان؛ هەڵفریوان؛ لەخشتەبردن؛ تەفرەدان؛ بە فێڵ وتەڵەکە و هەرەشە شت پێکردن.
shangri-La (shaŋ'gri-lä´), *n.* یوتۆپیا. بەهەشتی سەرزەمین؛ شوێنێکی خۆش و پڕ ئاسوودەو تەریك.
shank (shaŋk), *n.* (١) لوولاق. ئەو بەشەی لاقە کە لەنێوان ئەژنۆو پاژنەی پێدایە (لە مرۆڤ و وولآخدا). (٢) لاق.
(٣) پارچەیەك گۆشتی لوولاق (گا، مەڕ). (٤) قەدی بزمارو دەرزی.
(٥) لاسکی رووەك؛ قەف. (٦) قەفی قولاپی ماسی. (٧) دەسکە سەبیل.
(٨) قەدی کلیل. ئەو بەشەی لەنێوان قنگەکەی و دانەکانیدایە.
(٩) دەسکی کەوچك.
(١٠) (ا) ئەو بەشە تەسکەی بنی پێڵاوە کە لەنێوان پاژنەکەی و پانایییەکەیدایە.
(ب) پارچەیەك ئاسنە دەخرێتە ناو پێڵاوەوە بۆ راستکردنەوەی ئەم بەشەی پێڵاو. (١١) قەدی درەوشەو ئامێری کونکەری تر.
(١٢) [.Colloq]، (ا) دوا بەشی یا دواداویی شتێك (بەتایبەتی کات):
(the ~ of the journey)
(ب) بەشی یەکەم یا باشترینی کاتێك: *(the ~ of the evening)*
v.i. ووشکبوون و لە لاسك کەوتنەخوارەوە (گوڵ).
shan't (shant, shänt), = shall not.
shantey (shan'ti, shän'ti), *n.* = chantey.
shanty (shan'ti), *n.* = shack.
shantyman (shan'ti-mən), *n.* کۆختەنشین (بەتایبەتی دارکەر).
shanty-town (shan'ti-toun´), *n.* شاری کۆختە؛ گەڕەکی قۆختە؛ زنجخانە.
shape (shāp), *n.* (١) شێوە؛ وێنە. (٢) شێوەی کەسێك.
(٣) قەدو باڵا؛ بیچم.
(٤) شێوەی درۆ؛ بەرگ (مەجاز): *(an enemy in the ~ of a friend)*
(٥) تارمایی؛ خێو؛ شەبەنگ. (٦) قاڵب.
(٧) جۆر؛ شێوە: *(dangers of every ~)* .
(٨) شێوەی رێك وپێك؛ رێك وپێکی: *(His story began to take ~ .)* .
(٩) دەق.
(١٠) [.Colloq]، بار (بەتایبەتی هی تەندرووستی)؛ دۆخ:
(The injured man was in bad ~ .; You are in good ~ .)
v.t. (١) دروستکردن؛ شێوەپێدان؛ رێکخستن؛ دەق پێ بەستن.
(٢) دارشتن؛ رێك وپێك کردن.
(٣) گونجاندن؛ شیاندن: *(~ your plans to your abilities.)*
(٤) رێباز بۆ دیاری کردن؛ بریاری شێوەی ژیان بۆ دان:
(The war ~d their lives.; His teachers ~d his character.)
(٥) [.Obs]، فەرمان دان؛ بریاردان.
v.i. (١) گونجان؛ شیان.
(٢) [Rare]، رووودان.
(٣) پێکهاتن؛ شێوەیەکی تایبەتی وەرگرتن؛ بەرەو پێشەوە چوون:
(Our plans are ~ing well.)
shape up, [Colloq.], (١) شێوەیەکی تایبەتی وەرگرتن.
(٢) بەرەو باشی چوون؛ باشتربوون.
(٣) رەووشتی خۆ چاك کردن یا گۆڕین؛ هاتنە سەر رێی راست:
(From this day on you're going to shape up or shape out.)
take shape, پێکهاتن؛ پەرەسەندن؛ بەرەو پێشەوە چوون.
shapeless (shāp'lis), *adj.* (١) بێ شێوە؛ بێ دەق؛ لە هیچ ناچێت.
(٢) ناشرین؛ نارێك وپێك.
-shapelessly *(adv.)* ; shapelessness *(n.)*.
shapely (shāp'li), *adj.* شێوە جوان؛ قەدو باڵا جوان؛ رێك وپێك؛ خڕومڕ؛ خڕین: *(a ~ fugure)* .
-shapeliness *(n.)*.
shard (shärd), *n. Also* sherd, (١) پارچەی شکاوی شووشە یا کانزا.
(٢) بەرگی تەنکی دەرەوەی باڵی قالۆنچە.
(٣) کیفی رەق (گیانەوەرناسی)؛ قاوغ.
share (shâr), *n.* (١) بەش؛ پشك؛ بەرکەوت.
(٢) بەشی تەواوی خۆ: *(Everyone has done his ~ of work.)*
(٣) یەك بەشی کۆمپانیای هاوبەشی.
v.t. (١) بەش کردن؛ دابەش کردن.
(٢) هاوبەشی کردن؛ بەش کردن لەگەڵدا:
(~ the candy with your playmates.)
v.i. (~ in), بەشداربوون تێدا؛ بەشداری کردن تێدا.
go shares, بە هاوبەشی کردن؛ پێکەوە وەك یەك بەشداربوون.
on shares, هاوبەشی کردن لە سوودو زیانیشدا.
share (shâr), *n.* = plowshare.
sharecrop (shâr'krop'), *v.i. & v.t.* بەشێك لە بەرهەمی کشتوکاڵ بردن لەبری ئیش.

sharecropper (shâr′krop´ēr), *n.* وەرزێرێکە کە بەشێك لە بەرهەمی کشتوکاڵەکەی دەبات لەبری ئیشەکەی

shareholder (shâr′hōl´dēr), *n.* بەشدار (لە کۆمپانیای هاوبەشیدا)؛ خاوەن بەش؛ هاوبەش.

shark (shärk), *n.* (١) دەستبڕ؛ ساختەچی؛ جامباز؛ تەڵەکەباز.
(٢) [Slang]. شارەزا؛ بزان؛ زانای ڕشتەیەکی تایبەتی.
v.t. [Archaic], دەستبڕین؛ بە جامبازی دەست کەوتن.
v.i. دەستبڕی کردن؛ بە ساختەچێتی ژیان.

shark (shärk), *n.* سەگەماسی؛ کۆسە؛ جۆرە ماسی‌یەکی گەورەو دڕی ماسی خۆرە هەندێکیشیان پەلاماری مرۆڤ دەدەن.

sharkskin (shärk′skin´), *n.* (١) پێستی کۆسە.
(٢) قایشێکە لە پێستی کۆسە دروست دەکرێت.
(٣) قوماشێکی لووسی نەختێك بریقەدارە.

sharp (shärp), *adj.* (١) تیژ؛ بڕ. *(a ~ knife)* .
(٢) سووکدار؛ تیژ (٣) تیژ (پێچ، لۆفە): *(a ~ turn)* .
(٤) دیار؛ زۆر دیار؛ لەبەرچاو؛ ئێجگار:
(a ~ difference, contrast, etc.)
(٥) زیرەك؛ دانا؛ زرنگ؛ تیژ: *(a ~ mind, person, etc.)* .
(٦) (ا) وریا (ب) تیژ: *(~ eyes)* .
(٧) فێڵباز؛ تەڵەکەباز؛ زۆرزان؛ زۆڵ.
(٨) بڕ (ووشە، ڕەخنە)؛ توندوتیژ:
(He had some ~ words for him.; ~ criticism)
(٩) توند (هێرش)؛ توندوتیژ.
(١٠) سارد؛ بڕ؛ تیژ: *(a ~ wind)* .
(١١) تیژ (ئازار)؛ زۆر؛ بڕندە: *(a ~ pain)*
(١٢) تیژ (تام، بۆن)؛ توون.
(١٣) بەرزو ناساز (دەنگ)؛ تیژ.
(١٤) بەتین؛ بریقاوە؛ زۆر ڕووناك: *(a ~ flash of light)* .
(١٥) (ا) شۆخ؛ قۆز؛ تەڕپۆش؛ جوان.
(ب) کەشخە (جل‌وبەرگ)؛ جوان؛ ڕێك‌وپێك:
(a ~ jacket, suit, dress, etc.)
(١٦) بی دەنگ (تیپ: دەنگناسی).
(١٧) بەرزتر لە ئاسایی (مۆسیقاو گۆرانی).
n. (١) دەرزی دروومانی نووك زۆر باریك‌و تیژ.
(٢) [Colloq.]. زانا؛ شارەزا؛ بزان. (٣) [Colloq.]، **sharper** .
(٤) (ا) ئاوازێکی بەرزتر لە ئاسایی (ب) نیشانەی ئەم جۆرە ئاوازە.
v.i. مۆسیقالێدان یا گۆرانی ووتن بە دەنگی بەرزتر لە پێویست.
adv. (١) لەپڕ؛ بە پەلە؛ خێرا. (٢) بە وریایی. (٣) بە تیژی.
(٤) بەرزتر لە هی ڕاست یا پێویست (ئاوان).
(٥) تەواو (کات)؛ بە تەواوی؛ بەبێ کەم‌و زیاد:
(She came at seven o'clock ~ .)
-**sharply** *(adv.)* ; **sharpness** *(n.)*.

sharp-eared (shärp′êrd´), *adj.* (١) گوێ قوت؛ گوێ ڕەپ.
(٢) گوێ سووك.

sharp-edged (shärp′cjd´), *adj.* تیژ؛ دەم تیژ؛ بڕ.

sharpen (shär′p'n), *v.t.* تیژکردن (چەقۆ، گوێزان، پێنووس)؛ داداز (پێنووس)؛ تیژکردنەوە.
v.i. تیژبوون.

sharper (shär′pēr), *n.* دەستبڕ (بەتایبەتی قومارچی)؛ گزیکەر؛ ساختەچی؛ فێڵباز

sharp-eyed (shärp′id´), *adj.* (١) چاوتیژ
(٢) وریا؛ هۆشیار؛ بە سەرنج.

sharpie (shär′pi), *n.* (١) جۆرە بەلەمێکی بایەوانی باریك‌و درێژو بن تەختی ڕاوەماسی‌یە (٢) [Colloq.]. کەسێکی وریاو زیرەك‌و قسە قوت.

sharp-nosed (shärp′nōzd´), *adj.* (١) لووت تیژوباریك
(٢) نووك تیژ؛ لووتکەدار؛ سەرتیژ.
(٣) هەستی بۆن کردنی تیژە.

sharp-set (shärp′set´), *adj.* (١) بە پەرۆش؛ زۆر برسی
(٢) ئامادەیە بۆ بڕین یا بڕینەوە (مشار...هتد).

sharp-shooter (shärp′shōōt´ēr), *n.* نیشانچی؛ نیشان شکێن.

sharp-sighted (shärp′sīt´id), *adj.* = **sharp-eyed.**

sharp-tongued (shärp′tuŋd´), *adj.* دەم درێژ؛ زمان درێژ؛ زمان پیس.

sharp-witted (shärp′wit´d), *adj.* زیرەك؛ مێشك تیژ؛ مێشکی وەك ددانی مارە.

shatter (shat′ēr), *v.t.* (١) ووردوخاش کردن: *(to ~ a window)* .
(٢) وێران کردن؛ تێکدان؛ فەوتاندن؛ تێك‌وپێکدان؛ لەناوبردن:
(to ~ one's hopes, nerves, etc.)
(٣) [Obs.]، پەرش‌و بڵاوکردنەوە.
v.i. (١) ووردوخاش بوون؛ شکان. (٢) تێکچوون؛ فەوتان؛ وێران بوون
n. (١) ووردوخاش بوون؛ شکان.
(٢) (*pl.*)، پارچە پارچە؛ پارچەی ووردوخاش؛ وورده پارچە:
(The broken vase lay in ~s.)
(٣) ووردوخاشی؛ شکاوی.

shatter-proof (shat′ēr-prōōf´), *adj.* ووردوخاش نابێ:
(~ glass)

shave (shāv), *v.t.* (١) تاشین (دار)؛ ڕەندەکردن.
(٢) تاشین (ڕیش)؛ تەراش کردن. (٣) ڕووشاندن.
(٤) بڕین (چیمەن، گیا).
(٥) [Colloq.]، نرخ داشکاندن؛ نرخ هێنانەخوارەوە.
(٦) بە نرخێکی کەمتر لە ئاسایی کڕین (سەوداگەری).
v.i. (١) تەراش کردن؛ ڕیشی خۆ تاشین.
(٢) بە چنگەکڕێ دەربردن (پارەبازی).
n. (١) (ا) ڕەندە (ب) مەکینەی ڕیش تاشین.
(٢) تەڵاش؛ ئاردە مشار؛ پرووشەدار.
(٣) تەراش؛ ڕیش تاشین: *(a sharp razor means a good ~)*
(٤) [Colloq.]، زۆر لێ نزیکبوونەوە بەبێ لێدان یا بەرکەوتن.
a close shave, [Colloq.], بە حاڵ دەربازبوون؛ بە حاڵ ڕزگاربوون.

shaveling (shāv′liŋ), *n.* (١) کەسێکی سەرتاشراو یا پاك کراو بەتایبەتی کەشیش (لەڕووی سووکی‌یەوە) (٢) لاو؛ گەنج؛ هەرزە.

shaven (shāv′'n), alternative past participle of **shave.**
adj. (١) تاشراو. (٢) باش کورتکراوەتەوە.

shaver (shāv′ēr), *n.* (١) تەراشکەر؛ ڕیش تاش.
(٢) مەکینەی ڕیش تاشین: *(an electric ~)* .
(٣) [Archaic]، دەستبڕ؛ تەڵەکەباز؛ ساختەچی.
(٤) [Colloq.]، لاو؛ گەنج؛ هەرزە؛ منداڵ.

shave-tail (shāv′tāl´), *n.* (١) هێستری تازە گیراو.
(٢) ئەفسەری یەك ئەستێرەی تازە (لەڕووی سووکی‌یەوە).

shaving (shāv′iŋ), *n.* (١) (ا) ڕیش تاشین؛ تەراش کردن؛ تاشین.
(ب) ڕەندەکردن؛ تاشین (دار).
(٢) تەڵاش؛ ئاردە مشار؛ وورده توێکڵ؛ پرووشەدار؛ پڕووش (پەنیر، کانزا):
(wood ~)

shaving brush, فلچەی ڕیش تاشین.

shaving cream, سابوونی ڕیش تاشین.

shaw (shô), [Archaic or Dial.], بێشە؛ بێشەڵان؛ چڕستان؛ زەبەنگ.

shaw (shô), *n.* گەڵاو لاسکی شێلم‌و پەتاتە...هتد.

shawl (shôl), *n.* دەستماڵ؛ چارۆکەی سەرشان؛ شاڵ.

shawm (shôm), *n.* ئامێرێکی فووپیاکردنی مۆسیقی کۆنە.

shay (shā), *n.* [Colloq.], = **chaise.**

she (shē, shi), *pron.* (١) ئەو (ژن‌و گیانداری مێ).

(٢) راناوێکە بەکاردەهێنرێ بۆ ئەو شتانەی بە مێ دانراون (وەك: کەشتی، زەمیز... هتد)؛

n. کچ، ژن، گیانداری مێینە: *(Our dog is a ~ .)*.

she- (shē), پێشگرێکە بەمانای مێ، مێینە، ما:

(~ - ass ; ~ - cat ; ~ - bear)

sheaf (shēf), *n.* (١) چەپك، دەسك، دەستە، مەلۆ، قول، گوورزە

(٢) پڕ تیردانێك تیر.

(٣) بەستەك (کاغەز)، دەستە: *(a ~ of papers)*.

v.t. مەلۆکردن، گوورزەکردن، چەپك چەپك کردن، پێچانەوە، بەستن.

shear (shêr), *v.t.* (١) برینەوە (مەڕ، بزن، خوری).

(٢) تووك یا بەرگن لێکردنەوە، تاشین (٣) بڕینەوە.

(٤) لێ سەندنەوە (ماف، دەسەلات)، بێ بەش کردن.

(٥) [Dial.]، دووریینەوە (بە داس)، درووێنەکردن.

v.i. (١) (أ) برنگ بەکارهێنان، بڕینەوە، قەڵەم کردن (ب) بە داس دووریینەوە.

(٢) لەیەکبوونەوە، شەق بردن

(٣) پێدا ڕۆیشتن، بڕین (مەجاز)

(The plane ~ed through the clouds.)

n. (١) (أ) برنگ، مەقەستی گەورە (ب) پەلێکی برنگ یا مقەست

(٢) ئامێری بڕینەوە (بەتایبەتی هی تەبەقە کانزا).

(٣) بڕینەوە (مەڕ، بزن، کانزا... هتد).

(٤) بەرگن، مەڕوبزنی بڕاوە.

(٥) بڕینەوەیەك، واتە ساڵێك، ڕێگەیەکە بۆ دیاری کردن یا ژماردنی تەمەنی مەڕ *(a sheep of three ~s)*.

(٦) shearing stress.

-shearer *(n.)*.

shearing (shêr′iŋ), *n.* (١) بڕینەوە (مەڕ، بزن)

(٢) بەرگن، ئەو خوریی و مووەی لە بڕینەوەیەکدا لە مەڕ یا بزن دەکرێتەوە.

shearing stress, ئەرکی سەر دوو پارچە ئاسنی لەیەککەوتوو لەکاتی کارکردند: (وەك دوو پەلی برنگ).

shear legs, *Also* shear-legs, مەکینەی شتی قورس بەرزکردنەوە.

shearling (shêr′liŋ), *n.* (١) مەڕی یەك جار بڕاوە، شەك، بەرخی یەك ساڵە. (٢) پێستەی شەك یا بەرخ بە بەرگنەکەیەوە.

shears (shêrz), *n.pl.* (١) برنگ، مقەستی گەورە

(٢) ئامێری کانزاو شتی تر بڕینەوە. (٣) shear-legs

shear-water (shêr′wô′tēr), *n.* ئاوبڕ: باڵندەیەکی دەریایی ڕەش و سپی دەنووك نوشتاوەی باڵ درێژە ئەوەندەی کۆترێك دەبێت کە دەفڕێت لەوە دەچێت کە بەسەر ئاوەکەدا بخشێت یا بیبڕێت.

sheatfish (shēt′fish′), *n.* ماسییەکی زۆر گەورەی ڕووباری ئەورووپایییە (هەندێکیان سەدوپەنجا کیلۆ دەبن).

sheath (shēth), *n.* (١) کێلان، کیف. (٢) بەرگ.

(٣) کراسی تەسکی ئافرەت.

v.t. خستنە کێلانەوە.

sheath-bill (shēth′bil′), *n.* دەنووك کێلانی: باڵندەیەکی دەریایی سپی ناوچەکانی تەوەری باشوورە کیفێك بە ژێر دەنووکییەوەیە.

sheathe (shē*th*), *v.t.* (١) خستنە کێلانەوە

(٢) بەرگ تێگرتن، داپۆشین (بۆ پاراستن).

(٣) کردن بە گۆشتدا (شیر)

(٤) چڕنووك کێشانەوە ناو کیفەوە

sheathing (shē*th*′iŋ), *n.* (١) (أ) خستنە کێلانەوە. (ب) بەرگ تێگرتن.

(٢) بەرگ

sheath knife, چەقۆی کیفدار.

sheave (shēv), *n.* پێچکەی قەراغ چاڵ (وەك هی خولخولۆکە)

sheave (shēv), *v.t.* چەپك کردن، گوورزەکردن، پێچانەوە، بەستن.

sheaves (shēvz), *n. plural of* **sheaf** *and* **sheave.**

shebang (shə-baŋ′), *n.* [Slang], کاروبار، دەزگا، شت، هەرامە. (بەتایبەتی لەم دەستەواژەیەدا: **the whole shebang**).

shebeen (shi-bēn′), *n.* [Irish and Scot.], مەیخانەی قاچاغ.

shed (shed), *n.* سایەبان، چەرداخ، کەپر، کەپری ئاژەڵ، زنج، سابات.

shed (shed), *v.t.* (١) ڕژاندن (خوێن، فرمێسك)، ڕشتن، ڕژان:

(to ~ blood, tears, etc.)

(٢) لێ بوونەوە، بڵاوکردنەوە، دانەوە، لێ هاتنەدەرەوە:

(He ~s confidence wherever he goes.)

(٣) نەگرتنە خۆ، لێ دوورخستنەوە، پێوە نەنووسان:

(A duck's feathers ~ water.)

(٤) فڕێدان (تووك، کاژ)، وەرین، لێ بوونەوە، ڕووتانەوە: *(to ~ skin)*

v.i. (١) فڕێدان (تووك، کاژ)، ڕووتانەوە.

(٢) وەرین: *(All the leaves have ~ .)*.

n. = **watershed.**

shed blood, خوێن ڕشتن، کوشتن.

she'd (shēd),= **she had, she would.**

shedder (shed′ēr), *n.* (١) تووك یا کاژ فڕێدەر، قژ یا تووك ڕووتاوە.

(٢) قرژاڵ و کوللەی دەریا لەکاتی قاوغ فڕێداندا یا دوای.

shedding (shed′iŋ), *n.* (١) کاژ یا تووك فڕێدان.

(٢) تووك یا کاژو شتی تری فڕێدراو یا لێ بووەوە.

she-devil, ئافرەتی بەدخوای کینەداری دڵڕەق.

sheen (shēn), *n.* (١) تریفە، بریقە، بریسکە.

(٢) جلی بریقەدار، بەرگی بریسکەدار.

adj. [Poetic]. بریقەدار، بریسکەدار، بە تریفە، جوان.

v.i. [Poetic], بریقەدانەوە، بریسکەدان.

sheeny (shēn′i), *adj.* بریقەدار، بریسکەدار.

sheep (shēp), *n.* (١) مەڕ، پەز. (٢) پێستە مەڕ.

(٣) کەسێکی ملکەچ و ترسنۆك و بێ دەسەلات و بێ مێشك و سەرکز.

make sheep's eyes at, بە شەرمەوەو بە خۆشەویستانەو دڵدارانە سەیرکردن.

sheepberry (shēp′ber′i, shēp′bēr-i), *n.* درەختێکی گوڵ سپی بەر تووترکییە.

sheepcote (shēp′kot′), *n.* = **sheepfold.**

sheep-dip (shēp′dip′), *n.* گیراوەیەکی کیمیاییە مەڕی تێهەڵدەکێشرێت بۆ کوشتنی گەنەو زیچ و جانەوەری ترو پاککردنەوەی.

sheep dog, *Also* **(sheep-dog),** *n.* سەگی شوان: سەگێکی گەورەی هێمنی تیسك درێژە فێری بەدیارەوەبوون و پاسەوانی مێگەلە. (پێشی دەووترێ: " **Old English sheepdog** ").

sheepfold (shēp′fōld′), *n.* پەچە، کۆز.

sheepherder (shēp′hūr′dēr), *n.* شوان. (هەروەها " **shepherd** ").

sheepherding (shēp′ērd′iŋ), *n.* مەڕ لەوەڕاندن، شوانی کردن.

sheepish (shēp′ish), *adj.* (١) شەرمن، زۆر تەریق بووەوە، کەم ڕوو: *(a ~ look)*

(٢) ترسنۆك، ماڵی، ملکەچ.

-**sheepishly** *(adv.)* ; **sheepishness** *(n.)*.

sheep-kill (shēp′kil′), *n.* = **sheep laurel.**

sheep laurel, مەڕکوژە: دەوەنێکی هەمیشە سەوزی ژەهراوییە مەڕ دەکوژێ. (پێشی دەووترێ: " **lambkill** ").

sheep's eyes, سەیرکردنی شەرمنانەو خۆشەویستانە:

(She was making ~ at him.)

sheepman (shēp′man′, shēp′mən), *n.* (١) مەڕ بەخێوکەر.

(٢) **sheepherder**.

sheep run, = **sheepwalk.**

sheepshank (shēp′shaŋk′), *n.* (١) لوولاقە مەڕ.

(٢) گرێی پەت کورتکردنەوە.

(۳) [Scot.]. شتێکی هیچ‌وپووچ؛ شتێکی ناسك، بێ هێز، یا باریکەڵە.

sheepshead (shēps′hed′), ***n.*** (۱) کەللەی مەڕ (بۆ خواردن).

(۲) کەسێکی کەرو بێ مێشك؛ کەسێکی هیچ‌وپووچ.

(۳) ماسی‌یەکی دەریایی گەورەی سەر زل بازووە.

sheep-shearer (shēp′shêr′ēr), ***n.*** (۱) مەڕ بڕەرەوە.

(۲) برنگ؛ مەکینەی مەڕ برینەوە.

sheep-shearing (shēp′shêr′iŋ), ***n.*** (۱) مەڕ برینەوە.

(۲) کاتی مەڕ برینەوە. (۳) ئاهەنگی مەڕ برینەوە.

sheepskin (shēp′skin′), ***n.*** (۱) پێستە مەڕ بە کوڵکەکەیەوە.

(۲) پێستەی نووسین؛ کاغەزی پێستە.

(۳) [Colloq.]. بڕوانامەی قوتابخانە؛ دبلۆم.

sheep sorrel, ترشۆکە. گیایەکی کێویلەیە گەڵاکەی لە سلق دەچێت تامەکەی ترشە.

sheepwalk (shēp′wôk′), ***n.*** لەوەڕگای مەڕ.

sheer (shêr), ***v.i.*** لە ڕێ لادان (کەشتی)؛ لادان.

v.t. لە ڕێ پێ لادان.

n. (۱) لە ڕێ لادان (کەشتی)؛ لادان.

(۲) ڕادەی لاربوونەوەی کەشتی (کە لە لاوە ببینرێ).

sheer away (or off), جیابوونەوە (لە تاقمە خەڵك)؛ بەجێهێشتن؛ لە باس لادان یا گۆڕین (لەبەر ناخۆشی باسەکە).

sheer (shêr), ***adj.*** (۱) زۆر تەنك (کاڵا)؛ ڕۆشن.

(۲) تەواو؛ بێ کەم‌وزیاد؛ هەر؛ تەنها؛ ڕووت:

(It was ~ folly, ignorance, etc..; a ~ accident; a ~ waste of time)

(۳) هەزار بە هەزار؛ سەخت؛ ستوونی؛ زۆر لێژ؛ یەکسەر چووە بە ئاسماندا:

(a ~drop; a ~ cliff)

adv. (۱) بە تەواوی؛ بەبێ کەم‌وزیاد؛ ڕووت؛ هەر؛ تەنها.

(۲) یەکسەر بۆ خوارەوە؛ بە لێژی؛ بە ستوونی؛ بە هەزار بە هەزاری.

n. کاڵای زۆر تەنك؛ بەرگی لەم کاڵایە دروستکراو.

sheer legs, = shear legs.

sheet (shēt), ***n.*** (۱) سەر دۆشەك؛ بەرگە دۆشەك؛ چەرچەف؛ مێتیل.

(۲) [Poetic]. بایەوان.

(۳) (ا) پەڕە (کاغەز)؛ تەبەق: ***(a ~ of paper)***.

(ب) ڕۆژنامە

(٤) پەڕە (ئاسن)؛ تەبەق (سەهۆڵ، شووشە)؛ تەختە (دار، شووشە):

(a ~ of ice, glass, iron, plywood, etc.)

(٥) تەختەبەرد (زەمینناسی).

(٦) تەبەقە پووڵ (پێش جیاکردنەوەیان لەیەك).

v.t. داپۆشین (بە مێتیل، تەبەقە شووشە، سەهۆڵ یا ئاسن)؛ بەرگ تێگرتن.

sheet (shēt), ***n.*** پەتی بایەوان

v.i. درێژبوونەوەی پەتی بایەوان بە لایەکدا.

three sheets to the wind, [Colloq.], سەرخۆش.

sheet anchor, (۱) لەنگەری گەورەی تەنگانەی کەشتی.

(۲) دوا پەنا؛ دوا دالدە؛ کەسێك یا شتێکە کە لە تەنگانەدا دەکەوێتە فریا.

sheet bend, قوڵفە گرێ: بریتی‌یە لە گرێدانی پەتێك بە قوڵفەکەیەوە (کەشتیوانی)

sheet glass, تەبەقە شووشە؛ تەختە شووشە.

sheeting (shēt′iŋ), ***n.*** (۱) بەرگ تێگرتن؛ بە تەختەدار یا تەبەقە کانزا یا قوماش داپۆشین. (۲) لۆکەو کەتانی چەرچەف لێ دروستکراو.

(۳) پەڕەی تێگیراو؛ بەرگ (تەبەقە ئاسن، تەختەدار، مێتیل...هتد):

(copper ~)

sheet iron, تەبەقە ئاسن.

sheet metal, پەڕەی کانزایی؛ تەبەقە کانزا.

sheet music, مۆسیقای چاپکراو لەسەر پەڕەی بەند نەکراو.

sheik, sheikh (shēk, shāk), ***n.*** (۱) (ا) شێخ (ئاین)

(ب) سەرەك خێڵی عەرەبی. (۲) [Slang]، پیاوی قۆزی ژن بۆ شێت بوو؛ ژنکوژ.

sheikdom, sheikhdom (shēk′dəm), ***n.*** شێخ نشین.

sheitan (shı-tän′), ***n.*** = shaitan.

shekel (shek′′l), ***n.*** (۱) کێشانەیەکی بابلی و جوولەکەی کۆنە.

(۲) پارەیەکی ئاڵتوون یا زیوی جوولەکەی کۆنە.

(۳) [Slang] (*pl.*)، پارە (بەتایبەتی هی ووردە).

sheldrake (shel′drāk′), ***n.*** جۆرە مراوی‌یەکی ڕەش‌وسپی‌یە.

shelf (shelf), ***n.*** (۱) ڕەفە؛ تاق.

(۲) شتی سەر ڕەفە؛ ئەوەندە شتومەك کە جێی ببێتەوە لەسەر ڕەفەیەك.

(۳) تەختەبەری سەردەرهێناو لە کەندەڵانێکەوە وەك ڕەفە.

(٤) ڕەفە یا تیرەیەکی بەردینی تەنکاوی گوێ دەریا.

(٥) تەختەبەردی ژێر زیخ وگڵ (کانگەری).

on the shelf, بێکار (پیاوی پیر، کچی قەیرە)؛ بێ کەڵك؛ خراوەتە پشت گوێ؛ خراوەتە لاوە؛ بەکارنەهاو.

shell (shel), ***n.*** (۱) قاوغ (کیسەڵ، گوێچکەماسی)؛ لەپکە؛ قاقلە؛ سەدەف.

(۲) توێکڵ (هێلکە، پاقلە، گوێز، بادەم، تۆو)؛ قاوغ؛ قاپۆڕ؛ قالۆر.

(۳) بەرگێك یا شتێکی لە قاوغ چوو: (ا) چوارچێوە یا قاوغی خانوو.

(ب) قاوغی پاقلاوەو کێك و کولیچە.

(ج) قاوغی بەلەم و کەشتی. (د) گوێچکە.

(٤) شتێکی بۆش‌و ڕووالەتی (کردار، هەڵوێست...هتد)؛ شتی بێ ناوەڕۆك یا ناوناخن. (٥) بەلەمی سەوڵی باریك و درێژی پێشبڕکێ.

(٦) بۆمبا. (٧) قاوغە فیشەك؛ قاپۆڕ؛ قاوغە گوللە.

(٨) گوێچکەماسی؛ گیانداری دەریایی نەرمی قاوغدار.

v.t. (۱) توێکڵ لێکردنەوە؛ پاك کردن:

(to ~ peas, shrimp, etc.)

(۲) دەنکی گەنمەشامی کردنەوە لە گوڵەشامی.

(۳) بۆمباران کردن؛ بۆمبا پێوەنان؛ تۆپ پێوەنان.

v.i. توێکڵ لێ بوونەوە: ***(Peanuts ~ easily.)***.

come out of one's shell, شەرم شکان‌و چوونە ناو خەڵکەوە؛ لە قاوغی خۆ هاتنەدەرەوە؛ هاتنەدەرەوە بۆناو کۆمەڵ.

retire into one's shell, چوونە ناو قاوغی خۆوە؛ شەرم گرتن؛ لە کۆمەڵ کشانەوە.

shell out, [Colloq.], پارەدان؛ جرنگاندن؛ دانەدەست:

(He shelled out a large sum of money.)

she'll (shēl), = she shall, she will.

shellac, shellack (shə-lak′), ***n.*** (۱) جەوی " لەك" ی پاڵێوراو (ووشەی " lac " ببینە). (۲) بۆیەیەکی ڕوونە لە "لەك"و کحوول پێکدێت: شلاووکی " لەك".

v.t. (۱) شلاووك یا جەوی " لەك" لێدان.

(۲) [Slang]، زۆر بە باشی لێ بردنەوە (یاری)؛ بۆڕێندان؛ باش بەزاندن.

(۳) [Slang]، پەیتا پەیتا لێدان؛ بە بێ بەزەییانە دارکاری کردن یا بیرازکردن.

shellacking (shə-lak′iŋ), ***n.*** [Slang], (۱) دارکاری کردن؛ بیرازکردن؛ بە قامچی لێدان. (۲) بە تەواوی بەزاندن؛ باش بۆڕێندان

shell-back (shel′bak′), ***n.*** (۱) کەشتیوانی قاڵ یا شارەزا.

(۲) کەسێکە کە کەمەرەی زەوی بڕیبێ بە کەشتی.

shell-bark (shel′bärk′), ***n.*** = shagbark.

shell bean, جۆرە لۆبیایەکە کە هەر ناوکەکەی دەخورێت نەك قاوغەکەی.

shell-fire (shel′fīr′), ***n.*** تۆپ پێوەنان؛ بۆمباباران (بە تۆپ).

shell-fish (shel′fish′), ***n.*** گیانداری ئاوی قاوغدار (گوێچکەماسی، قرژاڵ، کوللەی دەریا...هتد).

shell game, پیلانێکە بۆ خەڵەتاندن‌و گزی لێکردن‌و دەستبڕینی کڕیارو سەوداگەر؛ گزی؛ دەستبڕین.

shell jacket, جۆرە چاکەتێکی کورت‌و تەسکە بۆ بۆنەی نیمچە ڕەسمی.

shell-proof (shel′prōōf′), ***adj.*** بۆمبا کارتێنەکەر؛ دژی بۆمبا.

shell shock, مێشك تێکچوونی سەرباز لە جەنگدا بەهۆی بۆمبابارانی

بەردەوامەوە

-shell-shocked ***(adj.).***

shelly (shel′i), ***adj.*** (١) بە گوێچکەماسی یا قاقلە داپۆشراو.

(٢) قاوعی؛ قاقلەیی؛ قاقلەدار.

shelter (shel′tēr), ***n.*** (١) پەناگا؛ پەنا؛ لانە؛ داڵدە:

(to take ~ ; to give ~ to somebody)

(٢) پارێزگاری؛ پاراستن.

v.t. داڵدەدان؛ پەنادان؛ گرتنەخۆ؛ جێکردنەوە؛ پاراستن: ***(to ~ someone)*** .

v.i. داڵدە بۆ بردن؛ پەنا بۆ بردن.

shelter tent, چادرێکی بچکۆلەی دوو کەسییە.

(پێشی دەوروتری: " **pup tent** ").

shelty, sheltie (shel′ti), ***n.*** = **shetland sheep dog, shetland pony.**

shelve (shelv), ***v.i.*** لێژبوون؛ بەرەوخواربوونەوە.

v.t. (١) ڕەفە بۆ کردن؛ ڕەفە بۆ دروستکردن. (٢) خستنەسەر ڕەفە.

(٣) (ا) خستنەلاوە؛ دواخستن؛ خستنە پشت گوێ:

(to ~ a plan, project, discussion, etc.)

(ب) خانەنشین کردن؛ لە ئیش دەرکردن؛ لێ خستن.

shelves (shelvz), ***n.*** *plural of* **shelf.**

shelving (shel′viŋ), ***n.*** (١) کەرەسەی ڕەفە.

(٢) ڕەفە بەگشتی؛ ڕەفەکان.

(٣) شت خستنەسەر ڕەفە؛ ڕێکخستن لەسەر ڕەفە.

(٤) (ا) لێژگە؛ لێژایی؛ لێژی. (ب) پلەی لێژی.

Shemite (shem′it), ***n.*** = **Semite.**

Shemitic (shem-it′ik), ***adj.*** = **Semitic.**

shenanigan (shi-nan′i-gən), ***n.*** [Colloq.], قسەی هیچوپووچو بێ مانا؛ فێڵبازی؛ فێڵو تەڵەکە؛ کەتن؛ تەڵەکەبازی؛ خەڵەتان؛ تەشقەڵە؛ چەوتی.

sheol (shē′ōl), ***n.*** (١) جێی مردووان (ئینجیل).

(٢) [s-]، [Colloq.]، دۆزەخ؛ جەهەننەم.

shepherd (shep′ērd), ***n.*** (١) شوان.

(هەروەها " **sheepherder** ")

(٢) ڕابەری ئاینی (مەلا، قەشە...هتد)؛ ڕابەری کڵێسە.

v.t. (١) شوانی کردن؛ بەدیارەوەبوونی ڕانەمەڕ.

(٢) ڕابەری کردن؛ سەرەوکاری کردن؛ چاودێری کردن؛ ئاگا لێ بوون.

the Good Shepherd, عیسا

shepherd dog, = **sheep dog.**

shepherdess (shep′ērd-is), ***n.*** شوانی ژن؛ کچە شوان.

shepherd's check, (١) نەخشێکی میل میلی ڕەش و سپییە.

(٢) قوماشێکی میل میلی ڕەش و سپییە.

(پێشی دەوروتری: " **shepherd's plaid** ")

shepherd's purse, گیایەکی گوڵ سپییە کەلووی سێگۆشەیی وەك دڵ دەگرێ

sherbet (shûr′bət), ***n.*** (١) شەربەت؛ خۆشاو

(٢) شیرینییەکە لە دۆندرمە دەچێت

sherd (shûrd), ***n.*** = **shard.**

shereef (shə-rēf′), ***n.*** = **sherif.**

sherif (shə-rēf′), ***n.*** (١) شەریف: نەوەی پێغەمبەر

(٢) شەریف: فەرمانڕەوای مەککە

sheriff (sher′if), ***n.*** (١) سەرۆکی پۆلیسی سوارەی دەرەوەو ناوشار (کە ئاسایشی ناوچەکەو جێبەجێکردنی فەرمانەکانی دادگای پێ سپێردراوە).

(٢) سەرۆکی شارەوانی و دادگەری ناوچەیەکی ئینگلتەرەیە

sherris (sher′is), ***n.*** [Archaic]. = **sherry.**

sherry (sher′i), ***n.*** شێری (ا) شەرابێکی ئیسپانی خەستە (گەلێك جار شیرینە (ب) شەراب یا مەیەکی وەها

she's (shēz), = **she is, she has.**

Shetland pony, ئەسپی کورتەباڵای شێتلاند: ئەسپێکی کورتەباڵای بەهێزو کلك درێژە (لە "شێتلاند"ەوە هاتووە کە دوورگەیەکی نزیك ئوسکوتلەندەیە).

Shetland sheep dog, سەگی شوانی شێتلاند.

(ووشەی پێشوو وە " **sheep dog** " ببینە).

shew (shō), ***n., v.t. & v.i.*** = **show.**

shewbread (shō′bred′), ***n.*** = **showbread.**

Shiah, Shia (shē′ə), ***n.*** (١) شیعە (ئیسلام)؛ لقی شیعە.

(٢) **Shiite** .

shibboleth (shib′ə-ləth), ***n.*** (١) تاقیکردنەوە (ئاینی جوولەکە).

(٢) تاقیکردنەوە (بەتایبەتی بۆ ناسینەوەو جیاکردنەوەی کەسێك).

(٣) درووشم و نیشانەیەکی تایبەتی کۆمەڵێك، تاقمێك، یا حیزبێك.

shied (shīd), *past tense and past participle of* **shy.**

shield (shēld), ***n.*** (١) زرێ؛ قەڵغان.

(٢) پارێزەر (مرۆڤ، شت)؛ هۆی پاراستن.

(٣) قەڵغانێکە کە درووشمی هۆزێکی پێوەیە.

(٤) شتێکی لە قەڵغان چوو.

(٥) گوللەبەند یا بەربەستێکی ئاسنی تۆپ یا تۆپ هاوێژە (بۆ پاراستنی تۆپچییەکان). (٦) پەردە یا بەربەستی پاراستن (مەکینەکاری)

(٧) بەربەستی ئارەق: شتێکی هەڵمژ یا لاستیکییە لە بن قۆڵی کراس و چاکەتدا لەبەردەکرێت بۆ پاراستنی لە ئارەق. (٨) قاوغ (کیسەڵ).

(٩) بەربەستی ئەتۆم: دیوارێکی قوڕقوشمی یا چیمەنتۆیە بەدەوری فرنی ئەتۆمیدا بۆ بەربەستکردنی تیشك (فیزیا).

v.t. (١) پاراستن بە زرێ. (٢) پاراستن؛ پارێزگاری کردن.

(٣) شاردنەوە؛ داپۆشین؛ بەرچاوگرتن: ***(to ~ from view)***

v.i. بوون بە زرێ بۆ؛ پاراستن.

shielding (shēld′iŋ), ***n.*** (١) کۆختەی دەشت و شاخی شوانان.

(٢) [British Dial.]، هاوینە لەوەڕگای شاخ و کێو.

shier (shī′ēr), ***n.*** ئەسپی سرك: ئەسپێکە کە زوو زوو هەڵدەسڵەمێتەوە.

shift (shift), ***v.t.*** (١) گۆڕین (لە شوێنێك، کەسێك، یا بارێکەوە بۆ یەکێکی تر)؛ گواستنەوە؛ لادان؛ خستنەسەر: ***(Don't ~ the responsibility.; to ~ the blame on to someone else; to ~ the scenes)***

(٢) گۆڕینەوە؛ جێگۆڕکێ پێکردن؛ ئاڵوگۆڕکردن.

(٣) گێڕ گۆڕین (ئوتومبیل). (٤) گۆڕینی دەنگ (زمانەوانی).

v.i. (١) گۆڕان (شێوە، جێ، سرووشت، ڕێباز)؛ جووڵان؛ لە ڕێ لادان.

(٢) دەربردن بەبێ یارمەتی کەس؛ هەڵ کردن؛ پشت بە خۆ بەستن؛ خۆ بەخێوکردن: ***(You must ~ for yourself now.)*** .

(٣) سەرچەوتی کردن؛ نۆینبازی کردن؛ فێڵبازی کردن؛ ساختەکردن.

(٤) گێڕ گۆڕین: ***(Our new car ~s automatically.)*** .

(٥) [Archaic or Dial.]، جل گۆڕین؛ خۆگۆڕین.

n. (١) گۆڕین؛ گۆڕان: ***(a ~ in foreign policy)*** .

(٢) (ا) پیلانی ڕزگارکردن (بەتایبەتی لە تەنگانەیەك).

(ب) فێڵوتەڵەکە؛ فێڵبازی؛ ئاین و ئۆین؛ ساختە؛ خۆ دەربازکردن

(٣) گۆڕینەوە؛ جێگۆڕکێ کردن؛ ئاڵوگۆڕ.

(٤) نۆرە؛ نۆبە؛ نۆبەت؛ سەرە؛ شەفت.

(٥) تاقمە کرێکاری شەفتێك؛ تاقمە کارگەری بە یەك نۆرە ئیش کردوو؛ شەفت:

(Three members of the night ~ were absent.)

(٦) گۆڕانی ڕووی با هەڵکردن.

(٧) [Archaic or Dial.]، جل گۆڕین؛ خۆگۆڕین.

(٨) [Rare]. **chemise** (٩) جێگۆڕکێی یاریکەر (فوتبۆڵی ئەمەریکی)

(١٠) گێڕی ئوتومبیل گۆڕین.

(١١) جووڵانی زەوی لە دەوروبەری قڵیشی گەورەی زەمیندا (زەمینناسی)

(١٢) جێی پەنجە یا دەست گۆڕین لەسەر کەمانچەو ئامێری تر

(١٣) دەنگ گۆڕین (زمانەوانی).

make shift, (١) دەربردن لە دۆخی ناهەمواردا؛ بە چنگەکرێ هەڵ کردن

بەبێ یارمەتی کەس.
(٢) ئەویەڕی هەوڵدان؛ هەتا لە توانادا بێ کۆشش کردن.

-shifter *(n.)*.

shiftless (shift'lis), *adj.* (١) تەمەڵ؛ لەش گران.
(٢) لێ نەهاتوو؛ دەستەپاچە؛ ناکارامە.

-shiftlessly *(adv.)*; **shiftlessness** *(n.)*.

shifty (shif'ti), *adj.* (١) چەوت؛ فێلباز؛ سەرچەوت؛ ناپاك؛
پشت پێ نەبەستراو؛ بێ بار؛ هەمیشە گۆڕاو:
(~ eyes; a ~ character or person)
(٢) کارامە؛ لێهاتوو؛ زۆرزان.

-shiftily *(adv.)*; **shiftiness** *(n.)*.

Shiism (shē'iz'm), *n.* شیعەیەتی

Shiite (shē'īt), *n.* شیعەیەك؛ کەسێکی شیعە.

shikar (shi-kär'), *n.* ڕاو

v.t. & v.i. ڕاوکردن.

shikari; shikaree (shi-kä'rē), *n.* ڕاوچی. ڕاوکەر؛ ڕابەر یا
چاوساغی هیندی ڕاوکەران.

shill (shil), *n.* [Slang], داو (مەجان)؛ تەڵە؛ کەسێکە کە چەرچی یا
قومارچی یا خاوەن تیاترۆو پیشانگا بەکاری دەهێنێت بە خۆپیشاندان بە
کڕیار یا سەوداگەر بۆ ڕاکێشانی خەڵکی ترو هاندانیان بۆ کڕین یا بەشداری
کردن

shillelagh, shillalah (shi-lā'lə, shə-lā'li), *n.* کوتەك. دار

shilling (shil'iŋ), *n.* (١) شلنگ: پارەیەکی وردەی ئینگلتەرەیە
بیست یەکی پاوەنێکە. (٢) شلنگ: پارەی هەندێك وڵاتی ئەفەریقایە وەك
کینیا

shilly-shally (shil'i-shal´i), *adv.* بە ڕاڕایی؛ بە دوودڵی

adj. دوودڵ؛ ڕاڕا.

n. دوودڵی (بەتایبەتی دەربارەی شتێکی هیچ‌وپووچ)؛ ڕاڕایی.

v.i. (١) دوودڵی کردن؛ ڕاڕایی کردن.
(٢) خۆ بە شتی هیچ‌وپووچەوە خەریك کردن.

-shilly-shallier *(n.)*.

shily (shī'li), *adv.* = **shyly**.

shim (shim), *n.* پوازێکی دار یا ئاسنە بۆشایی پێ پڕدەکرێتەوەو شتی
پێ ڕاست دەکرێتەوە وەك کورسی و مێزی لارەسەنگ؛ ئاواخن؛ پشتیوانە.

v.t. پڕکردنەوە یا ڕاستکردنەوە بە پواز؛ ئاو ئاخنین.

shimmer (shim'ēr), *v.i.* (١) درەوشانەوە؛ تروسکانەوە؛
وورشانەوە؛ بریسکەهاتن ئاوبەئاو. (٢) کەروێشکەکردن.

n. وورشە. وورشە وورش؛ بریسکە؛ تروسکە؛ درەوشانەوە.

-shimmery *(adj.)*.

shimmy (shim'i), *n.* (١) لەرینەوەی یا یاری کردنی پێچکەی
ئوتومبێل. (٢) شیمی. سەمایەکی جازی ئەمەریکی‌یە بادانی زۆر تێدایە.
(٣) [Dial. or Colloq.] chemise.

v.i. (١) لەرینەوە. لەرزین. (٢) سەمای (شیمی) کردن

shin (shin), *n.* (١) لوولاق
(٢) پارچە گۆشتی بەشی خوارووی لوولاقی پێشەوەی ڕەشەووڵاخ.

v.t. (١) بە دار یا گوریسدا هەڵگەڕان بە هەردوو دەست‌و قاچ.
(٢) شەق لە لوولاق هەڵدان؛ شەق هەڵدان لە لوولاقە.

shin-bone (shin'bōn´), *n.* ئێسقانی لوولاق؛ لوولاقە ئێسقان.

shindig (shin'dig), *n.* (١) ئاهەنگی سەماو هەڵپەڕکێ
(٢) ئاهەنگ؛ زەماوەند

shindy (shin'di), *n.* (١) هەر وزەنا؛ هەراوهوریا؛ هەرا
(٢) shindig

shine (shīn), *v.i.* (١) بریقانەوە؛ شەوقدانەوە؛ بریسکەدانەوە؛
درەوشانەوە؛ پرشنگدانەوە. *(The Sun was ~ing.)*
(٢) دەرکەوتن (لەناو کۆمەڵدا)؛ شەوقدانەوە (مەجاز)
(He dose not ~ in conversation.)
(٣) زۆر باش دیاربوون؛ گەشانەوە؛ پرشنگدانەوە.

v.t. (١) شەوق لێدان؛ داگیرساندن: *(~ your flashlight over here.)* .
(٢) بۆیاخ کردن (پێڵاو)؛ بریقە لێ هەڵسان: *(~ your shoes.)* .

n. (١) بریقە؛ شەوق؛ ڕووناکی؛ بریسکە؛ پرشنگ؛ وورشە.
(٢) (ا) بۆیاخ کردنی پێڵاو وبریقە لێ هەڵسانی.
(ب) بریقەی پێڵاوی بۆیاخ کراو.
(٣) سایەقە؛ هەتاو: *(rain or ~)* .
(٤) *(pl.)* [Colloq.]، تەشقەڵە؛ پەنگ؛ تەڕن.
(٥) [Slang]، هەراوزەنا؛ هەراوهوریا. (٦) [Slang]، وێسکی

rain or shine, باران بێ یا سایەقە؛ باران بێ یا هەتاو؛ هەموو کات؛
هەمیشە.

shine up to, [Slang], خۆ لێ بردنە پێشەوە.

take a shine to, [Slang], یەکسەر چوونە دڵەوە؛ بەدڵ بوون؛
خۆشویستن

shiner (shīn'ēr), *n.* (١) شتی بریقاوە؛ کەسێکی دەرکەوتوو لە کۆمەڵدا.
(٢) ماسی‌یەکی بچووکی پووڵەکە زیوی‌یە.
(٣) [Slang]، چاوشین بوونەوەو خوێن تێزان (بەهۆی مستەکۆڵە لێدانەوە).

shingle (shiŋ'g'l), *n.* (١) زیخ‌و چەوی درشتی کەنار دەریا؛
وورده بەردی گوێ دەریا. (٢) چەوو زیخی درشت؛ وورده بەرد.
(٣) کەنار دەریای داپۆشراو بە چەوو زیخی درشت‌و وورده بەرد

shingle (shiŋ'g'l), *n.* (١) (ا) تەختەدارێکی بچووکە تێهەڵکێش
دەکرێ‌و سەربانی پێ دەگیرێ (هەندێك جاریش دیواری دەرەوە).
(ب) پارچە ئەسبێستۆسی بەکارهێنراو بۆ هەمان مەبەست.
(٢) قژ تاشینی کورتی ئافرەت.
(٣) [Colloq.]، تەختەی ناوو ناونیشانی بەردەمی فەرمانگەی پزیشك‌و
پارێزەر...هتد: *(to hang out a ~)* .

v.t. (١) سەربان گرتن بە تەختەداری بچووکی تێهەڵکێش کراو.
(٢) قژ زۆر کورتکردنەوە.

hang out one's shingle, فەرمانگە کردنەوە (پزیشك، پارێزەر).

shingles (shiŋ'g'lz), *n.* نەخۆشی‌یەکە دەبێتە هۆی برین لێ هاتن‌و
تلۆق کردنی پێست.

shingly (shiŋ'gli), *adj.* زیخاوی؛ وورده بەرداوی.

shining (shīn'iŋ), *adj.* (١) بریقەدار؛ بریسکەدار؛ شەوقدەرەوە.
(٢) گەش؛ سەرنج ڕاکێش؛ دەرکەوتوو؛ بەناوبانگ:
(a ~ example of courage)

shin-leaf (shin'lēf´), *n.* ڕووەکێکی لاسك درێژە گەڵای خڕ بە
بە بنەکەیەوەیەو گوڵی سپی دەگرێت.

shinny, shinney (shin'i), *n.* (١) شێوەیەکە لە یاری (هۆکی)
منداڵان. (٢) گورزی ئەم یاری‌یە.

v.i. کردنی ئەم یاری‌یە.

shinny (shin'i), *v.i.* [Colloq.], (~ **up**), هەڵگەڕان بە دارو پەتدا
بە هەردوو دەست‌و قاچ

shin-plaster (shin'plas´tēr, shin'pläs´tēr), *n.* (١) مشەمای
لە پێست گرتن. (٢) پارەی کاغەزی بێ نرخ.

shiny (shīn'i), *adj.* (١) بریقەدار؛ بریسکەدار؛ بریقاوە.
(٢) ساف‌و لووس. (٣) ڕووناك؛ هەتاو؛ سایەقە.

-shininess *(n.)*.

ship (ship), *n.* (١) کەشتی گەورە؛ کەشتی؛ پاپۆڕ
(٢) کەشتی بایەوان؛ کەشتی چارۆکەدار.
(٣) کەشتیوان‌و ئەفسەری کەشتی‌یەك. (٤) فڕۆکە.

v.t. (١) بارکردنە سەر کەشتی؛ هێنان یا خستنەسەر پاپۆڕ.
(٢) ناردن یا گواستنەوە (بەهەر هۆیەکی گواستنەوە بێت):
(We ~ped the cattle by rail.)
(٣) ئاوتێچوونی کەشتی (لە زریاندا).

(٤) خستنه شوێنی خۆی لەسەر کەشتی: *(~ the oars.)* .
(٥) بە کرێ گرتن بۆ ئیش کردن لەسەر کەشتی
(٦) [Colloq.]، دوورخستنەوە؛ لە کۆڵ خۆ کردنەوە؛ خۆ لێ ڕزگارکردن.
v.i. (١) سواری کەشتی بوون؛ دەست بە گەشتی دەریا کردن؛
گەشتکردن بە کەشتی (٢) ئیش کردن لەسەر کەشتی؛ بەکرێ گیران بۆ ئیشی سەر کەشتی
when one's ship comes home (or in), کاتێ دەوڵەمەندبوونی کەسێک کە ئاوات جێبەجێ دەبێت؛ کاتێ بە ئامانج گەیشتن.
-ship (ship), پاشگرێکە بەمانای: (١) بار؛ دۆخ؛ چۆنێتی: *(friendship)*
(ب) پلەوپایە: *(professorship; kingship)*
(ج) کەسێکی خاوەن ئەم پلەوپایەیە: *(lordship)* .
(د) کارامەیی؛ توانا؛ لێزانین: *(penmanship; leadership)* .
ship biscuit, = **hardtack.**
shipboard (ship′bôrd′, ship′bōrd′), *n.* (١) کەشتی؛ پاپۆڕ.
(٢) [Obs.]. لاتەنیشتی کەشتی.
on shipboard, لەناو کەشتیدا؛ لەسەر پاپۆڕ
shipbuilder (ship′bil′dēr), *n.* وەستای کەشتی؛ کەشتی دروستکەر.
ship-building (ship′bil′diŋ), *n.* کەشتی دروستکردن.
adj. هی کەشتی دروستکردن.
ship canal, جۆگەی کەشتی پێدا ڕۆیشتن.
ship chandler, بازرگانی کەرەسەو شتومەکی کەشتی.
ship-load (ship′lōd′), *n.* باری تەواوی کەشتی؛ پڕ کەشتییەک.
shipman (ship′mən), *n.* (١) کەشتیوان
(٢) **shipmaster**
shipmaster (ship′mas′tēr, ship′mäs′tēr), *n.* ڕانەری کەشتی؛ کەشتی ڕانەر؛ ئاژوەری کەشتی؛ سەرۆکی کەشتی.
ship-mate (ship′māt′), *n.* هاوکەشتیوان؛ ئاوەڵ کەشتییەوان.
shipment (ship′mənt), *n.* (١) شتومەک گواستنەوە؛ شتومەک ناردن (بە هۆیەکی هاتوچۆدا)؛ بار ناردن
(٢) بارگە؛ بار؛ باری گوێزراوە
ship money, باجی کەشتی: باجێکی کۆنی ئینگلیزی بوو لەسەر بەندەرەکانی ئینگلتەرە بۆ پارە کۆکردنەوە بۆ دروستکردنی کەشتی جەنگ (دەمێکە لابراوە).
ship of the line, کەشتی جەنگی گەورە.
ship-owner (ship′ōn′ēr), *n.* خاوەن کەشتی.
shippable (ship′ə-b'l), *adj.* دەتوانرێ بنێررێت یا بگوێزرێتەوە
shipper (ship′ēr), *n.* بارگەنێر (خاوەنی بارگەکە خۆی یا بریکارەکەی)؛ کارگێڕی بارگە ناردن
shipping (ship′iŋ), *n.* (١) بارگە ناردن یا گواستنەوە؛ ناردن یا گوێزانەوەی شتوومەک. (٢) کەشتی گەلی وڵاتێک یا بەندەرێک (بەتایبەتی لەڕووی ئەو بارەوە کە دەتوانن هەڵی بگرن).
(٣) [Obs.]. گەشتی دەریایی
shipping clerk, فەرمانبەری بارگە ناردن؛ کارگەری بار ناردن.
shipping room, ژووری بارگە کردن و ناردن (لە کارگەیەک یا دەزگایەکدا)
ship-shape (ship′shāp′), *adj.* ڕێکوپێک؛ پاکوتەمیز.
adv. بە ڕێکوپێکی؛ بە پاکوتەمیزی؛ بە جوانی.
ship's papers, بەڵگەنامەی کەشتی
ship-way (ship′wā′), *n.* (١) چوارچێوەی کەشتی لەسەر دروستکردن. (٢) **ship canal**
ship-worm (ship′wûrm′), *n.* کرمی کەشتی: گیاندارێکی کرم ئاسایی قاقلەدارە داری ژێر ئاو دەخواتەوەو زیانی پێ دەگەیێنێت (وەک هی بەلەم و کەشتی).
ship-wreck (ship′rek′), *n.* (١) لاشەی کەشتی نوقوم بوو یا وەرگەڕاو. (٢) کەشتی وەرگەڕان؛ کەشتی شکان؛ کەشتی نوقوم بوون.
(٣) ژێرکەوتن؛ تێکشکان؛ شکستی؛ ماڵ وێرانی؛ فەوتان.
v.t. (١) کەشتی وەرگەڕاندن، شکاندن، یا نوقوم بوون.
(٢) ژێرخستن؛ تێکشکاندن؛ ماڵ وێران کردن؛ فەوتاندن.
ship-wright (ship′rīt′), *n.* وەستای کەشتی؛ کەشتی چاککەرەوە
ship-yard (ship′yärd′), *n.* شوێنی کەشتی دروستکردن و چاک کردنەوە.
shire (shīr), *n.* (١) ناوچە (ئینگلتەرە)؛ هەرێم.
(٢) ناوچەیەک یا هەرێمێکی ئینگلیزی.
shire horse, بارگیری ئینگلیزی.
shirk (shûrk), *v.t.* خۆدزینەوە لە ئەرکی سەرشان؛ ئەرکی سەرشان فەرامۆش کردن یا بەجێ نەهێنان:
(to ~ one's duty or responsibility)
v.i. خۆدزینەوە لە ئەرکی سەرشان.
n. کەسێکە کە خۆی بدزێتەوە لە ئەرکی سەرشان و جێبەجێی نەکات.
shirr (shûr), *v.t.* (١) لۆچ کردن و تیک کردنی قوماش بە ڕیز (بۆ ڕازاندنەوەی). (٢) هێلکە برژاندن (بەبێ توێکڵەکەی).
n. چەند لۆچێکی هاوڕێکی تیک کراوی کاڵا.
shirring (shûr′iŋ), *n.* = **shir.**
shirt (shûrt), *n.* (١) کراس.
(٢) **undershirt** . (٣) **shirtwaist** .
keep one's shirt on, [Slang], بە هێمنی مانەوە؛ خۆ تێک نەدان.
lose one's shirt, [Slang], لەکیس چوونی هەمووشت؛ دانانی هەموو سامان: *(He lost his shirt on that business deal.)* .
shirting (shûr′tiŋ), *n.* قوماشی کراس.
shirt-sleeve (shûrt′slēv′), *adj.* (١) خاکی؛ سادە؛ ساکار.
(٢) خۆماڵی؛ سەرەتایی؛ ڕەشۆکی؛ سادە: *(~ philosophy)* .
shirt-waist (shûrt′wāst′), *n.* کراسی تا ناوقەد هاتووی ژنانە (لەگەڵ تەنوورە لەبەردەکرێت).
shish-kebab, گۆشتی برژاو؛ کەباب.
shit (shit), *v.i.* [Vulgar], گووکردن؛ پیسایی کردن.
v.t. [Vulgar], خەڵەتاندن؛ لەخشتەبردن؛ فێڵ لێکردن.
n. [Vulgar], (١) گوو؛ پیسایی. (٢) گووکردن؛ پیسایی کردن.
(٣) شتی بێ نرخ؛ شتی هیچوپووچ و بێ فەڕ.
(٤) [Slang]، قسەی قۆڕ؛ قسەی هیچوپووچ.
(٥) [Slang]، کەسێکی هیچوپووچ و بێ نرخ.
(٦) [Slang]، هێرووین؛ بەنگ.
interj. [Vulgar Slang], گووی تێ بێ!؛ بە زیاد نەبێ!؛ بە زیادم نەکرد!.
shittah (shit′ə), *n. Also* **shittah tree,** دارجەوی.
shittim (shit′im), *n. Also* **shittim wood,** دارو تەختەی دارجەوی.
shivaree (shiv′ə-rē′), *n. Also* **charivari,** زەماوەندی مۆسیقای لاسایی: بریتییە لە زوڕنالێدان و تەقەتەق کردن بە کتلی و مەنجەڵ لەبەردەم لەبەردەم ژووری بووک و زاوادا.
shive (shīv), *n.* (١) تەڵەزم. (٢) کۆزەر.
(٣) تەپەدۆرێکە باریک بێت بۆ دەمی شووشەکە.
shiver (shiv′ēr), *n.* پارچە شووشەی شکاو؛ تەڵەزم.
v.t. & v.i. ووردوخاش بوون؛ پارچە پارچە بوون.
shiver (shiv′ēr), *v.i.* لەرزین؛ هەڵلەرزین؛ گیان لەرزین؛ لرفەلرف هاتن.
v.t. شەکاندنەوەی بایەوان (بە ڕووی کردنە با).
n. لەرزین؛ لرفە؛ لرفەلرف؛ تەزوو؛ موچڕک.
shivery (shiv′ēr-i), *adj.* قرچۆک؛ بە ئاسانی دەشکێت و ووردوخاش دەبێت.
shivery (shiv′ēr-i), *adj.* (١) لەرزیو؛ هەڵ لەرزیو.

(۲) لەرزلێهێنەر؛ سارد؛ ترسناك؛ ترسێنەر.

shoal (shōl), *n.* (۱) گەلە؛ رەوە؛ پۆل.

(۲) گەلەماسی؛ ماسی گەل؛ پۆلە ماسی.

v.i. کۆمەڵ بوون؛ مۆل خواردن؛ گردبوونەوە.

shoal (shōl), *n.* (۱) تەنکاو (رووبار، دەریا، دەریاچە)؛ تەنکایی.

(۲) بستو یا بەرزایی ناو ئاو (کە باش نابینرێ و دەبێتە هۆی مەترسی بۆ بەلەم و کەشتی) (۳) مەترسی و کەندوکۆسپی شاراوە.

v.i. بوون بە تەنکاو؛ تەنکایی پێکهێنان.

v.t. (۱) تەنکاوکردن

(۲) بەرەو تەنکاو رۆیشتن (کەشتی)؛ لە تەنکایی نزیکبوونەوە.

shoat (shōt), *n. Also* shote, پەلخ؛ بەچکە بەرازی تازە لە شیر براوە.

shock (shok), *n.* (۱) لێدان؛ بەیەکداکێشان؛ بەیەکدادان

(۲) (ا) راتەکان؛ راوەشان: *(the ~ of an earthquake)*.

(ب) ئەنجامی ئەم راتەکانە.

(۳) (ا) راتەکانی مێشك؛ پشێوی مێشك لە ئەنجامی لێدانێك یا راوەشاندنێك؛ مێشك شڵەقان. (ب) هۆی ئەم راتەکانە.

(٤) راتەکانی کارەبایی: *(to get an electric ~)*.

(٥) (ا) دڵەخورپێ؛ خورپە؛ راچڵەکین؛ راچڵەکان؛ دڵ داخورپان؛ کسپەی دڵ؛ ووری (ب) هۆی ئەم دڵەخورپێیە یا راچڵەکانە.

(٦) داخرانی دەماری خوێنبەر بۆ لەش بەهۆی مەبینی خوێنەوە.

v.t. (۱) راتەکاندن؛ راوەشاندن؛ لەپڕو بە توند لێدان.

(۲) دڵ داخورپاندن؛ ووڕکردن؛ ووشکبوون؛ زۆر پەستکردن؛ قێز لێ هاتنەوە؛ کسپە هێنان بە دڵدا: *(He ~ed us all by his horrible behavior.)*.

(۳) تەزووی کارەبایی لێدان؛ راتەکاندن بە تەزووی کارەبا.

v.i. [Archaic or Poetic], بە توند بەیەکدادان.

shock (shok), *n.* مەلۆ؛ گوورزە؛ شارا.

v.t. & v.i. مەلۆکردن؛ گوورزەکردن.

shock (shok), *n.* (۱) تۆپەڵێکی بژو چڕو ئاڵۆسکاو (قژ، تووك).

(۲) سەگی تیسکن

adj. بژو چڕو ئاڵۆسکاو (قژ).

shocker (shok'ẽr), *n.* شتێکی دڵ داخورپێنەر (بەتایبەتی چیرۆکێکی ووروورژێنەر).

shocking (shok'iŋ), *adj.* (۱) دڵ داخورپێن؛ هەست راتەکێن؛ زۆر ناخۆش: *(the ~ news of his death)*.

(۲) زۆر ناپەسەند؛ زۆر خراپ؛ پیس و بۆگەن؛ زۆر نابەجێ و ناشرین:
(~ behavior)

(۳) زەق *(~ pink)*.

shock tactics, (۱) هێرشی لەپڕو بەزەبرو ووڕکەر (سوپا).

(۲) کاری لەپڕو توندوتیژ.

shock therapy, چارەکردن بە دڵ داخورپان یا راتەکاندن (بەهۆی راتەکانی کارەبایی یا دەرمانەوە). (پزیشکەوانی دەروون).
(هەروەها پێێشی دەووترێ: " shock treatment ").

shock troops, سەربازی هێرشی لەپڕ.

shock wave, شەپۆلی پاڵەپەستۆیی یا راتەکێن: (ا) تەقینەوە.
(ب) راتەکانێکە بەهۆی گۆڕانی پەستاوتنی هەواوە.
(ج) راتەکانی توندوتیژ؛ راوەشانی بەزەبر (مەجاز): *(~s of rebellion)*.

shod (shod), *past tense and past participle of* shoe.

adj. (۱) پێڵاو لەپێ؛ پێڵاودار. (۲) تایەی لەژێردایە؛ تایەدار.
(۳) ناڵ کراو.

shoddy (shod'i), *n.* (۱) (ا) رێسی گەندە خوری (کە لە ریشاڵ و کاڵاو فەرشی کۆن دەکرێت). (ب) تەنراوی خوری گەندی لەم رێسە درووستکراو.
(۲) شتوومەکی هەرزانبەها؛ گەندە شت؛ شتی جەڵەبی.

adj. (۱) گەند؛ جەڵەبی؛ قەڵب؛ لە شتی گەندو کۆنە درووستکراو؛ هەرزانبەها؛ رەشۆکی (۲) بە پەلەو لامسەرلایی کراو؛ قەڵب (کاڵ)؛ خراپ؛ ناکارامە (کاڵ):
(~ construction, worksmanship, etc.)

(۳) پەرپووت؛ رووخاو.

-shoddily *(adv.)*; shoddiness *(n.)*.

shoe (shōō), *n.* (۱) پێڵاو؛ کەوش؛ قوندەرە؛ کلاش. (۲) ناڵ.

(۳) شتێکە کە ئەرکی پێڵاو یا ناڵ ببینێ و لەیان بچێ:
(ا) ناڵی سەری داردەست. (ب) کەوشی ئیستۆپ (ئوتومبیل).
(ج) بنی پایەو پاڵپشتی تر. (د) پێستە یا دەرەوەی تایە؛ تایە.
(هـ) کەوشی گالیسکە بەفرینە.

v.t. (۱) پێڵاو بۆ کردن؛ کەوش بۆ کردن.
(۲) ناڵ کردن: *(to ~ a horse)*.
(۳) داپۆشین (بۆ پاراستن یا جوانی)؛ بن گرتن؛ دەورەگرتن.

be in another man's shoes, لە جێی یەکتر بوون؛ لە باتی کەسێکی تر بوون:
(If I were in your shoes, I would keep quiet.)

fill one's shoes, جێگە گرتنەوە:
(no one can fill his shoes.)

the shoes is on the other foot, شتەکە یا بارەکە بە تەواوی بەپێچەوانەی ئەوی ترە.

where the shoe pinches, ئەو شوێنەی پێڵاو دەیگرێ. واتە: سەرچاوەی ئێش و ئازارو ناخۆشی و دەردی سەری.

shoe-bill (shōō'bil'), *n.* باڵندەیەکی ناوی دەنووك پانە لە حاجی لەقلەق دەچێت.

shoe-black (shōō'blak'), *n.* بۆیاخچی (پێڵاو).

shoe-horn (shōō'hôrn'), *n.* پاژنەهەڵکێش؛ پاژنەکێش؛ کەرەتە.

shoe-lace (shōō'lās'), *n.* قەیتانی قوندەرە؛ بەنی پێڵاو.

shoe-maker (shōō'mākẽr), *n.* پێڵاودروو؛ کەوشدروو؛ قوندەرەچی.

-shoe-making *(n.)*.

shoer (shōō'ẽr), *n.* ناڵبەند.

shoeshine (shōō'shīn'), *n.* (۱) بۆیاخ کردن (پێڵاو).
(۲) بریقەی پێڵاوی بۆیاخ کراو. (۳) shoeblack.

shoestring (shōō'striŋ'), *n.* (۱) پارەیەکی کەم؛ سەرمایەیەکی کەم.
(۲) shoelace.

adj. وەك قەیتان براوە یا کراوە؛ باریك و درێژ؛ قەیتانی: *(~ potatoes)*.

on a shoestring, بە پارەیەکی زۆر کەم؛ بە سەرمایەیەکی کەم:
(The company started on a shoestring.)

shoetree (shōō'trē'), *n.* قالبی پێڵاو (بۆ راستکردنەوەی).

shofar (shō'fär, shō'fẽr), *n. Also* shophar, کەڵەشاخی بەران.

shogun (shō'gōōn', shō'gun'), *n.* فەرمانداری زۆر بەدەسەڵاتی یابانی کۆن.

shogunate (shō'gōōn-āt', shō'gun-it), *n.* (۱) پلەو پایەو دەسەڵاتی "شۆگەن" (ووشەی پێشوو ببینە). (۲) "شۆگەن" نشین.

shone (shōn), *alternative past tense and p.p. of* shine.

shoo (shōō), *interj.* (۱) کشە! (بۆ مریشك و پشیلە دەرکردن)؛ کش!؛ ختە!؛ خت. (۲) لاچۆ!؛ بچۆرە دەرەوە!؛ لاچۆ لێرە!.

v.i. & v.t. کشەلێکردن؛ کش لێکردن؛ دەرکردن.

shoo-in (shōō'in'), *n.* [Colloq.], پێشبرکێکەرێك یا نامزەدکراوێکە کە بردنەوەی مسۆگەر بێت: *(a ~ candidate)*.

shook (shook), *n.* (۱) کەرەسە یا پارچەکانی پێکەوەنانی سنووق و بەرمیل...هتد. (۲) مەلۆ؛ گوورزە؛ شارا.

shook (shook), *past tense of* shake.

shook-up (shook'əp'), *adj.* [Slang], شڵەژاو؛ پەشۆکاو؛ پەشێواو.

shoon (shōōn), *n.pl.* [Archaic or Dial], *plural of* shoe.

shoot (shōōt), *v.t.* (۱) خێرا پێدا رۆیشتن یا برین:
(He ~s the rapids in his canoe.)

(۲) هەڵزشتن (وەك بۆ ناو بۆری یا جۆگەیەکی لێژ).

(۳) هاویشتن (لەنگەر، تۆڕەماسی)؛ فڕێدان؛ هەڵدان.
(٤) هێنان و بردن (کیلوون یا سوورگی دەرگا).
(٥) ڕەنگێکی تر لێدان یا پیاهێنان و ڕەنگ گۆڕین.
(٦) تەرز فڕێدان؛ چووزکردن؛ چووز هاویشتن.
(۷) (ا) هاویشتن (تیر، مووشەك)؛ هەڵدان؛ تەقاندن (گوللە، فیشەکەشێتە)؛ تێگرتن. (ب) هاویشتن (تیشك)؛ دانەوە (تیشك)؛ هاوێژان.
(۸) تێگرتن (پرسیار)؛ لێ کردن؛ بەسەردا داباراندن (پرسیار):
(They were ~ing questions at him.)
(۹) تەقەکردن؛ تەقاندن (تفەنگ، دەمانچە...هتد)؛ پێوەنان (تیر، گوللە)؛ ئاگردان: *(to ~ a gun, pistol, rocket, etc.)* .
(۱۰) کوشتن (بە گوللە، مووشەك... هتد)؛ بریندارکردن؛ پێکان؛ لێدان:
(He shot her dead.)
(۱۱) ڕاوکردن (لە ناوچەیەك یا پەلەیەك زەوی تایبەتیدا).
(۱۲) بەرزی ئەستێرە پێوان: *(to ~ a star)* .
(۱۳) وێنەگرتن (بە کامێرای فیلم گرتن) *(to ~ a picture, film, etc.)* .
(۱٤) [Slang]، پێدان؛ دانەدەست (لەسەر مێزی نانخواردن)؛ ناردن:
(~ the salt to me.)
(۱٥) (ا) هاویشتن بەرەو گۆڵ (تۆپی باسکەو باڵە)؛ هەڵدان؛ فڕێدان.
(ب) خاڵ گرتن؛ ئەوەندە خاڵ گرتن؛ بردنەوە
(ج) تیل کردن (هەڵماتین).
(د) یاری کردن (بلیارد، گۆڵف) *(to ~ pool)* .

v.i. (۱) لەپڕ دەرچوون (تیر)؛ بە تیژی ڕۆیشتن؛ تێ تەقان.
(۲) بە توندوتیژی و لەپڕ هەستپێکران (ئێش و ئازار، گەرمی).
(۳) سەردەرهێنان (لووتکە).
(٤) تەرز فڕێدان؛ لەپڕو زۆر چووز هاویشتن.
(٥) تفەنگ تەقاندن.
(٦) تەقین: *(The gun won't ~ until it is cocked.)* .
(۷) (ا) وێنەگرتن (هی دیمەنێك بە کامێرا).
(ب) دەست بە فیلم گرتن کردن؛ کامێراکە ئیش پێکردن بۆ فیلم گرتن.
(۸) ڕاوکردن (بە تفەنگ): *(He fishes but he dosen't ~ .)* .
(۹) (ا) تۆپ هەڵدان بەرەو باسکە یا گۆڵ.
(ب) یاری کردن (بلیارد، گۆڵف):
(He has been ~ing poorly for some time.)
(۱۰) کشان (ئەستێرە).

n. (۱) ڕاو؛ ڕاوە گەشت. (۲) ڕووان؛ چەکەرەکردن؛ گەورەبوون.
(۳) چەکەرە؛ تەرز؛ چووز؛ گەڵاو خەڵفی تازە؛ گۆپکە (٤) وەچە؛ وەچ.
(٥) خوڕاو؛ ڕێژاو؛ قەڵبەزە
(٦) پلووسك؛ بۆری یا جۆگەی ئەختێك لێژ (بۆ پیا ناردن و گواستنەوەی شت).
(۷) تەزوو (ئێش و ئازار)؛ مووچرك؛ ئازاری وەك بە دەرزی ئاژنینەوە.
(۸) ماوەی نێوان سەوڵ لێدان.

interj. [Slang], (۱) ووشەیەکە بەمانای: فەرموو چی دەڵێی بیڵێ ئامادەم گوێت لێ بگرم. (۲) ووتەیەکە بریتی جوانە بۆ "shit" وە بێزاری و ناڕەزایی دەردەبڕێ

shoot at (or for), هەوڵ بۆ دان.
shoot down, خستنەخوارەوە (بە تەقە یا فڕۆکەشکێن):
(to shoot down a plane)
shoot for (or at), هەوڵ بۆ دان.
shoot it out, شەڕە دەمانچە یا تفەنگ کردن هەتا بەزین یا کوشتن.
shoot off one's (or at the) mouth, [Slang], دەم دڕاوی کردن؛ زمان نەوەستان؛ دەم نەوەستان.
shoot up, (۱) زۆر زوو باڵاکردن؛ باڵا زیادکردن خێرا.
(Their son shot up in no time.)
(۲) زۆر تەقە (لێ) کردن
(۳) [Colloq.]، تۆقاندنی خەڵك یا شار بە تەقەکردن بە هەموولایەکدا.
(٤) [Slang]، شرینقەی بەنگ لێدان

shoot through with, پڕە لە.

shooter (shoot'ēr), ***n.*** (۱) تەقەکەر؛ تیرهاوێژ.
(۲) (ا) هەڵمات.
(ب) دەمانچەی چەند گوللەخۆر: *(a six ~)* .

shooting gallery, مەیانی سەرگیراوی نیشانچێتی؛ تەقەخانە؛ جێی تەقەکردن.

shooting iron, [Slang], چەکی ئاگرین.

shooting star, (۱) ئەستێرەی کشاو.
(۲) ڕووەکێکی گەڵا لاکێشی گوڵ سپی و سوورە.

shop (shop), ***n.*** (۱) دووکان؛ فرۆشگا؛ کۆگا.
(۲) کارگە؛ کارخانە؛ دووکانی پیشەگەری:
(a carpenter ~ ; a machine ~)
(۳) دەزگای پیشەسازی یا بازرگانی: *(to set up ~)* .
(٤) (ا) ژووری پیشەسازی لە قوتابخانەیەکدا؛ پۆلی پیشەگەری.
(ب) ڕشتەی پیشەسازی؛ هونەری پیشەگەری.

v.i. (۱) شت کڕین لە بازاڕ؛ شت کڕین:
(We were ~ing in the mall yesterday.)
(۲) بۆ شت گەڕان و کڕین: *(to ~ for a house, car, etc.)* .

set up shop, (۱) دووکان دانان؛ دووکانی پیشەسازی یا بازرگانی کردنەوە؛ دەست بە کاسبی کردن. (۲) خۆ دامەزراندن و دەست بە کارکردن.
shut up shop, (۱) دووکان هەڵگرتن (بۆ شەو)؛ دووکان داخستن.
(۲) دووکان داخستن (بە هەمیشەیی یا بە تەواوی)؛ دەست لە ئیش یا کاسبی هەڵگرتن (بە تەواوی).
talk shop, باسی پیشەی خۆ کردن.

shophar (shō'fär, shō'fēr), ***n.*** = **shofar.**

shop-keeper (shop'kēp´ēr), ***n.*** دووکاندار؛ خاوەن فرۆشگا؛ ووردەفرۆش.

shop-lifter (shop'lif´tēr), ***n.*** دووکان دز؛ دووکان بڕ؛ کەسێکە کە شت دەدزێ لە فرۆشگا لەکاتی یا بە ناوی شت کڕینەوە (ئەمە لە فرۆشگای ڕۆژاواییدا دەبێ کە شتومەك بە ئاشکرا پیشان دراوەو لەبەردەستی کڕیاردان).

shop-lifting (shop'lif´tiŋ), ***n.*** دووکان دزین (ووشەی پێشوو ببینە).

shopman (shop'mən), ***n.*** (۱) **shopkeeper** .
(۲) کارگەری فرۆشگا.

shopper (shop'ēr), ***n.*** (۱) کڕیار؛ ئەوانەی دەچنە بازاڕ.
(۲) کڕیار بۆ خەڵك؛ کەسێکی بە کرێ گیراوە بۆ شت کڕین بۆ خەڵك
(۳) کڕیاری بەراووردکەر: کارگەرێکە فرۆشگایەك بە کرێی دەگرێ بۆ بەراووردکردنی نرخی شتومەکی فرۆشگا هاوچاوەکانی.

shopping (shop'iŋ), ***n.*** شت کڕین لە بازاڕ؛ چوونە بازاڕ.

shopping center, بازاڕ؛ تاقمە فرۆشگایەکی جۆراوجۆرە لە هەمان ناوچەدا. (پێشی دەووترێ: "**shopping plaza** ").

shop steward, نوێنەری یەکێتی کرێکارانی کارگەیەك یا دەزگایەك.

shop-talk (shop'tôk´), ***n.*** (۱) زاراوەو زمانی تایبەتی پیشەیەك.
(۲) دەمەتەقێ یا گفتوگۆی دەربارەی پیشەوکارو کاسبی خۆ

shop-worn (shop'wôrn´, shop'wōrn'), ***n.*** پیس وچرچ ولۆچ بووەو ڕەنگەکەی چووەتەوە بەهۆی هەڵواسینەوە لە جامخانەی فرۆشگادا

shore (shôr, shōr), ***n.*** (۱) گوێ دەریا؛ کەنار دەریا. (۲) ووشکانی.
in shore, نزیك کەنار دەریا؛ لەناو ئاودا بەڵام بەرەو گوێ دەریا.
off shore, (۱) لەناو ئاودا بەڵام نزیك گوێ دەریا؛ لەولای قەراغ دەریاوە:
(off-shore oil drilling)
(۲) نزیك کەنار دەریا.
on shore, لەسەر ووشکانی؛ لەسەر قەراغ دەریا.

shore (shôr, shōr), ***n.*** پاڵپشت (بەتایبەتی هی بەلەم و کەشتی دەرەوەی ئاو)؛ کۆڵەکە.

***v.t.* (~ up),** (١) كوڵەكە دانەبەر.
(٢) پاڵپشتی کردن؛ یارمەتیدان: ***(to ~ up a country's economy)*** .

shore (shôr, shōr), *archaic past tense and p.p. of* shear.

shore bird, باڵندەی کەنار دەریا.

shore dinner, شێوی کەنار دەریا: ژەمە خواردنێکە لە ماسی و گیانداری دەریایی تازە گیراو پێکهاتبێ.

shore leave, پشووی ووشکانی یا کەنار دەریا: ڕێ پێدانی کەشتیوانانە بۆ چوونە ناوشار بۆ پشوو.

shore-less (shôr′lis, shōr′lis), ***adj.*** [Poetic], بێ پایار؛ بێ سنوور

shore line, سنووری دەریا و دەریاچەو ڕووبار: هێڵی قەراغ ئاو.

shore patrol, پاسەوانی کەنار دەریا (کە بەشێکە لە هێزی پاسەوانی کەناری دەریا)

shore-ward (shôr′wērd, shōr′wērd), ***adv.*** بەرەو کەنار دەریا.
adj. بەرەو کەنار دەریا چوو.

shoring (shôr′iŋ, shōr′iŋ), ***n.*** (١) کوڵەکە دانەبەر؛ پاڵپشت یا دار دانە بەر. (٢) پاڵپشتی کردن؛ شێوەی پاڵپشتی.

shorn (shôrn, shōrn), *alternative past participie of* shear.

short (shôrt), ***adj.*** (١) کورت؛ کوڵ
(٢) نرم، کورتە بنە: کورت (بەرزی)؛ گوڵ.
(٣) کورت (کات)؛ کەم (کات).
(٤) کورت (یاد، بیر)؛ بیر کورت: ***(a ~ memory)*** .
(٥) کورت (چیرۆک، ووتار).
(٦) (أ) کورت(وەڵام). (ب) قسەڕەق (لەبەر کورتی)؛ سەرگەرم؛ تەنگەجیکڵانە.
(٧) ناتەواو؛ کەم؛ کەمتر لە پێویست؛ کەم یا کورت دەهێنێ؛ کورت:
(We are ~ ten dollars. ; a ~ measure)
(٨) ناگاتە جێی خۆی؛ نەگەیشتوو؛ کورت؛ نزیك:
(He fired a shot that fell ~ .)
(٩) قرچۆك؛ ناسك؛ بە ئاسانی ووردوخاش دەبێ یا دەپرووێ.
(١٠) (أ) لەکاتی سەوداگەرییەکەو فرۆشتنەکەدا شتەکەی نییە بەڵام چاوەڕێی دەکات. (ب) تایبەتی بەم جۆرە فرۆشتن و سەوداگەری و پارەبازییە.
(١١) (أ) کورت (برگە) (دەنگناسی، هەڵبەست).
(ب) هێزی لەسەر نییە (برگە) (هۆنراوە)
n. (١) شتێکی کورت، بەتایبەتی: (أ) برگەیەك یا دەنگێکی کورت (لە تەنیشت یەکێکی درێژەوە). (ب) فیلمێکی کورت.
(ج) ماسی بچووك (کە بەپێی یاسا نابێ ڕاو بکرێت).
(د) گوللەیەکی کورت هێناو یا نەگەیشتووە نیشان.
(٢) (أ) فرۆشیارێکە کە شتێك دەفرۆشێت بێ ئەوەی شتەکەی ببێت لە عەماردا بە هیوای قازانج کردن لە نرخ داشکان.
(ب) شتێکی بەم جۆرە فرۆشراو؛ سەوداگەرییەکی وەها.
(٣) (*pl*) (أ) پانتۆڵی کورتی تا سەر ئەژنۆ.
(ب) پانتۆڵی کورتی وەرزش و یاری. (ج) دەرپێی کورتی پیاوانە.
(٤) (*pl*) پاشماوە (لە ئەنجامی شت دروستکردندا)؛ زبڵ؛ سەرکۆزەر.
(٥) short circuit . (٦) short-stop .
adv. (١) لەپڕ؛ کوتوپڕ. (٢) بە قسەی ڕەق؛ بە ناشرینانە.
(٣) بە کورتی. (٤) کورتتر لەوەی پێویستە؛ بە جۆرێك کە کورت بهێنێ:
(He cut the board off too ~ .)
(٥) نەختێکی مابوو؛ ئەوەندەی نەمابوو:
(We were stopped just ~ of disaster.)
(٦) بەبێ ئەوەی ئەو شتەی هەبێ لە عەماردا کە دەیفرۆشێ.

fall (or come) **short,** کەم بوون؛ کورت هێنان؛ کەم هێنان؛ بەس نەبوون.

for short, بۆ کورتی (زمانەوانی)؛ بۆ مەبەستی کورتکردنەوە.

in short, بە کورتی؛ بە کورتییەکەی؛ کە درێژەی پێ نەدەین.

in short order, خێرا؛ دەستوبرد؛ زوو؛ یەکسەر

run short, لێ بڕان، بەش نەکردن؛ بەس نەبوون
(Our supplies ran short.; We ran short of oil.)

short for, شێوەیەکی کورتە بۆ (زمانەوانی).
(Benjamin called "Ben" for short.)

short of, (١) کەمتر لە؛ کورتتر لە
(something short of a mile)
(٢) لێ بڕان؛ بەش نەکردن؛ پەککەوتن لەسەر؛ بەس نەبوون:
(to be short of money, supplies, breath, etc.)
(٣) کەم هێنان؛ کورت هێنان؛ نەگەیشتن (ئامانج، نیشان):
(We are still a mile short of our destination.)

short on, [Colloq.], کەم هەبوون؛ نەبوون؛ بێ.

shortage (shôr′tij), ***n.*** کەمی؛ ناتەواوی؛ بەش نەکردن؛ کەم هێنان:
(a ~ of rice; food ~s)

shortbread (shôrt′bred´), ***n.*** بسکویتێکی ناسکە زوو هەڵدەپرووێ.

shortcake (shôrt′kāk´), ***n.*** جۆرە کێکێکی ئیسفەنجی ناسکە (گەلێك جار بە دۆندرمەوە دەخورێ).

shortchange (shôrt′chānj´), ***v.t. & v.i.*** [Colloq.], (١) کەمتر پارەپێدانەوە لەوەی پێویستە (پارە ووردکردنەوە، کڕین و فرۆشتن)؛ بە ناتەواوی پارەپێدانەوە. (٢) گزی کردن؛ فێڵ کردن؛ ساختەکردن

short-circuit (shôrt′sūr′kit), ***v.t. & v.i.*** (١) فیوز سووتاندن.
(٢) ڕێ لێگرتن؛ کۆسپ خستنەسەر ڕێ.

short circuit, (١) خولی کورت (کارەبا). (٢) فیوز سووتاندن.

shortcoming (shôrt′kum´iŋ), ***n.*** کەم‌وکووڕی؛ کەم‌وکورتی؛ ناتەواوی؛ خەوش؛ ئەنگی.

short-cut (shôrt′kut´), ***n.*** (١) قەدبڕ؛ کورتە ڕێ
(٢) ڕێگەی پاشەکەوت کردن، بەفیڕۆنەدان، لەکیس نەچوون، یا کورتکردنەوە (کات، ئەرك، خەرجی...هتد).

short division, کورتە دابەش کردن (ژمارەو پێوان).

shorten (shôr′t'n), ***v.t.*** (١) کورتکردنەوە، کوڵ کردنەوە؛ کورتتر کردنەوە. (٢) هەڵکردنی بایەوان (بۆ کەمکردنەوەی کاری با لەسەر بایەوانی بەلەمو کەشتی). (٣) کەمکردنەوە (توندوتیژی، هێز...هتد)
(٤) ڕۆن کردنە هەویرەوە.
v.i. کورت بوونەوە؛ کوڵ بوونەوە؛ کورتتر بوونەوە.

shortened form, شێوەی کورتکراوە (زمانەوانی):
(وەك " auto " بۆ " automobile ").

shortening (shôr′t'n-iŋ, shôrt′niŋ), ***n.*** (١) کورتکردنەوە؛ کوڵ کردنەوە. (٢) شێوەی کورتکراوە (زمانەوانی)؛ کورتە (ووشە)
(٣) ڕۆن (چێشت لێنان)؛ چەوری.

shortfall (shôrt′fôl´), ***n.*** (١) کەمی؛ ناتەواوی؛ کەم هێنان؛ کورت هێنان. (٢) ڕادەی کەمی یا ناتەواوی.
(٣) کەم هێنانی بوودجە یا پارە؛ کورت هێنانی بوودجە.

short-hand (shôrt′hand´), ***n.*** کورتەنووسی؛ کورتکردنەوەی نووسین لە ڕێی نیشانە بەکارهێنانەوە لەباتی ووشە.
adj. (١) کورتەنووسی بەکارهێن.
(٢) بە کورتی نووسراو (لە ڕێی نیشانە بەکارهێنانەوە).

short-handed (shôrt′han´did), ***adj.*** کرێکاری تەواوی نییە؛ پێویستی بە کارگەری ترە.

short-horn (shôrt′hôrn´), ***n.*** شاخ کورت: جۆرە مانگایەکی شاخ کورت و چەماوەیە (بۆ گۆشتیش و شیریش بەخێودەکرێ).

shortish (shôr′tish), ***adj.*** نەختێك کورت.

short-legged (shôrt′leg´id, shôrt′legd´), ***adj.*** لاق کورت.

short line, هێڵ یا ڕێی کورت (شەمەندەفەر).

short-lived (shôrt′līvd´), ***adj.*** (١) جوانە مەرگ؛ تەمەن کورت.
(٢) کەم خایەن؛ سەردەمی؛ زوو لەناوچوو؛ زۆر نەخایەن.

shortly (shôrt′li), ***adv.*** (١) بە کورتی.
(٢) بەم زووانە؛ لەم نزیکانەدا: ***(He will arrive ~ .)*** .

(۳) لەپڕ: کوتوپڕ. (٤) بە قسەی ڕەق: بە ناشرینی.

shortness (shôrt′nis), *n.* کورتی: کورتێتی

short order, خواردەمەنی پەلە؛ خواردەمەنییەکی بە پەلە ئامادەکراو (لە چێشتخانەدا)

-**short-order** *(adj.)*.

in short order, خێرا: بە پەلە

short-range (shôrt′rānj′), *adj.* (۱) بۆ ماوەیەکی کورتە (نەخشە، پیلان): کورت ماوە): *(~ plans)*

(۲) کورت مەودا؛ هەر بۆ مەودایەکی کورت کراوە. دەگات یا بردەکات.

short rib, تویّ گۆشتی لاپەراسووی گا.

short sale, جۆرە فرۆشتنێکی بەشی کۆمپانیای هاوبەشییە کە فرۆشیار هێشتا بەشەکانی نەبێ، بەڵام بەتەمابێ دەستی کەوێ پێش کاتی خۆی بە هەرزان (یارەبازی).

short short story, چیرۆکی ئێجگار زۆر کورت (کە تەنها لاپەرەیەک بێت).

short shift, (۱) (ا) مۆڵەت پێدانی پێش کوشتن یا مردن.

(ب) [Archaic]، ماوەپێدان پێش هەڵواسین بۆ دان بە گوناهدا نان.

(۲) خستنە پشت گوێ: گوێ پێ نەدان؛ فەرامۆش کردن؛ ناهاوسۆزی.

(۳) ماوە پێ نەدان؛ بێ بەزەییێتی؛ دڵرەقی.

make (or give) short shift of, هیچ گوێ پێ نەدان؛ لە کۆڵ خۆ کردنەوە؛ سەرکردن بە گۆمدا بە پەلە

short-sighted (shôrt′sīt′id), *adj.* (۱) نزیکبین: کورتبین

(۲) کورتبین (مەجاز): بیر لە دوارۆژ نەکەرەوە؛ دوورنەبین؛ دووربینی نییەو ناکات *(a ~ plan, person, etc.)*

-**short-sightedly** *(adv.)*; **short-sightedness** *(n.)*.

short snort, [Slang]، پێکێکی بە پەلە.

short-spoken (shôrt′spō′k′n), *adj.* (۱) نەدوو؛ کەم دوو؛ کەم ویژ. (۲) قسە ڕەق (لەبەر کورتی).

short-stop (shôrt′stop′), *n.* یاریکەری بەرگر (یاری بێسبوڵ).

short story, کورتە چیرۆک. چیرۆکی کورت؛ چیرۆک

short-tempered (shôrt′tem′pērd), *adj.* تەنگەجیکلانە؛ سەرگەرم: تووڕەوتڕ؛ زوو تووڕە دەبێ.

short-term (shôrt′tũrm′), *adj.* ماوە کورت (قەرز)؛ دەبێ زوو بدرێتەوە: *(a ~ loan)*.

short ton, تەنی ئەمەریکی (بریتییە لە دووهەزار پاوەن).

short wave, شەپۆلی کورت (رادیۆ)

short-wave (shôrt′wāv′), *adj.* هی شەپۆلی کورت (رادیۆ).

short-winded (shôrt′win′did), *adj.* (۱) زوو هەناسەی لێ دەبڕێ: زوو هەناسەی سوار دەبێ. (۲) کورت و پچڕپچڕ (نووسراو).

shorty (shôr′ti), *n.* [Colloq.]، کورتە باڵا؛ کورتە بنە؛ کوڵە باڵا.

shot (shot), *n.* (۱) تەقە. (۲) گوللە؛ فیشەک؛ گوللە تۆپ.

(۳) (ا) مەودای گوللە و مووشەک. (ب) مەودا؛ ماوەی بڕکردن یا گەیشتن.

(٤) هەوڵی پێکاندن یا تێگرتن.

(٥) (ا) هەوڵ. (ب) گۆترەکاری؛ قەبڵاندن؛ هەڵهێنان (مەتەڵ).

(٦) تێبینییەکی توندوتیژ.

(۷) هاوێشتن (تۆپ): لێدان؛ هەڵدان (مووشەک): *(a moon ~)*.

(۸) تۆپی ئاسنی قورسی هاوێژراو (یاری، وەرزش).

(۹) (ا) قورقوشمی ساچمە. (ب) ساچمەی تفەنگ.

(۱۰) تەقینەوە: تەقە؛ تەقەمەنی بەکارهێنراو بۆ تەقینەوەیەک (کانزاکاری).

(۱۱) نیشانچی: نیشان شکێن؛ دەست ڕاست: *(He's a good ~ .)*

(۱۲) وێنە

(۱۳) خەرجی (بەتایبەتی لە مەیخانەو تیاترۆدا): بەشە خەرجی کەسێکە کە دەبێت بیدات *(to pay one's ~)*

(۱٤) [Colloq.]، پێکی یەکسەر، واتە تێکەڵاونەکراو؛ قوم (خواردنەوەی کحولی بەیەکسەر نەک تێکەڵاو).

(۱٥) [Colloq.]، شرینقە؛ دەرزی:

(The doctor gave the patient a ~ .)

(۱٦) [Colloq.]، شتی گرەو لەسەرکراو (لەڕووی بردنەوەوە سەیرکردن):

(That horse is a twenty-to-one ~ .)

(۱۷) پێوانەیەکی زنجیرو پەتە بریتییە لە پانزە شەش پێ (کەشتیوانی).

(۱۸) [Slang]، **big shot**.

a long shot, (۱) هەوڵدانێکە کە لەوانە نییە سەرکەوێ.

(۲) [Colloq.]، گرەوێکە کە زۆر لەوانەیە بدۆڕێ.

(۳) [Colloq.]، کەسێک یا شتێکە کە هیچ لەوانە نەبێ سەرکەوێ.

have (or take) a shot at, [Colloq.]، دەستی خۆ پێ تاقیکردنەوە؛ تاقیکردنەوە.

like a shot, (۱) خێرا؛ زوو. (۲) لەپڕ؛ کوتوپڕ.

shot in the arm, بووژانەوە؛ پاڵ؛ پاڵ پێوەنان؛ یارمەتی؛ برەوپێدان.

shot in the dark, (۱) بە کوێرانە تێگرتن؛ بە کوێرانە خەمڵاندن؛ گۆترەکاری. (۲) هەوڵدانێکە کە هیچ لەوانە نەبێ سەرکەوێ.

shot (shot), *past tense and past participle of* **shoot**.

adj. (۱) (ا) شەپۆلاوی و ڕەنگاوڕەنگ (کاڵا، ئاوریشم)؛ ڕەنگ شەپۆلاوی. (ب) جیاواز؛ هەمەڕەنگ؛ دوو ڕەنگ.

(۲) [Colloq.]، فەوتاو؛ پەککەوتوو؛ لە کەڵک کەوتوو؛ زۆر ماندوو:

(His nerves are ~ .)

(۳) [Colloq.]، سەرخۆش؛ کەیل.

(٤) [Colloq.]، ژێرکەوتووە؛ هەلی لە دەست چووە؛ تازە دەستی لێ بشۆ:

(His chances are ~ .)

shote (shōt), *n.* = **shoat.**

shotgun (shot′gun′), *n.* تاپڕ.

adj. (۱) هی ساچمەزەن. (۲) بە زۆرەملێ؛ بە زۆر.

(۳) مەودایەکی زۆر فراوان دەگرێتەوە بە "شەلم کوێرم ناپارێزم"

shotgun marriage or wedding, ژنهێنان یا شایی زۆرەملێ (لەبەر سکپڕی کچەکە).

shotput (shot′poot′), *n.* (۱) بۆرپۆرێنی هاوێشتنی تۆپی قورسی ئاسن (وەرزش). (۲) هاوێشتنێکی وەها.

(۳) ئەم تۆپە قورسە ئاسنە (پێشی دەووترێ: "shot").

shotten (shot′'n), *adj.* (۱) تازە گەرای کردووە لەبەرئەوە بۆ خواردن ئەوەندە باش نییە (ماسی): *(~ herring)*.

(۲) [Archaic]، بێ نرخ؛ بێ فەڕ؛ بێ برەو.

should (shood), *v.* (۱) کردارێکی یاریدەدەرە بەم مانایە: (ا) پێویستە؛ دەبێ: *(Children ~ obey their parents.)*

(ب) دەبێ؛ هەڵبەت:

(Since they left yesterday they ~ arrive here today.)

(ج) شێوەی ڕابوردووی " **shall** " ە لە گۆڕینی ووتەی ڕاستەوخۆوە بۆ ناڕاستەوخۆ: *(I said I ~ be home by ten o'clock.)*

(د) بۆ نەزاکەت و داوای دوودڵی بەکاردەهێنرێت:

(I ~ think he'd like to be invited to our meeting.)

(هـ) مەرجی دوارۆژ: *(If I ~ go, would you be there ?)*

(و) مەرجی ڕابوردوو: *(I ~ have gone, but you never asked me.)*

shoulder (shōl′dēr), *n.* (۱) شان.

(۲) *(pl.)*، هەردوو شان و ناوشان (بەتایبەتی بە مەجاز بۆ ئەرک هەڵگرتن).

(۳) پارچە گۆشتی شان. (٤) شانی جل و بەرگ.

(٥) شتێکی دەربەڕیو وەک شان. (٦) شانی سەنگەر.

(۷) لاشانی ڕێگە؛ قەراغە ڕێ.

v.t. (۱) دڕپێدانی جەماوەر بە شان:

(He ~ed his way through the crowd.)

(۲) (ا) هەڵگرتن بە شان.

(ب) خستنەسەر شانی خۆ؛ شان دانەبەر؛ شان پێوەنان؛ هەڵگرتن (مەجاز):

(to ~ one's responsibility)

v.i. به شان پاڵ پێوەنان؛ به شان درپێدان؛ شان پێوەنان.
cry on someone's shoulder, سکاڵای خۆ لا کردن؛ دڵی خۆ بۆ هەڵڕشتن و چاوەڕێی هاوسۆزی لێکردن؛ چوونەلا بۆ هاوسۆزی یا هاوخەمی
put one's shoulder to the wheel, شان دانەبەر کار؛ شان پێوەنان: کۆشش کردن.
rub shoulders with, شان لە شان خستن (بەتایبەتی هی کەسانی بەناوبانگ)؛ چوونە ناو خەڵکەوە (بەتایبەتی هی ناودار)؛ تێکەڵاوی خەڵك بوون.
shoulder to shoulder, (١) بەتەنیشت یەکەوە؛ بەلای یەکەوە.
(٢) شان بە شانی یەکتر؛ هاوکاری کردن بۆ هەمان ئامانج:
[*to stand* (or work) *shoulder to shoulder* |
straight from the shoulder, (١) یەکسەر لە شانەوە هاتوو (مستەکۆڵە. لێدان). (٢) ڕاستەوڕوو؛ بەبێ هیچ شاردنەوە؛ لەڕوو؛ بە ئاشکرا.
turn (or give) a cold shoulder to, (١) ساردبوور لەگەڵدا؛ بە ساردی ڕەفتار لەگەڵ کردن؛ گوێ پێ نەدان. (٢) خۆ لێ دزینەوە؛ خۆ لێ لادان.
shoulder blade, دەفەی شان
shoulder girdle, = pectoral girdle.
shoulder knot, نەخشەگرێی سەر شان (بۆ جوانی یا نیشانە ئەفسەرو هەندێ پیشەگەر دەیدروون بەسەر شانیاندا).
shoulder pad, قەنەواچە
shoulder patch, پینە یا نیشانەی سەر باڵی ئەفسەرو سەربازو پۆلیس
shoulder strap, قایشی شان. جانتا هەڵگرتن).
shouldest (shood′ist), = shouldst.
shouldn't (shood′′nt), = should not.
shouldst (shoodst), [Archaic], شێوەی ڕابوردووی کرداری "shall"ە بۆ کەسی دووەم بەمانای " پێویست بوو" (لەگەڵ "thou" بەکاردێت) (ڕێزمان): *(Thou ~ have been there.)* .
shout (shout), *n.* قیژە؛ قیرە؛ شیرە؛ هاوار؛ نەڕاندن؛ هەرا.
v.t. & v.i. قیژاندن؛ قیراندن؛ هاوارکردن؛ نەڕاندن.
shout (someone) down, بە دەنگی بەرزتر قیژاندن بەسەر کەسێکی ترداو بێ دەنگ کردن یا قسە پێ بڕین.
shove (shuv), *v.t. & v.i.* (١) پاڵ پێوەنان بە توند.
(٢) پاڵ نان بە ناشرینانەو بێ نەزاکەتانە؛ پاڵەپەستۆکردن؛ درپێدان.
(٣) [Colloq.]: تێخستن؛ خستنە ناو: *(~ it in the drawer.)* .
n. پاڵی قایم؛ پاڵ.
shove it, [Vulgar Slang], بیخەرە قنگتەوە؛ بیبڕەرە خۆت. (وەڵامی کەسێکە کە شتێکی بدرێتێ و بەدڵی نەبێ).
shove off, (١) پاڵ بە بەلەمەوە نان بۆ ناو ئاو (بۆ دەست بە گەشت کردن).
(٢) [Colloq.]، (أ) ڕۆیشتن؛ چوون. (ب) بڕۆ!؛ لاچۆ لەبەر چاوم؛ لاچۆ لێرە!.
(٣) [Slang]، کوشتن.
shovel (shuv′′l), *n.* (١) خاکەناز
(٢) **shovelful** . (٣) **shovel hat** .
v.t. (١) بە خاکەناز گواستنەوە یا فڕێدان؛ ڕامالین یا پاك کردنەوە بە خاکەناز.
(٢) خاکەنازکاری کردن؛ هەڵکەندن و ڕێك کردن بە خاکەناز.
(٣) زۆر تێکردن؛ تێدا هەڵڕشتن: *(He ~ed sugar into his coffee.)* .
shovelbill (shuv′′l-bil′), *n.* = shoveler # 2.
shovel-board (shuv′′l-bôrd′), *n.* = shuffleboard.
shoveler, shoveller (shuv′′l-ēr), *n.* (١) خاکەنازکار؛ ڕامالەر بە خاکەناز (٢) دەنووك خاکەناز: مراوییەکی دەنووك خاکەنازییە. (پێشی دەوترێ: " **shovelbill** ").
shovelful (shuv′′l-fool′), *n.* پڕ خاکەنازێك.
shovel hat, شەپقەی خاکەنازییە جۆرە شەپقەیەکی ڕەقی تەوقەسەر نزمی لێوار پان و هەڵگەڕاوەیە (قەشەی ئینگلیز دەیکەنە سەریان)
shovel-head (shuv′′l-hed′), *n.* (١) سەر خاکەنازی کۆسەیەکی بچووکە. (٢) جۆرە ماسییەکی لووت پانە.
shoveller (shuv′′l-ēr), *n.* = shoveler.
shovelnose (shuv′′l-nōz), *n.* جۆرە ماسییەکی لمۆز پانی ڕووباری میسیسیپییە. (پێشی دەووترێ: " **shovelnosed sturgeon** ").
shovel-nosed (shuv′′l-nōzd′), *adj.* سەرپان؛ دەنووك پان؛ لمۆز پان؛ لووت پان.
show (shō), *v.t.* (١) پیشاندان؛ نیشاندان؛ خستنە بەرچاو؛ خستنەڕوو؛ خستنە پێش چاو. (٢) نوواندن لە پیشانگادا (تابلۆ، گوڵ، گیاندار).
(٣) ڕێ پیشاندان؛ ڕابەری کردن:
(The bellboy ~ed him to his room.)
(٤) سەرنج بۆ ڕاکێشان؛ پیشاندان: *(We ~ed him the sights.)* .
(٥) پیشاندان (هەست، هەڵوێست)؛ دەرخستن:
(The judge ~ed mercy to the prisoners.)
(٦) ڕوونکردنەوە؛ پیشاندان:
(He has ~n the difference between them.)
(٧) سەلماندن؛ دەرخستن:
(Scientists have ~n that it is possible.)
(٨) نوواندن؛ دەرخستن: *(He has ~n himself to be reliable.)*
(٩) نیشاندان؛ تۆمارکردن: *(A barometer ~s the air pressure.)*
(١٠) پێدان (خەڵات)؛ لەگەڵ کردن (چاکە).
(١١) خستنە بەرچاو؛ وا ووتن؛ وا پیشاندان (دادگەری): *(to ~ cause)* .
v.i. (١) دەرکەوتن؛ هاتنەڕوو؛ کەوتنەڕوو؛ هاتنە بەرچاو.
(٢) سەرنج ڕاکێشان؛ دیاربوون: *(The scratch won't ~ .)* .
(٣) وا دەرکەوتن؛ ڕووالەتێکی تایبەتی هەبوون:
(It ~s poorly in this light.)
(٤) سێهەم بوون (غارغارێن، پێشبڕکێی سەگ).
(٥) خۆنوواندن (شانۆگەری)؛ نوواندن.
n. (١) پیشاندان؛ دەرخستن: *(a ~ of passion)* .
(٢) پیشاندانێکی جوان و سەرنج ڕاکێش.
(٣) کەش وفش؛ خۆدەرخستن؛ تەنتەنە؛ خۆبادان.
(٤) ڕووکەش؛ ڕووالەت: *(Her sympathy was mere ~ .)* .
(٥) کەسێك یا شتێکی سەیرو سەرنج ڕاکێش.
(٦) پیشانگا (تابلۆ، هونەر): *(an art ~)* .
(٧) پیشاندان (شانۆ، سینەما، ڕادیۆ، تەلەفزیۆن)؛ بەرنامە:
(The ~ begins at 8:00 o'clock.)
(٨) [Colloq.]، کار؛ کردار؛ پرۆژە؛ ئەنجام.
(٩) پلەی سێهەم (غارغارێن، پێشبڕکێی سەگ): *(win, place, and ~)*
(١٠) [Military Slang]، جەنگ؛ هێرش.
for show, بۆ خۆدەرخستن؛ بۆ خۆنوواندن؛ بۆ سەرنج ڕاکێشان.
show a person the door, دەرکردن؛ کردنە دەرەوە.
show in, بردنە ژوورەوە؛ ڕێی ژوورەوە پیشاندان.
show off, (١) نوواندن؛ پیشاندان بە جۆرێك کە سەرنج ڕاکێشێ.
(٢) خۆبادان؛ خۆنوواندن؛ خۆفشکردنەوە؛ کەشخەکردن؛ خۆدەرخستن.
show out, ڕێی دەرەوە پیشاندان.
show up, (١) دەرخستن (کەم وکووڕی)؛ دەرکەوتن؛ هاتنەڕوو؛ پیشاندان.
(٢) دیاربوون؛ لەبەرچاوبوون؛ باش دەرکەوتن.
(٣) سەرهەڵدان؛ هاتن؛ دەرکەوتن. (٤) [Colloq.]، زۆر باشتربوون لە.
show bill, ئاگاداری (کە هەڵدەواسرێ بە شوێنێکدا).
show biz, [Slang], = show business.
showboat (shō′bōt′), *n.* بەلەمی شانۆگەری؛ بەلەمی نوواندن؛ بەلەمێکە شانۆنامەی تێدا پێشکەش دەکرێ لەسەر ڕووبار.
show-bread (shō′bred′), *n. Also* shewbread, ئەو دوانزە هەویرترش تێنەکراوەیە کە لە کڵێسەی جوولەکەدا هەموو شەممەیەك دادەنرێت
show business, هونەری سینەما و شانۆ و تیاترۆ و تەلەفزیۆن.
showcase (shō′kās′), *n.* (١) جامخانە (فرۆشگا)؛ شووشەبەندی کۆگا.

(٢) پیشانگای جوان و ڕێك وپێك

v.t. پیشاندان بە جوانی و ڕێك وپێکی (وەك لە پیشانگادا).

showdown (shō′daun′), *n.* (١) دەست خستنەڕوو (یاری پۆکەر)؛ کاغەزی یەکەی خستنەڕوو. (٢) دەرکەوتنی ڕاستی شتێك یا بارێك.

(٣) برینەوەی ناکۆکی بە ڕووبەڕووی یەك وەستان؛ ڕووداوێکە کە دەبێتە هۆی بەرەنگاری بوونی یەکتری و برینەوەی ناکۆکی یەك؛ دەست خستنەڕوو (مەجان).

shower (shō′ẽr), *n.* پیشاندەر

shower (shou′ẽr), *n.* (١) ئاوە باران (یا تەرزە).

(٢) پرژ؛ پرژان؛ هەڵپرژان.

(٣) لێشاو (مەجان)؛ ژمارەیەکی زۆر؛ وورووژم. *(a ~ of complaints)*.

(٤) ئاهەنگێکە دەکرێ بۆ بووك پێش گواستنەوەی یا بۆ ئافرەت پێش منداڵ بوونی لەلایەن ژنەکانی برادەریەوە و دیاری دەدەنێ: *(a bridal ~)*.

(٥) دووش: ئاوپرژێنی گەرماو؛ ئاوپرژێن: *(to take a ~)*.

v.t. (١) لێ هەڵپرژان: ئاوپرژێن کردن؛ ئاو لێ هەڵپرژاندن.

(٢) هەڵرشتن بەسەردا؛ بەسەردا هەڵپرژان:

(He ~ed gifts up on us.; to ~ with gifts)

v.i. (١) هەڵپرژان: بە تاو بارین

(٢) خۆشتن بە دووش؛ خۆشۆردن بە ئاوپرژێنی گەرماو:

(She ~s once a day.)

-showery *(adj.)*.

shower bath, (١) ئاوپرژێنی گەرماو؛ خۆشتن بە دووش؛ دووش.

(٢) گەرماوی دووشدار؛ سەرشۆرکی دووشدار.

showgirl (shō′gũrl), *n.* کچی سەمەکەر یا گۆرانی بێژی شانۆنامەی مۆسیقایی

showing (shō′iŋ), *n.* (١) پیشاندان؛ خستنە بەرچاو:

(a ~ of evidence)

(٢) پیشانگا.

showman (shō′mən), *n.* (١) کارگێری پیشاندانێکی سەر شانۆ؛ دەرهێنەری شانۆنامە. (٢) کەسێکە بە جوانی شت دەنوێنێ یا پێشکەشی دەکات

showmanship (shō′mən-ship′), *n.* (١) هونەری کارگێری پیشاندانێکی سەر شانۆ. (٢) هونەری شت بە جوانی نواندن یا پێشکەش کردن.

show-me (shō′mē), *adj.* گومانکەر؛ بە گومان؛ بڕوا بە هیچ نەکەر جگە لە شتی بینراو.

shown (shōn), *alternative past participle of* **show**.

show-off (shō′ôf′), *n.* (١) خۆدەرخستن؛ خۆنواندن؛ خۆبادان؛ کەشخەکردن؛ خۆفشکردنەوە. (٢) خۆدەرخەر؛ خۆبادەر؛ کەشخەچی؛ خۆنوێن؛ خۆفشکەرەوە

show of hands, دەست هەڵبڕین یا بەرزکردنەوە (بۆ دەنگدان لە کۆبڕێکدا یا لە ئەنجومەنێکدا وەك هی پەرلەمان).

show-piece (shō′pēs′), *n.* (١) شتێکی پیشان دراو لە پیشانگادا.

(٢) نموونەی باش یا ئەنتیکە؛ نموونەی جوان و نایاب بۆ پیشاندان.

show place, شوێنێکە کە خەڵك بۆی دەچن لەبەر جوانی و ئەنتیکەیی و گرنگی مێژوویی هتد

show-room (shō′rōōm′, shō′room′), *n.* پیشانگە

show window, جامخانە

showy (shō′i), *adj.* (١) جوان و دڵگیر؛ ڕازاوە؛ جوان نوێن:

(~ flowers)

(٢) زەق (ڕەنگ)؛ بریقەدار و هەرزانبەها و زەق؛ سەرنج ڕاکێش بە ناشرینی.

(٣) خۆنوێن؛ خۆدەرخەر؛ بە کەش وفش؛ سەرنج ڕاکێش.

-showily *(adv.)*; showiness *(n.)*.

shrank (shraŋk), *alternative past tense of* **shrink**.

sharpnel (sharp′nəl), *n.* (١) بۆمبای تەڵەزمدار: بۆمبایەکە کە دەتەقێتەوە تەڵەزمەکانی پرش و بڵاودەبنەوە (٢) تەڵەزمی بۆمبا؛ تەڵەزمی ئاسنی بۆمبا.

shred (shred), *n.* (١) پرزۆڵە؛ شیتاڵ؛ ڕیشاڵە.

(٢) تۆز؛ ئەخت؛ دەنك؛ ئەختاڵ:

(There's not a ~ of truth in it.; a ~ of evidence)

v.t. شیتاڵ شیتاڵ کردن؛ وونجڕ وونجڕ کردن؛ پرزۆڵە پرزۆڵە کردن.

-shreder *(n.)*.

shrew (shrōō), *n.* (١) گیاندارێکە لە مشك دەچێت لووتی درێژە مێش و مەگەز دەخوات. (پێشی دەوترێ: " **shrew mouse** ").

(٢) ژنی زمان پیسی بێ حەیای تووڕە و تڕۆی چەقاوەسوو.

shrewd (shrōōd), *adj.* (١) زۆرزان؛ زیرەك؛ سەردەرچوو؛ زیرەك و قومارباز؛ شەیتان؛ دانا: *(a ~ businessman, polician, etc.)*

(٢) [Archaic]، (ا) تیژ؛ بڕ. (ب) فێڵباز؛ تەڵەکەباز.

(٣) [Obs.]، (ا) بەدخوا؛ بەد؛ ناپەسەند. (ب) نۆێنباز؛ کەتنچی (ج) **shrewish**.

shrewish (shrōō′ish), *n.* زمان پیس و بێ حەیا و تووڕە و تڕۆ و چەقاوەسوو (ئافرەت).

shrew-mouse (shrōō′mous′), *n.* = **shrew #1.**

shriek (shrēk), *v.i. & v.t.* قیژاندن؛ شریخاندن؛ شیڕاندن؛ زریکاندن؛ زیڕاندن.

n. قیژە؛ قیژەقیژ؛ شریخە؛ شیڕە؛ زریکە؛ قیژوهووڕ؛ زیڕە.

shrievalty (shrēv′′l-ti), *n.* (١) پلەوپایە و دەسەڵاتی تایبەتی بە " **sheriff** ". (٢) ناوچەی ژێر دەسەڵاتی " **sheriff** "

shrieve (shrēv), *n.* [Obs.]. = **sheriff.**

shrift (shrift), *n.* [Archaic], (١) دان بە گوناهدا نان لەبەردەمی قەشەدا. (٢) گوناه بەخشین لەلایەن قەشەوە (پاش گوێگرتن لە دان بە گوناهدا نان).

shrike (shrīk), *n.* باڵندەیەکی دەنووك نوشتاوەی پەڕو باڵ ڕەش و سپی و بۆری کلك درێژە (لەسەر جانەوەر و باڵندەی بچووك و بۆق دەژی)

shrill (shril), *adj.* (١) بەرز و تیژ و ناساز (دەنگ): *(a ~ voice)*.

(٢) [Archaic or Poctic]، تیژ؛ بڕ.

v.i. & v.t. قیژاندن؛ شیڕاندن؛ دەنگی تیژ و بەرز و ناساز لێوەهاتن.

-shrilly *(adv.)*; shrillness *(n.)*.

shrimp (shrimp), *n.* (١) کوللەی دەریا؛ ڕۆبیان: گیاندارێکی دەریایی قاوغ نەرمە دەخورێ. (٢) [Colloq.]، کەسێکی بچووك و هیچ وپووچە

shrine (shrīn), *n.* (١) دەفری شتی پیرۆز (وەك ئێسقانی پیاوچاك)؛ قوتو یا سندووقی مووفەڕك. (٢) نزرگە؛ گۆڕی پیاوچاك؛ پەرستگا.

(٣) پیرۆزگا؛ شوێنی پیرۆز.

v.t. هەڵگرتن لە دەفرێکدا وەك شتی پیرۆز؛ بە پیرۆز دانان؛ وەك شت یا جێگەی پیرۆز سەیرکردن.

shrink (shriŋk), *v.i.* (١) چوونەوەیەك (جل وبەرگ)؛ هەڵچوون؛ هەڵقرچان؛ کرژبوون؛ بچووك بوونەوە:

(Woolen clothes often ~ when they are washed.)

(٢) کەم بوونەوە؛ کزبوون: *(Our resources are ~ing.)*.

(٣) سڵ کردنەوە؛ سڵەمینەوە؛ خۆکشانەوە؛ خۆ لێ لادان؛ دوودڵی کردن:

(A shy man ~s from meeting strangers.)

v.t. چواندنەوەیەك: کرژکردن (جل وبەرگ)؛ بچووك کردنەوە (بە هەڵچوواندن)

(You can ~ this shirt by washing it in hot water.)

n. (١) چوونەوەیەك؛ کرژبوون؛ بچووك بوونەوە؛ کەم بوونەوە؛ کزبوون

(٢) [Slang]، پزیشکی دەروون؛ دەروونناس.

-shrinkable *(adj.)*.

shrinkage (shriŋk′ij), *n.* (١) چوونەوەیەك؛ هەڵچوون؛ کرژبوون؛ هەڵقرچان؛ بچووك بوونەوە.

(٢) کەم بوونەوە؛ کزبوون: *(a ~ of the export trade)*.

(٣) ڕادەی کەم بوونەوەی کێشی ڕەشەووڵاخ لە زیندوویەتییەوە بۆ فرۆشتنی بە گۆشتی.

shrive (shrīv), ***v.t.*** (١) گوێگرتنی قەشە لە دان بە گوناهدا نانی گوناهبارێکو بەخشینی (ئاینی کاسۆلیکی).
(٢) [Archaic or Rare]، پێ لە گوناه نانو بەخشران (ئاینی کاسۆلیکی).

shrivel (shriv′'l), ***v.i.*** (١) هەلقرچان؛ چرچ‌ولۆچ بوون؛ سیس بوونەوە؛ تێ قوپان؛ چوونەوەیەك؛ پووكانەوە:
(The leaves ~led up in the heat.)
(٢) لاوازبوون؛ بێ هێز بوون؛ سیس بوونەوە؛ پەککەوتن؛ چوونەوەیەك (مەجاز):
(Their spirits ~led in the repressive atmosphere.)
v.t. هەلقرچاندن؛ سیس کردنەوە؛ پووکاندنەوە؛ چرچ کردن.

shriven (shriv′'n), *altrtnative past participle of* **shrive**.

shroff (shrof), ***n.*** (١) بانقچی؛ پارە گۆڕەرەوە؛ "سەڕاف".
(٢) پاك‌و پیسکەری پارەی وردە؛ تاقیکەرەوەی پارەی وردە بۆ دۆزینەوەی ئەوەی قەڵبە
v.t. تاقیکردنەوەی پارەی وردەو جیاکردنەوەی ئەوەی قەڵبە؛ پاك‌و پیس کردنی پارەی وردە.

Shropshire (shrop′shir), ***n.*** جۆرە مەڕێکی گەورەی دەم‌وچاو ڕەشی بێ شاخی ئینگلیزییە (لەناوچەی "شروپشر" وە هاتووە).

shroud (shroud), ***n.*** (١) کفن.
(٢) پۆش؛ پەردە؛ پۆشاك؛ تارا؛ پەنا: ***(a ~ of darkness, mist, etc.)*** .
(٣) پەتی داری بەلەم‌و کەشتی بایەوان.
v.t. (١) شاردنەوە؛ داپۆشین؛ بەرچاوگرتن:
(mountains ~ed in mist)
(٢) کفن کردن
(٣) [Archaic]، پاراستن؛ پەنادان.
v.i. [Archaic], پەنا بۆ بردن

shrub (shrub), ***n.*** دەوەن؛ بنچك.

shrub (shrub), ***n*** خواردنەوەیەکی کحوولییە لە براندی یا ڕەم‌و خۆشاوو شەکر پێکدێت.

shrubbery (shrub′ẽr-i), ***n.*** (١) دەوەنەکان؛ دەوەن‌و بنچکەکان.
(٢) شوێنی دەوەناوی.

shrubby (shrub′i), ***adj.*** (١) دەوەناوی؛ بە دەوەن داپۆشراو.
(٢) لە دەوەن دەچێت؛ لە بنچك دەچێت.

-shrubbiness ***(n.).***

shrug (shrug), ***v.t. & v.i.*** شان هەڵتەکاندن (لەڕووی سەرسامی، گوێ پێ نەدان، بێباکی، گاڵتەپێهاتن، یا ناچارییەوە).
n. (١) شان هەڵتەکان. (٢) چاکەتێکی کورتی ژنانەیە هەتا ناوقەد.
shrug off, (١) بە بێباکانە وەرگرتن؛ بە لامسەرلایی گرتن؛ گوێ پێ نەدان؛ بە هیچ دانان: ***(He shruged off his financial difficulties.)*** .
(٢) لە کۆڵ خۆ کردنەوە؛ خۆ لێ ڕزگارکردن: ***(shrugging off sleep)*** .
(٣) جل لەبەر خۆ داکەندن بە زەحمەت‌و بە پێچ بە لەشدا هێنان.

shrunk (shruŋk), *alternative past tense and p p. of* **shrink.**

shrunken (shruŋk′'n), *alternative p.p. of* **shrink.**
adj. هەلقرچاو؛ چووەوەیەك؛ تێ قوپاو؛ پووكاوە.

shuck (shuk), ***n.*** (١) توێکڵ؛ کەلوو؛ توێك.
(٢) قاوغ (گوێچکەماسی)؛ قاقلە.
(٣) (*pl.*) [Colloq.]، شتێکی هیچ‌وپووچ یا بێ نرخ؛ شتێکی بێ قەدر:
(not worth ~s)
v.t. (١) پاکردن؛ توێکڵ لێکردنەوە؛ توێك لێ فڕێدان؛ قاوغ لێکردنەوە.
(٢) لەبەر داکەندن؛ فڕێدان؛ داکەندن: ***(He ~ed his clothes.)*** .
not worth shucks, بایی هیچ نییە؛ بێ قەدرە؛ بێ نرخ‌و هیچ‌وپووچە.

shucks (shuks), ***interj.*** ووتەیەکە لەڕووی بێزارییەوە وەك: بە زیاد نەبێ!؛ ئەی خوا بە زیادی نەکات!؛ ئەی خوا بیبڕێ.

shudder (shud′ẽr), ***v.i.*** (١) لەرزین؛ مووچڕك پیاهاتن؛ تەزوو پیاهاتن: ***(They ~ed at the thought of hard work.)*** .
(٢) لەرینەوە.
n. لەرز؛ لەرزین؛ مووچڕك؛ تەزوو؛ لەرە.

shuffle (shuf′'l), ***v.t.*** (١) (ا) قاچ ڕاکێشان بەسەر زەویدا لە ڕۆیشتندا:
(to ~ one's feet)
(ب) پێ لە زەوی خشان یا بە ناستەم بەرزکردنەوە لە سەمادا.
(٢) تێکەڵ کردنی کاغەزی یاری یا قومار.
(٣) تێکەڵاوکردن؛ تێکەڵ‌وپێکەڵ کردن؛ بەسەریەکدادان.
(٤) (ا) گوێزانەوە؛ جێگۆڕکێ پێکردن. (ب) ڕێکخستنەوە؛ گۆڕین.
(٥) شاردنەوە؛ تێخستن یا لێ دەرهێنان بە ناقۆڵایی یا بە فێڵبازی.
v.i. (١) قاچ ڕاکێشان بە زەویدا لە ڕۆیشتندا.
(٢) خۆدزینەوە (لە ئەرك) بە درۆ‌ودەلەسەو فێڵ‌وتەڵەکە؛ خۆ نەدان بەدەستەوە؛ بەسەر خەڵکدا دان (ئەرك):
(to ~ off responsibility onto others; He has ~ out of responsibility time and time again.)
(٣) فێڵبازی کردن؛ خۆپەراندنەوە بە فێڵبازی؛ ناپاکی کردن؛ ساختەکردن
(٤) جێگۆڕکێ پێکردن جار لەدوای جار؛ هەمیشە هەڵوێست یا جێ گۆڕین
(٥) تێکەڵ کردن (کاغەزی یاری‌و قومار، دۆمینە).
(٦) بە ناقۆڵایی جل لەبەرکردن یا داکەندن.
n. (١) تێکەڵاوکردن؛ تێکەڵ‌وپێکەڵ کردن.
(٢) خۆدزینەوە (بە درۆ‌ودەلەسەو فێڵبازی)؛ خۆپەراندنەوە (بە فێڵ‌وتەڵەکە)؛ خۆ نەدان بە دەستەوە؛ چەوتی؛ سەرچەوتی.
(٣) قاچ خشاندن بە زەویدا لە ڕۆیشتندا؛ ڕەوتێکی وەها.
(٤) پێ ڕاکێشان بە زەویدا لە سەماکردندا.
(٥) (ا) تێکەڵ کردن (کاغەزی یاری‌و قومار، دۆمینە).
(ب) نۆبەی یاریکەرێك بۆ ئەم تێکەڵ کردنە.
(٦) گۆڕین؛ جێگۆڕکێ؛ ڕێکخستنەوە.

-shuffleness ***(n.).***

shuffle off, لە کۆڵ خۆ کردنەوە؛ سەر بە گۆمدا کردن؛ خۆ لێ ڕزگارکردن

shuffleboard (shuf′'l-bôrd′), ***n.*** *Also* **shovelboard,** (١)- یارییەکە بریتییە لە پاڵ پێوەنان یا خلیسکاندنی خەپلەی دارین بە گورزێکی دەم پان بەسەر ڕوویەکی تەخت‌و ساف‌و لووسی خانە خانە کراوو ژمارە لەسەر دانراودا. (٢) ئەم ڕووە تەخت‌و ساف‌ولووسەی کە ئەم یارییەی لەسەر دەکرێ.

shun (shun), ***v.t.*** خۆ لێ لادان؛ لێ تەکینەوە؛ خۆ لێ دوورخستنەوە؛ لێ دووركەوتنەوە.

shunpike (shun′pīk), ***n.*** لاڕێیەکە دەگیرێ بۆ نەدانی مزی ڕێگەو کرێی لە پرد پەڕینەوە

shunt (shunt), ***v.t. & v.i.*** (١) لە ڕێ لادان؛ لادان؛ خستنەلاوە.
(٢) گۆڕین (شەمەندەفەرێك لە هێڵێکەوە بۆ هێڵێکی تر)؛ خستنەسەر هێڵێکی تر. (٣) گۆڕینی ئەختێك لە تەزووی کارەبا بۆ خولێکی کارەبای تر
(٤) خۆدزینەوە (لە ئەرك)؛ خستنەلاوەو جێبەجێ نەکردن (ئەرك).
n. (١) لادان؛ خستنەلاوە.
(٢) سویچی گۆڕینی شەمەندەفەر لە هێڵێکەوە بۆ هێڵێکی تر؛ گۆڕینێکی وەها.
(٣) هێڵی خولێکی کارەباییە بۆ لادانی ئەختێك لە تەزووی کارەبایی لە خولی سەرەکی.

shush (shush), ***interj.*** بێ دەنگ بە!؛ بیبڕەرەوە!؛ قسە مەکە!؛ دەمت داخە!.
v.t. بێ دەنگ کردن؛ دەم کوت کردن؛ دەم داخستن.

shut (shut), ***v.t.*** (١) داخستن (دەرگا، پەنجەرە، پەردە)؛ قفڵدان.
(٢) پێوەدان؛ جووت کردن (دەرگا).
(٣) داخستن (کون)؛ گرتن (کون)؛ کپ کردن.
(٤) چوونەژوورەوەو هاتنەدەرەوە لێ قەدەغەکردن؛ ڕێ لێگرتن.
(٥) لێك نان (دەم، لێو)؛ داخستن (چەتر، دەم).
v.i. داخران.
adj. داخراو (دەرگا، پەنجەرە، پەردە).
n. (١) داخستن؛ کاتی داخستن.
(٢) هێڵی لەحیم کردنی دوو پارچە کانزا؛ شوێنی لەحیم کراو

shut down, (١) هێنانە خوارەوەو داخستن (شووشەی پەنجەرە)؛ سەرنانەوە. (٢) داماتن (شەو)؛ بەرچاوگرتن.
(٣) داخستن یا داخران بۆ سەردەمێك (كارگە، قوتابخانە، دەزگا):
(to shut down a factory; Many schools have shut down.)
(٤)[Colloq.]، دوایی پێ هێنان؛ پەكخستن؛ كەمكردنەوە.
(٥) پەككەوتن یا لەكاركەوتن (مەكینە، كۆمپیوتەر).
shut in, دەورەدان؛ چواردەورگرتن؛ بەرچاوگرتن:
(a house shut in by trees)
shut off, (١) كوژاندنەوە (چرا، كارەبا).
(٢) گرتنەوە (ئاو)؛ داخستن (ڕێگە).
shut out, (١) ڕێی چوونەژوورەوە لێ گرتن (خەڵك، دەنگ)؛ لێ قەدەغەكردن؛ ڕێی بەشداربوون لێ گرتن:
(to shut out noise, opposition political parties, immigrants, etc.)
(٢) ڕێ نەدان بە تیپی بەرامبەر بۆ خاڵ گرتن.
shut up, (١) هەموو دەرگاو پەنجەرە داخستن:
(to shut up a house)
(٢) داخستن (فرۆشگا)؛ هەڵگرتن (دووكان). *(to shut up a shop)* .
(٣) (ا) خستنە شوێنێكی باشەوە بۆ پاراستن.
(ب) كردنە ژوورەوە؛ دەرگا لەسەر داخستن؛ خستنە بەندیخانەوە.
(٤) (ا) دەم كوت كردن؛ بێ دەنگ كردن. (ب) دەم كوت بوون؛ دەم داخستن.
(ج) *(interj.)* ، دەمت داخە!؛ بیبڕەرەوە!؛ لەوە زیاتر قسە مەكە!.
shut-down (shut′doun′), *n.* (١) داخستنی سەردەمی كارگە.
(٢) پەككەوتن (مەكینە)؛ لەكاركەوتنی سەردەمی (كۆمپیوتەر، مەكینە).
shut-eye (shut′ī′), *n.* [Slang]. نوستن؛ خەوتن.
shut-in (shut′in′), *n.* نەخۆشێكی كەفتەكار؛ نەخۆشی لە جێگەدا كەوتوو.
adj. (١) كەفتەكار؛ كەفتە؛ لە جێگەدا كەوتوو. (٢) گۆشەگیر (دەروونناسی).
shut-off (shut′ôf′), *n.* (١) وەستێنەر؛ كوژێنەرەوە؛ كلیل یا سویچی كوژاندنەوە یا وەستاندن. (٢) وەستان؛ كوژانەوە؛ گرتنەوە (ئاو).
shut-out (shut′out′), *n.* (١) داخستنی كارگە لەلایەن خاوەنەكەیەوە بۆ سەپاندنی مەرجەكانی بەسەر كرێكارەكاندا. (پێشی دەوترێ: "lockout").
(٢) (ا) ڕێ نەدان بە تیپی بەرامبەر بۆ خاڵ گرتن (وەرزش).
(ب) یارییەكە كە تیپی بەرامبەر ڕێی نادرێ هیچ خاڵ بگرێ.
shutter (shut′ẽr), *n.* (١) داخەر (مرۆڤ، شت).
(٢) دەروازەی پەنجەرە: چوارچێوەیەكە لەودیوی پەنجەرەوە وەك دەرگا وایە كە دادەخرێ ڕووناكی لە پەنجەرەكە دەبڕێ.
(٣) شتی داپۆشەر یا داخەر (پەردە، سەرقاپ، دەرگا ..هتد).
(٤) دەرگای كامێرا: بۆ ڕێ دان بە ڕووناكی یا بەرگرتنی.
v.t. داخستن
shutterbug (shut′ẽr-bug′), *n.* [Colloq.] زۆر حەز لە كامێرا كەر.
shuttle (shut′'l), *n.* (١) مەكۆ (جۆلایی).
(٢) ئامێری ئەمسەرو ئەوسەر كەر.
(٣) پاس، شەمەندەفەر، یا فڕۆكەیەكە كە هاتوچۆ دەكات لەنێوان دوو شوێنی نەختێك نزیكدا بە ڕێكوپێكیو زوو زوو. (٤) ئەمسەرو ئەوسەر كردن؛ هاتوچۆكردن بە ڕێكوپێكیو زوو زوو لەنێوان دوو شوێنی نزیكدا.
v.t. & v.i. ئەمسەرو ئەوسەر كردن (پاس، شەمەندەفەر، فڕۆكە، مرۆڤ)؛ هاتوچۆكردن (بەتایبەتی لەنێوان دوو شوێنی نزیكدا).
shuttle bus, پاسێكە ئەمسەرو ئەوسەر دەكات لەنێوان دوو شوێنی نزیكدا
shuttlecock (shut′'l-kok′), *n.* (١) تۆپی پەڕ.
(٢) یاری تۆپی پەڕ (بە ڕەكێت دەكرێت).
shuttle train, شەمەندەفەرێكە ئەمسەرو ئەوسەر دەكات لەنێوان دوو شوێنی نزیكدا.
shy (shī), *adj.* (١) شەرمن؛ بە شەرم؛ كەم ڕوو؛ بێ ڕوو.
(٢) سڵك. (٣) ووریا؛ بە ئاگا؛ بە گومان؛ گوێ قوڵاغ (مەجاز).
(٤) [Slang]، قەرزار (لە یاری پۆكەردا).
(٥) [Slang]، كەم؛ كورت؛ كورت دەهێنێت؛ كەم دەهێنێت:
(It's two inches ~ .)
(٦) كەم بەر (درەخت)؛ بێ پیت؛ كەم پیت.
v.i. (١) سڵەمینەوە؛ هەڵسڵەمینەوە؛ ڕاچڵەكین؛ داچڵەكان:
(The horse shied at the scarecrow.)
(٢) لاتریسك لێ بەستن؛ خۆ لێ لادان؛ خۆ لێ دوور گرتن:
(to ~ away from crowded areas)
n. سڵەمینەوە؛ ڕاچڵەكین؛ داچڵەكان.
-shyly *(adv.).*
fight shy of, خۆ لێ لادان؛ خۆ لێ دوور گرتن؛ توخن نەكەوتن؛ لێ تەكینەوە.
shy (shī), *v.t. & v.i.* لابەلا هاویشتن:
(He shied a stone over the wall.)
n. (١) هاویشتن (بەتایبەتی لابەلا)؛ تێ گرتن؛ فڕێدان.
(٢) [Colloq.]، هەوڵدان؛ تاقیكردنەوە. (٣) [Colloq.]، توانج؛ پلار
Shylock (shī′lok′), *n. Also* Shylok, خاوەن قەرزێكی بێ بەزەیی دڵڕەق لە كەس و لە هیچ خۆش نەبووە.
shyness (shī′nis), *n.* (١) شەرم؛ شەرمنی؛ كەم ڕوویی؛ بێ ڕوویی.
(٢) سڵكی.
shyster (shī′stẽr), *n.* [Slang], پارێزەرێكی چاوبرسیو بێ ویژدان و سەرچەوت و بە پێچوپەنایە.
sialagogic (sī′ə-lə-goj′ik), *adj.* یارمەتی لیك دەردان دەدات.
sialagogue (sī-al′ə-gog′), *n.* دەرمانی لیك پێ دەردان.
siamang (sē′ə-maŋ′, syä′maŋ), *n.* جۆرە مەیمونێكی گەورەی "سۆمەترە"یە.
Siamese cat, پشیلەی سیامی: جۆرە پشیلەیەكی تووك كورتی بۆری چاو شینی سەرو قاچو كلك ڕەشە.
Siamese twins, هاوزای سیامی؛ هاوزای پێكەوەنووساو.
sib (sib), *n.* (١) (ا) خزم؛ خزمێك. (ب) خزمان؛ خزمو كەس وكار؛ خزموخوێش. (٢) sibling .
adj. (١) خزم؛ خزمی هاوخوێنی.
(٢) [Rare]، نزیك؛ پەیوەندیدار.
Siberian (sī-bêr′i-ən), *adj.* سیبریەیی؛ تایبەتی بە سیبریە.
n. هاووڵاتییەكی سیبریە؛ كەسێكی سیبریەیی.
sibilance (sib′'l-əns), *n. Also* sibilancy, (١) درانە دەم یەك (دەنگناسی). (٢) دەنگی دراوە دەم یەك وەك: (سس، شش)؛ فیشكە؛ فیكە.
sibilant (sib′'l-ənt), *adj.* فیشكە؛ لە فیشكە چوو؛ فیشكەكەر.
n. دەنگی فیشكەیی یا نیشانەی دەنگێكی وەها (وەك: ch, z, sh, s).
sibilate (sib′'l-āt′), *v.t. & v.i.* فیشكەكردن؛ وەك فیشكە بێژان؛ بە فیشكە ووتن.
-sibilation *(n.).*
sibling (sib′liŋ), *n.* خوشك یا برا؛ خوشكو برا؛ خوشك؛ برا.
sibyl (sib′'l), *n.* (١) ژنی پێشبین (ئەفسانەی یۆنان و ڕۆمان)؛ ژنی جادووگەر. (٢) ژنی فاڵچی یا فاڵگر؛ ئافرەتی پێشبین یا پێشزان؛ جادووگەر (ژن).
sibylic, sibyllic (si-bil′ik), *adj.* = sibylline.
sibylline (sib′'l-īn′, sib′'l-in), *adj.* (١) تایبەتی بە جادووگەر.
(٢) پێشبین؛ هی جادووگەری؛ پێشزان؛ هی پێشبینی.
sic (sik), *adv.* وەهایە؛ وایە؛ خۆی بەم جۆرەیە: نیشانەیەكی چاپەمەنییە لەناو كەوانەی گۆشەداردا دەنووسرێ لەدوای ڕستەیەك یا ووتەیەكی هەڵەی لە سەرچاوەیەكەوە وەرگیراوەوە بەمانای "ئەگەرچی ئەم ڕستەیە هەڵەیش بێ لە دەقەكەیدا وایەو هیچ دەستكاری نەكراوە".
sic (sik), *v.t. Also* sick, (١) سەگ تێكردن؛ كس كس لە سەگ كردن؛ هاندان. (٢) پەلاماردان.

sicative (sik′ə-tiv), ***n.*** ماددەی وشککەرەوەی بۆیەو مەرەکەب؛ وشککەرەوە.
adj. وشککەرەوە.
Sicilian (si-sil′i-ən, si-sil′yən), ***adj.*** تایبەتی بە دوورگەی سیسیلی و خەڵکەکەی؛ سیسیلیایی.
n. (١) هاوولاتیەیەکی دوورگەی سیسیلی.
(٢) شێوە زمانی ئیتالی دوورگەی سیسیلی.
sick (sik), ***adj.*** (١) نەخۆش؛ بیمار؛ خەستە؛ دەردەدار؛ ناساغ.
(٢) خەریکە دەرشێتەوە؛ دل تێکەڵهاتوو؛ هێڵنجەدەر.
(٣) تایبەتی بە نەخۆش یا نەخۆشی. ***(~ leave)*** .
(٤) زۆر پەست؛ پەرێشان؛ دڵتەنگ؛ تێکچوو.
(٥) لەبەرچاوکەوتوو (لەبەر زۆری)؛ بێزار:
(to get ~ of a food, place, activity, person, etc.)
(٦) پەککەوتوو (کەشتی)؛ پێویستی بە چاك کردنەوەیە.
(٧) بەپەرۆش؛ بەتاسەوە؛ بیری دەکات: ***(He is ~ for the hills.)*** .
(٨) ڕەنگ زەرد؛ زەردەهەڵگەڕاو؛ ڕەنگ پەڕیو؛ بێ ڕەنگ.
(٩) مێشك نەخۆش؛ شێت.
(١٠) (ا) پیتی نەماوە (زەوی)؛ بەکەڵکی هەندێ کشتوکاڵ نەماوە:
(wheat- ~ soil)
(ب) جانەوەری گەردبین تێی داوە (زەوی): ***(a ~ field)*** .
***n.* (the ~),** نەخۆشان؛ نەخۆشەکان؛ نەخۆش گەل.
sick (sik), ***v.t. Also* sic,** (١) پەلاماردان (سەگ)؛ ڕاونان.
(٢) سەگ تێکردن؛ کس کس لێ کردن: ***(He ~ed his dog on us.)*** .
sick bay, خەستەخانەی کەشتی.
sick-bed (sik′bed′), ***n.*** جێگەی نەخۆش.
sick call, (١) ڕیزبوونی ڕۆژانەی ئەو سەربازانەی پێویستییان بە دەرمان کردنە. (٢) بانگەوازی ئەم ڕیزبوونە.
sicken (sik′′n), ***v.i.*** (١) نەخۆش کەوتن.
(٢) وەڕس بوون؛ بێزاربوون؛ دڵی لێ تێکەڵهاتن.
v.t. (١) نەخۆش خستن.
(٢) زۆر پەستکردن؛ دڵ تێکەڵهێنان: ***(Cruelty ~s me.)*** .
sickening (sik′′n-iŋ), ***adj.*** (١) نەخۆشخەر؛ دڵ تێکەڵهێنەر؛ هێڵنج پێدەر. (٢) پیس و بۆگەن؛ زۆر پەستکەر؛ قێزهێنەرەوە.
-sickeningly *(adv.).*
sick headache, = migraine.
sickish (sik′ish), ***adj.*** (١) نەختێك نەخۆش؛ نەختێك دڵ تێکەڵهاتوو.
(٢) نەختێك دڵ تێکەڵهێنەر یا قێزهێنەرەوە؛ نەختێك پەستکەر.
sickle (sik′′l), ***n.*** (١) داس؛ داسوولکە.
(٢) [S-]، شەش ئەستێرەن لە شێوەی داسدا لە کەلووی شێر (ئەستێرەوانی).
sick leave, ووچانی ناساغی؛ پشووی ناساغی.
sicklebill (sik′′l-bil′), ***n.*** دەنووك داس: هەر باڵندەیەکە دەنووکی نوشتاوە بێت وەك داس.
sickle feather, پەڕی داسی: پەڕێکی درێژو نوشتاوەی کلکی کەڵەشێرە.
sickly (sik′li), ***adj.*** (١) هەمیشە نەخۆش؛ نەخۆش؛ دەردار؛ لاواز.
(٢) هی نەخۆشییە؛ لە نەخۆشییەوەیە: ***(a ~ complexion)*** .
(٣) ناساز؛ ناسازگار: ***(a ~ climate)*** .
(٤) (ا) ڕەنگ زەردو لاواز؛ ڕەنگ پەڕیو؛ بێ ڕەنگ.
(ب) کوڵۆل؛ داماو؛ کەساس؛ مەراقاوی: ***(a ~ smile)*** .
(ج) لاواز؛ جیقن: ***(a ~ plant)*** .
(٥) (ا) دڵ تێکەڵهێنەر؛ قێز هێنەرەوە؛ پیس و بۆگەن: ***(a ~ odor)*** .
(ب) لە ڕادە بەدەر بەسۆز؛ سۆز پەرست بەشێوەیەکی بێ تامو منداڵانە.
-sickliness *(n.).*
sickness (sik′nis), ***n.*** (١) نەخۆش کەوتن؛ ناساغی؛ دەردەداری؛ بیماری. (٢) نەخۆشی؛ دەرد. (٣) دڵ تێکەڵهاتن؛ هەست بە ڕشانەوە کردن.
sick-room (sik′rōōm′, sik′room′), ***n.*** ژووری نەخۆش.

sic passim (sik pas′im), [L.], وەهایە لە هەموو شوێنێکدا (پەڕتووك، ووتار ...هتد). (نیشانەیەکی چاپەمەنی یا ڕوون کردنەوەیە بەمانای ئەوەی کە فلان ووتە بە هەمان شێوە بەکارهێنراوە لە سەرانسەری نووسراوێکدا).
siddur (sid′oor), ***n.*** پەڕتووکی نزاو نوێژی جوولەکە.
side (sīd), ***n.*** (١) لا (لەش)؛ لا کەلەکە؛ کەلەکە؛ لاتەنیشت:
(I usually sleep on my left ~ .)
(٢) (ا) لا؛ دیو. (ب) تەنیشت؛ تەك.
(٣) لا (ئەندازە)؛ پەل: ***(A square has four ~s.)*** .
(٤) دیو (کاغەز، کاڵا، بەرگ)؛ ڕوو؛ ڕووکار:
(Write on one ~ of the paper.)
(٥) ڕوو؛ بار: ***(the cruel ~ of him)*** .
(٦) لاقەد یا لای کەشتی. (٧) قەد پاڵ؛ پاڵ (گرد، شاخ)؛ قەد؛ لێژایی
(٨) گوێ (ڕووبار، دەریاچە، ئەستێل)؛ قەراغ؛ کەنار؛ پۆخ.
(٩) لایەن:
(Explain your ~ of the argument.; to take someon's ~)
(١٠) لا (ناکۆکی). (١١) لا (بنەچە).
(١٢) [British Slang]، لووت بەرزی؛ فیز.
adj. (١) لاتەنیشتی؛ لایی:
(a ~ door, entrance, etc.)
(٢) لابەلا؛ لەلاوە؛ بە تیلەی چاو: ***(a ~ glance, view, etc.)***
(٣) ناسەرەکی؛ ناگرنگ: ***(a ~ issue)*** .
(٤) زیادە؛ زیاد لە شتە سەرەکییەکەیش: ***(a ~ benefit)***
(٥) لا (لا ڕێ، لا کۆڵان): ***(a ~ street; a ~ road)*** .
v.t. (١) لا بۆ کردن؛ لا بۆ دروستکردن:
(to ~ a barn)
(٢) [Colloq.]، خستنە لاوە؛ فڕێدانە لاوە.
on the side, [Colloq.], (١) لەلاوە؛ جگە لە پیشە سەرەکییەکەی:
(He also earns some money on the side.)
(٢) جگە یا زیاد لە شتە سەرەکییەکە؛ لەلاوە.
side against, دژ وەستان؛ لایەن نەگرتن.
side by side, پێکەوە؛ شان بەشانی یەك؛ لەگەڵ یەکدا.
side with, لایەن گرتن؛ لایەنگیری کردن؛ لەسەر کردنەوە؛ پاڵپشتی کردن
take sides, لایەنی لایەك گرتن؛ لایەنگیری لایەك کردن.
this side (of), نەختێکی گەڕاوەتەوە لە؛ چەپی گەڕاوەتەوە لە:
(this side of madness)
side arms, چەکی کەمەر (دەمانچە، شیر؛ نێزە)؛ چەکی لاتەنیشت.
side-board (sīd′bôrd′, sīd′bōrd′), ***n.*** (١) دۆڵابی کەوچك و چەتاڵ و قاپی نان خواردن. (٢) چەملەغ.
side-burns (sīd′būrnz′), ***n. pl.*** لاجانگ.
side-car (sīd′kär′), ***n.*** (١) گالیسکەیەکی یەك کەسییە بە تەنیشت ماتۆڕسکیلەوە. (٢) جۆرە خواردنەوەیەکی سەرخۆشکەری تێکلاوە.
sided (sīd′id), ***adj.*** ئەوەندە لایی؛ ئەوەندە لای هەیە:
(four- ~)
side dish, خواردەمەنی ناسەرەکی یا لەلاوە (کە لەگەڵ خواردەمەنییە سەرەکییەکەدا پێشکەش دەکرێ).
side effect, ئەنجامی لابەلایی یا ناسەرەکی ناپەسەند (هی دەرمانێك)
side glance, (١) سەیرکردنێکە بە تیلەی چاو.
(٢) ناوهێنانێکی ناڕاستەوخۆ.
side-kick (sīd′kik′), ***n.*** [Slang], هاوڕێی گیانی بە گیانی؛ هاودەم.
side light, (١) ڕووناکی لەلاوە هاتوو.
(٢) دەنگوباسی لابەلایی یا ڕێکەوت. (٣) پەنجەرە یا کونی لا دیوار.
(٤) یەکێکە لە دوو چرای لاتەنیشتی کەشتی (یەکێکیان سوورەو یەکێکیان

سەوز.

side-line (sīd′līn′), *n. Also* **side line,** (١) هێڵی لاتەنیشت:

(ا) هێڵی سنووری یاریگا. (ب) (*pl.*) ناوچەی دەورووپشتی ئەم هێڵی سنوورە (کە سەیرکەرانی یاری تیا دادەنیشن یا دەوەستن):

(to watch from the ~s)

(ج) هێڵی لقی (ڕێگەی شەمەندەفەر، بۆری... هتد). (د) پەتی پێوەندی ووڵاخ.

(٢) چەند فرۆتەنیەیەکە کۆمپانیایەک دەیفرۆشێ لەسەرباری فرۆتەنییە سەرەکییەکانیەوە. (٣) نیشێکە کە کەسێک لە سەرباری پیشەکەیەوە دەیکات.

v.t. کردنەدەرەوەی یاریگا؛ قەدەغەلێکردنی یاری:

(He was ~d by his injury.)

sideliner (sīd′līn′ēr), *n.* سەیرکەر لە دوورەوە؛ کەسێکە کە هەر لە دوورەوە تەماشا دەکات و بەشداری شت نابێ و ناچێتە ناو شتەوە.

sideling (sīd′liŋ), *adj.* (١) لاپەلا؛ خوار؛ لار. (٢) لێژ.

adv. بە لابەلایی؛ بە خواری.

sidelong (sīd′lôŋ′), *adv.* (١) بە لابەلایی؛ بە خواری.

(٢) لەسەر لا؛ بە لادا.

adj. (١) لێژ؛ بەرەو خوارکە. (٢) لابەلا؛ خوار؛ بە تیلەی چاو.

(٣) نا ڕاستەوخۆ (تێبینی).

side-man (sīd′mən), *n.* ئەندامی تیپێکی مۆسیقای جاز.

side-piece (sīd′pēs′), *n.* پارچەی تەنیشت؛ لا پارچە.

sidereal (sī-dêr′i-əl), *adj.* (١) ئەستێرەیی؛ تایبەتی بە ئەستێرەو کۆئەستێرە. (٢) بەپێی سووڕانەوە دەپێورێت؛ بەهۆی ئەستێرەوە پێوراو (کات) *(~ time)*.

(٣) بەگوێرەی ئەستێرە؛ دەربارەی ئەستێرە.

sidereal day, ڕۆژی ئەستێرەیی (بریتییە لە ٢٣ سات و ٥٦ خولەک و ٤٫٠٩ چرکە).

sidereal hour, ساتی ئەستێرەیی (بریتییە لە بیست و چوار یەکی ڕۆژی ئەستێرەیی).

sidereal month, مانگی ئەستێرەیی (بریتییە لە ٢٧ ڕۆژ و ٧ سات و ٤٣ خولەک و ١١٫٥ چرکە).

sidereal time, کاتی ئەستێرەیی: کاتی پێوراو بەپێی ڕۆژی ئەستێرەیی.

sidereal year, ساڵی ئەستێرەیی: ئەو کاتەی کە پێویستە بۆ یەک سووڕانەوەی تەواوی زەمین بە دەوری خۆردا بەپێی ئەستێرە نەبزۆکەکان (کە بریتییە لە ٣٦٥ ڕۆژ و ٦ سات و ٩ خولەک و ٩٫٥٤ چرکە).

sidero- (sid′ēr-ō, sid′ēr-ə), *Also* **sider-,** پێشگرێکە بەمانای: ئاسن *(siderolite)*.

sidero- (sid′ēr-ō, sid′ēr-ə), *Also* **sider-,** پێشگرێکە بەمانای: ئەستێرە: *(siderostat)*.

siderosis (sid′ə-rō′sis), *n.* هەوکردنی سی: نەخۆشییەکی سییە لە هەڵمژینی تۆزی ئاسنەوە تووش دەبێ.

siderostat (sid′ēr-ō-stat′), *n.* ئاوێنەیەکە لەگەڵ ئەستێرەیەکدا دەسووڕێتەوە بۆ شەوق دانەوە بۆ سەر تەلیسکۆپێک.

sidesaddle (sīd′sad′′l), *n.* زینی ژنانە: بۆ هەردوو لاق خستنە دیوێکی ووڵاخەکە (بۆ ئافرەتی تەنوورە لەبەر).

side show, (١) پیشاندانێکی لەلاوە: پیشاندانێک یا نواندنێکی ناسەرەکی و زیادەیە وە لە سەرباری نواندنە سەرەکییەکە (بەتایبەتی لە "سێرک" دا). (٢) ڕووداوێکی ناسەرەکی و لەلاوە (هەندێ جار بۆ خلافاندن).

sideslip (sīd′slip′), *v.i.* خلیسکان بە لایەکدا.

n. (١) خلیسکان بە لادا (ئۆتۆمبیل)؛ خلیسکانی تەنیشتی.

(٢) فڕین بە لایەکدا و نزم بوونەوە لە هەمان کاتدا (فڕۆکە).

sidesplitting (sīd′split′iŋ), *adj.* شەق پێ بەر لە پێکەنیندا.

side-step (sīd′step′), *v.i.* (١) هەنگاونان بە لایەکدا.

(٢) لێ ڕاکردن (بڕیار، کێشە)؛ خۆ لێ دزینەوە؛ خۆ لێ لادان.

v.t. (١) خۆلادان (بۆکسبازی)؛ لەبەردەم لاچوون:

(to ~ a blow)

(٢) لێ ڕاکردن؛ خۆ لێ دزینەوە؛ خۆ لێ لادان:

(to ~ an issue, awkward questions, etc.)

side step, (١) هەنگاوی لایی یا تەنیشتی (بۆکسبازی).

(٢) پلەی لایی؛ پلەی تەنیشتی.

side stroke, مەلەی لەسەر لا.

sideswipe (sīd′swīp′), *v.t.* لێدان لەکاتی بە تەنیشتدا ڕۆیشتن؛ لە تەنیشت دان (لەکاتی بەلادا ڕۆیشتندا): *(to ~ a car)*.

n. لێدانی تەنیشتی لە کاتی بەلادا ڕۆیشتندا.

sidetrack (sīd′trak′), *v.t. & v.i.* (١) گۆڕین یا لابردن بۆسەر هێڵی نا سەرەکی (شەمەندەفەر).

(٢) (ا) لە باس لادان؛ لە ڕێ لادان؛ سەرنج ڕاکێشان و خلافاندن.

(ب) دواخستن (باس، بڕیار)؛ لێ ڕاکردن؛ خۆ لێ لادان؛ خۆ لێ دزینەوە.

(٣) پلە نزم کردنەوە.

n. هێڵی تەنیشتی یا ناسەرەکی (شەمەندەفەر).

(پێشی دەووترێ: "siding").

sidewalk (sīd′wôk′), *n.* شۆستە؛ پیادەڕێ (لەمبەر و ئەوبەری شەقامدا).

sideward (sīd′wērd), *adj.* تەنیشتی؛ لایی؛ بەرەو تەنیشت.

adv. لە تەنیشتەوە؛ بەرەو تەنیشت؛ لایی؛ لەلاوە.

sidewards (sīd′wērdz), *adv.* = **sideward.**

sideway (sīd′wā′), *adj. & adv.* = **sideways.**

n. = **byway.**

sideways (sīd′wāz′), *adv.* (١) لەلاوە؛ لە تەنیشتەوە؛ لە لایەکەوە؛ بەرەو لایەک. (٢) لایەکی ڕووی کردووەتە پێشەوە (نەک پێشەکەی)؛ لایەکی بەرەو پێشەوەیە. (٣) لابەلا؛ بەلادا؛ لەسەر لا.

adj. بەرەو تەنیشت؛ لە تەنیشتەوە؛ لە لاوە.

side-wheel (sīd′hwēl′), *adj.* ڕەوڕەوەی سەوڵ لێدان بە تەنیشتییەوەیە (بەلەمی هەڵم). (ووشەی "paddle wheel" ببینە).

side-wheeler (sīd′hwēl′ēr), *n.* بەلەمێکی هەڵمە ڕەوڕەوەی سەوڵ لێدان بەم دیو و ئەودیوییەوە بێ.

side wind, (١) بای تەنیشتی.

(٢) هۆی ناڕاستەوخۆ؛ ڕێی لابەلایی:

(The announcement reached us by a ~.)

side-winder (sīd′wīn′dēr), *n.* (١) جۆرە مارێکی زەنگوڵەداری ژەهراوی بچووکە. (٢) [Colloq.]، مستەکۆڵەیەکی توندی تەنیشتی.

sidewise (sīd′wīz′), *adj. & adv.* = **sideways.**

siding (sīd′iŋ), *n.* (١) تەختەداری دیوی دەرەوەی دیواری خانووی دارین. (٢) هێڵێکی شەمەندەفەری کورتە بەستراوە بە هێڵێکی سەرەکییەوە.

(پێشی دەووترێ "sidetrack").

sidle (sīd′′l), *v.i.* لەسەر لا ڕۆیشتن بە ترسەوە، بە دزییەوە یا بە شەرمەوە.

n. ڕۆیشتن لەسەر لا بە ترسەوە، بەدزییەوە، یا بە شەرمەوە.

siege (sēj), *n.* (١) ئابڵووقە (شار، قەڵا)؛ گەمارۆ؛ ئابڵووقەدان؛ گەمارۆدان: *(The city is under ~.)*

(٢) هەوڵێکی بەردەوامی بێ کۆڵ دان (بۆ سەرکەوتن بەسەر شتێکدا).

(٣) ماوەیەکی درێژ خایەن (بەتایبەتی هی ناخۆشی و دژواری و نەخۆشی)

(٤) [Obs.]، (ا) کورسی. (ب) تەختی پاشایی.

(٥) [Obs.]، پلەوپایە؛ پلە.

v.t. ئابڵووقەدان (شار، قەڵا)؛ گەمارۆدان.

lay siege to, ئابڵووقەدان؛ گەمارۆدان.

sienna (si-en′ə), *n.* (١) خاکێکی قاوەیی زەردکارە ئاسن و مەنگەنیزی تێدایە. (٢) بۆیەیەکی قاوەیی سوورکارە لە سووتاندنی ئەم خاکەوە وەردەگیرێ (پێی دەووترێ "burnt sienna").

(٣) ڕەنگی ئەم خاکە یا ئەم بۆیەیە.

sierra (si-er′ə), ***n.*** (١) ڕیزە شاخێکی تەوقە سەر کەلە وەك دانی مشار. (٢) جۆرە ماسییەکی دەریاییە.
siesta (si-es′tə), ***n.*** سەرخەوی پاش نیوەڕۆ؛ سەرخەو شکاندنی پاش نیوەڕوان
sieve (siv), ***n.*** بێژنگ؛ هێڵەك؛ کەو.
v.t. & v.i. بێژانەوە؛ لەبێژنگدان؛ تەتەڵەکردن.
sieve tube, بۆری هێڵەکی بۆرییەکە لە قەدی دارو درەختدا؛ دیوارەکەی لە شانەی تەنك و کون کون پێك هاتووە خواردەمەنی دەبات.
sift (sift), ***v.t.*** (١) بێژانەوە؛ لەبێژنگدان؛ تەتەڵەکردن.
(٢) بەسەردا بێژانەوە: ***(to ~ sugar on to the cake)*** .
(٣) پشکنین؛ لێ ووردبوونەوە؛ تاقیکردنەوە؛ تێڕوانین؛ پیاگەڕان:
(to ~ evidence)
(٤) پاك‌وبێس کردن؛ پوختەکردن؛ لێك جیاکردنەوە:
(He ~ed fact from fiction.)
v.i. (١) بێژانەوە؛ لەبێژنگدان
(٢) پێدا ڕۆیشتن (هەر وەك بە بێژنگدا):
(the soldiers, ~ing through the forest)
(٣) (~ through)، بەووردی تێڕوانین؛ پشکنین؛ باش لێ ووردبوونەوە؛ پێدا گەڕان:
(The rescue workers ~ed through the rubble looking for survivors.)
sifter (sif′tẽr), ***n.*** هێڵەك
(a flour- ~)
(ووشەی "sieve" یش ببینە).
siftings (sif′tiŋz), ***n.pl.*** (١) شتی بێژراوە؛ شتی لەبێژنگدراو.
(٢) سەرکۆزەر؛ کۆزەر؛ کۆتەڵ.
sigh (sī), ***v.i.*** (١) هەناسە (ی سارد) هەڵکێشان؛ ئاخ‌و ئاخ هەڵکێشان؛ ئاهی سارد هەڵکێشان. (٢) دەنگێکی وەك ئاخ‌و داخ لێوە هاتن؛ شنە کردن؛ ووژەووژ هاتن: یا لوورەلوور کردنی با بەناو درەختدا:
(trees ~ing in the wind)
(٣) (~ for)، ئاخ‌و داخ بۆ هەڵکێشان؛ بۆ بە تاسەوە بوون؛ ئاواتە خواز بوون بۆ.
v.t. (١) هەناسە (ی سارد) هەڵکێشان؛ ئاخ‌و داخ هەڵکێشان.
(٢) بە هەناسەی سارد هەڵکێشانەوە کات بردنە سەر:
(He ~ed his youth away.)
(٣) [Rare]، ئاخ‌و داخ بۆ هەڵکێشان؛ شین بۆ کردن؛ بۆ لاواندنەوە.
n. هەناسەی سارد؛ ئاهی سارد؛ کسپەی دەروون؛ ئاه؛ ئاخ؛ ئاخ‌و داخ.
sight (sīt), ***n.*** (١) (ا) دیمەن. (ب) دیمەنێکی جوان‌و ئەنتیکە؛ دیمەنی سەرنجڕاکێش: ***(The dawn was a ~ to behold.)*** .
(ج) (pl.) دیمەنێك یا شتێکە کە شایستەی بینین بێ:
(the ~s of the city)
(٢) بینین. (٣) پشکنین؛ تێ ڕوانین؛ لێ ووردبوونەوە.
(٤) تەماشا؛ سەیر؛ سەیرکردن؛ تەماشاکردن.
(٥) نیشان لێ گرتنەوە؛ تێڕوانین بە ئامێر. (٦) بینایی؛ دیدە؛ هەستی بینین.
(٧) هاتنە بەرچاو؛ هەستپێکردن؛ بینین بە مێشك.
(٨) مەودای بینایی. (٩) (ا) ڕا. (ب) [Obs.]، ڕێ بەدییی.
(١٠) چوکڵە نیشانی تفەنگ‌و دەمانچە (بۆ نیشان گرتنەوە).
(١١) [Colloq.]، دیمەنێکی سەیرو ناشرین:
(Our house was a ~ after the party.;
She is a ~ without her makeup.)
(١٢) [Colloq.]، زۆر (ژمارە، هەند).
v.t. (١) تێڕوانین (بە ئامێر؛ چاودێری کردن؛ سەیرکردن:
(to ~ a target)
(٢) بەدی کردن؛ چاوپێکەوتن؛ بینین.
(٣) نیشان لێ گرتنەوە (بەهۆی چوکڵە نیشانەوە).
(٤) چوکڵە نیشان خستنەسەر؛ ئامێری بینین (وەك دووربین) خستنەسەر.
(٥) چوکڵە نیشان چاکردن یا ڕێکخستن (تفەنگ، دەمانچە).
v.i. (١) نیشان لێ گرتنەوە (بەهۆی چوکڵە نیشانەوە).
(٢) بە ووردی سەیرکردن.
a sight for sore eyes (or for the gods), [Colloq.]، کەسێك یا شتێکە زۆر پێی خۆشحاڵ بیت بە بینینی.
at first sight, هەر لە یەکەم چاوپێکەوتنەوە؛ تەنیا بە چاوپێکەوتنێك
at (or on) sight, (١) هەر کە بینرا؛ کوتوپڕ کە بینرا.
(٢) هەر کە داوا کرایەوە (قەرز، بازرگانی).
catch sight of, (١) بەدی کردن؛ بینین. (٢) سەیرکردن بە پەلە.
know (a person) by sight, هەر بە دەم‌وچاو یا ڕووخسار ناسین.
lose sight of, (١) لە چاو وون بوون. (٢) لەبیرچوونەوە؛ ڕەچاو نەکردن؛ لێك نەدانەوە؛ بایەخ پێ نەدان.
out of sight, (١) لەبەرچاو نییە؛ نابینرێ.
(٢) دوور؛ دەس نایگاتێ.
(٣) [Colloq.]، زۆر بەرز (نرخ؛ پلەی چاکی)؛ هیچ نایگاتێ؛ دەستی ناگاتێ
(Prices are out of sight.)
out of sight, out of mind, ئەوی لەبەر چاو نەما نامێنێ لە یاد؛ ئەوی لەبەر چاوان نەمێنێ لەبەر دڵانیش نامێنێ.
sight unseen, بەبێ بینینی شتەکە پێشەکی.
sight draft, چەکێك یا حەوالەیەکە کە هەر پێشکەش کرا دەبێ بدرێ.
sighted (sīt′id), ***adj.*** بینایی دار بە جۆرێکی تایبەتی:
(far- ~ ; near- ~)
sightless (sīt′lis), ***adj.*** (١) کوێر. (٢) نەبینراو
-sightlessly *(adv.)*; sightlessness *(n.)*.
sightly (sīt′li), ***adj.*** (١) جوان؛ دڵگیر.
(٢) بەسەر دیمەنێکی جوانا دەڕوانێ.
-sightliness *(n.)*.
sight-seeing (sīt′sē′iŋ), ***n.*** گەڕان بەناو شاردا بۆ بینینی دیمەنی جوان‌و شوێنی خۆش‌و ئەنتیکە.
adj. تایبەتی بە گەڕانی ناو شار بۆ بینینی دیمەنی جوان‌و شوێنی خۆش‌و ئەنتیکە.
sight-seer (sīt′sē′ẽr), ***n.*** گەشتکەرێکە کە بەناو شاردا دەگەڕێ بۆ بینینی دیمەنی جوان‌و شوێنی خۆش‌و ئەنتیکەی شارەکە.
sigil (sij′əl, sig′əl), ***n.*** (١) مۆر؛ دامغە.
(٢) نیشانەیەکە کە گوایە هێزێکی سەرناسا‌و جادوویی هەیە (جادووگەری؛ ئەستێرەوانی).
sigill (sij′əl, sig′əl), ***n.*** مۆر؛ دامغە.
sigma (sig′mə), ***n.*** هەژدەهەمین تیپی ئەلف‌وبێی یۆنانییە بەرامبەری تیپی " S "ی ئینگلیزییە.
sigmate (sig′māt), ***adj.*** لە تیپی " S " دەچێت.
sigmoid (sig′moid), ***adj.*** (١) لە تیپی " S " دەچێت.
(٢) هی "sigmoid flexture".
sigmoid flexture, (١) دوا پێچی ڕیخۆڵە گەورە (پێش گەیشتنی بە کۆم). (٢) پێچێکی وەك تیپی "S". (زیندەوەرزانی).
sign (sīn), ***n.*** (١) نیشانە:
(A black arm band is a ~ of mourning)
(٢) نیشانە؛ هێما: ***(A nod is a ~ of approval.)*** .
(٣) نیشانە: ***(The ~ " ? " indicates a question.)*** .
(٤) نیشانە؛ ئاگاداری؛ نیشانەی بڵاونامە؛ درووشم؛ نیشاندەر.
(٥) شوێن پێ؛ جێ شوێن؛ نیشانەی بوونی شتێك یا زیندەوەرێك لە شوێنێکدا (وەك پشقڵ، شوێن پێ... هتد): ***(Deer ~s were plentiful.)***
(٦) نیشانە: ***(He showed no ~ of friendship.)*** .
(٧) (ا) ڕووداوێکی سەرناسایی (وەك "موعجیزە").

(ب) نیشانەی ڕوودانی دواڕۆژ؛ نوقلانە.
(٨) یەکێکە لە دوانزە کەلوو، برج، یا چەرخەکان (ئەستێرەوانی).
(٩) نیشانەی نەخۆشی.
v.t. (١) نیشانەی خاچ لە خۆ دان؛ نیشانەی خاچ لێدان بۆ پیرۆزکردن.
(٢) ئیمزا کردن؛ مۆر کردن؛ پەنجە پیانان؛ سم پیانان.
(٣) (ا) قۆنتەرات لەگەڵ کردن؛ بەکرێ گرتن (بە ئیمزا کردنی قۆنتەراتێك):
(He ~ed a new player.)
(ب) (on) ئیش بۆ خۆ دۆزینەوە بە قۆنتەرات ئیمزاکردن.
(٤) نیشاندان؛ دەربڕین بە نیشان:
(He ~ed his approval with a nod.)
v.i. (١) ئیمزاکردن؛ مۆرکردن؛ پەنجە پیانان.
(٢) نیشانەکردن؛ پیشاندان بە نیشانە
sign away (or over), پێدان بە ئیمزاکردن؛
پێ بەخشین بە مۆرکردن.
(He signed his house away (or over) *to his heirs.)*
sign off, (١) دوایی پێ هێنانی بەرنامەی ڕادیۆو تەلەفزیۆن
(لە کۆتایی ڕۆژدا). (٢) [Slang]، دەم داخستن؛ ئیتر قسە نەکردن؛
قسە وەستان.
sign on, بەکرێ گرتن (بە قۆنتەرات ئیمزاکردن)؛
ئیش پێدان (یا بۆ خۆ دۆزینەوە)و قۆنتەرات ئیمزا کردن:
(They signed him on as a foreman.;
I signed myself on as a field hand.)
sign up, (١) ناوی خۆ نووسین بۆ سەربازی.
(٢) ناوی خۆ نووسین لەسەر لیستەیەك (بۆ کردنی کارێکی خۆویست).
signal (sig′n'l), *n.* (١) نیشانە. (٢) بانگەواز؛ ئاگاداری.
(٣) نیشانەی ئاگاداری، مەترسی، فەرمان... هتد:
(A red light is a stop ~ .)
(٤) نیشانەی ئەلەکترۆنیکی یا ئەلەکتریکی.
adj. (١) دیار؛ سەرنج ڕاکێش؛ دەرکەوتوو.
(٢) بۆ نیشانە یا نیشانە پێدان بەکارهێنراو.
v.t. (١) نیشانە پێدان؛ پێ ڕاگەیاندن بە نیشانە یا هێما؛
بە نیشانە پێ ووتن: *(He ~ed his men to turn back.)* .
(٢) بە نیشانە دەربڕین. (٣) وا گەیاندن؛ نیشانەی ئەوە بوون:
(His death ~ed the end of an era.)
v.i. نیشانەدان؛ بە نیشانە ڕاگەیاندن.
-signaler; signaller *(n.)*.
signalize (sig′n'l-īz´), *v.t.* (١) جیاکردنەوە؛ دەرخستن بە گەورەیی.
(٢) پیشاندان بە ڕوونی؛ سەرنج بۆ ڕاکێشان.

(٤) چرای ئەلەکتریکی هاتوچۆی ئۆتومبیل دانان لەسەر ڕێ.
signally (sig′nəl-i), *adv.* بە دەرکەوتوویی؛ بە دیاری؛
بە جۆرێ کە سەرنج ڕاکێشێ.
signalman (sig′n'l-man´, sig′n'l-mən), *n.* نیشاندەر
(هێڵو ئێستگەی شەمەندەفەر)؛ کرێکاری نیشاندەر.
signalment (sig′n'l-mənt), *n.* نیشانە هەڵدانی ڕوخسار
(هی کەسێك کە پۆلیس بە دوایا بگەڕێ).
signatory (sig′nə-tôr´i, sig′nə-tō´ri), *adj.* ئیمزاکەر
(~ powers) (بەتایبەتی هی پەیمان)
n. وولات یا نوێنەری ئیمزاکەر (بەتایبەتی هی پەیمانێك لەگەڵ وولاتانی تر یا
نوێنەرەکانیاندا).
sinature (sig′nə-chēr), *n.* (١) ئیمزا. (٢) ئیمزا کردن.
(٣) نیشانەی تایبەتی؛ نیشانەی تایبەخۆ. (٤) نیشانە (مۆسیقا).
(٥) ئەو بەشەی ڕەچەتەیە کە پزیشك ئامۆژگاری تێدا دەنووسێ دەربارەی
بەکارهێنانی دەرمانەکەوە.
(٦) ئاواز یا نیشانەی تایبەتی بە بەرنامەیەکی ڕادیۆ یا تەلەفزیۆن.

(٧) نیشانە (چاپەمەنی): بریتییە لە ژمارەیەك یا تیپێك کە لە لاخوارووی یەکەم
لاپەڕەی بەشەکانی کتێبێك چاپ دەکرێ بۆ ڕێك خستنی لە بەرگ تێ گرتندا.
signboard (sīn′bôrd´, sīn′bōrd´), *n.* تەختەی ئاگاداری؛
یافتە؛ شتی دروشم لەسەر نووسراو.
signet (sig′nit), *n.* (١) مۆر؛ دامغە.
(٢) جێ مۆر؛ نیشانەی مۆر یا دامغە.
v.t. مۆر کردن؛ مۆر لێدان؛ دامغە لێدان.
signet ring, ئەموستیلەی مۆر: ئەموستیلەیەکی ئیمزا لەسەر
هەڵکەنراوە لە دەستیش دەکرێو مۆریشی پێ دەکرێ.
(پێشی دەووترێ: "seal ring").
significance (sig-nif′ə-kəns), *n.* (١) گرنگی؛ گرنگیتی؛ بایەخ.
(٢) مەبەست؛ مانا. (٣) مانای شاراوە؛ مەبەستی ناڕاستەوخۆ.
significancy (sig-nif′ə-kən-si), *n.* = **significance.**
significant (sig-nif′ə-kənt), *adj.* (١) گرنگ؛ زۆر گرنگ؛
بە بایەخ؛ بایەخدار. (٢) بە مانا؛ پڕ مانا؛ بە مەبەست؛ مانا بەخش.
(٣) مانای شاراوەی هەیە.
signification (sig´nə-fi-kā′shən), *n.* (١) مانا؛ مەبەست؛
گرنگی. (٢) وا گەیاندن؛ نیشانە.
significative (sig-nif′ə-kā´tiv), *adj.* = **significant.**
signify (sig′nə-fī´), *v.t.* (١) وا گەیاندن؛ نیشانەی ئەوە بوون.
(His rags ~ his poverty.)
(٢) پیشاندان (بە نیشانە یا ووتە)؛ دەرخستن:
(~ "yes" by raising your hand.)
v.i. گرنگ بوون؛ مانا بەخشین؛ بەبایەخ بوون.
-signifier *(n.)*.
signior (sēn′yôr, sēn′yōr), *n.* = **signor.**
sign language, زمانی کەڕو لاڵ؛ پەنجە دوویی؛ زمانی نیشانە؛
زمانی دەستو چاو.
sign manual, ئیمزای پاشا لە لاسەرووی فەرمانێکی پاشایییەوە.
sign of the cross, نیشانەی خاچ (کە لە خۆ دەدرێت لەکاتی نوێژو
نزا کردنو ناوهێنانی عیسادا بە دەس خستنە سەر ناوچەوانو هێنانە
خوارەوەی بۆ سەر سنگو بردنی بۆ سەر شانی چەپو شانی ڕاست لە شێوەی
خاچدا).
sign of the zodiac, یەکێکە لە دوانزە نیشانەی کەلوو، برج، یا
چەرخەکان (ئەستێرەوانی).
signor (sē-nyôr′), *n.* سنیۆر: پیاوی ئیتاڵی؛ کاك.
(هاوتای "Mr." ە).
signora (sē-nyô′rä), *n.* سنیۆرا: ئافرەتی ئیتاڵی؛ خانم؛ خان.
(هاوتای "Mrs." ە).
signore (sē-nyô′re), *n.* سنیۆر: (ا) پیاو. (ب) جەناب.
(هاوتای "Sir" ە).
signorina (sē´nyô-rē′nä), *n.* سنیۆرینا: کچی ئیتاڵی؛ خان؛
خانم. (هاوتای "Miss" ە).
signorino (sē´nyô-rē′nō), *n.* سنیۆرینۆ: لاوێکی ئیتاڵی
(بەتایبەتی پلەوپایەدار). (هاوتای "Master" ە).
signory (sēn′yēr-i), *n.* = **seigniory.**
signpost (sīn′pōst´), *n.* (١) ڕێ نما؛ نیشانەی سەر ڕێگە (بۆ ڕێ
پیشاندانی ڕێبوار)؛ ڕێ نیشاندەر؛ ستوونی نیشانە ڕێ.
(٢) نیشانە؛ نیشاندەر؛ ڕابەر.
Sikh (sēk), *n.* سیخی؛ کەسێکی سیخی؛ پەیڕەوی کەری سیخێتی.
adj. سیخی؛ تایبەتی بە سیخەکان.
Sikhism (sēk′iz'm), *n.* سیخێتی؛ ئاینو بیروباوەڕی سیخەکانی
هیندستان.
silage (sī′lij), *n.* ئالفی سەوزی هەڵگیراو و پارێزراو لە عەماردا.

silence (sī′ləns), *n.* (١) خامۆشی؛ کپی؛ کپێتی؛ بێ دەنگی:
(the ~ of night)
(٢) قوڕوقەپ؛ بێ دەنگی؛ قسە نەکردن؛ نەدووان: *(He listened in ~ .)*
(٣) لێ بێ دەنگ بوون؛ باس نەکردن؛ پەنهانێتی. (٤) پەیوەندی پێوە نەکردن.
(٥) لە بیرچوونەوە؛ ناو نەبران.
v.t. (١) دەم کوت کردن؛ بێ دەنگ کردن:
(to ~ one's critics)
(٢) کپ کردنەوە؛ پێ شێل کردن؛ خەفە کردن (مەجان).
(٣) خپ کردن؛ دەنگ لێ بڕین؛ بەزاندن: *(to ~ the enemy's guns)*
interj. بێ دەنگ!؛ بێ دەنگ بە!؛ بێ قسە!.
silencer (sī′lən-sēr), *n.* (١) بێ دەنگ کەر (مرۆڤ، شت)؛ کپکەرە.
(٢) بێ دەنگ کەری تفەنگ‌و دەمانچە؛ ئامێری دەنگ مرێن.
(٣) [Chiefly British]، بێ دەنگ کەری گرمەی ئۆتومبیل.
silent (sī′lənt), *adj.* (١) لاڵ؛ بێ زمان؛ قسە نەکەر.
(٢) نەدوو؛ کەم دوو؛ بێ دەنگ. (٣) کپ؛ خامۆش؛ کش‌ومات؛ خپ؛ کڕ.
(٤) دەرنەبڕاو؛ نەوەوتراو.
(٥) بێ دەنگ: باس نەکەر؛ لێ نەدوواو:
(The report was ~ on this matter.)
(٦) بێ ئیش‌وکار؛ بێ دەنگ؛ لەکار کەوتوو:
(The machines have been ~ for a year.)
(٧) بێ دەنگ (دەنگناسی): (وەك تیپی 'b' لە 'doubt' وە 'k' لە 'knife' دا).
(٨) بێ گفتوگۆ (فیلم)؛ بێ دەنگ: *(a ~ film)*
-silently *(adv.)*; silentness *(n.)*.
silent butler, بەردەستی بێ زمان: دەفرێکی سەرقاپداری دەسکدارە قنکە جگەرەو وردە زبلی تێ دەکرێ؛ زبڵدانی سووتوو قنکە جگەرە.
silent partner, هاوبەشی بێ دەنگ: هاوبەشێکە کە بەشداری سەرەو کاری ئیشەکە یا بازرگانی‌یەکە ناکات؛ هاوبەشی نوستوو.
silents (sī′lənts), *n. pl.* فیلمە بێ دەنگەکان؛ فیلمە بێ گفتوگۆکان.
silenus (sī-lē′nəs), *n.* (١) بوونەوەرێك یا دەعبایەکە لە شێوەی پیاوێکی ڕیشداری سەرخۆشی ڕووخۆشی گوێ قوتی کلك دار کە لاق‌و سمی لە هی بزن دەکات (ئەفسانەی یۆنانی).
(٢) بوونەوەرێك یا دەعبایەکی دارستانە وەك "satyr" (ئەفسانەی یۆنانی).
silesia (sī-lē′shi-ə, sə-lē′shə), *n.* کالایەکی لۆکە یا کەتانی تەنکە (بۆ بەری جل‌وبەرگ بەکاردەهێنرێ).
silex (sī′leks), *n.* (١) بەردی سلیکات.
(٢) شووشەیەکی گەرما کار تێ نەکەرە.
silhouette (sil′oo-et′, sil′ə-wet′), *n.* تارمایی؛ شەبەنگ؛ وێنەی تاریك.

v.t. وەك تارمایی پیشاندان؛ بە تارمایی دەرخستن یا نوواندن.
silica (sil′i-kə), *n.* سلیکا: دووەم ئۆکسیدی سلیکۆن
silica gel, جێلی سلیکا: سلیکایەکی لینجی مژۆکە.
silicate (sil′i-kit, sil′i-kāt′), *n.* سلیکات (کیمیا).
siliceous (sə-lish′əs), *adj.* سلیکۆنی (کیمیا).
siliciferous (sil′i-sif′ēr-əs), *adj.* سلیکایی: سلیکای تێدایە؛ سلیکای لێ دەردێت؛ لەگەڵ سلیکادا یەکی گرتووە.
silicify (sə-lis′ə-fī′), *v.t.* گۆڕین بۆ سلیکا؛ سلیکا تێ کردن.
v.i. گۆڕان بۆ سلیکا؛ بوون بە سلیکا.
silicon (sil′i-kən), *n.* سلیکۆن: توخمێکی ناکانزایی کیمیایی‌یە لە سرووشتدا زۆرە (کیمیا).
silicone (sil′ə-kōn′), *n.* سلیکۆن: ناوێتەیەکی سلیکۆنی ئۆرگانیکی‌یە بەرهەڵستی گەرمی‌و ساردی‌و ئاو و کارەبا دەکات.
silicosis (sil′ə-kō′sis), *n.* نەخۆشی‌یەکی سی‌یەکانە نیشانەکەی هەناسە لێ بڕانە لە هەڵمژینی تۆزی سلیکاوە بۆ ماوەیەکی دوورودرێژ تووش دەبێ (وەك لە کانە بەردا).
silique (si-lēk′, sil′ik), *n.* بەرێکی کەلوویی دوو بەشە پەردەیەك لەنێوانیدایە لە یەکیان جیا دەکاتەوە کە بەرەکە گەیی (لە توخمی خەرتەلەدا)
-siliquose; siliquous *(adj.)*.
silk (silk), *n.* (١) ئاوریشم. (٢) کالای ئاوریشم؛ دەزووی ئاوریشم.
(٣) جل‌وبەرگی ئاوریشم. (٤) *(pl.)*، بەرگی تایبەتی ئەسپ سواری غارغارێن‌و بۆکسباز‌و تەنافباز. (٥) پژی گوڵە گەنمەشامی.
adj. ئاوریشمی؛ ئاوریشم.
v.i. پژ دەرکردن (گوڵە گەنمەشامی).
hit the silk, [Slang], بە پەڕەشووت لە فڕۆکە هاتنە خوارەوە.
silkaline, silkalene (sil′kə-lēn′), *n.* کالایەکی لۆکەی تەنك‌و نەرمی نەختێ بریقەدارە لە ئاوریشم دەچێ.
silk cotton, = kapok.
silk-cotton tree, درەختێکی ناوچە گەرمەکانە تووەکەی بە ڕیشاڵی ئاوریشمی داپۆشراوە. (ووشەی "ceiba" ببینە).
silken (sil′k′n), *adj.* (١) ئاوریشمی؛ ئاوریشم؛ لە ئاوریشم دروست کراو (٢) ئاوریشم لەبەر.
(٣) نەرم‌و لووس‌و بریقەدارە وەك ئاوریشم؛ ئاوریشمی.
(٤) (ا) زمان لووس؛ دەم لووس: *(~ flattery)*
(ب) جوان‌و نایاب؛ شۆخ. (ج) نەرم: *(a ~ touch)*
silk hat, کڵاوی ئاوریشم: کڵاوێکی لوولەکی بە ئاوریشم یا قەیفە داپۆشراوە (پیاوان لە بۆنەی ڕەسمیدا لەسەری دەکەن).
silk-stocking (silk′stok′iŋ), *adj.* (١) پۆشتە؛ شۆخ؛ تەڕپۆش.
(٢) دەوڵەمەند؛ خۆش گوزەران؛ بەگزادە.
n. (١) کەسێکی دەوڵەمەند یا خۆش گوزەران.
(٢) [Colloq.]، Whig.
silk-weed (silk′wēd′), *n.* گیا ئاوریشم.
silk-worm (silk′wũrm′), *n.* کرمی ئاوریشم.
silky (sil′ki), *adj.* (١) ئاوریشمی؛ ئاوریشم؛ لە ئاوریشم دروست کراو. (٢) ساف‌ولووس‌و نەرم وەك ئاوریشم.
(٣) بە گەندەموو داپۆشراو (گەڵا). (٤) زمان لووس؛ دەم لووس.
-silky *(adv.)*; silkiness *(n.)*.
sill (sil), *n.* (١) (ا) چوارچێوەی ژێر پەنجەرە. (ب) چوارچێوەی بەردەرگا؛ داری دەرماڵ؛ داری ژێر دەرگا. (٢) تەختە بەردی ئاگر پژێنی نێوان بەردی تر (زەمین ناسی).
sillabub (sil′ə-bub′), *n.* = **syllabub.**
silliness (sil′i-nis), *n.* (١) گەوجی؛ بێ مێشکی؛ کەرێتی.
(٢) بێ مانایی؛ هیچ‌وپووچی.
(٣) ڕەوشت یا کردەوەی گەوجانە‌و هیچ‌وپووچانە.
silly (sil′i), *adj.* (١) گەوج؛ بێ مێشك؛ کەر؛ گێل.
(٢) منداڵانە (ڕەووشت، کردەوە)؛ هیچ‌و پووچ؛ پڕوپووچ؛ بێ مانا؛ نابەجێ؛ شایستەی پێکەنینە: *(a ~ person, idea, reason, answer, etc.)*
(٣) [Colloq.]، گێژ (بە لێدان)؛ وڕ. (٤) [Archaic]، بێ هێز؛ لاواز.
(٥) [Archaic]، ساویلکە؛ خۆش بڕوا.
n. [Colloq.], کەسێکی گەوج‌و هیچ‌وپووچ.
silo (sī′lō), *n.* (١) (ا) عەماری ئالف؛ عەماری ئالفی سەوز؛ خانوویەکی لوولەیی‌یە ئالفی تێدا هەڵ دەگیرێ. (ب) چاڵی ئالف.
(ج) عەماری دەغڵ‌ودان؛ کەنوو؛ سایلۆ؛ دەغڵدانی لوولەیی.
(٢) عەماری ژێرزەمینی مووشەك.
silt (silt), *n.* لیتە.
v.i. (~ up), پڕ بوون لە لیتە؛ بە لیتە داپۆشران.
v.t. (~ up) , پڕ کردن لە لیتە؛ بە لیتە داپۆشین.
-silty *(adj.)*.
silurid (sə-loor′id, sī-lyoor′id), *n.* جۆرە ماسی‌یەکی ناو ڕووبارە.

silva (sil′vǝ), *n. Also* sylva, (١) داروده‌ختی ناوچه‌یه‌ك؛ دارستانی ناوچه‌یه‌ك.
(٢) په‌رتوكێكه ده‌رباره‌ی دارو دره‌خت یا دارستانی ناوچه‌یه‌ك.
silvan (sil′vǝn), *adj. & n.* = **sylvan.**
silver (sil′vẽr), *n.* (١) زیو (٢) پاره‌ی زیو. (٣) قاپ‌وقاچاخی زیو؛ ده‌فری زیو' كه‌وچك‌و چه‌تاڵی زیو. (٤) ره‌نگ زیوی؛ خۆڵه‌مێشی.
adj. (١) زیوین؛ له زیو درووست كراو؛ به زیو داپۆشراو؛ زیو لێ دراو.
(~ thread)
(the ~ standard) (٢) بنچینه‌كه‌ی زیوه (پاره‌ی وولاتێك):
(٣) لایه‌نگیری به‌كارهێنانی زیو ده‌كات بۆ بنچینه‌ی پاره.
(٤) زیوی (ره‌نگ)؛ خۆڵه‌مێشی.
(a ~ tongue) (٥) زمان پاراو؛ ره‌وانبێژ؛ به ده‌م‌وپل:
(a ~ wedding anniversary) (٦) هی یادی بیست‌و پێنجه‌م:
v.t. (١) زیو لێدان؛ به زیو داپۆشین.
(trees ~ed with snow) (٢) وه‌ك زیو لێ كردن؛ وه‌ك زیو لێ هاتن:
v.i. له زیو چوون؛ وه‌ك زیو لێ هاتن.
silver age, چه‌رخی زیوی (كه وه‌ك چه‌رخی زێرین گرنگ نی‌یه).
silver bell, دره‌ختێكی گوڵ سپی‌ی زه‌نگوله‌یی شۆڕبووه‌وه‌یه.
silver-bell tree, = **silver bell.**
silver-berry (sil′vẽr-ber′i), *n.* تووی زیوی: ده‌وه‌نێكی گوڵ بۆن خۆش‌و گه‌ڵاو به‌ر زیوی‌یه.
silver bromide, برۆمیدی زیو: ئاوێته‌یه‌كی زۆر ناسكه به‌رامبه‌ر به ڕووناكی له وێنه‌گرتندا به‌كارده‌هێنرێ.
silver certificate, قه‌واڵه‌ی زیوی: جاران ئه‌مه‌ریكا ده‌ری ده‌كرد.
silver chloride, كلۆریدی زیوی: تۆزێكی سپی‌یه كه ڕووناكی به‌ركه‌وت ڕه‌ش داده‌گیرسێ (له وێنه گرتندا به‌كارده‌هێنرێت)
silver cord, په‌یوه‌ندی به‌ینی دایك‌و منداڵ.
silver fish (sil′vẽr-fish′), *n.* (١) ماسی‌یه زیوی
(٢) حاشه‌وه‌رێكی بێ باڵی پووله‌كه زیوی شاخ درێژی كلك زبره حه‌ز له‌شوێنی تاریك‌و شێ‌دار ده‌كات‌و له‌سه‌ر شه‌كرو نیشاسته ده‌ژی زیان به‌به‌رگی په‌رتووك وجل‌وبه‌رگ ده‌گه‌یێنێ.
silver fox, (١) ڕێوی‌یه‌كی ئه‌مه‌ریكی تووك ڕه‌شه سه‌ری تووكه‌كانی خۆڵه‌مێشی‌یه (٢) كه‌وڵی ئه‌م ڕێوی‌یه.
silver gilt, زیوی زه‌ركه‌ش كراو.
silver-gray (sil′vẽr-grā′), *adj.* بۆری زیوی
silver-haired (sil′vẽr-hârd′), *adj.* سه‌رسپی
silvering (sil′vẽr-iŋ), *n.* (١) زیو لێدان.
(٢) چنینی زیوی له شت دراو. (٣) بریقه‌ی زیوی.
silver iodide, تۆزێكی زیوی بێ بۆنه ڕه‌ش داده‌گیرسێ هه‌ر كه ڕووناكی به‌ركه‌وت (له وێنه گرتن‌و شتی تردا به‌كارده‌هێنرێت).
silver lining, (١) قه‌راغی سپی یا ڕووناكی هه‌ور.
(٢) ترووسكی ڕووناكی له كاتی تاریكی یا ناخۆشیدا؛ ئومێده‌واری له‌كاتی لێ قه‌ومان و نه‌گبه‌تیدا.
silverly (sil′vẽr-li), *adv.* ره‌نگی زیوی؛ ده‌نگی زیوی.
silvern (sil′vẽrn), *adj.* [Archaic or Poetic], زیوی؛ له زیو ده‌چێ.
silver nitrate, نیتراتی زیو.
silver plate, قاپی زیو؛ قاپ‌و كه‌وچك‌و ده‌فری زیو لێ دراو
silver screen, (١) په‌رده‌ی سینه‌ما؛ په‌رده‌ی زیوی
(٢) (the ~)، سینه‌ما.
silver side (sil′vẽr-sīd′), *n.* **silver sides.**
silver sides (sil′vẽr-sīdz′), *n.* جۆره ماسی‌یه‌كی بچووكه هێڵی زیوی به ته‌نیشته‌كانی‌یه‌وه‌یه‌تی.
silversmith (silvẽr-smith′), *n.* زیوگه‌ر؛ زه‌ڕه‌نگه‌ر.
silver standard, به‌كارهێنانی زیو وه‌ك پێوه‌ری پاره.
silver-tongued (sil′vẽr-tuŋd′), *adj.* زمان پاراو؛ ره‌وانبێژ؛ به ده‌م‌وپل.
silver-ware (sil′vẽr-wâr′), *n.* كه‌وچك‌و چه‌تاڵ‌و چه‌قۆی زیو یا زیو لێ دراو.
silver wedding, یادی بیست‌و پێنج ساڵه‌ی ژن هێنان‌و شوو كردن.
silver-wedd (sil′vẽr-wēd′), *n.* گیا زیوی: ڕووه‌كێكی لاسك درێژی گوڵ زه‌ردی گه‌ڵا زیوی‌یه له ژێره‌وه.
silvery (sil′vẽr-i), *adj.* (١) زیوی؛ ره‌نگ‌و بریقه‌ی زیوی.
(a ~ tone) (٢) ده‌نگ ده‌داته‌وه وه‌ك زیو؛ ده‌نگێكی نه‌رم‌و ڕوونی هه‌یه:
(٣) زیوین؛ زیو لێ دراو؛ به زیو داپۆشراو؛ زیوی تێدایه.
silviculture (sil′vi-kul′chẽr), *n.* دارستان ناسی؛ زانستی دارستان په‌روه‌رده‌كردن.
s'il vous plaît (sēl′ vo͞o′ ple′), [Fr.], تكایه.
sima (sima), *n.* چینی ژێره‌وه‌ی توێكڵی زه‌مین (زه‌مین ناسی).
simian (sim′i-ǝn), *adj.* مه‌یموونی (به‌تایبه‌تی هی له مرۆڤ چوو وه‌ك شمپانزی‌و گۆریلا و ئۆرانگه‌تانگ).
n. مه‌یموون.
similar (sim′ǝ-lẽr), *adj.* (١) له‌یه‌ك چوو؛ چوون یه‌ك؛ هاوجۆر؛ هاوچه‌شن؛ یه‌ك چه‌شن. (٢) هاوشێوه (ئه‌ندازه)؛ یه‌ك شێوه.
similarity (sim′ǝ-lar′ǝ-ti), *n.* (١) له‌یه‌ك چوون؛ چوون یه‌كی؛ هاوشێوه‌یی؛ هاوچه‌شنی؛ یه‌ك چه‌شنی.
(٢) وێنه‌یه‌ك یا نموونه‌یه‌كی ئه‌م لێك چوونه؛ له‌یه‌ك چوونێك:
(There are two ~ies between them.)
similarly (sim′ǝ-lẽr-li), *adv.* به هه‌مان شێوه؛ به هه‌مان جۆر؛ هه‌روه‌ها.
simile (sim′ǝ-lē′), *n.* لێك چووان (زمانه‌وانی، ڕه‌وانبێژی)؛ لێك چوواندن (به به‌كارهێنانی "as" وه " like "):
(He is as brave as a lion.; Childhood is like a passing dream.)
similitude (sǝ-mil′ǝ-to͞od′, sǝ-mil′ǝ-tūd′), *n.* (١) وێنه‌ی ته‌قاوده‌ق (مرۆڤ، شت)؛ هاو؛ هاوتا. (٢) شێوه؛ وێنه.
(٣) [Rare]، simile . (٤) له‌یه‌كچوون؛ چوونیه‌كی؛ هاوشێوه‌یی.
simitar (sim′ǝ-tẽr), *n.* = **scimitar.**
simmer (sim′ẽr), *v.i.* (١) به هێواشی كوڵان به‌بێ بلق دان؛ وورده وورده كوڵان به‌بێ هاتنه‌كوڵ؛ مێرووله‌كردن.
(٢) پیش خواردنه‌وه؛ له ژێره‌وه زۆر تووڕه‌بوون: ***(to ~ with rage)*** .
v.t. به هێواشی كوڵاندن به‌بێ هێنانه كوڵ؛ وورده وورده كوڵاندن له‌سه‌ر ئاگرێكی كز.
n. به هێواشی كوڵاندن به‌بێ هاتنه‌كوڵ:
(Keep the soup at a ~ .)
simmer down, (١) ئاگری خوارده‌مه‌نی كزكردن بۆ تونككردنه‌وه‌ی خوارده‌مه‌نی‌یه‌كه؛ نه‌ختێك ساردبوونه‌وه‌ی خوارده‌مه‌نی‌و توندبوونه‌وه‌ی:
(Let the food simmer down.)
(٢) ساردبوونه‌وه؛ هێمن بوونه‌وه:
(He was very angry at first, but he simmered down later.)
simnel (sim′nǝl), *n.* [British], (١) جۆره نانێكی ڕه‌قه.
(٢) جۆره كێكێكه (له ئاهه‌نگی وه‌ك كریسمه‌سدا ده‌خورێ).
simoleon (sǝ-mō′li-ǝn), *n.* [Slang], دۆلار.
simoniac (si-mō′ni-ak′), *n.* كه‌سێكه كه پله‌وپایه‌ی كڵێسه ده‌كڕێ‌و ده‌یفرۆشێ به پاره، واته، به به‌رتیل.
-simoniacal *(adj.).*
simonist (sī′mǝ-nist, sim′ǝ-nist), *n.* = **simonaic.**
simonize (sī′mǝ-nīz′), *v.t.* پاكردنه‌وه‌و بریقه لێ هه‌ڵسان (به مۆم تێهه‌ڵسوون) (ئوتومبیل).
simon-pure (sī′mǝn-pyoor′), *adj.* پوخت؛ پوخته؛

گزیو فێڵی تیا نییه؛ پاك؛ ڕاستەقینه.

simony (sī′mə-ni, sim′ə-ni), *n.* کڕینو فرۆشتنی پلەوپایەی کڵێسه به پاره، واته، به بەرتیل.

simoom (si-mōōm′), *n. Also* simoon, سموم: بایەکی گەرمی بەهێزی تەپوتۆزاوییه.

simp (simp), [Slang], = simpleton.

simper (sim′pēr), *v.i.* مزەهاتن: بزه لێوه هاتن به مانا، به درۆ، یا به تەوسەوه.

n. مزه؛ زەردەخەنەی به مانا، به درۆ، یا به تەوسەوه.

simple (sim′p'l), *adj.* (١) تاك: تەنها؛ ناتێکەڵاو؛ نائاڵۆز: *(a ~ sentence)*

(٢) بێ پێچوپەنا؛ نائاڵۆز: *(a ~ pattern)* .

(٣) ئاسان؛ سووك: *(a ~ task, question, etc.)* .

(٤) نارازاوه؛ ساکار؛ ساده: *(~ food; a ~ style of architecture)* .

(٥) ڕووت؛ بێ کەموزیاد؛ پەتی؛ تەواو: *(Here are the ~ facts.)* .

(٦) بێ فڕوفێڵ؛ پاك؛ ڕاست؛ دڵپاك.

(٧) خاکی؛ بێ فیز؛ بێ هەوا؛ ساده؛ بێ ناز: *(a ~ man)* .

(٨) (ا) پلەوپایه نزم. (ب) ئاسایی. (٩) ناگرنگ.

(١٠) ساویلکه؛ گێل؛ به سزمان؛ خۆش بڕوا. (١١) [Dial.]، بێ مێشك.

(١٢) (ا) ناتاوێته (کیمیا). (ب) سەرەتایی (کیمیا). (١٣) بێ مەرج (یاسا).

n. (١) کەسێکی ساویلکه یا گێل؛ کەسێکی خۆش بڕوا.

(٢) (ا) گیای پزیشکی (ب) دەرمانی لەم گیایه دەرهێنراو.

(٣) شتێکی سادەو نائاڵۆز.

(٤) [Archaic]، کەسێکی بنەچه هەژار؛ کەسێکی پلەوپایه نزم.

simple equation, هارکێشەی ساده (بیرکاری)

simple fraction, کەرتی ئاسایی (بیرکاری).

simple-hearted (sim′p'l-här′tid), *adj.* دڵپاك؛ بێ فڕوفێڵ؛ ساده؛ دڵساف.

simple interest, قازانجی ساده؛ قازانجی ڕووت؛ ئەو قازانجەیه که دەدرێ تەنها لەسەر مایەی ئەو پارەیەی له بانقدا دادەنرێ نەك لەسەر قازانجەکه. (وشەی " compound interest " ببینه).

simple machine, مەکینه یا ئامێری ساده: خولخولۆکه، نوێڵ؛ دەرنەفیس؛ ڕەوڕەوه؛ ڕەنده...هتد.

simple-minded (sim′p'l-mīn′did), *adj.* (١) ساویلکه؛ خۆش بڕوا؛ دڵپاك؛ دڵساف. (٢) گێل؛ گەوج؛ کەر.

(٣) مێشك سووك؛ بێ مێشك.

-simple-mindedly *(adv.)*; **simple-mindedness** *(n.)*.

simple sentence, ڕستەی ساده (ڕێزمان)؛ ساده ڕسته. (وێنه: *The boy ran.; She sang a song.*).

simpleton (sim′p'l-tən), *n.* کەسێکی حەپۆل، ساویلکه، کەر، نەزان، یا بێ مێشك.

simplex (sim′pleks), *adj.* (١) تاك؛ یەك پارچه؛ نائاڵۆز؛ ساده.

(٢) تایبەتی به شێوەیەکی تەلەگراف ناردنه که تەنها یەك نامه دەنێرێ له هەمان کاتدا.

simplicity (sim-plis′ə-ti), *n.* (١) نائاڵۆزی؛ بێ پێچوپەنایی.

(٢) ئاسانی؛ سووکی.

(٣) خاکێتی؛ سادەیی؛ ساکارێتی: *(the ~ of country life)* .

(٤) دڵپاکێتی؛ دڵپاکی؛ دڵسۆزی؛ بێ فێڵوتەڵەکەیی.

(٥) ساویلکەیی؛ گێلی؛ کەرێتی؛ بێ مێشکی.

simplification (sim′plə-fi-kā′shən), *n.* (١) ئاسان کردن.

(٢) ئەنجامی ئەم ئاسان کردنه.

simplify (sim′plə-fī′), *v.t.* ئاسان کردن.

-simplifier *(n.)*.

simply (sim′pli), *adv.* (١) به ئاسانی؛ بەبێ پێچوپەنا؛ به ڕوونی؛ به سادەیی.

(٢) هەر؛ تەنها؛ بێ کەموزیاد: *(His answer was ~ this.)*

(٣) تەواو؛ به تەواوی. *(This is ~ unacceptable.)*

simulacrum (sim′yoolā′krəm), *n.* (١) وێنه.

(٢) وێنەی درۆ؛ وێنەی ناتەواو؛ لاسایی.

simulant (sim′yoo-lənt), *adj.* لاساییکەرەوه (زیندەوەرزانی)؛ خۆ به شتی تر پیشاندەر.

simular (sim′yoo-lēr), *n.* = simulator.

adj. (١) درۆ؛ ساخته. (٢) لاساییکەرەوەی شتێك.

simulate (sim′yoolāt′), *v.t.* (١) به درۆ وا پیشاندان؛ وا نوواندن؛ به ڕواڵەت وا دەرخستن: *(to ~ an interest)* .

(٢) لاساییکردنەوه (بەشێوه یا کردەوه)؛ خۆ وەك شتێکی تر پیشاندان: *(The insect ~d a twig.)*

adj. درۆ؛ ساخته؛ لاسایی؛ ڕواڵەت.

simulation (sim′yoo-lā′shən), *n.* (١) به درۆ وا پیشاندان؛ وا نوواندن؛ ڕواڵەت. (٢) لێکچوونی درۆ؛ لاسایی.

simulator (sim′yoo-lāt′ēr), *n.* لاساییکەرەوه (مرۆڤ، شت، مەکینه)

simulcast (sī′məl-kast′, sī′məl-käst′), *v.t.* بڵاوکردنەوەی بەرنامەیەك به ڕادیۆو تەلەفزیۆن له هەمان کاتدا.

n. بەرنامەیەکی بڵاوکراوه به ڕادیۆو تەلەفزیۆن له هەمان کاتدا.

simultaneity (sī′m'l-tə-nē′ə-ti), *n.* هەمان کاتێتی (ڕوودان)؛ یەك کاتی؛ پێکەوەیی

simultaneous (sī′m'l-tā′ni-əs), *adj.* هاوکات؛ هەمان کات (ڕوودان)؛ یەك کات؛ له یەك کاتدا ڕوودا؛ پێکەوه ڕوودا.

simultaneously (sī′m'l-tā′ni-əs-li), *adv.* له یەك کاتدا؛ له هەمان کاتدا؛ پێکەوه.

sin (sēn), *n.* گوناه؛ گوناح؛ تاوان (بەتایبەتی دژی بیروباوەڕو نەریتی ئاینیو کۆمەڵایەتی).

v.i. & v.t. گوناه کردن؛ گوناح کردن؛ تاوان کردن (دژی ئاین).

since (sins), *adv.* (١) لەو کاتەوه تا ئێستا؛ لەو ساوه تا ئێستا. *(He came last Friday and has been here ever ~ .)*

(٢) لەوساوه؛ لەو کاتەوه: *(He was injured a year ago but has ~ fully recovered.)*

(٣) لەمەوپێش؛ لەپێش ئێستاوه: *(She disappeared many years ~ .)*

prep. له (کات)؛ لەو کاتەوه؛ له کاتێکی ڕابوردووەوه تا ئێستا: *(We have been walking ~ one o'clock.)*

conj. (١) ئەوەتەی؛ ئەوەتای؛ لەوساوه؛ لەوکاتەوه.

(٢) لەبەرئەوەی؛ چونکه: *(~ we have no money, we can't buy it.)* .

ever since, لەو ساوه؛ لەو کاتەوه: *(He came here ten years ago and has lived here ever since.)*

long since, دەمێکه.

sincere (sin-sêr′), *adj.* (١) دڵسۆز؛ دڵپاك؛ ڕاست؛ پاك؛ جگەرسۆز؛ بێ فڕوفێڵ. (٢) ڕاستەقینه؛ ڕاست؛ بێ ڕواڵەت.

(٣) [Archaic]، پوخت؛ پوخته؛ گزیو فێڵی تێدا نەکراوه.

(٤) [Obs.]، ساغ.

sincerely (sin-sêr′li), *adv.* به دڵ؛ به دڵپاکی؛ به ڕاستی.

sincerity (sin-ser′ə-ti), *n.* دڵسۆزی؛ دڵپاکی؛ ڕاستی؛ جگەرسۆزی.

sinciput (sin′si-put′), *n.* (١) لاسەرووی کەللەی سەر (که ناوچەوانیش دەگرێتەوه). (٢) ناوچەوان.

-sincipital *(adj.)*.

sine (sīn), *n.* گیرفانی گۆشه: ڕێژەی لای بەرامبەری گۆشەکه بۆ ژێی سێ گۆشەکه (بیرکاری).

sine (sī′ni), *prep.* [L.], بەبێ.

sinecure (sī′ni-kyoor′, sin′ə-kyoor′), *n.* پلەوپایەی بێکار؛

مووچەی بەلاش: (ا) پلەوپایەیەکی کلێسەیە کە مووچە دەدات بە خاوەنەکەی بەبێ ئەوەی هیچ ئیشێك بکات. (ب) پلەوپایەیەکە کە خاوەنەکەی مووچەی پێ وەردەگرێ بەبێ ئەوەی هیچ ئیش بکات.

-sinecurism *(n.)*; **sinecurist** *(n.)*.

sine die (sī′ni dī´ē), [L.], هەتا کاتێکی دیاری نەکراو؛ بەبێ دانانی کاتێك (بۆ کۆبوونەوە): ***(The parliament adjourned ~ .)***.

sine qua non (sī′ni kwān non′), [L.], مەرجێکی بنچینەیی؛ شتێکی زۆر پێویست؛ بەبێ ئەوە نابێ؛ مەرجی پێویست.

sinew (sin′ū), ***n.*** (١) ژێ (توێکاری)؛ ماسوولکەژێ.
(٢) بازوو؛ باهوو؛ هێزی بازوو؛ هێز؛ ماسوولکە. (٣) سەرچاوەی هێز.
v.t. بەهێز کردن.

sinewy (sin′yoo-wi), ***adj.*** (١) ژێیی (توێکاری)؛ ماسوولکە ژێیی.
(٢) پڕ لە ماسوولکە (پارچە گۆشت)
(٣) بازوودار؛ باهوودار؛ ماسوولکەدار؛ بەهێز: ***(~ shoulders)***.
(٤) بەهێز؛ بەتین؛ بە ووزە: ***(a ~ style of writing)***.

sinfonia (sin´fə-nē′ə), ***n.*** [It.], = **symphony.**

sinful (sin′fəl), ***adj.*** گوناهبار؛ گوناهکار؛ گوناه؛ کفر؛ کافر؛ بەد؛ بەدکار؛ پیس؛ زۆر خراپ: ***(a ~ person, act, feeling, etc.)***.

-sinfully *(adv.)*; **sinfullness** *(n.)*.

sing (siŋ), ***v.i.*** (١) گۆرانی ووتن؛ سۆزەکردن؛ سۆزکردن.
(٢) (ا) (~ **of**)، گۆرانی پیاهەڵدان؛ گۆرانی بەسەردا هەڵدان؛ پیاهەڵدان؛ شیعر پیاهەڵدان: ***(He sang of his beloved homeland.)***.
(ب) هۆنینەوە. (٣) خوێندن (مەل)؛ جریکاندن؛ جریکەجریك کردن.
(٤) زیزەکردن؛ گڤەکردن (گولله، مووشەك)؛ فیکەکردن (کتلی)؛ ویزەویزکردن؛ زرنگانەوە (گوێ): ***(The kettle was ~ing on the fire.)***.
(٥) کران بە گۆرانی (هەڵبەست)؛ باش بوون بۆ کردن بە گۆرانی.
(٦) زۆر دڵ خۆش کردن؛ زۆر پێ خۆش بوون:
(a sight to make one's heart ~)
(٧) [Slang]، دان بە تاوانێکدا نان (بە تایبەتی بۆ خەڵك پێوەکردن).
v.t. (١) بە گۆرانی ووتن؛ کردن بە گۆرانی؛ گۆرانی ووتن؛ گۆرانییەك ووتن.
(٢) وەك گۆرانی خوێندنەوە (قورئان، نوێژی بەکۆمەڵ لە کلێسەدا)؛ سروود خوێندنەوە. (٣) گۆرانی پێداهەڵدان؛ گۆرانی بەسەرداهەڵدان؛ پێداهەڵدان؛ شیعر بەسەردا هەڵدان: ***(They all ~ his praises.)***.
(٤) کردنەخەو بە گۆرانی؛ لایلایە بۆ کردن: ***(to ~ a child to sleep)***.
n. (١) گڤە (گولله)؛ فیکە (کتلی)؛ زیزەزیز؛ ویزەویز.
(٢) [Colloq.]، گۆرانی (ووتن) بە کۆمەڵ؛ گەلە گۆرانی.

sing., = **singular.**

singable (siŋ′ə-b'l), ***adj.*** دەکرێت بە گۆرانی؛ دەتوانرێ بووترێ بە گۆرانی

singe (sinj), ***v.t.*** هەڵکرووزاندن (تووك، قژ، پەڕ، پڕی گوڵە گەنمەشامی و گەنم ... هتد)؛ هەڵپرووزاندن؛ هەڵکزاندن؛ هەڵپرووکاندن.
n. (١) هەڵکرووزان؛ هەڵکزان؛ هەڵپرووزان؛ هەڵپرووکان.
(٢) هەڵکرووزاوی؛ هەڵکزاوی.

singer (siŋ′ēr), ***n.*** (١) گۆرانی بێژ؛ شایەر. (٢) مەلی دەنگخۆش.
(٣) هۆنەر؛ شاعیر

single (siŋ′g'l), ***adj.*** (١) تاك؛ یەك؛ تەنها یەکێك.
(٢) تەنها؛ بە تەنها؛ بە تەنیا.
(٣) یەك کەسی؛ یەك خێزانی: ***(a ~ room, bed, house, etc.)***.
(٤) [British]، گەند (بیرە)؛ روون.
(٥) دوو کەسی؛ تەنیا لەنێوان دوو کەسدایە: ***(~ combat)***.
(٦) (ا) رەبەن؛ سەڵت؛ زگورتی: ***(a ~ man or woman; to remain ~)***.
(ب) هی رەبەن؛ تایبەتی بە سەڵت یا زگورتی: ***(a ~ life)***.
(٧) یەك پارچەیی؛ یەك بەشی. (٨) یەك ریزی (پەڕەی گوڵ).
(٩) دڵپاك؛ راست؛ دڵسۆز؛ پاك.
(١٠) جیاوازی نەکردن لە بەیندا؛ بە یەك (یا هەمان) چاو سەیری شت کردن:
(Judge with a ~ eye.)
(١١) **simplex**.
v.t. (~ out), جیاکردنەوە (لە خەڵك یا شتی تر):
(to ~ somebody out for punishment, praise, etc.)
n. (١) کەسێك؛ شتێك؛ یەك کەس یا شت.
(٢) لێدانێکە کە هەر دەگاتە بنکەی یەکەم (یاری بێسبۆڵ).
(٣) یاری دوو کەسی (گۆلف). (٤) *(pl.)* یاری دوو کەسی (تەنس).

single-action (siŋ′g'l-ak′shən), ***adj.*** تایبەتی بە چەکێکی ئاگرین کە دەبێ بە دەست بهێنرێتە سەر پێ بۆئەوەی بتەقێنرێ؛ تاکە تەقەیی.

single-breasted (siŋ′g'l-bres′tid), ***adj.*** یەك ریز دوگمەی پێوەیە (چاکەت): ***(a ~ jacket)***.

single combat, جەنگی یەك کەسی (لەنێوان دوو کەسی چەکداردا).

sigle entry, دەفتەرگری یەکلایی.

-sigle-entry *(adj.)*.

single file, ریزی یەکی (مرۆڤ، سەرباز، چوارپێ؛ شتومەك)؛ تاکە ریز: ***(The men were marching ~ .)***.
(پێشی دەووترێ: " **Indian file** ").

single-foot (siŋ′g'l-foot′), ***n.*** رەوتێکی ئەسپە کە هەر جارەی دەسێك یا پاشوویەکی بە جیا دادەنێ.
v.i. بەم جۆرە رەوت کردن.

single-handed (siŋ′g'l-han′did), ***adj.*** (١) یەك دەستی هەیە یا بەکاری دەهێنێ؛ تاك دەستە. (٢) بە یەك دەست بەکاردەهێنرێ؛ بۆ یەك دەست کراوە؛ یەك دەستی: ***(a ~ sword)***.
(٣) بە تەنیا؛ بە تاقی تەنها؛ هەر تەنها خۆ؛ بەبێ یارمەتی کەس.

-sinle-handedly *(adv.)*.

single-hearted (siŋ′g'l-här′tid), ***adj.*** دڵپاك؛ دلسۆز؛ پاك؛ راست؛ یەك بار؛ یەك دڵ.

single-minded (siŋ′g'l-mīn′did), ***adj.*** (١) دلپاك؛ دلسۆز؛ پاك؛ راست؛ یەك بار؛ یەك دڵ. (٢) یەك مەبەست؛ یەك را؛ هەر خولیای یەك مەبەست یا یەك رایە؛ هەر یەك شت مەبەستێتی.

single-phase (siŋ′g'l-fāz′), ***adj.*** تاك بار (کارەبا)؛ تاك تەزووی گۆڕاو یا بەنۆبەی کارەبایی.

single-stick (siŋ′g'l-stik′), ***n.*** (١) کوتەك؛ گورز؛ دارێکە لە شیر دەچێ بۆ یاری. (٢) یاری داربازی (لە شیر بازی دەچێ).

single-sticker (siŋ′g'l-stik′ēr), ***n.*** [Colloq.], بەلەمی بایەوانی تاك داری.

singlet (siŋ′glit), ***n.*** [British], فانیلەی ژێرەوەی پیاوان.

single tax, (١) تاکە باج: کۆکردنەوەی هەموو داهاتی میری لە تاکە باجێك بەتایبەتی لەسەر زەوی‌وزار. (٢) ئەم باجە.

singleton (siŋ′g'l-tən), ***n.*** (١) کاغەزی تاك (لە دەستی یاریکەر یا قومارکەردا). (٢) کەسێکی جیا؛ شتێکی جیا؛ تاقانە؛ منداڵی تاقانە؛ منداڵی بە تاکانە لەدایکبوو.

single-track (siŋ′g'l-trak´), ***adj.*** (١) تاکە رێ؛ تاکە هێڵ (شەمەندەفەر): ***(a ~ railroad)***.
(٢) تەسك (مێشك): ***(a ~ mind)***.

single-tree (siŋ′g'l-trē´), ***n.*** = **whiffletree.**

singly (siŋ′gli), ***adv.*** (١) بە تەنها؛ تەنها.
(٢) یەك لەدوای یەك؛ یەك یەك‌و بە ریز؛ یەك بە یەك؛ تاك تاك؛ دانە دانە
(They entered the room ~ .)
(٣) بە تاقی تەنیا؛ بە تەنیا؛ هەر تەنها خۆ؛ بە بێ یارمەتی کەس.
(هەروەها " **single-handed** ").

sing-song (siŋ′sôŋ´, siŋ′soŋ´), ***n.*** (١) هۆنراوەی یەك نەوا.
(٢) ئاوازی یەك نەوا.
adj. یەك نەوا؛ یەك ئاواز.

v.t. & v.i. هۆنراوه خوێندنەوه یا گۆرانی ووتن بە دەنگێکی یەك نەوا.

singular (siŋ′gyoo-lẽr), *adj.* (١) تەنها؛ بێ هاوتا؛ یەك.
(٢) (ا) جیا؛ جیاواز.
(ب) [Obs.] تایبەتی بە کەسێك؛ هی خۆ؛ کەسی؛ تایبەتی.
(٣) سەیر؛ نائاسا: (*What a ~ remark!*).
(٤) سەرنائاسا؛ نایاب؛ سەرنج ڕاکێش؛ هەڵکەوتوو:
(*a woman of ~ beauty)*
(٥) تاك (ڕێزمان). (٦) تایبەتی بە یەك شت (ژیربێژی).
n. تاك (ڕێزمان)؛ بار یا ڕێژەی تاك:
(*The ~ of "women" is "woman".)*

singularity (siŋ´gyoo-lar′ə-ti), *n.* (١) تاکێتی؛ جیاوازی؛ تاکی.
(٢) تایبەخۆیی؛ تایبەخۆ؛ شتێکی تایبەتی بە خۆ (نەریت، خوو).
(٣) شتێکی جیا؛ نائاسا؛ یا هەڵکەوت.

singularize (siŋ′gyoo-lə-rīz´), *v.t.* جیاکردنەوە؛ دەرخستن؛ سەرنج بۆ ڕاکێشان بە تەنها؛ تایبەتی کردن.

singularly (siŋ′gyoo-lar´ə-li), *adv.* بە شێوەیەکی تایبەتی؛ بەتایبەتی؛ ئێجگار.

Sinicism (sin′ə-siz'm), *n.* شتێکی تایبەتی بە چینییەکان (خوو، نەریت، نەریتی زمان... هتد).

sinister (sin′is-tẽr), *adj.* (١) چەپ؛ لای چەپ
(٢) بە لای چەپی درووشمی (سەر قەڵغانی) کەسێکەوە نراوە (نیشانەیەکە بۆ نیشاندانی ئەوەی کە ئەو کەسە زۆڵە).
(٣) بەد؛ ناپەسەند؛ ناحەز؛ پیس؛ بەدکار: (*a ~ face, person, etc.)* .
(٤) بەیووم؛ خراپ؛ نەهات؛ نامەد: (*a ~ beginning, sign, etc.)* .

sinistral (sin′is-trəl), *adj.* (١) هی چەپ؛ هی لای چەپ؛ ڕووی کردووەتە لای چەپ. (٢) چەپلەر؛ چەپە.
(٣) تایبەتی بە گوێچکەماسییەك یا قاقلەیەکی پێچ خواردوو بەلای چەپدا.

sinistro- (sin′is-trō, sin′is-trə), *Also* sinistr-, پێشگرێکە بە مانای: لە چەپەوە؛ چەپلەر؛ بەرەو لای چەپ: (*~ - dextral)* .

sinistro-dextral (sin´is-trō-deks′trəl), *adj.* لە چەپەوە بۆ ڕاست (وەك جووڵانی دەست لە نووسینی ئینگلیزیدا).

sinistrorse (sin′is-trôrs´, sin′is-trôrs´), *adj.* بەرزبووەتەوە بە پێچ لوول لە ڕاستەوە بۆ چەپ (ڕووەك): (*a ~ vine)* .

sinistrous (sin′is-trəs), *adj.* بەیووم؛ نەهات؛ نامەد.

Sinitic (si-nit′ik), *n.* چینی: یەکێکە لە دوو لقی زمانە چینی تیبتییەکان کە هەموو شێوە زمانەکانی چین دەگرێتەوە.
adj. چینی (وولات، گەل، زمان)؛ تایبەتی بە چین و چینییەکان.

sink (siŋk), *v.i.* (١) نوقوم بوون (لە ئاو، قوڕ، بەفردا)؛ ژێر ئاو کەوتن؛ ڕووچوون:
(*The ship sank.; Wood does not ~ in water.)*
(٢) بەربوونەوە؛ کەوتنەخوارەوە:
(*The ballon sank to the earth.; She sank into a chair.)*
(٣) وون بوون؛ لەچاو وون بوون:
(*The moon sank behind a cloud.)*
(٤) نەوین؛ نیشتن (بناغە، سەربان، ئاستی ئاو)؛ داچوون؛ داکەوتن:
(*The roof has sunk.; The foundation is ~ing.)*
(٥) دامرکانەوە (ئاگر، با، دەنگ)؛ کزبوون؛ هێمن بوونەوە؛ کەم بوونەوە.
(٦) شکان (نرخ)؛ داشکان؛ هاتنەخوارەوە: (*Prices are ~ing.)* .
(٧) چوون بە قووڵدا (چاو، دەموچاو).
(٨) داکەوتن؛ کەوتن؛ ڕووخان (مەجاز):
(*His heart sank at the thought of failure.)*
(٩) نزیکی مردن بوونەوە؛ هەرەس بردن (تەندرووستی)؛ داچوون:
(*He is ~ing rapidly.)*
(١٠) دانەدواوە؛ بە ئاخدا چوون؛ نشوستی هێنان؛ داچوون (پلەوپایە)؛ بەرەو دواوە چوون (کۆمەڵ).
(١١) پیاچوون؛ پیا چوونەخوارەوە:
(*Water ~s rapidly through topsoil.)*
(١٢) لە مێشکدا چەسپ بوون؛ لە دڵدا چەسپ بوون.
v.t. (١) نوقوم کردن؛ ژێر ئاو خستن:
(*High waves sank the boat.; He sank his spade in the ground.)*
(٢) داخستن؛ نزم کردنەوە؛ شۆڕکردنەوە:
(*She sank her head in her hands.)*
(٣) هەڵکەندن (بیر، کان، نیشان).
(٤) کەمکردنەوە؛ کزکردن (دەنگ).
(٥) پارە خستنەکار؛ بە بەرهەمهێنان.
(٦) لە کیس چوون (لە ئەنجامی پارە خستنەکارەوە)؛ دۆڕاندن:
(*He sank a fortune in that fraud.)*
(٧) شاردنەوە (بەڵگە)؛ دەرنەخستن؛ پیشان نەدان.
(٨) دانەوە (قەرز).
(٩) ڕیسواکردن؛ سووك کردن؛ شکاندن (پلە، نامووس، بایەخ).
n. (١) زێراب؛ چاڵە گوو.
(٢) شوێنێکی پیس و بۆگەن؛ سەرچاوەی سووکی و بەدڕەوشتی
(٣) دەستشۆر؛ حەوزۆچکەی دەستشۆرین یا قاپ شۆرین: (*a kitchen ~)* .
(٤) چاڵایی (بەتایبەتی کە ئاوی تێدا کۆبێتەوە).
sink in, [Colloq.], بەتەواوی چوونە مێشکەوە؛ بەتەواوی هەستپێکردن یا تێگەیشتن:
(*The news of his death hasn't sunk in yet.)*

sinker (siŋk′ẽr), *n.* (١) نوقومکەر؛ ژێرئاوخەر.
(٢) قورسایییەکی وەك قورقوشمە تۆڕی ڕاوەماسی و قولاپی پێ نوقوم دەکرێ لە ئاودا. (٣) [Colloq.]، **doughnut** .

sink-hole (siŋk′hōl´), *n.* (١) ئاوەڕۆ؛ ئاوەڕۆکە.
(٢) چاڵاو (بەتایبەتی لە شوێنێکی بەردەڵانیداو ئاوەکەیشی لێوە بچێتە خوارەوە بۆ ژێرزەمین).

sinking fund, پارەیەکە دەخرێتە لاوە بۆ قەرزدانەوە.

sinless (sin′lis), *adj.* بێ گوناه؛ بێ گوناح؛ بێ تاوان.

sinner (sin′ẽr), *n.* گوناهبار؛ گوناحکار؛ تاوانکار.

Sino- (sī′nō, sin′ō), پێشگرێکە بەمانای: (ا) چینی (گەل، زمان): (*Sinology)*
(ب) چینی و: (*Sino-Japanese)* .

Sinologue (sī′nə-lôg´, sin′ə-lôg´), *n.* چینناس؛ زانای زمان و وێژەو نەریت و کلتووری چین.

Sinology (sī-nol′ə-ji, si-nol′ə-ji), *n.* چینناسی؛ لێکۆڵینەوەی زمان و نەریت و وێژەو کلتووری چین.

sinter (sin′tẽr), *n.* (١) خلتەی کانزایی کانیاو.
(٢) تۆپەڵی ناکانزایی لەسەر یەك کەڵەکە بووی چنگ دەرە یەك
v.i. & v.t. تۆپەڵ کردن؛ کەڵەکەبوون لەسەر یەك.

sinuate (sin′ū-it), *adj.* (١) چاڵوچۆڵاوی؛ خواروخێچ؛ پێچاوی؛ پێچ خواردوو؛ پێچ پێچ. (٢) قەراغ چاڵوچۆڵاوی یا خواروخێچ (گەڵا).
v.i. پێچ خواردن؛ چاڵوچۆڵ تێکەوتن.
-sinuately *(adv.)*; sinuation *(n.)*.

sinuosity (sin´ū-os′ə-ti), *n.* (١) پێچ پێچی؛ چاڵوچۆڵاوێتی.
(٢) پێچ (بەتایبەتی چەند دانەیەك)؛ بادانەوە؛ لۆفە. (٣) شتێکی پێچاوپێچ؛ شتێکی چاڵوچۆڵ، پێچ لوول، یا پێچاوی.

sinuous (sin′ū-əs), *adj.* (١) پێچاوپێچ؛ خواروخێچ؛ پێچاوی.
(٢) چەوت؛ سەرچەوت؛ ناپاك؛ فێڵباز. (٣) ئاڵۆز؛ ئاڵۆسکاو.
(٤) قەراغ پێچاوی یا خواروخێچ.
-sinuously *(adv.)*; sinuousness *(n.)*.

sinus (sī′nəs), *n.* (١) پێچ. (٢) بۆشایی.

(٢) (ا) هەردوو بۆشاییەکەی بەینی لووت و کاژێری سەروو؛ بۆشاییەکانی ناو ئێسقانەکانی لووت. (ب) دەماری خوێنی پیس بەر. (ج) بەشێکی فراوان بووی بۆری حوێن. (٤) چاڵایی بەینی دوو گوێچکەی گەڵا. (٥) بۆری دوومەڵ. (٦) sinusitis.

sinusitis (sī´nəs-ī′tis), *n.* ئاوسانی بۆشاییەکانی ناو ئێسقانەکانی لووت.

sip (sip), *v.t. & v.i.* قوم لێدان؛ مژلێدان

n. (١) قوم لێدان؛ مژلێدان. (٢) قوم؛ مژ؛ چۆڕ.

siphon (sī′fən), *n.* سیفۆن؛ لوولەی سیفۆن؛ ووشترگەروو؛ پێمژە.

v.t. بە سیفۆن هەڵمژین یا ڕاکێشان؛ سیفۆن کردن؛ هەڵمژین؛ دەرهێنان.

v.i. بە سیفۆندا تێپەڕین؛ بە لوولەی سیفۆندا چوون.

siphon bottle, شووشەی سیفۆن؛ بوتڵی سیفۆن؛ سیفۆن.

sippet (sip′it), *n.* (١) پارچەیەك نانی باش برژاوی تێ ووشراوە ناوشلەوە (٢) پارچەیە نانی سوورەوەکراوی قاپ پێ ڕازێنراوە.
(٣) پارچە؛ کوت؛ پەنچك.

sir (sũr), *n.* (١) جەناب؛ قوربان!؛ گەورەم!: *(Yes, ~ .)* .
(٢) [S-]، نازناوی سوارچاك و پیاوی گەورەی تری ئینگلیزە:
(~ Walter Raleigh)
(٣) [Obs.]، ناوێکە خەڵکی پێ بانگ دەکرێ وەك: "ئەفەندی"، "جەنابی فلان کەس" *(~ judge; ~ knight; ~ priest)*
(٤) [Obs.]، پیاوێکی گەورە یا پلەوپایەدار؛ لۆرد.

sirdar (sĕr-där′, sũr′där), *n.* (١) سەردار (ا) سەردار؛ سەرۆك. (ب) ئەفسەرێکی گەورە. (ج) سەرۆکی بەردەستەکان
(٢) فەرماندەی ئینگلیزی سوپای میسری کۆن.

sire (sīr), *n.* (١) (ا) کەسێکی گەورە یا پلەوپایەدار.
(ب) ناوێکە بۆ بانگ کردنی پاشا بەمانای " (جەنابی) خاوەن شکۆ ": (وەك: " your majesty " وایە). (٢) [Poetic]، باوك، باب، باووباپیر.
(٣) باوکەی گیاندارێك (بەتایبەتی هی ماڵی وەك ئەسپ).
(٤) [Archaic]، پیاوێکی گەورە یا پایەدار.

v.t. بوون بە باوکەی جوانوو؛ لێ بوونەوە (جوانوو)؛ لێ بوون؛ خستنەوە.

siren (sī′rən), *n.* (١) بووکێکی دەریایی ئەفسانەیی دەنگ خۆشە سەری ئافرەت و لەشی مەل هەیە کەشتییەوانی فریوە دەدا بە سۆزی خۆشی هەتا کەشتییەکەیان دەشکا لە کەنار دەریای بەردەڵانیداو دەمردن (ئەفسانەی یۆنانی). (٢) ژنی هەڵفریوێن؛ ئافرەتێکە کە جوانییەکەی بەکاردەهێنێ بۆ فریوەدان (٣) فیکەی وریاکردنەوە (ئاگر، بۆمباران، تەمی کەنار دەریا... هتد) *(an air-raid ~ ; a fire ~ ; a tornado ~)* .
(٤) گیاندارێکە لە توخمی قوڕناویلکە لاقی دواوەی نییە.

adj. دڵفرێن؛ تاوکەر؛ فریودەر؛ هەڵفریوێن.

sirenian (sī-rē′ni-ən), *n.* یەکێکە لە کۆمەڵە گیاندارێکی دەریایی شیردەری گیاخۆری گەورە وەك مانگای دەریا.

sirloin (sũr′loin), *n.* پارچەیە گۆشتی گای نایابی لاسەرووی کەلەکەیە.

sirocco (sə-rok′ō), *n.* (١) بایەکی گەرمی ناخۆشە لە بیابانەکانی سەرووی ئەفەریقاوە هەڵ دەکات بەرەو خوارووی ئەوروپا.
(٢) بایەکی گەرم و بۆخەو ناخۆش.

sirrah (sir′ə), *n.* [Archaic], کورە!؛ کابرا! (بۆ بانگ کردنی کەسێك بە سووکی)

sirree, siree (sũr), *n.* [Colloq.] = sir.

sir-reverence (sũr′rev′ĕr-əns), *interj.* [Obs.], دوور لە ڕووی تۆ؛ دوور لە ڕووی ئێوە.

sirup (sir′əp, sũr′əp), *n.* = syrup.

sis (sis), *n.* [Colloq.], = sister.

sisal (sī′sil, sis′'l), *n.* (١) ڕیشاڵێکی قایمە گوریسی لێ دروست دەکرێ (لە گەڵای ڕووەکێکی مەکسیکییەوە وەردەگیرێ).
(٢) ڕووەکێکە ئەم ڕیشاڵەی لێوە دەست دەکەوێ.
(پێشی دەووترێ: " sisal hemp ").

siskin (sis′kin), *n.* باڵندەیەکە لە فیسقەگولە دەچێ.

sissified (sis′ə-fīd´), *adj.* سەرژنانی؛ کچانی؛ ژنانی.

sissify (sis′ə-fī´), *v.t.* کردن بە سەرژنانی؛ کردن بە کچانی.

sissy (sis′i), *n.* [Colloq.], (١) کوڕێك یا پیاوێکی سەرژنانی؛ ژنانی؛ کچانی. (٢) کەسێکی ترسنۆك؛ تڕکەن؛ تسکەن؛ شلە شاری. (٣) خوشك.

sister (sis′tĕr), *n.* (١) خوشك.
(٢) نێر خوشك. (پێی دەووترێ: " half sister ").
(٣) (ا) خوشك: ئافرەتێکە کە ئەندامی هەمان ڕێکخراو، پیشە، یا ڕەگەز بێ.
(ب) ئافرەتێکی برادەرە کە وەك خوشك تەماشا کرێ. (٤) (ا) nun .
(ب) ناوێکە بۆ بانگ کردنی " nun " یك.
(٤) شتێکی هاوتوخم و هاوشێوەی بە مێ دانراوە: *(~ ships)* .
(٥) [British]، سەرەك پەرستار یا نەخۆشەوان؛ سستەر.
(٦) [Colloq.]، ئافرەت؛ کچ؛ ژن. (بۆ بانگ کردن یا ناوبردن بەکاردەهێنرێ هەندێ جار لە ڕووی سووکی یا پێکەنینەوە).

adj. خوشکی؛ خوشك؛ وەك خوشك وایە؛ وەك خوشك وان.

sisterhood (sis′tĕr-hood´), *n.* (١) خوشکێتی؛ خوشکایەتی؛ پەیوەندی خوشکایەتی. (٢) ڕێکخراوێکی ئافرەتان.
(٣) ڕێکخراوێکی ئاینیی ئافرەتان (بەتایبەتی هی پەرستگا نشینەکان).

sister-in-law (sis′tĕr-in-lô´), *n.* (١) ژن خوشك. (٢) براژن.

sisterly (sis′tĕr-li), *adj.* خوشکانە؛ خوشکی: *(~ love)* .

adv. هەر وەك خوشکێك؛ خوشك چۆنە وەها.

-sisterliness *(n.)*.

sistrum (sis′trəm), *n.* ئامێرێکە دەزرنگێتەوە بە ڕاوەشاندن (میسرییەکانی کۆن بۆ مەبەستی ئاینی بەکاریان دەهێنا).

Sisyphean (sis´ə-fē′ən), *adj.* (١) سیسیفەسی: وەك "سیسیفەس" کە بەپێی ئەفسانەی یۆنانی لە دوای مردن خوداکان سزایان دا بە پاڵ پێوەنانی تلەبەردێك بۆ سەر تەوقی سەری گردێك وە هەر کە گەیشتە ئەوێ بەردەکە خل دەبووەوەو دەبوایە دیسانەوە پاڵی پێوە بنایەتەوە وە هەتا هەتا بەم جۆرە.
(٢) قورس و ناخۆش و دوایی نەهاتوو (ئەرك، کار): *(~ labor)* .

sit (sit), *v.i.* (١) دانیشتن؛ قنگدانەوە.
(٢) هەڵنیشتن؛ نیشتن (مەل). (٣) کڕکەوتن.
(٤) دامەزراندن یا جێگەی خۆ گرتن (پەرلەمان، دادگا، ئەنجوومەن)؛ تێدا دانیشتن وەك ئەندام:
(to ~ in Parliament; to ~ on a jury, committee, etc.)
(٥) کۆڕگرتن؛ گیران؛ گرتن: *(The court will not ~ this month.)* .
(٦) دانیشتن لە بەردەم نیگارکێش یا وێنەگردا بۆ وێنەگرتن:
(He is ~ting for his portrait.)
(٧) [British]، دانیشتن بۆ تاقیکردنەوە: *(to ~ for an exam)* .
(٨) دانیشتن؛ کارنەکردن؛ خۆلستنەوە.
(٩) لە شوێنێکدا بوون؛ کەوتنە:
(The old house has been ~ting here for a hundred years.)
(١٠) لێ هاتن (بەرگ)؛ بەبەرکردن؛ پێ کردن؛ شیان:
(The hat doesn't ~ well.)
(١١) لێ هاتن (پلەوپایە).
(١٢) لەسەر شان یا مێشك بوون؛ بار بوون بەسەرەوە:
(care that ~s on the mind)
(١٣) babysit .

v.t. (١) دانیشاندن؛ خۆ دانیشاندن:
(~ yourself on that chair.)
(٢) خۆگرتن بە سواری ئەسپەوە؛ سواربوون: *(to ~ a horse well)* .

sit back, پاڵ لێ دانەوە؛ پشت لێ کردنەوە؛ پێ لێ ڕاکێشان.

sit by, سەیرکردن بەبێ خۆتێهەڵقورتان.

sit down, دانیشتن؛ قنگدانەوە.

sit in on, تێدا دانیشتن؛ بەشداربوون تێدا؛ تێدا ئامادە بوون:

(to sit in on a class)

sit on (*or* upon), (١) ئەندام بوون تێدا (ئەنجوومەنی سوێندخۆران، لیژنە) ***(to sit on a committee)*** .

(٢) [Colloq.]، پێپەستکردن؛ کپکردنەوە؛ شاردنەوە؛ ئاشکرا نەکردن؛ کردن بە ژێرەوە (دەنگوباس). (٣) [Colloq.]، بە توندی سەرزەنشتکردن.

sit out, (١) چاوەڕێ کردن یا مانەوە هەتا دوایی هاتن؛ نەجوولان تا کۆتایی شتەکە: ***(to sit out a speech, storm, etc.)*** .

(٢) زیاتر دانیشتن لە؛ زۆرتر مانەوە لە.

(٣) دانیشتن و تێدا بەشدار نەبوون (هەڵپەڕکێ، یاری).

sit tight, کڕکەوتن مەجان؛ چاوەڕێ کردنی دوایی هاتنی شتێک و نەجوولان؛ نەبزوان؛ خۆڕاگرتن

sit up, (١) بە قنگەوە دانیشتن. (٢) بە ڕێکی یا ڕەپی دانیشتن.

(٣) نەنوستن هەتا درەنگتر لە (یا دوای) کاتی نوستنی ئاسایی.

(٤) وورریابوونەوە؛ ڕاچڵەکین؛ داچڵەکین.

sitar (sitar), ***n.*** سیتار ئامێرێکی مۆسیقی هیندییە.

sit-com (sit′kəm´), ***n.*** = situation comedy.

sit-down-strike (sit′down´), مانگرتنی دانیشتن: مانگرتنێکە بریتییە لە دانیشتنی کرێکارەکان لە کارگەکەیانداو بەجێ نەهێشتنی هەتا جێبەجێکردنی داواکانیان. (هەروەها " sit-down").

site (sīt), ***n.*** شوێن خانوو؛ شوێنی ڕوودانی شتێک؛ شوێنێکی دانراو بۆ دروستکردنی خانوو یا پرۆژەیەک؛ جێ؛ جێگە:

(a camp ~ ; a building ~ ; a prehistoric burial ~ ; a launching ~).

v.t. لە شوێنێکدا دروستکردن یا دامەزراندن.

sith (sith), ***adv., conj., prep.*** [Archaic], = since.

sit-in (sit′in´), ***n.*** مانگرتن بە دانیشتن لەو دەزگایەدا کە مانگرەکان تێیدا دەژین یا کاردەکەن.

sito- (sī′tō, sī′tə), ***Also*** sitio-, پێشگرێکە بە مانای: خواردەمەنی؛ خواردن ***(sitophobia)***

sitology (sī-tol′ə-ji), ***n.*** خواردەمەنی و خواردنناسی؛ زانستی خواردەمەنی و خواردنی ڕێکوپێک.

sitomania (sī´tə-mā′ni-ə), ***n.*** نەخۆشی زۆر حەز لە خواردن کردن.

sitophobia (sī´tə-fō′bi-ə), ***n.*** ترسی خواردەمەنی (نەخۆشی).

sitten (sit′'n), *obsolete past participle of* sit.

sitter (sit′ēr), ***n.*** مریشکە بەکڕ.

sitting (sit′iŋ), ***n.*** (١) دانیشتن؛ شێوەی دانیشتن.

(٢) کۆبوونەوە؛ کۆڕ.

(٣) ماوەی دانیشتن؛ دانیشتنێک (بۆ ماوەیەکی تایبەتی):

(He read the story in two ~s.)

(٤) (ا) کڕکەوتن (ب) ژمارەی ئەو هێلکانەی مریشکێک لەسەریان کڕ دەکەوێ.

(٥) کورسی کڵێسە.

adj. (١) کڕ؛ بەکڕ؛ کڕکەوتوو: ***(a ~ hen)*** .

(٢) لەکاتی کاربەدەستیدا (دادپرس)؛ لە کاتی فەرمانبەرێتیدا: ***(a ~ judge)*** .

(٣) بە ئاسانی نیشان لێ گیراو یا لێ دراو؛ نەجوولاو: ***(a ~ target)***

(٤) هی دانیشتن: ***(a ~ position)*** .

sitting duck, [Colloq.], نیشانی ئاسان (مرۆڤ، شت)؛ نێچیری ئاسان

sitting room, دیوەخان؛ ژووری دانیشتن.

situate (sich′ōō-it), ***adj.*** = **situated.**

v.t. (١) شوێن بۆ دانان؛ خستنە جێیەکی تایبەتییەوە؛ خستنە.

(٢) خستنە دۆخێک یا بارێکی تایبەتییەوە.

situated (sich′ōō-āt´id), ***adj.*** (١) کەوتووەتە؛ لەوێدایە؛ کەوتووەتە شوێنێکی تایبەتییەوە: ***(The village is ~ in a valley.)*** .

(٢) لە دۆخێک یا بارێکی تایبەتیدایە:

(Having three children and little money, she is badly ~ .)

situation (sich´ōō-ā′shən), ***n.*** (١) شوێنی شتێک (ئەگەر بەراوورد کرێ لەگەڵ شتی تردا)؛ ئەو شوێنەی شتێکی تێدایە.

(٢) شوێن؛ جێ؛ جێگا. (٣) هەڵوێست. (٤) بار؛ دۆخ؛ چۆنێتی؛ چۆنێتی بار.

(٥) باری ڕووداوەکانی چیرۆکێک یا شانۆنامەیەک. (٦) کار؛ پلەوپایە؛ ئیش.

situation comedy, زنجیرە بەرنامەیەکی قۆشمەی تەلەفزیۆن یا ڕادیۆیە کە قۆشمەییەکەی لە پەیوەندیی و ڕووداوەکانی بەینی کەسەکانی بەرنامەکە یا چیرۆکەکەدایە. (هەروەها "sit-com").

situs (sī′təs), ***n.*** شوێن (بەتایبەتی شوێنی ئاسایی ئەندامێکی لەش یا ڕووەک)؛ جێ؛ جێگە.

sitz bath (sits), (١) گەرماوی دانیشتن: گەرماوێکە مرۆڤ تیا دادەنیشێ هەتا ئاوقەدی بۆ مەبەستی پزیشکەوانی.

(٢) گەرماو کردن لەم جۆرە حەوزە بچووکەدا.

six (siks), ***adj.*** شەش.

n. (١) شەش. (٢) شتێکی شەش بەشی یا پارچەیی.

at sixes and sevens, [Colloq.], تێکەڵوپێکەڵ؛ شێواو.

sixfold (siks′fōld´), ***adj.*** (١) شەش بەشی؛ شەش پارچەیی.

(٢) شەش ئەوەندە.

adv. شەش ئەوەندە

six-footer (siks′foot´ēr), ***n.*** کەسێکی شەش پێ باڵا.

six-gun (siks′gən), ***n.*** = **revolver.**

six-pack (siks′pak), ***n.*** پاکەتێک خواردنەوەی شەش قاپی یا قوتوویی (بەتایبەتی بیرە).

six-pence (siks′pəns), ***n.*** [British], (١) شەش "پێنس".

(٢) پارەیەکی شەش "پێنس"ییە.

six-penny (siks′pen´i, siks′pən-i), ***adj.*** (١) بە شەش "پێنس"ە؛ بایی شەش "پێنس"ە. (٢) هەرزانبەها؛ هەرزان.

six-shooter (siks′shōōt´ēr), ***n.*** شەش تیر؛ دەمانچەی بەکرەدار. (هەروەها "revolver").

sixteen (siks´tēn′), ***adj. & n.*** شانزە.

sixteenth (siks´tēnth′), ***adj.*** (١) شانزەهەم؛ شانزەیەم.

(٢) شانزە یەک.

n. (١) شانزەهەم؛ شانزەیەمین. (٢) شانزە یەک.

sixteenth note, ئاوازی شانزەیەکی: ئاوازێکی کورتی مۆسیقایە کە شانزەیەکی کاتی ئاوازێکی تەواوی پێ دەچێ. (هەروەها "semiquaver").

sixth (siksth), ***n. & adj.*** (١) شەشەم؛ شەشەمین. (٢) شەش یەک.

sixthly (siksth′li), ***adv.*** شەشەم (ژمارەی لیستە).

sixth sense, هەستی شەشەم؛ توانای لەخۆوە هەستپێکردن یا پێ زانین؛ توانای هەڵهێنان.

sixtieth (siks′ti-ith), ***n. & adj.*** (١) شەستەم؛ شەستەمین.

(٢) شەست یەک.

sixty (siks′ti), ***n. & adj.*** شەست.

the sixties, شەستەکان؛ لە بەینی شەست و شەست و نۆدا (تەمەن، سەدە، چەرخ).

sixty-four dollar question, [Colloq.], گرنگترین و گرانترین پرسیار.

sizable, sizeable (sīz′ə-b'l), ***adj.*** گەورە؛ قەبارەدار؛ زۆر (هەند، ژمارە)؛ زل.

-sizableness ***(n.)***; **sizably** ***(adv.).***

sizar (sīz′ēr), ***n.*** قوتابی یارمەتی (پارە) پێدراو لەلایەن زانکۆوە (زانکۆی کامبرج).

size (sīz), ***n.*** (١) قەبارە؛ قەوارە؛ بارست؛ بارستایی؛ گەورەیی؛ قەبەیی؛ زلی؛ ئەندازە. (٢) نمرە (پێڵاو، جل وبەرگ)؛ ژمارە؛ پێوانە؛ ئەندازە:

(He wears ~ nine shoes.)

(٣) (ا) ڕادە؛ ئەندازە؛ گەورەیی:

(The ~ of this undertaking is incredible.)

(ب) گەورەیی.

(٤) توانا پێ شکان؛ هێز بەسەرا شکان.

(The presidency is too big for the ~ of him.)

(٥) [Colloq.]، بار یا دۆخی ڕاستەقینە؛ چۆنێتی.

(That's the ~ of it.)

(٦) [Obs.]، بەشی بۆ براوە (خواردەمەنی).

v.t. (١) بە گوێرەی قەبارە یا قالبێکی تایبەتی درووستکردن.

(٢) ڕێکخستن بەپێی گەورەو بچووکی؛ بەپێی قەوارە هاوپۆل کردن.

of a size, یەك نمرەن؛ هاوقەبارە؛ ئەوەندەی یەك.

size up, (١) هەڵسەنگاندن.

(to size up a person, situation, etc.)

(٢) شیاو؛ گونجاو.

size (sīz), *n.* ماددەیەکی لینجە (بۆ کونو چاڵوچۆڵی پڕکردنەوە). (هەروەها "sizing").

v.t. لێدانی ئەم ماددەیە؛ پڕکردنەوە یا داپۆشین بەم ماددەیە.

-size (sīz), *n.* = -sized.

sizeable (sīz'ə-b'l), *adj.* = sizable.

-sized (sīzd), *Also* -size, پاشگرێکە بەمانای: نمرە ئەوەندە؛ قەبارەکەی یا ئەندازەکەی ئەوەندەیە: *(small- ~ ; life- ~)*.

sizing (sīz'iŋ), *n.* (١) ماددەیەکی لیقە (کونو چاڵوچۆڵی پێ پڕ دەکرێتەوە). (هەروەها "size").

(٢) لێدانی ئەم ماددەیە؛ پڕکردنەوە بەم ماددەیە.

sizzle (siz''l), *v.i.* (١) جزەجزکردن (خواردەمەنی سوورەوەکراو)؛ چزەچزکردن؛ قرچەقرچ لێوەهاتن؛ کسپە لێوەهاتن؛ کسپەکردن.

(٢) زۆر تووڕەبوون؛ شێتگیربوون؛ قوشقی بوون

n. چزەچز؛ جزەجز؛ قرچەقرچ؛ کسپە؛ جزە؛ قرچە

sizzler (siz''l-ēr), *n.* (١) سوورکەرەوە؛ قرچە قرچ لێ هەڵستێن؛ چزەچز لێ هەڵستێن. (٢) [Colloq.]، ڕۆژێکی زۆر گەرم.

sizzling (siz'liŋ), *adj.* چزەچزکەر؛ قرچەی دێت؛ زۆر گەرم.

[The food is ~ (hot).]

skald (skôld, skäld), *n. Also* scald, بوێژ یا هۆنەرێکی ئیسکەندیناڤی کۆن.

-skaldic *(adj.).*

skat (skät), *n.* یارییەکی کاغەزە.

skate (skāt), *n.* (١) (أ) ئاسنێکی باریکە دەدرێ لە بنی پێڵاوی سەهۆڵ خلیسکێ. (ب) پێڵاوی سەهۆڵ خلیسکێ.

(٢) پێڵاوێکی پێچکەدارە بۆ خلیسکانی سەر ڕووی لووس.

v.i. خلیسکان لەسەر بەستەڵەك بە پێڵاوی سەهۆڵ خلیسکێ وە؛ سەهۆڵ خلیسکێ کردن؛ خلیسکان لەسەر ڕوویەکی لووس بە پێڵاوی پێچکەدارەوە

skate on thin ice, لە بارێکی ناسك و مەترسیدارو شلۆقدا بوون.

skate (skāt), *n.* جۆرە ماسییەکی دەریایی پانکەڵەی پەرە پانی کلك درێژە لە توخمی " ray ".

skate (skāt), *n.* [Slang], (١) ئەسپێکی پیری پەککەوتوو؛ ئەسپێکی قۆڵتر. (٢) کەسێکی هیچوپووچ و بێ بایەخ؛ کەسێکی بە چاوی سووك تەماشاکراو.

skate-board (skāt-bôrd), *n.* تەختەخلیسکە: تەختەیەکی پێچکەدارە بۆ خلیسکان لەسەر شەقام و شۆستەو ڕووی تەخت.

skater (skāt'ēr), *n.* (١) سەهۆڵ خلیسکێکەر؛ کەسێکە لەسەر ڕووی لووس (وەك شەقام) دەخلیسکێ بە پێڵاوی پێچکەدارەوە یا بەسەر تەختەی پێچکەدارەوە (٢) water strider

skating rink, یاریگای سەهۆڵ خلیسکێ؛ مەیانی سەهۆڵ خلیسکێ (لە ژوورەوە)

skatole, skatol (skat'ōl), *n.* ناوێتەیەکی بۆگەنە لە بۆگەن کردنی پرۆتینەوە پەیدا دەبێ (لە ڕیخۆڵەو گووو هەندێ ڕووەکدا هەیەو بە دەستکردیش درووست دەکرێ).

skean (skēn), *n.* خەنجەری ئێرلەندی و ئوسکوتلەندی.

skedaddle (ski-dad''l), *v.i.* [Colloq.], ڕاکردن؛ تێ تەقان؛ بە پەلە دەربازبوون.

n. [Colloq.], ڕاکردن؛ تێ تەقان؛ بە پەلە دەربازبوون.

skee (skē), *n. & v.i.* = ski.

skeet (skēt), *n.* جۆرێکە لە trapshooting .

skeg (skeg), *n.* (١) بەشی پشتەوەی نیرگەی ژێر بەلەم و کەشتی بە درێژی؛ ئەو بەشەی ئەم نیرگەیە کە ستوونی دەستاژووی کەشتی لەسەر ڕاوەستاوە (٢) پەرەیەکە لە دواوەی دیوی ژێرەوەی تەختەی شەپۆل خلیسکێی کەنار دەریا.

skein (skān), *n.* (١) کەلافە دەزوو؛ کلافە.

(٢) کاکۆڵ؛ تیتك؛ گێسوو؛ تۆپەڵە موو؛ کلافەی کلکی ئەسپ.

(٣) پۆلە مەلی کێوی.

skeletal (skel'ə-t'l), *adj.* تایبەتی بە پەیکەری ئێسك؛ هی ئێسکبەند؛ ئێسکبەندی؛ لە ئێسکە پەیکەر دەچێ.

skeleton (skel'ə-t'n), *n.* (١) پەیکەری ئێسك؛ ئێسکە پەیکەر؛ کۆئەندامی ئێسکی؛ ئێسکبەند؛ ئێسك. (٢) قاوغ؛ قالوَر؛ قاقە؛ قاپۆر.

(٣) کەسێك یا گیاندارێکی ڕەقەڵە؛ کەسێکی پووکاوە؛ کەسێکی لەڕولاواز.

(٤) چوارچێوە (کەشتی، خانوو، ...هتد)؛ چوارچێوەی بۆش.

(٥) نەخشە (چێوك، پرۆژە)، پیلان.

adj. (١) ئێسکبەندی؛ وەك ئێسکەپەیکەر؛ لە قاوغ دەچێ.

(٢) زۆر کەم؛ پووکاوە؛ هیچ نەماو.

(٣) تەنها چوارچێوەکەی ماوە؛ ژمارەکەی زۆر کەم کراوەتەوە: *(a ~ staff)*

a skeleton at the feast, کەسێکە یا (ڕووداوێکە) کە بەری دڵی خەڵك دەگرێ لە کاتێکی خۆشیدا؛ کەسێکە کە هۆی تاریکی و ناخۆشییە لە ئاهەنگێکدا.

a skeleton in the closet, شتێکی نابرووبەرو شەرمەزارییە کە لە خەڵك دەشارێتەوە (دەربارەی ئەندامی خێزانێك، دەزگایەك...هتد).

skeletonize (skel'ə-t'n-īz'), *v.t.* (١) پووکاندنەوە؛ لەڕولاوازکردن؛ ووشك کردنەوە (لەش). (٢) نەخشەکێشان بە کورتی.

(٣) ژمارە کەمکردنەوە (فەرمانبەرانی دەزگایەك).

skeleton key, ڕەقەڵە کلیل: کلیلێکە کە گەلێك قفڵ دەکاتەوە.

skep (skep), *n.* (١) زەمیلە یا سەبەتەیەکی خڕ.

(٢) پڕ زەمیلە یا سەبەتەیەکی وەها.

(٣) پوورە هەنگ (بەتایبەتی هی پووش)؛ پلوورە هەنگ؛ پوورە.

skeptic (skep'tik), *n.* (١) ئەندامی ڕێکخراوێکی فەلسەفەیی یۆنانی کۆنی بێ بڕوا یا بەگومان (دەربارەی زانینی شتەوە).

(٢) کەسێکی بێ بڕوا (فەلسەفە)؛ کەسێکی دوودڵ یا گوماندار (فەلسەفە).

(٣) کەسێکی بێ باوەڕ، گوماندار، یا دوودڵ.

(٤) کەسێکی بێ بڕوا (ئاین بەتایبەتی خاچ پەرستی).

skeptical (skep'tə-k'l), *adj.* (١) بێ بڕوای فەلسەفەیی؛ هی گومانداران (فەلسەفە). (٢) بێ بڕوا؛ دوودڵ؛ بەشك؛ گوماندار؛ بەگومان؛ بەدگومان. (٣) بێ بڕوا (ئاین).

skepticism (skep'tə-siz'm), *n.* (١) گومانداری (فەلسەفە): بیروباوەڕێکی فەلسەفەییە کە دەڵێت دەبێ بە گومانەوە سەیری ڕاستێتی هەموو جۆرە زانین و زانیارییەك بکەین.

(٢) بێ بڕوایی؛ دوودڵی؛ بەگومانی؛ شك.

(٣) بێ باوەڕی (بە ئاین بەتایبەتی خاچ پەرستی)؛ بێ بڕوایی.

skerry (sker'i), *n.* دوورگەیەکی بەردەڵانی بچووك؛ بەرد یا تیرەی بەردینی تەنکاوی کوێ دەریا.

sketch (skech), *n.* (١) نیگار؛ وێنەی بە دەست کراو؛ گەڵاڵەی نیگار.

(٢) نەخشە (پەرتووك، پرۆژە)؛ گەڵاڵە. (٣) (أ) چیرۆك یا ووتارێکی کورت؛ باسێکی کورت. (ب) پارچە ئاوازێکی کورت (بەتایبەتی هی پیانۆ)

(ج) پەرنەیەك یا شانۆنامەیەکی کورتی قۆشمە یا لاقرتێیی.
(٤) [Colloq.]، کەسێکی سەیر خۆش؛ کەسێکی نەنتیکە.
v.t. نەخشەکێشان؛ بەکورتی باس کردن؛ گەلآڵەکردن.
v.i. نیگارکێشان
sketch-book (skech′book´), *n.* (١) دەفتەری نیگارکێشان.
(٢) دەفتەری باسی ڕێژەیی کورت (چیرۆك؛ شانۆنامەی کورت).
sketchy (skech′i), *adj.* (١) گەلآڵەیی؛ نەخشەیی؛ سەرەتایی.
(٢) ناتەواو؛ ڕووکەشی.
-sketchily *(adv.)*; **sketchiness** *(n.)*.
skew (skū), *v.i.* (١) خواربوون؛ لادان؛ بەلادا ڕۆیشتن.
(٢) [Dial.]، بە تیلەی چاو سەیرکردن؛ بە لایەکی چاو تەماشاکردن.
v.t. (١) خوارکردن؛ لابەلاکردن؛ بەلادابردن.
(٢) شێواندن؛ چەوت کردن؛ تێکدان.
adj. (١) خوار؛ لار؛ لابەلا. (٢) شێواو؛ تێکدراو؛ چەوت. (٣) لابەلا (ئەندازە).
n. (١) لاری؛ خواری. (٢) بەشی لار یا خوار؛ پێچ.
skew arch, تاقی خوار (خانووسازی).
skew-back (skū′bak′), *n.* ڕوویەکی لارە کە پایەی تاقی کەوتووەتە سەر.
skew-bald (skū′bôld´), *adj.* پەڵەپەڵە (ئەسپ)؛ پنکە پنکە؛ بەڵەك.
skewer (skū′ẽr), *n.* شیشی کەباب؛ سیخ.
v.t. لە شیش دان؛ بە شیشەوە کردن.
skewness (skū′nis), *n.* (١) لاری؛ خواری؛ چەوتی.
(٢) لاری (ژمێرەکاری)؛ خواری.
ski (skē), *n.* پێڵاوی بەفرەخلیسکێ (کە بریتییە لە پارچەیەك دار یا کانزای نەختێك درێژ کە پێڵاوی پێوە دەبەسترێ و بەفرەخلیسکێی پێ دەکرێ)
v.i. بەفرەخلیسکێ کردن.
skiagram (skī′ə-gram´), *n. Also* skiagraph, وێنەی بە تیشکی ئێکس وەرگیراو؛ وێنەی سێبەر یا تارمایی.
skiagraphy (skī-ag′rə-fi), *n.* وێنەگرتن بە تیشکی ئێکس؛ وێنەی سێبەر یا تارمایی گرتن.
skiascope (skī′ə-skōp´), *n.* = **retinoscope.**
skiascopy (skī-as′kə-pi), *n.* = **retinoscopy.**
skid (skid), *n.* (١) تەختەی (یا جووتە تەختەی) باری قورس لەسەر خل کردنەوە (٢) چوارچێوەی پێچکەداری بار گواستنەوە.
(٣) (*pl.*)، چوارچێوەیەکی تەختەیە دەنرێ بە قەد کەشتییەوە بۆ پاراستنی لەکاتی بارداگرتندا. (٤) ئامێری خلیسکانی فڕۆکە لەکاتی نیشتنەوەیدا.
(٥) ئامێری داخستن یا قفڵدانی ڕەوڕەوەی ئوتومبیل و خلیسکاندنی پێچکەکانی. (٦) خلیسکان (ئوتومبیل، مرۆڤ)؛ هەڵخلیسکان.
v.t. (١) داخستن یا قفڵدانی ڕەوڕەوەی ئوتومبیل و خلیسکاندنی ئوتومبیلەکە.
(٢) (ا) گواستنەوە بە چوارچێوەی پێچکەدار.
(ب) خلیسکاندن لەسەر تەختە (بار)
v.i. (١) خلیسکان بەلادا (وەك ئوتومبیل لەسەر سەهۆڵ):
(The car ~ded ten feet.)
(٢) خلیسکانی پێچکەی ئوتومبیل لەبەر نەسووڕانەوەی پێچکەکان.
(٣) خلیسکان (فڕۆکە). (٤) کەوتنەخوارەوە بە توندو بە خێرا.
on the skids, [Slang], لە بەناخ چووندایە؛ لە شکستیدایە؛ لە نشوستیدایە.
skiddoo (ski-dōō′), *v.i.* [Slang]. ڕۆیشتن؛ برۆ!؛ لاچۆ لێرە!.
skid fin, پەرەکەی تەنیشتی باڵی سەرەوەی فڕۆکەی " **biplane** " (بۆ هاوسەنگی).
skid-proof (skid′prōōf´), *adj.* ناخلیسکێ (پێچکەی ئوتومبیل)؛ شتی لەسەر ناخلیسکێ (ڕێگە).
skid row, [Slang], گەڕەکی دەربەدەران: ناوچەیەکە خەڵکی وێڵ و خانە بە کۆمەڵ و عەرەق خۆرو ئاوارەی تێدا دەژی.
skier (skē′ẽr), *n.* بەفرەخلیسکێنکەر.

skiff (skif), *n.* (١) بەلەمێکی سەوڵی سووك و بچووکە.
(٢) بەلەمێکی بایەوانی بچووکە.
skiing (skē′iŋ), *n.* بەفرەخلیسکێ.
skijoring (skē′jôr´iŋ, skē-jō′riŋ), *n.* بەفرەخلیسکێ بە ڕاکێشان: وەرزشێکە بریتییە لە ڕاکێشانی بەفرە خلیسکێکەر بە ئەسپ یا ئوتومبیل.
ski jump, (١) بازدی بەفرەخلیسکێ: بازدێکە بەفرەخلیسکێکەر دەیدات.
(٢) لێژگە یا سەر بەرەوخوارەی ئەم بازدە.
ski lift, ئەسانسێر (یا بەرزکەرەوەی) بەفرەخلیسکێ: بۆ گواستنەوەی بەفرەخلیسکێکەران بۆ سەر تەوقەسەری گردو شاخی بەفرەخلیسکێ (پێشی دەوترێ " **ski tow** ").
skilful (skil′fəl), *adj.* = **skillful.**
skill (skil), *n.* (١) کارامەیی؛ شارەزایی؛ پسپۆری؛ کارسازی؛ وریایی.
(٢) [Obs.]، زانیاری؛ زانین؛ تێگەیشتوویی؛ تێگەیشتن.
v.i. گرنگ بوون؛ قەی کردن.
skilled (skild), *adj.* (١) کارامە؛ شارەزا؛ کارزان؛ بزان؛ لێهاتوو (لە پیشەیەکدا). (٢) کارامەیی دەوێ؛ پێویست بە کارسازی یا شارەزایی دەکات: *(~ labor)*.
skillet (skil′it), *n.* تاوە.
skillful, skilful (skil′fəl), *adj.* کارامە؛ کارساز؛ شارەزا؛ قاڵ.
skilling (skil′iŋ), *n.* پارەیەکی ئەسکەندیناڤی کۆنی کەم بایەخە (وەك فلس).
skim (skim), *v.t.* (١) سەرتوێژ یا چەوری لێ گرتن (شیر)؛ لێ لابردن:
(He ~med the milk of its cream.)
(٢) لێ گرتن (کەف و کوڵ و پیسایی)؛ لێ لابردن.
(٣) داپۆشین (بە چینێکی تەنك): *(a pond ~med with ice)*.
(٤) چاو پیاخشاندن؛ بە پەلە خوێندنەوە:
(to ~ a magazine, book, etc.)
(٥) (ا) بەخێرا بەسەردا ڕۆیشتن یا خلیسکان؛ پیاخشاندن؛ بە ئاستەم بەرکەوتن. (ب) هاویشتن بە جۆرێك کە بە ئاستەم بەر سەرەکەی بکەوێ یا بخلیسکێ بەسەریا (بەرد بەسەر ئاو یا سەهۆڵدا):
(He ~med a stone across the pond.)
v.i. (١) پێداخشان؛ بەسەردا خشان؛ بە خشپە بەسەردا تێپەڕبوون؛ بەسەردا کشان؛ ڕووشان. (٢) (**~ over; ~ through**)، چاو پیاخشاندن (نووسراو)؛ بە پەلە خوێندنەوە: *(to ~ over an article)*.
n. (١) سەرتوێژ لێ گرتن یا لێ لابردن. (٢) شتی سەرتوێژ لێ گیراو (وەك شیر)
(٣) توێژاڵ؛ توێژی تەنك؛ سەرتوێژ.
(٤) [Obs.]، کەفی پیس؛ پیسی سەرئاوکەوتوو.
adj. (١) سەرتوێژ لێ گیراو یا لابراو: *(~ milk)*.
(٢) لە شیری سەرتوێژ لێ گیراو دروستکراوە: *(~ cheese)*
skimble-scamble (skim′b'l-skam´b'l), *adj.* پچڕپچڕو بێ مانا؛ هەڵەق مەڵەق.
skimmer (skim′ẽr), *n.* (١) کەفگیر؛ کەوگیر.
(٢) (ا) باڵندەیەکی کەنارەدەریایی باڵ درێژی دەنووك مقەستییە لە فڕیندا بەسەر ئاوەکەدا دەکشێ بە شوێن خواردندا. (ب) **water strider**
(٣) شەپقەیەکی لێوار پانە. (٤) جۆرێکە لە کراسی کراوە.
skim milk, شیری چەوری لێ گیراو؛ شیری سەرتوێژ لێ لابراو؛ شیری ڕوون. (هەروەها " **skimmed milk** ").
skimming (skim′iŋ), *n.* [pl.], کەف وکوڵی لە شلە گیراو؛ سەرتوێژی لێ لابراو یا گیراو.
skimp (skimp), *adj.* [Colloq.], کەم؛ بە ئاستەم بەش دەکات.
v.t. [Colloq.], (١) بە کەموکوڕیی و خراپی دروستکردن لەبەر پارەپیسی.
(٢) پیسکەیی کردن؛ ڕەزیلی کردن؛ زۆر دەست بە پارەوە گرتن؛ بەرچاوتەنگی کردن.
v.i. [Colloq.], زۆر دەست بە پارەوە گرتن؛ پیسکەیی کردن؛ کەم خەرج کردن؛ بەرچاوتەنگی کردن:

(to ~ on the budget; We ~ed to save money.)
(ووشەی " scrimp " یش ببینە).

skimpy (skim′pi), *adj.* (١) کەم؛ کەمو کورِ؛ ناتەواو
(٢) بمستە؛ بە چاوتەنگ؛ رەزیل؛ پوولەکی.

-skimpily *(adv.)*; skimpiness *(n.)*.

skin (skin), *n.* (١) پێست؛ چەرم. (٢) کەول؛ پێستە
(٣) تەیلە؛ تونخ؛ تونێکل؛ تونێك یا بەرگی کەشتی و فرۆکە.
(٤) کوندە؛ مەشکە؛ توورەکە یا کیسەی چەرم.
(٥) [Slang] کەسێکی پیسکە یا رەزیل؛ پوولەکی؛ بەرچاوتەنگ.
(٦) [Slang]، دەسبڕ؛ ساختەچی.

v.t. (١) کەول کردن؛ پێست دامالین؛ پێست گرتنەوە.
(٢) بە پێست داپۆشین. (٣) تونێکل لێکردنەوە؛ پاکردن؛ تونێك لێکردنەوە.
(٤) [Slang]، دەسبڕین؛ ڕووتکردنەوە؛ پارە لێ کێشانەوە؛ ساختەلێکردن.
(٥) پێست برینداركردن؛ برین؛ تونێك ڕووشاندن یا برینداركردن.

v.i. (١) گۆشتەوزوون هێنانەوە؛ ساڕێژبوون؛ هاتنەوەیەکی برین
(٢) تونێك فرێدان؛ تونێك لێ بوونەوە؛ کاژ فرێدان.
(٣) [Slang] : (~ out)، دەربازبوون؛ ڕاکردن؛ بۆی دەرچوون؛ تێ تەقاندن.

be no skin off one's back, [Slang], کار تێ نەکردن؛
باك نەبوون؛ دەربەست نەهاتن

by the skin of one's teeth, بە ناستەم؛ بە حاڵ:
(We escaped capture by the skin of our teeth.)

get under one's skin, (١) توورەکردن؛ زۆر پەستکردن؛
وەڕس کردن؛ ڕق هەڵساندن (٢) بوون بە خولیا؛ زۆر خووپێوەگرتن.

have a thick skin, بەهیچ پەست نەبوون؛ بەرگەی هەموو ڕەخنەو
هێرشێك گرتن؛ بەهیچ توورە نەبوون؛ هەست ناسك نەبوون

have a thin skin, دڵ ناسك؛ زوو پەست بوون؛
بەرگەی ڕەخنەو هێرش نەگرتن.

in (*or* with) a whole skin, [Colloq.], بەبێ برینداری؛ بە ساغی.

save one's skin, خۆ ڕزگارکردن (لە مردن یا زیانێکی گەورە)؛
لە مردن ڕزگاربوون.

skin alive, (١) کەول کردن بە زیندوێتی؛ چەرمی سەر گرتنەوە.
(٢) [Colloq.]، بەتوندی ڕەخنەلێگرتن؛ سزادان؛ سەرزەنشتکردن.
(٣) [Colloq.]، باش بەزاندن؛ بۆڕپێدان؛ لێ بردنەوە.

skin-deep (skin′dēp′), *adj.* (١) قووڵ نییە (برین، برین)؛
تەنها هەر پێستەکەی بڕیوە یا پیاچووە: *(a ~ cut)* .
(٢) قووڵ نییە؛ تەنك؛ ڕووکەش: *(Beauty is ~ .)* .

adv. ڕووکەشی؛ بە ڕووکەشی کراو.

skin-dive (skin′dīv′), *v.i.* مەلەکردن لەژێر ئاودا.

skin diving, مەلەی ژێر ئاو (بە ئامێری هەناسەدانەوە).

-skin diver *(n.)*.

skin flick, [Slang], فیلمی ڕووت

skin-flint (skin′flint), *n.* = miser.

skin-full (skin′fool′), *n.* (١) پڕ مەشکەیەك.
(٢) [Colloq.]، ئەوەندەی کە پیاو بۆی بخورێتەوە (عەرەق).
(٣) [Colloq.]، زۆر؛ هەندێکی زۆر؛ ئەوەندەی کە بەرگەی بگیرێ.

skin game, [Colloq.], (١) قومارێك یا یارییەکە کە لەسەر گزی بەندە.
(٢) دەسبڕی؛ ساختە؛ گزی؛ قوماربازی؛ جامبازی؛ فریوبازی.

skin graft, پینەکردنی پێست؛ پینەکردنی بەشێکی لەش بە پێستی
بەشێکی تری بە نەشتەرکاری

skink (skiŋk), *n.* شەوگەر؛ گیاندارێکی ئاوچە گەرمەکانە لە توخمی
مارمێلکە

skinned (skind), *adj.* پێستەکەی فلانە ڕەنگە:
(a dark- ~ person)

skinner (skin′ēr), *n.* (١) پێستە خۆشکەر؛ پێستە فرۆش؛
کەولکەر (٢) دەسبڕ؛ ساختەچی؛ قومارباز؛ فریوباز.

(٣) [Colloq.]، قاترچی؛ ئێستروان؛ قەتارچی.

skinny (skin′i), *adj.* (١) پێستی؛ لە پێست دەچێ؛ پەردەیی (لەش).
(٢) لەڕ؛ ڕەقەڵە؛ لەڕولاواز؛ لات؛ ڕیوەڵە؛ سیسەڵە.

-skinniness *(n.)*.

skinny-dip (skin′i-dip′), *v.i.* [Colloq.], مەلەکردن بە ڕووتی.

-skinny-dipper *(n.)*; skinny-dipping *(n.)*.

skin test, پێست تاقیکردنەوە بۆ هەستیاری (پزیشکەوانی).

skin-tight (skin′tīt′), *adj.* تەسك (جلوبەرگ)؛ تەنگ.

skip (skip), *v.i.* (١) بازدان؛ لە خۆشیدا بە قونەقون ڕۆیشتن بەڕێوە؛
قونەکردن (لە خۆشیدا): *(The girls ~ped gaily by.)* .
(٢) بەسەردا بازدان یا هەڵبەزینەوە.
(٣) پەڕاندن؛ بوواردن؛ بەسەردا تێپەڕبوون.
(٤) پۆل پەڕاندن (قوتابخانە)؛ دەرچوواندن بە پۆل پەڕاندنەوە.
(٥) [Colloq.]، بە پەلەو بەدزییەوە ڕاکردن؛ تێ تەقاندن؛ بە دزییەوە بۆ
دەرچوون.

v.t. (١) بەسەردا بازدان؛ بازدان.
(٢) پەڕاندن؛ بەسەردا تێپەڕبوون (بەبێ بینین، سەرنج پێدان، یا خوێندنەوە)؛
بوواردن. (٣) بەسەردا تێپەڕاندن. (٤) [Colloq.]، بە پەلەو بە دزییەوە
ڕاکردن؛ بۆ تێ تەقاندن؛ دەربازبوون.

n. (١) قونەقون کردن (لە خۆشیدا)؛ لە خۆشیدا بە قونە ڕۆیشتن بەڕێوە.
(٢) پەڕاندن؛ بوواردن؛ بەسەردا تێپەڕبوون بەبێ سەرنج پێدان.

ski pants, پانتۆڵی بەفرەخلیسکێ (لە ڕانكو شەرواڵی کوردی دەچێ).

skip-jack (skip′jak′), *n.* (١) ماسی بازدەر: چەند جۆرە ماسییەکن
بازد ددەن بەسەر ئاوداو لەسەر ئاو یاری دەکەن. (٢) قالۆنچەی خۆهەڵگێرەوە

skipper (skip′ēr), *n.* (١) بازدەر (مرۆڤ، شت).
(٢) saury . (٣) پەپوولەیەکی بچکۆلەی تیژە. (٤) جانەوەری بازدەر

skipper (skip′ēr), *n.* (١) ئاژووەری کەشتی بچووك؛
ڕانەری بەلەمو کەشتی بچووك. (٢) پێشڕەو؛ ڕابەر؛ سەرۆك؛ سەردار؛ سەرگەورە.

skirl (skūrl), *v.t. & v.i.* [Scot. & Dial.], زوڕنا لێدان؛
دەنگی ناسازی وەك زوڕنا لێوە هاتن.

n. دەنگی زوڕنا؛ دەنگێکی ناسازی وەك زوڕنا.

skirmish (skūr′mish), *n.* (١) بەیەکداهاتن؛ وردە شەڕ؛
بەرەنگاری یەکتر بوونو بەیەکداداان (پەلی لەشکر)؛ لێدان.
(٢) کێشمەکێش؛ مشتومڕ؛ ناکۆکی؛ دەمقرە.

v.i. (١) وردە شەڕکردن (لقی لەشکر)؛ بەیەکداادان؛ لێکدان.
(٢) مشتومڕ؛ دەمقرە لەگەڵ کردن.

-skirmisher *(n.)*.

skirr (skūr), *v.i.* (١) هەڵفڕین؛ بە پەلە ڕاکردن یا هەڵفڕین؛
تێ تەقاندن؛ دەربازبوون: *(Birds ~ed off from the bushes.)*
(٢) بە پەلە ڕۆیشتن؛ خێرا ڕۆیشتن؛ فڕین؛ چوون.

v.t. (١) بۆ گەڕان؛ بە شوێندا گەڕان؛ سۆراخ بۆ کردن؛ سووڕانەوە.
(٢) (ا) بەسەردا تێپەڕین (بە تیژی). (ب) بەسەردا تێپەڕاندن یا بردن.

n. ووڕەووڕ؛ فڕەفڕ؛ ووڕە

skirt (skūrt), *n.* (١) چمکی کراسو کەوا؛ ئەو بەشەی کراسو کەواو
تەنوورەیە کە لە کەمەر بەخوارەوە دادەپۆشێ. (٢) تەنوورە؛ کراسی تا سەر
ئەژنۆ. (٣) شتێکی شۆڕبووەوەیە کە لە تەنوورە بچێ (وەك چمکی شتی شۆڕ
بووەوە لە زین). (٤) *(pl.)* قەراغ شار؛ پەراوێز؛ چمك؛ ناوچەی نزیك سنوور
(٥) [Slang]، کچ؛ ئافرەت؛ ژن.

v.t. (١) بە قەراغدا درێژبوونەوە؛ دەورەدان؛ دەورگرتن.
(٢) بە دەوردا ڕۆیشتن (نەك بە ناودا)؛ بە قەراغدا ڕۆیشتن:
(to ~ a city, the woods, etc.)
(٣) خۆ لێ لادان (پرسیار، باسی ناخۆش)؛ بە دەوردا سووڕانەوە؛
لێ دوورکەوتنەوە: *(The president ~ed the subject.)* .

v.i. بە دەوردا بوون یا درێژبوونەوە؛ بە قەراغیدا سووڕانەوە؛
لە قەراغەکەیدا بوون *(The path ~s along the edge of the pond.)*

ski run, لیژگەی بەفرەخلیسکێ؛ ڕێڕەوی بەفرەخلیسکێ.

skit (skit), *n.* (١) توانج: توانج تێگرتن؛ قسە تێگرتن.
(٢) نووسراوێکی کورتی قۆشمە یا لاقرتێیی.
(٣) شانۆنامەیەکی کورت یا پەردەیەکی قۆشمە یا لاقرتێیی.

ski tow, = ski lift.

skitter (skit′ẽr), *v.i.* (١) وەك تیر بەسەردا تێپەڕبوون (بەتایبەتی بەسەر ئاودا)؛ بە تیژی بەسەردا ڕۆیشتن؛ خلیسکان؛ خشان بەسەردا.
(٢) یاری پێ کردنی قولاپی ڕاوەماسی و ڕاوەشاندنی و ڕاتەکانی بۆ سەرڕووی ئاوەکە

v.t. بەسەرا خلیسکاندن؛ بەسەردا تێپەڕکردن بە تیژی.

skittish (skit′ish), *adj.* (١) سرك: تۆڕ: *(a ~ horse)* .
(٢) بەناز: بەنازونووز: مەکرباز؛ بە مەکر؛ مەکرکەر.
(٣) بێ بار؛ دوودڵ؛ پشت پێ نەبەستراو.

skittle (skit′′l), *n.* (١) یاری ninepins کە لە یاری bowling دەچێت.
(٢) هەر یەکێك لە نۆ نیشانەکەی ئەم یارییە.

all beer and skittles, هەمووی هەر خواردنەوەو ڕابواردنە؛ هەر ڕابواردنە.

skive (skīv), *v.t.* پێستە تاشین؛ توێ توێ کردنی پێستە.

skiver (skīv′ẽr), *n.* (١) پێستێکی تەنکە (بۆ بەرگی پەڕتووك).
(٢) پێستە تاش؛ پێستە تونکەر.
(٣) چەقۆیەك یا شتێکی تیژە بۆ پێستە تاشین یا توێ توێ کردن.

skivvy (skiv′i), *n.* [Slang], (١) فانیلەی ژێرەوەی پیاوان (بەتایبەتی هی کەشتیوان). (٢) *(pl.)* دەرپێ و فانیلە. (٣) کارەکەر (لەڕووی سووکییەوە).

skoal (skōl), *interj.* نۆش!

skua (skū′ə), *n.* باڵندەیەکی دەریایی گەورەی گۆشت خۆری ڕاوکەرە.

skul-duggery (skul-dug′ẽr-i), *n.* [Colloq.], فێلبازی؛ تەڵەکەبازی؛ نۆزانی.

skulk (skulk), *v.i.* (١) خۆ مات دان؛ خۆ مت کردن.
(٢) بە ترس و لەرزەوە ڕۆیشتن؛ بە خشپە جووڵانەوە؛ بە دزییەوە گەڕان.
(٣) خۆ لە ئەرکی سەرشان دزینەوە؛ ڕاکردن لە ئەرك.
(١) (أ) کەسێکی بە خشپەو ترس و لەرز گەڕاوە.
(ب) کەسێکی ڕاکردوو لە ئەرکی سەرشان.
(٢) تاقمی گیانداری بە دزییەوە گەڕاو (بەتایبەتی ڕێوی).

skull (skul), *n.* (١) کاسەی سەر؛ کەللە؛ کەللەی سەر؛ قاپۆڵ؛ کاپۆل.
(٢) مێشك (بەتایبەتی بێ مێشکی): *(thick ~; empty ~)* .

skull and crossbones, کەللەو ئێسقانی چەپ و ڕاست لەیەکدراو: وێنەی کەللەیەکی سەرو دوو ئێسقانی چەپ و ڕاست لەیەکدراوە کە نیشانەی مردن و مەترسییە (لە کۆندا دەکرا بە ئاڵای چەتەی دەرياییەوەو ئێستا لە دەفری ژەهر دەدرێ بۆ ئاگاداری).

skull-cap (skul′kap´), *n.* (١) کڵاو (بەتایبەتی هی تەسك بۆ ناوماڵ).
(٢) تەوقە سەر (٣) جۆرە ڕووەکێکە گوڵەکەی لە کڵاوزێ دەچێ.

skunk (skuŋk), *n.* (١) دەڵەك
(٢) [Colloq.]. کەسێکی پیسی بۆگەنی ناپەسەند.

v.t. [Slang], (١) لێ بردنەوە (بەتایبەتی بە ڕێگە نەدان بە بردنەوەی هیچ خاڵێك لە یاریدا)؛ بۆڕ پێدان؛ بەزاندن. (٢) گزی کردن؛ فێڵ کردن؛ پارە نەدان.

skunk cabbage, کەلەرمە بۆگەنە.

sky (skī), *n.* (١) ئاسمان. (٢) گەردوون.
(٣) ئەوپەڕی بەرزی؛ پلەی زۆر بەرز؛ ئاسمان (مەجاز): *(reaching for the ~)*
(٤) (أ) شێوەی ئاسمان: *(blue ~)* .
(ب) ئاووهەوا. (٥) [Obs.] پەڵە هەور؛ هەور.

v.t. (١) شەق لە تۆپ هەڵدان بە ئاسماندا؛ هاویشتن بە ئاسماندا.
(٢) زۆر بە بەرزی هەڵواسینی وێنەیەك لە پیشانگادا.

out of a clear sky, لەپڕ؛ لە ناکاو

to the skies, (١) ئێجگار زۆر؛ ئەوپەڕ: *(praised to the skies)*
(٢) بۆ ئاسمان؛ بەرەو ئاسمان.

sky blue, شینی ئاسمانی.

-sky-blue *(adj.).*

sky-borne (skī-bôrn), *adj.* بە فڕۆکە گوێزراوە: *(~ troops)*

sky-cap (skī′kap´), *n.* کۆڵ هەڵگری فڕۆکەخانە

sky-dive (skī′dīv), *v.i.* یاری خۆ فڕێدانە خوارەوە لە فڕۆکەوە بە پەڕەشووت (لە بەرزایی شەش هەزار پێ وە).

-sky-diver *(n.)*; sky-diving *(n.).*

Skye terrier, سەگێکی بچووکی باڵاو گوێ کورتی تیسك درێژە.

sky-ey (skī′i), *adj.* (١) [Poetic] ، ئاسمانی (ڕەنگ)؛ شینی ئاسمانی.
(٢) بەرز؛ بڵند.

sky-high (skī′hī′), *adj.* زۆر بەرز؛ بڵند

sky-jack (skī′jak´), *v.t.* فڕۆکە فڕاندن بە زۆر (بەتایبەتی فڕۆکەیەك کە بە هەواوە بێ). (هەروەها " highjack ").

skylark (skī′lärk´), *n.* کڵاوکوڕە.

skylight (skī′līt´), *n.* کڵاوڕۆژنە؛ پەنجەرەی سەربان.

skyline (skī′līn´), *n.* (١) ئاسۆ.
(٢) دیمەنی خانووەکانی شار یا ڕیزە شاخێك بە قەد ئاسمانەوە.

sky pilot, [Slang], = clergyman.

sky-rocket (skī′rok´it), *n.* فیشەکەشێتە.

v.i. لەپڕ بەرزبوونەوە (نرخ، فرۆخت، ناوبانگ، پلەوپایە): *(The price of food has ~ed.; Home sales have ~ed.)*

v.t. لەپڕ بەرزکردنەوە.

sky-scraper (skī′skrāp´ẽr), *n.* خانووی زۆر بەرز؛ باڵەخانەی سەر لە ئاسمان دەر.

sky-ward (skī′wẽrd), *adv. & adj.* بەرەو ئاسمان؛ بۆ سەرەوە.

sky-wards (skī′wẽrdz), *adv.* = sky-ward.

sky-way (skī′wā′), *n.* هێڵی ئاسمانی؛ هێڵی فڕۆکە.

sky-writing (skī′rīt´iŋ), *n.* (١) نووسین بە قەد ئاسمانەوە (بەهۆی هەڵمێکی باش دیار کە لە فڕۆکەیەکەوە دێتە دەرێ).
(٢) ئەو ووشانەی بەم شێوەیە دەنووسرێن.

-sky-writer *(n.).*

slab (slab), *n.* (١) تەختە بەرد؛ تاشە بەرد؛ تاتە بەرد؛ زەمینەی کۆنکریتی: *(a ~ of concrete)* .
(٢) قاشێکی پان و ئەستوور (پەنیر، کێك). (٣) توێی لە دار بڕاوە بە خڕی.
(٤) [Slang]، بنکە یا سەرشاری تۆپ هاوێژی یاری بێسبۆڵ.

v.t. (١) کردن بە تەختە بەرد؛ توێ توێ کردن.
(٢) توێ بڕینەوە لە دارێك بە خڕی.
(٣) تەختە ڕێژ کردن؛ زەمینە داڕشتن بە کۆنکریت.

slab (slab), *adj.* [Archaic], خەست و لینج *(~ porridge)*

slabber (slab′ẽr), *v.i. & v.t., n.* = slobber.

slab-sided (sla-sīd´id), *adj.* [Colloq.], (١) لاتەخت؛ ڕووتەخت.
(٢) درێژو باریك؛ ڕیبوەڵە؛ باریکەلە؛ ڕەقەڵە.

slack (slak), *adj.* (١) سست؛ خاو؛ خاووخلیچك؛ هێواش؛ تەمەڵ؛ شلەپەتە. (٢) مەنگ؛ وەستاو (ئاو، تەووژمی ئاو و کارەبا)؛ هێواش.
(٣) بێ بازاڕ؛ خاو (بازرگانی)؛ کز: *(a ~ period in car sales)*
(٤) شل؛ شل وشۆڕ؛ نەچەڕێنراو؛ توند نەکراو: *(a ~ rope)* .
(٥) شل؛ بە ئاسانی کارتێکراو.
(٦) کەمتەرخەم؛ فەرامۆش کار؛ بێباك؛ لامسەرلا؛ بێ گوێ یانە کراو: *(a ~ workman; ~ book-keeping)*

v.t. (١) شل کردن؛ خاوکردنەوە؛ شل کردنەوە (گوریس، گرێ، ژێ).
(٢) فەرامۆش کردن؛ کەمتەرخەمی کردن؛ گوێ پێ نەدان؛ لامسەرلایی کردن.

(٣) قسل کوژاندنەوە یا مراندن

v.i. خاوبوونەوە؛ سست بوون؛ هێواش بوونەوە.

adv. بە شل‌وشۆڕی؛ بە شلی؛ بە دواکەوتوویی.

n. (١) بەشێکی شل یا نەجەڕێنراو؛ بەشێکی خاو یا شۆڕبووەوە:
(to pull in the ~ of a rope)

(٢) شلی، نەجەڕێنراوی؛ شل‌وشۆڕی: ***(There was ~ in the rope.)***

(٣) وەستان (ئاو، تەووژم)؛ مەنگی.

(٤) بێ بازاڕی؛ بازار کزی؛ کزی؛ سست.

(٥) برگەی هێز نەخراوە سەر (هەلبەست).

-slackly *(adv.)*; slackness *(n.)*.

slack off, خاوبوونەوە؛ سست بوون؛ ساردبوونەوە؛ فەرامۆش کردن؛ شل کردنەوە؛ شل بوون

slack up, هێواش کردنەوە؛ خاوکردنەوە (شەمەندەفەر).

slack (slak), ***n.*** خاڵوخۆڵی خەڵووز

slack (slak), ***n.*** (١) (أ) دۆڵێکی بچووک
(ب) چاڵایی ناوزەمین یا قەدکرد. (٢) زۆنگاو؛ زەلکاو.

slack-baked (slak′bāk′t), ***adj.*** (١) نەبرژاو (نان).
(٢) نەبەکام؛ کاڵ‌و کرچ؛ کاڵ (مەجاز).

slacken (slak′ən), *v.i.* (١) سست بوون؛ هێواش بوونەوە؛ خاوبوونەوە؛ پشت ساردبوونەوە؛ ساردبوونەوە
(٢) کزبوون (بازرگانی، فرۆخت)؛ ساردبوونەوە
(٣) شل بوونەوە (گوریس، پەت)؛ شل بوون؛ خاوبوونەوە.

v.t. (١) هێواش کردنەوە؛ کەمکردنەوە (توندوتیژی، خێرایی)؛ شل کردن (جڵەو، زەبروزەنگ). (٢) شل کردن (پەت، گرێ)؛ شل کردنەوە.

slacker (slak′ēr), ***n.*** ڕاکردوو لە ئەرکی سەرشان (بەتایبەتی لە سەربازی لەکاتی جەنگدا).

slacks (slaks), ***n.pl.*** پانتۆل (ژنانەو پیاوانە).

slack water, (١) ماوەی نێوان بەرزاو و نیشتاو (کە ئاوی کەناردەریا هێمن دەبێتەوە). (٢) ئاوی مەنگ یا وەستاو.

slag (slag), ***n.*** (١) تلپەو سەرکەف‌و خڵتەی کانزا (کە لە تواندنەوەو پوختەکردنی کانزای خاو دەمێنێتەوە). (٢) خڵتەو کەفی ئاگرپژێن.

v.t. & v.i. بوون بەتلپەو سەرکەف

-slaggy ***(adj.)***.

slain (slān), *past participle of* **slay.**

slake (slāk), ***v.t.*** (١) تینوێتی شکاندن؛ تێرکردن؛ دامرکاندنەوە (نارەزوو) (٢) کوژاندنەوە (ئاگر)؛ کپکردن؛ دامرکاندنەوە.
(٣) قسل کوژاندنەوە یا مراندن (٤) ناودان؛ تەرکردن؛ فێنك کردنەوە.
(٥) هێمن کردنەوە؛ کەمکردنەوە؛ هێواش کردنەوە

v.i. (١) (أ) کوژانەوە (قسل)؛ مران‌و پروان (قسل). (ب) شکان (تینوێتی).
(٢) خاوبوونەوە؛ هێواش بوونەوە؛ هێمن بوونەوە

slalom (slä′lôm), ***n.*** (١) بەفرەخلیسکێ بە ڕێبازێکی پێچ پێچۆکەی لێژدا. (٢) پێش برکێی بەفرەخلیسکێی وەها.
(٣) ڕێبازی پێچاوپێچ یا پێچ پێچۆکە.

v.i. بەفرەخلیسکێ کردن بە ڕێبازێکی پێچ پێچۆکەدا

slam (slam), ***v.t.*** (١) بە قایم داخستن (دەرگا)؛ شەقە لێ هەڵساندن لەکاتی داخستندا: ***(Don't ~ the door.)***
(٢) تێ فڕێدان؛ خستنە ناو بە قایمو بە دەنگی بەرز؛ بە توند دانان:
(He ~med the box into the cupboard.)
(٣) پەیەکدادان؛ پیاکێشان؛ بەتوند پیادان.
(٤) [Colloq.]، بەتوندوتیژی ڕەخنەلێگرتن؛ بە دەم هێرش بردنە سەر.

v.i. (١) بە قایم داخران؛ شەقە لێ هەڵسان لەکاتی داخستندا.
(٢) بە توند لێدان یا پیادان.

n. (١) بە توندو دەنگی بەرز داخستن؛ داخران بە شەقە لێ هەڵسانەوە.
(٢) شەقە؛ تەقەی گەورە؛ دەنگی زل (کە لەم داخستنەوە بێت).
(٣)[Colloq.]، ڕەخنەی توندوتیژ؛ هێرش

slam (slam), ***n.*** هەموو بردنەوە (یاری کاغەز)؛ بردنەوەی تەواو.

slam-bang (slam′baŋ′), ***adv.*** [Colloq.], (١) خێراو بە دەنگی بەرز؛ لە پڕو بە دەنگی بەرز؛ بە توند. (٢) بە هەڵەشەیی؛ سەرکێشانە؛ سەرپێچانە.

slander (slan′dẽr), ***n.*** (١) بوختان.
(٢) بەدگۆیی؛ ناوزڕاندن؛ ناو پیس کردن؛ قسە شوێن خستن.

v.t. بوختان بۆ هەڵبەستن؛ لەکەدارکردن؛ ناوزڕاندن؛ ناو پیس کردن؛ بەدگۆیی کردن.

-slanderer *(n.)*.

slanderous (slan′dẽr-əs), ***adj.*** (١) بوختان؛ هی ناو زڕاندن یا لەکەدارکردن: ***(a ~ statement)***.
(٢) بوختانکەر؛ ناوپیسکەر؛ ناوخراپکەر؛ بەدگۆ؛ لەکەدارکەر.

slang (slaŋ), ***n.*** (١) زمانی تاوانکاران‌و دەربەدەران.
(٢) زمانی پیشەیەکی تایبەتی (ئێستا پێی دەوترێ " **jargon** " یا " **shoptalk** "). (٣) زمانی ناوبازاڕ؛ زمانی سەرجادە، واتە هی گفتوگۆ نەك نووسین.

v.i. & v.t. زمانی ناوبازاڕ بەکارهێنان؛ قسەی ناشرین پێ ووتن.

-slangily ***(adv.)***; slanginess ***(n.)***.

slangy (slaŋ′i), ***adj.*** (١) لە زمانی ناوبازاڕ دەچێ نەك هی نووسین؛ پڕە لە زمانی سەرجادە. (٢) حەز لە بەکارهێنانی زمانی ناوبازاڕ دەکات؛ زۆر زمانی سەر جادە بەکاردەهێنێ.

slant (slant), ***v.t.*** (١) خوارکردنەوە؛ لارکردنەوە؛ چەوت کردن.
(٢)[Colloq.]، بە لایەکدا خستن (دەنگوباس، ڕاستی)؛ شێواندن؛ گۆڕین؛ تێکدان: ***(to ~ the news, the truth, etc.)***.

v.i. خواربوونەوە؛ لاربوون؛ نارێك بوون؛ بەلاداکەوتن.

n. (١) لاری؛ خواری؛ چەوتی؛ لێژی؛ بەرەوخوار.
(٢) [Colloq.]، لایەنگری؛ ڕای تایبەتی؛ هەڵوێست:
(to give the news a ~)
(٣) [Colloq.]، سەیرکردنێکی کورت‌و پەلە؛ تەماشایەکی گورج

adj. لار؛ خوار؛ نارێك؛ بەرەو خوار.

slantways (slant′wāz′), ***adv.*** = **slantwise.**

slantwise (slant′wīz′), ***adv.*** بە خواری؛ بە لاری؛ بە چەوتی؛ بە نارێکی.

adj. خوار؛ لار؛ نارێك؛ چەوت.

slap (slap), ***n.*** (١) زللە؛ شەقازلە؛ شەپازلە؛ شەپلاخ.
(٢) ڕووشکاندن (بە قسە یا کردەوە)؛ شکاندن؛ ڕیسواکردن:
(a ~ in the face.)

v.t. (١) زللەلێدان؛ شەپازلە لێدان؛ شەپلاخ پیاماڵین.
(٢) بە لامسەرلایی یا بە توند تێ کردن؛ پێوەدان (وەك نان بە تەنوورەوە).
(She ~ped the butter into the pan.)

adv. [Colloq.], (١) لەپڕ؛ لە ناکاو.
(٢) یەکسەر؛ ڕاستەوخۆ: ***(He ran ~ into the wall.)*** .

-slapper ***(n.)***.

slap down, (١) قەدەغەکردن؛ ڕێ لێ برین؛ ڕێ پێ نەدان.
(٢) دامرکاندنەوە؛ کوژاندنەوە؛ نەهێشتن؛ پێشێل کردن.

slap-bang (slap′baŋ′), ***adj. & adv.*** [Colloq.], = **slap-dash.**

slap-dash (slap′dash′), ***n.*** (١) لامسەرلایی؛ پەلە؛ کوتوپڕی؛ هەڵەشەیی. (٢) شتێکی بە هەڵەشەو لامسەرلایی کراو؛ شتی بێ سەروبن.
(His book is mere ~ .)

adv. بەلامسەرلایی‌و بەپەلە؛ بێ دەربەستانە؛ بە هەڵەشانە؛ بێ سەروبنانە.

adj. لامسەرلاو پەلە؛ هەڵەشە؛ بێ دەربەست؛ بێ سەروبن.

slap-happy (slap′hap′i), ***adj.*** [Slang], (١) گێژی مستەکۆڵە؛ وڕ (هەروەك بە مستەکۆڵە وای لێ هاتبێ). (٢) شەڵویەت؛ بێ مێشك؛ سەرمەست.

slap-jack (slap′jak′), ***n.*** یارییەکی کاغەزی ناسانە.

slap-stick (slap′stik′), *n.* (١) دوو دارن سەرێکیان پێکەوە بەستراوە کە بە شتێکدا دران شەقەیان لێ هەڵدەستێ (لە کۆندا ئەکتەر بەکاریان دەهێنا بۆ تەقە لێ هەڵسانی پیاماڵینێک). (٢) شانۆنامەی شەقەوتەقە: شانۆنامەیەکی قۆشمەیە پڕە لە زرمەزڵ و کردەوەی هیچ‌وپووچ و منداڵانە.
adj. تایبەتی بەم جۆرە شانۆنامەیە.

slash (slash), *v.t.* (١) هەڵدڕین بە توندو بە گوڕ لێ گرتنەوە بە چەقۆ یا تیغی تر؛ هەڵقڵیشاندن بەم جۆرە؛ دڕاندن. (٢) بڕین؛ هەڵدڕین:
(He fell on the broken glass and ~ed his arm.)
(٣) قامچی لێدان؛ قەلاقەکردن؛ بیرازکردن.
(٤) داقڵیشان یا تلیشانی جلوبەرگ بۆ جوانی (بۆ دەرخستنی شتی ژێرەوە).
(٥) زۆر کەمکردنەوە (بووجە، مووچە، نرخ)؛ زۆر داشکاندن:
(Our budget has been ~ed.; We have ~ed our prices.)
(٦) بە توندی رەخنەلێگرتن.
v.i. بە توند پیاماڵین بە چەقۆ یا شتێکی تیژی تر.
n. (١) بە توند لێدان بە چەقۆ یا شتێکی تری تیژ.
(٢) تلیش (بەم لێدانە)؛ قلیش؛ هەڵدڕان.
(٣) تلیشی جلوبەرگ (کە بە دەستقەست بۆ جوانی تێی دەکرێ)؛ داقڵیشاوی.
(٤) (ا) شوێنێکی کراوەیە لە دارستانێکدا چڵوچێوی داری بڕاوەی تێدا کۆمەڵ دەکرێ. (ب) ئەم چڵوچێوو لق و پۆپە.
slash (slash), *n.* زۆنگاوی نزم؛ زەلکاو.
slashing (slash′iŋ), *adj.* (١) توندوتیژ؛ توند؛ بەزەبر.
(٢) چوست و چالاک؛ بە گف‌وگوڕ؛ بەتین.
(٣) [Colloq.]، گەورە؛ زل؛ زۆر گەورە؛ زۆر: *(a ~ success)* .
n. تلیش؛ قلیش؛ هەڵتلیشان.
slash pine, (١) کاجی زەلکاو؛ دارسنەوبەری زۆنگاو.
(٢) دارو تەختەی ئەم کاجە.
slat (slat), *n.* (١) تیرەدار یا کانزایەکی باریک و تەنک و درێژ.
(٢) (*pl*) [Slang]، پەراسوو.
v.t. بە تیرەدار یا کانزای باریک و تەنک و درێژ دروستکردن؛ ئەم جۆرە تیرەدارە لێدان.
slat (slat), *v.i.* شەکانەوە (وەک جلی سەر تەناف)؛ راوەشان.
v.t. [Dial.], (١) بە توند هاویشتن یا فڕێدان. (٢) لێدان؛ پیاماڵین؛ پیادان.
n. [Dial.], پیاماڵین؛ پیادانێکی قایم.
slate (slāt), *n.* (١) تەختە بەردێکە بە ئاسانی توێژاڵی لێ دەکرێتەوە.
(٢) (ا) توێژاڵێکی وەها لێکراوە (بەتایبەتی بۆ سەربان گرتن و شت لەسەر نووسین). (ب) توێژاڵە بەردی نووسین (بۆ منداڵان).
(٣) رەنگی بۆری شینکار (کە رەنگی ئەم تەختەبەردانەیە).
(٤) لیستەی نامزەدکراوان (بۆ هەڵبژاردن)؛ لیستەی هەڵبژێرراوان:
(a ~ of candidates)
(٥) رابوردووی کەسێک؛ تۆماری رەفتاری رابوردوو:
(She has a clean ~ .)
v.t. (١) بە تەختەبەردی تەنک داپۆشین (سەربان).
(٢) نامزەدکردن (بۆ هەڵبژاردن، دانان لەسەر کار، نواندن لە شانۆنامەو فیلمدا)؛ هەڵبژاردن
(He is ~d for the position of director of communications.)
a clean slate, رابوردووی پاک:
(He has a clean slate.)
start with a clean slate, پەڕەی تازە هەڵدانەوە (مەجاز). سەرلەنوێ بە پاکی دەستپێکردنەوە
slate (slāt), *v.t.* [Colloq.], (١) بە قایم لێدان؛ بە توندوتیژی سزادان؛ خراپ لێدان. (٢) زۆر سەرزەنشت کردن؛ بە توندوتیژی رەخنەلێگرتن.
slater (slāt′ēr), *n.* (١) سەربانکەر بە تەختەبەردی تەنک
(٢) wood louse.
slather (slath′ēr), *n.* [Dial. or Colloq.], بڕێکی زۆر؛ بڕێکی زۆر.
v.t. [Dial or Colloq.], هەندێکی زۆر بەکارهێنان؛ زۆر بەکارهێنان.
slating (slāt′iŋ), *n.* (١) سەربان گرتن بە تەختەبەردی تەنک؛ تەختەبەردی تەنک لەسەر دانان. (٢) تەختەبەردی تەنک بەگشتی (خانووسازی).
slattern (slat′ērn), *n.* (١) ئافرەتی چەپەڵ؛ ژنی پیس و پۆخڵ.
(٢) قەحبە؛ ئافرەتی سووک.
slatternly (slat′ērn-li), *adj.* (١) چەپەڵ؛ پیس و پۆخڵ؛ چەپەڵانە.
(٢) قەحبانە؛ وەک قەحبە.
-**slatternliness** *(n.)*; **slatternly** *(adj.)*.
slaty (slāt′i), *adj.* (١) تەختەبەردی؛ توێژاڵە بەردی.
(٢) بۆری شینکار (وەک رەنگی تەختەبەرد).
slaughter (slô′tēr), *n.* (١) سەربڕین (مەڕوماڵات).
(٢) کوشتن بە دڕندانە. (٣) کوشتار؛ قەلاچۆ؛ کوشت و کوشتار؛ کوشتنی خەڵکێکی زۆر بە دڕندانە؛ خوێن رشتن.
v.t. (١) سەربڕین (ئاژەڵ).
(٢) قەلاچۆکردن؛ کوشتنی خەڵکێکی زۆر بە دڕندانە؛ خوێن رشتن.
slaughter-house (slô′tēr-hous′), *n.* کوشتارخانە؛ قەسابخانە.
slaughterous (slô′tēr-əs), *adj.* خوێنڕێژ؛ بکوژ.
slave (slāv), *n.* (١) کۆیلە؛ بەندە؛ قوڵ.
(٢) گیرۆدە؛ گرفتار: *(a ~ to alcohol)* .
(٣) کەسێکی زۆر کۆششکەر؛ زۆر رەنجدەر؛ کەسێکی زۆر ئیشکەر.
(٤) slave ant
v.i. زۆر رەنج دان؛ خۆکوشتن (مەجاز)؛ زۆر ئیش کردن.
v.t. [Rare]. کردن بە کۆیلەی خۆ؛ خستنە ژێر دەستی خۆوە.
slave ant, مێرووڵەی کۆیلە: مێرووڵەیەکە توخمە مێرووڵەی تر گرتبێتیان و ئیشی پێ بکەن وەک بەندە.
slave driver, (١) سەرکاری کۆیلەکان.
(٢) سەرکاری بێ بەزەیی؛ سەرکارێکە کە زۆر ئیش بە بەردەستەکانی بکات.
slave-holder (slāv′hōl′dēr), *n.* خاوەن کۆیلە؛ بەندەدار.
slave-holding (slāv′hōl′diŋ), *adj.* هی خاوەن کۆیلە.
n. کۆیلەداری؛ بەندەداری؛ خاوەن کۆیلەیی.
slave-making ant, جۆرە مێرووڵەیەکە دەدەن بەسەر شارە مێرووڵەی توخمی تردا و کرمۆکەیان دەدزن و پەروەردەیان دەکەن و دەیان کەن بە کۆیلەی خۆیان (هەروەها " slave maker ").
slaver (slāv′ēr), *v.i.* (١) لیک لە دەم هاتن؛ ئاو لە دەم هاتن.
(٢) قسەی هیچ و پووچ و بێ تام کردن.
v.t. لیک بەسەردا ڕژان.
n. (١) لیک؛ ئاوی دەم. (٢) قسەی هیچ‌وپووچ و بێ تام؛ قسەی قۆڕ.
slaver (slāv′ēr), *n.* (١) کەشتی کۆیلە.
(٢) کۆیلەفرۆش؛ بازرگانی بەندە.
slavery (slāv′ēr-i), *n.* (١) کۆیلەیی؛ بەندایەتی؛ بەندەگی؛ بەندەیی؛ نۆکەرێتی؛ بەندێتی. (٢) گیرۆدەیی؛ گرفتاری.
(٣) رەنج؛ کۆشش؛ رەنجی زۆر؛ رەنج کێشان
slave ship, کەشتی کۆیلە (کە لە کۆیلە فرۆشیدا بەکاردەهێنرا).
Slave State, یەکێکە لەو پانزە وڵاتەی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا (کە زۆربەیان لای خوارووەوەن) کە کۆیلە فرۆشیان تێدابوو لە پێش شەڕی بڕانکردنی ئەمریکاوە.
slave trade, کۆیلەفرۆشی (بەتایبەتی هێنانی ئەرەشی ئەفریقا بۆ ئەمریکا و فرۆشتنیان)؛ بەندە کڕین و فرۆشتن؛ بەندە بازرگانی.
slavey (slāv′i), *n.* [British Colloq.], کارەکەر
Slavic (slav′ik, slāv′ik), *adj.* سلاڤی؛ تایبەتی بە سلاڤییەکان و زمانەکەیان.
n. زمانی سلاڤی (کە بەشێکە لە زمانە هیندی ئەورووپییەکان).
slavish (slāv′ish), *adj.* (١) کۆیلەئاسا؛ وەک کۆیلە؛ پەست؛ چارەڕەش؛

نۆکەرئاسا (٢) بۆ بەندە شیاو؛ بەندەیی؛ زۆردار؛ ستەمکار؛ چەوسێنەرەوە.
(٣) لاساییکەرەوە؛ کوێرانە شوێن کەوتوو:
(a ~ adherence to a model)
(٤) قورس و ناخۆش (کار).
-slavishly ***(adv.)***; **slavishness** ***(n.)***.
slavocracy (slāv-ok′rə-si), ***n.*** بەندەدارو بەندەیی خوازان
(لە ئەمەریکادا لە پێش شەڕی ناوخۆدا).
Slavonian (slə-vō′ni-ən), ***adj.*** (١) سلاڤۆنی؛
تایبەتی بە سلاڤۆنیاو دانیشتووەکانی. (٢) سلاڤی.
n. (١) سلاڤۆنی؛ هاوڵاتییەکی سلاڤۆنیا. (٢) سلاڤی (مرۆڤ).
(٣) زمانە سلاڤییەکان.
Slavonic (slə-von′ik), ***adj.*** (١) سلاڤۆنی (٢) سلاڤی.
n. زمانە سلاڤییەکان.
slaw (slô), ***n.*** زەڵاتەی کەلەرم (بە ووردی جنراوی).
slay (slā), ***v.t.*** (١) کوشتن؛ سەربڕین.
(٢) [Obs.]، لێدان
sleave (slēv), ***n.*** (١) (ا) تاڵە ئاوریشمی خاوی جیابووەوە.
(ب) ئاڵۆسکاوی؛ ئاڵۆسکان.
v.t. ڕەواندنەوە؛ خاوکردنەوە.
sleazy (slē′zi, slā′zi), ***adj.*** (١) تەنک و ئەرگە نەکر (کاڵا)؛
سووک (قوماش)؛ بێ کەڵک: ***(a ~ fabric)*** .
(٢) بازاڕی؛ هەرزانبەها؛ گەند.
(٣) هیچ و پووچ: ***(a ~ excuse)*** .
(٤) سووک (ڕەووشت)؛ نزم (مرۆڤ، ڕەفتار):
(a ~ character, behavior, etc.)
-sleazily ***(adv.)***; **sleaziness** ***(n.)***.
sled (sled), ***n.*** (١) گالیسکە بەفرینە (بە ئەسپ یا سەگ ڕادەکێشرێت).
(٢) ئەسپە بەفرینە (چوارچێوەیەکە بۆ یاری منداڵان).
v.t. بە گالیسکە بەفرینە گواستنەوە.
v.i. سواری گالیسکە بەفرینە بوون.
-sledder ***(n.)***.
sledding (sled′iŋ), ***n.*** (١) بە گالیسکە بەفرینە ڕۆیشتن؛
سواری گالیسکە بەفرینە بوون. (٢) باری سواربوونی گالیسکە بەفرینە (لەڕووی ئاووهەواو بەفرەوە) (٣) [Colloq.]، دۆخ، بار، قورسی و ئاسانی کار:
(The ~ gets tougher every year in this business.)
sledge (slej), ***n.*** پێک؛ چەکوشی قورس.
(هەروەها " **sledge-hammer** ").
v.i. & v.t. پێک پیادان؛ پێککاری کردن.
sledge (slej), ***n., v.i. & v.t.*** = **sled.**
sledge-hammer (slej′ham′ēr), ***n.*** پێک؛ چەکوشێکی قورسی
کلک درێژە بە هەردوو دەست بەکار دەهێنرێ بەردو چیمەنتۆی پێ دەشکێنرێ
(هەروەها " **sledge** ").
v.t. پێک لێدان؛ چەکوشی قورس پیادان؛ بە توند لێدان
adj. بەزەبر؛ توندوتیژ؛ بە زەبروزەنگ؛ توند:
(~ blows, arguments, style, etc.)
sleek (slēk), ***adj.*** (١) ساف و نووس؛ بریقەدار؛ شەوقدار؛
بریقاوە (قژ، پێست) ***(~ dark hair)***
(٢) پۆشتەوپەرداخ؛ تەڕپۆش؛ لەش و لار جوان؛ تێروتەسەل
(٣) کەشتی بە کەشتەکردنەیە (٤) ڕێک و پێک؛ جوان؛ بە چەم؛ شوخ؛ قۆز.
(٥) زمان لووس؛ زمان لووس؛ زمان لووس؛ هێمن (هەروەها " **slick** ").
v.t. ساف و نووس کردن؛ تیف تیفەدان؛ بزێوج کردن؛ بریقە لێ هەڵستاندن.
-sleekly ***(adv.)***; **sleekness** ***(n.)***.
sleep (slēp), ***n.*** (١) نووستن؛ خەوتن؛ خەولێکەوتن
(٢) ماوەی نووستن یا خەوتن
(٣) [illegible]

(ب) سڕبوون؛ مێرووڵەکردن: ***(My leg has gone to ~ .)*** .
(ج) لە هۆش خۆ چوون؛ بوورانەوە.
(د) مردن: ***(to put a pet dog to ~)*** .
(٤) داخستنی پەڕەی هەندێ گوڵ لە شەودا.
v.i. (١) نوستن؛ خەوتن؛ خەولێکەوتن.
(٢) سڕبوون؛ سڕبوون بۆ زستان (مار)؛ بوورانەوە؛ مردن؛ لە هۆش خۆ چوون.
(٣) داخران بە شەو (پەڕەی هەندێ گوڵ، گەڵا).
v.t. (١) نووستن بە جۆرێکی تایبەتی؛ خەولێکەوتن؛ خەوتن:
(He slept the ~ of the just.)
(٢) جێی نووستن تێدابوونەوە: ***(This cabin will ~ four.)***
(٣) لەبیرخۆبردنەوە بە نووستن: ***(He went home to ~ it off.)*** .
go to sleep, (١) نوستن؛ خەولێکەوتن. (٢) سڕبوون؛ مێرووڵەکردن.
put to sleep, (١) کردنە خەو.
(٢) سڕکردن (بە دەرمان)؛ بەنج کردن (بۆ نەشتەرکاری).
(٣) کوشتن (بە دەرمان بەتایبەتی گیانداری پیرو نەخۆش و نەویستراو):
(She put her old cat to sleep.)
sleep around, [Colloq.], چوونە جێ لەگەڵ هەموو کەسێکدا؛
جووت بوون لەگەڵ هەمووکەس؛ بەرەڵابوون.
sleep away, (١) بە نووستن بردنە سەر:
(He slept away his vacation.)
(٢) لە بیری خۆ بردنەوە یا خۆ لێ ڕزگارکردن بە نووستن.
sleep in, (١) لە شوێنی ئیش کردندا نووستن (بەردەستی ناومال،
کارەکەر). (٢) درەنگ لە خەو هەڵسان (بە دەستقەست)؛ هەتا درەنگ نووستن:
(I sleep in on week-ends.)
sleep off, لەبیرخۆبردنەوە یا خۆ لێ ڕزگارکردن بە نووستن:
(He was drunk so he went to bed to sleep it off.)
sleep on (or over) a question, بڕیار نەدان تا ڕۆژی دوایی؛
بڕیار دواخستن تا ڕۆژی دوایی؛ لەسەر نووستن.
sleep with, چوونە جێ لەگەڵ؛ جووت بوون لەگەڵ؛ چوونە لا.
sleeper (slēp′ēr), ***n.*** (١) کەسێک یا گیاندارێکی نووستوو یا خەوتوو
(بە تایبەتی بە جۆرێکی تایبەتی): [***She is a light (heavy) ~***].
(٢) [British]، داری ئەستووری لەسەر زەمین ڕاخراو (وەک ئیرگەی ژێر هێڵی شەمەندەفەر). (٣) فارگۆنی نووستن لە شەمەندەفەردا. (٤) جۆرێکە لە ماسی.
(٥) کەسێک یا شتێکە کە لە پڕ دەرووی لێ دەکرێتەوەو سەر دەکەوێ و برەو دەسەنێ (ئەسپی غارغارێن، پەرتووک، فرۆتەنی...هتد).
sleepiness (slēp′i-nis), ***n.*** خەوالوویی؛ خەومنووچکێ؛ خەوهاتن؛
وەنەوزەکوتن.
sleeping bag, توورەکەی خەو (وەک لێفەیەکە کە قەراغەکەی زنجیرەی پێویە بۆ تێدا نووستن بە تایبەتی لە دەرەوەی ماڵ).
sleeping car, فارگۆنی نووستن لە شەمەندەفەردا.
sleeping partner, [British], = **silent partner.**
sleeping pill, حەبی نووستن؛ حەبی نوێنەر؛ حەبی خەو.
sleepint sickness, نەخۆشی نووستوویی؛ خەوە نەخۆشی:
دەرمێکە تووشی خەڵکی ناوچە گەرمەکانی ئەفەریقا دەبێ نیشانەکانی تا و لاوازی و لەرزین و خەوانووتنییە هەندێ جاریش کوشندەیە.
sleepless (slēp′lis), ***adj.*** (١) بێ خەو؛ خەو زڕاو؛ بێ ئارام؛
خەو لێ نەکەوتوو
(٢) هەمیشە بە جم و جوول؛ هەرگیز نەوەستاو: ***(the ~ wind)*** .
(٣) هەمیشە وورپا؛ هەمیشە بەئاگا و هوشیار.
-sleeplessly ***(adv.)***; **sleeplessness** ***(n.)***.
sleep-walker (slēp′wôk′ēr), ***n.*** سەرگەڕ؛ کەسێکە کە لە کاتی
نووستندا دەگەڕێ.
-sleep-walk ***(v.i.)***.
sleep-walking (slēp′wôk′iŋ), ***n.*** سەرگەڕی:
گەڕان لە کاتی نووستندا؛ ڕۆیشتن بە دەم خەوەوە

sleepy (slēp′i), *adj.* (١) خەوالوو؛ خەوی دێت.
(٢) نوستوو؛ مردوو (مەجاز)؛ خامۆش؛ بێ دەنگ: ***(a ~ little town)*** .
(٣) خەولێخەر؛ نوێنەر.

-sleepily ***(adv.).***

sleepy-head (slēp′i-hed′), ***n.*** کەسێکی خەوالوو.

sleet (slēt), ***n.*** (١) تەرزەلووکە؛ تەرزە. (٢) زوقم.
v.i. تەرزەلووکە بارین

-sleety ***(adj.).***

sleeve (slēv), ***n.*** (١) سەرقۆڵ؛ سەردەست؛ قۆڵ (کراس، چاکەت).
(٢) کیفێکی لوولەکۆیە سەری بۆرییەکی تێ دەخرێ؛ ئەلقەیەکە سەری بۆرییەکی تێ دەخرێ.
v.t. (١) سەرقۆڵ بۆ کردن؛ سەردەست بۆ کردن.
(٢) سەری بۆری کردن بە ئەڵقە یا کیفی لوولەکیدا.

laugh up one's sleeve, لەبەر خۆوە پێکەنین؛ بە سەیر هاتنەبەرچاو.

up one's sleeve, فێڵ لە ژێر سەردا هەبوون؛ فێڵ بەدەستەوە بوون:
(He must have some trick up his sleeve.)

wear one's heart on one's sleeve, هەستی خۆ بە ئاشکرا دەربڕین (بەتایبەتی هی دڵداری یا خۆشەویستی)؛ هیچ نەشاردنەوە؛ لەڕووبوون.

sleeved (slēvd), ***adj.*** قۆڵدار: ***(short- ~)*** .

sleeveless (slēv′lis), ***adj.*** بێ قۆڵ (بەرگ): ***(a ~ sweater)*** .

sleigh (slā), ***n.*** گالیسکە بەفرینە (بۆ خەڵک و بار گواستنەوە بەسەر بەفردا).
v.i. سواری گالیسکە بەفرینە بوون؛ گالیسکە بەفرینە لێخوڕین.

sleigh bells, زەنگی ئەسپی گالیسکە بەفرینە.

sleight (slīt), ***n.*** (١) فێڵبازی؛ فێڵ و تەڵەکە؛ تەڵەکەبازی؛ زۆرزانی.
(٢) فێڵ؛ تەڵەکەبازی. (٣) کارامەیی؛ شارەزایی؛ وریایی؛ کارسازی.

sleight of hand, (١) دەست سووکی جادووگەر؛ فێڵبازی و وریایی و زۆرزانی جادووباز. (٢) فێڵێك لە فێڵەکانی جادووگەر؛ فێڵی بێ نەزانراو.

slender (slen′dēr), ***adj.*** (١) باریکەڵە؛ قەد باریك؛ باریك؛ لەڕ؛ سووکەڵە: ***(She has a ~ body.)*** .
(٢) کەم؛ کز: ***(~ wages, earning, etc.)*** .
(٣) کەم؛ بێ بنچینە؛ کز: ***(~ hope; only a ~ chance for success)*** .

slenderize (slen′dēr-īz′), ***v.t. & v.i.*** لەڕکردن؛ لەڕبوون؛ قەد باریك کردن.

slept (slept), *past tense and past participle of* sleep.

sleuth (slōōth), ***n.*** (١) **sleuth-hound** .
(٢) [Colloq.]: **detective**.
v.i. پۆلیسێتی نهێنی کردن.

sleuth-hound (slōōth′hound′), ***n.*** (١) جۆرە سەگێکی بۆن تیژە بۆ شوێن پێ هەڵگرتن و دۆزینەوەی تاوانکار؛ سەگی چەش.
(٢) [Colloq.]: **detective**.

slew (slōō), ***n.*** = **slough.**

slew (slōō), ***n., v.t. & v.i.*** = **slue.**

slew (slōō), ***n.*** [Colloq.], زۆر؛ ژمارەیەکی زۆر؛ بڕێکی زۆر. (هەروەها " **slue** ").

slew (slōō), *past tense of* slay.

slice (slīs), ***n.*** (١) قاش؛ کووز؛ بڕگە؛ توێ؛ توێژاڵ؛ پارچە:
(a ~ of apple)
(٢) بەش؛ بڕ: ***(He spent a large ~ of his winnings.)*** .
(٣) چەقۆیەکی دەم پان و تەنك و نەرمە
(٤) شیشێکی دەم پانە بۆ مەرەکەب بڵاوکردنەوە (چاپکاری).
(٥) تۆپ لێدانێکە کە بەلای ڕاستدا بچێ یا بەلای چەپدا (یاری گۆڵف).
v.t. (١) قاش کردن؛ جنین؛ توێ توێ کردن.
(٢) (**~ off; ~ from; ~ away**) قاش لێکردنەوە؛ لێکردنەوە.
(٣) هەڵدڕین (هەر وەك بە چەقۆ): ***(The plow ~d the land.)***
(٤) بەش کردن؛ دابەش کردن؛ بەش بەش کردن.
(٥) مەرەکەبی چاپکاری بڵاوکردنەوە یا ڕوویەك کڕاندن و پاك کردنەوە بە شیشێکی دەم پان. (٦) لێدانی تۆپی گۆڵف بەجۆرێك کە بەلای ڕاستدا بڕوات (بۆ ڕاستلەر) یا بەلای چەپدا (بۆ چەپلەر).
v.i. تۆپی گۆڵف لێدان بەجۆرێك کە بەلای ڕاستدا بچێ یا بەلای چەپدا.

slice bar, شیشە ئاسنێکی دەم پانە (بۆ ئاگردان پاکردنەوە).

slicer (slis′ēr), ***n.*** (١) قاشکەر (مرۆڤ).
(٢) ئامێرێکی قاش کردن یا توێ توێ کردن.

slick (slik), ***v.t.*** (١) ساف و لووس کردن؛ بریقە لێ هەڵسان.
(٢) [Colloq.]: (**~ up**) جوان و ڕێك و پێك کردن؛ تەڕپۆش کردن؛ شۆخ کردن
adj. (١) ساف و لووس؛ بریقەدار؛ شەوقدار؛ بریقاوە.
(٢) خلیسك؛ خز: ***(a ~ road)*** .
(٣) بە توانا؛ لێهاتوو؛ زیرەك؛ زرنگ؛ زانا؛ دانا.
(٤) [Colloq.]: فڕوفێڵاوی؛ فێڵاوی؛ زۆرزانانە.
(٥) زمان لووس؛ زۆرزان: ***(a ~ businessman)*** .
(٦) [Colloq.]، بە ڕووکەش جوان و باش:
(a ~ book, magazine, etc.)
(٧) [Slang]، نایاب، باش، خۆش.
n. (١) ڕوویەکی خز؛ شوێنێکی خلیسك؛ پەڵەیەك ڕۆنی سەر ڕووی ئاو یا ڕێگە کە خزی دەکات (٢) ڕەندە؛ ئەسکەنە.
(٣) [Slang]، گۆڤارێکی لەسەر کاغەزی چاك و ساف و لووس چاپکراو و کەم بایەخی ویژەییە.
adv. زیرەکانە؛ بە زۆرزانانە؛ بە لێهاتووانە؛ بە جوان و ڕێك و پێکی

slicken-side (slik′n-sīd′), ***n.*** ڕوویەکی ساف و لووسی بەرد (کە بە لێخستنی سرووشتی وای لێ هاتبێ).

slicker (slik′ēr), ***n.*** (١) پاڵتۆی باران.
(٢) [Colloq.]، کەسێکی قوماربازو ساختەچی.

slid (slid), *past tense and past participle of* **slide.**

slidden (slid′′n), *alternative past participle of* **slide.**

slide (slīd), ***v.i.*** (١) خلیسکان؛ هەڵخلیسکان؛ خزان.
(٢) پێ هەڵخلیسکان؛ قاچ خزان (٣) کشان.
(٤) بەبێ خشپە ڕۆیشتن؛ بە دزییەوە یا بە ماتەمات ڕۆیشتن
(٥) لە دەست هەڵخلیسکان.
(٦) دەستکاری نەکردنی شتێك و وازلێهێنانی بۆئەوەی چی لێ دێت لێی بێت:
(Let it ~ .; He let his affairs ~ .)
(٧) خزان بە دەستقەست (یاری بێسبۆڵ).
v.t. (١) خلیسکاندن؛ خزاندن؛ هەڵخلیسکاندن
(٢) (**~ in; ~ into**) بە دزییەوە و بە بێ خشپە تێخستن:
(He ~ the money into her hand.)
n. (١) خلیسکان؛ خزان؛ هەڵخلیسکان.
(٢) شوێنی قنگەخلیسکێ. (٣) لوولەخلیسکە (یاری منداڵان)؛ خلیسکە.
(٤) (ا) بەشی ئامێرێك یا مەکینەیەك کە لە کاتی کارکردندا دێت و دەچێ بە خلیسکان. (ب) میلی تفەنگ و دەمانچە. (٥) وێنەی لەسەر پەردە پیشاندراو بە شەوق هاوێژ. (٦) تەختە شووشەی شت لەسەر دانان بۆ تێڕوانینی بە گەردبین. (٧) (ا) هەرەس دان (بەرد، خۆڵ، بەفر، سەهۆڵ)؛ هەرەس بردن (ب) بەرد و خۆڵ و سەهۆڵی هەرەس بردوو.

let side, خستنە پشت گوێ؛ فەرامۆش کردن.

slide fastener, = **zip-fastener.**

slide Knot = **slip-Knot.**

slide rule, ڕاستەی ژمارە ڕاگر؛ ڕاستە خلیسکە.

slide valve, زمانە خلیسکە؛ دەمەوانە خلیسکە.

slide-way (slīd′wā′), ***n.*** ڕێڕەوە خلیسکە؛ خلیسکە.

sliding (slīd′iŋ), *adj.* خز؛ خلیسك؛ دەخلیسكێ؛ دەگۆڕێ؛ بگۆڕ.
sliding door, دەرگا خلیسكە.
sliding scale, پێوانە خلیسكە: پێوانەیەكە دەگۆڕێ بە گوێرەی دۆخ و باری شت (مووچە، كرێ، نرخ، باج ... هتد): *(the ~ of taxes)*.
slight (slīt), *adj.* (١) باریكەڵە؛ باریك؛ قەد باریك؛ لەڕ؛ سووكەڵە
(٢) ناسك؛ بەرگەنەگر؛ بە تر بەنگە؛ لاواز؛ چرووك.
(٣) ناسەنگین؛ بێ بایەخ؛ هیچ‌وپووچ.
(٤) كەم؛ سووك؛ نەخت: *(a ~ fever, illness, etc.)*.
v.t. (١) بە لاسەرلایی كردن؛ بە خراپی یا نارێك‌وپێكی كردن
(٢) ڕێز نەگرتن؛ گوێ پێ نەدان؛ بە سووك سەیركردن: *(to ~ a person)*.
(٣) بایەخ پێ نەدان؛ بە هیچ دانەنان؛ بە هیچ‌وپووچ تەماشاكردن؛ بە لاسەرلایی گرتن.
n. ڕێز نەگرتن؛ گوێ پێ نەدان؛ بە سووك سەیركردن؛ كارێكە ڕێز نەگرتن بگەیێنێ.
-slightness *(n.)*.
not in the slightest, هیچ؛ بە هیچ جۆرێك؛ بە هیچ چۆنێك.
slighting (slīt′iŋ), *adj.* ڕێزنەگر؛ ڕێز نەگرتن دەگەیێنێ؛ بە سووك سەیركەر.
slightly (slīt′li), *adv.* (١) بە لاسەرلایی؛ بەبێ گوێ‌یانە؛ بێباكانە.
(٢) قەد باریكانە؛ باریكەڵانە: *(She is ~ built.)*.
(٣) نەختێك؛ تۆزێك: *(~ ill, overweight, better, etc.)*.
slily (slī′li), *adv.* = slyly.
slim (slim), *adj.* (١) قەد باریك؛ باریك؛ باریكەڵە: *(a ~ figure)*.
(٢) كەم؛ كز: *(~ pickings: a ~ possibility)*.
(٣) [Dial.] فێڵباز؛ تەڵەكەباز.
v.t. قەد باریك كردن؛ لەڕكردن.
v.i. قەد باریك بوون؛ كەم بوونەوە (قورسی، قەڵەوی).
-slimness *(n.)*.
slime (slīm), *n.* (١) قوڕی لینج؛ ملتە؛ شتی لینج یا لیقن.
(٢) ماددەیەكی لینجە ماسی و قاقلەجنۆكە... هتد. دەری دەدەن.
(٣) پیسی؛ شتی لینج یا لیقن و پیس؛ لیقەی پیس.
v.t. (١) بە شتی لینج یا قوڕی لینج داپۆشین؛ ملتە كردن بەسەردا؛ شتی لینج لێدان. (٢) شتی لینج لێكردنەوە؛ پاككردنەوە (ماسی).
slime mold, كەڕووە لینجە
slim-jim (slim-jim), *n.* كەسێكی ڕیوەڵە؛ كەسێكی زۆر قەد باریك
slimsy (slim′zi), *adj. Also* slimpsy, [Colloq.], ناسك؛ تەنك؛ بەرگەنەگر؛ چرووك؛ هیچ‌وپووچ
slimy (slīm′i), *adj.* (١) لینج؛ لیقن
(٢) بە شتی لینج یا لیقن داپۆشراو؛ ماددەی لینج یا لیقن دەردەر.
(٣) پیس؛ پیس و بۆگەن.
-slimily *(adv.)*; sliminess *(n.)*.
sling (sliŋ), *n.* (١) قۆچەقانی؛ بەردەقانی.
(٢) slingshot (٣) هاویشتن؛ هاوێژان؛ فڕێدان.
(٤) (أ) پەت یا گوریسی شت بەرزو نزم كەرەوە؛ سلنگ. (ب) قایشی تفەنگ.
v.t. (١) بەرد هاویشتن بە قۆچەقانی
(٢) هاویشتن؛ هاوێژان؛ فڕێدان. (٣) بەرزو نزم كردنەوە بە گوریس یا پەت
(٤) داكەوتن (وەك جۆلانێ)؛ شۆڕبوونەوە.
-slinger *(n.)*.
sling (sliŋ), *n.* سلنگ: خواردنەوەیەكی مەستكەرە.
sling-shot (sliŋ′shot′), *n.* دارو لاستیك
slink (sliŋk), *v.i.* بە دزییەوە هاتن و چوون؛ بەبێ خشپە جوولانەوە یا ڕۆیشتن (لە شەرمدا).
slink (sliŋk), *v.t.* بەراویتەبوون (بەتایبەتی مانگا)؛ بەر فڕێدان.
n. گوێرەكەی بەراویتە؛ گوێرەكە یا بەچكەی لەبارچوو.
adj. لەبارچوو (بەتایبەتی گوێرەكە).

slinky (sliŋ′ki), *adj.* (١) بێ خشپە؛ بە دزییەوە؛ بەبێ دەنگ: *(~ movements)*
(٢) [Slang]؛ جوان و شۆخ و شەنگ (بەتایبەتی لە جووڵانەوەدا): *(a ~ evening gown)*
-slinkily *(adv.)*; slinkiness *(n.)*.
slip (slip), *v.i.* (١) بە دزییەوە یا بەبێ دەنگ دەرچوون؛ بە بێ خشپە ڕۆیشتن؛ دەربازبوون: *(He ~ped out of the house.)*.
(٢) (أ) بەبێ دەنگ و بە خێرا ڕۆیشتن؛ كشان.
(ب) خێرا تێپەڕبوون بەبێ پێزانین: *(The years ~ped away. Time ~ped by.)*
(٣) لە دەست دەرچوون: *(Don't let this opportunity ~ .)*.
(٤) گۆڕان لە بارێك یا دۆخێكەوە بۆ یەكێكی تر.
(٥) (أ) خزان و كەوتنەخوارەوە؛ خزان: *(The plate ~ped from her hand.)*
(ب) هەڵخلیسكان؛ خلیسكان؛ پێ دەرچوون؛ ساتمەكردن؛ ساتمەدان.
(٦) ترازان؛ لە جێ چوون. (٧) هەڵەكردن.
(٨) دانە دواوە (تەندروستی، مێشك... هتد)؛ بەناخداچوون: *(He has been ~ping for several years.)*
(٩) شكان (نرخ، بازاڕ، مووچە، كرێ)؛ كەم بوونەوە؛ داچوون؛ كزبوون: *(Both prices and wages have ~ped.)*
v.t. (١) تێخستن (بە خلیسكاندنە ناو شتەكەوە)؛ پیاكردن؛ خستنە ناو: *(He ~ped the bolt through the hole.)*
(٢) گورج لەبەركردن یا داكەندن: | *to ~ on (off) one's clothes* |
(٣) بەبێ دەنگ یا بە دزییەوە تێخستن؛ بەبێ خشپە خستنە ناو: *(He ~ped in a cutting remark.; to ~ a coin into a child's hand; They ~ped some kind of drug into her drink.)*
(٤) (أ) لەبیرچوونەوە؛ لەبیرنەمان: *(It ~ped her mind.)*.
(ب) هەڵەكردن؛ پێ نەزانین؛ هەست پێ نەكردن.
(٥) بەرەڵابوون؛ دەربازبوون.
(٦) بەرەڵاكردن (تانجی لە كاتی ڕاودا): *(to ~ greyhounds)*.
(٧) بواردن (تەقەڵ)؛ گرێ نەدان (دروومان).
(٨) بەر فڕێدان؛ بەراویتەبوون. (هەروەها " slink ").
n. (١) (أ) لێژگەیەكی قەراغ ئاوە بەلەمی لێوە دەخرێتە ناو ئاو و لێوە دەهێنرێتە دەرێ. (ب) لێژگەیەكی قەراغ ئاوە كەشتی لەسەر درووست دەكرێ و چاك دەكرێتەوە. (٢) ڕست؛ پەتی سەگ؛ هەوسار؛ جڵەو. (٣) ژێر كراس.
(٤) جلی منداڵ؛ بەرگێكی منداڵە لە بەروانكە دەچێ.
(٥) بەرگە سەرین؛ بەرگە پشتی.
(٦) خلیسكان؛ خزان؛ هەڵخزان؛ ساتمە؛ قاچ دەرچوون.
(٧) لادان (لە ڕێبازی ئاسایی و چاك).
(٨) هەڵە؛ هەڵەی زمان یا پێنووس؛ لە دەم دەرچوون: *(a ~ of the tongue)*
(٩) ڕووداوێكی ناخۆش؛ ڕێكەوتنێكی ناپەسەند.
(١٠) ڕادەی كەم‌وكووڕی كاری مەكینەیەك.
(١١) (أ) یاری كردن (مەكینە)؛ شلۆقی؛ جێی خۆ نەگرتن.
(ب) ترازان؛ لە جێ چوون. (١٢) هەرەس؛ قڵیشانەوە؛ ترازان (بەرد، زەمین).
a slip of the tongue, لە دەم دەرچوون؛ لە زمان ترازان؛ هەڵەی زمان یا پێنووس
give someone the slip, خۆ لێ دەربازكردن؛ خۆ لێ دزینەوە؛ لە دەست ڕاكردن.
let slip, لە دەم ترازان؛ لە دەم دەرچوون؛ لە زمان ترازان.
slip over, زۆر گوێ پێ نەدان؛ بە لاسەرلایی گرتن.
slip up, [Colloq.], (١) هەڵەكردن؛ بەهەڵەداچوون.
(٢) بۆ سەر نەگرتن؛ تێكچوون؛ سەرنەكەوتن.
slip (slip), *n.* (١) قەڵەم (موتوربەكردن)؛ گۆپكەی پەیوەست كردن؛ چوون؛ خەلف. (٢) گەنجێكی قەد باریك یا بچووك؛ خەلف (مەجاز).

(٣) کەسێکی قەد باریک؛ کەسێکی باریکەڵە.
(٤) تیرەدار؛ پارچە تەختەدارێکی درێژو تەنک و باریک.
(٥) پارچە کاغەزێکە شتێکی لەسەر نووسرا بێ یا ئامادە کرا بێ؛
پارچە کاغەز: *(an order ~)* .
(٦) تەختەی دانیشتنی کڵێسە.
v.t. قەڵەم لێدان؛ قەڵەم لێکردنەوە بۆ موتوربەکردن.
slip (slip), *n.* قوڕی شل (گڵێنەکاری).
slip cover, (١) بەرگە کورسی و قەنەفەیەکە کە پێوەی نەدووراوەو لادەبرێ (٢) بەرگی دەرەوەی پەڕتووک کە لە بەرگە ڕەقەکەیەوە گیراوە.
slip-knot (slip'not´), *n.* گرێ خلیسکە.
(هەروەها " slide Knot ").
slip noose, قولفە گرێ خلیسکە.
slip-on (slip'on´), *adj.* (١) بە ئاسانی لەبەر دەکرێ و دادەکەنرێ.
(٢) بەسەردا لەبەر دەرکرێ (وەك بلووس و کراسی بێ قۆپچە).
n. بەرگێکی بەسەردا لەبەرکراو (وەك بلووس و کراسی بێ قۆپچە).
slip-over (slip'ō´vēr), *n. & adj.* = slip-on.
slippage (slip'ij), *n.* (١) (ا) خلیسکان؛ خزان؛ هەڵخزان.
(ب) خزان (گێڕی ئوتومبیل)؛ ترازان؛ لە جێی خۆ دەرچوون؛ یاری کردن.
(٢) ڕادەی ئەم خزانە، ترازانە، یا یاری کردنە.
(٣) بێ تینی بەهۆی ئەم خزانە یا یاری کردنەوە.
slipper (slip'ēr), *n.* سۆل؛ نەعل؛ پێڵاوی ناوماڵ:
(bedroom ~s)
slippered (slip'ērd), *adj.* سۆل لەپێ
slippery (slip'ēr-i, slip'ri), *adj.* . *(a ~ road)* (١) خز؛ خلیسك
(٢) دەستی لێ گیر نابێ لەبەر لیقنی یا لینجی (وەك ماسی)؛ لووس.
(٣) پشت پێ نەبەستراو؛ هەمیشە گۆڕاو؛ بێ بار؛ فێڵباز؛ قومارباز؛ جێی بڕوا نییە (٤) [Obs.]، سووك یا ناشرین (ڕەووشت)؛ نابڕووبەر.
slippery elm, (١) درەختێکی بۆن خۆشە توێکڵەکەی ناوەوەی مەڵحەمی لێ دروست دەکرێ. (٢) توێکڵی ناوەوەی ئەم درەختە کە مەڵحەمی لێ دروست دەکرێ.
slippy (slip'i), *adj.* [Dial. or Colloq.]. = slippery.
slip-sheet (slip'shēt´), *n.* پەڕەیەك کاغەزی سپییە دەخرێتە نێوان دوو پەڕەی تازە لە چاپ دراوەوە بۆ لەکەدار نەبوونیان بە مەرەکەبی یەکتر.
v.t. & v.i. لاپەڕەیەکی سپی خستنە نێوان دوو لاپەڕەی تازە چاپ کراوەوە.
slip-shod (slip'shod´), *adj.* (١) (ا) سۆل لەپێ؛ پێڵاوی پاژنە سواو لەپێ. (ب) پاژنە سواو (پێڵاو)؛ کۆنە؛ کۆن.
(٢) (ا) بێ دەربەست؛ پنتی؛ پیس و پۆخڵ؛ بە تەنگەوە نەهاتوو؛ لامسەرلا؛ بێباك (ب) بە لامسەرلایی کراو؛ تێکەڵ و پێکەڵ؛ بێ سەرو بن؛ خراپ (کار)؛ قەڵب (کار) *(~ work, writing, etc.)*
slip-slop (slip'slop´), *n.* [Colloq.]. (١) خواردنەوەی مەستکەری ڕوون و بێ تام؛ شۆربای ڕوون و بێ تام.(٢) قسەو نووسینی هیچ و پووچ و بێ تام
slip-stitch (slip'stich´), *n.* تەقەڵی شاشی ژێرەوە،واتە، نەبینراو.
slip-stream, هەوای پاڵ پێوەنراو بۆ دواوە بە پەروانەی فڕۆکە.
slipt (slipt), *archaic or poetic past tense of* slip.
slip-up (slip'up´), *n.* [Colloq.]. هەڵە
slip-way (slip'wā´), *n.* لێژکەیەکە لە کەشتیگا یا قەراغ ئاودا بۆ دروستکردن و چاکردنەوەی کەشتی و بەنەمو کەشتی خستنە ئاو دوو لێوە دەرهێنانە دەردوە (هەروەها " slip # 1 ").
slit (slit), *v.t.* (١) هەڵدڕین لە باری درێژی؛ هەڵدڕین و کردنەوە.
(٢) ترنی ترنی کردن یا بڕینەوە بە پارچەی باریك باریك لە باری درێژی.
(٣) هەڵدڕ؛ قلیش؛ درز.
(The ~ under the door lets in light. The ~ in her skirt.)
slither (slith'ēr), *v.i.* (١) خزان؛ خلیسکان؛ هەڵخزان.
(٢) خشان وەك مار؛ وەك مار ڕۆیشتن
v.t. هەڵخزاندن؛ هەڵخلیسکاندن.
n. خزان؛ خلیسکان؛ کشان وەك مار.
slithery (slith'ēr-i), *adj.* (١) خز؛ خلیسك.
(٢) لە خلیسکان یا کشان دەچێ: *(~ walk)* .
sliver (sliv'ēr), *n.* (١) تەڵەزم (دار، بەرد، بۆمبای تەقیو).
(٢) تاڵە موو، خوری، لۆکە، یا کەتانی خاو، ڕیشاڵ.
v.t. تەڵەزم تەڵەزم کردن؛ تەڵەزم لێکردنەوە.
v.i. بوون بە تەڵەزم؛ تەڵەزم لێبوونەوە.
slivovitz (sliv'ə-vits´), *n.* خواردنەوەیەکی مەستکەری وڵاتە سلاڤییەکانە.
slob (slob), *n.* [Dial.], (١) قوڕ.
(٢) شوێنێکی قوڕو چڵپاوی؛ شوێنێکی لیتاوی.
(٣) [Colloq.]، کەسێکی گەلحۆی پنتی پیس و پۆخڵی بێزارکەری نەزانی شت بە نارێك و پێکیکەر.
slobber (slob'ēr), *v.i.* (١) لیك لە دەم هاتن؛ لیك دەردان.
(٢) بە سۆزەوە قسەکردن؛ هەستی بەسۆز دەبڕین (دڵداری).
v.t. لیکاوی کردن؛ پیس کردن بە لیك یا خواردنی لە دەمەوە کەوتەخوارەوە:
(The baby has ~ed his coat.)
n. (١) لیك. (٢) قسەو نووسینی زۆر بەسۆزو منداڵانە.
slobber over someone, زۆر هەستی خۆشەویستی بەرامبەر دەربڕین؛ پەرستن؛ ئاوی دەم بۆ تکان.
slobbery (slob'ēr-i), *adj.* (١) لیقن؛ تەڕو ناخۆش؛ لینج؛ لیکاوی؛ لیکن. (٢) بەسۆزو منداڵانە (دووان، نووسین).
sloe-eyed (slō'īd´), *adj.* چاو ڕەش و گەورە.
sloe gin, جن: خواردنەوەیەکی مەستکەرە.
slog (slog), *v.t. & v.i.* = slug.
slog (slog), *v.i.* (١) بە هێواشی و بە زەحمەت ڕۆیشتن بەرێوە؛ هەنگاوی هێواش و وورد هەڵهێنانەوە.
(٢) ڕەنج دان؛ زۆر ئیش کردن؛ ئارەق ڕشتن.
n. (١) ئیشی زۆرو گران؛ ڕەنج.
(٢) ڕۆیشتنێکی دوورو درێژو گران و ماندووکەر.
-slogger *(n.)*.
slogan (slō'gən), *n.* (١) هاواری جەنگی خێڵە ئوسکوتلەندییەکانی کۆن. (٢) درووشم (بەتایبەتی هی حیزب، ڕێکخراو، دەزگا...هتد)؛ ئالا.
(٣) درووشمی دەزگایەکی بازرگانی بۆ شت فرۆشتن.
sloid, slojd (sloid), *n.* = sloyd.
sloop (slōōp), *n.* بەلەمی بایەوانی یەك ستوونی یا دار.
sloop of war, بەلەمی بچووکی جەنگ.
slop (slop), *n.* (١) لیتاو؛ لیتە؛ قوڕو لیتە.
(٢) چاڵاوی پیس؛ ئاوو شلەی ڕژاو یا هەڵپڕژاو.
(٣) شۆربا و خواردەمەنی تری ڕوون و بێ تام.
(٤) (*pl.*) بەرماوە (کە دەدرێ بە گیاندار)؛ پاشماوە.
(٥) (*pl.*) ملتەی پاشماوەی خواردنەوەی مەستکەر دروستکردن.
(٦) (*pl.*) گوو؛ پیسایی.
(٧) نووسین و دووانی لە ئەندازە بەدەر بە سۆزو بێ تام.
(٨) [Slang]، کەسێکی گەلحۆی پنتی پیس و پۆخڵی شت بە ڕێك و پێکی نەکەر.
v.i. (١) ڕژان؛ هەڵپڕژاندن. (٢) ڕژان (لەبەر پڕی دەفری شلە).
(٣) (~ over) لە ڕادە بەدەر بە سۆزەوە دووان.
(٤) بە هەنگاوی ووردو قورس و هێواش ڕۆیشتن (وەك بەناو قوڕدا).
v.t. (١) ڕژاندن (بە خوارکردنەوەی دەفری شلە).
(٢) شلە یا ئاو پیاکردن؛ ئاوو شتی شل بەسەردا ڕژاندن.
(٣) ئان تێکردن بە ئەزانانەو ناقوڵایانە. (٤) بەرماوە دان بە چوارپێ.
slop over, (١) ڕژان؛ ڕژاندن؛ بەسەردا ڕژاندن.
(٢) [Colloq.]. لە ئەندازە بەدەر بە سۆزەوە دووان.

slop (slop), ***n.*** (١) جلو بەرگو پێخەفی دابەش كراو بەسەر كەشتیواندا.
(٢) (*pl.*) پانتۆڵو پانتۆڵی كورتی دەڵب (لە سەدەی شانزەدا لەبەرئەكرا).
(٣) بەرگی ئاودامانی دەرەوەی دەڵب.
(٤) (*pl.*) جلی فەردە؛ جلو بەرگی ئامادەی هەرزان.

slope (slōp), ***n.*** (١) لێژگە؛ لێژایی؛ لێژی؛ قەد پاڵ؛ قەد شاخ؛ قەد گرد؛ پاڵ؛ بەرەو خوارگە؛ بەرەوژوورگە. (٢) ئەندازەی ئەم لێژییە.
v.i. لێژبوونەوە؛ بەرەوخواربوونەوە؛ بەرەوژووربوونەوە؛ خواربوونەوە.
v.t. خواركردنەوە؛ لێژكردنەوە.

sloping (slōp′iŋ), ***adj.*** بەرەو خوار؛ بەرەو ژوور؛ خوار؛ لار.

sloppy (slop′i), ***adj.*** (١) قوراوی.
(٢) شتی پیس لێ هەڵپرژاو؛ پیس؛ لەكەدار (بە شلە پڕژان بەسەردا).
(٣) رووتن بێ تام: ***(a ~ stew)*** .
(٤) [Colloq.]، پیسوپۆخڵ؛ پیس؛ پنتی؛ شلوشێواو؛ نارێكوپێك.
(٥) [Colloq.]، بە لاسەرلایی كراو؛ تێكەڵوپێكەڵ؛ بێ سەروبن؛ خراپ (كار): ***(~ work, writing, etc.)*** .
(٦) [Colloq.]، لە ئەندازە بەدەر بەسۆزو مندالانە: ***(~ sentiment)*** .
-sloppily ***(adv.)***; **sloppiness** ***(n.).***

slop-shop (slop′shop′), ***n.*** فرۆشگای جلی ئامادەو هەرزان؛ فرۆشگای جلی فەردە.

slop-work (slop′wûrk′), ***n.*** (١) جلی ئامادەو هەرزان یا فەردە دروستكردن. (٢) ئەم جۆرە جلە بەگشتی.
(٣) كاری بێ سەروبن؛ كاری تێكەڵوپێكەڵ یا نارێكوپێك.

slosh (slosh), ***v.t.*** (١) تێكدان (شلە)؛ ژەندن؛ راوەشاندن.
(٢) راوەشاندن لە شلەیەكدا؛ بە توند بزواندن لەناو شلەیەكدا:
(~ clothes in soapy water.)
v.i. بە شلپە شلپ بە لیتاودا رۆیشتن.
n. شلپەشلپ؛ شلپە؛ دەنگی شلپەشلپ.

slot (slot), ***n.*** قلیش؛ تلیش؛ درز؛ كون (وەك ئەو كونەی مەكینەی شت فرۆش كە پارەی وردەی تێ دەخرێ).
v.t. قلیش تێكردن؛ تلیش تێكردن؛ كون بۆ كردن.

slot (slot), ***n.*** شوێن پێی گیاندار (بەتایبەتی ئاسك)؛ سمی ئاسك.
v.t. شوێن پێ هەڵگرتن.

sloth (slōth, slôth, sloth), ***n.*** (١) تەمەڵی؛ سستی؛ خاوی؛ لەش قورسی. (٢) گیاندارێكی شیردەری سستی چنگداری ئەمەریكای باشوورە لەناو درەختدا دەژی.

sloth bear, وورچێكی هیندستانی تیسك درێژو چنگ درێژو سپییە.

slothful (slōth′fəl, slôth′fəl, sloth′fəl), ***adj.*** تەمەڵ؛ سست؛ خاو؛ لەش قورس.

slot machine, مەكینەی شت فرۆشتن یا قومار كە لە درزێكەوە پارەی وردەی تێ دەخرێ تاكو ئیش بكات.

slouch (slouch), ***n.*** (١) كەسێكی تەمەڵو لێ نەهاتوو؛ كەسێكی گێلۆكە یا ناكارامە. (٢) شان داچەكان؛ شان داچەكاوی؛ شان داكەوتن.
(٣) داكەوتن (وەك لێواری شەپقە)؛ شۆڕبوونەوە؛ داچەكان.
v.i. (١) شان داچەكان؛ بە شان داچەكانەوە وەستان، دانیشتن، یا رۆیشتن بەرێوە. (٢) داكەوتن (لێواری شەپقە)؛ داچەكان.
v.t. داچەكاندن

slouch hat, شەپقەیەكی نەرمی قەراغ پانو داچەكاوە.

slouchy (slouch′i), ***adj.*** شان داچەكاو
-slouchily ***(adv.)***; **slouchiness** ***(n.).***

slough (sluf), ***n.*** (١) كاژە مار؛ كاژ.
(٢) توێك. (٣) كۆمەڵێك شانەی مردوو (پزیشكی).
v.i. (١) فڕێدان (كاژ، توێك).
(٢) ~ off: جیابوونەوەی شانەی مردوو لە شانەی زیندووی دەوروپشتی.
v.t. (١) فڕێدان (كاژ، توێك).
(٢) ~ off: تەرك كردن؛ واز لێ هێنان ***(to ~ off a bad habit)***
(٣) فڕێدانی كاغەزێكی بێ كەڵك (قومار، یاری كاغەز).

slough (slou), ***n.*** (١) چاڵەقوڕ؛ چاڵە قوڕاویتە.
(٢) گەنداو؛ زەلكاو؛ زۆنگاو؛ ئەستێلی پیس.
(هەروەها " slew " وە " slue ").
(٣) دڵپیستی؛ دڵتەنگی؛ كۆست كەوتن؛ بێ هیوایی.
(٤) بەناخداچوون؛ نزمی؛ ریسوایی.

sloughy (sluf′i), ***adj.*** كاژی؛ وەك كاژە مار؛ هی شانەی مردوو؛ هی توێكی مردوو.

sloughy (slou′i), ***adj.*** زۆنگاوی؛ گەناوی؛ قوڕاوی.

Slovak (slō′vak, slō-vak′, slō′väk), ***n.*** (١) سلۆڤاكی؛ كەسێكی سلۆڤاكی. (٢) زمانی سلۆڤاكی.
adj. سلۆڤاكی؛ تایبەتی بە سلۆڤاكیاو گەلو زمانەكەی.

Slovakian (slō-vä′ki-ən, slō-vak′i-ən), ***n. & adj.*** = **Slovak.**

sloven (sluv′ən), ***n.*** كەسێكی پنتیو پیسو پۆخڵ؛ كەسێكی شلو شێواو و پیس.

Slovene (slō-vēn′, slō′vēn), ***n.*** (١) سلۆڤینی؛ هاووڵاتییەكی سلۆڤینیا لە یوگوسلاڤیا. (٢) زمانی سلۆڤینی.
adj. سلۆڤینی؛ تایبەتی بە سلۆڤینیاو گەلو زمانەكەی.
(هەروەها " Slovenian ").

slovenly (sluv′ən-li), ***adj.*** (١) چەپەڵ؛ پیسو پۆخڵ؛ پنتی؛ پۆخڵ. (٢) **slipshod** .
-slovenliness ***(n.)***; **slovenly** ***(adv.).***

slow (slō), ***adj.*** (١) گێل؛ گەوج؛ دەبەنگ؛ كەودەن؛ نازیرەك؛ بێ مێشك؛ كۆڵ. (٢) خاو؛ خاوو خلیچك؛ سست؛ خاویلكە.
(٣) (ا) هێواش؛ لەسەرخۆ: ***(a ~ runner)*** .
(ب) هێواش؛ كات زۆر دەبات: ***(a ~ train, journey, etc.)*** .
(٤) لە دوا (كاتژمێر): ***(My watch is five minutes ~ .)*** .
(٥) دواكەوتوو؛ لەكاتی خۆیدا نەكراو.
(٦) سارد (بازاڕ): ***(a ~ market)*** .
(٧) كۆنباو؛ كۆنەپەرست.
(٨) ووشكو ناخۆش: ***(a ~ party, afternoon, etc.)*** .
(٩) زۆری پێ دەچێ؛ لەسەرخۆ: ***(~ growth)*** .
v.t. (١) هێواش كردنەوە؛ خاوكردنەوە؛ هێواشتر كردنەوە.
(٢) (~ **up**; ~ **down**) دواخستن؛ رێ لێ گرتن؛ كۆسپ خستنە رێ.
v.i. **(~ up; ~ down),** هێواش بوونەوە؛ خاوبوونەوە؛ هێواشتر بوونەوە.
-slowness ***(n.).***

slow-down (slō′doun′), ***n.*** هێواش كردنەوەی دەستئەنقەستكاری كارگەیەك لەلایەن كرێكارەكان یا خاوەن كارەوە.

slowly (slō′li), ***adv.*** بە هێواشی؛ لەسەرخۆ؛ بە شێنەیی؛ وورده وورده؛ بەرەبەرە.

slow match, پلیتە یا فیوزی هێواش سووتاو (بۆ تەقاندنەوەی تەقەمەنی).

slow-motion (slō′mō′shən), ***adj.*** (١) هێواش. (٢) تایبەتی بە فیلمی هێواش كراوە.

slow-poke (slō′pōk′), ***n.*** [Slang], كەسێكی خاوو خلیچك.

slow-witted (slō′wit′id), ***adj.*** كۆڵ؛ كەودەن؛ بێ مێشك؛ گێل.

slow-worm (slō′wûrm′), ***n.*** = **blindworm.**

sloyd (sloid), ***n. Also*** **sloid, slojd,** شێوەیەكی سویدییە بۆ فێربوونی ئامێر بەكارهێنانو سەخینەكاری بەهۆی تەختەكاری و دارتاشییەوە

slub (slub), ***n.*** (١) گرێی رێس؛ بە گرێ وەستانی دەزوو. (٢) رێس؛ ریس.
v.t. بادان (خوری، لۆكە، ...)

slubber (slub′ēr), ***v.t.*** (١) پیس كردن؛ لەكەداری كردن؛ شت بەسەرداڕژانو لەكەدار كردن. (٢) بە لاسەرلایی و ئەزانانە كردن؛ تێكدان.

خراپ کردن

sludge (sluj), *n.* (١) قوڕ (هی سەرزەمین یا بنی ئەستێڵو ڕوبار)؛ لیتە.
(٢) خڵتە؛ بەڵغ (٣) پارچە سەهۆڵی شکاوی سەرئاو.

-sludgy *(adj.).*

slue (slōō), *v.t. & v.i. Also* **slew,** بادان؛ با پێدان؛ سووڕاندنەوە؛
خوولاندنەوە.

n. (١) بادان؛ با پێدان؛ سووڕانەوە؛ خوولانەوە.
(٢) ئەو بارەی کە شتێکی بۆ با دەدرێ یا دەسووڕێنرێتەوە.

slue (slōō), *n.* = **slough.**

slue (slōō), *n.* = **slew.**

slug (slug), *n.* (١) ملە: گیاندارێکی نەرمی لینجە لە کۆمەڵەی شەیتانۆکە
گژوگیا و ڕووەکی باخچە دەخوات. (٢) کرمۆکەی نەرمو لووسی هەندێ جانەوەر.
(٣) [Colloq.]: کەسێکی تەمەڵو تەوەزەل؛ گیاندارێك یا ئوتومبیلێکی خاو.

slug (slug), *n.* (١) گوللە؛ فیشەك؛ ساچمە.
(٢) پارچە کانزایەکە ئەوەندەی پارەیەکی وردە دەبێتو لەباتی پارە بە
قاچاخی دەخرێتە ناو مەکینەی شت فرۆشتنەوە.
(٣) تۆپەلە کانزا یا شووشەی ئامادەکراو بۆ شت لێ دروستکردن.
(٤) پەرە کانزای تەنكو باریك بۆ دێڕ جیاکردنەوە (چاپکاری).

slug (slug), *n.* [Slang], پێکی یەکسەری خواردنەوەی مەستکەر.

slug (slug), *v.t.* [Colloq.], مستەکوڵە لێدان؛
بە توند مستەکوڵە پیاکێشان.

n. [Colloq.], مستەکوڵە؛ مستەکۆڵەی توند.

slugabed (slug′ə-bed′), *n.* کەسێکی تەمەڵی درەنگ لەخەوهەڵساو.

sluggfest, (١) شەڕە مستەکۆڵەی دڕندانە.
(٢) یاری " بێسبۆڵ "ی بە تین یا چوستو چالاك.

sluggard (slug′ērd), *n.* کەسێکی تەمەڵو تەوەزەڵو خاو.

adj. تەمەڵ؛ خاو؛ سست؛ هێواش.

sluggish (slug′ish), *adj.* (١) خاو؛ سست؛ خاووخلیچك؛ بێ تاقەت؛
تەمەڵ (٢) سارد (بازاڕ)؛ بێ جموجووڵ؛ کز (بازاڕ):
(a ~ economy, market, etc.)

sluice (slōōs), *n.* (١) بەنداوی دەرگادار.
(٢) دەرگای بەنداو یا بەست (بۆ دابینکردنی ئاوی ڕوبار، دەریاچە یا ئەستێڵ).
(هەروەها " sluice gate "). (٣) ئاوی دابینکراو بەم جۆرە دەرگایە.
(٤) جۆگە (بەتایبەتی هی ئاوی زیادە).
(٥) جۆگەی لێژ بۆ شۆردنەوەی لمو خۆڵی زێڕاوی یا دارو دەستەك گواستنەوە.

v.t. (١) ئاوی عەماراو یا دەریاچە بەرەڵاکردن لە دەرگاوە.
(٢) (ا) شۆردنەوەی لمو خۆڵی زێڕاوی بە ئاوی خوڕ.
(ب) شۆردن بە ئاوی خوڕ؛ ئاوی خوڕ پیاکردن:
(The sailors ~d the deck with hoses.)
(٣) دارو دەستەك گواستنەوە بە جۆگەی خوڕ.

v.i. لێوەهاتن (ئاو)؛ بە جۆگە یا دەرگای عەماراودا ڕۆیشتنی ئاو.

sluice-way (slōōs′wā′), *n.* جۆگەی دەستکرد.

slum (slum), *n.* گەڕەکی هەژاران؛ گەڕەکێکی قەرەباڵغی پەڕپووتی
پیسوپۆخڵی گوێ پێ نەدراوە

v.i. سەردان لەم جۆرە گەڕەکە؛ چوونە گەڕەکێکی وەها: *(go ~ming).*

slumber (slum′bēr), *v.i.* (١) نوستن؛ خەوتن؛ چاو چوونەخەو؛
کەرویشکەخەوکردن. (٢) خامۆش بوون؛ کپ بوون؛ سڕبوون؛ نەجووڵانەوە.

v.t. بە خەو بردنەسەر؛ بە نوستن بردنەسەر.

n. (١) نوستن؛ خەو؛ کەرویشکەخەو
(٢) خامۆشی؛ کپی؛ سڕی؛ نەجوولان.

slumberous (slum′bēr-əs), *adj.* (١) خەوالوو
(٢) (ا) خامۆش؛ کپ؛ بێ دەنگ؛ نوستوو؛ هێمن (ب) لە نوستن دەچێ.
(٣) خەولێخەر؛ نوێنەر.

slumbrous (slum′brəs), *adj.* = **slumberous.**

slump (slump), *v.i.* (١) لە پڕ کەوتن؛ داکەوتن؛ تلیسانەوە (مەجان)؛
هەرەس بردن (مەجان).
(Tired from his walk, he ~ed into a chair.)
(٢) نوقوم بوون لەناو قوڕاو، زەلکاو، یا بەفردا؛ پێ داچوون؛ داچوون.
(٣) لەپڕ شکان (نرخ، بازاڕ)؛ لە پڕ چوونەخوارەوە (نرخ)؛ بەناخداچوون.
(٤) شان داچەکان.

n. (١) لە پڕ کەوتن؛ لە پڕ کەوتنەخوارەوە.
(٢) لە پڕ شکان یا چوونەخوارەوە (نرخ)؛ بێ بازاڕی: *(an economic ~).*

slung (sluŋ), *past tense and past participle of* **sling.**

slung-shot, پارچەیەك ئاسن یا بەردی بەستراوە بە سەری قایشێکەوەو
وەك چەك بەکاردەهێنرێت.

slunk (sluŋk), *past tense and p.p. of* **slink # 1.**

slunk (sluŋk), *alternative past tense and p.p. of* **slink # 2.**

slur (slūr), *v.t.* (١) بە پەلە بەسەردا ڕۆیشتن یا باسکردن؛
بە کورتی باسکردن؛ پەڕاندن؛ زۆر گوێ پێ نەدان:
(He ~red over the dead man's faults and spoke chiefly of his virtues.)
(٢) وشە قووتدان یا پەڕاندن لە قسەکردندا؛ زمان تێکئالان؛ زمان تەتەڵەکردن.
(٣) [Dial.]، لەکەدارکردن؛ پیس کردن.
(٤) لەکەدارکردن (چاپکاری)؛ پەڵەدارکردن.
(٥) سووك کردن؛ ناوزڕاندن؛ ناو پیس کردن؛ ناو لەکەدارکردن.
(٦) (ا) دوو گۆرانی جیا وتن یا دوو ئاوازی مۆسیقای جیا لێدان بەبێ
وەستان. (ب) نیشانەکردنی نۆتەی مۆسیقا.

n. (١) بە پەلە یا بە کورتی باسکردن؛ درێژە پێ نەدان.
(٢) وشەی قووتدراو یا پەڕێنراو لە قسەکردندا.
(٣) پەڵە؛ لەکە؛ لکە. (٤) لەکەداری؛ لەکە؛ سووك کردن؛ ناوسووکی؛
ناوپیسی. (٥) (ا) ئاوازی جیاوازی لێکدراو یا تێهەڵکێشراو.
(ب) نیشانەی ئەم لێکدانە یا تێهەڵکێشانە.

slurp (slūrp), *v.t. & v.i. & n.* هەڵقوڕاندن (شۆربا، شلە)؛
هەڵلووشین.

slurry (slūr′i), *adj.* چیمەنتۆی شل؛ گەچاو؛ قوڕولیتە؛ قوڕاو؛
پارچەی ووردی نەتواوەی ناو ئاو.

slush (slush), *n.* (١) بەفرو سەهۆڵی نیوە چووەوە؛ لیتاو؛
لیتەی بەفرو سەهۆڵ. (٢) قوڕولیتە؛ لیتە؛ قوڕو چڵپاو.
(٣) پاشماوەی ڕۆنی چێشت لێنانی ناو کەشتی.
(٤) ڕۆنی مەکینە چەورکردن (بۆ ژەنگ نەگرتن).
(٥) نووسینو قسەی لە ئەندازە بەدەر بەسۆز.

v.t. (١) مەکینە چەورکردن بە ڕۆن (بۆ ژەنگ نەگرتن).
(٢) (~ up) درزو کونی دیوار پڕکردنەوە بە قوڕو قسڵ؛ گەچ لێدان؛
بە قوڕو قسڵ پینەکردن.
(٣) داشۆرین بە سۆندە (زەمینەی کەشتی)؛ شۆردن بە ئاوی خوڕ.
(٤) قوڕاو لێ هەڵپرژاندن؛ لیتاوی بەفر لێ هەڵپرژاندن.

v.i. بەناو لیتاو یا بەفرو سەهۆڵی چوواوەدا ڕۆیشتن.

slush fund, (١) دەسکەوتی فرۆشتنی پاشماوەی شتومەکی کەشتی
کە وورده شتی پێ دەکڕێت بۆ کەشتییەوانەکان.
(٢) (ا) سنووقی بەرتیل: ئەو پارەیەیە کە تەرخان کراوە لەلایەن دەسگایەکەوە
بۆ بەرتیل دان بە کاربەدەستانو بۆ کاری قەدەغەی تری وەها.
(ب) پارەیەکە کە فەرمانبەرانی دەسگایەك لە خۆیانی کۆ دەکەنەوە بۆ ئاهەنگ
گێڕانو سەیرانو...هتد.

slushy (slush′i), *adj.* (١) لیتاوی؛ بە لیتاوی بەفرو سەهۆڵ داپۆشراو:
(~ street)
(٢) لە لیتاوی بەفر دەچێ؛ نیمچە تواوەیە؛ لە بەفرو سەهۆڵی نیوە تواوە
دەچێ: *(~ snow; a ~ mixture).*
(٣) هیچوپووچو بەسۆز لە ئەندازە بەدەر: *(a ~ novel).*

slut (slut), *n.* (١) ئافرەتی پیسوپۆخڵ؛ ژنی چەپەڵ.
(٢) قەحبە؛ فلقێ؛ ئافرەتی سووك.

(٣) کچێکی چەقاوەسوو، بێ حەیا، یا چاوقایم (لەرووی گاڵتەوە)؛
(٤) دێڵ، دەڵەسەگ؛ سەگی مێ

sluttish (slut′ish), *adj.* (١) چەپەڵ، پیس‌وپۆخڵ.
(٢) قەحبانە، سووک؛ لە قەحبە دەچێ.

sly (slī), *adj.* (١) فێڵباز، تەڵەکەباز؛ ئۆینباز؛ زۆرزان؛ زۆڵ.
(٢) نهێنباز، پەنهانباز؛ لە ژێرەوە شت کەر. (٣) بە گۆبەن؛ کەتنباز.

on the sly, بە دزییەوە؛ لە ژێرەوە؛ بە نهێنی.

slyly, slily (slī′li), *adv.* بە دزییەوە، لە ژێرەوە؛ بە نهێنی؛ بە زۆڵانە.

slype (slīp), *n.* ڕاڕەو یا داڵانی نێوان کڵێسەو ماڵی قەشە.

smack (smak), *n.* (١) تام، بۆن و بەرامە؛ تامێکی کەم؛ چەژ.
(٢) نەختێک، تۆزێک؛ تۆسکاڵێک.

v.i. (١) تامێکی تایبەتی هەبوون؛ تام لەوە چوون:
(The medicine ~s of sulphur.)

(٢) (of ~ بۆنی ئەوە لێ هاتن (مەجان)، لەوەچوون؛ وا گەیاندن:
(This ~s of foul play.)

smack (smak), *n.* (١) شەقەی لێو ،ماچ، تام کردنی شتی مزرو خۆش‌و توون)، شلپەی لێو.
(٢) ماچی شەقە لێ هەڵسێنراو؛ شەقەی ماچ: *(~ on the lips.)*.
(٣) زللە، شەقازلە؛ شەپازلە؛ شەپلاخ.
(٤) شەقەی زللە، شەقەی قامچی یا شووڵ لێدان.

v.t. (١) شەقە لە لێو هەڵساندن (لە تام کردنی شتی مزرو خۆش‌و توونددا):
(to ~ one's lips)

(٢) ماچ کردن و شەقە لە لێو هەڵساندن؛ شەقە لە لێو هەڵساندن لە ماچ کردندا.
(٣) شەقەی زللە هاتن؛ شەپازلە یا قامچی لێدان‌و شەقە لێ هەڵساندن:
(to ~ a naughty child)

v.i. شەقە لێ هەڵسان؛ شلپە لێ هەڵسان.

adv. (١) بە شەقە، بە شلپە: *(The child fell ~ on her hand.)*.
(٢) یەکسەر، ڕاستەوخۆ: *(The car went ~ into the wall.)*.

smack (smak), *n.* (١) بەلەمی بایەوانی یەک ستوونداری.
(٢) بەلەمێکی ڕاوەماسییە کە حەوزێکی تێدا بێ بۆ تێخستنی ماسییەکان‌و نەمردنیان

smacker (smak′ẽr), *n.* (١) ماچێکی زل؛ ماچی شەقە لێ هەڵسێنراو.
(٢) شەپازلە، زللە، شەقازلە؛ شەپلاخ. (٣) [Slang]، دۆلار.

smacking (smak′iŋ), *adj.* بەتین؛ قایم، خێرا، توند.
(a ~ breeze)

small (smôl), *adj.* (١) بچووک؛ بچووک (لە چاو شتی هاوجۆردا):
(a ~ animal, town, room, audience, etc.)

(٢) (ا) کەم: *(a ~ income, amount, etc.)*.
(ب) کەم (ژمارە): *(a ~ number of people)*
(٣) بچووک (لە ڕووی سەرمایەوە):
(a ~ business, businessman, farmer, etc.)

(٤) هیچ‌وپووچ؛ بێ بایەخ؛ شایانی باس نییە.
(٥) بچووک (پلەوپایە)؛ ئاسایی؛ گەمند (پلەوپایە).
(٦) مێشک تەسک؛ ناپیاو؛ هیچ‌وپووچ؛ بێ نرخ: *(~ people)*
(٧) کز (دەنگ)؛ نەرم (دەنگ)؛ ئەسپایی. (٨) ڕوون (خواردنەوە).

adv. (١) بە پارچەی بچووک بچووک: *(Cut it up ~ .)*.
(٢) بە دەنگی نزم
(٣) هیچ‌و پووچانە؛ بە ڕادەیەکی کەم؛ بە ترس‌و لەرزەوە؛ کەم.

n. (١) شتێکی بچووکتر لەوانی تر.
(٢) (*pl.*) وردەشت؛ شتی وردە. (٣) (*pl.*) small-clothes.

-smallness *(n.)*.

feel small, تەریق بوونەوە، شەرمەزاربوون؛ ڕووڕەش بوون؛ ڕیسوابوون.

no small, زۆر؛ نێجگار زۆر؛ کەم نا
(There was no small excitement about the news.)

smallage (smôl′ij), *n.* کەرەوزە کێویلە

small arms, چەکی بچووک (وەک تفەنگ‌و دەمانچە).

small beer, (١) بیرەی خراپ؛ بیرەی ڕوون.
(٢) کەسێک یا شتێکی هیچ‌وپووچ‌و بێ بایەخ؛ شتی ناگرنگ.

small capital, تیپی گەورەی قەبارە بچووک.

small change, (١) پارەی وردەی کەم نرخ؛ وردەی کەم نرخ.
(٢) شتی هیچ‌وپووچ‌و کەم بایەخ.

small-clothes (smôl′klōthz′), *n.pl.* (١) پانتۆڵی کورت‌و تەسکی پیاوانە (لە سەدەی هەژدەهەمدا بەباو بوو).
(٢) [British]، وردە جل (وەک فانیلەو دەرپێ‌و دەسەسڕ... هتد)
(هەروەها " smalls ").

small fry, (١) ماسی بچووک؛ بەچکە ماسی.
(٢) منداڵی ورد؛ منداڵی بچووک؛ منداڵ.
(٣) کەس یا شتی هیچ‌وپووچ‌و ناگرنگ.

small game, نێچیری ڕاوی بچووک.

small hours, کاتی دوای سەعات دوانزەی نیوەشەو؛ دوای نیوەشەو.

smallish (smôl′ish), *adj.* نەختێک بچووک؛ تۆزێک بچووک.

small intestine, ڕیخۆڵە بچکۆڵە.

small-minded (smôl′min′did), *adj.* بیرتەسک؛ تێنەگەیشتوو؛ خۆپەرست؛ هیچ‌وپووچ.

-small-mindedly *(adv.)*; small-mindedness *(n.)*.

small of the back, چاڵایی لاخوارووی پشت لەسەروو سمتەوە.

small potatoes, [Colloq.], (١) کەسێک یا شتێکی هیچ‌وپووچ‌و بێ بایەخ. (٢) کەسان یا شتی هیچ‌وپووچ‌و ناگرنگ.

small-pox (smôl′poks′), *n.* ئاوڵە.

small stores, وردە بابەت؛ فرۆتەنی وەک توتن‌و جگەرەو سابوون کە لە دوکانی کەشتیدایە بۆ فرۆشتن بە کەشتییەوانەکان.

small-sword (smôl′sôrd′, smôl′sōrd′), *n.* شیری شیربازی.

کە بریتییە لە شیشێکی باریکەلەی دەسکدار.

small talk, دەمەتەقێ دەربارەی شتی هیچ‌وپووچ‌و بێ بایەخ.

small-time (smôl′tīm′), *adj.* [Slang], هیچ‌وپووچ؛ بێ بایەخ؛ بچووک؛ هیچ: *(~ hoodlums)*.

smalt (smôlt), *n.* (١) بۆیەی شین. (٢) ڕەنگی شین؛ شین.

smaltite (smôl′tīt), *n.* *Also* smaltine, کانزایەکی سپی‌و زیوییە.

smalto (zmäl′tô), *n.* (١) شووشەی ڕەنگاوڕەنگ.
(٢) پارچەیە لەم شووشەیە.

smaragd (smar′agd), *n.* زەمڕووت؛ بەردێکی بەنرخی سەوزە.

smarmy, بەسەرزاری بە دەربەستەوە هاتوو؛ لەخۆڕازی‌و خۆبەرەپێشەوە: *(a ~ magazine article)*.

smart (smärt), *v.i.* (١) چووزانەوە؛ تووزانەوە؛ کزانەوە؛ برژانەوە؛ گل کردن: *(Iodine ~s when it is put on a cut.)*.
(٢) هەست بە چووزانەوە کردن؛ هەست بە ئازار کردن؛ ئازار گەیین.
(٣) سوێ چەشتن؛ پەشیمان بوونەوە؛ تووشی ئەشکەنجە بوون.
(٤) (for ~) سزا چەشتن؛ سزا خواردن.

n. سوێ؛ ئەشکەنجە؛ ئازار؛ ئێش‌و ئازار.

adj. (١) (ا) زیرەک؛ زرنگ؛ دانا: *(a ~ person)*.
(ب) زیرەکانە؛ دانایانە: *(a ~ answer)*.
(٢) خێرا؛ گوورج: *(a ~ pace)*.
(٣) زۆرزان؛ سەردەرچوو؛ ووریا؛ چاپک؛ گوستاخ: *(a ~ businessman)*.
(٤) پۆشتەوپەرداخ؛ شۆخ (جل‌وبەرگ)؛ تەرپۆش؛ قۆز: *(a ~ dress)*.
(٥) بەباو؛ مۆدە؛ شۆخ: *(a ~ restaurant)*.

-smartness *(n.)*.

smart aleck (smärt-al′ik), [Colloq.], کەسێکە کە شانازی بە زۆرزانی خۆیەوە دەکات‌و خەڵک پەست دەکات؛ کەسێکی خۆ بە زیرەک دانەرو بە تەوسەوە قسەکەر.

-smart-alecky *(adj.).*
smarten (smär′t'n), *v.t.* (١) پۆشتەوپەرداخ کردن؛ تەڕپۆش کردن.
(٢) خێراکردن؛ پێ هەڵگرتن؛ خێراتر ڕۆیشتن: *(~ the pace)*.
v.i. (~ up), خۆ پۆشتەوپەرداخ کردن.
smart money, (١) پارەی پێدراو لە بریتی برینداربوون یا نەخۆش کەوتن لە کاتی ئیشدا؛ بۆ بژاردنی نەخۆشی یا بریندابوونی کاتی کار.
(٢) زیادە بۆ بژاردنێکی وەها (لە سزای بێ دەربەستیدا).
(٣) پارەی گرەو لەسەر کراوی کەسێك کە زۆربەی کات براوەیە.
smart set, خەڵکی تێگەیشتوو زیرەك و تەڕپۆش.
smart-weed (smärt′wēd´), *n.* ڕووەکێکی زەلکاوی گوڵ ڕەنگاوڕەنگە گەڵاکەی تامی توون و تیژە.
smarty, smartie (smär′ti), *n.* = smart aleck.
smash (smash), *v.t.* (١) ووردوخاش کردن؛ شکاندن؛ هەپروون بە هەپروون کردن.
(٢) پیاماڵین؛ بە توند پیادان؛ هاویشتن؛ بە توند لێدان یا پیاکێشان:
(~ed his fist on the table.)
(٣) بە توند لێدانی تۆپی تەنس بەسەر سەرداو کێشانی بە زەویدا.
(٤) هارین؛ جیق دەرهێنان؛ پان‌وپلیش کردنەوە؛ پلیشاندنەوە؛ بەزاندن؛ تێکشکاندن؛ ڕاڤراندن.
v.i. (١) بە قایم بۆپێشەوەچوون؛ بە توندو بە دەنگی بەرز بەرەوپێشەوەچوون.
(٢) ووردوخاش بوون؛ هەپروون بە هەپروون بوون؛ شکان؛ پارچە پارچە بوون.
(٣) بە توند لێدانی تۆپی تەنس بەسەر سەرداو کێشانی بەزەویدا.
(٤) پلیشانەوە؛ جیق دەرهاتن؛ پان‌وپلیش بوونەوە؛ تێکشکان.
(٥) (~ up) نابووت بوون؛ مایە پووت بوون.
(١) (ا) دەنگی ووردو خاش بوون؛ هارە؛ شەقە؛ تەقە.
(ب) ووردوخاش بوون؛ ووردوخاشی؛ ووردوخاش کران.
(٢) تێکشکان؛ بەزین؛ فەوتان؛ شکستی.
(٣) ژێرکەوتن؛ نابووتی؛ مایەپووتی.
(٤) بەیەکدادان بە دەنگی بەرزو بە توند؛ تەپە؛ دەنگی پیاکێشان؛ پیاکێشان.
(٥) خواردنەوەیەکی مستەکەرە (لە براندی و نەعنا و شەکر درووست دەکرێ).
(٦) بە توند لێدانێکی تۆپی تەنس بەسەر سەرداو کێشانی بەزەویدا.
(٧) [Colloq.]، زۆر سەرکەوتوو.
adj. [Colloq.], زۆر سەرکەوتوو.
adv. بە شەقە یا تەقەیەکی زل؛ بە تەپەیەکی زل.
smashed (smash′t), *adj.* [Slang], سەرخۆش؛ مەست؛ کەیل.
smashing (smash′iŋ), *adj.* (١) تەواو بەزێن؛ ووردوخاشانە؛ تەواو:
(a ~ defeat)
(٢) دەنگدەرەوە؛ زۆر جوان و سەرکەوتوو:
(The play was a ~ success.; a ~ performance)
smash-up (smash′up´), *n.* (١) ڕووخانی تەواو؛ بەزین؛ تێکشکان؛ هەرەس بردن؛ بەناخداچوون. (٢) کارەسات؛ شکستی.
(٣) لێکدانی زۆر بە قایمی دوو ئوتومبێل و شکانیان.
smatter (smat′ẽr), *v.t.* (١) دووان بە زمانێك بە ناتەواوی؛ قسەکردن بە زمانێك بە نارەوانی. (٢) بە لاسەرلایی فێربوونی شتێك؛ هەر بە ناو یا بە ڕووکەشی فێربوون؛ بە گاڵتەگرتنی فێربوونێك.
v.i. چەنەبازی کردن؛ چەنەدان؛ هەڵەوەڕی کردن.
n. زانینێکی کەم یا لاسەرلایی؛ زانینی ناتەواو یا ڕووکەشی.
smattering (smat′ẽr-iŋ), *n.* زانینێکی کەم یا لاسەرلایی؛ زانینی ناتەواو یا ڕووکەشی.
smear (smêr), *v.t.* (١) لەکەدارکردن؛ لەکاوی کردن؛ پیس کردن.
(٢) شتێکی لینج؛ چەور؛ یا پیس لێدان و بەسەردا بلاوکردنەوە.
(٣) ناو لەکەدارکردن؛ ناوزڕاندن؛ ناو پیس کردن؛ ناو سووك کردن.
(٤) [Slang]، فەوتاندن؛ تێکشکاندن؛ نەهێشتن؛ سڕینەوە؛ لەناودان؛ بەرگرتن.
v.i. پیس بوون؛ لەکەداربوون؛ لەکاوی بوون.
n. (١) لەکە؛ پەڵە.
(٢) دڵۆپی شلە (وەك خوێن) کە دەخرێتە ژێر گەردبینەوە بۆ تێڕوانین.
(٣) ناوزڕان؛ ناو لەکەدارکردن؛ ناو پیس بوون؛ بوختان.
(٤) (ا) [Obs.]، مەلحەم.
(ب) ماددەیەکە کە لە ڕووەك دەدرێ یا بلاودەکرێتەوە بەسەریدا.
smear-case (smêr′kās´), *n.* = cottage cheese.
smeary (smêr′i), *adj.* (١) لەکاوی؛ پەڵەدار؛ لەکەدار.
(٢) پیسکەر؛ لەکەدارکەر.
-smeariness *(n.).*
smell (smel), *v.t.* (١) بۆن کردن.
(٢) هەستپێکردن؛ بۆن کردن (مەجاز): *(They ~ed trouble and ran.)*.
(٣) بۆن پێوەکردن؛ بۆن کردن (بۆئەوەی بزانرێ بۆگەنە یان نا):
(~ the milk and tell me if it's sour.)
v.i. (١) بۆن پێوەکردن؛ بۆن کردن.
(٢) بۆن هاتن؛ بۆنێکی تایبەتی لێ هاتن: *(The bread ~s fresh.)*
(٣) بۆگەن لێوەهاتن؛ بۆن هاتن؛ بۆگەن کردن؛ بۆنی پیس لێوەهاتن.
(٤) (~ of) (ا) بۆن لێ هاتن: *(His breeth ~s of garlic.)*
(ب) بۆنی خراپ لێوەهاتن (مەجاز)؛ ناپاکی و ناپەسەندی گەیاندن:
(His plan ~s of treachery.)
(٥) [Slang]، بایەخ نەبوون؛ هیچ تیا بەستە نەبوون؛ بەکەڵك نەهاتن
n. (١) هەستی بۆن کردن (٢) بۆن؛ بۆن‌وبەرامە. (٣) بۆن کردن.
(٤) نیشانە؛ بۆن (مەجاز)؛ وا گەیاندن.
smell out, (١) بە بۆن دۆزینەوە؛ دۆزینەوە بە بۆن کردن.
(٢) بۆ گەڕان بە ووردی و دۆزینەوە.
smeller (smel′ẽr), *n.* (١) مرۆڤ یا گیانداری بۆنکەر؛ بۆنکەر.
(٢) شتی بۆندار؛ شتی بۆگەن. (٣) کەسێکە ئیشی ئەوەیە تام و چاك و خراپی شت تاقی بکاتەوە بە بۆن کردنی شتەکە. (٤) ئەندامی هەستیار؛ شاخی هەستیاری جانەوەر. (٥) [Slang]، لووت.
smelling bottle, شووشەی نەوشادر (ووشەی دوایی ببینە).
smelling salts, خوێی بۆن کردن؛ نەوشادری بۆنی خۆش پێوەکراوە بۆ هێنانەوە هۆش خۆی خەڵکی بووراوەو چاکردنەوەی سەر ئێشە.
smelly (smel′i), *adj.* بۆگەن؛ بۆندار.
smelt (smelt), *n.* جۆرە ماسییەکی بچووکی ڕەنگ زیوییە.
smelt (smelt), *v.t.* تواندنەوەی کانزای خاوو پوختەکردنی.
v.i. توانەوەو پوختەکرانی کانزای خاو.
smelt (smelt), *alternative past tense and p.p. of* **smell.**
smelter (smel′tẽr), *n.* (١) توێنەرەوەی کانزای خاو (مرۆڤ).
(٢) کوورە یا کارگەی تواندنەوەو پوختەکردنی کانزای خاو.
smeltery (smel′tẽr-i), *n.* کارگەی تواندنەوەو پوختەکردنی کانزای خاو.
smew (smū), *n.* جۆرە مراوییەکە.
smidgen (smij′in), *n. Also* smidgeon, smidgin, [Colloq.], تۆزێك؛ نەختاڵێك؛ نەختێك.
smilax (smī′laks), *n.* جۆرە ڕووەکێکی خۆهەڵواسەرە.
smile (smīl), *v.i.* (١) زەردەخەنەگرتن؛ خەنین؛ خەنینەوە؛ بسکەهاتن؛ بزەهاتن. (٢) بە سەیر هاتنەبەرچاو؛ بزەگرتن.
(٣) (ا) جوان دیار بوون؛ خەنینەوە (مەجاز):
(hillsides ~ing in the sunlight)
(ب) بۆ پێکەنین (مەجاز)؛ بە چاوێکی باش سەیرکردن؛ بەهات بوون؛ پەسەندکردن: *(Fortune ~d on us.)*
v.t. (١) بە زەردەخەنە دەربڕین. (٢) گۆڕین یا کارتێکردن بە زەردەخەنە.
n. (١) زەردەخەنە؛ بسکە؛ بزە؛ خەنین؛ خەنینەوە.
(٢) زەردەخەنەگرتن؛ بسکەهاتن؛ خەنینەوە.
(٣) ڕوخسارێکی جوان یا دڵگیر؛ باری جوان و گەش.
-smiler *(n.)*; smilingly *(adv.).*
smile away, بە زەردەخەنە لابردن؛ بە خەنین نەهێشتن یا سڕینەوە:

(to smile away grief, tears, anger, etc.)
smile on (or upon), بەچاوی ناش سەیرکردن؛ بەهات بوون بۆ:
(Fortune smiled on her.)
smirch (smûrch), *v.t.* (١) لەکەدارکردن؛ پیس کردن؛ لەکاوی کردن.
(٢) ناو لەکەدارکردن؛ ناو پیس کردن؛ ناوزڕاندن.
n. (١) لەکە؛ پەڵە؛ پەڵەی پیس. (٢) لەکە (ناوبانگ)؛ لەکەداری.
smirk (smûrk), *v.i.* بزەهاتن؛ زەردەخەنە گرتن بەتەوسەوە، بە درۆوە، یا بە لەخۆبایی بوونەوە
n. بزە؛ زەردەخەنەی بەتەوسەوە، بە درۆوە، یا بە لەخۆبایی بوونەوە.
smirky (smûrk'i), *adj.* بە بزەوە؛ بە زەردەخەنەی بەتەوس یا درۆوە:
(a ~ face)
smite (smīt), *v.t.* (١) (ا) بە توند لێدان؛ بە قایم پیاکێشان یا پیاماڵین (بە تیغ یا بە دەس).
(ب) لێدان (بە جۆرێکی تایبەتی): *(The Lord will ~ him dead.)* .
(٢) تووش بوون *(~ with disease)* .
(٣) کوشتن؛ فەوتاندن؛ سزادان؛ تێکشکان؛ هێرش بردنەسەر.
(٤) کارتێکردن؛ لە پڕ هەست جووڵاندن.
(٥) دلفراندن؛ کەوتنە خۆشەویستی‌یەوە:
(She has smitten him with her charms.; ~ with love)
v.i. لێدان بە قایم؛ بە توند پیاکێشان یا پیاماڵین.
smith (smith), *n.* (١) ئاسنکوت؛ ئاسنگەر؛ زەرەنگەر:
(gold ~ ; silver ~)
(٢) **blacksmith**
smithereens (smi*th*'ə-rēnz'), *n.pl.* [Colloq.], وورده پارچە
smithers (smi*th*'ērz), *n. pl.* [Colloq.]. = **smithereens**.
smithery (smith'ēr-i), *n.* (١) زەرەنگەری؛ ئاسنگەری؛ ئاسنکاری.
(٢) **smithy**
smithsonite (smith'sən-īt'), *n.* سمیسۆنیت: کانزایەکی سپی یا زەردکاری چینکۆزی‌یە.
smithy (smith'i), *n.* دووکانی ئاسنگەر؛ ئاسنگەرخانە؛ دووکانی ئاسنگەری.
smitten (smit''n), *alternative p.p. of* **smite**.
adj. (١) بە قایم لێدراو؛ بە توند پیاکێشراو.
(٢) تووش بوو؛ شکست؛ پێوەبوو؛ زۆر خراپ تێکەوتوو.
(٣) [Colloq.]، زۆر کەوتوتە خۆشەویستی کەسێکەوە؛ زۆر لە دڵداریدایە؛ دلفرێنراو
smock (smok), *n* (١) بەرگێکی تەنک و نەختێک دەڵبی دەرەوەیە لەسەر لەسەر جلەوە لەبەر دەکرێ لەکاتی ئیش کردندا بۆ پیس نەبوونی جلەکان.
(٢) [Archaic]، **chemise** .
v.t. (١) ئەم جۆرە بەرگە لەبەرکردن
(٢) لۆچ کردن و تیککردنی جل و بەرگ بە ریز بۆ جوانی.
smock frock, بەرگێکی سەر جلە کرێکاری ئەورووپایی لەبەری دەکەن (ووشەی پێشوو ببینە).
smocking (smok'iŋ), *n.* لۆچ کردن و تیککردنی جل و بەرگ بە ریز بۆ جوانی.
smog (smog), *n.* دووکەڵی ئوتومبیل و کارگە؛ دووکەڵی پیس.
smoggy (smog'i), *adj.* دووکەڵاوی؛ پڕە لە دووکەڵی ئوتومبیل و کارگە.
smoke (smōk), *n.* (١) دووکەڵ
(٢) شتێکی دووکەڵ ئاسا (وەك هەڵم و هاڵاو).
(٣) جگەرە کێشان؛ ماوەی جگەرە کێشانێك:
(Do we have time for a ~ ?)
(٤) جگەرە؛ سەبیل.
(٥) شتێکی بێ سوود یا بێ ئەنجام: *(Our plans went up in ~ .)* .
(٦) شتی لێڵکەر.
v.i. (١) دووکەڵ کردن؛ دووکەڵ لێوەهاتن
(٢) دووکەڵ کردن بەشێوەیەکی خراپ (زۆپا، ئاگردان):
(The firepalce ~s badly.)
(٣) دووکەڵ زۆر کردن (چرا). (٤) تەپ و تۆز لێ هەڵساندن (بە خێرا ڕۆیشتن)
(٥) جگەرەکێشان؛ جگەرە خواردن.
v.t. (١) لەکەدارکردن بە دووکەڵ؛ دووکەڵاوی کردن؛ ڕەش کردن.
(٢) دووکەڵ کردن (گۆشت، ماسی)؛ بە دووکەڵ ئامادەکردن و پاراستن (وەك قاورمە). (٣) قانگدان؛ قاودان؛ دەرپەڕاندن.
(٤) جگەرەکێشان؛ جگەرە خواردن.
(٥) [Archaic]، هەستپێکردن؛ دەرك پێکردن:
(He ~ed the trick at once.)
(٦) [Obs.]، گاڵتەپێکردن؛ کلك پێوەکردن.
smoke out, قانگدان؛ قاودان؛ دەرپەڕاندن.
smoke bomb, بۆمبای دووکەڵ (جەنگ).
smoke-house (smōk'hous'), *n.* کارگەی گۆشت و ماسی دووکەڵ کردن؛ دووکەڵخانە.
smoke-jack (smōk'jak'), *n.* ئامێری سوورانەوەی شیشی گۆشت برژاندنی کوورە.
smoke-jumper, ئاگرکوژێنەرەوەیەکە کە بە پەرەشووت دێتە خوارەوە بۆ کوژاندنەوەی ئاگری دارستان.
smokeless (smōk'lis), *adj.* بێ دووکەڵ؛ دووکەڵ نەکەر.
smokeless powder, باڕووتی بێ دووکەڵ.
smoker (smōk'ēr), *n.* (١) جگەرەکێش؛ جگەرەخۆر.
(٢) فارگۆنی جگەرەکێشان لە شەمەندەفەردا.
(پێشی دەووترێ: " **smoking car** ").
(٣) ئاهەنگ یا کۆڕی پیاوان (چونکە لە کۆندا جوان نەبوو لەبەرچاوی ئافرەت جگەرە بکێشرێ).
smoke screen, پەردە دووکەڵ (بۆ شاردنەوەی ڕاستی‌یەك، نهێنی‌یەك، یا جموجووڵی لەشکرێك لە دوژمن)؛ چاوبەست.
smokestack (smōk'stak'), *n.* دووکەڵکێش.
smoke tree, درەختێکە گوڵە پەردارەکانی لە دووکەڵ دەچن.
smoking car, فارگۆنی جگەرەکێشانی شەمەندەفەر.
(هەروەها " **smoker** ").
smoking jacket, چاکەتی جگەرەکێشانی پیاوانە: چاکەتێکی نەختێك دەڵبی ئێوارانی پیاوانەیە جاران پیاو لەبەری دەکرد لە ماڵەوە لە کاتی جگەرەکێشاندا بۆ پاراستنی جلەکانی لە بۆنی دووکەڵ.
smoking room, ژووری جگەرەکێشان (لە ئوتێل و یانەدا).
smoking-room (smōk'iŋ-rōōm), *adj.* بێ پەردە (قسە، نوکتە، چیرۆك)؛ هەڵماڵراو.
smoky (smōk'i), *adj.* (١) زۆر دووکەڵکەر:
(a ~ fire, fireplace, etc.)
(٢) لە دووکەڵ دەچێ؛ دووکەڵی: *(a ~ haze)* .
(٣) دووکەڵاوی؛ پڕە لە دووکەڵ: *(a ~ room)* .
(٤) دووکەڵاوی؛ ڕەنگ و تام و بۆنی لە دووکەڵ دەچێ.
(٥) دووکەڵ ڕەشی کردووە؛ دووکەڵ لێی داوە یا پیسی کردووە.
-smokily *(adv.)*; smokiness *(n.)*.
smolder (smōl'dēr), *v.i. Also* **smoulder,** (١) سووتان و دووکەڵ کردن بەبێ گڕ لێبوونەوە. (٢) خەفەبوون؛ بە خەفەیی مانەوە.
(٣) پیش خواردنەوە؛ لە ژێرەوە تووڕەبوون و ڕق لێ بوونەوە:
(For years hatred ~ed in his heart.)
n. چڕە دووکەڵی ئاگری بێ گڕ؛ ئاگری خەفەکراو.
smolt (smōlt), *n.* بەچکە ماسی " سەلموون".
smooch (smōōch), *v.t. & n.* = **smudge.**
smooch (smōōch), *v.i.* [Slang], ماچ کردن.
n. [Slang], ماچ
smooth (smōōth), *adj.* (١) (ا) ساف و لووس: *(a ~ suface)* .

(ب) سو و؛ ساف. *(a ~ tire)* .

(٢) تەخت. (٣) بێ تووك؛ لووس‌وپووس؛ لووس. *(a ~ cheek)* .

(٤) شل. یەك دان (توندوتۆڵی شلە)؛ بە تۆپەڵ نەوەستاوە: *(a ~ paste)* .

(٥) هێمن؛ لەسەرخۆ؛ مەنگ. *(a ~ seas)* .

(٦) ئاسان؛ بێ تەنگوچەڵەمە؛ بێ ناڕەحەتی؛ رێك‌وپێك:

(~ progress; ~ sailing)

(٧) لەسەرخۆ؛ هێمن: *(a ~ temper)*

(٨) خۆش (تام)؛ توون‌و تیژ نی‌یە.

(٩) ساز (دەنگ)؛ خۆش؛ یەك نەوا.

(١٠) زمان لووس؛ خۆ بەرە پێشەوە؛ رێك‌وپێك (ڕەووشت):

(~ words; a ~ manner; a ~ talker)

(١١) [Slang] زۆر خۆش (كات): *(a ~ time)* .

(١٢) [Slang] لێهاتوو؛ رێك‌وپێك؛ جوان‌و باش *(a ~ dancer)* .

(١٣) لەبەك ناكەوێ (مەكینەكاری).

v.t. (١) تەخت كردن. (٢) (ا) ساف‌ولووس كردن؛ ساف كردن.

(ب) چرچ‌ولۆچ تێدا نەهێشتن یا لێ لابردن. (٣) ئاسان كردن؛ كەندو كۆسپ لەبەردەم لادان. (٤) هێمن كردنەوە؛ هێنانەوە سەرخۆ. (٥) جوان‌و رێك‌وپێك.

adv. بە ئاسایی‌و رێك‌وپێكی؛ بە هێمنی؛ لەسەرخۆ.

n. (١) شتێكی ساف‌ولووس؛ رووبەكی ساف‌ولووس یا تەخت.

(٢) ساف‌ولووسكاری؛ تەخت كردن.

smooth away, ئاسان كردن؛ كەندو كۆسپ لە رێدا لابردن:

(to smooth away obstacles to a plan)

smooth down, هێمن كردنەوە؛ هێنانەوە سەرخۆ.

smooth over, چاو لێ پۆشین؛ زۆر بە گرنگ دانەنان؛ زۆر گوێ پێ نەدان.

smoothbore (smōō*th*′bôr′, smōō*th*′bōr′), ***adj.*** لوولە ساف (تفەنگ).

n. تفەنگی لوولە ساف.

smoothen (smōō*th*′'n), ***v.t.*** ساف‌ولووس كردن

v.i. ساف‌ولووس بوون

smooth-faced (smōō*th*′fāst′), ***adj.*** (١) دەموچاو لووس؛ بێ ریش‌و سمێڵ؛ تیف تیفەدراو. (٢) ساف‌ولووس: *(a ~ tile)* .

(٣) رووڵەتباز؛ دروزنە؛ بە سەرزاری دڵسۆز

smooth muscle, ماسوولكەی لەخۆوە كاركردوو یا ئۆتۆماتیكی (وەك ماسوولكەی ریخۆڵەو میزەڵدان‌و دەزووڵە خوێن).

smooth-shaven (smōō*th*′shāv′'n), ***adj.*** خۆ تیف تیفەكردوو؛ دەموچاو پەرداخ كردوو؛ ریش جوان تاشیو.

smooth-spoken (smōō*th*′spō′k'n), ***adj.*** قسەخۆش؛ زمان لووس؛ زمانپاراو؛ قسەزان.

smooth-tongued (smōō*th*′tuŋd′), ***adj.*** زمان لووس؛ دەم لووس.

smorgasbord (smŭr′gəs-bōrd′), ***n.*** خوانی جۆراوجۆری یەك نرخ. چێشتخانەیەكە خواردەمەنی هەمەچەشنی لەسەر خوان تێدا دادەنرێ‌و هەركەس چەندی پێ بخورێ دەیخوات بە یەك نرخ‌و بەردەستی خۆیشی دەكات.

smote (smōt), *alternativ past tense and p.p. of* smite.

smother (smu*th*′ēr), ***v.t.*** (١) (ا) هەناسە لێ برین. (ب) خنكاندن.

(٢) ئاگر خەفەكردن. (٣) داپۆشین؛ بەسەردا بڵاوكردنەوە:

(a dish of liver ~ed in onions; a grave ~ed in flowers; to ~ a child with kisses)

(٤) شاردنەوە؛ كردن بە ژێرەوە: *(to ~ a yawn, one's anger, etc.)* .

v.i. (١) هەناسە بۆ نەدران؛ خنكان؛ هەناسە لێ بڕان.

(٢) شاردنەوە؛ بەژێرەوە كران؛ كپ كرانەوە

(٣) [Dial.] سووتان‌و دووكەڵ كردن بە بێ گڕ لێبوونەوە.

n. (١) چڕە دووكەڵ؛ تەپ‌و تۆز یا هەڵمی چڕ.

(٢) [Archaic] ئاگرێكە كە لە ژێرەوە بسووتێ‌و دووكەڵ بكات بەبێ گڕ لێبوونەوە؛ ئاگری خەفەكراو. (٣) لە ژێرەوە كوڵان؛ پێشان؛ پێش خواردنەوە.

(٤) پشێوی؛ تێكەڵ‌وپێكەڵی.

-smothery *(adj.)*.

smoulder (smōl′dēr), ***n.*** = smolder.

smudge (smuj), ***n.*** (١) لەكە؛ پەڵە. (٢) ئاگری چڕە دووكەڵاوی.

(٣) چڕە دووكەڵ (بۆ قانگدانی مێشوولەو جانەوەری تر یا داروبەرەخت پاراستن لە زوقم‌و سەرما).

v.t. (١) قانگدانی جانەوەر بە چڕە دووكەڵ؛ چڕە دووكەڵ كردن بە باخدا بۆ پاراستنی لە زوقم‌و سەرماوسۆڵە. (٢) لەكەداركردن (وەك لاپەڕەیەك بە مەرەكەبی لاپەڕەیەكی تری تازە نووسراو یا چاپكراو)؛ پیس كردن.

v.i. (١) بڵاوبوونەوەی لەكەیەك. (٢) لەكەداربوون؛ پیس بوون؛ لەكاوی بوون.

smudgy (smuj′i), ***adj.*** لەكەدار (وەك بە مەرەكەب)؛ پیس؛ لەكاوی.

-smudgily *(adv.)*; smudginess *(n.)*.

smug (smug), ***adj.*** (١) جوان‌و رێك‌وپێك؛ شۆخ؛ تەڕپۆش.

(٢) زۆر لەخۆ ڕازی؛ هەست بە هیچ پێویستی‌و مەترسی‌و كەم‌وكووڕی‌یەك نەكەر.

-smugly *(adv.)*; smugness *(n.)*.

smuggle (smug′'l), ***v.t.*** (١) بە قاچاخ هێنان‌و بردن:

[to ~ goods into (*or* out of) the country]

(٢) بە دزی‌یەوە بردن یا دەركردن: *(to ~ a letter out of prison)*

v.i. قاچاچێتی كردن

smuggler (smug′lēr), ***n.*** (١) قاچاچچی. (٢) كەشتی قاچاخچێتی.

smut (smut), ***n.*** (١) هێبس (٢) لەكە؛ پەڵە

(٣) قسە یا نووسینی پیس‌و ناشرین؛ نووسراوی بێ شەرمانەو نزم‌و پیس

(٤) سن (كە لە دەغڵ‌ودان دەدات‌و رەشی دەكات).

v.t. پیس كردن؛ لەكاوی كردن؛ لەكەداركردن.

v.i. پیس بوون؛ لەكاوی بوون

-smuttily *(adv.)*; smuttiness *(n.)*; smutty *(adj.)*.

smutch (smuch), ***v.t.*** لەكاوی كردن؛ پیس كردن؛ لەكەداركردن.

n. (١) لەكە؛ پەڵەی پیس؛ پەڵە. (٢) چڵك‌و پیسی ووشك بووەوە؛ بەلغ.

-smutchy *(adj.)*.

snack (snak), ***n.*** (١) بەش. (٢) ئاوگیر؛ ئەو خواردەمەنی‌یەیە كە لە بەینی دوو ژەمدا دەخورێ بە سەرپێی‌یەوە

v.i. ئاوگیركردن؛ نەختێك شت خواردن بە سەرپێی‌یەوە لە بەینی دوو ژەمدا.

snack-bar (snak-bar), ***n.*** چێشتخانەیەكە خواردنی سووكی سەرپێیی پێشكەش دەكات.

snaffle (snaf′'l), ***n.*** لغاو.

v.t. لغاوكردن.

snafu (sna-fōō′, snaf′ōō), ***adj.*** [Military Slang], بە تەواوی شێواو؛ زۆر شێواو یا تێكچوو.

v.t. [Military Slang], شێواندن؛ بەتەواوی تێكدان یا شێواندن.

n. [Military Slang], بارێكی بەتەواوی شێواو یا تێكچوو.

snag (snag), ***n.*** (١) چوقوڵ؛ چوقوڵی لقی براوە؛ كۆڵكەداری تیژ.

(٢) كۆتەرەدار یا لقەداری ژێرئاوی رووبارو دەریاچە (كە دەبێتە هۆی مەترسی بۆ بەلەم پێدا رۆیشتن) (٣) **snaggle tooth** .

(٤) دڕان یا هەڵوەشانەوەی كالا.

(٥) تەگەرە؛ قۆرت یا كۆسپی چاوەڕوان نەكراو: *(Our plan hit a ~ .)*

v.t. (١) چوقوڵ لێدان؛ دڕان یا هەڵوەشانەوە بە چوقوڵ بەركەوتن.

(٢) تەگەرە تێخستن؛ تەگەرە تێكەوتن؛ قۆرت خستنەرێ.

(٣) رووبار یا دەریاچە پاككردنەوە لە كۆتەرەدارو لقەدار.

-snaggy *(adj.)*.

snaggle-tooth (snag′'l-tōōth′), ***n.*** (١) ددانی دەرپۆقیو.

(٢) ددانی خوار یا شكاو

-snaggletoothed *(adj.)*.

snail (snāl), ***n.*** (١) شەیتانۆكەی باخچە؛ قاقلەجنۆكە؛ گیاندارێكی نەرمی لینجی قاقلەدارە گژوگیاو رووەكی باخچە دەخوات؛

پێچ پێچۆکە (٢) کەسێك یا گیاندارێکی زۆر خاووخلیچك یا هێواش؛ کەسێکی خاو یا تەمەڵ

at a snail's pace, زۆر بە هێواشی؛ زۆر خاو یا هێواش

snail-paced (snāl′pāst′), *adj.* زۆر هێواش؛ زۆر خاو:

(~ progress)

snake (snāk), *n.* (١) مار. (٢) کەسێکی ناپاك و نهێنکەر

(٣) ئەمێکی ئەستوورو زۆر درێژە دەکرێ بەناو بۆری و زێرابی گیراودا بۆ بەربەرەلاکردنی

v.i. بە پێچاوپێچ رۆیشتن وەك مار؛ وەك مار کشان یا خشان

v.t. [Colloq.]. (١) راکێشان (بەتایبەتی بە پەت یا زنجیر). (٢) راتەکاندن

(٣) وەك مار بە پێچاوپێچ رۆیشتن؛ کشان وەك مار.

snake-bird (snāk′bŭrd′), *n.* مارە مەل: مەلێکی دەریایی ماسی خۆری مل پێچاوپێچ و درێژو دەنووك تیژو درێژی ناوچە گەرمەکانە.

snake-bite (snāk′bīt′), *n.* مار پێوەدان؛ مار گەستن؛ گازە مار.

snake charmer, مارگر. ماربان.

snake dance, مارە سەما: (١) جۆرە سەمایەکی دوو سالانەی تیرەی " هۆپی " هیندییە ئەمەریکاییەکانە بریتییە لە یاری کردن بە ماری زەنگۆلەدار لەکاتی سەماکەدا (ب) خۆپیشاندانێکە خەڵك دەستی یەکتری تێدا دەگرن و پێچاوپێچ وەك مار دەڕۆن

snake fence, = worm fence.

snake-head (snāk′hed′), *n.* = turtlehead.

snake in the grass, دوژمنی نهێنی؛ برادەری ناپاك؛ مەترسی نەبینراو

snake-mouth (snāk′mouth′), *n.* دەمەمارانە: رووەکێکی گوڵ پەمەیی گەڵا نێزەییە.

snake pit, شێتخانە

snake-root (snāk′rōōt′, snāk′root′), *n.* (١) گیامارانە: رووەکێکە گوایە رەگەکەی دەرمانە بۆ مار پێوەدان. (٢) رەگی ئەم رووەکە.

snake-skin (snāk′skin′), *n.* (١) پێستە مار.

(٢) چەرم و قایشی لە پێستە مار دروستکراو

snake-stone (snāk′stōn′), *n.* (١) بەردە مارانە: بەردێکە گوایە دەرمانە بۆ مار گەستن. (٢) whetstone

snake-weed (snāk′wēd′), *n.* مارەگیا: چەند جۆرە رووەکێکە گوایە دەرمانن بۆ مار گەستن.

snaky (snāk′i), *adj.* (١) ماری؛ مارین؛ تایبەتی بە مار.

(٢) پێچاوپێچ. (٣) ناپاك؛ نهێنکەر؛ ژەهراوی؛ پیس؛ نهێنباز.

(٤) ماراوی؛ پڕە لە مار.

snap (snap), *v.i.* (١) قەپ پێداکردن؛ قەپاڵ لێدان؛ قەپ لێدان:

(The animal ~ped at the meat.)

(٢) ~ at ؛ پڕ پێداکردن؛ قۆستنەوە؛ بە پەرۆشەوە وەرگرتن یا پەلاماردان:

(We ~ped at the invitation.)

(٣) ~ at ؛ بە ناشرینی و توندوتیژی وەڵام دانەوە یا قسە لەگەڵ کردن.

(٤) لە پڕ قرتان یا پچران بە دەنگێکی بەرز؛ لە پڕ ترازان؛ لێك ترازان.

(٥) رووخان (هەستە دەمار، مێشك، بەرهەڵستی)؛ پسان؛ هەرەس بردن.

(٦) قرچەقرچ کردن (داری ناو ئاگر)؛ تەقەتەق هاتن؛ تەقینەوە؛ شەقە لێ هەڵسان؛ قرتەکردن

(The fire is ~ping.; The whip ~ped loudly.)

(٧) قرتە لێ هەڵسان لەکاتی داخستندا؛ تەقە لێوەهاتن:

(The lock ~ped shut.)

(٨) بە خێراو رێکوپێکی جووڵانەوە:

(The soldiers ~ped to attention.)

(٩) کرانەوەو داخران خێرا خێرا (وەك چاو لەکاتی شڵەژان و پەشۆکاندا).

v.t. (١) پڕ پێداکردن؛ پەلاماردان؛ قەپ پێداکردن؛ قۆستنەوە.

(٢) قرتاندن؛ لێك ترازاندن بە دەنگی بەرز؛ پچراندن و قرتە لێ هەڵساندن.

(٣) ~ out ؛ پێ وەڕین (مەجاز)؛ بە ناشرینی و توندوتیژی قسە لەگەڵ کردن.

(٤) چەقەنەلێدان؛ بستەلێدان: *(He ~ped his fingers.)*

(٥) قرتە لێ هەڵساندن لەکاتی داخستندا؛ داخستن بە قرتە:

(He ~ped the safety before putting the gun away.)

(٦) تێگرتن (وەك داروڵاستیك):

(He ~ped her with a rubber band.)

(٧) وێنەگرتن: *(She ~ped a picture for us.)*.

n. (١) قەپ؛ قەپاڵ. (٢) پڕ پێداکردن؛ قۆستنەوە؛ قۆزینەوە؛ پەلامار.

(٣) قرتان؛ پچڕان بە دەنگی بەرز؛ لێك ترازان و قرتەکردن.

(٤) شەقە؛ قرتە؛ قرچە: *(We heard the ~ of the whip.; the ~ of a broken branch in the forest)*

(٥) وەڕە (مەجاز)؛ وەڵام یا قسەی ناشرین؛ حەپە (مەجاز).

(٦) ماوەیەکی کورت (تەنها بۆ سەرماوسۆڵە):

(We had a cold ~ last month.)

(٧) قرتێنە: *(the ~ of a bracelet)*.

(٨) چەقەنە؛ بستە. (٩) داخستنێکە کە قرتەی لێوەبێت (وەك هی قفل).

(١٠) بسکوێتێکە زەنجەفیلی تێ دەکرێ. (هەروەها " gingersnap ")

(١١) snapshot.

(١٢) [Colloq.]، تین؛ چوست و چالاکی؛ گڤ وگوڕ؛ ووزە:

(The performance seemed to have no ~.)

(١٣) [Slang]، شتێکی ئاسان؛ کارێکی ئاسان؛ کارێکی سووك.

(١٤) [Slang]، کەسێکی بە ئاسانی کارتێکراو یا شت پێ سەلمێنراو.

adj. (١) سەرپێیی (بڕیار)؛ بیری لێ نەکراوەتەوە؛ پەلە: *(a ~ decision)*.

(٢) قرتە لێ هەڵساو لەکاتی داخستندا.

(٣) [Slang]، ئاسان؛ سووك: *(a ~ assignment, job, etc.)*

adv. بە قرتە؛ بە قرتەوە؛ بە شەقە.

not a snap, بە هیچ جۆرێك؛ هیچ.

snap (a person's) head off, سەرلێکردنەوە؛ زۆر بە توورەیی و توندوتیژییەوە قسە لەگەڵ کردن؛ زۆر لێ توورە بوون.

snap once's finger at, بە سووك تەماشاکردن؛ بەهیچ دانان؛ گوێ پێ نەدان؛ رێز نەگرتن.

snap out of it, زوو هەڵسانەوە (لە نەخۆشی یا دڵتەنگی)؛ زوو خۆگرتنەوە یا هاتنەوە سەرخۆ؛ چاکبوونەوە؛ خۆ لێ رزگارکردن:

(We hope he will snap out of his depression.)

snap bean, لۆبیای سەوز.

snap-brim (snap′brim′), *n.* شەپقەیەکە لێوارەکەی هەڵگەڕاوەتەوە بۆ سەرەوە لە پشتەوەو داکەوتووە بۆ خوارەوە لە پێشەوە.

snap-dragon (snap′drag′on), *n.* رووەکێکە گوڵی سپی و زەردو سوورو ئەرخەوانی دەگرێت.

snapper (snap′ẽr), *n.* (١) بکەری " snap ".

(٢) snapping turtle. (٣) snapping beetle.

snapping beetle, قالۆنچەی تەقەتەقکەر: قالۆنچەیەکە کە دەستی تێوەدرا یا کەوت بەسەر پشتدا خۆی رادەتەکێنێ و تەقەتەقی لێوەدێت

snapping turtle, کیسەڵی ناوی گازگر: کیسەڵێکی ناوییە کاژێری بەهێزە بە توند قەپ لە نێچیرەکەی دەگرێ.

snappish (snap′ish), *adj.* (١) گازگر (سەگ)؛ دڕ.

(٢) توورە؛ بێ نەزاکەت؛ زمان پیس؛ توورەوترۆ؛ بە کورتی و ناشرینانە وەڵام دەرەوە.

-snappishly *(adv.)*; snappishness *(n.)*.

snappy (snap′i), *adj.* (١) بەتین؛ گوڕج وگۆڵ؛ چوست وچالاك؛ خێرا: *(a ~ reply, coversation, pace, etc.)*.

(٢) snappish.

(٣) ساردو خۆش؛ نەختێك سارد: *(a ~ day)*.

(٤) [Colloq.]، شۆخ، تەرپۆش: *(a ~ dresser)*.

-snappily *(adv.)*; snappiness *(n.)*.

make it snappy, [Slang]. خێراکە؛ پەلەکە.

snap-shot (snap′shot´), *n.* (١) تەقەی بێ نیشان گرتنەوە.
(٢) وێنەی سەرپێیی (بە کامێرا). (٣) دیمەنێکی بە پەلە یا بۆ ماوەیەکی کورت بینراو؛ وێنەی ئەم دیمەنە لە مێشکدا.

snare (snâr), *n.* (١) تەڵە؛ داو؛ تەپکە.
(٢) ژێیەکە دەورر بنی تەپڵی پێ دەگیرێ بۆ باشتر دەنگدانەوەی.
(٣) snare drum.
(٤) قوڵفەی تەلێکە بۆ دووەمەڵ دەرهێنان (نەشتەرکاری).
v.t. کردن بە تەڵەوە؛ بە تەڵە گرتن؛ کردن بە داوەوە.

snare drum, تەپڵێکی بچووکی دووسەرییە دەورەکەی و بنەکەی بە ژێ دەگیرێ بۆ باشتر دەنگدانەوەی.

snarl (snärl), *v.i.* (١) مراندن؛ دان لێ جیرکردنەوە (وەك سەگ)؛ مرەمرکردن. (٢) بە توورەیی و توندوتیژی و ناشرینی لەگەڵ دووان؛ وەك سەگ پێ وەڕین یا حەپەکردن (مەجان): *(He ~ed at us.)*.
v.t. بە توورەیی و توندوتیژی و ناشرینی ووتن؛ وەك حەپە یا وەڕەی سەگ ووتن *(He ~ed his contempt.)*.
n. (١) مرە؛ مرەمر؛ ددان جیرکردنەوە.
(٢) ووتەی توندوتیژو ناشرینی بە توورەیی ووتراو؛ وەڕە (مەجان)؛ حەپە.

snarl (snärl), *v.t.* (١) ئاڵۆسکاندن (دەزوو، پەت، قژ، قولاپی ڕاوەماسی)؛ ئاڵۆزان؛ تێکئالان و گرێ تێخستن.
(٢) شێواندن؛ ئاڵۆزان؛ بەیەکداچوون و تێکئالان *(Traffic is ~ed.)*.
v.i. ئاڵۆسکان؛ تێکئالان و گرێ تێکەوتن؛ بەیەکداچوون.
n. (١) ئاڵۆسکاوی؛ شتی تێکئالاو یا بەیەکداچوو و گرێ تێکەوتوو؛ گرێ کوێرە *(The child's hair is full of ~s.)*.
(٢) بارێکی ئاڵۆسکاو؛ ئاڵۆسکان و شێوانی کاروبار؛ ئاڵۆزی؛ تەنگوچەڵەمە.

snarly (snär′li), *adj.* تووڕەوترز؛ زمان پیس؛ بە خەڵك دەوەڕێ (مەجان).

snarly (snär′li), *adj.* ئاڵۆزاو؛ ئاڵۆسکاو گرێ تێکەوتوو؛ ئاڵۆز؛ شێواو.

snatch (snach), *v.t.* (١) لە دەست هەڵپڕوسکاندن؛ لە دەست فڕاندن؛ پڕ پێداکردن و بردن؛ پەلاماردان و فڕاندن؛ لە دەست ڕاپسکان؛ قۆستنەوە:
(He ~ed the purse from her hand in broad daylight.)
(٢) بە هەڵ زانین و بردن یا کەڵك لێ وەرگرتن؛ هەڵ هێنان و کردن:
(He ~ed a few hours of rest.)
(٣) [Slang]، فڕاندن (مرۆڤ):
(The kid was ~ed as he left school.)
v.i. (~ at), پەلاماردان؛ پڕ پێداکردن؛ قۆستنەوە؛ هەوڵی گرتن یا بردن دان.
n. (١) پڕ پێداکردن؛ لە دەست هەڵپڕووسکان؛ لێ فڕاندن؛ پەلاماردان و بردن.
(٢) ماوەیەکی کورت؛ ماوەیەکی کەم: *(a ~ of sleep)*.
(٣) نەختێك؛ تۆزێك؛ تۆسکاڵ؛ کەمێك: *(~es of gossip)*.
(٤) [Slang]، فڕاندن (مرۆڤ). (٥) [Slang]، قوز، کوز.

snatch at, (١) پڕ پێداکردن؛ پەلاماردان بۆ گرتن:
(He snatched at the purse, the rope, etc.)
(٢) بە پەرۆشەوە وەرگرتن یا پێ قایل بوون؛ قۆستنەوە؛ قۆزینەوە:
(She snatched at the chance to go on a trip to Europe.)

snatch-block, بەکرەیەکە کە دەتوانرێ لە لایەکیەوە بکرێتەوە بۆ هەڵکردن یا توندکردنەوەی گوریسی شل (کەشتییەوانی).

snatchy (snach′i), *adj.* پچڕپچڕ؛ نارێکوپێك؛ دەمدەمی.

snath (snath), *n. Also* snathe, دەسکە داس.

snazzy (snaz′i), *adj.* [Slang], زۆر جوان و نایاب؛ شۆخ (شت)؛ قۆز؛ کەشخە: *(a ~ dress, suit, jacket, pair of shoes)*.

sneak (snēk), *v.i.* (١) بە دزییەوە هاتن و چوون؛ بەبێ خشپە ڕۆیشتن؛ چوونەناو، یا چوونەدەرەوە: *(to ~ in or out of a place)*.
(٢) ترسنۆکی نواندن؛ بە نهێنی و ترسنۆکانە ڕەفتارکردن.
(٣) [Slang]، سووسەکردنی قوتابی بەسەر ناوەڵەکانیەوە بۆ مامۆستا.
v.t. (١) بە دزییەوە پەڕاندنەوە یا بردن؛ بە قاچاخی بردن؛ بە نهێنی بردن یا دەربازکردن:
(He ~ed the jewels across the border.; She ~ed him into the country in the car trunk.)
(٢) [Colloq.]، دزین.
n. (١) کەسێکی نهێنبازو ترسنۆك و نالەبار؛ ناگری بن کا؛ قوماربار.
(٢) جووڵانەوەیەکی بێ خشپە یا بە دزییەوە.
(٣) (*pl.*) [Colloq.]، sneakers.
(٤) [Slang]، قوتابی سووسەکەر بەسەر ناوەڵەکانیەوە بۆ مامۆستا.
adj. بە دزییەوە کراو یا پیلان بۆ کراو: *(a ~ attack)*.

sneak out of, خۆ لێ دزینەوە (ئەرکی سەرشان)؛ خۆ لە ئیش شاردنەوە؛ خۆ دەربازکردن.

sneaker (snēk′ẽr), *n.* [Colloq.] (*pl.*), پێڵاوی لاستیك (کە بۆ یاری یا وەرزش لەپێ دەکرێ) (پێشی دەووترێ: " tennis shoes ").

sneaking (snēk′iŋ), *adj.* (١) ترسنۆکانە؛ بە دزییەوە؛ نهێنی (لەڕووی سووکییەوە). *(a ~ manner)*.
(٢) نهێنی؛ پێ لێ نەنراو؛ شاراوە: *(a ~ fondness for stealing)*.
(٣) بەرە بەرە لەزیادبووندایە.

sneaking suspicion, نەختێك گومان کە وورده وورده پەرە دەسێنێ.

sneak preview, پێشاندانێکی فیلمی سینەما بە دزییەوە بۆ هەڵسەنگاندنی ڕای خەڵك پێش پێشاندانی گشتی بۆ هەمووکەس.

sneaking thief, دزێکە کە شت دەدزێ بێ ئەوەی دەرگاو پەنجەرە بشکێنێ بەڵکو بە چوونەژوورەوە لە دەرگاو پەنجەرەی کراوەوە؛ دزێکە کە بە دزییەوە شت دەدزێ نەك بە زۆر.

sneaky (snēk′i), *adj.* نهێنکر؛ قوماربار؛ ترسنۆك و نهێنباز؛ ناگری بن کا؛ بە دزییەوەو بە نامەردانە کراو.

-sneakily *(adv.)*; sneakiness *(n.)*.

sneer (snẽr), *v.i.* (١) گاڵتەپێکردن؛ لاقرتێ پێکردن؛ قەشمەری پێ هاتن؛ لچ لێ هەڵقورتان. (٢) لاقرتێ پێکردن لە نووسین و دوواندا.
v.t. بە لاقرتێ وە ووتن؛ گاڵتەپێکردن؛ بە لچ لێ هەڵقورتانەوە دەربڕین.
n. (١) گاڵتە پێ هاتن؛ لاقرتێ پێکردن؛ لچ لێ هەڵقورتان.
(٢) لاقرتێ؛ قسەی بە تەوسەوە یا قەشمەری.

-sneerer *(n.)*; sneerful *(adj.)*; sneeringly *(adv.)*.

sneeze (snēz), *v.i.* پژمین.
n. پژمە؛ پژمین.

not to be sneezed at, گاڵتەی پێ ناکرێ؛ کەم نییە؛ بە کەم دانانرێ؛ گاڵتە نییە: *(A salary of thirty thousand dollars a year is not to be sneezed at.)*

sneeze-weed (snēz′wēd´), *n.* گیاپژمە: ڕووەکێکی زبرە مرۆڤ دەهێنێتە پژمە.

sneeze-wort (snēz′wûrt´), *n.* گیا برنووتی: ڕووەکێکی بۆن تیژی گوڵ سپییە گەڵاکەی برنووتی لێ درووست دەکرێ.

sneezy (snēz′i), *adj.* (١) زۆر دەپژمێ. (٢) مرۆڤ دەهێنێتە پژمین.

snell (snel), *adj.* [Dial.], (١) خێرا؛ گورج وگۆڵ.
(٢) زیرەك؛ زرنگ. (٣) تیژ (با)؛ سارد؛ سەخت: *(A ~ wind smote us.)*
(٤) توندوتیژ.

snell (snel), *n.* ژێیەکی کورتە قولاپی ڕاوەماسی پێوە دەبەسترێت بە ژێ سەرەکییەکەوە.

snick (snik), *n.* (١) لەلە؛ تلیش؛ برینێکی کەم؛ کەل.
(٢) لێدانی تۆپ بە لابەلایی (یاری کریکێت).
v.t. (١) برین بە ئاستەم؛ کەل کردن؛ لەکەکردن؛ درزتێکردن.
(٢) لێدانی تۆپ بە لابەلایی (یاری کریکێت). (٣) بە توند لێدان یا پیاکێشان.

snick (snik), *n.* قرتە؛ تەقە.
v.t. & v.i. قرتەکردن؛ تەقە لێ هەڵسان.

snicker (snik′ẽr), *v.i.* (١) بە دزییەوەو بە بێ دەنگ پێکەنین؛ پێ پێکەنین بە بێ دەنگ؛ بزەگرتن (لەڕووی گاڵتەپێکردن یا پێکەنینەوە):
(The class ~ed at the teacher's mistake.)
(٢) حیلاندن.

n. پێکەنینێکی بێ دەنگو بە دزی‌یەوە؛ بزە (لەڕووی گاڵتەپێکردن یا پێکەنینەوە).

snickersnee (snik′ẽr-snē´), ***n.*** چەقۆی زل (بەتایبەتی کە وەك چەك بەکاربهێنرێ)؛ کێرد

snide (snīd), ***adj.*** [Slang], بڕ (توانج، لاپلار، قسەی بە تەوسەوە)؛ ناشرین یا لەڕووی سووکی‌یەوە وتراو: *(a ~ remark)* .

sniff (snif), ***v.i.*** (١) بۆن پێوەکردن؛ بۆن کردن (بە جۆرێك کە مشەی لووت بێت)؛ لووت بۆ بردن بۆ بۆن پێوەکردن؛ مشەهاتن.
(٢) (~ at)، گاڵتەپێکردن(لەڕێی بۆن پێوەکردنو مشەی لووت هاتنەوە)؛ بە سووکی سەیرکردن؛ لاقرتێ پێکردن. (٣) بۆن پێوەکردن لەبەر بۆن خۆشی.

v.t. (١) بۆن پێوەکردن؛ بۆن کردن؛ مشەمش کردن
(٢) تاقیکردنەوە بە بۆن پێوەکردن
(٣) هەستپێکردن؛ بۆن کردن (مەجاز)؛ گومان پەیداکردن: *(We ~ed danger in the man's manner.)*

n. (١) بۆن کردنێك؛ مشەی لووت لە کاتی بۆن پێوەکردندا؛ مشەمش.
(٢) شتێکی بۆن کراو؛ شتێکی هەستپێکراو یا دۆزراوە لە ڕێی بۆن کردنەوە؛ بۆن

sniffle (snif′'l), ***v.i.*** چڵم هەڵ لووشین؛ مشەمش کردن؛ مشەی لووت هاتن.

n. مشەمش؛ مشەی لووت؛ چڵم هەڵ لووشینو دەنگەکەی.

the sniffles, [Colloq.], (١) هەلامەت.
(٢) چڵم هەڵ لووشینو مشەمشی دوای گریان.

sniffy (snif′i), ***adj.*** [Colloq.], کەشخەچی؛ لووت بەرز؛ بەفیز؛ بە سووك سەیری خەڵكو شت کەر.

snifter (snif′tẽr), ***n.*** (١) پەرداخی دەم تەسکی خواردنەوەی مەستکەر (بۆ هێشتنەوەی بۆنەکەی). (٢) [Slang]، پێکێکی بچووکی خواردنەوەی مەستکەر

snigger (snig′ẽr), ***n. v.t. & v.i.*** = **snicker.**

sniggle (snig′'l), ***v.i. & v.t.*** ڕاوە مارماسی کردن (بە قولاپ خستنە کونەکانیانەوە)؛

snip (snip), ***v.t. & v.i.*** بە مەقەست برینەوە؛ بە مقەست هەڵدڕین.

n. (١) برینێکی کەم بە مەقەست. (٢) دەنگی بە مەقەست برین یا برینەوە.
(٣) (ا) سەرەمەقەست؛ والا. (ب) پارچەی بچووك.
(٤) (*pl.*) مەقەستی قورسی تەبەقە کانزا برینەوە.
(٥) [Colloq.]. هەرزەیەکی بچووكو بێ بایەخ؛ شتێکی بچووكو هیچ‌وپووچ.
(٦) [Slang]. کارێکی ئاسان؛ شتێکی بە ئاسانی جێبەجێکراو؛ ئیشی سووك.

snipe (snīp), ***n.*** (١) قوڕاوینکە؛ قوڕاویلە؛ باڵندەیەکی دەنووك درێژی ناو زەلکاوە (٢) تەقەیەکە لە شوێنێکی نهێنی‌یەوە لە دوژمن بکرێت.
(٣) [Slang]. قنگە جگەرە.

v.i. (١) ڕاوکردنی قوڕاویلە؛ تەقە لە قوڕاویلە کردن
(٢) تەقە لە دوژمن کردن لە شوێنێکی نهێنی‌یەوە (بە مشت لێ گرتنەوە).

sniper (snīp′ẽr), ***n.*** نیشانچی؛ نیشان شکێن: (ا) سەربازێکی نیشانچی‌یە کە نیشان لە دوژمن دەگرێتەوە لە دوورەوە؛ نیشانگر لە دووژمن.
(ب) کەسێکە کە تەقە دەکات لە شوێنێکی نهێنی‌یەوە.

snippet (snip′it), ***n.*** (١) پارچەیەکی بچووك؛ سەرەمەقەست.
(٢) [Colloq.]. کەسێکی گەنجی بچووکی بێ بایەخ؛ کەسێکی هیچ‌وپووچ.

snippety (snip′it-i), ***adj.*** (١) پچڕپچڕ؛ لە شتی پارچە پارچە یا سەرەمەقەست درووستکراو (٢) [Colloq.]، snippy.

snippy (snip′i), ***adj.*** (١) پچڕپچڕ؛ لە شتی پارچە پارچە یا سەرەمەقەست درووستکراو. (٢) [Colloq.]. ووشكو بێ نەزاکەت؛ بێ حەیا؛ قسە ووشكو ڕەق.

snitch (snich), ***v.t.*** [Slang], دزین (بەتایبەتی شتی کەم نرخ).

v.i. [Slang], (١) دزی کردن (بەتایبەتی هی شتی کەم نرخ).
(٢) (~ on)، خەبەرلێدان؛ دەنگوباس ڕاگەیاندن دژی کەسێك: *(to ~ on somebody)*

n. [Slang], خەبەرلێدەر؛ دەنگوباس ڕاگەیێنەر دژی کەسێك؛ سیخوڕ.

snivel (sniv′'l), ***v.i.*** (١) چڵم بە لووتدا هاتنەخوارەوە.
(٢) **sniffle** . (٣) فنگەفنگ کردن؛ گریانو چڵم هەڵ لووشین.
(٤) کڕوزانەوە؛ نووزانەوە؛ نووزەنووزکردن.
(٥) گریان بە درۆوە (بۆ هاوسۆزی پیشاندان یا خەفەتباری نواندن).

n. (١) چڵمی بە لووتدا هاتەخوارەوە؛ چڵم.
(٢) چڵم هەڵ لووشین؛ مشەمش کردن؛ دەنگی چڵم هەڵ لووشین.
(٣) گریانی درۆ؛ نووزانەوە؛ نووزەنووز؛ کڕوزانەوە.

-**sniveler; sniveller** ***(n.).***

snob (snob), ***n.*** (١) کەسێکی بێ سامانو بێ پلەوپایەی کۆمەڵایەتی.
(٢) کەسێکە کە زۆر بایەخ دەدات بە پارەداریو پلەوپایەی کۆمەڵایەتیو هەمیشە خۆی دەباتە پێشەوە لەوانەی لە خۆی دەوڵەمەندترو پلەوپایە بەرزترن.
(٣) کەسێکە کە خۆی بە زلترو باشتر دادەنێ لە خەڵك؛ کەسێکی لووت بەرز، لەخۆبایی، بەفیز...هتد.

snobbery (snob′ẽr-i), ***n.*** خۆ بە زلترو باشتر دانان لە خەڵك؛ لووت بەرزی؛ لە خۆ بایی بوون؛ خەڵك لە خۆ بە کەمتر دانان.

snobbish (snob′ish), ***adj.*** خۆ بە زلترو باشتر دانەر لە خەڵك؛ لووت بەرز؛ کەشخەچی؛ لەخۆبایی؛ لە کەسێکی لووت بەرز هاتوو.

-**snobbishly** ***(adv.)***; **snobbishness** ***(n.).***

snobbism (snob′i-z'm), ***n.*** = **snobbery.**

snobby (snob′i), ***adj.*** = **snobbish.**

snood (snōōd), ***n.*** (١) گێسووبەندی کچ؛ شریتێکە کچان دەیان بەست بە دەوری سەریاندا. (٢) تۆڕی قژی ئافرەت تێخستن لە دواوە.
(٣) ژێیەکی کورتە قولاپی ڕاوەماسی پێوە دەبەسترێت بە ژێ سەرەکی‌یەکەوە

v.t. قژ بەستنەوەو ڕاگرتن بە گێسووبەند یا تۆڕ.

snook (snoŏk), ***n.*** جۆرە ماسی‌یەکی دەریایی‌یە

snooker (snōōk′ẽr), ***n.*** یاری‌یەکە وەك بلیارد.

snoop (snōōp), ***v.i.*** [Colloq.], سووسەکردن؛ چاو پێداگێڕان بە دزی‌یەوە؛ بە دزی‌یەوە تێڕوانینە شتو شوێنی کەسێکی تر (بۆ مەبەستی خراپ): *(He was ~ing around her house.)* .

n. [Colloq.], (١) سووسەکەر؛ کەسێکە کە بە دزی‌یەوە چاو دەگێڕێ بە شت یا جێگەی کەسێکی تردا بۆ مەبەستێکی خراپ. (٢) چاو پێداگێڕانێکی وەها.

snoopy (snōōp′i), ***adj.*** [Colloq.], سووسەکەر؛ حەز لە چاو پێداگێڕانی شتو جێگەی خەڵك دەکات بە دزی‌یەوە بە مەبەستی خراپ.

snoot (snoŏt), ***n.*** [Colloq.], (١) (ا) لووت.
(ب) **snout** . (٢) دەموچاو.
(٣) دەموچاوی خۆ ناشرین کردن بۆ گاڵتەپێکردن یا قێز لێ هاتنەوە.
(٤) **snob** .

snooty (snoŏt′i), ***adj.*** [Colloq.], (١) لووت بەرز؛ لەخۆبایی؛ خۆ لە خەڵك بە زلترو باشتر دانەر؛ تڕزل.
(٢) لووت بەرزو تڕزلانە: *(~ stare)* .

-**snootily** ***(adv.)***; **snootiness** ***(n.).***

snooze (snōōz), ***n.*** سەرخەو؛ کەروێشکەخەو؛ قنگەخەو.

v.i. سەرخەو شکاندن؛ قنگەخەوکردن.

snore (snòr, snōr), ***v.i.*** پرخاندن؛ پرخەهاتن؛ پرخەپرخەکردن.

n. پرخە؛ پرخەپرخ.

snorkel (snôr′k'l), ***n.*** (١) ئامێری هەوای پاك وەرگرتنو هی پیس دەرکردنی ژێر دەریا. (٢) بۆری هەناسەدانی مەلەوانی ژێرئاو (کە سەرەکەی بەسەر ئاوەوەیە).

v.i. مەلەکردن لە ژێرئاودا بەهۆی بۆری هەناسەدانەوە.

snort (snôrt), ***v.i.*** (١) (ا) پرماندن؛ پرمەکردن؛ کورکەکورك کردن؛ کورکاندن: *(The horse ~ed at our approach.)* .
(ب) مرخەمرخ کردن؛ مرقەمرق کردن؛ مرخەهاتن.
(٢) تووڕەییو نارەزاییو لاقرتێ دەربڕین بە مرقەیەك.

(٣) دەنگێکی وەك مرقە لێوەهاتن: *(The motor ~ed and stopped.)* .
(٤) [Colloq.]، دانە مرقەی پێکەنین.
v.t. (١) پرماندن؛ پرمەکردن؛ کورکەکورك کردن. (٢) بە پرمە یا مرخە دەربڕین.
(٣) بە لووت هەڵمژین یا کێشانی کۆکایین: *(to ~ cocaine)* .
n. (١) پرمە؛ مرقەمرق؛ مرخە.
(٢) [Slang]. پێکێکی بچووکی خواردنەوەی مەستکەر کە بە یەك قوم بخورێتەوە.

snot (snot), *n.* (١) چڵم
(٢) [Slang]. کەسێکی پیسی بۆگەن؛ کەسێکی بێ نرخ.

snotty (snot′i), *adj.* (١) چڵمن؛ پیس.
(٢) [Slang]، (ا) پیس و بۆگەن؛ بێ نرخ. (ب) لووت بەرز؛ لەخۆبایی؛ ترێل.

snout (snout), *n.* (١) لمۆز؛ قەپۆز.
(٢) لوولە (مەسینە، لوولینە، کتلی... هتد).
(٣) [Slang]، لووت؛ لووتی زل؛ کەپوو.

snout beetle, قالۆنچەی لمۆزدار (دانەوێڵە و میوە دەخوات).

snow (snō), *n.* (١) بەفر (٢) بەفر بارین.
(٣) (ا) شتێکی وەك بەفر. (ب) خاڵی سپی سەر تەلەفزیۆن.
(٤) [Poetic]، سپێتی. (٥) [Slang]، کۆکایین؛ هێرووین.
v.i. بەفر بارین
v.t. (١) بە بەفر داپۆشین؛ ڕێ لێ گیران بە بەفر؛ ڕێ لێ بڕان بە بەفر:
(They were ~ed in after the blizzard.)
(٢) پرش و بڵاوکردنەوە.
(٣) [Slang]. کارتێکردن و پێ سەلماندن بە مەرایی و قسەی زل و درۆ؛ ڕاکێشانە لای خۆ بە قسەی زل و جوان و مەرایی.

snow-ball (snō′bôl′), *n.* (١) تۆپەڵە بەفر.
(٢) ڕووەکێکی گوڵ سپییە.
v.i. (١) کەڵەکەبوون؛ لەسەر یەك کۆمەڵ بوون؛ هەمیشە و خێرا زیادبوون (قەبارە، گرنگی، مەترسی). (٢) تۆپەڵە بەفر هاویشتن.
v.t. تۆپەڵە بەفر تێگرتن؛ تۆپەڵە بەفر پێدادان.

snowbank (snō′baŋk′), *n.* کلیلە کۆمەڵە بەفرێکە کە با پێچی دابێ و کۆی کردبێتەوە بە قەدپاڵێکەوە یا لە شیوێکدا.

snow-berry (snō′ber′i, snō′bĕr-i), *n.* (١) ڕووەکێکە بەری سپی و خڕ دەگرێ. (٢) بەری ئەم ڕووەکە.

snow-bird (snō′bũrd′), *n.* (١) باڵندەیەکی بچووکە لە توخمی فیسقە پشتی بۆرە و بەرسنگی سپییە. (٢) [Slang]، خووگری کۆکایین و هێرووین.

snow-blind (snō′blīnd′), *adj.* بەفرکوێر: کوێری سەردەمی بەهۆی لە چاودانی تیشکی ڕۆژی سەر بەفرەوە.

snow-blindness, بەفرکوێری (ووشەی پێشوو سەیرکە).

snow-bound (snō′bound′), *n.* ڕێ لێ گیران بە بەفر؛ لە بەفردا چەقین.

snow-broth (snō′brôth′), *n.* (١) لیتاو؛ بەفراو.
(٢) خواردنەوەی مەستکەری سارد.

snow bunting, باڵندەیەکی بچووکی ناوچە باکوورە بەفرینەکانە لە توخمی فیسقەیە. (هەروەها " snow-flake).

snow-bush (snō′boosh′), *n.* دەوەنێکی گوڵ سپییە.

snow-cap (snō′kap′), *n.* کڵاوە بەفری سەر لووتکەی شاخ یا پۆپەی دار.

snow-capped (snō′kapt′), *adj.* بەفرگرتوو (لووتکەی شاخ، پۆپەی دار)؛ بە بەفر داپۆشراو: *(~ mountains)* .

snow-clad (snō′klad′), *adj.* [Poetic], بەفرگرتوو: بە بەفر داپۆشراو.

snow-drift (snō′drift′), *n.* (١) کلیلە؛ بەفرێکی زۆرە کە با لە پەنایەکدا پێچی دابێ و کۆی کردبێتەوە؛ کەڵەکە بەفر.
(٢) بەفرێکە کە با پێچی بداو ڕایماڵێ.

snow-drop (snō′drop′), *n.* (١) ڕووەکێکی گوڵ سپی و شۆڕبووەوەیە. (٢) گوڵی ئەم ڕووەکە. (٣) گوڵاڵە؛ گوڵە نیسان.

snow-fall (snō′fôl′), *n.* (١) بەفر بارین.
(٢) تێکڕای بەفری باریو لە ماوەیەك یا ناوچەیەکی تایبەتیدا.

snow-flake (snō′flāk′), *n.* (١) کولنۆ بەفر؛ پرووشە بەفر.
(٢) snow bunting . (٣) snow-drop

snow-goose (snō′gōōs′), *n.* قازە بەفرینە (لە ناوچە باکوورە بەفرینەکان دەژی پەڕو باڵی سپییە و سەری باڵەکانی ڕەشە).

snow job, [Slang], کارتێکردن و پێ سەلماندن و ڕاکێشانە لای خۆ بە قسەی زل و فیشاڵ و مەرایی؛ قسەی زل و فیشاڵ و مەرایی:
(He did a ~ on the manager and got a job.)

snow leopard, پڵنگە بەفرینە؛ پڵنگی سپی.

snow line (or limit), دامێنی شاخێك یا ناوچەیەکی هەرگیز بەفر نەچووەوە.

snow-man (snō′mən′), *n.* شێرەبەفرینە.

snow-mobile (snō′mō′b'l), *n.* ئوتومبیلی بەفر.

snow plant, ڕووەکێکی ئەمەریکی بێ گەڵای گوڵ سوورو شۆڕبووەوەیە لە دارستانە کاژەکاندا دەڕوێت لە بەهاردا پێش تووانەوەی بەفر

snow-plow (snō′plou′), *n.* بەفرماڵ (بەفری شەقام و ڕێگەوبان و ڕێی شەمەندەفەری پێ دەماڵرێ).

snow pudding, محەللەبی سپی: لە سپێنەی هێلکەی شڵەقاو و شەکرو جەلاتین درووست دەکرێ.

snow-shed (snō′shed′), *n.* سایەبانی سەر هێڵی شەمەندەفەر (بۆ ئەوەی بەفر دای نەپۆشێ).

snow-shoe (snō′shōō′), *n.* پێڵاوی بەفر
v.i. پێڵاوی بەفر لەپێکردن.

snow-slide (snō′slīd′), *n.* هەرەسدانی بەفر.

snow-storm (snō′stôrm′), *n.* بەفرێکی زۆر بە بایەکی قایمەوە؛ بەفروبا؛ زریانی بەفر.

snow tire, تایەی بەفر (بۆ نەخلیسکانی ئوتومبیل لەسەر بەفرو سەهۆڵ).

snow-white (snō′hwit′), *adj.* سپی وەك بەفر؛ چوڕ؛ لە سپێتیدا لە بەفر دەکات.

snowy (snō′i), *adj.* (١) بەفراوی: بە بەفر داپۆشراو؛ بەفرگرتوو:
(a ~ valley)
(٢) بەفرین؛ بەفری؛ بە بەفر کراو.
(٣) (ا) سپی: سپی وەك بەفر؛ بەفری. (ب) پاك؛ خاوێن.

snub (snub), *v.t.* (١) قسە پێ بڕین بە ناشرینانە؛ سەرزەنشتکردن؛ شکاندن. (٢) (ا) وەستاندن؛ لە جووڵانەوە خستن (وەك گوریسێك یا پەتێك بە پێچانەوەی بە دەوری سنگێکدا). (ب) لە پڕ وەستاندن یا بەستنەوە (وەك وڵاخێك یا بەلەمێك بە گوریس بە دەوری سنگێکدا).
(ج) ڕاگرتن؛ وەستاندن؛ دابینکردن: *(to ~ a vibration)*
(٣) لە لووت دان (بە ڕێز نەگرتن و خستنە پشت گوێ)؛ شکاندن؛ بە ناشرینی و سووکی لەگەڵ ڕەفتارکردن بەتایبەتی کە ئەم جۆرە ڕەفتارە چاوەڕوان نەکرابێ:
(They ~bed the ambassador by not inviting him to the party.)
(٤) کوژاندنەوە بە پلیشاندنەوە: *(to ~ out a cigarette)* .
n. (١) لە لووت دان؛ شکاندن؛ کردەوەیەکی ناشرینانە و چاوەڕوان نەکراو بەرامبەر بە یەکێك: *(He considered it a ~ .)* .
(٢) وەستان؛ دابینکردن؛ ڕاگرتن.
adj. (*Also* **snubbed**), هەڵگەڕاوە (لووت)؛ قوت:
[a ~ (or snubbed) nose].

snubber (snub′ẽr), *n.* (١) شتی پێ وەستێنەر یا پێ بەستراوە (گوریس، پەت). (٢) **shock absorber** .

snubby (snub′i), *adj.* (١) کورت و هەڵگەڕاوە (لووت)؛ قوت (لووت). (هەروەها " **snub** ")، (٢) **snub-nosed** .

(٢) خەلك شكێن؛ لە لووتی خەلك دەر (بە ڕێز نەگرتن و خستنە پشت گوێ).

snub-nosed (snub′nōzd´), *adj.* لووت كورت و مەنگەڕاوە؛ لووت قوت.

snuff (snuf), *n.* سەرە سووتاو و ڕەشەكەی پلیتە مۆم.

v.t. (١) بڕین یا قرتاندنی سەرە ڕەش و سووتاوەكەی پلیتە مۆم و چرا.
(٢) مۆم كوژاندنەوە بە دەست یا بە " **snuffers** "

snuff out, (١) كوژاندنەوە (مۆم، چرا). (٢) دوایی پێ هێنان (ژیان)؛ كوژاندنەوە؛ نەهێشتن؛ كۆتایی پێ هێنان؛ لەناو بردن:
(an accident that snuffed out a life)

snuff (snuf), *v.t.* (١) بۆن كردن؛ هەلمژین. (٢) بۆن پێوەكردن.

v.i. (١) بۆن كردن؛ پرمان
(٢) [Rare]، برنووتی هەلمژین؛ برنووتی كردنە لووتەوە.

n. (١) بۆن كردن؛ دەنگی بۆن پێوەكردن؛ مشەمش
(٢) (ا) برنووتی. (ب) نەختێك برنووتی كە لە یەك جاردا بە لووت هەلدەمژێنرێ.
(٣) تۆزی بە لووت هەلمژێنراو (دەرمان، كۆكایین).
(٤) بۆن؛ بۆن و بەرامە.

up to snuff, [Colloq.]. (١) باش؛ پەسەند (تەندرووستی، چۆنیتی)؛ لێهاتوو؛ پلە بەرز. (٢) ووریا؛ هۆشیار؛ بە ئاسانی ناخەلەتێ.

snuff-box (snuf′boks´), *n.* قوتووی برنووتی

snuffers (snuf′ẽrz), *n.pl.* شتێكی دوو پەلە وەك مەقەست مۆمی پێ دەكوژێنرێتەوە.

snuffle (snuf′'l), *v.i.* (١) مشەمش كردن؛ مشانن؛ هەناسەبڕكێ پێكەوتن (وەك سەگ). (٢) بە لووت قسەكردن یا گۆرانی وتن؛ منگەمنگ كردن. (٣) [Rare]، نووزەنووزكردن؛ نووزانەوە؛ كڕوزانەوە بە درۆ.

v.t. بە منگەمنگ وتن؛ بە لووت وتن

n. (١) مشەمش؛ مشانن؛ هەناسەبڕكێ.
(٢) منگە؛ منگەمنگ؛ دەنگی بە لووت كراو.
(٣) [Rare]، نووزەنووز، كڕوزانەوەی درۆ.

the snuffles, لووت گیران؛ لووت گیراوی؛ هەلامەت.

snuffy (snuf′i), *adj.* (١) لە برنووتی دەچێ.
(٢) برنووتی بەكاردەهێنێ. (٣) برنووتی پێوەیە؛ پیس بووە بە برنووتی؛ لەكاری بووە (٤) ناپەسەند.

snug (snug), *adj.* (١) گەرم وگوڕە و لە ئاسوودەدایە؛ ئاسوودەدار:
(They looked so ~ sitting there together by the fireplace.)
(٢) بچووك و خنجیلە و خۆش: *(a ~ cottage, apartment, etc.)* .
(٣) بەس؛ بەش دەكات (دەسكەوت)؛ باش: *(a ~ income)* .
(٤) چەسپ؛ پڕ بە بەر؛ پڕ بە پڕی خۆیەتی (بەرگ): *(a ~ jacket)* .
(٥) چاك دروستكراو (كەشتی)؛ پتەو؛ قایم؛ بەرگەی زریان دەگرێ.
(٦) شاراوە؛ نەبینراو.

adv. بە ئاسوودەیی و گەرم وگوڕی.

v.i. [Dial.], = snuggle.

v.t. (١) پڕ بەبەركردن (جل وبەرگ).
(٢) خۆش و گەرم وگوڕ و ڕێك وپێك كردن:
(to ~ the cottage for winter)
(٣) شاردنەوە (٤) قایم كردن.

snug down, خۆ ئامادەكردن بۆ زریان (بە هەلكردنی بایەوان و قایم كردن و بەستنەوەی شتی نەچەسپاوی ناو كەشتی).

snuggery (snug′ẽr-i), *n.* شوێنێك یا شتێكی خۆش و بە ئاسوودە

snuggle (snug′'l), *v.i. & v.t.* خۆتێهەلسوون و چوونە باخەلەوە بۆ گەرم وگوڕی و خۆشەویستی؛ لێ نزیكبوونەوە بۆ گەرم وگوڕی:
(She ~d up to him.)

so (sō), *adv.* (١) بەم جۆرە؛ ئاوا؛ وەها؛ وەك ئەوە:
(Hold the bridle ~ .)
(٢) (ا) ئەوەندە *(Why are you ~ late? It is not ~ hot today.)* .
(ب) زۆر؛ ئێجگار؛ ئەوەندە *(They are ~ happy together.)* .
(٣) لەبەرئەوە: *(They were late, and ~ didn't go.)*
(٤) نزیكەی: *(He won fifty dollars or ~)* .
(٥) هەروەها؛ - یش: *(She enjoys music, and ~ dose he.)* .
(٦) بێ گومان؛ گومانی تێدا نییە: *(I did ~ tell the truth!)* .
(٧) كەوابوو؛ وا دیارە: *(~ you realy don't like my haircut.)* .
(٨) [Colloq.]، ئێجگار زۆر: *(She ~ wants to go.)* .

conj. (١) بۆئەوەی؛ تاكو؛ تا:
| He died ~ (that) we might be free.|
(٢) لەبەرئەوە: *(It was late, ~ we went home.)* .
(٣) بەمەرجێك كە.

pron. (١) بەو جۆرە؛ وەها:
(He was a poor man, but he did not remain ~ .)
(٢) نزیكەی.

interj. كەواتە؛ كەوابوو؛ وا دیارە:
(~ you've lost your job!)

and so on (or **forth**), وە هەروەها؛ وە هی تریش؛ هەتا دوایی.

so as, (١) بۆئەوەی؛ تاكو. (٢) بەمەرجێك كە.

so what? [Colloq.], جا چی بووە؟؛ چش !؛ ئینجا چییە؟؛ جا با وا بێ!.

soak (sōk), *v.t.* (١) خووساندن؛ باش تەڕكردن؛ نوقوم كردن لە ئاو یا شلەدا. (٢) (ا) (**up** ~)، هەلمژین (ئاو، شلە):
(Blotting paper ~s up ink.)
(ب) (**up** ~) وەرگرتن؛ هەلمژین (مەجاز): *(I ~ed up the sunshine.)* .
(٣) (**up** ~) بە مێشك وەرگرتن؛ بە ئاسانی تێگەیشتن؛ چوون بە مێشكدا.
(٤) [Colloq.]، زۆر خواردنەوە؛ مەست بوون.
(٥) [Slang]، پیامالین؛ زرمە لێ هەلسان؛ مستەكۆلە لێدان.
(٦) [Slang]، پارە زۆر لێسەندن؛ ڕووتكردنەوە (مەجاز):
(The government ~ed the taxpayers.)
(٧) [Slang]، سەرخۆش كردن؛ مەستكردن.
(٨) [Slang]، بارمتەكردن؛ لە بارمتەدا دانان.

v.i. (١) خووسان؛ زۆر باش تەڕبوون.
(٢) چوونەناو؛ تێ چوون: *(The fact ~ed into his head.)* .
(٣) [Colloq.]، زۆر خواردنەوە؛ سەرخۆش بوون.

n. (١) خووسان؛ زۆر باش تەڕبوون؛ خووسێنران.
(٢) خووساوی. (٣) ئاو یا شلەی شت تێدا خووسان.
(٤) [Slang]، كەسێكی مەست یا سەرخۆش.
(٥) [Slang]، زۆر خواردنەوە؛ مەست بوون؛ مەستی.
(٦) [Slang]، لە بارمتەدا بوون یا دانران: *(in ~)* .
(٧) [Slang]، مستەكۆلەی قایم؛ مستەكۆلە.

soak out, لێ دەرهێنان بە خووساندن:
(to soak the dirt out)

soakage (sōk′ij), *n.* (١) خووسان؛ خووسێنران.
(٢) ئاو و شلەی هەلمژراو؛ ئاو و شلەی لێ چوو یا دەلێو.

so-and-so (sō′'n-sō´), *n.* (١) ئەم و ئەو؛ فلان و فیسار؛ فلانە كەس؛ یارۆ: *(Never mind what ~ says.; Tell me to do ~ .)* .
(٢) [Colloq.]، جوێنی ناونەبراو؛ ووشەیەكە لە باتی جوێن وەك: سەگباب، ناپیاو، بێ شەرەف... هتد: *(That ~ .; He's a real ~ .)* .

soap (sōp), *n.* (١) سابوون؛ پێشۆر.
(٢) كانزا خوێی ترشەلۆكی چەور. (٣) [Slang]، پارەی بە بەرتیلدا دراو.
(٤) **soap opera** .

v.t. (١) سابوون لێدان؛ سابوون لێخستن. (٢) مەرایی كردن.

no soap, [Slang], (١) پێشنیارەكە پەسەند نەكرا؛ شتەكە ڕێ نەكەوت یا سەری نەگرت. (٢) بێ سوود؛ بێ كەلك؛ سەرنەكەوتوو

soap-bark (sōp′bärk´), *n.* (١) دارە سابوونی: درەختێكە گەلاكەی وەك چەرم وایە و گوڵی سپی دەگرێ و قەدەكەی شتی پاك كردنەوەی لێ

دروست دەکرێ. (٢) داری ئەم درەختە.

soap-berry (sōp′ber´i, sōp′bēr-i), *n.* (١) درەختێکی ناوچە گەرمەکانە بەرەکەی لە سابوون دەچێ. (٢) بەرە نەرمە سابوونی‌یەکەی ئەم درەختە

soap-box (sōp′boks´), *n.* (١) سنووقی سابوون.
(٢) سنووقی ووتاربێژ: سنووقێکە ووتاربێژ لەسەری رادەوەستێ لەسەر شەقام و لە شوێنی گشتیداو ووتار بۆ خەڵك دەدات.
adj. تایبەتی بەم جۆرە ووتارو ووتاربێژانە.
v.i. ووتاردان بۆ خەڵکی سەر شەقام و ناو شوێنی گشتی.

soap bubble, (١) بڵقە سابوون.
(٢) شتێکی سەردەمی یا کەم خایەن.

soapiness (sōp′i-nis), *n.* سابوونێتی؛ لە سابوون چوون.

soap opera, شانۆنامەی زنجیرەیی سەر رادیۆ یا تەلەفزیۆنی بەسۆزە دەربارەی ژیانی کۆمەڵایەتی و خێزانی و دڵداری ... هتد.

soap plant, رووەکە سابوون: هەر جۆرە رووەکێکە رەگ و بەرو گەڵاکەی لەباتی سابوون بەکاربهێنرێت یا سابوونی لێ دروست بکرێ.

soap-stone (sōp′stōn´), *n.* بەردە سابوون: بەردێکی خۆڵەمێشی مەیلەو سەوزی نەرمە زوو وورد دەبێ؛ پۆدرە (هەروەها " steatite ").

soap-suds (sōp′sudz´), *n.pl.* کەفە سابوون؛ سابووناو.

soap-wort (sōp′wūrt´), *n.* رووەکێک گەڵاکەی شیلەیەکی سابوونی لێ دێتەدەرەوە کە بریندار دەکرێ.

soapy (sōp′i), *adj.* (١) سابووناوی؛ سابوونی تێدایە؛ سابوون داپۆشیوە. (٢) سابوونی؛ لە سابوون دەچێ.
(٣) [Slang] (أ) لووس؛ خز؛ چەور؛ رۆناوی. (ب) زمان لووس؛ مەرایی‌کەر.

soar (sôr, sōr), *v.i.* (١) بەرز فڕین؛ فڕین بە ئاسماندا؛ باڵ گرتن.
(٢) بە ئاسماندا کشان (فڕۆکە). (٣) بەرزبوونەوە؛ بڵندبوونەوە؛ فڕین (مەجاز)
n. (١) بەرز فڕین؛ باڵ گرتن؛ فڕین.
(٢) ئەو بەرزی‌یەیە کە فڕۆکە یا باڵندە دەیگاتێ لە فڕیندا؛ مەودای فڕین.

sob (sob), *v.i.* (١) گریان بە کوڵ؛ هەنسکدان؛ هەنسکەهەنسکدان؛ دانە پرمەی گریان. (٢) دەنگێکی وەك هەنسکەهەنسك لێوەهاتن.
v.t. (١) بە هەنسکەوە ووتن؛ بە گریانەوە ووتن.
(٢) خەو لە خۆ خستن بە گریان و هەنسکدان:
(The child ~bed herself to sleep.)
n. (١) هەنسکدان؛ دانە پرمەی گریان؛ بە کوڵ گریان
(٢) هەنسك؛ هەنسکەهەنسك؛ پرمەی گریان؛ گریانێکی بە کوڵ.

sober (sō′bēr), *adj.* (١) زۆر کەم خواردنەوەی مەستکەر دەخواتەوە.
(٢) سەرخۆش نی‌یە؛ نامەست؛ بەهۆش؛ بەئاگا.
(٣) سەنگین؛ سەلار؛ ئاغر؛ لەسەرخۆ؛ هێمن.
(٤) خاکی (جل‌وبەرگ)؛ رەنگ؛ رەنگا ورەنگ نی‌یە؛ سادە.
(٥) بە بێ زیادەپێوەنان؛ بە بێ گۆڕین یا شێواندن؛ لە راستیدا چۆنە وەها:
(the ~ truth)
v.t. & v.i. (~ up; ~ down), هێمن کردنەوە؛ هێمن بوونەوە؛ هاتنەوە سەرخۆ؛ هۆش هاتنەوەبەر (پاش مەستی یا سەر لێ تێکچوون).

sober-minded (sō′bēr-mīn´did), *adj.* هێمن؛ لەسەرخۆ؛ سەرخۆش نی‌یە

sobriety (sō-brī′ə-ti), *n.* (١) ناسەرخۆشی؛ نامەستی؛ هۆش بەخۆ بوون؛ زۆر نەخواردنەوە. (٢) هێمنی؛ سەلاری؛ ئاغری؛ سەنگینی؛ لەسەرخۆبوون.

sobriquet (sō′bri-kā´), *n. Also* soubriquet, ناوی نهێنی؛ ناوی خوازراو.

sob sister, [Slang], (١) ژنە رۆژنامەچی‌یەکە کە چیرۆکی بەسۆز دەنووسی. (٢) کەسێکی لە ئەندازە بەدەر بەسۆز یا سۆزپەرست.

sob story, چیرۆکێکی پڕ لە رووداوی ناخۆشە بۆ کەسێك دەگێڕێتەوە بۆ هەست راکێشانی و هاوسۆزی و بەزەیی پێداهاتنەوە:
(After failing the test, she told her teacher a ~ in order to make him change her grade.)

socage (sok′ij), *n.* بە کرێ گرتنی زەوی دەرەبەگی ئینگلیزی سەدانی ناوەڕاست یا بە پارە یا بەرامبەر بە ئیش کردن بۆ دەرەبەگەکە.

so-called (sō′kôld´), *adj.* بەناو؛ هەر بەناو؛ وا ناوبراو؛ وا ناسراو:
(He is a ~ liberal.)

soccer (sok′ēr), *n.* فتبۆڵێن؛ تۆپ تۆپێن؛ یاری شەق شەقێن؛ تۆپی پێ.

sociability (sō´shə-bil′ə-ti), *n.* کۆمەڵخوازی؛ خەڵك خوازی؛ حەزکردن بە تێکەڵاوبوون لەگەڵ خەڵکدا.

sociable (sō′shə-b'l), *adj.* (١) کۆمەڵخواز؛ خەڵك خواز؛ حەزکەری تێکەڵاوبوون لەگەڵ خەڵکدا: *(a ~ person)*.
(٢) رووخۆش؛ رووکراوە. (٣) خۆش؛ تایبەتی بە کاتێکی براوەسەر بە قسەی خۆش و رابواردن لەگەڵ خەڵکدا: *(a ~ evening)*.
n. ئاهەنگێکی کۆمەڵایەتی ئەندامانی کڵێسەیەك یا کۆمەڵێکە. (هەروەها " social ")
-sociableness *(n.)*; sociably *(adv.)*.

social (sō′shəl), *adj.* (١) کۆمەڵایەتی؛ کۆمەڵی؛ تایبەتی بە کۆمەڵ:
(~ life; ~ reform; ~ problems)
(٢) کۆمەڵگایی؛ لە کۆمەڵگادا دەژی: *(Modern man is ~ .)*
(٣) تایبەتی بە چینە بەرزەکانی کۆمەڵ: *(She is a ~ climber.)*
(٤) رووخۆش؛ رووکراوە: *(a ~ nature)*.
(٥) بۆ یەکگرتن و کات پێکەوە رابواردن دانراوە؛ کۆمەڵایەتی: *(a ~ club)*
(٦) تایبەتی بە فەرمانبەری کۆمەڵایەتی: *(a ~ worker)*.
(٧) بە کۆمەڵ دەژین؛ کۆمەڵخواز: *(The ant is a ~ creature.)*
(٨) بە کۆمەڵ دەڕوێن (رووەکناسی). (٩) socialist.
(١٠) هی نێوان هاوپەیمانان (جەنگ).
n. ئاهەنگێکی کۆمەڵایەتی ئەندامانی کڵێسەیەك یا کۆمەڵێکە. (هەروەها " sociable ").

social climber, خۆ نزیککەرەوە لە کەسانی پلەوپایەداری کۆمەڵ.

social contract (or **compact),** پەیمانی کۆمەڵایەتی: کە دەڵێت دەبێ میری بە رەزامەندی گەل فەرمانڕەوایی بکات. (فەلسەفەی " رۆسۆ ")

social disease, نەخۆشی جووت بوون (وەك سووزەنەك و فەرەنگی).

social evil, (١) شتێکە کە مەترسی بێ بۆ ئاسوودەیی کۆمەڵ (وەك هەژاری، بەنگ فرۆشتن... هتد). (٢) قەحبەیی

socialism (sō′shəl-iz'm), *n.* هاوبەشێتی؛ هاوبەشایەتی؛ سۆشیالیزم.

socialist (sō′shəl-ist), *n.* (١) سۆشیالیست؛ هاوبەشیخواز.
(٢) [S-]، ئەندامی حیزبێکی سۆشیالیستی.
adj. (١) سۆشیالیستی؛ تایبەتی بە بیروباوەڕی سۆشیالیستی و سۆشیالیستەکان. (٢) لایەنگری سۆشیالیزم.

socialistic (sō´shə-lis′tik), *adj.* سۆشیالیستی؛ سەر بە بیروباوەڕی سۆشیالیستی یا هاوبەشێتی: *(~ ideas and programs)*
-socialistically *(adv.)*.

socialite (sō′shə-līt´), *n.* [Colloq.]. ئەندامێکی ناسراوی چینی تێروتەسەڵ و باوخوازی کۆمەڵ.

sociality (sō´shi-al′ə-ti), *n.* (١) (أ) رووخۆشێتی؛ رووخۆشی؛ رووکراوەیی. (ب) نموونەیەکی ئەم رووخۆشێتی‌یە.
(ج) مەیلی پێکەوە ژیان لە کۆمەڵگادا.

socialize (sō′shə-līz´), *v.t.* (١) کردنی خانووبەرەو کۆمپانیاو کارگەو هۆی بەرهەمهێنان بە موڵکی گەل لەرێی خستنیانە ژێردەستی میری‌یەوە؛ لەسەر بنچینەی سۆشیالیستی رێکخستن؛ کردن بە موڵکی هەموو کەس
(٢) گونجاندن لەگەڵ پێویستی کۆمەڵدا. (٣) فێری هەڵسان و دانیشتن کردن لەگەڵ خەڵکدا؛ فێری کۆمەڵخوازی کردن.
v.i. [Colloq.], بەشداربوون لە چالاکی کۆمەڵایەتیدا؛ هەڵسان و دانیشتن لەگەڵ خەڵکدا.

socialized medicine, چارەکردنی تەندرووستی گشتی لەلایەن میرییەوە؛ گرتنە ژێردەستی چارەکردنی گشت نەخۆشان لەلایەن میرییەوە (بە بودجەی گشتی).

socially (sō′shəl´i), *adv.* (١) لەرووی کۆمەڵایەتی‌یەوە: *(~ pleasnat)*
(٢) بەلای کۆمەڵەوە؛ بە رای کۆمەڵ: *(~ acceptable)* .
(٣) لەناو کۆمەڵدا؛ لەڕووی پلەوپایەی کۆمەڵایەتی‌یەوە: *(~ prominent)* .

social register, لیستەی ناسراوانی کۆمەڵ.

social science, زانستی کۆمەڵایەتی

social scientist, زانای کۆمەڵایەتی.

social security, دەستەبەری کۆمەڵایەتی.

social service, = social work.

social studies, لێکۆڵینەوەی کۆمەڵایەتی: وانەیەکی قوتابخانەیە دەربارەی پێوەندی کۆمەڵایەتی کە مێژوو و جوگرافیا و زانستی کۆمەڵایەتی دەگرێتەوە

social work, ئیش‌وکاری کۆمەڵایەتی: بریتی‌یە لە یارمەتیدان و خزمەتکردنی هەژاران و کەفتەکاران و لێقەوماوان.

social worker, کارگەری ئیش‌وکاری کۆمەڵایەتی. (ووشەی پێشوو ببینە)

societal (sə-sī′ə-t'l), *adj.* کۆمەڵی؛ هی کۆمەڵ یا کۆمەڵگا: *(~ forces)*

society (sə-sī′ə-ti), *n.* (١) کۆمەڵ؛ کۆمەڵگا.
(٢) ئاوەڵی؛ هاوەڵی؛ هاودەمی: *(I do not seek his ~ .)* .
(٣) یانە؛ کۆمەڵە؛ رێکخراو: *(a medical ~)* .
(٤) چینی خۆش گوزەرانی کۆمەڵ؛ چینی بەرز و پلەوپایەداری کۆمەڵ: *(All ~ attended the concert.)*
(٥) خوو و نەریت و کاروباری ئەم چینە.

society column, خانەی پلەوپایەداران و ناودارانی کۆمەڵ لە ڕۆژنامەدا (کە دەنگوباسی ئەم چینە بلاودەکاتەوە).

socio- (sō′si-ō, sō′shi-ə), پێشگرێکە بە مانای: کۆمەڵ؛ کۆمەڵایەتی؛ تایبەتی بە کۆمەڵگا: *(~ -economic)* .

socio-economic, کۆمەڵی- ئابووری؛ کۆمەڵی و ئابووری: *(the ~ conditions in the country)*

sociologist (sō´si-ol′ə-jist, sō´shi-ol′ə-jist), *n.* کۆمەڵناس؛ زانای کۆمەڵ؛ زانای کۆمەڵناسی.

sociology (sō´si-ol′ə-ji, sō´shi-ol′ə-ji), *n.* کۆمەڵناسی؛ زانستی کۆمەڵ؛ زانستی کۆمەڵایەتی.

-socilogical *(adj.)*; sociologically *(adv.)*.

sociometry (sō´shi-om′ə-tri), *n.* هەڵسەنگاندن و پێوانی پەیوەندی کۆمەڵایەتی ئەندامانی کۆمەڵێکی تایبەتی.

sock (sok), *n.* (١) پێڵاوی سووکی نووانەری شانۆنامەی قۆشمە (کۆمیدیا) ی یۆنانی و رومانی کۆن (٢) شانۆنامەی قۆشمە؛ کۆمیدیا.
(٣) گۆرەوی کورت؛ گۆرەوی پیاوانە.

sock (sok), *v.t.* [Slang], (١) مستەکۆڵەی قایم لێدان؛ مستەکۆڵە پیامالین؛ زرمە لێ هەڵسان.
(٢) خستنەناو؛ تێخستن؛ تێدادانان: *(He ~ed all his money in the bank.)*

n. [Slang], مستەکۆڵە

adv. [Slang], راستەوخۆ؛ یەکسەر

sock it to, [Slang]. بە توندوتیژی قسە لەگەڵ کردن؛ بە توندوتیژی لەگەڵدا جووڵانەوە؛ خەڵەتاندن و پارە زۆر لێسەندن (سەوداگەری)؛ هێرش بردنە سەر (لەهەموو ڕوویەکەوە).

sockdolager (sok-dol′ə-jēr), *n.* (١) شتێکی بە تیژ و توندوتیژو شت یەکلاکەرەوە (مستەکۆڵە، ووتە). (٢) شتێکی زۆر زل لەچاو توخمەکەیدا.

socket (sok′it), *n.* چاڵێک یا بۆشایی‌یەکە کە شتێکی تێ دەخرێت یا تێخراوە (وەك چاڵی ئێسکی کلۆت، ئەو چاڵایی‌یەی گلۆپی تێ دەخرێت یا پلاکی کارەبای تێ دەخرێت، چاڵی چاو...هتد).

v.t. چاڵی وەها بۆ کردن؛ خستنە چاڵ یا بۆشایی وەهاوە.

sock-eye (sok′ī´), *n.* سەلموونی سوور: جۆرێکە لە ماسی.

socle (sok′'l, sō′k'l), *n.* بنی دەرپۆقیوی پایە و دیوار و پەیکەر.

Socratic (sō-krat′ik), *adj.* سوقراتی؛ تایبەتی بە فەلسەفەی سوقرات.

n. (١) قوتابی سوقرات. (٢) فەیلەسوفی یۆنانی پەیڕەوکەری سوقرات

sod (sod), *obsolete past tense of* **seethe.**

sod (sod), *n.* (١) چیمەن (٢) چینی سەرەوەی خاك بە چیمەنەکەیەوە.
(٣) پارچەیە لەم خاك و چیمەنە. (٤) خاکی نیشتمان؛ نیشتمان.

v.t. داپۆشینی خاکی ڕووت بە چینێکی تەنك لە خاك و چیمەن (کە وەك بەرە بەسەریدا ڕا دەخرێ و دەستبەجێ وەك چیمەن دەنوێنێ لە شوێنە تازەکەدا).

under the sod, لە گۆڕدایە؛ نێژراوە؛ مردووە و لەژێر خاکدایە.

sod (sod), *n.* [British Slang], کەسێکی بێ نرخ؛ کەسێکی خوێڕی و بۆگەن.

soda (sō′də), *n.* (١) کاربۆناتی سۆدیۆم. (٢) بیکاربۆناتی سۆدیۆم؛ سۆدەی نان. (٣) هایدرۆکسایدی سۆدیۆم.
(٤) ئاوی گازاوی یا کەف‌وکوڵدار.
(٥) سۆدە: خواردنەوەیەکە لە ئاوی کەف‌وکوڵاوی و شیلە دروست دەکرێ.

soda ash, کاربۆناتی سۆدیۆمی ناپوخت.

soda fountain, (١) فرۆشگای سۆدە و خواردنەوەی گازاوی تر.
(٢) دەفری بەلووعەداری سۆدە.

soda jerk, کارگەری فرۆشگای سۆدە و خواردنەوەی گازاوی تر.

sodality (sō-dal′ə-ti), *n.* (١) دۆستایەتی؛ هاودەمی؛ ئاوەڵێتی.
(٢) کۆمەڵە؛ یەکێتی. (٣) کۆمەڵەی کاسۆلیکی.

soda pop, سۆدە: خواردنەوەیەکە لە ئاوی گازاوی و شیرینی و تامی دەستکرد پێکدێت لە قوتودا دەفرۆشرێ.

soda water, ئاوی سۆدە؛ ئاوی گازاوی (بە تەنها دەخورێتەوە یا تێکەڵاوی خواردنەوەی مەستکەر دەکرێ).

sodden (sod′'n), *obsolete past participle of* **seethe.**

adj. (١) خووساو؛ تێراو: *(the ~ ground)* .
(٢) هەویراوی؛ نەبرژاو (نان، بسکویت): *(~ biscuits)* .
(٣) گێژوویژ (لە مەستیدا)؛ وور؛ حۆل (لەبەر سەرخۆشی).
(٤) بێ مێشك؛ گەمژە؛ گەلحۆ؛ دەبەنگ: *(~ minds)* .
(٥) [Archaic]، کوڵاو.

v.t. خووساندن؛ تێراوکردن؛ زۆر تەڕکردن.

v.i. خووسان؛ تێراوبوون؛ زۆر تەڕبوون.

sodium (sō′di-əm), *n.* سۆدیۆم (کیمیا).

sodium bicarbonate, = baking soda.

sodium bromide, برۆمیدی سۆدیۆم: ئاوێتەیەکی سپی بلووری‌یە لە دەرمان و وێنەکاریدا بەکاردێت (کیمیا).

sodium carbonate, کاربۆناتی سۆدیۆم (کیمیا)؛ سۆدەی شتن.

sodium chlorate, کلۆراتی سۆدیۆم (کیمیا).

sodium chloride, کلۆریدی سۆدیۆم؛ خوێ.

sodium hydroxide, سۆدەی داخکەر.
(پێشی دەووترێ " sodium hydrate " وە " caustic soda ").

sodium nitrate, نیتراتی سۆدیۆم (کیمیا).

Sodomite (sod′əm-īt´), *n.* (١) نیشتەجێ‌یەکی شاری " Sodom " ی فەلەستینی کۆن (کە خوا وێرانی کرد لەبەر بێناموسی خەڵکەکەی).
(٢) [S-]، نێرباز؛ هەتیوباز؛ نێرگێ.

sodomy (sod′əm-i), *n.* نێرگایین؛ نێربازی؛ هەتیوبازی؛ وولاخ گایین؛ گیانەوەر گایین.

soever (sō-ev′ēr), *adv.* (١) هەرچۆنێك بێت؛ تا هەر رادەیەك بێت: *(how dark ~ the night may be)*
(٢) بە هیچ جۆرێك؛ هیچ: *(no rest ~)* .

-soever (sō-ev′ẽr), پاشگرێکە بە مانای: هەر؛ هیچ؛ بە هیچ.

sofa (sō′fə), *n.* قەنەفە

sofa bed, قەنەفەی چەرپایەیی: قەنەفەیەکە دەکرێتەوە بۆ لەسەر نووستن وەك چەرپایە

soffit (sof′it), *n.* دیوی ژێرەوەی گوێ سەبانەو پێ پلیکانەو تاق.

soft (sôft), *adj.* (١) (ا) نەرم؛ نەرمونۆڵ؛ شل. (ب) فشەڵ؛ فش‌وفۆڵ؛ فش.
(٢) نەرم؛ بە ئاسانی دەبڕێتەوە: *(~ wood)* .
(٣) نەرم؛ شل: *(~ butter)* .
(٤) ساف‌ولووس: *(a ~ skin)* .
(٥) ترش‌و توون‌و تاڵ‌و تیژ نییە.
(٦) مەست نەکەر؛ ئاکحولی: *(~ drinks)* .
(٧) ساز (ئاو): *(~ water)* .
(٨) لەسەرخۆ؛ هێواش؛ نەرم: *(a ~ breeze)* .
(٩) ئاسك (مرۆڤ)؛ بەرگەی هیچ ناگرێ؛ شلەپەتێ: *(a ~ man)* .
(١٠) ئاسان؛ سووك: *(a ~ job)* .
(١١) (ا) هێمن؛ لەسەرخۆ. (ب) دڵ نەرم؛ نەرم (سرووشت): *(a ~ heart)* .
(ج) بوودەڵە؛ بێ هێز.
(د) [Colloq.]، ساویلکە؛ مێشك سووك: *(~ in the head)* .
(١٢) بە زێڕ پشتیوانی نەکراو (پارە، سکە).
(١٣) (ا) شەوقەکەی ئازاری چاو نادات؛ نەرم؛ زەق نییە (ڕەنگ)؛ کز:
(a ~ light, color, etc.)
(ب) هێواش؛ نزم؛ ساز (دەنگ): *(~ music; a ~ voice)* .
(١٤) نەرم (وەك دەنگی "س" وە "ج") (دەنگناسی):
(C is ~ in " city " but hard in " cat ".
G is ~ in " German " but hard in " get ".)
(١٥) فشەڵ؛ فش؛ فشۆڵ:
(His support among the people is very ~ .)
adv. بەهێواشی؛ لەسەرخۆ؛ بە ئەسپایی.
n. شتێکی نەرم؛ بەشێك یا ئەندامێکی نەرم.
interj. [Archaic], (١) بێ دەنگ بە!، قسە مەکە!.
(٢) هێواش کە!؛ بووەستە!.

soft-ball (sôft′bôl′), *n.* (١) جۆرێکە لە یاری تۆپ تۆپێن (بە تۆپێکی نەرم دەکرێ‌و بە دەس دەهاوێژرێ). (٢) تۆپە نەرمەکەی ئەم یارییە.

soft-boiled (sôft′boild′), *adj.* دەنەمە (هێلکە)؛ کەم کوڵاو (هێلکە):
(~ eggs)

soft coal, = bituminous coal.

soft drink, ساردەمەنی؛ خواردنەوەی ئاکحوولی.

soften (sôf′'n), *v.t.* (١) نەرم کردن؛ فشەڵ کردن؛ نەرمونۆڵ کردن؛ شل کردنەوە. (٢) هێمن کردنەوە؛ لە توندوتیژی کەم کردنەوە.
(٣) (~ up)، بەرهەڵستی کەم کردنەوە؛ بێ هێز کردن (سوپا).
v.i. نەرم بوون؛ فش بوون؛ شل بوونەوە.
-softener *(n.)*.

soft goods, = dry goods.

soft-head (sôft′hed′), *n.* کەسێکی بێ مێشك؛ کەسێکی ساویلکە، گێل یا گەلحۆ

soft-headed (sôft′he′did), *adj.* بێ مێشك؛ ساویلکە؛ گێل؛ گەلحۆ.

soft-hearted (sôft′här′tid), *adj.* دڵنەرم؛ بەبەزەیی؛ هاوسۆز.

softie (sôf′ti), *adj.* - softy.

softish (sôf′tish), *adj.* نەختێك نەرم.

softly (sôft′li), *adj.* بە هێواشی؛ بە ئەسپایی؛ بە نەرمی؛ بە بێ دەنگ؛ بە بێ خشپە؛ بە هێمنی؛ لەسەرخۆ.

softness (sôft′nis), *n.* نەرمی؛ نەرمونۆڵی؛ فشەڵی؛ هێواشی؛ دەنگ کزی؛ ناتوندوتیژی

soft palate, ئاسمانەی نەرمی دەم؛ مەلاشوو؛ دوا مەلاشوو (پێشی دەووترێ " velum ")

soft pedal, (١) پایدەری دەنگ کزکردنی پیانۆ.
(٢) کپکەرەوە (ئامێر)؛ خامۆشکەر.

soft-pedal (sôft′ped′'l), *v.t.* (١) دەنگی پیانۆ کزکردن بە پایدەر.
(٢) لە توندوتیژی کەمکردنەوە؛ بە هێمنی‌و لەسەرخۆیی پێشکەش کردن
(to ~ an issue)

soft sell, [Colloq.], شت فرۆشتن بەبێ هەڵپێچان‌و بەگیرهێنانی کڕیارەکە.

soft-shell (sôft′shel′), *adj.* قاووغ نەرم (قرژاڵ)
n. قرژانگی قاووغ نەرم

soft-shelled (sôft′sheld′), *adj.* قاووغ نەرم.

soft-shelled crab, قرژانگی قاووغ نەرم

soft-shelled turtle, کیسەڵی ئاوی قەڵغان نەرم.

soft-shoe (sôft′shōō′), *n.* نەرمە پێڵاو؛ پێڵاوێکی بێ ناڵچەیە بۆ سەمای " tap dance "

soft shoulder, قەراغی قیرتاو نەکراو‌و نەرمی ڕێگەوبان.

soft-soap (sôft′sōp′), *v.t.* (١) سابوونی نەرم لێدان
(٢) [Colloq.]: مەرایی؛ قسە مێچکە بۆ کردن.

soft soap, (١) سابوونی نەرم.
(٢) [Colloq.]، مەرایی؛ قسە مێچکە.

soft-spoken (sôft′spō′k'n), *adj.* (١) (ا) هێمن؛ لەسەخۆ؛ قسە نەرم. (ب) بە هێمنی‌و نەرمی ووتراو.
(٢) قسە خۆش؛ زمان شیرین؛ قسەزان.

software (sôft′wâr′), *n.* بەرنامە یا پرۆگرامی کۆمپیوتەر:
(computer ~)

soft-wood (sôft′wood′), *n.* (١) داری نەرم؛ دارو تەختەی بە ئاسانی بڕاوە (وەك کاژ). (٢) درەختی دار نەرم (وەك کاژ یا سنەوبەر)

softy, softie (sôf′ti), *n.* [Colloq.], (١) کەسێکی زۆر دڵنەرم‌و بەسۆز. (٢) کەسێکی بوودەڵە‌و سەرژنانی؛ شلەشاری؛ کوونی

soggy (sog′i), *adj.* (١) (ا) خووساو؛ زۆر تەڕ؛ تێراو: *(a ~ lawn)* .
(ب) بڵ (چێشتی برنج)؛ هەویراوی؛ نەبرژاو: *(~ bread)*
(٢) قورس‌و ووشك‌و ناخۆش (نووسراو): *(~ prose)* .
-soggily *(adv.)*; sogginess *(n.)*.

soigné (swâ′nyā′), *adj.* [Fr.], (١) جوان‌و ڕێك‌وپێك‌و باش ڕاگیراو:
(a ~ restaurant)
(٢) تەڕپۆش؛ شۆخ؛ ڕێك‌وپێك. (هەروەها " soignée " بۆ مێ).

soil (soil), *n.* (١) خاك؛ گڵ؛ خۆڵ؛ چینی سەرەوەی زەمین کە شتی تێدا دەڕوێ. (٢) جۆری خاك یا زەوی (ڕووتەنی، خاکی لماوی...هتد):
(sandy ~ ; barren ~)
(٣) نیشتمان؛ خاك؛ ووڵات: *(native ~ ; foreign ~)* .
(٤) زەوی؛ کشتوکاڵ؛ زەوی‌و ژیانی کشتوکاڵی: *(a man of the ~)*
(٥) شوێن یا دۆخی باش بۆ شت پەروەردەکردن: *(a breeding ~)* .

soil (soil), *v.t.* (١) پیس کردن (بەتایبەتی دیوی دەرەوە یا ڕووی شت)؛ لەکەدارکردن؛ لەکەلێدان (٢) ڕیسواکردن؛ ناوزڕاندن؛ ناوشکاندن؛ ناوبانگ پیس کردن. (٣) ئابڕووبردن؛ دامێن پیس کردن؛ ناموس شکاندن.
v.i. پیس بوون؛ لەکەداربوون؛ ناوزڕان؛ ناموس چوون.
n. (١) پیسی؛ پیس بوون. (٢) لەکە؛ پەڵە. (٣) ناموس چوون؛ ئابڕووچوون
(٤) شیاکە؛ پەین. (٥) گوو؛ پیسایی؛ پیسی؛ گووا‌و.

soil (soil), *v.t.* (١) قەرسیل دان بە مەڕومالات.
(٢) ناو سکی مەڕومالات پاکردنەوە بە قەرسیل.

soilage (soil′ij), *n.* قەرسیل (کە دەدرێ بە مەڕومالات).

soil pipe, بۆری پیسایی ئاودەست.

soilure (soil′yoor), *n.* (١) پیس کردن؛ پیس بوون؛ لەکەدارکردن.
(٢) لەکە؛ پەڵە؛ پیسی.

soiree, soirée (swä-rä′), *n.* ئاهەنگی شەو.

sojourn (sō′jŭrn), *v.i.* نیشتەجێ بوون بۆ سەردەمێك؛ لە شوێنێك

ژیاز یا مانەوە بۆ سەردەمێك.
n. نیشتەجێیی سەردەمی؛ ژیان یا مانەوەی سەردەمی لە شوێنێکدا.
-**sojourner** *(n.)*.
soke (sōk), ***n.*** (١) مافی دادپرسین لە ناوچەیەکدا.
(٢) ئەو ناوچەیەی دادگایەك مافی دادپرسینی تێدا هەیە.
Sol (sol), ***n.*** (١) خۆر، ڕۆژ (٢) خودای خۆر لای ڕۆمانە کۆنەکان.
(٣) زێڕ، ئاڵتوون
sol (sōl), ***n.*** پارەی وڵاتی " پیرۆ " یە.
solace (sol′is), ***n.*** دڵخۆشی دانەوە؛ دڵنەوایی کردن؛ دڵنەوایی.
v.t. (١) دڵخۆشی دانەوە؛ دڵنەوایی کردن. (٢) کەمکردنەوە.
solar goose, = gannet.
solar (sō′lēr), ***adj.*** (١) خۆری؛ ڕۆژی؛ تایبەتی بە خۆر.
(٢) لە خۆرەوە پەیدابوو؛ خۆری؛ هی خۆر: ***(~ energy)***.
(٣) لە تیشکی ڕۆژەوە دێت؛ هەتاوی: ***(~ heating)***.
(٤) لەسەر سووڕانەوەی زەمین بە دەوری ڕۆژدا دەپێوڕێ: ***(~ day)***
solar day, ڕۆژی بیست‌وچوار ساتی (لە نیوەڕۆوە بۆ نیوەڕۆ یا لە نیوەشەوەوە بۆ نیوەشەو)
solar house, خانووی هەتاوی: خانوویەکە ڕووی دەرەوەی زۆری شووشەیە بۆ سوود لە تیشکی هەتاو وەرگرتن لە گەرم کردنی خانووەکەدا.
solarium (sō-lâr′i-əm), ***n.*** ژووری هەتاو؛ ژووری ڕوو لە خۆر؛ ژوورێکە هەتاوی زۆر تێ بکەوێ بۆ چارەکردنی نەخۆشی وەك لە خەستەخانەدا.
solarize (sō′lə-rīz′), ***v.t.*** (١) دانەبەر تیشکی خۆر؛ هەتاولێدان.
(٢) زیاتر بە پێویست دانەبەر تیشکی ڕۆژ (وێنە)
-**solarization** *(n.)*.
solar plexus, (١) هەستە دەماری بەشی سەرەوەی گەدە.
(٢) [Colloq.]. لاسەرووی گەدە؛ دەمی گەدە.
solar system, کۆمەڵەی خۆر: خۆرو هەموو ئەو ئەستێرانەی بەدەوریدا دەسووڕێنەوە.
solar year, ساڵی خۆری (کە ٣٦٥ ڕۆژە).
solatium (sō-lā′shi-əm), ***n.*** دڵهێنانەوە جێی خۆی؛ دڵنەوایی دوای هەست بریندارکردن
sold (sōld), *past tense and past participle of* sell.
solder (sod′ēr), ***n.*** (١) داڕێژە یا داڕشتەی لەحیم
(٢) بەند؛ پەیوەندی؛ پەیوەست؛ پێبەست
v.t. (١) لەحیم کردن (٢) پەیوەستکردن؛ کردن بە یەك؛ پێکەوەبەستن.
v.i. (١) لەحیم بوون (٢) یەکگرتن؛ بوون بە یەك؛ پەیوەست بوون.
-**solderer** *(n.)*.
soldier (sōl′jēr), ***n.*** (١) سەرباز (٢) کەسێکە کە لە سوپادا بێ سەرباز یا ئەفسەر (٣) کەسێکە کە بۆ سەرکەوتنی مەسەلەیەك تێدەکۆشێت.
(٤) مێرووەی سەرباز: مێروولەیەکی بەهێزە وەك سەرباز شارە مێروولەکە دەپارێزێ
v.i. سەربازی کردن.
v.t. (١) سەربازی کردن (٢) خۆ لە ئیش‌وکار دزینەوە (بە بیانووی نەخۆشی و شتی وەهاوە)؛ بە درۆ ئیش کردن یا خۆ نەخۆش خستن.
soldierly (sōl′jēr-li), ***adj.*** سەربازانە؛ بە شێوەیەك کە لە سەرباز بێت؛ ئازایانە
soldier of fortune, سەربازی بە کرێ گیراو
soldiery (sōl′jēr-i), ***n.*** (١) سەربازگەل؛ سەربازان.
(٢) دەستەیەك سەرباز؛ تاقمە سەرباز. (٣) زانستی سوپایی.
soldo (sol′dō), ***n.*** پارەیەکی کەم نرخی ئیتاڵییە.
sole (sōl), ***n.*** (١) بنی پێ؛ بن پێ؛ بنی قاچ؛ بەری پێ.
(٢) بنە پێڵاو؛ بنی پێڵاو (٣) بنی هەندێ شت (وەك گورزی یاری گۆڵف، هەوجار... هتد)
v.t. (١) بن تێگرتن (بەتایبەتی بنی تازە).
(٢) بنی گورزی گۆڵف خستنەسەر زەوی لە کاتی ئامادەبووندا بۆ لێدانی تۆپەکە.

sole (sōl), ***adj.*** (١) تەنها؛ تاقە کەس:
(She is her parents' ~ survivor.)
(٢) هەر؛ تایبەتی بە کەسێك؛ دەزگایەك؛ یا شتێك؛ تەنها؛ تاك.
(The Court has the ~ right to decide.)
(٣) [Archaic]. بێ کەس؛ تەنها خۆ؛ تەنیا؛ کەسی لە دەور نییە.
(٤) شوونەکردوو.
sole (sōl), ***n.*** جۆرێکە لە ماسی.
solecism (sol′ə-siz′m), ***n.*** (١) بە هەڵە زمان بەکارهێنان (بەتایبەتی هەڵەی ڕێزمانی). (٢) لە سنووری ڕەووشت‌و نەریتی جوان دەرچوون؛ بێ ئەزاکەتی. (٣) هەڵە
-**solecist** *(n.)*; **solecistic** *(adj.)*.
solely (sōl′li), ***adv.*** (١) بە تەنها؛ بە تاقی تەنیا:
(She went ~ on her way.)
(٢) هەر؛ تەنها هەر؛ بە تەنها: ***(We are ~ to blame.)***.
(٣) تەنها؛ بەتەواوی؛ هەر: ***(He reads ~ for enjoyment.)***
solemn (sol′əm), ***adj.*** (١) پیرۆز: ***(a ~ oath)***.
(٢) بەشکۆ؛ بە توند گیراو؛ شکۆدار: ***(a ~ occasion, ceremony, etc.)***
(٣) سەنگین؛ مۆن؛ مەنگ: ***(a ~ face)***.
(٤) دڵتەنگکەر؛ ڕەش؛ ترسناك؛ دڵگیر.
-**solemnly** *(adv.)*; **solemness** *(n.)*.
solemnify (sə-lem′nə-fī′), ***v.t.*** شکۆپێدان؛ پیرۆزکردن.
solemnity (sə-lem′nə-ti), ***n.*** (١) شکۆ؛ بەشکۆیی:
(the ~ of the occasion)
(٢) ڕووداوێکی بەشکۆو بڵند.
(٣) سەنگینی؛ مەنگی.
solemnize (sol′əm-nīz′), ***v.t.*** (١) یادکردنەوە بە پێی نەریت (بەتایبەتی شتێکی ئاینی پیرۆز).
(٢) پیرۆزکردن بە پێی نەریتی ئاینی‌و کۆمەڵایەتی:
(to ~ a marriage; The marriage was ~d.)
(٣) شکۆپێدان؛ سەنگین کردن.
-**solemnization** *(n.)*.
solenoid (sō′lə-noid′), ***n.*** تەلی مارپێچی ئەلەکتریکی موگناتیساوی.
-**solenoidal** *(adj.)*.
solfa (sōl′fä′), ***n.*** (١) سۆلفا: بڕگەکانی کێشەی ئاوازی مۆسیقا کە بریتین لەمانە: **do, re, mi, fa, sol, la, ti**.
(٢) بەکارهێنانی ئەم بڕگانە لە مۆسیقالێدان‌و گۆرانی ووتندا.
v.t. & v.i. مۆسیقالێدان‌و گۆرانی ووتن بەپێی بڕگەکانی کێشەی مۆسیقا.
-**solfatist** *(n.)*.
solfatara (sôl′fä-tä′rä), ***n.*** کون یا درزێکی ئاگرپژێنییە کە هەڵمو گازی گۆگردی لێوە دێتەدەرێ.
solfeggio (sol-fej′ō, sol-fej′i-ō), ***n.*** ***Also*** **solfége,** (١) مەشقی گۆرانی بەپێی " سۆلفا " (ووشەی پێشوو ببینە).
(٢) " سۆلفا " بەکارهێنان لە گۆرانی خوێندنەوە یا ووتندا.
solicit (sə-lis′it), ***v.t.*** (١) داوالێکردن؛ لێ پاڕانەوە؛ تکالێکردن:
(We ~ your support.; He ~ed them for help.)
(٢) هاندان بۆ کاری خراپەکردن (بەتایبەتی کاری بەدڕەووشتی یا قەدەغە)؛ تەفرەدان؛ فریودان. (٣) داوای گان لێکردن (بەتایبەتی کە قەحبەیەك داوا لە پیاو بکات)؛ داوای چوونە جێ کردن لەگەڵدا.
v.i. داواکردن؛ پاڕانەوە؛ تکاکردن.
solicitation (sə-lis′ə-tā′shən), ***n.*** (١) داوا؛ تکا؛ پاڕانەوە؛ خواست؛ داواکاری؛ داواکردن. (٢) تەفرە؛ هاندانی کاری خراپە؛ فریودان.
solicitor (sə-lis′ə-tēr), ***n.*** (١) داواکار (بازرگانی، شت کڕین‌و فرۆشتن... هتد)؛ دەڵاڵ؛ داواکەر. (٢) پارێزەر (لە ئینگلتەرە).
(٣) پارێزەری شار یا دەسگایەکی میری؛ ڕابەری یاسایی میری.
solicitor general, پارێزەری گشتی میری؛ ڕابەری یاسایی گشتی

میری.

solicitous (sə-lis′ə-təs), *adj.* (١) بەدەربەست؛ بەتەنگەوەهاتوو:
(He was ~ of his employees' welfare.)
(٢) بەپەرۆش؛ حەزپێکەر: *(She was ~ to make friends.)*
(٣) بەمەراق؛ مەراقدار؛ خەمخۆر؛ بەخولیا؛ دڵەراوکێیەتی:
(to be ~ about one's health)

solicitude (sə-lis′ə-to͞od′, sə-lis′ə-tūd′), *n.* (١) نیگەران؛ نڵەر؛ بەتەنگەوەهاتن؛ زۆر بەدەربەستەوەبوون. (٢) (*pl.*) هۆی مەراق؛ دڵەراوکێ؛ خەم؛ دڵەلەرزێ؛ بەپەرۆشەوەبوون.

solid (sol′id), *adj.* (١) توندوتۆڵ؛ نەرم یا شل نییە؛ توند:
(When water becomes ~ , we call it ice.)
(٢) رەق؛ پتەو؛ بۆش نییە؛ سەخت: *(A bar of iron is ~ .)*
(٣) پتەو؛ قایم: *(a ~ foundation; to be on ~ ground)*
(٤) پوخت: شتی گەندی تێکەڵاو نەکراوە؛ ساغ: *(~ gold)*
(٥) بەهێز؛ پتەو؛ چەسپاو:
(a ~ building; ~ arguments; a ~ business firm)
(٦) گشتی؛ هەموو؛ بەش بەش نەکراو: *(a ~ vote for peace)*
(٧) تەندار (ئەندازە)؛ قەبارەدار: *(a ~ figure; ~ geometry)*
(٨) تەواو؛ بەبێ کەموکووڕی: *(~ satisfaction)*
(٩) یەک پارچە؛ پچڕپچڕ نییە: *(a ~ line of fortification; "Everyman" is a ~ word.)*
(١٠) بەردەوام؛ بەبێ وەستان: *(He talked for two ~ hours.)*
(١١) یەک رەنگ؛ سادە (قوماش): *(The fabric is ~ red.)*
(١٢) سفت (١٣) چڕ: *(~ fog)*
(١٤) راستەقینە. (١٥) [Colloq.]، پشت پێ بەستراو.
(١٦) باش و پتەو و سەرکەوتوو؛ چەسپیو: *(a ~ relationship)*
(١٧) [Slang]، زۆر باش و سەرکەوتوو: *(a ~ dance band)*
n. (١) شتێکی توندوتۆڵ یا پتەو؛ شتێکی چەسپیو.
(٢) شتێکی تەندار (ئەندازە)؛ شێوەیەکی بە قەبارە یا بەرجەستە.
-solidly *(adv.)*; solidness *(n.)*.

solid angle, گۆشەی تەندار؛ گۆشەی بە قەوارە.

solidarity (sol′ə-dar′ə-ti), *n.* پشتگیری؛ کۆمەک؛ یەککەوتن؛ یەکگرتن؛ یەکێتی؛ هاوکاری.

solid geometry, ئەندازەی تەندار.

solidify (sə-lid′ə-fī′), *v.t.* پتەوکردن؛ چەسپاندن؛ یەک پێگرتن.
v.i. پتەوبوون؛ چەسپان؛ جێگیربوون؛ یەکگرتن؛ بەستن (ئاو)؛ یەک بەستن.
-solidification *(n.)*.

solidity (sə-lid′ə-ti), *n.* (١) پتەوی؛ سەختی؛ قایمی؛ چەسپان.
(٢) دروستی (دارایی، رەووشت، مێشک)؛ ساغ و باشی؛ پتەوی؛ بێ کەموکووڕی.

solidus (sol′i-dəs), *n.* (١) پارەیەکی زێڕی رۆمانی کۆنە.
(٢) هێڵی لار (/) (وەک ئەوەی رۆژ و مانگ و ساڵ جیادەکاتەوە لە بەرواردا).

soliloquist (sə-lil′ə-kwist), *n.* خۆدوێنەر؛ خۆدوێن؛ لەگەڵ خۆ گفتوگۆکەر.

soliloquize (sə-lil′ə-kwīz′), *v.i.* لەبەر خۆوە ووتن؛ خۆ دوواندن؛ لەگەڵ خۆ گفتوگۆ کردن (لەسەر شانۆ)؛ بە خۆ ووتن.

soliloquy (sə-lil′ə-kwi), *n.* (١) خۆ دووان؛ لەگەڵ خۆ گفتوگۆکردن (لەسەر شانۆ). (٢) گفتوگۆی لەگەڵ خۆدا کراو (شانۆنامە)؛ ووتەی کەسێکی شانۆنامە کە بە تەنها لەسەر شانۆ لەبەر خۆیەوە دەیڵێت و هەست و نەستی خۆی بۆ گوێ گرەکان تێدا دەردەخات.

solipsism (sol′ip-siz′m), *n.* (١) بیروباوەڕێکی فەلسەفییە کە دەڵێت مرۆڤ دەتوانێ تەنها هەر هەست بە بەسەرهاتی خۆی بکات و هیچی تر.
(٢) بیروباوەڕێکی فەلسەفییە کە دەڵێت تەنها شت کە لە راستیدا هەبێ هەر گیانی مرۆڤ خۆیەتی.
-solipsist *(n.)*.

solitaire (sol′ə-târ′, sol′ə-târ′), *n.* (١) گۆشەنشین؛ گۆشەگیر؛ ووشکەسۆفی. (٢) تاقە ئەڵماسی ئەموستیلە.
(٣) یارییەکی کاغەزی یەک کەسییە.

solitary (sol′ə-ter′i), *adj.* (١) تەنیا؛ تەنها؛ تاک و تەنیا.
(٢) تەنها یەکێک؛ تاک: *(a ~ case of measles)*.
(٣) هی تەنیایی؛ هەست بە تەنیایی کەر؛ تەنیا (هەست): *(a ~ life)*.
(٤) چۆڵ؛ چەپە؛ دوورە دەست: *(a ~ place)*.
(٥) بە تەنیا کراو.
n. (١) کەسێکی گۆشەگیر؛ ووشکە سۆفی.
(٢) solitaryconfinement.

solitary confinement, زیندانی کردنی تەنیایی؛ بەندکردن بە تەنیا.

solitude (sol′ə-to͞od′, sol′ə-tūd′), *n.* (١) تەنیایی؛ ژیانی تەنهایی؛ گۆشەگیری. (٢) شوێنێکی چۆڵ و دوورە دەست.

sollcret (sol′ēr-et, sol′ēr-et′), *n.* پێڵاوزرێ (کە بەشێکە لە قەڵغانی کۆن)؛ پێڵاوی ئاسن.

solmization (sol′mī-zā′shən), *n.* بەکارهێنانی برگەکانی کێشەی مۆسیقا لە مۆسیقالێدان و گۆرانی ووتندا. (ووشەی " solfa " ببینە).

solo (sō′lō), *n.* (١) پارچەیەک مۆسیقا یا گۆرانییەکی یەک کەسی.
(٢) فڕینی فڕۆکەوان بە تەنیا. (٣) خۆنواندنێکی تەنیا (سەما، شانۆنامە، مۆسیقا ...هتد)؛ کارێکی تاکەکەسی. (٤) یاری کاغەزی تاکەکەسی
adj. تەنیا (مۆسیقا، گۆرانی، سەما، فڕین، شانۆ... هتد)؛ بە تەنها کراو:
(a ~ flight in an airplane; a ~ performance)
adv. بە تەنیا (فڕین، خۆنواندن ...هتد): *(to fly ~)* .
v.i. بە تەنها فڕینی فڕۆکەوان (بەتایبەتی کە یەکەم جاری بێت بەبێ مامۆستا).

soloist (sō′lō-ist), *n.* کەسێکە کە بە تەنیا کارێک دەکات بەتایبەتی: (ا) گۆرانی بێژ یا مۆسیقاژەنی تەنیا. (ب) فڕۆکەوانێکە کە بە تەنیا بفڕێ بەبێ کەس.

so long, [Colloq.], = good-by.

solstice (sol′stis), *n.* گەڕانەوەی رۆژ (لە زستان و هاویندا)؛ خۆرگەڕانەوە: *(summer ~ ; winter ~)* .

solstitial (sol-stish′əl), *adj.* (١) هی رۆژگەڕانەوە (بەتایبەتی هی هاوین). (٢) لە کاتی رۆژگەڕانەوەدا رووودەدات.

solubility (sol′yoo-bil′ə-ti), *n.* (١) توانای توانەوە؛ توانەوە بۆ بوون. (٢) چەندی یا هێندی شتێک کە لە هەندێکی تایبەتی شلەدا دەتوێتەوە

soluble (sol′yoo-b'l), *adj.* (١) دەتوێتەوە؛ بۆی هەیە بتوێتەوە:
(Sugar is ~ in water.)
(٢) چارەسەر دەکرێ؛ چارە دەکرێ؛ لێکدەدرێتەوە:
(a ~ puzzle, problem, etc.)
-solubleness *(n.)*; solubly *(adv.)*.

solute (sol′ūt, sō′lo͞ot), *n.* ماددەی تواوە.
adj. (١) تواوە. (٢) جیا (رووەکناسی).

solution (sə-lo͞o′shən, sə-lū′shən), *n.* (١) چارەسەرکردن؛ چارەکردن؛ لێکدانەوە.
(٢) چارەسەر؛ چارە: *(the ~ of a problem, mystery, stc.)*
(٣) تواندنەوە. (٤) توانەوە.
(٥) گیراوە؛ ئاوێک؛ شلاوێک: *(a ~ of sugar and water)* .
(٦) هەڵوەشانەوە؛ پارچەپارچەبوون؛ لێکجیابوونەوە؛ دوایی پێ هاتن.

solvable (sol′və-b'l), *adj.* (١) چارەسەر دەکرێ؛ چارەی هەیە.
(٢) دەتوێتەوە؛ هەڵدەوەشێنرێتەوە؛ دوایی پێ دەهێنرێت.
-solvability *(n.)*.

solve (solv), *v.t.* (١) چارەسەرکردن؛ چارەکردن؛ هەڵهێنان (مەتەڵ):
(to ~ a problem, puzzle, etc.)
(٢) لێکدانەوە (کێشەی بیرکاری یا ژمارەو پێوان).

solvency (sol′vən-si), *n.* (١) توانابوونی قەرزدانەوە؛ سەرمایە زیاتر هەبوون لە قەرز. (٢) توانای شت تواندنەوە (ناو، شلە).

solvent (sol′vənt), *adj.* (١) توانای هەیە هەموو قەرزێکی بداتەوە؛ سەرمایەی زیاترە لە قەرز: *(The company is ~ .)*.
(٢) توانای شت تواندنەوەی هەیە؛ دەتوێنێتەوە؛ توێنەرەوە.
n. (١) شلەی توێنەرەوە. (٢) چارەسەر؛ چارە؛ چارەکەر.

soma (sō′mə), *n.* لەش، تەن.

Somali (sō-mä′li, sə-mä′li), *n.* (١) هاوولاتییەکی سۆمال.
(٢) زمانی سۆمالییەکان.

somatic (sō-mat′ik), *adj.* (١) لەشی؛ تەنی؛ تایبەتی بە لەش.
(٢) هی دیواری دەرەوەی لەش نەك هەناو؛ هی چوارچێوەی تەن.

somatic cell, خانەی لەشی (بۆ جیاکردنەوەی لە خانەی زاووزێ " germ cell ").

somato- (sō′mə-tō, sō′mə-tə), *Also* somat-, پێشگرێکە بەمانای: لەشی؛ تایبەتی بە لەش: *(somatology)*.

somatology (sō′mə-tol′ə-ji), *n.* (١) لەشناسی؛ زانستی لەش (هی هەموو زیندەوەر). (٢) لەشی مرۆڤ ناسی؛ زانستی لەشی مرۆڤ (کە یەکێکە لە زانستی مرۆڤ).

-somatologic; somatological *(adj.)*.

somatoplasm (sō′mə-tə-plaz′m), *n.* (١) پرۆتۆپلازمی خانەی لەش. (٢) خانەی لەش.

somatopleure (sō′mə-tə-ploor′), *n.* دیواری لەش (ناولەمەناسی).

somber, sombre (som′bẽr), *adj.* (١) تاریك و ناخۆش؛ دڵتەنگکەر: *(a ~ January day)*.
(٢) (أ) ڕووگرژ؛ گرژ؛ بەرچاو تاریك؛ کۆستکەوتوو؛ مۆن؛ دڵتەنگ:
(a ~ face)
(ب) خەفەتاوی؛ دڵگیر؛ بە توند گیراو.
(٣) ڕەش و تاریك و دڵتەنگکەر (جل وبەرگ، ڕەنگ).

sombrero (som-brâr′ō), *n.* شەپقەیەکی پووش یا قوماشی لبادی مەکسیکی و ئیسپانییە لێوارەکەی زۆر پان و گەورەیە.

sombrous (som′brəs), *adj.* [Archaic], = somber.

some (sum), *adj.* (١) هێند؛ هەندێك؛ بڕ:
(~ people never change their minds.)
(٢) (أ) چەند؛ هەند؛ ژمارەیەك؛ بڕێك: *(~ guests are here already.)*.
(ب) نەختێك؛ تۆزێك؛ هەندێك: *(Give me ~ water.)*.
(٣) نزیکەی *(~ twenty of them were injured.)*.
(٤) [Colloq.]، شایانی باسە؛ سەیر؛ سەر ناسا (هەندێك جار بە تەوسەوە):
(That was ~ party, fight, dinner, etc.)
pron. (١) هەندێك کەس؛ چەند کەسێك:
(~ will agree, other will not.)
(٢) ژمارەیەك یا بڕێکی تایبەتی.
adv. (١) نزیکەی *(~ fifty persons)*.
(٢) [Colloq.]، نەختێك؛ تاڕادەیەك:
(The snow is ~ deeper than yesterday.)

-some (səm), پاشگرێکە بەمانای: مەیلەو؛ - ئاسا:
(lonesome; tiresome)

-some (səm), پاشگرێکە بەمانای: بە ژمارەیەکی تایبەتی:
(threesome)

-some (sōm), پاشگرێکە بەمانای: لەش؛ تەن *(chromosome)*.

somebody (sum′bud′i, sum′bəd-i), *n.* کەسێکی گەورە یا گرنگ *(He thinks he is ~ .)*
pron. کەسێك؛ زەلامێك؛ یەکێك *(There's ~ at the door.)*.

someday (sum′dā′), *adv.* ڕۆژێك لە ڕۆژان (لە دواڕۆژدا)؛ ڕۆژێك دێت کە

somehow (sum′hou′), *adv.* هەرچۆنێك بێ؛ بە هەر شێوەیەك بێ؛ بە هەر جۆرێك بێ:
(~ they have solved the problem.; ~ we lost our way.)
somehow or other, = somehow.

someone (sum′wun′, sum′wən), *pron.* = somebody.

some-place (sum′plās′), *adv.* [Colloq.], = somewhere.

somersault (sum′ẽr-sôlt′), *n.* سەرمەوقولات؛ تەقلە؛ تەقلەبازی.
v.i. سەرمەوقولاتدان؛ تەقلەلێدان؛ تەقلەبازی کردن.

somerset (sum′ẽr-set′), *n. & v.i.* = somersault.

something (sum′thiŋ), *n.* (١) شتێك:
(There is ~ I want to show you.)
(٢) کەسێکی گەورە یا گرنگ.
adv. نەختێك؛ تاڕادەیەك.

sometime (sum′tīm′), *adv.* (١) لە کاتێکی دیاری نەکراودا؛ ڕۆژێك لە ڕۆژان: *(~ in summer)*.
(٢) ڕۆژێك لە ڕۆژان لە دواڕۆژدا؛ لە کاتێکی دیاری نەکراوی دواڕۆژدا:
(I'll visit you ~ .)
(٣) [Rare]، sometimes.
(٤) [Archaic]، پێشوو؛ هی پێشوو یا جاران.
adj. پێشوو؛ هی پێشوو یا جاران:
(Mr. X, the ~ professor of English)

sometimes (sum′tīmz′), *adv.* (١) جار جار؛ هەندێك جار؛ جار نەجار؛ ناوبەناو: *(We go there ~ .)*.
(٢) [Obs.]، جاران؛ هی پێشوو یا جاران.

some-way (sum′wā′), *adv. Also* some way, = somehow.

someways (sum′wāz′), *adv.* [Colloq.], = someway.

some-what (sum′hwät′, sum′wət), *n.* (١) نەختێك؛ تاڕادەیەك: *(He is ~ of a fool.)*.
(٢) کەسێکی گەورە یا گرنگ؛ شتێکی گرنگ.
adv. نەختێك؛ تاڕادەیەك؛ تۆزێك:
(It's ~ difficult.)

somewhere (sum′hwâr′), *adv.* (١) شوێنێك؛ لە شوێنێکی دیاری نەکراودا. (٢) (~ about; ~ in)، لە نزیك (کات، ڕادە، هەند):
(~ about seven o'clock)
n. شوێنێکی دیاری نەکراو.

somewheres (sum′hwârz′), *adv.* ئەم ووشەیە زمانەوانان بە هەڵەی دادەنێن، بەڵام هەندێك کەس هەر بەکاری دەهێنن لەباتی ووشەی " somewhere ".

somewhither (sum′hwith′ẽr), *adv.* [Archaic], بەرەو شوێنێك؛ بۆ لایەکی دیاری نەکراو.

somite (sō′mīt), *n.* (١) پەلك؛ بەشێکی لەشی گیانەوەرە لە باری درێژی. (٢) بەشێك یا پەلکێکی وەهای ناولەمەیە.

somnambulant (som-nam′byoo-lənt), *adj.* خەوگەڕ؛ خەوڕۆ.

somnambular (som-nam′byoo-lar), *adj.* هی خەوگەڕی؛ تایبەتی بە خەوڕۆیی یا خەوگەڕان.

somnambulate (som-nam′byoo-lāt′), *v.i.* بەدەم خەوەوە گەڕان؛ لە کاتی نوستندا گەڕان یا ڕۆیشتن؛ خەوگەڕان.

-somnambulation *(n.)*.

somnambulator (som-nam′byoo-lāt′ẽr), *n.* = somnambulist.

somnambulism (som-nam′byoo-liz′m), *n.* خەوگەڕی؛ خەوڕۆیی؛ بەدەم خەوەوە گەڕان یا ڕۆیشتن.

somnambulist (som-nam′byoo-list), *n.* خەوگەڕ؛ خەوڕۆ؛ کەسێکە کە بەدەم خەوەوە دەگەڕێ یا دەڕوا.

-somnambulistic *(adj.)*.
somni- (som-ni), *Also* somn-, پێشگرێکە بە مانای: نوستن؛ خەوتن *(somniferous)* .
somniferous (som-nif′ĕr-əs), *adj.* نوێنەر؛ خەولێخەر
somnific (som-nif′ik), *adj.* = somniferous.
somniloquist (som-nil′ə-kwist), *n.* وڕێنەکەر.
somniloquy (som-nil′ə-kwi), *n.* وڕێنە؛ وڕێنەکردن.
somnolence (som′nə-ləns), *n.* خەوالوێتی؛ خەوبردنەوە؛ وەنەوزەکوتێ؛ خەوهاتن.
somnolency (som′nə-lən-si), *n.* = somnolency.
somnolent (som′nə-lənt), *adj.* (١) خەوالوو (٢) خەولێخەر؛ نوێنەر.
son (sun), *n.* (١) کوڕ؛ منداڵی نێرینە. (٢) (ا) son-in-law (ب) نەوەکوڕ. (٣) ڕۆڵە. (٤) کوڕم!؛ ڕۆڵە!.
the Son, عیسا
sonance (sō′nəns), *n.* (١) دەنگداری؛ دەنگدارێتی؛ دەنگ هاتن. (٢) [Obs.] (ا) دەنگ. (ب) ئاواز.
sonant (sō′nənt), *adj.* (١) دەنگی؛ تایبەتی بە دەنگ. (٢) دەنگدار. (٣) دەنگدار (دەنگزانی).
n. تیپی دەنگدار (دەنگزانی).
sonar (sō′när), *n.* کورتەی سێ وشەیە:
[sound navigation ranging]
ئامێری دۆزینەوەو دیاریکردنی شوێنی شتی ژێرئاو (وەك ژێردەریایی و ڕۆلە ماسی؛ بەهۆی شەپۆلی دەنگەوە لە شتەکەوە بۆ ئامێرەکە.
sonata (sə-nä′tə), *n.* سۆناتە: ئاوازێکی مۆسیقی یەك ئامێرییە (پیانۆ) یا دوو ئامێری (پیانۆو کەمان).
sonatina (son′ə-tē′nə, sō′nə-tē′nə), *n.* سۆناتەیەکی کورت (وشەی پێشوو ببینە)
sonde (sond), *n.* ئامێرێکە دەنێررێتە ئاسمان بۆ لێکۆڵینەوەی بارو جموجوڵی هەوا.
sone (sōn′), *n.* پێوانەی دەنگ.
song (sôŋ), *n.* (١) گۆرانی؛ هونەری گۆرانی وتن:
(He broke into ~ .)
(٢) گۆرانی؛ گۆرانییەك؛ بەستە.
(٣) (ا) هۆنراوە؛ شیعر. (ب) هۆنراوەی بۆ گۆرانی شیاو.
(٤) خوێندنی مەل؛ دەنگی خۆشی مەل: *(the ~ of the lark)* .
for a song, زۆر بە هەرزان؛ زۆر بە کەم: *(sold for a song)* .
nothing to make a song about, ئەوە ئامێنێ؛ هیچوپووچ.
song and dance, (١) گۆرانی و سەمای سەر شانۆ. (٢) [Colloq.] قسەی دوورودرێژە بۆ خۆپەراندنەوە یا بیانووهێنانەوە. (٣) [Colloq.] قسەی هیچوپووچ؛ قسەی قۆڕ.
song-bird (sôŋ′bûrd′), *n.* (١) مەلی دەنگخۆش. (٢) ئافرەتی گۆرانی بێژ.
songful (sôŋ′fool), *adj.* خۆش ئاواز؛ خۆش؛ ساز (دەنگ).
songless (sôŋ′lis), *adj.* (١) بێ گۆرانی. (٢) گۆرانی نەبێژ.
song sparrow, چۆلەکەیەکی دەنگخۆشی ئەمەریکییە.
songster (sôŋ′stĕr), *n.* (١) گۆرانی بێژ (٢) song-writer . (٣) مەلی دەنگخۆش.
song thrush, مەلێکی دەنگخۆشە لە تۆخمی ڕیشۆڵە.
song-writer (sôŋ′rīt′ĕr), *n.* گۆرانی نووس؛ گۆرانی دانەر؛ ئاوازی گۆرانی دانەر.
sonic (son′ik), *adj.* (١) دەنگی؛ دەنگ: *(a ~ wave)* . (٢) خێراییەکەی ئەوەندەی هی دەنگە.
sonic barrier, بەربەستی دەنگ: زیادبوونی بەرهەڵستی هەوا بەرامبەر بە فڕۆکەیەك کە خێراییەکەی نزیك بووبێتەوە لە خێرایی دەنگ (پێشی دەووترێ: " sound barrier ").
sonic boom, تەقینەوەی دەنگ: تەقینەوەیەکی دەنگی زلە دەبیسترێ کاتێك کە شەپۆلی پاڵەپەستۆیی لە فڕۆکەیەکەوە کە خێراییەکەی لە هی دەنگ زیاتر بێت دەگاتە نزیك زەوی.
son-in-law (sun′′n-lô′), *n.* زاوا؛ مێردی کچ.
sonnet (son′it), *n.* هەڵبەستێکی چواردە دێرییە دوو جۆری هەیە: " Shakespearean sonnet " و " Petrarchan sonnet " (هەردوو وشەکە ببینە)
v.t. & v.i. ئەم جۆرە هەڵبەستە پیاهەڵدان؛ ئەم جۆرە هەڵبەستە لەسەر نووسین.
sonneteer (sən′ə-tēr′), *n.* (١) هۆنەری هەڵبەستی چواردە دێری (وشەی پێشوو). (٢) هۆنەری گەند یا هیچوپووچ.
v.t. & v.i. هەڵبەستی چواردە دێری هۆنینەوە.
sonny (sun′i), *n.* کوڕم؛ ڕۆڵە!؛ کوڕی خۆم!.
son of a bitch, (S.O.B.), [Vulgar Slang], دایك حیز؛ حیزباب؛ ناکەس بەچە؛ زۆڵ؛ کوڕی قەحبە؛ ئامەرد.
son of a gun, [Slang], (١) هەی زۆڵی قومارباز!؛ ئەی ساختەچی!؛ بێژوو!؛ کەڵەکچی!؛ ئەی سەگە! (ئەم وتەیە جوێن نییە بەڵام بۆنی جوێنی لێ دێت). (٢) وتەیەکە لەبەرخۆوە دەووترێ بە شتێك کە دیقی پیاو دەرکات لەبەرئەوەی کە ئیش ناکات یا شکاوە یا ناکەوێتەکار.
Son of God, عیسا.
sonometer (sō-nom′ə-tēr), *n.* (١) ئامێری پێوانی لەرەو بەرزو نزمی دەنگ. (٢) audiometer .
sonorant (sō-nôr′ənt, sō-nō′rənt), *n.* تیپی دەنگدار (دەنگزانی) (وەك دوا دەنگی وشەی " sudden ").
sonority (sə-nôr′ə-ti, sə-nor′ə-ti), *n.* دەنگدانەوە.
sonorous (sə-nôr′əs), *adj.* (١) دەنگدەرەوە؛ دەنگدار. (٢) بلند (دەنگ)؛ گەورە؛ زل: *(a ~ voice)* . (٣) دەنگەکەی خۆشە بۆ گوێ؛ دەنگەکەی کاردەکاتە سەر مرۆڤ: *(a ~ style of writing, prose, etc.)*
-sonorously *(adv.)*; sonorousness *(n.)*.
sonship (sun′ship), *n.* کوڕی؛ فرزەندی (کوڕ)؛ پەیوەندی نێوان کوڕو دایك و باوك.
soon (sōōn), *adv.* (١) بەم زووانە؛ پاش ماوەیەکی کەم؛ لەم نزیکانەدا: *(Do come to see us ~ .)*
(٢) بە زووترین کات؛ بە بێ دواکەوتن: *(I'll come as ~ as possible.)*
(٣) زوو؛ پێش کاتی خۆی: *(You come so ~ .)* .
(٤) بەدڵ؛ بە خۆشی خۆ: *(I would just as ~ stay home as go.)* .
(٥) [Obs.] یەکسەر؛ دەستبەجێ.
as soon as, هەر کە؛ کوتوپڕ کە؛ یەکسەر کە.
had sooner, بە لایەوە باشترە.
sooner or later, ئێستە بێ یا لە دواڕۆژدا؛ زوو بێ یا درەنگ؛ شتەکە هەر دەبێ ببێ یا هەر ڕوودەدات تەنها درەنگ و زوویی کەوتووە.
sooner (sōōn′ĕr), *n.* [Slang], (١) کەسێکە کە لە پێش خەڵکی تردا گەیشتە ناوچە ڕۆژئاواییەکانی ئەمەریکا بۆ ئاوەدانکردنەوەی وە بەم شێوەیە باشترین زەوی بۆ خۆی هەڵبژارد. (٢) کەسێکە کە شتێکی دەست دەکەوێ بە نارەوایانە چونکە لە پێش کاتی خۆیدا خۆی بۆ دەکوتێ و دەستی بەسەردا دەکێشێ. (٣) [S-]، نیشتەجێیەکی وڵاتی " ئۆکلاهۆما " ی ئەمەریکی.
soot (soot, sōōt), *n.* هێس؛ خڵتە یا سووتووی دووکەڵی ناو لوولە زۆپا؛ خڵتە یا پاشمرۆکی خەڵووز
v.t. پیس کردن یا ڕەش کردن بەم خڵتەیە.
sooth (sōōth), *adj.* [Archaic], (١) ڕاست؛ ڕاستەقینە. (٢) نەرم؛ خۆش؛ شیرین.
n. ڕاستی.
in sooth, [Archaic], = truly.
soothe (sōōth), *v.t.* (١) دڵخۆشی دانەوە؛ دڵنەوایی کردن؛ لاواندنەوە؛

هێمن کردنەوە: هێنانەوە سەرخۆ. (٢) ئازار کەمکردنەوە؛ ئازار کوشتن یا بڕین؛ ئارام دان: *(to ~ an aching tooth)* .

v.i. ئارام بەخشین: هێمن کردنەوە؛ دامرکاندنەوە؛ هێنانەوە سەرخۆ.

soothfast (sōōth'fast´), ***adj.*** [Archaic]. (١) ڕاستگۆ: پاک؛ سەرڕاست؛ دڵسۆز. (٢) ڕاست؛ ڕاستەقینە.

soothing (sōō*th*'iŋ), ***adj.*** ئازارکوژ (دەرمان، قسەی خۆش)؛ ئارام بەخش؛ دڵخۆشکەر؛ خۆش؛ هێمنکەرەوە؛ ئارام گێر:
(a ~ medicine; ~ words)

soothly (sōōth'li), ***adv.*** [Archaic]. = **truly.**

soothsay (sōōth'sā´), ***v.i.*** پێشبینین: پێشبینی کردن؛ فاڵ گرتنەوە؛ نوقڵانەلێدان؛ قراندن

n. نوقڵانە: پێشبینی؛ فاڵ.

soothsayer (sōōth'sā´ēr), ***n.*** پێشبین: فاڵچی؛ فەتاح فاڵ؛ فاڵگر. هەروەها ووشەی " **fortuneteller** ".

soothsaying (sōōth'sā´iŋ), ***n.*** (١) پێشبینی: فاڵ گرتنەوە؛ نوقڵانەلێدان؛ قراندن. (٢) نوقڵانە؛ فاڵ؛ پێشبینییەک.

sooty (soot'i, sōōt'i), ***adj.*** (١) لە خڵتە یا سووتوی دووکەڵی ناو لوولە ڕۆ یا دەچێ؛ هێسی. (٢) ڕەش و پیس بووە بەم خڵتەیە یا بە خڵتەی خەڵووز. (٣) ڕەش؛ ڕەشباو.

sop (sop), ***n.*** (١) نانی خووساوی ناو گۆشتاو؛ نانی گۆشراوە ناو شیرو گۆشتاوەوە. (٢) (ا) شتێکە دەدرێ بە کەسێک بۆ دەمکوت کردنی یا بۆ دڵ ڕاکێشانی... هتد. (ب) بەرتیل. (٣) **milksop**.

v.t. (١) خووساندن: لە ئاودا نوقم کردن؛ تەڕکردن؛ گوشینە ناو ئاو یا شلەوە. (٢) (~ **up**) ، هەڵمژین (ئاو، شلە):
(She ~ped up the water with a towel.)

v.i. (١) دەڵاندن: ئاوتێزان؛ تێزان. (٢) خووسان؛ زۆر تەڕبوون.

sophism (sof'iz'm), ***n.*** دەوەن بە ئاشی؛ بیروڕاو گفتوگۆی بە ڕووالەت باش و جوانی لە ڕاستیدا لەنگو بە هەڵەدابەر؛ بەهەڵەدابردن (بە گفتوگۆی بەسەرزاری جوان و چاک)؛ سۆفستی.

sophist (sof'ist), ***n.*** (١) یەکێک لە مامۆستا زیرەکە زمانبازەکانی کۆنی یۆنان کە لە گفتوگۆی بە سەرزاری جوان و ڕاستدا کەس دەرەقەتی نەدەدان. (٢) کەسێکی زانا یا تێگەیشتوو؛ زانا. (٣) زمانزانێکە کە بە گفتوگۆی بە سەرزاری جوان و ڕاست خەڵک بە هەڵەدا دەبات.

sophister (sof'is-tēr), ***n.*** قوتابی پۆلی دووەم یا سێهەمی هەندێ زانکۆی ئینگلیزی.

sophistic (sə-fis'tik), ***adj. Also*** **sophistical,** (١) سۆفستی (ووشەی " **sophism** " ببینە)؛ دەوەن بە ئاشی. (٢) زیرەکانە و بە سەرزاری درووست و بەجێ بەڵام لە ڕاستیدا بەهەڵەبەر:
(~ reasoning; a ~ argument)
-sophistically ***(adv.).***

sophisticate (sə-fis'tə-kāt´), ***v.t.*** (١) گۆڕین لە بارێکی سرووشتی و سادەوە بۆ بارێکی ناسرووشتی و دەستکردانە؛ چاوکردنەوە؛ کردن بە دنیادیدە. (٢) بەهەڵەدابردن؛ پیس کردن. (٣) ڕوونکردنەوە: شل کردنەوە؛ فێڵ تێداکردن؛ ناپوختەکردن. (٤) گۆڕینی دەقی نووسراوێک بەبێ پرسی خاوەنەکەی؛ تێکدان یا شێواندنی دەقی نووسراوێک

v.i. دەوەن بە ئاشی کردن.

n. کەسێکی دنیادیدە؛ کەسێکی لە دنیا شارەزاو تێگەیشتوو.

sophisticated (sə-fis'tə-kāt´id), ***adj.*** (١) دنیادیدە: لە دنیا شارەزا؛ تێگەیشتوو؛ بزان؛ پێشکەوتوو: ***(a ~ person)*** . (٢) شارەزایانە کراوە؛ بەرز؛ مێشک ڕادەکێشێ: ***(a ~ novel)*** . (٣) پێشکەوتوو (کەرەسە، ئامێر)؛ ناسادە؛ ئاڵۆز:
(a ~ equipment, electronic devices, etc.)
(٤) ڕوونکراوەتەوە؛ ناپوخت؛ فێڵی تێداکراوە: ***(a ~ oil)***

sophistication (sə-fis´tə-kā'shən), ***n.*** (١) ڕوونکردنەوە؛ فێڵ تێداکردن؛ ناپوختەکردن. (٢) دنیادیدەیی؛ شارەزایی دنیا و ژیان؛ تێگەیشتن؛ سەردەرچوون لە کاروباری ژیان: ***(He has no ~.)*** . (٣) پێشکەوتن (ئامێر، پیشەسازی)؛ ئاڵۆزی؛ ناسادی.

sophistry (sof'is-tri), ***n.*** = **sophism.**

sophomore (sof'ə-môr´, sof'ə-mōr´), ***n.*** (١) قوتابی پۆلی دووەمی زانکۆو قوتابخانەی ناوەندی. (٢) کەسێکە کە زۆر بە زانایی و زیرەکی و شارەزایی خۆیەوە دەنازێ بە شێوەیەکی منداڵانە بەڵام لە ڕاستیدا نە زانایە و نە زیرەکو نە شارەزا.

adj. تایبەتی بەم جۆرە کەسانە.

sophomoric (sof´ə-môr'ik), ***adj. Also*** **sophomorical,** تایبەتی بە کەسێک کە زۆر بە زانایی و زیرەکی و شارەزایی خۆیەوە دەنازێ بە شێوەیەکی منداڵانە بەڵام لە ڕاستیدا نە زانایە و نە زیرەکو نە شارەزا؛
-sophomorically ***(adv.).***

-sophy (sə-fi), پاشگرێکە بەمانای: ژیری؛ زانین؛ بیری قووڵ:
(philosophy)

sopor (sō'pēr), ***n.*** خەوی لە ئەندازە بەدەر قووڵ؛ خەوی زۆر قورس؛ وڕی؛ کاسی.

soporiferous (sop´ə-rif'ēr-əs), ***adj.*** = **soporific.**

soporific (sop´ə-rif'ik, sō´pə-rif'ik), ***adj.*** (١) خەولێخەر (دەرمان)؛ نوێنەر. (٢) هی خەو؛ خەواڵوویی.

n. دەرمانی خەو؛ دەرمانی نوستن.

sopping (sop'iŋ), ***adj.*** خووساو؛ زۆر تەڕ؛ تێزاو؛ ئاوی لێ دەتکێ.

soppy (sop'i), ***adj.*** (١) **sopping** . (٢) باراناوی. (٣) [British]، بەسۆز.

soprano (sə-pran'ō, sə-prä'nō), ***n.*** (١) بەرزترین دەنگی گۆرانی ئافرەت و کوڕ. (٢) سۆپرانۆ: گۆرانی بێژێکی ئافرەت یا کوڕی دەنگ بەرز (ئۆپەرا). (٣) دەوری گۆرانی بێژێکی وەها.

sora (sō'rə), ***n.*** باڵندەیەکی بچووکی دەنووک کورتی زەلکاوەکانە.

sorb (sôrb), ***n.*** (١) درەختێکە لە توخمی سێو. (٢) بەری ئەم درەختە.

sorb (sôrb), ***v.t.*** هەڵمژین.

sorcerer (sôr'sēr-ēr), ***n.*** جادوگەر؛ جادوباز؛ ئەفسونکار؛ ئەفسونباز؛ ئەفسونگەر.

sorceress (sôr'sēr-is), ***n.*** جادوگەری ئافرەت؛ ئەفسونبازی ئافرەت.

sorcerous (sôr'sēr-əs), ***adj.*** هی جادوگەری؛ هی ئەفسونباز یا ئەفسونگەر.

sorcery (sôr'sēr-i), ***n.*** جادوو؛ جادوگەری؛ جادوبازی؛ ئەفسونبازی.

sordid (sôr'did), ***adj.*** (١) پیس و پۆخڵ؛ پیس. (٢) پەڕپووت؛ پیس و ناخۆش؛ کوڵۆل: ***(~ neighborhoods)*** (٣) نزم؛ پیس و بۆگەن؛ بەد (ڕەفتار): ***(a ~ life)*** . (٤) زۆر چاوبرسی؛ پارەپیس؛ بە هیچ تێرنەخۆر؛ بەهەڵپە (بۆ پارە).
-sordidly ***(adv.)***; **sordidness** ***(n.).***

sordino (sôr-dē'nō), ***n.*** شتێکە بۆ کزکردنی دەنگی ئامێرێکی مۆسیقی.

sore (sôr, sōr), ***adj.*** (١) (ا) بە ئێش؛ دەیەشێت؛ ئازاراوی؛ ئاسۆر:
(a ~ tooth, muscle, etc.)
(ب) لە ئێش و ئازاردایە. (٢) هەست ناسک؛ دڵ ناسک؛ زوو تووڕە دەبێ. (٣) خەفەتبار؛ خەمبار؛ پەست؛ دڵگیر: ***(Our hearts are ~ for them.)*** . (٤) ئێجگار زۆر؛ زۆر پەرێشان: ***(to be in ~ need for help)*** . (٥) ناخۆش (باس)؛ برین کولێنەوە: ***(a ~ subject)*** . (٦) [Colloq.]، زیز؛ زویر؛ تووڕە: ***(to feel ~ about something)*** .

n. (١) برین؛ ئاسۆر. (٢) هۆی ئازارو ناخۆشی و پەستی و زویری.

adv. [Archaic]. = **sorely.**

-soreness *(n.).*

sorehead (sôr′hed´, sōr′hed´), ***n.*** [Slang], کەسێکی توورەو
تڕۆو کینە هەڵگرو بۆڵەبۆڵکەر.

sorely (sôr′li, sōr′li), ***adv.*** (١) بە جۆرێك کە بگاتە تێنی ئەو کەسە؛
تاڕادەیەك کە بێتەهۆی ئێش و ئازار: ***(His patience was ~ tried.)*** .
(٢) ئێجگار زۆر؛ زۆر؛ بە پەرێشانانە: ***(Help is ~ needed.)*** .

sore throat, قوڕگ ئێشە؛ گەروو چووزانەوە؛ قوڕگ هاتنەوەیەك.

sorghum (sôr′gəm), ***n.*** (١) گەنمەشامی شیرین (دۆشاوی لێ
دەردەهێنرێ و دەیشدرێ بە ئاژەڵ وەك ئالف). (٢) دۆشاوی ئەم گەنمەشامییە
شیرینە. (٣) شتێکی زۆر بەسۆز.

sorgo (sôr′gō), ***n.*** جۆرێکە لە گەنمەشامی شیرین (بەزۆری بۆ دۆشاوو
شەکر پەروەردە دەکرێ).

soricine (sôr′i-sīn´, sor′i-sīn´), ***adj.*** لە گیاندارێك دەچێ وەك
مشك وایە

sorites (sō-rī′tēz), ***n.*** زنجیرە بیروباوەڕو ئەنجامی ڕێكوپێك و بەجێ
(ژیربێژی).

sororal (sə-rôr′əl), ***adj.*** خوشکانە؛ وەك خوشك.

sororate (sə-rô´rā′t), ***n.*** ژن خوشکی خۆ هێنان (پاش مردنی ژنەکە
یا ئەگەر ژنەکە منداڵی نەبێت).

sororicide (sə-rôr′ə-sīd´, sə-ror′ə-sīd´), ***n.*** (١) خوشکی خۆ
کوشتن. (٢) خوشکی خۆ کوژ.

sorority (sə-rôr′ə-ti, sə-ror′ə-ti), ***n.*** ڕێکخراوێکی کۆمەڵایەتی
کچانی زانکۆیە ئەندامەکانی پێکەوە دەژین لە خانوویەکی گەورەدا.

sorosis (sə-rō′sis), ***n.*** یانە یا ڕێکخراوی ئافرەتان.

sorrel (sôr′əl, sor′əl), ***n.*** ترشۆکە گیایەکی ترشە گەڵاکەی لە سلق
دەچێ دەکرێتە زەڵاتەوە.

sorrel (sôr′əl, sor′əl), ***n.*** (١) قاوەیی سوورباو.
(٢) ئەسپی سووربۆر؛ سووربۆر.

sorrel tree, درەختێکی ئەمەریکی هەمیشە سەوزی توێکڵ ئەستووری
گوڵ سپی بەر بۆری گەڵا تاڵە.

sorrow (sor′ō, sôr′ō), ***n.*** (١) خەم و خەفەت: دەردی دڵ؛ سوێ؛
داخ؛ پەژارە (٢) هۆی داخ و خەفەت؛ لێقەومان؛ ئەهات؛ ئەگبەتی.

(٢) خەمباری؛ دڵگیری؛ خەفەتباری؛ دڵتەنگی.

v.i. خەم خواردن؛ خەفەت خواردن؛ سوێ چوون بە دڵەوە.

sorrowful (sor′ō-fəl, sôr′ō-fəl), ***adj.*** (١) خەفەتبار؛ خەمبار؛
دڵگیر؛ دڵتەنگ: غەمگین. (٢) خەفەت پێدەر؛ مایەی خەم؛ ناخۆش؛ دڵگیر.

-sorrowfully *(adv.)*; **sorrowfulness** *(n.).*

sorry (sôr′i, sor′i), ***adj.*** (١) خەمبار؛ بە داخەوە؛ پێی ناخۆشە:
(I am ~ to hear that your mother is dead.)
(٢) پەشیمان؛ داوای لێبووردن کردن:
(If you say that you're ~ , we'll forgive you.)
(٣) ببورە؛ داخەکەم: ***(I am ~ to be late.)*** .
(٤) گەند: هیچ و پووچ؛ خراپ:
(a ~ excuse; a ~ exhibition of acting)
(٥) ناخۆش؛ خراپ؛ دڵپەستکەر:
(~ news; a ~ state of affairs; a slum is a ~ place)

-sorrily *(adv.)*; **sorriness** *(n.).*

sort (sôrt), ***n.*** (١) بابەت؛ توخم؛ چەشن.
(٢) جۆر: چەشن: ***(Remarks of the ~ will get you trouble.)*** .
(٣) شێوە (ڕەفتار نواندن)؛ شێواز؛ ڕێ؛ چۆنێتی:
(He spoke in a queer ~ .)
(٤) (*pl.*) ، تیپ (چاپکاری).

***v.t.* (~ out),** هاوپۆل کردن؛ پاك و پیس کردن؛ جیاکردنەوە؛
بابەت بابەت کردن.

v.i. [Archaic], (١) هاودەمی کردن؛ لەگەڵدابوون. (٢) لەگەڵدا گونجان.

-sorter *(n.).*

of sorts, (١) جۆراوجۆر؛ هەمەچەشن. (٢) گەند؛ خراپ؛ هیچ و پووچ؛
بێ فەڕ؛ قەڵب؛ هەر بەناو؛ هیچ. (هەروەها **" of a sort "**):
[we had a vacation (dinner, party, celebration, reunion) of sorts.]

out of sorts, (١) زیز؛ زویر؛ توورە؛ پەست.
(٢) [Colloq.]، نەختێك نەخۆش؛ ناساغ.

sort of, [Colloq.], تاڕادەیەك؛ نەختێك:
(I sort of thought this would happen.; He is sort of mad, crazy, happy, tired, etc.)

sort out, جیاکردنەوە؛ پۆل پۆل کردن؛ پاك و پیس کردن.

sortie (sôr′ti), ***n.*** (١) هێرشی لەشکری گەمارۆدراو بۆ سەر لەشکری
گەمارۆدەر. (٢) ئەو هێزەی ئەم هێرشە دەکات.
(٣) هێرشێکی فڕۆکەی جەنگ:
(Their bombers flew fifty ~s a day.)

sortilege (sôr′ti-lij), ***n.*** (١) بەخت لێکدانەوە بە پیانقۆ.
(٢) جادوگەری؛ جادوبازی؛ جادوو؛ ئەفسونبازی.

S O S (es′ō′es′), **(Save Our Souls!),** (١) ڕزگارمان کەن!؛
فریامان کەون!: شفرەی جیهانییە بۆ داوای فریاکەوتن لەلایەن کەشتی و
فڕۆکەوە لەکاتی تەنگانەدا. (٢) بانگەوازی فریاکەوتن.

so-so (sō′sō´), ***adj. & adv.*** نە باشەو نە خراپ؛ خراپ نییە؛
مام ناوەندی.

sot (sot), ***n.*** کەسێکی هەمیشە سەرخۆش.

soteriology, بیروباوەڕی ئاینی ڕزگاری لە ڕێی عیساوە.

sotol (sō′tōl, sō-tōl′), ***n.*** درەختێکی بیابانی ئەمەریکییە.

sottish (sot′ish), ***adj.*** (١) وڕ لە مەستیدا؛ حۆل؛ گەلحۆ.
(٢) مەست؛ سەرخۆش.

sotto voce, بە چرپە؛ لە ژێر لێوەوە؛ بە دەنگێکی زۆر نزم.

sou (so͞o), ***n.*** پارەیەکی کۆنی فەرەنسی کەم نرخە.

soubrette (so͞o-bret′), ***n.*** (١) (ا) کارەکەرێکی بەنازو تەڵەکەبازو
بێ حەیای شانۆنامەی پێکەنیناوی و ئۆپەرایە. (ب) ئافرەتێك کە ئەم دەورە
دەبینێ. (٢) کچێکی چاوباشقاڵی هیچ و پووچ.

soubriquet (so͞o′bri-kā´), ***n.*** = **sobriquet.**

souchong (so͞o′shôŋ´), ***n.*** جۆرە چایەکی ڕەشی چینە.

souffle (so͞o′f'l), ***n.*** دەنگێکی نەرمە وەك بە بیستۆکی پزیشك
دەبیسترێ.

soufflé (so͞o´flā′, so͞o′flā), ***adj.*** سووك و پفەڵ (چێشت لێنان)؛
فشەڵ: ***(cheese ~)*** .

n. چەند جۆرە خواردەمەنییەکن سپێنەی هێلکەی شڵەقاویان تێ دەکرێ
پێش لێنان تاکو پفەڵ یا فشەڵ و سووك دەرچن.

sough (suf, sou), ***n.*** ووژەووژی با بەناو درەختدا (کە لە ناڵە یا هەناسە
هەڵکێشان دەچێ بەتایبەتی کاج یا سنەوبەر)؛ ئەم لوورە لوورە یا شنەیە.

v.i. ووژەووژ هاتنی با بەناو درەختدا؛ لوورەلوورکردن؛ شنە هاتن.

sought (sôt), *past tense and past participle of* **seek.**

soul (sōl), ***n.*** (١) گیان؛ گیانی ئادەمیزاد. (٢) گیانی مردوو.
(٣) دەروون. (٤) نەژاد؛ ناوکرۆك؛ گرنگترین بەش؛ ناوجەرگە:
(Brevity is the ~ of wit.)
(٥) سەرۆك؛ گرنگترین کەس؛ گیان و دڵ (مەجاز):
(He was the ~ of the revolution.)
(٦) نموونە؛ وێنە: ***(She is the ~ of kindness.)*** .
(٧) کەس؛ مرۆڤ: ***(I didn't see a ~ there.)*** .

soul brother, [Slang], برادەری قولەڕەش.

soul food, چەند جۆرە خواردنێکی تایبەتییە بە قولەڕەشەکانی ئەمەریکا

soulful (sōl′fəl), ***adj.*** هەست قووڵ؛ هەست بەرز؛ بەهەست؛ بەسۆز.

-soulfully *(adv.)*; soulfulness *(n.)*.

soulless (sōl′lis), *adj.* بێ هەست؛ هەست مردوو؛ خۆپەرست؛ بێ دڵ و گیان.

sound (sound), *n.* (١) دەنگ. (٢) شەپۆلی دەنگ.
(٣) دەنگی تایبەتی: *(the ~ of aircraft overhead)*.
(٤) تەقەورەقە؛ دەنگ؛ تەقە. (٥) دەنگی قسە.
(٦) مەودای دەنگ: *(within ~ of the guns)*.
(٧) شێوەی هاتنەبەر گوێ: *(We liked the ~ of his report.)*.
(٨) دەنگەدەنگ؛ گەرەلاوژە.
(٩) [Archaic]. ووت‌ووات؛ قاو؛ مقۆمقۆ؛ دەنگ.

v.i. (١) دەنگ لێوەهاتن؛ دەنگ هاتن.
(٢) وادیاربوون (بە دەنگی شتەکەدا)؛ لەوەچوون:
(Her voice ~s troubled.; That plan ~s reasonable.)

v.t. (١) دەنگ لێوەهێنان
(٢) لێدان (دەنگ)؛ بانگ کردن؛ بانگ هەڵدان؛ بڵاوکردنەوە:
(He ~ed the alarm.; The clock ~s the hour.)
(٣) بێژان؛ ووتن؛ بە دەنگی بەرز ووتن. (٤) ئاهەنگ بۆ گێڕان.
(٥) تاقیکردنەوەی دەنگی سنگ و دڵ بە بیستۆکی پزیشك.

sound off, (١) قیژاندن: بە دەنگی بەرز ووتن؛ هاوارکردن.
(٢) [Slang]، ڕای خۆ بە توندی دەربڕین؛ لاف لێدان بە دەنگی بەرز.

sound (sound), *adj.* (١) پتەو؛ نەڕزیو؛ باش؛ بێ کەم و کوڕی:
(a ~ timber)
(٢) ساغ؛ تەندرووست؛ چاك؛ نەخۆش نییە: *(of ~ mind and body)*.
(٣) مەترسی نابووتی لێ ناکرێ؛ چەسپیو؛ پتەو؛
(a ~ business, bank, economy, etc.)
(٤) بەجێ؛ لەسەر بنچینەیەکی ڕاست دانراوە؛ درووست:
(a ~ method; ~ judgement)
(٥) پتەو؛ قایم؛ چەسپیو: *(a ~ foundation)*.
(٦) پشت پێ بەستراو.
(٧) قووڵ (خەو)؛ خۆش (خەو): *(a ~ sleep)*.
(٨) پاك (ڕەوشت، مرۆڤ)؛ ڕاست؛ درووست؛ جوان (ڕەفتار).
(٩) تەواو؛ چاك: *(a ~ flogging, beating, etc.)*.
(١٠) لەسەر نەریتی کۆن ڕۆیشتوو؛ کۆنەپەرست.
(١١) یاسایی؛ درووست (لە ڕووی یاساوە).

-soundly *(adv.)*; soundness *(n.)*.

sound (sound), *n.* (١) کەنداوی پان؛ گەروئاوی پان.
(٢) کەنداو یا پەلی دەریایی درێژبووەوە بۆ ناو ووشکانی.
(٣) هەوادانی ماسی؛ کیسەی هەوای ماسی.
(پێشی دەووترێ " air bladder ").

sound (sound), *v.t.* (١) پێوانی قووڵی ئاو.
(٢) لێکۆڵینەوە و پشکنینی بنی دەریا.
(٣) (~ out) ، بۆ دەرکەوتن یا لێ دەرهێنانی بیروڕای کەسێك بە پرسیاری لابەلایی *(to ~ somebody out about a subject)*.
(٤) پشکنینی برین و بۆشایی لەش بە ئامێرێکی باریك و کوڵ (پزیشکەوانی).

v.i. (١) قووڵی ئاو پێوان. (٢) چوونە ژێر ئاوەوە.
(٣) دۆزینەوەی شتێك بە پرسیاری لابەلایی؛ قسە لێ دەرهێنان.

n. (١) پێوان (قووڵی ئاو).
(٢) ئامێرێکی باریك و کوڵە بۆ پشکنینی برین و بۆشایی لەش (پزیشکەوانی).

sound barrier, = sonic barrier.

sound board, = sounding board.

sound camera, کامێرای دەنگی کامێرایەکە کە دەنگیش تۆمار دەکات لە هەمان کاتدا کە وێنە دەگرێ.

sound effects, دەنگی لاسایی دەستکردی بەرنامەی ڕادیۆ و تەلەفزیۆن و شانۆنامە و فیلم (وەك دەنگی هەورەتریشقە و گیانەوەر و لێدان و ئوتومبیل... هتد).

sounder (soun′dēr), *n.* پێوەری قووڵی ئاوی دەریا (ئامێر، مرۆڤ).

sounder (soun′dēr), *n.* ڕەوە بەرازی کێوی.

sounding (soun′diŋ), *adj.* (١) دەنگدار؛ دەنگی لێوەدێت.
(٢) دەنگ دەداتەوە. (٣) فشەچی؛ زل (قسە).

sounding (soun′diŋ), *n.* (١) پێوانی قووڵایی ئاوی دەریا و دەریاچە بە پەتێك کە شتێکی قورس بە سەرێکیەوە بەستراوە. (٢) قووڵایی بەم شێوەیە پێوراو. (٣) *(pl.)* ، قووڵاییەکی لە ٦٠٠ پێ زیاتر کە دەتوانرێ وەها بپێورێ.

sounding board, (١) تەختەی دەنگدەرەوە (لە ئامێری مۆسیقادا بۆ زیادکردن و ڕوونی دەنگەکەی). (٢) قووچکەی دەنگدەرەوە (بۆ گەورەکردن و ئاراستەکردنی دەنگی قسەکەر لە دوانگەوە بۆ گوێگرەکان).
(٣) کەسێك یا تاقمە کەسێکە کە باش و خراپی بیروڕایەکیان پێ تاقی دەکرێتەوە پێش بڵاوکردنەوەی بەسەر هەموو خەڵکدا. (٤) بڵاوکەرەوەی بیروڕا.

sounding lead, قورقوشمی بەستراو بە سەرێکی پێوەری قووڵایی ئاوەوە.

sounding line, هێڵی پێوەر؛ پەتێکە سەرێکی قورقوشمی پێوە بەستراوە قووڵایی ئاوی دەریا و دەریاچەی پێ دەپێورێ. (هەروەها " lead line ").

soundless (sound′lis), *adj.* بێ دەنگ؛ کپ.

soundly (sound′li), *adv.* (١) بە ڕێك و پێکی؛ بە بێ هەڵە:
(He reasons ~.)
(٢) بە قورسی (نوستن)؛ بە جۆرێك کە بە ئاسانی خەبەری نەبێتەوە:
(He sleeps ~.)
(٣) بە تەواوی: *(The enemy was defeated ~.)*.

sound-proof (sound′proof′), *adj.* دەنگبڕ؛ دەنگی بۆ نایەت؛ دەنگ بەربەستکەر: *(a ~ room, material, etc.)*.

v.t. دەنگبڕکردن؛ بەربەستی دەنگ لێ کردن:
(to ~ a room, studio, etc.)

sound track, هێڵی دەنگ: ئەو بەشەی قەراغی شریتی سینەمایە کە دەنگەکەی لەسەر تۆمار دەکرێت.

soup (sōōp), *n.* (١) شۆربا.
(٢) [Slang]، نیتراتی گلیسرین.
(٣) [Slang] تەم و مژی چڕ (هەندێك جار بە بارانەوە).
(٤) [Slang]، تین (مەکینە)؛ ووزە.

in the soup, [Slang], پەرێشان؛ لە تەنگوچەڵەمەدایە؛ لە ناخۆشیدایە.

soup up. [Slang], تین پێدان (مەکینە)؛ بەهێزترکردن.

soupcon (sōōp′sōn′), *n.* تۆزێك (تام)؛ نەختالێك.

soup kitchen, چێشتخانەی هەژاران: شوێنێکە بە خۆڕایی خواردەمەنی تێدا دەدرێ بە هەژارەکان.

soup-spoon (sōōp′spōōn′), *n.* کەوچکی شۆربا.

soupy (sōōp′i), *adj.* (١) شۆربایی؛ شلە وەك شۆربا؛ لە شۆربا دەچێ.
(٢) تەماوی؛ تەم و مژاوی. (٣) [Colloq.]، بەسۆز.

sour (sour), *adj.* (١) ترش.
(٢) ترشاو؛ بزڕکاو؛ بۆگەن: *(~ milk)*.
(٣) توورەوتڕۆ؛ زیز؛ پەست؛ ڕووترش؛ ڕووناخۆش؛ ڕقاوی؛ ڕووگرژ:
(a ~ temper; Failure made him ~.)
(٤) خراپ؛ گەند؛ داوێنتییە دواوە: *(His game has gone ~.)*.
(٥) ناخۆش؛ تێکچوو: *(Their relashionship went ~.)*.
(٦) زۆر ترش (خاك).
(٧) کبریتاوی (بەنزین)؛ ئاوێتەی گۆگردی تێدایە.

n. (١) شتی ترش.
(٢) خواردنەوەیەکی مەستکەری ترش: *(a whisky ~)*.

v.t. ڕوو ترش و تاڵ کردن؛ توورەوتڕۆکردن؛ ڕقاوی کردن؛ تێکدان؛ خراپ کردن: *(Continued adversity had ~ed his temper.)*.

v.i. (١) ترشان؛ بزڕکان؛ بۆگەن کردن.
(٢) (ا) ڕوو ترش و تاڵ بوون؛ ڕقاوی بوون.
(ب) تێکچوون (پەیوەندی برادەری)؛ ناخۆش بوون.

(Their relashionship ~ed after that incident.)
source (sôrs, sōrs), ***n.*** (١) سەرچاوە (ڕووبار، چەم، ئاو).
(Books are a ~ of knowledge.; (٢) سەرچاوە
The news comes from a reliable ~ .)
(٣) هۆ (٤) سەرچاوە (باس).
(٥) بنج‌وبناوان؛ ڕەگ‌و ڕیشە؛ ڕیشە؛ سەرەتا.
sour cherry, بەلالووك
sour-crout (sour′krout), ***n.*** = **sauerkraut.**
sourdine (sōōr-dēn′), ***n.*** (١) ئامێرێکی مۆسیقای کۆنە.
(٢) شتێکە بۆ کزکردنی دەنگی کەمانچە.
sour-dough (sour′dō´), ***n.*** (١) هەویر ترش.
(٢) کەسێکە کە بە دوای زێڕدا گەڕاوە لە ڕۆژاوای ئەمەریکاو کەنەدا؛ نیشتەنی‌یەکی کۆنی ئەم ناوچانە (بەتایبەتی کە بە تەنیا ژیابێ).
sour grapes, شتێکە کە کەسێك لە نرخی کەم دەکاتەوە چونکە دەستی نایگاتێ (ڕێوی دەمی نەدەگەیشتە ترێ دەیووت ترشە).
sourish (sour′ish), ***adj.*** نەختێك ترش
sour-puss (sour′poos´), ***n.*** [Slang], کەسێکی هەمیشە ڕووترش یا ڕووگرژ؛ کەسێکی بەرچاو تاریك‌و ڕووناخۆش.
sousaphone (sōō′zə-fōn´, sōō′sə-fōn´), ***n.*** سوورزەفۆن: ئامێرێکی مۆسیقایە.
souse (sous), ***n.*** (١) سەروپێی ترشیاتکراوی بەراز.
(٢) سوێراوی ترشیات.
(٣) نوقوم کردن لە سوێراوی ترشیاتدا؛ خستنەناو ئاوی ترشیاتەوە.
(٤) [Slang] کەسێکی مەست یا سەرخۆش.
v.t. (١) ترشیات کردن؛ کردن بە ترشیات؛ ترشیات گرتنەوە؛ خستنە ناوی ترشیاتەوە. (٢) نوقوم کردن؛ خستنە ناو شلەوە؛ تەڕکردن.
(٣) سەرخۆش کردن؛ مەستکردن.
v.i. زۆر تەڕبوون؛ خووسان.
souse (sous), ***n.*** شالاو (وەك هی هەڵۆ)؛ لە پڕ بەسەردادان.
v.t. & v.i. (~ **on**; ~ **upon**), شالاو بۆ بردن (وەك واشە یا هەڵۆ)؛ لە پڕ بەسەردادان
soused (soust), ***adj.*** [Slang], مەست سەرخۆش.
soutache (sōō′tåsh´), ***n.*** شریتێکی هۆنراوەی ڕازێنەرەوەیە.
soutane (sōō-tän′), ***n.*** چاکەتی قەشەی کاسۆلیکی.
south (south), ***n.*** (١) باشوور؛ خواروو.
(٢) ناوچەیەکی باشووری.
(٣) [S-]، ناوچەی تەوەرەی باشووری؛ هەرێمی خوارووی زەمین.
adj. (١) باشووری؛ خواروو؛ هی خواروو.
(٢) هی باشوور؛ لە باشوورەوە هەڵکردوو یا هاتوو: ***(a ~ wind)*** .
(٣) [S-]، خواروو؛ باشوور: ***(~ America)*** .
adv. بەرەو خوار؛ بەرەو باشوور.
the South, (١) هەرێمی باشووری ئەمەریکا.
(٢) کۆنفیدراسیۆنی وڵاتە باشوورەکانی ئەمەریکا لە شەڕی ناوخۆی ئەمەریکادا.
south-bound (south′bound´), ***adj.*** بەرەو خوار؛ بەرەو خوار ڕۆیشتوو: ***(a ~ train)*** .
south-east (south´ēst′), ***n.*** (١) خوارووی ڕۆژهەڵات.
(٢) هەرێمی خوارووی ڕۆژهەڵات.
adj. (١) بەرەو خوارووی ڕۆژهەڵات؛ هی خوارووی ڕۆژهەڵات.
(٢) لە خوارووی ڕۆژهەڵاتەوە هەڵکردوو: ***(a ~ wind)*** .
adv. لە خوارووی ڕۆژهەڵاتەوە؛ بەرەو خوارووی ڕۆژهەڵات.
south-easterly (south´ēs′tēr-li), ***adj. & adv.*** (١) هی خوارووی ڕۆژهەڵات؛ بەرەو خوارووی ڕۆژهەڵات: ***(a ~ direction)*** .
(٢) لە خوارووی ڕۆژهەڵاتەوە هەڵکردوو: ***(a ~ wind)*** .
south-eastern (south´ēs′tērn), ***adj.*** (١) هی خوارووی ڕۆژهەڵات؛ بەرەو خوارووی ڕۆژهەڵات. (٢) لە خوارووی ڕۆژهەڵاتەوە هەڵکردوو: ***(a ~ wind)***
south-eastward (south´ēst′wērd), ***adv. & adj.*** بەرەو خوارووی ڕۆژهەڵات.
n. هەرێم یا شوێنێکی خوارووی ڕۆژهەڵات.
-sout-eastwardly ***(adv.).***
sout-eastwards (south´ēst′wērdz), ***adv.*** = south-eastward.
souther (sou*th*′ēr), ***n.*** بای باشوور؛ بای وەشت؛ گەرداو یا گەردەلوولی باشووری.
southerly (su*th*′ēr-li), ***adj.*** (١) هی باشوور؛ بەرەو باشوور.
(٢) لە باشوورەوە هەڵکردوو: ***(a ~ wind)*** .
adv. (١) بەرەو باشوور. (٢) لە باشوورەوە.
southern (su*th*′ērn), ***adj.*** (١) هی باشوور؛ بەرەو باشوور.
(٢) لە باشوورەوە هەڵکردوو: ***(a ~ wind)*** .
(٣) [S-]، هی باشووری ئەمەریکا یا هەر شوێنێکی تر.
n. نیشتەنی‌یەکی ناوچەکانی باشوور؛ باشووری (مرۆڤ).
southerner (su*th*′ēr-nēr), ***n.*** (١) کەسێکی باشووری؛ نیشتەنی‌یەکی ناوچەی باشوور. (٢) [S-]، نیشتەنی‌یەکی هەرێمە باشوورەکانی ئەمەریکا؛ خەڵکی باشوور؛ کەسێکە کە لە باوو باپیرەوە نیشتەنی ناوچە باشوورەکانی ئەمەریکا بووبێ.
southern lights, = **aurora australis.**
southernly (su*th*′ērn-li), ***adj. & adv.*** = **southerly.**
southernmost (su*th*′ērn-mōst´), ***adj.*** ئەوپەڕی باشوور.
southernwood (su*th*′ērn-wood´), ***n.*** درەختە باشووری: درەختێکی گوڵ زەردی گەڵا بۆن خۆشە (هەندێك جار لە بیرە دروستکردندا بەکاردەهێنرێ).
southing (sou*th*′iŋ), ***n.*** (١) بەرەو باشوور چوون.
(٢) جیاوازی هێڵی پانی نێوان دوو خاڵ بەهۆی بەرەو باشوور ڕۆیشتنەوە (کەشتی‌یەوانی).
southland (south′lənd, south′land´), ***n.*** (١) زەمینی باشوور.
(٢) هەرێمی باشووری وڵاتێك.
southmost (south′mōst), ***adj.*** = **southernmost.**
southpaw (south′pô′), ***n.*** [Slang], یاریکەری چەپلەر (بەتایبەتی هی بەیسبۆڵ).
adj. [Slang], چەپلەر.
South Pole, تەوەری باشوور.
southron (su*th*′rən), ***n.*** (١) کەسێکی باشووری (بەتایبەتی ئوسکوتلەندی‌یەك بە ئینگلیزێك وا دەڵێ). (٢) کەسێکی خەڵکی خوارووی ئەمەریکا.
adj. باشووری.
southward (south′wērd), ***adj. & adv.*** بەرەو باشوور؛ بەرەو خوار.
n. ناوچەیەکی باشووری.
southwardly (south′wērd-li), ***adj. & adv.*** (١) بەرەو باشوور؛ بەرەو خوار. (٢) لە باشوورەوە هەڵکردوو: ***(a ~ wind)*** .
southwards (south′wērdz), ***adv.*** = **southward.**
southwest (south´west′), ***n.*** (١) باشووری خۆراوایی.
(٢) ناوچەیەکی باشووری خۆراوایی.
adj. (١) هی باشووری خۆراوایی؛ بەرەو باشووری خۆراوایی.
(٢) لە باشووری خۆراوایی‌یەوە هەڵکردوو: ***(a ~ wind)*** .
adv. لە باشووری خۆراوایی‌یەوە؛ بەرەو باشووری خۆراوایی.
southwester (south´wes′tēr), ***n.*** (١) گەردەلوولی باشووری خۆراوایی. (٢) کڵاوی ئاودانەدەری کەشتی‌یەوان.

southwesterly (south´wes′tēr-li), ***adj. & adv.*** (۱) هی
باشووری خۆراوا؛ بەرەو باشووری خۆراوا: ***(a ~ direction)*** .
(۲) لە باشووری خۆراواوە هەڵکردوو: ***(a ~ wind)*** .
southwestern (south´wes′tērn), ***adj.*** (۱) هی باشووری خۆراوا؛
بەرەو باشووری خۆراوا (۲) لە باشووری خۆراواوە هەڵکردوو: ***(a ~ wind)*** .
(۳) [S-]، تایبەتی بە هەرێمی باشووری خۆراوای ئەمەریکا
southwestward (south´west′wērd), ***adv. & adj.*** بەرەو
باشووری خۆراوایی
n. ناوچەیەکی باشووری خۆراوایی.
southwestwardly (south´west′wērd-li), ***adj. & adv.*** - (۱)
بەرەو باشووری خۆراوایی. (۲) لە باشووری خۆراوایی‌یەوە هەڵکردوو:
(a ~ wind)
southwestwards (south´west′wērdz), ***adv.*** = **south-westward.**
souvenir (sōō´və-nér′, soo′və-nēr´), ***n.*** یادگار
sou'wester, souwester (sou-wes′tēr), ***n.*** = **southwester.**
sovereign (sov′rin, sov′ēr-in, suv′rən), ***adj.*** (۱) بەرزترین؛
بەدەسەڵاترین: زاڵترین: ***(~ ruler)*** .
(۲) سەربەخۆ: سەربەست: ***(a ~ state)*** .
(۳) ناباب: بەرز: باشترین: ***(~ virtue)*** .
(٤) زۆرباش: زۆر بەکار: ***(a ~ remedy for skin diseases)*** .
(٥) پاشایانە: لە پاشا هاتوو؛ تایبەتی بە پاشا.
n. (۱) پادشا: پاشا: خاوەن شکۆ
(۲) پارەیەکی زێڕی ئینگلیزی‌یە نرخی پاوەندێکە.
sovereignly ***(adv.).***
sovereignty (sov′rin-ti, suv′rən-ti), ***n.*** (۱) پادشایەتی:
دەسەڵات و پلەوپایەی پادشا. (۲) بەرزترین دەسەڵات (لە وڵاتدا)؛
دەسەڵاتی بەرز (۳) سەربەخۆیی؛ سەربەستی: سەروەری: ***(state ~)*** .
(٤) وڵاتێکی سەربەخۆ.
(٥) دەسەڵات ***(to have ~ over)*** .
soviet (sō′vi-it, sō′vi-et´. sō´vi-et′), ***n.*** سۆڤیەت. ئەنجومەنی
کرێکارو جوتیاران
adj. (۱) سۆڤیەتی: تایبەتی بە ئەنجومەنی کرێکارو جوتیاران.
(۲) [S-]. هی یەکێتی سۆڤیەت.
sovietism (sō′vi-it-iz'm), ***n.*** سۆڤیەتێتی: فەرمانڕەوایی ئەنجومەنی
کرێکارو حوتیاران: شیوعێتی.
sovietize (sō´vi-ə-tīz′), ***v.t.*** گۆڕین بۆ سۆڤیەت؛ شێوەی
فەرمانڕەوایی کردن بە هی سۆڤیەتی.
-sovietization ***(n.).***
sovran (sov′rən. suv′rən), ***adj. n.*** = **sovereign.**
sow (sou), ***n.*** (۱) ماتۆس؛ بەرازی مێ.
(۲) (أ) جۆگەی ئاسنی تواوە بردن لە کوورەوە بۆ قاڵبی داڕشتن.
(ب) دارێژەی ناو جۆگەیەکی وەها.
sow (sō), ***v.t.*** (۱) تۆودان: چاندن (تۆو)؛ وەشاندن.
(۲) ناشتن: زەوی چاندن.
(۳) بڵاوکردنەوە: ناشتن (مەجاز): ***(to ~ the seeds of hatred)*** .
-sower ***(n.).***
sow-belly (sou′bel´i), ***n.*** [Colloq.], گۆشتی بەرازی سوێرکراو.
sow bug, = **wood louse.**
sown (sōn), *alternative past participle of* sow.
sow thistle, ڕووەکێکی گوڵ زەردی گەڵا دڕکاوی‌یە
sox (soks), *pl of* sock.
soy (soi), ***n.*** (۱) سۆی خۆشاوی سۆی (کە لە لێنانی ماسی و گۆشت و
هەندێ سەوزەدا بەکاردەهێنرێت). (۲) **soybean** .
soya (soi′ə, sō′yə), ***n.*** [British], = **soy.**
soybean (soi′bēn´), ***n.*** (۱) ڕووەکێکە لە لۆبیا دەچێ و بەرێکی وەك
لۆبیا دەگرێ لە کەلوودا. (۲) بەری ئەم ڕووەکە (ئاردو ڕۆن و خۆشاوی لێ
دەردەهێنرێ و بە ساغیش لێ دەنرێ).
spa (spä), ***n.*** (۱) گەراو؛ کاناو. (۲) گەراوخانە؛ سەیرانگای گەراو.
space (spās), ***n.*** (۱) بۆشایی؛ جێی بەتاڵ؛ جێی چۆڵ.
(۲) ماوە (شوێن)؛ جێ؛ شوێن. (۳) جێ‌وڕێ؛ جێیەك کە بەش بکات؛ جێ:
(We couldn't find a parking ~ .)
(٤) جێ (فڕۆکە، شەمەندەفەر، کەشتی... هتد)؛ جێی گیراو؛ جێی دانیشتن؛
کورسی. (٥) (أ) ماوە؛ کات:
(not enough ~ between arrival and departure)
(ب) ماوەیەکی کەم: ***(for a ~)*** .
(٦) بۆشایی ئاسمان: ئاسمان؛ بۆشایی ئاسمان.
(پێشی دەووترێ: " **outer space** ").
(۷) بۆشایی نێوان هێڵی مۆسیقا.
(۸) پارچە کانزای نێوان دوو تیپ (چاپکاری).
(۹) [Obs.]، کاتی دانراو بۆ شتێك.
v.t. بۆشایی خستنە بەینەوە؛ جیاکردنەوە لە یەك بە بۆشایی.
space-craft (spās′kraft´, spās′kräft´), ***n.sing & pl.*** کەشتی
ئاسمانی؛ کەشتی بۆشایی. (هەروەها " **space-ship** ").
space flight, فڕین بە بۆشایی ئاسماندا.
spaceless (spās′lis), ***adj.*** (۱) بێ سنوور؛ بەر بەرەڵا.
(۲) هیچ جێگەی نەگرتووە.
spaceman (spās′mən), ***n.*** (۱) ئاسمانگەڕ؛ کەشتی‌یەوانی کەشتی
ئاسمانی. (۲) کەسێکە کە لە یەکێك لە ئەستێرەکانەوە هاتبێ بۆ سەرزەمین (لە
چیرۆکی هەڵبەستی زانستیدا).
space-ship (spās′ship´), ***n.*** کەشتی ئاسمانی؛ کەشتی بۆشایی.
space shuttle, کەشتی ئاسمانی هاتوچۆکەر لە نێوان زەمین و ئێستگەی
ئاسمانیدا (بۆ هێنان و بردنی ئاسمانگەڕەکان).
space station, ئێستگەی ئاسمانی؛ ئێستگەی بۆشایی.
space suit, دەستە جلی ئاسمانی (ئاسمانگەڕ لەبەری دەکات)؛
قاتە جلی ئاسمانگەڕ.
space walk, پیاسەی ئاسمانی: چوونەدەرەوەی ئاسمانگەڕ لە
کەشتی‌یەکەی لە ئاسماندا.
spacial (spā′shəl), ***adj.*** = **spatial.**
spacing (spās′iŋ), ***n.*** (۱) بۆشایی جێهێشتن لە نێوان دوو شتی
زنجیرەیەکدا (وەك ووشەی ناو ڕستە)؛ ڕێکخستنی زنجیرەیەك بە بەجێهێشتنی
ئەم بۆشایی‌یانە. (۲) بەرودوا ڕێکخستنی زنجیرە ڕووداو (لەڕووی کاتەوە).
(۳) بۆشایی نێوان دوو شتی زنجیرەیەك (وەك ووشەکانی ڕستە).
spacious (spā′shəs), ***adj.*** (۱) فراوان؛ گەورە (شوێن):
(a ~ house, room, hall, etc.)
(۲) بەرفراوان؛ خۆش گوزەران: ***(a ~ existence)*** .
spackle (spā′k'l), ***n.*** هێلم یا گیراوەیەکە وەك هەویر (درزو کونی
دیواری پێ پڕدەکرێتەوە).
v.t. درزو کونی دیوار پڕکردنەوە بەم جۆرە گیراوەیە.
spade (spād), ***n.*** (۱) بێڵ؛ بێڵچە. (۲) شتێکە لە بێڵچە بکات.
v.t. & v.i. بێلکاری کردن؛ هەڵکەندن بە بێڵ.
call a spade a spade, بە ڕێك و ڕاست ووتن بەبێ پێچ‌وپەنا؛
پێچ‌وپەنا تێ نەخستن؛ قسە لەڕووبوون.
spade (spād), ***n.*** (۱) ماچە (کاغەزی یاری و قومار).
(۲) (*pl.*) ، دەستەیەك کاغەزی وەها. (۳) کاغەزێکی وەها.
spadefish (spād′fish´), ***n.*** ماسی‌یەکی خڕکەلەی پەرەك تیژی
دەریایی‌یە.
spadeful (spād′fool´), ***adj.*** پڕ بێڵچەیەك.
spadework (spād′wūrk´), ***n.*** (۱) بێلکاری.

(٢) کاری ئامادەیی قورس؛ هەوڵو کۆششی زۆر (کە پێویستە بۆ ئامادەکردن یا کەڵاڵەکردنی کار).

spadix (spā′diks), ***n.*** جۆرە ڕووەکێکە لە نێرك دەچێ پەرەیەکی وەك ڕەحەتی بە دەورییەوەیە.

spaghetti (spə-get′i), ***n.*** (١) سپاگێتی: خواردەمەنییەکی ئیتاڵییە وەك مەعکەرۆنی باریكو درێژ وایە. (٢) لوولەی دابڕکەر: لوولەیەکە تەلی ئەلەکتریکی ڕووتی تێ دەخرێ.

spahi, spahee (spä′hē), ***n.*** سپایی: سەربازی سوارەی لەشکری عوسمانی.

spake (spāk), *archaic past of* **speak.**

spall (spôl), ***n.*** تەڵەزمە بەرد.

v.t. شکاندن؛ تەڵەزم لێکردنەوە؛ پرواندن.

v.i. شکان؛ تەڵەزم لێبوونەوە؛ پروان؛ شەق بردن.

span (span), ***n.*** (١) (أ) بست؛ قولانج.

(ب) پێوانەیەکە بریتییە لە نۆ گرێ یا ئینچ.

(٢) (أ) ڕادە؛ ئەندازە یا دووری نێوان دوو سنوور.

(ب) ماوە یا درێژی نێوان دوو کۆڵەکە یا پایە: ***(the ~ of an arch)*** .

(٣) ماوەی نێوان دوو پایە یا کۆڵەکە (پرد): ***(a bridge of four ~s)*** .

(٤) درێژی نێوان سەری هەردوو باڵی فڕۆکە.

(٥) ماوەیەکی کورت: ***(the ~ of a life)*** .

(٦) جووت (گا، هێستر، ئەسپ، کەر... هتد).

v.t. (١) بە بست پێوان. (٢) بە دەست دەورەدان (وەك لە پێوانا بە بست).

(٣) درێژبوونەوە بە سەردا (وەك پرد)؛ بەسەردا تێپەڕبوون؛ گرتنەوە:

(The bridge ~s the river.)

(٤) بەسەردا درێژکردنەوە (پرد)؛ پرد بە سەرەوە دروستکردن.

span (span), *archaic past tense of* **spin.**

spandrel (span′drəl), ***n.*** ئەو شوێنە سێگۆشەییەی نێوان کەوانەی تاقێكو گۆشە ڕەستاوەکەی دەورێتی.

spang (spaŋ), ***adv.*** [Colloq.], بەتەواوی؛ بە بێ کەمو زیاد:

(~ in the middle of the table)

spangle (spaŋ′g'l), ***n.*** (١) زێڕو زەنگیانە؛ زەنگیانە؛ مووروو؛ پوولەکە (بۆ جل ڕازاندنەوە). (٢) شتێك یا شوێنێکی بریقاوە: ***(a ~ of sunlight)*** .

v.t. بە پوولەکە ڕازاندنەوە؛ زێڕو زەنگیانە پێوەکردن.

v.i. درەوشانەوە؛ بریقانەوە

-spangly ***(adv.).***

Spaniard (span′yērd), ***n.*** ئیسپانی: هاووڵاتییەکی ئیسپانیا؛ کەسێکی ئیسپانی.

spaniel (span′yəl), ***n.*** (١) جۆرە سەگێکی قاچ کورتی تووك لوولو درێژی گوێ زلو داکەوتووی کلك کورتە. (٢) کەسێکی ملکەچی مەراییکەری حەز لە نۆکەری کەر.

Spanish (span′ish,), ***adj.*** ئیسپانی (گەل، کلتوور، زمان).

n. ئیسپانی؛ زمانی ئیسپانی.

the Spanish, ئیسپانییەکان.

Spanish-American (span´ish-ə-mer′ə-kən), ***adj.*** (١) ئیسپانی-ئەمەریکی: تایبەتی بە وڵاتە ئیسپانی ئەمەریکاییەکانو گەلەکانیان (وەك مەکسیكو ئەمەریکای ناوەڕاست).

(٢) ئیسپانی-ئەمەریکی: تایبەتی بە ئەمەریکایی بنەچە ئیسپانی.

n. (١) هاووڵاتییەکی وڵاتە ئیسپانییە ئەمەریکاییەکان.

(٢) ئەمەریکایی بنەچە ئیسپانی.

Spanish fly, قالۆنچەیەکی سەوزە ووردە دەهاڕێتو بۆ دەرمان بەکاردێت.

Spanish Inquisition, دادگای پشکنینو لێکۆڵینەوەی ئیسپانی: دادگایەکی کاسۆلیکی بوو لە ئیسپانیا لە سەدەی پانزە بۆ سزادانی لە ئاین وەرگەڕاوەکان کە زۆر بە توندوتیژی ناسرابوو.

Spanish rice, برنجی ئیسپانی: قوبڵی برنجی بە تەماتەو پیازو بیبەری سەوزی جنراوو بەهارات لێنراو.

Spanish mackerel, جۆرێکە لە ماسی.

spank (spaŋk), ***v.t.*** بە قنگدا کێشان یا ماڵین (بەتایبەتی منداڵ بۆ سزادان): ***(She ~s her children when they misbehave.)*** .

v.i. بە پەلە ڕۆیشتن؛ بۆ تێتەقاندن؛ بە تیژو بە قنجی ڕۆیشتن.

n. بە قنگدا ماڵین یا کێشان.

spanker (spaŋ′kēr), ***n.*** (١) بە قنگدا کێشەر.

(٢) [Colloq.]، ئەسپی خێرا؛ ئەسپی تیژڕەو.

(٣) بایەوانی دواوە (کەشتییەوانی).

spanking (spaŋ′kiŋ), ***adj.*** (١) خێرا؛ تیژڕەو.

(٢) خێراو بەهێز (با، سروە). (٣) [Colloq.]، چاكو گەورەو بەتێنو بەهێز.

spanner (span′ēr), ***n.*** [British], سپانە.

span-new (span′nōō′, span′nū′), ***adj.*** [Dial.], = **brand-new.**

spar (spär), ***n.*** کانزایەکی بریقەدارە کە بە ئاسانی پەرە پەرە دەکرێ.

spar (spär), ***n.*** (١) ستوون یا داری بایەوان (کەشتییەوان).

(٢) پەراسوی ڕاگری باڵی فڕۆکە لە باری درێژی.

spar (spär), ***v.i.*** (١) بە چنگ شەڕکردن (کەڵەشێر).

(٢) شەڕە بۆکس کردن؛ بۆکسبازی کردن.

(٣) شەڕە دەنووك کردن (مەجاز)؛ مشتومڕکردن؛ پلار هاویشتن؛ لە یەك خوڕینن.

n. (١) بۆکسبازی؛ شەڕە بۆکس.

(٢) مشتومڕ؛ شەڕە دەنووك (مەجاز)؛ پلار هاویشتن.

sparable (spar′ə-b'l), ***n.*** بزماری بێ سەری بچووك (پێڵاودروو بەکاری دێنێت).

spare (spâr), ***v.t.*** (١) بەخشین؛ نەکوشتن؛ ڕزگارکردن؛ هێشتنەوە:

(to ~ someone's life)

(٢) ناخۆشی نەدانە بەر؛ بە تووشەوە نەکردن:

(We have ~d you the trouble.)

(٣) گلدانەوە؛ ڕاگرتن؛ بەکار نەهێنان: ***(We will ~ no effort.)***

(٤) توانای دەست لێ هەڵگرتن بوون:

(I can't ~ the money or the time.)

adj. (١) یەدەك؛ زیادە: ***(a ~ room; a ~ tire, part, etc.)*** .

(٢) بەتاڵ (کات)؛ زیادە: ***(~ time)*** .

(٣) کەم: ***(a ~ meal)*** .

(٤) لەڕ؛ لەڕولاواز؛ ڕەقەڵە: ***(a tall, ~ man)*** .

n. (١) تایەی سپێر: ***(I have a ~ in the trunk.)*** .

(٢) (أ) خستنی هەر دە نیشانەکەی یاری بۆڵینگ بە دوو یاری

(ب) خاڵی گیراو بەم لێدانو خستنە.

-sparely ***(adv.)***; **spareness** ***(n.).***

spare-rib (spâr′rib´), ***n.*** پەراسوی بەراز (کە زۆربەی گۆشتەکەی لێ دەکرێتەوە ئەوسا لێدەنرێ).

sparge (spärj), ***v.t. & v.i.*** (١) لێ هەڵپرژان.

(٢) شڵەقاندن یا ژەندنی شلە بە تێکردنی هەوای پەستێنراو.

sparing (spâr′iŋ), ***adj.*** (١) گیر؛ دەست قووچاو؛ پیسکە.

(٢) کەم. (٣) بەخشندە.

-sparingly ***(adv.).***

spark (spärk), ***n.*** (١) پریشك؛ پزیسك؛ پرژ. (٢) ترووسکە.

(٣) تۆزێك؛ ئەختێك؛ تۆسقاڵێك: ***(a ~ of interest)*** .

(٤) زیتی؛ وریایی؛ زیندوویی: ***(There is no ~ in him.)***

v.i. (١) پریشکدانەوە؛ پرژلێبوونەوە.

(٢) پریشك لێبوونەوە (مەجاز)؛ بە جۆشەوە بەدەنگەوەهاتن.

v.t. بزواندن؛ جموجووڵ تێخستن؛ پریشك لێ هەڵساندن.

spark (spärk), ***n.*** (١) لاوێکی شۆخ؛ گەنجێکی قۆز؛ جوامێر.

(٢) دڵدار؛ یار.

v.t. & v.i. [Colloq.], دڵداری لەگەڵ کردن؛ چاو باشقالێ لەگەڵ کردن.

spark arrester, (١) پریشکگر (لە دووکەڵ کێشدا).

(٢) پریشك كوژ (كارەبا).

spark coil, كۆیلی پریشك لێبووەوە.

spark gap, بۆشایی دازنەی كارەبا

sparkle (spär'k'l), *v.i.* (١) پریشكدان بەوە، پرژدانەوە

(٢) پرشنگدانەوە؛ درەوشانەوە؛ بریقەدانەوە.

(٣) شەوقدانەوە (مەجان)؛ زرنگی و دانایی پیشاندان: *(Her wit ~d.)*.

(٤) كەف و كوڵ لێ هاتنەدەرەوە (شامپانیا، كۆكا كۆلا).

v.t. تیف تیفەدان؛ بریقە لێ هەڵساندن؛ شەوق پێدانەوە.

n. (١) پریشك. (٢) بریقە؛ پرشنگ؛ تیف تیف؛ درەوشانەوە.

(٣) گف و گوڕ؛ زیندوویتی؛ گورج و گۆڵی. (٤) كەف و كوڵ (شامپانیا، كۆكا كۆلا).

sparkler (spär'klẽr), *n.* (١) (ا) كەسێكی زیت و بە گف و گوڕ.

(ب) [Colloq.]، چاوی بریقاوە. (٢) فیشەكەشێتەی هێواش و پریشكدەرەوە.

(٣) [Colloq.]، ئەڵماس.

sparkling (spär'kliŋ), *adj.* (١) درەوشاوە؛ بریقاوە؛ پرشنگدار؛ تیف تیفەدار. (٢) بە گف و گوڕ؛ زیت؛ گورج و گۆڵ؛ زرنگ.

(٣) بە كەف و كوڵ (شامپانیا، كۆكا كۆلا).

spark plug, پلاكی ئۆتۆمبیل و مەكینەی تر.

sparling (spär'liŋ), *n.* جۆرە ماسییەكی ئەوروپاییە.

sparring partner, هاومەشقكەری بۆكسباز.

sparrow (spar'ō), *n.* پاساری؛ چۆلەكە پاساری؛ چۆلەكە

sparrow-grass (spar'ə-gras'), *n.* [Colloq.]. = asparagus.

sparrow hawk, واشە؛ جۆرە هەڵۆیەكی بچووكە.

sparse (spärs), *adj.* تەنك (قژ، ریش، دەغڵ و دان... هتد)؛ پرش و بڵاو؛ كەم؛ شاش. *(a ~ beard, crop, population, etc.)*.

-sparsely *(adv.)*; sparseness *(n.)*.

sparsity (spär'sə-ti), *n.* كەمی؛ پرش و بڵاوی؛ شاشی؛ تەنكی (چڕی).

Spartan (spär't'n), *adj.* (١) سپارتەیی؛ تایبەتی بە "سپارتە" ی كۆن و كەن و كلتوورەكەی. (٢) دلێر؛ بەجەرگ؛ ئازا؛ جەنگاوەر؛ توندوتیژ؛ ساكار؛ سادە؛ سەخت؛ بەرگەی ناخۆشی گر؛ پارە بەفیڕۆنەدەر؛ گیر.

n. (١) هاوولاتییەكی "سپارتە" ی كۆن.

(٢) كەسێكی دلێر و توندوتیژ و گیر و بێباك و بەجەرگ و سادە و پارە بەفیڕۆنەدەر.

-Spartanism *(n.)*.

spar varnish, بۆیاخی تەختە و داری ئاودانەدەر یا ئاوبڕ.

spasm (spaz'm), *n.* (١) بەگیرەوەستانی ماسولكە؛ كرژبوونی ماسولكە؛ مووچرك؛ دەمارگیران. (٢) جموجوولێكی لەپڕ و نائاسایی؛ جۆش؛ هەست هاتنەجۆش؛ جۆش هەڵسان؛ جرت و فرت؛ خرۆشان.

spasmodic (spaz-mod'ik), *adj.* (١) مووچركی؛ لە بەگیرەوەستان یا كرژبوونی ماسولكە دەچێ

(٢) پچرپچر؛ كوتوپڕ؛ ناوبەناو و لەپڕ؛ ناوبەناو. *(~ rifle fire)*.

(٣) زوو هەڵچوو؛ لە پڕ خرۆشاو (هەست، مرۆڤ)؛ شێتە و زیرە.

-spasmodical *(adj.)*; spasmodically *(adv.)*.

spastic (spas'tik), *adj.* (١) تایبەتی بە كرژبوون یا بەگیرهاتنی ماسولكە. (٢) بەگیرهاتوو؛ كرژ. (٣) ماسولكەكانی كرژ دەبن یا بەگیر دێن.

n. كەسێكی ماسولكە كرژبوو یا بەگیرهاتوو؛ كەسێكی ماسولكە ووشك بوو یا ئیفلیج

-spastically *(adv.)*.

spat (spat), *n.* [Colloq.]. (١) زللە؛ شەپازلە؛ شەقازلە

(٢) دەمەقالێ؛ شەڕە قسە؛ ناكۆكی

v.i. (١) زللەلێدان؛ شەپازلەلێدان. (٢) مشت و مڕكردن؛ شەڕە قسە كردن؛ دەمەقالێ بوون

v.t. زللەلێدان؛ شەقازلەلێدان

spat (spat), *n.* پارچەیەك چەرم یا كاڵایە لە لاسەرووی پێڵاو و قنگە پاژنەكەیەوە دەپێچرێ بۆ پاراستنی.

spat (spat), *alternative past tense and p.p. of* spit.

spat (spat), *n.* (١) گەرا یا هێلكەی گوێچكەماسی.

(٢) (ا) بەچكە گوێچكەماسی بەگشتی. (ب) بەچكە گوێچكەماسی

v.i. گەرادانان (گوێچكەماسی)؛ گەراخستن.

spate (spāt), *n.* (١) لافاوی لەپڕ. (٢) ڕەهێڵە؛ شەستەباران.

(٣) لافاو هەڵسان: *(The river is in ~.)*.

(٤) لێشاو (ووشە، ووتە).

spathaceous (spə-thā'shəs), *adj.* پەڕەیەكی وەك ڕەحەتی بەدەوری گوڵەكەیەوەیە.

spathe (spā*th*), *n.* پەڕەیەكی وەك ڕەحەتی بە دەوری هەندێ گوڵەوە كە لە نێرك دەچن.

spathose (spath'ōs), *adj.* = spathaceous.

spatial (spā'shəl), *adj.* (١) تایبەتە بە جێگە؛ هی جێ یا شوێن.

(٢) بوونی هەیە لە جێگەدا؛ جێگەگرتوو.

-spatially *(adv.)*.

spatio-temporal (spā'shi-ō-tem'pẽr-əl), *adj.* جێگەیی- كاتی؛ بوونی هەیە لە جێگەیش و كاتیشدا.

spatter (spat'ẽr), *v.t.* (١) لێ هەڵپرژان (ئاو، قوڕاو، بۆیە، شلە... هتد)؛ پیس كردن (بە لێ هەڵپرژان):

(The car ~ed us with mud as it passed.)

(٢) ئاوپرشێن كردن؛ پرش و بڵاوكردنەوە: *(to ~ water)*.

(٣) ئاوڕژاندن؛ ئاو پیس كردن؛ بەدناوكردن؛ لەكەداركردن.

v.i. (١) فیچقەكردن. (٢) بارین؛ بە پرژ هاتنەخوارەوە؛ پرژانە خوارەوە.

n. (١) هەڵپرژان؛ ئاوپرژێن؛ ئاوپرشێن. (٢) دەنگی لێ هەڵپرژان.

(٣) (ا) پرژا دڵۆپ؛ پریشك؛ جێ پرژ؛ پەڵە. (ب) ئەختێك؛ كەمێك؛ تۆزێك

(a ~ of applause)

spatter-dock (spat'ẽr-dok'), *n.* شلێری ئاوی.

spatula (spach'oo-lə), *n.* كەوگیر؛ ئامێرێكی دەم پانە وەك كەوگیر شتی پانكەڵەی ناو تاوەی پێ هەڵدەگێڕێتەوە وەك هێلكەوڕۆن)؛ ئامێرێكە وەك چەقۆی دەم پان و كوڵ (بۆ شت تێكەڵاوكردن).

spavin (spav'in), *n.* نەخۆشییەكە تووشی ڕەفیسكی ئەسپ دەبێ و دەبێتەهۆی شەلین.

-spavined *(adj.)*.

spawn (spôn), *v.t. & v.i.* (١) گەرادانان (ماسی، بۆق، گوێچكەماسی)؛ گەراخستن. (٢) خستنەوە (بەچكەی زۆر) (لەڕووی سووكییەوە)؛ لێبوونەوە؛ هێنانە دنیاوە؛ هێنانەبەر.

n. (١) گەرا (ماسی، گوێچكەماسی، بۆق)؛ هێلكە ماسی.

(٢) بەچكە (لەڕووی سووكییەوە)؛ ئەوە. (٣) ئەنجام؛ بەرهەم؛ بەر

spay (spā), *v.t.* ئەزۆك كردن (بە دەرهێنانی هێلكەدان بەتایبەتی سەگ و پشیلە)؛ دەرهێنانی هێلكەدانی گیاندار: *(to ~ a cat)*.

speak (spēk), *v.i.* (١) قسەكردن؛ ئاخاوتن؛ دووان.

(٢) دەربڕین؛ ووتن؛ بێژان: *(Actions ~ louder than words.)*.

(٣) ووتاردان؛ ووتار خوێندنەوە.

(٤) گفتوگۆكردن؛ دووان.

(٥) دەنگ لێبوونەوە؛ دەنگدانەوە: *(The guns ~ sharply.)*

v.t. (١) دەربڕین؛ بێژان:

(He ~s the sentiments of us all.)

(٢) قسەپێكردن؛ پێ دووان؛ قسەكردن: *(She ~s several languages.)*

(٣) ووتن. (٤) قسە بۆ كردن؛ ووتار بۆ دان.

so to speak, دەتوانین وا بڵێین؛ دەتوانرێ بخرێتە ئەو قاڵبەوە.

speak for, (١) بەناوی كەسێك یا كۆمەڵێكەوە قسەكردن؛ قسەكردن لەباتی.

(٢) داواكردن؛ قۆرخ كردن؛ گرتن:

(You can't ask her to marry you because she is spoken for)

speak of, لێ دووان؛ ناوهێنان؛ باس كردن؛ دەربارە دووان؛ قسە لێكردن.

speak one's mind, ڕای خۆ دەربڕین بە ئاشكرا.

speak out (or up), (١) بە دەنگی بەرز قسەكردن.

(٢) بە ئاشکرا قسەکردن؛ بە بێ ترس و دڵەڵەرزێ یا دەربڕین؛ لەڕوو قسەکردن.
speak well for, چاکە وتن؛ لای چاکە دەرخستن.
to speak of, شایانی باسە
speakeasy (spēk′ēz′i), *n.* [Slang], مەیخانەی قاچاخ.
speaker (spēk′ēr), *n.* (١) قسەکەر؛ ویژەر؛ دوێنەر؛ دوواندەر.
(٢) وتاربێژ؛ وتارخوێن؛ وتاربێژی لێهاتوو.
(٣) [S-]، سەرۆکی ئەنجومەنی یاسایی؛ سەرۆکی پەرلەمان (بەتایبەتی کۆنگرێسی ئەمەریکا کە پێی دەووترێ: " Speaker of the House ").
(٤) بەرتووکی ڕەوانبێژی. (٥) loudspeaker .
speakership (spēk′ēr-ship′), *n.* سەرۆکایەتی پەرلەمان؛ سەرۆکایەتی کۆڕ؛ پلەوپایەی سەرۆکی پەرلەمان.
speaking (spēk′iŋ), *adj.* (١) قسەکەر.
(ب) بە زمانێکی تایبەتی قسەکەر یا دوواو: *(English- ~ countries.)* .
(٢) حوان دەربڕ یا پیشاندەر؛ باش دەرخەر: *(a ~ face)* .
(٣) لە شتە ڕاستەقینەکە دەچێ؛ لێچوو: *(a ~ likeness)* .
n. (١) ئاخاوتن؛ دووان؛ قسە؛ قسەکردن.
(٢) وتاردان؛ وتار خوێندنەوە. (٣) وتار؛ شتی بێژراو.
on speaking terms, قسەیان هەیە پێکەوە؛ قسەیان نەبڕیوە؛ قسە دەکەن؛ ئاشت‌وماشیان نەکردووە:
(They have not been on speaking terms for a year.)
speaking tube, بۆری ئاخاوتن؛ بۆ دووان لە نێوان ژوورەکانی خانوویەکدا.
spear (spêr), *n.* (١) ڕم؛ نێزە. (٢) سەرە ڕم؛ نووکی نێزە.
(٣) ڕمی ڕاوەماسی. (٤) spearman (٥) تاڵە گیای درێژ؛ چڵە گیا.
v.t. (١) ڕم لێدان؛ نێزە پێداکردن. (٢) ماسی گرتن بە ڕمی ڕاوەماسی.
v.i. (١) پێداچوون وەك ڕم؛ سمین.
(٢) جڵی تازە دەرکردن؛ چرۆکردن‌و بوون بە چڵێکی درێژ.
spear-fish (spêr′fish′), *n.* ڕمە ماسی: ماسییەکی دەریایی گەورەیە لموزێکی درێژی هەیە لە ڕم دەکات.
spearhead (spêr′hed′), *n.* (١) سەرە ڕم؛ نووکی نێزە.
(٢) پێشەنگ (لەشکر، هێرش، کار)؛ ڕابەر (کار)؛ سەری ڕم (مەجاز).
v.t. وەك سەری ڕم پێشەنگی کردنی هێرشێك یا کارێك:
(The paratroopers ~ed the invasion.; He ~ed the reorganization of the company.)
spearman (spêr′mən), *n.* ڕمباز؛ ڕم هاوێژ؛ ڕم هەڵگر.
spearmint (spêr′mint′), *n.* نەعنا: جۆرێکە لە نەعنا؛ پوونی نەعنا.
spear side, باوکی؛ لەلای باوکییەوە؛ لە بنەچەی باوکەوە:
(the ~ of the family)
(بەراووردی کە لەگەڵ ووشەی: " distaff side ").
special (spesh′əl), *adj.* (١) تایبەتی؛ جیا:
(The play requires a ~ stage.)
(٢) نائاسا؛ سەرناسا؛ تایبەتی.
(٣) نزیك (برادەر)؛ تایبەتی: *(a ~ friend)* .
(٤) تایبەتی (بە کەسێك، ڕێکەوتنێك، مەبەستێك... هتد):
(by ~ permission; a ~ edition of the newspaper)
(٥) دیاریکراو؛ تایبەتی.
n. (١) شتێك یا ڕووداوێکی تایبەتی. (٢) بەرنامەیەکی تەلەفزیۆنی یا ڕادیۆی تایبەتی. (٣) ژمارەیەکی تایبەتی ڕۆژنامە یا گۆڤار.
(٢) شتێکی بەتایبەتی گیراو (شەمەندەفەر، پاس ... هتد).
(٤) نرخ داشکانێکی تایبەتی بە فرۆتەنێیەك.
special delivery, پۆستەی خێرا؛ پۆستەی تایبەتی.
specialism (spesh′əl-iz′m), *n.* (١) پسپۆڕی؛ شارەزایی لە ڕشتەیەکی تایبەتیدا. (٢) ڕشتەی پسپۆڕی؛ ڕشتەی شارەزایی؛ ڕشتە.
specialist (spesh′əl-ist), *n.* پسپۆڕ؛ شارەزای ڕشتەیەکی تایبەتی؛

کارزان: *(an eye ~ ; a ~ in gynecology)* .
speaciality (spesh′i-al′ə-ti), *n.* (١) تایبەخۆی تایبەتی؛ نیشانەی تایبەتی. (٢) (*pl.*): چۆنێتی؛ وورده تایبەخۆی شتێك یا بارێك؛ وورده تایبەتی‌یەکانی شتێك. (٣) specialty .
specialization (spesh′əl-ī-zā′sh-ən), *n.* (١) پسپۆڕی؛ شارەزایی بوون یا پەیداکردن لە ڕشتەیەکی تایبەتیدا؛ ڕشتە:
| His (field of) ~ is biology. |
(٢) (ا) ڕاهاتنی مرۆڤ یا زیندەوەر بە دەوروبەری تازە؛ ڕاهاتنی ئەندامی لەش بە ئەرکی تازە. (ب) زیندەوەر یا مرۆڤی وەها ڕاهاتوو.
speacialize (spesh′ə-līz′), *v.t.* (١) ناونووس کردن؛ دیاریکردن؛ ناوهێنان بەتایبەتی نەك بە گشتی: *(~ your accusation)* .
(٢) (ا) لە ڕشتەیەکی تایبەتیدا پسپۆڕی پەیداکردن: *(He ~d his study.)* .
(ب) بۆ مەبەستێك یا ئامانجێکی تایبەتی کۆشش کردن. (٣) ڕاهێنان
(٤) ناونووس کردنی چەك گۆڕەرەوە یا پارەپێدراو.
v.i. (١) پسپۆڕی پەیداکردن لە ڕشتەیەکدا؛ شارەزابوون لە شتێکدا:
(He ~s in languages, sales, medicine, management, etc.)
(٢) ڕاهاتن بە ئەرك‌و بارو دەوروبەری تازە (ئەندامی لەش).
specially (spesh′əl-i), *adv.* (١) بۆ مەبەستێکی تایبەتی؛ هەر بۆ ئەوە: *(I came here ~ to see you.)* .
(٢) بەتایبەتی.
specialty (spesh′əl-ti), *n.* (١) تایبەخۆی تایبەتی؛ تایبەخۆ؛ نیشانەی تایبەتی. (٢) ڕشتە؛ پسپۆڕی؛ شارەزایی لە ڕشتەیەکی تایبەتیدا.
(Art is her ~ .)
(٣) تایبەتێتی.
(٤) شتێکی خۆش‌و نایاب‌و بەتایبەتی کراو (لەچاو تۆخمەکەیدا):
(What is this restaurant ~ ?; Fried chicken was her mother's ~ .)
(٥) قۆنتەرات یا پەیمانێکی لۆك کراو.
specie (spē′shi), *n.* پارەی وورده.
in specie, (١) بە پارەی وورده
(٢) هەمان جۆر؛ بە هەمان شێوە (ڕەفتار):
(He was ready to return insult in ~ .)
species (spē′shiz), *n.* (١) (ا) تۆخم؛ ڕەگەز. (ب) ئەندامی تۆخمێك یا ڕەگەزێك. (٢) جۆر؛ چەشن؛ بابەت.
(٣) [Obs.]، ڕووخسار؛ شێوە؛ ڕووالەت؛ شێوەی هاتنە بەرچاو.
(٤) [Obs.]، specie .
(٥) (ا) شێوەی شەراب‌و نانە ڕەقەی شێوی قوربانی (کڵێسەی کاسۆلیکی).
(ب) ئەم شەرابە یا نانە ڕەقەیە
the species, ڕەگەزی مرۆڤ؛ تۆخمی ئادەمیزاد.
specific (spi-sif′ik), *adj.* (١) تایبەتی؛ وورد؛ دیاریکراو؛ بێ کەم‌و زیاد: *(Be ~ in your description.; ~ order, directions, instructions, etc.; a ~ use of the word; for no ~ reason)*
(٢) تایبەتی بە ڕەگەزێك یا تۆخمێك: *(~ characteristics)* .
(٣) تایبەخۆی شتێکە.
(٤) هی جۆرێکی تایبەتی؛ تایبەتی؛ هی بابەتێکی تایبەتی؛ جۆری؛ بابەتی.
(٥) (ا) دەرمانی نەخۆشی‌یەکی تایبەتی‌یە؛ چارەیەکی تایبەتی‌یە.
(ب) لە میکرۆبێکی تایبەتی‌یەوە تووش دەبێ یا دەکەوێتەوە.
n. (١) دەرمانێکی تایبەتی بە نەخۆشی‌یەك.
(٢) شتێکی تایبەتی بە بارێك یا مەبەستێك.
(٣) (*pl.*) ، چۆنێتی؛ وورده تایبەخۆکانی بارێك، ڕووداوێك یا مەسەلەیەك:
(I don't know the ~s of the case.)
specifically (spi-sif′i-k′l-i, spi-sif′ik-li), *adv.* بەتایبەتی؛ بەشێوەیەکی تایبەتی؛ بە بێ کەم‌و زیاد.
specification (spes′ə-fi-kā′shən), *n.* (١) دیاریکردن؛ ناونووس کردن؛ تایبەتی کردن. (٢) (*pl.*)، چۆنێتی؛ تایبەخۆکانی شتێك بە

ووردی؛ چۆنیتی شتێك به ووردی:
(Here are the ~s for the new building.)
(۲) شتێکی دیاریکراو یا نیشانەکراو.

specificity (spes´ə-fis′ə-ti), *n.* تایبەتیتی؛ ووردی.

specify (spes′ə-fī′), *v.t.* (۱) دیاریکردن؛ پەنجە بۆ ڕاکێشان؛ ناونووس کردن؛ ڕوونکردنەوە بە ووردی (چۆنێتی)؛ نیشانەکردن؛ دانان.
(۲) کردن بە مەرج (چۆنێتی کاڵ)؛ دیاریکردن یا دانان بە مەرج

specimen (spes′ə-mən), *n.* (۱) نموونە
(۲) [Colloq.]. نموونە مرۆڤێکی تایبەتی؛ نموونەی تایبەتی:
(an unsavory ~)
(۳) [Colloq.]. نموونە میز (بۆ تاقیکردنەوەی پزیشکی).

speciosity (spē´shi-os′ə-ti), *n.* (۱) دوورکوژی؛ بەڕووکەش جوانی. (۲) درۆزنە؛ لەڕوو درووستی و وەکی تر نادرووستی
(۳) شتێکی دوورکوژ یا درۆزنە.

specious (spē′shəs), *adj.* (۱) دوورکوژ؛ بە ڕووکەش جوان؛ بە ڕووکەش دڵرفێن. (۲) درۆزنە؛ لەڕوو بەجێ و لە ڕاستیدا نابەجێ و ناپەسەند: هەر بە ڕواڵەت چاك دەنوێنێ و ڕاستییەکەی وا نییە:
(~ reasoning, logic, etc.; a ~ argument)
(۳) [Obs.]. جوان؛ دڵگیر.

-**speciously** *(adv.)*; **speciousness** *(n.)*.

speck (spek), *n.* (۱) لەکە؛ پەڵە؛ خاڵ؛ کونج؛ شڵ.
(۲) تۆزێك؛ نەختێك؛ گەردیلە؛ کاکڵە (هەور):
(I have a ~ of dust in my eye.)
(۳) پەڵە (میوەی گەنیو یا سنگاناوی)؛ خاڵ.

v.t. پەڵەپەڵاوی کردن؛ لەکەدارکردن

speckle (spek′'l), *n.* خاڵ؛ پەڵە؛ لەکە

v.t. پەڵەپەڵاوی کردن؛ خاڵ خاڵاوی کردن؛ لەکەدارکردن.

speckled (spek′'ld), *adj.* (۱) خاڵ خاڵاوی؛ کونج؛ بەڵەکاوی؛ بەڵەك؛ خاڵ خاڵ: *(a ~ bird)* .
(۲) تێکەڵ؛ هەرەمە؛ هەمەڕەنگ.

specs (speks), *n.pl.* [Colloq.]. **specification #2.**

spectacle (spek′tə-k'l), *n.* (۱) دیمەنێکی سەرنج ڕاکێش؛ شتێکی سەرنج ڕاکێش و جوان *(The sunset was a ~ .)*
(۲) پیشاندانێك یا خۆنووانێکی سەرنج ڕاکێش؛ نمایش.
(۳) شتێکی سەیرو سەرنج ڕاکێشە کە مایەی تەریق بوونەوە بێت:
(He became drunk and made a ~ of himself at the party.)
(٤) (*pl.*) . چاویلکە
(گەلێك جاریش دەووترێ: " **a paire of spectacles** ") .
(٥) (*pl.*) . چاو (مەجاز)؛ بینینی شتێك بە چاوێکی تایبەتی یا بە هۆیەکی تایبەتییەوە کە کاریکاتە سەر شێوەی هاتنە بەرچاوی ئەو شتە؛ هۆی بینینێك کە کاریکاتە سەر بیروڕای سەیرکەر. (٦) (*pl.*) ، شتێکی لە چاویلکە چوو.

spectacled (spek′tə-k'ld), *adj.* (۱) چاویلکە لەچاو.
(۲) نیشانەی وەك چاویلکەی پێوەیە (زیندەوەرزانی).

spectacular (spek-tak′yoo-lẽr), *adj.* (۱) تایبەتی بە دیمەنی جوان و سەرنج ڕاکێش. (۲) زۆر جوان و سەرنج ڕاکێش:
(a ~ display of fireworks)
(۳) سەرسوڕمێن؛ زۆر سەرنج ڕاکێش؛ سەرناسا:
(a ~ rescue operation, success, number, sight, etc.)

n. بەرنامەیەکی تەلەفزیۆنی درێژو سەرناسا و سەرنج ڕاکێش.

-**spectacularly** *(adv.)*.

spectator (spek′tā-tẽr, spek-tā′tẽr), *n.* تەماشاکەر (یاری، وەرزش، پێشبڕکێ، خۆنووانەن ... هتد)؛ سەیرکەر.

specter, spectre (spek′tẽr), *n.* (۱) خێو؛ تارمایی
(۲) شتێکی ترسناکی لەبەرچاو:
(the ~ of war, hunger, death, etc.)

spectral (spek′trəl), *adj.* (۱) خێوی؛ لە خێو یا تارمایی دەچێ.
(۲) شەبەنگی.

-**spectrality** *(n.)*; **spectrally** *(adv.)*.

spectre (spek′tẽr), *n.* [British Spelling]. = **specter.**

spectro- (spek′trə, spek′trō), پێشگرێکە بەمانای: شەبەنگی:
(spectrograph, spectroscope)

spectrogram (spek′trə-gram´), *n.* وێنەی شەبەنگ.

spectrograph (spek′trə-graf´), *n.* (۱) وێنەگری شەبەنگ (فیزیا). (۲) وێنەی شەبەنگ.

spectrology (spek-trol′ə-ji), *n.* شەبەنگناسی؛ لێکۆڵینەوەی شەبەنگ.

spectometer (spek-trom′ə-tẽr), *n.* شەبەنگ پێو؛ پێوەری شەبەنگ.

spectroscope (spek′trə-skōp´), *n.* دووربین و تێڕوانین و لێکۆڵینەوەی شەبەنگ.

-**spectroscope; spectroscopical** *(adj.)*;
spectroscopically *(adv.)*;

spectroscopy (spek´trə-skō′pi), *n.* تێڕوانین و لێکۆڵینەوەی شەبەنگ بە دووربین.

spectrum (spek′trəm), *n.* (۱) شەبەنگ. (۲) مەودا؛ زنجیرە؛ مەودا یا ڕستەی فراوان: *(the whole ~ of 20th century thought)* .

spectrum analysis, شیکردنەوەی شەبەنگی.

specular (spek′yoo-lẽr), *adj.* (۱) ئاوێنەیی.
(۲) بە ئامێری تێڕوانینی پزیشکی دەکرێت.

speculate (spek′yoo-lāt´), *v.i.* (۱) (ا) بیرکردنەوە؛ بیرلێکردنەوە.
(ب) ڕەمڵ لێدان؛ گۆترەکاری کردن. (۲) جامبازی کردن؛ پارەبازی کردن.

speculation (spek´yoo-lā′shən), *n.* (۱) (ا) بیرکردنەوە؛ بیرلێکردنەوە. (ب) ڕەمڵ لێدان؛ نوقڵانە؛ پێشبینی؛ گۆترەکاری.
(۲) جامبازی؛ پارەبازی. (۳) کاروکاسبی پارەبازی.

speculative (spek′yoo-lə-tiv), *adj.* (۱) (ا) بیرکردنەوەیی.
(ب) نوقڵانەیی؛ گۆترەیی؛ هی ڕەمڵ لێدان. (۲) تایبەتی بە جامبازی یا پارەبازی
(۳) پڕ مەترسی (پارەبازی)؛ ترسناك؛ مەترسیدار؛ نامسوگەر؛ دووبەختی
(٤) حەز لە کاروکاسبی دووبەختی و پارەبازی کەر.

-**speculatively** *(adv.)*; **speculativeness** *(n.)*.

speculator (spek′yoo-lā´tẽr), *n.* جامباز؛ پارەباز.

speculum (spek′yoo-ləm), *n.* (۱) ئاوێنەی کانزایی (کە لە ئامێری بینینی وەك دووربیندا بەکار دەهێنرێت).
(۲) ئامێری فراوان کردن و تێڕوانینی پزیشکی (هی کون و بۆشایی لەش).
(۳) (ا) پەڵەی ڕەنگاوڕەنگی سەرباڵی هەندێ باڵندە بەتایبەتی مراوی.
(ب) پەڵەی ڕۆشنی سەرباڵی هەندێ پەپوولە.

sped (sped), *alternative past tense and p.p. of* **speed.**

speech (spēch), *n.* (۱) قسە؛ قسەکردن؛ ئاخاوتن؛ دووان.
(۲) توانای قسەکردن یا ئاخاوتن. (۳) شێوەی قسە یا ئاخاوتن.
(٤) ووتە؛ گوفتار. (٥) ووتار. (٦) شێوە زمان؛ زمان.
(۷) زانستی ئاخاوتن یا دووان: *(a college course in ~)* .
(۸) [Archaic]، ووتووات؛ قاو؛ بەندوباو؛ مقۆمقۆ.

speech disorder, ناڕێکی یا ناتەواوی قسەکردن (بەهۆی لاڵی و زمان گیرانەوە).

speechify (spē′chə-fī´), *v.t.* ووتاردان (لەڕووی لاقرتێ پێکردنەوە).

speechless (spēch′lis), *adj.* (۱) لاڵ؛ بێ زمان.
(۲) زمان بەستراو (لە سەرسامی یا ترسدا)؛ دەم چووە کلیلە.
(۳) بێ دەنگ؛ قوڕقەپکەر.
(٤) باس ناکرێ بە دەم: *(~ admiration, terror, etc.)* .

speechlessly *(adv.)*; **speechlessness** *(n.)*.

speechmaker (spēch′māk´ẽr), *n.* ووتاربێژ (گەلێجار لەڕووی

لاقرتێ وە).

speed (spēd), *n.* (١) خێرا ڕۆیشتن؛ تیژڕەوی؛ بە گوڕ ڕۆیشتن.

(٢) پلەی خێرایی؛ خێرایی؛ گوڕ: ***(What was his ~ ?)*** .

(٣) گێر ***(This car has five ~ .)*** .

(٤) پلەی هەستیاری فیلم بۆ ڕووناکی؛ ڕووناکی بڕ.

(٥) [Archaic]، سەرکەوتن؛ بەخت: ***(She wished him good ~ .)*** .

v.i. (١) پەلەکردن: زۆر خێرا لێخوڕین یا ڕۆیشتن؛ گورج کردن.

(٢) [Archaic]: (ا) دەربردن؛ هەڵکردن.

(ب) بەخت هەبوون یا نەبوون؛ بەختەوەری؛ بەدبەختی. (ج) بەختەوەری.

v.t. (١) سەرخستن: یارمەتیدان؛ برەوپێدان؛ پێشخستن.

(٢) داوای سەرکەوتن بۆ کردن.

(٣) (ا) پەلەکردن؛ خێراکردن. (ب) بە پەلە ناردن؛ خێرا ناردن.

(٤) (ا) زۆر خێرا ئوتومبیل لێخوڕین؛ گوڕپێدان؛ تاودان.

(ب) دانانی مەکینەیەك لەسەر خێراییەکی تایبەتی.

speed up, خێراکردن؛ پەلەکردن؛ تاودان؛ ڕاپەڕاندن؛ گوڕگرتن.

speed-boat (spēd'bōt'), *n.* بەلەمی ماتۆڕی خێرا.

speed bump, کۆسپی سەر شەقام (بۆ هێواش کردنەوەی ئوتومبیل)؛ تاسە

speeder (spēd'ẽr), *n.* خێراکەر: خێرا لێخوڕی ئوتومبیل.

speedily (spē'd'l-i), *adv.* خێرا؛ بە گورج وگۆڵی؛ بە خێرایی؛ بەپەلە.

speeding (spēd'iŋ), *n.* خێرا لێخوڕین (ئوتومبیل، ماتۆڕسکیل)؛ خێراکردن.

speed limit, ئەوپەڕی خێرایی (بەپێی یاسا لەسەر ڕێگاوبان).

speedometer (spi-dom'ə-tẽr), *n.* خێرایی ژمێر (ئوتومبیل)؛ خێرایی پێو

speedster (spēd'stẽr), *n.* ئوتومبیلێکی دوو کورسی خێرایە

speed trap, داوی خێرایی بەشێکە لە ڕێگەوبان کە پۆلیس زۆر ئوتومبیلی تێدا دەگرن بە خۆشاردنەوە لە قەراغ ڕێدا.

speed-up (spēd'up'), *n.* خێراکردن (بەتایبەتی لە بەرهەمی کارگەدا بەبێ مووچە زیادکردن)؛ تاودان.

speedway (spēd'wā'), *n.* (١) ڕێی پێشبڕکێی ئوتومبیل.

(٢) ڕێی خێرا.

speedwell (spēd'wel), *n.* ڕووەکێکە گوڵی شین و سپی و مۆر دەگرێ.

speedy (spēd'i), *adj.* (١) خێرا؛ تیژڕەو.

(٢) زوو: خێرا؛ بەبێ دواکەوتن:

(a ~ reply; I wish you a ~ recovery.)

spelaean, spelean (spi-lē'ən), *adj.* (١) ئەشکەوتی؛ لە ئەشکەوت دەچێ. (٢) لە ئەشکەوتدا ژیاو.

speleology (spē'li-ol'ə-ji), *n.* (١) لە ئەشکەوت کۆڵینەوە.

(٢) ئەشکەوت دۆزینەوە؛ بۆ ئەشکەوت گەڕان

spell (spel), *n.* (١) نوشتە؛ جادوو. (٢) دڵ ڕاکێشانێکی لە ئەندازە بەدەر.

(٣) حاڵ: حاڵ لێ هاتن؛ بێ هۆشی

cast a spell on, نوشتەلێکردن: دڵفڕاندن؛ جادووبەندکردن.

under a spell, نوشتەلێکراو؛ دڵفڕێنراو؛ جادوولێکراو.

spell (spel), *v.t.* (١) حونجەکردن:

(How do you ~ your name?)

(٢) پێکهێنان (تیپ و وشە)؛ لێ پێکهاتن: ***(C-A-T ~s cat.)*** .

(٣) بوون بە هۆ؛ وا گەیاندن؛ مایەی ئەوە بوون: ***(Laziness ~s failure.)*** .

v.i. بە ڕاستی حونجەکردن.

spell out, (١) زۆر بە هێواشی خوێندنەوە؛ تیپ تیپ خوێندنەوە؛ بە زەحمەت خوێندنەوە. (٢) باش ڕوونکردنەوە؛ بە ووردی ڕوونکردنەوە:

(They spelled out the terms of the agreement.)

spell (spel), *v.t.* (١) نۆبەکردن. (٢) پشوو بە نەسپ دان.

v.i. پشوودان.

n. (١) نۆرەکاری: نۆرەی کەسێکی تر کردن؛ لە جێی کەسێکی تر کارکردن.

(٢) نۆرە؛ نۆبە: ***(His ~ as a guard was a short one.)***

(٣) سەردەم؛ ماوە؛ ماوەیەکی کورت؛ تاو: ***(a ~ of depression)*** .

(٤) سەردەمێك ئاووهەوای تایبەتی: ***(a cold ~ in January)*** .

(٥) [Colloq.]، تاو؛ ماوەیەکی کورت، تایبەتی، یا دیاری نەکراو:

(Sit a ~ .)

(٦) [Colloq.]، ماوەیەکی کورت (ڕێگە).

(٧) [Colloq.]، تاوە نەخۆشی یا بێ تاقەتی.

(٨) [Australian]، پشوو.

spell-bind (spel'bīnd'), *v.t.* دڵفڕاندن؛ نوشتەلێکردن؛ جادووبەندکردن.

spell-binder (spel'bīn'dẽr), *n.* [Colloq.], ووتاربێژی دڵفڕێن؛ ووتاربێژێکە کە سەرنجی گوێگرەکانی بە تەواوی ڕادەکێشێ.

spell-bound (spel'bound'), *adj.* تەلیسماوی؛ جادووبەندکراو؛ نوشتەلێکراو؛ دڵفڕێنراو.

spell down, بۆڕپێدان لە بۆڕبۆڕێنی حونجەدا.

spell-down (spel'doun'), *n.* بۆڕبۆڕێنی حونجە.

(هەروەها " spelling bee ").

speller (spel'ẽr), *n.* (١) حونجەکەر. (٢) کتێبی حونجە فێرکردن.

spelling (spel'iŋ), *n.* (١) حونجە؛ حونجەکردن.

(٢) حونجەی ڕاست؛ ڕێنووس.

(٣) شێوەی حونجەکردن.

spelling bee, بۆڕبۆڕێنی حونجە.

spelling book, کتێبی حونجە فێرکردن

spelt (spelt), *alternative past tense and p.p. of* **spell.**

spelt (spelt), *n.* جۆرە گەنمێکی دەنك ڕەقە.

spelter (spel'tẽr), *n.* زینك (بەتایبەتی داڕێژەی زینك)؛ داڕشتەی توتیا.

spelunker (spi-luŋ'kẽr), *n.* ئەشکەوتناس؛ لێکۆڵەرەوەو دۆزەرەوەی ئەشکەوت.

spelunking (spi-luŋ'kiŋ), *n.* ئەشکەوتناسی؛ لێکۆڵینەوەو دۆزینەوەی ئەشکەوت.

spence, spense (spens), *n.* [Archaic or Dial.], = **pantry.**

spencer (spen'sẽr), *n.* (١) پاڵتۆیەکی کورتی پیاوانەیە.

(٢) چاکەتێکی کورتی ژنانەیە.

spencer (spen'sẽr), *n.* **trysail.**

spend (spend), *v.t.* (١) بەکارهێنان و هیچ نەهێشتنەوە؛ تەواوکردن؛ ماندووکردن:

(He spent his energy quickly.; His fury was spent .)

(٢) خەرج کردن؛ پارە خەرج کردن.

(٣) کات بردنەسەر؛ بەسەربردن: ***(They spent an hour together.)***

(٤) بەفیڕۆدان؛ بە بادان.

v.i. (١) خەرج کردن؛ پارە خەرج کردن.

(٢) [Obs.]، ماندووبوون؛ پەککەوتن؛ بەفیڕۆچوون.

spendable (spen-də'b'l), *adj.* بە دەستەوەیە بۆ خەرج کردن:

(~ money)

spender (spen'dẽr), *n.* دەستبڵاو؛ خوارده.

spending money, = **pocket money.**

spend-thrift (spend'thrift), *n.* کەسێکی دەستبڵاو؛ کەسێکی پارە بەفیڕۆدەر.

adj. دەستبڵاو؛ خواردە؛ پارە بەفیڕۆدەر؛ پارە بەبادەر.

Spenserian (spen-sêr'i-ən), *adj.* سپێنسەری: تایبەتی بە هۆنەری ئینگلیزی " ئیدمەند سپێنسەر "و هۆنراوەکانی.

n. (١) لاساییکەرەوەی " سپێنسەر ".

(٢) **Spenserian stanza** .

Spenserian stanza, بڕگەی هۆنراوەی سپێنسەری (کە بریتییە لە نۆ دێڕ)؛ بڕگەی نۆ خشتەکی.

spent (spent), *past tense and p.p. of* **spend.**
adj. (١) ماندوو· پەککەوتوو؛ هیلاك؛ پرووکاو.
(٢) بەکارهێنراو و تەواوکراو؛ هیچ نەماو؛ تین تێدا نەماو.
sperm (spûrm), *n.* تۆماو؛ تۆم· تۆو
-sperm (spûrm), پاشگرێکە بەمانای: تۆو؛ تۆماو.
spermaceti (spûr´mə-set′i, spûr´mə-sē′ti), *n.* ماددەیەکی سپی مێویییە لە ڕۆنی سەری نەهەنگ دەردەهێنرێ (ئارایشت و مۆم و مەڵحەمی لێ دروست دەکرێت).
-spermal (spûr′m'l), = **-spermous.**
spermary (spûr′mēr-i), *n.* گون
spermatic (spēr-mat′ik), *adj.* (١) تۆماوی· تۆوی.
(٢) گونی· هی گون
spermatic cord, گونەڕێلە· بۆری تۆماو
spermatic fluid, = **semen.**
spermatium (spēr-mā′shi-əm), *n.* تۆوی نەزۆکی قەوزەی سوورو هەندێ کەڕوو.
spermato- (spûr′mə-tō, spûr′mə-tə), پێشگرێکە بەمانای تۆو؛ تۆماو *(spermatogenesis)*
spermatocyte (spûr′mə-tə-sīt′), *n.* شانەی نێر تۆو
spermatogenesis (spûr´mə-tə-jen′ə-sis), *n.* پێکهاتنی تۆو.
spermatogonium (spûr´mə-tə-gō′ni-əm), *n.* (١) شانەی تۆو. (٢) **spermogonium**
spermatophore (spûr′mə-tə-fôr´), *n.* تۆو هەڵگر· کیسەی تۆوی هەندێ زیندەوەر (وەك کرمی جومگە جومگەیی و گیانداری نەرمە قاوغدارە دەریایییەکان).
spermatophyte (spûr′mə-tə-fīt´), *n.* ڕووەکی تۆودار
spermatorrhea, spermatorrhoea (spûr´mə-tə-rē′ə), *n.* تۆو چوون· تۆماو لێ هاتن بەبێ ئاوهاتنەوە؛ تۆماو دەڵاندن.
spermatozoa (spûr´mə-tə-zō′ə), *n. plural of* **spermatozoon.**
spermatozoid (spûr´mə-tə-zō′id), *n.* شانەی تۆوی قەوزەو هەندێ ڕووەکی تر
spermatozoon (spûr´mə-tə-zō′on), *n.* تۆو؛ تۆم؛ تۆوی تۆماو
spermic (spûr′mik), *adj.* تۆوی؛ تۆماوی؛ تۆمی.
spermine (spûr′mēn, spûr′min), *n.* سپێرمین· ماددەیەکی تفتە لە تۆماو و هەوێن و هەندێ شانەی گیانداردا هەیە.
spermo- (spûr′mə), = **spermato-**
spermogonium (spûr´mə-gō′ni-əm), *n.* تۆودان یا کیسەی تۆوی قەوزەو ڕووەکی تری وەها
sperm oil, ڕۆنی نەهەنگ· لە سەری توخمە نەهەنگێك دەردەهێنرێت.
spermophile (spûr′mə-fil´, spûr′mə-fil), *n.* چەند جۆرە گیاندارێکی کرۆژەندەن وەك سمۆرە زیان لە دەغڵودان دەدەن.
spermous (spûr′məs), *adj.* تۆوی؛ تۆماوی.
-spermous (spûr′məs), پاشگرێکە بەمانای نەوەندە تۆوی هەیە *(monospermous)*
sperm whale, نەهەنگی سپێرم· جۆرە نەهەنگێکی ددانداری زل سەرزل و چوارگۆشەییە ڕۆنێکی تایبەتی لە سەری دەردەهێنرێ (هەروەها "cachalot").
sperry-lite (sper′i-līt´), *n.* کانزایەکی سپی بلووری پلاتینییە.
spew, spue (spū), *v.t.* (١) ڕشانەوە· هێنانەوە.
(٢) بە توندی پڕژاندن یا هاویشتن؛ فیچقەکردن: *(volcanoes ~ing lava into the air)*
v.i. (١) ڕشانەوە· هێنانەوە. (٢) لیشاو لێ هەڵسان؛ زۆر لێ هاتنەدەرەوە؛ لافاو لێ هەڵسان· فیچقەکردن (٣) دەڵاندن
n. ڕشانەوە.
sphagnum (sfag′nəm), *n.* جۆرێکە لە قەوزە.
sphalerite (sfal′ēr-īt´), *n.* کبریتیدی زینك.
sphene (sfēn), *n.* سفین؛ سلیکاتی کالسیۆم و تیتانیۆم.
sphenic (sfē′nik), *adj.* مێخی؛ پوازی.
spheno -, sphen -, پێشگرێکە بەمانای: مێخی؛ شێوە پوازی: *(sphenogram)*
sphenodon, گیانەوەرێکی خشۆکە لە مارمێلکە دەچێ.
sphenogram (sfē′nə-gram´), *n.* تیپی بزماری.
sphenography (sfi-nog′rə-fi), *n.* نووسینی بزماری.
sphenoid (sfē′noid), *adj.* (١) مێخی؛ بزماری؛ پوازی.
(٢) وەك یا تایبەتی بە ئێسقانی مێخیی بن کاسەی سەر.
n. ئێسقانی مێخی بن کاسەی سەر.
sphenoidal (sfi-noi′d'l), *adj.* = **sphenoid.**
spheral (sfêr′əl), *adj.* (١) خڕ؛ خڕۆکەیی؛ گۆیی.
(٢) ڕێکوپێك؛ بە ئەندازە؛ ڕێك.
sphere (sfêr), *n.* (١) خڕۆك؛ گۆ (وەك گۆی زەوی).
(٢) ئەستێرە؛ ئەستێرەی گەڕۆك. (٣) ئاسمان.
(٤) چینی کۆمەڵایەتی؛ پلەوپایەی کۆمەڵایەتی؛ پیشە؛ دەوروبەر؛ جیهان (ژیان) مەودا: *(one's ~ of life, activity, knowledge, etc.)*
(٥) ناوچەی دەسەڵات؛ مەودای دەسەڵات؛ ناوچەی ژێر دەست: *(a British ~ of influence)*
v.t. (١) خڕکردن؛ کردن بە خڕۆك.
(٢) خستنەناو ناوچەیەکەوە؛ کردن بە بەشێك لە ناوچەیەك.
(٣) دەورەدان؛ گرتنەوە.
-sphere (sfêr), پاشگرێکە بەمانای: خڕ؛ خڕۆکەیی؛ گۆیی: *(stratosphere)*
spheric (sfer′ik), *adj.* = **spherical.**
spherical (sfer′i-k'l), *adj.* (١) خڕ؛ خڕۆکە؛ گۆیی.
(٢) ئاسمانی؛ ئەستێرەیی.
spherical angle, گۆشەی خڕۆکە.
sphericity (sfi-ris′ə-ti), *n.* خڕ؛ خڕۆکە؛ گۆیی.
spherics (sfer′iks), *n.pl.* (١) ئەندازەی خڕۆکە.
(٢) زانیاری سێگۆشەکانی خڕۆکە.
spheroid (sfêr′oid), *n.* تەنی خڕۆکە؛ تەنی نیمچەخڕ.
adj. **spheroidal.**
spheroidal (sfi-roi′d'l), *adj.* خڕۆکە؛ نیمچەخڕ.
spherometer (sfi-rom′ə-tēr), *n.* پێوەری خڕۆکەیی تەن؛ پێوەری خڕی.
spherular (sfer′oo-lēr), *adj.* = **spherical.**
spherule (sfer′ōōl), *n.* گچکە خڕۆك؛ گۆی گچکەلە.
sphery (sfêr′i), *adj.* (١) ئاسمانی. (٢) ئەستێرەیی.
sphincter (sfiŋk′tēr), *n.* ماسولکەی هێنەرەوەیەك یا داخەر: ماسولکەیەکە کونی لەش دەهێنێتەوەیەك و دەیکاتەوە بەپێی پێویستی لەش.
sphinx (sfiŋks), *n.* (١) سفینکس: (ا) دەعبایەکی ئەفسانەیییە لەشی شێرو سەری مرۆڤ یا بەران یا هەڵۆی هەیە (ئەفسانەی میسری).
(ب) پەیکەری ئەم دەعبایە. (ج) [S-] ، پەیکەری "ئەبولهەول" لە میسر.
(د) دەعبایەکی ئەفسانەیی باڵدارە لەشی شێرو سەرو سنگی ئافرەتی هەیە (ئەفسانەی یۆنانی). (هـ) [S-]، دەعبایەکی ئەفسانەیی بوو لە دووریانەیەکدا لە یۆنان کە مەتەڵی دادەهێنا لە ڕێبواران و ئەوەی بۆی هەڵنەهێنرایە دەیکوشت
(٢) کەسێکی بە ئاسانی نەناسراو (لەبەر دەرنەبڕینی بیروباوەڕی خۆی)؛ کەسێکی نائاشکرا وەك مەتەڵ.
sphragistics (sfrə-jis′tiks), *n.pl.* لێکۆڵینەوەی مۆری هەڵکەنراو
sphygmic (sfig′mik), *adj.* هی دڵ لێدان؛ هی پرتەی دڵ.
sphygmo- (sfig′mō, sfig′mə), پێشگرێکە بەمانای: دڵ لێدان؛

پرتەی دڵ *(sphygmograph)*

sphygmogram (sfig′mə-gram´), *n.* وێنەی پیشاندەری دڵ لێدان

sphygmograph (sfig′mə-graf´), *n.* وێنەکەری دڵ لێدان؛ پێوەرو نەخشەکەری دڵ لێدان

-**sphygmographic** *(adj.)*; **sphygmography** *(n.)*.

sphygmoid (sfig′moid), *adj.* لە دڵ لێدان دەچێ؛ لە پرتەی دڵ دەکات.

sphygmomanometer (sfig´mō-mə-nom′ə-tēr), *n.* پێوەری پەستانی خوێنی خوێنبەر.

sphygmometer (sfig-mom′ə-tēr), *n.* پێوەری دڵ لێدان.

sphygmus (sfig′mus), *n.* دڵ لێدان؛ پرتەی دڵ. (هەروەها پێ‌ی دەوترێ: " **pulse** ").

spic, spick (spik), *n.* [Slang]. مەکسیکی یا ئیسپانی (لەڕووی سووکی‌یەوە).

spica (spī′kə), *n.* (١) چوقوڵ؛ پڕ؛ دڕك. (٢) پێ بەستی پێچ لوول (نەشتەرگەری). (٣) [S-] گەشترین ئەستێرەی کەلووی کچە (ئەستێرەوانی).

spicate (spī′kāt), *adj.* گوڵەگەنمی؛ وەك گوڵە گەنم ڕێکخراوە (ڕووەکناسی. گیانەوەرناسی).

spice (spīs), *n.* (١) داوودەرمان؛ بەهارات. (٢) بۆنو بەرامەی داوودەرمان؛ بۆنی توونو تیژ. (٣) تام خۆشکەر؛ تین پێدەر؛ خۆشکەر. (٤) بەخت؛ تۆسکاڵ؛ تۆز: *(There was a ~ of envy in her tone.)*.

v.t. (١) داوودەرمان تێکردن؛ بەهارات پێوەکردن. (٢) خۆش کردن (باس، چیرۆك، دەنگوباس)؛ بەهارات پێوەکردن (مەجان).

spiceberry (spīs′ber´i), *n.* چەند جۆرە بنچكو ڕووەکێکن بەری بەهارات دەگرن.

spicery (spīs′ēr-i), *n.* (١) داوودەرمان؛ بەهارات. (٢) توونو تیژی؛ مزری؛ شتێکی توونو تیژ؛ بۆنو بەرامەی بەهارات. (٣) [Obs.]. داوودەرمانخانە.

spick-and-span (spik′′n-span′), *adj.* (١) تازەو نفتو نوێ (٢) زۆر پاكو تەمیز؛ خاوێن؛ بێگەرد.

spicular (spik′yoo-lēr), *adj.* = **spiculate**.

spiculate (spik′yoo-lāt´), *adj.* (١) لە دڕك دەچێ؛ دڕکی. (٢) دڕکاوی؛ بە دڕك داپۆشراو.

spicule (spik′ūl), *n. Also* **spicula**, (١) دڕك (گیانەوەرناسی). (٢) دڕك (ڕووەکناسی).

spiculum (spik′yoo-ləm), *n.* = **spicule**.

spicy (spī′si), *adj.* (١) توونو تیژ؛ کەسکوون؛ مزر. (٢) خۆش؛ تام خۆش (٣) بەهارات دێنێتە بەرهەم. (٤) توندوتیژ؛ گەرم (کەللە، گفتوگۆ): *(a ~ temper)*. (٥) بێ شەرم (گفتوگۆ، سوعبەت)؛ بێ پەردە؛ هەڵماڵراو:
(~ gossip, language, etc.)

-**spicily** *(adv.)*; **spiciness** *(n.)*.

spider (spī′dēr), *n.* (١) جاڵجاڵۆکە (٢) کەسێکی جاڵجاڵۆکەیی (لە ڕووخسارو سرووشتو ڕۆیشتندا). (٣) **trivet**. (٤) تاوەی سێپایی؛ تاوەی سێپادار. (٥) ماڵەی زەوی خۆش کردن؛ ئامێرێکە ئیشی ماڵەی پێ دەکرێ.

spider crab, قرژانگە جاڵجاڵۆکەیی: قرژانگێکی پەل باریكو درێژە.

spider monkey, مەیموونە جاڵجاڵۆکەیی: مەیموونێکی ئەمەریکای ناوەڕاستو باشووری باریکەلەی پەل درێژو باریكو کلك درێژە.

spider web, هێلانە جاڵجاڵۆکە.

spider-wort (spī′dēr-wūrt´), *n.* ڕووەکێکە گوڵی سێپەرەی شینو ئەرخەوانی دەگرێ.

spidery (spī′dēr-i), *adj.* (١) جاڵجاڵۆکەیی. (٢) باریكو درێژ (وەك پەلی جاڵجاڵۆکە). (٣) جاڵجاڵۆکاوی؛ جاڵجاڵۆکە تێ‌ی داوە.

spiegel (spē′g'l), *n. Also* **spiegel iron**, = **spiegeleisen**.

spiegeleisen (spē′g'l-ī´z'n), *n.* ئاسنی دارشتەی مەنگەنیزاوی.

spiel (spēl), *n.* [Slang], وتار یا قسەی دوورودرێژ (بۆ پێ سەلماندن): *(He gave her a long ~ about coming to work on time.)*

v.i. [Slang]. قسە بۆکردنی وەك وتاردان بە دوورودرێژی (بۆ پێ سەلماندن).

spier (spī′ēr), *n.* = **spy**.

spiffy (spif′i), *adj.* [Slang]. تەڕپۆش؛ شۆخ؛ جوان؛ قۆز؛ کەشخە: *(a ~ jacket, suit, dress, etc.)*

spigot (spig′ət), *n.* (١) دەمەوانە؛ تۆپەوانە (٢) بەلووعە؛ لوولەی مەسینەو لوولێنە. (٣) لوولە نێرینە: لوولەیەکی باریکە دەکرێ بە لوولەیەکی گەورەتردا.

spike (spīk), *n.* (١) چوقوڵە ئاسن یا دار (وەك نووکە تیژەکەی شیشی محاجەرە)؛ نووکی تیژ؛ قەڵبە؛ دڕك. (٢) بزماری زۆر گەورە؛ سنگ (٣) شتێکی درێژو باریكو نووك تیژ (وەك شاخی گیاندار). (٤) (*pl.*)، چوقوڵە ئاسنی بنی پێڵاوی یاری بۆ نەخلیسکان (ئەمە لە ئاڵچە جیایە). (٥) (*pl.*)، پێڵاوی بن چوقڵاوی. (٦) کەپسە (یاری باڵە) (٧) بەچکە ماسی **mackerel**.

v.t. (١) بزماری زل لێدان؛ بە بزماری زل لێکدان یا قایم کردن. (٢) شیشی نووك تیژ پێداکردن؛ چوقوڵە ئاسن پێداکردن؛ بە قەڵبە یا چوقوڵدا دان؛ بە شیشی نووك تیژدا دان. (٣) پەکخستنی تۆپ بە شیش کردن بە لوولەکەیدا. (٤) تەگەرە تێخستن؛ تەگەرەلێدان؛ کۆسپ خستنەبەر. (٥) کەپسەلێدان (یاری باڵە). (٦) [Slang]، عەرەق یا کحولی تر کردنە خواردنەوەوە. (٧) باریکەرێکی تر بریندارکردن بە چوقوڵی بن پێڵاو (یاری بێسبوڵ).

spike (spīk), *n.* (١) گوڵە گەنمو جۆ (٢) هێشووە گوڵی درێژکۆڵە؛ هێشووە گوڵێکی درێژکۆڵەیە کە هەموو لاسکەکەی داپۆشیوە.

spiked (spīk′′t), *adj.* (١) گوڵەگەنمی؛ لە گوڵە گەنمو جۆ دەکات؛ لە هێشووە گوڵی درێژکۆڵە دەکات. (٢) نووك تیژ؛ دڕکاوی؛ چوقڵاوی؛ قەڵبەدار.

spike heel, پاژنەی بەرزو تیژ (پێڵاوی ژنان).

spikelet (spīk′lit), *n.* هێشووە گوڵی درێژکۆڵەی بچکۆلە؛ گوڵە گەنمو جۆی بچکۆلە.

spikenard (spīk′nērd, spīk′närd), *n.* (١) مەڵحەمێکی بۆن خۆشی دێرینە. (٢) ڕووەکێکی هیندی‌یە ئەم مەڵحەمەی لێ دەردەهێنرا. (٣) ڕووەکێکی ئەمەریکی گوڵ سپی‌و بەر ئەرخەوانی‌یە ڕەگەکەی بۆنی خۆشە.

spiky (spīk′i), *adj.* چوقڵاوی؛ نووك تیژ؛ قەڵبەدار؛ دڕکاوی.

spile (spīl), *n.* (١) دەمەوانە؛ تۆپەوانە؛ پشك؛ جوڕنەی بەرمیل. (٢) لوولەیەکی باریكو بچووکە دەکرێت بە قەدی هەندێ درەختدا بۆ لێوە هاتنەدەرەوەی ئاوگەکەی وەك پلووسك. (٣) کۆڵەکە: سنگ؛ مێخ؛ پایە.

v.t. (١) کۆڵەکە دانەبەر: پاڵپشتکردن. (٢) لوولەی باریكو بچووك کردن بە هەندێ درەختدا بۆ دەرهێنانی ئاوگەکەی. (٣) دەرهێنانی ئەم ئاوگە بەم شێوەیە (٤) دەمەوانە تێخستن؛ کون گرتن بە دەمەوانە یا تۆپەوانە

spill (spil), *v.t.* (١) ڕشتن (شلە، شتی وورد وەك شەکرو چا). (٢) خوێن ڕشتن: *(to ~ blood)*. (٣) هەڵڕشتن؛ پرشو بڵاوکردنەوە. (٤) داگرتن یا هەڵکردنی بایەوان لەبەر تەوژمی با . (٥) [Obs.]، (ا) کوشتن. (ب) تێكوپێکدان؛ فەوتاندن؛ نەهێشتن. (ج) بەفیڕۆدان. (٦) [Colloq.]، درکاندن؛ دەرخستن: *(to ~ a secret)* (٧) [Colloq.]، خستنەخوارەوە (ئەسپ سوار): *(The horse ~ed his rider.)*

v.i. (١) ڕێژران؛ هەڵڕێژران؛ ڕژان.

(٢) رژانە ناو؛ تێرژان: *(Crowds ~ed into the streets.)*

(٣) کەوتنەخوارەوە (لە ئەسپ، پاسکیل .. هتد).

n. (١) رشتن، ڕژان، هەڵرێژران (٢) شتی ڕژاو؛ ئەوەندەی کە دەرژێت.

(٣) spillway

(٤) [Colloq.] کەوتنەخوارەوە (لە ئەسپ، پاسکیل ... هتد).

spill the beans, جارلێدان؛ نهێنی درکاندن

spill (spil), ***n.*** (١) تەنەرم (دار، بەرد). (٢) لوولە کاغەزی ئاگرپێکردنەوە.

(٣) دەمەرانە؛ تۆیموانە؛ پشك (٤) شیشی کورت؛ بەرووڵەدار.

spillway (spil′wā′), ***n.*** ئاوەڕۆ

spilt (spilt), *alternative past tense and p.p. of* spill.

spilth (spilth), ***n.*** (١) رشتن، ڕژان؛ هەڵرشتن

(٢) (ا) شتێکی زۆری ڕژاو. (ب) شتی فڕێدراو؛ بەرماوە.

spin (spin), ***v.t.*** (١) ڕستن: خەرەك ڕستن؛ هۆنینەوە

(٢) چنین (هێلانەی جاڵجاڵۆکە).

(٣) (~ out) درێژەپێدان (چیرۆك گێڕانەوە)؛ بە ووردی گێڕانەوە.

(٤) گێڕانەوە (چیرۆك)؛ هۆنینەوە؛ خەرەك ڕستن (مەجاز).

(٥) خولاندنەوە؛ چەرخ پێدان؛ سووڕاندنەوە؛ خول پێدان:

(to ~ a wheel, top, etc.)

v.i. (١) ڕستن؛ خەرەك ڕستن؛ هۆنینەوە. (٢) چنین (جاڵجاڵۆکە).

(٣) خولانەوە؛ سووڕانەوە؛ خول خواردن؛ خولدان؛ پەنتەڕناش کردن

(٤) سەرخولانەوە؛ سەر سووڕخواردن؛ گێژبوون. (٥) خێرا بزوان.

n. (١) خول، سووڕ. (٢) خولانەوە؛ سووڕانەوە؛ خول خواردن؛ پەنتەڕناش کردن.

(٣) خێرا بزوان

(٤) گەڕان یا گەشتێکی کورت بە ئوتومبێل؛ چەرخە؛ سواریی ئوتومبێل.

(٥) خولانەوەی فڕۆکە و بەربوونەوەی بەسەردا

spinach (spin′ich, spin′ij), ***n.*** سپێناغ

spinal (spī′n'l), ***adj.*** موورەگەیی؛ تایبەتی بە بڕبڕەی پشت

n. سڕکردنی بەشی لاخوارووی لەش (نەشتەرگەری).

spinal canal, بۆری بڕبڕە

spinal column, بڕبڕەی پشت؛ بڕبڕاگەی پشت؛ بڕبڕە؛ موورەگەی پشت.

spinal cord, مۆخی بڕبڕە

(پێنشی دەووتری: " spinal marrow ").

spindle (spin′d'l), ***n.*** (١) تەشی (٢) پێوانەیەکی ڕێس یا بەنە

(٣) دووخ؛ تەوەری خولانەوە؛ ستون یا شیشی سووڕانەوە.

(٤) hydrometer.

(٥) کەسێك یا شتێکی باریکەڵە.

(٦) شیشێکی بچووکی نووك تیژی سەرمێزە کاغەزی پێوە دەکرێ.

adj. (١) لە تەشی دەچێ. (٢) دایکی؛ لە بنەچەی دایکەوە.

(ووشەی " distaff side " ببینە)

v.i. (١) باریك و درێژبوونەوە. (٢) بوون بە لاسکێکی باریك و درێژ

v.t. (١) باریك و درێژکردنەوە.

(٢) کردن بە شیشێکی نووك تیژداو کون تێکردن (کاغەز).

spindle-legged (spin′d'l-legd′), ***adj.*** لاق باریك و درێژ

spindle-legs (spin′d'l-legz′), ***n.pl.*** (١) لاقی باریك و درێژ

(٢) [Colloq.] کەسێکی لاق باریك و درێژ.

spindle-shanked (spin′d'l-shaŋkt′), ***adj.*** = spindle-legged.

spindle-tree, دارتەشی. درەختێکە لقەکانی تەشی لێ درووست دەکرێ.

spindling (spin′dliŋ), ***adj.*** = spindly.

n. کەسێکی باریك و درێژ؛ کەسێکی باریکەڵە

spindly (spin′dli), ***adj.*** (١) باریك و درێژ؛ باریکەڵە؛ باریك.

(٢) گول، ڕیوەڵە؛ لاواز

spin-drift (spin′drift′), ***n.*** پرژی شەپۆل

spine (spīn), ***n.*** (١) بڕبڕە؛ بڕبڕاگەی پشت؛ بڕبڕەی پشت؛ موورەگەی پشت. (هەروەها " spinal column ").

(٢) بڕبڕە (مەجاز)؛ پشت. (٣) درك. (٤) (ا) درك (ژیشك، پەڕەی ماسی)

(ب) چوقوڵە ئێسقان؛ نووکە ئێسقان. (٥) بڕبڕەی کتێب.

spinel, spinelle (spi-nel′, spin′'l), ***n.*** کانزایەکی ڕەقی ڕەنگ جۆراوجۆرە.

spineless (spīn′lis), ***adj.*** (١) بێ بڕبڕە؛ بێ بڕبڕاگە.

(٢) بڕبڕە نەرم؛ بڕبڕە لاواز. (٣) بێ درك (گیانەوەرناسی، ڕووەکناسی)

(٤) ترسنۆك؛ بێ غیرەت؛ بوودەڵە.

spinescent (spī-nes′'nt), ***adj.*** (١) درکاوی.

(٢) خەریکە درکاوی دەبێت.

spinet (spin′it), ***n.*** (١) ئامێرێکی مۆسیقای ژێداری کۆنە.

(٢) جۆرە پیانۆیەکی بچووکە.

spiniferous (spī-nif′ēr-əs), ***adj.*** درکاوی؛ درك دەگرێ.

spinifex (spin′i-feks′), ***n.*** جۆرە گیایەکی ئوسترالی لاسك ڕەق و نووك تیژو زبرە.

spinnaker (spin′ə-kēr), ***n.*** بایەوانێکی سێگۆشەیی زلە.

spinner (spin′ēr), ***n.*** (١) ڕێسەر؛ هۆنەرەوە؛ خەرەك ڕێس.

(٢) دانێکی ڕاوەماسی خولاوەیە. (٣) قەپاغ یا کڵاوەی پەروانەی فڕۆکە

spinneret (spin′ēr-et′), ***n.*** ئەندامی هێلانەڕێسی جاڵجاڵۆکە؛ ئەندامی ئاوریشم هەڵێنچی کرمی ئاوریشم.

spinnery (spin′ēr-i), ***n.*** خەرەکخانە؛ کارگەی خەرەك ڕستن.

spinney (spin′i), ***n.*** [British], بێشەڵانی بچووك؛ چەم و چوخورد.

spinning (spin′iŋ), ***n.*** ڕستن؛ خەرەك ڕستن؛ خەرەك ڕێسی.

adj. هی خەرەك ڕستن؛ هی ڕستن.

spinning jenny, جۆرە خەرەکێکی کۆنە.

spinning wheel, خەرەك؛ چەرخی خەرەك.

spin-off (spin′ôf′), ***n.*** ئەنجامی لابەلا؛ بەرهەمی ناسەرەکی لابەلایی.

spinose (spi′nōs), ***adj.*** درکاوی؛ بە درك داپۆشراو.

spinosity (spī-nos′ə-ti), ***n.*** (١) درکاویتی.

(٢) تێبینی هەست بریندارکەر؛ پلاری بڕندە. (٣) درك؛ پارچەی تیژ.

spinous (spī′nəs), ***adj.*** (١) درکاوی؛ بە درك داپۆشراو.

(٢) لە درك دەچێ؛ درکی.

spinster (spin′stēr), ***n.*** (١) تەشی ڕێس؛ ئافرەتی خەرەك ڕێس.

(٢) قەیرە کچ؛ گەورە کچ.

spinsterhood (spin′stēr-hood′), ***n.*** قەیرەکچێتی؛ گەورەکچێتی.

spinthariscope (spin-thar′i-skōp′), ***n.*** ئامێری تیرۆانینی تیشکی ئەلفا.

spinule (spī′nūl, spin′ūl), ***n.*** درکۆڵە؛ درکی بچکۆڵە.

spinulose (spin′yoo-lōs′, spīn′yoo-lōs′), ***adj.*** (١) درکۆڵەدار؛ بە درکی بچووك داپۆشراو. (٢) لە درکۆڵە دەکات؛ وەك درکی بچووك وایە.

spiny (spīn′i), ***adj.*** (١) درکاوی؛ بە درك داپۆشراو.

(٢) گیروگرفتاوی؛ قورس؛ ناخۆش؛ ئاڵۆز؛ تەنگوچەڵەماوی.

(٣) بڕبڕەیی؛ لە بڕبڕاگە دەچێ.

-spininess *(n.).*

spiny anteater, = echidna.

spiny-finned (spīn′i-find′), ***adj.*** پەڕەك درکاوی.

spiny lobster, کوللەی دەریای درکاوی.

spiracle (spī′rə-k'l, spi′rə-k'l), ***n.*** (١) کونی هەوا.

(٢) کونی ئاگرپژێن. (٣) (ا) کونی هەناسەدانی جانەوەری وەك جاڵجاڵۆکە.

(ب) کونە لووتی نەهەنگ (کە هەناسەی لێوە دەدات و فیچقەکەی لە دوورەوە دەبینرێت).

-spiracular *(adj.).*

spiral (spī′rəl), ***adj.*** پێچ لوول؛ مارپێچی؛ پێچاوپێچ؛ زەمبەلەکی؛ پێچ پێچۆکە.

n. (١) شتی پێچاوپێچ؛ زەمبەلەك؛ پێچ لوول؛ مارپێچ.

(٢) فرینی پێچ لوولی؛ کەوتنەخوارەوە یا بەرزبوونەوەیەکی پێچ پێچۆکەیی.
(٢) تۆپ هاویشتنێك یا شەق تێهەڵدانێکی پێچ لوولی.
v.i. بەرزبوونەوەی پێچ لوولی: ***(Prices have ~ed.)*** .
v.t. بەرزکردنەوەی پێچ لوولی؛ بردنە سەرەوەی پێچ پێچۆکەیی:
(The war ~ed prices to new heights.)

-spirally ***(adv.)*.**

spirant (spī′rənt), ***n. & adj.*** = **fricative.**

spire (spīr), ***n.*** (١) زەمبەلەك؛ شتی پێچ لوولی. (٢) پێچ.
(٣) سەرە پێچ لوولیییەکەی گوێچکەماسی و شەیتانۆکە.

spire (spīr), ***n.*** (١) لاسکە گیا؛ تەڵە گیا.
(٢) دەنووك؛ لووتکە؛ پۆپ؛ سەری تیژ. (٣) منارە.
v.i. هەڵچوون بە ئاسماندا و بەرەبەرە باریك بوونەوە (وەك منارە).

spired (spīrd), ***adj.*** (١) منارەدار: ***(a ~ church)*** .
(٢) لووتکەدار؛ نووك تیژ؛ سەر باریك: ***(~ cedars)*** .

spiriferous (spī-rif′ẽr-əs), ***adj.*** پێچ پێچۆکەیی (گوێچکەماسی).

spirillum (spī-ril′əm), ***n.*** بەکتریای پێچ پێچۆکەیی.

spirit (spir′it), ***n.*** (١) گیان. (٢) وورە؛ هۆش؛ دەروون؛ ڕەوان؛ دەمار.
(٣) خێو (باش یا خراپ)؛ پەری؛ دێوودرنج.
(٤) کەس: ***(She was a brave ~ .)*** .
(٥) (*pl.*) : تاقەت؛ کەیف؛ دەماخ؛ ووزە؛ تین: ***(He was in high ~s.)*** .
(٦) جۆش: گڤ‌وگوڕ؛ چالاکی؛ گورج‌وگۆڵی: ***(Answer with ~ .)*** .
(٧) کرۆك؛ مانای ڕاستەقینە؛ ناوکرۆك:
(He followed the ~ if not the letter of the law.)
(٨) هەڵوێستی باو؛ هەڵوێست و تایبەخۆو هۆش و گیانی چەرخێك یا سەردەمێك: ***(the ~ of the age; the ~ of Renaissance)*** .
(٩) (*pl.*) : خواردنەوەی مەستکەری قورس؛ عەرەق؛ خواردنەوەی کحولی.
(١٠) ماددەیەکی ڕەنگ چەسپێنە (خومکاری). (١١) ئیسپرتۆ.
(١٢) کرۆك (کیمیا).
v.t. (١) هێنانە جۆش؛ زیندووکردنەوە؛ وورە بەرزکردنەوە؛ گورج کردنەوە؛ پاڵ پێوەنان بۆ پێشەوە؛ هاندان.
(٢) (~ away; ~ off) ، فڕاندن (بەتایبەتی بە دزییەوە و لەپڕ)؛ لەپڕ بردن:
(He was put in a car and ~ed off to the mountains.)
adj. (١) گیانی؛ دەروونی؛ هۆشی. (٢) هی ئیسپەرتۆ.
(٣) بە ئیسپەرتۆ ئیش دەکات: ***(a ~ lamp)*** .
in spirits, بە کەیف؛ بە دەماخ؛ بە وورە؛ زیت.
out of spirits, خەمبار؛ دڵتەنگ؛ بێ تاقەت؛ پەست؛ بێ دەماخ؛ بێ کەیف؛ بێ ووزە.
the Spirit, (١) گیانی پیرۆز (خاچ پەرستی). (٢) خودا؛ خوا.

spirited (spir′i-tid), ***adj.*** (١) گیان و هۆش و هەڵوێست و سرووشتی تایبەتیدار: ***(evil- ~ ; mean- ~ ; fine- ~)*** .
(٢) خۆش ڕەوت؛ چوست‌وچالاك؛ گورج‌وگۆڵ؛ زیت؛ بەتین؛ بە دەماخ:
(a ~ horse)
(٣) گەرم؛ بەجۆش: ***(a ~ discussion)*** .

-spiritedly ***(adv.)***; **spiritedness** ***(n.)*.**

spiritism (spir′i-tiz'm), ***n.*** = **spiritualism.**

spirit lamp, چرای ئیسپرتۆ.

spiritless (spir′it-lis), ***adj.*** بێ تین: سست؛ خاو؛ بێ ووزە؛ مردوو (مەجاز)؛ بێ تاقەت؛ پەست؛ مات؛ دڵتەنگ.

spirit level, تەرازووی خانووسازو دارتاش؛ تەرازووی وەستا؛ شاوول. (هەروەها " **level** ").

spirits of hartshorn, ئاوی نەوشادر؛ ئاوی ئەمۆنیا.

spirits of turpentine, ڕۆنی تەرپەنتین.

spirits of wine, spirit of wine = **alcohol.**

spiritual (spir′i-chōō-əl, spir′i-chool), ***adj.*** (١) گیانی
(٢) ئاینی؛ کلێسەیی. (٣) پیرۆز (٤) خێوی؛ ئەوەودنیایی؛ سەر سرووشتی.
(٥) گوێ بە شتی هۆش و گیانی و دەروونی و ئاینی و ئەوەودنیایی دەدات نەك بە کاروباری ئەم جیهانە: ***(a ~ person)*** .
n. (١) گۆرانییەکی ئاینی قولەڕەشە.
(٢) (*pl.*) ، کاروباری ئاینی؛ کاروباری کلێسەیی.

-spiritually ***(adv.)***; **spiritualness** ***(n.)*.**

spiritualism (spir′i-chōō-əl-iz'm), ***n.*** (١) بڕوابوون بە گفتوگۆ کردن لەگەڵ گیانی مردوواندا. (٢) گفتوگۆ لەگەڵ گیانی مردوواندا.
(٣) گیان پەرستی: بیروبڕوایەکە کە دەڵێت کرۆکی ڕاستی لە گیان و شتی نەبینراودایە. (٤) **spirituality** .

-spiritualist ***(n.)***; **spiritualistic** ***(adj.)*.**

spirituality (spir′i-chōō-al′ə-ti), ***n.*** (١) گیانخوازی؛ گیان پەرستی؛ گوێ دان بە هۆش و گیان و دەروونی و ئەوەودنیایی نەك بە خۆشی ئەم جیهانە؛ سۆفێتی. (٢) قەشە گەل. (هەروەها " **spiritualty** ").
(٣) (*pl.*) ، موڵك و سامان و شتومەکی کلێسە یا قەشەیەك. (هەروەها " **spiritualty** ").

spiritualize (spir′i-chōō-ə-līz′), ***v.t.*** (١) پاککردنەوە لە بیروباوەڕو هەڵوێستی جیهان پەرستی؛ پاکژکردن؛ پوختەکردن؛ لە گیانخوازی نزیك کردنەوە. (٢) مانای بەرز یا گیان خوازی پێدان.

-spiritualization ***(n.)*.**

spiritualty (spir′i-chōō-əl-ti), ***n.*** = **spirituality # 2 & 3.**

spirituel, spirituelle (spir′i-chōō-el′), ***adj.*** مێشك تیژ؛ وووریا؛ هۆشیار؛ قسە قوت.

spirituous (spir′i-chōō-əs), ***adj.*** کحولی: ***(~ liquors)*** .

spiro- (spī′rō, spī′rə), پێشگرێکە بەمانای: هەناسەدان؛ هەناسە: ***(spirograph)***

spiro- (spī′rō, spī′rə), پێشگرێکە بەمانای: پێچ لوول؛ پێچ پێچی: ***(spirochete)***

spirochete, spirochaete (spī′rə-kēt′), ***n.*** بەکتریا یا میکرۆبی پێچاوپێچ (وەك هی ئاتەشەك و تای گەڕاوە یا پێنج بەڕۆ).

spirochetosis, spirochaetosis (spī′rə-ki-tō′sis), ***n.*** نەخۆشی میکرۆبی پێچاوپێچ (وەك ئاتەشەك، تای گەڕاوە یا پێنج بەڕۆ، نەردی مریشك ... هتد).

spirograph (spī′rə-graf′), ***n.*** تۆمارکەری هەناسە؛ وێنەکەری هەناسە.

spirogyra (spī′rə-jī′rə), ***n.*** قەوزەی پێچ لوول.

spiroid (spī′roid), ***adj.*** پێچ لوول؛ پێچاوپێچ؛ زەمبەلەکی؛ لوول.

spirometer (spī-rom′ə-tẽr), ***n.*** هەناسەپێو؛ پێوەری هەناسەدان.

spirometry (spī-rom′ə-tri), ***n.*** هەناسە پێوان.

spirt (spûrt), ***n., v.t. & v.i.*** **spurt.**

spiry (spīr′i), ***adj.*** پێچاوپێچ؛ پێچ لوول؛ مارپێچی؛ لوول.

spiry (spīr′i), ***adj.*** منارەیی؛ لووتکەدار؛ لووتکە تیژ.

spit (spit), ***n.*** (١) شیشی گۆشت برژان؛ شیشی کەباب؛ دارێکە ئەوەندەی دەستەکێکی باریك دەبێ مەڕو گیانەوەری تری بە یەك پارچە پێوەدەکرێ و دەبرژێنرێ. (٢) تیرە زەوییەکی درێژبووەوەیە بۆ ناو ئاو.
v.t. لە شیش دان؛ کردن بە شیشەوە.

spit (spit), ***v.t.*** (١) تف کردنەوە.
(٢) بە تووڕەیییەوە ووتن: ***(to ~ out an insult)*** .
(٣) ئاگر پێوەنان؛ داگیرساندن: ***(to ~ a fuse)*** .
v.i. (١) تف کردن. (٢) تف لێکردن. (٣) پرووشەکردن (بەفرو باران).
(٤) فسەفس کردن (وەك پشیلە لەکاتی شەڕدا).
n. (١) تف کردن؛ تف کردنەوە. (٢) تف. (٣) لیکی هەندێ جانەوەر.
(٤) تاوە باران یا بەفر؛ پرووشە بەفر یا باران.
(٥) [Colloq.]، وێنە؛ وێنەی دەقاودەق.
spit and image, [Colloq.], وێنەی دەقاودەق.
spit it out, هەڵڕشتنی ئەوەی لە دڵدایە.

spit on (or at), تف لێکردن؛ بە چاوی سووک سەیرکردن؛ نەویستن.
spital (spit′'l), *n.* (١) خەستەخانەی گەڕوگول. (٢) شوێنێکی پیس.
spitball (spit′bôl′), *n.* (١) تۆپەڵە کاغەزی گرمۆڵەکراوو وەك تۆپ هاویژراو. (٢) تۆپی بێیسبۆڵ بە تف تەڕکردن‌و هاویشتن.
spitch-cock (spich′kok′), *n.* مارماسی بەکالاکراوە یا پارچە پارچە کراوو برژێنراو.
spit curl, کاکۆڵی لوول نووسێنراو بە ناوچەوان، لاجانگ، یا ڕوومەتەوە.
spite (spīt), *n.* (١) کینە؛ قین؛ ڕق.
(٢) [Archaic]، پەستی؛ لێ پەست بوون.
v.t. (١) قین لێ بوون؛ ڕق لێ بوون.
(٢) [Archaic]، پەستکردن؛ داخ کردن بە دڵەوە.
cut off one's nose to spite one's face, [Colloq.], لە ڕقی دەم‌وچاوی لووتی خۆی دەبڕێتەوە؛ هەر بۆنەوەی زیان لە کەسێکی تر بدات زیان لە خۆیشی دەدات؛ لە قینی یەکێکی تر زیان لە خۆیشی دەدات.
in spite of, (١) سەرەڕای ئەوەیش؛ لەگەڵ ئەوەشدا. (٢) لە ڕقی؛ لە قینی.
out of (or from) spite, لە ڕقدا؛ لە قیندا؛ لە قینی ئەوەدا.
spiteful (spīt′fəl), *adj.* کیناوی؛ قین لە سك؛ قیناوی؛ ڕق هەڵگر؛ بە کینە؛ داخ لە دڵ
spitfire (spit′fīr′), *n.* کەسێکی تووڕەوتڕۆ (بەتایبەتی ژن)؛ کەسێکی سەرگەرم یا زووهەڵچوو.
spitter (spit′ēr), *n.* (١) تفکەر؛ تفکەرەوە؛ لیکن.
(٢) [Colloq.]. **spitball # 2**.
spitter (spit′ēr), *n.* (١) گۆشت برژێن؛ گۆشت لە شیش دەر.
(٢) بەچکە ئاسکێکی تازە شاخ دەرکردوو.
spitting image, = spit and image.
spittle (spit′'l), *n.* (١) تف؛ لیك. (٢) لیکی هەندێ جانەوەر.
spittle-bug (spit′'l-bug′), *n.* جانەوەرێکی قونەکەرە کرمۆکەکەی لیك دەرداتو دەوری خۆی پێ دەدات
spittle insect, = spittle-bug.
spittoon (spi-tōōn′), *n.* دەفری تف تێکردن؛ تف دان.
spitz dog (spits), جۆرە سەگێکی بچووکی سپی لمۆز باریکی تووك نەرم‌و درێژە
spiv (spiv), *n.* [British Slang], کەسێکی بێکاری قوماربازی مفتخۆر؛ کەسێکە کە هەر بە قوماربازی‌و دەسبڕین دەژی؛ جامباز.
splanchnic (splaŋk′nik), *adj.* هەناوی
splanchnology (splaŋk-nol′ə-ji), *n.* لێکۆڵینەوەی هەناو.
splash (splash), *v.t.* (١) لێ هەڵپرژاندن (ئاو، قوڕاو، شلە) (٢) هەڵپرژان.
(٣) شڵپە لێ هەڵساندن؛ شڵپەشڵپ پێکردن:
(Stop ~ing your feet in the puddles.)
(٤) دڕیندان بە شڵپەشڵپ؛ پێدا ڕۆیشتن بە شڵپەشڵپ.
v.i. (١) هەڵپرژان
(٢) بەسەردا هەڵپرژان *(Rain ~ed against the window.)*.
(٣) شڵپە لێوەهاتن: *(a brook ~ing over rocks)*.
(٤) شڵپەشڵپ کردن؛ بە شڵپە پێدا ڕۆیشتن:
(The child ~ed into the water.)
n. (١) شڵپە؛ شڵپەشڵپ؛ دەنگی شڵپە؛ شڵپە لێ هەڵسان.
(٢) پرژە ئاو؛ پرژ (٣) پەڵە؛ لەکە؛ جێی پرژە ئاو، قوڕاو، یا شلە.
make a splash, [Colloq.], دەنگدانەوە (بە کردنی کارێکی سەرنج ڕاکێش)؛ سەرنج ڕاکێشان:
(She made a splash with her new film.)
splash-board (splash′bôrd′, splash′bōrd′), *n.* (١) شوورەی لە پرژاو و قوڕوچڵپاو پاراستن (ئوتومبیل، بەلەم). (٢) دەرگای داخستنی ئاوەڕۆ.
splashdown (splash′doun), *n.* نیشتنەوەی کەشتی هەوایی لەسەر ئاو.
splasher (splash′ēr), *n.* (١) شڵپەشڵپکەر؛ شڵپەکەر؛ پرژێنەر
(٢) شوورەی پاراستن لە پرژاوو قوڕوچڵپاو.
splash guard, پارچە لاستیکی دواوەی تایەی ئوتومبیل (بۆ هەڵنەپرژانی قوڕوچڵپاو).
splashy (splash′i), *adj.* (١) شڵپەکەر؛ شڵپەشڵپکەر.
(٢) شڵپەشڵپاوی؛ بە ئاسانی هەڵدەپرژێ؛ قوڕوچڵپاوی.
(٣) پەڵەپەڵاوی؛ بە پەڵەی ڕەنگاوڕەنگ داپۆشراو.
(٤) [Colloq.]، سەرنج ڕاکێش؛ خۆبادەر؛ خۆنوێن؛ دەنگدەرەوە (مەجاز):
(The band made a ~ appearance.)
-splashily *(adv.)*; splashiness *(n.)*.
splat (splat), *n.* تیغەدار یا تەختەی پشتی کورسی.
splat (splat), *n.* شەقە (وەك هی زللە).
splatter (splat′ēr), *n.*, *v.t. & v.i.* = spatter.
splay (splā), *n.* (١) گۆشەی خوار یا کراوە (بەتایبەتی هی دەرگاو پەنجەرە بۆ پانی). (٢) کراوەیی؛ فراوانی؛ داچەقان.
adj. (١) داچەقاو؛ کراوە: *(~ knees)*.
(٢) پان؛ فراوان؛ تەخت. (٣) ناقۆڵا؛ ناشرین؛ قەڵب؛ گێل.
v.t. (١) کردنەوە؛ فراوان کردن؛ داچەقاندن.
(٢) بە خواری کردن (گۆشەی دەرگاو پەنجەرە).
(٣) لە جێ چوون (ئێسقانی گیانەوەر).
v.i. داچەقاندن؛ خوارکردنەوە.
splay-foot (splā′foot′), *n.* پێی پان‌و تەخت‌و دەرپۆقیو.
splay-footed (splā′foot′id), *adj.* پێ پان‌و تەخت‌و دەرپۆقیو
spleen (splēn), *n.* (١) سپڵ. (٢) کینە؛ قین؛ ڕق.
(٣) [Archaic]، پەستی؛ مات‌ومەلوولی؛ دڵتەنگی.
(٤) [Obs.]، هەوەس؛ ئارەزووی کاتی.
spleenful (splēn′fəl), *adj.* کیناوی؛ قیناوی؛ کینەدار؛ قین لە سك؛ تووڕە؛ تووڕەوتڕۆ.
spleenish (splēn′ish), *adj.* = spleenful.
spleenwort (splēn′wûrt′), *n.* قەیتەران؛ گیاسپڵ.
spleeny (splēn′i), *adj.* = spleenful.
splen- (splēn, splen), *Also* **spleno-**, پێشگرێکە بەمانای: سپڵ:
(splenectomy)
splendent (splen′dənt), *adj.* (١) گەش؛ ڕووناك؛ بریقەدار؛ بریقاوە.
(٢) زۆر جوان‌و نایاب. (٣) بەناوبانگ؛ بەناو.
splendid (splen′did), *adj.* (١) ڕەونەقدار؛ زۆر گەش؛ شەوقدار؛ بریقاوە؛ بەڕەونەق. (٢) زۆر جوان‌و نایاب‌و شۆخ: *(~ jewelry)*.
(٣) بەشکۆ؛ مەزن؛ بەرز: *(a ~ deed, victory, etc.)*.
(٤) زۆر چاك؛ زۆر نایاب؛ زۆرباش: *(a ~ idea, opportunity, etc.)*.
(٥) زۆر خۆش‌و نایاب: *(What ~ weather !)*.
-splendidly *(adv.)*; splendidness *(n.)*.
splendiferous (splen-dif′ēr-əs), *adj.* [Colloq.], زۆر جوان‌و شۆخ‌و نایاب (لەڕووی گاڵتەوە یا بە تەوسەوە).
splendor (splen′dēr), *n.* (١) زۆر گەشی؛ ڕەونەق؛ بریقە؛ شەوق.
(٢) زۆر جوان‌و نایابی. (٣) مەزنی؛ شکۆ؛ بەرزی.
(٤) شتێکی جوان‌و نایاب‌و مەزن.
-splendorous; splendrous *(adj.)*.
splendour (splen′dēr), *adj.* [Brit. Spelling], = **splendor.**
splenectomy (spli-nek′tō-mi), *n.* سپڵ دەرهێنان (نەشتەرکاری).
splenetic (spli-net′ik), *adj.* (١) هی سپڵ؛ سپڵی.
(٢) تووڕەوتڕۆ؛ کیناوی؛ ڕقاوی؛ بەکینە؛ داخ لە دڵ.
(٣) [Obs.]، مات‌ومەلوول؛ پەست؛ کەساس.
-splenetical *(adj.)*; splenetically *(adv.)*.
splenic (splen′ik, splē′nik), *adj.* سپڵی؛ نزیکی سپڵ؛ لە سپڵدا.
splenitis (spli-nī′tis), *n.* سپڵ ئاوسان.
splenius (splē′ni-əs), *n.* ماسولکەی ئەم دیوو ئەودیوی پشتی مل.

spleno- (splē´nō, splen´ə), – **splen-**.

splenomegaly (splē´nō-megə´li), *n.* گەورەبوونی سپڵ: سپڵ ئاوسان

spleuchan (splōō´khən), *n.* کیسەی پارە یا توتن.

splice (splīs), *v.t.* (١) (أ) پێکەوەلکاندن (فلیم، تەل)؛ لێکدان؛ پێکەوەنووساندن (ب) لێکدانی سەرە گوریس (بە چنین یا تێهەڵکێشان).
(٢) پێکەوەنووساندن یا لێکدانی سەرە دارو تەختە بە تێهەڵکێشان.
(٣) [Slang] جووت پێکرتن (ژنهێنان و شووکردن)؛ مارەکردن؛ بەیەکگەیاندن.

n. (١) لێکدان؛ پێکەوەبەستن؛ بەیەکگەیاندن؛ بەندکردن.
(٢) جەمسەری بەیەکگەیاندن؛ شوێنی لێکدان

spline (splīn), *n.* (١) تیغەدار یا کانزای درێژو نەرم.
(٢) زمانە (مەکینەکاری) (٣) ئەو کونەی زمانەی پێدا دەکرێ.

v.t. (١) زمانە پێداکردن. (٢) کون تێکردن بۆ زمانە پێداکردن.

splint (splint), *n.* (١) تووڵ (زەمیلەو سەبەتە چنین).
(٢) ئێسکبەند؛ ئێسکگرە؛ ئەو کەچەیە دەگیرێتە ئێسقانی شکاو بۆ گرتنەوەی.
(٣) تیغە کانزا؛ تەبەقە کانزا.
(٤) ئاوسانی ئێسقانی مووچەی ئەسپ؛ برینێک کە لەم ئێسقانە بێت.

v.t. ئێسقان گرتنەوە (بە گەچ تێگرتن).

splint bone, ئێسقانی تەنەزمی: دوو ئێسقانی بچووکن لەم دیوو ئەو دیوی مووچەی ئەسپ.

splinter (splin´tẽr), *v.t.* پارچەپارچەکردن؛ تەڵەزم لێکردنەوە؛ قڵیشاندن

v.i. (١) پارچەپارچەبوون؛ تەڵەزم لێبوونەوە؛ بوون بە تەڵەزم؛ تەڵەزم؛ قڵیشان.
(٢) جیابوونەوە (حیزب، کڵێسە، کۆمەڵ)؛ بەش بوون؛ دووبەرەکی تێکەوتن.

n. (١) تەڵەزم (دار، بەرد، شووشە، کانزا).
(٢) تاقمی جیابووەوە (لە حیزب، رێکخراو، کڵێسە؛ کۆمەڵ... هتد)؛ لقی جیابووەوە. (هەروەها " splinter group ").

-splintery *(adj.).*

split (split), *v.t.* (١) قڵیشاندن؛ دوولەتکردن:
(He was ~ting a log.)
(٢) شەق پێ بردن؛ یەکالاکردنەوە؛ شەق کردن؛ دوولەتکردن؛ لەتکردن؛ کەرتکردن؛ لەت لەت کردن. (٣) بەش کردن؛ دابەشکردن؛ هاوبەشی کردن:
(to ~ a meal; They ~ the cost of the trip.)
(٤) بەش بەش کردن (حیزب، کۆمەڵ... هتد)؛ پارچەپارچەکردن؛ دووبەرەکی نانەوە (٥) (أ) داتڵیشانی ئەتۆم؛ داتڵیشانی گەردیلە.
(ب) جیاکردنەوەی ناوێتە (کیمیا).

v.i. (١) قڵیشان؛ لەت بوون؛ دوولەت بوون:
(This kind of wood ~s easily.)
(٢) شەق بردن؛ قڵیش بردن؛ قڵیش تێ بوون؛ داقڵیشان؛ یەکالابوونەوە؛ تەقین (٣) دووبەرەکی تێکەوتن؛ بەش بەش بوون؛ پارچەپارچەبوون؛ جیابوونەوە لە یەکتری: *(to ~ into factions)* .
(٤) [Colloq.]، بەش کردن؛ دابەشکردن؛ هاوبەشی کردن:
(Winners ~ .)
(٥) [Slang]، رۆیشتن؛ بەجێهێشتن:
(This meeting is boring, let's ~ .)

n. (١) قڵیشان؛ داقڵیشان؛ شەق بردن؛ هەڵتڵیشان.
(٢) (أ) قڵیش؛ تڵیش؛ درز. (ب) دووبەرەکی؛ جیابوونەوە:
(Is there a ~ in the organization?)
(٣) تەڵەزم؛ لەتکە. (٤) چینێکی پێستە. (٥) تووڵ (سەبەتەو زەمیلە چنین).
(٦) شیرینییەکە لە دۆندرمەو مۆزی لەتکراو و شیلە... هتد پێکدێت.
(٧) (*pl.*) ئەژنۆ داچەقان هەتا لە زەوی دەدەن و کەسەکەیش هەر بە قنگەوە دانیشتبێ. (٨) [Colloq.]، (أ) شووشەیەکی بچکۆلە شەراب و ئاوی کەف و کوڵاوی. (ب) نیو پێک. (ج) شانزە یەکی گاڵۆنێک.
(٩) [Slang]، بەش (تاڵانی).

adj. (١) قڵیشاو؛ داقڵیشاو؛ داتڵیشاو؛ لەت بوو.
(٢) پارچە پارچە؛ بەش بەش؛ دابەش بوو؛ جیابووەوە؛ ناڕێک؛ ناکۆک

-splitter *(n.).*

split hairs, جیاوازی ووردو ناگرنگ دۆزینەوە؛ لەسەر جیاوازی و شتی هیچ و پووچ مشتومڕکردن.

split off, لێکردنەوە (بە قڵیشاندن)؛ لێبوونەوە؛ قڵیشان؛ هەڵقڵیشان.

split the difference, بەش کردنی جیاوازی نرخ بە نیوەیی (لەنێوان کڕیارو فرۆشیاردا)؛ ڕێکەوتن بە بەش کردنی جیاوازی نرخ بە نیوەیی

split up, (١) دابەش کردن؛ بەش کردن.
(٢) جیابوونەوە (ژن و مێرد، هاوبەشی):
(The couple split up a year ago.)

split infinitive, چاووگی جیاکراوە (ڕێزمان):
(to really believe; to gradually change his ways)

split pea, نیسکی سەوز؛ لەتکە نیسک.

split personality, کەسێتی دوونیمە (ڕەوانناسی)؛ دوونیمەیی؛ دوو سرووشتی؛ هەمەکەسێتی؛ دووفاقەیی.

split second, نیو چرکە (کات)؛ هەناسەیەک؛ کاتێکی زۆر زۆر کەم.

split ticket, کاغەزی دەنگدانی تێکەڵ: دەنگدان بۆ نوێنەری چەند حیزبێک لەسەر هەمان کاغەزی دەنگدان.

splitting (split´iŋ), *adj.* (١) زۆر بە ئێش و ئازار (سەرئێشە)؛ خەریکە سەر شەق پێ دەبات؛ تیژ: *(a ~ headache)* .
(٢) زۆر خێرا. (٣) شەق پێ بەر: *(a ~ laugh)* .

splotch (sploch), *n.* پەڵە (بۆیە، ڕەنگ، مەرەکەب)؛ لەکە.

v.t. پەڵاوی کردن؛ لەکاوی کردن؛ پیس کردن.

-splotchy *(adj.).*

splurge (splũrj), *n.* (١) خۆنوواندن؛ خۆبادان؛ خۆدەرخستن؛ کەش و فش.
(٢) پارە زۆر خەرج کردن؛ دەست لە خۆ بەردان.

v.i. (١) خۆبادان؛ خۆدەرخستن؛ خۆنوواندن؛ کەش و فش کردن.
(٢) پارە زۆر خەرج کردن؛ دەست لە خۆ بەردان: *(We ~d on our trip.)* .

splutter (splut´ẽr), *v.i.* (١) قرچەقرچ کردن و پرژ لێبوونەوە (ڕۆنی سوورەوەکراو، ئاگر)؛ پریشک فڕێدان. (٢) بە پەلەو بە پەشۆکاوی دووان.

v.t. (١) بە پەلەو بە پەشۆکاوی بێژان. (٢) لێ هەڵپرژان؛ پزیسک هاویشتن

n. (١) قرچەقرچ؛ پرژ هاویشتن؛ پریشک لێبوونەوە. (٢) شڵپە.

spodumene (spoj´oo-mēn´), *n.* سپۆدیومین: کانزایەکی سەوزباو یا پەمەییە وەک بەردی بەنرخ بەکار دەهێنرێت.

spoil (spoil), *v.t.* (١) فەوتاندن؛ ترشاندن؛ لەکەلەخستن؛ بۆگەن پێکردن (خواردەمەنی)؛ پووچ کردن. (٢) تێکدان (ئاهەنگ، ڕابواردن)؛ لێ تێکدان:
(The rain ~ed our picnic.; to ~ a party, a meal, someone's fun, etc.)
(٣) بەدەمەوەدان؛ نازکێشان؛ نازپێدان؛ بەدخووکردن.
(٤) [Archaic]، (أ) ڕووتکردنەوە؛ بەزۆر لێسەندن
(ب) تاڵان کردن.
(ج) داگیرکردن؛ دەستبەسەرداگرتن.

v.i. (١) گەنین؛ ترشان؛ بزرکان؛ پیس بوون؛ بۆگەن کردن؛ بۆن کردن.
(٢) [Colloq.]، (~ for) ، بەپەرۆشەوەبوون بۆ؛ زۆر ویستن؛ حەزکردن.
(He's ~ing for a fight.)
(٣) [Archaic]، تاڵان کردن؛ دزین.

n. (١) (*pl.*) ، تاڵانی؛ دەسکەوتی جەنگ: *(the ~s of war)* .
(٢) (*pl.*)، دەسکەوتی لابەلایی کەسێک یا حیزبێکی براوە (وەک خەڵک دامەزراندن لەسەر کار... هتد). (٣) [Archaic]، تاڵان کردن؛ دزین
(٤) شتی دزراو یا تاڵان کراو؛ شتی دزی یا تاڵانی.
(٥) خۆڵ و بەردی فڕێدراو لە کاتی زەمین هەڵکەندندا.
(٦) [Obs.]، زیان؛ لە کەڵک کەوتن؛ فەوتان؛ تێکچوون.
(٧) فرۆتەنی خراپ دروستکراو یا تێکچوو لە کاتی دروستکردندا

spoilage (spoil´ij), *n.* (١) گەنین؛ بۆن کردن؛ ترشان؛ خراپ بوون؛ بزرکان. (٢) خواردەمەنی گەنیو یا ترشاو؛ شتی خراپ بوو یا لە کەڵک کەوتوو.

spoiler (spoil′ēr), *n.* (١) تالانکەر؛ دز. (٢) شتێکە خواردەمەنی بترشێنێ یا شت لە کەڵك بخات. (٣) تەبەقێکی درێژی سەر باڵی فڕۆکەیە (یارمەتی فڕین دەدات). (٤) خۆشی لە خەڵك تێکدەر (بەتایبەتی ئاهەنگ و رابواردن)؛ شت تێکدەر؛ گێرەشێوێن.

spoilsman (spoilz′mən), *n.* هەلپەرستێکە کە یارمەتی حیزبێکی سەرکەوتوو دەدات بۆ دەسکەوتی خۆی.

spoilsport (spoil′spôrt′, spoil′spōrt′), *n.* خۆشی لە خەڵك تێکدەر.

spoils system, بەش کردنی پلەوپایەی میری لەنێوان ئەندامانی حیزبی براوەدا؛ هەر وەك تالانی.

spoilt (spoilt), *alternative past tense and p.p. of* spoil.

spoke (spōk), *n.* (١) تەلی پێچکە (پاسکیل). (٢) پلەی پەیژە. (٣) یەکێك لەو دەسکانەی سەریان دەرهێناوە لە چەرخی ئاژووتنی کەشتییەوە. (٤) شیشێکە دەکرێ بە پێچکەیەکدا بۆ ئەوەی نەخولێتەوە.

v.t. (١) تەل بە پێچکەوە کردن.
(٢) شیش کردن بە پێچکەدا بۆ ئەوەی نەخولێتەوە.

put a spoke in a person's wheel, پیلان بووچ کردن؛ پیلان تێکدانی کەسێك.

spoke (spōk), *past tense or archaic p.p. of* speak.

spoken (spō′kən), *past participle of* speak.

adj. (١) بێژراو؛ بە زار ووتراو؛ ووتراو.
(٢) بەشێوەیەکی تایبەتی بێژراو: (*harsh-* ~ ; *soft-* ~).

spokesman (spōks′mən), *n.* قسەکەر بە ناوی کۆمەڵ، میری، یا دەستەیەکەوە؛ دەم راستی کۆمەڵ، دەستە، حیزب، یا کۆرێك.

spokeswoman (spōks′woom′ən), *n.* قسەکەری ژن بە ناوی کۆمەڵی یا دەستەیەکەوە.

spoliate (spō′li-āt′), *v.t.* تالان کردن؛ رووتکردنەوە.

spoliation (spō′li-ā′shən), *n.* (١) تالان کردن (بەتایبەتی کەشتی بێ لایەن لە کاتی جەنگدا)؛ رووتکردنەوە؛ دەستبەسەرداگرتن.
(٢) تالان کران؛ رووتکرانەوە؛ دەستبەسەرداگیران.
(٣) فەوتاندن یا گۆڕین (بەتایبەتی بەڵگەی یاسایی)؛ لەناوبردن؛ بەتەواوی تێکدان.

-spoliator *(n.).*

spondaic (spon-dā′ik), *adj. Also* spondaical. تایبەتی بە " سپۆندی " (ووشەی داهاتوو ببینە).

spondee (spon′dē), *n.* سپۆندی: دوو برگەی یەك لە دوای یەکی درێژ یا هێز لەسەری هۆنراوەیە وەك ووشەی: " heartbreak ".

spondylitis (spon′də-lī′tis), *n.* ئاوسانی بڕبڕەی پشت.

sponge (spunj), *n.* (١) ئیسفەنج: گیاندارێکی دەریایی نەبزێکە بە کۆمەڵ دەژی. ٢. ئیسفەنج. (٣) شتێکی وەك ئیسفەنج: (ا) تۆپەڵە سارغی نەشتەرکاری. (ب) جۆرە کێکێکی نەرمە وەك ئیسفەنج. (ج) هەویر. (د) کانزای وەك پلاتین.
(٤) مشەخۆر؛ مفتخۆر؛ لاکوت؛ هەوانتەخۆر.
(٥) [Colloq.]، چاوچڵێس؛ چاوبرسی؛ زۆرخۆر؛ زۆرخۆرەوە.
(٦) sponge bath.

v.t. (١) سڕین یا پاکردنەوە بە ئیسفەنج.
(٢) (~ out; ~ off; ~ away)، نەمێشتن؛ سڕینەوە؛ لابردن.
(٣) (~ up)، هەڵمژین بە ئیسفەنج یا هەر وەك بە ئیسفەنج.
(٤) لاکوتی کردن؛ مفتخۆری کردن؛ مشەخواردن.

v.i. (١) ئیسفەنج لە دەریا کۆکردنەوە. (٢) هەڵمژین وەك ئیسفەنج.
(٣) (~ on)، لاکوتی بەسەرەوە کردن؛ مفت خواردن؛ مشە خواردن.

throw (or **toss**) **in the sponge,** [Colloq.], دەستهەڵگرتن؛ وازهێنان؛ بەزین؛ بۆردان؛ کۆڵدان.

sponge bath, خۆشتن بە ئیسفەنج یا پەڕۆی تەڕ بەبێ ئاو بەرکەوتن.

sponge cake, کێکی ئیسفەنجی، کێکێکی نەرمی کون کونە.

sponger (spun′jēr), *n.* (١) ئیسفەنجی دەریا کۆکەرەوە (مرۆڤ، کەشتی). (٢) بە ئیسفەنج پاکەرەوە یا خاوێنکەر.
(٣) مشەخۆر؛ لاکوت؛ مفتخۆر.

sponginess (spun′ji-nis), *n.* ئیسفەنجێتی؛ وەك ئیسفەنج وابوون؛ نەرمی.

sponging house, گرتووخانەی قەرزاران: شوێنێکە جاران لە ئینگلتەرەدا قەرزارانی تێ دەخرا هەتا قەرزەکەیان دەدایەوە یا دەخرانە بەندیخانەوە.

spongy (spun′ji), *adj.* ئیسفەنجی: (ا) نەرم؛ سووك؛ لاستیکی. (ب) کون کون. (ج) هەڵمژ.

sponsion (spon′shən), *n.* (١) دەستەبەری؛ دەستەبەری کردن.
(٢) بەڵێن (بەتایبەتی کە لە باتی کەسێکی تر درابێ).
(٣) بەڵێنێکە دەدرێ یا ئەرکێکە دەبینرێ لەلایەن کەسێکەوە بە ناوی وولاتەکەیەوە بێ ئەوەی ئەو دەسەڵاتەی هەبێ.

sponson (spon′sən), *n.* (١) رەفەی قەراغی کەشتی و دەبابەیە بۆ تۆپ لەسەر دانان. (٢) دەفرێکی پڕ هەوایە بە چوارچێوەی فڕۆکەی ئاوییەوە بۆ لەنگەرگرتن.

sponsor (spon′sēr), *n.* (١) دەستەبەر؛ کەفیل.
(٢) چاودێری منداڵ لە ئاهەنگی بوون بە خاچ پەرست و لە ناو هەڵکێشاندا بۆ پیرۆزی. (٣) سەرپەرشت؛ مرۆڤ یا دەسگای سەرپەرشتکەر؛ چاودێریکەر؛ بەڵێن بۆ دەر. (٤) خاوەن پێشنیار (پەرلەمان، رێکخراو، کۆڕ)؛ پێشکەشکەری پێشنیار. (٥) سەرپەرشتی بەرنامە: دەسگایەکی بازرگانییە سەرپەرشتی بەرنامەی تەلەفزیۆن یا رادیۆ دەکات بە کڕینی کات بۆ ڕیپاوگەندە کردن بۆ فرۆتەنییەکانی لە کاتی بڵاوکردنەوەی بەرنامەکەدا.

v.t. سەرپەرشتی کردن؛ چاودێری کردن:
(*to* ~ *a television program ; to* ~ *a resolution in Congress; to* ~ *a foreign student)*

sponsorship (spon′sēr-ship′), *n.* سەرپەرشتی؛ چاودێری؛ سایە.

spontaneity (spon′tə-nē′ə-ti), *n.* (١) سەرپێیەتی؛ لەخۆوەیی؛ لەبەربوورەیی؛ بێ خۆ ئامادەکردن. (٢) کارێکی سەرپێیی.

spontaneous (spon-tā′ni-əs), *adj.* (١) سەرپێیی؛ لەبەربوورە؛ بێ ئامادەکردن؛ بێ بیرلێکردنەوە: (*a* ~ *speech, remark, act, etc.)*
(٢) خۆکرد؛ لە خۆوەکراو بە بێ یارمەتی کەسی تر؛ هەر لە خۆوە؛ خۆیی
(~ *movement characteristic of living things)*
(٣) لە خۆوە رواو؛ نەنێژراو؛ کێوی.

-spontaneously *(adv.)*; spontaneousness *(n.).*

spontaneous combustion, سووتانی خۆیی؛ لەخۆوە سووتان.

spontoon (spon-tōōn′), *n.* رمێکی کورت؛ رمۆکە.

spoof (spōōf), *n.* (١) پەند؛ تەشقەڵە؛ فریو؛ هەڵفریوان؛ ساختە؛ گاڵتەبازی. (٢) لاسایی بە گاڵتەپێکردنەوە (بەرنامەی تەلەفزیۆنی ... هتد)؛ لاساییکردنەوە؛ داشۆرین؛ لاقرتێ.

v.t. & v.i. (١) هەڵفریواندن؛ تەشقەڵە پێکردن؛ پەند پێدان؛ ساختە لەگەڵ کردن. (٢) لاساییکردنەوە بە گاڵتەپێکردنەوە (بەرنامەی تەلەفزیۆن، فیلم)؛ داشۆرین؛ لاقرتێ پێکردن.

spook (spōōk), *n.* [Colloq.], (١) خێو. (٢) سیخوڕ؛ جاسووس.

v.t. (١) سەردانی خێو بۆ شوێنێك.
(٢) تۆقاندن؛ زراوبردن؛ داچڵەکاندن و ترساندن (رەشەووڵاخ).

spooky (spōōk′i), *adj.* (١) (ا) خێوی؛ لە خێو دەچێ.
(ب) ترسناك؛ سامناك؛ سامدار:
(*a* ~ *place, atmosphere, sound, etc.)*
(٢) سڵ؛ زوو دادەچڵەکێ.

-spookily *(adv.)*; spookiness *(n.).*

spool (spōōl), *n.* (١) بەکرە (ی دەزوو یا شریتی سینەما... هتد)؛ چەرخ؛ خولخولۆکە. (٢) پڕ بەکرەیەك.
(٣) شتێکی لە بەکرە چوو.

v.t. هەڵکردنە سەر بەکرە.

spoon (spōōn), *n.* (١) کەوچك. (٢) شتێکە لە کەوچك بچێ بەتایبەتی: (ا) دانەخۆرەی کانزایی ڕاوەماسی. (پێشی دەووترێ: " spoon bait "). (ب) سەوڵی دەم قوپاو. (٣) گورزی دەم کەوچکی یاری گۆڵف.
v.t. (١) بە کەوچك تێکردن؛ هەڵهێنجان (بە کەوچك). (٢) لە تۆپ دان هەر وەك خواردەمەنی هەڵهێنجان بە کەوچك، واتە بۆ سەرەوە یاری گۆڵف) (٣) ناو هەڵکەندن؛ وەك کەوچك لێکردن.
v.i. (١) ڕاوەماسی کردن بە دانەخۆرەی لە کەوچك چوو. (٢) لە تۆپ دان هەر وەك خواردەمەنی هەڵهێنجان، واتە بۆ سەرەوە (یاری گۆڵف). (٣) [Colloq.]، ماچ‌ومووچ کردن؛ دەستبازی کردن.
born with a silver spoon in one's mouth, لە خێزانێکی دەوڵەمەند لەدایکبوون؛ بە خواپێداوی هاتنە دنیاوە؛ بە دەوڵەمەندی لەدایکبوون.
spoon-bill (spōōn'bil'), *n.* (١) کەوچکە دەنووکی. باڵندەیەکی گەورەی قەراغ ئاوە سەری دەنووکی پانە لە کەوچك دەچێ. (٢) مراوییەکی دەنووك خاکەنازییە. (هەروەها " shoveler "). (٣) puddlefish. (٤) دەنووکی کەوچکی.
spoon bread, نانەکەوچکی. جۆرە نانێکی گەنمەشامییە لە هەویر دەچێ دەبێ بە کەوچك تێ کرێ.
spoon-drift (spōōn'drift'), *n.* = spindrift.
spoonerism (spōōn'ēr-iz'm), *n.* جێگۆڕکێ پێکردنی تیپو دەنگی سەرەتای دوو ووشە لە قسەکردندا (وەك: " Let me sew you to your sheet. " لە باتی: " Let me show you to your seat. " یان " sons of toil " لەباتی: " tons of soil ").
spooney (spōōn'i), *n.* = spoony.
spoonfed (spōōn'fed'), *adj.* (١) بە کەوچك نان کراو بە دەمەوە. (٢) (ا) نازدار؛ نازکێشراو؛ شت زۆر بۆ ئاسان کراو. (ب) ڕێ پێ نەدراو بۆ نیش کردنی خۆ بە خۆ.
spoonfeed (spōōn'fēd'), *v.t.* (١) نان کردن بە دەمەوە بە کەوچك. (٢) (ا) بە نازداری بەخێوکردن؛ نازکێشان. (ب) شت زۆر بۆ ئاسان کردن؛ هەموو شت بۆ کردن.
spoonful (spōōn'fool'), *n.* پڕ کەوچکێك؛ کەوچکێك.
spoony, spooney (spōōn'i), *n.* (١) دڵدارێکی هۆش لای خۆ نەماو: دڵدارێکی ڕەووشت منداڵانە. (٢) کەسێکی زۆر بەسۆزو شێتۆکە.
adj. (١) بۆ شێت بوو (دڵدار)؛ شێت‌وشەیدا. (٢) بەسۆزو شێتۆکە؛ مێشك سووك.
spoor (spoor, spôr, spōr), *n.* شوێن پێی گیانەوەری کێوی ڕاوکراو.
v.t. & v.i. شوێن پێ هەڵگرتن.
sporadic (spô-rad'ik, spō-rad'ik), *adj.* تاك‌وتەرا؛ جار جار؛ تاك‌وتووك؛ ناوبەناو؛ پچڕپچڕ؛ کەم کەم.
-sporadically *(adv.)*; sporadicalness *(n.)*.
sporangium (spô-ran'ji-əm), *n.* توورەکەی تۆوی قەوزەو کەڕوو (هەروەها " spore case ").
spore (spôr, spōr), *n.* سپۆر. تەنێکی یەك خانەییە دەبێت بە زیندەوەر وەك لە میکرۆبی لەرزوتاو قەوزەو کەڕوودا؛ تۆو.
v.i. گرتن و هێنانەبەری ئەم تۆوە یا تەنە یەك خانەییە.
spore case, = sporangium.
sporocyst (spôr'ə-sist', spōr'ə-sist'), *n.* توورەکەی تۆو (زیندەوەرزانی).
sporogenesis (spôr'ə-jen'ə-sis, spō'rə-jen'ə-sis), *n.* (١) زۆربوون لە ڕێی بوونی تەنی یەك شانەیی بە زیندەوەر. (٢) دروستبوونی تۆو یا تەنی یەك خانەیی وەك لە هەندێ میکرۆب‌و قەوزەو کەڕوودا.
sporophore (spôr'ə-fôr', spō'rə-fōr'), *n.* ئەندامی تۆوهەڵگری هەندێ میکرۆب‌و قەوزەو کەڕوو.
sporophyte (spôr'ə-fīt', spō'rə-fīt'), *n.* ئەوە یا بەرەی تۆوگری هەندێ میکرۆب‌و قەوزەو کەڕوو.
sporozoan (spôr'ə-zō'ən, spō'rə-zō'ən), *n.* زیندەوەرێکی یەك خانەیی لاکوتە (وەك میکرۆبی لەرزوتا و تای تەکساسی کە تووشی ڕەشە ووڵاخ دەبێ).
adj. تایبەتی بەم جۆرە زیندەوەرە.
sporran (spor'ən, spôr'ən), *n.* جزدانی ئوسکوتلەندی؛ جزدانێکی فەروییە لەبەردەمی پشتێنەوە شۆڕدەبێتەوە.
sport (spôrt, spōrt), *n.* (١) یاری؛ ڕابواردن؛ خۆشی؛ شتێکی خۆشە کاتی پێوە ڕاببوێرێ. (٢) وەرزش. (٣) (ا) گاڵتەچی؛ گاڵتەپێکراو. (ب) شتی یاری پێکراو. (٤) [Colloq.]، قومارچی؛ قومارکەر. (٥) [Colloq.]، کەسێکی خۆبادەرو دەستبڵاو؛ کەسێکی خۆدەرخەر یا خۆنوێنەر. (٦) [Obs.]، دەستبازی؛ دڵداری؛ چاوباشقاڵی. (٧) گیاندارێك یا ڕووەکێکی جیاواز لە توخمەکەی.
v.t. [Colloq.]، لە ئەندازە بەدەر دەرخستن یا نوواندن؛ زۆر خۆبادان: (*He is ~ing a loud suit.*)
v.i. (١) یاری کردن؛ ڕابواردن؛ کات بردنەسەر بە خۆشی‌و ڕابواردن. (٢) وەرزش کردن؛ یاری کردن. (٣) (ا) گاڵتەکردن؛ گاڵتەوگەپ کردن. (ب) گاڵتەپێکردن؛ گاڵتە پێ هاتن؛ بە سووك یا گاڵتە دانەبەر. (٤) [Archaic]، دەستبازی کردن؛ چاوباشقاڵی کردن؛ دڵداری کردن. (٥) جیابوون لە توخمی خۆ (گیانەوەرناسی، ڕووەکناسی).
adj. (١) هی وەرزش؛ بۆ وەرزش شیاو. (٢) سەرپێیی (جل‌وبەرگ)؛ سپۆرت؛ خاکی: (*a ~ shirt, jacket, etc.*)
in (or for) sport, بە گاڵتەوە؛ هەر بۆ گاڵتە.
make sport of, گاڵتەپێکردن؛ پێ پێکەنین.
sportful (spôrt'fəl, spōrt'fəl), *adj.* (١) خۆش؛ سەیر. (٢) حەز لە یاری کەر؛ یاری باز. (٣) هەر بۆ خۆشی‌و یاری‌و گاڵتە کراو
-sportfully *(adv.)*; sportfulness *(n.)*.
sporting (spôr'tiŋ, spōr'tiŋ), *adj.* (١) وەرزشی؛ هی یاری. (٢) وەرزشکار؛ حەزکەر لە وەرزش؛ یاریکەر. (٣) بە ویژدان. (٤) قوماری؛ هی گرەوکردن لەسەر غارغارێنی ئەسپ‌و یاری ... هتد.
sporting house, [Colloq.]، (١) قومارخانە. (٢) قەحبەخانە.
sportive (spôr'tiv, spōr'tiv), *adj.* (١) حەز لە یاری کەر. (٢) وەرزشی؛ حەز لە وەرزش کەر. (٣) گاڵتە؛ بە گاڵتەوە. (٤) [Obs.]، بەرەڵا؛ حەز لە دەستبازی‌و چاوباشقاڵی کەر.
-sportively *(adv.)*; sportiveness *(n.)*.
sports (spôrts, spōrts), *adj.* هی وەرزش؛ بۆ وەرزش شیاو؛ سەرپێیی (جل‌وبەرگ)؛ خاکی؛ سپۆرت: (*~ clothes*).
sports car; sport car, ئوتومبیلی سپۆرت: ئوتومبیلی بچووکی دوو کەسی سەرکراوەی نزم‌و خێرا.
sportsman (spôrts'mən, spōrts'mən), *n.* (١) وەرزشکار (بەتایبەتی ڕاوچی‌و ڕاوەماسیکەر)؛ وەرزشیار. (٢) کەسێکی بەویژدان‌و بەنەزاکەتە کە شت بە ئاسانی دەگرێ‌و بە بەشی خۆی قایلە بەبێ بۆڵەبۆڵ کردن؛ کەسێکی سپۆرت.
-sportsmanly *(adj.)*.
sportsmanlike (spôrts'mən-līk', spōrts'mən-līk'), *adj.* لە ڕەووشتی جوانی وەرزشکار دەچێت؛ لە ڕەفتاری ڕێك‌وپێکی وەرزشیار دەکات.
sportsmanship (spôrts'mən-ship', spōrts'mən-ship'), *n.* (١) وەرزشکاری؛ وەرزشیاری؛ حەز لە وەرزش کردن. (٢) ڕەفتاری جوان‌و بەویژدان‌و نەزاکەت‌و قایل بوون بە بەشی خۆ بەبێ بۆڵەبۆڵ کردن؛ ڕەفتاری وەرزشیاری؛ ڕەووشتی جوان.

sportswear (spôrts′wâr, spōrts′wâr´), ***n.*** جلوبەرگی وەرزش.

sportswoman (spôrts′woom´ən, spōrts′woom´ən), ***n.***
وەرزشکاری ژن؛ وەرزشیاری ژن

sporty (spôr′ti, spōr′ti), ***adj.*** (١) وەرزشی؛ بۆ وەرزش شیاو.
(٢) سەرڕێیی (جلوبەرگ)؛ وەرزشی؛ خاکی.
(٣) بەرەلا؛ سەرسەری؛ بێ ئابڕوو.
(٤) زەق (جلوبەرگ)؛ بۆ خۆنووالندن لەبەرکراو.

-sportily *(adv.)*; **sportiness** *(n.)*.

sporulate (spôr′yoo-lāt´), ***v.i.*** کەرت کەرت بوونی شانەو بوونی هەر کەرتێك بە زیندەوەرێکی تازە.

sporulation (spôr´yoo-lā′shən), ***n.*** زیادبوون یا زاوزێ کردن لە ڕێی کەرت بوونی شانەوەو بوونی هەر کەرتێك بە زیندەوەرێکی تازە.

spot (spot), ***n.*** (١) خاڵ؛ پنك؛ پەڵە؛ نیشانە:
(a blue tie with red ~s)
(٢) پەڵە؛ لەکە؛ پیسی.
(٣) لەکە (ناوبانگ، ڕەووشت)؛ نەنگ: ***(the only ~ on her name)*** .
(٤) جێ؛ شوێن؛ جێگە؛ جێگا: ***(This is the very ~ where we met.)*** .
(٥) ماسییەکی دەریاییە خاڵێکی ڕەش بە پشت شانییەوەیەتی.
(٦) [British Colloq.]، نەخت؛ تۆز.
(٧) [Slang]، **spotlight** .
(٨) [Slang]، پلەوپایە؛ شوێن:
(He has a good ~ with that company.)
(٩) [Slang]، کاتی نیش کردن یا دەرکەوتنی کەسێك لە بەرنامەیەکدا.
v.t. (١) خاڵ خاڵاوی کردن؛ نیشانەکردن بە خاڵی بچووك.
(٢) لەکەدارکردن؛ پیس کردن. (٣) نیشانەکردن بۆ دواڕۆژ.
(٤) دانان لە جێیەکی تایبەتیدا.
(٥) لەکە لێکردنەوە؛ پەڵە لێ لابردن؛ پاکردنەوە.
(٦) [Colloq.]، بەدی کردن؛ بینین؛ ناسینەوە:
(to ~ a mistake; I ~ted her in the crowd.)
v.i. (١) پیس بوون؛ پەڵە گرتن. (٢) لەکاوی کردن؛ پیس کردن.
adj. (١) (ا) ئامادە (بۆ دان): ***(~ cash)*** .
(ب) یەکسەر بە پارەی ڕەق دراو. (ج) تەنها بە پارەی ڕەق سەوداکراو.
(٢) هەرچۆنێك گونجا وەها کراو؛ هەر بۆ نموونە کراو؛ بە بێ ئاگاداری کردن:
(to make ~ checks of their records)
(٣) (ا) لە ئێستگەیەکی ڕادیۆی ناوخۆوە بلاوکراوە
(ب) خراوەتە نێوان بەرنامە ڕادیۆییەکانەوە (بلاوکراوەی بازرگانی).

hit the high spots, [Colloq.], تەنها خاڵە گرنگەکان باس کردن.

hit the spot, [Colloq.], جێی خۆ گرتن؛ لەکات و شوێنی خۆیدا بوون؛ پێکان: ***(The hot meal I had at your house hit the spot.)*** .

in a spot, [Slang], لە گیروگرفتدا؛ لە تەنگوچەڵەمەدا؛ لە باری خراپدا.

on the spot, (١) لە جێگەی ناوبراودا.
(٢) یەکسەر؛ دەمودەست؛ بەبێ دواکەوتن.
(٣) [Slang]، لە تەنگوچەڵەمەدا؛ لە کێشەی خراپدا.
(٤) تەنگەتاو؛ بەگیرهێنان؛ تەریق کردنەوە (بەتایبەتی بە پرسیار یا داوای نابەجێ لەکاتی نابەجێدا): ***(She put him on the spot.)*** .
(٥) لە مەترسی کوشتندا.

touch a (or one's) sore sport, [Colloq.], دەمارگرتن؛ برین کولاندنەوە.

spotless (spot′lis), ***adj.*** (١) خاوێن؛ پاك.
(a ~ room, house, plate, etc.)
(٢) پاك (ناوبانگ)؛ بێ لەکە؛ بێ نەنگ: ***(a ~ reputation, name, etc.)*** .

spotlight (spot′līt´), ***n.*** (١) ڕووناکی زۆر بەتینی سەر شانۆ؛ ڕووناکییەکی بە شەوق. (٢) گلۆپ یا چرای شەوق هاوێژ؛ شەوق هاوێژ.
(٣) زۆر دەرکەوتوویی؛ نۆر لە بەرچاوی خەڵکدا بوون؛ پلەو پایەیەك یا شوێنێکی سەرنج ڕاکێش:
(He was in the political ~ for a long time.)
v.t. (١) ڕووناك کردنەوە؛ شەوق خستنەسەر؛ باش دەرخستن.
(٢) سەرنج بۆ ڕاکێشان: ***(to ~ an event, item, etc.)*** .

spotted (spot′id), ***adj.*** (١) بەڵەك؛ خاڵدار؛ کونج؛ کونج کونج؛ خاڵاوی؛ پەڵەپەڵاوی. (٢) لەکەدار؛ لەکاوی؛ پیس.

spotted adder, = **milk snake.**

spotted fever, پەڵە تا: پەتایەکە تا و سەرئێشەو پەڵەی سووری سەر پێستی لەگەڵدایە (وەك ڕەشەگرانەتا).

spotter (spot′ẽr), ***n.*** (١) نیشانەکەر (بۆ ناسینەوە)؛ دیاریکەر.
(٢) سووسە بەتایبەتی: (ا) دیاریکەری سەنگەری دوژمن.
(ب) گوێ قوڵاخی فڕۆکەی هاتوو: ***(Aircraft ~)*** .
(٣) چاودێر یا سووسەی کار ناپاکی (وەك دزی) فەرمانبەرانی دەسگایەك (بەتایبەتی بانق). (٤) کارگەی پەڵە لابەر (ئوتوخانە).
(٥) شت دانەر لە جێی خۆیدا یا باشدا.

spot test, (١) تاقیکردنەوەی دەمودەست بۆ ئەنجامی دەمودەست.
(٢) تاقیکردنەوەی چەند نموونەیەك هەرچۆنێك گونجا بەبێ خۆ بۆ ئامادەکردن

spotty (spot′i), ***adj.*** (١) بەڵەك؛ کونج؛ پنك پنك؛ پەڵە پەڵاوی:
(a ~ skin)
(٢) پچڕپچڕ؛ ناڕێك وپێك: ***(his ~ class attendance)*** .
(٣) باشییەکەی جیاوازە لە بەشێکەوە بۆ بەشێکی تر؛ ناڕێك وپێك؛ هەمووی وەك یەك باش نییە: ***(a ~ piece of work)*** .

-spottily *(adv.)*; **spottiness** *(n.)*.

spousal (spou′z'l), ***n.*** (١) ژن و مێردایەتی؛ هاوسەری.
(٢) *(pl.)*، شایی.
adj. هی شایی؛ هی مارەیی.

spouse (spouz, spous), ***n.*** هاوژین؛ هاوسەر؛ ژن؛ مێرد.
v.t. [Archaic], (١) ژنهێنان؛ هێنان؛ شووپێکردن. (٢) مارەکردن؛ دان بە شوو.

spout (spout), ***n.*** (١) لوولە (قۆری، مەسینە، لوولێنە). (٢) فیچقە.
(٣) پلووسك. (٤) پەیژەیەکی کارەبایی بچووکە بارمتەگر زوو بەکاری دەهێنا بۆ بردنە سەرەوەی شتی بارمتەکراو بۆ عەمارکردنی.
(٥) [Slang]، بارمتەخانە؛ دووکانی بارمتەگر.
v.t. (١) فیچقەپێکردن: ***(A whale ~ed water high in the air.)*** .
(٢) بە دەنگی بەرزو لەخۆ باییانەوە ووتن؛ لاف لێدان و نەبڕینەوە.
(٣) [Slang]، بارمتەکردن.
v.i. (١) فیچقەکردن. (٢) بە خوڕ لەبەر ڕۆیشتن.
(٣) قسەکردن و نەبڕینەوە بە کەش وفشێکەوە؛ دەم ئەوەستان وەك جیکەنە؛ ڕۆڕوێژی کردن لە شێوەی ووتار خوێندنەوەدا.

up the spout, [Slang], (١) لە بارمتەدایە؛ بارمتەکراوە.
(٢) ماڵ وێران؛ دەسکورت؛ بێ پارە؛ فەوتاو؛ پەرێشانە بۆ پارە.

spraddle (sprad′'l), ***v.t. & v.i.*** [Dial. or Colloq.], لاق بلاو- کردنەوە (بۆ سواربوون یا قاچ هەڵهێنانەوە بەسەر شتێکدا).

sprag (sprag), ***n.*** (١) کۆڵەکەی سەربانی کانگەی خەڵووز.
(٢) پارچەیەك دار، بەرد، یا ئاسنە دەخرێتە بەر پێچکەی ئوتومبیلەوە بۆ خل نەبوونەوەی.

sprain (sprān), ***v.t.*** لە خرتکە بردن؛ پێ لە خرکە چوون؛ لە جێ بردن؛ ترازان.
n. لە خرتکە چوون؛ لە خرکە چوون؛ لە جێ چوون؛ ترازان.

sprang (spraŋ), *alternative past tense of* **spring.**

sprat (sprat), ***n.*** (١) جۆرە ماسییەکی بچووکی ئەوروپاییە لە توخمی "هێرینگ". (٢) کەسێکی بچووك یا هیچ وپووچ.

sprawl (sprôl), ***v.i.*** (١) لەپەرپووکەوتن؛ پاڵ کەوتن یا دانیشتن و دەست و پەل لێ ڕاکێشان؛ خۆ لێ ڕاکێشان. (٢) بە زەویدا کشان یا بە گاگۆڵکێ ڕۆیشتن بە ناشرینی و ناقۆلایی. (٣) بە هەمەولایەکدا بلاوبوونەوە بە ناڕێك و- پێکی (شار، دەسخەت)؛ تەرز فڕێدان (مەجان).

v.t. ڕاکشاندن و دەست‌وپەل بڵاوکردنەوە؛ بڵاوکردنەوە یا پەرە پێسەندن بە نارێک‌وپێکی.

n. (١) لەپەوروو ڕاکشان؛ ڕاکشان و دەست‌وپەل بڵاوکردنەوە.
(٢) بڵاوبوونەوە یا گەورەبوون بە نارێک‌وپێکی (شار)؛ پەرەسەندن بە لامسەرلایی: (~ *urban*).

-sprawler *(n.)*; sprawly *(adj.)*.

sprawling (sprôl′iŋ), *adj.* بڵاو (شار) بە هەموولایەکدا کشاو، پەرەسەندوو، یا بڵاوبووەوە؛ زۆر گەورە: (*a ~ city*).

spray (sprā), *n.* (١) ئاوپرشێن: ئاوپرژێن؛ ئاوپرژێن؛ پرژ؛ پرش.
(٢) شلەی پرژێنراو (گوڵاو، دەرمانی جانەوەر کوشتن، شلەی شت پاککردنەوە).
(٣) توورومپای شلەو دەرمان پرژێنەر؛ پرژێنەر.
(٤) شتێکە لە ئاوپرژێن بکات: (*a ~ of gunfire*).

v.t. (١) ئاوپرشێن کردن؛ ئاوپرژێن کردن.
(٢) لێ هەڵپرژان: لێ پرژان؛ بە توورومپای هەڵپرژێن لێدان یا پێوەکردن:
(*He ~ed paint on the wall.*)

v.i. هەڵپرژان؛ هەڵپژان.

spray (sprā), *n.* (١) خەڵف (بەتایبەتی بە گوڵو خونچەوە) لقی بچکۆلەی گەڵادار. (٢) گوڵبەندێکە لە شێوەی ئەم خەڵفەدا (بۆ سەر تەرمو شتی وا). (٣) شتی ڕازێنەرەوە لە شێوەی ئەم خەڵفەدا (پەخەبەند، خشڵ).

sprayer (sprā′ēr), *n.* مەکینەی هەڵپرژێن (بۆیە، دەرمان)؛ توورومپای پرژێنەر.

spray gun, توورومپای پرژێنەر

spread (spred), *v.t.* (١) کردنەوە؛ یەکالاکردنەوە؛ ڕاخستن.
(٢) خستنەروو: پیشاندان؛ دەرخستن؛ نواندن.
(٣) داچەقاندن؛ ڕاکێشان: (*to ~ one's legs*).
(٤) بڵاوکردنەوە؛ پەخشکردن؛ پرش و بڵاوکردنەوە.
(٥) تێهەڵسوون: لێدان؛ بەسەردا بڵاوکردنەوە:
(*She ~ butter on the toast.*)
(٦) درێژەپێدان: دابەشکردن بەسەر کاتێکی درێژدا:
(*The bank ~ the payments on the loan over two years.*)
(٧) بڵاوکردنەوە (دەنگوباس، نەخۆشی، قاو)؛ تەشەنەپێدان:
(*Radio ~s news quickly.; She loves to ~ rumors.; Unsanitary conditions ~ disease.*)
(٨) داپۆشین (٩) سفرە ئامادەکردن؛ مێزی خواردن ڕازاندنەوە.
(١٠) لەیەک دوورخستنەوە؛ لەیەک جیاکردنەوە؛ بڵاوکردنەوە؛ بڵاوەپێکردن.
(١١) سەر پانکردنەوە (بزمار)

v.i. (١) کرانەوە؛ کشان؛ فراوان بوون؛ داچەقان.
(٢) پرش و بڵاوبوونەوە؛ بڵاوبوونەوە؛ دابەشبوون.
(٣) بڵاوبوونەوە (دەنگوباس، قاو)؛ دەنگدانەوە؛ تەشەنەکردن:
(*The news ~ quickly.*)
(٤) لەیەک دوورکەوتنەوە؛ بڵاوەلێکردن؛ بڵاوبوونەوە.
(٥) تێهەڵسوونی ئاسانە؛ بە ئاسانی بە سەریدا بڵاودەکرێتەوە.

n. (١) کرانەوە؛ کشان؛ پرش و بڵاوبوونەوە؛ بڵاوبوونەوە؛ پەخشان؛ تەشەنە.
(٢) ڕادەی کرانەوە یا بڵاوبوونەوە؛ ڕادەی بڵاوکرانەوە.
(٣) پانایی؛ شوێنێکی بەر بەرەڵاو فراوان
(٤) (ا) دوو لاپەڕەی ئەمبەرو ئەوبەری ڕۆژنامە یا گۆڤار.
(ب) نووسراوێک کە چەند خانەیەک یا لاپەڕەیەک لەمسەرەوە بۆ ئەوسەر بگرێتەوە (٥) سەرمێز؛ سەرجێ. (٦) شتی لە نان تێهەڵسوون (کەرە، مرەبا).
(٧) [Colloq.]، خوانی ڕازاوە بە خواردنی هەمەچەشنە؛ جەژن.
(٨) [Colloq.]، خۆنواندن؛ کەش‌وفش؛ خۆدەرخستن.
(٩) درێژی باڵی فڕۆکە (١٠) پێڕ (قومار، یاری).

spread oneself thin, خەریکی کردنی گەلێک شت بوون لە هەمان کاتدا (بە شێوەیەک کە ئەو کەسە نەتوانێ هیچیان بە باشی بکات و خۆیشی زۆر ماندوو بکات).

spread cagle, (١) وێنەی سیسارکی باڵو لاق کراوە (کە دروشمی ئەمەریکایە). (٢) وێنەیەکی وەها لە یاری سەهۆڵ خلیسکێدا.

spread-eagle (spred′ē′g'l), *adj.* (١) لە وێنەی سیسارکی باڵو لاق کراوە دەکات. (٢) [Colloq.]، لاف لێدەری جەنگاوەر (بەتایبەتی لە نیشتمان پەروەریدا)؛ خۆهەڵکێش.

v.t. پەل پێ بڵاوکردنەوە (بۆ سزا یا بۆ فەلاقەکردن).

v.i. لاف لێدان (بەتایبەتی لە نیشتمان پەروەریدا)؛ گەزاف لێدان؛ خۆهەڵکێشان.

spreader (spred′ēr), *n.* (١) چەقۆی کەرەو مرەبا لە نان هەڵسوون.
(٢) مەکینەی تۆودان؛ مەکینەی پەین بڵاوکردنەوە بە زەویدا.
(٣) شیشی لە دووری یەکترییەوە ڕاگرتنی دوو هێڵ یا تەل بە کرژی.

spree (sprē), *n.* (١) ئاهەنگ و زەماوەند؛ بەلەسەیی؛ کەیف و یاری و هەراهەرا. (٢) خواردنەوەیەکی زۆر؛ سەرخۆشی؛ مەستی.
(٣) بەر بۆ خۆ بەرەڵاکردن: (*She went on a buying ~.*).

sprig (sprig), *n.* (١) خەڵف؛ چڵ؛ چووز؛ لقی بچووک.
(٢) نەخشی سەر کاڵا لە شێوەی خەڵفێکی گەڵاو گوڵداردا.
(٣) بزماری بچووکی بێ سەر (٤) هەرزە.
(٥) وەجاخ؛ نەوە؛ وەچە؛ بەرە (لەرووی گاڵتەوە).

v.t. (١) خەڵف لێکردنەوە؛ لق لێکردنەوە.
(٢) ڕازاندنەوە بە نەخشەی خەڵفی گوڵو خونچەدار.
(٣) بە بزماری بچووکی بێ سەر قایم کردن یا لەیەکدان.

-spriggy *(adj.)*.

spright (sprīt), *n.* = sprite.

sprightly (sprīt′li), *adj.* چوست‌وچالاک؛ گورج؛ زیندوو؛ زیت؛ دڵخۆش؛ بەجۆش.

adv. بە خۆشی و گورج‌وگۆڵی؛ بە چوست‌وچالاکی؛ بەجۆشەوە.

-sprightliness *(n.)*.

spring (spriŋ), *v.i.* (١) (ا) هەڵبەزینەوە؛ هەڵبەزانەوە؛ بازدان؛ قونەکردن؛ قەڵەمبازدان. (ب) لە پڕ هەڵسانە سەر پێ؛ لە پڕ بەرزبوونەوە.
(*He sprang to his feet.*)
(ج) گەڕانەوە بۆ قەبارەی پێشووی خۆ پاش گوشین یا پەستانەوە
(د) هاتن بەسەر زماندا؛ هاتن بە دەمدا.
(٢) (ا) پشکوتن؛ تەقین (تۆوی ڕوواو)؛ لێوە دەرهاتن:
(*The plant ~s from a seed.*)
(ب) لەوەوە هاتن؛ لەوەوە پەیدابوون:
(*This error ~s from faulty reasoning.*)
(ج) لە پڕ پەیدابوون؛ قوت بوونەوە؛ لە پڕ هاتنەروو:
(*Cities and towns ~ up.*)
(د) لە بنەچەیەکی تایبەتییەوە هاتن:
(*He ~s from a famous stock.*)
(هـ) [Archaic]، دەرکەوتن (ڕۆژ، بەرەبەیان)؛ ڕۆژبوونەوە.
(٣) تەقینەوە (مین)؛ تەقین.
(٤) قوپان؛ درز تێ بوون؛ شەق بردن؛ خواربوون؛ نوشتانەوە.
(٥) لە هەمووشتێکی دەوروپشت بەرزتربوون:
(*The church steeple ~s high above the town.*)

v.t. (١) هەڵساندن (لە شوێنی نیشتندا):
(*We sprang a covey of quail.*)
(٢) بازد بەسەرداان: (*He sprang the wall.*).
(٣) داخستن (بە باز بە سەرداان): (*The fox sprang the trap.*)
(٤) نوشتاندنەوە؛ خوارکردن؛ درزتێکردن؛ شکاندن؛ قوپاندن.
(٥) تەقاندنەوە (مین)؛ تەقاندن.
(٦) لەپڕ بڵاوکردنەوە؛ لە پڕ ووتن؛ لە دەم دەرپەڕان:
(*When will you ~ the news of your marriage?*)
(٧) [Slang]، لە بەندیخانە بەرەڵاکردن بە دەستەبەری کردن.

n. (١) (ا) باز؛ قەڵەمباز؛ بازدان؛ ماوەی باز.
(ب) هەڵبەزینەوە؛ گەڕانەوەی سپرینگ بۆ باری پێشووی خۆی پاش گوشین یا پەستانەوە (ج) توانای ئەم گەڕانەوەیە؛ لاستیکێتی؛ جیری.

(۲) زەمبەلەك؛ سپرینگ. (۳) كانی؛ كانیاو؛ كارێز؛ سەرچاوە.
(٤) سەرچاوە؛ بنچینە. (٥) بەهار.
(٦) سەرەتا؛ بەهار (مەجان): *(He was in the ~ of his life.)* .
(۷) قوپاوی؛ خواری؛ شكاوی؛ درز؛ لاری.
(۸) [Archaic]، بەرەبەیان؛ ڕۆژبوونەوە.
(۹) [Scot]، گۆرانییەكی خۆش؛ سەمایەكی بەجۆش.
(۱۰) پایەی ژێر تاق (كە تاقەكە لێوەی بەرز دەبێتەوە).
adj. (۱) بەهاری: لە بەهاردا نێژراو یا چێنراو؛ بۆ بەهار.
(۲) جیڕ: لاستیكی؛ وەك سپرینگ وایە لە هەڵبەزینەوەو گەڕانەوە بۆ باری پێشووی پاش گووشین یا پەستانەوە؛ زەمبەلەكی.
(۳) سپرینگدار؛ هی سپرینگ؛ بە سپرینگ كراو: *(a ~ mattress)* .
(٤) هی كانیاو؛ هی كانی؛ لە كارێزەوە هاتوو: *(~ water)*

springal (spriŋ′əl), *n.* [Archaic], لاو؛ هەرزە؛ كوڕ؛ پیاوی گەنج

springald (spriŋ′əld), *n.* [Archaic], = **springal.**

spring beauty, چەند جۆرێكە لە گوڵە بەهارە.

spring-board (spriŋ′bôrd′, spriŋ′bōrd′), *n.* (۱) تەختەی بازد (تەنافبازی). (۲) **diving board** .
(۳) جێی گوڕگرتنەوەو دەربەڕین؛ جێی دەستپێكردن؛ سەرەتای كار.

springbok (spriŋ′bok′), *n.* ئاسكێكی ئەفەریقایییە قەڵەمبازدی بەرز دەدات

springbuck (spriŋ′buk′), *n.* = **springbok.**

spring chicken, (۱) باڕۆكە
(۲) [Slang]، باڕۆكە؛ لاوێكی ساوێلكە؛ كچێكی گەنجو نەشارەزا؛ هەرزە:
(At her age, she's no ~ .)

spring-cleaning (spriŋ′klēn′iŋ), *n.* پاكردنەوەیەكی زۆرباش؛ پاكردنەوەیەكی تەواو.

springe (sprinj), *n.* تەڵە؛ داو

v.t. كردن بە تەڵەوە؛ كردن بە داوەوە.

v.i. تەڵە بۆ نانەوە؛ داو بۆ نانەوە.

springer (spriŋ′ēr), *n.* (۱) بازدەر؛ قەڵەمبازدەر.
(۲) **springer spaniel** (۳) **springbok**
(٤) **grampus** . (٥) **spring chicken** .
(٦) (ا) پایەی ژێر تاق (كە تاقەكە لێوەی بەرز دەبێتەوە). (ب) بنچینەی تاق.

springer spaniel, قەڵەمبازدەر؛ سەگێكی ڕاوی قەڵەمبازدەری گوێ شۆڕی تووك نەرمە.

spring fever, تا بەهارە؛ هەستی سستیو تەمەڵی یا بێ ئارامی سەرەتای بەهار.

springhalt (spriŋ′hôlt′), *n.* = **stringhalt.**

spring-house (spriŋ′hous′), *n.* خانوچكەی سەر جۆگەلە (بۆ خواردەمەنی بە ساردی ڕاگرتن وەك " یەخچاڵ ").

springlet (spriŋ′lit), *n.* كانییەكی بچكۆلە.

spring lock, قفڵی سپرینگدار.

spring-tail (spriŋ′tāl′), *n.* كلك زەمبەلەكی: جانەوەرێكی بێ باڵە دوو كلكی زەمبەلەكی هەیە بۆ قونەكردن.

spring-tide (spriŋ′tīd′), *n.* = **spring-time.**

spring-tide, (۱) بەرزاوی بەرز (لە سەرەتاو لە ناوەڕاستی مانگدا ڕوودەدات). (۲) لێشاو (هەست)؛ لافاو (مەجان)

spring-time (spriŋ′tīm′), *n.* (۱) بەهاران؛ دەمی بەهار. (هەروەها " **spring-tide** "). (۲) دەمەدەمی شت؛ سەرەتا؛ بەهار (مەجان).

springy (spriŋ′i), *adj.* (۱) لاستیكی؛ جیڕ؛ لە سپرینگ دەچێ؛ هەڵبەز
(۲) كانیاوی زۆرە؛ پڕە لە كانی.

-**springily** *(adv.)*; **springiness** *(n.)*.

sprinkle (spriŋ′k'l), *v.t.* (۱) ئاوڕشێن كردن؛ ئاوپرژێن كردن؛ پرژاندن؛ پرشو بڵاوكردنەوە. (۲) لێ هەڵپرژاندن؛ پێوەكردن (بەهارات، خوێ هتد) *(He ~ some salt on his salad.)*

v.i. (۱) پرژان؛ هەڵپرژان.
(۲) بارین (نەرمە بارانی ئاوتاو): *(It ~ all day on-and-off.)* .

n. (۱) ئاوپرژێن؛ ئاوڕشێن؛ پرژان؛ پرژ.
(۲) نەرمە باران؛ نمەنمی باران؛ پرژە باران.

sprinkler (spriŋ′klēr), *n.* (۱) پرژێن؛ ئامێری پرژاندن؛ ئاوپرژێن.
(۲) ئاوپرژێنی ئاگر (ووشەی داهاتوو ببینە).

sprinkler system, (۱) ئاوپرژێنی ئاگر: چەند ئاوپرژێنێكی ئاگر كوژێنەرەوەیە لەناو خانوودا بە ئۆتۆماتیكی دەكەونە ئیش لەكاتی ئاگر بەربوونەوەدا. (۲) ئاوپرژێنی چیمەن: چەند ئاوپرژێنێكی پێكەوەبەستراون بۆ چیمەن ئاودان بە شێوەیەكی ئۆتۆماتیكی.

sprinkling (spriŋ′kliŋ), *n.* (۱) نەختێك؛ تۆزێك؛ كەمێك.
(۲) پرژ. (۳) ژمارەیەكی كەمی پرشو بڵاوكراوە هەرچۆنێك بێت.
(٤) هەڵپرژان؛ پرژان.

sprint (sprint), *v.i.* بەوپەڕی خێرایی ڕاكردن بۆ ماوەیەكی كورت؛ زۆر بە گوڕ ڕاكردن.

v.t. دووری بڕین بە ڕاكردنی زۆر خێرا.

n. (۱) ڕاكردنێكی زۆر خێرای كورت. (۲) پێشبڕكێیەكی بە گوڕی كورت
(۳) ماوەیەكی كورتی چالاكی نواندن؛ گوڕ؛ هەڵپە.

-**srinter** *(n.)*.

sprit (sprit), *n.* دار بایەوان.

sprite (sprīt), *n.* (۱) جنۆكە؛ دێوودرنج.
(۲) [Archaic]، خێو.

sprocket (sprok′it), *n.* (۱) دانی چەرخ (وەك هی پاسكیل)
(۲) **sprocket wheel** .

sprout (sprout), *v.i.* (۱) چەكەرەكردن؛ سەوزبوون؛ پشكوتن؛ ڕووان.
(۲) پەرەسەندن؛ سەردەرهێنان؛ خێرا.

v.t. (۱) چەكەرەپێكردن؛ ڕواندن. (۲) چەكەرە لێكردنەوە.

n. (۱) چەكەرە؛ چووزر. (۲) وەچە؛ چووزر؛ وەجاخ؛ نەوەی تازە.
(۳) **Brussels sprouts** .

spruce (sprōōs), *n.* (۱) درەختێكی هەمیشە سەوزە لە توخمی كاژ.
(۲) دارو تەختەی ئەم درەختە سنەوبەرییە. (۳) ڕەنگی سەوزی ڕەش داگیرساو.

spruce (sprōōs), *adj.* شۆخ؛ تەڕپۆش؛ شۆخو شەنگ؛ جوان پۆش؛ ڕێكوپێك.

v.t. (~ **up**), شۆخ كردن؛ تەڕپۆش كردن؛ جوان پۆشین.

v.i. (~ **up**), خۆ شۆخ كردن؛ خۆ جوانو ڕێكوپێك كردن؛ خۆ لە تەل دان:
(They ~ up a bit before the dinner party.)

-**sprucely** *(adv.)*; **spruceness** *(n.)*; **sprucey** *(adj.)*.

sprue (sprōō), *n.* نەخۆشییەكی ناوچە گەرمەكانە نیشانەكانی شۆرییو خوێن كەمیو قوڕگ ئێشەن.

sprue (sprōō), *n.* (۱) كونی كانزای تواوە كردنەناو داڕێژگەوە.
(۲) كانزای لەكیس چوو لەم داڕشتنەدا.

sprung (spruŋ), *p.p. and alternative past tense of* **spring.**

spry (sprī), *adj.* گوڕجوگۆڵ؛ چوستوچالاك.

spud (spud), *n.* (۱) بێڵەكان.
(۲) [Colloq.]، پەتاتە.

v.t. (۱) بە بێڵەكان هەڵكەندن؛ بژاركردن. (۲) بیرە نەوت هەڵكەندن

spue (spū), *v.t. & v.i.* = **spew.**

spume (spūm), *n.* كەفی پیس؛ كەفو پیسایی سەرئاوكەوتوو.

v.t. & v.i. كەفی پیس كردنو سەرئاوكەوتن.

-**spumous**; **spumy** *(adj.)*.

spumone, spumoni (spə-mō′ni), *n.* دۆندرمەیەكی ئیتالی چین چینە.

spun (spun), *past tense and p.p. of* **spin.**

adj. هۆنراوە؛ ڕێسراو.

spunk (spuŋk), *n.* (۱) پووشوو؛ قاو.

(۲) [British Dial.]، پزیسك؛ پریشك؛ كلپە؛ ترووسكە.
(۳) [Colloq.]، غیرەت؛ ئازایی؛ بە جەرگی.
v.i. (۱) كلپەكردن؛ داگیرسان. (۲) غیرەت گرتن؛ ئاگرگرتن.
spunky (spuŋ′ki), *adj.* [Colloq.], ئازا؛ بەغیرەت؛ بەجەرگ.
-spunkily ***(adv.)***; **spunkiness** ***(n.)***.
spun silk, ڕیسی ئاوریشم.
spun yarn, چەند گوریسێكی تێكەوەئاڵێنراو (كەشتییەوانی).
spur (spūr), ***n.*** (۱) ئامزە؛ ئاسنی پاژنەی سوار؛ چوقوڵی ئاوزەنگی.
(۲) هان؛ هاندان؛ بزوێن؛ نەقیزە.
(۳) (ا) چوقوڵی سەر باڵ‌ولاقی هەندێ پەلەوەر.
(ب) بزماری ژێر پێڵاوی داركەر (بۆ هەڵگەڕان بەسەر داری بەرزدا).
(ج) چوقوڵە ئاسنێكە دەبەسترێ بە لاقی كەڵەشێری شەڕەوە (بۆ بریندارکردنی كەڵەشێرەكەی تر). (د) قەڵبەدار؛ لقە داری كورت‌وسەر تیژ؛ چوقوڵەدار (كە هێشتا هەر بە دارەكەوە بێت).
(٤) لووتكە؛ پەل (شاخ).
(٥) (ا) پاڵپشتی دەرپەڕقیوی دیوار.
(ب) دارێكی كورتە وەك كۆڵەكە درابێتە بەر شتێك
(٦) **spur track**.
v.t. (۱) ئاوزەنگی لێدان.
(۲) هاندان؛ نەقیزە تێوەژەندن؛ پاڵ پێوەنان بۆ پێشەوە.
(۳) چوقوڵە ئاسن پێوەكردن یا لێدان.
(٤) بریندارکردن بە چوقوڵە ئاسن (شەڕە كەڵەشێر).
v.i. ئاوزەنگی لێدان؛ پەلەكردن؛ خێراكردن.
on the spur of the moment, لەپڕ؛ بەبێ بیرلێكردنەوە لە پێشەوە؛ هەر كە هات بە خەیاڵدا:
(They decided to get married on the spur of the moment.)
win one's spurs, ناو (بۆ خۆ) دەركردن؛ سەركەوتن بۆ یەكەم جارو خۆ چەسپاندن.
spurge (spūrj), ***n.*** ڕووەكێكی گەڵا گۆشتنە شیلەیەكی سپی تاڵی تێدایە.
spur gear, *Also* **spur wheel,** چەرخی داندار.
spurious (spyoor′i-əs), ***adj.*** (۱) زۆڵ.
(۲) ساختە؛ درۆزنە؛ درۆ؛ قەڵب.
(۳) بە ساختە خراوەتە سەری یا بۆی زیادكراوە (نووسراو، بەڵگەنامە).
(٤) درۆزنە؛ لە ڕواڵەتدا لە یەك دەچن نەك لە سرووشتدا (ڕووەكناسی).
-spuriously ***(adv.)***; **spuriousness** ***(n.)***.
spurn (spūrn), ***v.t.*** (۱) شەق تێهەڵدان؛ لەقەلێدان (لەڕووی سووكییەوە)؛ فڕێدانە ئەولاوە. (۲) نەویستن بە قێزەوە؛ بە لالووتەوە نەویستن؛ لەقەلێدان (مەجاز)؛ پێ ڕازی نەبوون:
(She ~ed him.; He ~ed their offer.)
v.i. بە قێزەوە نەویستن؛ بە لالووتەوە پێ ڕازی نەبوون؛ قێز لێ هاتنەوە؛ لەقەلێدان (مەجاز).
n. (۱) لەقە؛ شەق. (۲) نەویستنێكی بە لالووتەوە؛ بە قێزەوە پێ ڕازی نەبوون.
spurred (spūrd), ***adj.*** ئاوزەنگی لەپێ؛ ئاوزەنگیدار.
spurrer (spūr′ēr), ***n.*** ئاوزەنگی لێدەر؛ هاندەر؛ پاڵ پێوەنەر.
spurrier (spūr′i-ēr), ***n.*** ئاوزەنگیچی
spurry, spurrey (spūr′i), ***n.*** ڕووەكێكی گوڵ سپی گەڵا دەزوولەییە.
spurt (spūrt), ***v.t.*** فیچقەكردن؛ پژان؛ بە خوڕولەپڕ لێوە هاتنەدەرەوە.
v.i. (۱) فیچقەكردن؛ بە خوڕو لەپڕ لێ هاتن؛ پرژان؛ هەڵقوڵان؛ دەرپەڕین.
(۲) لەپڕ گورج‌وگۆڵی نواندن؛ لەپڕ خێراكردن؛ لەپڕ بینگرتن:
(The runners ~ in the last lap.)
n. (۱) فیچقە؛ هەڵقوڵان؛ بە خوڕ لێ هاتن.
(۲) گورج‌وگۆڵییەكی لەپڕ؛ گڤ‌وگوڕێكی كورت‌و لەپڕ.
spur track, هێڵێكی كورتی شەمەندەفەری لە هێڵە سەرەكییەكە جیابووەوە.

spur wheel, = **spur gear.**
sputnik (spoot′nik, sput′nik), ***n.*** سپوتنیك: مانگی دەستكردی سۆڤێتی.
sputter (sput′ēr), ***v.i.*** (۱) تف یا خواردەمەنی لە دەم دەرپەڕان لەكاتی قسەكردنی پەلەو بەجۆشدا. (۲) بە پەلەو پەشۆكاوی قسەكردن.
(۳) قرچەقرچ كردن‌و پرژلێبوونەوە (ڕۆنی سوورەوەكراو)؛ پریشك لێبوونەوە (ئاگر).
v.t. (۱) تف یا خواردەمەنی لە دەم دەرپەڕاندن لە كاتی قسەكردندا بە پەلەو بەجۆشەوە. (۲) بە پەلەو پەشۆكاوی وتن.
(۳) پرتەپرت كردن؛ تەقینەوەو كوژانەوە (مەكینە):
(The engine ~ a few times and died.)
n. (۱) تف یا خواردەمەنی لە دەم دەرپەڕیو لە كاتی قسەكردندا بە پەلەو شڵەژاوی. (۲) قرچەقرچی ڕۆنی سوورەوەكراو.
(۳) تف‌و خواردەمەنی لە دەم دەرپەڕیو؛ پرژی ڕۆنی سوورەوەكراو.
(٤) قسەی پەلەو تێكەڵاوپێكەڵاو؛ گفتوگۆی گەرم‌و شێواو.
sputum (spū′təm), ***n.*** (۱) تف؛ لیك. (۲) بەڵغەم؛ تف‌و بەڵغەم.
spy (spī), ***v.t.*** (۱) سووسەكردن؛ جاسووسی كردن.
(۲) بەدی كردن؛ بینین. (۳) پشكنین؛ لێ ووردبوونەوە؛ تێڕوانین.
(٤) (~ **out**) ، بۆ دەركەوتن (لە ئەنجامی پشكنین یا لێ ووردبوونەوەدا).
v.i. (۱) سووسەكردن؛ جاسووسی كردن؛ سیخوڕی كردن.
(۲) چاودێری كردن. (۳) پشكنین؛ لێ ووردبوونەوە؛ باش تێڕوانین.
n. (۱) سیخوڕ؛ جاسووس؛ ڕازبەر.
(۲) سووسەیی؛ سیخوڕی؛ جاسووسی.
spy-glass (spī′glas′, spī′gläs′), ***n.*** دووربینی بچووك
squab (skwäb, skwôb), ***n.*** (۱) بەچكە كۆترو باڵندەی تری باڵەفڕە نەبوو. (۲) كەسێكی كورتەبنەو قەڵەو؛ كەسێكی خڕپنە.
(۳) دۆشەكەڵە (بەتایبەتی هی ناو ئۆتۆمبیل)؛ كوشنگ. (٤) قەنەفە.
adj. (۱) تازە هەڵهاتوو یا باڵەفڕە نەبوو. (۲) كورتەبنەو قەڵەو؛ خڕپنە.
squabble (skwäb′l, skwôb′l), ***v.i.*** شەڕكردن لەسەر شتی هیچ‌وپووچ؛ دەمقڕە كردن؛ بەیەكداهاتن.
v.t. تێكەڵ‌وپێكەڵ كردنی تیپی ڕێكخراو (چاپكاری).
n. دەمقڕە؛ دەمەقاڵێ؛ شەڕە قسە؛ ناكۆكی؛ شەڕ لەسەر شتی هیچ‌وپووچ.
-squabbler ***(n.)***.
squabby (skwäb′i, skwôb′i), ***adj.*** كورتەبنەو قەڵەو.
squad (skwäd, skwôd), ***n.*** (۱) پەل (سوپا).
(۲) تاقم (وەرزش... هتد)؛ دەستە؛ كۆمەڵە.
v.t. (۱) تاقم درووستكردن؛ تاقم تاقم كردن؛ دەستەدەستەكردن.
(۲) خستنە تاقمێكەوە.
squad car, ئۆتۆمبیلی پاسەوانی‌و سووسەی پۆلیس (بە تەلسزو تەلەفۆنەوە). (پێشی دەوترێ: " **cruiser** " وە " **prowl car** ").
squadron (skwäd′rən, skwôd′rən), ***n.*** (۱) گەلە كەشتی جەنگ.
(۲) لق (لەشكری سوارە). (۳) پۆل (فڕۆكەی جەنگ).
(٤) كۆمەڵە؛ پوورە؛ ژمارەیەكی زۆر؛ گەلە:
(~s of flies danced up and down.)
v.t. پۆل پۆل كردن؛ تاقم پێكهێنان؛ دەستەدەستەكردن.
squalid (skwäl′id, skwôl′id), ***adj.*** (۱) پیس‌وپۆخڵ؛ پیس‌و ناخۆش؛ پیس‌و بۆگەن: ***(a ~ house, neighborhood, etc.)***.
(۲) كەساس؛ داماو؛ كوڵۆڵ؛ ناخۆش؛ ڕەش‌و ڕووت.
-squalidity ***(n.)***; **squalidly** ***(adv.)***; **squalidness** ***(n.)***.
squall (skwôl), ***n.*** (۱) گەردەلوولێكە بە باران یا بەفرەوە؛ بایەكی زۆر قایمە بە بەفر یا بارانەوە.
(۲) [Colloq.]، پشێوی؛ هەراوهوریا؛ بگرەو بەردە؛ ئاشووب.
v.i. بایەكی زۆر قایم هەڵكردن (بە باران یا بەفرەوە)؛ گەردەلوول هەڵكردن.
squall (skwôl), ***v.i. & v.t.*** قیژاندن؛ هاواركردن؛ زریكان.

n. قیژه؛ هاوار؛ زریکه.

squally (skwôl'i), *adj.* (١) گەردەلوولاوی؛ قایم (با)؛ باو باراناوی.
(٢) [Colloq.] ناشوباوی؛ نائاسووده.

squalor (skwäl'ēr, skwôl'ēr), *n.* پیس‌وپۆخلی؛ پیسی‌و بۆگەنی؛
کەساسی؛ داماوی؛ پیسی‌و ناخۆشی؛ رەش‌و رووتی:
(to live a life of ~)

squama (skwā'mə), *n.* پوولەکە (گیانەوەرناسی؛ رووەکناسی)؛
توێك؛ کاژ.

squamate (skwā'māt), *adj.* پوولەکاوی؛ پوولەکەدار؛
بە پوولەکە داپۆشراو: ***(~ reptiles)*** .

squamation (skwə-mā'shən), *n.* (١) پوولەکەداری.
(٢) شێوەی رێکخرانی پوولەکە (ماسی).

squamo- (skwā'mō, skwā'mə), پێشگرێکە بەمانای: پوولەکە.

squamosal (skwə-mō's'l), *adj.* (١) squamous.
(٢) تایبەتی بە ئێسقانی هەردوولای کاسەی سەر.

n. ئێسقانی هەردوولای کاسەی سەر.

squamose (skwā'mōs, skwə-mōs'), *adj.* = squamous.

squamous (skwā'məs), *adj.* (١) پوولەکەدار؛ پوولەکاوی؛
لە پوولەکە بێکهاتوو. (٢) تایبەتی بە ئێسقانی پوولەکەیی هەردوو کاسەی سەر.

squamulose (skwam'yoo-lōs'), *adj.* بە پوولەکەی بچکۆلە
داپۆشراو؛ پوولەکەی بچکۆلەدار.

squander (skwän'dēr, skwôn'dēr), *v.t. & v.i.* (١) بە بادان
(پارە)؛ بەفیرۆدان؛ بەربادکردن؛ لەناودان: ***(to ~ one's money)*** .
(٢) [Obs.]، پرش‌و بڵاوکردنەوە.

n. پارە بەبادان؛ پارە بەفیرۆدان؛ دەستبڵاوی.

square (skwâr), *n.* (١) چوارگۆشە (ئەندازە).
(٢) شتێکی چوارگۆشەیی. (٣) گۆرەپانی ناوشار؛ مەیدان: ***(the town ~)*** .
(٤) ریزە خانووی بەینی چوار شەقام. (پێشی دەووترێ: " block ").
(٥) دووری ئەم ریزە خانووە لە شەقامێکەوە بۆ شەقامێکی تر.
(٦) دەستە سەربازی بە چوارگۆشەیی ریز بوو.
(٧) گۆشەی پێوان (ئەندازیاری، دارتاشی... هتد).
(٨) خانە (شەترەنج، دامە... هتد).
(٩) دووجا (بیرکاری): ***(9 is the ~ of 3.)*** .
(١٠) [Slang]، کەسێکی کۆنەپەرست (لە بیروباوەڕو جل‌وبەرگ‌و هەڵوێستی
کۆمەڵایەتیدا)؛ کەسێکە کە شوێن مۆدە ناکەوێ.
(١١) [Obs.]، پێوانە؛ پەیرەو.

v.t. (١) کردن بە چوارگۆشە؛ وەك چوارگۆشە لێکردن؛ بە چوارگۆشەیی برین.
(٢) بە راستی راگرتن؛ راستکردنەوە: ***(~ your shoulders.)*** .
(٣) برینەوە (حساب، دەفتەرگری)؛ راستکردنەوە:
(We have ~ed accounts.)
(٤) قەرزدانەوەو حساب برینەوە یا رێك کردن:
(This money will ~ him.)
(٥) وەك یەك لێکردن؛ هاوتاکردن (خاڵی یاری یا پێشبڕکێ).
(٦) تاقیکردنەوە بۆ رێك‌و راستی (ئەندازە)؛ راستکردنەوە.
(٧) بەراوردکردن؛ تاقیکردنەوە بە بەراوردکردن.
(٨) گونجاندن؛ سازاندن؛ لەگەڵدا گونجاندن یا رێکخستن:
(I can't ~ what he does with what he says.)
(٩) دووجاکردن (بیرکاری).
(١٠) [Slang]، بەرتیل پێدان.

v.i. (١) بە راستی وەستان؛ پێ کردن لە باری راستی.
(٢) لەگەڵ گونجان؛ لەگەڵ رێکەوتن:
(His actions do not ~ with his words.)
(٣) هاوتابوون (خاڵی یاری گۆڵف).

adj. (١) چوارگۆشەیی؛ چوارگۆشە. (٢) بەشێوەی گۆشەی وەستاو.
(٣) رێك؛ راست. (٤) هەمووی دراوەتەوە (قەرز)؛ پاك لە پاك؛ پاك (قەرز).
(٥) پاك (سەوداگەری)؛ رەوا؛ بێ گزی‌و فێڵ‌وتەڵەکە: ***(a ~ deal)*** .
(٦) راستەوراست؛ بەبێ پێچ‌وپەنا؛ راست‌و رەوان؛ رێك‌و رەوان:
(a ~ answer, refusal, etc.)
(٧) پان‌و تۆکمە.
(٨) دووجایی (بیرکاری).
(٩) چوارگۆشە (پێوانە): ***(three ~ feet; five ~ inches)*** .
(١٠) [Colloq.]، تێرکەر؛ ئارەزووشکێن؛ باش؛ بەری دڵ گر: ***(a ~ meal)***
(١١) [Slang]، کۆنەپەرست (لەرووی بیروڕاو جل‌وبەرگ‌و هەڵوێستی
کۆمەڵایەتی‌یەوە)؛ شوێن مۆدە نەکەوتوو.

adv. (١) بە راست‌و رەوانی؛ بە رێك‌و راستی؛ بەبێ پێچ‌وپەنا.
(٢) (ا) رووبەڕوو؛ بەرامبەر (ب) لەسەر گۆشەی راست.
(٣) یەکسەر؛ راستەوخۆ: ***(She ran ~ into the wall.)*** .
(٤) بەبێ ترس‌و لەرز؛ رووبەڕوو؛ بەتوندی:
(She looked him ~ in the eye and told him to get lost.)
(٥) بە چوارگۆشەیی؛ لە شێوەی چوارگۆشەدا.

on the square, (١) لەسەر گۆشەی راست؛ لەسەر گۆشەی وەستاو؛ رێك.
(٢) پاك؛ سەر راست؛ بێ گزی‌و فێڵ‌وتەڵەکە؛ رێك‌و راست.
(٣) بە پاکی؛ بە راست‌و رەوانی؛ بە رێك‌و راستی؛ بەبێ پێچ‌وپەنا

out of square, (١) لەسەر گۆشەی راست نی‌یە؛ نارێك.
(٢) [Colloq.]، نەگونجاو. (٣) [Colloq.]، بە هەڵە.

square away, (١) راستکردنەوەی بایەوانی کەشتی‌و ئامادەبوون بۆ
رۆیشتن. (٢) هەمووشتێك ئامادەو رێك‌وپێك کردن.
(٣) هەڵوێستی شەڕ وەرگرتن (بۆکسبازی).

square off, خۆ ئامادەکردن بۆ شەڕ یا لێدان (بۆکسبازی).

square the circle, (١) چوارگۆشەکردنی بازنە؛ دۆزینەوەی
چوارگۆشەیەك کە رووبەرەکەی ئەوەندەی هی بازنەیەك بێ.
(٢) هەوڵدانی کردنی شتێکی زۆر گران.

square up, (١) پاك لە پاك کردن؛ پاك کردنەوە (قەرز)؛ دانەوە.
(٢) رووبەڕوو وەستان (بۆ شەڕ).

square bracket, کەوانەی گۆشەدار.
(وەك ئەم دووانە [ ]).

square dance, سەمای چوارگۆشەیی؛ سەمایەکی ئەمەریکی چوار ژن‌و
چوار پیاوی‌یە بە چوارگۆشەیی.

square circle, مەیدانی بۆکسبازی.

square deal, [Colloq.], سەوداگەری‌یەکی بێ گزی‌و پێچ‌وپەنا؛
رێکەوتنێکی بەویژدانانە؛ رەفتار لەگەڵ کردنی سەر راستانەو بێ پێچ‌وپەنا.

square meal, ژەمە خۆراکێکی باش‌و تێرکەر.

square root, رەگی دووجا (بیرکاری).

square shooter, کەسێکی پاك‌و سەرراست‌و بەویژدان.

square-shouldered (skwâr'shōl'dērd), *adj.* چوارشانە.

square-toed (skwâr'tōd'), *adj.* (١) لووت پان یا چوارگۆشەیی
(پێڵاو). (٢) کۆنەپەرست؛ رێك‌وپێك؛ لە رادە بەدەر سڵکەرەوە لە رەفتاردا

square-toes (skwâr'tōz'), *n.* کەسێکی کۆنەپەرست‌و لە رادە بەدەر
رێك‌وپێك‌و سڵکەرەوە.

squarish (skwâr'ish), *adj.* وەك چوارگۆشەیە.

squash (skwäsh, skwôsh), *v.t.* (١) فلیقاندنەوە؛ پلیشاندنەوە؛
جیق دەرهێنان؛ هارین. (٢) دامرکاندنەوە (شۆڕش، بەرهەڵستی)؛ کوژاندنەوە؛
پێشێل کردن. (٣) دەمکوت کردن (بە قسەی رەق)؛ بەزاندن.

v.i. (١) پلیشانەوە؛ فلیقانەوە؛ جیق دەرهاتن. (٢) شلپە هاتن.
(٢) دریێدان؛ بە زۆر خۆ پێداکردن.

n. (١) شتێکی بە ئاسانی فلیقێنراوە یا پلیشێنراوە.
(٢) تلپە؛ تلپ؛ ملتە. (٣) فلیقانەوە؛ پلیشانەوە؛ جیق دەرهاتن.
(٤) دەنگی فلیقانەوە.
(٥) [British]، خۆشاوی لیمۆی تێکەڵاو بە شتی تر: ***(a lemon ~)***
(٦) سکواش: یاری‌یەکە لە تەنس‌و تۆپێنی دەست دەچێت.

adv. به دەنگێکی وەك فلیقانەوە یا پلیشانەوە.

squash (skwäsh, skwôsh), *n.* (١) كوولەكە: كوولەكەی مل باریك.
(٢) ڕووەكی كوولەكە

squash bug, مێرووی كوولەكە: مێروویەكی زیانبەخشە بۆ كوولەكەو ڕووەكی تر

squashy (skwäsh'i, skwôsh'i), *adj.* (١) نەرمو نۆل.
(~ cushions)
(٢) تەڕو نەرم: لیقن.
(٣) بل: زۆر گەییو: بوردوو. *(~ melons)* .

-squashily *(adv.)*; squashiness *(n.)*.

squat (skwät, skwôt), *v.i.* (١) هەلتروشكان؛ هەلتووتان؛ بە چیچكانەوە دانیشتن. (٢) دەستبەسەرداگرتنی خانوو زەوی‌وزاری چۆل بەبێ تاپۆو بەبێ كرێدان. (٣) داگیركردنی زەوی‌وزاری میری بە نیازی تاپۆ كردنی

v.t. خۆهەلتروشكان؛ خۆهەلتووتان.

adj. (١) هەلتروشكاو؛ هەلتووتاو؛ بە چیچكانەوە دانیشتوو.
(٢) (ا) نرم. (ب) كورت‌و ئەستوور یا قورس.

n. هەلتروشكان؛ هەلتووتان؛ بە چیچكانەوە دانیشتن.

squatter (skwät'ẽr, skwôt'ẽr), *n.* (١) كەسێكی هەلتروشكاو یا بە چیچكانەوە دانیشتوو. (٢) (ا) كەسێكە كە دەست بەسەر خانووو زەوی‌و زاری چۆلدا دەگرێ‌و تێیدا دادەنیشێ بەبێ كرێ‌و بەبێ تاپۆ؛ داگیركەری خانووی چۆل. (ب) داگیركەری زەوی‌وزاری میری بە نیازی تاپۆكردنی.

squatty (skwät'i, skwôt'i), *adj.* (١) نزم؛ داكەوتوو.
(٢) كورت‌و ئەستوور.

squaw (skwô), *n.* (١) ژنێكی هیندی ئەمەریكی.
(٢) ژن (لەڕووی گاڵتەوە)؛ ئافرەت

squaw-fish (skwô'fish´), *n.* ماسی‌یەكی ڕووباری باریك‌و درێژكۆلەیە

squawk (skwôk), *v.i.* (١) قیراندن (وەك مریشك‌و تووتی)؛ قیرەقیركردن.
(٢) [Slang]. سكاڵاكردن بە توندوتیژی؛ بۆڵەبۆڵ كردن

n. (١) قیرە؛ قیرەقیر.
(٢) [Slang]. سكاڵای توندوتیژ؛ بۆڵەبۆڵ.

squaw man, پیاوێكی سپی‌یە كە ژنی هیندی ئەمەریكی هێنابێ.

squeak (skwēk), *v.i.* (١) جووكەجووك كردن (وەك مشك)؛ جیكەجیك هاتن؛ زیقەزیق كردن. (٢) جیڕەجیڕكردن (دەرگا)؛ جیڕەهاتن؛ جیڕاندن (٣) [Slang]، نهێنی دركاندن؛ خەبەرلێدان؛ تووش كردن.
(٤) بە ئاستەم سەركەوتن یا دەربازبوون؛ بە ئاستەم دەرچوون.

v.t. (١) زیقەزیق كردن؛ بە زیقەزیقەوە وتن. (٢) جیڕە لێ هەڵساندن (دەرگا).

n. (١) جیكە؛ جووكە؛ زیقە؛ جیڕە. (٢) بە ئاستەم ڕزگاربوون.

narrow (or close, near) squeak, [Colloq.], بە ئاستەم دەربازبوون؛ بە ئاستەم ڕزگاربوون

squeaky (skwēk'i), *adj.* جووكەجووككەر؛ زیقەزیقاوی؛ جیڕەجیڕكەر:
(a ~ floor, door, table, pair of shoes, etc.)

-squeakily *(adv.)*; squeakiness *(n.)*.

squeal (skwēl), *v.i.* (١) قیژاندن؛ زیقاندن؛ زریكاندن؛ جیقەجیق كردن.
(٢) [Slang]، خەبەرلێدان؛ تووش كردن؛ پێوەكردن:
(He ~ on his classmates to the teacher.)
(٣) سكاڵاكردن؛ بۆڵەبۆڵ كردن.

v.t. (١) قیژاندن؛ شیڕاندن؛ زریكاندن.
(٢) زریكە لێ هەڵسان: *(~ing the tires)* .

n. قیژە؛ زریكە؛ شیرە؛ جیقەجیق.

-squealer *(n.)*.

squeamish (skwēm'ish), *adj.* (١) زوو دڵ تێكچوو؛ دڵ تێكەڵهاتوو؛ زوو دەڕشێتەوە. (٢) خۆی بە سەنگین دادەنێ‌و بێزی لە گەلێك ڕەووشت دەبێتەوە؛ زوو زویر دەبێ لە ڕەوشتێك كە لای ناشرین بێ؛ بەقێزوبێز (مەجاز).
(٣) بەقێزوبێز

squeegee (skwē'jē, skwē-jē'), *n. Also* **squilgee,** (١) لاستیكی شووشە سڕین (٢) خولخولۆكەی لاستیك: وێنەگرو وێنەهەڵكەن بەكاری دەهێنن بۆ سڕین.

squeeze (skwēz), *v.t.* (١) ووشین؛ گوشین؛ ئاو لێ گرتن؛ هەڵگوشین:
(to ~ a lemon dry)
(٢) لێ دەرهێنان بە گوشین یا بادان: *(She ~ water from the clothes.)* .
(٣) بە زۆر لێسەندن؛ ڕووتكردنەوە.
(٤) گوشین؛ ووشین: *(to ~ a person's hand)* .
(٥) چەوسانەوە یا زۆر بۆ هێنان (بە داخوازی یا باجی ناڕەوا... هتد)؛ زۆرلێكردن؛ بەگیرهێنان (٦) باوەش پیاكردن؛ هەڵگوشین؛ هەڵگلۆفتن.
(٧) وێنەی دەقاودەق دەرهێنان (بە شتێكی نەرم خستنەسەر شتێكی ڕەق‌و پەستانەوە). (٨) [Colloq.]، بە زۆر پێ كردن؛ زۆرلێكردن.
(٩) بە زۆر خۆ پیاكردن؛ درپێدان‌و بە زۆر چوونەژوورەوە؛ بە زۆر تێ چوون؛ تێ ترنجاندن

v.i. (١) گوشران؛ ووشران؛ پسان؛ فلیقانەوە (مەجاز).
(٢) زۆر خستنەسەر؛ زۆركردن.
(٣) (~ in; ~ out; ~ through)، بە زۆر خۆ پیاكردن؛ درپێدان‌و بە زۆر چوونەژوورەوە؛ بە زۆر تێخستن؛ تێ ئاخنین؛ پەستن؛ پەستانەوە؛ تێ ترنجان:
[to ~ (one's way) through a crowd; Can I ~ in?]
(٤) بە ئاستەم بردنەوە، دەرچوون، سەركەوتن یا دەربازبوون:
(The bill barely ~ed through.; We barely ~ed by.)

n. (١) گوشین؛ ووشین؛ هەڵگوشین.
(٢) (ا) باوەش پیاكردن؛ هەڵگلۆفتن؛ هەڵگوشین. (ب) دەست گوشین
(٣) (ا) تێ ترنجان؛ تێ ئاخنین؛ سیخناخ؛ پەستن.
(ب) جەنجاڵ: قەرەباڵغی‌یەكی ئێجگار زۆر.
(٤) وێنەی دەقاودەق (كە بە پەستانەوەی شتێكی نەرم بە سەر شتێكی ڕەقەوە دەردەهێنرێ) (٥) (ا) گوشراو؛ خۆشاو. (ب) ئەخت؛ تۆسقاڵ؛ تۆز
(٦) [Colloq.]، زۆر بۆ هێنان؛ زۆرلێكردن (ڕووتكردنەوە)؛ بەگیرهێنان؛ زۆر.

-squeezable *(adj.)*; squeezer *(n.)*.

squeeze play, بەگیرهێنان بۆ پارە یا شتی تر لێسەندن؛ زۆر بۆ هێنان (بۆ ڕووتكردنەوە یا ئامانجی تری خۆ بەجێهێنان).

squelch (skwelch), *n.* (١) شڵقە؛ شڵقەشڵق؛ فلقەفلق (وەك دەنگی بە لیتاودا ڕۆیشتن). (٢) تۆپەڵە شتی فلیقاوە. (٣) وەڵامی توندوتیژو دەمكوتكەر؛ دەمكوت؛ قوڕوقەپ پێكەر؛ پیاهەڵشاخان.

v.t. (١) فلیقاندنەوە؛ پلیشاندنەوە؛ هاڕین؛ شێلان‌و جیق دەرهێنان.
(٢) (ا) كوژاندنەوە (شۆڕش، ئاشووب)؛ پێشێل كردن.
(ب) دەمكوت كردن؛ قوڕوقەپ پێكردن.

v.i. (١) شڵقەشڵق لێوەهاتن؛ فلقەفلق هاتن؛ فلقەكردن.
(٢) بەناو لیتاو یا قوڕاودا ڕۆیشتن‌و شڵقەشڵق لێ هەڵسان؛ بە پێلاوی تەڕەوە ڕۆیشتن‌و فلقە لێ هەڵسان.

-squelcher *(n.)*.

squib (skwib), *n.* (١) (ا) فیشەكەشێتە. (ب) فیشەكەشێتەیەكە كە دەسووتێ بەڵام ناتەقێتەوە. (٢) داشۆرین؛ شۆرین (بە قسە).

v.i. & v.t. (١) فیشەكەشێتە تەقاندن؛ تەقینەوە.
(٢) داشۆرین؛ باش شۆردن (بە دەم).

squid (skwid), *n.* سكوید: گیاندارێكی دەریایی نەرمی دە پەل قاوغدارە دەخورێت‌و بۆ دانەخۆرەی ڕاوەماسیش بەكاردێت.

squiggle (skwi'g'l), *v.t. & v.i.* بە قلی‌وبلی نووسین یا نیگاركێشان؛ بە خواروخێچ نووسین یا وێنەكێشان.

n. هێڵێكی خواروخێچ؛ نووسینی قلی بلی.

squiggly (skwig'li), *adj.* خواروخێچ.

squill (skwil), *n.* (١) ڕووەكێكە لە توخمی شلێر.
(٢) سەلك یا پیازۆكەی ئەم ڕووەكە (بۆ دەرمان بەكاردێت).

squilla (skwil′ə), *n.* چەند جۆرە گیاندارێکی قاوغداری دەریایی کون هەڵکەنن لە تەنکاوردا.

squinch (skwinch), *n.* کەوانە یا تاقی قوژبنی ژوور.

squint (skwint), *v.i.* (١) چاو هێنانەوەیەك و سەیرکردن: سەیرکردن بە درزێکی چاو: چاو نیمچە نووقان و سەیرکردن
(٢) بە تیلەی چاو سەیرکردن (٣) خێل بوون.
(٤) لابەنگری کردنی لایەك: حەز بە لایەك کردن؛ بەرەو لایەك چوون.
(٥) لە ڕێ لادان: لە ڕێبازێکی تایبەتی لادان.

v.t. درزێك لە چاودا هێشتنەوەو تێ نوارین.

n. (١) بە تیلەی چاو سەیرکردن؛ بەدڵ نەبوون.
(٢) بە درزێکی چاو تەماشاکردن (٣) مەیل؛ حەز
(٤) مەیل یا حەزی چەوت. (٥) خێلی؛ خێلێتی.

adj. (١) بە تیلەی چاو سەیرکەر: ناڕازی
(٢) خێل؛ چاو تیل: چاو چەپ و ڕاست

squint-eyed (skwint′īd′), *adj.* (١) خێل: چاو تیل؛ چاو چەپ و ڕاست (٢) بە تیلەی چاو سەیرکەر: ناحەز: کیناوی؛ بەدخوا.

squire (skwīr), *n.* (١) قەڵغان هەڵگری سوارچاك (کە بە ئاسایی کوڕێکی خانەدان بووە)؛ بەردەستی سوارچاك. (٢) (ا) بەردەستی پیاوێکی گەورە.
(ب) جوامێر؛ جوامێری هاودەمی خاتوونێك (کە بە ئاسایی پیاوێکی دڵسۆز بووە بوی) (٣) ئاغا؛ کوێخا؛ دەرەبەگ؛ نازناوی خاوەن زەویوزارێکی ئینگلیزییە (٤) دادپرس (لە ئەمەریکادا).

squirearchy (skwir′är-ki), *n.* (١) چینی ئاغا و دەرەبەگ؛ ئاغاگەل.
(٢) ڕژێمی ئاغا و دەرەبەگان

squireling (skwīr′liŋ), *n.* دەرەبەگی بچووك.

squirm (skwũrm), *v.i.* (١) پێچ و لوول خواردن (وەك لەشی کرم و مار لە خشاندا یا لە بەگیرهاتندا)؛ خۆ کرژکردن؛ تلانەوە (وەك بە ئێش و ئازارەوە).
(٢) خۆبادان و خۆ کرژکردن لە تەریقی و شەرمەزاریدا؛ ناڕەحەتی و بێ ئارامی پیشاندان

n. پێچ و لوول خواردنی لەش؛ تلانەوە (وەك بە ئێش و ئازارەوە)؛ خۆ کرژکردن.

-squirmy *(adj.)*.

squirrel (skwũr′əl, skwũrl), *n.* (١) سموزە. (٢) کەوڵی سموزە.

squirrel monkey, سموزە مەیموون: مەیموونێکی بچووکی تووك نەرمی کلك درێژی دەموچاو سپی لووت ڕەشی ئەمەریکای خواروو.

squirt (skwũrt), *v.t. & v.i.* (١) فیچقەکردن: بە فیچقە هاتنەدەرەوە.
(٢) تەڕکردن بە فیچقە (مرۆڤ، شت)؛ ئاو لێ هەڵپرژان: فیچقە پیاکردن.

n. (١) فیچقە (ئامێر) (٢) فیچقە پیاکردن؛ لێ هەڵپرژان.
(٣) فیچقە (ئاو، شلە)؛ شلەی بە فیچقە هاتەدەرەوە.
(٤) [Colloq.]، هەرزەیەکی بێ حەیا و بێ ئەزاکەت؛ کەسێکی هیچ و پووچی لووت بەرز

squirt gun, (١) دەمانچەی ئاو (٢) ئامێری هەڵپرژێن.

squish (skwish), *v.t. & v.i., n.* [Dial.], = squash.

sri (shrē), *n.* گەورەم . ووشەی بانگ کردنی هیندییە.

stab (stab), *v.t.* (١) چەقۆلیدان: خەنجەرلێدان
(٢) پیاکردن (چەقۆ، خەنجەر)

v.i. (١) چەقۆلێدان: خەنجەرلێدان.
(٢) پلدان: بە ئێش و ئازارا بوون (وەك لە چەقۆلێدانەوە).

n. (١) برینی چەقۆلێدان. (٢) پیاکردن (چەقۆ، خەنجەر)؛ لێدان.
(٣) ئێش و ئازاری تیژ و کوتوپڕ.
(٤) [Colloq.]، هەوڵ؛ تاقیکردنەوە: *(to take a ~ at a question)*.

-stabber *(n.)*.

stabile (stā′bil, stab′il), *adj.* (١) نەبزۆك؛ نەبزووت؛ جێ نەگۆڕ؛ جێگیر؛ چەسپاو (٢) گەرما کاری تێ ناکات؛ نەگۆڕ

stability (stə-bil′ə-ti), *n.* (١) جێگیری؛ چەسپاوی؛ چەسپان؛ هیچ کار تێ نەکردن (٢) (ا) نەگۆڕان (مرۆڤ)؛ خۆڕاگرتن.
(ب) پشت پێ بەستران. (٣) ئاسایش؛ ئاسوودەیی؛ ئارامی.
(٤) بەڵێنی ووشکەسۆفی بە مانەوە لە هەمان پەرستگادا بە درێژی ژیانی.

stabilize (stā′bə-līz′, stab′ə-līz′), *v.t.* (١) چەسپاندن؛ جێگیرکردن؛ قایم کردن. (٢) چەسپاندن (نرخ)؛ لە گۆڕان کەمکردنەوە.
(٣) لەنگەرگرتن یا ڕاگیرکردنی فڕۆکە.

v.i. جێگیربوون؛ چەسپان.

-stabilization *(n.)*.

stabilizer (stā′bə-līz′ēr, stab′ə-līz′ēr), *n.* (١) چەسپێنەر؛ جێگیرکەر. (٢) لەنگەری فڕۆکە؛ ئامێری ڕاگیرکردن و لەنگەرگیری فڕۆکەوکەشتی.
(٣) (ا) ماددەیەکە دەکرێتە تەقەمەنییەوە بۆ ئەوەی هەر لە خۆیەوە نەتەقێتەوە.
(ب) ماددەیەکە دەکرێتە ماددەی تری کیمیاوییەوە بۆ ڕاگرتنی لە دۆخی خۆیدا.

stable (stā′b'l), *adj.* (١) جێگیر؛ چەسپاو؛ چەسپیو؛ قایم.
(٢) خۆڕاگر؛ نەگۆڕ (مرۆڤ)؛ پشت پێ بەستراو؛ یەك دڵ. (٣) ئارام؛ ئاسوودە.
(٤) نەگۆڕ؛ بەردەوام؛ هەمیشەیی. (٥) لەنگەرگیر؛ لەنگەرگر.
(٦) شی نەبووەوە (کیمیا)؛ دانەوەشاو؛ نەگۆڕ.

stable (stā′b'l), *n.* (١) تاوڵە؛ تەویلە؛ گەوڕ.
(٢) وولاخی تاوڵە؛ گشت وولاخی تەویلەیەك.
(٣) گشت ئەسپی غارغارێنی کەسێك.
(٤) مەیتەرەکانی ئەسپی غارغارێنی تاوڵەیەك.

v.t. کردنە تاوڵەوە؛ لە تاوڵە یا گەوڕدا ڕاگرتن.

v.i. لە تاوڵەدا بوون؛ کرانە تاوڵەوە یا گەوڕەوە.

stableboy (stā′b'l-boi′), *n.* هەرزەی تاوڵە؛ منداڵی بەردەستی تاوڵە.

stableman (stā′b'l-man′, stā′b'l-mən), *n.* مەیتەر

stabling (stā′bliŋ), *n.* (١) تاوڵە؛ تاوڵەکان؛ گەوڕ.
(٢) جێی ڕاگرتنی ئەسپ لە تاوڵەدا؛ جێگەو ڕێگەی ناو تەویلە.

stablish (stab′lish), *v.t.* [Archaic], = establish.

staccato (stə-kä′tō), *adj.* (١) پچڕپچڕ (مۆسیقا): *(a series of ~ notes)*
(٢) پچڕپچڕ؛ یەك لە دوای یەك؛ پەستا پەستا: *(a ~ outburst of rage, gunfire, etc.)*

n. شتی پچڕپچڕ (گفتوگۆ، مۆسیقا، تەقەی تفەنگ).

stack (stak), *n.* (١) مەلۆ؛ خەرمان؛ شارا؛ گوورزە.
(٢) بەستەك؛ کۆمەڵ؛ لیژنە؛ کەڵەك؛ بەند: *(a ~ of books, papers, etc.)*
(٣) سێ تفەنگی هەڵسپێرراو وەك سێپا.
(٤) پێوانەیەکی دار و خەڵووزی ئینگلیزییە.
(٥) (ا) ڕیزە دووکەڵ کێشی سەر سەربان. (هەروەها " smoke-stack ").
(ب) دووکەڵ کێشی سەر کەشتی؛ مەکینەی خۆ بزوێن... هتد.
(٦) ڕیزە ڕەفەی کتێب (لە کتێبخانەدا).
(٧) (*pl.*)، بەشی کتێب هەڵگرتنی کتێبخانەیەك.
(٨) [Colloq.]، کەڵەك؛ ژمارەیەکی زۆر؛ کۆمەڵە.

v.t. (١) کەڵەکەکردن؛ بەستەك کردن؛ هەڵچنین (لیژنە دار، بەرد، کتێب، خشت)؛ کۆمەڵ کردن. (٢) بارکردن؛ لێ بارکردن. (٣) گزی کردن (قومار، یاری کاغەز).

stack up, (١) کردنە ئەوەندە (ژمێرە)؛ ئەوەندەبوون؛ کۆکردنەوە.
(٢) هاوتابوون؛ خۆ لەقەرەدان؛ شان لە شان دان.

stack the cards; stack the deck, (١) بە دزییەوە ڕێکخستنی کاغەزی یاری و قومار بۆ گزی کردن؛ گزی کردن. (٢) پێشەکی ڕێکخستنی شتێك یا کارێك بە ناڕەوایی بۆ سەرخستن یا ژێرخستنی لایەك لە ناکۆکی یا پێشبڕکێیەکدا.

staddle (stad′'l), *n.* (١) جێ خەرمان و شارا؛ بنی خەرمان و شارا یا گزرە (بەتایبەتی کە لەسەر بەرزەکێك کەڵەکە کرابێ). (٢) پاڵپشت؛ کۆڵەکە

stadholder (stad′hōl′dēr), *n. Also* stadtholder, (١)- فەرمانڕەوای کۆنی هەرێمێکی هۆڵەندە. (٢) سەرەك دادوەری هۆڵەندە.

stadia (stā′di-ə), *n.* (١) دووری پێو (ڕووپێوی)؛ شیشی دووری پێو.
(٢) دووری پێوان بە شیشی دووری پێو.

stadia (stā′di-ə), *n. plural of* stadium.

stadiometer (stā′di-om′ə-tēr), *n.* (١) ئامێری پێوانی گۆشە؛

گۆشەپێوەر. (٢) ئامێری پێوانی هێڵی چەماوەو پچرپچر.
stadium (stā′di-əm), *n.* (١) خولگەی ڕاکردن یا پێشبڕکێ (لە یۆنانی کۆندا دەورەی درابوو بە پلەپلەی دانیشتن). (٢) پێوانەیەکی یۆنانی کۆنە (بریتییە لە ٦٠٧ پێ). (٣) یاریگای پلەپلە (بۆ دانیشتنی سەیرکەران)؛ وەرزشگای سەرکراوەی پلە دار یا تەلاندار. (٤) قۆناغی نەخۆشی.
stadtholder (stat′hōl′dẽr), *n.* - stadholder.
staff (staf, stäf), *n.* (١) (ا) داردەست؛ گۆچان. (ب) کوتەك؛ گورز (ج) دارئالا. (د) گورزی پاشاو پیاوی گەورەی تر. (ه) [Archaic]، قەدی ڕم یا نێزە. (و) داری پێوان.
(٢) پاڵپشت؛ پشتیوان: *(He was a ~ to the whole group.)*.
(٣) دەستەی فەرمانبەران؛ دەستەودایەرە.
(٤) دەستەیەك فەرمانبەرانی تایبەتی:
(a teaching ~ ; office ~ ; maintenance ~)
(٥) دەستە هێڵی ئاسۆیی کاغەزی مۆسیقا لەسەر نووسین (کە پێنج هێڵن).
adj. هی دەستەی فەرمانبەران.
v.t. فەرمانبەر بۆ دانان؛ کارگەر بۆ تەرخان کردن؛ فەرمانبەر پێدان.
staff (staf, stäf), *n.* گەچ (خانووسازی)
staffer (staf′ẽr), *n.* فەرمانبەر؛ ئەندامی دەستەی فەرمانبەرانی دەسگایەك
staff of life, نان.
staf sergeant, چاوەش
stag (stag), *n.* (١) نێرە ئاسك. (٢) یەختە؛ گیانداری خەساو
(٣) (ا) پیاوێکە کە بە تەنها دەچێتە ئاهەنگ، واتە، ژن لەگەڵ خۆی نابات.
(ب) ئاهەنگی پیاوان.
adj. تەنها بۆ پیاوان (ئاهەنگ)؛ هی پیاوان: *(a ~ party)*.
v.t. [Slang], شوێن کەوتن بۆ سووسەکردن؛ سووسەکردن؛ جاسوسی بەسەرەوە کردن.
v.i. چوونە ئاهەنگ بە تەنها، واتە، بەبێ ژن لەگەڵ خۆ بردن.
go stag, [Colloq.], بە تەنها چوونە ئاهەنگ، واتە، ژن لەگەڵ خۆ نەبردن.
stage (stāj), *n.* (١) سەکۆ؛ بەرزەك
(٢) داربەست (خانووسازی)؛ داربەند؛ ئەسکەلە (خانووسازی). (٣) نهۆم.
(٤) ئەو بەشەی گەردبینە کە شتی لەسەر دادەنرێ بۆ تێڕوانین و لێکۆڵینەوەی.
(٥) شانۆ
(٦) شانۆگەری؛ پیشەی شانۆگەری و نواندن.
(٧) شوێنی ڕوودان: *(Europe has been the ~ for many wars.)*.
(٨) کاروان سەرا؛ شوێنی لادانی بەینی دوو قۆناغە ڕێ.
(٩) قۆناغ؛ قۆناغە ڕێ
(١٠) (ا) stagecoach (ب) پاس.
(١١) پلە؛ قۆناغ: *(an advanced ~ of cancer)*.
(١٢) بەشێکی مووشەك. (١٣) چین (زەمینناسی).
v.t. (١) پێشکەش کردن یا پیشاندان لەسەر شانۆ: *(to ~ a play)*.
(٢) پێ هەڵسان؛ کردن؛ ڕێکخستن:
(to ~ a demonstration, an invasion, attack, etc.)
v.i. (١) بۆ پیشاندان لەسەر شانۆ شیان: *(The play ~s well.)*.
(٢) بە گالیسکەی قۆناغ قۆناغ هاتوچۆکردن.
by easy stages, بە قۆناغی بچووك بچووك؛ وردە وردە؛ لەسەرخۆ.
stage-coach (stāj′kōch′), *n.* گالیسکەی گەشتی قۆناغ قۆناغ: گالیسکەیەکی هاتوچۆیە بۆ خەڵك و پۆستە گواستنەوە بە ڕێك و پێکی.
stage-craft (stāj′kraft′, stāj′kräft′), *n.* شانۆگەری؛ پیشەی شانۆگەری؛ هونەری شانۆنامە نووسین و پێشکەش کردن.
stage direction, (١) ئامۆژگاری شانۆ: ئامۆژگاری دەربارەی نواندنی شانۆنامەو کرداری نوێنەرەکان (کە لە دەقی شانۆنامەکەدا دەنووسرێت)
(٢) سەرپەرشتی کردنی نواندنی شانۆنامە.
stage director, کارگێڕی شانۆ
stage door, دەرگای پشتەوەی شانۆ

stage fright, ترسی شانۆ.
stage-hand (stāj′hand′), *n.* کارگەری شانۆ: کەسێکە ئیش لەسەر دیمەن و چراو شتی تری شانۆ دەکات کە پێویستە بۆ پێشکەش کردنی شانۆنامەیەك.
stage manager, کارگێڕی شانۆ.
stager (stāj′ẽr), *n.* (١) کەسێکی قاڵ یا شارەزا.
(٢) [Archaic]، نوێنەر؛ ئەکتەر.
stage-struck (stāj′struk′), *adj.* شێتی شانۆ؛ زۆر حەز بە نوێنەری یا ئەکتەری دەکات.
stage whisper, (١) چپەی شانۆیی: چپەیەکی سەر شانۆی بیستراو لەلایەن گوێگرەکانەوە. (٢) چپەی بیستراو (لەلایەن خەڵکی تریشەوە)
stagey (stāj′i), *adj.* = stagy.
staggard (stag′ẽrd), *n.* *Also* staggart, نێرە ئاسکێکی چوارساڵە.
stagger (stag′ẽr), *v.i.* (١) لەتردان؛ بەملاو بەولادا کەوتن؛ لارەولارکردن؛ بە لارەولار ڕۆیشتن؛ لابەلا ڕۆیشتن.
(٢) دوودڵی کردن؛ ڕاڕایی کردن.
v.t. (١) لەتر پێدان (وەك بە مستەکۆڵە پیاکێشان)؛ بەملاو بەولادا خستن
(٢) واق وڕماندن؛ حەپەساندن؛ سەرسوڕماندن.
(٣) بە لابەلا ڕیزکردن یا ڕێکخستن؛ لەم دیوو لەو دیوی هێڵێکەوە ڕیزکردن بە جۆرێك کە پێچاوپێچ یا لابەلا بنوێنێ:
(Theatre seats are ~ed for clear viewing.)
(٤) بەبێن تێخستن؛ تێکهەڵکێشان بە جۆرێك کە بەینی تێ بکەوێ:
(Employees' vacation periods have been ~ .)
n. (١) لەتر؛ لەتردان؛ بەملاو بەولادا کەوتن؛ لارەولارکردن.
(٢) ڕیزی پێچاوپێچ؛ بزوانی پێچاوپێچ یا نەملاو نەولا.
(٣) (*pl.*)، سەرەخولێی ئەسپ و ڕەشەووڵاخ.
stagger-bush (stag′ẽr-boosh′), *n.* بنچکێکی ژەهراوییە ڕەشەووڵاخ تووشی سەرە خولێ دەکات.
staggering (stag′ẽr′iŋ), *adj.* ئێجگار زۆر؛ بێ شومار؛ واق وڕمێن؛ سەرسوڕمێن: *(The death rate among children was ~ .)*.
stag-hound (stag′hound′), *n.* تانجی ڕاوە ئاسك.
staging (stāj′iŋ), *n.* (١) تەختەبەندی سەرەدەمی؛ چوارچێوەی لەسەر وەستان؛ بەرزەك. (٢) کارگێڕیی گالیسکەی هاتوچۆ.
(٣) گەشتکردن بەم جۆرە گالیسکانە.
(٤) شانۆنامە پێشکەش کردن یا نواندن.
staging area, شوێنی کۆبوونەوەو ئامادەکردنی لەشکر پێش هێرش بردن.
stagnancy (stag′nən-si), *n.* وەستان (ئاو)؛ وەستاوی؛ پەنگخواردنەوە.
stagnant (stag′nənt), *adj.* (١) وەستاو (ئاو)؛ ڕاوەستاو؛ پەنگخواردووەوە: *(~ water)*.
(٢) بۆگەن (ئاو بەهۆی پەنگخواردنەوەوە)؛ پیس.
(٣) مردوو (مەجان)؛ خاو؛ سست؛ نەبزۆك؛ سارد (بازاڕ)؛ هێواش:
(a ~ mind; a ~ economy)
stagnate (stag′nāt), *v.i.* بۆگەن کردن (بەهۆی پەنگخواردنەوەوە)؛ لە چالاکی کەوتن؛ سست بوون: *(The water ~s.; The mind ~s)*
v.t. بۆگەن پێکردن.
stagnation (stag-nā′shən), *n.* (١) بۆگەن کردن (بەهۆی پەنگ خواردنەوەوە)؛ نەبزۆکی؛ سستی؛ خاوی؛ مردن (مەجان).
(٢) دۆخی بۆگەن کردن یا نەبزۆکی.
stagy, stagey (stāj′i), *adj.* (١) شانۆیی؛ هی خۆنواندن.
(٢) دەستکرد؛ بۆ بۆزلێدان یا خۆدەرخستن کراوە؛ درۆزنە؛ ڕووالەتی
staid (stād), *archaic past tense and p.p. of* stay
adj. (١) نەگۆڕ؛ جێگیر؛ چەسپاو.
(٢) سەلار؛ سەنگین؛ خۆڕاگر؛ ئاغر؛ ڕێك و پێك.

stain (stān), *v.t.* (١) لەکەدارکردن؛ پیس کردن؛ پەڵە لێدان.
(٢) ناو پیس کردن؛ لەکەدارکردن. (٣) ڕەنگ کردن؛ بۆیەکردن.
(٤) ڕەنگ کردنی شتی وورد و بێ ڕەنگ (بۆ تێڕوانین و لێکۆڵینەوەی بە گەردبین).
v.i. ڕەنگ گرتن
n. (١) پەڵە؛ لەکە. (٢) لەکە؛ ناو پیسی؛ ناوزڕان.
(٣) (ا) ڕەنگ (بۆ ڕەنگ کردنی دار و تەختە و قوماش)؛ بۆیە.
(ب) ڕەنگ (بۆ ڕەنگ کردنی شت بۆ تێڕوانین و لێکۆڵینەوەی بە گەردبین).
stained glass, شووشەی ڕەنگ کراو (وەك هی پەنجەرەی کڵێسە و هەندێ خانوو)
stainless (stān′lis), *adj.* (١) بێ لەکە؛ بێگەرد؛ بێ پەڵە؛ پاك.
(٢) ژەنگ نەگر؛ ژەنگ هەڵنەهێن؛ نەخوراوە (کانزا).
stainless steel, پۆڵای ژەنگ نەگر؛ پۆڵای ژەنگ هەڵنەهێن.
stair (stâr), *n.* (١) (*pl.*) staircase.
(٢) پلەی پێ پلیکانە؛ پلەی قاڵدرمە.
staircase (stâr′kās′), *n.* پێ پلیکانە؛ پێ پیلکە؛ قاڵدرمە.
stairhead (stâr′hed′), *n.* تەوقەسەری پێ پلیکانە.
stairway (stâr′wā′), *n.* = staircase.
stairwell (stâr′wel′), *n.* بیری پێ پلیکانە: ئەو بۆشایییەیە کە پێ پلیکانەی خانوویەکی چەند نهۆمی تێدایە؛ قووڵگەی پێ پلیکانە.
stake (stāk), *n.* (١) سنگ؛ مێخ؛ سنجووق؛ بەڕوولەی دەوار.
(٢) سنگ یا داری تاوانکار پێوە بەستنەوە و سووتاندن.
(٣) سووتاندنی تاوانکار بە بەستنەوەی بە سنگێك یا ستوونێکەوە.
(٤) شیش سنگی پشت لۆری و فارگۆنی پشت بەتاڵ بۆ ڕاگرتن و نەکەوتنە خوارەوەی بار.
(٥) (*pl*). پارەی گرەو لەسەرکراو؛ گرەو:
(The gamblers were playing for high ~s.)
(٦) (*pl*) خەڵات (پێشبڕکێ).
(٧) پێشبڕکێیەکە کە براوە خەڵاتی تیا وەرگرێ.
(٨) بەش یا سوود (لە سەرکەوتنی پرۆژەیەکی دارایی مەترسیدار، دەسگایەك، کارێك، یا وڵاتێکدا): *(to have a ~ in a company)* .
(٩) [Colloq.]. **grubstake** .
v.t. (١) نیشانەکردن و کردن بە هی خۆ (شوێن، سنوور).
(٢) قایم کردن (بە سنگ)؛ چەسپاندن؛ دار دانە بەر بۆ پاڵپشتی.
(٣) بەستنەوە (بە سنگ یا دارەوە).
(٤) (~ in; ~ out)، سنوور گرتن؛ شوورە بۆ کردن؛ پەرژین کردن.
(٥) گرەو لەسەرکردن؛ خستنە مەترسییەوە:
(He ~ his wealth on the outcome of this race.)
(٦) [Colloq.]. **grubstake** .
at stake, لە مەترسیدایە؛ مەترسی لێ دەکرێ:
(Our lives were at stake.)
pull up stakes, [Colloq.], گواستنەوە (ماڵ، دەوار، هەوار، کار و کاسبی... هتد).
stake body, لۆری سەر بەتاڵی دەور بە شیش یا سنگ گیراو بۆ نەکەوتنە خوارەوەی بار.
stake-holder (stāk′hōl′dēr), *n.* گرەوگر کەسێکە پارەی گرەو لەسەر کراوی لا دادەنرێت تا ئەنجامی گرەوەکە دەردەکەوێت.
stake out, چاودێری کردن لەلایەن پۆلیسەوە.
stalactitle (stə-lak′tīt, stal′ək-tīt′), *n.* ستالاکتایت
چلوورەیەکی کلسییە لە بنمیچ و بەرزایییەکانی ئەشکەوتەوە شۆڕدەبێتەوە.
stalag (stal′ag), *n.* ئۆردوگای زۆرەملێی ئەڵمانی بۆ دەستبەسەرانی جەنگ لە سەرباز و ئەفسەریاران.
stalagmite (stə-lag′mīt, stal′əg-mīt′), *n.* ستالاکمایت
چلوورەیەکی کلسییە لە بنی ئەشکەوتدا پەیدادەبێت (هەندێك جار بە چلوورە کلسییە شۆڕبووەکان " ستالاکتایت " دەگات).
stale (stāl), *adj.* (١) (ا) کۆن و بێ تام؛ کەف وکوڵ نەماو: *(~ beer)* .
(ب) کۆن (نان)؛ کۆن و ڕەق: *(~ bread)* .
(ج) پیس؛ ئۆکسجینی کەمە؛ وەستاو: *(~ water or air)* .
(د) بۆ کۆنی لێ دێت؛ بۆگەن.
(٢) کۆن؛ سوواو؛ بێ تام؛ پەڕپووت: *(a ~ joke; ~ gossip)* .
(٣) لاواز؛ هێز پێ نەماو؛ بێ گڤ وگوڕ.
(٤) پەڕپووت یا لە کارکەوتوو بەهۆی کات زۆر بەسەردا تێپەڕبوونەوە:
(a ~ debt)
v.t. & v.i. کۆن بوون؛ بێ تام بوون؛ بۆ کۆن لێ هاتن؛ پەڕپووت بوون.
stale (stāl), *v.i.* میزکردن (ئەسپ و ڕەشەووڵاخ).
n. میز (ئەسپ و ڕەشەووڵاخ).
stalemate (stāl′māt′), *n.* (١) شا چەقین (شەترەنج)؛ یاری پێش " کش شا " . (٢) گیرخواردن (گفتوگۆ)؛ چەقین؛ وەستان؛ ڕێك نەکەوتنی دوو لا لە گفتوگۆدا و گیرخواردنیان:
(The negotiations have reached a ~ .)
v.t. (١) گیرپێخواردنی شا (شەترەنج).
(٢) گیرپێخواردن (گفتوگۆ)؛ وەستاندن؛ ڕاوەستاندن.
stalk (stôk), *v.i.* (١) بە قنج وقیتی و بە فیزەوە ڕۆیشتن:
(He ~ed out of the room in anger.)
(٢) تەشەنەکردن؛ پێدا ڕۆیشتن یا بڵاوبوونەوە:
(Famine ~ed through the land.)
(٣) بەبێ خشپە شوێن کەوتن؛ بە دزییەوە دواکەوتن.
v.t. (١) بەبێ خشپە شوێن کەوتن (نێچیری ڕاو، دوژمن، سووسە)؛ بە دزییەوە دواکەوتن: *(to ~ a deer)* .
(٢) پێدا بڵاوبوونەوە؛ گرتنەوە: *(Terror ~ed the streets.)* .
n. (١) ڕۆیشتنی قنج وقیت و بەفیز.
(٢) بەبێ خشپە شوێن کەوتن (نێچیر، دوژمن، سووسە).
-stalker *(n.).*
stalk (stôk), *n.* لاسك؛ لاسق؛ قنچك؛ قەف؛ دارك؛ قەد.
-stalky *(adj.).*
stalking-horse (stôk′iŋ-hôrs), *n.* (١) ئەسپێکە یا شتێکە لە ئەسپ بچێ کە ڕاوچی خۆی لە پەنادا دەشارێتەوە.
(٢) بیانوو؛ بەڵگە؛ شتێکە مەبەستی ڕاستەقینەی پێ بشاررێتەوە.
(٣) کەسێکی نامزەدکراوە لە هەڵبژاردنێکدا بۆ داپۆشینی کەسێکی گرنگتر یا بەش بەش کردنی ئەو دەنگانەی بەرامبەرەکەی وەری دەگرێت.
stall (stôl), *n.* (١) تەویلە؛ تاوڵە؛ گەوڕ.
(٢) خانەی ووڵاخێك لە تەویلەیەکدا. (٣) (ا) قەفەزەی سەردەمی بازاڕ؛ کانتین.
(ب) تەختە یا کورسی پێشەوەی کڵێسە.
(ج) [British]، کورسی بەردەمی شانۆ.
(٤) کیفی پەنجە (لە لاستیك درووست دەکرێ بۆ پاراستنی پەنجە).
(٥) هێواش بوونەوەی فڕۆکە و کوژانەوەی بە ئاسمانەوە.
(٦) وێستگە یا مۆڵگەی ئوتومبیلێك.
v.t. (١) کردنە تەویلەوە؛ دابەستن (بەران). (٢) چەقین (لە قوڕ یا بەفردا).
(٣) ڕاوەستاندن؛ وەستاندن. (٤) لەپڕ کوژانەوە و وەستانی مەکینەی فڕۆکە.
v.i. (١) کرانە تەویلەوە؛ لە تاوڵەدا بوون. (٢) چەقین (لە قوڕ و بەفردا).
(٣) ڕاوەستان؛ وەستێنران؛ وەستان؛ چەقین.
(٤) کوتوپڕ کوژانەوە و وەستانی ئوتومبیل؛ پەککەوتن؛ وەستان؛ چەقین:
| The car (or engine) ~ed but I started it again. |
(٥) وەستانی مەکینەی فڕۆکە لەبەر هێواش ڕۆیشتنی.
stall (stôl), *v.i.* بە فێڵ وتەڵەکە دواخستن یا وەستاندن؛ خۆ نەدان بە دەستەوە؛ بە دەمەوە گرتن.
v.t. (~ off), بە فێڵ وتەڵەکە دواخستن یا ڕاگرتن؛ بە دەمەوە گرتن؛ ڕاگرتن بە خۆ لێ دزینەوە:
(He could no longer ~ off his creditirs.)
n. بە دەمەوە گرتن؛ فێڵ وتەڵەکەیەکە بۆ خۆدزینەوە لە ئەرکێکی ناخۆش یا دواخستن و ڕاگرتنی شتێکی ناخۆش.

stall-fed (stôl′fed´), *adj.* دابەستراو (بەران)؛ دابەستە.

stall-feed (stôl′fēd´), *v.t.* (١) دابەستن (بەران)؛ قەڵەوکردنەوە
(٢) گزرە پێدان.

stallion (stal′yən), *n.* ئەسپی بەرین

stalwart (stôl′wêrt), *adj.* (١) تێکسمڕاو؛ تۆکمە؛ بەهێز.
(٢) (ا) ئازا؛ قارەمان. (ب) پشت پێ بەستراو؛ یەك دڵ؛ چالاك؛ نەگۆڕ؛ لانەدەر؛ دوو دڵی نەکەر؛ یەك بار؛ بەبڕوا: *(a ~ supporter of freedom)* .

n. (١) کەسێکی تێکسمڕاو یا تۆکمە؛ کەسێکی بەهێز.
(٢) لایەنگرێکی نەگۆڕ یا بەبڕواو دوودڵی نەکەر (بەتایبەتی هی حیزبێك یا مەسەلەیەکی ڕامیاری).

stamen (stā′mən), *n.* نێرەندامی گوڵ؛ نێرەك.

stamina (stam′ə-nə), *n.* بەرگەگرتن (مرۆڤ)؛ کێش؛ بەکێشی؛ تین؛ هێز.

staminal (stam′ə-nəl), *adj.* (١) بەکێش؛ بەتین؛ بەرگەگر.
(٢) نێرەکی؛ تایبەتی بە نێرەندامی گوڵ.

staminate (stam′ə-nit, stam′ə-nāt´), *adj.* (١) نێرەکیان پێوەیە بەڵام نێرکیان پێوە نییە (گوڵ)؛ هەر نێرەندامیان هەیە.
(٢) نێرەکدار؛ نێرەندامی هەیە.

staminode (stam′ə-nō´d), *n. Also* **staminodium.** نێرە- ئەندامی بێ بەر یا نێر.

stammel (stam′′l), *n.* [Obs.]. (١) کالایەکی خوری زبری سوورە (بۆ جلی ژێرەوە). (٢) ڕەنگی سووری ئەم کالایە.

stammer (stam′ẽr), *v.t. & v.i.* لاڵ بوون؛ زمان گیران؛ زمان تێکەڵ‌وپێکەڵ بوون؛ زمان لاڵ بوون.

n. لاڵی؛ زمان گیران؛ زمان گیری.

-**stammerer** *(n.)*; **stammeringly** *(adv.)*.

stamp (stamp), *v.t.* (١) بە قایم پێ پیانان؛ پێشێل کردن.
(٢) (ا) پێ دان بە زەویدا بە توند؛ زەوی کوتانەوە بە قاچ؛ پێ کوتان بە زەویدا بە قایم؛ تەپە لێ هەڵسان: *(He ~ the floor in anger.)* .
(ب) (~ out) ، پێشێل کردن؛ پێ لەقەلێدان؛ هاڕین؛ کوژاندنەوە؛ پێ پیانان؛ پلیشاندنەوە: *(to ~ out a cigarette; to ~ out a revolt)* .
(٣) لەسەر هەڵکەندن (ناو، نیشانە):
(He ~ his initials into the leather.)
(٤) نیشانەلێدان.
(٥) وەك نەخش تێدا هەڵکەنران:
(The incident was ~ in her memory.)
(٦) مۆرکردن (بڕوانامە)؛ مۆرلێدان؛ دامغەلێدان؛ پوول لێدان؛ شەقڵ کردن.
(٧) [Dial.]، هاڕین (کانزای خاو).

v.i. (١) پێ دان بە زەویدا بە قایم؛ زەوی کوتانەوە بە قاچ؛ پێ کوتان بە زەویدا.
(٢) بە تەپەتەپ ڕۆیشتن؛ تەپەی پێ هاتن.

n. (١) پێ دان بە زەویدا؛ پێ کوتان بە زەویدا.
(٢) مەکینەی هاڕینی کانزای خاو. (٣) داڕێژگە؛ قاڵب.
(٤) داڕێژە؛ شتی لە قاڵب دراو یا بە قاڵب دروستکراو.
(٥) مۆر؛ دامغە؛ ئیستەمپا؛ شەقڵ.
(٦) (ا) پوول (هی میری یا بازرگانی): *(trading ~s)* .
(ب) پوولی پۆستە: *(postage ~)* .
(٧) نیشانە؛ نیشانەی تایبەتی:
(The book bears the ~ of its author's genius.)
(٨) تایبەخۆ؛ چەشن؛ جۆر

stampede (stam-pēd′), *n.* (١) پاڵەپەستۆیەکی لەپڕ بۆ ڕاکردن یا دەربازبوون (ڕەشەووڵاخ). (٢) پاڵەپەستۆی لەپڕ.

v.t. لەپڕ کردن بە پاڵەپەستۆ بۆ دەربازبوون.

stamper (stam′pẽr), *n.* (١) بەتاڵکەرەوەی پوولی پۆستە
(٢) شەقڵکەر؛ نیشانەکەر (٣) داڕێژ؛ لەقاڵبدەر.
(٤) مەکینەی بەردو کانزای خاو هاڕین یا ووردکردن

stamping ground, [Colloq.], هەوارگە؛ شوێنێکی پەسەندی یەککگرتنی ئاسایی خەڵك یا گیاندار؛ مۆڵگە؛ شوێنێکە کە کەسێك حەزی لێ دەکات‌و هەمیشە بۆی دەچێ.

stamp mill, (١) کارگەی هاڕین یا ووردکردنی کانزای خاو.
(٢) مەکینەی هاڕین یا ووردکردنی کانزای خاو.

stance (stans), *n.* (١) شێوەی وەستانی مرۆڤ یا گیاندار (بەتایبەتی هی یاریکەر لەکاتی لە تۆپ دانا)؛ هەڵوێست.
(٢) هەڵوێست (بەرامبەر بە مەسەلەیەك):
(What is his ~ on independence for minotrties?)

stanch (stanch), *v.t.* (١) خوێن وەستاندن؛ بەرگرتن.
(٢) خوێنی برین وەستاندن؛ خوێن گرتنەوە؛ خوێن وەستاندنەوە.
(٣) [Archaic or Dial.]، کەمکردنەوە؛ کوژاندنەوە؛ شکاندن (تینوێتی)

v.i. خوێن وەستان.

adj. = **staunch.**

stanchion (stan′shən), *n.* (١) کۆڵەکە؛ دیرەك.
(٢) یەکێکە لەو شیشە ستوونییانەی مانگای پێ دەبەسترێتەوە لە گەوڕدا

v.t. (١) کۆڵەکە دانەبەر. (٢) بەستنەوەی ووڵاخ بە شیشی ستوونییەوە.

stand (stand), *v.i.* (١) (ا) بە پێوە وەستان؛ وەستان؛ ڕاوەستان
(ب) باڵایەکی تایبەتی هەبوون بە پێوە: *(He ~s six feet.)*
(ج) هەڵسانە سەر پێ؛ بەرزبوونەوە. (د) ڕەپ بوون؛ هەڵسان (کێر)
(٢) بە جۆرێکی تایبەتی وەستان؛ لە شوێنێکی تایبەتیدا وەستان:
(to ~ aside)
(٣) هەڵوێستێکی تایبەتی هەبوون یا نوواندن: *(to ~ fim on an issue)*
(٤) لە بارێك یا هەڵوێستێکی تایبەتیدا بوون: *(He ~s accused.)*
(٥) ڕێیەکی تایبەتی گرتن لە دەریادا.
(٦) [Obs.]، دوودڵی کردن؛ ڕاڕایی کردن.
(٧) لە پلەیەکی تایبەتیدا بوون: *(She ~s first in her class.)*
(٨) لە بارێکی تایبەتیدا بوون: *(He ~s to make quite a profit.)*
(٩) [British]، خۆ ئامزەدکردن یا پاڵاوتن (هەڵبژاردن).
(١٠) (ا) ڕاوەستان؛ لەسەر بنکە یا بن وەستان:
(A clock ~ on the mantle.)
(ب) لە شوێنێکی تایبەتیدا بوون: *(The house ~ on a hill.)*
(١١) (ا) نەبزوان؛ وەستان؛ جووڵە نەکردن:
(The car ~ in the garage for a week.)
(ب) پەنگخواردنەوە؛ وەستان؛ قەتیس بوون:
(tears ~ing in her eyes)
(١٢) وا بوون؛ گونجان؛ سازان: *(it ~s to reason)* .
(١٣) (ا) لە شێوەیەکی تایبەتیدا بوون:
(to copy a passage exactly as it ~s)
(ب) هێشتا هەر درووست بوون؛ هەر وەك خۆ مانەوەو نەگۆڕان
(The law still ~s.; The order given last week still ~s.)
(١٤) توانای پەڕین هەبوون (ئەسپ).

v.t. (١) (ا) ئەفەوتان؛ مانەوە؛ سەرکەوتوو بوون؛ دەربردن:
(This book will ~ the test of time.)
(ب) بەرگەگرتن؛ دەربردن؛ خۆڕاگرتن: *(He ~s pain well.)* .
(ج) حەز لە چارە کردن؛ لەگەڵدا دەربردن:
(She can't ~ her boss.; I can't ~ that guy.)
(د) لە تواناندا بوون: *(He can ~ another drink.)* .
(هـ) ئارام گرتن.
(٢) بەرگەگرتن؛ بەرهەڵستی کردن؛ بەرگری کردن: *(to ~ a siege)*
(٣) مل بۆ دان؛ پێ کران؛ نۆشین؛ بەسەرداهاتن: *(to ~ trial)*
(٤) پێ هەڵسان؛ کردن (پاسەوانی)؛ ئەرك بینین: *(to ~ guard)* .
(٥) وێرکردن؛ پارەدان.
(٦) وەستاندن لەسەر پێ؛ ڕاوەستاندن؛ ڕاستکردنەوە.

n. (١) وەستان؛ ڕاوەستان؛ مانەوە لە شوێنێکدا.

(٢) (ا) وەستان و بەرەنگاربوون؛ وەستان بۆ بەرهەڵستی کردن. (ب) بەرهەڵستی.
(٣) جێی وەستان: *(He took his ~ at the rear.)* .
(٤) هەڵوێست؛ را؛ بیروڕا: *(I have made my ~ clear.)* .
(٥) (ا) بەرزەکی لەسەر وەستانی تەماشاکەرانی خۆپیشاندانێك؛ سەکۆی لەسەر وەستانی تیپی مۆسیقا: *(a reviewing ~)*
(ب) تەلانی سەیرکەران لە یاریگادا
(ج) سەیرکەرانی یارییەك.
(د) شوێنی وەستان یا دانیشتنی شایەت لە دادگادا (ه) دووانگە
(٦) (ا) وەستانی تیپی شانۆگەری گەڕۆك بۆ شانۆنامە پێشکەش کردن:
(a one-night ~)
(ب) شاری تێدا راوەستانی تیپێکی گەڕۆکی وەها
(٧) سایەبار یا کوختەی دارینەی فرۆشگا؛ فرۆشگای بچووکی سەرەڕێ؛ کانتێن؛ قەفەزە دووکان: *(a newspaper ~ ; a vegetable ~ ; a hamburger ~)*
(٨) وێستگەی ئوتومبیلی کرێ: *(a taxi ~)* .
(٩) دۆلاب؛ چوارچێوەی شت تیا دانان؛ ریزە ڕەفە: *(a music ~)* .
(١٠) ریزە درەخت یا ڕووەکی بەرز؛ پەڵە درەخت: *(a ~ of pine)* .
(١١) راوەستان؛ هەڵوێست؛ شێوەی وەستان؛ پۆز
(١٢) [Obs or Dial.]، دەستە؛ تاقم؛ پۆل.

make a stand, (١) هەڵوێستی بەرگری وەرگرتن؛ بەرگری کردن؛ بەرهەڵستی کردن (٢) لایەنگری لایەك یا بیروڕایەك کردن؛ لایەنگیری خۆ نیشاندان (٣) وەستان؛ راوەستان.

stand a chance, سەرکەوتن بۆ هەبوون؛ ئومێدی سەرکەوتن لێ کران؛ ئومێدی بەرکەگرتن لێ کران.

stand by, (١) چاوەڕێ کردن بە ئامادەیی؛ ئامادەبوون؛ چاوەڕێ کردن.
(٢) پشت گرتن؛ لایەنگیری کردن؛ پاڵپشتی کردن؛ یارمەتیدان؛ پشت بەرنەدان:
(to stand by someone in time of need)
(٣) راگرتن (بەڵێن)؛ نەشکاندن (بەڵێن): *(to stand by one's word)* .
(٤) خۆ تێ نەگەیان؛ تەماشاکردن و هیچ نەکردن؛ لەلاوە وەستان و هیچ نەکردن:
(He stood by while a crime was being committed.)

stand down, جێی خۆ بەجێهێشتن و چوونە ئەو لاوەی شایەت پاش تەواوبوونی شایەتییەکەی.

stand for, (١) نیشانەی ئەوەبوون؛ واگەیاندن:
(P.O. stands for post office.)
(٢) پشتیوانی کردن؛ لایەنگری کردن: *(to stand for free trade)* .
(٣) [British]، خۆ ئامزەدکردن؛ خۆهەڵبژاردن بۆ:
(to stand for parliament)
(٤) [Colloq.]، رێگەدان؛ چاوپۆشی کردن؛ لێبووردن؛ دەربردن:
(I can't stand for that kind of behavior.)

stand in for, جێگرتنەوەی کەسێکی تر؛ لەباتی کەسێکی تر کارکردن؛ جێگری کردن:
(The Vice President will stand in for the President.)

stand in, (١) جێگری کردنی نوێنەری سینەما و شانۆ لەکاتی ئامادەکردنی کەرەسەی وەك کامێرا و ڕووناکی و...هتد (٢) جێگری کردن

stand in line, لە ڕیزدا وەستان؛ نۆرەگرتن

stand off, (١) خۆ دوور راگرتن؛ لە دوورەوە وەستان؛ لێ دوورکەوتنەوە.
(٢) ڕوو پێ نەدان (٣) پەیڕەوی نەکردن.
(٤) خۆ لێ دەربازکردن؛ خۆنەدان بەدەستەوە.
(٥) دوور لە کەنار دەریاوە ڕۆیشتن (کەشتی).

stand on, (١) کەوتنە سەر ئەوە؛ لەسەر ئەوە راوەستان.
(٢) سووربوون لەسەر؛ داواکردن؛ گوێ پێدان: *(to stand on ceremony)* .
(٣) لە ڕێ لا نەدان (کەشتی)؛ ڕێ نەگۆڕین.

stand one's ground, (١) جێی خۆ بەرنەدان یا جێ نەهێشتن (جەنگ)؛ بەرهەڵستی کردن؛ نەجووڵان؛ خۆنەدان بەدەستەوە؛ نەبەزین.
(٢) سووربوون لەسەر هەڵوێست و رای خۆ و کۆڵنەدان؛ نەبەزین.

stand on one's own feet, پشت بە خۆ بەستن (لە کار و بیرکردنەوەیشدا)؛ سەربەخۆبوون؛ پێویست بە کەس نەبوون.

stand out, (١) دەرپۆقین؛ دەرپەڕین.
(٢) زۆر دیاربوون؛ زۆر لەبەرچاوبوون. (٣) بە توندی بەرهەڵستی کردن.

stand over, (١) دواخستن. (٢) چاودێری کردن بە وردی.

stand to. (١) ئیش کردن بەبێ وەستان. (٢) ئامادەبوون.
(٣) وازنەهێنان؛ دەست هەڵنەگرتن؛ کۆڵنەدان.
(٤) بەڵێن نەشکان؛ بەڵێن راگرتن.

stand up, (١) هەڵسانە سەر پێ:
(Everyone stood up when the King came in.)
(٢) بەرگەگرتن؛ دەربردن؛ خۆڕاگرتن:
(That statement does not stand up on examination.)
(٣) [Slang]، نەچوون بۆ ژوانێك (بەتایبەتی بە دەسەنقەست):
| She stood him up. |

stand up for, لایەنگیری کردن؛ لەسەرکردنەوە؛ پشتگیری کردن.

stand up to, (١) لە ڕوودا وەستان؛ بەرەنگاربوون؛ بەرەو ڕوو وەستان بەبێ ترس. (٢) بەرهەڵستی کردن؛ خۆڕاگرتن.

take the stand, گەواهی یا شایەتیدان؛ بەڵگە پێشکەش کردن لە دادگادا (گومانبار، داواچی، شایەت):
| The defendant (witness, plaintiff) will take the stand tomorrow. |

standard (stan′dērd), *n.* (١) ئاڵا؛ بەیداخ؛ درووشم.
(٢) پێوانە؛ پێوەر؛ ئەندازە؛ تەرازوو؛ پێوانەی گشتی:
(~s of weight and measure are set by the government.)
(٣) بنچینەی سکە: *(the gold ~)* .
(٤) ئەندازەی زێڕ، زیو، یا کانزای تر لە پارەدا.
(٥) نموونە؛ وێنە؛ مۆدێل
(٦) پلە: *(the ~ of living)* .
(٧) کۆڵەکە؛ پایە؛ پاڵپشت؛ ستوونێکە بۆ شت خستنەسەر.
(٨) پەڕەی گەورەی گوڵ.
(٩) [British]، پلە (قوتابخانەی سەرەتایی)؛ پۆل.
(١٠) درەختی هەڵچوو بە ئاسماندا بێ ئەوەی داری بدرێتە بەر.

adj. (١) نموونەیی؛ وێنەیی؛ مۆدێل.
(٢) باش؛ چاك: *(~ reference books)* .
(٣) (ا) ئاسایی؛ ناتایبەتی؛ باو: *(the ~ model of an automobile)* .
(ب) ئاسایی؛ باو؛ ناتایبەتی:
(~ procedures, measures, ingredients, etc.)
(٤) پەتی (زمان)؛ هی وێژە و نووسین: *(~ English; the ~ language)*
(٥) قەبارەی ئاساییە (تیپی چاپەمەنی).

standard-bearer (stan′dērd-bâr′ēr), *n.* (١) ئاڵاهەڵگر؛ ئاڵادار؛ بەیداخ هەڵگر. (٢) پێشەوا (حیزب، ڕێکخراو، کۆمەڵە)؛ سەرۆك؛ رابەر:
(the ~ of the Democratic Party in the next election)

standardization (stan′dēr-dī-zā′shən), *n.* (١) پێوان؛ پێوانە.
(٢) بەیەککردنی گشت ئەندازەکان؛ بەیەك ئەندازە کردن.

standardize (stan′dēr-dīz′), *v.t.* (١) یەك ئەندازە کردن؛ بەیەککردنی هەموو ئەندازەکان؛ وەك یەك لێکردنی ئەندازەکان:
(to ~ tests, textbooks, procedures, etc.)
(٢) پێوان؛ ئەندازە گرتن.

Standard English, ئینگلیزی پەتی؛ ئینگلیزی وێژەیی و نووسین؛ زمانی ئینگلیزی بەکارهێنراو لەلایەن زۆربەی ڕۆشنبیرانەوە زۆربەی کات.

standard language, زمانی پەتی؛ زمانی وێژەیی و نووسین؛ زمانی بەکارهێنراو لەلایەن زۆربەی ڕۆشنبیرانەوە زۆربەی کات.

standard of living, پلەی ژیان.

standard time, کاتە زستانە؛ کاتی ڕەسمی وڵاتێك.

stand-by (stand′bī′), *n.* (١) کەسێکی پشت پێ بەستراو؛

لایەنگرێکی دڵسۆزو ئامادە. (٢) بریکار: شتێکی هەمیشە ئامادەیە بۆ بەکارهێنانی لە بریتی شتێکی تر؛ جێگری هەمیشە ئامادە.

standee (stan-dē′), *n.* کەسێکی بە پێوە وەستاو لەبەر بێ جێگەیی.

stand-in (stand′in′), *n.* (١) جێگری نوێنەری سینەماو شانۆ لەکاتی ئامادەکردنی کامێراو چراو شتی تردا. (٢) جێگر.

standing (stan′diŋ), *n.* (١) هەڵسانە سەر پێ؛ ڕاوەستان؛ وەستان؛ بە پێوە وەستان. (٢) جێی وەستان؛ وێستگە.
(٣) ناوبانگ؛ ناو؛ پلەوپایەو ڕێزو ناوی باش:
[*a man (lawyer, writer) of high ~ ; to be in good ~*]
(٤) ماوەی بوون؛ کۆنو تازەیی (نەریت، خوو، ناکۆکی، ئەندامێتی... هتد):
[*a custom (law, dispute, record) of long ~*]
adj. (١) (ا) بە پێوە وەستاو؛ بە پێوە ڕاوەستاو؛ لەسەر پێ:
(the ~ audience)
(ب) بە پێوە؛ نە بڕاوەتەوە: *(~ corn, grain, timber, etc.)* .
(٢) بە پێوە کراو بەبێ گوڕ بەستنەوە: *(a ~ jump)* .
(٣) لەگەڕکەوتوو؛ کار پێ نەکراو؛ لەکارکەوتوو؛ کارنەکەر:
(a ~ engine, factory, etc.)
(٤) وەستاو (ئاو): *(~ water)* .
(٥) (ا) هەمیشەیی؛ ناسەردەمی؛ بەردەوام:
(a ~ invitation to dinner; a ~ army; a ~ offer)
(ب) هێشتا هەر درووستەو کاری پێ دەکرێ: *(a ~ rule)* .
(ج) جێگیر؛ نەبزۆك؛ نەجووڵێنراو؛ نەبزووت.

standing army, سوپای هەمیشەیی؛ لەشکری هەمیشەیی نەك تەنها لەکاتی جەنگدا.

standing committee, لیژنەی هەمیشەیی (بەتایبەتی هی پەرلەمان).

standing order, (١) فەرمانی هەمیشەیی (سوپا).
(٢) (*pl.*) پەیڕەوی هەمیشەیی (پەرلەمان).

standing room, جێی ڕاوەستان (پاش گیرانی هەموو کورسییەکان لە شانۆ، یاریگا، یا هۆی هاتوچۆدا... هتد).

standish (stan′dish), *n.* [Archaic], = **inkstand.**

stand-off (stand′ôf′), *n.* (١) خۆ دوور ڕاگرتن؛ خۆ لێ دوور ڕاگرتن؛ خۆ لێ دوور ڕاگیران (٢) پارسەنگ؛ هاوتاکەر.
(٣) بەرامبەری (پێشبڕکێ، یاری)؛ بەرامبەربوون؛ هاوتابوون.
adj. = **standoffish.**

standoffish (stand′ôf′ish), *adj.* دوورەپەرێز؛ ڕووپێنەدەر؛ گۆشەگیر؛ سارد؛ خۆ دوو ڕاگر.

stand oil, ڕۆن کەتانی داخ کراوو خەستکراوە (لە بۆیەدا بەکاردێت).

stand-out (stand′out′), *n.* (١) کەسێکی هەمیشە نەگونجاو لەگەڵ بڕیارو ڕای کۆمەڵدا؛ گێرەنەکەر. (٢) کەسێکی دەرکەوتووو لێهاتوو.

stand-pat (stand′pat′), *adj.* [Colloq.], کۆنەپەرست؛ نەگۆڕ؛ حەز بە گۆڕین نەکەر.

stand-patter (stand′pat′ēr), *n.* [Colloq.]. کەسێکی کۆنەپەرست؛ کەسێکی دژ بە گۆڕین.

stand-point (stand′point′), *n.* (١) جێی لێوە ڕوانین؛ شوێنی لێوە سەیرکردنی شتێك. (٢) هەڵوێست؛ ڕا؛ بیروڕا؛ ڕوو (ئەڵێین: لەم ڕووەوە)؛ شێوەی تێڕوانین و هەڵسەنگاندن.

stand-still (stand′stil′), *n.* چەقین؛ وەستان؛ گیرخواردن:
(to come to a ~)

stand-up (stand′up′), *adj.* (١) ڕاوەستاو؛ بە پێوە وەستاو
(٢) ڕەق وەستاو (ملیوان)؛ نە نوشتانەوە: *(a ~ collar)* .
(٣) بە پێوە کراو؛ بەسەر پێوە:
(a ~ meal, drink, etc. ; a ~ comedian)

stang (staŋ), *archaic past tense and p.p. of* **sting.**

stanhope (stan′hōp, stan′əp), *n.* گالیسکەیەکی سووکی سەرکراوەی یەك کورسی دوو یا چوار پێچکەیییە.

stank (staŋk), *alternative past tense of* **stink.**

stannary (stan′ēr-i), *n.* [British], کانە تەنەکە؛ کارگەی تەنەکە پوختەکردن.

stannum (stan′əm), *n.* تەنەکە (کانزا)؛ قەڵایی.

stanza (stan′zə), *n.* بڕگەی هۆنراوە (هەندێك جار چوارخشتەکییەو هەندێك جار زیاتر)؛ بڕگەی هەڵبەست.

stapelia (stə-pē′li-ə), *n.* ڕووەکێکی گوڵ ئەستێرەیی زەرد یا ئەرخەوانی بۆگەنە.

stapes (stā′pēz), *n.* ئێسکە ئاوزەنگی: یەکێکە لە سێ ئێسکی بچووکی گوێی ناوەڕاستی گیانداری شیردەر. (هەروەها " **stirrup bone** ").

staphylo- (staf′i-lō, staf′i-lə), *Also* staphyl, (١) پێشگرێکە بەمانای: (ا) زمانە بچکۆلە. (ب) هێشوویی.

staphylococcus (staf′i-lə-kok′əs), *n.* میکرۆبێکی هێشوورییە (دەبێتە هۆی کێم درووستبوون لە دوومەڵدا).

staphyloplasty (staf′i-lə-plas′ti), *n.* نەشتەرگەری زمانە بچکۆلەو مەلاشوو.

staple (stā′p'l), *n.* (١) بەرهەم یا فرۆتەنی سەرەکی ناوچەیەك یا وڵاتێك. (٢) کەرەسەی سەرەکی شتێك؛ ماددەی پێکهێنەری سەرەکی شتێك.
(Politics is the ~ of his conversation.)
(٣) کەرەسەی خاو.
(٤) فرۆتەنی یا خواردەمەنی هەمیشە پێویستو بەکارهێنراو؛ فرۆتەنی سەرەکی: *(Flour, sugar, and salt are ~s .)* .
(٥) (ا) ڕیشاڵی لۆکەو کەتان و خوری (لە ڕووی درێژیو چاکییەوە).
(ب) درێژیو نمرەی چاکی تایبەتی ڕیشاڵێکی وەها.
(٦) [Archaic]، بازاڕی سەرەکی.
adj. (١) هەمیشە پێویستو بەکارهێنراو (فرۆتەنی، خواردەمەنی):
(Rice, wheat, and sugar are ~ foods.)
(٢) سەرەکی (بەرهەم، فرۆتەنی):
(Coffee is the ~ product of Brazil.)
(٣) سەرەکی؛ گرنگترین؛ ئاسایی: *(~ topics of gossip)* .
v.t. جیاکردنەوەی لۆکەو کەتان بەپێی درێژیو چاکی ڕیشاڵەکانی.

staple (stā′p'l), *n.* (١) دەرزییەکی دوو سەرەیە بۆ شت پێ دان لە دیوارو ڕووی تر. (٢) دەرزییەکی وەهایە بۆ کتێبو دەفتەر لێکدان؛ دەرزی کتێب.
v.t. لێکدان بە دەرزی وەها؛ لە دیواردان بە دەرزی وەها:
(to ~ papers together)

stapler (stā′plēr), *n.* (١) فرۆشیار یا دەڵاڵی فرۆتەنیو خواردەمەنی هەمیشە پێویستو بەکارهێنراو (٢) خوریو لۆکەو کەتان جیاکەرەوە.

stapler (stā′plēr), *n.* مەکینەی دەرزی (بۆ پەڕەو کاغەز لێکدان)؛ دەرزی دان.

star (stär), *n.* (١) ئەستێرە؛ هەسارە. (٢) شێوەی ئەستێرە.
(٣) نیشانە، درووشم، یا شێوەیەکی ئەستێرەیی.
(٤) نیشانەیەکی بچکۆلەی ئەستێرەیییە لە پەراوێزی کتێبدا بەکار دەهێنرێت؛ ئەستێرۆچکە. (هەروەها " **asterisk** ").
(٥) ئەستێرەی گەڕۆك.
(٦) (ا) کەلوو (ئەستێرەناسی، بەتایبەتی لەڕووی کارکردنە سەر بەختی مرۆڤەوە)؛ برج؛ کۆ ئەستێرە. (ب) (*pl.*) چارەنووس؛ بەخت.
(٧) کەسێکی لێهاتووو ناودار لە پیشەیەکدا (بەتایبەتی وەرزش):
(a basketball ~)
(٨) نوێنەری سەرەکی فیلمێکی سینەما؛ نوێنەرێکی بەناوبانگی سینەمایی بەتایبەتی کە دەوری قارەمانی ببینێ لە فیلمێکدا.
v.t. (١) بە ئەستێرە ڕازاندنەوە؛ نیشانەکردن بە ئەستێرە.
(٢) نمرە بۆ دانانی شتێك بە ئەستێرە؛ هەڵسەنگاندنی شتێك بە ئەستێرە بۆ دانان. (٣) ئەستێرۆچکە لەسەردانان (پەراوێزی کتێب).
(٤) پێشکەش کردنی نوێنەرێکی سینەمایی لە دەوری قارەمانیدا.

v.i. (١) زۆر بە جوانی کردن؛ بە لێهاتووانە پێ هەڵسان؛ درەوشانەوە (مەجان)؛ زۆر بەباشی خۆنوواندن. (٢) دەوری قارەمانی بینین لە فیلمێك یا شانۆنامەیەکدا.
adj. (١) زۆر دەرکەوتوو یا لێهاتوو؛ زۆر باش و سەرکەوتوو: ***(a ~ performer)***
(٢) ئەستێرەیی.

starboard (stär′bĕrd, stär′bôrd´, stār′bōrd´), ***n.*** لای ڕاستی کەشتی و فڕۆکە (ئەگەر لە دواوە بوەستیت و سەیری پێشەوە بکەیت).
adj. لای ڕاست؛ دەستە ڕاست.
adv. بە لای ڕاستدا؛ بە دەستە ڕاستدا.
v.t. & v.i. وەرچەرخان بەلای ڕاستدا (دەستاژووی کەشتی)؛ بادان یا وەرگەڕان بە دەستە ڕاستدا.

starch (stärch), ***n.*** (١) نیشاستە.
(٢) (*pl.*) خواردەمەنی نیشاستەیی.
(٣) ڕەووشتی ڕەق؛ ڕەفتاری ووشك و بەفیز؛ سەرسەختی؛ کەللەڕەقی.
(٤) [Colloq.] تین؛ ووزە؛ گڤ وگوڕ؛ چوست و چالاکی.
v.t. ڕەق کردن بە نیشاستە (ملیوانی کراس)؛ نیشاستە لێدان.

starchy (stär′chi), ***adj.*** (١) نیشاستەیی (خواردەمەنی)؛ نیشاستەی تێدایە: ***(~ foods)*** .
(٢) بە نیشاستە ڕەق کراو (ملیوانی کراس).
(٣) ڕەق (ڕەفتار)؛ ووشك و بەفیز؛ کەللەڕەق؛ ووشك.
-starchiness *(n.).*

star-crossed (stär-krôs′t), ***adj.*** چارە ڕەش؛ ئەگبەت؛ ئەستێرەکوژ (ئەستێرەوانی): ***(A pair of ~ lovers take their life.)*** .

stardom (stär′dəm), ***n.*** (١) پلەوپایەی نوێنەری سینەمای بەرز؛ نوێنەرێتی بەرزی سینەما:
(The young actress finally attained ~ .)
(٢) گشت نوێنەرانی بەرزی سینەما.

star dust, (١) تۆزەستێرە؛ کۆمەڵە ئەستێرەی زۆر دوورو بە چاو نەبینراو بە جیا جیا. (٢) جوانی دڵفڕێن و شەیداکەر؛ هەستی دڵداری و شەیدایی؛ مەستێتی (مەجان).

stare (stâr), ***v.i.*** (١) (ا) چاو تێ بڕین. (ب) چاوزەقکردنەوە؛ مۆڕبوونەوە؛ زەق زەق تەماشاکردن. (٢) زۆر دیاربوون؛ زۆر دەرکەوتن یا لەبەرچاوبوون؛ زەق زەق دیاربوون. (٣) ڕاوەستان (قژ).
v.t. (١) زەق زەق تەماشاکردن؛ چاو تێ بڕین.
(٢) کارتێکردن بە زەق زەق تەماشاکردن:
(We ~d her into confusion.)
n. (١) چاو تێ بڕین؛ چاو تێ بڕینێك.
(٢) چاوزەقکردنەوە؛ مۆڕبوونەوە؛ زەق زەق سەیرکردن.
stare down, چاو پێ شۆڕکردن (بە خێسەلێکردن)؛ چاوشکاندن؛ بۆرپێدان بە چاو تێ بڕین.
stare one in the face, (١) ڕووبەڕوو سەیرکردن؛ ڕووبەڕوو وەستان و سەیرکردن؛ چاو بڕینە چاو. (٢) بەبەر چاوەوە بوون؛ لەبەرچاوبوون؛ خۆ بۆ لێ نەشارانەوە.

starets (stâr′its), ***n.pl.*** ڕابەری ئاینی (کلێسەی ڕۆژهەڵاتی)

star-fish (stär′fish´), ***n.*** ئەستێرە ماسی.

star-flower (stär′flou´ĕr), ***n.*** گوڵە ئەستێرەیی: ڕووەکێکە گوڵی پێنج پەڕەیی وەك ئەستێرە دەگرێ.

stargaze (stär′gāz´), ***v.i.*** (١) چاو بڕینە ئەستێرە؛ تەماشای ئەستێرە کردن (ئەستێرەوانی) (٢) **daydream**

stargazer (stär′gāz´ĕr), ***n.*** (١) چاوبڕە ئەستێرە، بەتایبەتی: (ا) ئەستێرەوان؛ ئەستێرەناس (ب) ئاسماناناس؛ گەردووناناس.
(٢) جۆرە ماسییەکە چاوی لە تەوقی سەریایەتی.

stargazing (stär′gāz´iŋ), ***n.*** (١) چاوبڕینە ئەستێرە؛ تێڕوانینی ئەستێرە (٢) خەیاڵ پڵاوی؛ داڵغەچێتی؛ زرەخەو بینین.

star grass, گیا ئەستێرە: چەند جۆرە گژوگیایەکن گوڵی ئەستێرەیی دەگرن.

stark (stärk), ***adj.*** (١) ڕەق (وەك لاشەی مردوو).
(٢) دیار؛ زۆر لەبەرچاو: ***(a tree ~ in the snow)*** .
(٣) (ا) چۆڵ وهۆڵ؛ دڵتەنگکەر؛ چۆڵ؛ چۆڵەوانی؛ ڕووتەنی.
(ب) ڕەق وتەق؛ ڕووت وقووت (ژوور): ***(a ~ white room)*** .
(٤) **stark-naked** .
(٥) تەواو؛ بێ کەم و زیاد: ***(~ madness, terror, nonsense, etc.)*** .
(٦) توندوتیژ؛ سەخت؛ ناخۆش: ***(the ~ realities of life)*** .
(٧) [Archaic]، بەهێز؛ بەتین.
adv. (١) بە توندوتیژی؛ بە توندەوە؛ بە هەموو هێزێکەوە.
(٢) بەتەواوی؛ بەبێ کەم و زیاد: ***(~ mad; ~ naked)*** .

stark-naked (stärk′nāk′id), ***adj.*** ڕووت وقووت.

starless (stär′lis), ***adj.*** بێ ئەستێرە؛ تاریك و نووتەك:
(a ~ night)

starlet (stär′lit), ***n.*** (١) ئەستێرۆچکە؛ ئەستێرە بچکۆلە.
(٢) [Colloq.]، کچە نوێنەرێکی سینەماییە کە ئامادە دەکرێ بۆ بینینی دەوری قارەمانی.

starlight (stär′līt´), ***n.*** شەوقی ئەستێرە.
adj. (١) شەوق ئەستێرەیی. (٢) بە شەوقی ئەستێرە ڕووناك بووەتەوە.

starlike (stär′līk´), ***adj.*** (١) ڕووناکە وەك ئەستێرە؛ شەوقدارە وەك ئەستێرە. (٢) شێوە ئەستێرەیی.

starling (stär′liŋ), ***n.*** ڕیشۆڵە.

starlit (stär′lit´), ***adj.*** بە شەوقی ئەستێرە ڕووناك بۆتەوە

star-of-Bethlehem (stär′əv-beth′li-əm), ***n.*** ڕووەکێکە لە توخمی شلێر.

Star of David, ئەستێرەی داود: درووشمی جوولەکەیە.

starred (stärd), ***adj.*** (١) بە ئەستێرە ئەخشێنراو یا ڕازێنراوە.
(٢) ئەستێرە کاری تێکردووە (ئەستێرەوانی).
(٣) وەك نوێنەری سینەمایی پێشکەش کراو یا پێ ناسراو.

starry (stär′i), ***adj.*** (١) بە ئەستێرە ئەخشێنراو یا ڕازێنراوە.
(٢) گەش؛ بریقەدار؛ درەوشاوە: ***(~ eyes)*** .
(٣) شێوە ئەستێرەیی؛ ئەستێرەیی.
(٤) ئەستێراوی؛ پڕ لە ئەستێرە؛ ئەستێرەدار: ***(a ~ night)*** .
(٥) تایبەتی بە ئەستێرە؛ ئەستێرەیی.
-starriness *(n.).*

starry-eyed (stär′i-īd´), ***adj.*** خەیاڵ پەرست؛ خەیاڵ خاو؛ خەیاڵ پڵاو؛ ساویلکە.

Stars and Bars, ئاڵای بە ئەستێرە و میل ئەخشێنراو؛ ئاڵای وولاتەکانی لای خوارووی ئەمەریکا بوو کە لە شەڕی براکوژیدا جیابوونەوە لە ئەمەریکا.

Stars and Stripes, ئاڵای بە ئەستێرە و میل ئەخشێنراو: ئاڵای ئەمەریکا.

star saphire, یاقووتی شینی ئەستێرەیی.

star shell, بۆمبای ئەستێرەیی: بۆمبایەکە لە ئاسماندا دەتەقێتەوە بە گەشی بۆ ڕووناك کردنەوەی سەنگەری دوژمن.

star-spangled (stär′spaŋ´g′ld), ***adj.*** بە ئەستێرە ئەخشێنراو یا ڕازێنراوە.

Star-Spangled Banner, (١) ئاڵای بە ئەستێرە ئەخشێنراو: ئاڵای ئەمەریکا (هەروەها " **stars and stripes** ").
(٢) سروودی نیشتمانی ئەمەریکا.

start (stärt), ***v.i.*** (١) ڕاچڵەکین؛ داچڵەکین؛ هەڵسڵەمینەوە؛ ڕاچەنین؛ هەڵبەزینەوە؛ ڕاپەڕین. (٢) ترازان؛ شلۆق بوون.
(٣) دەرپۆقین؛ دەرپەڕین.
(٤) دەستپێکردن؛ کەوتنەڕێ: ***(We ~ed at six o'clock.)***
(٥) کەوتنەکار؛ کەوتنە جم وجووڵ.

(٦) دەستپێکردن؛ پەیدابوون: *(How did the war ~ ?)* .

v.t. (١) راچڵەکاندن؛ داچڵەکاندن؛ هەڵساندن (راو)؛ راپەراندن:

(We ~ed three birds at one time.)

(٢) ترازاندن؛ شلۆق کردن؛ جووڵاندن.

(٣) خستنەگەڕ (ئوتومبیل، مەکینە)؛ خستنەکار؛ خستنە نیش:

(to ~ a car, an engine, etc.)

(٤) هێنانەکایەوە (باس)؛ هێنانە پێشەوە.

(٥) کردنەوە (بەلووعە، بۆری).

(٦) دەستپێکردن *(We ~ed work early this morning.)* .

(٧) نیشانەی دەستپێکردن دان (پێشبڕکێ): *(to ~ runners in a race)* .

(٨) (ا) دانان؛ دامەزراندن؛ کردنەوە (قوتابخانە)؛ بەردی بناغە دانان؛ درووستکردن: *(to ~ a school, movement, an organization)* .

(ب) کردنەوە (ئاگر)؛ داگیرساندن: *(to ~ a fire, fight, war, etc.)* .

(٩) خستنەسەر نیش؛ دامەزراندن:

(to ~ a person in life, business, etc.)

n. (١) راچڵەکین؛ راپەرین؛ هەڵسلەمینەوە؛ راتەکان.

(٢) جموجووڵی لەپڕو کەم خایەن: *(by fits and ~s)* .

(٣) پارچەی ترازاو؛ ترازان.

(٤) (ا) دەستپێکردن.

(ب) سەرەتا؛ نووک؛ بنەڕەت؛ جێ یا کاتی دەستپێکردن: *(from the ~)* .

(٥) نیشانەی دەستپێکردنی پێشبڕکێ.

(٦) هەلی دەستپێکردن.

start out, (١) کەوتنەڕێ؛ دەستپێکردن (گەشت).

(٢) دەستپێکردن (کار، پرۆژە، پیشە، نەریت... هتد).

start up, (١) راچڵەکین؛ داچڵەکین؛ هەڵسلەمینەوە؛ راپەرین.

(٢) لەپڕ دەرکەوتن یا قوت بوونەوە؛ لەپڕ پەیدابوون یا سەردەرهێنان.

(٣) خستنەگەڕ؛ خستنەکار: *(to start up a motor, car, etc.)* .

starter (stär′tẽr), ***n.*** (١) دەستپێکەر (٢) بەشداری پێشبڕکێ.

(٣) ئەو کەسەیە نیشانەی دەستپێکردنی پێشبڕکێ دەدات.

(٤) ئامێری مەکینە خستنەگەڕ؛ ئامێری خۆ خستنەگەڕ.

(٥) کارگێری خستنە ڕێی پاس و فڕۆکە... هتد. (٦) هەوێن.

star thistle, جۆرێکە لە کەرتەشی.

starting post, جێی غارغارێن دەستپێکردن؛ سەرەتای غارغارێن.

startle (stär′t'l), ***v.t.*** (١) راچڵەکاندن؛ هەڵسلەماندنەوە؛ راپەراندن؛ داچڵەکاندن (٢) دڵ داخورپاندن؛ سەرسوڕماندن؛ پەشۆکاندن؛ سەرسام کردن

v.i. (١) راچڵەکان؛ هەڵسلەمینەوە؛ سڵکردنەوە؛ راچەنین

(٢) دڵ داخورپان؛ سەرسوڕمان؛ سەرسام مان.

n. (١) (ا) راچەکین؛ هەڵسلەمینەوە؛ سڵکردنەوە.

(ب) دڵ داخورپان؛ دڵەخورپێ؛ خورپە. (٢) شتی راچڵەکێن یا داخورپێن.

startling (stär′tliŋ), ***adj.*** دڵ داخورپێن؛ سەرسوڕمێنەر:

(~ news; a ~ revelation)

starvation (stär-vā′shən), ***n.*** (١) برسێتی؛ لە برسا مردن.

(٢) لە برسا مراندن.

starve (stärv), ***v.i.*** (١) لە برسا مردن

(٢) بێ بەش بوون؛ زۆر پێویستی پێ بوون.

(٣) [Colloq.]، زۆر برسی بوون؛ برسی بوون.

(٤) [Archaic]، لە سەرمادا مردن؛ زۆر سەرمابوون.

v.t. (١) لە برسا مراندن.

(٢) برسی کردن و زۆر بۆ هێنان یا بەزۆر پێ کردن:

(They ~d the city into submission.)

starve for, بۆ برسی بوون؛ بۆ پەرێشان بوون؛ زۆر پێویستی پێ بوون:

(He is starving for affection.)

straveling (sträv′liŋ), ***adj.*** (١) برسی (٢) هەژار (٣) گەنگ؛ کەم

n. کەسێک یا گیاندارێکی برسی؛ کەسێک یا گیاندارێکی لە برسا لاوازو پووکاوە.

stash (stash), ***v.t. & v.i.*** شاردنەوە بۆ رۆژی تەنگانە؛ هەڵگرتن؛ خستنەلاوە: *(to ~ away some money, food, etc.)* .

n. شتی شاراوەی بەنرخ (پارە، خواردەمەنی... هتد).

stasis (stā′sis, stas′is), ***n.*** (١) (ا) وەستانی خوێن؛ خوێن راوەستان.

(ب) ڕیخۆڵە گیران؛ قەبزی. (٢) نەبزوان؛ جووڵە نەکردن؛ نەجووڵان؛ لەنگەرگرتن

-stasis (stā′sis, stas′is), پاشگرێکە بەمانای: (ا) وەستان.

(ب) لەنگەر گرتن؛ نەبزوان

-stat (stat), پاشگرێکە بەمانای: راگیرکەر (لە پلەیەکی تایبەتیدا):

(thermostat)

state (stāt), ***n.*** (١) بارودۆخ؛ چۆنێتی:

(His affairs are in a bad ~ .)

(٢) بارودۆخێکی هەستی تایبەتی: *(a ~ of melancholy)* .

(٣) [Obs. or Rare]، (ا) پلەوپایەی کۆمەڵایەتی.

(ب) پلەوپایەی بەرز؛ بەرزی؛ گەورەیی.

(٤) گەزافی سامانداریتی؛ جۆری ژیانی دەوڵەمەندان؛ کەش‌وفش‌و سامانی خۆ نیشاندان؛ شکۆ. (٥) [S-]، پەرلەمانی هەندێ وولات.

(٦) [S-]، وولات (٧) [S-]، میری؛ فەرمانڕەوایی؛ دەوڵەت.

(٨) [S-]، یەکێک لە وولاتەکانی ئەمەریکا.

(٩) کاروباری میری بەرز. *(matters of ~)*

v.t. ووتن؛ روونکردنەوە؛ دەربڕین

(She ~ the facts. He ~ his views.)

lie in state, خستنەڕووی لاشەی کەسێکی گەورە بۆ بینینی لەلایەن گەلەوە پێش ناشتنی.

the States, [Colloq.], ~ The United States.

State attorney, State's attorney, پارێزەری گشتی میری (دادگەری).

state capitalism, رژێمی سەرمایەداری دەوڵەت.

State college, دانشگای میری؛ کۆلیجی میری.

state-craft (stāt′kraft′, stāt′kräft′), ***n.*** بەڕێوەبردنی کاروباری میری.

stated (stāt′id), ***adj.*** (١) دیاریکراو؛ ناوبراو؛ بڕیار لەسەردراو.

(٢) ووتراو؛ روونکراوە؛ دەربڕاو؛ ئاشکراکراو

State flower, درووشمی گوڵی یەکێك لە وولاتەکانی ئەمەریکا؛ گوڵی ویلایەت.

statehood (stāt′hood), ***n.*** بوون بە یەکێك لە وولاتەکانی ئەمەریکا.

State-house (stāt′hous′), ***n.*** بارەگای پەرلەمانی یەکێك لە وولاتەکانی ئەمەریکا.

stateless (stāt′lis), ***adj.*** بێ وولات؛ ئاوارە: *(a ~ person)* .

stately (stāt′li), ***adj.*** (١) بەشکۆ؛ شۆخ؛ جوان‌و گەورەو خۆش:

(a ~ mansion)

(٢) لەسەرخۆو سەلارانە؛ هێواش‌و بەشکۆوە: *(a ~ pace)* .

-stateliness ***(n.).***

statement (stāt′mənt), ***n.*** (١) ووتن؛ دەربڕین؛ روونکردنەوە.

(٢) ووتە؛ ووتار؛ گوفتار؛ قسە؛ بڵاونامە؛ فەرمووده؛ راگەیاندن.

(٣) راپۆرتی حسابی بانق، قەرز، یا بیمە.

state of the art, دوا پلەی پێشکەوتنی رشتەیەك یا زانیارییەك لە سەردەمێکی تایبەتیدا.

state of war, لە جەنگدا بوون؛ باری جەنگ

state-room (stāt′rōōm′, stāt′room′), ***n.*** ژووری نووستنی تایبەتی لە شەمەندەفەرێك یا کەشتییەکدا.

State's attorney, = State attorney.

state's evidence, بەڵگە یا شایەتی میری دژی تاوانکارێك (هەندێك جار لەلایەن هاوتاوانێکی خۆیەوە) (دادگەری).

turn state's evidence, شایەتیدان بۆ میری دژی تاوانکارێك (گەلێك جار لەلایەن هاوتاوانێکییەوە) (دادگەری)

statesman (stāts′mən), ***n.*** کاربەدەستی بەرزی لێهاتووی میری

-statesmanly *(adj.)*.

statesmanlike (stāts′mən-līk′), ***adj.*** (١) بۆ کاربەدەستی بەرزی میری شیاو؛ تایبەتی بە کاربەدەستێکی وەھا. (٢) وەك کاربەدەستی بەرزی میری.

statesmanship (stāts′mən-ship′), ***n.*** لێهاتوویی لە چارەسەرکردنی کاروباری گرنگی میریدا؛ توانا و کارامەیی کاربەدەستی بەرزی میری.

state socialism, سۆشیالیزمی دەوڵەت: دەستبەسەرداگرتن و بەڕێوەبردنی گشت هۆی بەرهەمهێنان لەلایەن میرییەوە.

State university, زانکۆی میری

state-wide (stāt′wīd′), ***adj.*** لە سەرتاپەی وڵاتێکی ئەمەریکادا.

static (stat′ik), ***adj.*** (١) وەستاو؛ نەجووڵاو؛ نەبزووت؛ نەنگەرگرتوو؛ جێگیر. (٢) (ا) نەگۆڕ. (ب) مردوو (مەجان).

(٣) هی تەرووی کارەبای وەستاو.

(٤) هی خشەخش یا ووژەووژی ڕادیۆ و تەلەفزیۆن.

n. خشەخش (ڕادیۆ و تەلەفزیۆن)؛ ووژەووژ.

statics (stat′iks), ***n.pl.*** زانیاری لێکۆڵینەوەی تەنە وەستاوەکان

station (stā′shən), ***n.*** (١) ئێستگە؛ وێستگە؛ جێی وەستان.

(٢) وێستگەی پاسەوان.

(٣) فەرمانگە: - خانە؛ مەڵبەند:

(a police ~ ; a fire ~ ; a postal ~)

(٤) وێستگە: ***(a bus ~ ; a railway ~)***

(٥) بنکەی هێزی دەریایی؛ بنکەی سوپایی: ***(a naval ~)*** .

(٦) ئێستگە (ڕادیۆ و تەلەفزیۆن): ***(a radio ~ ; a television ~)*** .

(٧) پلەوپایەی کۆمەڵایەتی ***(He married below his ~ .)*** .

(٨) پەروەردگەی مەڕ و ڕەشەووڵاخ (لە ئوستورالیا)

(٩) [Archaic]. جێگیری؛ نەبزووتن.

v.t. دانان لە شوێنێکدا (بۆ کارکردن)؛ جێی کار بۆ دیاریکردن:

(When he was in the military, he was ~ in Germany.)

stationary (stā′shən-er′i), ***adj.*** (١) جێگیر. نەبزۆك؛ نەبزووت؛ نەجووڵاو. (٢) نەگۆڕ (نرخ، بار، دۆخ)؛ کەم و زیاد نەکەر؛ هەر وەك خۆی ماوە.

(٣) نیشتەجێ؛ کۆچ نەکەر؛ نیشتەنی.

n. کەسێك یا شتێکی جێگیر یا نەبزۆك

stationary engine, مەکینەی مەڵمی جێگیر.

stationary engineer, ئەندازیاری مەکینەی مەڵمی جێگیر.

station break, پشووی ئێستگە. پشوویەك یا وەستانێکی کورتی بەرنامەی ڕادیۆ و تەلەفزیۆنە بۆ بڵاوکردنەوەی ناوی ئێستگەکە؛ بڵاونامەی بازرگانی و هی تری بڵاوکراوە لە کاتی ئەم پشووەدا.

stationer (stā′shən-ēr), ***n.*** (١) کتێب فرۆش؛ کتێب بڵاوکەرەوە یا چاپکەر. (٢) کەرەسەی نووسین فرۆش.

stationery (stā′shən-er′i), ***n.*** (١) کەرەسەی نووسین؛ پێویستی نامە نووسین. (٢) فرۆشگای کەرەسەی نووسین؛ فرۆشگای پێویستی نامە نووسین و قوتابخانە.

station house, ئێستگەخانە: پۆلیسخانە؛ ئێستگەی ئاگر کوژاندنەوە.

station-master (stā′shən-mas′tēr), ***n.*** کارگێری ئێستگەی شەمەندەفەر

station wagon, ئوتومبیلی ستێیشن.

statistic (stə-tis′tik), ***adj.*** ژمێرەیی؛ تایبەتی بە ژمێرەکاری.

n. (١) یەك دانە یا ماددەی ژمێرە. (٢) ژمێرەناسی؛ ژمێرەکاری.

-statistical *(adj.)*; statistically *(adv.)*.

statistician (stat′is-tish′ən), ***n.*** ژمێرەناسی؛ ژمێرەناس؛ زانای ژمارەکاری.

statistics (stə-tis′tiks), ***n.pl.*** (١) ژمێرەناسی؛ زانستی ژمێرە.

(٢) ژمێرەکاری؛ ژمێرە

statocyst (stat′ə-sist′), ***n.*** توورەکەی نەنگەر یا هارتایی (لە گیانەوەری بێ بڕبڕەدا).

stator (stā′tēr), ***n.*** بەشی جێگیری مەکینە کە بەشێکی تری مەکینەکەی تێدا یا بە دەوردا دەخولێتەوە.

statoscope (stat′ə-skōp′), ***n.*** (١) پەستانپێوی ووشك؛ بارۆمەتری کانزایی. (٢) پەستانپێوی ووشکی بەرزی پێوەری فڕۆکە.

statuary (stach′ōō-er′i), ***n.*** (١) پەیکەر بە گشتی؛ پەیکەر گەل.

(٢) پەیکەرکاری؛ پەیکەرگەری؛ پەیکەر دروستکردن.

(٣) پەیکەرتاش؛ پەیکەرکار.

adj. پەیکەری؛ بۆ پەیکەر شیاو؛ تایبەتی بە پەیکەر.

statue (stach′ōō, stach′oo), ***n.*** پەیکەر.

Statue of Liberty, پەیکەری ئازادی (لە نیویۆرك).

statuesque (stach′ōō-esk′), ***adj.*** پەیکەری؛ لە شۆخ و شەنگی و جوانی و ڕێکوپێکیدا لە پەیکەر دەچێت: ***(a ~ figure, body, etc.)*** .

statuette (stach′ōō-et′), ***n.*** پەیکەرە چکۆلە.

stature (stach′ēr), ***n.*** (١) بالا؛ قەدوبالا؛ قەڵافەت.

(٢) پلەوپایە؛ پایە بەرزی؛ پایە؛ پلە: ***(a man of ~; moral ~)*** .

status (stā′təs, stat′əs), ***n.*** (١) باری مرۆڤێك (لە چاوی یاسادا):

(Her ~ is that of a married woman.; the ~ of a minor.)

(٢) پلەوپایە (بەتایبەتی هی کۆمەڵایەتی)؛ پایە.

(٣) پلەوپایەی بەرز؛ پایە بەرزی؛ گەورەیی.

(٤) بار؛ دۆخ: ***(a ~ report; the ~ of their relationship)*** .

status quo (stā′təs kwō′, stat′əs kwō′), باری ئێستە؛ بارودۆخی ئەو کاتە؛ بارودۆخی ئێستا.

status quo ante (stā′təs *or* stat′əs kwō an′ti), باری پێش ئێستە؛ بارودۆخی پێش ئێستا.

statute (stach′oot), ***n.*** (١) پەیڕەو:

(the ~ of a university, corporation, etc.)

(٢) یاسا؛ یاسای وڵات. (٣) فەرمانی میری یا فەرمانڕەوا.

statute book, تۆمارنامەی یاساکان.

statute law, یاسا؛ یاسای لە لایەن پەرلەمانەوە دانراو.

statute mile, میلی ئاسایی (کە بریتییە لە ٥،٢٨٠ پێ یا ١٧٦٠ یارد).

statute of limitations, یاسای ماوە دانانی دادخوازی: یاسایەکە دەڵێت کە تاوان لێکراو دەبێ لە ماوەیەکی تایبەتیدا دادخوازی بکات ئەگینا مافەکەی دەسووتێ.

statutory (stach′oo-tôr′i, stach′oo-tō′ri), ***adj.*** (١) یاسایی؛ هێزی یاسایی هەیە. (٢) یاسا ڕێگەی داوە؛ بەپێی یاسایە؛ یاسایی.

(٣) سزای لەسەرە بەپێی یاسا؛ بەپێی یاسا سزا دەدرێ.

staunch (stônch, stänch), ***adj.*** (١) (ا) ئاوبڕ؛ ئاونەدز.

(ب) پتەو؛ قایم؛ بەهێز؛ باش دروستکراو.

(٢) دڵسۆز؛ پشت پێ بەستراو؛ ڕاست؛ یەك دڵ؛ نەگۆڕ:

(a ~ ally; a ~ supporter of human rights)

v.t. = stanch.

stave (stāv), ***n.*** (١) تیرەی بەرچنە و سەبەتە و بەرمیل؛ تووڵ.

(٢) دار؛ کوتەك؛ داردەست. (٣) پلە پەیژە.

(٤) بڕگەی هۆنراوە. (هەروەها " stanza ").

(٥) هێڵی ئاسۆیی کاغەزی مۆسیقا. (هەروەها " staff ").

v.t. (١) کون تێکردن؛ قوپاندن. (٢) تیرە بۆ کردن.

v.i. کون تێ بوون (بەلەم)؛ قوپان.

stave in, کون تێکردن؛ قوپاندن.

stave off, لە خۆ لادان؛ خۆ لێ پاراستن؛ دوور ڕاگرتن؛ خۆ نەدان بەدەستەوە؛ دواخستن:

(The murderer staved off arrest by running away.)

staves (stāvz), ***n.*** *alternative pl. of* **staff.** *and pl. of* **stave.**

stay (stā), ***n.*** گوریسی قایم کردن و ڕاگیرکردنی دارکەشتی.

v.t. (١) قایم کردن و ڕاگیرکردنی دارکەشتی بە گوریس.

(٢) گۆڕینی گۆشەی دارکەشتی بە جێگۆڕینی گوریسەکانی.

stay (stā), *n.* (١) پالپشت؛ کۆلەکە؛ پشتەك.

(٢) ملیوانە بەند؛ تیرەیەکی ڕەقە بۆ ڕاگرتنی ملیوان و کەمەربەند... هتد.

(٣) (*pl.*)، کەمەربەند؛ پشتێنی سك و کەلەکە؛ کۆرسیە.

(٤) پشتیوان؛ پشتگیر: ***(He is the main ~ of his family.)***.

v.t. (١) پالپشتی کردن؛ ڕاگیرکردن؛ ڕاگرتن؛ ڕاستکردنەوە.

(٢) دڵنەوایی کردن؛ وورە دانەبەر؛ پشتیوانی کردن.

(٣) (**~ on ; ~ upon**)، کردن بە بناغە یا پالپشت؛ پێ ڕاگیرکردن؛ پشتگیری پێ کردن.

stay (stā), *v.i.* (١) مانەوە؛ لە شوێن یا دۆخی خۆدا مانەوە؛ نەگۆڕان:

(She ~ed at home.; The weather ~ed bad for a week.; These clothes won't ~ white.)

(٢) مانەوە بۆ ماوەیەکی کورت؛ گل خواردنەوە؛ بەنگ بوون:

(We ~ed at a hotel for two days.)

(٣) وەستان؛ ڕاوەستان؛ نەجووڵان

(٤) ڕاوەستان بۆ ماوەیەکی کورت؛ چاوەڕێ کردن؛ خۆ دواخستن:

(~ a little before continuing on your trip.)

(٥) [Colloq.]، خۆڕاگرتن؛ کۆڵنەدان؛ لە ڕێ لانەدان:

(to ~ the course)

(٦) [Colloq.]، دوانەکەوتن (پێشبڕکێ)؛ گرتنەوە.

(٧) [Arrchaic]، لەسەر هەڵوێستی خۆ سووربوون؛ هەڵوێستی خۆ نەگۆڕین؛ خۆ نەدان بەدەستەوە.

v.t. (١) وەستاندن؛ ڕاگرتن؛ ڕاگیرکردن؛ ڕێ لێگرتن؛ کۆسپ خستنەسەر ڕێ.

(٢) دواخستن (فەرمانی دادگا): ***(to ~ an execution)***.

(٣) [Rare]، کوژاندنەوە (ئاشووب)؛ دامرکاندنەوە.

(٤) تینوێتی شکاندن؛ ئارەزوو شکاندن.

(٥) مانەوە هەتا دوایی هاتنی ماوەیەکی تایبەتی:

(He ~ed the week out.)

(٦) [Archaic]، چاوەڕێ کردن.

n. (١) (ا) وەستان؛ وەستێنران. (ب) وەستانێکی کورت؛ ڕاوەستانێکی کەم.

(٢) دواخستن (فەرمانی دادگا)؛ ڕاگرتن:

(The man was given a ~ of execution.)

(٣) (ا) مانەوە بۆ ماوەیەك.

(ب) ماوەی ئەم مانەوەیە: ***(She had a long ~ in the hospital.)***.

(٤) [Colloq.]، خۆڕاگرتن؛ بەرگەگرتن؛ دەربردن.

(٥) [Archaic]، وەستان؛ چەقین؛ جووڵە نەکردن.

(٦) [Obs.]، (ا) کۆسپ (ڕێ). (ب) دابینکاری؛ ڕاگرتن.

staying power, بەرگەگرتن؛ خۆڕاگرتن؛ دەربردن؛ کۆڵنەدان.

stay-sail (stā′sāl), *n.* بایەوانی ڕاگیرکەر.

stead (sted), *n.* (١) لە جێی؛ لەجیاتی؛ لەبریتی؛ جێ:

(If you can't come to the meeting, send her in ~ .)

(٢) سوود؛ کەڵك.

(٣) [Archaic or Dial]، جێ؛ شوێن.

v.t. [Archaic], بۆ بەسوودبوون؛ بۆ بەکەڵك بوون.

stand (one) in good stead, بەسوودبوون (بەتایبەتی لەکاتی تەنگانەدا)؛ بەکەڵك بوون؛ کەڵك هەبوون.

steadfast (sted′fast´, sted′fäst´), *adj.* (١) بەردەوام؛ نەگۆڕ؛ جێگیر ***(a ~ gaze)***.

(٢) پشت پێ بەستراو؛ دڵسۆز؛ یەك دڵ؛ نەگۆڕ.

-steadfastly ***(adv.)***; **steadfastness** ***(n.)***.

steading (sted′iŋ), *n.* [Scot. & Dial.], (١) خانووی ناو کێڵگە.

(٢) جێ خانوو

steady (sted′i), *adj.* (١) جێگیر؛ پتەو؛ قایم:

(a ~ foundation, table, etc.)

(٢) (ا) بەردەوام؛ هەمیشە؛ نەگۆڕ ***(a ~ gaze; a ~ rise in prices)***.

(ب) سەرومڕ؛ هەمیشەیی: ***(a ~ job)***

(٣) نەگۆڕ (ڕەووشت، مرۆڤ)؛ پشت پێ بەستراو.

(٤) هێمن؛ لەسەرخۆ؛ خۆڕاگر: ***(~ nerves)***.

(٥) شت بە توند گر؛ سەنگین.

(٦) لارەولارنەکەر (کەشتی لە زریاندا)؛ بە ڕاستی و ڕێك وپێکی ڕۆیشتوو.

interj. (١) هێمن بە!؛ خۆت ڕاگرە!؛ بەردەوام بە لەسەر کارەکەت!.

(٢) کەشتییەکە لێخوڕە بە هەمان شێوە بەبێ لادان و ڕێ گۆڕین (فەرمانی سەرەك کەشتیەوان).

v.t. جێگیرکردن؛ ڕاگیرکردن؛ چەسپاندن؛ لەنگەرگرتن: ***(to ~ a boat)***.

v.i. جێگیربوون؛ ڕاگیربوون؛ لەنگەرگرتن.

n. [Slang], دڵداری سەرومڕ؛ دڵدار؛ یار؛ دەنك.

-steadily ***(adv.)***; **steadiness** ***(n.)***.

go steady, [Colloq.], یاری کەسێك بوون بە سەرومڕی؛ دڵداری کردن بە سەرومڕی لەگەڵ یەك کەسدا:

(They have been going steady for a year.)

steak (stāk), *n.* (١) توێ گۆشتی گا (بۆ برژاندن).

(٢) توێ گۆشتی گای برژاو.

steal (stēl), *v.t.* (١) دزین.

(٢) بە دزییەوە سەیرکردن؛ بە دزییەوە کردن: ***(He ~s a look.)***

(٣) بە دزییەوە لێسەندن؛ بردن بە نهێنی؛ لێ دزین (مەجاز):

(He ~s her heart.)

(٤) بە دزییەوە چوونەناو.

v.i. (١) دزی کردن.

(٢) بە دزییەوە هاتن یا ڕۆیشتن؛ بەبێ خشپە یا بە ئەسپایی هاتن وچوون.

n. (١) دزی؛ دزین.

(٢) شتێکی زۆر هەرزان؛ تۆڵەکە (مەجاز):

(That shirt at that price is a ~ .)

stealing (stēl′iŋ), *n.* (١) دزی؛ دزی کردن.

(٢) (*pl.*)، شتی دزراو؛ تالانی.

adj. دز؛ ئەوەی کە دەدزێ.

stealth (stelth), *n.* (١) جووڵانەوەی نهێنی؛ کارکردنی نهێنی؛ کاری نهێنی؛ ڕەفتاری نهێنی. (٢) نهێنێتی؛ دزێتی؛ بێ خشپەیی؛ بێ چرکەیی.

(٣) [Obs.]، دزی.

(٤) [Obs.]، بە نهێنی ڕۆیشتن؛ بە دزییەوە ڕۆیشتن.

stealthily (stel′thə-li), *adv.* بە دزییەوە؛ بە نهێنی؛ بەبێ خشپە؛ بە ماتەمات؛ بەبێ چرکە.

stealthy (stel′thi), *adj.* نهێنی؛ بە دزییەوە کراو؛ پەنهان.

-stealthiness ***(n.)***.

steam (stēm), *n.* (١) هەڵم؛ هالاو؛ هەڵم وهالاو.

(٢) هێزی هەڵم: ***(Many sailing vessels were converted to ~ .)***.

(٣) [Colloq.]، تین؛ هێز؛ وورە: ***(to lose ~)***.

adj. (١) هەڵمی؛ هەڵم؛ بە هەڵم لێخوڕاو یا گەرم کراو. (٢) هەڵمبەر (بۆری).

(٣) هەڵم لێدراو.

v.i. (١) هەڵم لێ هەڵسان؛ هەڵم وهالاو لێ هەڵسان؛ هاتنەکوڵ.

(٢) وەك هەڵم بەرزبوونەوە. (٣) بە هەڵم داپۆشران (پەنجەرە، شووشە).

(٤) بە هەڵم کارکردن؛ بە هەڵم ڕۆیشتن.

(٥) تووڕەبوون:

(He was ~ing over the insult he had received.)

v.t. (١) هەڵم بەکارهێنان (بۆ پاکردنەوە، سەوزە لێنان یا کوڵاندن... هتد).

(٢) هەڵم لێ هەڵسان؛ هەڵم وهالاو لێوە بەرزبوونەوە.

let (or blow) off steam, [Colloq.], هەستی خۆ دەربڕین (بەتایبەتی ناڕەزایی و سکاڵا)؛ هەڵڕشتنی ئەوەی لە دڵدایە.

steam-boat (stēm′bōt´), *n.* = **steamship.**

steam-boiler, مەنجەڵی هەڵمی.

steam engine, مەکینەی هەڵم.

steamer (stēm′ēr), *n.* (١) **steamship**. (٢) **steam engine**.

(٢) دەفرێکە کە شتی تێدا لە هەڵم دەدرێت.
steam fitter, فیتەر یا مەکینەچی بۆری هەڵم.
steam heating, گەرمکردنەوە بە هەڵم؛ گەرمی هەڵم.
steam iron, ئوتووی هەڵم
steam-roller, (١) باگردێنی هەڵم.
(٢) هێزێکی توندو بێ بەزەیی؛ هێزو دەسەڵاتێکی بەزەبرو دڵڕەق.
v.t. (١) ڕێگە کوتانەوەو ڕێك کردن بە باگردێنی هەڵم.
(٢) پلیشاندنەوە؛ هاڕین؛ بە دڵڕەقانە پێشێل کردن؛ بەبێ بەزەییانە بەزاندن:
(He ~ed the opposition.)
(٣) بەزۆر یاسا مۆرکردن بە ئەندامانی پەرلەمان؛ بە زۆر شت پێ کردن؛
ڕای خۆ بە زۆر سەپاندن بەسەر خەڵکدا.
v.i. بەزۆر شت پێ کردن؛ بەزۆر سەپاندن بەسەردا؛ بە توندوتیژی ڕەفتار
نوواندن
adj. زۆرەملێ؛ هی زۆردارەکی یا زۆر: *(~ tactics)* .
steamship (stēm′ship´), *n.* کەشتی هەڵم.
steam shovel, مەکینەی زەوی هەڵکەندنی هەڵم.
steam table, مێزی هەڵم مێزێکە لە چێشتخانەدا دەفری گەورەی پڕ
لە خواردەمەنی کوڵاوی لەسەر دادەنرێ و لە ژێرەوە بە هەڵم خواردنەکە بە گەرمی
دەمێنرێتەوە
steam-tight (stēm′tīt´), *adj.* هەڵمبڕ *(a ~ valve)* .
steam turbine, تەربینە یا مەکینەی هەڵم.
steamy (stēm′i), *adj.* (١) هەڵمی. (٢) بە هەڵم داپۆشراو؛ پڕ لە هەڵم؛
پڕ هەڵم (٣) هەڵمی لێوە دێتەدەرەوە؛ هەڵم وهاڵاو لێ هەڵساو.
-steamily *(adv.)*; **steaminess** *(n.).*
steapsin (sti-ap′sin), *n.* ستیپسن ئەنزیمێکە لە ئاووکی پەنکریاسدا
چەوری دەگۆڕێ بۆ گلیسرین و ترشەڵۆك.
stearic (sti-ar′ik, stêr′ik), *adj.* چەوری؛ لە چەورییەوە وەرگیراو؛
هی چەوری.
steatite (stē′ə-tīt´), *n.* = **soapstone.**
steatopygia (stē´ə-tō-pī′ji-ə, stē´ə-tō-pij′i-ə), *n.* سمت زلی
بەهۆی چەوری کۆبوونەوەوە (بەتایبەتی لە ژنی قولەڕەشدا).
stedfast (sted′fast´, sted′fäst´), *adj.* = **steadfast.**
steed (stēd), *n.* (١) ئەسپ؛ ئەسپی سواری.
(٢) [Archaic]، ئەسپی خۆش ڕەوت؛ ئەسپی بە دەماخ.
steel (stēl), *n.* (١) پۆلا؛ (٢) جۆرە پۆلایەکی تایبەتی.
(٣) شتی پۆلایین: (ا) شیر؛ خەنجەر. (ب) ئەستێ.
(ج) تیرەیەکی پۆلایینە بۆ کەمەربەند ڕەق کردن. (د) شیشی چەقۆ تیژکردنەوە.
(٤) سەختی؛ ڕەقی؛ هێز؛ پتەوی؛ پۆلایانە:
(sinews of ~ ; nerves of ~)
(٥) (*pl*) ، نرخی بەشی کۆمپانیای پۆلا (پارەبازی).
adj. پۆلایین؛ ڕەق؛ سەخت.
v.t. (١) پۆلا لێدان؛ بە پۆلا داپۆشین.
(٢) وەك پۆلا لێکردن؛ سەختکردن؛ ڕەق کردن؛ هەست مراندن یا کوشتن.
steel blue, شینی پۆلایی
steel engraving, (١) نەخشی هەڵکەنراو لەسەر تەبەقی پۆلا.
(٢) وێنەی لەم نەخشەیە وەرگیراو.
(٣) شێوازی ئەم نەخش هەڵکەندن و وێنەگرتنە.
steel-head (stēl′hed´), *n.* سەرپۆلایی: جۆرە
ماسییەکە.
steel mill, کارگەی پۆلا.
steel wool, تەل باریکی پۆلایین (بۆ پاکردنەوەو ساف ولووس کردنی
دەفری وەك مەنجەڵ).
steel-work (stēl′wūrk´), *n.* (١) شتومەکی پۆلایین.
(٢) چوارچێوەی پۆلایین. (٣) *(pl.)* ، **steel mill** .
steel-worker (stēl′wūr´kēr), *n.* کرێکاری کارگەی پۆلا.

steely (stēl′i), *adj.* (١) پۆلایین؛ لە پۆلا دروستکراو.
(٢) پۆلایی؛ لە پۆلا دەچێ لە ڕەنگ و سەختیدا.
steel-yard (stēl′yärd´), *n.* قەپان.
steenbok (stēn′bok´), *n. Also* **steinbok,** ئاسکێکی بچووکی
ئەفەریقاییە.
steep (stēp), *adj.* (١) لێژ: *(a ~ hill)* .
(٢) [Colloq.]، (ا) زۆر گران؛ زۆر بەرز: *(~ prices)* .
(ب) لە ئەندازە بەدەر؛ ئەوپەڕی؛ زیادەڕۆ: *(a ~ statement)* .
(٣) [Obs.]، بەرز (شاخ)؛ بڵند.
n. لێژایی؛ لێژگە؛ سەربەرەو خوارە.
-steepy *(adv.)*; **steepness** *(n.).*
steep (stēp), *v.t.* (١) نوقوم کردن (لە ئاو یا شلەی تردا). (٢) خووساندن.
n. (١) نوقوم کردن؛ نوقوم بوون؛ خووسان.
(٢) شلەو ئاوی شت تێدا خووسان یا نوقوم کردن.
v.i. نوقوم کران؛ خووسان.
steeped in. پڕە لە؛ تێدا نوقم بووە؛ هەمووی گرتۆتەوە:
(steeped in hatred)
steepen (stēp′′n), *v.t.* لێژکردن.
v.i. لێژبوون؛ لێژبوونەوە.
steeple (stē′p'l), *n.* (١) قوللەی کڵێسە. (٢) لووتکەی قوللەی کڵێسە.
steeple-chase (stē′p'l-chās´), *n.* (١) غارغارێنی دەشت.
(٢) غارغارێنی بەسەر جۆگەو کەندو کۆسپدا بازدان.
(٣) ڕاکردن یا پێشبڕکێی دەشت ودەر.
-steeple-chaser *(n.).*
steeple-jack (stē′p'l-jak´), *n.* کارگەرێکە قوللەی کڵێسەو شوێنی
ترو دووکەڵکێش چاك دەکاتەوەو بۆیە دەکات بە پیاهەڵگەڕانیانا.
steer (stêr), *v.t.* (١) لێخوڕین؛ ڕاندن؛ ئاژووتن.
(to ~ a ship, boat, automobile, etc.)
(٢) لێخوڕان؛ بۆ لێخوڕین باش بوون یا خراپ بوون:
(The car ~s easily.)
(٣) ڕێ بۆ دانان؛ بردن بەڕێوە؛ ڕێی تایبەتی گرتن.
n. [Slang], ئامۆژگاری یا سووسەی بەکەڵك؛ پێشنیاری بەسوود.
steer clear of, لێ دوورکەوتنەوە؛ خۆ لێ دوورخستنەوە.
steer (stêr), *n.* (١) پارێنی خەساو. (٢) جوانەگا.
steerage (stêr′ij), *n.* (١) ئاژووتن؛ ڕاندن؛ ڕابەری.
(٢) هەرزانترین جێی کەشتی ڕێبواران.
steering column, ستوونی دەستاژوو یا سوکان.
steering committee, لیژنەی ڕابەری؛ لیژنەی بەڕێوەبردن.
steering gear, ئامێری ئاژووتن یا لێخوڕین.
steering wheel, دەستاژوو؛ سوکان؛ چەرخی ئاژووتن؛ ستێرن.
steersman (stêrz′mən), *n.* ڕانەری کەشتی و بەلەم.
steeve (stēv), *v.t.* بار ئاخنینە ناو کەشتییەوە بە داری قولاپاوی یا
ئامێری بەرزکردنەوە.
n. داری قولاپاوی یا ئامێری بەرزکردنەوەی وەها.
steeve (stēv), *n.* گۆشەی داری پێش کەشتی.
v.t. & v.i. بە لاری دانانی داری پێش کەشتی.
stegosaurus (steg´ə-sô′rəs), *n.* گیاندارێکی خشۆکی گەورەی
قڕتێکەوتووە. لە توخمی " داینەسۆر " .
stein (stīn), *n.* (١) گڵێنەی بیرە خواردنەوە. (٢) کۆچەڵە یا پەرداخی بیرە.
steinbok (stīn′bok´), *n.* = **steenbok.**
stela (stel′ə), *n.* (١) کێل. (٢) بەرد یا تەبەقی شت لەسەر هەڵکەنراو
(کە دەنرێ بە قەد دیوارەوە).
stele (stē′li), *n.* (١) کێل. (٢) بەرد یا تەبەقی شت لەسەر هەڵکەنراو
(کە دەنرێ بە قەد دیوارەوە). (٣) ناوەڕۆکی قەف و ڕەگی ڕووەك.
-stelar *(adj.).*

stellar (stel′ēr), *adj.* (١) ئەستێرەیی؛ تایبەتی بە ئەستێرە.
(٢) لە ئەستێرەچوو؛ ئەستێرەیی.
(٣) هی قارەمانی فیلمی سینەما: *(~ names)* .
(٤) (ا) سەرەکی: *(the ~ role in a play)* .
(ب) نایاب؛ زۆر باش

stellate (stel′it, stel′āt), *adj.* ئەستێرەیی؛ شێوە ئەستێرەیی.

stelliform (stel′i-fôrm′), *adj.* = stellate.

stellular (stel′yoo-lēr), *adj.* (١) ئەستێرەیی.
(٢) بە پەڵەی ئەستێرەیی رەنگاورەنگ داپۆشراو.

stem (stem), *n.* (١) (ا) قەف؛ لاسك؛ قالۆز؛ دارك؛ دەمار. (ب) قەد.
(٢) (ا) قنچك (گەڵا، گوڵ). (ب) لاسکە مۆز. (٣) دەسك (پەرداخ یا بادەی مەی).
(٤) (ا) قەفی تیپ. (ب) قەفی نۆتەی مۆسیقا.
(٥) پێشی کەشتی؛ پێشەڵی کەشتی و بەلەم.
(٦) ریشە (ووشە)؛ بنکە (ووشە).
(٧) (ا) لق (خێزان، خێڵ)؛ پەل. (ب) بنەچە؛ بنەماڵە؛ باوباپیر.

v.t. (١) قنچك کردن (میوە)؛ قنچك لێکردنەوە.
(٢) قنچك بۆ کردن (گوڵی دەستکرد).
(٣) دربێدان: بۆ پێشەوە رۆیشتن بە گران.

v.i. لێوەهاتن یا هەڵقوڵان؛ لێوە پەیدابوون؛ لێ کەوتنەوە:
(Poverty ~s from war.)

from stem to stem, (١) لەم سەری کەشتییەوە بۆ ئەو سەری.
(٢) سەرانسەر؛ سەرتاسەر.

stem (stem), *v.t.* (١) بەربەستکردن (رووبار، لێشاو، لافاو)؛ بەرگرتن.
(٢) وەستاندن؛ گرتنەوە: *(to ~ the flow of blood)* .
(٣) کون ئاخنین؛ کون پڕکردنەوە؛ داخستن.

v.i. وەستان (بەفرەخلیسکێ)؛ خۆگرتنەوە.

n. وەستان (بەفرەخلیسکێ)؛ شێوەی وەستان.

stemmed (stemd), *adj.* (١) دەسکدار (پەرداخ، کاسە):
(a thin- ~ goblet)
(٢) قنچك کراو (میوە).

stemmer (stem′ēr), *n.* قنچککەر؛ لاسك لێکەرەوە.
(a fruit ~ ; a tobaco ~)

stemware (stem′wâr), *n.* پەرداخ و کاسەی دەسکدار.

stench (stench), *n.* بۆگەن؛ بۆن دڕن؛ بۆنێکی پیس.

stencil (sten′s′l), *v.t.* بە ستێنسڵ نووسین یا نیشانەکردن.

n. ستێنسڵ؛ کاغەزە مۆمینەی چاپ.

-stenciler; stenciller *(n.)*.

steno- (sten′ō, sten′ə), پێشگرێکە بەمانای: بچووك؛ تەنك؛ تەسك؛ کورتکراوە: *(stenography)*

stenograph (sten′ə-graf′, sten′ə-gräf′), *v.t.* کورت نووسین؛ بە نیشانە نووسین؛ بە کورتی نووسین.

n. (١) نووسینی کورتکراوە؛ نووسراوی نیشانەیی. (٢) نیشانەی کورتنووسی.
(٣) ئامێری کورتنووسی؛ ئامێری نیشانەنووسی.

stenographer (stə-nog′rə-fēr), *n.* کورتنووس؛ نیشانەنووس.

stenographist (stə-nog′rə-fist), *n.* = stenographer.

stenography (stə-nog′rə-fi), *n.* کورتنووسی؛ نیشانەنووسی.

-stenographic; stenographical *(adj.)*; stenographically *(adv.)*.

stenosis (sti-nō′sis), *n.* هاتنەوەیەکی بۆری (پزیشکەوانی).

stenotopic (sten′ə-tô′pik), *adj.* بە ئاسانی رانەهاتوو لەگەڵ دەوروبەردا (زیندەوەرزانی).

stenotype (sten′ə-tīp′), *n.* (١) نیشانەی دەنگێك یا ووشەیەکە لە کورتەنووسیدا. (٢) ئامێری کورتەنووسی؛ ئامێری نیشانەنووسی.

stenotypy (sten′ə-tīp′i), *n.* جۆرێکە لە کورتەنووسی.

stentorian (sten-tôr′i-ən, sten-tō′ri-ən), *n.* زۆر بەرز (دەنگ).

step (step), *n.* (١) هەنگاو.
(٢) ماوەیەکی کورت: *(The hotel is just a ~ from here.)* .
(٣) رەوت. (٤) دەنگی پێ. (٥) شوێن پێ؛ جێ پێ.
(٦) پلە پەیژە؛ پێ پێلکە؛ پا پێلکە؛ پلەی پێ پێلکانە.
(٧) *(pl.)* ، (ا) پێ پێلکانە؛ قاڵدرمە. (ب) [British]، پەیژەی نوشتاوە.
(٨) (ا) رەفەی کانگاو کانە بەرد. (ب) بنکەی دارکەشتی.
(٩) پلە؛ نمرە؛ قۆناغ.
(١٠) هەنگاو؛ کردار: *(Let me explain the next ~ .)* .
(١١) هەنگاوی دووبارەکراوە (سەما).

v.i. (١) هەنگاونان؛ هەنگاو هەڵهێنانەوە. (٢) رۆیشتن بۆ ماوەیەکی کورت
(٣) هەنگاونان لە سەماکردندا. (٤) بە گورجی جووڵانەوە.
(٥) چوون بەسەردا؛ چوونەناو: *(He ~ed into a small fortune.)*
(٦) (ا) پێ پیانان: *(He accidently ~ed on my foot.)* .
(ب) پێ پیانان؛ پێ لێ داگرتن: *(He ~ed on the accelerator.)* .

v.t. (١) هەنگاونان؛ هەنگاو هەڵهێنانەوە. (٢) پێ دانان.
(٣) بە هەنگاو پێواندن.
(٤) (ا) پێ پێلکە بۆ کردن؛ پێ پێلکانە لێ هەڵکەندن:
(He ~ed the hill leading to his house.)
(ب) پلە پلەکردن.
(٥) قایم کردن یا داچەقاندنی دارکەشتی لە بنکەکەیدا.

in step, (١) بە ریز؛ بە رێك و پێکی و پێکەوە (سەما، رێ رۆیشتن، رەوتی سەربازی). (٢) گونجاو (لەگەڵ دەوروبەری خۆدا)؛ سازاو.

keep step, لە ریزدا مانەوە؛ هەنگاو کردن بەیەك لەگەڵ ئاوەڵەکاندا.

out of step, لە ریز دەرچوو؛ نەگونجاو؛ نەسازاو.

step by step, پلە پلە؛ ووردەووردە؛ بەرەبەرە؛ هەنگاو بە هەنگاو.

step down, (١) واز لە کار هێنان؛ دەستبەرداربوون لە کار:
(She stepped down as prime minister last year.)
(٢) هێنانە خوارەوە؛ داشکاندن؛ پلە نزم کردنەوە؛ کەمکردنەوە.

step in, خۆتێهەڵقورتاندن؛ کەوتنە بەینەوە؛ دەست تێخستن.

step on it, [Colloq.], پەلە کە؛ خێرا کە؛ پێی پیانێ.

step out, (١) چوونەدەرەوە (لە ژوورێك بۆ ماوەیەکی کەم).
(٢) [Colloq.]، چوونەدەرەوە بۆ رابواردن.
(٣) بە هەنگاوی گەورەو بە گورجی رۆیشتن.
(٤) خۆکشاندنەوە؛ وازهێنان؛ دەستهەڵگرتن.

step up, (١) هاتنە پێشەوە؛ چوون بەرەو:
(She stepped up to the microphone.)
(٢) پێشکەوتن؛ بەرەو پێشەوە چوون.
(٣) ووردەووردە زیادکردن؛ پێ لێ هەڵبڕین:
(They stepped up their attacks on the enemy.)

take steps, هەنگاوی پێویست نان (بۆ جێبەجێکردنی کارێك).

watch one's steps, (١) ئاگا لە بەر پێی خۆ بوون؛ ووریای بەر پێ خۆ بوون. (٢) [Colloq.]، ووریابوون؛ ئاگاداربوون.

step-brother (step′bruth′ēr), *n.* کوڕی باوەپیاو یا باوەژن.

step-child (step′chīld′), *n.* زڕکوڕ؛ زڕکچ؛ هەنەزا؛ منداڵی مێرد یا ژن.

step-dame (step′dām′), *n.* [Archaic], = step-mother.

step-daughter (step′dô′tēr), *n.* زڕکچ؛ هەنەزا (کچ)؛ کچی مێرد یا ژن.

step-down (step′doun′), *adj.* پلە پلە کەم کراوە؛ کەم بوونەوەی پلە پلە؛ چوونەوەیەك: *(a ~ gear)* .

step-father (step′fä′thēr), *n.* باوەپیاو؛ زڕباوك؛ زڕباب.

step-ins (step′inz′), *n.pl.* (١) دەرپێی کورتی ژێرەوەی دەڵپی ژنانە.
(٢) پێڵاوی پاژنە نزم؛ سۆڵ؛ نەعل.

step-ladder (step′lad′ēr), *n.* پەیژەی نوشتاوە.

stepmother (step′muth′ēr), *n.* باوەژن؛ زڕدایك.

step-parent (step′pâr′ənt), *n.* باوەژن؛ باوەپیاو.
steppe (step), *n.* دەشتی پان و رووتەنی؛ دەشت.
stepper (step′ẽr), *n.* (١) کەسێکی بە قنچوقیت و رێك و پێك رۆیشتوو. (٢) [Slang] سەماکەر.
stepping-stone (step′iŋ-stōn′), *n.* (١) بەردە بازە. (٢) هۆی گەیشتنە ئامانج.
step-sister (step′sis′tẽr), *n.* زڕخوشك؛ کچی باوەژن یا باوەپیاو.
step-son (step′sun′), *n.* زڕکوڕ؛ هەنەرا (کوڕ)؛ کوڕی مێرد یا ژن لە شوویەك یا لە ژنێکی تر.
step-up (step′up′), *adj.* بە پلە پلە زیادکردوو.
n. بە پلە پلە زیادکردن.
step-wise (step′wīz′), *adv.* پلە پلەیی؛ بە پلە پلە نیشانەکراو.
-ster (stẽr), پاشگرێکە بەمانای: (أ) بکەر؛ دروستکەر *(trickster)* . (ب) بەشدار *(gangster)* . (ج) کەسێکی تایبەتی *(youngster, oldster)* .
stercoraceous (stũr′kə-rā′shəs), *adj.* شیاکەیی؛ رێتاڵەیی؛ گوویی
stercorous (stũr′kə-rəs), *adj.* = stercoraceous.
stere (stêr), *n.* مەترە سێجا
stereo (ster′i-ō), *n.* ستێریۆ: ئامێر یا شێوەی لێدانی مۆسیقاو گوێ لێبوونی بە دوو بلندگۆ.
stereo-, stere- (ster′i-ō, stêr′i-ə), پێشگرێکە بەمانای: پتەو؛ سێلایی *(stereoscope; stereography)*
stereobate (ster′i-ə-bāt′, stêr′i-ə-bāt′), *n.* بناغەی خانوو؛ بنچینە؛ بنکەی پایە.
stereochemistry (ster′i-ə-kem′is-tri), *n.* کیمیای تەندار: لە رێك و پێکی گەردیلەکان دەکۆڵێتەوە کە گەرد، واتە " مۆلیکیول " پێکدێنن.
stereography (ster′i-og′rə-fi), *n.* ستێریۆگرافی: دروستکردنی وێنەی تەندار لەسەر رووی تەخت (ئەندازەی تەندار)
-stereographic; stereographical *(adj.)*; stereographically *(adv.)*.
stereometry (ster′i-om′ə-tri, stêr′i-om′ə-tri), *n.* پێوانی قەوارەو پانی و درێژی وێنەی تەندار.
-stereometric; stereometrical *(adj.)*; stereometrically *(adv.)*.
stereophonic (ster′i-ə-fon′ik), *adj.* ستێریۆفۆنی (مۆسیقا): تایبەتی بە دەنگێکە کە بە " ستێریۆ " تۆمار کرابێ و لێ بدرێتەوە، واتە دەنگی دوولایی
stereoscope (ster′i-ə-skōp′), *n.* ستێریۆسکۆپ: ئامێرێکە وێنە بە تەنداری بۆ چاو دەردەخات.

stereoscopic (ster′i-ə-skop′ik), *adj.* *Also* stereoscopical, (١) ستێریۆسکۆپی؛ سێلایی. (٢) تایبەتی بە ستێریۆسکۆپ و بەکارهێنانی.
-stereoscopically *(adv.)*.
stereoscopy (ster′i-os′kə-pi), *n.* (١) بینینی وێنە بە سێلایی (٢) دروستکردن و بەکارهێنانی ستێریۆسکۆپ.
-stereoscopist *(n.)*.
stereotype (ster′i-ə-tīp′), *n.* (١) قاڵب (چاپەمەنی)؛ کلێشە. (٢) ووشکە شێواز؛ ووشکە نموونە *(The American Indian is often portrayed as a ~.; He is the ~ of a salesman.)*
v.t. (١) (أ) ووشکە شێواز دروستکردن دەربارەی: نموونەیەکی نەگۆڕ یا یەك نەوا خستنە مێشکی خۆوە دەربارەی رەگەزێك، چینێك، پیشەیەك، بابەتێ شت... هتد: وەك کلێشە لێکردن. (ب) دووبارەکردنەوە بەبێ هیچ گۆڕینێك. (٢) لەسەر کلێشە دەرهێنان؛ لەسەر قاڵب چاپ کردن یا دروستکردن.

-stereotyper *(n.)*; stereotypic; stereotypical *(adj.)*.
stereotyped (ster′i-ə-tīpt′, stêr′i-ə-tīpt′), *adj.* (١) ووشکە نموونەیی؛ ووشکە شێوازی؛ کلێشەیی؛ دووبارەکراو بەبێ گۆڕین؛ یەك قاڵبی. (٢) لەسەر یەك کلێشە دەرهێنراو؛ لەسەر یەك قاڵب چاپکراو.
stereotypy (ster′i-ə-tīp′i, stêr′i-ə-tīp′i), *n.* (١) (أ) کلێشە دروستکردن؛ قاڵب دروستکردن. (ب) لەسەر کلێشە دەرهێنان؛ لەسەر قاڵب چاپ کردن. (٢) دووبارەکردنەوەی ڕاو نەریت و خوو بەبێ گۆڕین (دەروونناسی)؛ کلێشەیی ڕەفتار.
sterile (ster′'l, ster′il), *adj.* (١) نەزۆك؛ وەجاخ کوێر؛ بێ وەجاخ؛ زڕ. (٢) بێ بەر؛ بێ پیت؛ ووشکانی؛ ڕووتەنی: *(~ land, soil, etc.)* . (٣) ووشك؛ ناخۆش: *(a ~ lecture, style, etc.)* . (٤) بێ ئەنجام؛ بێ بەر؛ بێ سوود: *(a ~ policy)* . (٥) لە میکرۆب پاکراوە؛ خاوێن؛ بێ میکرۆب؛ خاوێن کراو.
sterility (stə-ril′ə-ti), *n.* (١) نەزۆکی؛ بێ وەجاخی؛ زڕی. (٢) بێ بەری؛ بێ ئەنجامی؛ بێ سوودی.
sterilization (ster′ə-lī-zā′shən), *n.* پاکردنەوە لە میکرۆب؛ خاوێنکردنەوە لە میکرۆب؛ خاوێن کردن.
sterilize (ster′ə-līz′), *v.t.* (١) نەزۆك کردن (بەتایبەتی بە نەشتەرکاری)؛ لە زاوزێ خستن؛ وەجاخ کوێرکردنەوە. (٢) پاکردنەوە لە میکرۆب؛ خاوێن کردن؛ پاکژکردنەوە.
sterilizer (ster′ə-līz′ẽr), *n.* میکرۆبکوژ؛ خاوێنکەر؛ پاککەرەوە.
sterling (stũr′liŋ), *n.* (١) پارەیەکی زیوی ئینگلیزی کۆنە. (٢) ئەستەرلینی؛ پاوەنی ئینگلیزی. (٣) پارەی ئینگلیزی زێڕ یا زیو. (٤) (أ) **sterling silver** . (ب) پێویستی سەر مێزی نانخواردنی لە زیو دروستکراو (وەك کەوچك و چنگاڵ).
adj. (١) ئەستەرلینی؛ تایبەتی بە پارەی ئینگلیزی. (٢) لە زیوی پوخت دروستکراو. (٣) ڕەسەن؛ نایاب؛ زۆر چاك؛ بێگەرد؛ پاك؛ پوخت: *(a man of ~ principles)*
stern (stũrn), *adj.* (١) توندوتیژ؛ بە زەبروزەنگ؛ سەخت؛ ڕەق (ڕەفتار): *(~ measures, treatment, etc.)* (٢) مڕومۆن؛ مۆن؛ چارە ترش؛ گرژ؛ ڕووگرژ: *(a ~ face, look, etc.)* . (٣) کۆڵنەدەر؛ بێ پەروا: *(~ purpose)* .
stern (stũrn), *n.* (١) پاشەڵی کەشتی و بەلەم؛ پشتەوەی کەشتی و بەلەم. (٢) پاشەڵ؛ بەشی پاشەوە یا دواوە.
sternal (stũr′n'l), *adj.* تایبەتی بە ئێسکەکۆڵە؛ هی ئێسقانی بەرسنگ.
stern chase, شوێن کەوتن یا ڕافراندنی کەشتییەك بۆ کەشتییەکی تر زۆر لە نزیکەوە.
stern chaser, تۆپی پاشەڵی کەشتی (کە دەنرێ بەو کەشتییەی دوایەوە کە ڕای دەفرێنێ یا شوێنی کەوتووە).
sternforemost (stũrn′fôr′mōst, stũrn′fōr′məst), *adj.* (١) بۆ دواوە؛ بەرەو دواوە (بەجۆرێك کە پشتی کەشتییەکە ڕووی لەپێشەوە بێت). (٢) بە ناقۆڵایی؛ بە نارەحەتی.
sternmost (stũrn′mōst, stũrn′məst), *adj.* (١) نزیکترین لە پاشەڵی کەشتییەوە؛ لە هەرە دوای پاشەڵی کەشتییەوە. (٢) لە دوای دواوە؛ دواترین؛ هەرە دوا.
sternpost (stũrn′pōst′), *n.* ستوونی پاشەڵی کەشتی (کە دەستاژووی کەشتییەکەی لەسەرە).
stern sheets, بەشی دواوەی بەلەمی سەر بەتاڵ.
sternum (stũr′nəm), *n.* ئێسکەکۆڵە؛ ئێسقانی بەرسنگ؛ بەرسنگ.
sternutation (stũr′nyoo-tā′shən), *n.* پژمین؛ پژمە.
sternutator (stũr′nyoo-tā′tẽr), *n.* ماددەیەکە کە دەبێتە هۆی

پژمین‌و ڕشانەوە (وەك گازی ژەهراوی).

sternutatory (stēr-nū′tə-tôr´i, stēr-nū′tə-tō´ri), *adj.* مرۆڤ هێنەرە پژمیر (وەك برنووتی).

n. شتێکە کە مرۆڤ دێنێتە پژمین (وەك برنووتی‌و ئالەت).

sternward (stûrn′wērd), *adj. Also* **sternwards,** بەرەو پاشەڵی کەشتی.

adj. لە بەشی دواوەی کەشتی‌و بەلەمدا؛ لە پاشەڵی کەشتیدا.

sternway (stûrn′wā´), *n.* بۆ دواوە ڕۆیشتنی کەشتی.

sternwheeler (stûrn′hwēl´ēr), *n.* بەلەمی چەرخدار بەلەمێکی هەڵمە بە چەرخێکی سەوڵ لێدەری بەستراو بە پشتەکەیەوە دەڕوات.

steroid (ster′oid), *n.* ستێرۆید: چەند جۆرە هۆرمۆنێکن بۆ لەش بەهێزکردن

sterol (ster′ōl, ster′ol), *n.* ماددەیەکی کحولی پتەوە لە شانەی ڕووەك‌و گیانداردا هەیە وەك کۆلیسترۆل.

stertor (stûr′tēr), *n.* پرخە؛ پرخەپرخ

stertorous (stûr′tə-rəs), *adj.* پرخەکەر؛ پرخەپرخکەر.

stet (stet), [L.], مەی گۆڕە: وەك خۆی بیهێڵەرەوە؛ دەستی لێ مەدە: نیشانەیەکە لە دەستنووسی هەڵەبڕکراودا دەنووسرێ بۆ هێشتنەوەی ووشەیەك یا بەندێکی لابراو یا بە هەڵە دانراو و چاك کراو.

v.t. دانانی نیشانەیەکی وەها لەسەر ووشەو ڕستەو بەندی دەستنووسی هەڵەبڕکراو

stetho- (steth′ō, steth′ə), پێشگرێکە بەمانای: سنگ؛ سینە: *(stethoscope)*

stethoscope (steth′ə-skōp´), *n.* بیستۆکی پزیشك

stethoscopy (ste-thos′kə-pi), *n.* بیستۆکی پزیشك بەکارهێنان؛ تێڕوانینی نەخۆش بە بیستۆك

-stethoscopic; stethoscopical *(adj.)*; stethoscopically *(adv.)*.

stevedore (stē′və-dôr´, stē′və-dōr´), *n.* بارکەرو باردا‌گری کەشتی: حەماڵی کەشتی.

v.t. بارکردن‌و داگرتنی کەشتی.

stevedore's knot, گرێی حەماڵی کەشتی: جۆرە گرێیەکە.

stew (stōō, stū), *v.t. & v.i.* (١) کوڵاندن بە ئاگری کز، واتە بە هێواشی. (٢) [Colloq.]. دڵەڕاوکێ کردن؛ مەراق خواردن.

n. (١) (*pl.*) قەحبەخانە؛ کەللەچی.
(٢) (ا) چێشتی شلە؛ شلە؛ شلەو گۆشت. (ب) هەڕەمە؛ شتی تێکەڵ.
(٣) [Colloq.]. دڵەڕاوکێ؛ دڵەخورتە؛ مەراق؛ بێ ئارامی.
(٤) [Obs.]، مەنجەڵی شلە.

stew in one's juice, ناخۆشی زۆر چەشتن بەهۆی کاری خۆکردەوە.

steward (stōō′ērd, stū′ērd), *n.* (١) سەرکار؛ چاودێر؛ کارگێڕی کاروباری ماڵەوەی پیاوێکی گەورە. (٢) کارگێڕی دارایی کەسێك یا دەسگایەك. (٣) بەردەستی ناو فڕۆکەو کەشتی.

v.i. سەرکاری کردن؛ کارگێڕی کردن؛ چاودێری کردن.

stewardess (stōō′ēr-dis, stū′ēr-dis), *n.* (١) سەرکاری ئافرەت؛ کارگێڕی ژن. (٢) ئافرەتی بەردەستی ناو فڕۆکەو کەشتی.

stewardship (stōō′ērd-ship´, stū′ērd-ship´), *n.* سەرکارێتی؛ سەرکاری؛ چاودێری؛ کارگێڕی

stewed (stōōd, stūd), *adj.* (١) کوڵاو؛ کوڵێنراو. (٢) [Slang]. سەرخۆش؛ مەست.

stew-pan (stoo′pan´, stū′pan´), *n.* مەنجەڵی شلە

sthenia (sthi-nī′ə, sthē′ni-ə), *n.* بەتینی؛ بەهێزی

sthenic (sthen′ik), *adj.* بەتین (نەخۆشی)؛ بەتەشەنە

stibine (stib′ēn, stib′in), *n. Also* **stibin,** ئەستیبین: گازێکی بێ ڕەنگی ژەهراوییە

stibium (stib′i-əm), *n.* antimony.

stich (stik), *n.* دێڕە هەڵبەست.

stichomythia (stik´ə-mith′i-ə), *n.* گفتوگۆی یەك دێڕی بە نۆبەی دووکەسی (شانۆنامەی یۆنانی کۆن).

-stichomythic *(adj.)*.

stichomythy (sti-kom′ə-thi), *n.* – stichomythia.

stick (stik), *n.* (١) (ا) چیلکە؛ چڵ‌وچێو؛ چڵ؛ لق. (ب) داری سووتان. (ج) داردەست؛ دار؛ شوولك؛ لیس؛ تیلا. (٢) لاسك.
(٣) شتێکی لە دار چوو. (٤) داری یاری: *(a hockey ~)*.
(٥) پیاکردن (بە تیغ یا داری نووك تیژ) (٦) لکان.
(٧) ئەختێك خواردنەوەی سەرخۆشکەر (وەك براندی) کە بکرێتە خواردنەوەیەکەوە. (٨) ڕیزە بۆمبای هاوێژراو لە فڕۆکەوە.
(٩) [Archaic]. وەستان؛ کۆسپ.
(١٠) [Colloq.]، کەسێکی دڵ مردووو ووشك‌و بێ تاقەت‌و کەودەن
(١١) (*pl.*)، [Colloq.]، شوێنێکی دوورەدەست‌و چەپەك؛ لادێ: *(They live way out in the ~s.)*
(١٢) دارکەشتی.

v.t. (١) کون کردن؛ کون تێکردن. (٢) کوشتن (بە تیغ لێدان).
(٣) پیاکردن‌و کون کردن (بە چەقۆ، دەرزی... هتد).
(٤) (ا) پێوەنان؛ لێدان‌و پێوە نووساندن (وەك بە دەرزی)؛ پیاکردن
(ب) ڕازاندنەوە بە شت پیاکردن: *(a coat stuck with medals)*
(٥) پێوەلکاندن؛ پێوەنووساندن؛ پیانووساندن؛ لێدان: *(~ the poster on the wall.)*
(٦) پیاکردن؛ پیا چەقاندن
(٧) (ا) ڕێ لێگرتن؛ گلدانەوە؛ بەنگ کردن.
(ب) چەقین؛ گیرخواردن: *(The wheels were stuck in the mud.; I was stuck in the town.)*
(٨) [Colloq.]، تێخستن؛ دانان؛ خستنەناو: *(~ the shirt in the suitcase.; ~ it in the drawer.)*
(٩) [Colloq.]، سەر سوڕمان؛ سەرسام بوون؛ سەر لێ شێواندن.
(١٠) خستنەسەر دار یا پیا هەڵسپاردن (تەرزی ڕووەك).
(١١) شتی لینج لێدان؛ لینج کردن؛ سرێشاوی کردن.
(١٢) [Slang]، (ا) بە فڕوفێڵ پارە پێ خەرج کردن یا لێ کێشانەوە
(ب) بەگران شت پێ فرۆشتن؛ زۆر لێسەندن.
(١٣) [Slang]، (ا) خەڵەتاندن؛ گزی لێکردن؛ ساختەلێکردن.
(ب) باری گران بەسەردادان.
(١٤) [Slang]، دەربردن؛ هەڵکردن؛ بەرگەگرتن.

v.i. (١) پێوەنووسان (وەك بە بزمار). (٢) پێوەلکان؛ پێوەنووسان.
(٣) مانەوە لە شوێنێکدا.
(٤) پێکەوە مانەوە؛ واز لە یەك نەهێنان: *(Friends ~ together.)*
(٥) بەجێ نەهێشتن؛ لێ دوورنەکەوتنەوە: *(He ~s to the trail.)*
(٦) کۆڵنەدان؛ وازنەهێنان؛ بەردەوام بوون لەسەر: *(She ~s to her work.)*
(٧) دوودڵی نەکردن؛ ڕا نەگۆڕین: *(He ~s to his decision.)*
(٨) (ا) چەقین: *(My shoe stuck in the mud.)*.
(ب) گیرخواردن؛ تێك ئالۆزان: *(The gears stuck.)*.
(ج) چەقین (مەجاز)؛ وەستان: *(The bill is stuck in committee.)*.
(٩) سەر سوڕمان؛ سەرسام بوون؛ سەر لێ شێوان
(١٠) سڵکردنەوە: *(He'll ~ at nothing.)*
(١١) (~ out ; ~ up) ، سەر دەرهێنان؛ دەرپۆقین: *(Her head was ~ing out of the window.)*

be stuck on, [Colloq.], (١) تێدا گیرخواردن. (٢) گیرۆدەبوون (دڵداری)؛ دڵفڕان.

stick around, [Slang], دوور نەکەوتنەوە؛ مانەوە؛ نەڕۆیشتن

stick by, دەستبەردار نەبوون؛ پشت بەرنەدان:

(to stick by one's friends)

stick it out, [Colloq.], کۆڵنەدان؛ وازنەهێنان؛ دەست هەڵنەگرتن؛ بەرگەگرتن

stick out, (١) دەرپەڕین؛ زۆر بەدەرەوەبوون (٢) دەرهێنان؛ دەرپەڕاندن.

stick up, [Slang], بڕین (بانق، فرۆشگا)؛ ڕووتکردنەوە.

stick up for, [Colloq.], لەسەرکردنەوە؛ پشت گرتن:

(You have to stick up for your friends.)

the sticks, [Colloq.], لادێ؛ شوێنی دوورەدەست و چەپەك.

sticker (stik′ēr), ***n.*** (١) کەسێك یا شتێك کە پێوە دەنووسێ.
(٢) دڕك؛ پەیکوڵە. (٣) نیشانەی لینج (بۆ لکاندن بە ڕوویەکەوە).
(٤) کەسێکی کۆڵنەدەر؛ کەسێکی سوور لەسەر مەبەست؛ هەتەر.
(٥) [Colloq.]، گیروگرفت؛ تەنگوچەڵەمە.

stickiness (stik′i-nis), ***n.*** لینجی

sticking plaster, مشەمای لە پشت یا لە برین گرتن؛ پلاستەر.

sticking point, جێی چەقین (مەجان)؛ گیروگرفت؛ تەنگوچەڵەمە.

stick insect, چیلکە مێروو.

stick-in-the-mud (stik′'n-*the*-mud′), ***n.*** [Colloq.], کەسێکی ووشك و کۆنەپەرست و دڵ مردوو.

stickle (stik′'l), ***v.i.*** (١) مشت ومڕی کەللەڕەقانە کردن لەسەر شتی هیچ وپووچ. (٢) پەڵپی هیچ وپووچ گرتن؛ ڕاڕایی کردن یا ترسان لەبەر بەویژدانی.

stickleback (stik′'l-bak′), ***n.*** ماسییە دڕکنە؛ ماسییەکی بچووکی بێ پوولەکەی پشت دڕکاوی دەریایی و ڕووبارییە.

stickler (stik′lēr), ***n.*** (١) کەسێکی شت زۆر بە توند گرتوو؛ سوور لەسەر مەبەست: ***(He is a ~ for discipline, obedience, etc.; a ~ for neatness)***
(٢) شتێکی قورس یا گیروگرفتاوی؛ شتی ئاڵۆز یا سەرسوڕمێنەر.
(٣) [Colloq.]، کەسێکی کۆڵنەدەر.

stick-pin (stik′pin′), ***n.*** دەرزی نۆینباخ.

stick-seed (stik′sēd′), ***n.*** پەیکوڵ؛ گیای پەیکوڵ گر.

stick-tight (stik′tīt′), ***n.*** گیایەکە بەرەکەی باریکە وەك دەرزی بە شتەوە دەنووسێ.

stick-to-it-ive-ness (stik′tōō′it-iv-nis), ***n.*** کۆڵ نەدان؛ هەتەری؛ سووربوون لەسەر مەبەست؛ وازنەهێنان.

stick-up (stik′up′), ***n.*** [Slang], = **holdup.**

stick-weed (stik′wēd′), ***n.*** = **ragweed.**

sticky (stik′i), ***adj.*** (١) سرنشاوی؛ پێوە دەلکێت؛ پێوەی دەنووسێت.
(٢) لیقن؛ لینج: ***(a ~ floor)*** .
(٣) بۆخە؛ شێدار (ئاووهەوا)؛ تەڕوگەرم.
(٤) (ا) ناخۆش. (ب) گیروگرفتاوی؛ دژوار؛ سەخت.

-stickily ***(adv.)***; **stickiness** ***(n.).***

stiff (stif), ***adj.*** (١) (ا) ڕەق. (ب) ڕەپ؛ قنج.
(٢) بەگیرەوەستاو؛ ڕەق: ***(~ muscles)*** .
(٣) کرژ. (٤) ووشك و بەفیز. (٥) توند؛ خەست؛ خەست وخۆڵ.
(٦) سوور لەسەر مەبەست؛ سەرسەخت؛ هەتەر؛ کۆڵنەدەر.
(٧) توند؛ بەهێز؛ قایم؛ تیژ: ***(a ~ current, wind, etc.)*** .
(٨) (ا) خەست (مەی). (ب) بەتین (دەرمان): ***(a ~dose of medicine)*** .
(٩) توند وتیژ؛ سەخت؛ قورس: ***(~ penalties)*** .
(١٠) گران (ئەرك)؛ قورس؛ سەخت: ***(a ~ assignment; a ~ climb)*** .
(١١) گران (نرخ)؛ بەرز: ***(~ prices)***

adv. (١) بە ووشکی (ڕەووشت).
(٢) بەتەواوی؛ زۆر؛ ئێجگار: ***(bored ~)*** .

n. [Slang], (١) لاشە. (٢) کەسێکی ووشك وبەفیز.
(٣) کەسێکی مەست؛ سەرخۆش.
(٤) زەلام؛ کەس؛ کابرا؛ پیاو: ***(He's a lucky ~ .)*** .
(٥) ئاوارە؛ کەسێکی بێ لانە یا خانە بەکۆڵ؛ هەژاری گەڕۆك.
(٦) کەسێکی بەخشیش نەدەر؛ گیر.

-stiffly ***(adv.)***; **stiffness** ***(n.).***

stiffen (stif′'n), ***v.t.*** ڕەق کردن؛ توند وتیژکردن.

v.i. ڕەق بوون؛ بەگیرەوەستان.

stiff-necked (stif′nekt′), ***adj.*** کەللەڕەق؛ سەرسەخت.

stifle (stī′f'l), ***v.t.*** (١) خنکاندن؛ هەناسە لێ بڕین.
(٢) (ا) دامرکاندنەوە؛ خەفەکردن؛ کپ کردن: ***(She ~d her sobs.)*** .
(ب) پێشێل کردن؛ مراندن؛ ڕێ لێگرتن:
(to ~ free speech, the opposition, etc.)

v.i. (١) خنکان. (٢) هەناسە لێ بڕان.

stifle (stī′f'l), ***n.*** جومگەی پاشووی ئەسپ و سەگ... هتد، کە بەرامبەر بە ئەژنۆ وایە لە مرۆڤدا.

stifling (stī′fliŋ), ***adj.*** خنکێنەر؛ هەناسەبڕ؛ تەنگ؛ ناخۆش (هەوا، باری ژیان... هتد): ***(The air was ~ .; a ~ atmosphere)***

stigma (stig′mə), ***n.*** (١) نیشانەی داخ کردن (کە لە پێستی تاوانکار و بەند دەدرێت)؛ داخ. (٢) لەکە؛ نیشانەی شوورەیی یا ناوپیسی
(٣) خاڵ. (٤) (ا) نیشانەی برینداری یا نەخۆشی کۆن.
(ب) شوێنی خوێن لێ هاتووی پێست (بەهۆی هیستیریاوە).
(٥) تەوقەسەری نێرك (ڕووەکناسی).
(٦) (*pl.*)، نیشانەی وەك برینەکانی عیسا پاش هەڵواسینی.

stigmata (stig′mə-tə), ***n.pl.*** نیشانەی وەك برینەکانی عیسا پاش هەڵواسینی.

stigmatic (stig-mat′ik), ***adj. Also*** **stigmatical,** (١) (ا) لەکاوی؛ لەکەدار؛ ناوپیس. (ب) لەکەدارکەر؛ ناوپیسکەر.
(٢) تایبەتی بە " **stigmata** " .

stigmatism (stig′mə-tiz'm), ***n.*** (١) بە لەشەوە بوونی برینێك وەك برینەکانی عیسا پاش هەڵواسینی. (٢) باش بینی؛ تووش نەبوونی نەخۆشی پرش بینی چاو.

stigmatize (stig′mə-tīz′), ***v.t.*** (١) داخ کردن؛ نیشانەکردن بە داخ کردن. (٢) لەکەدارکردن؛ ناو پیس کردن؛ ڕووڕەش کردن.
(٣) برینی وەك برینەکانی عیسا لە پێست هێنان.

-stigmatization ***(n.).***

stile (stīl), ***n.*** (١) پلیکانەی دیوار و شوورە.
(٢) **turnstile** .

stile (stīl), ***n.*** چێوی ستوونی چوارچێوەی دەرگا و پەنجەرە.

stiletto (sti-let′ō), ***n.*** (١) خەنجەری بچووك. (٢) سووژن.

v.t. بە خەنجەر کوشتن؛ خەنجەرلێدان.

still (stil), ***adj.*** (١) بێ دەنگ؛ خامۆش؛ کپ.
(٢) وەستاو؛ نەبزۆك؛ نەجووڵاو؛ ڕاوەستاو.
(٣) هێمن؛ مەنگ (ئاو)؛ خامۆش: ***(the ~ water of the lake)*** .
(٤) بێ کەف وکوڵ (وەك مەی).
(٥) هی وێنەی نەبزۆك (بە پێچەوانەی وێنەی فیلمی سینەما و ڤیدیۆوە):
(a ~ picture)

n. (١) بێ دەنگی؛ خامۆشی؛ کپی.
(٢) وێنەی نەبزۆك (بە پێچەوانەی وێنەی فیلمی سینەما یا ڤیدیۆوە).
(٣) [Colloq.]، وێنەی شتی بێ گیان یا نەبزۆك.
(٤) [Colloq.]، **still alarm** .

adv. (١) هێشتا؛ تا ئێستا؛ تا ئەو(ئەم) کاتە؛ تا ئەوسا:
(He is ~ busy.; Will he ~ be there?; She was ~ home when I left.)
(٢) تەنانەت؛ ــ یش:
(It was cold yesterday, but today it is ~ colder.)
(٣) لەگەڵ ئەوەشدا؛ کەچی: ***(He is old and ~ he is able to run.)***

v.t. (١) بێ دەنگ کردن؛ کپ کردن؛ خامۆش کردن.

(٢) وەستاندن؛ ڕاوەستاندن.
(٣) هێمن کردنەوە؛ دامرکاندنەوە؛ هێنانەوە سەرخۆ.
v.i. وەستان؛ ڕاوەستان؛ لە جووڵە کەوتن؛ دامرکاندنەوە؛ هێمن بوونەوە؛ بێ دەنگ بوون؛ خامۆش بوون.
-stillness *(n.)*.
still (stil), *n.* (١) شووشەی دڵۆپاندن؛ ئامێری دڵۆپاندن.
(٢) کارگەی دڵۆپاندن.
v.t. & v.i. [Obs.], دڵۆپاندن
still alarm, ئاگادارکردنی بێ دەنگ: ووریاکردنەوەیەکی ئاگر بەربوونەوەیە بە تەلەفۆن لەباتی زەنگی ئاگاداری ئاگر.
still-birth (stil'bŭrth´), *n.* (١) ئاولەمە لەبارچوون؛ منداڵ لەبارچوون؛ بە مردوویی لەدایکبوونی منداڵ.
(٢) منداڵی بە مردوویی لەدایکبوو؛ ئاولەمەی لەبارچوو.
still-born (stil'bôrn´), *adj.* بە مردوویی لەدایکبوو؛ لەبارچوو.
still-hunt (stil'hunt´), *v.t. & v.i.* بە نهێنی ڕاوکردن یا شوێن کەوتن.
still hunt, (١) ڕاوکردنی نهێنی؛ ڕاوی دزی (وەك بە خۆ داگرتن).
(٢) [Colloq.]، شوێن کەوتنی نهێنی مەبەستێك؛ هەوڵی نهێنی.
stilly (stil'i), *adj.* [Poetic], بێ دەنگ؛ خامۆش؛ کپ؛ هێمن.
adv. بە بێ دەنگ؛ بە خامۆشی؛ هێمنانە؛ بە هێمنی؛ لەسەرخۆ.
stilt (stilt), *n.* (١) دارشەقی درێژ (بۆ بە ئاودا پەڕینەوە یا بۆ یاری).
(٢) کۆڵەکە یا دیرەکی خانووی بە هەواوە، واتە کە لەسەر زەوی نەبێت؛ کۆڵەکەی شتی بە بەرزەوە دانراو:
(The henhouse is placed on ~s.)
(٣) باڵندەیەکی زەلکاوی دەنووك و لاق درێژە.
v.t. بە بەرزەوە دانان لەسەر کۆڵەکە یا دیرەك.
stilted (stil'tid), *adj.* (١) بە بەرزەوە دانراو لەسەر کۆڵەکە یا نیرگە (خانووسازی). (٢) ووشك و پڕ لە ووشەی زل بۆ فیز (نووسین، گفتوگۆ)؛ بە تەنتەنە *(a ~ writing style; ~ speech)* .
-stiltedly *(adv.)*; **stiltedness** *(n.)*.
stimulant (stim'yoo-lənt), *adj.* خەرپەوێن؛ ووریاکەرەوە؛ بزوێنەر؛ زاخاوی مێشك دەرەوە؛ ووروژێنەر؛ هاندەر.
n. (١) شتی ووریاکەرەوە یا بزوێنەر؛ شتی هاندەر:
(Coffee and beer are ~s.)
(٢) دەرمانی ووروژێنەر یا بزوێنەر.
stimulate (stim'yoo-lāt´), *v.t.* (١) هاندان؛ بزواندن؛ جۆشدان؛ بووژاندنەوە؛ جموجووڵ تێخستن: *(to ~ the economy)* .
(٢) ووروژاندن (دەرمان)؛ هوشیارکردنەوە؛ هەوەس هەڵساندن.
v.i. بوون بەهۆی هاندان یا بزوان.
-stimulater; stimulator *(n.)*.
stimulation (stim´yoo-lā'shən), *n.* هاندان؛ بزوان؛ جۆشاندن؛ هوشیارکردنەوە؛ هەوەس هەڵسان؛ ووروژان.
stimulative (stim´yoo-lā'tiv), *adj.* هاندەر؛ بزوێنەر؛ ووروژێنەر؛ ووریاکەرەوە.
n. شتی هاندەر یا بزوێنەر.
stimulus (stim'yoo-ləs), *n.* (١) بزوێنەر؛ هاندەر؛ هوشیارکەرەوە؛ ووروژێنەر؛ هەوەس هەڵسێن؛ پاڵنەر. (٢) دەرمانی بزوێنەر یا هوشیارکەرەوە.
stimy (stī'mi), *n. & v.t.* = stymie.
sting (stiŋ), *v.t.* (١) پێوەدان (جانەوەری چزوودار). (٢) چووزاندنەوە.
(٣) ئازاردان؛ ئێش و ئازاردان (هەست، مێشك):
(Her words stung him bitterly.;
His conscience stung him sharply.)
(٤) هاندان؛ پاڵ پێوەنان: *(His words stung her into action.)* .
(٥) [Slang]، خەڵەتاندن (سەوداگەری)؛ ساختەلێکردن؛ گزی لێکردن:
(He got stung on that deal.)
v.i. (١) پێوەدان (جانەوەری چزوودار)؛ پیاچوون (دڕك).
(٢) چووزانەوە؛ تووزانەوە؛ گل کردن:
(Iodine ~s.; His leg stung from the nettles.)
n. (١) پێوەدان. (٢) توانای پێوەدان. (٣) هان؛ شتی هاندەر یا پاڵنەر
(٤) (ا) چووزانەوە؛ ئازاری پێوەدان.
(ب) ئێش و ئازار؛ ئازار (هەست، لەش):
(the ~ of the wind, hunger, defeat, a whip, etc.)
(٥) چزوو. (٦) دڕك.
stingaree (stiŋ'ə-rē´, stiŋ'ə-rē´), *n.* = sting ray.
stinger (stiŋ'ẽr), *n.* (١) پێوەدەر؛ چووزێنەرەوە.
(٢) جانەوەری پێوەدەر (هەنگ، زەردەواڵە، دووپشك). (٣) چزوو.
(٤) [Colloq.]، (ا) ڕەخنەی هەست بریندارکەر؛ ووتەی بڕ.
(ب) لێدانی بە ئازار. (٥) جۆرێکە لە کۆکتێل یا خواردنەوەی مەستکەر.
stinginess (stin'ji-nis), *n.* پیسکەیی؛ گیری؛ پوولەکێتی؛ ڕەزیلی.
sting-ray (stiŋ'rā´), *n.* ڕای چزوودار: ماسییەکی گەورەیە دوو چزووی ژەهراوی هەیە لە ژێر کلکیدا. (هەروەها " stingaree ").
stingy (stin'ji), *adj.* (١) ڕەزیل؛ پارە پەرست؛ گیر؛ دەست قووچاو؛ پوولەکی؛ ڕژد؛ چرووك؛ بەرچاوتەنگ.
(٢) کەم؛ کز: *(A rain though ~ has began to fall.)* .
-stingily *(adv.)*.
stingy (stiŋ'i), *adj.* پێوەدەر (جانەوەری چزوودار)؛ چووزێنەرەوە؛ بڕ؛ بە ئازار؛ توندوتیژ.
stink (stiŋk), *v.i.* (١) بۆگەن (لێ) هاتن؛ بۆنی پیس لێوەهاتن.
(٢) (ا) زۆر ناپەسەند یا بەدبوون. (ب) ناوبانگ زۆر خراپ بوون.
(٣) [Slang]، ئێجگار زۆر هەبوون: *(He is ~ing with wealth.)* .
(٤) [Slang]، زۆر خراپ یا گەندبوون: *(The movie ~s.)* .
n. بۆگەن؛ بۆنی پیس.
raise a stink, [Slang], بۆڵەبۆڵ و سکاڵاکردن بە ئاشکرا؛ کردن بە هەرا.
stink out, قاندان؛ بە بۆنی پیس دەرپەڕاندنە دەرەوە.
stinkard (stiŋk'ẽrd), *n.* [Obs. or Rare], = **stinker.**
stink-bug (stiŋk'bug´), *n.* جانەوەری بۆگەن.
stinker (stiŋk'ẽr), *n.* (١) کەسێکی بۆگەن.
(٢) [Slang]، کەسێکی زۆر پیس و بێ نرخ و نالەبار.
(٣) [Slang]، شتێکی زۆر قورس و ناخۆش:
(The exam was a real ~ .)
stink-horn (stiŋk'hôrn´), *n.* قارچکە بۆگەنە.
stinking (stiŋk'iŋ), *adj.* (١) بۆگەن.
(٢) [Slang]، زۆر مەست؛ زۆر سەرخۆش.
adv. ئێجگار زۆر؛ زۆر: *(He got ~ drunk.)* .
stinking smut, نەخۆشییەکی گەنمە لە " سن " دەچێ.
stink-pot (stiŋk'pot´), *n.* (١) کووپەڵە بۆگەنە: گلێنەیەکی پڕ لە سووتەمەنی دووکەڵ بۆگەناوییە (جاران لە جەنگدا بەکاردەهێنرا).
(٢) [Slang]، کەسێکی بێ نرخی نالەبار.
stink-stone (stiŋk'stōn´), *n.* بەردەبۆگەنە: بەردێکە بۆنێکی پیسی لێ دێت ئەگەر بشکێنرێ یا دەستی لێ بخرێ.
stink-weed (stiŋk'wēd´), *n.* گیا بۆگەنە.
stink-wood (stiŋk'wood´), *n.* (١) درەختە بۆگەنە: درەختێکە دارو
stinky (stiŋ'ki), *adj.* بۆگەن.
stint (stint), *v.t.* (١) بۆ بڕینەوە (بەش، هەند، یا ژمارە بەتایبەتی کەم و نابەجێ)؛ سنوور بۆ دانان؛ کەم بۆ دانان.
(٢) [Archaic]، وەستاندن؛ دوایی پێ هێنان.
v.i. (١) ڕەزیلی کردن؛ پیسکەیی کردن؛ چرووکی کردن:
(Don't ~ on the food.; They ~ed for years in order to save money.)

(۲) [Archaic]، وەستان؛ دوایی پێ هاتن.
n. (۱) سنوور (هەند، ژمارە): *(to give without ~)*.
(۲) هەند یا بەشی براوە؛ بەشی بەرکەوتوو یا بۆ دانراو:
(to exceed one's ~)
(۳) ئەرك؛ كاری پێ سپێردراو
(٤) [Obs.]، وەستان.
stint (stint), *n.* جۆرە باڵندەیەكی بچووكی كەنار دەریایە.
stipe (stīp), *n.* لاسك؛ قەف؛ قنچك.
stipel (stī′p'l), *n.* گوێچكە گەڵای بچكۆلەی بن گەڵایەكی بچووك.
stipend (stī′pend), *n.* (۱) مووچە (۲) پارەیەكە بۆ كەسێك بڕاوەتەوەو ناوبەناو دەیدرێتێ (بەتایبەتی بۆ قوتابییەك).
stipendiary (stī-pen′di-er′i), *adj.* (۱) مووچەخۆر؛ بۆ مووچە ئیشكەر (۲) بە مووچە یا پارە كراو (ئیش‌وكار) (۳) مووچەیی.
n. كەسێكی مووچەخۆر.
stipes (stī′pēz), *n.* (۱) قەف؛ لاسك؛ قنچك
(۲) بەشی دووەمی شەویلگەی سەرەوەی جانەوەرو گیانداری قاوغدار.
stipple (stip′'l), *v.t.* بە خاڵ خاڵ وێنەكێشان یا هەڵكەندن.
n. (۱) شێوەی بە خاڵ خاڵ وێنەكێشان یا هەڵكەندن
(۲) ئەنجامی ئەم كارە؛ وێنەی بە خاڵ خاڵ كێشراو یا هەڵكەنراو.
stipular (stip′yoo-lẽr), *adj.* تایبەتی بە گوێچكە گەڵا یا قنچكە بن گەڵای تر
stipulate (stip′yoo-lāt′), *v.t.* (۱) خستنە پەیمانەوە؛ پەیماندان؛ بەڵێندان (لە پەیماندا) (۲) مەرج دانان
v.i. (۱) مەرج دانان (۲) پەیمان بەستن.
stipulate (stip′yoo-lit, stip′yoo-lāt′), *adj.* گوێچكە گەڵای بچووكدار (وشەی " stipule " ببینە).
stipulation (stip′yoo-lā′shən), *n.* (۱) مەرج دانان
(۲) پەیمان بەستن؛ بەڵێندان. (۳) مەرج.
-stipulatory *(adj.)*.
stipule (stip′ūl), *n.* یەكێكە لە دوو گوێچكە گەڵای بچووكی بن گەڵا یا لاسكەكەی
stir (stũr), *v.t.* (۱) تێكدان (بەتایبەتی بە ئەسپایی)؛ تێكهەڵدان.
(She ~ed the soup.)
(۲) جووڵاندن: *(He ~ed the log.)*.
(۳) وریاكردنەوە؛ لەخەوهەڵساندن؛ بزواندن؛ خستنە جموجووڵ.
(٤) شڵەقاندن؛ تێكەڵاوكردن. (٥) هەست جووڵاندن
(٦) (~ up)، وروژاندن؛ خستنە جۆش
v.i. (۱) جووڵانەوە: *(The patient hasn't ~ed for an hour.)*.
(۲) هەڵسووكەوت كردن؛ جمان. (۳) ڕوودان.
(٤) خرۆشان؛ وروژان؛ هاتنەجۆش.
(٥) تێكدران؛ تێكەڵ بوون: *(The mixture ~s easily.)*.
n. (۱) تێكدان؛ تێكهەڵدان
(۲) پشێوی؛ ئاشووب؛ هەراوزەنا؛ بەزم: *(The crowd was in a ~ .)*.
(۳) هاتنەجۆش؛ جۆش؛ وروژان؛ جموجووڵ.
(٤) جووڵە
-stirer *(n.)*.
stir (stũr), *n.* [Slang]. بەندیخانە
stir crazy, [Slang]. بێ ئارامی بەندیخانە یا بەسترانەوە؛ بێ سەرەوتی قەتیس بوون
stirk (stũrk), *n.* پارێن
stirps (stũrps), *n.* (۱) بەرە؛ وەچە؛ نەوە؛ وەجاخ؛ بەرەباب.
(۲) باپیرەگەورەی هۆز یا بەرە.
stirring (stũr′iŋ), *adj.* (۱) چالاك؛ گورج‌وگۆڵ؛ زیندوو؛ بزۆك.
(۲) وروژێنەر؛ بزوێنەر؛ هاندەر: *(~ music; a ~ call to arms)*.
stirrup (stũr′əp, stir′əp), *n.* (۱) ئاوزەنگی
(۲) شتێكی وەك ئاوزەنگی.
stirrup bone, = stapes.
stirrup cup, (۱) كاسەی ئاوزەنگی: پەرداخێك مەیە سوار دەیخواتەوە پێش ڕۆیشتنی. (۲) كاسەی خواحافیزی؛ بادەنۆشی خواحافیزی.
stirrup leather, قایشی ئاوزەنگی.
stitch (stich), *n.* (۱) تەقەڵ. (۲) گرێ قوڵفە؛ گرێ؛ قوڵفەی بە تەقەڵ كراو. (۳) تەقەڵی تایبەتی. (٤) ئازارێكی لە پڕو تیژی كەلەكە یا پشتە؛ لانێشە
(٥) [Colloq.]، ئەخت؛ تۆز؛ تۆسقاڵ؛ هیچ:
(He hasn't done a ~ of work.)
v.t. تەقەڵ لێدان؛ دوورینەوە؛ دوورین.
v.i. (۱) دوورین؛ تەقەڵ لێدان؛ دوورینەوە. (۲) لێكدان.
stitch-wort (stich′wũrt′), *n.* چەند جۆرە گیایەكی نزم‌و گوڵ سپی‌و ئەستێرەیین.
stithy (stith′i, stith′i), *n.* (۱) دەزگا؛ دەسكا.
(۲) دووكانی ئاسنگەر؛ ئاسنگەرخانە.
stiver (stī′vẽr), *n.* (۱) ستایڤەر: پارەیەكی هۆڵەندی كەم نرخە.
(۲) شتێكی كەم نرخ یا هیچ‌وپووچ؛ ئەختێك.
stoa (stō′ə), *n.* دالانی پایەدار؛ ڕاڕەوی سەرگیراوی پایەدار.
stoat (stōt), *n.* گیاندارێكە لە توخمی دەڵەك.
stoccado (sto-kä′dō), *n.* [Archaic], *Also* **staccata,** پیاكردن یا لێدان (تیغێكی نووك تیژ وەك شیر).
stock (stok), *n.* (۱) قەد (درەخت).
(۲) [Archaic]، (ا) كۆتەرە؛ بنكەدار؛ پاشماوەی قەدی دار پاش بڕینەوەی.
(ب) موورەدار؛ بڕەدار؛ كۆتەرەدار. (۳) (ا) كەسێكی دەبەنگ یا گەلحۆ
(ب) شتێكی مردوو یا بێ هەست. (٤) (ا) ئەو قەدی درەخت یا ڕووەكە كە بە موتوربە دەكرێ. (ب) ئەو ڕووەكەی قەڵەمی لێ دەكرێتەوە. (٥) rhizome
(٦) چەند جۆرە ڕووەكێكن لە توخمی خەرتەلە. (۷) (ا) باپیرە گەورە.
(ب) وەچە؛ بەرە؛ نەوە. (ج) توخم. (د) ڕەگەز؛ نەتەوە.
(ه) كۆمەڵە زمانی هاوبنچینە. (۸) بنكە یا سنگی دەزگای ئاسنگەر
(۹) (ا) دەسكی قامچی‌و داری ڕاوەماسی. (ب) چوارچێوەی ڕەندە.
(ج) هەوجاڕ. (د) قۆناغە تفەنگ.
(۱۰) (*pl.*)، ئامێرێكی سزادانی كۆنە بریتی‌یە لە چوارچێوەیەك كە پێی تاوانكاری تێدا دەبەسترایەوەو هەندێك جاریش دەست‌و مەچەكیشی.
(۱۱) (*pl.*)، چوارچێوەی كەشتی لەسەر درووستكردن.
(۱۲) (ا) كەرەسەی خاو: *(paper ~)*.
(ب) گۆشتاو (كە چێشتی پێ لێ دەنرێ).
(۱۳) (ا) وڵاخ‌و كەرەسەو مەكینەی كێڵگەیەك.
(ب) مەڕوماڵات؛ ئاژەڵ؛ گاوگۆتاڵ.
(ج) سەرجەمی كەلوپەلی فرۆشگایەك یا عەمارێك.
(د) بەشی دەستە كاغەزی نەدراوی یاری.
(۱٤) (ا) سەرمایەی بەسوود هێنراوی كۆمپانیای پارەبازی.
(ب) بەشی خاوەن بەشی كۆمپانیایەكی وەها. (ج) قەواڵەی ئەم بەشە
(۱٥) (ا) هەڵسەنگان. (ب) بایەخ؛ بڕوا؛ بایەخ پێدان:
(I put little ~ in his testimony.)
(۱٦) تیپی شانۆنامەی نیشتەجێ. (۱۷) ملپێچی قەشە.
v.t. (۱) قۆناغە تفەنگ بۆ درووستكردن؛ هەوجاڕ بۆ كردن.
(۲) (ا) ڕەشەوڵاخ‌و مەڕوماڵات پەیداكردن‌و هێنان بۆ كێڵگەیەك.
(ب) فرۆشگا پڕكردن لە فرۆتەنی.
(۳) ئازووقەخستن؛ عەماركردن؛ شتومەك خستنە دووكانەوە بۆ كڕیار؛ هەڵگرتن.
(٤) (ا) وێنجەو سێپەرەو گیا چاندن. (ب) لەوەڕاندن.
(٥) [Obs.]، خستنە چوارچێوەوە بۆ سزادان.
v.i. (۱) تەرز فڕێدان.
(۲) (~ **up**)، ئازووقەخستن؛ عەماركردن بۆ دواڕۆژ؛ كەڵەكەكردن.
adj. (۱) هەمیشە دەست دەكەوێ (فرۆتەنی)؛ هەمیشە لە عەماردا هەیە:
(~ items; ~ sizes in shoes)

(٢) ئاسایی؛ هەمیشە بەکاردەهێنرێت؛ شتێکی تازە نییە؛ کۆن و هیچ‌ وپووچ؛ پەرپووت

(a ~ joke, argument, speech, remark, comparison)

(٣) تایبەتی بە تیپی شانۆگەری نیشتەجێ.

(٤) هی زاوزێ: بۆ زاوزێیە: ***(a ~ mare)*** .

(٥) بۆ بەخێوکردنی مەڕومالاّتە؛ تایبەتی بە ئاژەڵ بەخێوکردن:

(~ farming)

in stock, هەیە لە فرۆشگادا؛ دەست دەکەوێ بۆ کڕین و فرۆشتن.

on the stocks, لە دروستکردندایە (کەشتی).

out of stock, لە فرۆشگادا نەماوە؛ دەست ناکەوێ بۆ کڕین و فرۆشتن؛ تەواو بووە؛ نەماوە.

take stock, (١) بەسەرکردنەوەی کەلوپەلی فرۆشگا. (٢) هەڵسەنگاندن.

take stock in, (١) بەش کڕین لە کۆمپانیایەکدا (پارەبازی). (٢) [Colloq.]، بایەخ پێدان؛ بڕوا پێ بوون.

stockade (sto-kād′), ***n.*** (١) سەنگەر (کە بریتی بێ لە تەیمانێک کە لە شیشە داری داچەقیو پێکهاتبێ). (٢) پەچە. (٣) گرتوخانەی تەیمان کراو.

v.t. تەیمان کردن؛ بە تەیمان دەورگرتن یا پاراستن؛ بە شیش دار دەورگرتن.

stock-broker (stok′brō′kẽr), ***n.*** دەلاّلی پارەبازی.

stock-brokerage (stok′brō′kẽr-ij), ***n.*** دەلاّلخانەی پارەبازی.

stock car, (١) فارگۆنی ئاژەڵ: فارگۆنێکی شەمەندەفەرە بۆ گواستنەوەی ئاژەڵ. (٢) ئوتومبیلی ئاسایی گۆڕاو بۆ پێشبڕکێ.

stock certificate, قەواڵەی بەش لە کۆمپانیای هاوبەشی.

stock company, (١) کۆمپانیای هاوبەشی.
(٢) تیپی شانۆگەری نیشتەجێ.

stock dove, کۆترە کێویلە؛ کۆتری دەشتەکی؛ کۆترە بارێکە.

stock exchange, بازاڕی پارەبازی؛ بۆرسە؛ بازاڕی ئاڵوگۆڕی بەشی کۆمپانیای هاوبەش.

stock farm, ئاژەڵگە؛ پەروەردگای ئاژەڵ.

stock fish, ماسی ووشک کراوەی خوێ نەکراو.

stock-holder (stok′hōl′dẽr), ***n.*** (١) بەشداری کۆمپانیای هاوبەش؛ خاوەن بەشی کۆمپانیای هاوبەش.
(٢) خاوەن ئاژەڵ؛ ئاژەڵ بەخێوکەر؛ شوان؛ گاوان.

stockinet (stok′i-net′), ***n.*** کالاّی گۆرەوی و دەرپێ.

stocking (stok′iŋ), ***n.*** (١) گۆرەوی درێژ؛ گۆرەوی.
(٢) شتێکی وەک گۆرەوی.

in one's stocking feet, بە گۆرەوییەوە؛ بە گۆرەوی لە پێدابوونەوە؛ بەبێ پێڵاو.

stock-in-trade, (١) کەلوپەلی فرۆشگا. (٢) کەرەسەی پیشەسازی.
(٣) کەرەسەی جێبەجێکردنی کارێک.

stockish (stok′ish), ***adj.*** گەلحۆ؛ گەلۆر؛ کەردەن؛ بێ مێشک؛ کەر.

stock-jobber (stok′job′ẽr), ***n.*** دەلاّلی بازاڕی پارەبازی (هەندێک جار لەرووی سووکییەوە).

stockman (stok′mən, stok′man′), ***n.*** (١) خاوەن ئاژەڵ؛ ئاژەڵ بەخێوکەر؛ شوان؛ گاوان. (٢) کارگەری عەمار.

stock market, (١) بازاڕی پارەبازی. (٢) ئاڵوگۆڕی بازاڕی پارەبازی.
(٢) نرخی بەشی کۆمپانیای هاوبەشی (لە بازاڕی پارەبازیدا).

stockpile (stok′pīl′), ***n.*** ئازووقە؛ شتی عەمارکراو (خواردەمەنی، کەلوپەل، حەبخانە، چەک، دەرمان... هتد).

v.t. & v.i. کەڵەکەکردن؛ عەمارکردن؛ ئازووقەخستن.

stockpot (stok′pot′), ***n.*** (١) مەنجەڵی گۆشتاو.
(٢) دەفری شتی هەرەمە

stockroom (stok′rōōm′, stok′room′), ***n.*** عەمار گەنجینە.

stocky (stok′i), ***adj.*** تۆکمە تێکسمراو؛ کورت و ئەستوورو پڕ (مرۆڤ، گیاندار، رووەک).

-stockiness ***(n.)***.

stockyard (stok′yärd′), ***n.*** پەچە (بەتایبەتی بۆ ڕاگرتنی سەردەمی جەڵەبی ئاژەڵ و گاوگۆتاڵ و ئەسپ پێش سەربرینیان یا فرۆشتنیان).

stodgy (stoj′i), ***adj.*** (١) قورس و ناخۆش (خواردەمەنی).
(٢) تۆکمە؛ تێکسمراو؛ قەبە. (٣) پڕ؛ سیختاخ؛ ئاخنراو.
(٤) ووشک و ناخۆش: ***(a ~ book, novel, lecture, etc.)***

-stodgily ***(adv.)***; stodginess ***(n.)***.

stogie, stogy (stō′gi), ***n.*** (١) ستوجی: سیگارێکی بارێک و درێژ و هەرزانبەهایە. (٢) پێڵاو یا جزمەیەکی قورسە.

Stoic (stō′ik), ***n.*** (١) پەیڕەوی فەلسەفەیەکی یۆنانی کۆنە کە دەڵێت: ڕووداوەکانی ژیان هەمووی لەسەر ویستی خودایەودەبێ مرۆڤ بە بەجەرگانە شانی بداتە بەر بەبێ ئەوەی خۆشی و ناخۆشی کاری تێ بکات.
(٢) [s-]، کەسێکی بێباک یا بەجەرگ؛ بەرگەگری ناخۆشی.

adj. بێباک؛ بەجەرگ؛ بەرگەگر (ناخۆشی).

stoical (stō′i-k'l), ***adj.*** بێباک؛ بەجەرگ؛ بەرگەگر (ناخۆشی)؛ دەربردوو.

-stoically ***(adv.)***.

stoichiometry (stoi′ki-om′ə-tri), ***n.*** زانستی پێوانی یەکگرتنی کیمیایی.

Stoicism (stō′i-siz'm), ***n.*** (١) فەلسەفەیەکی یۆنانیی کۆنە دەڵێت: دەبێ مرۆڤ بە بەجەرگانە شان بداتەبەر ڕووداوەکانی ژیان و خۆشی و ناخۆشی هیچ کاری تێ نەکات. (٢) [s-]، بێباکی؛ بەجەرگی؛ بەرگەگرتن (ناخۆشی).

stoke (stōk), ***v.t. & v.i.*** (١) ئاگر خۆش کردن؛ ئاگر جۆشدان.
(٢) سەرەوکاری توون یا ئاگردان کردن.

stokehold (stōk′hōld′), ***n.*** ژووری ئاگر لێوە خۆش کردنی توون و بەرمیلی ئاو کوڵاندنی کەشتی.

stokehole (stōk′hōl′), ***n.*** (١) (ا) دەرگای توون یا ئاگردان.
(ب) بەردەمی دەرگای توون یا ئاگردان. (٢) stokehold .

stoker (stōk′ẽr), ***n.*** (١) توونچی (کەشتی)؛ ئاگر خۆشکەر.
(٢) ئامێری خەڵووز کردنە توون یا ئاگردانەوە.

stole (stōl), ***n.*** (١) کراسی ئاودامانی دەڵبی ژن (لە ڕۆمای کۆندا).
(٢) پارچە تەنراوێکی درێژی نەقشاوییە قەشە دەیدات بەسەر شانێک یا هەردوو شانیدا لەکاتی بەرنوێژی کردندا. (٣) کۆڵوانە.

stole (stōl), *past tense of* **steal.**

stolen (stōl′ən), *past participle of* **steal.**

stolid (stol′id), ***adj.*** بێ هەست؛ هەست مردوو

-stolidity; stolidness ***(n.)***; stolidly ***(adv.)***.

stolon (stō′lon), ***n.*** (١) تەرزێکە بەسەر زەویدا دەخشێ و ڕەگ دادەکوتێ و دەبێتە ڕووەکێکی سەربەخۆ. (٢) پەلی هەندێ گیانداری وەک شیلانە کە بەچکەی تازەی لێ دەبێتەوە.

stoma (stō′mə), ***n.*** (١) کونیلەی پێستی هەندێ ڕووەک (بۆ هەناسەدان).
(٢) کونیلەیەکە لە گیانداری سەرەتاییدا ئیشی دەم دەبینێ.

stomach (stum′ək), ***n.*** (١) گەدە. (٢) وورگ؛ سک.
(٣) ئارەزووی خواردن.
(٤) ئارەزوو. ***(They had no ~ for fighting.)*** .
(٥) [Obs.]، ئازایی؛ بڕکێشی؛ نەترسان؛ بەجەرگی.
(٦) [Obs.]، لووت بەرزی؛ فیز.

v.t. (١) خواردن؛ هەرس کردن؛ توانای خواردن و هەرس کردن هەبوون.
(٢) چاوپۆشی کردن؛ خۆگرتن؛ دان بە خۆدا گرتن؛ گوێ پێ نەدان؛ دەبردن لەگەڵدا: ***(He cannot ~ cruelty to animals.; She cannot ~ him.)***
(٣) [Obs.]، پێ ناخۆش بوون؛ تووڕەبوون؛ قین لێ بوونەوە.

stomach-ache (stum′ək-āk′), ***n.*** سک ئێشە.

stomacher (stum′ək-ẽr), ***n.*** تەنراوێکی نەقشاوی یا خشڵاوی جوانە جاران ژن لەبەریان دەکرد بەسەر سنگ و سکیاندا لەسەر بەرگی ترەوە.

stomachic (stō-mak′ik), ***adj. Also*** **stomachal,** (١) گەدەیی

(٢) یارمەتی هەرس کردن دەدات؛ بۆ هەرس باشە؛ بۆ گەدە باشە.
n. دەرمانی هەرس؛ دەرمانی گەدە.
-stomachical *(adj.).*
stomach pump, ترومپای گەدە (بۆ هەڵهێنجانی خواردەمەنی ناو گەدە لە ئەنجامی ژەهر لێداندا... هتد).
stomata (stō′mə-tə, stom′ə-tə), ***n.*** *plural of* **stoma.**
stomatal (stom′ə-t'l, stō′mə-t'l), ***adj.*** کونیلەیی؛ کونیلەدار. (وشەی " **stoma** " ببینە).
stomatic (stō-mat′ik), ***adj.*** (١) دەمی؛ تایبەتی بە دەم.
(٢) کونیلەیی. (وشەی " **stoma** " ببینە).
stomatitis (stō´mə-tī′tis, stom´ə-tī′tis), ***n.*** هەوکردنی دەم.
stomato- (stom′ə-tō, stō′mə-tə), پێشگرێکە بەمانای: دەمی؛ دەم؛ تایبەتی بە دەم: ***(stomatology)*** .
stomatology (stō´mə-tol′ə-ji), ***n.*** زانستی دەم و نەخۆشییەکانی.
stomatopod (stom′ə-tō-pod´), ***n.*** گیانداری پێ دەمی: چەند جۆرە گیاندارێکی ئاوی قاقلەدارن پەلەکانیان کونیلەی وەك دەمی پێوەیە.
stomatous (stom′ə-təs, stō′mə-təs), ***adj.*** کونیلەدار. (وشەی " **stoma** " ببینە).
stomodaeum, stomodeum (stō´mə-dē′əm), ***n.*** دەمی ئاوڵەمە
stomp (stomp), ***n., v.t. & v.i.*** [Dial.], = **stamp.**
-stomy, پاشگرێکە بەمانای: کون کردنە ئەندامێك بە نەشتەرکاری.
stone (stōn), ***n.*** (١) بەرد؛ کوچك. (٢) (ا) بەردی خانوو.
(ب) بەردی چەخماخچی؛ هەستان. (ج) کێلەبەرد. (د) تەختەبەرد.
(٣) شتێکی بەرد ئاسا: (ا) تەرزە. (ب) گون. (ج) ناوکە خورما و قۆخ.
(٤) بەردی بەنرخ. (٥) کێشێکی ئینگلیزییە بریتییە لە چواردە پاوەند.
(٦) بەردی گورچیلە.
(٧) مێزێکی سەر لووس و بەردینە تیپی چاپەمەنی لەسەر ڕێك دەخرێ.
v.t. (١) بەردەباران کردن؛ بەرد پیادان؛ بە بەرد کوشتن.
(٢) تەختەبەرد کردن؛ بەردڕێژکردن. (٣) هەستان لێدان؛ تیژکردن (بە زبرە یا هەستان). (٤) ناوك لێ دەرهێنان (قۆخ، گێلاس، خورما).
(٥) [Obs.]، ڕەق کردن؛ وەك بەرد لێکردن.
adj. (١) بەردین؛ بەرد: ***(a ~ wall)*** .
(٢) گڵێینە.
cast the first stone, یەکەم بەرد هاویشتن؛ یەکەم کەس بوون لە ڕەخنەگرتن، سەرزەنشتی کردن، یا هێرش بردندا.
leave no stone unturned, هەموو هەوڵێك دان؛ زۆر هەوڵدان؛ بە هەموو جۆرێك هەوڵدان.
stone- (stōn), پێشگرێکە بەمانای: زۆر؛ بەتەواوی: ***(stone-blind)*** .
Stone Age, دەوری بەرد؛ چەرخی بەردین.
stone-blind (stōn′blīnd´), ***adj.*** کوێری تەواو.
stone-broke (stōn′brōk´), ***adj.*** [Slang], نابووتی تەواو؛ مایە پووت.
stone-chat (stōn′chat´), ***n.*** جۆرە باڵندەیەکە لە توخمی ڕیشۆلە.
stone-crop (stōn′krop´), ***n.*** = **sedum.**
stone-cutter (stōn′kut´ēr), ***n.*** (١) بەردتاش
(٢) ئامێری بەرد تاشین یا ڕێكوپێك کردن.
stone-deaf (stōn′def´), ***adj.*** کەڕی تەواو؛ کەڕ.
stone-fruit, میوەی ناوکدار (قۆخ، گێلاس).
stone marten, (١) دەڵەك. (٢) پێستە دەڵەك.
stone-mason (stōn′mā´s'n), ***n.*** بەردتاش؛ بەنا؛ بیناساز.
-stonemasonry *(n.).*
stone parsley, سەوزەیەکی بۆن خۆشە لە توخمی مەعدەنووس دەکرێتە چێشتەوە
stone's throw, بەرداوێژ؛ بەرداوێژ؛ ماوەیەکی زۆر نزیك.

stone-wall, ***n.*** (١) کەڵەك؛ شوورەی کەڵەك (بە دەوری زەوییەکدا).
(٢) کۆسپ؛ کەندوکۆسپ.
stone-wall, ***v.i. & v.t.*** کۆسپ لە ڕێگەدا دانان؛ خۆ بەدەستەوە نەدان؛ خۆدزینەوە (لە پرسیارێك)؛ هاوکاری لەگەڵ نەکردن.
stone-ware (stōn′wâr´), ***n.*** گلێنەی بەردین؛ دەفری گلێنەی سوورەوەکراو.
stone-work (stōn′wũrk´), ***n.*** (١) بەردتاشی؛ بەردبڕی؛ بەردکاری.
(٢) خانووی بەرد؛ دیواری بەرد؛ بەشی بەردینی خانوو:
(The first storey is ~ .)
(٣) *(pl.)* ، شوێنی بەردتاشین.
-stone-worker *(n.).*
stone-wort (stōn′wũrt´), ***n.*** قەوزەی ناو بەرد (کە گەلێك جار گەچاوییە).
stony (stō′ni), ***adj.*** (١) بەردەڵانی؛ بەردانی؛ بەردەڵان. (٢) ڕەق.
(٣) دڵڕەق؛ بێ بەزەیی.
(٤) بێ هەست؛ سارد؛ هەست مردوو: ***(a ~ face)*** .
(٥) تۆقێنەر؛ سڕکەر: ***(a ~ fear)*** .
(٦) [Poetic]، بەردین.
-stonily *(adv.)*; stoniness *(n.).*
stony-hearted (stō′ni-här′tid), ***adj.*** دڵڕەق؛ بێ بەزەیی.
stood (stood), *past tense and past participle of* **stand.**
stooge (stōōj), ***n.*** (١) قەشمەر: نوێنەرێکە کە دەبێتە دەسکەلای نوێنەرە سەرەکییەکە بۆ پێکەنین. (٢) دەسکەلا؛ نۆکەر؛ کەسێکی بەکارهێنراو لەلایەن کەسێکی ترەوە. (٣) سیخوڕ؛ جاسووس.
v.i. [Colloq.], بوون بە قەشمەر؛ بوون بە دەسکەلا؛ بوون بە سیخوڕ.
stook (stōōk, stook), ***n.*** [British], مەلۆ.
stool (stōōl), ***n.*** (١) ئەسکەمل؛ ئەسکەملی؛ کورسی بێ پشت.
(٢) ئاودەستخانە؛ ئاودەست. (٣) گووکردن. (٤) گوو؛ پیسایی
(٥) کۆتەرەداری چووز دەرکردوو؛ ڕەگی چووز دەرکردوو.
(٦) چەپکە چووزێکی وەها. (٧) تەڵە؛ داو.
(٨) باڵندەی ڕاو (وەك کەو و سوێسکە).
v.i. (١) چووز دەرکردن (کۆتەرەدار). (٢) گووکردن؛ پیسایی کردن.
(٣) [Colloq.]، سووسەیی کردن؛ سیخوڕی کردن.
stool pigeon, (١) کۆتری ڕاو: باڵندەیەکە وەك کەو و سوێسکە کە بۆ ڕاو بەکاردەهێنرێت. (٢) کەسێکە وەك داو خەڵکی پێ دەگیرێ.
(٣) [Colloq.]، سیخوڕ؛ جاسووس.
stoop (stōōp), ***v.i.*** (١) چەمینەوە؛ دانەوینەوە؛ کۆمانەوە؛ خۆ نوشتانەوە.
(٢) شان داچەکان.
(٣) خۆ نزم کردنەوە (ڕەووشت)؛ خۆ سووك کردن:
(He ~ed to begging and stealing.)
(٤) [Rare]، ملکەچ کردن؛ کڕنووش بردن.
(٥) شاڵاوبردن (باڵندەی گۆشتخۆر)؛ لەپڕ بەسەردا دان.
v.t. (١) چەماندنەوە؛ نوشتاندنەوە.
(٢) [Archaic]، نزم کردنەوە (ڕەفتار)؛ سووك کردن.
n. (١) نوشتانەوە؛ چەمینەوە (٢) شان داچەکان.
(٣) خۆ سووك کردن؛ نزمی؛ نزم بوونەوە (ڕەووشت).
(٤) ملکەچی؛ کڕنووش. (٥) شاڵاو (باڵندەی گۆشتخۆر).
stoop (stōōp), ***n.*** (١) سەکۆی پێ پیلکەداری بەردەرگا.
(٢) داڵانی بەردەرگا.
stoop (stōop), ***n.*** = **stoup.**
stop (stop), ***v.t.*** (١) گرتنەوە (خوێن، شلە، ئاو)؛ وەستاندن.
(٢) بەرگرتن؛ بەردەم گرتن؛ ڕێگرتن؛ بەربەستکردن.
(٣) پڕکردنەوە (کون، کەلێن)؛ گرتن (کون).
(٤) سەرنانەوە (شووشە)؛ داخستن (دەفر، شووشە): دەم نانەوە
(٥) (ا) پەنجە خستنەسەر کونی ئامێری مۆسیقای فووپیاکەر.

(ب) ئاوازێکی تایبەتی لێدان بەم داخستنە.
(٦) وەستاندن؛ ڕێ لێگرتن؛ ڕاگرتن؛ ڕێ نەدان؛ ڕێی ڕۆیشتن نەدان؛ ڕاوەستاندن؛ دەست هێنانە ڕێ.
(٧) (ا) بەرهەڵستی کردن. (ب) بەزاندن؛ بۆڕپێدان. (ج) ئامەگرتن.
(٨) وەستان: *(He ~ed talking.)* :
(٩) براندنەوە؛ برینەوە؛ دوایی پێ هێنان: *(~ that noise.)* .
(١٠) وەستاندن (مەکینە)؛ کوژاندنەوە.
(١١) دەست نان بە ژێی کەماندا (بۆ لێدانی ئاوازێکی تایبەتی).
(١٢) خاڵبەندی کردن (ڕێزمان).
(١٣) وەستاندن (کار)؛ ڕێ لێگرتن (مرۆڤ لە کردنی شتێك)؛ نەهێشتن.
(١٤) وەستاندنی گۆڕینەوەی چەك: *(He asked the bank to ~ payment on the check.)*

v.i. (١) وەستان (جووڵە). (٢) وەستان (کار)؛ وازلێهێنان.
(٣) وەستان (مەکینە)؛ کوژانەوە. (٤) بەرگیران (بۆری، ئاوەڕۆ... هتد)؛ گیران؛ بەر بەستران؛ پەنگخواردنەوە. (٥) گل خواردنەوە؛ ڕاوەستان؛ مانەوە؛ لادان.

n. (١) وەستان؛ ڕاوەستان. (٢) کۆتایی؛ دوایی؛ دوایی هاتن.
(٣) لادان (گەشت)؛ مانەوە؛ ڕاوەستان؛ گلخواردنەوە. (٤) وێستگە (پاس).
(٥) دەمەوانە؛ پلاك. (٦) داوای وەستانی چەك لەلایەن خاوەنەکەیەوە بۆ نەگۆڕینەوەی لەلایەن بانقەوە. (٧) خاڵ (خاڵبەندی)
(٨) (ا) پەنجە خستنەسەر کونی ئامێرێکی فووپیاکەر بۆ لێدانی ئاوازێکی تایبەتی. (ب) کونێکی پەنجە خراوەسەر.
(٩) (ا) وەستانی هەوا لە بێژانی هەندێ تیپدا (دەنگناسی).
(ب) تیپێکی وەها (وەك: d, t, g, k, b, p).

put a stop to, وەستاندن؛ کۆتایی پێ هێنان؛ برینەوە؛ ڕاوەستاندن.

stop off, وەستان لە شوێنێك بۆ ماوەیەکی کورت لەسەر ڕێگادا بۆ شوێنێکی تر؛ لادان:
(I stopped off at her house on my way to the store.)

stop over, (١) مانەوە بۆ ماوەیەك. (٢) لادان لەکاتی گەشتدا بۆ پشوودان؛ مانەوە یا وەستان لە بەینی دوو قۆناغە ڕێدا؛ بارخستن:
(Are you going to stop over in Europe on your way home?)

stopcock (stop′kok′), *n.* بەلووعە؛ قفڵی ئاو یا شلەی تر.

stope (stōp), *n.* چاڵی پێ پێلکەیی کانگا.

v.t. & v.i. کانزای خاو دەرهێنان لە چاڵێکی وەها.

stop-gap (stop′gap′), *n.* چارەی سەردەمی؛ بریکاری سەردەمی:
(~ measures, solutions, etc.)

stop light, (١) چرای وەستانی هاتوچۆی ئوتومبیل لە ڕێگەوباندا (کە سوورە) (٢) چرای وەستانی پشتی ئوتومبیل (کە دادەگیرسێت بە پێنان بە وەستێنەردا)

stop order, فەرماندان بە دەلاڵی پارەبازی بە کڕین یا فرۆشتنی بەشی کەسێك یا کۆمپانیایەك بە نرخێکی تایبەتی.

stop-over (stop′ō′vẽr), *n.* (١) لادان لە کاتی گەشتدا بۆ پشوودان؛ وەستان یا لادانی بەینی دوو قۆناغە ڕێدا؛ بارخستن.
(٢) شوێنی ئەم لادان یا وەستانە.

stoppage (stop′ij), *n.* (١) وەستان؛ وەستێنران؛ ڕاوەستان.
(٢) بەرگیران (شلە)؛ گیران (بۆری)؛ بەردەم داخران.

stop payment, چەك ڕاگرتن: فەرمانێکە لە خاوەن چەکەوە بۆ بانق بۆ نەگۆڕینەوەی چەکێك کە ئیمزای خۆیی پێوە بێ.

stopper (stop′ẽr), *n.* (١) وەستێنەر (مرۆڤ، ئامێر، شت).
(٢) دەمەوانە؛ تەپەدۆر؛ تۆپەوانە؛ پشك.

v.t. دەم ئانەوە (بە دەمەوانە) دەم گرتن؛ داخستن؛ گرتن.

stoppel (stop′'l), *n.* دەمەوانە؛ تۆپەوانە؛ تەپەدۆر؛ پشك.
(هەروەها " stopper ")

v.t. دەم ئانەوە (بە دەمەوانە)؛ دەم گرتن؛ داخستن؛ گرتن.

stop sign, نیشانەی وەستان (هاتوچۆی ئوتومبیل).

stop watch, کاتژمێری کات ڕاگرتن: کاتژمێرێکە دەتوانرێ بوەستێنرێ و بخرێتەوە ئیش لە چرکەیەکدا بۆ کات ڕاگرتنی پێشبڕکێ بەکاردەهێنرێ

storage (stôr′ij, stō′rij), *n.* (١) عەمارکردن؛ کۆکردنەوە؛ هەڵگرتن؛ خستنە بارخانەوە. (٢) عەمار؛ گەنجینە؛ کۆگا؛ بارخانە.
(٣) کرێی عەمارکردن. (٤) پڕکردنەوەی باتری.

storage battery, باتری پڕکراوە.

storax (stō′raks), *n.* (١) چەند جۆرە درەختێکن جەوییەکی بۆن خۆشیان لێ دەردێت. (٢) جەوی ئەم درەختانە.
(٣) شیلەیەکی بۆن خۆشە لە هەندێك لەم درەختانە دەردێتو دەکرێ بە دەرمان.

store (stôr, stōr), *n.* (١) ئازووقە؛ قایمەکاری؛ یەدەك.
(٢) فرۆشگا؛ دووکان؛ کۆگا (٣) عەمار؛ بارخانە.
(٤) ژمارەیەکی زۆر؛ هەندێکی زۆر؛ فرە.

v.t. (١) ئازووقەخستن؛ قایمەکاری کردن؛ هەڵگرتن یا خستنەلاوە بۆ دواڕۆژ.
(٢) پڕکردن؛ پڕکردنەوە؛ تێخستن؛ پێدان.
(٣) عەمارکردن؛ خستنە بارخانەوە.

in store, (١) هەڵگیراو بۆ دواڕۆژ (٢) هێشتا ماوە کە ڕوو بدات.

set no great store by, بایەخ پێ نەدان؛ بە هیچ وپووچ دانان؛ لەلا بێ نرخ بوون.

set store by, بایەخ پێدان؛ لەلا بەنرخ بوون؛ بە گرنگ دانان.

store-house (stôr′hous′, stōr′hous′), *n.* عەمار؛ بارخانە.

store-keeper (stôr′kēp′ẽr, stōr′kēp′ẽr), *n.* دوکاندار؛ دوکانچی.

store-room (stôr′rōōm′, stōr′room′), *n.* گەنجینە؛ عەمار.

storey (stôr′i, stō′ri), *n.* [British], نهۆم؛ قات.

storied (stôr′id, stō′rid), *adj.* (١) ڕازاوەتەوە بە نەخشەی مێژوویی و داستانییەوە: *(~ tapestry)* .
(٢) بەناوبانگە لە مێژوو یا داستاندا.

storied (stôr′id, stō′rid), *adj.* چەند نهۆمی؛ چەند قاتی؛ ئەوەندە نهۆمی هەیە: *(three- ~)* .

storiette, کورتە چیرۆك.

stork (stôrk), *n.* حاجی لەقلەق؛ لەقلەق

stork's-bill (stôrks′bil′), *n.* ڕووەکێکە بەرەکەی لە دەنووك دەچێت.

storm (stôrm), *n.* (١) زریان؛ گەرداو؛ باوبۆران؛ گەردەلوول.
(٢) لێزمە باران؛ بەفر، باران، یا تەرزەیەکی زۆر.
(٣) بای زۆر بەهێزو تیژ (٦٤-٧٢ میل لە ساتێکدا).
(٤) گوللە باران؛ تۆپ باران: *(a ~ of bullets)* .
(٥) هەڵچوون؛ لێشاو؛ وڕووژم. *(a ~ of criticism)* .
(٦) پشێوی (کۆمەڵایەتی یا ڕامیاری)؛ ئاشووب.
(٧) هێرشی سەر سەنگەر؛ پەلاماردان؛ هەڵمەت.

v.i. (١) کردن بە باوبۆران؛ کردن بە زریان؛ باران یا بەفر زۆر بارین:
(It ~ed last night.)
(٢) هەڵچوون؛ شێتگیربوون؛ زۆر تووڕەبوون؛ قوشقی بوون.
(٣) زۆر بە تووڕەیی و بەپەلە چوونەدەرەوە، ڕۆیشتن یا هاتنەژوورەوە.
(She ~ed into the room.; He ~ed out of the office.)

v.t. (١) هێرش بردنەسەر بەبێ پەرواو بە توندوتیژی:
(They ~ed him with questions.)
(٢) هێرش بردنەسەر؛ پەلاماردان؛ پەلاماردانو گرتن:
(The police ~ed the building and captured the thieves.)

storm-bound (stôrm′bound′), *adj.* ڕێ لێ گیراو بەهۆی باوبۆرانەوە؛ لە شوێنی تر دابڕاو یا پچڕاو بەهۆی بەفرو بارانەوە.

storm cellar, ژووری ژێرزەمینی گەرداو یا گێژەلووکەی بەهێز.

storm center, (١) ناوجەرگەی زریان.
(٢) ناوجەرگەی ئاشووب یا پشێوی.

storm door, دەرگای باوبۆران: دەرگایەکە لەدەرەوەی دەرگای دەرەوە بۆ پاراستن لە باوبۆران.

storm petrel, باڵندەیەکی بچووکی ڕەش‌و سپی دەریایی‌یە (گوایە نیشانەی زریانە).

storm-proof (stôrm′proof´), *adj.* باوبۆران کارتێنەکەر.

storm-trooper, زریانە سەرباز: ئەندامی چەکداری هێزی چەکداری نازی‌یەکانی ئەڵمانیا (کە بە توندوتیژی ناسرابوون).

storm window, پەنجەرەی زریان: پەنجەرەیەکە لەدەرەوەی پەنجەرەی ئاسایی‌یەوە بۆ پاراستن لە با و سەرما وسۆڵەی زستان.

stormy (stôr′mi), *adj.* (١) زریاناوی؛ باوبۆراناوی؛ سەخت: *(a ~ day ; a ~ sea)*
(٢) بەجۆش: گەرم (گفتوگۆ)؛ توندوتیژ؛ بێ ئاسوودە: *(a ~ argument; a ~ relationship)*
-stormily *(adv.)*; storminess *(n.)*.

stormy petrel, گێرەشێوێن: ئاژاوەچی؛ سەر بە گۆبەنگ؛ ئاشووبگێڕ.

story (stôr′i, stō′ri), *n.* (١) چیرۆک گێڕانەوە؛ هۆنینەوە.
(٢) (ا) چیرۆک؛ داستان؛ سەرگوروشتە؛ سەرگوزەشتە. (ب) کورتە چیرۆک.
(٣) ڕووداوەکانی چیرۆکێک یا شانۆنامەیەک.
(٤) قاو: ووت‌ووات؛ مقۆمقۆ؛ بەندوباو. (٥) [Colloq.]، درۆ.
(٦) [Archaic]، مێژوو
(٧) (ا) چیرۆک یا دەنگوباس (لە ڕۆژنامە یا ڕادیۆو تەلەفزیۆندا)؛ بەسەرهات.
(ب) کەسێک یا بەسەرهاتێک کە شایانی باسە لە ڕۆژنامەو ڕادیۆو تەلەفزیۆندا.
v.t. (١) باس کردن؛ هۆنینەوە؛ گێڕانەوە لە چیرۆکێکدا.
(٢) ڕازاندنەوە بە تابلۆو نەخشەی مێژوویی.

story, storey (stôr′i, stō′ri), *n.* (١) نهۆم؛ قات.
(٢) هەموو ژوورەکانی نهۆمێک. (٣) چین.

story-teller (stôr′i-tel´ēr, stō′ri-tel´ēr), *n.* (١) چیرۆک بێژ؛ چیرۆک گێڕەوە. (٢) [Colloq.]، درۆزن.

story-writer, چیرۆک نووس

stotinka (stô-tiŋ′ka), *n.* پارەیەکی بولغاری بچووکە.

stound (stound), *n.* (١) ساتێک؛ ماوەیەکی کەم.
(٢) [Obs. or Dial.]، ئێش؛ ئازار.

stoup (stōōp), *n. Also* stoop, (١) (ا) کاسە؛ پەرداخ؛ کووپ.
(ب) پڕ پەرداخێک یا کاسەیەک. (٢) [Scot.]، سەتڵ.
(٣) جورنە یا حەوزی بچووکی پیرۆزی بەردەمی کڵێسە.

stout (stout), *adj.* (١) ئازا؛ چاونەترس؛ بەجەرگ. (٢) کۆڵنەدەر.
(٣) (ا) بەهێز؛ تۆکمە؛ تێکسمڕاو.
(ب) قایم؛ پتەو؛ تۆکمە: *(a ~ wall)* .
(٤) توندوتیژ؛ قایم؛ بەهێز؛ توند؛ بەتین: *(a ~ wind; a ~ attack)* .
(٥) قەڵەو؛ کەتە؛ خڕوپڕ؛ پان‌وپۆڕ؛ گۆشتن.
n. (١) کەسێکی قەڵەو. (٢) جل‌وبەرگی کەسێکی قەڵەو.
(٣) بیرەیەکی بەتینی قاوەیی‌یە.
-stoutly *(adv.)*; stoutness *(n.)*.

stout-hearted (stout′här´tid), *adj.* ئازا؛ بەجەرگ؛ دلێر؛ چاونەترس

stove (stōv), *n.* (١) (ا) زۆپا. (ب) چێشت لێنەر (هی گاز یا کارەبا)
(٢) (ا) کن؛ کوورەی گۆزەو دیزە سووررکردنەوە
(ب) ژووری گەرمی شەتڵ‌و ڕووەک پێ گەیاندن.

stove (stōv), *alternative past tense and p.p. of* stave.

stove-pipe (stōv′pīp´), *n.* (١) لوولە زۆپا.
(٢) [Colloq.]، کڵاوێکی ئاوریشمی درێژکۆلەی پیاوانەیە.
(پێشی دەووترێ " **stove-pipe hat** ").

stover (stō′vēr), *n.* (١) لاسکە گەنمەشامی (کە دەدرێ بە ئاژەڵ وەک ئالف). (٢) [British Dial.]، ئالف

stow (stō), *v.t.* (١) پێچانەوەو هەڵگرتن بە ڕێک‌وپێکی؛ هەڵگرتن؛ عەمارکردن: *(He ~ed various articles in his knapsack.)* .
(٢) پڕکردن بە ڕێک‌وپێکی. (٣) جێ تێدابوونەوە (دەفر، ژوور... هتد).
(٤) [Obs.]، حەواندنەوە؛ جێکردنەوە؛ لانەدان.
(٥) [Slang]، بڕینەوە؛ وەستاندن: *(~ the chatter.)* .
(٦) [Slang]، ماشینەوە؛ هەڵ لووشین.

stow away, (١) خستنەلاوە؛ شاردنەوە؛ هەڵگرتن لە جێ‌یەکی باشدا.
(٢) بە قاچاخی سواری کەشتی‌و شەمەندەفەر بوون بۆ کرێ نەدان یا هەڵهاتن؛ خۆشاردنەوە لە کەشتی‌و شەمەندەفەردا بۆ ئەم مەبەستە.

stowage (stō′ij), *n.* (١) پێچانەوەو هەڵگرتن بە ڕێک‌وپێکی؛ عەمارکردن.
(٢) عەمار؛ بارخانە؛ جێی شت هەڵگرتن. (٣) شتی عەمارکراو یا هەڵگیراو
(٤) کرێی عەمارکردن یا هەڵگرتن.

stowaway (stō′ə-wā´), *n.* ڕێبواری قاچاخ: کەسێکە کە بە قاچاخی سواری کەشتی‌و شەمەندەفەر دەبێ‌و خۆی دەشارێتەوە بۆ کرێ نەدان یا هەڵهاتن.

strabismal (strə-biz′m'l), *adj.* = strabismic.

strabismic (strə-biz′mik), *adj.* (١) تایبەتی بە خێلی. (٢) خێلی.

strabismus (strə-biz′məs), *n.* خێلی؛ خێلیتی.

strabotomy (strə-bot′ə-mi), *n.* چاککردنەوەی خێلی (نەشتەرکاری).

straddle (strad″l), *v.t.* (١) گەڵ بڵاوکردنەوە (لە دانیشتن، وەستان، ڕۆیشتن، یا سواربووندا)؛ لاق بڵاوکردنەوە؛ سواربوون: *(to ~ a horse)*
(٢) گرتنەوە؛ پەل بەسەردا کێشان: *(Our land ~s five countries.)*
(٣) دوودڵی کردن؛ خۆ ساغ نەکردنەوە بە لایەکدا؛ لەگەڵ هەردوو لادا بوون *(to ~ an issue)*
v.i. (١) گەڵ بڵاوکردنەوە (لە دانیشتن، وەستان، ڕۆیشتن، یا سواربووندا)؛ لاق بڵاوکردنەوە. (٢) پەل فڕێدان بە هەموولایەکدا.
(٣) خۆ ساغ نەکردنەوە بە لایەکدا؛ لایەنگیری هەردوو لای مەسەلەیەک کردن؛ پاڕایی کردن.
n. (١) گەڵ بڵاوی؛ قاچ بڵاوکردنەوە. (٢) ماوەی بەینی گەڵی بڵاو.
(٣) [Colloq.]، پاڕایی؛ خۆ ساغ نەکردنەوە بەسەر هیچ لایەکدا؛ پاڵپشتی هەردوولا کردن. (٤) مافی کڕین‌و فرۆشتن (پارەبازی).

strafe (strāf, sträf), *v.t.* بۆردومان کردن؛ بۆمباران کردن.
n. بۆردومان؛ بۆمباران.

straggle (strag″l), *v.i.* (١) لە ڕێ لادان؛ سەرگەردان بوون؛ ڕێ وون کردن؛ وون بوون؛ لە کۆمەڵ دابڕان؛ لە کاروان بەجێمان؛ لێ جیابوونەوە.
(٢) پێدا بڵاوبوونەوە بە ناڕێک‌وپێکی؛ پرش‌و بڵاوبوونەوە: *(weeds ~ing over a garden; trees ~ing over the countryside)*
n. کۆمەڵێکی پرش‌و بڵاوو ناڕێک‌وپێک (مرۆڤ، شتومەک... هتد).
-straggler *(n.)*.

straggly (strag′li), *adj.* پرش‌و بڵاوو ناڕێک‌وپێک؛ بە ناڕێک‌وپێکی ڕوواو یا بڵاوبووەوە: *(a ~ beard)* .

straight (strāt), *adj.* (١) ڕاست؛ ڕێک: *(a ~ line, road, etc.)* .
(٢) (ا) ڕێک؛ نەنوشتاوە؛ قنج: *(a ~ back)* .
(ب) خاو (قژ)؛ لوول نی‌یە: *(~ hair)* .
(٣) ڕاست‌و ڕەوان؛ بێ لادان؛ ڕێک: *(a ~ course)* .
(٤) ڕێک‌وپێک: *(Put your room ~ .)* .
(٥) (ا) سەرڕاست؛ ڕاستڕۆ؛ پاک ڕەووشت.
(ب) [Colloq.]، پشت پێ بەستراو (دەنگوباس)؛ ڕاست.
(٦) وورد؛ ڕێک‌وپێک. (٧) لەڕوو؛ قسە لەڕوو.
(٨) ڕوون نەکراوەتەوە؛ یەکسەر؛ پوخت: *(~ whisky)* .
(٩) بەبێ پێچ‌وپەنا؛ ڕاستەوڕاست؛ ڕاست‌و ڕەوان: *(a ~ answer)* .
(١٠) تێکڕا (نرخ): *(The apples are ten cents ~ .)* .
(١١) بە ڕیز (پێڕی کاغەزی قومار).
adv. (١) بە ڕاستی؛ لەسەر هێڵێکی ڕاست؛ بە ڕێکی؛ ڕێک: *(to walk ~)* .
(٢) بە ستوونی؛ بە قنجی؛ بە ڕێک وەستاوی.
(٣) یەکسەر؛ ڕاستەوخۆ: *(The doctors went ~ to the hospital.)*
n. (١) ڕاستی؛ ڕێکی.

(٢) (ا) بەشی ڕاستو ڕێکی مەیانی پێشبڕکێ (بەتایبەتی دوا قۆناغ).
(ب) پێزی بە ڕیزی کاغەزی قومار.

go straight, [Colloq.], واز لە تاوانکاری هێنان؛ هاتنە سەر ڕێی ڕاست

keep a straight face, نەهاتنە پێکەنین؛ پێ نەکەنین؛ خۆ تێک نەدان.

straight away (or off), یەکسەر؛ ڕاستەوخۆ.

-straightly ***(adv.)*****; straightness** ***(n.)*****.**

straight angle, گۆشەی ڕاست، واتە ١٨٠ پلە.

straight-arm (strāt′ärm´), ***v.t.*** پاڵ پێوەنانی یاریکەری تیپی بەرامبەر بە قۆڵ درێژکردنەوە بە ڕاستی (فوتبۆڵی ئەمریکی).

n. ئەم جۆرە پاڵە

straight-away (strāt′ə-wā´), ***adj.*** (١) ڕاست؛ ڕێک.
(٢) یەکسەر؛ ڕاستەوخۆ.

n. مەیانی پێشبڕکێی ڕاست، واتە ناخواروخێچ.

adv. یەکسەر؛ ڕاستەوخۆ.

straight-edge (strāt′ej´), ***n.*** ڕاستە. پارچەیەک تەختە یا ئاسنە قەراغێکی ڕاستە بۆ ڕاکێشانو تاقیکردنەوەی هێڵی ڕاست بەکاردەهێنرێ.

straighten (strāt′'n), ***v.t.*** ڕاستکردنەوە.

v.i. ڕاستبوونەوە

straight face, دەموچاوی هەست پیشان نەدەر.

-straight faced ***(adj.)*****.**

straight-forward (strāt´fôr′wẽrd), ***adj.*** (١) ڕاست؛ ڕێک؛ بێ خواروخێچی؛ ڕاستەوخۆ؛ ڕێکوڕەوان.
(٢) ڕاستەوڕوو؛ بێ پێچوپەنا؛ بێ درۆو دەلەسە:
(a ~ answer, explanation, etc.)
(٢) ڕوون؛ ئاسان؛ دیار.

adv. بە ڕێکو ڕاستی؛ ڕاستەوخۆ؛ بێ پێچوپەنا.

straight-forwards (strāt´fôr′wẽrdz), ***adv.*** = **straight-forward.**

straight-line (strāt′līn´), ***adj.*** (١) ڕاست (هێڵ)؛ ڕاستو ڕێک.
(٢) لە هێڵی ڕاست پێکهاتوو.

straight-out (strāt′out′), ***adj.*** (١) ڕێکوڕەوان.
(٢) ئاشکرا؛ بێ پێچوپەنا. (٣) تەواو؛ بەتەواوی.

straightway (strāt′wā´), ***adv.*** یەکسەر؛ ڕاستەوخۆ؛ بێ دواکەوتن؛ ڕاستەوڕاست

strain (strān), ***v.t.*** (١) توند ڕاکێشان؛ شەتەکدان؛ زۆر ڕاکێشان یا کشاندن؛ زۆر توندکردنەوە. (٢) ڕەتاندن؛ ماندووکردن؛ ئەرک زۆر خستنەسەر.
(٣) ئازاردان؛ لە جێ بردن: ***(He ~ed a muscle climbing.)*** .
(٤) ڕاکێشان لە سنووری خۆی زیاتر؛ لە ئام کردنەدەرەوە؛ لە سنوور دەرکردن؛ زۆر کشاندن: ***(He ~ed the rule to his own advantage.)*** .
(٥) پاڵاوتن؛ پوختکردن؛ لەبێژنگدان.
(٦) گرتنە باوەش؛ باوەش پیاکردن.
(٧) خواروخێچ کردن یا شێوە تێکدان بە زەبر خستنەسەر.
(٨) [Obs.]، زۆرلێکردن؛ زۆر خستنەسەر.

v.i. (١) زۆر هەوڵدان؛ زۆر خۆ ماندووکردن؛ زۆر کۆشش کردن؛ زۆر لەخۆکردن:
(She ~ed to win.)
(٢) کرژبوون (٣) لە ژێر زەبرێکی زۆردا بوون؛ ئەرک لەسەر بوون.
(٤) توند ڕاکێشان؛ کشان. (٥) پاڵاوتران؛ پوخت بوون.

n. (١) توند ڕاکێشان؛ کشان؛ زۆر ڕاکێشران؛ شەتەک؛ کرژی.
(٢) هەوڵو کۆششێکی زۆر؛ ماندووبوونێکی زۆر.
(٣) لە جێ چوون (ماسولکە، جومگە). (٤) خواروخێچی لەژێر زەبردا.
(٥) زەبر. (٦) بارێکی قورس؛ ئەرکێکی گرانو ماندووکەر (هەموو جۆرێک):
(a ~ on his financial resources)

strain at, (١) بە توند پاڵ پێوەنان؛ بە توند ڕاکێشان؛ زۆر پێوە ماندووبوون یا خەریک بوون. (٢) سڵ لێکردنەوە؛ نەچوونە ژێر بار.

strain (strān), ***n.*** (١) (ا) منداڵ خستنەوە؛ منداڵ بوون. (ب) منداڵ.
(٢) بنەچە؛ باوباپیر؛ بنەماڵە. (٣) وەچە؛ نەوە؛ بەرە.
(٤) نەوەی جیاواز. (٥) جۆر؛ چەشن: ***(a ~ of flu)*** .
(٦) تایبەخۆی زگماکی.
(٧) دەمار؛ نیشانە: ***(a ~ of cruelty, madness, etc.)*** .
(٨) شێواز (نووسین، گفتوگۆ، کردار): ***(He wrote in an angry ~ .)***
(٩) (*pl.*) ، ئاواز؛ پارچە مۆسیقا.

strained (strān′d), ***adj.*** (١) بەزۆر کراو؛ بە خۆشی خۆ نەکراو.
(٢) ناکۆک؛ ناخۆش (پەیوەندی):
(~ relations between the two countries)

strainer (strān′ẽr), ***n.*** (١) ئامێری شەتەکدان یا توندکردنەوە.
(٢) پاڵێوک؛ پاڵێوگە؛ پاڵوێنە؛ چاپاڵێو.

strait (strāt), ***adj.*** (١) تەنگ؛ تەسک (جلوبەرگ).
(٢) [Archaic]، توندوتیژ (ڕەووشت)؛ بەوێژدان؛ ڕاست (ڕەفتار)؛ تەسکبین
(٣) (ا) قورس؛ ناخۆش؛ گران. (ب) کەم (دەرامەت).

n. (١) ڕێیەکی تەسک.
(٢) (*pl.*)، گەروئاو (دوو دەریا بەیەک دەگەیێنێ)؛ تەنگاو؛ دڕنال.
(٣) (*pl.*) ، ناخۆشی (دەرامەت، باری ژیان)؛ پەریشانی؛ نەبوونی؛ تەنگانە:
(in desperate ~s ; a man in financial ~s)
(٤) [Rare]، **isthmus** .

straiten (strāt′'n), ***v.t.*** (١) تەسک کردنەوە؛ هێنانەوەیەک.
(٢) تووشی ناخۆشی کردن؛ بێ دەرامەت بوون؛ تووشی هەژاریو نەبوونی بوون:
(in ~ed circumstances)

strait jacket, ***Also*** **straight jacket,** (١) چاکەتی شێتو تاوانکاران: بەرگێکە وەک چاکەت دەکرێتە بەری شێتو تاوانکاران باڵیان دەبەستێتەوە بۆ ئەوەی زیان بە خەڵکو خۆیان نەگەیەنن. (٢) کۆت

v.t. بەستنەوە؛ ڕێ لێگرتن.

strait-laced (strāt′lāst´), ***adj.*** (١) (ا) شەتەکدراو (کەمەربەند)؛ تەسک. (ب) جلی تەسک لەبەرکەر. (٢) توندوتیژ (ڕەووشت)؛ تەسکبین؛ توند

strake (strāk), ***n.*** تاکە دارو تەختە یا تەبەقە کانزایەکە کە کەشتی لێ درووستکراوە بە درێژایی کەشتییەکە.

stramineous (strə-min′i-əs), ***adj.*** (١) کایی؛ بەلمی؛ لە پووش یا بەلم دەچێ. (٢) زەردباو؛ ڕەنگ کایی.

stramonium (strə-mō′ni-əm), ***n.*** (١) داتورە: ڕووەکێکی ژەهرینە گوڵێکی سپیو بەرێکی دڕکاوی دەگرێت. (٢) گەڵای ئەم ڕووەکە (کە دەکرێت بە دەرمانو وەک بەنگ بەکاردەهێنرێت).

strand (strand), ***n.*** کەنار دەریا؛ ڕۆخی دەریا.

v.t. & v.i. (١) دان بە ڕۆخی دەریاداو چەقین یا پەککەوتن (کەشتی).
(٢) گیرخواردن؛ چەقین (مەجان)؛ قەتیس بوون؛ پەککەوتن:
(He went away leaving his family ~ed.; He was ~ed in a strange city with no money.)

strand (strand), ***n.*** (١) تاڵە گوریس یا پەتک؛ تەل؛ یەکێک لەو تاڵ یا تەلانەی با دەدرێن لەگەڵ هی تردا بۆ هۆنینەوەی گوریسو پەتک.
(٢) تاڵە موو؛ تاڵە قژ؛ لیسپ؛ لۆی پرچی هۆنراوە؛ تەل: ***(a ~ of hair)***

v.t. (١) هۆنینەوە (گوریس، پەت، پرچ). (٢) پچڕاندن (گوریس، پەت، تەل).

strand line, ڕۆخی دەریا (بەتایبەتی ئەو هێڵ یا ئاستەی بەرزاو لێوەی کشاوەتەوە).

strange (strānj), ***adj.*** (١) بێگانە؛ نامۆ؛ دەرەکی؛ جیا.
(٢) نەناسراو؛ نەزانراو؛ نەبیستراو؛ تازە؛ نادیدە. (٣) سەرئاسا؛ نائاسا.
(٤) سەیر؛ ئەنتیکە. (٥) گۆشەگیر؛ دوورەپەرێز.
(٦) نەشارەزا؛ نەزان؛ ناکارامە؛ تازە: ***(He was ~ to the job.)*** .

adv. بەشێوەیەکی سەیر.

-strangely ***(adv.)*****; strangeness** ***(n.)*****.**

stranger (strān′jẽr), ***n.*** (١) بێگانە؛ نامۆ؛ ئارەکی؛ ئاوارە؛ غەوارە.
(٢) میوان. (٣) نەناسیاو؛ نەناس.

(٤) نەشارەزا؛ تازەکوورە؛ تازە؛ نەزان: (He is a ~ to hate.) .
strangle (straŋ'g'l), *v.t.* (١) خنکاندن؛ تاساندن.
(٢) پێشبڕ کردن؛ پێپەستکردن؛ کپکردنەوە؛ سەرکوتکردن؛ خەفەکردن.
(٣) بەستنەوە
v.i. خنکان؛ تاسان.
strangle hold, (١) گرتنێکی هەناسەلێبڕ (زۆرانبازی).
(٢) هێزێکی هەناسەلێبڕ یا خەفەکەر؛ هێزێکی خنکێنەر یا کپکەرەوە؛ کۆت:
(Tarrifs put a ~ on trade.)
strangles (straŋ'g'lz), *n.* تای نەسپ.
strangulate (straŋ'gyoo-lāt'), *v.t.* (١) خنکاندن؛ تاساندن.
(٢) هێنانەوەیەك و ڕێی هاتوچۆی خوێن و شلەی تر گرتن (پزیشکەوانی)؛ گرتن؛ بەرگرتن.
v.i. (١) خنکان؛ تاسان. (٢) گیران؛ بەرگیران.
strangulation (straŋ'gyoo-lā'shən), *n.* (١) خنکان؛ تاسان.
(٢) گیران (بۆری خوێن، ڕیخۆڵە، بۆری میز... هتد)؛ بەرگیران.
strangury (staŋ'gyoo-ri), *n.* میزەچۆڕکێ بە ئازارەوە.
strap (strap), *n.* (١) قایش؛ پشتێن: (a watch- ~) .
(٢) پارچە تەل یا پەتکێ شت پێ بەستنەوە
(٣) قایشی جرمە هەڵکێشان؛ قایشی سەر شان
(٤) چەرمی چەقۆو گوێزان تیژکردنەوە. (پێشی دەووتری: " strop ").
(٥) قامچی.
v.t. (١) بەستنەوە یا توندکردنەوە بە قایش؛ بەستنەوە.
(٢) قامچی لێدان؛ بە قامچی لێدان. (٣) گوێزان و چەقۆ تیژکردنەوە بە قایش.
strap-hanger (strap'haŋ'ēr), *n.* سواری دەست بە قایشەوە گر:
سوارێکە کە خۆی هەڵدەواسێ بە قایشی بنمیچی پاسەوە بە پێوە لەبەر بێ جێگەیی
strapless (strap'lis), *adj.* (١) بێ قایش
(٢) تایبەتی بە کراسی ژنانەی شان ڕووت.
strappado (strə-pā'dō, strə-pä'dō), *n.* (١) جۆرێکە لە سزادان
بریتییە لە بەستنەوەی مەچەکی کەسێك بە قایش و هەڵواسینی بە دارێکەوە بە جۆرێك کە بە هەواوە بمێنێتەوە. (٢) کەرەسەی ئەم سزادانە.
strapped (strap'it'), *adj.* دەستکورت؛ بێ پارە؛ بێ دەرامەت:
(He is often ~ for cash.)
strapper (strap'ēr), *n.* (١) مەینەر
(٢) [Colloq.]، کەسێکی درێژی تێکسمراو؛ کەسێکی زل یا تۆکمە.
strapping (strap'iŋ), *adj.* [Colloq.], درێژو تێکسمراو؛ زل؛ تۆکمە؛ جوارشانە.
strass (stras), *n.* شووشەیەکی قورقوشمی بریقەدارە خشڵی دەستکردی لێ درووست دەکرێ.
strata (strā'tə, strat'ə), *alternative plural of* **stratum**.
stratagem (strat'ə-jəm), *n.* (١) فێڵ و تەڵەکەی جەنگ.
(٢) فێڵ؛ فێڵ و تەڵەکە.
strategic (strə-tē'jik), *adj. Also* **strategical**, (١) ستراتیجی؛
تایبەتی بە ستراتیجی. (٢) سوودبەخش. (٣) پێویست؛ گرنگ.
-strategically *(adv.).*
strategics (strə-tē'jiks), *n.pl.* = strategy.
strategist (strat'ə-jist), *n.* ستراتیجیزان؛ لێهاتوو لە ستراتیجدا.
strategy (strat'ə-ji), *n.* (١) ستراتیجی جەنگ؛ لەشکرگێڕی؛
دانانی پیلانی جەنگ و لەشکر بەڕێوەبردن. (٢) پیلانێکی ستراتیجی.
(٣) زانایی پیلان دانان و بەڕێوەبردن (بەتایبەتی بەکارهێنانی فێڵ و تەڵەکە)؛ شارەزایی پیلان دانان؛ پیلان گێڕی.
strath (strath), *n.* چەمی پان و تەخت؛ دۆڵی پان.
strathspey (strath'spā'), *n.* (١) سەمایەکی ئوسکوتلەندییە.
(٢) مۆسیقای ئەم سەمایە.
strati- (strat'ə), پێشگرێکە بەمانای: چین (stratiform) .

straticulate (strə-tik'yoo-lit, strə-tik'yoo-lāt'), *adj.* چین چیناوی تەنك (زەمینناسی).
stratification (strat'ə-fi-kā'shən), *n.* (١) چین چین کردن.
(٢) چین چیناوی. (٣) چین (زەمینناسی).
stratiform (strat'ə-fôrm'), *adj.* چین چین؛ چین چیناوی.
stratify (strat'ə-fī'), *v.t.* (١) (ا) چین چین کردن؛ بە چین چین دانان.
(ب) کردن بە چین چینی کۆمەڵایەتییەوە. (٢) تۆو هەڵگرتن یا پاراستن بە خستنە نێوان چینی لمی شێدارو خاك و شتی وەهاوە.
v.i. (١) پێکهاتن بە چین چین. (٢) بەش بوون بە چین چینەوە (کۆمەڵ).
stratigraphy (strə-tig'rə-fi), *n.* (١) شێوەی ڕیزبوون و ڕێکخستنی چینەکانی زەمین؛ شێوەی ڕێکخستنی چینەکانی بەردی چین چین.
(٢) چینناسی؛ زانستی لێکۆڵینەوەی ڕیزبوون و ڕێکخستنی چینەکانی زەمین و بەردی چین چین (زەمینناسی).
-stratigraphic; stratigraphical *(adj.)*; **stratigraphically** *(adv.).*
stratocracy (strə-tok'rə-si), *n.* فەرمانڕەوایی سوپا.
stratocumulus (strā'tō-kū'myoo-ləs), *n.* هەوری ڕەشی چین چین لەسەر یەك کەڵەکەبوو (بەتایبەتی لە زستاندا).
stratosphere (strat'ə-sfêr', strā'tə-sfêr'), *n.* ستراتۆسفێر:
بەشی لاسەرووی بۆشایی ئاسمان (کە لە حەوت میل لەسەرو زەمینەوە دەست پێ دەکات).
-stratospheric *(adj.).*
stratum (strā'təm, strat'əm), *n.* (١) چین (زیندەوەرزانی، زەمینناسی)؛ توێژ؛ توێژاڵ؛ توێ.
(٢) چین (کۆمەڵ)؛ پلە: (the highest ~ of society) .
stratus (strā'təs), *n* ستراتەس: جۆرە هەورێکی نزمی ڕەنگ خۆڵەمێشی چین چینە.
straw (strô), *n.* (١) پووش؛ پووشکە؛ بەلم؛ کا. (٢) تاکە پووشێك.
(٣) قامیش: لوولەیەکی باریك (بۆ خواردنەوە هەڵمژین).
(٤) شتێکی هیچ و پووچ و بێ نرخ.
adj. (١) زەردی کاڵ؛ ڕەنگ پووشی. (٢) لە پووش دروستکراو؛ پووش.
(٣) هیچ و پووچ؛ بێ نرخ؛ بێ بایەخ.
a straw in the wind, نوقلانە؛ نیشانەی شتی داهاتوو یا ڕوودانی دواڕۆژ.
catch (or clutch, grasp) at a straw, پەنابردن بۆ هەر شتێك کە ئومێدی ڕزگاری لێ بکرێت.
not worth a straw, پووشکەیە ناهێنێت؛ بێ نرخە؛ هیچ و پووچە.
the last straw, دوا سەربار؛ دوا تێن؛ سەرباری پشت شکێن (مەجاز).
to make bricks without straw, هەڵسان بە کارێك بەبێ کەرەسەی پێویست.
strawberry (strô'ber'i, strô'bēr-i), *n.* شلێك؛ چێیلك.
strawboard (strô'bôrd', strô'bōrd'), *n.* مقەبای پووش.
straw boss, [Colloq.], یاریدەدەری کارگێڕ یا سەرکار.
straw color, ڕەنگی زەردی کاڵ.
straw hat, کڵاوی پووش.
strawmat, حەسیر.
straw man, (١) داهۆڵ؛ داهۆڵی پووش.
(٢) بەڵگەی بۆش: بەڵگەیەکی بۆشی هەڵبەستراوە بە دەستەنقەست هەر بۆ بەدرۆخستنەوەی و پێ سەلماندنی مەبەستێکی تایبەتی؛ پێشکەشکەری ئەم بەڵگە بۆشە. (٣) شایەتی بەدرۆخراوە یا درۆزن.
(٤) کەسێکی هیچ و پووچ و بێ بایەخ؛ کەسێکی هیچ.
straw vote, ڕاوەرگرتنی نموونەیەك لە هاوولاتیان دەربارەی مەسەلەیەك.
straw wine, شەرابی پووش: شەرابێکی خەست و شیرینە لە ترێی لەسەر پووش هەڵخراو و وشك کراوە دروست دەکرێ.
straw worm, کرمێکە قەفی گەنم و دەغڵ و دانی تر دەخوات.

stray (strā), *v.i.* (١) له ڕێ لادان؛ وون بوون؛ ڕێ وون کردن؛ وێڵ بوون؛
تەرەبوون؛ له کۆمەڵ دابڕان؛ بڕبوون. (٢) له ڕێی ڕاست لادان؛ ڕێی هەڵە گرتن؛
ڕێی خراپ گرتن؛ گومڕابوون؛ خراپەکردن.
(٣) له باس لادان؛ لادان:
(Their thoughts ~ed as she entered the room.)
n. (١) کەسێك یا گیاندارێکی وێڵ یا وون؛ گیانداری بەرەڵا، خوێڕی، تەرە، یا
بێ خاوەن (بەتایبەتی سەگ و پشیلە). (٢) (*pl.*) ، ووژەووژی ڕادیۆ
adj. (١) وێڵ؛ وون؛ خوێڕی؛ بەرەڵا؛ گومڕا؛ بێ خاوەن؛ تەرە:
(a ~ cat, dog, etc. ; a ~ bullet)
(٢) ناوبەناو؛ ڕێکەوت: ***(We caught only a few ~ words.)*** .
streak (strēk), *n.* (١) لەکە یا پەڵەیەکی باریك و درێژ؛
نیشانەی درێژکۆڵە؛ هێڵی ڕەنگ جیاواز له دەوروبەرەکەی: ***(~s of mud)*** .
(٢) برووسکە. (٣) چین (کانزا)
(٤) توێژی چەوری یا بەزی گۆشت.
(٥) تایبەخۆ؛ دەمار؛ نیشانە:
(a nervous ~ ; a mean ~ ; a ~ of cruelty, madness, etc.)
(٦) [Colloq.]، زنجیرە؛ ڕستە؛ چەند ڕوودانێکی یەك له دوای یەك:
(a long ~ of bad luck)
v.t. (١) نیشانەکردن به هێڵ؛ هێڵ پیاهێنان. (٢) پەڵە لێدان.
v.i. (١) پەڵاوی بوون؛ هێڵ پیاهاتن؛ نیشانە لێ دەرکەوتن.
(٢) بریقەدانەوە؛ بریسکەدانەوە. (٣) خێرا ڕۆیشتن یا کارکردن؛
پەلەکردن له شتدا. (٤) ڕاکردن بەناو خەڵکدا به ڕووتی (هەر بۆ سەیر).
like a streak, زۆر خێرا (ڕۆیشتن، کارکردن) تیژ؛ وەك برووسکە.
streaky (strē'ki), *adj.* (١) میلدار؛ هێڵ هێڵ؛ پەڵاوی.
(٢) ناوبەناو (٣) نارێك؛ جیا؛ هەمووی وەك یەك باش نییە.
-**streakily** ***(adv.)***; **streakiness** ***(n.)***.
streaker (strē'kẽr), *n.* [Slang], کەسێکە کە بە ڕووتی بەناو خەڵکدا
ڕادەکات.
stream (strēm), *n.* (١) جۆگە؛ جۆگەلە؛ چەم؛ ڕوباری بچووك.
(٢) تەوژم؛ لێشاو: ***(a ~ of cold air; a ~ of light)*** .
(٣) ڕیز؛ زنجیرە: ***(a ~ of cars)*** .
(٤) مۆدە؛ ڕێڕەوی باو؛ ڕێباز.
v.i. (١) ڕۆیشتن (وەك ئاو بەناو جۆگەدا)؛ پیا ڕۆیشتن.
(٢) لێوەهاتن؛ بە لێشاو لێ هاتنەدەرەوە؛ لافاو لێ هەڵسان (مەجاز):
(eyes ~ing with tears)
(٣) به کۆمەڵ ڕۆیشتن؛ کشان؛ پێکەوە به جەماوەر ڕۆیشتن:
(Hundreds of people were ~ing by our house in panic.)
(٤) تەشەنەکردن؛ خێرا بڵاوبوونەوە؛ ووروژم بردن.
(٥) شەکانەوە.
(٦) شەوقدانەوە؛ شەوق لێبوونەوە؛ پرشنگدانەوە.
v.t. (١) دەردان؛ لێوەهاتن. (٢) هەڵکردن (ئالا)؛ شەکاندنەوە.
stream (strēm), *n.* (١) ئالایەکی باریك و درێژ.
(٢) پارچە پەڕۆیەکی باریك و درێژی شۆڕبووەوە.
(٣) (ا) شەوقی ئاسۆ. (ب) (*pl.*) ، **aurora borealis** .
(٤) سەرباسێکی ڕۆژنامەیە کە لەسەری لاپەڕەکەوە هەتا ئەوسەری بگرێتەوە.
streamlet (strēm'lit), *n.* جۆگەلە؛ جۆگەلەی بچووك.
streamline (strēm'līn´), *n.* (١) ڕێباز؛ ڕێڕەو.
(٢) شێوەی شتێك لەڕووی بەرهەڵستییەوە بۆ هەوا.
adj. تایبەتی به شێوەیەك کە بەرهەڵستی هەوا نەکات، واتە باش بڕوات:
(a ~ boat)
v.t. (١) وەها دروستکردن به جۆرێك کە بەرهەڵستی هەوا نەکات و باش بڕوات.
(٢) ڕێکخستن به گوێرەی چەرخی تازە؛ تازەکردنەوە.
(٣) ڕێکخستن به شێوەیەکی باشترو بەسوودترو کاریگەرتر له جاران؛
چاکترکردن ***(The company has ~d its operations.)*** .
streamlined (strēm'līnd´), *adj.* (١) بەرهەڵستی هەوا نەکەر؛
واتە باش ڕۆیشتوو؛ خۆش ڕەوت.
(٢) بەشێوەیەکی تازە ڕێکخراو بۆ کاریگەری و ئاسانی و بەسوودی:
(a ~ office)
stream of consciousness, (١) زنجیرەی بیرو بەسەرهاتی
نەپچڕاوی مرۆڤێك (دەروونناسی). (٢) شێوازێکی چیرۆك نووسینە بریتییە
له تۆمارکردنی هەموو هەست و ئەستێکی قارەمانی چیرۆکەکە بەبێ پچڕاندن
ئەگەرچی پەیوەندیشیان به چیرۆکەکەوە و به یەکترییەوە زۆر نەبێ
street (strēt), *n.* (١) شەقام؛ جادە.
(٢) سەرچەقی جادە؛ سەر جادە: ***(Don't play in the ~ .)*** .
(٣) ئەو خەڵکەی لەمبەرو ئەوبەری شەقامێك کاردەکەن و دەژین:
(The whole ~ contributed, protested, marched, etc.)
street-car (strēt'kär´), *n.* ترام؛ شەمەندەفەری ناوشار؛
پاسی ناوشاری وەك شەمەندەفەر.
street railway, هێڵی ترام؛ هێڵی پاسی ناوشاری وەك شەمەندەفەر.
street urchin, منداڵی بێ لانەی سەرجادە؛ منداڵی بێکەس و بەرەڵا.
street-walker (strēt'wôk´ẽr), *n.* قەحبەی سەرجادە.
strength (streŋth, streŋkth), *n.* (١) هێز؛ تین؛ ووزە؛ پەك؛ هەناو؛
توانا؛ زەبر. (٢) بەرگەگرتن؛ جیڕی.
(٣) بەرگری؛ بەرهەڵستی؛ هێزی بەرگری کردن.
(٤) تین (دەرمان)؛ کاریگەری.
(٥) توندوتیژی (دەنگ، بۆن)؛ بەرزی (دەنگ)؛ تۆخی (ڕەنگ).
(٦) هێز: ***(The batallion is at full ~ .)*** .
(٧) پاڵپشت؛ پشتگیری.
(٨) نرخ بەرزبوونەوە (پارەبازی).
on the strength of, بەهۆی (ئەوەوە)؛ لەسەر (ئەوە).
strengthen (streŋ'thən, streŋk'thən), *v.t.* بەهێزکردن؛
بەهێزترکردن؛ قایم کردن؛ چەسپاندن.
v.i. بەهێزبوون؛ بەهێزتربوون؛ چەسپان.
strenuous (stren'ū-əs), *adj.* (١) گران؛ سەخت؛ قورس:
(a ~ task; ~ exercise)
(٢) چالاك؛ بەجۆش؛ بەتین.
-**strenuousity** ***(n.)***; **strenuously** ***(adv.)***; **strenuousness** ***(n.)***.
strep throat, قوڕگ ئێشە: نەخۆشییەکی درمی قوڕگە.
(هەروەها " **septic sore throat** ").
strepto- (strep'tə), پێشگرێکە بەمانای: زنجیرەی پێچاوپێچ.
streptococcus (strep´tə-kok'əs), *n.* بەکتریایەکی خڕ یا
هێلکەییە به جووت جووت و به زنجیرە دەردەکەوێ.
streptomycin (strep´tə-mī'sin), *n.* ستریپتۆمایسین: دەرمانێکە
دژە زیندەکانە له " پەنسلین " دەچێ.
streptothricin (strep´tə-thrī'sin), *n.* دەرمانێکی دژە زیندەکانە
له هەندێ کەڕوو دروست دەکرێ.
stress (stres), *n.* (١) (ا) پەستان (مەکینەکاری)؛ هێز یا ئەرکی سەر
ڕوویەك؛ پەستاوتن. (ب) توندوتیژی ئەم پەستانە یا ئەرکە.
(٢) بایەخ؛ گرنگی؛ به گرنگی گرتنی شتێك:
(the misplaced ~ on money)
(٣) ئەرك (لەسەر هەست، مێشك یا لەش)؛ دەمارگرژی؛ دەمارگیری؛ ناخۆشی:
(Worry over his job and his wife's health put him under
a great ~ .)
(٤) هێز (مۆسیقا).
(٥) گیرە (ڕێزمان)؛ هێز:
(In "children" the ~ is on the first syllable.)
(٦) (ا) هێز (هۆنراوە)؛ گیرە. (ب) بڕگەی هێز لەسەر یا گیراو.
v.t. (١) پەستان؛ پەستاوتن؛ هێز یا ئەرك خستنەسەر (مەکینەکاری).
(٢) به گرنگ دانان؛ بایەخ پێدان؛ به توند گرتن؛ دووپاتکردنەوە.
(He ~ed the importance of hard work, honesty, loyalty,

etc.)

(٣) ئەرك خستنەسەر (مێشك، هەست، لەش)؛ پەستکردن؛ باری ناخۆش خستنەسەر شان؛ مەراق پێدان.

(٤) هێز خستنەسەر (ڕێزمان، هۆنراوە)؛ گرتن (برگە): *(In "truthful" you ~ the first syllable.)*

-stress (stris), پاشگرێکە نیشانەی مێینەیە

stretch (strech), *v.t.* (١) درێژکردنەوە؛ ڕاکێشان؛ پانکردنەوە؛ کشاندن (لاستیك). (٢) ڕاکێشان (باڵ، قاچ، لاق)؛ پەل لێ ڕاکێشان: *(to ~ one's legs)*

(٣) ڕاکشان؛ پاڵکەوتن.

(٤) (ا) کرژکردن (ماسولکە). (ب) لە جێ بردن؛ توند ڕاکێشان.

(٥) زۆر لەخۆکردن؛ زۆر پاڵ بەخۆوە نان؛ زۆر هەوڵدان: *(to ~ every nerve to win)*

(٦) (ا) بەش پێ کردن؛ پێ دەربردن: *(to ~ the budget by careful spending)*

(ب) زۆرتر کردن بە ڕوونکردنەوە؛ بەشی زیاتر پێ کردن: *(to ~ a meal by thinning the soup)*

(٧) درێژەپێدان (باس).

(٨) (ا) بەدەمەوەدان: *(He ~ed the rules to suit his purpose.)* .

(ب) پێوەنان؛ زیادە پێوەنان؛ زیادە ڕۆیشتن: *(She ~ed the facts a little.)*

(٩) [Slang]، بەزەویدادان (زۆرانبازی، بۆکسبازی)؛ ڕاخستن (مەجاز).

(١٠) [Archaic or Dial.]، هەڵواسین؛ بە پەتەوە کردن

(١١) [Slang or Dial.]، ڕاکشاندن بۆ ناشتن

v.i. (١) (ا) درێژبوونەوە. (ب) کشان؛ ڕاکێشران؛ ڕاکێشان؛ کێش هاتن.

(٢) ڕاکێشان؛ دەست بۆ ڕاکێشان.

(٣) (~ out) ، ڕاکشان؛ پەل لێ ڕاکشان؛ خۆ ڕاکشان.

(٤) کشان: *(Rubber ~es easily.)* .

(٥) [Slang]، هەڵواسران؛ بە پەتەوە کران.

n. (١) درێژبوونەوە؛ درێژکردنەوە؛ کشان؛ ڕاکێشان.

(٢) ماوەی سەرومڕ؛ ماوەیەکی بەردەوام؛ سەردەم: *(a ~ of three months)*

(٣) [Slang]، ماوەی سزای بەندیخانە.

(٤) ماوەی کشان؛ ڕادەی کشان یا درێژکرانەوە.

(٥) شوێنێکی فراوانو بەر بەرەڵا یا کراوە؛ زەوی درێژبووەوە؛ درێژایی؛ پانتایی: *(a ~ of land, highway, beach, empty fields)*

(٦) لایەکە لە دوو لا ڕاستەو درێژەکەی مەیانی غارغارێن.

adj. بکش؛ لاستیك

stretcher (strech'ẽr), *n.* (١) (ا) دارێکە لە باری پاڵ خراوی چوارچێوەیەك ڕادەگرێ. (ب) قاڵبی پێڵاو ڕاستکردنەوە یا کشان؛ چوارچێوەی جل کشان. (ج) خشتێك یا بەردێکە لە باری درێژی خرابێتە دیوارەوە (٢) دەستەبەرەی نەخۆش.

stretcher-bearer (strech'ẽr-bâr´ẽr), *n.* دەستەبەری نەخۆش هەڵگر.

stretch-out (strech'out´), *n.* ئیشی زیادە بە کرێکار کردن بە پارەیەکی کەم یا بە خۆڕایی.

stretchy (strech'i), *adj.* بکش؛ لاستیکی.

-stretchiness *(n.)*.

strew (strōō), *v.t.* (١) پرش‌وبڵاوکردنەوە؛ تۆودان؛ پرژاندن.

(٢) داپۆشینی ڕووپەك بە پرش‌وبڵاوکردنەوەی شت بەسەریدا.

(٣) پەرش‌و بڵاوبوونەوە.

stria (strī'ə), *n.* (١) درزی باریك؛ درز؛ قلیشی بچووك.

(٢) میلی باریك (بەتایبەتی کە هاوڕێکی چەند میلێك یا هێڵێکی تر بێ).

striate (strī'āt), *v.t.* (١) درزتێکردن؛ قلیش قلیش کردن.

(٢) میل میل کردن.

adj. (١) درزاوی؛ قلیشاو. (٢) میل میل.

striated (strī'āt-id), *adj.* (١) درزاوی؛ قلیشاو. (٢) میل میل.

striation (strī-ā'shən), *n.* (١) درز تێدابوون. (٢) میل میلێتی. (٣) **stria** .

stricken (strik'ən), *past participle of* **strike.**

adj. (١) بریندار؛ پێکاو؛ گوللە لێدراو؛ لێدراو؛ بەرکەوتوو.

(٢) تووش بوو (نەخۆشی، برین، پیری، خەم، نەگبەتی)؛ گرفتار؛ کەفتەکار؛ نەخۆش. (٣) پڕ؛ لیپاولیپ.

strickle (strik''l), *n.* (١) ڕێککەر: ئامێرێکی ڕاستە دانەوێڵەی زیادەی پێ لا دەبرێ بۆ لێوان لێو کردنی پێوانەکە؛ دارماڵ.

(٢) ئامێری داس تیژکردن. (٣) ئامێری ڕێك‌وپێك کردنی داڕشتەی لم.

v.t. ڕێك کردن بە ئامێری ڕێك کردن؛ دارماڵ کردن.

strict (strikt), *adj.* (١) (ا) توندوتیژ: *(~ orders, standards, etc.)*

(ب) بە زەبروزەنگ؛ بەزەبر؛ توندوتیژ: *(a ~ teacher, father, etc.)* .

(٢) (ا) تەواو؛ ئێجگار: *(~ secrecy)* .

(ب) بەتوندگر؛ توندوتیژ؛ بە ووردیو بە توندی پەیڕەویکەر: *(a ~ Moslem)*

(٣) تەسك (مانا): *(in the ~ sense of the word)* .

(٤) باریك‌و ڕەق‌و بۆ سەرەوە هەڵچوو (ڕووەکناسی).

(٥) [Archaic]، (ا) نزیك (پەیوەندی). (ب) تەسك؛ تەنگ.

-strictness *(n.)*.

strictly (strikt'li), *adv.* بە توندوتیژی؛ بە ووردی؛ بە تەواوی؛ بە توندی.

stricture (strik'chẽr), *n.* (١) ڕەخنەی توند؛ سەرزەنشتی.

(٢) پەیڕەو شتی توندوتیژو ڕێ لێگر یا بەستەرەوە: *(moral ~s)* .

(٣) [Obs.]، توندوتیژی. (٤) هاتنەوەیەکی بۆری لەش.

stride (strīd), *v.i.* (١) هەنگاوی گەورە نان؛ بە هەنگاوی گەورە گەورە ڕۆیشتن (بەتایبەتی بە خێرا یا بە فیزەوە).

(٢) هەنگاوێکی گەورە بەسەردا هەڵهێنانەوە: *(to ~ over a ditch)* .

(٣) (ا) لنگێ لەم دیو و لنگێ لەو دیوەوە دانان (وەك سواربوونی ئەسپ)؛ دانیشتن یا وەستان بەم جۆرە. (ب) وەستان بە لاق بڵاوی.

v.t. (١) هەنگاوێکی گەورە بەسەردا هەڵهێنانەوە.

(٢) پێدا ڕۆیشتن بە هەنگاوی گەورە (هەر وەك پێوانی شوێنێك بە هەنگاو): *(They ~ the street.)*

(٣) دانیشتن یا وەستان بە گەڵ بڵاوی؛ لاق خستنە ئەم دیوو ئەودیوی شتێکەوە لە دانیشتن یا وەستاندا.

n. (١) هەنگاوی گەورە نان یا هەڵهێنانەوە. (٢) هەنگاوی گەورە.

(٣) هەنگاوی گیانداری چوارپێ. (٤) ماوە یا درێژی ئەم جۆرە هەنگاوە.

(٥) (*pl.*) ، پێشکەوتن.

hit one's stride, گەیشتنە پلەی ئاسایی چالاکیو کاریگەری خۆ.

make great strides, زۆر پێشکەوتن؛ هەنگاوی گەورە یا باش نان بۆ پێشەوە.

take in one's stride, بە ئاسانی کردن؛ بە ئاسانی جێبەجێکردن یا ئەنجام دان.

stridence (strī'd'ns), *n. Also* **stridency,** بەرزیو تیژیو ناسازی (دەنگ).

strident (strī'd'nt), *adj.* بەرزو تیژو ناساز (دەنگ).

-stridently *(adv.)*.

stridor (strī'dẽr), *n.* (١) دەنگێکی تیژو ناساز.

(٢) دەنگێکی ناخۆشی هەناسەدانە وەك خیزە یا لوورە (پزیشکەرانی).

stridulate (strij'oo-lāt'), *v.i.* جریوەجریوێکی ناساز کردن (وەك هەندێك جانەوەر).

-stridulation *(n.)*.

stridulous (strij'oo-ləs), *adj.* جریوەجریوی؛ تیژو ناساز.

strife (strīf), *n.* (١) ناكۆكی؛ ڕقەبەری؛ ڕقەبەرایەتی؛ دووبەرەكی.
(٢) [Archaic]، ھەوڵ؛ كۆشش؛ خەبات.

strigil (strij'əl), *n.* (١) ئامێرێكی دەم چەماوەیە یۆنانیی و ڕۆمانەكان بەكاریان دەھێنا بۆ سڕینی پێست لە دوای گەرماو یا وەرزش كردن.
(٢) نەخشێكی شەپۆلی خانوو ڕازێنەرەوەی ڕۆمانیە.

strigose (strī'gōs, stri-gōs'), *adj.* (١) دڕكاوی (گەڵا)؛ تووكەكەی تیژە (ڕووەكناسی). (٢) دڕزاوی (گیانەوەرناسی)؛ قلیش قلیش.

strike (strīk), *v.t.* (١ (ا) پیادان؛ پیاماڵین؛ لێدان؛ زرمە لێ ھەڵسان؛ پیاكێشان *(to ~ someone with hand)* .
(ب پیاكێشان؛ لێدان: *(He ~ the nail with a hammer.)* .
(ج لێدان (سكە): *(A mint ~s coins.)* .
(٢) ماسی گرتن بە ڕاتەكاندن یا ڕاكێشانی قولاپەكە.
(٣) لێدان (ئامێری مۆسیقا): *(to ~ a key)* .
(٤) لێدان (كاتژمێر).
(٥ پیادان؛ بە توند بەركەوتن؛ پیاماڵین:
(She ~ her elbow against the door.)
(٦ لێدان (شقارتە)؛ داگیرساندن: *(He struck a match.)* .
(٧) لێدان. *(The stone struck his head.; The lightning struck the chimney.)*
(٨) ھێرش بردنە سەر؛ دەست وەشاندن.
(٩ (ا) لێدان؛ بەركەوتن: *(The light struck the window.)* .
(ب) بەر گوێ كەوتن؛ بیستن.
(١٠) دۆزینەوە (لەپڕ): *(They struck oil.)* .
(١١) دەركەوتن: *(What a sight struck my eyes.)* .
(١٢) (ا) ھاتن بە مێشكدا یا بە خەیاڵدا: *(The idea just struck me.)* .
(ب) دڵفڕاندن.
(ج) وا بۆ دەركەوتن؛ وا دیاربوون: *(That ~s me as rather silly.)* .
(د) لە پڕ وا لێ ھاتن: *(He was struck dumb.)* .
(ھ) ھەست جووڵاندن: *(The scream ~ terror in my heart.)* .
(١٢ (ا) بەستن (پەیمان)؛ ڕێكەوتن؛ پێكھاتن: *(to ~ a bargain)* .
(ب) گەیشتنە: *(to ~ a balance)* .
(١٤) داگرتن (ئاڵا، بایەوان)؛ ھێنانەخوارەوە؛ نزم كردنەوە.
(١٥) لابردنی دانەوێڵەی زیادەی پێوانەیەك بە ئامێرێكی ڕاست بۆ ڕێك كردنی لەگەڵ لێواری پێوانەكە. (وشەی " strickle " ببینە).
(١٦) ھەڵوێستێكی تایبەتی وەرگرتن. (١٧) ڕەگ داكوتان.
(١٨) [Slang]، لێ قەرزكردن؛ داوالێكردن.
(١٩) [Obs.]، جەنگاندن؛ جەنگ كردن؛ شەڕكردن.
(٢٠) سڕینەوە؛ لابردن: *(He ~ her name from the list.)* .
(٢١ (ا) لابردنی كەرەسەی پەردە (شانۆگەری).
(ب) چرا كزكردن یا كوژاندنەوە (شانۆگەری).

v.i. (١) پیادان؛ پیاماڵین؛ لێدان؛ پیاكێشان.
(٢) ھێرش بردن؛ دەست وەشاندن: *(The enemy ~ at dawn.)* .
(٣ (ا) لێدان (كاتژمێر، زەنگ): *(The clock is ~ing.)* .
(ب) بانگ بۆ دان بە لێدانێكی وەھا: *(Three o'clock had struck .)* .
(٤) پیادان؛ پیاكێشان؛ لێدان: *(The ball struck against the house.)*
(٥) داگیرسان: *(This match won't ~ .)* .
(٦) دان خواردن (ماسی لە ڕاوەماسیدا). (٧) پێوەدان (مار).
(٨) چوونەژوورەوە؛ پیاچوون: *(The wind struck through the cracks.)*
(٩) (**~ on; ~ upon**)، دۆزینەوە: *(We struck on the right combination.)*
(١٠) بایەوان داگرتن یا نزم كردنەوە.
(١١) ئاڵا داگرتن (نیشانەی بەزین).
(١٢) مان گرتن: *(The workers struck yesterday.)* .
(١٣) ڕووان؛ ڕەگ داكوتان.
(١٤) لادان بەرەو؛ ڕۆیشتن بەرەو شوێنێكی تازە: *(They struck north.)* .
(١٥) تێ تەقاندن؛ بە تیژ ڕۆیشتن.

n. (١) لێدانێك؛ پیاكێشانێك؛ پیاماڵینێك؛ پیادانێك.
(٢) **stickle** .
(٣) مانگرتن: *(a miner's ~ ; The teachers went on a ~ .)*
(٤) لە پڕ دۆزینەوەی نەوت، كانزا... ھتد.
(٥) شانس گرتنێكی باش؛ سەركەوتنێكی لە پڕو پارەیەكی زۆر دەسكەوتن.
(٦) دان خواردنی ماسیی و یاری كردن بە قولاپەكە.
(٧) ژمارەی پارەی سكە لێدراو بە جارێك.
(٨) ھێرشی فڕۆكەی بۆمباھاوێژ (بەتایبەتی بۆ سەر نیشانێكی تایبەتی
(٩) لێ نەدانی تۆپی یاری "بێسبۆڵ" كە بە ھەڵە دەژمێررێ
(١٠) لێدانی ھەموو نیشانەكان لە یاری "بۆڵینگ"داو خستنە خوارەوەیان.
(١١) كۆسپ؛ بارێكی نەھات، نالەبار، یا ناھەموار: *(His ethnic background was a second ~ against him.)*

be struck with, سەرنج ڕاكێشران؛ دڵفڕان: *(He was struck with his beauty and intelligence.)*

have two strikes against one, [Colloq.], لە بارێكی ناھەموار یا نالەباردا بوون.

(out) on strike, مانیان گرتووە

strike down, (١) لێدان و خستن؛ پیاكێشان و بەزەویدادان.
(٢) خستن (نەخۆشی)؛ كەفتەكاركردن.

strike dumb, واق وڕماندن؛ سەرسام كردن؛ سەرسوڕماندن.

strike in, قسە پێ بڕین؛ ھەڵدانە قسە.

strike it rich, (١) لە پڕ نەوت یا كانزای بەنرخ دۆزینەوە.
(٢) لە پڕ دەوڵەمەندبوون؛ لە پڕ پارەیەكی زۆر دەسكەوتن.

strike off, (١) لێكردنەوە؛ بڕین؛ پەڕاندن (سەر): *(to strike off a person's head.)*
(٢) سڕینەوە؛ لابردن؛ لێ دەرھێنان.
(٣) چاپ كردن.

strike out, (١) دەست لێ وەشاندن؛ لێدان.
(٢) دانان؛ دامەزراندن؛ پێكھێنان. (٣) سڕینەوە؛ لابردن؛ كوژاندنەوە (ناو).
(٤) دەستپێكردن (كار، ڕۆیشتن).
(٥) دەركردن (یاریكەری بێسبۆڵ لەبەر سێ ھەڵەكردن).

strike up, (١) دەستپێكردن (گۆرانی وتن، مۆسیقا لێدان).
(٢) دەستپێكردن (برادەری)؛ پێكھێنان: *(The two boys struck up a friendship.)*

strike-bound (strīk'bound´), *adj.* مانگرتن دایخستوە یا نیشی ڕاگرتووە (كارگە).

strike-breaker (strīk'brāk´ẽr), *n.* مانگرتن شكێن: كەسێكە كە لە جێی كرێكاری مانگر كاردەكات بۆ پووچ كردنەوەی مانگرتنەكە.

strike-out (strīk'out´), *n.* لە یاری دەركردنی تۆپ لێدەری بێسبۆڵ لەبەر سێ ھەڵە.

striker (strīk'ẽr), *n.* (١) مانگر؛ كرێكاری مانگر.
(٢) شاگرد ئاسنگەر؛ ئاسنكوت.
(٣) بزماری تەقە (چەكی ئاگرین).
(٤) چەكوشی كاتژمێر. (٥) سەربازی بەردەستی ئەفسەر.
(٦) ڕم ھاوێژی ڕاوە نەھەنگ.

striking (strīk'iŋ), *adj.* سەرنج ڕاكێش؛ سەرسوڕمێنەر: *(a woman of ~ beauty)*

string (striŋ), *n.* (١) بەن؛ دەزوو؛ كشتەك؛ ڕایەڵ؛ تاڵ؛ تاڵە دەزوو یا بەن؛ تەل؛ سیم. (٢) قەیتان. (٣) ڕست؛ چەند شتێكی لە كشتەك یا تەل ھەڵكێشراو یا ھۆنراوە (موورو، دەنكە تەزبیح... ھتد): *(a ~ of beads)* .
(٤) ڕیز؛ زنجیرە؛ ڕست: *(a ~ of houses)* .
(٥) دەستەیەك یاریكەری بەپێی توانا ڕیزكراو؛ نمرە؛ پلە:

(The second ~ will play today.)

(٦) (ا) ژێ (ئامێری مۆسیقا).

(ب) (*pl*) . هەموو ئامێری ژێداری ئۆرکسترایەك.

(ج) (*pl*) . ئەوانەی ئامێری ژێدار دەژەنن.

(٧) (ا) [Obs.]، ماسولکەی ژێ یا هەستەدەماری گیاندار.

(ب) ریشاڵ (بەتایبەتی هی کەلووی لۆبیای سەوز).

(٨) [Colloq.]، مەرجی شاراوە: ***(a gift with no ~s attached)*** .

(٩) (ا) سنگی نەردە. (ب) **stringcourse**

(١٠) هێڵی سەر مێزی بلیارد (کە لە سەرەتای هەموو یارییەکەوە تۆپی دەسکەلای لێوە تێ دەگیرێتە تۆپەکانی تر)

(١١) سەرجەمی ئەسپی کەسێك (غارغارێن یا پێشبڕکێی ئەسپ).

v.t. (١) هۆنینەوە (تەزبیح، موروو)؛ ڕستکردن (بامیە، گەڵا توتن).

(٢) بە بەت بەستنەوە یا توندکردنەوە؛ بە پەتا کردن؛ هەڵواسین.

(٣) ژێ سازکردن یا توندکردنەوەی ئامێری ژێدار.

(٤) توندکردنەوە؛ قایم کردن

(٥) وورووژان؛ هێنانەجۆش؛ شلەژاندن؛ دەمار کرژکردن.

(٦) ریشاڵ لێ دەرهێنان (لۆبیای سەوز)

(٧) ریزکردن (٨) کشاندن؛ ڕاکێشان

(٩) (~ **along**)، فێڵ لێکردن؛ خەڵەتاندن؛ ساختەلێکردن.

v.i. (١) وەك دەزوو یا بەن لێ هاتن؛ تاڵ تاڵ وەستان.

(٢) ریزبوون؛ زنجیرە بەستن؛ کشان لە شێوەی هێڵێکدا.

harp on one string (or harp on the same string), هەر ووتن و ووتنەوەی باسێك و نەبڕینەوەی؛ هەر یەك شت لەسەر زمان بوون.

pull strings, دەسەڵاتی خۆ بەکارهێنان بە دزییەوە بۆ کارکردنەسەر ئەنجامی شتێك

string along, (١) شوێن کەوتن؛ پاشڕەوی کردن؛ پاشکۆیی کردن.

(٢) بەتەماکردنی شتێك یا کارێك کردن و بۆ نەکردن؛ بە دەمەوە گرتن.

(٣) خەڵەتاندن؛ فێڵ لێکردن؛ ساختەلێکردن.

string up, [Colloq.]. هەڵواسین؛ بەپەتەوەکردن.

string bean, (١) برە لۆبیا

(٢) لۆبیای سەوز؛ کەلووە لۆبیا.

(هەروەها پێشی دەووترێ: " **snap bean** ").

(٣) [Slang]. کەسێکی قەد بارێك و باڵابەرز.

string-board (striŋ′bôrd´, striŋ′bōrd´), ***n.*** تەختەی قەراغ پلەی پێ پێلکە.

stringcourse (striŋ′kôrs´, striŋ′kōrs´), ***n.*** ئەخشێکی بارێکی خشت، بەرد، یا دارە بە دەوری دیواری خانوویەکدا.

stringed (striŋd), ***adj.*** (١) ژێدار (ئامێری مۆسیقا)

(٢) بە ئامێری ژێدار لێدراو ***(~ music)*** .

(٣) بە بەن یا تەل بەستراوە یا پێچراوەتەوە؛ کراوە بە تەلەوە؛ بە تەل هۆنراوەتەوە

stringed instrument, ئامێری ژێدار.

stringency (strin′jən-si), ***n.*** (١) توندوتیژی

(٢) پارە کەمی (لە بانق یا بازاڕدا بۆ قەرزدان بە خەڵك)

(٣) بە هێزی بەڵگە (بۆ پێ سەلماندنی شتێك)

stringent (strin′jənt), ***adj.*** (١) توندوتیژ (یاسا، پەیڕەو، مەرج):
(~ laws against smoking)

(٢) گیر (بازاڕی پارە)؛ بێ پارەو قەرزنەدەر (بانق، میری... هتد)؛ سەخت (باری دارایی وڵات و بانق و بازاڕ).

(٣) پێ سەلمێنەر (بەڵگە)؛ بەهێز (بەڵگە): ***(~ arguments)*** .

stringer (striŋ′ēr), ***n.*** (١) بکەری **string** .

(٢) (ا) نیرگە؛ دەستەك. (ب) **stringboard**

(ج) داری درێژی ژێر هێڵی شەمەندەفەر (لە باری درێژی)

(٣) کەسێکی پلە ئەوەندەی تیپێك: ***(a second- ~)*** .

(٤) نوێنەری ڕۆژنامەیەك لە دەرەوەی شار یا وڵات

string-halt (striŋ′hôlt´), ***n.*** شەل و بەگیرەستانی پاشووی ئەسپ (هەروەها " **spring-halt** ").

string piece (striŋ′pēs´), ***n.*** پارچە دارێکی درێژە چوارچێوەیەك ڕادەگرێ.

string quartet, (١) تیپێکی مۆسیقای چوارکەسی ئامێری ژێدارە.

(٢) مۆسیقای تیپێکی وەها.

string tie, بۆینباخێکی زۆر بارێکە وەك تاڵە بەن هەندێك جاریش دووفاقە.

stringy (striŋ′i), ***adj.*** (١) دەزوویی؛ بارێك و درێژ؛ تەلی.

(٢) ریشاڵی؛ لە ریشاڵ پێکهاتوو. (٣) جیڕ؛ ریشاڵ یا دەمار جیڕ (گۆشت).

(٤) لینج؛ یەکگرتوو: ***(~ syrup)*** .

-stringiness ***(n.).***

strip (strip), ***v.t.*** (١) (ا) ڕووتکردنەوە.

(ب) جل داکەندن؛ جل لەبەر داکەندن:

(He ~ed the shirt from his back.)

(٢) (ا) لێسەندن؛ بێ بەش کردن؛ لێسەندنەوە:

(to ~ a persons of his honors, titles, etc.)

(ب) ڕووتکردنەوە؛ تاڵان کردن.

(٣) داماڵین؛ پێست یا توێکڵ لێکردنەوە.

(٤) (ا) ڕنین (میوە، گەڵا... هتد)؛ لێکردنەوە؛ ڕووتکردن:

(We ~ed the fig tree.; The locusts ~ed the fields.)

(ب) ڕووتکردن؛ لێ لابردن: ***(We ~ed the room of furniture.)*** .

(٥) ڕووتکردن (چەکی ئاگرین بۆ پاکردنەوەی)؛ هەڵوەشاندن.

(٦) دان سوواندن (پێچ و مۆرە، ڕەوڕەوەی ددانەدار):

(to ~ a nut, bolt, screw, etc.)

(٧) دۆشینی مانگا تا دوا دڵۆپ؛ چۆڕاندنەوەی گوانی مانگا.

(٨) لێکردنەوەی دەماری ناوەڕاستی گەڵا توتن لە گەڵاکە خۆی

(٩) جیاکردنەوەی توخمەکانی ئاوێتەیەك لە یەکتری.

v.i. (١) خۆ ڕووتکردنەوە پارچە پارچە لەسەر شانۆ لەبەر چاوی تەماشاکەران

(٢) توێك فڕێدان؛ توێخ لێبوونەوە.

n. = striptease.

strip (strip), ***n.*** (١) تیلماسك؛ تیلمە؛ تیرە؛ پارچەی بارێك و تەنك و درێژکۆلە (دار، قوماش، گۆشت، زەوی... هتد)؛ توێ؛ توێژاڵ؛ قاش.

(٢) **comic strip** .

(٣) فڕگە؛ شوێنی فڕین و نیشتنەوەی فڕۆکە. (هەروەها پێی دەڵێن: " **air strip** " وە " **landing strip** ").

(٤) ڕیزە پوول (سێ یا زیاتر).

v.t. کردن بە پارچە پارچەی بارێك و تەنك و درێژکۆلەوە؛ قاش کردن؛ توێ توێ کردن.

stripe (strīp), ***n.*** (١) میل (قوماش)؛ هێڵ.

(٢) شوێنی قامچی لێدان؛ نیشانەی هەڵتڵۆقاوی سەر پێست (وەك قامچی)

(٣) لێدان (بە قامچی... هتد).

(٤) هێڵی سەر باڵی سەربازو پۆلیس.

(٥) نیشانەی تایبەتی. (٦) جۆر؛ چەشن؛ بابەت.

v.t. میل میل کردن؛ هێڵ پیاهێنان.

striped (strīpt, strī′pid), ***adj.*** میلدار (قوماش)؛ میل میل؛ بەڵەك؛ بازوو.

striped bass, جۆرە ماسییەکی بازووە.

striper (strīp′ēr), ***n.*** (١) باڵباز: سەربازێکە کە چەند هێڵ یا نیشانێك بەسەر قۆڵییەوە بێت. (٢) [Colloq.]، **stripe bass** .

stripling (strip′liŋ), ***n.*** لاو؛ هەرزە؛ گەنج؛ جوان.

strip mining, کانزاکردن لە ڕووی زەویدا لەباتی قووڵایی زەوی (بەتایبەتی خەڵوون)؛ ڕووتکردنی ڕووی زەوی بە کانزاکردن.

stripper (strip′ēr), ***n.*** [Slang], ئافرەتی خۆڕووتکەرەوە پارچە پارچە لەسەر شانۆ لەبەر چاوی تەماشاکەران. (هەروەها " **stripteaser** ")

stript (stript), *rare past tense and past participle of* **strip.**

striptease, *Also* **strip tease,** خۆ ڕووتکردنەوەی ئافرەت پارچە پارچە لەسەر شانۆ لەبەر چاوی تەماشاکەران.
stripteaser, ئافرەتی خۆڕووتکەرەوە پارچە پارچە لەسەر شانۆ لەبەرچاوی تەماشاکەران. (هەروەها " **stripper** ").
stripy (strīp′i), *adj.* بەلەك؛ بازوو؛ میلدار.
strive (strīv), *v.i.* (١) کۆشش کردن؛ هەوڵدان؛ ڕەنج دان:
(They ~ to win.)
(٢) خەبات کردن *(to ~ against oppression)* .
(٣) [Obs.]، ملەملێ کردن.
strobila (strob′i-lə), *n.* لەشی کەرت کەرتی وەك کرمی شریتی.
strobile (strob′il), *n.* بەری قوڕچکەیی تۆودار وەك بەری کاج.
stroboscope (strob′ə-skōp′), *n.* ئامێری پێوانی خێرایی سووڕانەوەو لەرینەوە.
-stroboscopic *(adj.)*; **stroboscopical** *(adj.)*.
strode (strōd), *past tense of* **stride.**
stroke (strōk), *n.* (١) لێدان (تەور، قامچی... هتد)؛ پیادان.
(٢) (ا) کارێکی توندو لەپڕی ئەنجام بەخش وەك لێدان:
(a ~ of lightning)
(ب) کارێکی ئەنجام بەخش بەتایبەتی هی خۆش: *(a ~ of luck)* .
(٣) مێشك وەستان؛ مێشك ووشك بوون؛ سەکتەی مێشك؛ شەپلە؛ گۆجی؛ ئیفلیجی (٤) (ا) هەوڵێکی سەرکەوتوو. (ب) ئەنجامی هەوڵێکی وەها.
(٥) (ا) دەنگی لێدانی کاتژمێر.
(ب) کات یا ساتی ئەم لێدانە: *(He arrived at the ~ of nine.)* .
(٦) (ا) لێدان بە دەست، گورز، یا ڕاکێت (یاری تەنس، گۆلف، بلیارد... هتد).
(ب) باڵ هەڵهێنانەوە (مەلە، سەوڵ لێدان):
(the ~ of a swimmer, rower, etc.)
(ج) جۆرو خێرایی ئەم باڵ هەڵهێنانەوەیە: *(a slow ~)* .
(٧) هێڵ یا نیشانە (بە پێنووس یا ئامێری تر).
(٨) لێدانی دڵ
(٩) دەست پێداهێنان؛ لێخشان؛ پیاخشان.
(١٠) کایە (مەکینەکاری).
(١١) کارێك یا بیرێکی لێهاتووانە: *(a ~ of genius)* .
(١٢) (ا) سەوڵ لێدەری پشتەوەی بەلەم (کە خێرایی بەلەمەکەی بەدەستە).
(ب) جێی ئەم سەوڵ لێدەرە.
v.t. (١) دەست پێداهێنان؛ بە ئەسپایی لێخشان:
(He ~ her hair, back, etc.)
(٢) دانانی خێرایی سەوڵ لێدان.
stroke oar, (١) سەوڵی پشتەوەی بەلەم.
(٢) سەوڵ لێدەری پشتەوەی بەلەم (کە خێرایی بەلەمەکەی بەدەستە).
stroll (strōl), *v.i.* پیاسەکردن؛ گەڕان: *(to ~ in the park)* .
v.t. پیاسە پێداکردن؛ پێداگەڕان: *(to ~ the streets)* .
n. پیاسە؛ گەڕانێکی لەسەرخۆ: *(to go for a ~)* .
stroller (strōl′ēr), *n.* (١) پیاسەکەر
(٢) نوێنەری گەڕۆك (شانۆگەری).
(٣) لانەواز؛ خانە بە کۆڵ؛ گەڕۆك؛ گەڕیدە؛ ڕەبەن؛ وێڵ.
(٤) ڕەوڕەوەی منداڵ.
(٥) گالیسکە یا عەرەبانەی منداڵ.
stroma (strō′mə), *n.* (١) شانەی پێکهێنەری چوارچێوەی ئەندامێك یا خانەیەك. (٢) چوارچێوەی بێ ڕەنگی خڕۆکەی سووری خوێن.
-stomatic *(adj.)*.
stromeyerite (strō′mī′ēr-īt′), *n.* سترۆمایرایت: کانزایەکی بریقەداری خۆڵەمێشییە.
strong (strôŋ), *adj.* (١) (ا) بەهێز؛ تۆکمە. (ب) تەندرووست؛ بەگوڕ.
(٢) ڕەووشت بەرز؛ وورە بەرز: *(a man of ~ character)* .
(٣) لێهاتوو؛ بەتوانا؛ زیرەك: *(He's ~ in chemistry.)* .
(٤) قایم؛ پتەو؛ بەرگەگر: *(a ~ wall)* .
(٥) زۆر بەرگەگر (هێرش)؛ خۆڕاگر؛ بە ئاسانی نەگیراو (سەنگەر):
(a ~ fort)
(٦) بەهێز: *(a ~ army)* .
(٧) لە ژمارەیەکی تایبەتی پێکهاتووەو ئەختێك زیاتریش:
(an army of 6,000 ~)
(٨) توندوتیژ؛ بەزەبر: *(~ measures)* .
(٩) خەست؛ خەلیس؛ سەنگین: *(a ~ drink, coffer, tea, beer, etc.)*
(١٠) توندوتیژ؛ بەهێز؛ تیژ: *(a ~ light, smell, etc.)* .
(١١) بۆگەن؛ بۆن تیژ
(١٢) بەرز؛ قایم *(a ~ voice)*
(١٣) (ا) بەتین؛ گەرم؛ زۆر: *(~ affection)*
(ب) پێ سەلمێنەر؛ توند: *(~ opinion)* .
(ج) توندوتیژ؛ ڕەق: *(~ criticism, language, words, etc.)*
(١٤) بەزەبر؛ زاڵ: *(a ~ personality)* .
(١٥) زۆر دیار؛ ئەوتۆ؛ زۆر: *(a ~ resemblance between the two)* .
(١٦) توند؛ قایم؛ بەتین: *(a ~ wind)* .
(١٧) بەتین (بازاڕی پارە بازی... هتد)؛ نرخ لە چوونە سەرەوەدایە:
(a ~ market)
(١٨) بەهێز (کردار- ڕێزمان)؛ نایاسایی؛ نادەستووری:
("Swim", "go", and "write" are ~ verbs.)
(هەروەها پێشی دەووترێ: " **irregular** ")
adv. بە توند؛ بە قایم؛ بە توندوتیژی؛ بە هێزەوە؛ ئێجگار؛ زۆر.
strong-arm (strôŋ′ärm′), *adj.* [Colloq.], زۆرەملێ؛ زۆردارەکی: *(~ tactics)*
v.t. [Colloq.], زۆرلێکردن؛ بەزۆر پێ کردن
strong-box (strôŋ′boks′), *n.* سندووقی قایمی شتی بەنرخ
strong drink, خواردنەوەی مەستکەری خەست
strong-hold (strôŋ′hōld′), *n.* قەڵا؛ سەنگەر.
strongly (strôŋ′li), *adv.* بەتوند؛ زۆر:
(I ~ advise you not to go.)
strongman (strôŋ′mən), *n.* (١) بەدەسەڵاترین کەسی ڕێکخراوێك.
(٢) دیکتاتۆر
strong-minded (strôŋ′mīn′did), *adj.* (١) مێشك تیژ
(٢) ڕای توندی خۆی هەیە؛ کەللەڕەق؛ سەرسەخت؛ بە ئاسانی واز لە بیروڕای خۆ ناهێنێ.
-strong-mindedly *(adv.)*; **strong-mindedness** *(n.)*.
strong-willed (strôŋ′wild′), *adj.* = **strong-minded.**
strongyle. strongyl (stron′jil), *n.* جۆرە کرمێکی خڕی مشەخۆری زیانبەخشە لە لەشی مرۆڤو گیاندارادا دەژی.
strontia (stron′shi-ə), *n.* ئۆکسیدی سترۆنتیۆم (کیمیا).
strontium (stron′shi-əm), *n.* سترۆنتیۆم: توخمێکی کانزایییە (کیمیا).
strop (strop), *n.* (١) قایش. (٢) چەرمی چەقۆو گوێزان تیژکردنەوە
v.t. تیغ تیژکردنەوە بە چەرم.
strophanthin (strō-fan′thin), *n.* سترۆفانتین: ئارێتەیەکی سپی یا زەردباوی ژەهراوییە بۆ ووریاکردنەوەی دڵ بەکاردەهێنرێت
strophe (strō′fi), *n.* (١) سترۆفی: (ا) گەڕانەوەی دەستەی گۆرانی چیرۆکی شانۆگەری یۆنانی لە لای ڕاستی شانۆوە بۆ لای چەپ
(ب) ئەو بەشەی چیرۆکی شانۆگەرییە کە ئەم دەستە گۆرانییە دەیڵێن لە چوونیان لە لای ڕاستی شانۆوە بۆ لای چەپ. (٢) بڕگەی هەڵبەست.
-strophic; strophical *(adj.)*.
strophulus (strof′yoo-ləs), *n.* مەلاریای منداڵ.
strove (strōv), *alternative past tense of* **strive.**
struck (struk), *past tense and past participle of* **strike.**

adj. داخراوه بەهۆی مانگرتنەوە.

structural (struk′chēr-əl), *adj.* (١) هی پێکهاتن؛ تایبەتی بە پێکەوەنان (٣) پێویستە بۆ دروستکردن (خانووسازی).
(٢) تایبەتی بە گۆڕینی بەردو چینی سەرەوەی زەمین (زەمینناسی).
(٤) تایبەتی بە پێکهاتنی لەشی زیندەوەر.

-**structurally** *(adv.)*.

structural steel, پۆڵای خانووکردن.

structure (struk′chēr), *n.* (١) شێوەی پێکەوەنان یا پێکهاتن؛ شێوەی داڕشتن. (٢) شتی دروستکراو؛ خانوو' پرد.
(٣) پێکهاتن؛ داڕشتن: *(the ~ of society)*.
(٤) شتی پێکهاتوو لە چەند بەشێك.

v.t. پێکهێنان؛ پێکەوەنان؛ دروستکردن؛ ڕێکخستن.

structured (struk′chērd), *adj.* بە شێوەیەکی تایبەتی پێکهاتوو یا ڕێکخراو؛ ڕێکخراو؛ بە پێی پەیڕەو ڕێکخراو
(a ~ environment, class, society, etc.)

strudle (strōō′d'l), *n.* شیرینییەکە بریتییە لە میوەی سێو یا پەنیری خراوە ناو پارچە نانی هەویرو لێنانی لەناو فرندا.

struggle (strug′'l), *v.i.* (١) زۆران گرتن؛ ئەمبازبوون؛ کێش مەکێش.
(٢) تێکۆشان هەوڵدان؛ کۆشش کردن؛ خەبات کردن؛ هەڵپەکردن؛ پەلەقاژێ کردن.
(She ~d to succed in business.; They ~d for freedom all their lives.)

n. (١) تێکۆشان؛ خەبات؛ هەوڵ؛ کۆشش؛ تێکۆشین.
(٢) زۆرانبازی؛ زۆران؛ ناکۆکی؛ شەڕ؛ کێش مەکێش.

strum (strum), *v.t. & v.i.* (١) یاری بە ژێی ئامێری مۆسیقا کردن؛ بە لامسەرلایی یا نەزانانە ئامێری ژێدار لێدان.
(٢) ئاواز لێدان بەم شێوەیە

struma (strōō′mə), *n.* (١) هەئاوسانێکی بنی هەندێ قەوزەیە.
(٢) (أ) scorfula . (ب) goiter .

-**strumose; strumous** *(adj.)*.

strumpet (strum′pit), *n.* قەحبە' ئافرەتی سووك.

strung (struŋ), *past tense and alternative p.p. of* string.

strut (strut), *v.i.* خۆبادان؛ خۆفشکردنەوە وەك عەلەشیش لە ڕۆیشتندا؛ بە کەش‌وفشەوە ڕۆیشتن؛ بە قنج‌وقیتی ڕۆیشتن بەڕێوە.

v.t. پاڵپشت دانەبەر؛ لەنگەرگرتن.

n. (١) خۆبادان؛ خۆفشکردنەوە وەك عەلەشیش لە ڕۆیشتندا؛ بە کەش‌وفشەوە ڕۆیشتن. (٢) پاڵپشت؛ کۆڵەکە؛ گۆشەی پاڵپشت.

struthious (strōō′thi-əs), *adj.* ووشترمەلی؛ تایبەتی بە ووشترمەل‌و باڵندەی نەفڕی تر.

strychnine, strychnin (strik′nin), *n.* سترکنین ماددەیەکی ژەهراوییە.

stub (stub), *n.* (١) بنکەدار' بنك؛ کۆتکەدار؛ کۆتەرە؛ پاشماوەی قەدی درەخت دوای بڕینەوە؛ بنج (٢) قنچك؛ قنگ (جگەرە، پێنووس؛ کۆلکە؛ کۆلك:
(the ~ of a tail, cigar, tree root, pencil, etc.)
(٣) چوکلە؛ نووکی دەرپۆقیو
(٤) قەڵەمێکی کۆڵ؛ قەڵەمی نووك کورت‌و کۆڵ.
(٥) stub nail . (٦) قنگە چەك‌و بلیت.

v.t. (١) لە ڕەگ‌و ڕیشە دەرهێنانی گیا.
(٢) زەوی پاکردنەوە لە بنکە دارو بنجە گیا... هتد بە لە ڕەگ دەرهێنانیان.
(٣) پێ لە شت هەڵکەوتن؛ قاچ بەرکەوتن. (٤) قنگە جگەرە کوژاندنەوە بە پێ.

stubble (stub′'l), *n.* (١) پەرێز؛ پاشماوە یا بنجی ناو زەوی دەغڵ‌ودان پاش دروێنە؛ کۆتەرەی گەنم‌و جۆو گەنمەشامی
(٢) شتی کورتەبالای تیژ؛ ڕیشی زبر (پاش نەتاشینی بۆ چەند ڕۆژێك):
(a ~ of beard)

stubbly (stub′li), *adj.* (١) لە پەرێز دەچێت؛ بە کۆتەرەی دەغڵ‌ودان داپۆشراوە. (٢) کورت‌و تیژ.

stubborn (stub′ērn), *adj.* (١) کەللەڕەق؛ سەرسەخت؛ قیرسچمە؛ سەرکێش؛ چەمووش؛ مانگر؛ سەرپێچ؛ ڕق ئەستوور.
(٢) کۆڵنەدەر؛ بەردەوام.
(٣) (أ) ڕەق (زەوی): *(~ soil)*.
(ب) گران (کار، کێشە)؛ بە زەحمەت چارەسەرکراو.

-**stubbornly** *(adv.)*; **stubbornness** *(n.)*.

stubby (stub′i), *adj.* (١) (أ) کورت‌و ئەستوور؛ کۆتەرەیی:
(~ fingers)
(ب) کۆڵ؛ کورت‌و کۆڵ.
(٢) کورت‌و چڕ (ڕیش، قژ).
(٣) بە شتی کورت‌و چڕ داپۆشراو.

stub nail, بزماری کورت‌و ئەستوور.

stucco (stuk′ō), *n.* (١) گەچ؛ قسل‌و گەچ. (٢) گەچکاری.

v.t. گەچکاری کردن؛ بە گەچ سواغ دان: *(to ~ a wall)*.

stuccowork (stuk′ō-wūrk′), *n.* گەچکاری.

stuck (stuk), *past tense and p.p. of* **stick**.

stuck-up (stuk′up′), *adj.* [Colloq.], لووت بەرز؛ لەخۆبایی؛ بەفیز؛ بە کەش‌وفش.

stud (stud), *n.* (١) قرتێنە؛ قرتێنکە؛ دوگمە یا تەرەقەی قەڵغان.
(٢) دیرەك؛ داری بە پێوەی دیوار (لە خانووی داردا)؛ داری ڕاوەستاوی چوارچێوەی خانوو. (٣) سنگ (بە دیوارەوە)؛ پاڵپشت.
(٤) بورغو و پێچ‌و مۆرەی سەر دەرپۆقیوی مەکینە.

v.t. (١) بە قرتێنکە یا دوگمە ڕازاندنەوە.
(٢) بە سەردا بڵاوبوونەوە بە پڕی: *(Rocks ~ the hillside.)*.
(٣) پێدا بڵاوکردنەوە بە تێروتەسەلی.
(٤) دیوار دروستکردن بە دیرەك یا داری ڕاوەستاو؛ دیرەك دانەبەر.

stud (stud), *n.* (١) ڕەوکە ئەسپی پەڕاندن
(٢) جێی بەخێوکردن یا ڕاگرتنی ئەم ئەسپانە. (٣) ئەسپی پەڕاندن.

studbook (stud′book′), *n.* تۆمارنامە یا کتێبی بنەچەی ئەسپ (بەتایبەتی هی ئەسپی غارغارێن).

studding (stud′in), *n.* (١) (أ) چوارچێوەی دارینی خانوو.
(ب) سەرجەمی دیرەك یا داری چوارچێوەی دیوار.
(٢) قرتێنەو دوگمەی ڕوویەك.

studding-sail (stud′iŋ-sāl′), *n.* بایەوانێکی تەنکە لە دەرەوەی بایەوانی سەرەکیدا.

student (stōō′d'nt, stū′d'nt), *n.* (١) قوتابی؛ شاگرد؛ خوێندکار.
(٢) لێکۆڵەرەوە: *(a ~ of human behavior, history, etc.)*.

student body, هەموو قوتابیانی قوتابخانەیەك یا زانکۆیەك.

student government, ڕێکخراوی قوتابیانی قوتابخانە یا زانکۆ؛ یەکێتی قوتابیان.

studentship (stōō′d'nt-ship′, stū′d'nt-ship′), *n.* (١)- قوتابییەتی. (٢) [British]، بەخشیشی قوتابی (بۆ خوێندن).

student teacher, قوتابی مامۆستا: قوتابییەکی دوا ساڵی زانکۆیە وانە دەڵێتەوە لەژێر سەرپەرشتی مامۆستایەکدا.

studhorse (stud′hôrs′), *n.* ئەسپی پەڕین

studied (stud′id), *adj.* (١) باش لێکۆڵراوە؛ بە ووردی لێکۆڵراوە.
(٢) دەسەنقەست: *(~ indifference)*.
(٣) [Rare]، زانا؛ بزان؛ دانا.

studio (stōō′di-ō′, stū′di-ō′), *n.* ستۆدیۆ: (أ) کارخانەی هونەرمەند؛ جێی کاری نیگارکێش‌و وێنەگرو پەیکەرتاش... هتد؛ وێنەگا؛ وێنەخانە.
(ب) جێی فێربوون یا فێرکردنی هونەرێك؛ هونەرخانە: *(a dance ~)*.
(ج) فیلم خانە؛ جێی فیلم گرتن‌و ئامادەکردن.
(د) ژووری لێوە بڵاوکردنەوەی بەرنامەی ڕادیۆو تەلەفزیۆن.

(ھ) studio apartment .

studio apartment, ستۆدیۆی ژیان: ژوورێکە هەموو پێویستییەکی وەك چێشتخانەو ئاودەستی تێدایە بۆ تیا ژیان.

studio couch, قەنەفەیەکە دەکرێتەوە بۆ لەسەر نوستن.

studious (stōō′di-əs, stū′di-əs), ***adj.*** (١) کۆششکەر؛ سەعیکەر: ***(a ~ student)***

(٢) زۆر تێشکەر؛ هەوڵدەر. (٣) بەتەنگەوەهاتوو.

(٤) [Rare]، دەستقەست.

(٥) هانی کۆشش کردن یا سەعی کردن دەدات (دەوروبەر).

studwork (stud′wûrk´), ***n.*** (١) شتی بە قرتێنەو دوگمە ڕازاوە.

(٢) چوارچێوەی دارینی خانوو (بەتایبەتی دیرەکەکانی ناو دیوارەکان).

study (stud′i), ***n.*** (١) خوێندنەوە؛ کۆشش کردن؛ کۆشش؛ سەعی.

(٢) لێکۆڵینەوە: بە وردی تێڕوانین:

(After ~ of the matter the judge gave his decision.)

(٣) لقێکی زانست؛ ڕشتە.

(٤) (*pl.*) . خوێندن: ***(He is doing well in his studies .)*** .

(٥) (ا) ووتاری نووسراوە؛ باس. (ب) گەڵاڵەی چێوەك، وێنە... هتد.

(ج) پارچەیەك مۆسیقای کورت (بۆ مەشق).

(٦) مەبەست؛ نیاز؛ ویستن:

(Her constant ~ is to do a job well.)

(٧) بیرکردنەوە

(٨) ژووری خوێندنەوەو نووسین... هتد لە ماڵێکدا:

(He spends a lot of time in his ~ .)

(٩) شاگرد (شانۆگەری– بەتایبەتی لەڕووی بەتوانایی ئەو کەسەوە):

(He is a quick ~ .)

v.t. (١) خوێندن: ***(She ~ies history.)*** .

(٢) (ا) لێکۆڵینەوە ***(I shall ~ your problem.)*** .

(ب) تێڕوانین؛ لێ ووردبوونەوە: ***(He ~ies the map.)*** .

(٣) خوێندنەوە؛ کۆشش کردن؛ سەعی کردن. (٤) لەبەرکردن.

(٥) ویستن؛ مەبەست بوون.

v.i. (١) خوێندنەوە؛ کۆشش کردن؛ سەعی کردن.

(٢) خوێندن؛ چوونە قوتابخانە. (٣) بیرکردنەوە.

study hall, (١) ژووری خوێندنەوە (لە قوتابخانەدا).

(٢) ساتی تەرخانکراو بۆ خوێندنەوە یا سەعی کردن (لە قوتابخانەدا).

stuff (stuf), ***n.*** (١) کەرەسەی خاو (کە شتی لێ دروووست دەکرێ).

(٢) ناوکرۆك؛ کرۆك. (٣) (ا) ماددە؛ شت. (ب) هێز.

(٤) کاڵا (بەتایبەتی هی خوری)؛ قوماش.

(٥) (ا) شتومەکی ناومال. (ب) کەلوپەلی کەسی. (ج) شت؛ شتومەك؛ کەلوپەل.

(٦) شتی خواردنەوە یا قووتدان (بەتایبەتی دەرمان).

(٧) شتی فڕێدراو؛ شتی بێ نرخ یا هیچوپووچ.

(٨) قسەی هیچوپووچ؛ قسەی قۆڕ.

v.t. (١) (ا) پڕکردن (ب) ئاخنین (دۆشەك، قەنەفە، لێفە).

(ج) مۆمیاکردن (باڵندە، گیانداران).

(د) پڕکردنی قەل و مریشك لە برنج و بەهارات... هتد پێش لێنانی بە فڕن:

(to ~ a turkey)

(٢) (ا) ئاخنین؛ سیخناخ کردن؛ تێ ترنجاندن؛ تێ پەستن.

(ب) زۆر خواردن؛ وورگ ئاخنین.

(٣) پڕکردن؛ ئاخنین: ***(He ~ed his head with facts.)*** .

(٤) پڕکردنی سنووقی دەنگدان بە کاغەزی دەنگدانی ساختە.

(٥) (ا) بەربەستکردن؛ داخستن (کون). (ب) قوڕگ و لووت گیران (هەڵامەت).

(٦) تێخستن؛ خستنەناو.

v.i. زۆر خواردن؛ بە پەلە خواردن.

stuffed shirt, [Slang], کەسێکی لەخۆبایی و بەفیزی هیچوپووچ.

stuffing (stuf′iŋ), ***n.*** (١) ئاخنین؛ زۆر تێکردن؛ زۆر خواردن؛ زۆر پڕکردن. (٢) (ا) ناواخنی دۆشەك و قەنەفەو لێفە.

(ب) ناواخنێکە دەکرێتە ناو قەل و مریشکەوە پێش خستنەناو فڕنەوە (کە بریتییە لە برنج و کاکڵە گوێز و بەهارات).

stuffy (stuf′i), ***adj.*** (١) هەوا پیس: ***(a ~ room)*** .

(٢) گیراو (لووت بەهۆی هەڵامەتەوە): ***(a ~ nose)*** .

(٣) [Colloq.]، (ا) ووشك (مەجان)؛ ناخۆش: ***(a ~ dinner party)*** .

(ب) ووشك (مرۆڤ).

(٤) [Colloq.]، بیرتەسك؛ کۆنەپەرست.

(٥) [Colloq.]، توندوتیژ (ڕەووشت)؛ خۆ بە ڕاست زان.

(٦) [Colloq.]، مۆن؛ گرژ؛ مرومۆن.

-stuffily ***(adv.)***; stuffiness ***(n.)***.

stull (stul), ***n.*** کۆڵەکەی کانگە

stultify (stul′tə-fī´), ***v.t.*** (١) بە گەوج، بێ مێشك، یا هیچ نەزان پیشاندان؛ گەوجی یا بێ مێشکی دەرخستن؛ گاڵتەپێکردن.

(٢) پووچکردنەوە؛ بێ کەڵك کردن؛ بێ نرخ کردن.

(٣) بەڵگەهێنانەوە بۆ شێتێتی یا مێشك ناتەواوی (دادگا).

-stultification ***(n.)***; stultifier ***(n.)***.

stum (stum), ***n.*** (١) خۆشاوی نەترشاو یا نیمچە ترشاوی ترێ.

(٢) شەرابێکە کە ئەم خۆشاوەی تێ کرابێ.

v.t. خۆشاوی نەترشاوی ترێ کردنە شەرابەوە.

stumble (stum′b'l), ***v.i.*** (١) پێ هەڵکەوتن؛ چورتدان؛ ساتمەکردن؛ سەرسمدان؛ نووچدان. (٢) لەترپردن (لە ڕێی یا لاوازیدا)؛ بە لارەولار ڕۆیشتن.

(٣) زمان هاتن بەیەکدا؛ بە سەر لێ شێواوی و نەزانانە کردن:

(He ~d through his recitation.)

(٤) هەڵەکردن؛ تاوان کردن؛ خراپەکردن.

(٥) بە ڕێکەوت دۆزینەوە؛ بە ڕێکەوت دەسکەوتن:

(I ~d on an answer.)

v.t. چورتم پێدان؛ نووچ پێدان؛ ساتمە پێدان.

n. (١) ساتمە؛ چورتم؛ سەرسمدان؛ پێ هەڵکەوتن؛ نووچ.

(٢) هەڵە؛ تاوان؛ کاری خراپە.

stumblebum (stum′b'l-bum´), ***n.*** [Slang], (١) بۆکسبازێکی لێ نەهاتوو. (٢) کەسێکی لێ نەهاتوو ناکارامە.

stumbling block, کۆسپ؛ قۆرت؛ تەگەرە.

stump (stump), ***n.*** (١) بنکەدار؛ بنك؛ پاشماوەی قەدی درەخت دوای برینەوە؛ کۆتکەدار؛ بنج.

(٢) پاشماوەی ئەندامێکی بڕاوە (لاق، باڵ)؛ بنج (دان)؛ کۆتەرە.

(٣) قنچك؛ قنك (جگەرە، قەڵەم)؛ پنك: ***(the ~ of a pencil)***

(٤) کەسێك یا گیاندارێکی قەڵەو و کورتەباڵا؛ کەسێکی خڕپنە.

(٥) دووانگە؛ جێی ووتاربێژانی ڕامیاری: ***(to go on the ~)*** .

(٦) تەپەی پێ.

(٧) لوولەیەك کاغەز یا لاستیکە لە وێنەیەکی بە قەڵەم یا بۆیە کراو دەخرێ بۆ ڕێكوپێك کردنی. (٨) بەرەنگاری.

(٩) (*pl.*) [Colloq.]، لاق؛ لاقەکان. (١٠) لاقی دەستکرد.

v.t. (١) برینەوە (درەخت، لاق، باڵ)؛ وەك کۆتەرە لێکردن؛ قرتاندن و بنج بەجێهێشتن. (٢) بنکەدارو بنجە گیاو دەوەن لە ڕەگ هەڵکێشان؛ زەوی پاکردنەوە لە کۆتەرە. (٣) گەڕان بە ناوچەیەکداو ووتاردان.

(٤) [Colloq.]، لە تۆخی و زەقی وێنەی کێشراو کەمکردنەوە.

(٥) [Colloq.]، پەنجەی پێ لێ هەڵکەوتن؛ پێ لێ هەڵکەوتن.

(٦) [Colloq.]، واق وڕماندن؛ سەرسووڕماندن.

(٧) [Colloq.]، بەرەنگاربوون؛ ڕووبەڕوو وەستان.

v.i. (١) بە تەپەتەپ و ناڕێكوپێکی ڕۆیشتن بەڕێوە.

(٢) گەڕان و ووتاری ڕامیاری دان.

on the stump, [Colloq.], گەڕان و ووتاری ڕامیاری دان.

up a stump, [Colloq.], پەشۆکاو؛ شلەژاو؛ واق وڕماو؛ سەر لێ شێواو.

stumpage (stump′ij), ***n.*** (١) داری بە پێوە پێش برینەوەی.

(٢) نرخی ئەم دارە. (٣) مافی بڕینەوەی ئەم دارە (بۆ خانووکردن).

stumpy (stum′pi), *adj.* (١) پڕە لە کۆتەرە
(٢) کورتەبنە؛ کورت و ئەستوور.

-stumpiness *(n.)*.

stun (stun), *v.t.* (١) گێژکردن (بە لێدان)؛ وڕکردن؛ تاس پێ بردنەوە؛ لە هۆش خۆ بردن. (٢) کەڕکردن (بۆ سەردەمێکی کورت)؛ کاس کردن.
(٣) حەپەساندن؛ واق وڕماندن؛ زۆر سەرسوڕماندن؛ وڕکردن:
(He ~ed his nation with his resignation.)
n. (١) وڕی؛ کاسی؛ حەپەسان؛ واق وڕمان.
(٢) ڕووداوێک یا لێدانێکی وڕکەر.

stung (stuŋ), *past tense and p.p. of* **sting.**

stunk (stuŋk), *p.p. and alternative past tense of* **stink.**

stunner (stun′ēr), *n.* (١) وڕکەر؛ کاسکەر؛ کەڕکەر؛ حەپەسێنەر.
(٢) [Colloq.]، کەسێکی زۆر جوان و شۆخ و شەنگ؛ کەسێکی دڵفڕێن.

stunning (stun′iŋ), *adj.* (١) وڕکەر؛ کاسکەر؛ کەڕکەر؛ حەپەسێنەر.
(٢) [Colloq.]. زۆر جوان و شۆخ و شەنگ؛ دڵفڕێن.

-stunningly *(adv.)*.

stunsail, stuns'le (stun′s'l), *n.* = **studdingsail**.

stunt (stunt), *v.t.* ڕێی پەرەسەندن یا گەشەکردن لێ گرتن؛ ڕێ نەدان بە گەورەبوون یا گەشەکردنی ئاسایی.
n. (١) ڕێی پەرەسەندن یا گەشەکردن لێ گرتن.
(٢) ڕێگر لە گەشەکردن یا گەورەبوون.
(٣) نەخۆشییەکی ڕووەکە دەبێتە هۆی گەشەنەکردن؛ کورتەبنە.
(٤) نەخۆشییەکە ڕێی گەورەبوون یا گەشەکردنی ڕووەک دەگرێ.

stunt (stunt), *n.* [Colloq.], کارێکی سەرنجڕاکێشان و خۆدەرخستن کراو؛ کارێکی چاونەترسانە و لێهاتووانە.
v.i. کارێکی نازایانە کردن بۆ سەرنج ڕاکێشان و خۆدەرخستن.

stunt man, کەسێکە بەکاری ترسناکی فیلمێک (وەک بازدان و کەوتن) هەڵدەستێت لەباتی ئەستێرە سینەماییەکە خۆی.

stupa (stōō′pə), *n.* پەرستگایەکی بووداییە لە شێوەی گوومەزدا

stupe (stōōp, stūp), *n.* پەڕۆیەکی تەڕو گەرمی هەندێ جار دەرمان لێدراوە دەخرێتەسەر ئەندامێکی لەش بۆ ئازار کەمکردنەوە.

stupefacient (stū′pə-fā′shənt), *adj.* سڕکەر
n. دەرمانی سڕکەر.

stupefaction (stōō′pə-fak′shən, stū′pə-fak′shən), *n.* (١) وڕی؛ گێژی؛ سڕی؛ وڕکردن؛ وڕبوون؛ کاس بوون؛ حەپەسان.
(٢) واق وڕمان؛ زۆر سەرسوڕمان.

stupefy (stōō′pə-fī′, stū′pə-fī′), *v.t.* (١) وڕکردن؛ کاس کردن؛ سڕکردن (٢) واق وڕماندن؛ زۆر سەرسوڕماندن.

-stupefier *(n.)*.

stupendous (stōō-pen′dəs, stū-pen′dəs), *adj.* (١) زۆر سەیر؛ سەرسوڕمێنەر؛ واق وڕمێنەر؛ زۆر سەرنج ڕاکێش.
(٢) زۆر گەورە؛ زۆر زل؛ مەزن؛ بێ شومار.

stupid (stōō′pid, stū′pid), *adj.* (١) وڕ؛ کاس؛ گێژ.
(٢) کەر؛ گەوج؛ کەودەن؛ بێ مێشک؛ جلفڕ؛ دەبەنگ؛ گەلۆر.
(٣) بێ مانا؛ نابەجێ؛ بێ مێشکانە؛ هیچ وپووچ. ***(a ~ idea)*** .
(٤) ووشک؛ ناخۆش ***(a ~ job, story, party, etc.)*** .
n. کەسێکی کەر، بێ مێشک، گەوج، یا کەودەن.

-stupidly *(adv.)*; **stupidness** *(n.)*.

stupidity (stōō-pid′ə-ti, stū-pid′ə-ti), *n.* (١) کەرێتی؛ گەوجی؛ کەودەنی؛ بێ مێشکی؛ دەبەنگی؛ جلفڕی. (٢) کارێک، ووتەیەک، یا بیرێکی کەرانە؛ شتێکی بێ مێشکانە؛ کردەوەیەکی گەوجانە.

stupor (stōō′pēr, stū′pēr), *n.* (١) وڕی؛ کاسی؛ گێژی.
(٢) بێ هۆشی؛ بێ ئاگایی؛ سڕی.

-stuporous *(adj.)*.

sturdy (stũr′di), *adj.* (١) بەهێز؛ بەتین؛ چوست وچالاک؛ تۆکمە.
(٢) (ا) بەرگەگر (هێرش)؛ قایم؛ توند؛ بەهێز: ***(a ~ defense)*** .
(ب) چەسپیو؛ نەگۆڕ: ***(a ~ policy)*** .

-sturdily *(adv.)*; **sturdiness** *(n.)*.

sturdy (stũr′di), *n.* سەرەخولێ یا سەر گێژخواردنی مەڕ.

sturgeon (stũr′jən), *n.* جۆرە ماسییەکی گەورەیە گەراکەی دەخورێت وە پێی دەووترێ کاڤیار.

stutter (stut′ēr), *v.t. & v.i.* زمان گرتن؛ زمان گیران.
n. زمان گیری؛ لاڵی؛ لاڵەپەتەیی.

-stutterer *(n.)*; **stutteringly** *(adv.)*.

sty (stī), *n.* (١) تەویلەی بەراز؛ گەوڕی بەراز.
(٢) شوێنێکی زۆر پیس وپۆخڵ.
v.t. v.i. لە شوێنێکی زۆر پیس وپۆخڵدا حەوانەوە.

sty, stye (stī), *n.* سیچکە سڵاوە؛ قنچکە سڵاو؛ قنچکە سڵاوە.

Stygian (stij′i-ən), *adj. Also* **stygius,** (١) (ا) تاریک و نووتەک؛ ناخۆش؛ دڵپەستکەر. (ب) دۆزەخی. (٢) نابێ بشکێنرێ (پەیمان؛ سوێند).

stylar (stī′lẽr), *adj.* (١) دەرزی ئاسا (ووشەی داهاتوو ببینە).
(٢) تایبەتی بە ئەندامی باریکی نێرک.

style (stīl), *n.* (١) ئامێرێکی نووک تیژە پێشینان شتیان پێ دەنووسی لەسەر تەبەقی مێو. (٢) (ا) [Obs.]، پێنووس، قەڵەم.
(ب) دەرزی قەوان لێدان. (ج) ئامێری هەڵکەندن یا هەڵکۆڵینی شت لەسەر دارو تەختەو کانزا. (د) دەرزی یا میل (کاتژمێر... هتد).
(ه) ئەندامی باریکی نێرک، واتە، مێ ئەندامی گوڵ (ڕووەکناسی).
(٣) (ا) شێوەی نووسین یا داڕشتن؛ شێواز.
(ب) شێواز (هونەر)؛ شێوەی هێنانەدی بەرهەمێکی هونەری:
(the Renaissance ~ ; the modern ~)
(٤) شێواز جوانی و چاکی؛ نایابی شێواز: ***(This auother lacks ~ .)***
(٥) شێواز؛ شێوەی کردنی هەر کارێک.
(٦) مۆدە؛ باوی تازە؛ تازە بابەت.
(٧) شۆخ وشەنگی؛ ڕێک وپێکی و جوانی؛ جوان پۆشی و ڕەفتاری.
(٨) نازناو: ***(He is entitled to the ~ of "Mayor.")*** .
(٩) جۆر؛ چەشن. (١٠) شێواز (چاپەمەنی).
v.t. (١) پێ ووتن؛ وەها ناونان یا ناوبردن:
(Abraham Lincoln was ~d the Great Emancipator.)
(٢) شێواز دانان.
(٣) شێواز گونجاندن (چاپەمەنی).

stylebook (stīl′book′), *n.* ڕابەری شێواز (چاپەمەنی).

stylet (stī′lit), *n.* (١) خەنجەری بچووک (هەروەها " **stiletto** ").
(٢) ئامێرێکی پزیشکی باریک و کولە بۆ تێڕوانینی برین.
(٣) ئەندامی چوقوڵ یا دڕک ئاسایی (گیانەوەرناسی).

styliform (stīl′i-fôrm′), *adj.* باریک ودرێژ (گیانەوەرناسی)؛ چوقوڵ ئاسایی؛ نووک تیژ.

stylish (stīl′ish), *adj.* شۆخ؛ تازە بابەت؛ تەڕپۆش؛ نوێ باو؛ بە پێی دوا مۆدە: ***(a very ~ gown, dress, suit, etc.)*** .

stylist (stīl′ist), *n.* (١) شێوازناس (نووسین)؛ شێوازدار؛ شێوازدانەر؛ شێوازداڕشتی لێهاتوو؛ نووسەرێکە کە زۆر بایەخ بە شێواز دەدات و خاوەنی شێوازی خۆیشییەتی.
(٢) شێواز دانەری جل وبەرگ؛ نەخشەکاری جل وبەرگ... هتد.

stylistic (stī-lis′tik), *adj.* شێوازی؛ تایبەتی بە شێواز.

-stylistically *(adv.)*.

stylistics (stī-lis′tiks), *n.pl.* شێوازناسی.

stylite (stī′līt), *n.* ووشکە سۆفییەکی خاچ پەرستی سەدانی ناوەڕاستە کە لەسەر تەوقەسەری کۆڵەکە یا پایە دەژیا.

stylize (stīl′īz), *v.t.* لەسەر شێوازێکی تایبەتی دانان؛

لەگەڵ شێوازێکی تایبەتیدا گونجاندن.

-stylization *(n.)*.

stylo- (stī′lō, stī′lə), *Also* **styl-**, پێشگرێکە بەمانای: تیژ؛ نووک تیژ؛ نووکدار: ***(stylograph)*** .

stylobate (stī′lə-bāt´), *n.* بنك یا بناغەی ڕیزە پایە. (خانوسازی یۆنان و ڕۆمان).

stylograph (stī′lə-graf´, stī′lə-gräf´), *n.* پاندان؛ قەڵەم پاندان

stylography (stī-log′rə-fi), *n.* نووسین، هەڵکۆڵین، یا نەخشە کردن بە ئامێرێکی نووک تیژ.

-stylographic; stylographical *(adj.)*.

styloid (stī′loid), *adj.* باریك و نووك تیژ (بەتایبەتی ئێسقان) (توێکاری)؛ دەرزی ئاسایی.

stylotite (stī′lə-līt´), *n.* پایەیەکی بچکۆلەی درێژاوی بەردە قسڵ (زەمیناسی).

stylus (stī′ləs), *n.* (١) ئامێری باریك و نووك تیژ (نووسین، هەڵکۆڵین). (٢) (ا) ئامێری درزکردنە قەوانەوە. (ب) دەرزی قەوان لێدان.

stymie (stī′mi), *n. Also* **stimy**, (١) ڕاوەستانی تۆپی یاریکەرێك لە بەینی تۆپی یاریکەرێکی تر و کونی گۆڵەکەدا (گۆڵف). (٢) تۆپێکی وەها وەستاو. (٣) کۆسپ؛ قۆرت. (٤) بارێکی تەنگوچەڵەمەیی؛ بارێکی شلۆق یا ناهەموار.

v.t. (١) ڕێ لە تۆپی یاریکەری تر گرتن (گۆڵف). (٢) ڕێ لێگرتن؛ کۆسپ خستنە بەردەم.

stymy (stī′mi), *n. & v.t.* = **stymie.**

stypsis (stip′sis), *n.* خوێن وەستانەوە

styptic (stip′tik), *adj. Also* **styptical**, (١) خوێن وەستێنەرەوە بە هێنانەوەیەکی دەماری خوێن. (٢) خوێن وەستێن.

styrax (stir′aks), *n.* = **storax.**

styrene (stī′rēn, stêr′ēn), *n.* ستایرین: شلەیەکی بێ ڕەنگ یا زەردباوی بۆن خۆشە لاستیك و پلاستیکی لێ دروست دەکرێ.

styrofoam (stī′rə-fōm´), *n.* ستایرۆفۆم: جۆرێکە لە پلاستیکی قایم.

Styx (stiks), *n.* ستیکس: ڕووبارێکی دۆزەخە (ئەفسانەی یۆنانی).

suable (sōō′ə-b'l, sū′ə-b'l), *adj.* بۆی هەیە بدرێ بە دادگا؛ دەشێت بۆ دادخوازی.

-suability *(n.)*.

suasion (swā′zhən), *n.* سەلماندن؛ پێ سەلماندن.

suave (swāv), *adj.* ناسك (ڕەووشت)؛ زمان شیرین؛ ڕەووشت جوان؛ زمان لووس؛ بە ئەزاکەت.

-suavely *(adv.)*; **suaveness; suavity** *(n.)*.

sub (sub), *n.* [Colloq.], (١) **submarine** . (٢) **subordinate** . (٣) **substitute** .

v.i. کارکردن لە بریتی کەسێك؛ جێگرتن؛ بریکاری کردن.

sub (sub), *n.* [Colloq.], ساندویچ؛ جۆرێکە لە ساندویچ.

sub- (sub, səb), پێشگرێکە بەمانای: (١) لەژێر؛ لەبن؛ خواروو. (٢) لە خوار (پلە)؛ نزمتر: ***(subprincipal)*** . (٣) کەمتر لە؛ نیمچە: ***(subhuman, subtropical)*** . (٤) لق؛ بەش؛ کەرت؛ ناسەرەکی: ***(subdivision)*** .

subacid (sub-as′id), *adj.* (١) نەختێك مزر؛ نەختێك ترش (میوە). (٢) نەختێك توندوتیژ یا بڕ (ووتە).

subacute (sub´ə-kūt′), *adj.* (١) نیمچە تیژ (گۆشە). (٢) نیمچە توندوتیژ (نەخۆشی).

subaerial (sub´âr′i-əl, sub´ā-ēr′i-əl), *adj.* ژێرهەوایی؛ کەوتووەتە سەر ڕووی زەمین یا نزیکی ڕووی زەمین؛ لە ڕووی زەمیندا ڕوودەدات.

subagent (sub-ā′jənt), *n.* نوێنەری نوێنەر؛ بریکاری بریکار.

subalpine (sub-al′pīn, sub-al′pin), *adj.* (١) تایبەتی بە دامێنی شاخی "ئالپ". (٢) (ا) هی دامێنی شاخ. (ب) لە دامێن یا قەدی شاخدا دەڕوێت.

subaltern (səb-ôl′tẽrn), *adj.* (١) ژێردەست؛ نزمتر؛ لەژێر (پلەوپایە) (٢) [British]، لە خوار ئەفسەری سێ ئەستێرەوە. (٣) تایبەتی (ژێربێژی)؛ ناسەرەکی.

n. (١) کەسێکی ژێردەست. (٢) ئەفسەری خوار کاپتن. (٣) بیرێکی ناسەرەکی یا پاشکۆ.

subantarctic (sub´ant-ärk′tik), *adj.* تایبەتی بە ناوچەی نزیك تەوەری باشوورەوە.

subaqueous (sub-ā′kwi-əs, sub-ak′wi-əs), *adj.* (١) بۆ ژێر ئاو کراوە یا دەشێت ژێرئاوی. (٢) لەژێر ئاودا دەژی؛ لەژێر ئاودا پێکدێت یا ڕوودەدات.

subarctic (sub-ärk′tik), *adj.* تایبەتی بە ناوچەی دەوروپشتی تەوەری باکووری.

subarid (sub-ar′id), *adj.* نەختێك ووشکانی.

subatomic (sub-at′əm), *adj.* کەرتە گەردیلەیی؛ کەرتە ئەتۆمی.

subaudition (sub´ô-dish′ən), *n.* (١) تێگەیشتنی ووتە یا بیری نەووتراو یا دەرنەبڕاو (بە لێکدانەوە). (٢) ووتە یا بیری وەها.

subaverage (sub′av´ẽr-ij), *adj.* لە خوار مام ناوەندییەوە؛ لە مام ناوەندی کەمتر: ***(~ minds; a ~ education)*** .

subbase (sub′bās´), *n.* بنی بنك (خانووسازی).

subbasement (sub′bās´mənt), *n.* نهۆم یا ژووری ژێر ژێرخان.

subbranch (sub′branch´), *n.* لقی لق.

subcaliber (sub-kal′ə-bẽr), *adj.* (١) پێوانە بچووکتر (گوللەیەك کە بچووکتر بێ لە لوولەی ئەو تفەنگەی پێی تەقێنراوە). (٢) تایبەتی بەم جۆرە گوللەیە.

subcelestial (sub′sə-les´chəl), *adj.* (١) ژێرئاسمانی؛ زەمینی. (٢) ئاسایی؛ سادە

subcellar (sub′sel´ẽr), *n.* ژێرزەمینی ژێرزەمین.

subchaser, = **submarine chaser.**

subclass (sub′klas´, sub′kläs´), *n.* کەرتە چین؛ لقە چین.

subclinical (sub-klin′i-k'l), *adj.* نیشانەکانی دیار نییە بۆ پشکنینی پزیشکی (نەخۆشی): ***(a ~ infection)***

subcommittee (sub′kə-mit´i), *n.* لیژنەی لقی؛ لیژنەی ناسەرەکی.

subconscious (sub-kon′shəs), *adj.* (١) هەست پێ نەکراو؛ کەم هەستپێکراو؛ پێ نەزانراو (هەست): ***(her ~ motives)*** (٢) لە مێشکدایە بەبێ ئاگای کەسەکە خۆی؛ شاراوە؛ هۆشی ناخ یا ناوەوە یا شاراوە: ***(the ~ self)***

n. هەست و نەستی شاراوە؛ هەست و بیری شاراوە؛ هۆش و هەستی ناخ یا ناوەوە.

-subconsciously *(adv.)*; **subconsciousness** *(n.)*.

subcontinent (sub-kon′tə-nənt), *n.* نیمچە کیشوەر.

subcontract (sub-kon′trakt), *n.* کەرتە قۆنتەرات؛ بەڵێننامەی ناسەرەکی یا لقی.

v.t. & v.i. قۆنتەرات دان بە قۆنتەراتچی بچووکتر لە خۆ (لەلایەن قۆنتەراتچی گەورە یا سەرەکییەوە)؛ قۆنتەرات وەرگرتن لە قۆنتەراتچی گەورەتر لە خۆ (لەلایەن قۆنتەراتچی بچووکەوە).

subcontractor (sub′kon´trak-tẽr), *n.* قۆنتەراتچی بچووك (کە قۆنتەرات لە قۆنتەراتچی گەورە وەردەگرێ)؛ بەڵێنداری ناسەرەکی (خانووکاری... هتد).

subcutaneous (sub´kū-tā′ni-əs), *adj.* ژێرپێستی؛ لەژێر پێستدایە.

sub-department (sub′di-pärt´mənt), *n.* لقی لق؛ نیمچە بەش؛ لقی ناسەرەکی؛ بەشی ناسەرەکی.

subdividable, بەش بەش دەکرێت؛ دەشێت بکرێ بە بەشی بچووکترەوە.

subdivide (sub′də-vīd´), *v.t.* (١) بەش کردن بە بەشی بچووکترەوە؛ دیسانەوە بەش بەش کردنی شتێکی لەوەوپێش بەش کراو.

(٢) بەش کردنی زەوی بە پارچەی بچووکترەوە بۆ فرۆشتنی بە ئاسانی.
subdivision (sub′də-vizh′ən), *n.* (١) بەش کردن بە بەشی بچووکترەوە؛ سەرلەنوێ بەش بەش کردن. (٢) پارچە (زەوی بەش کراو)؛ کەرت؛ بەش؛ لق
subdominant (sub-dom′ə-nənt), *adj.* نیمچە زاڵ (ئاوازی مۆسیقا).
subdue (səb-dōō′, səb-dū′), *v.t.* (١) (ا) داگیرکردن؛ خستنەژێر دەست یا ڕکێفەوە؛ بەزاندن. (ب) زاڵبوون بەسەردا؛ دابینکردن؛ لە بەرگری خستن: *(They caught the criminal and ~d him.)* .
(٢) دابینکردن؛ دامرکاندنەوە؛ کوژاندنەوە. *(to ~ her foolish fears)* .
(٣) کشتوکاڵ تێداکردن؛ کشتکردن: *(to ~ the land)* .
(٤) کەمکردنەوە (دەنگ، ڕەنگ، ڕووناکی)؛ کزکردن:
(a ~d light; to ~ unwanted sound)
-subdual *(n.)*; **subduable** *(adj.)*; **subduer** *(n.)*.
subeditor (sub-ed′i-tẽr), *n.* یاریدەدەری سەرنووسەر؛ خواردەستی سەرنووسەر.
suberin (sōō′bẽr-in, sū′bẽr-in), *n.* ماددەیەکی چەورە لە توێکڵی درەختی تەپەدۆردا هەیە.
suberize (sōō′bə-rīz′, sū′bə-rīz′), *v.t.* وەك تەپەدۆر لێکردن (ڕووەکناسی).
-suberization *(n.)*.
suberose (sōō′bə-rōs′, sū′bə-rōs′), *adj. Also* **suberous,** تەپەدۆری.
subfamily (sub′fam′ə-li, sub-fam′ə-li), *n.* تیرە (پۆل پۆل کردنی گیاندارو ڕووەك).
subgenus (sub-jē′nəs), *n.* ڕەگەز (پۆل پۆل کردنی گیاندارو ڕووەك).
subglacial (sub-glā′shəl), *adj.* لەژێر ڕوباری سەهۆڵدایە.
subgroup (sub′grōōp′), *n.* کەرتە کۆمەڵ؛ لقە تیرە.
subhead (sub′hed′), *n.* (١) سەرووتاری ناسەرەکی: سەرووتاری بچووك. (٢) یاریدەدەری بەڕێوەبەری قوتابخانە.
subheading (sub-hed′iŋ), *n.* = **subhead # 1.**
subhuman (sub-hū′mən), *adj.* (١) بۆ مرۆڤ ناشێت:
(~ conditions of life; ~ treatment)
(٢) لە مرۆڤ کەمتر (لە پلەی پێشکەوتندا)؛ لە مرۆڤ خوارتر:
(the ~ primates)
subinfeudation (sub′in-fyoo-dā′shən), *n.* (١) سەرلەنوێ بەکرێدانی زەوییەکی بە کرێ گیراو لە دەرەبەگ لەلایەن کرێگرتەی یەکەمەوە.
(٢) خاوەنێتی وەها. (٣) زەوییەکی وەها بەکرێدراو.
subirrigate (sub-ir′ə-gāt′), *v.t.* ئاودانی زەویوزار لە ژێرزەمینەوە (بەهۆی بۆری کون کوناوی بە ژێرزەمیندا ڕاکێشراو).
subjacent (sub-jā′s′nt), *adj.* (١) ژێرەوە؛ هی ژێرەوە
(٢) خوارتر بەڵام نەك یەکسەر لە ژێریدا.
subject (sub′jikt), *adj.* (١) ژێردەستە؛ بەندە: *(~ peoples)* .
(٢) (to ~) ، بۆی هەیە؛ لەوانەیە: *(He is ~ to fits of anger.)* .
(٣) (to ~) ، مەترسی ئەوەی لێ دەکرێ؛ دەشێت وەهای لێ بێت:
(He is ~ to censure.)
(٤) (to ~) ، دەکەوێتە سەر؛ بەستراوە بە؛ بەو مەرجەیە:
(The plan is ~ to his approval.)
n. (١) لاشەی یەکالاکراوە بۆ لێکۆڵینەوە.
(٢) باس (گفتوگۆ، نووسین، لێکۆڵینەوە).
(٣) ڕشتە؛ بابەتی خوێندن: *(Mathematics is his favorite ~ .)* .
(٤) هۆ *(a ~ for great sorrow.)* .
(٥) بکەر (ڕێزمان) (ووشەی " he " " they " و " the book " لەم ڕستانەدا)
(He is here. They did not come. The book is on the table.)

(٦) پێشنیازی بەڵگە بۆ هێنراوە (بۆ سەلماندن یا پووچکردنەوە) (ژیربێژی).
(٧) (ا) کرۆك؛ ماك. (ب) مێشك و گیان و منایەتی (فەلسەفە).
v.t. (١) خستنەژێر. (٢) خستنە بەردەم؛ پێشکەش کردن.
(٣) خستنەژێر دەستەوە؛ هێنانە ژێر ڕکێفەوە؛ مل پێ کەچ کردن.
(٤) (to ~) والێکردن؛ دانەبەر؛ خستنە مەترسییەوە:
(His weakness ~ed him to many diseases.)
(٥) (to ~) پێ چەشتن؛ پێ کردن؛ بەسەرداهێنان:
(to ~ someone to insult, ridicule, criticism, etc.)
subjection (səb-jek′shən), *n.* (١) خستنەژێر دەستەوە؛ مل پێ کەچ کردن؛ هێنانەژێر بار.
(٢) کەوتنەژێر دەستەوە یا ڕکێفەوە؛ ملکەچی.
subjective (səb-jek′tiv), *adj.* (١) دەروونی؛ دەکەوێتە سەر دەروون و هەست و بیری کەسی نەك هۆی ڕاستەقینەی دەرەکی؛ خۆیی؛ کەسێتی: *(a ~ judgment; a ~ interpretation of the story)* .
(٢) دەکەوێتە سەر هەست و نەست و بیروڕای هونەرمەندەکە یا نووسەرەکە.
(٣) بار یا شێوەی بکەر (ڕێزمان).
(٤) تەنها نەخۆشی هەستپێکردوو (نیشانەی نەخۆشی).
(٥) کەسی؛ خۆیی؛ ناوەکی؛ تەنها کەسەکە خۆی پێی دەزانێ (دەروونناسی).
-subjectively *(adv.)*; **subjectiveness** *(n.)*.
subjectivism (səb-jek′tiv-iz′m), *n.* خۆیەکێتی؛ خودی: بیرێکی فەلسەفەییە دەڵێت: هەموو زانیارییەك دەکەوێتەسەر هەست و بەسەرهاتی خۆ
subjectivity (sub′jek-tiv′ə-ti), *n.* (١) تێڕوانینی هەمووشتێك لە گۆشەی هەست و بیروڕای خۆوە؛ خۆیەتی؛ خۆیەکێتی.
(٢) گوێدان تەنها بە هەست و نەست و بیری خۆ.
(٣) دەرکەوتنی هەست و بیر و کەسێتی هونەرمەند لە بەرهەمەکانیدا.
subject matter, باس؛ بابەت.
subjoin (səb-join′), *v.t.* خستنەسەر لە دواوە؛ کردن بە پاشکۆ.
subjoinder (səb-join′dẽr), *n.* پاشکۆ.
sub judice (sub jōō′di-si), [L.], لە بەردەم دادپرسیدایە؛ لە دادگادایە؛ هێشتا بڕیاری لەسەر نەدراوە.
subjugate (sub′joo-gāt′), *v.t.* (١) داگیرکردن؛ خستنەژێر دەستی خۆوە. (٢) مل پێ کەچ کردن؛ سەر پێ دانەواندن؛ کردنە بەند.
-subjugator *(n.)*.
subjugation (sub′joo-gā′shən), *n.* (١) (ا) داگیرکردن.
(ب) مل پێ کەچ کردن؛ کردنە بەند.
(٢) ملکەچی؛ بەندێتی؛ بەندی؛ داگیرکران؛ ژێردەستەیی.
subjunctive (səb-juŋk′tiv), *adj.* تایبەتی بە باری مەرج، گومان، شیان، یا ئاواتەخوازی (ڕێزمان).
n. (١) باری مەرج، گومان، شیان، یا ئاواتەخوازی (ڕێزمان).
(٢) کردارێکە لەم بارەدا (ڕێزمان).
subkingdom (sub′kiŋ′dəm, sub-kiŋ′dəm), *n.* تیرە (پۆل پۆل کردنی گیاندارو ڕووەك).
sublease (sub′lēs′), *n.* (١) بەکرێدان لەلایەن کرێچییەوە (خانوو، زەویوزار). (٢) کرێنامەی لە کرێچی یەکەمەوە دراو بە کرێچی دووەم.
v.t. (١) بەکرێدانی خانوو یا زەوی لەلایەن کرێگرتەوە.
(٢) بە کرێ گرتنی خانوو یا زەوی لە کرێچی.
sublet (sub-let′, sub′let′), *v.t.* (١) بەکرێدانی خانوو لەلایەن کرێچییەوە بە کرێچییەکی تر.
(٢) ئیش وکار دان بە قۆنتەراتچی بچووك لەلایەن قۆنتەراتچی گەورەوە.
(٣) [Colloq.]، خانووی بە کرێ گیراو لە کرێچی.
sublieutenant (sub′lū-ten′ənt), *n.* ئەفسەری یەك ئەستێرە (هێزی دەریایی).
sublimate (sub′lə-māt′), *v.t.* (١) پوختەکردنی ماددەی ڕەق بە گەرم کردنی و خەستکردنەوەی هەڵمەکەی (کیمیا).
(٢) پاکردنەوە (ڕەووشت)؛ خاوێن کردن؛ جوان کردن (ڕەفتار، کردەوە).

(٢) بەرزکردنەوە؛ پەستنەوەی حەزو ئارەزووی نزم و ناپەسەند (بەتایبەتی جووت بوون و دەربڕینیان لە ڕێی ڕەووشت و کرداری جوان و بەرزەوە (دەروونناسی).

v.i. بەرزبوونەوە؛ دەربڕان لە ڕێی ڕەووشتی بەرزەوە (ئارەزووی نزم یا ناپەسەند).

adj. مەزن؛ بەرز (ڕەووشت، کردەوە).

sublimation (sub´lə-mā′shən), *n.* (١) پوختەکردن؛ پاککردنەوە؛ خاوێن کردن (٢) بەرزکردنەوە؛ دەربڕینی حەزو ئارەزووی نزم و ناپەسەند (وەك جووت بوون) لە ڕێی ڕەووشت و کرداری بەرزو جوانەوە (دەروونناسی).
(٣) ئەنجامی ئەم خاوێن کردنەوەیە؛ حەز یا ئارەزووی بەرزو جوان کراو.

sublime (sə-blīm′), *adj.* (١) مەزن؛ بەرز: *(~ poetry)*.
(٢) زۆر جوان؛ بەشکۆ؛ مەزن: *(Switzerland has ~ scenery.)*.
(٣) نایاب؛ زۆر خۆش: *(a ~ dinner)*.
(٤) [Archaic]، لووت بەرز؛ لەخۆبایی.
(٥) [Archaic]، بەرز.

***n.* (the ~),** نموونەی مەزنی و بەرزی و جوانی و خۆشی.

v.t. (١) مەزن کردن؛ بەرزکردنەوە؛ شکۆپێدان.
(٢) پاککردنەوەی ماددەیەکی ڕەق بە گەرم کردنی و خەستکردنەوەی هەڵمەکەی (کیمیا).

-sublimely *(adv.)*; **sublimeness** *(n.)*.

sublimininal (sub-lim′ə-n'l, sub-lī′mə-n'l), *adj.* (١) هەستی پێ ناکرێ (لەبەر کەمی). (٢) هی نائاگا؛ هی نائاگایی؛ کاردەکاتە سەر مرۆڤ بەبێ ئەوەی بە خۆی بزانێ: *(~ advertising; the ~ mind)*.

sublimity (sə-blim′ə-ti), *n.* (١) مەزنی؛ بەرزی؛ شکۆ؛ بەشکۆیی؛ جوانی. (٢) شتێکی مەزن، بەرز، یا بەشکۆ.

sublingual (sub-liŋ′gwəl), *adj.* ژێر زمانی (زمانەوانی)؛ لەژێر زماندایە

sublunar (sub-lōō′nẽr), *adj.* = **sublunary.**

submachine gun, گوللەپرژێن؛ شەستتیر؛ ڕەشاش.

submarginal (sub-mär′ji-n'l), *adj.* (١) نزیك پەراوێز؛ نزیك قەراغ. (٢) بێ پیت؛ بێ سوود.
(٣) کەمترە لە پەڕی ئەم پەڕی پێویست: *(~ economic conditions)*.

submarine (sub′mə-rēn´), *adj.* هی ژێردەریا؛ تایبەتی بە ژێرئاو یا ژێردەریا

n. (١) گیاندار یا ڕووەکی ژێرئاو
(٢) ژێردەریایی؛ کەشتی جەنگی ژێرئاو.

v.t. هێرش کردنە سەر بە ژێردەریایی.

submarine chaser, ڕاونەری ژێردەریایی؛ بەلەمێکی بچووکە بۆ ڕاونان و هێرش بردنە سەر ژێردەریایی.

submariner (sub′mə-rēn´ẽr), *n.* ئەفسەر یا دەریاوانی ژێردەریایی

submaxilla (sub´mak-sil′ə), *n.* کاژێری خوارەوە؛ شەویلگی خوارەوە؛ ئێسقانی شەویلگەی خواروو.

submaxillary (sub′mak′si-ler´i), *adj.* (١) هی کاژێر یا شەویلگی خواروو؛ هی کاژێری خواروو.
(٢) هی لیکەڕژێن (کە لەژێر کاژێری خوارووداییە).

n. ئەندامی ژێر کاژێری خواروو (وەك لیکەڕژێن، دەمارە خوێن... هتد).

submerge (səb-mũrj′), *v.t.* (١) نوقوم کردن؛ کردن بە ژێر ئاوەوە.
(٢) بە ئاو داپۆشین؛ کردن بە ژێرەوە: *(Flood ~d the town.)*.
(٣) شاردنەوە؛ داپۆشین.

v.i. نوقوم بوون؛ بوون بە ژێر ئاوەوە؛ چوونە ژێر ئاو (ژێردەریایی).

submerged (səb-mũrjd′), *adj.* (١) نوقوم بوو؛ نوقوم؛ بە ئاو داپۆشراو. (٢) لە ژێر ئاودا دەڕوێت یا دەژی.
(٣) بەناخداچوو لە هەژاری و نەگبەتیدا
(٤) شاراوە؛ داپۆشراو.

submergence (səb-mũr′jəns), *n.* نوقوم بوون؛ داپۆشران؛ بوون بەژێر ئاوەوە.

submerse (səb-mũrs′), *v.t.* = **submerge.**

submersed (səb-mũrst), *adj.* (١) نوقوم بوو؛ بە ئاو داپۆشراو.
(٢) لەژێر ئاودا دەژی؛ ژێرئاوی: *(~ weeds)*.

submersible (səb-mũr′sə-b'l), *adj.* (١) دەخرێتە ژێر ئاوەوە.
(٢) لەژێر ئاودا کار دەکات

n. ژێردەریایی.

submersion (səb-mũr′shən, səb-mũr′zhən), *n.* نوقوم کردن؛ لە ئاودا نوقوم بوون؛ بوون بە ژێر ئاوەوە.

submicroscopic (sub´mī-krə-skop′ik), *adj.* بە گەردبین نابینرێ؛ لە بچووکیدا بە میکرۆسکۆپ نابینرێ.

subminiature, زۆر بچکۆلە.

submiss (səb-mis′), *adj.* [Archaic], = **submissive.**

submission (səb-mish′ən), *n.* (١) خۆ بەدەستەوەدان؛ ملدان؛ مل کەچ کردن. (٢) ملکەچی؛ مل شۆڕی؛ سەرشۆڕی؛ خۆ بەدەستەوەدان.
(٣) پێشکەش کردن (بۆ بڕیاردان یا لێکدانەوە).

submissive (səb-mis′iv), *adj.* ملکەچ؛ مل شۆڕ؛ خۆ بەدەستەوەدەر بە ئاسانی.

submit (səb-mit′), *v.t.* (١) پێشکەش کردن (بۆ لێکۆڵینەوە یا بڕیاردان)؛ پێدان: *(to ~ a report)*.
(٢) مل (بۆ) کەچ کردن؛ سەر بۆ دانەواندن؛ ملدان؛ کۆڵدان؛ خۆ بەدەستەوەدان.
(٣) پێشنیازکردن؛ ڕا دەربڕین.

v.i. خۆ بەدەستەوەدان؛ مل کەچ کردن؛ ملدان؛ کۆڵدان.

submittal *(n.)*.

submontane (sub-mon′tān), *adj.* (١) لە دامێنی شاخدایە.
(٢) دامێنە شاخی یا گردی. (٣) ژێر شاخ.

submultiple (sub-mul′ti-p'l), *n.* ژمارەی بەسەردا بەشکراو بەبێ دواماوە: *(3 is the ~ of 12.)*.

subnormal (sub-nôr′m'l), *adj.* خوار ئاسایی (بەتایبەتی لە زیرەکیدا).

n. کەسێکی خوارئاسایی.

-subnormality *(n.)*.

suboceanic (sub´ō-shi-an′ik), *adj.* ژێر زەریایی؛ هی ژێر بنی ئۆقیانووس.

suborder (sub′ôr´dẽr, sub-ôr′dẽr), *n.* لقی تیرە (پۆل پۆل کردنی گیانەوەرو ڕووەك).

subordinate (sə-bôr′də-nit), *adj.* (١) خوارتر (پلە)؛ پاشکۆ؛ ناسەرەکی: *(a ~ position)*.
(٢) خواردەست؛ بەردەستە؛ ژێردەستە.
(٣) ملکەچ؛ خۆ بەدەستەوەدەر
(٤) (ا) ناسەرەکی (ڕێزمان)؛ تایبەتی بە سارستەی ناسەرەکی یا پاشکۆ: *(a ~ clause)*
(ب) ئامرازی لێکدەری دەستپێکەری ئەم جۆرە سارستەیە (کە پێیان دەووترێ: " **subordinate conjunction** "). (دوو ووشەی دوای ئەمە ببینە).

n. کەسێکی خواردەست؛ کەسێك یا شتێکی ناسەرەکی یا پاشکۆ.

v.t. (١) بەبێ بایەختر دانان؛ بە پلە کەمتر یا نزمتر دانان؛ خستنە پلەیەکی نزمترەوە؛ بە ناگرنگتر دانان: *(to ~ work to pleasure; to ~ passion to reason)*
(٢) خستنەژێر دەستەوە؛ دابینکردن.

subordinate clause = **dependent clause.**

subordinate conjunction, ئامرازی لێکدەری دەستپێکەری سارستەی ناسەرەکی (ڕێزمان)؛ (وەك: **who, that, which, if, etc.**)

subordination (sə-bôr´də-nā′shən), *n.* (١) خواردەستی؛

ژێردەستەیی؛ خواردەست کردن. (۲) ناسەرەکێتی؛ پاشکۆیەتی (ڕێزمان).
(۳) ملکەچی؛ گوێ ڕایەڵی.

suborn (sə-bôrn′), *v.t.* (۱) هاندان بۆ تاوان کردن؛ کاری خراپە یا
قەدەغە پێ کردن. (۲) (ا) درۆ پێ کردن؛ هاندان بۆ شایەتی درۆدان.
(ب) بەرتیل پێدان بۆ شایەتی درۆدان لە دادگا.

-subornation *(n.).*

suboxide (sub-ok′sīd, sub-ok′sid), *n.* ئۆکسیدی کەم ئۆکسجین
(کیمیا).

subphylum (sub-fī′ləm), *n.* بەش (پۆل پۆل کردنی زیندەوەر).

subplot (sub′plot′), *n.* پیلانی ناسەرەکی چیرۆك؛ پیلانە بچکۆلەی
چیرۆك

subpoena, subpena (sə-pē′nə, səb-pē′nə), *n.* یادنامەی
بانگکردنە دادگا. فەرمانێکە بۆ بانگکردنی کەسێك بۆ دادگا یا کۆمیتەیەکی
پەرلەمان بۆ لێپرسینەوە یا شایەتیدان.

v.t. فەرمان پێ کردن بۆ چوونە دادگا یا کۆمیتەیەکی پەرلەمان بۆ لێپرسینەوە
یا شایەتیدان؛ بانگکردن بۆ ئەم مەبەستە.

subprincipal (sub-prin′sə-p′l), *n.* (۱) یاریدەدەری بەڕێوەبەری
قوتابخانە (۲) کۆڵەکەی بچووك (لە چوارچێوەیەکدا).

subregion (sub′rē′jən), *n.* کەرتە ناوچە (لەڕووی دابەشبوونی
گیاندارو ڕووەکەوە).

subreption (səb-rep′shən), *n.* (۱) ڕاستی نەووتن بۆ سوودی خۆ؛
ڕاستی شاردنەوە؛ درۆکردن. (۲) سوود وەرگرتن لەم ڕاستی شاردنەوەیە.

subrogate (sub′rə-gāt′), *v.t.* گۆڕینەوەی کەسێك بە کەسێکی تر
(بەتایبەتی خاوەن قەرز).

subrogation (sub′rə-gā′shən), *n.* گۆڕینەوەی خاوەن قەرزێك
بە خاوەن قەرزێکی تر.

sub rosa (sub rō′zə), [L.]. بە نهێنی؛ بە دزییەوە.

subscapular (sub-skap′yoo-lẽr), *adj.* ژێر دەفەی شان
(توێکاری).

n. ماسولکە یا دەماری خوێنی ژێر دەفەی شان.

subscribe (səb-skrīb′), *v.t.* (۱) ئیمزاکردن؛ مۆرکردن.
(۲) لایەنگیری کردن؛ پاڵپشتی کردن؛ پەسەندکردن.
(۳) بەڵێندان بە کۆمەك کردن؛ پارەدان (پیتاك):
(He ~s large sums to charities.)

v.i. (۱) ئیمزاکردن؛ مۆرکردن.
(۲) پەسەندکردن؛ لایەنگیری کردن؛ ڕا لەگەڵ بوون
(He ~s to the view that all men are created equal.)
(۳) بەڵێنی پیتاکدان؛ کۆمەك کردن: *(She ~s to charities.)*.
(٤) بەشدارەوونی ڕۆژنامەو گۆڤار بە ئابوونە:
(to ~ to a newspaper or magazine)

-subscriber *(n.).*

subscription (səb-skrip′shən), *n.* (۱) ئیمزاکردن؛ مۆرکردن.
(۲) بڕوانامەی ئیمزاکراو. (۳) (ا) بەشداری (ڕۆژنامە، گۆڤار)؛ هاوبەش بوون.
(ب) ئابوونە (٤) پەسەندکردن؛ لایەنگیری
(٥) (ا) پیتاك کۆکردنەوە؛ کۆمەك بۆ کردن. (ب) پیتاك؛ باربوو.

subsection (sub-sek′shən, sub′sek′shən), *n.* کەرتە بەش؛
پارچەی پارچە

subsequence (sub′si-kwəns), *n. Also* subsequency. (۱)
پاشکۆیی؛ دوابەدوایی؛ دوابەدوا هاتن. (۲) پاشکۆ؛ ڕووداوی دوابەدوا.

subsequent (sub′si-kwənt, sub′si-kwent′), *adj.* داهاتوو؛
دوایی؛ دوابەدوا

subsequent to, دوابەدوای؛ لە دوای؛ لە پاش

subsequently (sub′si-kwənt-li), *adv.* لەپاشا؛ لەپاشانا؛ پاشان؛
پاش ئەوە؛ دوای ئەوە؛ دوابەدوای ئەوە

subserve (səb-sũrv′), *v.t.* یارمەتیدان؛ بۆ بەکەڵك بوون.

subservience (səb-sũr′vi-əns), *n. Also* subserviency, (۱)
بۆ بە کەڵك بوون؛ سوود. (۲) خواردەستێتی؛ ژێردەستێتی؛ پاشکۆیەتی
(۳) ملکەچی؛ نۆکەری؛ ڕەووشتی نۆکەرانە؛ گوێ ڕایەڵی لەڕادەبەدەر.

subservient (səb-sũr′vi-ənt), *adj.* (۱) بەکەڵك؛ سوود لێ وەرگیراو.
(۲) خواردەست؛ ژێردەستە. (۳) ملکەچ؛ کڕنووشبەر؛ زۆر گوێ ڕایەڵ.

-subserviently *(adv.).*

subshrub (sub′shrub′), *n.* بنچك.

subside (səb-sīd′), *v.i.* (۱) نیشتن (خلتە).
(۲) (ا) نیشتنەوە (لافاو؛ پلەی ئاو). (ب) بەناخداچوون.
(۳) دامرکانەوە؛ هێمن بوونەوە؛ کزبوون؛ کەمبوونەوە؛ سووك بوون؛
هێواش بوونەوە: *(The storm ~d.; Violence has ~d.)*.
(٤) ووردە ووردە دانیشتن؛ نوقوم بوونە ناو کورسی.

-subsidence *(n.).*

subsidiary (səb-sid′i-er′i), *adj.* (۱) یاریدەدەری؛ پاشکۆیی:
(- details)
(۲) ناسەرەکی؛ لقی: *(a ~ company)*.
(۳) هی دەستگیرۆیی؛ هی یارمەتی پارە: *(a ~ payment to an ally)*

n. (۱) یاریدەدەر (مرۆڤ، شت)؛ ناسەرەکی.
(۲) **subsidiary company**.

subsidiary company, کۆمپانیای پاشکۆ: کۆمپانیایەکە کە لە
نیوەی سەرمایەکەی زیاتر هی کۆمپانیایەکی تر بێ.
(پێشی دەووترێ: " **subsidiary** ").

subsidize (sub′sə-dīz′), *v.t.* (۱) یارمەتیدان بە پارە (بەتایبەتی
لە میرییەوە بۆ کۆمپانیایەك یا وولاتێکی تر).
(۲) پاڵپشتی یا یارمەتی لایەك کڕین بە پارە؛ بە بەرتیل کڕین؛ بەرتیل پێدان.

-subsidization *(n.)*; **subsidizer** *(n.).*

subsidy (sub′sə-di), *n.* یارمەتی پارە؛ کۆمەك (پارە)؛ بەتایبەتی:
(ا) لە میرییەوە بۆ کۆمپانیایەك یا کەسێك. (ب) لە میرییەوە بۆ وولاتێکی تر.
(ج) لە کەسێکەوە بۆ کەسێکی تر.
(د) لە پەرلەمانی ئینگلیزییەوە بۆ پاشای ئینگلتەرە.

subsist (səb-sist′), *v.i.* (۱) بەردەوام بوون؛ مان؛ بەردەوام بوون لە
ژیاندا. (۲) گوزەران (پێ) کردن؛ پێ ژیان؛ ژیان؛ پێ دەربردن:
(to ~ on vegetables; Some families ~ on very little.)
(۳) لەوە پێکهاتن؛ لەوەدابوون؛ تێدابوون.
(٤) ڕێ تێ چوون؛ بەجێ بوون؛ بە مێشکدا چوون؛ ڕاست بوون.

v.t. ژیاندن؛ بەخێوکردن.

subsistence (səb-sis′təns), *n.* (۱) بوون؛ مان؛ بەردەوام بوون.
(۲) تێدابوون؛ پێکهاتن؛ لەوەدابوون. (۳) (ا) گوزەران؛ گوزەران کردن؛
ژیان (بەتایبەتی هی کولەمەرگی یا مەمرەومەژی).
(ب) هۆی گوزەران؛ دەرامەت.
(٤) ڕێ تێ چوون؛ بەجێیی؛ بەجێ بوون؛ بە مێشکدا چوون؛ ڕاست بوون.

subsistent (səb-sis′tənt), *adj.* (۱) ماوە؛ هێشتا دەژی یا هەیە؛
هێشتا بەردەوامە؛ هەیە. (۲) بوونی لەوەدایە؛ مانەوەی لەوەدایە.

subsoil (sub′soil′), *n.* ژێرخاك؛ چینی ژێرخاك.

v.t. هەڵگێڕانەوەی ژێرخاك.

subsolar (sub-sō′lẽr), *adj.* (۱) ژێرخۆری؛ هی ژێر ڕۆژ.
(۲) جیهانی؛ سادە؛ ئاسایی. (۳) هی کەمەرەی زەوی.

subsonic (sub′son′ik), *adj.* کەمتر لە خێرایی دەنگ؛
لە خوار خێرایی دەنگەوە.

subspecies (sub-spē′shiz, sub′spē′shiz), *n.* کەرتە توخم
(هاوپۆل کردنی زیندەوەر)؛ لقە توخم.

substance (sub′stəns), *n.* (۱) ماددە؛ شت:
(Iron is a hard ~ .)
(۲) ناوەڕۆك؛ ناوکرۆك؛ ماك؛ نەژاد.
(۳) ڕاستی شت (فەلسەفە).

(٤) پتەوی؛ قەبارە؛ سەنگینی؛ بایەخ.
(٥) سامان *(a man of ~)* .
in substance, (١) لە ناوەڕۆکدا؛ لە بارەی شتە گرنگەکانەوە.
(٢) لە ڕاستیدا
substandard (sub-stan′dērd), *adj.* (١) ناتەواو؛ خراپ؛ ناپەسەند.
(٢) ناپەسەند (شێوە زمان، زمان).
substantial (səb-stan′shəl), *adj.* (١) قەبارەدار
(٢) ڕاستەقینە (٣) پتەو؛ قایم: *(a ~ building)* .
(٤) زۆر؛ گەورە؛ زل؛ تەوتۆ؛ فرە: *(a ~ meal; a ~ salary)* .
(٥) گرنگ؛ بنچینەیی:
(There are ~ differences between them.)
(٦) تا ڕادەیەکی زۆر؛ تەواو: *(We are in ~ agreement.)* .
(٧) دەوڵەمەند؛ ساماندار.
n.pl. (١) پێویستی‌یەکان؛ شتە گرنگەکان. (٢) شتە پتەوەکان.
substantially (səb-stan′shə-li), *adv.* (١) بەتوند؛ بەهێز؛ بەقایم.
(٢) لە ڕاستیدا (٣) تا ڕادەیەکی زۆر؛ بە زۆری.
substantiate (səb-stan′shi-āt′), *v.t.* (١) (ا) قەبارە پێدان.
(ب) چەسپاندن؛ جێگیرکردن؛ پتەوکردن. (٢) کردن بە ڕاستەقینە.
(٣) سەلماندن بە بەڵگە؛ بەڵگە بۆ هێنانەوە: *(to ~ an ellegation)* .
substantiation (səb-stan′shi-ā′shən), *n.* (١) بەڵگە بۆهێنانەوە؛ سەلماندن بە بەڵگە؛ چەسپاندن. (٢) بەڵگە
substantival (sub′stən-tī′v'l), *adj.* ناوی؛ لە بریتی ناو بەکاردەهێنرێ (ڕێزمان).
substantive (sub′stən-tiv), *adj.* (١) سەربەخۆ
(٢) هەندێکی زۆر؛ تەوتۆ؛ نێجگار زۆر؛ زۆر؛ فرە. (٣) ڕاستەقینە.
(٤) گرنگ؛ بنچینەیی؛ ناوەڕۆکی. (٥) پتەو؛ چەسپیو؛ جێگیر.
(٦) تایبەتی بە کرداری بوون (ڕێزمان): *(the ~ verb "to be")* .
(٧) لە جێی ناو بەکارهێنراو (ڕێزمان).
n. (١) شتێکی پتەو، چەسپیو، یا ڕاستەقینە.
(٢) (ا) ناو (ڕێزمان) (ب) دەستە وشەی بەکارهێنراو لە جێی ناو (ڕێزمان).
-substantively *(adv.)*; **substantiveness** *(n.)*.
substation (sub′stā′shən), *n.* (١) ئێستگەی لقی (کارەبا).
(٢) پۆستەخانەی بچووک.
substitutent (sub′stə-tōō′tənt), *n.* بریتی کار گەردیلەیەک یا کۆمەڵە گەردیلەیەکە کە لەباتی گەردیلەیەک یا کۆمەڵە گەردیلەیەکی تر بەکاردەهێنرێ لە ئاوێتەیەکی کیمیاییدا
adj. تایبەتی بە گەردیلەیەک یا کۆمەڵە گەردیلەیەکی وەها.
substitute (sub′stə-tōōt′, sub′stə-tūt′), *n.* (١) بریکار؛ بریتی (مرۆڤ، شت، گیاندار)؛ جێگر؛ شتی لەباتی.
(٢) وشەی بریکار (ڕێزمان): وشەی بەکار هێنراو لەباتی وشەیەکی تر (وەك ڕاناو یا وشەی " did " لەم ڕستەیەدا:
(She shouted and so did he.)
***v.t.* (~ for),** جێگرتنەوە؛ بریکاری کردن؛ ئیش کردن لەباتی:
(He ~s for teachers when they get sick.)
substitution (sub′stə-tōō′shən, sub′stə-tū′shən), *n.* (١) گۆڕینەوە (مرۆڤ، شت... هتد)؛ بریکاری؛ خستنە جێ؛ جێ گرتن.
(٢) بریکار: شت یا مرۆڤی جێگر؛ بریتی کار.
substitutive (sub′stə-tōō′tiv, sub′stə-tū′tiv), *adj.* (١) هی بریکاری؛ تایبەتی بە گۆڕینەوە یا جێگرتنەوە.
(٢) جێگرەوە؛ بریکار؛ بۆی هەیە جێی کەسێك یا شتێکی تر بگرێتەوە.
substrate (sub′strāt), *n.* ماددەی ئەنزیم یا هەوێن کارتێکردوو.
substratosphere (sub-strat′ə-sfēr′), *n.* خوار ستراتۆسفیر. چینی خوارووی بۆشایی ئاسمانە کە لە سێ میل‌و نیو لە ژوور زەمینەوە دەستپێدەکات هەتا حەوت میل)
substratum (sub-strā′təm, sub′strat′əm), *n.* (١) بناغە؛ بنچینە؛ چینی ژێرەوە. (٢) **subsoil** .
(٣) شوێنی ژیانی زیندەوەر:
(The soil is the ~ of most seed plants.)
(٤) ماددەی ئەنزیم یا هەوێن کارتێکردوو.
(٥) ماددەی شت لێ پێکهاتوو
substruction (sub-struk′shən), *n.* = **substructure.**
substructure (sub-struk′chēr), *n.* (١) بناغە؛ بنچینە؛ چینی ژێرەوە. (٢) بناغەی هێڵی شەمەندەفەر.
subsume (səb-sōōm′, səb-sūm′), *v.t.* هاوپۆل کردن؛ هاوبابەت کردن لەگەڵ بابەتێکی گەورەتردا؛ گرتنەوە بە ڕێسا یا پەیڕەوێکی گشتی.
subsumption (səb-sump′shən), *n.* (١) هاوپۆل کردن؛ هاوبابەت کردن. (٢) شتی هاوپۆل کراو یا هاوبابەت کراو لەگەڵ پۆلێکی گەورەتردا (بەتایبەتی بیروڕا یا گریمانە).
subteen (sub′tēn), *n.* هەرزەی لە سیانزە ساڵ منداڵتر (بەتایبەتی کچ).
subtemperate (sub-tem′pēr-it), *adj.* (١) خوار مام ناوەندی (ئاووهەوا)؛ فێنکتر لە ئاووهەوای مام ناوەندی: *(a ~ climate)* .
(٢) تایبەتی بە ناوچە فێنکترەکانی هەرێمی مام ناوەندی خرۆکی زەوی.
subtenancy (sub-ten′ən-si), *n.* (١) بە کرێ گرتن لە کرێچی.
(٢) ماوەی ئەم بە کرێ گرتنە
subtenant (sub-ten′ənt), *n.* کرێچی کرێچی؛ کرێ چی‌یەکە کە خانوو بە کرێ دەگرێت لە کرێ چی‌یەکی تر.
subtend (səb-tend′), *v.t.* (١) درێژبوونەوە بە ژێردا.
(٢) بەرامبەربوون‌و سنوور بۆ دانان:
(Each side of a triangle ~s the opposite angle.)
subter- (sub′tēr), پێشگرێکە بەمانای: لەژێر؛ لەژێرەوە؛ بەنهێنی؛ کەمتر لە.
subterfuge (sub′tēr-fūj′), *n.* فێڵ‌وتەڵەکە؛ فێڵبازی؛ بیانوو؛ فێڵ‌وتەڵەکەی خۆ پەڕاندنەوە یا دەربازکردن لە شتێکی ناخۆش.
subternatural (sub′tēr-nach′ēr-əl), *adj.* خوار سرووشت.
subterranean (sub′tə-rā′ni-ən), *adj.* (١) ژێرزەمینی؛ لەژێر ڕووی زەمیندا. (٢) نهێنی؛ شاراوە.
subterraneous (sub′tə-rā′ni-əs), *adj.* = **subterranean.**
subtile (sut′'l, sub′til), *adj.* = **subtle.**
subtility (səb-til′ə-ti), *n.* = **subtlety.**
subtilize (sut′'l-īz′, sub′t'l-īz′), *v.t. & v.i.* (١) ناسك کردن؛ هەڵکشاندن؛ بەرزکردنەوە؛ پوختەکردن. (٢) بەووردی‌و زۆرزانانە لێکدانەوە
-subtilization *(n.)*.
subtilty (sut′'l-ti, sub′t'l-ti), *n.* = **subtlety.**
subtitle (sub′tī′t'l), *n.* (١) سەرباسی بچووك (پەڕتووك، شانۆگەری)؛ سەرباسی لقی یا ناسەرەکی. (٢) سەرباسی یەکەم لاپەڕەی پەڕتووك.
(٣) (ا) نووسینی سەر پەردەی سینەمای فیلمی بێ دەنگ (کە چیرۆك‌و گفتوگۆی فیلمەکە ڕوون دەکاتەوە). (ب) گفتوگۆی گۆڕاو بۆ زمانێکی ترو نووسراو لەسەر پەردەی سینەما.
subtle (sut′'l), *adj.* (١) تەنك؛ ناسك.
(٢) (ا) بە ئاستەم هەستی پێ دەکرێ؛ هەستی پێ ناکرێ؛ ناسك:
(a ~ fragrance)
(ب) وورد؛ بە ئاستەم هەستی پێ دەکرێ؛ شاراوە؛ نادیار:
(There are ~ differences between the two styles.)
(٣) زیرەك؛ بزان؛ لێهاتوو؛ کارامە: *(a ~ scholar)* .
(٤) زۆرزانانە کراوە؛ کارامانە کراوە: *(a ~ argument)* .
(٥) فێڵباز؛ تەڵەکەباز؛ زۆرزان؛ نۆینباز؛ قومارباز.
(٦) ئاڵۆز؛ گران؛ قورس: *(a ~ problem)* .
(٧) نهێنگر (مەجاز)؛ لەژێرەوە زیانبەخش؛ پیس: *(a ~ poison)*
-subtleness *(n.)*; **subtly** *(adv.)*.

subtlety (sut′'l-ti), ***n.*** (١) ناسکی، تەنکی؛ ووردی.
(٢) زیرەکی، زۆرزانی؛ بیرتیژی.
(٣) جیاوازییەکی زۆر کەم یا بە ئاستەم هەستپێنکراو.

subtract (səb-trakt′), ***v.t.*** لێ دەرکردن (ژمێرە)؛ لێ داشکاندن.

subtraction (səb-trak′shən), ***n.*** لێ دەرکردن (ژمێرە)؛ لێ داشکان.

subtractive (səb-trak′tiv), ***adj.*** (١) هی لێ دەرکردن (ژمێرە).
(٢) لێ دەرکەر؛ داشکێنەر.

subtrahend (sub′trə-hend′), ***n.*** ژمارەی دەرکراو.

subtropical (sub-trop′i-k'l), ***adj.*** نزیك پشتێنەی زەوی؛ تایبەتی بە ناوچە نیمچە گەرمەکان.

subtropics (sub-trop′iks), ***n.pl.*** ناوچەکانی نزیك پشتێنەی زەوی؛ ناوچە نیمچە گەرمەکان.

subulate (so͞o′byoo-lit, sū′byoo-lāt′), ***adj.*** درەوشەیی

suburb (sub′ẽrb), ***n.*** (١) گەرەکی قەراغ شار؛ قەراغ شار
(٢) (*pl.*) ، ناوچەی سەرپەر، قەراغ، یا سنوور.

the suburbs, قەراغ شار؛ گەرەکەکانی قەراغ شار.

suburban (sə-bũr′bən), ***adj.*** (١) لە قەراغ شار دانیشتوو؛ قەراغ شاری؛ هی گەرەکی قەراغ شار. (٢) تایبەتی بە قەراغ شار.

n. = sububanite.

suburbanite (sə-bũr′bən-īt′), ***n.*** دانیشتووی گەرەکی قەراغ شار؛ قەراغ شاری؛ کەسێکی قەراغ شاری

suburbia (sə-bũr′bi-ə), ***n.*** (١) قەراغ شار؛ گەرەکەکانی قەراغ شار؛ خەڵکی قەراغ شار بەگشتی. (٢) چینی دانیشتوانی قەراغ شار.

suburbicarian (sə-bũr′bi-kâr′i-ən), ***adj.*** تایبەتی بە یەکێك لە شەش گەرەکەکەی قەراغ ڕۆما.

subvene (səb-vēn′), ***v.t.*** دەزگیرۆیی کردن؛ کۆمەك کردن.

subvention (səb-ven′shən), ***n.*** (١) یارمەتی پارە؛ کۆمەك؛ دەزگیرۆیی (٢) بەخشیش (لە میرییەوە یا لە دەسگایەکەوە).

subversion (səb-vũr′zhən, səb-vũr′shən), ***n.*** (١) ڕووخان؛ ڕووخاندن (ڕژێم، دەسگا)؛ ڕمان؛ تێکدان: ***(~ of the system)*** .
(٢) [Obs.] ڕووخێنەر؛ تێکدەر

subversive (səb-vũr′siv), ***adj.*** ڕووخێنەر؛ تێکدەر:
(~ activities against the government)

n. کەسێکی ڕووخێنەر یا تێکدەر؛ گێرەشێوێن.

subvert (səb-vũrt′), ***v.t.*** (١) ڕووخاندن لە ناوەوە (ڕژێم، دەسگا)؛ تێکدان؛ تێك‌ڕێنکدان؛ ڕماندن:
(to ~ the government, economic system, etc.)
(٢) تێکدان (ڕەوشت)؛ بن کەن کردن؛ خراپ کردن؛ پیس کردن.

subway (sub′wā′), ***n.*** (١) ڕێی ژێرزەمین
(٢) شەمەندەفەری ژێرزەمین.

succedaneum (suk′si-dā′ni-əm), ***n.*** = substitute.

succedent (sək-sid′ənt), ***adj.*** داهاتوو؛ دوایی

succeed (sək-sēd′), ***v.i.*** (١) لە دواوە هاتن؛ دوابەدوا هاتن
(٢) جێگرتنەوە (فەرمانڕەوایی، تەختی پاشایی):
(The vice president ~s in case of the president's death.)
(٣) سەرکەوتن؛ سەرگرتن؛ دەرچوون (قوتابی).
(٤) [Obs.] بۆ مانەوە (میراتی)؛ بۆ جێمان؛ بەسەردا کەوتن.

v.t. (١) جێگرتنەوە (فەرمانڕەوایی، تەختی پاشایی)؛ چوونە شوێن:
(He ~ed his father to the throne.)
(٢) لە دواوە هاتن؛ دوابەدوا هاتن

success (sək-ses′), ***n.*** (١) ئەنجام
(٢) سەرکەوتن؛ سەرگرتن؛ دەرچوون (قوتابی).
(٣) ڕادەی سەرکەوتن: ***(What ~ did he have?)*** .
(٤) سامان و پلەوپایە دەستکەوتن.
(٥) کەسێکی سەرکەوتوو؛ شتێکی سەرکەوتوو.

successful (sək-ses′fəl), ***adj.*** (١) سەرکەوتوو.
(٢) سامان و پلەوپایە دەستکەوتوو.

-successfully ***(adv.)***; successfulness ***(n.)***.

succession (sək-sesh′ən), ***n.*** (١) (ا) جێنشینی؛ جێگرتنەوە (تەختی پاشایی): ***(He is next in ~ to the throne.)*** .
(ب) مافی ئەم جێنشینییە (ج) جێنشین.
(٢) بەرۆدوایی.
(٣) زنجیرە: ***(a ~ of victories, defeats, etc.)*** .
(٤) میرات بردن؛ میرات بۆ مانەوە.

-successional ***(adj.)***; successionally ***(adv.)***.

in succession, بەرۆدوا؛ یەك لەدوای یەك

successive (sək-ses′iv), ***adj.*** (١) بەرۆدوا؛ یەك لەدوای یەك:
(three ~ days)
(٢) بەرۆدوایی؛ یەك لەدوای یەکی.

-successively ***(adv.)***; successiveness ***(n.)***.

successor (sək-ses′ẽr), ***n.*** جێنشین؛ جێگر؛ نەوە.

succinct (sək-siŋkt′), ***adj.*** (١) کورت و ڕوون: ***(a ~ style)*** .
(٢) [Archaic]، (ا) دەورە گیراو (وەك بە پشتێن). (ب) تەسك (جل‌وبەرگ).

-succinctly ***(adv.)***; succinctness ***(n.)***.

succinic acid, ترشی سەکسینیك (کیمیا).

succor (suk′ẽr), ***v.t.*** ***Also*** **succour,** فریاکەوتن؛ یارمەتیدان؛ دەست گرتن.

n. (١) فریاکەوتن؛ یارمەتی؛ دەستگیرۆیی؛ فریا.
(٢) فریاگوزار؛ فریاخەر؛ کەس یا شتی فریاکەوت.

succory (suk′ẽr-i), ***n.*** = chicory.

succotash (suk′ə-tash′), ***n.*** چێشتی گەنمەشامی و فاسۆلیا.

succour (suk′ẽr), ***n.*** = succor.

succuba (suk′yoo-bə), ***n.*** = succubus.

succubus (suk′yoo-bəs), ***n.*** مێچکە شەیتانێکە گوایە لەگەڵ پیاوی نوستوودا جووت دەبێ (فۆلکلۆر).

succulence (suk′yoo-ləns), ***n.*** ***Also*** **succulency,** تەڕوبڕی؛ ئاووگداری و گۆشتنی (ڕووەك).

succulent (suk′yoo-lənt), ***adj.*** (١) تەڕوبڕ؛ ئاودار؛ خۆشاودار؛ پڕ لە ئاو. (٢) خۆش.
(٣) ئاودار؛ تەڕوبڕو گۆشتن؛ ئاو دەگرێتە خۆی: ***(~ plants)*** .

succumb (sə-kum′), ***v.i.*** (١) خۆ بەدەستەوەدان؛ ملدان:
(He ~ed to her persuasion.)
(٢) مردن؛ خۆ بەدەستەوەدان: ***(He ~ed to cancer.)*** .

succuss (sə-kus′), ***v.t.*** ڕاوەشاندن (نەخۆش).

-succussion ***(n.)***.

such (such), ***adj.*** (١) (ا) وەها؛ وا؛ وەك ئەوە:
(~ happiness was all he wished.)
(ب) وەها؛ هەمان جۆر؛ ئاوەها: ***(hats, coats, and ~ objects)*** .
(٢) وەك ئەوانە؛ وەها: ***(~ people are never satisfied.)*** .
(٣) ئەوەندە؛ ئەوتۆ؛ زۆر؛ وەها: ***(~ luck!)*** .

adv. (١) ئەوەندە؛ ئەوتۆ: ***(~ long paragraphs)*** .
(٢) زۆر؛ ئەوتۆ: ***(She has not been in ~ good health lately.)*** .
(٣) وەها.

pron. (١) ئەمە؛ ئەوە؛ ئاوەها؛ وەك ئەمانە:
(~ is my reward.; ~ are the results.)
(٢) شتی وەها: ***(pencils and papers and ~)*** .

and such, وە هەروەها؛ وە شتی وەها:
(tools, instruments, and such)

as such, (١) وەها:
(If you act like a child, you must be treated as such.)

(۲) له خۆیدا؛ خۆی له خۆیدا:
(Money as such will seldom bring happiness.)
such as, وەکو؛ وەك؛ بۆ وێنه: *(a plan such as this)* .
such and such, ئەمەونەوە؛ وەهاو وەها؛ فلانوفلان: *(~ a place)* .
suchlike (such′līk´), *adj.* وەك؛ وەکو؛ وەك ئەمە؛ چوونیەك؛ وەها.
pron. کەس یا شتی وەها.
suck (suk), *v.t.* (۱) مژین؛ هەلمژین. (۲) مەمك مژین.
(۳) پەنجە مژین. (٤) مژینو چۆڕاندنەوە یا ووشك کردن.
v.i. (۱) مژین؛ هەلمژین. (۲) مەمك مژین. (۳) ملچەملچ کردن.
n. (۱) مژین؛ هەلمژین. (۲) ملچەملچ؛ دەنگی مژین یا مەمك مژین.
(۳) (ا) شله یا هەوای هەلمژراو.
(ب) [Colloq.]، قوم؛ ئەوەندەی بە جارێك هەلدەمژرێ.
suck in, [Slang], خەلەتاندن؛ هەلخەلەتاندن؛ ساختەلیکردن.
sucker (suk′ẽr), *n.* (۱) هەلمژ (مرۆڤ، شت)؛ مژۆك.
(۲) ماسییە هەلمژە. (۳) (ا) بۆری هەلمژین. (ب) پەستێنی ترومپای هەلمژین.
(ج) ئەندامی مژین یا خۆ پێوە ڕاگرتنی هەندێ جانەوەر (شەیتانۆکەی باخچە،
زاروو). (٤) کەسێکی ساویلکە یا خۆش بڕوا.
(٥) lollipop . (٦) وەچ (تووتن، درەخت...هتد).
v.t. وەچ کردن.
v.i. وەچ دەردان
suckfish (suk′fish´), *n.* = **remora.**
sucking (suk′iŋ), *adj.* شیرخۆر؛ شیرەخۆرە.
suckle (suk′′l), *v.t.* (۱) شیر (پێ) دان؛ مەمك (پێ) دان.
(۲) خواردن. (۳) پەروەردەکردن؛ گەورەکردن؛ بەخێوکردن.
v.i. مەمك خواردن؛ شیر خواردن.
suckler (suk′lẽr), *n.* = **(1) mammal. (2) suckling.**
suckling (suk′liŋ), *n.* شیرەخۆرە؛ مەمك خۆرە.
sucrose (sōō′krōs, sū′krōs), *n.* شەکری قامیشی شەکرو چەوەندەر.
suction (suk′shən), *n.* (۱) مژین؛ هەلمژین. (۲) (ا) هێزی مژین.
(ب) هێزی ڕاکێشان (کە دەبێتەهۆی نووسان بە ڕوویەکەوە).
adj. مژۆك
suction pump, ترومپای مژۆك.
suctorial (suk-tôr′i-əl, suk-tō′ri-əl), *adj.* (۱) مژۆك:
(a ~ organ, mouth, etc.)
(۲) ئەندامی مژۆکدار. (۳) بە مژین ژیاو (جانەوەر).
Sudanese (sōō´də-nēz′), *n.* سودانی؛ هاونیشتمانییەکی سودان.
sudarium (sōō-dâr′i-əm, sū-dâr′i-əm), *n.* دەسەسڕی تەڕاو
سڕین لە دەموچاو.
sudatorium (sōō´də-tôr′i-əm, sū´də-tō′ri-əm), *n* ژووری
ئارەق کردنەوە (بە گەرمای ووشك).
sudatory (sōō′də-tôr´i, sū′də-tō´ri), *n.* =
(1) sudatorium. (2) sudorific.
sudd (sud), *n.* تۆپەلە گیای سەرئاوکەوتووی ڕوباری نیلی سپی (کە
گەلێك جار ڕێ لە کەشتی دەگیرێ).
sudden (sud′′n), *adj.* (۱) کوتوپڕ؛ ناکاو. (۲) خێرا.
all of a sudden, لە ناکاو؛ لەپڕ؛ لەپڕا؛ لەپڕێکا.
-suddenness *(n.).*
sudden death, مەرگی لە ناکاو؛ مەرگی لەپڕ؛ مەرگی لەپڕ یا کوتوپڕ.
suddenly (sud′′n-li), *adv.* لەپڕ؛ لەناکاو؛ لەپڕێکا.
sudoriferous(sū´də-rif′ẽr-əs), *adj.* ئارەق دەردەر:
(~ glands; a ~ duct)
sudorific (sōō´də-rif′ik, sū´də-rif′ik), *adj.* ئارەق پێکەر؛
ئارەق پێ دەردەر: *(a ~ herb)* .
n. دەرمانی ئارەق پێکەر.
suds (sudz), *n.pl.* (۱) کەفی سابون. (۲) سابوناو.
(۳) [Slang]، بیرە.
sudsy (sud′zi), *adj.* کەفاوی.
sue (sōō, sū), *v.t. & v.i.* (۱) تکالێکردن؛ داوالێکردن؛ لێ پاڕانەوە.
(۲) [Archaic]، دلخواستن؛ دلداری لەگەل کردن.
(۳) دادخواستن؛ دادخوازی کردن؛ شکات (لێ) کردن.
suede, suède (swād), *n.* (۱) چەرمی نەرم.
(۲) قوماشی چەرم ئاسا نەرم.
suet (sōō′it, sū′it), *n.* بەز؛ پیو.
-suety *(adj.).*
suffer (suf′ẽr), *v.t.* (۱) چەشتن (ناخۆشی، ئازار)؛ تووش بوون؛
نۆشین؛ سزا کێشان: *(to ~ pain; to ~ death, martyrdom, etc.)* .
(۲) بەسەرداهاتن؛ پێدا ڕۆیشتن (گۆڕین): *(to ~ a change of staff)* .
(۳) ڕێ پێدان؛ هێشتن؛ ماوەدان.
(٤) دەربردن؛ هەل کردن: *(He could not ~ criticism.)* .
v.i. (۱) چەشتن (ئازار، ناخۆشی، دەرد)؛ چەوسانەوە؛ خەموخەفەت خواردن؛
تووش بوون: *(She ~ed in silence.; He ~s from headaches.)* .
(۲) زیان لێکەوتن: *(His business ~ed during his illness.)* .
(۳) سزا خواردن؛ سزا کێشان؛ سزا چەشتن.
-sufferer *(n.).*
sufferable (suf′ẽr-ə-b'l, suf′rə-b'l), *adj.* بەرگە دەگیرێ؛
چاوپۆشی لێ دەکرێ؛ لێی دەبووری؛ لەگەلی دەردەبرێ یا هەل دەکرێ.
sufferance (suf′ẽr-əns, suf′rəns), *n.* (۱) توانای ئازار چەشتن؛
توانای دەربردن لەگەل ئازارو ناخۆشیدا. (۲) قایل بوونی ناچاری؛
ڕێ پێدانی ناچاری؛ هێشتن. (۳) [Archaic]، suffering .
(٤) [Archaic]، ئارام؛ دەربردن.
suffering (suf′ẽr-iŋ, suf′riŋ), *n.* (۱) چەوسانەوە؛ ناخۆشیو
ئازار چەشتن؛ مەینەتی کێشان؛ ئەشکەنجە؛ سوێ؛ زوخاو خواردن.
(۲) ئازار؛ هۆی چەوسانەوەو ناخۆشی.
suffice (sə-fīs′, sə-fīz′), *v.i.* (۱) بەس بوون؛ بەش کردن:
(These rations will ~ until next week.)
(۲) توانین؛ لە تواناداا بوون:
(No words will ~ to convey my grief)
v.t. بەس بوون؛ بەش کردن
sufficiency (sə-fish′ən-si), *n.* (۱) بەش کردن؛ بەس بوون.
(۲) شتی بەش کردوو.
sufficient (sə-fish′ənt), *adj.* (۱) بەش کردوو؛ بەس؛ بەسە؛
بەش دەکات: *(~ provisions for a month)* .
(۲) [Archaic]، بەتوانا؛ لێهاتوو.
-sufficiently *(adv.).*
suffix (suf′iks), *n.* پاشگر (ڕێزمان)؛ پاشبەند؛ پاشکۆ:
(وەك: ness لە darkness ، ly- لە badly ، ed- لە walked دا).
v.t. خستنەسەر؛ پاشگر خستنەسەر.
-suffixal *(adj.).*
suffixion (sə-fik′shən), *n.* خستنەسەر (پاشگر)؛ خرانەسەر (پاشگر،
پاشکۆ).
suffocate (suf′ə-kāt´), *v.t.* (۱) خنکاندن؛ تاساندن؛ هەناسە لێ بڕین.
(۲) هەوای پاك لێ بڕین.
(۳) مراندن؛ ڕێی گەشە لێ گرتن:
(The rigid atmosphere ~d her creativity.)
v.i. (۱) خنکان؛ تاسان. (۲) هەناسە بۆ نەدران.
suffocation (suf´ə-kā′shən), *n.* (۱) خنکاندن؛ تاساندن.
(۲) خنکان؛ تاسان؛ هەناسە لێ بڕان.
suffocative (suf′ə-kā´tiv), *adj.* خنکێنەر؛ تاسێنەر؛ هەناسەلێبڕ.
suffragan (suf′rə-gən), *n.* یاریدەدەری سەرەك قەشە.
adj. یاریدەدەر.

suffrage (suf′rij), *n.* (١) نزا؛ له خودا پارانەوە.
(٢) دەنگ بۆ دان؛ لایەنگیری کردن (بە دەنگ بۆ دان).
(٣) مافی دەنگدان؛ مافی هەڵبژاردن: ***(universal ~)*** .
(٤) دەنگدان؛ هەڵبژاردن.
suffragette (suf′rə-jet´), *n.* داواکەری مافی دەنگدانی ژنان.
-suffragettism *(n.).*
suffragist (suf′rə-jist), *n.* داواکەری مافی دەنگدانی ئافرەتان.
suffuse (sə-fūz′), *v.t.* داپۆشین؛ پێدا یا بەسەردا بڵاوکردنەوە؛ هەمووگرتنەوە؛ تێگرتن: ***(Her eyes were ~d with tears.; The sky was ~d with deep colors.)***
suffusion (sə-fū′zhən), *n.* (١) داپۆشین؛ پێدا بڵاوبوونەوە.
(٢) شتی پێدا بڵاوبووەوە یا داپۆش (بەتایبەتی ڕەنگ).
Sufi (sōō′fi), *n.* سۆفی.
Sufism (sōō′fiz′m), *n.* سۆفیتی؛ ڕێبازی سۆفیتی.
sugar (shoog′ẽr), *n.* (١) شەکر
(٢) هەندێ شەکر؛ کوڵۆیەك شەکر. (٣) مەرایی؛ قسەی شیرین.
(٤) [Slang]، پارە (٥) [Slang]، یار؛ یاری شیرین
v.t. (١) شەکر پێوەکردن؛ شەکر تێکردن؛ شەکر لێ هەڵپرژاندن.
(٢) شیرین کردن (٣) لا خۆش کردن؛ لە بەرچاو شیرین کردن.
v.i. بوون بە شەکر.
sugar beet, چەوەندەری شەکر
sugar bowl, شەکردان
sugar cane, قامیشی شەکر.
sugarcoat (shoog′ẽr-kōt′), *v.t.* (١) بە شەکر داپۆشین یا دەورەگرتن (٢) لە بەرچاو شیرین کردن؛ لا خۆش یا جوان کردن؛ لە ناخۆشی یا ناشرینی کەمکردنەوە: ***(He tried to ~ an unpleasant truth.)***
sugar corn, گەنمەشامی شیرین.
sugar daddy, [Slang]. پیاوێکی پیری دەوڵەمەندە کە پارە زۆر خەرج دەکات لە کچێکدا بۆ هاودەمی و هاوسەرێتی.
sugared (shoog′ẽrd), *adj.* (١) شەکر پێوەکراو؛ شەکر تێکراو
(٢) لا شیرین کراو؛ لا خۆش کراو.
sugarhouse (shoog′ẽr-hous´), *n.* کارگەی شەکرو شیلەی دارەکەوت
sugar loaf, (١) کەللە شەکر (٢) تەپۆڵکەی قووچکەیی.
sugar maple, دارەکەوتی شەکر: شەکرو شیلەی لێ دەردەهێنرێ.
sugar-plum (shoog′ẽr-plum´), *n.* جۆرێکە لە نوقوڵ.
sugary (shoog′ẽr-i, shoog′ri), *adj.* (١) شەکری؛ شیرین
(٢) شیرین و خۆش بە ڕووواڵەت (ووشە، ووتە): ***(~ words)*** .
-sugariness *(n.).*
suggest (səg-jest′), *v.t.* (١) پێشنیازکردن
(٢) وا گەیاندن؛ وا پیشاندان: ***(His skinny body ~s bad health.)*** .
(٣) وا پێویست کردن.
suggestible (səg-jes′tə-b′l), *adj.* (١) زوو کاری تێ دەکرێ؛ بە ئاسانی خەڵك کاری تێ دەکات (٢) دەشێت پێشنیاز بکرێ.
-suggestibility *(n.).*
suggestion (səg-jes′chən), *n.* (١) پێشنیازکردن
(٢) پێشنیاز (٣) وا گەیاندن؛ وا پیشاندان
(٤) نیشانەی کەم: ***(There was a ~ of boredom in her tone.)*** .
(٥) (ا) بیر خستنە مێشکەوە یا پێ ڕاگەیاندن (نواندنی موگناتیسی).
(ب) بیرێکی وەها پێ ڕاگەیانراو.
suggestive (səg-jes′tiv), *adj.* (١) (ا) وا دەگەیەنێت؛ وا پێشنیاز دەکات (ب) نیشاندەر؛ وا نیشان دەدات: ***(~ of a past era)*** .
(٢) بێ شەرم (جلوبەرگ، کردەوە، گفتوگۆ)؛ هەڵماڵراو؛ لەڕوو.
-suggestively *(adv.)*; **suggestiveness** *(n.).*
suicidal (soo´i-sī′d′l, sū´i-sī′d′l), *adj.* (١) خۆکوشتنەنی تایبەتی بە خۆکوشتن. (٢) مەیلی خۆکوشتنی هەیە.
(٣) زیانبەخش بۆ خۆ؛ ترسناك.
suicide (sōō′i-sīd´, sū′i-sīd´), *n.* (١) خۆکوشتن: ***(to commit ~)***
(٢) زیان گەیاندنە خۆ؛ زیان لە خۆ دان.
(٣) خۆکوژ؛ کەسێکی خۆکوژ.
v.i. [Colloq.], خۆکوشتن.
sui generis (sū′ī jen′ẽr-is, sōō′ī jen′ẽr-is), [L.], بێ هاوتا؛ بێ وێنە؛ یەکتا.
sui juris (sū′ī jōō′ris, sōō′ī joor′is), [L.], دەتوانێت کاروباری خۆی بەرێ بەڕێوە (لەڕووی تەمەن و مێشك تەواوییەوە).
suint (sōō′int, sū′int, swint), *n.* چەوری خوری مەڕ؛ ئارەقی بەرگن.
suit (sōōt, sūt), *n.* (١) دەستە جل؛ قاتە جل؛ قاتێك بەرگ.
(٢) دەستە؛ پۆل. (٣) پێڕ (کاغەزی یاری و قومار). (٤) دادخوازی؛ داواکاری.
(٥) خواستنامە؛ سکاڵانامە. (٦) دڵخواستن؛ دڵداری لەگەڵ کردن؛ دڵ ڕاکێشان.
v.t. (١) (ا) گونجان؛ شیان؛ سازان؛ لووان.
(ب) لێ هاتن؛ بۆ باش بوون: ***(The dress ~s you.)*** .
(٢) گونجاندن؛ سازاندن.
(٣) قایل بوون؛ دڵ پێ خۆش بوون؛ بەدڵ بوون: ***(Nothing ~s him today.)***
(٤) [Rare]، جل لەبەرکردن؛ پۆشین؛ بەرگ کردنەبەر.
v.i. گونجان؛ شیان؛ لەباربوون؛ سازان؛ لووان؛ بۆ دەستدان؛ پێکەوتن؛ بەبەرکردن؛ لێ هاتن.
bring suit, دادخواستن؛ دادخوازی کردن.
follow suit, (١) بە کاغەزی هەمان پێڕ یاری کردن یا دابەزین.
(٢) لەسەر ڕێ و شوێنی کەسێکی تر ڕۆیشتن؛ لاساییکردنەوە؛ پەیڕەوی (کەسێك) کردن.
suit oneself, بە هەوەسی خۆ هەڵسان و دانیشتن؛ بە کەیفی خۆ شت کردن.
suitability (sōōt´ə-bil′ə-ti, sūt´ə-bil′ə-ti), *n.* گونجان؛ لەباربوون؛ شیان؛ بەکارهاتن.
suitable (sōōt′ə-b′l, sūt′ə-b′l), *adj.* گونجاو؛ شیاو؛ لەبار؛ باش؛ بەکار هاتوو؛ بەجێ.
-suitableness *(n.)*; **suitably** *(adv.).*
suitcase (sōōt′kās´, sūt′kās´), *n.* جانتای جل؛ باووڵ؛ باوەڵ.
suite (swēt), *n.* (١) دەستوپێوەند؛ تاقمی فەرمانبەرو بەردەست.
(٢) دەستە؛ تاقم.
(٣) دەستە ژووری پێکەوەبەستراو و پێکەوە بەکارهێنراو (بەتایبەتی لە ئوتێلدا): ***(a hotel ~)***
(٤) تاقمە کورسی و قەنەفەو مێز... هتد.
(٥) پارچە مۆسیقای دانراو بۆ تاقمە سەمایەك.
suiting (sōōt′iŋ, sūt′iŋ), *n.* کاڵا (بۆ دەستە جل).
suitor (sōō′tẽr, sū′tẽr), *n.* (١) خاوەن خواستنامە یا سکاڵانامە؛ داواکەر. (٢) دادخواز؛ داواکەر؛ داواچی. (٣) خوازبێنیکەر؛ داواکەر.
sukiyaki (soo´ki-yä′ki), *n.* سوکیاکی: چێشتێکی یابانییە لە گۆشت و پیازو سەوزەی سوورەوەکراو پێکدێت.
\
sulcate (sul′kāt), *adj.* درزدرزاوی (زیندەوەرزانی)؛ چرچ و لۆچاوی؛ دێراو دێراوی.
-sulcated *(adj.)*; **sulcation** *(n.).*
sulcus (sul′kəs), *n.* درز (بەتایبەتی درزی بەینی چاڵ و چۆڵییەکانی سەر ڕووی مێشك).
sulf-, sulph- (sulf), پێشگرێکە بەمانای: گۆگردی؛ گۆگردی تێدایە؛

گۆگرداوی

sulfate (sul′fāt), *n.* گۆگردات؛ کبریتات.
v.t. (١) گۆگرد لێدان؛ گۆگرداوی کردن. (٢) گۆڕین بۆ گۆگرد.
v.i. گۆگرداوی بوون

sulfide (sul′fīd), *n.* گۆگردید؛ کبریتید.

sulfone (sul′fōn), *n.* سەلفۆن (کیمیا).

sulfonic acid, ترشی سەلفۆنی (کیمیا).

sulfur (sul′fẽr), *n.* گۆگرد؛ کبریت
v.t. گۆگرد لێدان؛ گۆگرداوی کردن.

sulfurate (sul′fyoo-rit, sul′fə-rit), ***adj.*** گۆگردی؛ گۆگرداوی.
v.t. گۆگرد لێدان؛ گۆگرداوی کردن.
-sulfuration ***(n.).***

sulfur dioxide, دووەم ئۆکسیدی گۆگرد.

sulfureous (sul-fyoor′i-əs), ***adj.*** = **sulfurous.**

sulfuric (sul-fyoor′ik), ***adj.*** گۆگردیی (کیمیا).

sulfuric acid, ترشی گۆگردیك (کیمیا)؛ ترشی کبریتیك.

sulfurize (sul′fyoo-rīz′, sul′fẽr-īz′), *v.t.* گۆگرد لێدان؛ گۆگرداوی کردن
-sulfurization ***(n.).***

sulfurous, sulphurous (sul-fyoor′əs, sul′fẽr-əs), ***adj.*** (١) گۆگردی؛ گۆگرداوی. (٢) لە گۆگرد سووتانەوە دێت. (٣) ئاگرین؛ دۆزەخی. (٤) گەرم؛ توندوتیژ؛ سەخت.

sulfurous acid, ترشی گۆگردۆز (کیمیا)؛ ترشی کبریتۆز.

sulfury, sulphury (sul′fẽr-i), ***adj.*** (١) گۆگردی. (٢) ئاگرین؛ دۆزەخی.

sulk (sulk), *v.i.* پیش خواردنەوە؛ خۆ مڕومۆن کردن؛ دەموچاوی خۆ گرژکردن؛ تۆران.
n. (١) (*pl.*)، مڕومۆنی؛ تۆران؛ تۆراوی؛ پیش خواردنەوە؛ ڕووگرژی. (٢) کەسێکی مڕومۆن یا ڕووگرژ؛ کەسێکی تۆراو.

sulky (sul′ki), ***adj.*** (١) مڕومۆن؛ مڕومۆچ؛ ڕووگرژ؛ مۆن؛ پیش خواردەوە (٢) تاریك؛ تاڵ؛ گرژ؛ ناخۆش: ***(a ~ day; ~ weather).***
n. گالیسکەی دووپێچکەیی یەك ئەسپی یەك کەسی.
-sulkily ***(adv.)***; **sulkiness** ***(n.).***

sullen (sul′ən), ***adj.*** (١) مڕومۆن؛ ڕووگرژ؛ پیش خواردەوە؛ تووڕە؛ بەرچاو تاریك؛ مۆن؛ پەست. (٢) دڵگیر؛ پەستکەر؛ ناخۆش؛ تاریك. (٣) سست؛ خاو؛ هێواش: ***(a ~ march).*** (٤) ترسناك؛ تاڵ (ڕەنگ): ***(~ clouds).***
-sullenly ***(adv.)***; **sullenness** ***(n.).***

sully (sul′i), *v.t.* (١) پیس کردن؛ شێواندن. (٢) لەکەدارکردن؛ پیس کردن (ناوبانگ)؛ خراپ کردن:
(to ~ a reputation, someone's name or honor, etc.)
v.i. پیس بوون؛ تێکچوون؛ لەکەداربوون؛ خراپ بوون.
n. لەکە؛ لکە؛ پەڵە؛ پیسی.

sulph- (sulf), = **sulf-.** (ئەو وشانەی کە بە " **sulph** " دەستپێدەکەن لەژێر " **sulf** " دا بۆیان بگەڕێ).

sulphur (sul′fẽr), ***n.*** (١) گۆگرد. (٢) جۆرە پەپوولەیەکی زەردی بچووکە. (٣) ڕەنگی زەردی سەوزکار.

sulphate (sul′fāt), ***n.***, *v.t.* & *v.i.* = **sulfate.**

sulphur-bottom (sul′fẽr-bot′əm), ***n.*** گەورەترین نەهەنگە ڕەنگەکەی بۆرێکی شینکارە

sulphur (sul′fẽr), ***n.*** = **sulfur.**

sulphur dioxide = **sulfur dioxide.**

sulphuric (sul-fyoor′ik), ***adj.*** = **sulfuric.**

sulphurize (sul′fyoo-rīz′, sul′fẽr-īz′), *v.t.* = **sulfurize.**

sulphurous (sul-fyoor′əs, sul′fẽr-əs), ***adj.*** = **sulfurous.**

sulphurous acid = **sulfurous acid.**

sultan (sul′t'n), ***n.*** (١) سوڵتان. (٢) [S-]، جۆرە مریشکێکی پەڕلەپێیە. (٣) مەلێکی کێوییە لە توخمی قوڵنگ.

sultana (sul-tan′ə, sul-tä′nə), ***n.*** (١) ژنە سوڵتان؛ هاوسەری سوڵتان. (٢) دۆستی سوڵتان، پاشا، یا کوڕە پاشا. (٣) مەلێکە لە توخمی قوڵنگ. (٤) کشمیش.

sultanate (sul′t'n-it, sul′t'n-āt′), ***n.*** (١) سوڵتانێتی؛ پلەوپایەو دەسەڵاتی سوڵتان. (٢) سوڵتان نشین.

sultaness (sul′t'n-is), ***n.*** ژنە سوڵتان؛ هاوسەری سوڵتان.

sultanship (sul′t'n-ship′), ***n.*** = **sultanate.**

sultry (sul′tri), ***adj.*** (١) گەرمو شێدار: ***(a ~ day).*** (٢) زۆر گەرم؛ گڕاوی: ***(the ~ sun).*** (٣) (ا) هەڵچوو؛ ئاگر گرتوو (هەست، تووڕەیی). (ب) وورووژێن؛ هەوەس هەڵسێن:
(a ~ dance, glance, blonde, dancer, etc.)
sultrily ***(adv.)***; **sultriness** ***(n.).***

sum (sum), ***n.*** (١) هەند (پارە)؛ بڕ (پارە):
(They paid a great ~ for the painting.)
(٢) کۆ؛ سەرجەم؛ ئەنجامی گشتی:
(That is the ~ of our experience.)
(٣) کورتە؛ پوختە؛ کرۆك: ***(the ~ of the debate).***
(٤) بەرزترین خاڵ؛ ئەوپەڕ؛ لووتکە؛ پۆپە:
(They reached the ~ of human happiness.)
(٥) ئەنجامی کۆکردنەوە؛ کۆ؛ سەرجەم. (٦) ژمارە کۆکراوەکان. (٧) [Colloq.]، کێشەی ژمێرە.
v.t. **(~ up),** (١) کۆکردنەوە (ژمێرە)؛ سەرجەم دۆزینەوە. (٢) پوختەکردن؛ کورتکردنەوە:
(The judge ~med up the evidence.)
v.i. **(~ to),** کردنە ئەوەندە؛ سەرجەم ئەوەندە بوون.
in sum, بە کورتی؛ بە کورتیییەکەی.

sumac, sumach (shōō′mak, sōō′mak), ***n.*** (١) سماق؛ ترشی سماق؛ ترش. (٢) دارسماق. (٣) گەڵای دارسماقی ووشك کراوەو کوتراو.

Sumerian (sōō-mêr′i-ən, sū-mêr′i-ən), ***adj.*** سۆمەری.
n. (١) سۆمەری؛ کەسێکی سۆمەری. (٢) زمانی سۆمەری؛ سۆمەری.

summa cum laude (sum′ə kum lô′di), [L.], بە نمرەی زۆر بەرز: بڕوانامەی قوتابی زۆر لێهاتووی زانکۆ: ***(He graduated ~ .)***

summarily (sum′ə-rə-li, su-mer′ə-li), ***adv.*** بەپەلە؛ خێرا؛ بەبێ چاوەڕێ کردن.

summarize (sum′ə-rīz′), *v.t.* کورتکردنەوە (باس)؛ پوختەکردن.
-summarization ***(n.).***

summary (sum′ə-ri), ***adj.*** (١) کورتکراوە (باس)؛ کورت؛ پوختە (٢) پەلە؛ خێرا؛ بێ دواخستن یا چاوەڕێ کردن:
(~ punishment, executions; a ~ dismissal)
n. کورتە (باس)؛ پوختە.

summation (sum-ā′shən), ***n.*** (١) کۆکردنەوە (ژمێرە). (٢) کۆ؛ سەرجەم؛ ئەنجامی کۆکردنەوە. (٣) کورتە (بەتایبەتی داوایەك پێش دوایی پێ هێنانی لە دادگادا)؛ پوختە

summer (sum′ẽr), ***n.*** (١) هاوین. (٢) ساڵ؛ وەرز: ***(a youth of sixteen ~s).*** (٣) کاتی پەرەسەندن.

adj. هاوینی؛ هاوینە: *(a ~ job; ~ crops)* .

v.i. هاوین بردنەسەر: *(They ~ed at the beach.)* .

v.t. بەخێوکردن لە هاویندا (ئاژەڵ)؛ ڕاگرتن و لەوەڕاندن و حەواندنەوە لە هاویندا *(~ing the herd in the south meadow)* .

summer (sum'ēr), *n.* (١) تیرگە؛ دەستەك.
(٢) lintel .
(٣) بەردی سەر پایە (کە داری سەر پەنجەرەو دەرگا یا تاقی لەسەر دادەنرێ).

summer-house (sum'ēr-hous'), *n.* ساباتی ئاوباخ؛ کەپر.

summer house, خانووی هاوینەهەوار

summer-sault (sum'ēr-sôlt'), *n. & v.i.* = somersault.

summer school, قوتابخانەی هاوینە.

summerset (sum'ēr-set'), *n. & v.i.* = somersault.

summer solstice, ڕۆژگەڕانەوەی هاوین.
(ووشەی " solstice " ببینە).

summer squash, کوولەکە هاوینە کوولەکەی زەرد یا سەوز کە بە ئاسکی دەخورێ

summertime (sum'ēr-tīm'), *n.* هاوین: وەرز یا کاتی هاوین.

summery (sum'ēr-i), *adj.* هاوینە؛ هاوینەیی؛ هاوینی

summit (sum'it), *n.* (١) لووتکە (شاخ)؛ پۆپ؛ قووچکە؛ تەوقەسەر.
(٢) ئەوپەڕ پلەوپایە؛ بەرزترین پلە
(٣) بەرزترین پلەی کاربەدەستی؛ کۆنگرەی بەرز:
(The two leaders will hold a ~ .; a meeting at the ~)

summon (sum'ən), *v.t.* (١) بانگکردن (بۆ کۆبوونەوە یا کۆڕگرتن).
(٢) فەرمان پێدان بە هاتن؛ بانگکردن.
(٣) بانگکردن بۆ دادگا *(The debtor was ~ed.)* .
(٤) داوای حۆ بەدەستهێنەوەدان لێ کردن.
(٥) (~ up)، کۆکردنەوە (بۆ خۆ ئامادەکردن بۆ ئەرکێك)؛ خۆ گورج کردنەوە؛ وورە ئانەبەر خۆ
[He ~ed (up) his courage, energy, strength, etc.]

summoner (sum'ən-ēr), *n.* بانگکەر بۆ دادگا.

summons (sum'ənz), *n.* (١) (ا) فەرمانی بانگکردن بۆ دادگا.
(ب) بروانامە یا بەڵگەنامەی ئەم فەرمانە. (٢) فەرمانی هاتن یا بانگکردن.

v.t. [Colloq.], فەرمانی بانگکردن بۆ دادگا دانەدەست.

summum bonum (sum'əm bō'nəm), [L.], خێرەومەندی بەرزی گشتی؛ بەرزترین خێرەومەندی.

sump (sump), *n.* (١) (ا) چاڵاو. (ب) چاڵە گو؛ چاڵە پیسایی
(٢) دەفری ڕۆن تێدا کۆبوونەوەی مەکینە.
(٣) چاڵی ئاو تێدا کۆبوونەوەی کانگا (کە ئاوەکەی لێوە دەردەدرێت).

sumpter (sump'tēr), *n.* بارگیر؛ یابو؛ هێستر؛ وولاخی بار.

sumptuary (sump'chōō-er'i), *adj.* (١) هی پارە خەرج کردن؛ هی دەست بە خەرج کردنەوە گرتن.
(٢) تایبەتی بە ڕێكوپێك کردن و سنوور بۆ دانانی ڕەووشت: *(~ laws)* .

sumptuous (sump'chōō-əs), *adj.* زۆر خۆش و نایاب و ڕازاوەو گران و تێروتەسەلانە *(~ banquets; a ~ meal)* .

sun (sun), *n.* (١) خۆر؛ ڕۆژ؛ ئافتاو.
(٢) هەتاو؛ تیشکی ڕۆژ؛ گەرمی ڕۆژ: *(Don't sit in the direct ~ .)* .
(٣) شتێکی خۆر ئاسایی لە ڕووناکی و گەرمی و مەزنیدا.
(٤) [Poetic]، ڕۆژێك (٥) [Poetic]، ساڵێك.
(٦) [Archaic]، خۆرهەڵاتن؛ خۆرئاوابوون

v.t. لەبەر خۆردا دانان؛ خستنەبەر خۆر؛ دانەبەر خۆر؛ هەڵخستن لەبەر خۆر؛ ووشك کردنەوە لەبەر خۆر.

v.i. خۆهەڵخستن لەبەر خۆر؛ لەبەر خۆر دانیشتن یا پاڵکەوتن.

a place in the sun, پلەوپایەیەکی باش یا بەرز؛ دۆخ یا باری لەبار.

from sun to sun, [Archaic], لە خۆرهەڵاتەوە بۆ خۆرئاوا.

under the sun, لە جیهاندا

sun bath, خۆهەڵخستن لەبەر خۆر بە ڕووتی.

sun-bathe (sun'bāth'), *v.i.* خۆهەڵخستن لەبەر خۆر بە ڕووتی.

sun-beam (sun'bēm'), *n.* تیشکی خۆر.

sun-bird (sun'būrd'), *n.* باڵندەیەکی بچووکی ڕەنگاوڕەنگی دەنگخۆشی ناوچە گەرمەکانە.

sun bittern, باڵندەیەکی قەراغ ئاوە لە توخمی قولنگ.

sun-bonnet (sun'bon'it), *n.* کڵاوی بەرخۆری ژنانە (کە قەراغەکەی پانە بۆ سێبەرکردن بۆ دەموچاو و پشت مل).

sunbow (sun'bō'), *n.* [Poetic], = rainbow.

sun-burn (sun'būrn'), *n.* خۆربردن؛ گەرمابردن؛ خۆرانگان.

v.t. & v.i. خۆربردن؛ گەرمابردن؛ خۆرانگاز بوون؛ گڕە لێدان.

sunburst (sun'būrst'), *n.* (١) لەپڕ خۆر دەرکەوتن (وەك لەناو هەورەوە)؛ لەپڕ هەتاو دەرکەوتن.
(٢) بەخەبەندێکە لە شێوەی خۆری تیشکدەرەوەدا.

sundae (sun'di), *n.* شیرینییەکە بریتییە لە دۆندرمەو گوێزو میوەی شیلە بەسەرداکراودا.

sun dance, خۆرە سەما: سەمایەکی ئاینی هیندییە ئەمەریکاییەکانە بە بۆنەی ڕۆژگەڕانەوەی هاوینەوە.

Sunday (sun'di), *n.* یەك شەممە؛ یەك شەمو.

adj. (١) یەك شەممەیی. (٢) باشترین (لە لەبەرکردنی باشترین جلەوە هاتووە لە ڕۆژی یەك شەممەدا بۆ چوونە کڵێسە): *(~ suit)* .
(٣) بە هەوەس نەك بە پیشە: *(~ athletes)* .

Sunday best, [Colloq.], باشترین جلوبەرگی کەسێك (کە ڕۆژی یەك شەموان لەبەری دەکات بۆ چوونە کڵێسە):
(He was dressed in his ~ .)

Sunday-go-to-meeting (sun'di-gō'tə-mēt'iŋ), *adj.* [Colloq.], بۆ یەك شەموان باشە لەکاتی چوونە کڵێسەدا (جلوبەرگ، ڕەووشت)؛ باشترین.

Sunday punch, (١) توندترین مستەکۆڵە: مستەکۆڵەیەکە کە بەرامبەر دەدات بە زەویداو ئیتر هەڵناسێتەوە (بۆکسبازی).
(٢) لێدانێکی زۆر بەهێز:
(He is saving his ~ for the end of the campaign.)

Sunday school, (١) قوتابخانەی یەك شەممە: قوتابخانەیەکی ئاینی منداڵانە بەشێکە لە کڵێسە تەنها یەك شەموان دەکرێتەوە.
(٢) مامۆستاو قوتابیانی ئەم جۆرە قوتابخانەیە.

sun deck, هەیوانی بەرخۆر: هەیوانێکی تەختەداری بەرخۆرە بۆ دانیشتن و خۆهەڵخستن لەبەر هەتاو.

sunder (sun'dēr), *v.t.* لێ پچڕاندن؛ لێکردنەوە؛ جیاکردنەوە؛ کەرتکردن.

v.i. پارچەپارچە بوون؛ جیابوونەوە؛ کەرت بوون.

in sunder, پارچەپارچە؛ کەرت کەرت؛ جیا؛ جیا جیا.

sunderance (sun'dēr-əns, sun'drəns), *n.* لێکپچڕان؛ لەیەکبوونەوە؛ لێك جیابوونەوە.

sun-dew (sun'dōō', sun'dū'), *n.* ڕووەکێکی قەف باریکە گەڵاکانی بە تووکی لینج داپۆشراون مێش و مەگەزی پێ دەگرن.

sundial (sun'dī'əl, sun'dīl'), *n.* کاتژمێری خۆر.

sun disk, خەپلەی خۆر: خەپلەیەکە دوو باڵ و دوو ماری پێوەیە نیشانەی " ڕا " یە خودای خۆری میسری کۆن.

sun-dog (sun'dôg'), *n.* (١) parhelion .
(٢) پەڵکە ڕەنگینەی بچووك.

sundown (sun'doun'), *n.* خۆرئاوابوون؛ خۆرئاوا؛ کاتی خۆرئاوابوون (هەروەها " sunset ").

sun-dried (sun'drīd'), *adj.* بە هەتاو ووشك کراوە.

sundries (sun'driz), *n.pl.* شتی هەمەجۆر؛ وورده شتی جۆراوجۆر.

sun-drops (sun'drops'), *n.* چەند ڕووەکێکی گوڵ زەردن گوڵەکانیان بە ڕۆژ بە کراوەیی دەمێننەوە.

sundry (sun′dri), ***adj.*** جۆراوجۆر؛ هەمەجۆر؛ گەلێك:
(~ items of clothing)
all and sundry, هەمووکەس.
sunfast (sun′fast′, sun′fäst′), ***adj.*** بە هەتاو ناچێتەوە (ڕەنگ):
(~ dyes)
sunfish (sun′fish′), ***n.*** خۆرە ماسی: (ا) ماسییەکی بچووکی ڕووبارییە. (ب) ماسییەکی گەورەی دەریایی کورتە.
sunflower (sun′flou′ẽr), ***n.*** گوڵەبەڕۆژە.
sung (suŋ), *past participle and rare past tense of* **sing.**
sunglass (sun′glas′, sun′gläs′), ***n.*** = **burning glass.**
sunglow (sun′glō′), ***n.*** زەردو سووری ئاسمان کاتی خۆرهەڵاتن و خۆرئاوابوون.
sun god, خودای خۆر؛ خۆری بە خودا دانراوو پەرستراو.
sunk (suŋk), *p.p. and alternative past tense of* **sink.**
sunken (suŋk′ən), *alternative past participle of* **sink.**
adj. (١) نوقوم؛ نوقوم بوو؛ ژێرئاوکەوتوو: ***(a ~ ship)*** .
(٢) نزمترە لە دەوروبەرەکەی: ***(a ~ rock, garden, meadow, etc.)*** .
(٣) قوپاو؛ چاڵ تێکەوتوو: ***(~ cheeks)*** .
sunless (sun′lis), ***adj.*** (١) تاریك؛ تیشکی ڕۆژی تێ ناکەوێ.
(٢) دڵگیر؛ غەمگین.
sunlight (sun′līt′), ***n.*** تیشکی ڕۆژ؛ ڕووناکی ڕۆژ؛ هەتاو.
sunlit (sun′lit′), ***adj.*** خۆرتێکەوتوو؛ خۆر ڕووناکی کردووەتەوە.
sunn (sun), ***n.*** (١) ڕووەکی گوش.
(٢) ڕیشاڵی قەدی ئەم ڕووەکە (کە گوش و گونیەو پەتی لێ درووست دەکرێ).
(هەروەها " sunn hemp " و " Bombay hemp ").
Sunna, Sunnah (soon′ə), ***n.*** سوننە (ئیسلام).
Sunni (soon′i), ***n.*** (١) سوننەکان؛ پەیڕەویکەرانی سووننە.
(٢) موسڵمانێکی سوننی؛ سوننی.
adj. سوننی
Sunnite (soon′īt), ***n.*** موسڵمانێکی سوننی؛ سوننی.
sunny (sun′i), ***adj.*** (١) هەتاو؛ سایەقە: ***(a ~ day)*** .
(٢) خۆر یا هەتاوی تێ دەکەوێ: ***(a ~ room)*** .
(٣) خۆش بین؛ بەرچاو ڕوون؛ بەختیار؛ کراوە؛ ڕووخۆش:
(a ~ smile, disposition, etc.)
-sunnily ***(adv.)***; **sunniness** ***(n.)***.
sunny side, (١) دیوە هەتاوەکەی. (٢) دیوە باش و جوانەکەی.
sunny-side up, هەر دیوێکی سوورکراوەتەوە (هێلکەورۆن).
sun parlor, ژووری هەتاو: ژوورێکە پەنجەرەی گەورەی تێدابێت و خۆری زۆر تێ بکەوێت.
sunrise (sun′rīz′), ***n.*** (١) خۆرهەڵاتن؛ ڕۆژهەڵاتن؛ زەردەکەوتن؛ هەتاو کەوتن. (٢) سەرەتا.
sun-roof (sun′rōōf′, sun′roof′), ***n.*** سەری کراوەی ئوتومبیل؛ سەری ڕووناکی ئوتومبیل.
sun-room (sun′rōōm′, sun′room′), ***n.*** = **sun parlor.**
sunset (sun′set′), ***n.*** (١) خۆرئاوابوون؛ ڕۆژئاوابوون؛ زەردەپەڕ؛ خۆراوا؛ ڕۆژاوا. (٢) ئاوابوون؛ دوایی دوایی؛ پیری؛ کۆتایی (ژیان).
sunshade (sun′shād′), ***n.*** چەتری خۆرەتاو؛ چەتری سەر دەرگاو پەنجەرە؛ سایەبان.
sunshine (sun′shīn′), ***n.*** (١) خۆرەتاو؛ هەتاو؛ ڕووناکی ڕۆژ؛ تیشکی ڕۆژ. (٢) (ا) کامەرانی؛ خۆشی؛ بەختیاری.
(ب) سەرچاوەی خۆشی و کامەرانی.
-sunshiny ***(adj.)***.
sunspot (sun′spot′), ***n.*** پەڵەی سەر خۆر.
sunstroke (sun′strōk′), ***n.*** خۆرانگاز؛ خۆربردن؛ گەرمابردن؛ گڕە لێدان.
sunstruck (sun′struk′), ***adj.*** خۆربردوو؛ گڕەلێدراو؛ گەرمابردوو؛ خۆرانگاز.
sun tan, (١) ڕەشکەڵە بوونی پێست لە ئەنجامی خۆرەتاو بەرکەوتندا.
(٢) ڕەنگی قاوەیی یا ڕەشتاڵە.
sun-up (sun′up′), ***n.*** = **sunrise.**
sunward (sun′wẽrd), ***adv.*** بەرەو خۆر.
adj. ڕوو لە خۆر؛ ڕووی لە خۆرە.
sunwards (sun′wẽrdz), ***adv.*** = **sunward.**
sunwise (sun′wīz′), ***adv.*** = **clockwise.**
sup (sup), ***v.t. & v.i.*** قوم لێدان.
n. قوم.
sup (sup), ***v.i.*** شێوکردن؛ نانی ئێوارە خواردن.
v.t. نانی ئێوارە پێدان.
super (sōō′pẽr, sū′per), ***n.*** (١) کەسێکی زیادە (بەتایبەتی نوێنەرێکی ناسەرەکی بێ گفتوگۆی فیلمێك).
(٢) [Colloq.]، ئەندازەی زۆر گەورە.
(٣) **superintendent** .
(٤) قوماشێکی کون کونی مێواوییە بەرگی پەرتووکی پێ دەگیرێ.
adj. نایاب؛ زۆر چاك.
v.t. بەرگی پەرتووك قایم کردنەوە بە قوماشی مێواوی.
super- (sōō′pẽr, sū′pẽr), پێشگرێکە بەمانای: (١) لەسەروو؛ لەسەر:
(superstructure)
(٢) سەر؛ بەرزتر (پلە)؛ باڵاتر: ***(superintendent, supervisor)***
(٣) (ا) زۆرتر؛ فرەتر؛ زیاتر لە: ***(superabundance)*** .
(ب) گەورە؛ گەورەتر؛ باشتر: ***(supermarket)*** .
(٤) زۆر؛ ئێجگار: ***(superheat)*** .
(٥) زیادە؛ سەر؛ سەرباج: ***(supertax)*** .
superable (sōō′pẽr-ə-b'l, sū′pẽr-ə-b'l), ***adj.*** پیاو دەتوانێ زاڵ بێ بەسەریدا.
superabound (sōō′pẽr-ə-bound′, sū′pẽr-ə-bound′), ***v.i.*** (١) ئێجگار زۆربوون؛ فرە بوون؛ بێ شومار بوون. (٢) لە ئەندازە بەدەربوون.
superabundance (soo′pẽr-ə-bun′dəns, sū′pẽr-ə-bun′dəns), ***n.*** (١) ئێجگار زۆری؛ ئێجگار فرەیی؛ مشەیی.
(٢) زیادە؛ ناپێویست.
superabundant (sōō′pẽr-ə-bun′dənt, sū′pẽr-ə-bun′dənt), ***adj.*** ئێجگار زۆر؛ فرە؛ مشە؛ بێ شومار.
superannuate (soo′pẽr-an′ū-āt′, sū′pẽr-an′ū-āt′), ***v.t.***
(١) خانەنشین کردن (لەبەر پیری یا نەخۆشی).
(٢) خستنەلاوە لەبەر کۆنی یا بەکارنەهاتن.
superannuated (sōō′pẽr-an′ū-āt′id, sū′pẽr-an′ū-āt′id), ***adj.*** (١) خانەنشین کراو (لەبەر پیری یا نەخۆشی). (٢) کۆن؛ باونەماو
(٣) پەرپووت؛ سواو.
superannuation (sōō′pẽr-an′ū-ā′shən, sū′pẽr-an′ū-ā′shən), ***n.*** (١) خانەنشینی؛ خانەنشین کردن؛ خانەنشین کران.
(٢) مووچەی خانەنشینی.
superb (soo-pũrb′, syoo-pũrb′), ***adj.*** (١) مەزن؛ بە شکۆ؛ شۆخ؛ جوان؛ کەشخە. (٢) نایاب؛ زۆرباش: ***(a ~ view, job, voice, etc.)*** .
-superbly ***(adv.)***; **superbness** ***(n.)***.
supercargo (sōō′pẽr-kär′gō, sū′pẽr-kär′gō), ***n.*** لێپرسراوی کارگەی کەشتی.
supercharge (sōō′pẽr-chärj′, sū′pẽr-chärj′), ***v.t.*** ووزەی مەکینە زیادکردن.

superciliary (soo´pēr-sil′i-er´i, sū´pēr-sil′i-er´i), ***adj.***
تایبەتی بە برۆ
supercilious (sōō´pēr-sil′i-əs, sū´pēr-sil′i-əs), ***adj.*** بەفیز؛ لووت بەرز؛ لەخۆبایی؛ ترزل.
superduper (sōō′pêr-dōōp′ēr, sū′pêr-dōōp′ēr), ***adj.*** [Slang], زۆر باش؛ نایاب
superego (sōō´pēr-ē′gō, sū′pēr-eg′ō), ***n.*** منی بەرز (دەروونناسی)؛ ویژدانی هەستی بێ ئاگا یا شاراوە.
supereminent (sōō´pēr-em′ə-nənt, sū′pēr-em′ə-nənt), ***adj.*** زۆر پایە بەرز؛ زۆر بەناوبانگ؛ زۆر بەرز.
-supereminence ***(n.)***; **supereminently** ***(adv.)***.
supererogate (sōō´pēr-er′ə-gāt´, sū´pēr-er′ə-gāt´), ***v.i.*** زیاد لە پێویست کردن (کاری چاکە)
supererogation (sōō′pēr-er´ə-gā′shən, sū′pēr-er´ə-gā′shən), ***n.*** زیاد لە پێویست کاری باش کردن؛ کارێکی وەها
supererogatory (soo´pēr-i-rog′ə-tôr´i, sū´pēr-i-rog′ə-tō´ri), ***adj.*** (١) زیاد لە پێویست (٢) زیادە؛ ناپێویست.
superfamily (sōō′pēr-fam´ə-li, sū′pēr-fam´ə-li), ***n.*** تیرەی بەرز یا گەورە (پۆل پۆل کردنی زیندەوەر).
superfecundation (sū′pēr-fek´ən-dā′shən), ***n.*** فرە چاکردن: چاکردنی دوو هێلکە یا زیاتر بە دوو جار جووت بوونی یەك لەدوای یەك
superfetate (sōō´pēr-fē′tāt, sū´pēr-fē′tāt), ***v.i.*** سەرلەنوێ سکپڕبوونی سکی پڕ، واتە هی سکێك کە ئاوڵەمەی تێدابێت.
-superfetation ***(n.)***.
superficial (sōō´pēr-fish′əl, sū´pēr-fish′əl), ***adj.*** (١) ڕوو- کەش: ***(a ~ wound)*** .
(٢) سەرپێیی؛ لاسەرلایی؛ ڕووکاری: ***(a ~ analysis)*** .
(٣) هیچوپووچ؛ بێ بایەخ.
(٤) سەرزاری؛ ڕووالەت: ***(a ~ smile)*** .
-superficially ***(adv.)***; **superficialness** ***(n.)***.
superficiality (sōō′pēr-fish´i-al′ə-ti, sū′pēr-fish´i-al′ə-ti), ***n.*** (١) ڕووکەشێتی؛ ڕووالەتێتی؛ سەرزارێتی؛ هیچوپووچی.
(٢) شتێکی ڕووکەش یا هیچوپووچ.
superficies (sōō´pēr-fish′i-ēz´, sū´pēr-fish′ēz), ***n.*** (١) ڕوو؛ دیوی دەرەوە. (٢) ڕووالەت؛ ڕووخسار.
superfine (sōō′pēr-fīn´, sū′pēr-fīn´), ***adj.*** (١) زۆر وورد؛ زۆر ناسك. (٢) زۆرباش و نایاب (فرۆتەنی).
superfluity (sōō´pēr-flōō′ə-ti, sū´pēr-flōō′ə-ti), ***n.*** (١) زیادەیی؛ زیادبوون (٢) زیادە؛ ئەوەندەی کە زیادەیە.
(٣) شتی زیادە؛ شتی ناپێویست.
superfluous (soo-pūr′flōō-əs, syoo-pūr′flōō-əs), ***adj.*** زیادە؛ ناپێویست؛ زیاتر لە پێویست.
superheat (sōō′pēr-hēt´, sū′pēr-hēt´), ***v.t.*** زۆر گەرم کردن.
n. زۆر گەرم بوون.
superhighway (sōō′pēr-hī′wā′, sū′pēr-hī′wā′), ***n.*** شاڕێ (لەدەرەوەی شار).
superhuman (sōō´pēr-hū′mən, sū′pēr-hū′mən), ***adj.*** (١) لە سرووشت بەدەر؛ خودایی؛ لە سەروو مرۆڤەوە ***(~ beings)*** .
(٢) لە توانای مرۆ بەدەر؛ قارەمانانە: ***(a ~ effort)*** .
superimpose (sōō´pēr-im-pōz′, sū´pēr-im-pōz′), ***v.t.*** خستنەسەر؛ بەسەردا سەپاندن.
-superimposition ***(n.)***.
superincumbent (sū′pēr-in-kum′bənt), ***adj.*** (١) لەسەر ڕاوەستاو؛ لەسەر دانراو؛ قورسایی خەرەسەر. (٢) بەسەرەوە هەڵواسراو.
superinduce (sū´pēr-in-dūs′), ***v.t.*** (١) زیادکردن؛ خستنەسەر (زیادە). (٢) بوون بە هۆ؛ وەهالێکردن.
-superinduction ***(n.)***.
superintend (sū′pēr-in-tend´), ***v.t.*** سەرپەرشتی کردن؛ بەڕێوەبردن؛ چاودێری کردن.
-superintendence ***(n.)***; **superintendency** ***(n.)***.
superintendent (sū´pēr-in-ten′dənt), ***n.*** سەرپەرشتیار؛ بەڕێوەبەر؛ چاودێر.
adj. تایبەتی بە سەرپەرشتی کردن؛ تایبەتی بە بەڕێوەبردن یا چاودێری کردن.
superior (sə-pêr′i-ēr, soo-pêr′i-ēr), ***adj.*** (١) بەرزتر؛ سەرووتر.
(٢) لە ژوورترەوە نووسراو. (٣) بە پلەوپایەتر؛ بەرزتر؛ مەزنتر؛ گەورەتر.
(٤) زۆرتر (نرخ، بایەخ، هەند، هێز)؛ گەورەتر. (٥) نایاب؛ زۆر چالاك.
(٦) لووت بەرز؛ بەفیز؛ لەخۆبایی. (٧) گشتی تر (ووشە، بیر).
(٨) لە خۆرەوە دوورترە لە زەوی (وەك هەندێ ئەستێرەی گەڕۆك).
(٩) لە سەروو ئەندامێکی ترەوەیە (ڕووەکناسی).
n. (١) کەسێکی پایە بەرز؛ کەسێکی مەزن یا بەرز.
(٢) چاودێری پەرستگا (خاچ پەرستی).
superior to, (١) بەرزترە لە؛ بەرزتر. (٢) گەورەتر.
(٣) کاری تێ ناکات: ***(He is superior to flattery.)*** .
superior court, دادگای بەرز.
superiority (sə-pêr´i-ôr′ə-ti, soo-pêr´i-or′ə-ti), ***n.*** بەرزی؛ بەرزتری؛ مەزنتری؛ گەورەتری؛ باشتری؛ نایابتری.
superiority complex, خۆ بە زل زانی؛ خۆ بە زل دانان؛ خۆ بە باشترو گەورەتر دانان لە خەڵك.
superjacent (sōō´pēr-jā′s'nt, sū´pēr-jā′s'nt), ***adj.*** لەسەر ڕاوەستاو؛ لەسەر دانراو.
superlative (soo-pūr′lə-tiv, syoo-pūr′lə-tiv), ***adj.*** (١) هەرە بەرز؛ مەزنترین؛ بەرزترین (پلەوپایە، جۆر، پلە).
(٢) پێ لێ هەڵبڕاو؛ لە ڕادە بەدەر؛ زۆر؛ لە ئەندازە بەدەر.
(٣) پلەی باڵا (ڕێزمان):
(smallest, easiest, hardest, most beautiful)
n. (١) پۆپە؛ لووتکە؛ سەر؛ ئەوپەڕ.
(٢) شتێکی بەرز یا پلە بەرز؛ شتێکی مەزن.
(٣) (ا) باری پلەی باڵا (ڕێزمان).
(ب) ووشەیەکە لە پلەی باڵادا (ڕێزمان):
(smallest, biggest, loudest, etc.)
superlunar (sū´pēr-lū′nēr), ***adj.*** = **superlunary.**
superlunary (sū´pēr-lū′nēr-i), ***adj.*** (١) لە سەروو مانگەوە؛ لەولای مانگەوە. (٢) ئاسمانی؛ نازەمینی.
superman (sōō′pēr-man´, sū′pēr-man´), ***n.*** (١) مرۆڤی مەزن یا نموونەیی (بەگوێرەی فەلسەفەی " نیتشە " ی ئەڵمانی).
(٢) کەڵەپیاو؛ کەسێکە کە هێزی لە مرۆ بەدەری هەبێت.
supermarket (sōō′pēr-mär´kit, sū′pēr-mär´kit), ***n.*** بازاڕی گەورە (خواردەمەنی)؛ کەڵە بازاڕ؛ فرۆشگای گەورە.
supernal (sōō-pūr′n'l, sū-pūr′n'l), ***adj.*** (١) ئاسمانی.
(٢) بەرز؛ مەزن؛ بەشکۆ؛ بڵند.
supernatant (sū´pēr-nā′tənt), ***adj.*** سەرئاوکەوتوو.
supernatural (sōō´pēr-nach′ēr-əl, sū´pēr-nach′ēr-əl), ***adj.*** (١) لە سرووشت بەدەر؛ لە سەروو سرووشتەوە. (٢) سەرئاسا.
n. شتی لە سرووشت بەدەر؛ دیاردەی سەرئاسا.
supernaturalism (sōō´pēr-nach′ēr-əl-iz'm, sū´pēr-na-

ch'ēr-əl-iz'm), *n.* (١) لە سرووشت بەدەر؛ سەرسرووشتی.
(٢) بڕوابوون بە هێزی لە سرووشت بەدەر.
-supernaturalist *(n.)*; supernaturalistic *(adj.)*.

supernormal (sū´pēr-nôr'm'l), *adj.* لە مام ناوەندی ژوورتر؛ لە ناسایی بەدەر.

supernumerary (sū´pēr-nū'mēr-er´i), *adj.* (١) سەربار؛ زیادە (٢) زیاتر لە پێویست؛ ناپێویست.
n. (١) کەسێك یا شتێکی زیادە؛ شتی ناپێویست یا سەربار.
(٢) نەکتەری زیادە (کە لەگەڵ جەماوەرێکدا دەردەچێت لە فیلمێکدا بەبێ گفتوگۆ).

superparasite (sū´pēr-pâr'ə-sīt´), *n.* مشەخۆرێکە کە لەسەر مشەخۆرێکی تر دەژی.

superphysical (sū´pēr-fiz'i-k'l), *adj.* لە فیزیا بەدەر؛ یاسای فیزیا نایگرێتەوە.

superpose (sū'pēr-pōz´), *v.t.* (١) خستنەسەر؛ لەسەر دانان.
(٢) جووت کردن (ئەندازە).

superpower (sōō'pēr-pou´ēr, sū'pēr-pou´ēr), *n.* زل هێز؛ وولاتی زل هێز.

supersaturate (sū´pēr-sach'oo-rāt´), *v.t.* زۆر تێرکردن (کیمیا)؛ زۆر تێرتاو یا پاراوکردن (کیمیا).
-supersaturation *(n.)*.

superscribe (sū'pēr-skrīb´), *v.t.* (١) لە لاسەروو یا دەرەوەی شتێکدا نووسین یا هەڵکەندن. (٢) ناوو ناونیشان لەسەر نووسین (نامە).

superscript (sū'pēr-skript´), *adj.* لە سەرووەوە نووسراو.
n. تیپێك، ژمارەیەك، یا نیشانەیەکە کە لە لای سەروو و راستی یەکێکی ترەوە نووسرابێت.

superscription (sū´pēr-skrip'shən), *n.* (١) لە لاسەروو یا دەرەوەی شتێکدا نووسین یا هەڵکەندن. (٢) ناوو ناونیشانی نامە یا پریاسکەو شتی نووسراو لەژوورروو یا دەرەوەی رووپەکدا.
(٣) لاسەرووی پەچەتە کە ووشەی " پەچەتە " ی لەسەر نووسراوە.

supersede (sōō´pēr-sēd', sū´pēr-sēd'), *v.t.* (١) خستنەلاوە؛ لابردن؛ بەتاڵکردنەوە. (٢) شوێن گرتنەوە؛ چوونە جێگەی.
-supersedure *(n.)*; supersession *(n.)*.

supersedeas (sū´pēr-sē'di-as), *n.* فەرمانی راوەستاندنی بڕیاری دادگا (وەك بڕیاری سزادان).

supersensible (sū´pēr-sen'sə-b'l), *adj.* لە هەست بەدەر.

supersensitive (sū'pēr-sen'sə-tiv), *adj.* لە ئەندازە بەدەر بەهەست؛ نێجگار زۆر هەستیار؛ زۆر ناسك هەست.

supersensory (sū´pēr-sen'sə-ri), *adj.* لە هەست بەدەر؛ هەست پێ نەکراو.

supersonic (sōō´pēr-son'ik, sū´pēr-son'ik), *adj.* لە دەنگ خێراتر.

supersonics (sū´pēr-son'iks), *n.pl.* زانستی دیاردەی لە دەنگ خێراتر یا بەدەر.

super transport, فڕۆکەی لە دەنگ خێراتر.

superstar (sōō'pēr-stär´, sū'pēr-stär´), *n.* ئەستێرەی سینەما یا یاریکەری بەناوبانگ؛ ئەکتەر یا یاریکەری زۆر بەناوبانگ.

superstition (sōō´pēr-stish'ən, sū´pēr-stish'ən), *n.* پرو پووچ؛ ئەفسانە؛ باوەڕی پروپووچ.

superstitious (sōō´pēr-stish'əs, sū´pēr-stish'əs), *adj.* (١) ئەفسانەیی؛ تایبەتی بە بیروباوەڕی پروپووچ.
(٢) بڕوادار بە ئەفسانە؛ شوێن ئەفسانە کەوتوو.

superstratum (sū´pēr-strā'təm), *n.* چینی سەروو؛ چینی سەر چینێکی تر.

superstructure (sū´pēr-struk'chēr), *n.* (١) خانووی سەرەوە؛ شتێکی دروستکراو یا پێکهاتوو لەسەر شتێکی تر.
(٢) ئەو بەشەی خانوو کە لەسەر بناغەکەیەوەیەتی؛ بەشی لاسەرووی خانوو.
(٣) بەشی لاسەرووی کەشتی (بەتایبەتی کەشتی جەنگ).
(٤) هێڵی ئاسنی شەمەندەفەرو دارەکانی ژێری.

supertax (sōō'pēr-taks´, sū'pēr-taks´), *n.* سەرباج.

supervene (sōō´pēr-vēn', sū´pēr-vēn'), *v.i.* (١) لە زیادە یا چاوەڕوان نەکراوی ڕوودان. (٢) ڕوودان.

supervention (sū´pēr-ven'shən), *n.* (١) لە زیادە ڕوودان؛ بێ چاوەڕوان کراوی ڕوودان. (٢) ڕووداوێکی چاوەڕوان نەکراو یا زیادە.

supervise (sōō'pēr-vīz´, sū'pēr-vīz´), *v.t.* چاودێری کردن؛ سەرپەرشتی کردن؛ سەرەوکاری کردن.

supervision (sū´pēr-vizh'ən), *n.* سەرەوکاری؛ چاودێری؛ سەرپەرشتی.

supervisor (sōō'pēr-vī´zēr, sū'pēr-vī´zēr), *n.* سەرکار؛ سەرپەرشتیار؛ چاودێر.

supervisorship (sū´pēr-vī'zēr-ship´), *n.* پلەوپایەی چاودێر یا سەرپەرشتیار.

supervisory (sū´pēr-vī'zə-ri), *adj.* تایبەتی بە سەرپەرشتی یا چاودێری.

supinate (sōō'pə-nāt´, sū'pə-nāt´), *v.t. & v.i.* بەری دەست بۆ سەرەوە راگرتن یا هەڵگێڕانەوە؛ باسك بە جۆرێك راگرتن کە لەپی دەست رووی بۆ سەرەوە بێت.
-supination *(n.)*.

supine (sōō-pīn', sū-pīn'), *adj.* (١) لەسەر پشت ڕاکشاو؛ بە پشتدا پاڵکەوتوو. (٢) ڕوو بۆ سەرەوە (بەری لەپ).
(٣) [Poetic]، بە پشتدا کەوتوو.
(٤) سست؛ خاو؛ بێ تین؛ بێ ووزە؛ بێ تاقەت.
n. ناوی لە کردارەوە هاتوو (ڕێزمان).

supper (sup'ēr), *n.* نانی ئێوارە؛ شێو.

supplant (sə-plant', sə-plänt'), *v.t.* (١) جێگەگرتنەوە (بەزۆر یا بە پیلان)؛ لابردن یا دەرکردن و شوێن گرتنەوە:
(The prime minister was ~ed by his rival.)
(٢) (ا) جێگەگرتنەوە؛ شوێن گرتنەوە:
(Cars are ~ing pack animals.)
(ب) لە ڕەگ دەرهێنان و بەشێکی تر جێگە پڕکردنەوە.

supple (sup''l), *adj.* (١) نەرم؛ نەرمونۆڵ: *(a ~ body)*. (٢) جیر؛ بەکێشمان. (٣) گونجاو: *(a ~ mind)*.
(٤) زوو کارتێکراو. (٥) مەراییکەر؛ سەرشۆڕ؛ ملکەچ.
v.t. نەرمونۆڵ کردن؛ نەرم کردن؛ وەك لاستیك بکش کردن.
v.i. نەرم بوون؛ وەك لاستیك لێهاتن.
-supplely *(adv.)*; supply *(adv.)*.

supplement (sup'lə-mənt), *n.* (١) پاشکۆ؛ سەربار؛ تەواوکەر. (٢) گۆشەی تەواوکەر.
v.t. خستنەپاڵ؛ خستنەسەر؛ تەواوکردن:
(He ~ed his income by doing odd jobs.)

supplemental (sup´lə-men't'l), *adj.* = supplementary.

supplementary (sup´lə-men'tēr-i), *adj.* پاشکۆیی؛ سەرباری؛ زیادە.

supplementary angle, گۆشەی تەواوکەر.

suppletory (sup'lə-tôr´i, sup'lə-tō´ri), *adj.* = supplementary.

suppliance (sup'li-əns), *n.* [Rare], = supplication.

suppliant (sup'li-ənt), *n.* تکاکەر؛ داواکەر؛ لێ پاڕەرەوە.
adj. تایبەتی بە تکاکردن یا لێ پاڕانەوە.

supplicant (sup'lə-kənt), *adj.* تایبەتی بە تکاکردن یا پاڕانەوە.

n. تکاکەر؛ داواکەر.
supplicate (sup′lə-kāt´), *v.t.* (۱) نزاکردن؛ لێ پاڕانەوە.
(۲) دەستەوداوێن بوون؛ داواکردن؛ تکاکردن
v.i. پاڕانەوە؛ تکاکردن
supplication (sup´lə-kā′shən), *n.* پاڕانەوە؛ تکاکردن؛ تکا؛ داواکردن؛ دەستەوداوێن بوون.
-supplicatory *(adj.)*.
supplier (sə-plī′ēr), *n.* پێدەر پێشکەشکەر؛ بۆ هێنەر؛ خواست بۆ پەیداکەر.
supply (sə-plī′), *v.t.* (۱) پێدان؛ پێشکەش کردن:
(We ~ all materials.)
(۲) بۆ بژاردن. *(Friends have ~ied their loss.)*
(۳) بریکاری کردن؛ ئیشکردن لەباتی یا لە جێی.
v.i. ئیشکردن لەباتی یا لە جێی؛ بریکاری کردن
n. (۱) پێدان؛ پێشکەش کردن (۲) (*pl.*)، ئازووقە؛ تفاق.
(۳) ئەو فرۆتەنی‌یەی کە هەیە بۆ کڕین بە نرخێکی تایبەتی.
(٤) بریکار (مامۆستا، قەشە)؛ جێگر.
(٥) [Obs.]. یارمەتی؛ یاریدە.
support (sə-pôrt′, sə-pōrt′), *v.t.* (۱) ڕاگیرکردن؛ ڕاگرتن؛ هەڵگرتن.
(۲) پشتیوانی کردن؛ یارمەتیدان؛ پاڵپشتی کردن؛ لەنگەرگرتن.
(۳) پەسەندکردن؛ لایەنگری کردن؛ ڕا لەسەر بوون.
(٤) بەخێوکردن؛ ژیاندن؛ دەستگیرۆیی کردن:
(He ~s his wife and children.)
(٥) لایەنگری کردن (بەڵگە)؛ سەلماندن؛ ساغ کردنەوە:
(The evidence ~s his claim.)
(٦) هەڵ کردن؛ دەربردن؛ خۆڕاگرتن.
(۷) (ا) خۆنوواندن (شانۆ).
(ب) ڕۆڵێکی ناسەرەکی بینین لەگەڵ ئەکتەرێکی سەرەکیدا (شانۆ، فیلم).
n. (۱) یارمەتی؛ پشتیوانی؛ لایەنگری؛ پشتگیری.
(۲) پایە؛ پاڵپشت؛ کۆڵەکە. (۳) گوزەران؛ دەرامەت؛ هۆی گوزەران.
supportable (sə-pôr′tə-b'l, sə-pōr′tə-b'l), *adj.* خۆی لەبەردا ڕادەگیرێت؛ هەڵدەگیرێت؛ لەگەڵی دەردەبرێت
supporter (sə-pôr′tēr, sə-pōr′tēr), *n.* (۱) پشتگیر؛ پشتیوان؛ لایەنگر؛ پاڵپشتیکەر. (۲) ڕاگر (وەك ناوگەڵبەندی وەرزشکان).
supportive (sə-pôr′tiv, sə-pōr′tiv), *adj.* یاریدەدەر؛ لایەنگر؛ پشتیوان؛ تایبەتی بە پشتیوانی یا لایەنگری:
(~ evidence for the charges)
supposable (sə-pōz′ə-b'l), *adj.* وا دادەنرێت؛ گریمانی.
suppose (sə-pōz′), *v.t.* . *(S~ A equals B.)* (۱) گریمان؛ وا دانان:
(۲) وا هاتنەبەرچاو؛ وا دانان؛ وا زانین؛ وا تێگەیشتن.
(۳) وا دانان *(S~ I write him first.)*.
(٤) وا گەیاندن.
(٥) وا پێویست کردن؛ وا بەتەمابوون:
(I am ~d to be there at eight o'clock.)
v.i. گریمان؛ وا دانان.
supposed (sə-pōzd′), *adj.* وا دانراو؛ هەر بەناو؛ بە درۆ وا دانراو؛ گوایە و؛ دانراو.
supposedly (sə-pōz′id-li), *adv.* گوایە؛ کە گوایە؛ بەناو.
supposition (sup´ə-zish′ən), *n.* (۱) وا دانان؛ گریمانکاری
(۲) گریمانە؛ گریمان؛ شتی بە ڕاست دانراو بەبێ بوونی هیچ بەڵگەیەك.
-suppositional *(adj.)*.
supposititious (sə-poz´ə-tish′əs), *adj.* (۱) ساختە؛ درۆزنە؛ درۆ؛ ڕووکەش؛ قەڵب (۲) گریمانەیی.
suppositive (sə-poz′ə-tiv), *adj.* (۱) گریمانەیی.
(۲) مەرجی (ڕێزمان)؛ ئەگەرەکویی؛ گریمانەیی.
(if, assuming, provided)
suppository (sə-poz′ə-tôr´i, sə-poz′ə-tō´ri), *n.* شاف؛ دەستوور.
suppress (sə-pres′), *v.t.* (۱) (ا) کوژاندنەوە (شۆڕش، ئاشووب)؛ دامرکاندنەوە؛ پێشێل کردن؛ سەرکوتکردن؛ پێبەست کردن. (ب) قەدەغەکردن.
(۲) کپکردنەوە؛ خەفەکردن؛ کردن بە ژێرەوە (دەنگوباس)؛ ئاشکرا نەکردن؛ کردن بەزۆر لێوەوە؛ دەرنەبڕین:
(I ~ed a laugh.; Newspapers have ~ed the story.)
(۳) ڕێگەنەدان بە بڵاوکردنەوە.
(٤) وەستاندن.
(٥) شاردنەوە؛ کپکردن؛ دەرنەبڕین: *(to ~ an emotion)* .
-suppresser; suppressor *(n.)*; suppressible *(adj.)*.
suppression (sə-presh′ən), *n.* (۱) کوژاندنەوە؛ سەرکوتانەوە؛ پێشێل کردن؛ پێبەستکردن. (۲) کپکردن (هەست)؛ خەفەکردن؛ شاردنەوە
suppressive (sə-pres′iv), *adj.* (۱) پێشێلکەر؛ پێبەستکەر؛ خەفەکەر؛ کپکەرەوە. (۲) تایبەتی بە پێشێل کردن یا کپکردن.
suppurate (sup′yoo-rāt´), *v.i.* کێم کردن.
suppuration (sup´yoo-rā′shən), *n.* کێم کردن.
supra- (sōō′prə, sū′prə), پێشگرێکە بەمانای: لەسەروو؛ لەژوور؛ لەسەر؛ بەدەر.
supraliminal (sū´prə-lim′i-n'l), *adj.* پێ زانراو (هۆش).
supramolecular (sū´prə-mə-lek′yoo-lēr), *adj.* هەمەگەردی؛ چەندگەردی.
suprarenal (sōō´prə-rē′n'l, sū´prə-rē′n'l), *adj.* تایبەتی بە سەر یا ژوور گورچیلە (ڕژێنی ئەدرینالین).
n. ڕژێنی ئەدرینالین.
supremacy (sə-prem′ə-si, soo-prem′ə-si), *n.* زاڵیتی؛ زاڵی؛ بەرزی؛ دەستباڵایی؛ دەست بەسەردا ڕۆیشتن؛ دەسەڵاتی بەرز.
supreme (sə-prēm′, soo-prēm′), *adj.* (۱) زاڵ؛ باڵاترین؛ بەرز؛ بەدەسەڵاترین؛ هەرە بەرز؛ بەرزترین. (۲) نایابترین؛ باشترین؛ بەرزترین.
(۳) ئەوپەڕ؛ هەرە.
-supremely *(adv.)*; supremeness *(n.)*.
Supreme Being, خودا.
Supreme Court, دادگای بەرز.
sur- (sûr), پێشگرێکە بەمانای: سەر؛ ژوور؛ زیادە؛ سەربار:
(surface, surcharge)
sura (soor′ə), *n.* سوورەت (قورئان).
surah (soor′ə), *n.* سورات: قوماشێکی ئاوریشمی هیندی‌یە.
sural (soor′əl, syoor′əl), *adj.* لوولاقی.
surbase (sûr′bās´), *n.* نەقشی بن دیوارو پایە.
surcease (sûr´sēs′), *v.t. & v.i.* [Archaic], دوایی هاتن؛ وەستان؛ کۆتایی هاتن.
n. [Archaic], دوایی؛ کۆتایی.
surcharge (sûr-chärj′), *v.t.* (۱) پارە زۆر لێسەندن؛ زیاد لێسەندن.
(۲) زۆر بارکردن؛ باری قورس لێنان؛ باری زیادە لێنان.
(۳) زۆر پڕکردن. (٤) دامغەدان لە پووڵی پۆستە (بۆ پیشاناتی نرخی زیادەی).
n. (۱) سەرباج؛ باجی زیادە.
(۲) پارەی زیادە لێسەنراو؛ مزی زیادە؛ نرخی زیادە.
(۳) باری قورس؛ سەربار؛ باری زیادە.
(٤) دامغەی لێدراو لە پووڵی پۆستە (بۆ پیشاندانی نرخی زیادەی).
surcingle (sûr′siŋ´g'l), *n.* (۱) قەیاسە؛ تەنگە.
(۲) کەمەربەندی کەوای قەشە.
surcoat (sûr′kōt´), *n.* پالتۆی سەر قەڵغان.
surculose (sûr′kyoo-lōs′), *adj.* وەچاوی؛ وەچدار؛ وەچ دەرکردوو.
surd (sûrd), *adj.* (۱) کوێر (ڕەگ– بیرکاری).

(٢) بێ دەنگ (تیپی زمان).

n. (١) ڕەگەکوێرە (بیرکاری). (٢) تیپی بێ دەنگ (زمان).

sure (shoor), *adj.* (١) [Obs.] ، بێ مەترسی؛ مەترسی لێ ناکرێت.
(٢) هەمیشە سەرکەوتوو؛ مەترسی سەنەکەوتنی لێ ناکرێت:
(a ~ method; a ~ remedy)
(٣) پشت پێ بەستراو.
(٤) بێ گومان؛ ڕاست. *(~ proof of his innocence)* .
(٥) چەسپیو؛ پتەو: *(~ convictions)* .
(٦) دڵنیا *(Are you ~ of your facts?; ~ of victory)* .
(٧) هەر دەبێت ببێت. (٨) مسۆگەر: *(He is ~ to lose.)* .
(٩) هەمیشە دەی پێکێت: *(a ~ aim)* .

adv. [Colloq.], بێ گومان؛ دڵنیا
for sure, بێ گومان؛ بەبێ گومان.
make sure, دڵنیابوون؛ دڵنیا بەا.
sure enough, [Colloq.], بێ گومان؛ هەر وەك چاوەڕوانی لێ دەکرا.
to be sure, بێ گومان؛ گومانی تێدا نییە.

sure-enough (shoor´i-nuf´), *adj.* [Colloq.], ڕاستەقینە؛ ڕاست؛ ڕەسەن.

sure-fire (shoor´fīr´), *adj.* [Colloq.], سەرکەوتنی مسۆگەرە.

sure-footed (shoor´foot´id), *adj.* پێ هەڵنەکەوتوو؛ پێ دانەچوو؛ هەڵنەکەر؛ کاری خۆ زانیو؛ پشت ئەستوور.

surely (shoor´li), *adv.* (١) بە دڵنیایی؛ بە پشت ئەستووری.
(٢) بێ گومان. *(S~ you don't believe that!)* .

surety (shoor´ti, shoor´ə-ti), *n.* (١) بڕوا بە خۆ بوون؛ بڕوا بە خۆ کردن. (٢) بێ گومانی؛ دڵنیایی. (٣) دەستەبەری. (٤) دەستەبەر.

surf (sũrf), *n.* شەپۆلی کەنار دەریا.
v.i. ئاوەخلیسکێن کردن بە تەختە بەسەر شەپۆلی کەنار دەریادا؛ شەپۆل خلیسکێن کردن.

surface (sũr´fis), *n.* (١) لا. (٢) ڕوو (ئەندازە).
(٣) ڕووالەت؛ ڕووکەش؛ ڕووکار. (٤) **airfoil** .
adj. ڕووالەتی؛ ڕووکەشی؛ لەڕوو؛ سەرزاری؛ هەر لەڕوو:
(~ politness; ~ impressions)
v.t. (١) ڕووی تایبەتی بۆ کردن؛ دیوی دەرەوەی چاکردن؛ ساف و لووس کردن؛ ڕێك کردن. (٢) هێنانە سەر ئاو (ژێردەریایی).
v.i. (١) کار کردن لە نزیك ڕووی زەویدا. (٢) هاتنە سەر ئاو (ژێردەریایی)؛ سەر ئاو کەوتن. (٣) سەر دەرهێنان؛ هاتنەڕوو؛ دەرکەوتن.
on the surface, لەڕوو؛ بە ڕوو؛ بە سەرزاری؛ بە ڕووالەت.

surface plate, = **planometer.**

surfbird (sũrf´bũrd´), *n.* باڵندەیەکی بچووکی کلك پانی کەنارەدەریایە.

surfboard (sũrf´bôrd´, sũrf´bōrd´), *n.* تەختەی ئاوەخلیسکێن (لە کەناری دەریادا)؛ تەختەی شەپۆل خلیسکێن: تەختەیەکی باریك و درێژ و سووکە بۆ سواربوونی شەپۆلی شکاوەی کەنار دەریا.

surfboat (sũrf´bōt´), *n.* بەلەمی شەپۆل: بەلەمێکی سووك و قایمە لە دەریای هەڵچووو شەپۆلی زلدا بەکار دێت.

surf-duck, = scoter.

surfeit (sũr´fit), *n.* (١) ئێجگار زۆر؛ زەبەنە؛ لە ئەندازە بەدەر.
(٢) زۆر خواردن؛ زیادەخۆری؛ زۆر تێرخواردن.
(٣) ئینتەلا؛ سك ئێشان بەهۆی زۆر خواردنەوە.
(٤) لەبەرچاو کەوتن (لەبەر زۆر و زەبەنەیی).

surfer (sũrf´ẽr), *n.* شەپۆل خلیسکێکەر؛ ئاوەخلیسکێکەری کەنار دەریا.

surf-fish, ماسییەکی بچووکی کەناری دەریای پاسیفیکە.

surficial (sũr´fish´əl), *adj.* هی سەر ڕووی زەوی.

surfing (sũrf´iŋ), *n.* یاریی شەپۆل خلیسکێ؛ یاری ئاوەخلیسکێی کەنار دەریا.

surge (sũrj), *n.* (١) شەپۆلی گەورە؛ شەپۆلی بەتین.
(٢) لێشاو؛ لافاو؛ وورووژم:
(the ~ of the sea; a ~ of pity, anger, etc.)
(٣) تەووژم (ئەلەکتریك).
v.i. (١) شەپۆلدان.
(٢) لێشاو بردن؛ وورووژم هێنان؛ وەك لافاو هەڵسان:
(A big crowd ~d out of the stadium.)
(٣) هەڵچوون (هەست)؛ هاتنە جۆش.
(٤) شل بوونەوەی پەتی چەرخی لەنگەر هەڵکردنی کەشتی.
v.t. شل کردنەوەی پەتی چەرخی لەنگەر هەڵکردنی کەشتی.

surgeon (sũr´jən), *n.* نەشتەرگەر؛ نەشتەرکار؛ برینساز.

surgeoncy (sũr´jən-si), *n.* پلەی نەشتەرگەر؛ پلەی نەشتەرکار؛ برینکار.

surgeon-fish (sũr´jən-fish´), *n.* ماسییەکی ڕەنگاوڕەنگی ناوچە گەرمەکانە دڕکێکی وەك تیر بە بنی کلکییەوەیەتی.

Surgeon General, (١) سەرەك پزیشك (سوپای ئەمەریکی و بەڕێوەبەرێتی پزیشکەوانی).
(٢) [s- g-] ، ئەندامی تیپی پزیشکی (سوپای ئینگلیزی).

surgery (sũr´jẽr-i), *n.* (١) نەشتەرگەری؛ نەشتەرکاری؛ برینکاری.
(٢) ژووری نەشتەرگەری؛ تاقیگەی نەشتەرکار.
(٣) فەرمانگەی پزیشك (ئینگلتەرە).

surgical (sũr´ji-k´l), *adj.* (١) هی نەشتەرگەری و نەشتەرگەران.
(٢) لە ئەنجامی نەشتەرگەرییەوەیە.
-surgically *(adv.)*.

surly (sũr´li), *adj.* (١) مۆن؛ مڕومۆن؛ مڕومۆچ؛ گرژ؛ ووشك (مەجان)؛ ڕووگرژ. (٢) [Rare or Obs.]، لووت بەرز؛ لەخۆبایی.
-surlily *(adv.)*; surliness *(n.)*.

surmise (sẽr-mīz´), *n.* گۆترە؛ وا دانان؛ وا زانین؛ وا تێگەیشتن.
v.t. & v.i. وا زانین؛ وا دانان؛ وا تێگەیشتن؛ وا بۆچوون

surmount (sẽr-mount´), *v.t.* (١) زیاتر بوون لە؛ لێ تێپەڕین.
(٢) زاڵبوون بەسەردا؛ بەسەردا سەرکەوتن. (٣) پیادا هەڵگەڕان.
(٤) بە تەوقەسەرەوە بوون؛ بە پۆپە یا سەرەوە بوون.
(٥) خستنەسەر؛ دانان لەسەر.
-surmountable *(adj.)*.

surmullet (sẽr-mul´it), *n.* جۆرێکە لە ماسی.

surname (sũr´nām´), *n.* (١) سەرناو؛ لەقەب؛ ناوی هۆز. (٢) نازناو.
v.t. نازناو لێ نان؛ لەقەب لێ نان.

surpass (sẽr-pas´, sẽr-päs´), *v.t.* (١) باشتر بوون لە.
(٢) زیاتر بوون لە؛ تێپەڕ بوون؛ بۆر پێدان.

surpassing (sẽr-pas´iŋ, sẽr-päs´iŋ), *adj.* بێ هاوتا؛ بێ وێنە؛ ئێجگار زۆر: *(monuments of ~ magnificence)* .

surplice (sũr´plis), *n.* جبەیەکی سپی قەشەیە.

surplus (sũr´plus, sũr´pləs), *n.* شتی زیادە؛ زیادە؛ سەرباقی؛ شتی ناپێویست.
adj. زیادە؛ زیاد لە پێویست.

surplusage (sũr´plus-ij), *n.* (١) زیادە؛ شتی ناپێویست.
(٢) ڕێسە؛ قسە درێژکردنەوە. (٣) شتی بێ پەیوەندی بە باسەکەوە (دادگەری).

surprint (sũr´print´), *v.t.* چاپکردن لەسەر شتێکی چاپکراوەوە.
n. شتێکی چاپکراو لەسەر شتێکی چاپکراوی ترەوە.

surprisal (sẽr-prī´z´l), *n.* (١) لەپڕ بەسەردادان.
(٢) سەرسوڕمان؛ سەرسامی؛ ناکاوی.

surprise (sẽr-prīz´), *v.t.* (١) لە ناکاو چوون بەسەردا؛ لەپڕ چوون بەسەردا. (٢) ناشبگیرکردن؛ لە ناکاو بەسەرداداان؛ لەپڕ هێرش بردنە سەر و داگیرکردن. (٣) سەرسوڕماندن؛ سەرسام کردن.
(٤) لە ناکاو بە فێڵ نهێنی لێ دەرهێنان یا کاری نەویستراو پێ کردن.
n. (١) هێرشی لە ناکاو؛ ناکاوی؛ بەسەرداداانی لەپڕ.

(٢) سەرسامی، سەرسوڕمان؛ سەرسوڕماوی.
(٣) شتی سەرسوڕمێن یا سەرسامکەر
take by surprise, (١) لە ناکاو چوون بەسەردا؛ لەپڕ بەسەردادان
(٢) سەرسام کردن، سەرسوڕماندن:
(His insane reaction took us completely by surprise.)
surprisedly (sẽr-prīz′id-li), ***adv.*** بە سەرسامییەوە؛ بە سەرسوڕمانەوە
surprising (sẽr-prīz′iŋ), ***adj.*** سەیر: سەرسوڕمێن؛ سەرسوڕمێنەر.
-surprisingly *(adv.)*.
surreal (sə-rē′əl), ***adj.*** سریالی (هونەر، باروودۆخ... هتد)؛ لە ڕاستی ناچێت
surrealism (sə-rē′əl-iz′m), ***n.*** سریالیزم، سریالی، هونەری سریالی؛ لە ڕاستی نەچوو (هونەر).
-surrealist *(n.)*; surrealistic *(adj.)*; surrealistically *(adv.)*.
surrebutter (sũr′ri-but′ẽr), ***n. Also* surrebuttal,** وەڵامی داواچی بۆ داوا لەسەر لە دادگادا
surrejoinder (sũr′ri-join′dẽr), ***n.*** وەڵامی داواچی بۆ داوا لەسەر لە دادگادا
surrender (sə-ren′dẽr), ***v.t.*** (١) بە دەستەوەدان؛ دان بەدەستەوە:
(They ~ed the city to the enemy.)
(٢) دەست لێ هەڵگرتن؛ وازلێهێنان: ***(We shall never ~ our liberty.)*** .
(٣) کۆڵدان. (٤) دانەوە؛ پێدانەوە.
v.i. خۆ بەدەستەوەدان
n. (١) بەدەستەوەدان (٢) خۆ بەدەستەوەدان. (٣) وازهێنان؛ دەستهەڵگرتن.
surreptitious (sũr′əp-tish′əs), ***adj.*** نهێنی؛ پەنهان؛ پەنهانی؛ بە دزییەوە
-surreptitiously *(adv.)*; surreptitiousness *(n.)*.
surrey (sũr′i), ***n.*** گالیسکەی چوارپێچکەی دوو کورسی.
surrogate (sũr′ə-gāt′), ***n.*** (١) بریکار؛ جێگر؛ نوێنەر؛ بریتی
(٢) دادپرسی وەسیەتنامەو میراتی بەش کردن.
v.t. (١) لە جێ دانان؛ خستنەجێ؛ کردنە بریکار.
(٢) لە جێی خۆ دانان؛ کردنە نوێنەری خۆ.
surround (sə-round′), ***v.t.*** (١) دەورەدان؛ چواردەورگرتن؛ چواردەورەدان: ***(The house is ~ed by a wall.)*** .
(٢) گەمارۆدان؛ ئابلووقەدان؛ دەورگرتن؛ دەورەدان.
surroundings (sə-round′iŋs), ***n.pl.*** دەوروبەر؛ دەوروپشت
(The house is in beautiful ~ .)
surtax (sũr′taks′), ***n.*** سەرباج
v.t. سەرباج لێسەندن؛ سەرباج لەسەر دانان.
surtout (sẽr-tōōt′, sẽr-tōō′), ***n.*** پاڵتۆی درێژو تەسکی پیاوانە.
surveillance (sẽr-vā′ləns, sẽr-vāl′yəns), ***n.*** (١) چاودێری پۆلیس؛ سووسەگەری. ***(The suspects were under police ~ .)***
(٢) چاودێری، سەرکاری؛ سەرپەرشتی.
surveillant (sẽr-vā′lənt, sẽr-vāl′yənt), ***n.*** چاودێر (پۆلیس)؛ سووسەگەر
survey (sẽr-vā′), ***v.t.*** (١) هەڵسەنگاندن؛ لێ وردبوونەوەو هەڵسەنگاندن.
(٢) لێ وردبوونەوە؛ بە وردی سەیرکردن.
(٣) پیاچوونەوە؛ باس کردن یا سەیرکردن بە گشتی:
(He ~ed the international situation.)
(٤) ڕووپێوان، پێوان (زەوی)؛ ئەندازەگرتن.
n. (١) لێ وردبوونەوە؛ لێکۆڵینەوەی گشتی؛ هەڵسەنگان.
(٢) پیاچوونەوە یا سەیرکردنی گشتی.
(٣) ڕووپێوی، پێوان (زەوی)؛ ئەندازەگرتن.
(٤) زەوی پێوراو (٥) نەخشەی ئەم پێوانە.
surveying (sẽr-vā′iŋ), ***n.*** ڕووپێوی، زەوی پێوی؛ پێوان.
surveyor (sẽr-vā′ẽr), ***n.*** زەوی پێو؛ ڕووپێو؛ پێوەر؛ ئەندازەگر.
surveyor's level, تەرازووی زەوی پێو یا ڕووپێو.
surveyor's measure, پێوانەی زەوی پێو یا ڕووپێو.
survival (sẽr-vī′v′l), ***n.*** (١) مان؛ مانەوە؛ نەفەوتان؛ بەردەوام بوون؛ ژیان؛ بەردەوامی. (٢) شتی ماوە یا نەفەوتاو دوای نەمانی شتی تر.
survival of the fittest, مانی چاکتر؛ مانی ئەو زیندەوەرەی کە باشتر لەگەڵ سرووشت و دەوروبەریدا خۆی دەگونجێنێت.
survive (sẽr-vīv′), ***v.t.*** (١) مان؛ مان لە دوا یا زیاتر لە؛ بەردەوام بوون لەدوای. (٢) مان (بەتایبەتی دوای کارەساتێک)؛ نەفەوتان؛ لەناونەچوون:
(They ~d the car accident, shipwreck, etc.)
v.i. (١) مان؛ نەفەوتان؛ مانەوە؛ ژیان. (٢) دەربردن؛ هەڵکردن.
survivor (sẽr-vī′vẽr), ***n. Also* surviver,** ماو؛ کەسێکی ماو (پاش نەمانی ئەوانی تر)؛ نەفەوتاو؛ خۆپارێز؛ نەمر:
(He was the sole ~ of the accident.)
susceptibility (sə-sep′tə-bil′ə-ti), ***n.*** (١) بۆ هەبوون؛ توانا.
(٢) (*pl.*)، هەست. (٣) زوو کارتێکران؛ هەستیاری؛ بە ئاسانی گۆڕان.
susceptible (sə-sep′tə-b′l), ***adj.*** (١) زوو کاری تێ دەکرێ؛ بەرهەڵستی نەکەر. (٢) زوو دەیگرێ (نەخۆشی گرتن)؛ بەرگە ناگرێ:
(He's ~ to colds.)
(٣) هەستیار؛ زوو هەستی دەجووڵێ: ***(~ to flattery)*** .
susceptible of, بۆی هەیە.
susceptible to, بە ئاسانی کاری تێ دەکرێ؛ زوو دەیگرێ (نەخۆشی):
(susceptibe to tuberculosis)
susceptive (sə-sep′tiv), ***adj.*** (١) زوو کاری تێ دەکرێ.
(٢) زوو وەرگر؛ وەرگر؛ کراوە.
-susceptiveness *(n.)*; susceptivity *(n.)*.
suslik (sus′lik), ***n.*** (١) گیاندارێکی کرۆژەندەیە لە سمۆرە دەچێ.
(٢) کەوڵی ئەم گیانەوەرە.
suspect (sə-spekt′), ***v.t.*** (١) گومان لێکردن؛ گومان کردن؛ بەدگومانی لێکردن. (٢) گومانی تاوان لێکردن؛ گومانی تاوانباری لێ هەبوون.
(٣) لا وابوون؛ وا زانین؛ وا دانان.
adj. گومان لێکراو.
n. کەسێکی گومان لێکراو (بەتایبەتی بۆ تاوانباری)؛ گومانبار؛ گومانی تاوانکاری لێکراو؛ گومانی.
suspend (sə-spend′), ***v.t.*** (١) دەست کێشانەوە لە کار؛ دەرکردن بۆ سەردەمێک؛ لە ئیش وەستاندن:
(to ~ a student from school)
(٢) وەستاندن؛ ڕاگیرکردن؛ ڕاگرتن: ***(to ~ physical activity)*** .
(٣) ڕاگرتن (بڕیار)؛ وەستاندن؛ لەکارخستن؛ هێشتنەوە لە باری خۆیدا:
(to ~ a sentence; to ~ judgment)
(٤) هەڵواسین؛ ڕاهێڵان؛ داهێڵان؛ شۆڕکردنەوە:
(to ~ a lamp from the ceiling)
(٥) لە هەوادا ڕاگرتن بەبێ هیچ (وەک تەپوتۆز).
(٦) بە چاوەڕوانی هێشتنەوە؛ بەتەماکردن.
v.i. (١) وەستان؛ دواکەوتن. (٢) پارە نەدانەوە؛ قەرز نەدانەوە.
suspenders (sə-spen′dẽrz), ***n.pl.*** (١) ئاسقی پانتۆڵ.
(٢) [British]، پووزەوانە؛ گێترە؛ ئاسقی گۆرەوی.
suspense (sə-spens′), ***n.*** (١) لە ئەگەرو نەگەردا بوون؛ نامسۆگەری؛ ئەگەرونەگەری. (٢) بەتەمابوون بە دڵەڕاوکێوە؛ چاوەڕێ کردن بەبێ ئارامی یا دڵەخورتەوە. (٣) ڕاگرتن (ڕووداو)؛ دواخستن.
suspense account, حسابی سەردەمی (دەفتەرگرتن).
suspension (sə-spen′shən), ***n.*** (١) (ا) دەست کێشانەوە لە ئیش؛ دەرکردن لە کار یا قوتابخانە بۆ سەردەمێک. (ب) وەستان (قەرز یا پارەدانەوە). (ج) ڕاگرتن (بڕیار)؛ ڕاوەستان. (٢) هەڵواسین؛ ڕاهێڵان.
(٣) ئامێری شت پێدا هەڵواسراو یا ڕاهێڵراو. (٤) سپرینگی ژێر ئوتومبیل.

(٥) هەڵواسران: باری ماددەیەکە کە گەردەکانی لەناو شلەیەکدا وەستابن بێ ئەوەی بتوێنەوە.

suspension bridge, پردی هەڵواسراو.

suspension point, خاڵی لابردن: سێ خاڵە کە نیشانەی لابردنی چەند وشەیەکن لە دەقی نووسینێکدا.

suspensive (sə-spen′siv), *adj.* (١) وەستێنەر؛ ڕاگر؛ ڕاگیرکەر. (٢) دوودڵ؛ ڕاڕا.

suspensor (sə-spen′sẽr), *n.* = **suspensory.**

suspensory (sə-spen′sə-ri), *adj.* (١) ڕاگر، ڕاگیرکەر؛ پێبەست: ***(a ~ muscle or bandage)*** (٢) دواخەر؛ وەستێنەر (بڕیار)؛ ڕاوەستێن.

n. ماسولکە؛ برینپێچ، یا شتی ڕاگیرکەر.

suspicion (sə-spish′ən), *n.* (١) گومان؛ بەدگومانی؛ دڵ پیسی. (٢) نەخت؛ نەختاڵ؛ تۆز؛ تۆسقاڵ.

v.t. [Dial or Colloq.], گومان لێکردن؛ بەدگومانی لێکردن؛ گومان لێ بوون.

above suspicion, گومانی لێ ناکرێ؛ پاک (مرۆڤ).

on suspicion, بەهۆی گومان لێکرانەوە؛ لەسەر گومان.

under suspicion, گومان لێکراو؛ گومانی لێ دەکرێ؛ بەدگومانی لەسەرە.

suspicious (sə-spish′əs), *adj.* (١) جێی گومانە؛ گومانی لێ دەکرێ؛ گومان لێکراو: ***(~ behavior)*** . (٢) بە گومان؛ گوماناوی؛ گومانکەر؛ دڵ پیس: ***(He has a ~ nature.; ~ of strangers)***

suspiration (sus′pi-rā′shən), *n.* هەناسەی سارد؛ هەناسەی پڕ ئاخ وداخ

suspire (sə-spīr′), *v.i.* [Poetic], هەناسەی سارد هەڵکێشان.

sustain (sə-stān′), *v.t.* (١) درێژەپێدان؛ بەردەوام کردن: ***(to ~ an argument)*** (٢) پێویستی ژیان پێدان؛ یارمەتیدان. (٣) دەوام پێدان؛ درێژەپێدان؛ ڕاگرتن: ***(Food ~s life.)*** . (٤) بەرگەگرتن؛ ڕاگرتن (قورسایی)؛ هەڵگرتن: ***(Can this light shelf ~ the weight of all these books?)*** (٥) پاڵپشتی کردن؛ هاندان. (٦) دەربردن؛ هەڵکردن؛ خۆڕاگرتن. (٧) چەشتن (ناخۆشی، ئازار)؛ نۆشین؛ تووش بوون: ***(He ~ed injuries in the accident.)*** (٨) پەسەندکردن؛ بە ڕەوا دانان: ***(The court ~ed her claim.)*** . (٩) چەسپاندن؛ سەلماندن؛ ساغ کردنەوە.

sustained (sə-stānd′), *adj.* درێژخایەن؛ بەردەوام؛ یەک بێن.

sustaining program, بەرنامەی ڕادیۆ یا تەلەفزیۆنی بێ بڵاونامەی بازرگانی.

sustenance (sus′ti-nəns), *n.* (١) (ا) هۆی گوزەران؛ هۆی ژیان. (ب) گوزەران؛ ژیان. (٢) خواردەمەنی؛ خواردن؛ ئازووقە؛ بژێو. (٣) (ا) پاڵپشتی کران؛ یارمەتی دران. (ب) پێویستی ژیان پێدران. (٤) هۆ یا سەرچاوەی بەهێزی و پشتیوانی و یارمەتی و بەردەوامی.

sustentation (sus′ten-tā′shən), *n.* (١) پاراستن؛ هێشتنەوە؛ ڕاگیران؛ خایان؛ پاڵپشتی کران. (٢) پاڵپشت؛ کۆڵەکە.

sustention (sə-sten′shən), *n.* خایاندن؛ درێژەپێدان؛ دەوام پێدان.

susurrant (soo-sũr′ənt, syoo-sũr′ənt), *adj.* چرپەکەر؛ خشەخشکەر.

susurrate (soo-sũr′āt, syoo-sũr′āt), *v.i.* چرپەکردن.

susurration (sōō′sə-rā′shən, sū′sə-rā′shən), *n.* چرپە؛ خشپە.

susurrous (soo-sũr′əs, syoo-sũr′əs), *adj.* = **susurrant.**

sutler (sut′lẽr), *n.* چەرچی ئۆردوگا؛ دەستکێڕی سوپا؛ دووکانداری ئۆردوگا

sutra (sōō′trə), *n.* (١) (ا) پەند (ئاینی بوودی). (ب) کۆمەڵە پەندێکی وەها. (٢) گفتوگۆکانی بوودا.

sutta (soot′ə), *n.* = **sutra.**

suttee (su-tē′, sut′ē), *n.* (١) بێوەژنێکی هیندییە کە خۆی فڕێ دەداتە ناو ئاگری مێردە مردووەکەیەوە و خۆی دەسووتێنێ. (٢) ئەم جۆرە خۆسووتاندنە.

-sutteeism *(n.).*

suture (sōō′chẽr, sū′chẽr), *n.* (١) دوورینەوە (برین). (٢) شیرازە. (٣) (ا) لێکدانی دوو ئێسقان بەتایبەتی هی کەللەسەر. (ب) هێڵی ئەم لێکدانە. (٤) (ا) هێڵی لێکدانی دوو بەشی ڕووەک. (ب) هێڵی نێوانی لێواری دوو لەتی کەلوو یا میوە. (٥) (ا) دەزووی برین دوورینەوە. (ب) برین دوورینەوە. (ج) تەقەڵی ئەم برین دوورینەوە.

v.t. دوورینەوە (برین).

suzerain (sōō′zə-rin, sū′zə-rān′), *n.* (١) دەرەبەگی گەورە؛ دەرەبەگ. (٢) وڵاتێکی دەسەڵاتدارە بەسەر وڵاتێکی لە خۆی بچووکتردا لە

suzerainty (sōō′zə-rin-ti, sū′zə-rān′ti), *n.* دەسەڵاتداری (وڵاتێک بەسەر وڵاتێکی لەخۆی بچووکترو بێ دەسەڵاتتردا)؛ ژووردەستی؛ دەسەڵات.

svelte (svelt), *n.* قەد باریک و جوان؛ باریکەلە؛ شۆخ وشەنگ؛ باڵا باریک.

swab (swäb), *n.* (١) زەمینەسڕ؛ گسکی ئیسفەنج یا پەڕۆ (بۆ سڕینی زەمینەی کەشتی و شوێنی تر). (٢) (ا) پارچەیەک لۆکە، پەڕۆ، یا ئیسفەنجە بە سەری دارکێکەوە بۆ دەرمان لێدان یا پاکردنەوەی ئەندامێکی لەش. (ب) ئەو شتە پیسییەی وەها لە ئەندامێکی لەش لادەبرێ. (٣) فلچەی پاکردنەوەی لوولەی دەمانچە و تفەنگ. (٤) [Slang]، کەسێکی گەلحۆی هیچ وپووچ.

v.t. دەرمان لێدان یا پاکردنەوە بە پارچەیەک لۆکە، پەڕۆ یا ئیسفەنج.

swabber (swäb′ẽr), *n.* (١) بەکارهێنەری پارچە لۆکە یا ئیسفەنج بۆ دەرمان لێدان یا پاکردنەوەی ئەندامی لەش. (٢) بەکارهێنەری گسکی ئیسفەنج یا پەڕۆ. (٣) کەسێکی گەلحۆی هیچ وپووچ.

swaddle (swäd′′l), *n.* مەلۆتکە پێچ.

v.t. (١) مەلۆتکە پێچانەوە. (٢) پێچانەوە؛ بەستنەوە.

swaddling clothes, (١) پەڕۆی مەلۆتکە پێچانەوە. (٢) بەرگی منداڵی ساوا. (٣) سەردەمی ساوایەتی. (٤) چاودێری توندوتیژ (وەک هی منداڵ).

swag (swag), *v.i.* (١) لەنجەکردن؛ لارەولارکردن؛ لەنجەولارکردن. (٢) داکەوتن؛ نەوین؛ داتەپین. (٣) گەڕان بە کەشکۆڵ یا توورەکەی شانەوە.

n. (١) کەشکۆڵ؛ توورەکەی شان. (٢) لەنجە؛ لارەولار؛ لەنجەولار. (٣) [Slang]، تاڵانی؛ ماڵی تاڵانی؛ شتومەکی دزراو.

swage (swāj), *n.* (١) قاڵبی ئاسنگەری. (٢) ئامێری نوشتانەوە و ڕێک وپێک کردنی کانزا.

v.t. ڕێک وپێک کردنی کانزا بە قاڵب و چەکوش و ئامێری تایبەتی.

swage-block, قاڵبی کون کوناوی پێچ پێچاوی ئاسنگەری.

swagger (swag′ẽr), *v.i.* (١) بە کەش وفشەوە ڕۆیشتن؛ پۆزلێدان؛ بە کەشخەوە ڕۆیشتن؛ خۆبادان. (٢) فشەکردن؛ خۆهەڵکێشان؛ خۆفشکردنەوە؛ لاف وگەزاف لێدان

v.t. کارتێکردن بە فشە و لاف وگەزاف و خۆهەڵکێشان.

n. (١) ڕۆیشتنی کەشخە یا کەش وفش؛ خۆبادان لە ڕۆیشتندا؛ پۆز (٢) لاف وگەزاف؛ فشە؛ خۆهەڵکێشان.

-swaggerer *(n.)*; **swaggeringly** *(adv.).*

swagger stick, دارەستی ئەفسەر.

Swahili (swä-hē′li), *n.* (١) سەواحیلی: یەکێکە لە دانیشتوانی گەلی "زنجبار" لە ڕۆژهەڵاتی ئەفەریقا. (٢) زمانی سەواحیلی: زمانی بازرگانی و ڕەسمی گەلێک لە وڵاتانی ڕۆژهەڵاتی ئەفەریقایە.

swain (swān), *n.* [Poetic or Archaic], (١) لاوی لادێ؛ گەنجی لادێ؛ لادێیی. (٢) شوانی گەنجی دڵدار. (٢) دڵدار.

swale (swāl), ***n.*** زەلکاو؛ زۆنگاو؛ چاڵایی تەڕ.
swallow (swäl′ō), ***n.*** پەرەسێلکە
swallow (swäl′ō), ***v.t.*** (١) قووتدان؛ هەڵ لووشین.
(٢) هەڵ لووشین (مەجاز)؛ ماشینەوە.
(٣) پاشەکەزبوونەوە؛ کێشانەوە (ووتە)
(٤) قسە لێ خواردنەوە؛ لێ قوبوول کردن: ***(He had to ~ their insults.)***.
(٥) بڕواپێکردن بێ پرسیار؛ گومان لێ نەکردن: ***(a hard story to ~)***.
(٦) پێ پەستکردن؛ شاردنەوە؛ دەرنەبڕین: ***(He had to ~ his pride.)***.
v.i. قووتدان
n. (١) قووتدان (٢) قوم؛ ئەوەندەی بە یەك جار قووت دەدرێ.
(٣) قورگ؛ گەروو؛ سورێنچکە.
swallow-tail (swäl′ō-tāl′), ***n.*** (١) (ا) کلکی پەرەسێلکە.
(ب) شتێکە کە لە کلکی پەرەسێلکە بکات.
(٢) [Colloq.]: چاکەتی کلك پەرەسێلکەیی.
(٣) پەپوولەی کلك پەرەسێلکەیی.
swallow-tailed (swäl′ō-tāld′), ***adj.*** کلك پەرەسێلکەیی، واتە دووفلیقانە
swallow-tailed coat, چاکەتی درێژی کلك پەرەسێلکەیی، واتە دووفلیقانە
swam (swam), *past tense of* swim.
swami (swä′mi), ***n.*** *Also* **swamy.** سوامی؛ رابەر یا مامۆستای ئاینی هیندی
swamp (swämp, swômp), ***n.*** زەلکاو؛ زۆنگاو؛ گەناو؛ زۆنگ.
adj. زەلکاوی؛ لە زەلکاودا دەژی؛ هی زۆنگاوە.
v.t. (١) نوقوم کردن؛ کردن بەژێر ئاوەوە؛ داپۆشین بە ئاو.
(٢) کردن بە ژێر باری گران و دەردی سەرییەوە؛ پەرێشان کردن؛ بوون بەژێرەوە: ***(He was ~ed with work.; Heavy debts ~ed them.)***
(٣) نوقوم کردن بە پڕکردنی لە ئاو (بەلەم، کەشتی)
v.i. نوقوم بوون؛ بوون بەژێر ئاوەوە؛ ژێرئاوکەوتن.
swamper (swämp′ēr, swômp′ēr), ***n.*** (١) دانیشتووی زەلکاو؛ زۆنگاوی؛ نیشتەجێی زۆنگاو. (٢) زەلکاو پاکەرەوە؛ دارستان پاکەرەوە یا هەڵیاچ. (٣) (ا) کرێکار؛ بەردەست (وەك لە چێشتخانەیەکدا).
(ب) سەکنی لۆری
swamp fever, = malaria.
swamp-land (swämp′land′, swômp′land′), ***n.*** = swamp.
swampy (swäm′pi, swôm′pi), ***adj.*** (١) زەلکاوی؛ لە زەلکاو پێکهاتوو (٢) زەلکاوی؛ لە زەلکاو دەچێ.
-swampiness ***(n.).***
swan (swän, swôn), ***n.*** (١) قوو؛ باڵندەیەکی ئاوییە لە قاز دەچێ.
(٢) گۆرانی بێژی دەنگخۆش؛ هونەری لێهاتوو.
(٣) [S-]، کۆنەستێرەی قوو؛ ناوی کۆنەستێرەیەکە.
swan dive, قووە مەلە، جۆرە خۆ فڕێدانە ناو ئاوێکە بریتییە لە لاق و باڵ درێژکردنەوە بۆ دواوە و پشت چەماندنەوە بە دوادا.
swang (swaŋ), [Rare], *past tense of* swing.
swanherd (swän′hūrd′, swôn′hūrd′), ***n.*** شوانە قوو؛ قوو پەروەردەکەر.
swank (swaŋk), ***n.*** [Slang], (١) خۆنوواندن، کەش وفش؛ کەشخە؛ خۆدەرخستن (٢) لاف وگەزاف؛ گەزاف لێدان؛ خۆهەڵکێشان.
adj. [Slang], (١) خۆ زۆر دەرخەر یا نوێنەر (جل وبەرگ).
(٢) زیت؛ چالاك؛ بە کەف وگوڕ.
v.i. [Slang], خۆنوواندن؛ خۆبادان؛ خۆفشکردنەوە؛ خۆهەڵکێشان.
-swankily ***(adv.)***; swankiness ***(n.)***; swanky ***(adj.)***.
swannery (swän′ēr-i, swôn′ēr-i), ***n.*** پەروەردگەی قوو؛ جێی قوو پەروەردەکردن.

swan's-down (swänz′doun′), ***n.*** ***Also*** **swansdown,** (١) وورده پەڕی قوو؛ نەرمە پەڕی قوو. (٢) قوماشێکی خوری یا لۆکەی نەرمی ئەستووری تووکنە (جل وبەرگی منداڵی ساوای لێ دروست دەکرێ).
swan-skin (swän′skin′), ***n.*** (١) پێستە قوو (بە پەڕەکەیەوە).
(٢) جۆرە قوماشێکی خوری یا لۆکەیە.
swan song, (١) خوێندنی قوو؛ دوا خوێندنی قووە پێش مردنی (ئەفسانە).
(٢) دوا بەرهەم یا کاری کەسێکە پێش مردن یا خانەنشینی.
swap (swäp, swôp), ***v.t. & v.i.*** [Colloq.], ئاڵوگۆڕکردن؛ گۆڕینەوە.
n. [Colloq.], ئاڵوگۆڕکاری؛ گۆڕینەوە؛ ئاڵوگۆڕی.
sward (swôrd), ***n.*** مێرگ؛ چیمەن؛ زەوی گیا داپۆشیو.
sware (swâr), *archaic past tense of* **swear.**
swarm (swôrm), ***n.*** (١) پوورە؛ پوورە هەنگ.
(٢) پوورە هەنگێکە کە پوورە کۆنەکە جێ دەهێڵن بۆ یەکێکی تازە.
(٣) گەلە؛ پۆل؛ کۆمەڵە؛ ژمارەیەکی زۆر. (٤) کۆمەڵە جانەوەر.
(٥) کۆمەڵە خەڵك؛ جەماوەر؛ جەماوەری ووروژاو.
v.i. (١) فڕین بە کۆمەڵ (پوورە هەنگ)؛ پوورەدان.
(٢) تێ ووروژان؛ تێ مرۆکان؛ تێ ووروکان؛ پێوە نیشتنەوە؛ خووروشان
(٣) جمەماتن؛ تێچڕان؛ زۆر پڕبوون لە.
v.t. تێ ووروژاندن؛ تێچڕاندن؛ تێ جماندن؛ پڕکردن.
-swarmer ***(n.).***
swart (swôrt), ***adj.*** [Dial. or Poetic], = swarthy.
swarth (swôrth), ***n.*** [Dial.], = sward.
adj. = swarthy.
swarthy (swôr′*th*i, swôr′thi), ***adj.*** رەشکەڵە؛ رەشباو؛ دێز؛ رەشتاڵە.
-swarthily ***(adv.)***; swarthiness ***(n.).***
swash (swäsh, swôsh), ***v.i.*** (١) شڵپە لێوەهاتن؛ پیاماڵین و دەنگی شڵپە لێوەهاتن. (٢) بە کەش وفشەوە ڕۆیشتن؛ خۆبادان؛ بە فیزەوە ڕۆیشتن.
v.t. شڵپە لێ هەڵساندن؛ شڵپەشڵپ پێ کردن؛ دەنگی وەك ئاو لە دەم وەردان لێوەهێنان.
n. (١) جۆگە ئاوێکی خورە لە پشت بەستوە لمێکەوە نزیك کەنار دەریا.
(٢) بەستووی شەپۆل بەسەردا شکاوە.
(٣) شڵپەی ئاو؛ شڵپەشڵپی شەپۆلە ئاو.
(٤) خۆ بادان؛ بە فیزەوە ڕۆیشتن؛ بە کەش وفشەوە ڕۆیشتن.
swashbuckle (swäsh′buk′′l, swôsh′buk′′l), ***v.i.*** خۆبادان؛ فشەفش کردن؛ خۆهەڵکێشان؛ گەزاف لێدان.
swashbuckler (swäsh′buk′lēr, swôsh′buk′lēr), ***n.*** فس-فس پاڵەوان؛ کەسێکی خۆبادەر یا خۆهەڵکێش؛ کەسێکی فشەچی یا بە کەش وفش؛ گەزاف لێدەر.
swashbuckling (swäsh′buk′liŋ), ***adj.*** فشەچی؛ گەزاف لێدەر؛ خۆبادەر؛ خۆهەڵکێش.
n. فشەکردن؛ گەزاف لێدان؛ خۆبادان؛ خۆهەڵکێشان.
swasher (swäsh′ēr, swôsh′ēr), ***n.*** = **swashbuckler.**
swash letters, تیپی گەورەی لاری کلکدار.
swastika, swastica (swäs′ti-kə), ***n.*** (١) نیشانەی خاچی چەماوە (کە نیشانەی هیندییە ئەمەریکییەکان و هەندێ لە گەلانی هیندستان و یابانە). (٢) نیشانەی حیزبی نازی ئەڵمانی.
swat (swät), ***v.t.*** پیاماڵین؛ پیاکێشان؛ لێدان؛ زرمە لێ هەڵسان.
n. پیاماڵینێکی لەپڕ؛ پیاکێشان یا زرمە لێ هەڵسانێکی لەپڕ.
swatch (swäch), ***n.*** نموونە قوماش؛ نموونە.
swath (swäth, swô*th*), ***n.*** (١) ئەو جێگەیەی بە یەك قول بە داس دەدوورێتەوە. (٢) [Rare]، یەك لێدانی داس لە ماکۆزاندا.
(٣) ریزە گیا یا گەنمی دووراوە بە داس یا مەکینەی چیمەن بڕین.

(٤) ریز؛ هێڵ.

cut a wide swath, خۆدەرخستن؛ سەرنج ڕاکێشان؛ خۆنوواندن.

swathe (swā*th*), *v.t.* (١) پێچانەوە؛ پێچانەوە بە سارغی.
(٢) پێبەست یا سارغی تێوەپێچان. (٣) دەورەدان؛ دەورگرتن.
n. پێبەست؛ سارغی.

swatter (swät′ēr, swôt′ēr), *n.* (١) لێدەر؛ پیاکێشەر؛ ئەو کەسەی کە پیادەماڵێت. (٢) مێش کوژ (هەروەها " **fly swatter** ").

sway (swā), *v.i.* (١) لارەولارکردن؛ لەنجەولارکردن؛ شەکینەوە؛ شەکانەوە: *(The branches of the tree ~ed in the wind.)*.
(٢) لەتردان؛ کەوتن بە لایەکدا؛ لاربوونەوە بە لایەکدا.
(٣) لایەنگری کردن؛ ڕا لەگەڵ لایەك بوون. (٤) دەسەڵات بەسەردا بوون.
v.t. (١) لارەولارپێکردن؛ شەکاندنەوە؛ لەراندنەوە؛ لەنجەولارپێکردن.
(٢) خستن بە لایەکدا؛ لارکردنەوە.
(٣) کارتێکردن؛ ڕا ڕاکێشان؛ ڕا پێ گۆڕین:
(His speech ~ed thousands of votes.;
His threats will not ~ us.)
(٤) [Archaic]، (ا) گورزی دەسەڵات بەکارهێنان.
(ب) دەسەڵات بەسەردابوون؛ جڵەوگرتن؛ خستنە ژێر ڕکێفەوە.
(٥) (up ~)، بەرزکردنەوەی دارکەشتی.
n. (١) لەنجەولار؛ لارەولار؛ شەکانەوە. (٢) هێز؛ کارتێکران؛ کار؛ تەووژم.
(٣) مەیل (ڕا)؛ لایەنگیری.
(٤) دەسەڵات؛ جڵەو؛ ڕکێف:
(The country is under the ~ of a dictator.)

hold sway over, دەسەڵات بەسەردابوون؛ دەست بەسەردا ڕۆیشتن؛ جڵەو بەدەستەوەبوون

sway-back (swā′bak′), *n.* پشت پسانی وولاخ (بەهۆی باری قورسەوە)

sway-backed (swā′bakt′), *adj.* پشت پساو (بەهۆی باری قورس).

swear (swâr), *v.i.* (١) سوێند خواردن.
(٢) بەڵێندان؛ گفتدان؛ سوێند خواردن. (٣) جوێندان؛ جنێودان.
(٤) گەواهیدان پاش سوێند خواردن (دادگا).
v.t. (١) سوێند خواردن. (٢) بەڵێندان؛ گفتدان؛ سوێند خواردن.
(٣) سوێند خواردن.

swear at, جوێن پێدان؛ جنێو پێدان.

swear by, (١) سوێند خواردن بە سەری کەسێك یا شتێکی پیرۆز.
(٢) بروا زۆر پێ بوون.

swear in, سوێنددان؛ سوێندخواردن:
(The new minister was sworn in yesterday.)

swear off, بەڵێندان بە وازلێهێنان یا دەست لێ بەردار بوون.

swear-word (swâr′wūrd′), *n.* جوێن؛ جنێو.

sweat (swet), *v.i.* (١) ئارەق کردن؛ ئارەق کردنەوە؛ ئارەق دەردان.
(٢) ئارەق کردنەوە (گەڵا تووتن)؛ یەق کردنەوە؛ ترشان. (٣) دەلاندن.
(٤) [Colloq.]، ڕەنج دان؛ ئارەق ڕشتن؛ ماندووبوون.
v.t. (١) ئارەق کردن؛ ئارەق کردنەوە؛ ئارەق دەردان. (٢) ئارەق پێ کردن.
(٣) یەق پێ کردنەوە: *(The tobacco leaves are being ~ed.)*.
(٤) ئارەقاوی کردن؛ بە ئارەق تەڕکردن.
(٥) (~ out)، خۆ لێ ڕزگارکردن یا چاکبوونەوە بە ئارەق کردنەوە:
(He is ~ing out his cold, flu, etc.)
(٦) کانزا گەرم کردن و بەشێك لێ دەرهێنان. (٧) لەحیم کردن.
(٨) ئیش زۆر پێ کردن؛ ئارەق زۆر پێ ڕشتن؛ ڕەنج زۆر پێدان؛ ڕەتاندن؛ زۆر ماندووکردن. (٩) چەوساندنەوەی کرێکار بە ئیشی زۆرو کرێی کەم.
(١٠) لێکردنەوەی بەشێك لە پارە بە لێکخستن.
(١١) قسە لێ دەرهێنانی دیل و گومانبار بە ئازاردان و چەوساندنەوە.
n. (١) ئارەق. (٢) دڵۆپی ئارەق. (٣) یەق کردنەوە.
(٤) دڵەڕاوکێ (کە دەبێتەهۆی ئارەق کردنەوە)؛ بێ ئارامی؛ بە پەرۆشی.
(٥) ڕەنج؛ ئارەق ڕشتن؛ ئارەقی ئاوچەوان؛ ماندوویێتی؛ ڕەتاندن.

sweat blood, (١) زۆر ڕەنج دان؛ ئارەق ڕشتن؛ زۆر هەوڵدان.
(٢) لە دڵەڕاوکێدا بوون؛ بە پەرۆش بوون؛ بێ ئارام بوون.

sweat (something) out, [Slang], (١) چاوەڕێ کردن (لە ڕیزێکدا یا بۆ شتێك). (٢) بە تەمای شتێك بوون بە دڵەڕاوکێوە؛ بە بێ ئارامی چاوەڕێ کردن.

sweatband (swet′band′), *n.* (١) شریتی ئارەق: پارچەیەك قوماش یا چەرمە دەکرێ بە بەری کڵاو بۆ ئارەق هەڵچنین.
(٢) سەرپێچ: پارچەیەك قوماشە بە ئاوچەوانەوە دەپێچرێتەوە بۆ ئارەق هەڵچنین.

sweat-box (swet′boks′), *n.* (١) سنووقی یەق کردنەوەی پێستە؛ جێی میوە ترشاندن. (٢) (ا) ژووری لێپرسینەوە.
(ب) ژووری ئازاردان لە بەندیخانەدا.

sweater (swet′ēr), *n.* (١) زۆر ئارەقکەر. (٢) دەرمانی ئارەق پێکەر.
(٣) بلووز؛ فانیلەی ئەستووری سەرەوە.
(٤) خاوەن ئیشێکە کە کرێکارەکانی زۆر ئیش پێ دەکات بە کرێیەکی کەم.

sweat gland, ئارەق ڕژێن؛ ئارەقە لوو.

sweat shirt, بلووسی تەنکی لۆکەی ئارەق هەڵچن (بۆ وەرزش لەبەر دەکرێ بەتایبەتی)

sweat shop (swet′shop′), *n.* کارگەی ئارەق ڕشتن: کارخانەیەکە کە کرێکارەکانی زۆریان ئیش پێ دەکرێ بە کرێیەکی کەم.

sweat suit, دەستێك پانتۆڵ و بلووزی لۆکەیە بۆ وەرزش.

sweaty (swet′i), *adj.* (١) ئارەقاوی؛ ئارەق کردوو.
(٢) ئارەقی؛ لە ئارەق دەچێ: *(a ~ odor)*.
(٣) ئارەق پێکەر
(٤) گران؛ قورس؛ ماندووکەر: *(~ work)*.

-sweatily *(adv.)*; sweatiness *(n.)*.

swede (swēd), *n.* = **rutabaga.**

Swede (swēd), *n.* سویدی؛ هاووڵاتی سویدی.

Swedish (swē′dish), *adj.* سویدی (وولات، گەل، زمان... هتد).
n. سویدی؛ زمانی سویدی.

Swedish massage, شێلانی سویدی.

Swedish movements, جووڵانەوەی سویدی؛ وەرزشی سویدی.

Swedish turnip, = **rutabaga.**

sweeny (swē′ni), *n.* ووشکبوونی ماسولکەی شانی ئەسپ.

sweep (swēp), *v.t.* (١) گسك لێدان؛ ماڵین.
(٢) بە ئاستەم پیاهێنان یا پیاخشاندن:
(Her dress swept the ground.)
(٣) (ا) بە پەلە پیا ڕۆیشتن؛ هەمووگرتنەوە؛ پیا هاتن‌وچوون:
(Armed bands ~ the countryside.)
(ب) پیاخشان بە پەلە: *(His eyes swept the room.)*.
(٤) (ا) ڕاماڵین؛ ڕادان؛ ڕاماڵ دان.
(ب) ڕاماڵین (مەجاز)؛ خۆ لەبیربردنەوە:
(Love swept him off his feet.)
(٥) جۆماڵ کردن؛ ڕاماڵینی بنی ڕووبار.
(٦) (ا) هەموو یارییەکان بردنەوە؛ هەموو خەڵاتەکان بردنەوە
(ب) زۆر بە باشی بردنەوە؛ هەموو بردنەوە:
(The Democrats swept the election.)
v.i. (١) گسك لێدان؛ ماڵین.
(٢) پێدا ڕۆیشتن بە هێمنی و جوانی؛ پێدا خشان:
(The planes ~ across the sky.;
Her fingers swept over the string.)
(٣) بەسەر زەویدا خشان بە دوای خۆدا (کراسی درێژ).
(٤) درێژبوونەوە بە جوانی.
n. (١) گسکدان؛ ماڵین. (٢) وەشاندن (تەور، تەوراس... هتد)؛ دەست داهێنانەوە پەیتاپەیتا و بە ڕێك‌وپێکی: *(the ~ of a scythe)*.

(٣) بەسەر زەویدا خشان (کراسی درێژ).
(٤) مەودا: *(They came within the ~ of our guns.)* .
(٥) پانتایی: *(a long ~ of meadow)* .
(٦) هێڵ: پێچ
(٧) گسکدەر: *(a chimney ~)* .
(٨) (*pl.*)، خۆڵ و زبڵی گسکدراو.
(٩) هەموو بردنەوە؛ بردنەوەی تەواو.
(١٠) سەرڵی درێژ. (١١) **sweepstakes** .

sweeper (swēp′ẽr), *n.* (١) گسکدەر (٢) گسك.

sweeping (swēp′iŋ), *adj.* (١) گسکدەر؛ پاککەرەوە. (٢) بڵاو.
(٣) گشتی؛ گشتگرەوە:
(~ changes; ~ generalizations; a ~ statement)
(٤) تەواو *(a ~ victory)* .
n. (١) (*pl.*)، خۆڵ و زبڵی گسکدراو (٢) گسکدان؛ماڵین.

sweepstakes (swēp′stāks´), *n. Also* **sweepstake,** (١) پیانقۆ؛ هایبەخت (٢) پێشبڕکێیەکە، بەتایبەتی غارغارێنی ئەسپ، بۆنەوەی بزانرێ کێ پیانقۆکە دەباتەوە. (٣) خەڵاتی ئەم جۆرە پیانتقۆیە.

sweet (swēt), *adj.* (١) شیرین.
(٢) (ا) خۆش (تام، دەنك، بۆن، ڕووخسار... هتد).
(ب) حۆش (قسە)؛ساز: *(~ praise)* .
(ج) ناسك (ڕەووشت)؛ ڕووخۆش؛ دەم بە پێکەنین: *(a ~ girl)* .
(د) [Slang]، باش؛ چاك؛ پەسەند.
(٣) سار (ئاو): *(~ water)* .
(٤) تازە؛ بۆگەن نەکردوو. (٥) بۆ کشتوکاڵ باشە (خاك).
(٦) ترش وگۆگردی تێدا نییە (کیمیا). (٧) ساز (مۆسیقای جان).
n. (١) شیرینی؛ شیرینێتی
(٢) (*pl*). حەلوا؛ شیرینی؛ خواردەمەنی شیرین.
(٣) (*pl*) خۆشی؛ بەسەرهاتێکی خۆش. (٤) [Colloq.]، پەتاتەی شیرین.
(٥) یار؛ دڵدار؛ دەنك؛ کەسێکی زۆر خۆشەویست
adv. بەخۆشی (ڕەفتار)؛ بە جوانی و ناسکی.
-sweetly *(adv.)*.
be sweet on, حەزلێکردن (دڵداری)؛ خۆشویستن؛ دڵ پێوەبوون.

sweet alyssum, ڕووەکێکی گوڵ سپی بۆنخۆشە.

sweet-and-sour, ترش و شیرین.

sweet basil, ڕێحانە.

sweet bay, جۆرێکە لە درەختی دەفنە.

sweet-brier, sweet-briar (swēt′brī´ẽr), *n.* گوڵەباخێکی خۆهەڵواسی گەڵا بۆن خۆشی قەد دڕکاوییە.

sweet clover, سێپەرە: گیایەکی دەشتەکی گەڵا سێ پەلکەییە گوڵەکەی ڕەنگاوڕەنگ و بۆن خۆش و شیرینە.

sweet corn, گەنمەشامی شیرین.

sweeten (swē′t'n), *v.t.* (١) شیرین کردن؛ شەکر تێکردن.
(٢) خۆش کردن؛ جوان و ڕێك وپێك کردن. (٣) هێمن کردنەوە؛ دڵنەوایی کردن.
(٤) لە بەرچاو شیرین کردن (سەوداگەری).

sweetening (swē′t'n-iŋ, swēt′niŋ), *n.* (١) شیرین کردن.
(٢) شتی شیرینکەر؛ شیرینکەر.

sweet flag, ڕووەکێکی زەلکاوی گەڵا تیژ و باریك و درێژە ڕەگەکەی دەخورێت

sweetheart (swēt′härt´), *n.* (١) یار؛ دڵدار؛ دەنك.
(٢) کەسێکی باش و ناسك و ڕووخۆش و دڵ فراوان.

sweetie (swē′ti), *n.* [Colloq.], = **sweetheart.**

sweetie-pie (swē′ti-pī´), *n.* [Colloq.], = **sweetheart.**

sweeting (swē′tiŋ), *n.* (١) جۆرێکە لە سێوی شیرین.
(٢) [Archaic]، **sweetheart** .

sweetish (swē′tish), *adj.* (١) نەختێك شیرین. (٢) زۆر شیرین.
-sweetishly *(adv.)*; sweetishness *(n.)*.

sweet marjoram = **marjoram.**

sweetmeat (swēt′mēt´), *n.* شیرینی؛ ماجوومی؛ حەلوا؛ جۆرێکە لە شیرینی.

sweetness (swēt′nis), *n.* (١) شیرینی؛ شیرینێتی.
(٢) ناسکی و ڕووخۆشی و لەسەرخۆیی.

sweet oil, ڕۆن زەیتوون

sweet pea, ڕووەکێکی خۆهەڵواسی گوڵ ڕەنگاوڕەنگی بۆن خۆشە لە توخمی پۆلکەیە.

sweet potato, پەتاتەی شیرین.

sweet-shop (swēt′shop´), *n.* دووکانی شیرینی؛ دووکانی حەلوا.

sweet-talk (swēt′tôk´), *v.t. & v.i.* مەرایی کردن؛ زمان لووسی کردن.
n. مەرایی؛ زمان لووسی.

sweet tooth, زۆر حەز لە شیرینی کردن.

sweet william, حوسنی یوسف؛ جۆرە گوڵێکە؛ جۆرێکە لە مێخەك.

swell (swel), *v.i.* (١) ئاوسان؛ هەڵئاوسان؛ هەوکردن؛ باکردن؛ هەڵتۆقین.
(٢) هەڵسان (شەپۆل، ئاو)؛ بەرزبوونەوە.
(٣) پڕبوون لە (شانازی، تووڕەیی، خۆ بە زل زانی)؛ فش بوونەوە
(٤) زیادبوون (هەست): *(Anger ~ed in him.)* .
(٥) زۆربوون (ژمارە، قەوارە، هێز)؛ زیادبوون:
(Our ranks ~ed to over a thousand.)
(٦) بەرزبوونەوە (دەنگ).
v.t. (١) (ا) ئاوساندن؛ هەڵئاوساندن؛ هەوپێکردن؛ فووتێکردن؛ هەڵتۆقاندن.
(ب) زیادکردن (ڕادە، پلە، ژمارە، قەبارە... هتد).
(ج) فشکردنەوە؛ پڕکردن لە (شانازی، تووڕەیی)؛ هەڵدان.
(د) زیادکردن (دەنگ)؛ زل کردن.
n. (١) (ا) هەڵئاوساوی؛ ئاوساوی؛ بلۆق؛ تلۆق.
(ب) شەپۆلی هەڵساو پێش شکانەوەی. (ج) گردی خڕ.
(٢) ئاوسان؛ هەڵئاوسان؛ هەوکردن.
(٣) زیادبوون (قەبارە، پلە، ژمارە، ڕادە)؛ زۆربوون.
(٤) [Colloq.]، کەسێکی تەڕپۆش؛ کەسێکی زۆر ڕێك وپێك لە جل وبەرگیدا
(٥) (ا) وورده وورده بەرزبوونەوەی دەنگی ئاوازی مۆسیقاو نزم بوونەوەی.
(ب) ئامێری بەرزو نزم کردنەوەی دەنگی ئامێری مۆسیقای وەك ئۆرگەن.
adj. (١) تەڕپۆش؛ زۆر ڕێك وپێك لە جل وبەرگدا.
(٢) [Slang]، نایاب؛ زۆر چاك؛ زۆرباش: *(a ~ girl, guy, etc.)* .

swelled head, [Colloq.], زۆر لەخۆبایی بوون؛ خۆ زۆر بە زل زانین؛ فیز؛ کەش وفش.

swell-fish (swel′fish´), *n.* جۆرە ماسییەکە فوو دەکاتە خۆی.

swelling (swel′iŋ), *n.* (١) ئاوسان؛ هەڵئاوسان؛ هەوکردن.
(٢) ئاوساوی؛ هەڵئاوساوی؛ ئەندامێکی هەوکردوو.
adj. ئاوساو؛ هەڵئاوساو؛ هەوکردوو.

swelter (swel′tẽr), *v.i.* لە گەرمادا پیشان؛ گەرمابردن؛ زۆر گەرمابوون و ئارەق کردنەوە.
v.t. (١) پیشاندن لە گەرمادا؛ ئارەق زۆر پێ کردن لە گەرمادا.
(٢) [Archaic]، دەردان (ژەهر)؛ لێ هاتنەدەرەوە.
n. (١) پیشان لە گەرمادا؛ زۆر گەرمابوون؛ گەرمابردن.
(٢) گەرمای ئێجگار زۆرو ناخۆش.

sweltering (swel′tẽr-iŋ), *adj.* (١) زۆر گەرم و ناخۆش.
(٢) گەرمابردوو؛ زۆر ئارەق کردووو پیشاو لە گەرمادا.

sweltry (swel′tri), *adj.* = **sweltering.**

swept (swept), *past tense and past participle of* **sweep.**

swerve (swũrv), *v.i.* لە ڕێ لادان؛ لادان بە لایەکدا؛ پێچکردنەوە:
(The driver ~d to the right.)
v.t. لە ڕێ لادان؛ پێچ پێکردنەوە.

n. (١) لادان بە لایەکدا؛ پێچکردنەوە. (٢) شتی لادەر یا پێچکەرەوە.
swift (swift), *adj.* (١) خێرا؛ تیژڕەو؛ تیژ (ڕۆیشتن).
(٢) گورج؛ دوا نەخراو؛ یەکسەر؛ خێرا (ڕوودان):
(a ~ retort, reply, punishment, etc.)
adv. خێرا؛ بە خێرایی؛ بە گورجی.
n. (١) خولخولۆکە؛ بەکرە.
(٢) پەڕەسێلکەی کێوی؛ باڵندەیەکە لە توخمی پەڕەسێلکە.
(٣) جۆرە مارمێلکەیەکی خێرایە.
-swiftly *(adv.)*; **swiftness** *(n.)*.
swig (swig), *v.t. & v.i.* [Colloq.], هەڵقوڕاندن بە پەلە؛ هەڵ لووشین؛ بە قومی زل خواردنەوە؛ ماشینەوە.
n. [Colloq.], قومی زل (بەتایبەتی مەی).
-swigger *(n.)*.
swill (swil), *v.t.* (١) زۆر خواردنەوە بە پەلەو بە قومی زل زل؛ ماشینەوە؛ هەڵ لووشین (٢) ئاوی زۆر تێوەردان؛ شۆردن بە ئاوی زۆر.
(٣) بەرماوە دان بە گیانەوەر (بەتایبەتی بەرازی ماڵی).
v.i. هەڵ لووشین (مەی)؛ زۆر خواردنەوە بە پەلەو بە قومی زل زل.
n. (١) بەرماوەی دراو بە بەرازی ماڵی و زیندەوەری تر.
(٢) بەرماوە؛ زبڵ. (٣) قومێکی زل لە مەی.
swim (swim), *v.i.* (١) مەلەکردن.
(٢) خشکان؛ خلیسکان؛ وەك مەلەکردن پێدا ڕۆیشتن.
(٣) سەرئاوکەوتن. (٤) بە ئاو داپۆشران.
(٥) پڕبوون لە *(eyes ~ming with tears)* .
v.t. (١) بە مەلە بڕین؛ بە مەلە پێدا ڕۆیشتن: *(to ~ a river)* .
(٢) بە زۆر مەلەپێکردن.
n. (١) مەلە؛ مەلەکردن. (٢) ماوەی مەلەکردن. (٣) دووری مەلەکردن.
in the swim, ئاگاداری باوی کۆمەڵ (جل‌وبەرگ، ڕای خەڵك، ژیانی کۆمەلایەتی... هتد)
swim (swim), *n.* سەرەخولێ؛ سەرەسووڕێ؛ گێژی؛ وڕی:
(Her head was in a ~ .)
v.i. (١) سەر گێژبوون؛ گێژبوون؛ تووشی سەرەخولێ بوون.
(٢) خولانەوە یا سووڕخواردن لەبەرچاو:
(The room swam before her eyes.)
swimmer (swim′ēr), *n.* مەلەوان؛ ئاوباز؛ مەلەکەر.
swimmeret (swim′ēr-et´), *n.* لاقی مەلەی زیندەوەری قاقلەدار.
swimming (swim′iŋ), *n.* مەلە؛ مەلەکردن؛ ئاوبازی.
adj. (١) مەلەکەر؛ مەلەکار. (٢) مەلەیی؛ بۆ مەلە بەکارهاتوو؛ هی مەلە.
(٣) پڕ لە ئاو یا فرمێسك: *(~ eyes)* .
swimming (swim′iŋ), *n.* گێژی؛ وڕی؛ سەرەخولێ.
adj. گێژ؛ شت لەبەرچاو خولاوە
swimming bladder, هەوادانی ماسی؛ کیسەی هەوای ماسی.
swimming hole, گۆمی ناو ڕووبار.
swimmingly (swim′iŋ-li), *adv.* زۆر بە باشی و سەرکەوتوویی و ئاسانی.
swimming pool, گۆمی مەلە
swimsuit (swim′sūt´), *n.* جلی مەلە؛ مایۆ؛ بەرگی مەلە.
swindle (swin′d'l), *v.t.* دەسبڕین؛ هەڵخەڵەتاندن و پارە لێ کێشانەوە؛ پارە لێ کێشانەوە بە فێڵ؛ فێڵ لێکردن؛ فریودان (بۆ پارە لێ کێشانەوە)؛ چاوبەستکردن؛ لەخشتەبردن؛ گزی کردن.
n. دەسبڕین؛ خەڵەتاندن و پارە لێ کێشانەوە؛ جامباز؛ گزیکەر.
swindler (swin′dlēr), *n.* دەسبڕ؛ فریوباز (بۆ پارە لێ کێشەرەوە)؛ جامباز.
swine (swīn), *n.* (١) *(pl.)*. بەراز؛ مالۆس؛ خووک.
(٢) کەسێکی بۆگەن و بێ نرخ و بەدو چاوبرسی
swine-herd (swīn′hūrd´), *n.* شوانە بەراز؛ بەراز پەروەردەکەر.
swine-pox, [Archaic], ئاولەی بەراز.
swing (swiŋ), *v.i.* (١) ئەمبەرو ئەوبەر کردن؛ لەرینەوە؛ هاتن‌وچوون وەك جۆلانێ؛ ئەملاو ئەولا کردن؛ لەنجەکردن.
(٢) دەست و لاق ڕاوەشاندن لە ڕۆیشتندا.
(٣) خولانەوە بە دەوری تەوەرەیەکدا؛ سووڕخواردن؛ سووڕانەوە:
(The door swung open.)
(٤) هەڵواسران (تاوانبار)؛ بە پەتەوە کران.
(٥) جۆلانێ کردن؛ دیلانێ کردن.
(٦) [Slang]، ڕابواردن (بەتایبەتی بە شێوەیەکی بەرەڵایی لە جووت بووندا)؛ سووڕدان؛ سەماکردن.
v.t. (١) (ا) وەشاندن (تەور، تەوراس، شیر)؛ ڕاوەشاندن.
(ب) پیادان؛ بەرزکردنەوەو خستنەسەر:
(He swung the bag onto his back.)
(٢) جۆلانێ پێ کردن؛ دیلانێ پێ کردن؛ هاتووچۆ پێ کردن وەك جۆلانێ.
(٣) خولاندنەوە بە دەوری تەوەرێکدا؛ سووڕاندنەوە:
(He swung the door open.)
(٤) هەڵواسین بە جۆرێك کە بە ئاسانی هاتوچۆ بکات وەك جۆلانێ.
(٥) مەبەست بەجێهێنان؛ بە ئەنجام هێنان؛ کردن؛ سەرکەوتوو بوون تێدا:
(I think we can ~ the election.)
(٦) مۆسیقا لێدان لەسەر شێوازی "سوینگ" (کە جۆرێکە لە "جاز").
n. (١) ئەمبەرو ئەوبەر کردن؛ لەرانەوە؛ هاتن و چوونی وەك جۆلانێ.
(٢) مەودای ئەم هاتن‌وچوونە یا ئەمبەرو ئەوبەر کردنە.
(٣) جۆری وەشاندن یا داهێنانەوە (گورزی گۆڵف و بەیسبۆڵ).
(٤) خول؛ سووڕ؛ با پێدانێك.
(٥) پیامالێنێك؛ مستەکۆڵە؛ شەپلاخ.
(٦) سەربەستی کردنی کارێك بە هەوەسی خۆ:
(He gave us full ~ in the matter.)
(٧) ڕاوەشانی دەست و قاچ لە ڕۆیشتندا.
(٨) ڕێڕەوی کارێك یا مەسەلەیەك. (٩) گوڕم.
(١٠) کێشی مۆسیقاو هەڵبەست. (١١) جۆلانێ؛ دیلانێ؛ جۆلانە.
(١٢) (ا) مۆسیقای جاز یا "سوینگ". (ب) کێشی ئەم مۆسیقایە.
(١٣) [Colloq.]، بەرزو نزمی نرخی بازاڕ.
adj. (١) تایبەتی بە مۆسیقای "سوینگ".
(٢) ڕاڕا؛ دوودڵ؛ بێ بار؛ هەمیشە گۆڕاو لەملاوە بۆ ئەولا:
(The ~ vote will decide the outcome of the election.)
-swingable *(adj.)*.
in full swing, بە تەواوی لە گەڕدایە؛ بە تەواوی و باشی کار دەکات؛ لەوپەڕی جم‌وجووڵ یا ئیش کردندایە:
(Oil production is in full swing.)
swing bridge, پردی جووڵاوە؛ پردێکە دەکرێتەوە بە لایەکدا بۆ تێپەڕبوونی کەشتی گەورە.
swinge (swinj), *v.t.* [Archaic], لێدان؛ بیزارکردن؛ قامچی لێدان.
swingeing (swin′jin), *adj.* [Colloq.], (١) زۆر زل؛ زۆر گەورە.
(٢) نایاب؛ زۆر باش.
swinging door, دەرگای خولاوە: دەرگایەکە بە دەوری خۆیدا دەسووڕێتەوە بۆ کردنەوەو داخستنی.
swinger (swin′jēr), *n.* [Slang], (١) کەسێکە کە شوێن مۆدەو باوی ڕۆژگار دەکەوێت؛ کەسێکە کە هەمیشە بەدوای ڕابواردندا دەگەڕێت.
(٢) کەسێکی بەرەڵا (جووت بوون)؛ کەسێکی داوێن پیس.
swingle (swiŋ′g'l), *n.* داری کەتان و پەموو پاککردنەوە.
swingle-tree (swiŋ′g'l-trē´), *n.* = **whiffletree.**
swing shift, [Colloq.], نۆبە یا شەفتی بەینی بەیانیان و شەو لە کارگەیەکدا، واتە هی ئێواران لە کاتژمێری چوارەوە بۆ نیوەشەو.
swinish (swīn′ish), *adj.* بەرازی؛ پیس؛ بۆگەن؛ چاوبرسی؛ جانەوەری.
swink (swiŋk), *v.i.* [Archaic], ڕەنج دان؛ ئارەق ڕشتن؛

ئەرکی گران بىنین
n. [Archaic], ڕەنج؛ نارەق ڕشتن: ئەرکی گران و ناخۆش.
swipe (swīp), *n.* (١) دەسك (وەك هی ترومپای بیر). (٢) [Colloq.] پیامالینێکی توند؛ لێدانێکی قایم؛ زرمە.
v.t. (١) بە توند لێدان؛ بە توند پیامالین. (٢) [Slang] لرف لێدان؛ پیاکێشان؛ دزین؛ پیادان.
v.i. [Colloq.], پیامالین بە قایم؛ بە توند لێدان یا پیاکێشان.
swipes (swīps), *n.pl.* [British Slang], بیرەی گەند یا خراپ.
swirl (swûrl), *v.i.* (١) خولانەوە (وەك گێژاو یا گەردەلوول)؛ سووڕانەوە. (٢) سەر گێژبوون؛ سەرخولانەوە.
v.t. خولاندنەوە؛ سووڕاندنەوە
n. (١) خولانەوە؛ سووڕانەوە. (٢) گێژاو؛ گەرداو؛ گەردەلوول (٣) شتێکی لوول (وەك قژ)؛ شتی خول خواردوو یا پێچ پێچۆکە.
-**swirly** *(adj.)*.
swish (swish), *v.i.* خشە لێوەهاتن؛ ووڕشە لێوەهاتن (جلی تازە).
v.t. (١) خشە لێوەهێنان؛ ووڕشە لێوەهێنان. (٢) دارکاری کردن: قامچی لێدان
n. (١) خشە ووڕشە. (٢) (ا) داری لێدان؛ داری فەلاقە (ب) لێدانێک بە پیامالینێك بە داری فەلاقە.
Swiss (swis), *adj.* سویسری (گەل، کلتوور).
n. هاوولاتی سویسرە؛ سویسری.
the Swiss, سویسرییەکان؛ گەلی سویسرە.
Swiss chard, سلق.
Swiss cheese, جۆرە پەنیرێکی سپی کون کوناوییە.
switch (swich), *n.* (١) شوولك: شوولە داری دارکاری. (٢) سەرە تووکنەکەی کلکی گا و مانگا (٣) پرچی دەستکرد. (٤) پیامالینێکی لەپڕو قایم بە شوولکەدار یا قامچی. (٥) سویچی کارەبا: کلیلی کارەبا. (٦) کلیلی گۆڕینی هێڵی شەمەندەفەر. (٧) گۆڕین؛ ئالوگۆڕ.
v.t. (١) لێدان بە شوولکەدار؛ لێدان بە قامچی. (٢) ڕاتەکاندن یا ڕاوەشاندن. (٣) گۆڕین؛ لابردن: لادان. (٤) (~ on; ~ off)، داگیرساندن و کوژاندنەوەی گلۆپ و ئامێری کارەبایی. (٥) گواستنەوەی شەمەندەفەر لە هێڵێکەوە بۆ هێڵێکی تر بە کلیلی گواستنەوە؛ ئاڵوگۆڕ پێکردن. (٦) [Colloq.] گۆڕینەوە؛ ئالوگۆڕکردن: *(We ~ed places.)*
v.i. (١) گواستنەوە یا گۆڕان لە هێڵێکەوە بۆ هێڵێکی تر (شەمەندەفەر) ئاڵوگۆڕپێکردن. (٢) گۆڕین؛ گۆڕان؛ لابردن.
switchback (swich′bak′), *n.* (١) هێڵی شەمەندەفەر یا ڕێگەی پێچاوپێچی بە بەرەوژوورکە هەڵگەڕاودا (٢) [British]، roller coaster.
switch-blade knife, چەقۆیەکی گەورەیە بە دوگمە دەکرێتەوەو دادەخرێ
switchboard (swich′bôrd′, swich′bōrd′), *n.* کلیلبەند (ئەلەکتریك، تەلەفۆنخانە).
switch-knife = switch-blade knife.
switchman (swich′mən), *n.* گۆڕەر کارگەری شەمەندەفەر گۆڕین لە هێڵێکەوە بۆ هێڵێکی تر.
switchyard (swich′yärd′), *n.* گۆڕینگەی شەمەندەفەر؛ گۆڕەپانی گۆڕینی شەمەندەفەر لە هێڵێکەوە بۆ هێڵێکی تر.
Switzer (swit′sẽr), *n.* (١) سویسری (٢) سەربازێکی بەکرێ گیراوی سویسری.
swivel (swiv′'l), *n.* (١) ئەڵقەی خولاوەی زنجیرێك. (٢) تەوەری کورسی خولاوە (٣) swivel gun
v.t. (١) خولاندنەوە بە دەوری خۆدا؛ چەرخاندن. (٢) تەوەری خولانەوە بۆ کردن.
v.i. خولانەوە بە دەوری خۆدا
swivel chair, کورسی خولاوە.
swivel gun, تۆپی خولاوە: تۆپێکە دەخولێنرێتەوە بە دەوری خۆیداو تەقەی پێ دەکرێ.
swizzle (swiz′'l), *n.* سویزل: کۆکتێلێکە لە خواردنەوەی مەستکەرو لیمۆو شەکر پێکدێت.
swizzle stick, داری تێکهەڵدانی "سویزل" (ووشەی پێشوو ببینە).
swob (swob), *n. & v.t.* = swab.
swollen (swō′lən), *alternative past tense of* **swell.**
adj. هەڵئاوساو؛ ئاوساو؛ هەوکردوو؛ هەڵتۆقیو.
swoon (swōōn), *v.i.* بووڕانەوە؛ لە هۆش خۆ چوون.
n. بووڕانەوە؛ لە هۆش خۆ چوون.
swoop (swōōp), *v.t.* (~ **up**), پڕپیاکردن؛ شاڵاو بۆ بردن؛ ڕفاندن.
v.i. (~ **down;** ~ **upon**), شاڵاو بۆ بردن؛ خۆ پیادان (وەك هەڵۆ یا واشە)؛ لەپڕ بەسەرردادان؛ پڕ پیاکردن:
(The hawk ~ed down on its prey.)
n. لەپڕ بەسەرردادان؛ پڕپیاکردن؛ شاڵاو.
swop (swop, swôp), *n., v.t. & v.i.* = **swap.**
sword (sôrd, sōrd), *n.* (١) شیر؛ شمشێر. (٢) (ا) هێزی سوپایی. (ب) سوپا؛ سەربازێتی. (ج) شەڕ؛ جەنگ.
at sword's points, شیرو تیر لەیەك دەسوون؛ ئامادەن بۆ شەڕ لەگەڵ یەکتر.
cross swords, (١) شەڕکردن. (٢) مشتومڕی توندوتیژ کردن.
put to the sword, کوشتن؛ کوشتن بە شیر.
sword bayonet, سونگی؛ سونگییەکە لە شێوەی شیردا.
sword-bill (sôrd′bil′, sōrd′bil′), *n.* دەنووك شیری: جۆرە باڵندەیەکی بچووکی ئەمەریکای باشوورە دەنووکێکی زۆر درێژی هەیە.
sword cane, کیفێکە لە شێوەی داردەستدا شیری تێدا دەشارێتەوە.
sword-craft (sôrd′kraft′, sōrd′kräft′), *n.* (١) شیربازی. (٢) تەکتیکی جەنگ؛ پیلانی جەنگ.
sword dance, شیرە سەما.
sword-fish (sôrd′fish′, sōrd′fish′), *n.* شیرە ماسی: ماسییەکی دەریایی گەورەی لمۆز درێژە.
sword grass, گیا شیری: چەند جۆرە گیایەکن تەلەکانیان لە شیر دەچێ.
sword knot, قۆڵفەی مشتووی شیر.
sword-play (sôrd′plā′, sōrd′plā′), *n.* شیربازی.
swordsman (sôrdz′mən), *n. Also* **swordman,** شیرباز؛ شمشێرباز؛ شمشێروەشێن.
swordsmanship (sôrdz′mən-ship′), *n.* شیربازی؛ شمشێربازی.
swordtail (sôrd′tāl′, sōrd′tāl′), *n.* - ماسییەکی بچووکی ڕەنگاو ڕەنگی ڕووبارییە بۆ جوانی بەخێودەکرێ.
swore (swôr, swōr), *past tense of* **swear.**
sworn (swôrn, swōrn), *past participle of* **swear.**
adj. سوێند لەسەر خوراو.
swot (swot), *n. & v.t.* = **swat.**
swum (swum), *p.p. and archaic past tense of* **swim.**
swung (swuŋ), *p.p. and alternative past tense of* **swing.**
swung dash, ئەم نیشانەیە (~) کە لە چاپەمەنیدا بەکاردەهێنرێت لەباتی ووشەیەك یا بەشی ووشەیەکی لەوەوپێش نووسراو بۆ جێگە کەم گرتن.
Sybarite (sib′ə-rīt′), *n.* (١) هاوولاتییەکی "سیباریس" کە شارێکی کۆنی یۆنانی بوو لە لاخوارووی ئیتالیا. (٢) [s-]، خۆشی پەرست؛ کەسێکە کە زۆر حەز لە خۆشی و ڕابواردن دەکات.
-**sybaritic; sybaritical** *(adj.)*; **sybaritically** *(adv.)*.
sycamine (sik′ə-min, sik′ə-mīn′), *n.* شاتوو.
sycamore (sik′ə-môr′, sik′ə-mōr′′), *n.* (١) هەمنجیری فیرعەون: هەمنجیرە توو. (٢) درەختێکە لە سوورەچنار دەچێ؛ سوورەچنار.

syce (sīs), *n.* مەیتەر (بەتایبەتی لە هیند).
sycee (sī-sē′), *n.* پارەیەکی زیوی چینی کۆنە.
syconium (sī-kō′ni-əm), *n.* میوەی گۆشتنی وەك هەنجیر.
sycophancy (sik′ə-fən-si), *n.* مەراییکاری؛ مەرایی؛ کاسەلێسی؛ کلکەلەقێ؛ مفتخۆری.
sycophant (sik′ə-fənt), *n.* مەراییکەر؛ کلکەلەقێکەر؛ ڕووباز؛ کاسەلێس؛ مفتخۆر.
-sycophantic; sycophantical *(adj.)*; **sycophantically** *(adv.)*
sycosis (sī-kō′sis), *n.* نەخۆشییەکی پێستە بە زۆری تووشی دەموچاو دەبێت دەبێتە هۆی سووربوونەوەو قنچکە لێ هاتنی بنجی ڕیش.
syenite (sī′ə-nīt′), *n.* بەردێکی ئاگرپڕژێنییە.
syllabary (sil′ə-ber′i), *n.* ئەلفوبێی برگەیی: خشتەیەك یا شێوازێکی ئەلفوبێیە کە هەر یەکەی برگەیەك دەردەبڕێ یا دەنوێنێ.
syllabi (sil′ə-bī′), *plural of* **syllabus.**
syllabic (si-lab′ik), *adj.* (١) برگەیی (زمان)؛ تایبەتی بە برگە.
(٢) تایبەتی بە تیپێکی نەبزوێن کە خۆی بە تەنها وەك برگەیەك دەوترێ.
(وەك " *l* " لە وشەی " riddle " دا).
(٣) برگە برگەو بە ڕوونی دەوترێ یا دەخوێنرێتەوە.
(٤) تایبەتی بە جۆرە هۆنراوەیەك کە دێرەکانی بە ژمارەی برگە ڕێکخراون.
n. دەنگی برگەیی؛ تیپی برگەیی.
-syllabically *(adv.).*
syllabicate (si-lab′i-kāt′), *v.t.* = **syllabify.**
syllabication (si-lab′i-kā′shən), *n.* = **syllabification.**
syllabification (si-lab′ə-fi-kā′shən), *n.* برگەکاری؛ وشە بەشکردن بە برگەوە؛ وشە برگە برگە کردن.
syllabify (si-lab′ə-fī′), *v.t.* برگە برگە کردنی وشە؛ بەشکردنی وشە بە برگەوە.
syllabism (sil′ə-biz′m), *n.* (١) ئەلفوبێی برگەیی بەکارهێنان؛ بەکارهێنانی ئەلفوبێیەك کە هەر یەکەیان برگەیەك دەردەبڕن.
(٢) بەش بوون بە برگە برگەوە.
syllabize (sil′ə-bīz′), *v.t.* = **syllabify.**
syllable (sil′ə-b′l), *n.* (١) برگەی دەنگ (زمان).
(٢) برگەی وشە؛ کەرتە وشە. (٣) وورتە؛ ئەختە دەنگێك؛ فزە.
v.t. & v.i. بە برگە برگە ووتن.
syllabub (sil′ə-bub′), *n.* = **sillabub.**
syllabus (sil′ə-bəs), *n.* (١) بەرنامەی وانە یا کۆرسی وەرزێکی پرۆگرامی وانە یا کۆرس. (٢) پێشەکی بڕیاری دادگا.
syllogism (sil′ə-jiz′m), *n.* (١) لێکدانەوەی پێوانەیی (ژیربێژی).
(٢) ئەنجام لێکدانەوە لە گشتییەوە بۆ تایبەتی.
(٣) ئەنجام لێکدانەوەیەکە کە بە ڕواڵەت ڕێكوپێکەو لە ڕاستیدا چەوتە.
syllogist (sil′ə-jist), *n.* شارەزای ئەنجام لێکدانەوەی پێوانەیی.
syllogistic (sil′ə-jis′tik), *adj.* هی لێکدانەوەی پێوانەیی.
-syllogistical *(adj.)*; **syllogistically** *(adv.).*
syllogize (sil′ə-jīz′), *v.t.* لێکدانەوەی پێوانەیی (ژیربێژی).
sylph (silf), *n.* (١) بوونەوەرێکی ئەفسانەیی ناو هەوایە.
(٢) کچ یا ژنێکی قەد باریكو شۆخ.
sylva (sil′və), *n.* = **silva.**
sylvan (sil′vən), *adj. Also* **silvan,** (١) دارستانی.
(٢) نیشتەجێی دارستانە؛ لە دارستاندا دەبینرێ یا هەیە.
(٣) دارستاناوی؛ بێشەڵانی؛ دارودرەختاوی.
n. (١) نیشتەجێی دارستان. (٢) فریشتەی دارستان؛ پەروەردگاری دارستان.
sylvanite (sil′vən-īt′), *n.* سلڤانیت: جۆرە کانزایەکە.
sylvite (sil′vīt), *n.* سلڤیت: جۆرە کانزایەکە.
sym- (sim), = **syn-.**
symbiont (sim′bī-ont′, sim′bi-ont′), *n.* زیندەوەرێکە کە لەگەڵ زیندەوەرێکی تردا دەژی بۆ سوودی هەردووکیان؛ زیندەوەری هاودەستەبەر یا هاوسوود.
symbiosis (sim′bī-ō′sis, sim′bi-ō′sis), *n.* پێکەوە ژیانی دوو زیندەوەری جیا بۆ سوودی هەردووکیان؛ سوود گەیاندن بە یەکتر.
symbiotic (sim′bī-ot′ik), *adj. Also* **symbiotical,** سوودگەیێن بە یەکتر؛ هاوسوود؛ هاودەستەبەری؛ بۆ هەردوولا باشە:
(a ~ relationship)
symbol (sim′b′l), *n.* (١) نیشانە؛ هێما؛ درووشم:
(The dove is a ~ of peace.)
(٢) نیشانەی نووسراو؛ هێمای نووسراو.
v.t. نیشانەی ئەوەبوون؛ نیشانەی بوون بۆ؛ نیشانەدان.
symbolic (sim-bol′ik), *adj. Also* **symbolical,** (١) تایبەتی بە نیشانە؛ نیشانەیی. (٢) نیشانەیی؛ هێمایی. (٣) نیشانە بەکارهێن.
-symbolically *(adv.).*
symbolism (sim′b′l-iz′m), *n.* (١) نیشانەکاری (بەتایبەتی لە هونەردا)؛ نیشانەگەری؛ شت دەربڕین بە نیشانە (هونەر، وێژە، کردەوە...هتد).
(٢) کۆمەڵە نیشانە؛ نیشانەگەل. (٣) مانای نیشانەیی.
(٤) دەستەی نیشانەکاران (هونەر، وێژە).
(٥) بیروباوەڕو بۆچوونی دەستەی نیشانەکاران.
symbolist (sim′b′l-ist), *n.* (١) نیشانەکار؛ نیشانەگەر.
(٢) نیشانەکار (هونەر، وێژە).
(٣) نیشانەزان؛ کەسێکی لێهاتوو لە نیشانە لێکدانەوەدا.
-symbolistic *(adj.)*; **symbolistically** *(adv.).*
symbolize (sim′b′l-īz′), *v.t.* (١) نیشانە بوون بۆ؛ نیشانەی ئەوە بوون؛ ئەوە گەیاندن. (٢) بە نیشانە دەربڕین؛ نیشانە بەکارهێنان؛ بە نیشانە نواندن (٣) کردن بە نیشانە؛ وەك نیشانە سەیرکردن.
-symbolization *(n.).*
symbology (sim-bol′ə-ji), *n.* (١) نیشانەی لێکۆڵینەوەو لێکدانەوە.
(٢) نیشانەکاری؛ نیشانەگەری؛ نیشانە بەکارهێنان بۆ مەبەست دەربڕین.
symmetalism (sim-met′′l-iz′m), *n.* شێوازێکی سکە یا پارەی ڕەقە بریتییە لە دوو کانزا بەکارهێنان.
symmetrical (si-met′ri-k′l), *adj. Also* **symmetric,** ڕێك؛ ڕێكوپێك؛ بە ئەندازە؛ هاوتا؛ بەرامبەر؛ گونجاو.
-symmetrically *(adv.).*
symmetrize (sim′ə-trīz′), *v.t.* ڕێكوپێك کردن؛ بە ئەندازە کردن؛ بەرامبەرکردن؛ هاوتاکردن.
symmetry (sim′ə-tri), *n.* ڕێكوپێکی؛ ڕێکی؛ هاوتایی؛ بەرامبەری؛ گونجان.
sympathetic (sim′pə-thet′ik), *adj.* (١) هاوسۆز؛ دڵ پێ سووتاو؛ هاوهەست. (٢) گونجاو (لەگەڵ و هەست و بیروڕادا)؛ شیاو؛ هاو حەزو ڕەفتار.
(٣) [Colloq.]، پەسەندکەر؛ لایەنگر.
-sympathetical *(adj.)*; **sympathetically** *(adv.).*
sympathetic ink, مەرەکەبی نەبینراو؛ مەرەکەبی نهێنی.
sympathize (sim′ə-thīz′), *v.i.* (١) هاوسۆزی کردن؛ هاوڕا بوون؛ هاوهەستی لەگەڵ کردن. (٢) دڵ پێ سووتان؛ هاوخەمی کردن؛ بەشداری خەم بوون؛ بەزەیی پیاهاتنەوە: *(He ~s with poor people.)* .
(٣) گونجان؛ پەسەندکردن.
sympathy (sim′pə-thi), *n.* (١) هاوسۆزی؛ هاوهەستی؛ هاوسۆزایەتی. (٢) گونجان؛ ڕێکەوتن؛ کۆکی؛ چوونیەکی.
(٣) دڵ پێ سووتان؛ هاوخەمی؛ بەشداریتی خەم؛ بەزەیی.
(٤) هاوهەستی ئەندامانی لەش (بە جۆرێك کە ئازارو ئەخۆشی ئەندامێك ببێتە هۆی هەمان ئازار لە ئەندامێکی تردا).
sympathy (or **sympathetic**) **strike,** مانگرتنی لایەنگیری. مانگرتنی کرێکارانی کارگەیەکە بۆ پشتگیری کردنی کرێکارانی مانگرتووی کارگەیەکی تر.

sympetalous (sim-pet′'l-əs), *adj.* = **gamopetalous.**

symphonic (sim-fon′ik), *adj.* (١) سیمفۆنی؛ لە سیمفۆنی دەچێ. (٢) هاوئاواز؛ ساز؛ هاودەنگ؛ یەك ئاواز.

symphonic poem, هەڵبەستی سیمفۆنی: سیمفۆنییەکی درێژە لەسەر هەڵبەستێك دانراوە.

symphonious (sim-fō′ni-əs), *adj.* هاوئاواز؛ یەك ئاواز؛ ساز؛ هاودەنگ.

symphonist (sim′fōn-ist), *n.* سیمفۆنی دانەر؛ سیمفۆنی ساز.

symphonize (sim′fə-nīz′), *v.t.* یەك دەنگ کردن؛ هاودەنگ کردن.

symphony (sim′fə-ni), *n.* (١) هاوئاوازی؛ هاوئاوازی؛ یەك دەنگی. (٢) هاوڕەنگی؛ یەك ڕەنگی. (٣) (ا) سیمفۆنی: ئاوازێکی درێژخایەنی مۆسیقایە کە ئۆرکسترا لێی دەدات. (ب) ئۆرکیسترا. (ج) [Colloq.]: ئاهەنگی سیمفۆنی.

symphony orchestra, ئۆرکێسترا؛ ئۆرکێسترای سیمفۆنی؛ تیپێکی مۆسیقای گەورەیە بۆ سیمفۆنی لێدان.

symphysis (sim′fə-sis), *n.* (١) (ا) پەیوەست بوونی دوو ئێسقانی جیا (توێکاری). (ب) جێی ئەم پەیوەست بوونە. (٢) پەیوەست بوونی دوو ئەندامی ڕووەك.

sympodium (sim-pō′di-əm), *n.* قەدە دارێکە کە لە چەندەها لق پێکهاتووە (وەك دارمێو).

symposiac (sim-pō′zi-ak′), *adj.* کۆڕی؛ تایبەتی بە کۆڕ.
n. = **symposium.**

symposiarch (sim-pō′zi-ärk′), *n.* (١) کۆڕگێڕ. (٢) ئاهەنگگێڕ.

symposium (sim-pō′zi-əm), *n.pl.* **symposiums, symposia,** (١) ئاهەنگ‌وکۆڕی لێکۆڵینەوە (لە یۆنانی کۆندا). (٢) کۆڕ؛ کۆبوونەوەیەکە بۆ بەراوردکردن و لێکۆڵینەوەی بیروڕا. (٣) چەند بیروڕا یا ووتارێکە دەربارەی باسێکی تایبەتی.

symptom (simp′təm), *n.* نیشانەی نەخۆشی؛ نیشانە.

symptomatic (simp′tə-mat′ik), *adj.* (١) نیشانەیی؛ تایبەتی بە نیشانە. (٢) نیشانەی فلان نەخۆشییە. (٣) نیشانەی ئەوەیە؛ ئەوە دەگەیەنێ.

symptomatology (simp′təm-ə-tol′ə-ji), *n.* نیشانەناسی (پزیشکەوانی)؛ زانستی نیشانەی نەخۆشی. (هەروەها " semiology " ببینە).

syn- (sin), پێشگرێکە بەمانای: (ا) پێکەوە. (ب) لە هەمان کاتدا.

synaesthesia (sin′əs-thē′zhə, sin′əs-thē′zhi-ə), *n.* = **synesthesia.**

synagogue (sin′ə-gôg′), *n. Also* **synagog,** کۆبوونەوەی جوولەکە بۆ نوێژو خوا پەرستن یا ئاین خوێندن؛ کۆڕی ئاینی جوولەکە. (٢) کەنیشتە؛ پەرستگای جوولەکە.

synapse (si-naps′), *n.* جێی لێکدانی هەستە دەمار.

synapsis (si-nap′sis), *n.* (١) جووت بوونی کرۆمۆسۆم (زیندەوەرزانی). (٢) **synapse**.

synchro (siŋ′krō), *n.* = **selsyn.**

synchro- (siŋ′krō), پێشگرێکە بەمانای: هاوکات.

synchronal (siŋ′krə-nəl), *adj.* = **synchronous.**

synchronic (sin-kron′ik, siŋ-kron′ik), *adj.* = **synchronous.**

synchronism (siŋ′krə-niz′m), *n.* (١) ڕوودانی هاوکاتی؛ هاوکاتی. (٢) ڕێکخستنی مێژوویی: لیستەکردنی ڕووداو و کەسانی مێژوویی بەپێی کاتی ڕوودانیان.

-synchronistic; synchronistical *(adj.).*

synchronize (siŋ′krə-nīz′), *v.i.* هاوکات بوون؛ لە هەمان کاتدا ڕوودان.
v.t. (١) هاوکات کردن (کاتژمێر، چالاکی، کردەوە... هتد). (٢) هاوکات یا هاوسەردەم کردنی ڕوودان. (٣) هاوکات کردنی گفتوگۆو وێنەی فیلمی سینەما.

-synchronization *(n.).*

synchronized (siŋ′krə-nīzd′), *adj.* هاوکاتی؛ هاوکات.

synchronizer (siŋ′krə-nīz′ẽr), *n.* ئامێری هاوکاتکەر؛ هاوکاتکەر.

synchronous (siŋ′krə-nəs), *adj.* (١) هاوکات؛ هاوکاتی. (٢) هەمان کات پێ چوو؛ هاوکات خایەن؛ هاوماوە.

synchrony (siŋ′krə-ni), *n.* ڕوودان یا بزوانی هاوکات.

synchroscope (siŋ′krə-skōp′), *n.* دۆزەرەوەی هاوکاتی دوو مەکینە.

syncopate (siŋ′kə-pāt′), *v.t.* (١) (ا) کورتکردنەوەی ووشە بە لابردنی تیپی ناوەوەی. (ب) لابردنی تیپ یا دەنگی ناوەوەی ووشە (بۆ کورتی). (٢) گۆڕینی دەنگی هێز خراوەسەر (مۆسیقا). (٣) ئاڵوگۆڕکردنی هێزی سەر دەنگەکانی پارچەیەك مۆسیقا.

-syncopator *(n.).*

syncopation (siŋ′kə-pā′shən), *n.* (١) ووشە کورتکردنەوە بە لابردنی تیپی ناوەڕاستی. (٢) پارچەیەك مۆسیقایە کە هێزی سەر دەنگەکانی ئاڵوگۆڕ کرابێ. (٣) **syncope**.

syncope (siŋ′kə-pi, sin′kə-pē′), *n.* (١) لابردنی تیپ یا دەنگ لە ناوەڕاستی وشە (وەك " wooster " لەباتی " worcester "). (٢) لەهۆش خۆ چوون؛ بوورانەوە. (٣) **syncopation**.

syncretism (siŋ′krə-tiz′m), *n.* (١) گونجاندن یا سازاندنی بیروباوەڕی ئاینی و فەلسەفی جیاواز لەگەڵ یەکتریدا. (٢) یەکگرتنی دوو شێوەی جیاوازی دوایی پێهێنانی ووشە (ڕێزمان).

-syncretistic; syncretic *(adj.)*; **syncretist** *(n.).*

syncretize (siŋ′krə-tīz′), *v.t. & v.i.* سازاندن (بیروباوەڕی ئاینی و فەلسەفی جیاوان)؛ گونجاندن؛ پێکهێنان.

syncrisis (siŋ′kri-sis), *n.* بەراوردکردن (ڕەوانبێژی).

syndactyl, syndactyle (sin-dak′til), *adj. Also* **syndactylous,** پەنجە پەیوەست؛ دوو پەنجە یا زیاتر کە لە یەکیان داوە بە پەردە (زیندەوەرزانی).
n. باڵندە یا گیاندارێکی پەنجە پەیوەست.

-syndactylism *(n.).*

syndesmosis (sin′des-mō′sis), *n.* ئێسقان پەیوەستی.

-syndesmotic *(adj.).*

syndetic (sin-det′ik), *adj.* (١) بەیەك گەیێن (ڕێزمان). (٢) بەیەك گەیێنراو (ڕێزمان). (٣) هی بەیەك گەیێن.

syndic (sin′dik), *n.* (١) نوێنەری بازرگانی زانکۆیەك یا کۆمپانیایەك. (٢) فەرمانبەری میری (وەك دادوەری ئاسایش).

-syndical *(adj.).*

syndicalism (sin′di-k'l-iz′m), *n.* دەستبەسەرداگرتنی دەسگا پیشەسازی و میرییەکان لەلایەن یەکێتی کرێکارانەوە لە ڕێی مانگرتنەوە؛ بیروڕای ئەم دەستبەسەرداگرتنە.

-syndicalist *(adj. & n.)*; **syndicalistic** *(adj.).*

syndicate (sin′di-kit), *n.* (١) سیندیکیت: (ا) یەکگرتنی چەند دەسگایەکی بازرگانییە بۆ دەستبەسەرداگرتنی بازاڕ. (ب) ئەنجوومەنێکە کارێك یا سەوداگەرییەکی پێ سپێرراوە. (ج) ڕێکخراوەی دەسبڕان و ڕاووڕووتکەران. (د) یەکگرتنی دەستەیەکە لە سەرمایەداران بۆ بەدیهێنانی پرۆژەیەك. (٢) دەسگای ووتار فرۆشتن بە ڕۆژنامەو گۆڤاری جۆراوجۆر. (٣) ئەنجوومەن و دەسەڵاتی دەستەی فەرمانبەرانی میری (وەك دادوەری ئاسایش).
v.t. (١) پێکهێنانی "سندیکیت" (ژمارە یەك ببینە). (٢) ووتار فرۆشتن بە ڕۆژنامەو گۆڤاری جۆراوجۆر.

v.i. بوون به " سیندیکیت".
-syndication *(n.)*; syndicator *(n.)*.
syndrome (sin′drōm, sin′drə-mē′), *n.* (١) کۆمەڵە نیشانەی هاوکات (نەخۆشی لەش یا دەروون). (٢) نیشانەکانی باروذۆخ یا ڕووداێکی ناڵەبارو نایەسەند.
syne (sīn), *adv., conj., & prep.* [Scot.], لەو کاتەوە؛ لە؛ لەمەوپێش.
synecdoche (si-nek′də-ki), *n.* جۆرێکە لە مەجاز بریتی‌یە لە بەکارهێنانی بەشێك لەباتی هەموو یا بە پێچەوانەوە (ڕەوانبێژی).
(وەك " bread " بۆ " food " وە " army " بۆ " soldier ").
syneresis (si-ner′ə-sis), *n.* لێکدانی دوو تیپە بزوێنو بوونیان بە یەك دەنگ (دەنگناسی).
synergetic (sin′ēr-jet′ik), *adj. Also* synergic, هاوکاریکەر؛ پێکەوە ئیشکەر: *(~ muscles)*.
synergism (sin′ēr-jiz′m), *n.* (١) هاوکاری (دوو ئەندامی لەش یا دەرمان بۆ ئەنجامێك کە هیچ کامیان بە تەنها ناتوانن باش بیهێننە دی).
(٢) هاوکاری خواستی مرۆڤ خۆیو میهرەبانی خودا بۆ نوێ کردنەوەو بووژانەوەی مرۆڤو باری ژیانی.
synergist (sin′ēr-jist), *n.* (١) ئەندامی لەش یا دەرمانی هاوکار.
(٢) بڕواداری هاوکاری خواستی مرۆڤو میهرەبانی خودا بۆ نوێ بوونەوەی باری ژیانی مرۆڤ.
-synergistic; synergistical *(adj.)*.
synergy (sin′ēr-ji), *n.* = synergism.
synesis (sin′ə-sis), *n.* جیاوازی ژمارەو ڕێکەوتنی مانای دوو ووشەی ڕستە (ڕێزمان): *(If anyone arrives, tell them to wait.)*.
synesthesia, synaesthesia (sin′əs-thē′zhə), *n.* هارهەستی هاوکاتی جووڵانی یەکێك لە هەستەکانی مرۆڤ بە جووڵێنەری هەستێکی تر (وەك چۆن بیستنی دەنگێك دەبێتەهۆی ڕەنگ هێنانە بەرچاوی خۆ).
syngamy (siŋ′gə-mi), *n.* جووت بوونی دوو زیندەوەری یەك خانەیی بۆ زاوزێ.
-syngamic; syngamous *(adj.)*.
syngenesis (sin-jen′ə-sis), *n.* زاوزێ.
synizesis (sin′ə-zē′sis), *n.* لێکدانی دوو تیپە بزوێن (دەنگناسی)؛ لێکدانی دوو بڕگە بە لێکدانی تیپە بزوێنەکانیان.
synod (sin′əd), *n.* (١) کۆڕی کڵێسە؛ کۆڕی کاربەدەستانی کڵێسە.
(٢) کۆڕ.
-synodal *(adj.)*.
synodical (si-nod′i-k′l), *adj. Also* synodic, (١) تایبەتی بە کۆڕی کڵێسە؛ کڵێسەیی (کۆڕ)؛ کۆڕی. (٢) نزیکبوونەوە یا جووت بوونی دوو ئەستێرەی گەڕۆك؛ ماوە یا کاتی نێوان دوو نزیکبوونەوەی وەها (وەك هی مانگو ڕۆژ)
synoecious (si-nē′shəs), *adj.* نێرەو نێرەکی هەردووك پێوەیە (ڕووەکناسی)
synonym (sin′ə-nim), *n.* (١) ووشەی هاوواتا؛ ووشەی هاومانا یا هاومەبەست. (٢) metonym.
(٣) ناوی کۆن یا باونەماو (زیندەوەرزانی).
-synonymic; synonymical *(adj.)*.
synonymity (sin′ə-nim′ə-ti), *n.* هاوواتایی؛ هاومانایی؛ هاومانایەتی.
synonymize (si-non′ə-mīz′), *v.t.* هاوواتا کردن؛ ووشەی هاومانا بۆ دۆزینەوە.
synonymous (si-non′ə-məs), *adj.* هاوواتا؛ هاومانا؛ هاومەبەست.
synonymy (si-non′ə-mi), *n.* (١) لێکۆڵینەوەی ووشە هاوواتاکان.
(٢) (أ) لیستەی ووشەی هاوواتا. (ب) لیستە کردنی ووشەی هاومانا.
(٣) لیستەی مێژوویی ناوەکانی توخمێك (زیندەوەرزانی).
(٤) هاوواتایی؛ هاومانایی؛ هاوواتایەتی.
synopsis (si-nop′sis), *n.* کورتە: *(the ~ of a story, play, novel, etc.)*
synoptic (si-nop′tik), *adj.* (١) کورتەیی؛ تایبەتی بە کورتە.
(٢) هاوڕا؛ لە هەمان باری سەرنجەوە نووسراو (سێ بەشەکەی یەکەمی ئینجیل).
-synoptical *(adj.)*; synoptically *(adv.)*.
synostosis (sin-os′tō′sis), *n.* پەیوەستی دوو ئێسقانی ئێسکی.
synovia (si-nō′vi-ə), *n.* شلەیەکی لینجی چەورکەرە پەردەی جومگەو ژێ ماسولکەیی‌یەکان دەری دەدەن.
synovitis (sin′ə-vī′tis), *n.* هەوکردنی پەردەی جومگەو ژێ ماسولکەیی‌یەکان.
synsepalous (sin-sep′′l-əs), *adj.* = gamosepalous.
syntactical (sin-tak′ti-k′l), *adj. Also* syntactic, تایبەتی بە ڕستە داڕشتن؛ هی ڕستەسازی.
-syntactically *(adv.)*.
syntactics (sin-tak′tiks′), *n.* زانستی نیشانە؛ نیشانەناسی.
syntax (sin′taks), *n.* (١) ڕێكوپێکی؛ ڕیزکردنی ڕێكوپێك.
(٢) ڕستەسازی (ڕێزمان)؛ ڕستە داڕشتن؛ چۆنێتی ڕستە داڕشتنو پیشاندانی پەیوەندی نێوان ووشەکانی ڕستە.
synthesis (sin′thə-sis), *n.* (١) پێکهێنان؛ یەکخستن؛ یەکگرتن.
(٢) شتی پێکهاتوو لە چەند شتێکی تر.
(٣) پێکهاتنی ئاوێتەی کیمیایی؛ ئاوێتەی ناسادە.
(٤) لێکدانەوە یا ئەنجامکاری لە بەشێکەوە بۆ گشت وە لە سادەوە بۆ ناسادە (فەلسەفە)
-synthesist *(n.)*.
synthesize (sin′thə-sīz′), *v.t.* یەکخستن؛ یەك پێگرتن؛ کۆکردنەوە؛ پێکهێنان لە چەند پارچە یا بەشێك.
synthetic (sn-thet′ik), *adj.* (١) پێکهێنراو؛ یەکخراو.
(٢) درووستکراو لە چەند شتێك بەشێوەیەکی کیمیایی.
(٣) دەستکرد؛ ناسرووشتی.
(٤) پێشگرو پاشگری زۆرە (زمان)؛ پڕە لە ووشەی لێکدراو.
-synthetical *(adj.)*; synthetically *(adv.)*.
synthetize (sin′thə-tīz′), *v.t.* = synthesize.
sypher (sī′fēr), *v.t.* نێرەومێیە کردن یا سواری یەکتری کردنی قەراغی تەختە بۆ سفتو سافی.
syphilis (sif′ə-lis), *n.* ئاتەشەك؛فەڕەنگی؛ ئاگرە؛ سفلس.
syphilitic (sif′ə-lit′ik), *adj.* فەڕەنگیدار؛ ئاتەشەکدار.
n. فەڕەنگیدار؛ ئاگرەدار؛ کەسێکە کە فەڕەنگی یا ئاگرەی هەبێ
syphiloid (sif′ə-loid′), *adj.* لە فەڕەنگی یا ئاگرە دەچێ.
syphilology (sif′ə-lol′ə-ji), *n.* زانستی فەڕەنگی یا ئاگرە (پزیشکەوانی).
-syphilologist *(n.)*.
syphilous (sif′ə-ləs), *adj.* = syphilitic.
syphon (sī′fən), *n., v.i., v.t.* = siphon.
Syriac (sêr′i-ak′), *adj.* سریانی.
n. سریانی؛ زمانی سریانی.
Syrian (sêr′i-ən), *adj.* سوری.
n. (١) سوری؛ هاوڵاتی‌یەکی سوری. (٢) شێوە زمانی عەرەبی سوریا
syringa (sə-riŋ′gə), *n.* لەیلاق؛ چەند جۆرە ڕووەکێکن گوڵەکانیان بۆنیان خۆشە.
syringe (sə-rinj′, sir′inj), *n.* شرینقە؛ سرنج؛ دەرزی.
syringomyelia (sə-riŋ′gō-mī-ē′li-ə), *n.* نەخۆشی‌یەکی مۆخی بڕبڕەیە.
syrinx (sir′iŋks), *n.* (١) ئەندامی خوێندنی باڵندە.

Eustachian tube (٣) . **panpipe** (٢)

-syringeal *(adj.).*

syrup (sir′əp, sūr′əp), *n.* خۆشاو؛ دۆشاو؛ شیلە؛ شیلەی شیرین؛ شەکراو

syrupy (sir′əp-i, sūr′əp-i), *adj.* (١) زۆر شیرین: *(~ coffee, tea, etc.)*

(٢) خۆشاوی؛ دۆشاوی؛ شیرەیی.

(٣) بەسۆز؛ لە رادە بەدەر ناسك یا شیرین: *(a ~ poem; ~ manners)* .

syssarcosis (sis′är-kō′sis), *n.* پەیوەست بوونی دوو ئێسقان بە ماسولکە.

systaltic (sis-tal′tik), *adj.* پلدەر؛ دەچێتەوەیەك و دەکشێت بە نۆبە (وەك دڵ).

system (sis′təm), *n.* (١) کۆمەڵە *(the solar ~)* .

(٢) جیهان

(٣) لەش: *(Greasy food is bad for one's ~ .)* .

(٤) کۆمەڵە بیروڕایەکی یەکخراو.

(٥) ریباز؛ پەیڕەو؛ دەستووری کار؛ نەخشە؛ ڕێگە؛ شێوە: *(a good ~ of teaching English)*

(٦) ڕژێم: *(The political ~ is to blame.)* .

(٧) کۆئەندامی لەش؛ لەش: *(the digestive ~)* .

(٨) دەسگا. (٩) ڕێك و پێکی.

(١٠) چەند ڕێگەیەکی هاتوچۆی بەیەکداچوو: *(the railway ~)* .

systematic (sis′tə-mat′ik), *adj. Also* systematical, (١) ڕێك و پێك؛ پەیڕەوی؛ لەسەر پەیڕەو ڕۆیشتوو: *(a ~ approach to solving a problem.)*

(٢) پۆل پۆل کەری (زیندەوەرزانی).

-systematically *(adv.).*

systematics (sis′tə-mat′iks), *n.pl.* زانستی هاوپۆل کردن؛ هاوپۆلکاری.

systematism (sis′təm-ə-tiz′m), *n.* (١) هاوپۆلکاری؛ پۆل پۆل کردن. (٢) لەسەر پەیڕەو یا ڕێبازێك ڕۆیشتن.

-systematist *(n.).*

systematize (sis′təm-ə-tīz′), *v.t.* ڕێکخستن؛ ڕێکخستن بەپێی پەیڕەوێك؛ ریزکردن؛ پۆل پۆل کردن؛ ڕێك و پێك کردن.

-systematization *(n.).*

systemic (sis-tem′ik), *adj.* هەموو لەش دەگرێتەوە؛ بە هەموویدا بڵاوبووەتەوە (ڕێکخراو، دەزگا).

systemize (sis′təm-īz′), *v.t.* = systematize.

systole (sis′tə-lē′), *n.* (١) چوونەوەیەکی دڵ؛ کرژبوونی دڵ.

(٢) کورتکردنەوەی برگەیەکی درێژ.

-systolic *(adj.).*

syzygy (siz′ə-ji), *n.* (١) لەیەك نزیکبوونەوەی مانگ و ڕۆژ؛ بەرامبەری مانگ و ڕۆژ. (٢) جووتێ شتی هاوپەیوەندی دار.

T t

T, t (tē), ***n.*** (١) تیپی بیستەمی ئەلف‌وبێی ئینگلیزی‌یە.
(٢) دەنگی ئەم تیپە: " تی " . (٣) (ا) قاڵبی ئەم تیپە.
(ب) ئەم تیپە بە چاپکراوی یا هەڵکەنراوی.
(٤) بیستەم: نیشانەی بیستەمە لە ڕیزێکدا.
adj. (١) تایبەتی بەم تیپە (٢) بیستەم؛ بیستەمین.
T (tē), ***n.*** (١) شتێکە لە شێوەی T دا. (٢) ژمارە (١٦٠)ی ڕۆمانی.
adj. لە تیپی " T " دەچێت.
to a T, بەتەواوی؛ کت‌ومت؛ دەقاودەق.
't, شێوەی کورتە بۆ " it " : (do't; 'tis; 'twas) .
tab (tab), ***n.*** (١) قوڵفە (بۆ شت هەڵواسین یا ڕاکێشان).
(٢) چمکی ڕازێنەرەوەی جل‌وبەرگ.
(٣) گوێچکە کارت یا کاغەزی سەر دەرهێناو (فایلکاری).
(٤) [Colloq.]: لیستەی حساب (چێشتخانە).
(٥) ڕوویەکی بچووکە بە باڵی فڕۆکەوە بۆ هاوسەنگی یا لەنگەرگرتن.
keep tab (or tabs) on, چاودێری کردن (بۆ جڵەو گرتن)؛
سووسە بە سەرەوە کردن؛ حساب بۆ ڕاگرتن.
tabanid (tab'ə-nid), ***n.*** خەرەنگەز؛ خەرەنگێز؛ مێشەکەرانە.
tabard (tab'ẽrd), ***n.*** (١) جۆرە چاکەتێکی دەڵبە.
(٢) جبەیەکی قۆڵ کورتی نەخشێنراوە سوارچاکان لەسەر قەڵغانەکانیانەوە
لەبەریان دەکرد.
tabaret (tab'ẽr-it), ***n.*** قوماشێکی ئاوریشمی میل میلە.
Tabasco (tə-bas'kō), ***n.*** سۆسێکی توونە.
tabby (tab'i), ***n.*** (١) ئاوریشمی شەپۆلدار.
(٢) پشیلەی خۆڵەمێشی میلی ڕەشدارە. (٣) پشیلەی مێی ماڵی.
(٤) گەورە کچ؛ قەیرە کچ. (٥) ئافرەتی غەیبەتچی.
adj. (١) نیشانەی شەپۆلی پێوەیە. (٢) میلی ڕەشدار.
v.t. نیشانەی شەپۆل لێدان (ئاوریشم).
tabernacle (tab'ẽr-nak''l), ***n.*** (١) (ا) لانەی سەردەمی (وەك چادر؛
چادر؛ دەوار (ب) خانوو؛ ماڵ؛ نشینگە.
(٢) لەشی مرۆڤ (وەك ئارامگەی ژیان). (٣) کەنیشتە؛ پەرستگای جوولەکە.
(٤) قوژبنی پەیکەر یا شتی کۆنی پیرۆز.
(٥) (ا) پەرستگای مۆرمۆنەکان. (ب) کڵێسەی گەورە.
(٦) دەفری نانی پیرۆزی شێوی قوربانی (خاچ پەرستی).
v.i. (١) لە لانەی سەردەمیدا ژیان؛ لە چادردا دانیشتن.
(٢) بۆ سەردەمێك مانەوە؛ تێدا نیشتەجێ بوون یا مانەوە.
-tabernacular *(adj.).*
tabes (tā'bēz), ***n.*** (١) دەردە باریکە؛ سیل؛ پووکانەوە.
(٢) tabes dorsalis .
-tabetic *(adj.).*
tabes dorsalis, نەخۆشی‌یەکی بڕبڕەی پشتە.
tabla (tab'lə), ***n.*** تەپڵ.
tablature (tab'lə-chẽr), ***n.*** (١) نیشانەکاری‌یەکی کۆنی مۆسیقا
لێدانە بۆ دیاری کردنی ئەو پەنجەو ژێیانەی پێویستە بەکاربهێنرێن.
(٢) تەختە بەرد یا ڕوویەکی نەخش لەسەر هەڵکەنراو یا نیگار لەسەر کێشراوە.
table (tā'b'l), ***n.*** (١) تەختە بەرد، دار، یا ئاسن (بۆ نەخش لەسەر
هەڵکەندن). (٢) مێز؛ مێزی نان خواردن؛ خوان؛ سفرە.
(٣) مێزی ڕازاوە بە خواردەمەنی. (٤) خواردەمەنی سەر مێزێکی وەها
(٥) دانیشتووانی سەر مێزێکی وەها.
(٦) خشتە؛ لیستە: *(the multiplication ~)* .
(٧) **tableland** . (٨) مێزی ئیش.
(٩) شانەی ڕەقی دیوی ناوەوەو دەرەوەی کەللەی سەر.
(١٠) **stringcourse** .
(١١) (ا) لایەکی تەختەی تاوڵە. (ب) [Obs.]، تاوڵە؛ نەرد.
(١٢) چین (زەمینناسی)
(١٣) (ا) دیوی تەختی سەرەوەی بەردی بەنرخ. (ب) بەردی بەنرخی وەها.
(١٤) بەری دەست؛ بەری لەپ.
v.t. (١) [Rare] ، خشتەکردن؛ لیستەکردن؛ خشتە بۆ کردن.
(٢) خستنە سەر مێز.
(٣) دواخستن (باسێك لە کۆڕ یا پەرلەماندا)؛ پاش خستن.
on the table, دواخراوە بۆ دوارۆژ (باسێك لە کۆڕ یا پەرلەماندا).
turn the tables, هەڵگێڕانەوەی بارودۆخێك بەتەواوی (لە خراپەوە بۆ
باش یا لە ژێرکەوتن‌و دۆڕانەوە بۆ سەرکەوتن‌و بردنەوە).
tableau (tab'lō, tab-lō'), ***n.*** (١) (ا) وێنە؛ تابلۆ.
(ب) باسێکی ڕوونی وێنە ئاسایی. (٢) بارودۆخێکی ووروژێنەرو کوتوپڕی.
(٣) **tableau vivant** .
tableau vivant (tå'blō' vē'vä*n*'), [Fr.], خۆنوواندنێکی
بێ جووڵەی سەر شانۆیە بە جلی ڕازاوەوە.
table-cloth (tā'b'l-klôth'), ***n.*** سەرمێز؛ سفرە.
table d'hôte (tä'b'l dōt'), (١) مێزی نان خواردنی ئوتێل یا
چێشتخانە. (٢) خۆراکی ڕۆژانەی ئوتێل یا چێشتخانە بە نرخێکی تایبەتی
tableland (tā'b'l-land'), ***n.*** دەشتی بەرزو بەر بەرەڵا.
table linen, سەرمێزو دەستەسڕی کاغەز.
table salt, خوێی سەرمێز؛ خوێی چێشت؛ خوێ.
table-spoon (tā'b'l-spōōn', tā'b'l-spoon'), ***n.*** (١) کەوچك؛
کەوچکی چێشت. (٢) پڕ کەوچکێکی چێشت.
table-spoonful (tā'b'l-spōōn'fool, tā'b'l-spoon-fool'),
n. پڕ کەوچکێکی چێشت.
tablet (tab'lit), ***n.*** (١) تەختە بەرد، دار، یا ئاسن.
(٢) تەختە بەرد، دار، یا ئاسنی شت لەسەر هەڵکەنراوو هەڵواسراو.
(٣) پەڕەی تەنکی کانزا، سەدەف، یا دار بۆ لەسەر نووسین.
(٤) دەستەیەك لەم پەڕانە. (٥) تیانووس؛ پەڕاو؛ دەفتەر.
(٦) قاڵب (سابوون‌و شتی وەها).
(٧) حەب؛ دەنکە دەرمان: *(an aspirin ~)* .
table talk, گفتوگۆی سەر نان خواردن.
table tennis, تێنسی سەرمێز؛ پینگ پۆنگ.
(هەروەها: " ping-pong ").
tableware (tā'b'l-wâr'), ***n.*** پێویستی سەر مێزی نان خواردن
(کەوچك‌و چنگاڵ‌و قاپ)؛ قاپ‌وقاچاخ.
table wine, مەی سەر مێزی نان خواردن؛ ئەو جۆرە شەرابەیە کە لەگەڵ
خواردندا بخورێتەوە (کە پلەی کحوولەکەی کەمە).

tabloid (tab′loid), *n.* (١) حەب؛ دەنکە دەرمان.
(٢) ڕۆژنامەیەکی بچووکی پڕ لە وێنەو دەنگوباسی ووروژێنەر.
adj. کورت؛ کورتکراوە
taboo (tə-bōō′, ta-bōō′), *n.* (١) قەدەغەکردن لەبەر پیرۆزی یا خراپی
(کار، شت، کردەوە، خەڵك)؛ حەرام کردن.
(٢) شت یا کاری قەدەغەکراو؛ شتی پیرۆز یا خراپی حەرام کراو.
(٣) قەدەغەکاری (بەپێی نەریتی کۆمەڵایەتی).
adj. (١) قەدەغەکراو (لەبەر پیرۆزی یا خراپی)؛ حەرام؛ حەرام کراو.
(٢) قەدەغە بەپێی نەریتی کۆمەڵایەتی.
v.t. (١) قەدەغەکردن (لەبەر پیرۆزی یا خراپی)
(٢) قەدەغەکردن بەپێی نەریتی کۆمەڵایەتی.
tabor (tā′bẽr), *n.* تەپڵی بچووك
v.i. تەپڵی بچووك لێدان
taboret (tab′ə-rit, tab′ə-ret′), *n.* (١) تەپڵی بچووك
(٢) کورسی بێ پشت؛ ئەسکەملی. (٣) تەپڵەکێکی جوان.
(٤) چواچێوەی نەقشکاری
tabour (tā′bẽr), *n.* & *v.i.* = tabor.
tabouret (tab′ə-ret′, tab′ẽr-it), *n.* = taboret.
tabret (tab′rit), *n.* (١) تەپڵی بچووك
(٢) [Obs.] تەپڵچی؛ تەپڵی بچووك لێدەر.
tabular (tab′yoo-lẽr), *adj.* (١) ڕوو تەخت؛ تەخت: *(~ rock)*.
(٢) (ا) خشتەکراو؛ ڕێکخراو لە شێوەی خشتەدا.
(ب) بە خشتە ژمێردراوە یا لێکدراوەتەوە.
tabula rasa (tab′ū-lə rā′sə), [L.], (١) تەختە بەرد، دار، یا
کانزای هیچ لەسەر هەڵنەکەنراو؛ تەختەی ڕووت یا پاك
(٢) مێشکی ساف وەك هی منداڵ (کە هێشتا هیچی تێدا نییە).
tabulate (tab′yoo-lāt′), *v.t.* (١) ژماردن؛ لێکدانەوە
(٢) ساف کردن؛ تەخت کردن.
adj. (١) ڕووتەخت؛ تەخت. (٢) لە پەرە یا تەبەقی تەنك و ناسۆیی پێکهاتوو.
-tabulation *(n.)*.
tabulator (tab′yoo-lā′tẽr), *n.* (١) ژمێریار
(٢) پێژمێر؛ ئامێری ژماردن.
(٣) ئامێری خانەکردن یا خشتەکردنی ژمارە لە چاپکەردا.
tacamahac (tak′ə-mə-hak′), *n.* (١) جەوییەکی بۆن تیژە
(لە مەڵحەمو بخوردا بەکاردێت) (٢) دارێکە وەك چنار یا سپیدار (ئەم جۆرە
جەوییە دەردەدات)
tachometer (tə-kom′ə-tẽr), *n.* تاکۆمەتر: پێوەری خێرایی
خولانەوە.
-tachometric *(adj.)*; tachometry *(n.)*.
tachy- (tak′i), پێشگرێکە بەمانای خێرا: *(tachymeter)*.
tachycardia (tak′i-kär′di-ə), *n.* دڵەکوتێ
tachygraphy (ta-kig′rə-fi), *n.* کورتەنووسی بەتایبەتی هی
یۆنان و ڕۆمانەکان).
tachylyte, tachylite (tak′i-līt′), *n.* تاکلیت: جۆرێکە لە بازۆڵتی
شووشەیی ڕەش
tachymeter (ta-kim′ə-tẽr, tə-kim′ə-tẽr), *n.* ئامێری ڕووپێوی
خێرای دووری و بەرزی.
-tachymetry *(n.)*.
tacit (tas′it), *adj.* (١) بێ دەنگ
(٢) نەووتراو؛ نەدرکێنراو بەڵام وا ڕاگەیێنراو:
(~ consent, aggrement, approval, etc.)
taciturn (tas′ə-tũrn′), *adj.* نەدوو؛ کەم دوو؛ قسەنەکەر؛
هەمیشە بێ دەنگ.
-taciturnity *(n.)*; taciturnly *(adv.)*.
tack (tak), *n.* (١) بزماری کورتی سەرپان.
(٢) (ا) تەقەڵ (بەتایبەتی هی درێژو سەردەمی).
(ب) لێکدان؛ پێکەوە نووسانی سەردەمی. (٣) ڕێگەی پێچاوپێچ.
(٤) ڕێبازی نوێ؛ ڕێبازی جیا لە ڕابوردوو. (٥) خواردەمەنی؛ خۆراك
(٦) (ا) پەتی دابەستنی چەمکی بایەوان. (ب) ئەم چەمکە دابەستراوە.
(٧) (ا) ڕێبازی کەشتی. (ب) گۆڕینی ڕێبازی کەشتی.
(ج) بەرەو ڕووی با ڕۆیشتنی کەشتی. (د) ڕۆیشتنی پێچاوپێچی کەشتی.
v.t. (١) پێوە نووساندن بە بزماری کورتی سەرپان.
(٢) پێکەوە دووریندوە؛ لێکدان بە تەقەڵی زل و سەردەمی.
(٣) خستنە سەر (پاشکۆ)؛ بۆ زیادکردن؛ پێوەنان:
(~ an amendment to the bill)
(٤) (ا) گۆڕینی ڕێبازی کەشتی بەرەو با.
(ب) مناوەرە پێکردنی کەشتی لە ڕاندندا بەرەو با.
v.i. (١) بە پێچاوپێچ ڕۆیشتن.
(٢) ڕێباز گۆڕین لەپڕ؛ لەپڕ هەڵوێست گۆڕین و ڕێگەی تازە گرتنەبەر.
(٣) گۆڕینی ڕێگەی کەشتی.
tackle (tak′'l), *n.* (١) کەرەسە (ئامێر): *(fishing ~)*.
(٢) گوریس و خولخولۆکە (بۆ بەرزکردنەوەو هێنانە خوارەوەی شت).
(٣) بەرەنگاربوون و وەستانی یاریکەری بەرامبەر (فوتبۆڵی ئەمەریکی).
(٤) ئەم یاریکەرە. (٥) گوریسی بایەوان و دارکەشتی.
v.t. (١) زینکردن. (٢) گرتن؛ بە دەست گرتن.
(٣) چارەسەرکردن؛ هەوڵی چارەکردن دان؛ خەریکی چارەکردن بوون؛ کردن:
(to ~ a problem, job, etc.)
(٤) بەرەنگاربوون و وەستاندنی تۆپ (فوتبۆڵی ئەمەریکی).
v.i. بەرەنگاربوون و وەستاندنی تۆپی بە دەستی تیپی بەرامبەرەوە.
tacky (tak′i), *adj.* لینج؛ سرێشاوی.
-tackiness *(n.)*.
tacky (tak′i), *adj.* [Colloq.], (١) پەڕپووت؛ کۆنە؛ پیس و پۆخڵ.
(٢) ناشرین (کردەوە، ڕەووشت)؛ نابەجێ؛ هیچ و پووچ.
(٣) زەق؛ بریقەدار و هەرزان بەها.
-tackiness *(n.)*.
taco (ta′kō), *n.* تاکۆ: جۆرە ساندویچێکە بریتییە لە نانی ڕەقی ئاخنراو
بە شتی وەك گۆشتی قیمە یا پەنیر... هتد.
taconite (tak′ə-nīt′), *n.* تاکۆنیت: بەردی ئاسن؛ ئاسنی خاو.
tact (takt), *n.* (١) هەستی بەرکەوتن؛ هەستی دەست لێدان.
(٢) سەلیقە؛ هەست و هۆشی کۆمەڵایەتی ڕاست؛ لێهاتوویی لە کاروباری
کۆمەڵایەتی و دیبلۆماسیدا؛ چارەکردنی گیروگرفت بە جوانی و ژیری
بێ زویرکردنی کەس: *(An ambassador must have great ~ .)*.
tactful (takt′fəl), *adj.* بە سەلیقە؛ گیروگرفت چارەکەر بە جوانی و
ناسکی و ڕێك و پێکی: *(a ~ reply; a ~ person)*.
-tactfully *(adv.)*; tactfulness *(n.)*.
tactic (tak′tik), *n.* تەکتیك.
adj. = tactical.
tactical (tak′ti-k'l), *adj.* (١) تەکتیکی؛ تایبەتی بە تەکتیکی سوپایی.
(٢) تەکتیکزان؛ بە تەکتیك.
-tactically *(adv.)*.
tactician (tak-tish′ən), *n.* (١) تەکتیکزان؛ بە تەکتیك؛
شارەزای تەکتیکی جەنگ. (٢) بەڕێوەبەری لێهاتوو.
tactics (tak′tiks), *n.pl.* (١) تەکتیکی جەنگزانی؛ هونەری تەکتیکی
جەنگ. (٢) ڕێگە (بۆ هێنانەدی مەبەستێك)؛ ڕێی لێهاتووانە.
tactile (tak′t'l, tak′til), *adj.* (١) هەستپێکراو؛ دەست بەرکەوتوو؛
دەست لێ گیربوو. (٢) تایبەتی بە هەستی دەست لێدان؛ تایبەتی بە هەستی
بەرکەوتن.
-tactility *(n.)*.
taction (tak′shən), *n.* بەرکەوتن؛ دەست لێدان.
tactless (takt′lis), *adj.* بێ سەلیقە؛ نەزان (نەریتی کۆمەڵایەتی و

ڕەفتار نوواندن): ***(a ~ reply; a ~ person)*** .

tactual (tak′chōō-əl), ***adj.*** تایبەتی بە هەستی دەست لێدان یا بەرکەوتن

tad (tad), ***n.*** منداڵ؛ کوڕ

tad (tad), ***n.*** ئەختێك؛ تۆزێك

(She looked a ~ bigger than him.)

tadpole (tad′pōl′), ***n.*** سەرمێکوتە.

tad (tad), ***n.*** (١) كێشانەیەكی بچووكی چینی‌یە. (٢) پارەیەكی چینی‌یە.

taenia (tē′ni-ə), ***n.*** (١) سەرپێچ.

(٢) ئیلماسكی شریتی لەش (توێكاری). (٣) تیرە (خانووسازی).

(٤) كرمی شریتی

taeniacide (tē′ni-ə-sīd′), ***n.*** كرمی شریتی كوژ (دەرمان).

taeniasis (ti-nī′ə-sis), ***n.*** نەخۆشی كرمی شریتی.

taffarel, tafferel (taf′ə-rel′, taf′ēr-əl), ***n.*** (١) لاسەرووی پشتی كەشتی. (٢) **taffrail** .

taffeta (taf′i-tə), ***n.*** تافتە: قوماشێكی ئاوریشمی‌یە (بۆ جلی ژنانە).

taffrail (taf′rāl′), ***n.*** ئەردەی پشتی كەشتی.

taffy (taf′i), ***n.*** (١) جۆرە جیقلاتەیەكە.

(٢) مەرایی؛ زمان لووسی.

tafia (taf′i-ə), ***n.*** خواردنەوەیەكی مەستكەرە.

tag (tag), ***n.*** (١) چمكە جلێكی دڕاوی شۆڕبووەوە. (٢) چمكی شۆڕبووەوە.

(٣) سووكی قەیتانی پێڵاو.

(٤) پارچە پەڕۆیەكی ڕەنگینە بە داری ڕاوەماسی‌یەوە.

(٥) نیشانە (كە دەنرێ بە فرۆتەنی‌یەكەوە نرخ و قەبارەو شتی وەهای تێدا دەنووسرێت؛ كارتی ناوو ناونیشان و ناوەڕۆك (كە لە شتێك دەدرێ).

(٦) كۆتایی ڕەنگینی ووتار یا چیرۆك.

(٧) پەندێكی كورتە لە كۆتایی وەهادا بەكاردەهێنرێت.

(٨) دوا ووشەكانی گۆرانی‌یەك یا ووتەی نوێنەرێك.

(٩) دوا بەش؛ كۆتایی؛ دوادوایی.

(١٠) قوڵفە (بە جلێكەوە بۆ هەڵواسینی یا بە جزمەوە بۆ هەڵكێشانی).

(١١) نووسینی ڕازاوە.

(١٢) (أ) كاكۆڵ؛ پرچی لوول؛ تیتك؛ گێسوو.

(ب) تۆپەڵە بەرگن یا خوری لوول و لەیەك ئاڵاو.

(١٣) [Obs.]، جەماوەری ڕەش و ڕووت.

(١٤) یاری‌یەكی منداڵانەیە لە چاوشاركێ دەچێت بەبێ چاو بەستنەوە:

(to play ~)

v.t. (١) نیشانەكردن؛ كارتی ناوو ناونیشان و ناوەڕۆك لێدان.

(٢) كۆتایی پێ هێنانی ووتارێك بە ووتەیەكی ڕەنگین.

(٣) گرتنەوە یا دەست لێدان (لە یاری منداڵانی وەك چاوشاركێدا).

(٤) [Colloq.]، خۆ پێدا هەڵواسین؛ دواكەوتن و لە كۆڵ نەبوونەوە.

***v.i.* (~ along)**, [Colloq.], خۆ پێدا هەڵواسین؛ شوێن كەوتن و لە كۆڵ نەبوونەوە.

tagalong (tä-gä′loŋg), ***n.*** خۆهەڵواس.

tag along, [Colloq.], خۆ هەڵواسین؛ شوێن كەوتن و لێ نەبوونەوە؛ هەمیشە لەگەڵدا بوون یا بوون بە پاشكۆ.

tag day, ڕۆژی پیتاك كۆكردنەوەو كارت دان بە پارەدەرەكان.

tag end, (١) چمكی شۆڕبووەوە؛ كلك.

(٢) كۆتایی؛ دوا شت.

taiga (tī′gə), ***n.*** دارستانی كاج.

tail (tāl), ***n.*** (١) كلك. (٢) كلكە ئەسپ (كە لە بەردەمی پاشاوە هەڵدەگیرا).

(٣) كلكی ئەستێرەی كشاو.

(٤) دووگ؛ قنگ؛ كلێنچكە؛ پشتەوە؛ پاشبەند.

(٥) (*pl.*)، خەت (شێرو خەت): ***(heads or ~s)***

(٦) پرچی هۆنراوەی درێژ.

(٧) (أ) ڕیزە خەڵكی چاوەڕوانكەر. (ب) دەست و پێوەند.

(٨) (*pl.*) (أ) [Colloq.]، چاكەتی كلك پەڕەسێلكەیی، واتە دووفلیقانە

(ب) جلی ڕەسمی پیاوانەی شەو.

(٩) دامێنی جۆگە یا ئەستێرك. (١٠) پشتی فڕۆكە؛ كلكی فڕۆكە.

(١١) دامێنی پەڕە. (١٢) دوا دێڕی كورتی بڕگەیەكی هەڵبەست.

(١٣) [Colloq.]، شوێن پێ: ***(The hounds were on his ~ .)*** .

(١٤) [Colloq.]، سووسە؛ سیخوڕ (كە دوای كەسێك كەوتبێ).

(١٥) [Vulgar Slang]، ئافرەت؛ ژن.

v.t. (١) كلك بۆ كردن: ***(to ~ a kite)*** .

(٢) كلك بڕین؛ كلك قرتاندن.

(٣) لە دوایەوە ڕۆیشتن؛ بە دوادا هاتن.

(٤) لێكدان؛ پێكەوەبەستن: ***(~ two ideas together)*** .

(٥) سەری نێرگە یا خشت خستنە دیوارەوە.

(٦) شوێن كەوتن (سووسە)؛ دواكەوتن (بۆ چاودێری).

v.i. (١) (**~ out**)، بڵاوەپێكردن. (٢) سەر خرانە ناو دیوارەوە

(٣) [Colloq.]، دواكەوتن؛ لە دواوە چوون یا هاتن.

(٤) (أ) لە زەوی دان بە پشتدا (كەشتی، بەلەم).

(ب) ڕووكردنە شوێنێك (كەشتی).

adj. (١) لە دواوە؛ لە پشتەوە. (٢) لە دواوە هاتوو: ***(a ~ wind)*** .

turn tail, ڕاكردن (لە ترسدا).

with the tail between the legs, بە بەزیوی؛ بە شكاوی؛ بە ترسەوە.

tail (tāl), ***n.*** دانان یا دیاریكردنی میراتی‌یەك بۆ چەند نەوە یا میراتبەرێك و هیچ كەسی تر

tailboard (tāl′bôrd′, tāl′bōrd′), ***n.*** دەرگای دواوەی كالیسكەی بار یا پیكاب (كە لادەبرێ یا دادەگیرێ بۆ باركردن و داگرتن)

tail coat, چاكەتی كلك پەڕەسێلكەیی، واتە دووفلیقانەی شۆڕ.

tail dive, كەوتنە خوارەوەی فڕۆكە بە قنگدا.

tail end, (١) كەفەل؛ قنگ. (٢) دوا بەش؛ بەشی هەرە دوا؛ پاشبەند؛ بنكڕ (مەجاز). (٣) كۆتایی.

tail-gate (tāl′gāt′), ***n.*** = **tailboard.**

v.t. شوێنی ئوتومبیلێكی تر كەوتن زۆر لە نزیكەوە: ***(to ~ someone)*** .

v.i. ئوتومبیل لێخوڕین بەم جۆرە.

tailing (tāl′iŋ), ***n.*** (١) سەركۆزەر؛ گەندە

(٢) ئەو بەشەی خشتێكی دەرپۆقیوە كە لەناو دیواردا جێگیر بووە.

tail lamp, = **tail-light.**

taille (tāl), ***n.*** (١) سەرانەی پاشا یا دەرەبەگی فەرەنسای كۆن.

(٢) كەمەری كراس؛ چۆنیەتی بە بەركردنی كراس.

tail-light (tāl′līt′), ***n.*** چرای پشتی ئوتومبیل. (هەروەها: " **tail lamp** ").

tailor (tā′lēr), ***n.*** جلدروو؛ بەرگدروو.

v.i. بەرگدرووێتی كردن؛ جل دوورین.

v.t. (١) جل دوورین؛ بەرگ دروون.

(٢) جلی دەستكرد بە بەرگرتن؛ جل بۆ كردن.

(٣) درووستكردن یا گونجاندن بەپێی پێویستی و مەبەستی تایبەتی؛ بە تایبەتی كردن: ***(a speech ~ed to a special audience. She ~s her novels to popular tastes.)***

tailor-bird (tā′lēr-bûrd′), ***n.*** مەلە جلدروو: مەلێكی بچووكە گەڵا دەدوورێت پێكەوە بە ڕیشاڵ و هێلانەی لێ درووست دەكات.

tailoring (tā′lēr-iŋ), ***n.*** (١) (أ) جلدرووێتی؛ پیشەی بەرگدروو. (ب) كارامەیی جلدروو. (٢) درووستكردن و گونجاندنی شتێك بەگوێرەی پێویستی و مەبەستێكی تایبەتی.

tailor-made (tā′lēr-mād′), ***adj.*** (١) دەستدروو؛ دەستكرد: ***(a ~ suit)***

(٢) جوان دووراو؛ جوان و شۆخ (جلی ژنانە).

(٣) بۆ مەبەستێك یا پێویستی‌یەكی تایبەتی درووستكراو؛ دەستكرد: ***(a ~ house, bed, chair, job, etc.)***

tailor's chalk, سابوون یا گەچی جلدروو (بۆ جل نیشانەکردن).

tail-piece (tāl′pēs′), *n.* (١) پاشبەند؛ پاشکۆ؛ کلك؛ دوابەش.

(٢) ژێبەند: پارچەیەك تەختەداری سێگۆشەی بچووکە لە لای خوارووی ئامێری وەك کەمانچەوە سەری ژێکانی پێوە دەبەسترێتەوە.

(٣) دەستەکێکە سەرێکی لەناو دیواردا بێت.

(٤) نەخش و نیگاری بچووکی کۆتایی بەندێکی پەرتووك.

tail pipe, بۆری بەخۆرسی ئوتومبێل.

tail plane, لەنگەری فرۆکە (کە بە پشتەکەیەوەیەتی).

tail-race (tāl′rās′), *n.* (١) لا خوارووی جۆگەی ئاوی ئاش.

(٢) ئاوەڕۆی ئاوی ئاش. (٣) جۆگەی خڵتەو پاشماوەی کانگا.

tail-spin (tāl′spin′), *n.* (١) کەوتنە خوارەوەی فرۆکە بەسەرەوار به کلك خولانەوە (٢) وورە بەردان؛ ڕووخان (دەروون)؛ پشێوی؛ شپرزەیی.

tail wind, پشتە با: بایەکە کە لە دوای فرۆکەو کەشتییەوە هەڵدەکات

tain (tān), *n.* (١) پەڕەکی تەنەکە.

(٢) پەڕەکی تەنەکەی لە پشتی ئاوێنە دراو.

taint (tānt), *v.t.* (١) لەکەدار کردن: ناو پیس کردن؛ بەدناو کردن:

(Her reputation was forever ~ed.)

(٢) تێکدان: پیس کردن؛ خراپ کردن. *(Greed ~ed his mind.)* .

(٣) تووشی نەخۆشی کردن.

(٤) [Obs.] ؛ ڕەنگ کردن؛ ڕەنگ لێدان.

v.i. ڕەنگ تێکچوون: خراپ بوون؛ پیس بوون؛ تێکچوون.

n. (١) لەکە؛ پیسی؛ ناوپیسی.

(٢) سەرچاوەی پیسی؛ هۆی خراپی؛ میکرۆب (مەجاز)

(٣) [Obs.] ؛ ڕەنگ

take (tāk), *v.t.* (١) گرتن: داگیرکردن: *(~ an enemy fortress)* .

(٢) گرتن بە تەڵە: بە تەڵەوە کردن؛ ڕاوکردن.

(٣) گرتن (داشی شەترەنج)؛ بردنەوە: *(to ~ your oponent's queen)* .

(٤) دەست بە سەردا گرتن؛ زەوت کردن؛ لێ سەندن

(٥) گرتنەوە (تۆپ لە یاریدا)

(٦) گرتن بە دەست؛ گرتن: *(T~ your oponent's hand.)* .

(٧) گرتن (نەخۆشی)؛ تووش بوون: *(He took a cold.)*

(٨) هاتن بە سەردا لەپڕ؛ گرتن. *(They'll never ~ him unawares.)* .

(٩) لێدان: پیادان: پیاکێشان

(١٠) دڵفڕاندن: دڵ ڕاکێشان: *(He was completely taken by her.)* .

(١١) خواردن: خواردنەوە؛ هەناسە هەڵکێشان: *(T~ a deep breath. She hasn't taken any food in days.)*

(١٢) لەش دانە بەر؛ وەرگرتن؛ خستنە بەر: *(T~ some sun.)* .

(١٣) وەرگرتن؛ هێنانە ناو؛ هێنان:

(to ~ a new partner into the firm)

(١٤) جووت بوون لەگەڵ؛ گاین. *(Abraham took his slave girl.)* .

(١٥) گرتنەخۆو سەرپەرشتی کردن یا بەخێوکردن.

(١٦) کڕین *(We always ~ season tickets.)* .

(١٧) (ا) گرتنە ئەستۆی خۆ: *(I'll ~ the blame.)* .

(ب) چوونە ژێر؛ گرتنە ئەستۆ؛ پێ هەڵسان:

(He took chairmanship of the committee.)

(ج) بەڵێندار: پەیماندان.

(د) بردن (کات)؛ پێچوون:

(He took extra time to do the job properly.)

(ه) وەرگرتن؛ قبوولکردن؛ کردن بە هی خۆ.

(و) پێویست بوون؛ ویستن؛ وەرگرتن:

(Intransitive verbs ~ no direct object.)

(١٨) بردنەوە؛ بردن *(Our candidate took forty states.)* .

(١٩) بەزاندن؛ لێ بردنەوە: *(Our team took theirs four to one.)* .

(٢٠) (ا) هەڵبژاردن؛ هەڵگرتن. *(T~ any card.)*

(ب) بەکارهێنان (ئامێر)

(ج) بە کرێ گرتن؛ گرتن: *(T~ a taxi.)* .

(د) پەنا بردنە بەر؛ بەکارهێنان؛ چوونە ناو:

(T~ shelter in the event of an air raid.)

(٢١) گرتن؛ تێدا دانیشتن: *(T~ a seat.)*

(٢٢) تێچوون؛ پێویست کردن: *(It ~s money to live in that town.)*

(٢٣) بۆ مانەوە؛ لێوە وەرگرتن:

(She took her shyness from her mother.)

(٢٤) وەرگرتن (لە سەرچاوەیەکەوە).

(٢٥) (ا) نووسین؛ خستنە سەر کاغەز: *(T~ a letter.)* .

(ب) گرتن: *(T~ a picture of us.)* .

(٢٦) (ا) دەربردن؛ وەرگرتن؛ قبوولکردن:

(He can't ~ criticism. I can't ~ it any more.)

(ب) بەرگەگرتن؛ بەرهەڵستی کردن:

(The dam took the heavy flood waters.)

(ج) بڕواکردن: *(I'll ~ your word.)* .

(د) لەسەر ڕۆیشتن؛ پەیڕەوی کردن.

(ه) وەرگرتن؛ گرتن:

(to ~ something lightly; He ~s things in stride.)

(٢٧) کردن: *(T~ a bath, walk, etc.)* .

(٢٨) (ا) ڕێ پێدان؛ لێوە هاتنە ژوورەوە:

(The boat took in a lot of water but remained afloat.)

(ب) جێ کردنەوە؛ گرتن؛ جێ تێدا بوونەوە:

(We can't ~ more than twenty guests.)

(ج) گرتن (ڕەنگ).

(٢٩) (ا) وا تێگەیشتن؛ وا لێکدانەوە؛ وا دانان:

(She took my silence for disapporval.)

(ب) وا دانان؛ بەوە دانان: *(They took him for a fool.)* .

(ج) بە ئەوەندە دانان.

(د) هەستکردن: *(I ~ pleasure to inform you.)* .

(٣٠) بردن؛ هێنان: *(Don't forget to ~ your umbrella.)*

(٣١) بردن: *(This bus ~s you past the museum.)* .

(٣٢) لابردن: *(T~ these dishes from here.)* .

(٣٣) دەرهێنان: *(The dentist took two molars.)* .

(٣٤) فەوتاندن؛ کوشتن: *(The forest took these plants.)*

(٣٥) لێ دەکردن (ژمارەوپێوان).

(٣٦) وەرگرتن؛ خوێندن: *(T~ a biology course.)* .

(٣٧) خەڵەتاندن؛ دەستبڕین؛ گزی کردن؛ فێڵ کردن: *(You were taken.)*

(٣٨) خایاندن؛ پێچوون؛ بردن (کات): *(The trip will ~ two hours.)* .

v.i. (١) سەندن؛ وەرگرتن؛ بردن؛ بوون بە خاوەن.

(٢) لەیەك گیربوون (دانی زنجیر یا پێچکە).

(٣) ڕەگ داکوتان؛ ڕووان؛ سەوزبوون: *(Have the seeds taken?)* .

(٤) گرتن (ئاگر): *(The fire took rapidly.)* .

(٥) سەرکەوتن؛ گرتن؛ کاریگەربوون؛ باش بوون:

(The smallpox vaccination took. The dye ~s well.)

(٦) بە دڵی خەڵك بوون؛ سەرکەوتوو بوون؛ پەسەند کران:

(٧) (~ **from**)، لێ کەم کردنەوە؛ زیان پێ گەیاندن:

(The movie never took with the public.)

(The rumors ~ from his public image.)

(٨) وا لێ هاتن؛ بوون؛ نەخۆش کەوتن: *(He took sick.)* .

(٩) چوون؛ بۆ چوون؛ چوون بەرەو: *(I took to the open road.)* .

n. (١) (ا) وەرگرتن؛ گرتن؛ سەندن؛ بردن. (ب) شتی وەرگیراو یا براو.

(٢) ژمارەی نێچیری ڕاوکراو بە یەك جار (وەك ماسی و گیانداری چوارپێ):

(the day's ~ of fish)

(٣) دەسکەوت (بەتایبەتی لە بازرگانییەك)؛ قازانج.

(٤) [Slang]، سەرجەمی دەرگانە یا پارەی بلیتی یارییەك.

(٥) (ا) پەردەیەکی فیلم کە بگیرێ بەبێ وەستانی کامێراکە.
(ب) وەرگرتنی ئەم پەردەیە.
(٦) [Slang]، هەون؛ جار: ***(He got the answer on the third ~.)***
take aback, سەرسوڕمان، حەپەسان؛ واق وڕمان.
take a back seat, دەوری ناگرنگ بینین؛
ڕێگەدان بە خەڵکی تر بۆ پێشڕەوی کردن.
take advantage of, (١) هەل هێنان؛ سوود لێ وەرگرتن.
(٢) بەکارهێنان بۆ سوود یا ئامانجی خۆ؛ سوودی ناڕەوا لێ وەرگرتن؛
بەکارهێنان
(to take advantage of somebody when he is down)
take after, (١) چاولێکردن.
(٢) لێچوون؛ لێکردن (بە شێوە یا بە کردەوە)؛ چوونەوە سەر:
(He takes after his father.)
take amiss, (١) بەهەڵەداچوون؛ هەڵەکردن.
(٢) بە هەڵە تێگەیشتن و زویر بوون یا پێ ناخۆش بوون.
take apart, (١) هەڵوەشاندنەوە؛ هەڵوەشان؛ لێك جیاکردنەوە.
(٢) لێکۆڵینەوە بە وردی (بەتایبەتی بۆ کەم‌وکووڕی دەرخستن).
(٣) [Colloq.]، شڕو وڕ کردن؛ بێزارکردن؛ زۆر بە توندوتیژی لەگەڵدا
جوڵانەوە
take at one's word, بڕواپێکردن
take back, (١) وەرگرتنەوە؛ سەندنەوە؛ بردنەوە.
(٢) پاشگەزبوونەوە؛ کێشانەوە.
take care, وریا بوون؛ ئاگا لە خۆ بوون.
take care of, چاودێری کردن؛ ئاگا لێ بوون؛ بەخێوکردن؛
سەرپەرشتی کردن.
take charge, گرتنە ئەستۆی خۆ؛ گرتنە ژێر دەستی خۆ؛ گرتنەدەست.
take down, (١) داگرتن؛ هێنانە خوارەوە. (٢) (ا) بڕینەوە (دارو درەخت).
(ب) ڕووخاندن. (ج) هەڵوەشاندن؛ هەڵوەشاندنەوە؛ لێك کردنەوە.
(٣) دامالین. (٤) لە لووت دان؛ شکاندن.
(٥) تۆمارکردن؛ نووسین؛ نووسینەوە؛ خستنە سەر کاغەز.
take effect, (١) کارپێکردن؛ خرانە کار:
(The salary increase takes effect next month.)
(٢) ئەنجام بوون؛ ئەنجام دەرکەوتن.
take five (or ten), پشوویەکی کورت دان (بۆ پێنج یا دە خولەك).
take for, (١) بەوە دانان؛ وا سەیرکردن:
(They took him for a fool.)
(٢) وا زانین بە هەڵە؛ بە هەڵە وا دانان.
(٣) [Slang]، گزی لێکردن؛ لێ کێشانەوە.
take (someone) for a ride, [Slang], (١) فراندن و کوشتن.
(٢) دەستبڕین؛ ساختەلێکردن؛ گزی لێکردن؛ فێڵ لێکردن.
take for granted, (١) بە ڕاست و درووست دانان.
(٢) نرخ نەزانین؛ بە هیچ دانان؛ بایەخ پێ نەدان.
take in, (١) وەرگرتن. (٢) هەڵکردن (بایەوانی بەلەم و کەشتی).
(٣) کورت کردنەوە (جل‌وبەرگ). (٤) گرتنەوە؛ هێنانە ناوخۆوە.
(٥) تێگەیشتن. (٦) گزی کردن؛ فێڵ کردن؛ دەستبڕین.
(٧) سەرلێدان؛ چوون (گەشت)؛ بینین: ***(We took in all the sights.)***
take in vain, سوێند بە درۆ خواردن (بەتایبەتی بە خودا).
take it, (١) وا زانین؛ بڕوا وا بوون؛ وا دانان.
(٢) [Colloq.]، دەربڕدن؛ خۆڕاگرتن (لەبەر ڕەخنەو ناخۆشیدا)؛ بەرگەگرتن.
take it lying down, [Colloq.], بەرهەڵستی نەکردن؛
خۆ دان بە دەستەوە بەبێ هیچ بەرهەڵستییەك.
take it on the chin, [Slang], بەزین؛ ناخۆشی چەشتن.
take it out on, [Colloq.], داخی یەکێك یا شتێك بە یەکێکی تر ڕشتن؛
داخی دڵی خۆ پێ ڕشتن.
take off, (١) داکەندن؛ لەبەر داکەندن.
(٢) ڕۆیشتن؛ چوون؛ دەست بە گەشت کردن. (٣) لێ دەرکردن؛ لێ داشکاندن
(٤) لێکردنەوە (قورسایی)؛ داگرتن. (٥) کوشتن؛ لەناوبردن.
(٦) وێنە لەبەرگرتنەوە یا دەرهێنان.
(٧) هەڵسان (فڕۆکە)؛ فڕین:
(The airplane will take off in ten minutes.)
(٨) [Colloq.]، دەستپێکردن.
(٩) [Colloq.]، لاسایی کردنەوە لەسەر شانۆ.
take on, (١) وا لێ هاتن؛ وەرگرتن (شێوە، مانا، هەڵوێست):
(The word has taken on a new meaning.)
(٢) بە کرێ گرتن.
(٣) گرتنەدەست؛ گرتنە ئەستۆ:
(He has taken on new responsibilities.)
(٤) (ا) بەرامبەر وەستان؛ بەرەنگاربوون؛ دەرەقەت هاتن.
(ب) بۆڕبوونەوە لەگەڵ کردن؛ پێشبڕکێ کردن.
take (one's) time, پەلە نەکردن؛ لەسەرخۆ کردن.
take out, (١) لێ لابردن؛ لێ دەرهێنان؛ لێکردنەوە.
(٢) دەرهێنان (ڕێ دان):
(to take out a driver's license, a building permit, etc.)
(٣) لێدان و لەناوبردن: ***(to take out a military target)***.
(٤) [Colloq.]، بردنە دەرەوە؛ لەگەڵدا چوونە دەرەوە.
take over, (١) گرتنەدەست؛ دەستبەسەرداگرتن:
(He will take over the management of the hotel.)
(٢) داگیرکردن؛ زەوت کردن.
take place, ڕوودان.
take root, ڕەگ داکوتان؛ چەسپان.
take to, (١) بۆ چوون (بۆ خۆ شاردنەوە، حەوانەوە... هتد):
(He took to the woods.)
(٢) خوو پێوەگرتن؛ فێربوون (خوو): ***(He took to drink.)***.
(٣) هۆگر بوون؛ حەزلێکردن؛ چوونە دڵەوە:
(The two took to each other right away.)
take to task, سەرزەنشتکردن؛ بە توندوتیژی لێپرسینەوە.
take up, (١) بەرزکردنەوە؛ هەڵبڕین.
(٢) کورتکردنەوە؛ لێگرتن (جل‌وبەرگی درێژ یا پان).
(٣) دانەوە (قەرز). (٤) هەڵمژین.
(٥) چاودێری کەسێك گرتنە ئەستۆی خۆ؛ گرتنە دەست.
(٦) پێ وێران (کارێك یا ئەرکێکی گران).
(٧) قسە پێ بڕین بە تووڕەییەوە.
(٨) تێهەڵچوونەوە؛ دەستپێکردنەوە. (٩) پێچوون؛ خایاندن.
(١٠) گرتن (جێگە)؛ داگیرکردن (جێگە):
(The couch will take up most of the space.)
(١١) (ا) پیشە بۆ خۆ هەڵبژاردن.
(ب) ڕشتەی خوێندن هەڵبژاردن.
take upon (or on) oneself, (١) گرتنە ئەستۆ (ئەرك، کار)؛
گرتنەدەست. (٢) دەستپێکردن.
take up with, [Colloq.], بوون بە دۆست؛ هۆگر بوون؛ هاودەمی کردن؛
هاوڕێیی لەگەڵ کردن.

take-down (tāk′doun′), ***n.*** (١) هەڵوەشاندن؛ لێك کردنەوە (مەکینە).
(٢) [Colloq.]، ڕیسوایی؛ ئابڕووچوون؛ شکان.
adj. بە ئاسانی لێك دەکرێتەوە یا هەڵدەوەشێنرێ (مەکینە).
take-home pay, مووچەی سافی (پاش باج لێ دەرکردن).
take-in (tāk′in′), ***n.*** [Colloq.], ساختە؛ گزی؛ هەڵخەڵەتاندن؛ فێڵ
taken (tā′k'n), *past participle of* take.
taken aback, واق وڕمان؛ حەپەسان؛ سەرسووڕمان؛ هەڵ سڵەمینەوە.
take-off (tāk′ôf′), ***n.*** (١) فڕین؛ هەڵسان (فڕۆکە)؛ بازبردان.
(٢) شوێنی فڕین یا هەڵسانی فڕۆکە؛ جێی لێوە بازددان.

(٣) [Colloq.]، لاسایی‌یەکی نەنتیکەی سەر شانۆ؛ لاسایی کاریکاتۆری.

take-over (tāk′ō′vẽr), *n.* (١) گرتنەدەست؛ دەستبەسەرداگرتن.
(٢) داگیرکردن.

taker (tāk′ẽr), *n.* وەرگر

take-up (tāk′up′), *n.* (١) کورتکردنەوە؛ لێگرتن (جل‌وبەرگ).
(٢) ئامێری توندکردنەوە.

taking (tāk′iŋ), *adj.* (١) سەرنج ڕاکێش؛ دڵفرێن؛ جوان.
(٢) [Colloq.]، درمی؛ درم.

n. (١) وەرگرتن؛ بردن؛ سەندن. (٢) نێچیری ڕاوکراو یا گیراو.
(٣) [Colloq.]، ووروژان. (٤) (*pl.*) دەسکەوت؛ قازانج.

talapoin (tal′ə-poin′), *n.* (١) ڕوشکە سۆفی بوودی.
(٢) جۆرە مەیموونێکی بچووکە.

talaria (tə-lâr′i-ə), *n.* پێڵاو یا قولەپێی باڵدار (ئەفسانەی یۆنانی).

talc (talk), *n.* تەلك: کانزایەکە بۆدرەی لێ دروست دەکرێ؛ بۆدرە؛ تۆزی بۆدرە.

v.t. تەلك لێدان؛ بۆدرە لێدان.

talcose (tal′kōs), *adj. Also* talcous, تەلکی: تەلك "ی تێدایە؛ بۆدرەیی (ووشەی پێشوو ببینە).

talcum (tal′kəm), *n.* (١) talc . (٢) talcum powder .

talcum powder, بۆدرە.

tale (tāl), *n.* (١) (ا) چیرۆك؛ سەرگورشتە؛ سەرگوزەشتە
(ب) داستان. (٢) بەدگۆیی؛ قسەی خراپ؛ قاوی خراپ.
(٣) درۆ؛ درۆو دەلەسە
(٤) [Archaic]، سەرجەم؛ ژمارە:
(The flood's ~ of dead is twenty.)
(٥) [Obs.]، ئاخاوتن؛ قسەکردن.

tell tales, قاوی خراپ نانەوە؛ قاو داخستن؛ ئابڕوو بردن.

tale-bearer (tāl′bâr′ẽr), *n.* قاوی خراپ بڵاوکەرەوە؛ بەدگۆ؛ ئابڕووبەر

tale-bearing (tāl′bâr′iŋ), *adj.* بەدگۆ؛ ئابڕووبەر؛ قاوخەرەوە.

n. بەدگۆیی؛ ئابڕوو بردن؛ قاو خستنەوە.

talemonger (tāl′muŋ′gẽr), *n.* = **talebearer.**

talent (tal′ənt), *n.* (١) جۆرێکە لە یەکەی کێشان‌و پارەی کۆن.
(٢) بەهرە؛ توانای زگماکی؛ توانا؛ دانایی
(٣) بەهرەداران: خەڵکی بەتوانا یا بەهرەدار:
(He encouraged young ~ .)
(٤) [Slang]، قومارچی‌یان؛ گرەوکەران.

talented (tal′ən-tid), *adj.* بەهرەوەر؛ بەهرەدار؛ بە بەهرە

talent scout, بەهرەدار دۆزەرەوە: کەسێکە خەڵکی بەهرەدار دەدۆزێتەوە بۆ شانۆو وەرزش‌و جۆرەها پیشە

talent show, خۆ نوواندنێکی بەهرەدارانی تازەیە بۆ هەڵبژاردنی باشترینیان (لە گۆرانی بێژی‌و نوواندندا).

taler (tä′lẽr), *n.* جۆرە پارەیەکی زیوی ئەڵمانی کۆنە.

tales (tā′lēz), *n.pl.* (١) خەڵکی بانگ کراو بۆ پڕکردنەوەی جێی بەتاڵی دەستەی سوێندخۆران (دادگەری). (٢) بانگ کردنی خەڵك بۆ ئەم مەبەستە.

talesman (tālz′mən, tā′liz-mən), *n.* سوێندخۆری بریکار: کەسێکە دەخرێتە سەر دەستەی سوێندخۆران بۆ تەواوکردنی ژمارەی دەستەکە.

tale-teller (tāl′tel′ẽr), *n.* (١) story-teller .
(٢) tale-bearer .

tali (tä′li), *plural of* talus.

talion (tal′i-ən), *n.* سزایەکە کە هاوتای تاوانەکە بێت.

taliped (tal′ə-ped′), *adj.* = clubfooted.

n. کەسێکی پێ خواروخێچ؛ پێ گێر.

talipes (tal′ə-pēz′), *n.* = clubfoot.

talipot (tal′i-pot′), *n.* جۆرە دارخورمایەکە گەڵاکەی لە باوەشێن دەچێ (بۆ باوەشێن‌و چەترو کاغەز بەکاردەهێنرێت).
(هەروەها: " talipot palm ").

talisman (tal′is-mən, tal′iz-mən), *n.* (١) نوشتە؛ چاوەزار؛ تەلیسم. (٢) جادوو؛ شتێکی جادوویی:
(Her most powerful ~ was her beauty.)

-talismanic; talismanical *(adj.).*

talk (tôk), *v.i.* (١) قسەکردن؛ ئاخاوتن؛ دووان.
(٢) بە دەست‌و چاو قسەکردن: *(to ~ by signs)* .
(٣) قسەی هیچ‌وپووچ کردن؛ چەنەدان.
(٤) بەدگۆیی کردن؛ خراپە ووتنی کەسێك.
(٥) ڕاوێژکردن؛ پرس پێکردن.

v.t. (١) ووتن؛ بە دەم ووتن. (٢) قسە پێکردن.
(٣) باسکردن؛ لێکۆڵینەوە.
(٤) وا لێکردن بە قسە بۆ کردن؛ سازکردن: *(to ~ him into agreement)*

n. (١) ئاخاوتن؛ قسە؛ قسەکردن؛ ووتووێژ؛ گفتوگۆ؛ دەمەتەقێ.
(٢) ووتار: *(He gave a ~ at the university.)* .
(٣) لێکۆڵینەوە؛ لێدووان؛ باسکردن.
(٤) قاو؛ بەدگۆیی؛ واتەوات.
(٥) قسەی بێ بایەخ؛ قسەی هیچ‌وپووچ؛ چەنەدان: *(It's just ~ .)* .
(٦) [Colloq.]، شێوە زمان؛ زار.

talk around, (١) پێ سەلماندن.
(٢) قسەکردن بەبێ مەبەست دان بە دەستەوە.

talk at, (١) توانج تێگرتن؛ قسە بۆ یەکێك کردن بەڵام لەگەڵ یەکێکی تردا بوون. (٢) قسە بۆ کردن بەبێ بایەخدان بە هەست‌و ئەستی گوێگرەکە:
(She always talks at people, never with them.)

talk away, چەنەبازی کردن؛ زۆروێژی کردن؛ زۆر قسەکردن.

talk back, قسە پێ ووتنەوە؛ لە ڕوودا هەڵگەڕانەوە؛ چەنە بە چەنە وەستان.

talk big, [Slang], خۆهەڵکێشان؛ فشەکردن؛ لاف‌و گەزاف لێدان.

talk down, (١) کەسێ بەرامبەر دەمکوت کردن بە دەنگی بەرزو زۆر ووتن.
(٢) لە نرخ کەم کردنەوە.

talk down to, زۆر بە ئاسانی قسەکردن بۆ کەسێك یا کەسانێك هەروەك ئەو کەسانە هیچ نەزانن یا بێ مێشك بن:
(He always insults people by talking down to them.)

talk (someone) into, دڵ پێ دامەزراندن؛ سازکردن؛ سازاندن.

talk of, (١) باسکردن؛ لێدووان. (٢) نیازی خۆ دەربڕین.

talk one's head off, [Slang], وەڕس کردن بە چەنەبازی؛ بێ تاقەت کردن بە زۆروێژی.

talk out, (١) بە دووروودرێژی باسکردن. (٢) بە دەنگی بەرز قسەکردن.
(٣) وەڕس کردن بە چەنەبازی. (٤) [British]، بە دەسەنقەست دواخستنی دەنگدان لەسەر گەڵاڵەی یاسایەك لە پەرلەماندا بە زۆروێژی.

talk (someone) out of, پەشیمان کردنەوە؛ سارد کردنەوە.

talk over, (١) باسکردن؛ لێدووان؛ لێکۆڵینەوە.
(٢) پێ سەلماندن؛ ڕاکێشانە سەر ڕای خۆ.

talk up, (١) پیاهەڵدان؛ بە باشە باسکردن.
(٢) [Colloq.]، بە دەنگی بەرز قسەکردن.
(٣) [Colloq.]، بە بێ شەرمانە قسەکردن.

talkative (tôk′ə-tiv), *adj.* چەنەباز؛ زۆروێژ؛ هەڵەوەڕ؛ زۆربلێ؛ لەوەچە؛ سازنگە؛ درێژدادڕ.

-talkativeness *(n.).*

talker (tôk′ẽr), *n.* کەسێکی چەنەباز یا زۆروێژ.

talkie (tôk′i), *n.* [Colloq.], فیلمی دەنگدار.

talking book, قەوانی پەڕتووك لەسەر تۆمارکراو (بۆ کوێرەکان).

talking machine, = phonograph.

talking picture, فیلمی دەنگدار.

talking-to (tôk′iŋ-tōō′), *n.* [Colloq.], سەرزەنشت
talky (tôk′i), *adj.* (١) talkative .
(٢) ڕێسە' درێژە پێدراو؛ قسە یا گفتوگۆی تێدایە: ***(a ~ , boring novel)*** .
tall (tôl), *adj.* (١) بالأبەرز؛ بەرز؛ درێژ (بالا)؛ کەڵەگەت:
(a ~ woman, building, plant, etc.)
(٢) ئەوەندە بالأی بەرزە یا درێژە: ***(five feet ~)*** .
(٣) [Obs.]، (ا) جوان؛ شۆخ؛ قۆز. (ب) ئازا؛ چاونەترس.
(٤) [Colloq.]، فشە؛ درۆ؛ بڕوای پێ ناکرێ: ***(a ~ tale)*** .
(٥) [Colloq.]، زل؛ گەورە: ***(a ~ drink)*** .
(٦) [Colloq.]، فشە؛ بۆش و خۆهەلکێش: ***(~ talk)*** .
(٧) گران (کار)؛ زەحمەت: ***(a ~ order to fill)*** .
tallage (tal′ij), *n.* (١) زەوی‌یانە: باجێکی کۆنە پاشاکانی ئینگلیز دەیان سەند (٢) زەوی‌یانە: باجێکە دەرەبەگ لە جووتیارەکانی دەسەند.
v.t. باجی زەوی لێ سەندن.
tallboy (tôl′boi′), *n.* = **highboy.**
tallier (tal′i-ēr), *n.* ژمێریار.
tallish (tôl′ish), *adj.* نەختێك بالأبەرز؛ تۆزێك کەڵەگەت یا درێژ.
tallith (tal′ith, tä′lis), *n.* کالأیەکە وەك ملپێچ جوولەکەکان دەیدەن بەسەر شانیاندا لە کاتی نوێژکردندا.
tallow (tal′ō), *n.* بەز؛ پیو
v.t. (١) بە بەز چەورکردن؛ پیو لێدان.
(٢) دابەستن یا قەڵەوکردنی ئاژەڵ بۆ بەزەکەی.
-tallowy *(adj.)*.
tally (tal′i), *n.* (١) داری ژماردن: دارێکی پلەپلەدارە بۆ حساب ڕاگرتن (بەتایبەتی قەرز). (٢) شتی لەسەر تۆمارکراو. (٣) حساب؛ ژمێرە.
(٤) بەرامبەر. (٥) گونجان؛ لەیەکچوون. (٦) ژمارە؛ پلە. (٧) نیشانە.
v.t. (١) تۆمارکردن. (٢) (**up** ~)، ژماردن؛ کۆکردنەوە؛ لێکدانەوە؛ سەرجەم دەرهێنان. (٣) نیشانەکردن. (٤) گونجاندن (دوو شت لەگەڵ یەکتری).
v.i. (١) تۆمارکردن؛ نووسین. (٢) گونجان؛ ڕێکەوتن.
tallyho (tal′i-hō′), *interj.* هاواری ڕاوکەرە کە ڕێوی دەبینێ (بۆ سەگ تێ کردنی).
n. (١) ئەم جۆرە هاوارە. (٢) گالیسکەی چوار ئەسپی.
tallyman (tal′i-mən), *n.* (١) تۆمارکەر
(٢) [British]، بازرگانی بە قیست شت فرۆش.
Talmud (tal′mud, täl′mood), *n.* تەلموود سەرجەمی یاسا و ئامۆژگاری ئاینی جوولەکە.
-Talmudic; Talmudical *(adj.)*.
Talmudist (tal′məd-ist), *n.* (١) یەکێك لە نووسەرەکان یا کۆکەرەوەکانی " تەلموود " (وشەی پێشوو ببینە).
(٢) زانای تەلموود. (٣) پەیڕەویکەری تەلموود.
talon (tal′ən), *n.* (١) (*pl.*) : چڕنووك (باڵندەو گیانداری چوارپێ)؛ چنگ (٢) (*pl.*)، دەست و پەنجەی ئادەمیزاد؛ چنگ.
(٣) سپرینگی قفڵ: ئەو بەشەی قفڵە کە کلیلەکە دەیجووڵێنێ بۆ کردنەوەی.
(٤) نەخشی خانووسازی.
(٥) پاشماوەی کاغەزی قومارو یاری پاش دابەشکردنی.
taloned (tal′ənd), *adj.* چڕنووکدار؛ چنگدار
talus (tā′ləs), *n.* (١) خرتکە؛ خرکە؛ قاپ. (٢) قولەپێ؛ قولەقاچ.
talus (tā′ləs), *n.* (١) لێژایی؛ لێژگە. (٢) دیوی لێژی دیواری سەنگەر.
(٣) کۆمەڵە بەردی شکاوی لێژی دامێنی کەندەڵانێك.
tam (tam), *n.* = **tam-o'-shanter.**
tamable, tameable (tām′ə-b'l), *adj.* ماڵی دەکرێ.
tamale (tə-mä′li), *n.* تومالی: خواردەمەنی‌یەکی مەکسیکی‌یە بریتی‌یە لە ئاردی گەنمەشامی و قیمەو دەڵووبیبەری سووری پێچراوە لەناو گەڵای گوڵە گەنمەشامیدا.
tamandua (tä′män-dwä′), *n.* گیاندارێکی بچووکی مێروولەخۆرە (لەسەر دارو درەخت دەژی).
tamarack (tam′ə-rak′), *n.* (١) درەختێکی زەلکاوی‌یە لە توخمی کاج. (٢) داری ئەم درەختە.
tamarau (tä′mə-rou′), *n.* گامێشێکی کێوی بچووکی فیلیپینی‌یە.
tamarin (tam′ə-rin), *n.* مەیموونێکی بچووکی کلك درێژی ئەمەریکای باشوورە.
tamarind (tam′ə-rind′), *n.* خورمای هیندی؛ تەمر هیندی:
(ا) درەختێکی ناوچە گەرمەکانە. (ب) بەری ئەم درەختە کە دەخورێت و بۆ دەرمان و چێشتیش بەکاردەهێنرێت.
tamarisk (tam′ə-risk′), *n.* دارگەز؛ گەز.
tambour (tam′boor), *n.* (١) دەف؛ تەپڵ؛ دەهۆڵ.
(٢) تەختی نەقشکاری. (٣) نەقشکاری سەر ئەم تەختە.
tambourin (tam′boo-rin), *n.* (١) جۆرە تەپڵێکی درێژە.
(٢) (ا) جۆرە سەمایەکی خێرایە. (ب) مۆسیقای ئەم سەمایە.
tambourine (tam′bə-rēn′), *n.* دەف.
tame (tām), *adj.* (١) ماڵی؛ هۆگر. (٢) دەستەمۆ؛ بەسزمان.
(٣) سەرکز؛ مل کەچ. (٤) خاو؛ لاواز: ***(~ talk)*** .
v.t. (١) ماڵی کردن. (٢) دەستەمۆکردن؛ هێنانە بەر بار؛ مل پێ کەچ کردن.
(٣) لە توندوتیژی کەم کردنەوە؛ هێمن کردنەوە؛ خاوکردنەوە.
-tamely *(adv.)*; **tameness** *(n.)*; **tamer** *(n.)*.
tameable (tām′ə-b'l), *adj.* = **tamable.**
tameless (tām′lis), *adj.* (١) کێوی؛ دەشتەکی.
(٢) ماڵی ناکرێ؛ ماڵی نابێ
tam-o'-shanter (tam′ə-shan′tēr), *n.* تەپلەیەکی ئوسکوتلەندی سەر خڕو تەختی گوڵوونکەدارە.
tamp (tamp), *v.t.* (١) پەستانەوە؛ داگرتنەوە؛ کوتانەوە.
(٢) کوتانەوە یا داگرتنەوەی خۆڵ و لم لە دەوری تەقەمەنیدا پێش تەقاندنەوەی.
tamper (tamp′ēr), *n.* (١) کەسێکە کە شت دەکوتێتەوە یا دەپەستێتەوە. (٢) ئامێری کوتانەوە یا داگرتنەوە.
tamper (tam′pēr), *v.i.* (١) (**with** ~)، دەستکاری کردن؛ دەستکاری کردن و تێکدان: ***(to ~ with a delicate mechanism)*** .
(٢) (**with** ~)، خۆتێهەڵقورتان؛ دەست تێخستن:
(to ~ with another's feelings)
(٣) (**with** ~)، بەرتیل دان؛ دەست تێخستن بە شێوەیەکی نایاسایی:
(to ~ with a jury; ~ with a contract)
v.t. گۆڕین بە نایاسایی؛ دەستکاری کردن؛ دەست تێوەردان.
tampion (tam′pi-ən), *n.* دەمەوانەی لوولەی تۆپ و تفەنگ (کە تێی دەخرێ لە کاتی بەکارنەهێنانیدا بۆ ڕاگرتنی بە پاکی).
tam-tam (tum′tum′), *n.* زەنگێکی خەپلەیی نەختێ قوپاوە بە دارە تەپڵ لێدەدرێ.
tan (tan), *n.* (١) توێکڵی داربەڕوو، دارمازوو، جەوت و مازوو.
(٢) ماددەیەکە لەم توێکڵانە دەردەهێنرێ بۆ پێستە خۆشکردن.
(٣) ڕەنگی قاوەیی کاڵ.
(٤) گەنم ڕەنگی پێست (بەهۆی خۆ هەڵخستنەوە لەبەر خۆر)؛ ڕەشتاڵەیی.
adj. (١) هی پێستە خۆشکردن؛ هی دەباخچێتی.
(٢) گەنم ڕەنگ؛ ڕەشتاڵە؛ قاوەیی کاڵ.
v.t. (١) پێستە خۆشکردن؛ دەباخ کردن.
(٢) ڕەش هەڵگەڕاندنی پێست (بە خۆ هەڵخستن لەبەر خۆر).
(٣) [Colloq.]، بیرازکردن؛ فەلاقەکردن؛ کوتان.
v.i. (١) خۆش دەکرێ (پێستە)؛ دەباخ دەکرێ.
(٢) ڕەش دادەگیرسێ (پێست)؛ گەنم ڕەنگ دەبێ.
  tan one's hide, [Colloq.], بیرازکردن؛ فەلاقەکردن؛ کوتان.
tan, tan. (tan), = **tangent.**
tanager (tan′ə-jēr), *n.* باڵندەیەکی ڕەنگاوڕەنگی بچووکی ئەمەریکی‌یە
tanbark (tan′bärk′), *n.* توێکڵی دەباخی؛ توێکڵی داربەڕو و مازو و

چەوت (کە بۆ پێستە خۆشکردن بەکاردەهێنرێن).

tandem (tan′dəm), *adv.* یەك لە دوای یەك؛ بە یەك ڕیز.

n. (١) گالیسکەیەکی دوو ئەسپی‌یە یەك بە دوای یەکەوە.

(٢) چەند ئەسپێکی گالیسکەی یەك بە دوای یەکەوە.

(٣) پاسکیلێکی دوو پێچکەیی‌و دوو زینی‌یە یەك بە دوای یەکەوە.

adj. یەك لە دوای یەك؛ بە دوای یەکەوە.

in tandem, بە دوای یەکەوە (وەك کاروان)؛ یەك لە دوای یەك:

(We were driving our cars in tandem.)

tang (taŋ), *n.* (١) کلك یا زمانەی چەقۆو بڕبەنگ‌و ئەسکەنە (کە دەکرێت بە دەسکەکەیدا) (٢) تام یا بۆنی تیژ یا مزر.

(٣) (~ of)، ئەختێك؛ تۆزێك (٤) تامێك یا چۆنێتی‌یەکی تایبەتی.

v.t. کلك بۆ کردن (چەقۆ، بڕبەنگ... هتد).

tang (taŋ), *n.* زرنگانەوە؛ زرنگە؛ زرنگەزرنگ.

v.t. & v.i. زرنگانەوە

tangelo (tan′jə-lō′), *n.* نارنج

tangency (tan′jən-si), *n.* لێکەوتن؛ بەرکەوتن.

tangent (tan′jənt), *adj.* لێکەوت؛ بەرکەوت (ئەندازە).

n. لێکەوت (ئەندازە)؛ هێڵی لێکەوت؛ بەرکەوت.

go (or fly) off at (or on) a tangent, لە باس لادان؛ لە باس چوونە دەرەوە

tangential (tan-jen′shəl), *adj.* (١) لێکەوتوو؛ بەرکەوتوو؛ بەرکەوت (٢) لە باس دەرچوو؛ پەیوەندی نی‌یە بە باسەکەوە.

(٣) بە سەرپێی‌یی لە باسەکە دەدوێ؛ بە ڕووکەشی لە باسەکە دەدوێ.

tangerine (tan′jə-rēn′, tan′jə-rēn′), *n.* (١) لالەنگی.

(٢) پرتەقاڵی؛ ڕەنگی پرتەقاڵی.

tangible (tan′jə-b'l), *adj.* (١) هەستی پێ دەکرێ؛ هەستپێکراو؛ بە چاو بینراو (٢) هەڵدەسەنگێنرێ: ***(~ property)*** .

(٣) (ا) دەتوانرێ تێی بگەیت. (ب) دیار؛ ڕاست؛ ڕاستەقینە: ***(~ evidence)*** .

(٤) ئەوتۆ؛ زۆر: ***(~ progress)*** .

n. (١) شتی بە چاو بینراو یا هەستپێکراو؛ شتی دیار.

(٢) (*pl.*)، سەرمایەیەکە بتوانرێ هەڵسەنگێنرێ؛ سەرمایەی دیار.

-tangibility *(n.)*; **tangibleness** *(n.)*; **tangibly** *(adv.)*.

tangle (taŋ′g'l), *v.t.* (١) ئاڵۆزاندن؛ شێواندن بەسەر یەکدا؛ تێك ئاڵاندن. (٢) تووش کردن؛ تووشی گیروگرفت کردن.

(٣) بە داوەوەکردن.

v.i. ئاڵۆزان؛ شێوان؛ تێك ئاڵان.

n. (١) شتی ئاڵۆزاو؛ شتی شێواو؛ شتی گرێ کوێرە تێکەوتوو؛ شتی تێك ئاڵاو.

(٢) ئاڵۆزان؛ تێك ئاڵان؛ شێواوی؛ تێکەڵاوپێکەڵاوی.

(٣) واق وڕمان؛ سەرسوڕمان؛ سەر لێ شێوان.

to tangle with, ئەمبازبوون؛ بە گژداچوون.

tangle (taŋ′g'l), *n.* جۆرێکە لە گیای دەریا.

tangled (taŋ′g'ld), *adj.* ئاڵۆز؛ ئاڵۆزاو؛ گیروگرفتاوی.

tangly (taŋ′gli), *adj.* ئاڵۆز؛ گرێ کوێراوی؛ ئاڵۆزاو

tango (taŋ′gō), *n.* (١) تانگۆ: جۆرە سەمایەکی ئەمەریکای لاتینی‌یە.

(٢) مۆسیقای ئەم سەمایە.

v.i. تانگۆ کردن

tangram (taŋ′grəm), *n.* مەتەڵێکی چینی‌یە بریتی‌یە لە دابەشکردنی چوارگۆشەیەك بە پێنج سێگۆشەو لەبزینەیەك‌و چوارگۆشەیەکەوەو پێکهێنانی شێوەی جیا جیا لەمانە.

tangy (taŋ′i), *adj.* مزر؛ مێخۆش

tank (taŋk), *n.* (١) ئەستێل؛ حەوز؛ گۆم؛ گۆماو

(٢) (ا) تانکی ئاو؛ دەفری گەورەی شلە.

(ب) تانکی (ئوتومبیل): ***(a gasoline ~)***

(٣) دەبابە

(٤) [Slang]. زیندان؛ ژووری بەندیخانە؛ بەندیخانە.

v.t. عەمارکردن؛ کردنە تانکی‌یەوە.

tankage (taŋk′ij), *n.* (١) فراوانی تانکی؛ ئەوەندە شلەی کە تانکی‌یەك دەیگرێ. (٢) ئاوو بەنزین‌و شلەی تر هەڵگرتن لە تانکیدا.

(٣) کرێی ئەم عەمارکردنە.

(٤) ئێسقان‌و پاشماوەی تری قەسابخانە (کە دەهاڕرێ‌و دەکرێ بە پەین... هتد).

tankard (taŋk′ērd), *n.* کووپێکی درێژی دەسك‌و قەپاغداری شت خواردنەوەیە. (بەتایبەتی کە لە زیو درووست کرابێ).

tank car, (١) تانکی گازۆلین‌و ئاو گواستنەوە بە شەمەندەفەر.

(٢) **tank truck** .

tank destroyer, دەبابە شکێن: زرێدارێکە دەبابە شکێنی لەسەر دابەستراوە.

tanker (taŋk′ēr), *n.* (١) کەشتی نەوت گواستنەوە؛ نەوت کێش.

(٢) **tank car** . (٣) **tank truck** .

tank farming, ڕووەك بەخێوکردن لە پەیناودا لەباتی خاك.

tankful (taŋk′fool), *adj.* پڕ تانکی‌یەك؛ تانکی‌یەك.

tank town, (١) وێستگەی ئاو هەڵگرتنی شەمەندەفەر.

(٢) شارێکی بچووك‌و هیچ‌وپووچ.

tank truck, لۆری گازۆلین؛ گازۆلین کێش.

tannage (tan′ij), *n.* (١) پێستە خۆشکردن؛ دەباخ کردن.

(٢) پێستەی خۆشکراو.

tannate (tan′āt), *n.* خوێی ترشی تانیك.

tanner (tan′ēr), *n.* پێستە خۆشکەر؛ دەباخچی.

tannery (tan′ēr-i), *n.* دەباخانە؛ جێی پێستە خۆشکردن.

tannic (tan′ik), *adj.* تانیکی؛ هی پێستە خۆشکردن؛ هی دەباخچێتی؛ هی ترشی تانیك.

tannic acid, ترشی تانیك: بۆ پێستە خۆشکردن بەکاردەهێنرێ.

tannin (tan′in), *n.* = **tannic acid.**

tanning (tan′iŋ), *n.* (١) پێستە خۆشکردن؛ دەباخچێتی.

(٢) پێست ڕەش هەڵگەڕان بە خۆ هەڵخستن لەبەر خۆر.

(٣) [Colloq.]، فەلاقە؛ فەلاقەکردن؛ بیرازکردن.

tansy (tan′zi), *n.* گیایەکی گوڵ زەردی بۆن خۆشی پزیشکی‌یە.

tantalate (tan′tə-lāt′), *n.* خوێی ترشی تەنتالیك.

tantalic acid, هی ترشی تەنتالیك.

tantalize (tan′tə-līz′), *v.t.* تامی تامی دان.

-tantalization *(n.)*.

tantalizing (tan′tə-līz′iŋ), *adj.* هەست جوڵێن؛ تامی تامی دەر؛ خۆش؛ دڵبەر.

tantalum (tan′tə-ləm), *n.* تانتالیۆم: توخمێکی کانزایی خۆڵەمێشی ژەنگ هەڵنەمێنە.

Tantalus (tan′tə-ləs), *n.* (١) تانتالۆس: پاشایەکی یۆنانی بوو سزاکەی لە دۆزەخدا برسێتی‌و تینوێتی هەتاهەتایی بوو بەوەی کە هەرچی چەند لەناو ئاودا وەستابوو کە دەیویست بیخواتەوە ئاوەکە دەکشایەوە وە لەژێر درەختی بەرداردا بوو بەڵام قەت دەستی نەدەگەیشتە میوەکە (ئەفسانەی یۆنان). (٢) [t-]، دۆڵابێکە خواردنەوەی تێدایە لەبەرچاو، بەڵام داخراوەو کەس دەستی ناگاتە خواردنەوەکە.

tantamount (tan′tə-mount′), *adj.* بریتی‌یە لە؛ ئەوە دەگرێتەوە.

tantara (tan′tə-rə, tan-tar′ə, tan-tä′rə), *n.* دەنگی زوڕنا؛ دەنگی کەڕەنا.

tantivy (tan-tiv′i), *adv.* بە غارغارێن؛ بە خێرا.

adj. خێرا؛ تیژڕەو.

n. (١) غارغارێن؛ خێرا ڕۆیشتن.

(٢) تێخوڕینێکە لە کاتی ڕاودا بۆ خێراکردن.

tantrum (tan′trəm), *n.* شێتگیری؛ ووڕك؛ ووڕك گرتن:

(The child was having a ~ .)

Taoism (tou′iz'm, dou′iz'm), *n.* فەلسەفەی تاوی: فەلسەفەو

ئایینێکی چینی‌یە لەسەر بیروباوەڕی " لاوتسی " داوای سادەیی و لەخۆبوردن دەکات

-Taoist *(n.)*; Taoistic *(adj.)*.

tap (tap), *v.t.* (١) بە ئەسپایی لێدان؛ پەلەپیتکە لێدان.
(٢) بە ئەسپایی پێ لێدان. (٣) (ا) بنی تازە تێگرتنی پێڵاو.
(ب) ناڵ دان لە پاژنە یا لەژێر پەنجەی پێڵاو.
v.i. (١) بە ئەسپایی لێدان؛ پەلەپیتکە لێدان.
(٢) تەقەی پێڵاو هاتن لە ڕۆیشتندا.
n. (١) (ا) لێدانێکی بە ئەسپایی؛ پەلەپیتکە.
(ب) دەنگی ئەم لێدانە یا پەلەپیتکەیە. (٢) (ا) بنی تازە تێگیراوی پێڵاو.
(ب) ناڵی لە پاژنە یا ژێر پەنجەی پێڵاو دراو (بۆ سەما).

tap (tap), *n.* (١) بەلووعە. (٢) دەمەوانە؛ تۆپەوانە؛ تەپەدۆر.
(٣) بیرەی لە بەلووعە تێکراو (هی ناو بەرمیل).
(٤) دەرهێنانی شلەی لەش (نەشتەرکاری).
(٥) ئامێری هەڵکەندنی دانی برغو. (٦) [Colloq.]، مەیخانە؛ باڕ.
(٧) جۆری لق لێ جیابوونەوەی تەلی کارەبا.
v.t. (١) دەمەوانە تێخستن؛ تەپەدۆر تێخستن؛ قەپاغ خستنە سەر.
(٢) کون تێکردن بۆ شلە لێوە دەرهێنان.
(٣) تۆپەوانە لێ دەرهێنان؛ تەپەدۆر لێ دەرهێنان.
(٤) شلە لێ ڕۆکردن یا دەرهێنان.
(٥) شلە لە لەش چۆڕاندنەوە (نەشتەرکاری).
(٦) لق لێکردنەوە.
(٧) لێ سەندن؛ لێ وەرگرتن:
(to ~ a person for money, information, etc.)
(٨) پێوەبەستن بە دزی‌یەوە (بۆ گوێ لێگرتن): *(to ~ a telephone wire)* .
(٩) دان هەڵکەندن لەسەر برغو.
on tap, (١) ئامادەیە بۆ تێکردن (وەك بیرەی ناو بەرمیل کە بە بەلووعە ای‌ی دەردەهێنرێ) (٢) ئامادەیە بۆ بەکارهێنان.

tapa (tä′pä), *n.* (١) توێکڵی دارتووی کاغەز.
(٢) قوماشێکی کاغەز ئاسایە لەم توێکڵە درووست دەکرێ.

tap dance, سەمای تەقەتەق؛ تەقسەما: سەمایەکی خێرایە سەماکەرەکە پاژنە و سەری پێی دەکوتێ بە زەویداو تەقەی لێ هەڵدەسێنێ.

-tap dancer.

tap-dance (tap′dans′, tap′däns′), *v.t.* تەقسەما کردن

tape (tāp), *n.* (١) بەن. (٢) شریت: *(a magnetic ~)* .
(٣) شریتی ڕایەڵ کراو بەسەر هێڵی تەواوبوونی پێشبڕکێدا.
(٤) tapeline .
v.t. (١) پێچانەوە بە بەن؛ شریت تێوە پێچان؛ بە شریت قایم کردن.
(٢) پێوان بە شریتی پێوان.
(٣) تۆمارکردن (لەسەر شریت).
v.i. پێوان

tape deck, شریت تۆمارکەری سادە.
(هەروەها " tape recorder ").

tapeline (tāp′līn′), *n.* = tape measure.

tape measure, شریتی پێوان؛ مەترە.
(هەروەها " measuring tape " و " tapeline ").

taper (tā′pēr), *n.* (١) (ا) مۆمی کڵێسە. (ب) مۆمی بارێك.
(٢) پلیتەی درێژی مێواوی (بۆ مۆم و چرا داگیرساندن).
(٣) ڕووناکی کز.
(٤) (ا) بەرەبەرە سەر بارێك بوونەوە؛ تەنك بوونەوە:
(the ~ of a pyramid)
(ب) بەرەبەرە کەم بوونەوە یا کزبوون (دەسەڵات، هێز، چالاکی).
(٥) شتی سەر بارێك یا تەنك.
adj. سەر بارێك؛ سەر بارێك بووەوە؛ تەنك بووەوە
v.t. & v.i. (١) بەرەبەرە بارێك کردنەوە یا تەنك کردنەوە؛ سەر بارێك بوونەوە؛ دادان (پێنووس). (٢) کەم کردنەوە؛ کەم بوونەوە؛ کزبوون؛ کووژانەوە؛ بەسەرچوون
taper off, (١) بەرەبەرە سەر بارێك بوونەوە یا تەنك بوون.
(٢) بەرەبەرە وەستان؛ بەرەبەرە کزبوون یا نەمان؛ بەسەرچوون؛ کووژانەوە:
(The storm is beginning to taper off.)

tape-record (tāp′ri-kôrd′), *v.t.* تۆمارکردن (لەسەر شریتی موگناتیسی)

tape recorder, شریت تۆمارکەر و لێدەر.
(هەروەها " tape deck ").

tapestry (tap′is-tri), *n.* قوماشی چنراو و نەخشێنراو (بۆ پەردەو بەرگی کورسی و قەنەفە)؛ قوماشی ڕازێنراوە بە وێنە و نەخش و نیگار؛ قوماشی زەڕکەش.
v.t. (١) ڕازاندنەوە بەم جۆرە قوماشە؛ داپۆشین بەم جۆرە قوماشە
(٢) لەسەر ئەم جۆرە قوماشە نەخشاندن یا کێشان (وێنە، نەخش).

tape-worm (tāp′wûrm′), *n.* کرمی شریتی.

tap-house (tap′hous′), *n. Also* tap house, مەیخانە؛ باڕ

tapioca (tap′i-ō′kə), *n.* تاپیۆکا: ئاردێکە لە ڕەگی " مانیۆك " دەردەهێنرێ و دەکرێ بە شیرینی‌یەکی وەك مەحەللەبی.

tapir (tā′pēr), *n.* گیاندارێکی زل گیاخۆری شەوگەڕی ناوچە گەرمەکانە لە بەراز دەچێ.

tapis (tap′ē, tap′is), *n.* پەردەو ڕایەخ و سەرمێزی چنراو و نەخشێنراو.
on (or upon) the tapis, ای‌ی دەکۆڵرێتەوە.

tappet (tap′it), *n.* چوکڵەی مەکینە (کە ناوبەناو دەجووڵێتەوە کە بەر پارچەیەکی تری مەکینەکە دەکەوێ).

tapping (tap′iŋ), *n.* (١) (ا) لێدان بە ئەسپایی؛ پەلەپیتکە لێدان.
(ب) لێ دەرهێنان. (٢) شلەی بە بەلووعە دەرهێنراو (بیرە).

taproom (tap′rōōm′, tap′room′), *n.* = barroom.

taproot (tap′rōōt′, tap′root′), *n.* ڕەگی مێخی؛ ڕەگی سەرەکی (کە ڕاست دەچێتە خوارەوە بە خاکداو ڕەگی بچووکی لێ دەبێتەوە).

taps (taps), *n.pl.* دەنگی کەڕەنا یا تەپڵ لێدان (لە ئۆردوگادا بۆ کارەبا کوژانەوە کاتی نووستن یا لە ناشتنی سەربازو ئەفسەردا).

tapster (tap′stēr), *n.* (١) barmaid . (٢) bartender .

tar (tär), *n.* قیر؛ قەتران
v.t. قیر لێدان؛ قیراوی کردن؛ قیر تێهەڵسوون.
adj. (١) قیری؛ لە قیر دەچێ. (٢) قیراوی.
tar and feather, قیرو پەڕ تێهەڵسوون (بۆ سزادان).
tarred with the same brush (or stick), وەك یەك وان؛ لەیەك دەچن (لە خراپیدا).

tar (tär), *n.* [Colloq.], دەریاوان.

tarantella (tar′ən-tel′ə), *n.* (١) سەمایەکی دووکەسی خێرای ئیتاڵی‌یە. (٢) مۆسیقای ئەم سەمایە.

tarantism (tar′ən-tiz′m), *n.* شێتی سەما؛ نەخۆشی سەما؛ خولیای سەما.

-tarantist *(n.)*.

tarantula (tə-ran′choo-lə), *n.* جاڵجاڵۆکەیەکی ژەهراوی گەورەی تووکنە.

tarboosh (tär-bōōsh′), *n.* فێست؛ تەربووش.

tardigrade (tär′di-grād′), *n.* گیاندارێکی زۆر بچووکی ناوی سستی جومگە جومگەیە چوار جووت لاقی هەیە.
adj. (١) سست؛ خاو؛ هێواش.
(٢) تایبەتی بە گیاندارێکی زۆر بچووکی ناوی سستی جومگە جومگە.

tardiness (tär′di-nis), *n.* (١) دواکەوتن بۆ کار یا قوتابخانە؛ تەمەڵی؛ ئامادە نەبوون لە کاتی خۆیدا. (٢) سستی؛ خاوی؛ خاوخلیچکی.

tardy (tär′di), *adj.* (١) دواکەوتوو بۆ کار یا قوتابخانە؛ تەمەڵ؛ نائامادە لە کاتی خۆیدا. *(Some students are habitually ~ .)*

(٢) سست؛ خاو؛ هێواش؛ خاوخلیچك.
-tardily *(adv.).*
tare (târ), ***n.*** (١) ڕووەکێکی خۆهەڵواس یا خشۆکی گەڵا بچووکە بۆ ئالیك بەکاردێت. (٢) تۆوی ئەم گیایە. (٣) بژار (لە ئینجیلدا).
tare (târ), ***n.*** (١) پارسەنگ؛ سەنگی دەفر، سنووق، لۆری... هتد کە لە سەرجەمی سەنگ دەردەکرێ بۆ دۆزینەوەی قورسی بارەکە یا ناوەڕۆکەکە.
(٢) ئەم لێدەرکردنە.
tare (târ), *archaic past tense and past participle of* tear.
tarentism (târ'ən-tiz'm), ***n.*** = tarantism.
targe (tärj), ***n.*** [Archaic], قەڵغانی بچووك.
target (tär'git), ***n.*** (١) قەڵغان.
(٢) نیشان؛ نیشانە؛ شتی دەستنیشانکراو.
(٣) نیشانی تفەنگ تێگیراو؛ نیشانی تەقە لێکراو.
(٤) نیشانی هێرش بردنە سەر لەلایەن سوپاوە.
(٥) کەسێکی پلار تێگیراو، گاڵتەپێکراو یا ڕەخنە لێ گیراو.
v.t. دەستنیشانکردن؛ نیشان لێ گرتنەوە.
tariff (tar'if), ***n.*** تاریف؛ باجی گومرگ؛ گومرگانە.
v.t. تاریف خستنە سەر؛ گومرگ کردن؛ گومرگانە لێ سەندن.
tarlatan, tarletan (tär'lə-t'n), ***n.*** جۆرە قوماشێکی مۆزلینی تەنك و ڕووشنە
tarmac (tär'mak), ***n.*** (١) [T-] ، ماددەیەکی قیرتاوکردنە لە قیر یا ئەسفەڵت دەچێ (٢) شوێنی قیرتاوکراو بەم ماددەیە بەتایبەتی مۆڵگەی فڕۆکە لە فڕۆکەخانەدا. (٣) ڕێگای قیرتاوکراو بەم ماددەیە.
tarmacadum, = tarmac 1 & 3.
tarn (tärn), ***n.*** دەریاچە یا گۆمی ناوشاخ.
tarnation (tär-nā'shən), ***interj. & n.*** = damnation.
tarnish (tär'nish), ***v.t.*** (١) بریقە نەهێشتن؛ بێ ڕەنگ کردن؛ شەوق مراندن. *(The damp atmosphere has ~ed this metal.)*
(٢) لەکەدارکردن؛ ناو پیس کردن؛ ناوزڕاندن؛ پیس کردن:
(to ~ someone's reputation, image, etc.)
v.i. (١) بریقە نەمان؛ ڕەنگ چوونەوە؛ ڕەنگ تێکچوون یا نەمان.
(٢) لەکەداربوون؛ ناوزڕان؛ ناو پیس بوون؛ پیس بوون.
n. (١) ڕەنگ چوونەوە؛ ڕەنگ نەمان؛ بێ بریقەیی؛ بێ ڕەنگی.
(٢) لەکە؛ پەڵە؛ خەوش؛ نەنگ.
(٣) ڕوویەکی ڕەنگ چووەوە؛ ڕوویەکی بێ بریقە یا ڕەنگ مردوو.
taro (tä'rō), ***n.*** (١) ڕووەکێکی گەڵا پانی ناوچە گەرمەکانە ڕەگەکەی دەخورێ (٢) ڕەگی ئەم ڕووەکە.
tar-paper (tär-pā'pēr), ***n.*** کاغەزی قیراوی بۆ سەربان گرتن بەکاردەهێنرێ.
tarpaulin (tär-pô'lin, tär'pə-lin), ***n.*** (١) تەرپۆلین؛ جانفاسی مێو تێهەڵسواو یا قیر تێهەڵسواو (کە ئیتر ئاو دانادات و شتی پێ دادەپۆشرێ)؛ مشەمما. (٢) پارچەیەکی ئەم جانفاسە.
(٣) پانتۆ یا شەپقەی مشەمما؛ مشەمما.
(٤) [Archaic]، دەریاوان.
tarpon (tär'pon), ***n.*** ماسییەکی دەریایی گەورەی پوولەکە زیوییە.
tarragon (tar'ə-gon'), ***n.*** تەرخوون
tarriance (tar'i-əns), ***n.*** [Archaic], (١) دواکەوتن؛ زۆر پێ چوون؛ ڕاگیربوون؛ خۆ خستن بە قنگدا.
(٢) مانەوە بۆ ماوەیەك؛ مانەوەی سەردەمی.
tarry (tar'i), ***v.i.*** (١) دواکەوتن؛ زۆر پێ چوون؛ قنگەقنگ کردن؛ ڕاگیربوون؛ زۆر مانەوە. (٢) مانەوە (بەتایبەتی زیاتر لەوەی کە بەتەمابوون)؛ مانەوە بۆ سەردەمێك. (٣) چاوەڕێ کردن.
v.t. [Archaic], چاوەڕێ کردن
n. مانەوەیەکی کورت؛ مانەوەیەکی کەم یا سەردەمی
tarry (tär'i), ***adj.*** (١) قیری؛ قیرین (٢) قیراوی؛ قیر تێهەڵسواو.

tarsal (tär's'l), ***adj.*** (١) قولەپێیی؛ تایبەتی بە قولەپێ.
(٢) هی شانەکانی پێڵووی چاو.
tarsier (tär'si-ēr), ***n.*** مەیموونێکی بچووکی شەوگەڕی چاو زلی خوری کلك درێژە لەسەر درەخت دەژی.
tarsometatarsus (tär'sō-met'ə-tär'səs), ***n.*** ئێسقانی لوولاقی باڵندە.
tarsus (tär'səs), ***n.*** (١) (ا) قولەپێ. (ب) ئێسقانەکانی قولەپێ. (ج) شانەکانی پێڵووی چاو. (٢) (ا) tarsometatarsus . (ب) دوا جومگەی لاقی جانەوەر.
tart (tärt), ***adj.*** (١) تفت؛ تفت‌وتاڵ؛ مزر؛ ترش؛ تیژ.
(٢) تووند (ووتە)؛ بڕ؛ بڕندە؛ تیژ: *(a ~ answer)* .
tart (tärt), ***n.*** کێکێکی بچووکە ناوەکەی مرەبای تێدایە.
tart (tärt), ***n.*** قەحبە؛ ئافرەتی سووك.
tartan (tär't'n), ***n.*** (١) جۆرە قوماشێکی خوری میل میلی چەپ‌وڕاستە لە ئوسکوتلەندە لەبەردەکرێ. (٢) نەخشی ئەم قوماشە.
tartan (tär't'n), ***n.*** کەشتی بچووکی یەك ستوونییە.
Tartar (tär'tēr), ***n.*** (١) تەتەر. (٢) [t-] ، کەسێکی تووڕەوتڕۆو دڕ.
catch a tartar, ئەمبازی یەکێکی لە خۆ بەهێزتر بوون؛ خۆ تووش کردن بە ئەمبازبوونی کەسێکی زۆر بەهێز.
tartar (tär'tēr), ***n.*** (١) بەڵغی شەرابی ناو بەرمیل.
(٢) بەڵغی زەردی بەردناسای سەر ددان.
tartare sauce, سۆسێکە بە ماسییەوە دەخورێ.
tartaric acid, ترشی تەرتەریك.
Tartarus (tär'tə-rəs), ***n.*** دۆزەخ؛ جەهەننەم.
tartrate (tär'trāt), ***n.*** خوێی ترشی تەرتەریك.
tartufe, tartuffe (tär-toof'), ***n.*** کەسێکی دووڕوو.
task (task, täsk), ***n.*** (١) باج.
(٢) کاری پێ سپێردراو؛ ئەرکی پێ سپێردراو:
(He gave each worker a ~ to do.)
(٣) کار؛ فرمان؛ ئیش؛ ئەرك.
(٤) کاری گران؛ ئەرکی گران.
v.t. (١) باج لێ سەندن.
(٢) کار پێ سپاردن؛ ئەرك خستنە سەر شان؛ ئیش بەسەردا دان.
(٣) ماندوو کردن؛ ئەرك زۆر خستنە سەر؛ بوون بە بار بە سەرەوە.
take to task, سەرزەنشتکردن؛ لێپرسینەوە؛ لۆمەکردن.
task force, هێزی ئەرك جێبەجێکردن؛ دەستەیەکن کە ئەرکێکی تایبەتییان دەدرێ بەسەر شاندا.
Tasmanian (taz-mā'ni-ən, taz-mān'yən), ***adj.*** تایبەتی بە " تاسمانیا " و گەلەکەی.
n. تاسمانی؛ کەسێکی تاسمانی (لە ئوسترالیا).
Tasmanian devil, گیاندارێکی توورەکەداری مەر دەخوات.
Tasmanian wolf, گورگی تاسمانی.
task-master (task'mas'tēr, täsk'mäs'tēr), ***n.*** سەرکار (بەتایبەتی هی بەزەبروزەنگ)؛ چاوەشی بەزەبر.
task-work (task'wūrk', täsk'wūrk'), ***n.*** (١) فرمان؛ ئەرکی پێ سپێردراو؛ کاری پێ سپێردراو. (٢) ئیشی قورس و ناخۆش. (٣) piecework .
tass (tas, täs), ***n.*** (١) تاس؛ تاسولکە. (٢) پڕ تاسێك.
tasse (tas), ***n. Also*** tasset, پەڕەی قەڵغان.
tassel (tas''l), ***n.*** (١) گوڵوونکە؛ گوڵنکە؛ گێزوگوڵنگ؛ ڕیشوو (فێست، مشکی و جامانە). (٢) پڕ (وەك هی گوڵە گەنمەشامی).
v.t. (١) گوڵوونکە کردن؛ وەك گوڵوونکە لێکردن. (٢) بە گوڵوونکە ڕازاندنەوە.
(٣) پڕ لێکردنەوە (گوڵە گەنمەشامی).
v.i. پڕ دەرکردن (گوڵە گەنمەشامی).
taste (tāst), ***v.t.*** (١) تاقیکردنەوە بە دەست تێوەدان.

(۲) چەشتن؛ تام کردن؛ خوێ چەشتن. (۳) هەست پێکردن لە ڕێی چەشتنەوە.
(٤) نمەك کردن؛ نەختێ خواردن یا خواردنەوە.
(٥) خواردن؛ خواردنەوە: *(He hasn't ~ed a thing.)*.
(٦) [Archaic or Rare]، حەزلێکردن؛ بەدڵ بوون (تام).

v.i. (۱) تام لە یەك جیاکردنەوە. (۲) (~ of)، نمەك کردن؛ نەختێ خواردن.
(۳) تامێکی تایبەتی هەبوون: *(The salad ~s of garlic.)*.
(٤) چەشتن (بەسەرهات).

n. (۱) (ا) تاقیکردنەوە. (ب) چەشتن؛ تام کردن. (۲) هەستی چەشتن.
(۳) حەز؛ تام؛ چەش. (٤) نمەك؛ نەختێ خواردن یا خواردنەوە بۆ تام چەشتن.
(٥) تامی تایبەخۆی شتێك؛ چەژی تایبەخۆ. (٦) نموونە.
(۷) نەختێك؛ تۆزێك؛ تۆسقاڵێك.
(۸) هەستو توانای چاكو خراپ لێك جیاکردنەوە؛ سەلیقە؛ زەوق.
(۹) حەزلێکردن؛ مەیل؛ حەز: *(a ~ for red ties)*.

in bad (or poor) taste. نابەجێ؛ ناشرین (کردەوە، ڕەووشت، ووتە).

in good (or excellent) taste, بەجێ؛ جوان (کردەوە، ووتە).

in taste, = in good taste.

to one's taste, (۱) بەدڵ بوون؛ حەزلێکردن. (۲) بۆ بەدڵ بوون.

taste bud, مەمیلەی چەشتن (بەسەر زمانەوە کە هەستی چەشتنیان تێدایە)؛ گۆی تام کردن.

tasteful (tāst′fəl), *adj.* (۱) [Rare]، خۆش؛ بەتام.
(۲) نیشانەی سەلیقە جوانییە؛ هەستو سەلیقە جوان؛ جوان (کردەوە، ڕەفتار).

-tastefully *(adv.)*; **tastefulness** *(n.)*.

tasteless (tāst′lis), *adj.* (۱) (ا) بێ تام؛ ناخۆش.
(ب) ووشك؛ ناخۆش.
(۲) نیشانەی بێ سەلیقەیی و هەستی ناشرینە؛ ناشرین؛ نابەجێ.
(۳) [Rare]، تام نەکەرا هیچی بۆ ناچێژرێ.

-tastelessly *(adv.)*; **tastelessness** *(n.)*.

taster (tās′tēr), *n.* (۱) (ا) کەسێکە پیشەی خواردنەوە چەشتنە وەك مەیو چا بۆ تاقیکردنەوەی چاكو خراپی.
(ب) بەردەستێکە خواردەمەنی دەچێژێ پێش سەرگەورەکەی لەبەر ژەهر.
(۲) ئامێری بەکارهێنراو لە چەشتندا.

tasty (tās′ti), *adj.* (۱) خۆش؛ بەتام؛ بەچێژ.
(۲) [Colloq.]، نیشانەی سەلیقەو هەستی جوانە؛ جوان.

-tastily *(adv.)*; **tastiness** *(n.)*.

tat (tat), *v.t. & v.i.* ڕیزە گوێ تێکردن

tat (tat), *n.* لێدان؛ مستەکۆڵە؛ شەپلاخ.

tit for tat, یەك بە یەك (تۆڵەسەندن)؛ ئەمە بەوە؛ هەق بە هەق.

Tatar (tä′tēr), *n.* (۱) تەتەر؛ تەتەرێك.
(۲) زمانی تەتەری؛ تەتەری.

adj. تایبەتی بە تەتەرو زمانەکەیان.

'tater (tā′tēr), *n.* [Dial.], = potato.

tatter (tat′ēr), *n.* (۱) شیتاڵ؛ پارچەی دڕاو و شۆڕبووەوەی کاڵا.
(۲) پەڕۆ. (۳) *(pl.)*، جلوبەرگی شڕووڕ؛ جلی دڕاو؛ شڕە.

v.t. شڕووڕکردن؛ دڕاندن

v.i. شڕووڕبوون؛ دڕان.

tatterdemalion (tat′ēr-di-māl′yən), *n.* شڕپۆش؛ شڕۆڵ؛ کەسێکە کە جلی شڕووڕ لەبەر دەکات.

tattered (tat′ērd), *adj.* (۱) شڕووڕ؛ دڕاو.
(۲) شڕپۆش؛ شڕۆڵ؛ جلی شڕووڕ لەبەرکەر.

tattersall (tat′ēr-sôl′), *adj.* نەخشی خانەخانەو ڕەنگاوڕەنگی تێدایە *(a ~ vest)*.

tatting (tat′iŋ), *n.* (۱) تیلماسکە قوماشێکی کون کونی تەنکە گرێ گرێی تیا دەچنرێو بۆ پەراوێز بەکاردەهێنرێ.
(۲) گرێ گرێیاوی کردنی ئەم جۆرە قوماشە.

tattle (tat′'l), *v.i.* (۱) چەنەبازی کردن؛ نۆزوڕێژی کردن.
(۲) نهێنی خەڵك خستنەڕوو؛ قاوخستنەوە؛ لە پاشەملە باسی خەڵك کردن.

v.t. چەنەبازی کردنو نهێنی خەڵك درکاندن.

n. چەنەبازی؛ زۆروڕێژی؛ قسەی بێ تام؛ بەدگۆیی.

tattler (tat′'l-ēr, tat′lēr), *n.* (۱) کەسێکی چەنەباز یا زۆربڵێ؛ کەسێکی بەدگۆ. (۲) جۆرێکە لە چۆلەکەی ئاوی زۆر زیقەزیق دەکات.

tattletale (tat′'l-tāl′), *n.* = **talebearer.**

tattoo (ta-tōō′), *v.t.* خاڵ کوتان.

n. خاڵی کوتراو؛ خاڵ.

tau (tô, tou), *n.* تیپی نۆزدەهەمی ئەلف وبێی یۆنانییە کە بەرامبەری " T " ی ئینگلیزییە.

tau cross, خاچێکە لە شێوەی تیپی T دا.

taught (tôt), *past tense and past participle of* **teach.**

taunt (tônt, tänt), *adj.* زۆر درێژ یا بەرز (دارکەشتی).

taunt (tônt, tänt), *v.t.* (۱) تیز پێوەکردن؛ کلك پێوەکردن؛ سەرزەنشتکردن؛ قەشمەری پێکردن؛ پلار تێگرتن.
(۲) تووڕەکردن بە قەشمەری پێکردن؛ پاڵ پێوەنان بۆ کردنی شتێك بە سەرزەنشتکردنو گاڵتەپێکردن.

n. (۱) قەشمەری؛ پلار؛ قسەی بەتەوسەوە؛ تیز؛ سەرزەنشتی.
(۲) [Obs.]، گاڵتەچی؛ قەشمەر.

taupe (tōp), *n.* خۆڵەمێشی تۆخ.

taurine (tôr′īn, tôr′in), *adj.* (۱) کەڵەگایی؛ هی گاجووت.
(۲) تایبەتی بە بورجی گا (ئەستێرەناسی).

taurine (tôr′ēn, tôr′īn, tôr′in), *n.* ئاوێتەیەکی بلووری بێ ڕەنگە (کیمیا).

Taurus (tôr′əs), *n.* (۱) ناوی کۆئەستێرەیەکە.
(۲) بورجی گا؛ بورجی کەڵەگا.

taut (tôt), *adj.* (۱) جەڕاو؛ جەڕیو؛ جەڕێنراو: *(a ~ rope)*.
(۲) کرژ؛ دەمارکرژ؛ گرژ: *(a ~ smile)*.
(۳) پاكوتەمیز؛ خاوێن؛ ڕێكوپێك.

tauten (tôt′'n), *v.t. & v.i.* جەڕاندن؛ جەڕان؛ کرژکردن؛ هێنانەوەیەك.

tauto- (tô′tō, tô′tə), پێشگرێکە بەمانای: هەمان: *(tautology)*.

tautog (tô-tog′), *n.* ڕەشەماسی (لە دەریای ئەتڵەنتیك لە کەناری ئەمەریکا). (پێشی دەووترێ: " **blackfish** ").

tautologize (tô-tol′ə-jīz′), *v.i.* دووبارەکردنەوەی ناپێویست؛ قسە جوونەوە؛ درێژەپێدانی بێ کەڵك.

tautology (tô-tol′ə-ji), *n.* (۱) دووبارەکردنەوەی ناپێویست؛ درێژەپێدانی بێ کەڵك؛ قسە جوونەوە. (بۆ نموونە: " **necessary essentials** ").
(۲) نموونەیەکی ئەم دووبارەکردنەوە بێ کەڵکە.

-tautological *(adj.)*; **tautologist** *(n.)*.

tautonym (tô′tə-nim), *n.* هەمان ناو: بەکارهێنانی هەمان ناو بۆ توخمو ناوی تایبەتی گیاندارێك یا ڕووەکێك لە هاوپۆل کردندا.

tavern (tav′ērn), *n.* (۱) مەیخانە؛ باڕ. (۲) خان.

taverner (tav′ēr-nēr), *n.* (۱) مەیخانەچی؛ خاوەن مەیخانە.
(۲) ئامشۆکەری مەیخانە.

taw (tô), *n.* (۱) دەسکەلا (هەڵماتێن). (۲) هەڵماتێن؛ موشێن؛ تیلێن.
(۳) سەرشار؛ شوێنی تیل لێوە کردن.

v.i. تیل کردن.

taw (tô), *v.t.* (۱) پێستە خۆشکردن؛ دەباخ کردن.
(۲) [Obs. or Dial.]، فەلاقەکردن؛ بیرازکردن؛ کوتان.

tawdriness (tô′dri-nis), *n.* زەقی؛ بریقەدارییەکی هەرزان بەها؛ ڕازاندنەوەی ناشرینو لە ئەندازە بەدەر.

tawdry (tô′dri), *adj.* زەق؛ بریقەدارو هەرزان بەها؛ ڕازاوە بە ناشرینیو لە ڕادە بەدەر.

tawny, tawney (tô′ni), *adj. & n.* ڕەشتاڵە؛ ڕەش هەڵگەڕاو؛

گەنم ڕەنگ

tax (taks), *v.t.* (١) نرخ هەڵسەنگاندن؛ نرخ لەسەر دانان؛ خەمڵ کردن.
(٢) باج لێ سەندن؛ باج گرتن؛ باج لەسەر دانان.
(٣) ئەرك خستنە سەر؛ بار قورس کردن؛ ماندووکردن:
(The work ~ed his strength.)
(٤) تاوانبارکردن
n. (١) باج (٢) ئەرکی گران؛ باری قورس.

taxable (tak′sə-b'l), *adj.* باجی لەسەرە.
-taxability *(n.)*.

taxation (tak-sā′shən), *n.* (١) باج سەندن؛ باج گرتن؛
باج خستنە سەر (٢) (ا) باج (ب) دەسکەوتی باج؛ داهاتی باج.

tax-collector (taks′kə-lek′tēr), *n.* باجگر

tax-deductible (taks′di-duk′tə-b'l), *adj.* باجی لەسەر نادرێ؛
باجی لێ ناگیرێ؛ لەو پارەیە دەردەکرێ کە باجی دەسکەوتی لەسەر دەدرێ.

tax evasion, باج نەدان؛ ڕاکردن لە باج

tax-exempt (taks′ig-zempt′), *adj.* باجی لەسەر نییە؛
باجی لێ ناگیرێ

tax-free (taks′frē′), *adj.* باجی لەسەر نادرێ؛ باجی لەسەر نییە

taxi (tak′si), *n.* تەکسی؛ ئوتومبیلی کرێ (هەروەها " taxicab ").
v.i. (١) سواری تەکسی بوون؛ بە تەکسی چوون بۆ گەشت؛ بە تەکسی ڕۆیشتن.
(٢) بەسەر ڕەویدا ڕۆیشتن (فڕۆکە).

taxicab (tak′si-kab′), *n.* تەکسی؛ ئوتومبیلی کرێ.

taxidermist (tak′si-dûr′mist), *n.* مۆمیاکەر؛ مۆمیاکار.

taxidermy (tak′si-dûr′mi), *n.* مۆمیاکردن؛ مۆمیاکاری.
-taxidermal *(adj.)*; **taxidermic** *(adj.)*.

taxi-meter (tak′si-mē′tēr), *n.* کرێ ژمێری تەکسی؛ ئامێرێکە
لەناو تەکسیدا کرێکەی دەژمێرێ بەپێی دووری ئەو شوێنەی بۆی دەچێ.

taxis (tak′sis), *n.* (١) دەستە لەشکر (٢) جووڵانەوەی گیانەوەر بەهۆی
هاندەری دەرەوە (٣) هێنانەوە جێی خۆی ئەندامێکی لەش بە دەست نەك بە
نەشتەرگەری (قۆری).

-taxis (tak′sis), *Also* **–taxy,** پاشگرێکە بەمانای: ڕێك ڕێکی؛
ڕێکخستن *(thermotaxis)*.

taxi-stand (tak′si-stand′), *n* وێستگەی تەکسی (بۆ چاوەڕێ
کردنی کرێچی)

taxon (tak-son′), *n.* توخم (گیانەوەرناسی)؛ دەستە گیانەوەری
یەك توخمی

taxonomy (tak-son′ə-mi), *n.* (١) زانستی هاوپۆل کردن؛
بابەتکاری؛ هاوپۆلکاری. (٢) هاوپۆل کردنی گیاندارو ڕووەك.
-taxonomic; taxonomical *(adj.)*; **taxonomically** *(adv.)*;
taxonomist *(n.)*.

taxpayer (taks′pā′ēr), *n.* باجدەر

tax rate, ڕێژەی باج

tax shelter, هۆی دەسکەوت شاردنەوە لەلایەن خەڵك و کۆمپانیاکانەوە
بۆ باج لەسەر نەدان.

-taxy (tak′si), = -taxis.

TB, = tuberculosis.

T-bone (tē′bōn′), *n.* پارچەیەك گۆشتی گایە ئێسقانێکی تێدا بێ
لە شێوەی " T " دا (پێشی دەووترێ: " T-bone steak ").

tbs., tbsp., = tablespoon; tablespoonful.

tea (tē), *n.* (١) چا (٢) [Chiefly British]، ژەمێك خواردنی سووکەڵەیە
لە پاش نیوەڕۆ یا دەمەو ئێوارەدا بریتییە لە ووردە بابەتی خواردەمەنی و
شیرینی و چا (٣) ئاهەنگی چا.

tea bag, توورەکە چا توورەکە چای بچووکە دەخرێتە ناو کوپ و قۆرییەوە.

tea ball, (١) تۆپێکی بچووکی کانزایی کون کونە چای ووشکی تێ دەکرێ و
دەخرێتە ناو کوپ و قۆرییەوە. (٢) tea bag

tea-berry (tē′ber′i), *n.* (١) ڕووەکێکی خشۆکی گەڵا بریقەداری گوڵ
زەنگۆڵەییە بەری وەك تووترك دەگرێ. (٢) بەری ئەم ڕووەکە.

tea biscuit, پسکیتی چا.

tea cart, = tea wagon.

teach (tēch), *v.t.* فێرکردن؛ وانە ووتنەوە.
v.i. مامۆستایەتی کردن؛ وانە ووتنەوە.

teachable (tēch′ə-b'l), *adj.* فێر دەکرێ؛ توانای فێربوونی هەیە.
-teachability *(n.)*.

teacher (tēch′ēr), *n.* مامۆستا؛ فێرکار؛ فێرکەر.

teachers college, teachers' college, دانشگای مامۆستایان.

teach-in (tēch-in′), *n.* کۆڕی فێرکردن: کۆڕێکە لە دانشگا و زانکۆدا
دەگیرێ بە بەشداربوونی مامۆستایان و قوتابیان بەتایبەتی بۆ باسکردنی
کاروباری ڕامیاری و کۆمەڵایەتی و... هتد.

teaching (tēch′iŋ), *n.* (١) مامۆستایەتی؛ پیشەی مامۆستا.
(٢) *(pl.)*، بیروباوەڕ؛ ئامۆژگاری: *(the ~s of the prophets)*

tea cozy, کڵاوقۆری: کڵاوێکە دەکرێ بەسەر قۆرییەوە بۆ سارد
نەبوونەوەی چاکە. (هەروەها " cozy ").

teacup (tē′kup′), *n.* کووپی چا.

teacupful (tē′kup-fool′), *n.* پڕ کووپێکی چا.

tea dance, سەمای پاش نیوەڕۆی درەنگ

tea-house (tē′hous′), *n.* چایخانە.

teak (tēk), *n.* (١) درەختی ساج: درەختێکی ناوچە گەرمەکانە دارەکەی
قاوەیی زەردباوەو سەختە. (٢) تەختەو داری سەختی ئەم درەختە.

tea-kettle (tē′ket′'l), *n.* کتلی.

teak-wood (tēk′wood′), *n.* = teak.

teal (tēl), *n.* (١) سۆنە؛ جۆرە مراوییەکی بچووکی ڕەنگاوڕەنگی
ڕووبارییە. (٢) شینی سەوزباو. (هەروەها " teal blue ").

team (tēm), *n.* (١) (ا) [Obs.]، نەوە؛ وەچە؛ وەجاخ؛ نەتەوە.
(ب) [Dial.]، پۆلی بەچکە مراوی و بەراز.
(٢) جووتە گا؛ جووتە ئەسپ (بۆ جووت کردن یا گالیسکە ڕاکێشان).
(٣) (ا) جووتە بارگیر. (ب) بارگیرێك و گالیسکەکەی.
(٤) تیپ؛ دەستە؛ تاقم؛ کۆمەڵ.
v.t. (١) نیلە لە مل کردن پێکەوە؛ جووت بەستن؛ پێکەوە بەستن و جووت
پێ کردن یا گالیسکە پێ ڕاکێشان. (٢) بە گالیسکە ڕاکێشان یا گواستنەوە.
v.i. (١) جووت کردن؛ گالیسکە لێخوڕین.
(٢) (~ up)، هەرەوەزکردن؛ یەکگرتن؛ هاوکاری کردن.

teammate (tēm′māt′), *n.* هاوتیپ؛ هاودەستە.

teamster (tēm′stēr), *n.* (١) جووتیار؛ عەرەبانچی؛ لێخوڕی گالیسکە.
(٢) شۆفێری لۆری؛ لێخوڕی لۆری.

teamwork (tēm′wûrk′), *n.* هەرەوەز؛ ئیشی بە کۆمەڵ.

tea party, ئاهەنگی چا.

tea-pot (tē′pot′), *n.* قۆری؛ قۆریە.

tea-poy (tē′poi), *n.* (١) مێزی بچووکی سێپای ڕازێنەرەوە.
(٢) مێزی بچووکی چا.

tear (târ), *v.t.* (١) دڕاندن؛ هەڵدڕین؛ داتلیشاندن. (٢) کون تێکردن.
(٣) بریندارکردن؛ بڕین: *(The saw tore his skin.)*.
(٤) لێك جیاکردنەوە؛ پارچە پارچە کردن.
(٥) دوودڵ بوون؛ تێدا مان:
(He was torn between duty and desire.)
(٦) (~ up; ~ out; ~ away; ~ off)، لێکردنەوە؛ لێ لابردن؛ هەڵکێشان؛
ڕاکێشان: *(He tore the plant up by its roots.)*.
v.i. (١) دڕان؛ هەڵتلیشان.
(٢) خێرا ڕۆیشتن؛ بەگوڕ ڕۆیشتن؛ بە پەلە کردن یا جووڵانەوە.
n. (١) دڕان؛ داتلیشان. (٢) دڕاوی؛ تلیش.
(٣) شێتگیری؛ زۆر توورەیی؛ هەڵچوون.

(٤) [Slang]، ئاهەنگو زەماوەندو خواردنەوەی زۆر.

tear apart, وونجڕ وونجڕ کردن؛ شڕووڕ کردن؛ پارچە پارچە کردن.

tear at, بە توند ڕاکێشان.

tear down, (١) ڕووخاندن: *(to tear down a building)* .
(٢) بەرپەرچدانەوە؛ پووچ کردنەوە.

tear into, بە توندی هێرش بردنە سەر.

tear off, بە پەلە کردن یا نووسین.

tear (têr), *n.* (١) فرمێسك (٢) *(pl.)* ، خەمو خەفەت.
v.i. فرمێسك ڕشتن؛ گریان.

in tears, فرمێسکاوی: فرمێسك لە چاو؛ بە گریانەوە.

tear bomb, بۆمبای فرمێسك ڕێژ.

tear-drop (têr′drop′), *n.* (١) فرمێسکێك؛ فرمێسك.
(٢) شتێکی لە فرمێسك چوو (خشڵ).

tearful (têr′fəl), *adj.* (١) فرمێسکاوی؛ فرمێسك لە چاو؛ گریاو.
(٢) فرمێسك ڕێژ؛ ناخۆش؛ دڵگیر؛ خەفەتدەر.

-tearfully ***(adv.)***; **tearfulness** ***(n.)***.

tear gas, گازی فرمێسك ڕێژ.

tear-jerker (têr′jûr′kẽr), *n.* [Slang], چیرۆکی خەفەتدەرو خەڵك هێنەرە گریان (فیلمی سینەما، تەلەفزیۆن... هتد).

tearless (têr′lis), *adj.* (١) بێ فرمێسك.
(٢) ناتوانێ بگری؛ گریانی نایەت.

tea-room (tē′rōōm′, tē′room′), *n.* چایخانە

tea rose, (١) گوڵە چا گوڵێکی زەردو پەمەیی‌یە بۆنەکەی لە هی چا دەکات.
(٢) پەمەیی زەردباو.

teary (têr′i), *adj.* (١) فرمێسکاوی؛ گریاو: *(~ eyes)* .
(٢) لە فرمێسك دەچێ.

tease (tēz), *v.t.* (١) شیکردنەوەو پوخت کردن (کەتان، خوری).
(٢) تیسکی قوماش بژکردنەوە بە فڵچەی تایبەتی. (٣) قژ بژکردنەوە.
(٤) تیز پێوەکردن؛ سەر خستنە سەر؛ کلك پێوەکردن؛ گاڵتە لەگەڵ کردن.
(٥) تامی تامی دان.
(٦) لەت لەت کردنی شانەی گیاندار بۆ تاقیکردنەوەی بە گەردبین.
v.i. تیز پێوەکردن: سەر خستنە سەر؛ گاڵتە لەگەڵ کردن؛ کلك پێوەکردن.
n. (١) تیز: تیز پێوەکردن؛ کلك پێوەکردن؛ گاڵتە.
(٢) تامی تامی دەر؛ گاڵتەباز؛ تیز پێوەکەر.
(٣) نافرەتی بە مەکروناز.

teasel (tē′z'l), *n.* (١) چەند جۆرە ڕووەکێکن لە کەرتەشی دەچن.
(٢) گوڵی ئەم جۆرە ڕووەکە (کە ووشك دەبێتەوە بۆ تیسکی قوماش بژکردنەوە بەکاردەهێنرێت) (٣) ئامێری تیسکی قوماش بژکردنەوە.
v.t. تیسکی قوماش بژکردنەوە.

teaser (tēz′ẽr), *n.* (١) کلك پێوەکەر؛ گاڵتەباز؛ تیز پێوەکەر؛ تامی تامی دەر. (٢) کێشەیەکی ناخۆشو پەستکەر.

teaspoon (tē′spōōn′, tē′spoon′), *n.* (١) کەوچکی چا (٢) **teaspoonful** .

teaspoonful (tē′spōōn-fool′, tē′spoon-fool′), *adj.* پڕ کەوچکێکی چا؛ پڕ کەوچکە چایەك.

tea-strainer (tē-strā′nẽr), *n.* چاپاڵێو

teat (tēt), *n.* گۆی مەمك.

teatime (tē′tīm′), *n.* کاتی چا خواردنەوە (پاش نیوەڕۆی درەنگ یا دەمەو ئێوارە).

tea tray, سینی چا.

tea wagon, مێزێکی پێچکەداری بچووکە بۆ هەڵگرتنی کەرەسەی چا و پێشکەش کردنی چا بە میوان. (هەروەها " **tea cart** ") .

teazel, teazle (tē′z'l), *n.* & *v.t.* = **teasel.**

technetium (tek-nē′shi-əm), *n.* تەکنیتیۆم توخمێکی کانزایی‌یە (کیمیاگەری).

technic (tek′nik), *n.* (١) *(pl.)* ، لیکۆڵینەوەی هونەرە تەکنیکی‌یەکان یا کردەنی‌یەکان. (٢) *(pl.)*، ڕێگاو شێوەی تەکنیکی بە دووروودرێژی. (٣) **technical** .

technical (tek′ni-k'l), *adj.* (١) هی هونەرکاری؛ هی تەکنیکی: *(T~ schools offer courses in welding, engineering, etc.)*
(٢) تایبەتی بە زانستێك یا هونەرێکی تایبەتی: *(T~ vocabulary)* .
(٣) تەکنیکی: *(~ skills)* .
(٤) کەم؛ ناگرنگ: *(a ~ difference)* .

-technically ***(adv.)***.

technicality (tek′ni-kəl′ə-ti), *n.* (١) تەکنیکێتی؛ تەکنیککاری.
(٢) خاڵێکی ناگرنگو بچووك لە هەڵسەنگاندنی مەسەلەیەکدا؛ خاڵێکی هیچ‌وپووچ: *(He was convicted on a ~ .)* .

technical knockout, سەرکەوتنی بۆکسبازێكو دوایی پێ هێنانی یاری‌یەکە لەبەر بریندار بوونی بەرامبەرەکەی ئەگەرچی نەشدراوە بە زەویدا.

technician (tek-nish′ən), *n.* تەکنیککار؛ تەکنیکساز.

technicolor (tek′ni-kul′ẽr), *n.* وێنەکاریی ڕەنگاوڕەنگ (فیلمی سینەما).

technics (tek′niks), *n.pl.* (١) لێکۆڵینەوەی هونەرە تەکنیکی‌یەکان یا کردەنی‌یەکان. (٢) **technique** .

technique (tek-nēk′), *n.* (١) شێوەی کار؛ چۆنێتی کارکردن؛ هونەری کار؛ تەکنیك. (٢) پلەی شارەزایی؛ پلەی کارامەیی.

techno- (tek′nō, tek′nə), پێشگرێکە بەمانای: (١) هونەر؛ زانست؛ کارامەیی: *(technocracy)* .
(٢) تەکنیکی؛ تەکنۆلۆجی.

technocracy (tek-nok′rə-si), *n.* تێکنۆکراسی: ڕژێمی تەکنیکسازان؛ فەرمانڕەوایی تەکنیککاران و زانایان.

technocrat (tek′nə-krat′), *n.* تێکنۆکرات: فەرمانبەری ڕژێمی تەکنیکسازان؛ تەکنیکسازی خواز.

-technocratic ***(adj.)***.

technological (tek′nə-loj′i-k'l), *adj.* *Also* **technologic,** تێکنۆلۆجی؛ هی تێکنۆلۆجی.

-technologically ***(adv.)***.

technology (tek-nol′ə-ji), *n.* تێکنۆلۆجی: (ا) هونەری پیشەسازی؛ زانستی ئەم هونەری پیشەسازی‌یە؛ لێکۆڵینەوەی هونەری پیشەسازی.
(ب) زاراوەی زانیاری‌یەك یا هونەرێك؛ زمانی تێکنۆلۆجی.
(ج) زانیاری‌یە کردەنی‌یەکان.

-technologist ***(n.)***.

techy, tetchy (tech′i), *adj.* تەنگە جیکڵانە؛ تووڕەوتڕۆ؛ زوو هەڵچوو.

tectonic (tek-ton′ik), *adj.* (١) خانووسازی؛ تایبەتی بە خانووسازی؛ هی دروستکردن. (٢) تایبەتی بە گۆڕانی توێکی زەمین؛ تایبەتی بە هۆو ئەنجامی ئەم گۆڕانە.

tectonics (tek-ton′iks), *n.pl.* (١) هونەری خانووسازی؛ خانووسازی؛ هونەری شتی جوانو بەکەڵك دروستکردن (بەتایبەتی خانوو).
(٢) گۆڕانی توێکی زەمین (زەمینناسی)؛ زانستی شێوەو پێکهاتنی زەمین

ted (ted), *v.t.* گیای تازە دووراوە هەڵخستن بۆ کردن بە گزرە.

tedder (ted′ẽr), *n.* (١) کەسێکە گیای تازە دووراوە هەڵدەخات بۆ کردنی بە گزرە. (٢) مەکینەی گیا بڵاوکەرەوە بۆ ووشك بوونەوەی.

teddy (ted′i), *n.* جلی یەك پارچەی نافرەتە بریتی‌یە لە ئەتەكو دەرپێ.

teddy bear, بووکەشووشەی وورچ.

tedious (tē′di-əs, tē′jəs), *adj.* ووشكو ناخۆش (کار)؛ وەڕسکەر؛ بێزارکەر: *(~ work)* .

-tediously ***(adv.)***; **tediousness** ***(n.)***.

tedium (tē′di-əm), *n.* ووشکی و ناخۆشی (کار)؛ بێ تاقەتی؛ تاقەت چوون؛ بێزاری.

tee (tē), ***n.*** (١) تیپی T, t . (٢) شتێك كە لە T بكات.
(٢) نیشان (لە هەندێ یاریدا).
adj. لە T دەكات
to a tee, دەقاودەق؛ بێ كەموزیاد؛ بە تەواوی:
(That job would suit you to a tee.)
tee (tē), ***n.*** (١) (ا) كۆمەڵێك لم یا خۆڵی قووچكەییە تۆپی گۆلفی لەسەر دادەنرێ بۆ لێدانی. (ب) مێخێكی بچووكە لەباتی ئەم كۆمەڵە لم یا خۆڵە بەكاردەهێنرێت. (٢) جێی یەكەم لێدانی تۆپی گۆلف.
v.t. & v.i. تۆپی گۆلف خستنە سەر مێخێكی بچووك بۆ لێدانی.
tee off, (١) لێدانی تۆپی گۆلف لە سەرەتاوە
(٢) [Slang]. دەستپێكردن.
(He was teed off because his guests were one hour late.) (٣) پەستكردن؛ توورەبوون:
teem (tēm), ***v.i.*** (١) منداڵبوون؛ زاین.
(٢) پڕبوون لە؛ جمە هاتن: ***(The river is ~ing with fish.)*** .
teem (tēm), ***v.t.*** ڕۆكردن؛ ڕشتن.
v.i. بە خوڕ بارین؛ بە خوڕ هاتنەوە خوارەوە.
teen (tēn), ***n.*** [Archaic or Dia.], (١) زیان. (٢) تووڕەیی.
(٣) خەم؛ خەفەت
-teen (tēn), پاشگرێكە بەمانای: دە و: ***(thirteen; nineteen)*** .
teenage (tēn′āj′), ***adj.*** هی هەرزەكار؛ هەرزەیی: ***(~ pregnancy)*** .
teenager (tēn′āj′ēr), ***n.*** هەرزەكار؛ كوڕ یا كچی سیانزدە تا نۆزدە ساڵان
teens (tēnz), ***n.pl.*** ژمارەی سیانزدە تا نۆزدە؛ تەمەنی سیانزدە تا نۆزدە ساڵی.
teeny (tē′ni), ***adj.*** [Colloq.], = tiny.
teepee (tē′pē), ***n.*** = tepee.
tee shirt, = T-shirt.
teeter (tē′tēr), ***v.i.*** (١) لەتردان؛ لارەولار كردن؛ بەم لاو بەولادا كەوتن.
(٢) دوودڵی كردن؛ ڕاڕایی كردن.
v.t. لارەولار پێ كردن؛ لەراندنەوە؛ بەم لاو بەولادا خستن.
n. لەنجە؛ لەرانەوە؛ لەتر؛ لارەولار كردن.
teeter-totter (tē′tēr-tot′ēr, tē′tēr-tô′tēr), ***n.*** = seesaw.
teeth (tēth), *plural of* tooth.
teethe (tēth), ***v.i.*** ددان دەرهاتن
teetotal (tē-tō′t'l), ***adj.*** [Colloq.], (١) تەواوی؛ تەواوەتی؛ هەموو.
(٢) تایبەتی بە هەرگیز مەی نەخواردنەوە.
teetotaler (tē-tō′t'l-ēr, tē-tōt′lēr), ***n.*** *Also* teetotalist, مەی نەخۆرەوە؛ عەرەق نەخۆر؛ كەسێكە كە هیچ خواردنەوەیەكی كحوولی نەخواتەوە.
teetotalism (tē-tō′t'l-iz'm), ***n.*** عەرەق نەخواردنەوە؛ خواردنەوەی كحولی نەخواردنەوە.
teetotum (tē-tō′təm), ***n.*** مزراح؛ جۆرە مزراحێكە لە یاری هاییەختدا بەكاردەهێنرێ.
tegmen (teg′men), ***n.*** (١) tegument .
(٢) بەرگ یا پێستی ناوەوەی تۆو.
tegument (teg′yoo-mənt), ***n.*** بەرگی سرووشتیی ئەندامی گیاندارێك یا ڕووەكێك
-tegumental *(adj.)*; tegumentary *(adj.)*.
te-hee (tē-hē′), ***n.*** پرمە؛ دەنگی پێكەنینی لاقرتێ.
v.i. بە لاقرتێوە پێكەنین.
teil (tēl), ***n.*** *Also* teil tree, = linden.
tele- (tel′ə), پێشگرێكە بەمانای: (ا) دووركار؛ دوور؛ لە دوورەوە كاردەكات: ***(telegraph)*** .
(ب) تەلەفزیۆنی؛ بە تەلەفزیۆن كراو: ***(telecast)*** .
telecast (tel′ə-kast′, tel′ə-käst′), ***v.t. & v.i.*** بە تەلەفزیۆن بڵاوكردنەوە.
n. پەخشنامەی تەلەفزیۆنی؛ بەرنامەی تەلەفزیۆنی.
telecommunication (tel′ə-kə-mū′nə-kā′shən), ***n.*** (١) ***(pl.)***، پەیوەندی بێ تەل (بە رادیۆو تەلەفزیۆن و تەلەگراف)؛ پەیوەندی دوور.
(٢) نامەی بۆ دوور ڕاگەیێنراو.
telecourse (tel′ə-kôrs′, tel′ə-kōrs′), ***n.*** كۆرس یا وانەی بە تەلەفزیۆن ووتراوە.
teledu (tel′ə-do͞o′), ***n.*** گیاندارێكی بچووكی گۆشتخۆرە بۆنێكی پیسی لێ دەبێتەوە وەك سەگلاو.
telegenic (tel′ə-jen′ik), ***adj.*** بۆ پیشاندان لەسەر تەلەفزیۆن دەشێ؛ جوان دەنوێنێ لەسەر تەلەفزیۆن.
telegram (tel′ə-gram′), ***n.*** برووسكە؛ تەل؛ تەلسز؛ برووسكەی بێ تەل.
telegraph (tel′ə-graf′, tel′ə-gräf′), ***n.*** (١) تەلەگراف: ئامێری نامە ناردن بە برووسكە. (٢) telegram .
v.t. (١) نامە ناردن بە برووسكە.
(٢) برووسكە بۆ ناردن؛ برووسكە بۆ كردن؛ تەل بۆ كردن.
v.i. برووسكە ناردن؛ برووسكە كردن.
telegrapher (tə-leg′rə-fēr), ***n.*** تەلچی؛ برووسكە نێر.
telegraphic (tel′ə-graf′ik), ***adj.*** (١) برووسكەیی؛ تایبەتی بە برووسكە. (٢) كورت (ووتە، پەیام)؛ زۆر كورت.
telegraphically (tel′ə-graf′i-k'l-i), ***adv.*** (١) بە برووسكە؛ بە تەلسز. (٢) بە كورتی؛ زۆر بە كورتی.
telegraphist (tə-leg′rə-fist), ***n.*** = telegrapher.
telegraphy (tə-leg′rə-fi), ***n.*** برووسكە ناردن بە كارەبا.
telemeter (tel′ə-mē′tēr), ***n.*** دووریپێو؛ ئامێری پێوان لە دوورەوە.
v.t. پێوان و ڕاگەیاندنی ئەنجامی ئەم پێوانە لە دوورەوە (وەك لە كەشتی هەواییەوە).
-telemetric *(adj.)*; telemetrically *(adv.)*.
telemetry (tə-lem′ə-tri), ***n.*** زانستی پێوان و ڕاگەیاندنی ئەنجامی ئەم پێوانە لە دوورەوە (وەك لە كەشتی هەواییەوە).
telencephalon (tel′en-sef′ə-lon′), ***n.*** بەشی پێشەوەی مێشك.
teleology (tel′i-ol′ə-ji, tē′li-ol′ə-ji), ***n.*** (١) بیروباوەڕێكی فەلسەفییە دەڵێت: كە هەموو دیاردەیەكی سرووشتی بۆ مەبەستێك و بەپێی نەخشەیەكی تایبەتی ڕوودەدات نەك هەر لە خۆیەوە.
(٢) ئەم مەبەست و نەخشەیە.
(٣) لێكۆڵینەوەی دیاردەی سرووشتی بۆ پاڵپشتی كردنی ئەم بیروباوەڕە.
-teleological *(adj.)*; teleologically *(adv.)*; teleologist *(n.)*.
teleost (tel′i-ost′, tē′li-ost′), ***n.*** ماسییەكە كە پەیكەرەكەی ئێسقانی بێت (كە زۆربەی ماسی دەگرێتەوە).
adj. تایبەتی بەم جۆرە ماسییە.
teleostean (tel′i-os′ti-ən), ***adj. & n.*** = teleost.
telepathic (tel′ə-path′ik), ***adj.*** دوورە سووسەیی؛ هی پەیوەندی بیر لە دوورەوە.
-telepathically *(adv.)*.
telepathy (tə-lep′ə-thi), ***n.*** بیر خوێندنەوە؛ پەیوەندی بیرو هەست لە دوورەوە؛ دڵ خەبەردان؛ پەیوەندی نێوان دوو كەس و ڕاگەیاندنی بیروڕا لە نێوانیاندا لە ڕێگای نادیار و هەستی ئاسایی بە دەرەوە.
-telpathist *(n.)*.
telephone (tel′ə-fōn′), ***n.*** دووربێژ؛ تەلەفۆن.
v.i. تەلەفۆن كردن.
v.t. (١) تەلەفۆن بۆ كردن.
(٢) پەیام پێ گەیاندن بە تەلەفۆن؛ بە تەلەفۆن پێ ووتن.
telephone book, = telephone directory.
telephone booth, تەلەفزەی تەلەفۆن: ژووروچكەیەكە تەلەفۆنی

لێوە دەکرێ.

telephone directory, ڕابەری تەلەفۆن.
(هەروەها " **telephone book** ").

telephone exchange, تەلەفۆنگۆڕ (ئامێر)؛
بگۆڕی تەلەفۆن (کۆنەندام).

telephone pole, دارتەلەفۆن؛ دارتەل.

telephone receiver, بیستۆکی تەلەفۆن.

telephonic (tel´ə-fon′ik), ***adj.*** (١) تەلەفۆنی؛ تایبەت بە تەلەفۆن.
(٢) بە تەلەفۆن نێردراو.

-telephonically ***(adv.).***

telephony (tə-lef′ə-ni), ***n.*** پەیام ناردن بە تەلەفۆن.

telephoto (tel′ə-fō´tō), ***adj.*** (١) هی وێنەگرتنی دوور.
(٢) تایبەتی بە هاوێنەی کامێرای لە دوورەوە وێنەگر.

telephotograph (tel´ə-fō′tə-graf´, tel´ə-fō′tə-gräf´), ***n.***
(١) وێنەیەکە بە کامێرایەك گیرابێ کە هاوێنەی نزیك کەرەوەی تێدابێ.
(٢) وێنەی بە برووسکە نێردراو.

v.t. (١) وێنەگرتن بە کامێرای هاوێنە نزیك کەرەوە.
(٢) وێنە ناردن بە برووسکە.

telephotography (tel´ə-fə-tog′rə-fi), ***n.*** (١) وێنەگرتن بە
کامێرای هاوێنە نزیك کەرەوە. (٢) وێنەو نەخشە ناردن بە برووسکە.

-telephotographic ***(adj.).***

teleplay (tel′ə-plā´), ***n.*** شانۆنامەی تەلەفزیۆنی.

teleprinter (tel′ə-prin´tēr), ***n.*** = **teletypewriter.**

teleprompter (tel′ə-promp´tēr), ***n.*** ئامێرێکە ووتارخوێنی سەر
تەلەفزیۆن ووتارەکەی لەبەر دەخوێنێتەوە بێ ئەوەی تەماشاکەران بیبینن.

teleran (tel′ə-ran´), ***n.*** [**television radar air navigation**],
ڕابەری کردنی فڕۆکە بە تەلەفزیۆن و ڕادار.

telescope (tel′ə-skōp´), ***n.*** دووربینی ئەستێرە؛ تەلسکۆپ؛
تەلسکۆپی ئەستێرە.

v.i. بەیەکداچوون (بۆری تەلسکۆپ).

v.t. (١) بەیەکدا کردن. (٢) کورت کردنەوە. (٣) پەستانەوە؛ پەستن.

telescopic (tel´ə-skop′ik), ***adj.*** (١) تەلسکۆپی؛ تایبەتی بە
دووربینی ئەستێرە. (٢) بە تەلسکۆپ بینراو.
(٣) تەنها بە تەلسکۆپ دەبینرێ. (٤) دووربین (مرۆڤ).
(٥) بەناو یەکدا چوو.

-telescopically ***(adv.).***

telescopy (tə-les′kə-pi), ***n.*** زانستی دووربینی ئەستێرە
دروستکردن و بەکارهێنان؛ زانستی تەلسکۆپ.

-telescopist ***(n.).***

telestereoscope (tel´ə-ster′i-ə-skōp´), ***n.*** دووربینی شت بینین
بە تەنداری

telethon (tel′ə-thon´), ***n.*** بەرنامەیەکی تەلەفزیۆنی دوورودرێژە
بۆ پیتاك کردن بۆ پرۆژەیەکی خێرخوازی.

teletype (tel′ə-tīp´), ***n.*** جۆرێکە لە " **teletypewriter** ".

v.i. بەکارهێنانی چاپی برووسکەیی.

v.t. نامە ناردن بە چاپی برووسکەیی: نامە ناردن بە تیپنووسی برووسکەیی.

teletypewriter (tel´ə-tīp′rīt´ēr), ***n.*** چاپی برووسکەیی
تیپنووس یا ئامێرێکی چاپکردنە برووسکە دەنێرێ و وەردەگرێ.
(هەروەها " **teleprinter** ").

teletypist (tel′ə-tī´pist), ***n.*** کارگەری چاپی برووسکەیی.

teleview (tel′ə-vū´), ***v.t. & v.i.*** بە تەلەفزیۆن بینین؛
لەسەر تەلەفزیۆن بینین.

-televiewer ***(n.).***

televise (tel′ə-vīz´), ***v.t.*** بە تەلەفزیۆن بڵاوکردنەوە.

television (tel′ə-vizh´ən), ***n.*** (١) تەلەفزیۆن
(٢) دروستکردن و بەکارهێنانی تەلەفزیۆن.
(٣) بەرنامە بڵاوکردنەوە بە تەلەفزیۆن.

television set, تەلەفزیۆن.

televisor (tel′ə-vī´zēr), ***n.*** (١) ئامێری وەرگرو نێردەری تەلەفزیۆن.
(٢) هەواڵ خوێنەرەوەی سەر تەلەفزیۆن.

telex (tə-leks′), ***n.*** (١) تێلێکس: (ا) ئامێری برووسکەنێر (بەهۆی چاپی
برووسکەیی و تەلەفۆنەوە). (ب) نامە ناردن بە ئامێری برووسکەنێر.
(٢) نامەی بە تێلێکس نێردراو؛ برووسکەی بە تێلێکس نێردراو

telfer (tel′fēr), ***n. & v.t.*** = **telpher.**

telferage (tel′fēr-ij), ***n.*** = **telpherage.**

telic (tel′ik), ***adj.*** بە ئامانج.

tell (tel), *v.t.* (١) ژماردن. (٢) گێڕانەوە: ***(He told a story.)*** .
(٣) ووتن؛ بێژان؛ دەربڕین. ***(T~ the facts. T~ the truth.)***
(٤) بڵاوکردنەوە.
(٥) پیشاندان؛ دەرخستن: ***(Her face told her joy.)*** .
(٦) زانین؛ پێ زانین؛ جیاکردنەوە: ***(I can ~ the difference.)*** .
(٧) بڕیاردان؛ زانین: ***(I can't ~ what to do.)*** .
(٨) پێ ووتن: ***(T~ me the truth.)*** .
(٩) فەرمان پێ کردن؛ پێ ووتن؛ داوالێکردن: ***(I told him to be here.)***
(١٠) سووربوون لەسەر؛ لێ دڵنیا بوون: ***(I disagree, I ~ you.)*** .

v.i. (١) ژماردن؛ باسکردن. (٢) نیشانەی ئەوە بوون؛ نیشاندان.
(٢) نهێنی درکاندن؛ جاڕدان؛ کارتێکردن؛ گرنگ بوون:
(In the game of chess every move ~s.)

all told, بە هەموو شتێکەوە؛ بە هەمووی؛ گشتی.

tell off, (١) بە دەنگی بەرز ژماردن و لێ جیاکردنەوە.
(٢) [Colloq.]، سەرزەنشتکردن.

tell on, (١) ماندووکردن؛ تێن لێ بڕین.
(٢) [Colloq.]، جاڕ لێدان؛ خەبەر لێدان.

tellable (tel′ə-b'l), ***adj.*** (١) دەگێڕدرێتەوە؛ دەوترێ.
(٢) شایانی ووتنە یا باسە.

teller (tel′ēr), ***n.*** (١) چیرۆك بێژ. (٢) ژمێرەر: (ا) دەنگ ژمێر (هەڵبژاردن).
(ب) خەزنەداری بانق؛ پارە وەرگرو بدەری بانق.

telling (tel′iŋ), ***adj.*** (١) توند؛ بەکار؛ کاریگەر: ***(a ~ retort)*** .
(٢) پڕ مانا؛ شت دەرخەر.

tell-tale (tel′tāl´), ***n.*** (١) قاوخەرەوە؛ ئابڕووبەر؛ بەدگۆ.
(٢) نیشانەی شتێکی نهێنی (٣) نیشانە: (ا) نیشانەی مەترسی لەسەر هێڵی
ئاسن. (ب) کاتژمێرێکی ئۆتۆماتیکییە بۆ تۆمارکردنی کاتی دەست بە ئیش
کردن و دەست لە ئیش هەڵگرتنی کارگەران.

adj. (١) نیشاندەر؛ دەرخەر. (٢) نهێنی دەرخەر: ***(a ~ blush)*** .

tellurian (te-loor′i-ən, tel-yoor′i-ən), ***adj.*** سەرزەمینی؛
زەمینی.

n. (١) مرۆڤی سەرزەمینی؛ زەمینی؛ دانیشتووی سەرزەمین.
(٢) **tellurion** .

telluric (te-loor′ik, tel-yoor′ik), ***adj.*** (١) زەمینی؛
تایبەتی بە سەرزەمین. (٢) " تلوریۆم " ی تێدایە؛ تایبەتی بە " تلوریۆم " .

telluric acid, ترشی تلوریۆم.

telluride (tel′yoo-rīd´, tel′yoo-rid), ***n.*** تلۆرید: ئاوێتەیەکی
کیمیاییە لە تلوریۆم و کانزایەك پێکدێت.

tellurion (te-loor′i-on´), ***n.*** ***Also*** **tellurian,** ئامێرێکە پیشانی
دەدات چۆن خولانەوەی زەمین دەبێتە هۆی گۆڕینی شەو و ڕۆژو وەرزەکان.

tellurion (te-loor′i-on´, tel-yoor′i-on´), ***n.*** تلوریۆم:
توخمێکی کیمیایی کانزایی ڕەنگ زیوییە.

tellurous (tel′yoo-rəs, tel-yoor′əs), ***adj.*** تلوریۆمی؛
لە تلوریۆم وەرگیراو.

telly (tel′i), ***n.*** [Chiefly British Colloquial.], = **television.**

telo- (tel′ə), = tele-
telo- (tel′ə), *Also* tel-, پێشگرێکە بەمانای: کۆتایی؛ تەواوبوون؛ دوایی؛ تەواو. *(telophase)* .
telophase (tel′ə-fāz′), *n.* دوا قۆناغی دابەشبوونی ناڕاستەوخۆ یا دەزوویی (گیانەوەرناسی).
telpher (tel′fēr), *n.* گالیسکەیەکی سووکی هەڵواسراوە بەسەر تەلی کارەبایدا دەڕوات.
v.t. بەم جۆرە گالیسکەیە گواستنەوە. (هەروەها " telfer ").
telpherage (tel′fēr-ij), *n.* گواستنەوە بە گالیسکەی هەڵواسراو بەسەر تەلی کارەباوە. (هەروەها " telferage ").
telson (tel′sən), *n.* دوا حوەکەی گیانداری جومگەیی (وەك قرژاڵ و کوللەی ئاو و گیاندارە قاوغدارە ئاوییەکانی تر).
Telestar (tel′ə-stär′), *n.* تێلستار. مانگی دەستکرد (بۆ ناردنی بەرنامەی تەلەفزیۆنی و پەیامی تەلەفزیۆنی).
temblor (tem-blôr′), *n.* = earthquake.
temerarious (tem′ə-râr′i-əs), *adj.* سەرکێشر؛ بێباك؛ هەڵەشە؛ بێ ترس.
temerity (tə-mer′ə-ti), *n.* سەرکێشی؛ بێباکی؛ هەڵەشەیی؛ بێ ترسی.
temper (tem′pēr), *v.t.* (١) هێمن کردنەوە؛ نەرم کردنەوە؛ خاوکردنەوە: *(to ~ justice with mercy; T~ your criticism with reason.)*
(٢) ئاودان (پۆلا)؛ ئاودانەوە؛ زاخاودانەوە؛ چاك کردن: *(Steal is ~ed by heating and sudden cooling.; Clay is ~ed by moistening and kneading.)*
(٣) [Rare]. گونجاندن؛ شیاندن.
(٤) [Archaic]. تێکەڵاوکردن بە ڕێژەی باش.
(٥) سازکردن (ئامێری مۆسیقا)؛ چاك کردنی بەرزو نزمی ئاواز.
v.i. هێمن بوونەوە؛ نەرم بوون؛ زاخاو درانەوە.
n. (١) (ا) [Archaic]. ئاوێتەی تێکەڵاوکراو بەپێی ڕێژەیەکی گونجاو. (ب) ڕەقی و نەرمی یا بەرگەگرتنی کانزا.
(٢) سرووشت؛ سەر گەرمی و ساردی؛ باری هەست و هۆش و مێشك: *(He has a sweet ~. in a bad ~)*
(٣) هێمنی؛ لەسەرخۆیی: *(to lose one's ~ ; keep one's ~)* .
(٤) توورەوتڕۆیی؛ تەنگەجیکلانەیی؛ زوو توورەبوون: *(She has a ~ .)* .
(٥) توورەیی. *(He went into a ~ .)* .
(٦) شتێکە کە دەکرێتە ئاوێتەیەکەیەوە بۆ گونجاندنی.
(٧) [Archaic]، مام ناوەندی؛ میانڕەوی.
(٨) [Obs.]. (ا) جۆنیتی؛ تایبەخو. (ب) جۆنیتی لەش.
tempera (tem′pēr-ə), *n.* (١) جۆرێکە لە وێنەکێشان بریتییە لە تێکەڵ کردنی بۆیە و ماددەی لینج وەك زەردێنەی هێلکە.
(٢) بۆیەی وەها بەکارهێنراو. (٣) وێنەیەکە بەم بۆیەیە کرابێ.
temperament (tem′prə-mənt), *n.* (١) تێکەڵاوکردنی هاوتایی.
(٢) سرووشت؛ سەر گەرمی و ساردی؛ باری هەست و هۆش و مێشك: *(He has an excitable ~ .)*
(٣) سرووشتی تایبەتی (بەتایبەتی یاخێتی)؛ حولحولێتی؛ هەوەسبازی: *(Many artists have ~ .)*
(٤) [Obs.]. (ا) ئاووهەوا. (ب) پلەی گەرما.
temperamental (tem′prə-men′t'l), *adj.* (١) تایبەتی بە سرووشتی مرۆڤ؛ هی سەر گەرمی و ساردی. (٢) تووڕەوتڕۆ؛ سەرگەرم؛ تەنگەجیکلانە؛ شێتەوڕێرە؛ کەللەشەق؛ زووهەڵچوو؛ توند.
temperamentally (tem′prə-men′t'l-i), *adv.* لەرووی سرووشتەوە؛ لەرووی سەرگەرمی و ساردییەوە: *(He is ~ unsuited for leadership.)*
temperance (tem′pēr-əns, tem′prəns), *n.* (١) ناوەندێتی؛ جڵەو بۆ خۆ شل نەکردن؛ میانڕەوی (لە ڕەفتارو ڕابواردندا)؛ مام ناوەندێتی.
(٢) کەم خواردن و خواردنەوە (بەتایبەتی مەی). (٣) عەرەق نەخواردنەوە.
temperate (tem′pēr-it, tem′prit), *adj.* (١) مام ناوەندی (لە خواردن و خواردنەوە و ڕەفتاردا)؛ خۆگر؛ دان بە خۆدا گر؛ عەرەق نەخۆر؛ عەرەق کەم خۆر. (٢) هێمن؛ لەسەرخۆ. (٣) مام ناوەندی.
(٤) مام ناوەندی (ئاووهەوا)؛ نە گەرم و نە سارد؛ خۆش.
temperature (tem′prə-chēr, tem′pēr-ə-chēr), *n.* (١) پلەی گەرمی. (٢) (ا) پلەی گەرمی ئاسایی لەش. (ب) تا؛ پلەی گەرمی بەرزی لەش
(٣) [Obs.]، (ا) مام ناوەندێتی (ئاووهەوا).
(ب) سرووشتی مرۆڤ؛ سەر گەرمی و ساردی.
temperature gardient, ڕێژەی بەرزبوونەوەی پلەی گەرمی بەپێی بەرزبوونەوە لە ئاستی دەریاوە.
tempered (tem′pērd), *adj.* (١) ئاودراو (پۆلا)؛ نەرم؛ زاخاودراو: *(~ steel)*
(٢) هێمن؛ ئاڵ؛ مام ناوەندی: *(~ boldness)* .
(٣) سرووشتێکی تایبەتی هەیە؛ سەر گەرم یا ساردە: *(He is bad- ~ .)*
(٤) سازکراو (مۆسیقا).
tempest (tem′pist), *n.* (١) گەردەاو؛ باوبۆران؛ گێژەڵووکەی دەریا.
(٢) هەراوهوریا؛ ژاوەژاو؛ پشێوی؛ بگرەوبەردە.
tempestuous (tem-pes′choo-əs), *adj.* (١) گەرداوی؛ لە گێژەڵووکەی دەریا دەچێت. (٢) ئاشوبیاوی؛ توندوتیژ؛ شەڕوشۆڕاوی. *(a ~ meeting, relationship, etc.)*
Templar (tem′plēr), *n.* (١) ئەندامی " Knight Templar " (ئەم ووشەیە ببینە). (٢) [t-]، پارێزگار یا قوتابی دانشگای یاسا لە لەندەن.
(٣) ئەندامی ڕێکخراوێکی ماسۆنییە.
template (tem′plit), *n. Also* templet, (١) نەخشە؛ قاڵب. (٢) (ا) پارچە دارێك یا بەردێکە دەخرێتە ژێر تیرگەیەکەوە بۆ دابەشکردنی قورسایی. (ب) دەستەکێکی کورت؛ پارچە دارێکی وەك دەستەك.
temple (tem′p'l), *n.* (١) پەرستگا؛ بتخانە. (٢) کەنیشتە. (٣) کلێسە. (٤) [T-]، مەڵبەندی کۆمەڵە یاساییەکانی لەندەن.
(٥) خانوویەکی جوان و گەورە؛ کۆشك: *(a ~ of art)* .
temple (tem′p'l), *n.* لاجانگ.
temple (tem′p'l), *n.* ئامێری ڕاگرتنی قوماش بە ڕێك و پێکی لە کاتی چنیندا بە تەون.
templet (tem′plit), *n.* = template.
tempo (tem′pō), *n.* (١) خێرایی ئاوازی مۆسیقا یا گۆرانی.
(٢) پلەی چالاکی یا خێرایی؛ خێرایی و هێواشی ژیان: *(the ~ of modern living)*
temporal (tem′pēr-əl), *adj.* (١) سەردەمی؛ کاتی؛ کورت.
(٢) سەرزەمینی؛ تایبەتی بەم جیهانە؛ ماددی. (٣) ئائاینی؛ دنیایی؛ جیهانی
(٤) تایبەتی بە کات نەك جێگە.
(٥) تایبەتی بە کات (ڕێزمان)؛ کات پیشاندەر.
n. (١) (*pl.*) ، شتی کاتی یا سەردەمی.
(٢) (*pl.*)، سەرمایە یا داهاتی سەردەمی کلێسە.
temporal (tem′pēr-əl), *adj.* لاجانگی.
temporal bone, ئێسقانی لاجانگ.
temporality (tem′pə-ral′ə-ti), *n.* (١) سەردەمێتی؛ کاتێتی؛ کورتێتی. (٢) (*pl.*)، سەرمایەو داهاتی سەردەمیی کلێسە.
(٣) جەماوەری خەڵك جگە لە قەشەو پیاوانی کلێسە.
temporarily (tem′pə-rer′ə-li), *adv.* بۆ سەردەمێك؛ بۆ ماوەیەکی کەم یا کورت.
temporary (tem′pə-rer′i), *adj.* سەردەمی؛ کاتی.
-temporariness *(n.)*.
temporize (tem′pə-rīz′), *v.t.* (١) بەپێی ڕۆژگار جوڵانەوە؛ ملکەچ کردن بۆ باری سەردەمی ژیان؛ لەگەڵ ڕۆژگاردا گونجان.
(٢) شت بە قنگدا خستن بۆ کات بردنە سەر؛ درێژە بە گفتوگۆدان و بڕیار

دواخستن بۆ خۆ لادان لە شەڕو ناکۆکی.

-temporization *(n.)*.

tempt (tempt), *v.t.* (١) تاقیکردنەوە. (٢) فریودان؛ لاسدان؛ دان بۆ ڕۆکردن؛ هەڵفریواندن. (٣) ئارەزوو جوڵاندن؛ دڵ بۆ لێدان.
(٤) مەیل هەبوون؛ وا لێ هاتن؛ والێکردن.
(٥) خۆ دان بە دەم مەترسییەوە؛ پرکێشی کردن؛ خۆ لە قەرەی کاری پڕ مەترسی دان.

temptation (temp-tā′shən), *n.* (١) فریودان؛ لاسدان؛ دان بۆ ڕۆکردن؛ هەڵفریواندن. (٢) شتی فریودەر؛ شتی دڵرفێن یا فریوێن.

tempter (temp′tēr), *n.* فریودەر.

the Tempter, شەیتان.

tempting (temp′tiŋ), *adj.* فریوێن؛ دڵرفێن؛ ئارەزوو هەڵسێن.

temptress (temp′tris), *n.* ژنی فریودەر (بۆ جووت بوون).

ten (ten), *n.* (١) دە. (٢) دە کەس یا شت؛ کۆمەڵێکی دەیی.
(٣) دەهەم؛ دەیەم؛ دەیەمین. (٤) دەلۆ (کاغەزی قوماری یاری).
(٥) [Colloq.]، دە دۆلاری؛ دە دۆلار.

tenable (ten′ə-b′l), *adj.* (١) دەپارێزرێ (سەنگەر، قەڵا، جێ)؛ دەتوانرێ پارێزگاری بکرێ. (٢) بەجێ (بیروباوەڕ)؛ پشتگیری دەکرێ.

-tenability *(n.)*.

tenace (ten′ās), *n.* دوو کاغەزی گرنگ هاتنە دەستی یاریکەرێک.

tenacious (ti-nā′shəs), *adj.*. (١) توند؛ قایم؛ بەرنەدەر: *(a ~ grip)*.
(٢) تیژ (بیر)؛ لەبیر نەچووەوە: *(a ~ memory)*.
(٣) پتەو؛ سەخت؛ جیڕ: *(~ wood)*.
(٤) سڕێنشاو؛ لینج.
(٥) کۆڵنەدەر؛ وازنەهێنەر؛ نەبەز: *(~ courage)*.

-tenaciously *(adv.)*; **tenaciousness** *(n.)*.

tenacity (ti-nas′ə-ti), *n.* (١) توندی؛ قایمی؛ بەهێزی.
(٢) پتەوی؛ سەختی؛ جیڕی. (٣) کۆڵ نەدان؛ وازنەهێنان.

tenaculum (ti-nak′yoo-ləm), *n.* قولاپی نەشتەرگەری.

tenancy (ten′ən-si), *n.* (١) بە کرێ گرتن؛ کرێ گرتەیی.
(٢) خانوو یا زەوی بە کرێ گیراو؛ خانوو یا زەوی کرێ گرتە.
(٣) ماوەی ئەم بە کرێ گرتنە.
(٤) خانوو یا زەوی بە دەستەوە بوون بە خاوەنێتی بێ یا بە کرێچێتی.

tenant (ten′ənt), *n.* (١) کرێچی؛ کرێ گرتە.
(٢) تێدا دانیشتوو؛ نیشتەنی.
(٣) کەسێکە کە خانوو یا زەوی بە دەستەوە بێ بە خاوەنێتی بێ یا بە کرێچێتی.

v.t. بە کرێ گرتن؛ تێدا دانیشتن (خانوو).

tenantable (ten′ənt-ə-b′l), *adj.* بە کرێ دەدرێ؛ بۆ بە کرێدان دەشێت.

tenant farmer, کشتکاری کرێ گرتە؛ وەرزێرێکە زەوی بە پارە بە کرێ بگرێ یا بەشێك لە بەرهەمی زەوییەکە بداتە خاوەنەکەی.

tenantry (ten′ənt-ri), *n.* (١) کرێچییان؛ کرێ گرتەیان.
(٢) کرێچێتی؛ کرێ گرتەیی.

ten-cent store, = five-and-ten-cent store.

tench (tench), *n.* ماسییەکی ڕوباری ئەوروپاییە.

Ten commandments, دە فەرمانەکە (کە خودا ناردی بۆ جوولەکە بە موسادا بەپێی ئینجیل).

tend (tend), *v.t.* چاودێری کردن؛ سەرەوکاری کردن؛ خەریك بوون:
(A shepherd ~s sheep.; They ~ the store.; to ~ a child)

v.i. [Colloq.], سەرنج پێدان.

tend on, بەردەستی کردن؛ خزمەت کردن.

tend (tend), *v.i.* (١) چوون بەرەو؛ ڕۆیشتن بۆ:
(The road ~s south.)
(٢) بەرەو ئامانجێکی تایبەتی چوون؛ ئەنجامی تایبەتی بوون:
(War ~s to defeat its purposes.)

(٣) بە لایەکدا داتاشین؛ مەیلێکی تایبەتی هەبوون:
(He ~s to exaggerate. She ~s towards selfishness.)

tendance (ten′dəns), *n.* (١) سەرپەرشتی؛ چاودێری.
(٢) [Obs.]، بەردەستان؛ خزمەتکاران.

tendancy (ten′dən-si), *n.* (١) بە لایەکدا داتاشین؛ لایەنگری؛ مەیل؛ حەزی زگماکی؛ ئارەزووی سرووشتی:
(He has a ~ to repeat himself.)
(٢) مەبەست؛ ئامانج.

tendentious (ten-den′shəs), *adj. Also* **tendencious,** لایەنگر؛ پشتگیریکەری هەڵوێستێکی تایبەتی؛ بانگ بۆ هەڵدەر: *(~ writings)*.

tender (ten′dēr), *adj.* (١) ناسك (خواردەمەنی)؛ نەرم؛ گوڵ بە دەم.
(٢) ناسك؛ لاواز؛ بەرگە نەگر؛ بێ هێز.
(٣) کاڵوکرچ (تەمەن)؛ هەرزە؛ منداڵ؛ نەگەییو: *(the ~ years)*.
(٤) کاڵ: *(~ colors)*.
(٥) ناسك؛ پێویست بە وردیی و وریایی دەکات: *(a ~ question)*.
(٦) نەرم؛ ناسك؛ سووك: *(a ~ touch)*.
(٧) ڕووخۆش؛ خۆشەویستانە؛ هی خۆشەویستی: *(a ~ smile)*.
(٨) بەتەنگەوەهاتوو.
(٩) ڕەزیل؛ دەست قوچاو؛ بەرچاوتەنگ.
(١٠) زوو ئازاری دەبێ؛ ناسك (برینی تازە): *(~ skin)*.
(١١) هەست ناسك. (١٢) دڵ نەرم؛ بە بەزەیی.

v.i. (١) ناسك کردن؛ نەرم کردن.
(٢) [Archaic]، بە ناسکی لەگەڵ جوڵانەوە.

-tenderly *(adv.)*; **tenderness** *(n.)*.

tender (ten′dēr), *v.t.* (١) پێشکەش کردن (بۆ دانەوەی قەرزێك یا چاکەیەك یا ئەرکێکی سەرشان). (٢) پێشکەش کردن (بۆ پەسەندکردن)؛ دان:
(He ~ed his resignation.)

n. (١) پێشکەشی پارە یا شت (بۆ قەرز یا چاکە دانەوە).
(٢) پێشکەشی ڕەسمی (ژن خواستن، قۆنتەرات)؛ تێندەر:
(She accepted his ~ of marriage.)

tender (ten′dēr), *n.* (١) سەرپەرشت؛ چاودێر؛ سەرپەرشتیار.
(٢) کەشتییەکی بچووکە شتومەك دەگەیەنێ بە کەشتییەکی گەورە.
(٣) بەلەمی گواستنەوە لە نێوان کەشتییەك و کەناری دەریادا.
(٤) فارگۆنی خەڵووزو ئاوی شەمەندەفەر.

tenderfoot (ten′dēr-foot′), *n.* (١) کەسێکی تازە هاتوو بۆ ناوچەیەك (بەتایبەتی ناوچەی تازە ئاوەدانکراوە)؛ شلە شاری.
(٢) تازەکار؛ نەشارەزا؛ نەوکار. (٣) ئەندامی تازەی دیدەوانی.

-tenderfooted *(adj.)*.

tenderhearted (ten′dēr-här′tid), *adj.* دڵ نەرم؛ بە بەزەیی؛ بەرەحم.

-tenderheartedly *(adv.)*; **tenderheartedness** *(n.)*.

tenderize (ten′dēr-īz′), *v.t.* گۆشت ناسك کردن (بە داودەرمانی تایبەتی پێش لێنانی).

tenderizer (ten′dēr-īz′ēr), *n.* داودەرمانی گۆشت ناسککەر (دەکرێ بە گۆشتەوە پێش لێنانی). (هەروەها " meat tenderizer ").

tenderloin (ten′dēr-loin′), *n.* (١) گۆشتی پشتەمەغزە.
(٢) (ا) [T-]، گەڕەکێکی شاری " نیویۆرك " ە، زوو بە خراپەکاریی و داوێن پیسیی و بەرتیل خواردن... هتد ناسرابوو.
(ب) گەڕەکی قەحبەخانەو بەد ڕەووشتیی و خراپەکاری.

tender-minded (ten′dēr-mīn′did), *adj.* خۆشبین؛ خەیاڵ پلاو؛ خراپە نەبین.

tendinous (ten′di-nəs), *adj.* (١) ژێیی؛ ماسولکە ژێیی.
(٢) لە ماسولکە ژێ پێکهاتوو؛ ماسولکەیی: *(a ~ tissue)*.

tendon (ten′dən), *n.* ژێ (تونکاری)؛ ماسولکە ژێ.

tendrill (ten′dril), *n.* تەرزی پیاهەڵگەران (ڕووەکناسی).

tenebrific (ten´ə-brif′ik), *adj.* (١) تاریککەر.
(٢) تاریك؛ ناخۆش؛ دڵ تەنگکەر.

tenebrous (ten′ə-brəs), *adj.* تاریك؛ تاریك و نووتەك؛ دڵ تەنگکەر؛ ناخۆش.

tenement (ten′ə-mənt), *n.* (١) خانوو یا زەوی کرێ.
(٢) ماڵ؛ خانوو؛ نشینگە. (٣) ژووری کرێ؛ چەند ژوورێکی کرێ پێکەوە.
(٤) **tenament house**. (٥) [Poetic]، نشینگا؛ جێی ژیان.

-tenemental; tenementary *(adj.)*.

tenement house, خانوویەکی زل بەش بەشی کرێیە بەتایبەتی لە گەڕەکێکی هەژاری شاردا.

tenesmus (ti-nez′məs, ti-nes′məs), *n.* میز یا گوو زۆر هاتن بەڵام بۆ نەکران (ئەم نەخۆشییە لە " میزگیران " جیایە).

tenet (ten′it, tē′nit), *n.* ڕێباز؛ ڕێبازگە؛ بڕوا (بەتایبەتی هی دەستەیەکی ئاینی، فەلسەفی، یا ڕامیاری).

tenfold (ten′fōld´), *adj.* (١) دە بەشی؛ دە بەش؛ دە پارچەیی
(٢) دە ئەوەندە.

adv. دە ئەوەندە.

ten-gallon hat, جۆرە تەپلەیەکی قەراغ پانی کاوبۆیەکانە.

tenia (tē′ni-ə), *n.* = **taenia.**

teniasis (ti-nī′ə-sis), *n.* = **taeniasis.**

tennis (ten′is), *n.* تەنس؛ یاری تەنس.

tennis court, یاریگەی تەنس.

tennis shoe, پێڵاوی تەنس.

tenon (ten′ən), *n.* زمانە (دارتاشی).

v.t. & v.i. (١) بە زمانە لێکدان. (٢) زمانە بۆ کردن.

tenor (ten′ẽr), *n.* (١) ڕێباز؛ ڕێڕەو:
(the even ~ of his life)
(٢) مانای گشتی؛ مەبەست: *(the ~ of his speech)*.
(٣) سرووشتی گشتی. (٤) وێنەی دەقاودەق (بەڵگەی یاسایی).
(٥) بەرزترین دەنگی پیاو لە گۆرانی وتندا.
(٦) ئەو بەشەی بەم دەنگە بەرزە دەوترێ (گۆرانی، ئۆپەرا).
(٧) گۆرانی بێژێك یا ئامێرێکی وەها دەنگ بەرز.

adj. دەنگ بەرز (گۆرانی بێژ، ئامێری مۆسیقا).

tenpence (ten′pens´), *n.* دە پەنس؛ دە پەنسی.

tenpenny (ten′pen´i), *n.* (١) دە پەنسی؛ دە پەنس دەهێنێ.
(٢) بزماری سێ گرێ یا ئینجی.

tenpenny nail, بزماری درێژی سێ گرێ یا ئینجی.

tenpins (ten′pinz´), *n.pl.* (١) یارییەکە لە " بۆلینگ " دەچێ.
(٢) نیشانێکە لە شووشەی مل بارێك دەچێ لەم یارییەدا نیشانی لێ دەگیرێتەوە.

tenrec (ten′rek), *n.* گیاندارێکی شیردەری جڕوجانەوەرخۆرە.

tense (tens), *adj.* (١) جەڕاو؛ جەڕیو؛ تورت؛ کرژ؛ توند.
(٢) دەمار کرژ؛ کرژ؛ گرژ؛ ئاڵۆز؛ ئاڵۆزاو.

v.t. & v.i. (١) جەڕاندن؛ جەڕان. (٢) دەمار کرژبوون؛ کرژبوون؛ ئاڵۆزان.

tense (tens), *n.* کات (ڕێزمان)؛ کاتی کردار (ڕێزمان).

tensible (ten′sə-b'l), *adj.* دەکشێت؛ دەکشێنرێت.

-tensibility *(n.)*; **tensibly** *(adv.)*.

tensile (ten′s'l, ten′sil), *adj.* (١) تایبەتی بە کرژی، توندی، یا جەڕان. (٢) **tensible**.

-tensility *(n.)*.

tensile strength, بەرهەڵستی جەڕان.

tensimeter (ten-sim′ə-tẽr), *n.* پێوەری پاڵەپەستۆی هەڵم یا گاز. (هەروەها " **manometer** ")

tensiometer (ten´si-om′ə-tẽr), *n.* پێوەری جەڕاوی یا توندی.

tension (ten′shən), *n.* (١) کرژی؛ توندی؛ جەڕان.
(٢) دەمارکرژی؛ گرژی؛ دەمارگیری.
(٣) ناکۆکی (نێوان مرۆڤ یا وڵاتان)؛ ئاڵۆزی؛ ناخۆشی:
(T~ is rising between the two countries.)
(٤) ئامێری توندکردنەوە یا جەڕاندن (دەزووی مەکینەی جل دوورین).
(٥) پاڵەپەستۆی کارەبا؛ پەستانی کارەبا.
(٦) هێزی هەڵم یا گاز. (٧) هێزی جەڕان، توندکردنەوە، یا ڕاکێشان

tensity (ten′sə-ti), *n.* کرژی؛ توندی؛ دەمارکرژی.

tensive (ten′siv), *adj.* کرژکەر؛ گرژکەر؛ توندکەرەوە؛ دەمار کرژکەر.

tensor (ten′sẽr, ten′sôr), *n.* ماسولکەی کرژکەر: ماسولکەیەکە کە ئەندامێکی لەش کرژ یا تورت دەکات.

ten-strike (ten′strīk´), *n.* (١) لێدانێکی زۆر باش کە هەر دە نیشانەکە بخات لە یاری " **tenpins** " دا.
(٢) [Colloq.]، کارێکی زۆر سەرکەوتوو.

tent (tent), *n.* (١) چادر؛ دەوار؛ خێوەت.
(٢) چادری ئۆکسجین: چەترێکە بەسەر جێگەی نەخۆشێکەوە کە ئۆکسجینی دەدرێتێ.

v.i. چادر هەڵدان؛ لە دەواردا ژیان؛ خێوەت هەڵدان.

v.t. [Rare], لە چادردا حەواندنەوە؛ جێ کردنەوە لە دەواردا؛ لە چادردا دانان.

tent (tent), *n.* تۆپەوانەیەکی سارغی یا لۆکەیە دەخرێتە برینێکەوە بۆ کردنەوەی.

tent (tent), *v.t.* [Scot.], (١) گوێ ڕاگرتن؛ سەرنج پێدان؛ وریا بوون.
(٢) خزمەت کردن؛ بەردەستی کردن.

tentacle (ten′tə-k'l), *n.* (١) شاخی هەستداری گیانداری بێ بڕبڕە (کە بۆ هەست کردن و گرتن و خۆ پێوە نووساندن... هتد بەکاری دەهێنن).
(٢) تووکی هەستدارە بە گەڵای ڕووەکی جانەوەرخۆرەوە.
(٣) ئەندامی گرتن و هەستکردن.

-tentacular *(adj.)*.

tentage (ten′tij), *n.* (١) سەرجەمی چادر یا دەوار؛ چادر بەگشتی.
(٢) هەموو ئەو چادرانەی ئامادەن و لەبەردەستدان بۆ بەکارهێنان.
(٣) کەرەسەی چادر و چادر هەڵدان.

tentative (ten′tə-tiv), *adj.* (١) سەردەمی؛ مەرجی؛ کاتی؛ بۆ تاقیکردنەوە؛ نەبڕاوەتەوە بە تەواوی؛ ئێستا دانراوە یا کراوە بەڵام ڕەنگە لە دوایدا بگۆڕێ:
(a ~ schedule, appointment, meeting, plan, etc.)
(٢) دوودڵ؛ ڕاڕا؛ نادڵنیا: *(a ~ smile)*.

tentatively (ten′tə-tiv´li), *adv.* بە سەردەمی؛ بە نەبڕاوەیی؛ بەبێ دڵنیایی:
(We've agreed ~ to meet with them next week.)

tent caterpillar, جۆرە تەتەڵەمیرانێکی زیانبەخشە بە کۆمەڵ دەژین لە تەونی وەك چادردا بەسەر درەختەوە.

tented (ten′tid), *adj.* (١) بە چادر داپۆشراو؛ چادر تێدا هەڵدراو:
(a ~ shoreline)
(٢) چادرنشین؛ لە چادردا ژیاو.
(٣) چادری؛ لە چادر یا دەوار دەچێ.

tenter (ten′tẽr), *n.* (١) چوارچێوەیەکە کاڵای تەنراوی لەسەر ڕادەکێشرێ پاش دروستکردنی بۆ ئەوەی نەچێتەوە یەك.
(٢) **tenterhook**.

v.t. & v.i. ڕاکێشانی کاڵا لەسەر چوارچێوەیەکی وەها.

tenterhook (ten′tẽr-hook´), *n.* قولاپی قوماشی تازە پێ ڕاگیراو و ڕاکێشراو لەسەر چوارچێوە.

on tenterhooks, لە دڵەڕاوکێدا بوون؛ لە دڵەخورپێدا بوون؛ لە مەراق و دڵەلەرزێدا بوون.

tenth (tenth), *adj.* (١) دەیەم؛ دەهەم؛ دەیەمین. (٢) هی دەیەك؛ دەیەکی.

n. (١) دەیەم؛ دەهەم؛ دەیەمین. (٢) دەیەك.

tenth-rate (tenth-rāt′), *adj.* پلەی دەیەم؛ گەنگ؛ زۆر خراپ.

tent-maker (tent′māk´ẽr), *n.* چادرچی؛ دەوارکەر.

tent-stitch (tent′stich), ***n.*** تەقەڵی کوڕسی لابەلا (نەقشکاری).

tenuis (ten′ū-is), ***n.*** تیپێکی بێ دەنگە کە لە کاتی پرتاندنتیدا هەوا هاتوچۆ ناکات لە دەمدا وەك: k, t, p (دەنگناسی).

tenuity (ten-ū′ə-ti, ti-nōō′ə-ti), ***n.*** (١) (ا) باریکی؛ تەنکی.
(ب) ناسکی. (ج) ناپتەوی. (د) کەمی.
(٢) بێ غیرەتی؛ بوودەڵەیی؛ بێ زەبری.

tenuous (ten′ū-əs), ***adj.*** (١) ناسك؛ تەنك؛ باریك:
(the ~ web of a spider)
(٢) تەنك؛ سووك: ***(The air at great attitudes is ~ .)*** .
(٣) (ا) هیچ‌وپووچ؛ لاواز: ***(a ~ argument)*** .
(ب) شلۆق؛ ناپتەو: ***(a ~ relationship)*** .

tenure (ten′yēr), ***n.*** (١) خاوەنێتی؛ تاپۆ بەدەستەوە بوون.
(٢) مافی خاوەنێتی؛ مافی هەبوون.
(٣) ماوەی خاوەنێتی؛ ماوەی بەدەستەوە بوون؛ ماوەی مانەوە لەسەر کار:
(The ~ of office of an American president is four years.)
(٤) مەرجی خاوەنێتی؛ مەرجی بەدەستەوە بوون.
(٥) جێگیربوون لەسەر کار (بەتایبەتی مامۆستای زانکۆ)؛ چەسپانی مامۆستا لەسەر کار.
(Some of our professors have ~ and some don't.)
-tenurial *(adj.).*

teocalli (tē′ə-kal′li, tā′ə-käl′yi), ***n.*** پەرستگایەکی مەکسیکی یا ئەمەریکای لاتینیەیە بە تەوقەسەری تەپۆڵکەیەکی قووچکەیی‌یەوە.

teosinte (tē′ə-sin′ti), ***n.*** گیایەکی بەرزی مەکسیکی‌یە لە توخمی گەنمەشامی بۆ ئالیك بەکاردەهێنرێ.

tepee (tē′pē), ***n.*** *Also* **teepee,** چادری قووچکەیی لە پێست دروستکراوی هیندی‌یە ئەمەریکایی‌یەکانە.

tepefy (tep′ə-fī′), ***v.t.*** شلەتێن کردن.
v.i. شلەتێن بوون.

tepid (tep′id), ***adj.*** (١) شلەتێن
(٢) سارد؛ نابەدڵ؛ کەم؛ بێ پەرۆش: ***(a ~ interest)*** .
-tepidity *(n.)*; tepidness *(n.)*; tepidly *(adv.).*

tequila (ti-kē′lä), ***n.*** تەکیلە: (ا) ڕووەکێکی مەکسیکی‌یە.
(ب) خواردنەوەیەکی مەستکەرە لە قەدی ئەم ڕووەکە دروست دەکرێ.

ter- (ter), پێشگرێکە بەمانای: سێ؛ سێ‌یەك؛ سێ ئەوەندە:
(tercentenary)

teraphim (ter′ə-fim), ***n.pl.*** بتە بچووکەکانی نەتەوە سامی‌یەکانی کۆنە (کە بە خودا دادەنران).

terato- (ter′ə-tō, ter′ə-tə), پێشگرێکە بەمانای: دەعبا؛ سەیرو ناشرین: ***(teratology)*** .

teratoid (ter′ə-toid′), ***adj.*** دەعبایی: لە دەعبا دەچێ.

teratology (ter′ə-tol′ə-ji), ***n.*** لێکۆڵینەوەی گیانداری شێوە تێکچووی لە دەعباچوو.
-teratological *(adj.).*

teratoma (ter′ə-tō′mə), ***n.*** ئاوساوی یا بڕینێکە لە شانەی جۆراوجۆر پێکهاتووە.

terbium (tūr′bi-əm), ***n.*** تربیوم: توخمێکی کانزایی کیمیاگەری‌یە.

tercel (tūr′s'l), ***n.*** باز (نێرە)

tercentenary (tēr-sen′tə-ner′i), ***n.*** (١) سێ سەد ساڵ.
(٢) یادی سێ سەد ساڵە؛ ئاهەنگی یادی سێ سەد ساڵە.
adj. (١) سێ سەد ساڵی؛ تایبەتی بە سێ سەد ساڵ.
(٢) هی یادی سێ سەد ساڵە.

tercentennial, ***n. & adj.*** = **tercentenary.**

tercet (tūr′sit, tēr-set′), ***n.*** (١) سێ خشتەکی؛ بڕگەی سێ دێڕی هۆنراوە. (٢) سێ ئاوازی مۆسیقایە کە لە ماوەی دوو ئاوازدا لێ بدرێن. (هەروەها " **triplet** ").

terebinth (ter′ə-binth′), ***n.*** دارەبەن؛ دارقەزوان.

terebinthine (ter′ə-bin′thin), ***adj.*** *Also* **terebinthic,** (١)- دارەبەنی؛ دارقەزوانی. (٢) تەرپەنتینی؛ لە ماددەی " تەرپەنتین " دەچێ؛ تایبەتی بە " تەرپەنتین "

teredo (te-rē′dō), ***n.*** = **shipworm.**

terete (tə-rēt′, ter′ēt), ***adj.*** لوولەکی و هەر دووسەر تیژو ساف.

tergal (tūr′g'l), ***adj.*** تایبەتی بە پشت

tergiversate (tūr′ji-vēr-sāt′), ***v.i.*** (١) هەڵگەڕانەوە (لە ئاین و بیروباوەڕو حیزب)؛ دەستبەردار بوون؛ وازهێنان. (٢) ئاین‌وئۆین کردن؛ قسە نەدان بەدەستەوە؛ دووزبانی کردن.
-tergiversation *(n.).*

tergum (tūr′gəm), ***n.*** پشت (گیانەوەرناسی).

term (tūrm), ***n.*** (١) (ا) ماوە؛ ماوەیەکی تایبەتی؛ وەرز؛ کەژ.
(ب) ماوەی لەسەر کار مانەوە: ***(a six-year ~ as senator)***
(ج) وەرزی قوتابخانە یا دادگا: ***(the spring ~ at school)*** .
(٢) (ا) کاتی دەستپێکردن یا دوایی هاتنی ماوەیەك.
(ب) ڕۆژی دانەوە؛ دوا کات (قەرزدانەوە).
(ج) کۆتایی سکپڕی ئاسایی؛ دوایی؛ پایان: ***(to carry a foetus to ~)*** .
(٣) (*pl.*)، مەرج (ڕێکەوتن، پەیمان، ئاڵ‌و وێر... هتد):
(the ~s of a treaty; to get a contract on easy ~s)
(٤) (*pl.*)، (ا) پەیوەندی دوولایی یا بەرامبەر.
(ب) پەیوەندی هاوتایی.
(٥) زاراوە؛ زاراوەی تایبەت بە ڕشتەیەك:
(a scientific ~ ; a medical ~)
(٦) (*pl.*)، ووتەی بەکارهێنراو بە زاراوەیەکی تایبەتی:
(He spoke of her in derogatory ~s.)
(٧) [Archaic or Rare]، سنوور؛ ئەوپەڕ.
(٨) (*pl.*)، [Obs.]، بار؛ هەڵ‌ومەرج.
(٩) (ا) ماوەی گرتن یا بەستنی دادگا.
(ب) ماوەی بەدەستەوەبوونی خانوو یا زەوی‌وزار.
(ج) ئەم خانوو یا زەوی‌وزارە. (د) ماوەی قەرزدانەوە.
(١٠) تای تەرازووی دوو بیری هاوپەیوەندی (ژیربێژی).
(١١) (ا) تای کەرت (بیرکاری). (ب) تاکی زنجیرە. (ج) تای جەبری.
v.t. پێ ووتن؛ وا پێ ووتن؛ ناونان.
be on bad terms with, ناکۆك بوون؛ ناڕێك بوون لەگەڵ.
be on good terms with, کۆك بوون؛ ڕێك بوون لەگەڵ.
bring to terms, بە زۆر ڕازی کردن؛ بە زۆر ڕێکخستن؛ بە زۆر پێ کردن.
come to terms, ڕێکەوتن.
in terms of, لە ڕووی؛ لە لایەن:
(He thinks of everything in terms of money.)
make terms, ڕێکەوتن.

termagant (tūr′mə-gənt), ***n.*** = shrew.
adj. شەڕەنگێز؛ بێ حەیا؛ زمان پیس؛ تووڕەوتڕۆ.
-termagancy *(n.).*

term day, ڕۆژی دانەوە (قەرز).

termer (tūr′mēr), ***n.*** (١) ئەو کەسەی ماوەیەك دەباتە سەر لە شوێنێکدا بەتایبەتی لە بەندیخانەدا؛ بەندکراوێك بۆ ئەوەندە جار: ***(a third- ~)*** .
(٢) [Obs.]، **termor** .

terminable (tūr′mi-nə-b'l), ***adj.*** (١) کۆتایی پێ دێت؛ دەتوانرێ دوایی پێ بهێنرێ. (٢) کۆتایی دێت پاش ماوەیەکی تایبەتی (قۆنتەرات).
-terminability *(n.).*

terminal (tūr′mə-n'l), ***adj.*** (١) دوا؛ هی دوایی؛ هەرە دوا.
(٢) وەرزی؛ وەرزانە: ***(a ~ examination)*** .
(٣) هی دوا ئێستگەی شەمەندەفەر.

(٤) سەرلقی؛ سەرتەرزی: *(a ~ leaflet)* .
(٥) کوشندە؛ بێ دەرمان؛ بێ چارە؛ دوایی پێ هێن:
(a ~ disease; ~ cancer)
n. (١) سەر؛ جەمسەر؛ لا؛ دوایی؛ پایان؛ کۆتایی.
(٢) ئیستگەی کۆتایی و سەرەتا (شەمەندەفەر، پاس، فرۆکە)؛ دوا ئیستگە؛ ئیستگەی ئەم سەرو ئەوسەر.
-terminally *(adv.)*.
terminal leave, دوا ورچانی ئەفسەر یا سەرباز پێش لێ خستنی
terminate (tûr'mə-nāt'), ***v.t.*** کۆتایی پێ هێنان؛ دوایی پێ هێنان؛ برینەوە. *(to ~ a contract, relationship, an agreement, etc.)*
v.i. دوایی پێ هاتن؛ کۆتایی پێ هاتن.
termination (tûr'mə-nā'shən), ***n.*** (١) کۆتایی پێ هێنان؛ کۆتایی هاتن؛ دوایی هاتن؛ برینەوە. (٢) دوایی؛ کۆتایی؛ پایان. (٣) پاشبەند؛ دوا دەنگ یا برگەی ووشە. (هەروەها " suffix "). (٤) ئەنجام
-terminational *(adj.)*.
terminative (tûr'mə-nā'tiv), ***adj.*** کۆتایی پێ هێن؛ دوایی پێ هێن
n. = suffix.
terminator (tûr'mə-nā'tēr), ***n.*** (١) کۆتایی پێ هێن (مرۆڤ، شت)؛ دوایی پێ هێن؛ قرتێنەر. (٢) هێڵی نێوان بەشی رووناک و تاریکی مانگ و ئەستێرەی گەڕۆک.
terminology (tûr'mə-nol'ə-ji), ***n.*** (١) زاراوە؛ زاراوەی رشتەیەکی تایبەتی. (٢) زانستی ئەم جۆرە زاراوەیە؛ لێکۆڵینەوەی ئەم جۆرە زاراوەیە.
-terminological *(adj.)*.
term insurance, بیمەی سەردەمی (دژی زیان و مردن).
term paper, لێکۆڵینەوەی وەرزی (کە قوتابی زانکۆ دەینووسێ)؛ باسنامەی وەرزی.
terminus (tûr'mə-nəs), ***n.*** (١) [Rare]. سنوور. (٢) بەرد یا نیشانەی سنوور؛ سنوور نیشانەکەر. (٣) [T-]، خودای سنوورو نیشانە (ئەفسانەی رۆمان).
territorial (٤) ئیستگەی ئەم سەرو ئەوسەر (شەمەندەفەر، پاس، فرۆکە)؛ دوا ئیستگە؛ کۆتایی رێگە. (٥) [Chiefly British]. شاری ئیستگەی ئەم سەرو ئەوسەر.
termite (tûr'mīt), ***n.*** مۆرانەی دارو تەختە؛ مۆریانە.
termless (tûrm'lis), ***adj.*** (١) بێ پایان؛ بێ سنوور. (٢) بێ مەرج
termor (tûr'mēr), ***n.*** کەسێک کە خانووبەرەیەکی بە دەستەوە بێ بۆ ماوەیەک یا هەتا دەمرێ.
tern (tûrn), ***n.*** بەرەسێلکەی دەریا: باڵندەیەکی دەریاییە لە " gull " دەچێ
tern (tûrn), ***n.*** (١) پیانۆزیەکە بە سێ ژمارە براێتەوە. (٢) ئەم سێ ژمارەیە. (٣) بەلەمی سێ ستوونی.
ternary (tûr'nēr-i), ***adj.*** (١) سیانە؛ سێیانە؛ لە سێ بەش پێکهاتوو. (٢) سێ‌یەم؛ سێهەم. (٣) لە سێ توخم پێکهاتوو (کیمیاگەری). (٤) هی دارشتەی لە سێ کانزا پێکهاتوو. (٥) ژێرەکەی سێ‌یە (بیرکاری).
n. [Rare]. دەستەی سێیانە؛ سێ؛ کۆمەڵی سێ‌یی.
ternate (tûr'nāt), ***adj.*** (١) سیانە؛ سێیانە؛ لە سێ پێکهاتوو؛ سێ. (٢) سێ سێ؛ سێ سێ ڕیزکراو. (٣) سێیانە (گەڵا)
terneplate (tûrn'plāt'), ***n.*** پەرەی ئاسن یا پۆڵای داپۆشراو بە دارشتەی تەنەکەو قورقوشم
terpsichorean (tûrp'si-kə-rē'ən), ***adj.*** سەمایی؛ تایبەتی بە سەما.
n. سەماکەر.
terra alba, خاکە سپی؛ گەچ.
terra (ter'ə), ***n.*** [L.]. خاک؛ زەمین
terrace (ter'is), ***n.*** (١) تەلان؛ تەڵان؛ پلە پلەی زەوی؛ لێژگەی پلە پلەکراو. (٢) هەیوان. (٣) سەربانی تەخت.
(٤) ریزە خانووی ئەختێک لە شەقامەکە بەرزتر.
(٥) شەقامی بەردەمی ریزە خانوویەکی وەها بەرز.
(٦) باخچەی درێژکۆلەی ناوەڕاستی شەقامێک.
v.t. تەلان کردن؛ پلە پلە کردن (زەوی لێژ، چیمەن، قەدپاڵ).
terra-cotta (ter'ə-kot'ə), ***adj.*** (١) قاوەیی سوورباو. (٢) هی قوڕی " **terra cotta** " (ووشەی داهاتوو ببینە).
terra cotta, (١) قوڕێکی قاوەیی سوورباوە گلێنەی لێ دروست دەکرێ. (٢) گلێنەی بەم قوڕە دروستکراو. (٣) قاوەیی سوورباو.
terra firma, ووشکانی؛ زەمین.
terrain (tə-rān', te-rān', ter'ān), ***n.*** (١) زەوی؛ پەلە زەوی. (٢) زەمین (لەڕووی بەرزی و نزمی‌یەوە)؛ بەرزی و نزمی زەمین؛ جۆری زەمین (٣) ناوچە؛ هەرێم؛ ناوچەیەکی جوگرافی. (٤) **terrane** .
terra incognita (ter'ə in-kog'ni-tə), (١) زەمینی نەدۆزراوە؛ زەمینی نەزانراو. (٢) رشتەی زانستی نەزانراو یا نەدۆزراوە.
terramycin (ter'ə-mī'sin), ***n.*** ترامایسین؛ جۆرە دەرمانێکە.
terrane (tə-rān', te-rān', ter'ān), ***n.*** (١) ریزە بەردی هاوچەشن (زەمینناسی). (٢) ناوچەی پڕ لە بەردێکی تایبەتی یا چەند بەردێکی هاوچەشن.
terrapin (ter'ə-pin), ***n.*** (١) رەقە؛ کیسەڵی زەلکاو؛ کیسەڵی ناو شیریناو. (٢) گۆشتی ئەم کیسەڵە.
terraqueous (ter-ā'kwi-əs), ***adj.*** ووشکانی ئاوی؛ لە ووشکانی و لە ناو پێکهاتوو (وەک سەرزەمین).
terrarium (te-râr'i-əm), ***n.*** (١) زەوی‌یەکی دەورەگیراوە گیانداری بچووکی تێدا بەخێودەکرێ (وەک کیسەڵ و قۆری... هتد). (٢) دەفری رووەکی بچووک تێدا بەخێوکردن.
terrazzo (ter-rät'sô), ***n.*** زەمینەی پارچە مەرمەری بچووک و چیمەنتۆ.
terrene (te-rēn', ter'ēn), ***adj.*** (١) سەرزەمینی؛ زەمینی. (٢) جیهانی.
n. (١) سەرزەمین. (٢) ناوچە؛ هەرێم.
terreplein (ter'plān'), ***n.*** سەکۆی لەسەر دابەستنی تۆپی ناو سەنگەر.
terrestrial (tə-res'tri-əl), ***adj.*** (١) سەرزەمینی؛ جیهانی؛ تایبەتی بەم سەرزەمینە. (٢) ووشکانی. (٣) زەمین نشین؛ ووشکانی نشین (٤) لە خاکدا رواو؛ لە خاکدا پەروەردە بوو؛ خاکی.
n. زەمین نشین؛ مرۆڤ؛ دانیشتوویەکی سەرزەمین.
terret (ter'it), ***n.*** (١) ئەڵقەی پستی سەگ و تانجی؛ ئەڵقەی ملبەندی سەگ. (٢) ئەڵقەی زین و قایش و قرووشی ئەسپ کە رەشمە و لغاوی پێدا دەکرێ.
terrible (ter'ə-b'l), ***adj.*** (١) سامناک؛ ترسناک؛ جەرگبڕ. (٢) ئێجگار زۆر؛ لە ئەندازە بەدەر. (٣) ناخۆش؛ خراپ؛ زۆر ناخۆش یا خراپ:
(She had a ~ time at the party.)
terribly (ter'ə-bli), ***adv.*** (١) ترسناکانە؛ سامناکانە. (٢) زۆر؛ ئێجگار زۆر: *(I'm ~ sorry.)* .
terricolous (te-rik'ə-ləs), ***adj.*** ووشکانی (رووەکناسی؛ گیانەوەرناسی)؛ لەسەر خاک دەژی.
terrier (ter'i-ēr), ***n.*** تێریەر: جۆرە سەگێکی راوی بچووکی زیرەکی چالاکە.
terrier (ter'i-ēr), ***n.*** تۆمارنامەی تاپۆی زەوی‌وزاری ناوچەیەک.
terrific (tə-rif'ik), ***adj.*** (١) ترسناک؛ سامناک. (٢) ناخۆش؛ بێ تاقەتکەر. (٣) نایاب؛ زۆر باش:
(a ~ teacher, chef, dinner, view, time, etc.)
(٤) سەرسوڕهێنەر.
-terrifically *(adv.)*.
terrify (ter'ə-fī'), ***v.t.*** تۆقاندن؛ زارەترەک کردن؛ زۆر ترساندن.

territorial (ter´ə-tôr′i-əl, ter´ə-tō′ri-əl), *adj.* (١) هەرێمی؛ ناوچەیی (٢) تایبەتی بە دەسەڵاتی هەرێمێك.
(٣) [T-]. بەرگری؛ هی بەرگری هەرێمی: *(the British T~ Army)* .
n. (١) سەربازی هێزی بەرگری هەرێمی.
(٢) سەربازی هێزی بەرگری هەرێمی ئینگلیزی.
territorialism (ter´ə-tôr′i-əl-iz'm, ter′ə-tō′ri-əl-iz'm), *n.* (١) ڕژێمی خاوەن زەوییان.
(٢) ڕژێمێکی کلێسەیی‌یە کە دەسەڵات تێیدا بە دەست هێزی شارستانی‌یەوەیە.
territoriality (ter´ə-tôr´i-al′ə-ti, ter′ə-tō′ri-al′ə-ti), *n.* هەرێمێتی؛ ناوچەیێتی.
territorial waters, ئاوی هەرێمی: ئاوی کەنار دەریای وڵاتێکە کە هەتا سێ میل هی ئەو وڵاتەیە.
territory (ter′ə-tôr´i, ter′ə-tō´ri), *n.* (١) هەرێم؛ ناوچە.
(٢) خاك و ئاوی وڵاتێك. (٣) هەرێمی ژێردەستە یا سەر بە وڵاتێکە کە هێشتا نەبووبێ بە بەشێك لەو وڵاتە.
(٤) ناوچەی کاروکاسبی (بەتایبەتی هی فرۆشیاری گەڕۆك).
(٥) مەیدانی کارو بیرکردنەوەو چالاکی... هتد.
(٦) لایەکی گۆڕەپانە کە بە دەست تیپێکی یاری‌یەوەیە.
terror (ter′ẽr), *n.* (١) ترس؛ ترسێکی ئێجگار زۆر؛ تۆقین؛ ترس‌ولەرز.
(٢) شتی ترسناك؛ کەسێکی ترسناك. (٣) ڕەش کوژی؛ تۆقاندن؛ تیرۆر.
(٤) [Colloq.]، کەسێکی بێزارکەر یا پەستکەر.
terrorism (ter′ẽr-iz'm), *n.* ڕەش کوژی: تۆقاندن؛ تیرۆریزم.
terrorist (ter′ẽr-ist), *n.* تۆقێنەر؛ ترسێنەر؛ زراوبەر؛ ڕەش کوژ؛ تیرۆریست.
-terroristic *(adj.).*
terrorize (ter′ə-rīz´), *v.t.* (١) تۆقاندن؛ ترساندن؛ زارەترەك کردن.
(٢) بە زۆر پێ کردن؛ ترس ئانە بەرو پێ کردن.
-terrorization *(n.).*
terror-stricken (ter′ẽr-strik´'n), *adj.* تۆقیو؛ زۆر ترساو؛ زارەترەك بوو.
terry (ter′i), *n.* (١) کورك؛ گەندەمووی قوماش.
(٢) قوماشی کورکاوی؛ قوماشی گەندەموودار.
(پێشی دەوترێ: " terry cloth ") .
terse (tũrs), *adj.* کورت (ووتە، وەڵام)؛ کورت و بەجێ: *(a ~ reply)* .
-tersely *(adv.)*; **terseness** *(n.).*
tertial (tũr′shəl), *adj.* هی سێهەم ڕیزی پەڕی فڕین؛ هی پەڕی فڕین.
n. پەڕی سێهەم ڕیزی فڕینی باڵندە.
tertian (tũr′shən), *adj.* هەر ڕۆژ نە ڕۆژێ؛ هەر سێ ڕۆژ جارێك.
n. = **tertian fever.**
tertian fever, نۆرەتا؛ سێبەڕۆ.
tertiary (tũr′shi-er´i, tũr′shə-ri), *adj.* (١) سێهەم؛ سێهەم پلە؛ سێهەمین. (٢) هی پلەی سێهەم لە پەرستگادا.
(٣) [T-]، هی چەرخی سێهەم (زەمیناسی). (٤) **tertial** .
n. (١) ئەندامێکی پلەی سێهەمی پەرستگا. (٢) پەڕی فڕینی باڵندە.
the Tertiary, چەرخی سێهەم (زەمیناسی).
tertiary color, ڕەنگێکە لە تێکەڵ کردنی دوو ڕەنگی ناسەرەکی پێکدێت
tervalent (tẽr-vā′lənt), *adj.* سێ هاوهێزی (کیمیا).
terza rima (ter′tsä rē′mä), هۆنراوەیەکی سێ خشتەکی‌یە لە بنچینەدا ئیتاڵی‌یە (قافیە) کەی بەم جۆرەیە: **aba, bcb, cdc** .
tessellate (tes′ə-lāt′), *v.t.* کاشی بەند کردن؛ نەخشاندن بە کاشی و شووشەو بەردی هەمەڕەنگ.
-tessellation *(n.).*
tessera (tes′ẽr-ə), *n.* پارچە تەختە، کاشی، شووشە یا بەردی مەرمەڕی بچووك (لە نەخشکاریدا بەکاردەهێنرێ).

test (test), *n.* (١) **cupel** . (٢) تاقیکردنەوە؛ ئەزموون.
(٣) پێوان؛ پێوەر.
v.t. (١) کانزا پوختەکردن؛ جیاکردنەوەی کانزای بەنرخ لە هی بێ نرخ
(٢) تاقیکردنەوە.
test (test), *n.* قاوغی گیانداری ئاوی؛ لەپکە؛ قاقلە.
testa (tes′tə), *n.* (١) توێکلە تۆو. (٢) قاوغ؛ لەپکە؛ قاقلە.
testaceous (tes-tā′shəs), *adj.* (١) قاوغی؛ لەپکەیی؛ قاقلەیی.
(٢) قاوغدار؛ قاقلەدار. (٣) قاوەیی سوورباو.
testacy (tes′tə-si), *n.* وەسیەتنامە لە دوای خۆ بەجێهێشتن.
testament (tes′tə-mənt), *n.* (١) پەیمان.
(٢) [T-]، یەکێکە لە دوو بەشەکەی ئینجیل (کە پێیان دەوترێ: " the Old Testament " وە " the New Testament ") .
(٣) [T-]، [Colloq.]، بەشی دووەمی ئینجیل " The New Testament ".
(٤) وەسیەتنامە: *(his last will and ~)* .
testamentary (tes′tə-men′tə-ri), *adj.* (١) وەسیەتنامەیی؛ تایبەتی بە وەسیەتنامە. (٢) لە وەسیەتنامەدا بۆی دانراوە یا دراویەتێ
(٣) بەپێی وەسیەتنامە کراوە.
testate (tes′tāt), *adj.* وەسیەتنامە لە دوا بەجێماو.
n. وەسیەتنامە بەجێهێشتوو.
testator (tes′tā-tẽr, tes-tā′tẽr), *n.* وەسیەتنامە بەجێهێشتوو؛ مردوویەکی وەسیەتنامە بەجێهێشتوو.
testatrix (tes-tā′triks), *n.* ژنێکی وەسیەتنامە بەجێهێشتوو.
tester (tes′tẽr), *n.* تاقیکەرەوە.
tester (tes′tẽr), *n.* چەتری سەر جێگا.
testes (tes′tēz), *n. plural of* **testis.**
testicle (tes′ti-k'l), *n.* گون.
testiculate (tes-tik′yoo-lit), *adj. Also* **testicular,** گونی؛ لە گون دەچێ؛ هێلکەیی.
testify (tes′tə-fī′), *v.i.* (١) شایەتی دان (دادگا)؛ گەواهی دان: *(to ~ in court)*
(٢) بەڵگە بوون بۆ؛ نیشانەی ئەوە بوون: *(His words ~ to his impatience.)*
v.t. (١) شایەتی بۆ دان؛ گەواهی بۆ دان. (٢) بەڵگە بوون بۆ. (٣) بانگ بۆ دان.
-testification *(n.)*; **testifier** *(n.).*
testily (tes′t'l-i), *adv.* بە تووڕەیی‌یەوە؛ بە تووڕەو تڕۆیانەوە؛ بە تەنگەجیکڵانەوە.
testimonial (tes′tə-mō′ni-əl), *n.* (١) پەسەندنامە؛ گەواهی؛ گەواهنامە. (٢) خەڵات (بەتایبەتی کە لە کۆمەڵێکەوە پێشکەشی کەسێك بکرێ بە ئاشکرا بۆ ئیش و کاری بەسوودی)؛ ڕێزنامە؛ سوپاسنامە
testimony (tes′tə-mō´ni), *n.* (١) شایەتنامە؛ شایەتی؛ گەواهنامە؛ گەواهی (دادگا). (٢) بانگ.
(٣) بەڵگەنامە؛ بەڵگە؛ قەواڵە: *(His smile was ~ to his disbelief.)*
(٤) [T-]، فەرموودەی خودایی (ئینجیل).
(٥) بڕوا پێ کردنی ئاشکراو جاڕ بۆ دانی (ئاین).
testis (tes′tis), *n.* = **testicle.**
teston (tes′t'n), *n. Also* **testoon,** دراوێکی ئینگلیزی و فەرەنسی کۆنە.
testosterone (tes-tos′tə-rōn´), *n.* تێستۆستەرۆن: هۆرمۆنێکە گون دەریدەدات.
test paper, (١) کاغەزی تاقیکردنەوە. (٢) کاغەزی ئەزموون (کیمیا).
test pilot, فڕۆکەوانی تاقیکەرەوە: فڕۆکەوانێکە فڕۆکەی تازە تاقی دەکاتەوە.
test tube, بۆری ئەزموون؛ بۆری تاقیکردنەوە.
test-tube (test′tōōb, test′tūb), *adj.* لە چاکردنی دەستکرد پەیدا بووە: *(a ~ baby)* .

testudinal (tes-tōō′də-n'l, tes-tū′də-n'l), *adj.* کیسەڵی؛ لە کیسەڵ و قاوغەکەی دەچێ
testudinarious (tes-tū′də-nâr′i-əs), *adj.* = testudinal.
testudinate (tes-tōō′də-nāt′, tes-tū′də-nit), *adj.* (١) قۆقز وەك قاوغی کیسەڵ. (٢) کیسەڵی
n. کیسەڵ رەنە.
testudo (tes-tōō′dō, tes-tū′dō), *n.* (١) کیسەڵ رەقە (٢) پەناگایەکە سەربانێکی کەوانەیی دژ بە گوللەی بەسەرەوەیە دەجوڵێنرێ سەربازی گەمارۆدراوی ڕۆمانەکان بەکاریان دەهێنا (٣) پەردەیەکی پارێزەرە سەربازە ڕۆمانەکان دروستیان دەکرد بە لێکدانی قەڵغانەکانیان و خستنیە سەر سەریان.
testy (tes′ti), *adj.* تەنگەجیکلانە؛ سەرگەرم؛ زووهەڵچوو.
-testiness *(n.)*.
tetanic (ti-tan′ik), *adj.* دەردەکۆپانی.
n. هەر جۆرە دەرمانێکە کە زۆر بەکارهێنانی دەبێتە هۆی دەردەکۆپان.
tetanize (tet′ə-nīz′), *v.t.* تووشی دەردەکۆپان کردن.
tetanus (tet′ə-nəs), *n.* دەردەکۆپار
tetany (tet′ə-ni), *n.* نەخۆشییەکە لە دەردەکۆپان دەچێ.
tetchy (tech′i), *adj. Also* techy, تەنگەجیکلانە؛ سەرگەرم؛ زووهەڵچوو
tête-à-tête (tāt′ə-tāt′), *n.* (١) گفتوگۆی دووبەدوو؛ گفتوگۆی ڕووبەڕوو یا تایبەتی. (٢) کورسییەکە لە شێوەی (S) دا دوو کەس لەسەری دادەنیشن.
adj. دووبەدوو؛ ڕووبەڕوو؛ تایبەتی: *(a ~ meeting)*.
adv. ڕووبەڕوو؛ دووبەدوو؛ تایبەتییانە: *(They spoke ~.)*.
tether (te*th*′ẽr), *n.* (١) کەمەند؛ پەت یا گوریسی ووڵاخ بەستنەوە. (٢) مەودا؛ شارەزایی، زانین، توانا، دانایی... هتد).
v.t. کەمەند کردن: ووڵاخ بەستنەوە بە پەت یا گوریس
at the end of one's tether, ئیتر لە تینیا نەماوە؛ ئیتر لە باریا نەماوە.
tetra (tet′rə), *n.* جۆرە ماسییەکی ڕووباری ناوچە گەرمەکانە.
tetra- (tet′rə), پێشگرێکە بەمانای چوار.
tetrad (tet′rad), *n.* (١) ژمارە چوار (٢) کۆمەڵێك یا دەستەیەکی چواری. (٣) دەستەیەکی چوار کرۆمۆسۆمی کە لە دابەشبوونی جووتێ کرۆمۆسۆم پەیدابووبێ (٤) توخمێکی کیمیایی چوار هاوهێزی.
tetragon (tet′rə-gon′), *n.* چوارگۆشە؛ وێنەی چوارگۆشەیی.
-tetragonal *(adj.)*.
tetragram (tet′rə-gram′), *n.* ووشەی چوار تیپی
tetrahedral (tet′rə-hē′drəl), *adj.* چواررووی (ئەندازە).
tetrahedrite (tet′rə-hē′drīt), *n.* تێترامیدرایت: کانزایەکی بۆر یا ڕەشباوە.
tetrahedron (tet′rə-hē′drən), *n.* چوارڕوو (ئەندازە)؛ وێنەی چوارڕوو
tetralogy (te-tral′ə-ji), *n.* (١) زنجیرەیەکی چوار شانۆنامەیە سیانیان ناسۆزاوی و یەکێکیان لاقرتێ (٢) زنجیرەیەکی چوار شانۆنامە یا ئۆپەرایە.
tetramerous (te-tram′ẽr-əs), *adj.* (١) چوارینە؛ لە چوار بەشی چوون یەك پێکهاتووە؛ کراوە بە چوار بەشی چوون یەکەوە. (٢) چوار چوار پێکەوەن (پەڕەی گوڵ یا نێرکەکەی).
tetrameter (te-tram′ə-tẽr), *n.* دێڕێکی هۆنراوەی چواربڕگەیی کێشەدارە
tetrapetalous (tet′rə-pet′'l-əs), *adj.* چوار پەڕە گوڵ
tetrapod (tet′rə-pod′), *n.* چوارپێ
tetrapterous (te-trap′tẽr-əs), *adj.* چوار باڵی (وەك جانەوەر).
tetrarch (tet′rärk, tē′trärk), *n.* (١) فەرمانڕەوای چواریەکی وولاتێك (لە ئیمپراتۆریەتی ڕۆمای کۆندا). (٢) شازادەی خواردەست؛ فەرمانڕەوای ناسەرەکی
tetrarchy (tet′rär-ki, tē′trär-ki), *n.* (١) چواریەکی وولاتێك کە لەژێر دەستی فەرمانداریکدا بێ. (٢) میری چوار کەسی. (٣) چوار فەرماندار؛ دەستەیەکی چوار میری. (٤) وولاتێکی بەشکراو بە چوار بەشەوە.
tetrastich (tet′rə-stik′), *n.* هەڵبەستی چوار دێڕی؛ بڕگەی چوار دێڕی هەڵبەستێك.
tetrastichous (te-tras′ti-kəs), *adj.* بە چوار ڕیزی ستوونی دەڕوێن (گەڵا، گوڵ).
tetratomic (tet′rə-tom′ik), *adj.* چوار گەردیلەیی؛ چوار ئەتۆمی.
tetravalent (tet′rə-vā′lənt, te-trav′ə-lənt), *adj.* چوار هاوهێزی.
tetroxide (te-trok′sīd, te-trok′sid), *n.* ئۆکسیدی چوارینە: ئۆکسیدێکە چوار گەردیلەی ئۆکسجینی تێدا بێ.
tetryl (tet′ril), *n.* بارودێکی زەردە.
tetter (tet′ẽr), *n.* جۆرە نەخۆشییەکی پێستە دەبێتە هۆی خوران (وەك بیرۆ).
Teuton (tōō′t'n, tū′t'n), *n.* (١) *(pl.)*، تیوتۆن: نەتەوەیەکی ئەڵمانی کۆنن. (٢) تیوتۆنی؛ ئەڵمانی؛ کەسێکی تیوتۆنی یا ئەڵمانی.
Teutonic (tōō-ton′ik, tū-ton′ik), *adj.* تیوتۆنی. (ووشەی پێشوو ببینە).
Teutonism (tōō′t'n-iz'm, tū′t'n-iz'm), *n.* (١) بڕوا بوون بە بەرزێتی نەتەوەی ئەڵمان؛ ڕەگەزپەرستێتی ئەڵمانی. (٢) زاراوەی ئەڵمانی. (٣) کلتووری ئەڵمانی.
-Teutonist *(n.)*.
Texan (tek′s'n), *adj.* تەکساسی.
n. تەکساسی؛ کەسێکی تەکساسی.
Texas (tek′səs), *n.* نهۆمی سەرەوەی بەلەمی هەڵم (کە ژووری ئەفسەری تێدایە).
Texas fever, تای تەکساسی: درمێکی ڕەشەووڵاخ و ئاژەڵە.
Texas Ranger, پۆلیسی سوارەی تەکساسی.
Texas tower, بورجی تەکساس: بورجێکی ڕادارە لەناو دەریادا.
text (tekst), *n.* (١) دەق؛ دەقی ووتەی نووسەر؛ دەقی ووتەی نووسراو؛ دەقی ووتار: *(the ~ of a letter, speech, etc.)*. (٢) دەقی کتێب جگە لە پەراوێز و پێشەکی و پاشکۆ. (٣) دەقی بەندێکی ئینجیل (کە دەهێنرێتەوە بۆ پشتیوانی بیروباوەڕێك یا پەندێك). (٤) دەستنووسی زل. (٥) باس. (٦) جۆرێکە لە تیپی قەڵەو کە لە چاپ کردندا بەکاردەهێنرێ. (٧) **text-book**.
text-book (tekst′book′), *n.* پەڕتووکی قوتابخانە؛ کتێبی قوتابخانە.
text hand, دەستنووسی گەورە.
textile (teks′t'l, teks′til, teks′tīl), *adj.* (١) چنراو؛ تەنراو. (٢) هی چنراو. (٣) دەچنرێ؛ بۆ چنین دەشێ.
n. (١) کاڵا؛ قوماش؛ کوتاڵ؛ چنراو. (٢) کەرەسەی خاوی چنین (وەك لۆکە، خوری، کەتان).
textual (teks′chōō-əl), *adj.* (١) دەقی؛ هی دەقی نووسراو یا کتێب. (٢) ووشە بە ووشە؛ بەپێی دەقی نووسراو.
textual criticism, ڕەخنەلێگرتن و شیکردنەوەی دەقی کتێب یا نووسراو.
textualism (teks′chōō-əl-iz'm), *n.* (١) دەق پەرستی (ئینجیل). (٢) ڕەخنە لێ گرتن و شیکردنەوەی دەقی کتێب (بەتایبەتی ئینجیل).
-textualist *(n.)*.
textuary (teks′chōō-er′i), *adj.* دەق؛ هی دەقی کتێب یا نووسراو.
n. دەق پەرست (بەتایبەتی ئینجیل). (هەروەها " **textualist** ").
texture (teks′chẽr), *n.* (١) کاڵا؛ قوماش؛ چنراو.

(۲) چونێتی کالا یا چنراوێك: (a fine ~ ; a coarse ~) .
(۳) دەق؛ شێوەی دەق بەستن یا خۆگرتن؛ توندوتۆڵی؛ شێوەی وەستان یا پێکهاتن. (٤) شێوەی پێکهاتن؛ پێکهاتن.

-th, پاشگرێکە بەمانای: (ا) کردن؛ کردار: *(stealth)* . (ب) هەبوون؛ بوون: *(wealth)* .

-th, پاشگرێکە بەمانای: ئەوەندەهەم؛ نیشانەی ژمارەی پلەژمێرە: *(fourth, seventh, tenth)*

-th, پاشگرێکە نیشانەی کرداری کەسی سێهەمی تاکە لە کاتی ئێستادا: *(hath, doth)*

thalamencephalon (thal´ə-men-sef′ə-lon´), *n.* بەشی پشتەوەی پێشی مێشکی ئاوڵەمە.

thalamus (thal′ə-məs), *n.* (۱) تەختی مێشك؛ بنکی مێشك. (۲) تەختی گوڵ.

-thalamic *(adj.)*.

thalassic (thə-las′ik), *adj.* (۱) دەریایی؛ زەریایی. (۲) کەنداوی؛ هی دەریای بچووکی بە وشکانی دەورەدراو.

Thalia (thā′li-ə, thāl′yə), *n.* (۱) بانوخوای هۆنراوەی لادێ‌و چیرۆکی پێکەنیناوی (ئەفسانەی یۆنانی). (۲) یەکێکە لە سێ بانوخوا جوانەکە کە جوانی‌یان دەبەخشی بە هەموو کەس (ئەفسانەی یۆنانی).

thallic (thal′ik), *adj.* تالیۆمی (ووشەی داهاتوو ببینە).

thallium (thal′i-əm), *n.* تالیۆم توخمێکی کیمیایی کانزایی خوڵەمێشی‌یە.

thallophyte (thal′ə-fīt´), *n.* یەکێکە لە کۆمەڵە رووەکێکی بێ گەڵاو رەگو قەدی دیار (وەك قەوزەو قارچك).

thallous (thal′əs), *adj.* تالیۆمی: هی ئاوێتەیەکی کیمیایی کە تالیۆمی یەك هاوهێزی تێدا بێت.

thallus (thal′əs), *n.* لەشی رووەکی بێ گەڵاو رەگو قەد (وەك قەوزەو قارچك).

than (*than*, *then*; *unstressed* *th*ən, *th*′n), *conj.* (۱) لە
(John is taller ~ his brother.)
(۲) لەوە؛ بە لاوە باشتر بوون: *(I would rather dance ~ eat.)* .
(۳) لە؛ لەوە زیاتر:
(It was none other ~ Sam. He is no other ~ a thief.)

thanage (thān′ij), *n.* (۱) زەوی‌وزاری دەرەبەگێکی ئوسکوتلەندی کە نازناوەکەی " thane " ە . (۲) ماوەی بە دەستەوەبوونی ئەم زەوی‌وزارە. (۳) دەسەڵات‌و پلەوپایەی ئەم دەرەبەگە.

thanato- (than′ə-tō, than′ə-tə), پێشگرێکە بە مانای: مردن: *(thanatophobia)*

thanatophobia (than´ə-tə-fō′bi-ə), *n.* ترسی مردن.

thanatopsis (than´ə-top′sis), *n.* بیرکردنەوە لە مردن.

thane (thān), *n.* (۱) نازناوێکی ئەنگلۆ ساکسۆنی کۆنی پیاوە دەرەبەگەکانە وەك : " خان " یا " بەگ " . (۲) نازناوێکی سکۆتلەندی کۆنی پیاوە دەرەبەگەکانە وەك: " خان " یا " بەگ " .

thaneship (thān′ship´), *n.* پلەوپایەو دەسەڵاتی " thane " . (ووشەی پێشوو ببینە).

thank (thaŋk), *v.t.* (۱) سوپاس کردن
(۲) خەتاگرتن؛ لۆمە خستنە سەر؛ بە تەوسەوە سوپاس کردن:
(He can be ~ed for our failure.)

have oneself to thank, لۆمەی خۆ کردن؛ خەتای کەس نەگرتن هی خۆ نەبێ.

thankful (thaŋk′fəl), *adj.* سوپاسکەر؛ نمەکناسی؛ پێزان.

-thankfully *(adv.)*; thankfulness *(n.)*.

thankless (thaŋk′lis), *adj.* (۱) بەد نمەك؛ نمەك نەناس؛ پێ نەزان. (۲) سوپاس ناکرێ؛ جێی سوپاس نی‌یە؛ رێزی لێ نانرێ (کار):
(a ~ job, task, etc.)

-thanklessly *(adv.)*; thanklessness *(n.)*.

thanks (thaŋks), *n.pl.* سوپاس؛ سوپاسنامە
interj. سوپاس!؛ سوپاست دەکەم.

thanks to, (۱) سوپاس بۆ. (۲) بە هۆی؛ بە سایەی؛ لە سایەی.

thanksgiving (thaŋks´giv′iŋ), *n.* (۱) سوپاس کردن. (۲) سوپاسی خوا کردن. (۳) [T-]، جەژنی سوپاس کردنی خوا لە ئەمەریکا (ووشەی داهاتوو ببینە).

Thanksgiving Day, جەژنی سوپاس کردنی خوا لە ئەمەریکا (کە رێکەوتی چوارەم پێنج شەممەی مانگی یانزەی هەموو ساڵێك دەکات)

thank-worthy (thaŋk´wûr′*th*i), *adj.* شایانی سوپاسە؛ جێی سوپاسە.

that (that; *unstressed* thət), *pron.* (۱) ئەوە:
(I like this more than ~ .)
(۲) کە (شت، کەس):
(the house ~ we bought; the man ~ we saw)
(۳) کە (شوێن): *(the place ~ I saw him)* .
(٤) کە (کات): *(the year ~ he was born)* .
(٥) شتێك؛ ئەو شتە:
(There is ~ about him which mystifies me.)
adj. (۱) ئەو: *(T~ man is John. T~ apple tastes good.)* .
(۲) ئەوە: *(I can see this house more clearly than ~ one.)* .
conj. (۱) کە؛ کە را: *(The truth was ~ we never saw him.)* .
(۲) تاکو؛ بۆ ئەوەی؛ لەپێناوی: *(They died ~ we might live.)*
(۳) کە؛ کەوا: *(He ran so fast ~ I couldn't catch up.)*
(٤) کە؛ کەوا: *(I am sorry ~ I caused you so much grief.)*
(٥) خۆزگە: *(Oh, ~ this day were over.)* .
adv. ئەوەندە:
(I can't see ~ far ahead. I am so tired ~ I could drop.)

at that, [Colloq.], (۱) هەر ئەوە؛ لەوێدا؛ لەو کاتەدا. (۲) لەگەڵ ئەوەشدا.

in that, چونکە؛ لەبەرئەوە.

that's that!, ئیتر برایەوە!؛ ئیتر تەواو؛ ئیتر مەسەلەکە برایەوە.

that's to say, واتا.

thatch (thach), *n.* (۱) زەل‌و قامیش‌و پووش. (۲) سەربانی زەل‌و قامیش‌و پووش. (۳) قژ.
v.t. لە زەل‌و قامیش سەربان دروستکردن؛ سەری خانوو بە زەل‌و قامیش‌و پووش گرتن.

thatching (thach′iŋ), *n.* (۱) سەری خانوو بە زەل‌و قامیش‌و پووش گرتن. (۲) زەل‌و قامیش‌و پووشی سەربان لێ دروستکراو.

thaumatology (thô´mə-tol′ə-ji), *n.* لێکۆڵینەوەی موعجیزە؛ نەریتی موعجیزە.

thaumaturge (thô′mə-tûrj´), *n.* موعجیزە دروستکەر؛ جادووگەر. (هەروەها " thaumaturgist ").

thaumaturgy (thô′mə-tûr´ji), *n.* جادوو؛ موعجیزەکاری.

-thaumaturgic *(adj.)*; thaumaturgical *(adj.)*.

thaw (thô), *v.i.* (۱) توانەوە (بەفر، سەهۆڵ).
(۲) بەرزبوونەوەی پلەی گەرمی‌و توانەوەی شتی بەستوو:
(It will ~ tomorrow.)
(۳) گەرم‌وگوڕ بوون (پەیوەندی نێوان دوو کەس یا دوو وڵات... هتد).
v.t. تواندنەوە.
n. (۱) توانەوە. (۲) ماوەیەك ئاووهەوای گەرم بۆ شت توانەوە.
(۳) گەرم‌وگوڕی (نێوان دوو کەس یا دوو وڵات... هتد)؛ ساردی نەمان
(There is a ~ in the relations between the two countries.)

the (*th*ə; *before vowels*, *th*i), *adj.*, definite article, ئامرازی ناساندن یا تایبەتی‌یە بەمانای " ەکە " و بەم جۆرانەی خوارەوە بەکاردەهێنرێ:

(١) لەگەڵ کەسێك یا شتێکی تایبەتی یا دیاریکراودا:
(~ man; ~ house; ~ bank)
(٢) لەگەڵ شتێکی تاقانەدا: ***(~ sun; ~ moon)*** .
(٣) لەگەڵ ناوی تایبەتیدا: ***(~ Atlantic; ~ Alps; ~ Smiths)*** .
(٤) لەگەڵ پلەی باڵادا (ڕێزمان): ***(~ largest; ~ most interesting)*** .
(٥) لەگەڵ توخم یا چینەدا: ***(T~ horse is an animal.)*** .
(٦) لەگەڵ ناوەڵناودا ***(~ dead, ~ dying and ~ wounded)*** .
(٧) بۆ ناونووس کردنی کەسێك یا شتێك وەك دەست باڵاترین و بەناوبانگترینی چینەکەی یا توخمەکەی: ***(Dr. X is ~ heart specialist.)*** .

the (*th*ə), *adv.* چەند؛ ئەوەندە:
(T~ sooner you start ~ sooner you will finish.)

theanthropic (thē´an-throp′ik), ***adj.*** خوایی - ئادەمی

theanthropism (thi-an′thrə-piz'm), ***n.*** (١) (ا) تایبەخۆی ئادەمی دانە پاڵ خوا (ب) بڕوابوون بە بوونی بوونەوەری خوایی- ئادەمی.
(٢) بڕوای ئاینی بە یەکگرتنی سرووشتی خوایی و ئادەمی لە عیسادا.
-theanthropist ***(n.).***

thearchy (thē′är-ki), ***n.*** (١) theocracy .
(٢) چینی خوا بچکۆلەکان.

theater, theatre (thē′ə-tēr), ***n.*** (١) شانۆ؛ سینەما؛ تەماشاخانە؛ تیاترۆ؛ شانۆخانە (٢) هۆڵی کۆنگران.
(٣) مەیدان؛ جێی شت ڕوودان (بەتایبەتی جەنگ):
(the Pacific ~ of war)
(٤) (ا) شانۆگەرێتی؛ هونەری شانۆگەری.
(ب) جیهانی شانۆگەری؛ شانۆگەران؛ ئەوانەی لە شانۆدا خەریکن.
(٥) شێوازی شانۆگەری سەرکەوتوو.

theatergoer, theatregoer (thē′ə-tēr-gō´ēr), ***n.*** کەسێکە کە زوو زوو دەچێتە شانۆ و سینەما.

theater-in-the-round, theatre-in-the-round,
arena theater.

theater of operations, مەیدانی جەنگ

theater of the absurd, شانۆگەری بێ مانا: بزووتنەوەیەکی شانۆگەری سەدەی بیستەمە بێ مانایی ژیانی مرۆڤ دەردەخات لە جیهانێکی بێ مانادا

theatrical (thi-at′ri-k'l), ***adj. Also*** **theatric,** (١) شانۆیی: تایبەتی بە شانۆ و شانۆگەری (٢) خۆنوێنەرانە (لەڕووی سووکییەوە)؛ خۆدەرخەر بەشێوەیەکی منداڵانە و لە ڕادە بەدەر
-theatrically ***(adv.).***

theatricalism (thi-at′ri-k'l-iz'm), ***n.*** خۆنواندن لە ڕادە بەدەر؛ زۆر خۆدەرخستن (لەڕووی سووکییەوە).

theatricality (thi-at´ri-kal′ə-ti), ***n.*** = **theatricalism.**

theatricals (thi-at′ri-k'lz), ***n.pl.*** شانۆگەری پێشکەش کراو لەلایەن ناپیشەوەرانەوە.

theatrics (thi-at′riks), ***n.pl.*** (١) هونەری نواندن لەسەر شانۆ؛ نواندن (٢) خۆنواندن بۆ سەرنج ڕاکێشان؛ زۆر خۆدەرخستن بەشێوەیەکی منداڵانە.

thebaine (thē′bə-ēn´, thi-bā′in), ***n.*** قلیەیەکی بێ ڕەنگی ژەهراوییە لە بەنگ دەردەهێنرێ و دەکرێ بە دەرمان.

theca (thē′kə), ***n.*** بەرگ (ڕووەکناسی)؛ بەرگ یا کیفی کرمۆکە
-thecal ***(adj.).***

thecate (thē′kit), ***adj.*** کیفدار (گیانەوەرناسی، ڕووەکناسی)؛ بەرگدار.

thé dansant (tā´ dä*n*´sä*n*′), ئاهەنگی چا و سەمای پاش نیوەڕوان.

thee (*th*ē), ***pron.*** تۆ (شێوەی ئینگلیزی کۆن).

theft (theft), ***n.*** دزی؛ دزی کردن؛ دزین.

thegn (thān), ***n.*** = **thane.**

theine (thē′in, thē′ēn), ***n. Also*** **thein,** کافینی چا

their (*th*âr), ***pron.*** هی ئەوان؛ – یان: ***(~ house; ~ first defeat)*** .

theirs (*th*ârz), ***pron.*** هی ئەوانە؛ هی ئەوان:
(a friend of ~ ; That car is ~ . ; T~ are better.)

theism (thē′iz'm), ***n.*** بڕوابوون بە خوا (بەتایبەتی بە یەك خوا)؛ خواناسی.

theist (thē′ist), ***n. & adj.*** خواناس؛ یەك خواناس؛ بڕوادار بە خوا.

theistic (thē-is′tik), ***adj.*** هی بڕوای تاقە خوایی؛ هی خواناسی.
-theistical ***(adj.)*****; theistically** ***(adv.).***

them (*th*em; *unstressed th*əm, *th*'m), ***pron.*** ئەوان؛ – ن:
(We saw ~ . I told ~ .)

thematic (thē-mat′ik), ***adj.*** (١) هی باس؛ هی سەرباس؛ هی ووتار.
(٢) هی ڕیشەی ووتە (زمانەوانی).
-thematically ***(adv.).***

theme (thēm), ***n.*** (١) باس؛ سەرباس؛ بابەت.
(٢) ووتار (بەتایبەتی کە قوتابی بۆ کۆرسێك دەینووسێ). (٣) ئاواز.
(٤) ڕیشەی ووشە (زمانەوانی).
(٥) ئاواز یا گۆرانی نیشانەی بەرنامەیەکی ڕادیۆ.

theme song, (١) ئاواز یا گۆرانی سەرەکی فیلمێك یا شانۆنامەیەك (کە چەندەها جار دووبارە دەکرێتەوە).
(٢) ئاواز یا گۆرانی نیشانەی بەرنامەیەکی ڕادیۆ.

themselves (*th*əm-selvz′), ***pron.*** خۆیان.

then (*th*en), ***adv.*** (١) ئەوسا؛ ئەو کاتە؛ لەو کاتەدا:
(We were young ~ .)
(٢) لە دوای ئەوە؛ پاشان؛ ئینجا؛ ئەوساکە:
(He got up, took his hat, and ~ left.)
(٣) دوای ئەوە؛ ئینجا:
(First there is the bedroom to clean, ~ there is the kitchen.)
(٤) کەوابوو؛ جا کەوابوو؛ کەواتە: ***(Do it your way, ~ .)*** .
(٥) هەروەها؛ لەسەر ئەوەیشەوە:
(But I like to walk, and ~ it's cheaper.)
(٦) ئیتر: ***(From ~ onwards he behaved himself.)*** .
adj. هی ئەوسا؛ هی ئەو کاتە؛ پێشوو: ***(the ~ director)*** .
n. ئەو کاتە؛ ئەوسا: ***(By ~ , they were gone.)*** .
but then, بەڵام لە هەمان کاتیشدا؛ بەڵام.
now and then, جاربەجار؛ جارنەجار؛ جارجار.
then and there, یەکسەر؛ دەستبەجێ؛ کوتوپڕ.
what then?, ئەی ئەوسا چی (ڕوو دەدات) ؟

thenar (thē′när), ***n.*** (١) بەری لەپ؛ لەپ؛ بەری پێ.
(٢) گۆشتی بن پەنجە گەورەی دەست.
adj. هی بەری لەپ؛ هی بەری پێ؛ هی گۆشتی بن پەنجە گەورەی دەست.

thence (*th*ens, thens), ***adv.*** (١) لەوێوە؛ لەو شوێنەوە.
(٢) لەو کاتەوە؛ لەو ساتەوە. (٣) لەبەرئەوە؛ بۆیە؛ کەوابوو.

thenceforth (*th*ens´fôrth′, thens′fōrth´), ***adv.*** لەو ساتەوە؛ لەو کاتەوە.

thenceforward (*th*ens´fôr′wērd, thens′fôr′wērd), ***adv.***
= **thenceforth.**

thenceforwards (*th*ens´fôr′wērdz, thens′fôr′wērdz),
adv. = **thenceforward.**

theo-, the- (thē′ō, thē′ə), پێشگرێکە بەمانای: خوا:
(theocracy)

theobromine (thē´ə-brō′mēn), ***n.*** تیۆبرۆمین: مادەیەکی تاڵی بلوورییە لە تۆو و گەڵای کاکاو دەردەهێنرێ بۆ دەرمان.

theocentric (thē´ə-sen′trik), ***adj.*** یەزدان بە بنچینە دانەر.

theocracy (thē-ok′rə-si), ***n.*** (١) (ا) ڕژێمی خوایی.
(ب) ڕژێمی قەشە و مەلا و مالووم؛ ڕژێمی ئاینی؛ ڕژێمێکە کە لەسەر ئاین

دامەزرابێت (٢) وولاتێك كە ڕژێمی ئاینی بیبات بەڕێوە؛ وولاتێك كە لەژێر دەستی قەشەو مەلاو مالووم دا بێ. (٣) دەستە پیاوی ئاینی دەسەڵاتدار.

theocrat (thē′ə-krat′), *n.* (١) سەرەك ڕژێمی ئاینی؛ سەرۆك ڕژێمی قەشەو مەلاو مالووم. (٢) پاڵپشتیكەری ڕژێمی ئاینی.

theocratic (thē′ə-krat′ik), *adj.* هی ڕژێمی قەشەو مەلاو مالووم؛ هی ڕژێمی ئاینی.

-theocratical *(adj.)*; **theocratically** *(adv.)*.

theodolite (thē-od′ə-līt′), *n.* گۆشەپێوەر: ئامێرێكە زەوی پێو بەكاری دەهێنن.

theogony (thē-og′ə-ni), *n.* بنەچەنامەی خواكان؛ ڕەگەزنامەی خواكان.

-theogonic *(adj.)*.

theologian (thē′ə-lō′jən, thē′ə-lō′ji-ən), *n.* ئاینزان؛ زانای ئاین.

theological (thē′ə-loj′i-k'l), *adj. Also* **theologic.** ئاینزانی؛ تایبەتی بە ئاین و زانستی ئاین.

-theologically *(adv.)*.

theologize (thē-ol′ə-jīz′), *v.t.* كردن بە بەشێك لە ئاینزانی.
v.i. بیركردنەوەو ڕەمڵ لێدان لەڕووی ئاینناسییەوە.

-theologizer *(n.)*.

theology (thē-ol′ə-ji), *n.* ئاینزانی؛ ئاینناسی؛ خواناسی.

theomachy (thē-om′ə-ki), *n.* (١) جەنگی دژ بە خواكان. (٢) جەنگی خوایی؛ جەنگی ناو خواكان.

theomorphism (thē′ə-môr′fiz'm), *n.* هاتنە بەرچاور باسكردنی ئادەمیزاد وەك وێنەی خوا.

-theomorphic *(adj.)*.

theopathy (thē-op′ə-thi), *n.* مەستی ئاینی؛ گەشكەی ئاینی.

theophany (thē-of′ə-ni), *n.* دەركەوتنی خوا یا خوایەك بۆ ئادەمیزد.

theophyline (thē′ə-fil′ēn, thē′ə-fil′in), *n.* ماددەیەكی بێ ڕەنگی بلووری قلیەیییە لە گەڵای چا دەردەهێنرێ و دەكرێ بە دەرمان.

theorbo (thē-ôr′bō), *n.* ئامێرێكی مۆسیقی كۆنە لە عود دەچێ.

theorem (thē′ə-rəm), *n.* (١) بیردۆز؛ بیردۆزێكە كە پێویستی بە بەڵگەیە (بیركاری). (٢) بیردۆزی بەڵگە نەویست؛ بیری بە ڕاست دانراو.

-theorematic *(adj.)*.

theoretical (thē′ə-ret′i-k'l), *adj. Also* **theoretic,** بیردۆزی؛ ناكردەنی؛ هەر بەناو.

-theoretically *(adv.)*.

theoretician (thē′ə-rə-tish′ən), *n.* زانای بیردۆز (هی ڕشتەیەكی زانست یا هونەر)؛ بیردۆززان

theoretics (thē′ə-ret′iks), *n.pl.* بەشی بیردۆزی زانستێك

theorist (thē′ə-rist), *n.* (١) بیردۆزدانەر. (٢) بیردۆززان؛ زانای بیردۆزی زانستێك یا هونەرێك. (هەروەها " **theoretician** ").

theorize (thē′ə-rīz′), *v.i.* بیردۆز دانان؛ ڕەمڵ لێدان؛ وا دانان.

theory (thē′ə-ri), *n.* (١) بیر (٢) بۆچوونێك دەربارەی شێوەی كردنی شتێك. (٣) بیردۆز. (٤) بەشی بیردۆزی زانستێك. (٥) گریمانەكی؛ ڕەمڵ لێدان؛ وا دانان: *(My ~ is that he is lying.)*.

theosophical (thē′ə-sof′i-k'l), *adj. Also* **theosophic.** هی خواناسی؛ هی خواناسان.

theosophist (thē-os′ə-fist), *n.* خواناس.

theosophy (thē-os′ə-fi), *n.* (١) خواناسی (لە ڕێی بیركردنەوەو شت بۆ دەركەوتنەوە)؛ خواناسین. (٢) [T-]، بیروباوەڕو ڕێبازی بزووتنەوەیەكی تازەی ئەمەریكییە كە لەسەر بنچینەی ئاینی بوودی و براهمی دانراوە.

therapeutic (ther′ə-pū′tik), *adj. Also* **therapeutical,** (١)- چاككەرەوە (نەخۆشی بەبێ دەرمان)؛ چاككەر؛ چارەكەر. (٢) تایبەتی بە لقی پزیشكەوانی چاككەرەوە بەبێ دەرمان.

therapeutics (ther′ə-pū′tiks), *n.pl.* پزیشكەوانی چاك كردنەوە یا چارەكردن.

therapist (ther′ə-pist), *n.* پسپۆڕی چاك كردنەوە (نەخۆشی لەش یا دەروون بەبێ دەرمان)؛ پسپۆڕی دەروون.

therapy (ther′ə-pi), *n.* (١) نەخۆشی و لاوازی چارەكردن بەبێ دەرمان. (٢) توانای چارەكردن. (٣) **psychotherapy**.

there (*th*âr), *adv.* (١) لەوێ؛ لەویانە. (٢) بۆ ئەوێ؛ بەرەو ئەوێ: *(Go ~ .)*. (٣) ئەوسا؛ ئەو كاتە. (٤) لەوەدا؛ لەوێدا؛ لەو ڕووەوە: *(T~ you are wrong.)*. (٥) وا؛ وا ئێستا: *(T~ goes the whistle.)*. (٦) بەمانای پەسەندكردن یا ئافەرین كردن: *(T~'s a fine fellow!)*. (٧) بەمانای بوون: *(T~ is very little time. T~ are two girls here.)*
n. ئەوێ: *(We left ~ at six o'clock.)*.
interj. (١) بەمانای سەرسامی، بەربەرەكانی، یا ڕەزامەندی بەكاردەهێنرێ وەك: دەبڕۆ!؛ هانێ!؛ ئەوەتا!؛ ئەوەتانێ!؛ ئەم ووت؟: *(T~ , that's done! T~ , now I can have some peace.)* (٢) بەمانای هاوسۆزی: *(T~ , ~ ! don't worry.)*.

thereabout (*th*âr′ə-bout′), *adv.* = **thereabouts.**

thereabouts (*th*âr′ə-bouts′), *adv.* (١) لە نزیك ئەوێوە؛ لەو نزیكانەدا؛ لەو دەوروپشتەدا. (٢) لە دەوروبەری ئەو كاتەدا؛ لە نزیك ئەو سەردەمەدا. (٣) نزیكەی ئەوەندە؛ نزیكەی (ژمارە، پلە، هەند) لەو دەوروبەرەدا.

thereafter (*th*âr-af′tēr, *th*âr-äf′tēr), *adv.* لەوەودوا؛ لە دوای ئەوە؛ لەو كاتە بە دواوە؛ لە پاش ئەوە.

thereat (*th*âr-at′), *adv.* (١) لەوێ؛ لەو شوێنە. (٢) ئەو كاتە؛ ئەوسا؛ لەو كاتەدا. (٣) لەبەرئەوە؛ بەهۆی ئەوەوە

thereby (*th*âr-bī′, *th*âr′bī′), *adv.* (١) بەوە؛ بەو هۆیەوە؛ بەو جۆرە؛ لە ئەنجامی ئەوەدا. (٢) لەو بارەیەوە؛ لەو ڕووەوە: *(T~ hangs a tale.)*. (٣) لە نزیك ئەو شوێنە؛ لەو نزیكەدا.

therefor (*th*âr-fôr′), *adv.* لەباتی ئەمە؛ بۆ ئەوە.

therefore (*th*âr′fôr′, *th*âr′fōr′), *adv. & conj.* كەوابوو؛ لەبەرئەوە؛ كەواتە؛ بەگوێرەی ئەمە.

therefrom (*th*âr-frum′, *th*âr-from′), *adv.* لەمەوە؛ لەوەوە.

therein (*th*âr-in′), *adv.* (١) لەوێدا؛ لەو شوێنەدا؛ لەو شتەدا. (٢) لەو مەسەلەیەدا؛ لەوەدا؛ لەوێدا (شت).

thereinafter (*th*âr′in-af′tēr, *th*âr′in-äf′tēr), *adv.* لە بەشی داهاتوودا (بەڵگەنامە، ووتار، پەڕتووك)؛ لە بەشی دوای ئەوەوە.

thereinto (*th*âr-in′tōō, *th*âr′in-tōō′), *adv.* (١) بۆ ناو ئەو شوێنە یا شتە. (٢) بۆ ناو ئەو مەسەلەیە یا بارودۆخە.

theremin (ther′ə-min), *n.* ئامێرێكی مۆسیقی ئەلەكترۆنییە.

thereof (*th*âr-uv′, *th*âr-ov′), *adv.* (١) دەربارەی ئەوە؛ دەربارەی ئەمە؛ لەو ڕووەوە. (٢) لەوەوە؛ لەو سەرچاوەیەوە؛ لەوێوە.

thereon (*th*âr-on′, *th*âr-ôn′), *adv.* (١) لەسەر ئەوە؛ لەسەر ئەو مەسەلەیە؛ دەربارەی ئەوە. (٢) یەكسەر دوای ئەوە؛ كوتوپڕ دوای ئەوە.

there's (*th*ârz), = **there is.**

thereto (*th*âr-tōō′), *adv.* (١) بۆ ئەوێ؛ بۆ ئەو شوێنە؛ بۆ ئەو شتە. (٢) [Archaic or Poetic]، لەسەر ئەوەیشەوە؛ زیاد لەوەیش؛ جگە لەوەش.

theretofore (*th*âr′tə-fôr′, *th*âr′tə-fōr′), *adv.* تا ئەو كاتە؛ هەتا ئەوسا؛ لەپێش ئەوەدا.

thereunder (*th*âr-un′dẽr), *adv.* (١) لەژێر ئەوەدا؛ لەژێریدا. (٢) لەوە کەمتر؛ لەژێر ئەوەوە (ژمارە).

thereunto (*th*âr′ən-to͞o′, *th*âr-un′to͞o), *adv.* = **thereto #1.**

thereupon (*th*âr′ə-pon′, *th*âr′ə-pôn′), *adv.* (١) کوتوپڕ؛ یەکسەر دوای ئەوە. (٢) لە ئەنجامی ئەوەدا؛ بەهۆی ئەوەوە؛ کە ئەوە بوو. (٣) دەربارەی ئەوە؛ لەو ڕووەوە؛ لەسەر ئەو باسە.

therewith (*th*âr-wi*th*′, *th*âr-with′), *adv.* (١) بەمە؛ بەوە (٢) لەسەر ئەوەیشەوە؛ جگە لەوەش. (٣) یەکسەر دوای ئەوە؛ کوتوپڕ دوای ئەوە.

therewithal (*th*âr′wi*th*-ôl′), *adv.* (١) لەسەر ئەوەیشەوە؛ زیاد لەوەیش. (٢) [Obs.]، بەمە؛ بەوە.

theriac (ther′i-ak′), *n.* تریاق مادەی دژی ژەهر (بەتایبەتی مارپێوەدان).

therianthropic (thêr′i-an-throp′ik), *adj.* شێوەی ئادەمیزادو گیانداری هەیە (ئەفسانە).

theriomorphic (thêr′i-ə-môr′fik), *adj.* شێوە گیانەوەری (خوای ئەفسانە).

theriomorphous (thêr′i-ə-môr′fəs), *adj.* = **therimorphic.**

therm (thũrm), *n.* تەرم: یەکەی پێوانی گەرمی.

-therm (thũrm), پاشگرێکە بەمانای: گەرمی.

thermae (thũr′mē), *n.pl.* گەرماوی گشتی (بەتایبەتی هی یۆنانیو ڕۆمانەکانی کۆن)

thermal (thũr′m'l), *adj.* (١) هی گەرمی؛ تایبەتی بە گەرما. (٢) گەرم.
-thermally *(adv.).*

thermal spring, کانی گەرم؛ کانیاوی گەرم.

thermic (thũr′mik), *adj.* هی گەرمی؛ هی گەرما: *(~ energy)* .
-thermically *(adv.).*

thermion (thũrm′ī′ən, thũr′mi-ən), *n.* تەرمیۆن: گەردیلەی کارەبا لەسەرە لە مادەیەکی ڕووناکەوە دێتە دەرەوە؛ ئەیۆنو ئەلەکترۆن.
-thermionic *(adj.).*

thermionic current, تەوژمی تەرمیۆنی (وشەی پێشوو ببینە).

thermionics (thũrm′ī-on′iks, thũr′mi-on′iks), *n.* زانستی تەرمیۆنیات (فیزیا)؛ زانستی دیاردەی تەرمیۆنیات. (وشەی پێشووتر ببینە).

thermionic tube, بۆری ئەلەکترۆنی

thermistor (thũr′mi-stẽr), *n.* بەرگەگری گەرمی (کارەبا).

thermit (thũr′mit), *n.* تێرمیت: ئاوێتەیەکە لە وردە ئالۆمنیۆمو ئۆکسیدی ئاسن.

thermo- (thũr′mō, thũr′mə), *Also* **therm-,** پێشگرێکە بەمانای: (أ) گەرمی؛ لە گەرمییەوە پەیدابوو. (ب) هی کارەبایی گەرمی.

thermochemistry (thũr′mō-kem′is-tri), *n.* کیمیای گەرمی: ئەو بەشەی کیمیایە کە لە پەیوەندی گەرمیو گۆڕینی کیمیایی مادە دەکۆڵێتەوە

thermo-couple (thũr′mō-kup′'l), *n.* تەرمۆکەپل: پێوەری گۆڕانی پلەی گەرمی.

thermodynamic (thũr′mō-dī-nam′ik), *adj.* (١) تایبەتی بە دینامیکی گەرمی (وشەی داهاتوو ببینە). (٢) بە وزەی گەرما دەگەڕێ یا کاردەکات.

thermodynamics (thũr′mō-dī-nam′iks), *n.pl.* دینامیکی گەرمی: لقێکە لە زانستی فیزیا لە پەیوەندی گەرمیو وزەی میکانیکی دەکۆڵێتەوە؛ زانیاری هێزی گەرمی.

thermoelectric (thũr′mō-i-lek′trik), *adj.* کارەبایی گەرمی
-thermoelectrical *(adj.)*; **thermoelectrically** *(adv.).*

thermoelectricity (thũr′mō-i-lek′tris′ə-ti), *n.* کارەبای گەرمی؛ کارەبای لە گەرمی دروستکراو.

thermogram (thũr′mə-gram′), *n.* تەرمۆگرام: تۆماری گەرمی- پێو.

thermograph (thũr′mə-graf′, thũr′mə-gräf′), *n.* ئامێری تۆمارکردنی گۆڕانی پلەی گەرمی؛ تەرمۆگراف؛ گەرمی پێوی تۆمارکەر.

thermokinematics (thũr′mō-kin′ə-mat′iks), *n.* زانستی لێکۆڵینەوەی پەیوەندی نێوان گەرمیو هێزی جوڵێنەر.

thermolabile (thũr′mō-lā′b'l, thũr′mō-lā′bil), *adj.* داڕزاو یا خراپ بوو بە گەرمی (وەك ئەنزایمو ژەهر). (بە پێچەوانەی " **thermostable** ").

thermolysis (thẽr-mol′ə-sis), *n.* (١) شیبوونەوە بە گەرمی؛ جیاکردنەوەی ئاوێتەیەك بە گەرمی (کیمیا). (٢) گەرمی نەمان لە لەشدا؛ ساردبوونەوەی لەش.

thermometer (thẽr-mom′ə-tẽr), *n.* تەرمۆمەتر؛ گەرمی پێو؛ گەرماپێو؛ ئامێری پێوانی پلەی گەرمی.

thermometry (thẽr-mom′ə-tri), *n.* (١) گەرمی پێوان؛ گەرما پێوان. (٢) زانستی دروستکردنو بەکارهێنانی گەرمی پێو.
-thermometric; thermometrical *(adj.).*

thermomotor (thũr′mə-mō′tẽr), *n.* مەکینەی بە گەرمی گەڕاو.

thermonuclear (thũr′mō-nū′kli-ẽr), *adj.* (١) گەرمی ئەتۆمی: *(a ~ weapon)* (٢) بۆمبای ئەتۆمی تێدا بەکارهێنراو: *(a ~ war)* .

thermopile (thũr′mə-pīl′), *n.* تەرموپیل: ئامێری پێوانی گۆڕینی زۆر کەم لە پلەی گەرمیدا یا دروستکردنی کارەبا لە گەرمی.

thermoplastic (thũr′mə-plas′tik), *adj.* بە گەرمی نەرم بوو؛ بە نەرمی ماوە لە گەرمادا (وەك هەندێ باغە).
n. مادەی بە گەرمی نەرم بوو.

thermos bottle, تەرمۆس؛ شووشەیەکە پارێزگاری پلەی گەرمی ئەو شتانە دەکات کە تێی دەکرێ سارد ب *n.*´ گەرمی پیشاندەر (بەبێ پێوانی)؛ ئامێری گەرمی دەرخەر.

thermosetting (thũr′mō-set′iŋ), *adj.* بە گەرمی ڕەق بوو بە هەمیشەیی.

thermostable (thũr′mō-stā′b'l), *adj.* بە گەرمی نەگۆڕاو (وەك هەندێ ئەنزایمو ژەهر). (بە پێچەوانەی " **thermolabile** ").

thermostat (thũr′mə-stat′), *n.* تەرمۆستات؛ گەرمی ڕێکخەر؛ ئامێری ڕێکخستنی گەرمی بە ئۆتۆماتیکی.
-thermostatic *(adj.)*; **thermostatically** *(adv.).*

thermotaxis (thũr′mə-tak′sis), *n.* (١) جوولەی گیانەوەر بەرەو گەرما یا دوور لێوەی (گیانەوەرناسی). (٢) ڕێکخستنی پلەی گەرمی لەش
-thermotaxic *(adj.).*

thermotropism (thẽr-mot′rə-piz'm), *n.* گەشەکردنی ڕووەك بەرەو سەرچاوەی گەرمی یا دوور لێوەی.
-thermotropic *(adj.).*

-thermy (thũr′mi), پاشگرێکە بەمانای: گەرمی؛ گەرمی پێکهێنان؛ گەرمی دروستکردن: *(diathermy)* .

theroid (thêr′oid), *adj.* گیانەوەری؛ چوارپێیی.

thesaurus (thi-sô′rəs), *n.* (١) گەنجینە؛ عەمار. (٢) فەرهەنگی وشەی هاومانا و دژمانا؛ فەرهەنگ. (٣) فەرهەنگ یا ئینسایکلۆپیدیای ڕشتەیەکی تایبەتی.

these (*th*ēz), *pron. & adj. plural of* **this.**

thesis (thē′sis), *n.* (١) بڕگەی گیراو یا هێز لەسەری خشتە (هۆنراوەی کلاسیکی). (٢) بڕگەی نەگیراو یا هێز لەسەر نەبووی هۆنراوە. (٣) ئاوازێکی هێز لەسەری مۆسیقا. (٤) نامەی ماستەر یا دکتۆرا؛ ماستەرنامە. (وشەی " **dissertation** " ببینە). (٥) بیروڕایەکی نەسەلمێنراو (ژیربێژی)؛

گریمانەکی؛ بیردۆزێکە کە پێویستی بە بەڵگەیە.

Thespian (thes′pi-ən), *adj.* هی شانۆگەری (بەتایبەتی شانۆگەری خەماوی)؛ تایبەتی بە شانۆو شانۆنامە.
n. نوێنەری شانۆ (بەتایبەتی هی شانۆنامەی خەماوی). (لەرووی گاڵتە یا فیزەوە).

theurgic (thē-ûr′jik), *adj. Also* **theurgical,** هی جادووگەری؛ جادوویی

theurgist (thē′ẽr-jist), *n.* جادووگەر؛ جادووباز.

theurgy (thē′ẽr-ji), *n.* جادووگەری؛ جادووبازی؛ جادوو.

thewless (thū′lis, thōō′lis), *adj.* بێ تین؛ بێ هێز؛ سست؛ لاواز.

thew (thū, thōō), *n.* (١) (*pl.*)، هێزی ماسولکە؛ هێزی لەش؛ تین. (٢) ماسولکە.

thewy (thū′i, thōō′i), *adj.* ماسولکەدار؛ بەهێز.

they (*th*ā), *pron. plural of* **he, she, it,** (١) ئەوان: ***(John and his wife were in an accident yesterday. T~ are in the hospital.)***
(٢) خەڵك؛ خەڵكی (بەشێوەیەکی گشتی): ***(T~ say he will resign.)*** .

they'd (*th*ād), = (1) they had. (2) they would.

they'll (*th*āl), = (1) they will. (2) they shall.

they're (*th*âr), = they are.

they've (*th*āv), = they have.

thi- (thī), = thio- .

thiamine (thī′ə-mēn′, thī′ə-min), *n. Also* **thiamin,** تیامین ڤیتامین B (لە پاقلەو فاسۆلیای سەوزو زەردێنەی هێلکەو جگەرو دانەوێڵەدا هەیە)

thiazine (thī′ə-zēn′, thī′ə-zin), *n. Also* **thiazin,** تیازین ئاوێتەیەکی کیمیاییە (لە نیترۆجین و گۆگردو کاربۆن پێکدێت).

thiazole (thī′ə-zōl′), *n. Also* **thiazol,** تیازۆل: شلەیەکی بێ ڕەنگە لە بۆیەو دەرماندا بەکاردێت (کیمیاگەری).

thick (thik), *adj.* (١) ئەستوور؛ قەوی.
(٢) (ا) چڕ؛ چڕوپڕ: ***(a ~ forest)*** .
(ب) خەست؛ توند؛ تونگ: ***(~ soup.)*** .
(ج) چڕ ***(~ smoke)*** .
(د) چڕ؛ قەرەباڵغ؛ زەبەنە: ***(a ~ crowd)*** .
(ه) لێڵ: تەماوی؛ چڕ: ***(The air was ~ with fumes.)*** .
(و) تاریك؛ نوتەك؛ چڕ؛ خەست (مەجاز): ***(~ darkness)*** .
(٣) گڕ (دەنگ): ***(a ~ voice)*** .
(٤) گەوج؛ دەبەنگ؛ کەر.
(٥) [Colloq.]: زۆر ڕووخۆش؛ زۆر کۆك؛ تێکەڵاو.
(٦) [Colloq.]: لە ئەندازە بەدەر؛ نێجگار زۆر؛ لە ڕادە بەدەر.
adv. بە ئەستووری: ***(Slice it ~.)*** .
n. (١) چڕترین بەشی شتێك.
(٢) گەرمە (شەڕ، مشتومڕ... هتد): ***(In the ~ of the fighting; in the ~ of the argument)***

-thickish *(adj.)*; thickly *(adv.)*.

lay it on thick, پێ لێ هەڵبڕین لە ستایش کردن یا لۆمەکردندا؛ زیادە ڕۆیین لە چاکە وتن یا خراپە وتندا.

through thick and thin, لە خۆشی و ناخۆشیدا؛ لە هات و نەهاتدا؛ لە خۆشیشدا و لە تەنگانەشدا؛ هەمیشە بە دڵسۆزانەو بەبێ دوودڵی.

thicken (thik′ən), *v.t.* (١) خەست و خۆڵ کردنەوە؛ خەستکردنەوە.
(٢) ئەستوورکردن.
(٣) تێکەڵاوپێکەڵاوکردن؛ تێکدان: ***(Alcohol ~ed his speech.)*** .
v.i. (١) (ا) چڕبوون: ***(The mist ~ed.)*** .
(ب) خەست بوونەوە؛ توندبوونەوە؛ خەست و خۆڵ بوونەوە: ***(The soup ~s.)***
(٢) ئەستووربوون.
(٣) ئاڵۆزبوون ***(The plot ~s.)*** .

-thickener *(n.)*.

thickening (thik′ən-iŋ), *n.* (١) خەست بوونەوە؛ خەستکردنەوە؛ چڕبوون؛ ئەستووربوون. (٢) شتی خەستکەرەوە؛ شتێك کە شلەیەکی پێ خەست بکرێتەوە یا توند بکرێتەوە.
(٣) بەشی خەستکراوە یا توندکراوەی شتێك؛ شتی خەستکراوە.

thicket (thik′it), *n.* بێشە؛ بێشەڵان؛ چڕستان؛ زەبەنگ.

thick-head (thik′hed′), *n.* کەسێکی بێ مێشك یا گەوج.

thick-headed (thik′hed′id), *adj.* گەوج؛ بێ مێشك؛ دەبەنگ.

thickness (thik′nis), *n.* (١) ئەستووری؛ ئەستوورایی؛ بارستایی.
(٢) چین: ***(three ~ of cloth)*** .
(٣) ئەستوورترین بەش

thickset (thik′set′), *adj.* (١) چڕ؛ چڕوپڕ؛ پڕ (ئەمام، دارودرەخت): ***(a ~ hedge)***
(٢) تۆکمە؛ قەڵەو و کورتەبنە.
n. - thicket.

thick-skinned (thik′skind′), *adj.* (١) پێست ئەستوور.
(٢) بێ هەست؛ کەم هەست؛ دڵڕەق؛ گوێ بە ڕەخنە نەدەر.

thick-skulled (thik′skuld′), *adj.* = thick-headed.

thick-witted (thik′wit′id), *adj.* = thick-headed.

thief (thēf), *n.* دز.

thieve (thēv), *v.t. & v.i.* دزین؛ دزی کردن.

thievery (thēv′ẽr-i), *n.* (١) دزی؛ دزی کردن. (٢) شتی دزراو.

thievish (thēv′ish), *adj.* (١) حەزکەر لە دزی.
(٢) دزانە؛ بە دزییەوە؛ بە نهێنی.

thigh (thī), *n.* ڕان.

thighbone (thī′bōn′), *n.* ئێسقانی ڕان.

thill (thil), *n.* مژانی گالیسکە؛ داری گالیسکە (کە لەم دیوو ئەو دیوی ئەسپەکەوەیە بۆ بەستنەوەی بە گالیسکەکەوە).

thimble (thim′b'l), *n.* (١) ئەموستیلەی دروومان؛ کلکەوانە؛ پەنجەوانە. (٢) لوولەیەکی ئاسنی کورت.
(٣) ئەڵقەی ئاسنی ناو پەت.

thimbleberry (thim′b'l-ber′i), *n.* جۆرێکە لە تووترك.

thimbleful (thim′b'l-fool′), *adj.* (١) پڕ ئەموستیلەیەکی دروومان.
(٢) ئەختێك؛ قومێك؛ زۆر کەم؛ تۆزێك.

thimblerig (thim′b'l-rig′), *n.* (١) يارییەکە وەك کلاوێن شتێکی بچووکی تێدا دەشاردرێتەوە لەژێر کووپێك لە سێ کووپی وەك ئەموستیلەی دروومانداو یاریکەرەکان دەبێ بزانن لەژێر چی کووپێکیاندایە.
(٢) وەستای ئەم یارییە.
v.t. گزی لێکردن (بەم یارییە)؛ دەستبڕین.

-thimblerigger *(n.)*.

thimbleweed (thim′b'l-wēd′), *n.* گوڵاڵە.

thin (thin), *adj.* (١) تەنك: ***(~ paper)*** .
(٢) باریك: ***(~ thread)*** .
(٣) لەڕ؛ لەڕولاواز؛ ڕەقەڵە؛ لات؛ لاواز.
(٤) (ا) پەرش وبڵاو؛ تەنك؛ کەم: ***(~ hair)*** .
(ب) ڕوون: ***(~ milk, air, etc.)*** .
(ج) شل؛ ڕوون: ***(~ soup)*** .
(٥) کاڵ (ڕەنگ): ***(~ colors)*** .
(٦) کزوتیژ (دەنگ): ***(a ~ voice)*** .
(٧) شاش؛ تەنك: ***(a ~ fabric)*** .
(٨) کەسی پێ ناخەڵەتێ؛ هیچ وپووچ: ***(a ~ excuse)*** .
(٩) هیچ وپووچ؛ لاواز: ***[a ~ plot (of a story), argument, etc.]***
adv. بە تەنکی؛ بە باریکی.

v.t. (١) تەنك كردن. (٢) ڕوونكردنەوە؛ شل كردنەوە؛ خاوكردنەوە.
(٣) لەڕولاوازكردن؛ لەڕكردن؛ باريك كردن.
(٤) (out ~)، تەنك كردن (شەتڵ، نەمام، دار... هتد)؛ كەمكردنەوە.
v.i. (١) تەنك بوون؛ تەنكتر بوون. (٢) لەڕولاواز بوون؛ باريك بوونەوە؛ لاوازبوون.
-thinly *(adv.)*; **thinness** *(n.)*.
thine (*th*īn), ***pron.*** (١) [Archaic or Poetic]، هی تۆ:
(Is this mine or ~ ?)
(٢) تۆ (لە پێش تیپە بزوێن یا " h " دا):
(Is he thy father or ~ uncle?)
thing (thiŋ), ***n.*** (١) شت. ***(What are those ~s on the table?)***.
(٢) (*pl.*)، شتومەك؛ كەلوپەلی كەسێك:
(Have you packed your ~s yet?)
(٣) مەسەلە؛ باس؛ شت
(There's another ~ I want to ask you about.)
(٤) كار؛ نیش؛ شت ***(to do great ~s)*** .
(٥) شتی بێ قەوارە: ***(spiritual ~s)*** .
(٦) بارودۆخ؛ بار
(T~s are improving. You take ~s too seriously.)
(٧) كەس (لەڕووی بەزەیی، خۆشەویستی، یان سووكییەوە):
(poor ~ ! ; a dear little ~)
(٨) هێن ***(It's that other ~ I want.)*** .

first thing, یەكەم شت یەكسەر؛ دەستوبرد.
for one thing, یەكەم هۆ (لە چەند هۆیەك).
have a thing about, [Colloq.], لێ ترسان؛ بوون بە گرێ لە دڵدا؛ مەراق بوون ***(He has a thing about flying.)*** .
see things, شت هاتنە بەرچاو؛ وڕێنە كردن؛ هەلوەسە كردن.
sure thing, مسۆگەر؛ بێ گومان

thingumajig (thiŋ'əm-ə-jig'), ***n.*** [Colloq.], = **thingumbob.**
thingumbob (thiŋ'əm-bob'), ***n.*** [Colloq.], شتی ناو لەبیرچوو؛ هێن
think (thiŋk), ***v.t.*** (١) بیرلێكردنەوە؛ بە خەیاڵدا هاتن:
(I am ~ing black thoughts.)
(٢) وا دانان؛ بڕوا وا بوون: ***(I ~ her charming.)*** .
(٣) وا زانین؛ بڕوا وا بوون: ***(They ~ they can come.)*** .
(٤) نیاز وا بوون ***(He ~s to deceive me.)***
(٥) وا لە خۆ كردن. (٦) هاتنەوە بیر؛ بە بیردا هاتن.
(٧) بوون بە خولیا؛ هەمیشە لە خەیاڵدا بوون.
v.i. (١) بیركردنەوە: ***(You must learn to ~ .)*** .
(٢) ڕا وا بوون؛ وا زانین؛ بڕوا وا بوون: ***(I just ~ so.)*** .

think aloud, بە دەنگی بەرز بیركردنەوە؛ بیر دەربڕین لەكاتی بیركردنەوەدا. (هەروەها " think out loud ")
think better of, (١) ڕا گۆڕین دەربارەی كەسێك یا شتێك بەرەو باشی.
(٢) بڕیارێكی باشتر دان پاش سەرلەنوێ بیرلێكردنەوە.
think nothing of, (١) بە هیچ دانەنان؛ گوێ پێ نەدان؛ بایەخ پێ نەدان.
(٢) بە ئاسان زانین.
think of, (١) هاتنەوە بیر؛ هاتنەوە یاد. (٢) ڕا هەبوون دەربارە.
(٣) داهێنان؛ دۆزینەوە. (٤) بیرلێكردنەوە.
(٥) بەتەنگەوەهاتن.
think out, (١) بیرلێكردنەوەو ڕێ و شوێن بۆ دانان.
(٢) چارەسەركردن بە بیركردنەوە.
think over, بیرلێكردنەوە؛ لێكدانەوە.
think through, بیرلێكردنەوەو بڕیار لەسەر دان
think twice, دووجار، واتە زۆر باش، بیرلێكردنەوە پێش بڕیاردان.
think up, هەڵبەستن؛ ڕێكخستن؛ دروستكردن؛ پێكەوەنان (درۆ، بەڵگە):
(to think up a story, an excuse, etc.)

think (thiŋk), ***v.i.*** وا دەركەوتن؛ وا دیاربوون.
thinkable (thiŋk'ə-b'l), ***adj.*** ڕەی تێ دەچێ؛ بۆی هەیە؛ دەبێ؛ لەوانەیە ببێ یا وابێ.
thinking (thiŋk'iŋ), ***adj.*** بیركەرەوە: ***(Man is a ~ animal.)*** .
n. (١) ڕا: ***(not to my ~ a good idea)*** .
(٢) بیر.
thinner (thin'ẽr), ***n.*** شلەیەكە دەكرێتە بۆیەوە بۆ ڕوونكردنەوە.
thinnish (thin'ish), ***adj.*** نەختێك تەنك؛ نەختێك لەڕولاواز؛ نەختێك ڕوون.
thin-skinned (thin'skind'), ***adj.*** (١) تەنك پێست.
(٢) دڵ ناسك؛ هەست ناسك.
thio- (thī'ō, thī'ə), پێشگرێكە بەمانای: گۆگرد؛ كبریت.
thion- (thī-on'), پێشگرێكە بەمانای: گۆگرد؛ كبریت.
thionic (thī-on'ik), ***adj.*** گۆگردی؛ كبریتی.
thionic acid, ترشی گۆگرد.
third (thũrd), ***adj.*** (١) سێهەم؛ سێهەمین؛ سێیەم. (٢) سێ یەك.
n. (١) سێهەم؛ سێهەمین؛ سێیەم. (٢) سێ یەك.
(٣) شەست یەكی چركەیەك. (٤) گێڕی سێ.
(٥) (*pl.*)، (ا) سێ یەكی میراتی پیاو (كە دەچێ بۆ بێوەژنەكەی).
(ب) میراتی بێوەژن.
third-class (thũrd'klas', thũrd'kläs'), ***adj.*** نمرە سێ (پۆستە، هۆی گواستنەوە)؛ پلەی سێ: ***(a ~ railway carriage; ~ mail)*** .
third class, (١) جێی نمرە سێی هۆی گواستنەوە (شەمەندەفەر، كەشتی)؛ بلیتی نمرە سێ. (٢) پۆستەی نمرە سێ.
third-degree (thũrd'di-grē'), ***adj.*** نمرە سێ؛ پلە سێ.
third degree, ئازاردانی زیندانی (لەلایەن پۆلیسەوە بۆ دەنگوباس لێ دەرهێنان یا پێ لە تاوان نان).
third-degree burn, سووتانێكی زۆر خراپی لەش.
third estate, چینی بورجوازی؛ چینی گشت خەڵك.
Third International, یەكێتی حیزبە كۆمیونیستەكانی جیهان. (هەروەها " Communist International "، " Comintern ")
thirdly (thũrd'li), ***adv.*** سێهەم (لە ژماردنی هۆكانی شتێكدا).
third party, (١) تیپ یا لای سێهەم (لە دادخوازییەكدا لە دادگا).
(٢) حیزبی سێهەم (لە وڵاتێكدا كە دوو حیزبی سەرەكی بە نۆرە بیبەن بەڕێوە).
third person, باری كەسی سێهەم، واتا نادیار (ڕێزمان). (" he does " لەم بارەدایە).
third rail, هێڵی سێهەم (هێڵێكی كانزایی زیادەیە كارەبای لەسەرە بۆ بزوانی شەمەندەفەری كارەبایی).
third-rate (thũrd'rāt'), ***adj.*** (١) نمرە سێ؛ سێهەم.
(٢) ڕەشۆكی؛ گەند؛ خراپ؛ زۆر خراپ.
-third-rater *(n.)*.
Third World, جیهانی سێهەم: وڵاتە دواكەوتووەكان (بەتایبەتی هی ئاسیاو ئەفەریقاو ئەمەریكای لاتینی).
thirl (thũrl), ***v.t. & v.i.*** [Dial.], (١) كون كردن.
(٢) وورووژاندن؛ جۆش وخرۆش تێخستن.
thirst (thũrst), ***n.*** (١) تینوێتی.
(٢) [Colloq.]، زۆر حەز لە مەی كردن.
(٣) تاس؛ تاسە؛ پەرۆش؛ حەزێكی زۆر؛ بێزوو.
v.i. (١) تینو بوون. (٢) بە تاسەوە بوون؛ زۆر حەزكردن؛ بە پەرۆشەوە بوون.
thirstiness (thũrs'ti-nis), ***n.*** (١) تینوێتی.
(٢) تاس؛ تاسە؛ پەرۆش؛ حەزێكی زۆر.
thirsty (thũrs'ti), ***adj.*** (١) تینو.
(٢) ووشك؛ هەڵقرچاو: ***(~ fields)*** .
(٣) [Colloq.]، تینوكەر: ***(~ work)*** .

(٤) بە پەرۆش؛ بە تاس؛ زۆر حەزکەر؛ بە ئارەزوو.
-thirstily *(adv.)*.
thirteen (thûr'tēn'), *n.* سیانزە؛ سیازدە.
thirteenth (thûr'tēnth'), *adj. & n.* (١) سیانزەهەم؛ سیانزەمین. (٢) سیانزەیەك.
thirtieth (thûr'ti-ith), *adj. & n.* (١) سیهەم؛ سیهەمین؛ سییەمین. (٢) سییەك.
thirty (thûr'ti), *n.* سی
the thirties, سالە سییەکان؛ سییەکان (سەدەیەك یا تەمەنی کەسێك).
this (*th*is), *pron.* (١) ئەمە
(T~ is John. I can see ~ more clearly than that.)
(٢) ئەم کاتە.
adj. ئەم:
(T~ apple tastes good.; I can see ~ house more clearly than that one across the street.)
adv. ئەوەندە؛ ئەوەندەی ئەمە: *(It was ~ big.)*.
thistle (this''l), *n.* کەرتەشی؛ چاوبازە.
thistle-down (this''l-doun'), *n.* تووکی گولە کەرتەشی.
thither (thi*th*'ēr, *th*i*th*'ēr), *adv.* (١) بۆ ئەوێ؛ بەرەو ئەوێ. (٢) [Archaic]، بۆ ئەو مەبەستە یا ئامانجە.
adj. لەودیو؛ ئەودیو؛ ئەولا: *(the ~ side of the pond)*.
thitherto (thi*th*'ēr-tōō', *th*i*th*'ēr-tōō'), *adv.* هەتا ئەو کاتە؛ هەتا ئەوسا.
thitherward (thi*th*'ēr-wērd, *th*i*th*'ēr-wērd), *adv.* = thitherwards.
thitherwards (thi*th*'ēr-wērdz, *th*i*th*'ēr-wērdz), *adv.* = thitherto.
tho, tho' (*th*ō), *conj. & adv.* = though.
thole (thōl), *n.* پاگرەی سەوڵ.
thole (thōl), *v.t.* [Archaic or British Dial.], دەربردن؛ هەڵ کردن؛ ناخۆشی چەشتن.
thong (thôŋ), *n.* (١) قایشی سۆل. (بە مەجاز بەمانای " سۆل " یش دێ). (٢) قایشی هۆنراوە (وەك هی قەمچی).
thoracic (thô-ras'ik, thō-ras'ik), *adj.* سینەیی؛ هی قەفەزەی سنگ.
thoracic duct, بۆری سنگ.
thoracoplasty (thôr'ə-kō-plas'ti, thō-rā'kō-plas'ti), *n.* نەشتەرگەری سنگ جوانکردن.
thoracotomy (thôr'ə-kō-tə'mi, thō-rā'kō-tə'mi), *n.* سنگ هەڵدڕین؛ قەفەزەی سنگ هەڵدڕین؛ نەشتەرگەری سنگ.
thorax (thôr'aks, thō'raks), *n.* قەفەزەی سنگ؛ سینە؛ سنگ.
thoria (thôr'i-ə, thō'ri-ə), *n.* تۆریا: ئۆکسیدی تۆریۆم (کیمیا).
thorianite (thôr'i-ə-nīt', thō'ri-ə-nīt'), *n.* تۆریانیت: کانزایەکی تیشکدەرەوەیە (کیمیا).
thoric (thôr'ik, thō'rik), *adj.* تۆریۆمی: تایبەتی بە تۆریۆم؛ تۆریۆمی تێدایە
thorite (thôr'īt, thō'rīt), *n.* تۆریت: کانزایەکی ڕەش یا قاوەیی تۆخە
thorium (thôr'i-əm, thō'ri-əm), *n.* تۆریۆم: توخمێکی کانزایی ڕەنگ زیوی تیشکدەرەوەیە.
thorn (thôrn), *n.* (١) دڕك. (٢) دەوەن و بنچکی دڕکاوی. (٣) دار و دارکی ئەم دەوەن و بنچکانە. (٤) بڕبڕەی تیژی دڕکاوی گیاندار. (٥) دڕك (مەجاز) هۆی ناخۆشی و پەستی و ئازار و بێزاری.
a thorn in one's side (or **flesh**), هۆی ناخۆشی و ئازار و بێزارکردنی بەردەوامی کەسێك.

thorn apple, (١) دارگوێژ؛ گوێژ. (٢) **jimson weed** .
thornback (thôrn'bak'), *n.* (١) پشت دڕکاوی: ماسییەکی پشتدڕکاوی کلك دڕکاوییە لە توخمی " ڕای ". (٢) جۆرە قرژاڵێکی پشت دڕکاوییە.
thornbush (thôrn'boosh'), *n.* (١) بنچك یا دەوەنی دڕکاوی. (٢) بێشەیەکی بنچك و دەوەنی دڕکاوی (بەتایبەتی لە ناوچە گەرمەکاندا).
thorny (thôr'ni), *adj.* (١) دڕکاوی. (٢) تیژ. (٣) ناخۆش؛ پڕ لە ئازار؛ تەنگ و چەڵەماوی:
(a ~ problem, subject, issue, etc.)
-thorniness *(n.)*.
thoro (thûr'ō, thûr'ə), *adj., prep. & adv.* = **thorough.**
thoron (thôr'on, thō'ron), *n.* تۆرۆن: توخمێکی گازیی تیشکدەرەوەیە لە شیبوونەوەی " تۆریۆم " پەیدا دەبێت (کیمیا).
thorough (thûr'ō), *adj.* (١) دەرچوو (ڕێ، شەقام):
(thoroughfare)
(٢) گشتی؛ تەواو: *(a ~ cleaning)*.
(٣) تەواو؛ بێ ئەندازە؛ زۆر: *(He is a ~ rascal.)*.
(٤) وورد؛ پوخت؛ کارگوزار:
(a ~ person; That worker is slow but ~ .)
-thoroughly *(adv.)*; thoroughness *(n.)*.
thoroughbred (thûr'ə-bred'), *adj.* (١) ڕەسەن (ئەسپ، سەگ):
(a ~ horse)
(٢) شارەزا؛ کارزان؛ ڕەفتار جوان.
n. (١) (ا) گیانداری ڕەسەن. (ب) [T-] ، ئەسپی ڕەسەن. (٢) کەسێکی شارەزا و کارزان و خانەدان و ڕەفتار جوان.
thoroughfare (thûr'ə-fâr'), *n.* (١) شارێ؛ شەقامی گەورە؛ ڕێی گشتی. (٢) (ا) ڕێ؛ ڕێگەی دەرچوو. (ب) مافی تێپەڕبوون؛ مافی پێدا ڕۆیشتن: *(no ~)*.
thoroughgoing (thûr'ə-gō'iŋ), *adj.* (١) زۆر وورد؛ کارگوزار؛ پوخت (شێوەی کارکردن). (٢) تەواو؛ بێ ئەندازە؛ زۆر: *(a ~ scoundrel)*.
thoroughpaced (thûr'ə-pāst'), *adj.* (١) جوان مەشقی پێ کراوە (ئەسپ)؛ زۆر باش ڕاهێنراو. (٢) تەواو؛ بە تەواوی.
thoroughpin (thûr'ə-pin'), *n.* ئاوساوی دەوروپشتی ڕەفیسکی ئەسپ و گیانەوەری تر.
thorp, thorpe (thôrp), *n.* دێ؛ کوێرە دێ؛ گوندێکی بچووك.
those (*th*ōz), *adj. & pron., plural of* that.
thou (*th*ou), *pron.* تۆ (شێوەی کۆنی " you ").
though (*th*ō), *conj.* (١) هەرچەندە؛ ئەگەرچی؛ هەرچی چەند. (٢) لەگەڵ ئەوەشدا. (٣) ئەگەر وایش بێ.
adv. لەگەڵ ئەوەشدا.
as though, نەڵێی؛ وەك ئەوە وایە کە.
thought (thôt), *n.* (١) بیرکردنەوە. (٢) توانای بیرکردنەوە. (٣) بیر؛ ڕا. (٤) بیروباوەڕی باو لە کات و شوێنێکی تایبەتیدا:
(modern ~ in child education)
(٥) نیاز: *(I had no ~ of seeing her.)*.
(٦) نەختێك؛ تۆزێك؛ تۆسقاڵێك: *(be a ~ more careful.)*.
(٧) بەتەنگەوەهاتن: *(Don't give it a moment's ~ .)*.
thought (thôt), *past tense and past participle of* **think.**
thoughtful (thôt'fəl), *adj.* (١) بیرکەرەوە؛ لە بیرکردنەوەدایە. (٢) بیروڕادار؛ بیری لێ کراوەتەوە: *(a ~ essay)*. (٣) دڵی خەڵك ڕاگر؛ بەمەست؛ بە تەنگ خەڵکەوە هاتوو: *(a ~ person)*.
-thoughtfully *(adv.)*; thoughtfulness *(n.)*.
thoughtless (thôt'lis), *adj.* (١) بێ باك؛ هەڵەشە؛ سەرکێش. (٢) بیری لێ نەکراوەتەوە؛ هەڵەشە (کردەوە): *(a ~ act)*. (٣) دڵی خەڵك ڕانەگر؛ بە تەنگ خەڵکەوە نەهاتوو؛ بێ هەست. (٤) بێ مێشك؛ کەر؛ کەودەن.

-thoughtlessly ***(adv.)*****; thoughtlessness** ***(n.)*****.**

thousand (thou′z'nd), ***adj. & n.*** هەزار

thousandfold (thou′z'nd-fōld′), ***adj.*** (١) هەزار ئەوەندەیی.

(٢) هەزار بەشی؛ هەزار لقی.

adv. هەزار ئەوەندە

n. ژمارەیەکی هەزار ئەوەندەیی

thousandth (thou′z'ndth), ***adj.*** (١) هەزارهەم؛ هەزارەمین.

(٢) هی هەزاریەك

n. (١) هەزارهەم؛ هەزارەم؛ هەزارەمین. (٢) هەزاریەك.

thrall (thrôl), ***n.*** (١) بەندا بەندە؛ کۆیلە. (٢) گیرۆدە؛ گرفتار.

(٣) بەندایەتی؛ بەندەگی؛ بەندێتی.

v.t. [Archaic], بە بەند کردن؛ کردن بە کۆیلە.

adj. [Rare], بەندکراو.

thralldom, thraldom (thrôl′dəm), ***n.*** بەندایەتی؛ بەندەگی؛ کۆیلەیی؛ بەندێتی

thrash (thrash), ***v.t.*** (١) کوتان (خەلەوخەرمان)؛ گێرەکردن.

(٢) بیرازکردن؛ شلەکوت کردن؛ تێلاترێن کردن؛ دارکاری کردن؛ زۆر لێدان؛ داپلۆسین. (٢) بەزاندن.

v.i. (١) کوتان (دانەوێڵە)؛ گێرەکردن. (٢) وەشاندن (دەست، گەلاکوتك، داو).

(٣) بەزۆر بەرەو با ڕۆیشتن (کەشتی، بەلەم).

n. (١) کوتان (دانەوێڵە). (٢) بیراز؛ تێلاترێن؛ دارکاری؛ کوتان.

(٣) پاشەلەقە (مەلە)

thrash out, لێکۆڵینەوە بە وردی؛ باسکردن و چارەسەرکردن.

thrasher (thrash′ēr), ***n.*** (١) گێرەکەر؛ کەسێك کە دەغڵ‌ودان دەکوتێ.

(٢) بیرازکەر؛ دارکاریکەر. (٣) جۆرێکە لە کۆسە.

thrasher (thrash′ēr), ***n.*** بۆقژە؛ باڵندەیەکی دەنگ خۆشە لە توخمی ڕیشۆڵە

thrashing (thrash′iŋ), ***n.*** دارکاری؛ بیرازکردن؛ داپلۆسین.

thrasonical (thrə-son′i-k'l), ***adj.*** خۆهەڵکێش؛ خۆ فشکەرەوە؛ فشەچی

thread (thred), ***n.*** (١) دەزوو؛ بەن.

(٢) تاڵە دەزوو؛ ڕێس؛ تاڵەبەن (٣) تاڵ؛ قەیتان؛ تەل؛ دەمار.

(٤) ڕایەڵ؛ تاڵی تێهەڵکێش و یەك پێگر:

(the ~ of life; the ~ of a story)

(٥) ددانی پێچ پێچۆکەی برغوپێچ و مۆرە.

v.t. (١) دەزوو بە دەرزییەوە کردن؛ پێوەکردن.

(٢) هۆنینەوە (تەزبیح، ملوانکە)؛ پێوەکردن (مووروو، دەنکە تەزبیح).

(٣) (ا) بە پێچاوپێچ پێدا ڕۆیشتن.

(ب) پێدا بڵاوبوونەوە؛ هەموو گرتنەوە:

(a note of hope ~ed the story.)

(٤) ددانی پێچ پێچۆکە کردن بۆ برغو؛ داندارکردن.

v.i. (١) بە پێچاوپێچ پێدا ڕۆیشتن؛ بە پێچاوپێچ ڕۆیشتن.

(٢) وەك قەیتان پێدا هاتنە خوارەوە (شیلەی شەکر بە کەوچکێکدا)؛ قەیتان بەستن.

hang by a thread, بە تاڵە دەزوویەك بەنگە؛ بە تڕ بەنگە

threadbare (thred′bâr′), ***adj.*** (١) پواو؛ دڕاو؛ شڕ؛ زۆر کۆن؛ تاڵە دەزووەکانی بە دەرەوەیە: ***(~ carpets)*** .

(٢) پنتی؛ شڕپۆش.

(٣) سواو (بیروباوەڕ، ووتە)؛ کۆن؛ پەڕپووت:

(a ~ argument, notion, etc.)

threadfin (thred′fin′), ***n.*** پەڕەکە دەزوویی؛ ماسییەکە پەڕەکەی سنگی پەلکی دەزوویی لێ دەبێتەوە.

thread-worm (thred′wûrm′), ***n.*** کرمی دەزوولەیی.

thready (thred′i), ***adj.*** (١) دەزوولەیی؛ باریك.

(٢) خەست و لینج (شلە)؛ قەیتانە بەستوو. (٣) ڕیشاڵەیی.

(٤) لاواز؛ بێ هێز؛ باریك: ***(a ~ voice)*** .

threat (thret), ***n.*** (١) هەڕەشە؛ هەڕەشەو گوڕەشە؛ گەف‌وگوڕ.

(٢) مەترسی؛ ترس: ***(the ~ of war)*** .

v.t. & v.i. [Obs.], **= threaten.**

threaten (thret′'n), ***v.t.*** (١) هەڕەشەلێکردن؛ ترس خستنە بەر.

(٢) مەترسی لێکردن؛ نیشانەی شتێکی خراپ بوون؛ نیازی خراپ هەبوون:

(Those clouds ~ snow.)

v.i. (١) هەڕەشەکردن؛ هەڕەشەوگوڕەشە کردن.

(٢) مەترسی لێکران؛ نیازی خراپە هەبوون.

-threatener ***(n.)*****; threateningly** ***(adv.)*****.**

three (thrē), ***n. & adj.*** سێ.

three-dimensional (thrē′də-men′shən-'l), ***adj.*** سێ لایانە، واتە پانی و درێژی و قووڵی یا ئەستووری هەیە؛ تەندار؛ سێ دووری.

three-fold (thrē′fōld′), ***adj.*** (١) سێ بەشی؛ سێ لقی.

(٢) سێ ئەوەندەیی.

adv. سێ ئەوەندە.

three-mile limit, سنووری سێ میلی (کە بریتییە لە ئاوی هەرێمی وولاتێکی سەر دەریا).

three-pence (thrip′'ns, threp′'ns), ***n.*** (١) سێ پێنس؛ سێ فلس؛ سێ پوول. (٢) دراوی سێ پێنسی یا سێ پوولی.

three-penny (thrē′pen′i, thrip′ə-ni), ***adj.*** (١) سێ پێنسی؛ سێ فلسی؛ نرخی سێ فلسە. (٢) هەرزان؛ هیچ‌وپووچ؛ بێ نرخ.

three-piece (thrē′pēs′), ***adj.*** سێ پارچەیی (جل‌وبەرگ):

(a ~ suit)

three-ply (thrē′plī′), ***adj.*** سێ لۆ؛ سێ توێ؛ سێ چین.

three-point landing, (١) نیشتنەوەیەکی فڕۆکەیە کە هەموو پێچکەکانی لە هەمان کاتدا لە زەوی بدەن؛ نیشتنەوەیەکی زۆر چاك

(٢) [Colloq.]، کارێکی سەرکەوتوو؛ ئیشێکی ئەنجام سەرکەوتوو.

three-quarter (thrē′kwôr′tēr), ***adj.*** (١) سێ‌یەك؛ سێ‌یەکی.

(٢) سێ‌یەکی دەم‌وچاو دەرخستوو: ***(a ~ portrait)*** .

three-ring circus, (١) سێرکی سێ مەیدانی.

(٢) بەزم‌وڕەزمێکی زۆر؛ ڕووداو و جم‌وجووڵێکی ئێجگار زۆر.

three R's, = reading, 'riting, 'rithmetic. خوێندنەوەو نووسین و بیرکاری.

three-score (thrē′skôr′, thrē′skōr′), ***adj.*** شەست؛ سێ بیستی.

three-some (thrē′səm), ***adj.*** سێ کەسی؛ سیانە.

n. (١) سێ کەس؛ تاقمێکی سێ کەسی.

(٢) یاری سێ کەسی (بەتایبەتی " گۆلف ") .

three-square (thrē′skwâr′), ***adj.*** سێ ڕوو (بڕیەند).

thremmatology (threm′ə-tol′ə-ji), ***n.*** زاوزێی گیاندار و ڕووەکی ماڵی (گیانەوەرناسی) .

threnode (thrē′nōd, thren′ōd), ***n.*** **= threnody.**

threnody (thren′ə-di), ***n.*** لاوانەوە؛ شیوەن؛ شین. (هەروەها " dirge ") .

-threnodial; threnodic ***(adj.)*****; threnodist** ***(n.)*****.**

thresh (thresh), ***v.t.*** (١) کوتان (خەلەوخەرمان)؛ گێرەکردن.

(٢) [Rare]، دارکاری کردن؛ بیرازکردن؛ کوتان؛ داپلۆسین.

v.i. (١) کوتان (خەلەوخەرمان). (٢) لێدان؛ دارکاری کردن؛ داپلۆسین.

thresh out, بە وردی لێکۆڵینەوە؛ باسکردن و گەیاندنە ئەنجام.

thresher (thresh′ēr), ***n.*** (١) گێرەکەر؛ کەسێکە کە دانەوێڵە بکوتێ.

(٢) **threshing machine** .

(٣) جۆرێکە لە کۆسەی کلك درێژی ئاوە گەرمەکان.

threshing machine, مەکینەی گێرە؛ جەنجەڕ.

threshold (thresh′ōld, thresh′hōld), ***n.*** (١) دەرماڵ؛ بەردەرگا؛ داری دەرماڵ؛ چێوی بەردەرگا؛ بەردەرك.

(۲) سەرەتا؛ بەردەم: *(We are at the ~ of a new era.)* .
(۳) سنوور؛ قەراغ؛ ئەم پەڕ: *(the ~ of pain)* .
threw (thrōō), *past tense of* throw.
thrice (thrīs), *adv.* (۱) سێ جار؛ سێ کەڕەت. (۲) سێ ئەوەندە.
(۳) زۆر؛ ئێجگار؛ ئێجگار زۆر.
thrift (thrift), *n.* (۱) پەرەسەندن (ئابووری)؛ گەشەکردن؛ خۆش گوزەران. (۲) گیری؛ دەست بە پارەوە گرتن.
(۳) [Rare]: گەشەکردنی رووەك و گیانداری تر.
(٤) جۆرە رووەکێکی کورتی کەڵا باریکی گوڵ رەنگینە.
(٥) [Scot.]. هۆی خۆش گوزەرانی و سەرکەوتن؛ کار؛ ئیش.
thriftless (thrift'lis), *adj.* دەستبڵاو؛ پارە بەفیڕۆدەر.
thrifty (thrif'ti), *adj.* (۱) گیر؛ دەست بە پارەوە گر.
(۲) پەرەسەندوو؛ لە گەشەکردندایە. (۳) زۆر بە نەشونما (رووەك).
-thriftily *(adv.)*; thriftiness *(n.)*.
thrill (thril), *v.t.* (۱) هێنانە جۆش‌وخرۆش؛ هێنانە جۆش؛ وورووژاندن؛ مووچرکە بە لەشدا هێنان (لە خۆشیدا). (۲) راوەشاندن؛ هێنانە لەرزە.
v.i. (۱) مووچرکە بە لەشدا هاتن؛ هاتنە جۆش‌وخرۆش. (۲) لەرزین؛ راوەشان.
n. (۱) مووچرك؛ خۆشی؛ وورووژە. (۲) لەرزە؛ راوەشان؛ لەرزین.
thriller (thril'ẽr), *n.* (۱) مووچرك بە لەشدا هێنەر؛ وورووژێنەر.
(۲) چیرۆك یا فیلمی وورووژێنەر یا بەجۆش.
thrips (thrips), *n.* جانەوەرێکی بچووکە رووەك دەفەوتێنێ بە مژینی ئاوگەکەی.
thrive (thrīv), *v.i.* (۱) پێشکەوتن؛ پەرەسەندن؛ لە سەرکەوتندا بوون.
(۲) گەشەکردن؛ نەشونماکردن؛ گەورەبوون.
thriving (thrīv'iŋ), *adj.* بە گەشە؛ لە سەرکەوتن و پەرەسەندندایە؛ سەرکەوتوو: *(He's running a ~ business.)* .
thro', thro (thrōō), *prep., adv., adj.* = through.
throat (thrōt), *n.* (۱) قورگ؛ گەروو.
(۲) دەمی شتێك (بەتایبەتی هی تەسك)؛ گەروو: *(the ~ of a chimney)* .
v.t. (۱) دەم بۆ کردن؛ کون تێکردن. (۲) بە قورگ ووتن (گۆرانی، ووتە).
cut one another's throat, [Colloq.], زیان لە یەکتری دان (بە نرخی فرۆتنی شکاندن).
cut one's own throat, [Colloq.], ماڵی خۆ وێران کردن؛ زیان لە خۆ دان
jump down one's throat, [Colloq.], لەپرو بە توندوتیژی هێرش بردنە سەر یا رەخنەلێگرتن.
lump in the throat, قورگ پڕبوون لە گریان؛ دڵ پڕبوون.
ran (something) down one's throat, بە زۆر دان بە سەردا.
stick in one's throat, بۆ نەووتران؛ بۆ نەهاتن؛ زمان گیران.
throat-latch (thrōt'lach'), *n.* قایشی سەر کەللەی ئەسپ کە بەژێر قورگیەوەیەتی.
throaty (thrōt'i), *adj.* لە قورگەوە هاتووە دەرەوە (دەنگ، ووتە)؛ بە قورگ ووتراو؛ گڕ.
throb (throb), *v.i.* (۱) پرتەکردن؛ تریەکردن؛ لێدان (دڵ)؛ پتەپت کردن؛ پل دان. (۲) دڵ فرین؛ دڵەکوتێ بوون.
(۳) لەرزین؛ مووچرك پێدا هاتن.
n. پرتە؛ پتەپت؛ دڵەفڕێ؛ دڵەکوتێ.
-throbbingly *(adv.)*.
throe (thrō), *n.* (۱) ئازارێکی کتوپڕی تیژ؛ مووچرك؛ ئێش.
(۲) *(pl.)*. ژان (منداڵبوون).
(۳) *(pl.)*. لنگەفرتێ؛ گیانەڵا؛ ئازاری گیاندان یا سەرەمەرگ:
(in the ~s of death)
thrombin (throm'bin), *n.* ئەنزیمێکە دەبێتە هۆی خوێن مەیین و وەستانی خوێن ڕژان.
thrombo-, thromb- (throm'bə), پێشگرێکە بەمانای: خوێن مەیین: *(thromboplastin)* .
thrombogen (throm'bə-jen'), *n.* = prothrombin.
thromboplastic (throm'bə-plas'tik), *adj.* (۱) تایبەتی بە خوێن مەیین. (۲) دەبێتە هۆی خوێن مەیین.
thromboplastin (throm'bə-plas'tin), *n.* پرۆتینێکە لە خوێندا دەبێتە هۆی خوێن مەیین
thrombosis (throm-bō'sis), *n.* مەیینی خوێن (لە دەماری خوێندا).
thrombus (throm'bəs), *n.* خوێنی مەیبو؛ تۆپەڵە خوێنی مەیبو؛ خوێن مەیین (لە دەماری خوێندا).
throne (thrōn), *n.* (۱) تەختی پاشایی؛ تەخت؛ تەختی پاشا.
(۲) پاشایەتی؛ دەسەڵات و پلەوپایەی پاشا؛ پاشایی.
(۳) پاشا: *(orders from the ~)* .
(٤) پلە یا پۆلێکی فریشتەیە.
v.t. کردن بە پاشا؛ لەسەر تەختی پاشایی دانان؛ دانان بە پاشا.
throng (thrôŋ), *n.* (۱) جەماوەر؛ کۆمەڵە خەڵك. (۲) قەرەباڵغی.
(۳) کۆمەڵە شت؛ کۆمەڵ؛ ژمارەیەکی زۆر لە شت.
v.i. تێ ترنجان؛ کردن بە قەرەباڵغی.
v.t. (۱) تێ ترنجاندن؛ پڕکردن لە خەڵك. (۲) کۆبوونەوە بە جەماوەر.
throstle (thros''l), *n.* (۱) بۆقژە؛ باڵندەیەکی دەنگ خۆشە لە توخمی ریشۆڵە. (۲) ئامێری خوری و لۆکە رستن؛ خەرەك.
throttle (throt''l), *n.* (۱) [Rare]، قورگ؛ بۆری هەوا؛ قورقوراگە.
(۲) (ا) دەمەوانەی رێکخستنی ئەو بەنزینەی دەچێ بۆ مەکینە.
(ب) دەمەوانەی رێکخستنی ئەو هەڵمەی دەچێ بۆ مەکینە.
(۳) دەسك یا پایدەری رێکخستنی ئەم دەمەوانەیە.
v.t. (۱) خنکاندن. (۲) پێشێل کردن؛ دەم داخستن؛ دەنگ لێ بڕین.
(۳) (ا) رێکخستنی چوونی بەنزین یا هەڵم بۆ مەکینەیەك.
(ب) خەفەکردن (بە بەنزین یا هەڵم لێ بڕین).
(ج) هێواش کردنەوەی مەکینە (بە بەنزین یا هەڵم لێ کەم کردنەوەی).
v.i. خنکان.
throttle valve, = throttle 2.
through (thrōō), *prep.* (۱) بەناویدا؛ پێیدا؛ لەم دیوەوە بۆ ئەودیو.
(۲) بەناو.
(۳) سەرانسەر؛ بە هەموویدا؛ سەراپا: *(He toured ~ France.)* .
(٤) لە سەرەتاوە تا کۆتایی؛ بە درێژایی (کات):
(He slept ~ the lecture.)
(٥) هەتا: *(Monday ~ Friday)* .
(٦) لەرێی: *(I got a job ~ her.)* .
(۷) بەهۆی؛ لە ئەنجامی: *(It happened ~ no fault of mine.)* .
adv. (۱) بەناویدا؛ بەناو؛ لەم لاوە بۆ ئەولا.
(۲) بە درێژایی (کات)؛ لە سەرەتاوە تا کۆتایی.
(۳) بە تەواوی هەتا تەواو دەبێت: *(He saw the work ~ .)* .
(٤) بە تەواوی: *(His clothes were soaked ~ .)* .
adj. (۱) دەرچوو (رێگە، شەقام)؛ تێپەر: *(a ~ street)* .
(۲) (ا) ناوەستێ؛ بێ وەستان؛ یەکسەر: *(a ~ train)* .
(ب) بێ گۆڕین؛ یەکسەر: *(a ~ ticket)* .
(۳) تەواو: *(I'm ~ with my work.)* .
(٤) دەستبەردار؛ واز لێ هێناو: *(I'm ~ with that fellow.)*
through and through, (۱) سەراپا؛ سەرانسەر؛ لە هەموویدا.
(۲) تەواو؛ هەمووی؛ لە هەموو رووێکەوە:
(He is evil through and through.)
throughout (thrōō-out'), *prep.* سەرانسەر؛ سەراپا:
(~ the house)
adv. (۱) سەرانسەر؛ سەراپا.
(۲) بە درێژایی (کات): *(He helped others ~ his life.)*

throve (thrōv), *alternative past tense of* **thrive**.

throw (thrō), *v.t.* (١) رستن. ئاوریشم، خوری)؛ بادان.
(٢) هەڵدان، هاویشتن. (٣) تێگرتن.
(٤) فڕێدان لە تووڕەییدا. *(She threw the vase on the ground.)*.
(٥) (ا) بە زەویدا دان (زۆرانبازی): *(He threw the other wrestler.)*.
(ب) خستنە خوارەوە: *(She was thrown by her horse.)*.
(٦) بە پەلە ناردن.
(٧) تێخستن؛ تێ فڕێدان:
(She threw the clothes into the suitcase.)
(٨) خستنە ناو. *(He was thrown into prison.)*.
(٩) هەڵدان (زار).
(١٠) بۆ هاتن (زار هەڵدان): *(He threw a five.)*.
(١١) فڕێدان؛ لێبوونەوە: *(Snakes ~ their skins.)*.
(١٢) زاین (گیانداری ماڵی)؛ زان.
(١٣) خستنە گێرەوە؛ گێر گۆڕین.
(١٤) ئاراستەکردن: *(She threw a glance at me.)*.
(١٥) خستنە سەر (لۆمە)؛ خستنە بەردەم (کۆسپ).
(١٦) تێسڕەواندن، پیاکێشان.
(١٧) [Colloq.] یاری یا پێشبڕکێ دۆڕاندن بە دەستەنقەست.
(١٨) [Slang] (ا) کردن (ئاهەنگ).
(He threw a party for his friends.)
(ب) بوون، والێهاتن. *(The child threw a tantrum.)*
(١٩) کارت فڕێدان؛ یاری بە کارت کردن.
(٢٠) دروستکردن (گۆزەودیزە بە چەرخی گڵێنەکەر).

v.i. هاویشتن، هەڵدان.

n. (١) هاویشتنێك، هەڵدانێك. (٢) زار هەڵدان.
(٣) پرۆژەیەکی مەترسیدار؛ پرۆژەیەکی قومارئاسایی.
(٤) بەرهاویز؛ ماوەی هاویشتن: *(a stone's ~)*.
(٥) (ا) سەرجێ. (ب) مل پێچ.
(٦) رادەی جووڵانی قڵیشی زەوی لە کاتی بوومەلەرزەدا.
(٧) (ا) بە زەویدا دان (زۆرانبازی). (ب) بە زەویدا دانێکی تایبەتی.

throw at, تێگرتن (بەرد، تیر)؛ پرسیارلێکردن.
throw away, (١) فڕێدان. (٢) بەفیڕۆدان؛ بەبادان.
(٣) سوود لێ وەرنەگرتن؛ بەکارنەهێنان.
throw a (monkey) wrench into, تێکدان (پیلان)؛ شێواندن؛ تەگەرە تێخستن.
throw back, چوونەوە سەر باوباپیر؛ گەڕانەوە بۆ سەر باوباپیر.
throw cold water on, ئاوی سارد بەسەردا کردن (پیلان)؛ مراندن (مەجاز)؛ دامرکاندنەوە.
throw in, (١) خستنە گێرەوە. (٢) سڵاودانەوە (فرۆتەنی)؛ خاترانە گرتن.
(٣) زیادە خستنەسەر.
throw in one's face, بە چاودا کوتانەوە؛ بە چاودا دانەوە؛ دانەوە بە چاودا.
throw off, (١) فڕێدان. خۆ لە دەست رزگارکردن.
(٢) خۆ لێ دزینەوە؛ خۆ لێ لادان. (٣) دانەوە؛ دەردان.
throw on, بە پەلە لەبەرکردن.
throw oneself at, زۆر هەوڵدان بۆ دڵ راکێشان.
throw oneself into, دەستپێکردن بە کار زۆر بە چالاکیو بە دڵ.
throw oneself upon (or on), پشت پێ بەستن.
throw open, (١) کردنەوە (بە تەواوی و کتوپڕ).
(٢) رێگەدان؛ رێگە بۆ کردنەوە.
throw out, (١) فڕێدان. (٢) دەرکردن؛ دەرپەڕاندن؛ دەرفرتاندن.
(٣) دەربڕین (را)، ووتن. (٤) خستنە بۆش (گێری ئۆتومبێل).
throw over, (١) وازلێهێنان؛ دەست لێ هەڵگرتن؛ بەجێهێشتن.
(٢) نەویستن؛ پەسەند نەکردن.
throw together, پێکەوەنان (بە پەلە)؛ کۆکردنەوە یا تێکەڵاوکردن بە لامسەرلایی.
throw up, (١) وازلێهێنان؛ دەست لێ هەڵگرتن. (٢) بە پەلە دروستکردن.
(٣) رشانەوە. (٤) پەیتاپەیتا ووتن بۆ سەرزەنشتکردن.

throwaway (thrō'ə-wā'), *n.* بڵاونامەی بە دەست بڵاوکراوە.
adj. (١) بۆ بەکارهێنانو فڕێدان دروستکراوە. (٢) لامسەرلا.

throw-back (thrō'bak'), *n.* چوونەوە سەر باوباپیر؛ گەڕانەوە بۆ سەر باوباپیر.

thrown (thrōn), *past participle of* **throw**.
adj. (١) فڕێدراو. (٢) کەوتوو (لە سواری ئەسپەوە)؛ گلاو.
(٣) بە زەویدا دراو (زۆرانبازی).

throwster (thrō'stēr), *n.* ئاوریشم ڕێس.

thru (thrōō), *prep., adv., adj.* = through.

thrum (thrum), *n.* (١) ڕیشوو (چنین، ڕستن)؛ ڕیشوە.
(٢) (*pl.*)، پەراوێزی ڕیشوواوی یا ڕیشوودار.
(٣) سەری ڕیشوو یا تاڵە دەزوو.
(٤) (*pl.*)، ڕیشووی پەتو گوریسە کە دەخرێتە جانفاسەوە بۆ تکە نەکردنو نەسووان (کەشتیوانی).
v.t. (١) ڕیشوو بۆ هێشتنەوە؛ پەراوێزی ڕیشوو بۆ کردن.
(٢) ڕیشووی پەتو گوریس خستنە جانفاسەوە بۆ تکە نەکردنو نەسووان (کەشتیوانی).

thrum (thrum), *v.t. & v.i.* (١) ئامێری ژێدار لێدان بە لامسەرلاییو نەزانانە. (٢) بە دەنگێکی یەك نەواو ناخۆش ووتن یا گێڕانەوە.
(٣) تەپڵ لێدان بە پەنجە.
n. (١) ئامێری ژێدار لێدان بە نەزانانە. (٢) دەنگی ئەم ئاوازە.

thrummy (thrum'i), *adj.* ڕیشوودار؛ ڕیشوواوی؛ تووکن.

thrush (thrush), *n.* ڕیشۆڵە؛ بۆقڕە: باڵندەیەکی دەنگ خۆشە لە توخمی ڕیشۆڵە.

thrush (thrush), *n.* (١) نەخۆشییەکە تووشی منداڵ دەبێو برین لە دەمو لێوو قورگی دەهێنێ. (٢) نەخۆشییەکە تووشی قولەپێی ئەسپ دەبێو برینی کێماوی لێ دێنێ.

thrust (thrust), *v.t.* (١) (ا) پیاکردن؛ تێخستن؛ بە زۆر پیاکردن.
(ب) تەکان پێدان؛ پاڵ پێوەنان. (٢) لێدان (چەقۆ، خەنجەر، نێزە)
(٣) بەسەردا سەپاندن؛ بەسەردا دان.
(٤) تێهاویشتن؛ تێخستن یا فڕێدان:
(He ~ a question in occasionally.)
(٥) فڕێدان (لق، تەرز): *(The tree ~s its branches high.)*
v.i. (١) پاڵ پێوەنان؛ تەکان پێدان؛ کوت پێوەدان.
(٢) لێدان (چەقۆ، خەنجەر، نێزە)؛ پیاکردن.
(٣) (~ into; ~ through)، خۆ سەپاندن بەسەردا؛ بە زۆر خۆ پیاکردن
(٤) فڕێدان (لق، تەرز).
n. (١) پیاکردن؛ تێخستن؛ لێدان (بە چەقۆ، خەنجەر... هتد).
(٢) هێز یا پەستانێکی زۆرو بەردەوام.
(٣) (ا) گوژم؛ گوڕ؛ تەووژم. (ب) تەکان؛ کوت.
(٤) هێرش (جەنگ)؛ پەلاماردان. (٥) هێرش (بە دەم).

thud (thud), *n.* (١) لێدان. (٢) تەپە؛ زرمە؛ تەپەتەپ.
v.i. تەپە هاتن؛ تەپە لێ هەڵسان؛ زرمە لێ هەڵسان.

thug (thug), *n.* پیاوکوژ؛ خوێنڕێژ؛ شەقاوە.
-**thuggery** *(n.)*; **thuggish** *(adj.)*.

thuggee (thug'ē), *n.* پیاوکوژی؛ پیاوکوشتن.

thulium (thōō'li-əm, thū'li-əm), *n.* تولیوم، توخمێکی کانزاییە (کیمیا).

thumb (thum), *n.* (١) کەڵەموست؛ پەنجەگەورە.
(٢) کەڵەموستی دەستکێش. (٣) ovolo.
v.t. (١) هەڵدانەوە، بادان، یا پیس کردن بە کەڵەموست:

(The page was badly ~ed.)

(٢) [Colloq.] دەست لە ئوتومبیل ڕاگرتن و کەلەموست دەرهێنان بۆ سوارکردن بە خۆڕایی: *(He ~ed a ride to Los Angeles.)*.

v.i. = **hitchlike.**

all thumbs, جلفر؛ ناکارامە؛ ناقۆلا؛ گەلحۆ

thumb one's nose, گاڵتەپێکردن (بە کەلەموست خستنە سەر لووت و پەنجەکانی تر دەرهێنان): *(He's thumbing his nose at everyone.)*.

thumbs down, نیشانەی پەسەند نەکردن یا سەرنەکەوتن بە خوارکردنەوەی کەلەموست.

thumbs up, نیشانەی پەسەندکردن یا سەرکەوتن بە بەرزکردنەوەی کەلەموست

thumb through, پەڕە پەڕە هەڵدانەوە و بە پەلە سەیرکردن.

under one's thumb, لەژێر ڕکێفدا بوون؛ جڵەو بە دەستی فلان کەسەوە بوون.

thumbhole (thum'hōl'), *n.* کونی کەلەموست لە ئامێری مۆسیقیدا.

thumb index, پێڕست یا نیشانەی کەل تیپ لەسەر نووسراوی قەراغی لاپەڕەی فەرهەنگ (بۆ یەکسەر دۆزینەوەی لاپەڕەی یەکەمی ئەو تیپە و وشە دۆزینەوە).

thumbkin (thum'kin), *n.* = **thumbscrew (2).**

thumbnail (thum'nāl'), *n.* (١) نینۆکی پەنجەگەورە.
(٢) شتێکی بچووک (ئەوەندەی نینۆکی پەنجەگەورە).

adj. (١) بچووک (٢) کورت: *(a ~ sketch)*.

thumbscrew (thum'skrōō'), *n.* (١) بورغو یا جەڕی کەلەموستی (بە پەنجەکان با دەدرێ). (٢) ئامێرێکی کۆنی ئازاردانە بۆ گوشینی پەنجەگەورە.

thumbstall (thum'stôl'), *n.* ئەمووستیلەی دروومانی چەرم.

thumbtack (thum'tak'), *n.* بزماری سەرپان (کە بە پەنجە گەورە دەکرێ بە شتێکدا)

thump (thump), *n.* (١) لێدان بە شتێکی قورسی وەک تێلا).
(٢) تەپە؛ تەپەتەپ؛ زرمە؛ دەنگی تەپە.

v.t. (١) زرمە لێ هەڵساندن؛ تەپە لێ هەڵسان.
(٢) دارکاری کردن؛ تێلاترێن کردن؛ کوتان.

v.i. (١) تەپە هاتن؛ زرمە هاتن؛ کەوتنە خوارەوە و تەپە هاتن.
(٢) تەپەی پێ هاتن؛ بە تەپەتەپ ڕۆیشتن.
(٣) تریە هاتن؛ پرتەکردن؛ تەقە هاتن.

-thumper *(n.).*

thumping (thum'piŋ), *adj.* (١) تەپەکەر؛ هی تەپە یا زرمە.
(٢) [Colloq.] (أ) گەورە؛ زۆر: *(a ~ majority)*.
(ب) زۆر خۆش

thunder (thun'dẽr), *n.* (١) هەورەگرمە (٢) گرمەگرم؛ گرمەهووڕ.
(٣) هەڕەشەوگوڕەشە. (٤) [Obs. or Poetic] **thunderbolt**.

v.i. (١) گرمانن (هەور)؛ گرمەگرم هاتن: *(It is ~ing.)*.
(٢) گرمەهووڕ هاتن؛ گرمە هاتن؛ گرمەگرم هاتن.
(٣) هەڕەشەوگوڕەشە کردن.

v.t. (١) بە تووڕەیی و دەنگی بەرزەوە وتن؛ هاوارکردن؛ بە دەنگی بەرز هەڕەشەوگوڕەشە کردن
(٢) لێدان یا هێرش بردنە سەر بە توندی؛ پیادان وەک هەورەتریشقە.

-thunderer *(n.)*; **thundery** *(adj.).*

steal one's thunder, دەستپێشکەری کردن لە دزین و دەربڕینی بیروباوەڕ و پیلانی کەسێکی تردا بۆ شکاندنی ئەو کەسە.

thunderbird (thun'dẽr-bũrd'), *n.* مەلی هەورەگرمە: مەلێکی ئەفسوونەیییە گوایە دەبێتە هۆی هەورەتریشقە و باران دەبارێنێ (ئەفسانەی هیندییە ئەمەریکایییەکان).

thunderbolt (thun'dẽr-bōlt'), *n.* (١) هەورەبرووسکە.
(٢) هەورەتریشقە (بەتایبەتی هی لە زەمین دراو).
(٣) شتێکی وڕکەر: *(The news was a ~ .)*.
(٤) کەسێکی هەورەتریشقەیی (لە کتوپڕی و بەهێزی و وێرانکەریدا).

thunderclap (thun'dẽr-klap'), *n.* (١) هەورەگرمە؛ گرمەگرمی هەور.
(٢) شتێکی کتوپڕ و بەهێز و وڕکەر و توند و تیژ.

thundercloud (thun'dẽr-kloud'), *n.* هەوری هەورەتریشقاوی

thunderhead (thun'dẽr-hed'), *n.* کۆمەڵە هەوری پێش باوبۆرانی هەورەگرماوی.

thundering (thun'dẽr-iŋ), *adj.* (١) گرمەگرماوی؛ گرمەهووڕکەر.
(٢) [Colloq.]: زۆر زل؛ زۆر گەورە

thunderous (thun'dẽr-əs), *adj. Also* **thundrous,** (١) هەورە- گرماوی؛ گرمەگرماوی. (٢) دەنگدەرەوە؛ بەرز (دەنگ): *(~ applause)*.

-thunderously *(adv.).*

thunderpeal (thun'dẽr-pēl'), *n.* شەقەی هەورەتریشقە؛ هاڕەی هەورەگرمە.

thundershower (thun'dẽr-shou'ẽr), *n.* لێزمەی هەورە- تریشقاوی؛ شەستەبارانی هەورەگرماوی.

thunderstone (thun'dẽr-stōn'), *n.* (١) بەرد و کانزای لە هەورەتریشقەوە هاتوو (بڕوای کۆن). (٢) [Archaic]. هەورەتریشقە.

thunderstorm (thun'dẽr-stôrm'), *n.* باوبۆرانی هەورە- تریشقاوی.

thunderstricken (thun'dẽr-strik''n), *adj.* = **thunderstruck.**

thunderstruck (thun'dẽr-struk'), *adj.* وڕ؛ واق وڕماو؛ سەرسوڕماو.

thurible (thoor'ə-b'l, thyoor'ə-b'l), *n.* بخووردان. (هەروەها " **censer** ")

thurifer (thoor'i-fẽr, thyoor'i-fẽr), *n.* بخووردان هەڵگر (لە ئاهەنگی ئایینیدا).

Thursday (thũrz'di), *n. Abbr.* **Th., Thur., Thurs.,** پێنج شەممە.

thus (*th*us), *adv.* (١) بەم شێوەیە؛ وەها؛ ئاوەها؛ بەم ڕەنگە؛ بەم جۆرە.
(٢) کەوابوو؛ کەواتە؛ بەگوێرەی ئەمە.
(٣) هەتا ئێستا؛ هەتا ئەم کاتە: *(T~ far a comfortable voyage.)*.
(٤) بۆ وێنە؛ بۆ نموونە

thwack (thwak), *v.t.* لێدان (بە شتێکی پان وەک گەلاکوتک یا ڕاستە).

n. لێدان.

thwart (thwôrt), *adj.* (١) لەم بەر بۆ ئەوبەر؛ بەسەریا؛ لابەلا.
(٢) سەرسەخت؛ سەرکێش؛ کەللەڕەق.

adv. & prep. [Archaic], بەلابەلایی؛ بەسەریا.

n. کورسی سەوڵ لێدەر.

v.t. (١) ڕێ لێگرتن؛ ڕێ لێ برین؛ وەستاندن؛ پووچ کردنەوە (پیلان)؛ کۆسپ خستنە بەردەم: *(to ~ a plan, an effort, etc.)*.
(٢) بەرەنگاری کردن؛ بەرهەڵستی کردن.
(٣) [Obs.]، بەسەردا تێپەڕبوون؛ خستنەسەر؛ بەسەردا ڕایەڵ کردن.

thy (*th*ī), ***possessive pronominal adj.***, [Archaic], هی تۆ؛ - ت. (شێوەی کۆنی " **your** " ە).

thylacine (thī'lə-sīn', thī'lə-sin), *n.* گیاندارێکی دڕندەی پشت بازووی توورەکەدارە لە گورگ دەچێ. (هەروەها " **Tasmanian wolf** ")

thyme (tīm), *n.* جاترە: گیایەکی بۆن خۆشە لە توخمی پونگە گەڵاکەی وورده دەکرێتە خواردنەوە.

thymic (tīm'ik), *adj.* جاترەیی؛ تایبەتی بە جاترە

thymic (thī'mik), *adj.* تیمۆسی (دووەم وشەی دوای ئەمە ببینە).

thymol (thī'mōl, thī'mol), *n.* تیمۆل: ماددەیەکی چەوری بۆن خۆشە لە جاترە دەردەهێنرێ.

thymus (thī'məs), *n.* تیمۆس: لوویەکی بچووکە لەلای ژووروی

بۆشایی سنگدایه لە دوای بلۆقی کوێردەبێتەوە.

thymy (tīm'i), *adj.* (١) جاتراوی؛ پڕە لە جاترە.
(٢) جاترەیی؛ لە بۆنی جاترە دەچێ

thyreo-, thyro-, thyr- (thī'ri-ō, thī'ri-ə), پێشگرێکە بەمانای سایرۆدی؛ تایبەتی بە لووی سایرۆید: *(thyroidectomy)*.

thyroid (thī'roid), *adj.* (١) سایرۆدی؛ تایبەتی بە لووی سایرۆید.
(٢) تایبەتی بە کرکراگەی قورتم.
n. (١) لووی سایرۆید (کە دەکەوێتە ژێر ملەوە). (٢) کرکراگەی قورتم.
(٣) ماددەیەکە لە لووی سایرۆیدی هەندێ گیاندار دەردەهێنرێ بۆ دەرمان.

thyroid cartilage, کرکراگەی قورتم

thyroidectomy (thī'roid-ek'tə-mi), *n.* دەرهێنانی لووی سایرۆید

thyroid gland, لووی سایرۆید (کە لەژێر ملدایەو هۆرمۆنێک دەردەدات نەشونمای لەش رێک دەخات)

thyroiditis (thī'roid-ī'tis), *n.* هەوکردنی لووی سایرۆید

thyroxine (thi-rok'sēn, thi-rok'sin), *n.* سیرۆکسین. هۆرمۆنێکە لووی سایرۆید دەریدەدات. (هەروەها " thyroxin ")

thyrse (thŭrs), *n.* = thyrsus.

thyrsus (thŭr'səs), *n.* (١) گۆرزێکی رازاوەیە بە بەری قووچەکی کاج بە سەرەکەیەوەو لاولاو بەدەوریدا دایۆنایسیس و بەدووکەوتووەکانی لە یۆنان هەڵیان دەگرت. (٢) شێوەیەکە لە گوڵ کردن.

thyself (*th*ī-self'), *pron.* خۆت (شێوەی کۆنی " yourself " ە).

tiara (tī-âr'ə, ti-âr'ə, ti-ä'rə), *n.* (١) کڵاوی پاشای فارسی کۆن
(٢) (ا) کڵاوی پاپا. (ب) دەسەڵاتی پاپا. (٣) سەرپێچی رازاوە بە خشڵ و گوڵ.

Tibetan (ti-bet''n), *adj.* تیبێتی: تایبەتی بە وڵاتی " تیبێت "و زمان و کلتوورو گەلەکەی
n. (١) هاونیشتمانی تیبێتی. (٢) زمانی تیبێتی

tibia (tib'i-ə), *n.* (١) ئێسقانی لوولاق. (٢) ئێسقانی لوولاقی گیانەوەر.
(٣) چوارەم بەشی لاقی جانەوەر
(٤) جۆرە بلوێرێکی کۆنە (زوو لە ئێسقانی لوولاقی گیانەوەر دروست دەکرا).

-**tibial** *(adj.)*.

tic (tik), *n.* بالێدان: فرین یا کرژبوونی پەیتاپەیتای ماسولکە بەتایبەتی هی دەموچاو (نەخۆشی)

tic douloureux (tik' dōō'lōō-rōō'), بالێدان: فرین یا کرژبوونی بە ئازاری پەیتاپەیتای ماسولکەی دەموچاو.

tick (tik), *n.* (١) دەست پیاکێشانی بە ئەسپایی. (٢) چرکەی کاتژمێر.
(٣) ئەم نیشانەیە (✓). (٤) [Colloq.]. چرکە (کات).
v.i. (١) چرکەکردن (کاتژمێر).
(٢) جووڵاندن؛ بزواندن (هەست) *(what makes him ~ ?)*.
v.t. (١) کات ژماردن بە چرکەی کاتژمێر.
(٢) نیشانەکردن بەم نیشانەیە (✓)

tick (tik), *n.* گەنە؛ زج

tick (tik), *n.* بەرگە سەرین

tick (tik), *n.* [Chiefly British Colloq.]. قەرز
(I bought it on ~.)

ticker (tik'ēr), *n.* (١) تەلەگرافی تۆمارکەر. (٢) [Slang]. کاتژمێر.
(٣) [Slang]. دڵ

ticker tape, شریتی تەلەگرافی تۆمارکەر: شریتێکی بارێکی کاغەزە تەلەگرافی تۆمارکەر ئەو هەواڵانەی پێی دەگات لەسەری چاپ دەکات.

ticker-tape parade, خۆپیشاندانی شریتی: خۆپیشاندانێکە بۆ پێشوازی کردن لە قارەمانێک بۆ شاری نیویۆرک شریتی رەنگاورەنگی تیا هەڵدەدرێ بەسەر قارەمانەکەو بەشدارانی خۆپیشاندانەکەدا لە خانووەکانەوە.

ticket (tik'it), *n.* (١) [Rare]. یادنامە.
(٢) بلیت: تکت *(a bus ~ ; a theater ~)*.
(٣) بروانامەی فڕۆکەوان یا کەشتیەوان.
(٤) کارتی ناونیشان و رەنگ و قەبارەی فرۆتەنیەیەک.
(٥) لیستەی ناونووس کراوانی حیزبێک بۆ هەڵبژاردن.
(٦) تکت (لەبەر پەیڕەوی نەکردنی یاسای هاتوچۆی ئۆتۆمبیل)؛ نمرەگرتن.
(٧) [Slang]. درووست؛ بەجێ.
v.t. (١) بلیت پێدان. (٢) نیشانەکردن (فرۆتەنی... هتد).
(٣) بۆ مەبەستێکی تایبەتی دانان یا تەرخان کردن.
(٤) تکت پێدان؛ نمرەگرتن.

ticket agent, بلیت فرۆش (شەمەندەفەر، فرۆکە، شانۆ، سینەما... هتد).

ticket office, بلیتخانە؛ فەرمانگەی بلیت فرۆشتن.

ticket of leave, [British]. = parole.

tick fever, گەنە تا: نەخۆشییەکی درمە لە گەنەوە دادەکەوێ و تووشی مرۆڤ و رەشەووڵاخ دەبێت.

ticking (tik'iŋ), *n.* قوماشی بەرگە سەرین

tickle (tik''l), *v.t.* (١) پێ خۆش بوون؛ دڵخۆش کردن:
(The story ~d him.)
(٢) ختووکەدان.
v.i. (١) ختووکە هاتن: *(My palm ~s.)*.
(٢) زوو ختووکە هاتن.
n. (١) ختووکە. (٢) خۆشی؛ دڵخۆشی؛ گەشکە.

tickle one pink, زۆر پێ خۆش بوون؛ زۆر دڵخۆش کردن؛ گەشکە پێ هاتن

tickler (tik'lēr), *n.* (١) ختووکەدەر. (٢) یادنامە؛ دەفتەری یادنامە.
(٣) بارودۆخی گیروگرفتاوی؛ سەرئێشە. (٤) دەفتەری قەرز.

ticklish (tik'lish), *adj.* (١) زوو ختووکەی دێت.
(٢) تۆرینۆک؛ سرک؛ دڵ ناسک؛ هەست ناسک؛ حولحولی؛ زوو پەست دەبێت.
(٣) ناسک (بارودۆخ): *(a ~ situation)*.

-**ticklishly** *(adv.)*; **ticklishness** *(n.)*.

tick-tack (tik'tak'), *n. Also* **tic-tac,** (١) چرکەچرک (کاتژمێر).
(٢) هۆیەکە بۆ لە دەرگاو پەنجەرە دان لە دوورەوە بۆ یاری.

tick-tack-toe (tik'tak-tō'), *n. Also* **tic-tac-toe,** تیکتاکتۆ: یارییەکی دووکەسییە لەسەر تەختەیەکی نۆ خانەیی دەکرێ.

tick-tock (tik'tok'), *n.* چرکەچرکی کاتژمێر.

tick trefoil, جۆرە رووەکێکە گەڵای سێ‌پەرەیی و کەلووی درکاوی و گوڵی ئەرخەوانی دەگرێ لە توخمی پۆلکەیە.

tidal (tī'd'l), *adj.* تایبەتی بە بەرزاو و نیشتاو؛ هی هەڵسان و نیشتنەوەی ئاو.

tidal wave, (١) شەپۆلێکی زۆر گەورەو وێرانکەری دەریایە بەهۆی بوومەلەرزە یا زریانەوە. (٢) لێشاو؛ بزووتنەوەیەکی بەهێزی وەک لێشاو.

tidbit (tid'bit'), *n. Also* **titbit,** پارووە نانی خۆش؛ نەختێک خواردنی نایاب؛ وردە هەواڵی پاشمەلە یا غەیبەتی خۆش؛ هەواڵی نایاب.

tiddlywinks (tid''l-i-wiŋks', tid'li-wiŋks'), *n.* یارییەکە بریتییە لە پاڵ پێوەنانی خەپلەی بچووک بە خەپلەی گەورەتر لە قەراغ مێزێکەوە بۆ ناو کووپێک

tide (tīd), *n.* (١) سەردەم؛ ماوە؛ دەم؛ کات:
(Christmastide, eventide)
(٢) بەرزاو و نیشتاو؛ کشان و کشانەوەی ئاو.
(٣) شتێکی هەمیشە گۆڕاو؛ شتێکە هەمیشە لە بەرزی و نزمیدا بێ.
(٤) لێشاو؛ تەوژم؛ گوژم: *(the ~ of public opinion)*.
(٥) پۆپە؛ لووتکە؛ ئەوپەری بلندی؛ هەرەت.
(٦) [Archaic]. هەل.
v.i. (١) شەپۆل دان؛ لێشاو هێنان
(٢) بەدەم شەپۆلەوە رۆیشتن (بەلەم و کەشتی لە هاتنە ناو بەندەر یا رۆیشتندا)؛ سەرناوکەوتن.
v.t. دان بەدەم شەپۆلەوە؛ سەرناوخستن.

tide over, (١) بارمەنیدان لە تەنگانەدا هەتا دەبووژێتەوە:
(The loan will tide us over till the next paycheck.)
(٢) بەرگەگرتن، دەربردن؛ سەرکەوتن؛ زاڵبوون.

turn the tide, بارودۆخ وەرگەڕاندن؛ بارودۆخ گۆڕین بەتەواوی.

tide (tīd), *v.i.* [Archaic], ڕوودان

tideland (tīd′land′), *n.* زەوی ژێرئاوکەوتوو لەکاتی بەرزاودا.

tidemark (tīd′märk′), *n.* نیشانەی بەرزاو و نیشتاو. ئەو ئاستەی کە ئاو دەیگاتێ لەکاتی بەرزاو و نیشتاودا.

tiderip (tīd′rip′), *n.* گێژاوێکە لە بەیەک گەیشتنی دوو تەوژمی ئاو یا بەرزاو پێکدێت

tidewaiter (tīd′wāt′ēr), *n.* پشکنەرێکی گومرگە چاودێری بارداگرتنی کەشتی دەکات

tidewater (tīd′wô′tēr, tīd′wä′tēr), *n.* (١) ئاوی بەرزاو (کە کەنارەریا دادەپۆشێ). (٢) ئاوی ئەو جۆگانەی کە بەپێی بەرزاو و نیشتاو ئاوەکەیان بەرزو نزم دەبێتەوە. (٣) کەنارەریای نزم.

tideway (tīd′wā′), *n.* ئاوەڕوی بەرزاو

tidings (tī′diŋz), *n.pl.* دەنگوباس؛ هەواڵ
(~ of great joy)

tidy (tī′di), *adj.* (١) ڕێکوپێک (مرۆڤ، شوێن)؛ پاکوتەمیز؛ خاوێن.
(٢) [Colloq.]، باش؛ چاک؛ پەسەند.
(٣) [Colloq.]، زۆر؛ ئێجگار زۆر: ***(a ~ sum of money)*** .
v.t. & v.i. ڕێکوپێک کردن؛ پاک کردنەوە؛ ڕێکخستن:
(T~ up your room.)
n. بەرگی نەخشداری سەر قۆڵ و پشتی کورسی و قەنەفە.
-tidily *(adv.)*; **tidiness** *(n.)*.

tidytips (tī′di-tips′), *n.* ڕووەکێکە گوڵی وەک گوڵە چاوپشیلە دەگرێ.

tie (tī), *v.t.* (١) بەستن؛ پێکەوەبەستن؛ توندکردنەوەو بەستن
(٢) گرێدان؛ گرێ لێدان. (٣) لێکدان؛ یەک پێگرتن.
(٤) بەستنەوە؛ ڕستکردن؛ پێوەندکردن. (٥) هاوتابوون (یاری، پێشبڕکێ).
(٦) [Colloq.]، مارەکردن؛ جووت کردن.
(٧) لێکدانی دوو ئاوازی مۆسیقا بە هێڵێکی بارێک.
v.i. (١) گرێدران؛ گرێ لێ دران؛ بۆ گرێدان شیان.
(٢) هاوتابوون (یاری، پێشبڕکێ): ***(The two teams ~d.)*** .
n. (١) پەت؛ قەیتان؛ بەن
(٢) پەیوەندی؛ پەیوەستی: ***(a business ~ ; ~s of affection)*** .
(٣) بۆینباخ. (٤) دەستەک؛ داری ڕایەڵ کراو (بۆ لێکدان و چەسپاندنی دوولای چوارچێوەیەک یا خانوویەک). (٥) داری ژێر هێڵی شەمەندەفەر (لەژێر هەردوو هێڵەکەدا ڕایەڵ دەکرێ و پێکەوە دەیانبەستێ) (هەروەها " sleeper "، " railroad tie "). (٦) هاوتایی (یاری، پێشبڕکێ، هەڵبژاردن).
(٧) پێشبڕکێ یا بۆربۆڕێنێکە کە ئەنجامەکەی هاوتایی بێ و هیچ لایەک نەیبانەوە. هاوتایی (یاری، پێشبڕکێ).
(٨) هێڵی سەر یا ژێر دوو ئاوازی مۆسیقا.

tie down, بەستنەوە؛ قەتیس کردن؛ ڕێی هاتوچۆ لێ برین.

tie one on, [Slang], مەست بوون؛ سەرخۆش بوون؛ پێک خواردنەوە

tie up, (١) پێوەندکردن؛ بەستنەوە. (٢) پێچانەوەو بەستن؛ بەستن.
(٣) لەنگەرخستن. (٤) وەستاندن؛ ڕێ لێگرتن؛ کۆسپ خستنە بەردەم.
(٥) دەست گیران؛ خەریک کردن.

tieback (tī′bak′), *n.* پەردەبەند: پەتێکە ئاوقەدی پەردەی پێ دەبەسترێت، کە لادەبرێت و دەخرێتە لایەکی پەنجەرەکەوە.

tie beam, دەستەک؛ تیرگە

tie-in (tī′in′), *n.* (١) پەیوەندی؛ پەیوەستی.
(٢) (ا) فرۆشتنی دوو شت پێکەوە.
(ب) یەکێک لەم دوو شتە (بەتایبەتی شتە کەم بایەخ و کەم ڕەواجەکەیان).

tiepin (tī′pin′), *n.* دەرزی بۆینباخ

tier (tēr), *n.* ڕیزە کورسی؛ تەلان؛ تیرە؛ چین.
v.t. & v.i. ڕیزکردن؛ بە ڕیز ڕیز ڕێکخستن؛ چین چین کردن؛ کردن بە تەلان.

tier (tī′ēr), *n.* (١) بەستەرەوە (مرۆڤ، شت).
(٢) بەرگێکی منداڵانە لە بەروانکە دەچێ.

tierce (têrs), *n.* (١) سێ‌یەک.
(٢) پێوانەیەکی کۆنە بریتی‌یە لە (٤٢) گالۆن.
(٣) پیپێکە کە ئەوەندە بگرێ. (٤) پێڕی سێ کاغەزیی یەک لە دوای یەک.

tiff (tif), *n.* (١) هەڵچوونێکی کەم خایەن؛ توورەیی.
(٢) شەڕێکی بچووک؛ دەمەقاڵێ؛ دەمەقڕێ: ***(We had a ~ .)*** .
v.i. شەڕبوون؛ شەڕێکی بچووک کردن؛ دەمەقاڵێ بوون.

tiffany (tif′ə-ni), *n.* مۆزلین: قوماشی ئاوریشم یا مۆزلینی تەنک

tiffin (tif′in), *n.* [British], قاوەڵتی؛ ئانی نیوەڕۆ.
v.t. & v.i. ئانی نیوەڕۆ خواردن؛ قاوەڵتی کردن.

tiger (tī′gēr), *n.* (١) پڵنگ؛ بەور. (٢) گیاندارێک لە توخمی پڵنگ.
(٣) کەسێکی دڕ یا چاونەترس؛ کەسێکی خوێنخۆر
-tigerish *(adj.)*.

tiger bettle, قالۆنچەی پڵنگی: قالۆنچەیەکە جانەوەری تر دەخوات.

tiger cat, پشیلە پڵنگ؛ پشیلە کێوی‌یەکی بەڵەکە.

tigereye (tī′gēr-ī′), *n.* *Also* **tiger's eye,** بەردێکی نیمچە بەنرخی زەرد-قاوەیی‌یە خشڵی لێ درووست دەکرێ.

tiger lily, گوڵە بەور: ڕووەکێکە گوڵی پرتەقاڵی پنکە پنکە دەگرێت.

tiger moth, مۆرانەی پڵنگی: مۆرانەیەکی زلی باڵ پنکە پنکەیی‌یە.

tight (tīt), *adj.* (١) چڕ. (٢) کونبڕ؛ هەوابڕ؛ ئاوبڕ.
(٣) توند؛ تونگ؛ قایم؛ چەسپیو؛ چەسپ.
(٤) جەڕاو؛ شەتەک دراو؛ جەڕێنراو.
(٥) کرژ؛ گرژ: ***(a ~ smile)*** .
(٦) تەنگ؛ تەسک؛ تەنگەبەر.
(٧) سفت؛ سفتوسۆڵ. ***(a ~ weave)*** .
(٨) تەسکوترووسک؛ تەسک؛ پڕ بەبەر: ***(a ~ fit)*** .
(٩) توند؛ گیراو: ***(a ~ feeling in the chest)*** .
(١٠) توندوتیژ؛ بەزەبر: ***(She kept ~ control over her children.)*** .
(١١) (ا) کەم؛ دەست ناکەوێ؛ کز: ***(~ money)*** .
(ب) شتی تێدا دەست ناکەوێ: ***(a ~ market)*** .
(١٢) تەنگوچەڵەماوی؛ سەخت؛ ناهەموار؛ گران؛ دژوار؛ ئاڵۆز:
(a ~ situation, spot, etc.)
(١٣) نزیک (پێشبڕکێ)؛ هاوتا؛ سەخت: ***(a ~ race, contest, match)*** .
(١٤) کورتو پڕ مانا؛ کورت.
(١٥) [Archaic or Dial.]، جوان و ڕێکوپێک (باڵا)؛ خنجیلانە.
(١٦) [Dial.]. کارامە؛ کارزان.
(١٧) [Colloq.]، پیسکە؛ پارە پیس؛ گیر؛ ڕەزیل.
(١٨) [Slang]، مەست؛ سەرخۆش.
adv. (١) توند؛ قایم؛ چەسپیو: ***(Shut the window ~ .)*** .
(٢) قووڵ، قورس، خۆش، یا شیرین (خەو): ***(Sleep ~ .)*** .
-tightly *(adv.)*; **tightness** *(n.)*.

sit tight, جووڵە نەکردن؛ چاوەڕێ کردن (تا بارودۆخ دەگۆڕێ)؛ چارێ هیچ نەکردن

tighten (tīt′'n), *v.t.* (١) (ا) جەڕاندن؛ شەتەک دان؛ قایم کردن؛ توندکردنەوە. (ب) هێنانەوەیەک (ماسولکە)؛ کرژکردن؛ گرژکردن
(٢) تەسک کردنەوە.
v.i. (١) (ا) هاتنەوەیەک؛ کرژبوون. (ب) جەڕان؛ قایم بوون؛ توندبوونەوە.
(٢) تەسک بوونەوە.

tightfisted (tīt′fis′tid), *adj.* گیر؛ پوولەکی؛ ڕەزیل.

tight-lipped (tīt′lipt′), *adj.* (١) لچ هەڵقورچاو؛ دەم داخراو.
(٢) دەم دووراو؛ نەدوو؛ دەم نووقاو.

tightrope (tīt′rōp′), *n.* تەناف (تەنافبازی)

tights (tīts), *n.pl.* جلی تەسکی کشاوی تەنافبازو سەماکەر.

tightwad (tīt′wäd′, tīt′wôd′), *n.* [Slang], کەسێکی پووڵەکی یا ڕەزیل

tiglon (tī′glon), *n. Also* tigon, شێرپڵنگ. بەچکەی پڵنگ و دەڵەشێر

tigress (tī′gris), *n.* (١) مێ پڵنگ (٢) ئافرەتی دڕ.

tike (tīk), *n.* = tyke.

til (til, tēl), *n.* کونجی

tilbury (til′bēr-i), *n.* گالیسکەیەکی سووکی دووپێچکەی دووکەسی‌یە.

tilde (til′də), *n.* تیلدە. هێڵێکی بچووکە وەك ئەمە (~) دەخرێتە سەر پیتی " n " لە ئیسپانیداو نیشانەی ئەوەیە کە وەك " ny " دەخوێنرێتەوە وەك لە وشەی " señor " دا.

tile (tīl), *n.* (١) خشتی کاشی؛ کاشی؛ خشتی ناومال.
(٢) [Colloq.]. تەپلەی درێژو ڕەق.

v.t. به خشتی کاشی داپۆشین؛ کاشی پۆش کردن: (*to ~ a bathroom*) .

-tiler *(n.)*.

tilefish (tīl′fish′), *n.* ماسی‌یەکی گەورەی پنکە پنکەیی پۆپنەدارە

tilery (tīl′ēr-i), *n.* کارگەی خشتی کاشی.

tiling (tīl′iŋ), *n.* (١) کاشی پۆش کردن؛ کاشی دانان؛ کاشیکاری.
(٢) کاشی: خشتی کاشی (٣) ڕووی کاشی کراو؛ ڕووی بە کاشی داپۆشراو.

till (til), *prep.* (١) هەتا؛ تا؛ هەتاکو.
(٢) [Obs. or Scot.]، هەتا (شوێن). (٣) [Scot.]، بۆ؛ دەربارەی.

conj. هەتا؛ تا؛ تاکو.

till (til), *v.t. & v.i.* کێڵان و چاندن؛ کشت کردن؛ زەوی خۆش کردن.

till (til), *n.* (١) چەکمەجی پارە (لە فرۆشگایەکدا). (٢) پارەی بەردەست.

till (til), *n.* قوڕو لم و زیخ و بەردی تێکەڵاو (بەتایبەتی هی پاشماوەی ڕووباری سەهۆڵین).

tillage (til′ij), *n.* (١) کشتیاری؛ کشتکاری
(٢) زەوی خۆش کراو؛ زەوی کێڵراوو چێنراو (٣) بەرهەمی کشتوکاڵی.

tillandsia (ti-land′zi-ə), *n.* ڕووەکێکی قەد باریکی گەڵا ووردە بە دارو درەختدا شۆڕ دەبێتەوە لە لای خوارووی ئەمەریکا

tiller (til′ēr), *n.* دەسکی ستێرن یا سوکانی کەشتی و بەلەم.

tiller (til′ēr), *n.* جووتیار؛ کشتیار؛ کشتکار؛ وەرزێر

tiller (til′ēr), *n.* خەڵفی لە ڕەگەوە یا بنی قەدەوە دەرهاتوو؛ وەچ.

v.i. وەچ دەرکردن؛ خەڵف دەرکردن.

tilt (tilt), *v.t.* (١) لارکردنەوە؛ خوارکردنەوە
(٢) ڕمبازی کردن؛ ڕم تێگرتن (بە سواری ئەسپەوە).
(٣) هێرش بردنە سەر. (٤) داڕشتن (کانزا).

v.i. (١) لاربوونەوە؛ خواربوونەوە. (٢) ڕمبازی کردن (٣) هێرش بردنە سەر.
(٤) ملەملێ کردن؛ پێشبڕکێ کردن (٥) مشتومڕکردن.

n. (١) ڕمبازی (٢) مشتومڕی گەرم. (٣) لاربوونەوە؛ خواربوونەوە؛ لاری.
(٤) لێژگە؛ لێژایی؛ لێژی. (٥) **seesaw** . (٦) **tilt hammer** .

at full tilt, بەوپەڕی خێرایی‌یەوە؛ زۆر بەخێرایی؛ بە هەموو هێزێکەوە؛ زۆر بە هێزەوە

tilt at windmills, شەڕ لەگەڵ دوژمنی درۆ یا خەیاڵیدا کردن؛ کاری بێ سوود کردن؛ شتی کەرانە کردن.

tilt (tilt), *n.* چەتر یا سەری بەلەم و گالیسکە.

v.t. سەر گرتن؛ سەر داپۆشین؛ پۆشین.

tilth (tilth), *n.* (١) کێڵان و چاندن؛ زەوی کێڵان و خۆش کردن
(٢) زەوی کێڵراو و چێنراو؛ زەوی خۆش کراو.

tilt hammer, چەکوشی کانزا کوتان و داڕشتن؛ ئامێری داڕشتن و نیشانەکردن

tiltyard (tilt′yärd′), *n.* مەیدانی ڕمبازی

timbal (tim′b'l), *n. Also* tymbal, = kettledrum.

timbale (tim′b'l), *n.* خواردنێکە لە مریشك و ماسی و کوڵەی ئاو دەکرێ و لە فڕندا لێ دەنرێ وەك قاڵب.

timber (tim′bēr), *n.* (١) (ا) خانوو (ب) کەرەسەی خانوو؛ دارو پەردوو
(٢) دارو تەختە (خانووسازی، دارتاشی، کەشتی دروستکردن).
(٣) نیرگە. (٤) دارو درەخت. (٥) دارستان.
(٦) ماك؛ ئەبەردی؛ چۆنێتی ڕەفتار. (٧) تیغە (کەشتی دروستکردن)

v.t. بە دارو تەختە داپۆشین یا دروستکردن؛ دار دانەبەر.

adj. هی دارو تەختە؛ بۆ دارو تەختە.

interj. هاوارێکی ووریاکردنەوەی دارکەرە کە ئەو دارەی دەیبڕێتەوە خەریکە بکەوێ.

timbered (tim′bērd), *adj.* (١) دارین؛ بە دارو تەختە کراو یا داپۆشراو. (٢) دارودرەختاوی؛ دارودرەخت داپۆشیو.

timbering (tim′bēr-iŋ), *n.* (١) دارو تەختە.
(٢) شتی دارین؛ شتی لە دارو تەختە دروستکراو.

timberland (tim′bēr-land′), *n.* دارستان.

timber-line (tim′bēr-līn′), *n. Also* **timber line,** ئەو هێڵە یا ئاستەیە کە ئیتر لەوە بەولاوە دارو درەخت ناڕوێ لەسەر شاخە بەرزەکان و هەرێمی تەوەرەکان.

timber wolf, گورگی دارستان: گورگێکی گەورەی ئەمەریکای باکوورە.

timberwork (tim′bēr-wûrk′), *n.* شتی دارین (خانوو، بەلەم)؛ شتی لە دارو تەختە دروستکراو.

timbre (tim′bēr, tam′bēr), *n.* (١) چۆنێتی دەنگ (کە دەنگێك لە دەنگێکی تر جیادەکاتەوە جگەلە بەرزی و نزمی و توندوتیژی)
(٢) ڕادەی دەنگدانەوەی تیپی دەنگدار بەتایبەتی تیپە بزوێن (دەنگناسی)

timbrel (tim′brəl), *n.* = tambourine.

time (tīm), *n.* (١) کات.
(٢) (*pl.*)، چەرخ؛ سەدە: (*medieval ~s*) .
(٣) سەردەم: (*in Lincoln's ~*) .
(٤) (*pl.*)، ڕۆژگار؛ ڕۆژ. (*T~s are bad.*) .
(٥) ماوە: (*a ~ of sorrow*) .
(٦) کات؛ کاتێکی تایبەتی: (*I had a good ~.*) .
(٧) (ا) ماوەی ژیان؛ ژیان: (*My ~ is almost over.*) .
(ب) کات یا ماوەی سکپڕی. (ج) ماوەی شاگردی.
(د) ماوەی بەندی؛ ماوەی زیندانی.
(٨) کاتی پێویست بۆ کردنی شتێك؛ کاتی بەدەستەوە بوو:
(*I don't have ~ for reading.*)
(٩) ماوەی پێچوونی کارێك یا شتێك.
(١٠) (ا) ماوەی ئیشکردنی کرێکار یا مووچەخۆر.
(ب) کرێ یا مووچەی ئەم ماوەیە.
(١١) خێرایی (ڕۆیشتن، ئوتومبیل لێخوڕین، کارکردن... هتد):
(*to go at double ~*)
(١٢) ماوەی پێچوون (بەسەرهاتی شانۆگەری).
(١٣) (ا) خێرایی ئاوازی مۆسیقا. (ب) ماوەی ئاوازێك.
(١٤) سات؛ ساتی کاتژمێر: (*what ~ is it ?*) .
(١٥) کاتی ڕوودانی شتێك: (*The ~ of the accident was 5:30 .*) .
(١٦) (ا) سەرەمەرگ؛ کاتی مردن.
(ب) کاتی منداڵبوون؛ ساتی منداڵبوون: (*She is near her ~.*) .
(ج) کاتی خۆیەتی؛ کاتی گونجاو یا باشترین کات بۆ کردنی شتێك؛ هەڕەت:
(*Now is the ~ to act.*)
(١٧) کەڕەت؛ جار؛ ژەم (کات)؛ کایە؛ گا:
(*I've told him three ~s . ~ and ~ again*)
(١٨) شێوەی کات ڕاگرتن: (*solar ~ ; standard ~*) .

interj. نیشانەی دوایی هاتنی کایەی یاری یا یاری وەستاندن.

v.t. (١) کات دیاریکردن؛ کات بۆ دانان.
(٢) گونجاندن؛ ڕێکخستن لەڕووی کاتەوە. (٣) هاوکات کردن.

adj. (١) تایبەتی بە کات؛ کاتی.
(٢) کات بۆ دانراو؛ وا نراوەتەوە کە لە کاتێکی دیاریکراودا بتەقێتەوە:
(*a ~ bomb*)

(٣) له ڕۆژێکی دیاریکراودا دەدرێتەوە: ***(a ~ loan)*** .
(٤) کراوە بە قیست: مانگ بە مانگ دەدرێتەوە: ***(a ~ payment)*** .
ahead of time, زوو: لەپێش کاتی خۆیدا.
at one time, (١) لە هەمان کاتدا؛ پێکەوە. (٢) جاران؛ جاری جاران.
at the same time, (١) لە هەمان کاتدا؛ پێکەوە (٢) لەگەڵ ئەوەشدا.
at times, جاروبار؛ هەندێ جار؛ ناوبەناو.
behind the times, دواکەوتوو: باو نەماو؛ کۆن
behind time, درەنگ: لەدوا؛ دواکەوتوو.
between times, جارنەجار: جاربەجار؛ ناوبەناو.
do time, [Colloq.], لە بەندیخانەدا بوون؛ کات بردنە سەر لە بەندیخانەدا.
for the time being, بۆ ئەم کاتە یا سەردەمەی ئێستا؛ بۆ ئێستا؛ جارێ
for time to time, جاربەجار: جارنەجار؛ ناوبەناو.
gain time, (١) درێژەپێدان یا بە قنگدا خستن تا کاتێکی باشتر دێتە پێش.
(٢) خێرا (کاتژمێر)؛ لەپێش.
in good time, (١) لە کاتی خۆیدا؛ لە کاتێکی باشدا. (٢) خێرا؛ زوو.
in no time, زۆر خێرا: زۆری پێ ناچێ؛ یەکسەر؛ بەخێرایی.
in the meantime, لە هەمان کاتدا.
in time, (١) لە کاتی دیاریکراودا. (٢) زوو بێ یا درەنگ
lose time, (١) هێواش (کاتژمێر)؛ لەدوا.
(٢) کات لەکیس چوون؛ کات لەدەست چوون.
make time, (١) خێراتر ڕۆیشتن بۆ بەدەست کەوتنەوەی کاتی لەکیس چوو (شەمەندەفەر... هتد). (٢) باش یا خێرا ڕۆیشتن یا ئیشکردن:
(We made good time between New York and Washington.)
many a time, گەلێک جار: چەندەها جار.
on one's own time, لە کاتی خۆدا نەک هی کۆمپانیا؛ لە کاتی ئەو کەسە خۆیدا کە کرێ وەرناگرێ نەک لە کاتی ئیشکردندا.
on time, (١) لە کاتی دیاریکراودا؛ بەبێ دواکەوتن؛ بەبێ دواخستن.
(٢) بە قیست ***(to buy things on time)*** .
out of time, لە ناکاتدایە؛ کاتی خۆی نییە.
time after time, جار لە دوای جار؛ گەلێک جار؛ پەیتاپەیتا.
time and again, = **time after time.**
time of life, تەمەن
time of one's life, [Colloq.], کاتێکی زۆر خۆش

time and a half, کرێی ئەوەندەو نیو (بۆ ئەو کاتانەی کە کرێکار ئیش دەکات لەسەروو کاتی کارکردنی ئاسایییەوە).
time bomb, بۆمبای کات بۆ دانراو بۆ تەقینەوە: بۆمبایەکە دەنرێتەوە بۆ تەقینەوە لە کاتێکی تایبەتیدا.
time capsule, کەپسوولەی ڕۆژگار: دەفرێکە کەلەپووری کلتووریو زانستیو هونەری چەرخێکی تێدا هەڵدەگیرێو دادەخرێ هەتا نەوەی دواڕۆژ دەیکەنەوە
time-card (tīm′kärd′), *n.* کارتی کات ڕاگرتن: کارتێکە کاتی دەست بە ئیشکردنو دەست لە ئیش هەڵگرتنی ڕۆژانەی کرێکاری تێدا تۆمار دەکرێ.
time clock, کاتژمێری کات ڕاگرتن: کاتژمێرێکە کاتی دەست بە ئیشکردنو دەست لە ئیش هەڵگرتنی کرێکار تۆمار دەکات لەسەر کارتێک.
time deposit, پارەیەکە دەخرێتە بانقەوەو دەرناهێنرێتەوە تا کاتێکی دیاریکراو
time exposure, (١) فیلمی فۆتۆگرافی دانەبەر تیشکی ڕووناکی.
(٢) وێنەی بەم جۆرە گیراو.
time-honored (tīm′on′ẽrd), *adj.* ڕێز لێ گیراو لەبەر کۆنی:
(~ customs)
time immemorial, کاتی زۆر کۆن: دێرین
timekeeper (tīm′kēp′ẽr), *n.* (١) کاتژمێر
(٢) (أ) کات ڕاگری کارگە: کەسێکە ساتی ئیشکردنی کرێکاری کارگەیەک دەنووسێ و دەژمێرێ. (ب) کات ڕاگری یاری.
timeless (tīm′lis), *adj.* (١) هەتاهەتایی؛ هەتاهەتا؛ نەمر؛ بێ پایان.
(٢) بە کاتەوە نەبەستراوە؛ هەمیشە ڕاستە؛ هەرگیز ناگۆڕێ.
(٣) [Obs.]، **untimely** .
-timelessness *(n.)*.

time limit, کاتی دیاریکراو: کاتێکی دیاریکراوە کە دەبێ ئیشێکی تێدا تەواو بکرێ
time loan, قەرزێکە کە دەبێ لە کاتێکی دیاریکراودا بدرێتەوە.
time lock, قفڵێکە کە لە پێش کاتێکی دیاریکراودا ناکرێتەوە.
timely (tīm′li), *adj.* (١) لە کاتی خۆیدا؛ لە کاتێکی باشدا:
(He gave me some ~ advice.)
(٢) [Obs. or Rare]، زوو؛ پێش کاتی خۆی
adv. (١) لە کاتی خۆیدا. (٢) [Archaic]، زوو.
-timeliness *(n.)*.
timeous (tīm′əs), *adj.* [Scot.], = **timely.**
time-out (tīm′out′), *n. Also* **time out,** (١) پشوو؛ مۆڵەت؛ ووچان؛ ئیش وەستان. (٢) پشوو (یاری)؛ یاری وەستان بۆ ماوەیەکی کورت لەسەر داواکردنی یەکێک لە تیپەکان.
timepiece (tīm′pēs′), *n.* کاتژمێر.
timer (tīm′ẽr), *n.* (١) **timekeeper** .
(٢) کاتژمێر (بەتایبەتی هی پێشبڕکێ کە دەتوانرێ بوەستێنرێو بخرێتەوە ئیش بۆ کات ڕاگرتن). (٣) کات ڕاگری مەکینە (کە دەبێتە هۆی پرشکدانەوەی پلاکەکان لە کاتی خۆیدا)
times (tīmz), *prep.* ئەوەندە جار (لێکدان– بیرکاری):
(Five ~ two is ten.)
timesaving (tīm′sāv′iŋ), *adj.* کات بۆ گەڕێنەرەوە:
(a ~ method)
-timesaver *(n.)*.
timeserver (tīm′sũr′vẽr), *n.* هەل پەرست؛ کەسێکی هەل پەرست.
timeserving (tīm′sũr′viŋ), *n.* هەل پەرستی.
adj. هی هەل پەرست؛ هەل پەرست.
timetable (tīm′tā′b'l), *n.* خشتەی کات (بەتایبەتی هی ڕۆیشتنو گەیشتنی شەمەندەفەرو پاسو فڕۆکەو کەشتی)؛ خشتەی کاتی ڕوودانی شتێک یا کردنی کارێک.
time-tested (tīm′tes′tid), *adj.* تاقیکراوە؛ دەرچوو؛ لە تاقیکردنەوەی ڕۆژگاردا دەرچووە: ***(~ methods)*** .
timework (tīm′wũrk′), *n.* ئیشوکارێکە بەپێی کات کرێکەی دەدرێ نەک بە قۆنتەرات یا بەپێی ئیش. (ووشەی " **piecework** " ببینە).
-timeworker *(n.)*.
timeworn (tīm′wôrn′), *adj.* سواو؛ کۆن؛ پەڕپووت.
time zone, ناوچەی جوگرافی هاوسات؛ هاوکات:
(There are four ~s in the United States.)
timid (tim′id), *adj.* ترسنۆک؛ شەرمن؛ بڕوا بە خۆ نەبوو؛ بێ زات.
-timidly *(adv.)*; **timidness** *(n.)*.
timidity (ti-mid′ə-ti), *n.* ترسنۆکی؛ شەرمنی؛ بێ زاتی؛ بڕوا بە خۆ نەبوون.
timing (tīm′iŋ), *n.* (١) کات دانان (بۆ باشترین ئەنجام)؛ کاتی ڕوودان؛ کاتی تایبەتی هەڵبژاردن بۆ کردنی شتێک:
(The ~ of the visit was very good.)
(٢) کات ڕاگرتن (بە کاتژمێری کات ڕاگر لە پێشبڕکێدا).
timocracy (ti-mok′rə-si), *n.* (١) ڕژێمێکە کە لەسەر بنچینەی شەرەفو سەربەرزی دانرابێ (ئەفلاتون). (٢) ڕژێمێکە کە لەسەر بنچینەی سامانو خاوەن زەویوزاری دانرابێ (ئەرستۆ).
-timocratic *(adj.)*.
timorous (tim′ẽr-əs), *adj.* ترسنۆک؛ بێ زات.
-timorously *(adv.)*; **timorousness** *(n.)*.
timothy (tim′ə-thi), *n.* گیایەکی کەڵا باریکو درێژە کوڵێکی

دریژکوله دەگرێ بەسەری لاسکێکی دریژەوە (بۆ ئالف بەکاردێت).

timpani (tim′pə-ni), *n.pl. Also* tympani, چەند تەبلیکی دەنگ جیان یەك تەنزۆن لیّیان دەدات

-timpanist *(n.)*.

tin (tin), *n.* (١) تەنەکە کانزا (٢) پەرەی تەنەکە (٣) تەنەکە (دەفر).
(٤) [British]، قوتو؛ قوتوی خواردەمەنی
(٥) [Obs. Slang]، پارە؛ دراو

v.t. (١) بە تەنەکە ڕووکەش کردن.
(٢) [British]، کردنە قوتووەوە (خواردەمەنی)

tinamou (tin′ə-moo′), *n.* باڵندەیەکی ئەمەریکای ناوەڕاست و باشوورە لە توخمی پوورە

tincal (tiŋ′kəl, tiŋ′käl, tiŋ′kôl), *n.* بۆرەکی خاو (کیمیا)

tinct (tiŋkt), *adj.* [Poetic]. ڕەنگ کراو

n. [Poetic]. ڕەنگ؛ بۆیە

v.t. [Obs.]. ڕەنگ کردن

tinctorial (tiŋk-tôr′i-əl, tiŋk-to′ri-əl), *adj.* تایبەتی بە ڕەنگ؛ تایبەتی بە ڕەنگ کردن یا بۆیەکردن.

tincture (tiŋk′chēr), *n.* (١) بۆیە (٢) ڕەنگ؛ ڕەنگی کاڵ
(٣) نیشانە؛ تامێکی کەم؛ تایبەخۆ (٤) کانزا یا ڕەنگی قەڵغانی سوارچاك.

v.t. (١) ڕەنگ کردن؛ نەختێك بۆیە لێدان. (٢) نەختێك کارتێکردن
(٣) پێدان (تام، بۆن)؛ نەختێك تێکردن.

tinder (tin′dēr), *n.* پوشوو؛ قاو

tinderbox (tin′dēr-boks′), *n.* (١) قوتوی پوشوو و بەردەستێ و چەخماخ (٢) شتێك یا شوێنێکی زووگرگر؛ بارودۆخێکە کە بە ئاسانی دەتەقێتەوە؛ شوێنێکە کە بە ئاسانی شەڕی تێدا هەڵدەگیرسێ؛ کەسێکی زووهەڵچوو

tine (tīn), *n.* نووکی تیژ؛ حوقول *(the ~s of a fork)*.

tinea (tin′i-ə), *n.* نەخۆشییەکی پێستە

tineid (tin′i-id), *n.* چەند جۆرە مۆرینەیەکی بچووکن.

tin-foil (tin′foil′), *n. Also* **tin foil,** وەرەقی چا؛ وەرەقی ئەلەمنیۆم.

ting (tiŋ), *n.* زرنگە؛ زرە

v.t. & v.i. زرنگانەوە؛ زرەهاتن

ting-a-ling (tiŋ′ə-liŋ′), *n.* زرەی زەنگی بچووك

tinge (tinj), *v.t.* (١) ڕەنگ کردن (بە ئاستەم).
(٢) پێوە دیار بوون؛ بۆن لێ هاتن (مەجاز)؛ کارتێکردن
(His admiration was ~d with envy.)

n. (١) ڕەنگ (بە تایبەتی کەم)؛ ڕەنگ کردنێکی کەم.
(٢) نیشانە؛ بۆن (مەجاز)؛ جێ نیشان؛ شوێنکار.

tingle (tiŋ′g'l), *v.i.* چووزانەوە؛ تووزانەوە؛ مێرووولەکردن؛ مووچڕکە پیاهاتن
(His cheek ~d from the slap.;
She was ~ing all over with joy.)

v.t. تووزاندنەوە؛ مووچڕکە پیاهێنان؛ مێرووولە پێ کردن

n. مێرووولەکردن؛ مووچڕکە؛ تووزانەوە؛ چووزانەوە.

-tingler *(n.)*; tingly *(adj.)*.

tin hat, [Slang]. کڵاوزرێ؛ کڵاوی ئاسن

tinhorn (tin′hôrn′), *adj.* [Slang]. خۆهەڵکێش (بە تایبەتی بێ پوولێك کە لاف وگەزافی پارەداری لێ بدات).

tinker (tiŋ′kēr), *n.* (١) تەنەکەچی؛ تەنەکەساز؛ مسگەر
(٢) هەمەکارە؛ هەمەپیشە (٣) کارنەزان؛ ناکارامە (٤) کارنەزانی؛ ناکارامەیی.
(٥) بەچکە ماسی "ماکیرێل". (٦) silversides

v.i. (١) مسگەری کردن؛ تەنەکەچێتی کردن (٢) کاری نەزانانە کردن.
(٣) خنەخن کردن؛ خۆ خەریك کردن بە شتی هیچ وپووچەوە.

tinker's damn (or **dam),** شتێکی بێ نرخ؛ شتێکی هیچ وپووچ.

tinkle (tiŋ′k'l), *v.i.* زرە (لێ) هاتن؛ زرنگانەوە؛ جرنگەهاتن.

v.t. (١) زرە لێوە هێنان؛ زرنگاندنەوە؛ جرنگاندن
(٢) بە زرە یا زرنگانەوە پیشاندان (کات).

n. (١) زرەهاتن؛ زرنگانەوە؛ جرنگانەوە. (٢) زرنگە؛ زرە؛ جرنگە.

-tinkly *(adj.)*.

tinman (tin′mən), *n.* = **tinsmith.**

tinned (tind), *adj.* (١) بە تەنەکە ڕووکەش کراو
(٢) [British]، کراوەتە قوتووەوە بۆ پاراستنی (خواردەمەنی).

tinner (tin′ēr), *n.* (١) کرێکاری کانە تەنەکە. (٢) **tinsmith** .
(٣) [British]، کەسێکە کە خواردەمەنی دەکاتە قوتووەوە بۆ پاراستنی

tinnitus (ti-nī′təs, tin′i-təs), *n.* گوێ زرنگانەوە (نەخۆشی)

tinny (tin′i), *adj.* (١) تەنەکەیی؛ هی تەنەکە؛ تەنەکەی تێدایە یا لێی دەردەهێنرێ. (٢) سووك و ناسك؛ بەرگەنەگر؛ هەرزانبەها.
(٣) دەنگی تەنەکەی لێوە دێت. (٤) تامی تەنەکە دەدات (خواردنی قوتو).

-tinnily *(adv.)*; **tinniness** *(n.)*.

Tin Pan Alley, *Also* **tin-pan alley,** (١) گەڕەکی ئەوانەی کە مۆسیقای هەرەمەکی دادەنێن و لێدەدەن و بڵاودەکەنەوە. (٢) کۆمەڵێك لەوانەی پیشەیان دانان و لێدان و بڵاوکردنەوەی ئەم جۆرە مۆسیقایەیە.

tin-plate (tin′plāt′), *v.t.* ڕووکەش کردن بە تەنەکە.

tin plate, پەڕەی ئاسن و پۆلای بە تەنەکە ڕووکەش کراو.

tinsel (tin′s'l), *n.* (١) قوماشی خوری نەخشێنراو بە دەزووی زەرکەش.
(٢) شریت و کاغەزی ڕەنگاوڕەنگ بۆ ڕازاندنەوە بەبۆنەی کریسمەس و ئاهەنگەوە
(٣) شتی بریقاوە و بێ نرخ.

adj. (١) بە شریت و کاغەزی ڕەنگاوڕەنگی ڕازێنەرەوە کراو یا ڕازێنراوە.
(٢) بریقەدار و هەرزانبەها؛ زەق.

v.t. (١) بە شتی بریقەدار و زەق و هەرزانبەها ڕازاندنەوە.
(٢) بە ڕووکەش جوان نواندن.

tinsman (tinz′mən), *n.* = **tinsmith.**

tinsmith (tin′smith′), *n.* تەنەکەچی؛ تەنەکەساز؛ مسگەر.

tinstone (tin′stōn′), *n.* = **cassiterite.**

tint (tint), *n.* (١) ڕەنگ؛ ڕەنگی کاڵ.
(٢) پلەیەك لە پلەکانی ڕەنگ (لەڕووی تۆخییەوە). (٣) نیشانە.
(٤) ڕووپەکی کاڵ بۆ لەسەر چاپکردنی وێنە (چاپەمەنی).
(٥) بۆیەی قژ؛ بۆیەی سەر.

v.t. ڕەنگ کردن بە ئاستەم؛ بۆیە یا ڕەنگ لێدان بە ئاستەم (قژ، سەر).

tintinnabular (tin′ti-nab′yoo-lēr), *adj. Also* **tintinnabulary, tintinnabulous,** هی زەنگ و زەنگ لێدان؛ زەنگی؛ زرنگەیی.

tintinnabulation (tin′ti-nab′yoo-lā′shən), *n.* زرە یا دەنگی زەنگ؛ زرنگەی زەنگ.

tinware (tin′wâr′), *n.* قاپ و قاچاغی تەنەکە؛ دەفری تەنەکە.

tinwork (tin′wûrk′), *n.* (١) شتی لە تەنەکە دروستکراو؛ شتی تەنەکە. (٢) (*pl.*)، تەنەکەخانە؛ کارگەی تەنەکە.

tiny (tī′ni), *adj.* بچکۆلە؛ گچکەلە؛ ئێجگار بچووك.

-tion (shən), پاشگرێکە بەمانای: کردار؛ بوون:
(absorption, creation)

tip (tip), *n.* (١) نووك؛ سەر؛ زمانە: *(the ~ of the finger, toe)* .
(٢) پۆپە؛ لووتکە؛ تەپڵەسەر؛ تەوقەسەر.

v.t. (١) نووك بۆ کردن؛ دادان؛ داتاشین. (٢) قنچك کردن.
(٣) ڕازاندنەوە یا بۆیەدان لە نووك یا سەری شتێك.
(٤) (**in** ~)، پەڕەیەکی زیادە خستنە کتێبەوە و بە کەتیرە پێوەلکاندنی.

tip (tip), *v.t.* بە ئەسپایی لێدان؛ پەلەپیتکە لێدان؛ دەست پیاکێشان بە ئەسپایی.

n. لێدان بە ئەسپایی؛ پەلەپیتکە.

tip (tip), *v.t.* (١) هەڵگەڕاندنەوە؛ سەرەوخوارکردن.
(٢) لارکردنەوە؛ خوارکردنەوە
(٣) قەراغی شەپقە نەختێك بەرزکردنەوە لە سڵاوکردندا: *(to ~ one's hat)* .

v.i. (١) لاربوونەوە؛ خواربوونەوە

(٢) (~ over). هەڵگەڕانەوە؛ سەرەوخواربوونەوە؛ وەرگەڕان.

n. لاری؛ خواری؛ لاربوونەوە؛ خواربوونەوە.

tip (tip), **n.** (١) بەخشیش؛ شاگردانە. (٢) (ا) سووسە؛ ئاگاداری نهێنی.
(ب) ئامۆژگاری؛ پێشنیاری بەکەڵك؛ سەرنجی بەسوود.

v.t. (١) بەخشیش پێدان؛ شاگردانە پێدان.
(٢) (~ off): سووسە پێ گەیاندن؛ ئاگادارکردن؛ دەنگوباسی نهێنی پێدان.

v.i. بەخشیش دان؛ شاگردانە دان: *(He ~s lavishly.)*.

-tipper *(n.)*.

tip cart, عەرەبانەیەکی دەستییە کە خوار دەکرێتەوە بۆ هەڵرشتنی ئەو شتەی تێدایەتی.

tipi (tēp′i), **n.** = tepee.

tip-off (tip′ôf′), **n.** (١) سووسە پێ گەیاندن (بەتایبەتی لە گرەو بردنەوە لە غارغارێنی ئەسپ و یاریدا)؛ سووسەکردن؛ ئاگادارکردن.
(٢) (ا) سووسە؛ ئاگاداری نهێنی.
(ب) سەرنجی بەکەڵك؛ ئامۆژگاری؛ بیروڕای بەکەڵك.

tippet (tip′it), **n.** (١) فەقیانە؛ چمکی شۆڕی قۆڵی کراس و تەپلەو پاڵتۆ... هتد. (٢) (ا) ملپێچ؛ ملپێچی شۆڕبووەوە.
(ب) ملپێچی ڕەشی قەشەی کڵێسەی ئینگلیزی.

tipple (tip′′l), **v.i. & v.t.** عەرەق زۆر خواردنەوە؛ خووگرتن بە عەرەق خواردنەوەوە

n. عەرەق؛ مەی؛ خواردنەوەی ئەلکحول.

-tippler *(n.)*.

tipple (tip′′l), **n.** (١) ئامێری هەڵگەڕاندنەوەی لۆری بۆ بار ڕۆکردن.
(٢) شوێنی ئەم هەڵگەڕانەوەو بارداگرتنە.

tipstaff (tip′staf′, tip′stäf′), **n.** (١) دارەدەستی سەر ئاسن.
(٢) پۆلیسی دادگا.

tipster (tip′stēr), **n.** سووسەپێدەر؛ خەبەردەر؛ هەواڵی نهێنی پێدەر (پارەبازی و گرەوکردن).

tipsy (tip′si), **adj.** (١) شلۆق؛ لەرزۆك. (٢) خوار؛ لار.
(٣) سەرخۆش؛ مەست؛ لەتر دەدات.

-tipsily *(adv.)*; tipsiness *(n.)*.

tiptoe (tip′tō′), **n.** نووکی پەنجەی پێ؛ نووکی پێ؛ سەری پەنجەی قاچ.

adj. (١) لەسەر نووکی پێ وەستاو. (٢) بەپەرۆش.
(٣) بێ خشپە؛ بەدزییەوە؛ بەبێ دەنگ؛ وریا.

adv. لەسەر نووکی پێ

v.i. لەسەر نووکی پێ ڕۆیشتن؛ بەبێ دەنگ یا بێ خشپە ڕۆیشتن.

on tiptoe, (١) لەسەر نووکی پێ. (٢) بەپەرۆشەوە؛ بەپەرۆش.
(٣) بەبێ خشپە؛ بەبێ دەنگ؛ بە پەنهانی.

tiptop (tip′top′), **n.** (١) یۆیە؛ لووتکە؛ تەپلەسەر.
(٢) باشترین؛ نایاب؛ زۆر باش.

adj. & adv. (١) لە یۆیە یا تەپلەسەردا؛ لە بەرزترین شوێندا.
(٢) نایاب؛ زۆر باش: *(a ~ concert; He is in ~ shape.)*.

tirade (tī′rād, ti-rād′), **n.** ووتارێکی دوورودرێژو توندوتیژی هێرش بردنە سەر.

tire (tīr), **v.i.** (١) ماندووبوون؛ هیلاك بوون؛ پرووکان.
(٢) بێزاربوون؛ لەبەرچاوکەوتن؛ وەڕس بوون؛ تاقەت چوون.

v.t. (١) ماندووکردن؛ هیلاك کردن؛ پرووکاندن.
(٢) بێزارکردن؛ وەڕس کردن؛ بێ تاقەت کردن.

tire of, لێ بێزاربوون؛ لێ وەڕس بوون؛ لەبەرچاوکەوتن؛ لێ بێ تاقەت بوون: *(He tired of reading.)*.

tire out, پرووکاندن؛ زۆر ماندووکردن

tire (tīr), **n.** تایە

tire (tīr), **v.t.** [Archaic]. جل لەبەرکردن

n. [Archaic]. (١) جل وبەرگ. (٢) سەرپێچی ژن.

tired (tīrd), **adj.** (١) (ا) ماندوو؛ هیلاك. (ب) بێزار؛ وەڕس؛ بێ تاقەت.

(٢) سوواو؛ پەڕپووت؛ کۆن و باو نەماو.

tireless (tīr′lis), **adj.** ماندوو نابێ؛ کۆڵنەدەر؛ بەکێش.

-tirelessly *(adv.)*; **tirelessness** *(n.)*.

tiresome (tīr′səm), **adj.** ووشکەو ناخۆش؛ بێزارکەر؛ ماندووکەر: *(a ~ person, job, speech, etc.)*

tirewoman (tīr′woom′ən), **n.** [Archaic], کەنیزەك؛ کارەکەر.

tiring room, ژووری خۆگۆڕین (بەتایبەتی لە شانۆدا)؛ ژووری جل لەبەرکردن.

tiro (tī′rō), **n.** = tyro.

tisane (ti-zan′), **n.** خواردنەوەی گیای دەرمان و بۆن خۆش.

tissue (tish′ōō, tish′oo), **n.** (١) کرێشە؛ برنجۆك؛ قوماشی زۆر تەنك.
(٢) ڕستە؛ ڕیز؛ تەون: *(His excuse was a ~ of lies.)*.
(٣) tissue paper.
(٤) ڕیشال؛ شانە (لەش)؛ تێشوو.

tissue paper, دەسەسری کاغەز؛ کاغەزی خۆ پاککردنەوەی ئاودەست.

tit (tit), **n.** باڵندەیەکی بچووکە وەك چۆلەکە (هەروەها " titmouse ").

tit (tit), **n.** (١) گۆی مەمك. (٢) مەمك؛ مەمە (لەڕووی سووکییەوە).

tit (tit), **n.** (١) گەندە ئەسپ؛ ئەسپی بچووکی پەککەوتوو.
(٢) [Slang]، کچ (لەڕووی سووکییەوە)؛ ئافرەت.

tit (tit), **n.** لێدان؛ پیاکێشان.

tit., = title.

Titan (tī′t′n), **n.** (١) (ا) یەکێکە لە خواکانی کۆنی یۆنان.
(ب) ئەوەی ئەم خوایانە. (٢) خوای ڕۆژ.
(٣) کەسێك یا شتێکی زۆر زل و بەهێز.

adj. زۆر زل و بەهێز.

titanate (tī′tə-nāt′), **n.** خوێی ترشی تیتانیك (کیمیا).

Titanic (tī-tan′ik), **adj.** (١) تایتانی؛ وەك خواکانی کۆنی یۆنان (ئەفسانەی یۆنانی). (٢) [t-]، زۆر زل و بەهێز.

titanic (tī-tan′ik, ti-tan′ik), **adj.** تیتانیۆمی (کیمیا).

titanic acid, ترشی تیتانیك (کیمیا).

titaniferous (tī′tə-nif′ēr-əs), **adj.** تیتانیۆمی؛ تیتانیۆمی تێدایە (کیمیا).

Titanism (tī′t′n-iz′m), **n.** *Also* **titanism,** هەستی یاخی بوون و هەڵگەڕانەوە لە نەریتی کۆمەڵایەتی و ڕامیاری کۆن.

titanite (tī′tə-nīt′), **n.** = sphene.

titanium (tī-tā′ni-əm, ti-tā′ni-əm), **n.** تیتانیۆم؛ توخمێکی کانزاییە (کیمیا).

titanous (tī-tan′əs, ti-tan′əs), **adj.** تیتانیۆمی؛ تیتانیۆمی تێدایە (کیمیا).

titbit (tit′bit′), **n.** = tidbit.

titer (tī′tēr, ti′tēr), **n.** *Also* **titre,** پێوانەی قەبارەیی (کیمیا) (ووشەی " titration " ببینە).

tit for tat, یەك بە یەك (تۆڵەسەندن).

tithable (tīth′ə-b′l), **adj.** باجی دەیەکی لەسەرە (ووشەی داهاتوو ببینە).

tithe (tīth), **n.** (١) دەیەك؛ باجی بەروبوومی زەوی یا داهات کە دەدرێ بە کڵێسە. (٢) دەیەك؛ بەشێکی زۆر کەم. (٣) باج.

v.t. (١) دەیەکی داهات یا بەروبوومی زەوی دان (بەتایبەتی بە کڵێسە)
(٢) باجی دەیەك خستنە سەر یا سەندن.

tithing (tīth′iŋ), **n.** (١) باجی دەیەك دان؛ باجی دەیەك سەندن.
(٢) tithe.
(٣) کەرتێکی شارەوانی کۆنی ئینگلتەرەیە کە لە دە ماڵ پێکدەهات.

titi (tē′ti), **n.** تیتی: دەوەنێکی هەمیشە سەوزی خوارووی ئەمەریکایە گوڵی بۆن خۆشی سپی و پەمەیی دەگرێ.

titi (ti-tē′), *n.* تیتی. جۆرە مەیموونێکی بچووکی ئەمەریکای باشوورە.
titian (tish′ən, tish′i-ən), *n. & adj.* پرتەقاڵیی قاوەیی
titillate (tit′'l-āt′), *v.t.* (١) ختووکەدان.
(٢) هێنانەجۆش؛ وورووژاندن؛ هەست جووڵاندن
-**titillatingly** *(adv.)*; **titillation** *(n.)*; **titillative** *(adj.)*.
titivate, tittivate (tit′ə-vāt′), *v.t. & v.i.* [Colloq.]. قۆزکردن؛ خۆ شۆخ کردن؛ ساف‌ولووس کردن؛ تیفەتیف دان.
-**titivation; tittivation** *(n.)*.
titlark (tit′lärk′), *n.* = pipit.
title (tī′t'l), *n.* (١) ناو (کتێب، هەڵبەست، ووتار، فیلم... هتد)
(٢) سەرووتار؛ سەرباس؛ سەردێر. (٣) title page.
(٤) ناونیشان.
(٥) سەرناو؛ نازناو: *(an honorary ~ ; the ~ of "Lord")*.
(٦) ماف.
(٧) تاپۆ: *(to have the ~ to a house)*
(٨) ناوی یاسایەك.
(٩) پاڵەوانێتی (یاری بردنەوە)؛ بردنەوەی دوا پێشبڕکێ:
(Their team won the ~ .)
v.t. (١) ناونێنان؛ ناونیشان لێنان؛ نازناو پێدان.
(٢) سەرباس یا سەردێر خستنەسەر
titled (tī′t'ld), *adj.* سەرناودار (بەتایبەتی هی بەگزادەیی)؛ نازناودار.
title deed, تاپۆ
title page, پەڕەی ناونیشان (کە ناوی دانەرو کتێبەکەو بڵاوکەرەوەکەی تێدایە)
title role (or part), ئەو ڕۆڵەی شانۆگەری یا فیلمێکە کە شانۆگەرییەکە یا فیلمەکەی بەناوەوە ناودەنرێ.
titman (tit′mən), *n.* (١) بچووکترین بەچکە بەرازی بە یەك سك زاو.
(٢) کەسێکی کول یا کورتەبنە.
titmouse (tit′mous′), *n.* باڵندەیەکی بچووکی بۆری پۆپنە تیژە لەرەندەی چۆلەکەیەکە.
titrate (tī′trāt, tit′rāt), *v.t.* شیکردنەوەی قەبارەیی (کیمیا).
titration (tī-trā′shən, ti-trā′shən), *n.* شیکردنەوەی قەبارەیی: دۆزینەوەی ڕادەی بوونی توخمێك لە ناوتەیەکدا (کیمیا).
titre (tī′tēr, ti′tēr), *n.* = titer.
tit-tat-toe (ti′ta-tō′), *n.* = tick-tack-toe.
titter (tit′ēr), *v.i.* حیلکەحیلك هاتن؛ تریقانەوە.
n. حیلکەحیلك؛ تریقەتریق.
tittivate (tit′ə-vāt′), *v.t. & v.i.* = titivate.
tittle (tit′'l), *n.* (١) خاڵ‌وبۆر (٢) نەختێك؛ تۆزێك؛ تۆسقاڵ؛ نەختاڵ.
tittle-tattle (tit′'l-tat′'l), *n.* چەنەبازی؛ چەنەدان؛ چڵتەچڵت
tittup (tit′əp), *n.* خۆبادان؛ بە ترۆفیزەوە ڕۆیشتن؛ هەڵتووزان.
v.i. یاری کردن‌و هەڵتووزان؛ خۆ نواندن؛ فیز لێدان.
titty (tit′i), *n.* مەمك؛ مەمە (قسەی منداڵ یا لەرووی سووکییەوە).
titubation (tich′oo-bā′shən), *n.* لەتردان (نەخۆشی هەستەدەمار).
titular (tich′oo-lēr, tit′yoo-lēr), *adj.* (١) تایبەتی بە ناو یا ناونیشان (٢) نازناودار؛ ناودار؛ ناونیشاندار
(٣) هەر بەناو؛ تەنها لەڕووی ڕێزو نازەوەیە نەك بە ڕاستی:
(a ~ King; a ~ head of the party)
(٤) لە ناوی ئەوەوە وەرگیراوە: *(the ~ character of a novel)*.
(٥) تایبەتی بە کڵێسەیەکی کۆنی نزیك ڕۆما کە سەرەك قەشە نازناوەکەی لێوە وەردەگرێ
n. کەسێکە کە هەر بە ناو پلەوپایەیەك یا نازناوێکی هەبێ؛ کەسێکی نازناودار.
-**titulary** *(adj.)*.
tizzy (tiz′i), *n.* [Slang]. شێرزەیی (بەهۆی شتێکی هیچ‌وپووچەوە)؛ سەر لێ شێوان؛ وورووژان.

tmesis (tmē′sis, mē′sis), *n.* جیاکردنەوەی ووشەیەکی لێکدراو بە تێخستنی ووشەیەکی تر: (" what person soever " بۆ " whatsoever person ").
TNT, T.N.T., = trinitrotoluene.
to (to͞o ; *unstressed* too, tə), *prep.* (١) (ا) بۆ:
(He went ~ school, London, etc.)
(ب) بەرەو.
(٢) هەتا؛ تا: *(rotten ~ the core)*.
(٣) (ا) بەرەو (بارودۆخێك)؛ بۆ:
(He grew ~ manhood. her rise ~ fame)
(ب) هەتا: *(starved ~ death)*.
(٤) لە: *(Apply the lotion ~ the skin.; a house ~ the right)*
(٥) هەتا (کات)؛ تا: *(I will be home from two ~ four.)*
(٦) بۆ (مەبەست): *(She worked ~ that end.)*.
(٧) هی؛ ~ ی: *(the key ~ the house)*.
(٨) بەرامبەر بە؛ بە: *(The score was seven ~ one.)*
(٩) پێ (پێ ووتن، پێدان... هتد)؛ بە: *(Tell it ~ me.)*.
(١٠) گونجان؛ ڕێکەوتن؛ بەپێی: *(not ~ my taste)*.
(١١) بۆ (بادەنۆشی بۆ کەسێك یا شتێك): *(a toast ~ your success)*
(١٢) لەگەڵ؛ بە: *(parallel ~ the road)*.
(١٣) لەبەردەم؛ بە: *(face ~ face)*.
(١٤) لە ئەوەندە پێکدێت: *(four quarts ~ a gallon)*.
(١٥) بۆ (کات)؛ لەپێش: *(ten minutes ~ eight)*.
(١٦) [Colloq.]؛ بە: *(a field planted ~ corn)*.
(١٧) لەگەڵ کرداردا چاووگ پێکدێنێت (ڕێزمان):
(T~ live is sweet. It is easy ~ do. T~ err is human.)
adv. (١) هۆش هاتنەوەبەر خۆ: *(He came ~ .)*.
(٢) یەکسەر دەستپێکردن: *(We sat down ~ lunch and fell ~ .)*
(٣) بەرەو با (کەشتیوانی).
to and fro, هاتوچۆ؛ هاتن‌و چوون؛ ئەم سەرو ئەوسەر.
toad (tōd), *n.* (١) گیانەوەرێکە لە توخمی بۆق پێستی ووشك‌و زبرە لە ووشکانیدا دەژی جگە لە کاتی زاوزێدا؛ جۆرە بۆقێکی گەورەیە.
(٢) کەسێکی پیسی بۆگەن؛ کەسێکی بێ نرخی هیچ‌وپووچ.
toadeater (tōd′ēt′ēr), *n.* = toady.
toadfish (tōd′fish′), *n.* بۆقەماسی: ماسییەکی بێ پوولەکەی سەرپانە.
toadflax (tōd′flaks′), *n.* گیایەکی کێوییە گوڵی زەردی پنکەپنکەیی دەگرێ.
toadstone (tōd′stōn′), *n.* بۆقەبەرد: بەردێکە پێشینان وایان داناوە کە لەناو سەر یا لەشی بۆقدا دروست بووەو بۆ چاوەزار بەکارهێنراوە.
toadstool (tōd′sto͞ol′), *n.* قارچکی ژەهراوی.
toady (tōd′i), *n.* کاسەلێس؛ مەراییکەر؛ کلکەلەقێنکەر.
v.t. & v.i. کلکەلەقێ کردن؛ مەرایی کردن.
toadyism (tōd′i-iz′m), *n.* کلکەلەقێ؛ مەرایی؛ کاسەلێسی.
to-and-fro (to͞o′ən-frō′, to͞o′ənd-frō′), *adj.* هاتوچۆ؛ ئەم سەرو ئەوسەر
toast (tōst), *v.t.* (١) برژاندن (نان).
(٢) گەرم کردنەوە: *(T~ yourself by the campfire.)*
v.i. (١) برژان (٢) باش گەرم بوونەوە.
n. پارچە نانی برژاو: *(to have a piece of ~)*.
toast (tōst), *n.* (١) ئەو کەسە یا شتەی بادەنۆشی بۆ دەکرێ.
(٢) بادەنۆشی (٣) بادەی بادەنۆشی (لە ڕێزی کەسێك یا شتێکدا).
v.t. پێشنیازی بادەنۆشی کردن.
v.i. بادەنۆشین.
toaster (tōs′tēr), *n.* نانبرژێنی کارەبایی.

toaster (tōs'tēr), ***n.*** پێشنیازکەری بادەنۆشی؛ بادەنۆش.
toastmaster (tōst'mas'tēr, tōst'mäs'tēr), ***n.*** ئامەنک گێڕ
tobacco (tə-bak'ō), ***n.*** (١) تووتن. (٢) جگەرە؛ سیگار؛ برنووتی.
(٣) جگەرەکێشان؛ تووتن کێشان.
tobacco heart, نەخۆشییەکی دڵە لە زۆر جگەرەکێشانەوە تووش دەبێ.
tobacconist (tə-bak'ə-nist), ***n.*** تووتنچی. جگەرەفرۆش.
to-be (tə-bē', too-bi'), ***adj.*** هی دوایۆژ؛ دواڕۆژ: ***(a bride - ~)*** .
toboggan (tə-bog'ən), ***n.*** گالیسکە خلیسکە؛ گالیسکە بەفرینە:
گالیسکەیەکی باریکە بۆ سواربوون لە خلیسکێیەکدا، واتە لە جۆگەیەکی لێژی سەهۆڵ و بەستوودا.
v.i. (١) خلیسکان یا ڕۆیشتن بەم جۆرە گالیسکەیە
(٢) لەپڕ شکان؛ لەپڕ بەناخداچوون:
(Prices ~ed. ; His good fortune ~ed.)
-tobogganer; tobogganist *(n.).*
toby (tō'bi), ***n.*** *Also* Toby, (١) کوپێکی گەورەی بیرە خواردنەوەیە لە شێوەی پیاوێکی قەڵەوی تەپلەی سێگۆشە لەسەردایە.
(٢) [Slang]. سیگارێکی باریک و درێژی هەرزانبەهایە.
toccata (tə-kä'tə), ***n.*** ئاوازێکی مۆسیقایە بۆ لێدان بە پیانۆ یا ئۆرگان
tocology, tokology (tō-kol'ə-ji), ***n.*** پزیشکایەتی منداڵبوون؛ مامانی
tocsin (tok'sin), ***n.*** (١) زەنگی ووریاکردنەوە.
(٢) زرنگە یا زڕەی ئەم زەنگە.
(٣) ووریاکردنەوە؛ هاوار؛ نوقڵانە؛ نیشانەی ڕوودانی دواڕۆژ.
tod (tod), ***n.*** (١) پێوانەیەکی کۆنی ئینگلیزی خورییە بریتییە لە بیست و هەشت پاوەند (٢) بنچکە لاولاوی پڕ
tod (tod), ***n.*** [Scot.]. ڕێوی
today (tə-dā', too-dā'), ***adv.*** (١) ئەمڕۆ؛ ئیمڕۆ؛ ئیمڕۆکە.
(٢) ئێستا؛ ئەم ڕۆژانە؛ لەم چەرخەدا.
n. (١) ئەمڕۆ؛ ئیمڕۆ؛ ئیمڕۆکە (٢) ئێستا؛ ئەم ڕۆژانە؛ لەم چەرخەدا.
toddle (tod''l), ***v.i.*** بە پێ ڕۆیشتن وەك منداڵی ساوا؛ وەك پێرەوکە ڕۆیشتن.
n. وەك منداڵی تازە پێگرتوو ڕۆیشتن
toddler (tod'lēr), ***n.*** (١) پێرەوکە
(٢) حلی منداڵی یەك ساڵە هەتا سێ ساڵە.
toddy (tod'i), ***n.*** (١) ئاووگی هەندێ دارخورمایە دەخورێتەوە.
(٢) خواردنەوەیەکی مەستکەرە بە ترشاندنی ئەم ئاووگە دەکرێت.
(٣) تۆدی: خواردنەوەیەکی ئەختێك توونە لە براندی و شەکرو ئاوی گەرم و بەهارات دەکرێت.
to-do (tə-dōō', too-dōō'), ***n.*** [Colloq.]. هاتن و چوون بە شێرزە؛ هەڵاهەڵا؛ هەراهەرا: ***(They made a great ~ over the dinner.)*** .
tody (tō'di), ***n.*** باڵندەیەکی بچووکی چۆلەکە ئاسایییە پەڕەکەی سەوزە و گەردنی سوور
toe (tō), ***n.*** (١) پەنجەی پێ؛ ئەمووستی پێ؛ قامکی پێ.
(٢) سم؛ سمی وڵاخ. (٣) نووکی پێ. (٤) نووکی پێڵاو و گۆرەوی.
(٥) (ا) سەری داری گۆڵف.
(ب) هەرشتێك لە شێوە و کاردا لە پەنجەی پێ بچێ
v.t. (١) شوێنی پەنجە بۆ کردن (گۆرەوی).
(٢) نووکی پێ لێدان؛ بە نووکی پێ یا پێڵاو لێدان.
(٣) (ا) بزمار لێدان بە خواری. (ب) قایم کردن بە بزماری خوار داکوتراو.
v.i. نووکی پێ ڕووەو دەرەوە یا ناوەوە دانان لە وەستان و ڕۆیشتندا:
(He ~s in . She ~s out.)
on one's toes, [Colloq.]. ووریا؛ ووریا و ئامادە
toe the line (or mark), (١) نووکی پێ دانان لەسەر هێڵی دەستپێکردنی پێشبڕکێ (٢) بە توندی پەیڕەوی کردن؛ بە ووردی فەرمان بەجێهێنان

toecap (tō'kap'), ***n.*** نووکی پێڵاو.
toed (tōd), ***adj.*** (١) (ا) ئەوەندە پەنجەی پێی هەیە: ***(five- ~)*** .
(ب) پەنجە یا نووکی پێی شێوەیەکی تایبەتی هەیە: ***(pigeon- ~)***
(٢) (ا) بە خواری داکوتراو (بزمار). (ب) بە بزماری خوار داکوتراو قایم کراوە
toe-dance (tō'dans', tō'däns'), ***v.i.*** لەسەر نووکی پێ سەماکردن (سەمای باڵێ).
toe dance. سەمای سەر نووکی پێ
toe hold, (١) شوێنی لێ گیربوونی نووکی پێ (لە پیاهەڵگەڕانی شوێنێکدا). (٢) هۆی سەرکەوتن یا پێشکەوتن. (٣) شوێنی پێ کردنەوە.
(٤) پێ بادان (زۆرانبازی)؛ پێ گرتن.
toe-in (tō'in'), ***n.*** ڕووی سەری پێچکەی پێشەوەی ئوتومبیل بۆ ناوەوە کردن.
toeless (tō'lis), ***adj.*** (١) بێ پەنجەی پێ
(٢) نووك کراوە (پێڵاو) ***(a ~ shoe)*** .
toenail (tō'nāl'), ***n.*** (١) نینۆکی پەنجەی پێ.
(٢) بزماری بە لاری داکوتراو.
v.t. بە بزماری لار داکوتراو قایم کردن یا لێکدان.
toffee, toffy (tôf'i, tof'i), ***n.*** چوکلێتی ڕەقی جیڕ
toft (tôft), ***n.*** [British Dial.], (١) شوێن خانوو.
(٢) خانووبەرە؛ ماڵ؛ ماڵ و زەوی‌وزاری دەوروپشتی (٣) تەپۆلکە؛ گردۆڵکە
tog (tog, tôg), ***n.*** (١) [Old Slang]، چاکەت.
(٢) (*pl.*)، [Colloq.]، جل؛ بەرگ: ***(tennis ~s)*** .
v.t. & v.i. [Colloq.], **(~ up; ~ out),** جل لەبەرکردن.
toga (tō'gə), ***n.*** (١) تۆگە: جبە یا عەبایەکی دەڵبی ئاودامانە لە کۆندا لە ڕۆما لەبەریان دەکرد. (٢) جبەی ڕەسمی یا پیشەیەك.
-togaed *(adj.).*
together (tə-geth'ēr, too-geth'ēr), ***adv.*** (١) پێکەوە؛ بەیەکەوە؛ بە کۆمەڵ؛ تێکڕا؛ بە تێکڕایی. (٢) لەگەڵ یەکتردا:
(The books were compared ~ .)
(٣) لە هەمان کاتدا؛ پێکەوە: ***(They arrived ~ .)*** .
(٤) بەردەوام؛ بەبێ وەستان: ***(He worked for eight hours ~ .)***
(٥) ڕێکەوتن؛ پێکهاتن: ***(Get ~ on this.)***
toggery (tog'ēr-i, tôg'ēr-i), ***n.*** [Colloq.]. (١) جل؛ جل‌وبەرگ.
(٢) دوکانی جل‌وبەرگ؛ فرۆشگای جل.
toggle (tog''l), ***n.*** بزمارێکە دەخرێتە ناو گرێیەك یا قولفەیەکەوە بۆ چەسپاندنی.
toil (toil), *v.i.* (١) ڕەنج دان؛ ڕەنج کێشان؛ کۆشش کردن؛ ئارەق ڕشتن.
(٢) بە گران ڕۆیشتن؛ بە زەحمەت کردن:
(They ~ed up the mountain.)
v.t. بە گران جێبەجێکردن.
n. (١) ناکۆکی؛ دووبەرەکی؛ شەڕ (٢) ڕەنج؛ کۆشش؛ ئارەق ڕشتن.
(٣) ئیشی گران و ناخۆش
toil (toil), *n.* (١) تۆڕ (ڕاوکردن) (٢) (*pl.*)، داو؛ تەڵە.
toile (twäl), ***n.*** جۆرە قوماشێکی تەنکە
toiler (toi'lēr), ***n.*** ڕەنجدەر؛ ڕەنجبەر؛ زەحمەتکێش.
toilet (toi'lit), ***n.*** (١) مێزی ئارایشت.
(٢) ئارایشت؛ ئارایشتکردن؛ خۆگۆڕین.
(٣) جل‌وبەرگ؛ جل.
(٤) ئاودەست؛ ئاودەستخانە؛ توالێت.
adj. هی ئاودەست؛ هی توالێت: ***(~ articles; ~ paper)*** .
make one's toilet, توالێت کردن؛ خۆشتن و ئارایشتکردن و سەرداهێنان.
toilet paper, کاغەزی ئاودەست: کاغەزی خۆ پاك کردنەوەی ئاودەست.
toiletry (toi'lit-ri), ***n.*** پێویستی توالێت (سابوون و پۆدرە و بۆن).
toilette (toi-let', twä-let'), ***n.*** (١) ئارایشت؛ خۆشتن و ئارایشت کردن و خۆگۆڕین (٢) جل‌وبەرگ؛ بەرگ؛ جل.

toilet training, منداڵ فێری ئاودەست بەکارهێنان کردن.
toilet water, کۆلۆنیا: بۆن
toilful (toil′fəl), *adj.* گران: قورس: ماندووکەر: بە ئەرك.
toilsome (toil′səm), *adj.* گران: قورس: ماندووکەر: بە ئەرك.
-toilsomely *(adv.)*; **toilsomeness** *(n.)*.
toilworn (toil′wôrn′), *adj.* زۆر ماندوو: تین تیا نەماو: هیلاك
Tokay (tō-kā′), *n.* (١) جۆرە ترێیەکی شیرینی دەنك زلە دەکرێت بە مەی (لە ناوچەی " تۆکەی " لە هەنگاریا دەڕوێت).
(٢) شەرابێکی شیرینە لەم ترێیە دەگیرێتەوە.
token (tō′kən), *n.* (١) نیشانە: هێما
(This gift is a ~ of my affection.)
(٢) ناسنامە: نیشانەی ناسینەوە.
(٣) نیشانەی تایبەتی. (٤) یادگار.
(٥) تۆکن: پوول یا سکەیەکی ئاسنە لەباتی پارە بەکاردەهێنرێ بۆ کرێی پاس و تەلەفۆن کردن... هتد.
v.t. نیشانەی شتێك بوون.
adj. (١) نیشانەیی: هێمایی. ***(a ~ gesture)***.
(٢) هەر بەناو: کەم: هەر بۆ ناو: ***(There was a ~ resistance.)***.
by the same token, هەروەها: کەوابوو: بە هەمان شێوە.
in token of, نیشانە بە ئەوە: بەڵگە بۆ.
tokenism (tō′kən-iz′m), *n.* هەر بەناو و بە درۆ پەیڕەوی کردنی ڕێبازێك
token payment, دانەوەی بەشێکی کەمی قەرزێك وەك نیشانە بە نیازی دانەوەی هەموو قەرزەکە لە دواڕۆژدا
tokology (tō-kol′ə-ji), *n.* = tocology.
tolbooth (tōl′bōōth′, tol-bōōth′), *n.* [Scot.], زیندان: بەندیخانە.
told (tōld), *past tense and past participle of* **tell.**
all told, بە هەمووی ***(There were forty guests all told.)***.
tolerable (tol′ẽr-ə-b'l), *adj.* (١) چاوپۆشی لێ دەکرێ: لێی دەبووری: بەرگەی دەگیرێ: لەگەڵی هەڵ دەکرێ
(٢) باش: خراپ نییە. (٣) [Colloq.]، تەندروستی باشە.
-tolerability; tolerableness *(n.)*; **tolerably** *(adv.)*.
tolerance (tol′ẽr-əns), *n.* (١) لێبووردن: چاوپۆشی: چاوپۆشین: سنگ فراوانی (٢) بەرگەگرتن: دەربردن: هەڵ کردن:
(My ~ of noise is limited.)
(٣) (أ) بەرهەڵستی دەرمان کردن (لەش، میکرۆب): دەرمان کار تێ نەکردن:
(He developed a ~ to antibiotics.)
(ب) بەرهەڵستی لەش بۆ ژەهر.
(٤) جیاوازی ڕێگەدراو لە گەورەو بچووکی و قورسایی و ڕەقی... هتد، پارچەی ئامێرێك (مەکینەکاری).
tolerant (tol′ẽr-ənt), *adj.* (١) سنگ فراوان: چاوپۆشیکەر: لێ بووردە.
(٢) (أ) بەرهەڵستیکەری دەرمان: دەرمان کارتێنەکەر.
(ب) بەرهەڵستیکەری ژەهر.
tolerate (tol′ə-rāt′), *v.t.* (١) چاوپۆشی کردن: چاو لێ پۆشین: لێ بووردن: ڕێگەدان.
(٢) دەربردن: لەگەڵ هەڵ کردن: ***(He ~s his brother-in-law.)***.
(٣) دەرمان کار تێ نەکردن: بەرهەڵستی دەرمان کردن.
toleration (tol′ə-rā′shən), *n.* (١) سنگ فراوانی: لێبووردن: چاوپۆشی (٢) چاوپۆشی ئاینی: ڕێگەدان بە هەموو ئاینێك لە وڵاتێکدا
toll (tōl), *n.* (١) ڕێگانە: باج یا مزی بە پردا پەڕینەوە یا بە ڕێگاوباندا ڕۆیشتن (٢) مافی ڕێگانە سەندن: مافی سەندنی ئەم باجە.
(٣) کرێی تەلەفۆن کردن بۆ دەرەوەی شار یا وڵات.
(٤) زیان: قوربانی ***(The accident took a heavy ~ of lives.)***.
toll (tōl), *v.t.* (١) [Dial. or Rare]، بە تەڵە گرتن: داو بۆ نانەوە (مەل).
(٢) پەیتا پەیتا زەنگ لێدان (بەتایبەتی هی کڵێسە بە بۆنەی مردنی یەکێکەوە).
(٣) هەواڵ بڵاوکردنەوە یا خەڵك بانگ کردن بەم زەنگە.
(٤) بڵاوکردنەوەی هەواڵی مردنی یەکێك بەم زەنگە.
v.i. زرنگە هاتن: دەنگدانەوە (زەنگ): لێدان.
n. (١) زەنگی کڵێسە لێدان: زرنگەی پەیتا پەیتای زەنگی کڵێسە.
(٢) یەك زرنگەی ئەم زەنگە
tollage (tōl′ij), *n.* (١) ڕێگانە: مز یا باجی لە پرد پەڕینەوە یا بە ڕێگاوباندا ڕۆیشتن. (٢) داواکردن و دانی ئەم مزە.
toll booth, (١) قەفەزەی ڕێگانە یا مز وەرگرتن بۆ لە پرد پەڕینەوە. (٢) **tolbooth**.
toll bridge, باجە پرد: پردێکە ئەو ئوتومبیلەی لێی دەپەڕێتەوە باجی لێ دەسەنرێ.
toll call, تەلەفۆنی دەرەوە: تەلەفۆن کردنێکە بۆ دەرەوەی شار و وڵات بە پارە.
toll collector, باجگری سەر پرد و ڕێگەوبانێك کە باج لە ئوتومبیل دەسەنێ.
toller (tōl′ẽr), *n.* (١) سەگی ڕاوە مراوی.
(٢) زەنگ لێدەری کڵێسە بە بۆنەی مردنی یەکێکەوە. (٣) زەنگی کڵێسە
tollhouse (tōl′hous′), *n.* (١)ماڵی باجگری سەر پرد کە لە نزیك شوێنی باج گرتنەکەوەیە. (٢) **tollbooth**.
tollkeeper (tōl′kēp′ẽr), *n.* = toll collector.
toll line, هێڵی تەلەفۆنی دەرەوەی شار و وڵات.
toll road, باجە ڕێ: ڕێگەوبانێکە ئەو ئوتومبیلەی پێیدا بڕوات باجی لێ دەسەنرێ.
tolu (tō-lōō′), *n.* تۆلو: ڕۆنێکی بۆن خۆشە لە داری " تۆلو " ی ئەمەریکای باشوور دەردەهێنرێ. (پێشی دەوترێ: " **tolu balsam** ")
toluene (tol′ū-ēn′), *n.* تۆلۆوین: شلەیەکی بێ ڕەنگە لە خەڵووز و خەڵووزی بەردینی قیری دەردەهێنرێ لە دروستکردنی بۆیە و تەقەمەنیدا بەکاردەهێنرێت و هەروەها بۆ شت تواندنەوەیش بەکاردێت.
toluic acid, ترشی تۆلۆوین (کیمیا).
toluidine (tol-ū′ə-dēn′), *n. Also* **toluidin,** تۆلویدین: ئاوێتەیەکە لە " تۆلۆوین " دەردەهێنرێ و لە دروستکردنی بۆیە و دەرماندا بەکاردەهێنرێ.
toluol (tol′ū-ōl′, tol′ū-ol), *n.* = **toluene.**
tolu tree, داری تۆلو: درەختێکی گەورەی ئەمەریکای باشوورە ڕۆنێکی بۆن خۆشی لێ دەگیرێ لە بۆن و دەرماندا بەکاردەهێنرێ.
tom (tom), *n.* نێرەی هەندێ گیانەوەر (بەتایبەتی پشیلە): نێرە پشیلە.
adj. نێرە: ***(a ~ turkey)***.
tomahawk (tom′ə-hôk′, tom′i-hôk′), *n.* تەور: جۆرە تەورێکە هیندییە ئەمەریکاییەکان بۆ ئیش و وەك چەکیش بەکاریان دەهێنا.
v.t. بە تەور بڕینەوە، لێدان، یا کوشتن.
bury the tomahawk, ئیتر شەڕ نەکردن: ئاشتبوونەوە.
Tom and Jerry, خواردنەوەیەکی گەرمی مەستکەرە لە " ڕەم " و شەکر و هێلکە و شیر یا ئاو دەکرێت.
tomato (tə-mā′tō, tə-mä′tō), *n.* (١) تەماتە.
(٢) ڕووەکی تەماتە. (٣) [Slang]، ژن: کچ
tomb (tōōm), *n.* (١) گۆڕ: ئارامگا: قەبر. (٢) کێل: کێلەبەرد.
v.t. [Rare]. ناشتن.
the tomb, مەرگ: مردن.
tombac, tomback (tom′bak), *n.* تومباك: ئاوێتەی مس و چینکۆیە خشڵی هەرزانبەهای لێ دروست دەکرێ.
tomboy (tom′boi′), *n.* کوڕانی: کچە کوڕانی: نێرە کوڕانی: نێرە کچ: خلە کوڕانی.
-tomboyish *(adj.)*.
tombstone (tōōm′stōn′), *n.* کێل: کێلە بەرد: کێلە قەبر.

tomcat (tom′kat′), *n.* نێرە پشیلە.
tomcod (tom′kod′), *n.* ماسییەکی بچووکی دەریایە.
Tom, Dick, and Harry, هەموو عەلەو جەلەیەك؛ هەموو کەس (لەبڕووی سووکییەوە)؛ هەرچی هەیەو نییە. (ووشەی " every " لە پێشییەوە دادەنرێ).
tome (tōm), *n.* (١) بەرگ؛ بەرگی پەڕتووکێکی چەند بەرگی. (٢) پەڕتووکێکی گەورە.
-tome (tōm), پاشگرێکە بەمانای: بڕین؛ بڕ: *(microtome)* .
tomentose (tō-men′tōs), *adj.* بە گەندەمووی چنگ بەیەکداچوو داپۆشراوە (ڕووەکناسی، گیانەوەرناسی)
tomentum (tō-men′təm), *n.* (١) گەندەمووی چنگ بەیەکداچوو کە بە لاسك و گەڵای هەندێ ڕووەکەوەیە. (٢) چەند دەزوولەیەکی خوێنی تێکهەڵکێشراون لە پەردەی مێشك و مۆخی بڕبڕەدا
tomfool (tom′fōōl′), *n. & adj.* گەوج؛ کەر؛ بێ مێشك
tomfoolery (tom′fōōl′ēr-i), *n.* (١) گەوجێتی؛ کەرێتی؛ بێ مێشکی (٢) قسەی قۆڕ؛ شتی هیچ و پووچ و بێ مانا.
tommy (tom′i), *n.* [British Colloq.], (١) نەواشە؛ نان. (٢) حواردەمەنی؛ ئازووقە. (٣) [T-]، Tommy Atkins
Tommy Atkins, سەربازی ئینگلیز
Tommy gun, گوللەپرژێن؛ شەست تیر؛ ڕەشاش.
tommyrot (tom′i-rot′), *n.* [Slang]. قسەی قۆڕو بێ مانا؛ قسەی هیچ و پووچ؛ گەوجێتی؛ کەرێتی.
tomography (tə-mog′rə-fi), *n.* وێنەگرتنی چین، توێ، یا برگەیەك بە تیشکی ئێکس.
tomorrow (tə-mor′ō, too-môr′ō), *n.* سبەینێ؛ بەیانی
n. (١) سبەینێ؛ بەیانی. (٢) دوابڕۆژێکی نزیك؛ دوارۆژ.
tompion (tom′pi-ən), *n.* = **tampion.**
tomtit (tom′tit′), *n.* [British], (١) **titmouse** . (٢) فیرنەگولە.
tom-tom (tom′tom′), *n.* (١) تەپڵ؛ جۆرە تەپڵێکی ئەفەریقاییە. (٢) **tam-tam** (٣) دەنگێکی یەك نەوایی وەك دەنگی تەپڵ.
v.i. تەپڵ لێدان
-tomy (tə-mi), پاشگرێکە بەمانای: بڕین (نەشتەرگەری)؛ بە ڕیشە دەرهێنان: *(appendectomy)* .
ton (tun), *n.* (١) تەن: (ا) لە ئینگلتەرەدا بریتییە لە (٢٤٠٢) پاوەند (ب) لە ئەمەریکا بریتییە لە (٢٠٠٠) پاوەند. (ج) تەنی مەتری: هەزار کیلۆ. (٢) زۆر؛ هەندێکی ئێجگار زۆر: *(He has ~s of money.)* .
ton (tōn), *n.* مۆدە؛ باو
tonal (tō′n'l), *adj.* ئاوازی؛ هی ئاواز؛ تایبەتی بە ئاواز.
-tonally *(adv.).*
tonality (tō-nal′ə-ti), *adj.* (١) چۆنێتی ئاواز. (٢) چۆنێتی ڕێکخستنی ڕەنگەکانی تابلۆیەك.
tone (tōn), *n.* (١) (ا) ئاواز؛ دەنگ (مۆسیقا، مرۆڤ). (ب) چۆنێتی ئەم دەنگە. (٢) بەرزی و نزمی دەنگی مرۆڤ کە هەستی دەردەبڕێ؛ شێوەی ووتن؛ دەم و دوو *(a ~ of contempt)* . (٣) شێوازی نووسین و ئاخاوتن کە هەڵوێستی کەسەکە دەردەخات: *(The letter had a friendly ~ .)* (٤) جیری؛ نەرمی: *(This wood has lost its ~ .)* . (٥) (ا) شێواز یا خوو نەریتی باوی چەرخێك. (ب) شێوازی شۆخ و جوان. (٦) (ا) ڕەنگ؛ ڕەنگی کاڵ. (ب) پلەی تۆخ و کاڵی ڕەنگ: *(It has three ~s of green.)* (٧) ئەنجامی شێوەی بەکارهێنانی ڕووناکی و تاریکی ڕەنگ لە تابلۆیەکدا. (٨) (ا) دەنگی مرۆڤ (ب) بەرزو نزمی ئەم دەنگە (ج) هێزی سەر برگەو ووشە؛ گرتن (دەنگناسی) (٩) تەندرووستی (ئەندام، لەش، گیانەوەر).
v.t. (١) [Rare] ، بە یەك نەوایی ووتن. (٢) بە شێواز یا ڕەنگێکی تایبەتی کردن (تابلۆ)؛ دەنگی تایبەتی لێوەهێنان (ئامێری مۆسیقا). (٣) شێوەی ڕەنگ یا دەنگ گۆڕین.
v.i. (١) شێوازێکی تایبەتی وەرگرتن (تابلۆ)؛ ڕەنگێکی تایبەتی هەبوون. (٢) گونجانی ڕەنگ
tone down, (١) لە توندوتیژی کەم کردنەوە؛ هێمن کردنەوە؛ ڕەنگ کەم یا کاڵ کردنەوە: *(He toned down his criticism of the government.)* (٢) هێمن بوونەوە؛ توندوتیژی کەم بوونەوە.
tone up, (١) بەهێزکردن؛ توندکردنەوە؛ گورج کردنەوە: *(Exercise tones up the muscles.)* (٢) بەهێزبوون؛ توندبوون؛ کرژبوون.
tone arm, دەسکی دەرزی سنووقی قەوان لێدان.
tone color, = **timbre.**
tone-deaf (tōn′def′), *adj.* گوێی لە بەرزی و نزمی ئاوازی مۆسیقا نییە.
toneless (tōn′lis), *adj.* (١) یەك نەوا؛ بێ بەرزی و نزمی. (٢) سست؛ بێ تین؛ خاو.
tone poem, = **symphonic poem.**
tong (tôŋ, toŋ), *v.t.* بە مقاش دەستکاری کردن، تێکدان، یا هەڵگرتن.
v.i. مقاش بەکارهێنان
tong (tôŋ, toŋ), *n.* (١) حیزب یا ڕێکخراوێکی چینی. (٢) ڕێکخراوێکی چینی لە ئەمەریکا.
tonga (toŋ′gə), *n.* گالیسکەیەکی دوو پێچکەیی سووکی هیندییە
tongs (tôŋz, toŋz), *n.pl.* مقاش.
tongue (tuŋ), *n.* (١) زمان؛ زبان (٢) زمانی گیانەوەر (بەتایبەتی ڕەشەووڵاخ بۆ خواردن) (٣) زمان (ئاخاوتن). (٤) ئاخاوتن؛ گفتوگۆ. (٥) توانای گفتوگۆ یا قسەکردن. (٦) دەم و دوو؛ شێوەی قسەکردن (٧) لوورەی سەگ. (٨) زمانە: (ا) زمانەی پێڵاو. (ب) زمانەی زەنگ. (ج) زمانەی ئەبزیم (د) مژان (گالیسکە). (هـ) زمانە (دارتاشی) (و) زمانەی تەرازوو (ز) پارچە زەوییەکی درێژکۆلەیە کە درێژبووبێتەوە ناو دەریا.
v.t. (١) سەرزەنشت کردن؛ شکاندن. (٢) [Archaic] ، ووتن؛ دەربڕین. (٣) زمان لێوەدان؛ زمان تێوەدان (٤) (ا) زمانە بۆ کردن؛ لەلە کردن (ب) بە زمانەو کون لێکدان (دارتاشی)
v.i. (١) [Rare] ، قسەکردن؛ زۆروێژی کردن. (٢) سەر دەرهێنان وەك زمان
give tongue, دەست بە وەڕین کردن (تانجی)؛ وەڕین
hold one's tongue, زمانی خۆ گرتن؛ قڕوقەپ کردن
on everybody's tongue. لەسەر زمانی هەمووکەسێکە؛ هەمووکەس باسی دەکات
on the tip of one's (or the) tongue, لەسەر زمانێتی؛ لەسەر زمان بوون
tongue and groove, زمانەو کون (دارتاشی)؛ نێرەو مێیە.
tongued (tuŋd), *adj.* زمانێکی تایبەتی پێوەیە: *(loose- ~)* .
tongue-lashing (tuŋ′lash′iŋ), *n.* [Colloq.], سەرزەنشت؛ سەرزەنشتکردن.
tongueless (tuŋ′lis), *adj.* (١) بێ زمان؛ بێ زبان (٢) لاڵ.
tongue-tied (tuŋ′tīd′), *adj.* زمان بەستراو؛ زمان گیراو؛ دەم بوو بە تەڵەی تەقیو؛ زمان چووەوە کلیلە.
tongue twister, ووشەیەك یا دەستەواژەیەکی بە گران ووتراو (لەبەر چوونیەکی دەنگەکانی). (بۆ نموونە: **She sells sea shells by the seashore.**)
tonic (ton′ik), *adj.* (١) هێزبەخش (دەرمان، خواردەمەنی). (٢) (ا) تایبەتی بە ئاواز. (ب) هی تۆخی و کاڵی یا پلەی ڕەنگی تابلۆ.

(ج) [Obs.]. تایبەتی بە دەنگی دەنگدەرەوە لە مێشکدا.
(د) هێز لەسەر (دەنگناسی). (٣) گرژ (ماسولکە)؛ جێر.
n. (١) دەرمانی هێز؛ دەرمانی هێزبەخش.
(٢) خواردنەوەی گازاوی (دەکرێتە ڤۆدگاو جن و خواردنەوەی مەستکەری ترەوە) (٣) یەکەم ئاواز.
(٤) (ا) [Obs.]. دەنگ یا تیپی دەنگدەرەوە لە مێشکدا.
(ب) برگەی هێز لەسەر یا گیراو (دەنگناسی).

tonicity (tō-nis'ə-ti), *n.* (١) تەندرووستی
(٢) گرژی ئاسایی ماسولکە؛ جێری ماسولکە (هەروەها " **tonus** ").

tonight (tə-nīt', too-nīt'), *adv. & n.* ئەمشەو؛ ئیمشەو

tonnage (tun'ij), *n. Also* **tunnage**, (١) باج یا گومرگی لە کەشتی سەنراو بەپێی تەن یا بارەکەی.
(٢) قورسایی ئەو ئاوەی کەشتی بە تەن لای دەبات.
(٣) سەرجەمی تەنی باری نێردراو لە وڵاتێك یا بەندەرێکەوە.
(٤) باری کەشتی بە تەن (٥) قورسایی بە تەن.

tonneau (tu-nō', tə-nō'), *n.* کورسی دواوەی جۆرە ئوتومبیلێکی کۆن.

tonometer (tō-nom'ə-tēr), *n.* تۆنۆمەتر (ا) پێوەری بەرزی و نزمی ئاواز (ب) پێوەری پەستانی هەڵم (ج) پێوەری پەستۆی خوێن و چاو.
-tonometric *(adj.)*; **tonometry** *(n.)*.

tonsil (ton's'l, ton'sil), *n.* ئالوو.

tonsillectomy (ton's'l-ek'tə-mi), *n.* ئالوو دەرهێنان (نەشتەرگەری)

tonsillitis (ton's'l-ī'tis, ton'si-lī'tis), *n.* ئالوو کەوتن؛ ملەخڕێ.

tonsillotomy (ton's'l-ot'ə-mi, ton'si-lot'ə-mi), *n.* ئالوو برین (نەشتەرگەری)؛ ئالوو دەرهێنان

tonsorial (ton-sôr'i-əl, ton-sō'ri-əl), *adj.* هی سەرتاش و سەرتاشی (لەرووی گاڵتەوە).

tonsure (ton'shēr), *n.* (١) سەرتاشینی کەشیش (بەتایبەتی تەپڵی سەری). (٢) سەرتاشراو بەم جۆرە. (٣) بەشی تاشراوی سەر بەم جۆرە.
v.t. تەپڵەسەر تاشین

tontine (ton'tēn, ton-tēn'), *n.* (١) بیمەی هاوبەشی: جۆرە بیمەیەکە چەند کەسێك بەشدار دەبن، کە یەکێکیان مرد بەشەکەی دەگەڕێتەوە بۆ هاوبەشەکانی هەتا دوا کەس (٢) بەشدارانی ئەم بیمەی هاوبەشییە.
(٣) (ا) سەرجەمی ئەم بیمەیە (ب) بەشی هەریەکە لە بەشدارەکان.

tonus (tō'nəs), *n.* گرژی ئاسایی ماسولکە؛ جێری ماسولکە.

too (tōō), *adv.* (١) هەروەها؛ – یش؛ – ش: *(He's coming ~.)*.
(٢) زۆر (لەرووی خراپییەوە)؛ زیاد لە پێویست؛ لە ئەندازە بەدەر: *(He ate ~ much. It is ~ cold, hot, loud, etc.)*
(٣) زۆر؛ ئێجگار *(He's only ~ willing to be of service.)*.
(٤) [Colloq.]. نەبێ؛ بێ گومان؛ هەر دەبێ وابێ؛ هەر: *(You will ~ do it! I will ~ go!)*

took (took), *past tense of* **take**.

tool (tōōl), *n.* (١) ئامێر *(knives, saws, hammers, and shovels are ~s.)*
(٢) هۆ؛ کەرەسە *(Books are a scholar's ~s.)*.
(٣) دەسکەلا؛ کەسێکی بەکارهێنراو لەلایەن کەسێکی ترەوە بۆ ئامانجی خۆی.
v.t. (١) ئامێر بەکارهێنان؛ چاك کردن یا دروستکردن بە ئامێر.
(٢) ئامێر دروستکردن بۆ کارخانەیەك.
(٣) [British Colloq.]، (ا) ئوتومبیل لێخوڕین؛ لێخوڕین (ب) بە ئوتومبیل بردن یا گواستنەوە.
(٤) نەخشەو تیپ هەڵکەندن لەسەر بەرگی کتێب.
v.i. (١) ئامێر بەکارهێنان
(٢) [British Colloq.]، ئوتومبیل لێخوڕین؛ سواری ئوتومبیل بوون.

toolbox (tōōl'boks'), *n.* سنووقی ئامێر سنووقێکی بچووکە ئامێری دەستی وەك چەکوش و جەربادەرو پلایسی تێ دەخرێت

tooling (tōōl'iŋ), *n.* ئامێرکاری؛ ئیشی بە ئامێر کراو.

toolmaker (tōōl'māk'ēr), *n.* ئامێرکار؛ ئامێرساز؛ ئامێر دروستکەر.

toon (tōōn), *n.* (١) درەختێکی ئوسترالی گەورەیە دارو تەختەکەی سوورو بۆن خۆشەو گوڵەکەیشی ڕەنگی لێ دەگیرێ. (٢) دارو تەختەی ئەم درەختە

toot (tōōt), *v.i.* (١) هۆڕنی ئوتومبیل لێدان؛ کەرەنا لێدان؛ فیکەلێدان.
(٢) دەنگی وەك هۆڕن، کەرەنا، یا فیکە لێوە هاتن.
v.t. هۆڕن لێدان؛ فوو بە کەرەنادا کردن؛ فیکەلێدان؛ پەیتا پەیتا هۆڕن لێدان.
n. دەنگی هۆڕن، فیکە، یا کەرەنا؛ هۆڕن؛ فیکە.
-tooter *(n.)*.

toot (tōōt), *n.* [Colloq.], = **spree**.

tooth (tōōth), *n.* (١) ددان.
(٢) ددانی مشارو زنجیرو گێڕو چنگاڵو پێچکە... هتد.
(٣) ئارەزووی خواردەمەنی؛ چێژ؛ حەز: *(She has a sweet ~.)*.
(٤) شتی بڕندە یا گازگر.
v.t. (١) ددان بۆ کردن (ئامێر). (٢) گرنج گرنج کردنی قەراغی شتێك.
v.i. بەیەکدا چوون (گێڕ)؛ لێك گیران.
armed to the teeth, پڕ چەك.
fight tooth and nail, بە هەموو توانایەکەوە شەڕکردن.
in the teeth of, بەرەنگار؛ بەرامبەر؛ بەرەو ڕوو.
put teeth in (a law), خەستنەکار (یاسا).
set one's teeth, خۆ ئامادەکردن بۆ شتێکی ناخۆش و گران.
show one's teeth, ددان لێ جیرکردنەوە؛ هەڕەشەلێکردن؛ تووڕەیی پیشاندان.

toothache (tōōth'āk'), *n.* ددان ئێشە.

toothbrush (tōōth'brush'), *n.* فڵچەی ددان.

toothed (tōōtht, tōōthd), *adj.* (١) داندار؛ ددانی هەیە. (٢) دانەدار؛ گرنج گرنج.

-toothed (tōōtht, tōōthd), پاشگرێکە بەمانای: ژمارەیەك یا جۆرێکی تایبەتی ددانی هەیە: *(big- ~)*.

toothless (tōōth'lis), *adj.* بێ ددان.

tooth paste, دەرمانی ددان.

toothpick (tōōth'pik'), *n.* دان ئاژن.

tooth powder, بۆدرەی ددان: بۆ ددان شتن بە فڵچە.

toothsome (tōōth'səm), *adj.* (١) خۆش؛ بەتام.
(٢) چاك: *(a ~ offer)*
(٣) دڵڕفێن؛ جوان و پان وپۆڕ.

toothy (tōōth'i), *adj.* ددان زل؛ ددان دەرپەڕیو.

tootle (tōō't'l), *v.i.* هۆڕن لێدان بە ئەسپایی و پەیتا پەیتا؛ فیکەلێدان؛ فوو بە کەرەنادا کردن
n. هۆڕن؛ فیکە؛ دەنگی هۆڕن یا فیکە؛ هۆڕن یا فیکەلێدان.

toots (toots), *n.* [Slang], گیانە.

tootsy (toot'si), *n.* [Slang], (١) پێی منداڵ یا ئافرەت. (٢) **toots** .

top (top), *n.* (١) (ا) کاکۆڵ؛ گوڵە؛ گێسوو (ب) قژی سەر.
(٢) تەپڵەسەر؛ سەر.
(٣) لووتکە؛ تەوقەسەر؛ قوتکە؛ کەڵ؛ سەر: *(the ~ of the hill)*.
(٤) پۆپە؛ پۆپ: *(the tree ~s)*.
(٥) (ا) سەرقاپ؛ قەپاغ؛ سەر (ب) تەنتە یا سەری ئوتومبیل.
(٦) (ا) ئەوپەڕ؛ بەرزترین پلە، خاڵ، یا شوێن؛ تاف: *(at the ~ of his voice; the ~ of her career)*
(ب) بەرزترین پلەوپایە: *(He's at the ~ of his profession.)*
(ج) کەسێك کە لە بەرزترین پلەی پیشەیەکدا بێت.
(د) هەڵبژاردە؛ باشترین بەش یا پارچە؛ سەرتوێژ (مەجاز).

(the ~ of the crop)

(٧) سەرەتا؛ سەر: *(the ~ of the year)* .

(٨) ئەو بەشەی ئاوێتەیەك کە لە هەمووی زیاترو زووتر هەڵدەچێت (کیمیا).

adj. بەرزترین: سەروو؛ لاسەروو: *(the ~ drawer, shelf, etc.)* .

v.t. (١) (ا) سەر لابردن. (ب) سەر قرتاندن یا هەڵپاچین؛ لق‌وپۆپ کردن.

(٢) سەر نانەوە: سەر داپۆشین؛ بوون بە سەرقاپ بۆ؛ سەرقاپ بۆ کردن.

(٣) گەیشتنە تەوقەسەرەکەی. (٤) بەسەردا ڕۆیشتن یا تێپەڕبوون.

(٥) زیاتر بوون لە؛ بۆڕ پێدان.

(٦) لەپێش هەموانەوە بوون؛ یەکەم بوون؛ لەسەروو هەموانەوە بوون:

(He ~ped his class.)

(٧) لە لاسەرووی تۆپ دان.

v.i. (١) دوایی پێ هاتن؛ کۆتایی پێ هێنان. (٢) گەیشتنە تەوقەسەر.

blow one's top, [Slang], (١) زۆر تووڕەبوون؛ شێتگیربوون.

(٢) شێت بوون

on top, سەرکەوتوو؛ لە سەرەوەیە؛ لە پێشەوەیە.

on top of, (١) بە تەوقەسەرەکەیەوە؛ بە ڕۆیەوە.

(٢) لەسەر دانیشتوو. (٣) سەرەڕای؛ زیاد لە.

(٤) یەکسەر یا کتوپڕ دوای ئەوە.

(٥) [Colloq.]: ئاگای لە هەمووشتێکە؛ مەسەلەکە لەژێر دەستیایەتی؛ شتەکەی فەرامۆش نەکردووە: *(He is on top of the situation.)* .

over the top, (١) بەسەر بەردەمی خەنەق یا سەنگەردا (جەنگ).

(٢) لە ئەندازە یا ژمارەی دیاریکراو تێپەڕبوون.

(the) tops, [Slang], باشترین؛ بەرزترین؛ نایابترین.

top off, دوا شت کردن بۆ تەواوکردن بە ڕێك‌وپێکی؛ تەواوکردن.

top (top), *n.* مزراح.

topaz (tō′paz), *n.* (١) تۆپاز؛ گەوهەری زەرد؛ زەردوویی؛ بەردێکی بەنرخی زەردە. (٢) باڵندەیەکی زۆر بچکۆلەی ڕەنگاوڕەنگی ئەمەریکای باشوورە.

top billing, (١) لە سەروو یا لە پێش هەموانەوە (لە بلاونامەی ناوی نوێنەری فیلم‌و شانۆنامەیەکدا): *(She got ~.)* .

(٢) لە شوێنێکی زۆر لەبەرچاودا (لە ڕۆژنامەدا... هتد).

top boot, جزمە

topcoat (top′kōt′), *n.* پاڵتۆی تەنك.

top dog, [Colloq.], بەدەسەڵاترین کەسی ڕێکخراوێك یا دەزگایەك؛ دەستبالاترین.

top-drawer (top′drôr′), *adj.* بەرزترین (پلەوپایە، چینی کۆمەڵ)؛ یەکەمین.

top-dress (top′dres′), *v.t.* پەینڕێژ کردن؛ پەین تێکردن؛ چەوڕێژ کردن.

top-dressing (top′dres′iŋ), *n.* (١) شتی کراو بە زەوی یا ڕێگەوە (پەین، چەو... هتد). (٢) پەینڕێژ؛ چەوڕێژ.

tope (tōp), *v.t. & v.i.* [Archaic], عەرەق زۆر خواردنەوە.

tope (tōp), *n.* پەرستگای بوودی گوومەز ئاسایی.

tope (tōp), *n.* جۆرە کۆسەیەکی بچووکە.

topee (tō-pē′, tō′pē), *n. Also* **topi,** کلاوێکی هیندییە بۆ بەرهەتاو

toper (tōp′ēr), *n.* سەرخۆش؛ کەسێکی هەمیشە سەرمەست.

top-flight (top′flīt′), *adj.* [Colloq.], یەکەم؛ باشترین؛ چاکترین؛ نایابترین

top-full, topful (top′fəl′), *adj.* لیپاولیپ؛ لێوان لێو.

top-gallant (tə-gal′ənt, top′gal′ənt), *adj.* (١) لە لاسەرووی ستوونی بەلەم‌و کەشتی بایەوانیدا.

(٢) بەرزترە لە دەوروپشتەکەی (شوورەی کەشتی).

n. (١) ستوونی بەرزی بەلەم‌و کەشتی بایەوان.

(٢) [Rare]، لووتکە؛ تەوقەسەر؛ تاف.

top hat, شەپقەی ڕەشی لوولەکی درێژی ئاوریشم.

top-heavy (top′hev′i), *adj.* (١) سەر قورس؛ بە ئاسانی دەکەوێ؛ سەرەکەی قورسترە لە لاخوارووەکەی. (٢) لە ئەندازە بەدەر پارەکەی خستۆتە کار (کۆمپانیا).

top-hole (top′hōl′), *adj.* [British Slang], نمرە یەك؛ نایاب؛ زۆر چاك.

tophus (tō′fəs), *n.* (١) بەڵغی کانزایی بە جومگەی کەسێکەوە کە نەخۆشی جومگەی هەبێت. (هەروەها " chalk-stone ").

(٢) بەڵغی کانزایی بە ددانەوە.

topiary (tō′pi-er′i), *adj.* تایبەتی بە هەڵپاچینی داروداردەخت‌و شێوەی جوان لێ دروستکردنی.

n. (١) هەڵپاچینی داروداردەخت‌و شێوەی جوان لێ دروستکردنی.

(٢) باخچەیەکی وەها لێکراو.

topic (top′ik), *n.* (١) باس (ووتار، بەند، نامیلکە). (٢) باس (گفتوگۆ).

(٣) سەرباس؛ سەرووتار.

topical (top′i-k'l), *adj.* (١) ناوچەیی؛ تایبەتی بە ناوچەیەك.

(٢) سەرباسی؛ سەرووتاری.

(٣) پەیوەندی هەیە بە ڕووداو‌و هەواڵی ئەو کات‌و چەرخەوە:

(There are a lot of ~ allusions in his novels.)

(٤) هی جێیەکی تایبەتی لەش: *(a ~ remedy)* .

top-knot (top′not′), *n.* (١) شریتی گرێدراو یا پەڕی لەسەر کراو وەك سەرپێچ. (٢) تۆپەڵە تووکی تەپڵی سەر (وەك هی کەڵەشێر).

topless (top′lis), *adj.* (١) بێ سەرقاپ؛ بێ سەر؛ سەر بەتاڵ.

(٢) [Archaic]، زۆر بەرز؛ سەرەکەی بە چاو نابینرێ لەبەر بەرزی.

(٣) (ا) مەمك بەدەرەوە؛ مەمك ڕووت؛ سنگ ڕووت: *(a ~ dancer)*

(ب) سەماکەری مەمك ڕووت سەمای تێدا دەکات: *(a ~ bar)* .

toplevel (top′lev′'l), *adj.* بەرزترین (پلە، دەسەڵات)؛ زۆر بەرز: *(a ~ official)*

toplofty (top′lôf′ti), *adj.* [Colloq.], بەفیز؛ ترزل؛ لەخۆبایی؛ بە کەش‌وفش.

-toploftiness *(n.).*

topmast (top′məst, top′mast′, top′mäst′), *n.* دارکەشتی یا ستوونی ناوەڕاست.

top minnow, چەند جۆرە ماسییەکی بچووکن نزیکی ڕووی ئاو دەژین‌و خواردن دەخۆن هەندێکیان لەباتی گەرا دانان بەچکە دەکەن.

topmost (top′mōst′, top′məst), *adj.* بەرزترین؛ بڵندترین؛ لە هەموو بەرزتر.

top-notch (top′noch′), *adj.* [Colloq.], نمرە یەك؛ زۆر چاك؛ نایاب؛ زۆر باش: *(a ~ scientist, job, etc.)* .

-top-notcher *(n.).*

topo- (tə-po′), *Also* **top-** , پێشگرێکە بەمانای: ناوچە؛ شوێن؛ جێ: *(topology)*

topographer (tə-pog′rə-fēr, tō-pog′rə-fēr), *n.* (١) زانای بەرزو نزمی ڕووی زەوی؛ ڕووخساری زەوی زان.

(٢) نەخشەکاری ڕووخساری زەوی؛ نەخشە دروستکەری شێوەی زەوی.

topographic (top′ə-graf′ik), *adj. Also* **topographical,** هی نەخشەی شێوەی زەوی؛ تایبەتی بە ڕووخساری زەوی.

-topographically *(adv.).*

topography (tə-pog′rə-fi, tō-pog′rə-fi), *n.* تۆپۆگرافیا: (ا) باسکردنی شوێنێك بە ووردی‌و ڕاستی. (ب) ڕووخساری زەوی (بە دەشت‌و شاخ‌و گردو ڕووبارو دۆڵ‌و پردو ڕێگاوبان‌و شارەوە... هتد)؛ شێوەی زەوی؛ بەرزی‌و نزمی ڕووی زەوی (ج) نەخشەکردنی ڕووخساری زەوی؛ وێنەگرتنی ڕووی زەوی. (د) ڕووپێوی ڕووخساری زەوی.

topology (tə-pol′ə-ji), *n.* (١) لێکۆڵینەوەی ڕوخساری زەوی، واتە تۆپۆگرافیای شوێنێك. (٢) شێوەی پێکهاتنی بەشەکانی لەش.

(٣) لێکۆڵینەوەی وێنەی ئەندازەیی کە تایبەتخۆکانی ناگۆڕێ بە گۆڕینی شێوەکەی (بیرکاری).

toponym (top′ə-nim′), *n.* (١) ناوی حێ: ناوی شوێن.
(٢) ناوێکە کە سەرچاوەو جێی ژیانی ئاسایی گیانەوەرەکە دەردەخات.
toponymy (tə-pon′ə-mi), *n.* (١) (ا) ناوی شوێنەکانی وڵاتێك یا ناوچەیەك ب: لێکۆڵینەوەی ئەم ناوانە. (٢) ناوی بەشەکانی لەش.
-toponymic; toponymical *(adj.).*
topper (top′ēr), *n.* (١) ئامێر یا مرۆڤی سەرقرتێنەر.
(٢) [Slang]، شتێکی چاکتر لە هەموو ئەوانەی پێشتر (نوکتە، پەند).
(٣) **top hat** (٤) پاڵتۆی سووکی ژنانە
topping (top′iŋ), *n.* (١) سەر قرتان: سەر لێکردنەوە
(٢) کرێمو گوێزو شتی ترە کە دەخرێتە سەر کێك و شیرینی: سەرکێك.
adj. (١) زۆر بەرز: بڵند: هەڵکەوتوو.
(٢) [British Colloq.]، نمرە یەك: زۆر چاك.
topple (top′'l), *v.i.* (١) (~ **over**) کەوتن: بەلاداهاتن: هەڵگەڕانەوە
(٢) لەتردان: لاربوونەوە: بەم لا و ئەولادا کەوتن: شۆڕبوونەوە
v.t. خستن: هەڵگەڕاندنەوە: ڕووخاندن: *(to ~ the government)* .
tops (tops), *adj.* [Slang], نایاب: زۆر چاك: نمرە یەك.
topsail (top′s'l, top′sāl′), *n.* ستووز یا دارکەشتی ناوەڕاست.
top-secret (top′sē′krit), *adj.* زۆر نهێنی
(a ~ memo, directive, operation, etc.)
top sergeant, [Colloq.], بارچاوەش (سوپا)
topsoil (top′soil′), *n.* چینی سەرەوەی خاك.
topsy-turvy (top′si-tûr′vi), *adv. & adj.* (١) سەربەرەوخوار: سەربەرەوژێر. (٢) شێواو: تێکچوو: ناڕێكوپێك: تێکەڵوپێکەڵاو.
n. (١) سەربەرەوخواری: سەربەرەوژێری.
(٢) شێواوی: ناڕێكوپێکی: تێکەڵوپێکەڵاوی.
toque (tōk), *n.* جۆرە شەبقەیەکی ژنانەیە.
tor (tôr), *n.* گردی بەرزی بەردین.
torah, tora (tō′rə-to′rô), *n.* تەورات: پەرتووکی ئاینی جوولەکەیە.
torch (tôrch), *n.* (١) شاپلیتە: بڵێسە: مەشخەڵ
(٢) بڵێسە: سەرچاوەی ڕووناکی: ڕووناکی: *(the ~ of science)* .
(٣) بڵێسەی لەحیمکاری: شاپلیتەی لەحیمکاری
(٤) [British]، **flashlight**
carry a (or the) torch for, [Slang], خۆشویستن: حەزلێکردن.
torchbearer (tôrch′bâr′ēr), *n.* (١) بڵێسە هەڵگر
(٢) ڕێ ڕووناککەرەوە: پێشڕەو: ڕابەر.
torchlight (tôrch′līt′), *n.* بڵێسە: گڕی مەشخەڵ: ڕووناکی مەشخەڵ.
torchon lace, جۆرێکە لە نەقشکاری.
torch singer, گۆرانی بێژی دڵداری یا خۆشەویستی.
torch song, گۆرانی دڵداری (بەتایبەتی کە هەر لە یەك لاوە بێت)
torchwood (tôrch′wood′), *n.* (١) درەختێکە دارەکەی دەکرێ بە بڵێسە (٢) داری ئەم درەختە.
tore (tôr, tōr), *alternative past tense of* **tear.**
tore (tôr, tōr), *n.* = **torus.**
toreador (tôr′i-ə-dôr′), *n.* ئەسپ سواری شەڕەگاکەری ئیسپانی
torero (tô-re′rô), *n.* شەڕەگاکەری ئیسپانی: گابازی ئیسپانی.
tori (tôr′ī, tō′rī), *plural of* **torus.**
torment (tôr′ment, tôr-ment′), *n.* (١) ئامێری ئازاردان.
(٢) چەوسانەوە: چەوساندنەوە: ئازار: ئازاردان.
(٣) سەرچاوەی ئازارو ناخۆشی: هۆی ناخۆشی
v.t. (١) چەوسانەوە: ئازاردان: سوێ کردن بە دڵەوە
(٢) پەست کردن: هەراسان کردن: تووشی ناخۆشی کردن.
(٣) [Obs.]، ووروژاندن.
tormentil (tôr′men-til′), *n.* ڕووەکێکی خشۆکی گوڵ زەردە (ڕەگەکەی بۆ دەرمان و بۆیەو پێستە خۆشکردن بەکاردەهێنرێ).
tormentor (tôr-men′tēr), *n.* *Also* **tormenter,** (١) ئازاردەر: چەوسێنەرەوە. (٢) پەردە (شانۆ). (٣) پەردەی دەنگبڕ (فیلم).
torn (tôrn, tōrn), *alternative past participle of* **tear.**
tornado (tôr-nā′dō), *n.* تۆرنادۆ: گەردەلوولی بەهێز: گێژەلووکە یا گێژەبای زۆر قایم
-tornadic *(adj.).*
toroid (tō′roid), *n.* ڕووی مارپێچی (ئەندازە).
torose (tō′rōs, tō-rōs′), *adj.* (١) ئاوساو: دەرپۆقیو: هەوکردوو.
(٢) لوولەکی و بەین بەین دەرپۆقیو (ڕووەکناسی): لوولەکی و گرێدار.
torpedo (tôr-pē′dō), *n.* (١) **electric ray** .
(٢) تۆرپیدۆ: بۆمبایەکی درێژکۆلەی زل خۆهاوێژە دەدرێ بە کەشتی دوژمندا لە ژێردەریایی و فڕۆکەوە. (٣) مین یا بۆمبای ژێرئاو.
(٤) تەقەمەنییەك یا دەمەرقاچانێکە دەتەقێتەوە کە دەدرێ بە شوێنێکی ڕەقدا
(٥) تەرەقەیەکە دەخرێتە سەر هێڵی ئاسن شەمەندەفەر دەیتەقێنێتەوە بۆ وورریاکردنەوەی دەستەی کارگەرانی شەمەندەفەرەکە.
(٦) تەقەمەنی بەکارهێنراو لە بیری نەوت هەڵکەندندا.
(٧) [Slang]، پیاوکوژ: ڕەش کوژ: پاسەوانی پیاوکوژ.
v.t. (١) تۆرپیدۆ تێگرتن: تێك شکاندن یا نوقم کردنی کەشتی بە تۆرپیدۆ.
(٢) تێکدان: پووچ کردنەوە: *(He ~ed our plan.)* .
torpedo boat, بەلەمی تۆرپیدۆ: بەلەمێکی خێرای بچووکە بۆ هێرش بە بۆمبای تۆرپیدۆ.
torpedo-boat destroyer, کەشتی جەنگی تێکشکێنەری بەلەمی تۆرپیدۆ: تێکشکێنەر یا وێرانکەری بەلەمی تۆرپیدۆ.
torpedo bomber, فڕۆکەی تۆرپیدۆهاوێژ. (هەروەها " **torpedo plane** ") .
torpedo tube, چووپی تۆرپیدۆ: بۆرییەکە بۆمبای تۆرپیدۆی لێوە دەهاوێژرێ.
torpid (tôr′pid), *adj.* (١) سڕ (مارو هەندێ گیانەوەری تر بە زستان): جووڵە لێ بڕاو. (٢) سست: خاو: بێ تین.
-torpidity *(n.)*; **torpidly** *(adv.)*; **torpidness** *(n.).*
torpor (tôr′pēr), *n.* (١) سڕی: جووڵە لێ بڕان: کاسی.
(٢) سستی: خاوی: بێ تینی.
torporific (tôr′pə-rif′ik), *adj.* سڕکەر: کاسکەر.
torquate (tôr′kwāt), *adj.* خاڵ و میلدار (کەو و باڵندەی تر): مل دەورەدراو بە هێڵی ڕەنگاوڕەنگ.
torque (tôrk), *n.* (١) ملەوانێکی کانزایی بادراوە (ئەڵمانی و فەرەنسییەکان لە کۆندا وەك ملوانکە لە ملیان دەکرد).
(٢) هێزی بادەر یا خولێنەرەوە (فیزیا).
torques (tôr′kwēz), *n.* خاڵ و میل (کەو و گیانەوەری تر): هێڵی پەڕ یا تووکی ڕەنگاوڕەنگی دەوری ملی باڵندەو گیانەوەر.
torrent (tôr′ənt, tor′ənt), *n.* (١) خوڕاو: ئاوی بەخوڕ: لێزماو: لێشاو. (٢) لێشاو: لافاو (مەجاز).
(٣) لێزمە باران: شەستە باران: لێزمە: ڕەهێڵە.
adj. [Rare]. خوڕ: بەخوڕ.
torrential (tô-ren′shəl, to-ren′shəl), *adj.* (١) لێزمە: لێزمەیی: ڕەهێڵە: *(~ rains)* .
(٢) لێشاوی: لێزماوی: زۆر بەهێزو توندوتیژ: بەخوڕ.
(٣) لە ئەنجامی لێزمە بارانەوەیە.
-torrentially *(adv.).*
torrid (tôr′id, tor′id), *adj.* (١) هەڵقرچاو: هەڵپڕووکاو (بە گەرما): ووشك (٢) زۆر گەرم: هەڵپڕووکێنەر: زۆر بەتین.
(٣) بەجۆش: بەسۆز: *(a ~ love affair)* .
-torridity *(n.)*; **torridly** *(adv.)*; **torridness** *(n.).*
torsade (tôr-sād′), *n.* شریتی بادراوی شەپقە ڕازێنەرەوە: گێزوگولنگی شەپقە.
torsion (tôr′shən), *n.* (١) (ا) بادان (بەتایبەتی سەری شتێك و بانەدانی

سەرەکەی تری)؛ لوولدان؛ پێچدان. (ب) لوول خواردن؛ پێچ خواردن؛ با خواردن.
(٢) خاوبوونەوە یا ڕاستبوونەوەی تەلی بادراو دوای بەرەڵاکردنی.

-torsional *(adj.)*.

torsion balance, پێوەری پرتەی کارەبا (لەرێی پێچ خواردنی تەلی بچکۆلەوە)

torso (tôr′sō), ***n.*** (١) پەیکەری قەدی مرۆڤ بەبێ سەرو باڵ؛ پەیکەری لەشی مرۆڤ لە پشتێنە بەرەو ژوور (بەتایبەتی بەبێ سەرو باڵو بە ڕووتی).
(٢) قەدی مرۆڤ؛ لەشی مرۆڤ لە پشتێنە بەرەو ژوور.
(٣) کاری ناتەواو؛ ئیشی بە نیوەچڵی بەجێهێڵراو (پەیکەرتاشی، نووسین).

tort (tôrt), ***n.*** زیان لێکەوتنێکی دەسەنقەست یا ڕێکەوت لە ناوبانگو سامانی کەسێك یا لە کەسەکە خۆی کە دەتوانرێ بدرێ بە دادگا.

torte (tôrt), ***n.*** جۆرێکە لە کێك.

torticollis (tôr′ti-kol′is), ***n.*** مل گێری (نەخۆشی)؛ مل خواری.

tortile (tôr′t'l, tôr′til), ***adj.*** لوول؛ پێچاوپێچ؛ مارپێچی؛ باخواردوو.

tortilla (tôr-tē′yä), ***n.*** تۆرتیا نانی مەکسیکی

tortious (tôr′shəs), ***adj.*** زیانی؛ تایبەتی بە زیان.
(ووشەی " tort " ببینە).

tortoise (tôr′təs), ***n.*** کیسەڵ؛ ڕەقە.

tortoise beetle, قالۆنچەی کیسەڵی؛ قالۆنچەیەکە لە کیسەڵ دەچێ

tortoise-shell (tôr′təs-shel′), ***adj.*** (١) لە قەپێلکی کیسەڵ دروستکراو. (٢) ڕەنگەکەی لە هی قەڵفانی پشتی ڕەقە دەچێ.

tortoise shell, (١) قەپێلکی کیسەڵ؛ قاوغ یا قەڵفانی کیسەڵ.
(٢) **tortoise-shell butterfly**.

tortoise-shell butterfly, پەپوولەیەکی خاڵ خاڵە ڕەنگی لە هی قەپێلکی کیسەڵ دەچێ.

tortuosity (tôr′choo-os′ə-ti), ***n.*** (١) خواروخێچی؛ پێچاوپێچی؛ چەوتی. (٢) پێچ

tortuous (tôr′choo-əs), ***adj.*** (١) خواروخێچ؛ پێچاوپێچ؛ پێچاوی؛ نارێك (٢) چەوت؛ فێڵباز؛ فێڵاوی؛ پێچوپەنادار.

-tortuously *(adv.)*; tortuousness *(n.)*.

torture (tôr′chēr), ***n.*** (١) چەوسانەوە؛ ئازاردان؛ ئازار چەشتن.
(٢) شێوەی ئازاردان یا چەوسانەوە.
(٣) ئازار؛ ئەشکەنجە؛ ناخۆشی ئێجگار زۆر.
(٤) هۆی ئازار، چەوسانەوە، یا ئەشکەنجە.
(٥) [Rare]، شێوان؛ گۆڕان؛ بادان؛ تێکچوون.

v.t. (١) چەوسانەوە؛ ئازاردان؛ سوێ کردن بە دڵەوە؛ ئەشکەنجەدان.
(٢) شێواندن (مانا)؛ گۆڕین؛ تێکدان.

-torturer *(n.)*.

torturous (tôr′chēr-əs), ***adj.*** بە ئازار؛ چەوسێنەرەوە؛ زۆر ناخۆش؛ بە ئەشکەنجە.

-torturously *(adv.)*.

torus (tôr′əs, tō′rəs), ***n.*** (١) ئەخشی قۆقزی نیوبازنەیی بنی پایە (خانووسازی). (٢) چوکلە ئێسقانی سەرخڕ (توێکاری)؛ ئاوساوییەکی قۆقز یا سەرخڕ. (٣) تەختی گوڵ. (٤) ڕووی خڕ (ئەندازە).

Tory (tôr′i, tō′ri), ***n.*** (١) (ا) چەتەو تاڵانکەری ئێرلەندی سەدەی حەڤدە (ب) ئێرلەندی چەکداری پاشایەتی خوازی سەدەی حەڤدە.
(٢) تۆری ئەندامی حیزبی کۆنەپەرستی ئینگلیزی.
(٣) ئەمەریکی سەر بە ئینگلیز لە کاتی شۆڕشی ڕزگاری ئەمەریکادا.
(٤) [t-]، کۆنەپەرست؛ کەسێکی کۆنەپەرست.

adj. کۆنەپەرست

Toryism (tôr′i-iz'm, tō′ri-iz'm), ***n.*** بیرو بڕواو ڕێبازو نەریتی کۆنەپەرستان.

toss (tôs, tos), ***v.t.*** (١) خستن بەم دیو و بەو دیودا؛ هێنان و بردن؛ لارەولار پێ کردن؛ ڕاوەشاندن: *(The waves ~ed the boat.)*.
(٢) هاویشتن؛ هەڵدان؛ فڕێدان؛ تووڕدان.
(٣) لەپڕ سەر خستن بە پشتدا یا ڕاتەکاندن؛ لەپڕ سەر کێشانەوە بۆ دواوە:
(The horse ~ed its head.)
(٤) وورووژاندن؛ ڕاوەشاندن؛ خستنە جموجووڵ.
(٥) دان بە زەویدا؛ فڕێدانە سەر زەوی.
(٦) شێروخەت کردن؛ تەڕو ووشکی کردن.
(٧) تێکهەڵدان (زەڵاتە)؛ تێکەڵاوکردن؛ تێکدان: *(to ~ the salad)*.
(٨) [Colloq.]، باسکردن؛ هێنان و بردن.

v.i. (١) لارەولارکردن بەتوندی؛ بەم دیو و بەو دیودا کەوتن بەتوندی؛ ڕاوەشان.
(٢) تەپاوتل کردن؛ تلانەوە؛ ئەم دیو و ئەو دیو کردن:
(I ~ed in my sleep all night long.)
(٣) شێروخەت کردن.

n. (١) ڕاتەکان یا کێشانە دواوەی سەر لەپڕ (ئەسپ، مرۆڤ):
(a ~ of the head)
(٢) دووبەختی؛ شێروخەت؛ تەڕو ووشکی.
(٣) ماوەی شت هاویشتن؛ دووری شت هەڵدان یا فڕێدان.

toss down, یەکسەر هەڵقوڕاندن؛ بە یەك قوم هەڵقوڕاندن.

toss off, (١) بە پەلەو لاسەرلایی کردن (نووسین، کار... هتد).
(٢) بە یەك قوم هەڵقوڕاندن.

toss up, شێروخەت کردن؛ تەڕو ووشکی کردن.

tosspot (tôs′pot′, tos′pot′), ***n.*** عەرەق زۆر خۆرەوە؛ هەمیشە سەرخۆش.

toss-up (tôs′up′, tos′up′), ***n.*** (١) شێروخەت کردن؛ تەڕو ووشکی کردن. (٢) دووبەختی؛ هات‌ونەهات.

tost (tôst, tost), ***obsolete or poetic past tense and p.p. of-*** **toss.**

tot (tot), ***n.*** (١) ئەخت؛ تۆز؛ ئەختال. (٢) منداڵی بچووك؛ منداڵ.
(٣) [British Dial.]، پێکێکی بچووك (خواردنەوەی مەستکەر).

tot (tot), *v.t.* [British Colloq.], (~ **up**), کۆکردنەوە (ژمارە)؛ سەرجەم کردن.

total (tō′t'l), ***adj.*** (١) سەرجەم؛ هەموو.
(٢) تەواو؛ سەرپاك؛ سەراپا: *(a ~ loss)*.

n. هەمووی؛ گشتی؛ سەرجەم

v.t. (١) کۆکردنەوە (ژمارە)؛ گردکردنەوە؛ سەرجەم دۆزینەوە.
(٢) کردنە ئەوەندە؛ سەرجەم ئەوەندە بوون.
(٣) [Slang]، تێك‌وپێکدان (ئوتومبێل)؛ هەمووی شکاندن یا تێکشکاندن:
(She ~led her car in the accident.)

v.i. کردنە ئەوەندە؛ سەرجەم ئەوەندە بوون.

totalitarian (tō′al-ə-târ′i-ən), ***adj.*** ڕژێمی یەك حیزبی؛ دیکتاتۆری؛ زۆرداری.

n. دیکتاتۆر؛ دیکتاتۆری خواز؛ زۆردار؛ لایەنگری ڕژێمی یەك حیزبی.

totalitarianism (tō′tal-ə-târ′i-ən-iz'm), ***n.*** ڕژێمێکە کە یەك حیزب یا یەك کەس دەست بەسەر هەمووشتێکدا دەگرێ؛ بیروباوەڕی ڕژێمێکی وەها؛ دیکتاتۆرێتی.

totality (tō-tal′ə-ti), ***n.*** (١) هەموویی؛ گشتێتی؛ سەرجەمی؛ سەرپاکی. (٢) سەرجەم؛ هەموو؛ گشت

in totality, هەمووی پێکەوە؛ بەگشتی؛ بە تێکڕا.

totalizator (tō′t'l-ə-zā′tēr), ***n.*** ژمێرەر؛ مەکینەی ژماردن (بەتایبەتی هی پارەی براوەی گرەوی غارغارێنی ئەسپ).

totalize (tō′t'l-īz′), ***v.t.*** کۆکردنەوە (ژمارە)؛ گردکردنەوە؛ سەرجەم وەرگرتن.

-totalizer *(n.)*.

totally (tō′t'l-i), ***adv.*** بەتەواوی؛ هەمووی؛ سەرتاپا؛ بە جارێك.

tote (tōt), ***v.t.*** [Colloq.], (١) بە کۆڵ هەڵگرتن؛ بە کۆڵ بردن؛ گواستنەوە؛ بە کێش کردن (٢) تفەنگ لە شان کردن؛ چەك هەڵگرتن

n. [Colloq.], (١) بە کۆڵ گواستنەوە؛ بە کۆڵ بردن؛ بە کێش کردن.

(٢) بار؛ کوڵ.

tote (tōt), ***n.*** [Colloq.], = **totalizator.**

tote bag, [Colloq.], جانتای دەستی نەختێ گەورە

totem (tō′təm), ***n.*** (١) تۆتەم: گیاندارێك یا ڕووەکێك یا شتێکی ترە
کە هەر خێڵ و هۆزێکی هیندی ئەمەریکایی دەیان کرد بە دروشمی خۆیان،
گوایە لە بنچینەدا خزمن. (٢) وێنەی ئەم دروشمە.
(٣) چەند خێڵ یا هۆزێکە کە هەمان دروشمیان بۆ خۆیان هەڵبژاردبێ.
(٤) دروشمێکی پیرۆز

-totemic ***(adj.).***

totemism (tō′təm-iz′m), ***n.*** (١) بڕوا بوون بە " تۆتەم " و پەیوەندی
خێڵایەتی لەڕێی " تۆتەم " ەوە. (وشەی پێشوو ببینە). (٢) جیاکردنەوەی
خێزان و خێڵ و هۆز بەگوێرەی ئەو " تۆتەم " ەی کە دروشمیانە.
(٣) ژیان و ڕژێمێکی کۆمەڵایەتی لەسەر " تۆتەم " دانراو.

-totemist ***(n.)***; **totemistic** ***(adj.).***

totem pole, (١) ستوونی تۆتەمی: ستوونێکە هیندییەکانی ئەمەریکا
دروشمی " تۆتەم " ی خێڵەکەیان لەسەر هەڵدەکەند و لەبەردەمی ماڵەکانیاندا
دایان دەچەقاند. (٢) [Slang]، پلەوپایە؛ بەرز و نزمی پلەوپایە؛
گەورە و بچووکی: *(He is the lowest man on the ~ .)*

totipalmate (tō′ti-pal′māt), ***adj.*** پەنجە تەنراو (وەك مراوی و
قاز)؛ پەنجەکانی پێی هەموو بە پەردە لێکدراون

n. باڵندەی پەنجە تەنراو

-totipalmation ***(n.).***

totter (tot′ēr), ***v.i.*** (١) (ا) بەم لاو بەولادا کەوتن؛ لارەولارکردن
(ب) نزیکی کەوتن بوون؛ شلۆق بوون؛ نزیکی ڕووخان: *(a ~ing empire)* .
(٢) لەتردان؛ بە لارەولار ڕۆیشتن. (٣) دوودڵی کردن؛ ڕاڕایی کردن.

n. لەتر؛ لەتردان

tottering (tot′ēr-iŋ), ***adj.*** (١) (ا) پەڕیووت؛ خەریکە دەڕووخێ:
(a ~ building)
(ب) لەرزۆك؛ لەتراوی
(٢) شلۆق: نزیکی ڕووخانە *(a ~ regime)*

tottery (tot′ēr-i), ***adj.*** شلۆق؛ لەرزۆك.

toucan (tōō′kan, too-kän′, tōō′kən), ***n.*** توکان: باڵندەیەکی
ڕەنگاوڕەنگی دەنووك زل و نوشتاوەی ناوچە گەرمەکانی ئەمەریکایە.

touch (tuch), ***v.t.*** (١) دەست لێدان: دەست تێوەدان؛ بە دەست هەست
پێ کردن (٢) لێدانی دوو شت لە یەکتر.
(٣) دەست خستنە سەر (نەخۆشێك لەلایەن کەسێکی پیرۆزەوە بۆ چاکبوونەوە).
(٤) بەرکەوتن؛ لێکەوتن؛ لێدان
(٥) سنوور لێکدان؛ لێکدان؛ سنوور پێکەوەبوون
(٦) بە ئەسپایی لێدان یا پیاکێشان.
(٧) کارتێکردن؛ لابردن *(Water won't ~ these grease spots.)* .
(٨) نەختێك زیان لێدان: *(Frost ~ed the plants.)* .
(٩) تاقیکردنەوە بە سەنگی محەك (زێڕ و زیو).
(١٠) نیشانەکردنی زێڕ و زیوی تاقیکراوە. (١١) ئامێری مۆسیقا لێدان.
(١٢) وێنەکێشان یا دەستکاری کردن (بە فڵچە یا پێنووس).
(١٣) ڕەنگ کردن (١٤) وەستان بۆ ماوەیەك (کەشتی لە بەندەردا).
(١٥) دەستکاری کردن؛ لاقەکردن؛ دەست تێوەدان؛ توخن کەوتن.
(١٦) بە خراپی دەستکاری کردن یا بەکارهێنان؛ زیان پێ گەیاندن.
(١٧) چەشتن؛ دەست تێوەدان *(He didn't ~ his supper.)* .
(١٨) گەیشتن؛ خۆ لێدان
(١٩) شان لە شان دان؛ هاوتایی کردن: *(My cooking can't ~ yours.)* .
(٢٠) لێ سەندن؛ بردن (٢١) ناوبردن؛ باسکردن بەسەرپێیی.
(٢٢) پەیوەندی پێوەبوون؛ کارتێکردن: *(a subject that ~es us all)* .
(٢٣) نەختێك خوو ڕەوشت خراپ کردن
(٢٤) نەختێك مێشك تێکدان یا شێت کردن؛ سەر لێدان:
(~ed in the head)

(٢٥) هەست جووڵاندن؛ کارتێکردن؛ دڵ ڕاکێشان.
(٢٦) وروووژاندن؛ پەستکردن؛ زیزکردن.
(٢٧) [Slang]، داوای پارە یا قەرز لێ کردن و وەرگرتنی.
(٢٨) بەرکەوتن (ئەندازە)؛ لێدان.

v.i. (١) دەست خستنە سەر (نەخۆشێك لەلایەن کەسێکی پیرۆزەوە بۆ
چاکبوونەوە). (٢) بەرکەوتن؛ لێدان؛ لێکەوتن. (٣) بەرکەوتن (ئەندازە).

n. (١) (ا) دەست تێوەدان؛ دەست لێدان؛ بە ئاستەم دەست پیادان؛
دەست لێدران. (ب) بە ئاستەم فڵچە بەرکەوتن (وێنەکێشان).
(٢) هەستی دەست لێدان؛ هەستی بەرکەوتن. (٣) هەست.
(٤) (ا) هەستی گۆڕین لە ئەنجامی دەست لێداندا.
(ب) گۆڕینێکی کەم لە تابلۆ، وێنە، یا چیرۆکێکدا.
(٥) (ا) نەختێ؛ تۆزێك؛ تۆسقاڵێك:
(a ~ of salt in the food; a ~ of madness)
(ب) نەختێك (نەخۆشی)؛ تۆزێك: *(a ~ of fever, the flu, etc.)* .
(٦) (ا) سەنگی محەك. (وشەی " touchstone " ببینە).
(ب) چۆنێتی زێڕ یا زیوی تاقیکراوە.
(ج) دامغە یا نیشانەی لە زێڕ و زیو دراو پاش تاقیکردنەوەیان.
(٧) (ا) داوای پارە، قەرز، یا بەخشیش کردن.
(ب) پارە، قەرز، بەخشیشی وەرگیراو بەم جۆرە.
(٨) (ا) شێوەی پیانۆ لێدانی کەسێك: *(a light ~)* .
(ب) شێوەی لێدرانی پیانۆ: *(a piano with a heavy ~)* .

in touch with, پەیوەندی لەگەڵ بوون؛ ئاگا لێ بوون.

out of touch with, پەیوەندی لەگەڵ نەبوون؛ ئاگا لێ نەبوون.

touch at, وەستان بۆ نەختێك (کەشتی لە بەندەر، ڕێبوار لە شوێنێکدا).

touch off, (١) بە ڕاستی و تەواوی دەربڕین. (٢) تەقاندن؛ ئاگردان.
(٣) بەرپاکردن؛ تەقاندنەوە:
(The unfair policy touched off big demonstrations.)

touch on (or upon), (١) بەرکەوتن؛ لێکەوتن؛ زۆر لێوە نزیك بوونەوە.
(٢) پەیوەندی پێوە بوون.
(٣) ناوبردن؛ ناوهێنان؛ بە سەرپێییەوە باسکردن.

touch up, (١) هەست جووڵاندن (بە دەست لێدان)؛ هاندان؛ بزوواندن.
(٢) چاك کردن بە دەستکاری کردن؛ ڕێك وپێك کردن (بە بۆیەی تر لێدان):
(to touch up a painting)

touch-and-go (tuch′ən-gō′), ***adj.*** (١) پەلە؛ بە پەلە؛ لامسەرلایی؛
پەلەپرووزێ. (٢) پڕ لە مەترسی؛ هات و نەهات؛ دووبەختی.

touch and go, (١) کارێکی پەلە یا لامسەرلایی.
(٢) بارودۆخێکی پڕ لە مەترسی یا دووبەختی.

touch down, نیشتنەوە (فڕۆکە، کەشتی هەوایی).

touchdown (tuch′doun′), ***n.*** (١) گۆڵ کردن (فوتبۆڵی ئەمەریکی)؛
گۆڵ. (٢) نیشتنەوە (فڕۆکە، کەشتی هەوایی).
(٣) کاتی نیشتنەوە.

touched (tucht), ***adj.*** (١) هەست جووڵاو؛ کارتێکراو.
(٢) سەری لێ داوە؛ شێتۆکە؛ تێکچوو.

touch football, فوتبۆڵی دەست: یارییەکی فوتبۆڵی ئەمەریکییە
بە دەست دەکرێ.

touchhole (tuch′hōl′), ***n.*** کونی ئاگردان (چەکی ئاگرین و
تۆپی کۆن).

touching (tuch′iŋ), ***adj.*** هەست جوڵێن؛ کارتێکەر:
(a ~ story, scene, etc.)

n. (١) دەست لێوەدان؛ دەست لێدان.
(٢) هەستی دەست لێدان؛ هەستی بەرکەوتن.

prep. [Archaic], دەربارەی؛ لە بابەت؛ لەڕووی؛ سەبارەت بە.

touch-me-not (tuch′mi-not′), ***n.*** چەند جۆرە ڕووەکێکن ئەگەر
بە گەیوی دەست لە کەلووی تۆوەکانیان بدرێت دەتەقینەوە.

touchstone (tuch′stōn′), ***n.*** (١) سەنگی محەك: بەردێکی ڕەشە

زێرو زیوی پێ تاقی دەکرێتەوە. (٢) تاقیکردنەوە؛ پێوانە.

touchwood (tuch′wood′), *n.* پووشوو

touchy (tuch′i), *adj.* (١) تووڕەوتڕۆ؛ تەنگە جیکڵانە؛ دڵ ناسك؛ تۆرینوك (٢) زوو ختووکەی دێت (ئەندامی لەش).

(٣) (ا) پڕ مەترسی؛ هاتونەهات؛ دووبەختی: ***(a ~ situation)***.

(ب) ناسك (باس): ***(a ~ subject)***.

(٤) زووگرگر

-touchily *(adv.)*; **touchiness** *(n.)*.

tough (tuf), *adj.* (١) جیڕ؛ پتەو؛ قایم.

(٢) کاڵ‌وکرچ؛ نەبرژاو؛ نەکوڵاو؛ جیڕ: ***(~ meat)***.

(٣) لینچ

(٤) تۆکمە بەکێش؛ ئازا؛ بەکار؛ بەجەرگ؛ نەبەرد؛ چاونەترس؛ نەبەرد.

(٥) سەرسەخت؛ کەللەڕەق؛ قیرسیچمە

(٦) (ا) دڕ شەڕانی. (ب) توندوتیژ؛ بە زەبر؛ ڕەق.

(٧) قورس؛ گران؛ سەخت؛ دژوار؛ ناخۆش: ***(a ~ job, life, etc.)***.

(٨) سەخت؛ ناخۆش: ***(a ~ winter)***.

(٩) توندوتیژ ***(a ~ fight)***.

n. شەقاوە؛ کەسێکی دڕو شەڕانی؛ شەلاتی.

-toughly *(adv.)*; **toughness** *(n.)*.

toughen (tuf′'n), *v.t.* پتەوکردن؛ جیڕکردن؛ ڕەق کردن؛ بەجەرگ کردن؛ بەهێزترکردن.

v.i. پتەوبوون؛ جیڕبوونەوە؛ ڕەق بوون؛ چاو نەترسان؛ توندوتیژ بوون.

toughie, toughy (tuf′i), *n.* (١) کەسێکی دڕ یا شەڕانی

(٢) گیروگرفتێکی سەخت.

tough-minded (tuf-mīn′did), *adj.* نەبەرد؛ ئازا؛ دڵی ناڵەرزێ؛ شوێن خەیاڵ نەکەوتوو.

-tough-mindedly *(adv.)*; **tough-mindedness** *(n.)*.

toupee (tōō-pā′, tōō-pē′), *n.* باروکە؛ قژی دەستکرد؛ کڵاوقژ.

tour (toor, tōōr), *n.* (١) شەفت (کارگە)؛ نۆرە (کار).

(٢) ماوەی کارکردن لە شوێنێکدا (بەتایبەتی سەربازو ئەفسەر).

(٣) گەشت (بەتایبەتی بە کۆمەڵ‌و سەردان لە شوێنی مێژوویی‌و خۆش‌و ناودار)؛ گەڕان (٤) کۆمەڵە گەشتیاری وەها پێکەوە.

(٥) گەڕانێکی کورت بە شوێنێکدا؛ پیاگەڕان:

(He gave his guests a ~ of the house.)

(٦) گەشت یا گەڕانی تیپێکی شانۆگەری (بۆ پێشکەش کردنی شانۆنامە لە چەند شار یا وڵاتێکدا).

v.i. گەشت کردن؛ گەڕان؛ چوون بۆ گەشت.

v.t. (١) گەشت کردن؛ پێدا گەڕان.

(٢) تیپی شانۆگەری گەڕاندن بە شاراندا.

on tour, لە گەڕانە؛ چووە بۆ گەشت

touraco (tōō′rä-kō′), *n. Also* **turaco,** باڵندەیەکی ڕەنگاوڕەنگی ناوچە گەرمەکانی ئەفریقایە (لە توخمی پەپووە).

tourbillion (toor-bil′yən), *n.* (١) (ا) گێژەلووکە (ب) گێژاو؛ گەرداو. (٢) فیشەکە شێتەیەکە بە پێچ پێچ دەچێ بە ئاسماندا.

tour de force (tōōr′ də fôrs′), [Fr.], کارێکی زیرەکانەو ئازایانە؛ شاکار؛ کارێکی لێهاتووانەو بلیمەتانەو بەتوانایانە.

touring car, ئوتومبیلی گەشت؛ ئوتومبیلێکی کۆن باوی سەربەتاڵە جێی پێنج تا شەش کەسی تێدا دەبێتەوە.

tourism (toor′iz'm, tōōr′iz'm), *n.* گەشت‌وگوزار؛ گەشتیاری؛ گەڕان

tourist (toor′ist, tōōr′ist), *n.* گەشتیار؛ گەڕیدە؛ گەشتەوەر.

adj. (١) گەشتەوەری؛ هی گەشتیار.

(٢) گەشتیاری؛ هەرزان (بلیتی هۆی هاتوچۆ).

tourist class, پلەی گەشتەوەری (لە شەمەندەفەرو کەشتی‌و فڕۆکەدا).

tourmaline (toor′mə-lin, toor′mə-lēn′), *n.* تورمالین

بەردێکی نیمچە بەنرخی هەمەڕەنگە.

tournament (toor′nə-mənt, tūr′nə-mənt), *n.* (١) ڕمبازێنی ئەسپ سوارانی سەدەی ناوەڕاست؛ ملەملێی ئەسپ سوار بە ڕمەوە.

(٢) پێشبڕکێی وەرزش؛ زنجیرە پێشبڕکێ یا بۆربۆرێنی نێوان وەرزشکاران.

tourney (toor′ni, tūr′ni), *n.* = **tournament.**

v.i. ڕمبازێن کردن؛ بەشداربوون لە پێشبڕکێ یا بۆربۆرێنێکدا.

tourniquet (toor′ni-ket′, tūr′ni-kā′), *n.* دەماربەست (بۆ خوێن وەستان)؛ دەماربەند.

tousle (tou′z'l), *v.t. Also* **touzle,** قژ بژکردن؛ قژ تێکدان.

n. قژی بژو دانەهێنراو؛ قژ تێکچوو.

tout (tout), *v.i.* (١) [Colloq.]، بە بێ شەرمانە گەڕان بۆ کڕیار یا دەنگ لە هەڵبژاردندا.

(٢) [Slang]؛ (ا) سووسەکردن دەربارەی ئەسپی غارغارێن (بۆ گرەو بردنەوە).

(ب) سووسە فرۆشتن دەربارەی ئەسپی غارغارێن (بۆ گرەو بردنەوە).

v.t. (١) [Colloq.]، پیاهەڵدان؛ بە شان‌و باڵدا هەڵدان:

(He was ~ed as the most brilliant military leader.)

(٢) [Slang]؛ (ا) سووسەکردن دەربارەی ئەسپی غارغارێن (بۆ گرەو بردنەوە)

(ب) سووسە فرۆشتن دەربارەی ئەسپی غارغارێن (بۆ گرەو بردنەوە)

n. کەسێکە سووسە دەکات‌و دەیفرۆشێ دەربارەی ئەسپی غارغارێن (بۆ گرەو بردنەوە).

-touter *(n.)*.

tout à fait (tōō′tä′fe′), [Fr.], بەتەواوی؛ هەمووی.

tout le monde (tōō′ lə mōnd′), [Fr.], هەموو کەس؛ هەموو جیهان؛ گشت کەس.

touzle (tou′z'l), *n. & v.t.* **tousle.**

tovarisch (tō-vär′ish), *n.* هاوڕێ (نازناوی شیوعی).

tow (tō), *v.t.* ڕاکێشان (بە زنجیر یا گوریس)؛ ڕاکێشان بە دوای خۆدا:

(to ~ a damaged ship into port; to ~ a car)

n. (١) ڕاکێشان؛ ڕاکێشران؛ ڕاکێشان بە دوای خۆدا.

(٢) شتی ڕاکێشراو (ئوتومبیل یا کەشتی پەك کەوتوو).

(٣) **towline**.

in tow, (١) ڕادەکێشرێت؛ خەریکە ڕادەکێشرێت.

(٢) لە دواوەیە؛ بە دواوەیەتی. (٣) لەژێر ڕکێف یا سەرپەرشتیدایە.

tow (tō), *n.* ڕیشاڵی بێ کەڵکی کەتان‌و گوش.

adj. هی ئەم جۆرە ڕیشاڵە.

towage (tō′ij), *n.* (١) ڕاکێشان؛ ڕاکێشران (٢) کرێی ڕاکێشان.

toward (tôrd, tō′ērd), *prep.* (١) بەرەو؛ ڕووەو؛ بەرەو ڕوو.

(٢) بۆ ئەو مەبەستە؛ بەرەو ئەو مەبەستە؛ بەرەو:

(efforts ~ a peaceful settlement; steps ~ peace)

(٣) بەرامبەر بە؛ دەربارەی: ***(her attitude ~ me)***.

(٤) نزیك (کات)؛ دەمەو: ***(They left ~ four o'clock.)***.

(٥) بۆ؛ بە نیازی؛ بە تەمای ***(They are saving ~ a new car.)***.

adj. Also **towards,** [Archaic or Rare], (١) بهات؛ بەهات؛ باش؛ لەبار.

(٢) ئامادەیە بۆ فێربوون؛ هیوای لێ دەکرێ.

(٣) گوێ ڕایەڵ؛ ملکەچ. (٤) نزیك (ڕوودان)؛ خەریکە ڕوودات یا ببێت.

(٥) خەریکە بکرێت.

towardly (tôrd′li, tō′ērd-li), *adj.* [Arch. or Rare], (١) بهات؛ بەهات؛ باش؛ لەبار. (٢) گوێ ڕایەڵ؛ ملکەچ؛ دەستەمۆ.

(٣) هیوای فێربوونی لێ دەکرێ.

-towardliness *(n.)*.

towards (tôrdz, tō′ērdz), *prep.* **toward.**

towboat (tō′bōt′), *n.* = **tugboat.**

towel (tou′l, toul), *n.* خاولی.

v.t. بە خاولی ووشك کردنەوە

toweling, towelling (toul′iŋ, tou′'l-iŋ), *n.* قوماشی خاولی.

tower (tou′ẽr), *n.* (١) برج، مناره. (٢) قولله؛ قەلا.
(٣) کەسێکی بەرز، مەزن، یا بەشکۆ.
v.i. بەرزبوونەوە؛ بەرزتربوون لە دەوروپشت؛ بلندبوون.
tower (tō′ẽr), *n.* ڕاکێش (مرۆڤ، شت).
towering (tou′ēr-iŋ), *adj.* (١) زۆر بەرز؛ بلند.
(٢) مەزن؛ دەرکەوتوو؛ لێهاتوو.
(٣) توندوتیژ؛ توند؛ ئێجگار زۆر. *(a ~ rage)*
towery (tou′ēr-i), *adj.* (١) برج برج؛ برجدار. (٢) زۆر بەرز؛ بلند.
towhead (tō′hed′), *n.* (١) سەری سپی؛ سەری سپیکار یا قژکاڵ؛ سەری بژ و دانەهێنراو (٢) کەسێکی قژ سپی یا کاڵ
-towheaded *(adj.).*
towhee (tou′hē, tō′hē), *n.* فیسقەگولەی ئەمەریکی.
tow wit, واتا
towline (tō′līn′), *n.* گوریس یا زنجیری ڕاکێشان.
town (toun), *n.* (١) [Dial.]، دێ؛ گوند؛ کوێرەدێ. (٢) شارۆچکە (٣) [Colloq.]، شار. (٤) [British]، دێیەك کە بازاڕی هەبێت
(٥) ناوشار؛ ناوبازاڕ. *(I'm going into ~ .)*
(٦) شار یا شارۆچکەی ناوبراو. *(They just got into ~ .)*
(٧) دانیشتووانی شار؛ خەڵکی شار.
adj. شاری؛ هی شار؛ تایبەتی بە شارۆچکە یا شارێك.
go to town, [Slang]. (١) بەر بۆ خۆ بەرەڵاکردن؛ بەلەسە بوون؛ پەت پچراندن. (٢) زۆر سەرکەوتوو بوون؛ سەرکەوتن
(٣) بە دڵ کوشش کردن یا هەوڵدان؛ خۆ ماندووکردن.
man about town, کەسێکی خۆش گوزەرانی بێ ئیش‌وکار کە هەر بە دوای ڕابواردندا دەگەڕێ.
on the town, [Slang]. خەریکی ڕابواردنە لە ناوشاردا؛ دەگەڕێ بە شوێنی ڕابواردنی ناوشاردا (بەتایبەتی بە شەو).
paint the town red, [Slang]. خواردنەوەو بەزم‌وڕەزم گێڕان
town car, ئوتومبیلێکی کەشخەی زلە کورسی دواوەی جیاکراوەتەوە لە هی پێشەوە
town clerk, تۆمارنووسی شارەوانی؛ فەرمانبەری تۆمارنامەی شارەوانی.
town crier, جاڕچی
town hall, فەرمانگەی شارەوانی (کە هۆڵێکی گەورەی تێدایە بۆ کۆبوونەوەی گشتی)
townhouse (toun′hous′), *n.* = **town hall.**
town house, (١) خانووی ناوشار؛ ماڵی ناوشار.
(٢) خانوویەکە لە زنجیرە خانوویەك کە دیوارەکانیان پێکەوەیەو زۆربەی جاریش دوو نهۆمن
townlet (toun′lit), *n.* شارۆچکەی بچووك.
town meeting, (١) کۆبوونەوەی گشت خەڵکی شار.
(٢) کۆبوونەوەی دەنگدەرانی شار (بۆ لێکۆڵینەوەی کاروباری شار).
townsfolk (tounz′fōk′), *n.* = **townspeople.**
township (toun′ship), *n.* (١) شارۆچکە
(٢) ناوچەیەکی شارەوانییە وەك " ناحیە " (لە ئەمەریکاو کەنەدا).
townsman (tounz′mən), *n.* (١) شاری؛ خەڵکی شار؛ شارستانی؛ دانیشتووی شار (٢) هاوشار
townspeople (tounz′pē′p'l), *n.pl.* (١) خەڵکی شار؛ دانیشتووی شارێك (٢) شارنشین؛ شارستانی؛ شارستانییەکان.
(هەروەها " **townsfolk** ")
towrope (tō′rōp′), *n.* پەت یا گوریسی ڕاکێشان.
tow truck, لۆری ئوتومبیل ڕاکێشان (ئوتومبیلی پەککەوتوو)
tox- (toks), پێشگرێکە بەمانای: ژەهر *(toxemia)* .
toxaemia (tok-sē′mi-ə), *n.* toxemia.
toxalbumin (toks′al-bū′min), *n.* ماددەیەکی پرۆتینی ژەهرینە
toxemia (tok-sē′mi-ə), *n.* تۆکسیمیا؛ ژەهراوی بوونی خوێن (بەهۆی نەخۆشی ئەندامێکی لەشەوە).
toxemic (tok-sē′mik, tok-sem′ik), *adj.* (١) تایبەتی بە خوێن ژەهراوی بوون (بەهۆی نەخۆشی ئەندامێکی لەشەوە). (٢) خوێن ژەهراوی
toxic (tok′sik), *adj.* (١) تایبەتی بە ژەهر؛ ژەهری.
(٢) ژەهرین؛ ژەهراوی؛ زەهرین.
toxicant (tok′si-kənt), *adj.* ژەهرین؛ ژەهراوی؛ زەهرین.
n. ژەهر؛ زەهر.
toxication (tok′si-kā′shən), *n.* ژەهراوی کردن؛ ژەهر لێدان؛ ژەهرانخوارد بوون.
toxicity (tok-sis′ə-ti), *n.* ژەهرێتی؛ پلەی ژەهرێتی؛ ژەهراوێتی.
toxico- (tok′si-kō, tok′si-kə), *Also* **toxic-**, پێشگرێکە بەمانای: ژەهر: *(toxicogenic)* .
toxicogenic (tok′si-kō-jen′ik), *adj.* (١) لە ماددەیەکی ژەهرینەوە پەیدابووە. (٢) ژەهردەردەر؛ ماددەی ژەهرین لێ پەیدابوو.
-toxicogenical *(adj.).*
toxicology (tok′si-kol′ə-ji), *n.* ژەهرناسی؛ زانیاری ژەهرو ژەهراوی بوون‌و چارەکردنی.
-toxicological *(adj.).*
toxicologist (tok′si-kol′ə-jist), *n.* ژەهرناس؛ زانای ژەهر.
toxicosis (tok′si-kō′sis), *n.* ژەهراوی بوون؛ ژەهرانخوارد بوون؛ ژەهر لێدان.
toxin (tok′sin), *n.* تۆکسین: (ا) ژەهرێکە لە بەکتریای نەخۆشییەوە لە لەشدا پەیدا دەبێت. (ب) ژەهری گیاندار (وەك مار).
toxin-antitoxin (tok′sin-an′ti-tok′sin), *n.* ژەهرو دژە ژەهر: دەکرێتە لەشەوە بۆ پاراستنی لە نەخۆشی بەتایبەتی وەناق.
toxine (tok′sin, tok′sēn), *n.* = **toxin.**
toxiphobia (tok′si-fō′bi-ə), *n.* ترسی ژەهرانخوارد بوون؛ ترسی ژەهر لێدان.
toxoid (tok′soid), *n.* تۆکسۆید: ژەهرێکی بێ هێز کراوە بە ماددەی کیمیایی دەکرێتە لەشەوە بۆ پاراستنی لە نەخۆشی.
toxophilite (tok-sof′ə-līt′), *n.* تیرەوان؛ تیرهاوێژ؛ تیروکەوانچی؛ تیروکەوانباز.
-toxophilitic *(adj.)*; **toxophily** *(n.).*
toxoplasmosis (tok′sō-plaz-mō′sis), *n.* نەخۆشییەکە تووشی کۆئەندامی هەستە دەماری مرۆڤ (بەتایبەتی منداڵی ساوا)و هەروەها سەگ‌و پشیلەو گیانداری شیردەری تر دەبێت.
toy (toi), *n.* (١) (ا) دەستبازی؛ چاوباشقاڵی. (ب) یاری؛ گەمە.
(٢) شتێکی هیچ‌وپووچ یا بێ نرخ.
(٣) زڕوزنگیانە؛ شتی ڕازێنەرەوەی هەرزانبەها.
(٤) بووکەشووشە.
(٥) کەسێك، گیانەوەرێك، یا شتێکی بچووك (بەتایبەتی سەگ).
(٦) [Obs. or Rare]، سەرپێچ یا سەرپۆشی ژنی سکۆتلەندی.
adj. (١) بووکەشووشەیی؛ وەك بووکەشووشە.
(٢) هی یاری: *(a ~ gun)* .
v.i. (~ **with**), یاری پێ کردن:
(to ~ with someone's feelings, an idea, a piece of food, etc.)
toyon (tō′yən), *n.* دەوەنێکی هەمیشە سەوزی گەڵا بریقەداری گوڵ سپی بەر سوورە.
toyshop (toi′shop′), *n.* فرۆشگای بووکەشووشە؛ دووکانی یاری منداڵان.
trabeated (trā′bi-ā′tid), *adj.* بە دارو دەستەکی ئاسۆیی کراوە نەك بە تاقی کەوانەیی (سەردەرگا، سەربان)
-trabeation *(n.).*
trabecula (trə-bek′yoo-lə), *n.* دیوار یا پەردە (گیانەوەرناسی، ڕووەکناسی).

-trabecular *(adj.)*.

trace (trās), ***n.*** (١) ڕێ؛ ڕێگا؛ ڕێڕەو.
(٢) شوێن پێ؛ جێ پێ؛ شوێنەوار؛ جێ نیشان؛ شوێن.
(٣) ڕێی هاتوچۆ.
(٤) نیشانە؛ جێ نیشانە؛ جێ نیشان؛ پاشماوە: ***(The war left its ~s .)*** .
(٥) نەخت؛ تۆز؛ نەختاڵ؛ تۆسقاڵ:
(a ~ of anger, mercy, kindness; a ~ of salt)
(٦) نیشانەیەك یا هێڵێكی وێنە كێشراو.
(٧) **engram**
(٨) تۆسقاڵێكی ئەوەندە كەم كە ناتوانرێ بپێورێ (كیمیا).

v.t. (١) بە ڕێگەیەكدا ڕۆیشتن؛ پێدا ڕۆیشتن.
(٢) (ا) شوێن پێ هەڵگرتن. (ب) سۆراخ كردن؛ بۆ گەڕان؛ شوێن هەڵگرتن.
(٣) شوێن كەوتن تا بنج‌وبناوان (ڕووداوێك یا شتێكی مێژوویی لە ئێستاوە هەتا كۆن). (٤) گەیشتنە بنج‌وبناوانی شتێك بەم شوێن كەوتنە.
(٥) وێنەكێشان بە هێڵ؛ هێڵ كێشان.
(٦) (ا) وێنە دروستكردن؛ نەخشەكێشان.
(ب) بەسەرداچوونەوە لەسەر نەخشە.
(٧) وێنە لەسەر گرتنەوە (بە كاغەزێكی تەنك خستنەسەر نەخشەیەك و بە پێنووس بەسەرداچوونەوەی).
(٨) تۆماركردن بە هێڵی خواروخێچ (پێوەری بوومەلەرزە).

v.i. (١) پێدا ڕۆیشتن: لەسەر ڕێگایەك ڕۆیشتن
(٢) (**to** ~)، گەڕانەوە بۆ بنج‌وبناوانێكی تایبەتی؛ سەرچاوە هەبوون و دۆزرانەوە.

-traceability *(n.)*; **traceable** *(adj.)*; **traceableness** *(n.)*.

trace (trās), ***n.*** (١) قایشی ئەسپ بەستن بە گالیسكەوە.
(٢) شیشی پێ گەیاندن (مەكینە).

kick over the traces, یاخی بوون؛ بەلەسە بوون؛ پەت پچڕاندن.

traceless (trās′lis), ***adj.*** بێ سەروشوێن؛ شوێنەواری نییە؛ جێ نیشانەی نییە.

-tracelessly *(adv.)*; **tracelessness** *(n.)*.

tracer (trās′ẽr), ***n.*** (١) سۆراخكەر؛ فەرمانبەرێكە ئیش‌وكاری بۆ گەڕان و دۆزینەوەی شتومەكی وون بووە وەك پۆستە.
(٢) پرسیارنامەیەكە دەربارەی شت یا خەڵكی وون بوو.
(٣) ئامێری نەخشەكێش (پێوەری بوومەلەرزە و لێدانی دڵ).
(٤) **tracer bullet** .
(٥) بۆیەیەك یا ماددەیەكی تیشكدەرەوەیە لە تاقیكردنەوەدا بەكاردەهێنرێ بۆ باش دەرخستنی كردارەكە (كیمیا، گیانەوەرناسی).

tracer bullet, گوللەی كلكدار گوللەیەكە كە تەقێنرا دووكەڵێك یا ڕووناكییەكی بە دواوەیە وەك ئەستێرەی كشاو. (هەروەها " **tracer** ") .

tracery (trās′ẽr-i), ***n.*** نەخش و نیگاری بەیەكداچووی سەر پەنجەرە و دەرگا

trache- (trā′ki), = **tracheo-** .

trachea (trā′ki-ə, trə-kē′ə), ***n.*** قوڕقوڕاگە؛ بۆری هەناسە؛ بۆری هەوا

tracheal (trā′ki-əl, trə-kē′əl), ***adj.*** قوڕقوڕاگەیی؛ هی بۆری هەناسە یا هەوا.

tracheitis (trā′ki-ī′tis), ***n.*** قوڕقوڕاگە چووزاندنەوە؛ هەوكردنی بۆری هەناسە یا بۆری هەوا.

tracheo- (trā′ki-ō, trə-kē′ə), *Also* **trache-**, پێشگرێكە بەمانای قوڕقوڕاگەیی؛ تایبەتی بە بۆری هەوا یا هەناسە ***(tracheotomy)*** .

tracheotomy (trā′ki-ot′ə-mi), ***n.*** نەشتەرگەری بۆری هەوا

trachoma (trə-kō′mə), ***n.*** تەراخۆما؛ چاونێشە؛ وەردێنە

trachomatous (trə-kom′ə-təs), ***adj.*** تەراخۆمایەتی؛ چاونێشەیەتی

trachyte (trā′kīt, trak′īt), ***n.*** بەردێكی ئاگرپژێنی زبرە

-trachytic *(adj.)*.

tracing (trās′iŋ), ***n.*** (١) شوێن پێ هەڵگرتن؛ شوێن كەوتن؛ دووكەوتن.
(٢) وێنەی لەسەر دەركراو (بە پەڕەیەك كاغەزی تەنك خستنەسەر نەخشەیەك و بەسەرداچوونەوەی).
(٣) نەخشی كێشراو (بە پێوەری بوومەلەرزە و لێدانی دڵ).

tracing paper, كاغەزی تەنك بۆ خستنەسەر نەخشە و شتی وەها و وێنە لەسەر دەكردن.

track (trak), ***n.*** (١) شوێن پێ؛ شوێن تایەی ئوتومبیل؛ شوێن.
(٢) نیشانە؛ جێ نیشان؛ جێ نیشانە؛ شوێنەوار؛ پاشماوە.
(٣) ڕێ؛ ڕێگەی زۆر بەسەردا هاتوچۆ كراو؛ ڕێڕەو؛ ڕێچكە؛ زەلامەڕێ
(٤) ڕێباز؛ ڕێ؛ ڕێگا. (٥) زنجیرە؛ بەردەوامی.
(٦) مەیدانی پێشبڕكێ (ڕاكردن، غارغارێن... هتد).
(٧) هێڵی شەمەندەفەر و ترام (٨) ماوەی نێوان تایەی بەرامبەری ئوتومبیل.
(٩) (ا) وەرزشی سەر ڕێڕەو یا مەیدانی دیاریكراو (وەك ڕاكردن و بازدان بەسەر كۆسپدا). (ب) ئەم وەرزشە و وەرزشی گۆڕەپان.

v.t. (١) (ا) شوێن پێ هەڵگرتن. (ب) شوێن كەوتن؛ دووكەوتن؛ شوێن هەڵگرتن.
(٢) سۆراخ كردن؛ شوێن كەوتن (بەهۆی نیشانە و بەڵگەوە).
(٣) پێدا ڕۆیشتن؛ بە ڕێگەدا ڕۆیشتن؛ گەشت كردن؛ كوتان (ڕێ).
(٤) (~ **up**)، شوێن پێ بەجێهێشتن؛ جێ نیشانە بەجێهێشتن.
(٥) لە دوای خۆوە بەجێهێشتن: ***(He ~ed dirt over the floor.)***
(٦) هێڵی ئاسن بۆ كردن؛ ڕێی ئاسن بۆ دروستكردن.

v.i. (١) بە هەمان ڕێگەدا ڕۆیشتن؛ لەسەر ڕێیەك ڕۆیشتن
(٢) ڕێكبوون (ڕەوڕەوە، چەرخ، گێڕ).
(٣) ئەوەندە دووربوون لە یەكترییەوە (ڕەوڕەوەی بەرامبەری ئوتومبیل)

adj. (١) هی هێڵی شەمەندەفەر. (٢) لەسەر ڕێڕەو یا مەیدانێكی دیاریكراو دەكرێت (یاری وەك ڕاكردن و بازدان بەسەر كۆسپدا).

-trackable *(adj.)*; **tracker** *(n.)*.

in one's tracks, لە شوێنی خۆیدا:
(He was stopped in his tracks.)

cover up one's tracks, بەڵگەی تاوانكاری لە دوای خۆوە بەجێ نەهێشتن؛ شوێنەوونی كردن

keep track of, ئاگا لێ بوون؛ فەرامۆش نەكردن؛ حساب ڕاگرتن؛ وون نەكردن.

lose track of, ئاگا لێ نەمان؛ فەرامۆش كردن؛ حساب ڕانەگرتن؛ وون كردن؛ بۆ نەژمێردران

make tracks, [Colloq.], بە پەلە ڕۆیشتن.

off the track, لە باس لادان؛ لە مەبەست لادان.

on the track, لە باس لانەدان.

track down, (١) شوێن پێ هەڵگرتن و دۆزینەوە؛ شوێن هەڵگرتن و گرتن؛ دووكەوتن: ***(to track down a criminal)*** .
(٢) بۆ گەڕان و دۆزینەوە؛ بە دوادا گەڕان؛ شوێن كەوتن هەتا سەرچاوەكەی و دۆزینەوەی.

trackage (trak′ij), ***n.*** (١) گشت هێڵی شەمەندەفەری كۆمپانیایەك.
(٢) بەكارهێنانی هێڵی شەمەندەفەری كۆمپانیایەك لەلایەن شەمەندەفەری كۆمپانیایەكی ترەوە (٣) كرێ یا مزی ئەم بەكارهێنانە.

track and field, یاری گۆڕەپان و مەیدان؛ وەرزشی سەر ڕێڕەو و مەیدانی دیاریكراو (وەك ڕاكردن و بازدان بەسەر كۆسپدا).
(هەروەها پێی دەوترێ: " **track** ") .

trackless (trak′lis), ***adj.*** (١) لەسەر هێڵی ئاسن یا هێڵی دیاریكراو ناڕوات: ***(a ~ trolley)*** .
(٢) ڕێگەی پێدا ناڕوات؛ شوێن پێ یا جێ نیشانەی هیچ تێدا نییە

trackless trolley, = trolleybus.

trackman (trak′mən), ***n.*** = **trackwalker.**

track man, وەرزشكاری بەشدار لە ڕاكردن و بازدان بەسەر كۆسپدا.

track meet, پێشبڕكێی ڕاكردن و بازدان بەسەر كۆسپدا و وەرزشی

گۆڕەپان

track record, ڕابوردوو و بەرهەمی کەسێك، کۆمپانیایەك، ڕێکخراوێك، یا دەزگایەك... هتد (باش بێ یا خراپ).

trackwalker (trak′wô′kẽr), ***n.*** پشکنباری هێڵی شەمەندەفەر

tract (trakt), ***n.*** (١) ماوە؛ کات؛ سات؛ چەرخ
(٢) پەلەزەوی؛ پارچە زەوی (٣) بۆری ناولەش: *(the urinary ~)* .
(٤) گۆرانی ئاینی (ئاینی کاسۆلیکی).

tract (trakt), ***n.*** نامیلکە (بەتایبەتی هی پروپاگەندەی ئاینی یا رامیاری).

tractable (trak′tə-b'l), ***adj.*** (١) بە ئاسانی دابین دەکرێ؛ ملدەر؛ ملکەچ؛ گوێ ڕایەڵ. (٢) نەرم (کانزا)؛ چەکوشخۆر؛ چۆن بوویستری وای لێ دەکرێ

-**tractability; tractableness** ***(n.)***; **tractably** ***(adv.)***.

tractate (trak′tāt), ***n.*** نامیلکە؛ لێکۆڵینەوە؛ ووتار

tractile (trak′t'l, trak′til), ***adj.*** دەکشێنرێت (کانزا)؛ دەکشێت.

traction (trak′shən), ***n.*** (١) (ا) ڕاکێشان (بەسەر ڕێگا یا ڕێگای ئاسندا) (ب) ڕاکێشران
(٢) ماسولکە ڕاکێشان (بۆ ئێسقان گرتنەوە یا هێنانەوە جێی خۆی).
(٣) هێزی ڕاکێشانی مەکینە *(steam ~)* .
(٤) پێوەنووسان لەکاتی لێخشاندندا (وەك تایەی ئوتومبێل بە ڕێگاوە یا ڕەوڕەوەی شەمەندەفەر بە هێڵی ئاسنەوە).
(old tires don't have much ~ on wet roads.)

tractive (trak′tiv), ***adj.*** ڕاکێش؛ هی ڕاکێشان؛ لە ڕاکێشاندا بەکاردەهێنرێ.

tractor (trak′tẽr), ***n.*** (١) تراکتۆر
(٢) لۆرییەکی بێ لەشە بۆ شت ڕاکێشان.
(٣) فڕۆکەیەکە پەروانەکانی لە پێش باڵەکانییەوەیەتی.
(هەروەها " tractor airplane ").

trade (trād), ***n.*** (١) (ا) ڕێ؛ ڕێگە (ب) ڕێباز (٢) پیشە
(٣) بازرگانی؛ ئاڵوێر؛ کڕین و فرۆشتن؛ گۆڕینەوە.
(٤) خەڵکی هاوپیشە؛ کەسانی هاوکارو کاسبی (٥) کڕیاران؛ کڕیار.
(٦) سەوداگەری (٧) گۆڕینەوە (٨) *(pl.)*، بای بازرگانی.
v.i. (١) پیشەوەرییەك یا بازرگانییەك گرتنە دەست (٢) بازرگانی لەگەڵ کردن.
(٣) گۆڕینەوە؛ ئاڵوگۆڕکردن. (٤) [Colloq.]، لێ کڕین؛ کڕیاری فرۆشگایەك.
v.t. گۆڕینەوە؛ ئاڵوێرکردن.

trade in, گۆڕینەوەی شتی کۆن بە هی تازە و جیاوازی نرخەکە دان (بەتایبەتی ئوتومبێل): *(I traded in my old car for a new one.)* .

trade on (or upon), بەکارهێنان بۆ سوودی خۆ.

trade book, کتێبی بازرگانی؛ کتێبێکە چاپ دەکرێ و دەفرۆشرێ بە گشت خەڵك نەك بە قوتابخانە.

trade-in (trād′in′), ***n.*** (١) شتێکە ئاڵوگۆڕ دەکرێ لەگەڵ یەکێکی تازەتردا و جیاوازی نرخەکەیان دەدرێ (ئوتومبێل، سەهۆڵدان... هتد).
(٢) ئاڵوگۆڕێکی وەها.

trade journal, گۆڤاری پیشەیی

trade-mark (trād′märk′), ***n.*** نیشانەی بازرگانی؛ نیشانە یا تامغەی دەزگایەکی بازرگانی تایبەتی
v.t. (١) ئەم نیشانەیە یا تامغەیە خستنە سەر فرۆتەنی
(٢) تۆمارکردنی ئەم نیشانە بازرگانییە لە دەزگای تایبەتی میری.

trade name, (١) ناوی بازرگانی فرۆتەنییەك.
(٢) ناوێکە وەك نیشانەی بازرگانی بەکاردەهێنرێ.
(٣) ناوی بازرگانی کۆمپانیایەك یا دەزگایەك

trade-off (trād′ôf′), ***n.*** ئاڵوگۆڕ (بەتایبەتی ئاڵوگۆڕکردنی شتێکی پێویست یا باش بە یەکێکی پێویستر یا باشتر)

trader (trād′ẽr), ***n.*** (١) بازرگان (٢) کەشتی بازرگانی
(٣) کەسێکە کە زوو زوو بەشی بۆرسە یا پارەبازی دەکڕێت و دەفرۆشێتەوە (بۆ خۆی نەك وەك دەلاڵ)

trade route, ڕێی بازرگانی (کەشتی و کاروان... هتد).

tradescantia (trad′es-kan′shi-ə), ***n.*** جۆرە ڕووەکێکی گوڵ ڕەنگاوڕەنگە.

trade school, قوتابخانەی پیشەیی.

tradesman (trādz′mən), ***n.*** (١) پیشەوەر؛ پیشەساز؛ پیشەگەر.
(٢) دوکاندار؛ فرۆشگاچی؛ بازرگان؛ کاسب.

tradespeople (trādz′pē′p'l), ***n.pl.*** دوکانداران؛ فرۆشگاچییان؛ بازرگانان.

trades union, [British], = **trade union.**

tradeswoman (trādz′woom′ən), ***n.*** دوکانداری ژن؛ ژنە دوکاندار.

trade-union (trād′ūn′yən), ***adj.*** هی یەکێتی کرێکاران
n. یەکێتی کرێکاران.

trade union, یەکێتی کرێکاران.

trade unionist, (١) ئەندامی یەکێتی کرێکاران.
(٢) لایەنگری یەکێتی کرێکاران.

-**trade unionism.**

trade wind, بای بازرگانی.

trade up, گۆڕینەوەی شتێکی نەختێك کۆن بە هی تازەترو باشتر (وەك ئوتومبێل).

trading post, مەڵبەندی ئاڵوێر: دوکانێکە لە ناوچەیەکی تەریك و کەم ئاوەدانیدا بۆ ئاڵوێرکردن لەگەڵ خەڵکی ناوچەکەدا.

trading stamp, پووڵی گۆڕینەوە: پوولێکە بازرگان دەیدات بە کڕیارەکانی و ئەوانیش دەتوانن بیگۆڕنەوە بە فرۆتەنی لە فرۆشگاکانی هەمان بازرگاندا.

tradition (trə-dish′ən), ***n.*** (١) ناپاکی؛ هاوکاری کردن لەگەڵ دوژمندا. (٢) بۆ بەجێهێشتن یا بۆ مانەوەی خوو نەریت و کەلەپووری پشتاوپشت. (٣) نەریتی کۆمەڵایەتی؛ پاشماوەی دێرین؛ نەریتی کۆن؛ خوو نەریتی کۆمەڵایەتی کۆن؛ پاشماوەی دێرین.
(٤) دەستوورو نەریتی کۆنی هونەرو وێژەو شانۆگەری... هتد.
(٥) تاپۆی خانوو و زەوی‌وزار خستنە سەر خاوەنە تازەکەی.
(٦) (ا) ئامۆژگارییەکانی مووسا. (ب) ئامۆژگارییەکانی عیسا.
(ج) ئامۆژگارییەکانی پێغەمبەر.

traditional (trə-dish′ən-'l), ***adj. Also*** **traditionary,** بەپێی نەریت و دەستووری کۆن؛ لەسەر خوو نەریتی کۆمەڵایەتی کۆن؛ کۆنباو.

traditionalism (trə-dish′ən-'l-iz'm), ***n.*** (١) زۆر پەیڕەوی کردنی خوو نەریتی کۆمەڵایەتی کۆن (بەتایبەتی لە ئاییندا).
(٢) بیروباوەڕێکە دەڵێت: کە خوا سەرچاوەی هەموو زانیارییەك و ئایینێکە

traditionalist (trə-dish′ən-'l-ist), ***n.*** کەسێکی زۆر پەیڕەوکەری نەریت و دەستووری کۆن.

traditionally (trə-dish′ən-'l-i), ***adv.*** بەپێی خوونەریتی کۆن؛ بەگوێرەی دەستووری کۆمەڵایەتی کۆن؛ بە ئاسایی؛ هەر لە کۆنەوە.

traditionalize (trə-dish′ən-'l-īz′), ***v.t.*** کردن بە بەشێك لە نەریت و دەستووری کۆمەڵایەتی کۆن.

traditionary (trə-dish′ən-er′i), ***adj.*** - **traditional.**

traditor (trad′ə-tẽr), ***n.*** خاچ پەرستی ناپاك (کە هاوکاری دەکرد لە کۆندا لەگەڵ ڕۆمانەکان دژی هاوئاینەکانی خۆی).

traduce (trə-dōōs′, trə-dūs′), ***v.t.*** لەکەدارکردن؛ ناو پیس کردن؛ ناو زڕاندن؛ ئابڕووبردن؛ بوختان بۆ کردن.

-**traducement** ***(n.)***; **traducer** ***(n.)***.

traducianism (trə-dōō′shən-iz'm, trə-dū′shən-iz'm), ***n.*** بیروباوەڕێکی ئاینییە دەڵێت: کە ئادەمیزاد گیان و لەشی لە دایك و باوکییەوە بۆ هاتووە.

traffic (traf′ik), ***n.*** (١) (ا) فرۆتەنی گواستنەوە. (ب) بازرگانی لەگەڵ جێی دووردا. (٢) ئاڵوێر؛ کڕین و فرۆشتن؛ بازرگانی.

(٣) قاچاخچێتی. (٤) سەوداگەری.
(٥) (ا) هاتوچۆی ڕێگەوبان (ئوتومبیل، خەڵك... هتد).
(ب) گشت ئوتومبیل و خەڵك و کەشتی... هتد کە بەڕێوەن.
(٦) ڕێبوار و باری گوێزراوە لەلایەن کۆمپانیایەکەوە.
adj. هی هاتوچۆ؛ تایبەتی بە هاتوچۆی ڕێگەوبان: *(a ~ policeman)*.
v.t. (١) (in ~). شت کڕین و فرۆشتن بە قاچاخ؛ قاچاخچێتی کردن.
(٢) (with ~). سەودا لەگەڵ کردن؛ سەوداگەری کردن؛ ئاڵوێر لەگەڵ کردن.

trafficker (traf′ik-ēr), *n.* بازرگان ئاڵوێرکەر؛ سەوداگەر.

traffic light, چرای هاتوچۆی ئوتومبیل لەسەر شەقامەکان.

traffic signal, = **traffic light.**

tragacanth (trag′ə-kanth′), *n.* (١) کەتیرە.
(٢) ئنچك یا ڕووەکی کەتیرە.

tragedian (trə-jē′di-ən), *n.* (١) نووسەری شانۆنامەی خەماوی؛ نووسەری شانۆگەری کارەساتی یا تراجیدی.
(٢) نوێنەری شانۆنامەی خەماوی یا کارەساتی.

tragedienne (trə-jē′di-en′), *n.* نوێنەری ژنی شانۆگەری خەماوی یا کارەساتی

tragedy (traj′ə-di), *n.* (١) شانۆنامەی خەماوی؛ شانۆگەری کارەساتی یا تراجیدی؛ تراجیدیا. (٢) شانۆنامەی خەماوی بەگشتی.
(٣) چیرۆکی خەماوی یا کارەساتی.
(٤) کارەسات؛ کارەبەهات؛ وەی؛ ڕووداوی زۆر ناخۆش یا جەرگبڕ.

tragic (traj′ik), *adj. Also* **tragical,** (١) هی شانۆنامەی خەماوی؛ وەك یا تایبەتی بە شانۆگەری کارەساتی.
(٢) نووسەری چیرۆکی خەفەتاوی؛ لە شانۆگەری کارەساتیدا خۆنووێن: *(a ~ poet)*
(٣) بۆ شانۆگەری کارەساتی شیاو: *(a ~ voice)*.
(٤) کارەساتی: خەفەتاوی؛ زۆر ناخۆش؛ ڕەش: *(a ~ accident, day, etc.)*
-tragically *(adv.).*

tragic flaw, خەوشی کارەساتی: کەموکووڕییەکە لە قارەمانی شانۆنامەی خەماویدا کە دەبێتە هۆی کەوتنی.

tragicomedy (traj′i-kom′ə-di), *n.* تراجیدی کۆمیدی: شانۆنامەی خەماوی و پێکەنیناوی.

tragicomical (traj′i-kom′i-k'l), *adj. Also* **tragicomic,** هی شانۆگەری کارەساتی و گاڵتەجاڕی؛ خەماوی و پێکەنیناوی؛ خۆش و ناخۆش.
-tragicomically *(adv.).*

tragopan (trag′ə-pan′), *n.* قرقاڵی ئاسیایی: باڵندەیەکی ڕەنگاورەنگی خاڵ خاڵاوییە ئەوەندەی کەڵەشێرێکە.

tragus (trā′gəs), *n.* چوقڵی کرکراگەی گوێ (کە نزیك کونی گوێچکەیە).

trail (trāl), *v.t.* (١) (ا) بە دوای خۆدا ڕاکێشان.
(ب) بە دوای خۆدا هێنان: *(He ~ed dirt into the house.)*.
(٢) ڕێگە کردنەوە یا نیشانەکردن؛ ڕێگە نیشانەکردن (بە پێدا ڕۆیشتنی).
(٣) شوێن کەوتن؛ دووکەوتن؛ لەسەر هەمان ڕێ ڕۆیشتن.
(٤) لە دواوە بوون (پێشبڕکێ)؛ دواکەوتن؛ دۆڕاندن؛ بەجێمان.
(٥) ڕاوکردن بە شوێن پێ هەڵگرتن؛ شوێن پێ هەڵگرتن.
v.i. (١) لە دواوە شۆڕبوونەوە؛ بە دوادا داکەوتن.
(٢) تەڕ فرێدان بەسەر زەویدا؛ خشان بەسەر زەویدا.
(٣) بڵاوبوونەوە یا درێژبوونەوە بە ناڕێك وپێکی.
(٤) لێود هاتنە دەرەوە وەك هێڵێك: *(Smoke ~ed from the chimney.)*
(٥) خۆ بەکێش کردن؛ بە گران ڕۆیشتن.
(٦) لە دواوە بوون (پێشبڕکێ)؛ دواکەوتن؛ بەجێمان.
(٧) شوێن کەوتنی نێچیر (تانجی، سەگی ڕاو)؛ شوێن پێ هەڵگرتن.
n. (١) پاشکۆ؛ کلك؛ شتی ڕاکێشراو لە دواوە.
(٢) شوێن پێ: شوێنەوار؛ بۆنی بەجێمار؛ جێ نیشانە؛ پاشماوە.
(٣) ڕێچکە؛ تووڵە ڕێ؛ پیادە ڕێ؛ باریکە ڕێ.

trail blazer, (١) ڕێچکە (ی تازە) نیشانەکەر.
(٢) ڕێبازی تازە دۆزەرەوە؛ شتی نوێ داهێنەر

trailer (trāl′ēr), *n.* (١) پاشکۆ (مرۆڤ، گیانەوەر، شت... هتد)؛ کلك؛ دووکەوتوو. (٢) واگۆن یا عەرەبانەیەکە بە ئوتومبیل ڕادەکێشرێ بۆ شت گواستنەوە؛ ترێلە. (٣) ژوورێك یا خانووچکەیەکی ڕەوڕەوەدارە بە ئوتومبیل ڕادەکێشرێ بۆ تێدا ژیان (لە گەشتی دووردا و لە ئاوەدانیشدا)
(٤) دیمەنێکی کورتی فیلمێکە پیشان دەدرێ پێش فیلمەکە خۆی لە جار بۆدانی فیلمەکەدا.

trailer camp, = **trailer park.**

trailer park, هەوارگەی ترێلە. (ژمارە سێی ووشەی پێشووتر ببینە).

trailing arbutus, ڕووەکێکی خشۆکی هەمیشە سەوزی گوڵ پەمەییە.

trailing edge, قەراغی دواوەی فڕۆکە، پەروانە... هتد.

trailing plant, ڕووەکی خشۆك؛ ڕووەکی پێدا هەڵگەڕاو.

trail rope, گوریس یا پەتی ڕاکێشان.

train (trān), *n.* (١) (ا) کلك یا دامێنی دواوەی درێژی بە زەمیندا خشاو.
(ب) کلکی درێژی باڵندە: *(the ~ of a peacock)*.
(ج) زنجیرە شتی لە دواوە ڕاکێشراو. (د) کلك؛ پاشکۆ.
(٢) دەستوپێوەند؛ ڕیزە بەردەستی پیادە.
(٣) کاروان؛ ئاژەڵ و وڵاخی ڕێچکە بەستوو.
(٤) ئوتومبیل و وڵاخ و خەڵکی کەرەسەو تفاق هەڵگری سوپا
(٥) زنجیرە ڕوودان؛ چەند ڕووداوێکی دوای ڕوودانێکی گەورە: *(The war brought famine and disease in its ~.)*
(٦) زنجیرە: *(a ~ of thought)*.
(٧) زنجیرە پارچەی مەکینە: *(a ~ of gears)*.
(٨) شەمەندەفەر. (٩) هێڵی باڕووت (بۆ ئاگردانی تەقەمەنی).
v.t. (١) [Rare]، بە دوای خۆدا ڕاکێشان؛ ڕاکێشان.
(٢) پەروەردەکردنی ڕووەك (بە هەڵپاچین و بەستنەوە و هەڵواسین بە شتدا)
(٣) پەروەردەکردن؛ بەخێوکردن.
(٤) فێرکردن؛ ڕاهێنان؛ مەشق دادان؛ پەروەردەکردن: *(Nurses are ~ed in this hospital.)*
(٥) مەشق دادانی گیانەوەر بۆ شتی سەیرکردن.
(٦) مەشق دادان (وەرزشکار).
(٧) (on ~)، نیشان گرتنەوە.
(٨) [Colloq.]، بە ئاوردەست ڕاهێنان؛ ڕاهێنان بۆ پیسایی کردن لە شوێنی خۆیدا (منداڵ، سەگ و پشیلەی ئاوماڵ).
v.i. مەشق کردن؛ مەشق پێ کردن؛ مەشق دادان.
-trainable *(adj.).*

trainband (trān′band′), *n.* دەستەی چەك لە شان یا میلیشیای ئینگلیزی و ئەمەریکی سەدەی حەڤدەو هەژدە بۆ پشتگیری کردنی سوپا.

train-bearer (trān′bâr′ēr), *n.* کلك هەڵگر: بەردەستێکە کلك یا دامێن و کەوای بووك و کەسانی تر هەڵدەگرێ لە ڕێ ڕۆیشتنێکدا.

trainee (trān-ē′), *n.* مەشق پێ کراو (سەرباز، شاگردی پیشەوەر، گیاندار)؛ مەشق کردوو.

trainer (trān′ēr), *n.* (١) مەشقدادەر؛ مەشقیار:
(ا) مەشقدادەری گیانەوەر (بۆ سێرك و ڕاهێنانی تر).
(ب) مەشقدادەری وەرزشکار.
(٢) ئامێری مەشق پێ کردن یا ڕاهێنان.

training (trān′iŋ), *n.* مەشق؛ مەشق کردن؛ مەشق پێ کران.
adj. هی مەشق و مەشق کردن.

training college, [British], دانشگای مامۆستایان.

training school, قوتابخانەی پیشەیی

trainload (trān′lōd′), *n.* باری شەمەندەفەرێك (ڕێبوار یا شتومەك)؛ پڕ شەمەندەفەرێك

trainman (trān'mən), *n.* کارگەری شەمەندەفەر.

trainmaster (trān'mas'tēr, trān'mäs'tēr), *n.* کاربەدەستی هێڵی شەمەندەفەر

train oil, رۆنی نەهەنگ و هەندێ گیانداری ئاویی تر.

traipse (trāps), *v.i.* [Dial. or Colloq.], بەدە بێوار پیاسەکردن

trait (trāt), *n.* (١) [Rare]. نیشانە.

(٢) نیشانەی جیاکەرەوە (بەتایبەتی هی کەسێتی یا خوو رەووشت و سروشتی مرۆڤ)؛ تایبەخو.

(The chief ~s in the American character are energy and generosity.)

traitor (trā'tēr), *n.* ناپاک بەرامبەر وولات، هاوڕێ، بیروباوەڕی خۆ؛ وولاتفرۆش؛ خاین؛ میللەتفرۆش

traitorous (trā'tēr-əs), *adj.* (١) ناپاک مرۆڤ؛ بێ وەفا؛ بێ پەیمان. (٢) ناپاکانە؛ ناپاک (کردەوە): *(a ~ act)*

traitress (trā'tris), *n.* ژنی ناپاک بەرامبەر وولات ... هتد).

traject (trə-jekt'), *v.t.* ناردن یا هاویشتن بە ئاسماندا

trajectory (trə-jek'tēr-i), *n.* (١) ڕێڕەوی لاری مووشەک، ئەستێرەی کلکدار، یا ئەستێرەی گەڕۆک بە ئاسماندا (٢) هێڵێکی خوارە کە چەند هێڵێکی خواری تر دەبڕێ لە هەمان گۆشەدا (ئەندازە).

tram (tram), *n.* دەزووی ئاوریشمی ئەستوور.

tram (tram), *n.* (١) واکۆنی سەربەتاڵی کانگەی خەڵووز (کە لەسەر هێڵی ئاسن دەڕوات. (٢) [British]، (ا) ترام (هەروەها " streetcar "). (ب) tramway (ج) cable car

v.t. بە ترام گواستنەوە.

tram (tram), *n.* (١) ئامێری راستکردن یا گونجاندنی پارچەکانی مەکینە. (هەروەها " trammel "). (٢) راستکردن؛ گونجان؛ سازان

tramcar (tram'kär'), *n.* (١) واکۆنی سەربەتاڵی کانگەی خەڵووز (کە لەسەر هێڵی ئاسن دەڕوات. (٢) [British] streetcar.

tramline (tram'līn'), *n.* هێڵی ئاسنی ترام.

trammel (tram''l), *n.* (١) تۆڕ (راوەماسی)

(٢) پێوەند (بەتایبەتی بۆ ئەسپ فێری رۆیشتنی تایبەتی کردن)

(٣) (*pl.*). کۆت؛ کۆسپ؛ شتی ڕێ لێگر یا بەستەرەوە.

(٤) قولاپێك یا شتێکی وەهایە بۆ کتلی و مەنجەڵ راگرتن لەسەر ئاگری ئاگردان.

(٥) پرگاڵی وێنەی هێلکەیی کێشان.

(٦) ئامێری راستکردن یا گونجاندنی پارچەکانی مەکینە. (هەروەها " tram ").

v.t. (١) (~ up) بە تۆڕ گرتن؛ بە داوەوە کردن؛ پێوەکردن

(٢) بەستنەوە؛ پێوەندکردن؛ ڕێ لێگرتن.

-trammeler; trammeller *(n.).*

tramontane (trə-mon'tān), *adj.* کەوتوتە ئەودیو شاخەوە (بەتایبەتی شاخی " ئالپ ").

n. (١) خەڵکی ئەودیو شاخ (٢) بێگانە؛ نامۆ؛ ناوەکی.

tramp (tramp), *v.i.* (١) خۆ بەکێش کردن؛ بە گران رۆیشتن؛ تەپەتەپ هاتن لە رۆیشتندا (٢) سووڕانەوە بۆ ووردە ئیش و سواڵکردن.

v.t. (١) پێشێل کردن؛ پێپەست کردن؛ پێ پیانان.

(٢) پیادە سووڕانەوە؛ پیادە گەڕان؛ پیادە رۆیشتن

n. (١) دەربەدەر؛ لاکەوتە؛ لاکەوتەی کۆڵان؛ سواڵکەر؛ گەڕۆکی بێ لانەو هەژار.

(٢) تەپەتەپی پێ. (٣) گەشتی بە پێ؛ بە پێ رۆیشتن.

(٤) کەشتییەکی بارە کە ئیشی رێکوپێك یا سەرومری نییەو هەر کاتێکیش بۆی هەڵکەوت کار دەکات. (٥) ئاڵی بنی پێڵاو (بۆ پاراستنی لە بێلکاریدا).

(٦) [Slang]. قەحبە؛ ئافرەتی سووک

trample (tram'p'l), *v.i.* بە تەپەتەپ رۆیشتن؛ بە توندی پێ دانان؛ خۆ کێش کردن

v.t. فلیقاندنەوە؛ پلیشاندنەوە؛ پێشێل کردن؛ پێپەست کردن؛ خستنە ژێر پێوە؛ پێ پیانان.

n. (١) فلیقانەوە؛ پلیشانەوە؛ پێ پیانان. (٢) دەنگی فلیقانەوە یا پلیشانەوە

trample on; trample under foot; trample upon, (١) شێلان؛ پێشێل کردن؛ پلیشاندنەوە؛ پێ پیانان؛ فلیقاندنەوە؛ پێپەست کردن

(٢) زۆر بە توندوتیژی و دڵرەقانە لەگەڵ جووڵانەوە؛ ماف پێشێل کردن؛ پێپەست کردن.

trampoline (tram'pə-lin), *n.* ترامپۆلین: (ا) خۆنواندنی تەنافباز. (ب) جانفاسێکی ئەستووری هەڵواسراوە بۆ هەڵبەزو دابەز لەسەرکردنی تەنافباز.

tramroad (tram'rōd'), *n.* هێڵی ئاسنی ترامی کانگەی خەڵووز.

tramway (tram'wā'), *n.* (١) tramroad.

(٢) [British]، ڕێی ترام؛ هێڵی ئاسنی ترام یا پاسی ئاوشار.

trance (trans, träns), *n.* (١) لە هۆش خۆ چوون (نوواندنی موگناتیسی، فێ)؛ بوورانەوە. (٢) وورِی؛ کاس بوون؛ بێ هۆشی.

(٣) حاڵ لێ هاتن (دەروێش).

(٤) لە هۆش خۆ چوون و گوایە پەیوەندی کردن لەگەڵ مردوودا.

v.t. لە هۆش خۆ بردن؛ بێ هۆش کردن؛ وورِکردن.

tranquil (traŋ'kwil, tran'kwil), *adj.* (١) هێمن؛ بێ دەنگ؛ پڕ ئاسوودە؛ بە ئارام: *(a ~ rural life)*

(٢) خامۆش؛ کپ؛ کش‌ومات: *(~ waters)*.

-tranquilly *(adv.)*; **tranquilness** *(n.).*

tranquilize, tranquillize (traŋ'kwə-līz'), *v.t.* ئارام پێدان؛ هێمن کردنەوە؛ دامرکاندنەوە؛ خامۆش کردن.

v.i. هێمن بوونەوە؛ دامرکانەوە؛ خامۆش بوون.

tranquilizer (traŋ'kwə-līz'ēr), *n.* (١) هێمنکەرەوە؛ ئارامدەر.

(٢) دەرمانی هێمنکەرەوە یا ئارامدەر.

tranquillity, tranquility (traŋ-kwil'ə-ti), *n.* هێمنی؛ ئارامی؛ خامۆشی؛ کش‌وماتی؛ ئاسوودەیی؛ بێ دەنگی.

trans- (trans, tranz), پێشگرێکە بەمانای: (ا) لەو بەریەوە؛ بۆ ئەوبەر؛ بۆ ئەودیو؛ بەسەریدا (تێپەڕبوون): *(transatlantic)*.

(ب) گۆڕین بەتەواوی: *(transform; transliterate)*.

transact (tran-sakt', tran-zakt'), *v.t.* کاروباری بازرگانی کردن؛ سەوداگەری کردن؛ ئاڵوویرکردن: *(to ~ business)*.

v.i. [Rare], گفتوگۆی بازرگانی کردن؛ سەوداکردن.

-transactor *(n.).*

transaction (tran-zak'shən), *n.* (١) کاروباری بازرگانی هەڵسووڕاندن: *(He spends most of his time in business ~s .)*

(٢) ئاڵوێرێك یا کڕین و فرۆشتنێکی تایبەتی؛ سەوداگەرییەکی تایبەتی؛ کارێکی بازرگانی: *(They did three ~s yesterday.)*

(٣) (*pl.*)، تۆمارنامەی کۆڕی رێکخراوێك، کۆنفرانسێك... هتد (بەتایبەتی هی بلاوکراوە).

-transactional *(adj.).*

transalpine (trans-al'pin, tranz-al'pīn), *adj.* لەودیو چیای " ئالپ " ەوەیە.

transatlantic (trans'ət-lan'tik), *adj.* (١) ئەتلەنتی بڕ؛ بە زەریای ئەتلەنتیدا تێپەر دەبێت یا دەپەڕێتەوە: *(a ~ airliner)*

(٢) لەودیو زەریای ئەتلەنتییەوەیە: *(a ~ business)*.

transceiver (tran-sē'vēr), *n. Also* **transmitter, receiver,** ئامێری بێ تەلی نێرەرو وەرگر.

transcend (tran-send'), *v.t.* (١) لێ تێپەڕبوون؛ لەوە چوونە دەرەوە: *(The story ~s belief.)*

(٢) بەرزتربوون لە؛ بەرزبوونەوە بەسەر؛ زیاتربوون لە.

(٣) لە بوونی ماددی یا سرووشت بەولاوە بوون (خودا)؛ لە جیهان بەدەربوون؛ لە تێگەیشتنی مرۆڤ بەدەربوون.

v.i. [Archaic], مەزنتر یا بەرزتربوون لە.

transcendence (tran-sen'dəns), *n. Also* **transcendency,**

بەرزی؛ بلندی. لێ تێپەڕبوون؛ لە جیهان بەدەری؛ لە تێگەیشتنی مرۆڤ بەدەر.

transcendent (tran-sen′dənt), *adj.* (١) بەرز؛ بلند؛ سەرئاسا:
(Shakespeare was a man of ~ genius.)
(٢) لە جیهان بەدەر؛ لە سرووشتو تێگەیشتنی مرۆڤ بەدەر.

transcendental (tran′sen-den′t'l), *adj.* (١) بلند؛ بەرز
(٢) لە سرووشت بەدەر؛ سەر سرووشت. (٣) لێڵ؛ نادیار؛ ڕووت.
(٤) لە بەسەرهاتی مرۆڤ بەدەر نەك لە تێگەیشتنی و زانیاری.

transcendentalism (tran′sen-den′t'l-iz'm), *n.* (١) (ا) فەلسەفەیەکە دەڵێت: کە ڕاستی لەڕێی بیرکردنەوەوە دەزانرێت نەك لەڕێی بەسەرهاتو هەستەکانەوە. (ب) ڕاستی زانین لە خۆوەو لەڕێی هۆشی زگماکی نەك لەڕێی بەسەرهات. (٢) (ا) بیری ناکردەنیو خەیاڵ خاویو نادیار.
(ب) بلندخوازی

-transcendentalist *(n.).*

transcontinental (trans′kon-tə-nen′t'l), *adj.* (١) کیشوەربڕ: کیشوەرێك دەبڕێت: ***(a ~ flight)***
(٢) لەودیوی کیشوەرێکەوەیە.

transcribe (tran-skrīb′), *v.t.* (١) وێنە لەبەر تۆمارکردن یا نووسین؛ وێنە دەستنووس کردن. (٢) گونجاندن یا سازاندنی پارچەیەك مۆسیقا بۆ ئامێرێکی جیا لەوەی کە لە سەرەتاوە بۆی دانراوە.
(٣) بەرنامەی رادیۆ تۆمارکردن بۆ بلاوکردنەوەی لە دواڕۆژدا.

-transcriber *(n.).*

transcript (tran′skript′), *n.* (١) وێنەی لەبەر تۆمارکراو، نووسراوە، یا چاپکراو (٢) وێنەی تۆمارنامەی نمرەی قوتابی.

transcription (tran-skrip′shən), *n.* (١) وێنە لەبەر تۆمارکردن یا نووسینەوە. (٢) وێنەی لەبەر تۆمارکراو، نووسراوە، یا چاپکراو.
(هەروەها " transcript ").
(٣) پارچەیەك مۆسیقای گونجێنراو بۆ ئامێرێکی مۆسیقای جیا لەوەی کە لە سەرەتاوە بوی دانراوە.
(٤) بەرنامەی رادیۆی تۆمارکراو بۆ بلاوکردنەوەی لە دواڕۆژدا.

transcurrent (trans-kūr′ənt), *adj.* بەسەردا تێپەڕبوو.

transducer (trans-dōōs′ēr, trans-dūs′ēr), *n.* ئامێری ووزەگۆڕ (فیزیا)

transect (tran-sekt′), *v.t.* بڕین لەم لاوە بۆ ئەولا؛ بەشکردن بە بڕین لە لایەکەوە بۆ لاکەی تر.

-transection *(n.).*

transept (tran′sept), *n.* باڵی کڵێسەی لە شێوەی خاچدا دروستکراو (خانووسازی)

-transeptal *(adj.).*

transfer (trans-fūr′), *v.t.* (١) گواستنەوە؛ گۆڕین؛ گۆڕینەوە.
(٢) تاپۆی خانوو شتی تر خستنەسەر کەسێکی تر:
(to ~ the title of a house or a car from one person to another.)
(٣) وێنە یا نەخشە گواستنەوە لە ڕوویەکەوە بۆ ڕوویەکی تر.
v.i. (١) خۆ گواستنەوە؛ گواستنەوە:
(He ~red to the university of California.)
(٢) گوێزرانەوە.
(٣) گۆڕین (لە پاس، شەمەندەفەر، یا فڕۆکەیەکەوە بۆ یەکێکی تر).
n. (١) (ا) گواستنەوە؛ گۆڕین؛ گوێزرانەوە. (ب) هۆی گواستنەوە.
(٢) وێنە یا نەخشەی گوێزراوە لە ڕوویەکەوە بۆ ڕوویەکی تر.
(٣) بلیتی (پاس) گۆڕین: بلیتێکە خاوەنەکەی دەتوانێ پاسی ناوشار یا ترامی پێ بگۆڕێ و سواری یەکێکی تر بێت (بۆ ئەوەی بگاتە ئەو شوێنەی کە دەیەوێ بۆی بچێ). (٤) شوێنی گۆڕین یا گواستنەوە.
(٥) بەڵگەنامەی گواستنەوەی قوتابی
(٦) (ا) تاپۆی خانوو خستنە سەر یەکێکی تر
(ب) بەڵگەنامەی ئەم گۆڕینەوەیە

transferable (trans-fūr′ə-b'l), *adj.* دەگوێزرێتەوە؛ دەگۆڕرێت؛ خاوەنەکەی دەتوانرێت بگۆڕرێت؛ دەتوانرێت لە یەکێکەوە بدرێت بە یەکێکی تر.

transferee (trans′fēr-ē′), *n.* (١) کەسێکە کە تاپۆی خانووی دەخرێتە سەر یا ئوتومبیلو شتی تر بە ناوییەوە تۆمار دەکرێ.
(٢) گوێزراوە (فەرمانبەر، قوتابی... هتد).

transference (trans-fūr′əns, trans′fēr-əns), *n.* گواستنەوە؛ گوێزانەوە؛ گۆڕینەوە؛ گۆڕین.

-tranferential *(adj.).*

transferor (trans-fūr′ēr), *n.* کەسێکە کە تاپۆی خانوو یا ئاوی ئوتومبیلو شتی تر دەخاتە سەر یەکێکی تر.

transferrer (trans-fūr′ēr), *n.* گوێزەرەوە.

transfiguration (trans′fig-yoo-rā′shən), *n.* (١) ڕووخسار گۆڕان بەتەواوی؛ شێوە گۆڕین بەتەواوی.
(٢) (ا) ڕووناکی لێبوونەوەو ڕووخسار گۆڕانی عیسا لەسەر شاخەکە (ئینجیل).
(ب) جەژنی ئەم ڕووخسار گۆڕانە.

transfigure (trans-fig′yoor), *v.t.* (١) ڕووخسار گۆڕین بەتەواوی؛ شێوە گۆڕین. (٢) شێوە گۆڕینو شکۆ پێدان؛ وەك خوا لێکردن

transfix (trans-fiks′), *v.t.* (١) شتی تیژ پیاکردن؛ تیغ لێدان
(٢) تیغ پیاکردنو جووڵە لێ بڕین:
(He ~ed his enemy with a sword.)
(٣) سڕکردن؛ جووڵە لێ بڕین؛ ووشك بوون؛ سڕبوون:
(He stood ~ed with amazement, horror, etc.)

-transfixation *(n.).*

transform (trans-fôrm′), *v.t.* (١) ڕووخسار گۆڕین؛ شێوە گۆڕین.
(٢) بەتەواوی گۆڕین (بارودۆخ، چۆنێتی... هتد).
(٣) گۆڕین (ڕەفتار، کەسێتی: هەڵسانو دانیشتن).
(٤) گۆڕین (کارەبا). (٥) ووزە گۆڕین (فیزیا).
v.i. [Rare], گۆڕان بەتەواوی.

-transformable *(adj.).*

transformation (trans′fēr-mā′shən), *n.* (١) گۆڕان؛ گۆڕین.
(٢) بارۆکەی ژن.

transformer (trans-fôr′mēr), *n.* (١) گۆڕەر (مرۆڤ، شت).
(٢) کارەباگۆڕ؛ گۆڕەری تەوژمی کارەبا.

transfuse (trans-fūz′), *v.t.* (١) شلە گواستنەوە؛ شلە لە دەفرێکەوە کردنە دەفرێکی تر.
(٢) بە هەموویدا بلاوکردنەوە؛ هەمووی پێ گرتنەوە؛ بە هەموویدا کردن
(٣) خوێن گۆڕین؛ خوێن کردنە دەماری نەخۆشەوە.

-transfusible *(adj.).*

transfusion (trans-fū′zhən), *n.* خوێن کردنە نەخۆشەوە؛ خوێن گۆڕین؛ خوێن دان بە نەخۆش:
(The patient was given a blood ~ .)

transgress (trans-gres′, tranz-gres′), *v.t.* (١) شکاندن (یاسا)؛ پەرژین شکاندن. (٢) لە سنوور دەرچوون؛ لە ئەندازە بەدەربوون؛ زیادە ڕۆیشتن.
v.i. یاسا شکاندن؛ گوناه کردن؛ تاوان کردن؛ پەرژین شکاندن.

transgression (trans-gresh′ən), *n.* (١) یاسا شکاندن؛ گوناه کردن؛ تاوان کردن؛ پەرژین شکاندن.
(٢) لە سنوور دەرچوون؛ زیادەڕۆیی.

transgressive (trans-gres′iv, tranz-gres′iv), *adj.* (١) یاسا شکێن؛ گوناهکار؛ پەرژین شکێن؛ تاوانکار.
(٢) لە سنوور دەرچوو؛ لە ئەندازە بەدەر.

transgresser (trans-gres′ēr, tranz-gres′ēr), *n.* یاساشکێن؛ پەرژین شکێن؛ گوناهکار؛ تاوانکار.

tranship (tran-ship′), *v.t.* = **transship.**

transience (tran′shəns), *n.* سەردەمی؛ زوو بەسەرچوون؛ زوو نەمان.

transiency (tran′shən-si), *n.* = **transience.**

transient (tran'shənt), *adj.* (١) کاتی: سەردەمی؛ زوو نامێنێ؛ زوو بەسەردەچێ: کورت. (٢) گەڕۆك؛ ڕەفتەنی: *(a ~ laborer)* .
n. (١) میوانی ڕەفتەنی (بەتایبەتی لە میوانخانەدا).
(٢) (ا) کرێکاری گەڕۆك: کەسێکە کە بە شوێن ئیشدا دەگەڕێ لەم شوێنەوە بۆ ئەو شوێن. ب: کەسێکی گەڕۆك
(٣) گۆڕینی کاتی تەووژمی کارەبا یا ڤۆلتەکەی

transilient (tran-sil'i-ənt), *adj.* لە شتێکەوە یا بارودۆخێکەوە بازدەر بۆ شتێك یا بارودۆخێکی تر.

transilluminate (trans'i-lū'mə-nāt'), *v.t.* ڕووناکی لێدان یا پیابردنی ئەندامێکی لەش بۆ تێڕوانینی (پزیشکەوانی).
-transillumination *(n.)*.

transistor (tran-zis'tēr, tran-sis'tēr), *n.* (١) ترانزستەر ئامێرێکی ئەلەکترۆنی‌یە لە رادیۆو شتی تردا بەکاردەهێنرێ.
(٢) [Colloq.]. رادیۆی ترانزستەر (هەروەها " transistor radio ").

transistorize (tran-zis'tēr-īz'), *v.t.* ترانزستەر تێخستن

transit (tran'sit, tran'zit), *n.* (١) ترانزێت: تێپەڕین؛ تێپەڕبوون.
(٢) گواستنەوەی خەڵك و شتومەك (بەتایبەتی بەهۆی گواستنەوەی گشتی ناوخۆ وەك پ س) *(people or goods in ~)*
(٣) گۆڕین لە بارودۆخێکەوە بۆ یەکێکی تر (مردن، کۆمەڵ لە ڕژێمێکەوە بۆ ڕژێمێکی تر ... هتد). (٤) ئامێری گۆشە پێوان (ڕووپێوی).
(٥) (ا) تێپەڕینی ئەستێرەیەك بە هێڵی درێژدا یا بە بەردەم دووربیندا.
(ب) تێپەڕینی ئەستێرەیەکی بچووك بەسەر یەکێکی گەورەدا.
v.t. تێپەڕین (ئەستێرەناسی).
v.i. (١) لە ترانزێتدا بوون؛ پێدا تێپەڕبوون. (٢) تێپەڕین (ئەستێرەناسی).

transition (tran-zish'ən), *n.* (١) گۆڕین (لە بارودۆخێك، شێوەیەك، قۆناغێك، کارێك، یا جێگەیەکەوە بۆ یەکێکی تر؛ گۆڕان.
(٢) ماوەی گۆڕین: سەردەم یا کاتی گۆڕان.
(٣) ووشەی پەیوەندی: ووشەیەك یا دەستە ووشەیەکە کە بەندێك یا چەند ڕستەیەك دەگەیەنێ بە هی تر (ڕێزمان)؛ ووشەی گواستنەوە.
(٤) ئاوازی گۆڕین یا گواستنەوە.

transitional (tran-zish'ən-'l, tran-sish'ən-'l), *adj.* تایبەتی بە گۆڕین یا گواستنەوە.

transitive (tran'sə-tiv), *adj.* (١) [Rare]. transitional .
(٢) تێپەڕ (کردار): *(a ~ verb takes an object.)*
n. کرداری تێپەڕ (ڕێزمان).

transitoriness (tran'sə-tôr'i-nis, tran'zə-tō'ri-nis), *n.* زوو بەسەرچوون: زوو نەمان؛ سەردەمێتی؛ کورتی

transitory (tran'sə-tôr'i, tran'zə-tō'ri), *adj.* سەردەمی؛ کاتی؛ زوو بەسەردەچێ؛ زوو نامێنێ؛ کورت.
-transitorily *(adv.)*.

translatable (trans-lāt'ə-b'l, tranz-lāt'ə-b'l), *adj.* دەتوانرێ وەرگێڕرێت: وەردەگێڕرێت (لە زمانێکەوە بۆ زمانێکی تر).

translate (trans-lāt', tranz'lāt), *v.t.* (١) گواستنەوە: گۆڕین:
(ا) بەرزکردنەوە بۆ ئاسمان (بەبێ مردن). (ب) سەرەك قەشە گواستنەوە.
(ج) گواستنەوەی پاشماوەی پیاوێکی ئاینی پیرۆز لە گۆڕێکەوە بۆ یەکێکی تر.
(٢) وەرگێڕان لە زمانێکەوە بۆ زمانێکی تر بە نووسین)؛ پەرچڤەکردن؛ گۆڕین.
(٣) گۆڕین (لە مەیدانێکەوە بۆ مەیدانێکی تر: *(to ~ ideas into action)* .
(٤) لێکدانەوە
(٥) [Archaic or Rare]. شەیداکردن؛ گەشکەدارکردن.
(٦) بزواندن بە ڕێکی نەك بە خولانەوە (مەکینەناسی).
v.i. (١) وەرگێڕان (لە زمانێکەوە بۆ زمانێکی تر بە نووسین)؛ گۆڕین.
(٢) گونجان بۆ وەرگێڕان؛ وەرگێڕان بۆ هەبوون:
(This poetry does not ~ easily.)

translation (trans-lā'shən), *n.* (١) وەرگێڕان لە زمانێکەوە بۆ زمانێکی تر: پەرچڤە. (٢) ئەنجامی ئەم وەرگێڕانە؛ دەقی وەرگێڕراو (بەتایبەتی بەرهەمێکی وێژەیی): *(This is a ~.)* .
(٣) بزوانی ڕێك نەك خولانەوە (مەکینەناسی).

translator (trans-lā'tēr, tranz'lā'tēr), *n.* (١) پەرچڤان؛ وەرگێڕ بە نووسین. (٢) interpreter .

transliterate (trans-lit'ə-rāt', tranz-lit'ə-rāt'), *v.t.* نوسینی زمانێك بە ئەلف‌وبێی زمانێکی تر (بەپێی دەنگی تیپ و ووشەکان)

transliteration (trans-lit'ə-rā'shən), *n.* (١) نووسینی زمانێك بە ئەلف‌وبێی زمانێکی تر (بەپێی دەنگی تیپ و ووشەکان).
(٢) ووشە، ڕستە، یا دەقی وەها نووسراو.

translocate (trans-lō'kāt), *v.t.* گواستنەوە؛ لە جێی خۆ لابردن؛ بار گۆڕین.
-translocation *(n.)*.

translucence (tranz-lū's'ns), *n.* ڕۆشنی؛ ڕوونی.
(هەروەها " translucency ").

translucent (trans-lōō's'nt, tranz-lū's'nt), *adj.* (١) ڕۆشن؛ ڕوون. (٢) نیمچە ڕۆشن؛ نیمچە ڕوون.
-translucently *(adv.)*.

translucid (tranz-lū'sid), *adj.* = **translucent.**

transmarine (trans'mə-rēn'), *adj.* (١) بە دەریادا تێپەڕبوو؛ دەریابڕ. (٢) لەودیوی دەریاوەیە.

transmigrant (trans-mī'grənt), *n.* (١) کۆچکەر (لە ووڵاتێکەوە بۆ ووڵاتێکی تر)؛ بارکەر. (٢) کۆچکەرێکە بەڕێوەیە بۆ ئەو ووڵاتەی کە بۆی دەچێ.

transmigrate (trans-mī'grāt, tranz-mī'grāt), *v.i.* (١) کۆچ کردن (لە ووڵاتێکەوە بۆ ووڵاتێکی تر)؛ بارکردن.
(٢) چوونە ناو لەشی کەسێکی ترەوە (گیانی مردوو)؛ گوێزانەوەی گیانی مردوو بۆ لەشێکی زیندوو.
-transmigrator *(n.)*; **transmigratory** *(adj.)*.

transmigration (trans'mī-grā'shən), *n.* (١) کۆچ؛ کۆچ کردن (لە ووڵاتێکەوە بۆ ووڵاتێکی تر)؛ بارکردن.
(٢) چوونە ناو لەشێکی ترەوە (گیانی مردوو)؛ گوێزانەوەی گیانی مردوو بۆ لەشێکی زیندوو: *(the ~ of souls)* .

transmissible (trans-mis'ə-b'l), *adj.* دەنێررێ؛ دەگوێزرێتەوە؛ دەگەیەنرێ.
-transmissibility *(n.)*.

transmission (trans-mish'ən), *n.* (١) پێ گەیاندن؛ گەیاندن؛ ڕاگەیاندن؛ پێ گەیشتن؛ بڵاوبوونەوە: *(the ~ of news, disease, etc.)* .
(٢) شتی پێ ڕاگەیەنراو یا پێ گەیەنراو؛ بڵاونامە؛ نامە.
(٣) ناردن (بەرنامە یا شەپۆلی رادیۆ).
(٤) ترانسمیشن: ئامێری ووزە گەیاندن (ئوتومبیل... هتد).
-transmissive *(adj.)*.

transmit (trans-mit', tranz-mit'), *v.t.* (١) گەیاندن؛ گواستنەوە.
(٢) پێدان؛ بۆ بەجێهێشتن:
(Parents ~ some of their characteristics to their children.)
(٣) پێ ڕاگەیاندن؛ پێ گەیاندن.
(٤) پێدابردن (ڕووناکی، گەرمی، یا دەنگ بە هەوادا).
(٥) گەیاندن: *(Iron ~s heat.)* .
(٦) گەیاندن (ووزە لە مەکینەوە بۆ پەروانەوە وەك ئوتومبیل... هتد).
(٧) ناردن (رادیۆ)؛ بڵاوکردنەوە.
-transmittable; transmittible *(adj.)*.

transmittal (trans-mit''l), *n.* = **transmission.**

transmitter (trans-mit'ēr, tranz-mit'ēr), *n.* (١) گەیەنەر (مرۆڤ)؛ پێ گەیەنەر؛ نێرەر. (٢) ئامێری ناردن (رادیۆ، تەلەفزیۆن، تەلەفۆن، برووسکە)؛ نێرەر؛ بڵاوکەر.

transmogrify (trans-mog'rə-fī'), *v.t.* شێوە گۆڕین بە جۆرێکی

زۆر سەیر: شێوە گۆڕین و تێکدان یا شێواندن.

-transmogrification *(n.)*.

transmontane (trans-mon′tān), ***n.*** = **tramontane**.

transmutation (trans′mū-tā′shən), ***n.*** (١) گۆڕین: گۆڕانی تەواو (٢) [Rare]، گۆڕانی هەمیشەیی.
(٣) بەناو گۆڕینی کانزای بێ نرخ بۆ زێڕو زیو (کیمیاگەری کۆن).
(٤) گۆڕانی توخمی (فیزیا).

-transmutational; transmutative *(adj.)*.

transmute (trans-mūt′, tranz-mūt′), ***v.t.*** گۆڕین (شێوە، توخم، بارودۆخ، ماددە... هتد).

-transmutability *(n.)*; **transmutable** *(adj.)*; **transmutableness** *(n.)*.

transoceanic (trans′ō-shi-an′ik), ***adj.*** (١) زەریابڕ؛ بە زەریادا تێپەڕبوو (٢) لەودیوی زەریاوەیە؛ لە پشت زەریاوە.

transom (tran′səm), ***n.*** (١) (ا) داری سەر دەرگا. (ب) داری ئاسۆیی بەینی پەنجەرە: داری ئاسۆیی بەینی دەرگاو پەنجەرەی سەری.
(٢) پەنجەرەی بچووکی سەر دەرگا یان پەنجەرەیەکی گەورە.
(٣) (ا) داری ئاسۆیی خاچ و سێدارە. (ب) دەستەك (کەشتی).

transonic (tran-son′ik), ***adj.*** = **transsonic**.

transpacific (trans′pə-sif′ik), ***adj.*** (١) (زەریای) پاسیفیك بڕ؛ بە (زەریای) پاسیفیکدا تێپەڕ دەبێت. (٢) لەودیو زەریای پاسیفیکەوە.

transparence (trans-pâr′əns), ***n.*** ڕۆشنی: ڕوونی

transparency (trans-pâr′ən-si), ***n.*** (١) ڕۆشنی؛ ڕوونی.
(٢) پارچەیەك شتی ڕۆشنە وەك پلاستیك وێنەو نووسراوی لەسەر کراوە کە ڕووناکی حرایە سەر وێنەو شتە نووسراوەکان دەردەکەون.

transparent (trans-pâr′ənt), ***adj.***. (١) ڕۆشن: ڕوون: ***(~ cloth)***
(٢) دیار: ئاشکرا؛ لەڕوو: ***(a ~ lie; a man of ~ honesty)*** .
(٣) ڕوون ***(a writer with a ~ style)*** .

-transparently *(adv.)*; **transparentness** *(n.)*.

transpierce (trans-pêrs′), ***v.t.*** (١) کوناودەرکردن؛ دیوادەرکردن
(٢) کونکردن؛ سمین.

transpiration (tran′spə-rā′shən), ***n.*** ئاودەردان (ڕووەك)؛ ئارەق دەردان: ئارەق دەرکردن.

transpire (tran-spīr′), ***v.t.*** ئارەق پێ کردن؛ ئارەق پێ دەردان؛ ئاو پێ دەردان (ڕووەك).
v.i. (١) ئارەق کردن: ئارەق دەردان؛ ئاو دەردان (ڕووەك).
(٢) دادان: لێوە هاتنە دەرەوە؛ دەردان؛ دەلاّن
(٣) دەرکەوتن؛ ئاشکرابوون
(It ~d that the fire was caused by a carless smoker.)
(٤) ڕوودان: ***(Important events ~d last week.)*** .

transplant (trans-plant′, trans-plänt′), ***v.t.*** (١) هەڵکەندن لە شوێنێك و ڕواندن لە شوێنێکی تر (٢) خەڵك هەڵکەندن لە شوێنی خۆیان و جێنشین کردنیان لە شوێنێکی تر؛ گواستنەوە. (٣) ئەندام یا شانە لە کەسێك وەرگرتن و ڕواندنی لە کەسێکی تردا (نەشتەرگەری).
v.i. (١) گواستنەوەو ڕواندن. (٢) بەرگەی گواستنەوەو ڕواندن لە شوێنێکی تر دەگرێت؛ دەتوانرێت هەڵکەنرێت و لە شوێنێکی تر بڕوێنرێت:
(Some plants do not ~ as well as others.)
n. (١) گواستنەوەو ڕووان. (٢) شتی گوێزراوەو ڕوێنراو (ڕووەك، ئەندامی لەش).

-transplantation *(n.)*; **transplanter** *(n.)*.

transpolar (trans-pō′lēr), ***adj.*** تەوەربڕ: تەوەری باکووری یا باشووری دەبڕێت.

transponder (trans-pon′dēr), ***n.*** لاسلکی یا ڕاداری نامە وەرگرو نێردر

transpontine (trans-pon′tin, trans-pon′tīn), ***adj.*** (١) لەوبەر پردەوە. (٢) تایبەتی بە دیوی باشووری ڕوباری " تێمس " لە لەندەن.

transport (trans-pôrt′, trans-pōrt′), ***v.t.*** (١) گواستنەوە (بە هۆی هاتوچۆ)؛ گوێزانەوە؛ بردن. (٢) گەشکەدارکردن؛ شێت و شەیدا کردن
(٣) لە وڵات دوورخستنەوە (بەتایبەتی تاوانکار)؛ دەرکردن.
(٤) [Obs.]، کوشتن.
n. (١) گواستنەوە (بۆ شوێنی دوور)؛ گوێزانەوە؛ بردن. (٢) گەشکە؛ شەیدایی.
(٣) کەشتی سەربازو کەرەسەی سوپا گواستنەوە.
(٤) فڕۆکەی گەورەی ڕێبوارو بار.
(٥) تاوانکاری دوورخراوە لە وڵات.

-transportability *(n.)*; **transportable** *(adj.)*; **transporter** *(n.)*.

transportation (trans′pēr-tā′shən), ***n.*** (١) گواستنەوە؛ گوێزانەوە؛ هاتوچۆ
(٢) هۆی گواستنەوە؛ هۆی هاتوچۆ: ***(Their ~ was camel.)*** .
(٣) کرێی هاتوچۆ یا گواستنەوە. (٤) بلیتی هاتوچۆ؛ تکت.
(٥) دوورخستنەوە لە وڵات (تاوانکار)؛ دەرکردن.

transpose (trans-pōz′), ***v.t.*** (١) [Rare] ، گواستنەوە.
(٢) جێ گۆڕکێ پێ کردن: ئاڵوگۆڕ پێ کردن؛ جێ گۆڕینەوە:
(to ~ the words in a sentence)
(٣) ئاڵوگۆڕکردنی لاکانی کێشەی جەبری.
(٤) گۆڕینی پلەی مۆسیقا. (٥) [Obs.]، گۆڕین (شێوە).
v.i. (١) گۆڕینی پلەی مۆسیقا. (٢) بۆ جێ گۆڕکێ گونجان.

-transposable *(adj.)*.

transposition (trans′pə-zish′ən), ***n.*** (١) جێ ئاڵوگۆڕکردن؛ جێ گۆڕکێ. (٢) شتی جێ گۆڕکێ پێ کراو.

transsexual (trans-sek′shōō-əl), ***adj.*** (١) پیاوی سەر ژنانی: کچە کوڕانی؛ پیاوێکە کە حەز دەکات ژن بووایە؛ ژنێکە کە حەز دەکات پیاو بووایە. (٢) پیاوێکە کە خۆی دەکات بە ژن بە نەشتەرگەری؛ ژنێکە کە خۆی دەکات بە پیاو بە نەشتەرگەری.

transship (trans-ship′, tran-ship′), ***v.t.*** گواستنەوە لە کەشتی، شەمەندەفەر، یا ئوتومبیلێکەوە بۆ یەکێکی تر بۆ ناردن.
v.i. بار گواستنەوە لە کەشتییەکەوە بۆ یەکێکی تر بۆ ناردن.

-transshipment *(n.)*.

transsonic (trans-son′ik, tran-son′ik), ***adj.*** بە خێرایی دەنگ دەڕوات.

transubstantiate (tran′səb-stan′shi-āt′), ***v.t.*** (١) گۆڕین (لە ماددەیەکەوە بۆ ماددەیەکی تر). (٢) گۆڕینی نان و مەی بۆ لەش و خوێنی عیسا (شێوی خواهانە).

-transubstantiation *(n.)*.

transudate (tran′soo-dāt′, tran′syoo-dāt′), ***n.*** *Also* **transudation,** (١) شلەی دەردراو؛ شلەی تێزاو (٢) شلە دەردان؛ ئاو دەردان؛ دەلاّن؛ تێزان.

transude (tran-sōōd′, tran-sūd′), ***v.i.*** شلە دەردان؛ ئاو دەردان؛ ئارەق دەردان؛ تێزان؛ لێوە هاتن.
v.t. ڕێگەدان (بۆ پێدا ڕۆیشتن)

transvalue (trans-val′ū), ***v.t.*** سەرلەنوێ هەڵسەنگاندن؛ هەڵسەنگاندن بەپێی پێوەری نوێ.

transversal (trans-vūr′s'l, tranz-vūr′s'l), ***adj.*** لەم لاوە بۆ ئەولا؛ لەم پەڕەوە بۆ ئەوپەڕ
n. هێڵێکە کە دوو هێڵی تر یا زیاتر دەبڕێ.

transverse (trans-vūrs′, tranz-vūrs′), ***adj.*** لەم لاوە بۆ ئەولا؛ لەم پەڕەوە بۆ ئەوپەڕ.
n. داری ڕایەڵ کراو لەم بەرەوە بۆ ئەوبەر؛ دەستەك؛ نیرگە.

transvestism (trans′ves-tiz'm), ***n.*** *Also* **transvestitism,** (١) حەزی ژن و پیاو بە خۆگۆڕین و جلی یەکتر لەبەرکردن.

(۲) ئەم خۆگۆڕین و جلی یەکتر لەبەرکردنە.

transvestite (trans-ves′tīt), *n.* ژن یا پیاوێکە کە حەز لە خۆگۆڕین و جلی ئەوی تر لەبەرکردن دەکات.

trap (trap), *n.* (۱) تەڵە؛ داو. (۲) پیلان.
(۳) بۆنگیر: بۆرییەکی چەماوەیە لە شێوەی (U) یا (S) دا کە دەبەسترێت بە بۆری ئاوەڕۆی ناومالەوە ئاوی تێدا دەمێنێتەوە بەم جۆرە ڕێگە لە گەڕانەوەی بۆنی پیس و هەوا دەگرێ.
(٤) ئامێرێکە بۆ تۆپ و شت هاویشتن بە هەوادا بۆ تەقەلێکردن.
(٥) گالیسکەی سووکی دووپێچکەیی یەك ئەسپی.
(٦) rattle-trap (۷) trap door .
(۸) (*pl*). ئامێرێکی مۆسیقاییە کە ئاوێ دەدرێ بۆ ئەوەی لێدرێ (تەپڵ، زەنگ، زیلی مس هتد). (۹) [Slang]، دەم؛ زار.
(۱۰) کەندوکۆسپ و داوی یاری گۆلف: *(a sand ~)* .

v.t. (۱) بە تەڵە گرتن. (۲) کردن بە داوەوە؛ بەستنەوە؛ قەتیس کردن.
(۳) ڕێگە لە بۆنی پیس گرتن بە بۆری چەماوە (ژمارە سێ ببینە).
(٤) ئەم جۆرە بۆرییە پێوەبەستن.

v.i. (۱) تەڵە نانەوە.
(۲) تەڵە نانەوە بۆ گیانەوەری کەوڵدار (بۆ فرۆشتن).

trap (trap), *n. Also* **traprock**, جۆرە بەردێکی ڕەشی ناگرپژێنییە.

trap (trap), *v.t.* [Obs.], سەرزین لێکردن و گێسووگوڵنگ لە ئەسپ دان.
n. (۱) [Obs.]، سەرزین و گێسووگوڵنگی ئەسپ.
(۲) (*pl.*) [Colloq.]، جانتاو شتومەکی کەسێك.

trapan (trə-pan′), *n.* & *v.t.* = **trepan.**

trap door, دەرگایەکی ئاسۆیی نهێنییە لە زەمینەی ژوور یا بنمیچدا.

trapeze (trə-pēz′, tra-pēz′), *n.* (۱) جوڵانێی تەنافبازو وەرزشکار.
(۲) (1 & 2) trapezium .

trapeziform (trə-pē′zə-fôrm′), *adj.* لەبزینەیی

trapezium (trə-pē′zi-əm), *n.* (۱) لەبزینەیی خوار: وێنەیەکی چوارلاییە هێڵەکانی هیچیان هاوڕێك نین. (۲) [British]، trapezoid .
(۳) ئێسقانی بنی کەلەموست

trapezius (trə-pē′zi-əs), *n.* ماسولکەی پشتی مل و شان و سنگ (کە سەر ڕادەگرێ).

trapezohedron (trə-pē′zə-hē′drən), *n.* بلووری ڕوو لەبزینەی نارێك

trapezoid (trap′ə-zoid′), *n.* (۱) وێنەیەکی چوارلاییە دووانیان هاوڕێکن. (۲) [British]، **trapezium** .
(۳) ئێسقانی بنی پەنجەی دۆشاوەژە.

trappean (trap′i-ən, trə-pē′ən), *adj. Also* trappous, وەك بەردی ناگرپژێنی " تراپ " .

trapper (trap′ẽr), *n.* نێچیروان بە تەڵە (بۆ کەوڵی نێچیرەکە).

trappings (trap′iŋz), *n.pl.* (۱) سەرحل و گێسووگوڵنگی ئەسپ.
(۲) جلی جوان و نەقش و نیگار و شتی ڕازانەوە؛ تەنتەنە؛ نیشانی جوان:
(the ~ of power; Although the king had all the ~ of royalty, he had very little real power.)

Trappist (trap′ist), *n.* کەشیش یا ووشکەسۆفی پەرستگای " لاتراپ " کە هەرگیز قسە ناکەن.
adj. تایبەتی بەم کەشیش یا ووشکەسۆفییانە.

trapshooting (trap′shōōt′iŋ), *n.* نیشان گرتنەوە لە کۆتری گلێنە و تۆپی شووشەی بە هەوادا هاوێژراو.
-**trapshooter** *(n.)*.

trash (trash), *n.* (۱) لق و پۆپی بڕاو و فڕێدراو؛ چڵ و چێو و کەلاو تونکەدار هتد (۲) زبڵ؛ خاك و خۆڵ؛ پاشماوە؛ سەرکۆزەر
(۳) (ا) قسەو بیروڕای هیچ و پووچ و بێ مانا. (ب) بەرهەمی وێژەیی و هونەری هیچ و پووچ (٤) (ا) کەسێکی بێ نرخ و هیچ و پووچ
(ب) کۆمەڵە خەڵکی بێ نرخ و نەزان و هیچ و پووچ؛ ڕووتەوپووتە

(٥) سەرکۆزەری قامیشی شەکر.

v.t. (۱) لق و پۆپ و گەڵای ووشك لێکردنەوە.
(۲) فڕێدانە ناو تەنەکەی زبڵەوە؛ فڕێدان.
(۳) تێكوپێکدان؛ وەك کەلاوە لێکردن؛ وێرانکردن:
(They ~ed the house and left.)

trash (trash), *v.t.* (۱) [Obs.] ، ڕەشمەکردن (تانجی و سەگی ڕاو).
(۲) [Archaic]، بەستنەوە؛ جڵەوگرتن.
n. [British Dial.], ڕەشمە؛ ڕەشوە.

trash-bin (trash′bin′), *n.* زبڵدانی گەورە.

trash-can (trash′kan′), *n.* زبڵدان؛ تەنەکەی خۆڵ.

trashy (trash′i), *adj.* بێ نرخ؛ هیچ و پووچ؛ پیس و بۆگەن:
(~ ideas, writings, people, etc.)
-**trashily** *(adv.)*; **trashiness** *(n.)*.

trass (tras), *n.* بەردی ناگرپژێنی (لە چیمەنتۆدا بەکاردەهێنرێ).

trauma (trô′mə, trou′mə), *n.* (۱) (ا) برین؛ برینداری.
(ب) ئەنجامی ئەم برینداری یە لەسەر مێشك و هەست.
(۲) خوریە؛ کارەساتێکی ناخۆشە کە لەبیر ناچێتەوە؛ بریندار بوونی هەست و نەست؛ ڕاتەکان (دەروونناسی)

traumatic (trô-mat′ik), *adj.* (۱) خورییەیی؛ زۆر ناخۆش؛ ڕاتەکێن (دەروونناسی)؛ هەست و نەست بریندارکەر: *(a ~ experience)* .
(۲) هی دەرمانکردن؛ دەرمانکەری.
-**traumatically** *(adv.)*.

traumatism (trô′mə-tiz′m), *n.* (۱) برین؛ برینداری.
(۲) ئەنجامی ئەم برینداری یە لەسەر هەست و نەست.

traumatize (trô′mə-tīz′), *v.t.* (۱) بریندارکردن؛ زامدارکردن.
(۲) خوریە لێدان؛ هەست و نەست بریندارکردن؛ ئازاردان (دەروونناسی).

travail (trav′āl, trav′′l), *n.* (۱) ڕەنج؛ هەوڵ؛ تێکۆشان؛ ئارەق ڕشتن.
(۲) ژان (مندالبوون). (۳) ئازاری تیژ؛ ئێش و ئازاری زۆر؛ ژان.
v.i. (۱) ڕەنجدان؛ تێکۆشان؛ ئارەق ڕشتن؛ زۆر هەوڵدان. (۲) ژان گرتن.

trave (trāv), *n.* (۱) (ا) دەستەك؛ داری دارەڕا.
(ب) بەشێکی بنمیچی بە دەستەك کراو. (۲) چوارچێوەیەکە ئەسپی سێرکی تێدا دەبەسترێتەوە لەکاتی نال کردندا.

travel (trav′′l), *v.i.* (۱) گەشت کردن؛ چوون بۆ گەشت؛ گەڕان.
(۲) هاتوچۆکردن بە ئیش (وەك فرۆشیاری گەڕۆك).
(۳) بزوان (ڕووناکی، دەنگ)؛ ڕۆیشتن:
(Light ~s faster than sound.)
(٤) هاودەمی کردن؛ لەگەڵ هەڵسان و دانیشتن:
(He ~s in wealthy circles.)
(٥) گوێزرانەوە.
(٦) [Colloq.]، خێرا ڕۆیشتن.
v.t. پێدا ڕۆیشتن؛ پێدا گەڕان؛ پێدا گەشت کردن.
n. (۱) گەشت؛ گەشت کردن؛ گەڕان.
(۲) (*pl.*)، (ا) گەشت و گەڕانی کەسێك یا دەستەیەك (ب) گەشتنامە
(۳) هاتوچۆ؛ بزوان؛ جوولە (٤) هاتوچۆ بەسەر ڕێگەیەکی تایبەتی یەوە (ئۆتۆمبیل، کەشتی، کاروانچی... هتد).
(٥) (ا) بزوان (مەکینەناسی). (ب) ماوەی ئەم بزوانە.

travel agency, دەلاڵخانەی گەشت.

travel agent, دەلاڵی گەشت.

traveled, travelled (trav′′ld), *adj.* (۱) گەشتی زۆر کردووە؛ زۆر گەڕاوە و شارەزایە. (۲) هاتوچۆی زۆر پێدا دەکرێ: *(a ~ road)*

traveler, traveller (trav′′l-ẽr, trav′lẽr), *n.* (۱) گەشتیار؛ کاروانی؛ ڕێبوار؛ ڕەوەند. (۲) کەسێکە کە زوو زوو دەچێ بۆ گەشت؛ گەڕۆك.
(۳) [Chiefly British]، **traveling salesman** .
(٤) (ا) ئەڵقەیەکە کە بە پەتێك یا شیشێکدا دێت و دەچێ (کەشتیوانی)
(ب) ئەم پەتە یا شیشە.

traveler's check, چەکی گەشتیار؛ چەکی ڕێبوار.

traveling salesman, فرۆشیاری گەڕۆك (بۆ خۆی یا بۆ کۆمپانیایەك).

travelogue, travelog (trav′ə-lôg′, trav′ə-log′), ***n.*** گەشت نامە: (ا) فیلمی گەشت (ب) دوواندنێك بە وێنەوە دەربارەی گەشت.

traversal (trav′ẽr-s'l), ***n.*** پەڕینەوە؛ بڕین (هاتوچۆ).

traverse (trav′ẽrs, trə-vũrs′), ***v.t.*** (١) (ا) پێدا پەڕینەوە؛ پێدا ڕۆیشتن. (ب) هاتوچۆکردن؛ چوون و هاتن.
(٢) لابەلا پێدا ڕۆیشتن؛ قەدبڕکردن. (٣) دژ وەستان؛ بەرهەڵستی کردن؛ بەرگرتن.
(٤) باش لێ ووردبوونەوە؛ لێکۆڵینەوە.
(٥) خولاندنەوە بە دەوری خۆیدا (تۆپ بۆ تەقاندن).
(٦) حاشاکردن (دادگا)؛ بە درۆ خستنەوە.

v.i. (١) پەڕینەوە؛ پێدا ڕۆیشتن؛ بڕین؛ بەسەردا پەڕینەوە.
(٢) هاتوچۆکردن؛ هاتن و چوون.
(٣) خولانەوە بە دەوری خۆدا؛ سووڕانەوە؛ چەرخان.
(٤) بە پێچاوپێچ بە گرددا خلیسکان (بەفرەخلیسکێ)؛ بە پێچاوپێچ بە گرددا سەرکەوتن؛ لابەلا ڕۆیشتن (ئەسپ).

n. (١) (ا) هێڵێکە کە چەند هێڵێکی تر دەبڕێ.
(ب) دەستەك؛ داری بەسەردا ڕایەڵ کراو.
(ج) پەردەی لەم سەرەوە بۆ ئەوسەر. (د) دیواری سەنگەر.
(ه) باڵکۆن یا تارمەیەکە بە درێژایی خانوویەك
(و) هێڵی ڕاستی ڕووپێوان.
(٢) (ا) کۆسپ؛ قۆرت؛ بەربەست. (ب) تێپەڕبوون؛ پێدا یا بەسەردا ڕۆیشتن
(٣) (ا) ڕۆیشتنی پێچاوپێچ (بەفرەخلیسکێ).
(ب) بزوان بە لادا؛ جوولەی لەملاوە بۆ ئەولا.
(ج) خولانەوە؛ سووڕانەوە؛ چەرخە؛ خول؛ سوور.
(د) پارچەی مەکینەیەکە کە بزوانی پێچاوپێچ، ئەملا بۆ ئەولا، یا خولاوە بە ئەنجام دەگەیەنێ. (٥) ڕێ؛ ڕێی پەڕینەوە یا تێپەڕبوون؛ ڕێڕەو.
(٦) (ا) ڕێی پێچاوپێچی کەشتی (بۆ بەرهەڵستی کردنی با).
(ب) قۆناغێکی ئەم جۆرە ڕێگەیە یا ڕۆیشتنە.
(٧) حاشا (دادگا)؛ حاشاکردن؛ بە درۆ خستنەوە.

adj. (١) لەم لاوە بۆ ئەولا؛ لەم بەر بۆ ئەوبەر؛ ئەم بەرو ئەوبەری
(٢) تایبەتی بە پەردەی بە لادا کراوە.

-traversable ***(adj.)***; **traverser** ***(n.)***.

travertin (trav′ẽr-tin), ***n.*** = **travertine.**

travertine (trav′ẽr-tin, trav′ẽr-tēn′), ***n.*** بەردەگەچ.

travesty (trav′is-ti), ***n.*** (١) دەمەلاسکێ؛ لاسایی لاقرتێیانە؛ لاسایی کردنەوە. (٢) وێنەی سەیرو شێواوی شتی ڕاستەقینە؛ شێوەی درۆزنە؛ نموونەی بێ ماناو شێواو: ***(The trial was a ~ of justice.)*** .

v.t. لاسایی کردنەوە بۆ گاڵتەپێکردن؛ دەمەلاسکێ کردن.

travois (trə-voi′), ***n. Also*** **travoise,** گالیسکەیەکی سەرەتایی مینندییە ئەمەریکایییەکانە

trawl (trôl), ***n.*** (١) تۆڕی گەورەی ڕاوەماسی (بەلەمی ڕاوەماسی بە دوای خۆیدا ڕایدەکێشێت). (٢) **setline** .

v.t. & v.i. ڕاوەماسی کردن بە تۆڕ

trawler (trôl′ẽr), ***n.*** (١) ڕاوەماسی کەر بە تۆڕ
(٢) بەلەمی ڕاوەماسی (وشەی پێشوو ببینە).

tray (trā), ***n.*** (١) سینی.
(٢) پڕ سینییەك؛ سینییەك شت ***(a ~ of food)*** .
(٣) چەکمەجە؛ چاوی دۆڵاب

treacherous (trech′ẽr-əs), ***adj.*** (١) ناپاك؛ نهێنکر؛ پەیمان شکێن
(a ~ person, act, etc.)
(٢) پشت پێ نەبەستراو؛ خراپ؛ هەر بە ڕووالەت باش.
(~ weather, rocks, etc.)

-treacherously ***(adv.)***; **treacherousness** ***(n.)***.

treachery (trech′ẽr-i), ***n.*** (١) ناپاکی؛ نهێنکری؛ پەیمان شکێنی
(٢) کارێکی ناپاکانە؛ نموونەیەکی نهێنکری یا ناپاکی.

treacle (trē′k'l), ***n.*** (١) (ا) دەرمانی ژەهر؛ دژە ژەهر.
(ب) دەرمان؛ چارە؛ دەرمانی کاریگەر. (٢) [British]، **molasses** .

-treacly ***(adj.)***

tread (tred), ***v.t.*** (١) پێدا ڕۆیشتن؛ بە پێ بەسەردا ڕۆیشتن؛ بە پێ ڕۆیشتن؛ کوتان (ڕێ).
(٢) پەیڕەوی کردن بە ڕۆیشتن، هەنگاونان، سەما... هتد
(٣) پێ خستنە سەر؛ پێ پیانان؛ پێشێل کردن؛ پەستنەوە
(٤) بە زۆر هێنانە ژێر بار؛ پێپەست کردن (چەوساندنەوە)
(٥) لێ پەڕین (باڵندەی نێر)؛ جووت بوون لەگەڵ؛ سواربوون
(٦) کردن بە ڕێچکە یا ڕێ (بە پێدا ڕۆیشتن):
(The cattle had trodden a path to the pond.)
(٧) تایە دەورگرتن؛ لاستیکی تازە تێگرتنی تایەی ئوتومبیل.

v.i. (١) بە پێ ڕۆیشتن؛ ڕۆیشتن:
(She trod lightly in order not to wake the baby.)
(٢) (**on ~**)، هەنگاونان.
(٣) (**on ~ ; ~ upon**)، پێ پیانان؛ پێشێل کردن.
(٤) پەڕین (باڵندە)؛ جووت بوون.

n. (١) [Rare]، شوێن پێ؛ جێ پێ.
(٢) بە پێ ڕۆیشتن؛ ڕۆیشتن؛ پێدا ڕۆیشتن.
(٣) دەنگی پێ؛ دەنگی ڕۆیشتن؛ جۆری ڕۆیشتن.
(٤) ئەوەی کەسێك یا شتێك بەسەریدا دەڕوات یا پێی دەڕوات؛ ئەو بەشەی بەر زەوی دەکەوێ (بنی پێڵاو، سەری هێڵی ئاسن، دیوی دەرەوەی تایەی ئوتومبیل، سەری پلە پەیژەو پلەی پێ پلیکانە... هتد.

tread in a person's footsteps, لەسەر ڕێ و شوێنی کەسێکی تر ڕۆیشتن؛ چاولێکردن.

tread on air, هەست بە خۆشی کردن؛ زۆر دڵخۆش بوون.

tread on one's toes, زویرکردن؛ هەست بریندارکردن؛ دڵ ئێشاندن.

tread water. پێ مەلە کردن.

treadle (tred′'l), ***n.*** پایدەری مەکینەی جل دوورین.

v.t. ئیش پێکردنی ئەم پایدەرە یا بەکارهێنانی.

treadmill (tred′mil′), ***n.*** (١) ئاشی پێ پیانان: (ا) ئاشێکە لە کۆندا دەگەڕا بە ڕۆیشتن بەسەر چەرخێکی گەورەی خولاوە لە جێی خۆیدا. (ئەمە زوو بەکاردەهێنرا بۆ سزادانی زیندانی و وەرزش پێکردنیان).
(ب) ئاشێکە بە ڕۆیشتنی ئەسپ دەگەڕێ بەسەر قایشێکی پانی هەمیشە خولاوە لە جێی خۆیدا. (٢) قایشێکی پانی هەمیشە خولاوەیە لە جێی خۆیدا کەسێکی بەسەردا دەڕوات بۆ ئەوەی بزانرێ نەخۆشی دڵی هەیە یاخود نا. (٣) ئیشی ووشك و ناخۆش و دوایی نەهاتوو

treason (trē′z'n), ***n.*** (١) ناپاکی دژی وڵات و گەل.
(٢) [Rare]، پەیمان شکێنی؛ نهێنبڕی؛ دەستبڕی

treasonable (trē′z'n-ə-b'l), ***adj.*** ناپاك (بەرامبەر گەل و وڵات)؛ تایبەت بە ناپاکی: ***(a ~ speech)*** .

treasonous (trē′z'n-əs), ***adj.*** = **treasonable.**

treasure (trezh′ẽr), ***n.*** (١) گەنجینە؛ سامان؛ خەزنە؛ پارەو خشڵ و شتی تری بەنرخ. (٢) کەسێك یا شتێکی بەنرخ

v.t. (١) هەڵگرتن؛ خستنە گەنجینەوە؛ پاشەکەوت کردن؛ کۆکردنەوە
(٢) زۆر لا بەنرخ بوون؛ زۆر بەنرخ دانان:
(He ~s the watch his mother gave him. I ~ your friendship.)

treasure house, گەنجینە؛ سامانخانە.

treasurer (trezh′ẽr-ẽr), ***n.*** گەنجینەوان؛ خەزنەدار:
(the ~ of a club)

treasure-trove (trezh′ẽr-trōv′), ***n.*** (١) گەنجینە یا خەزنەی شاراوەی دۆزراوەی بێ خاوەن. (٢) شتێکی دۆزراوەی بەنرخ

treasury (trezh′ẽr-i), ***n.*** (١) گەنجینە؛ سامانخانە.
(٢) گەنجینەی گشتی یا کۆمپانیایەك.

(٣) پارەو سامانی ناو ئەم گەنجینەیە (٤) [T-]، وەزارەتی دارایی؛ دارایی.
(٥) کۆمەڵێك بەرهەمی هونەریو ویژەیی بەنرخ: *(a ~ of verse)* .

treasury note, بروانامەی دارایی (کە وەزارەتی دارایی دەریدەکات).

treat (trēt), *v.i.* (١) سەوداکردن؛ سەوداگەری کردن
(٢) ویرکردن؛ پارە بۆ دان.
v.t. (١) باسکردن؛ لێکۆڵینەوە (بە شێوەیەکی تایبەتی):
(He ~s the subject of abortion thoroughly in his book.)
(٢) وا دانان؛ وا سەیرکردن: *(He ~ed the mistake as a joke.)* .
(٣) رەفتار لەگەڵ کردن؛ لەگەڵ جووڵانەوە: *(He ~s his wife badly.)* .
(٤) ویرکردن *(He ~ed her to dinner.)*
(٥) دەرمانکردن؛ چارەکردن.
n. (١) ویر؛ دەعوەت.
(٢) ویرکردن؛ دەعوەت کردن؛ نۆرەی ویرکردن.
(It is my turn to ~ today.)
(٣) خۆشی؛ شتێکی خۆش: *(It is a ~ to see the city with you.)* .

treat of, لێدووان؛ باسکردن؛ لێکۆڵینەوە.

treatise (trē'tis), *n.* (١) زانستنامە؛ نامیلکە؛ لێکۆڵینەوەی نووسراو؛ لێدووان (٢) [Obs.]، چیرۆك؛ گێرانەوە.

treatment (trēt'mənt), *n.* (١) رەفتار لەگەڵ کردن؛ لەگەڵ جووڵانەوە.
(٢) چارەکردن؛ دەرمانکردن؛ دەرمان؛ چارە.

treaty (trē'ti), *n.* (١) رێکەوتن (٢) [Obs.]، گفتوگۆ
(٣) [Obs.]، تکا؛ داوا؛ پاڕانەوە. (٤) (ا) پەیمان (نێو دەوڵەتان).
(ب) بەڵگەنامەی ئەم پەیمانە

treble (treb''l), *adj.* (١) سێ ئەوەندە
(٢) تایبەت بە دەنگی هەرە بەرزی ئۆپەرا
(٣) زیل؛ بەرزو ناساز؛ تیژ (دەنگ).
n. (١) سۆپرانۆ؛ بەرزترین دەنگی ئۆپەرا.
(٢) گۆرانی بێژ یا ئامێری مۆسیقای ئەم دەنگە بەرزە.
(٣) دەنگی بەرزو ناساز؛ زیل؛ دەنگی تیژ.
v.t. کردن بە سێ ئەوەندە.
v.i. بوون بە سێ ئەوەندە
-trebleness *(n.)*; **trebly** *(adv.)*.

trebuchet (treb'yoo-shet'), *n. Also* **trebuket.** مەنجەنیق: ئامێرێکی جەنگی بەردهاوێژی کۆنە.

trecento (tre-chen'tô), *n.* سەدەی چواردەهەم لە هونەرو ویژەی ئیتاڵیدا.

tree (trē), *n.* (١) درەخت؛ دار؛ دارو درەخت
(٢) بنچك یا دەوەنی درەخت ئاسا: *(a rose ~)* .
(٣) دار؛ دەستەك؛ کۆڵەکە؛ ستوونی دار؛ مێخ.
(٤) سێدارە. (٥) **family tree** (٦) بلووری درەخت ئاسا (کیمیا).
(٧) کورتەی ئەم وشانەیە: **christmas tree; boot tree; saddletree** .
(٨) شتێکی لە درەخت چوو: *(a clothes ~)* .
(٩) [Archaic]، [T-]، سێدارەی عیسا.
v.t. (١) راڕاوەدنە سەر دارێك؛ پەنا پێ بردنە سەر دار (٢) پێڵاو لە قالب دان.
(٣) [Colloq.]، تەنگەتاو کردن؛ بەگیرهێنان؛ تەنگ پێ هەڵچنین.

up a tree, [Colloq.]. تەنگەتاو؛ تەنگ پێ هەڵچنراو؛ بەگیرهێنراو؛ رێ لێ گیراو؛ لە باروودۆخێکی شلۆقدا بوون.

tree fern, کەرەوزە کێویلەی گەورە؛ قژە کەنیشکی گەورە؛ دارە سەرخەس.

tree frog, بۆقی دار. جۆرە بۆقێکی بچووکە لەسەر دارو درەخت دەژی.
(هەروەها " **tree toad** ")؛

tree heath, brier.

tree house, خانوچکەی سەر دار (بۆ یاری منداڵان).

tree line, = timberline.

tree nail, بزماری دار: بەرووڵە دارێکە دارو تەختەی پێ دەدرێ لەیەك (کە تەر بوو دەئاوسێ لەبەرئەوە لە کەشتی درووستکردندا بەکاردەهێنرێ).

tree of heaven, = ailanthus.

tree of knowledge, داری زانین: ئەو دارەی بەهەشتە کە خوا بەرەکەی لە ئادەمو حەوا قەدەغە کردبوو بەڵام ئەوان لێیان خواردو دەرکران لە بەهەشت (قورئانو ئینجیل)

tree surgeon, نەشتەرگەری دار: کەسێکە شارەزای دارو درەختە.

tree surgery, نەشتەرگەری دار: لق وپۆپی ووشك لێکردنەوەو جێی بڕینی تازە چارەکردن.

tree toad, = tree frog.

treetop (trē'top'), *n.* پۆپەی دار؛ ئەوقەسەری درەخت.

trefoil (trē'foil), *n.* (١) سێپەرە؛ وێنجە.
(٢) خشڵ، درووشم، یا شتی ڕازاندنەوەی تری سێپەرە.

trehalose (trē'hə-lōs'), *n.* تریهالۆز: شەکرێکی بلوورییە لە هەوێنو قارچك و کەڕوو دەردەهێنرێ.

trek (trek), *v.i.* (١) بە گالیسکەی گا ڕۆیشتن یا رەوکردن.
(٢) بە هێواشیو بە گران ڕۆیشتن؛ خۆ بەکێش کردن؛ رێگە کوتان.
v.t. گالیسکە راکێشان (گا).
n. (١) (ا) رەو بە گالیسکەی گا. (ب) قۆناغێکی ئەم رەوە یا گەشتە
(٢) (ا) گەشت. (ب) قۆناغ (٣) رەو؛ رەوکردن؛ کۆچ؛ کۆچی بە کۆمەڵ
-trekker *(n.)*.

trellis (trel'is), *n.* (١) کەپرۆکە؛ چوارچێوەی تەنراو بۆ پیاهەڵگەڕانی رووەك. (٢) کەپر؛ سابات.
v.t. (١) کەپرۆکە بۆ کردن. (٢) خستنە سەر یا هەڵگەڕاندن بە کەپرۆکەدا (دارەمێو و رووەکی خۆهەڵواس). (٣) چنین؛ وەك تەیمان لێکردن.

trelliswork (trel'is-wûrk'), *n.* = latticework.

trematode (trem'ə-tōd', trē'mə-tōd'), *n.* کرمێکی پانکەلەی مشەخۆرە.

tremble (trem'b'l), *v.i.* (١) لەرزین؛ هاتنە لەرزین؛ مووچرك پێدا هاتن؛ تەزوو پێدا هاتن. (٢) ترسان؛ تۆقین؛ زۆر مەراق بوون:
(I ~ for your safety.)
(٣) لەرینەوە؛ لەرەلەرکردن.
n. (١) لەرزین؛ گیان لەرزین؛ مووچرك؛ تەزوو؛ لەرزەلەرز؛ لەرزە.
(٢) *(pl.)*، لەرزۆکی: نەخۆشییەکی ژەهراوییە تووشی ئاژەڵو رەشەوڵاخ دەبێت لە خواردنی گیای ژەهراویو نیشانەکانی لەرزینو نووچدانە

trembly (trem'bli), *adj.* لەرزۆك.

tremendous (tri-men'dəs), *adj.* (١) تۆقێنەر؛ ترسناك.
(٢) (ا) زۆر زل؛ زۆر گەورە؛ مەزن: *(a ~ task)* .
(ب) [Colloq.]، زۆرباش؛ سەرناسا؛ نایاب.
-tremendously *(adv.)*; **tremendousness** *(n.)*.

tremolite (trem'ə-līt'), *n.* تریمۆلیت: کانزایەکە لە سلیکاتی کالیسیۆمو مەگنیسیۆم پێکدێت.

tremolo (trem'ə-lō'), *n.* (١) لەرینەوە (مۆسیقا)؛ لەرە؛ لەرزە.
(٢) ئامێری لەراندنەوە (لە ئۆرگەندا).
(هەروەها " **tremulant** " ، " **tremolant** ") .

tremor (trem'ēr, trē'mēr), *n.* (١) لەرزین؛ لەرزە.
(He suffered from a nervous ~ .)
(٢) (ا) لەرە؛ لەرینەوە؛ لەرەلەر. (ب) بوومەلەرزە: *(an earth ~)*
(٣) مووچرك؛ تەزوو. (٤) ووروووژان؛ بێ ئارامی.
(٥) دەنگی لەرینەوە یا لەرزین.

tremulant, tremulent (trem'yoo-lənt), *adj.* = tremulous.

tremulous (trem'yoo-ləs), *adj.* (١) لەرزۆك؛ لەرزیو؛ دەلەرێتەوە. (٢) ترسنۆك.
-tremulously *(adv.)*; **tremulousness** *(n.)*.

trench (trench), *v.t.* (١) برین؛ هەڵکۆڵین. (٢) برینەوە؛ لێکردنەوە؛ هەڵدرین. (٣) خەنەق تێدا هەڵکەندن؛ خەنەق لێدان.

(٤) خەندەك بە دەوردا لێدان یا هەڵکەندن (بۆ پاراستن وەك سەنگەر؛ پاراستن بە خەندەق. (٥) خستنە ناو خەندەق.

v.i. (١) ناودرکردن؛ وەك خەندەك لێکردن؛ کەندرکردن.

(٢) خەندەق لێدان یا هەڵکەندن (بۆ پاراستن وەك سەنگەر).

(٣) برین؛ هەڵدرین.

(٤) (**~ on ; ~ upon**)، دەستدرێژی کردنە سەر؛ سنوور شکاندن.

(ب) لەوە نزیك بوون؛ لێچوون؛ جیاوازی زۆر نەبوون.

n. (١) کەندر؛ ناودر؛ چاڵی درێژ؛ دێراو. (٢) خەندەك؛ خەنەق؛ لەغەم.

(٣) سەنگەر؛ سەنگەری خەندەکی.

trench on (or upon), (١) دەستدرێژی کردنە سەر (زەوی خەڵك، ماف ... هتد). (٢) لێوە نزیك بوون؛ لێچوون؛ جیاوازی زۆر نەبوون.

trenchant (tren'chənt), ***adj.*** (١) تیژ؛ برندە.

(٢) بڕ (ووتە)؛ توند: ***(~ words)***

(٣) گەرم (مشتومڕ، گفتوگۆ)؛ توندوتیژ: ***(a ~ argument)***.

(٤) دیار؛ ئاشکرا؛ ڕوون: ***(a ~ pattern)***.

-trenchancy *(n.)*; trenchantly *(adv.)*.

trench coat, پاڵتۆی باران

trencher (tren'chēr), ***n.*** (١) تەختەی گۆشت و شت لەسەر برین.

(ب) بەلەم؛ سینی دار. (٢) (أ) [Archaic]، خواردنی ناو بەلەم.

(ب) هەندێ خواردن؛ ئازووقە.

(٣) [Obs.]، پارچەیەك نانی خواردەمەنی لەسەر.

(٤) [Obs.]، چەقۆ.

trencher (tren'chēr), ***n.*** (١) خەندەك هەڵکەن؛ خەنەق لێدەر؛ لەغەم لێدەر. (٢) گۆشتبڕ یا خواردەمەنی ئاشکەر لەسەر مێز.

trencherman (tren'chēr-mən), ***n.*** (١) زۆرخۆر؛ وورگ دراو.

(٢) مفتەخۆر؛ مشەخۆر؛ مووشەك؛ لاکوت؛ هەوانتەخۆر.

trench fever, تای سەنگەر: نەخۆشییەکی درمە لە ئەسپێ وە بڵاودەبێتەوە تاو ئێش و ئازاری ماسوولکەی لەگەڵدایە (تووشی سەربازی ناو سەنگەر دەبێت).

trench foot, پێی سەنگەر: نەخۆشییەکی پێیە تووشی ئەو سەربازانە دەبێت کە زۆر لە سەنگەردا دەمێننەوە لە سەرما و تەڕی و نەجووڵانەوە.

trench knife, چەقۆی دوو دەم (بۆ شەڕی دەستەویەخە)؛ خەنجەر؛ چەقۆی شەڕ

trench mortar, حۆزێکە لە تۆپی جەنگ

trench mouth, دەمی سەنگەر: نەخۆشییەکی پەردەی ناودەم و قوڕگە ئازار و بۆگەنی پیسی لەگەڵدایە (تووشی سەربازی ناو سەنگەر دەبێت). هەروەها پێی دەووترێ: **" Vincent's angina "**).

trench warfare, شەڕە سەنگەر: جەنگی هێرش بردنە سەر سەنگەری هەمیشەیی یەکتر.

trend (trend), ***v.i.*** (١) ڕۆیشتن بەرەو؛ چوون بەرەو؛ کشان بەرەو؛ بە لایەکی تایبەتیدا ڕۆیشتن: ***(The river ~s northward.)***.

(٢) بەرەو هەڵوێستێکی تایبەتی چوون؛ بە لایەکدا داشکان (گفتوگۆ، ڕووداو، یا مۆدە وەها بوون.

(Modern thought is ~ing away from materialism.)

n. (١) ڕێڕەو؛ ڕێباز. (٢) مەیل؛ ئارەزووی گشتی. (٣) مۆدە؛ شتی باو.

trendy (trend'i), ***adj.*** مۆدە؛ تازە باو؛ لەگەڵ ڕۆژگاردا گونجاو.

(~ clothes)

trepan (tri-pan'), ***n.*** (١) **trephine**.

(٢) ئامێری بەردکونکەری گەورە (کانزاکردن).

v.t. (١) نەشتەرگەری کاسەی سەر. (٢) بەرد کون کردن (کانزاکردن).

-trepanation *(n.)*.

trepan (tri-pan'), ***n.*** (١) کەسێکی فێڵباز یا هریوباز.

(٢) داو؛ تەڵە؛ پیلان؛ فێڵ.

v.t. کردن بە داوەوە؛ فێڵ لێکردن؛ هریودان؛ کردن بە تەڵەوە.

trepang (tri-paŋ'), ***n.*** حەیاری دەریا: (أ) گیاندارێکی دەریاییە

(ب) ئەم گیاندارە بە ووشك کراوی یا دووکەڵ کراوی لە چین دەکرێت بە شۆربا.

trephine (tri-fīn', tri-fēn'), ***n.*** جۆرە مشارێکی بچووکە بۆ نەشتەرگەری کاسەی سەر.

v.t. نەشتەرگەری کاسەی سەر کردن بەم مشارە.

trepid (trepid), ***adj.*** ترسنۆك.

trepidation (trep'ə-dā'shən), ***n.*** (١) لەرزین؛ لەرزە؛ لەرز؛ تەزوو؛ مووچرکە. (٢) ترس؛ مەترسی.

treponema (trep'ə-nē'mə), ***n.*** میکرۆبی ئاتەشەك (سفلس) و نەخۆشی تری وەها.

trespass (tres'pəs, tres'pas'), ***v.i.*** (١) پەڕژین شکاندن؛ تاوان کردن؛ لە سنوور چوونە دەرەوە؛ گوناە کردن.

(٢) چوونە ناو زەوی یا حەوشەی خەڵکەوە (بەتایبەتی بە نیازی خراپ)؛ دەستدرێژی کردنە سەر زەوی یا مافی کەسێك: ***(No ~ing !)***

(٣) خۆ سەپاندن بەسەردا؛ کاتی کەسێك گرتن؛ دەستدرێژی کردنە سەر

(He is always ~ing on my time and hospitality.)

n. (١) تاوان؛ گوناە؛ پەڕژین شکان. (٢) خۆ سەپان بەسەردا؛ دەستدرێژی کات گرتنی کەسێك. (٣) (أ) چوونە ناو زەوی یا حەوشەی خەڵك (بەتایبەتی بە نیازی خراپەکردن)؛ دەستدرێژی کردنە سەر زەوی یا مافی کەسێك

(ب) داوخوازییەکە بەرامبەر بەم دەستدرێژییە.

-trespasser *(n.)*.

tress (tres), ***n.*** (١) پرچی هۆنراوە.

(٢) کاکۆڵ؛ پەرچەم؛ گێسوو؛ ئەگریجە؛ زوڵف.

(٣) *(pl.)*، پرچی درێژ و شۆڕی ئافرەت؛ قژی درێژ.

-tressy *(adj.)*.

trestle (tres''l), ***n.*** (١) سێپای دار؛ چوارچێوەی چوارپێ؛ پاڵپشتی چوارپێ. (٢) چوارچێوەی ژێر پرد؛ کۆڵەکەی پرد

trestlework (tres''l-wūrk'), ***n.*** (١) چوارچێوەی ژێر پرد؛ کۆڵەکەی پرد. (٢) پردی سەر چوارچێوە یا کۆڵەکە؛ شتی سەر سێپای دار یا چوارچێوە.

tret (tret), ***n.*** سڵاودانەوەی هەندێ فرۆتەنی (لەبەر خراپ بوونی هەندێکی لە گواستنەوەدا).

trews (trooz), ***n.pl.*** پانتۆلی تەسکی خوری میلداری چەپ و ڕاستی نوسکوتلەندی

trey (trā), ***n.*** سێ (زاری تاولە و دۆمینە، کاغەزی یاری)؛ سیان.

tri- (trī, tri), پێشگرێکە بەمانای: (أ) سیانی؛ سیانە؛ سێیی: ***(tricycle)***

(ب) سێ جار؛ بە سێ بەشەوە: ***(trisect)***.

(ج) هەر سێ (ساڵ، مانگ، هەفتە) جارێك: ***(triannual)***

(د) سێ گەردیلەیی (کیمیا)؛ سێ توخمی.

triable (trī'ə-b'l), ***adj.*** (١) تاقی دەکرێتەوە.

(٢) دەتوانرێ دادپرسی بکرێت؛ دەتوانرێ بدرێت بە دادگا.

triacid (trī-as'id), ***n. & adj.*** ترشی سیانی (کیمیا)؛ ترشی سێ تفت.

triad (trī'ad), ***n.*** (١) سێ (کەس، شت، بیروڕا)؛ دەستەی سیانە؛ سیانە؛ سێ کوچکە؛ سێ چوکڵە؛ سێیی. (٢) ئاوازی مۆسیقای سێ دەنگی.

trial (trī'əl, trīl), ***n.*** (١) تاقیکردنەوە.

(٢) تاقیکردنەوە بە چەوساندنەوە، فریودان... هتد.

(٣) مەینەتی؛ کوێرەوەری؛ ئەشکەنجە؛ سوێ؛ ناخۆشی.

(٤) دادگەری؛ دادپرسین؛ دادپرسی؛ دادوەری.

(٥) هەوڵ؛ کۆشش؛ هەوڵدان؛ کۆشش کردن.

adj. (١) هی دادگەری؛ تایبەتی بە دادپرسی

(٢) تاقیکردنەوەیی؛ بۆ تاقیکردنەوەیە؛ هی تاقیکردنەوە

on trial, (١) دادپرسی لەگەڵ دەکرێ؛ لەبەردەمی دادپرسدایە.

(٢) تاقی دەکرێتەوە (بە بەکارهێنان)

trial and error, تاقیکردنەوە و هەڵەکردن (هەتا گەیشتنە ئەنجام)

trial balance, تەرازووی تاقیکردنەوە یا پیاچوونەوەی داهات و خەرجی

(دەفتەرگرتن)

trial balloon, (١) بالۆنی تاقیکردنەوە: بالۆنێکە هەڵدەدرێت بۆ تاقیکردنەوەی تەووژمی هەواو خێرایی با... هتد.
(٢) بڵاوکردنەوەیەك یا راگەیاندنێکە لەلایەن میری یا لایەکی ترەوە دەربارەی نیازی کردنی کارێك بۆ تاقیکردنەوەی راو هەڵوێستی خەڵك پێش هەڵسان بەو کارە.

trial jury, = petit jury.

triangle (trī'aŋ'g'l), *n.* (١) سێگۆشە: سێ سووچە؛ سێ سووچ.
(٢) دڵداری سێ قۆلی (بەتایبەتی دوو پیاو و ژنێك)؛ خۆشەویستی سێ‌لایی.
(٣) ئامێرێکی سێگۆشەی مۆسیقییە.

triangular (trī-aŋ'gyoo-lẽr), *adj.* (١) سێگۆشەیی (ئەندازە)؛ سێ سووچی. (٢) سێ قۆلی؛ سیانی (مرۆڤ، دەزگا، بیروڕا... هتد)؛ سێ‌یی.
-triangularity *(n.)*; triangularly *(adv.)*.

triangulate (trī-aŋ'gyoo-lāt'), *v.t.* (١) سێگۆشەکردن؛ بەشکردن بە سێگۆشەوە. (٢) رووپێوانی شوێنێك بە دابەشکردنی بە سێگۆشەوە و پێوانی گۆشەکانی. (٣) پێوان بەهۆی ژمێرەی سێگۆشەکانەوە.
adj. سێگۆشە: سێگۆشەیی؛ لە سێگۆشە پێکهاتوو.

triangulation (trī-aŋ'gyoo-lā'shən), *n.* (١) رووپێوانی ناوچەیەك بە دابەشکردنی بە سێگۆشەوەو پێوانی گۆشەکانی.
(٢) ئەم سێگۆشانە.

triarchy (trī'är-ki), *n.* (١) حوکمڕانی سێ قۆلی؛ فەرمانڕەوایی سێ کەسی. (٢) وڵاتێکی بە سێ کەس بەڕێوەبراو.

triatomic (trī'ə-tom'ik), *adj.* (١) سێ گەردیلەیی یا ئەتۆمی (کیمیا). (٢) سێ هاوهێزی (کیمیا)

triaxial (trī-ak'si-əl), *adj.* سێ تەوەری

tribade (trī'bād'), *n.* lesbian.

tribadism (trī'bad-iz'm), *n.* = lesbianism.

tribal (trī'b'l), *adj.* خێڵەکی: هۆزی
-tribally *(adv.)*.

tribalism (trī'b'l-iz'm), *n.* (١) خێڵەکیتی: خێڵایەتی؛ هۆزایەتی. (٢) خێڵ پەرستی؛ هۆزپەرستی؛ تیرەگەری
-tribalistic *(adj.)*.

tribasic (trī-bā'sik), *adj.* (ترشی) سێ تفتی (کیمیا).

tribe (trīb), *n.* (١) خێڵ: هۆز: تیرە.
(٢) کۆمەڵە خەڵکی هاوپیشەو خوو و نەریتو بیروباوەڕ
(٣) چین (ریندەوەرناسی). (٤) بەچکەی پشتاوپشتی گیانەوەرێکی مێینە.
(٥) دەستە (مرۆڤ، گیانەوەر)؛ تاقم. (٦) خێزانی گەورە.

tribesman (trībz'mən), *n.* ئەندامی خێڵێك

tribrach (trī'brak, trib'rak), *n.* سێ برگەی کورتی بێ هێز (هۆنراوەناسی)

tribulation (trib'yoo-lā'shən), *n.* (١) کوێرەوەری؛ سوێ؛ ئەشکەنجە؛ مەینەتی؛ ناخۆشی. (٢) هۆی کوێرەوەریو ناخۆشی؛ کارەسات؛ بەڵا

tribunal (tri-bū'n'l, trī-bu'n'l), *n.* (١) ئەنجومەنی دادپرسی؛ کورسی دادگەر. (٢) دادگا.
(٣) بڕیارگا؛ دادگا (مەجاز)؛ مەڵبەندی بڕیاردان
(the ~ of public opinion)

tribunate (trib'yoo-nit, trib'yoo-nāt'), *n.* پلەوپایەو دەسەڵاتو ماوەی دەسەڵاتی پارێزەری گەل (هەروەها "tribuneship").

tribune (trib'ūn), *n.* (١) پارێزەری گەل (لە کاتی رۆمانەکاندا).
(٢) پارێزەری گەل؛ قارەمانی گەل

tribune (trib'un), *n.* دووانگە

tribuneship (trib'ūn-ship'), *n.* tribunate.

tributary (trib'yoo-ter'i), *adj.* (١) باجدەر
(٢) باجی لەسەرە؛ ژێردەستە *(a ~ nation)*
(٣) وەك باجدان وایە؛ لە باج دەچێ
(٤) لق؛ لقی: *(~ streams)*.
n. (١) وڵاتی باجدەر یا باج لەسەر؛ وڵاتی ژێردەستە.
(٢) لقی ڕووبار؛ زێ؛ چەم؛ ڕووبار (کە بڕژێتە ڕووبارێکی گەورەترەوە)

tribute (trib'ūt), *n.* (١) (ا) باجێکە کە وڵاتێکی ژێردەستە دەیدات بە وڵاتێکی تر. (ب) سەرانە.
(ج) ئەو پارەیەی لە گەڵ کۆدەکرێتەوە بۆ ئەم باجدانە.
(٢) (ا) باج یا سەرانەیەکە کە مسکێن دەیدات بە دەرەبەگ.
(ب) ئەرکی ئەم باجدانە.
(٣) پارەی بە زۆر سەنراو؛ سەرانە؛ بەرتیلی بە زۆر سەنراو.
(٤) کارێك، گوفتارێك، یا دیارییەکە بۆ دەربڕینی ڕێزو خۆشەویستیو سوپاس:
(They paid ~ to the memory of their fallen leader.)
(٥) ڕێز؛ ستایش؛ پیاهەڵدان.

trice (trīs), *v.t.* *(~ up)*, هەڵکردنو چەسپاندنی بایەوانی بەلەمو کەشتی.
n. چرکە؛ هەناسە؛ کاتێکی زۆر کەم: *(in a ~)*.

tricentennial (trī'sen-ten'i-əl), *adj. & n.* = tercentenary.

triceps (trī'seps), *n.* ماسولکەی سێ سەرە: ماسولکەی پشتی بازوو.

trichiasis (tri-kī'ə-sis), *n.* نەخۆشی بەناوداچوونی مووی دەوری کون (بەتایبەتی برژانگەکان).

trichina (tri-kī'nə), *n.* تریکینا: کرمێکی دەزوولەیییە لە ڕیخۆڵەی مرۆڤو هەندێ گیانداری شیردەردا دەژی (لە گۆشتی بەرازەوە بڵاودەبێتەوە).

trichinize (trik'ə-nīz'), *v.t.* تووشی "تریکینا" کردن.

trichinosed (trik'ə-nōzd'), *adj.* = trichinous.

trichinosis (trik'ə-nō'sis), *n.* نەخۆشی تریکینا: نەخۆشییەکە تووشی ڕیخۆڵەو ماسولکەکان دەبێتو دەبێتە هۆی تا و دڵ تێکەڵهاتنو شۆڕیو ئازاری ماسولکە (لە خواردنی گۆشتی نەکوڵاوی بەرازەوە دادەکەوێ)

trichinous (trik'ə-nəs), *adj.* (١) کرمی تریکینای تێدایە: *(~ pork)*
(٢) تووشی تریکینا بووە؛ تایبەت بە نەخۆشی تریکینا: *(a ~ infection)*

trichite (trik'īt), *n.* بلوورێکی دەزوولەیییە لە بەردی ئاگربڕژێندا هەیە.

trichloride (trī-klôr'īd, trī-klō'rid), *n.* *Also* **trichlorid,** سێهەم کلۆرید: کلۆریدێکە لە سێ گەردیلەی کلۆرین پێکدێت.

tricho- (trik'ō, trī'kə), *Also* **trich-**, پێشگرێکە بەمانای: تووك؛ موو؛ قژ؛ تیسك *(trichosis)*.

trichocyst (trik'ə-sist'), *n.* دڕك یا چزووی هەندێ لە گیانەوەرە یەك خانەیییەکان.

trichoid (trik'oid), *adj.* لە موو دەچێت؛ بارێك؛ تاڵەمووییی.

trichology (tri-kol'ə-ji), *n.* زانیاری قژ، تیسك، یا تووك

trichome (trī'kōm, trik'ōm), *n.* شتی تاڵەمووییی بە پێستی ڕووەکەوە (دڕك، تووك، دەزوولە ڕەگ).

trichomonad (trik'ō-mon'ad), *n.* میکرۆبێکی یەك خانەیی کلکدارە لە ڕیخۆڵەو بۆری میزو زاوزێی مرۆڤدا پەیدا دەبێ.

trichomoniasis (trik'ō-mon-ī'ə-sis'), *n.* (١) نەخۆشییەکی زێیییە لە میکرۆبی کلکدارەوە تووش دەبێت. (٢) هەر جۆرە نەخۆشییەکە لەم جۆرە میکرۆبەوە داکەوێت

trichord (trī'kôrd'), *n.* ئامێری مۆسیقی سێ ژێ

trichosis (tri-kō'sis), *n.* نەخۆشی تیسك، قژ، یا تووك

trichotomy (trī-kot'ə-mi), *n.* (١) دابەش بوون بە سێ بەش، پۆل، یا تۆخمەوە. (٢) دابەش بوونی مرۆڤ بە سێ بەشەوە: لەشو گیانو دەروون (ئاین)

trichromatic (trī'krō-mat'ik), *adj.* سێ ڕەنگ (وێنەگری، چاپگەری)؛ سێ ڕەنگی
-trichromatism *(n.)*.

trick (trik), *n.* (١) فێڵ؛ فرۆفێڵ؛ فێڵو تەڵەکە؛ کەڵەك؛ ساختە؛ خەڵەتان؛ فریو؛ فریوبازی. (٢) پەنگ؛ کەتن.

(۳) کاریکی ناپەسەندو پیس.
(٤) (ا) کارێکی زۆرزانانە یا قوماربازانە؛ فڕوفێڵی جادووگەر؛ قوماربازی.
(ب) کارێکی سەیرو لێهاتووانە.
(٥) بەهرە؛ سەر لێ دەرچوون؛ کارامەیی؛ شارەزایی؛ لێ زانین:
(the ~ of making good pastry)
(٦) ڕێگەی ئاسانی پیشەیەك یا ئیشێك؛ کون و کەلەبەر (مەجاز):
(He learned the ~s of the trade.)
(۷) خوو: *(a ~ of rubbing his chin)* .
(۸) نۆرەی ئیش (کەشتیوانی)؛ شەفت.
(۹) [Colloq.]. منداڵێکی جوانکەلە؛ کیژۆڵەیەکی جوانکیلە.
(۱۰) کاغەزی یاری پێ کراو لە کایەیەکدا (قومار، یاری).

v.t. فێڵ لێکردن؛ خەڵەتاندن؛ فریودان؛ پەنگ پێدان؛ کەتن پێکردن؛ ساختەلێکردن

adj. (۱) فڕوفێڵاوی؛ تایبەت بە فریودان یا فێڵ لێکردن.
(۲) یاری و شتی سەیر کەر: *(a ~ dog)* .
(۳) لاوار؛ دەشێت پەکی بکەوێت: *(a ~ knee)* .

-tricker *(n.).*

do (or turn) the trick, ئەنجام دانە دەست؛ کار بەجێهێنان؛ شت جیبەجێکردن

trick out (or up), ڕازاندنەوە؛ نەخشاندن.

trickery (trik′ēr-i), ***n.*** فێڵبازی؛ تەڵەکەبازی؛ فڕوفێڵ؛ ئاین و ئۆین؛ قوماربازی؛ جامبازی؛ خەڵەتان؛ هەڵخەڵەتان؛ ساختە.

trickish (trik′ish), ***adj.*** (۱) فێڵباز؛ تەڵەکەباز؛ ساختەچی؛ قومارباز؛ بە فڕوفێڵ. (۲) فڕوفێڵاوی؛ فێڵاوی.

trickle (trik′′l), ***v.i.*** (۱) بە دڵۆپ دڵۆپ یا تنۆك تنۆك لێ هاتنە خوارەوە؛ چۆڕانەوە. (۲) نەختە نەختەو بە هێواشی هاتن، چوون، یا جووڵان:
(The audience ~d in .)

v.t. (۱) چۆڕاندنەوە؛ بە دڵۆپ دڵۆپ لێ دەرهێنان.
(۲) بەرەبەرەو لەسەرخۆ هێنان، بردن، یا جووڵاندن.

n. (۱) چۆڕانەوە.
(۲) چۆڕ؛ تنۆك؛ دڵۆپ؛ چۆڕەچۆڕ:
(The stream had shrunk to a mere ~ .)
(۳) نەخت؛ بڕێکی زۆر کەم.

trickster (trik′stēr), ***n.*** کەڵەکچی؛ ساختەچی؛ فێڵباز؛ فریوباز.

tricksy (trik′si), ***adj.*** (۱) شۆخ؛ کەشخە؛ ڕازاوە؛ جوان و ڕێك و پێك.
(۲) حەز لە گاڵتەوگەپ کەر؛ فێڵباز؛ قومارباز؛ کەڵەکچی.
(۳) گران؛ ئاڵۆز؛ وورد (کار): *(a ~ job)* .

-tricksiness *(n.).*

tricky (trik′i), ***adj.*** (۱) فڕوفێڵاوی؛ فێڵباز؛ تەڵەکەباز؛ فریوباز؛ جامباز.
(۲) ئاڵۆز؛ گران؛ وورد؛ پێویست بە ووریایی و لێزانین دەکات:
(a ~ problem in mathematics, job, situation, question, etc.)

-trickily *(adv.)*; **trickiness** *(n.).*

tricolor (trī′kul ′ēr), ***n.*** (۱) ئاڵای سێ ڕەنگ.
(۲) [T-]، ئاڵای فەرەنسا.

adj. سێ ڕەنگ؛ سێ ڕەنگی.

tricorn (trī′kôrn), ***adj.*** سێ سووچ؛ سێ لا.

n. شەپقەی سێ سووچ.

tricornered (trī′kôrn ′ērd), ***adj.*** سێ سووچ؛ سێ قوڕنە.

tricostate (trī-kos′tāt), ***adj.*** سێ تیغەیی (ڕووەکناسی، گیانەوەرناسی)؛ سێ تیغەدار؛ سێ هێڵی وەك پەراسووی تێدایە.

tricot (trē′kō), ***n.*** قوماشی چنراو

tricotine (trik′ə-tēn ′), ***n.*** قوماشی خوری خانەخانە.

tricuspid (trī-kus′pid), ***adj.*** (۱) سێ چوکڵەیی؛ سێ نووکی:
(a ~ tooth)
(۲) سێ توێیی یا بەش (زمانەی دڵ)

n. (۱) ددانی سێ چوکڵەیی؛ ددانی سێ نووکی.
(۲) زمانەی سێ توێیی یا سێ بەشی دڵ.

tricuspidate (trī-kus′pi-dāt ′), ***adj.*** سێ چوکڵەیی (ددان)؛ سێ نووکی.

tricycle (trī′si-k′l), ***n.*** پاسکیلی سێ پێچکە (بەتایبەتی هی منداڵان).

tridactyl (trī-dak′til), ***adj. Also*** **tridactylous,** سێ چڕنووکی؛ سێ پەنجەیی پێ؛ سێ چڕنووك یا پەنجەی پێی هەیە.

trident (trī′d′nt), ***n.*** (۱) ڕمی سێ سەر (کە چەکێکی کۆنی ڕۆمانەکان بووە)؛ نێزەی سێ سەر. (۲) ڕمی سێ سەری ڕاوەماسی.
(۳) گورزە سێ سەرەکەی کە خوای دەریا هەڵی دەگرت (ئەفسانەی یۆنان و ڕۆمان).

adj. سێ سەر؛ سێ لك؛ سێ لکی؛ سێ پەل.

tridentate (trī-den′tāt), ***adj.*** سێ ددان؛ سێ سەری؛ سێ لقی؛ سێ نووکی.

tried (trid), *past tense and past participle of* **try.**

adj. تاقیکراوەتەوە؛ پشت پێ بەستراو: *(a ~ friend)* .

triennial (trī-en′i-əl), ***adj.*** (۱) سێ ساڵە؛ هەر سێ ساڵ جارێك ڕوودەدات. (۲) سێ ساڵ دەخایەنێ؛ سێ ساڵی پێ دەچێ.

n. (۱) ڕووداوێکی سێ ساڵەیی؛ شتێکە کە هەر سێ ساڵ جارێك ڕوودەدات.
(۲) یادی سێ ساڵە.

-triennially *(adv.).*

triennium (trī-en′i-əm), ***n.*** ماوەی سێ ساڵ؛ سێ ساڵ.

trierarch (trī′ēr-ärk ′), ***n.*** (۱) کاپتنی کەشتی جەنگی یۆنانی (کە سێ چین سەوڵی هەبووە لە هەر لایەکیدا).
(۲) هاووڵاتییەکی یۆنانی کە بە پارەی خۆی کەشتییەکی وای درووست دەکردو ڕای دەگرت (بۆ بەجێهێنانی ئەرکی هاووڵاتییەتی خۆی).

trierarchy (trī′ēr-är ′ki), ***n.*** (۱) پلەوپایەی کاپتنی کەشتی جەنگی یۆنانی. (۲) ئەم کاپتنانە بەگشتی. (۳) درووستکردن و ڕاگرتنی ئەم کەشتییانە لەلایەن هاووڵاتیانەوە (ووشەی پێشوو ببینە).

trifacial (trī-fā′shəl), ***adj. & n.*** **trigeminal.**

trifid (trī′fid), ***adj.*** سێ پەلك؛ سێ لك؛ سێ پەلك (گەڵا)؛ سێ کەلێنی.

trifle (trī′f′l), ***n.*** (۱) شتێکی هیچ‌وپووچ؛ شتێکی کەم بایەخ.
(۲) نەختێك پارە. (۳) نەختێك؛ تۆزێك؛ تۆسقاڵێك.
(٤) جۆرە شیرینییەکە بریتییە لە کێکی نەرم کە لە مەی هەڵدەکێشرێ و میوەو بادەم و کرێمی دەکرێ بەسەردا.
(٥) (ا) داڕشتەی " **pewter** " ی نەختێك ڕەق.
(ب) دەفرێکی لەم داڕشتەیە درووستکراو.

v.i. (۱) (**~ with**)، گاڵتەپێکردن؛ بە سووکی دانەبەر؛ بە سووك دانان یا تەماشاکردن؛ بە هیچ‌وپووچ دانان:
(He ~d with my plan. He is not a man to ~ with.)
(۲) (**~ with**)، یاری پێ کردن:
(The child ~s with his dinner instead of eating it.)
(۳) (**~ with**)، یاری پێ کردن (هەست و خۆشەویستی خەڵك):
(Don't ~ with her feelings.)

v.t. (**~ away**), بەفیڕۆدان؛ خاوەخاوکردن؛ کات کوشتن:
(He ~s the hours away.)

a trifle, نەختێك؛ تۆزێك: [*The bag is a trifle (too) heavy*] .

trifling (trī′fliŋ), ***adj.*** (۱) فشقیات؛ هیچ؛ ناگرنگ: *(~ talk)* .
(۲) هیچ‌وپووچ؛ بێ بایەخ؛ ناگرنگ؛ سووك: *(a ~ gift, error, ailment)* .
(۳) [Dial.]، تەمەڵ: *(a ~ fellow)* .

trifocal (trī-fō′k′l), ***adj.*** سێ دووری؛ لە سێ دوورییەوە شتی پێ دەبینرێ (چاویلکە).

n. (۱) هاوێنە یا گەردبینی سێ دووری.
(۲) (*pl.*)، چاویلکەی سێ دووری. چاویلکەیەکە لە سێ دوورییەوە پێی دەبینرێ (هاوێنەکەی کراوە بە سێ بەشەوە: نزیك و دوور و مام ناوەندی)

trifoliate (trī-fō'li-it, trī-fō'li-āt'), *adj.* (١) سێ پەڕە؛ سێ گەڵا: ***(a ~ plant)***.
(٢) trifoliolate.

trifoliated (trī-fō'li-ā'tid), *adj.* = **trifoliate.**

trifoliolate (trī-fō'li-ə-lāt'), *adj.* سێ پەڕە وەك سێپەڕە یا وێنجە: ***(a ~ leaf)***.

trifolium (trī-fō'li-əm), *n.* گیای گەڵا سێ پەڕەیی (وەك سێپەڕە یا وێنجە)

triforium (trī-fôr'i-əm, trī-fō'ri-əm), *n.* تارمەیەکی تاقدارە بەسەر ڕارەوی تەنیشتی کڵێسەوە.

triform (trī'fôrm), *adj. Also* **triformed,** سێ شێوەیی؛ سێ جۆری؛ سێ سرووشتی

trifurcate (trī-fûr'kit, trī-fûr'kāt), *adj. Also* **trifurcated,** سێ لك؛ سێ پەلك؛ سێ لق.

trig (trig), *adj.* (١) شۆخ؛ کەشخە؛ تەڕپۆش؛ خۆ تاس و لووس کەر.
(٢) ساغ؛ پتەو؛ بەهێز؛ بەتین.
(٣) [Rare]. لە ئەندازە بەدەر توند و تیژ و بە ڕەخنە لەڕووی ڕەفتارەوە

v.t. [Dial.], **(~ out ; ~ up),** تاس و لووس کردن؛ جلی جوان لەبەرکردن و ڕێك و پێك کردن

trig (trig), *v.t.* (١) بەرگرتنی تایە بە بەرد یا دار بۆ ئەوەی خل نەبێتەوە.
(٢) هەڵپەساردن؛ شت دانەبەر بۆ پاڵپشت؛ پاڵپشت دانەبەر.

n. بەردێك یا دارێکە دەخرێتە بەر تایەوە بۆ ئەوەی خل نەبێتەوە.

trig., = **trigonometry.**

trigeminal (trī-jem'ə-n'l), *adj.* تایبەتی بە هەستە دەماری سێ لکی دەم و چاو و سەر (هەروەها " **trifacial** ").

n. ئەم هەستە دەمارە سێ پەلە.

trigeminus (trī-jem'i-nəs), *n.* هەستە دەماری سێ لکی دەم و چاو و سەر

trigger (trig'ẽr), *n.* (١) پەلەپیتکە (چەکی ئاگرین).
(٢) ئامێرێکی پەلەپیتکەیە مەکینەیەك یا شتێکی پێ دەخرێتە کار.
(٣) ڕووداوێکە یا شتێکە کە ڕووداوی تری لێ دەبێتەوە (دەروونناسی)؛ هاندەر؛ وروروژێنەر.

v.t. [Colloq.], تەقاندنەوە؛ تەقاندن؛ بوون بە هۆ؛ لێبوونەوە؛ ئاگر دان:
(The fights ~ed a riot.; Her indifference ~ed an angry reaction in him.)

quick on the trigger, [Colloq.], (١) زوو پەنجە دەنێت بە پەلەپیتکەدا؛ زوو تەقەکردن. (٢) وریا؛ زیت؛ هۆشیار؛ خێرا؛ گورج.

triggerfish (trig'ẽr-fish'), *n.* ماسییەکی ڕەنگاوڕەنگی بڕبڕە تیژی ناوچە گەرمەکانە.

trigger-happy (trig'ẽr-hap'i), *adj.* [Slang]. (١) زۆر ئامادەیە بۆ تەقەکردن؛ تەقەی پێ خۆشە؛ حەز دەکات تەقە بکات
(٢) شەڕانی؛ جەنگاوەر.

triglyph (trī'glif), *n.* نەخشێکە بریتییە لە بەردێکی درێژکۆلەی دەرپۆقیوی سێ هێڵی (خانووسازی)

-triglyphic *(adj.).*

trigon (trī'gon), *n.* (١) سێگۆشە؛ سێ سووچ.
(٢) سیانە؛ سێ نیشانە لە دوانزە نیشانەکەی کەلووی ئاسمان (ئەستێرەناسی).
(٣) ئامێرێکی مۆسیقای سێگۆشەیی کۆنە لە گیتار دەچێ.

-trigonal *(adj.).*

trigonometric (trig'ə-nə-met'rik), *adj. Also* **trigonometrical,** تایبەت بە سێگۆشەزانی؛ تایبەت بە زانیاری سێگۆشەکان.

-trigonometrically *(adv.).*

trigonometry (trig'ə-nom'ə-tri), *n.* زانیاری سێگۆشەکان؛ ژمێرەی سێگۆشەکان.

trigonous (trig'ə-nəs), *adj.* سێگۆشەیی؛ سێ سووچی.

trigraph (trī'graf', trī'gräf'), *n.* سێ تیپی یەك دەنگ: (وەك: eau لە **bureau** و **beau** دا).

trihedral (trī-hē'drəl), *adj.* سێ ڕوو (ئەندازە).

n. = **trihedron.**

trihedron (trī-hē'drən), *n.* وێنەی سێ ڕوو (ئەندازە).

trijugate (trī'joo-gāt', trī-jōō'git), *adj. Also* **trijugous,** سێ جووت گەڵای بچکۆلەی پێوەیە.

trilateral (trī-lat'ẽr-əl), *adj.* سێ لا (ئەندازە)؛ سێ لایی؛ سێ قۆڵی: ***(A triangle is ~ .; a ~ meeting)***.

-trilaterally *(adv.).*

triliteral (trī-lit'ẽr-əl), *adj.* سێ تیپی (ووشە، ڕیشە)؛ سێ تیپ:
(a ~ word. ~ roots in Semitic languages, etc.)

n. ووشە و ڕیشەی سێ تیپی.

-triliteralism *(n.).*

trill (tril), *n.* (١) لەرزە (مۆسیقا، گۆرانی)؛ لەرە؛ دەنگ لەرینەوە.
(٢) دەنگی لەراوە. (٣) (ا) لەرینەوەی زمان لە ووتنی هەندێ تیپدا وەك " ر " ی کوردی و ئیسپانی و سکوتلەندی (کەر، وەرس، وەرە).
(ب) دەنگی لەراوەی تیپی وەها.
(٤) تیپی وەها لەراوە (وەك " ر ").

v.t. & v.i. (١) گۆرانی ووتن یا مۆسیقا لێدان بە دەنگی لەرزۆکەوە.
(٢) ووتنی هەندێ تیپ بە لەرە یا لەراندنەوەی زمان.

trillion (tril'yən), *n.* تریلیۆن: ملیۆن ملیۆن: ژمارەیەکە بریتییە لە یەك و دوانزە سفر لە لای ڕاستییەوە لە ئەمەریکا و فەرەنسادا و لە یەك و هەژدە سفر لە لای ڕاستییەوە لە ئینگلتەرە و ئەڵمانیا.

trillionth (tril'yənth), *n. & adj.* (١) تریلیۆنهەم؛ تریلیۆنەم.
(٢) تریلیۆن یەك؛ یەك بەشی تریلیۆنێك.

trillium (tril'i-əm), *n.* گوڵە سیانە: ڕووەکێکە لاسکەکانی سێ گەڵا و سێ گوڵی سێ پەڕە دەگرێت.

trilobal (trī-lō'b'l), *adj.* = **trilobate.**

trilobate (trī-lō'bāt), *adj. Also* **trilobated,** سێ پەلك (گەڵا).

trilobed (trī'lōbd), *adj.* = **trilobate.**

trilobite (trī'lə-bīt'), *n.* سێ پارچە یا خانە: گیاندارێکی جومگەداری قڕتێکەوتووە لەشی لە سێ پەلك یا پارچە پێکدێت.

-trilobitic *(adj.).*

trilocular (trī-lok'yoo-lẽr), *adj.* سێ شانەیی، خانەیی، یا بۆشایی.

trilogy (tril'ə-ji), *n.* زنجیرەی شانۆگەری یا چیرۆکی سێ بەش (کە هەر بەشەی سەربەخۆیە بەڵام پەیوەندی هەیە بە دووانەکەی ترەوە).

trim (trim), *v.t.* (١) ئامادەکردن.
(٢) کورتکردنەوە (سمێڵ، ڕیش)؛ چاکردن؛ ڕێك و پێك کردن؛ قرتاندن:
(He ~med his moustache.)
(٣) (ا) لق و پۆپ کردن؛ هەڵپاچین؛ قەڵەم کردن؛ سووك کردن؛ بڕین (باخ):
(He ~med dead branches off the tree.)
(ب) داتاشین (مەجاز)؛ زیادە لێکردنەوە یا دەرهێنان: ***(to ~ the budget)***
(٤) تاشین و ساف و لووس کردن (داروتەختە).
(٥) ڕازاندنەوە: ***(They ~med the Christmas tree.)***.
(٦) (ا) تاوتووکردنی کەشتی (بە بار گواستنەوە لە لایەکییەوە بۆ لاکەی تری)
(ب) ئامادەکردنی بایەوان بۆ ڕۆیشتن.
(٧) لەنگەر پێگرتنی فڕۆکە لە هەوادا (بە دەستکاری کردنی ئامێرەکانی)
(٨) ڕاهێنان؛ گونجاندن؛ گۆڕین بەگوێرەی پێویستی.
(٩) [Colloq.]، (ا) سەرزەنشتکردن. (ب) لێدان؛ بیرازکردن؛ کوتان؛ دارکاری کردن. (ج) بەزاندن؛ بۆڕپێدان. (د) خەڵەتاندن؛ گزی لێکردن

v.i. (١) ڕاو هەڵوێستی خۆ گۆڕین بەپێی ڕۆژگار؛ هەلپەرستی کردن.
(٢) لەنگەرگرتن (کەشتی).

n. (١) ڕێك و پێکی؛ باروودۆخ؛ چۆنێتی: ***(in proper ~)***.

(٢) بارودۆخی باش.
(٣) چاکردن؛ لق‌وپۆپ کردن؛ سووك کردن؛ کورتکردنەوە؛ قەڵەم کردن.
(٤) (ا) ڕووکەش کردن؛ ڕازاندنەوەی پەنجەرەو ڕووی فرۆشگاو دەزگای بازرگانی... هتد. (ب) کەرەسەی ئەم ڕووکەش کارییە.
(٥) (ا) نەخشی خانوو (وەك داری دەوری پەنجەرەو دەرگا) (خانووسازی).
(ب) نەخشی جل‌وبەرگ.
(٦) لق‌وپۆپی لێکراوەو فڕێدراو؛ شتی زیادەو فڕێدراو؛ پارچەی زیادەی لێکراوە یا قرتێنراو.
(٧) خوو ڕەووشت؛ ڕەفتار؛ سرووشت.
(٨) (ا) ئامادەیی کەشتی‌یەك بۆ چوونە ناو دەریا. (ب) لەنگەرگرتنی کەشتی.
(ج) جیاوازی نێوان تەووژمی با لە پێش‌و پاشی کەشتی‌یەوە.
adj. (١) ڕێك‌وپێك؛ خاوێن. (٢) کەشخە؛ جوان دروستکراو.
(٣) ڕێك‌وپێك (لەش)؛ نە قەڵەو و نە لاواز: *(a ~ figure)*.
(٤) [Obs.]، زۆر باش؛ چاك.
adv. بەشێوەیەکی ڕێك‌وپێك‌و باش.
-trimly *(adv.)*; **trimness** *(n.)*.

trimerous (trim′ēr-əs), ***adj.*** (١) سیانی؛ سیانە؛ لە هەر شتێك سیانی هەیە (گوڵ). (٢) لە سێ بەش یا پارچە پێکهاتوو (جانەوەر).

trimester (trī-mes′tēr), ***n.*** (١) ماوەی سێ مانگ؛ وەرزی سێ مانگە.
(٢) وەرزی سێ مانگەی زانکۆو دانشگا.

trimeter (trim′ə-tēr), ***n.*** (١) دێڕی هۆنراوەی سێ خشتەکی یا بڕگەیی. (٢) هۆنراوەی وەها.
adj. سێ بڕگەیی یا خشتەکی.
-trimetric; trimetrical *(adj.)*.

trimmer (trim′ēr), ***n.*** (١) تاوتووکەری باری کەشتی لەکاتی بارکردن‌و بارداگرتندا. (٢) ئامێری تەختەودار تاشین‌و ساف‌و لووس کردن.
(٣) دەستەکێکی زەمینەی ژوورە کە سەری دارو دەستەکەکانی تری لەسەر دادەنرێ. (٤) هەلپەرست؛ کەسێکە کە بەپێی ڕۆژگار دەگۆڕێ؛ کوڕی ڕۆژ.

trimming (trim′iŋ), ***n.*** (١) (ا) [Colloq.]، سەرزەنشت.
(ب) لێدان؛ بیراز؛ دارکاری. (ج) بەزان؛ بەزین. (د) گزی؛ ساختە.
(٢) کەرەسەی ڕازاندنەوە.
(٣) (*pl.*)، ئەو ووردە خواردنانەیە کە لەگەڵ خواردنە سەرەکی‌یەکەدا پێشکەش دەکرێت هەر وەك بۆ ڕازاندنەوەی: *(turkey with all the ~s)*.
(٤) چڵ‌وپۆپی لێکراوەو فڕێدراو؛ پارچەی لێ قرتێنراو یا لێکراوە؛ شتی زیادەو لێ بڕاو.

trimolecular (trī′mə-lek′yoo-lēr), ***adj.*** سێ گەردی (کیمیا).

trimonthly (trī-munth′li), ***adj.*** سێ مانگی؛ هەر سێ مانگ جارێك دەردەچێت یا ڕوودەدات.

trimorph (trī′môrf), ***n.*** (١) ماددەی سێ شێوەیی.
(٢) یەکێك لەم شێوانە.

trimorphic (trī-môr′fik), ***adj.*** (١) سێ شێوە (زیندەوەرزانی).
(٢) دەبێت بە بلوور بە سێ شێوەی جیاواز (کیمیا).
-trimorphically *(adv.)*; **trimorphism** *(n.)*.

trimorphous (trī-môr′fəs), ***adj.*** = **trimorphic.**

trinal (trī′n'l), ***adj.*** سێ پارچەیی؛ سێ بەش؛ سێ پارچە؛ سیانە.

trinary (trī′nēr-i), ***adj.*** = **ternary.**

trine (trīn), ***adj.*** (١) سێ پارچەیی؛ سێ بەشی؛ سێ فلیقانە.
(٢) بهات (ئەستێرەوانی).
n. (١) سیانە؛ سیان. (٢) [T-]، **Trinity**.
(٣) دوو ئەستێرەی گەڕۆکی سەدو بیست پلە لە یەکەوە دوور.

Trinitarian (trin′ə-târ′i-ən), ***adj.*** (١) (ا) تایبەتی بە " **Trinity** ". (ب) بڕوای بە " **Trinity** " هەیە.
(٢) [t-]، سێ بەشی؛ سێ پارچەیی؛ سێ پارچە.
n. کەسێکە کە بڕوای هەبێ بە " **Trinity** "
-Trinitarianism *(n.)*.

trinitrocresol (trī-nī′trō-krē′sōl), ***n.*** سێهەم نەتراتی کریسۆڵ: جۆرێکە لە تەقەمەنی.

trinitroglycerin, = **nitroglycerin.**

trinitrotoluene (trī-nī′trō-tol′ū-ēn′), ***n.*** (TNT)، تی ئێن تی: سێهەم نەتراتی تۆلوین: تەقەمەنی‌یەکی زۆر بەهێزە.

trinity (trin′ə-ti), ***n.*** (١) سیانە؛ سیانەیی؛ سێ‌یی.
(٢) سێ کەس یا شت پێکەوە؛ سێ؛ سیان.
(٣) [T-]، سیانەی پیرۆز: باوك‌و کوڕو گیانی پیرۆز (خاچ پەرستی).
(٤) [T-]، **Trinity Sunday**.

Trinity Sunday, جەژنی سیانەی پیرۆز (خاچ پەرستی).

trinket (triŋ′kit), ***n.*** (١) زڕوزەنگینانە؛ زەنگینانە؛ شتی ڕازاندنەوەی هەرزانبەها. (٢) شتی هیچ‌وپووچ‌و بێ بایەخ.

trinketry (triŋ′kit-ri), ***n.*** زڕوزەنگینانە؛ شتی ڕازاندنەوەی هەرزانبەها.

trinomial (trī-nō′mi-əl), ***adj.*** (١) سێ تایی (بیرکاری)؛ لە سێ تا یا نیشانەی جەبری پێکهاتوو. (٢) سێ ووشەیی (زیندەوەرزانی).
n. (١) هاوکێشەیەکی سێ تا یا سێ نیشانە (بیرکاری، جەبر).
(٢) ناوێکی زانستی سێ ووشەیی (ڕووەکناسی، گیانەوەرناسی)

trio (trē′ō), ***n.*** (١) پارچە مۆسیقای سێ دەنگی یا سێ ئامێری.
(٢) تیپی مۆسیقای سێ کەسی.
(٣) دەستەی سیانی (کەس یا شت)؛ سێ کەس یا شت؛ سیانە

triode (trī′ōd), ***n.*** ترایۆد: زمانەی سیانی (ئەلەکترۆنزانی).

trioecious (trī-ē′shəs), ***adj.*** *Also* **triocous,** گوڵی نێرینەو مێینەو دوو ڕەگەزی بە ڕووەکی جیاجیاوەیە.

triolet (trī′ə-lit, trē′ə-let′), ***n.*** هەڵبەستی هەشت دێڕی دوو قافیە.

trioxide (trī-ok′sīd, trī-ok′sid), ***n.*** *Also* **trioxid,** سێهەم ئۆکسید (کیمیا).

trip (trip), ***v.i.*** (١) بە هەڵقون هەڵقون ڕۆیشتن یا سەماکردن؛ قونەقون کردن (٢) چورتم دان؛ ساتمەدان؛ پێ هەڵکەوتن؛ نووچ دان.
(٣) هەڵەکردن؛ بە هەڵەداچوون. (٤) زمان گیران؛ لاڵ بوون؛ دەم بەیەکدا هاتن.
(٥) بەربوون لە دانی زنجیر یا مەکینەو کەوتنەوە کار.
(٦) [Rare]، گەشت کردن؛ چوون بۆ گەڕان یا گەشت.
(٧) خواربوونەوە؛ لاربوونەوە.
v.t. (١) بە سووکی‌و خێرایی سەماکردن؛ بە هەڵقون هەڵقون ڕۆیشتن یا سەماکردن. (٢) (~ **up**)، پاشقول لێگرتن؛ بە پاشقول خستن.
(٣) (ا) هەڵە پێ کردن؛ بە هەڵەدا بردن.
(ب) ڕێ لێ گرتن؛ بەربەست کردن؛ تەگەرەلێدان.
(٤) (~ **up**)، هەڵە لێ گرتن؛ لە هەڵە یا درۆدا گرتن.
(٥) بەردانی پارچەی گیرخواردووی مەکینەیەك‌و مەکینەکە خستنەوە کار.
(٦) خوارکردنەوە؛ لارکردنەوە. (٧) لەنگەری کەشتی هەڵکردن.
n. (١) قونە؛ قونە قون؛ هەڵقون هەڵقون.
(٢) گەشت: *(to take a ~; to go on a ~)*.
(٣) ساتمە؛ چورتم؛ نووچ؛ پێ داچوون؛ سەرسم دان.
(٤) هەڵە. (٥) پاشقول.
(٦) (ا) ئامێری بەردانی پارچەی مەکینەیەك‌و مەکینەکە خستنە کار.
(ب) کاری ئەم ئامێرە.

tripartite (trī-pär′tīt), ***adj.*** (١) سێ بەشی؛ سێ پارچەیی؛ سیانی: *(a ~ leaf)*.
(٢) سێ قۆڵی؛ سێ لایی؛ سێ لایەن: *(a ~ agreement, meeting, etc.)*.

tripartition (trī′pär-tish′ən), ***n.*** کردن بە سێ بەشەوە؛ بەشکردن لەنێوان سێ کەس یا سێ لادا: *(a ~ of a defeated nation)*.

tripe (trīp), ***n.*** (١) گەدەی گاو مانگاو مەڕو بزن کە دەکرێ بە گیپە؛ گیپە.
(٢) [Slang]، شتێکی پیس‌و بۆگەن‌و بێ فەڕ؛ زبڵ.

tripedal (trī′pi-d'l, trī-pē′d'l, trip′i-d'l), ***adj.*** سێ‌پێ.

tripetalous (trī-pet′'l-əs), ***adj.*** سێ پەڕە (گوڵ).

triphammer (trip′ham′ẽr), *n. Also* **trip hammer.** چەکوشی بەردراوە (مەکینەکاری).

triphibious (trī-fib′i-əs), *adj. Also* **triphibian.** زەمینی و دەریایی و ئاسمانی (هێرشی سوپایی)؛ تەڕو وشکی و هەوایی:
(a ~ military operation)

triphthong (trif′thôŋ), *n.* (١) سێ دەنگی بزوێنی پێکەوە بێژراو یا ووتراو (وەك لە: " fire " دا). (٢) **trigraph**.

triphyline (trif′ə-lin, trif′ə-lēn′), *n.* = **triphylite.**

triphylite (trif′ə-līt′), *n.* تریفیلیت: کانزایەکی بلووری شینی سەوزکارە

tripinnate (trī-pin′āt), *adj.* گەڵاکانی سێ جار دابەش بوون و وەك پەڕی باڵندە بەم دیو و بەودیوی لاسکەکەوەن (کەرەوزە کێویلە یا سەرخەس).

triple (trip′'l), *adj.* (١) سێ بەشی؛ سێ پارچەیی؛ سێ فلیقانە.
(٢) سێ ئەوەندە. (٣) سێ جار.
n. (١) ژمارەی سێ ئەوەندە. (٢) سیانە؛ سیان؛ سیانی.
(٣) لێدانی سێ بنکەیی (یاری بێسبوڵ).
v.t. سێ ئەوەندە زیادکردن.
v.i. (١) بوون بە سێ ئەوەندە؛ سێ ئەوەندە لێ هاتن یا زیادبوون.
(٢) لێدان بەسەر سێ بنکەدا (یاری بێسبوڵ).
-**triply** *(adv.).*

triplet (trip′lit), *n.* (١) (ا) سێ خشتەکی (هەڵبەست).
(ب) سێ ئاوازی مۆسیقی کە لە ماوەی دووانیاندا لێ دەدرێن.
(٢) (ا) (*pl*)، سیانە؛ سێ منداڵ یا بەچکەی بە یەك سك لەدایکبوو.
(ب) یەکێك لەم سێ منداڵە یا بەچکەیە.

tripletail (trip′'l-tāl′), *n.* سێ کلکە: ماسییەکی گەورەی دەریا گەرمەکانە دوو پەڕەکەی هەیە لە پشتەوە لەگەڵ کلکیدا وەك کلکی سێ فلیقانە دێتە بەرچاو.

triplex (trip′leks, trī′pleks), *adj.* سێ بەشی؛ سیانە؛ سێ فلیقانە.
n. (١) شتێکی سیانە؛ شتی سێ بەش.
(٢) خانووی سێ کەرتی یا خانووچکەیی.

triplicate (trip′lə-kit), *adj.* (١) سێ وێنەیی؛ سێ وێنەی دەقاودەق:
(~ invoices)
(٢) سێیەم (وێنە): *(File the ~ copy.)* .
n. یەکێك لەم وێنە دەقاودەقانە
v.t. (١) سێ ئەوەندە زیادکردن؛ سێ ئەوەندە لێکردن.
(٢) سێ وێنەی دەقاودەق لەسەر دەرهێنان.
in triplicate, بە سێ وێنەی دەقاودەق.

triplication (trip′ə-kā′shən), *n.* (١) سێ ئەوەندە زیادکردن؛ سێ وێنەی دەقاودەق لەسەر دەرهێنان. (٢) شتێکی سێ ئەوەندە زیادکراو؛ وێنەیەکی سیان لەسەر دەرهێنراو.

triplicity (tri-plis′ə-ti), *n.* (١) سیانەیی؛ سیانی.
(٢) سیانە؛ سیان؛ دەستەیەکی سیانی.
(٣) سێ نیشانە لە دوانزە نیشانەکەی کەلووی ئاسمان (ئەستێرەناسی).
(هەروەها " **trigon** ").

triplite (trip′līt), *n.* تریپلیت: کانزایەکی ڕەشتاڵەیە.

tripod (trī′pod), *n.* (١) شتێکی سێ کوچکەیی یا پێچکەیی (دەفر، مێز، کورسی بێ پشت، مەنجەڵ... هتد). (٢) سێپا (کامێرا).
-**tripodic** *(adj.).*

tripody (trip′ə-di), *n.* دێڕی سێ خشتەیی (هۆنراوە).

tripoli (trip′ɔ-li), *n.* بەردێکی کون کونە بۆ شت ساف کردن بەکاردێت (پێشی دەوترێ " **rottenstone** ").

tripos (trī′pos), *n.* (١) سێپا. (٢) (ا) زانایەکە کە لە کۆندا لەسەر کورسییەکی بێ پشتی سێ پێچکە دادەنیشت و مشت و مڕی دەکرد بەگاڵتەوە لەگەڵ ئەو قوتابییانەی تاقی دەکرانەوە بۆ پلەی بەکالۆریۆس لە زانکۆی " کامبرج " لە ئینگلتەرە. (ب) تاقیکردنەوەی قوتابیانی زانکۆی " کامبرج " بۆ پلەی بەکالۆریۆس بە نمرەی شانازی (لە کۆندا لە ڕشتەی بیرکاریدا).

tripper (trip′ẽr), *n.* (١) ئامێری بەردانی پارچەی مەکینەیەك و مەکینەکە خستنە ئیش. (٢) ئامێری خستنەکاری نیشانەی ئاگاداری هێڵی شەمەندەفەر (٣) [British Colloq.]، گەشتیار.

trippet (trip′it), *n.* زمانە یا چوکڵەی مەکینەیەك یا چەرخێکە کە بەین بەین بە مەکینەیەك یا چەرخێکی تردا دەدات و دەیبزوێنێ.

tripping (trip′iŋ), *adj.* گورج؛ خێرا.
n. (١) بە هەڵقون هەڵقون ڕۆیشتن. (٢) جۆرە سەمایەکە.

triptane (trip′tān), *n.* سووتەمەنییەکی شلی بێ ڕەنگە دەکرێتە بەنزینی فڕۆکەوە.

triptych (trip′tik), *n.* (١) تەبەقێکی سێ پارچەی نووسینی کۆنە پارچەکانی لێکدراون. (٢) نەخش، وێنە، یا تابلۆیەکە لەسەر تەبەقێکی سێ پارچەیی بە ئەنجامە لێکدراو کە دەتوانرێ بنوشتێنرێتەوە (بەتایبەتی لە قوربانیگای کڵێسەدا هەڵدەواسرێ).

triquetrous (trī-kwē′trəs, trī-kwet′rəs), *adj.* (١) سێگۆشە؛ سێگۆشەیی؛ سێگۆشە تیژ. (٢) **trihedral** .

triradiate (trī-rā′di-āt′), *adj.* سێ تیشکی.

trireme (trī′rēm), *n.* سێ سەوڵی: کەشتییەکی کۆنە لە هەر دیوێکیدا سێ ڕیز سەوڵی پێوەیە.

trisect (trī-sekt′), *v.t.* (١) سێ لەتکردن؛ سێ کەرتکردن.
(٢) بەشکردن بە سێ بەشی هاوتاوە (ئەندازە).
-**trisection** *(n.)*; **trisector** *(n.).*

trisepalous (trī-sep′'l-əs), *adj.* سێ پەڕە (گوڵ).

triseptate (trī-sep′tāt), *adj.* سێ دیواری (ڕووەکناسی، گیانەوەرناسی).

triskele, triscele (tris′kēl), *n.* = **triskelion.**

triskelion (tris-kel′i-on), *n.* سێ پەلکی: نەخشێك یا دروشمێکە سێ پەلکی لاری هەیە لە ناوەندەوە لێی دەبنەوە.

trismus (triz′məs, tris′məs), *n.* – **lockjaw.**

trisoctahedron (tris-ok′tə-hē′drən), *n.* وێنەی بیست و چوار ڕوویی (ئەندازە).
-**trisoctahedral** *(adj.).*

triste (trēst), *adj.* [Fr.], خەماوی؛ دڵگیر؛ ناخۆش.

tristful (trist′fool), *adj.* خەماوی؛ دڵگیر؛ دڵ تەنگکەر؛ ناخۆش.
-**tristfully** *(adv.).*

tristich (tris′tik), *n.* سێ خشتەکی؛ بەندی هۆنراوەی سێ دێڕی. (هەروەها " **triplet** ").

trisyllabic (trī-si′lab′ik, tris′i-lab′ik), *adj.* سێ بڕگەیی.

trisyllable (trī-sil′ə-b'l, tri-sil′ə-b'l), *n.* ووشەی سێ بڕگەیی.

trite (trīt), *adj.* پەڕپووت (ووتە، زاراوە)؛ کۆن و بێ تام؛ سواو:
(" busy as a bee" is a ~ expression.)
-**tritely** *(adv.)*; **triteness** *(n.).*

tritheism (trī′thē-iz'm), *n.* سێ خوایەتی؛ بڕوابوون بە سێ خوا (بەتایبەتی بە خواو کوڕو گیانی پیرۆز لە خاچ پەرستیدا).
-**tritheist** *(n.)*; **tritheistic; tritheistical** *(adj.).*

tritium (trit′i-əm, trish′i-əm), *n.* تریتیۆم: هاوتایەکی تیشکداری هایدرۆجینە کێشی ئەتۆمییەکەی سێیە (کیمیا).

triton (trī′t'n), *n.* (١) (ا) [T-] ، تریتۆن: خوایەکی دەریای یۆنانییە لەشی پیاو و کلکی ماسی هەیە. (ب) بەردەستێکی ئەم خوایە.
(٢) (ا) قاقلەجنۆکەیەکی دەریاییە. (ب) قاوغی ئەم گیاندارە.

triton (trī′tōn′), *n.* تریتۆن: ناوکی تریتیۆم (ووشەی پێشووتر ببینە).

triturate (trich′ə-rāt′), *v.t.* هاڕین؛ کردن بە تۆز.
n. (١) شتێکی هاڕاو. (٢) دەرمانی گیراوە بە هاڕین.
-**triturable** *(adj.)*; **triturator** *(n.).*

trituration (trich′ə-rā′shən), *n.* (١) هاڕین؛ بوون بە تۆز.

(٢) دەرمانێکی گیراوە بە هاڕین.

triumph (trī′əmf), ***n.*** (١) ئاهەنگی پێشوازی کردنی فەرماندەی ڕۆمانی کۆن و لەشکری بەسەر دوژمندا زاڵ بوو. (٢) سەرکەوتن؛ زاڵ بوون. (٣) خۆشی سەرکەوتن یا زاڵ بوون. (٤) [Obs.]، ئاهەنگ.

v.i. (١) سەرکەوتن؛ زاڵ بوون. (٢) ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی سەرکەوتن یا زاڵ بوونەوە؛ پێ خۆش بوونی سەرکەوتن. (٣) ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەی سەرکەوتنێکی ڕۆمانی‌یەوە.

v.t. [Obs.], داگیرکردن؛ بەزاندن

triumphal (trī-um′f'l), ***adj.*** تایبەت بە سەرکەوتن یا زاڵ بوون.

triumphant (trī-um′fənt), ***adj.*** (١) سەرکەوتوو؛ زاڵ. (٢) خۆشحاڵ بەهۆی سەرکەوتنەوە؛ شادی زاڵبوون. (٣) **triumphal** . (٤) [Obs.]، نایاب.

-triumphantly ***(adv.).***

triumvir (trī-um′vēr), ***n.*** (١) ئەندامی دەستەی بەڕێوەبەری سێ کەسی ڕۆمای کۆن (٢) ئەندامی لیژنەی بەڕێوەبەری سێ کەسی؛ ئەندامی میری یا ڕژێمی سێ کەسی

-triumviral ***(adj.).***

triumvirate (trī-um′vēr-it), ***n.*** (١) دەستەی بەڕێوەبەری سیانەی وڵاتێك (٢) (ا) دەسەڵات و ماوەی دەسەڵاتی ئەندامێکی ئەم دەستەیە. (ب) فەرمانڕەوایی دەستەیەکی وەها. (٣) دەستەی بەڕێوەبەری سێ کەسی. (٤) سیانە؛ سێ کەس یا دەستە.

triune (trī′ūn, trī-ūn′), ***adj.*** سیانە؛ سێ‌یی

n. (١) سیانە؛ دەستەی سیانە. (٢) [T-]، **Trinity** .

triunity (trī-ū′nə-ti), ***n.*** = **trinity.**

trivalence (trī-vā′ləns, triv′ə-ləns), ***n.*** ***Also*** **trivalency,** سێ هاوهێزی (کیمیا).

trivalent (trī-vā′lənt, triv′ə-lənt), ***adj.*** سێ هاوهێز (کیمیا).

trivalve (trī′valv), ***adj.*** سێ دەمەوانەیی

trivet (triv′it), ***n.*** (١) سێپا (بۆ مەنجەڵ و کتلی دانان لەسەر ئاگر). (٢) پارچەیەك تەختە، کانزا یا کاشی سێ پایە دەفری گەرمی لەسەر دادەنرێ لەسەر مێزی نان خواردن.

trivia (triv′i-ə), ***n.pl.*** شتی هیچ‌وپووچ؛ شتی بێ بایەخ.

trivial (triv′i-əl, triv′yəl), ***adj.*** (١) هیچ‌وپووچ؛ بێ بایەخ. (٢) [Archaic]، ئاسایی.

-trivially ***(adv.).***

triviality (triv′i-al′ə-ti), ***n.*** (١) هیچ‌وپووچی؛ بێ بایەخی. (٢) شتێکی هیچ‌وپووچ.

trivialize (triv′i-əl-īz′), ***v.t.*** بە هیچ‌وپووچ دانان؛ بێ بایەخ کردن.

trivium (triv′i-əm), ***n.*** [L.], ***pl.*** **trivia,** سێ هونەرە سەرەتایی‌یەکەی قوتابخانەی سەدەی ناوەڕاستە کە بریتی بوون لە ڕێزمان و ژیربێژی و ڕەوانبێژی. (سەرجەمی ئەم هونەرانە حەوت بوون).

triweekly (trī-wēk′li), ***adj. & adv.*** (١) سێ هەفتەیی؛ هەر سێ هەفتە جارێك ڕوودەدات یا دەردەچێت. (٢) هەفتەی سێ جار ڕوودەدات یا دەردەچێت.

n. گۆڤارێکە سێ هەفتە جارێك یا هەفتەی سێ جار دەردەچێت.

trocar (trō′kär), ***n.*** ***Also*** **trochar,** ئامێری دەردانی پیسایی ناولەش (نەخۆشی ئاوبەند).

trochaic (trō-kā′ik), ***adj.*** تایبەت بە هۆنراوەی " ترۆکی " . (چوارەم ووشەی دوای ئەمە ببینە).

n. خشتە، دێڕ یا هۆنراوەی " ترۆکی "

trochal (trō′k'l), ***adj.*** پێچکەیی (زیندەوەرزانی)؛ چەرخی.

trochanter (trō-kan′tēr), ***n.*** کلاوەی ئەژنۆ؛ کەشکە ئەژنۆ.

troche (trō′ki), ***n.*** نوقوڵی کۆکە و قوڕگ ئێشە.

trochee (trō′kē), ***n.*** خشتەیەکی دوو بڕگەیی‌یە یەکەمیان هێزی لەسەرە و دووەمیان لەسەری نی‌یە (وەك لەم ووشانەدا: **apple, orange, empty**) (هۆنراوەناسی).

trochilus (trok′i-ləs), ***n.*** (١) باڵندەی تیمساح؛ زیقاونە. (٢) فیرنەگولە. (٢) **hummingbird**

trochlea (trok′li-ə), ***n.*** خولخولۆکە (توێکاری).

trochlear (trok′li-ēr), ***adj.*** (١) خولخولۆکەیی (توێکاری). (٢) لە خولخولۆکە دەچێ، واتە ناوەڕاستەکەی باریکە و ئەم سەر و ئەوسەرەکەی پانە (ڕووەکناسی)

trod (trod), *past tense and alternative past p.p of* **tread.**

trodden (trod′'n), *past participle of* **tread.**

trode (trōd), *archaic past tense of* **tread.**

troglodyte (trog′lə-dīt′), ***n.*** (١) مرۆڤی لە ئەشکەوتدا ژیاو؛ ئەشکەوت نشین. (٢) مرۆڤی گۆشەگیر. (٣) مەیموونی لە ئادەمیزاد چوو (وەك: شمپانزی و گۆریلا).

-troglodytic; troglodytical ***(adj.).***

trogon (trō′gon), ***n.*** چەند جۆرە باڵندەیەکی ڕەنگاوڕەنگی ناوچە گەرمەکانن.

troika (troi′kə), ***n.*** (١) گالیسکەی ڕووسی سێ ئەسپی. (٢) سێ ئەسپی ئەم گالیسکەیە. (٣) **triumvirate** .

troilus butterfly, پەپوولەیەکی ڕەشی گەورەی ئەمەریکی‌یە خاڵی زەرد و شین بە باڵەکانیەوەیەتی.

Trojan (trō′jən), ***adj.*** ترۆیی؛ تایبەت بە شاری " ترۆی " کۆن و دانیشتووەکانی و کلتوورەکەی.

n. (١) ترۆیی؛ هاووڵاتی‌یەکی " ترۆی " دێرین. (٢) کەسێکی چوست و چالاك و بەتین و کۆڵنەدەر:

(He worked like a T~ .)

Trojan horse, (١) ئەسپی ترۆی: ئەسپێکی دارینی گەورەی بۆش بوو پڕکرا لە سەربازی یۆنانی و بە فێڵ لە دەروازەی شاری " ترۆی " وە برایە ژوورەوە و بوو بەهۆی شەڕ دۆڕاندن و وێران بوونی شارەکە (ئەفسانەی یۆنانی). (٢) تابووری پێنجەم؛ دەستەی سەر بە دوژمن؛ یاریدەدەرانی دوژمن لە وڵاتدا.

troll (trōl), ***v.t.*** (١) ڕاوەماسی کردن بە ڕاکێشان و خولانەوەی قولاپی چەش پێوەکراو بە دوای بەلەمدا. (٢) ڕاکێشانی ئەم قولاپە و خولاندنەوەی بە دوای خۆدا. (٣) گۆرانی ووتن بە خۆشی و بە دڵ. (٤) گۆرانی ووتن بە نۆرە و پێکەوە. (٥) خولاندنەوە؛ سووڕاندنەوە؛ چەرخاندن؛ بادان.

v.i. (١) [Rare]، (ا) خێرا قسەکردن. (ب) زمان بادان. (٢) گۆرانی ووتن بە نۆرە. (٣) (ا) بە دڵ و بە خۆشی گۆرانی ووتن. (ب) بە دڵ ووتران (گۆرانی) (٤) ڕاوەماسی کردن بە قولاپی چەش پێوەکراو و ڕاکێشراو بە دوای بەلەمی هێواشدا. (٥) خولانەوە؛ سووڕانەوە؛ با خواردن

n. (١) خولانەوە؛ سووڕانەوە. (٢) گۆرانی چەند بەشی بە نۆرە ووتراو. (٣) (ا) ڕاوەماسی بە قولاپی چەش پێوەکراوی ڕاکێشراو بە دوای بەلەمدا. (ب) چەش؛ دان.

troll (trōl), ***n.*** بوونەوەری فیلەتەن یا کورتەباڵای ناو ئەشکەوت و ژێرزەمین (ئەفسانەی ئەسکەندیناڤی).

trolley (trol′i), ***n.*** ***Also*** **trolly,** (١) عەرەبانەی دوو پێچکەی دەستی شت گواستنەوە. (٢) واگۆنی بەسەر هێڵی ئاسندا ڕۆیشتوو. (٣) واگۆن یا عەرەبانەی هەڵواسراوی بەسەر هێڵی ئاسندا ڕۆیشتوو (٤) ئامێری کارەبا گەیەنەر بە پاسی کارەبایی ناوشار. (٥) **trolley car** .

v.t. بە عەرەبانە، پاسی کارەبایی، یا واگۆن گواستنەوە.

v.i. سواری پاسی کارەبایی ناوشار بوون.

trolley bus, ترۆلی؛ پاسی کارەبایی ناوشار.

trolley car, ترۆلی؛ پاسی کارەبایی لەسەر هێڵی ئاسن ڕۆیشتوو.

trolley line, ڕێگە یا هێڵی ترۆلی.

trollop (trol′əp), ***n.*** (١) ئافرەتی پیس و پۆخڵ یا چەپەڵ

(٢) قەحبە؛ ئافرەتی سووك.

trombidiasis (trom´bi-dī′ə-sis), ***n.*** کێچ تێدان

trombone (trom′bōn, trom-bōn′), ***n.*** ترومبون: ئامێرێکی مۆسیقای فووپیاکراوە.

-trombonist ***(n.).***

trommel (trom′'l), ***n.*** بێژنگی لوولەکی خوولاوە (بۆ بەردو کانزای خاو؛

tromometer (trə-mom′ə-tẽr), ***n.*** پێوەری بوومەلەرزەی زۆر بچووك

troop (trōōp), ***n.*** (١) کۆمەڵ (مرۆڤ، گیانەوەر، شت)؛ رەوە؛ دەستە؛ ژمارە (٢) ژمارەیەکی زۆر؛ گەلێك (٣) (*pl.*)، ئێرو؛ لەشکر. (٤) دەستە لەشکری سوارە. (٥) تیپ یا دەستەی دیدەوانی. (٦) [Archaic]، دەستەی نوێنەرانی شانۆ.

v.i. (١) کۆمەڵ بوون؛ کۆبوونەوە (٢) بە کۆمەڵ ڕۆیشتن: ***(The crowd ~ed out of the stadium.)*** . (٣) ڕۆیشتن؛ بە ڕیز ڕۆیشتن. ***(The children ~ed along the sidewalk.)*** (٤) [Archaic]، هاودەمی کردن؛ لەگەڵدا بوون.

v.t. دەستە دەستە کردن؛ کردن بە تیپ

trooper (trōōp′ẽr), ***n.*** (١) (ا) سەربازی سوارە. (ب) سەرباز (ج) **paratrooper** . (٢) ئەسپی سەربازی سوارە. (٣) پۆلیسی سوارە. (٤) [Brit sh.] **troopship** . (٥) [Colloq.]، پۆلیسی ویلایەت لە ئەمەریکا (هەروەها **" State trooper "**)

troopship (trōōp′ship´), ***n.*** کەشتی سەرباز گواستنەوە.

tropaeolum (trə-pē′ə-ləm), ***n.*** = **nasturtium.**

trope (trōp), ***n.*** (١) مەجاز (ڕەوانبێژی)؛ وشە بەکارهێنان بە مەجاز. (٢) وشەی زیادکراو بۆ سروودی نوێژی ناو کڵێسە بۆ نەخشاندنو جوانکردنی.

trophic (trof′ik), ***adj.*** تایبەتی بە خۆراك یا خواردن؛ هی خواردەمەنی

-trophical ***(adj.)***; **trophically** ***(adv.).***

tropho- (trof′ō, trof′ə), ***Also* troph-** , پێشگرێکە بەمانای: خۆراك؛ خواردن؛ خواردەمەنی. ***(trophoplasm)*** .

trophoblast (trof′ə-blast´), ***n.*** چینێك شانەیە خواردەمەنی دەگەیەنێ بە ئاوڵەمەی تازە پێکهاتوو.

trophoplasm (trof′ə-plaz'm), ***n.*** پرۆتۆپلازمی خۆراك. ئەو مادده زیندووە نەچینەیییەی شانەی گیاندارە کە سەرچاوەی خواردەمەنییە بۆ شانەکە

trophy (trō′fi), ***n.*** (١) پەیکەری یادگاری (بەتایبەتی هی سەرکەوتن لە جەنگدا لەکاتی یۆنانو ڕۆمانەکانی کۆندا) (٢) مەدالیەی ئەم پەیکەرە. (٣) تاڵانی لە دوژمن سەنراو بە یادی سەرکەوتنەوە؛ نیشانەی سەرکەوتن؛ یادگاری سەرکەوتن. (٤) یادگاری ڕاو (وەك. سەری شێرو ئاسك یا پێستەکەیان کە هەڵدەواسرێ). (٥) خەڵاتی وەرزشکار؛ مەدالیە. (٦) یادگار.

-trophy (trō′fi), پاشگرێکە بەمانای: خواردن؛ خواردەمەنی؛ خۆراك.

tropic (trop′ik), ***n.*** (١) خولگە (ئەستێرەناسی)؛ سوورگە (٢) خولگەی پانی قرژانگو کارژۆلە (جوگرافیا). (٣) (*pl.*) ناوچەی کەمەرەی زەوی؛ ناوچە گەرمەکانی زەوی (هەروەها **" Torrid Zone "**)

adj. تایبەت بە ناوچەی کەمەرەی زەوی؛ هی ناوچە گەرمەکانی زەمین.

-tropic (trop′ik), پاشگرێکە بەمانای: گۆڕین؛ کارتێکردن.

tropical (trop′i-k'l), ***adj.*** (١) هی ناوچەی کەمەرەی زەوی؛ تایبەت بە ناوچە گەرمەکانی زەمین ***(~ fish)*** (٢) گەرم (ئاووهەوا)؛ گەرمو تەڕ: ***(~ weather)***

tropical fish, ماسی کەمەرەی زەوی. چەند جۆرە ماسییەکی بچووکی ڕەنگاوڕەنگن لە حەوزی دەستکرددا بەخێودەکرێن.

tropic bird, باڵندەی کەمەرەی زەوی: باڵندەیەکی سپی دەریایی ناوچە گەرمەکانە.

Tropic of Cancer, خولگەی قرژانگ (جوگرافیا).

Tropic of Capricorn, خولگەی کارژۆلە (جوگرافیا).

tropism (trō′piz'm), ***n.*** وەرگەڕان یا گەشەکردنی ڕووەكو گیاندار بەرەو بزوێنەرێکی دەرەوە یا دوور لێوەی (گوڵەبەڕۆژە).

-tropism (trō′piz'm), پاشگرێکە بەمانای: وەرگەڕان بەرەو یا دوور لێوە: ***(thermotropism)*** .

tropology (trō-pol′ə-ji), ***n.*** (١) مەجاز؛ نیشانەکاری. (٢) لێکدانەوەی مەجازی ئینجیل (بەتایبەتی لەڕووی ئامۆژگاری ڕەوشتەوە). (٣) وتارێك دەربارەی بەکارهێنانی مەجاز یا نیشانەکاری.

-tropological ***(adj.).***

tropopause (trop′ə-pôz´), ***n.*** ترۆپۆپۆز: هەرێمی نێوان چینی یەکەمی هەوای سەرزەویو " ستراتۆسفێر " ، واتە چینی لاسەرووی بۆشایی ئاسمان.

tropophilous (trō-pof′ə-ləs), ***adj.*** لەگەڵ گۆڕینی گەرمیو ساردیو تەڕیو وشکی وەرزانەدا ڕاهاتوو (ڕووەکناسی).

tropophyte (trop′ə-fīt´), ***n.*** ڕووەکێکی ڕاهاتوو بە گۆڕینی ئاووهەوا (بەتایبەتی بارانی زۆرو وشکانی).

troposphere (trop′ə-sfēr´), ***n.*** ترۆپۆسفێر: چینی یەکەم یا خوارووی هەوای سەرزەوی (کە هەموو جۆرە گۆڕینێکی ئاووهەوای تێدا ڕوودەدات).

-tropous (trop′əs), پاشگرێکە بەمانای: وەرگەڕاو بەرەو یا دوور لە بزوێنێکی دەرەوە: ***(phototropous)*** .

-tropy (trop′i), = **(1) -tropism. (2) -tropous.**

trot (trot), ***v.i.*** (١) لۆقەکردن؛ نەرمەلۆقەکردن. (٢) ڕاکردن؛ خێرا ڕۆیشتن؛ خێراکردن.

v.t. لۆقەپێکردن؛ نەرمەلۆقەپێکردن.

n. (١) لۆقە؛ نەرمەلۆقە؛ لۆقەی ئەسپ. (٢) ڕاکردنی لەسەرخۆ؛ گورگە لۆقە (٣) دەنگی لۆقەی ئەسپ. (٤) پێشبڕکێی لۆقە. (٥) [Rare]، منداڵی بچووك (٦) [Archaic]، پیرێژن (لەڕووی سووکییەوە). (٧) **trotline** . (٨) [Slang]، وەرگێڕانی وشە بە وشە لە زمانێکی بێگانەوە بەتایبەتی بۆ قۆپیەکردن لە قوتابخانەدا)

be on the trot, [Colloq.], (١) سەرقاڵ بوون: ***(It kept him on the trot.)*** (٢) یەك لە دوای یەك؛ بەردەوام.

the trots, [Slang], = **diarrhea.**

trot out, [Colloq.], (١) نواندن؛ پیشانی خەڵك دان. (٢) پێشکەش کردن (بۆ لێکۆڵینەوە یا پەسەندکردن).

troth (trôth, trōth), ***n.*** (١) [Archaic] ، دڵسۆزی. (٢) ڕاستی. (٣) نیشانەکردن (دەزگیران).

v.t. [Archaic], (١) نیشانەکردن (دەزگیران). (٢) پەیمان دان.

trothplight (trôth′plīt´, trōth′plīt´), ***n.*** [Archaic], نیشانە- کردن (دەزگیران).

adj. [Archaic], نیشانەکراو.

v.t. [Archaic], نیشانەکردن.

trotline (trot′līn´), ***n.*** = **setline.**

trotter (trot′ẽr), ***n.*** (١) ئەسپی لۆقە (بەتایبەتی ئەسپێك کە ڕاهێنرابێت بۆ پێشبڕکێی لۆقە). (٢) کەسێکی چوستو چالاك؛ چابووك (٣) پاچە؛ پێچکەی مەڕو بەراز (کە دەکرێ بە سەروپێ)

trotyl (trō′til, trō′tēl), ***n.*** = **trinitrotoluene.**

troubadour (trōō′bə-dōr´, trōō′bə-dōr´), ***n.*** (١) هۆنەرو گۆرانی بێژی خوارووی فەرەنسا لە سەدەی یانزەو دوانزەو سیانزەدا (کە هەڵبەستو گۆرانییان لەبارەی دڵداریو جوامێرییەوە دەوت).

(٢) شایەری گەڕۆك.

trouble (trub′'l), *v.t.* (١) تێکدان؛ وروووژاندن:
(The waters were ~d.)
(٢) پەستکردن؛ تووشی دەردی سەری کردن؛ بێزارکردن؛ مەراق پێدان؛ تووشی گێچەڵ کردن. (٣) ئازاردان.
(٤) نارەحەت کردن: ***(May I ~ you to close the window.)*** .
v.i. (١) هەوڵدان؛ گوێ دان: ***(Do not ~ about a reply.)*** .
(٢) مەراق خواردن؛ پەست بوون.
n. (١) مەراق؛ ناخۆشی. (٢) گێرەوکێشە؛ گێچەڵ؛ گێژاو؛ دەردی سەری؛ گۆبەند؛ تەنگەوچەڵەمە؛ کارەسات؛ کێشە؛ گیروگرفت.
(٣) هۆی ناخۆشی و دەردی سەری و گێرەوکێشە.
(٤) ئاژاوە؛ ئاشووب؛ پشێوی.
(٥) هەوڵ؛ گوێ دان؛ بە تەنگەوەهاتن:
(He took the ~ to shake hands with everyone present.)
(٦) نەخۆشی ***(heurt ~)***
(٧) ناتەواوی؛ پەك کەوتن؛ لەکارکەوتن: ***(We had engine ~ .)*** .
(٨) سکپڕبوون بەبێ شووکردن: ***(in ~)*** .
ask for trouble, خۆ بە قەڵبەدا دان؛ سەرچڵی کردن؛ بۆ دەردەسەری گەڕان
get into trouble, بە قەڵبەدا دان؛ تووشی چەرمەسەری و کێشە کردن.
look for trouble, = ask for trouble.
make trouble, ئاژاوە نانەوە؛ گێرەشێوێنی کردن.

troublemaker (trub′'l-māk ̑ẽr), ***n.*** گێرەشێوێن؛ ئاژاوەچی؛ سەر بە گۆبەنگ

trouble-shooter (trub′'l-shōōt ̑ẽr), ***n.*** (١) چارەسەرکەری مەکینەو دەستگای شکاو یا لەکارکەوتوو؛ دۆزەرەوەو چارەسەرکەری ناتەواوی مەکینەی لەکارکەوتوو (٢) چارەسەرکەری کێشەی دیبلۆماسی؛ چارەسەرکەری ناکۆکی و گیروگرفتی نێو وولاتان یا کۆمەڵەکان.

troublesome (trub′'l-səm), ***adj.*** (١) بێزارکەر؛ ماندووکەر؛ ناخۆش؛ پەستکەر: ***(a ~ child, headache, etc.)*** .
(٢) سەخت؛ گران؛ ئاڵۆز؛ گیروگرفتاوی.
-troublesomely ***(adv.)***; **troublesomeness** ***(n.)***.

troublous (trub′ləs), ***adj.*** (١) شێواو؛ ئاڵۆز؛ پشێو.
(٢) **troublesome**

trou-de-loup (trōō′də-lōō′), ***n.*** [Fr.], قوونگەی مێخی نووك تیژ تێدا چەقێنراو (بۆ ڕێ گرتن لە لەشکری سوارەی دوژمن).

trough (trôf), ***n.*** (١) ئاخوڕ. (٢) تەشت، دەفر، یا حەوزۆچکەی ئاودانی وولاخ. (٣) دەفری درێژکۆلەی شت تێدا شێلان یا شتن.
(٤) ناوەڕۆ (بەتایبەتی هی گوێ سەبانەی خانوو).
(٥) (أ) چاڵایی نێوان دوو شەپۆل.
(ب) چەم یا چاڵایی درێژکۆلەی نێوان دوو گرد.
(٦) (أ) بێ بازاڕی؛ بازاڕ کزی
(ب) خاڵی نزمی نەخشەی پیشاندەر (ژمێرەکاری).
(٧) نزمی پاڵەپەستۆی هەوا.

trounce (trouns), ***v.t.*** (١) لێدان؛ بیرازکردن؛ کوتان؛ فەلاقەکردن؛ دارکاری کردن (٢) [Colloq.]، بەزاندن.

troupe (trōōp), ***n.*** تیپ (نوێنەری شانۆ، گۆرانی بێژ)؛ دەستە.
v.t. گەڕان وەك ئەندامی تیپێکی نوێنەری شانۆ یا گۆرانی بێژ.

trouper (trōōp′ẽr), ***n.*** (١) ئەندامی تیپێکی نوێنەری شانۆ.
(٢) نوێنەرێکی شانۆی کۆن و شارەزا.

troupial (trōōp′i-əl), ***n.*** چەند جۆرە باڵندەیەکی ئەمەریکی ناوچە گەرمەکانن لە توخمی ڕیشۆڵە.

trouser (trou′zẽr), ***adj.*** تایبەتی بە پانتۆڵ.

trousers (trou′zẽrz), ***n.pl.*** ***Also*** **trowsers,** پانتۆڵ؛ شەرواڵ

trousseau (trōō-sō′, trōō-sō), ***n.*** جیازی؛ ڕەختی بووك.

trout (trout), ***n.*** ماسییە خاتوونە؛ کەشینە؛ ماسییەکی ناو ڕووبارە.

trouvere (trōō-vâr′), ***n.*** ***Also*** **trouveur,** یەکێکە لە کۆمەڵە چیرۆك بێژی باکووری فەرەنسا لە سەدەی یانزە بۆ چواردە.

trove (trōv), ***n.*** شتێکی دۆزراوەی بەنرخ؛ دۆزراوە.

trover (trō′vẽr), ***n.*** داواکاری بۆ بژاردنی شتومەکی دەست بەسەردا گیراوی کەسێك بە ناڕەوایی لەلایەن کەسێکی ترەوە.

trow (trō, trou), ***v.i. & v.t.*** (١) [Obs.]، بڕواکردن.
(٢) [Archaic]، وا زانین؛ وا دانان.

trowel (trou′əl), ***n.*** (١) ماڵە (خانووکاری). (٢) بژارکەر؛ بێڵەکان.
v.t. (١) ماڵەکردن؛ بە ماڵە ساف و لووس کردن. (٢) هەڵکەندن بە بێڵەکان.

troy (troi), ***adj.*** بە کێشانەی " ترۆی " (ووشەی داهاتوو ببینە).
n. **troy weight.**

troy weight, کێشانەی ترۆی: بۆ کێشانی زێڕو زیوو بەردی بەنرخی تر بەکاردەهێنرێ.

truancy (trōō′ən-si), ***n.*** ***Also*** **truantry,** خۆ دزینەوە لە قوتابخانە بەبێ پرس؛ نەچوون بۆ ئیش یا خۆ دزینەوە لە ئیش بەبێ پرس.

truant (trōō′ənt), ***n.*** (١) کەسێکی تەمەڵ
(٢) قوتابی خۆ دزەرەوە بەبێ پرس؛ قوتابی نەهاتوو بۆ قوتابخانە بەبێ پرس
(٣) کەسێکی خۆ دزەرەوە لە ئیش بەبێ پرس؛ کەسێکی ڕاکردوو لە ئەرکی سەرشانی خۆی.
adj. (١) خۆ دزەرەوە لە قوتابخانە یا نەهاتوو بەبێ پرس.
(٢) لە ئیش دواکەوتوو بەبێ ئیش. (٣) تەمەڵ.
v.i. (١) خۆ دزینەوە لە قوتابخانە؛ نەچوون بۆ قوتابخانە بەبێ پرس.
(٢) خۆ لە ئیش دزینەوە؛ ڕاکردن لە ئەرکی سەرشان.
play truant, خۆ دزینەوە لە قوتابخانە یا لە ئیش.

truant officer, لێپرسراوی خۆ دزینەوەی قوتابی: فەرمانبەرێکی قوتابخانەیە لەو قوتابییانە دەپرسێتەوە کە خۆیان لە قوتابخانە دەدزنەوە بەبێ پرس

truce (trōōs), ***n.*** شەڕ ڕاگرتن؛ جەنگ وەستاندن.

truck (truk), ***n.*** (١) پێچکەی بچووکی گالیسکەی، تۆپ.
(٢) پارچە تەختەیەکی کون کونە بەسەر دارئالاو دارکەشتی بۆ پەت پیاکردن
(٣) لۆری. (٤) [British]، فارگۆنی سەرکراوەی شەمەندەفەری بار.
v.t. بە لۆری گواستنەوە؛ لە لۆری بارکردن.
v.i. لۆری لێخوڕین.

truck (truk), ***v.t. & v.i.*** (١) ئاڵوگۆڕکردن.
(٢) [Rare]، دەستگێڕی کردن؛ چەرچێتی کردن.
n. (١) ئاڵوگۆڕ. (٢) بە شتومەك کرێدان نەك بە پارە. (٣) فرۆتەنی بچووك
(٤) شتومەکی بچووکی بێ نرخ یا هەرزان.
(٥) سەوزەی چێنراو بۆ فرۆشتن لە بازاڕدا.
(٦) [Colloq.]، ئاڵووێر؛ سەوداگەری.
(٧) [Colloq.]، زبڵ؛ پاشماوە؛ خۆڵ؛ سەرکۆزەر.

truckage (truk′ij), ***n.*** (١) بار گواستنەوە بە لۆری.
(٢) کرێی ئەم گواستنەوەیە.

trucker (truk′ẽr), ***n.*** (١) لۆری لێخوڕ؛ ڕانەری لۆری.
(هەروەها " **truck-driver** ") . (٢) کارگەری بار گواستنەوە بە لۆری.

trucker (truk′ẽr), ***n.*** (١) ئاڵوگۆڕکەر. (٢) دەستگێڕ؛ چەرچی.
(٣) جووتیاری سەوزەی فرۆشتن.

truck farm, کێڵگەی سەوزەی فرۆشتن.

trucking (truk′iŋ), ***n.*** شتومەك گواستنەوە بە لۆری.

truckle (truk′'l), ***n.*** (١) پێچکەی بچووك. (٢) **truckle bed** .
v.i. (١) لەسەر پێچکە ڕۆیشتن. (٢) سەر شۆڕکردن؛ ملکەچ کردن.
v.t. بە پێچکەی بچووك جووڵاندن.
-truckler ***(n.)***.

truckle bed, چەرپایەیەکی نزمە لەسەر پێچکەی بچووکە دەخرێتە ژێر چەرپایەیەکی ترەوە لەکاتی بەکارنەهێناندا (هەروەها " **trundle bed** ") .

truckload (truk′lōd′), *adj.* پڕ لۆرییەك؛ زۆر.
truckman (truk′mən), *n.* trucker.
truculence (truk′yoo-ləns, trōō′kyoo-ləns), *n. Also* **truculency,** (١) درندەیی؛ بێ بەزەیەتی. (٢) توندوتیژی؛ شەڕەنگێزی.
truculent (truk′yoo-lənt, trōō′kyoo-lənt), *adj.* (١) درندە؛ بێ بەزەیی. (٢) زۆر توندوتیژ؛ بڕ (ووتار). (٣) شەڕەنگێز؛ شەڕانی.
-truculently *(adv.).*
trudge (truj), *v.i.* خۆ بەکێش کردن؛ بە گران ڕۆیشتن
(He ~d ten miles through the snow.)
n. ڕۆیشتنێکی دوورو درێژو ماندووکەر؛ ڕۆیشتنێکی گران
true (trōō), *adj.* (١) دڵسۆز: *(He is ~ to his friends.)*.
(٢) تەواو؛ پشت پێ بەستراو؛ ڕاست: *(a ~ indication)*.
(٣) ڕاست (درۆی تێدا نییە)؛ ڕاستەقینە. *(a ~ story)*.
(٤) ڕاستگۆ. (٥) دەقاودەق؛ تەواو؛ بەبێ کەمو زیاد: *(a ~ copy)*.
(٦) ڕەوا؛ ڕاستی *(the ~ owner, heir, etc.)*
(٧) لە بڕی خۆیەتی؛ ڕاست دانراوە: *(The board is not ~ .)*.
(٨) (ا) تەواو؛ ڕەسەن؛ ڕاستەقینە: *(a ~ diamond)*
(ب) ڕاستەقینە؛ تەواو؛ ڕاست *(a ~ scholar)*.
(٩) [Archaic]. پاك؛ داوێن پاك؛ ڕاست؛ سەرڕاست.
(١٠) ڕەسەن
adv. (١) بە ڕاستی؛ بە تەواوی. (٢) ڕەسەنانە.
(٣) بە وردی؛ بێ کەمو زیاد *(He aimed ~ .)*.
***v.t.* (~ up),** سازاندن؛ چاك کردن؛ ڕاستکردنەوە: *(to ~ up a wheel)*.
n. (١) ڕاستی. (٢) ڕێکی؛ ڕێكو ڕاستی: *(in ~ ; out of ~)*.
-trueness *(n.).*
come true, هاتنەدی
true bill, بڕیاری تاوانبارکردن لەلایەن دەستەی سوێندخۆرانی گەورەوەو دان بە دادگا بۆ لێپرسینەوە
true-blue (trōō′blōō′), *adj.* زۆر دڵسۆز (بەتایبەتی بۆ حیزب یا ئاین)
true blue, (١) ڕەنگی شینی نەچووەوە. (٢) کەسێکی زۆر دڵسۆز (٣) زۆر دڵسۆزی. (ووشەی پێشوو ببینە).
trueborn (trōō′bôrn′), *adj.* ڕەسەن *(a ~ Kurd)*.
truebred (trōō′bred′), *adj.* (١) ڕەسەن. (٢) ڕەفتار جوان
true-false test, تاقیکردنەوەی ڕاست یا هەڵە: تاقیکردنەوەیەکە قوتابی دەستنیشانی دەکات وەڵامەکان کامیان ڕاستن و کامیان هەڵەن.
truehearted (trōō′här′tid), *adj.* دڵسۆز؛ پاك
truelove (trōō′luv′), *n.* (١) دلدار؛ یار؛ خۆشەویست
(٢) گیایەکە چوار گەڵاو گوڵێك دەگرێ لە " گرێی دڵداران " دەچێ.
(٣) [Obs.]. **truelove knot**
truelove knot, گرێی دڵداران (کە بە گران دەکرێتەوەو نیشانەی خۆشەویستی هەمیشەییە)
true-lover's knot, = truelove knot.
truepenny (trōō′pen′i), *n.* کەسێکی پاك و دڵسۆزو سەرڕاست
truffle (truf′'l, trōō′f'l), *n.* دوومەڵان
truism (trōō′iz'm), *n.* ڕاستییەکی بەڵگەنەویست؛ ڕاستییەکی دیار
trull (trul), *n.* قەحبە؛ ئافرەتی سووك
truly (trōō′li), *adv.* (١) بە ڕاستی؛ بە دڵ *(I'm ~ grateful.)*.
(٢) ڕاستگۆیانە؛ بەبێ درۆ؛ بە ڕاستی؛ بێ زیادو کەم *(He spoke ~ .)*.
(٣) بێ گومان؛ بە ڕاستی: *(This is a ~ beautiful picture.)*.
trump (trump), *n.* (١) (ا) کاغەزی براوەی قومار: ئەو کاغەزەی نرخی لە هەموو ئەوانی تر زیاترە. (ب) *(pl.)*، پیڕێکی ئەم کاغەزانە
(٢) شتێك بە دەست کەسێکەوە کە لە باشترین هەلدا بەکاری دەهێنێ بۆ ئەوپەڕی سوود لێ وەرگرتن
(٣) [Colloq.]. کەسێکی باش و پشت پێ بەستراو
v.t. (١) بردنەوەی دەستێك قومار بە کاغەزی براوە.
(٢) لێ بردنەوە؛ بەسەردا سەرکەوتن.
v.i. کاغەزی براوە بەکارهێنان؛ دەستی باش بەکارهێنان (مەجاز).
trump up, هەڵبەستن (درۆ، بوختان)؛ ڕێکخستن؛ دروستکردن:
(to trump up charges against somebody)
trump (trump), ***n., v.t. & v.i.*** = **trumpet.**
trump card, (١) کاغەزی براوەی قومار. (ووشەی پێشووتر ببینە).
(٢) شتێکی زۆر بەنرخە کە لە هەلێکی باشدا بەکاردەهێنرێ بۆ زۆرترین سوود لە بردنەوەی بەربەرەکانێدا:
(The surprise witness was his ~ .; She played her ~ .)
trumpery (trum′pẽr-i), *n.* (١) شتی بریقەدارو هەرزانبەها.
(٢) شتی بێ نرخ یا هیچ‌وپووچ. (٣) قسەی هیچ‌وپووچ؛ قسەی قۆڕو بێ مانا
trumpet (trum′pit), *n.* (١) کەڕەنا؛ زوڕنا. (٢) کەڕەناژەن؛ زوڕناژەن.
(٣) شتێکی لە کەڕەنا چوو. (٤) *(pl.)*، ڕووەکێکە گەڵاکانی لە کەڕەنا دەچن.
(٥) دەنگێکی وەك دەنگی کەڕەنا (بەتایبەتی دەنگی فیل).
v.i. (١) کەڕەنا لێدان؛ فووکردن بە کەڕەنا یا زوڕنادا.
(٢) بۆڕاندن؛ دەنگێکی وەك دەنگی کەڕەنا لێوەهاتن.
v.t. (١) زوڕنا لێدان؛ کەڕەنا لێدان. (٢) بۆڕاندن؛ هاوارکردن.
(٣) بانگ بۆ دان؛ جاڕ بۆ دان
trumpet creeper, خشۆکە زوڕنایی: ڕووەکێکی خۆهەڵواسە گوڵەکەی لە زوڕنا دەچێت.
trumpeter (trum′pit-ẽr), *n.* (١) زوڕناژەن؛ کەڕەناژەن.
(٢) سەربازی کەڕەناژەن. (٣) جاڕچی؛ بانگدەر.
(٤) باڵندەیەکی مل و لاق درێژی ئەمەریکای باشوورە بە دەنگی بەرز دەخوێنێت
(٥) **trumpeter swan** . (٦) کۆتری پەڕلەپێ.
trumpeter swan, قازێکی ئەمەریکای باکوورە بە دەنگی بەرز دەخوێنێت.
trumpet flower, (١) ڕووەکی گوڵ زوڕنایی. (٢) گوڵە زوڕنا.
trumpet honeysuckle, پەنجەی خانمی زوڕنایی.
trumpetlike (trum′pit-līk′), *adj.* زوڕنایی؛ لە زوڕنا دەچێت بە دەنگ یا بە شێوە.
trumpet vine, = **trumpet creeper.**
truncate (truŋ′kāt), ***v.t.*** قرتاندن؛ بڕین؛ قەڵەم کردن؛ کورتکردنەوە؛ پەڕاندن (کلك).
adj. (١) قرتاو؛ قرتێنراو؛ قەڵەم کراو؛ کورتکراوە.
(٢) کۆڵ؛ نووك پان؛ سەر پان (گەڵا).
-truncately *(adv.)*; **truncation** *(n.).*
truncated (truŋ′kāt-id), ***adj.*** (١) قرتاو؛ قرتێنراو؛ قەڵەم کراو؛ کورتکراوە. (٢) سەر قرتێنراو (قووچەك یا شێوەی ئەندازەیی تر)؛ ڕێك کراو؛ ساف کراو؛ تەخت.
truncheon (trun′chən), *n.* (١) دار؛ گورز؛ لیس.
(٢) داری دەسەڵاتداری (وەك هی پۆلیس و ئەفسەر).
(٣) [Archaic]، قەفی ڕم یا نێزە.
(٤) [Obs.]، قەدی داری ڕووت کراو.
v.t. دارکاری کردن؛ بە دار لێدان.
trundle (trun′d'l), *n.* (١) پێچکەی بچووك
(٢) عەرەبانەی نزمی پێچکە بچووك. (٣) **trundle bed** .
(٤) (ا) خولانەوە؛ خل بوونەوە. (ب) دەنگی خولانەوە یا خل بوونەوە.
v.t. & v.i. (١) خولانەوە؛ خل بوونەوە. (٢) سووڕانەوە.
trundle bed, = **truckle bed.**
trunk (truŋk), ***n.*** (١) قەد (دارو درەخت)
(٢) قەدی مرۆڤ؛ لەشی مرۆڤ یا گیاندار جگە لە سەرو پەلەکانی؛ تەنگە
(٣) بەشی سەرەکی بۆری خوێن و هەستە دەمار. (٤) لمۆز (فیل)
(٥) باوول؛ باوەڵ. (٦) بۆری ئاوو هەوا... هتد. (٧) *(pl.)*، **trunk hose**
(٨) *(pl.)*، پانتۆڵی کورتی پیاوانەی وەرزش. (٩) **trunk line**

(١٠) قەفەزەی سنگی جانەوەر. (١١) سنووقی ئوتومبیل.
(١٢) قەدی پایەو کۆڵەکە.
adj. هی هێڵی سەرەکی شەمەندەفەر یا تەلەفۆن.
trunkfish (truŋk′fish′), ***n.*** جۆرە ماسیەیەکی قاوغداری وەك سنووقی ناوچە گەرمەکانە. (پێشی دەووترێ: " boxfish ").
trunk hose, پانتۆڵی کورتی دەڵبی پیاوانە (هی سەدەی شانزەو حەڤدە).
trunk line, هێڵی سەرەکی شەمەندەفەرو تەلەفۆن؛ جۆگەی سەرەکی.
trunnel (trun′'l), ***n.*** = treenail.
trunnion (trun′yən), ***n.*** تەوەرەی تۆپ؛ جێی سووڕانەوە.
truss (trus), ***v.t.*** (١) پێچانەوە (پرپاسکە).
(٢) (أ) [Rare]، جل لەبەرکردن؛ وەك مەلۆتکە پێچانەوە.
(ب) جل توندکردنەوە یا قایم کردن؛ جل گرێدان.
(٣) باڵ و لاقی باڵندە لە شیش دان یا بەستنەوە پێش کوڵاندنی.
(٤) جەمەلۆن کردن؛ چوارچێوە دانە بەر (پرد، سەربان).
n. (١) پرپاسکە؛ بەند؛ بەستەك. (٢) گورزە (گرزە).
(٣) بەندی ئاسنی دەوری دارکەشتی. (٤) گۆشە (خانووکاری).
(٥) تۆپەڵە گوڵێکی چڕ بەسەر لاسکێکەوە.
(٦) چوارچێوەی سەربان یا پرد؛ جەمەلۆن. (٧) پشتێنی قۆڕی.
truss bridge, پردی لەسەر چوارچێوە یا پایە ڕاوەستاو؛ پردی جەمەلۆنی.
trust (trust), ***n.*** (١) باوەڕ؛ متمانە؛ پشت پێ بەستن.
(٢) کەسێك یا شتێکی پشت پێ بەستراو؛ کەسێکی متمانە پێکراو.
(٣) ئومێدەواری؛ ئومێد؛ هیواداری؛ هیوا: ***(Have ~ in the future.)***.
(٤) [Rare]، جێی بڕوابوون؛ دڵسۆزی.
(٥) (أ) شت خرانە ئەستۆ؛ پشت پێ بەستران. (ب) بەرپرسیاری.
(٦) چاودێری. (٧) سپاردە.
(٨) قەرز ***(He sells on ~ .)***
(٩) بەکێتی چەند کۆمپانیایەکە بۆ بەربەرەکانی نەهێشتن؛ قۆرخ؛ کارتێل.
(١٠) (أ) زەوی‌وزارو خانووی کەسێکی بێ دەسەڵات یا کەفتەکار یا منداڵێك سپاردن بە کەسێکی تر بۆ چاودێری کردنی. (ب) متمانەی ئەم پێ سپاردنە.
(ج) پێ سپێردراو؛ چەند پێ سپێردراوێك. (د) مافی ئەو کەسەی خانوو و زەوی‌وزارەکەی سپێردراوە بە کەسێکی تر بۆ چاودێری کردنی.
v.i. (١) متمانە پێکردن؛ پشت پێ بەستن؛ باوەڕپێکردن.
(٢) هیوا بوون؛ ئومێدەوار بوون. (٣) قەرز پێدان (لەبەر متمانە پێکردن).
v.t. (١) متمانە پێکردن؛ پشت پێ بەستن؛ باوەڕ پێ بوون. (٢) پێ سپاردن.
(٣) پیا ڕاپەڕموون. (٤) وا زانین؛ وا دانان. (٥) ئومێدەوار بوون؛ هیوادار بوون.
(٦) قەرز پێدان (لەبەر متمانە پێکردن).
adj. سپێردراو؛ سپاردە؛ لەژێر چاودێری کەسێکی تردایە.
in trust, سپێردراوە بە کەسێکی تر بۆ چاودێری کردنی.
trust to, پشت پێ بەستن.
trust company, بانقی سپاردە
trustee (trus-tē′), ***n.*** (١) پێ سپێردراو؛ کەسێکە خانوو و زەوی‌وزاری کەسێکی تری پێ دەسپێردرێ.
(٢) ئەندامی دەستەی پێ سپێردراوی دانشگایەك یا نەخۆشخانەیەك.
(٣) کەسێکە خانوو و زەوی‌وزاری قەرزارێکی پێ دەسپێردرێ تا دانەوەی قەرزەکە.
v.t. (١) پێ سپاردنی خانوو و زەوی‌وزار بۆ چاودێری کردن.
(٢) پێ سپاردنی خانوو و زەوی‌وزارو سامانی قەرزارێك تا دانەوەی قەرزەکە.
trusteeship (trus-tē′ship), ***n.*** (١) ئیش‌وکاری پێ سپێردراو.
(٢) پێ سپاردنی وڵاتێك یا هەرێمێك بە وڵاتێکی تر لەلایەن کۆمەڵەی نەتەوەیەکگرتووەکانەوە بۆ چاودێری کردنی.
(٣) وڵاتێك یا هەرێمێکی وەها سپێردراو.
trustful (trust′fəl), ***adj.*** خۆش باوەڕ؛ بە هەموو کەس باوەڕکەر.
-trustfully ***(adv.)***; **trustfulness** ***(n.)***.
trust fund, سەرمایەی سپاردە؛ پارەو سەرمایەی تری کەسێکە دەسپێردرێ بە کەسێکی تر یا بانقێك بۆ هەڵگرتن و چاودێری کردنی.
trusting (trus′tiŋ), ***adj.*** خۆش باوەڕ؛ بە هەموو کەس باوەڕکەر.
trustless (trust′lis), ***adj.*** (١) جێی باوەڕ نییە؛ متمانە پێ نەکراو؛ پشت پێ نەبەستراو. (٢) بێ بڕوا؛ بە هەموو کەس باوەڕنەکەر؛ بە گومان.
trust territory, ناوچەیەکی سپێردراوە بە وڵاتێك لەلایەن کۆمەڵەی نەتەوەیەکگرتووەکانەوە بۆ چاودێری کردنی؛ ناوچەی ژێردەستەی کۆمەڵەی نەتەوەیەکگرتووەکان.
trustworthiness (trust′wûr′*th*i-nis), ***n.*** جێی باوەڕ بوون؛ پشت پێ بەستران؛ متمانە پێ کران.
trustworthy (trust′wûr′*th*i), ***adj.*** پشت پێ بەستراو؛ متمانەی پێ دەکرێ؛ جێی باوەڕە؛ سەرڕاست.
-trustworthily ***(adv.)***.
trusty (trus′ti), ***adj.*** (١) [Rare]، خۆش باوەڕ.
(٢) پشت پێ بەستراو؛ متمانە پێکراو؛ جێی بڕوایە.
n. (١) کەسێکی متمانە پێکراو؛ کەسێکی پشت پێ بەستراو.
(٢) بەندێکە هەندێ مافی تایبەتی دەدرێتێ لە بەندیخانەدا لەبەر ڕەووشتی باش.
-trustily ***(adv.)***; **trustiness** ***(n.)***.
truth (trooth), ***n.*** (١) (أ) جێی بڕوا بوون. (ب) دڵسۆزی؛ پاکی.
(٢) ڕاستی. (٣) ڕاستاڵی؛ ڕاستگۆیی. (٤) ڕاستی‌یەك؛ شتێکی ڕاست
in truth, بە ڕاستی؛ بێ گومان؛ لە ڕاستیدا؛ ئەوی ڕاست بێ.
truthful (trooth′fəl), ***adj.*** (١) ڕاستگۆ؛ ڕاستبێژ؛ ڕاستان؛ ڕاست.
(٢) ڕاست؛ لەگەڵ ڕاستیدا دەگونجێ؛ هەڵنەبەستراو.
-truthfully ***(adv.)***; **truthfulness** ***(n.)***.
try (trī), ***v.t.*** (١) جیاکردنەوە. (٢) (أ) تواندنەوە (کەرە، ڕۆن).
(ب) (**out** ~)، پوختەکردن بە گەرمی (کانزا)؛ پاك کردنەوە؛ دەرهێنان.
(٣) [Now Rare]، بۆربۆڕێن لەسەر کردن؛ برینەوەی ناکۆکی‌یەك بە زۆرانبازی.
(٤) (أ) دان بە دادگا؛ بڕیاردانی داوایەك لە دادگادا.
(ب) بڕیاری تاوانباری یا بێ تاوانی کەسێك دان لە دادگادا.
(ج) دادپرسین؛ دادپرسی کردن؛ دادگەری کردن. (٥) تاقیکردنەوە
(٦) ڕەندەکردن؛ بە ڕەندە ساف و لووس کردن.
(٧) تاقیکردنەوەیەکی سەخت کردن: ***(They ~ your patience.)***
(٨) بەکارهێنان بۆ تاقیکردنەوە؛ تاقیکردنەوە: ***(T~ this new recipe.)***.
(٩) کۆشش کردن؛ هەوڵدان؛ تێکۆشان.
(١٠) [Obs.]، سەلماندن؛ ساغ کردنەوە؛ چەسپاندن.
v.i. (١) هەوڵدان؛ کۆشش کردن: ***(Please ~ and behave.)***.
(٢) تاقیکردنەوە.
n. (١) هەوڵ؛ کۆشش؛ هەوڵدان؛ تێکۆشان. (٢) گۆڵ کردن (یاری ڕەگبی).
try on, تاقیکردنەوە (جل‌وبەرگ، پێڵاو): ***(Try this shirt on.)***.
try out, (١) بە ووردی تاقیکردنەوە:
(The idea seems good but it needs to be tried out.)
(٢) تاقیکردنەوەی لێهاتوویی (نوێنەری شانۆو سینەما، وەرزشکار... هتد).
trying (trī′iŋ), ***adj.*** سەخت؛ گران؛ قورس؛ ماندووکەر؛ ناخۆش:
(a ~ time, day, experience, etc.; work that is ~ to the eyes)
trying plane, ڕەندە (دارتاشی).
tryout (trī′out′), ***n.*** [Colloq.], تاقیکردنەوەی لێهاتوویی (نوێنەری شانۆو سینەما، وەرزشکار... هتد).
trypanosome (trip′ə-nə-sōm′), ***n. Also*** **trypanosoma,** گیانداری کونکەر؛ جانەوەرێکی بە چاو نەبینراوی مشەخۆرە لە خوێنی مرۆڤو گیاندارە بڕبڕەدارەکانی تردا دەژی و دەبێتە هۆی نەخۆشی نووستوویی.
trypanosomiasis (trip′ə-nō′sō-mī′ə-sis), ***n.*** نەخۆشی تووش بوو لە گیانداری کونکەرەوە. (ووشەی پێشوو ببینە)
trypsin (trip′sin), ***n.*** تریپسین: ئەنزیمێکە پەنکریاس دەریدەدات (یارمەتی هەرس کردنی پرۆتین دەدات).
-tryptic ***(adj.)***.
tryptophan (trip′tə-fan′), ***n. Also*** **tryptophane,** تریپتۆفان:

ترشێکی ئەمینی بلووری‌یە.

trysail (trī′s'l, trī′sāl′), *n.* بایەوانی ڕزیان بایەوانێکی تۆکمەی بچووکە لەکاتی ڕزیاندا هەڵدەکرێت

try square, گۆشەی دارتاش.

tryst (trist, trīst), *n.* (١) ژووان؛ دیدەنی دڵداران (٢) ژووانگە؛ شوێنی بەیەك گەیشتن. (٣) [Scot.]، بازاڕ.

v.i. چوونە ژووانێك؛ بەیەکگەیشتن لە جێگەیەکی دیاریکراودا.

trysting place, ژووانگە؛ شوێنی بەیەك گەیشتن.

tsar (tsär), *n.* = **czar.**

tsarism (tsär′iz'm), *n.* = **czarism.**

tsetse (tset′si), *n. Also* **tsetse fly,** تسەتسی مێشی نەخۆشی نووستوویی

T-shirt (tē′shûrt′), *n.* فانیلەی نیوقۆڵی ژێرەوە.

tsp., = **(1) teaspoon. (2) teaspoonful.**

T square, ڕاستەی وەك " T "

tub (tub), *n.* (١) (ا) تەشت؛ دەفرێکی دارینی وەك تەشت (بۆ شت تێکردن یا تیا شتنەوە). (ب) پڕ تەشتێك یا دەفرێکی وەها. (ج) شتی ناو ئەم دەفرە. (٢) بەرمیلی بچووك؛ کەموڵە. (٣) (ا) سەتڵی کانزای خاو گواستنەوە لە کاندا. (ب) عەرەبانەی خەڵووز (لە کانە خەڵووزدا). (٤) **bathtub** (٥) [British Colloq.]، خۆشتنی ناو بانیۆ. (٦) [Colloq.]، بەلەم یا کەشتی‌یەکی پان و هێواش و ناقۆڵا؛ کەسێکی پان و پۆڕ یا خڕین.

v.t. (١) لە تەشتدا شتن؛ شۆردن لە دەفرێکی وەك تەشتدا. (٢) هەڵگرتن لە کەموڵە یا بەرمیلێکی بچووکدا.

v.i. خۆشتن لە بانیۆدا

tuba (tōō′bə, tū′bə), *n.* توبە. جۆرە کەرەنا یا زوڕنایەکی گەورەیە.

tubal (tōō′b'l, tū′b'l), *adj.* تایبەت بە بۆری (بەتایبەتی بۆری فالوبی)؛ لوولەیی.

tubate (tōō′bāt, tū′bāt), *adj.* وەك بۆری وایە؛ لوولەیی

tubby (tub′i), *adj.* (١) لە پیپ یا بەرمیل دەچێ؛ کەموڵەیی. (٢) پان و پۆڕ؛ خڕین؛ قەڵەو.

tube (tōōb, tūb), *n.* (١) بۆری؛ لوولە. (٢) دەفری لوولەیی. (٣) بۆریچکە؛ ئەندام یا ئامێری لە بۆری چوو (وەك بۆری هەناسەدان): *(bronchial ~)* (٤) بۆری ئەلەکترۆنی. (٥) (ا) تونێلی شەمەندەفەری کارەبا. (ب) [Colloq.]، ئەم هێڵی ئاسنە. (٦) [Archaic]، **telescope**. (٧) چووپ تایەی ئوتومبیل... هتد).

tubeless tire, تایەی بێ چووپ

tuber (tōō′bēr, tū′bēr), *n.* (١) سەڵك؛ سەلکی گۆپکەدار (پەتاتە). (٢) **tubercle**

tubercle (tōō′bēr-k'l, tū′bēr-k'l), *n.* (١) گۆپکە (پەتاتە)؛ قۆزت؛ ئاوساوی؛ گرێ (ڕووەکناسی) (٢) (ا) قۆزت (وەك هی ئێسقان)؛ گرێ؛ ئاوساوی. (ب) لوو (نەخۆشی سیل).

tubercle bacillus, باسیلی سیل؛ میکرۆبی سیل (کە لە چیلکە یا دار دەچێت).

tubercular (tōō-bûr′kyoo-lēr, tū-bûr′kyoo-lēr, tə-bûr′-kyoo-lēr), *adj.* (١) سیلاوی؛ تایبەت بە سیل؛ دەردەباریکەیی؛ سیلدار؛ وەك سیل (٢) سیل؛ دەردەباریکە.

n. کەسێکی سیلاوی؛ کەسێکی سیلدار.

tuberculate (tōō-bûr′kyoo-lit, tū-bûr′kyoo-lāt′, tə-bûr′kyoo-lit), *adj. Also* **tuberculated,** (١) لووداوی؛ لوو لێهاتوو (٢) سیلاوی؛ سیلدار؛ تایبەت بە سیل.

-tuberculation *(n.).*

tuberculin (tōō-bûr′kyoo-lin, tū-bûr′kyoo-lin, tə-bûr′-kyoo-lin), *n.* دەرمانی کوتانی نەخۆشی سیل.

tuberculo- (tōō-bûr′kyoo-lō, tū-bûr′kyoo-lō, tə-bûr′-kyoo-lō), *Also* **tubercul-**, پێشگرێکە بەمانای: (١) **tuberculous**. (٢) **tubercle bacillus**. (٣) **tuberculosis**.

tuberculoid (tōō-bûr′kyoo-loid′, tū-bûr′kyoo-loid′, tə-bûr′kyoo-loid′), *adj.* سیلی؛ لە سیل دەچێ.

tuberculosis (tōō-bûr′kyoo-lō′sis, tū-bûr′kyoo-lō′sis, tə-bûr′kyoo-lō′sis), *n.* سیل؛ دەردەباریکە.

tuberculous (tōō-bûr′kyoo-ləs, tū-bûr′kyoo-ləs, tə-bû-r′kyoo-ləs), *adj.* (١) سیلاوی؛ سیلدار (٢) لە سیل دەچێ؛ تایبەت بە سیل؛ لوودار؛ ئاوساو؛ گرێدار.

tuberose (tōōb′rōz′, tūb′rōz′), *n.* ڕووەکێکی مەکسیکی‌یە ڕەگەکەی سەلکی‌یە و گەڵاکەی وەك گیا و گوڵەکەی سپی و بۆن خۆش و وەك ڕەحەتی‌یە.

tuberosity (tōō′bə-ros′ə-ti, tū′bə-ros′ə-ti), *n.* قۆزت (ئێسقان)؛ سەری خڕ و ئەستووری ئێسقان.

tuberous (tōō′bēr-əs, tū′bēr-əs), *adj.* (١) گرێ گرێ؛ گرێدار؛ قۆزتاوی. (٢) (ا) سەلکاوی؛ سەلکی لێ پەیدا دەبێت. (ب) لە سەڵك دەچێ؛ سەلکی: *(a ~ root)* .

tuberous root, ڕەگی سەلکی؛ ڕەگی وەك سەڵك.

tubing (tōōb′iŋ, tūb′iŋ), *n.* (١) بۆری درووستکردن؛ لوولە درووستکردن. (٢) چەند بۆری‌یەکی تێکهەڵکێشراو. (٣) بۆری بەگشتی؛ بۆری. (٤) شتی لوولەیی؛ شتی وەك بۆری. (٥) پارچە بۆری

tubular (tōō′byoo-lēr, tū′byoo-lēr), *adj.* (١) وەك بۆری؛ لە بۆری دەچێ؛ لوولەیی. (٢) بە بۆری درووستکراو. (٣) وەك دەنگی فووکردنە بە بۆریدا.

tubulate (tōō′byoo-lāt, tū′byoo-lāt), *adj.* (١) لە بۆری دەچێ؛ وەك بۆری؛ لوولەیی. (٢) بۆریدار؛ لوولەدار.

v.t. (١) وەك بۆری لێکردن. (٢) بۆری تێخستن.

-tubulation *(n.).*

tubule (tōō′būl, tū′būl), *n.* بۆریچکە؛ بۆری بچکۆلە (گیانەوەرناسی).

tubuli- (tōō′byoo-li, tū′byoo-lə), پێشگرێکە بەمانای: بۆریچکە.

tubuliferous (tū′byoo-lə-fēr′əs), *adj.* بۆریدار؛ لوولەدار؛ لە بۆری پێکهاتوو.

tubuliflorous (tōō′byoo-lə-flôr′əs, tū′byoo-lə-flō′rəs), *adj.* پەڕەی گوڵ وەك بۆری.

tubulous (tōō′byoo-ləs, tū′byoo-ləs), *adj.* (١) **tubular**. (٢) گوڵ وەك بۆری.

tubulure (tōō′byoo-lyoor, tū′byoo-lyoor), *n.* دەمی بۆری خوار؛ دەمی بۆری‌یەکی کورت.

tuck (tuk), *v.t.* (١) چرچ و لۆچ تێخستن بۆ جوانی (جل دوورین)؛ قەدکردن. (٢) (**in** ~)، خستنە ناو (چمکی کراس یا بەتانیە و چەرچەف)؛ هەڵکردن: *(T~ in your shirt.)* (٣) (ا) هەڵگرتن (بەتایبەتی لە شوێنێکی نادیاردا)؛ شاردنەوە: *(a cottage ~ed away in the hill)* (ب) خستنە باخەڵ؛ هەڵگرتن: *(He ~ed the letter into his pocket.)* (ج) پێچانەوە؛ کۆکردنەوە و خستنە ژێر یا ناو: *(The bird ~ed its head under its wing.)* (٤) داپۆشین؛ خستنە ناو جێگەوە و داپۆشین: *(She ~ed the child in bed.)*

v.i. (١) هێنانەوەیەك؛ گردکردنەوە. (٢) چرچ و لۆچ تێخستن بۆ جوانی؛ قەدکردن؛ هەڵکردن.

n. (١) چرچ و لۆچی جل (کە بۆ جوانی تێیدا دەدوورێ)؛ قەد؛ توێ. (٢) ژێری پشتەوەی کەشتی (کە جەمسەری دار و ئێرگەکانی کەشتی‌یەکەیە؛

(۲) [British Slang]، خواردەمەنی.

tuck away (or in), [British Slang]. ماشینەوە؛ زۆر خواردن.

tuck (tuk), *n.* [Archaic], شیری تەنك؛ شمشێری تەنك.

tuck (tuk, to͝ok), *v.t.* [Scot.], لێدان بەتایبەتی تەپل؛ تەقە لێ هەڵسان.

n. لێدان؛ تەقە

tucker (tuk'ēr), *n.* (۱) پارچە مەکینەیەکی جل دوورینە بۆ چرچ‌ولۆچ کردنە حلەوە بۆ جوانی. (۲) پەخەی نەخشێنراوی کراسی ژنانە.

tucker (tuk'ēr), *v.t.* [Colloq.], (~ **out**). ماندووکردن؛ هیلاك کردن.

tucket (tuk'it), *n.* [Archaic], دەنگی کەرەنا یا زورنا.

-tude (to͞od, tūd), پاشگرێکە بەمانای: بوون؛ چۆنێتی؛ – ی:
(certitude)

Tudor (to͞o'dēr, tū'dēr), *n.* (۱) بنەماڵەی تیوّدۆر (کە حوکمرانی ئینگلتەرەیان کرد لە ساڵی ۱٤٨٥-١٦٠٣). (۲) تیودۆر: پاشای تیوّدۆری.
(۳) هونەر یا هونەرمەندێکی چەرخی تیوّدۆر لە ئینگلتەرە.

adj. (۱) تیوّدۆری؛ تیوّدۆر؛ لە بنەماڵەی تیوّدۆری ئینگلیزییە.
(۲) (ا) تیودۆری: شێوازێکی خانووسازییە *(T~ architecture)* .
(ب) تیودۆری تایبەتی بە چەرخی حوکمڕانی تیوّدۆر: *(T~ verse)* .

Tuesday (to͞oz'di, tūz'di), *n.* *Abbr.* **Tue(s).**, سێ شەممە

tufa (to͞o'fə, tū'fə), *n.* (۱) توفە: بەردەگەچێکی کون کونە.
(۲) tuff

tuff (tuf), *n.* توف: بەردێکی ئاگرپژێنی کون کونە.

tuft (tuft), *n.* (۱) کاکۆڵ؛ گێسو؛ گودلە؛ تیتك؛ پەلە گیا؛ تۆپەڵە موو یا پەڕ یان گوڵی گونە گەنمەشامی. (۲) ڕیشوو.
(۳) بیسە؛ پەنە دارو دەوەنی چڕ. (٤) goatee .

v.t. بە ڕیشوو ڕازاندنەوە.

v.i. بە کۆمەڵ ڕووان؛ بە چڕی ڕووان.

tug (tug), *v.i.* (۱) ڕەنجدان؛ کۆشش کردن؛ ئیشکردن؛ هەوڵدان.
(۲) خەبات کردن؛ تێکۆشان.
(۳) ~ **at** . توند ڕاکێشان؛ بە قایم ڕاکێشان:
(She ~ged at her boots.)

v.t. (۱) توند ڕاکێشان؛ بە زۆر ڕاکێشان؛ بەکێش کردن؛ تەکان پێدان.
(۲) ڕاکێشان. (۳) ڕاکێشان بە بەلەمی ڕاکێشان.

n. (۱) ڕاکێشانێکی توند.
(۲) (ا) کێش مەکێش؛ ململانێ؛ زۆرانبازی (مەجان):
(a ~ between loyalty and desire)
(ب) کۆششێکی زۆر؛ هەوڵێکی زۆر.
(۳) گوریس. زنجیر. یا قایشی ڕاکێشان (بەتایبەتی قایشی ئەسپ بەستن بە گالیسکەوە بۆ ڕاکێشانی). (٤) tugboat

-tugger *(n.).*

tugboat (tug'bōt'), *n.* بەلەمی ڕاکێشان.
(هەروەها " lowboat ") .

tug of war, (۱) گوریس کێشەکێ.
(۲) کێش مەکێش؛ زۆرانبازی (مەجان)؛ ململانێ.

tuille (twēl), *n.* زرێی ڕان

tuition (to͞o-ish'ən, tū-ish'ən), *n.* (۱) [Archaic] ، پاسەوانی؛ چاودێری؛ سپاردە. (۲) فێرکردن (۳) کرێی فێرکردن؛ کرێی قوتابخانە.
(هەروەها " tuition fee ")

-tuitional; tuitionary *(adj.).*

tularemia, tularaemia (to͞o'lə-rē'mi-ə), *n.* تولاریمیە
تای کەروێشك: درمێکە لە گیانداری کرۆژەندەوە (بەتایبەتی کەروێشك) دادەکەوێت و بە مرۆڤ دەگات. (هەروەها " rabbit fever ") .

tule (to͞o'le), *n.* جۆرێکە لە زەل.

tulip (to͞o'lip, tū'ləp), *n.* هەلالە؛ گوڵاڵە سوورە؛ چارەچەقیلە.

tulip tree, جۆرە درەختێکە گوڵی وەك هەلالە دەگرێ.

tulip wood, داری درەختێکە گوڵی وەك هەلالە دەگرێ.

tulle (to͞ol), *n.* جۆرە ئاوریشمێکی تەنکە (پەچەو سرکەیی لێ درووست دەکرێ).

tullibee (tul'ə-bē'), *n.* جۆرە ماسییەکە.

tumble (tum'b'l), *v.i.* (۱) تەقلەلێدان؛ تەقلەبازی کردن.
(۲) (ا) هەرەس بردن؛ لەپڕ ڕووخان؛ لەپڕ کەوتن.
(ب) لەپڕ شکان (نرخ) *(Prices ~d.)* .
(۳) پێ هەڵکەوتن؛ چورتم دان؛ ساتمەدان؛ نووچ دان؛ سەرسم دان.
(٤) خل بوونەوە؛ ئەم دیوو ئەودیو کردن؛ تەپاوتل کردن.
(۵) بەپەلەو بەتردانەوە ڕۆیشتن: *(She ~d out of bed half awake.)*
(٦) [Slang] (~ **to**) ، لەپڕ بۆ دەرکەوتن؛ لەپڕ پێ زانین.

v.t. (۱) ڕووخاندن؛ خستن؛ ڕماندن؛ تەپاوتل پێدان؛ دان بە زەویدا؛ خل کردنەوە؛ ئەم دیوو ئەودیو پێکردن؛ تەقلە پێدان؛ هەرەس پێ بردن
(۲) بەسەر یەکدا دان؛ تێکەڵ‌وپێکەڵ کردن؛ تێکدان؛ شێواندن
(۳) خولاندنەوە؛ سووڕاندنەوە.

n. (۱) (ا) تەقلە؛ تەقلەلێدان (ب) کەوتن؛ ڕووخان؛ هەرەس.
(ج) چورتم؛ ساتمە؛ پێ هەڵکەوتن
(۲) شێوان؛ شێواوی؛ تێکەڵ‌وپێکەڵی؛ نارێك‌وپێکی.
(۳) کۆمەڵێکی تێکەڵ‌وپێکەڵ یا نارێك‌وپێك.

tumblebug (tum'b'l-bug'), *n.* گووخلێنکە: قالۆنچەیەکی ڕەشە تەرسی وولاخ کۆدەکاتەوەو خڕ هەڵی دەداتو خلی دەکاتەوە

tumble-down (tum'b'l-doun'), *adj.* پەرپووت؛ شەق‌وشڕ؛ خەریکە بڕووخێ: *(He lived in a ~ shack.)*

tumbledung (tum'b'l-duŋ'), *n.* = **tumblebug.**

tumbler (tum'blēr), *n.* (۱) تەنافباز؛ تەقلەباز.
(۲) سەگی کەروێشکگر.
(۳) کۆتری تەقلەباز. (هەروەها " **tumble pigeon** ") .
(٤) پەرداخ. (۵) پڕ پەرداخێك؛ ئەو خواردنەوەیەی لە پەرداخێکدایە
(٦) ئەو پارچەیەی قفڵە کە دەبێ بجووڵێنرێ تاکو قفڵەکە بکرێتەوە
(۷) بووکەشووشەیەکە کە دەستی تێوەدرا بەم لاو بەولادا دەکەوێت‌و دوایی دێتەوە جێی خۆی.
(۸) (ا) مەکینەی جل ووشك کردنەوە. (ب) **tumbling box**
(۹) ئەو پارچەیەی گێڕی مەکینەی ئوتومبیلی پێ دەگۆڕێت

tumbleweed (tum'b'l-wēd'), *n.* گیاخلێنکە؛ بنچکی ووشکی هەڵکەنراوی باهەڵگرتوو.

tumbling (tum'b'l-iŋ), *n.* تەنافبازی؛ تەقلەبازی

tumbling box (or barrel), بەرمیلی خولاوە؛ بۆ شت تێکەڵ کردن، ساف‌ولووس کردن، یا پاك کردنەوە.

tumbrel, tumbril (tum'brəl), *n.* (۱) ئامێری سزادانی کۆن.
(۲) گالیسکەی هەڵگەڕاوەی جووتیار. (۳) گالیسکەی گواستنەوەی تاوانباران بۆ سەر پەڕاندنیان بە " گیۆتین " لەکاتی شۆڕشی فەرەنسیدا
(٤) گالیسکەیەکی دووپێچکەیی سوپاییە بۆ جبەخانە گواستنەوە

tumefacient (tū'mə-fā'shənt), *adj.* دەبێتە هۆی ئاوسان

tumefaction (to͞o'mə-fak'shən, tū'mə-fak'shən), *n.* (۱)
(ا) ئاوسان (ب) ئاوساوی. (۲) ئەندامی ئاوساو یا هەوکردوو

-tumefactive *(adj.).*

tumefy (to͞o'mə-fī', tū'mə-fī'), *v.t.* ئاوساندن.

v.i. ئاوسان.

tumescence (to͞o-mes''ns, tū-mes''ns), *n.* (۱) ئاوسان؛ ئاوساوی (۲) ئەندامی ئاوساو.

tumescent (to͞o-mes''nt, tū-mes''nt), *adj.* ئاوساو؛ هەوکردوو

tumid (to͞o'mid, tū'mid), *adj.* (۱) ئاوساو؛ هەوکردوو
(۲) فشە؛ لە ئەندازە بەدەر ڕازاوە؛ ناسادە: *(a ~ prose style)*
(۳) دەرپۆقیو؛ پڕ

-**tumidity** *(n.)*; **tumidly** *(adv.)*.

tummy (tum′i), *n.* [Colloq.]. = **stomach.**

tumor, tumour (too′mēr, tū′mēr), *n.* (١) بڕینی شێرپەنجە؛ سندان (شێرپەنجە)؛ دوومەڵ؛ بڕینی پێسی دەرپۆقیو. (٢) ئاوساوی؛ لوو؛ شوێنێکی ئاوساو

tumorous (tōō′mēr-əs, tū′mēr-əs), *adj.* (١) سندانی؛ تایبەتی بە بڕینی شێرپەنجە. (٢) بڕینی شێرپەنجەیی؛ بریناوی؛ سنداناوی

tumour (tōō′mēr, tu′mēr), *n.* = **tumor.**

tumular (tōō′myoo-lēr, tū′myoo-lēr), *adj.* گردۆلکەیی

tumulose (tōō′myoo-lōs′, tū′myoo-lōs′), *adj. Also* **tumulous,** پڕە لە گردۆلکە؛ گردۆلکەی زۆرە

tumult (tōō′mult, tū′mult), *n.* (١) دەنگەدەنگ (جەماوەر)؛ هەرا؛ هەراوهوریا؛ ژاوەژاو (٢) پشێوی؛ ئاشووب. (٣) مێشک و هەست وورووژان؛ شێوان: *(His mind was in a ~ .)*.

tumultuary (tōō-mul′chōō-er′i, tū-mul′choo-er′i), *adj.* (١) شێواو؛ تێکەڵ و پێکەڵ؛ ناڕێک و پێک (٢) **tumultuous**

tumultuous (tōō-mul′chōō-əs, tū-mul′choo-əs), *adj.* (١) گەرم (مەحار)؛ دەنگەدەنگاوی؛ ژاوەژاوی *(a ~ welcome, convention, debate, etc.)* (٢) ئاشووبگێڕ؛ ئاژاوەچی: *(a ~ group of students)*. (٣) وورووژاو؛ بێ ئارام *(a ~ heart, mind, etc.)*.

-**tumultuously** *(adv.)*.

tumulus (tōō′myoo-ləs, tu′myoo-ləs), *n.* گردۆلکەی سەر گۆڕ؛ کۆمەڵە خۆڵی سەر گۆڕ.

tun (tun), *n.* (١) بەرمیلی مەی و بیرە. (٢) پێوانەیەکی شلەیە بریتییە لە ٢٥٢ گالۆن.
v.t. کردنە ئەم جۆرە بەرمیلەوە؛ لە بەرمیلدا هەڵگرتن

tuna (tōō′nə), *n.* توونە (جۆرە ماسییەکە

tuna (tōō′nə), *n.* = **prickly pear.**

tunable (tōō′nə-b'l, tū′nə-b'l), *adj. Also* **tuneable.** (١) ساز دەکرێت (ئامێری مۆسیقا)؛ خۆش نەوا دەکرێت (٢) **tuneful**

tundra (tun′drə, toon′drə), *n.* تەندرا (دەشتی ڕووتی بێ دار و درەختی هەرێمی تەوەری باکووری.

tune (tōōn, tūn), *n.* (١) دەنگ (٢) ئاواز؛ نەوا. (٣) یەک نەوایی؛ یەک دەنگی؛ یەک ئاوازی.
v.t. (١) سازکردنی ئامێری مۆسیقا؛ خۆش نەوا کردن. *(to ~ a musical instrument)* (٢) گونجاندن؛ شیاندن؛ سازکردن؛ یەک نەوا کردن (٣) سۆزکردن؛ بە ئاواز دەربڕین
v.i. یەک نەوا بوون؛ گونجان؛ سازان

change one's tune, هەڵوێستی خۆ گۆڕین؛ هەڵوێست و ڕەفتاری خۆ چاک کردن

sing a different tune, = **change one's tune.**

to the tune of, [Colloq.]. ئەوەندە (پارە، نرخ، خەرجی... هتد).

tune in, گوێگرتن (ڕادیۆ)؛ خستنە سەر ئێستگەیەکی تایبەتی و گوێگرتن.

tune off, گوێ نەگرتن (لە کەسێک)؛ گوێ داخستن.

tune out, چاک کردنی ڕادیۆ و واژەواژ نەهێشتن لەسەری.

tune up, (١) سازدانی ئامێری مۆسیقا (٢) سازدان یا سەرکردنی بەشی کارەبایی ئوتومبیل: *(to tune up a car)* .

tuneful (tōōn′fəl, tun′fəl), *adj.* خۆش ئاواز؛ یەک نەوا؛ ساز؛ خۆش؛ مۆسیقی

-**tunefully** *(adv.)*; **tunefulness** *(n.)*.

tuneless (tōōn′lis, tūn′lis), *adj.* بێ ئاواز؛ (ساز) ناخۆش؛ نامۆسیقی

-**tunelessly** *(adv.)*; **tunelessness** *(n.)*.

tuner (tōōn′ēr, tūn′ēr), *n.* (١) سازکەری ئامێری مۆسیقا؛ ئاواز خۆشکەر: *(a piano ~)* . (٢) ئامێری سازاندنی دەنگی ڕادیۆ.

tune-up (tōōn′up′), *n.* سازدانی بەشی کارەبایی مەکینەی ئوتومبیل؛ سازکردنی ئوتومبیل: *(My car needs a ~ .)* .

tung oil, ڕۆنی تانگ: لە بەری داری " تانگ " دەردەهێنرێت و لە بۆیەدا بەکاردێت.

tungsten (tuŋ′stən), *n.* تەنگستن: توخمێکی کانزایی خۆڵەمێشییە لە سەخت کردنی پۆڵا و دروستکردنی تەلی ناو گلۆپی کارەبادا بەکاردێت.

-**tungstenic** *(adj.)*.

tungsten lamp, گلۆپی تەنگستن: تەلی ناوەکەی لە تەنگستن دروستکراوە.

tungsten steel, پۆڵای تەنگستن: پۆڵایەکی زۆر سەختە تەنگستنی تێدایە.

tungstite (tuŋ′stit), *n.* تەنگستیت: کانزایەکی زەرد یا زەردی سەوزباوە.

tung tree, داری تانگ: درەختێکی بەنرخە ڕۆنێکی ووشککەرەوە لە بەرەکەی دەردەهێنرێت و لە بۆیەدا بەکاردێت. (هەروەها " **tung-oil tree** ") .

tunic (tōō′nik, tū′nik), *n.* (١) بەرگێکی کۆنی یۆنانی و ڕۆمانی وەک کراسە هەتا ئەژنۆ. (٢) چاکەتێک یا بلووسێکی دەڵبە پشتێنی لەسەر دەبەسترێ (٣) چاکەتی پۆلیس و سەرباز. (٤) **tunicle** . (٥) پەردەی دەرەوە یا بەری ئەندامی گیاندار. (٦) پێستی تۆو یا ڕووەک.

tunica (tōō′ni-kə, tū′ni-kə), *n.* پەردەی داپۆشەر (گیانەوەرناسی، ڕووەکناسی)؛ پێست.

tunicate (tōō′ni-kāt′, tū′ni-kāt′), *adj.* (١) ئەڵقەئەڵقەیی (پیاز). (٢) پەردەدار (گیانەوەرناسی).
n. گیاندارێکی سەرەتایی دەریایە.

tunicle (tōō′ni-k'l, tū′ni-k'l), *n.* جۆرە جبە یا عەبایەکی قەشەیە.

tuning fork, چنگاڵی دووپەڵ دەنگدەرەوە: ئامێرێکی دووپەڵی دەنگدەرەوەیە لەسەر دەنگەکەی ئامێری مۆسیقا سازدەکرێ.

tunnage (tun′ij), *n.* = **tonnage.**

tunnel (tun′'l), *n.* (١) (ا) گونبێنە. (ب) دووکەڵ کێش. (٢) تونێل (٣) کون (بەتایبەتی کە گیاندارێک هەڵی کەندبێ).
v.t. (١) تونێل لێدان؛ تونێل بەژێردا بردن. (٢) کون هەڵکەندن؛ بنکەن کردن. (٣) تونێل لێدان بۆ چوونە ژوورەوە یا دەرەوە.
v.i. تونێل لێدان.

-**tunneler; tunneller** *(n.)*.

tunny (tun′i), *n.* تەنی: جۆرە ماسییەکە.

tup (tup), *n.* (١) بەران. (٢) سەری مەکینەی پایە و کۆڵەکە داکوتان؛ سەری چەکوش.
v.t. پەڕین (بەران)؛ سواربوون؛ جووت بوون.

tupelo (tōō′pi-lō′), *n.* (١) درەختێکی زەلکاوی سەختی جەویدارە گوڵی سەوزکارو بەری شین و ئەرخەوانی دەگرێ. (٢) دارو تەختەی سەختی ئەم درەختە.

tuppence (tup′'ns), *n.* = **twopence.**

tuque (took, tūk), *n.* تەپلەیەکی چنراوی زستانەیە

Turanian (too-rā′ni-ən, tyoo-rā′ni-ən), *n.* (١) تۆرانی. (٢) زمانە تۆرانییەکان.
adj. تۆرانی؛ تایبەت بە گەلە تۆرانییەکان و زمانەکەیان.

turban (tūr′bən), *n.* (١) سەرپێچ؛ کڵاو و جامانە؛ مێزەر. (٢) شەپقەیەکی ژنانەی بێ لێوارە.

turbaned, turbanned (tūr′bənd), *adj.* سەرپێچی بەستووە؛ سەرپێچ لەسەر؛ کڵاو و جامانە بەسەر؛ مێزەر بەسەر.

turbellarian (tũr'bə-lâr'i-ən), *n.* کرمێکی پانی ئاوییە
adj. تایبەتی بەم کرمە

turbid (tũr'bid), *adj.* (١) لیل؛ لیخن: ***(a ~ river)*** .
(٢) چڕ (دووکەڵ، هەور)؛ پڕ؛ تاڵ: ***(~ clouds)*** .
(٣) شێواو؛ پشێو: ***(~ thoughts)***

-turbidity; turbidness *(n.)*; **turbidly** *(adv.)*.

turbidimeter (tũr'bi-dim'ə-tẽr), *n.* پێوەری لیلی ئاوو شلە.

turbinate (tũr'bi-nit, tũr'bi-nāt'), *adj.* *Also* **turbinated**,
(١) وەك قووچەکی سەربەرەوخوار یا هەڵگەڕاوە
(٢) پێچ پێچۆکەیی (تونکاری)؛ پێچ لوول (ئێسقانی ناو کونەلووت).
n. (١) قاوغی پێچ پێچۆکەیی. (٢) ئێسقانی پێچ لوول.

-turbination *(n.)*.

turbine (tũr'bin, tũr'bīn), *n.* تۆربین: مەکینەیەکی پێچکەدارە بە
هێزی هەڵم، ئاو، یا هەوا دەخولێتەوە: ***(a steam ~ ; a ~ boat)*** .

turbit (tũr'bit), *n.* کۆترێکی دەنووك‌و سەر کورتە

turbo- (tũr'bō), پێشگرێکە بەمانای: تۆربینی

turbojet engine, مەکینەی تۆربینی فڕۆکە

turbot (tur'bət), *n.* ماسی‌یە پانکە

turbulence (tũr'byoo-ləns), *n.* *Also* **turbulency**. (١) پشێوی؛
شێواوی؛ بێ ئاسوودەیی؛ ئاشووب. (٢) سەرکێشی؛ یاخێتی.
(٣) وورووژان (هەوا)؛ توندی هەوا (کە دەبێتە هۆی تاسە):
(The plane ran into ~ .)

turbulent (tũr'byoo-lənt), *adj.* (١) سەرکێش؛ یاخی؛ لاسار؛
سەرچڵ ***(a ~ mob)***
(٢) وورووژاو؛ پەشێو؛ هەڵچوو؛ هەڵسار؛ زریاناوی:
(~ waters; a ~ river; ~ feelings)
(٣) شێواو؛ نائاسوودە: ***(a ~ period of history)*** .

-turbulently *(adv.)*.

Turco- (tũr'kō, tũr'kə), *Also* **Turko-** , پێشگرێکە بەمانای:
تورکی

Turcoman (tũr'kə-mən), *n.* = **Turkoman.**

turd (tũrd), *n.* (١) سس؛ سنەگوو.
(٢) [Vulgar Slang]، کەسێکی هیچ‌وپووچ‌و بێ نرخ.

tureen (too-rēn'), *n.* دەفرێکی گەورەو قووڵی شۆربایە.

turf (tũrf), *n.* (١) هەرێز؛ چیمەن؛ چینی سەرەوەی خاك بە گیاو چیمەنەوە.
(٢) پەرچە هەرێز؛ پارچە چیمەن. (٣) پاشماوەی گژوگیای ڕزیو.
(٤) [Slang]، (ا) ناوچەیەکە کە بەدەست تاقمێك شەقارەی هەرزەکارەوە بێت.
(ب) ناوچەی دەسەڵات تیا چەسپاندن؛ مەودای شارەزایی‌و دەسەڵات؛
ناوچە بەتایبەتی کە ناکۆکی لەسەر بێت).
(٥) (the ~)، (ا) گۆڕەپانی غارغارێن (کە چیمەن بێت یا ڕووت).
(ب) غارغارێن؛ پێشبڕکێی ئەسپ.
v.t. کردن بە چیمەن؛ چیمەن یا گیا تێدا ڕواندن.

-turfy *(adj.)*.

turfman (tũrf'mən), *n.* حەزلێکەری غارغارێن یا پێشبڕکێی ئەسپ
بەتایبەتی خاوەنی ئەسپی پێشبڕکێ).

turgescence (tũr-jes''ns), *n.* (١) ئاوساوی؛ تلۆق؛ شوێنی باکردوو
(٢) ئاوسان؛ هەوکردن.

turgescent (tũr-jes''nt), *adj.* ئاوساو؛ هەوکردوو؛ باکردوو

turgid (tũr'jid), *adj.* (١) ئاوساو؛ باکردوو؛ هەوکردوو؛ فوو تێکراو
(٢) لە ئەندازە بەدەر ڕازاوە (شێوازی نووسین‌و زمان)؛ ناسادە؛ قورس‌و قەبە:
(a ~ writing style)

-turgidity *(n.)*; **turgidly** *(adv.)*; **turgidness** *(n.)*.

turgor (tũr'gẽr), *n.* (١) ئاوسان؛ ئاوساوی؛ باکردن؛ هەوکردن
(٢) مەودای ئاوسانی شانەی زیندووی زیندەوەر.

Turk (tũrk), *n.* (١) تورك؛ تورکی
(٢) [Now Rare]، کەسێکی دڕندەو دڵڕەق. (٣) ئەسپی تورکی.

turkey (tũr'ki), *n.* (١) قەلەموون؛ قەل؛ عەلەشیش؛ بۆقلەموون.
(٢) گۆشتی قەل.
(٣) [Slang]، شانۆنامەیەك یا ئاهەنگێکی مۆسیقای سەرنەکەوتوو
(٤) [Slang]، کەسێکی بێ مێشك؛ کەسێکی حۆڵ‌و گێل.
talk turkey. بە ئاشکرا باسکردن؛ قسە لەڕوو بوون؛ ڕاستەوڕوو لێ دووان.

turkey buzzard, سیسارك.

turkey cock, (١) نێرە قەلەموون؛ نێرە قەل.
(٢) کەسێکی لەخۆبایی؛ کەسێکی خۆهەڵکێش یا خۆفشکەرەوە

turkey red, (١) ڕەنگی سووری کراوە (٢) قوماشی سوور.

turkey shoot, بۆربۆرێنێکی نیشانچێتی‌یە قەلەموون یا شتی تری
جوولاوی تێدا بە نیشان دەنرێتەوە.

turkey trot, جۆرە سەمایەکی دووکەس دووکەسی‌یە.

Turkic (tũr'kik), *n.* تورکی: کۆمەڵە زمانی تورکی‌و ئازربیجانی‌و
تورکمانی‌و کیرگیزی‌و تەتەرو ئۆزبەکی.
adj. (١) تورکی: تایبەتی بە زمانە تورکی‌یەکان.
(٢) تورکی: تایبەتی بەو گەلانەی ئەم زمانانە بەکاردەهێنن.
(٣) تورکی تایبەتی بە تورکەکان

Turkish (tũr'kish), *adj.* تورکی: زمان‌و گەل‌و کلتووری تورکەکان.
n. تورکی: زمانی تورکی

Turkish bath, گەرماوی تورکی: وەك گەرماوی کوردی‌یە.

Turkish delight, لقوم؛ حەڵوا.

Turkish towel, خاولی تورکی: خاولی‌یەکی لۆکەی ئەستوورو زبرە.

Turkism (tũr'kiz'm), *n.* تورکێتی؛ نەریت‌و کلتوورو بیروڕای تورکی.

Turko- (tũr'kō, tũr'kə), *Also* **Turco-** , پێشگرێکە بەمانای:
تورکی.

Turkoman (tũr'kə-mən), *n.* *Also* **Turcoman,** (١) تورکمان؛
تورکمانی: کۆچەرێکی تورکی لە ئۆزبەکستان‌و کازاخستان ژیاو
(٢) زمانی ئەم تورکمانانە

Turk's-head (tũrks'hed'), *n.* جۆرە گرێ‌یەکی وەك مێزەرە
(کەشتیوانی).

turmeric (tũr'mẽr-ik), *n.* زەردەچەوە

turmoil (tũr'moil), *n.* پشێوی؛ هەراوهوریا؛ وورووژان؛ نائاسوودەیی؛
ئاژاوە؛ ئاشووب.

turn (tũrn), *v.t.* (١) (ا) خولاندنەوە؛ سووڕاندنەوە: ***(to ~ a wheel)*** .
(ب) بادان؛ وەرچەرخاندن؛ وەرگێڕان: ***(to ~ a key)*** .
(ج) هەڵگەڕانەوە: ***(He ~ed a somersault)*** .
(٢) (ا) خەڕاتی کردن (ب) خڕ هەڵدان.
(ج) بە ڕێك‌وپێکی‌و جوانی داڕشتن: ***(He can ~ fine phrases.)***
(٣) وەرچەرخاندن؛ وەرگەڕاندن: ***(T~ your chair around.)***
(٤) (~ over)، ئەم دیوو ئەودیو پێکردن؛ بیرلێکردنەوە:
(She ~ed the plan over in her mind.)
(٥) چەماندنەوەی دەمی چەقۆ؛ کول کردن.
(٦) (ا) هەڵدانەوە؛ هەڵگەڕاندنەوە: ***(He ~ed the page.)***
(ب) هەڵگێڕانەوە؛ کێڵان
(ج) ئاوەژووکردن؛ هەڵگێڕانەوە (جل)؛ بەروپشت کردن.
(٧) سەرەوژێرکردن؛ هەڵگێڕانەوە؛ دەمەونخون کردن.
(٨) تێکدان (دڵ)؛ شێواندن؛ دڵ تێکەڵهێنان:
(The violence ~ed her stomach.)
(٩) وەرگێڕان؛ لادان؛ شکاندنەوە؛ لێ دوورخستنەوە؛ وەرچەرخاندن:
(He ~ed the blow.)
(١٠) (ا) گۆڕین؛ ڕا پێ گۆڕین؛ وەرگێڕان:
(I ~ed her to progressive views.)
(ب) لێ هەڵگەڕاندنەوە؛ لێ وەرگێڕان؛ لێ کردن بە دوژمن؛ لێ هاندان:
(She ~ed his friends against him.)

(۱۱) پێچکردنەوە (۱۲) تێپەڕین (تەمەن، ژمارە... هتد)؛ تێپەڕبوون.

(۱۳) (ا) گێڕانەوە؛ پاڵ پێوەنان بۆ دواوە؛ گەڕاندنە دواوە:
(We ~ed the attack.)

(ب) بۆ خۆ گەڕانەوە؛ هەڵگەڕانەوە.
(His own criticism was ~ed against him.)

(۱٤) بەرەڵاکردن: *(They ~ed him loose.)*

(۱٥) دەستاودەست پێکردن (پارە، فرۆتەنی)

(۱٦) ئاوڕدانەوە؛ لاکردنەوە؛ ڕووتێکردن؛ ڕوو وەرگەڕاندن.

(۱۷) ڕووتێکردن؛ نیشان لێگرتنەوە؛ ئاراستەکردن:
(He ~ed his gun on her.)

(۱۸) مێشك خستنە سەر؛ وەرگێڕان بەرەو:
(T~ your thoughts to practical matters.)

(۱۹) بەکارهێنان: *(He ~ed his knowledge to serving people.)*

(۲۰) گۆڕین بۆ؛ کردن بە: *(It ~s cream into butter.)*

(۲۱) ئاڵوگۆڕکردن؛ گۆڕینەوە: *(She ~ed her eggs into hard cash.)*

(۲۲) وەرگێڕان (لە زمانێکەوە بۆ زمانێکی تر)؛ داڕشتنەوە بە ووشەی خۆ.

(۲۳) دڵفراندن؛ سەرلێ سەندن؛ شێتوشەیداکردن

(۲٤) ترشاندن؛ برزکان

(۲٥) کاڵبکردن: *(It ~s her nauseous.)*

(۲٦) ڕەنگ گۆڕین؛ ڕەنگ تێکدان.

v.i. (۱) خولانەوە؛ سووڕانەوە.

(۲) سووڕخواردن؛ باخواردن؛ وەرچەرخان: *(The key won't ~ .)*

(۳) گێژخواردن؛ گێژبوون؛ خولانەوە: *(My head is ~ing.)*

(٤) خۆ وەرگەڕان؛ لەش وەرگێڕان.

(٥) چەمینەوە؛ چەمانەوە.

(٦) سەرەوژێربوون؛ دەمەونخون بوون؛ هەڵگەڕانەوە.

(۷) دڵ تێکەڵهاتن *(Her stomach was ~ing.)*

(۸) لادان؛ لە ڕێ لادان.

(۹) بادانەوە؛ وەرگەڕانەوە؛ وەرچەرخانەوە: *(The tide has ~ed.)*

(۱۰) پێچکردنەوە؛ بادانەوە؛ گۆڕین (ڕێبان).

(۱۱) ئاوڕدانەوە؛ لاکردنەوە.

(۱۲) ڕووتێکردن *(She ~ed to music, literature, God, etc.)*

(۱۳) لێ هەڵگەڕانەوە؛ ڕا گۆڕین؛ دژ وەستان:
(He ~ed against his former friends.)

(۱٤) [Obs.]، ڕاڕایی کردن؛ دوودڵی کردن.

(۱٥) بوون بە؛ گۆڕان؛ ترشان: *(The milk ~ed sour.)*

(۱٦) بوون بە؛ واڵیهاتن *(The rain ~ed to sleet.)*

(۱۷) بۆگەن کردن؛ پیس بوون؛ ترشان.

(۱۸) ڕەنگ گۆڕین؛ ڕەنگی تازە لێ نیشتن: *(The leaves are ~ing.)*

n. (۱) خولانەوە؛ سووڕانەوە؛ وەرچەرخان. (۲) باخواردن؛ بادان

(۳) (ا) پێچ؛ سووڕ؛ خول: *(Give it one ~ .)*

(ب) ڕووی ئەم پێچە. (٤) ڕوو وەرگێڕان؛ لاکردنەوە

(٥) پێچ؛ پێچکردنەوە؛ وەرگەڕانەوە. *(a ~ to the right)*

(٦) پێچ؛ لوفە (۷) خول؛ سووڕ (ڕاکردن یا بە پێ ڕۆیشتن)؛ چەرخە.

(۸) چەرخی خەرات؛ خەڕەك؛ چەرخ

(۹) پێچ؛ جێی پێچکردنەوە یا وەرگەڕانەوە.

(۱۰) گۆڕان؛ گۆڕین (بەرەو باشی یا خراپی): *(a ~ for the better)*

(۱۱) (ا) سەرەتای چەرخێکی تازەی مێژوو؛ کاتی وەرچەرخان:
(at the ~ of the century)

(ب) سەرەتای گۆڕین

(۱۲) چاکە؛ چاکانە؛ پیاوەتی *(He did me a good ~ .)*

(۱۳) هەوڵ؛ ماوەی هەوڵدان یا تاقیکردنەوە. *(a ~ at gardening)*

(۱٤) نەخۆش کەوتن؛ فێ لێهاتن؛ گێژبوون؛ تووڕەبوون.

(۱٥) نۆرە؛ نۆبە؛ سەرە. *(It's his ~ to mow the lawn.)*

(۱٦) [British]، نۆرە نیش؛ شەفت

(۱۷) (ا) خۆنواندنێکی کورت لە بەرنامەیەکی جۆراوجۆردا.

(ب) نوێنەری ئەم بەشە کورتە. (۱۸) کڕین و فرۆشتن (پارەبازی)

(۱۹) [Colloq.]، خورپە؛ ڕاچڵەکین.

(۲۰) شێواز یا خوویەکی تایبەتی (بەرگ، گفتوگۆ... هتد).

(۲۱) توانای زگماکی؛ حەز؛ مەیل.

(۲۲) بەرەو؛ ڕووەو: *(The discussion took an interesting ~ .)*

at every turn, هەمیشە؛ هەموو کات.

by turns, بە نۆرە؛ بە سەرە؛ یەك لە دوای یەك.

in turn, بە نۆرە؛ لە نۆرەی خۆیدا؛ بە ڕیز.

on the turn, [Colloq.], لە گۆڕیندایە؛ لەکاتی گۆڕیندا.

out of turn, (۱) نۆرەی خۆی نییە؛ بێ نۆرە؛ بەبێ سەرە.

(۲) ناوەخت؛ لەکاتی خۆیدا نییە؛ نابەجێ: *(talking out of turn)*

(۳) [Colloq.]، سەرکێشانە.

take turns, نۆرەکردن؛ سەرەگرتن.

to a turn, زۆر بە چاکی؛ بەو ڕادەیەی پێویستە.

turn a blind eye, چاو لێ نووقاندن.

turn a deaf ear, گوێ نەگرتن؛ گوێ لێ کەڕکردن؛ خۆ لێ کەڕکردن.

turn against, لێ هەڵگەڕانەوە؛ لێ هاندان؛ دژ وەستان.

turn a hair, پەست بوون؛ تێکچوون؛ ترسان.

turn and turn about, بە نۆرە؛ بە سەرە؛ یەك لە دوای یەك.

turn away, (۱) ڕووکردن بەولاوە؛ ڕوو وەرگێڕان:
(He turned away in disgust.)

(۲) لێ وەرگەڕان؛ پشت تێکردن.

(۳) وەرنەگرتن؛ جێ نەکردنەوە؛ دەست بە ڕووەوە نان.

(٤) دەرکردن؛ دوورخستنەوە.

turn back, گەڕاندنەوە؛ بەرەنگاری کردن و کشانە دواوە:
(He turned back the attack.)

turn color, (۱) ڕەنگ گۆڕین.

(۲) (ا) ڕەنگ سوور هەڵگەڕان؛ تەڕیق بوونەوە.

(ب) ڕەنگ زەرد هەڵگەڕان؛ ڕەنگ زەردبوون؛ ڕەنگ هەڵبزڕکان.

turn down, (۱) پەسەند نەکردن؛ نەویستن:
(to turn a proposal down)

(۲) دەست بە ڕووەوە نان؛ قسە شکاندن؛ پێ ڕازی نەبوون.

(۳) کزکردن (رادیۆ، چرا... هتد).

turn in, (۱) پێچکردنەوە بۆ ناو. (۲) بۆ ناوەوە چوون (پەنجەی پێ).

(۳) پێدان؛ دانەدەست:
(The students turned in their assignments to the teacher.)

(٤) دان بە دەست پۆلیسەوە؛ سووسە گەیاندن بە پۆلیس؛ خەبەرلێدان:
(They turned the fugitive in.)

(٥) گەڕاندنەوە؛ بۆ گەڕاندنەوە. (٦) دوو قەدکردن.

(۷) [Colloq.]، چوونە جێ؛ نووستن.

turn loose, (۱) (ا) بەرەڵاکردن:
(to turn loose a captured animal)

(ب) بەر بۆ بەرەڵاکردن؛ جڵەو بۆ شل کردن.

(۲) تەقاندن؛ تەقەپێکردن. (۳) تەقەلێکردن.

turn off, (۱) لە ڕێگەیەکی سەرەکی لادانە سەر ڕێگەیەکی تر کە لێی جیا دەبێتەوە. (۲) لێ جیابوونەوە (ڕێگە).

(۳) ئاوگرتنەوە *(to turn off the water, faucet, etc.)*

(٤) کوژاندنەوە (گڵۆپ، چرا، رادیۆ، مەکینە... هتد):
(Please turn off the light, radio, etc.)

(٥) لادان؛ لە ڕێڕەوی خۆ لادان؛ ڕێڕەو پێ گۆڕین.

(٦) [British]، دەرکردن (فەرمانبەر، کرێکار).

turn on, (۱) کردنەوە (بەلووعە). (۲) داگیرساندن (چرا، گڵۆپ).

(۳) کردنەوە (رادیۆ، تەلەفزیۆن)؛ خستنەگەڕ

(٤) تێ بەربوون؛ تێ بەردان؛ لێ هەڵگەڕاندنەوە؛ پەلاماردان.

(٥) کەوتنەسەر ئەوە؛ بەوەوە بەستران؛ لەسەر ئەوە وەستان.
(٦) (أ) گەشکەداربوون (بە بەنگ خواردن)؛ شەیدابوون.
(ب) هێنانە جۆش‌وخرۆش؛ هەوەس هەڵساندن:
(Rock music turns her on.)
turn one's back on, پشت تێکردن
(He turned his back on his friends.)
turn one's head, سەر لێ سەندن؛ لە خۆبایی بوون
turn one's stomach, دڵ تێکەڵهێنان؛ قێز لێهاتنەوە؛ زۆر پەست کردن.
turn out, (١) کوژاندنەوە (گڵۆپ، چرا). (٢) خستنە دەرەوە.
(٣) دەرکردن؛ کردنە دەرەوە
(٤) چوون بۆ (کۆبوونەوە، دەنگدان... هتد)؛ چوونە دەرەوە؛ هاتن:
(Thousands turned out to welcome the president.)
(٥) هێنانە بەرهەم.
(٦) لە ئەنجامدا وا بوون؛ واڵێهاتن: ***(The meal turned out fine.)*** .
(٧) وا دەرکەوتن؛ وا بوون:
(The suspect turned out to be innocent.)
(٨) (أ) هەڵگێرانەوە؛ هێنانە دەرەوە: ***(turning out his pockets.)*** .
(ب) بەتاڵ کردنەوە بۆ پاک کردنەوە؛ پاک کردنەوە.
(٩) جل لەبەرکردن؛ شت پێدان‌و ڕێک‌وپێک کردن.
(١٠) [Colloq.]؛ لە جێگە هەڵسان؛ لە خەو هەڵسان.
turn over, (١) تەپا وتل کردن؛ ئەم دیوو ئەودیو کردن.
(٢) سەرەوژێرکردن؛ هەڵگێرانەوە
(٣) وەرگەڕاندن؛ وەرگێڕان؛ وەرچەرخاندن؛ تەپا وتل پێکردن.
(٤) بەووردی بیرلێکردنەوە.
(٥) دان بەدەستەوە؛ پێدان:
(He turned the evidence over to the police.)
(٦) دەسەلات پێدان؛ پێ سپاردن.
(٧) گۆڕین؛ بەکارهێنان بۆ مەبەستێکی تر.
(٨) فرۆشتن؛ فرۆشتن‌و فرۆتەنی تر خستنەوە جێ.
(٩) بایی ئەوەندە کڕین‌و فرۆشتن
turn round, (١) ڕوو وەرگێران؛ لاکردنەوە؛ ئاووردانەوە
(٢) بادانەوە؛ ڕا گۆڕین؛ هەڵوێست گۆڕین.
(٣) بار داگرتن‌و بارکردن‌و گەڕانەوە (کەشتی).
turn tail, لە ترسدا ڕاکردن.
turn the scale, خستن بە لایەکدا؛ بڕینەوەی مەسەلەیەک؛
تای تەرازوو خستن بە لایەکدا.
turn the corner, لە تەنگ‌وچەڵەمە ڕزگاربوون.
turn the tables, بارودۆخ گۆڕین یا وەرگێڕان (بەتایبەتی لە ململانێ یا
بەربەرەکانێدا): ***(Fortune turned the tables and he won.)*** .
turn the tide, بارودۆخ گۆڕین یا وەرگێڕان بەرەو باشی:
(That event turned the tide for the allies in the war.)
turn the trick, ئەنجام دان بەدەستەوە؛ کار بەجێهێنان.
turn to, (١) پەنا بردنەبەر؛ پەنا بۆ بردن؛ دالدە بۆ بردن:
(The child turned to its mother for comfort.)
(٢) ڕووتێکردن: ***(He turned to God.)*** .
(٣) ڕاوێژ پێکردن. (٤) دەست بە ئیش کردن؛ خەریکی ئیش بوون.
turn up, (١) هەڵکردن (دەرەلنگی پانتۆل... هتد)؛ نوشتاندنەوە.
(٢) قارسکردن (کراس)؛ پەراوێز کورتکردنەوە.
(٣) سەر هەڵبڕین؛ چاو هەڵبڕین.
(٤) دەرخستن (بە کنەکردن)؛ خستنەڕوو؛ هەڵماڵین:
(The investigation has turned up new evidence.)
(٥) دەنگ بەرزکردنەوە (ڕادیۆ، تەلەفزیۆن)؛ زیادکردن.
(٦) بەرەو ژوور بوونەوە؛ بۆ سەرەوە چوون؛ سەرکەوتن.
(٧) ڕوودان؛ هاتنەدی.
(٨) دەرکەوتن؛ سەرهەڵدان؛ هاتن:
(He promised to come but he hasn't turned up yet.)
(٩) دۆزرانەوە؛ سەرهەڵدان
(The watch will turn up one of these days.)
turn upon, (١) تێ بەربوون؛ پەلاماردان.
(٢) کەوتنەسەر ئەوە؛ لەسەر ئەوە وەستان؛ بەوەوە بەستران.

turnabout (tŭrn'ə-bout'), ***n.*** (١) ڕوو وەرگێران؛ ئاووردانەوە؛ لاکردنەوە. (٢) (أ) هەڵگەڕانەوە؛ دووڕوویی؛ بێ باری؛ گۆڕینی تەواوی.
(ب) پەیمان شکێن؛ ناپاک؛ بێ بار؛ هەڵگەڕاوە (لە حیزب‌و کۆمەڵی خۆ).
(٣) **merry-go-round** .

turnaboutface (tŭrn'ə-bout'fās'), ***n.*** = **turnabout # 2.**

turnaround (tŭrn'ə-round'), ***n.*** (١) جێی پێچکردنەوەی ئۆتومبێل. (٢) **turnabout # 2** .
(٣) کاتی چوون‌و هاتنەوەو بارکردن‌و داگرتنی کەشتی.

turnbuckle (tŭrn'buk'l), ***n.*** ئامێری توندکەرەوە.

turncoat (tŭrn'kōt'), ***n.*** کەسێکی هەڵگەڕاوە لە ڕێبازو حیزبی خۆی (بەتایبەتی بۆ سوودی خۆی)؛ ناپاک؛ بێ بار؛ پەیمان شکێن.

turner (tŭr'nĕr), ***n.*** خەڕات.

turner (tŭr'nĕr), ***n.*** (١) ئەندامی یانەی تەنافبازان. (٢) تەنافباز.

turnery (tŭr'nĕr-i), ***n.*** خەڕاتی.

turning (tŭr'niŋ), ***n.*** (١) خووڵانەوە؛ سووڕانەوە؛ وەرچەرخان؛ بادان؛ هەڵگەڕانەوە. (٢) خەڕاتی. (٣) داڕشتن (چیرۆک‌و بەرهەمی وێژەیی تر).
(٤) پێچ (ڕێگە).

turning point, (١) خاڵی گۆڕان؛ جێی وەرچەرخان یا بادان؛ سەرەتای گۆڕان. (٢) کاتێکی زۆر گرنگ؛ کاتی شت یەکلاکردنەوە:
(This is a ~ in your history.)

turnip (tŭr'nip), ***n.*** شێلم.

turnix (tŭr'niks), ***n.*** باڵندەیەکە لە زیقاوڵە دەچێ.

turnkey (tŭrn'kē'), ***n.*** زیندانەوان؛ بەندیوان؛ کلیلداری بەندیخانە

turn-out (tŭrn'out'), ***n.*** لاڕێ؛ ڕێگەیەکی جیابووەوە لە شاڕێ.

turn-out (tŭrn'out'), ***n.*** (١) هاتنە دەرەوە
(٢) کۆبوونەوەی جەماوەری؛ ئامادەبوونی بە کۆمەڵ (هەڵبژاردن، کۆبوونەوە).
(٣) [British]، (أ) مان گرتن. (ب) مانگر. (٤) بەرهەم.
(٥) (أ) پانایییەکە لە قەراغ ڕێگەیەکی تەسکدا ئۆتومبیلی تێدا لادەدات تاکو ئۆتومبیلە خێراکان تێپەڕبن. (ب) لاڕێی کورت. (٦) **sidetrack** .
(٧) گالیسکەو ئەسپ‌و قایش‌وقرووش.
(٨) کەرەسەو جل‌وبەرگ.

turnover (tŭrn'ō'vĕr), ***n.*** (١) (أ) هەڵگەڕانەوە. (ب) گۆڕان.
(٢) کێکێکی بچووکە ناوەکەی پڕە لە مرەباو لایەکی هەڵگەڕاوەتەوە بەسەر لاکەی تریدا. (٣) ژمارەی ئەو جارانەی کە فرۆتەنییەک دەفرۆشرێت‌و شوێنەکەی پڕ دەکرێتەوە لە ماوەیەکی تایبەتیدا.
(٤) سەرجەمی کڕین‌و فرۆشتنی ماوەیەکی تایبەتی.
(٥) سەرجەمی بەشی دەستاودەست کردوو لە ماوەیەکی تایبەتیدا (پارەبازی).
(٦) (أ) ژمارەی کرێکاری بەکرێ گیراو بۆ جێگرتنەوەی ئەوانەی کە وازیان هێناوە لە ماوەیەکی تایبەتیدا.
(ب) سەرجەمی ئەم کرێکارانەو سەرجەمی هەموو کرێکارانی کارگەکە یا دەزگاکە.
adj. هەڵگەڕاوە: ***(a ~ collar)*** .

turnpike (tŭrn'pīk'), ***n.*** (١) **turnstile** . (٢) **tollgate** .
(٣) **toll road** . (٤) شاڕێ.

turnsole (tŭrn'sōl'), ***n.*** (١) گوڵەبەڕۆژە؛ هەر ڕووەکێکی تر کە گوڵەکەی ڕووبکاتە خۆر. (٢) ڕووەکێکە ڕەنگی ئەرخەوانی لێ دەگیرێت.
(٣) ئەم ڕەنگە یا خوەمە ئەرخەوانییە.

turnspit (tŭrn'spit'), ***n.*** (١) کەسێکە شیشی گەورەی مەڕو بەراز برژاندن لەسەر ئاگر دەسووڕێنێتەوە.
(٢) سەگێکە فێرکراوە ئەم شیشە بسووڕێنێتەوە.

turnstile (tũrn′stīl′), *n.* دەرگای سووڕاوە؛ بریتی‌یە لە دوو شیشی چەپ‌و ڕاست لێکدراو لە هەر سووڕانەوەیەکدا یەك کەس لێوەی دەچێتە ژوور.
turnstone (tũrn′stōn′), *n.* بەردهەڵدەرەوە بالندەیەکی کۆچەری کەنار دەریایە لە توخمی چۆلەکەی ئاو (خڕکەبەرد هەڵدەداتەوەو بە شوێن خواردندا دەگەڕێ)
turntable (tũrn′tā′b'l), *n.* (١) ڕووبەکی تەختی خولاوەی هێلدارە مەکینەی ئەمەندەفەری دەخرێتە سەر بۆ سووڕانەوەی.
(٢) مێزی خولانەوەی قەوان.
turnup (tũrn′up′), *n.* شتێکی هەڵگەڕاوە (وەك پەراوێزی پانتۆل).
adj. هەڵگەڕاوە
turnverein (toorn′fer-īn′), *n.* یانەی تەنافبازان
turpentine (tũr′pən-tīn′), *n.* تەرپەنتین؛ ڕۆنی تەرپەنتین
v.t. (١) تەرپەنتین لێدان.
(٢) ڕۆنی تەرپەنتین گرتن لە شیلەی سنەوبەرو سەروو
turpitude (tũr′pə-tood′, tũr′pə-tūd′), *n.* (١) ڕەووشت نزمی؛ ڕەووشت پیسی؛ سووکی؛ نزمی؛ بێ ڕەووشتی
(٢) کارێکی ڕەووشت نزمانە؛ کردەوەیەکی ڕەووشت پیس‌و سووکانە.
turquoise (tũr′koiz, tũr′kwoiz), *n.* (١) پیرۆزە؛ بەردێکی بەنرخی شینی سەوزکار یا شینی ئاسمانی‌یە. (٢) ڕەنگی شینی سەوزکار؛ پیرۆزی.
adj. شینی سەوزکار
turret (tũr′it), *n.* (١) قوللە یا بورجی بچووکی سەرسووچی خانوو بۆ جوانی. (٢) بورجێکی پێنچکەدارە بە مەنجەنیق‌و چەکی ترو سەربازەوە لە کۆندا بەکاردەهێنرا بۆ هێرش بردنە سەر قەڵا و سەنگەرو شوورەی شاری دوژمن.
(٣) سەنگەری خورلاوەی وەك بورجی کەشتی جەنگ‌و تانك‌و فڕۆکەی بۆمباهاوێژ. (٤) شتێکی خورلاوەی لوولەکی‌یە بۆ کەرەسەی خەڕات.
turreted (tũr′it-id), *adj.* (١) بورجدار؛ بورجی هەیە (ووشەی پێشوو ببینە). (٢) لە بورج دەچێ؛ بورجی.
(٣) پێچ لوولەکی (وەك قاقلەی گیانداری دەریایی).
turtle (tũr′t'l), *n.* (١) کیسەڵی ئاوی؛ ڕەقەی ئاوی؛ جلە
(٢) [Archaic]. turtledove.
v.t. ڕاوکردنی کیسەڵی ئاوی.
turn turtle, هەڵگەڕانەوە؛ وەرگەڕان (بەلەم، کەشتی)
turtleback (tũr′t'l-bak′), *n.* ڕووی قۆمز یا کۆم (بەسەر پێشی کەشتی‌یەوە درووست دەکرێ لەبەر باوبۆران و هەندێ جاریش بە پشتەکەیەوە).
-**turtleback; turtlebacked** *(adj.).*
turtledove (tũr′t'l-duv′), *n.* کۆترە کێویلە؛ کۆتری دەشتەکی؛ قومری
turtlehead (tũr′t'l-hed′), *n.* ڕووەکێکی ئەمەریکی‌یە گوڵی سپی‌و ئەرخەوانی دەگرێ (هەروەها " **snakehead** ")
turtle-neck (tũr′t'l-nek′), *n.* (١) یەخەی هەڵگەڕاوەی پڕ بە پڕی مل (٢) سوورێنکە کە یەخەکەی هەڵگەڕاوەو پڕ بە پڕی مل بێت.
turves (tũrvz), *archaic plural of* **turf.**
Tuscan (tus′kən), *adj.* (١) تۆسکانی؛ تایبەت بە " تۆسکانیا " و خەڵکەکەی (٢) تۆسکانی تایبەت بە شێوازێکی خانووسازی ڕۆمانی کۆن.
n. (١) تۆسکانی؛ ئاونیشتمانی‌یەکی " تۆسکانیا "
(٢) (أ) یەکێك لە شێوە زمانەکانی " تۆسکانیا "
(ب) زمانی ویژەیی، واتە پەتی، ئیتالی.
tush (tush), *interj.* ووتەیەکە بێزاری‌و بێ ئارامی دەردەبڕێ
tush (tush), *n.* (١) tusk. (٢) کەڵبەی ئەسپ.
tush (tush), *n.* [Slang]. قنگ؛ گووپی سمت؛ گووپی قنگ.
tusk (tusk), *n.* (١) شفرە (فیل، بەکانە، فیلی دەریا)؛ ددانی فیل.
(٢) ددانی درێژو دەرپۆقیو؛ کەڵبە. (٣) شتێکی وەك شفرە
v.t. بە شفرە هەڵدڕین، بریندارکردن، یا هەڵکەندن
tusked (tuskt), *adj.* شفرەدار
tusker (tus′kẽr), *n.* گیانداری شفرەدار (فیل، بەکانە)

tussah (tus′ə), *n.* *Also* **tussor,** (١) کرمی ئاوریشمی دەشتەکی.
(٢) ئاوریشمی ئەم کرمە
tussis (tus′is), *n.* کۆکە.
-**tussal** *(adj.).*
tussive (tus′iv), *adj.* کۆکەیی؛ تایبەت بە کۆکە؛ لە کۆکەوە پەیدابوو.
tussle (tus′'l), *v.i.* شەڕکردن؛ شەڕە مستەکۆڵە کردن؛ بەیەکداهاتن.
n. (١) شەڕ؛ شەڕە مستەکۆڵە؛ بەیەکدا هەڵپڕژان.
(٢) زۆران (مەجان)؛ ناکۆکی؛ ململانێ.
tussock (tus′ək), *n.* *Also* **tussuck,** (١) تۆپەڵە گیا یا هەرێز.
(٢) کاکۆڵ؛ گێسوو؛ گودلە.
-**tussocky** *(adj.).*
tussock moth, جانەوەرێکی تووکنە کرمۆکەکەی زیان بە داروودرەخت دەگەیەنێ.
tut (tut), *interj.* *Also* **tut tut,** ووتەیەکە بێزاری‌و بێ ئارامی دەردەبڕێ.
tutee (too′tē′, tū′tē′), *n.* قوتابی‌یەکە مامۆستای تایبەتی خۆی هەبێ؛ قوتابی بە تەنهاو تایبەتی فێرکراو.
tutelage (too′t'l-ij, tū′t'l-ij), *n.* (١) سەرپەرشتی؛ چاودێری؛ سایە. (٢) فێرکردن. (٣) لەژێر سایە یا سەرپەرشتیدا بوون؛ چاودێری کران.
tutelar (too′t'l-ẽr, tū′t'l-ẽr), *adj. & n.* = **tutelary.**
tutelary (too′t'l-er′i, tū′t'l-er′i), *adj.* (١) پارێزەر؛ چاودێر؛ سەرپەرشتیار: *(a ~ goddess)*.
(٢) تایبەتی بە چاودێری یا سەرپەرشتی.
n. فریشتە یا خوای پارێزگار؛ پیری پارێزگار.
tutor (too′tẽr, tū′tẽr), *n.* (١) مامۆستای تایبەتی؛ فێرکەری تایبەتی؛ فێرکەر. (٢) پێ سپێردراو یا چاودێری منداڵ‌و هەرزە بەپێی یاسا.
(٣) ڕابەری قوتابی (لە زانکۆی ئینگلیزیدا).
(٤) یاریدەدەری مامۆستا (لە زانکۆی ئەمەریکیدا).
v.t. (١) فێرکردن بەتایبەتی؛ وانە ووتنەوە بەتایبەتی.
(٢) بە توندوتیژی لەگەڵ جووڵانەوە؛ ئامۆژگاری کردن؛ زەبر لەگەڵدا نواندن
(٣) سەرپەرشتی کردن؛ بوون بە لێپرسراوی منداڵ بەپێی یاسا.
v.i. (١) بوون بە مامۆستای تایبەتی؛ لەلەیی کردن.
(٢) [Colloq.]، فێرکران لەلایەن مامۆستای تایبەتی‌یەوە؛ فێرکرانی تایبەتی
tutorage (too′tẽr-ij, tū′tẽr-ij), *n.* (١) وانەی تایبەتی ووتنەوە؛ پلەی مامۆستای تایبەتی. (٢) کرێی وانە یا فێرکردنی تایبەتی.
tutorial (too-tôr′i-əl, tu-tō′ri-əl), *adj.* هی مامۆستای تایبەتی؛ هی وانە یا فێرکردنی تایبەتی.
n. وانەی تایبەتی (بۆ یەك قوتابی یا چەند قوتابی‌یەك).
tutorship (too′tẽr-ship′, tū′tẽr-ship′), *n.* (١) پلەو کارو دەسەڵاتی مامۆستای تایبەتی؛ مامۆستایەتیتی تایبەتی. (٢) tutelage.
tutti (too′ti), *adj.* هەموو؛ هەموو سازبەند تێیدا بەشدار دەبێ.
n. (١) پارچەیەك مۆسیقایە کە ئەندامانی تیپەکە هەموو تیایدا بەشداربن
(٢) دەنگی ئەم مۆسیقایە؛ ئەنجامی ئەم بەشداری‌یە.
tutti-frutti (too′ti-froo′ti), *n.* مرەبا، دۆندرمە، یا نوقوڵی بە میوەی جۆراوجۆر کراو
adj. مرەباو شتی تری بە میوەی جۆراوجۆر کراو.
tutty (tut′i), *n.* توتیا؛ چینکۆ
tutu (too′too), *n.* تەنوورەی فشەڵ‌و کورتی سەماکەری بالیە.
tu-whit tu-whoo (too-hwit′ too-hwoo′), *n.* دەنگی کوندەپەپوو.
tux (tuks), *n.* [Colloq.], **tuxedo.**
tuxedo (tuk-sē′dō), *n.* تەکسیدۆ؛ تەکس: (أ) چاکەتی تایبەتی ڕەشی پیاوان (ب) دەستەجلی ڕەشی ڕەسمی پیاوان
tuyère (twē′yâr′), *n.* کونێکە هەوای لێوە دەکرێتە فرنەوە
TV, television.
twaddle (twäd′'l), *n.* (١) چەنەبازی؛ قسەی هیچ‌وپووچ‌و بێ تام.

۲) نووسینی هیچ‌وپووچ.

v.t. & v.i. چەنەبازی کردن؛ قسەی هیچ‌وپووچ و بێ تام کردن.

twain (twān), ***n. & adj.*** [Archaic or Poetic]. دوو؛ دوان؛ جووت.

twang (twaŋ), ***n.*** ۱) زرنگە (وەك هی ژێی ئامێرێکی مۆسیقی کە رادەکێشرێت و بەرەڵا دەکرێت)؛ زرنگانەوە؛ قنگە.

۲) منگنی؛ منگەمنگ؛ بە لووت قسەکردن.

۳) شێوە زمانی ناوچەیەکە کە منگەمنگی زۆر تێدا بێت.

٤) twinge .[Dial.]

v.i. ۱) زرنگاندنەوە (ژێی ئامێری مۆسیقی یا کەوان).

۲) منگەمنگ کردن؛ بە لووت قسەکردن

۳) قنگەهاتن (تیروکەوان)؛ قنگەکردن.

v.t. ۱) زرنگاندنەوە (ژێ). ۲) بە منگەمنگ قسەکردن؛ بە لووت قسەکردن.

۳) قنگە لێ هەڵسان (تیروکەوان).

-twangy ***(adj.)***.

'twas (twuz, twäz; *unstressed* twəz), = it was.

tweak (twēk), ***v.t.*** راکێشان (لووت، گوێ، ڕیش)؛ نقورچ لێگرتن؛ بادان.

(to ~ someone's nose)

n. راکێشان؛ نقورچ؛ بادان.

tweed (twēd), ***n.*** ۱) قوماشی خوری زبر.

۲) (*pl.*). جل‌وبەرگی ئەم قوماشە

tweedle (twē'd'l), ***v.i.*** ۱) ئاوازی ئاساز لێدان

۲) لاواندن بەم جۆرە ئاوازە

n. ئاوازی ئاساز.

tweedledum and tweedledee (twē'd'l-dum''n-twē'd-'l-dē'), ***n.*** دوو کەس یا شتی دەقاودەق وەك یەك (بەجۆرێك کە لەیەکتری جیانەکرێنەوە).

'tween (twēn), ***prep.*** [Poetic]. = between.

tweet (twēt), ***n. & interj.*** جریوە، جریوەجریو؛ جریکەجریك؛ جووکە

v.t. جریوە هاتن؛ زیقەزیق کردن؛ جریکەجریك کردن.

tweeze (twēz), ***v.t.*** بە مووکێش دەرهێنان.

tweezer (twēz'ēr), ***n.*** = tweezers.

tweezers (twēz'ērz), ***n.pl.*** مووکێش

هەروەها " a pair of tweezers ".

twelfth (twelfth), ***adj. & n.*** ۱) دوانزەهەم؛ دوانزەیەم؛ دوانزەمین.

۲) دوانزە یەك

twelve (twelv), ***adj.*** دوانزە

n. ۱) دوانزە؛ ژمارە دوانزە. ۲) دەرزەن؛ دوانزە کەس یا شت.

twelvefold (twelv'fōld'), ***adj.*** دوانزە ئەوەندە.

twelvemonth (twelv'munth'), ***n.*** ساڵێك

twentieth (twen'ti-ith), ***adj. & n.*** ۱) بیستەم؛ بیستەمین.

۲) بیست یەك.

twenty (twen'ti), ***adj. & n.*** بیست

the twenties, بیستەکان (لە سەدەیەکدا یا لە تەمەنی کەسێکدا)؛ لە بیستەوە هەتا بیست‌ونۆ.

twentyfold (twen'ti-fōld'), ***adj. & adv.*** بیست ئەوەندە

twenty-one (twen'ti-wun'), ***n.*** بیست‌ویەك (یاری کاغەز).

هەروەها " black jack ".

'twere (twūr), = it were.

twibil, twibill (twī'bil'), ***n.*** ۱) تەوری دوودەمە

۲) پاچ؛ قولنگە. ۳) تەوری دوودەمەی جەنگ

twice (twīs), ***adv.*** ۱) دوو جار؛ دوو کەرەت. ۲) دوو ئەوەندە

twice-laid (twīs'lād'), ***adj.*** ۱) لە بەنی گوریسە کۆن دروستکراو.

۲) لە پاشماوە یا کۆنە شت دروستکراو.

twice-told (twīs'tōld'), ***adj.*** ۱) دوو جار گێڕراوەتەوە (چیرۆك، دەنگوباس... هتد). ۲) گەلێك جار گێڕراوەتەوە؛ کۆن

twiddle (twid''l), ***v.t.*** یاری پێکردن؛ بادان؛ خولاندنەوە.

v.i. ۱) یاری پێکردن

۲) خنەخن کردن؛ خۆ خلافاندن؛ کات بەفیڕۆدان بە شتی هیچ‌وپووچەوە.

۳) خولانەوە؛ سووڕانەوە؛ پێچ خواردن.

n. خولانەوە (وەك کەڵەموست بەدەوری یەکدا).

twiddle one's thumb, ۱) کەڵەموست خولاندنەوە بەدەوری یەکدا.

۲) کات بەفیڕۆدان؛ کات کوشتن.

twig (twig), ***n.*** چڵ؛ خەڵف؛ لقی باریك؛ توول؛ شوول؛ چیلکە؛ چڵ‌وچێو.

twig (twig), ***v.t. & v.i.*** [British Slang]. ۱) بینین؛ سەیرکردن؛ سەرنج دان. ۲) تێگەیشتن

twiggy (twig'i), ***adj.*** ۱) ناسك؛ باریك

۲) گەڵێك لقی لێ بووەتەوە؛ چڵ یا خەڵفی زۆرە.

twilight (twī'līt'), ***n.*** ۱) کازیوە؛ بەرەبەیان؛ شەبەق؛ ماوەی نێوان ڕۆژاوا و تاریك داهاتن؛ تاریك و لێڵ؛ تاریك و ڕوون.

۲) کاتی دوایی پێ هاتن؛ کاتی بەرەو نەمان چوون:

(He is in the ~ of his life.)

۳) دێرین؛ کۆن؛ کاتێکی زۆر کۆن؛ شەبەق (مەجاز):

(in the ~ of history)

٤) سڕی؛ نیوە بەهۆشی و نیوە بێ هۆشی (بە مۆرفین یا دەرمانی سڕکردن):

(~ sleep)

twill (twil), ***n.*** ۱) قوماشی چنراو بەجۆرێك کە هێڵی لاری تێدابێت.

۲) نەخشەی ئەم قوماشە.

v.t. چنین بەم شێوەیە.

'twill (twil), = it will.

twilled (twild), ***adj.*** = twill.

twin (twin), ***adj.*** ۱) جووت؛ دووان

۲) دووانە؛ هاوسك؛ هاوزا؛ دووبراڵە: ***(~ sisters; ~ brothers)***.

n. ۱) دووانە؛ هاوسك؛ هاوزا؛ دووبراڵە ۲) دووان؛ جووت.

۳) [T-] (*pl.*)، Gemini. ٤) (*pl.*)، جووت بلوور.

v.t. ۱) دووانە بوون؛ بە یەك سك دوو منداڵ بوون.

۲) [Rare]، هاوسك بوون؛ هاوزا بوون ۳) کردن بە جووت؛ دەقاودەق کردن.

v.i. ۱) دووانە بوون بە یەك سك. ۲) بوون بە هاوتا یا هاونیلە بۆ.

۳) جووت گرتن

twin bed, چەرپایەی یەك کەسی؛ دانەیەك لە جووتێك چەرپایەی یەك کەسی.

twinberry (twin'ber'i), ***n.*** ۱) جۆرێکە لە پەنجەی خانم گوڵی نەرخەوانی دەگرێت ۲) partridgeberry.

twinborn (twin'bôrn'), ***adj.*** بە یەك سك لەدایك بوو؛ دووانە؛ هاوزا.

twine (twīn), ***n.*** ۱) بەن؛ گوش؛ کشتەك؛ تاڵە بەن؛ تاڵە گوش.

۲) باخواردن؛ لوول بوون؛ پێچ خواردن؛ هۆنراوەوە.

۳) شتێکی لوول بوو یا هۆنراوە. ٤) ئاڵۆسکان؛ گرێ کوێرە.

٥) تەرزی لە شتێکەوە ئاڵاو؛ تەرزی لوول یا باخواردوو.

v.t. ۱) هۆنینەوە؛ پێکەوە بادان؛ تێکهەڵکێشان؛ لوولدان.

۲) تێوەئاڵاندن؛ لوولدان بەدەوریدا.

v.i. ۱) تێوەئاڵان؛ لوول بوون؛ پێچ خواردن:

(The ivy ~d round the tree.)

۲) پێچاوپێچ کردن؛ بە مارپێچی ڕۆیشتن:

(a stream ~ing through the forest)

-twiner ***(n.)***.

twinflower (twin'flou'ēr), ***n.*** ڕووەکێکە لە تۆخمی پەنجەی خانم گوڵی پەمەیی و گەڵای بریقاوە دەگرێ

twinge (twinj), ***v.t.*** ۱) ئازاری تیژ و لەپڕ دان.

۲) [Obs.]، دەرزی پیاکردن؛ نقورچ لێگرتن؛ ئاژنین.

v.i. هەستکردن بە ئازارێکی تیژ و لەپڕ؛ ئازاری تیژ و لەپڕ و ناوبەناو پێداهاتن

n. ۱) ئازارێکی تیژ و لەپڕ (وەك دەرزی پیاکردن)

(٢) ئازاری ویژدان؛ ئەشکەنجە. *(He felt a ~ of conscience)*.
twinkle (twiŋ′k'l), *v.i.* (١) درەوشانەوە؛ بریسکەدانەوە؛ پرشنگدانەوە (ئەستێرە): *(Stars are ~ing in the sky.)*.
(٢) گەشانەوە؛ بریقانەوە: *(His eyes ~d with amusement.)*.
(٣) لەرینەوە؛ شنەکردن: *(The dancer's feet ~d.)*.
(٤) [Archaic]: چاوترووکان.
v.t. بریقاندنەوە؛ بریسکە پێدان
n. (١) ترووکەی چاو؛ چاوترووکان.
(٢) گەشانەوە (چاو)؛ بریقانەوە؛ بریسکانەوە.
(٣) درەوشانەوە؛ پرشنگ (ئەستێرە)؛ بریسکە؛ ترووسکە.
(٤) ماوەی چاوترووکانێك؛ هەناسەیەك.
twinkling (twiŋ′kliŋ), *n.* (١) درەوشانەوە؛ بریسکانەوە؛ بریقانەوە
(٢) بریسکە؛ بریقە (٣) ماوەی چاوترووکانێك؛ هەناسەیەك
twirl (twûrl), *v.t.* (١) خێرا خولاندنەوە یا سووڕاندنەوە؛ گێژدان.
(٢) هاویشتن (تۆپی بەیسبۆل).
v.i. خێرا خولانەوە یا سووڕانەوە؛ گێژخواردن
n. (١) خێرا خولانەوە یا سووڕانەوە؛ گێژخواردن.
(٢) (ا) شتی پێچ پێچۆکە؛ شتی بادراو. (ب) پێچ؛ خول؛ سووڕ.
twist (twist), *v.t.* (١) بادان؛ هۆنینەوە؛ لوول دان.
(٢) تێکهەڵکێشان (٣) تێوەئاڵاندن (پەت، گوریس، بەن)؛ پێچانەوە؛ دەورەدان.
(٤) وەرگێڕان؛ پێچ پێدان؛ لە جێ بردن *(He ~ed his arm.)*.
(٥) خواروخێچ کردن؛ شێوە تێکدان؛ شێواندن *(He ~ed his face.)*.
(٦) گوشین؛ ووشین؛ ئازاردان
(٧) سەر لێ شێواندن: *(I'm all ~ed.)*.
(٨) off ~ : قرتاندن؛ لێکردنەوە
(٩) شێواندن؛ تێکدان (مانا): *(He ~ed the facts, my ideas, etc.)*.
(١٠) خولاندنەوە؛ سووڕاندنەوە
v.i. (١) بادران؛ بادان *(The wire ~s easily.)*.
(٢) تێوەئالان (٣) خولانەوە؛ سووڕانەوە (٤) پێچکردنەوە؛ لادان.
(٥) پێچاوپێچ کردن؛ خواروخێچ بوون. (٦) بادان؛ لوول دان.
(٧) تلانەوە بە ئازارەوە؛ پێچ‌ولوول خواردن؛ خۆ کرژکردن.
n. (١) تاڵ؛ بەن؛ ڕیس؛ کشتەك. (٢) (ا) گلۆلە توتن. (ب) مارمارە؛ بابۆڵەنان.
(٣) گری (٤) (ا) خولانەوە؛ سووڕانەوە (ب) خول؛ سووڕ. (ج) بادان؛ با
(٥) پێچ پێچۆکەیی؛ مارپێچی؛ پێچ؛ چەوتی؛ لوول
(٦) دەموچاو تێکچوون یا شێوان. (٧) وەرگەڕان؛ لە جێ چوون
(٨) لادان؛ پێچکردنەوە (٩) شێوان (مانا، ڕاستی... هتد)؛ تێکدان
(١٠) خوویەکی سەیر؛ ناتەواوی؛ چەوتی (ڕەووشت):
(a ~ in his character)
(١١) تویست: جۆرە سەمایەکە
twist drill, سمۆی ئەلەکتریکی پێچ لوول.
twister (twis′tẽr), *n.* (١) بادەر؛ لوولدەر؛ خولێنەرەوە
(٢) تۆپی هاوێژراوی خولاوە (بێسبۆل)
(٣) [Colloq.]. گەردەلوولی قایم؛ گێژەلووکە.
(هەروەها " tornado " و " cyclone ").
(٤) [British Colloq.]. کەسێکی دەستبڕ؛ ساختەچی.
twit (twit), *v.t.* گاڵتەپێکردن (بەتایبەتی لەبەر هەڵەیەك یا کارێکی گەوجانە)؛ سەرزەنشتکردن؛ پێ پێکەنین.
n. (١) پێ پێکەنین؛ گاڵتەپێکردن؛ سەرزەنشت.
(٢) [British Slang]. کەسێکی بێ مێشك یا کەر.
twitch (twich), *v.t.* ڕاتەکاندن؛ لەپڕ ڕاکێشان:
(The fisherman ~ed the line.)
v.i. (١) فڕین (چاو، ماسوولکەی دەموچاو... هتد)؛ کرژبوون:
(His face ~ed uncontrollably.)
(٢) ئازاری لەپڕو تیژو ناوبەناو پێداهاتن.
n. (١) ڕاتەکان؛ لەپڕ ڕاکێشان.
(٢) فڕین (چاو، ماسولکە)؛ کرژبوون: *(a ~ in the eye; a facial ~)*.
(٣) لەواشە (دەکرێتە لچی ئەسپ بۆ دابینکردنی).
twitch grass, = couch grass.
twitter (twit′ẽr), *v.i.* (١) جریوەجریوکردن؛ زیقەزیق کردن؛ خوێندن (باڵندە). (٢) چەنەدان؛ زۆروێژی کردن.
(٣) لەرزین؛ جرت‌وفرت کردن. (٤) titter.
v.t. بە زیقەزیق یا جرت‌وفرتەوە ووتن.
n. (١) جریوەجریو؛ خوێندن (باڵندە)؛ زیقەزیق؛ جرووکەجرووك؛ جووکەجووك.
(٢) titter . (٣) جرت‌وفرت؛ فرتەفرت؛ فرت‌وهوور.
twitter (twit′ẽr), *n.* زیقەزیقکەر؛ جرت‌وفرتکەر؛ چەنەچەنکەر.
'twixt (twikst), *prep.* [Poetic or Dial.], = between.
two (to͞o), *adj.* (١) دوان؛ دوو.
(٢) دووەم: *(section ~ of the instructions)*
n. (١) دوو؛ ژمارە دوو.
(٢) دوو (یووڵ دۆمینە، زار، کاغەزی قومار): *(the ~ of spades)*
(٣) پارەی کاغەزی دوو دۆلاری.
(٤) شتێکی دووبەشی؛ دەستەیەکی دووکەسی.
in two, بە دوو پارچە یا بەشەوە:
(to cut or divide something in two)
put two and two together, شت لێکدانەوەو گەیشتنە ئەنجام؛ گەیشتنە ئەنجام بە لێکدانەوەی شتێکی ئاشکرا
two-bit (to͞o′bit′), *adj.* [Slang], (١) بایی چواریەکی دۆلارێك.
(٢) هەرزانبەها؛ هیچ‌وپووچ؛ بێ نرخ.
two bits, [Slang], چواریەکی دۆلارێك؛ بیست‌وپێنج سەنت.
two-by-four (to͞o′bə-fôr′, to͞o′bī-fôr′), *adj.* (١) دوو بە چوار (ئینج یا پێ). (٢) [Colloq.]، تەنگەبەر؛ تەسك؛ بچووك.
n. دارێکە ئەستوورایی‌یەکەی دوو ئینج‌و پانایی‌یەکەی چوار ئینجە (لە خانوو درووستکردندا بەکاردێت).
two-dimensional (to͞o′də-men′shən-'l), *adj.* (١) تەنها پانی‌و درێژی هەیە؛ دوو دووری. (٢) قووڵ نییە؛ رووکەشی؛ هیچ‌وپووچ:
(~ fiction, characters, etc.)
two-edged (to͞o′ejd′), *adj.* (١) دوو دەم (تیغ): *(a ~ sword)*.
(٢) دوو مانا؛ دوو مەبەست.
two-faced (to͞o′fāst′), *adj.* (١) دوو ڕوو؛ دوو ڕووی هەیە.
(٢) دووزمان؛ دووڕوو؛ بێ بار.
-two-facedly *(adv.)*; two-facedness *(n.)*.
two-fisted (to͞o′fis′tid), *adj.* دڕ؛ بەتین؛ بەهێز؛ نێر.
twofold (to͞o′fōld′), *adj.* (١) دووبەشی؛ دوانە؛ دووپارچەیی.
(٢) دوو ئەوەندە.
adv. دوو ئەوەندە؛ دوو قات.
two-handed (to͞o′han′did), *adj.* (١) دوودەستی؛ بە دوو دەست بەکاردەهێنرێ. (٢) دووکەسی؛ بە دوو کەس بەکاردەهێنرێ: *(a ~ saw)*.
(٣) دووکەسی؛ بە دوو کەس دەکرێ: *(a ~ game)*.
(٤) دوودەستە؛ دوو دەستی هەیە.
(٥) هەردوو دەستی وەك یەك بەکاردەهێنێت.
two-legged (to͞o′leg′id, to͞o′legd′), *adj.* دوولاق؛ دوولاقی.
two-master (to͞o′mas′tẽr, to͞o′mäs′tẽr), *n.* کەشتی دووداری؛ کەشتی دووستوونی.
twopence (tup′'ns), *n.* دوو پەنس.
twopenny (tup′ən-i), *adj.* (١) بە دوو پەنسە؛ دوو پەنسی.
(٢) هەرزانبەها؛ بێ نرخ.
two-phase (to͞o′fāz′), *adj.* = diphase.
two-piece (to͞o′pēs′), *adj.* دووپارچەیی:
(a ~ bathing suit)
two-ply (to͞o′plī′), *adj.* دوو توێ؛ دوو توێیی؛ دوو چین.

two-seater (tōō′sēt′ēr), *n.* ئوتومبێلی دووکەسی؛ ئوتومبێلی دووکورسی.
two-sided (tōō′sīd′id), *adj.* (١) دوولا؛ دوولایی (٢) دووڕوو؛ دووڕوویی
twosome (tōō′səm), *n.* (١) دوو کەس؛ جووت (٢) یارییەکی دووکەسی (گۆلف). (٣) ئەم دوو یاریکەرە.
two-spot (tōō′spot′), *n.* (١) دووخاڵی (پووڵی دۆمینە، کاغەزی یاری). (٢) [Colloq.] (ا) کاغەزی دوو دۆلاری (ب) دوو دۆلار
two-step (tōō′step′), *n.* (١) جۆرە سەمایەکە (٢) مۆسیقای ئەم سەمایە.
two-way (tōō′wā′), *adj.* (١) دووسەری؛ دووسەرە: *(a ~ street)*. (٢) دووسەری (تەلسن): وەرگرو نێرەر: *(a ~ radio)* (٣) دووکەسی *(a ~ race, contest, etc.)*.
-ty (ti), پاشگرێکە بەمانای چۆنێتی؛ بار *(paucity)*.
-ty (ti), پاشگرێکە بەمانای ئەوەندە کەرەت دە: *(twenty, forty)*.
tycoon (ti-kōōn′), *n.* (١) فەرماندەی سوپای یابانی کۆن. (٢) [Colloq.] سەرمایەدارێکی زۆر بەدەسەڵات
tyke (tīk), *n. Also* tike, (١) سەگی دوورەگ (٢) [Scot.]، کەسێکی کەرتری هیچ نەزان. (٣) [Colloq.]، منداڵی بێ حەیای هاروهاج (لەڕووی خۆشەویستییەوە).
tymbal (tim′b'l), *n.* = timbal.
tympan (tim′pən), *n.* (١) تەپڵ؛ چەرمی تەپڵ (٢) چەرم یا پەڕوی ژێر گیرەی کاغەزی مەکینەی چاپ (٣) tympanum. (٤) پەردەی هەر ئامێرێک.
tympani (tim′pə-ni), *n.pl.* = timpani.
tympanic (tim-pan′ik), *adj.* (١) تایبەتی بە تەپڵ یا چەرمی تەپڵ. (٢) تایبەتی بە تەپڵی گوێ.
tympanic bone, ئێسقانی تەپڵی گوێ
tympanic membrane, پەردەی گوێ؛ تەپڵی گوێ.
tympanist (tim′pə-nist), *n.* تەپڵژەن
tympanites (tim′pə-nī′tēz), *n.* باکردن؛ سک ئاوسان.
tympanitis (tim′pə-nī′tis), *n.* پەردەی گوێ ئاوسان.
tympanum (tim′pə-nəm), *n.* (١) (ا) گوێی ناوەڕاست (ب) پەردەی گوێ؛ تەپڵی گوێ. (٢) (ا) تەپڵ. (ب) چەرمی تەپڵ. (٣) timpani. (٤) پەردەی بیستۆکی تەلەفۆن.
tympany (tim′pə-ni), *n.* (١) باکردن؛ سک ئاوسان. (٢) (ا) فیز خۆبادان؛ لەخۆبایی‌بوون. (ب) شێوازی لە ئەندازە بەدەر ڕازاوە.
typal (tī′p'l), *adj.* (١) نموونەیی (٢) [Rare]، چاپی؛ تایبەت بە چاپکردن.
type (tīp), *n.* (١) نموونە؛ وێنە (٢) کلیشە؛ شێوە؛ شێواز. (٣) جۆر؛ چەشن *(a new ~ of airplane; an animal of the dog ~)* (٤) توخم؛ بابەت (٥) نیشانە (٦) تیپ (ئامێری تیپنووس). (٧) تیپی چاپکراو *(Small ~ is hard on the eyes.)*.
v.t. (١) نیشانەی ئەوە بوون. (٢) نموونە یا وێنەی شتێک بوون؛ وەک نموونە یا نوێنەر وابوون. (٣) پۆل پۆل کردن؛ هاوپۆل کردن؛ جۆرجۆرکردن (خوێن). (٤) چاپکردن.
v.i. ئامێری تیپنووس بەکارهێنان؛ چاپکردن
-type (tīp), پاشگرێکە بەمانای: (١) نموونە؛ وێنە؛ چەشن: *(prototype)* (٢) چاپ؛ چاپکردن؛ تیپ: *(monotype)*
type founder, تیپ داڕێژ.
type foundry, داڕێژگەی تیپ
type metal, کانزای تیپ دروستکردن (کە بریتییە لە ئاوێتەی قورقوشم و تەنەکە).
typescript (tīp′skript′), *n.* شتی چاپکراو.
typeset (tīp′set′), *v.t.* تیپ ڕێکخستن.
typesetter (tīp′set′ēr), *n.* (١) تیپ یا چاپ ڕێکخەر (٢) مەکینەی تیپ ڕێکخەر
typesetting (tīp′set′iŋ), *n.* تیپ ڕێکخستن؛ چاپ ڕێکخستن.
type specimen, نموونەی توخم (گیانەوەرزانی).
typewrite (tīp′rīt′), *v.t. v.i.* چاپکردن.
typewriter (tīp′rīt′ēr), *n.* (١) تیپنووس؛ ئامێری تیپنووس؛ چاپ؛ ئامێری چاپکردن. (٢) [Archaic]، typist
typewriting (tīp′rīt′iŋ), *n.* (١) چاپکردن. (٢) شتی چاپکراو.
typewritten (tīp′rit′'n), *past participle of* typewrite.
adj. چاپکراو.
typhlitis (tif-lī′tis), *n.* ئاوسانی ڕیخۆڵە کوێرە.
typhlology (tif-lol′ə-ji), *n.* پزیشکەوانی کوێری.
typhlosis (tif-lō′sis), *n.* کوێری
typhogenic (tī′fə-jen′ik), *adj.* دەبێتە هۆی گرانەتا.
typhoid (tī′foid), *adj.* گرانەتایی؛ تایبەتی بە گرانەتێ.
n. گرانەتا؛ گرانەتێ؛ کەوتوویی
typhoid bacillus, میکرۆبی گرانەتا.
typhoid fever, typhoid.
typhoon (tī-fōōn′), *n.* تایفوون: گێژەڵووکەیەکی زۆر قایمی دەریای چین و ناوچەکانی دەوروپشتییەتی.
typhous (tī′fəs), *adj.* ڕەشەگرانەتایی؛ تیفۆسی
typhus (tī′fəs), *n.* ڕەشەگرانەتا؛ تیفۆس. (هەروەها " typhus fever ")
typical (tip′i-k'l), *adj. Also* typic, (١) نموونەیی؛ وێنەیی. (٢) تایبەتی بە؛ تایبەخۆ؛ نیشانە: *(He has the mannerisms ~ of his class.)*
-typically *(adv.)*.
typify (tip′ə-fī′), *v.t.* (١) وەک نموونە وابوون؛ وەک نوێنەر یا وێنە وابوون (٢) نیشانەبوون؛ تایبەخۆی شتێک بوون.
-typification *(n.)*; typifier *(n.)*.
typist (tīp′ist), *n.* چاپکەر.
typo (tī′pō′), *n.* [Colloq.]. هەڵەی چاپ.
typo- (tī′pō, tī′pə), پێشگرێکە بەمانای: تیپ: *(typography)*.
typographer (tī-pog′rə-fēr), *n.* (١) تیپ ڕێکخەر؛ چاپ ڕێکخەر. (٢) چاپچی؛ چاپکەر
typographic (tī′pə-graf′ik), *adj. Also* typographical, هی چاپ و چاپگەری.
-typographically *(adv.)*.
typography (tī-pog′rə-fi), *n.* (١) چاپگەری؛ چاپکاری؛ چاپچێتی. (٢) تیپ ڕێکخستن (٣) شێوازی چاپەمەنی؛ شێوەی شتی لە چاپ دراو
typology (tī-pol′ə-ji), *n.* (١) نموونەناسی؛ نیشانەناسی؛ لێکۆڵینەوەی نموونە یا وێنەی توخمێک. (٢) نیشانەکاری.
-typological *(adj.)*.
tyrannical (ti-ran′i-k'l, tī-ran′i-k'l), *adj. Also* tyrannic, زۆردار؛ ستەمکار؛ بەزەبر؛ زوردارەکی.
-tyrannically *(adv.)*; tyrannicalness *(n.)*.
tyrannicide (ti-ran′ə-sīd′, tī-ran′ə-sīd′), *n.* (١) زۆردارکوژی؛ ستەمکارکوژی (٢) زۆردارکوژ؛ ستەمکارکوژ
tyrannize (tir′ə-nīz′), *v.i.* زۆرداری نواندن؛ ستەمکاری کردن.
v.t. زۆرداری کردن؛ ستەمکارانە لەگەڵ جووڵانەوە.
tyrannosaur (ti-ran′ə-sôr′, tī-ran′ə-sôr′), *n.* تیرانۆسۆر:

گیاندارێکی زۆر زلی خشۆکی دووپێی گۆشتخۆری قرتێکەوتووە وەك داینەسۆر.

tyrannous (tir′ə-nəs), *adj.* ستەمکار، زۆردار

tyranny (tir′ə-ni), *n.* (١) ستەمکاری، زۆرداری؛ زوڵم. (٢) ڕژێمێکی ستەمکار یا زۆردار. (٣) توندوتیژی؛ زەبر. (٤) کارێکی ستەمکارانە یا زۆردارانە.

tyrant (tī′rənt), *n.* (١) ستەمکار، زۆردار؛ زاڵم. (٢) کەسێکی بەزەبروزەنگ و توندوتیژ.

tyre (tīr), *n.* = **tire.**

tyro (tī′rō), *n.* *Also* **tiro.** نەوکار، تازەکار، نەشارەزا؛ نەزان

tyrocidine (tī′rə-sī′dēn, tī′rə-sī′din), *n.* تیرۆسیدین: دەرمانێکە لە جۆری " پەنسلین "

tyrosine (tī′rə-sēn′, tir′ə-sin), *n.* تیرۆسین: ترشێکی ئەمینییە لە شیبوونەوەی پرۆتین پەیدادەبێ

tzar (tsär), *n.* = **czar.**

tzarina (tsä-rē′nə), *n.* = **czarina.**

tzigane (tsē′gän′), *n.* قەرەج (بەتایبەتی هی هەنگاریا)

U u

U, u (ū), *n.* (١) تیپی بیست‌ویەکەمی ئەلف‌وبێی ئینگلیزی‌یە.
(٢) دەنگی ئەم تیپە: " یو "
(٣) (ا) قالبی ئەم تیپە. (ب) ئەم تیپە بە چاپکراوی یا هەڵکەنراوی.
(٤) بیست‌ویەکەم: نیشانەی ژمارەی بیست‌ویەکەمی ڕستەیەکە.
adj. (١) تایبەتی بە تیپی " **u** " . (٢) بیست‌ویەکەم
U (ū), *n.* (١) شتێکە لە شێوەی " U " دا. (٢) نیشانەیە بۆ یورانیۆم (کیمیا).
ubiquitous (ū-bik′wə-təs), *adj.* لە هەموو شوێنێکدایە.
(~ fog, little ants, etc.)
-ubiquitously *(adv.)*; **ubiquitousness** *(n.)*.
ubiquity (ū-bik′wə-ti), *n.* لە هەموو شوێنێکدا بوون لە هەمان کاتدا
U-boat (ū′bōt′), *n.* ژێردەریایی‌یەکی ئەڵمانی؛ ژێردەریایی.
udder (ud′ēr), *n.* گوان
udometer (ū-dom′ə-tēr), *n.* باران پێو
-udometric *(adj.)*; **udometry** *(n.)*.
ugh (ookh), *interj.* ئۆخ دەنگێکە قێزهاتنەوە دەردەبڕێت.
uglify (ug′lə-fī′), *v.t.* ناشرین کردن؛ ڕووخسار ناشرین کردن.
-uglification *(n.)*.
ugliness (ug′li-nis), *n.* (١) ناشرینی؛ ئێسک قورسی؛ چارەگرانی
(٢) شتێکی ناشرین. (٣) بەدی؛ ڕەووشت پیسی؛ ڕەووشت ناشرینی
ugly (ug′li), *adj.* (١) ناشرین؛ ئێسک قورس؛ چارەگران
(٢) بەد؛ ناپەسەند (ڕەووشت)؛ پیس (کردەوە، ڕەفتار).
(٣) سامناك؛ ترسناك (٤) [Colloq.]، دڕ؛ شەڕانی؛ شەڕەنگێز؛ تووڕەوتڕۆ.
uhlan (ōō′län, ū′lən, ōō-län′), *n. Also* **ulan**, سەربازی سوارە.
ukase (ū′kās, ū-kāz′), *n.* (١) فەرمانی ئیمپراتۆری ڕوسیای کۆن.
(٢) فەرمان
Ukrainian (ū-krā′ni-ən, ū-krī′ni-ən), *adj.* ئوکرانی
تایبەتی بە وڵات و گەل و زمانی ئوکرانیا
n. (١) ئوکرانی: هاونیشتمانی‌یەکی ئوکرانی. (٢) زمانی ئوکرانی؛ ئوکرانی.
ukulele (ū′kə-lā′li), *n.* یوکەلیلی ئامێرێکی مۆسیقایە وەك گیتار
-ular (ū′lēr), پاشگرێکە بەمانای پەیوەندی؛ لێکچوون: *(tubular)* .
ulcer (ul′sēr), *n.* (١) خورە؛ برینی دیواری ڕیخۆڵە، سك یا پێست
(٢) باروودۆخێکی خراپ.
ulcerate (ul′sə-rāt′), *v.t. & v.i.* برین لێ هاتن؛ خورە پێ گەیین
ulceration (ul′sə-rā′shən), *n.* (١) برین لێ هاتن؛ خورە پێ گەیین
(٢) ulcer

ulcerous (ul′sēr-əs), *adj.* (١) خورەیی؛ تایبەتی بە خورە.
(٢) خورەدار؛ خورەی پێ گەییوە یا لێی داوە.
-ule (ūl), پاشگرێکە بەمانای: بچووك؛ بچکۆلە: *(valvule)* .
-ulent (yoo-lənt), پاشگرێکە بەمانای: پڕە لە؛ زۆری تێدایە؛ زۆر:
(flatulent)
ulna (ul′nə), *n.* (١) ئێسقانی دیوی ناودوەی باسك (کە بەرامبەری کەڵەموستە لە ئانیشکەوە تا مەچەك). (٢) ئێسقانی بەرامبەری ئەمە لە گیانداردا.
-ulnar *(adj.)*.
ulotrichous (ū-lot′ri-kəs), *adj.* قژ لوول.
-ulous (yoo-ləs), پاشگرێکە بەمانای: وەهایە؛ پڕە لە؛ بەوە ناسراوە:
(populous, tremulous)
ulster (ul′stēr), *n.* پاڵتۆیەکی دەلب و ئەستووری ئێرلەندی‌یە
ulterior (ul-tēr′i-ēr), *adj.* (١) دوور؛ هی دوور؛ هی ئەودیو
(٢) دوایی؛ هی دوارۆژ؛ پاشان.
(٣) شاراوە؛ نەبینراو؛ دەرنەبڕاو: *(He had an ~ motive.)* .
ultima (ul′tə-mə), *n.* دوا برگەی ووشە.
ultimate (ul′tə-mit), *adj.* (١) دوورترین
(٢) دوا؛ دواترین؛ کۆتایی: *(the ~ goal, authority, etc.)*
(٣) بنچینەیی؛ بناغەیی؛ سەرەتایی
(٤) ئەوپەڕ؛ پەڕی ئەوپەڕ
n. (١) بنچینە؛ بناغە؛ شتی بنچینەیی. (٢) ئەنجام؛ کۆتایی
(٣) ئەوپەڕ؛ پەڕی ئەوپەڕ
ultimately (ul′tə-mit-li), *adv.* لە ئەنجامدا؛ لە دواییدا؛ لە کۆتاییدا
ultima Thule, (١) ناوچەی هەرە باکوور (٢) ناوچەی زۆر دوورو چەپە.
(٣) (ا) پەڕی ئەوپەڕ؛ ئەوپەڕ. (ب) ئامانج یا شتێکی دوور.
ultimatum (ul′tə-mā′təm), *n.* دوا ئاگاداری (بەتایبەتی لە وڵاتێکەوە بۆ وڵاتێکی ترو بە هەڕەشەوە)
ultimo (ul′tə-mō′), *adv. Abbr.* **ult.**, **ulto.**, مانگی پێشوو
ultra (ul′trə), *adj.* پەڕگر؛ زۆر توندوتیژ (بیروڕا)؛ زیادەڕۆ.
n. کەسێکی پەڕگر؛ کەسێکی زیادەڕۆ
ultra- (ul′trə), پێشگرێکە بەمانای (١) لەولا؛ لەژوور؛ لەوپەڕ:
(ultraviolet)
(٢) ئێجگار؛ زۆر؛ لە ڕادە بەدەر: *(ultramodern)* .
(٣) لە مەودای ئەو بەدەر یا بەرزتر: *(ultramicroscopic)* .
ultraconservative (ul′trə-kən-sūr′və-tiv), *adj.* زۆر کۆنەپەرست.
ultrahigh frequency, لەرەی زۆر بەرز (ڕادیۆو تەلەفزیۆن).
ultraism (ul′trə-iz′m), *n.* (١) زیادەڕۆیی؛ پەڕگری
(٢) کارێکی زیادەڕۆیانە یا پەڕگرانە
-ultraist *(n.)*.
ultramarine (ul′trə-mə-rēn′), *adj.* (١) (ا) لەولای دەریاوە؛ هی ئەودیو دەریا. (ب) کەوتووەتە ئەودیو دەریاوە.
(٢) شینی ئاسمانی
n. (١) ڕەنگێکی شینە لە بەردی لاجی وەردی کوتراو دەگیرێت.
(٢) شینی ئاسمانی
ultramicroscope (ul′trə-mī′krə-skōp′), *n.* میکرۆسکۆپی زۆر ووردبین گەردبینێکە شتی وا وورد دەبینێت کە بە گەردبینی ئاسایی نابینرێت.
ultramicroscopic (ul′trə-mī′krə-skop′ik), *adj.* (١) هێندە وورده بە گەردبینی ئاسایی نابینرێت. (٢) تایبەتی بە میکرۆسکۆپی زۆر ووردبین.
ultramodern (ul′trə-mod′ērn), *adj.* فرە نوێ؛ زۆر تازەباو؛ زۆر تازەباو پەرست
-ultramodernism *(n.)*; **ultramodernist** *(n.)*; **ultramodernistic** *(adj.)*.

ultramontane (ul´trə-mon′tān), *adj.* (١) (أ) لەودیو شاخەوە (بەتایبەتی شاخی " ئالپ "). (ب) ئیتالی
(٢) لایەنگری دەسەلاتی ڕەهای پاپا (لە کاروباری کلێسەدا).
n. (١) نیشتەجێی ئەودیو شاخ (بەتایبەتی شاخی " ئالپ ").
(٢) لایەنگری دەسەلاتی ڕەهای پاپا
ultramundane (ul´trə-mun′dān), *adj.* (١) لە جیهان بەدەر
(٢) لە کۆمەڵەی خۆر بەدەر.
ultranationalism (ul´trə-nash′ən-'l-iz'm), *n.* ڕەگەزپەرستی لە ڕادە بەدەر؛ زۆر ڕەگەزپەرستی.
-ultranationalist *(n.)*; **ultranationalistic** *(adj.)*.
ultraviolet (ul´trə-vī′ə-lit), *adj.* ژوور بنەوشەیی
n. تیشکی سەروو بنەوشەیی.
ultravirus (ul´trə-vī′rəs), *n.* ڤایرۆسێکە بە میکرۆسکۆپی زۆر ووردبین نەبێت نابینرێ
ulu (ōō′lōō), *n.* چەقۆیەکە ژنە ئەسکیمۆیی بەکاری دەهێنن.
ululant (ūl′yoo-lənt, ul′yoo-lənt), *adj.* لوورەکەر
ululate (ūl′yoo-lāt´, ul′yoo-lāt´), *v.i.* (١) لوورەکردن؛ لوورەلوورکردن (٢) شیوەن کردن؛ لاواندنەوە
-ulutation *(n.)*.
umbel (um′b'l), *n.* گوڵە چەتر
umbellate (um′b'l-it, um′b'l-āt´), *adj.* *Also* **umbellar**, چەتری گوڵ.
umbelliferous (um´bə-lif′ēr-əs), *adj.* گوڵ چەتری (کە گێزەرو کەرەوزو ... هتد دەگرێتەوە)
umbellule (um′b'l-ūl´, um-bel′ūl), *n.* *Also* **umbellet**, لقی گوڵە چەتر
umber (um′bēr), *n.* (١) خاکی قاوەیی (٢) ڕەنگی قاوەیی.
adj. قاوەیی
v.t. قاوەیی کردن.
umber (um′bēr), *n.* (١) [Dial.] ، سێبەر. (٢) ماسییەکی ناو ڕووبارە. (٣) **umbrette**
umbilical (um-bil′i-k'l), *adj.* ناوکی؛ تایبەتی بە ناوک؛ ناوک.
umbilical cord, (١) ناوکەپەتک (کە ئاوڵەمەو دایک بەیەک دەگەیەنێت). (٢) پەیوەندییەکی زۆر گرنگو پێویست.
umbilicate (um-bil′ə-kit, um-bil′ə-kāt´), *adj.* (١) ناوکدار؛ ناوکی هەیە (٢) ناوک ئاسا؛ ناوکی؛ لە ناوک دەچێت.
umbilicus (um-bil′i-kəs, um´bi-lī′kəs), *n.* (١) ناوک
(٢) چاڵایی وەک ناوک (زیندەوەرزانی).
umbles (um′b'lz), *n.pl.* [Obs.], ناوسکی ئاسکو گیانداری تر (وەک دڵو جگەرو گورچیلە).
umbo (um′bō), *n.* (١) گرێ یا دوگمەی ناوەڕاستی قەڵغان
(٢) قۆرتی پەردە یا تەپڵی گوێ
-umbonal; umbonic *(adj.)*.
umbonate (um′bə-nit, um′bə-nāt´), *adj.* قۆرتی دوگمەیی؛ قۆرتی وەک گرێ.
umbra (um′brə), *n.* (١) سێبەر؛ تاریکایی؛ تاریکی؛ سێبەری خەست
(٢) (ا) تاریکایی سەرزەمین بەهۆی خۆرگیرانەوە.
(ب) تاریکترین بەشی پەڵەی سەر خۆر.
umbrage (um′brij), *n.* (١) [Obs. or Poetic.] ، سێبەر؛ تاریکایی.
(٢) لق و پۆپ.
(٣) ڕق لێ بوونەوە؛ وەڕس بوون؛ پێ ناخۆش بوون؛ هەست بریندار بوون:
(She took ~ at the boss's comment.)
(٤) (ا) نیشانەی لێڵ.
(ب) گومان؛ هۆی گومان لێ بوون.
umbrageous (um-brā′jəs), *adj.* (١) سێبەردار؛ بە سێبەر
(٢) دڵ ناسک؛ گوماندار؛ زوو وەڕس دەبێت.
umbrella (um-brel′ə), *n.* (١) چەتر. (٢) شتی داپۆشەر یا پارێزەر.
(٣) چەتری هەوایی: بریتییە لە فڕۆکەی جەنگی کە لەشکر دەپارێزن لە دوژمن
(٤) ڕێکخراوێك یا دەزگایەکە کە چەند ڕێکخراوێکی بچووکتر دەگرێتە ژێر باڵی خۆی: *(an ~ organization)* .
(٥) شتێکی چەتر ئاسا وەك لەشی ماسی نەرمەلیقە.
umbrella bird, باڵندە چەتری: باڵندەیەکی ڕەشی گەورەی ئەمەریکای لاتینیو ناوەڕاستی پۆپنە چەترییە.
umbrella palm, دارخورمای گەڵا چەتری.
umbrella tree, (١) ماگنۆلیای گەڵا چەتری. (٢) داری گەڵا چەتری.
umbrette (um-bret′), *n.* باڵندەیەکی ئەفەریقایییە لە توخمی شینە شامۆو لەقلەق.
umbriferous (um-brif′ēr-əs), *adj.* سێبەردار.
umiak, umiack (ōō′mi-ak´), *n.* بەلەمێکی بە چەرم داپۆشراوی سەرکراوەی ئەسکیمۆییە.
umlaut (oom′lout), *n.* ئوملاوت: (١) گۆڕینی دەنگی تیپە بزوێن لە زمانە ئەڵمانییەکاندا (بەهۆی لێکدانی دوو تیپە بزوێنەوە):
(**Maner, Fusse**)
(٢) ئەو تیپە بزوێنەی لەم لێکدانەدا پەیدادەبێت.
(٣) ئەو دوو خاڵەیە کە دەخرێتە سەر ئەم تیپە بزوێنە.
umpirage (um′pīr-ij, um′pi-rij), *n.* (١) سەرپشکی؛ نێشوکاری سەرپشك؛ ناوبژیکاری. (٢) بڕیاری سەرپشك.
umpire (um′pīr), *n.* سەرپشك (یاری، وەرزش)؛ ناوبژیکار؛ ناوبژیکەر
v.t. & v.i. سەرپشکی کردن
umpsteen (ump′stēn), *adj.* [Colloq.], = **umpteen.**
umpteen (ump′tēn), *adj.* [Colloq.], بێ شومار؛ لە ژماردن نایەت.
umpteenth (ump′tēn*th*), *adj.* [Colloq.], بێ شومار؛ لە ژماردن نایەت: *(for the ~ time; He was the ~ person to arrive.)*
un- (un), پێشگرێکە بەمانای: (١) دژ؛ پێچەوانە؛ نا؛ بێ:
(unhappy, untruth, unemployment)
(٢) بە پێچەوانەوەکردن؛ پووچ کردنەوە؛ نەکردن: *(unfasten)* .
UN, U.N., = **United Nations.**
unabashed (un′ə-basht´), *adj.* بەبێ شەرم کردن؛ بێ تەریق بوونەوە؛ بێ ئابڕوو
-unabashedly *(adv.)*.
unabated (un′ə-bāt´id), *adj.* هیچ بێ هێز نەبووە؛ بە هەمان هێز یا تینەوە؛ بوار نادات: *(~ violence, zeal, tension, etc.)* .
unable (un-ā′b'l), *adj.* بێ توانا؛ لە بارا نەبوو؛ ناتوانێ.
unabridged (un′ə-brij´id), *adj.* کورت نەکراوەتەوە (پەڕتووك، فەرهەنگ)؛ تەواو.
n. فەرهەنگی کورت نەکراوە.
unaccented (un-ak′s'nt´id), *adj.* هێز نەخراوە سەر؛ نەگیراو (زمانەوانی): *(an ~ syllable)* .
unacceptable (un´ək-sep′tə-b'l), *adj.* پەسەند ناکرێ؛ ناپەسەند؛ نابێ.
unaccommodated (un´ə-kom′ə-dāt´id), *adj.* (١) نەگونجاو؛ نەگونجێنراو. (٢) بێ شوێنی حەوانەوە. (٣) دڵ ڕانەگیراو؛ ڕازی نەکراو.
unaccompanied (un´ə-kum′pə-nid), *adj.* (١) هیچ لەگەڵ نەبوو: *(The shipment was ~ by an invoice.)* .
(٢) بەبێ ئەوەی ئاوازی مۆسیقای لەگەڵ بێت؛ بەتەنها.
unaccomplished (un´ə-kom′plisht), *adj.* (١) تەواو نەکراو؛ بەجێ نەهێنراو؛ جێبەجێ نەکراو؛ نەکراو: *(Many tasks remain ~.)*
(٢) ناکارامە؛ بێ بەهرە؛ نەزان؛ نەشارەزا: *(an ~ artist)* .
unaccountable (un´ə-koun′tə-b'l), *adj.* (١) لێڵ؛ سەیر؛ ناچێت بە مێشکدا؛ هۆکەی ڕوون نییە. (٢) نا بەرپرسیار؛ لێ نەپرسراوە.

-unaccountability; unaccountableness *(n.)*;
unaccountably *(adv.)*.

unaccounted for, هۆکەی روون نییە؛ روون نەکراوەتەوە؛ لێك نەدراوەتەوە.

unaccustomed (un´ə-kus'təmd), *adj.* (١) پێ رانەهاتوو: *(~ to kindness, hardship, cruelty, etc.)*
(٢) نائاسایی: *(~ pleasure)*.

unadorned (un´ə-dôr'nd), *adj.* سادە؛ ساکار؛ نەرازاوە؛ نەنەخشێنراو.

unadulterated (un´ə-dul'tə-rā´tid), *adj.* پوخت؛ پاك؛ پەتی؛ رووت: هیچی تێکەڵاو نەکراوە؛ گزی تێدا نەکراوە.

unadvisable (un´əd-vīz'ə-b'l), *adj.* نابەجێ؛ خراپ؛ لە جێی خۆیدا نییە: *(an ~ move)*.

unadvised (un'əd-vīzd´), *adj.* (١) ئاگادار نەکراو؛ تەمێ نەکراو؛ رابەری نەکراو (٢) هەڵەشە؛ پەلە؛ بیری لێ نەکراوەتەوە؛ ناژیرانە.
-unadvisedly *(adv.)*; unadvisedness *(n.)*.

unaffected (un´ə-fek'tid), *adj.* (١) کار تێنەکراو؛ نەگۆڕاو (٢) دڵسۆزانە؛ راستەقینە؛ بێ روالەت یا خۆ نواندن: *(He felt ~ grief for her death.)*
-unaffectedly *(adv.)*; unaffectedness *(n.)*.

unalloyed (un´ə-loid'), *adj.* (١) پوخت؛ تێکەڵاو نەکراو (کانزا). (٢) تەواو؛ لە هیچی کەم نییە: *(~ success)*.

unalienable (un-āl'yən-ə-b'l), *adj.* [Archaic], = **inalienable.**

unalterable (un-ôl´tēr-ə-b'l), *adj.* = **inalterable.**

un-American (un´ə-mer'ə-kən), *adj.* نائەمەریکی؛ لەگەڵ نەریت و بیروڕای ئەمەریکیانەدا ناگونجێت.

unanimity (ū´nə-nim'ə-ti), *n.* تەبایی؛ تێکرایی؛ گشت: *(the ~ of opinion)*

unanimous (yoo-nan'ə-məs), *adj.* بە تێکرا؛ تێکرا؛ بەیەك دەنگ؛ گشتی *(~ vote of the assembly.)*
-unanimously *(adv.)*; unanimousness *(n.)*.

unanswerable (un-an'sēr-ə-b'l), *adj.* بەرپەرچی نادرێتەوە؛ وەڵام نادرێتەوە؛ بە درۆ ناخرێتەوە: *(an ~ argument, claim, etc.)*.

unapproachable (un´ə-prōch'ə-b'l), *adj.* (١) گۆشەگیر؛ سارد؛ دوورەپەرێز؛ کەس دەمی نایگاتێ. (٢) بێ هاوتا؛ بێ وێنە.

unapt (un-apt'), *adj.* (١) نەگونجاو؛ نابەجێ؛ نەشیاو. (٢) لەوانە نییە؛ بۆی نییە (٣) ناکارامە؛ لێ نەهاتوو؛ ناژیرەك؛ کەودەن؛ دەبەنگ.

unarm (un-ärm'), *v.t.* [Archaic], = **disarm.**

unarmed (un-ärmd'), *adj.* (١) بێ چەك؛ چەك هەڵنەگرتوو. (٢) بێ درك؛ بێ چرنووك.

unassailable (un´ə-sāl'ə-b'l), *adj.* (١) هێرشی نابرێتە سەر؛ ناگیرێت؛ داگیرناکرێت. (٢) بەرپەرچی نادرێتەوە؛ بەدرۆ ناخرێتەوە؛ حاشای لێ ناکرێت

unassisted (un'ə-sis'tid), *adj.* یارمەتی نەدراو؛ بێ یارمەتی.

unassuming (un´ə-sōōm'iŋ. un'ə-sūm'iŋ), *adj.* خاکی؛ بێ فیز؛ سەرکز: *(an ~ man)*

unattached (un´ə-tacht'), *adj.* (١) نەبەستراوەتەوە؛ نەبەستراو؛ لێك نەدراو (٢) سەربەخۆ؛ بێ پەیوەندی (٣) رەبەن؛ زگورتی؛ بێ دەزگیران؛ بێ ژن یا مێرد.

unattainable (un´ə-tān'ə-b'l), *adj.* (١) دوورەدەست؛ دەست ناکەوێت؛ دەستی ناگاتێ (٢) ناتوانرێ بهێنرێتە دی: *(an ~ goal)*

unattended (un´ə-ten'did), *adj.* (١) کەس تیادا ئامادە نەبوو؛ کەس لێ نەبوو: *(an ~ meeting)*.
(٢) لەگەڵ نەبوو: *(a flash of lightning ~ by thunder)*.
(٣) چاودێری نەکراو: *(an ~ child, patient, etc.)*.
(٤) بە تەنها: *(The queen was ~ .)*.
(٥) گوێ پێ نەدراو؛ فەرامۆش کراو: *(~ warning signals)*.
(٦) سەرەوکاری نەکراو: *(an ~ switchboard)*
(٧) نەکراو؛ جێبەجێ نەکراو: *(He left his studies ~ to.)*

unauthorized (un´ô'thə-rīzd´), *adj.* (١) دەسەڵات پێ نەدراو (٢) رێ پێ نەدراو؛ قەدەغە.

unavailable (un´ə-vāl'ə-b'l), *adj.* دەست ناکەوێت؛ دوورەدەست.

unavailing (un´ə-vāl'iŋ), *adj.* بێ سوود؛ بێ کەڵك

unavoidable (un´ə-void'ə-b'l), *adj.* خۆی لێ لانادرێت؛ هەر دەبێ ببێ؛ لێ دەربازبوونی نییە.
-unavoidably *(adv.)*; unavoidableness *(n.)*.

unaware (un´ə-wâr'), *adj.* (١) بێ ئاگا؛ پێ نەزان: *(~ of danger)*
(٢) بێباك؛ بێ دەربەست؛ هەڵەشە.
adv., unawares.

unawares (un´ə-wârz'), *adv.* (١) بێ دەسەنقەست؛ هەر لەخۆوە. (٢) لەپڕ؛ لە ناکاو: *(We came upon him ~ .)*.

unbacked (un-bakt'), *adj.* (١) نەگیراو (ئەسپ) (٢) یارمەتی نەدراو؛ پشت نەگیراو. (٣) بێ پاڵپشت (کورسی).

unbaked (un-bākt'), *adj.* (١) نەبرژاو (نان). (٢) کاڵ و کرچ؛ کەڵاڵە نەکراو؛ فەریك (مەجاز)؛ ناتەواو: *(an ~ plan, idea, etc.)*

unbalance (un-bal'əns), *v.t.* (١) لارەسەنگ کردن؛ ناهاوتا کردن؛ هاوسەنگی تێکدان؛ لەنگەر تێکدان. (٢) مێشك تێکدان؛ شێت کردن

unbalanced (un-bal'ənst), *adj.* (١) ناهاوتا؛ لارەسەنگ؛ لاسەنگ؛ نارێك (٢) ناهاوتا (دەستمایە، قەرز) (دەفتەرگری). (٣) (ا) تێکچوو (مێشك)؛ ناتەواو. (ب) شێت.

unbated (un-bāt'id), *adj.* (١) unabated. (٢) [Archaic]، نوك کول نەکراو یا داپۆشراو (شیری شیربازی)

unbearable (un-bâr'ə-b'l), *adj.* بەرگەی ناگیرێ؛ لە ووزە بەدەر؛ لەگەڵی دەرنابرێ: *(~ pain, cruelty, suffering, etc.)*.
-unbearably *(adv.)*.

unbeatable (un-bēt'ə-b'l), *adj.* نابەزێنرێت؛ نەبەزێنراو؛ بۆر پێ نەدراو؛ نادۆڕێت: *(an ~ people, spirit, etc.)*

unbeaten (un-bēt''n), *adj.* (١) نەبەزێنراو؛ نەشکێنراو. (٢) کەس پیا نەرۆیشتوو: *(an ~ path)*. (٣) نەهاڕاو؛ ووردنەکراو.

unbecoming (un´bi-kum'iŋ), *adj.* ناشرین (رەووشت)؛ نابەجێ؛ لێی نایەت (کردەوە)؛ نەشیاو: *(her ~ behavior)*.

unbegotten (un´bi-got''n), *adj.* (١) هێشتا لەدایك نەبوو. (٢) لەدایك نەبوو؛ نەمر؛ هەمیشەیی؛ هەتا هەتایی.

unbeknown (un´bi-nōn'), *adj.* نەزانراو؛ پێ نەزانراو.
unbeknown to, بەبێ ئاگاداری ئەو کەسە؛ بێ ئەوەی کەسەکە پێی بزانێت: *(Unbeknown to me she had planned the trip.)*.

unbeknownst (un´bi-nōnst'), *adj.* unbeknown.

unbelief (un´bə-lēf'), *n.* بڕوا نەبوون بە ئاین؛ بێ بڕوایی؛ کفر.

unbelievable (un´bə-lēv'ə-b'l), *adj.* ستەم؛ رێی تێ ناچێت؛ باوەڕی پێ ناکرێت

unbeliever (un´bə-lēv'ēr), *n.* بێ بڕوا (بە ئاین)؛ بێ ئاین؛ خوانەناس؛ کافر.

unbend (un-bend'), *v.t.* (١) بەردان (کەوان)؛ بەرەڵاکردن (٢) راستکردنەوە (شتی خوار و خێچ).

(٣) پشت نێکردنەوە؛ چەوانەوە؛ خاوکردنەوە.
(٤) کردنەوە (پەت)؛ شل کردنەوە.
v.i. (١) ڕاست بوونەوە؛ چەوتی تێدا نەمان.
(٢) پشت پێکردنەوە؛ خاوبوونەوە؛ چەوانەوە.
unbending (un-ben′diŋ), *adj.* (١) ڕەق؛ ناچەمێتەوە
(٢) کەللەڕەق؛ ڕای خۆی ناگۆڕێت
unbiased (un-bī′əst), *adj.* بێ لایەن
unbidden (un-bid′′n), *adj.* (١) نەویستراو؛ داوا نەکراو؛ بانگ نەکراو.
(٢) فەرمان پێ نەدراو.
unbind (un-bīnd′), *v.t.* (١) شل کردنەوە؛ کردنەوە.
(٢) بەرەڵاکردن؛ بەردان.
unbitted (un-bit′id), *adj.* (١) لغاو نەکراو؛ ڕەشمەی نەکراوەتە سەر.
(٢) بەرەڵا؛ بەر بۆ بەرەڵاکراو؛ ڕێ لێ نەگیراو؛ ڕەها.
unblemished (un-blem′isht), *adj.* بێگەرد؛ پاک؛ بێ لەکە.
(an ~ record of fairness)
unblessed (un-blest′), *adj. Also* **unblest,** (١) پیرۆز نەکراو.
(٢) ناپیرۆز؛ بەد؛ خراپ؛ بەدخوا. (٣) کەساس؛ داماو.
unblinking (un-blink′iŋ), *adj.* (١) چاو نەتروکاو.
(٢) بێ هەست؛ هەست مردوو.
(٣) بێ ترس؛ نەترساو؛ نەترس
unblushing (un-blush′iŋ), *adj.* (١) بێ شەرم؛ بێ ئابڕوو؛ بێ حەیا.
(٢) ڕەنگ سوور هەڵنەگەڕاو؛ تەریق نەبووەوە.
unbodied (un-bod′id), *adj.* (١) بێ لاشە؛ بێ لەش
(٢) لە لەش ڕزگار کراو.
unbolt (un-bōlt′), *v.t.* کردنەوە (دەرگای داخراو)؛ کلۆم کردنەوە.
unbolted (un-bōl′tid), *adj.* کلۆم نەدراو؛ بە کلۆم دانەخراو.
unbolted (un-bōl′tid), *adj.* لە هێلەک نەدراو (نارد).
unborn (un-bôrn′), *adj.* (١) لەدایک نەبووە؛ نەهاتووەتە جیهانەوە.
(٢) داهاتوو؛ پاشەڕۆژ.
unbosom (un-booz′əm, un-boo͞′zəm), *v.t. & v.i.* دەرخستن؛ دەربڕین؛ درکاندن
unbosom oneself, هەست و نەستی خۆ دەربڕین؛ دڵی خۆ هەڵڕشتن.
unbound (un-bound′), *past tense and p.p. of* unbind.
adj. (١) ئازادکراو؛ بەردراو؛ بەرەڵاکراو؛ ڕزگارکراو.
(٢) بەرگ تێ نەگیراو (پەڕتووک)؛ بێ بەرگ.
unbounded (un-boun′did), *adj.* (١) بێ سنوور؛ بێ ئەندازە
(٢) بەرەڵا؛ ڕەها
unbowed (un-boud′), *adj.* (١) نەچەماوە؛ نەچەمێنراوە؛ نەنوشتاوە.
(٢) دانەنەویو؛ شۆڕنەکراو؛ ملنەدەر: *(My head is bloody but ~ .)* .
unbrace (un-brās′), *adj.* (١) کردنەوە (شتی پێچراوە یا شەتەکدراو)؛ بەند یا پێنەست لێکردنەوە (٢) شل کردنەوە؛ خاوکردنەوە.
(٣) بێ هێز کردن؛ بێ تین کردن.
unbraid (un-brād′), *v.t.* خاوکردنەوە (شتی هۆنراوە وەک پرچ).
unbred (un-bred′), *adj.* (١) بێ ڕەوشت؛ بەدخوو؛ بەدڕەوشت.
(٢) فێرنەکراو؛ ڕانەهێنراو؛ مەشق دانەدراو.
unbridled (un-brī′d'ld), *adj.* (١) بێ لغاو؛ بێ ڕەشمە؛ بێ جڵەو؛ لغاو نەکراو. (٢) بەرەڵا؛ جڵەو بۆ شل کراو؛ ڕەها؛ بێ سنوور:
(~ enthusiasm)
unbroken (un-brō′k'n), *adj.* (١) ساغ؛ نەشکاو
(٢) تۆڕ نەگیراو (ئەسپ). (٣) بەردەوام؛ سەرروەمڕ؛ یەکبین.
(٤) ڕێک و پێک
unbuckle (un-buk′'l), *v.t.* پشتێن کردنەوە؛ ئاوزوونە کردنەوە یا ترازاندن
unburden (un-būr′d'n), *v.t.* *(to ~ a mule)* (١) لێ داگرتن (بار؛
(٢) لە کۆڵ (خۆ) کردنەوە؛ بار (ی خۆ) سووک کردن؛ ئەرک لەسەر شان لابردن.
(٣) دەردی دڵ بۆ باس کردن و باری خۆ سووک کردن؛ باری خۆ سووک کردن بە دڵ بۆ هەڵڕشتن: *(He ~ed his soul to a priest.)* .
unbutton (un-but′'n), *v.t.* (١) قۆپچە کردنەوە.
(٢) دەرخستن؛ هەڵماڵین
uncage (un-kāj′), *v.t.* بەردان (لە قەفەز)؛ بەرەڵاکردن.
uncalled-for (un-kôld′fôr′), *adj.* (١) ناپێویست؛ پێ نەویست.
(٢) نابەجێ؛ ناڕەوا.
uncanny (un-kan′i), *adj.* (١) سەیر؛ نائاسایی؛ تەلیسماوی؛ ناسرووشتی. (٢) ژیر؛ تیژ (ڕێ بەدیی)؛ زۆر چاک؛ لە ئەندازەو سرووشت بەدەر:
(~ shrewdness, insight, etc.)
-uncannily *(adv.)*; **uncanniness** *(n.)*.
uncap (un-kap′), *v.t.* (١) کڵاو (لەسەر) داکەندن.
(٢) سەر هەڵپچڕین (شووشە)؛ سەر قەپاغ لێکردنەوە یا لابردن:
(to ~ a bottle)
v.i. شەپقە یا کڵاو بۆ داکەندن لە ڕووی ڕێزلێگرتنەوە.
uncapable (un-kā′pə-b'l), *adj.* [Obs.]. = **incapable.**
uncaused (un-kōzd′), *adj.* هەر لەخۆیەوە بووە؛ بەبێ هۆ بووە.
unceasing (un-sēz′iŋ), *adj.* بەردەوام؛ بێ پایان؛ سەرروەمڕ؛ بێ ووچان؛ یەکبین.
-unceasingly *(adv.)*.
unceremonious (un′ser-ə-mō′ni-əs), *adj.* (١) نارەسمی:
(an ~ observance of a holiday)
(٢) لەپڕو ناشرین (کردەوە)؛ بێ ئەزاکەت؛ ڕێزلێنەگر.
-unceremoniously *(adv.)*; unceremoniousness *(n.)*.
uncertain (un-sūr′t'n), *adj.* (١) نەزانراو؛ دووبەختی؛ هاتونەهات:
(an ~ outcome)
(٢) نامسۆگەر؛ نەبڕاوەتەوە: *(~ plans)* .
(٣) دوودڵ؛ ڕاڕا؛ نادڵنیا؛ گوماندار
(٤) پشت پێ نەبەستراو؛ هەمیشە دەگۆڕێت: *(~ weather)*
(٥) پچڕپچڕ؛ نابەردەوام؛ ناسەرروەمڕ؛ ناهەمیشە.
uncertainty (un-sūr′t'n-ti), *n.* (١) (أ) گومان. (ب) دوودڵی؛ دڵەڕاوکێ؛ نادڵنیایی. (٢) هاتونەهات؛ دووبەختی؛ مەترسی.
(٣) شتێکی نامسۆگەر یا گوماناوی؛ شتێکی دووبەختی یا هاتونەهات.
unchangeable (un-chān′jə-b'l), *adj.* گۆڕینی بۆ نییە؛ ناگۆڕێت
uncharitable (un-char′ə-tə-b'l), *adj.* نابەخشندە؛ دڵڕەق؛ لێ نەبووردوو.
-uncharitably *(adv.)*.
uncharted (un-chär′tid), *adj.* نەدۆزراوە؛ نەزانراو؛ بێ نەخشە؛ ڕێ پیادا نەبراو: *(an ~ territory, field of knowledge, etc.)*
unchaste (un-chāst′), *adj.* داوێن پیس.
unchristian (un-kris′chən), *adj.* (١) خاچ پەرست نییە.
(٢) بە پێچەوانەی ڕێبازو ڕەفتاری خاچ پەرستییە.
(٣) نامرۆڤانەیە؛ کێوی؛ لە خاچ پەرستان ناوەشێتەوە؛ ناشرین (کردەوە، ڕەفتار)
unchurch (un-chūrch′), *v.t.* (١) لە ئەندامێتی کڵێسە دەرکردن
(٢) پێکهێنانی کڵێسە قەدەغەکردن لە کۆمەڵێک خەڵک.
uncial (un′shi-əl, un′shəl), *adj.* تایبەتی بە تیپی ئینچی، واتە گەورە (کە بەکاردەهێنرا لە دەستنووسی یۆنانی و ڕۆمانی کۆندا).
n. (١) تیپێکی ئینچی، واتە گەورە. (٢) دەستنووسی بەم جۆرە تیپە نووسراو.
unciform (un′si-fôrm′), *adj.* قولاپی؛ سەرچەماوە
uncinal (un′si-n'l), *adj.* **uncinate.**
uncinaria (un′si-nə-rī′ə), *n.* = **hookworm.**
uncinariasis (un′si-nə-rī′ə-sis), *n.* = **ancylostomiasis.**
uncinate (un′si-nit, un′si-nāt′), *adj.* قولاپی؛ سەرچەماوە.
uncinus (un′si-nəs), *n.* شتێکی قولاپی یا سەرچەماوە.

uncircumcised (un-sũr′kəm-sīzd′), *adj.* (١) خەتەنە نەکراو.
(٢) گاور (٣) بت پەرست؛ بێ ئاین.

uncivil (un-siv′'l), *adj.* (١) کێوی: ناشارستانی.
(٢) بێ ئەزاکەت: ناشرین؛ بێ ڕەووشت: ***(~ behavior)***.

uncivilized (un-siv′'l-īzd′), *adj.* کێوی: ناشارستانی؛ دڕندە.

unclad (un-klad′), *alternative past tense and past-participle of* **uncloth.**
adj. پووت: پووت وقووت.

unclasp (un-klasp′, un-kläsp′), *v.t.* (١) کردنەوە (قولفە، ئاوزووە. زنجیر. مستەکوڵە، چنگ)؛ ترازاندن؛ شل کردنەوە.
(٢) لە چنگ دەرهێنان؛ لە دەست کردنەوە یا بەرەڵاکردن
v.i. (١) کرانەوە؛ شل بوونەوە.
(٢) دەست لەیەک دەرهێنان یا کردنەوە؛ چنگ لێك جیاکردنەوە.

unclassified (un-klas′ə-fīd′), *adj.* (١) پۆل پۆل نەکراو؛ هاوبابەت نەکراو (٢) نانهێنی (هەواڵ، ڕاپۆرت)

uncle (uŋ′k'l), *n.* (١) مام، خاڵ؛ لالۆ (٢) مێردی پوور.
(٣) [Colloq.]. مام (نازناوی ڕێزە بۆ پیاوی بەتەمەن)؛ مامە.
(٤) [Slang]. **pawnbroker**

unclean (un-klēn′), *adj.* (١) پیس: پیس و پۆخڵ؛ چڵکن
(٢) چەپەڵ، بۆگەن: پیس و بۆگەن؛ ناپاك. (٣) داوێن پیس.

uncleanly (un-klēn′li), *adj.* (١) پیس، پیس و پۆخڵ
(٢) داوێن پیس، ناپاك

-uncleanliness *(n.).*

uncleanly (un-klēn′li), *adv.* (١) بە پیس و پۆخڵانە.
(٢) بە داوێن پیسانە؛ بە ناپاکی‌یانە

unclear (un-klēr′), *adj.* لێڵ؛ نادیار

unclench (un-klench′), *v.t.* کردنەوە (مستەکوڵە، چنگ، زریزە...)؛ شل کردنەوە؛ ترازاندن: ***(to ~ one's fists)***.
v.i. کرانەوە؛ کردنەوە؛ شل بوونەوە؛ ترازان.

Uncle Sam, [Colloq.]. مامە سام. ئەمەریکا؛ ڕژێمی ئەمەریکا

Uncle Tom, مامە تۆم (١) ناوی قولەڕەشێکی چیرۆکێکی ئەمەریکی‌یە.
(٢) قولەڕەشێکی چڵکاوخۆرو کڕنووش بەر بۆ ڕەگەزی سپی ئەمەریکا؛ قولەڕەشی نۆکەرو سەرشۆڕ.
(٣) چڵکاوخۆر؛ نۆکەر؛ سەرشۆڕ؛ کڕنووش بەر

unclinch (un-klinch′), *v.t.* = **unclench.**

uncloak (un-klōk′), *v.t.* (١) عەبا داکەندن؛ جبە داکەندن
(٢) دەرخستن؛ خستنەڕوو؛ هەڵماڵین

unclose (un-klōz′), *v.t.* (١) کردنەوە.
(٢) خستنەڕوو؛ پیشاندان؛ دەرخستن.

unclothe (un-klō*th*′), *v.t.* ڕووتکردنەوە؛ حل لەبەر داکەندن.

uncoil (un-koil′), *v.t.* خاوکردنەوە؛ ڕەواندنەوە؛ ڕاستکردنەوە.
v.i. خاوبوونەوە؛ ڕەوانەوە؛ ڕاستبوونەوە

uncomfortable (un-kum′fēr-tə-b'l), *adj.* (١) نارەحەت؛ ناخۆش ***(an ~ chair, situation, etc.)***.
(٢) بێ ئارام؛ پەست؛ نارەحەت

-uncomfortably *(adv.).*

uncommercial (un′kə-mũr′shəl), *adj.* (١) لە بازرگانی بەدەر؛ پەیوەندی نی‌یە بە بازرگانی‌یەوە. (٢) لەگەڵ ڕێبەرو پەیڕەوی بازرگانیدا نەگونجاو

uncommitted (un′kə-mit′id), *adj.* بەڵێن نەدەر؛ پەیمان نەدەر؛ بێ پەیوەندی؛ سەربەست. ple

uncommon (un-kom′ən), *adj.* (١) نائاسایی؛ دەگمەن؛ بە دەگمەن ڕێ کەوتوو. (٢) هەڵکەوتوو؛ سەرئاسا؛ نایاب.

-uncommonly *(adv.).*

uncommunicative (un′kə-mū′nə-kā′tiv), *adj.* کەم دوو؛ نەدوو؛ بێ دەنگ.

uncomplimentary (un-kom′plə-men′tēr-i), *adj.* سووك (سەرنج)؛ ناشرین؛ لە ڕێز کەمکەرەوە:
(He made some ~ remarks about her.)

uncompromising (un-kom′prə-mīz′iŋ), *adj.* سەرسەخت؛ کەللەڕەق؛ ڕەق؛ هەڵوێست و بیروڕای خۆی ناگۆڕێت.

unconcern (un′kən-sũrn′), *n.* (١) بە تەنگەوە نەهاتن؛ بەدەربەستەوە نەهاتن؛ بێباکی. (٢) ناسوودەیی؛ بێ مەراقی؛ بێ خەمی.

unconcerned (un′kən-sũrnd′), *adj.* (١) بە تەنگەوە نەهاتوو؛ بەدەربەستەوە نەهاتوو؛ بێباك. (٢) بێ خەم؛ بێ مەراق؛ ناسوودە.

unconditional (un′kən-dish′ən-'l), *adj.* (١) بێ مەرج؛ بێ چەندو چۆن: ***(an ~ surrender)***.
(٢) تەواو؛ بێ مەرج: ***(He has her ~ support.)***.

unconditionally (un′kən-dish′ən-'l-i), *adv.* (١) بێ مەرج؛ بێ چەندو چۆن. (٢) بە تەواوی.

unconditioned (un′kən-dish′ənd), *adj.* (١) بێ مەرج، بێ چەندو چۆن (٢) زگماکی؛ هەر لە خۆوە نەك بە ڕاهێنان یا فێرکردن
(an ~ reflex)

unconnected (un′kə-nek′tid), *adj.* (١) بێ پەیوەندی؛ پچڕاو؛ پێوە نەبەستراو (٢) پچڕپچڕ؛ پەیوەندی بە یەکتری‌یەوە نی‌یە.

unconquerable (un′koŋ′kēr-ə-b'l), *adj.* نابەزێت؛ نەبەز؛ نابەزێنرێت.

unconscionable (un-kon′shən-ə-b'l), *adj.* (١) بێ ویژدان؛ ناڕەوا. (٢) لە ئەندازە بەدەر؛ زیادەڕۆ؛ نابەجێ

-unconscionableness *(n.)*; **unconscionably** *(adv.).*

unconscious (un-kon′shəs), *adj.* (١) (ا) بێ گیان؛ بێ هۆش؛ بێ هەست؛ بێ مێشك. (ب) بووراوە؛ لە هۆش خۆ چوو؛ بێ هۆش.
(ج) هەست پێ نەکراو؛ پێ نەزانراو؛ بێ ئاگا؛ پێ نەزان:
(He was ~ of his mistake.)
(٣) بەبێ دەسەنقەست؛ لەخۆوە: ***(an ~ insult, act, reaction)***.
(٤) ناهۆشیار؛ هی هەستی شاراوە.

-unconsciously *(adv.)*; **unconsciousness** *(n.).*

the unconscious, هەستی ناهۆشیار (دەروونناسی)؛ هەستی شاراوە؛ بیرو هۆش و هەست و نەست و حەزی خۆ پێ نەزان.

unconsidered (un′kən-sid′ẽrd), *adj.* (١) ڕەچاو نەکراو؛ بایەخ پێ نەدراو؛ حساب بۆ نەکراو. (٢) بیر لێ نەکراوە؛ هەڵەشانە:
(a hasty, ~ remark)

unconstitutional (un′kon-stə-tōō′shən-'l, un′kon-stə-tū′shən-'l), *adj.* نادەستووری؛ بە پێچەوانەی دەستوور.

-unconstitutionality *(n.)*; **unconstitutionally** *(adv.).*

uncontrollable (un′kən-trōl′ə-b'l), *adj.* دابین نەکراو؛ دابین ناکرێت؛ جڵەوی ناگیرێت؛ ڕاناگیرێت.

unconventional (un′kən-ven′shən-'l), *adj.* نەگونجاو لەگەڵ نەریت و ڕەووشت و ڕێبازی باودا.

-unconventionality *(n.)*; **unconventionally** *(adv.).*

uncork (un-kôrk′), *v.t.* (١) تەپەدۆر لێ دەرهێنان؛ کردنەوە (شووشە شەراب). (٢) ئاشکراکردن؛ بەرەڵاکردن؛ سەر لێ لابردن: ***(to ~ a secret)***.

un-co-ordinated (un′kō-ôr′də-nā′tid), *adj.* ناڕێك‌وپێك؛ ناتوانێت پێکەوەو بە باشی بەکاری بهێنێت (دەست).

uncounted (un-koun′tid), *adj.* (١) نەژمێرراو.
(٢) بێ شومار؛ لە ژماردن نایەت؛ نێجگار زۆر.

uncouple (un-kup′'l), *v.t.* (١) لێککردنەوە؛ لە یەکتر جیاکردنەوە یا ترازاندن ***(to ~ railroad cars)***
(٢) بەرەڵاکردن؛ بەردان؛ بەت لە مل کردنەوە (سەگ).
v.i. بەربوون؛ بەرەڵابوون

uncouth (un-ko͞oth′), *adj.* (١) [Rare]، سەیر؛ نەزانراو؛ نەناسراو؛ باو نییە (٢) کەرتر؛ چوارپێ؛ کێوی؛ بێ نەزاکەت.

uncover (un-kuv′ēr), *v.t.* (١) ئاشکرا کردن؛ دەرخستن؛ خستنەڕوو؛ هەڵماڵین (٢) سەر (لێ) لابردن؛ ڕووتکردن؛ سەرقاپ لەسەر لادان؛ سەرهەڵدانەوە (٣) کڵاو یا شەپقە لەسەر داکەندن (لە ڕووی ڕێزلێگرتنەوە).

v.i. (١) کڵاو یا شەپقە لەسەر داکەندن (لە ڕووی ڕێزلێگرتنەوە). (٢) سەرقاپ لەسەر لادان؛ سەر (لێ) لابردن؛ سەرهەڵدانەوە.

uncovered (un-kuv′ērd), *adj.* (١) نەپارێزراو. (٢) بیمەی نییە؛ بێ بیمە؛ پاراستنی بیمەی نییە (٣) سەر ڕووت.

uncreated (un′krē-āt′id), *adj.* (١) هێشتا دروست نەبووە یا نەهاتووەتە جیهانەوە. (٢) هەر هەبووە و هەر دەیشبێت؛ هەتا هەتایی؛ لە خۆیەوە هاتووەتە جیهانەوە.

uncross (un-krôs′), *v.t.* قاچ لەسەر قاچ لابردن:

(She ~ed her legs.)

unction (uŋk′shən), *n.* (١) چەورکردن (بۆ مەبەستی ئایینی یا پزیشکەوانی)؛ ڕۆن لێدان؛ مەڵحەم لێدان. (٢) ڕۆن؛ مەڵحەم. (٣) بەلسەم؛ شتێکی خۆش بۆ دڵ و گیان یا بۆ لەش. (٤) بەپەرۆشی یا بەجۆشییەکی ڕووالەت (لە دوواندا).

unctuous (uŋk′cho͞o-əs), *adj.* (١) چەور؛ ڕۆناوی؛ ڕۆندار. (٢) لووس؛ خز (٣) زمان لووس؛ مەراییکەر؛ بە ڕووالەت دڵسۆز.

-unctuously *(adv.)*; **unctuousity; unctuousness** *(n.)*.

uncurl (un′kûrl), *v.t.* ڕاستکردنەوە (شتی لوول وەک قژ).

v.i. ڕاستبوونەوە؛ خاوبوونەوە؛ لوول تێدا نەمان

uncus (uŋ′kus), *n.* ئەندامی چەماوە یا قولاپی.

uncut (un-kut′), *adj.* (١) نەبڕاو (٢) پەڕەکانی نەبڕاوە، واتە لەیەک نەکراوەتەوە (پەڕتووکی تازە). (٣) بە ڕێکوپێکی نەبڕاو (گەوهەر). (٤) کورت نەکراوەتەوە (پەڕتووک، فیلم).

undamped (un-dampt′), *adj.* (١) دڵی سارد نەبووەتەوە. *(Her enthusiasm was ~ .)* (٢) نەوەستاوە (لەرەی کارەبایی).

undaunted (un-dôn′tid, un-dän′tid), *adj.* چاونەترساو؛ نەبەرد؛ بێباک؛ ئازا:

(U~ by failure and misfortune, he kept on.)

-undauntedly *(adv.)*; **undauntedness** *(n.)*.

undecided (un′di-sīd′id), *adj.* (١) بڕیار (لەسەر) نەدراو؛ نەبڕاوەتەوە (٢) دوودڵ؛ بڕیاری نەداوە.

undefined (un′di-fīnd′), *adj.* دیاری نەکراو.

undemonstrative (un′di-mon′strə-tiv), *adj.* هەستی خۆ پیشان نەدەر؛ نەدوو.

undeniable (un′di-nī′ə-b′l), *adj.* (١) بە درۆ ناخرێتەوە؛ ڕاست؛ بەرپەرچ نادرێتەوە (٢) زۆرباش؛ نایاب

-undeniably *(adv.)*.

under (un′dẽr), *prep.* (١) لەژێر. *(His shoes are ~ the bed.)* (٢) لەبن؛ لەخوار؛ لەژێر. *(ten feet ~ water)*. (٣) (ا) لەژێردەست (پلەوپایە)؛ لەخوار. (ب) لەژێر (نرخ)؛ کەمتر. (ج) لەخوار (تەمەن): *(~ age)*. (٤) لە بارودۆخێکی تایبەتیدا:

(He is ~ an anesthetic.; The house is ~ repair.)

(٥) بە ئامۆژگاری کەسێک:

(He studied music ~ a famous composer.)

(٦) لە چەرخی؛ لەکاتی

(Literature flourished ~ the new regime.)

(٧) لەژێر؛ لە *(the question ~ discussion)*. (٨) لە؛ لەبەر؛ بەهۆی: *(~ the circumstances)*. (٩) بەگوێرەی؛ بەپێی: *(~ the rules)*

adv. (١) لەژێر؛ لەبن. (٢) لە خوار؛ لەژێردەست. (٣) کەمتر.

adj. (١) ژێرەوە؛ هی ژێرەوە. (٢) ژێردەست؛ خواردەست. (٣) کەمتر.

go under, ژێرکەوتن (بازرگانی، کاسبی)؛ بە ئاخدا چوون.

under- (un′dēr), پێشگرێکە بەمانای: (١) ژێر؛ ژێرەوە: *(undershirt)* (٢) ژێردەست؛ خواردەست. (٣) کەمتر.

underachieve (un′dēr-ə-chēv′), *v.i.* کەم توانا بوون (لە ئیش یا خوێندندا)؛ نازیرەک بوون.

underachiever *(n.)*.

underage (un′dēr-āj′), *adj.* خوارتەمەن؛ منداڵتر لە هەژدە ساڵ (بۆ دەنگدان یا خواردنەوە).

underarm (un′dēr-ärm′), *adj.* هی بن باڵ.

n. بن باڵ؛ بن قۆڵ.

underbid (un′dēr-bid′), *v.t. & v.i.* نرخی کەمتر پێشکەش کردن لە خەڵک (مەزاد).

-underbidder *(n.)*.

underbred (un′dēr-bred′), *adj.* (١) بێ ڕەووشت؛ بێ نەزاکەت. (٢) ناڕەسەن؛ دووڕەگ.

underbrush (un′dēr-brush′), *n.* گژوگیا و بنچکی ژێر درەختی دارستان. (هەروەها: " **undergrowth** ").

underbuy (un′dēr-bī′), *v.t.* (١) بە هەرزانتر کڕین لە نرخی خۆی. (٢) بە هەرزانتر کڕین لە خەڵک.

undercarriage (un′dēr-kar′ij), *n.* (١) چوارچێوەی ژێر ئوتومبیل. (٢) تایە و کەرەسەی نیشتنەوەی فڕۆکە.

undercharge (un′dēr-chärj′), *v.t.* (١) پارە کەم (یا کەمتر) لێ سەندن: *(The grocer ~s us.)*. (٢) فیشەک کەم تێخستن؛ داگرتنەوە بە گوللەی کەم.

n. (١) فیشەک یا گوللەی کەم لە چەکدا. (٢) کرێ یا پارە کەم سەندن.

underclassman (un′dēr-klas′mən), *n.* = **lowerclassman.**

underclothes (un′dēr-klōz′, un′dẽr-klō*thz*), *n.pl.* جلی-ژێرەوە.

underclothing (un′dẽr-klō*th*′iŋ), *n.* = **underclothes.**

undercoat (un′dēr-kōt′), *n.* (١) چاکەتی ژێرەوە. (٢) تووکی کورتی ژێرەوەی گیانەوەر. (٣) چینە سواغ یا بۆیەی ژێرەوە.

v.t. چینێک سواغ یا بۆیەی ژێرەوە لێدان.

undercover (un′dēr-kuv′ēr), *adj.* نهێنی؛ پەنهانی؛ سووسەیی: *(an ~ investigation; an ~ agent)*

undercroft (un′dēr-krôft′, un′dēr-kroft′), *n.* ژووری-ژێرزەمین (بەتایبەتی هی کڵێسە).

undercurrent (un′dēr-kūr′ənt), *n.* (١) تەووژمی ژێر ئاو؛ تەووژمی شاراوەی ژێر ئاو. (٢) هەست و بیروڕای شاراوە (کە دژ بەوەیە کە لەڕووە):

(Although everybody seemed to support the government, there was an ~ of opposition.)

undercut (un′dēr-kut′), *n.* (١) بن کەنی. (٢) لەلەیەکە لەخوار شوێنی بڕینەوەی درەختێکداو لەو لایەی کە دەویسترێ درەختەکەی بۆ بکەوێت (٣) [Chiefly British]، پارچە گۆشتی پشتەمەغزە. (٤) لێدانی ژێر تۆپ (گۆڵف، تەنس).

adj. بن کەن کراو.

v.t. (١) بن کەن کردن. (٢) لەژێرەوە زیان لێدان. (٣) لەلەکردنی درەختێک لەخوار شوێنی بڕینەوەکەیداو لەو لایەی کە دەویسترێ درەختەکەی بۆ بکەوێت. (٤) بە پارەی کەمتر ئیش کردن لە خەڵکی تر؛ بە هەرزانتر شت فرۆشتن لە فرۆشیاری تر.

(٥) لەژێری توێ دان (گۆلف، تەنس).

v.i. بن کەن کردن

underdeveloped (un´dēr-di-vel′əpt), *adj.* (١) گەشەنەکردوو؛ ناتەواو؛ لە ئاسایی بچووکتر. *(an ~ muscle, mind, body, etc.)*.
(٢) باش نەشۆراوە (وێنە): *(an ~ picture)*
(٣) دواکەوتوو؛ پەرەنەسەندوو: *(~ countries)*

underdo (un´dēr-doo′), *v.i. & v.t.* (١) کەم نەش کردن.
(٢) کەم کوڵاندن، برژاندن، یا سوورکردنەوە:
(She underdid the meat.)

underdog (un′dēr-dôg´), *n.* (١) دۆڕاو، پێشبڕکێ؛ چاوەڕێی دۆڕان لێ کراو. (٢) ژێردەستە؛ بارکەوتوو

underdone (un′dēr-dun´), *adj.* نەکوڵاو (بەتایبەتی گۆشت)؛ نەبرژاو؛ نەبوو

underdrawers (un′dēr-drôrz´), *n.pl.* دەرپێی درێژ (پیاوانە).

underdress (un´dēr-dres′), *v.i.* جلی سادەتر لەبەرکردن لە پێویست.

underdressed (un′dēr-drest´), *adj.* جلی سادەتر لەبەرکردوو لەوەی کە پێویستە.

underestimate (un´dēr-es′tə-māt´), *v.t. & v.i.* (١) بە کەمتر نرخ دانان؛ بە کەمتر هەڵسەنگاندن؛ بە کەمتر قەبلاندن.
(٢) بە سووک دانان؛ بە کەم دانان؛ بە کەمتر دانان؛ بە ئاسان دانان:
(to ~ an enemy; to ~ a task)
n. قەبلاندنێکی بە کەم؛ هەڵسەنگاندنێکی بە کەم
-underestimation *(n.)*.

underexpose (un´dēr-ik-spōz′), *v.t.* کەم دانەبەر ڕووناکی (فیلمی کامێرا)

underexposure (un´dēr-ik-spō′zhēr), *n.* کەم دانەبەر ڕووناکی (فیلمی کامێرا)

underfeed (un´dēr-fēd′), *v.t.* (١) خواردن کەم پێدان.
(٢) سووتەمەنی لەژێرەوە تێکردن.

underfoot (un´dēr-foot′), *adv.* (١) لەژێر پێدا؛ لەسەر زەوی؛ لەژێر دەست و پێدا. (٢) ڕێگەی گرتووە؛ لەبەر پێدایە.
adj. (١) لەژێر پێدا؛ لەبەر پێدا؛ لەسەر زەوی.
(٢) پێشێل؛ پێ پەست؛ پێشێل کراو

underfur (un′dēr-fûr´), *n.* تووکی نەرمی ژێرەوەی گیانەوەر

undergarment (un′dēr-gär´mənt), *n.* جلی ژێرەوە

undergird (un′dēr-gûrd´), *v.t.* شت دانەبەرو بەهێزکردن

undergo (un´dēr-gō′), *v.t.* بەسەرداهاتن؛ چەشتن (ناخۆشی)؛ نۆشین *(They underwent a lot of suffering.)*.

undergraduate (un´dēr-graj′ōo-it), *n.* قوتابی زانکۆ (کە بۆ بەکالۆریۆس دەخوێنێت).
adj. (١) تایبەتی بە خوێندنی بەکالۆریۆس.
(٢) تایبەتی بە پلەی قوتابی بەکالۆریۆس.

undergound (un′dēr-ground′), *adj.* (١) ژێرزەمینی.
(٢) نهێنی؛ پەنهانی. *(an ~ organization)*.
adv. (١) لە ژێرزەمیندا؛ ژێرزەمینی. (٢) بە دزییەوە؛ بە پەنهانی.
n. (١) ناوچەی ژێر زەمین
(٢) ڕارەوی ژێر زەمین؛ جێگەی ژێر زەمین
(٣) ڕێکخراو یا حیزبی نهێنی: *(He worked in the ~ of France.)*.
(٤) |British|. شەمەندەفەری ژێر زەمین؛ هێڵی ئاسنی ژێر زەمین. (کورتەیە بۆ " **underground railway** ").

underground railroad, ڕێگەی ئاسنی ژێر زەمین؛ شەمەندەفەری ژێر زەمین. (هەروەها " **underground railway** ").

undergrown (un′dēr-grōn´), *adj.* بچووک؛ لە ئاسایی بچووکتر.

undergrowth (un′dēr-grōth´), *n.* (١) **underbrush**.
(٢) **undercoat # 2** (٣) بچووکی؛ لە ئاسایی بچووکتر بوون.

underhand (un′dēr-hand´), *adj.* (١) بە دەست کراو لە ژێرەوە.
(٢) نهێنی؛ دزی؛ پەنهانی؛ چەوت؛ لە ژێرەوە؛ فێڵباز؛ زۆڵ.
adv. (١) بە دەست کراوە لە ژێرەوە
(٢) بە نهێنی؛ بە پەنهانی؛ بە فێڵبازی؛ لە ژێرەوە؛ بە زۆڵانە.

underhanded (un′dēr-han′did), *adj.* (١) نهێنی؛ چەوت؛ دزی؛ لە ژێرەوە (بە نیازی فێڵ و گزی کردنەوە):
(an ~ operation, move, act, etc.)
(٢) کرێکاریان کەمە؛ یاریکەریان کەمە.
-underhandedly *(adv.)*; **underhandedness** *(n.)*.

underhung (un′dēr-huŋ´), *adj.* (١) دەرپۆقیو (کاژێری خوارەوە)؛ داکەوتوو (٢) کاژێر دەرپۆقیو یا داکەوتوو. (٣) بە ژێریەوە هەڵواسراوە (٤) لەسەر هێڵی ئاسن وەستاوە یا دێت و دەچێت.

underlaid (un′dēr-lād´), *adj.* (١) خراوەتە ژێری؛ لە ژێریدا دانراوە.
(٢) پاڵپشتی لەژێردایە؛ بەرزکراوەتەوە یا ڕاگیراوە بە شتێک.

underlay (un′dēr-lā´), *n.* (١) پارچەیەک کاغەزە دەخرێتە ژێر تیپی چاپنووسەوە بۆ بەرزکردنەوەی. (٢) ڕاخەری ژێر بەڕەو فەرش (وەک حەسیر... هتد).
v.t. (١) شت خستنەژێر بۆ پاڵپشت یا بەرزکردنەوە. (٢) ژێر داپۆشین
(٣) بەرزکردنەوە یا پاڵپشت کردن بە شت خستنەژێر.

underlay (un′dēr-lā´), *past tense of* **underlie.**

underlet (un´dēr-let′), *v.t.* (١) بە هەرزانتر بە کرێدان لە کرێی ئاسایی. (٢) **sublet**.

underlie (un´dēr-lī′), *v.t.* (١) لەژێریدا بوون.
(٢) بوون بە بناغە بۆ؛ بنچینە بوون بۆ:
(ideas ~ing the revolution; Many facts ~ my decision.)
(٣) [Obs.]، خوارتر بوون لە (پلەوپایە، گرنگی)؛ نزمتر بوون لە
(٤) لەپێشتر بوون؛ ماف زیاتر بوون لە (دارایی)؛ گرنگتر بوون لە.
(This claim ~s that.)

underline (un′dēr-līn´), *v.t.* (١) هێڵ بە ژێردا هێنان (ووشە، ڕستە).
(٢) دووپاتکردنەوە (لەبەر گرنگی): *(to ~ a point in a discussion)*
n. هێڵی بە ژێردا هێنراو (بۆ سەرنج ڕاکێشان و گرنگی دەرخستن).

underling (un′dēr-liŋ), *n.* بەردەست؛ نۆکەر؛ چڵکاوخۆر؛ ژێردەست؛ خواردەست

underlip (un′dēr-lip´), *n.* لچ.

underlying (un′dēr-lī´iŋ), *adj.* (١) هی ژێرەوە؛ لەژێر.
(٢) بنچینەیی؛ بناغەیی. (٣) نادیار؛ لێڵ؛ ناناشکرا.
(٤) لەپێشتر (مافی دارایی)؛ گرنگتر؛ بەرتر.

undermine (un′dēr-mīn´), *v.t.* (١) بن کەن کردن؛ لەغەم لێدان لە ژێرەوە. (٢) بن کەن کردن و ڕووخاندن؛ تێکدان؛ هەڵوەشاندن:
(Water ~d the stone foundation.)
(٣) (أ) زیان لێدان (بە دزییەوە)؛ هەوڵی ڕووخاندن دان (بە نهێنی)؛ لاوازکردن:
(They are ~ing the president's authority.)
(ب) وورده وورده لاوازکردن؛ زیان لێدان؛ تێکدان:
(Drink is ~ing his health.)

undermost (un′dēr-mōst´), *adj.* ژێرترین؛ خوارترین.

underneath (un´dēr-nēth′, un´dēr-nēth′), *adv.* (١) لەژێر؛ لەبن. (٢) لە دیوی ژێرەوە.
prep. (١) لەژێر؛ لەخوار: *(Write the date ~ the address.)*.
(٢) لەژێر دەسەڵات یا ڕکێفدا؛ خواردەست؛ ژێردەست
adj. لەژێر؛ لەخوار؛ ژێر
n. دیوی ژێرەوە؛ لای خواروو

undernourish (un´dēr-nûr′ish), *v.t.* خواردن کەم پێدان؛ گەندە خواردەمەنی پێدان.
-undernourished *(adj.)*.

undernourishment (un´dēr-nūr′ish-mənt), *n.* بەدخۆری؛ کەم خۆراکی؛ گەندەخۆری؛ شتی باش نەخواردن.
underpants (un′dēr-pants´), *n.pl.* دەرپێ
underpass (un′dēr-pas´, un′dēr-päs´), *n.* ڕێگەی ژێر پرد؛ ڕێگەی ژێر ڕێگەی بەرزی تر یا ژێر هێڵی شەمەندەفەر.
underpay (un´dēr-pā′), *v.t.* کرێ کەم دان؛ کرێ کەمتر پێدان لە خەڵك.
underpin (un′dēr-pin´), *v.t.* (١) بنچینەی دیوارو خانوو بەهێزکردن؛ دارو کۆڵەکەو بەرد دانەبەر دیوار؛ پتەوکردن. (٢) پاڵپشتی کردن؛ لایەنگیری کردن؛ پشت گرتن.
underpinning (un′dēr-pin´iŋ), *n.* (١) بنچینە؛ کۆڵەکە؛ دارو بەردی دیوار ڕاگیرکەر؛ چوارچێوەی ڕاگیرکەر. (٢) پاڵپشت؛ ڕاگیرکەر؛ پشتگیر. (٣) (*pl.*) جلی ژێرەوە (وەك هی ژێر تەنوورە، بۆ ڕاگرتنی بە جوانی، یا هی وەرزشکار بۆ پاراستنی). (٤) (*pl.*) [Colloq.]، هەردوو لاق.
underplay (un′dēr-plā´), *v.t. v.i.* (١) خوێندنەوەی نەسەر شانۆ بەبێ بەر بۆ خۆ بەرەڵاکردن. (٢) لەسەر کەمتر یاری کردن یا قومارکردن.
underplot (un′dēr-plot´), *n.* لقە چیرۆك، چیرۆکی ناسەرەکی شانۆنامە یا چیرۆكو داستان
underprivileged (un′dēr-priv′ə-lijd), *adj.* دەستکورت؛ داماو؛ هەژار؛ بێ دەرامەت.
the underprivileged, فەقیرو هەژاران.
underproduction (un´dēr-prə-duk′shən), *n.* بەرهەم کەمی
underproof (un′dēr-prōōf′), *adj.* ڕادەی کحول کەمترە لە خواردنەوەی مەستکەری تر
underprop (un´dēr-prop′), *v.t.* لەژێرەوە شت دانەبەر (بۆ پاڵپشتی)؛ ڕاگرتن.
underquote (un′dēr-kwōt´), *v.t.* نرخی کەمتر پێ وتن لە نرخی ئاسایی یا لە خەڵکی تر
underrate (un′dēr-rāt´), *v.t.* = **underestimate.**
underrun (un′dēr-run´), *v.t.* بە ژێردا ڕۆیشتن.
n. شتی بە ژێردا ڕۆیشتوو (وەك جۆگە).
underscore (un′dēr-skôr´, un′dēr-skōr´), *v.t. & n.* **underline.**
undersea (un′dēr-sē´), *adj.* هی ژێر دەریا؛ بۆ ژێر دەریا کراو؛ لەژێر دەریادا ڕووداو. (هەروەها " **underseas** ").
undersecretary (un′dēr-sek′rə-ter´i), *n.* جێگری وەزیر؛ وەکیلی وەزارەت؛ یاریدەدەری وەزیر: *(~ of State)*.
undersell (un´dēr-sel′), *v.t.* (١) بە هەرزانتر فرۆشتن (لە خەڵك)؛ بە کەمتر فرۆشتن *(He ~s his competitors.)*. (٢) بە هەرزانتر فرۆشتن لەو پارەیەی تێی چووە.
undersexed (un′dēr-sekst´), *adj.* ئارەزووی جووت بوونی کەمە؛ سارد؛ حەز لە گان نەکەر.
undershirt (un′dēr-shūrt´), *n.* فانیلەی ژێرەوە.
undershoot (un′dēr-shōōt´), *v.t.* (١) گوللە تەقاندن بە جۆرێك کە نەگاتە نیشانەکەی یا لەژێردا بنیشێتەوە؛ مووشەك هاویشتن بە هەمان شێوە. (٢) نیشتنەوەی فڕۆکە پێش فڕۆکەخانە.
undershot (un′dēr-shot´), *adj.* (١) ددانی پێشەوەی خوارەوە دەرپۆقیو. (٢) کاژێری خوارەوە دەرپۆقیو. (٣) بە ئاوی ژێرەوەی دەخولێتەوە (چەرخی ئاو).
undershrub (un′dēr-shrub´), *n.* بنچك؛ بنچكو گژوگیای ژێر درەخت؛ دەوەن
underside (un′dēr-sīd´), *n.* دیوی ژێرەوە
undersign (un′dēr-sīn´), *v.t.* لە دامێنەوە ئیمزاکردن (بەڵگەنامە، نامە)؛ مۆرکردن
undersigned (un′dēr-sīnd´), *adj.* (١) لە دامێنەوە ئیمزاکراو (٢) لە دامێنەوە ئیمزاکردوو.
the undersigned, لە دامێنەوە ئیمزاکەر؛ ئیمزاکەران.
undersized (un′dēr-sīzd′), *adj. Also* **undersize,** بچووکتر لە ئاسایی؛ بچووك.
underskirt (un′dēr-skūrt´), *n.* ژێرکراس؛ تەنوورەی ژێرەوە.
undersoil (un′dēr-soil´), *n.* خاکی ژێر چینی سەرەوە.
understand (un´dēr-stand′), *v.t.* (١) تێگەیشتن. (٢) سەر لێ دەرکردن؛ ڕێ پێ بردن؛ سەر لێ دەرچوون. (٣) وادانان. (٤) لێکدانەوە. (٥) پێ وابوون؛ وازانین. (٦) بیستن؛ ئاگاداربوون؛ هەواڵ پێ گەیشتن.
v.i. (١) تێگەیشتن. (٢) وازانین؛ بیستن؛ بڕوا وابوون: *(I ~ she is no longer working here.)*
-**understandable** *(adj.)*; **understandably** *(adv.).*
understanding (un´dēr-stan′diŋ), *n.* (١) تێگەیشتن. (٢) زیرەکی؛ توانای تێگەیشتن؛ مێشك. (٣) شێوەی تێگەیشتن؛ بۆچوون؛ لێکدانەوە: *(This is my ~ of the matter.)* (٤) ڕێکەوتن: *(The two countries have come to an ~ over that issue.)*
adj. (١) تێگەیشتوو؛ تێگەییو؛ بزان؛ زانا. (٢) هاوسۆز؛ بە بەزەیی: *(He is kind and ~ .)*.
understate (un′dēr-stāt´), *v.t. & v.i.* بە کەمەوە باس کردن؛ بە کەمترو ناگرنگتر دەربڕین لەوەی کە هەڵدەگرێت؛ لە گرنگی و مەترسی و ڕاستی (مەسەلەیەك) کەمکردنەوە: *(They exaggerate the enemy's losses and ~ their own.)*
understatement (un′dēr-stāt´mənt), *n.* بە کەمەوە باس کردن؛ وتەیەکە کە بە کەمترو ناگرنگتر مەسەلەیەك دەردەبڕێت لەوەی کە دەهێنێت
understood (un´dēr-stood′), *past tense and past-participle of* **understand.**
adj. (١) لەسەر ڕێکەوتوو. (٢) دەرنەبڕاوە بە ئاشکرا، بەڵام وا دەگەیەنێ و خەڵك وای تێگەیشتووە.
understrapper (un′dēr-strap´ēr), *n.* = **underling.**
understudy (un′dēr-stud´i), *n.* (١) جێگری نوێنەر: کەسێکە خۆی ئامادە دەکات بۆ جێگرتنەوەی نوێنەرێکی شانۆ ئەگەر پێویست بکات (٢) بریکار؛ جێگر؛ کەسێکە کە ئیش‌وکاری کەسێکی تر فێر دەبێت بۆ جێگرتنەوەی ئەگەر پێویست بکات.
v.t. & v.i. (١) جێگرتنەوەی کەسێك بە سەردەمی. (٢) ئیش‌وکاری کەسێك فێربوون بۆ جێگرتنەوەی لە ناکاودا بۆ ماوەیەك.
undersurface (un′dēr-sūr´fis), *n.* دیوی ژێرەوە؛ ژێرەوەی.
undertake (un´dēr-tāk′), *v.t.* (١) پێ هەڵسان؛ هەڵسان بە کارێك؛ کردن (بەتایبەتی کارێکی گران): *(to ~ a piece of work, task, etc.)* (٢) گرتنەئەستۆ؛ گرتنەدەست. (٣) بەڵێن دان؛ پەیمان دان. (٤) [Obs.]، بەرەنگاربوون؛ ڕووبەڕوو وەستان بۆ جەنگ.
v.i. (١) [Archaic] گرتنەئەستۆ؛ گرتنەدەست؛ بەڵێن دان بە کردنی کارێك. (٢) [Colloq.]، ئیش‌وکاری مردوونێژی کردن؛ مردوو ناشتن.
undertaker (un′dēr-tāk´ēr), *n.* (١) کارگێڕ؛ کارکەر. (٢) مردوونێژ (بە پیشە)؛ مردووشۆر.
undertaking (un′dēr-tāk´iŋ), *n.* (١) کار؛ کاری گران؛ ئەرك؛ ئیشێکی قورس؛ پرۆژە (٢) بەڵێن؛ پەیمان. (٣) پیشەی مردوو شۆردن و ناشتن؛ کفن و دفن کردن. (٤) شت گرتنەئەستۆی خۆ؛ شت گرتنەدەست.
undertenant (un′dēr-ten´ənt), *n.* = **subtenant.**
under-the-counter, بە دزییەوە فرۆشراو یا کڕاو (بەتایبەتی شتی دەست نەکەوتوو)؛ قاچاخ: *(~ sale of drugs)*.

(ووشەی دوایش ببینە).

under-the-table, لە ژێرەوە دراو یا وەرگیراو (کرێ)؛ بە دزییەوە فرۆشراو یا کڕاو: ***(He was paid ~ for the work he did.)*** .

(ووشەی پێشوو ببینە).

undertone (un′dĕr-tōn′), ***n.*** (١) دەنگی نزم.

(٢) شتێکە دەنگی نزمی پێ کرابێت.

(٣) ڕەنگی کاڵ (بەتایبەتی لەگەڵ چەند ڕەنگێکی تردا).

(٤) نیشانەی شتێك یا بارودۆخێکی شاراوە:

(There was an ~ of horror.)

undertook (un′dĕr-took′), *past tense of* **undertake.**

undertow (un′dĕr-tō′), ***n.*** تەوژمی ژێر ئاو؛ ژێر تەووژم:

تەووژمێکی قایمە لە ژێرو بە پێچەوانەی تەووژمی سەرەوەی ئاوەوە.

(ئەم تەووژمە بەرەو دەریایە دژی شەپۆل ئاو کە بەرەو ووشکانی دەشکێتەوە).

(هەروەها " **undercurrent** " ببینە).

undervalue (un′dĕr-val′ū), ***v.t.*** (١) نرخ بە کەم دانان؛

بە کەمتر هەڵسەنگاندن یا قەبلاندن (لە نرخی ڕاستی)؛ کەمتر بایەخ پێدان.

(٢) بە سووك تەماشاکردن؛ نرخ نەزانین؛ ڕێز نەگرتن؛ بە کەم دانان.

(٣) نرخ شکاندن؛ نرخ کەمکردنەوە.

-undervaluation ***(n.).***

undervest (un′dĕr-vest′), ***n.*** [British]. = **undershirt.**

underwater (un′dĕr-wô′tĕr), ***adj.*** (١) ژێرئاو؛ هی ژێرئاو.

(٢) لە ژێرئاودا بەکارهێنراو.

under way, (١) دەستی پێ کراوە؛ کەوتووەتە گەڕ؛ لەگەڕدایە

(٢) بەردەوامە (پرۆژە، کار).

underwear (un′dĕr-wâr′), ***n.*** دەرپێ؛ جلی ژێرەوە.

underweight (un′dĕr-wāt′), ***adj.*** سووك

n. سووکی.

underwent (un′dĕr-went′), *past tense of* **undergo.**

underwing (un′dĕr-wiŋ′), ***n.*** (١) باڵی بچووکی دواوەی جانەوەری وەك پەپوولە (٢) جانەوەرێکی وەك پەپوولەیە باڵی بچووکی ڕەنگاوڕەنگی لە دواوە هەیە.

underwood (un′dĕr-wood′), ***n.*** = **underbrush.**

underworld (un′dĕr-wûrld′), ***n.*** (١) [Archaic]، زەمین؛ سەرزەمین (٢) ژێرزەمین (٣) دۆزەخ؛ جیهانی مردووان کە لە ژێر زەمیندایە (ئەفسانەی یۆنانی و ڕۆمانی). (٤) دیوی ئەودیوی زەمین.

(٥) (ا) بەشی تاوانکاری و خراپەکاری و داوێن پیسی کۆمەڵ

(ب) تاوانکاران و خراپەکاران؛ ئەوانەی پیشەیان تاوانکاری و خراپەیە.

underwrite (un′dĕr-rīt′), ***v.t.*** (١) لە ژێرەوە نووسین (بەتایبەتی لەژێر نووسراوێکی ترەوە لە ڕووی پەسەندکردنەوە).

(٢) لە ئامێنەوە ئیمزاکردن

(٣) بەڵێن دان بە پارە دان (بە ئیمزاکردنی بەڵگەنامەیەك).

(٤) دەستەبەری کردنی بەش و قەواڵەی دارایی کڕین بە نرخێکی تایبەتی (پارەبازی). (٥) پەسەندکردن؛ مۆرکردن؛ ئیمزاکردن.

(٦) بەڵێن دان بە پشتگیری کردنی پرۆژەیەك بە پارە. (٧) بیمەکردن.

v.i. بیمەکردن (کارگێری کۆمپانیای بیمە).

underwriter (un′dĕr-rit′ĕr), ***n.*** (١) بیمەکەر کارگێری کۆمپانیای بیمە یا کۆمپانیاکە خۆی. (٢) دەستەبەری قەواڵەی دارایی و بەشی کۆمپانیای هاوبەشی (پارەبازی).

undeservedly (un′di-zûr′vid-li), ***adv.*** بە نارەوا؛ بە نارەوایانە.

undesigning (un′di-zīn′iŋ), ***adj.*** ڕاست؛ پاك؛ بێ پێچ و پەنا؛ بێ نایرونۆین.

undesirable (un′di-zīr′ə-b'l), ***adj.*** ناپەسەند؛ بێ برەو؛ نالەبار؛ ناخۆش.

n. کەسێکی ناپەسەند یا لەنالەبار

-undesirability ***(n.).***

undetermined (un′di-tûr′mind), ***adj.*** (١) بڕیار نەدراو؛ نەبڕاوەتەوە (٢) نەزانراو (ژمارە یا ڕادەی شتێك):

(an - number of dead and wounded)

undid (un-did′), *past tense of* **undo.**

undies (un′diz), ***n.pl.*** [Colloq.], دەرپێی ژن و منداڵ؛ جلی ژێرەوەی ژن و منداڵ

undignified (un-dig′ə-fīd′), ***adj.*** بێ شکۆ؛ سووك؛ ناشرین.

undiminished (un′də-min′isht), ***adj.*** کەم نەبووەتەوە.

undirected (un′də-rek′tid, un′dī-rek′tid), ***adj.*** (١) ڕابەری نەکراو؛ بێ ڕابەر. (٢) بێ ناونیشان (نامە).

undisciplined (un-dis′ə-plind′), ***adj.*** لاسار؛ داپێن نەکراو؛ بەرەڵا.

undisguised (un′dis-gīzd′), ***adj.*** لەڕوو؛ ئاشکرا؛ هەڵمالراو؛ نەشاراوە.

undisposed (un′dis-pōzd′), ***adj.*** (١) (~ **of**)، نەبڕاوەتەوە؛ بڕیار لەسەر نەدراو. (٢) بێ مەیل؛ بێ ئارەزوو؛ حەز پێ نەکەر

undo (un-dōō′), ***v.t.*** (١) کردنەوە (قۆپچە، گرێ، قەیتان)؛ ترازاندن؛ شل کردنەوە. (٢) کردنەوە (دەرگا، پریاسکە). (٣) هەڵوەشاندنەوە؛ سڕینەوە؛ پووچ کردنەوە. (٤) بە ئاخدا بردن؛ نشوستی پێ هێنان؛ ڕووخاندن؛ نەهێشتن؛ تێکدان؛ وێران کردن (٥) [Obs.]، ڕوونکردنەوە؛ لێکدانەوە

undoing (un-dōō′iŋ), ***n.*** (١) هەڵوەشانەوە؛ پووچ کردنەوە؛ پووچ بوونەوە؛ سڕینەوە (٢) (ا) بەئاخداچوون؛ ڕووخاندن؛ وێران کردن؛ نشوستی پێ هێنان؛ تێکدان. (ب) بەئاخداچوون؛ ڕووخان؛ وێران بوون؛ نشوستی هێنان؛ تێکچوون. (٣) هۆی بە ئاخدا چوون، وێران بوون، تێکچوون، یا ڕووخان.

undone (un-dun′), *past participle of* **undo.**

adj. (١) تێکدراو؛ وێران کراو؛ بەئاخداچوو؛ وێران؛ ڕووخاو.

(٢) هەڵوەشاو؛ کراوە؛ ترازاو

undone (un-dun′), ***adj.*** تەواو نەکراو؛ تەواو نەبوو

undoubted (un-dout′id), ***adj.*** ڕاستەقینە؛ گومانی تێدا نییە؛ ناکۆکی لەسەر نییە ***(He is the ~ leader of his people.)***

undoubtedly (un-dout′id-li), ***adv.*** بێ گومان.

undraw (un-drô′), ***v.t. & v.i.*** هەڵدانەوە (پەردە)؛ کردنەوە:

(U~ the curtains.)

undress (un-dres′), ***v.t.*** (١) ڕووتکردنەوە؛ جل لەبەر داکەندن.

(٢) هەڵماڵین؛ ڕووکەش لێ لابردن. (٣) سارغی لە برین کردنەوە.

v.i. خۆ ڕووتکردنەوە؛ جل لەبەر خۆ داکەندن.

n. (١) کراسی دەڵب. (٢) جل‌وبەرگی ئاسایی. (٣) ڕووتی؛ ڕووتێتی.

undressed (un-drest′), ***adj.*** (١) (ا) ڕووت؛ ڕووت‌وقووت.

(ب) نیمچە ڕووت. (٢) خۆش نەکراو (پێستە): ***(~ hides)*** .

(٣) نەپێچراو (برین): ***(an ~ wound)***

undue (un-dōō′, un-dū′), ***adj.*** (١) کاتی دانەوەی نییە یا نەهاتووە (قەرز). (٢) نابەجێ؛ نێجگار زۆر؛ لە ڕادە بەدەر:

(paying ~ attention to someone; ~ worry, anxiety, etc.)

(٣) نارەوا؛ نائاسایی ***(~ use of power)*** .

undulant (un′joo-lənt, un′doo-lənt), ***adj.*** شەپۆلی؛ شەپۆلدەرەوە.

undulant fever, تای ماڵتە؛ تای شەپۆلی: نەخۆشییەکە دەبێتە هۆی نۆرە تا و سپڵ ئاوسان و ئارەق کردنەوەو ئازاری جومگەو ماسولکە لە شیرەوە دادەکەوێت.

(پێشی دەووتری: " **Malta (or Mediterranean) fever** ").

undulate (un′joo-lāt′, un′doo-lāt′), ***v.t.*** وەك شەپۆل لێکردن؛ بەرزو نزم کردنەوە.

v.i. (١) شەپۆلدان؛ بەرزو نزم بوونەوە؛ پێچاوپێچ کردن. (٢) لە شەپۆل چوون

adj. شەپۆلی؛ شەپۆلدەرەوە.

undulation (un´joo-lā′shən), *n.* (١) شەپۆلدانەوە؛ بزوانی پێچاوپێچی (وەك مار) (٢) قەراغی شەپۆلی یا بەرزو نزم (وەك هی هەندێ گەلا) (٣) پل دان؛ دل لێدان. (٤) شەپۆلدانەوەی ڕووناکی و دەنگ (فیزیا)

undulatory (un′joo-lə-tôr´i, un′doo-lə-tō´ri), *adj.* (١) شەپۆلی؛ شەپۆل ئاسایی. (٢) شەپۆلدەرەوە

unduly (un-dōō′li, un-dū′li), *adv.* (١) لە ڕادە بەدەر؛ نابەجێ؛ تێجگار زۆر ***(You are ~ harsh with her.)*** (٢) بە نارەوا؛ بە نائاسایی

undutiful (un-dōō′ti-fəl, un-dū′ti-fəl), *adj.* بێ گوێ؛ هەست بە ئەرکی سەرشانی خۆ نەکەر؛ سەرپێچ؛ یاخی.

undying (un-dī′iŋ), *adj.* نەمر؛ هەتا هەتا؛ هەمیشەیی: ***(~ love)***.

unearned (un-ũrnd′), *adj.* (١) بە هەوڵ و کۆشش دەست نەکەوتوو؛ بەبێ ڕەنج دەست کەوتوو: ***(~ income)***. (٢) ناشایستە.

unearned increment, زیادەی بە هەوڵ و کۆشش دەست نەکەوتوو: بەرزبوونەوەی نرخی خانو و زەوی‌وزار بێ ڕەنج دان و پارە تێدا خەرج کردنی خاوەنەکەی بەڵکو بەهۆی برەو سەندنی ناوچەکەوە

unearth (un-ũrth′), *v.t.* (١) لە ژێر خاك دەرهێنان. (٢) دۆزینەوە؛ خستنەڕوو؛ دەرخستن؛ هەڵماڵین. ***(The lawyer ~ed some new evidence.)***

unearthly (un-ũrth′li), *adj.* (١) لە سرووشت بەدەر؛ نازەمینی (٢) ترسناك؛ سەیرو ناسرووشتی؛ تۆقێنەر: ***(an ~ scream)***. (٣) بێ مانا؛ نائاسایی: ***(She woke me up at an ~ hour.)***.

-unearthliness ***(n.)***.

uneasy (un-ē′zi), *adj.* (١) بێ ئاسوودە؛ نائاسوودە؛ بێ ئارام؛ دڵەڕاوکێ‌بەتی ***(The farmers were ~ until the crop was in.)***. (٢) شلۆق؛ ناسك ***(an ~ calm, peace, etc.)*** (٣) نارەحەت ***(He is ~ with strangers.)***.

-uneasily ***(adv.)***; **uneasiness** ***(n.)***.

uneducated (un-ej′oo-kā´tid), *adj.* نەخوێندەوار؛ چاونەکراوە

unemployable (un´im-ploi′ə-b'l), *adj.* ئیشی نادرێتێ؛ ئیشی پێ ناکرێ.

n. کەسێکی ئیشی پێ نەکراو یا نەدراو.

unemployed (un´im-ploid′), *adj.* (١) بێ ئیش؛ بێکار؛ بەتاڵ ***(~ workers)*** (٢) بەکارنەهێنراو (کەرەسە، ئامێر)؛ لە ئیش خراو

n. کەسێکی بێ ئیش

the unemployed, بێکاران؛ خەڵکی بێ ئیش.

unemployment (un´im-ploi′mənt), *n.* بێ ئیشی؛ بێکاری؛ بەتاڵی

unemployment compensation, مووچەی کرێکارو مووچە‑خۆری بێ ئیش: ئەو پارەیەیە کە هەر دوو هەفتە جارێك وە بۆ ماوەیەکی تایبەتی میری دەیدات بەو مووچەخۆرو کرێکارانەی ئیشیان نەماوە.

unending (un-en′diŋ), *adj.* بێ پایان؛ دوایی نەهاتوو.

unenlightened (un´in-līt′'nd), *adj.* چاونەکراوە؛ نەزان؛ مێشك نەکراوە

unenthusiastic (un´in-thoo´zi-as′tik), *adj.* دڵ سارد؛ سارد؛ حەز پێ نەکەر

unequal (un-ē′kwəl), *adj.* (١) ناهاوتا؛ نابەرامبەر؛ لاسەنگ؛ لارەسەنگ (٢) ناڕێك. (٣) نایەکسان؛ ناهاوشێوە؛ ناچوونیەك. (٤) (~ to) نەشیاو؛ لێ نەهاتوو؛ دەرەقەت نەهاتوو: ***(She proved ~ to the job.)*** (٥) نارەوا؛ نایەکسان؛ ناهەق

n. کەسێکی پلە خوارتر یا نزمتر

-unequally ***(adv.)***.

unequaled, unequalled (un-ē′kwəld), *adj.* بێ هاوتا؛ بێ وێنە؛ نایاب.

unequivocal (un´i-kwiv′ə-k'l), *adj.* ڕێك‌وڕەوان؛ ڕاست و ڕەوان؛ یەك لا؛ دیار؛ ڕوون؛ بێ پێچ و پەنا: ***(an ~ answer)***.

-unequivocally ***(adv.)***.

unerring (un-ũr′iŋ, un-er′iŋ), *adj.* (١) بێ هەڵە؛ هەڵەنەکەر (٢) ڕاست؛ تەواو؛ وورد

unessential (un´i-sen′shəl), *adj.* ناپێویست.

n. شتێکی ناپێویست.

uneven (un-ē′vən), *adj.* (١) ناڕێك؛ چاڵ‌وچۆڵاوی؛ بەرزونزماوی؛ ناتەخت؛ ناهەموار؛ ناساف؛ زبر. (٢) ناهاوڕێك؛ نابەرامبەر؛ چەوت. (٣) ناهاوتا؛ لاسەنگ؛ لارەسەنگ (٤) جیا؛ هەمووی وەك یەك باش نییە؛ لاسەنگ: ***(an ~ performance; ~ work)*** (٥) [Rare]، نایەکسان؛ نارەوا. (٦) تاك (ژمارە) (وەك: ٣، ٧، ١١ ... هتد).

-unevenly ***(adv.)***; **unevenness** ***(n.)***.

uneventful (un´i-vent′fəl), *adj.* هیچی گرنگ تێدا ڕوونەداو: ***(an ~ day, week, trip, etc.)***

-uneventfully ***(adv.)***; **uneventfulness** ***(n.)***.

unexampled (un´ig-zam′p'ld), *adj.* بێ وێنە؛ وێنەی لەوەو پێش نەبینراوە.

unexceptionable (un´ik-sep′shən-ə-b'l), *adj.* بێ گەرد؛ هیچ ڕەخنە هەڵناگرێت.

unexceptional (un´ik-sep′shən-'l), *adj.* (١) ئاسایی؛ نائاسایی نییە. (٢) بەبێ جیاوازی.

unexpected (un´ik-spek′tid), *adj.* کوتوپڕ؛ چاوەڕوان نەکراو.

unexpectedly (un´ik-spek′tid-li), *adv.* لەناکاو؛ کوتوپڕ.

unexpressive (un´ik-spres′iv), *adj.* (١) توانای هەست و بیروباوەڕ دەربڕینی نییە: ***(a bland and ~ person)***. (٢) [Obs.]، دەرنابڕدرێت؛ ناتوانرێت دەرببڕدرێت.

unfailing (un-fāl′iŋ), *adj.* (١) پشت پێ بەستراو؛ هەمیشەیی: ***(an ~ friend; an ~ source of electric power)*** (٢) بێ پایان؛ دوایی نەهاتوو؛ لە بن نەهاتوو: ***(~ resources)*** (٣) هەڵەنەکەر؛ هەمیشە ڕاست: ***(an ~ guide, indication, etc.)***

unfair (un-fâr′), *adj.* (١) نارەوا؛ ناهەموار؛ نایەکسان: ***(an ~ law)***. (٢) چەوت؛ ساختە؛ ناپاك: ***(~ means, business practices, etc.)***.

-unfairly ***(adv.)***; **unfairness** ***(n.)***.

unfaithful (un-fāth′fəl), *adj.* (١) نادڵسۆز؛ ناپاك. (٢) ناتەواو؛ نادەقاودەق؛ ناڕاست. (٣) داوێن پیس؛ ناپاك لەگەڵ ژن یا مێردی خۆدا (٤) [Obs.]، بێ ئاین؛ خوانەناس؛ کافر.

-unfaithfully ***(adv.)***; **unfaithfulness** ***(n.)***.

unfamiliar (un´fə-mil′yēr), *adj.* (١) نەبیستراو؛ نەبینراو؛ نەزانراو؛ نەناسراو؛ تازە. (٢) نەشارەزا؛ نەزان: ***(He is ~ with tools.)***

-unfamiliarity ***(n.)***.

unfasten (un-fas′'n, un-fäs′'n), *v.t.* کردنەوە؛ ترازاندن؛ شل کردنەوە.

v.i. کرانەوە؛ ترازان؛ شل بوونەوە

unfathered (un-fä′thẽrd), *adj.* (١) (ا) بێ باوك (ب) زۆڵ؛ ناکەس؛ ناکەس بەچە. (٢) دانەرەکەی نەزانراوە؛ سەرچاوەکەی نەزانراوە: ***(~ tales)***

unfathomable (un-fath′əm-ə-b'l), *adj.* (١) بێ بن؛ زۆر قووڵ؛ قووڵییەکەی ناپێورێت. (٢) سەری لێ دەرناکرێت؛ ناتوانیت لێی تێ بگەیت.

unfavorable (un-fā′vẽr-ə-b'l), *adj.* (١) نەهات؛ نالەبار:

(~ weather)
(٢) دژ؛ ناحەز؛ خراپ: *(an ~ opinion, response, etc.)* .
(٣) ناپەسەند؛ خراپ؛ بە دڵ نەبوو.
unfeeling (un-fēl′iŋ), *adj.* (١) بێ هەست؛ سارد.
(٢) دڵرەق؛ بێ بەزەیی.
-unfeelingly *(adv.)*.
unfeigned (un-fānd′), *adj.* ڕاستەقینە؛ بێ ڕووکەش؛ بێ ڕووالەت
unfetter (un-fet′ēr), *v.t.* لە کۆت و زنجیر ڕزگارکردن؛ ئازادکردن.
unfinished (un-fin′isht), *adj.* (١) ناتەواو؛ تەواو نەکراو؛
تەواو نەبوو؛ نیوەناچڵ: *(~ business)* .
(٢) (أ) بۆیە نەکراو؛ ساف و لووس نەکراو.
(ب) ناڕێک‌وپێک؛ ناڕێک؛ زۆر باش نییە (بەرهەمی هونەری).
unfit (un-fit′), *adj.* (١) بەکار نایەت؛ نەگونجاو؛ بەکەڵک نایەت؛
باش نییە. (٢) نەشیاو؛ لێ نەهاتوو: *(She is ~ for the job.)* .
(٣) تەندروستی باش نییە
unfix (un-fiks′), *v.t.* (١) کردنەوە؛ لێک ترازاندن؛ شل کردنەوە.
(٢) شلەژاندن؛ شڵەقاندن؛ تێکدان.
unfledged (un-flejd′), *adj.* (١) پەڕو باڵ دەرنەکردوو؛ زەرنەقووتە؛
باڵەفڕێ نەبوو (٢) کاڵ‌وکرچ؛ نەشارەزا؛ فەریک؛ نەوکار؛ تازە:
(an ~ writer)
unflattering (un-flat′ēr′iŋ), *adj.* ناحەز؛ ناشرین؛ خراپ؛ دژ:
(an ~ comment)
unflinching (un-flin′chiŋ), *adj.* چاونەترس؛ دڵ نەلەرزیو؛
بێباک
unfold (un-fōld′), *v.t.* (١) قەدکردنەوە؛ کردنەوە (شتی قەدکراو)؛
ڕاخستن (٢) کردنەوە (شتی پێچراوە)؛ هەڵماڵین.
(٣) بەرە بەرە دەرخستن یا ڕوونکردنەوە؛ پیشاندان بە نووسین یا بە دەم.
v.i. (١) کرانەوە. (٢) بەرە بەرە لێ تێگەیشتن؛ هاتنە پێش چاو؛ ڕوون بوونەوە؛
دەرکەوتن.
unforeseen (un′fôr-sēn′, un′fōr-sēn′), *adj.* چاوەڕوان نەکراو
(ڕووداو)؛ لەپڕ ڕووداو
unforgetable (un′fôr-get′ə-b′l), *adj.* هەرگیز لە بیر ناچێت.
unforgiving (un′fôr-giv′iŋ), *adj.* نەبەخشیو؛ لێ خۆش نەبوو؛
نەبوردوو.
unformed (un-fôrmd′), *adj.* (١) بێ شێوە.
(٢) ڕێک نەخراو؛ پێک نەهاتوو. (٣) پێ نەگەیشتوو؛ پەرەنەسەندوو.
(٤) دروست نەکراو؛ دروست نەبوو.
unfortunate (un-fôr′chə-nit), *adj.* (١) بەدبەخت؛ بێ بەخت؛
نەگبەت؛ کوڵۆل (٢) جێی داخە؛ ناپەسەند *(an ~ remark)* .
(٣) نەهات؛ بەیووم.
n. کەسێکی بێ بەخت، نەگبەت، یا بەدبەخت.
unfortunately (un-fôr′chə-nit-li), *adv.* بەداخەوە؛ داخەکەم؛
داخی گرانم
unfounded (un-foun′did), *adj.* (١) درۆ؛ بێ بنچینە:
(~ allegations)
(٢) دروست نەکراو؛ دانەمەزراو.
unfrequented (un-frē′kwən′tid), *adj.* کەس بۆی ناچێت؛
نامشۆ نەکراو؛ چۆڵ.
unfriended (un-fren′did), *adj.* بێ دۆست؛ بێ برادەر؛ بێکەس.
unfriendliness (un-frend′li-nis), *n.* ڕووناخۆشی؛ ووشکی؛
ساردی؛ ڕووترشی
unfriendly (un-frend′li), *adj.* (١) ڕووناخۆش؛ ووشک؛ سارد؛
ڕووترش. (٢) ناحەز؛ دوژمنانە: *(an ~ act)*
(٣) نەشیاو؛ نەگونجاو:
(an ~ environment, place, atmosphere, etc.)

unfrock (un-fork′), *v.t.* (١) لێ خستنی قەشە؛ دەسەڵات لە قەشە
سەندنەوە (بە لێسەندنەوەی جبەکەی). (٢) لە ئیش دەرکردن؛ لێ خستن.
unfruitful (un-fōōt′fəl), *adj.* (١) بێ بەر؛ نەزۆک.
(٢) بێ سوود؛ بێ کەڵک.
-unfruitfully *(adv.)*; **unfruitfulness** *(n.)*.
unfurl (un-fũrl′), *v.t.* کردنەوە (ئاڵا، بایەوان).
v.i. کرانەوە.
unfurnished (un-fũr′nisht), *adj.* بێ کەل‌وپەلی ناومال؛
بێ کەرەسەی ناومال: *(an ~ house, apartment, etc)*
ungainly (un-gān′li), *adj.* (١) ناشرین (بەڕێوە ڕۆیشتن)؛
بێ لەنجەولار؛ ناشۆخ. (٢) قەبە؛ ناقۆڵا؛ بە ئاسانی بەکارناهێنرێت لەبەر قەبەیی.
-ungainliness *(n.)*.
ungenerous (un-jen′ēr-əs), *adj.* (١) پوولەکی؛ ڕەزیل؛ پیسکە؛
گیر. (٢) توندوتیژ؛ توند؛ ڕەق؛ بێ بەزەیی: *(~ remarks)* .
ungird (un-gũrd′), *v.t.* (١) پشتێن یا کەمەربەند کردنەوە؛
شل کردنەوە. (٢) لابردن بە کردنەوەی پشتێن یا کەمەربەند.
ungirt (un-gũrt′), *adj.* (١) بێ پشتێن یا کەمەربەند؛ پشتێن یا
کەمەربەند کراوە. (٢) شل کراوە؛ شل؛ توند نەکراو؛ نەچەسپێنراو.
unglued (un-glōōd′), *adj.* لێک جیابووەوە (شتی بە جەوی لێکدراو).
come unglued, [Slang], تێکچوون؛ زۆر پەست و تووڕەبوون؛ شێوان.
ungodly (un-god′li), *adj.* (١) بێ ئاین؛ خوانەناس؛ کافر.
(٢) بەدکار؛ بەدکردە؛ بەد؛ پیاوخراپ؛ گوناهکار.
(٣) [Colloq.]؛ زۆر خراپ: *(He woke us up at an ~ hour.)* .
-ungodliness *(n.)*.
ungovernable (un-guv′ērn-ə-b′l), *adj.* دابین نەکراو؛ یاخی؛
لاسار؛ سەرکێش.
ungraceful (un-grās′fəl), *adj.* ناشۆخ؛ بێ لەنجەولار؛
ناشرین (بەڕێوە ڕۆیشتن یا وەستان).
ungracious (un-grā′shəs), *adj.* (١) ڕووترش؛ ڕووناخۆش؛
بێ نەزاکەت؛ ناشرین (ڕەفتار): *(~ behavior)* .
(٢) ناخۆش؛ پیس؛ ناپەسەند. *(an ~ task)* .
-ungraciously *(adv.)*; **ungraciousness** *(n.)*.
ungrammatical (un′grə-mat′i-k′l), *adj.* بەپێی ڕێزمان نییە؛
هەڵەی ڕێزمانی تێدایە
ungrateful (un-grāt′fəl), *adj.* (١) بەدنمەک؛ سپڵە؛ نمەک کوێر؛
بێ سفەت. (٢) ناخۆش (کار، ئەرک).
-ungratefully *(adv.)*; **ungratefulness** *(n.)*.
ungual (uŋ′gwəl), *adj.* نینۆکی؛ چڕنووکی؛ سمدار؛ چڕنووکدار.
unguarded (un-gärd′id), *adj.* (١) نەپارێزراو؛ بەرەڵا
(٢) بێباک؛ نائاگادار؛ نائووریا.
unguent (uŋ′gwənt), *n.* مەلحەم.
unguiculate (uŋ-gwik′yoo-lāt′), *adj.* چڕنووکدار؛ نینۆکدار
n. گیانداری چڕنووکدار یا نینۆکدار.
unguis (uŋ′gwis), *n.* چڕنووک؛ نینۆک
ungula (uŋ′gyoo-lə), *n.* (١) سم. (٢) چڕنووک؛ نینۆک.
(٣) بنی پەڕەی گوڵ (کە تیژە وەک نینۆک).
(٤) قووچەکی سەر لێ بڕاو بە خواری.
-ungular *(adj.)*.
ungulate (uŋ′gyoo-lit, uŋ′gyoo-lāt′), *adj.* (١) سمدار؛
تایبەتی بە گیانداری سمدار. (٢) لە سم دەچێت.
n. گیانداری سمدار.
unhallow (un-hal′ō), *v.t.* گڵاوکردن؛ پیس کردن.
unhallowed (un-hal′ōd), *adj.* (١) گڵاو؛ پیس؛ ناپیرۆز.
(٢) نائاینی؛ کافرانە. (٣) بەد؛ ناپەسەند (کردار): *(~ practices)*
(٤) ناشرین (ڕەووشت)؛ پیس (ڕەفتار)؛ بێ نامووس؛ سووک

unhand (un-hand′), *v.t.* دەست لێ بەردان؛ بەردان؛ بەرەڵاکردن.

unhandsome (un-han′səm), *adj.* (١) ناشرین؛ نێسك قورس. (٢) ناشرین (رەووشت، کردەوە)؛ بێ نەزاکەت.

unhandy (un-hand′i), *adj.* (١) ناقۆلا؛ بە ئاسانی بەکارناهێنرێت؛ قەبە. (٢) ناکارامە؛ دەستەپاچە.

unhappiness (un-hap′i-nis), *n.* (١) خەمباری؛ دڵتەنگی؛ پەستی؛ ناخۆشی. (٢) بەدبەختی؛ کوڵۆڵی؛ بێ بەختی؛ نەگبەتی.

unhappy (un-hap′i), *adj.* (١) بەدبەخت؛ نەگبەت؛ ناخۆش؛ نیشانەی بێ بەختییە: *(an ~ incident)*. (٢) خەمبار؛ دڵتەنگ؛ پەست؛ کەساس؛ دڵ پەست. (٣) نەشیاو؛ نەگونجاو؛ نابەجێ؛ کەرانە: *(an ~ choice of words)*. (٤) نەهات؛ بەیووە. *(an ~ omen)* (٥) [Obs.] بەد؛ ناپەسەند؛ خراپ؛ پیس.

-unhappily *(adv.)*.

unharness (un-här′nis), *n.* (١) زین لێکردنەوە یا داگرتن. (٢) قەڵغان لێکردنەوە یا داکەندن. (٣) بەرەڵاکردن (هەست، ووزە)؛ بەر بۆ بەردان.

unhealthy (un-hel′thi), *adj.* (١) نەخۆش؛ ناساغ؛ ناتەندرووست. (٢) نیشانەی نەخۆشییە (٣) ناسار؛ ناسازگار؛ بۆ تەندرووستی خراپ؛ نەخۆشخەر: *(~ foods, water, air, etc)* (٤) خراپ (بۆ ڕەووشت)؛ پیس؛ خوو و ڕەووشت خراپکەر. (٥) ترسناك؛ مەترسی لێ دەکرێت.

-unhealthily *(adv.)*; **unhealthiness** *(n.)*.

unheard (un-hūrd′), *adj.* (١) نەبیستراو *(The cry went ~ .)*. (٢) گوێ لێ نەگیراو؛ گوێ پێ نەدراو (٣) لەوەوپێش نەبیستراو؛ تازە؛ سەیر.

unheard-of (un-hūrd′uv′, un-hūrd′ov′), *adj.* لەوەوپێش نەبیستراو؛ بێ وێنە؛ تازە

unhinge (un-hinj′), *v.t.* (١) لە گرێژەنە بردن؛ لە ئەنجامە کردنەوە (دەرگا) (٢) ئەنجامە لێکردنەوە. (٣) ترازاندن؛ لێك ترازاندن. (٤) شێواندن؛ سەر لێ شێواندن؛ سەر لێ تێکدان؛ تێکدان.

unhitch (un-hich′), *v.t.* ترازاندن؛ لێککردنەوە: *(to ~ a locomotive from a train)*

unholy (un-hō′li), *adj.* (١) گلاو؛ پیس؛ ناپیرۆز (٢) بەد؛ ناپەسەند؛ بەدخوا؛ بەدکردە (٣) [Colloq.]، خراپ؛ ترسناك؛ تۆقێنەر

-unholily *(adv.)*; **unholiness** *(n.)*.

unhook (un-hook′), *v.t.* (١) لە قولاپ کردنەوە؛ قولاپ لێکردنەوە. (٢) لێك ترازاندن؛ لێك جیاکردنەوە؛ لێککردنەوە.

unhoped-for (un-hōpt′fôr′), *adj.* چاوەڕوان نەکراو؛ بەتەما نەبوو؛ بە هیوا نەبوو.

unhorse (un-hôrs′), *v.t.* (١) لە ئەسپ فڕێدانە خوارەوە؛ گلان؛ خستن (سوار) (٢) هەڵگەڕاندنەوە؛ تێکدان؛ شێواندن. (٣) ئەسپ لێسەندن

unhuman (un-hū′mən), *adj.* (١) [Rare] ، inhuman . (٢) لە توانای مرۆڤ بەدەر؛ لە سەروو مرۆڤەوە.

unhurried (un-hūr′id), *adj.* لەسەرخۆ؛ بێ پەلە: *(an ~ day, decision, etc.)*

-unhurriedly *(adv.)*.

uni- (ū′nə, ū′ni), پێشگرێکە بەمانای: یەك؛ تاك: *(unicellular)* .

uniaxial (ū′ni-ak′si-əl), *adj.* یەك تەوەرە؛ یەك دۆخ.

unicameral (ū′ni-kam′ēr-əl), *adj.* یەك ئەنجوومەنی یاسایی هەیە؛ یەك ئەنجوومەنی پەرلەمانی هەیە.

unicellular (ū′ni-sel′yoo-lēr), *adj.* یەك شانەیی؛ یەك خانەیی *(~ organisms)*

unicolor (ū′ni-kul′ēr), *adj.* یەك ڕەنگی؛ یەك ڕەنگ.

unicorn (ū′nə-kôrn′), *n.* (١) یەکشاخ: گیانەوەرێکی ئەفسانەیییە لەشی ئەسپ و کلکی شێری هەیەو شاخێك لە ناوچەوانیدایە. (٢) [U-]، ناوی کۆنەستێرەیەکە.

unicostate (ū′ni-kos′tāt, ū′ni-kôs′tāt), *adj.* یەك دەماری (گەڵا).

unicycle (ū′ni-sī′k'l), *n.* پاسکیلی یەك چەرخە؛ یەك پێچکە؛ یەکشاخ.

unidirectional (ū′ni-di-rek′shən-'l, ū′ni-dī-rek′shən-'l), *adj.* یەك سەری؛ یەك ڕێبازی؛ بە یەك لادا چوو.

unification (ū′nə-fi-kā′shən), *n.* یەککگرتن؛ یەکخستن؛ کردنە یەك؛ بوون بە یەك.

unifilar (ū′ni-fī′lēr), *adj.* یەك تەل؛ یەك تاڵ؛ یەك سیم.

uniflorous (ū′ni-flôr′əs, ū′ni-flō′rəs), *adj.* یەك گوڵ؛ تاك گوڵی.

unifoliate (ū′ni-fō′li-it, ū′ni-fō′li-āt′), *adj.* (١) یەك گەڵا؛ تاك گەڵایی. (٢) **unifoliolate** .

unifoliolate (ū′ni-fō′li-ə-lāt′), *adj.* یەك گەڵا چکۆلەیی (وەك گەڵای پرتەقاڵ).

uniform (ū′nə-fôrm′), *adj.* (١) نەگۆڕاو؛ ڕێكوپێك؛ یەك تەوا: *(a ~ temperature, gait, etc.)* (٢) چوون یەك؛ یەك وێنە؛ هاوشێوە؛ یەکسان. (٣) گشتی؛ سەرانسەری. *n.* بەرگی ڕەسمی (وەك هی پۆلیس و سەرباز... هتد) *v.t.* (١) بەرگی ڕەسمی کردنەبەر. (٢) هاوشێوەکردن؛ وەك یەك لێکردن

uniformed (ū′nə-fôrmd′), *adj.* بەرگی ڕەسمی لەبەر؛ جلی ڕەسمی لەبەرکردوو.

uniformity (ū′nə-fôr′mə-ti), *n.* (١) نەگۆڕان؛ وەك خۆ مانەوە؛ ڕێكوپێکی؛ یەك تەوایی. (٢) هاوشێوەیی؛ چوون یەکی؛ یەکسانی؛ یەك جۆری.

unify (ū′nə-fī′), *v.t.* یەکخستن؛ یەك پێگرتن؛ کردن بەیەك. *v.i.* یەککگرتن؛ بوون بەیەك؛ یەککەوتن.

-unifier *(n.)*.

unilateral (ū′ni-lat′ēr-əl), *adj.* (١) یەکلایی؛ تایبەتی بە یەکلا. (٢) یەکلایی؛ تەنها لە یەك لاوە: *(~ disarmament)* . (٣) تەنها یەك لای مەسەلەیەك پیشان دەدات. (٤) یەکلا؛ تەنها یەك لای هەیە؛ یەکلایی. (٥) بنەچەی تەنها باوك یا دایك سۆراخ دەکات (٦) یەکلایی: تەنها لە لایەکی لاسکەوە ڕوواو (گەڵا).

-unilaterally *(adv.)*.

unilingual (ū′ni-liŋ′gwəl), *adj.* یەك زمان؛ یەك زمانی؛ یەك زمان زان؛ بە یەك زمان نووسراو.

unimaginable (un′i-maj′i-nə-b'l), *adj.* ناهێنرێتە بەرچاو؛ سەیر؛ بڕوا ناکرێت هەرگیز ڕووبدات یا ڕووی دابێت.

unimpeachable (un′im-pēch′ə-b'l), *adj.* بێ گەرد؛ ڕەخنەی لێ ناگیرێت؛ گومانی لێ ناکرێت.

unimproved (un′im-prōōvd′), *adj.* (١) چاك نەبووە؛ چاکتر نەبووە یا نەکراوە؛ هەر وەك خۆیەتی. (٢) کشتوکاڵ تێدا نەکراو؛ خانوو تێدا نەکراو: *(~ land)* . (٣) سوود لێ وەرنەگیراو. (٤) تەندرووستی باشتر نەبووە.

unimportant (un′im-pôr′t'nt), *adj.* ناگرنگ؛ بێ بایەخ؛ هیچ و پووچ.

uninformed (un′in-fôrmd′), *adj.* (١) بێ ئاگا؛ نەزان. (٢) نەزان؛ تێنەگەیشتوو.

uninhabitable (un′in-hab′i-tə-b'l), *adj.* بۆ تێدا ژیان ناشێت.

uninhabited (un′in-hab′i-tid), *adj.* چۆڵ؛ کەسی تێدا ناژی.

unintelligent (un′in-tel′ə-jənt), *adj.* نازیرەك؛ بێ مێشك.

unintelligible (un′in-tel′i-jə-b'l), *adj.* لێڵ؛

ناتوانیت تێی بگەیت.

unintentional (un´in-ten′shən-'l), *adj.* بێ ئەنقەست؛ بە ڕێکەوت

-unintentionally *(adv.)*.

uninterested (un-in′tēr-is-tid. un-in′tris-tid), *adj.* (١)- (in ~) ئارەزوو لێ نەبوو؛ بێ هەوەس؛ حەز لێ نەکردوو.
(٢) سەرنج نەدەر؛ گوێ پێ نەدەر.

uninteresting (un-in′tēr-is-tiŋ, un-in′tris-tiŋ), *adj.* سەرنج ڕانەکێش؛ ناخۆش: *(an ~ book, film, person, town, etc)* .

uninterrupted (un-in´tə-rup′tid), *adj.* بەردەوام؛ سەرومڕ؛ بێ وەستان

uninvited (un´in-vī′tid), *adj.* بانگ نەکراو.

union (ūn′yən), *n.* (١) لێکدان؛ یەکگرتن. (٢) یەکێتی.
(٣) نیشانەی یەکێتی (وەك لە ئاڵادا دەردەخرێت).
(٤) یەکێتی کرێکاران؛ نەقابە؛ جفات.
(٥) ئامێری بەیەکگەیاندن (وەك هی بەیەکگەیاندنی دوو بۆری).
(٦) (ا) ژن هێنان و شووکردن. (ب) جووت بوون؛ جووت گرتن؛ گان.
adj. (١) هی یەکێتی کرێکاران.
(٢) [-U]، هی یەکێتی ویلایەتەکانی ئەمەریکا لەکاتی شەڕی ناوخۆی ئەمەریکادا *(The U~ flag, army, etc.)* .

the Union, = **The United States of America.**

union card, پێناسەی یەکێتی کرێکاران.

unionism (ūn′yən-iz'm), *n.* (١) بیروباوەڕو بنچینەی یەکێتی (بەتایبەتی هی کرێکاران). (٢) لایەنگری یەکێتی کرێکاران؛ یەکێتی خوازی.
(٣) [-U]، یەکێتی خوازی: لایەنگری یەکێتی ویلایەتەکانی ئەمەریکا لە کاتی شەڕی ناوخۆی ئەمەریکادا.

unionist (ūn′yən-ist), *n.* (١) لایەنگری یەکێتی کرێکاران؛ یەکێتی خواز. (٢) ئەندامی یەکێتی کرێکاران.
(٣) [-U]، یەکێتی خواز: لایەنگری یەکێتی ویلایەتەکانی ئەمەریکا لەکاتی شەڕی ناوخۆی ئەمەریکادا.
(٤) [-U]، یەکێتی خواز لە ئینگلتەرەو ئیرلەندە.
(٥) [-U]، ئەندامی حیزبی کۆنەپەرستانی بەریتانیا.

unionize (ūn′yən-īz´), *v.t.* (١) یەکێتی (کرێکاران) پێکهێنان؛ یەك پێگرتن لە یەکێتی کرێکاراندا. (٢) کردن بە ئەندامی یەکێتی کرێکاران؛ ڕێکخستن لەم یەکێتیەدا.
v.i. (١) یەکێتی کرێکاران پێکهێنان؛ خۆ ڕێکخستن لە یەکێتییەکی وەهادا.
(٢) چوونە ناو ئەم یەکێتییەوە؛ بوون بە ئەندامی ئەم یەکێتییە.

-unionization *(n.)*.

union jack, (١) ئاڵای یەکێتی. (٢) [U- J-]، ئاڵای بەریتانیا.

Union of Soviet Socialist Republics, یەکێتی سۆڤیەت

union shop, کارگەی یەکێتی: کارگەیەکە تەنها ئەندامانی یەکێتی کرێکاران بە کرێ دەگرێت.

union suit, دەرپێ و فانیلەی یەك پارچە

unipod (ū′ni-pod´), *n.* یەکپا؛ پاڵپشتی یەکپا

unipolar (ū′ni-pō´lēr), *adj.* یەك جەمسەر (فیزیا، توێکاری).

unique (ū-nēk′), *adj.* (١) تاك؛ تەنها؛ تاق.
(٢) بێ هاوتا؛ بێ وێنە؛ یەکتا؛ نایاب؛ تایبەتی.

-uniquely *(adv.)*; **uniqueness** *(n.)*.

unisexual (ū´ni-sek′shōō-əl), *adj.* (١) diclinous .
(٢) تاك ڕەگەز؛ تەنها ئەندامی نێرینە یا مێینەی هەیە.

unison (ū′nə-s'n. ū′nə-z'n), *n.* (١) هاوئاوازی؛ هاودەنگی؛ یەك ئەوایی. (٢) ڕێکەوتن؛ کۆکی؛ یەك دەنگی؛ گونجان؛ یەك بوون.

in unison, بەیەك دەنگ؛ هەموو پێکەوە:
(to sing in unison; to act in unison)

unisonous (yoo-nis′ə-nəs), *adj.* *Also* **unisonal.** (١) هاودەنگ؛ هاوئاواز؛ یەك ئەوا. (٢) پێکەوە گونجاو؛ یەك دەنگ.

unit (ū′nit), *n.* (١) یەك. (٢) دانە (شت، کەس)؛ پارچە؛ کەرت.
(٣) کۆمەڵ. (٤) تیپ (سوپا)؛ دەستە: *(a military ~)* .
(٥) پێوانە؛ یەکەی پێوان یا کێشان:
(a ~ of electricity; The meter is a ~ of length and so is the foot.; The gramme is a ~ of weight.; a three- ~ course in college)

Unitarian (ū´nə-târ′i-ən), *n.* (١) یەك خواناس؛ یەك خواپەرست؛ کەسێکە کە بڕوای بە خوایەتی عیساو " سیانەی پیرۆز "ی خاچ پەرستی نییە، بەڵکو بڕوای بە تاکە خوایەکە
(٢) ئەندامی کۆمەڵێکی خاچ پەرستی یەك خواناس.
adj. تایبەتی بە یەك خواناسەکان و بیروباوەڕیان.

-Unitarianism *(n.)*.

unitary (ū′nə-ter´i), *adj.* (١) تایبەتی بە یەکێتی یا یەکگرتن؛ یەکێتی. (٢) تەواو؛ گشت؛ کۆ؛ هەموو؛ یەك پارچە.
(٣) پێوانەیی؛ کێشانە؛ هی یەکەی پێوان یا کێشان.

unite (yoo-nīt′), *v.t.* (١) یەك پێگرتن؛ کردن بەیەك؛ یەکخستن؛ لێکدان.
(٢) بەیەك گەیاندن وەك ژن و مێرد؛ کردن بە هاوسەر؛ بوون بە یەك.
(٣) چەند تایبەتییەك تێدا بوون یا تێدا کۆبوونەوە:
(He ~s common sense with compassion.)
(٤) پێکەوە نووساندن؛ پێوە نووساندن.
v.i. (١) یەکگرتن؛ بوون بەیەك؛ لێکدان. (٢) هاوکاری کردن.
(٣) پێکەوەنووسان؛ پێوەنووسان.

unite (ū′nīt, yoo-nīt′), *n.* پارەیەکی زێڕی کۆنی ئینگلیزییە.

united (yoo-nīt′id), *adj.* (١) یەکگرتوو: *(the U~ Kingdom)* .
(٢) یەك؛ کۆك؛ پێکەوە گونجاو: *(a ~ family, people, etc.)*
(٣) پێکەوە؛ هاوبەش؛ یەکگرتوو: *(to make a ~ effort)* .

United Nations, کۆمەڵی نەتەوە یەکگرتووەکان.

United States of America, ئەمەریکا؛ وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا.

unitive (ū′nə-tiv), *adj.* (١) یەك پێگرتوو. (٢) یەك؛ یەکگرتوو.

unity (ū′nə-ti), *n.* (١) یەکێتی؛ یەکگرتن.
(٢) کۆکی؛ پێکەوە گونجان؛ ڕێککەوتن. (٣) یەك؛ ژمارە یەك.
(٤) پەیوەستی (وێژە)؛ هاوپەیوەندی بەرهەمێکی وێژەیی یا شانۆگەری.

univalent (ū′nə-vā′lənt, yoo-niv′ə-lənt), *adj.* (١) تاك- هاوهێز (کیمیا). (٢) تاکە کرۆمۆسۆم (زگماکی ناسی)

univalve (ū′nə-valv´), *n.* (١) گیانەوەری قاوغ یەك پارچە (وەك شەیتانۆکەی باخچە). (٢) قاوغی یەك پارچە (وەك هی قاقلەجنۆکە).
adj. (١) قاقلە یەك پارچەیی.
(٢) یەك دەمەوانە (وەك قاقلە شەیتانۆکەی باخچە).

universal (ū´nə-vũr′s'l), *adj.* (١) گشتی؛ هەموو؛ هەموویی؛ گشتگر. (٢) جیهانی؛ سەرزەمینی. (٣) گەردوونی.
(٤) یەك پارچە؛ کۆ. (٥) فراوان (لە شارەزایی و زانیاریدا).
(٦) هەموو کەس بەکاری دەهێنێت یا ئیشی تێ دەکات.
(٧) بە هەموو قەبارەیەك دەکات (مەکینەکاری)؛ لەگەڵ هەموو قەبارەیەکدا دەگونجێت.
n. (١) بیروباوەڕێکی گشتی (ژیربێژی).
(٢) ئەوەی ئەم بیروباوەڕە دەیگرێتەوە.

-universally *(adv.)*; **universalness** *(n.)*.

Universalism (ū´nə-vũr′s'l-iz'm), *n.* (١) گشتێتی: بیروباوەڕێکی ئاینییە دەڵێت کە لە ئەنجامدا خوا لە هەموو کەس خۆش دەبێت و دەچێتە بەهەشت. (٢) universality .

-universalist *(n.)*.

universality (ū´nə-vẽr-sal′ə-ti), *n.* (١) گشتێتی؛ هەموویی؛ هەموو گرتنەوە؛ جیهانێتی؛ گشتگری:

(the ~ of suffering, pain, and death)
(٢) هەمە توانایی؛ ئیهاتوویی لە هەمووشتێکدا.
universalize (ū'nə-vûr'sʼl-īz'), *v.t.* جیهانی کردن؛ کردن بە گشتی؛ بە جیهاندا بلاوکردنەوە.
-universalization *(n.)*.
universally (ū'nə-vûr'sʼl-i), *adv.* (١) لە هەمووشوێنێکدا؛ لە هەموو جیهاندا. (٢) هەموو کات؛ هەموو جار؛ هەمیشەیی؛ بەگشتی.
universe (ū'nə-vûrs'), *n.* (١) گەردوون. (٢) جیهان؛ سەرزەمین؛ زەمین؛ دونیا
university (ū'nə-vûr'sə-ti), *n.* زانکۆ؛ زانستگا
unjust (un-just'), *adj.* (١) نارەوا؛ بێ ویژدان؛ نایەکسان؛ ناهەق. (٢) [Archaic]. ناپاک؛ نادلسۆز
-unjustly *(adv.)*; **unjustness** *(n.)*.
unjustifiable (un-jus'tə-fī'ə-b'l), *adj.* نارەوا؛ بێ بەڵگە؛ ناهەق
unjustified (un-jus'tə-fīd'), *adj.* نارەوا؛ بێ بەڵگە؛ ناهەق
unkempt (un-kempt'), *adj.* (١) دانەهێنراو (قژ)؛ بژ. *(~ hair)*. (٢) شڕیوش؛ شلوشێواو؛ نارێکوپێک؛ پنتی؛ پیس‌وپۆخل: *(~ clothes; an ~ lawn)* (٣) بێ نەزاکەت؛ نەزان (لە رووی کۆمەڵایەتییەوە)؛ قسەرەق.
unkenned (un-kend'), *adj.* [Obs. or Dial.]. نەزانراو؛ نەبیسراو؛ سەیر
unkennel (un-ken''l), *v.t.* (١) (ا) لە کولانە بەرەڵاکردن (سەگ، تانجی)؛ بەردان. (ب) لە کون یا لانە دەرپەراندن؛ لە کون دەرهێنان. (٢) دەرخستن؛ هەڵماڵین؛ خستنەڕوو
v.i. لە کولانە هاتنەدەرەوە؛ لە کون هاتنەدەرەوە.
unkind (un-kīnd'), *adj.* دڵرەق؛ بێ بەزەیی
-unkindness *(n.)*.
unkindly (un-kīnd'li), *adv.* بەدڵرەقانە؛ بەبێ بەزەییانە
adj. دڵرەق؛ بێ بەزەیی.
unknit (un-nit'), *v.t.* (١) هەڵوەشاندن (شتی چنراو)؛ شل کردنەوە؛ کردنەوە. (٢) چرچ‌ولۆچ تێدا نەهێشتن.
unknowable (un-nō'ə-b'l), *adj.* ناتوانرێت بزانرێت؛ لە تێگەیشتنی مرۆڤ بەدەرە.
n. شتێکە کە لە تێگەیشتنی مرۆڤ بەدەربێت؛ شتێکە کە نەتوانرێت بزانرێت.
unknowning (un-nōn'iŋ), *adj.* بێ ئاگا؛ نەزان؛ بێ نەزانیو؛ نائاگادار
-unknowningly *(adv.)*.
unknown (un-nōn'), *adj.* (١) نەزانراو؛ نەبیستراو؛ نەناسراو. (٢) (ا) نەدۆزراوە. (ب) دیاری نەکراو؛ نەدیار.
n. (١) کەسێکی نەناسراو؛ کەس نەناس؛ کەس نەزان؛ شتێکی نەزانراو. (٢) هەندێ نرخ نەزانراو (بیرکاری).
Unknown Soldier, سەربازی گومناو؛ سەربازی بێ ناو
unlace (un-lās'), *v.t.* (١) شل کردنەوە (قەیتانی جل‌وبەرگ). (٢) جل‌وبەرگ داکەندن (بە قەیتان شل کردنەوە). (٣) [Obs.]. ئابروو بردن.
unlade (un-lād'), *v.t. & v.i.* (١) بارداگرتن (کەشتی). (٢) بارداگرتن‌و بەرەڵاکردن.
unlash (un-lash'), *v.t.* شل کردنەوە؛ کردنەوە.
unlatch (un-lach'), *v.t.* کردنەوە (بە کردنەوەی ئەلقەرێن)
v.i. کرانەوە
unlawful (un-lô'fəl), *adj.* (١) قەدەغە؛ یاساغ؛ نادرووست. (٢) زۆڵ.
unlay (un-lā'), *v.t.* گوریس یا پەت رەواندنەوە؛ هەڵوەشاندنەوە؛ تاڵ تاڵ کردن
v.i. رەوانەوە؛ رەوینەوە؛ تاڵ تاڵ بوون؛ شێبوونەوە
unleaded (un-led'id), *adj.* (١) قورقوشم تێنەکراو (٢) دێڕەکانی بە قورقوشم جیا نەکراوەتەوە (چاپ).
unlearn (un-lûrn'), *v.t.* لە بیر خۆ بردنەوە (شتێکی بە هەڵە فێربوو)؛ وازلێهێنان (خوو، شتی هەڵە)
unlearned (un-lûr'nid), *adj.* (١) نەزان؛ نەخوێندەوار. (٢) نەزانی پیشان دەدات. (٣) باش فێرنەبوو؛ باش نەچووەتە مێشکەوە: *(~ lessons)*. (٤) بە زگماکی زانراو؛ زانراوە بەبێ فێربوون یا فێرکردن: *(an ~ response)*
unleash (un-lēsh'), *v.t.* بەرەڵاکردن؛ بەردان؛ پەت بۆ بەرەڵاکردن؛ بەر بۆ بەرەڵاکردن.
unleavened (un-lev''nd), *adj.* هەڵنەهاتوو؛ هەویرترش تێنەکراو: *(~ bread)*
unless (ən-les'), *conj.* مەگەر؛ ئەگەر وانەبێ: *(You will fail ~ you work hard.; This baby seldom cries ~ he is hungry.)*
prep. جگە لە؛ بێجگە لە.
unlettered (un-let'ĕrd), *adj.* (١) (ا) نەزان؛ ناڕۆشنبیر. (ب) نەخوێندەوار. (٢) هیچ لەسەر نەنووسراو (وەک کێل).
unlike (un-līk'), *adj.* (١) جیا؛ جیاواز؛ لەیەک ناچن: *(The two books are quite ~ .)* (٢) ناهاوتا؛ نایەکسان: *(They contributed ~ amounts.)*
prep. (١) جیا؛ جیاواز. (٢) لێ نەوەشاوە؛ نەگونجاو لەگەڵ (ڕەووشت): *(This behavior was quite ~ her.)*
unlikelihood (un-līk'li-hood'), *n.* ڕێ تێ نەچوون؛ لەوانە نەبوون؛ بۆ نەبوون.
unlikely (un-līk'li), *adj.* (١) ڕێی تێ ناچێ؛ بۆی نییە؛ لەوانە نییە. (٢) هیوای سەرکەوتنی لێ ناکرێ. (٣) ناپەسەند؛ بەد.
unlimber (un-lim'bĕr), *v.t.* (١) تۆپ ئامادەکردن بۆ تەقاندن (بە لێکردنەوەی لە عەرەبانەکەی). (٢) ئامادەکردن بۆ نیش یا بۆ بەکارهێنان.
unlimited (un-lim'it-id), *adj.* (١) بێ سنوور. (٢) بێ ئەندازە؛ بێ رادە؛ بێ شومار؛ بێ پایان. (٣) رەها؛ تەواو.
unlink (un-liŋk'), *v.t.* کردنەوە (زنجیر)؛ لێک جیاکردنەوە.
unlisted (un-lis'tid), *adj.* لە لیستەدا نییە؛ نەخراوەتە لیستەوە.
unload (un-lōd'), *v.t.* (١) بار لێ داگرتن؛ داگرتن. (٢) (ا) لە کۆڵ (خۆ) کردنەوە (ئەرکی سەرشان، ناخۆشی)؛ بار سووک کردن. (ب) دڵی خۆ بۆ هەڵڕشتن. (٣) گوللە هەموو لێ دەرهێنان؛ چەک بەتاڵ کردنەوە. (٤) لە بازاردا هەڵڕشتن (فرۆتەنی)؛ هەموو فرۆشتن؛ خۆ لێ ڕزگار کردن: *(The grocer is ~ing his supply of sugar.)*
v.i. بارداگرتن؛ بارخستن؛ لە کۆڵ بوونەوە.
unlock (un-lok'), *v.t.* (١) کردنەوە (قفل). (٢) (ا) کردنەوە (دەرگا). (ب) کردنەوە: *(to ~ her heart)*. (٣) بەرەڵاکردن؛ بەردان. (٤) دۆزینەوە؛ هەڵهێنان؛ ڕوونکردنەوە؛ هەڵماڵین؛ لێکدانەوە: *(to ~ a mystery)*
v.i. کرانەوە
unlooked-for (un-lookt'fôr'), *adj.* چاوەڕوان نەکراو؛ بەتەما نەبوو؛ بۆ نەگەڕاو.
unloose (un-lōōs'), *v.t.* (١) بەرەڵاکردن؛ بەردان؛ کردنەوە. (٢) شل کردنەوە؛ خاوکردنەوە.
unloosen (un-lōōs''n), *v.t.* = unloose.
unlovely (un-luv'li), *adj.* ناشرین؛ ئێسک قورس؛ پیس؛ ناپەسەند؛ ناخۆش
unluckily (un-luk''l-i), *adv.* بۆ بێ بەختی؛ بۆ بەدبەختی.
unlucky (un-luk'i), *adj.* (١) بێ بەخت؛ بەدبەخت؛ نەگبەت؛ کوڵۆڵ

چارەڕەش (٢) نەهات؛ بەیووم؛ بەووم.
(٣) حیزی داخە؛ ناپەسەند:
(an ~ incident, event, development, etc.)
unmade (un-mād′), *adj.* چاك نەكراو؛ ڕێك‌وپێك نەكراو:
(an ~ bed)
unmake (un-māk′), *v.t.* (١) گۆڕین؛ گەڕاندنەوە بۆ دۆخی جاران.
(٢) لێ خستن؛ دەركردن؛ دەسەڵات لێ سەندنەوە.
(٣) تێكشكاندن؛ تێكدان؛ بەناخدابردن.
(٤) ڕ گۆڕین.
unman (un-man′), *v.t.* (١) بێ غیرەت كردن؛ ترسنۆك كردن؛ ترساندن؛ وورە پێ بەردان. (٢) لە پیاوەتی خستن؛ خەساندن (مەجان).
(٣) چۆڵ كردن؛ خەڵك لێ كشاندنەوە؛ بەجێهێشتن.
unmanly (un-man′li), *adj.* (١) (ا) ناپیاوانە؛ نامەردانە؛ نامەرد؛ ناپیاو (ب) ترسنۆك؛ ترسنۆكانە
(٢) ژنانی؛ سەرژنانی؛ خلە كچانی.
unmannered (un-man′ẽrd), *adj.* بێ ڕەووشت؛ بەدڕەووشت؛ بەدخوو.
unmannerly (un-man′ẽr-li), *adj.* بێ ڕەووشت؛ بەدڕەووشت؛ بەدخوو
adv. بێ ڕەووشتانە؛ بەدڕەووشتانە؛ بەدخووانە
-**unmannerliness** *(n.).*
unmask (un-mask′, un-mäsk′), *v.t.* (١) ڕوو هەڵماڵین؛ ماسكە لەڕووكردنەوە. (٢) خستنەڕوو؛ نابڕووبردن؛ ئاشكراكردن؛ ڕاستی دەرخستن: *(to ~ a traitor)* .
v.i. (١) ماسكە (دەم‌وچاو) لە ڕووی خۆ كردنەوە؛ ڕووی خۆ هەڵماڵین.
(٢) ڕاستی دەركەوتن؛ ئاشكرا بوون؛ كەوتنەڕوو؛ نابڕووچوون.
unmarked (un-märkt′), *adj.* (١) نیشانە نەكراو.
(٢) سەرنج پێ نەدراو؛ نەبینراو؛ سەیر نەكراو.
(٣) نمرە لەسەر دانەنراو؛ هەڵە چاك نەكراو: *(an ~ exam, paper, etc.)* .
unmeaning (un-mēn′iŋ), *adj.* (١) بێ مانا؛ پووچ (ووتە، كردار).
(٢) ساردوسڕ؛ بێ هەست (سەیركردن، دەم‌وچاو)؛ هیچ دەرنابڕێت.
unmeet (un-mēt′), *adj.* نابەجێ؛ نەشیاو؛ نەگونجاو؛ ناشرین.
unmentionable (un-men′shən-ə-b'l), *adj.* ناوی ناهێنرێت؛ ناشێت ناوی بهێنرێت؛ ناشرین؛ ناووترێت.
unmentionables (un-men′shən-ə-b'lz), *n.pl.* جلی ژێرەوە؛ دەرپێ و فانیلە.
unmerciful (un-mũr′si-fəl), *adj.* (١) دڵرەق؛ بێ بەزەیی.
(٢) بێجگار زۆر؛ زۆر خراپ: *(~ heat)* .
-**unmercifully** *(adv.).*
unmindful (un-mīnd′fəl), *adj.* لەبیرچوو؛ گوێ پێ نەدەر؛ بێباك؛ بە دەربەستەوە نەهاتوو:
(~ of the time, the delicate situation, etc.)
unmistakable (un′mis-tāk′ə-b'l), *adj.* دیار؛ ئاشكرا؛ ڕوون؛ بێ گومان
-**unmistakably** *(adv.).*
unmitigated (un-mit′ə-gāt′id), *adj.* (١) كەم نەبوو؛ كز نەبوو؛ سووك نەبوو *(~ suffering, harshness, etc.)* .
(٢) تەواو؛ بێ كەم‌و زیاد: *(an ~ lie, villain, etc.)* .
unmoor (un-moor′), *v.t.* لەنگەری كەشتی هەڵگرتن؛ كەشتی بەرەڵاكردن.
v.i. لەنگەر هەڵگیران؛ بەرەڵابوون
unmoral (un-môr′əl, un-mor′əl), *adj.* = **amoral.**
unmuffle (un-muf′'l), *v.t.* ڕووپۆش لێ لابردن؛ هەڵماڵین (دەم‌وچاو).
unmuzzle (un-muz′'l), *v.t.* (١) دەمبێن لێكردنەوە؛ دەمبەست لێكردنەوە (٢) دەم بەرەڵاكردن؛ بەر بۆ بەرەڵاكردن؛ ڕێی قسە لێ نەگرتن.

unnatural (un-nach′ẽr-əl), *adj.* (١) ناسرووشتی؛ لە سرووشت بەدەر. (٢) نائاسایی؛ سەیر؛ نائاسا؛ ناسرووشتی.
(٣) ڕووكەشی؛ درۆ؛ ناڕاستەقینە: *(an ~ smile)* .
(٤) بێ هەستی سرووشتی یا ئاسایی‌یانە.
(٥) زۆر دڵرەق؛ زۆر بەدخواز؛ نامرۆڤانە.
-**unnaturally** *(adv.)*; **unnaturalness** *(n.).*
unnecessary (un-nes′ə-ser′i), *adj.* نابپێویست؛ پێ نەویست.
-**unnecessarily** *(adv.).*
unnerve (un-nũrv′), *v.t.* (١) وورە پێ بەردان؛ ترساندن؛ دڵ ساردكردنەوە. (٢) تووڕەكردن؛ ووروژاندن؛ پەستكردن؛ دەمار كرژكردن؛ شڵەژاندن
unnumbered (un-num′bẽrd), *adj.* (١) بێ شومار؛ لە ژماردن نایەت. (٢) ژمارە لەسەر دانەنراو؛ بێ ژمارە.
(٣) نەژمێرراو.
unobtrusive (un′əb-trōō′siv, un′ob-trōō′siv), *adj.* سەرنج ڕانەكێش؛ بێ دەنگ؛ خۆنەنوێن.
-**unobtrusively** *(adv.).*
unoccupied (un-ok′yoo-pīd′), *adj.* (١) چۆڵ؛ بەتاڵ:
(an ~ house, apartment, etc.)
(٢) دەست بەتاڵ؛ بێ ئیش؛ بێكار.
(٣) داگیر نەكراو.
unofficial (un′ə-fish′əl), *adj.* ناڕەسمی؛ نامیری:
(~ election results)
-**unofficially** *(adv.).*
unorganized (un-ôr′gə-nīzd′), *adj.* (١) ناڕێك‌وپێك؛ شێواو؛ تێكەڵ‌وپێكەڵ (٢) نازیندوو؛ بێ گیان؛ نائۆرگانیك.
(٣) لە ڕێكخراوی كرێكاردا نی‌یە؛ ئەندامی نەقابەی كرێكاران نی‌یە
unoriginal (un′ə-rij′ə-n'l), *adj.* ناڕەسەن (هونەر، بیروباوەڕ)؛ كۆن؛ پەڕپووت؛ سوواو
unorthodox (un-ôr′thə-doks′), *adj.* لەسەر نەریتی كۆن نەڕۆیشتوو؛ جیا؛ تازە
unpack (un-pak′), *v.t.* (١) شت لێ دەرهێنان (جانتا، باوول)؛ بەتاڵكردنەوە. (٢) كردنەوە (پڕیاسكە، شتی پێچراوە)؛ كردنەوەو لێ دەرهێنان
(٣) بارداگرتن (لە وولاخی بار)؛ بارخستن.
v.i. (١) شت دەرهێنان؛ بەتاڵكردنەوە. (٢) كرانەوە؛ كرانەوەو لێ دەرهاتن.
unpaged (un-pājd′), *adj.* لاپەڕەكانی ژمارەیان لەسەر نی‌یە.
unpaid (un-pād′), *adj.* (١) نەدراو (قەرز): *(an ~ bill)* .
(٢) بێ مووچە؛ بێ كرێ: *(~ workers; an ~ position)* .
unpalatable (un-pal′i-tə-b'l), *adj.* (١) بێ تام؛ ناخۆش؛ ناخورێت (لەبەر بێ تامی). (٢) ناخۆش؛ ناپەسەند؛ خراپ (بارودۆخ).
unparalleled (un-par′ə-leld′), *adj.* بێ هاوتا؛ بێ وێنە
unparliamentary (un′pär-lə-men′tə-ri), *adj.* ناپەرلەمانی؛ بە پێچەوانەی نەریت‌و دەستووری پەرلەمانەوە.
unpeg (un-peg′), *v.t.* (١) مێخ یا سنگ لێ دەرهێنان.
(٢) كردنەوە یا شل كردنەوە بە مێخ لێ دەرهێنان.
unpeople (un-pē′p'l), *v.t.* **depopulate.**
unpeopled (un-pē′p'ld), *adj.* نائاوەدان؛ چۆڵ.
unpin (un-pin′), *v.t.* (١) دەرزی لێكردنەوە؛ دەرزی لێ دەرهێنان.
(٢) (ا) كردنەوە (بە دەرزی لێ دەرهێنان).
(ب) بەرەڵاكردن؛ بەردان.
unpleasant (un-plez′'nt), *adj.* ناخۆش؛ ناپەسەند:
(an ~ situation, incident, person, etc.)
-**unpleasantly** *(adv.).*
unpleasantness (un-plez′'nt-nis), *n.* (١) ناخۆشی؛ ناپەسەندی.
(٢) بارودۆخێكی ناخۆش؛ بەسەرهاتێكی ناپەسەند.

(٣) دەمەقاڵێ؛ تێکچوون؛ ناکۆکی؛ شەڕەقسە.

unplug (un-plug′), *v.t.* (١) (أ) دەمەوانە لابردن
(ب) بەرەڵاکردن (بۆری و کونی گیراو).
(٢) پلاك لێ دەرهێنان (ئامێری کارەبا)

unplumbed (un-plumd′), *adj.* قووڵایی نەپێوراو؛ نەزانراو؛ تاقی نەکراوەتەوە؛ نەپێوراو بە شاووڵ: *(~ depths; an ~ theory)* .

unpolished (un-pol′isht), *adj.* (١) ساف و لووس نەکراو؛ زبر؛ سپی نەکراوەتەوە (مەنجەڵ)؛ توێك لێ نەکراوە (برنج).
(٢) نەزان؛ ناکارامە؛ سادە.

unpopular (un-pop′yoo-lẽr), *adj.* ناخۆشەویست؛ ناپەسەند؛ بێ برەو؛ بێ باو

-unpopularity *(n.)*.

unpracticed, unpractised (un-prak′tist), *adj.* (١) تاقی نەکراوەتەوە (٢) نەشارەزا؛ نەزان؛ نەوکار؛ ناکارامە.

unprecedented (un-pres′ə-den′tid), *adj.* بێ وێنە؛ بە وێنەی نەبینراوە نەوەوپێش؛ تازە؛ لەوەوپێش نەبیستراو، نەبوو، یا نەکراو.

unpredictable (un′pri-dik′tə-b′l), *adj.* پێشبینی ناکرێت؛ دووبەختی.

unprejudiced (un-prej′oo-dist), *adj.* بێ لایەن؛ بێ کینە.

unpremeditated (un′pri-med′ə-tāt′id), *adj.* پێشەکی بیری لێ نەکراوەتەوە؛ پێشەکی پیلان نەکراو *(~ murder)*

unprepared (un′pri-pâr′id), *adj.* (١) نائامادە.
(٢) بێ تو نا؛ دەرەقەت نەهاتوو؛ لە تواناندا نەبوو (بۆ بەرەنگاری ناکاوی).
(٣) سەرپێیی؛ پێشەکی خۆ بۆ ئامادە نەکردوو و بیر لێ نەکراوە.

unpretentious (un′pri-ten′shəs), *adj.* بێ فیز؛ سادە؛ خاکی.

unpriced (un-prīst′), *adj.* نرخ لەسەر دانەنراو.

unprincipled (un-prin′sə-p′ld), *adj.* بێ ویژدان؛ بێ ئابڕوو؛ بێ بڕوای ڕاست *(an ~ man; ~ behavior)* .

unprintable (un-print′ə-b′l), *adj.* چاپ ناکرێت (لەبەر سووکی و دژ بە ڕەووشتی)؛ بۆ چاپ کردن ناشێت.

unproductive (un′prə-duk′tiv), *adj.* بێ بەرهەم؛ بێ کەڵك؛ بێ سوود؛ بێ بەر.

-unproductively *(adv.)*; **unproductiveness** *(n.)*.

unprofessional (un′prə-fesh′ən-′l), *adj.* (١) ناپیشەکار؛ ناپیشەگەر (٢) دژ بە ڕەووشت و نەریتی پیشەیەك؛ ناشرین؛ چەوت؛ نەگونجاو لەگەڵ ئاوبانگ و ڕەووشتی پیشەکاردا: *(~ conduct)* .
(٣) هەوەسکارانە؛ نەزانانە؛ ناکارامانە

-unprofessionally *(adv.)*; **unprofessionalism** *(n.)*.

unprofitable (un-prof′it-ə-b′l), *adj.* بێ سوود؛ بێ کەڵك.

unpromising (un-prom′is-iŋ), *adj.* ئومێدی سەرکەوتنی لێ ناکرێت؛ چاوەڕێی سەرکەوتن یا کەڵك لێ وەرگرتنی لێ ناکرێت.

unpropitious (un′prə-sish′əs), *adj.* نیشانەی نەهاتە؛ نەهات؛ بەیووم.

unprovoked (un′prə-vō′kt), *adj.* لە خوت و خۆڕایی؛ بەبێ شەڕ پێ فرۆشتن *(an ~ attack)* .

unpublished (un-pub′lisht), *adj.* چاپ نەکراو؛ لە چاپ نەدراو؛ بڵاو نەکراوە

unqualified (un-kwäl′ə-fīd′), *adj.* (١) نەشیاو؛ لێ نەهاتوو: *(He is ~ for the job.)*
(٢) بێ مەرج؛ بێ سنوور؛ بێ دوودڵی: *(She has my ~ support.)* .
(٣) تەواو *(He was an ~ success.)* .

unquestionable (un-kwes′chən-ə-b′l), *adj.* بێ گومان؛ گومانی تێدا نییە: *(~ evidence)* .

-unquestionably *(adv.)*.

unquestioned (un-kwes′chənd), *adj.* (١) پرسیار لێ نەکراو
(٢) گومان لێ نەکراو.

unquestioning (un-kwes′chən-iŋ), *adj.* بێ پرسیارکردن؛ بێ چەندوچوون؛ تەواو: *(He expected ~ obedience.)* .

-unqustioningly *(adv.)*.

unquiet (un-kwī′ət), *adj.* (١) وورووژاو؛ ناخامۆش؛ نائاسایش.
(٢) بێ ئارام.

unravel (un-rav′′l), *v.t.* (١) ڕەواندنەوە؛ ڕەوینەوە؛ هەڵوەشاندنەوە؛ کردنەوە (گرێ)؛ خاوکردنەوە (شتی ئاڵۆسکاو).
(٢) لێکدانەوە؛ ڕوونکردنەوە: *(to ~ the mysteries of the universe)* .
v.i. ڕەوینەوە؛ هەڵوەشانەوە؛ خاوبوونەوە.

unread (un-red′), *adj.* (١) نەخوێنراوە: *(The book remained ~ .)*
(٢) نەخوێندەوار؛ نەزان *(He is ~ .)* .

unreadable (un-rēd′ə-b′l), *adj.* (١) ناخوێنرێتەوە.
(٢) بەکەڵکی خوێندنەوە نایەت؛ ووشك و ناخۆش. (٣) بۆ خوێندنەوە ناشێت

unready (un-red′i), *adj.* (١) نائامادە. (٢) خاو؛ مێواش.
(٣) [Obs. or Dial.]، ڕووت؛ جل لەبەر نەکردوو.

unreal (un-rē′əl-un-rēl′), *adj.* ناڕاست؛ درۆ؛ دروستکراو؛ هەڵبەستراو؛ خەیاڵی.

unrealistic (un′rē′ə-lis′tik), *adj.* نەگونجاو لەگەڵ ڕاستیدا؛ لە ڕاستی بەدوور.

unreason (un-rē′z′n), *n.* (١) بێ مێشکی؛ نازیری. (٢) نابەجێیی.

unreasonable (un-rē′z′n-ə-b′l), *adj.* (١) نابەجێ؛ نادرووست؛ بە مێشکدا ناچێت. (٢) لە ئەندازە بەدەر؛ ئێجگار زۆر.

unreasoning (un-rē′z′n-iŋ), *adj.* کوێرانە؛ بێ مێشکانە؛ بێ لێکدانەوە.

unreel (un-rēl′), *v.t. & v.i.* لە بەکرە ڕەواندنەوە یا کردنەوە.

unreeve (un-rēv′), *v.t.* لە کون یا ئەڵقە دەرهێنان (دەزوو، پەت، گوریس).

unregenerate (un′ri-jen′ẽr-it), *adj.* (١) تۆبەنەکەر؛ ناپەشیمان؛ گوناهکار؛ گومڕا. (٢) شوێن نەریت و ڕێبازی کۆن کەوتوو؛ نەگۆڕ و.
(٣) سەرکێش؛ سەرچڵ

unrelenting (un′ri-len′tiŋ), *adj.* (١) وازنەهێن؛ کۆڵنەدەر؛ بەردەوام. (٢) دڵڕەق؛ بێ بەزەیی؛ دڵ سەخت؛ دڵ نەرم نەبوو.

unreliable (un′ri-lī′ə-b′l), *adj.* پشتی پێ نابەسترێت؛ بڕوای پێ ناکرێت؛ دەستبڕ

unreligious (un′ri-lij′əs), *adj.* (١) نائاینی؛ دژ بە ئاین
(٢) پەیوەندی نییە بە ئاینەوە.

unremitting (un′ri-mit′iŋ), *adj.* بەردەوام؛ یەکبین؛ سەروەر؛ هێواش نەبووەوە.

unrequited (un′ri-kwit′id), *adj.* یەك سەری (خۆشەویستی)؛ یەکلایی: *(~ love)* .

unreserve (un′ri-zũrv′), *n.* قسە لەڕوویی؛ لە ڕوودا دانەمان؛ هیچ نەشاردنەوە.

unreserved (un′ri-zũrvd′), *adj.* (١) قسە لەڕوو؛ لە ڕوودا دانەماو.
(٢) بێ سنوور؛ تەواو؛ بێ مەرج؛ بێ پایان: *(~ praise)* .
(٣) نەگیراو؛ قۆرخ نەکراو: *(an ~ seat)* .

unreservedly (un′ri-zũr′vid-li), *adv.* (١) بە ئاشکرا؛ لەڕوو؛ بەبێ شەرم و شکۆ. (٢) بەبێ مەرج؛ بێ پایان؛ بە تەواوی.

unresponsive (un′ri-spon′siv), *adj.* بێ مەیل؛ حەز پێ نەکەر.

unrest (un-rest′), *n.* (١) بێ ئارامی؛ بێ ئاسوودەیی.
(٢) پشێوی؛ پەشێوی؛ ئاژاوە؛ ئاشووب: *(social ~ ; There was considerable ~ in the country.)*

unrestrained (un′ri-strānd′), *adj.* خۆ پێ نەگر؛ بەرەڵا؛ ڕەها؛ جڵەو نەگیراو؛ نەوەستێنراو؛ ئازاد؛ ڕێ لێ نەگیراو.

unrestricted (un´ri-strik′tid), *adj.* بێ پایان؛ بێ سنوور؛ بەرەڵا.

unrevenged (un´ri-venjd′), *adj.* تۆڵە نەسەنراو.

unrewarded (un´ri-wôrd′id), *adj.* پاداشت نەدراو؛ خەڵات نەکراو.

unriddle (un-rid′'l), *v.t.* هەڵهێنان (مەتەڵ، شفرە)؛ لێکدانەوە.

unrig (un-rig′), *v.t.* بایەوان و کەرەسەی تر لە کەشتی کردنەوە.

unrighteous (un-rī′chəs), *adj.* (۱) بەد؛ بەدخواز؛ بەدکار: *(an ~ man)*
(۲) ناڕەوا؛ نایەکسان: *(an ~ law)* .

unripe (un-rīp′), *adj.* (۱) نەگەییو؛ کاڵ وکرچ؛ کاڵ؛ ناکام؛ نەبەکام.
(۲) نائامادە (۳) پێش کاتی خۆی؛ ناوەخت

unrivaled, unrivalled (un-ri′v'ld), *adj.* بێ هاوتا؛ بێ نموونە؛ بێ وێنە؛ یەکتا

unroll (un-rōl′), *v.t.* (۱) ڕاخستن (بەڕە، ڕاخەر)؛ کردنەوە (شتی لوول کراو) (۲) پیشاندان؛ دەرخستن؛ خستنەڕوو؛ ئاشکراکردن.

unroot (un-rōōt′, un-root′), *v.t.* = **uproot.**

unruffled (un-ruf′'ld), *adj.* (۱) هێمن؛ ژیر؛ نەشڵەژاو؛ تێك نەچوو؛ نەشێواو (۲) مەنگ؛ هێمن؛ خامۆش: *(~ water)* .

unruly (un-rōō′li), *adj.* لاسار؛ سەرکێش؛ چەمووش؛ سەرپێچ؛ چەتوون؛ هاروهاج

-unruliness *(n.)*.

unsaddle (un-sad′'l), *v.t.* (۱) زین لێکردنەوە.
(۲) سوار خستنەخوارەوە؛ سوار فڕێدانە خوارەوە.
v.i. زین لێکردنەوە

unsafe (un-sāf′), *adj.* (۱) بێ ئاسایش؛ نائاسایش.
(۲) پشتی پێ نابەسترێت؛ ترسناك؛ بێ ئامان.

unsaid (un-sed′), *adj.* نەووتراو؛ دەرنەبڕاو: *(Some things are better left ~ .)*

unsatisfactory (un-sat´is-fak′tẽr-i), *adj.* ناپەسەند؛ خراپ؛ نەشیاو (کار، کۆشش، ئەنجام): *(~ job performance, school work, etc.)*

unsaturated (un-sach′oo-rāt´id), *adj.* (۱) هەموو هەڵنەمژیو؛ ناتێر؛ ناتێراو. (۲) هی ئاوێتەی ناتێر (کیمیا).

unsavory, unsavoury (un-sā′vẽr-i), *adj.* (۱) بێ تام؛ ناخۆش (۲) بۆگەن.
(۳) پیس؛ ناپەسەند؛ بەد.
(an ~ story, remark, assignment, etc.)

unsay (un-sā′), *v.t.* پاشگەزبوونەوە؛ قسەکێشانەوە.

unscathed (un-skā*th*d′), *adj.* ئازاری نەبووە؛ بریندار نەبوو؛ زیان لێ نەکەوتوو؛ بەرزەکی بانان: *(an ~ soldier; His reputations was ~ .; They survived the war ~ .)*

unschooled (un-skōō′ld), *adj.* (۱) فێرنەکراو؛ نەزان؛ ڕانەهێنراو.
(۲) زگماکی

unscientific (un-sī´ən-tif′ik), *adj.* (۱) نازانستی؛ لەگەڵ ڕێبازی زانستدا نەگونجاو (۲) زانست نەزان.

unscramble (un-skram′b'l), *v.t.* (۱) ڕێك وپێك کردن؛ چاککردن.
(۲) لێکدانەوەی نامەی شفرە.

unscrew (un-skrōō′), *v.t.* (۱) برغو دەرهێنان.
(۲) شل کردنەوە یا لێکردنەوە بە برغو لێ دەرهێنان یا بادان؛ برغو دەرهێنان؛ کردنەوە

unscrupulous (un-skrōō′pyoo-ləs), *adj.* بێ ویژدان

-unscrupulously *(adv.)*; **unscrupulousness** *(n.)*.

unseal (un-sēl′), *v.t.* (۱) مۆر شکاندن؛ مۆر لابردن یا کردنەوە
(۲) کردنەوە (بە شکاندنی مۆرەکەی).

unseam (un-sēm′), *v.t.* هەڵتەقاندن؛ هەڵپچڕاندن؛ شیرازە هەڵوەشاندن.

unseasonable (un-sē′z'n-ə-b'l), *adj.* (۱) وەرزی خۆی نییە؛ نەگونجاو لەگەڵ ئەو وەرزەدا: *(~ heat, cold, etc.)* .
(۲) کاتی خۆی نییە؛ ناوەخت؛ بۆ ئەو کاتە ناشێت.

-unseasonably *(adv.)*.

unseat (un-sēt′), *v.t.* (۱) لابردن (لە کار یا پایەی بەرز)؛ لێ خستن: *(to ~ a Member of Parliament)*
(۲) خستنەخوارەوە (سوار)؛ گلاندن: *(to ~ a rider)*

unseemly (un-sēm′li), *adj.* ناشرین؛ نابەجێ: *(~ behavior; in an ~ manner; an ~ act)*
adv. بەشێوەیەکی ناشرینانە.

-unseemliness *(n.)*.

unseen (un-sēn′), *adj.* (۱) نەبینراو؛ سەرنج پێ نەدراو؛ نابینرێ؛ نەدیو. (۲) لەبەربووره؛ پێشەکی نەبینراو (وەرگێڕان لە زمانێکەوە بۆ زمانێك): *(~ translation)*

unselfish (un-sel′fish), *adj.* خۆنەپەرست؛ خۆنەویست؛ من منۆکێ نەکەر

-unselfishly *(adv.)*; **unselfishness** *(n.)*.

unset (un-set′), *adj.* (۱) تیا دانەڕێژراو (گەوهەر)
(۲) خۆنەگرتوو (کۆنکرێت، جەوی)؛ ڕەق نەبوو؛ نەمەییو: *(~ concrete)* .

unsettle (un-set′'l), *v.t.* (۱) جێ پێ لەق کردن؛ لە جێی خۆ لابردن؛ شلۆق کردن. (۲) تێکدان؛ شێواندن؛ وورووژاندن.
v.i. (۱) جێ پێ لەق بوون؛ شلۆق بوون. (۲) تێکچوون؛ شێوان.

unsettled (un-set′'ld), *adj.* (۱) شێواو؛ پەشێو؛ نائاسوودە؛ نائاسایش: *(~ times)*
(۲) هەمیشە دەگۆڕێت؛ بێ بار: *(~ weather)* .
(۳) ڕاڕا؛ دوودڵ. (٤) نەچەسپیو؛ جێی خۆ نەگرتوو؛ نەمەییو (مەحان).
(٥) بە لایەکدا نەخراو؛ بڕیار لەسەر نەدراو؛ نەبڕراوە: *(an ~ issue, question, matter, etc.)*
(٦) نەدراوەتەوە؛ پاك نەبووەتەوە (قەرز): *(an ~ bill, debt, account, etc.)*
(۷) ئاوەدان نەکراوەتەوە؛ چۆڵ: *(an ~ territory)* .
(۸) جێنشین نەبووە؛ جێگیر نەبووە؛ نەچەسپو

unsex (un-seks′), *v.t.* لە جووت بوون خستن؛ لە ژنێتی خستن؛ لە پیاوەتی خستن؛ خەساندن

unshackle (un-shak′'l), *v.t.* (۱) پێوەند لێکردنەوە؛ بەرەڵاکردن.
(۲) ئازادکردن؛ ڕزگارکردن

unshaped (un-shāpt′), *adj.* پێك نەهاتوو؛ شێوە(ی تایبەتی) وەرنەگرتوو؛ بێ شێوە.

unshapen (un-shā′pən), *adj.* (۱) **unshaped** .
(۲) شێواو؛ شێوە تێکچوو.

unsheathe (un-shē*th*′), *v.t.* لە کێلان دەرهێنان.

unship (un-ship′), *v.t.* (۱) بار لە کەشتی داگرتن.
(۲) سەوڵ لابردن یا داگرتن. (۳) ڕێبوار دابەزاندن (لە کەشتی).
(٤) [Colloq.]، دەست پێوەنان؛ خۆ لێ ڕزگارکردن.

unsight (un-sīt′), *adj.* تاقی نەکرانەوە؛ نەپشکێنراو؛ بێ لێ وردبوونەوە: *(He bought a car ~ , unseen.)* .

unsightly (un-sīt′li), *adj.* ناشرین؛ نادڵگیر

-unsightliness *(n.)*.

unskilled (un-skild′), *adj.* (۱) ناکارامە؛ بێ بەهرە؛ نەشارەزا؛ لێ نەزان: *(an ~ worker)* .
(۲) پێویست بە کارامەیی یا لێ زانین ناکات: *(~ labor, job, etc.)* .

unskillful, unskilful (un-skil′fəl), *adj.* ناکارامە؛ نەشارەزا؛ نەزان؛ لێ نەزان؛ بێ بەهرە؛ لێ نەهاتوو

-**unskillfully** *(adv.)*; **unskillfulness** *(n.)*.

unslaked lime, قسلی نەکوژاوە؛ قسلی زیندوو.

unsnap (un-snap′), *v.t.* لێك ترازاندن؛ کردنەوە.

unsnarl (un-snärl′), *v.t.* (١) ئاڵۆسکاوی تێدا نەهێشتن؛ کردنەوە
(٢) لێك جیاکردنەوە؛ ڕوونکردنەوە؛ چارەسەرکردن (کێشەی ئاڵۆسکاو)

unsociable (un-sō′shə-b'l), *adj.* (١) گۆشەگیر؛ ووشك؛ ڕووناخۆش (٢) ووشك؛ بۆ کۆمەڵایەتی نەشیاو یا نەگونجاو:
(an ~ atmosphere)

-**unsociability** *(n.)*; **unsociably** *(adv.)*.

unsocial (un-sō′shə-b'l), *adj.* دژ بە کۆمەڵ؛ خەڵك نەخواز

unsolicited (un′sə-lis′it-id), *adj.* داوا نەکراو؛ نەویستراو؛ پێشکەش کراو بەبێ ئەوەی داوا بکرێت: *(~ advice, help, etc.)*.

unsophisticated (un′sə-fis′tə-kāt′id), *adj.* (١) سادە؛ ڕەشۆکی؛ ساویلکە؛ دنیا نەدیدە. (٢) بێ پێچ‌وپەنا؛ سادە؛ ڕێك‌وڕەوان:
(an ~ approach to a problem)
(٣) ڕەسەن؛ بەتی؛ پوخت؛ هیچ تێکەڵ نەکراو
(٤) ئائاڵۆز؛ ئاسان؛ سووك

unsought (un-sôt′), *adj.* بە شوێندا نەگەڕاو؛ داوانەکراو؛ نەویستراو

unsound (un-sound′), *adj.* (١) نەخۆش؛ ناتەندروست
(an ~ mind and body)
(٢) ناتەو؛ ناچەسپیو؛ لەق؛ شلۆق.
(٣) هەڵە؛ نادروست؛ نابەجێ؛ ناڕاست؛ خراپ *(~ advice)*.
(٤) سووك (خەو).

unsparing (un-spâr′iŋ), *adj.* (١) دەستبڵاو؛ دەست‌و دڵ کراوە؛ بەخشندە. (٢) دڵڕەق؛ بێ بەزەیی؛ دڵ سەخت؛ توندوتیژ.

unspeak (un-spēk′), *v.t.* [Obs.]. = **unsay.**

unspeakable (un-spēk′ə-b'l), *adj.* (١) باس ناکرێت؛ بە دەم ناوترێت؛ لە باس کردن نایەت:
(~ joy; ~ cruelty, wickedness)
(٢) ناوترێت؛ زۆر بە گران دەوترێت: *(an ~ word)*.
(٣) زۆر خراپ؛ زۆر ناپەسەند؛ بەد.

unspecialized (un-spesh′ə-līzd′), *adj.* ناتایبەتی بە کارێك یا شتێك؛ ناپسپۆری.

unspotted (un-spot′id), *adj.* بێ لەکە؛ بێ پەڵە؛ بێ گەرد؛ پاك.

unstable (un-stā′b'l), *adj.* (١) (أ) نەچەسپیو؛ نەچەسپاو؛ شلۆق؛ لەق *(an ~ regime)*.
(ب) دانەمرکاو؛ وورووژاو؛ ناجێگیر: *(an ~ situation)*.
(٢) نارێك‌وپێك؛ هەمیشە گۆڕاو: *(an ~ pulse)*.
(٣) ڕارا؛ حوڵحوڵی؛ دوودڵ؛ بێ بار؛ پشت پێ نەبەستراو
(٤) شێتۆکە؛ هەستی خۆ بۆ ڕانەگیراو.
(٥) زوو گۆڕاو یا بۆگەن کردوو (کیمیا)

unsteady (un-sted′i), *adj.* (١) نەچەسپیو؛ نەچەسپاو؛ شلۆق؛ لەق
(٢) (أ) دەمدەمی؛ بێ بار؛ هەمیشە گۆڕاو
(ب) ناهەمیشەیی؛ ناسەروبەر؛ پچڕپچڕ؛ نارێك‌وپێك.
(٣) لەرزۆك؛ لارەولارکەر: *(an ~ hand, voice, etc.)*.

v.i. نارێك‌وپێك کردن؛ شلۆق کردن؛ پچڕپچڕکردن؛ لارەولارپێکردن.

-**unsteadily** *(adv.)*; **unsteadiness** *(n.)*.

unsteel (un-stēl′), *v.t.* نەرم کردن:
(Their pleas ~ed his heart.)

unstick (un-stik′), *v.t.* لێکردنەوە (شتی پێوەنووساو).

unstop (un-stop′), *v.t.* (١) دەمەوانە (لێ) دەرهێنان.
(٢) بەردڵاکردن (بۆری و کونی گیراو)

unstrap (un-strap′), *v.t.* قایش یا پشتێن لێکردنەوە؛ شل کردنەوە.

unstressed (un-strest′), *adj.* هێزی نەخراوەتە سەر (دەنگناسی)؛ نەکێراو *(an ~ syllable)*

unstring (un-striŋ′), *v.t.* (١) ژێ دەرهێنان؛ ژێ شل کردنەوە.
(٢) لە تەل دەرهێنان (دەنکە تەزبیح)؛ لە پەت یا قەیتان دەرهێنان.
(٣) سەر لێ سەندن؛ تێکدان؛ شڵەژاندن؛ پەستکردن؛ پەشۆکاندن:
(He was unstung by the news.)

unstrung (un-struŋ′), *past tense and p.p. of* **unstring.**
adj. (١) پەست؛ تێکچوو؛ شێواو؛ شڵەژاو؛ پەشۆکاو.
(٢) ژێ لێکراوە؛ ژێ شل بووەوە.

unstudied (un-stud′id), *adj.* (١) لەخۆوە زانیو یا فێربوو؛ بەبێ کۆشش زانراو یا فێربوو. (٢) سرووشتی؛ بێ خۆ نوواندن؛ چۆن ڕێکەوت وەها؛ بێ خۆ ئامادەکردن. (٣) نەزان؛ تێنەگەیشتوو (لە ڕشتەیەکدا).

unsubstantial (un′səb-stan′shəl), *adj.* (١) بوونی ماددی نییە؛ خەیاڵی؛ هەستی پێ ناکرێت. (٢) لاواز؛ ناسك؛ ناپتەو؛ بەرگەنەگر؛ هیچ‌وپووچ.
(٣) درۆ؛ بێ بنچینە.

unsuccessful (un′sək-ses′fəl), *adj.* سەرنەکەوتوو؛ ژێرکەوتوو؛ ناکام.

-**unsuccessfully** *(adv.)*; **unsuccessfulness** *(n.)*.

unsuitable (un-sōōt′ə-b'l, un-sūt′ə-b'l), *adj.* نەشیاو؛ نەگونجاو؛ نابەجێ؛ بەکار نایەت.

-**unsuitability** *(n.)*; **unsuitableness** *(n.)*; **unsuitably** *(adv.)*.

unsung (un-suŋ′), *adj.* (١) نەووتراو بە گۆرانی.
(٢) گۆرانی‌و هەڵبەست پێدا هەڵنەدراو؛ ستایش نەکراو: *(an ~ hero)*

unsupported (un′sə-pôrt′id, un′sə-pōrt′id), *adj.* (١) بێ پاڵپشت. (٢) یارمەتی نەدراو؛ پاڵپشتی نەکراو.

unsurmountable (un′sẽr-mount′ə-b'l), *adj.* ناتوانرێ بەسەریدا سەرکەوێ یا زاڵ بێ؛ نابەزێنرێ.

unsurpassed (un′sẽr-past′, un′sẽr-päst′), *adj.* هیچ نایگاتێ؛ بێ ئەندازە؛ کەس نایگاتێ؛ بێ وێنە؛ بێ هاوتا:
(He is ~ in selflessness.)

unsuspected (un′sə-spek′tid), *adj.* (١) گومان لێ نەکراو.
(٢) بڕوا ناکرێت هەبێت.

unsuspecting (un′sə-spek′tiŋ), *adj.* گومان نەکەر؛ خۆش باوەڕ.

unswathe (un-swā*th*′), *v.t.* پێبەست، پەڕۆ، یا قومات لێکردنەوە؛ کردنەوە.

unswear (un-swâr′), *v.t. & v.i.* پاشگەزبوونەوە لە سوێند.

unswerving (un-swũrv′iŋ), *adj.* بێ لادان؛ بەردەوام:
(~ loyalty)

-**unswervingly** *(adv.)*.

unsymmetrical (un′si-met′ri-k'l), *adj.* ناڕێك؛ خواروخێچ؛ ناهاوتا.

-**unsymmetrically** *(adv.)*.

untamed (un-tāmd′), *adj.* تۆڕ؛ نەگیراو (ئەسپ)؛ماڵی نەکراو؛ دەستەمۆ نەکراو.

untangle (un-taŋ′g'l), *v.t.* (١) ئاڵۆسکاوی تێدا نەهێشتن؛ کردنەوە.
(٢) ڕوونکردنەوە؛ لێك جیاکردنەوە؛ ڕاستکردنەوە.

untaught (un-tôt′), *past tense and p.p. of* **unteach.**
adj. (١) نەزان؛ نەخوێندەوار. (٢) لەخۆوە زانراو؛ بە زگماکی زانراو

unteach (un-tēch′), *v.t.* (١) لەبیر بردنەوەی شتێکی زانراو یا فێربوو.
(٢) بەرپەرچدانەوەی شتێکی کۆن بە فێرکردنی شتێکی تازە.

untenable (un-ten′ə-b'l), *adj.* (١) لایەنگیری ناکرێت؛ نارەوا؛ بێ بناغە؛ شلۆق؛ ناسەلمێنرێت:
(an ~ position, thesis, theory, etc.)
(٢) بەکاری ژیان نایەت (خانوو)؛ بۆ تێدا دانیشتن ناشێت.

unthankful (un-thaŋk′fəl), *adj.* (١) سپڵە؛ بەدنمەك؛ نمەك کوێر؛ بێ سفەت. (٢) سوپاس نەکراو؛ شایانی سوپاس نییە.

unthink (un-thiŋk′), *v.t.* لە مێشکی خۆ بردنەدەرەوە؛ بیر لێ-

نەکردنەوە؛ گوێ پێ نەدان.

unthinkable (un-thiŋk′ə-b'l), *adj.* (١) بە خەیاڵدا نایەت؛ کەس بیری وا ناکاتەوە؛ ناچێت بە مێشکدا؛ هەرگیز نابێ؛ بڕوا ناکرێت ڕوویدات: *(The ~ has happened.)*
(٢) نابەجێ؛ نادرووست.

unthinking (un-thiŋk′iŋ), *adj.* (١) بێ هۆش؛ بێ گوێ؛ بیرنەکەرەوە (٢) نیشانەی بێ هۆشییە؛ بێ گوێیی دەگەیەنێت.
(٣) بێ مێشك. (٤) بێ ئەنقەست؛ ڕێکەوت.

untidy (un-tī′di), *adj.* (١) پیس‌وپۆخڵ؛ ناخاوێن؛ پنتی؛ چەپەڵ؛ پیس *(an ~ room, person, etc.)*.
(٢) نارێك‌وپێك؛ تێکەڵ‌وپێکەڵ: *(an ~ plan)*.

-untidily *(adv.)*; untidiness *(n.)*.

untie (un-tī′), *v.t.* (١) کردنەوە (گرێ)؛ شل کردنەوە.
(٢) بەرەڵاکردن؛ ئازادکردن؛ بەردان. (٣) ڕوونکردنەوە.

v.i. کرانەوە (شتی گرێ دراو).

until (un-til′, ən-til′), *prep.* (١) هەتا؛ تاکو؛ تا
(~ your departure)
(٢) لەپێش؛ بەر لە: *(The movie doesn't begin ~ seven o'clock.)*

conj. (١) هەتا؛ تا؛ تاکو.
(٢) هەتا (شوێن، ڕادە، پلە):
(He walked slowly ~ he was out of sight.)
(٣) لەپێش؛ بەر لەوەی کە:
(He didn't arrive ~ the meeting was over.)

untimely (un-tīm′li), *adj.* (١) ناوەخت؛ پێش وەخت؛ ناکات؛ زوو؛ کاتی ناکات *(an ~ death)*.
(٢) نابەجێ؛ ناکات؛ کاتی خراپ: *(an ~ remark, joke, etc.)*.

adv. (١) پێش کاتی خۆی؛ زوو؛ پێش وەخت؛ ناوەخت: *(He died ~.)*.
(٢) کاتی خۆی نییە؛ نابەجێ؛ لە کاتێکی خراپ یا نەگونجاودا.

-untimeliness *(n.)*.

unto (un′too, un′too), *prep.* [Archaic or Poetic]. (١) بۆ؛ بە
(٢) هەتا؛ تا

untold (un-tōld′), *adj.* (١) باس نەکراو؛ نەگێڕراوە؛ شاراوە؛ نەبێژراو: *(~ secrets)*
(٢) بێ شومار؛ باس ناکرێت (لەبەر زۆری):
(~ suffering; a man of ~ wealth)

untouchable (un-tuch′ə-b'l), *adj.* (١) نابێ دەستی لێ بدرێت.
(٢) دەستی ناگاتێ.
(٣) لە ڕەخنەو سەرزەنشت کردن بەدەر؛ ناتوانرێ سەرزەنشت بکرێ.
(٤) گڵاو؛ پیس

n. هیندی گڵاو: هیندییەکی هیند کە جاران نەئەبووایە کەس دەستی تێوە بدایە، گوایە لەبەر پیسی.

-untouchability *(n.)*.

untoward (un-tôrd′, un-tō′ērd), *adj.* (١) لاسار؛ سەرکێش؛ کەللەڕەق؛ دابین ناکرێت.
(٢) دژوار؛ ناهەموار؛ نالەبار؛ بەیووم: *(~ circumstances)*.
(٣) ناشرین (ڕەفتار)؛ نابەجێ؛ ناپەسەند: *(~ social behavior)*.
(٤) [Obs.]، ناقۆڵا.

-untowardly *(adv.)*.

untraveled, untravelled (un-trav′'ld), *adj.* (١) کەس پیایدا نارۆیشتووە؛ کەس پیایدا نەڕۆیشتوو: *(an ~ road)*.
(٢) (ا) نەگەڕاو: *(an ~ man)*.
(ب) مێشك تەسك؛ دنیا نەدیدە.

untread (un-tred′), *v.t.* بە ڕێگەی خۆدا گەڕانەوە.

untried (un-trīd′), *adj.* (١) تاقی نەکراوەتەوە:
(an ~ method, person, etc.)

(٢) دادپرسی لێ نەکراوە: *(an ~ prisoner)*.

untrue (un-trōō′), *adj.* (١) درۆ؛ ڕاست نییە.
(٢) ناتەواو؛ کەم‌وکووڕ.
(٣) ناپاك؛ نادڵسۆز؛ ناڕاست.

-untruly *(adv.)*.

untrustworthy (un-trust′wûr′thi), *adj.* پشت پێ نەبەستراو؛ جێی بڕوا نییە

untruth (un-trōōth′), *n.* (١) درۆزنی؛ درۆ؛ درۆ و دەلەسە.
(٢) درۆ: *(to tell an ~)*.
(٣) [Obs.]، ناپاکی؛ نادڵسۆزی؛ ناڕاستی.

untruthful (un-trōōth′fəl), *adj.* (١) درۆ؛ ڕاست نییە.
(٢) درۆزن؛ ناڕاستگۆ.

-untruthfully *(adv.)*; untruthfulness *(n.)*.

untutored (un-tōō′tērd, un-tū′tērd), *adj.* (١) نەخوێندەوار؛ نەزان؛ فێرنەکراو. (٢) سادە؛ ساویلکە؛ تێنەگەیشتوو.
(٣) زگماکی؛ لەخۆوە زانیو؛ خوایی: *(his ~ shrewdness)*.

untwine (un-twīn′), *v.t.* لێك کردنەوە (شتی لێکەوە ئاڵاو)؛ ڕەواندنەوە.

v.i. لێك بوونەوە؛ ڕەوینەوە.

untwist (un-twist′), *v.t. & v.i.* خاوکردنەوە؛ کردنەوە (شتی بادراو)؛ ڕەوینەوە؛ ڕەواندنەوە؛ خاوبوونەوە؛ ڕاستکردنەوە.

unused (un-ūzd′), *adj.* (١) (ا) بەکارنەهێنراو؛ بەتاڵ؛ چۆڵ:
(~ land)
(ب) بەکارنەهێنراو؛ کەڵەکەبوو: *(her ~ sick leave)*.
(٢) تازە؛ هەرگیز بەکارنەهێنراو؛ نوێ.
(٣) (~ to)، ڕانەهاتوو؛ پێ فێرنەبوو: *(~ to city traffic)*.

unusual (un-ū′zhōō-əl), *adj.* نائاسا؛ نائاسایی؛ سەیر؛ ناسرووشتی؛ دەگمەن.

-unusally *(adv.)*; unusualness *(n.)*.

unutterable (un-ut′ēr-ə-b'l), *adj.* (١) نابێژرێت؛ ناووترێت؛ بە دەمدا نایەت. (٢) باس ناکرێت؛ لە باس نایەت: *(~ joy)*.

unvalued (un-val′ūd), *adj.* (١) بە سووك تەماشاکراو؛ نرخ نەزانراو؛ ڕێز نەگیراو. (٢) نرخ لەسەر دانەنراو؛ نەقەبڵێنراو.
(٣) [Obs.]، زۆر بەنرخ؛ نرخی بۆ نییە.

unvarnished (un-vär′nisht), *adj.* (١) ڕووکەش نەکراو؛ ساف‌و لووس نەکراو. (٢) نەنەخشێنراو؛ نارازاوە؛ ساکار.

unveil (un-vāl′), *v.t.* (١) پەچە (لەسەر ڕوو) لادان؛ ڕوو هەڵماڵین.
(٢) دەرخستن؛ خستنەڕوو؛ ئاشکراکردن؛ پەردە لەسەر لادان:
(to ~ a monument, a secret, a truth, etc.)

v.i. پەچە (لەسەر ڕووی خۆ) لادان؛ پەچە فڕێدان؛ خۆدەرخستن.

unwarrantable (un-wôr′ən-tə-b'l), *adj.* نارەوا؛ بێ بەڵگە؛ نادرووست.

unwarranted (un-wôr′ənt′id, un-wär′ənt′id), *adj.* نارەوا؛ بێ بەڵگە؛ نادرووست: *(~ accusation, blame, suspicion, etc.)*.

unwary (un-wâr′i), *adj.* ناووریا؛ نائاگادار؛ بێباك.

-unwarily *(adv.)*; unwariness *(n.)*.

unwashed (un-wôsht′, un-wäsht′), *adj.* (١) نەشۆراو؛ پیس.
(٢) [Colloq.]، ڕووتەوڕووتە؛ بۆرەپیاو.

unwearied (un-wēr′id), *adj.* (١) نەماندوو.
(٢) هەرگیز ماندوو نەبوو؛ ماندوو بوونی بۆ نییە.

unwell (un-wel′), *adj.* (١) نەخۆش؛ ناساغ. (٢) بێ نوێژی هەیە.

unwept (un-wept′), *adj.* (١) نەڕێژراو (فرمێسك): *(~ tears)*.
(٢) بۆ نەگریاو؛ فرمێسك بۆ نەڕێژراو: *(the ~ dead)*.

unwholesome (un-hōl′səm), *adj.* (١) ناسازگار؛ ناساز؛ زیانبەخش (بۆ تەندرووستی): *(~ food; ~ pastime)*.

(۲) نەخۆش: نیشانەی ناساغی یا نەخۆشی‌یە: *(an ~ look or appearance)*
(۳) پیس؛ بۆگەن؛ ناپەسەند؛ خراپ (بۆ ڕەووشت)؛ خراپکەر.
-unwholesomely *(adv.)*; **unwholesomeness** *(n.)*.

unwieldy (un-wēl′di), *adj.* قەبە؛ ناقۆلا؛ قورس؛ زل و ناقۆلا؛ بە گران بەکاردەهێنرێت؛ دابین ناکرێت: *(an ~ tool; ~ equipment)*.
-unwieldily *(adv.)*; **unwieldiness** *(n.)*.

unwilling (un-wil′iŋ), *adj.* (۱) نابەدل: بێ ئارەزوو؛ حەز پێ نەکەر؛ نائامادە (۲) بە نابەدڵی کراو یا دراو: *(~ consent)*.
-unwillingly *(adv.)*; **unwillingness** *(n.)*.

unwind (un-wīnd′), *v.t.* ڕەواندنەوە؛ خاوکردنەوە (شتی بادراو یا لوول دراو)؛ ڕاستکردنەوە.
v.i. (۱) ڕەوینەوە؛ خاوبوونەوە؛ ڕاستبوونەوە
(۲) حەوانەوە؛ پشوودان؛ حەسانەوە.

unwise (un-wīz′), *adj.* نازیر؛ تێنەگەیشتوو؛ نابەجێ؛ کەرانە: *(an ~ decision)*
-unwisely *(adv.)*.

unwitting (un-wit′iŋ), *adj.* (۱) بێ ئاگا؛ نەزان؛ بێ هۆش: *(an ~ person)*
(۲) بێ ئەنقەست؛ ڕێکەوت: *(His cruelty, though ~, pained her.)*.
-unwittingly *(adv.)*.

unwomanly (un-woom′ən-li), *adj.* لە ژنی باش ناوەشێتەوە؛ ناژنانە

unwonted (un-wun′tid), *adj.* (۱) (~ to) ، ڕانەهاتوو؛ پێ فێرنەبوو (۲) دەگمەن؛ کەم ڕووداو؛ نائاسایی: *(~ kindness)*.

unworldly (un-wũrld′li), *adj.* (۱) ناجیهانی؛ لە جیهان یا سرووشت بەدەر؛ گیانی. (۲) گوێ بە شتی ئەم جیهانە نادات؛ بە شتی لە جیهان بە دەرەوە خەریکە. (۳) دنیا نەدیدە؛ ساویلکە.
-unworldliness *(n.)*.

unworthy (un-wũr′*th*i), *adj.* (۱) بێ نرخ؛ بێ بایەخ؛ هیچ‌وپووچ.
(۲) (~ of) : ناشایستە؛ ناهێنێ: *(~ of attention)*.
(۳) (~ of) نەشیاو؛ نەگونجاو؛ لێ نەهاتوو (لەبەر ناپەسەندی): *(behavior ~ of a king)*
(٤) پیس؛ نزم؛ بۆگەن.

unwound (un-wound′), *past tense and p.p. of* **unwind**.

unwrap (un-rap′), *v.t.* کردنەوە (شتی پێچراوە).
v.i. کرانەوە

unwritten (un-rit′'n), *adj.* (۱) نەنووسراو؛ دەمی؛ زاری: *(an ~ agreement)*
(۲) نەریتی؛ تۆمارنەکراو: *(an ~ law)*.
(۳) هیچ تێدا نەنووسراو؛ سپی (کاغەز).

unyielding (un-yēl′diŋ), *adj.* سەرسەخت؛ کۆڵنەدەر؛ ملنەدەر؛ وازنەهێنەر

unyoke (un-yōk′), *v.t.* (۱) بەردان (گای جووت)؛ نیلە لە مل کردنەوە؛ بەرەڵاکردن (۲) لێک جیاکردنەوە.
v.i. (۱) نیلە لە مل کردنەوە؛ نیلە لابردن.
(۲) [Archaic]، دەست هەڵگرتن لە کار؛ ئیش وەستاندن.

unzip (un-zip′), *v.t.* کردنەوە (زنجیری پانتۆڵ، بلووس... هتد)؛ زریزە یا زنجیر کردنەوە
v.i. کرانەوە (شتی زنجیردار)

up (up), *adv.* (۱) ژوور؛ سەر؛ لەژوور؛ لەسەر؛ بۆ سەرەوە.
(۲) دەرهێنان؛ بۆ دەرەوە: *(pulling ~ weeds)*
(۳) بەرزتر (دەنگ): *(Speak ~ .)*.
(٤) بۆ پێشەوە یا بەرزتر (پلە).
(٥) تەواو؛ کۆتایی هاتوو *(Your time is ~ .)*
(٦) بەرەو ژوور؛ بەدوواوە: *(from fourth grade ~)*.
(۷) پێشەوە: *(to bring ~ for discussion)*.
(۸) بەرەو با.
(۹) (ا) لە خەو هەڵساو؛ بەخەبەر. (ب) بە پێوە.
(۱۰) هەر یەکە یا لایە (تیپی وەرزش): *(The score is 20 ~ .)*.

adj. (۱) (ا) هەڵهاتوو؛ دەرکەوتوو لە ئاسۆوە: *(The sun is ~ .)*.
(ب) بە پێوە. (ج) لە خەو هەڵساو؛ بەخەبەر. (د) بەرز: *(The river is ~ .)*.
(ه) درووستکراو؛ بەرزبووەتەوە (خانوو).
(و) پوواو؛ سەری دەرهێناوە: *(The corn is ~ .)*.
(ز) بۆ سەرەوە؛ سەرەوە. (۲) (ا) ووروژاو.
(ب) زیاتر لە جاران؛ لە زۆری یا بەهێزبووندایە: *(Attendance is ~ .; The wind is ~ .)*
(ج) ئامادە.
(۳) ڕوودان؛ دەنگوباس: *(What is ~ ?)*.
(٤) (ا) پلە بەرزبووەوە: *(men ~ from the ranks)*.
(ب) لە هەمان پلەدا بوون: *(He did not feel ~ to par.)*.
(٥) (ا) ئاگادار؛ بە ئاگا: *(~ on the news)*.
(ب) دوانەکەوتوو: *(~ on his homework)*.
(ج) لە پێشەوە (بۆڕبۆڕێن).
(٦) (ا) لە لێکۆڵینەوەدایە: *(The contract is ~ for negotiation.)*
(ب) دادپرسی لێ دەکرێت: *(~ for robbery)*.

prep. (۱) بەرەوژوور؛ بۆ سەرەوە.
(۲) بۆ پلەیەکی ژوورتر یا بەرزتر: *(~ the social ladder)*.
(۳) بۆ لای سەرووی یا ژووروی: *(journeyed ~ the valley)*
(٤) بەرەو سەرچاوە؛ بەرەو ژوور: *(They sailed ~ the river.)*.
(٥) بەرەو ڕوو؛ بە پێچەوانە: *(He sailed ~ the wind.)*.

n. (۱) کەسێکی پایە بەرز. (۲) بەرەو ژوورکە. (۳) چوونە ژوورەوە.
(٤) ماوەی خۆش گوزەرانی یا سەرکەوتن.

v.i. (۱) هەڵسانە سەر پێ؛ هەڵسان.
(۲) کوتوپڕ پێ هەڵسان یا کردن: *(He ~ped and married a dancer.)*

v.t. (۱) [Colloq.]، بەرزکردنەوە.
(۲) زیادکردن؛ بەرزکردنەوە: *(They ~ped the prices.)*.
(۳) گرەو یا قومارکردن لەسەر زیاتر.

on the up and up, [Slang], پاك؛ سەرڕاست؛ ڕاست.
something is up, [Colloq.], شتێکی خراپ بە دەستەوەیە؛ شتێکی ناپەسەند خەریکە ڕوودات.
up against, [Colloq.], بەرەو ڕوو؛ بەرامبەر؛ لە: *(He's up against trouble now.)*
up and doing, خەریك؛ چالاك.
up for, (۱) لە پێشیموەیەتی؛ لە بەردەمیایەتی: *(He's up for reelction.)*
(۲) لە بەردەمی دادگادایە (بۆ تاوانێك).
up on, [Colloq.], ئاگادار؛ بە ئاگا؛ بزان.
ups and downs, خۆشی و ناخۆشی ژیان؛ هات و نەهاتی ژیان؛ هەڵبەز و دابەزی ژیان.
up to, [Colloq.], (۱) دەرەقەتی دێت؛ لە توانایدایە؛ هێز بەسەردا شکان: *(He feels up to the job, task, role, challenge, etc.)*
(۲) خەریك بوون: *(What's he up to?)*.
(۳) بە دەست یا هەوەسی کەسێك بوون؛ کەوتنە سەر: *(It's up to us to change the world.; It's up to you.)*

up- (up), پێشگرێکە بەمانای: بۆ سەرەوە؛ بەرەو ژوور: *(upgrade; uphill)*

up-and-coming (up′'n-kum′iŋ), *adj.* [Colloq.], زیرەك و ووریا و ئیشکەر؛ هیوای سەرکەوتن و پێشکەوتنی لێ دەکرێت:

(an ~ young executive)

up-and-down (up′'n-doun′), *adj.* (١) هەلبەزو دابەزکەر؛
هەمیشە لە بەرزیو نزمیدایە. (٢) گۆڕاو؛ هەمیشە دەگۆڕێت.

upas (ū′pəs), *n.* (١) نوویەس: درەختێکی ئاسیایییە ئاووگە
ژەهراوییەکەی سەری تیری پێ ژەهراوی دەکرێت.
(٢) ئاووگی ژەهراوی ئەم دارە. (٣) شتێکی زیانبەخش؛ شتی کوشندە.

upbear (up-bâr′), *v.t.* هەلگرتن؛ پالپشتی کردن؛ ڕاگرتن؛
بەرزکردنەوە.

upbeat (up′bēt′), *adj.* [Colloq.]. خۆش بین؛ شادمان؛ خۆش؛
ڕووخۆش: *(a story with an ~ ending)* .

upbraid (up-brād′), *v.t.* بە توند سەرزەنشت کردن؛ شکاندن؛
پیاهەلشاخان؛ پیا هەلکالین

upbringing (up′briŋ′iŋ), *n.* پەروەردەکردن: *(childhood ~)* .

upbuild (up-bild′), *v.t.* بەرزکردنەوە؛ گەورەکردن؛ پەرە پێ سەندن؛
دروستکردن.

upcast (up′kast′, up′käst′), *n.* (١) بۆ سەرەوە هاویشتن.
(٢) شتی هاوێژراو بۆ سەرەوە. (٣) باکێشی کانگە.

adj. بۆ سەرەوە هاوێژراو.

upcoming (up′kum′iŋ), *adj.* ئایندە: داهاتوو.

upcountry (up′kun′tri), *adj.* (١) تایبەتی بە شتی ناوەوەی وولات
(٢) ڕەشۆکی؛ دواکەوتوو.

n. ناوەوەی وولات؛ ناوچەرگەی وولات

adv. بەرەو ناوەوەی وولات.

update (up-dāt′), *v.t.* هێنانە پلەی ئێستا؛ تازەکردنەوە؛
پێ بە پێی ئەمرۆ کردن.

upgrade (up′grād′), *n., adj. & adv.* بەرەوژوورکە.

v.t. پلە بەرزکردنەوە؛ چاکترکردن؛ بالاکردن.

on the upgrade, (١) لە بەرزبوونەوەدایە.
(٢) لە پێشکەوتندایە؛ بەرەو باشی دەڕوات.

upgrowth (up′grōth′), *n.* (١) گەورەبوون؛ پەرەسەندن.
(٢) شتی پەرەسەندوو.

upheaval (up-hē′v'l), *n.* (١) بەرزبوونەوە یا هەلچوونی زەوی
(وەك بە ئاگرپژێن). (٢) ڕاپەڕین؛ شۆڕش؛ هەلچوون؛ ئاشووب؛ پشێوی؛
جۆش وخرۆش.

upheave (up-hēv′), *v.t.* بەرزکردنەوە.

v.i. بەرزبوونەوە.

upheld (up-held′), *past tense and p p. of* **uphold**

uphill (up′hil′), *adj.* (١) بەرەوژوور؛ بۆ سەرەوە: *(an ~ climb)* .
(٢) سەخت؛ گران؛ دژوار؛ ناهەموار؛ قورس: *(an ~ battle, task, etc.)* .
(٣) بەرز؛ ژووروو؛ سەروو.

n. سەرەوژوورکە؛ بەرەوژوورە؛ کەرتڕێنە

adv. بەرەوژوور؛ سەرەوژوور.

uphold (up-hōld′), *v.t.* (١) بەرزکردنەوە؛ بلندکردنەوە.
(٢) پالپشت کردن؛ ڕاگرتن.
(٣) لایەنگری کردن؛ پالپشتی کردن؛ لەسەرکردنەوە.
(٤) پەسەندکردن:

(The High Court ~s the lower court's decision.)

-upholder *(n.).*

upholster (up-hōl′stēr), *v.t.* (١) بەرگ تێگرتنەوەی کەلوپەلی وەك
کورسی ناومالو ئوتومبیلو قەنەفەو... هتد
(٢) پەردەو ڕاخەر ئامادەکردن بۆ ژوور.

upholsterer (up-hōl′stēr-ēr), *n.* بەرگی تازە تێگرەوەی کورسیو
قەنەفە .. هتد.

upholstery (up-hōl′stēr-i, up-hōl′stri), *n.* (١) کەرەسەی بەرگ
تێگرتنەوەی کورسیو قەنەفە (وەك قوماش). (٢) پیشەی بەرگ تێگرتنەوەی
کورسیو قەنەفە.

upkeep (up′kēp′, *v.t.* (١) چاك کردنو پاراستن (خانوو، مەکینە،
کەرەسە)؛ پاراستن. (٢) کرێی چاك کردنو پاراستن

upland (up′lənd, up′land′), *n.* بەرزە زەمین.

adj. بەرزە زەمینی

uplift (up-lift′), *v.t.* (١) بەرزکردنەوە؛ بلندکردنەوە.
وورە بەرزکردنەوە؛ دلخۆش کردن؛ هیوا ئانەبەر.

n. (١) بەرزکردنەوە؛ بەرزبوونەوە.
(٢) وورە بەرزکردنەوە؛ وورە پێدان؛ دلخۆش کردن. (٣) وورە بەرزکەرەوە.
(٤) مەمك بەندی مەمك بەرزکەرەوە.
(ناوە تەواوەکەی: " **uplift brassiere** ").
(٥) زەمین بەرزبوونەوە (وەك لە ئاگرپژێندا).

upmost (up′mōst′), *adj.* = **uppermost.**

upon (ə-pon′, ə-pôn′), *prep.* = on.

adv. (١) لەسەر؛ لەبان
(٢) [Obs.]. بە کەسێك؛ لەسەر کەسێك.
(٣) [Obs.]، دوای ئەوە؛ یەکسەر دوای ئەوە.

upper (up′ēr), *adj.* (١) سەروو؛ ژووروو؛ سەرەوە:
(one of the ~ rooms)
(٢) (ا) لە ناوەوەتری وولات. (ب) باکووری؛ سەروو
(٣) بەرزتر (پلە)؛ بالاتر؛ بلندتر
(٤) سەروو (ئەنجوومەنی پەرلەمان)
(the U~ House of Parliament)
(٥) سەرەوە (جل وبەرگ)
(٦) [U-]، تایبەتی بە چەرخی تازەتر یا دواتری زەمینناسی

n. (١) ئەو بەشەی پێلاوە کە لە سەروو بنەکەیەوەیەتی.
(٢) (*pl.*) (ا) دانی سەرەوە. (ب) تاقمەددانی سەرەوە.
(٣) [Colloq.]، چەرپایەی سەرەوە (کە دوو چەرپایە بەسەر یەکەوە بن وەك
هی مندال یا لە کەشتیدا) (٤) [Slang]، بەنگ یا حەشیشەی ووریاکەرەوە
(کە لەباتی مرۆڤ سڕکردن دەی ووروژێنێ)

on one's uppers, [Colloq.], (١) پێلاوی دڕاو لەپێ.
(٢) هەژار؛ ڕەش وڕووت؛ بێ دەرامەت.

upper-case (up′ēr-kās′), *adj.* تایبەتی بە تیپی گەورە.

n. = **capital letters.**

v.t. بە تیپی گەورە نووسین.

upper-class (up′ēr-klas′, up′ēr-kläs′), *adj.* (١) هی چینی
سەرەوە یا ئەرستۆکراتی کۆمەل
(٢) تایبەتی بە قوتابی پۆلی سێو چواری زانکۆ یا قوتابخانەی ناوەندی

upperclassman (up′ēr-klas′mən), *n.* قوتابی پۆلی بەرز:
قوتابی پۆلی سێو چواری زانکۆ یا قوتابخانەی ناوەندی.

upper crust, چینی هەرە بەرزی کۆمەل.

upper-cut (up′ēr-kut′), *n.* مستەکۆلەی ئاراستەی سەرەوە کراو
(وەك بۆ چەناگەی بەرامبەر)

v.t. & v.i. مستەکۆلە هاویشتن بۆ سەرەوە (بۆکسبازی).

upper hand, زالی؛ ژووردەستی؛ دەسەلاتداری؛
دەست بەسەردا ڕۆیشتن:
(He was determined not to let his opponent have the ~ .)

Upper House, ئەنجومەنی سەرووی پەرلەمان (لە پەرلەمانی دوو
ئەنجومەنیدا وەك هی ئینگلتەرە وە لێرەدا ووتەکە " ئەنجوومەنی لۆردەکان "
دەگرێتەوە)

uppermost (up′ēr-mōst′), *adj.* (١) بەرزترین؛ بالاترین؛
سەری سەرەوە (٢) لە هەموو شت زیاتر؛ لە سەروو هەموو شتێکەوە؛ یەکەم:
(In July thoughts of holidays are ~ in people's mind.)

adv. سەری سەرەوە؛ یەکەمین؛ بەرزترین.

uppish (up′ish), *adj.* [Colloq.]. = **uppity.**

uppity (up′ə-tı), *adj.* [Colloq.], لووت بەرز؛ لەخۆبایی؛ بەفیز.
upraise (up-rāz′), *v.t.* بەرزکردنەوە؛ بلندکردنەوە.
uprear (up-rēr′), *v.t.* (١) بەرزکردنەوە؛ بلندکردنەوە
(٢) درووستکردن *(to ~ a monument in stone)*.
(٣) شکۆپێدان؛ پلە بەرزکردنەوە: *(God ~ed Abraham.)*.
(٤) پەروەردەکردن؛ بەخێوکردن.
(to ~ children in a good environment)
upright (up′rıt′), *adj.* (١) ستوونی؛ بە پێوە؛ قنج؛ ڕێك؛ قیت؛ ڕەپ؛ ڕاوەستاو. (٢) پاك؛ بە ویژدان؛ سەربەرز؛ ڕاست؛ شیرپاك؛ داوێن پاك؛ سەرڕاست؛ بەشەرەف
adv. بە ستوونی؛ بە پێوە؛ بە قنجی
n. (١) ستوونێتی؛ بە پێوە بوون؛ قنجی
(٢) شتێکی ستوونی؛ شتێکی بە پێوە دانراو یا ڕەستاو.
(٣) **upright piano**.
upright piano, پیانۆی ستوونی.
uprise (up-rīz′), *v.i.* (١) (ا) هەڵسانە سەر پێ.
(ب) لە خەو هەڵسان؛ هەڵسان. (٢) بەرزبوونەوە (ڕێگە، زەوی).
(٣) هاتنەڕوو؛ لە ئاسۆ دەرکەوتن.
(٤) قیت بوونەوە؛ ڕاستبوونەوە.
(٥) زیادکردن (قەبارە، دەنگ)؛ پەرەسەندن؛ بەرزبوونەوە (دەنگ)؛ زۆربوون.
(٦) شۆڕش گێڕان؛ هەڵسان؛ ڕاپەڕین؛ یاخی بوون.
n. (١) بەرزبوونەوە؛ دەرکەوتن؛ پەرەسەندن؛ هەڵسان.
(٢) سەرەوژوورە؛ بەرەوژوورکە.
uprising (up′rīz′iŋ, up-rīz′iŋ), *n.* (١) بەرزبوونەوە؛ هەڵسان؛ قیت بوونەوە. (٢) سەرەوژوورە؛ بەرەوژوورکە.
(٣) ڕاپەڕین؛ شۆڕش؛ هەڵسان؛ یاخی بوون.
uproar (up′rôr′, up′rōr′), *n.* ئاژاوە؛ هەڵلاهەڵلا؛ هەراوزەنا؛ بەزم؛ هەراهەرا؛ دەنگەدەنگ؛ ژاوەژاو
uproarious (up-rôr′i-əs, up-rō′ri-əs), *adj.* (١) بە هەراهەرا؛ دەنگەدەنگاوی؛ بە هەراوزەنا. (٢) بەرز (دەنگی پێکەنین).
(٣) پێکەنیناوی: *(an ~ comedy)*.
-**uproariously** *(adv.)*; **uproariousness** *(n.)*.
uproot (up-rōōt′, up-root′), *v.t.* (١) لە ڕەگ و ڕیشە دەرهێنان؛ هەڵکەندن؛ هەڵکێشان: *(to ~ a plant)*
(٢) بنەبڕکردن؛ ڕیشەکێش کردن؛ نەهێشتن؛ فەوتاندن
(٣) لە شوێنی خۆ هەڵکەندن؛ گواستنەوە؛ بار پێ کردن؛ شوێنی خو پێ بەجێهێشتن *(to ~ a family)*
uprose (up-rōz′), *past tense of* **uprise.**
uprouse (up-rouz′), *v.t.* لە خەو هەڵساندن؛ هەڵساندن؛ بزواندن؛ وریاکردنەوە
ups and downs, خۆشی و ناخۆشی ژیان؛ هات و نەهاتی؛ هەڵبەز و دابەزی ژیان
upset (up-set′), *v.t.* (١) هەڵگێڕانەوە؛ وەرگەڕاندن.
(٢) تێکدان؛ شێواندن:
(The accident ~ the railroad's schedule.)
(٣) لەپڕ بەزاندن یا لێ بردنەوە (هەڵبژاردن، پێشبڕکێ... هتد)
(٤) (ا) پەستکردن؛ زویرکردن؛ دڵ ئێشاندن.
(His behavior ~ us all.)
(ب) تەندرووستی تێکدان؛ تێکدان: *(Spicy foods ~ her stomach.)*.
(٥) ئاسن کوتان؛ کانزا ڕێك و پێك کردن بە چەکوش لێدان.
v.i. (١) وەرگەڕان؛ هەڵگەڕانەوە. (٢) تێکچوون؛ شێوان.
n. (١) وەرگەڕان؛ هەڵگەڕانەوە. (٢) شێوان؛ تێکچوون.
(٣) بەزاندن یا لێ بردنەوەی چاوەڕوان نەکراو (هەڵبژاردن، پێشبڕکێ):
(an election ~)
(٤) (ا) ئاسن کوتان. (ب) ئاسنی کوتراو؛ کانزای بە چەکوش ڕێك و پێك کراو.
adj. (١) [Rare]، درووستکراو. (٢) چەسپیو؛ دانراو: *(an ~ price)*.
(٣) وەرگەڕاو؛ هەڵگەڕاوە.
(٤) شێواو؛ تێکچوو؛ تێکدراو.
(٥) پەست؛ زویر؛ دڵ ئێشاو؛ لالووت؛ زیز.
upset price, کەمترین نرخی فرۆتنی مەزاد.
upshot (up′shot′), *n.* (١) ئەنجام. (٢) پوختە؛ کورتە؛ ناوەڕۆك.
upside (up′sīd′), *n.* لای سەروو؛ ڕووی ژووروو؛ بەشی سەروو.
upside-down (up′sīd′doun′), *adj.* (١) سەرەوژێر؛ هەڵەوگێڕاوە؛ سەرپەرەوخوار؛ دەمەوخوار. (٢) شێواو؛ تێکچوو؛ هەڵگەڕاوە: *(~ logic)*
adv. شێواو؛ تێکچوو؛ هەڵگەڕاوە.
upspring (up-spriŋ′), *n.* هەڵبەزینەوە؛ هەڵبەز.
v.i. (١) سەر دەرهێنان (ڕووەك)؛ ڕووان.
(٢) دەرکەوتن؛ هەڵقوڵان (مەجاز)؛ هاتنە جیهانەوە؛ پەیدابوون؛ قیت بوونەوە
upstage (up′stāj′), *adv.* لە دواوەی شانۆوە
adj. (١) دواوەی شانۆ؛ تایبەتی بە پشتەوەی شانۆ.
(٢) [Colloq.]، لووت بەرز؛ لەخۆبایی؛ بەفیز.
v.t. (١) بەردەم گرتن لەسەر شانۆ (بۆ سەرنجی تەماشاکەران لێ لابردن)؛ لە دوای شانۆوە ڕاگرتن.
(٢) [Colloq.]، خۆ لە شت هەڵقورتان بۆ سەرنجی خەڵك ڕاکێشان بۆ خۆو لابردنی لە کەسێکی تر: *(No one should ~ the president.)*
(٣) [Colloq.]، بەفیزەوە لەگەڵ جووڵانەوە.
upstairs (up′stârz′), *adv.* (١) سەرخان؛ نهۆمی سەرەوە.
(٢) بۆ سەرەوە (بە پێ پلیکانەدا).
adj. هی سەرخان؛ هی نهۆمی سەرەوە؛ سەرەوە: *(an ~ room, maid)*.
n. سەرخان؛ نهۆمی سەرەوە؛ سەرەوە.
kick upstairs, [Colloq.], پلە بەرزکردنەوە بۆ دەسەڵات کەمکردنەوەو خۆ لێ ڕزگارکردن (وەك سەرەك وەزیران کردن بە سەرکۆمار لە ڕژێمێکدا کە سەرکۆمار هیچ دەسەڵاتی نییە): *(He was kicked upstairs.)*
upstanding (up-stan′diŋ), *adj.* (١) ڕاوەستاو؛ ستوونی؛ قیت؛ قنج؛ ڕەپ. (٢) پاك؛ ڕاست؛ سەرڕاست؛ بەشەرەف؛ سەربەرز.
upstart (up′stärt′), *n.* (١) تازەپیاکەوتوو؛ نەدیوبدی؛ یەکشەوە؛ تازە دەوڵەمەند؛ بێ بنەچە. (٢) کەسێکی لەخۆبایی؛ کەسێك کە زۆر بە خۆیەوە بنازێت.
adj. (١) تایبەتی بە یەکێکی نەدیوبدی یا تازەپیاکەوتوو.
(٢) لەخۆبایی؛ زۆر خۆ بە زل زان.
v.t. & v.i. لەپڕ هەڵبەزینەوە؛ لەپڕ دەرپەڕین.
upstate (up′stāt′), *adj.* تایبەتی بە لا ژوورووی ویلایەتێك (بەتایبەتی " نیویۆرك ").
n. لا ژوورووی ویلایەتێك.
adv. بەرەو لا ژوورووی ویلایەتێك.
-**upstater** *(n.)*.
upstream (up′strēm′), *adv.* بەرەو سەرچاوەی ڕووبار یا جۆگە؛ بەرەو ڕووی تەووژمی ئاو.
adj. (١) هی سەرچاوەی ڕووبار یا جۆگە؛ هی لا سەرووی ڕووبار یا جۆگە.
(٢) بەرەو ڕوو یا پێچەوانەی تەووژمی ئاو.
upstroke (up′strōk′), *n.* (١) فلچە لێدانێك بۆ سەرەوە.
(٢) هێڵێك یا نیشانەیەکی بەم جۆرە کێشراو.
upsurge (up-sūrj′), *v.i.* لەپڕ بەرزبوونەوە؛ هەڵسان وەك لێشاو؛ لەپڕ زیادبوون: *(Water ~ed.; Crime ~ed last year.)*.
n. لێشاو؛ بەرزبوونەوەی کوتوپڕ.
upswell (up-swel′), *n.* ئاوسان؛ هەڵسان؛ بەرزبوونەوە؛ زیادبوون.
upswing (up′swiŋ′), *n.* (١) جووڵان بۆ سەرەوە.
(٢) پێشکەوتن؛ زیادبوون (جم و جووڵ).
v.i. (١) بۆ سەرەوە چوون؛ بزوان بەرەو سەرەوە.
(٢) پێشکەوتن؛ زیادبوون؛ پەرەسەندن: *(an ~ in trade)*.

uptake (up′tāk′), *n.* (١) بەرزکردنەوە.
(٢) تێگەیشتن؛ توانای تێگەیشتن: *(very quick on the ~)*.
(٣) باکێش؛ دووکەڵکێش.
upthrow (up′thrō′), *n.* (١) هاویشتن بۆ سەرەوە.
(٢) بەرزبوونەوەی لایەکی قڵیشی زەوی.
up-tight (up-tīt′), [Slang]. (١) دەمارگرژ؛ کرژ؛ دەمارگیراو.
(٢) هەژار (٣) تێکەڵاو (دۆستایەتی)؛ نزیک؛ گیانی بە گیانی.
(٤) کۆنەپەرست؛ لەسەر نەریتی کۆن ڕۆیشتوو.
up-tilt (up-tilt′), *v.t.* بە لای سەرووودا خستن؛
بە لای ژووروودا لارکردنەوە.
up-to-date (up′tə-dāt′), *adj.* (١) دوا (هەواڵ)؛ تازە:
(~ news; an ~ report)
(٢) هاوچەرخ؛ تازە (شێوان)؛ تازەباو.
(٣) ئاگادار؛ پێ بە پێی ئەم چەرخە دەجووڵێتەوە: *(an ~ person)*.
uptown (up′toun′), *adj.* لە لاسەرووی شار.
adv. بەرەو لاسەرووی شار.
n. لاسەرووی شار.
upturn (up-tûrn′), *v.t.* (١) هەڵگێڕانەوە (زەوی بۆ کشتوکاڵ).
(٢) شێواندن؛ هەڵگەڕانەوە؛ وەرگەڕاندن؛ سەرەوژێرکردن.
(٣) ڕووکردنە سەرەوە؛ بۆ سەرەوە بردن؛ بەرزکردنەوە.
v.i. هەڵگەڕانەوە؛ وەرگەڕان.
n. (١) بەرزبوونەوە (نرخ)؛ چوونەسەرەوە. (٢) پێشکەوتن.
upward (up′wērd), *adv.* (١) بۆ سەرەوە؛ بەرەو ژوور.
(٢) بەرەو سەرچاوە.
(٣) بەرەو لای ژووروی لەش:
(The swelling spread from his legs ~ .)
(٤) بۆ سەرەوە؛ بەرەو پلەیەکی بەرزتر: *(Prices soared ~ .)*.
(٥) بەرەو پیری؛ بەرەو دواڕۆژ؛ بۆ دواتر.
(٦) بەرەو باشتر؛ بۆ چاکترین یا بەرزترین پلە؛ بۆ پێشەوە.
(٧) زیاتر؛ فرەتر؛ پتر.
adj. بەرەو ژوور؛ بۆ سەرەوە؛ بۆ پلەیەکی بەرزتر یا گەورەتر.
upward of; upwards of, زیاتر لە؛ فرەتر لە؛ پتر لە:
(The trip cost us upwards of a thousand dollars.)
upwards (up′wērdz), *adv.* = **upward.**
uraeus (yoo-rē′əs), *n.* دیمەنی ماری پیرۆز بەسەر سەرپێچی پاشاکانی
کۆنی میسرەوە.
Ural-Altaic (yoor′əl-al-tā′ik), *n.* یووراڵ ئەڵتەیک: ناوی کۆمەڵە
زمانی ناوچەی شاخی " یووراڵ "و " ئاڵتای " ە.
adj. (١) تایبەتی بەم ناوچەیە. (٢) تایبەتی بەم زمانانە.
(٣) تایبەتی بەو گەلانەی بەم زمانانە دەدوێن.
uranalysis (yoor′ə-nal′ə-sis), *n.* = **urinalysis.**
Urania (yoo-rā′ni-ə), *n.* فریشتەی ئەستێرەناسی (ئەفسانەی یۆنانی).
uranic (yoo-ran′ik), *adj.* ئاسمانی
uranic (yoo-ran′ik), *adj.* یورانیۆمی؛ تایبەتی بە یورانیۆم.
uranium (yoo-rā′ni-əm), *n.* یورانیۆم: کانزایەکی تیشکدەرە بۆ
دروستکردنی بۆمبای ئەتۆمی بەکاردەهێنرێ.
uranography (yoor′ə-nog′rə-fi), *n.* زانستی ئاسمان و
ئەستێرەکان؛ جوگرافیا یا نەخشەی ئەستێرەکان؛ ئاسمان و ئەستێرەناسی.
uranology (yoor′ə-nol′ə-ji), *n.* (١) لێکۆڵینەوەی ئاسمان و
ئەستێرەکان. (٢) **uranography**.
uranometry (yoor′ə-nom′ə-tri), *n.* (١) ئاسمان پێوان.
(٢) نەخشەی ئەستێرەکان.
uranous (yoor′ə-nəs), *adj.* یورانیۆمی؛ یورانیۆمی تێدایە.
Uranus (yoor′ə-nəs), *n.* ئۆرانوس: (ا) خوای ئاسمان (ئەفسانەی
یۆنانی)؛ (ب) ئەستێرەیەکی گەڕۆکە حەوتەمە لە نزیکی لە خۆرەوە.

urate (yoor′āt), *n.* یورات: خوێی ترشی میز؛ خوێی ترشی یۆریک.
urban (ûr′bən), *adj.* شارستانی؛ شاری؛ تایبەتی بە شار؛ شار:
(the ~ environment, population, problems, etc.)
urbane (ûr-bān′), *adj.* ناسک (ڕەووشت، مرۆڤ)؛ ڕەووشت بەرز؛
بە ئەزاکەت؛ ڕووخۆش.
urbanism (ûr′bən-iz′m), *n.* (١) ژیانی شار؛ شارستانێتی؛
شارنشینێتی (٢) کردن بە شارستانی؛ بوون بە شارستانی؛ شارنشین کردن
urbanite (ûr′bə-nit, ûr′bə-nīt′), *n.* شارنشین؛ خەڵکی شار؛
شاری.
urbanity (ûr-ban′ə-ti), *n.* (١) ڕەووشت جوانی و بەرزی؛ ئەزاکەت؛
ڕووخۆشی. (٢) (*pl.*) کردەوە یا ڕەووشتی جوان.
urbanize (ûr′bən-īz′), *v.t.* کردن بە شارستانی؛ شارنشین کردن.
-urbanization *(n.)*.
urceolate (ûr′si-ə-lit, ûr′si-ə-lāt′), *adj.* گۆزەیی؛ کووپەیی.
urchin (ûr′chin), *n.* (١) [Archaic or Dial.]، ژیشک.
(٢) **sea urchin** . (٣) کوڕی بچووکی هاروهاج و چەقاوەسوو و کەتنباز.
Urdo (oor′dōō, oor-dōō′, ūr-dōō′), *n.* ئوردوو: زمانی ئوردوو؛
زمانی پاکستان.
-ure (ēr), پاشگرێکە بەمانای: (١) کردار؛ کار؛ ئەنجامی کار:
(exposure)
(٢) ئەنجوومەن؛ ئەرک؛ ئەنجوومەنی کارگێڕ: *(legislature)*.
urea (yoo-rē′ə, yoor′i-ə), *n.* یوریا: ماددەیەکی بە ئاسانی تواوەیە
لە میزدا.
-ureal *(adj.)*.
uredo (yoo-rē′dō), *n.* ئالۆش (نەخۆشی)؛ خورووی پێس؛ زۆر خوران.
uremia (yoo-rē′mi-ə, yoo-rēm′yə), *n. Also* **uraemia**, (١)-
میزاوی بوونی خوێن. (٢) نەخۆشییەکە لە میزاوی بوونی خوێنەوە پەیدا دەبێ.
-uremic *(adj.)*.
ureter (yoo-rē′tēr), *n.* میزبەر: بۆرییەکە میز لە گورچیلەوە دەبات بۆ
میزەڵدان.
urethane (yoor′ə-thān′, yoo-reth′ən), *n.* یوریسەین:
ئاوێتەیەکە بۆ شت تواندنەوە و پاکردنەوە و مەبەستی پزیشکەوانی بەکاردێت.
urethra (yoo-rē′thrə), *n.* بۆری میز؛ میزەڕۆ؛ بۆرییەکە میز لە
میزەڵدانەوە دەباتە دەرەوە.
-urethral *(adj.)*.
urethritis (yoor′i-thrī′tis), *n.* هەوکردنی بۆری میز.
urethro- (yoo-rē′thrō), *Also* **urethr-**, پێشگرێکە بەمانای:
بۆری میز: *(urethroscope)*.
urethroscope (yoo-rē′thrə-skōp′), *n.* ئامێری تێڕوانینی
بۆری میز؛ میزەڕۆبین.
urge (ûrj), *v.t.* (١) تێوەژەندن؛ پاڵ پێوەنان.
(٢) هاندان: *(He ~ed his followers on.)*.
(٣) داوالێکردن؛ هاندان: *(He ~ed parliament to pass the bill.)*
(٤) وورووژاندن.
v.i. (١) هاندان؛ پاڵ نان. (٢) داواکردن بە توندی.
n. (١) هانەهانە؛ هاندان؛ پاڵ نان.
(٢) کەڵکەڵە؛ حەز یا ئارەزوویەکی زۆر:
(the sex ~ ; He had an ~ to become a movie star.)
urgency (ûr′jən-si), *n.* (١) پەلە: *(a matter of great ~)*.
(٢) پێویستی؛ زۆر پێویستی. (٣) شتێکی زۆر پێویست یا پەلە
urgent (ûr′jənt), *adj.* (١) پەلە؛ زۆر پەلە؛ نابێ بخرێتە پشت گوێ:
(He sent an ~ message.)
(٢) کۆڵنەدەر؛ وازنەهێن.
-urgently *(adv.)*.
-urgy (ûr′ji), پاشگرێکە بەمانای: تەکنۆلۆجی: *(metallurgy)*.

-uria (yoor′i-ə), پاشگرێکە بەمانای: نەخۆشی میز:
(pyuria, albuminuria)
uric (yoor′ik), *adj.* میزی؛ تایبەتی بە میز.
uric acid, ترشی میز؛ ترشی یوریک
urinal (yoor′ə-n'l), *n.* میزدان. (١) دەفری میزتێکردنی پێشاو. (٢) دەفرێکە نەخۆشی کەفتەکار لە جێگەدا میزی تێ دەکات.
urinalysis (yoor′ə-nal′ə-sis), *n. Also* **uranalysis,** میز شیکردنەوە
urinary (yoor′ə-ner′i), *adj.* (١) میزی؛ تایبەتی بە میز. (٢) تایبەتی بە ئەندامی میز دەردان و میزکردن
n. (١) **urinal**. (٢) میزخانە. عەماری میزی ئاژەڵ و وولاخ (بۆ بەکارهێنان وەك پەین).
urinary bladder, میزەڵدان.
urinary calculus, بەردی بۆری میز. (هەروەها " **urolith** ")
urinary tract, بۆری میز؛ میزڕەو.
urinate (yoor′ə-nāt′), *v.i.* میزکردن
urination (yoor′ə-nā′shən), *n.* میزکردن.
urine (yoor′in), *n.* میز
uriniferous (yoor′ə-nif′ēr-əs), *adj.* میزبەر.
urino- (yoor′ə-nō, yoor′ə-nə), *Also* **urin-,** پێشگرێکە بەمانای: میز *(urinogenital)*.
urinogenital (yoor′ə-nō-jen′ə-t'l), *adj.* = **urogenital.**
urinous (yoor′ə-nəs), *adj. Also* **urinose,** (١) میزی؛ تایبەتی بە میز (٢) بۆنی میزی لێ دێت.
urn (ūrn), *n.* (١) کوپە (بەتایبەتی بۆ هەڵگرتنی خۆڵەمێشی لاشەی مردووی سوتێنراو). (٢) گۆزە. (٣) دەفرێکی گەورەیە وەك سەماوەر بۆ چاو قاوە تێکردن. بەتایبەتی لە چێشتخانەدا؛ سەماوەر.
uro- (yoor′ō, yoor′ə), *Also* **ur-,** پێشگرێکە بەمانای: میز؛ بۆری میز: *(urine, urogenital)*.
uro- (yoor′ō, yoor′ə), پێشگرێکە بەمانای کلك: *(uropygium)*.
urogenital (yoor′ō-jen′ə-t'l), *adj. Also* **urinogenital.** هی میزکردن و جووت بوون.
urolith (yoor′ə-lith), *n.* **urinary calculus.**
urologic (yoor′ə-loj′ik), *adj. Also* **urological.** هی پزیشکەوانی میز و بۆری میز.
urologist (yoo-rol′ə-jist), *n.* پزیشکی بۆری میز؛ پسپۆری بۆری میز و نەخۆشییەکانی.
urology (yoo-rol′ə-ji), *n.* پزیشکەوانی میز و بۆری میز؛ زانستی بۆری میز و نەخۆشییەکانی.
uropygium (yoor′ə-pij′i-əm), *n.* کلێنچکەی باڵندە؛ جێگەی رووانی پەری کلکی باڵندە.
-uropygial *(adj.)*.
uroscopy (yoo-ros′kə-pi), *n.* میز شیکردنەوە بە گەردبین (پزیشکەوانی).
Ursa Major, وورچی گەورە؛ حەوتەوانە؛ حەوتەبرا؛ ناوی کۆنەستێرەیەکە. (هەروەها پێی دەووترێ: " **Great Bear** ").
Ursa Minor, وورچی بچکۆلە؛ حەوتەوانەی بچووك؛ ناوی کۆنەستێرەیەکە. (هەروەها پێی دەووترێ: " **Little Bear** ").
ursiform (ūr′sə-fôrm′), *adj.* لە وورچ دەچێت.
ursine (ūr′sīn, ūr′sin), *adj.* (١) وورچی: تایبەتی بە وورچ؛ وەك وورچ وایە. (٢) درکاوی (گیانەوەرناسی).
urticaria (ūr′tə-kâr′i-ə), *n.* لیری ئاڵۆشاوی؛ لیر؛ نەخۆشییەکی هەستیارییە دەبێتەهۆی پێست خوران و لیر لێ هاتنی. (هەروەها " **hives** " و " **uredo** ")
urticate (ūr′tə-kāt′), *v.t.* درك پێدکردن

urtication (ūr′tə-kā′shən), *n.* (١) بە درك ئاژنینەوە یا لێدانی ئەندامی سڕ یا ووشك بووی لەش بۆ هەست تێدا پەیداکردنەوە و چاك کردنەوەی (پزیشکەوانی). (٢) چووزانەوە (وەك هەستی درك پیاکران یا هەنگ پێوەدان). (٣) **uriticaria**.
urus (yoor′əs), *n.* = **aurochs.**
us (us), *pron.* ئێمە؛ خۆمان.
usability, useability (ūz′ə-bil′ə-ti), *n.* بۆ بەکارهێنان شیان.
usable, useable (ūz′ə-b'l), *adj.* بۆ بەکارهێنان شیاو؛ بەکاردێت؛ دەتوانرێ بەکاربهێنرێت.
usage (ūs′ij, ūz′ij), *n.* (١) بەکارهێنان. (٢) خوو و نەریت؛ نەریت. (٣) شێوەی بەکارهێنانی ووشە و ووتە (زمانەوانی):
(a grammar based on ~ rather than on arbitrary rules of correctness; contemporary English ~)
usance (ūz′ns), *n.* (١) ماوەی قەرزدانەوەی نێو ووڵاتان. (٢) [Obs.]، بەکارهێنان. (٣) [Obs.]، خوو و نەریت؛ نەریت (٤) [Obs.]، سوود؛ سوو؛ قازانج.
use (ūz), *v.t.* (١) بەکارهێنان؛ ئیش پێکردن؛ کەڵك لێ وەرگرتن. (٢) لەگەڵ جووڵانەوە؛ رەفتارکردن لەگەڵدا:
(She ~d her friends badly.)
(٣) (**up** ~)، هەموو بەکارهێنان؛ بەکارهێنان:
(We ~ed a lot of water yesterday.; He ~ed up all his energy.)
(٤) جگەرەکێشان؛ تووتن جووین (ئەمە خوویەکی ئەمەریکییە).
(٥) (**to** ~) راهاتن؛ خوو پێوەگرتن:
(They were ~ed to the old ways.)
(٦) [Colloq.]، بەکارهێنان بۆ سوودی خۆ:
(She ~s all her friends.)
v.i. (١) راهاتن؛ را فێربوون؛ هۆگر بوون:
(He ~ed to go the movies every weekend.)
(٢) [Archaic or Dial.]، زوو زوو چوون یا سەرلێدان.
n. (١) بەکارهێنان. (٢) توانای بەکارهێنان: *(He has regained the ~ of his hand.)*
(٣) مافی بەکارهێنان؛ رێ دان بە بەکارهێنان:
(He granted the ~ of his name.)
(٤) پێویستی بەکارهێنان:
(We will have no further ~ for his services.)
(٥) شێوەی بەکارهێنان.
(٦) کەڵك؛ سوود. (٧) مەبەستی بەکارهێنان.
(٨) ئەرك؛ کار. (٩) خوو؛ نەریت؛ راهاتن؛ هۆگری.
(١٠) (ا) بەکارهێنانی زەوی‌وزار و خانووبەرەوبووم. (ب) مافی ئەم بەکارهێنانە.
have no use for, (١) پێویست نەبوون؛ نەویستن؛ بەکەڵك نەهاتن؛ بەکار نەهاتن. (٢) حەز لە چارە نەکردن؛ حەز لێ نەکردن؛ رِق لێ بوون
in use, لە بەکارهێناندایە؛ گیراوە؛ ئێستا بەکاردەهێنرێت.
make use of, بەکارهێنان؛ کەڵك لێ وەرگرتن.
come into use, دەست بە بەکارهێنان کران:
(When did this word come into use.?)
out of use, بەکارنەهێنراو؛ پەککەوتوو؛ شکاو؛ لە کەڵك کەوتوو.
put to use, بەکارهێنان؛ خستنەکار؛ ئیش پێکردن؛ کەڵك لێ وەرگرتن.
useability (ūz′ə-bil′ə-ti), *n.* = **usability.**
useable (ūz′ə-b'l), *adj.* = **usable.**
used (ūzd′), *adj.* کۆنە؛ کۆن؛ نیوداشت؛ بەکارهێنراو: *(a ~ car)*.
useful (ūs′fəl), *adj.* بەکەڵك؛ بەسوود؛ سوودبەخش؛ باش.
-usefully *(adv.)*; **usefulness** *(n.)*.
useless (ūs′lis), *adj.* بێ کەڵك؛ بێ سوود؛ بێ فەر؛ بێ خێر؛ قەلب.
-uselessly *(adv.)*; **uselessness** *(n.)*.

user (ūz′ẽr), *n.* (١) بەکارهێنەر. (٢) (أ) مافی بەکارهێنان (زەوی‌وزارو خانوو). (ب) بەکارهێنانی ئەم مافە. (٣) [Slang]، حەشیشەخۆر.

usher (ush′ẽr), *n.* (١) دەرگاوان.
(٢) ڕێ پیشاندەری کاربەدەستێکی گەورە یا خەڵك بە یەکتر ناسێن.
(٣) ڕێ پیشاندەری خەڵك لە سینەماو شانۆو کڵێسەدا.
(٤) [Obs.]. یاریدەدەری مامۆستا (لە ئینگلتەرە).
v.t. (١) ڕێ پیشاندان؛ ڕابەری کردن:
(He ~ed the ladies to their seats.)
(٢) دەستپێکردن؛ هێنانە پێشەوە؛ لەگەڵ خۆ هێنان:
(The new government ~ed in a period of peace and stability.)
v.i. ڕێ پیشاندان: *(He ~ed at the banquet.)* .

usherette (ush′ẽr-et′), *n.* کچی ڕێ پیشاندەر لە سینەماو شانۆو کڵێسەدا. (ژمارە سێ‌ی وشەی پێشوو ببینە).

usquebaugh (us′kwi-bô′, us′kwi-bä′), *n.* ویسکی (لە سکۆتلەندەو ئیرلەندە).

ustulate (us′choo-lit, us′choo-lāt′), *adj.* ڕەش هەڵگەڕاو (وەك بە سووتان)؛ هەڵقرچاو.

ustulation (us′choo-lā′shən), *n.* (١) ووشك کردنەوە (دەرمانسازی). (٢) شەراب سووتاندن. (٣) سووتاندن؛ هەڵقرچاندن.

usual (ū′zhōō-əl, ū′zhool), *adj.* ئاسایی.
as usual, بە ئاسایی؛ هەر وەك جاران؛ هەر وەك هەموو کات.

usually (ū′zhōō-əl-i, ū′zhoo-li), *adv.* بەئاسایی؛ بەزۆری؛ بەگشتی؛ زۆربەی کات

usufruct (ū′zyoo-frukt′, ū′syoo-frukt′), *n.* مافی کەڵك لێ وەرگرتن؛ مافی بەروبووم خواردنی زەوی‌وزارو خانووی کەسێکی تر بەبێ زیان پێ گەیاندنی.

usufructuary (ū′zyoo-fruk′chōō-er′i, ū′syoo-fruk′chōō-er′i), *n.* کەسێکە کە بەروبوومی زەوی‌وزارو خانووی کەسێکی تر دەخوات بەبێ زیان پێ گەیاندنی.
adj. تایبەتی بەم کەڵك لێ وەرگرتنە.

usurer (ū′zhoo-rẽr), *n.* سوو(د) خۆر

usurious (ū-zhoor′i-əs), *adj.* (١) سوو(د)خۆر
(٢) تایبەتی بە سوو(د) خواردن.

usurp (ū-zũrp′, ū-sũrp′), *v.t. & v.i.* داگیرکردن (تەختی پاشایی، دەسەڵاتی فەرمانڕەوایی)؛ زەوت کردن:
(to ~ the throne, the presidency, etc.)

usurpation (ū′zẽr-pā′shən, ū′sẽr-pā′shən), *n.* داگیرکردن (تەختی پاشایی، دەسەڵاتی فەرمانڕەوایی)؛ زەوت کردن.

usury (ū′zhoo-ri), *n.* (١) سوو(د) خواردن؛ سوو(د) خۆری.
(٢) سوو(د)؛ سوو(د)و سەلەم.
(٣) [Archaic]. پارە بە قەرز دان بە قازانج (کەم بێ یا زۆر).
(٤) [Obs.]. ئەم قازانجە.

utensil (ū-ten′s'l), *n.* (١) دەفری چێشتخانە؛ قاپ‌وقاچاغ؛ دەفری چێشت لێنان؛ دەفری ناومال: *(Kitchen ~s; cooking ~s)* .
(٢) ئامێر؛ کەرەسە: *(writing ~ ; painting ~)* .

uterine (ū′tẽr-in, ū′tẽr-īn′), *adj.* (١) هی منداڵدان.
(٢) دایکی؛ لە دایکەوە *(~ sisters; ~ brothers)*

uteritis (ū-tẽr′i-tis), *n.* ئاوسانی منداڵدان

utero- (ū′tẽr-ō, ū′tẽr-ə), *Also* **uter-**, پێشگرێکە بەمانای منداڵدان

uterus (ū′tẽr-əs), *n.* منداڵدان

utile (ū′til), *adj.* [Obs.]. بەکەڵك؛ بەسوود

utilise (ū′t'l-īz′), *v.t.* [British Spelling], = **utilize.**

utilitarian (ū-til′ə-târ′i-ən), *adj.* (١) تایبەتی بە کەڵك و بەکەڵك هاتن. (٢) بەکەڵك بوونی شتی لا گرنگە نەك جوانی‌یەکەی؛ کەڵك خواز.
(٣) بۆ کەڵك لێ وەرگرتن کراوە نەك بۆ جوانی.
n. کەسێکە کە بەکەڵك بوونی شتی لا گرنگە نەك جوانی‌یەکەی؛ کەڵك خواز.

utilitarianism (ū-til′ə-târ′i-ən-iz′m), *n.* (١) بەکەڵکێتی. بیروباوەڕێکە کە دەڵێت: نرخی شت لە بەکەڵك بوونیایەتی نەك لە جوانی‌یەکەیدا.
(٢) فەلسەفەیەکە دەڵێت: ئەبێ مەبەستی هەموو کارێك خێرو خۆشی گەیاندن بێ بە زۆرترین کەس

utility (ū-til′ə-ti), *n.* (١) کەڵك؛ سوود؛ سوودبەخشی؛ بەکەڵکی.
(٢) خێروخۆشی زۆرترین کەس
(٣) شتی بەکەڵك؛ ئامێری بەکەڵك
(٤) شتی بەسوود بۆ گشت خەڵك (وەك ئاو، کارەبا، گاز، تەلەفۆن... هتد).
(٥) کۆمپانیای یەکێك لەم شتە بەکەڵکانە؛ دەزگایەکی بەرژەوەندی گشتی:
(a ~ company)
(٦) (*pl.*) بەشی بەشدارانی کۆمپانیایەکی وەها (بازاڕی پارەبازی).
(٧) پێویستی جێبەجێکردنی هەموو کەس.
adj. (١) دەتوانێ جۆرەها ئەرك ببینێ. (٢) گەنك؛ ڕەشۆکی: *(~ beef)* .
(٣) بەکەڵکە نەك جوان؛ بۆ سوود لێ وەرگرتن کراوە نەك بۆ جوانی.
(٤) بۆ بەکارهێنانی گشتی؛ گەلێك ئیشی پێ دەکرێت: *(a ~ knife)* .

utilize (ū′t'l-īz′), *v.t.* بەکارهێنان؛ کەڵك لێ وەرگرتن؛ سوود لێ وەرگرتن:
(He ~s his time very well.)
-**utilizable** *(adj)*; **utilization** *(n.)*; **utilizer** *(n.)*.

utmost (ut′mōst′, ut′məst), *adj.* (١) دوورترین؛ ئەوپەڕ:
(the ~ end of the earth)
(٢) زۆرترین؛ گەورەترین؛ ئەوپەڕ:
(in ~ danger; a matter of the ~ importance, secrecy, etc.)
n. پەڕی ئەوپەڕ: *(to trust a person to the ~)* .
do one's utmost, زۆر هەوڵدان؛ بە هەموو تواناوە تێکۆشان.

Utopia (ū-tō′pi-ə), *n.* (١) یوتۆپیا: (أ) دوورگەیەکی خەیاڵی‌یە کە ژیانی کۆمەڵایەتی و ڕامیاری‌و هەمووشتێکی تری وەك بەهەشت وایە. (مانای ووشەکە " هیچ شوێنێك " دەگەیەنێت بە یۆنانی). (ب) ناوی کتێبێکە " سێر تۆماس موور " لە بابەت ئەم دوورگەیەوە نووسیویەتی ساڵی ١٥١٦.
(٢) [u-]، بەهەشتی سەرزەمین؛ شوێنێك یا بارودۆخێکی ڕامیاری‌و کۆمەڵایەتی پڕ ئاسوودە. (٣) [u-]، بیروباوەڕێکی خەیاڵی و نموونەیی‌یە بۆ چاك کردنی باری ڕامیاری‌و کۆمەڵایەتی کۆمەڵ

Utopian (ū-tō′pi-ən), *adj.* خەیاڵی؛ نموونەیی؛ خەیاڵ پلاوی؛ خەیاڵ پەرستی.
n. کەسێکی خەیاڵی یا خەیاڵ پەرست (بەتایبەتی لەڕووی چاك کردنی باری کۆمەڵەوە)؛ کەسێکە کە دەڵێت: بەهەشتی سەرزەمین دەتوانرێ بهێنرێتە دی

utopianism (ū-tō′pi-ən-iz′m), *n.* بیروباوەڕی خەیاڵ پەرستی‌و ناکردەنی بۆ چاك کردنی باری ڕامیاری‌و کۆمەڵایەتی کۆمەڵ.

utricle (ū′tri-k'l), *n.* (١) توورەکەی گوێی ناوەوە (توێکاری).
(٢) توورەکە (ڕووەکناسی)؛ میوەی یەك شانەی یەك تۆوی کیسەیی.

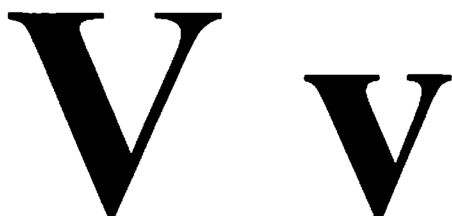
utricular (ū-tri′kyoo-lẽr), *adj.* (١) توورەکەیی؛ کیسەیی.
(٢) توورەکەدار. (٣) تایبەتی بە منداڵدان.

utter (ut′ẽr), *adj.* تەواو؛ ڕەها؛ بێ ئەندازە؛ ئەوپەڕی؛ بێ مەرج:
(~ darkness; an ~ fool; ~ denial)

utter (ut′ẽr), *v.t.* (١) دەرکردن (پارەی قەڵب)؛ بڵاوکردنەوە؛ خستنە ناو بازاڕەوە. (٢) بە دەمدا هاتن؛ بێژان؛ دەربڕین؛ ووتن؛ لە دەم هاتنەدەرەوە:
(He didn't ~ a word.)
(٣) [Obs.]. پیشاندان؛ دەربڕین: *(to ~ fear by trembling)* .
(٤) دەرخستن؛ درکاندن؛ خستنەڕوو؛ ئاشکراکردن.
(٥) [Obs.]، لە چاپ دان؛ بڵاوکردنەوە (٦) [Obs.]، فرۆشتن.
-**utterable** *(adj.)*; **utterer** *(n.)*.

utterance (ut′ẽr-əns, ut′rəns), *n.* (١) ووتن؛ دەربڕین؛ بێژان؛ بە دەمدا هاتن (٢) توانای دەربڕین یا ووتن.

(۳) ووته؛ نقه؛ وورته؛ فزه.
(٤) [Rare] دەرکردن و بلاوکردنەوە (پارەی قەلب)؛ دابەزاندنە ناو بازاڕەوە.
utterance (ut′ẽr-əns, ut′rəns), *n.* [Obs.], دوایی؛ مردن؛ هەرە دوایی
utterly (ut′ẽr-li), *adv.* بەتەواوی؛ زور
(~ bad, good, wrong, evil, etc.)
uttermost (ut′ẽr-mōst′, ut′ẽr-məst), ***adj. & n.*** utmost.
U-turn (ū-tũrn′), ***n.*** پێچکردنەوەی وەك U ی ئوتومبیل؛ پێچکردنەوە یا وەرگەڕانەوە بۆ دواوە
uvea (ū′vi-ə), ***n.*** ڕەشێنەو پەردەی چاو؛ بەشی ڕەنگداری چاو.
-uveal ***(adj.)***.
uveitis (ū′vi-ī′tis), ***n.*** هەوکردنی پەردەو ڕەشێنەی چاو
uvula (ū′vyoo-lə), ***n.*** زمانە بچکۆلە
uvular (ū′vyoo-lẽr), ***adj.*** (۱) زمانە بچکۆلەیی؛ هی زمانە بچکۆلە.
(۲) بە لەرینەوەی زمانە بچکۆلە یا بە لەیەکدانی بنی زمان و زمانە بچکۆلە دەبێژرێت (دەنگناسی).
n. دەنگێکی وەها بێژراو
uvulitis (ū′vyoo-lī′tis), ***n.*** هەوکردنی زمانە بچکۆلە
ux, [L.], ژن؛ هاوسەر
uxorial (uk-sôr′i-əl, ug-zō′ri-əl), ***adj.*** بۆ ژن یا هاوسەر شیاو؛ تایبەتی بە ژن یا هاوسەر
uxoricide (uk-sôr′ə-sīd′, ug-zō′rə-sīd′), ***n.*** (۱) ژنی خۆ کوژ (۲) ژنی خۆ کوشتن.
uxorious (uk-sôr′i-əs, ug-zō′ri-əs), ***adj.*** ژن (ی خۆ) پەرست؛ ملکەچی ژن؛ مێردی دەستەمۆ.
Uzbek (uz′bek), ***n.*** ***Also*** **uzbeg,** (۱) ئوزبێکی؛ هاونیشتمانییەکی ئوزبێکستان (۲) ئوزبێکی؛ زمانی ئوزبێکی.
adj. ئوزبێکی؛ تایبەتی بە زمان و کلتوورو گەلی ئوزبێکستان

V, v (vē), *n.* (١) تیپی بیستو دووەمی ئەلفوبێی ئینگلیزییە.
(٢) دەنگی ئەم تیپە: " ڤی "
(٣) (ا) قاڵبی ئەم تیپە. (ب) ئەم تیپە بە چاپکراوی یا هەڵکەنراوی.
(٤) بیستو دووەم؛ نیشانەی ژمارە یا پلەی بیستو دووەمی ڕستەیەکە.
adj. (١) تایبەتی بە تیپی " V ". (٢) بیستو دووەم.
V (vē), *n.* (١) شتێکی وەك " V ".
(٢) نیشانەی ژمارەی ڕۆمانییە بۆ پێنج (٥).
(٣) نیشانەیە بۆ سەرکەوتن (بە دوو پەنجە دەکرێت وەك: V).
(٤) [Colloq.]، پارەی پێنج دۆلاری.
adj. لە " V " دەچێت.
vacancy (vā′kən-si), *n.* (١) بۆشی؛ بەتاڵی؛ چۆڵی.
(٢) جێی چۆڵ یا بەتاڵ. (٣) مێشك پووچی؛ بێ مێشکی.
(٤) [Rare]. بێ ئیشی؛ بێکاری؛ دەستبەتاڵی.
(٥) (ا) جێگەی بەتاڵ (فەرمانبەرێتی).
(ب) ماوەی مانەوەی ئەم جێگەیە بە بەتاڵی.
(٦) جێگەی بەتاڵ (خانوو، ئوتێل،... هتد).
vacant (vā′kənt), *adj.* (١) بۆش؛ بەتاڵ.
(٢) بەتاڵ (جێگەی فەرمانبەری)؛ پڕ نەکراوەتەوە.
(٣) بەتاڵ (کورسی)؛ چۆڵ؛ نەگیراو: ***(a ~ seat on the bus, in the theatre, etc.)***
(٤) چۆڵ؛ بەتاڵ: ***(a ~ room, apartment, house, etc.)*** .
(٥) بەتاڵ (کات). (٦) پووچ (مێشك)؛ پووت؛ بۆش.
(٧) (ا) چۆڵ (زەوی)؛ بەکارنەهێنراو: ***(~ land)*** .
(ب) بەرەڵا (زەوی).
vacate (vā′kāt), *v.t.* (١) (ا) چۆڵ کردن (جێگەی فەرمانبەر).
(ب) چۆڵ کردن: ***(to ~ a house)*** .
(٢) پووچ کردنەوە؛ بەتاڵ کردنەوە؛ سڕینەوە.
v.i. (١) چۆڵ کردن؛ بەجێهێشتن. (٢) [Colloq.] ، ڕۆیشتن؛ چوون.
vacation (və-kā′shən, vā-kā′shən), *n.* (١) پشوو؛ ووچان: ***(to take a ~)***
(٢) پشووی دادگا. (٣) [Rarc]، چۆڵ کردن.
v.i. (١) پشوودان؛ پشوو وەرگرتن.
(٢) پشوو بردنەسەر: ***(He ~s in France.)*** .
vacationer (və-kā′shən-ēr, vā-kā′shən-ēr), *n.* = **vacationist.**
vacationist (və-kā′shən-ist, vā-kā′shən-ist), *n.* پشوودەر.
vaccinate (vak′sə-nāt′), *v.t.* کوتان (دژی سوورێژەو ئاوڵەو... هتد).
v.i. کوتان.
vaccination (vak′sə-nā′shən), *n.* (١) کوتان. (٢) جێی کوتان.
vaccine (vak′sēn, vak′sin), *n.* (١) [Rare] ، مانگایی؛ لە مانگاوە وەرگیراو. (٢) تایبەتی بە ئاوڵەی مانگا. (٣) تایبەتی بە کوتان.
n. دەرمانی کوتان (دژی ئاوڵەو سوورێژەو نەخۆشی تر).
vaccinia (vak-sin′i-ə), *n.* = **cowpox.**
vacillant (vas′ə-lənt), *adj.* = **vacillating.**
vacillate (vas′ə-lāt′), *v.i.* (١) لارەولارکردن؛ بەم دیوو بەودیودا کەوتن. (٢) هەمیشە گۆڕان.
(٣) دوودڵی کردن؛ ڕاڕایی کردن.
vacillating (vas′ə-lāt′iŋ), *adj.* دوودڵ؛ ڕاڕا.
vacillation (vas′ə-lā′shən), *n.* (١) لارەولار؛ لارەولارکردن؛ بەم لاو بەولادا کەوتن. (٢) دوودڵی؛ ڕاڕایی.
vacillatory (vas′ə-lə-tôr′i, vas′ə-lə-tō′ri), *adj.* = **vacillating.**
vacuity (va-kū′ə-ti), *n.* (١) بۆشێتی؛ بۆشی.
(٢) جێی بۆش؛ بۆشایی؛ بۆشی. (٣) مێشك پووچی؛ بێ مێشکی
(٤) شتی پڕوپووچو بێ مانا.
vacuolated (vak′ū-ə-lāt′id), *adj. Also* **vaculate,** بۆشاییدار (زیندەوەرزانی).
vacuolation (vak′ū-ə-lā′shən), *n.* بۆشایی پەیدابوون لە شانەی زیندەوەردا.
vacuole (vak′ū-ōl′), *n.* بۆشایی شانەی زیندەوەر (کە ئاو یا هەوای تێدایە).
vacuous (vak′ū-əs), *adj.* (١) بۆش.
(٢) (ا) پووت (مێشك)؛ بێ مێشك؛ ووشك: ***(a ~ mind)*** .
(ب) بێ هەست؛ بۆش: ***(a ~ stare)*** .
(٣) بێ مانا؛ پڕوپووچ. (٤) بێ ئیشوکار؛ بەتاڵ؛ وێڵ.
-**vacuously** *(adv.)*; **vacuousness** *(n.).*
vaccuum (vak′ū-əm), *n.* [L.], *pl.*-*s;* **vacua,** (١) بۆشایی؛ جێی بۆش؛ بۆشی (٢) بۆشایی هەوا لێ دەرهێنراو.
(٣) بۆشایی (مەجاز): ***(His death will leave a ~ in our lives.)*** .
(٤) **vacuum cleaner** .
adj. (١) هی بۆشایی. (٢) هەوا لێ دەرهێنراو. (٣) هەڵمژ.
v.t. گسك لێدان (بە گسکی کارەبایی).
v.i. گسکی کارەبایی بەکارهێنان.
vacuum cleaner, گسکی کارەبایی.
vacuum guage, پێوەری پاڵەپەستۆی هەوا یا گاز لە بۆشاییەکدا.
vacuum pump, ترومپای هەوا یا گاز دەرهێنان لە بۆشاییەك.
vade mecum, شتێکە کە یەکێك هەمیشە لەگەڵ خۆی هەڵی دەگرێت (وەك ڕابەرنامە).
vagabond (vag′ə-bond′), *n.* (١) گەڕۆك؛ لانەواز؛ بێ لانە؛ کەسێکی دەربەدەر یا خانە بە کۆڵ؛ گەڕیدە؛ وێڵ. (٢) کەسێکی خوێڕی؛ سەرسەری؛ کەسێکی بێ ئیشوکاری هیچوپووچ.
adj. (١) گەڕۆك؛ دەربەدەر؛ خانە بە کۆڵ؛ بێ لانە؛ وێڵ؛ ڕەبەن.
(٢) خوێڕی؛ هیچوپووچ؛ سەرسەری.
v.i. سووڕانەوە؛ وێڵ بوون؛ گەڕان.
vagabondage (vag′ə-bon′dij), *n.* (١) گەڕۆکی؛ بێ لانەیی؛ خانە بە کۆڵی؛ لانەوازی؛ وێڵی؛ سووڕانەوە.
(٢) خەڵکی بێ لانە یا لانەواز بە گشتی؛ خەڵکی وێڵ.
vagabondism (vag′ə-bon-diz′m), *n.* = **vagabondage.**
vagarious (və-gâr′i-əs), *adj.* (١) حولحول؛ هەوەسباز.
(٢) گەڕۆك؛ ڕەوەند.

vagary (və-gâr′i), *n.* (١) کردەوە یا ڕەووشتی سەیر.
(٢) هەوەسی سەیر؛ بیری سەیر. (٣) گۆڕانی کوتوپڕ (بیروڕا، ئارەزوو)؛ حولحولێتی؛ هەوەسبازی.

vagina (və-jī′nə), *n.* (١) زێ؛ قوز؛ کوز. (٢) کیف (ڕووەکناسی)؛ کالان.

vaginal (vaj′ə-n′l, və-jī′n′l), *adj.* (١) زێیی؛ تایبەتی بە قوز. (٢) کیفی ڕووەکناسی)؛ کالانی.

vaginate (vaj′ə-nāt′), *adj. Also* **vaginated,** کیفدار؛ لە کیفدایە.

vaginectomy (vaj′ə-nek′tə-mi), *n.* زێ دەرهێنان (نەشتەرگەری).

vaginitis (vaj′ə-nī′tis), *n.* هەوکردنی زێ (نەخۆشی).

vagrancy (vā′grən-si), *n.* (١) (أ) دالغەلێدان (ب) لە باس لادان.
(٢) دەربەدەری؛ بێ لانەیی؛ بێ خانومانی؛ گەڕۆکی؛ وێڵی؛ خانە بە کۆڵی.
(٣) خوێڕیێتی؛ سواڵکەری؛ سەرسەرێتی.

vagrant (vā′grənt), *n.* (١) گەڕۆک؛ گەڕیدە.
(٢) کەسێکی دەربەدەر یا بێ لانە کە بە سواڵ یا بە دزی خۆ دەژێنێ.
(٣) سەرخۆشێک، قەحبەیەک، یا کەسێکی خوێڕیو سەرسەری بێ لانە کە هەمیشە لە کۆڵاندا دەژی.

adj. (١) گەڕۆک؛ کۆچەر؛ گەڕیدە. (٢) دەربەدەر؛ وێڵ؛ خانە بە کۆڵ.
(٣) خوێڕی؛ سەرسەری. (٤) بە هەموو لایەکدا تەرزفڕێدەر.
(٥) بەرەڵا.

vague (vāg), *adj.* (١) ناڕوون: *(a ~ answer; ~ instructions)* .
(٢) نادیار؛ لێڵ؛ ناناشکرا؛ نەدیار.
(٣) باش دیاری نەکراو؛ گەڵاڵە نەکراو: *(~ plans)* .

-**vaguely** *(adv.)*; **vagueness** *(n.)*.

vagus (vā′gəs), *n.* هەستەدەماری سیپەکان و گەدە.
(پێنشی دەووتری: " vagus nerve " و " pneumogastric nerve ").

vail (vāl), *v.i.* [Archaic]. بەکەڵک بوون؛ بەسوود بوون.
n. [Archaic]. بەخشیش.

vail (vāl), *v.t.* [Archaic]. (١) دانەواندن (ئاڵا)؛ نزم کردنەوە؛ شۆڕکردنەوە. (٢) شەپقە داکەندن یا بەرزکردنەوە بۆ ڕێز پیشاندان.

vail (vāl), *n. & v.t.* [Obs.], = **veil.**

vain (vān), *adj.* (١) بۆش؛ هیچ‌وپووچ؛ بێ بایەخ: *(~ pomp)* .
(٢) بێ سوود؛ بێ کەڵک؛ بەفیڕۆچوو: *(a ~ attempt)* .
(٣) لەخۆبایی؛ بەفیز؛ لووت بەرز؛ بە کەش‌وفش.
(٤) [Archaic]. بێ مانا.

-**vainness** *(n.)*.

in vain, (١) بێ سوود؛ بێ کەڵک:
(Their sacrifice wasn't in vain.)
(٢) بە لاقرتێیەوە؛ بە گاڵتەپێکردنەوە؛ بە سووکیپەوە.

vainglorious (vān′glôr′i-əs, vān′glō′ri-əs), *adj.* بەفیز؛ زۆر لەخۆبایی؛ تڕزل؛ خۆهەڵکێش؛ فشەکەر.

vainglory (vān′glôr′i, vān′glō′ri), *n.* زۆر لەخۆبایی بوون؛ بەفیزی؛ تڕزلی؛ خۆهەڵکێشان؛ فشە.

vainly (vān′li), *adv.* (١) بەبێ سوود؛ بەبێ کەڵک؛ بە خۆڕایی.
(٢) بەفیزەوە؛ بە کەش‌وفشەوە؛ بە لووت بەرزییەوە.

vair (vâr), *n.* فەروە یا کەوڵی جۆرە سمۆرەیەکە.

valance (val′əns), *n.* پەردەیەکی کورتە بە لاسەرووی پەنجەرەوە یا بە دەوری چوارچێوەی چەرپایەکدا

vale (vāl), *n.* [Poetic]. (١) دۆڵ؛ شیوودەرە (هەروەها " valley ").
(٢) جیهانی پڕ لە خەم و خەفەت و ناخۆشی:
(this ~ of dross and tears)

vale (vā′li), *interj. & n.* [L.], خواحافیز!؛ خواحافیزی.

valediction (val′ə-dik′shən), *n.* (١) خواحافیزی؛ خواحافیزی کردن. (٢) ووتاری خواحافیزی.

valedictorian (val′ə-dik-tôr′i-ən), *n.* قوتابی خواحافیزکەر: ووتاری خواحافیزی خوێنەرەوە: ئەو قوتابییەیە کە ووتاری خواحافیزی دەخوێنێتەوە لە ئاهەنگی دەرچووندا. (ووشەی: " salutatorian " ببینە).

valedictory (val′ə-dik′tə-ri), *adj.* هی خواحافیزی؛ لە خواحافیزیدا دەووترێت.
n. ووتاری خواحافیزی (کە قوتابی یەکەم دەیخوێنێتەوە لە ئاهەنگی دەرچوونی قوتابییاندا).

valence (vā′ləns), *n. Also* **valency,** هاوهێزی (کیمیا)؛ ڤالێنس.

valentine (val′ən-tīn′), *n.* (١) یاری ڕۆژی " ڤەلەنتاین "؛ دڵدار یا دەنگی ئەم ڕۆژە. (ووشەی داهاتوو ببینە). (٢) کارتێکە گەنجان لەم ڕۆژەدا دەینێرن بۆ دڵدارەکانیان.

Valentine's Day, Valentines Day, جەژنی ڤەلەنتاین (کە ڕێکەوتی چواردەی ڕەشەمێ دەکات و گەنجەکان لەم ڕۆژەدا کارتی خۆشەویستی بۆ یارەکانیان دەنێرن).

valerian (və-lêr′i-ən), *n.* (١) ڕووەکێکە گوڵی سپی و سووری ئەرخەوانی دەگرێت. (٢) دەرمانێکی هێمن کەرەوەیە لە ڕەگی ئەم ڕووەکە دەردەهێنرێت.

valet (val′it), *n.* (١) بەردەستی تایبەتی.
(٢) بەردەستی ئوتێل (کە وورده ئیشی جۆراوجۆری میوانەکان جێبەجێ دەکات وەک: جانتا هەڵگرتن و... هتد).

valet de chambre, [Fr.], = **valet # 1.**

valetudinarian (val′ə-tōō′də-nâr′i-ən), *n.* (١) کەسێکی-کەفتەکار؛ کەسێکی هەمیشە نەخۆش و لە جێگادا کەوتوو.
(٢) کەسێکە کە هەمیشە مەراقی تەندرووستی خۆی بێ و وابزانێ کە نەخۆشە
adj. (١) کەفتەکار. (٢) زۆر مەراقی تەندرووستی خۆر.

valetudinary (val′ə-tōō′də-ner′i, val′ə-tū′də-neri), *adj.* = **valetudinarian.**

valiance (val′yəns), *n. Also* **valiancy,** (١) ئازایی؛ قارەمانی؛ بەجەرگی. (٢) کارێکی ئازایانە؛ ئیشێکی قارەمانانە.

valiant (val′yənt), *adj. & n.* ئازا؛ قارەمان؛ بەجەرگ.
(a ~ person or deed)

-**valiantly** *(adv.)*; **valiantness** *(n.)*.

valid (val′id), *adj.* (١) یاسایی؛ بەپێی یاسا دەرکراو و ئیشی پێ دەکرێت: *(a ~ passport)* .
(٢) درووست؛ ڕەوا؛ پەسەند: *(a ~ statement, claim, idea, etc.)* .
(٣) کاریگەر؛ بەکار.
(٤) [Rare]، تەندرووست؛ بەهێزو بازوو؛ تێکسمراو.

-**validly** *(adv.)*; **validness** *(n.)*.

validate (val′ə-dāt′), *v.t.* (١) مۆرکردن؛ پەسەندکردن (بەڵگەنامە):
(to ~ a passport)
(٢) سەلماندن؛ بە ڕەوا پیشاندان؛ بەڵگە بۆ هێنانەوە؛ چەسپاندن؛ ساغ کردنەوە (ڕاستی شتێک): *(Time ~ed our suspicion.)* .

-**validation** *(n.)*.

validity (və-lid′ə-ti), *n.* ڕەوایی؛ ڕاستی؛ درووستی؛ بەجێیی؛ ڕاستی و دروێیی: *(the ~ of an idea, a claim, etc.)* .

valise (və-lēs′), *n.* باوەڵ؛ باووڵ؛ جانتا.

vallation (va-lā′shən), *n.* (١) سەنگەر. (٢) سەنگەر بەستن.

vallecula (və-lek′yoo-lə), *n.* قلیش (زیندەوەرزانی)؛ هێڵی چاڵ.

-**vallecular** *(adj.)*; **valleculate** *(adj.)*.

valley (val′i), *n.* (١) دۆڵ؛ شیوودەرە؛ شیو. (٢) چاڵایی نێوان شەپۆل.
(٣) ناوەڕۆی سەربان؛ چاڵایی شوێنی بەیەکگەیشتنی دوو لای سەربانی خانووی ڕۆژئاوایی.

valonia (və-lō′ni-ə), *n.* جەوتی داربەڕوویەکە کە پێی دەڵێن: " valonia oak "، بۆ پێستە خۆش کردن بەکاردێت.

valor, valour (val′ẽr), *n.* ئازایەتی؛ پاڵەوانێتی؛ قارەمانێتی؛ دلێری.

valorize (val'ēr-īz'), *v.t. & v.i.* نرخ لەسەر دانانی فرۆتەنێیەك و ڕاگیرکردنی لەلایەن میرییەوە.
-valorization *(n.).*
valorous (val'ēr-əs), *adj.* ئازا؛ پاڵەوان؛ چاونەترس؛ دلێر
valour (val'ēr), *n.* = valor.
valuable (val'yoo-b'l, val'ū-ə-b'l), *adj.* (١) بەنرخ؛ نرخدار
(٢) گرانبەها؛ زۆر بەنرخ: *(a ~ diamond)*.
(٣) بەسوود؛ بەکەڵك؛ بەنرخ؛ بە بایەخ: *(~ advice)*.
n. (pl.). شتومەکی بەنرخ (بەتایبەتی هی بچووك وەك خشڵ و... هتد).
-valuableness *(n.)*; valuably *(adv.).*
valuate (val'ū-āt'), *v.t.* نرخ بۆ دانان؛ هەڵسەنگاندن؛ خەملاندن؛ قەبلاندن
valuation (val'ū-ā'shən), *n.* (١) نرخ بۆ دانان؛ هەڵسەنگاندن؛ قەبلاندن؛ خەملاندن. (٢) نرخ؛ نرخی قەبلێنراو یا بۆ دانراو.
(٣) ڕێزلێنان؛ بایەخ؛ بایەخ پێدان؛ بە بەنرخ دانان:
(His ~ of our work was not high.)
valuator (val'ū-ā'tēr), *n.* خەملێنەر؛ قەبلێنەر.
value (val'ū), *n.* (١) نرخ؛ بەها. (٢) سوود؛ بایەخ؛ کەڵك؛ گرنگی.
(٣) مانای تەواو یا وورد‌ی ووشە. (٤) تۆخی و کاڵی ڕەنگ.
(٥) نرخی نیشانەی هاوکێشەیەك (بیرکاری).
(٦) ماوەی ئاوازێکی مۆسیقا. (٧) چۆنێتی دەنگی تیپێك (دەنگناسی).
(٨) *(pl.)* شتی بە بایەخ و گرنگ و ڕێزلێنراو (کۆمەڵناسی):
(Their ~s are different from ours.)
v.t. (١) خەملاندن؛ قەبلاندن؛ نرخ بۆ دانان؛ هەڵسەنگاندن.
(٢) (ا) بایەخ پێدان؛ لە لا بەنرخ بوون؛ بە گرنگ دانان:
(I ~ health above wealth.)
(ب) ڕێزلێنان؛ بە بەنرخ دانان. *(I ~ your friendship.)*.
valued (val'ūd), *adj.* (١) خەملێنراو؛ قەبلێنراو؛ نرخ بۆ دانراو:
(a hat ~ at ten dollars)
(٢) بەڕێز؛ بەنرخ *(a ~ friend)*
valueless (val'ū-lis), *adj.* بێ فەڕ؛ بێ نرخ؛ بێ بەها؛ هیچ‌وپووچ.
valuer (val'ū-ēr), *n.* [British], خەملێنەر؛ قەبلێنەر.
(هەروەها "appraiser").
valvate (val'vāt), *adj.* زمانەدار؛ دەمەوانەدار؛ دەمەوانەیی.
valve (valv), *n.* (١) [Rare] . تاکی دەروازە یا دەرگا.
(٢) دەرگای بەنداو یا بەست (بۆ ڕێك‌وپێك کردنی ئاو).
(٣) زمانە؛ دەمەوانە؛ پشك؛ تۆپەوانە؛ دەمگرە
v.t. (١) زمانە بۆ کردن؛ دەمەوانە بۆ کردن.
(٢) ڕەوتی ئاو یا شلەی تر ڕێك‌وپێك کردن.
valvelet (valv'lit), *n.* = valvule.
valvular (val'vyoo-lēr), *adj.* بە زمانە ئیش دەکات؛ دەمەوانەیی؛ پشکدار؛ زمانەدار.
valvule (val'vūl), *n. Also* valvula, زمانەی بچووك؛ دەمەوانەی بچووك؛ دەرچە.
valvulitis (val'vyoo-lī'tis), *n.* هەوکردنی زمانەی دڵ.
vamoose (va-mōōs'), *v.i. Also* vamose, [Slang]. بە پەلە ڕۆیشتن؛ بە پەلە خۆ کۆکردنەوە و ڕۆیشتن
vamp (vamp), *n.* (١) سەری پێڵاو؛ سەر لووتی پێڵاو.
(٢) شتی پینەکراو. (٣) پینە
(٤) ئاوازێکی کورتی مۆسیقای دانراو بۆ گۆرانییەك.
v.t. (١) سەری تازە گرتنە پێڵاو؛ تازەکردنەوە. (٢) پینەکردن.
(٣) ئاوازی مۆسیقا دانان بە سەرپێیی
v.i. ئاوازی سادەی مۆسیقا دانان بە سەرپێیی
vamp (vamp), *n.* [Slang]. ژنێکی جوانە پیاو تاو دەکات و هەڵی دەفریوێنی و ماڵی وێران دەکات
v.t. [Slang]. پیاو تاوکردن و هەڵفریواندن و ماڵ وێران کردن.
vampire (vam'pīr), *n.* (١) مردوویەکە کە بەپێی ئەفسانە شەو لە گۆڕەکەی دێتە دەرەوە و خوێنی خەڵکی نووستوو دەمژێت؛ جانەوەری ئەفسانەیی خوێنمژ. (٢) کەسێکی خوێنمژ؛ کەسێکە کە بەبێ ویژدانانە پارە لە خەڵك دەکێشێتەوە. (٣) (ا) vamp (ب) نوێنەرێکی شانۆ یا سینەمایە کە دەوری ئەم جۆرە ژنە دەبینێت. (٤) vampire bat
-vampiric *(adj.).*
vampire bat, شەمشەمەکوێرەی خوێنمژ.
vampirism (vam'pīr-iz'm, vam'pi-riz'm), *n.* (١) بڕوا بوون بە ئەفسانەی خێوی خوێنمژ. (٢) خوێن مژین؛ هەڵخەڵەتاندن و پارە لێ کێشانەوە یا ڕووتکردنەوە
van (van), *n.* (١) پێشەنگی لەشکر. (٢) پێشەنگ؛ چینی پێشڕەو.
van (van), *n.* (١) [Archaic or British Dial.] ، پانکەی شەن کردن.
(٢) [Poetic]. باڵ.
van (van), *n.* (١) ڤان. ئوتومبیلێکە وەك سالۆن یا واگۆن.
(٢) [British]. فارگۆنی جانتا و باری شەمەندەفەر.
van (van, vän), *prep.* [Dutch], ـی ؛ — خەڵکی ئەو شوێنەیە (سەرناو)
vanadic acid, ترشی ڤانادیك.
vanadium (və-nā'di-əm), *n.* ڤانادیوم: توخمێکی کانزایی دەگمەنی نەرمی سپییە وەك زیو.
Vandal (van'd'l), *n.* (١) [V-] ، ئەندامی تیرەیەکی ئەڵمانییە کە لە سەدەی پێنجەمی پ ز دا ئیسپانیا و باکووری ئەفەریقایان داگیرکرد و ڕۆمایان گرت و تاڵانیان کرد. (٢) وێرانکەر؛ تاڵانکەر؛ کەسێکە کە ماڵی خەڵك و دەستگای گشتی و بازرگانی و... هتد تێك‌وپێك دەدات و گەلێك جاریش تاڵانیان دەکات
adj. (١) [V-] ، تایبەتی بەو تیرە ئەڵمانییە وێرانکەرە.
(٢) تایبەتی بە کەسێکی وێرانکەر یا تێك‌وپێکدەر.
vandalism (van'd'l-iz'm), *n.* تێك‌وپێکدان یا وێران کردنی ماڵی خەڵك و دەستگای گشتی و بازرگانی و... هتد و گەلێك جاریش تاڵان کردنیان.
vandalize (van'd'l-īz'), *v.t.* تێك‌وپێکدان یا وێران کردنی ماڵی خەڵك و دەستگای گشتی و بازرگانی و... هتد و گەلێك جاریش تاڵان کردنیان:
(The gang ~ed several buildings including the museum.)
vane (vān), *n.* (١) بانما؛ باپێو؛ کەڵەشێری با (ڕووی هەڵکردنی با پیشان دەدات). (٢) پەڕەی پانکە؛ پەروانە؛ فرفرۆکە.
(٣) بەشە پان و نەرمەکەی پەڕی باڵندە.
vanguard (van'gärd'), *n.* (١) پێشەنگی لەشکر؛ پێش لەشکر؛ بەرایی. (٢) پێشەنگ؛ پێشڕەو.
vanilla (və-nil'ə), *n.* ڤانێلا: (ا) ڕووەکێکی خۆ هەڵواسەری ناوچە گەرمەکانە. (ب) بەری ئەم ڕووەکە کە لە شێوەی کەڵووی باریك و درێژکۆلەدایە (ج) بۆنێکە لەم بەرە دەردەهێنرێت و خواردنی پێ خۆش دەکرێت
vanillic (və-nil'ik), *adj.* تایبەتی بە ڤانێلا یا ڤانیلین.
vanillin (van'ə-lin, və-nil'in), *n.* ڤانیلین: ئارێتەیەکی سپی بلوورییە لەباتی ڤانێلا بەکاردەهێنرێت لە بۆن و خواردەمەنی و دەرماندا
vanish (van'ish), *v.i.* (١) لە چاو وون بوون؛ وون بوون.
(٢) سەرنگووم بوون؛ نەمان؛ فەوتان؛ قڕتێکەوتن؛ بە ناخداچوون.
(٣) بوون بە سفر (بیرکاری).
n. دەنگی کزی کۆتایی هەندێك تیپە بزوێن (وەك لە "stay" و "pain" دا) (دەنگناسی).
vanity (van'ə-ti), *n.* (١) شتێکی پووچی بێ فەڕ؛ شتی بێ سوود و هیچ‌وپووچ (٢) بێ سوودی؛ پووچی؛ هیچ‌وپووچی؛ بێ فەڕی.
(٣) لەخۆبایی بوون؛ تڕزل؛ کەش‌وفش؛ فیز.
(٤) هۆی شانازی یا لەخۆبایی بوون. (٥) vanity case .
(٦) dressing table
vanity case (or box), جانتای ئارایشت؛ سنووقی ئارایشت.
Vanity Fair, vanity fair, (١) جێی خۆ بادان و ڕابواردنی

هیچ‌وپووچ. (٢) جیهانی کۆمەلایەتی بۆش

vanquish (vaŋ′kwish), *v.t.* (١) شکاندن (دوژمن، لەشکری دوژمن)؛ بەزاندن. (٢) بەسەردا زاڵبوون؛ بۆرپێدان.

vantage (van′tij), *n.* (١) لە پێشەوە بوون؛ بەرتری. (٢) vantage point. (٣) advantage # 4.

vantage ground, = vantage point.

vantage point, باری دۆش بۆ بینین، بەرهەڵستی یا هێرش بردن؛ هەل لەبار؛ گۆشەی بینینی چاک؛ بارێکە کە لە چاکەی لایەك بێت: *(to survey a valley from the ~ of a high hill)*

vanward (van′wĕrd), *adj.* لە پێشەوە؛ لە پێشەنگدا؛ لە بەراییدا.

adv. بەرەو پێشەوە؛ بۆ بەردەم

vapid (vap′id), *adj.* (١) بێ تام؛ ناخۆش *(~ tea, coffee, etc.; a ~ drink)* (٢) وشك و ناخۆش؛ بێ تام؛ هیچ‌وپووچ: *(~ conversation)*.

-**vapidly** *(adv.)*; vapidness *(n.)*.

vapidity (və-pid′ə-ti), *n.* (١) (ا) بێ تامی؛ ناخۆشی (ب) وشك و ناخۆشی؛ هیچ‌وپووچی. (٢) شتی بێ تام یا ناخۆش.

vapor (vā′pĕr), *n.* (١) هەڵم؛ هالاو. (٢) تەم؛ دووکەڵ (٣) شتێکی خەیاڵی. (٤) [Archaic] (*pl.*) پەستی؛ دڵتەنگی؛ دڵپەستی؛ ماخۆلیان.

v.i. (١) بوون بە هەڵم. (٢) هەڵم و هالاو لێ هاتنەدەرەوە. (٣) خۆهەڵکێشان؛ گەزاف لێدان؛ فشەکردن.

v.t. (١) کردن بە هەڵم؛ کوڵاندن. (٢) [Archaic] تووشی دڵپەستی یا ماخۆلیا کردن.

vaporescence (vā′pĕr-es′'ns), *n.* هەڵم پەیدا بوون

vaporescent (vā′pĕr-es′'nt), *adj.* هەڵم لێ پەیدا بوو؛ هەڵم لێ هەڵساو

vaporific (vā′pĕr-if′ik), *adj.* (١) هەڵمی لێ پەیدا دەبێت؛ دەبێتە هەڵم. (٢) هەڵمی؛ هەڵماوی. (هەروەها " vaporous ").

vaporimeter (vā′pĕr-im′ə-tĕr), *n.* پێوەری پەستۆو قەبارەی هەڵم

vaporing (vā′pĕr-iŋ), *adj.* خۆهەڵکێش؛ فشەچی

n. فشە؛ خۆهەڵکێشان؛ گەزاف

vaporish (vā′pĕr-ish), *adj.* (١) هەڵمی؛ هەڵم و هالاوی (٢) پڕ لە هەڵم (٣) زوو دڵی پەست دەبێت یا مەراق دای دەگرێت

vaporization (vā′pĕr-ī-zā′shən), *n.* (١) بوون بە هەڵم؛ کردن بە هەڵم (٢) چارەسەرکردن بە هەڵم (پزیشکەوانی).

vaporize (vā′pĕr-īz′), *v.t.* کردن بە هەڵم

v.i. بوون بە هەڵم؛ هەڵم لێ هەڵسان.

vaporizer (vā′pĕr-īz′ĕr), *n.* هەڵمکەر؛ هەڵم ساز؛ تۆزکەر؛ ئامێرێکە دەرمانی شلە دەکات بە هەڵم یا تۆز بۆ هەڵمژینی.

vaporous (vā′pĕr-əs), *adj. Also* vapory, (١) هەڵم لێ هەڵساو. (٢) هەڵماوی؛ هەڵم و هالاوی؛ پڕ لە هەڵم؛ لێڵ (٣) هەڵمی؛ لە هەڵم دەچێت (٤) تەنك؛ ناسك *(~ fabrics)*. (٥) خەیاڵی؛ گەلاڵە نەکراو؛ دیاری نەکراو *(~ plans, promises, etc.)*.

vapor pressure (or tension), پەستۆی هەڵم

vapory (vā′pĕr-i), *adj.* = vaporous.

vapour (vā′pĕr), *n., v.i. & v.t.* = vapor.

vaquero (vä-kâr′ō), *n.* [Sp.]. گاوان؛ شوان

vara (vä′rä), *n.* پێوانەیەکی ئیسپانی و ئەمەریکای لاتینی‌یە بریتی‌یە لە ٣٢-٤٣ گرێ

variability (vâr′i-ə-bil′ə-ti), *n.* (١) گۆڕان؛ جیاوازی. (٢) هەمیشە گۆڕان؛ بێ باری

variable (vâr′i-ə-b'l), *adj.* (١) هەمیشە گۆڕاو؛ هەمیشە دەگۆڕێ؛ حوڵحوڵی. (٢) دەتوانرێ بگۆڕدرێ؛ دەگۆڕدرێ؛ گۆڕاو. (٣) ڕۆشنی‌یەکەی دەگۆڕدرێت (ئەستێرە). (٤) لە توخمی خۆ جیا یا لاداو (زیندەوەرزانی). (٥) نرخ گۆڕاو (بیرکاری)؛ نرخی هەمیشەیی نی‌یە.

n. (١) شتێکی هەمیشە گۆڕاو؛ شتی بگۆڕ. (٢) variable star. (٣) نیشانەیەکە کە نرخی دەگۆڕدرێت (بیرکاری). (٤) بای گۆڕاو؛ بای دەمدەمی" بایەکە دەمێك قایمە و دەمێك هێواش (کەشتیوانی)

-variableness *(n.)*; **variably** *(adv.)*.

variable star, ئەستێرەیەکە ڕۆشنی‌یەکەی دەگۆڕدرێت.

variance (vâr′i-əns), *n.* (١) گۆڕان؛ گۆڕین. (٢) جیاوازی. (٣) ناکۆکی؛ ڕێك نەکەوتن؛ ناڕێکی؛ دەمەقاڵێ؛ مشتومڕ. (٤) نەگونجانی دوو بەڵگەنامەی دارایەك (دادپرسی)؛ جیاوازی نێوان دوو بەڵگەنامە. (٥) ڕێ پێدان بە کردنی شتێکی جیاوازو پێچەوانەی پەیڕەو لەلایەن میری‌یەوە: *(a zoning ~)*.

at variance, (١) ناکۆك؛ ناڕێك؛ ڕێك نەکەوتوو لەسەر مەسەلەیەك: *(Two factions of the party are at variance.)* (٢) نەگونجاو لەگەڵ یەکتر؛ جیا؛ جیاواز: *(The facts are at variance.)*

variant (vâr′i-ənt), *adj.* (١) جیا؛ جیاواز (بەتایبەتی لە توخمی خۆ). (٢) بگۆڕ؛ دەگۆڕدرێت

n. شتێکی جیاواز (وەك خونجەکردنی جیا لە ئاسایی وشەیەك)؛ شێوەی جیاواز.

variation (vâr′i-ā′shən), *n.* (١) گۆڕان؛ گۆڕین؛ جیاوازی. (٢) ڕادەی گۆڕان یا جیاوازی: *(a ~ of ten feet in height)* (٣) شتێکی جیاواز لە جۆر یا توخمەکەی خۆی. (٤) گۆڕانی خولگەی ئەستێرە. (٥) (ا) جیاوازی زیندەوەر لە توخمەکەی خۆی (ب) زیندەوەری جیا یا لادار لە توخمی خۆ. (٦) لادانی دەرزی ڕانوما لە باکوورو باشووری تەواو. (٧) ئاوازێکی دووبارەکراوە بە جیاوازی‌یەکی کەم لەگەڵ وێنە بنچینەیی‌یەکەیدا (٨) سەمای یەك کەسی (بالێ).

-variational *(adj.)*.

varicella (var′ə-sel′ə), *n.* = **chicken pox.**

varicellate (var′ə-sel′it, var′ə-sel′āt), *adj.* گرنج گرنج (قاقلە قەپێلکی گوێچکەماسی).

varices (vâr′ə-sēz′), *n. plural of* **varix.**

varico- (var′ə-kō, var′ə-kə), *Also* varic-, پێشگرێکە بەمانای: خوێنهێنەری کشاو یا فراوان بوو: *(varicocele)*.

varicocele (var′ə-kō-sēl′), *n.* فراوان بوونی بۆری خوێنهێنەری گونەوێڵە یا هێلکەدان؛ کشانی خوێنهێنەری بۆری تۆماو یا هێلکەدان.

varicolored (vâr′i-kul′ĕrd), *adj.* (١) هەمەڕەنگ؛ ڕەنگاوڕەنگ. (٢) هەمەجۆر؛ جۆراوجۆر؛ هەمەچەشن؛ جیا جیا.

varicose (var′ə-kōs′), *adj.* (١) فراوان بوو و پێچاوپێچ (بۆری خوێنهێنەر)؛ کشاو: *(~ veins)*. (٢) خوێنهێنەرەکانی فراوان بوون یا کشاوون. (٣) ئاوسێنەر.

varicosis (var′ə-kō′sis), *n.* فراوان بوون یا کشان و پێچ خواردنی خوێنهێنەر.

varicosity (var′ə-kos′ə-ti), *n.* (١) varicosis. (٢) (ا) کشان یا ئاوسانی خوێنهێنەر. (ب) تووش بوونی ئەم نەخۆشی‌یە

varicotomy (var′ə-kot′ə-mi), *n.* دەرهێنان یا بنەبڕکردنی خوێنهێنەری کشاو (نەشتەرگەری).

varied (vâr′id), *adj.* (١) هەمەجۆر؛ جۆراوجۆر؛ جیاواز؛ جۆرەها. (٢) هەمەڕەنگ؛ ڕەنگاوڕەنگ. (٣) گۆڕاو؛ دەستکاری کراو.

-variedly *(adv.)*.

variegate (vâr′i-ə-gāt′, vâr′i-gāt′), *v.t.* (١) ڕەنگ گۆڕین؛

همەرەنگ کردن؛ ڕەنگاوڕەنگ کردن؛ شێوە گۆڕین بە هێڵی ڕەنگاوڕەنگ پیاهێنان (٢) جۆراوجۆرکردن؛ هەمەجۆرکردن.

variegated (vâr′i-ə-gāt′id, vâr′i-gāt′id), *adj.* (١) هەمەرەنگ؛ ڕەنگاوڕەنگ؛ خاڵ خاڵ (٢) هەمەجۆر؛ جۆراوجۆر؛ جیاجیا.

variegation (vâr′i-ə-gā′shən), *n.* (١) هەمەرەنگ کردن؛ هەمەجۆرکردن (٢) هەمەرەنگی؛ ڕەنگ جۆراوجۆری.

varietal (və-rī′ə-t'l), *adj.* جۆری؛ چەشنی؛ تایبەتی بە جۆرە زیندەوەرێك یا توخمێك *(~ name)*.

variety (və-rī′ə-ti), *n.* (١) جۆراوجۆری؛ هەمەجۆری؛ جیاوازی. (٢) کۆمەڵی جۆراوجۆر یا جیاواز؛ جۆرەها:

(There is a ~ of items in the shop.)

(٣) جۆر؛ بابەت؛ چەشن: *(a ~ of grapes, tomatoes, pigeons, etc.)*

(٤) توخمی زیندەوەر؛ جۆر.

(٥) [British] variety show.

variety show, نمایشی جۆراوجۆر (کە سەماو گۆرانی و شانۆنامەی کورت و پێکەنیناوی و ... هتد تێدایە).

variform (vâr′ə-fôrm′), *adj.* هەمەشێوە.

variola (və-rī′ə-lə), *n.* = smallpox.

variolar (və-rī′ə-lẽr), *adj.* = variolous.

variolate (vâr′i-ə-lāt′), *adj.* کونج؛ کونج کونج؛ ئاوڵاوی؛ ئاوڵەدار.

v.t. ئاوڵە کوتان

variole (vâr′i-ōl′), *n.* کونجی؛ کونج؛ نیشانەی وەك ئاوڵە

variolite (vâr′i-ə-līt′), *n.* بەردێکی ئاگرپژێنی کونج کونجە.

varioloid (vâr′i-ə-loid′), *adj.* لە ئاوڵە دەچێت؛ ئاوڵەیی.

n. ئاوڵەیەکی سووکە تووشی ئەوانە دەبێت کە دەکوترێن بۆ ئاوڵە یا لەوەوپێش ئاوڵەیان گرتووە

variolous (və-rī′ə-ləs), *adj.* (١) (ا) ئاوڵاوی (ب) تایبەتی بە ئاوڵە. (٢) کونج؛ کونج کونج.

variometer (vâr′i-om′ə-tẽr), *n.* پێوەرو بەراوردکەری هێزی موگناتیسی لە شوێنی جۆراوجۆری سەرزەمین.

variorum (vâr′i-ôr′əm, vā′ri-ō′rəm), *n.* (١) بەرگی کتێبێك یا دەقی بەرهەمی نووسەرێکی کلاسیکی بە تێبینی چەند ڕەخنەگرو زانایەکەوە. (٢) بەرگی چەند دەقێکی جیاوازی بەرهەمی نووسەرێکی کلاسیکی.

adj. تایبەتی بە بەرگی کتێبێك یا بەرهەمێکی وەها:

(The ~ edition of Shakespeare)

various (vâr′i-əs), *adj.* (١) (ا) جیا جیا؛ جیاواز. (ب) جۆراو جۆر؛ هەمەجۆر. (٢) گەلێك؛ چەندەها؛ زۆر: *(~ sections of the country)*. (٣) فرە بەهرە؛ فرە توانا. (٤) هەمەرەنگ؛ ڕەنگاوڕەنگ: *(birds of ~ plumage)*. (٥) هەموو بە جیا جیا؛ یەکە یەکە: *(~ club members)*. (٦) [Archaic]. بگۆڕ؛ هەمیشە گۆڕاو.

-variously *(adv.)*; variousness *(n.)*.

varix (vâr′iks), *n.* (١) بۆری خوێنی فراوان بوو یا کشاوو پێچ خواردوو (بەتایبەتی خوێنهێنەر). (پێشی دەوترێ: " varicose vein "). (٢) هێڵی پەراسوویی قاوغی قاقلەجنۆکە.

varlet (vär′lit), *n.* [Archaic], (١) بەردەست؛ نۆکەر. (٢) بەردەستی سوارچاك. (٣) کەسێکی زۆڵ و ناپاك؛ بەدکار.

varletry (vär′lit-ri), *n.* [Archaic], (١) نۆکەران؛ چینی نۆکەران. (٢) جەماوەری ڕووتەو پووتەی سەرکێش و ئاشووبگێڕ.

varmint, varment (vär′mənt), *n.* [Dial. or Colloq.], (١)– جانەوەری زیانبەخش. (٢) مرۆڤی پیس و بۆگەن.

varnish (vär′nish), *n.* (١) وارنیش. بۆیەی ساف و لووس کردنی تەختەو کانزا؛ بۆیەی ڕووکەشی کردن. (٢) بریسکەی ڕووی ساف و لووس کراو. (٣) ڕووکەش؛ ڕووالەت.

v.t. (١) (ا) وارنیش لێدان؛ وارنیش تێهەڵسوون. (ب) ساف و لووس کردن؛ بریسکاندنەوە؛ بریقاندنەوە. (٢) ڕووکەش کردن؛ جوان کردن؛ ڕازاندنەوە

varnish tree, داری وارنیش: درەختێکە لە ئاوڕەکەی وارنیش دروست دەکرێت.

varsity (vär′sə-ti), *n.* (١) تیپی وەرزشی نوێنەری زانکۆ یا قوتابخانەیەك. (٢) [British Colloq.]، زانکۆ؛ زانستگا.

adj. تایبەتی بە تیپی وەرزش و پێشبڕکێی زانکۆو قوتابخانە.

varous (vâr′əs), *n.* چەمانەوەی لاق.

vary (vâr′i), *v.t.* (١) گۆڕین. (٢) جیاوازی تێخستن؛ گۆڕین؛ هەمەجۆرکردن:

(The doctor told him to ~ his diet.)

v.i. (١) گۆڕان؛ گۆڕان بەسەردا هاتن: *(a ~ing society)*. (٢) جیاواز بوون لە: *(Prices ~ from one shop to another.)* (٣) (~ from)، لادان لە توخمی خۆ؛ جیاوازی پیشاندان لەگەڵ توخمی خۆدا. (٤) هەمەجۆر بوون. (٥) نرخ گۆڕان بە ڕاستەوانەیی یا پێچەوانە بە هەمان ڕادە (بیرکاری).

vas (vas), *n.* بۆری لەش.

vascular (vas′kyoo-lẽr), *adj.* (١) (ا) هی بۆری خوێن یا لەمف. (ب) هی جۆری ئاووگ (ڕووەکناسی). (٢) چالاك؛ چوست و چالاك؛ بەتین.

vascular tissue, شانەی بۆری ئاووگ لە ڕووەکدا.

vasculum (vas′kyoo-ləm), *n.* سنووقێکی کانزاییە بۆ نموونەی ڕووەك تێدا کۆکردنەوە.

vas deferens, بۆری تۆماو (لە گونەوە بۆ کێر).

vase (vās, vāz), *n.* گوڵدان.

vasectomy (vas-ek′tə-mi), *n.* دەرهێنان یا بڕینی بۆری تۆماو (نەشتەرگەری).

vaselin (vas′ə-lēn′, vas′'l-in), *n.* ڤازلین: مەڵحەمێکە بۆ چەورکردن.

vaso- (vas′ō, vas′ə), *Also* vas, پێشگرێکە بەمانای: (١) بۆری خوێن *(vasomotor)* (٢) بۆری تۆماو: vas deferens. (٣) vasomotor

vasoconstriction (vas′ō-kən-strik′shən), *n.* کرژبوونی بۆری خوێن.

vasoconstrictor (vas′ō-kən-strik′tẽr), *n.* بۆری خوێن کرژکەر (هەستەدەمار، دەرمان).

vasodilation (vas′ō-dī-lā′shən), *n.* فراوان بوون یا کشانی بۆری خوێن.

vasodilator (vas′ō-dī-lā′tẽr, vas′ō-di-lā′tẽr), *n.* بۆری خوێن فراوانکەر (هەستەدەمار، دەرمان).

vasomotor (vas′ō-mō′tẽr), *n.* ڕێکخەری کرژبوون و فراوان بوونی بۆری خوێن (هەستەدەمار، دەرمان).

vassal (vas′'l), *n.* (١) مسکێن؛ جووتیارێکە زەوی بە کرێ دەگرێ لە دەرەبەگ. (٢) ژێردەستە؛ خواردەستە. (٣) (ا) بەردەست؛ نۆکەر. (ب) کۆیلە؛ بەندە؛ بەند.

adj. (١) مسکێنی. (٢) چاوشۆڕ؛ سەرشۆڕ؛ ژێردەستە.

vassalage (vas′'l-ij), *n.* (١) مسکێنێتی؛ مسکێنی. (٢) ئەو ئیش و کارو خزمەتەی کە لەسەر مسکێنە بۆ دەرەبەگی بکات. (٣) بەردەستی؛ ژێردەستی؛ بەندەگی. (٤) ئەو زەوی‌وزارەی دەرەبەگە کە بەدەست جووتیارەوەیە بە کرێ. (٥) مسکێن بە گشتی؛ دەستەی جووتیارانی دەرەبەگ.

vast (vast, väst), *adj.* (١) زل؛ گەورە؛ مەزن. (٢) فراوان؛ گەورە. (٣) زۆر (ژمارە، هەند)؛ فرە: *(a ~ number of them)*. (٤) زۆر (ڕادە، پلە)؛ ئێجگار زۆر: *(~ knowledge)*.

n. [Poetic], شوێنێکی گەورە یا فراوان.

-vastly *(adv.)*; vastness *(n.)*.

vastitude (vas′tə-tōōd′, väs′tə-tūd′), ***n.*** *Also* vastity, (١) گەورەیی؛ زل؛ فراوانی؛ مەزنی. (٢) جێیەکی زۆر گەورەو فراوان.

vasty (vas′ti, väs′ti), *adj.* [Archaic], = vast.

vat (vat), ***n.*** (١) تەشتێکی گەورە یا بەرمیلێکە بۆ کانزا شۆردنەوەو خوم گرتنەوەو شەراب گرتنەوەو پێستە خۆش کردن بەکاردێت. (٢) خوم.

v.t. (١) لە تەشت یا بەرمیلێکی وەھا ھەڵکێشان.
(٢) خوم کردن؛ لە خوم ھەڵکێشان.

vatic (vat′ik), *adj.* *Also* vatical, پێغەمبەری؛ تایبەتی بە پێغەمبەر.

Vatican (vat′i-kən), ***n.*** ڤاتیکان: (١) نشینگای پاپا لە شاری " ڤاتیکان " لە رۆما. (ب) رژێم یا فەرمانرەوایی پاپا.

vaticinal (və-tis′ə-n′l), *adj.* ھی پێشبینی

vaticinate (və-tis′ə-nāt′), *v.t. & v.i.* پێش بینین؛ پێشبینی کردن؛ نوقلانەلێدان

-vaticinator *(n.)*.

vaticination (vat′ə-si-nā′shən), ***n.*** (١) پێشبینی؛ نوقلانە.
(٢) پێش بینین؛ پێشبینی کردن؛ نوقلانەلێدان.

vaudeville (vōd′vil, vô′də-vil), ***n.*** (١) خۆنوواندنێکی ھەمەچەشنی سەر شانۆیە (کە سەماو گۆرانیو شانۆگەری کورتی تێدایە).
(٢) [Rare]. شانۆگەرییەکی پێکەنیناوییە ناوبەناو بە گۆرانیو سەماوە.
(٣) [Obs.]. گۆرانییەکی لاقرتێیە (لە بابەت باسێکی هاوچەرخەوە).

-vaudevillian *(n.)*.

vault (vôlt), ***n.*** (١) تاق. (٢) گومەز. (٣) ژێرزەمین؛ ساردباو.
(٤) گۆڕستانی ژێر زەمین.
(٥) قاسە؛ قاسەخانەی بانق؛ گەنجینەی پارەو شتی بەنرخی تری بانق.
(٦) ئەشکەوتێکی ژێرزەمینی بنمیچ وەک تاق. (٧) ئاسمان.
(٨) کاسەی سەر.

v.t. (١) تاق بەسەردا دروستکردن. (٢) وەک تاق دروستکردن.

v.i. وەک تاق چەمینەوە

vault (vôlt), *v.i.* بازدان؛ قەڵەمبازدان؛ خۆھەڵدان.

v.t. (١) بازد بەسەردا دان. *(He ~ed the fence.)*
(٢) خۆھەڵدانە سەر پشتی ئەسپ

n. (١) بازد؛ بازدان؛ خۆھەڵدان. (٢) بازدی ئەسپ.

vaulted (vôl′tid), *adj.* (١) لە تاق دەچێت
(٢) سەربانەکەی وەک تاق یا گومەزە.

vaulter (vôl′tēr), ***n.*** بازدەر (بەتایبەتی بە دار لە بۆربۆڕێنی بازدی بەرزدا)

vaulting (vôl′tiŋ), ***n.*** (١) تاقکاری؛ تاق دروستکردن
(٢) کەوانەی تاق. (٣) تاق بەگشتی

vaulting (vôl′tiŋ), *adj.* (١) بازدەر؛ بازد بەسەردا دەر.
(٢) لە رادە بەدەر؛ نێچگار زۆر: *(~ ambition)* .
(٣) لە بازدداندا بەکاردەھێنرێت؛ ھی بازددان. *(a ~ pole)* .

vaulting horse, کەری جیمناستیک

vaunt (vônt, vänt), *v.i.* خۆھەڵکێشان؛ فشەکردن.

v.t. خۆ پێوە ھەڵکێشان؛ شانازی پێوەکردن؛ پێوە نازین

n. خۆھەڵکێشان؛ شانازی؛ فشە؛ فیشاڵ.

-vaunter *(n.)*; vaunteringly *(adv.)*.

vaunt-courier (vänt′koor′i-ēr), ***n.*** (١) [Obs.] سەربازی پێشەنگ. سەربازێکە لەپێش لەشکرەوە دەنێررێت. (٢) پێشرەو؛ پێشەنگ؛ مژدەبەر؛ رێ خۆشکەرە.

vavasor (vav′ə-sôr′), ***n.*** *Also* vavasour, سەرکاری دەرەبەگ

V-Day (vē′dā′), ***n.*** = Victory Day. رۆژی سەرکەوتن

veal (vēl), ***n.*** (١) گۆشتی گوێرەکە.
(٢) [Now Rare]. گوێرەکەی سەربڕین؛ گوێرەکەی بەخێوکراو بۆ گۆشت.

(پێشی دەووتری: " vealer ").

vection (vek′shən), ***n.*** نەخۆشی گرتن لە کەسێکی ترەوە.

vector (vek′tēr), ***n.*** (١) ژمارەی ئاراستەیی (بەتایبەتی کە جێی دوو شت پیشان بدات لە ھەوادا) (بیرکاری). (٢) رێڕەوی فڕۆکەو مووشەک
(٣) هێزی پاڵنەر.
(٤) مێرووی میکرۆب ھەڵگر؛ جانەوەری میکرۆب گوێزەرەوە.

-vectorial *(adj.)*.

Veda (vā′də, vē′də), ***n.*** ڤیدا: کتێبی ئاینی هیندی (یەکێکیان یا ھەر چواریان).

Vedanta (vi-dän′tə, vi-dan′tə), ***n.*** ڤیدانتا: فەلسەفەی ھیندی (لەسەر کتێبی " ڤیدا " دانراوە).

V-E Day (vē′ē′), = Victory-in-Europe Day. رۆژی سەرکەوتن لە ئەوروپادا (بەسەر نازییەکاندا لە شەری جیھانی دووەمدا کە رێکەوتی ١٩٤٤/٥/٨ ە).

Vedda, Veddah (ved′ə), ***n.*** ڤیددا: یەکێکە لە خەڵکە بنەرەتییەکانی سیلان.

vedette (vi-det′), ***n.*** *Also* vidette, (١) پاسەوانی دیدەوانی سوارەی لەشکر؛ یاساوڵی سوارەی سوپا. (٢) بەلەمی پاسەوان؛ بەلەمی دیدەوان (ھەروەھا " vedette boat ").

Vedic (vā′dik, vē′dik), *adj.* ڤیدایی؛ تایبەتی بە ڤیدا.

n. ڤیدیك: ئەو زمانەیە کە " ڤیدا " ی پێ نووسراوە (کە بریتییە لە " سانسکریت " ی کۆن). (پێنجەم ووشەی پێشوو ببینە).

vee (vē), ***n.*** (١) تیپی " V ". (٢) [Colloq.]، پێنج دۆلاری.

adj. لە " V " دەچێت.

veep (vēp), ***n.*** [Slang], = vice president.

veer (vēr), *v.i.* (١) لادان؛ لە رێ لادان: *(to ~ to the right)* .
(٢) ھەڵوێست گۆڕین؛ رێباز گۆڕین.
(٣) ڕوو یا رێڕەو گۆڕین (با)؛ بەرەو لایەکی تر ھەڵکردن.
(٤) لادانی کەشتی؛ ڕوو یا رێڕەوی کەشتی گۆڕین.

v.t. (١) لادان؛ رێ یا رێڕەو گۆڕین. (٢) کەشتی لادان؛ ڕووی کەشتی گۆڕین.

n. لادان؛ لە رێ لادان؛ رێڕەو گۆڕین.

veer (vēr), *v.t. & v.i.*, (~ out), شل کردنەوە (پەت، گوریس، زنجیر)؛ درێژکردنەوە.

veery (vēr′i), ***n.*** رێشۆڵەی ئەمریکی.

vegetable (vej′tə-b′l, vej′i-tə-b′l), ***n.*** (١) سەوزە؛ سەوزی.
(٢) ڕووەك؛ گژوگیا. (٣) کەسێکە کە مێشکی ئەختاتە کارو ژیانێکی بێ گۆڕینو مردووانە بژی (وەك ئەخۆشی کەفتەکار یا کەسێکی مێشك سووك).

adj. (١) لە ڕووەك دەرھێنراو؛ ڕووەکی؛ سەوزە: *(~ oil)* .
(٢) لە توخمی ڕووەك یا سەوزەیە: *(the ~ kingdom)* .
(٣) ووشكو ناخۆشو مردووانە (ژیان): *(to lead a ~ existence)* .

vegetable kingdom, جیھانی ڕووەك؛ توخم یا بابەتی ڕووەك؛ ڕووەك بەگشتی.

vegetable oil, رۆنی ڕووەك؛ رۆنی سەوزە.

vegetable plate, قاپە سەوزە؛ قاپی خواردەمەنی بێ گۆشت.

vegetable tallow, پیوی ڕووەك: چەورییەکە لە ھەندێ ڕووەك دەردەھێنرێتو دەکرێت بە سابوونو مۆم.

vegetable wax, مێوی ڕووەك: مێوێکە لە ھەندێ دارخورما دەردەھێنرێتو مۆمی لێ دروست دەکرێ.

vegetal (vej′ə-t′l), *adj.* (١) ڕووەکی؛ گژوگیایی.
(٢) vegetative # 2 .

vegetarian (vej′ə-târ′i-ən), ***n.*** سەوزەخۆر (مرۆڤ)؛ گۆشت نەخۆر؛ کەسێکی گۆشت نەخۆر.

adj. (١) تایبەتی بە سەوزەخۆر؛ ھی گۆشت نەخۆر؛ گۆشت نەخۆر.
(٢) لە سەوزە یا گژوگیا پێکھاتوو؛ بێ گۆشت: *(a ~ diet, meal, etc.)* .

vegetarianism (vej′ə-târ′i-ən-iz′m), ***n.*** سەوزەخۆری؛

گۆشت نەخۆری؛ گژوگیا خواردن.

vegetate (vej′ə-tāt′), *v.i.* ١ وەکو ڕووەك گەورەبوون.

٢ بەرەسەندن (مێخەکەو برینی تر)

٣ ژیانێکی پوش‌و بێ مێشك بەکارهێنان‌و تەمەڵانە بردنەسەر؛ هیچ نەکردن:

(~ing in a stagnant society; They just sit home and ~ .)

vegetation (vej′ə-tā′shən), *n.* ١ وەك ڕووەك گەورەبوون.

٢ شینایی؛ سەوزایی؛ سەوزی سرووشت؛ گژوگیا؛ ڕووەکی ناوچەیەك بەگشتی. (٣) ژیانی تەمەڵی‌و بیرنەکردنەوەو هیچ نەکردن.

٤ برین: زیادە گۆشت؛ شتێکی ناسایی لە لەشدا پەیدابوو.

vegetative (vej′ə-tā′tiv), *adj.* ١ (أ) ڕووەکی؛ گژوگیایی؛ تایبەتی بە ڕووەك. (ب) تایبەتی بە ڕووەك گەورەبوون.

٢ بەرەسەندوو؛ بۆی هەیە گەورە ببێت.

٣ تایبەتی بە گەورەبوونی ڕووەك نەك بە چاك کردن یا لەیەکدان.

٤ هیچ نەکردوو؛ نەبزواو؛ بزگەن کردوو (لەبەر دانیشتن‌و هیچ نەکردن):

(a ~ life or existence)

vegetive (vej′ə-tiv), *adj.* = vegetative.

vehemence (vē′ə-məns), *n. Also* vehemency. توندوتیژی؛ هێز؛ توندی؛ تین؛ جۆش *(the ~ of the attack)* .

vehement (vē′ə-mənt), *adj.* ١ توندوتیژ؛ توند؛ بەتین:

(a ~ defence; a ~ denial of the charges)

٢ بەجۆش: بەسۆز؛ گەرم؛ بەپەرۆش: *(a ~ desire)* .

٣ تایم: *(a ~ wind)* .

-**vehemently** *(adv.).*

vehicle (vē′ə-k'l), *n.* ١ هۆی هاتوچۆی ڕەوڕەوەدار؛ هۆی گواستنەوەی پێچکەدار؛ مەکینەی پێچکەدار؛ ئوتومبیل.

٢ هۆی ڕاگەیاندن: *(a ~ for ideas, communication, etc.)* .

٣ شلەیەکی شیرینە دەرمانی تێکەڵاو دەکرێت‌و دەدرێت بە نەخۆش.

٤ شلەیەکی وەك ڕۆن یا ئاو ڕەنگی تێدا دەگیرێتەوە بۆ نیگارکێشان.

vehicular (vē-hik′yoo-lēr), *adj.* ١ بۆ ئوتومبیل کراو

(a ~ tunnel)

٢ بە ئوتومبیل کراو: *(~ manslaughter)* .

٣ بیر ڕاگەیەنەر

veil (vāl), *n.* ١ پەچە؛ ڕووپۆش؛ تارا.

٢ پەردە (٣) پەردە (مەجاز): *(a ~ of mist; a ~ of silence)* .

٤ [Dial.] caul. (٥) velum

٦ سەرپۆشی پەرستار

v.t. ١ پەچەگرتنەوە. (٢) داپۆشین؛ شاردنەوە

take the veil, بوون بە پەرستار

veiled (vāld), *adj.* ١ ڕووپۆش: پەچە بەسەر؛ پەچە دەگرێتەوە.

٢ شاراوە؛ داپۆشراو؛ پەردەدار؛ ناڕاستەوخۆ: *(a ~ threat)* .

veiling (vāl′iŋ), *n.* ١ ڕووپۆشین؛ پەچەگرتنەوە؛ داپۆشین

٢ پەچە؛ ڕووپۆش؛ پەردە. (٢) قوماشی تەنکی پەچە.

vein (vān), *n.* ١ (أ) خوێنهێنەر. (ب) دەماری خوێن؛ بۆری خوێن؛ دەزوولەی خوێن (٢) پەراسوو یا دەماری باڵی جانەوەر.

٣ دەماری گەڵا (٤) دەماری مەڕمەڕ یا دار (٥) دەمارە کانزا.

٦ ڕەگ؛ دەمار؛ نیشانەی تایبەخۆ:

(There was a ~ of humor in his essay.)

٧ باری سەردەمی هەست‌و مێشك: *(Let me speak in a serious ~ .)* .

v.t. ١ هێڵ پێداهێنان؛ نیشانەکردن بە هێڵ (٢) تەرز فڕێدان.

veined (vānd), *adj.* ڕەگاوی (وەك مەڕمەڕ)؛ دەماراوی.

veining (vān′iŋ), *n.* نەخشەی دەمار (گەڵا، باڵی جانەوەر).

veinlet (vān′lit), *n.* دەمارە باریکە یا بچکۆلە (گەڵا، باڵی جانەوەر).

veinstone (vān′stōn′), *n.* gangue.

veiny (vān′i), *adj.* دەماراوی (مەڕمەڕ)؛ دەماردار *(a ~ hand)* .

vela (vē′lə), *plural of* velum.

velamen (və-lā′mən), *n.* پەردە (گیانەوەرناسی، ڕووەکناسی).

velar (vē′lẽr), *adj.* (١) (أ) پەردەیی. (ب) تایبەتی بە ئاسمانەی نەرمی دەم یا مەلاشوو. (٢) تایبەتی بە دەنگێك کە لە لەیەکدانی پشتەوەی زمان‌و مەلاشوو پەیدادەبێت (وەك " g " و " k " لە وشەکانی " good " و " cup " دا). (دەنگناسی)

n. دەنگێکی وەها. (هەروەها پێشی دەوترێ: " guttural ").

velarium (və-lâr′i-əm), *n.* چەتری گەورەی سەر شانۆ یا یاریگای ڕۆمای کۆن

velarize (vē′lẽr-īz′), *v.t.* بیژانی دەنگێك بە پشتی زمان‌و لە مەلاشوو دان (دەنگناسی).

velate (vē′lāt, vē′lit), *adj.* پەردەدار (زیندەوەرزانی).

veld, veldt (velt, felt), *n.* لەوەڕگای بێ دارو درەخت؛ دەشتی گژوگیایاوی.

veliation (və-lī′ə-shən), *n.* (١) بەیەکداکێشان؛ بەیەکداهاتن.

(٢) ناکۆکی؛ ناڕێکی.

velleity (və-lē′ə-ti), *n.* (١) ئارەزووی کەم یا سارد.

(٢) ئارەزوویەکە کە کرداری لەگەڵ نەبێ

vellicate (vel′ə-kāt′), *v.t.* ڕاتەکاندن؛ ڕاکێشان؛ قرتاندن؛ نقورچ لێگرتن؛ لێکردنەوە.

v.i. فرین (ماسولکەی دەم‌وچاو... هتد)

-**vellication** *(n.).*

vellum (vel′əm), *n.* (١) پێستەی تەنك بۆ نووسین یا بەرگی کتێب؛ کاغەزی پێستە. (٢) دەستنووسێکی لەسەر پێستە نووسراو

(٣) کاغەزی پێستەیی

adj. وەك پێستەی نووسین یا بەرگ تێگرتن؛ پێستەیی.

veloce (və-los′), *adv.* خێرا (فەرمانی سەرتیپی مۆسیقا).

velocipede (və-los′ə-pēd′), *n.* (١) پاسکیل.

(٢) پاسکیلی سێ پێچکەی منداڵان.

(٣) گالیسکەیەکی دەستی سەر هێڵی ئاسنە.

velocity (və-los′ə-ti), *n.* (١) خێرایی (دەنگ، ڕووناکی، با)؛ تیژڕەوی: *(the ~ of sound, the wind, etc.)* .

(٢) خێرایی (ڕوودان). *(the ~ of historical change)*

(٣) دووری بڕاو لە ماوەیەکی تایبەتیدا

velours, velour (və-loor′), *n.* ڤیلوور: جۆرێکە لە قەیفە یا مەخمەڵ.

velum (vē′ləm), *n.* (١) پەردە (زیندەوەرزانی). (٢) soft palate .

velure (və-loor′), *n.* [Obs.], ڤیلوور: جۆرێکە لە قەیفە یا مەخمەڵ. (هەروەها " velours ").

velutinous (və-lōō′t'n-əs), *adj.* قەیفەیی (زیندەوەرزانی)؛ مەخمەڵی؛ بە گەندەموو داپۆشراو.

velvet (vel′vit), *n.* (١) قەیفە؛ مەخمەڵ. (٢) شتێکی ڕوو قەیفەیی.

(٣) نەرمی. (٤) توورکی نەرمی شاخی تازەی ئاسك.

(٥) [Slang]، قازانج؛ دەسکەوتی ئاسان.

adj. (١) قەیفەیی؛ مەخمەڵی؛ قەیفە. (٢) نەرم؛ نەرم‌ونۆڵ؛ لووس

velveteen (vel′və-tēn′), *n.* (١) قوماشی لۆکەی قەیفەیی؛ قوماشی قەیفەیی (٢) *(pl.)* ، جلی لەم قوماشە درووستکراو (بەتایبەتی پانتۆڵ).

velvety (vel′vi-ti), *adj.* (١) قەیفەیی؛ مەخمەڵی؛ نەرم؛ نەرم‌ونۆڵ.

(٢) خۆش (تام)؛ تیژو تاڵ نییە.

vena (vē′nə), *n.* [L.], *pl.* venae, = vein.

vena cava, خوێنبەری بۆش: یەکێکە لەو دوو بۆرییە گەورەیەی خوێن دەبات بۆ دڵ

venal (vē′n'l), *adj.* (١) (أ) بەرتیل خۆر *(a ~ judge)* . (ب) خۆفرۆش (٢) بە پارە دەکڕێت یا دەست دەکەوێت؛ بە پارەیە؛ بە پارە دەکڕێت نەك بە لێهاتوویی: *(~ acquitals; ~ services)*

(٣) چەوت؛ پیس؛ بە بەرتیل دەڕوات بەڕێوە؛ بۆگەن:
(~ government; ~ agreements)
-venally *(adv.)*.
venality (vē-nal'ə-ti), *n.* (١) بەرتیل خواردن؛ بەرتیل خۆری
(٢) خۆفرۆشتن؛ خۆفرۆشی؛ ناپاکی.
venatic (vē-nat'ik), *adj. Also* venatical, (١) تایبەتی بە ڕاو؛
لە ڕاودا بەکارهێنراو. (٢) ڕاوچی؛ ڕاوکەر؛ حەز لە ڕاوکەر.
(٣) بە ڕاو ژیاو.
venation (vē-nā'shən), *n.* (١) نەخشە یا شێوەی ڕێکخستنی
دەماری گەڵا و باڵی جانەوەر. (٢) ئەم دەمارانە بەگشتی.
vend (vend), *v.t.* (١) فرۆشتن (٢) هەست و ڕا دەربڕین؛ ڕای خۆ خستنە
بەرچاو یا بڵاوکردنەوە (بۆ لێکۆڵینەوە).
v.i. (١) چەرچێتی کردن؛ شت فرۆشتن بە ڕێگاوە.
(٢) بازاڕ هەبوون؛ فرۆشران.
vendace (ven'dās), *n.* ماسییەکی بچکۆلەی ناو ڕووبارە
vendee (ven-dē'), *n.* کڕیار؛ پێ فرۆشراو. (هەروەها " buyer ").
vender (ven'dēr), *n.* = vendor.
vendetta (ven-det'ə), *n.* (١) خوێن سەندن؛ تۆڵەی خوێن سەندن.
(٢) دوژمنایەتی؛ دوژمنایەتییەکی پیس؛ تۆڵە سەندن؛ تۆڵە؛ قین.
vendibility (ven'də-bil'ə-ti), *n.* فرۆخت؛ برەو؛ بازاڕ بوون
vendible (ven'də-b'l), *adj.* (١) دەفرۆشرێ؛ دەتوانرێ بفرۆشرێ؛
بە فرۆخت. (٢) venal
n. فرۆتەنی؛ شتی بە فرۆخت؛ شتی دانراو بۆ فرۆشتن.
vending machine, مەکینەی شت فرۆشتن (وەک پاکەتە جگەرەو
قوتووی ساردەمەنی و شیرینی... هتد، پارە دەخرێتە کونی مەکینەکەوەو
شتەکە دێتە دەرەوە)
vendition (ven-dish'ən), *n.* فرۆشتن
vendor, vender (ven'dēr), *n.* (١) فرۆشیار؛ فرۆشەر؛ چەرچی؛
فرۆشەر (٢) vending machine
vendue (ven-dōō', ven-dū'), *n.* هەراج؛ مەزات
veneer (və-nêr'), *v.t.* (١) دارو تەختە داپۆشین بە چینێک تەختەی
جوان، پلاستیک، یا فۆرمیکا. (٢) ڕووکەش کردن؛ بۆیەکردن؛ شتی ناشرین
داپۆشین یا شاردنەوە بە شتی جوان.
n. (١) چینە تەختەی تەنکی جوان، پلاستیک، یا فۆرمیکا کە دارو تەختەی پێ
ڕووکەش دەکرێت. (٢) ڕووکەش؛ بۆیە؛ پەردەی ڕووکەش و هەڵخەڵەتێنەر؛
ڕواڵەت *(a ~ of culture)*
veneering (və-nêr'iŋ), *n.* (١) کەرەسەی ڕووکەش کردن.
(٢) ڕووکەش کردن.
venerable (ven'ēr-ə-b'l, ven'rə-b'l), *adj.* (١) زۆر بەڕێز؛
بەشکۆ؛ بەرز *(a ~ scholar)*
(٢) پیرۆز *(a ~ monument; ~ relics)*
(٣) نازناوی پیاوی ئایینی بەرزی کڵێسەیە.
-venerability; venerableness *(n.)*; **venerably** *(adv.)*.
venerate (ven'ə-rāt'), *v.t.* زۆر ڕێزگرتن؛ پەرستن
(Our people ~ his memory.)
-venerator *(n.)*.
veneration (ven'ə-rā'shən), *n.* (١) زۆر ڕێزگرتن؛ ڕێز گیران؛
پەرستن (٢) بەشکۆ؛ ڕێزێکی ئێجگار زۆر.
(٣) زۆر بەڕێزی؛ بەشکۆیی؛ پیرۆزی
venereal (və-nêr'i-əl), *adj.* (١) زاووزێیی؛ هی جووت بوون.
(٢) لە جووت بوونەوە تووش دەبێت
(Syphilis and gonorrhea are ~ diseases.)
(٣) نەخۆشی جووت بوونێتی.
(٤) بۆ چارەکردنی نەخۆشی جووت بوونە *(a ~ remedy)*.
venereal disease, نەخۆشی جووت بوون (وەک سووزەنەک و فەرەنگی)

venereology (və-nêr'i-ol'ə-ji), *n.* لێکۆڵینەوەی نەخۆشی
جووت بوون.
-venereologist *(n.)*.
venery (ven'ēr-i), *n.* [Archaic], (١) جووت بوون؛ گان.
(٢) زۆر جووت بوون؛ زۆر گان کردن.
venery (ven'ēr-i), *n.* ڕاو؛ ڕاوکردن؛ ڕاوچێتی.
venesection (ven'ə-sek'shən), *n.* = **phlebotomy.**
venetian blind, پەردەی ڤینیسی: پەردەیەکی باغەی تیرە تیرەیە
دەتوانرێ بەپێی پێویست بکرێتەوە.
venge (venj), *v.t.* = **avenge.**
vengeance (ven'jəns), *n.* تۆڵە؛ تۆڵەسەندن؛ تۆڵەکردنەوە.
take vengeance upon, تۆڵە (ی خۆ) لێ کردنەوە.
with a vengeance, (١) بە توندوتیژی؛ بە قایم؛ بە توندی:
(The rain came down with a vengeance.)
(٢) لە ڕادە بەدەر؛ ئێجگار زۆر؛ بێ ئەندازە.
vengeful (venj'fəl), *adj.* (١) تۆڵەسەند؛ قین لە سک؛ ڕق مەنگر؛
قیناوی؛ قین لەبەر: *(She has a ~ nature.)*.
(٢) قین پیشاندەر؛ هی تۆڵە سەندنە؛ قینانە: *(a ~ act)*.
(٣) لە ڕووی تۆڵە سەندنەوە کراوە؛ بە قینەوە کراو: *(a ~ killing)*
-vengefully *(adv.)*; **vengefullness** *(n.)*.
venial (vē'ni-əl, vēn'yəl), *adj.* (١) دەبەخشرێت (گوناه)؛
لێخۆشبوونی بۆ هەیە؛ سووک: *(a ~ sin)*.
(٢) چاوی لێ دەپۆشرێت؛ بچووک؛ کەم؛ هیچوپووچ:
(a ~ error, offence, etc.)
-veniality; venialness *(n.)*.
venial sin, گوناهی سووک؛ گوناهی بەخشراو (خاچ پەرستی).
venipuncture (ven'i-puŋk'chēr), *n.* کون کردنە دەماری
خوێنهێنەر (بۆ خوێن لێ گرتن یا خواردەمەنی دان بە نەخۆش... هتد).
venire facias, فەرمانێکی دادگایە بۆ چەند کەسێک کە ببنە سوێندخوار.
venireman (vi-nī'ri-mən), *n.* کەسێکە کە داوای لێ کراوە بە
فەرمانی دادگا کە ببێ بە سوێندخوار.
venison (ven'i-z'n, ven'i-s'n), *n.* (١) گۆشتی ئاسک و بەرانە کێوی.
(٢) [Archaic]، گۆشتی نێچیر.
venom (ven'əm), *n.* (١) ژەهری مارو دووپشک و... هتد.
(٢) [Rare]، ژەهر؛ زەهر. (٣) کینە؛ ڕق؛ قین.
venomous (ven'əm-əs), *adj.* (١) ژەهردار؛ ژەهراوی:
(a ~ snake)
(٢) کینەدار؛ قیناوی؛ ڕقاوی؛ پیس؛ ژەهراوی: *(a ~ remark)*
-venomously *(adv.)*; **venomousness** *(n.)*.
venose (vē'nōs), *adj.* = **venous.**
venostasis (vē'nəs-tə'sis), *n.* وەستان یا هێواش بوونەوەی خوێن
لە دەماری خوێنهێنەردا (نەخۆشی).
venous (vē'nəs), *adj.* (١) هی دەماری خوێنهێنەر؛ دەماری.
(٢) دەماراوی (ڕووەکناسی، گیانەوەرناسی).
(٣) تایبەتی بە خوێنی ناو (دەماری) خوێنهێنەر، واتە، پیس: *(~ blood)*.
-venosity *(n.)*.
vent (vent), *n.* (١) دەرچوون؛ دەرپەڕین؛ چوونە دەرەوە.
(٢) دەربڕین؛ لە دڵی خۆ دەرکردن: *(to give ~ to emotion)*
(٣) کون؛ دەرگا؛ کەلەبەر؛ باکێش؛ کلاوڕۆژنە؛ پەنجەرە.
(٤) کونی ئاگرڕێژێن. (٥) درزی پشت قنگی چاکەت.
(٦) کونی قنگی باڵندەو گیانەوەری خشۆک و ماسی.
v.t. (١) دەرگا بۆ کردنەوە؛ کون تێکردن؛ ڕێی چوونە دەرەوە بۆ کردنەوە
(٢) ڕێ دان بۆ چوونە دەرەوە (دووکەڵ، هەوای پیس).
(٣) هەست دەربڕین *(to ~ one's anger)*.
(٤) ڕای خۆ دەربڕین یا بڵاوکردنەوە.

ventage (ven′tij), *n.* (١) کونی بچکۆله. (هەروەها " **vent** ").
(٢) کونی شمشاڵ و نای.
ventail (ven′tāl), *n.* پێشی کڵاوزری (کە دەتوانرێ بکرێتەوەو داخرێ).
venter (ven′tẽr), *n.* (١) (أ) وورگ؛ سک. (ب) منداڵدان.
(ج) بەتنی دەرپۆقیوی ماسولکە. (٢) ئەندامی هەوکردوو.
(٣) سکی دایک یا ژن؛ دایک.
ventiduct (ven′ti-dukt′), *n.* بۆری هەواکێش.
ventilate (ven′t'l-āt′), *v.t.* (١) هەوا گۆڕین؛ هەوا تازەکردنەوە.
(٢) ڕێی چوونە دەرەوە دان (هەوای پیس، دووکەڵ... هتد).
(٣) هەڵخستن لەبەر هەوا؛ دانەبەر هەوا.
(٤) بە ئاشکرا باس کردن یا لێکۆڵینەوە (سکاڵا، تەنگوچەڵەمە).
(٥) ئۆکسجین کردنە خوێنەوە. (٦) [Obs.]، شەن کردن.
ventilation (ven′t'l-ā′shən), *n.* (١) هەوا گۆڕین؛ هەوا گۆڕکێ؛ هەوا تازەکردنەوە. (٢) هۆی هەوا گۆڕین؛ کەرەسە یا ئامێری هەوا تازەکردنەوە.
ventilative (ven′t'l-ā′tiv), *adj.* (١) تایبەتی بە هەوا گۆڕین یا تازەکردنەوە (٢) هەواگۆڕ؛ هەوا تازەکەرەوە.
ventilator (ven′t'l-ā′tẽr), *n.* پانکە؛ باوەشێنی کارەبایی؛ باکێش؛ کونی هەوا گۆڕین؛ هۆی هەوا گۆڕین.
ventose (ven-tōs′), *adj.* [Archaic], تڕکەر؛ تڕن؛ فشەباز؛ قسەی زل کەر
-ventosity *(n.).*
ventral (ven′trəl), *adj.* (١) وورگی؛ سکی (توێکاری)؛ لە دیوی وورگەوە (لە مرۆڤدا لە پێشەوەو لە زۆربەی گیانەوەردا لە ژێرەوە).
(٢) لە دیوی ناوەوە یا ژێرەوە (ڕووەکزانی).
-ventrally *(adv.).*
ventral fin, = pelvic fin.
ventricle (ven′tri-k'l), *n.* بۆشایی لەش، بەتایبەتی: (أ) سکۆڵەی دڵ؛ زگۆڵە (ب) سکۆڵەی مێشک؛ خانە یا بۆشایی مێشک.
ventricular (ven-trik′yoo-lẽr), *adj.* سکۆڵەیی؛ زگۆڵەیی.
ventricose (ven-tri′kōs′), *adj. Also* ventricous. (١) وورگز؛ وورگ زل (٢) ئاوساو (بەتایبەتی لە یەک لاوە)؛ هەوکردوو.
-ventricosity *(n.).*
ventriculus (ven-trik′yoo-ləs), *n.* (١) وورگی جانەوەر.
(٢) حیکڵانە.
ventriloqual (ven-tril′ə-kwəl), *adj. Also* ventriloquial, تایبەتی بە بە سک قسەکردن؛ بە سک قسەکەر
-ventriloquially *(adv.).*
ventriloquism (ven-tril′ə-kwiz'm), *n.* بە سک قسەکردن؛ قسەکردن بەبێ دەم جووڵانەوە هەر وەک ئەو کەسە بە سک قسە بکات.
ventriloquist (ven-tril′ə-kwist), *n.* بە سک قسەکەر.
(ووشەی پێشوو ببینە)
-ventriloquistic *(adj.).*
ventriloquize (ven-tril′ə-kwīz′), *v.i.* بە سک قسە کردن.
(ووشەی پێشووتر ببینە)
ventriloquy (ven-tril′ə-kwi), *n.* = ventriloquism.
ventro- (ven′trō, ven′trə), پێشگرێکە بەمانای: (أ) وورگ؛ سک؛ بەر؛ پێش (ب) وورگو... ؛ سکو... : *(ventrodorsal)* .
ventrodorsal (ven′trə-dôr′s'l), *adj.* هی سکو پشتی گیاندار؛ تایبەتی بە بەرو پشتی گیاندار.
venture (ven′chẽr), *n.* (١) پرۆژەیەکی بازرگانی مەترسیدار.
(٢) سەرمایەی پارەبازی پێ کراو. (٣) کارێکی مەترسیدار.
(٤) ڕێکەوت.
v.t. (١) خستنە مەترسییەوە: *(He ~d his life.)* .
(٢) پارەبازی پێ کردن؛ قومار پێ کردن (مەجان).
(٣) وێران؛ پرکێشی کردن؛ دەربڕین لەگەڵ مەترسی ڕەخنەو بەرهەڵستیدا:
(May I ~ an opinion?)
v.i. وێران؛ پرکێشی کردن.
venturesome (ven′chẽr-səm), *adj.* (١) چاونەترس؛ چاوقایم؛ ئازا؛ بێباک.
(٢) مەترسیدار؛ پڕ مەترسی: *(Auto racing is a ~ sport.)* .
venturi (tube) (ven-toor′i), *n.* بۆری ڤێنتووری: بۆری ڕێکخستن و پێوانی ڕەوتی شلە لە مەکینەیەکدا.
venturous (ven′chẽr-əs), *adj.* (١) بێباک؛ چاونەترس؛ چاوقایم؛ ئازا. (٢) پڕ مەترسی؛ مەترسیدار.
venue (ven′ū, ven′ōō), *n.* (١) شوێن یا ناوچەی ڕوودانی تاوانێک.
(٢) ناوچەی دادگەری تاوانێک (کە دەبێ سوێندخوارەکانیش خەڵکی ئەوێ بن).
(٣) بڵاونامەی دیاری کردنی ناوچەی دادپرسینێک.
(٤) [Rare]، دیاری کردنی شوێنی سوێند لەسەر خواردنی بەڵگەنامەیەک
change of venue, گۆڕین یا گوێزانەوەی ناوچەی دادپرسینێک (ئەگەر دادگاکە یا دەستەی سوێندخواران بێ لایەن نەبن):
(The defense lawyers requested a change of venue.)
venule (ven′ūl), *n.* (١) خوێنهێنەرە بچکۆلە؛ دەزوولەی خوێنهێنەر.
(٢) دەماری بچکۆلەی باڵی جانەوەر.
-venular *(adj.).*
Venus (vē′nəs), *n.* (١) ڤینۆس: بانوخوای دڵداری و جوانی ڕۆمانەکانی کۆن. (٢) پەیکەری ڤینۆس. (٣) ژنێکی زۆر جوان.
(٤) ئەستێرەی بەیان؛ ناهی؛ ئەستێرەی ئێواران؛ ناهید؛ کاروان کوژە؛ دووەم ئەستێرەی گەڕۆکە لە دووریدا لە خۆرەوەو بە شەوقترین ئەستێرەی گەڕۆکە لە کۆمەڵەی خۆردا.
Venus's-flytrap (vē′nəs-iz-flī′trap′), *n.* تەڵەی مێش: ڕووەکێکی ئەمەریکاییە جانەوەر دەگرێ.
Venus's-hair (vē′nəs-iz-hâr′), *n.* قژە کەنیشک (ڕووەک)؛ جۆرێکە لە سەرخەس.
veracious (və-rā′shəs), *adj.* (١) ڕاستگۆ؛ ڕاستاڵ؛ سەرڕاست.
(٢) ڕاست؛ تەواو.
-veraciously *(adv.)*; **veraciousness** *(n.).*
veracity (və-ras′ə-ti), *n.* (١) ڕاستگۆیی؛ ڕاستاڵی؛ سەرڕاستی.
(٢) ڕاستێتی؛ بێ درۆیی. (٣) ووردی؛ تەواوی؛ بێ هەڵەیی.
(٤) ڕاستی.
veranda, verandah (və-ran′də), *n.* هەیوان؛ داڵان؛ تارمە.
verb (vũrb), *n.* کردار (ڕێزمان).
verbal (vũr′b'l), *adj.* (١) بێژەکی؛ بێژەیی؛ تایبەتی بە قسەکردن یا ووتن: *(~ ability)* .
(٢) ووشەیی؛ بە ووشە دەربڕاوە: *(a ~ symbol)* .
(٣) هەر لە ڕووی ووشەوە:
(a mere ~ distinction between the two concepts)
(٤) ووشە بە ووشە؛ دەقاودەق: *(a ~ translation)* .
(٥) زارەکی؛ زاری؛ بە دەم نەک بە نووسین؛ دەمی:
(a ~ agreement, contract, etc.)
(٦) هەر بە دەم نەک بە کردار: *(a ~ protest)* .
(٧) بە زمان؛ بە دەم؛ دەم ڕاست؛ قسەزان؛ زمان پاراو.
(٨) (أ) لە کردار دەکات (ڕێزمان)؛ لە کردارەوە وەرگیراوە: *(a ~ noun)* .
(ب) کرداری پێ پێک دەهێنرێت (ڕێزمان): *(a ~ prefix)* .
n. ووشەیەکە کە لە کردارەوە وەرگیراوە بەڵام وەک ناو بەکاردەهێنرێت لە ڕستەدا (ڕێزمان) (وەک ووشەیەک کە " **gerund** " یا " **infinitive** " بێ).
verbalism (vũr′b'l-iz'm), *n.* (١) ووتە؛ ووشە.
(٢) ووتە یا ڕستەی بێ مانا.
(٣) ووتە یا ڕستەی بێ ناوەڕۆک؛ ووتە یا ڕستەیەکە کە گوێ بە مانا نادات، بەڵکو بە شێوەی ووتەکە.
verbalist (vũr′b'l-ist), *n.* (١) وەستای ووشە؛ ووشەزان؛ کەسێکی

لێهاتووە لە هەڵبژاردن و بەکارهێنانی ووشەدا؛ قسەزان؛ زمان پاراو؛ دەم ڕاست.
(٢) ووشە پەرست؛ کەسێکە کە هەر گوێ بە ووشەو شێوەی ووشە دەدات نەك بە مانا بەختی و ئەو بیروڕایەی دەری دەبڕێت.

verbalize (vũr'b'l-īz'), *v.t.* (١) دەربڕین
(Feelings were seldom ~ed.)
(٢) گۆڕین بە کردار (ڕێزمان): *(to ~ "butter" into "to butter")*.
v.i. (١) هەست و ڕای خۆ دەربڕین
(٢) زۆرویژی کردن؛ زۆر ووتن؛ درێژەپێدان
-verbalization *(n.)*; verbalizer *(n.)*.

verbally (vũr'b'l-i), *adv.* (١) ووشە بە ووشە
(to translate something ~)
(٢) هەر بە دەم نەك بە ڕاستی؛ هەر بە قسەی بێ مانا.
(٣) بە ووشە؛ لە ڕێی ووشەوە بە دەم بێ یا بە نووسین
(٤) بە دەم؛ بە زار: *(He agreed to the plan ~.)*

verbal noun, ناوی کردار (ڕێزمان): ناوێکە لە کردارەوە وەرگیراوە و لە هەندێ ڕووەوە ئەرکی وەك کردار دەبینێ، وەك: "walking" و "to err" لەم ڕستانەدا: *(Walking is healthful. To err is human.)*.

verbatim (vẽr-bā'tim), *adv.* ووشە بە ووشە؛ دەقاودەق:
(to repeat something ~)
adj. ووشە بە ووشە؛ دەقاودەق: *(a ~ recounting of the events)*.

verbena (vēr-bē'nə), *n.* مینا؛ شاپەسەند: ڕووەکێکی گوڵ ڕەنگاوڕەنگە

verbiage (vũr'bi-ij), *n.* (١) درێژدادڕی؛ زۆرویژی؛ قسە درێژکردنەوە
(٢) جۆری ووشەی بەکارهێنراو لە هەست و دەربڕیندا؛ زمان؛ چۆنێتی ووشە بەکارهێنان.

verbify (vũr'bə-fī'), *v.t.* کردن بە کردار (ڕێزمان): ناو بەکارهێنان وەك کردار.

verbose (vẽr-bōs'), *adj.* دوورودرێژ؛ زۆرویژ؛ درێژدادڕ؛ چەنەباز؛ زۆربلێ: *(a ~ report, speech, speaker, writer, etc.)*.
-verbosely *(adv.)*; verboseness *(n.)*.

verbosity (vẽr-bos'ə-ti), *n.* دوورودرێژی؛ زۆرویژی؛ درێژدادڕی؛ چەنەبازی؛ زۆربلێیی.

verboten (fer-bō'tən), *adj.* قەدەغە

verdancy (vũr'd'n-si), *n.* (١) سەوزێتی؛ سەوزی.
(٢) نەشارەزایی؛ نەزانین؛ ساویلکەیی.

verdant (vũr'd'nt), *adj.* (١) سەوز
(٢) بە سەوزایی داپۆشراو؛ سەوز: *(~ fields)*.
(٣) نەشارەزا؛ نەزان؛ ساویلکە *(~ youth)*.

verd antique, مەڕمەڕی سەوزی دەماراوی یا خاڵ خاڵ.

verderer, verderor (vũr'dẽr-ẽr), *n.* بەڕێوەبەری دارستانی - پاشایی (لە ئینگلتەرەی کۆندا)

verdict (vũr'dikt), *n.* (١) بڕیاری دادگا؛ بڕیاری سوێندخواران.
(٢) بڕیار؛ ڕ: *(the ~ of history; The popular ~ was harsh.)*.

verdigris (vũr'di-grēs', vũr'di-gris), *n.* ژەنگ؛ ژەنگی مس.

verdin (vũr'din), *n.* باڵندەیەکی بچکۆلەی سەر زەردە.

verdure (vũr'jẽr), *n.* (١) سەوزی (بەتایبەتی ڕەنگی گژوگیا و درەخت:
(٢) گژوگیاو دارو درەخت؛ ڕووەکی سەوز بەگشتی
(٣) پەرەسەندن؛ گەشە؛ نەشونما: *(the ~ of childhood)*.
-verdurous *(adj.)*; verdurousness *(n.)*.

verecund (ver'i-kund'), *adj.* [Rare]. شەرمن؛ بە شەرم

verge (vũrj), *n.* (١) قەراغ؛ لێوار: *(the ~ of a stream, forest)*.
(٢) (ا) سنوور؛ (ب) شوێنی سنووردار.
(٣) زۆر لێوە نزیك بوون: *(She was on the ~ of hysteria.)*.
(٤) دار (کە نیشانەی پلەی بەرزە لەبەردەمی سەرەك قەشەدا هەڵدەگیرێ لە ڕێ ڕۆیشتندا) (٥) دارێکە جووتیاری کرێچی سوێندی لەسەر دەخوارد لەبەردەمی دەرەبەگەکەیدا.
(٦) قەدی پایەو کۆڵەکە.
v.i. (~ on; ~ upon), لەسەر قەراغ یا لێوار بوون؛ لێوە نزیك بوون؛ هاوسنوور بوون: *(Such talk ~s on the ridiculous.)*.

verge (vũrj), *v.i.* (١) بەرەو ئەوە چوون:
(The economy ~s toward inflation.)
(٢) داچوون؛ نوقوم بوون؛ بەرەو خواربوونەوە.

verger (vũr'jẽr), *n.* (١) هەڵگری گۆرزی کڵێسە لەبەردەمی سەرەك قەشەوە لە ڕێ ڕۆیشتندا. (٢) [British]، مجەوری کڵێسە؛ کەسێکە کە نیشو کاری هەمەچەشنی ناو کڵێسە دەکات.

veridical (və-rid'i-k'l), *adj.* ڕاستگۆ؛ ڕاستان؛ ڕاست.
-veridicality *(n.)*.

veriest (ver'i-ist), *adj.* ئەوپەڕ؛ گەورەترین: *(the ~ nonsense)*.

verifiable (ver'ə-fī'ə-b'l), *adj.* دەسەلمێنرێ؛ ساغ دەکرێتەوە (ڕاستی شتێك)؛ بەڵگەی بۆ دەهێنرێتەوە.

verification (ver'ə-fi-kā'shən), *n.* (١) سەلماندن؛ بەڵگە بۆ هێنانەوە. (٢) ساغ کردنەوە (ڕاستی شتێك).
(٣) بەڵگە؛ قەواڵە.
(٤) سوێند لەسەر خواردن (لە دادگا).

verify (ver'ə-fī'), *v.t.* (١) سەلماندن؛ بەڵگە بۆ هێنانەوە.
(٢) ساغ کردنەوە (ڕاستی شتێك): *(to ~ a statement)*.
(٣) سوێند لەسەر خواردن (لە دادگا)

verily (ver'ə-li), *adv.* [Archaic], (١) ئەگەر ڕاستت دەوێت؛ بە ڕاستی (٢) بێ گومان.

verisimilar (ver''ə-sim'ə-lẽr), *adj.* لەوانەیە؛ لە ڕاست دەچێت

verisimilitude (ver'ə-si-mil'ə-tōōd', ver'ə-si-mil'ə-tūd'), *n.* (١) لەوانەبوون؛ بۆهەبوون؛ لە ڕاست چوون
(٢) شتێکی لە ڕاست چوو؛ شتێکی ڕێ تێ چوو.

verism (vêr'iz'm), *n.* ڕاستی پەرستی لە هونەرو وێژەدا.
-verist *(n.)*; veristic *(adj.)*.

veritable (ver'i-tə-b'l), *adj.* (١) ڕاست؛ درۆی تێدا نییە:
(a ~ tale)
(٢) تەواو؛ بێ کەم و زیاد؛ ڕاستی: *(He is a ~ tyrant.)*.

veritas (ver'i-tas), *n.* truth.

verity (ver'i-ti), *n.* (١) ڕاستی؛ درۆ تێدا نەبوون؛ ڕاستێتی.
(٢) ڕاستییەك؛ شتێك، بیروڕایەك، یا ڕێبازێکی بە ڕاست دانراو.

verjuice (vũr'jōōs'), *n.* (١) بەرسیلە؛ ئاوی بەرسیلە.
(٢) مۆنی؛ گرژی؛ دەموچاو ترش و تاڵی.

vermeil (vũr'mil), *n.* (١) vermilion ، [Obs. Or Poetic.]
(٢) زیوی زەرکەش؛ برۆنزی زەرکەش؛ مسی زەرکەش.

vermi- (vũr'mə), پێشگرێکە بەمانای: کرم: *(vermicide)*.

vermicelli (vũr'mə-sel'i, vũr'mə-chel'i), *n.* ڤێرمیچیلی: خواردنێکی ئیتاڵییە وەك " سپاگێتی " و " مەعکەرۆنی "، بەڵام باریکترە.

vermicide (vũr'mə-sīd'), *n.* دەرمانی کرم کوژە (بەتایبەتی کرمی ناوسك).

vermicular (vẽr-mik'yoo-lẽr), *adj.* (١) شێوەو جووڵانەوەی لە کرم دەچێت؛ کرمی. (٢) پێچاوپێچ؛ شەپۆلی؛ وەك کرم و ڕێچکەکەی.
(٣) کرم خواردوو؛ کرم تێداو؛ کرمن.

vermiculate (vẽr-mik'yoo-lāt'), *v.t.* بە هێڵی پێچاوپێچ نەخشاندن یا ڕازاندنەوە.
adj. (١) پێچاوپێچ؛ شەپۆلی؛ وەك ڕێچکەی کرم. (٢) وەك کرم ڕۆیشتوو.
(٣) لاپلاری؛ لاتیلی؛ لابەلا؛ فێڵباز؛ ناڕاستەوخۆ.
(٤) کرم خواردوو؛ کرم تێداو؛ کرماوی.

vermiculated (vẽr-mik'yoo-lāt'id), *adj.* = **vermiculate.**

vermiculation (vẽr-mik'yoo-lā'shən), *n.* (١) بزوانی وەك کرم

یا پێچاوپێچ؛ کرژبوون و کشانی ڕیخۆڵە. (٢) کرم تێدان؛ کرماوی بوون؛ کرم خواردن. (٣) بە نەخش یا هێڵی پێچاوپێچ ڕازاندنەوە.

vermiform (vūr′mə-fôrm′), *adj.* کرمی؛ لە کرم دەچێت.

vermiform appendix, ڕیخۆڵە کوێرە.
(پێشی دەوروتری " appendix " وە " vermiform process ").

vermifuge (vūr′mə-fūj′), *adj.* کرمی ناوسک کوژ یا فڕێدەر.
n. دەرمانی کرمی ناوسک کوژ یا فڕێدەر.

vermilion (vēr-mil′yən), *n.* (١) ژەنگبڕ. ڕەنگێکی سووورە دەدرێ لە ئاسن دژی ژەنگ. (٢) ڕەنگی سووری ئاڵ.
adj. سووری ئاڵ

vermin (vūr′min), *n.* (١) جانەوەر؛ جانەوەری زیانبەخش؛ جرووجانەوەر. (٢) [British]، باڵندە یا گیانەوەری نێچیرەوان.
(٣) (ا) کەسێکی پیس و زیانبەخش؛ کەسێکی جانەوەرانە.
(ب) ئەم کەسانە بەگشتی.

vermination (vūr′mə-nā′shən), *n.* (١) جانەوەرتێدار؛ کرمن؛ جانەوەراوی؛ کرم خواردوو. (٢) زاووزێی جانەوەر؛ زۆربوون یا پەرەسەندنی جانەوەر

verminous (vūr′min-əs), *adj.* (١) جانەوەری؛ لە جانەوەر دەچێت.
(٢) جانەوەراوی؛ جانەوەرتێداو؛ پڕ لە جانەوەر.
(٣) لە جانەوەرەوە داکەوتوو. (٤) زیانبەخش؛ پیس؛ بەد.

-verminously *(adv.).*

vermivorous (vēr-miv′ēr-əs), *adj.* کرمخۆر؛ جانەوەرخۆر.

vermouth (vēr-mōōth′, vūr′mōōth), *n.* ڤەرمووس شەرابی سپی بۆن و بەهارات تێکراو.

vernacular (vēr-nak′yoo-lēr), *n.* (١) زمانی پەتی وڵاتێک یا شوێنێک. (٢) زمانی خۆماڵی؛ زمانی ڕۆژانەی خەڵک؛ زمان یا شێوەزمانی ناوچەیەک؛ زمانی پەتی
(٣) زمانی تایبەتی پیشەیەک یا ڕشتەیەک: *(in the legal ~)* .
(٤) زاراو؛ ووتەی زاراوی. (٥) ووتەی خۆماڵی.
(٦) ناوی خۆماڵی ڕووەک و گیاندار نەک ناوە زانستییەکەیان.
adj. (١) خۆماڵی (زمان)؛ تایبەتی بە زمانی ڕەسەنی ناوچەیەک یا وڵاتێک.
(٢) زمانی خۆماڵی بەکارهێنەر *(a ~ writer)* .
(٣) بە زمان یا شێوەزمانی خۆماڵی نووسراو.
(٤) تایبەتی بە شێوازی خانووسازی ناوچەیەک.
(٥) لە ناوچەیەکەوە داکەوتوو؛ هی ناوچەیەکی تایبەتی: *(a ~ disease)* .
(٦) تایبەتی بە ناوی خۆماڵی ڕووەک و گیاندار نەک ناوە زانستییەکەیان.

-vernacularly *(adv.).*

vernacularism (vēr-nak′yoo-lēr-iz′m), *n.* ووتە یا ووشەیەکی خۆماڵی

vernal (vūr′n′l), *adj.* (١) بەهاری؛ تایبەتی بە بەهار:
(~ sunshine)
(٢) بەهاری؛ لە بەهاردا ڕوودا: *(~ migration)* .
(٣) بەهاری؛ لە بەهار دەچێ؛ تەروبڕ: *(~ greenery)* .
(٤) گەنجی؛ لاوی

vernal equinox, ڕۆژگەڕانەوەی بەهار؛ بەرامبەری شەو و ڕۆژ لە وەرزی بەهاردا

vernalize (vūr′n′l-īz′), *v.t.* بە پەلە پێگەیاندن: بە پەلە گوڵ پێکردن و بەرپێگرتنی ڕووەک بە سازکردنی تۆو و سەلکەکەی لە تاریکیدا پێش چاندنی یا ناشتنی

-vernalization *(n.).*

vernation (vēr-nā′shən), *n.* شێوەی ڕێکخرانی گەڵای خونچە.

vernier (vūr′ni-ēr, vūr′nêr), *n.* پێوەری زۆر وورد؛ تەرازووی وورد (کە لە شێوەی ڕاستەی نیشانە کراودایە). (هەروەها " vernier scale ").

veronica (və-ron′i-kə), *n.* (١) ڕووخساری عیسا لەسەر ئەو دەستەسرەی خوێنەکەیان پێ سڕیوە. (٢) دەستەسرەکە خۆی
(٣) وێنەی عیسا لەسەر قوماش.
(٤) ڕووەکێکە گوڵی شین و سپی و مۆر دەگرێ.

verruca (ve-rōō′kə), *n.* (١) بالووکە؛ مێخەکە.
(٢) قۆرتی بالووکەیی یە بە هەندێ گەڵاوە و بە پشتی بۆقی و وشکانییەوە

verrucose (ver′oo-kōs′), *adj. Also* **verrucous,** بالووکاوی

versant (vūr′sənt), *n.* (١) قەد شاخ؛ قەدپاڵ. (٢) لێژایی؛ لێژگە.

versatile (vūr′sə-til), *adj.* (١) فرە بەهرە؛ فرە توانا:
(a ~ writer, musician, etc.)
(٢) بێ بار؛ حولحولی؛ گۆڕاو: *(~ moods)* .
(٣) خولاوە؛ سووڕاوە.
(٤) بۆ گەلێک شت بەکاردەهێنرێت؛ فرە سوود: *(a ~ tool)* .
(٥) بە ئاسانی جووڵێنراو بۆ پێشەوە و دواوە (چنگی باڵندە): *(a ~ toe)* .

versatility (vūr′sə-til′ə-ti), *n.* (١) فرە بەهرەیی؛ فرە توانایی:
(a writer of great ~)
(٢) بۆ گەلێک شت بەکارهێنران؛ فرە سوودی.
(٣) بە ئاسانی خولانەوە یا سووڕانەوە.

vers de société, [Fr.], هۆنراوەی کۆڕی کۆمەڵایەتی بەرز (کە داناو ئەستەق و بە ئەوسەوە و خۆش بێ و بۆ ڕابواردنە)؛
(هەروەها " society verse ").

verse (vūrs), *n.* (١) دێڕە هۆنراوە. (٢) هۆنراوە؛ شیعر. (٣) هەڵبەست.
(٤) بڕگە هەڵبەست؛ کەرتە هەڵبەست. (٥) بەند (ئینجیل، قورئان)
v.t. & v.i. هۆنینەوە؛ هەڵبەست دانان؛ هۆنراوە دارشتن.

versed (vūrst), *adj.* شارەزا (لە ڕشتەیەک یا باسێکدا)؛ زانا؛ بەتوانا: *(He was well ~ in several languages.)* .

versicle (vūr′si-k′l), *n.* (١) دێڕێک یا بەندێکی ئینجیلە قەشە دەیڵێت و کۆڕی کڵێسەش لە دوایەوە دەیڵێنەوە. (٢) کورتە هەڵبەست.

versicolor (vūr′si-kul′ēr), *adj. Also* **versicolored,** (١) فرە-ڕەنگ؛ هەمەڕەنگ؛ ڕەنگاوڕەنگ. (٢) ڕەنگ گۆڕ.

versification (vūr′sə-fi-kā′shən), *n.* (١) هۆنینەوە؛ هۆنراوە دانان یا هەڵبەستن؛ هۆنراوە دارشتن. (٢) شێوەی هەڵبەست؛ شێوەی ڕێکخستنی هۆنراوە.

versifier (vūr′sə-fī′ēr), *n.* (١) هۆنەر؛ شاعیر. (٢) **poetaster** .

versify (vūr′sə-fī′), *v.t.* (١) هۆنینەوە؛ هۆنراوە داناز یا دارشتن.
(٢) هۆنراوە لەسەر دانان؛ هۆنراوە پێداهەڵدان؛ بە هۆنراوە گێڕانەوە.
(٣) پەخشان وەرگێڕان بۆ هۆنراوە.

version (vūr′zhən, vūr′shən), *n.* (١) (ا) وەرگێڕان (لە زمانێکەوە بۆ زمانێکی تر). (ب) [-V]، وەرگێڕانی ئینجیل:
(the King James ~ of the Bible)
(٢) شێوەی گێڕانەوەی ڕووداوێک یا مەسەلەیەک (بەپێی گۆشەی بینین و بۆچوون): *(His ~ of the event differs from mine.)* .
(٣) وێنە؛ چەشن؛ شێوەی جیا: *(a different ~ of the game)* .
(٤) وێنەی جیای بەرهەمێکی هونەری یا وێژەیی:
(a film ~ of the story)
(٥) (ا) وەرچەرخانی منداڵدان
(ب) وەرچەرخاندنی ناوڵەمە بۆ ئاسان کردنی منداڵبوون.

vers libre, [Fr.], = **free verse.**

vers librist (vâr′ lē′brist), [Fr.], هۆنەری هۆنراوەی ئازاد.

verso (vūr′sō), *n.* (١) لاپەڕەی چەپی پەرتووک و پەڕاوی کراوە؛ پشتی لاپەڕە؛ پشتی گەڵا. (ووشەی " recto " ببینە).
(٢) پشتی پارەی وورده یا میدالیە. (ووشەی " obverse " ببینە).

verst (vūrst, verst), *n.* ڤێرست: پێوانەیەکی ڕووسییە بریتییە لە (٣٥٠٠) پێ.

versus (vūr′səs), *prep.* (١) دژ؛ دژ بە:
(plaintiff ~ defendant; one basketball team ~ another)
(٢) بەرامبەر بە؛ بەرامبەر؛ ئەگەر بەراووردی بکەیت لەگەڵ:

(traveling by plane ~ traveling by train)

vert (vûrt), *n.* (١) (ا) سەوزایی دارستان؛ دارو درەختو گژوگیای
دارستان (ب) مافی داری دارستان برینەوە.
(٢) رەنگی سەوز (لە درووشمی سوارچاکیو خانەدانیدا).

vertebra (vûr'tə-brə), *n.* (*pl.* vertebrae). بربرە؛ بربراگە

vertebral (vûr'tə-brəl), *adj.* (١) بربرەیی؛ تایبەتی بە بربراگە.
(٢) بربرەدار.

vertebral canal, = spinal canal.

vertebral column, = spinal column.

vertebrate (vûr'tə-brāt', vûr'tə-brit), *adj.* (١) بربرەدار.
(٢) تایبەتی بە بربرەدار؛ بربرەداری
n. گیانداری بربرەدار.

vertex (vûr'teks), *n.* (١) پۆپە؛ لووتکە؛ نووك؛ سەر.
(٢) تەوقەسەر (توێکاری)؛ تەپلی سەر.
(٣) تەوقەسەری ئاسمان؛ ئەو بەشەی ئاسمان کە بەسەر سەرەوەیە.
(٤) نووکی رێنەی ئەندازەیی؛ پۆپە (ئەندازە).

vertical (vûr'ti-k'l), *adj.* (١) پۆپی؛ لووتکەیی؛ تەوقەسەری.
(٢) ستوونی (٣) تەوقەسەری (گیانەوەرزانی)؛ هی تەپلی سەر.
n. (١) هێلی ستوونی. (٢) باری ستوونی؛ وەستانی ستوونی.

verticality (vûr'ti-kal'ə-ti), *n.* (١) ستوونێتی.
(٢) باری خور کە بەسەر تەوقەسەرەوە بێت.

vertically (vûr'ti-k'l-i, vûr'tik-li), *adv.* (١) بە ستوونی
(٢) بەسەر تەوقەسەرەوە.

vertical union, یەکێتی کرێکارانی هەمە پلەو هاوپیشە.
(ووشەی " horizontal union " ببینە).

vertices (vûr'tə-sēz'), *n. alternative plural of* vertex.

verticil (vûr'ti-sil), *n.* چەند گەلا یـ گولێکە بە دەوری لاسکێکدا
بە شێوەیەکی ئەلقەیی.

verticillate (vēr-tis''l-it, vēr-tis''l-āt'), *adj.* گەلا یا گولەکانی
بە ئەلقەیی بە دەوری لاسکێکدان

vertiginous (vûr-tij'ə-nəs), *adj.* (١) خولاوە؛ سووڕاوە.
(٢) گێژ؛ وور. (ب) هی گێژی یا سەرەخولێ. (٣) گێژکەر؛ وورکەر.
(٤) بێ بار؛ هەمیشە دەگۆڕێ؛ زوو زوو دەگۆڕێ؛ بگۆڕ.

vertigo (vûr'ti-gō'), *n.* گێژی؛ ووری؛ سەرەخولێ؛ سەرەسووڕێ.

vertu (vēr-tōō', vûr'tōō), *n.* = virtu.

vervain (vûr'vān), *n.* = verbena.

verve (vûrv), *n.* (١) پەرۆش بەتایبەتی لە بیرورا دەربڕیندا)؛
جۆش (بیرورا، هونەر)؛ چالاکی؛ تین: *(The play lacks ~.)* .
(٢) تین؛ زیندوویێتی؛ چوستو چالاکی؛ چالاکی؛ پەرۆش.
(٣) [Rare]، بەهرە؛ توانا؛ زیرەکی.

vervet (vûr'vit), *n.* مەیموونێکی ئەفەریقی بچووکە

very (ver'i), *adj.* (١) تەواو؛ بە تەواوی:
(the ~ reverse of the truth)
(٢) هەمان؛ دەقاودەق: *(That is the ~ hat I lost.)* .
(٣) تەنانەت؛ تەنانەت ئەویش: *(The ~ house shook.)* .
(٤) لە کارەکە یا شتەکە خۆیدا: *(They were caught in the ~ act.)*
(٥) هەر؛ تەنها ئەوەو بێ هیچی تر:
(The ~ mention of the name upset her.)
(٦) [Archaic]، (ا) ڕاستەقینە؛ ڕاست.
(ب) ڕەوا *(the ~ vengeance of the people)* .
adv. (١) زۆر؛ ئێجگار زۆر؛ هەتا بڵێی: *(~ happy, sad, hungry, etc.)* .
(٢) بەڕاستی *(the ~ best thing to do)* .
(٣) بەبێ کەمو زیاد؛ دەقاودەق: *(the ~ same man)* .

very high frequency, لەرەی زۆر بەرز (کارەبا: رادیۆو تەلەفزیۆن).

very low frequency, لەرەی زۆر نزم (کارەبا، رادیۆو تەلەفزیۆن).

vesica (vi-sī'kə), *n.* میزەڵدان؛ توورەکەی زراو.
-vesical *(adj.)*.

vesicant (ves'i-kənt), *adj.* بلۆق پێکەر؛ هەڵتۆقێن.
n. دەرمانی بلۆق پێکەر (جەنگی کیمیاوی)؛ مادەی هەڵتۆقێن.

vesicate (ves'i-kāt'), *v.t. & v.i.* بلۆق پێکردن؛ هەڵتۆقاندن.

vesicatory (ves'i-kə-tôr'i, və-sik'ə-tō'ri), *adj. & n.* = vesicant.

vesicle (ves'i-k'l), *n.* (١) توورەکە (لەش). (٢) بلۆق؛ تلۆق.
(٣) بۆشایی بەردی ئاگرپڕژێن.

vesicular (və-sik'yoo-lēr), *adj.* (١) توورەکەیی (توێکاری)؛
شێوە توورەکەیی. (٢) بلۆقاوی؛ تلۆقدار.

vesiculate (və-sik'yoo-lit), *v.t.* بلۆق پێکردن؛ هەڵتۆقاندن.
v.i. بلۆق کردن؛ هەڵ تۆقین.
adj. (١) بلۆقاوی؛ تلۆقدار. (٢) توورەکەیی.
-vesiculation *(n.)*.

vesper (ves'pēr), *n.* (١) ئێوارە. (٢) (ا) نوێژی ئێوارە.
(ب) بانگی ئێوارە؛ زەنگی نوێژی ئێوارە.
(٣) [V-]، ئەستێرەی ئێواران؛ ڤینۆس؛ ناهی؛ ناهید.
(پێشی دەوترێ: " evening star "، " Venus " وە " Hesperus ")؛
adj. (١) هی ئێواران. (٢) هی نوێژی ئێوارانی کڵێسە.

vesperal (ves'pēr-əl), *adj.* [Rare]، هی ئێواران؛ هی نوێژی ئێواران.
n. (١) نامیلکەی نوێژی ئێواران.
(٢) پەردەی قوربانیگا (بۆ داپۆشینی لەنێوان نوێژەکاندا).

vespers (ves'pērz), *n.pl. Also* Vespers, (١) نوێژی ئێوارانی
کڵێسە. (٢) نوێژی یەك شەممان لە هەندێ کڵێسەدا.

vesper sparrow, چۆلەکە ئێوارێ: چۆلەکەیەکە لە ئێواراندا دەخوێنێت.

vespertine (ves'pēr-tin, ves'pēr-tīn'), *adj. Also* vespertinal, (١) هی ئێواران؛ تایبەتی بە ئێواران. (٢) لە ئێواراندا ڕوودەدات.
(٣) لە ئێواراندا دەکرێتەوە (گوڵ).
(٤) لە ئێواراندا دەکەوێتە جموجووڵ (وەك شەمشەمەکوێرە).

vespiary (ves'pi-er'i), *n.* (١) شارە زەردەواڵە؛ هێلانەی زەردەواڵە.
(٢) گشت زەردەواڵەی ناو هێلانەیەك.

vespid (ves'pid), *n.* زەردەواڵە؛ زەردەزیرە.
adj. زەردەواڵەیی؛ زەردەزیرەیی

vespine (ves'pīn, ves'pin), *adj.* زەردەواڵەیی؛ زەردەزیرەیی.

vessel (ves''l), *n.* (١) دەفر؛ قاپ؛ شووشە؛ جام.
(٢) کەشتی؛ پاپۆڕ؛ بەلەم. (٣) باڵۆن؛ فڕۆکە.
(٤) بۆری خوێن؛ دەزوولەی خوێن؛ خوێنهێنەر؛ خوێنبەر: *(a blood ~)* .
(٥) بۆری ئاووگ بەری درەختو ڕووەك.

vest (vest), *n.* (١) یەلەك؛ سوخمە. (٢) [British]، فانیلە.
(٣) [Archaic]، کراس؛ جل؛ بەرگ.
(٤) [Obs.]، عەبا یا جبەی قەشە.
v.t. (١) لەبەرکردن (بەتایبەتی جبەی قەشە): *(to ~ a bishop)* .
(٢) جل لەبەرکردن؛ پۆشین.
(٣) (in ~)، خستنەسەر (تاپۆی خانوو و زەویوزار)؛ خستنە ژێردەستەوە؛
دەسەڵات پێدان؛ پێدان:
(He ~ed his estate in his son.; to ~ authority in a new official)
(٤) (with ~)، کردن بە لێپرسراو؛ دەسەڵات پێدان؛ دانەدەست:
(to ~ the new board with power to increase production)
v.i. (١) جل لەبەرکردن؛ جبەی قەشە کردنەبەر خۆ.
(٢) (in ~)، پێدران (تاپۆ)؛ کران بە خاوەن؛ بوون بە خاوەن.

vesta (ves'tə), *n.* دەنکە شقارتەی مۆم یا داری کورت.

Vesta (ves'tə), *n.* ڤێستا: بانوخوای ئاگردان (ئەفسانەی ڕۆمانی).

vestal (ves't'l), *adj.* (١) تایبەتی بە " ڤێستا " (ووشەی پێشوو ببینە).

(٢) تایبەتی بەو کچانەی " ڤێستا " یان پەرستووە.
(٣) داوێن پاک؛ پاک.
n. (١) کچە پەرستیاری " ڤێستا " . (٢) کچ؛ ئافرەتی داوێن پاک.
(٣) پەرستیار؛ پەرستگانشین.
vestal virgin, کچی " ڤێستا " : ئەو شەش کچە پەرستیارەن کە نیشتەنی پەرستگای " ڤێستا " بوون لە ڕۆمای کۆندا.
(ووشەی پێشووتر ببینە)
vested (ves'tid), *adj.* (١) جل لەبەر (بەتایبەتی جبەی قەشە).
(٢) دیاریکراوە بەپێی یاسا؛ بۆی بڕاوەتەوە بەپێی یاسا؛ چەسپاو.
vested interest, (١) مافێک یا خاوەنێتی شتێکە کە دەتوانرێ بدرێ بە کەسێکی تر. ٢ بەتەنگەوە هاتن لەبەر سوودی خۆ:
(The arms merchants have a ~ in the continuation of the war.)
(٣) کۆمەڵێکی بەتەنگەوەهاتوو لەبەر سوودی خۆ.
vestee (ves-tē'), *n.* سوخمە
vestiary (ves'ti-er'i), *adj.* تایبەتی بە جل‌وبەرگ و جبەی قەشە
n. = **vestry.**
vestibule (ves'tə-būl'), *n.* (١) ڕاڕەو؛ دالان
(٢) ڕاڕەوی نێوان فارگۆنەکانی شەمەندەفەر.
(٣) بۆشایی یا ڕاڕەوی ناوەوەی گوێچکە
-vestibular *(adj.).*
vestibule school, فێرگەی کارگەری نوێ (لە کارگەیەک یا دەستگایەکی پیشەسازیدا)
vestige (ves'tij), *n.* (١) شوێنەوار؛ جێ نیشانە؛ نیشانە؛ پاشماوە:
(~s of an earlier civilization.; They found no ~s of his presence.)
(٢) نەختێ؛ توزێ؛ توسقاڵ:
(There was no ~ of evidence for his claim.)
(٣) [Archaic]. شوێن پێ؛ جێ پێ.
(٤) ئەندامی کوێربووەوە یا ووشک بوو (گیانەوەرزانی): ئەندامێکە کە تەنها جێ نیشانەکەی ماوەو خۆی نەماوە.
vestigial (ves-tij'i-əl), *adj.* (١) جێ نیشانەیی؛ پاشماوەیی.
(٢) کوێربووەوە (ئەندامی گیاندار)؛ ووشک بوو؛ تەنها جێ نیشانەکەی ماوەو خۆی نەماوە
vestigium (ves-tij'i-əm), *n.* = **vestige # 4.**
vestment (vest'mənt), *n.* (١) جبە (بەتایبەتی هی ڕەسمی کە پلەو پایەی ئەو کەسە نیشاز بدات)؛ ڕۆب؛ بەرگی ڕەسمی. (٢) جبە یا عەبای قەشە (بەتایبەتی کە لەکاتی بەرنوێژی و کاروباری تری کلێسەدا لەبەر دەکرێت).
vest-pocket (vest'pok'it), *adj.* (١) لە گیرفاندا جێی دەبێتەوە؛ (هی) گیرفان *(a ~ book)* .
(٢) بچووک؛ زۆر بچووک.
vestry (ves'tri), *n.* (١) ژووری بەرگی قەشەو دەفری پیرۆز لە کلێسەدا. (هەروەها " sacristy "). (٢) ژووری خوێندن و کۆبوونەوە لە کلێسەدا.
(٣) ئەنجوومەنی کلێسە. (٤) (ا) کۆڕی ئەنجوومەنی کلێسە؛ کۆڕی ئەندامانی کلێسە بەگشتی. (ب) شوێنی ئەم کۆڕگرتنە.
vestryman (ves'tri-mən), *n.* ئەندامانی ئەنجوومەنی کلێسە.
vesture (ves'chēr), *n.* (١) [Archaic] . جل‌وبەرگ.
(٢) [Archaic]. پەردە؛ پۆشەنی (مەجاز): *(hills in a ~ of mist)* .
(٣) سەوزایی جگە لە داروردەخت؛ گژوگیا و دەغڵ‌ودان.
Vesuvian (və-sōō'vi-ən, və-sū'vi-ən), *n.* (١) جۆرە کانزایەکی شووشەیی سەوزکارە. (٢) شقارتەی سیگار داگیرساندن.
vet (vet), *n.* [Colloq.]. = **veterinarian.**
v.t. [Colloq.], لێ ووردبوونەوە؛ تێڕوانین.
v.i. [Colloq.], پزیشکایەتی گیانەوەر کردن.
vet (vet), *n.* [Colloq.]. = **veteran.**

vet., (١) **veteran** . (٢) **veterinarian** . (٣) **veterinary** .
vetch (vech), *n.* پۆلکە: گیایەکە بۆ ئالف بەکاردێت.
vetchling (vech'liŋ), *n.* گاڵ؛ پۆلکە خاتوونە
veteran (vet'ēr-ən, vet'rən), *adj.* (١) شارەزا (بەتایبەتی لە جەنگدا)؛ قاڵ؛ کارزان (٢) هی کۆنە سەرباز؛ هی کۆنە شەڕکەران.
n. (١) کۆنە سەرباز؛ کۆنە شەڕکەر.
(٢) کۆن (لە کارێکدا)؛ قاڵ؛ شارەزا؛ کارزان.
veterinarian (vet'ēr-ə-nâr'i-ən), *n. Also* **vet.,** پزیشکی گیانەوەر؛ پزیشکی وولاخ و ئاژەڵ و گیانەوەری تر.
veterinary (vet'ēr-ə-ner'i, vet'rə-ner'i), *adj.* تایبەتی بە پزیشکەوانی وولاخ و گیانەوەری ماڵی تر؛ هی پزیشکێتی گیانەوەر.
n. = **veterinarian.**
vetiver (vet'ə-vēr), *n.* (١) گیایەکی هیندییە ڕەگەکەی بۆن خۆشە (بۆنی لێ دروست دەکرێت). (٢) ڕەگی ئەم گیایە.
veto (vē'tō), *n.* (١) قەدەغە؛ قەدەغەکردن.
(٢) دەسەڵاتی ئەم قەدەغەکردنە.
(٣) (ا) ڤیتۆ: ماف یا دەسەڵاتی پووچ کردنەوە (گەڵاڵەی یاسا، بڕیار... هتد).
(ب) بەکارهێنانی ئەم مافە یا دەسەڵاتە.
(٤) بەیاننامەی ڤیتۆ یا پووچ کردنەوە (گەڵاڵەی یاسای کۆنگرێس لەلایەن سەرۆک کۆمارەوە). (پێشی دەوترێ: " **veto message** ").
v.t. (١) پووچ کردنەوە (گەڵاڵەی یاسا، بڕیار)؛ ڤیتۆدان؛ ڤیتۆکردن:
(The President ~ed a bill passed by Congress.)
(٢) قەدەغەکردن؛ پەسەندنەکردن؛ ڕازی نەبوون لەسەر.
vex (veks), *v.t.* (١) پەستکردن؛ زیزکردن؛ بێزارکردن؛ زویرکردن (بەتایبەتی بە شتی هیچ‌وپووچ). (٢) [Rare]، تووش بوون (نەخۆشی)؛ گرتن
(٣) سەرسوڕماندن؛ سەر لێ شێواندن.
(٤) لێ دووان بە دوورودرێژی؛ پەیتاپەیتا هێنانەپێشەوە بۆ باس کردن
(٥) ووروژاندن؛ شێواندن؛ ڕاوەشاندن.
vexation (vek-sā'shən), *n.* (١) زیزکردن؛ پەستکردن؛ زویرکردن.
(٢) زیزی؛ زیزبوون؛ پەستی؛ توورەیی.
(٣) هۆی زیزی یا پەستی؛ پەستکەر؛ توورەکەر؛ زویرکەر.
vexatious (vek-sā'shəs), *adj.* (١) پەستکەر؛ زیزکەر؛ ناخۆش؛ بێزارکەر؛ توورەکەر *(a ~ situation)* .
(٢) شێواو؛ ناخۆش *(a ~ period)* .
(٣) هەر بۆ هەراسان کردن کراوە (دادخوازی)؛ ئامانجی تەنها بێزارکردن و پەستکردنە.
-vexatiously *(adv.)*; vexatiousness *(n.)*.
vexed (vekst), *adj.* (١) توورە؛ پەست؛ زویر؛ زیز؛ بێزار.
(٢) بە دوورودرێژی باس کراوە؛ پەیتاپەیتا باس کراوە: *(a ~ question)* .
-vexedly *(adv.)*; vexedness *(n.)*.
vexillary (vek'sə-ler'i), *adj.* (١) هی ئاڵا. (٢) **vexillum # 2** .
n. (١) کۆنە سەربازی ڕۆمانی کە لەژێر ئاڵایەکی تایبەتیدا شەڕیان دەکرد
(٢) ئاڵاهەڵگر.
vexillate (vek'sə-lit, vek'sə-lāt'), *adj.* پەڕەدار (زیندەوەرزانی).
vexillum (vek-sil'əm), *n.* (١) (ا) ئاڵای چوارگۆشە.
(ب) دەستە سەرباز (کە لەژێر یەک ئاڵادا سەربازییان دەکرد لە ڕۆمای کۆندا).
(٢) پەڕەی گەورەی لاسەرووی هەندێ گوڵ.
(٣) پەڕەی پەڕی باڵندە؛ بەشە پان و نەرمەکەی پەڕ.
via (vī'ə, vē'ə), *prep.* (١) لەڕێی؛ لە:
(to fly to Istanbul ~ London)
(٢) بەهۆی؛ لەڕێی:
(to arrive at an answer ~ scientific investigation)
viability (vī'ə-bil'ə-ti), *n.* توانای ژیان و گەشەکردن؛ توانای ژیان و مانەوە بوون.
viable (vī'ə-b'l), *adj.* (١) دەتوانێ بژی و گەشە بکات (منداڵی زوو

لەدایکبوو. *(a ~ fetus)* .
(٢) دەڕوێت، سەوز دەبێت؛ ڕەگ دادەکوتێت: *(~ seeds)* .
(٣) کردەنی: توانای ژیان و مانەوەی هەیە:
(a ~ solution; a ~ country, state)

viaduct (vī′ə-dukt′), *n.* پرد (بەتایبەتی کە بەسەر شیوێکەوە بێ و لەسەر چەند پایەیەك بێ)

vial (vī′əl), *n.* شووشەی بچووکی دەرمان؛ شووشە. (هەروەها " phial ").

v.t. کردنە شووشەوە (دەرمان)؛ لە شووشەدا هەڵگرتن.

via media (vī′ə mē′di-ə), [L.]. میانڕەوی؛ مام ناوەندێتی (لە هەڵوێست و بۆچووندا).

viand (vī′ənd), *n.* (١) خواردەمەنییەك؛ خواردنێك؛ چێشت
(٢) (*pl.*) خواردەمەنی (بەتایبەتی هی خۆش)؛ خواردن؛ ئازووقە.

viatic (vī-at′ik), *adj. Also* viatical, تایبەتی بە گەشت و ڕێگە.

viaticum (vi-at′i-kəm), *n.* (١) توێشوو، خەرجی ڕێگە.
(٢) شێوی حواهانە (کە دەدرێ بە کەسێك لە گیانەڵادا)؛ شێوی گیانەڵایی (خاچ پەرستی)

viator (vī-ā′tôr), *n.* ڕێبوار.

vibraculum (vī-brak′yoo-ləm), *n.* ئەندامێکی هەندێ گیانەوەری قەوزەیی‌یە لە قامچی دەچێت.

vibrancy (vī′brən-si), *n.* (١) لەرینەوە؛ لەرزین. (٢) دەنگدانەوە.
(٣) جموجووڵ؛ چالاکی؛ چوست و چالاکی.

vibrant (vī′brənt), *adj.* (١) دەلەرێتەوە؛ دەلەرزێ؛ لەرزۆك و دەنگدار.
(٢) دەنگدەرەوە. (٣) جموجووڵاوی؛ پڕە لە خەڵك و هەمیشە هاتوچۆی تێدایە؛ زیندوو (مەحاڵ) *(~ streets; a ~ city)* .
(٤) چالاك، چوست و چالاك؛ بەگوڕ؛ گورج و گۆڵ.
(a ~ woman, personality, etc.)
(٥) دەنگدار (دەنگناسی)؛ دەنگدەرەوە.

n. تیپی دەنگدار یا دەنگدەرەوە.

-vibrantly *(adv.)*.

vibraphone (vī′brə-fōn′), *n.* ئامێرێکی مۆسیقایە

vibrate (vī′brāt), *v.t.* (١) لەراندنەوە. (٢) ڕاوەشاندن.

v.i. (١) لەرینەوە. (٢) لەرزین؛ ڕاوەشان. (٣) دەنگدانەوە.
(٤) وورووژان: هاتنە جۆش؛ موورچڕکە پێداهاتن لە خۆشیدا:
(She ~ed with joy.)
(٥) ڕاڕایی کردن؛ دوودڵی کردن.

vibratile (vī′brə-til, vī′brə-tīl′), *adj.* (١) هی لەرینەوە؛ تایبەتی بە لەرزین (٢) دەلەرێتەوە؛ دەتوانرێ بلەرێنرێتەوە.

-vibratility *(n.)*.

vibration (vī-brā′shən), *n.* (١) لەرینەوە؛ لەرانەوە
(٢) لەرزین: ڕاوەشان؛ لەرز. (٣) ڕاڕایی؛ دوودڵی.
(٤) وورووژان (هەست)؛ جۆش. (٥) لەرە؛ لەرزە.

-vibrational *(adj.)*.

vibrator (vī′brā-tẽr), *n.* (١) چەکوشی زەنگی کارەبایی
(٢) ئامێری لەرەلەرکەر (بۆ لەش شێلان)؛ لەرێنە.
(٣) oscillator

vibratory (vī′brə-tôr′i, vī′brə-tō′ri), *adj.* (١) هی لەرینەوە؛ لەرینەوەیی (٢) دەلەرێنێتەوە (٣) دەلەرێتەوە.
(٤) دەنگدەرەوە

vibrio (vib′ri-ō′), *n.* بەکتریایەکە لە شێوەی ویرگول یا تیپی S دایە

vibriosis (vib′ri-ō′sis), *n.* نەخۆشییەکە لە بەکتریای " vibrio "ەوە تووش دەبێ (وەك ڕشانەوە یا کۆلێرا)

vibrissa (vī-bris′ə), *n.* (١) تووکی دەوری لووتی گیانداری وەك پشیلە؛ سمێڵی گیانەوەر (٢) پەڕی وەك دڕکە لە نزیك دەمی هەندێ باڵندەی کرمخۆرەوە

vibroscope (vī′brə-skōp′), *n.* لەرەپێو؛ پێوەری لەرە.

viburnum (vī-bûr′nəm), *n.* (١) جۆرە دەوەن یا ڕووەکێکە گوڵی سپی و بەری سوور دەگرێ. (٢) توێکڵی ئەم ڕووەکە کە بۆ دەرمان بەکاردێت

vicar (vik′ẽr), *n.* (١) جێگر؛ جێنشین؛ نوێنەر.
(٢) قەشە؛ قەشەی لێپرسراوی ناوچەیەك.
(٣) [V-]، پاپا. (هەروەها " Vicar of Christ ").

vicarage (vik′ẽr-ij), *n.* (١) ماڵی قەشە. (٢) مووچەی قەشە.
(٣) ئیش و کاری قەشە؛ پلەوپایەو دەسەڵاتی قەشە؛ قەشەیەتی.

vicarate (vik′ẽr-it, vik′ə-rāt′), *n.* = vicariate.

vicar forane, جێگری سەرەك قەشە.

vicarial (vī-kâr′i-əl, vi-kâr′i-əl), *adj.* (١) قەشەیی؛ تایبەتی بە قەشەی ناوچە. (٢) قەشەیەتی کردووە.
(٣) لەلایەن نوێنەرەوە کراو؛ بە نوێنەر یا جێگر سپێردراو: *(~ powers)* .

vicariate (vī-kâr′i-it, vi-kâr′i-āt′), *n. Also* vicarate, (١)– قەشەیەتی؛ پلەوپایەو دەسەڵاتی قەشە.
(٢) قەشەنشین؛ ناوچەی لێپرسراوی قەشە.

vicarious (vī-kâr′i-əs, vi-kâr′i-əs), *adj.* (١) لە جێی یا لەبری کەسێکی تر کراوە؛ لە جێی کەسێکی تر دەربراوە: *(~ punishment)*
(٢) جێگری؛ نوێنەری؛ بە جێگر یا نوێنەر سپێردراو:
(~ authority or power)
(٣) خۆشی لێ وەرگیراو لە ڕێی بە خەیاڵ بەشداربوونی خۆشی کەسێکی ترەوە
(a ~ thrill; He gets ~ pleasure form his children's success.)

-vicariously *(adv.)*; vicariousness *(n.)*.

vicarly (vik′ẽr-li), *adj.* قەشەیی؛ لە قەشە هاتوو؛ بۆ قەشە شیاو.

vicarship (vik′ẽr-ship′), *n.* قەشەیەتی؛ پلەوپایەی قەشەیەتی؛ ماوەی قەشەیەتی.

vice (vīs), *n.* (١) بەدخوویی؛ خووی خراپ؛ کاری خراپ.
(٢) بەدڕەفتاری؛ ڕەووشتی نزم؛ سەرسەرێتی؛ سووکی؛ داوێن پیسی.
(٣) قەحبەیەتی؛ قەحبەیی (٤) کەموکووڕی. (٥) لەکە.
(٦) لاوازی؛ ناتەواوی لەش. (٧) بەدخوویی گیانداری ماڵی وەك ئەسپ و سەگ
(٨) [V-]، نوێنەری جۆرە شانۆگەرییەکی ئیشانەیی ئینگلیزی کۆنە کە نوێنەری بەدڕەفتارییەك یا هەموو بەدڕەفتارییەك بوو.

vice (vī′si), *prep.* لەباتی؛ لەجیاتی؛ لەبری.

vice (vīs), *n. & v.t.* = vise.

vice- (vīs), پێشگرێکە بەمانای: جێگر؛ جێنشین: *(vice-president)* .

vice-admiral (vīs′ad′mə-rəl), *n.* جێگری ئەدمیراڵ.

vice-consul (vīs′kon′s'l), *n.* جێگری قونسوڵ.

vicegerency (vīs′jêr′ən-si), *n.* (١) جێگری؛ جێنشینی؛ پلەوپایەی جێنشین. (٢) جێگرنشین؛ ناوچەی ژێردەستی جێگر.

vicegerent (vīs′jêr′ənt), *n.* جێگری پاشا یا فەرمانڕەوا؛ جێنشین؛ نوێنەر.

-vicegeral *(adj.)*.

vicenary (vis′ə-ner′i), *adj.* بیستی؛ بیست؛ تایبەتی بە بیست.

vicennial (vī-sen′i-əl), *adj.* (١) بۆ بیست ساڵ.
(٢) بیست ساڵە؛ هەر بیست ساڵ جارێك ڕوودەدات.

vice-presidency (vīs′prez′ə-dən-si), *n.* جێگرێتی سەرۆك؛ جێنشینی سەرکۆمار؛ پلەی جێگری سەرۆك.

vice-president (vīs′prez′ə-dənt), *n.* (١) جێگری سەرۆك (وڵات، کۆمپانیا، ڕێکخراو). (٢) [V- P-]، جێگری سەرکۆماری ئەمەریکا

-vice-presidential *(adj.)*.

viceregal (vīs′rē′g'l), *adj.* تایبەتی بە جێگری پاشا.

viceregent (vīs′rē′jənt), *n.* جێگری پاشا یا فەرمانڕەوا.

-viceregency *(adj.)*; viceregent *(adj.)*.

vicereine (vīs′rān), *n.* (١) ژنی جێگری پاشا.
(٢) [Rare]، جێگری شاژن.

viceroy (vīs′roi), *n.* (١) جێگری پاشا (کە هەرێمێك دەبات بەڕێوە)
(٢) جۆرە پەپوولەیەکی ئەمەریکی ڕەش و سوورە.
viceroyalty (vīs′roi′əl-ti), *n.* (١) جێگرێتی پاشا؛ جێنشینێتی پاشا (٢) جێگری پاشانشین؛ هەرێمێکە کە جێنشینی پاشا بەڕێوەی دەبات.
viceroyship (vīs′roi-ship′), *n.* = viceroyalty.
vice squad, پۆلیسی ڕەووشت: پۆلیسی لەناوبردنی بەدڕەووشتی (کە قەحبەیەتی و قومارکردن دەگرێتەوە).
vice versa (vī′si vûr′sə), بەپێچەوانەوە؛ وەکی تر؛ بەپێچەوانەشەوە
Vichy water, ئاوی کانزایی
vicinage (vis′'n-ij), *n.* (١) vicinity.
(٢) خەڵکی گەڕەك؛ دانیشتوانی ناوچەیەك یا گەڕەکێك.
(٣) دراوسێتی؛ دراوسێیەتی؛ هاوسێیەتی؛ نزیکی.
vicinal (vis′'n-əl), *adj.* (١) نزیك؛ بەتەنیشت (٢) ناوخۆ (ڕێگەوبان).
vicinity (və-sin′ə-ti), *n.* (١) نزیکی؛ نزیکێتی؛ تەنیشت. *(two restaurants in close ~)*
(٢) دەوروپشت *(There are no stores in the ~ of our house.)*.
(٣) گەڕەك
vicious (vish′əs), *adj.* (١) پیس (ڕەووشت)؛ بەد؛ نزم؛ بێ حەیا: *(a ~ person)*
(٢) پووچ؛ چەوت؛ بەتاڵ (بەڵگە): *(a ~ argument)*.
(٣) (ا) دڕ؛ درندە؛ هار؛ شەڕەنگێز: *(a ~ dog, person, etc.)*.
(ب) سەرکێش؛ لەقەهاوێژ؛ چەتوون: *(a ~ horse)*
(٤) ناپەسەند؛ بەد؛ خراپ؛ پیس: *(a ~ rumor)*
(٥) [Obs.]؛ بۆگەن؛ پیس (ئاو، هەوا... هتد).
-viciously *(adv.)*; viciousness *(n.)*.
vicious circle, پێچەبەدەورە؛ ئەڵقەی بێ بن؛ ئەڵقەی خاڵی.
vicissitude (vi-sis′ə-to͞od′, vi-sis′ə-tūd′), *n.* (١) گۆڕان (بارودۆخ، بەخت)؛ هەڵبەزودابەزەی ژیان: *(They remained friends through the ~ of thirty years.)*
(٢) بەدوای یەکدا هاتن (شەووڕۆژ)؛ بەرودوا؛ یەك لە دوای یەك.
(٣) گۆڕان؛ گۆڕین؛ هەمیشە گۆڕان.
vicissitudinary (vi-sis′ə-to͞o′d'n-er′i), *adj.* هەمیشە گۆڕاو؛ بە نۆرە هاتوو؛ زوو زوو گۆڕاو.
vicissitudinous (vi-sis′ə-to͞o′d'n-əs, vi-sis′ə-tū′d'n-əs), *adj.* = vicissitudinary.
victim (vik′tim), *n.* (١) قوربانی. (٢) کەسێکی کوژراو یا چەوسێنراوە.
(٣) لێقەوماو؛ زیان لێکەوتوو: *(~s of war)*
(٤) هەڵخەڵەتاو؛ چاوبەستکراو؛ دەستبڕاو؛ ساختەلێکراو.
victimize (vik′tim-īz′), *v.t.* (١) کردن بە قوربانی.
(٢) کوشتن؛ چەوساندنەوە. (٣) دەستبڕین؛ هەڵخەڵەتاندن؛ ساختەلێکردن.
-victimization *(n.)*; victimizer *(n.)*.
victor (vik′tēr), *n.* (١) زاڵ؛ سەرکەوتوو. (٢) براوە.
victoria (vik-tôr′i-ə, vik-tōr′yə), *n.* (١) عەرەبانەیەکی نزمی دووئەسپی دووکەسی سەربەتاڵە. (٢) ئوتومبیلێکی تەختەی کۆنە.
(٣) ڕووەکێکی ئاوی گەڵا پانی ئەمەریکییە.
Victorian (vik-tôr′i-ən, vik-tōr′yən), *adj.* (١) ڤیکتۆری ڤیکتۆریایی؛ تایبەتی بە ماوەی فەرمانڕەوایی شاژنی ئینگلتەرە "ڤیکتۆریا" (ساڵی ١٨٣٧-١٩٠١)؛ لەم ماوەیەدا نووسراوە یا کراوە: *(a V~ novel)*.
(٢) کۆنەپەرست و مێشك تەسك و توندوتیژی رووکەشی لەرووی ڕەووشتەوە.
(٣) زۆر ڕازاوە و نەخشێنراو و قەبە (کەرەسەی ناوماڵ و خانووسازی).
n. کەسێکی ڤیکتۆریایی؛ کەسێکی سەردەمی شاژن ڤیکتۆریا؛ کەسێکی کۆنەپەرست و مێشك تەسك و بە رووکەش توندوتیژ لەڕووی ڕەووشتەوە.
Victorianism (vik-tôr′i-ən-iz'm), *n.* (١) تایبەخۆی ڤیکتۆریایی: سەردەمی ڤیکتۆریا (لەڕووی ڕەووشت و بیروڕاو شێوازەوە)
(ژمارە (٢))ی ووشەی پێشوو ببینە). (ب) نموونەیەکی ڤیکتۆریایی؛ شتێکە تایبەخۆی ڤیکتۆریایی بنوێنێ.
victorious (vik-tôr′i-əs, vik-tōr′yəs), *adj.* (١) زاڵ؛ سەرکەوتوو: *(a ~ army)*.
(٢) زاڵی پیشاندەر؛ سەرکەوتوویی یا براوەیی دەردەخات: *(a ~ smile)*
-victoriously *(adv.)*; victoriousness *(n.)*.
victory (vik′tə-ri, vik′tri), *n.* (١) زاڵبوون؛ سەرکەوتن (جەنگ)؛ زاڵی. (٢) بردنەوە (پێشبڕکێ)؛ بۆڕپێدان.
victress (vik′tris), *n.* ژنی سەرکەوتوو؛ ژنی براوە
victual (vit′'l), *n. Also* vittle, (١) خواردەمەنی؛ خواردن.
(٢) (*pl.*) ئازووقە.
v.t. خواردەمەنی پێدان؛ نان پێدان.
v.i. (١) [Rare or Archaic]؛ خواردن؛ نان خواردن. (٢) ئازووقەخستن
victualer, victualler (vit′'l-ēr, vit′lēr), *n.* (١) ئازووقەچی؛ سوپا یا هێزی دەریایی؛ دووکانداری ئۆردوگا (٢) کەشتی ئازووقە؛ کەشتی خواردەمەنی. (٣) [British]؛ ئوتێلچی؛ خانچی؛ مەیخانەچی
vicuña (vi-ko͞on′yə, vi-kū′nə), *n.* (١) گیانەوەرێکی ئەمەریکای باشوورە لە توخمی حوشترو "لامە" بۆ خورییە نەرمەکەی بەخێودەکرێت.
(٢) (ا) خوری ئەم گیاندارە. (ب) قوماشی ئەم خورییە.
vide (vī′di), [L.], *v.* Abbr. v., vid., ببینە (فلان لاپەڕە یا پەرتووك).
videlicet (vi-del′ə-sit), *adv.* Abbr. via., واتا.
video (vid′i-ō′), *adj.* ڤیدیۆیی؛ ڤیدیۆ؛ تەلەفزیۆنی؛ وێنەیی.
n. (١) ڤیدیۆ. (٢) تەلەفزیۆن. (٣) وێنەی ڤیدیۆ یا تەلەفزیۆن.
videogenic, لە ڤیدیۆ یا تەلەفزیۆندا جوان دەنوێنێ؛ لە ڤیدیۆ یا تەلەفزیۆندا باش دەردەچێت.
video tape, شریتی ڤیدیۆ؛ شریتی تەلەفزیۆن؛ تۆمارکردن لەسەر شریتی ڤیدیۆ.
vidette (vi-det′), *n.* = vedette.
vie (vī), *v.i.* هەوڵ بۆ دان (لە پێشبڕکێدا)؛ ملەملێ لەگەڵ کردن بۆ شتێك؛ بۆڕبۆڕێن لەگەڵ کردن: *(They ~ed with one another for first place. ; to ~ with one another for her heart)*
v.t. (١) [Obs.]؛ گرەوکردن
(٢) [Rare or Archaic]. خستنە ملەملێوە؛ بۆڕبۆڕێن پێکردن
Vietnamese (vēt′nə-mēz′), *adj.* ڤێتنامی؛ تایبەتی بە ڤێتنام و گەل و کلتوورەکەی.
n. (١) ڤێتنامی؛ هاونیشتمانییەکی ڤێتنام. (٢) زمانی ڤێتنامی؛ ڤێتنامی
view (vū), *n.* (١) بینین؛ سەیرکردن؛ تێڕوانین؛ لێ ووردبوونەوە.
(٢) لەبەرچاو: *(not a person in ~)*.
(٣) بۆچوون: *(He takes a correct ~ of the situation.)*.
(٤) دیمەن: *(a beautiful ~ from the window)*.
(٥) وێنە؛ نیگار (بەتایبەتی هی دەشت).
(٦) ڕوو؛ ڕووخسار؛ شێوەی دەرەوە؛ ڕوواڵەت.
(٧) ڕا؛ بیروڕا: *(May I have your ~ on the matter?)*
(٨) ئامانج؛ ئاوات؛ هیوا. *(He had a ~ to bettering his condition.)*
(٩) بەتەمابوون؛ لەبەرچاوبوون: *(We had no ~ of failure.)*
(١٠) کورتە: *(The author gave a brief ~ of his book.)*.
(١١) تێڕوانینی جێی تاوان لەلایەن سوێندخوارانەوە (دادگەری)
v.t. (١) تێڕوانین؛ پشکنین؛ لێ ووردبوونەوە. (٢) بینین؛ چاوپێکەوتن.
(٣) بیرلێکردنەوە؛ لێکۆڵینەوە.
in view, (١) لەبەرچاو؛ دیار؛ ئاشکرا (٢) لێی دەکۆڵرێتەوە. (٣) لە یاددا؛ لە بیردا. (٤) وەك ئامانج یا هیوا. (٥) لە بەتەمابووندا.
in view of, لەبەرئەوەی؛ لەبەر؛ بەهۆی
on view, لەبەرچاوە؛ خراوەتە پێش چاو.
point of view, = viewpoint.

with a view to, (١) بەو نیازەی؛ بە نیازی؛ بەو مەبەستەی (٢) بەو هیوایەی کە؛ بەهیوای

viewer (vū′ĕr), *n.* (١) (ا) بینەر؛ سەیرکەر. (ب) بینەر یا سەیرکەری تەلەفزیۆن. (٢) ئامێری بینین.

view-finder, = finder # 2.

viewless (vū′lis), *adj.* (١) نەبینراو. (٢) بێ را؛ بێ هەلوێست.

viewpoint (vū′point′), *n.* (١) باری سەرنج؛ گۆشەی سەرنج. (٢) را؛ هەلوێست؛ دەموودوو. (هەروەها " point of view ").

viewy (vū′i), *adj.* [Colloq.], (١) خەیال پەرست؛ بیروڕای سەیری هەیە. (٢) رازاوە؛ زەق؛ سەرنج راکێش؛ بریقاوە.

vigesimal (vī-jes′ə-m′l), *adj.* (١) بیستەم. (٢) بیستی؛ لەسەر ژمارەی بیست دانراو. (٣) بیست بیستی. *(~ counting)*.

vigil (vij′əl), *n.* (١) ئێشك؛ ئێشكگرتن؛ شەونخونی؛ چاودێری. *(to keep ~ over a sick child)* (٢) (ا) شەوی جەژن؛ ئێوارەی جەژن (بەتایبەتی کە بە نوێژو نزاوە بیرێتە سەر). (ب) ئێشکی ئێوارەی جەژن. (ج) (*pl.*) نوێژی شەوی جەژن.

vigilance (vij′ə-ləns), *n.* وریایی؛ ئاگاداری؛ هۆشیاری.

vigilance committee, (١) لیژنەی پاسەوانی سەربەخۆ؛ لیژنەیەکی میللییە بۆ پاسەوانی گەڕەك و راگرتنی ئاسایش و سزادانی تاوانکاران (بەتایبەتی لەکاتی پشێویی و پاشاگەردانیدا). (٢) تاقمی تۆقاندنی قولەڕەش و لایەنگرە سپییەکانیان لە خوارووی ئەمەریکا لەسەردەمی شەڕی ناوخۆی ئەمەریکادا.

vigilant (vij′ə-lənt), *adj.* وریا؛ ئاگادار؛ هۆشیار

vigilante (vij′ə-lan′ti), *n.* ئەندامی لیژنەی پاسەوانی سەربەخۆ (ووشەی پێشووتر ببینە)؛ پاسەوانی سەربەخۆ.

vigilantism (vij′ə-lan′ti-z′m), *n.* پاسەوانی سەربەخۆ؛ پاسا گرتنەدەست خۆ لەلایەن لیژنەی پاسەوانی سەربەخۆوە (سێهەم ووشەی پێشوو ببینە).

vignette (vin-yet′), *n.* (١) نەخشی سەرەتاو کۆتایی و قەراغی لاپەڕە. (٢) وێنەی سەروشان. (٣) بەرهەمێکی وێژەیی یا شانۆیی کورت و جوان دارێژراو.

v.t. وێنەی سنوور دیاری نەکراو کردن

vigor, vigour (vig′ĕr), *n.* (١) چوستوچالاکی؛ چالاکی؛ گوڕ؛ توانا؛ هێز؛ ووزە؛ تین. (٢) تاف. (٣) توانای گەورەبوون یا پەرەسەندن: *(the ~ of a plant)*. (٤) توندی؛ توندوتیژی؛ تین: *(the ~ of her denial)*. (٥) دروستی (یاسا)؛ بەردەوامی کاریگەری: *(the ~ of the law)*.

vigorous (vig′ĕr-əs), *adj.* (١) بەهێز؛ بەتین؛ بەووزە. (٢) چالاك؛ چوستوچالاك؛ گورج وگۆڵ؛ بەگوڕ. (٣) توندوتیژ؛ توند.

-vigorously *(adv.)*; vigorousness *(n.)*.

viking, Viking (vī′kiŋ), *n.* چەتەی دەریای ئەسکەندیناڤی.

vile (vīl), *adj.* (١) بەد؛ نامەرد؛ ناڵەبار؛ ناپەسەند؛ نزم. (٢) پیس؛ بوگەن. (٣) بێ نرخ؛ بێ بایەخ؛ هیچوپووچ. (٤) خراپ (بارودۆخ)؛ ناپەسەند؛ پیس: *(~ weather)*.

-vilely *(adv.)*; vileness *(n.)*.

vilification (vil′ə-fi-kā′shən), *n.* (١) ناو پیس کردن؛ سووك كردن؛ بەدگۆیی کردن؛ قسەی خراپ پێ ووتن؛ لەکەدارکردن. (٢) جوێن؛ بەدگۆیی؛ قسەی سووك.

vilify (vil′ə-fī′), *v.t.* ناو پیس کردن؛ سووك کردن؛ بەدگۆیی کردن؛ قسەی سووك پێ ووتن؛ ناوزڕاندن.

-vilifier *(n.)*.

vilipend (vil′ə-pend′), *v.t.* (١) بە سووك سەیرکردن؛ گاڵتەپێکردن. (٢) ناو پیس کردن؛ قسەی خراپ پێ ووتن.

villa (vil′ə), *n.* ڤیلا؛ کۆشکی لادێ یا قەراغ شار؛ خانووی زۆر خۆش

villadom (vil′ə-dəm), *n.* [Chiefly British], کۆشك و خاوەن کۆشکان؛ کۆمەڵی خاوێنداران؛ جیهانی خاوەن کۆشکان.

village (vil′ij), *n.* (١) دێ؛ گوند؛ ئاوایی. (٢) دێهاتی؛ خەڵکی دێ؛ لادێیی.

adj. لادێیی؛ تایبەتی بە لادێ.

villager (vil′ij-ĕr), *n.* لادێیی؛ دێهاتی؛ دێ نشین.

villain (vil′ən), *n.* (١) ناکەس؛ پیاوخراپ؛ کەسێکی بەدکارو بەدڕەفتار؛ سێبەندی. (٢) کەسێکی ناکەس لە چیرۆك و شانۆنامەدا. (٣) villein. (٤) [Obs.]، کەسێکی کەرتوو هیچ نەزان.

villainess (vil′ən-is), *n.* (١) ئافرەتی ناکەس و بەدکار (٢) ئافرەتی وەها لە چیرۆك و شانۆنامەدا.

villainous (vil′ən-əs), *adj.* (١) ناکەس؛ تاوانکار؛ نامەرد؛ ناپیاو. (٢) ناپەسەند؛ پیس.

villainy (vil′ən-i), *n.* (١) ناکەسی؛ پیاوخراپی؛ ناپیاوی؛ بەدڕەفتاری؛ سێبەندیتی. (٢) کردەوەی ناکەسانە؛ رەووشتی سێبەندییانە. (٣) تاوان (٤) [Obs.]، villeinage

villanella (vil′ə-nel′ə), *n.* ڤیلانێلا: گۆرانییەکی لادێیی ئیتاڵییە بە سەماوە.

villanelle (vil′ə-nel′), *n.* هەڵبەستێکی نۆزدە دێرییە.

villatic (vi-lat′ik), *adj.* دێهاتی؛ لادێیی.

villein (vil′ən), *n.* جووتیاری نیمچە ئازاد (لە رژێمی دەرەبەگی ئینگلیزی کۆندا).

villeinage, villenage, villanage (vil′ən-ij), *n.* جووتیاری نیمچە ئازاد (ووشەی پێشوو ببینە).

villiform (vil′ə-fôrm′), *adj.* وەك گەندەموو.

villosity (vi-los′ə-ti), *n.* (١) گەندەمووداوێتی؛ گەندەمتووکاوێتی؛ مەمیلەدارێتی. (٢) رووەکی گەندەموودار (وەك قەیفە). (٣) villus

villous (vil′əs), *adj. Also* villose, (١) گەندەمووداوی؛ بە گەندەمتووك داپۆشراو. (٢) وەك گەندەموو.

villus (vil′əs), *n.pl.* villi, گەندەموو (توێکاری، رووەکناسی)؛ گەندەمتووك.

vim (vim), *n.* تین؛ ووزە؛ هێز؛ توانا.

vimen (vī′men), *n.* خەڵف؛ چڵ؛ تووڵ.

-viminal *(adj.)*.

vimineous (vi-min′i-əs), *adj.* (١) بە تووڵ چنراو؛ لە تووڵ یا شووڵ پێکهاتوو. (٢) خەڵفی درێژی دەرکردووە (رووەکزانی)؛ تووڵدار.

vina (vē′nä), *n.* ڤینە: ئامێرێکی مۆسیقی ژێداری هیندییە.

vinaceous (vī-nā′shəs), *adj.* (١) شەرابی؛ ترێیی؛ لە شەراب یا ترێ دەچێ. (٢) رەنگ شەرابی؛ سوور.

vinaigrette (vin′i-gret′), *n.* (١) شووشەی بۆن: دەفرێکی سەر کون کونە بۆنی خۆشی تێ دەکرێت. (٢) vinaigrette sauce .

vinaigrette sauce, خۆشاوی سرکە: خۆشاوێکی زەڵاتەیە لە سرکەو شەراب و بیاری جنراو و گیای بۆن خۆش پێکدێت.

Vincent's angina (or infection), = trench mouth.

vincible (vin′sə-b′l), *adj.* دەبەزێنرێت؛ دەتوانرێت ببەزێنرێت.

-vincibility *(n.)*.

vinculum (viŋ′kyoo-ləm), *n.* (١) بەند؛ پێبەست؛ پەیوەند؛ پەیوەندی. (٢) بەند (توێکاری)؛ ریشاڵی جێری نێوان دوو جومگە؛ پەردە یا ریشاڵی دوو ئەندام لێکدەر. (ووشەی " ligament " و " frenum " ببینە). (٣) هێڵی سەر چەند ژمارەیەکە بۆ سەیر کردنیان وەك یەك ژمارە: ($a-\overline{x+y}$).

vindicate (vin′də-kāt′), *v.t.* (١) بێ گوناهی دەرخستن؛ بەخشین؛ ئازادکردن. (٢) لایەنگیری کردن؛ لەسەرکردنەوە؛ پشتیوانی کردن. (٣) بە رەوا بینین؛ پەراندنەوە (مەجاز)؛ بەڵگە بۆ هێنانەوە: *(His success ~ed their belief in him.)* (٤) ماف چەسپاندن؛ بە مافی خۆ دانان.

(٥) [Obs.]، (ا) تۆڵەسەندن؛ تۆڵە لێکردنەوە. (ب) سزادان.
-vindicator *(n.)*.
vindication (vin´də-kā′shən), *n.* (١) بەخشین؛ ڕووسپێتی؛ ئازادکران؛ بێ گوناهی دەرخران؛ پەراندنەوە. (٢) بەڵگەی بە ڕەوا بینین؛ بەڵگەی پەراندنەوە یا بێ گوناهی سەلماندن.
vindicatory (vin′di-kə-tôr′i, vin′di-kə-tō′ri), *adj.* (١)- پەرێنەرەوە؛ بێ تاوانکەر؛ بێ گوناهی دەرخەر؛ لایەنگر؛ بە ڕەوا بینین. (٢) سزایی؛ تۆڵەیی؛ لە ڕووی سزا یا تۆڵەوە کراو.
vindictive (vin-dik′tiv), *adj.* (١) قیناوی؛ قین هەڵگر؛ ڕق لەبەر؛ کینە لە دڵ؛ قین لە سك؛ بە قین: *(a ~ person)*.
(٢) سزایی؛ تۆڵەیی؛ بۆ سزادان یا تۆڵەسەندنە: *(~ punishment)*.
-vindictively *(adv.)*; vindictiveness *(n.)*.
vine (vīn), *n.* (١) ڕووەکی خشۆك یا خۆهەڵواس. (٢) لاسك و تەرزی ئەم جۆرە ڕووەکە. (٣) مێو؛ دارمێو.
vinedresser (vīn′dres´ēr), *n.* مێوبڕ
vinegar (vin′i-gēr), *n.* (١) سرکە (٢) قسەی ڕەق؛ ڕەووشتی شەڕانی؛ توورەوتڕوویی؛ ترش و تاڵی. (٣) vim.
vinegar eel (or worm), کرمی سرکە.
vinegarette (vin´ə-gēr-et′), *n.* = vinaigrette.
vinegarroon (vin′i-gə-rōōn´), *n. Also* vinegarone, جۆرە دووپشکێکی گەورەی بێ ژەهرە کە وورووژێنرا بۆنێکی وەك سرکەی لێ دەبێتەوە.
vinegary (vin′i-gēr-i), *adj. Also* vinegarish, (١) سرکەیی؛ ترش. (٢) توورەوتڕ؛ شەڕانی؛ سەرگەرم.
vinery (vīn′ēr-i), *n.* (١) شووشەبەندی مێو: خانوویەکی شووشەی گەرمە مێوی تێدا دەڕوێنرێ و پەروەردە دەکرێ. (٢) مێو؛ دارمێو. (٣) [Obs.]، vineyard.
vineyard (vin′yērd), *n.* (١) باخە مێو؛ ڕەز. (٢) [Colloq.]، مەودای چالاکی؛ ئەو کارەی کەسێك پێوەی خەریکە.
vini- (vin′i), پێشگرێکە بەمانای: ترێی شەراب؛ شەراب: *(viniculture)*
vinic (vī′nik, vin′ik), *adj.* شەرابی؛ لە شەرابدایە؛ لە شەراب وەرگیراوە یا دەرهێنراوە.
viniculture (vin′i-kul´chēr), *n.* ترێی شەراب پەروەردەکردن؛ باخە مێو پەروەردەکردن. (هەروەها " viticulture ").
-vinicultural *(adj.)*; viniculturist *(n.)*.
vinometer (vin-om′ə-tēr, vī-nom′ə-tēr), *n.* پلەی کحول پێوەر لە شەرابدا.
vinosity (vī-nos′ə-ti), *n.* (١) شەرابێتی؛ بۆن و ڕەنگ و خەستی شەراب. (٢) شەراب خۆری؛ خوو بە شەراب خواردنەوە گرتن.
vinous (vī′nəs), *adj.* (١) شەرابی؛ تایبەت بە شەراب؛ وەك شەرابە. (٢) (ا) شەراب خۆر. (ب) سەرخۆش؛ ئەنجامی شەراب خواردنەوەیە. (٣) ڕەنگ شەرابی؛ سوور.
vintage (vin′tij), *n.* (١) ترێی باخێك یا ناوچەیەك لە ساڵێکی تایبەتیدا (٢) شەرابی ناوچەو ساڵێکی تایبەتی. (٣) ناوچە یا ساڵی شەرابێکی تایبەتی. (٤) ترێ ڕنین و شەراب گرتنەوە؛ وەرزی ترێ ڕنین و شەراب گرتنەوە. (٥) مۆدێلی کۆن؛ چەشن یا شێوازی کلاسیکی
adj. (١) هەڵبژاردە؛ نایاب: *(a ~ wine)*. (٢) کلاسیکی؛ کۆن و نایاب: *(~ cars, movies, etc.)*. (٣) کۆن؛ کۆنەباو؛ باونەماو. (٤) نموونەی چاك: *(The poem is ~ Bekas.)*.
vintager (vin′tij-ēr), *n.* ترێ ڕن (بۆ شەراب گرتنەوە)؛ ترێ چن.
vintage wine, شەرابی هەڵبژاردەی کۆن؛ شەرابێکە لە ترێی هەڵبژاردەی ناوچەیەکی تایبەتی دەگیرێتەوەو دادەنرێ هەتا کۆن دەبێت.
vintage year, (١) ساڵی شەرابی هەڵبژاردە گرتنەوە؛ ساڵی شەرابی نایاب. (٢) ساڵی بهات؛ ساڵێکی نایاب.
vintner (vint′nēr), *n.* (١) شەرابگرەوە؛ شەرابچی. (٢) شەراب فرۆش (بەتایبەتی کۆفرۆش)؛ بازرگانی شەراب؛ بادەفرۆش.
viny (vīn′i), *adj.* (١) تەرزی؛ مێوی؛ لە تەرزی خشۆك یا خۆهەڵواس دەچێ: *(~ tendrills)*. (٢) باخە مێوی زۆرە؛ بە ڕووەکی تەرزدار داپۆشراوە: *(a ~ region)*.
vinyl (vī′nil, vin′il), *n.* (١) ڤاینل (کیمیا). (٢) ڤاینل: ماددەیەکی پلاستیکییە بۆ شت داپۆشین و بەرگ بەکاردێت.
viol (vī′əl), *n.* جۆرێکە لە کەمانچە.
viola (vi-ō′lə, vī-ō′lə), *n.* ڤیۆلا؛ کەمانی گەورە
viola (vī′ə-lə, vī-ō′lə), *n.* بنەوشە؛ وەنەوشە؛ گوڵە وەنەوشە.
violable (vī′ə-lə-b'l), *adj.* دەستدرێژی دەکرێتە سەر؛ پەرژینی دەشکێنرێ؛ سنووری دەشکێنرێ.
-violability *(n.)*; violableness *(n.)*; violably *(adv.)*.
violaceous (vī´ə-lā′shəs), *adj.* (١) بنەوشەیی. (٢) بنەوشە؛ لە توخمی بنەوشە؛ وەنەوشە.
viola da braccio, کەمانی باڵ: کەمانێکی گەورەی کۆنە.
viola da gamba, کەمانی لاق: جۆرە کەمانێکی کۆنە لە بەینی هەردوو ئەژنۆدا دادەنراو لێدەدرا.
viola d'amore, کەمانی دڵداری: جۆرە کەمانێکی کۆنە.
violate (vī′ə-lāt´), *v.t.* (١) (ا) شکاندن (یاسا)؛ سەرپێچی کردن: *(to ~ the law)* (ب) پەرژین شکاندن؛ سنوور شکاندن؛ ماف پێشێل کردن؛ پەیمان شکاندن؛ دەستدرێژی کردنە سەر: *(to ~ someone's rights)*. (٢) بەزۆر گاین؛ بەزۆر سواربوون؛ نامووس بردن: *(to ~ a girl)*. (٣) پیس کردن (جێی پیرۆز)؛ بە سووك یا بەبێ ڕێز تەماشاکردن (٤) تێکدان؛ شێواندن؛ دەستدرێژی کردنە سەر: *(to ~ someone's privacy)* (٥) [Obs.]، بە ناشرینانە لەگەڵ جووڵانەوە.
-violator *(n.)*.
violation (vī´ə-lā′shən), *n.* (١) (ا) شکاندن (یاسا)؛ سەرپێچی: *(a ~ of the law)* (ب) پەرژین شکاندن؛ سنوور شکاندن؛ ماف پێشێل کردن؛ دەستدرێژی. (٢) بەزۆر گاین یا سواربوون؛ نامووس بردن. (٣) پیس کردن (مزگەوت، کڵێسە... هتد)؛ بە سووك سەیرکردن. (٤) تێکدان (ئاسایش... هتد)؛ شێواندن.
violence (vī′ə-ləns), *n.* (١) توندوتیژی؛ خوێن ڕشتن؛ زۆر؛ زۆر بەکارهێنان؛ ستەمکاری: *(The essence of war is ~.)*. (٢) کارێکی توندوتیژ؛ کردەوە یا کاری دڕندانە. (٣) قایمی؛ توندی؛ تین: *(the ~ of the storm)*. (٤) کاری ناڕەوا. (٥) جۆش؛ دڵ گەرمی؛ هەستی بەتین. (٦) شێواندن (مانا، دەق، ناوەڕۆك)؛ تێکدان: *(to do ~ to a text)*.
violent (vī′ə-lənt), *adj.* (١) خوێنین؛ توندوتیژ؛ خوێناوی: *(a ~ revolution)* (٢) توندوتیژ: *(a ~ attack)*. (٣) ئێجگار؛ زۆر تیژ: *(~ pains)*. (٤) قایم؛ توند: *(a ~ storm)*. (٥) ناسرووشتی؛ خوێنین: *(a ~ death)*. (٦) شێوێنەر؛ تێکدەر (مانا، دەق، ناوەڕۆك): *(~ editing)*.
-violently *(adv.)*.
violet (vī′ə-lit), *n.* (١) وەنەوشە؛ بنەوشە. (٢) گوڵە وەنەوشە. (٣) ڕەنگی بنەوشەیی؛ مۆر.
adj. بنەوشەیی؛ مۆر؛ بنەوشە.
violet ray, (١) تیشکی بنەوشەیی. (٢) تیشکی سەروو بنەوشەیی.

violin (vī´ə-lin′), *n.* (١) کەمان؛ کەمانچە. (٢) کەمانچەژەن.
violinist (vī´ə-lin′ist), *n.* کەمانژەن؛ کەمانچەژەن.
violist (vī′əl-ist), *n.* کەمانی گەورە لێدەر؛ کەمانژەنی گەورە.
violoncellist (vē´ə-lon-chel′ist), *n.* = **cellist.**
violoncello (vē´ə-lon-chel′ō), *n.* = **cello.**
V.I.P., VIP, [Slang], = **very important person,** کەسێکی زۆر گەورە؛ کەسێکی پلەوپایە بەرز.
viper (vī′pēr), *n.* (١) کولەوەبیاب؛ ماری ژەهراوی؛ ئەژدیها؛ شامار (٢) کەسێکی پیس و ناپاك؛ کەسێکی زمان بەد؛ مرۆڤی ستەمکار.
viperine (vī′pēr-in, vī′pēr-īn´), *adj.* کولەوەبیابی؛ ئەژدیهایی؛ ژەهراوی؛ پیس
viperish (vī′pēr-ish), *adj.* = **viperous.**
viperous (vī′pēr-əs), *adj.* (١) ئەژدیهایی؛ کولەوەبیابی. (٢) پیس؛ ژەهراوی؛ بەد؛ کیناوی
virago (vi-rā′gō, vī-rā′gō), *n.* (١) ژنێکی دەم پیسی بێ حەیای شەڕانی؛ ژنە کوڕانی. (٢) [Archaic]، ژنێکی کەتەو بەهێز.
viral (vī′rəl), *adj.* ڤایرۆسی: لە ڤایرۆسەوە داکەوتووە یا تووش بووە (نەخۆشی): تایبەتی بە ڤایرۆس: *(a ~ infection)* .
virelay (vir′ə-lā´), *n.* جۆرە هەلبەستێکی فەرەنسی کۆنە.
vireo (vir′i-ō´), *n.* باڵندەیەکی بچووکی دەنگ خۆشی ڕەنگ زەیتوونی مێروو خۆرە
virescence (vi-res′′ns), *n.* سەوز هەلگەڕان (بەتایبەتی پەڕەی گوڵ بەهۆی زۆربی کلۆرفیلەوە).
virescent (vi-res′′nt), *adj.* (١) سەوز هەلگەڕاو (ئەندامێکی ڕووەك کە بە ئاسایی سەوز نییە). (٢) سەوزکار؛ سەوزباو.
virgate (vũr′git, vũr′gāt), *n.* پێوانەیەکی ئینگلیزی کۆنی زەوییە بریتییە لە (٣٠) " ئەیکەر " (هەر " ئەیکەر " ێك ٤٠٠٠م دووجایە).
virgate (vũr′git, vũr′gāt), *adj.* (١) داردەستی؛ لە داردەست دەچێ (٢) چڵ چڵاوی؛ چڵی بچکۆلەی زۆرە.
virgin (vũr′jin), *n.* (١) کچ؛ کەنیشك؛ کچی کون نەکراو. (٢) پیاوی جووت نەبوو. (٣) گیانداری مێینەی جووت نەبوو. (٤) [V-]، **virgo** . (٥) (ا) پەرستار خاچ پەرستی). (ب) [V-]، حەزرەتی مریەم. (٦) گیانەوەرێکی مێینەیە کە هێلکە دەکات بەبێ ئەوەی نێرەکەی سواری بووبێت یا بەسەریدا تسیبێت.
adj. (١) کچی: کەنیشکی؛ کون نەکراو. (٢) لە دەستە کچ پێکهاتوو؛ گەلە کەنیشکی (٣) پاك؛ دەست بەرنەکەوتوو؛ خاوێن.
(٤) (ا) نەدۆزراوە؛ بەکارنەهێنراو؛ کەس پیادا نەڕۆیشتوو: *(~ forest)* .
(ب) بەیار؛ نەکێلراو: هەرگیز نەچێنراو: *(~ land)* .
(٥) یەکەم؛ سەرەتایی: *(~ voyage)* .
(٦) (ا) هی یەکەم گوشینە (ڕۆنی زەیتوون). *(~ olive oil)* .
(ب) یەکسەر لە کانزای خاوەوە یا لە یەکەم تواندنەوەوە وەرگیراوە (کانزا).
virginal (vũr′ji-n'l), *adj.* (١) کچی: کەنیشکی؛ بۆ کچ شیاو؛ لە کەنیشك هاتوو (٢) پاك؛ خاوێن؛ دەست تێوەنەدراو. (٣) چاك نەکراو (گیانەوەرزانی)
virginal (vũr′ji-n'l), *n.* ئامێرێکی مۆسیقایە لە پیانۆ دەچێ. بەلام ئەم بچووکترەو بێ قاچە (پێشی دەوترێ: " **a pair of virginals** ").
virgin birth, کەنیشکەزا؛ بازابێ؛ لەدایکبوونی عیسا لە مریەم (ئینجیل).
virginity (vēr-jin′ə-ti), *n.* (١) کچێنی؛ پەردەی کچێنی؛ بێ بنداری (٢) پاکی؛ خاوێنی.
virginium (vēr-jin′i-əm), *n.* ڤیرجینیۆم توخمێکی کانزایی کیمیاییە
Virgin Mary, حەزرەتی مریەم؛ کەنیشکە مریەم
virgin's-bower (vũr′jinz-bou′ēr), *n.* ڕووەکێکی گوڵ سپییە
virgin wool, خوری خاو یا دەست تێوەنەدراو.

Virgo (vũr′gō), *n.* (١) ناوی کۆئەستێرەیەکە (٢) بورجی کچ (ئەستێرەناسی). (پێشی دەوترێ: " **Virgin** " بە هەردوو ماناکەی).
virgulate (vũr′gyoo-lit, vũr′gyoo-lāt´), *adj.* داردەستی؛ شێوەی داردەستی.
virgule (vũr′gūl), *n.* یەرگول: هێڵێکی لارە لە گەلێك شوێندا بەکاردێت وەك: (**and/or**) کە ئەوە دەگەیەنێ کە دەشێت دوو ووشەکە هەرکامیان بەکاربهێنرێت لە ڕستەدا، یا بەمانای: " لە " (**mile/hour**)، یا لە بەرواردا (**5/9/1993**)، یا لە کۆتایی دێڕی هۆنراوەدا. (پێشی دەوترێ: " **slash** " .
viridescence (vir´ə-des′′ns), *n.* سەوز هەلگەڕان؛ سەوزکاری؛ سەوزباوی.
viridescent (vir´ə-des′′nt), *adj.* سەوز هەلگەڕاو؛ سەوزکار؛ سەوزباو.
viridian (və-rid′i-ən), *n.* ڕەنگ یا بۆیەیەکی سەوزە.
viridity (və-rid′ə-ti), *n.* (١) سەوزی تۆخ؛ سەوزێتی. (٢) گەنجێتی؛ ساویلکەیی؛ نەشارەزایی.
virile (vir′əl), *adj.* (١) پیاوانە؛ پیاو؛ مەرد؛ نێر؛ مەردانە. (٢) بەهێز؛ بەزەبر. (٣) بەکار (جووت بوون)؛ توانای گانی زۆرە.
virilism (vir′əl-iz'm), *n.* دەرکەوتنی هەندێ تایبەخۆی پیاو لە ژندا (وەك تووکی دەموچاو).
virility (vi-ril′ə-ti), *n.* (١) بەکاری (جووت بوون)؛ توانای گان کردن. (٢) پیاوەتی؛ نێرێتی؛ مەردی؛ مەردایەتی؛ زەبر.
virology (vī-rōl′ə-ji), *n.* ڤایرۆسناسی: لێکۆڵینەوەی ڤایرۆس و نەخۆشی ڤایرۆسی
-virologist *(n.)*.
virosis (vi-rō′sis), *n.* نەخۆشی ڤایرۆسی؛ نەخۆشییەکە لە ڤایرۆسەوە دادەکەوێ.
virtu, vertu (vēr-tōō′, vũr′tōō), *n.* (١) حەزی هونەرو شتی دەستکردی ئەنتیکەو نایاب؛ هونەرخوازی. (٢) جوانی و نایابی (شتی هونەری دەستکرد). (٣) شتی ئەنتیکەو نایابی دەستکرد بە گشتی.
virtual (vũr′chōō-əl), *adj.* (١) ڕاستی؛ بەڕاستی؛ تەواو: *(Although we've met, he is a ~ stranger to me.)*
(٢) [Rare or Archaic]، کاریگەر: *(a ~ defeat, promise, confession, etc.)*
-virtuality *(n.)*.
virtually (vũr′chōō-əl-i), *adv.* لە ڕاستیدا؛ بەتەواوی؛ بە کردەوە؛ بە ڕاستی نەك بەناو: *(He is ~ running the government.; The job was ~ completed by the end of the week.)*
virtue (vũr′chōō), *n.* (١) پاکی؛ چاکی؛ ڕاستی و ڕەووشت چاکی؛ کردەوەی باش. (٢) تایبەخۆ یا ڕەووشتێکی باش: *(Generosity is a great ~ .)*
(٣) داوێن پاکی (بەتایبەتی بۆ ئافرەت)؛ پاکی.
(٤) (ا) بایەخ؛ چاکە؛ چاکی؛ باشی: *(There is some ~ in what you say.)*
(ب) باشییەکی تایبەتی؛ تایبەخۆی بەسوود: *(the ~s of teaching as a profession)*
(٥) توانای چاك کردنەوە یا بەهێزکردن: *(the ~ of a medicine)* .
(٦) [Obs.]، ئازایەتی؛ پیاوەتی؛ مەردایەتی.
(٧) پلەیەکە لە پلەکانی فریشتە.
by (*or* **in), virtue of,** لەبەر؛ بەهۆی؛ بە *(By the virtue of the authority vested in me I pronounce you man and wife.)*
make a virtue of necessity, بە خۆشی خۆ کردنی کارێك کە بە ناچاری هەر دەبێت بکرێت

virtuosity (vūr´chōō-əs′ə-ti), *n.* (١) هونەرخوازی؛ حەزی هونەرو شتی دەستکردی ئەنتیکەو نایاب. (٢) بەهرەی هونەری (بەتایبەتی مۆسیقا)؛ لێهاتوویی هونەریو تەکنیکی. (٣) هونەرخوازان بەگشتی.
virtuoso (vūr´chōō-ō′sō), *n.* (١) هونەرخواز؛ شتی هونەری نایابو ئەنتیکە کۆکەرەوە. (٢) هونەرمەندی بەهرەدار؛ کەسێکی لێهاتوو (بەتایبەتی لە هونەرە جوانەکاندا). (٣) مۆسیقاژەنێکی زۆر بە بەهرە.
(٤) [Obs.]: زانا.
virtuous (vūr′chōō-əs), *adj.* (١) ڕەووشت جوانو چاك؛ ڕاست؛ پاك. (٢) داوێن پاك (ئافرەت)؛ پاك: ***(a ~ woman)***.
(٣) [Archaic]: کاریگەر؛ بەکار.
-virtuously ***(adv.)***; **virtuousness** ***(n.)***.
virulence (vir′yoo-ləns), *n.* ***Also*** **virulency,** (١) ژەهراوێتی؛ کوشندەیی. (٢) پیسێتی یا بەتینی میکرۆب.
(٣) دوژمنایەتی؛ قینەبەرایەتی؛ دووبەرەکایەتی پیس؛ ڕق؛ ناحەزی.
virulent (vir′yoo-lənt, vir′oo-lənt), *adj.* (١) ژەهراوی؛ ژەهردار؛ کوشندە. (٢) زۆر قیناوی؛ قین لە دڵ؛ ڕقاوی؛ زۆر دژو ناحەز.
(٣) (أ) پیس (نەخۆشی)؛ خێرا تووش دەبێت؛ درم.
(ب) پیس (میکرۆب، ڤایرۆس)؛ تێپەڕ.
-virulently ***(adv.)***.
virus (vī′rəs), *n.* (١) ژەهر؛ زەهر.
دەبێتەهۆی نەخۆشی؛ هۆی گەیاندن یا تووش کردنی نەخۆشی؛ میکرۆب.
(٣) دەرمانی کوتان. (٤) شتێکی ژەهر ئاسایی بۆ ڕەووشتو هەستو دەروون.
vis (vis), *n.* [L.], *pl.* vires, هێز
visa (vē′zə), *n.* ڤیزە؛ ڕێگەدان بە چوونەناو وڵاتێکی بێگانەوە.
v.t. (١) گوزەرنامە یا ڤیزە خستنەسەر پەساپۆرت.
(٢) گوزەرنامە پێدان؛ ڤیزە پێدان.
visage (viz′ij), *n.* (١) دەموچاو؛ ڕووخسار؛ ڕوو؛ سەروچاو.
(٢) ڕوو؛ ڕووالەت
-visaged (viz′ijd), پاشگرێکە بەمانای: جۆرە دەموچاوێکی تایبەتیدار:
(round-visaged)
visard (viz′ērd), *n.* = vizard.
vis-à-vis (vē´zə-vē′), *adj. & adv.* ڕووبەڕوو؛ بەرەو ڕوو؛ بەرامبەر:
(They were sitting ~ at the banquet table.)
prep. (١) بەرامبەر ***(his ambition ~ his capabilities)***.
(٢) دەربارەی؛ سەبارەت بە؛ دەرهەق بە؛ بەرامبەر:
(his opinion ~ this issue)
(٣) بەرامبەر (جێگە):
(They were now ~ the most painting in the famous museum.)
n. (١) کەسێکی بەرامبەر: ***(He offered a cigarette to his ~.)***.
(٢) هاودەم؛ ئاوەڵ. (٣) هاوتا (کاربەدەست، پلەوپایە).
(٤) گالیسکەیەکە کورسییەکانی بەرامبەر یا ڕووبەڕووی یەکن.
(٥) کورسییەکە لە شێوەی S دا، دوو کەس ڕووبەڕوو لەسەری دادەنیشن.
(هەروەها " tête-à-tête ")
viscacha (vis-kä′chə), *n.* گیاندارێکی کرۆژەندی بچووکی ئەمەریکای باشوورە
viscera (vis′ēr-ə), *n.pl.* (١) هەناو؛ ناوسك. (٢) ڕیخۆڵە؛ ڕیخۆڵەکان.
visceral (vis′ēr-əl), *adj.* (١) هەناوی؛ ناوسکی؛ ڕیخۆڵەیی.
(٢) (أ) قووڵ (هەست)؛ هەناوی: ***(~ sensation)***.
(ب) هەستی؛ تایبەتی بە هەستی زۆر قووڵ نەك بە مێشك.
(٣) زگماکی؛ لەخۆوە: ***(a ~ reaction)***.
viscid (vis′id), *adj.* (١) لینج؛ خەستولینج
(٢) بە ماددەیەکی لینج داپۆشراوە (گەڵا).
viscidity (vi-sid′ə-ti), *n.* لینجی؛ لینجیو خەستی.
viscoid (vis′koid), *adj. Also* viscous, نەختێ لینج

viscometer (vis-kom′ə-tēr), *n.* لینجی پێوەر.
viscose (vis′kōs), *adj.* (١) لینج.
(٢) لە ماددەی " ڤیسکۆز " پێکهاتووە.
n. ڤیسکۆز: ماددەیەکی لینجە لە دروستکردنی قوماشدا بەکاردێت.
viscosimeter (vis´kō-sim′ə-tēr), *n.* = **viscometer.**
viscosity (vis-kos′ə-ti), *n.* لینجی؛ خەستی؛ لینجیو خەستی.
viscount (vī′kount), *n.* ڤایکاونت: پلەو نازناوێکی خانەدانییە لە خوار " کاونت " ەوەیەو لەژوور " بارۆن" ەوە.
viscountcy (vī′kount-si), *n.* پلەوپایەی " ڤایکاونت ".
(ووشەی پێشوو ببینە).
viscountess (vī′koun-tis), *n.* (١) ژنی ڤایکاونت. (٢) ڤایکاونتی ژن.
viscountship (vī′kount-ship´), *n.* = viscountcy.
viscounty (vī′koun-ti), *n.* (١) **viscountcy**.
(٢) ڤایکاونت نشین؛ ناوچەی ژێردەستی ڤایکاونت.
viscous (vis′kəs), *adj.* (١) لینج.
(٢) شتێکی لینجی پێوەیە (گەڵا).
viscus (vis′kəs), *n.* [Rare], *singular of* **viscera.**
vise (vis), *n. **Also*** vice, مەنگەنە؛ گیرە.
v.i. توندکردنەوە بە مەنگەنە؛ گرتن بە مەنگەنە یا گیرە.
visé (vē′zā, vē-zā′), *n. & v.t.* = **visa.**
visibility (viz´ə-bil′ə-ti), *n.* (١) لەبەرچاوبوون؛ دیاربوون؛ بینران؛ بە بەرچاوەوە بوون. (٢) ماوەی چاوبڕکردن؛ ماوەی بینین:
(V- is one Kilometer.)
visible (viz′ə-b'l), *adj.* (١) بە بەرچاوەوەیە؛ لەبەرچاوە؛ دەرکەوتوو؛ بە چاو دەبینرێ: ***(a ~ object; a ~ change of mood)***.
(٢) دیار؛ مێشك بۆی دەچێت؛ ئاشکرا: ***(a ~ solution)***.
(٣) لەبەردەستدایە؛ هەیە: ***(a ~ supply)***.
-visibleness ***(n.)***.
visibly (viz′ə-bli), *adv.* بە ئاشکرا؛ بە شێوەیەك کە دیار بێ:
(He was ~ tired but happy.)
vision (vizh′ən), *n.* (١) بینایی؛ بینین؛ چاوبڕکردن؛ توانای بینین
(٢) سرووشت (٣) خەیاڵی خاو؛ خەیاڵ: ***(He had ~s of greatness.)***
(٤) توانای هێنانە بەرچاو؛ توانای خەیاڵ کردنەوە.
(٥) بینایی؛ دووربینی؛ باش بینی: ***(a leader of great ~)***.
(٦) خەو؛ خەوبینین
(٧) کەسێك یا شتێکی زۆر جوان؛ ژنێکی زۆر جوان.
v.t. هێنانە بەرچاوی خۆ؛ بینین یا هاتنەبەرچاو هەر وەك لە خەودا.
-visional ***(adj.)***.
visionary (vizh′ən-er´i), *adj.* (١) خەیاڵ خاو؛ خەیاڵ پەرست.
(٢) ناکردەنی؛ خەیاڵی؛ ناهێنرێتە دی (نەخشە، بیروباوەڕ).
n. (١) کەسێکی خەیاڵ خاو؛ خەیاڵ پەرست.
(٢) دووربین؛ باش بین؛ کەسێکی بیروڕا بەرز دەربارەی دواڕۆژ.
visit (viz′it), *v.t.* (١) سەرلێدان؛ دیدەنی کردن؛ چوونە لا:
(She ~ed her aunt.)
(٢) چوون (بۆ گەشت): ***(We ~ed the library.)***.
(٣) میوانداری پێکردن (بۆ ماوەیەکی نەختێ درێژ)؛ بوون بە میوان.
(٤) سەرلێدان (بۆ پشکنین یا بە ئیش‌وکاری ڕەسمی).
(٥) سەرلێدان (بۆ دڵنیایی یا یارمەتی):
(to ~ the wounded; The doctor ~s his patients daily.)
(٦) تووش بوون (بەڵا): ***(A plague ~ed the village.)***.
(٧) تۆڵە لێکردنەوە؛ سزادان: ***(I shall ~ their sin upon them.)***
v.i. (١) سەرلێدان؛ دیدەنی کردن؛ چوونە لا. (٢) تۆڵە لێکردنەوە؛ سزادان.
(٣) قسە لەگەڵ کردن؛ دەمەتەقێ کردن:
(I stayed and ~ed with her for a while.)
n. (١) دیدەنی؛ سەردان؛ چوونە لا. (٢) میوانداری؛ مانەوە بە میوانی.

(٣) سەرلێدان (بۆ پشکنین یا ئیش‌وکاری ڕەسمی).
(٤) [Colloq.]. دەمەتەقێ؛ گفتوگۆ؛ دووان

visitant (viz′ə-tənt), *n.* (١) میوان؛ میوانی سەردەمی.
(٢) خێو (٣) باڵندەی کۆچەر.
adj. [Archaic], هی سەرلێدان یا میوانداری؛ میوانی.

visitation (viz′ə-tā′shən), *n.* (١) سەردان؛ چوونە لا.
(٢) سەردانی پشکنین یا ئیش‌وکاری ڕەسمی.
(٣) مافی سەردانی منداڵ لەلایەن باوك یا دایکەوە پاش تەڵاق.
(٤) (أ) سزای خوایی؛ پاداشتی خوایی. (ب) بەڵا؛ کارەسات.
(٥) دەرکەوتنی خێو یا بوونەوەرێکی سەرئاسا
(٦) [V-] (أ) دەرکەوتنی حەزرەتی مریەم بۆ ئەلیزابیس (ئینجیل).
(ب) جەژنی ئەم دەرکەوتنە.
(٧) سەردانی باڵندەو گیانداری کۆچەر بۆ شوێنێك لە کاتێکی نائاساییداو بە ژمارەیەکی زۆر.

-visitational *(adj.).*

visitatorial (viz′i-tə-tôr′i-əl, viz′i-tə-tō′ri-əl), *adj.* *Also* **visitorial,** (١) تایبەتی بە سەردانی پشکنین یا ڕەسمی.
(٢) مافی سەردانی هەیە.

visiting card, = calling card.

visiting nurse, نەخۆشەوانی گەڕۆك: نەخۆشەوانێکە کە دەچێتە ماڵی نەخۆش بۆ تیمارکردنی.

visiting professor, مامۆستای میوان: مامۆستایەکی زانکۆیە کە بە میوانی لە زانکۆیەکی جیا لەوەی خۆی کاردەکات بۆ وەرزێك یا ساڵێك.

visiting teacher, مامۆستای گەڕۆك: مامۆستایەکە کە دەچێتە ماڵی قوتابی نەخۆش بۆئەوەی پێی بخوێنێت.

visitor (viz′ə-tẽr), *n.* (١) میوان (٢) گەشتیار؛ گەشتکەر.

visor (vī′zẽr), *n.* *Also* vizor, (١) ڕووپۆشی کڵاوزرێ (کە دەتوانرێ لابرێ بەتایبەتی ئەو بەشەی کە چاو دادەپۆشێ).
(٢) ڕووپۆش؛ دەماخ؛ ڕووبەند (٣) لێواری شەپقە (بۆ سێبەر).
(٤) پەردە یا خۆرپۆشی ئوتومبیل: پەردەیەکی بچووکە بە سەرووی شووشەی پێشەوەی ئوتومبیلەوە لە دیوی ناوەوە بۆ سێبەر.
v.t. سێبەر بۆ کردن؛ داپۆشین؛ پۆشین؛ شاردنەوە.

vista (vis′tə), *n.* (١) دیمەنێکی درێژ هەتا چاوبڕبکات (بەتایبەتی لە ڕاڕەوێکەوە ببینرێ وەك لەبەینی ڕیزە خانوو یا دارەوە).
(٢) ئەو ڕێڕەوەی کە دیمەنێکی وەهای لێوە دەبینرێ.
(٣) دیمەنێکی ناو مێشك دەربارەی ڕابوردوو یا دواڕۆژ.
(٤) ئاسۆ

visual (vizh′ōō-əl), *adj.* (١) دیدەیی؛ هی هەستی بینین؛ هی بینین؛ دیدەنی؛ دیداری. (٢) بینراو؛ دیار؛ لەبەرچاو. (٣) هەر بە چاو کراو.
(٤) هی هۆی فێرکردن یا ڕوونکردنەوەی بینەری
(٥) هی چاوو بینایی (بینایی زانی).

-visually *(adv.).*

visual aids, هۆی ڕوونکردنەوەی بینەری؛ کەرەسەی ڕوونکردنەوەی بینەری

visualize (vizh′ōō-əl-īz′), *v.t. & v.i.* هێنانە بەرچاوی خۆ

-visualization *(n.).*

vita (vī′tə), *n.* ژیننامە: کورتەی مێژووی خوێندن‌و شارەزایی ئیشی کەسێکە کە بۆ ئیش دەگەڕێ پێشکەشی دەکات بە خاوەن ئیش.
(هەروەها پێشی دەووترێ: " resumé " و " curriculum vitae ").

vital (vī′t'l), *adj.* (١) زیندەگی؛ ژیانی؛ زیندەکاری: *(~ energy)*.
(٢) پێویستە بۆ ژیان؛ زیندەبەخشی سەرەکی *(~ organs)*
(٣) کوشندە؛ بکوژ *(a ~ wound)*
(٤) (أ) زۆر گرنگ؛ بنچینەیی؛ سەرەکی *(a ~ element)*
(ب) زۆر پێویست
(٥) چوست‌وچالاك: گورج‌وگۆڵ؛ زیندوو؛ بەگوڕ *(a ~ personality)*.
(٦) تایبەتی بە ژیننامەی خەڵك (ژینامە، مارەیی، مردن): *(~ records)*
n.pl. (١) ئەندامە زیندەکارییە سەرەکییەکان (دڵ: مێشك‌و سییەکان... هتد)
(٢) بەشە زۆر گرنگ‌و پێویستەکانی شتێك.

-vitally *(adv.)*; vitalness *(n.).*

vitalism (vī′t'l-iz'm), *n.* زیندەگێتی؛ زیندەبەخشێتی؛ زیندەکارێتی: فەلسەفەیەکە دەڵێت: ژیان لەسەر بنچینەیەکی زیندەگی تایبەتی بەندە کە جیایە لە کرداری کیمیایی‌و فیزیایی؛ بڕوابوون بە بێ هاوتایەتی‌و ڕەسەنێتی بنچینەی ژیان.

-vitalist *(n.)*; vitalistic *(adj.).*

vitality (vī-tal′ə-ti), *n.* (١) زیندەکاری؛ زیندەگی؛ ژیان؛ زیندوویێتی؛ ژین. (٢) توانای مانەوەو ژیان‌و پەرەسەندن.
(٣) چالاکی؛ چوست‌وچالاکی؛ گورج‌وگۆڵی؛ ووزە؛ تین؛ بەتینی

vitalize (vī′t'l-īz′), *v.t.* *Also* vitalise, (١) ژین پێ بەخشین.
(٢) بووژاندنەوە؛ زیندووکردنەوە؛ چوست‌وچالاك کردن؛ بەتین کردن

-vitalization *(n.)*; vitalizer *(n.).*

vitals (vī′t'ls), *n.pl.* (١) ئەندامە زیندەکارییە سەرەکییەکان (وەك: دڵ، مێشك‌و سییەکان... هتد) (٢) بەشە زۆر گرنگ‌و پێویستەکانی شتێك

vital statistics, زانیاری ژیان: زانیارییەکە دەربارەی ژیننامەی کەسێك (وەك لەدایکبوون‌و ژنهێنان‌و مردن... هتد).

vitamin (vī′tə-min), *n.* *Also* vitamine, ڤیتامین.

vitascope (vī′tə-skōp′), *n.* شەوق هاوێژ یا مەکینەی سینەمای کۆن.

vitellin (vi-tel′in, vī-tel′in), *n.* ڤیتالین: پرۆتینی زەردێنەی هێلکە.

vitelline (vi-tel′in, vī-tel′in), *adj.* (١) تایبەتی بە زەردێنەی هێلکە: *(the ~ membrane)*.
(٢) زەرد؛ هی زەردی زەردێنەی هێلکە.
n. زەردێنەی هێلکە.

vitellus (vi-tel′əs, vī-tel′əs), *n.* زەردێنەی هێلکە.

vitiate (vish′i-āt′), *v.t.* (١) خراپ کردن؛ تێکدان؛ پیس کردن.
(٢) لەکەدارکردن؛ سووك کردن.
(٣) بەتاڵ کردنەوە (قۆنتەرات، پەیمان)؛ پووچ کردنەوە:
(to ~ a contract, claim, etc.)

-vitiable *(adj.)*; vitiator *(n.).*

vitiated (vish′i-āt′id), *adj.* (١) خراپ کراو؛ تێکدراو؛ پیس.
(٢) لەکەدارکراو؛ سووك. (٣) بەتاڵ (قۆنتەرات، پەیمان)؛ پووچ کراوە.

vitiation (vish′i-ā′shən), *n.* (١) خراپ کردن؛ تێکدان.
(٢) لەکەداری؛ لەکەدارکردن؛ سووکی؛ سووك کردن.
(٣) بەتاڵ کردنەوە؛ پووچ کردنەوە.

viticulture (vit′i-kul′chẽr), *n.* مێو پەروەردەکردن.

-viticultural *(adj.)*; viticulturalist *(n.).*

vitiligo (vit′i-lī′gō), *n.* نەخۆشییەکی پێستە دەبێتەهۆی پەیدابوونی پەڵەپەڵەی سپی وەك پینە بە پێستەوە (بەتایبەتی بە دەست‌و دەم‌وچاوەوە).

vitreous (vit′ri-əs), *adj.* (١) شووشەیی؛ لە شووشە دەچێت
(٢) لە شووشە دروستکراو؛ شووشە.
(٣) تایبەتی بە شلاوی شووشەیی (ووشەی داهاتوو ببینە).

vitreous humor (or body), شلاوی شووشەیی: ماددەیەکی ڕوونی جەلاتینییە لە چاودا

vitrescence (vi-tres′'ns), *n.* (١) بوون بە شووشە. (٢) شووشەیەتی.

vitrescent (vi-tres′'nt), *adj.* (١) دەتوانرێ بکرێ بە شووشە.
(٢) وەك شووشە لێ هاتوو.

vitric (vit′rik), *adj.* شووشەیی؛ لە شووشە دەکات.

vitrics (vit′riks), *n.pl.* (١) شووشەزانی؛ دروستکردن‌و نەخشاندنی دەفری شووشە؛ شووشەکاری (٢) دەفری شووشە؛ شتی شووشە

vitrification (vit′rə-fi-kā′shən), *n.* (١) کردن بە شووشە؛ بوون بە شووشە (٢) شتێکی کراو بە شووشە.

vitrify (vit′rə-fī′), *v.t. & v.i.* کردن بە شووشە.

-vitrifiable *(adj.)*.
vitriol (vit'ri-əl), *n.* (١) زاخ؛ زاج
(٢) شتێکی تیژ؛ وتەو هەستی توندوتیژ؛ قسەی زۆر رەق:
(His language was pure ~ .)
v.t. زاخاودانەوە
vitriolic (vit'ri-ol'ik), *adj.* (١) زاخی؛ لە زاخ دەچێ؛ زاخاوی؛
لە زاخ دەرهێنراوە. (٢) تیژ؛ توندوتیژ؛ بڕ؛ تاڵ: *(~ talk)*
vitta (vit'ə), *n.* (١) سەرپێچ
(٢) بۆری رۆن لە بەری سەوزەی وەك گێزەردا).
(٣) هێڵی رەنگاورەنگ (گیانەوەرناسی، رووەکناسی).
-vittate *(adj.)*.
vittle (vit''l), *n.* [Dial.], = victual.
vituline (vich'oo-līn',vich'oo-lin), *adj.* گوێرەکەیی؛
هی گوێرەکە
vituperate (vī-tōō'pə-rāt', vi-tū'pə-rāt'), *v.t.* جوێن پێدان؛
بەتوندی سەرزەنشت کردن؛ قسەی سووك پێ ووتن؛ شکاندن؛ بەدگۆیی کردن.
-vituperative *(adj.)*; vituperator *(n.)*; vituperatory *(adj.)*.
vituperation (vī-tōō'pə-rā'shən), *n.* (١) سەرزەنشت کردن
بەتوندی؛ جوێن پێدان؛ قسەی سووك پێ ووتن؛ شکاندن.
(٢) سەرزەنشتی توند؛ جوێن؛ قسەی پیس؛ بەدگۆیی.
viva (vē'vä), *interj.* بژی!؛ هەر بژی!
n. هاواری " بژی "
vivacious (vi-vā'shəs, vī-vā'shəs), *adj.* (١) ڕووخۆش؛ چالاك؛
دەم بە پێکەنین: *(a ~ girl)* .
(٢) [Archaic]. تەمەن درێژ؛ نەبەز؛ نەمر.
-vivaciously *(adv.)*; vivaciousness *(n.)*.
vivacity (vi-vas'ə-ti,vī-vas'ə-ti), *n.* ڕووخۆشی؛ چالاکی.
vivandière (vē'vän'dyâr'), *n.* ئافرەتی شەراب و ئازووقە فرۆش
بە لەشکر
vivarium (vī-vâr'i-əm), *n.* پەروەردگایەکی گیاندارو رووەکە کە لە
دەوروبەری سرووشتی خۆیان دەچێت.
viva-voce (vī'və-vō'si), *adj.* بە زار؛ زاری؛ دەمی؛ بە دەمی.
vive (vēv), *interj.* [Fr.], بژی!؛ هەر بژی!
viverine (vī-ver'īn, vi-ver'in), *adj.* زەبادی؛ تایبەتی بە توخمی
گیاندارێکە لە پشیلە دەچن بۆنێکی خۆشیان لێ دەردەهێنرێت.
(ووشەی " civet " ببینە)
n. گیاندارێکی ئەم توخمە.
vivid (viv'id), *adj.* (١) چوست و چالاك؛ بەتین؛ زیندوو؛ بە گڤ و گوڕ؛
ووریا: *(a ~ personality)* .
(٢) ڕۆشن؛ ڕووناك؛ بەشەوق؛ گەش: *(the ~ evening star)* .
(٣) (ا) کراوە ؛رەنگ؛ رەنگاورەنگ؛ ڕۆشن: *(a ~ painting)* .
(ب) زەق (رەنگ)؛ گەش.
(٤) بەهێز؛ بە ڕوونی دەبینێ؛ ڕوون: *(a ~ imagination)* .
(٥) ڕوون؛ دیار؛ باش دەرخراو: *(a ~ description)* .
-vividly *(adv.)*; vividness *(n.)*.
vivify (viv'ə-fī'), *v.t.* (١) بووژاندنەوە؛ زیندووکردنەوە؛ بژواندن.
(٢) (ا) جوان دەرخستن؛ باش ڕوونکردنەوە؛ ڕۆشن کردنەوە.
(ب) چاکترکردن؛ ووریاترکردن.
-vivification *(n.)*; vivifier *(n.)*.
viviparity (viv'ə-par'ə-ti), *n.* بەچکەزێیی؛ بەچکەکەری
viviparious (vī-vip'ə-rəs), *adj.* (١) بەچکەزێ؛ بەچکەکەر؛
زاوزێکەر لەڕێی بەچکەکردنەوە نەك لەڕێی هێلکەکردنەوە.
(٢) (ا) تۆوەکەی دەپشکوێت پێش جیابوونەوە لە رووەکەکە.
(ب) بە سەلك یا ئەمامی بچووك زیاد دەکات نەك بە تۆو.
vivisect (viv'ə-sekt',viv'ə-sekt'), *v.t. & v.i.* توێ توێ کردنی
گیانەوەری زیندوو (بۆ مەبەستی زانستی).
-vivisector *(n.)*.
vivisection (viv'ə-sek'shən), *n.* توێکاری گیانەوەری زیندوو
(بۆ مەبەستی زانستی)؛ پەکاڵاکردنەوەی زیندەوەر.
-vivisectional *(adj.)*; vivisectionist *(n.)*.
vixen (vik's'n), *n.* (١) ڕێوی مێ.
(٢) ژنێکی بێ حەیای دەم پیسی بەدخووی تووڕەوتیژ.
-vixenish *(adj.)*; vixenly *(adv.)*.
viz. (viz), (*usually read* " namely "), = videlicet.
vizard (viz'ērd), *n. Also* visard, (١) visor . (٢) mask .
vizier, vizir (vi-zêr', viz'yēr), *n.* وەزیر؛ شالیار.
-vizierial *(adj.)*.
vizierate (vi-zêr'it, viz'yēr-āt'), *n. Also* vizieriship, وەزیری؛
وەزارەت؛ پلەی وەزیر.
vizor (vī'zēr), *n.* = visor.
vocable (vō'kə-b'l), *n.* ووتە (بەتایبەتی لەڕووی دەنگ یا بێژانەوە
نەك لەڕووی ماناوە)؛ ووشە
vocabulary (vō-kab'yoo-ler'i, və-kab'yoo-ler'i), *n.* (١)
(ا) فەرهەنگ؛ فەرهەنگۆك. (ب) لیستەی ووشەکان؛ ووشەکان.
(٢) هەموو ووشەکانی زمانێك.
(٣) هەموو ئەو ووشانەی کە کەسێك یا چینێك بەکاری دەهێنن.
vocal (vō'k'l), *adj.* (١) دەنگی؛ بێژراو؛ ووتراو (بە دەنگی بەرز):
(a ~ prayer)
(٢) زماندار؛ قسەکەر؛ دەتوانێت بێژێ.
(٣) دەنگی؛ لە دەنگدا بەکارهێنراو: *(~ organs)* .
(٤) دەنگدار؛ دەنگدەرەوە؛ پڕ لە دەنگ.
(٥) دەم هەراش؛ بە دەم؛ دەم درێژ؛ قسە لەڕوو.
(٦) (ا) vocalic . (ب) voiced .
n. (١) تیپی دەنگدار. (٢) گۆرانی (بەتایبەتی بە مۆسیقاوە).
vocal cords, دەنگەژێ؛ ژێی دەنگ (دەنگناسی).
vocalic (vō-kal'ik), *adj.* (١) لە تیپە بزوێن پێکهاتوو؛ چەند تیپە
بزوێنێکی تێدایە. (٢) تیپە بزوێنی؛ چەند دەنگە بزوێنێکی تێدایە.
vocalism (vō'k'l-iz'm), *n.* (١) بێژان؛ ووتن؛ دەنگ بەکارهێنان
(لە گفتوگۆو گۆرانیدا). (٢) گۆرانی ووتن. (٣) تیپە بزوێن؛ دەنگی تیپە بزوێن.
(٤) هەموو تیپە بزوێنی زمانێك.
vocalist (vō'k'l-ist), *n.* گۆرانی بێژ.
vocalize (vō'k'l-īz'), *v.t.* (١) بێژان (بە قسە یا بە گۆرانی)؛ بە دەنگی
بەرز ووتن؛ ووتن. (٢) دەربڕین. (٣) سەروبۆر بۆکردن (زمانی عەرەبی).
(٤) (ا) تیپی نابزوێن یا بێ دەنگ وەك تیپە بزوێن لێکردن (لە بێژاندا)
(ب) وەك تیپی دەنگدار بێژان (تیپی " f " وەك " v " ووتن) .
v.i. (١) بە گۆرانی ووتن؛ کردن بە گۆرانی؛ بە دەنگی بەرز ووتن؛ ووتن.
(٢) بوون بە تیپە بزوێن (لە تیپی نابزوێن یا بێ دەنگەوە).
-vocalization *(n.)*; vocalizer *(n.)*.
vocally (vō'k'l-i), *adv.* (١) بە دەم؛ بە دەنگ؛ بە دەنگی بەرز.
(٢) بە گۆرانی. (٣) لە بابەت تیپە بزوێنەوە؛ لەڕووی تیپە بزوێنەوە.
vocation (vō-kā'shən), *n.* (١) بانگی چارەنووسی؛ هەستی مرۆڤ
کە شتێك بانگی دەکات یا پاڵی پێوە دەنێت بۆ پیشەیەك بەتایبەتی هی ئاینی.
(٢) ئەو پیشەیەی مرۆڤێك هەست دەکات بۆی بانگ کراوە (بەتایبەتی ئەرکێکی
ئاینی یا کۆمەڵایەتی). (٣) پیشە؛ پیشەگەری.
vocational (vō-kā'shən-'l), *adj.* پیشەیی؛ پیشەگەری:
(a ~ school)
-vocationally *(adv.)*.
vocational education, پەروەردەی پیشەیی یا پیشەگەری.
vocative (vok'ə-tiv), *adj.* (١) بانگەوازی؛ بانگی؛ تایبەتی بە بانگ
کردن. (٢) تایبەتی بە ڕێژەی بانگ یا بانگ کردن (ڕێزمان).

n. (١) ڕیزەی بانگ یا بانگ کردن (ڕێزمان). (٢) ووشەیەکی ئەم ڕێزەیە.
vociferance (vō-sif′ĕr-əns), **n.** دەنگەدەنگ؛ هاوار؛ قیژە
vociferant (vō-sif′ĕr-ənt), **adj. & n.** هاوارکەر؛ قیژەکەر
vociferate (vō-sif′ə-rāt′), **v.t. & v.i.** هاوارکردن؛ قیژاندن؛ بە دەنگی بەرز داواکردن.
-vociferation *(n.)*; vociferator *(n.)*.
vociferous (vō-sif′ĕr-əs), **adj.** هاوار، هاوارکەر؛ قیژەقیژکەر؛ دەم دریژ؛ بە دەم؛ دەم هەراش؛ بە توند داواکەر:
(a ~ demand; a ~ manner of expression)
-vociferously *(adv.)*; vociferousness *(n.)*.
vodka (vod′kə), **n.** ڤۆدکا: خواردنەوەیەکی مەستکەری ڕووسیە.
vogue (vōg), **n.** (١) مۆدە؛ باو: ***(Mini skirts were once in ~ .)*** (٢) برەو؛ بەبرەوبوون؛ لەبرەودابوون.
voguish (vō′gish), **adj.** (١) لەسەر مۆدە؛ مۆدە؛ جوان؛ ڕێك‌وپێك. (٢) بەبرەو؛ بەباو.
voice (vois), **n.** (١) دەنگی مرۆڤ.
(٢) توانای دەنگ کردن: ***(He lost his ~ .)***
(٣) (ا) دەنگ؛ ووتە. ***(the ~ of the sea.)***
(ب) دەنگ (ڕاگەیاندن): ***(the ~ of his conscience)***
(٤) دەنگێکی تایبەتی؛ دەنگی کەسێك: ***(I recognized John's ~ .)***
(٥) (ڕا) حەز؛ دەنگ.
(٦) مافی دەربڕینی ئەم دەنگە یا ڕایە:
(We have a ~ in our government.)
(٧) دەربڕین: ***(Give ~ to your concerns.)***
(٨) هۆی دەربڕین: ***(This newspaper is the ~ of the people.)***
(٩) [Obs.] (ا) قاو؛ ووت‌ووات؛ دەنگ (ب) ناو؛ ناوبانگ.
(١٠) ڕیزەی کردار (ڕێزمان): ***(active ~ ; passive ~)***
(١١) (ا) ئاواز؛ گۆرانی؛ دەنگی گۆرانی.
(ب) جۆرێتی دەنگ یا ئاوازی گۆرانی بێژ: ***(He has a good ~ .)***
(ج) گۆرانی بێژ. (د) یەکێك لە دەنگەکانی گۆرانی‌یەکی هەمەدەنگی.
(هـ) توانای گۆرانی ووتن. ***(She really has no ~ .)***
(١٢) دەنگ (دەنگناسی): (وەك دەنگی تیپە بزوێنەکان و تیپی دەنگداری وەك: h ، d ، g ، m ... هتد).
v.t. (١) دەربڕین ***(He gives ~ to his opinions freely.)***
(٢) سازکردن (ئامێری مۆسیقا)؛ خۆش ئەوا کردن.
(٣) بە دەنگەوە ووتن (دەنگناسی).
in voice, دەنگ لەبار (بۆ گۆرانی ووتن)
with one voice, هەموو بە یەك دەنگ؛ هەموو پێکەوە
voice box, = larynx.
voiced (voist), **adj.** (١) دەنگدار؛ زماندار؛ قسەکەر
(٢) دەنگێکی تایبەتی هەیە. ***(deep- ~)***
(٣) دەربڕاو؛ بە دەنگ ووتراو
(٤) دەنگدار (دەنگناسی) (وەك تیپی ژ، ڤ، گ).
voiceful (vois′fəl), **adj.** دەنگ گەورە؛ دەنگدار (بەتایبەتی دەنگی زل)؛ دەنگدەردەر
voiceless (vois′lis), **adj.** (١) لال؛ بێ زمان (٢) بێ دەنگ؛ نەدوو
(٣) دەرنەبڕاو؛ نەووتراو ***(a ~ wish)***
(٤) دەنگی ناخۆش؛ دەنگی بۆ گۆرانی ووتن ناشێ؛ بێ ئاواز.
(٥) بێ دەنگ (هەڵبژاردن)؛ بێ مافی دەنگدان ***(the ~ masses)***
(٦) بێ دەنگ (تیپ) ***(K, P, T, etc. are ~ consonants.)***
-voicelessly *(adv.)*; voicelessness *(n.)*.
void (void), **adj.** (١) چۆل (خانوو، جێ)؛ بەتاڵ (٢) بۆش
(٣) of ~ بێ ***(~ of common sense)***
(٤) بێ سوود؛ بێ کەڵك؛ هیچ
(٥) پووچ؛ بەتاڵ.

(The agreement, not having been signed, was ~ .)
n. (١) شوێنی چۆڵ یا بەتاڵ؛ بەتاڵی؛ چۆڵی.
(٢) هەستی وونکردن یا لە دەست چوون؛ هەستی بۆشایی لە ژیاندا:
(His death left a ~ in her life.)
(٣) بۆشایی؛ بۆش؛ درز؛ کەلەبەر.
v.t. (١) چۆل کردن؛ بەجێهێشتن. (٢) (ا) بەتاڵ کردن؛ ڕۆکردن
(ب) لە لەش کردنەدەرەوە؛ میزو گوو کردن؛ خۆ بەتاڵ کردنەوە.
(٣) پووچ کردنەوە؛ بەتاڵ کردنەوە (بەڵگەنامە):
(to void a contract, lease, passport, an agreement, etc.)
voidable (void′ə-b'l), **adj.** پووچ دەکرێتەوە؛ دەتوانرێ بەتاڵ بکرێتەوە (بەڵگەنامە): ***(a ~ contract, agreement, etc.)***
voidance (void′ns), **n.** (١) پووچ کردنەوە؛ بەتاڵ کردنەوە (پەیمان، قۆنتەرات، بەڵگەنامە) (٢) بەتاڵی؛ بۆشی؛ خاڵێتی.
(٣) بەتاڵ کردن؛ ڕۆکردن. (٤) چۆڵ کردن؛ دەرکردن.
voided (void′id), **adj.** (١) پووچ کراوە؛ بەتاڵ کراوە (بەڵگەنامە).
(٢) بۆش کراو؛ کون تێکراو. (٣) ناوەڕاستەکەی هەڵکۆڵراوە یا کون کراوە؛ قەراغەکەی ماوەتەوە (درووشمی سوارچاکی).
voilà (vwä′lä′), **interj.** [Fr.], سەیر کە!؛ بڕوانە !؛ ئەوەتا !.
voile (voil), **n.** قوماشێکی تەنکە (بۆ کراس و پەردە... هتد بەکاردێت).
voir dire (vwär′ dêr′), [Fr.], سوێند (کە شایەت یا سوێندخۆر دەیخوات لە دادگادا).
volant (vo′lənt), **adj.** (١) فڕیو؛ فڕۆك؛ دەتوانێ بفڕێ
(٢) خێرا؛ تیژڕەو؛ گورج‌وگۆڵ؛ سووکەڵەو خێرا.
(٣) وەك باڵندە یا بە فڕین کراوە (درووشمی سوارچاکی).
volar (vo′lĕr), **adj.** هی بەری لەپ یا بنی پێ.
volatile (vol′ə-t'l), **adj.** (١) زوو دەبێتە هەڵم (لە پلەی گەرمی و پەستۆی ئاساییدا)؛ زوو پەرش دەبێت یا نامێنێ.
(٢) لە تەقینەوەدایە؛ زوو هەڵدەچێ:
(a ~ political situation; a ~ temper)
(٣) زوو گۆڕاو؛ هەمیشە گۆڕاو؛ حولحول: ***(a ~ disposition)***
(٤) سەردەمی؛ کاتی؛ کەم خایەن؛ کورت: ***(~ beauty)***
(٥) [Archaic]، فڕۆك؛ دەفڕێت؛ دەتوانێ بفڕێ.
volatility (vol′ə-til′ə-ti), **n.** (١) زوو بوون بە هەڵم
(٢) زوو هەڵچوون؛ زوو تەقینەوە.
(٣) زوو زوو گۆڕان؛ هەمیشە گۆڕان؛ حولحولێتی.
volatilize (vol′ə-t'l-īz′), **v.t.** پەرش کردن لە ڕێی کردن بە هەڵم؛ کردن بە هەڵم
v.i. بوون بە هەڵم؛ پەرش بوون لە ڕێی بوون بە هەڵمەوە.
-volatilization *(n.)*.
volcanic (vol-kan′ik), **adj.** (١) ئاگرپژێنی.
(٢) بە ئاگرپژێن درووست بوو؛ ئاگرپژێناوی؛ ئاگرپژێنی لێ ڕوو دەدات
(٣) توندوتیژ؛ ئاگرین؛ زوو هەڵچوو: ***(a ~ temper)***
n. بەردی ئاگرپژێنی
-volcanically *(adv.)*.
volcanic glass, شووشەی ئاگرپژێنی: پەیدا دەبێت کە شلاوی ئاگرپژێنی زۆر خێرا سارد دەبێتەوە.
volcanicity (vol′kə-nis′ə-ti), **n.** = volcanism.
volcanism (vol′kə-niz′m), **n.** جموجوڵی ئاگرپژێنی؛ دیاردەی ئاگرپژێنی.
volcanize (vol′kə-nīz′), **v.t.** دانەبەر گەرمی ئاگرپژێن؛ بە گەرمی ئاگرپژێن گۆڕین
volcano (vol-kā′nō), **n.** ئاگرپژێن؛ کێوی ئاگرین؛ بورکان.
volcanology (vol′kə-nol′ə-ji), **n.** ئاگرپژێن زانی؛ زانستی ئاگرپژێن (هەروەها " vulcanology ").
-volcanological *(adj.)*; volcanologist *(n.)*.

vole (vōl), *n.* مشکی دەشتی: گیاندارێکی کرۆژەندەی وەك مشکە لەناو زەویدا دەژی

vole (vōl), *n. & v.i.* بردنەوەی دەستێك قومار.

go the vole, هەموو شت خستنە مەترسی‌یەوە بۆ دەسکەوتێکی گەورە.

volery (vol'ēr-i), *n.* (١) aviary. (٢) [Rare]. مەل مەلخانە؛ باڵندەی پەروەردەکراو لە شوێنێکدا.

volitant (vol'ə-tənt), *adj.* (١) فڕۆك: دەتوانێ بفڕێ.
(٢) بزۆك: هەمیشە جووڵاو

volitation (vol'ə-tā'shən), *n.* (١) فڕین (٢) توانای فڕین

volition (vō-lish'ən), *n.* (١) خواست: خواز؛ ویستن؛ حەز: *(He left of his own ~.)*
(٢) بڕیار؛ بڕینەوە
(٣) توانای هەڵبژاردن یا بڕیاردان.
-volitional *(adj.)*; volitionally *(adv.)*.

volitive (vol'ə-tiv), *adj.* (١) خواستی: هی ویستن.
(٢) هی ڕێژەی خواست (ڕێزمان).

volley (vol'i), *n.* (١) دەسرێژ *(a ~ of bullets, stones, etc.)*.
(٢) لێشاو (پرسیار، جوێن، سکاڵا... هتد): *(a ~ of courses, protests)*
(٣) یاری بە تۆپ کردن پێش بەر زەوی کەوتن (تەنس، باڵە، فتبۆڵێن).
v.t. (١) دەسرێژلێکردن (٢) یاری بە تۆپ کردن پێش لە زەوی دان (تەنس، باڵە، فتبۆڵێن
v.i. وەك دەسرێژ دەرپەڕین؛ وەك لێشاو هاتن.

volleyball (vol'i-bôl'), *n.* (١) باڵە؛ یاری باڵە (٢) تۆپی باڵە.

volplane (vol'plān'), *v.i.* خزان یا خشانی فڕۆکە بەرەو زەمین بەبێ مەکینە
n. ئەم جۆرە خزانە یا خشانە

volt (vōlt), *n.* (١) ڕۆیشتنێکی بازنەیی یا سووڕاوەیی ئەسپ (مەشق و خۆنوواندی ئەسپ (٢) قەڵەمبازدێك یا جووڵەیەکی لەپڕە بۆ خۆ لادان لە شیر (شیربازی)

volt (vōlt), *n.* ڤۆڵت یەکەی هێزی کارەبا؛ پێوانەی هێزی کارەبا.

voltage (vōl'tij), *n.* هێزی کارەبای بە ڤۆلت پێوراو.

voltaic (vol-tā'ik), *adj.* = galvanic.

voltaism (vol'tə-iz'm), *n.* = galvanism.

voltameter (vōlt'am'mē'tēr), *n.* ڤۆلتامەتر پێوەری ڤۆلت و ئەمپێر

volt-ampere (vōlt'am'pēr), *n.* ڤۆلت-ئەمپێر یەکەی هێزی کارەبایە کە ڕێتی‌یە لە ڤۆلتێك و ئەمپێرێك؛ یەك وات

volte-face (volt'fäs', vol'tə-fäs'), *n.* about-face.

voltmeter (vōlt'mē'tēr), *n.* ڤۆلتامەتر ڤۆلت پێوەر.

voluble (vol'yoo-b'l), *adj.* (١) زمان پاراو؛ قسەزان؛ زمان ڕەوان؛ زۆروێژ (٢) [Rare]، خولاوە؛ سووڕاوە؛ بە ئاسانی دەخولێتەوە
(٣) تێوەئالاو تەرز: پێچ خواردوو؛ لوول؛ لوول خواردوو
-volubility *(n.)*; volubleness *(n.)*; volubly *(adv.)*.

volume (vol'yoom), *n.* (١) لوولە کاغەز؛ تۆپ (پێستی کاغەزی کۆن): گورزە (٢) (أ) پەرتووك؛ کتێب (ب) بەرگ: *(a dictionary of two ~s)*.
(٣) قەوارە؛ قەبارە؛ گەورەوبچووکی.
(٤) بارستایی بڕێکی ئێجگار زۆر *(a ~ of mail; ~s of abuse)*.
(٥) بەرزی دەنگ؛ زلی دەنگ: *(Please turn down the ~.)*.
(٦) پڕی دەنگ (مۆسیقا)

speak volumes, شتی زۆر گرنگ دەرخستن؛ شت زۆر پیشاندان؛ زۆر گرنگ *(His testimony spoke volumes.)*.

volumeter (və-loo'mə-tēr, və-lu'mə-tēr), *n.* قەبارەپێو شلە. گاز، شتی پتەو:

volumetric (vol'yoo-met'rik), *adj.* قەبارەپێوی

volumetric analysis, شیکردنەوەی قەبارەیی (کیمیا)

voluminous (və-lōō'mə-nəs, və-lū'mə-nəs), *adj.* (١) زل؛ بە قەبارە؛ پڕ؛ گەورە؛ قەبارەدار *(a ~ skirt)*.
(٢) (أ) پڕ چەند بەرگێك یا دەفتەرێك؛ زۆر؛ گەلێك؛ فرە: *(He took ~ notes in class.)*
(ب) بە بەرهەم؛ زۆرنووس: *(a ~ poet, writer, etc.)*.
(٣) [Archaic]، پێچاوپێچ: *(a ~ labyrinth)*
-voluminousity *(n.)*; voluminously *(adv.)*; voluminousness *(n.)*.

voluntarily (vol'ən-ter'ə-li), *adv.* بە خۆشی خۆ؛ بە خواستی خۆ؛ بە ئارەزووی خۆ؛ بە هەوەسی خۆ.

voluntarism (vol'ən-tə-riz'm), *n.* (١) خۆویستەنێتی؛ خۆکردەنێتی. (٢) فەلسەفەی خۆویستەنی: بیروباوەڕێکە کە دەڵێت بنچینەی سەرەکی جیهان کاری خۆویستەنی یا خۆکردەنی‌یە.
-voluntarist *(n.)*; voluntaristic *(adj.)*.

voluntary (vol'ən-ter'i), *adj.* (١) خۆویست؛ بە خۆشی خۆ کراو یا دراو؛ خۆکردە: *(a ~ contribution, act, etc.)*.
(٢) دەسەنقەست؛ بە ڕێکەوت نەکراو: *(~ manslaughter)*.
(٣) جڵەوی بە دەست خۆیەتی: خاوەنی ڕاو بڕیاری خۆیەتی؛ خۆکار *(Man is a ~ agent.)*
(٤) بە پیتاکی خەڵك دەچێت بەڕێوە نەك بە یارمەتی میری: *(~ churches)*.
(٥) (أ) بە زۆر (پێ) نەکراو (ب) بۆ سوودێك یا مەبەستێك نەکراوە
n. (١) کارێکی خۆویست؛ کارێکی خۆکردە نەك بە زۆر.
(٢) پارچەیەك مۆسیقایە بە "ئۆرگەن" لێدەدرێت لەپێش، لەکاتی، یا لەدوای نوێژدا لە کڵێسەدا

voluntaryism (vol'ən-ter'i-iz'm), *n.* کڵێسەو قوتابخانە بەڕێوەبردن بە پیتاك و یارمەتی خەڵك نەك بە پارەی میری.

volunteer (vol'ən-tēr'), *n.* (١) خۆبەخش؛ خۆبەخشیو
(٢) کەسێکە کە بە خۆشی خۆی دەبێتە سەرباز. (٣) ڕووەکی لەخۆوە ڕوواو
adj. (١) خۆبەخش؛ لە کەسانی خۆبەخش پێکهاتوو. *(a ~ army)*.
(٢) هی خۆبەخشان (٣) خۆویست؛ خۆکرد. (٤) لە خۆوە ڕوواو یا سەوزبوو
v.t. بە خۆشی خۆ دان یا بەخشین.
v.i. خۆبەخشین؛ بە خۆشی خۆ بوون بە سەرباز؛ بە خۆشی خۆ کردن.

voluptuary (və-lup'chōō-er'i), *n.* مرۆڤی خۆشی پەرست
adj. خۆشی پەرست.

voluptuous (və-lup'choo-əs), *adj.* (١) خۆشی؛ پڕ لە خۆشی: *(a ~ life)*
(٢) هی خۆشی هەستەکان: *(~ pleasures)*.
(٣) هەستی: *(~ desires)*.
(٤) جوان و پان و پۆڕ؛ هەوەس هەڵسێن؛ حەشەری؛ لە حەشەری چوو: *(a ~ woman; a ~ mouth)*
(٥) دڵکەرەوە؛ دڵخۆشکەر: *(~ beauty)*.
-voluptuously *(adv.)*; voluptuousness *(n.)*.

volute (və-lōōt', və-lut'), *n.* (١) نەخشی پێچ پێچۆکەی تەوقەسەری کۆڵەکە و پایەیەی یۆنانی کۆن (خانووسازی).
(٢) پێچ؛ شێوەیەکی پێچ پێچی (٣) پێچی لەپکە یا گوێچکەماسی
adj. لوول خواردوو؛ لوول؛ پێچ پێچ

voluted (və-loot'id, və-lūt'id), *adj.* (١) پێچ پێچ؛ لوول خواردوو؛ لوول. (٢) نەخشی پێچ پێچ تیاکراو (خانووسازی).

volution (və-lōō'shən, və-lū'shən), *n.* (١) خول؛ پێچ؛ سووڕ.
(٢) پێچی لەپکە یا گوێچکەماسی.

volva (vol'və), *n.* پەردەی بنی قارچکی ساواو کەڕوو.

volvulus (vol'vyoo-ləs), *n.* لەیەکترەوەئالانی ڕیخۆڵە؛ پێچ خواردنی ڕیخۆڵە.

vomer (vō'mēr), *n.* ئێسقانی دیواری بەینی هەردوو کونە لووت.
-vomerine *(adj.)*.

vomica (vom′i-kə), *n.* (١) کیسی پڕ لە کێمی هەندێ ئەندامی نەخۆش بەتایبەتی سییەکان. (٢) کێمی ناو ئەم کیسە. (٣) بە کۆکە هێنانەوەی ئەم کێمو پیسایییە.

vomit (vom′it), *n.* (١) ڕشانەوە (٢) ئەو شتەی لە ڕشانەوەدا دەهێنرێتەوە. (٣) دەرمانی ڕشانەوە.

v.i. (١) ڕشانەوە؛ هەڵهێنانەوە. (٢) فڕێدانە دەرەوە

v.t. (١) ڕشانەوە؛ هەڵهێنانەوە (٢) فڕێدانە دەرەوە

vomitive (vom′it-iv), *adj.* ڕشێنەرەوە؛ هەڵهێنەرەوە؛ ڕشانەوەیی

n. دەرمانی ڕشانەوە

vomito (vom′i-tō), *n.* (١) ڕەشە ڕشانەوەی زەردە تا (٢) زەردە تا

vomitory (vom′i-tôr′i. vom′i-tō′ri), *adj.* ڕشانەوەیی؛ ڕشێنەرەوە.

n. (١) دەرمانی ڕشانەوە. (٢) کون یا بۆری شت لێوە هاتنە دەرەوە. (٣) دەرگا و ڕاڕەوی شانۆی ڕۆمانی

vomiturition (vom′i-choo-rish′ən), *n.* هێلنج دان؛ هێلنجی بێ ڕشانەوە.

von (von), *prep.* [G.] ی؛ خەڵکی فلان شوێن: پێشگرێکی گەلی ئەڵمانی و نەمسایییە

voodoo (vōō′dōō), *n.* (١) ڤوودوو. ئایینێکی قولەڕەشەکانی " هایتی " و ئەمەریکای ناوەڕاستە لە بنەڕەتدا ئەفەریقییەو لەسەر جادووگەری بەندە؛ جادووگەری ڤوودوو. (٢) ڤوودوو پەرست؛ پەیڕەویکەری ڤوودوو. (٣) جادوو؛ نووشتەی ڤوودوو. (٤) جادووگەر؛ جادووباز؛ ئەفسونگەر.

adj. ڤوودوویی؛ تایبەتی بە ئاینو جادووبەندی ڤوودوو.

v.t. نوشتەی ڤوودوو لێکردن؛ جادوولێکردن.

voodooism (vōō′dōō-iz′m), *n.* ڤوودووییە بیروباوەڕو نەریتی ڤوودوو (وشەی پێشوو ببینە).

-voodooist *(n.)*; voodooistic *(adj.)*.

voracious (vô-rā′shəs, vō-rā′shəs), *adj.* (١) چاوچنۆک؛ بخۆر؛ چاوبرسی؛ زۆرخۆر؛ ئەوسن. (٢) چاوبرسی؛ بەپەرۆش؛ تێرنەخۆر (مەجان)؛ زۆر بەحەز؛ ئارەزوومەند: *(a ~ reader)*.

-voraciously *(adv.)*; voraciousness *(n.)*.

voracity (vō-ras′ə-ti, vō-ras′ə-ti), *n.* (١) چاوچنۆکی؛ ئەوسنی؛ زۆرخۆری؛ بخۆری. (٢) چاوبرسێتی؛ تێرنەخۆری (مەجان)؛ حەزی زۆر؛ بەپەرۆشی

-vorous (vẽr-əs), پاشگرێکە بەمانای: خۆر؛ ئەو شتە دەخوات: *(omnivorous; carnivorous)*

vortex (vôr′teks), *n.* (١) گێژاو؛ گەرداو (٢) گەردەلوول؛ گێژەلووکە (٣) گێژاو بارودۆخ، کاروبار؛ بارۆدۆخێکی گێژاوی

vortical (vôr′ti-k′l), *adj.* (١) گەرداوی؛ گێژاوی. (٢) گێژ خواردوو؛ خول خواردوو؛ خولاوە

vorticella (vôr′tə-sel′ə). *n.* زیندەوەرێکی ئاوی یەک شانەیییە لەشێکی زەنگوڵەیی هەیە بەسەر لاسکێکەوە کە خۆی پێوە دەنووسێنێت بە شتی دەورووپشتییەوە.

vorticose (vôr′tə-kōs′), *adj.* = **vortical.**

vortiginous (vôr-tij′ə-nəs), *adj.* (١) گێژ خواردوو؛ خولاوە؛ خول خواردوو (٢) مارپێچی؛ پێچ پێچی

votaress (vō′tə-ris), *n. fem. of* votary.

votarist (vō′tə-rist), *n.* = votary.

votary (vō′tə-ri), *n.* (١) پەرستار؛ وشکە سۆفی؛ سۆفی؛ خواپەرست؛ کەسێکە کە سوێندی خواردووە هەر خواپەرستی بکات. (٢) (ا) پەرۆش؛ لایەنگر. (ب) سوختە (٣) کەسێکی خۆ تەرخان کردوو بۆ مەسەلەیەک، ئاینێک، ڕێبازێک.

adj. (١) سوێند لەسەر خوراو؛ پەیمان لەسەر دراو. (٢) بەڵێنی؛ پەیمانی.

vote (vōt), *n.* (١) دەنگ (هەڵبژاردن). (٢) بلیتی دەنگدان. (٣) مافی دەنگدان. (٤) (ا) هەموو ئەو دەنگانەی کە دراون: *(The ~ was light.)* (ب) دەنگ بەگشتی؛ ئەو دەنگانەی کە دەتوانرێ بدرێن: *(Get out the ~.)* (٥) [Obs.]، voter. (٦) [Obs.]، پەیمان دان؛ سوێند خواردن. (٧) [Obs.]، نزا؛ نوێژ.

v.i. دەنگدان.

v.t. (١) دەنگ بۆ دان. (٢) پەسەندکردن: *(They ~ed new funds for the program.)* (٣) ڕا وابوون؛ وتن؛ ڕا دەربڕین؛ ڕا دان: *(They ~ed the picnic a success.)* (٤) [Colloq.]، پێشنیازکردن.

cast a vote, دەنگدان.

vote down, دەنگ بۆ نەدان؛ ژێرخستن (بە دەنگ بۆ نەدان)؛ بەزاندن: *(The committee voted the proposal down.)*

vote in, هەڵبژاردن؛ دەنگ بۆ دانو هەڵبژاردن: *(The electorate voted the opposition party in.)*

vote out, هەڵنەبژاردنەوە؛ دەنگ بۆ نەدانەوەو بەزاندن یا ژێرخستن: *(The people voted the president out.)*

voteless (vōt′lis), *adj.* بێ مافی دەنگدان.

voter (vōt′ẽr), *n.* (١) دەنگدەر؛ هەڵبژێر. (٢) کەسێکە کە مافی دەنگدانی هەبێت.

voting machine, مەکینەی دەنگ ژماردن (هەڵبژاردن).

votive (vō′tiv), *adj.* (١) پەیمانی؛ بۆ هێنانەدی پەیمانێک یا سوێندێک پێشکەش کراوە: *(a ~ offering)*. (٢) خواستی؛ خواست یا حەز دەربڕ؛ نزایی: *(a ~ prayer)*.

vouch (vouch), *v.t.* (١) بەڵگە بۆ هێنانەوە؛ چەسپاندن بە بەڵگە؛ ساغ کردنەوە. (٢) بانگ کردن بۆ گەواهیدان لە دادگادا. (٣) [Archaic]، بە دڵنیایی وتن؛ بەبێ گومانانە وتن.

v.i. (١) (~ for)، دەستەبەری کردن؛ شایەتی بۆ دان (بۆ سەرڕاستی، باشی، بەتوانایی): *(His friends ~ed for his honesty.)*. (٢) (~ for)، بەڵگەبوون بۆ *(His past history ~ for his ability.)*

voucher (vouch′ẽr), *n.* (١) دەستەبەر؛ شایەت؛ لایەنگر. (٢) قەواڵە؛ سەنەد؛ بەڵگەنامە (قەرزدانەوە). (٣) شایەتی تاپۆ یا خاوەنێتی کەسێک بۆ خانوو و زەوی‌وزارێک

vouchsafe (vouch-sāf′), *v.t.* بێزهاتن (وەڵامدانەوە، شت پێدان، ئاوڕلێدانەوە): *(to ~ a reply)*.

v.i. بێزهاتن.

-vouchsafement *(n.)*.

voussoir (vōō-swär′), *n.* خشت یا بەردی بەشە کەوانەیییەکەی تاق (خانووسازی).

vow (vou), *n.* (١) سوێندی خواپەرستی؛ پەیمانی وشکەسۆفێتی: *(a nun's ~s)* (٢) پەیمان یا بەڵێنی ژنهێنانو شووکردن: *(marriage ~s)*. (٣) سوێند؛ پەیمان؛ بەڵێن.

v.t. (١) پەیمان دان؛ بەڵێن دان. (٢) سوێندخواردن: *(~ing revenge on their persecutors)*. (٣) بە دڵ وتن: *(Well, I ~ it is as fine a child as ever was seen.)*

v.i. (١) پەیمان دان؛ بەڵێن دان. (٢) سوێندخواردن.

-vower *(n.)*.

take vows, بوون بە پەرستار؛ بوون بە کەشیش.

vowel (vou′əl), *n.* (١) دەنگی تیپە بزوێن (دەنگناسی). (٢) تیپە بزوێن: **(a, i, e, o, u)**.

adj. تایبەتی بە تیپە بزوێن.

vowelize (vou′əl-īz′), *v.t.* سەروبۆر بۆکردن (زمانی عەرەبی).

-vowelization *(n.)*.
vowel point, سەروبۆر (زمانی عەرەبی).
voyage (voi′ij), *n.* (١) گەشتی دەریایی (بە تایبەتی هی دوور).
(٢) گەشتی هەوایی؛ گەشتی فڕۆکە.
(٣) گەشتنامەی دەریایی.
v.i. چوون بۆ گەشتی دەریایی؛ گەشتی دەریایی کردن.
v.t. دەریا بڕین لە گەشتدا.
voyager (voi′ij-ẽr), *n.* (١) گەشتکەری دەریایی.
(٢) گەشتکەر؛ ڕێبوار.
voyageur (vwä′yä′zhẽr′), *n.* [Fr.], (١) ڕێبوار
(٢) (أ) بەلەمەوانێکە کە فەروەو شتومەك دەگوێزێتەوە لەنێوان شوێنە چەپەکاندا لە ڕۆژئاوای کەنەداو ڕۆژئاوای سەرووی ئەمەریکا بۆ کۆمپانیاکانی فەروە.
(ب) بەلەمەوان یا دارستانەوانی ڕۆژئاوای کەنەدا.
voyeur (vwä-yũr′), *n.* سەرەتاتکێکەر (بەتایبەتی کەسێکە کە خۆشی لەوە دەبینێ کە بە دزی‌یەوە سەیری دەستبازی‌و جووت بوون‌و کێرو قوزی خەڵك بکات) (هەروەها " peeping Tom " ببینە).
-voyeuristic *(adj.)*; voyeuristically *(adv.)*.
voyeurism (vwä-yũr′iz'm), *n.* سەرەتاتکێ کردن (بەتایبەتی خۆشی وەرگرتن لە بە دزی‌یەوە سەیرکردنی دەستبازی‌و جووت بوون‌و کێرو قوزی خەڵك)
V.P., = Vice-President.
V sign, *n.* نیشانەی سەرکەوتن (کە بە پەنجەی ناوەڕاست‌و دۆشاومژە دەکرێت وەك " V ").
v.t. = transitive verb.
vug, vugg, vugh (vug, voog), *n.* بۆشایی ناو بەردێك یا دەمارێکی کانزایی‌یە کە گەلێك جار بە بلوور گیراوە (کانزاکردن).
-vuggy *(adj.)*.
Vulcan (vul′kən), *n.* ڤوڵکان: خوای ئاگرو دروستکردنی ئامێرو دەفری کانزایی (ئەفسانەی ڕۆمانی).
Vulcanian (vul-kā′ni-ən), *adj.* (١) ڤوڵکانی (وشەی پێشوو– ببینە). (٢) [v-]، تایبەتی بە دروستکردنی ئامێرو دەفری کانزایی.
(٣) [v-]، ئاگرڕێژێنی؛ بورکانی.
vulcanite (vul′kən-īt′), *n.* ڤوڵکانیت: لاستیکی سەخت بە جۆشدان لەگەڵ گۆگرددا دروست دەکرێت (شانەو شتی وەهای لێ دروست دەکرێت).
vulcanize (vul′kən-īz′), *v.t.* (١) سەخت کردنی لاستیك بە جۆش دانی بە گۆگردەوە. (٢) سەخت کردنی ماددەی تر بە هەمان شێوە.
v.i. سەخت بوون بە جۆشدان بە گۆگردەوە.
-vulcanization *(n.)*; vulcanizer *(n.)*.
vulcanology (vul′kən-ol′ə-ji), *n.* = volcanology.
vulgar (vul′gẽr), *adj.* (١) هی ڕەش‌وڕووت؛ هی خەڵکی سادە: *(~ life; the ~ herd)*
(٢) باو؛ بڵاو؛ گشتی: *(~ errors)*.
(٣) ڕەشۆکی؛ بازاڕی.
(٤) هی زمانی دووان؛ هی زمانی ئاسایی یا پەتی: *(the ~ tongue)*.
(٥) ناشرین (زمان، ڕەووشت،... هتد)؛ نزم؛ سووك؛ پیس: *(~ language, behavior, tastes, jokes, etc.)*
n. (١) هەرچی‌وپەرچی؛ چینی ڕەش‌وڕووت.
(٢) [Obs.]، زمانی ئاسایی ناوچەیەك یا وڵاتێك؛ زمانی پەتی.
-vulgarly *(adv.)*; vulgarness *(n.)*.
vulgar era, the = Chrisitian era.
vulgar fraction = common fraction.
vulgarian (vul-gâr′i-ən), *n.* کەسێکی بازاڕی (بەتایبەتی دەوڵەمەندێکی نەزان کە خۆی بابدات بە سامانەکەیەوە).
vulgarism (vul′gẽr-iz'm), *n.* (١) وشە یا ووتەی بازاڕی (بەتایبەتی لە زمانی دوواندا). (٢) vulgarity.
vulgarity (vul-gar′ə-ti), *n.* (١) بازاڕێتی؛ ڕەشۆکێتی.
(٢) کردەوەو ڕەووشت‌و ووتەی سووك‌و ناشرین.
vulgarize (vul′gẽr-īz′), *v.t.* (١) نزم کردنەوە (ڕەووشت)؛ سووك کردن؛ بێ بایەخ کردن: *(to ~ standards of etiquette)*.
(٢) ئاسان کردن (شتێکی گران تاوەکو هەموو کەس تێ‌ی بگات)
-vulgarization *(n.)*; vulgarizer *(n.)*.
Vulgar Latin, لاتینی دوواندن؛ زمانی لاتینی ئاسایی نەك وێژەو نووسین.
Vulgate (vul′gāt, vul′git), *n.* (١) ئینجیلی وەرگێڕاو بۆ لاتینی بڕواپێکراوو بەکارهێنراو لەلایەن کڵێسەی کاسۆلیکی‌یەوە.
(٢) [v-]، دەقی نووسراو یا کتێبێکی لەلایەن جەماوەری خەڵکەوە بەکارهێنراو.
adj. (١) تایبەتی بە ئینجیلی وەرگێڕاو بۆ لاتینی‌و لەلایەن کڵێسەی کاسۆلیکی‌یەوە بڕواپێکراو. (٢) [v-]، ڕەمەکی؛ جەماوەری؛ ئاسایی؛ بەباو لەناو خەڵکدا.
vulnerability (vul′nẽr-ə-bil′ə-ti), *n.* (١) بە ئاسانی ئازاردراو.
(٢) لاوازی؛ ناسکی؛ بە ئاسانی کارتێکران.
(٣) بە ئاسانی گیران (سەنگەر)؛ نەپارێزراوی.
vulnerable (vul′nẽr-ə-b'l), *adj.* (١) بە ئاسانی بریندار دەبێ یا ئازاری دەبێ: *(a ~ part of the body)*.
(٢) (أ) بە ئاسانی کاری تێ دەکرێ؛ ڕەخنەی لێ دەگیرێ؛ شلۆق *(a ~ reputation; ~ to criticism, ~ to bribery)*
(ب) لاواز؛ ناسك.
(٣) بە ئاسانی دەگیرێ (شار، سەنگەر)؛ نەپارێزراو: *(a ~ position, town, military outpost, etc.)*
-vulnerableness *(n.)*; vulnerably *(adv.)*.
vulnerary (vul′nẽr-er′i), *adj.* برین پێ تیمارکراو.
n. دەرمانی تیمارکردن؛ چارەی برین.
vulpine (vul′pīn, vul′pin), *adj.* (١) ڕێوی؛ لە ڕێوی دەچێ.
(٢) فێڵباز.
vulture (vul′chẽr), *n.* (١) سیسارك؛ سیسارکە کەچەڵە.
(٢) کەسێکی چاوبرسی دڕندە.
vulturine (vul′chẽr-īn′, vul′chẽr-in), *adj.* (١) سیسارکی؛ لە سیسارکە کەچەڵەو توخمەکەی دەچێ. (٢) چاوبرسی‌و دڕندە؛ تاڵانکەر؛ نێچیرکوژ: *(~ lawyers, doctors, salesmen, etc.)*.
vulturous (vul′chẽr-əs), *adj.* = vulturine.
vulva (vul′və), *n.* زێ؛ قوز؛ دەم‌و لێوی قوز
-vulval; vulvar; vulvate *(adj.)*.
vulviform (vul′və-fôrm′), *adj.* لە زێ دەچێ؛ وەك قوز وایە.
vulvitis (vul′vi-tīs′), *n.* هەوکردن یا سووتانەوەی دەم‌و لێوی قوز.
vulvovaginitis, هەوکردن یا سووتانەوەی قوزو دەم‌و لێوەکەی.
vying (vī′iŋ), *adj.* پێشبڕکێکەر؛ ملەملکەر؛ بۆڕبۆڕێنکەر.
-vyingly *(adv.)*.

W, w (dub′'l-yoo), *n.* (١) تیپی بیست و سێیەمی ئەلف‌وبێی ئینگلیزییە. (٢) دەنگی ئەم تیپە: " دەبڵ یو "
(٣) (أ) قاڵبی ئەم تیپە (ب) ئەم تیپە بە چاپکراوی یا هەڵکەنراوی.
(٤) بیست و سێیەم: نیشانەی ژمارە بیست و سێیەمی ڕستەیەکە.
adj. (١) تایبەتی بە تیپی " **W** " (٢) بیست و سێیەم
wabble (wäb′'l), *n., v.i. & v.t.* = **wobble.**
wabbly (wäb′li), *adj.* **wobbly.**
wack (wak), *n.* [Slang]. کەسێکی شێتۆکە یا سەیر
wacko (wak′ō), *n.* [Slang]. کەسێکی شێتۆکە یا سەیر
wacky (wak′i), *adj.* [Slang]. *Also* **whacky,** شێتۆکە: سەیر: شێت
wad (wäd, wôd), *n.* (١) تۆپەڵی پەستراوە
(a ~ of chewing tobacco, paper, etc.)
(٢) ناواخن (٣) دەمەوانەیەکی بچووکی قوماش یا مقەبایە دەمی لوولەی تفەنگی کۆن و فیشەکی پێ دەگیرێ بۆ ڕاگرتنی باڕووتەکە لە جێی خۆیدا.
(٤) دەستە پارەی کاغەز: سەفتە: ***(a ~ of ten-dollar bills)*** .
(٥) [Slang]: پارەی زۆر: سامانی زۆر
(٦) [British Dial.]: گوروزە: قول (پووش، گزرە): مەلۆ.
v.t. (١) پەستنەوە و تۆپەڵ کردن (٢) لوول کردن (کاغەز، پارەی کاغەز): دەستەکردن (٣) دەمی کون گرتن (بە تۆپەڵە قوماش یا کاغەز).
(٤) ناواخن تێخستن: بەر تێگرتن (چاکەت، جل): ناخنین
(٥) دەمی لوولەی تفەنگی کۆن و فیشەک گرتن بە دەمەوانە
v.i. تۆپەڵ بوون
wadding (wäd′iŋ, wôd′iŋ), *n.* (١) ناواخن بەری چاکەت و جلی تر
(٢) قوماش یا مقەبای بەکارهێنراو بۆ دەمەوانەی لوولەی تفەنگی کۆن و فیشەک.
waddle (wäd′'l, wôd′'l), *v.i.* بە خلەخل ڕۆیشتن (وەک مراوی و منداڵی تازە پێ گرتوو): گەلاوگەڵ ڕۆیشتن.
n. بە خلەخل ڕۆیشتن: ڕۆیشتنی گەلاوگەڵ
waddy (wäd′i), *n.* دارێکی ئەستووری نووک تیژە وەک گورز خەڵکە دەشتەکییە کۆنەکانی ئوسترالیا وەک چەک بەکاریان دەهێنا.
v.t. تێگرتنی ئەم دارە: لێدان بەم دارە
waddy (wäd′i), *n.* (١) **cowboy** (٢) دزی ڕەشەووڵاخ
wade (wād), *v.i.* (١) پێدا ڕۆیشتن بە پێ (تەنکاو، قوڕولیتە، بەفر، لم، گیای بەرز) (٢) خۆ بەکێشان کردن: بە زەحمەت پێدا ڕۆیشتن
(to ~ through a dull book)
(٣) [Obs.]. ڕۆیشتن: تێپەڕبوون.
v.t. لە ناو دان: لێ پەڕینەوە: ***(to ~ the brook)*** .
n. (١) پێدا ڕۆیشتن: پەڕینەوە. (٢) بوار: شوێنی لە ناو پەڕینەوە.
wade in (or into), [Colloq.], دەستپێکردنی کارێک بە هەموو هێز و توانایەکەوە: بە توندی هێرش بردنە سەر:
(to wade into a mob of rioters)
wader (wād′ēr), *n.* (١) پێدا ڕۆیشتوو (تەنکاو، قوڕولیتە... هتد).
(٢) باڵندەی بە ئاودا ڕۆیشتوو: باڵندەی لاق درێژی کەنار دەریا و ناو زەلکاو وەک: شینە شاهۆ و قولنگ و چۆلەکەی لم. (هەروەها " **wading bird** ").
(٣) (*pl.*) جزمەی درێژ یا پانتۆڵی ئاودانەدەر (ڕاوکەری ماسی لە پێی دەکەن)
wadi (wä′di), *n. Also* **wady,** دۆڵ: شیو: چەم.
wading bird, باڵندەی بە ئاودا ڕۆیشتوو: باڵندەی لاق درێژی کەنار دەریا و ناو زەلکاو وەک: شینە شاهۆ و قولنگ و چۆلەکەی لم... هتد (هەروەها " **wader** ").
wading pool, گۆماوی تەنکاو بۆ منداڵان (جێگیر یا جووڵاو).
wadmal (wäd′mal), *n. Also* **wadmaal, wadmol,** قوماشێکی خوری زۆر ئەستوور و قایمە
wadset (wäd′set′), *n. & v.t.* خانوو زەوی‌وزار کردن بە بارمتەی قەرز.
wafer (wā′fēr), *n.* (١) پارچە پسکیتی تەنک
(٢) پارچەیەک شیرینی یا نوقوڵی تەنک.
(٣) پارچەیەک شتی تەنک (وەک دەرمان).
(٤) پەنجکە نانە ڕەقەی شێوی خودایی (کڵێسەی کاسۆلیکی)
(٥) مۆر. خەپلەیەک یا پینەیەکی ماددەیەکی سرینشاوییە بەڵگەنامە و نامەی پێ مۆر (لۆک) دەکرێ و پێوەی ووشک دەبێتەوە: لۆک.
(٦) ئەڵقە یا خەپلەیەکی تەنکە وەک دەمەوانە بەکاردەهێنرێ.
waff (waf, wäf), *n.* [Scot. & British Dial.]. (١) دەست ڕاوەشان: شەکانەوە. (٢) سروە: هەڵکردنێکی با
(٣) سەرنج: سەیرکردنێکی کەم. (٤) خێو.
v.t. & v.i. شەکاندنەوە: دەست ڕاوەشاندن.
waff (waf, wäf), *adj.* [Scot.]. (١) هیچ‌وپووچ: بێ نرخ.
(٢) تەنیا: بێ کەس
n. کەسێکی بێ لانە: خانە بە کۆڵ: گەڕۆک: دەربەدەر: ئاوارە.
waffle (wäf′'l, wôf′'l), *n.* وافل: کێکێکی تەنکە وەک شلکێنە بەڵام نەخشدارە و باش دەبرژێنرێ بۆ بەرچایی.
waffle (wäf′'l, wôf′'l), *v.i.* (١) وەڵام نەدان بە دەستەوە: منجەمنج کردن و خۆدزینەوە لە وەڵامی ڕاستەوخۆ:
(The director ~d on this issue.)
(٢) نزرویژی کردن: شتی هیچ‌وپووچ نووسین یا ووتن: درێژە پێدان
n. قسەی هیچ‌وپووچ: نزرویژی
waffle iron, ئامێرێکی ئاسنی پەل دوو پەڕەیە دیوی ناوەوەی نەخشی تێدایە گیراوەی کێکی " وافل " دەکرێتە نێوان هەردوو پەڕەکەیەوە و دەیبرژێنێ
waft (waft, wäft), *v.t.* (١) بە هێواشی بردن یا هەڵگرتن (بەسەر ئاودا یا بەناو هەوادا): پاڵ پێوەنان بەم جۆرە: گواستنەوە
(٢) [Obs.]. بانگ کردن بە دەست (٣) [Obs.]. چاو وەرگێڕان
v.i. (١) سەر هەوا یا ئاو کەوتن: بە هەوادا هاتن (بۆن، دەنگ... هتد).
(٢) بە هێواشی هەڵکردن (با): هاتن (سروە).
n. (١) سەر هەوا یا ئاو کەوتن (٢) بۆنێک یا دەنگێک کە هەوا بیهێنێ
(٣) سروە (٤) شەکانەوە: ڕاوەشان
(٥) ئاڵای لێقەومان: ئاڵایەکە هەڵدەکرێت بەسەر کەشتی یا بەلەمی لێقەوماوەوە بۆ داواکردنی یارمەتی (هەروەها " **waif** ").
waftage (waf′tij, wäf′tij), *n.* [Archaic]. سەر هەوا یا ئاو کەوتن: هەڵگرتن و بردن بە هەوا یا ئاودا
wafture (waf′chēr, wäf′chēr), *n.* (١) شەکاندنەوە: ڕاوەشان
(٢) شتێکی بە هەواوە هێنراو یا هاتوو (بۆن، دەنگ)
wag (wag), *v.t.* (١) لەقاندن (کلک، سەر): ڕاوەشاندن (پەنجە):

بادان (کلك): ***(The dog is ~ging its tail.)***

(٢) بادان (زمان)؛ هێنان و بردن.

v.i. (١) (أ) لەقان (کلك، سەر)؛ ڕاوەشان: ***(The tail is ~ging.)***

(ب) هەمیشە لە جموجوولدا بوون؛ ڕانەوەستان.

(٢) بادان (زمان)؛ بەدگۆیی کردن؛ کەوتنە قسەی خراپ:

(Scandal caused tongues to ~ .)

(٣) لەسەر ڕێبازی خۆ ڕۆیشتن؛ بەردەوام بوون لەسەر ڕێی خۆ:

(That's the way the world ~s .)

(٤) بە خلەخل ڕۆیشتن (وەك مراوی یا منداڵی تازە پێ گرتوو)؛ گەلاوگەل ڕۆیشتن.

(٥) [British Colloq.]، ڕۆیشتن؛ کەوتنە ڕێ.

(٦) [British Slang]، خۆ دزینەوە لە قوتابخانە.

n. لەقان (کلك، سەر)؛ ڕاوەشان؛ بادان: ***(the ~ of a dog's tail)***.

wag (wag), ***n.*** کەسێکی قۆشمە یا گاڵتەچی.

wage (wāj), ***v.t.*** (١) بەرپاکردن (جەنگ)؛ جەنگان؛ نانەوە (شەڕ)؛ هەڵگیرسان؛ گێڕان؛ کردن؛ پێ هەڵسان:

(to ~ war against; to ~ a campaign)

(٢) [Obs.]، بارمتەکردن؛ بەڵێندان.

(٣) [Obs.]، گرەوکردن.

(٤) [Obs. or British Dial.]، بە کرێ گرتن

v.t. [Obs.], جەنگان؛ شەڕکردن.

n. (١) (*pl.*) کرێ؛ ڕۆژانە

(٢) (*pl.*) پاداشت؛ ئاکام؛ ئەنجام: ***(For the ~s of sin is death.)***

(٣) [Obs.]، (أ) بارمتە؛ بەڵێن (ب) لە بارمتەدا بوون.

wage earner, (١) کرێکار (٢) کەسێکە کە بە ڕۆژانە خێزانەکەی دەژێنێ.

wager (wā'jẽr), ***n.*** گرەو

v.t. & v.i. گرەوکردن.

wage scale, خشتەی کرێی ئیشی جۆراوجۆری کارگەیەك یا کۆمپانیایەك

wage-worker (wāj'wũr'kẽr), ***n.*** = **wage earner.**

waggery (wag'ẽr-i), ***n.*** (١) گاڵتەچێتی؛ گاڵتەبازی؛ قۆشمەچێتی؛ پەنگ دان (٢) تەشقەلە؛ پەنگ؛ گاڵتە؛ یاری.

waggish (wag'ish), ***adj.*** (١) بۆ کەسێکی قۆشمەچی یا تەشقەلەباز دەشێت (٢) قۆشمە؛ پێکەنیناوی؛ بۆ گاڵتە کراو.

waggle (wag''l), ***v.t.*** ڕاوەشاندن؛ لەراندنەوە؛ لەقاندن.

(She ~d her foot impatiently.)

v.i. بە لارەولار ڕۆیشتن؛ بە خلەخل ڕۆیشتن؛ گەلاوگەل کردن؛ لەتردان.

n. (١) ڕاوەشان؛ لەرەلەر؛ لەقین؛ هاتن‌وچوون.

(٢) هێنان و بردنی گورزی گۆلف بەسەر تۆپەکەدا لە پێش لێدانیدا.

-waggly *(adj.).*

wagon (wag'ən), ***n. Also*** **waggon,** [British Spelling]. (١) گالیسکەی بار: گالیسکەیەکی باری درێژی سەرگیراوی چوارپێچکەییە؛ واگۆن (٢) **station wagon**.

(٣) [British]، فارگۆنی سەر کراوەی شەمەندەفەری بار.

(٤) ئۆتۆمبیلی بەند گواستنەوە بۆ بەندیخانە (هەروەها " **the wagon** " و " **police (or patrol) wagon** ").

(٥) واگۆنی بچووکی چوارپێچکەی یاری منداڵان

(٦) مێزێکی بچووکی پێچکەدارە (بۆ ساردەمەنی و خواردن پێشکەش کردن):

(a dessert ~)

(٧) [Obs.]، **chariot**.

(٨) [W-]، **the Big Dipper**.

v.t. بە گالیسکە گواستنەوە؛ بە گالیسکە هەڵگرتن

v.i. بە گالیسکە هاتوچۆکردن

hitch one's wagon to a star, چاو لە ئامانجێکی بەرز بوون؛ بۆ ئامانجێکی بەرز هەوڵدان

off the wagon, [Slang], دەستکردنەوە بە عەرەق خواردنەوە.

on the (water) wagon, [Slang], وازهێنان لە عەرەق خواردنەوە.

wagonage (wag'ən-ij), ***n.*** (١) بە گالیسکە یا واگۆن گواستنەوە.

(٢) کرێی ئەم گواستنەوەیە.

(٣) گالیسکە بەگشتی؛ کۆمەڵێك گالیسکە.

wagoner (wag'ən-ẽr), ***n.*** (١) گالیسکەچی؛ عەرەبانچی؛ واگۆنچی.

(٢) [Obs.]، **charioteer**. (٣) [W-]، **the Big Dipper**

wagonette (wag'ən-et'), ***n.*** گالیسکەی بچووکی سواربوون.

wagon-lit (vå'gō*n*'lē'), ***n.*** [Fr.], فارگۆنی نووستنی شەمەندەفەر.

wagon-load (wag'ən-lōd'), ***n.*** پڕ گالیسکەیەکی بار؛ باری گالیسکەیەك.

wagon train, کاروانی گالیسکە (بەتایبەتی بۆ گواستنەوەی ئازووقەی سوپا).

wag-tail (wag'tāl'), ***n.*** کلك هەڵسەنگێنە

wahoo (wä-hōō', wä'hōō), ***n.*** ڕووەنێکە گوڵی ئەرخەوانی و بەری سوور دەگرێ

wahoo (wä-hōō', wä'hōō), ***n.*** درەختێکی ئەمەریکییە لە تۆخمی ڕەشەدار.

wahoo (wä-hōō', wä'hōō), ***n.*** جۆرە ماسییەکی ناوچە گەرمەکانە.

wahoo (wä-hōō', wä'hoo), ***interj.*** واهوو!؛ قریوەی خۆشییە

waif (wāf), ***n.*** (١) شتی دۆزراوەی بێ خاوەن؛ شتی وون بووی بێ خاوەن.

(٢) منداڵی بێ خاوەن؛ هەتیو؛ منداڵی بەجێهێڵراوی بێ لانە؛ منداڵی ئاوارە.

(٣) گیانەوەری وون بوو یا بەرەڵا؛ بەچکە گیانەوەری بێ خاوەن.

(٤) شتی دزراوی لەسەر ڕێگە فڕێدراو لەلایەن دزی ڕاکردووەوە.

waif (wāf), ***n.*** = **waft # 3.**

wail (wal), ***v.i.*** (١) شین کردن؛ شیوەن کردن؛ لاوانەوە؛ بە کوڵ گریان؛ ناڵین؛ ناڵاندن ***(They ~ed .)***

(٢) لووراندن؛ لوورەلوورهاتن؛ لوورەلوورکردن: ***(The wind ~s.)***.

v.t. (١) شین بۆ کردن؛ بە کوڵ بۆ گریان؛ بۆ لاوانەوە:

(They ~ed his death.)

(٢) ناڵاندن؛ ناڵین؛ شیوەن کردن.

n. (١) شیوەن؛ شین؛ ناڵە؛ ناڵین؛ لاوانەوە.

(٢) دەنگی لاوانەوە؛ دەنگی شیوەن؛ ناڵە.

-wailer *(n.)*; **wailingly** *(adv.).*

wailful (wāl'fəl), ***adj.*** (١) غەمبار. (٢) گریاو؛ شیوەن کردوو.

Wailing Wall, دیواری گریان: شوێنێکی پیرۆزە لای جوولەکە لە شاری (قودس).

wailsome (wāl'səm), ***adj.*** [Archaic], **wailful.**

wain (wān), ***n.*** [Archaic], (١) گالیسکە یا ئۆتۆمبیلی گەورەو سەر کراوەی کێڵگە (٢) [W-]، **the Big Dipper**.

wainscot (wān'skət, wān'skot'), ***n.*** (١) تەختەپۆشی دیوی ناوەوەی دیواری ژوور. (٢) تەختەپۆشی لاخوارووی دیواری ژوور.

(٣) (أ) لاخوارووی دیواری ژوور کە بە جیا نەخشێنراوە لەوی تری.

(ب) کاشی و تەختە یا شتی تری لاخوارووی دیوار پێ نەخشێنراو.

(٤) [British]، تەختەداری بەرووی نایاب (بۆ تەختەپۆشی).

v.t. دیوار تەختەپۆش کردن؛ بە کاشی یا تەختە لاخوارووی دیوار نەخشاندن

wainscoting, wainscoting (wān'skət-iŋ), ***n.*** (١) دیواری تەختەپۆش کراو (٢) تەختەداری ئەم تەختەپۆشییە

wain-wright (wān'rīt'), ***n.*** گالیسکەساز؛ واگۆن دروستکەر و چاکەرەوە.

waist (wāst), ***n.*** (١) کەمەر؛ ناوقەد؛ پشتێنە؛ تەنگە.

(٢) (أ) ئەو بەشەی جل کە ناوقەد دادەپۆشێ. (ب) سوخمە؛ یەلەك

(ج) بلووس یا کراسی هەتا ناوقەد هاتووی ئافرەت

(د) فانیلەی ژێرەوەی منداڵ

(٣) ناوقەدی شت، واتە بەشە باریکەکەی

(the ~ of a violin, shoe, etc.)

(٤) ناوقەدی کەشتی

(٥) ناوقەدی هەندێك جانەوەر (وەك: مێروولە، زەردەواڵە، زەردەزیرە... هتد).

waistband (wāst′band′), *n.* کەمەربەند؛ پشتێن؛ قایشی پشت (بەتایبەتی کە لەسەر جلەوە بێت).

waistcloth (wāst′klôth′), *n.* = loincloth.

waistcoat (wāst′kōt′, wes′kət), *n.* (١) یەلەك (٢) سوخمە.

waist-high (wāst′hī′), *adj.* تا ناوقەد هاتوو؛ تا ناوقەد بەرزە.

waistline (wāst′līn′), *n.* (١) ناوقەد؛ کەمەر؛ پشتێنە

(٢) قەفی ناوقەد؛ کەمەرە؛ ناوقەد.

wait (wāt), *v.i.* (١) چاوەڕێ کردن؛ چاوەڕوان کردن؛ ڕاوەستان:
(W~ until we call. W~ for us.)

(٢) ئامادەبوون *(Dinner is ~ing for us.)*

(٣) ڕاوەستان؛ وەستان؛ دواخران: *(That work will have to ~ .)* .

(٤) بەردەستی کردن: *(She will ~ at table.)* .

v.t. (١) چاوەڕێ کردن؛ چاوەڕوان کردن: *(W~ your turn.)* .

(٢) بەردەستی کردن: *(He ~s table.)* .

(٣) [Colloq.]، دواخستن (ژەمی خواردن): *(W~ dinner.)* .

(٤) [Obs.]، هاودەمی کردن (لەڕووی ڕێزەوە)؛ لەگەڵدا بوون؛ لە تەکدا چوون.

(٥) [Obs.]، ئەنجام لێ بوونەوە.

n. (١) چاوەڕێ؛ چاوەڕوان؛ چاوەڕێ کردن: *(We had a long ~ .)* .

(٢) ماوەی چاوەڕێ کردن.

(٣) بۆسە؛ داو. *(to lie in ~)* .

(٤) ئەندامی تیپێکی مۆسیقا و گۆرانی کە لە کریسمەسدا دەگەڕێن و مۆسیقا لێدەدەن و گۆرانی کریسمەس دەڵێن (لە ئینگلتەرە).

(٥) [Obs.]، پاسەوان؛ حەسحەس؛ ئێشکچی؛ ئێشکگر

wait on (or upon), (١) بەردەستی کردن؛ نۆکەری کردن.

(٢) چوونە لای سەرگەورەیەك (بۆ ڕێز پیشاندان یا داواکردنێك)

(٣) ئەنجام لێ بوونەوە.

(٤) شت بۆ کڕیار هێنان یا پێشکەش کردن (لە فرۆشگا یا چێشتخانەدا)؛ بەردەستی کردن *(to wait on customers at a store)*

wait out, چاوەڕێی دوایی هاتن کردن؛ چاوەڕێ کردنی کۆتایی شتێك:
(They waited out the war.)

wait up, (١) نەنوستن لەبەر چاوەڕێ کردنی شتێك یا کەسێك

(٢) ڕاوەستان بۆ پێ گەیشتنەوەی کەسێکی دواکەوتوو.

wait-a-bit (wāt′ə-bit′), *n.* ڕووەکێکی دڕك تیژو چەماوەیە پێتەوە دەنووسێت

waiter (wāt′ēr), *n.* (١) بەردەست (چێشتخانە)؛ بۆی.

(٢) سینی (بۆ خواردەمەنی و خواردنەوە پێشکەش کردن)

(٣) [Obs.]، ئێشکچی؛ ئێشکگر؛ پاسەوان؛ حەسحەس.

waiting (wāt′iŋ), *adj.* (١) چاوەڕێکەر؛ هی چاوەڕێ کردن.

(٢) هی بەردەستی

n. (١) چاوەڕێ کردن؛ چاوەڕوان کردن. (٢) ماوەی چاوەڕێ کردن

in waiting, خەریکی بەردەستییە (بەتایبەتی هی پاشا و ژنە پاشا و کەسێکی گەورە)؛ بەردەستی دەکات؛ کارەکەری دەکات:
(a lady-in-waiting)

waiting game, پیلانی چاوەڕێ کردن. هیچ نەکردن و چاوەڕێ کردنی هەلێکی باشتر بۆ دەست وەشاندن (ناکۆکی، ملەملێ، یاری... هتد).

waiting list, لیستەی چاوەڕێ. لیستەی چاوەڕێکەران (بۆ ئیش دەسکەوتن، شت وەرگرتن، دیدەنی، نۆرە هاتن... هتد).

waiting room, ژووری چاوەڕێ کردن (فەرمانگەی پزیشك، نەخۆشخانە، ئێستگەی پاس و شەمەندەفەر... هتد)

waitress (wāt′ris), *n.* ئافرەتی بەردەست (چێشتخانە، مەیخانە).

waive (wāv), *v.t.* (١) وازلێهێنان (لە مافێك یا داواکارییەك)؛ دەست لێ هەڵگرتن (٢) داوا نەکردن؛ سوور نەبوون لەسەر؛ بەخشین.

(٣) دواخستن.

(٤) خستنەلاوە؛ گوێ پێ نەدان: *(to ~ formalities)* .

(٥) [Obs.]، بەجێهێشتن؛ نەویستن؛ دەست لێ بەردار بوون.

waiver (wāv′ēr), *n.* (١) وازهێنان (لە ماف یا داواکارییەك)؛ دەست لێ هەڵگرتن. (٢) بڕوانامەی ئەم دەست لێ هەڵگرتنە یا وازهێنانە.

wake (wāk), *v.i.* (١) (~ up)، لە خەو هەڵسان؛ خەبەربوونەوە.

(٢) نەنوستن؛ بەخەربوون.

(٣) خەبەربوونەوە (مەجاز)؛ وریابوونەوە:
(to ~ from one's daydreams)

(٤) ئاگاداربوون؛ پێ زانین؛ ڕاستی بۆ دەرکەوتن:
(to ~ to the true situation)

(٥) [Dial. or Archaic]، ئێشکگرتنی مردوو هەتا کاتی ناشتنی.

v.t. (١) (~ up)، لە خەو هەڵساندن؛ خەبەرکردنەوە.

(٢) بزواندن؛ وریاکردنەوە؛ جووڵاندن (هەست).

(٣) [Archaic or Dial.]، ئێشکگرتنی مردوو هەتا کاتی ناشتنی.

n. (١) [Poetic] ، بەخەبەر بوون. (٢) (ا) ئێشکگرتنی شەونخوونی.

(ب) ئێشکگرتنی مردوو تا کاتی ناشتنی.

(٣) یادی ساڵانەی کردنەوەی کڵێسەیەك.

wake (wāk), *n.* (١) جێ نیشانی کەشتی یا بەلەم کە بە ئاودا دەڕوات:
(the ~ of a ship)

(٢) جێ نیشانی شتێکی تێپەڕیوو؛ ئەنجام یا پاشماوەی ڕووداوێك:
(The war left a lot of devastation in its ~ .)

in the wake of, (١) لە دواوەی کەشتی یا بەلەم.

(٢) دوابەدوای؛ یەکسەر لە پاش:
(Traders came in the wake of the conquering armies.)

(٣) لە ئەنجامی؛ لە ئەنجامدا.

wakeful (wāk′fəl), *adj.* (١) بەخەبەر؛ نەنوستوو.

(٢) وریا؛ بەئاگا. (٣) خەوزڕاو.

(٤) بێ خەو: *(a ~ night)* .

-wakefully *(adv.)*; **wakefulness** *(n.)*.

wakeless (wāk′lis), *adj.* شیرین (خەو)؛ قووڵ: *(~ sleep)* .

waken (wāk′'n), *v.i.* (١) لە خەو هەڵسان؛ خەبەربوونەوە.

(٢) وریابوونەوە؛ ئاگاداربوونەوە؛ وریووژان.

v.t. (١) لە خەو هەڵساندن؛ خەبەرکردنەوە. (٢) وریاکردنەوە؛ وریووژاندن.

(٣) [Scot.]، پاسەوانی کردن.

-wakener *(n.)*.

wakerife (wāk′rīf′), *adj.* [Scot. & N. Eng. Dial.], = **wakeful.**

wake-robin (wāk′rob′in), *n.* (١) **trillium** .

(٢) چەند جۆرە ڕووەکێکن زوو لە بەهاردا گوڵ دەکەن.

wake-up (wāk′up′), *n.* دارکونکەرەی ئەمەریکی. (هەروەها " **flicker** ").

waldgrave (wôld′grāv′), *n.* (١) سەرەك دارستانەوانی پاشایی (لە ئەڵمانیای کۆندا). (٢) خانەدانی ئەڵمانی؛ پلەو نازناوی خانەدانی ئەڵمانییە.

wale (wāl), *n.* (١) جێ نیشانی قامچی یا دار لێدان.

(٢) (ا) هێڵی قۆقز یا بەرزی قوماشی چنراو.

(ب) چۆنێتی چنینی ئەم قوماشە هێڵ هێڵە. (٣) داری پاڵپشت (پرد).

(٤) تووڵی چنراو بە دەوری بەرچنە و سەبەتە و زەمیلەدا بۆ قایمی.

(٥) تەختەدارێکە لە دارەکانی لاشەی کەشتی دەدرێ بۆ پێکەوەبەستنیان و قایم کردنیان.

v.t. (١) پێست شین و مۆرکردنەوەو هەڵ تلۆقاندن بە قامچی یا دار.

(٢) پاڵپشت کردن یا لێکدان بە تەختەدار یا بە شووڵ.

(٣) قوماش چنین بە جۆرێك کە هێڵی تێ بکەوێت.

wale (wāl), *n.* [Scot. & N. Eng. Dial.], (١) هەڵبژاردن.

(٢) هەڵبژاردە؛ شتی هەڵبژێردراو.

v.t. [Scot. & N. Eng. Dial.], هەڵبژاردن.

walk (wôk), *v.i.* (١) (ا) بە پێ ڕۆیشتن؛ بە ڕێگەدا ڕۆیشتن.
(ب) پیاسەکردن. (٢) دەرکەوتنی خێو؛ دەرکەوتن
(٣) ڕێبازێکی تایبەتی گرتن؛ بە جۆرێکی تایبەتی ڕەفتارکردن:
(Let us ~ in peace.)
(٤) [Obs.]. هەمیشە جوولان؛ ڕانەوەستان؛ هەمیشە چالاکی نواندن.
v.t. (١) بە پێ پێدا ڕۆیشتن؛ پیاسە پێدا کردن؛ پێدا ڕۆیشتن؛ پێوان:
(He is ~ing the deck.)
(٢) بە پێ پێدا ڕۆیشتن بۆ پشکنین، پێوان، یا تاقیکردنەوە... هتد.
(٣) (ا) پیاسەپێکردن؛ لێخوڕین؛ بردن بۆ گەڕان بە پێ:
(to ~ a horse, dog, etc.)
(ب) مەشق پێکردن بە پێ.
(٤) لەگەل چوون بە پێ یا پیاسە: *(I'll ~ you to the corner.)* .
(٥) (ا) بە زۆر بە پێ بردن.
(ب) دەستی کەسێکی پەککەوتوو گرتن یا یارمەتیدانی بۆ ڕۆیشتن.
(٦) گەیاندنە دۆخێکی تایبەتی بە پێ ڕۆیشتن:
(They ~ed me to exhaustion.)
(٧) بە هەواشی بردن بەڕێوە.
n. (١) بە پێ ڕۆیشتن؛ پیاسەکردن.
(٢) پیاسە: *(to take a ~ ; to go for a ~)* .
(٣) جێی پیاسە؛ پیادە ڕێ. *(His usual ~ was along the river.)* .
(٤) ماوە یا دووری بە پێ ڕۆیشتن؛ کاتی بڕینی ماوەیەك بە پێ:
(The town was an hour's ~ from us.)
(٥) خێرایی ڕۆیشتن: *(The horse came home at a ~.)* .
(٦) ڕەوت؛ شێوەی ڕۆیشتن: *(I knew her by her ~.)* .
(٧) پلەی کۆمەڵایەتی؛ پیشە؛ پلەوپایە: *(people from all ~s of life)* .
(٨) ڕەوورشت. کردەوە؛ شێوەی ژیان و هەستان و دانیشتن.
(٩) (ا) شەقامی تایبەتی بۆ پیاسە یا بە پێ ڕۆیشتن (کە ئۆتۆمبیلی پێدا ناڕوا).
(ب) شۆستە؛ پیادەڕێی ئەملا و ئەولای شەقام.
(١٠) ropewalk .
(١١) (ا) داری بە ڕیز ڕیز نێژراو. (ب) ماوەی نێوان دوو ڕیزە داری وەها.
(١٢) لەوەڕگا و جێی گەڕان (بەتایبەتی هی مەڕ).
(١٣) [British]. گوزەرگای ئاسایی ڕۆژانەی چەرچی یا دەستگێڕ.
(١٤) پێشبڕکێی ڕۆیشتن
walk away from, (١) بۆرپێدان بە ئاسانی؛ لێ بردنەوە بە ئاسانی.
(٢) ڕزگاربوون لە ڕووداوێکی ناخۆش بەبێ ئازار پێ گەیشتن.
walk away with, = **walk off with.**
walk off, (١) ئەبڕ ڕۆیشتن.
(٢) بە پیاسە دانان (قەڵەوی)؛ بە پیاسە لە کۆڵ خۆ کردنەوە (خەواڵوویی، خەم).
walk off with, (١) (ا) دزین. (ب) بردن (شتی خەڵك بەبێ پرس).
(٢) بردنەوە (پارە، یاری)؛ دەسکەوتن؛ قازانج کردن.
walk of life, پیشەو پلەی کۆمەڵایەتی؛ پلەوپایە؛ پیشە:
(People from different walks of life)
walk out, [Colloq.], (١) مان گرتن
(٢) چوونە دەرەوە لە کۆبوونەوەیەك (بۆ ناڕەزایی دەربڕین).
walk out on, [Colloq.]. بەجێهێشتن. دەست لێ هەڵگرتن؛ وازلێهێنان:
(He walked out on his wife and children.)
walk tall, سەر بەرز گرتن؛ سەر دانەنەواندن.
walk the plank, (١) زۆرلێکردن (لەلای چەتەی دەریاوە) بۆ ڕۆیشتنە سەر قەراغی تەختەدارێکی سەر کەشتی و کەوتنەخوارەوە بۆ ناو دەریا.
(٢) دەرکردن (لە ئیش)؛ بە زۆر واز پێ هێنان لە ئیش؛ لێ خستن.
walk through, بە لاسەرلایی کردنی کارێك (بەتایبەتی یەکەم پەراوەی شانۆنامەیەك).
walk-away (wôk′ə-wā′), *n.* بردنەوە یا بۆرپێدانێکی ئاسان.
(هەروەها " walkover ").
walker (wôk′ẽr), *n.* (١) پیاسەکەر؛ پیادە
(٢) کەسێکە کە بە جۆرێکی تایبەتی ڕەفتار دەنوێنێ.
(٣) پێشبڕکێکەری ڕۆیشتن. (٤) چەرچی؛ دەستگێڕ.
(٥) ڕەوڕەوە (بۆ پێگرتنی منداڵ)؛ چوارچێوەی پێ ڕۆیشتنی کەسێکی قاچ گۆج یا ناتەواو. (٦) پێڵاوی تایبەتی بۆ ڕۆیشتن.
walkie-talkie (wôk′i-tôk′i), *n. Also* **walky-talky,** ووکی- تۆکی: ڕادیۆ یا تەلسزی پەیام وەرگرو نێرەر.
walk-in (wôk-in′), *adj.* (١) ئەوەندە گەورەیە کە پیاو بتوانێ بچێتە ناوی و بە پێوە تیایدا ڕابوەستێ (خانەی جل هەڵواسین کە بەشێکە لە ژووری نووستنی گەورە): *(a ~ closet)* .
(٢) یەکسەر لە شەقامەکەوە دەچێتە ناوی: *(a ~ apartment)* .
(٣) پێویست بە بەڵێن یا ژووانی پێشەکی ناکات: *(a ~ medical clinic)* .
walking (wôk′iŋ), *adj.* (١) گەڕۆك:
(He is a ~ library.)
(٢) بە پێ ڕۆیشتوو.
(٣) (ا) بەتایبەتی بۆ ڕۆیشتن کراوە: *(~ shoes)*
(ب) بە پێ: *(a ~ tour)*
(٤) دەلەرێتەوە؛ دێت و دەچێت: *(a ~ beam)* .
(٥) بە پێ لێ دەخورێت یا کاری پێ دەکرێت: *(a ~ plow)*
n. (١) بە پێ ڕۆیشتن؛ پیاسە. *(W~ is good exercise.)* .
(٢) ڕەوت؛ شێوەی ڕۆیشتن.
(٣) باری پیادەڕێ (لەڕووی باش و خراپییەوە بۆ پێدا ڕۆیشتن)
(The ~ is slippery.)
walking delegate, نوێنەری گەڕۆك (یەکێتی کرێکاران)
walking fern, = **walking leaf # 2.**
walking leaf, (١) گەڵای گەڕۆك. مێروویەکە باڵ و پەلەکانی لە گەڵا دەچن.
(٢) قژە کەنیشکی.
walking papers, [Colloq.], ئاگانامەی دەرکردن لە ئیش؛ دەرکردن:
(She got her walking papers yesterday.)
(هەروەها " **walking tickets** ").
walking stick, (١) داردەست؛ گۆچان
(٢) مێرووی چیلکەیی؛ مێروویەکە وەك کوللەحاجی.
walk-on (wôk′on′), *n.* دەورێکی زۆر ئاسەرەکی بێ دەنگ لە شانۆگەرییەکدا
walk-out (wôk′out′), *n.* (١) مان گرتن. (٢) کشانەوە یا چوونە دەرەوە لە کۆبوونەوەیەك یا حیزبێك (بۆ ناڕەزایی دەربڕین).
walk over, [Colloq.]. (١) ڕەفتاری ناشرین لەگەڵدا نواندن؛ بە سووك سەیرکردن؛ ماف پێشێل کردن:
(He lets his co-workers walk all over him.)
(٢) بە ئاسانی بردنەوە (پێشبڕکێ)؛ بە ئاسانی بۆرپێدان.
walk-over (wôk′ō′vẽr), *n.* (١) پێشبڕکێیەکی غارغارێنی یەك ئەسپی (کە ئەسپەکە دەیباتەوە ئەگەر هەر بڕوات و غاریش نەکات).
(٢) **walk-away** .
walk-up (wôk′up′), *n.* [Colloq.], خانوو، خانورچکە، یا فەرمانگەیەکی بێ ئەسانسێر.
adj. هی خانوویەکی وەها؛ لە خانوویەکی وەهادا: *(a ~ apartment)* .
walk-way (wôk′wā′), *n.* پێ ڕێ؛ ڕێچکە؛ پیادەڕێ
wall (wôl), *n.* (١) دیوار. (٢) (*pl.*) شوورە؛ دیواری بەرگری.
(٣) بەنداو؛ بەست.
(٤) شتێکی وەك دیوار؛ دیوار (گەدە): *(the abdomen ~)*
(٥) شتێکی دیوار ئاسایی. *(a ~ of silence)*
(٦) پەرێشانی؛ بێ هیوایی؛ بارودۆخێکی پەرێشان یا بێ هیوا:
(to drive someone to the ~)
v.t. (١) (**~ off**)، دیوار بە دەوردا دروستکردن؛ دەورەدان بە دیوار.
(٢) جیاکردنەوە یا بەشکردن بە دیوار: *(to ~ off half a room)*
(٣) (**~ up**)، داخستن بە دیوار (دەرگا، کون، دەلاقە).

adj. (١) دیواری؛ تایبەتی بە دیوار. (٢) بە دیواردا هەڵگەراو.
bang (or run) one's head against a (brick) wall, سەری خۆ لە دیوار دان؛ هەوڵی بێ سوود دان؛ بە خۆرایی خۆ ماندووکردن.
drive (or push) to the wall, خستنە بارودۆخێکی زۆر خراپەوە؛ ناچارکردن
drive (a person) up the wall, شێت کردن؛ زۆر تووڕەکردن.
walls have ears, دارو دیوار گوێی هەیە.

wallaby (wäl'ə-bi), *n.* کەنگەری بچووک

wallah (wä'lä), *n. Also* **walla,** (١) کارگەر؛ کەسێکە کە ئیشێکی تایبەتی دەکا؛ ئیشکەر: *(a kitchen ~)* (٢) [Colloq.]. کەس؛ مرۆڤ.

wallaroo (wäl'ə-roo'), *n.* کەنگەری گەورە (لە ناوچە گردارییەکانی ئوسترالیا دەژی)

wallboard (wôl'bôrd', wôl'bōrd'), *n.* تەبەقی دیوارو بنمیچ پێ داپۆشین (لە گەچ یا ئاردە دار دروست دەکرێت).

wall creeper, باڵندەیەکی بچووکە لە کەندەڵان و دیوارو بنمیچدا دەژی.

walled (wôld), *adj.* (١) دیواردار؛ بە دیوار دەورەدراو (٢) شوورەدار؛ بە شوورە دەورەدراو *(a ~ city)*.

wallet (wäl'it, wôl'it), *n.* (١) [Archaic]. هەگبە؛ جەوال؛ توورەکەی شان (بۆ رێگە) (٢) جزدان؛ کیسەی پارە.

wall-eye (wôl'ī'), *n.* (١) چاوێکە رەشێنەکەی سپیکار بێت یا کۆرنیاکەی سپی بێت (وەك چاوی ئەسپ) (٢) چاوی خێل. (٣) چاوی گەورەو دەرپۆقیو زەق (وەك هی هەندێ ماسی). (٤) چەند جۆرە ماسییەکی چاو گەورەو زەق و دەرپۆقیون.

wall-eyed (wôl'īd'), *adj.* (١) چاوی سپێنەکەی زۆرە (چاوی ئەسپ). (٢) خێل؛ چاو خێل (٣) چاو گەورەو زەق و دەرپۆقیو (وەك هی هەندێ ماسی). (٤) چاوبر؛ چاو زەق و دڕندانە (٥) [Slang]. مەست؛ سەرخۆش

wall fern, قژە کەمێشکی بە کەندەڵان و دیواردا هەڵگەراو.

wallflower (wôl'flou'ēr), *n.* (١) شەوبۆ (٢) [Colloq.]. گوڵی سەر دیوار: کچێکە کە لە تەنیشت دیوارەکەوە دادەنیشێ لەناو سەماخانەدا چونکە کەس داوای لێ نەکردووە سەمای لەگەڵ بکات

wallop (wäl'əp), *v.i.* [Dial. or Colloq.], (١) پەل کوتان: خۆ بەکێش کردن؛ بە گران ڕۆیشتن؛ گەلاً وگەڵ ڕۆیشتن. (٢) غارکردن. (٣) گێژەگیرکردن (ناوی کوڵاو)
v.t. [Colloq.], (١) بیرارکردن؛ تێهەڵدان؛ کوتان؛ باش لێدان (٢) مستەکوڵەی قایم لێدان. (٣) زۆر باش بەزاندن؛ باش بۆرپێدان.
n. [Colloq.]. (١) (ا) پەل کوتان؛ خۆ بەکێش کردن. (ب) غار. (٢) (ا) مستەکوڵەی قایم (ب) توانای مستەکوڵەی قایم لێدان
-**walloper** *(n.)*.

walloping (wäl'əp-iŋ, wôl'əp-iŋ), *adj.* [Colloq.]. زۆر زل؛ زۆر گەورە *(a ~ big boy; a ~ fish)*
n. [Colloq.], (١) بیرار؛ کوتان؛ لێدانێکی زۆر (٢) بەزینێکی پیس؛ دۆڕانێکی زۆر خراپ

wallow (wäl'ō, wôl'ō), *v.i.* (١) تلانەوە؛ خۆگەوزاندن؛ تەپاوتل کردن؛ تلاوتل کردن (٢) بە گران ڕۆیشتن و بەم دیوو بەو دیودا کەوتن (کەشتی)؛ بە تلاوتل ڕۆیشتن. (٣) بەر بۆ خۆ بەرەڵاکردن؛ پێوە خەریك بوون و خۆشی لێ بینین: *(to ~ in vice; to ~ in physical pleasures)* (٤) لێ هەڵستان (دووکەڵ، گڕ)؛ لێوە هاتنەدەرەوە؛ لێ بوونەوە
n. (١) تلانەوە؛ خۆگەوزان؛ تەپاوتل؛ تلاوتل (٢) شوێنی خۆگەوزان (قوڕاو، شوێنی تەپوتۆزاوی)
-**wallower** *(n.)*.

wallpaper (wôl'pā'pēr), *n.* کاغەزی دیوار؛ کاغەزی لە دیوار گرتن.
v.t. کاغەز گرتن لە دیوار.

Wall Street, وۆڵ ستریت: (١) شەقامێکە لە شاری نیویۆرك مەڵبەندی سەرەکی دارایی ئەمەریکایە. (٢) بازاڕی پارەو پارەبازی ئەمەریکا؛ پارەبازەکانی ئەمەریکاو هەڵوێست و دەسەڵاتیان.

wall-to-wall (wôl'tə-wôl'), *adj.* لە دیوارەوە بۆ دیوار (ڕاخەری ناو ژوور): *(~ carpeting)*.

wally (wā'li), *adj.* [Scot.], (١) نایاب؛ زۆر باش. (٢) بەهێز؛ گەورە؛ زۆر. (٣) لەبار.

wally-drag (wā'li-drag', wäl'i-drāg'), *n.* [Scot.], *Also* **wally-draigle,** بەچکەی گەند یا لاواز؛ پاشەبەرەی گەند؛ گیانەوەری لاواز.

walnut (wôl'nut', wôl'nət'), *n.* (١) گوێز. (٢) دارگوێز. (٣) دارو تەختەی گوێز. (٤) گوێزی؛ رەنگی گوێز؛ قاوەیی زۆر کاڵ.

walrus (wôl'rəs, wäl'rəs), *n.* فیلی دەریا؛ گیاندارێکی کەتییە لە "**seal**" دەچێ، بەڵام ئەم شەفرەی هەیە.
adj. وەك هی فیلی دەریا (بەتایبەتی سمێڵی کلك درێژو شۆڕ).

waltz (wôlts; *esp.* Brit. wôls), *n.* والس: (١) جۆرە سەمایەکە. (٢) مۆسیقای ئەم سەمایە
adj. تایبەتی بە سەماو مۆسیقای والس.
v.i. (١) سەمای والس کردن. (٢) (ا) بە لامسەرلایی و بە گورج ڕۆیشتن: *(to ~ in late for dinner)*. (ب) (~ **through**)، بە سووکی و ئاسانی کردن یا پیا ڕۆیشتن: *(to ~ through an exam)*
v.t. (١) سەمای والس لەگەڵ کردن. (٢) پەل گرتن و بردن: *(He ~ed him into the principal's office.)*

wamble (wäm''l), *v.i.* [Chiefly British Dial.], (١) تلانەوە (لە ئازاردا)؛ تەپاوتل کردن؛ خۆ گرمۆڵەکردن؛ خۆ وەرگەڕان بەم دیوو بەودیودا. (٢) لەتردان؛ بەم لاو بەولادا کەوتن. (٣) [Obs.]، دڵ تێکەڵهاتن؛ پێنچ بە سکدا هاتن.
n. (١) تلانەوە بە ئازارەوە؛ تەپاوتل. (٢) لەتر؛ لەتردان؛ بەم دیوو بەودیودا کەوتن. (٣) دڵ تێکەڵهاتن.
-**wamblingly** *(adv.)*; **wambly** *(adj.)*.

wampum (wäm'pəm), *n.* (١) مووروی گوێچکەماسی (هیندییە ئەمەریکاییەکان وەك خشڵ و پارە بەکاریان دەهێنا)؛ ملوانکەی ئەم جۆرە مووروانە. (٢) [Slang]. پارە.

wampumpeag (wäm'pəm-pēg'), *n.* **wampum # 1.**

wan (wän, wôn), *adj.* (١) زەرد هەڵگەراو؛ زەرد؛ بێ ڕەنگ: *(a ~ face)* (٢) نەخۆش؛ لاواز؛ بێ هێز؛ ماندوو: *(a ~ smile, look, etc.)* (٣) بێ سوود؛ بێ هێز؛ سەرنەکەوتوو. (٤) [Archaic]. (ا) تاریك؛ دڵتەنگکەر. (ب) زەرد
v.i. رەنگ زەرد هەڵگەڕان؛ نەخۆش کەوتن؛ رەنگ تێکچوون.
v.t. رەنگ زەرد هەڵگەڕاندن؛ نەخۆش خستن؛ رەنگ تێکدان.

wand (wänd, wônd), *n.* (١) خەڵف (بەتایبەتی هی دارەبی)؛ چڵ. (٢) داری مۆسیقاژەن. (٣) **scepter**. (٤) (ا) داری ئەفسوونەیی پەری. (ب) داری جادووگەر: *(magic ~)* (ج) **divining rod**. (٥) داری تیر هاویشتن (وەرزش).

wander (wän'dēr, wôn'dēr), *v.i.* (١) سووڕانەوە؛ خولانەوە؛ خول خواردن. (٢) گەڕان (٣) (ا) (~ **from**)، وون بوون؛ لە ڕێگە لادان؛ ڕێگە بەجێهێشتن (ب) (~ **off**)، دوورکەوتنەوە (لە کەس‌وکار یا جێگەی خۆ)؛ سەرگەردان بوون؛ ئاوارەبوون؛ سەرەڕۆیی کردن. (٤) (ا) لە باس لادان (دووان، نووسین) (ب) گومڕابوون؛ بە ڕێی هەڵەدا چوون (ڕەووشت)؛ خوو خراپ بوون

(ج) وڕێنەکردن؛ قسە بێزکاندن؛ قسەی هەڵەق مەڵەق کردن.
(٥) پێچاوپێچ کردن یا ڕۆیشتن (وەك ڕووبار)
(٦) بازدان لە شتێکەوە بۆ شتێکی تر (چاو، سەیرکردن، نووسین)؛ گەڕاندن:
(Her eyes ~s.)
v.t. [Poetic], پێدا گەڕان؛ پێدا سوڕانەوە: *(He ~ed the forests.)*.
n. گەڕان؛ پیاسە

wanderer (wän′dẽr-ẽr, wôn′dẽr-ẽr), ***n.*** گەڕۆك؛ گەڕیدە؛ سەرەڕۆ؛ وێڵ؛ ڕەوەند؛ سەرگەردان.

wandering (wän′dẽr-iŋ, wôn′dẽr-iŋ), ***adj.*** (١) گەڕۆك؛ وێڵ؛ سەرەڕۆ؛ سوڕاوە؛ سەرگەردان. (٢) کۆچەر؛ ڕەوەند؛ گەڕۆك: *(~ tribes)*.
(٣) پێچاوپێچ (ڕووبار، ڕێگە).
(٤) تەرز فڕێدەر *(~ plants)*.
n. (١) سوڕانەوە؛ خولانەوە؛ گەڕان.
(٢) (*pl.*) گەشت (بەتایبەتی هی دوورو درێژو بێ مەبەست)؛ گەڕان.
(٣) (*pl.*) وڕێنە؛ قسەی بێزکاو؛ قسەی هەڵەق مەڵەق.

Wandering Jew, (١) جوولەکەی سەرگەردان جوولەکەیەکە کە بەپێی ئەفسانەی کۆن سزای بەوە دراوە کە هەر وێڵ و سەرگەردان بێ و بە سەرزەمیندا بگەڕێ هەتا هاتنی دووەم جاری عیسا بۆ سەرزەمین چونکە گاڵتەی بە عیسا کردبوو لە ڕۆژی هەڵواسینیدا. (٢) [W- J-]، ڕووەکێکی خشۆکی تەرز ماوێژی لاسك. کەلا سافە گوڵی ڕەنگاوڕەنگ دەگرێ

wanderlust (wän′dẽr-lust′, wôn′dẽr-lust′), ***n.*** حەزی گەشت و گوزار؛ تاسەی گەشتکردن.

wanderoo (wän′də-rōō′), ***n.*** مەیموونێکی هیندی و سیلانییە.

wane (wān), ***v.i.*** (١) مانگ کەل بوون؛ بچووك بوونەوە (مانگ)؛ شکانەوە.
(٢) کزبوون (ڕووناکی، شەوق).
(٣) کزبوون (دەسەڵات، سامان، گرنگی)؛ کەم بوونەوە؛ کەم کردن:
(~ing influence, power, prosperity, popularity, etc.)
(٤) بەرەو نەمان چوون؛ بەرەو کۆتایی چوون؛ دوایی هاتن.
n. (١) (أ) مانگ کەل بوون؛ مانگ شکانەوە یا بچووك بوونەوە.
(ب) کاتی مانگ کەل بوون (٢) کزبوون (دەسەڵات، سامان)؛ کەم بوونەوە.
(٣) کاتی کزبوون؛ ماوەی کەم بوونەوە یا بەرەو نەمان چوون؛ سەردەمی بە ناحدا چوون.
on the wane, بەرەو نەمان دەچێ؛ لە ناوبووندایە؛ لە کزیدایە؛ لە کەم بوونەوەدایە.

wangle (waŋ′g'l), ***v.t.*** [Colloq.]. (١) بە فێڵ و تەڵەکە دەسکەوتن:
(He ~d a good job at a very young age.)
(٢) دەستکاری کردن یا گۆڕین بۆ سوودی خۆ؛ ساختە تێدا کردن:
(to ~ statistics, accounts, etc.)
(٣) خۆ ڕزگارکردن لە تەنگوچەڵەمەیەك
v.i. [Colloq.], (١) فێڵ و تەڵەکە بەکارهێنان بۆ گەیشتنە ئەنجامی خۆ.
(٢) خۆ ڕزگارکردن لە تەنگوچەڵەمەیەك
n. [Colloq.], خۆ ڕزگارکردن یا کشاندنەوە لە تەنگوچەڵەمەیەك.
-wangler ***(n.)***.

wangian (waŋ′gi-ən), ***n.*** *Also* **wangan, wangun, wannigan,** (١) گەنجینە یا دۆڵابی ئازووقەو وردەشتی هەوارگەی دارکەران.
(٢) کەپرخانەیەکی بچووك یا کوشکێکە بەسەر ڕەدیرەوە بۆ حەوانەی دارکەران.

wanion (wôn′yən), ***n.*** [Archaic]. بەدبەختی؛ نەگبەتی؛ لەعنەت؛ ناعوون (تەنها لەم وتەیەدا بەکاردێت " **with (or in) a wanion** ").

want (wänt, wônt), ***v.t.*** (١) کەم بوون؛ کەموکووڕی هێنان؛ نەبوون؛ ناتەواو بوون (٢) ویستن؛ کەم بوون؛ ماوێتی
(It ~s ten minutes to midnight.)
(٣) زۆر حەزکردن *(He ~s adventure.)*
(٤) ویستن؛ حەزکردن؛ گەرەك بوون *(She ~s to go with us.)*
(٥) (أ) حەز بە بینین کردن یا قسە لەگەڵ کردن *(Your mother ~s you.)*.
(ب) بە دوادا گەڕان بۆ گرتن (تاوانبار) *(He is ~ed by the police.)*.
(ج) پێویست پێ بوون *(W~ed: a cook for a small restaurant)*.
(٦) پێویست بەوە کردن؛ پێویست بوون:
(You ~ to eat before you go.)
v.i. (١) (**~ for**)، لێ کەم بوون؛ نەبوون؛ پێویست پێ بوون؛ ناتەواوی بوون؛ ویستن: *(We didn't ~ for anything. We shall not ~ for money.)*
(٢) دەستکورت بوون؛ هەژار بوون؛ پێویستی هەبوون.
(٣) [Rare or Archaic]، هەر ئەوەندە کەم بوون یا مابوون.
n. (١) کەموکووڕی؛ کەمی؛ نەبوون (٢) هەژاری؛ نەبوونی؛ دەستکورتی
(٣) حەز؛ ئارەزوو؛ تاس.
(٤) ویستەمەنی؛ پێویستی؛ شتی پێویست یا ویستراو.

want ad, [Colloq.], بلاونامەی ویستن: بلاونامەی ڕۆژنامەیە بۆ ئیش یا ئیشکەر ویستن، شت کڕین و فرۆشتن... هتد.

wanting (wän′tiŋ, wôn′tiŋ), ***adj.*** (١) نییەتی؛ ونە؛ ناتەواوە؛ ئەوەی کەمە: *(a motor with some of the parts ~)*
(٢) کەم؛ ناتەواو؛ لێ نەهاتوو.
prep. (١) بەبێ؛ بێ.
(W~ mutual trust, friendship is impossible.)
(٢) ئەوەندەی کەمە؛ ئەوەندەی نەوێ: *(a century ~ five years)*.
wanting in. کەموکووڕی هەیە لەوەدا؛ لەوەدا ناتەواوە؛ نییەتی:
(He is wanting in courtesy.)

wanton (wän′tən, wôn′tən), ***adj.*** (١) لاسار؛ سەرکێش؛ هاروهاج؛ دڕ؛ ناپەسەند: *(~ boys)*
(٢) داوێن پیس؛ سەرسەری؛ بێ ڕەووشت؛ سووك؛ بێ ئابڕوو:
(a ~ woman)
(٣) [Poetic]، (أ) بزێو؛ گەمەکەر؛ یاریکەر: *(a ~ child)*.
(ب) قایم؛ بەر بەرەڵا *(~ winds)*.
(٤) دڕندە؛ بەد؛ ناپەسەند؛ ناڕەوا: *(~ cruelty; a ~ insult)*
(٥) بێباك؛ بە تەنگ هەستی خەڵکەوە نەهاتوو.
(٦) [Poetic]: (أ) زۆر پەرەسەندوو (گژوگیا)؛ چڕ؛ پڕ.
(ب) شۆخ (جل)؛ زیادەڕۆ
n. ژنی سووك و بێ ئابڕوو؛ ژنی بەرەڵا.
v.i. (١) زۆر دەستبازی کردن؛ بەر بۆ خۆ بەرەڵاکردن (جووت بوون، خۆشی پەرستی). (٢) بزێوی کردن؛ زۆر یاری کردن.
(٣) زیادەڕۆیی کردن (ڕەووشت) (٤) زۆر پەرەسەندن (گژوگیا، درەخت).
v.t. بەفیڕۆدان؛ پارە زۆر خەرج کردن بۆ سەرمەستی.
-**wantoner** ***(n.)***; **wantonly** ***(adv.)***; **wantonness** ***(n.)***.

wapentake (wäp′ən-täk′), ***n.*** (١) ناوچە یا هەرێمێکی بچووکی کۆنی ئینگلتەرەو وڵاتە باکوورەکانی ئەورووپایە.
(٢) دادگای هەرێمێکی بچووکی وەها.

wapiti (wäp′ə-ti), ***n.*** ئاسك یا بەرانە کێوی گەورەی ئەمەریکی

wappen-schawing (wäp′ən-shô′iŋ), ***n.*** خۆنووواندنی هێزی چەکداری ناوچە (لە سکۆتلەندە).

wapper-jaw (wäp′ẽr-jô′), ***n.*** کاژێری خوارەوەی دەرپەڕیو؛ کاژێر خوار.
-**wapperjawed** ***(adj.)***.

war (wôr), ***n.*** (١) جەنگ؛ شەڕ؛ شەڕوشۆڕ.
(٢) جەنگناسی؛ زانستی شەڕوشۆڕ.
(٣) ناکۆکی؛ دوژمنایەتی *(the ~ between the sexes)*.
(٤) خەبات؛ کۆشش کردن دژی: *(the ~ against crime and disease)*
adj. جەنگی؛ لە شەڕدا بەکاردەهێنرێ؛ لە جەنگدا ڕووداو؛ هی جەنگ.
(~ crimes)
v.i. (١) جەنگان؛ جەنگ کردن؛ شەڕکردن.
(٢) خەبات کردن دژ بە؛ دوژمنایەتی کردن
at war, لە جەنگدا بوون؛ لە شەڕدا بوون:
(The two countries were at war for ten years.)

declare war on, (١) جاڕی جەنگ دان؛ جاڕی شەڕ دان
(٢) دوژمنانەی خۆ نیشاندان بەرامبەر؛ خەبات کردن دژ بە.
go to war, جەنگ کردن، شەڕکردن؛ چوونە شەڕەوە
wage war (up) on, شەڕ بەرپاکردن؛ دەست بە جەنگ کردن؛ جەنگان دژ بە.

warble (wôr′b'l), *v.t.* (١) خوێندن بە دەنگێکی خۆش (باڵندە)
(٢) بە گۆرانییەوە وتن؛ بە گۆرانی یا هۆنراوەوە وتن
v.i. (١) خوێندن بە دەنگێکی خۆش (باڵندە) (٢) خورەخوڕ هاتن (جۆگەلە).
(٣) گۆرانی وتن؛ هۆرەکردن.
n. (١) خوێندن (باڵندە) (٢) گۆرانی؛ هۆرە.

warble (wôr′b'l), *n.* (١) جدەو؛ دڕینێکە لە شان و پشتی وڵاخ دێت بەهۆی گرتنی زین و کورتانەوە (٢) برینێکە لەژێر پێستی ئاژەڵ و ڕەشەوڵاخ دێت بەهۆی کرمۆکەی مێشی ئاژەڵەوە (٣) گەرای مێشی ئاژەڵ.
(٤) warble fly

warble fly, مێشی ئاژەڵ، مێشێکە لەژێر پێستی ئاژەڵ و وڵاخدا دەژی و گەرا دادەنێت و برینی لێ دێنێت

warbler (wôr′blẽr), *n.* فیڕنەگوڵە؛ باڵندەیەکی بچووکی ڕەنگینی دەنگ خۆشە بە کۆمەڵەی چۆلەکە

war club, کوتەکێکی سەر ئاسنین یا بزماراوییە (چەکی هیندییەکانی ئەمەریکایە

war chest, (١) پارەی تەرخان کراو بۆ جەنگ
(٢) پارەی تەرخان کراو بۆ مەبەستێك یا هێرشێکی تایبەتی.

war correspondent, پەیامنێری جەنگ

war crime, تاوانی جەنگ: ئەو تاوانانەی لە جەنگدا دەکرێن و دژی نەریت و دەستووری جەنگ وەك دیل ئازاردان و کۆمەڵ کوژی.

war cry, (١) هاواری جەنگ، هاواری سەربازە لەکاتی هێرش بردندا
(٢) دروشمی خەباتکەرانی مەسەلەیەکە.

ward (wôrd), *v.t.* (١) (~ off) لە خۆ لادان؛ لێ لادان (چاوی پیس، نزای خراپ) خۆ لێ پاراستن؛ لێ پاراستن:
(to ~ off evil, a blow, catastrophe, etc.)
(٢) نەخۆش خستنە قاوشی خەستەخانەوە
(٣) [Archaic]، پاسەوانی کردن؛ پاراستن.
n. (١) پاراستن (٢) لەژێر پاراستندا بوون.
(٣) (ا) سپاردە؛ پێ سپاردە؛ منداڵێك یا کەسێکی بێ توانای سپێردراو بە کەسێکی گەورە (ب) پێ سپاردن (منداڵ) (ج) مەرجی ئەم پێ سپاردنە.
(د) کەسێکە کە سپێردرابێت بە کەسێکی تر.
(٤) قاوشی خەستەخانە؛ بەشێکی خەستەخانە یا شێتخانە:
(the maternity ~)
(٥) قاوش یا ژووری گەورەی بەندیخانە
(٦) گەڕەك؛ ناوچەیەکی شار (٧) wapentake
(٨) هۆی بەرگری یا پارێزگاری
(٩) هەڵوێست یا وەستانێکی پارێزگاری (شیربازی)
(١٠) حەوشەی قەڵا یا شوێنێکی شوورەدار.
(١١) [Archaic]، پاسەوان؛ نۆبەچی
(١٢) (ا) دانی قفڵ (ب) دانی کلیل

-ward (wẽrd), پاشگرێکە بەمانای بەرەو:
(backward, eastward)

war dance, سەمای جەنگ، سەمایەکە خێڵە سەرەتاییەکان دەیکەن پێش چوونە شەڕەوە یا لە خۆشی سەرکەوتندا.

warded (wôr′did), *adj.* دانەدار (کلیل، قفڵ)

warden (wôr′d'n), *n.* (١) پارێزگار (٢) سەرەك زیندان؛ زیندانەوان؛ سەرۆکی بەندیخانە؛ کارگێڕی بەندیخانە (٣) (ا) پارێزەری ناوچە.
(ب) کارگێڕی فەرمانگەی میری (ج) کارگێڕی بەندەر.
(٤) ئەندامی ئەنجومەنی سەرپەرشتی زانستگا، خەستەخانە، یا یەکێتی کرێکاران (لە ئینگلتەرە). (٥) churchwarden
(٦) [Rare]، پاسەوان؛ حەسحەس؛ نۆبەچی.

wardenry (wôr′d'n-ri), *n. Also* **wardenship,** پلەوپایە و کاری بەڕێوەبەری بەندیخانە.

warder (wôr′dẽr), *n.* (١) پاسەوان؛ نۆبەچی
(٢) دەرگاوان؛ پاسەوانی دەرگا
(٣) [Chiefly British]، **warden # 2**.
-wardership *(n.).*

warder (wôr′dẽr), *n.* گورزی پاشا یا فەرماندەر.

ward heeler, بە کرێ گیراوێکە دەنگ بۆ حیزبێك یا نوێنەرێکی حیزب کۆدەکاتەوە.

wardress (wôrd′ris), *n.* [Chiefly Br.]. مێینەی " warder ".

wardrobe (wôrd′rōb′), *n.* (١) کەنتۆر؛ دۆڵابی جلوبەرگ.
(٢) ژووری جلوبەرگی نوێنەرانی شانۆگەری.
(٣) (ا) جلوبەرگی کەسێك.
(ب) جلوبەرگی وەرزێك یا مەبەستێکی تایبەتی. *(a spring ~)*
(ج) جلوبەرگی شانۆیەك یا تیپێکی شانۆگەری.
(٤) بەشی جلوبەرگ لە کۆشکی پاشادا

wardroom (wôrd′ro͞om′, wôrd′room′), *n.* (١) جێگەورێگەی ئەفسەرانی کەشتی جەنگ بەتایبەتی ژووری نان خواردنیان.
(٢) ئەفسەرانی کەشتی جەنگ بەگشتی

-wards (wẽrdz), = **ward.**

wardship (wôrd′ship′), *n.* (١) پێ سپاردنی منداڵ؛ ئیش وکاری منداڵ پێ سپێردراو.
(٢) سپاردەیی؛ سپێردران بە گەورەیەك (منداڵ).

ware (wâr), *n.* (١) (*pl.*)، فرۆتەنی؛ شتومەکی فرۆشتن.
(٢) جۆرە شتومەکێکی تایبەتی:
(glassware, hardware, silverware)
(٣) گلێنە؛ کاشی؛ گۆزەودیزە.

ware (wâr), *adj.* [Archaic], (١) بە ئاگا؛ هۆشیار؛ ئاگادار.
(٢) وریا. (٣) ژیر.
v.t. وریا بە!؛ چاوت لەبەرپێی خۆت بێ! (بەتایبەتی لە تێخوڕینی تانجی و سەگی ڕاودا): *(W~ hounds, wire, traps!)*

ware (wâr), *v.t.* [Scot. & N. Eng. Dial.], کات بردنەسەر؛ پارە خەرج کردن.

warehouse (wâr′hous′), *n.* (١) عەمار (فرۆتەنی)؛ بارخانە.
(٢) [Chiefly British]، فرۆشگای کۆ؛ فرۆشگای زۆر گەورەی تاك.
v.t. خستنە بارخانە یا عەمار (بەتایبەتی هەتا گومرگ لەسەر شتەکە دەدرێ)

warehouseman (wâr′hous′mən), *n.* کارگێڕ، خاوەن، یا کارگەری عەماری فرۆتەنی.

wareroom (wâr′ro͞om′, wâr′room′), *n.* دووکان؛ فرۆشگا؛ پیشانگای فرۆتەنی

warfare (wôr′fâr′), *n.* (١) شەڕوشۆڕ؛ جەنگ؛ شەڕ
(٢) ناکۆکی؛ دوژمنایەتی؛ خەبات.

warfarin (wôr′far′in), *n.* ئاوێتەیەکی کیمیاییە بۆ جانەوەر کوشتن و پزیشکەوانی بەکاردێت.

war footing, ئامادەبوون بۆ جەنگ؛ ئامادەیی جەنگ:
(The army is now on a ~ .)

war game, *Also* **war games,** لاسایی جەنگ؛ یاری جەنگ؛ مناوەرەی سوپا.

war head, سەری مووشەك و بۆمبا؛ ئەو بەشەی مووشەك و بۆمبایە کە تەقەمەنییەکەی تێدایە.

war-horse (wôr′hôrs′), *n. Also* **war horse,** (١) ئەسپی جەنگ
(٢) [Colloq.]، خەباتکەری کۆن و شارەزا؛ کەسێکە کە لە ژیانیدا گەلێك ناکۆکی و شتی تری دیوە؛ سەربازی کۆن. (٣) [Colloq.]. شانۆنامەیەك یا پارچەیەك مۆسیقایە کە ئەوەندە بینراوە و بیستراوە کۆن و بێ تام بووە.

warily (wâr′ə-li), *adv.* به وریایی؛ به ترسه‌وه؛ به ئاگاداری.
wariness (wâr′i-nis), *n.* وریایی: ترس؛ ئاگاداری.
warison (war′ə-s'n), *n.* (١) [Obs.]. پاداشت (له سه‌رکه‌وره‌وه).
(٢) شه‌یپووری جه‌نگ: زورنای هێرش بردن.
warlike (wôr′lik′), *adj.* (١) جه‌نگاوه‌ر: شه‌ڕانی؛ شه‌ڕه‌نگێز:
(~ tribes; a ~ people)
(٢) جه‌نگی: *(a ~ expedition)* .
(٣) هه‌ره‌شه‌یی: نیشانه‌ی شه‌ڕه: *(a ~ tone; ~ propaganda)* .
warlock (wôr′lok′), *n.* [Scot. & Archaic]. جادووگه‌ر؛
جادووباز: نوشته‌که‌ر.
war-lord (wôr′lôrd′), *n.* (١) سه‌رله‌شکر: فه‌رمانده‌ی سوپا
(به‌تایبه‌تی له ولاتێکی په‌شێودا که میری ده‌سه‌لاتی نه‌مابێ).
(٢) سه‌رۆك چه‌ته (به‌تایبه‌تی له ناوچه‌یه‌کدا که میری هه‌ر به ناو تێیدا مابێ).
(٣) زۆردار؛ زۆرکار؛ سته‌مکار.
warm (wôrm), *adj.* (١) (ا) شله‌تێن.
(~ water, coffee, tea, etc.)
(ب) نیمچه گه‌رم: *(~ weather)* .
(ج) گه‌رم: نیمچه گه‌رم؛ گه‌رمی ده‌داته‌وه: *(a ~ fire)* .
(٢) پله‌ی گه‌رمی ئاسایی‌یه وه‌ك هی هه‌موو گیانه‌وه‌رێك (خوێن، له‌ش).
(٣) (ا) گه‌رمایه‌تی؛ گه‌رمه.
(ب) گه‌رمکه‌ره‌وه: *(~ exercise, work, etc.)* .
(٤) گه‌رم *(~ clothing; a ~ coat)* .
(٥) گه‌رم (مشت‌ومڕ، وتووێژ).
(٦) گه‌رم‌وگوڕ: گه‌رم: *(~ support, encouragement, etc.)* .
(٧) که‌لله گه‌رم؛ زووهه‌لچوو؛ تووڕه‌وتڕۆ.
(٨) (ا) گه‌رم؛ گه‌رم‌وگوڕ؛ به‌دل: *(a ~ welcome)* .
(ب) دلسۆزانه: گه‌رم: *(~ thanks)* .
(ج) خۆشه‌ویستانه؛ به‌سۆز؛ گه‌رم: *(a ~ embrace)* .
(٩) سوور یا پرته‌قالی (که نیشانه‌ی گه‌رمی‌یه): *(~ colors; a ~ sunset)* .
(١٠) تازه (شوێن پێ)؛ نوێ؛ زۆری به سه‌ردا نه‌چووه: *(a ~ trail)* .
(١١) [Colloq.]. نزیکی هه‌لهێنانه (مه‌ته‌ل).
(١٢) [Colloq.]. ناخۆش (بارودۆخ)؛ هه‌راس پێ هه‌لگیراو:
(We made things ~ for him.)
(١٣) [Colloq.]، خۆش گوزه‌ران؛ ده‌وله‌مه‌ند.
adv. به گه‌رمی؛ به شێوه‌یه‌کی گه‌رم.
v.t. (١) گه‌رم کردن: پله‌ی گه‌رمی به‌رزکردنه‌وه.
(٢) جۆشدان: هێنانه جۆش؛ گوڕج کردنه‌وه؛ خرۆشاندن.
(٣) دلخۆش کردن؛ هه‌ست به خۆشی کردن:
(The sight of the children ~s my heart.)
v.i. (١) گه‌رم بوون: گه‌رم بوونه‌وه. (٢) جۆش هه‌لسان: خرۆشان.
(٣) (to ~) ڕووکرانه‌وه له‌گه‌ل؛ پێ خۆش بوون؛ ڕوو خۆش بوون:
(She ~ed to the room at once.)
n. گه‌رم بوونه‌وه: گه‌رم بوون؛ گه‌رم کردنه‌وه.
warm up, (١) گه‌رم کردن:
(Please warm up the engine before driving the car.)
(٢) گه‌رم کردنه‌وه (خوارده‌مه‌نی): *(She warmed up the food.)* .
(هه‌روه‌ها " warm over ") .
(٣) ڕووکرانه‌وه؛ ڕوو خۆشتر بوون:
(The baby warmed up to us in no time.)
(٤) مه‌شقی هێواش کردن بۆ خۆ ئاماده‌کردن بۆ پێشبڕکێ:
(to warm up before a race)
warm-blooded (wôrm′blud′id), *adj.* (١) خوێن گه‌رم‌و گه‌رمی
له‌ش نه‌گۆڕ (بالنده‌و گیانداری شیرده‌ر) (٢) خوێن گه‌رم؛ سه‌رگه‌رم؛ دل گه‌رم.
-warmbloodedness *(n.)*.
warmed-over (wôrmd-ō′vẽr), *adj.* [Colloq.], (١) گه‌رم
کراوه‌ته‌وه: *(~ food)*
(٢) کۆن؛ له‌وه‌وپێش بیستراوه: *(~ jokes, tales)* .
warmer (wôrm′ẽr), *n.* گه‌رمکه‌ره‌وه (ئامێر): *(a hand- ~)* .
warm-hearted (wôrm′här′tid), *adj.* میهره‌بان؛ هاوسۆز؛
دلنه‌رم؛ ڕووخۆش.
-warm-heartedly *(adv.)*; **warm-heartedness** *(n.)*.
warming pan, تاوه‌ی گه‌رمکه‌ره‌وه: تاوه‌یه‌کی کلك درێژی سه‌رقاپداره
پشکۆی ئاگر یا ئاوی گه‌رمی تێده‌کرا بۆ جێ گه‌رمکردنه‌وه پێش نوستن.
warmish (wôrm′ish), *adj.* نه‌ختێك گه‌رم.
warmonger (wôr′muŋ′gẽr), *n.* شه‌ڕپه‌رست؛ شه‌ڕخواز؛
ده‌لالی جه‌نگ: بازرگانی جه‌نگ.
-warmongering *(adj. & n.)*.
warmth (wôrmth), *n.* (١) گه‌رمی؛ گه‌رمایی.
(٢) هه‌ست گه‌رمی؛ خوێن گه‌رمی؛ سۆزی دل؛ به‌جۆشی؛ هه‌ستی به‌تین
(٣) ئه‌و هه‌سته گه‌رمه‌ی په‌یدا ده‌بێ له به‌کارهێنانی شتی سوورو پرته‌قالی‌یه‌وه.
warm-up (wôrm′up′), *n.* (١) مه‌شقی هێواشی خۆ ئاماده‌کردن
بۆ پێشبڕکێ:
(The spectators watched the players go through their ~s.)
(٢) گه‌رم بوون (بۆ ڕووداوێکی گرنگ)؛ ئاماده‌کاری‌و ورده ورده جۆشدان بۆ
گه‌رم بوون بۆ ڕووداوه سه‌ره‌کی‌یه‌که.
warn (wôrn), *v.t.* (١) وریاکردنه‌وه:
(We ~ed him of the danger.)
(٢) ئامۆژگاری کردن؛ سه‌رنج ڕاکێشان بۆ:
(You have been ~ed against smoking here.)
(٣) پێشه‌کی پێ وتن: پێشه‌کی پێ ڕاگه‌یاندن.
(٤) پێ ڕاگه‌یاندن یا پێ وتن بۆ ئاماده‌بوون‌و چوون بۆ شوێنێکی تایبه‌تی له
کاتێکی دیاریکراودا.
v.i. ئاگادارکردن؛ وریاکردنه‌وه:
(A rattlesnake ~s before it strikes.)
warning (wôr′niŋ), *n.* ئاگاداری؛ وریاکردنه‌وه؛ ئامۆژگاری؛
ڕاگه‌یاندن:
(We gave him a ~ . ; She paid no attention to my ~s.)
adj. ئاگادارکه‌ره‌وه؛ وریاکه‌ره‌وه؛ هی ئاگاداری یا وریاکردنه‌وه:
(He gave a ~ look . There were many ~ signals.)
-warningly *(adv.)*.
warp (wôrp), *n.* (١) (ا) شێوان؛ شێوه تێکچوون؛ قوپان؛ خواربوون؛
لاربوون. (ب) پێچ؛ قوپاوی؛ پێچاوپێچی؛ خواری؛ لاری؛ چه‌وتی.
(٢) مێشك شێوان؛ خوو یا کرده‌وه‌ی سه‌یر؛ ناوێزه‌یی مێشك.
(٣) لیته‌ی له دوای ڕوباره‌وه جێماو
(٤) گوریس یا په‌تی که‌شتی ڕاکێشانه له‌نگه‌رگاوه.
(٥) تان؛ ڕێسمانی باری درێژی چنراو.
v.t. (١) چه‌ماندنه‌وه؛ خوارکردن؛ لارکردن؛ خواروخێچ کردن؛ قوپاندن؛
چه‌وت کردن (٢) (ا) له ڕێی خۆ لادان.
(ب) تێکدان؛ شێواندن *(a ~ed wind)* .
(ج) شێواندن؛ به هه‌له لێکدانه‌وه؛ گۆڕین:
(a ~ed statement; ~ed ideas; He ~ed the facts.)
(٣) پێکه‌وه‌به‌ستن (به به‌ن یا په‌ت): *(W~ two sticks together.)*
(٤) بالی فڕۆکه چه‌ماندنه‌وه بۆ هاوسه‌نگی.
(٥) ڕاکێشانی که‌شتی به په‌ت یا گوریس.
(٦) تان کردن؛ دانانی ڕێسمانی باری درێژی چنراو.
v.i. (١) خواروخێچ بوون (ته‌خته‌و دار)؛ چه‌وت بوون؛ قوپان؛ خواربوون:
(The board is ~ed.)
(٢) (ا) تێکچوون؛ شێوان؛ گۆڕان؛ چه‌وت بوون.
(ب) له ڕێی ڕاستی خۆ لادان.
(٣) به په‌ت ڕاکێشرانه له‌نگه‌رگاوه (که‌شتی).

-warper *(n.).*

war paint, (١) بۆیەی جەنگ: بۆیەیەکە هیندییە ئەمەریکاییەکان لە
لە دەموچاوو لەشیان دەدا پێش چوونە شەڕەوە.
(٢) [Slang]، جل‌وبەرگی ڕەسمی بە هەموو نەخش‌و نیشانەوە.
(٣) [Slang]، ئارایشت؛ سووراو و سپیاو.

warp and woof, تان‌و پۆ. چنین؛ بنچینە؛ بناغە

warpath (wôr′path′, wôr′päth′), *n.* ڕێڕەوی جەنگ.
ئەو ڕێڕەوەیە کە هیندییە ئەمەریکاییەکان دەیگرن لە هێرش بردندا.

on the warpath, (١) ئامادەیە بۆ جەنگ؛ شەڕفرۆش؛ جەنگاوەر؛
شەڕانی. (٢) تووڕە.

warplane (wôr′plān′), *n.* فڕۆکەی جەنگ

warrant (wôr′ənt, wär′ənt), *n.* (١) ڕێ پێدان؛ پەسەندنامە.
(٢) بەڵگەی کارێک؛ هۆ. (٣) بەڵگەنامە؛ گەواهی.
(٤) (ا) سەنەد؛ قەواڵە.
(ب) [British]، ڕەسیدی شتوومەك دانان لە بارخانە یا عەماردا.
(ج) دەسەڵاتنامەی گرتن یا پشکنین... هتد:
(a search ~ ; The police had a ~ for his arrest. an arrest ~)
(د) بڕوانامەی دانان بە جێگری ئەفسەر

v.t. (١) دەستەبەری کردن؛ سەنەد دان:
(This material is ~ed to be pure silk.;
I'll ~ him an honest and reliable man.)
(٢) دەسەڵات پێدان؛ ڕێ پێدان (یاساگەری)
(٣) بە ڕەوا بینین. شایستەبوون:
(Nothing can ~ such harsh treatment.)
(٤) دەستەبەری کردن بە لەسەر تاپۆکردنی خانوو
(٥) [Colloq.]، بە دڵنیاییەوە وتن؛ بێ گومان بوون:
(I ~ he will be late.)

warrantable (wôr′ən-tə-b′l, wär′ən-tə-b′l), *adj.* بەڵگەدار؛
هۆدار؛ ڕەوا

warrantee (wôr′ən-tē′, wär′ən-tē′), *n.* دەستەبەری پێدراو

warrant officer, جێگری ئەفسەر

warrantor (wôr′ən-tēr, wär′ən-tēr), *n. Also* **warranter,**
دەستەبەر

warranty (wôr′ən-ti, wär′ən-ti), *n.* (١) دەسەڵاتنامە؛
پەسەندنامە. ڕێ پێدان (٢) بەڵگەنامە؛ بەڵگە؛ هۆ
(٣) دەستەبەری (ا) لە فرۆشیارەوە کە فرۆتەنییەکەی ساختەی تێدا نییە.
(ب) لە کڕیارەوە کە ئەو زانیارییەی داوێتی دەربارەی خۆی ڕاستە.
(ج) لە فرۆشیاری خانوو زەوی‌وزارەوە کە تاپۆکە هی خۆیەتی.
(٤) فەرمان یا دەسەڵاتنامەی گرتن یا پشکنین... هتد.

warren (wôr′ən, wär′ən), *n.* (١) پەروەردگای گیانداری بچووکی
ڕاو. (٢) (ا) کولانەی کەروێشك (بە خەنەقی ژێر زەمینەوە)
(ب) کۆمەڵە کەروێشك. (٣) خانوویەکی پڕ گەڕەکێك یا شوێنێکی قەرەباڵغ

warrener (wôr′ən-ēr, wär′ən-ēr), *n.* خاوەن یا چاودێری
پەروەردگای گیانداری بچووکی ڕاو.

warrior (wôr′i-ēr, wär′yēr), *n.* جەنگاوەر؛ شەڕکەر؛
جەنگاوەری قاڵ

warsaw (wôr′sō), *n.* جۆرە ماسییەکی گەورەی دەریا گەرمەکانە

warship (wôr′ship′), *n.* کەشتی جەنگ

warsle (wär′s′l), *v.t. Also* **warstle,** زۆران لەگەڵ گرتن؛
هەوڵدان. تێکۆشان کردن

wart (wôrt), *n.* (١) مێخەکە. بالووکە
(٢) فوورتی سەر لاسکی ڕووەك
(٣) [Colloq.] کەسێکی بۆگەنی کەس خۆش نەویستوو

wart hog, جۆرە بەرازە کێوییەکی ئەفەریقاییە

war-time (wôr′tīm′), *n.* سەردەمی جەنگ؛ کاتی شەڕ

warty (wôr′ti), *adj.* (١) بالووکاوی؛ مێخەکەدار؛ مێخەکاوی.
(٢) لە بالووکە یا مێخەکە دەچێ.

war whoop, هاواری جەنگ (بەتایبەتی لای هیندییە ئەمەریکاییەکان).
(ووشەی " **war cry** " ببینە).

wary (wâr′i), *adj.* (١) ووریا؛ بە ترس؛ بە ئاگا (بۆ نەکەوتنە داو یا
هەڵەوە)؛ ***(a ~ individual)*** .
(٢) ووریایانە؛ لە ترس یا ووریاییەوە هاتووە: ***(a ~ look)*** .

-warily *(adv.)*; **wariness** *(n.).*

wary of, لێ بەگومان بوون؛ لێ بەترس بوون؛ ووریای شتێك یا کەسێك بوون.

war zone, ناوچەی جەنگ؛ ناوچەی شەڕ

was (wuz, wäz; *unstressed* wəz), *the first and third person singular, past tense of* **be.**

wash (wôsh, wäsh), *v.t.* (١) شتن؛ شۆردن؛ شتنەوە؛ شۆردنەوە.
(٢) پاك کردنەوە؛ خاوێن کردن. (٣) تەڕکردن؛ لە ئاو هەڵکێشان.
(٤) شۆردنەوە (شەپۆل، ڕووبار، دەریا)؛ داپۆشین؛ بەسەردا ڕۆیشتن.
(٥) (ا) (**~ off; ~ out; ~ away**)، ڕامالین:
(The waves ~ed away the sand.)
(ب) (**~ away**)، بردن؛ ڕامالین: ***(The waves ~ed the stick away.)***
(٦) (ا) تێکردن (بە ڕامالین. بردن، یا کەندەڵان کردن):
(The rain ~ed gullies in the field.)
(ب) (**~ out; ~ away**)، شتنەوە؛ ڕامالین؛ دامالین؛ بردن:
(The flood ~ed out the road.)
(٧) پێ شۆردن؛ پێ شۆران: ***(That soap will ~ silks.)*** .
(٨) بۆیەکردن. (٩) ڕووکەش کردن بە کانزا.
(١٠) بە گاز پاك کردنەوە؛ گاز لێدان
(١١) (ا) شتنەوەی کانزای خاوو بەردو زیخ‌و خۆڵ (بۆ جیاکردنەوەی کانزاکە)
(ب) جیاکردنەوەی کانزا بەم شتنەوەیە.

v.i. (١) (**~ up**)، خۆشتن؛ دەست‌و دەم‌وچاو شتن.
(٢) (ا) جل شتن؛ جل شۆردن (ب) پاك کردنەوە؛ شتن؛ شۆردن.
(٣) شۆران بەبێ ڕەنگ چوونەوە یا چوونەوەیەك.
(٤) لێ بوونەوە (بە شتن): ***(The stain ~ed out.)*** .
(٥) (**~ over; ~ against; ~ along**)، پیامالین (شەپۆل)؛
خۆ پیادان‌و شتنەوە (شەپۆل)
(٦) (**~ out; ~ away**)، ڕامالران؛ ڕامالین؛ ڕووخان؛ ناوبردن:
(The bridge had ~ed out.)
(٧) داخوران؛ دامالین؛ ڕامالین (بە باران‌و یا لافاو)
(٨) [British Colloq.]، خۆ لەبەر تاقیکردنەوە یا شیکردنەوەدا ڕاگرتن؛
بەرگەگرتن: ***(His story won't ~.)*** .

n. (١) شتن؛ شۆردن. (٢) جل‌وبەرگی بە یەك جار شۆراو؛ جلی شتن
(٣) چڵکاو؛ شلەی بەرماوە (کە دەدرێ بە بەرازی ماڵی)
(هەروەها " **hogwash** " وە " **swill** ").
(٤) (ا) شەپۆل هەڵسان. (ب) هاژەی شەپۆل. (ج) لێشاو
(د) گێژاوی دوای سەوڵ‌و چەرخی سەوڵ لێدان... هتد
(٥) ڕامالینی خاك بەهۆی شەپۆل‌و لافاوەوە. (٦) لیتەی ڕووبار
(٧) زیخ‌و خۆڵی تێکەڵاو بە کانزای خاو کە دادەشۆرێت.
(٨) (ا) نزمە زەوی زوو زوو لافاو لێ هەڵنیشتوو پڕ لە چاڵاو.
(ب) زۆنگاو؛ زەلکاو. (ج) گۆمی تەنك؛ ئەستێرك؛ ئەستێل.
(د) زێ یا لقی تەنکی ڕووبارو دەریا
(٩) ئاوەڕۆ؛ خەنەقی بە ئاو درووست بوو
(١٠) بنی ڕووبار یا شیوی لە هاویندا ووشك بوو
(١١) بۆیەی لە تابلۆ دراو بە تەنکی
(١٢) شلەی کانزاییە بۆ تێهەڵسوون لە ڕوویەك‌و ڕووکەش کردنی
(١٣) شلەی جۆراوجۆر (بۆ مەبەستی ئارایشت، پزیشکی، شتن... هتد)
(a hair ~ ; a mouth ~)
(١٤) خواردنەوەی مەستکەری ئامادە بۆ کردنە شووشەوە.

(١٥) شلەو شۆربا و چاو خواردنەوەی تری ڕوون و بێ تام.
[*This soup (juice, tea, coffee) is mere ~ .*]
(١٦) ئاو یا شلەی شۆردن.
(١٧) [Colloq.] ئاو یا ساردەمەنی‌یەکە دەخورێتەوە پاش خواردنەوەی ویسکی خەست و خواردنەوەی مەستکەری تر بۆ بردنە خوارەوەی.
adj. دەتوانرێ سۆوزی بەبێ چوونەوەیەك یا ڕەنگ چوونەوە: ***(a ~ dress)*** .
come out in the wash. [Slang]. (١) ئەنجام چاك بوون؛ بە باشی دوایی هاتن؛ بە باشی گەڕان.
(The situation may look hopeless now, but it will all come out in the wash.)
(٢) دەرکەوتن؛ هاتنەڕوو دەرەنگ بێ یا زوو.
wash down, (١) شۆردن سەراپا (بە ئاوی خوڕ):
(to wash down a car)
(٢) ئاو یا خواردنەوەی تر کردن بەسەر پاروو ئاندا بۆ بردنە خوارەوەی.
wash one's hand of, دەست لێ شتن؛ هیوا پێ نەمان.
wash out, (١) شتنی ئەوەوەی شتێك. (٢) ڕامالین؛ ئاوبردن(پرد، ڕێگە).
(٣) [Slang]: دەرنەچوون و دەرکران (لە قوتابخانە).
(٤) [Slang]: فڕۆکە تێکشکاندن بە تەواوی (لە نیشتنەوەدا)
wash up, (١) خۆشتن. (٢) [British Colloq.]: قاپ‌وقاچاغ شتن.
washable (wôsh′ə-b'l, wäsh′ə-b'l), ***adj.*** دەشۆرێت بێ ئەوەی بچێتەوە یەك یا ڕەنگی بچێتەوە و بفەوتێ.
wash and wear, بشۆرو بپۆش؛ دەشۆرێت و لەبەر دەکرێ بێ ئوتودان:
(~ pants, shirts, etc.)
wash-basin (wôsh′bā′s'n), ***n.*** [Chiefly British], **wash-bowl.**
washboard (wôsh′bôrd′, wäsh′bōrd′), ***n.*** (١) تەختەی شتن تەختەیەکی کرنج کرنجە بۆ جل لەسەر هەڵگلۆفین و شتن.
(٢) تەختەیەکە بە قەراغی بەلەمەوە بۆ بەربەستکردنی شەپۆل.
(٣) تەختەدارێکی باریکە بە بنی دیواری ژووردا.
wash-bowl (wôsh′bōl′, wäsh′bōl′), ***n.*** دەستشۆر: حەوزۆچکەی دەست و دەم‌وچاو شتن.
wash-cloth (wôsh′klôth′, wäsh′klôth′), ***n.*** لفکە: پەڕۆیەکە حوی پێ دەشۆرێ وەك لفکە.
wash-day (wôsh′dā′, wäsh′dā′), ***n.*** ڕۆژی جل شتن
washed-out (wôsht′out′, wäsht′out′), ***adj.*** (١) کاڵ بووەوە؛ ڕەنگ چووەوە؛ چووەوە. (٢) [Colloq.]، ماندوو؛ پەککەوتوو؛ لاواز؛ بێ هێز؛ زەرد هەڵگەڕاو.
washed-up (wôsht′up′, wäsht′up′), ***adj.*** (١) شۆراو؛ پاك؛ پاك کراوەتەوە (٢) [Colloq.]، ماندوو؛ پەککەوتوو.
(٣) [Slang]، فەوتاو؛ بێ برەو؛ بەکار نەماو؛ سەرنەکەوتوو؛ لێ خراو.
washer (wôsh′ēr, wäsh′ēr), ***n.*** (١) بشۆر
(٢) واشەر ئەڵقەیەکی لاستیکی تەنکە دەخرێتە نێوان دوو بۆری ئاسنەوە بۆ لەیەك نەدانی ئاسنەکان و تکە نەکردن.
(٣) مەکینەی جل یا قاپ‌وقاچاغ شتن
washer-man (wôsh′ēr-mən, wäsh′ēr-mən), ***n.*** پیاوی جل شۆر (بە پارە).
washer-woman (wôsh′ēr-woo′mən), ***n.*** ئافرەتی جل شۆر (بە پارە)
washing (wôsh′iŋ, wäsh′iŋ), ***n.*** (١) شتن؛ شۆردن
(٢) هەڵکێشان لە ئاو یا شلەی تر
(٣) (ا) (pl.) ئاوی شت پێ شۆراو. (ب) چڵك و پیسی بە شتن لێکراوە.
(٤) (ا) ڕامالێر بە ئاو، لافاو، لێشاو، شەپۆل... هتد.
(ب) خاك و لم و زیخ و شتی تری ڕامالراو.
(ج) کانزای خاوی دەرهێنراو لە لم و زیخ و خۆڵ بە شۆردنەوە
(٥) کانزای ڕووکەش پێکراو؛ ڕووکەشی کانزا.

(٦) جلی شتن (بە یەك جار).
adj. هی شتن؛ هی شۆردن؛ بۆ شتن بەکارهێنراو.
washing machine, مەکینەی جل شتن؛ جل شۆری کارەبایی.
wash-out (wôsh′out′, wäsh′out′), ***n.*** (١) ڕامالینی خاك و زیخ و بەرد بە لافاو (وەك هی ڕێگەوبان).
(٢) خەنەق و کەندری دروست بوو بەم ڕامالینە.
(٣) [Slang]، کەسێکی سەرنەکەوتوو (بەتایبەتی لە خوێندندا)؛ کەسێکی بوودەڵە و ناکارامە و هیچ لە باردا نەبوو.
(٤) [Slang]، سەرنەکەوتن؛ ژێرکەوتن؛ شکستی؛ ناکامی.
wash-rag (wôsh′rag′, wäsh′rag′), ***n.*** = ′***n.*** ژووری ئاودەست و دەست و دەم‌وچاو شتن (بەتایبەتی لە شوێنی گشتی وەك چێشتخانەدا)؛ ئاودەست و دەستشۆر.
washstand (wôsh′stand′, wäsh′stand′), ***n.*** (١) چوارچێوەی مەسینەو لەگەن لەسەر دانان. (٢) چوارچێوەی دەستشۆری بەلووعەدار
washtub (wôsh′tub′, wäsh′tub′), ***n.*** حەوزۆچکەی جل شتن؛ تەشت یا بانیۆی جل شتن.
washwoman (wôsh′woom′ən), ***n.*** = **washerwoman.**
washy (wôsh′i, wäsh′i), ***adj.*** (١) ڕوون؛ ڕوون و بێ تام:
. ***(~ tea, coffee, soup, etc.)***
(٢) کاڵ؛ ڕوون (بۆیە).
(٣) لاواز؛ سست؛ بێ هێز؛ خاو؛ بێ تین.
wasn't (wuz′'nt, wäz′'nt), = **was not.**
wasp (wäsp, wôsp), ***n.*** (١) زەردەواڵە؛ شەنگە سوورە.
(٢) (ا) کەسێکی ناوقەد باریك. (ب) کەسێکی سەرگەرم یا تووڕەوتڕۆ
waspish (wäsp′ish, wôsp′ish), ***adj.*** (١) زەردەواڵەیی.
(٢) ناوقەد باریك (٣) سەرگەرم؛ زووهەڵچوو؛ زوو وورووژاوە؛ تووڕە.
-**waspishly** ***(adv.)***; **waspishness** ***(n.)***.
wasp waist, ناوقەدی زەردەواڵە؛ ناوقەدی باریك.
-**wasp-waisted** ***(adj.)***.
waspy (wäsp′i, wôsp′i), ***adj.*** زەردەواڵەیی؛ لە زەردەواڵە دەچێ.
wassail (wäs′'l, was′'l, wäs′āl), ***n.*** (١) نۆش! (بۆ خواردنەوە)
(٢) واسل: خواردنەوەیەکی مەستکەری ئینگلیزی‌یە.
(٣) ئاهەنگی خواردنەوە.
(٤) [Obs. or British Dial.]، گۆرانی‌یەکی خواردنەوەیە.
v.i. واسل خواردنەوە
v.t. واسل خواردنەوە بە خۆشی یەکێکەوە.
-**wassailer** ***(n.)***.
Wassermann test (or **reaction**), تاقیکردنەوەی واسەرمان: تاقیکردنەوەیەکە بۆ دەرخستنی ئاتەشەك یا " سفلس " تووش بوون
wast (wäst; *unstressed* wəst), *archaic second person-singular past of* **be.** شێوەی کۆنی " **thou** " ە لەگەڵ " **was** " (واتە، تۆ) بەکاردەهێنرێ: (**thou wast**) .
wastage (wās′tij), ***n.*** (١) لەناوچوون؛ لێ کەم بوونەوە؛ نەمان
(٢) بە فیڕۆدان؛ فیڕۆ: ***(the ~ of time and money)*** .
(٣) شتی بەفیڕۆدراو؛ شتی فڕێدراو.
(٤) تووانەوەی شاخی بەفرو سەهۆڵ.
waste (wast), ***v.t.*** (١) وێران کردن؛ کاول کردن.
(٢) بەکارهێنان و بەرەبەرە هیچ نەهێڵانەوە؛ لەناوبردن
(٣) پووکاندنەوە؛ لاوازکردن (نەخۆشی، پیری... هتد)؛ تین تێدا نەهێشتن
(٤) بە فیڕۆدان؛ بەربادکردن؛ بە بادان
(٥) لە دەست خۆ دان؛ لە کیس خۆ دان.
(You ~d a good opportunity.)
v.i. (١) (**~ away**)، پووکانەوە (نەخۆشی، پیری)؛ لاوازبوون؛ هێز تێدا نەمان: ***(He ~d away because of tuberculosis.)***
(٢) کەم بوونەوە بەرەبەرە؛ فەوتان؛ لەناوچوون؛ بەربادکران.

(٣) [Rare]، تێپەڕین (کات)؛ بردنە سەر.
(٤) بەفیڕۆچوون؛ بەفیڕۆدران.
adj. (١) چۆڵ بەرەلا؛ نەچێنراو؛ نەکێڵراو؛ سوود لێ وەرنەگیراو؛ ڕووتەنی؛ بەیار: *(~ land)* .
(٢) پاشەڕۆك؛ فڕێدراو؛ بێ کەڵك: *(a ~ product; ~ paper)* .
(٣) بەفیڕۆدراو؛ بەکارنەهێنراو؛ زیادە: *(~ energy)* .
(٤) لە لەش دێتە دەرەوە (مێزو گوو)؛ لەش دەیکاتە دەرەوە
(٥) (ا) پیسایی بەر؛ شتی پیس دەبات: *(a ~ pipe)* .
(ب) شتی پیسی تێ دەکرێ؛ هی زبڵ یا پاشەڕۆك: *(a ~ basket)* .
n. (١) زەوی بەرەلاو سوود لێ وەرنەگیراو؛ بیابان؛ ڕووتەنی؛ دەشت.
(٢) کەلاوە؛ شوێنێکی وێران کراو؛ وێرانە:
(Berlin was a ~ of tumbled walls.)
(٣) (ا) بەفیڕۆدان؛ بەفیڕۆچوون؛ بە بادان؛ بەربادکردن.
(ب) لە دەست خۆ دان؛ لە کیس خۆ دان.
(ج) بەرەبەرە لەناوچوون؛ کەم بوونەوە؛ سوان؛ داڕزان؛ فەوتان.
(٤) پاشەڕۆك؛ زبڵ؛ شتی بێ کەڵکی فڕێدراو.
(٥) مێزو گوو؛ پیسایی (٦) وێرانکاری (جەنگ)؛ وێران کردن
(٧) شتی ڕامالراو بە ڕووبارو لافاو دەریاوە.

go to waste, بەفیڕۆچوون؛ بەفیڕۆدران.
lay waste, وێران کردن (جەنگ، لافاو).
waste one's breath (or words), قسەی خۆ لەبەرد دان؛ قسەی خۆ بەفیڕۆدان.

wastebasket (wāst′bäs′kit), *n. Also* **wastepaper basket,** تەنەکەی زبڵ؛ سەبەتەی کاغەزو شتی فڕێدراو.

wasted (wās′tid), *adj.* (١) (ا) سوود لێ وەرنەگیراو؛ بەکارنەهێنراو: *(~ energy)*
(ب) بەفیڕۆچوو؛ بەفیڕۆدراو: *(a ~ life)* .
(٢) بێ کەڵك؛ زیادە؛ بەفیڕۆدراو: *(~ words)*
(٣) وێران کراو؛ کاول کراو
(٤) ڕەنگ زەردو لاوازو ماندوو و قوپاو (بە نەخۆشی)؛ فەوتاو؛ پووکاوە: *(a ~ body, face, etc.)*
(٥) [Obs.]، تێپەڕیو؛ بەسەرچوو؛ ڕۆیشتوو (کات).

wasteful (wāst′fəl), *adj.* (١) دەستبڵاو؛ دەست بە قرپ؛ بەفیڕۆدەر: *(a ~ woman, society, etc.)*
(٢) وێرانکەر؛ کاولکەر؛ فەوتێنەر.
-wastefully *(adv.)*; **wastefulness** *(n.)*.

wasteland (wāst′land′), *n. Also* **waste land,** وێرانە؛ وێرانە زەوی؛ چۆڵەوانی؛ ڕووتەنی.

wastepaper (wāst′pā′pēr), *n. Also* **waste paper,** کاغەزی بێ کەڵکی فڕێدراو

waste pipe, بۆری پیساو؛ بۆری زێراب؛ بۆری پیسایی.

waster (wās′tēr), *n.* پارە بەفیڕۆدەر؛ دەستبڵاو؛ پارە بە بادەر.

wasting (wās′tiŋ), *adj.* (١) بەناخداچوو؛ بەرەبەرە فەوتاو؛ لەناوچوو *(the ~ countryside of America)* .
(٢) وێرانکەر؛ کاولکەر؛ فەوتێنەر: *(~ war)*
(٣) لاوازکەر؛ پووکێنەرەوە؛ لەڕولاوازکەر؛ بێ تین کەر؛ وشککەرەوە: *(a ~ disease)*

wastrel (wās′trəl), *n.* (١) کەسێکی پارە بەفیڕۆدەر؛ کەسێکی دەستبڵاو یا دەست بە قرپ. (٢) کەسێکی بێ فەڕ؛ کەسێکی قەڵپ و نالەبار.

watch (wäch, wôch), *n.* (١) وریایی؛ ئاگاداربوون؛ بە ئاگایی؛ هۆشیاری (٢) بەشێکی شەو
(٣) چاودێری؛ چاوپێوەبوون؛ ئاگاداری؛ ئاگاداری کردن: ***(Keep a close ~ over the baby.)***
(٤) پاسەوان (بەتایبەتی هی شەو)؛ نۆبەچی؛ حەسحەس؛ ئێشکچی؛ ئێشکگر.
(٥) (ا) نۆبەی پاسەوان یا نۆبەچی (ب) پاسەوانگا؛ جێی پاسەوان یا نۆبەچی.
(٦) کاتژمێری دەست و بەرباخەڵ؛ کاتژمێر.
(٧) [Obs.]، ئێشکی مردوو؛ ئێشکگرتن.
(٨) [Obs.]، مۆمی نیشانەکراو بە بەش بەشەوە بۆ کات ڕاگرتن.
(٩) [Obs.]، تێخوڕینی پاسەوان.
(١٠) (ا) نۆبەی ئێشکردنی کەشتیوانەکانی کەشتییەك.
(ب) کەشتیوانی هاونۆبە. (ج) کاتژمێری کەشتی
v.i. (١) ئێشکگرتنی ئاینی؛ ئێشکگرتن بۆ نوێژکردن و خواپەرستی
(٢) پاسەوانی کردن؛ نۆبەچێتی کردن.
(٣) چاودێری کردن؛ چاو لێوە بوون؛ ئاگاداری کردن؛ ئاگا لێ بوون؛ پاراستن.
(٤) سەیرکردن؛ تەماشاکردن: ***(Most people just ~ed.)*** .
(٥) (**~ for**)، چاوەڕێ کردن؛ بەتەمابوون: ***(W~ for your chance.)*** .
v.t. (١) پاسەوانی کردن؛ ئێشکگرتن؛ پاراستن.
(٢) سەرنجدان بە وردی؛ سەیرکردن بە وردی؛ چاو تێ بڕین.
(٣) سەیرکردن بۆ فێربوون و ئاگاداری.
(٤) چاوەڕێ کردن؛ بەتەمابوون: ***(W~ your chance.)*** .
(٥) چاودێری کردن؛ ئاگاداری کردن؛ چاو لێوە بوون؛ بە دیارەوە بوون.

on the watch, گوێ قوڵاخ بوون؛ چاوەڕوان کردن بە پەرۆشەوە.
watch out, وریابوون؛ ئاگا لە خۆ بوون.
watch over, پاس کردن؛ چاودێری کردن؛ بە دیارەوە بوون؛ ئاگاداری کردن: ***(She watched over us like a mother hen over her brood.)***

watchband (wäch′band′, wôch′band′), *n.* زنجیر یا قایشی کاتژمێر

watch cap, کڵاوی سەربازی دەریایی (بۆ سەرما).

watchcase (wäch′kās′, wôch′kās′), *n.* قەپاغ و چوارچێوەی کاتژمێر.

watch chain, زریزەی کاتژمێری بەرباخەڵ.

watchdog (wäch′dôg′, wôch′dôg′), *n.* (١) سەگی پاسەوان؛ سەگی پاس. (٢) پاسەوان (هی دەستدرێژی و بەدکاری و چەوتی ... هتد)؛ پارێزەر: ***(a self- appointed ~ of public morals)*** .

watcher (wäch′ēr, wôch′ēr), *n.* (١) شەونخوون.
(٢) پاسەوان؛ نۆبەچی؛ چەرخەچی (٣) ئێشکگری مردوو.
(٤) ئێشکگری نەخۆش. (٥) چاودێر؛ سەیرکەر.
(٦) نوێنەر یا چاودێری حیزبێك یا کەسێکی نامزەدکراو لە مەڵبەندی دەنگداندا لە ڕۆژی هەڵبژاردندا.

watch fire, ئاگری پاسەوانی؛ ئاگری پاسەوانان.

watchful (wäch′fəl, wôch′fəl), *adj.* (١) وریا؛ ئاگادار؛ چاو نەترووکێن؛ هۆشیار؛ بەئاگا: ***(a ~ guard; a ~ eye)*** .
(٢) [Archaic]، بێ خەو؛ خەوزڕاو؛ شەونخوون.
-watchfully *(adv.)*; **watchfulness** *(n.)*.

watch glass, شووشەی کاتژمێر.

watch guard, زریزەی کاتژمێری بەرباخەڵ

watchmaker (wäch′māk′ēr, wôch′māk′ēr), *n.* سەعاتچی.

watchman (wäch′mən, wôch′mən), *n.* (١) پاسەوان (هی کارگەو خانوو و فرۆشگا ... هتد).
(٢) حەسحەس؛ ئێشکگر؛ پاسەوان؛ چەرخەچی؛ نۆبەچی.

watch night, (١) شەوی سەری ساڵ. (هەروەها " **New Year's Eve** ").
(٢) نوێژی سەری ساڵ بە کۆمەڵ لە کڵێسەدا.

watch pocket, باخەڵی کاتژمێر.

watch-tower (wäch′tou′ēr, wôch′tou′ēr), *n.* قوللەی چاودێری (بۆ چاودێری جم و جووڵی دوژمن، بەندی بەندیخانە، دارستان لە ترسی ئاگر).

watchword (wäch′wûrd′, wôch′wûrd′), *n.* (١) **password**.
(٢) دروشم: ***(Let our ~ be freedom.)*** .

water (wô′tēr, wät′ēr), *n.* (١) ئاو

(٢) (*pl.*) دەریا؛ دەریاچە؛ ڕووبار؛ گۆم.

(٣) (أ) قووڵی ئاو. (ب) ڕووی ئاو: *(above ~ ; under ~)*

(ج) ئاستی ئاو (لە ڕووبار یا دەریادا): *(high ~ ; low ~)* .

(٤) ئاوتێهەڵتنی بەلەمو کەشتی

(٥) ئاراو؛ جارێك ئاو پێداکردن:

(Diapers must be rinsed in three ~s .)

(٦) (*pl.*) ئاوی کانزایی (بۆ مەبەستی پزیشکەوانی).

(٧) (أ) میز. (ب) لیك؛ فرمێسك؛ شلاوی پەنکریاس.

(ج) ئاوی منداڵدان

(٨) ئاوی گازاوی یا کانزایی: *(mineral ~ ; ammonia ~)* .

(٩) (أ) بریقەو ڕوونی بەردی بەنرخ: *(a diamond of the first ~)* .

(ب) لێهاتوویی؛ نایابی؛ باشی: *(an artist of the first or purest ~)* .

(١٠) ڕووی ساف و بریقەدارو شەپۆل ئاسایی ئاوریشمو تەبەقە کانزا.

(١١) تابلۆی بۆیەی ئاوی.

(١٢) (أ) هەڵسەنگاندنی سەرمایەی کۆمپانیایەك بە زیاتر لە سەرمایەکەی خۆی.

(ب) دەرکردنی قەواڵەی دارایی بەپێی ئەم هەڵسەنگاندنە زۆرە.

v.t. (١) گیانەوەر ئاودان: *(to ~ the flock)* .

(٢) ئاودار؛ ئاوپێدان: *(Large tanks were there to ~ the troops.)* .

(٣) ئاودار (زەوی‌وزار، داروردەخت): *(to ~ the plants)* .

(٤) ئاو بۆ ڕاکێشان (بە جۆگە، خەنەق... هتد)؛ ئاو بۆ هێنان.

(٥) ئاوڕشێن کردن؛ ئاو پیاکردن؛ تەڕکردن؛ خووساندن

(٦) ئاو تێکردن؛ ڕوونکردنەوە: *(She ~s down the juice.)* .

(٧) دیمەنێکی بریقەدارو شەپۆل ئاسایی پێدان (ئاوریشم).

(٨) قەواڵەی دارایی زیادە خستنە بازاڕەوە بەبێ زیادکردنی سەرمایە.

v.i. (١) ئاوکردن (چاو): *(Her eyes ~ when she chops onions.)* .

(٢) ئاوکردن (دەم)؛ ئاو تێزانە دەمەوە:

(His mouth ~s at the sight of food.)

(٣) ئاو لەگەڵ خۆ بردن.

(٤) ئاو خواردنەوە

adj. (١) ئاوی: تایبەتی بە ئاو؛ بۆ ئاو.

(٢) ئاوی: لە ئاودا دەکرێ: *(~ sports)* .

(٣) ئاوی: لە ئاودا دەژی: *(~ plants; ~ birds)* .

(٤) (أ) بە ئاو دەگەڕێ یا ئیشی پێ دەکرێ: *(a ~ wheel)* .

(ب) ئاوی: لە ئاو دروست دەکرێ یا پەیدا دەبێ (کارەبا): *(~ power)* .

(٥) ئاوی تێزاوە؛ ئاوی تێدایە: *(a ~ blister)*

(٦) ئاوی تێ دەکرێ (بۆ ڕوونکردنەوە یا ڕەق بوون).

(٧) هی ئاو؛ ئاو؛ ئاو لەژێر سایەیایەتی: *(~ gods)* .

above water, لە تەنگ و چەڵەمە بەدەر؛ بێ سەرئێشە؛ لە ناخۆشی و گیروگرفت ڕزگاربوو.

by water, بە کەشتی یا بەلەم.

get into hot water, تووشی تەنگ‌وچەڵەمە بوون؛ گرفتار بوون؛ تووشی ناخۆشی بوون.

hold water, (١) ئاوی لێ ناچێ؛ ئاوی لێ ناتکێ.

(٢) بەجێ ڕاست (بیروڕا)؛ خۆی ڕادەگرێ لەبەر تاقیکردنەوەدا:

(Your theory does not hold water.)

in deep water(s), تووشی گیروگرفتێکی خراپ بوون؛ تووشی ناخۆشی‌یەکی زۆر بوون.

keep one's head above water, خواخوای پێ دانەچوون بوون (لەڕووی گوزەرانەوە)؛ بەهیوای بەرگەگرتن بوون و گیروگرفت نەبوون (گوزەران).

like water, وەك ئاو (پارە خەرج کردن)؛ دەستبڵاو؛ دەست بە قرپ:

(He spends money like water.)

make one's mouth water, دەم ئاوکردن؛ ئاو تێزانە دەمەوە؛ زۆر خۆش دیاربوون.

make (or pass) water, میزکردن

throw cold water on, ئاوی سارد بەسەردا کردن؛ پشت ساردکردنەوە؛ تێکدان (پیلان، ئاهەنگ... هتد):

(He threw cold water on our travel plans.)

water under the bridge (or over the dam), کاری لە کار ترازاو؛ شتی لە دەست چوو؛ شتی بەسەرچوو و نەگەڕاوە.

water adder, ماری ئاوی.

waterage (wô′tēr-ij, wät′ēr-ij), *n.* [British], (١) فرۆتەنی گواستنەوە بە ئاودا، واتە بە کەشتی و بەلەم. (٢) کرێی ئەم گواستنەوەیە.

water ballet, باڵێی ئاو: مەلەی یەکخراو و پێکەوە گونجاوی چەند مەلەوانێك.

water beetle, قالۆنچەی ئاوی.

water bird, باڵندەی ئاوی: باڵندەی ناو ئاوو زەلکاو و کەناردەریا.

water biscuit, پسکیتێکە لە ئاردو ئاو و ڕۆن دروست دەکرێ.

water blister, بلۆقی ئاو تێزاو؛ بلۆقی پڕ لە ئاو.

water-borne (wô′tēr-bôrn′), *adj.* (١) سەرئاوکەوتوو.

(٢) بە ئاو، واتە بە کەشتی گوێزراوە (بارگە).

(٣) لە ئاوی خواردنەوەی پیسەوە تووش دەبێ؛ ئاوهەڵگرتوو (میکرۆب):

(~ diseases, germs, etc.)

water boy, ئاوگێڕ (بۆ دەستەیەك ئیشکەر، وەرزشکار... هتد).

water-brain (wô′tēr-brān′, wät′ēr-brān′), *n.* = **gid.**

water brash, = **heartburn.**

waterbuck (wô′tēr-buk′, wät′ēr-buk′), *n.* ئاسکی ئاوی: جۆرە ئاسکێکی گەورەی شاخدارە لە نزیك و ڕووبارو زەلکاو دەژی

water buffalo, گامێشی ئاوی.

water bug, مێشوولەی ئاوی.

water chestnut (or caltrop), کەستەنەی ئاو (ڕووەك و بەر).

water chinquapin, (١) شلێری ئاوی ئەمەریکی.

(٢) تۆو یا بەری ئەم ڕووەکە (کە دەخورێت).

water clock, کاتژمێری ئاوی: کاتژمێرێکە کات دەژمێرێ بەهۆی ڕۆیشتنی ئاوەوە بە کونێکدا (هەروەها " clepsydra ").

water closet, ئاودەستخانە؛ ئاودەست؛ پێشاو؛ سەراو؛ تەوالێت. (لە ئینگلتەرە پێی دەڵێن: " W.C ").

water color, *Also* **water-color,** (١) بۆیەی ئاوی؛ ڕەنگی ئاوی: بۆیەیەکە بە ئاو گیرابێتەوە نەك بە ڕۆن. (٢) تابلۆی بەم بۆیەیە کراو.

(٣) نیگارکێشان بەم بۆیەیە؛ نیگارکێشیی بۆیەی ئاوی.

-water-color *(adj.)*; **water-colorist** *(n.)*.

water-cool (wô′tēr-ko͞ol′, wät′ēr-ko͞ol′), *v.t.* ساردکردنەوە بە ئاو (مەکینە).

watercooler, ئاوساردکەرەوە: کوپەیەکی شووشەیە بۆ ساردکردنی ئاوی خواردنەوە.

water-course (wô′tēr-kôrs′, wät′ēr-kōrs′), *n.* (١) ڕووبار؛ جۆگە؛ چەم. (٢) ئاوەڕۆ؛ ئاوەڕۆگە؛ چەمی دەستکرد؛ ئاوەڕێ.

(٣) بن یا بنکەی کوێرەچەم.

water-craft (wô′tēr-kraft′, wät′ēr-kräft′), *n.* (١) توانای کەشتی و بەلەم لێخوڕین. (٢) مەلەوانێی؛ وەرزشی ناو ئاو؛ یاری ناو

(٣) کەشتی؛ بەلەم. (٤) کەشتی و بەلەم بەگشتی.

water crake, نوقمۆکە: باڵندەیەکی بچووکی قەراغ ئاوە. (هەروەها " water ouzel ").

water cress, کووزەڵە.

water cure, = **hydropathy; hydrotherapy.**

water dog, (١) سەگی حەز لەناو ئاو کەر. (٢) سەگی ڕاوی باڵندەی ئاوی.

(٣) قورناویلکە (٤) کەشتیوانی کۆن؛ کەسێکە کە زۆر حەز لەناو ئاو بکات.

water down, هێمن کردنەوە؛ خاوکردنەوە؛ لە توندوتیژی کەم کردنەوە:

(He ~ his inflamatory speeches. a ~ report)

waterfall (wô′tẽr-fôl′, wät′ẽr-fôl′), *n.* تاڤگە؛ ڕیژاو؛ سوڵاڤ

waterfinder (wô′tẽr-fīn′dẽr, wät′ẽr-fīn′dẽr), *n.* ئاو- دۆزەرەوە لە ژێرزەمیندا بە ڕەمڵ لێدان بە دارێکی دووفلیقانە. (هەروەها " dowser ").

water flea, کێچی دەریایی

water-fowl (wô′tẽr-foul′, wät′ẽr-foul′), *n.* باڵندەی دەریایی

water-front (wô′tẽr-frunt′, wät′ẽr-frunt′), *n.* (١) زەوی و خانووی قەراغ ڕووبارو دەریاچە (٢) گەڕەکی قەراغ ئاو یا نزیک بە ئاوی شار.
adj. هی گەڕەکی سەر یا نزیک بە ئاو

water gap, چەمی ئاو ڕیزەشاخ.

water gas, گازی ئاوی گازێکی ژەهراوییە بۆ سووتەمەنی بەکاردێت.

water gate, = flood-gate.

water guage, (١) پێوەری ڕەوانی و ئاستی ئاوی ڕووبارو جۆگە (٢) پێوەری ئاستی ئاوی تەنکی و بەرمیل... هتد

water glass, (١) پەرداخ (٢) بۆرییەکی بن شووشەیییە بۆ سەیرکردنی شتی ژێرئاو. (٣) پێوەری ئاوی شووشە (٤) گیراوەی سۆدیۆم سلیکات لە ئاودا (لە سڕێنش و ماددەی ئاوبڕکەردا بەکاردێت) (٥ water clock

water gum, = tupelo.

water heater, ئاو گەرمکەر بەرمیلی ئاو گەرم کردن بە گاز یا بە کارەبا (بۆ گەرماو و پێویستی تری ناومال).

water hemlock, ڕووەکێکی ژەهراوی ئاوییە.

water hen, مریشکی ئاوی باڵندەیەکی ڕەشی قاچ تەنراوە لە مریشک دەچێ لە دەوری ئاو و ناوئاودا دەژی؛ مریشکە ڕەشە. (هەروەها " coot ").

water hole, چاڵاو (بەتایبەتی کە گیاندار ئاوی لێ دەخۆنەوە)؛ گۆمی بچکۆلە

water ice, (١) سەهۆڵی ئاو سەهۆڵێکە لە بەستنی ئاوەوە پێکهاتووە نەك لە کەڵەکەبوونی بەفرەوە. (٢) شیرینییەکی پڕ لە بەفرە لە دۆندرمە دەچێ. (هەروەها " sherbet ").

watering place, (١) شوێنی ئاودانی وولاخ و ئاژەڵ؛ شوێنی ئاوخواردنەوەی گیاندار (٢) spa (٣) مەیخانە؛ باڕ.

watering pot, ئاوپرژێن دەفرێکی لوولە کون کونە بۆ ڕووەك ئاودان. (پێشی دەوونرێ " watering can ").

waterish (wô′tẽr-ish, wät′ẽr-ish), *adj.* watery.

water jump, بازدی ئاوی کۆسپێکی ئاوە وەك گۆم یا خەنەقی پڕ لە ئاو لە هەندی پێشبڕکێدا ئەسپ بەسەریدا باز دەدات

waterless (wô′tẽr-lis, wät′ẽr-lis), *adj.* (١) بێ ئاو؛ ووشك (٢) پێویستی بە ئاو نییە بۆ ساردکردنەوەی (مەکینە).

water level, (١) (ا) ڕووی ئاو (ب) ئاستی ئاو. (٢) water table # 1 (٣) water line # 1-A.

water lily, شلێری ئاوی؛ زەمەقی ئاوی.

water line, (١) هێڵی ئاو (ا) ئاستی ئاوی سەر تەنیشتی کەشتی و بەلەم. (ب) چەند هێڵێکی ئاسۆیییە بە تەنیشتی کەشتییەوە پلەی نوقوم بوونی کەشتییەکە نیشان دەدات بە بارکراوی و نیمچە بارکراوی و بەتاڵییەوە. (٢) نیشانە یا هێڵی ئاستی بەرزبوونەوەی ئاو لەسەر دیواری کەناردەریا.

water-logged (wô′tẽr-lôgd′, wät′ẽr-logd′), *adj.* (١) ئاو زۆر تێچوو و قورس و سست (کەشتی و بەلەم): *(~ boats)*. (٢) خووساو (زەوی)؛ تێراو؛ وەك زەلکاو لێهاتوو. *(~ fields)*.

Waterloo (wô′tẽr-lōō′), *n.* (١) واترلوو؛ شەڕی واترلوو (كە ناپلیۆنی تێدا شکا ساڵی ١٨١٥) (٢) تێکشکان؛ دۆڕان؛ ژێرکەوتن؛ بەزین؛ شکان *(He met his W~ in the elections.)*.

water main, بۆری سەرەکی ئاو (بەتایبەتی هی ژێرزەمین)؛ شا بۆری ئاو.

waterman (wô′tẽr-mən, wät′ẽr-mən), *n.* (١) بەلەمەوان (٢) سەوڵ لێدەر

watermanship (wô′tẽr-mən-ship′), *n.* ئیش و لێهاتوویی بەلەمەوانی و سەوڵ لێدان.

watermark (wô′tẽr-märk′, wät′ẽr-märk′), *n.* (١) نیشانەی ئاو: ئەو نیشانەیەیە کە ئاستی بەرزبوونەوەی ئاو پیشان دەدات. (٢) نیشانەی ڕۆشنی سەر کاغەز.
v.t. کاغەز نیشانەکردن بە نیشانە یا نەخشی ڕۆشن.

watermelon (wô′tẽr-mel′ən, wät′ẽr-mel′ən), *n.* شووتی.

water meter, سەعاتی ئاو (بۆ پێوانی ئاوی بەکارهێنراو).

water mill, ئاشی ئاو.

water moccasin, ماری ئاوی: جۆرە مارێکی گەورەی ژەهراوی زەلکاو و چەمەکانی لای خوارووی ئەمەریکایە

water nymph, پەری دەریا؛ بانوخوای ئاوی (ئەفسانەی یۆنان و ڕۆمان).

water oak, بەڕووی ئاو: جۆرە داربەڕوویەکی ئەمەریکی قەراغ ڕووبارو جۆگەکانە.

water ouzel, باڵندەیەکی بچووکی قەراغ ئاوە.

water ox, = water buffalo.

water parting, = watershed.

water pipe, (١) بۆری ئاو. (٢) نێرگەلە.

water pistol, دەمانچەی ئاو. (هەروەها " squirt gun ").

water plant, (١) ڕووەکی ئاوی؛ ڕووەکی ژێر ئاو؛ ڕووەکێکە کە یا هەمووی لە ژێر ئاودا بێت یا هەندێ لە قەدو گەڵاکانی بەسەر ئاوەوە بن (٢) ڕووەکی تەڕووشکی.

water plantation, ڕووەکێکی ئاوی گەڵا پانە لە شێوەی دڵدا گوڵی سپی دەگرێ.

water polo, یاری تۆپی ئاو؛ تۆپێنی ئاو.

water power, (١) ووزەی ئاو (بۆ مەکینە گێڕان). (٢) تاڤگە یا ڕێژاوی ووزە لێ دروستکردن. (٣) مافی ئاو (کە ئاشی ئاو هەیبێت).

water-proof (wô′tẽr-prōōf′, wät′ẽr-prōōf′), *adj.* ئاوبڕ؛ ئاودانەدەر: *(a ~ watch)*.
n. (١) قوماشی ئاودانەدەر. (٢) [Chiefly British]، مشەما؛ پاڵتۆی باران.
v.t. ئاوبڕکردن.

water-repellent, بەرگەی ئاو دەگرێ، بەڵام ئاودانەدەری تەواو نییە.

water-resistant, بەرگری ئاو دەکات، بەڵام ئاوبڕی تەواو نییە.

water right, (١) مافی ئاو: مافی ئاو ڕاکێشان لە ڕووبارو جۆگەو دەریاچەوە. (٢) مافی کەشتیوانی.

water sapphire, جۆرە بەردێکی بەنرخە.

waterscape (wô′tẽr-skāp′, wät′ẽr-skāp′), *n.* = seascape.

water scorpion, دووپشکی ئاوی.

watershed (wô′tẽr-shed′, wät′ẽr-shed′), *n.* (١) ئاوڕێژ. (هەروەها " water parting "). (٢) دیوێکی ئاوەڕێژ؛ ئاوچەیەکە کە ئاوەکەی دەچۆڕێتەوە ناو ڕووبارێك. (٣) ڕووداوێکی گرنگ (لەڕووی جیاکردنەوەوە)؛ ڕادەی یەکلایی؛ هێڵی جیاکەرەوەی دوو قۆناغ یا بارودۆخ: *(The treaty to ban most atomic tests is one of history's great ~s.)*

water shield, نێری ئاوی: جۆرە ڕووەکێکی ئاوییە.

water sick, ئەوەندە ئاو دراوە بێ پیت بووەو هیچی تێدا ناچێنرێ.

waterside (wô′tẽr-sīd′, wät′ẽr-sīd′), *n.* قەراغ ئاو؛ کەنار دەریا و دەریاچەو ڕووبار.
adj. (١) قەراغ ئاوی؛ لە قەراغ ئاودایە؛ تایبەتی بە ئاوچەی قەراغ ئاو. (٢) (ا) لە قەراغ ئاودا دەژی (ب) لە قەراغ ئاودا ئیش دەکات.

water-skater, = water strider.

water-ski (wô′tẽr-skē′, wät′ẽr-skē′), *v.i.* ئاوە خلیسکێ کردن (بە ڕاکێشران بە دوای بەلەمی خێراوە)

n. پێڵاوی ئاوە حلیسکێن (کە بریتییە لە پارچەیەك دار یا باغەی درێژ کە بە دوای یەلەمی خێراوە دەبەسترێ و ئاوە خلیسکێی لەسەر دەکرێ).

water snake, ماری ئاوی: چەند جۆرە مارێکی ئاژەهراوی ئاو رووبارو جۆگەن

water-soak (wô′tēr-sōk′, wät′ēr-sōk′), *v.t.* خووساندن: نوقوم کردن لە ئاودا.

water spaniel, سەگێکی تووك لوول و سووربباوە بۆ هێنانەوەی مەلی ئاویی راوکراو باشە.

water-spout (wô′tēr-spout′, wät′ēr-spout′), *n.* (١) لوولە (لوولێنە، مەسینە، قۆری... هتد)؛ پلووسك
(٢) گێژەلووکەیەکە بەسەر ئاوەوە لە رەحەتی دەچێ.

water sprite, = water nymph.

water strider, ئاو رۆشکەرەوە: مێروویەکە بەسەر رووی ئاودا دەسوڕێتەوە. هەروەها " water-skater "، " skater "، " skimmer "، " skipper ".

water supply, (١) ئازووقەی ئاو: ئەو ئاوەیە کە شارێك یا ئاوچەیەك هەیەتی بو بەکارهێنان (٢) سەرچاوەو عەمارو شێوەو رێی ئاو دابەشکردن.

water system, (١) رووبارێك بە جۆگەو زێکانییەوە.
(٢) water supply.

water table, (١) ئەو ئاستەی زەمینە کە ژێرەکەی خووساوە. واتە هیچی تر ئاو هەڵنامژێ. (٢) لێوارێکی دەرپۆقیوە بۆ دیوار پاراستن لە باراناو

water thrush, ریشۆڵەی ئاوی: باڵندەیەکی دەنگ خۆشی قەراغ رووبارە

water-tight (wô′tēr-tīt′, wät′ēr-tīt′), *adj.* (١) ئاوبر: ئاوی لێ ناچێ (٢) روون؛ لێڵی تێدا نییە؛ تەنها یەك لێکدانەوە یا مانای هەیە.
(٣) سەرکەوتنی مسۆگەرە؛ ژێرکەوتنی بۆ نییە؛ پتەو (مەجان). *(a ~ plan)*.

water tower, (١) عەماراو؛ تانکی ئاو؛ ئاوگیر.
(٢) ئامێرێکی ئاگر کوژاندنەوەیە ئاو هەڵدەدات بۆ خانووی بەرز.

water vapor, هەڵمی ئاو: ئاوی هەڵم لێ هەڵساو (بەتایبەتی پێش کوڵان).

water-way (wô′tēr-wā′, wät′ēr-wā′), *n.* ئاوەرێ بەتایبەتی کە بۆ کەشتیوانی بشێ. (هەروەها " water-course ").

water-weed (wô′tēr-wēd′, wät′ēr-wēd′), *n.* گیا ئاوی: رووەکێکی گەڵا پڕو باریکی گوڵ بچووکە قەدەکەی لە ژێر ئاودایە.

water wheel, گەردووبە: جەجەرەی ئاوهەڵهێنجان؛ چەرخی ئاوهەڵکۆز.

water wings, باڵی ئاوی: ئامێرێکی لاستیکییە فووی تێ دەکرێ لە شێوەی دوو باڵدایە بۆ مەلە فێربوون.

water witch, جادووگەری ئاو: کەسێکە گوایە ئاوی ژێرزەمین دەدۆزێتەوە بەهۆی داری رەمڵ لێدانەوە

water-works (wô′tēr-wûrks′), *n.pl.* (١) دەزگای عەمارکردن و هەڵهێنجان و دابەشکردنی ئاو بەسەر شاردا. (هەروەها " water system ").
(٢) ئێستگەیەکی هەڵهێنجان. (٣) فوارە.
(٤) [Slang]. فرمێسك؛ گریان؛ فرمێسك رشتن: *(to turn on the ~.)*.

water-worn (wô′tēr-wôrn′, wät′ēr-wôrn′), *adj.* سواوە بە ئاو: ساف و لووس بووە بە ئاو پێدا رۆیشتن.

watery (wô′tēr-i, wät′ēr-i), *adj.* (١) ئاوی: شلاوی؛ شلەیی؛ لە ئاو دەچێ. (٢) تەڕ؛ خووساو: *(~ soil)*.
(٣) روون *(~ soup, tea, coffee, etc.)*.
(٤) بێ هێز؛ خراپ؛ لاواز: *(~ prose)*.
(٥) باراناوی (هەوا).
(٦) فرمێسکاوی؛ گریاو: *(~ eyes)*.
(٧) ئاودار کردوو (برین، تلۆق)

-**wateriness** *(n.)*.

watt (wät, wôt), *n.* وات: یەکەی هێزی کارەبا؛ پێوانەی ووزەی کارەبا

wattage (wät, wôt), *n.* (١) هێزی کارەبای بە " وات " پێوراو
(٢) سەرجەمی " وات " یا هێزی کارەبای پێویست بۆ ئیش پێکردنی مەکینەیەك.

watt-hour (wät′our′, wôt′our′), *n.* واتی یەك ساتی: یەکەی هێزی کارەبای یەك واتی بۆ ماوەی یەك سات.

wattle (wät′'l, wôt′'l), *n.* (١) تەیمان؛ چەپەر
(٢) تووڵی تەیمان و چەپەر؛ قیسپ. (٣) (*pl.*). خێزەرە.
(٤) چەند جۆرە درەختێکی ئوستورالییە چڵەکانی بۆ تووڵی تەیمان بەکاردێت.
(٥) چەرمی شۆڕبووەوەی بەرملی قەلەموون و کەڵەشێر؛ غەبغەبە.
(٦) barbel # 1

adj. بە تووڵ چنراو.

v.t. (١) چنین (تەیمان). (٢) بە تووڵ درووستکردن یا چنین.
(٣) بە خێزەرە درووستکردن (سەربان).

wattle-bird (wät′'l-bûrd′, wôt′'l-bûrd′), *n.* باڵندەیەکی ئوستورالییە چەرم لە گوێکانییەوە شۆڕبووەتەوە بە " هەنگوین خۆر " پێش ناسراوە.

wattled (wät′'ld, wôt′'ld), *adj.* (١) بە تووڵ چنراو (وەك تەیمان یا چەپەر). (٢) چەرمێکی گرنج گرنجە لە بەرملییەوە شۆڕبووەتەوە (وەك قەلەموون).

wattmeter (wät′mē′tēr, wôt′mē′tēr), *n.* وات پێوەر (کارەبا).

wave (wāv), *v.i.* (١) شەکانەوە *(The flag ~s.)*.
(٢) راوەشان (دەست). *(He ~d to us.)*.
(٣) لوول بوون (قژ)؛ لە شەپۆل چوون: *(Her hair ~s naturally.)*.

v.t. (١) شەکاندنەوە: *(He ~d the flag.)*.
(٢) راوەشاندن (چەك). *(He ~d his pistol at them.)*.
(٣) دەست راوەشاندن؛ نیشانە بۆ کردن بە دەست: *(We ~d farwell.)*
(٤) لوول کردن: *(She ~s her hair.)*.
(٥) شێوەی شەپۆل ئاسایی پێدان.

n. (١) شەپۆل. (٢) [Poetic]، ئاو؛ دەریا.
(٣) (أ) کەروێشکەکردنی دەغڵ و دان و گیا لە باهەڵکردندا. (ب) لوولی قژ
(ج) وەك شەپۆل نواندنی ئاوریشم... هتد.
(٤) دەست راوەشان
(٥) (أ) بەرزبوونەوە؛ زۆربوون؛ ئاوسان: *(a crime ~; a heat ~)*.
(ب) ژمارەیەکی زۆر؛ لێشاو: *(a ~ of immigration)*.
(٦) شەپۆل (تەزووی کارەبا)؛ بەرزونزمی تەووژمی کارەبا؛ تەووژم.
(٧) شەپۆل (رووناکی، دەنگ، گەرمی).

wave-band (wāv′band′), *n.* مەودای شەپۆل (رادیۆ)

wave-length (wāv′lenth), *n.* (١) درێژی شەپۆل (فیزیا)
(٢) [Colloq.]، هاوبیرو هاوسۆز؛ جۆری بیروباوەڕو هەست: *(We are both on the same ~.)*

waveless (wāv′lis), *adj.* بێ شەپۆل؛ کپ؛ مەنگ

wavelet (wāv′lit), *n.* شەپۆلی بچکۆلە.

waver (wā′vēr), *v.i.* (١) شنەکردن؛ شەکانەوە: *(Foliage ~s in the breeze.)*
(٢) تروسکانەوە؛ پرتەپرت کردن؛ ترووسکە هاتن.
(٣) شلۆق بوون؛ نووچدان؛ بێ هێزبوون؛ شلەژان؛ شێوان.
(٤) لەرزین (دەست، دەنگ). *(Her voice ~ed.)*.
(٥) دوودڵی کردن؛ راڕایی کردن؛ دوودڵ بوون: *(He ~ed in his determination.)*
(٦) گۆڕان؛ هەمیشە گۆڕان یا بەرزونزم بوونەوە: *(Prices ~ed.)*.
(٧) لارەولارکردن؛ لەتردان؛ بەم لاو بەولادا کەوتن.

n. شنە؛ لارەولار؛ لەرزین؛ لەرە؛ لەتر؛ دوودڵی؛ راڕایی.

wavy (wāv′i), *adj.* (١) شەپۆلاوی *(a ~ sea)*.
(٢) شەپۆلی؛ پێچاوپێچ؛ بە تەکان رۆیشتوو؛ وەك شەپۆل بزواو
(٣) لوول؛ شەپۆلی: *(~ hair)*.
(٤) شەپۆلی؛ لە شەپۆل دەچێ؛ تایبەتی بە شەپۆل.
(٥) شلۆق؛ نەچەسپیو؛ لەرزۆك؛ لارەولارکەر.

-**wavily** *(adv.)*; **waviness** *(n.)*.

wax (waks), *n.* (١) مێو؛ مۆم (٢) (أ) مێوی گوێ
(ب) هەر ماددەیەکی لە مێو چووە کە رووەك و گیاندار دەری بدەن

(ج) مێوی لوك كردن.

v.t. مێوكردن؛ مێو تێهەڵسوون؛ بریقە لێ هەڵساندن؛ تیف تیفە دان.

adj. مێوی. مۆمی: لە مێو یا مۆم دروستكراو.

wax (waks), *n.* [Chiefly British Colloq.]. توورەیی؛ هەڵچوون؛ توورەبوون.

wax bean, لۆبیای مێوی. جۆرێكە لە لۆبیا

wax-berry (waks′ber′i), *n.* ڕووەكی تووە سپیكە؛ بەری ئەم ڕووەكە؛ تووە بەفرینە

wax-bill (waks′bil′), *n.* دەنووك مێوی. باڵندەیەكی دەنووك سوور، پەمەیی. یا مۆمی‌یە بە زۆری لە قەفەزدایە.

waxen (wak′s'n), *adj.* (١) مۆمی؛ لە مۆم دروستكراو.

(٢) مۆمی؛ لە مۆم دەچێ؛ نەرم و شل و سپی و بریقەدار.

(٣) بە مۆم داپۆشراو.

waxen (wak′s'n), *past participle of* **wax.**

wax insect, مێرووی مێوی. چەند جۆرە مێرووییەكن ماددەیەكی مۆمی دەردەن

wax myrtle, دەوەنێكە بەرێك دەگرێ بە مێو داپۆشراوە مۆمی لێ دروست دەكرێ

wax palm, داری مێو. دارێكی دارخورمایی‌یە مێوی لێ دەردێت و دەكرێ بە مۆم.

wax paper, *Also* **waxed paper,** كاغەزی مێوی

wax-wing (waks′wiŋ′), *n.* باڵ مێوی. باڵندەیەكی سەر پۆپنەدارە سەری باڵی سوورە لە مێوی سوور دەچێ.

wax-work (waks′wŭrk′), *n.* (١) پەیكەری مێوین (بەتایبەتی هی مرۆڤ). (٢) (*pl.*). پیشانگای پەیكەری مێوین؛ پیشاندانی پەیكەری مێوین لە مۆزەخانەدا

-wax-worker *(n.).*

waxy (wak′si), *adj.* (١) مێوی. مۆمی؛ بە مۆم داپۆشراو؛ لە مۆم پێكهاتوو (٢) مێوی. (ا) زەرد؛ سپی. (ب) نەرم‌وشل؛ بریقەدار.

way (wā), *n.* (١) ڕێ؛ ڕێگە؛ ڕێگا: *(The ~ was rough.)* .

(٢) بوار؛ ڕێ. (٣) ڕۆیشتن بە ڕێیەكی تایبەتیدا.

(٤) ڕێباز؛ ڕێڕەو؛ شێوەی ڕەووشت و ژیان: *(to fall into evil ~s)* .

(٥) (ا) شێوە؛ شێوەی كاركردن؛ جۆر؛ ڕەنگ: *(Do it this ~.)* .

(ب) بار *(Put it in this ~)* .

(٦) شێوەی ناسایی ڕەفتاری خەڵك و جیهان: *(the ~ of the world)* .

(٧) شێوازی تایبەتی ڕەووشت و كردار؛ ڕێگە:

(That's just his ~ .; You must learn their ~s .)

(٨) شێواز (ڕەووشت، هەڵسان و دانیشتن): *(He had a pleasant ~ .)* .

(٩) بەرێوەبوون (مەجان)؛ بزوان؛ لەگەڕدا بوون: *(under ~)* .

(هەروەها " weigh ") .

(١٠) ماوە؛ دووری: *(a long ~ off)* .

(هەروەها " ways ") .

(١١) لا؛ ڕێ *(Go this ~ . Look this ~)* .

(١٢) ڕوو؛ لا *(In some ~s you are right.)* .

(١٣) خواست؛ حەز: *(to have one's ~)*

(١٤) مەودا (شارەزایی): *(That never came my ~ .)* .

(١٥) [Colloq.]. دۆخ؛ بارودۆخ:

(He is in a bad ~ .; The business is in a fair ~ .)

(١٦) [Colloq.]. پیشە

(١٧) سەرە (بلیتی هاتوچۆ): *(a one- ~ ticket)*

(١٨) [Colloq.]. ناوچە؛ گوزەر: *(out our ~)*

(١٩) مافی پێدا ڕۆیشتن یا تێپەڕبوون: *(to have right of ~)* .

(٢٠) چوارچێوەی كەشتی لەسەر دروستكردن و لێوە خستنە ئاوەوە.

adv. [Colloq.]. دوور؛ ماوەیەكی زۆر

(He is ~ behind. She is ~ ahead.)

by the way, (١) ئەرێ؛ بۆ تێبینی و شت بیرخستنەوە و پرسیار... هتد. (٢) لە ڕێگەدا؛ لە كاتی گەشتەكەدا.

by way of, (١) لە ڕێی؛ لە؛ لە ڕێگەی:

(I came to New York by way of London.)

(٢) لەڕووی؛ وەك؛ بەو ناوەوە:

(He made no comment by way of apology.)

(٣) بۆ؛ بۆ مەبەستی:

(to number articles by way of distinguishing them.)

(٤) [Chiefly British]، لە بارێك یا پلەیەكدا بوون.

come one's way, (١) هاتنە دەست؛ دەسكەوتن.

(٢) [Slang]، سەركەوتن؛ بە دڵی خۆ بوون؛ بۆ هاتن.

give way, (١) كشانەوە؛ دان بە دەستەوە؛ بەرهەڵستی نەكردن؛ چۆڵ كردن:

(The army gave way before the advance of the enemy.)

(٢) پسان؛ تلیسانەوە؛ ڕووخان؛ بەرگە نەگرتن.

give way to, بەر بۆ بەرەڵاكردن؛ قایل بوون؛ ڕێگە لێ نەگرتن:

(He gave way to their entreaties.)

go out of the (or one's) way, هەوڵێكی زیادە و تایبەتی دان (بۆ جێبەجێكردنی كارێك): *(He went out of his way to help us.)*

have a way with, دەزانێ چۆن لەگەڵیاندا هەڵدەستێ و دادەنیشێ:

(He has a way with women, horses, etc.)

have one's way, چی بووێت دەیكات؛ بە هەوەسی خۆ جووڵانەوە.

in the way, كۆسپ؛ بووە بە كۆسپ؛ ڕێی گرتووە.

look the other way, چاو لێ پۆشین؛ چاو لێ نووقاندن.

lose one's way, ڕێ ونكردن؛ ون بوون؛ ڕێ لێ تێكچوون؛ گومڕابوون.

make one's way, (١) بەرەو پێشەوە ڕۆیشتن؛ تەكاندان بۆ پێشەوە؛ چوون. (٢) بە هەوڵ و كۆششی خۆ سەركەوتن یا پێشكەوتن؛ ڕێ بۆ خۆ كردنەوە.

make way, ڕێ بۆ كردنەوە؛ دردان؛ جێ بۆ چۆڵ كردن؛ جێ كردنەوە.

one way or another, هەرچۆنێك بێ؛ بە هەر ڕێگەیەك بێت:

(One way or another we will be free.)

out of the way, (١) لە ڕێدا نی‌یە؛ كۆسپ نی‌یە؛ ڕێی نەگرتووە.

(٢) لابراوە. (٣) سەری كراوە بە گۆمدا؛ كوژراوە.

(٤) لەسەر ڕێدا نی‌یە؛ دوورە لە ڕێگەی ئاسایی‌یەوە.

(٥) (ا) نابەجێ. (ب) نائاسایی.

pave the way for, ڕێ بۆ كردنەوە؛ ڕێ بۆ خۆش كردن؛ ڕێ بۆ ئامادەكردن.

take (or go) one's way, ڕۆیشتن؛ چوون.

under way, لە پێشكەوتندایە؛ بەرەو پێشەوە دەڕوات؛ لە كردندایە (كار)؛ خەریكە دەكرێت.

waybill (wā′bil′), *n.* بارنامە: لیستەیەكە ناوی شتومەكی بارگەكە و كرێی گواستنەوە و شێوەی گواستنەوەی تێدایە.

wayfarer (wā′fâr′ẽr), *n.* ڕێبوار (بەتایبەتی بە پێ)؛ ڕێبواری پیادە.

wayfaring (wā′fâr′iŋ), *n.* ڕێبواری پیادە؛ بە پێ ڕێ برین.

adj. بە پێ ڕۆیشتوو؛ پیادە: *(a ~ man)* .

waylaid (wā′lād′), *past tense and p.p of* **waylay.**

waylay (wā′lā′), *v.t.* (١) داو بۆ نانەوە؛ بۆسە بۆ نانەوە و هێرش بردنە سەر؛ خۆ بۆ نانەوە؛ خۆ مەڵاسدان و پەلاماردان.

(٢) چاوەڕێ كردن و لەپڕ بانگ كردن یا قسە لەگەڵ كردن.

ways (wāz), *n.pl.* [Colloq.], دووری: *(a long ~ off)* .

-ways (wāz), پاشگرێكە بەمانای: بار (لەم بارە، لەو بارە... هتد)؛ شێوە؛ جۆر؛ ڕێیەكی تایبەتی: *(sideways)* .

(هەروەها " wise– ") .

ways and means, (١) هۆ و ڕێی بە ئەنجام هێنانی كارێك.

(٢) [W- & M-]، (ا) هۆ و ڕێی پارە كۆكردنەوە بۆ میری بۆ خەرج كردنی

لەسەر وولات. (ب) لیژنەیەکی پەرلەمانییە بۆ جێبەجێکردنی ئەم کارە.

wayside (wā'sīd´), *n.* قەراغ ڕێ

adj. . (*a ~ motel, inn, shop, etc.*) هی قەراغ ڕێ؛ لە نزیک ڕێگەدایە:

way station, کوێرە ئێستگە: ئێستگەیەکی شەمەندەفەری بچووکە لەنێوان دوو ئێستگەی سەرەکیدا کە شەمەندەفەر تەنها بە داواکردن لێی دەوەستێ

way train, شەمەندەفەرێکە کە لە هەموو ئێستگەکان دەوەستێ؛ شەمەندەفەری ناوخۆ.

wayward (wā'wērd), *adj.* (١) لاسار؛ سەرکێش؛ سەرچڵ؛ گومڕا:
(a ~ son)

(٢) حولحول؛ بێ بار؛ هەمیشە گۆڕاو.

(٣) [Archaic] دژوار؛ ناهەموار؛ نالەبار: *(his ~ fate)* .

-waywardly *(adv.)*; waywardness *(n.)*.

way-worn (wā'wôrn´, wā'wōrn´), *adj.* ماندووی ڕێگە؛ هیلاکی ڕێ

w.c., = water closet.

we (wē; *unstressed* wi), *pron.* ئێمە.

weak (wēk), *adj.* (١) لاواز (لەش)؛ بێ هێز؛ زەبوون.

(٢) لاواز (پێشبڕکێ، جەنگ): *(a ~ team)* .

(٣) بێ وورە؛ زەبوون؛ لاواز (ڕەووشت).

(٤) بێ مێشک؛ مێشک سووک؛ ناتەواو.

(٥) بێ دەسەلات؛ بێکارە؛ بوودەڵە؛ دەستەپاچە: *(a ~ monarch)* .

(٦) ناپتەو؛ ناقایم؛ ناسک: *(a ~ rail)* .

(٧) بەرگەنەگر؛ شلۆق؛ لاواز: *(~ fortification)* .

(٨) سیسەڵە؛ بێ تین؛ بێ ووزە؛ پەککەوتە.

(٩) کز؛ بێ هێز؛ ناتەواو: *(~ eyes, ears, etc.)* .

(١٠) هێواش؛ بێ هێز؛ بێ تین؛ کز: *(a ~ voice, current, etc.)* .

(١١) ڕوون: *(~ tea)* .

(١٢) کۆڵ؛ نەزان: *(~ in mathematics)* .

(١٣) نابەجێ؛ بێ بەڵگە؛ کەسی پێ ناسەلمێنرێ:
(a ~ argument; ~ logic)

(١٤) ئەندازەیی (کردار- ڕێزمان)؛ دەستووری: کردارێکە کە " ed " یا " d " دەخرێتە سەر بۆ سەردەمی ڕابوردوو: *(a ~ verb)* .

(١٥) هێزی ناخرێتە سەر (بڕگە)؛ نەگیراو (دەنگناسی).

weaken (wē'kən), *v.t.* بێ هێز کردن؛ لاوازکردن.

v.i. بێ هێز بوون؛ لاوازبوون؛ تین تێدا نەمان.

weakfish (wēk'fish´), *n.* چەند جۆرە ماسییەکی دەریایین.

weak-hearted (wēk'här´tid), *adj.* ترسنۆک.

weakish (wēk'ish), *adj.* (١) نەختێک بێ هێز؛ تۆزێک لاواز.

(٢) نەختێک ڕوون: *(~ tea)* .

weak-kneed (wēk'nēd´), *adj.* ڕاڕا؛ دوودڵ؛ بێ وورە؛ ترسنۆک.

weakling (wēk'liŋ), *n.* (١) کەسێکی لاواز یا بێ هێز؛ کەسێک یا گیاندارێکی جیقن و بێ توانا. (٢) کەسێکی بوودەڵە؛ کەسێکی بێ دەسەلات یا دەستەپاچە؛ گەندەپیاو.

adj. بوودەڵە؛ بێ دەسەلات؛ دەستەپاچە؛ گەندەپیاو.

weakly (wēk'li), *adj.* لاواز؛ سیسەڵە؛ سیس؛ بێ هێز؛ ناسک؛ جیقن.

adv. (١) بە لاوازانە؛ بێ هێزانە. (٢) بە بوودەڵەیی؛ بێ دەسەلاتانە.

-weakliness *(n.)*.

weak-minded (wēk'mīn´did), *adj.* (١) ڕاڕا؛ دوودڵ

(٢) بێ مێشک؛ مێشک سووک یا ناتەواو.

weakness (wēk'nis), *n.* (١) لاوازی؛ بێ هێزی؛ بێ تینی؛ کزێتی؛ زەبوونی (٢) کەم وکووڕی (ڕەووشت)؛ ناتەواوی

(٣) (~ for)؛ حەزێکی زۆر: *(He has a ~ for women.)* .

(٤) شتێکی زۆر حەزلێکراو: *(Candy is a ~ of hers.)* .

weal (wēl), *n.* جێ نیشانی لێدان بە لەشەوە؛ شوێن قامچی.

weal (wēl), *n.* (١) [Archaic] ، خێروخۆشی؛ خۆش گوزەرانی؛ بەختەوەری؛ بەختیاری؛ چاکە؛ بەرژەوەندی؛ خۆشی:
(the public ~ ; ~ and woe)

(٢) [Obs.]، سامان.

(٣) [Obs.]، میری؛ دەوڵەت؛ فەرمانڕەوایی.

weald (wēld), *n.* (١) دارستان.

(٢) دەشت و دەری بەرز؛ هەرێمی بەرزی بەر بەرەڵا.

wealth (welth), *n.* (١) سامان؛ دارایی؛ ماڵ.

(٢) زەنگینی؛ دەوڵەمەندی؛ ساماندار.

(٣) زۆری؛ فرەیی: *(a ~ of ideas)* .

(٤) شتی نرخدار؛ فرۆتەنی؛ هەرشتێک نرخی هەبێت و بکڕدرێت و بفرۆشرێ.

wealthy (wel'thi), *adj.* (١) زەنگین؛ دەوڵەمەند؛ ساماندار؛ پارەدار.

(٢) زۆری هەیە یا تێدایە؛ دەوڵەمەند: *(a language ~ in idioms)*

-wealthily *(adv.)*; wealthiness *(n.)*.

wean (wēn), *v.t.* (١) لە مەمک بڕینەوە؛ لە شیر بڕینەوە:
(to ~ a baby from the breast)

(٢) لێ بڕینەوە (لە خوو و ڕەووشت یا هاوڕێی خراپ... هتد)؛ لێ بڕین؛ لێ دوورخستنەوە:

| *How can we ~ him (away) from his bad companions?*|

weanling (wēn'liŋ), *n.* منداڵی تازە لە مەمک بڕاوە؛ بێچووی تازە لە شیر بڕاوە.

adj. تازە لە مەمک یا شیر بڕاوە.

weapon (wep'ən), *n.* (١) چەک؛ تیغ.

(٢) ئەندامێکی گیاندار کە وەک چەک بەکاری بهێنێ (وەک شاخ، چنگ... هتد).

(٣) هۆی هێرش بردن و خۆپاراستن؛ چەک: *(His best ~ was silence. Her smile was his most effective ~ .)*

v.t. چەکدارکردن؛ چەک پێدان.

weaponry (wep'ən-ri), *n.* (١) چەک دروستکردن.

(٢) چەک بەگشتی (بەتایبەتی چەکی جەنگی وولاتێک).

wear (wâr), *v.t.* (١) لەبەرکردن؛ پۆشین؛ لەپێکردن؛ لەسەرکردن؛ لەچاوکردن.

(٢) نواندن؛ پیشاندان؛ پێوەبوون: *(She wore a smile.)* .

(٣) لەخۆدان (ئارایشت، فیشەک لەغ، نیشانەی تایبەتی):
(She ~s make-up.)

(٤) هەبوون؛ هەڵگرتن: *(He ~s a famous name.)* .

(٥) ڕاگرتن: *(He wore his head high.)* .

(٦) ئاڵا هەڵکردن (کەشتی).

(٧) (~ away)، سواندن:
(The feet of thousands of people had worn away the steps.)

(٨) بەکارهێنان تا ڕادەیەکی تایبەتی: *(He wore his coat to rags.)* .

(٩) تێکردن (کون)؛ والێکردن: *(It will ~ a hole in the floor.)* .

(١٠) ماندووکردن؛ هیلاک کردن.

(١١) (~ away; ~ out)، کات بردنەسەر بە هێواشی.

v.i. (١) سوان؛ چوونەوە (ڕەنگ)؛ دڕان؛ پوان:
(That cloth will ~ soon.)

(٢) بەرگەگرتن: *(That suit ~s well.)* .

(٣) والێهاتن پاش ماوەیەک؛ کەم بوونەوە؛ کزبوون:
(My patience wore thin.)

(٤) تێپەڕبوون بە هێواشی (کات)؛ بەسەرچوون: *(The year wore on.)* .

(٥) [Obs.]، مۆدەبوون.

n. (١) لەبەرکردن؛ لەپێکردن؛ لەبەرکران.

(٢) جل وبەرگ؛ بەرگ؛ جل: *(men's ~)*

(٣) مۆدە.

(٤) (ا) سوان؛ چوونەوە (ڕەنگ)؛ تەنک بوون؛ دڕان.

(ب) ڕادەی ئەم سوانە یا چوونەوەیە.

(٥) بەرگەگرتن (بەکارهێنان، لەبەرکردن... هتد):
(There isn't much ~ left in my coat.)
-wearer *(n.).*
wear down, (١) سواندن؛ تەنك بوون؛ سوان:
(The heels of these shoes are worn down.)
(٢) ماندووکردن: ماندووبوون؛ هیلاك کردن.
(٣) بۆرپێدان بە هێرشی پەیتاپەیتا؛ شکاندن (ووره)؛ بێزارکردن؛ تین لێ برین:
(to wear down the enemy's resistence)
wear off, (١) کەم بوونەوە؛ کزبوون؛ بەرەبەرە نەمان:
(The headache wore off.)
(٢) چوونەوە (رەنگ، بریقە... هتد)؛ لاچوون؛ کووژانەوە؛ لێبوونەوە:
(The gilt soon wore off.)
wear out, (١) سواندن؛ دراندن؛ لە کەلك خستن (بە زۆر لەبەرکردن یا بەکارهێنان)؛ لە کەلك کەوتن؛ تەنك بوون؛ پوان
(٢) بەکارهێنان و هیچ لێ نەهێشتنەوە:
(She is wearing out her welcome.)
(٣) ماندووکردن: ماندووبوون؛ هیلاك بوون؛ پرووکان؛ پەککەوتن.
wear (wâr), *v.t.* وەرگێرانی لووتی کەشتی بۆ دوورخستنەوەی لە لای با هەلکردنەوە
v.i. وەرگەرانی لووتی کەشتی بۆ دوورکەوتنەوەی لە لای با هەلکردنەوە.
wearable (wâr'ə-b'l), *adj.* بۆ لەبەرکردن دەشێ؛ لەبەردەکرێ.
n.pl. جلوبەرگ؛ پۆشەنی.
wear and tear, سوان؛ سوان و دران بەهۆی بەکارهێنانەوە؛ لە نرخ کەم بوونەوە و لە کەلك کەوتنی شت بە بەکارهێنانی.
weariful (wêr'i-fəl), *adj.* ماندووکەر بێزارکەر.
-wearifully *(adv.)*; **wearifulness** *(n.).*
weariless (wêr'i-lis), *adj.* ماندوو نابێ؛ بەکێش؛ کۆڵ نەدەر.
-wearilessly *(adv.).*
wearily (wêr'ə-li), *adv.* بە ماندوویی‌یەوە؛ بە بێزاری‌یەوە؛ بە بێ تاقەتی.
weariness (wêr'i-nis), *n.* (١) ماندوویی؛ هیلاکی؛ هێز لێ بران.
(٢) شتێکی ماندووکەر؛ شتێکی هێز لێ بڕ.
wearing (wâr'iŋ), *adj.* (١) هی لەبەرکردن؛ بۆ لەبەرکردنە:
(~ apparel)
(٢) دەبێتە هۆی دران و سوان و رەنگ چوونەوە و تەنك بوون.
(٣) ماندووکەر؛ ناخۆش؛ گران؛ بێزارکەر: *(a ~ experience)*.
wearing apparel, جلوبەرگ؛ پۆشەنی.
wearisome (wêr'i-səm), *adj.* (١) ماندووکەر؛ هیلاککەر:
(a ~ march)
(٢) بێزارکەر؛ وەڕسکەر؛ بێ تاقەتکەر: *(a ~ person, book, etc.)*.
-wearisomely *(adv.)*; **wearisomeness** *(n.).*
weary (wêr'i), *adj.* (١) ماندوو؛ هیلاك.
(٢) (~ of)، بێزار؛ وەڕس؛ لێ بێزاربوو: *(People are ~ of war.)*.
(٣) ماندووکەر؛ قورس؛ گران: *(~ work)*
(٤) ناخۆش؛ ووشك؛ بێزارکەر
v.i. (١) ماندووبوون؛ هیلاك بوون. (٢) بێزاربوون؛ وەڕس بوون؛ تاقەت لێ چوون.
v.t. (١) ماندووکردن. (٢) بێزارکردن؛ وەڕس کردن.
weasand (wē'z'nd), *n.* [Archaic], (١) بۆری هەوا؛ قورقوراگە.
(٢) قورگ
weasel (wē'z'l), *n.* (١) مشکی خورما؛ ڕاسۆ؛ گیاندارێکی گۆشتخۆری درێژکۆلەی قاچ کورتی کلك تووکن و درێژە لە کۆمەلەی دەلەك.
(٢) کەسێکی فێلباز یا تەلەکەباز؛ کەسێکی دووزبان.
(٣) [Slang]، سیخوڕ؛ سووسە.
v.t. (١) (~ out)، خۆکشانەوە (لە بەلێنێك بەتایبەتی بە نالەبارانە)؛ خۆدزینەوە؛ خۆ پەڕاندنەوە؛ لە کۆڵ خۆ کردنەوە:
(That's one invitation I would like to ~ out of. We made an open agreement and you cannot ~ out of it.)
(٢) وەلام نەدان بە دەستەوە؛ دووزبانی کردن؛ وەلامی بە پێچ‌وپەنا دان نەك هی ڕاستەوخۆ. (٣) [Slang]، خەبەرلێدان؛ سیخوڕی کردن بەسەرەوە
weasel words, ووتەی بە پێچ‌وپەنا (بۆ خەلەتاندن یا بەهەلەبردن)؛ دووزبانی؛ قسەی لێل.
weather (weth'ẽr), *n.* (١) ئاووهەوا (بەتایبەتی هی ڕۆژانە یا ماوەیەکی کورت)؛ کەش. (٢) (ا) ئاووهەوای ناخۆش و زیانبەخش
(for protection against ~)
(ب) باوبۆرانێکی بەهێزی سەر دەریا.
v.t. (١) لەبەر با یا هەتاو هەلخستن؛ بەبادان؛ ووشك کردنەوە.
(٢) ڕەنگ چوونەوە و تێکچوون و خراپ بوون بە ئاووهەوای دەرەوە.
(a ~ed fence, table, etc.)
(٣) ڕزگاربوون (لە ناخۆشی‌یەك یا کارەساتێك)؛ بە سەلامەتی بە بەسەرهاتێکی ناخۆشدا تێپەڕین؛ مان؛ نەفەوتان؛ لەناوچوون: *(We ~ed the storm.)*.
(٤) لێژکردنی سەربان بۆ باران تێدا نەوەستان.
(٥) بەرەو ڕووی با لێخوڕین (کەشتی).
v.i. (١) ڕەنگ چوونەوە و تێکچوون و خراپ بوون بە ئاووهەوای دەرەوە:
(The wooden fence has ~ed.)
(٢) بەرگەگرتنی ئەم ئاووهەوایەی دەرەوە: *(This canvas will ~ well.)*.
adj. بەرەو ڕووی با (لایەکی کەشتی).
keep one's weather eye on, [Colloq.], ووریابوون؛ ئاگاداربوون؛ ئاگا لە خۆ بوون
under the weather, [Colloq.], (١) نەختێك نەخۆش؛ نەخۆش؛ ناساغ. (٢) نەختێك سەرخۆش؛ سەرمەست؛ مەست.
weather through, بە سەلامەتی بە بەسەرهاتێکی ناخۆشدا تێپەڕین؛ ڕزگاربوون (لە ناخۆشی‌یەك)؛ مان؛ نەفەوتان.
weatherability (weth'ẽr-ə-bil'ə-ti), *n.* بەرگەگرتنی ئاووهەوای دەرەوە: *(~ of a paint)*.
weather ballon, باڵۆنی ئاووهەوا؛ باڵۆنێکە ئامێری زانیاری کۆکردنەوە دەربارەی ئاووهەوا هەلدەگرێت.
weather-beaten (weth'ẽr-bē't'n), *adj.* (١) ڕەنگەکەی چووەتەوە و تێکچووە و کۆن بووە بە با و باران و هەتاو... هتد.
(٢) ڕەش هەلگەراو (بە هەتاو)؛ ڕەنگ چووەوە: *(a ~ face)*.
weatherboard (weth'ẽr-bôrd', weth'ẽr-bord'), *n.* (١)- **clapboard** (٢) دیوی بەرەو بای کەشتی.
weatherboarding (weth'ẽr-bôr'diŋ, weth'ẽr-bōr'diŋ), *n.* - **clapboards.**
weather-bound (weth'ẽr-bound'), *adj.* ڕێ لێ گیراو بەهۆی باوبۆران یا بەفرەوە... هتد؛ قەتیسی با و باران یا بەفر... هتد.
weathercock (weth'ẽr-kok'), *n.* (١) بانما؛ کەلەشێری با؛ پەڕەیەکی تەنەکە یا ئاسنە لە شێوەی کەلەشێردا لەسەر نووکی شیشێك دانراوە بۆ پیشاندانی ڕێڕەوی با. (٢) کەسێك یا شتێکی بێ بار؛ کەسێك یا شتێکی هەمیشە گۆڕاو؛ دووڕوو؛ کوری ڕۆژ.
weathered (weth'ẽrd), *adj.* (١) ڕەنگەکەی تێکچووە و کۆن و خراپ بووە بە ئاووهەوای دەرەوە: *(a ~ fence)*.
(٢) بە لێژی کراوە بۆ ئەوەی باراناوی لێوە بێتە خوارەوە (خانووسازی)
weather eye, چاوی کەسێکە کە پێشبینی ئاووهەوا گۆڕین بکات.
weather-glass (weth'ẽr-glas', weth'ẽr-gläs'), *n.* - **barometer.**
weathering (weth'ẽr-iŋ), *n.* ووردو خاش بوونی بەرد بەهۆی گۆڕانی پلەی گەرمی و زوقم و با و بارانەوە؛ کارتێکردنی ئاووهەوا گۆڕین بۆ سەر ڕووی زەوی
weatherman (weth'ẽr-man'), *n.* ئاووهەواناس؛ کەشزان؛ ڕاپۆرتدەری ئاووهەوا لەسەر تەلەفزیۆن و ڕادیۆ

weather map, نەخشەی ئاووهەوا: نەخشەیەکە گۆڕینی ئاووهەوای ناوچەیەک دەردەخات لە ماوەیەکی دیاریکراودا.
weatherproof (we*th*′ēr-prōōf′), *adj.* بەرگەی ئاووهەوا گۆڕین دەگرێت
v.t. وەها لێکردن کە بەرگەی ئاووهەوا گۆڕین بگرێت؛ پاراستن لە کەش گۆڕان.
weather ship, کەشتی کەش: کەشتییەکە زانیاری کۆدەکاتەوە دەربارەی ئاووهەوا گۆڕین.
weather station, مەڵبەندی ئاووهەواناسی؛ ئیستگەی کەشزانی.
weather-strip (we*th*′ēr-strip′), *n.* تیلماسکە لاستیک یا کانزایەکە درزی نێوان دەرگاو پەنجەرەو چوارچێوەکانیانی پێ دەگیرێ بۆ هەوابڕو بارانبڕکردنی.
weather-strip (we*th*′ēr-strip′), *v.t.* تیلماسکە لاستیکو کانزا لێدان (ووشەی پێشوو ببینە).
weather stripping, (١) weather strip. (٢) weather strips
weather vane, = weathercock = vane # 1 .
weatherwise (we*th*′ēr-wīz′), *adj.* (١) بە بەهرەیە لە پێشبینی ئاووهەوا گۆڕیندا. (٢) بە بەهرەیە لە پێشبینی هەستو بیروڕا گۆڕیندا.
weather-worn (we*th*′ēr-wôrn′, we*th*′ēr-wōrn′), *adj.* = weather-beaten.
weave (wēv), *v.t.* (١) چنین (قوماش)؛ تەون کردن؛ تەنین.
(٢) چنین (بەرچنە، سەبەتە، زەمیلە): *(to ~ a basket)* .
(٣) هۆنینەوە (چیرۆک، هەڵبەست)؛ هەڵبەستن:
(He wove the incidents into a story.)
(٤) تێهەڵکێش کردن؛ تێهەڵکێشان.
(٥) تەنین (هێلانەی جاڵجاڵۆکە): *(The spider wove its web.)* .
(٦) بە پێچاوپێچ ڕۆیشتن؛ ڕێ بۆ خۆ کردنەوە؛ خۆ پیاکردن؛ بە مارپێچی ڕۆیشتن *(He wove his way through the traffic.)* .
v.i. (١) جۆلایی کردن؛ چنین؛ تەون کردن؛ تەنین.
(٢) لەیەکەوە ئاڵان؛ بەیەکداچوون؛ تێک هەڵکێشران.
(٣) بە پێچاوپێچ ڕۆیشتن؛ بە مارپێچی ڕۆیشتن:
(to ~ in and out through the traffic.)
n. (١) نەخشەی چنین؛ شێوەی تەنین:
(a loose ~ ; a cloth of English ~)
(٢) تەنراو؛ قوماشی چنراو.
weaver (wēv′ēr), *n.* (١) جۆلا. (٢) weaverbird .
weaverbird (wēv′ēr-bûrd′), *n.* باڵندەیەکی بچووکە لە چیلکەو پووش هێلانەکەی دەچنێت.
web (web), *n.* (١) تەنراو؛ پارچە قوماشی چنراو.
(٢) تەون؛ تەونی جاڵجاڵۆکە؛ هێلانەی جاڵجاڵۆکەو گیانەوەری تر. (٣) داو.
(٤) شتی هۆنراوە یا هەڵبەستراو بە خەیاڵ: *(a ~ of lies)* .
(٥) تۆڕ؛ کۆمەڵە شتی بەیەکداچوو.
(٦) (ا) پەردەی قاچی قازو مراوی... هتد. (ب) vane # 3
(٧) پەردە (زیندەوەرزانی).
(٨) بەشی تەنراوی تاق لەنێوان تیغەکاندا (خانووسازی).
(٩) (ا) پەرەی کانزایی تەنک یا باریکی نێوان پارچەی قورس و گەورەی مەکینە. (ب) دانی مشارو کلیل... هتد
(١٠) گورزە کاغەز لە کاتی دروستکردنیدا یا شت لەسەر چاپکردنی و هاتنەدەرەوەی لە مەکینە
v.t. (١) چنین؛ تەون کردن. (٢) داپۆشین یا دەورگرتن بە پارچەیەکی تەنراو.
(٣) کردن بە داوەوە؛ داو بۆ نانەوە.
webbed (webd), *adj.* تەنراو؛ چنراو؛ پەردەدار؛ بە پەردە پێکەوە نووساو: *(the ~ foot of a duck)* .
webbing (web′iŋ), *n.* (١) تیرە قوماشی تەنراوی قایم (بۆ شت دوورینەوەو داگرتنەوە). (٢) شیرازەی بەرەو قاڵی (٣) پەردەی قاچی قازو مراوی... هتد.
webby (web′i), *adj.* تەونی؛ پەردەیی؛ هۆنراوە؛ چنراو.
weber (vā′bēr, wē′bēr), *n.* یەکەی هێزی موگناتیسی.
web-foot (web′foot′), *n.* (١) پێی پەردەدار (قاز، مراوی). (٢) گیانداری پێ پەردەدار
web-footed (web′foot′id), *adj.* پێ پەردەدار.
webster (web′stēr), *n.* [Obs.]. = weaver.
web-toed (web′tōd′), *adj.* = web-footed.
web-worm (web′wûrm′), *n.* کرمۆکەی تەونکەر: کرمۆکەی هەندێ جانەوەرە تەون دروست دەکات بەسەر ئەو گەڵایەوەی لەسەری دەژی.
wed (wed), *v.t.* (١) ژنهێنان و شووکردن؛ ژنهێنان؛ شووکردن.
(٢) لەیەک مارەکردن.
(٣) لێکدان؛ پێکەوەبەستن؛ بەیەک گەیاندن؛ پەیوەستکردن.
v.i. ژنهێنان؛ شووکردن.
we'd (wēd), (١) we had . (٢) we should . (٣) we would .
wedded (wed′id), *adj.* (١) ژندار؛ مێردار؛ شووکردوو؛ هاوسەردار: *(the ~ couple; a ~ woman)*
(٢) تایبەتی بە ژنهێنان و شووکردن؛ هی هاوسەرداری: *(~ bliss)* .
(٣) خۆ بۆ تەرخان کردوو؛ دڵسۆز: *(~ to one's work)* .
(٤) یەکگرتوو؛ یەک؛ پەیوەست: *(~ by common interests)*
wedding (wed′iŋ), *n.* (١) شایی
(٢) یادی شایی؛ یادی ژنهێنان یا شووکردن: *(a silver ~ ; a golden ~)*
(٣) پەیوەست؛ یەکگرتن؛ بوون بە یەک.
wedge (wej), *n.* (١) پواز (دار قڵیشان)؛ منغ؛ گوڵ منغ.
(٢) پارچەی وەک پواز یا منغ: *(a ~ of pie, cheese, etc.)* .
(٣) نووسینی بزماری کۆن
(٤) (ا) دەستەیەک سەربازە لە شێوەی پوازدا بۆ هێرش بردنە سەر دوژمن (ب) دەستەیەک یاریکەر کە شێوەی پواز وەردەگرن بۆ هێرش بردن لە یاری فوتبۆلی ئەمەریکیدا.
(٥) جۆرێکە لە سەری ئاسنی گورزی گۆلف.
(٦) قڵیشکەر؛ لەتکەر؛ جیاکەرەوە:
(to drive a ~ between the two friends, brothers, parties, governments, etc.)
v.t. (١) قڵیشاندن؛ لەتکردن (بە پواز)؛ جیاکردنەوە.
(٢) چەسپاندن بە پواز خستنە ژێر یا سەر... هتد.
(٣) (in ~)، تێخستن؛ تێ ترنجاندن؛ تێ خزاندن.
v.i. تێ ترنجان؛ تێ خزین؛ تێ خزان.
wedgie (wej′i), *n.* [Colloq.], جۆرە پێڵاوێکی ژنانەیە بنەکەی یەک پارچەیە وەک پواز قنگە پاژنەکەی ئەستوورەو بەرەبەرە تەنک دەبێتەوە تا لووتەکەی.
wedgy (wej′i), *adj.* پوازی؛ منغی؛ لە پواز دەچێت.
wedlock (wed′lok), *n.* هاوسەریتی؛ ژنوپیاوێتی
out of wedlock, زۆڵ: *(She was born out of wedlock.)* .
Wednesday (wenz′di), *n. Abbr.* wed. چوارشەممە.
wee (wē), *adj.* (١) زۆر بچووک؛ بچکۆلە.
(٢) زۆر زوو: *(in the ~ hours of the morning)* .
n. [Scot.], نەختێک؛ تۆزێک (کات): *(Bide a ~ .)* .
weed (wēd), *n.* (١) (ا) بژار؛ گیای زیانبەخش (ب) گژوگیا.
(٢) گەڵا و لاسکی ڕووەک نەک گوڵ و تۆو بەرەکەی: *(dill ~)* .
(٣) [Colloq.]، (ا) (the ~)، توتن. (ب) cigar (ج) cigarette
(٤) گیاندارێک یا شتێکی بێ فەڕ (بەتایبەتی ماین یا ئەسپێکی ڕیوەڵەی بەکاری زاوزێ نەهاتوو).
(٥) [Slang]، marijuana
v.t. (١) بژارکردن: *(to ~ the garden)* .
(٢) (out ~)، شتی زیانبەخش فڕێدان یا لێ دەرهێنان؛ پاک کردنەوە لە شتی

ناپەسەند ۳. (~ out)، لە بێژنگ دان؛ تەتەڵەکردن؛ لابردن یا جیاکردنەوەی ئەوەی بێ کەڵکە: بژارکردن (مەجاز)
(to ~ out unqualified applicants for the job)

v.i. بژارکردن

weed (wēd), ***n.*** (۱) [Archaic]. جل؛ بەرگ
(۲) (*pl.*) جلی شین یا پرسە (بەتایبەتی هی بێوەژن)
(۳) بازووبەندی ڕەش (بۆ پرسە).

weeder (wēd′ẽr), ***n.*** (۱) بژارکەر (مرۆڤ)، (۲) ئامێری بژارکەر

weed-killer (wēd′kil′ẽr), ***n.*** بژارکوژ (دەرمان)

weedy (wēd′i), ***adj.*** (۱) بژاراوی؛ گژوگیایاوی؛ بژار هەمووی گرتۆتەوە
(۲) وەك بژار وایە لە زوو پەرەسەندندا.
(۳) ڕیوەڵە؛ سیسەڵە؛ لەڕولاواز *(a carriage with its two ~ horses)* .
-weedily *(adv.)*; weediness *(n.)*.

week (wēk), ***n.*** (۱) (ا) هەفتە؛ حەوت ڕۆژ *(a ~ of rain)* .
(ب) هەفتە (بەپێی ساڵنامە، واتە لە یەك شەممەوە بۆ شەممەی داهاتوو):
(this ~)
(۲) ڕۆژانی بیشکردنی هەفتە
(She works a 3-day ~ . He works a 40-hour ~ .)
(۳) (ا) هەفتەیەك لەمەودوا لە ڕۆژێکی دیاریکراوەوە.
(ب) هەفتەیەك لەمەوپێش لە ڕۆژێکی دیاریکراوەوە
(It was Saturday a ~ that we last met.)

week after week, هەموو هەفتەیەك؛ هەفتە لەدوای هەفتە.
week by week, هەفتە هەفتە؛ هەفتە بە هەفتە
week in, week out, هەموو هەفتەیەك

weekday (wēk′dā′), ***n.*** (۱) هەموو ڕۆژێکی هەفتە جگە لە یەك شەممە
(۲) هەموو ڕۆژێکی هەفتە جگە لە شەممەو یەك شەممە.

weekend, week-end (wēk′end′), ***n.*** کۆتایی هەفتە؛ پشووی کۆتایی هەفتە (کە ڕۆژانی شەممەو یەك شەممە دەگرێتەوە).
adj. هی کۆتایی هەفتە؛ لە کۆتایی هەفتەدا ڕووداو *(a ~ visit)* .
v.i. کۆتایی هەفتە بردنەسەر *(The ~ed in Paris.)* .
long weekend, پشووی درێژی کۆتایی هەفتە. شەممەو یەك شەممەو ڕۆژێك یا دوو ڕۆژ لە بەرودوایەوە

week-ender (wēk′end′ẽr), ***n.*** (۱) گەشتیاری پشووی کۆتایی هەفتە: کەسێکە کە هەموو پشووی کۆتایی هەفتەیەك دەچێ بە لایەکدا بۆ گەشت (۲) جانتای کۆتایی هەفتە (بۆ گەشت).

weekly (wēk′li), ***adj.*** (۱) یەك هەفتەیی؛ هەفتەیەك دەخایەنێ.
(۲) هەفتەیی؛ هەفتەی جارێك *(a ~ visit, meeting, etc.)* .
(۳) هەفتانە؛ هی هەفتەیەك *(a ~ wage)* .
adv. هەفتەیی؛ هەر هەفتەی جارێك *(They meet ~ .)* .
n. گۆڤاری هەفتەیی؛ هەفتەنامە.

ween (wēn), ***v.i. & v.t.*** [Archaic], وا زانین؛ وا دانان؛ وا بڕوابوون یا بیرکردنەوە

weenie, weeny (wē′ni), ***n.*** [Colloq.], wiener.

weeny (wē′ni), ***adj.*** [Colloq.]. زۆر بچووك؛ بچکۆلە. (هەروەها " wee ").

weep (wēp), ***v.i.*** (۱) گریان؛ بە کوڵ گریان؛ فرمێسك ڕشتن؛ لاوانەوە؛ شیوەن کردن (۲) (~ for)، بۆ گریان؛ بۆ لاوانەوە؛ شیوەن بۆ کردن.
(۳) ئاو لێ تکان *(Cold pipes ~ in hot weather.)* .
(٤) ئاوەڕزکردن (برین)؛ ئاوتێزان؛ ئاو دەردان؛ شیلە دەردان (ڕووەك)؛ دەڵاندن
v.t. (۱) بۆ گریان؛ شیوەن بۆ کردن؛ بۆ لاوانەوە.
(She wept her misfortune.)
(۲) فرمێسك ڕشتن؛ دەردان (ئاو، شلە).
(۳) وا لە خۆ کردن بە گریان *(She wept herself to sleep.)*
n. (۱) (*pl.*) گریانی بە کوڵ؛ گریان؛ شین؛ لاوانەوە
(۲) ئاوتێزان؛ ئاودز؛ دەڵان.

weep (wēp), ***n.*** = lapwing.

weeper (wēp′ẽr), ***n.*** (۱) کەسێکی گریاو؛ گرینۆك.
(۲) شیوەنکەری بە کرێ گیراو.
(۳) بازووبەندی ڕەشی پرسە؛ نیشانەی پرسە.
(٤) بۆری ئاوەڕۆی ناو دیوار.

weeping (wēp′iŋ), ***n.*** گریان؛ بە کوڵ گریان؛ گریانی بە کوڵ.
adj. (۱) گریاو؛ فرمێسك لەچاو؛ فرمێسکاوی.
(۲) لق ویۆپ شۆڕبووەوە (وەك شۆڕەبی): *(a ~ willow)* .

weeping willow, شۆڕەبی.

weepy (wēp′i), ***adj.*** گریاو؛ گرینۆك؛ فرمێسك لەچاو.

weever (wē′vẽr), ***n.*** ماسییەکی دەریا گەرمەکانە.

weevil (wē′v'l), ***n.*** سووس: جۆرە جانەوەرێکە دەغڵودان و میوەو پەمووو ڕووەك و درەخت دەخوات و دەیفەوتێنێ؛ جانەوەرێکە دەداتە دانەوێڵەی عەمارکراو و دەیفەوتێنێ.

weevily, weevilly (wē′v'l-i), ***adj. Also*** weevil(l)ed, سووس تێداو.

weft (weft), ***n.*** (۱) woof . (۲) تەنراو؛ قوماشی چنراو؛ قوماش

weigela (wi-jē′lə, wi-gē′lə), ***n.*** بنچکێکە لە توخمی " پەنجەی خانم " گوڵی ڕەنگاوڕەنگ دەگرێت.

weigh (wā), ***v.t.*** . (۱) کێشان *(How often do you ~ yourself?)*
(۲) هەڵسەنگاندن بە دەست *(I ~ed the stone in my hand.)* .
(۳) (~ out)، پێوان؛ بەش بەش کردن بە پێوان یا کێشان:
(to ~ out butter, sugar, etc.)
(٤) (ا) باش بیرلێکردنەوە؛ کێشان (مەجاز): *(to ~ one's words)* .
(ب) بەراوردکردن؛ لێکۆڵینەوە پێش هەڵبژاردن:
(to ~ one plan against another)
(٥) (~ down)، بار گران کردن؛ پساندن؛ ئەرك خستنە سەر؛ نەواندن:
(The fruit ~ed the branches down.)
(٦) بەرزکردنەوە؛ بڵندکردنەوە؛ هەڵبڕین؛ هەڵکردن: *(to ~ anchor)* .
(۷) [Obs.]، ڕێزگرتن؛ بایەخ پێدان؛ بە بەنرخ دانان.
v.i. (۱) قورساییەکی تایبەتی بوون؛ ئەوەندە قورس بوون:
(It ~s ten pounds.)
(۲) گرنگ بوون؛ بە بایەخ بوون؛ کارتێکردن:
(His words ~s heavily with me. His evidence did not ~ much with the judge.)
(۳) (~ on; ~ upon)، ئەرك یا بارێکی گران بوون؛ بە لاوە گران بوون؛ مێشك ماندووکردن:
(The theft ~ed on his mind. Responsibility ~ed upon him.)
(٤) (ا) لەنگەر هەڵکردن
(ب) کەوتنە ڕێ بە دەریادا؛ دەست بە گەشت کردن بە کەشتی.

weigh in, (۱) (خۆ) کێشانی بۆکسباز پێش دەستپێکردنی بۆکسبازی؛ (خۆ) کێشانی سوار پێش پێشبڕکێی غارغارێن.
(۲) جانتا کێشان (لە فڕۆکەخانە پێش سواربوونی فڕۆکە).

weigh one's words, ئاگا لە دەمی خۆ بوون؛ وریای دەمی خۆ بوون؛ باش بیرکردنەوە پێش قسەکردن.

weigh (wā), ***n.*** = way # 9.

weight (wāt), ***n.*** (۱) قورسی؛ قورسایی.
(۲) کێشانە؛ سەنگ؛ کێش:
(The pound is a common ~ in English speaking countries.)
(۳) شتێکی قورس: (ا) بۆ خستنە سەر کاغەز بۆ ئەوەی با نەیبات:
(a paper ~)
(ب) بۆ بەرزکردنەوەو ماسولکە بەهێزکردن: *(to lift ~s)* .
(٤) بار *(Put down that ~ and rest your arms.)* .
(٥) ئەرکی سەر شان؛ ئەرك: *(the ~ of responsibility)* .
(٦) گرنگی؛ بایەخ

(an opinion of great ~ ; a matter of great ~)

(٧) نەستووری و قورسی و گەرمی جل وبەرگ: *(a winter- ~ jacket)* .

(٨) تۆخی و قەڵەوی تیپی چاپەمەنی.

(٩) ئەندازەی قورسی بۆکسبازو زۆرانباز:

(the heavy- ~ champion; a heavy- ~ match)

v.t. (١) قورس کردن؛ سەنگ زیادکردن.

(٢) ئەرکی زیادە خستنە سەر شان؛ بار قورس کردن؛ پساندن؛ پەستانەوە.

(٣) ئەستوورو قورس کردنی قوماش (بە لێدانی ماددەیەکی کیمیایی).

by weight, بە کێشانە؛ بە کێشان: *(Fruit is sold by weight.)* .

carry weight, گرنگ بوون؛ بە بایەخ بوون:

(His opinion will carry weight.)

pull one's weight, بەشی خۆ ئیشکردن، پارەدان، یا بەشداربوون لە کارێکدا:

(We will finish the work on time if everyone pulls his weight.)

put on weight, قەڵەوبوون

throw one's weight around, خۆفشکردنەوە؛ خۆنوواندن؛ خۆ زۆر بە زل زانین:

(The new director is throwing his weight around.)

weightless (wāt′lis), *adj.* بێ سەنگ؛ بێ قورسایی؛ بێ کێش؛ زۆر زۆر سووک.

-weightlessly *(adv.)*; **weightlessness** *(n.)*.

weight-lifter (wāt′lif′tẽr), *n.* قورسایی بەرزکەرەوە (وەرزش).

weight-lifting (wāt′lif′tiŋ), *n.* قورسایی بەرزکردنەوە (وەرزش).

weighty (wāt′i), *adj.* (١) قورس؛ بەکێش.

(٢) گران (ئەرک، بار)؛ ناخۆش: *(~ responsibilities)* .

(٣) زۆر گرنگ: *(~ matters)* .

(٤) زۆر بەدەسەلات؛ گرنگ؛ بەرز (مرۆڤ): *(a ~ personage)* .

(٥) گرنگ؛ کاردەکاتە سەر ئەنجامی مەسەلەکە:

(a ~ reson, argument, evidence, etc.)

-weightily *(adv.)*; **weightiness** *(n.)*.

weir (wêr), *n.* (١) بەنداوی ڕوبارێکە بۆ پەنگ خواردنەوەی ئاوەکە یا ئاو لێ ڕاکێشانی؛ بەست؛ بەند. (٢) تەیمان (لە ناو جۆگەدا دەکرێ بۆ ماسی گرتن). (٣) ئاوبارە (بۆ پێوانی خێرایی ئاو).

weird (wêrd), *adj.* (١) ناسرووشتی؛ نائاسایی و ترسناک؛ تایبەتی بە خێوو دێوودرنج. (٢) [Colloq.]، سەیر؛ نائاسایی:

(He wore a ~ costume.; a ~ person)

(٣) [Archaic]، چارەنووسی؛ بەختی.

n. [Scot. or Archaic], (١) چارەنووس؛ بەخت.

(٢) فریشتەی بەخت (کە سیانن). (٣) پێشبینی. (٤) نوشتە؛ جادوو.

-weirdly *(adv.)*; **weirdness** *(n.)*.

weirdie, weirdy (wêrd′i), *n.* [Slang], = **weirdo.**

weirdo (wêr′dō′), *n.* [Slang]. کەسێکی زۆر سەیرو نەگونجاو لەگەڵ دەوروبەریدا: *(He's a ~ .)* .

weka (wā′kä, wē′kə), *n.* باڵندەیەکی نیوزیلەندی گەورەی کونجی قاوەیییە ناتوانێ بفڕێ

Welch (welch, welsh), *adj. & n.* = **Welsh.**

welch (welch, welsh), *v.t. & v.i.* [Slang], = **welsh.**

welcome (wel′kəm), *adj.* (١) بەخێرهاتوو؛ خۆشەویست؛ بە خۆشییەوە پێشوازی لێکراو: *(a ~ guest)* .

(٢) خۆش؛ باش؛ دڵخۆشکەر: *(~ news)* .

(٣) بە گەرمییەوە بانگ کراو بۆ شتێک: *(You are ~ to (use) my car.)* .

n. بەخێرهاتن؛ خۆش هاتن: *(a warm ~ ; a cold ~)* .

interj. بەخێربێی؛ " خۆش هاتی!؛ بەخێربێن!.

v.t. (١) بەخێرهاتن کردن؛ پێشوازی کردن:

(She ~d him to her home.)

(٢) پێ خۆش بوون: *(He always ~s criticism.)* .

-welcomer *(n.)*.

bid welcome, بەخێرهاتن کردن.

wear out one's welcome, ئیتر بەخێرهاتن ناکرێ؛ بێزاربوونی خانەخوێ بە زۆر مانەوەی میوانێك یا زوو زوو هاتنی.

you're welcome, شایانی نییە. (وەڵامە بۆ ووتەی " **thank you** ") .

weld (weld), *v.t.* (١) لکاندن؛ پەیوەستکردن؛ لەحیم کردن؛ جۆش کردن.

(٢) کردن بە یەك؛ یەك پێگرتن؛ لێکدان.

v.i. لکان؛ پەیوەستکران؛ لەحیم کران؛ جۆش دران.

n. (١) لکان؛ پەیوەست؛ لەحیم؛ جۆشکاری؛ لەحیمکاری.

(٢) شوێنی لکان یا لەحیم؛ شوێنی لەحیم کراو: *(It broke at the ~ .)*

weld (weld), *n.* (١) ڕووەکێکە ڕەنگی زەردی لێ دەگیرێ.

(٢) ئەم ڕەنگە یا بۆیەیە.

welder (weld′ẽr), *n.* (١) لەحیمچی؛ لەحیمکەر (هەروەها " **weldor** ") . (٢) ئامێری لەحیمکاری.

weldment (weld′mənt), *n.* شتێکە لە چەند پارچەیەکی پێکەوە لەحیم کراو پێکهاتبێ.

welfare (wel′fâr′), *n.* (١) خێروخۆشی؛ خۆش گوزەرانی؛ بەختیاری؛ خۆشی. (٢) **welfare work** .

(٣) (ا) دەزگای یارمەتیدانی دارایی و دەستگیرۆیی هەژاران (کە دەزگایەکی میرییە). (ب) ئەم یارمەتی دارایی و دەستگیرۆییە.

adj. (١) تایبەتی بە خێروخۆشی و دەستگیرۆیی هەژاران:

(~ legislation)

(٢) یارمەتی وەرگر لە دەزگای دەستگیرۆیی هەژارانەوە، واتە لە میرییەوە

(~ mothers)

on welfare, دەستگیرۆیی دەکرێن لەلایەن میرییەوە:

(Many families are on welfare now.)

welfare state, (١) ڕژێمێکی کۆمەڵایەتییە کە میری خێروخۆشی و دەستگیرۆیی هاوولاتیان دەگرێتە ئەستۆی خۆی.

(٢) وولاتێکە لەسەر ئەم ڕژێمە بڕوات.

welfare work, کاری دەستگیرۆیی هەژاران؛ ئیشی خۆش گوزەرانی کۆمەڵ.

welkin (wel′kin), *n.* (١) [Archaic] ، ئاسمان:

(Make the ~ ring.)

(٢) بۆشایی ئاسمان.

well (wel), *n.* (١) کارێز؛ کانی؛ کانیاو (٢) بیر.

(٣) سەرچاوەی بێ پایان؛ سەرچاوە: *(He is a ~ of information.)*

(٤) (ا) بۆشایی دەوری پێ پلیکانەی ناو خانوو. (هەروەها " **stairwell** ") .

(ب) بۆشایی دەوری ئەسانسێر.

(ج) شوێنی دانیشتنی پارێزەر لەبەردەم دادوەردا.

(د) ژووری ترومپای کەشتی.

(٥) دەفری شلە؛ شووشە: *(an ink ~)* .

v.i. (١) لێ هاتن؛ لێ ڕژان؛ پەنگ خواردنەوەو لەبەر ڕۆیشتن؛ فیچقەکردن.

(Tears ~ed up in her eyes.)

(٢) پەنگ خواردنەوە. *(Longing ~ed up in his breast.)*

v.t. ئێوەهاتن؛ لێ ڕژان؛ فیچقەکردن:

(a fountain ~ing its pure water)

well (wel), *adv.* (١) بە باشی: *(The affair ended ~ .)* .

(٢) بە جوانی؛ بە ڕووخۆشی؛ باش: *(Treat her ~ .)* .

(٣) لێهاتووانە؛ لێزانانە؛ جوان؛ چاك؛ خۆش: *(She sings ~ .)*

(٤) بەجێ؛ درووست *(spoken ~)* .

(٥) باش؛ بە خۆش گوزەرانی؛ بە پارەداری: *(They lived ~ in Paris.)* .

(٦) ڕەوا؛ بۆی هەیە؛ زۆرباش: *(You may ~ ask.)* .

(٧) ساغ؛ تەندرووست؛ باش: *(The patient is doing ~ .)* .

(٨) زۆر؛ تا رادەیەکی زۆر: *(They are ~ ahead of us.)* .

(٩) بە تەواوی باش: *(Stir ~ before cooking.)* .

(١٠) بێ گومان؛ بە دڵنیایی:
(You know prefectly ~ that she was there.)

(١١) باش *(I know him ~ .)* .

(١٢) بە دڵ و مێشکێکی کراوەوە؛ بەبێ پەست بوون:
(He took the news ~ .)

adj. (١) باش؛ گونجاو؛ شیاو: *(It is ~ that you come.)* .

(٢) لەش ساغ؛ تەندرووست: *(She is quite ~ .)*

(٣) بهات؛ باش: *(Things are well with us these days.)* .

interj. (١) ووتەیەکە سەرسامی، پەسەندکردن، ناچاری... هتد دەردەبڕێ.

(٢) ووتەیەکە بیری تازە، وەڵام، یا تێبینی پێ پێشکەش دەکرێ:
(W~ , as I was saying… . W~ , it may be true.
W~ who would have thought it?)

as well, (١) هەروەها؛ سەرەڕای ئەوەیش؛ زیاد لەوەیش؛ — یش.

(٢) وا باشە کە؛ وا باشترە:
(Since you're so obstinant I might as well leave.)

as well as, (١) هەروەها؛ سەرەڕای ئەوەیش؛ — یش.

(٢) وەك؛ ئەوەندە باش؛ وەك ئەو باش؛ هەر وەك:
(He did as well as you.)

(٣) ئەوەندە؛ بە هاوتا: *(He would like to go as well as you.)* .

Let (or leave) well enough alone, دەستکاری شتێك مەکە کە پێویستی بە دەستکاری نییە؛ واز لە شتێك بێنە کە خۆی لە خۆیدا باشەو دەستکاری ناوێ

we'll (wēl), = we will; we shall.

welladay (wel′ə-dā′), *interj.* [Archaic]. = wellaway.

well-advised (wel′əd-vīzd′), *adj.* بەجێ؛ دروست؛ باش؛ پەسەند؛ ژیرانە: *(a ~ plan, action, response, etc.)* .

well-appointed (wel′ə-poin′tid), *adj.* بێ کەموکووڕی؛ باش و رێکوپێك؛ کەرەسەو شتومەك و تفاقی تەواوی تێدایە:
(a ~ room, office, etc.)

wellaway (wel′ə-wā′), *interj.* [Archaic], *Also* **welladay,** ئاخ لە خۆم!؛ هەی هاوار!؛ داخەکەم!

well-balanced (wel′bal′ənst), *adj.* (١) رێکوپێك؛ هاوسەنگ:
(a ~ diet)

(٢) ژیر؛ سەنگین؛ هێمن: *(a ~ temper, mind, etc.)* .

well-behaved (wel′bi-hāvd′), *adj.* ڕەووشت جوان؛ بە ڕەووشت

well-being (wel′bē′iŋ), *n.* خۆشی؛ خێروخۆشی؛ ئاسوودەیی؛ کامەرانی؛ چاکە: *(I always had their ~ in mind.)* .

well-born (wel′bôrn′), *adj.* خانزادە؛ ڕەسەن؛ خانەدان

well-bred (wel′bred′), *adj.* (١) ڕەفتار جوان؛ بە ڕەووشت؛ بە نەزاکەت (٢) ڕەسەن (گیاندار): *(a ~ horse, dog, etc.)* .

well-chosen (wel′chō′z′n), *adj.* باش هەڵبژێراو؛ شیاو؛ گونجاو؛ باش.

well-clad (wel′klăd′), *adj.* = well-dressed.

well-defined (wel′di-fīnd′), *adj.* باش دیاریکراو؛ ڕوون؛ لێڵی تێدا نییە *(~ policies)*

well-disposed (wel′dis-pōzd′), *adj.* هاوسۆز؛ ڕووخۆش؛ هەستی یارمەتیدانی هەیە؛ حەز بە پشتگیری دەکات:
(She was ~ toward him.)

well-doer (wel′doo′ēr), *n.* چاکەکەر؛ کاری خێرکەر.

well-done (wel′dun′), *adj.* (١) زۆر باشە؛ زۆر باش کراوە؛ زۆر جوان کراوە

(٢) باش کوڵاو یا برژاو *(a ~ steak, hamburger, etc.)* .

(ووشەی rare ببینە)

interj. ئافەرم!؛ زۆر باشە!.

well-dressed (wel′drest′), *adj.* پۆشتە؛ پۆشتەوپەرداخ؛ تەرپۆش.

well-favored, well-favoured (wel′fā′vērd), *adj.* جوان؛ قۆز؛ شۆخ

well-fed (wel′fed′), *adj.* (١) تێروتەسەل. (٢) قەڵەو؛ دابەستە.

well-found (wel′found′), *adj.* کەرەسەی تەواوی هەیە؛ ڕەختدار:
(a ~ ship)

well-founded (wel′foun′did), *adj.* بەڵگەدار؛ ڕەوا؛ بنچینەدار؛ ڕاست؛ بێ هۆ نییە: *(a ~ suspicion, ~ fears)* .

well-groomed (wel′grōōmd′), *adj.* (١) ڕنەك کراو؛ ڕێکوپێك:
(a ~ horse)

(٢) ڕێکوپێك؛ تەرپۆش؛ پۆشتەو پاکوتەمیز: *(a ~ person)* .

(٣) باش ڕاگیراو؛ جوان و ڕێکوپێك: *(a ~ lawn)* .

well-grounded (wel′groun′did), *adj.* (١) پتەو؛ تێگەیشتوو؛ شارەزا (لە ڕشتەیەکدا). (٢) **well-founded** .

well-handled (wel′han′d'ld), *adj.* (١) باش بەڕێوەبراو؛ باش؛ هەڵسووڕێنراو. (٢) زۆر دەستکاری کراو.

well-head (wel′hed′), *n.* (١) کانی؛ کانیاو؛ کارێز؛ سەرچاوەی کارێز. (٢) سەرچاوە.

well-heeled (wel′hēld′), *adj.* [Slang]. دەوڵەمەند؛ پارەدار؛ سامانداز: *(a ~ community, person, etc.)* .

well-informed (wel′in-fôrmd′), *adj.* بەلەد؛ زانا؛ شارەزا؛ تێگەیشتوو؛ ئاگادار.

well-intentioned (wel′in-ten′shənd), *adj.* = well-meaning.

well-knit (wel′nit′), *adj.* (١) باش دارێژراو:
(a ~ plot, story, drama)

(٢) پتەو؛ باش دارێژراو: *(a ~ body)*

(٣) کۆك؛ نزیك (پەیوەندی کۆمەڵایەتی)؛ یەکگرتوو:
(a ~ family, group, society, etc.)

(٤) سفت وسۆڵ؛ پتەو.

well-known (wel′nōn′), *adj.* (١) بەناوبانگ؛ ناودار؛ ناسراو؛ بەناو. (٢) زانراو؛ باش زانراو؛ ئاشکرا: *(a ~ fact, story, etc.)* .

well-made (wel′mād′), *adj.* (١) باش دروستکراو؛ باش کراو؛ پتەو. (٢) باش دارێژراو: *(a ~ play or novel)* .

well-mannered (wel′man′ērd), *adj.* ڕەفتار جوان؛ بە ڕەووشت؛ بە نەزاکەت

well-meaning (wel′mēn′iŋ), *adj.* دڵپاك؛ نیاز پاك؛ مەبەست یا نیازی باشە: *(a ~ but tactless person)* .

well-meant (wel′ment′), *adj.* لە دڵپاکییەوە کراو؛ بە نیاز یا مەبەستی باشەوە کراو.

wellness (wel′nis), *n.* لەش ساغی؛ تەندرووستی؛ چاکی.

well-nigh (wel′nī′), *adv.* نزیکی؛ نزیکەی؛ خەریکە:
(It's ~ bedtime.)

well-off (wel′ôf′), *adj.* (١) بەختەوەر؛ لە بارودۆخێکی باشدایە:
(If a person has his health, he is ~ .)

(٢) خۆش گوزەران؛ تێروتەسەل؛ نیمچە دەوڵەمەند.

well-read (wel′red′), *adj.* زۆر خوێندەوار؛ زۆری خوێندۆتەوە:
(He is ~ in history. a ~ person)

well-spoken (wel′spō′kən), *adj.* (١) زمانپاراو؛ زمان ڕەوان.

(٢) قسەخۆش؛ زمان شیرین

(٣) لە جێی خۆیدا ووتراو؛ لە کاتی خۆیدا ووتراو؛ بەجێ.

well-spring (wel′spriŋ′), *n.* (١) کانی؛ کانیاو؛ سەرچاوەی ئاو. (٢) سەرچاوە؛ سەرچاوەی بێ پایان: *(a ~ of knowledge)*

well-thought-of (wel′thôt′uv′), *adj.* ناوبانگ چاك؛ بەناو

بەرێز

well-timed (wel'tīmd'), *adj.* لە کاتی خۆیابەتی
(a ~ remark)

well-to-do (wel'tə-do͞o'), *adj.* خۆش گوزەران؛ تێروتەسەل؛ نیمچە دەوڵەمەند

well-wisher (wel'wish'ēr), *n.* خێرخواز؛ چاکخواز

well-worn (wel'wôrn', wel'wōrn'), *adj.* (١) دڕاو؛ کۆن؛ زۆر لەبەرکراو؛ شڕووڕ؛ پوواو. (٢) پەڕیووت؛ کۆن؛ سواو: *(a ~ joke)* .

Welsh (welsh, welch), *adj.* وێلزی. تایبەتی بە زمان و گەل و کلتووری ناوچەی وێلز لە ئینگلتەرە

n. وێلزی: زمانی وێلزی.

the Welsh, گەل وێلز؛ خەڵکی وێلز؛ وێلزییەکان

welsh (welsh), *v.t. & v.i. Also* **welch,** (١) دەستبڕین و قەرز نەدانەوە؛ سەرچەوتی کردن. (٢) (**on** ~): پەیمان شکاندن؛ پەیمان نەبردنە سەر: خودزینەوە لە بەڵێنێک.

Welsh corgi, توحمە سەگێکی وێلزی گوێ قوتی قاچ کورتە سەری لە هی ڕێوی دەچێ

welsher (wel'shēr), *n.* [Slang], دەستبڕ: ساختەچی؛ سەرچەوت؛ تەڵەکەباز

Welshman (welsh'mən, welch'mən), *n.* وێلزی: هاوولاتییەکی وێلز (لە ئینگلتەرە). (هەروەها " **Welchman** ").

Welsh rabbit, *Also* **Welsh rarebit,** خواردەمەنییەکە بریتییە لە پەنیری تواوە بەسەر نان یا پسکیتەوە

Welsh terrier, جۆرە سەگێکی وێلزی تووک لوول ڕەش و سوورکەڵەیە.

welt (welt), *n.* (١) تیلماسکێکی چەرمە بە چواردەوری پێڵاودا نێوانی بنی پێڵاو و سەرەکەی پێ دادەگیرێتەوە؛ شیرازە. (٢) پەراوێز.
(٣) (ا) جێ نیشانەی قامچی و دار لێدان بە پێستەوە.
(ب) لێدان (بە قامچی، دار).

v.t. (١) پەراوێز بۆ کردن؛ داگرتنەوە؛ هەڵبەستن؛ شیرازە بۆ کردن.
(٢) [Colloq.]، بیرازکردن؛ زۆر لێدان؛ تێهەڵدان؛ کوتان.

welter (wel'tēr), *v.i.* (١) (ا) خۆگەوزاندن؛ تەپاوتل کردن؛ تلانەوە؛ تلاوتل کردن (ب) تێدا گەوزان (مەجاز)؛ تیا نوقوم بوون؛ زۆر کردن:
(They ~ed in sin.)
(٢) لە خەڵتانی خوێندا گەوزان؛ تێدا گەوزان؛ نوقوم بوون تێیدا:
(The corpses ~ed in their blood.)
(٣) شەپۆل دان؛ هەڵسان و شکانەوە (شەپۆل)؛ لێشاو هێنان؛ هەڵچوون.

n. (١) کۆمەڵێکی تێکەڵ و پێکەڵی شێواو:
(a ~ of anxious faces, conflicting opinions, data, etc.)
(٢) پشێوی؛ پاشاگەردانی
(٣) هەڵسان و شکانەوە (شەپۆل)؛ تەپاوتل؛ لێشاو.

welterweight (wel'tēr-wāt'), *n.* (١) سەنگێکی بیست و هەشت پاوەندییە هەندێک جار دەخرێتە سەر ئەسپی پێشبڕکێ بۆ یەکسانی کردنی پێشبرکێکە (٢) بۆکسباز یا زۆرانبازێکە کە قورسایی (١٣٦-١٤٧) پاوەن بێ.

wen (wen), *n.* (١) لوو یا تلۆقێکی پڕ چەوری بێ زیانە بە پێستەوە (بەتایبەتی بە بێخی سەرەوە). (٢) [Archaic]، **goiter** .
(٣) [British Slang]، شارێکی زۆر گەورە و قەرەباڵغ.

wen (wen), *n.* پیتێکی زمانی ئینگلیزی کۆنە ئێستا گۆڕاوە بۆ " **w** ".

wench (wench), *n.* (١) کچ (لەڕووی سووکییەوە)
(٢) [Archaic]. (ا) کچە لادێیی. (ب) کارەکەر
(ج) قەحبە؛ ئافرەتی سووک

v.i. [Archaic], قەحبەجێتی کردن؛ قەحبەبازی کردن.
-wencher *(n.)*.

wend (wend), *v.i.* ڕۆیشتن؛ بە ڕێی خۆدا ڕۆیشتن؛ چوون؛ ملی ڕێ گرتن

v.t. [Poetic], ڕێی خۆ گرتن؛ ڕۆیشتن؛ چوون *(~ one's way)* .

Wendish (wen'dish), *adj.* وێندی: تایبەتی بە " وێندییەکان " و زمانەکەیان.

n. وێندی؛ زمانی وێندی (کە زمانێکی سلاڤی بەشی ڕۆژهەڵاتی ئەڵمانیایە)

went (went), *past tense of* **go.**

wentletrap (wen't'l-trap'), *n.* قاقلەجنۆکەی پێنج پێچۆکە گیاندارێکی دەریاییە لە قاقلەیەکی سپی پێنج پێچۆکەدایە.

wept (wept), *past tense and past participle of* **weep.**

were (wūr; *unstressed* wēr), **(1)**- *plural and second person singular of the past indicative of* **be.,** بوون؛ بووین:
(We ~ ; They ~ ; You ~)
(2)- *past subjunctive of* **be.,** ئەگەر وا بووایە؛ ئەگەر من بوومایە لەباتی تۆ: *(If I ~ you)* .

we're (wêr), = **we are.**

weregild (wūr'gild', wer'gild'), *n.* = **wergild.**

weren't (wūrnt), = **were not.**

werewolf (wūr'woolf'), *n. Also* **werwolf,** گورگە پیاو (فۆلکلۆر): کەسێکە کە بووە بە گورگ یا دەتوانێ خۆی بکات بە گورگ هەرکات بیەوێت؛ کەسێکی خۆ بە گورگ دانەر (هەروەها " **lycanthrope** ").

wergild (wūr'gild', wer'gild'), *n. Also* **weregild,** خوێن بایی (لە نەریتی خێڵە ئەڵمانی و ئەنگلۆ-ساکسۆنەکانی کۆندا).

wert (wūrt; *unstressed* wērt), *archaic second person-singular past indicative and subjunctive of* **be.,** وا بوویت:
(thou ~)

west (west), *n.* (١) ڕۆژئاوا (٢) ناوچەیەکی ڕۆژاوایی.
(٣) [W-]، (ا) بەشی ڕۆژاوای جیهان؛ وولاتانی ڕۆژئاوا.
(ب) ئەورووپا و ئەمەریکا. (ج) هەرێمی ڕۆژئاوای وولاتێک.

adj. (١) ڕۆژاوایی؛ بەرەو ڕۆژاوا؛ بۆ ڕۆژئاوا
(٢) ڕۆژاوایی؛ لە ڕۆژئاواوە *(a ~ wind)* .
(٣) [W-]، هی بەشی ڕۆژاوای وولاتێک یا کیشوەرێک:
(W~ Bengal; W~ Africa)

adv. ڕۆژاوایی؛ بەرەو ڕۆژئاوا؛ بۆ ڕۆژئاوا.

go west, (١) [Colloq.]، مردن؛ کۆچی دوایی کردن.
(٢) بەرەو ڕۆژاوای ئەمەریکا یا جیهان ڕۆیشتن: *(Go west, young man!)* .

the West, بەشی ڕۆژاوای ئەمەریکا لە ڕووباری میسیسیپی بەولاوە (بەتایبەتی بەشە هەرە ڕۆژاواییەکان).

westbound (west'bound'), *adj.* بەرەو ڕۆژاوا ڕۆیشتوو
(a ~ train, traveller, etc.)

wester (wes'tēr), *v.i.* بەرەو ڕۆژاوا ڕۆیشتن؛ ڕووکردنە ڕۆژاوا.

westerly (wes'tēr-li), *adj.* (١) بەرەو ڕۆژاوا؛ ڕۆژاوایی
(٢) لە ڕۆژاواوە هاتوو یا هەڵکردوو؛ ڕۆژاوایی. *(a ~ wind)* .

adv. (١) بەرەو خۆراوا. (٢) لە خۆراواوە: *(The wind blew ~.)*

n. بای خۆراوا؛ بای خۆراوایی.

western (wes'tērn), *adj.* (١) خۆراوایی؛ بەرەو خۆراوا؛ ڕووەو خۆراوا. (٢) لە خۆراواوە هاتوو یا هەڵکردوو؛ خۆراوایی:
(a ~ wind)
(٣) [W-]، ڕۆژاوایی: *(W~ dress; W~ trade agreements; the W~ democracies)*
(٤) [W-]، تایبەتی بە کڵێسەی ڕۆژاوایی.
(٥) [W-]، تایبەتی بە بەشی خۆراوای ئەمەریکا: *(a W~ cowboy)*

n. (١) **westerner** . (٢) فیلمێك یا چیرۆکێکە لە بابەت ژیانی خۆراوای ئەمەریکاوە بەتایبەتی هی گاوانی: *(We saw a ~ last night.)*

westerner (wes'tēr-nēr), *n.* (١) هاوولاتی یا نیشتەنی وولاتێکی خۆراوایی. (٢) [W-]. هاوولاتی یا نیشتەنی بەشی ڕۆژاوای ئەمەریکا

Western Hemisphere, نیوەی خۆراوای گۆی زەوی (کە هەردوو ئەمەریکا دەگرێتەوە)؛ نیوەی زەمینی ڕۆژاوا.

westernism (west′ẽm-iz′m), *n.* ڕۆژاوایەتی؛ ووتەیەك، نەریتێك، یا کردەوەیەکی ڕۆژاوایییانە.

westernize (wes′tẽm-īz′), *v.t.* وەك ڕۆژاوایی لێکردن؛ بە خوو نەریتو هەستو بیرو ڕۆشنبیری خۆراواییانە پەروەردەکردن: ***(to ~ someone)***

v.i. وەك ڕۆژاوایی لێهاتن؛ ڕۆشنبیریو خو و ڕەووشتو نەریتو بیری خۆراواییانە گرتن.

-westernization ***(n.).***

westernmost (wes′tẽm-mōst′), ***adj.*** ئەوپەڕی خۆراوا

westing (wes′tiŋ), ***n.*** (١) ئەو ماوەیەی کەشتییەك دەیبڕێ بەرەو خۆراوا. (٢) ڕۆیشتن بەرەو خۆراوا.

westward (west′wẽrd), ***adj. & adv.*** بەرەو خۆراوا

n. (١) ناوچەیەکی ڕۆژاوا. (٢) ڕێڕەوێکی بەرەو ڕۆژاوا.

westwardly (west′wẽrd-li), ***adj. & adv.*** (١) بەرەو ڕۆژاوا ***(a ~ direction)***

(٢) ڕۆژاوایی؛ لە ڕۆژاواوە هاتوو یا هەڵکردوو: ***(a ~ wind)*** .

westwards (west′wẽrdz), ***adv.*** = **westward.**

wet (wet), ***adj.*** (١) تەڕ؛ شێدار.

(٢) تەڕ؛ ووشك نەبووەتەوە: ***(~ paint)*** .

(٣) باراناوی؛ تەمومژاوی: ***(a ~ day; ~ weather)*** .

(٤) لە ناو یا شلەیەکی تردا هەڵگیراو.

(٥) بە ناو یا شلەی تر گیراوەتەوە.

(٦) (ا) شەرابو خواردنەوەی مەستکەری تری تێدا دەفرۆشرێت: ***(a ~ country, town, etc.)***

(ووشەی " dry " ژمارە پانزە ببینە).

(ب) لایەنگری شەرابو خواردنەوەی مەستکەری تر فرۆشتن: ***(a ~ candidate for the city council)***

(٧) [Slang]، (ا) سەرخۆش؛ مەست

(ب) هی خواردنەوەیە؛ بۆ خواردنەوە دانراوە: ***(a ~ night)*** .

n. (١) تەڕی؛ شێ: ***(The ~ from the earth had made the basement unlivable.)***

(٢) باران؛ ئاووهەوای شێدار یا باراناوی.

(٣) لایەنگری دروستکردنو فرۆشتنی شەرابو خواردنەوەی مەستکەری تر.

v.t. (١) تەڕکردن.

(٢) میز پێداکردن؛ میز بە خۆدا کردن: ***(The dog had ~ the carpet. to ~ one's pants.)***

v.i. تەڕبوون

all wet, [Slang]. هەڵە؛ بە هەڵەدا چوو؛ هەمووی یا بە تەواوی هەڵەیە: ***(Their ideas are all wet.)***

wet behind the ears, نەزان؛ نەشارەزا؛ نەوکار

wet one's whistle, شەراب خواردنەوە؛ دەم تەڕکردن؛ قومێك خواردنەوە.

wetback (wet′bak′), *n.* [Colloq.], مەکسیکییەکە کە بە دزییەوە دەچێتە ناو ئەمەریکاوە (بەتایبەتی بۆ کرێکاریو وەرزێری).

wet blanket, [Colloq.], کەسێکە کە حەز لە کەیفو زەماوەند ناکاتو لە خەڵکی تریشی تاڵ بکات؛ خەڵك ساردکەرەوە.

wet down, ئاو لێ هەڵپرژاندن؛ ئاوپرشێن کردن؛ تەڕکردن.

wet dream, شەیتانی؛ شەیتانی بوون: ***(to have a ~)*** .

wether (we*th*′ẽr), *n.* بەرانی خەساو.

wetland (wet′land′), *n. usually plural,* زەلکاو (بەتایبەتی کە دانرابێ بۆ ماڵو گیانداری تر)؛ زۆنگاو.

wetness (wet′nis), *n.* تەڕی؛ شێداری.

wet-nurse (wet′nũrs′), *v.t.* (١) دایەنی کردن

(٢) لاواندنەوەو بە دەورروقنگدا هاتن.

wet nurse, (١) دایەن

(٢) کەسێکە کە زۆر کەسێکی تر دەلاوێنێتەوەو بە دەورروقنگیدا دێت.

wet pack, پەڕۆو بەتانییەی تەڕی نەخۆش تێوە پێچراو.

wettish (wet′ish), ***adj.*** نەختێك تەڕ.

we've (wēv), = **we have.**

whack (hwak), ***v.t. & v.i.*** (١) [Colloq.] ، بە توند لێدان؛ زرمە لێ هەڵسان؛ زللە لێدان؛ شەپازلە پیاماڵین؛ پیاکێشان.

(٢) [Slang]، (**up** ~)، بەشکردن؛ دابەشکردن.

(٣) [British]، بەزاندن.

n. (١) [Colloq.] ، (ا) شەپازلە؛ زللە؛ پیاکێشان. (ب) دەنگی شەپازلە؛ زرمە.

(٢) [Slang]، هەوڵ کردنی شتێك؛ تاقیکردنەوە

(٣) [Slang]، بەش.

(٤) [Slang]، باش گەڕان یا ئیشکردن: ***(The motor is out of ~ .)*** .

have (or take) a whack at, [Colloq.], دەستی خۆ پێ تاقیکردنەوە؛ تاقیکردنەوە.

out of whack, [Colloq.], تێکچوو: ***(My stomach is out of whack.)***

whacking (hwak′iŋ), *adj.* [Chiefly British Colloq.], زۆر زل: زل: ***(a ~ lie)*** .

adv. [Chiefly British Colloq.], زۆر.

whack up, دابەشکردن؛ بەشکردن.

whacky (hwak′i), ***adj.*** [Slang]. = **wacky.**

whale (hwāl), ***n.*** نەهەنگ

v.i. ڕاوە نەهەنگ کردن: ***(to go ~ing)*** .

a whale of, [Colloq.], نموونەیەکی زۆر گەورە، باش، یا نایابی شتێك؛ زۆر زل: ***(a whale of a tale, game, etc.; a whale of a difference)***

whale (hwāl), ***v.t.*** [Colloq.], لێدان؛ بیرازکردن؛ کوتان؛ تێهەڵدان.

whaleback (hwāl′bak′), ***n.*** پاپۆڕی باری قەموور؛ کەشتی هەڵمی پشت کووڕ

whaleboat (hwāl′bōt′), ***n.*** بەلەمی ڕاوە نەهەنگ؛ بەلەمێکی سەوڵی درێژو سەرو قنگ باریکە بە ئاسانی پێچی پێ دەکرێتەوە (بۆ ڕاوە نەهەنگو وەك بەلەمی ڕزگاری سەر کەشتی بەکاردەهێنرێ). (هەروەها " **whaler** ") .

whalebone (hwāl′bōn′), ***n.*** (١) ئێسقانی کاژێری سەرەوەی نەهەنگ. (هەروەها " **baleen** ") .

(٢) شتێکی لەم ئێسقانە دروستکراو (بەتایبەتی کەمەربەند یا کۆرسیە)

whaleman (hwāl′mən), ***n.*** = **whaler # 2.**

whaler (hwāl′ẽr), ***n.*** (١) کەشتی ڕاوە نەهەنگ؛ بەلەمی ڕاوە نەهەنگ. (هەروەها " **whaleboat** ") .

(٢) ڕاوچی نەهەنگ؛ ڕاوکەری نەهەنگ. (هەروەها " **whaleman** ") .

whale oil, ڕۆنی نەهەنگ (لە لەبەی نەهەنگ دەگیرێتو سابوونو مۆمو ... هتد لێ دروست دەکرێ).

whaling (hwāl′iŋ), ***n.*** ڕاوە نەهەنگ.

whaling (hwāl′iŋ), ***n.*** [Colloq.], بیراز؛ کوتان؛ لێدانێکی چاك؛ تێهەڵدان

wham (hwam), ***n.*** (١) زرمە لێ هەڵسان؛ پیادان بە دەنگێکی بەرز؛ شەقە لێ هەڵسان؛ تەقە. (٢) دەنگی بەیەکدادان؛ زرمە؛ شەقە؛ تەقە.

v.t. & v.i. شەقە لێ هەڵسان؛ زرمە لێ هەڵساندن: ***(He ~med the door shut.)***

adv. لەپڕ: ***(The car ran ~ up against the building.)*** .

whammy (hwam′i), ***n.*** [Slang], چاو پیس؛ نوشتە لێکردن؛ جادوو لێکردن: ***[to put a (or the) whammy on someone]*** .

whang (hwaŋ), ***n.*** [Colloq.], (١) قایش؛ قەمچی.

(٢) (ا) قەمچی لێدان (ب) دەنگی قەمچی لێدان

v.t. (١) قەمچی لێدان؛ بە قەمچی لێدان.

(٢) لێدان؛ پیاکێشان؛ بە توند لێدان.

whang (hwaŋ), *v.t.* [Colloq.], زرمە لێ هەڵسان؛

به توند لێدان‌و دەنگدانەوە.
v.i. دەنگێکی گەورە لێ بوونەوە؛ دەنگدانەوە.
n. [Colloq.], دەنگدانەوەی زل؛ زرمە.
whangee (hwaŋ-ē′), *n.* (١) حەیزەران؛ قامیش.
(٢) دارحەیزەران؛ داردەست.
whap (hwop), *v.i.* [Dial. or Archaic], = **whop.**
whapper (hwop′ēr), *n.* [Colloq.], = **whopper.**
wharf (hwôrf), *n.* (١) ئەسکەلە؛ شۆستەی بەندەر (بۆ سوواربوون‌و بارکردن‌و داگرتنی کەشتی).
(٢) [Obs.]، گوێ ئاو؛ گوێ ڕووبار یا دەریا؛ کەنار ئاو.
v.t. (١) لەنگەر هاویشتن؛ کەشتی هێنانە لای شۆستەی بەندەرەوە.
(٢) باری کەشتی داگرتن؛ عەمارکردنی بارگەی کەشتی.
(٣) شۆستەی بەندەر بۆ کردن.
wharfage (hwôr′fij), *n.* (١) شۆستەی بەندەر بەکارهێنان (بۆ بارکردن‌و داگرتنی کەشتی‌و عەمارکردنی بارگەی کەشتی).
(٢) مزی ئەم شۆستە بەکارهێنانە.
(٣) شۆستەی بەندەر بەگشتی؛ ئەسکەلە بەگشتی؛ ئەسکەلەو دەزگای تری بەندەر بەگشتی.
wharfinger (hwôr′fin-jēr), *n.* خاوەن یا کارگێڕی شۆستەی بەندەر.
wharf rat, (١) مشکەکوێرەی دەورووبەری ئەسکەلەو عەماری بەندەر.
(٢) کەسێکی دەربەدەری خوێڕی کە هاتوچۆی دەورووبەری ئەسکەلەو عەماری بەندەر دەکات‌و لەوێ دەژی.
wharve (hwôrv), *n.* چەرخە بچکۆلەی خەرەك.
wharves (hwôrvz), *n. alternative plural of* **wharf.**
what (hwut, hwät; *unstressed* hwət), *pron.* (١) (ا) چی؟
(~ is that thing?)
(ب) چی؟ *(You told him ~ ?)* .
(ج) چی؟ *(~'s life without her?)* .
(٢) (ا) ئەوەی؛ ئەوەی کە؛ چی: *(I know ~ you want.)* .
(ب) هەرچییەك؛ چی؛ هەرچی: *(Do ~ you will.)* .
(ج) کە: *(There's no one but ~ would approve this act.)* .
(٣) چەند: *(W~ did the shirt cost?)* .
adj. (١) کام؛ چی
(W~ man told you that? I know ~ books you need.)
(٢) ئەوەندەی؛ ئەوەی؛ چی: *(Take ~ time you need.)* .
(٣) ئای چەند جێی سەرسامییە! (لەبەر باشی، خراپی، گەورەیی... هتد):
(~ a man! ~ an idea! ~ nonsense!)
adv. (١) چۆن؛ تا چی ڕادەیەك؛ لە چی ڕوویەکەوە؛ چی:
(~ does it help to complain?)
(٢) تا ڕادەیەك؛ ئەختێك:
(~ with singing and joking the time passed quickly.)
(٣) ئای چەند خۆشە، ناخۆشە، باشە، خراپە، یا وەهایە... هتد:
(~ tragic news!)
(٤) [Obs.]. بۆچی؛ بۆ.
conj. (١) کە *(Never doubt but ~ he loves you.)* .
(٢) [Dial.]. ئەوەندەی کە؛ ئەوەندەی:
(We warned him ~ we could.)
interj. ووتەیەکە بۆ سەرسامی، تووڕەیی... هتد بەکاردێت:
(~ ! no dinner?)
and what not, وە گەلێك شتی تر؛ هتد؛ وە هەروەها.
what for, (١) بۆ؛ بۆچی؛ بۆ چی مەبەستێك؛ لەبەرچی.
(٢) [Slang]، سزا؛ قەمچی لێدان؛ دارکاری:
(I'll give him what for!)
what have you, [Colloq.], وە شتی تریش
(He sells games, toys, or what have you.)
what if, گریمان؛ وا دانێ.
what's what, [Colloq.], ڕاستی شتێك یا بارودۆخێك؛ ڕاست‌و درۆی شتێك: *(He doesn't know what's what.)* .
whate'er (hwət-er′), *pron. & adj.* [Poetic], = **whatever.**
whatever (hwət-ev′ēr), *pron.* (١) هەرچییەك؛ هەرچی؛ چی؛ هەرشتێك: *(Do ~ you please.)* .
(٢) ئەوەی کە؛ هەرچییەك کە؛ هەرشتێك؛ چی:
(~ is left over is yours.)
(٣) هەرچۆنێك بێ؛ هەرشتێك بێ؛ گرنگ نییە چی بێ:
(~ you may think, he's innocent.)
(٤) [Colloq.]، چی؟ (پرسیاری سەرسامی):
(~ does he mean by that? ~ happened to her?)
adj. (١) هەر (شت، ژمارە، چۆنێتی... هتد)؛ هەرچی؛ هەرشتێك:
(He can make ~ repairs are needed.)
(٢) هەموو؛ هەمووی؛ هەرچی:
(He applied ~ strength he had left to the task.)
(٣) هیچ: *(I have no pains ~ .)* .
whatnot (hwut′not′, hwät′not′), *n.* (١) (وە) نازانم چی؛ (وە) شتی تر؛ هتد: *(spoons, forks, napkins, plates, and ~ .)*
(٢) دۆلابێکی کراوەیە ووردە شتی ئەنتیکەو جوان لەسەر ڕەفەکانی دادەنرێ.
what's (hwuts, hwäts; *unstressed* hwəts), = **what is.**
whatsoe'er (hwut′sō-er′), *pron. & adj.* [Poetic], = **whatsoever.**
whatsoever (hwut′sō-ev′ēr), *pron. & adj.* = **whatever.**
wheal (hwēl), *n.* زیپکە؛ پیزۆکە؛ قنچکە؛ دوومەڵ؛ تامیسك.
wheal (hwēl), *n.* جێ نیشانی قەمچی‌و دار لێدان بە پێستەوە. (هەروەها " **wale** ") .
wheat (hwēt), *n.* گەنم.
wheatear (hwēt′êr′), *n.* قنگ سپیلکە: باڵندەیەکی کۆچکەری بۆری بچووك‌و لاق درێژە.
wheaten (hwēt′'n), *adj.* (١) گەنمی؛ لە گەنم یا ئاردی گەنم درووستکراو. (٢) گەنم ڕەنگ.
wheat rust, ژەنگی گەنم.
wheat worm, کرمی گەنم: کرمێکی خڕی بچووکە گەنم دەفەوتێنێ.
whee (hwē), *interj.* قریوەی خۆشی دەربڕینە.
wheedle (hwē′d'l), *v.t. & v.i.* (١) خۆبردنەپێشەوە؛ ماستاوکردن؛ مەرایی کردن. (٢) بە مەرایی دەسکەوتن: *(She ~d a gift from him.)* .
wheel (hwēl), *n.* (١) چەرخ؛ ڕەوڕەوە؛ پێچکە.
(٢) چەرخی ئاگربازی: چەرخێکە دەسووتێ لە کاتی سوڕانەوەدا.
(٣) ئامێری چەرخی: (ا) چەرخی ئازاردان (لە سەدەکانی ناوەڕاستدا بەکاردەهێنرا). (ب) سووکان یا ستێرنی کەشتی.
(ج) **steering wheel** .
(د) [Colloq.]، پاسکیل.
(ه) **spinning wheel** . (و) **potter's wheel** .
(٤) (*pl.*)، ڕەوڕەوە؛ هێزو دەزگاو هۆی پاڵنەر: *(the ~s of progress)*
(٥) وەرگەڕان؛ سوڕانەوە (ڕیزی لەشکر)؛ وەرچەرخان.
(٦) بەشی بۆ سەندنەوەی گۆرانی.
v.t. (١) (ا) لێخوڕین؛ ئاژووتن؛ خل کردنەوە:
(He ~ed the cart into the yard.)
(ب) گواستنەوە بە ئوتومبیل یا شتی ڕەوڕەوەدار.
(٢) خولاندنەوە؛ سوڕاندنەوە.
(٣) پێچکە بۆ کردن.
v.i. (١) خولانەوە؛ سوڕانەوە.
(٢) (**about** ~)، وەرچەرخان (ڕێڕەو، بیروڕا، هەڵوێست)؛ وەرگەڕان.
(٣) وەرچەرخان‌و شالاوبردن (باڵندە).

(٤) لەسەر رەورەوە رۆیشتن؛ خل بوونەوە.

at (or behind) the wheel, (١) لیخوڕی دەخوڕێ (ئوتومبیل، کەشتی)؛ سنیرن یا سوکانی بە دەستەوەیە.

(٢) بەرپرسیارە؛ سەرەوکاری دەکات؛ هەمووشتێکی بە دەستە.

wheel of fortune, (١) چەرخی فەلەك؛ چەرخی ڕۆژگار.

(٢) بن باری ڕۆژگار؛ هەڵبەزودابەزی ڕۆژگار؛ بهاتو نەهاتی ژیان.

wheels within wheels, زنجیرە ڕووداننێکی پێکەوە بەستراو.

wheel and deal, [Colloq.], سەوداگەری کردن (لەڕووی خراپەوە)؛ پیلان گێران بۆ سوودو پێشکەوتنی خۆ (بازرگانی، ڕامیاری... هتد)؛ قومارباڒی کردن.

wheel-barrow (hwēl′bar´ō), *n.* عەرەبانەی دەستی؛ عەرەبانەی خۆڵ؛ یەك چەرخە.

v.t. بە عەرەبانەی دەستی گوێزانەوە

wheelbase (hwēl′bās´), *n.* دووری نێوان پێچکەی پێشەوەو دواوەی ئوتومبیل بە ئینچ

wheel-chair (hwēl′châr´), *n. Also* wheel chair, کورسی پێچکەدار (بۆ نەخۆش)؛ کورسی پەککەوتە

wheeled (hwēld), *adj.* پێچکەدار؛ رەورەوەدار؛ ئەوەندە پێچکەی هەیە: *(four- ~)*

wheeler (hwēl′ēr), *n.* (١) لێخوڕ؛ ڕانەر (٢) wheel horse.

(٣) شتی پێچکەدار؛ ئەوەندە پێچکەی هەیە:

(a four- ~ ; a three- ~ ; a two- ~)

wheeler-dealer (hwēl′ēr-dēl′ēr), *n.* [Colloq.], قوماربار؛ سەوداگەری زۆرزان یا شەیتان

wheel horse, (١) ئەسپی ڕەورەوە ئەو ئەسپەی لە هەموو ئەوانەی تر نزیکترە لە پێچکەی پێشەوە لە گالیسکەی چەند ئەسپیدا.

(٢) کەسێکی زۆر ئیشکەر؛ کەسێکی زۆر کۆششکەر (بەتایبەتی لە حیزب یا ڕێکخراوێکدا). (هەروەها " wheeler ").

wheel-house (hwēl′hous´), *n.* = pilot-house.

wheeling (hwēl′iŋ), *n.* (١) پاسکیل لێخوڕین؛ بە پاسکیل چوون.

(٢) خول؛ سوڕ. (٣) باش‌و خراپی ڕێگە (بۆ پاسکیل‌و ئوتومبیل... هتد).

wheel lock, = gunlock.

wheelman (hwēl′mən), *n.* (١) helmsman. (٢) cyclist.

wheelsman (hwēlz′mən), *n.* helmsman.

wheelwork (hwēl′wûrk´), *n.* چەرخ یا گێرەکانی مەکینەیەك.

wheelwright (hwēl′rīt′), *n.* چەرخچی؛ چەرخساز.

wheen (hwēn), *n.* [Scot. & Eng. Dial.], ژمارەیەکی کەم؛ چەند؛ بڕ؛ هەند

wheeze (hwēz), *v.i. & v.t.* خیزەخیزی سنگ هاتن

n. (١) خیزە؛ خیزەی سنگ؛ خیزەخیز.

(٢) [Colloq.]. نوکتەیەکی کۆن‌و پەڕپووت.

wheezy (hwēz′i), *adj.* خیزەخیزکەر؛ خیزەدار:

(a ~ chest, sound, etc.)

-wheezily *(adv.)*; wheeziness *(n.)*.

whelk (hwelk), *n.* گیاندارێکی بچووکی قاقلەداری ئاوییە دەخورێت؛ قاقلەجنۆکەی ئاوی.

whelk (hwelk), *n.* = wheal.

whelm (hwelm), *v.t.* (١) بە ئاو داپۆشین؛ کردن بە ژێر ئاوەوە؛ هەمووگرتنەوە بە ئاو؛ نوقوم کردن. (٢) overwhelm.

whelp (hwelp), *n.* (١) توونکە سەگ؛ بەچکە سەگ؛ توولە؛ تووتك.

(٢) بەچکە (شێر، پڵنگ، وورچ، گورگ... هتد).

(٣) (ا) منداڵ؛ لاو (ب) منداڵی چەقاوەسوو؛ کوڕی بێ حەیا

(٤) ددانی چەرخی داندار (وەك هی پاسکیل).

v.t. & v.i. ترەکین؛ زایین (بۆ ژن لەڕووی سووکییەوە)

when (hwen; *unstressed, often* hwən), *adv.* کەی؟ چ کاتێ؟: *(~ did that happen?)*.

conj. (١) کەی؛ چ کاتێ: *(He told us ~ to eat.)*.

(٢) کاتێك کە؛ لەو کاتەدا کە:

(She came at six, ~ the sun was setting.)

(٣) کە؛ ئەو کاتەیە کە: *(Now is the time ~ we must speak out.)*.

(٤) کاتێك کە؛ کاتێك: *(~ we were college students)*.

(٥) کوتوپڕ کە؛ هەر کە؛ کە: *(We will eat ~ the guests arrive.)*.

(٦) هەرکاتێك؛ کە: *(Babies cry ~ they are hungry.)*.

(٧) ئەگەرچی:

(He's reading a book ~ he might be out playing.)

(٨) ئەگەر: *(How can we finish on time, ~ you won't help?)*.

pron. کەی: *(Since ~ has this been going on?)*.

n. کات (ی ڕوودانێك): *(I know the ~ and where of his arrest.)*.

whenas (hwen-az′), *conj.* (١) when. (٢) whereas.

whence (hwens), *adv.* (١) لە کوێوە:

(~ do you come? I know ~ he comes.)

(٢) لە کوێ؛ لە چ سەرچاوەیەکەوە؛ لە کوێوە:

(W~ does he get his strength?)

(٣) بۆ ئەو شوێنەی کە: *(Return ~ you came.)*.

conj. لەبەرئەوە؛ بۆ ئەوە.

whencesoever (hwens´sō-ev′ēr), *adv. & conj.* لە هەر شوێنێکەوە؛ لە هەر کوێیەکەوە.

whene'er (hwen-er′), *adv. & conj.* [Colloq.], = whenever.

whenever (hwen-ev′ēr, hwən-ev′ēr), *adv.* (١) هەرکاتێك.

(٢) کەی؟ (سەرسامی دەردەبڕێ): *(~ will you learn?)*.

(هەروەها " when ever " بەم مانایە).

conj. (١) هەرکاتێك کە؛ کە؛ هەرکاتێك:

(We can leave ~ you're ready.)

(٢) هەر کە؛ هەموو کاتێك کە؛ هەرکاتێك: *(Visit us ~ you can.)*

whensoever (hwen´sō-ev′ēr), *adv. & conj.* = whenever.

where (hwâr), *adv.* (١) لە کوێ؟؛ کوا؟؛ کوانێ؟: *(~ is my hat?)*.

(٢) بۆ کوێ؟: *(~ did she go?)*.

(٣) لە چ باروودۆخێکدا؟: *(~ will we be if we lose?)*.

(٤) چۆن؟؛ لە چ ڕوویەکەوە؟: *(~ do I come into the matter?)*.

(٥) لە کوێوە؟؛ لە چ شوێنێکەوە؟؛ لە کوێ؟:

(W~ do you get your information?)

conj. (١) لە کوێ؛ لە چ شوێنێك: *(I know ~ they are.)*.

(٢) لەوێدا؛ لەو شوێن یا باروودۆخەدا کە: *(I am ~ I should be.)*.

(٣) لە هەرکوێیەکدا کە؛ لە هەرشوێنێکدا کە؛ لەو شوێنەی کە:

(There is never peace ~ men are greedy.)

(٤) بۆ ئەو شوێنەی کە: *(I will take you ~ you are going.)*.

pron. (١) ئەو شوێنەی کە: *(I live far from ~ I was born.)*.

(٢) لە کوێوە؟: *(W~ do you come from?)*.

n. شوێن (ی ڕووداوێك):

(I don't know the when and ~ of the accident.)

whereabout (hwâr′ə-bout´), *adv. & n.* [Rare], = whereabouts.

whereabouts (hwâr′ə-bouts´), *adv.* لە کوێ؟؛ لە چ ناوچەیەك؟؛ لە نزیك کوێوە؟: *(~ do you live?)*.

n. سەروشوێن: *(Do you know her ~ ?)*.

whereas (hwâr-az′), *conj.* (١) لەبەر؛ بەهۆی؛ بەهۆی ئەوەوە کە؛ لەبەرئەوەی کە: *(~ the following incidents have occurred.)*

(٢) کەچی؛ بەڵام؛ لەکاتێکدا؛ بە پێچەوانەوەی ئەوەوە:

(Some people love snow, ~ others hate it.)

whereat (hwâr-at′), *adv.* [Rare or Archaic], لە چی؟

(~ did he get so angry?)
conj. لەسەر ئەوە؛ ئەوسا؛ ئەو کاتە:
(He turned to leave, ~ she began to weep.)
whereby (hwâr′bī′), *adv.* (١) بە چیدا؟؛ چۆن؟:
(~ shall we know him?)
(٢) کە بە هۆیەوە؛ کە پێی؛ کە لە ڕێی ئەو شتەوە:
(a device ~ to make money)
where'er (hwâr-er′), ***adv. & conj.*** [Poetic], = wherever.
wherefore (hwâr′fôr′, hwâr′fōr′), ***adv.*** (١) بۆ؟؛ بۆچی؟؛ لەبەرچی؟ ***(~ did you go?)*** .
(٢) بۆ ئەوە؛ کە بۆی: ***(the reason ~ we have met.)*** .
conj. لەبەرئەوە؛ بۆیە
(We ran out of water, ~ we surrendered.)
n. هۆ: ***(Never mind the why and ~ .)*** .
wherefrom (hwâr-frum′, hwâr-from′), ***adv.*** لە کوێوە؟؛ لەوێوە کە
wherein (hwâr-in′), ***adv.*** (١) لە چیدا؟: ***(~ was I wrong?)*** .
(٢) کە تێیدا: ***(the room ~ he slept)*** .
whereinto (hwâr-in′tōō, hwâr′in-tōō′), ***adv.*** بۆ ناو چی؟؛ بۆ ناو کوێ؟؛ بۆ ناو ئەو شوێنەی.
whereof (hwâr-uv′, hwâr-ov′), ***adv.*** (١) (ا) لە بابەت چییەوە؟؛ دەربارەی چی؟ (ب) دەربارەی ئەوەی کە.
(٢) (ا) لە بابەت کێوە؟؛ دەربارەی کێ؟. (ب) هی ئەو کەسەی کە.
whereon (hwâr-on′), ***adv.*** (١) لەسەر چی؟ ***(~ do you rely?)*** .
(٢) ئەوەی کە لە سەری: ***(the hill ~ we stand.)*** .
wheresoe'er (hwâr′sō-er′), ***adv. & conj.*** [Poetic]. wheresoever.
wheresoever (hwâr′sō-ev′ẽr), ***adv. & conj.*** = **wherever.**
wherethrough (hwâr-thrōō′), ***adv.*** [Rare], کە بە هۆیەوە؛ ئەوەی کە بە ناویدا؛ لەو کاتەدا کە.
whereto (hwâr-tōō′), ***adv.*** (١) بۆ کوێ؟؛ بۆ چ شوێنێک؟؛ بۆچی؟؛ بۆ چی مەبەستێک؟ (٢) بۆ ئەو شتەی کە؛ بۆ ئەوەی کە.
whereunto (hwâr′ən-tōō′), ***adv.*** [Archaic], whereto.
whereupon (hwâr′ə-pon′), ***adv.*** لەسەر کوێ؟؛ لەسەر چی؟؛ لەسەر ئەو شوێنەی کە
conj. ئیتر؛ لەوەوە؛ بەو هۆیەوە؛ لە ئەنجامی ئەوەدا؛ ئەوسا:
(I explained the matter, ~ he laughed heartily.)
wherever (hwâr-ev′ẽr), ***adv.*** (١) لە هەر کوێ؛ لە هەر کوێیەک؛ لە هەر شوێنێک (٢) لە کوێ؟ (لەڕووی سەرسامییەوە):
(~ did you hear that?)
(هەروەها " **where ever** " بەم مانایە).
conj. لە هەر کوێ؛ لە هەر کوێیەک؛ لە هەر شوێن؛ لە هەر بارودۆخێکدا.
wherewith (hwâr-with′), ***adv.*** [Archaic], (١) بە چی؟:
(~ shall I save him?)
(٢) بەوەی کە؛ کە پێی ***(the fingers of this hand ~ I write.)***
pron. ئەوەی کە پێی؛ ئەو شتەی کە پێی.
wherewithal (hwâr′with-ôl′), ***n.*** هۆی پێ کردنی کارێک (بەتایبەتی پارە)؛ پارە؛ ئەوەی پێویستە بۆ جێبەجێکردنی شتێک:
(I haven't the ~ to continue my education.;
to have the ~ for war)
adv. & conj. [Archaic]. = **wherewith.**
wherry (hwer′i), ***n.*** (١) بەلەمی سەوڵی بچووک.
(٢) بەلەمی سەوڵی یەک کەسی پێشبڕکێ
(٣) [British]. بەلەمی بار.
v.t. بە بەلەمی بار گواستنەوە

whet (hwet), ***v.t.*** (١) تیژکردن بە هەسان (چەقۆ یا تیغی تر)؛ تیژکردنەوە.
(٢) بزوواندن؛ جووڵاندن (ئارەزوو، هەوەس)؛ ئارەزووکردنەوە؛ چەژکردن؛ هەوەس هەڵساندن: ***(to ~ one's appetite)*** .
n. (١) تیژکردن؛ تیژکردنەوە. (٢) تیژکەرەوە.
(٣) [Colloq.]، ئارەزووکەرەوە (خواردەمەنی، خواردنەوە)؛ پێک
whether (hweth′ẽr), ***conj.*** (١) ئەگەر؛ ئەگەر وا بێ.
(He asked ~ I would help.)
(٢) چ وا بێ... چ وا؛ چ ئەو بێ... چ ئەو؛ ئەگەر... ئەگەر؛ ئەگەر
| ~ he drives or (~ he) takes the train, he will be on time.
I don't know ~ he'll improve. |
(٣) ئایا:
(He was completely ignored ~ by accident or design.)
pron. [Archaic], کامیان
whether or no, هەر چۆنێک بێ؛ بە هەر حاڵ.
whetstone (hwet′stōn′), ***n.*** هەسان؛ زبرە؛ بەردە زبرە
whew (hwū), ***interj.*** ووتەیەکە سەرسامی، بێزاری، ترس، یا ئۆخەی... هتد دەردەبڕێ.
whey (hwā), ***n.*** پەنیراو؛ ئاوی پەنیر: ئەو ئاوەیە کە لە ماست جیا دەبێتەوە لە کاتی پەنیر لێ دروستکردندا
wheyey (hwā′i), ***adj.*** لە پەنیراو دەچێ؛ تایبەتی بە ئاوی پەنیر.
whey-face (hwā′fās′), ***n.*** (١) دەموچاوی سپی هەڵگەڕاو؛ ڕەنگ هەڵبزڕکاو. (٢) کەسێکی دەموچاو سپی هەڵگەڕاو (لە ترسدا)؛ کەسێکی ڕەنگ بزڕکاو یا هەڵگەڕاو
whey-faced (hwā′fāst′), ***adj.*** سپی هەڵگەڕاو (لە ترسدا)؛ ڕەنگ بزڕکاو یا هەڵگەڕاو
which (hwich), ***pron.*** (١) کام؟؛ کامە؟؛ کامەیان؟:
(~ of the men answered? ~ do you want?)
(٢) ئەوەی کە؛ کامە؛ کامەیان: ***(I know ~ you want.)*** .
(٣) کە (بۆ گیاندارو شتومەک):
(My hat, ~ is on the table; the war ~ has just ended.)
(٤) چ؛ هەر کامێکیان؛ هەر کامیان؛ ئەوەی:
(You may take ~ you prefer.)
adj. (١) کام؟؛ کامیان؟؛ کامە؟؛ چ؟: ***(~ books shall I choose?)*** .
(٢) هەرچی؛ چ:
(Try ~ method you please, you cannot succeed.)
whichever (hwich-ev′ẽr), ***pron. & adj.*** (١) هەر کامیان؛ هەر کامێکیان؛ هەر کام: ***(You may choose ~ desk you wish.)*** .
(٢) گرنگ نییە هەر کامیان بێ؛ هەر کامیان:
(It is a long trip ~ road you take.)
whichsoever (hwich′sō-ev′ẽr), ***pron. & adj.*** whichever.
whidah (hwid′ə), ***n. Also*** **whidah bird, whidah finch, whydah,** باڵندەیەکی بچووکی ڕەشی ئەفەریقاییە هێلانەکەی لە پووش و چیلکە دروست دەکات. نێرەکەی کلکێکی زۆر درێژی پێوەیە.
whiff (hwif), ***n.*** (١) سروە؛ سوزە؛ شنە ***(a ~ of cool air)*** .
(٢) بۆنێکی کەم (خۆش یا ناخۆش) ***(a ~ of garlic, onion, jasmin)***
(٣) مژ (هەوا، جگەرە، سەبیل)؛ فوو: ***(Take a ~ of this pipe.)***
(٤) دووکەڵ (جگەرە)؛ هاڵاو
(٥) هەڵچوون؛ تووڕەیی: ***(a ~ of temper)*** .
v.t. (١) فوولێکردن؛ فوو پێداکردن. (٢) بەبادان (دووکەڵی جگەرە یا سەبیل).
(٣) کێشان (سەبیل، جگەرە)؛ مژلێدان.
v.i. (١) هەڵکردن (سروە): ***(The wind ~ed through the trees.)*** .
(٢) مژلێدان و دووکەڵ بەبادان؛ مژلێدان.
whiffet (hwif′it), ***n.*** (١) فوویەکی بچووک؛ مژێکی بچووک؛ سروەیەکی کەم (٢) سەگێکی بچووک.

(۳) کەسێکی بچووک و هیچ‌وپووچ؛ منداڵ.

whiffle (hwif′'l), *v.i.* (۱) هەڵکردن بە پچڕپچڕی (با).
(۲) ڕاڕایی کردن؛ دوودڵی کردن (۳) فیکەلێدان؛ فیکەکێشان
v.t. بە فوو بڵاوکردنەوە؛ فوولێکردن (بۆ بڵاوکردنەوە)؛ پەرش‌وبڵاوکردنەوە (با).

whiffler (hwif′lēr), *n.* ڕاڕا؛ دوودڵ

whiffle-tree (hwif′'l-trē′), *n.* مژان (هەوجاڕ، گالیسکە)؛ داری مژان.
(هەروەها " singletree " ، " swingletree " ، " whippletree ").

Whig (hwig), *n.* (۱) حیزبی دیموکراسی و پێشکەوتنخوازی کۆنی ئینگلتەرە کە لە دواییدا بوو بە " حیزبی ئازادیخوازان ".
(۲) لایەنگری شۆڕشی سەربەخۆیی ئەمەریکا دژ بە ئینگلیز.
(۳) حیزبێکی کۆنی ئەمەریکی بوو کە دژی دەسەڵاتی لە ئەندازە بەدەری میری بوو وە لە دواییدا بوو بە " حیزبی کۆماری "

adj. تایبەتی بە " Whig "

-Whiggish *(adj.)*.

Whiggery (hwig′ēr-i), *n.* *Also* **Whiggism.** بیروڕاو ڕێبازی " Whig " ەکان (وشەی پێشوو ببینە)

while (hwīl), *n.* (۱) ماوە؛ سەردەم؛ تاو:
(a short ~ ; Stay for a ~ : to wait a long ~)
(۲) کات و ئەرک و پارەی پێویست بۆ کردنی شتێك:
(Is this conference worth your ~ ?)

conj. (۱) لە کاتێکدا؛ هەتا؛ بە درێژایی ئەو کاتە کە:
(It was lovely ~ it lasted.)
(۲) (ا) لە هەمان کاتدا؛ ئەگەرچی؛ هەرچی چەند:
(W~ he was no poor, he had no ready cash.)
(ب) کەچی؛ بەڵام؛ وە:
(The walls are green, ~ the ceiling is white.)
(۳) [Dial.]. هەتا؛ هەتاکو

v.t. (~ **away**), بردنە سەر (بە خۆشی)؛ کات کوشتن:
(We ~d away the afternoon.)

all the while, بە درێژایی ئەو کاتە کە.
between whiles, جاربەجار؛ جارجار؛ ناوبەناو.
once in a while, جاربەجار؛ جارجار؛ جارنەجار؛ ناوبەناو.
worth one's while, دەهێنێ؛ بەسوودە؛ ئەو کات و ئەرك و پارەیە دەهێنێ کە تێی دەچێ: *(Having a child is worth your while.)*.

whiles (hwīlz), *adv.* [Archaic or Dial.], هەندێ جار.
conj. [Archaic]. = **while.**

whilom (hwī′ləm), *adv.* [Archaic], لەوەوپێش؛ پێشوو؛ ڕابوردوو.
adj. [Archaic], پێشوو: *(their ~ friends)*.

whilst (hwīlst), *conj.* [Chiefly British]. = **while.**

whim (hwim), *n.* (۱) ئارەزووی کاتی؛ هەوەس؛ حەزی سەردەمی.
(۲) جەنجەڕی ئاو و کانزا (ئەسپی پێوە دەبەسترێ و ئاو و کانزای پێ هەڵدەهێنجرێ)

whimbrel (hwim′brəl), *n.* باڵندەیەکی کەنار ئاوی ئەورووپاییە.

whimper (hwim′pēr), *v.i.* & *v.t.* نووزاندن؛ نوورەنووزکردن؛ کرووزانەوە؛ فنکەفنک کردن؛ گریان لەژێر لێوەوە: *(The child ~s.)*.

n. نووزە؛ کرووزانەوە؛ فنکەفنک:
(Life ends not with a bang but with a ~ .)

-whimperer *(n.)*; whimperingly *(adv.)*.

whimsical (hwim′zi-k'l), *adj.* (۱) هەوەسباز؛ حولحوڵ؛ ئارەزووباز؛ شێتەوژێرە. (۲) سەیر؛ نائاسا.

-whimsically *(adv.)*.

whimsicality (hwim′zi-kal′ə-ti), *n.* (۱) هەوەسبازی؛ حولحولێتی؛ ئارەزووکاری. (۲) کردەوەی هەوەسبازیانە؛ ڕەفتاری حولحولییانە.

whimsy, whimsey (hwim′zi), *n.* (۱) **whim**.
(۲) شتی سەیر و نائاسا.

whin (hwin), *n.* دەوەنێکی هەمیشە سەوزی دڕکاوی چۆڵەوانییەکانە گوڵی زەرد دەگرێ. (هەروەها " furze " ، " gorse ").

-whinny *(n.)*.

whin (hwin), *n.* = **whinstone.**

whinchat (hwin′chat′), *n.* باڵندەیەکی قاوەیی دەنگ خۆشی دەشتەکانە.

whine (hwīn), *v.i.* (۱) نووزەنووزکردن؛ نووزانەوە؛ کرووزانەوە؛ بۆڵەبۆڵ کردن؛ قرووسکان:
(The child ~s all the time. Why are you ~ing?)
(۲) سکاڵاکردن بە نووزەنووز و کرووزانەوە؛ کورکاندن؛ کورکەکورک کردن.
(۳) ناڵاندن (مەکینە)؛ فنگەفنگ کردن؛ لووراندن؛ نکاندن:
(The engine ~d as we were driving uphill.)

v.t. نووزانەوە؛ بە نووزەنووز داواکردن یا دەربڕین؛ کورکاندن.

n. (۱) نووزانەوە؛ کرووزانەوە؛ کورکەکورك کردن؛ قرووسکانەوە.
(۲) نووزەنووز؛ کرووزەکرووز؛ کورکەکورك؛ قرووسکەقرووسك.
(۳) سکاڵای بە نووزانەوە یا کرووزانەوە کراو.

-whiner *(n.)*; whiningly *(adv.)*.

whinny (hwin′i), *v.i.* حیلاندن؛ لووشکاندن؛ لووشکەلووشك کردن؛ کورکاندن.

v.t. بە حیلە یا لووشکەلووشك دەربڕین.

n. حیلە؛ حیلەحیل؛ لووشکە؛ لووشکەلووشك؛ کورکە؛ کورکەکورك.

whinstone (hwin′stōn′), *n.* مەڕمەڕی ڕەش: جۆرە بەردێکی سەختی قورسی ڕەشە لە کۆمەڵەی " بازۆڵت ". (هەروەها " whin " ، " trap ").

whiny (hwīn′i), *adj.* نووزەنووزکەر؛ بە نووزە: *(a ~ child, dog)*.

whip (hwip), *v.t.* (۱) (~ **out**; ~ **off**; ~ **up**)، لەپڕ ڕاتەکاندن، دەرهێنان، ڕاکێشان، لە دەست هەڵپرووسکان، یا لادان:
(He ~ped out a knife.)
(۲) (ا) لێدان بە قەمچی یا دار؛ دارکاری کردن؛ قەمچی لێدان.
(ب) سزادان بەم شێوەیە.
(۳) (~ **up**)، وورووژاندن؛ هاندان؛ پاڵ پێوەنان:
(to ~ up an emotion, the crowd, etc.)
(٤) پیادان؛ پیاماڵین بە توند؛ داگرتنەوە: *(The rain ~ped her face.)*
(٥) بە توند سەرزەنشتکردن؛ پێ ووتن؛ هێرش بردنە سەر.
(٦) داگرتنەوەی پەت یا گوریسێك بە بەن تێوەئاڵاندن بۆ ئەوەی هەڵنەوەشێ
(۷) پەراوێز داگرتنەوە؛ قەراغ یا شیرازە هەڵپێچان.
(۸) ڕاوەماسی کردن (بە پەیتاپەیتا قولاپ هەڵدان).
(۹) شڵەقاندن و کەف لێ هەڵساندن (هێلکە... هتد).
(۱۰) [Colloq.]، بۆرپێدان؛ بەزاندن؛ لێ بردنەوە.
(۱۱) بەرزکردنەوە بە خولخولۆکە
(۱۲) (~ **up**)، بە پەلە نووسین یا کردن... هتد:
(to ~ up a story, poem, sketch, etc.)

v.i. (۱) بە پەلە ڕۆیشتن یا چوون؛ دەرپەڕین؛ لەپڕ تێ تەقان؛ ڕاکردن:
(He ~ped down the stairs.)
(۲) شەکانەوە بە قایم: *(Flags ~ in high wind.)*.
(۳) هەڵدان (قولاپی ڕاوەماسی)؛ هاویشتن.

n. (۱) قەمچی؛ قامچی؛ شەلاق؛ شەلاخ. (۲) قەمچی لێدان.
(۳) قەمچی وەشێن: (ا) عەرەبانچی؛ گالیسکەچی.
(ب) ڕاوچییەکە کە بە قەمچی لە تانجی و سەگەکان دەدات.
(٤) (ا) قەمچی بە دەست: ئەندامێکی بەرزی حیزبێکی کۆنگرێسی ئەمەریکی یا پەرلەمانێکە کە بەرپرسیاری ئامادەبوونی ئەندامەکان و جێبەجێکردنی کاروبار و بەرنامەی حیزبەکەیەتی. (هەروەها " party whip ").
(ب) بانگ کردنی ئەندامانی حیزبێکی کۆنگرێس یا پەرلەمان بۆ کۆبوونەوە.
(٥) دەست جووڵانێکە وەك قەمچی وەشان؛ قەمچی وەشان.
(٦) جۆرە شیرینییەکە.
(۷) پەتی خولخولۆکەی بەرزکردنەوە (کەشتیوانی).

whip in, گردکردنەوە بۆ کۆرگرتن.
whip up, (١) وورووژاندن: هاندان؛ هێنانە جۆش:
(to whip up a crowd)
(٢) [Colloq.]، بە پەلە لێنان یا ئامادەکردن؛ بە پەلە نووسین یا کردن:
(to whip up a meal; to whip up a story, sketch, etc.)
whipcord (hwip′kôrd′), *n.* (١) قایشی قەمچی؛ قایشێکی قایمی بادراو یا هۆنراوەیە بۆ قەمچی بەکاردەهێنرێ.
(٢) ژێ (کە لە ڕیخۆڵەی مەڕو ئەسپ دروست دەکرێ بۆ ئامێری مۆسیقی و... هتد). (٣) جۆرە قوماشێکە.
whip hand, (١) دەستی قەمچی: ئەو دەستەی کە سوار یا عەرەبانچی قەمچی پێ دەگرێت. (٢) دەسەڵات؛ ژووردەستی؛ دەست ڕۆیشتن؛ ڕکێف:
(He has the ~ in this situation.)
whip-lash (hwip′lash′), *n.* (١) قایشی قەمچی.
(٢) ئازار پێگەیشتنی بڕبڕەو مل بەهۆی لەپڕ سەر ڕاتەکانەوە (وەك چۆن ئەگەر یەکێك لە ئوتومبیلێکدا بێ و لە دواوە ئوتومبیلێکی تر لێی بدات):
(He got a ~ when his car was struck from behind.)
(هەروەها پێشی دەووترێ: " whiplash injury ").
whipper (hwip′ẽr), *n.* قەمچی وەشێن.
whipper-in (hwip′ẽr-in′), *n.* (١) [Chiefly British]، - یاریدەدەری ڕاوچی کە بە قەمچی سەگ و تانجی‌یەکان دابین دەکات.
(٢) whip # 4-A
whipper-snapper (hwip′ẽr-snap′ẽr), *n.* کەسێکی هیچ‌وپووچی خۆدەرخەر (بەتایبەتی گەنج).
whippet (hwip′it), *n.* (١) سەگێکی تیژڕەوە لە تانجی دەکات (بۆ پێشبڕکێ بەکاردەهێنرێ)؛ تانجی. (٢) دەبابەیەکی بچووکە لە شەڕی جیهانیی دووەمدا لەلایەن هاوپەیمانەکانەوە بەکاردەهێنرا.
whipping (hwip′iŋ), *n.* (١) قەمچی لێدان؛ قەمچیکاری؛ جەڵدە لێدان. (٢) بەنی پەراوێز پێ داگرتنەوە؛ تاڵە بەنی شیرازە پێ هەڵپێچان.
whipping boy, (١) قۆچی قوربانی: منداڵێکە کە لەگەڵ شازادەیەکدا پێی دەخوێنراو لەباتی ئەو سزا دەدرا. (٢) scapegoat # 2.
whipping post, کۆڵەکەی قەمچی لێدان: کۆڵەکەیەکە خەڵکی تاوانباری پێوە دەبەسترێتەوەو جەڵدەیان لێ دەدرێت.
whipple-tree (hwip′'l-trē′), *n.* = **wiffle-tree.**
whip-poor-will (hwip′ẽr-wil′), *n.* باڵندەیەکی قاوەیی شەوگەڕە ناوەکەی لە دەنگی خوێندنەکەیەوە وەرگیراوە.
whip-saw (hwip′sô′), *n.* مشارێکی باریك و درێژی دووکەسی‌یە.
v.t. (١) بڕینەوە بەم جۆرە مشارە.
(٢) لە دوو سەرەوە لێ بردنەوە؛ دوو جار پێ دۆڕاندن.
(٣) لە دوو سەرەوە بۆرپێدان یا بەزاندن.
whip scorpion, دووپشکێکی بێ ژەهرو بێ چزووە کلکێکی درێژی وەك قەمچی هەیە
whip snake, مارێکی بێ ژەهرە بەزۆری لە داروداردەختدا دەژی.
whip-stitch (hwip′stich′), *v.t. & v.i.* پەراوێز داگرتنەوە؛ شیرازە یا سیم هەڵپێچان.
n. تەقەڵێکی پەراوێز پێ هەڵپێچ.
whip-stock (hwip′stok′), *n.* دەسکی قەمچی
whipt (hwipt), *alternative past tense and p.p of* **whip.**
whip-tail (hwip′tāl′), *n.* مارمێلکەیەکی کلك قامچی ئاسایی‌یە.
whip-worm (hwip′wũrm′), *n.* کرمە قامچی: کرمێکی باریکە درێژی‌یەکەی دوو ئینجە سەرێکی لە قامچی دەچێ لە ڕیخۆڵە باریکەدا دەژی.
whir, whirr (hwũr), *v.i. & v.t.* ڤرەڤرکردن؛ ووڕەووڕکردن؛ خولانەوە یا فڕین و ڤرەڤرکردن؛ فرەفرکردن.
n. (١) ڤرەڤر: ووڕەووڕ؛ فرەفر. (٢) فڕکەفڕك؛ پەلەپەل؛ پەلە؛ هەڵپە.
whirl (hwũrl), *v.i.* (١) سوڕدان؛ سەماکردن؛ قنگ بادان:
(They ~ed round the dance floor.)
(٢) خولانەوە؛ سوڕانەوە؛ چەرخانەوە.
(٣) فڕکەفڕك کردن؛ ڕاکەڕاك کردن؛ دەرپەڕین؛ خێرا ڕۆیشتن.
(٤) سەر خولانەوە؛ گێژبوون؛ تووشی سەرەخوڵێ بوون؛ سەر سوڕخواردن:
(My head is ~ing.)
v.t. (١) خولاندنەوە؛ سوڕاندنەوە؛ چەرخاندنەوە.
(٢) خول پێدان؛ باپێدان؛ سوڕپێدان: *(The wind ~ed the leaves.)*.
(٣) [Obs.]، هاویشتن؛ هەڵدان.
n. (١) خولانەوە؛ سوڕانەوە؛ چەرخانەوە.
(٢) خول؛ سوڕ؛ چەرخە.
(٣) شتێکی خولاوە یا سوڕاوە: *(a ~ of dust)*.
(٤) بەسەر چەند ئاهەنگێکەوە گەڕان بە پەلە.
(٥) دەنگەدەنگ؛ بەزم‌وڕەزم؛ هەراوزەنا؛ جم‌وجوولێکی زۆر.
(٦) سەرەخوڵێ؛ گێژی؛ ووڕی؛ کاسی: *(My head is in a ~ .)*
-whriler *(n.).*
whirl-about (hwũrl′ə-bout′), *n.* (١) خولانەوە؛ سوڕانەوە؛ فڕکەفڕك. (٢) whirligig.
whirligig (hwũr′li-gig′), *n.* (١) فڕفڕۆکە (یاری منداڵان)؛ فڕفڕە. (٢) merry-go-round. (٣) شتێکی خولاوە یا سوڕاوە.
(٤) سوڕانەوە؛ خولانەوە؛ چەرخانەوە؛ گێژخواردن.
(٥) whirligig beettle.
whirligig beetle, قالۆنچەی خولاوە: قالۆنچەیەکی ئاوی‌یە بەسەر ئاوەوە بە خێرایی دەسوڕێتەوە.
whirling dervish, دەروێش؛ دەروێشی حاڵ لێهاتوو.
whirlpool (hwũrl′pōōl′), *n.* (١) گێژاو؛ گەرداو.
(٢) (ا) شتێکە کە خێرا بخولێتەوە وەك گێژاو.
(ب) ئەم جۆرە خولانەوەیە؛ فڕکەفڕك.
whirlwind (hwũrl′wind′), *n.* (١) گەردەلوول؛ گێژەڵووکە؛ گێژەبا.
(٢) شتێکی لەپڕ قەوماوو بەهێزو وێرانکەر؛ هێزێکی وێرانکەر.
(٣) فڕکەفڕك؛ ڕاکەڕاك؛ بە قایم خولانەوە.
adj. بەهێز؛ قایم؛ توند؛ بێ ووچان:
(a ~ campaign for his reelection)
reap the whirlwind, ئەنجامی کاری خراپ هاتنەوە ڕێ؛ ئەوەی با بچێنێ با دەدوورێتەوە.
whirly (hwũr′li), *adj.* خولاوە؛ سوڕاوە.
whirly (hwũr′li), *n.* گێژەڵووکەی بچووك.
whirly-bird (hwũr′li-bũrd′), *n.* [Slang], = **helicopter.**
whirr (hwũr), *v.i. & v.t., n.* = **whir.**
whirry (hwũr′i), *v.t. & v.i.* [Scot.], = **whirl.**
whish (hwish), *v.i.* فسەفس کردن؛ فسەهاتن؛ وورشانەوە؛ فیشکەکردن.
n. فسە؛ فسەفس؛ وورشە؛ فیشکە.
whisht (hwisht), *interj.* ووشت!؛ بێ دەنگ بە!.
adj. خامۆش؛ بێ دەنگ
v.t. بێ دەنگ کردن؛ کپ کردن؛ خامۆش کردن.
v.i. بێ دەنگ بوون؛ کپ بوون؛ خامۆش بوون.
n. (١) بێ دەنگی؛ خامۆشی. (٢) چرپە؛ فسکە.
whisk (hwisk), *v.t.* (١) (~ off; ~ away)، دەرکردن؛ لابردن؛ دەست لێ هەڵتەکان: *(to ~ flies away)*.
(٢) بە پەلە بردن؛ فڕاندن: *(They ~ed him off in an ambulance.)*
(٣) ڕاوەشاندن: *(The cow ~ed her tail.)*.
(٤) شڵەقاندن؛ هەڵشڵەقاندن: *(to ~ eggs, cream, etc.)*.
v.i. خێرا ڕۆیشتن یا جوڵانەوە: *(The cat ~ed around the corner.)*.
n. (١) گسك. (هەروەها " whisk-broom ").
(٢) ئامێری هێلکەو شت هەڵشڵەقان.
(٣) ڕاوەشان:
(The horse brushed off the flies with a ~ of his tail.)

whisk broom, گسك. هەروەها " whisk ").

whisker (hwis′kēr), ***n.*** (١) (.*pl*) ، تووکی لاڕوومەت (بەتایبەتی بە درێژی و چەناگەی تاشراوەوە). (٢) (.*pl*)، ڕیش.
(٣) دانەیەك لە مووی ڕیش. (٤) [Archaic]. سمێڵ.
(٥) مووی سمێڵی پشیلەو مشك و... هتد.
(٦) داری ئەم دیوو ئەودیوی داری بایەوان (کەشتیوانی).

-whiskered *(adj.)*; **whiskery** *(adj.)*.

whiskey, whisky (hwis′ki), ***n.*** (١) ویسکی. (٢) پێکێ ویسکی.
adj. لە ویسکی دروستکراو.

whiskey sour, کۆکتێلێکە لە ویسکی و ئاوی لیمۆو شەکر پێکدێت.

whisper (hwis′pēr), ***v.i.*** (١) چرپەکردن؛ چپان بە گوێدا؛ چرپان.
(٢) فسکەفسك کردن؛ بە دزییەوە قسەکردن (پیلان گێڕان)؛ چپەچپ کردن.
v.t. (١) بە چرپە پێ ووتن؛ بە گوێدا چرپان: *(He ~ed endearments to her.)*
(٢) بە دزییەوە (پێ) ووتن.
n. (١) چرپە؛ چپە. *(She spoke in a ~ .)*.
(٢) فسکەفسك؛ چپەچپ؛ قسەی بە دزییەوە کراو.
(٣) شنە؛ وورشە؛ شنینەوە؛ خشە: *(the ~ of leaves in the wind)*.

whisperer (hwis′pēr ēr), ***n.*** (١) چپەچپکەر؛ بە چرپە دواو؛ بە چپە دوو. (٢) قاوخەرەوە؛ قاوداخەر.

whispering (hwis′pēr-iŋ), ***n.*** (١) چرپە؛ چپە؛ چپەچپ؛ فسکەفسك.
(٢) ووتووات؛ قاو؛ مقۆمقۆ؛ بەندوباو. (٣) شنە؛ شنینەوە؛ وورشە.
adj. (١) چپەچپکەر؛ فسکەفسککەر. (٢) چپەچپی؛ فسکەفسکی؛ چپەیی.
(٣) قاوخەرەوە؛ قاوداخەر.

-whisperingly *(adv.)*.

whispering campaign, قاوخستنەوە بۆ سووك کردنی کەسێك، ڕێکخراوێك، یا مەسەلەیەك؛ هێرشی فسکەفسك

whisperous (hwis′pēr-əs), *adj.* = whispery.

whispery (hwis′pēr-i), *adj.* (١) چپەیی؛ چرپەیی: *(a soft, ~ voice)*
(٢) پڕ لە چپەچپ؛ چپەچپدار.

whist (hwist), *interj.* بێ دەنگ بە!
adj. بێ دەنگ؛ خامۆش؛ کپ.
v.t. بێ دەنگ کردن؛ کپ کردنەوە؛ خامۆش کردن.
v.i. بێ دەنگ بوون؛ خامۆش بوون
n. بێ دەنگی؛ خامۆشی

whist (hwist), ***n.*** جۆرە یارییەکی کاغەزە.

whistle (hwis′'l), ***v.i.*** (١) فیکەلێدان؛ فیکەکردن؛ فیکەکێشان؛ فیکاندن.
(٢) لووراندن (با)؛ لوورەلوورکردن: *(The wind ~d past.)*.
(٣) (ا) فیکەلێدان؛ فیکەکێشان: *(The policeman ~d.)*.
(ب) فیقاندن؛ فیکەلێدان؛ فیکەهاتن: *(The train ~d.)*.
v.t. (١) ئاواز لێدان بە فیکە: *(to ~ a tune)*.
(٢) فیکە بۆ لێدان (بۆ بانگ کردن)؛ فیکە بۆ کردن؛ فیکە بۆ کێشان.
n. (١) فیکە؛ فیقەنە؛ فیقە؛ فیقەفیق. (٢) فیکە؛ دەنگی فیکە؛ فیقە.
(٣) فیکەکردن؛ فیکەکێشان؛ فیکاندن.
(٤) بانگ کردن یا شت پێ ڕاگەیاندن بە فیکە.
(٥) لوورە (با). (٦) [Colloq.]، دەموقوڕگ.

wet one's whistle, دەم تەڕکردن؛ شت خواردنەوە (شەراب، ئاو، عەرەق... هتد)؛ پێك خواردنەوە.

whistle for, خۆزگە بۆ خواستن و بێ ئومێد بوون؛ بەتەمابوون بەبێ سوود.

whistle in the dark, وورە ئانەبەر خۆ؛ خۆخلافاندن بۆ ترس لەبیرچوونەوە؛ ترس لە بیر خۆ بردنەوە

whistler (hwis′lēr), ***n.*** (١) فیکەکێش؛ فیکەلێدەر.
(٢) بالندەیەکە خوێندنەکەی لە فیکەلێدان دەچێ
(٣) ئەسپی تەنگەهەناسە. (٤) جۆرە مشکێکی شاخی گەورەی ئەمەریکییە.

whistle stop, (١) (ا) ئێستگەیەکی بچووکە کە شەمەندەفەر تیایدا ڕاناوەستێ ئەگەر بە داواکردن نەبێ. (هەروەها " flag stop ").
(ب) شارۆچکەیەکە کە ئێستگەیەکی وەهای تێدا بێ.
(٢) وەستانێکی کورتە لە شارۆچکەیەکدا لەلایەن کەسێکی ناودێرکراوەوە بۆ هەڵبژاردن (زۆربەی جار هەر بەبێ دابەزین لە شەمەندەفەرەکە)

whistle-stop (hwis′'l-stôp′), ***v.i.*** وەستانی کورت کورت لە گەلێك شارۆچکە لەلایەن کەسێکەوە کە خۆی ناودێر کردبێ بۆ هەڵبژاردن.

whistling (hwis′liŋ), ***n.*** (١) فیکەکێشان؛ فیکەلێدان؛ لوورەلوورکردن.
(٢) فیکە؛ لوورە؛ فیقە؛ دەنگی فیکە.
(٣) تەنگەهەناسەیی ئەسپ. (پێشی دەووترێ: " roaring ").

whit (hwit), ***n.*** ئەختێك؛ تۆزێك؛ ئەختالێك؛ هیچ: *(He doesn't seem a ~ concerned.)*

white (hwīt), ***adj.*** (١) سپی؛ چەرموو.
(٢) (ا) زیوی. (ب) سپی هەڵگەڕاو؛ سپی: *(a face ~ with terror)*.
(ج) سپی؛ سپیکار: *(~ wines)*.
(د) سپی (کاغەز)؛ شت تیا نەنووسراو؛ بەتاڵ.
(ه) بەفرین؛ بەفراوی؛ سپی: *(a ~ christmas)*.
(٣) سپی پۆش؛ بەرگی سپی لەبەر.
(٤) پاك (ڕەووشت)؛ بێ لەکە؛ بێ گەرد.
(٥) بێ زیان؛ زیان نەبەخش: *(~ magic; a ~ lie)*.
(٦) [Rare]، بهات (کات، ڕۆژگار، وەرز).
(٧) (ا) ڕەگەز سپی؛ سپی (پێست)؛ قەوقازی.
(ب) تایبەتی بە ڕەگەزی سپی: *(~ supremacy)*.
(ج) [Slang]، سەرڕاست؛ ڕاست؛ بە ویژدان.
(٨) زۆر گەرم. (٩) کۆنەپەرست.
n. (١) ڕەنگی سپی؛ ڕەنگ چەرموو؛ سپی.
(٢) سپێتی: (ا) پێستی سپی یا قەوقازی. (ب) پاکی؛ بێ گەردی؛ بێ لەکەیی
(٣) (ا) سپێنەی هێلکە. (ب) سپێنەی چاو.
(ج) شوێنی سپی یا شت تێدا نەنووسراوی پەڕە کاغەز؛ سپیایی.
(٤) (ا) قوماشی سپی
(ب) (.*pl*)، جل‌وبەرگی سپی (وەك هی قەشەو پاپا یا هەندێ پیشە).
(ج) شەرابی سپی. (د) بۆیەی سپی.
(ه) توخمی سپی (بەتایبەتی بەران). (و) ئاردی سپی.
(٥) ئادەمیزادی سپی یا قەوقازی؛ کەسێکی پێست سپی.
(٦) ئەندامی حیزب یا ڕێکخراوێکی کۆنەپەرست.
(٧) (.*pl*)، **leucorrhea**.
(٨) (ا) [Archaic]، نیشانی سپی (تیربازی).
(ب) ئەڵقەی دەرەوەی نیشان. (ج) پێکانی ئەم ئەڵقەیە.
(٩) (ا) داشی سپی (دامەوشەترەنج). (ب) یاریکەری داشی سپی.
v.t. (١) سپیکردنەوە.
(٢) (**~ out**)، شوێن یا هێڵی سپی بەجێهێشتن لە پەڕەی کاغەزدا (چاپەمەنی)؛ کوژاندنەوە بە شلەی سپی (نووسین): *(~ out this line.)*

bleed white, نابووت کردن؛ بێ پوول و پارە کردن؛ پوول و پارە پێ نەهێشتن.

white ant, = termite.

white-bait (hwīt′bāt′), ***n.*** (١) بەچکەی جۆرە ماسییەکی بچووکە بە بچووکی دەخورێ. (٢) چەند جۆرە ماسییەکی بچووکە.

white bear, = polar bear.

white-beard (hwīt′bêrd′), ***n.*** پیرەمێردی ڕیش سپی؛ پیاوی ڕیش سپی

white birch, سپیدار؛ چنار.

white blood cell, = leukocyte - white corpuscle.

white book, کتێبە سپی: ڕاپۆرتێکی بەرگ سپییە میری دەریدەکات لەسەر مەسەلەیەکی تایبەتی.

white bread, نانی سپی.

white-cap (hwīt′kap′), *n.* (١) شەپۆلی کەفدار.
(٢) [W-]، کڵاو سپی: ئەندامی ڕێکخراوێکی نهێنییە کە بەناو کۆمەڵ دەپارێزیٖ و بە ڕاستیش خەڵکی وەك قولەڕەش دەچەوسێنێتەوەو دەتۆقێنێ (کڵاوی سپی لەسەر دەکەن)

white cedar, درەختی " ئەرز " ی سپی.

white clover, وێنجەی سپی (گوڵی سپی خڕ دەگرێ).

white coal, ئاو وەك سەرچاوەیەکی ووزە

white-collar (hwīt′kol′ēr), *adj.* یەخە سپی: تایبەتی بەوانەی ئیشی پاك دەکەن و دەستیان پیس نابێ (وەك فەرمانبەرو مووچەخۆر)، نەك کرێکار: تایبەتی بە ئیشی ئەم جۆرە کەسانە: *(~ jobs; ~ workers)*.

white corpuscle, = white blood cell.

white crappie, = crappie.

white daisy, = daisy.

whited (hwītd), *adj.* سپی کراوەتەوە: ڕووکەشی سپی کراو.

white sepulcher, دووڕوو: بێ بار: کەسێکی بەدی بە خواپەرست خۆدەرخستوو

white elephant, فیلە سپی (ا) فیلێکی سپیکەڵەی هیندییە (بە پیرۆز دادەنرێ لای هەندێ کەس) (ب) زەوی‌وزار یا خانوویەکە ڕاگرتنی زۆری تێ بچێ و بێ بەرهەم بێ. (ج) شتێکی بێ کەڵك.
(د) شتێکە کە خاوەنەکەی ئیتر نەیەوێت ئەگەرچی خەڵکی تر بەدڵیان بێ.
(هـ) پرۆژەیەکی سەرنەکەوتوو

white-faced (hwīt′fāst′), *adj.* (١) دەموچاو سپی هەڵگەڕاو.
(٢) ماڕ: ئەسپ و ڕەشەووڵاخی ناوچەوان سپی

white feather, نیشانەی ترسنۆکی. (لەوەوە هاتووە کە ئەگەر کەڵەشێرێك پەڕی سپی لە کلکیدا بووبێ بە ترسنۆك و شەڕنەکەر دانراوە).
show the white feather, ترسنۆکی پیشاندان؛ ترسنۆکی نوواندن.

white-fish (hwīt′fish′), *n.* (١) ماسی سپی. (٢) beluga.

white flag, ئاڵای سپی. نیشانەی خۆبەدەستەوەدان یا شەڕ وەستان؛ بەیداخی سپی

white gold, زێڕی سپی. زێڕی تێکەڵاوکراو لەگەڵ لە سەدا بیست پلاتین یا جینکۆ... هتد.

white-hall (hwīt′hôl′), *n.* (١) کۆشکی شاهانەی کۆنی ئینگلیز.
(٢) شەقامێکە لە " وێستمنستەر " (لەندەن) کە بارەگای چەند وەزارەتێکی ئینگلتەرەی لەسەرە. (٣) میری بەریتانیا؛ فەرمانڕەوایی ئینگلتەرە.

white-headed (hwīt′hed′id), *adj.* (١) سەرسپی (مرۆڤ، باڵندە... هتد). (٢) قژزەرد. (٣) [Irish]، پەسەندترین؛ باشترین: *(the ~ boy)*.

white heat, (١) گەرمای سپی: پلەیەکی گەرمی ئێجگار بەرزە کە کانزا سپی دەنوێنێ تێیدا. (٢) زۆر هەڵچوون؛ زۆر جۆش خواردن (هەست)؛ گڕگرتن؛ تووڕەیی؛ گەشکە.

white-hot (hwīt′hot′), *adj.* (١) ئێجگار زۆر گەرم (کانزا)؛ گڕگرتوو.
(٢) زۆر هەڵچوو؛ زۆر تووڕە؛ زۆر جۆش خواردوو؛ گەشکەدار؛ گڕ تێ بەربوو.

White House, the, کۆشکی سپی (ا) ماڵ و بارەگای سەرکۆماری ئەمەریکا (ب) دەسەڵاتی هەرە بەرزی لقی کارگێڕی میری ئەمەریکا؛ فەرمانڕەوایی ئەمەریکا.

white lead, قوڕقوشمی سپی: ئاوێتەیەکە لە بۆیەدا بەکاردێت.

white leather, چەرمی سپی (بە زاخ و خوێ خۆش دەکرێ).

white lie, درۆی سپی. درۆیەکی بێ زیانە بە نیازێکی باش دەکرێ بۆ خۆبەراندنەوەو بۆ چاکەی گوێگرەکەیش: *(to tell a ~)*

white-livered (hwīt′liv′ērd), *adj.* ترسنۆك

white man's burden, ئەرکی سەرشانی پیاوی سپی: هەستی گەلە سپییەکانە. واتە ئەورووپاییەکان، کە گوایە پێویستە لەسەریان گەلەکانی تر فێری شارستانیەتی بکەن.

white matter, ماددەی سپی. شانەی سپی مێشك و مۆخی بڕبڕە.

white meat, (١) گۆشتی سپی: سنگە مریشك و قەل.
(وشەی " red meat " ببینە).

(٢) [Obs. or Dial.]. پەنیرو کەرەو شیرەمەنی تر.

white metal, کانزای سپی یا زیوی: ئاوێتەیەکە قوڕقوشم و تەنەکەی زۆر تێدا بێ.

whiten (hwīt′'n), *v.t.* سپیکردنەوە.
v.i. سپی بوونەوە.

whitener (hwīt′'n-ēr), *n.* ماددەی سپیکەرەوە؛ سپیکەر؛ سپیکەرەوە.

whiteness (hwīt′nis), *n.* (١) سپێتی؛ ڕەنگی سپی.
(٢) ڕەنگ سپی هەڵگەڕان؛ بێ ڕەنگی؛ ڕەنگ زەردیی دەموچاو
(٣) بێ لەکەیی؛ بێ گەردی؛ پاکی. (٤) ماددەی سپی؛ سپیایی؛ شوێنی سپی

whitening (hwīt′'n-iŋ), *n.* (١) سپیکردنەوە. (٢) سپی بوونەوە.
(٣) ماددەی سپیکەرەوە.

white oak, (١) داربەڕووی سپی. (٢) داروتەختەی سپی ئەم بەڕووە.

white paper, نامەی سپی: بڵاونامەیەکی بەرگ سپییە میری دەریدەکات لەسەر مەسەلەیەك (بەتایبەتی هی جیهانی)

white perch, ماسییەکی زیویی بچووکە

white pine, (١) کاجی سپی. (٢) داروتەختەی ئەم جۆرە کاجە.

white plague, دەردەباریکە؛ سیل.

white poplar, (١) سپیدار؛ چنار. (٢) دارچنار؛ داروتەختەی سپیدار.

white race, ڕەگەزی سپی؛ ڕەگەزی قەوقازی.

white sauce, سۆسی سپی: بە ئاردو شیرو کەرە دەکرێ.

white slave, بەندی سپی: ژنێکە کە بەزۆر قەحبەچێتی پێ دەکرێ.

white-slave (hwīt′slāv′), *adj.* (١) هی بەندی سپی؛
تایبەتی بە بازرگانی کردن بە بەندی سپییەوە: *(~ traffic)*
(٢) دژی بازرگانی کردن بە بەندی سپییەوە.

white slaver, دەڵاڵی بەندی سپی (وشەی پێشووتر ببینە)؛ گەوادی قەحبەی زۆرەملێ.

white slavery, قەحبەیی زۆرەملێ (سێهەم ووشەی پێشوو ببینە).

white-simth (hwīt′smith′), *n.* تەنەکەچی.

white supremacist, لایەنگری بیروڕای بەرزێتی ڕەگەزی سپی.

white supremacy, بەرزێتی ڕەگەزی سپی: بیروڕایەکە دەڵێت کە گوایە ڕەگەزی سپی لەوانی تر بەرزترو چاکترو لە پێشترە.

white-tailed deer, ئاسکی کلك سپی. ئاسکێکە بنی کلکی سپییە (هەروەها پێی دەووترێ: " Virginia deer " ، " white-tail ").

white-throat (hwīt′thrōt′), *n.* قورگ سپی: مەلێکی ئەورووپاییە لە کۆمەڵەی چۆلەکە قورگ و ژێر سکی سپییە

white-throated sparrow, چۆلەکەیەکی ئەمەریکاییە پەڵەیەکی سپی بە قورگییەوەیە.

white tie, (١) بۆینباخی گوڵبەستی سپی.
(٢) بەرگی ڕەسمی ئێوارانی پیاوانە.

white trash, (١) کەسێکی سپی هەژار (بەتایبەتی خەڵکی خوارووی ئەمەریکا). (٢) چینی سپی هەژار یا بێ دەرامەت بەگشتی (لەڕووی سووکییەوە).

white vitriol, زاجی سپی (کیمیا). (هەروەها " zinc sulfate ").

white-wash (hwīt′wôsh′, hwīt′wäsh′), *n.* (١) گەچاو؛ قسڵاو؛ سپیکاری؛ گەچکاری؛ بۆیەکاری؛ سواغ. (٢) سپیاو (ئارایشت)
(٣) ڕووکەشکاری؛ داپۆشین (کەم‌وکووڕی)؛ بۆیەکاری (مەجاز)؛ لەکە شاردنەوەو بە بێ تاوان پیشاندان:
(The report was a ~ of the scandal.)
(٤) [Colloq.]، بۆرپێدانێکە کە دۆڕاو هیچ خاڵێکی تێدا ناگرێ.

v.t. (١) گەچکاری کردن؛ سواغدان؛ سپیکردنەوە؛ بۆیەکردن.
(٢) ڕووکەشکردن؛ داپۆشین (کەم‌وکووڕی)؛ شاردنەوەی لەکەو کەم‌وکووڕی و بە پاك پیشاندان؛ بۆیەکردن (مەجاز):
(to ~ an investigation, a person's reputation, etc.)
(٣) [Colloq.]، بۆرپێدان بە شێوەیەك کە دۆڕاو هیچ خاڵێك نەگرێ.

white water, ئاوی کەفاوی (تاڤگە، ڕێژاو، شەپۆل).

white whale, = beluga.
white-wing (hwīt'wiŋ´), n. گسکدەری جل سپی.
whitewood (hwīt'wood´), n. (١) درەختی دار سپی.
(٢) دارو تەختەی سپی.
whither (hwith'ẽr), adv. (١) بو کوێ؟' بەرەو کوێ؟
(~ are we drifting?)
(٢) ئەو شوێنەی کە؛ کە؛ کە بۆی: (the island ~ we drifted).
(٣) بۆ: هەرکوێیەك؛ بۆ هەرشوێنێك: (Let them go ~ they will.).
whithersoever (hwith´ẽr-sō-ev'ẽr), adv. = wherever.
whitherward (hwith'ẽr-wẽrd), adv. = where.
whiting (hwīt'iŋ), n. چەند جۆرە ماسییەکە.
whiting (hwīt'iŋ), n. تۆزی گەچ؛ ئاردی گەچ.
whitish (hwīt'ish), adj. سپیکار؛ سپیکەلە
whitlow (hwit'lō), n. مووی پەنجە: برینێکی بە ئازارە لە پەنجە دێت (هەروەها " felon ").
whittle (hwit''l), v.t. (١) دار تاشین (بە چەقۆ)؛ شوولکەدار تاشین و باریك کردنەوە (٢) داتاشین؛ تاشین (پەیکەر)؛ لەلەکردن:
(He ~d a small bird for his son.)
(٣) (~ down; ~ away)، بەرەبەرە کەمکردنەوە؛ ووردەووردە هیچ نەهێشتنەوە یا لێ داشکاندن:
(They are trying to ~ down our salaries.; to ~ down expenses)
v.i. دار تاشین (بەتایبەتی تاشینی شوولکە دارێك بە چەقۆ بۆ خۆخەلافاندن و کات کوشتن).
n. [Obs.], چەقۆ
whity, Whity (hwīt'i), adj. سپیکەلە: نازناوە بۆ کەسێکی قژزەردی سپی پێست (بەتایبەتی بۆ بانگ کردن).
whiz, whizz (hwiz), v.i. (١) ویزاندن؛ ویزەکردن؛ گفەکردن.
(٢) بە گفە بە لادا تێپەڕبوون؛ ویزەکردن و بە تیژی بە لادا تێپەڕبوون؛ بە گفە تێ پەڕین: (The bullet ~ed past him.).
v.t. خێرا حولاندنەوە و گفەگف لێ هەلسان؛ فرەفڕپێکردن.
n. (١) ویزە؛ ویزەویز؛ گفە؛ گفەگف؛ فرەفر.
(٢) لەپڕ گفەکردن بە لادا (وەك گوللە)؛ بە ویزە تێپەڕین.
(٣) گەشتێکی خێراو لەپڕ.
(٤) [Slang] بلیمەت: کەسێکی زۆر شارەزاو زیرەك لە ڕشتەیەکدا:
(a computer ~; He is a ~ at math, physics, etc.)
whiz-bang (hwiz'baŋ´), n. (١) گوللەیەکی بچووکی تیژڕەوی جەنگی جیهانی دووەمە پێش تەقینەوەی بە تۆزێك دەنگی تەقینی دەهات.
(٢) فیشەکە شێتە
adj. [Colloq.], بلیمەت؛ زۆر لێهاتوو؛ زۆر شارەزاو زیرەك.
whiz kid, [Slang]. لاوی بلیمەت؛ گەنجی زۆر زیرەك و لێهاتوو
who (hōō), pron. (١) کێ؟ (W~ is that girl?; W~ came?).
(٢) کێ (I don't know ~ came.).
(٣) کە؛ ئەو کەسەی کە (the man ~ came to dinner).
(٤) ئەو کەسەی کە؛ هەرکەس: (W~ steals my purse steals trash.).
who's who, (١) خەلکی بەناوبانگ.
(٢) [W - W-] ناونامە یا کتێبێکە ناو و کورتەیەکی ژیانی کەسایەتییە بەناوبانگەکانی وولاتێك، شارێك، یا پیشەیەکی تێدایە.
whoa (hwō), interj. هۆش! (بۆ وەستانی ئەسپ‌وکەر... هتد)؛ وەش!
whodunit (hōō-dun'it), n. [Slang]. کێ کردی؟ چیرۆك یا فیلمی پۆلیسی: چیرۆك یا فیلمێکی لێل و ئالۆزە کە مەبەستی سەرەکی دۆزینەوەی تاوانکارەکەیە
whoever (hōō-ev'ẽr), pron. (١) هەرکەسێ؛ هەرکەس:
(~ did it should be proud.)
(٢) گرنگ نییە هەرکەسێ بێ؛ نازانم کێش بێ:
(I won't do it, ~ asks.)
(٣) کێ؟ (لەڕووی سەرسامییەوە)؛ چ کەسێ؟:
(W~ told you such a thing?)
whole (hōl), adj. (١) (ا) ساغ؛ لەش ساغ؛ تەندروست.
(ب) [Archaic]، ساڕێژ؛ چاك بووەتەوە.
(٢) ساغ؛ نەشکاو؛ سەرمۆر؛ دەست تێوە نەدراو.
(٣) تەواو؛ گشت: (Tell me the ~ truth.).
(٤) هەمووی پێکەوە؛ بە یەك پارچە؛ تەواو: (They cooked a ~ sheep.).
(٥) ڕەبەق؛ هەموو: (It rained for a ~ week.; a ~ year).
(٦) تەواو؛ هی دایکی‌وباوکی: (a ~ brother).
(٧) تەواو (ژمارە لە بیرکاریدا)؛ کەرت نییە:
(10, 12, 19 and 50 are ~ numbers.)
n. (١) هەمووی؛ گشتی؛ سەرجەم. (٢) شتێکی تەواو یا کۆ.
as a whole, تێکڕا؛ هەمووی؛ بەگشتی؛ بە تێکڕایی؛ بە شێوەیەکی گشتی.
on the whole, بە شێوەیەکی گشتی؛ بەگشتی.
whole-hearted (hōl'här'tid), adj. بەدڵ؛ گەرم؛ بە دڵ و بە گیان؛ تەواو: (a ~ welcome, support, effort, etc.).
-wholeheartedly (adv.); wholeheartedness (n.).
whole-hog (hōl-hog'), adj. [Slang], تەواو؛ سەرانسەر:
(a ~ patriot)
whole hog, [Slang], هەمووی؛ تا پەڕی ئەوپەڕ:
(to go the ~)
wholeness (hōl'nis), n. ساغی؛ یەك پارچەیی؛ پێکەوەیی؛ هەموویی؛ تەواویتی.
whole number, ژمارەی تەواو (بیرکاری): (20 is a ~ .). (هەروەها " integer ").
wholesale (hōl'sāl), n. کۆفرۆشی؛ بە کۆمەل فرۆشتن.
adj. (١) کۆفرۆش؛ هی کۆمەل فرۆشی؛ هی کۆمەل
(٢) هی کۆفرۆشی؛ بە کۆمەل فرۆشراو:
(What is the ~ price of these watermelons?)
(٣) گشتی؛ بە کۆمەل:
(Modern warfare involves the ~ destruction of people.)
adv. بە کۆ؛ بە کۆفرۆشی؛ بە کۆمەل:
[He bought (or sold) them ~ .]
v.i. کۆفرۆشی کردن؛ بە کۆمەل فرۆشران:
(These pens ~ at one dollar apiece.)
v.t. بە کۆمەل فرۆشتن.
wholesaler (hōl'sāl ẽr), n. کۆفرۆش.
wholesome (hōl'sam), adj. (١) سازگار؛ ساز؛ سووك (ئاو):
(a ~ climate, diet, etc.)
(٢) باش (بۆ مێشك و ڕەووشت)؛ چاك؛ بەکەلك؛ خاوێن:
(a ~ movie; ~ advice, tales, etc.)
(٣) ڕەنگ و ڕوو باش؛ تەندروست؛ لەش ساغ:
(a ~ appearance; a ~ girl)
-wholesomely (adv.); wholesomeness (n.).
whole-souled (hōl'sōld´), adj. = whole-hearted.
whole-wheat (hōl'hwēt'), adj. (١) بە گەنم و کەپەك کراو؛ هی گەنم و کەپەکەکەی: (~ flour).
(٢) بە ئاردی گەنم و کەپەك کراو: (~ bread).
who'll (hōōl), = who shall; who will.
wholly (hō'li), adv. بەتەواوی: (I don't ~ agree.).
whom (hōōm), pron. (١) (ا) کێ؟: (W~ did you see?).
(ب) کێ: (Tell me ~ you saw.).
(٢) (ئەو کەسەی) کە؛ کە:
(The woman ~ you saw is my teacher.)

(٣) ئەوەی؛ ئەوانەی: *(W~ the gods love die young.)* .

whomever (hōōm-ev′ēr), *pron.* هەرکەسێك؛ هەرکەس؛ ئەوەی؛ ئەو کەسەی

whomsoever (hōōm´sō-ev′ēr), *pron.* هەرکەسێك؛ هەرکەس؛ ئەوەی؛ ئەو کەسەی

whoop (hōōp, hwōōp), *n.* (١) هاوار؛ قیژە
(٢) خوێندنی کوندەبوو؛ هووها.
(٣) دەنگی هەناسەدان یا هەناسکەبڕکێی کەسێکی کۆکەڕەشەدار.
v.i. (١) قیژاندن؛ هاوارکردن؛ قریواندن.
(٢) خوێندن (وەك کوندەبوو)؛ هووهاکێشان.
(٣) هەناسەدان بە دەنگی بەرزو بە گران (وەك یەکێك کە کۆکەڕەشەی بێت).
v.t. (١) بە قیژەقیژەوە ووتن؛ بە قریوە یا هاوارەوە ووتن.
(٢) هاندان بە دەنگی بەرز؛ تێ کردن (سەگ)؛ قریواندن؛ قریوە بەسەردا کردن؛ لێخوڕین بە هاوار هاوار: *(~ping the horses on down the road)* .
interj. قریوەقریو؛ قریوەی خۆشی.
not worth a whoop, [Colloq.], بێ فەڕ؛ هیچ‌وپووچ؛ بێ نرخ.
whoop it (or things) up, [Slang], (١) ئاهەنگ گێڕان‌و قریواندن؛ کاتێکی خۆش بردنە سەر بە قریوەقریو:
(They whooped it up after winning a big game.)
(٢) هێنانە جۆش (بە پڕوپاگەندە)؛ وروووژاندن.

whoop-de-do, whoop-do-doo, [Colloq.], (١) ئاهەنگ‌و زەماوەند (٢) مشت‌ومڕێکی زۆر؛ هەراوهوریا.

whoopee (hwōō′pē, hwoop′ē), *interj. & n.* هوپێی‌ی؛ قریوەی خۆشی؛ قریوەقریو.

whooper (hōō′pēr, hwōō′pēr), *n.* (١) قریوەکەر.
(٢) جۆرە قوویەکە قووقەیەکی تایبەتی هەیە.
(هەروەها " **whooper swan** ") .

whooping cough, کۆکەڕەشە (هەروەها " **pertussis** ") .

whooping crane, قولنگ

whoops (hwōōps, hwoops), *interj.* نووپس! ووتەیەکە لەڕووی سەرسامی یا داوای لێبووردنەوە دەووترێ لە کاتی هەڵەو قسە لە دەم دەرچوون، پێ هەڵکەوتندا، یا ئیشێکی ناقۆلا کردندا... هتد.

whop (hwop), *v.t. & v.i.* [Archaic or Dial.], (١) ڕاتەکاندن
(٢) لێدان؛ ڕرمە لێ هەڵسان؛ تێهەڵدان؛ تێسرەوان (٢) زۆر چاك بەزاندن.
n. زرمە؛ پیاکێشان بە توند؛ تەپە. (هەروەها " **whap** ") .

whopper (hwop′ēr), *n.* [Colloq.], (١) شتێکی ئێجگار زل.
(٢) درۆیەکی زل

whopping (hwop′iŋ), *adj.* [Colloq.], زۆر زل؛ زور گەورە؛ باش؛ نایاب.

whore (hôr, hōr), *n.* قەحبە؛ ئافرەتی سووك.
v.i. (١) قەحبەیی کردن؛ بوون بە قەحبە. (٢) قەحبە گاین؛ قەحبەبازی کردن.
v.t. [Archaic], کردن بە قەحبە.

whoredom (hôr′dəm, hōr′dəm), *n.* (١) قەحبەیی؛ قەحبەیی کردن (٢) بت پەرستی؛ بت پەرستن.

whorehouse (hôr′hous´, hōr′hous´), *n.* قەحبەخانە؛ کەللەچی.

whoremaster (hōr′mas´tēr, hōr′mäs´tēr), *n.* (١) قەحبەگێ؛ قەحبەباز (٢) گەواد.

whoremonger (hôr′muŋ´gēr, hōr′muŋ´gēr), *n.* whoremaster.

whoreson (hôr′s'n, hōr′s'n), *n.* [Archaic], زۆڵ؛ کوڕی قەحبە؛ قەحبە دایك.

whorish (hôr′ish, hōr′ish), *adj.* قەحبانە؛ قەحبە ئاسا؛ سووك.

whorl (hwũrl, hwôrl), *n.* (١) چەرخی خەڕەك.
(٢) پێچی بەری پەنجە. (٣) پێچی قاقلەی گوێچکەماسی‌و قاقلە جنۆکە.
(٤) پێچی نەخشی خانوو.

whorled (hwũrl, hwôrl), *adj.* پێچ پێچۆکە؛ پێچدار؛ پێچ پێچاوی.

whort (hwũrt), *n. Also* **whortle, = whortleberry.**

whortleberry (hwũr′t'l-ber´i), *n.* ڕووەکێکە لە توخمی تووترك.

who's (hōōz), **= who is.**

whose (hōōz), *pron.* (١) هی کێ؟:
(W~ house is that? . I wonder ~ house that is.)
(٢) هی ئەو کەسەی کە:
(This is the man ~ house we have just passed.)

whosesoever (hōōz´sō-ev′ēr), *pron.* هی هەرکەسێك.

whosever (hōōz-ev′ēr), *pron.* هی هەرکەسێك.

whoso (hōō′sō), *pron.* [Archaic], = **whoever.**

whosoever (hōō´sō-ev′ēr), *pron.* = **whoever.**

why (hwı), *adv.* (١) (ا) بۆچی؟؛ بۆ؟؛ لەبەرچی؟؛ لەسەرچی؟:
(~ did he go?)
(ب) بۆ؛ بۆچی؛ لەسەرچی؛ لەبەرچی: *(I'll tell you ~ he went.)* .
(٢) لەسەر ئەوە؛ بۆیە؛ لەبەرئەوە کە:
(I see no reason ~ you shouldn't go.)
n. هۆ: *(Never mind the ~ and wherefore.)* .
interj. خۆ؛ ووتەی دەربڕینی سەرسامی، تووڕەیی، بێ ئارامی... هتد.

whydah (hwid′ɔ), *n.* = **whidah.**

wick (wik), *n.* پلیتە.

wick (wik), *n.* دێ؛ گوند؛ شارۆچکە؛ شار.

wicked (wik′id), *adj.* (١) (ا) بەد؛ خراپ؛ ناپەسەند: *(~ habits)* .
(ب) بەدکار؛ بەدکردار؛ بەدخوو؛ گوناهکار؛ بەد؛ بەد ڕەووشت:
(a ~ man; ~ people)
(٢) شەیتانانە؛ کەتتبازانە؛ بێ حەیا: *(a ~ smile, look, etc.)* .
(٣) سەخت؛ توندوتیژ: *(a ~ storm, winter, etc.)* .
(٤) قورس‌و ناخۆش: *(a ~ exam)* .
(٥) چەمووش؛ سەرکێش؛ بێ حەیا: *(a ~ horse)* .
(٦) زۆر سەخت‌و ناخۆش: *(~ roads)* .
(٧) پیس؛ بۆگەن؛ ناخۆش: *(a ~ odor)* .
(٨) [Slang]، نایاب؛ زۆر چاك؛ لێهاتوو: *(He plays a ~ trumpet.)* .
-wickedly *(adv.).*

wickedness (wik′id-nis), *n.* (١) بەدی؛ بەدکاری؛ بەدکرداری؛ بەدخویی؛ گوناهکارێتی؛ بەدخوازی؛ بەدڕەووشتی.
(٢) کردەوەی پیس‌وخراپ؛ کاری بەد؛ کاری بەدخووانە.

wicker (wik′ēr), *n.* (١) توول؛ شوول؛ چڵی نەرم‌و باریك.
(٢) (ا) تووڵی بەرچنەو زەمیلەو سەبەتەو کورسی پێ چنراو.
(ب) شتی بە توول چنراو. زەمیلە؛ سەبەتە؛ بەرچنە... هتد.
adj. بە تووڵ چنراو؛ بە تووڵ کراو.

wickerwork (wik′ēr-wũrk´), *n.* (١) تووڵی چنراو (بۆ زەمیلەو کورسی... هتد دروستکردن). (٢) شتی بە تووڵ دروستکراو یا چنراو (زەمیلە، سەبەتە، کورسی... هتد).

wicket (wik′it), *n.* (١) دەرگا یا چەپەری بچووك (بەتایبەتی کە لەناو یا لە تەنیشت دەرگایەکی گەورەدا بێ).
(٢) پەنجەرەی بلیت فرۆشتن‌و پارە گۆڕینەوە لە بانق... هتد.
(٣) (ا) داری گۆڵی یاری " کریکێت " . (ب) ماوەی نێوان دوو دار لەم دارانە.
(ج) کایەی تەواو نەبوو. (د) نۆرەی ئەم یارییە.
(٤) ئەڵقە (یاری " کریکێت ") .

wicket-keeper (wik′it-kēp´ēr), *n.* گۆڵچی یاری کریکێت.

wicking (wik′iŋ), *n.* دەزووی بادراوی پلیتە دروستکردن.

wickiup, wikiup (wik′i-up´), *n.* کۆختە یا زنجێکی قووچکەیی هیندییەکانی ئەمەریکایە بە قامیش‌و قەڕەم‌و پووش... هتد دادەپۆشرێ یا دەوردەگیرێ.

wicopy (wik′ə-pi), *n.* چەند جۆرە درەخت‌و دەوەنێکی ئەمەریکین

چنەکانیان چچن.

wide (wīd), *adj.* (١) پان. *(a ~ road)* .

(٢) نەوەندە پانە: *(a ribbon two inches ~)* .

(٣) بلاو؛ فراوان؛ مەوداکەی زۆرە؛ زۆر:

(a ~ variety, selection, etc.; ~ reading)

(٤) دەلب؛ گەورە؛ فراوان: *(a ~ blouse)* .

(٥) کراوە؛ بە تەواوی کراوەتەوە: *(Look with ~ eyes.)* .

(٦) ~ of، دوور (لە نیشان یا مەبەستەوە): *(~ of the target)* .

(٧) شل (دەنگناسی)؛ زمان و لێو... هتد خاو یا شلن لە کاتی بێژاندندا (وەك تیپی " i " و " e " لە " bit " و " bed " دا).

adv. (١) بە هەمووڵایەکدا؛ زۆر (دووری، بلاوی):

(He traveled far and ~ .)

(٢) بە تەواوی؛ هەمووی: *(The door is ~ open.)* .

(٣) دوور لە نیشان یا مەبەست: *(His blow went ~ .)* .

-wideness *(n.)*.

wide-angle lens, هاوێنەی گۆشە فراوان (کامێرا).

wide-awake (wīd'ə-wāk'), *adj.* (١) بەخەبەر؛ نەنوستوو.

(٢) وورپا؛ هۆشیار؛ بەئاگا.

n. جۆرە شەپقەیەکی خوری لێوار بلاوی کۆنە.

(هەروەها " wide-awake hat ").

wide-eyed (wīd'īd'), *adj.* (١) چاو نەبلەق (لە سەرسامیدا)؛

واق وورماو (٢) ساویلکە.

widely (wīd'li), *adv.* (١) بە هەمووڵایەکدا؛ زۆر (دووری، بلاوی، مەودا):

(He's traveled ~ .)

(٢) زۆر؛ تا رادەیەکی زۆر؛ نێجگار:

(The two plans are ~ different.)

widen (wīd''n), *v.t. & v.i.* پان کردن؛ فراوان کردن.

wide-open (wīd'ō'p'n), *adj.* (١) بەتەواوی کراوەتەوە؛ کراوە؛

لەسەر پشت: *(a ~ door)* .

(٢) بەرەڵا: *(a ~ city, town, etc.)* .

wide-spread (wīd'spred'), *adj.* *Also* wide-spreading. (١)

پان؛ تەرز فرێداو؛ فراوان. (٢) بلاو؛ گەلێك شوێن یا کەسی گرتووەتەوە:

(~ poverty, disease, and corruption)

widgeon, wigeon (wij'ən), *n.* جۆرێکە لە مراوی.

widow (wid'ō), *n.* (١) بێوەژن.

(٢) دەستێك یا کاغەزدانێکی زیادە (یاری کاغەزو قومار).

(٣) ووشەیەك یا دێرێکی ناتەواوی بە تەنهای کۆتایی بەندێك یا لاپەرەیەك.

v.t. (١) بێوەژن کردن؛ بوون بە بێوەژن؛ مێرد کوشتن:

(She was ~ed by the war.)

(٢) بێ بەش کردن لە شتێکی بەنرخ.

(٣) [Rare]. مانەوە دوای مێرد مردن.

(٤) [Rare]. مافی بێوەژن پێدان.

widow bird, = whidah.

widower (wid'ō-ēr), *n.* بێوەپیاو.

widowhood (wid'ō-hood'), *n.* (١) بێوەژنی؛ بێوەژنێتی.

(٢) ماوە یا کاتی بێوەژنێتی.

widow's cruse, ئازووقەی بێ پایان

widow's mite, دیارییەکی بچووك یا یارمەتییەکی کەمە لە کەسێکی دەستکورتەوە.

widow's peak, تووکی ناوچەوانی لە شێوەی " V " دا پرواو، واتە نووك شۆربووەوە (گوایە نیشانەی زوو بوون بە بێوەژنییە) .

width (width), *n.* (١) پانێتی؛ پانی؛ فراوانی؛ بلاوی.

(٢) پانایی؛ پانی: *(the ~ of a street)* .

(٣) شتێکە کە پانییەکی تایبەتی هەبێ:

(She sew two ~s of cloth together.)

widthwise (width'wīz), *adv.* *Also* widthways, لە باری پانی.

wield (wēld), *v.t.* (١) بە باشی بەکارهێنان (چەك، ئامێر)؛ بە دەستەوە گرتن:

(to ~ an ax, a gun, etc.; He who ~s the dagger inherits the throne.)

(٢) دەسەلات بوون؛ دەست ڕۆیشتن؛ دەسەلات بەکارهێنان:

(He ~s a lot of power in the new government.; He ~s his power justly.)

(٣) [Obs.]، بەڕێوەبردن؛ ڕابەری کردن.

-wieldable *(adj.)*; wielder *(n.)*.

wieldy (wēl'di), *adj.* بە ئاسانی بەکاردەهێنرێ (ئامێر)؛ دابین دەکرێ.

wiener (wē'nēr), *n.* *Also* weenie, weeny, = frankfurter.

wienerwurst (wē'nēr-wūrst'), *n.* = wiener.

wife (wīf), *n.* (١) ژنی مێرددار؛ ژن؛ خێزان؛ کەیبانوو؛ هاوسەر.

(٢) [Archaic]، ئافرەت؛ ژن: *(mid~ ; house- ~)* .

an old wive's tale, ئەریت و بیروباوەڕی کۆن و پەڕپووت؛ قسەی پیرێژن.

take to wife, هێنان (ژنێکی تایبەتی)؛ مارەکردن:

(He took a rich girl to wife.)

wifehood (wīf'hood), *n.* ژنێتی.

wifeless (wīf'lis), *adj.* بێ ژن.

wifelike (wīf'līk'), *adj.* = wifely.

adv. ژنانە.

wifely (wīf'li), *adj.* ژنانە؛ تایبەتی بە ژنی مێردداری؛

بۆ ژن شیاو: *(~ duties)* .

wig (wig), *n.* بارۆکە؛ کلاوقژ (هەروەها " peruke ") .

v.t. (١) کلاوقژ لەسەرکردن؛ بارۆکە کردنەسەر.

(٢) [British Colloq.]، سەرزەنشتکردن.

wigan (wig'ən), *n.* جۆرە قوماشێکی کەتانی ئەستوورە.

wigeon (wij'ən), *n.* = widgeon.

wigged (wigd), *adj.* بارۆکە لەسەر؛ کلاوقژ لەسەر.

wiggery (wig'ēr-i), *n.* (١) (أ) بارۆکە؛ کلاوقژ (ب) بارۆکە بەگشتی.

(٢) بارۆکە لەسەرکردن؛ کلاوقژ لەسەرکردن.

wiggle (wig''l), *v.t.* بادان (قنگ)؛ باپیادان؛ سەماپێکردن؛

لەراندنەوە؛ راوەشاندن: *(to ~ one's toes)* .

v.i. لەرینەوە؛ خۆبادان؛ پێچ بە لەشی خۆدا هێنان (وەك کرمی دەست تێوەدراو) .

n. باپیادان؛ باخواردن؛ پێچ پێداهاتن؛ لەرە؛ لەرینەوە؛ راوەشان.

get a wiggle on, [Slang], پەلەکردن؛ خێراکردن.

wiggle out of, خۆکێشانەوە یا ڕزگارکردن؛ خۆ پەراندنەوە.

wiggler (wig'lēr), *n.* (١) خۆبادەر (مرۆڤ، گیاندار، شت).

(٢) کرمۆکەی مێشوولە.

wiggly (wig'li), *adj.* (١) بە جموجوول؛ خۆبادەر.

(٢) پێچاوپێچ؛ شەپۆلی؛ لوول: *(a ~ line)* .

(٣) لەق: *(a ~ tooth)* .

wight (wīt), *n.* [Archaic], ئادەمیزاد (بەتایبەتی هی بەدبەخت)؛

کەس؛ گیانەوەر؛ دەعبا.

wight (wīt), *adj.* [Archaic], (١) ئازا؛ دلێر؛ قارەمان.

(٢) گورج و گۆل؛ چوست و چالاك.

wigwag (wig'wag'), *v.t.* (١) ڕاوەشاندنی بەیداخ، ڕووناکی... هتد

بەپێی شفرەیەکی تایبەتی بۆ پەیام پێ گەیاندن.

(٢) پەیام پێ گەیاندن بەم شێوەیە.

v.i. (١) ڕاوەشان؛ هاتن و چوون؛ لەقین.

(٢) دەست ڕاوەشان (بۆ پەیام پێ گەیاندن) .

n. (١) ڕاوەشانی بەیداخ، ڕووناکی... هتد بۆ پەیام پێ گەیاندن.

(٢) پەیامی بەم شێوەیە ڕاگەیەنراو.

-**wigwagger** *(n.)*.

wigwam (wig′wäm, wig′wôm), *n.* (١) کۆختەیەکی قووچکەیی هیندییە ئەمەریکایییەکانە بە پێستەو حەسیرو تونکڵەدار دەوری دەگیرێ. (٢) [Colloq.]، جێی سەردەمی کۆبوونەوەی گشتی.

wild (wīld), *adj.* (١) کێوی کێویلە؛ دەشتەکی:
(~ flowers, animals, etc.)
(٢) چۆڵەوانی؛ چۆڵ؛ دەرودەشت؛ دەشتوکێو؛ بەرەڵا: *(~ land)* .
(٣) دڕندە؛ کێوی: *(~ animals; ~ tribes)* .
(٤) (ا) لاسار؛ سەرکێش؛ هاروهاج؛ چەتوون: *(~ children)* .
(ب) تۆڕ؛ سرک؛ چەمووش.
(٥) بەرەڵا (ڕەووشت، کردەوە): *(~ youth; a ~ party)* .
(٦) باوباراناوی *(a ~ seacoast)*
(٧) (ا) بەپەرۆش؛ بەجۆش؛ وورووژاو: *(~ with delight)*
(ب) شێتگیر؛ هەڵچوو؛ تووڕە.
(٨) شێواو؛ ناڕێکوپێک: *(~ hair)* .
(٩) سەیر؛ ناکردەنی؛ نائاسایی؛ شێتانە: *(a ~ idea, shceme, etc.)* .
(١٠) هەڵەشە؛ بێباك.
(١١) دوور لە نیشان؛ بەر نیشان نەکەوتوو؛ نەپێکاو.
(١٢) نرخەکەی بە دەست یاریکەرەکەیە (کاغەزێك لە هەندێ یاریو قوماردا) .

adv. بە سەرکێشانە؛ بە هەڵەشەیی؛ بە لاسەرلایی؛ شێتانە:
(He fired ~ .)

n. (*pl.*), چۆڵەوانی؛ بیابان؛ دەشتودەر:
(a safari to the ~s of Africa)

-**wildly** *(adv.)*; **wildness** *(n.)*.

run wild, جڵەو نەگیران؛ بەرەڵابوون؛ ڕێ لێ نەگیران؛ لقوپۆپ نەکران؛ بەلەسەبوون:
(The children are running wild.; The rosebushes run wild.)

the wild, دەشتودەر؛ چۆڵو بیابان؛ چۆڵەوانی:
(the call of the wild)

wild boar, بەرازە کێوی؛ یەکانە.

wild carrot, گێزەری کێوی

wild-cat (wīld′kat′), *n. Also* **wild cat,** (١) پشیلە کێوی (٢) کەسێکی دڕ؛ کەسێکی دڕندەو سەرگەرم.
(٣) پرۆژەیەکی بازرگانی مەترسی ژێرکەوتن لێ کراو.
(٤) بیرە نەوتێکی لێدراو لە شوێنێکدا کە لەوەوپێش بە نەوت نەناسرابێ.

adj. (١) شلۆق (بازرگانی)؛ مەترسی ژێرکەوتنی لێ دەکرێ (پرۆژەی بازرگانی)؛ دووبەختی *(a ~ venture)* .
(٢) قەدەغە.

v.t. بیرە نەوت لێدان لە ناوچەیەکی بە نەوت نەناسراودا.

wildcat strike, مان گرتنی پەسەند نەکراو لەلایەن یەکێتی کرێکارانەوە:
(The workers went on a ~ .)

wildcatter (wīld′kat′ẽr), *n.* (١) بیری نەوت لێدەر لە شوێنی بە نەوت نەناسراودا. (٢) کەسێکە کە خەریکی پرۆژەی دووبەختی، واتە مەترسیدارو فرۆفێڵاوییە.

wildebeest (wil′də-bēst′), *n.* = **gnu.**

wilder (wil′dẽr), *v.t.* [Archaic], (١) بەهەڵەدابردن؛ ڕێ پێ هەڵەکردن. (٢) سەرسوڕماندن.

v.i. (١) بە هەڵە چوون؛ ڕێ هەڵە کردن. (٢) سەرسوڕمان؛ سەرسام بوون.

wilderness (wil′dẽr-nis), *n.* (١) دەشتودەر؛ چۆڵەوانی؛ کەژوکێو؛ چۆڵو بیابان؛ بیابان؛ دەشتو کێو. (٢) کۆمەڵێکی بێ شوماری تێکەڵاو و پێکەڵاو و ئاڵۆز.

wild-eyed (wīld′īd), *adj.* (١) چاوبڕ؛ چاوزەق؛ تووڕە؛ شێتگیر؛ هار؛ چاوشێت (٢) نابەجێ؛ ناکردەنی؛ شێتانە: *(a ~ plan)*

wildfire (wīld′fīr′), *n.* (١) ماددەیەکی گڕگرە زوو لە شەڕدا بەکاردەهات. (٢) ئاگری زوو تەشەنەسەندی دابین نەکراو
(٣) شتی زوو بڵاوبووەوە (قاو، شۆڕش... هتد). (٤) هەورەبرووسکە.
(٥) **ignis fatuus # 1**.
(٦) [Obs.]، نەخۆشییەکی پێستی مەڕە.

wild-flower (wīld′flou′ẽr), *n. Also* **wild flower,** (١) گوڵە کێویلە. (٢) ڕووەکێکی کێویلەی گوڵدار.

wild-fowl (wīld′foul′), *n.* باڵندەی کێوی (بەتایبەتی کەو و قازو سوێسکەو قەتێو مراوی کێوی ڕاوکراو).

wild goose, قازە کێویلە.

wild-goose chase, هەوڵی بێ بەر؛ کاری بێ سوودو بێ ئەنجام؛ ئیشی شێتو بێ مێشکانە؛ شوێن کڵاوی بابردوو کەوتن.

wild hyacinth, گوڵە هاس؛ هاس

wilding (wīl′diŋ), *n.* (١) (ا) درەخت یا ڕووەکێکی کێویلە (بەتایبەتی دارسێو). (ب) سێوە کێویلە. (٢) (ا) گیانداری کێوی.
(ب) کەسێکی کێوی؛ کەسێکی جیاوازو نەگونجاو لەگەڵ دەوروبەرەکەیدا.

adj. (١) کێویلە؛ لەخۆوە ڕوواو؛ دەشتەکی. (٢) کێوی؛ماڵی نەکراو.

wild land, زەوی بەرەڵا؛ دەرودەشت؛ چۆڵەوانی؛ چۆڵو بیابان.

wild-life (wīld′līf′), *n.* گیاندارو ڕووەکی کێوی

wildling (wīld′liŋ), *n.* ڕووەك یا گیانداری کێوی (بەتایبەتی ڕووەکێکی کێویلەی گوێزراوە بۆ ناو باخچە) .

wild madder, = **madder # 1 & 2-A.**

wild mustard, خەرتەلە کێویلە.

wild oat (or oats), جۆداس؛ گیاگەنم.

sow one's wild oats, ڕابواردن بە گەنجی؛ بەر بۆ خۆ بەرەڵاکردن لە گەنجیدا.

wild rice, برنجە کێویلە.

wild turkey, قەلەموونە کێوی.

Wild West, wild West, خۆراوای کێوی؛ بەشی خۆراوای ئەمەریکا لەپێش ئاوەدانکردنەوەیەوە لەلایەن خەڵکی سپییەوە.

wild-wood (wīld′wood′), *n.* دارستانی دەست تێوە نەدراو؛ دارستانی کەس پێدا نەڕۆیشتوو.

wile (wīl), *n.* (١) فێڵ؛ فێڵوتەڵەکە؛ مەکر؛ فریو.
(٢) فێڵبازی؛ فێڵوتەڵەکەبازی؛ مەکربازی؛ فریوبازی.

v.t. هەڵخەڵەتاندن؛ فێڵ لێکردن؛ فریودان.

wile away, بردنەسەر (بە خۆشی)؛ کات کوشتن:
(to wile away an afternoon)

wilful (wil′fəl), *adj.* = **willful.**

wilily (wīl′ə-li), *adv.* بە فێڵبازی؛ بە فێڵوتەڵەکەبازی؛ بە زۆڵێتی.

wiliness (wīl′i-nis), *n.* فێڵبازی؛ تەڵەکەبازی؛ مەکربازی؛ زۆڵێتی.

will (wil), *n.* (١) (ا) ویست؛ حەز؛ مەیل؛ ویستن.
(ب) [Obs.]، چەژ؛ ئارەزوو (خواردن، جووت بوون) .
(٢) (ا) خواست؛ داوا؛ حەز؛ خوایشت: *(It is his ~ that you come.)* .
(ب) فەرمان؛ فەرمووده؛ ویست: *(His ~ be done.)* .
(٣) نیاز؛ مەبەست؛ سووربوون لەسەر شتێك؛ زۆر ویستن:
(where there's a ~ there's a way.)
(٤) تین؛ چالاکی؛ زەبر: *(He works with a ~ .)* .
(٥) وورە: *(He has a strong ~ .)* .
(٦) بڕیاری خۆ بە دەست خۆ بوون؛ ئازادی بڕیار بۆ خۆ دان:
(freedom of the ~)
(٧) هەڵوێستی بەرامبەر خەڵك: *(I bear her no ill ~ .)* .
(٨) وەسیەتنامە.

v.t. (١) ویستن؛ حەزکردن؛ ئارەزووکردن؛ خۆزگە خواستن.
(٢) بڕیاردان؛ سووربوون لەسەر؛ بە هەموو هێزێکەوە ویستن:
(He ~ed to survive.)
(٣) فەرمان دان؛ فەرمان دەرکردن.
(٤) کارتێکردن (هەر وەك بە هێزی موگناتیسی).

(٥) بۆ بەجێهێشتن لە وەسیەتنامەدا؛ وەسیەت کردن

v.i. [Archaic], ویستن؛ حەزکردن

at will, بە دڵی خۆ؛ بە هەوەسی خۆ؛ چۆن دەتەوێ و کەی وەها:
(You may come and go at will.)

do the will of, بەقسەکردن؛ بە گوێ کردن؛ مل بۆ دان.

will (wil), *v. aux.* کردارێکی یاریدەدەرە کاتی دواڕۆژ دەگەیێنێ (ڕێزمان)؛ وە بەم مانایانە بەکاردەهێنرێت:
(١) نیشانەی دواڕۆژ یا کاتی داهاتوو.
(They ~ arrive tomorrow.; I ~ come later.)
(٢) مسۆگەری (لە دواڕۆژدا): ***(You ~ regret this.)*** .
(٣) ئامادەیی (یارمەتیدان)؛ حەزکردن؛ توانین:
(W~ you help me with this?)
(٤) فەرمان؛ داواکردن: ***(You ~ report to me afterward.)*** .
(٥) خوو ***(She ~ talk for hours on end.)***
(٦) لە توانادا بوون:
(This metal ~ not crack under heavy pressure.)
(٧) [Colloq.]. لەوانەبوون؛ بۆ هەبوون؛ ڕەمل لێدان.
(That ~ be his wife with him, I suppose.)

v.i. ویستن؛ حەزکردن ***(Sit here, if you ~ .)*** .

v.t. ئارەزووبوون؛ ویستن؛ حەزکردن: ***(Do what you ~ .)*** .

willable (wil'ə-b'l), *adj.* ئەگەر بویسترێ دەکرێ یا دەهێنرێتە دی؛ دەخوازرێ؛ بۆی هەیە بویسترێ و دەست بکەوێ.

willed (wild), *adj.* وورەدار ***(strong- ~ ; weak- ~)*** .

willemite (wil'əm-īt'), *n.* ویلمایت کانزایەکی ڕەنگاوڕەنگە.

willet (wil'it), *n.* مەلێکی لاق و دەنووک درێژی کەنار ئاوە.

willful (wil'fəl), *adj.* *Also* **wilful,** (١) دەستەنقەست.
(٢) کەللەڕەق؛ سەرکێش؛ سەرسەخت؛ قیرسچمە.
-willfully *(adv.)*; **willfulness** *(n.)*.

willies (wil'iz), *n.pl.* [Slang], هەستی ترس و بێ ئارامی و نائاسوودەو ناخۆش: ***(This place gives me the ~ .)*** .

willing (wil'iŋ), *adj.* (١) ئامادە؛ قایل.
(I am ~ to go along.)
(٢) حەزکەر؛ بە خوشی خۆ کراو؛ خۆویست؛ بە دڵ کراو:
(a ~ participant)
(٣) تایبەتی بە ئازادی و توانای ڕێبازی خۆ هەڵبژاردن.
-willingness *(n.)*.

willingly (wil'iŋ-li), *adv.* بە خۆشی خۆ؛ بە حەز و ئارەزووی خۆ نەك بەزۆر.

will-o'-the-wisp (wil'ə-*thə*-wisp'), *n.* (١) ignis fatuus .
(٢) ئاواتی نەهاتەدی؛ خۆ بەهەڵەدابردن؛ سەراو؛ ئاواتی درۆ

willow (wil'ō), *n.* (١) بی؛ دارەبی. (٢) داروتەختەی بی.
(٣) [Colloq.]. شتی لە داروتەختەی بی درووستکراو (وەك گورزی بێسبۆل) .
(٤) چەکەرکەوانی هەلاج (بۆ کردنەوەی لۆکەو خوری) .

v.t. لۆکەو خوری کردنەوە بە چەکەرکەوان (هەلاجی) .

willower (wil'ō-ēr), *n.* (١) چەکەرکەوانی هەلاج. (٢) هەلاج

willow herb, ڕووەکێکە گەڵاکەی باریکە وەك هی بی و گوڵی ڕەنگاوڕەنگ دەگرێ

willow oak, داربەڕوویەکە گەڵاکەی باریکە وەك هی بی.

willowware (wil'ō-wâr'), *n.* قاپ و دەوریی نەخشەی دارەبی لەسەرکراو

willowy (wil'ō-i, wil'ə-wi), *adj.* (١) دارەبی زۆر تێدایە؛ بە دارەبی داپۆشراو (٢) لە دارەبی دەچێ؛ شۆخ و قەد باریك؛ جوان و ناسك.
(a girl with a ~ figure)
(٣) نەرم؛ بە ئاسانی دەنوشتێتەوە.

will power, وورە؛ هێزی بزوێنی ئادەمیزاد؛ هێزی پاڵنەری ناوەکی مرۆڤ.

willy-nilly (wil'i-nil'i), *adv.* بەزۆر بێ یا بە خوایشت؛ بتەوێ و نەتەوێ؛ بە هەرحاڵ؛ خۆشی بێ و ترشی بێ:
(He'll have to do it ~ .)

adj. (١) بەزۆر بێ یا بە خوایشت؛ خۆشی بێ و ترشی بێ. (٢) ڕاڕا؛ دوودڵ.

wilt (wilt), *v.i.* (١) سیس بوونەوە (گەڵا، گوڵ... هتد)؛ هەڵقرچان؛ هەڵپرووکان. (٢) هێز لێ بڕان؛ تین تێدا نەمان؛ هەڵپرووکان؛ لە پەل وپۆ کەوتن.

v.t. هەڵقرچاندن؛ هەڵپرووکاندن؛ سیس کردنەوە؛ هێز لێ بڕان.

n. (١) سیسی؛ هەڵقرچاوی؛ سیس بوونەوە.
(٢) خاوبوونەوە؛ هەوەس نەمان؛ ساردبوونەوە (هەست) .
(٣) نەخۆشییەکە دەبێتە هۆی سیس بوونەوەی گەڵای ڕووەك.

wilt (wilt), *archaic second person sing.. present indicative, of* **will.**

Wiltshire (wilt'shir), *n.* جۆرە مەڕێکی ئینگلیزی سپی شاخ درێژو چەماوەیە.

wily (wī'li), *adj.* فێڵباز؛ زۆڵ؛ قومارباز؛ تەڵەکەباز؛ مەکرباز؛ ئۆینباز.

wimble (wim'b'l), *n.* درەوش؛ ئامێری سمین یا کونکردن.

v.t. سمین؛ کونکردن

wimple (wim'p'l), *n.* (١) سەرپۆش؛ سەرپۆشی پەرستار.
(٢) (ا) لۆ (جل وبەرگ)؛ توێ؛ لۆچ؛ قەد. (ب) شەپۆلی بچووك. (ج) پێچ

v.t. (١) سەرپۆش لەسەرکردن. (٢) قەدکردن؛ لوول کردن؛ نوشتاندنەوە.
(٣) کەروێشکەپێکردن؛ شەپۆل پێدان.

v.i. (١) لوول بوون؛ لۆچ بوون؛ نووشتانەوە. (٢) شەپۆل دان؛ کەروێشکە کردن

win (wn), *v.i.* (١) بردنەوە؛ سەرکەوتن.
(٢) سەرکەوتن و گەیشتنە باروདۆخێکی تایبەتی؛ گەیشتنە ئامانج:
(He won loose from the crowd.)

v.t. (١) لێ هەڵکڕاندن (دەرامەت)؛ دەسکەوتن؛ پەیداکردن (بە هەوڵ و کۆشش)
(to ~ a living from this sterile land)
(٢) بردنەوە؛ سەرکەوتن: ***(to ~ a battle, war, game, contest, etc.)*** .
(٣) (**~ over**)، ڕاکێشان (لایەنگری):
(We won him over to our side.)
(٤) ڕازی کردن بۆ شووپێکردن یا هێنان.
(٥) گەیشتن (شوێن) .
(٦) (ا) کانزاکردن. (ب) کانزای پاك لە هی خاو دەرهێنان.
(ج) ئامادەکردنی کان بۆ کانزاکردن.

n. [Colloq.], (١) بردنەوە؛ سەرکەوتن. (٢) قازانج؛ دەسکەوت.

win the day, بردنەوە (پێشبڕکێ، شەڕ... هتد)؛ سەرکەوتن.

wince (wins), *v.i.* داچڵەکین؛ ڕاچەنین؛ سڵەمینەوە؛ سڵ کردنەوە.

n. داچڵەکین؛ ڕاچەنین؛ سڵەمینەوە؛ سڵ کردنەوە؛ سڵ.
-wincer *(n.)*.

winch (winch), *n.* (١) ئامێری بەرزکەرەوەی شتی قورس.
(٢) هەندڵ؛ دەسك.

v.t. بەرزکردنەوە بە ئامێر.

wind (wīnd), *v.t.* (١) هەڵکردن (دەزوو، بەن، شریت)؛ لوول کردن:
(to ~ thread on a reel)
(٢) (ا) تێوەپێچان؛ پێچانەوە: ***(to ~ a shawl round a baby)***
(ب) تێوەئاڵاندن.
(٣) بە پێچاوپێچ ڕۆیشتن.
(٤) بە دزییەوە تێخستن؛ بە لاتیل یا خشپە تێخستن:
(He wound a plea for money into his letter.)
(٥) بادان: ***(to ~ a crank)*** .
(٦) قورمیش کردن: ***(to ~ a watch)*** .
(٧) بەرزکردنەوە بە خولخولۆکە یا سلەنگ.

v.i. (١) بە پێچاوپێچ ڕۆیشتن؛ پێچاوپێچ کردن:
(The river ~s its way to the sea.)
(٢) چەوتی نوواندن (ڕەووشت، گفتوگۆ... هتد).

(٣) به لاتیل یا توانجەوه دەربڕین.

(٤) (~ about; ~ around)، تێوەئالان؛ پێچ خواردن به دەوریدا:

(The ivy ~s around the tree.)

(٥) خواربوون؛ وەرگەڕان؛ چەوت بوون.

(٦) قورمیش کران؛ باخواردن؛ بادران: *(This clock ~s easily.)*.

(٧) قاچ تێکەوەئالان له ڕۆیشتندا (ئەسپ)؛ پەیزەن بوون.

v.t. (١) هەڵکردن (شریت، دەزوو... هتد)؛ تێوەپێچان.

(٢) پێچ؛ یەك پێچ یا خول (دەزوو، بەن، سارغی، پەت... هتد).

(٣) پێچ (ڕێ)؛ لۆفه؛ چەوتی.

wind down, کزبوون؛ بەرەبەرە نەمان؛ کەم بوونەوه.

wind off, کردنەوه (شتی پێچراوه یا تێوەئالاو).

wind up, (١) هەڵکردن (دەزوو، پەت... هتد).

(٢) کۆتایی پێ هێنان؛ بڕینەوه؛ دوایی پێ هاتن:

(to wind up one's affairs)

(٣) هاتنه جۆش؛ وڕووڕژان:

(He was all wound up before the game.)

(٤) دەست هەڵهێنانەوه پێش تۆپ هاویشتن (یاری بێسبۆڵ).

(٥) والێهاتن (بارودۆخ)؛ بەو جۆره دوایی هاتن.

wind (wind; *for n., also poetic* wīnd), ***n.*** (١) با. (٢) بای قایم.

(٣) ڕووی هەڵکردنی با؛ ئەو لایەی بای لێوه هەڵدەکات: *(the four ~s)*.

(٤) بۆن (ڕاو). سروەی بۆنهێنەر. (٥) سووسه؛ دەنگوباسی نهێنی:

(to get ~ of something; What's in the ~ ?)

(٦) هەوای پانکەو باوەشێن... هتد.

(٧) هەناسه: *(He got the ~ knocked out of him.)*.

(٨) (ا) قسەی هیچ‌وپووچ؛ قسەی قۆڕو بێ تام.

(ب) فشه؛ خۆهەڵکێشان؛ تڕوفیز. (٩) تڕ؛ تس.

(١٠) (*pl*)، سازی با؛ ئامێری مۆسیقی به فوو لێدراو.

v.t. (١) خستنەبەر با؛ هەڵخستن لەبەر با؛ ووشك کردنەوه.

(٢) بۆن کردن (ڕاو)؛ شوێن بۆن کەوتن.

(٣) هەناسه لێ بڕین؛ هەناسه سواربوون: *(The run ~ed him.)*.

(٤) پشوو پێدان بۆ هەناسه هاتنەوەبەر (ئەسپ).

break wind, ترکەندن؛ تس کەندن.

down the wind, به هەمان ڕێڕەوی با.

get (or have) wind of, سووسەکردن؛ دەنگوباسی نهێنی بیستن؛ پێ زانین.

how the wind blows (or lies), چی باوەو چی باو نییه؛ بیروڕای خەڵك چییەو چی نییه؛ چی باسه.

in the teeth of the wind, بەرەو ڕووی با.

(هەروەها " **in the wind's eye** ").

in the wind, خەریکه ڕوودەدات؛ به دەستەوەیه؛ به دزییەوه خۆی بۆ ئاماده دەکرێ‌و خەریکه ئاشکرا دەبێ:

(There's something in the wind.)

into the wind, بەرەو ڕووی با.

sail close to the wind, (١) بەرەو ڕوو یا دژی باوه کەشتی لێخوڕین.

(٢) دەست به پارەوه گرتن؛ پاره بەفیڕۆ نەدان. (٣) ڕەفتاری ناشرین نواندن.

take the wind of somebody's sails, دەستپێشکەری کردن له ووتن یا کردنی شتێکدا که کەسێکی تر دەیەوێ بیڵێ یا بیکات‌و ببێته هۆی پەستکردنی کەسەکه.

wind (wīnd, wind), ***v.t.*** (١) لێدان (شمشاڵ، نای...)؛ فووپیاکردن.

(٢) بانگ کردن به کەڕەنا یا زوڕنا لێدان: *(to ~ a rousing call)*.

windage (win′dij), ***n.*** (١) جوولانی هەوا بەهۆی پێداڕۆیشتنی گولله‌و شتی وەهادا. (٢) لادانی گولله له ڕێڕەوی خۆی بەهۆی باوه؛ ڕادەی ئەم لادانه.

(٣) پلەی گۆڕینی نیشانی چەکی ئاگرین له بریتی لادانی گولله له ڕێڕەوی خۆی بەهۆی باوه.

(٤) بۆشایی نێوان دیواری لوولەی چەکی ئاگرین‌و گوللەکەی ناوی.

(٥) دیوی دەرەوەی کەشتی که لەبەر بایه.

windbag (wind′bag′), ***n.*** [Colloq.], زۆربڵێ؛ زۆروێژ؛ چەنەباز.

windw: (١) بابردوو.

wind-blown (wind′blōn′), ***adj.*** *(~ dust, sand, leaves, etc.)*

(٢) بەرەو لایەك ڕوواوه بەهۆی بای قایمەوه (دارودرەخت).

(٣) کورت‌و بۆ پێشەوه داهاتوو (قژی ئافرەت).

wind-borne (wind′bôrn′, wind′bōrn′), ***adj.*** باهەڵگرتوو (وەك هەندێ هەڵاڵه).

windbreak (wind′brāk′), ***n.*** باشکێن (شووره، ڕیزه درەخت، پەرژین)؛ باگیر؛ باگر.

windbreaker (wind′brāk′ēr), ***n.*** چاکەتی هەوابڕ؛ چاکەتێکی کورته هەوای لێوه ناچێ.

wind-broken (wind′brō′k'n), ***adj.*** تەنگەهەناسەیی (ئەسپ)؛ تووشی نەخۆشی تەنگەهەناسەیی بووه.

wind cone, = **wind-sock.**

winded (win′did), ***adj.*** هەناسکەبڕکێ پێکەوتوو؛ هەناسەسوار؛ هەناسه پێ نەماو.

winder (wīn′dēr), ***n.*** (١) پێچەر؛ کرێکاری قوماش پێچەر (له کارگەدا)؛ لوولکەر. (٢) بەکرەی شت لەسەر هەڵکراو.

(٣) قورمیشی کاتژمێر؛ دوگمەی قورمیش.

(٤) پلەی پێ پلیکانەی پێچاوپێچ.

(٥) ڕووەکی تێوەئالاو (وەك لاولاو).

windfall (wind′fôl′), ***n.*** (١) میوەی باخستوو.

(٢) دەسکەوتێکی چاوەڕوان نەکراو؛ دەسکەوتێکی لەلاوەو بەتەمانەبوو؛ شتێکی باشی خوانارده (بەتایبەتی پاره).

windflaw (wind′flô′), ***n.*** با هەڵکردنی کوتوپڕ.

windflower (wind′flou′ēr), ***n.*** = **anemone.**

wind-gall (wind′gôl′), ***n.*** ئاوساوی یا بلوقی قولەپێی ئەسپ.

wind gap, کەلێنی با: دەربەندی بچووکی سەر شاخ.

wind gauge, پێوەری خێرایی با.

wind harp, = **aeolian harp.**

wind-hover (wind′huv′ēr), ***n.*** مشککره. (ناوەکەی لەوەوه هاتووه که دەتوانێ به هەواوه له جێی خۆیدا بووەستێ). (هەروەها " **kestrel** ").

winding (wīn′diŋ), ***n.*** (١) (ا) ڕێگەی پێچاوپێچ.

(ب) ڕێبازو کردەوەی چەوت. (ج) لوولی؛ لوول خواردن؛ باخواردن؛ لوول بوون.

(٢) (ا) تەل، دەزوو، یا شتی تری هەڵکراوه سەر بەکره... هتد.

(ب) یەك پێچ یا ئەڵقەی ئەم تەل‌و دەزووه. (ج) شێوەی ئەم هەڵکردنه

(٣) خواری؛ خواربوون؛ چەوتی؛ لاری؛ وەرگەڕان.

(٤) قاچ لەیەکەوەئالانی ئەسپ له کاتی ڕۆیشتندا؛ پەیزەنی.

adj. پێچاوپێچ؛ پێچ لوول؛ مارپێچی: *(a ~ road)*.

winding sheet, کفن.

wind instrument, سازی با؛ ئامێری مۆسیقی به فوو لێدراو (شمشاڵ، نای).

wind-jammer (wind′jam′ēr), ***n.*** (١) کەشتی با.

(٢) کەشتیوانی کەشتی با.

(٣) [Slang]، کەسێکی زۆروێژ؛ زۆربڵێ؛ هەلەوەڕ.

windlass (wind′ləs), ***n.*** ئامێری بەرزکردنەوەی شتی قورس؛ ئامێری لەنگەر هەڵکردن؛ خولخولۆکەی بەرزکەرەوه.

v.t. & v.i. بەرزکردنەوه بەم ئامێره؛ لەنگەر هەڵکردن بەم ئامێره.

windle-straw (win′d'l-strô′), ***n.*** [Scot. or Dial.], (١) پووش؛ پووشکه. (٢) کەسێك یا شتێکی باریك‌و بێ هێز.

windmill (wind′mil′), ***n.*** (١) ئاشی با.

(٢) شتێکه له ئاشی با بکات: (ا) فرفرۆکه (یاری منداڵان).

(ب) هێلیکۆپتەر.

fight (or tilt at) windmills, شەڕ لەگەڵ دوژمنی خەیاڵیدا کردن

(وەك دۆن كیشۆت).

window (win′dō), *n.* (١) پەنجەرە
(٢) شووشەی پەنجەرە؛ جامی پەنجەرە: *(He broke the ~ .)* .
(٣) پەنجەرەو چوارچێوەكەی.
(٤) كونێكی وەك پەنجەرە (وەك لە هەندێ زەرفدا كە ناونیشانی كەسەكە یا كۆمپانیاكەی لێوە دیارە).
v.t. پەنجەرە بۆ كردن؛ پەنجەرە تێخستن.

window box, ئینجانەی پەنجەرە: سنوقێكی باریك‌و درێژە گوڵی تێدا دەروێنرێ‌و دەخرێتە سەر لێواری پەنجەرە.

window-dresser (win′dō-dres′ẽr), *n. Also* window dresser, (١) رازێنەرەوەی پەنجەرەی فرۆشگا بە فرۆتەنی.
(٢) ڕووكەشكار (ووشەی داهاتوو ببینە).

window-dressing (win′dō-dres′iŋ), *n. Also* window dressing, (١) ڕازاندنەوەی پەنجەرەی فرۆشگا بە فرۆتەنی.
(٢) ڕووكەشكاری: ڕووكەش كردنی باروودۆخێك‌و پیشاندانی تەنها ڕووی باش‌و جوانی (بۆ هەڵخەڵەتاندن یا ڕاكێشانی خەڵك).

window envelope, زەرفی پەنجەرەدار: زەرفێكە كونێكی تێدایە ناونیشانی ئەو كەسەی لێوە دیارە كە نامەكەی بۆ دەنێررێ.

window-pane (win′dō-pān′), *n.* شووشەی پەنجەرە؛ جامی پەنجەرە.

window screen, تەلی پەنجەرە

window shade, پەردەی پەنجەرە.

window-shop (win′dō-shop′), *v.i.* سەیری فرۆتەنی كردن لە جامخانەی فرۆشگادا بێ چوونە ژوورەوەو شت كڕین:
(Most women like to ~ .)
-windowshopper *(n.).*

windowsill (win′dō-sil′), *n.* لێواری ژێرەوەی پەنجەرە.

windpipe (wind′pīp′), *n.* = trachea.

wind-proof (wind′proof′), *adj.* بابڕ؛ هەوابڕ؛ هەوای لێوە ناچێتە ژوورەوە: *(a ~ jacket)* .

wind rose, نەخشەی ڕووی هەڵكردنی با و قایمی لە ناوچەیەكدا.

windrow (wind′rō′, win′rō′), *n.* (١) ڕیزە مەلۆ
(٢) كۆمەڵە گەڵا، پووش‌وپەڵاش، یا بەفری بابردوو و كۆمەڵ كردوو.
(٣) دێراوی قامیشی شەكر تێدا نێژراو.
v.t. (١) ڕیزكردن: كۆمەڵ كردن؛ گسكدان‌و كۆكردنەوە.
(٢) قەڵەمی قامیشی شەكر ناشتن.

windscreen (wind′skrēn′), *n.* [British]. = windshield.

windshake (wind′shāk′), *n.* درزی نێوان ئەلقەكانی قەدی درەخت بەهۆی بای قایمەوە لە كاتی گەورەبوونی درەختەكەدا.

windshield (wind′shēld′), *n.* جامی ئوتومبیل؛ شووشەی پێشی ئوتومبیل.

windshield-wiper (wind′shēld-wī′pẽr), *n.* فلچەی ئوتومبیل

wind sleeve, = wind-sock.

wind-sock (wind′sôk′), *n.* قووچكەی با: توورەكەیەكی قووچكەیی درێژە دەكرێ بە دارێكەوە بۆ پیشاندانی ڕووی هەڵكردنی با (لە فڕۆكەخانەو شوێنی تردا) (هەروەها " wind cone " ، " wind sleeve ") .

Windsor chair, كورسی وینزەر: كورسی‌یەكی دارە پشتەكەی بەرزەو لە شیشە داری باریك كراوەو پێچكەكانی ڕوویان لە دەرەوەیەو لە خوارەوە بە ڕایەڵ پێكەوە بەستراون.

Windsor tie, بۆینباخی وینزەر: بۆینباخێكی پانی ئاوریشمە بە گرێ قوڵفەیەكی زل دەبەسترێ.

wind-spinner (wind′spī′nẽr), *n.* فرفرۆكە

wind sprint, ڕاكردنی بە گوژم

windstorm (wind′stôrm′), *n.* بای زۆر قایم: گەردەلوول؛ گێژەلووكە.

wind-swept (wind′swept′), *adj.* بابردوو؛ باهەڵگرتوو؛ با ڕاپێچاو؛ با دەیگرێتەوە.

wind tee, بانمایەكە پەڕەكانی لە شێوەی تیپی " T " دایە بۆ پیشاندانی ڕووی هەڵكردنی با (لە فڕۆكەخانەو شوێنی تردا).

wind-tight (wind′tīt′), *adj.* = airtight.

wind tunnel, تونێلی هەوا: ڕارەوێكی تونێلی‌یە هەوای تێ دەپەستێنرێ بۆ تاقیكردنەوەی پەستووی با لەسەر نموونەی فڕۆكەو شتی وەها.

wind-up (wīnd′up′), *n.* (١) كۆتایی؛ پایان؛ دوایی هاتن؛ دوایی پێ هێنان. (٢) باڵ جوڵاندن‌و یاری پێ كردن پێش تۆپ هاویشتن (یاری بێسبۆڵ).

windward (wind′wẽrd), *n.* ڕوو یا لای با لێوە هەڵكردوو (كەشتیوانی).
adv. بەرەو با؛ ڕووەو با؛ بەرەو ڕووی با.
adj. (١) بەرەو ڕووی با ڕۆیشتوو. (٢) لەو لایەوە كە با لێوەی هەڵدەكات.

windway (wind′wā′), *n.* = flue.

windy (win′di), *adj.* (١) باداوی؛ بای هەیە: *(a ~ day)* .
(٢) با دەیگرێتەوە؛ بای زۆرە: *(a ~ city)* .
(٣) لە با دەچێت لە خێرایی‌و قایمی‌و هەمیشە گۆڕیندا.
(٤) زۆرڕێژ؛ زۆربڵێ؛ هەڵەوەر؛ دەمەوەر.
(٥) (ا) فشەكەر؛ خۆهەڵكێش؛ فشەباز. (ب) بۆش (قسە).
(٦) (ا) دەبێتە هۆی باوبژە لە سكدا (وەك نیسك‌و نۆك... هتد)؛ باوبژەدار (ب) باوبژاوی (سك)؛ قوڕەقوڕكەر.

wine (wīn), *n.* (١) مەی؛ شەراب؛ بادە. (٢) مەستی؛ سەرخۆشی.
(٣) [British]، ئاهەنگی مەی خواردنەوە.
(٤) شەرابی (ڕەنگ)؛ ڕەنگی سووری ئەرخەوانی یا تۆخ.
v.t. مەی پێشكەش كردن.
v.i. مەی خواردنەوە.

winebibber (wīn′bib′ẽr), *n.* شەرابخۆر.

wine cellar, (١) ژێرزەمینی شەراب؛ گەنجینەی شەراب.
(٢) ئازووقەی شەراب.

wine-colored (wīn′kul′ẽrd), *adj.* شەرابی؛ ئەرخەوانی یا سووری تۆخ.

wine-glass (wīn′glas′, wīn′gläs′), *n.* پەرداخی بادە: پەرداخێكی لاسك درێژە بۆ بادە خواردنەوە كراوە؛ جامی بادە؛ بادە.

wine-glassful (wīn′glas-fool′, wīn′gläs-fool′), *n.* پڕ پەرداخێكی بادە؛ پەرداخێك بادە.

wine-grower (wīn′grō′ẽr), *n.* شەرابگرەوە؛ شەرابچی؛ ڕەز پەروەردەكەر بۆ مەی گرتنەوە.

wine-growing (wīn′grō′iŋ), *n.* ڕەز پەروەردەكردن‌و شەراب گرتنەوە؛ شەراب گرتنەوە.

wine palm, جۆرە دارخورمایەكە شەرابی لێ درووست دەكرێ.

wine-press (wīn′pres′), *n. Also* wine presser, تەشت یا دەفری ترێ شێلان‌و گوشین بۆ شەراب گرتنەوە؛ مەكینەی ترێ گوشین بۆ شەراب گرتنەوە.

winery (wīn′ẽr-i), *n.* كارگەی شەراب گرتنەوە؛ كارگەی مەی.

Wine-sap (wīn′sap′), *n.* (١) جۆرە سێوێكی سووری زستانەی ئەمەریكی‌یە. (٢) درەختی ئەم سێوە.

wine-shop (wīn′shop′), *n.* فرۆشگای مەی؛ دووكانی مەی.

wine-skin (wīn′skin′), *n.* مەشكەی مەی.

wine-tasting (wīn′tās′tiŋ), *n.* مەی تاقیكردنەوە؛ مەی چەشتن بۆ تاقیكردنەوە

wing (wiŋ), *n.* (١) باڵ. (٢) باڵی فڕۆكە.
(٣) (ا) بەش (خەستەخانە، فەرمانگە، یا خانووی گەورەی تر)؛ لق؛ دەستە خانوو؛

(the children's ~ of the hospital; a surgical ~ ; east ~)
(ب) تاکێکی دەرگای جووت.
(ج) دیمەنی ئەم لاو ئەولای شانۆ؛ ئەم لاو ئەولای پشتەوەی شانۆ (کە تەماشاکەران نایبینن).
(٤) (ا) لق یا پەلی لەشکرو گەلەکەشتی.
(ب) دەستە (حیزب، پەرلەمان، رێکخراو)؛ لق؛ بەش؛ پەل.
(the left ~ of the party; the right ~)
(ج) یاریکەری لای ڕاست یا چەپی گۆرەپان؛ جێی ئەم یاریکەرانە.
(٥) (ا) پۆلە فڕۆکەی شەڕ.
(ب) ئەو نیشانەیەیە کە فڕۆکەوانی فڕۆکەی جەنگو تاقمەکەی دەیکەن بە سنگیانەوە.
(٦) (ا) هۆی فڕین یا گەشت. (ب) فڕین؛ شێوەی فڕین.
(٧) شتێکی بە باڵدار باسکراو: *(on ~s of song)* .
(٨) پەرەی پەروانەی ئاشی باو پانکە... هتد
(٩) [Colloq.]، باڵی مرۆڤ؛ قۆڵ؛ پەل.
v.t. (١) پێدا فڕین؛ بەسەردا یا بەناودا فڕین. (٢) باڵ بۆ کردن.
(٣) باڵ پێ گرتن؛ خێرا ناردن: *(He ~ed his words.)* .
(٤) بە فڕۆکە گواستنەوە.
(٥) باڵ بریندارکردن (باڵندە)؛ باڵ، قۆڵ، یا شان بریندارکردن.
v.i. فڕین؛ باڵگرتن
on the wing, لە (کاتی) فڕیندا
take wing, فڕین؛ باڵگرتن؛ هەڵفڕین.
under the wing of, لە سایەی؛ لەژێر باڵی؛ لە پەنای؛ لەژێر چاودێری:
(He took the new members under his wing.)
waiting in the wings, ئامادە؛ چاوەڕێ کردن بە پەرۆشەوە بۆ شتێك:
(When the president died, many were waiting in the wings to take his place.)
wing and wing, بایەوانی هەردوولا هەڵکراون
wing chair, کورسییەکی سەرگدارە پاڵپشتەکەی بەرزەو ئەختێك لەم لاو ئەولای کورسییەکەیشی گرتووەتەوە.
winged (wiŋd), ***adj.*** (١) باڵدار؛ باڵندە. (٢) بەرز.
(٣) (ا) خێرا؛ تیژڕەو. (ب) فڕندە. (٤) (ا) باڵ بریندار.
(ب) [Colloq.]، باڵ بریندار (مرۆڤ)؛ قۆڵ بریندار
wing-ding (wiŋ'diŋ), ***n.*** [Slang], ئاهەنگو زەماوەند.
wing-footed (wiŋ'foot´id), ***adj.*** تیژڕەو؛ خێرا
wingless (wiŋ'lis), ***adj.*** بێ باڵ؛ باڵدارە بەڵام ناتوانێ بفڕێ (وەك مریشكو هەندێ باڵندەی تر).
winglet (wiŋ'lit), ***n.*** باڵی بچكۆلە
wing-like (wiŋ'lik´), ***adj.*** باڵ ئاسا؛ لە باڵ دەچێ.
wing shot, (١) تەقەی لە باڵندەی فڕیو کراو.
(٢) نیشانچی باڵندە بە ئاسمانەوە
wing-span (wiŋ'span´), ***n.*** درێژی باڵی فڕۆکە یا باڵندە لە نووکی ئەم باڵەوە بۆ نووکی ئەو باڵ
wing-spread (wiŋ'spred´), ***n.*** = **wing-span.**
wingy (wiŋ'i), ***adj.*** (١) باڵدار؛ باڵندە. (٢) فڕندە؛ تیژڕەو؛ خێرا.
(٣) بەرز؛ بڵند. (٤) باڵ ئاسا؛ لە باڵ دەچێ.
wink (wiŋk), ***v.i.*** (١) چاو ترووکاندن؛ چاو قووچاندنو کردنەوە.
(٢) چاو-اگرتن. (٣) درەوشانەوە؛ بریسکانەوە؛ پرشنگدانەوە.
v.t. (١) چاو تروکاندن؛ چاو قووچاندنو کردنەوە. (٢) چاو لێ داگرتن.
n. (١) چاو تروکان؛ ترووکەی چاو؛ چاو قووچانو کردنەوە.
(٢) ترووکە؛ هەناسە؛ چرکە؛ کاتێکی زۆر کەم؛ چاو قووچانێك.
(٣) سەرخەو؛ قنگەخەو؛ کەروێشکەخەو *(not a ~)* .
(٤) چاو داگرتن. (٥) درەوشە؛ بریسکە؛ پرشنگ
forty winks, [Colloq.], قنگەخەو؛ سەرخەو؛ کەروێشکە خەو
wink at, (١) چاو لێ نووقاندن؛ چاو لێ پۆشین:
(He winked at corruption in his ministry.)
(٢) چاو لێ داگرتن.
winker (wiŋk'ēr), ***n.*** (١) چاوقووچێنەر؛ چاوترووكێنەر.
(٢) سەرکەللە؛ چاوبەستی ئەسپی گالیسكە.
(٣) [Colloq.]، (ا) چاو. (ب) برژانگ.
winkle (wiŋ'k'l), ***n.*** پێنچ پێنچۆکەی دەریایی؛ هێلکە شەیتانۆکەی دەریا
winnable (win'ə-b'l), ***adj.*** دەبردرێتەوە: *(a ~ war)* .
winner (win'ēr), ***n.*** براوە (پێشبڕکێ، یاری... هتد)؛ سەرکەوتوو.
winning (win'iŋ), ***adj.*** (١) براوە:
(the ~ team, candidate, side, etc.)
(٢) سەرکەوتوو؛ جوانو رێکوپێك؛ بەبرەو: *(a ~ personality)* .
n. (١) بردنەوە؛ سەرکەوتن. (٢) *(pl.)* ، شتی براوە (بەتایبەتی پارە).
(٣) بەشێکی تازە کراوەی کانە خەڵوون.
winnow (win'ō), ***v.t.*** (١) شەن کردن (گەنموجۆ)؛ سوورکردن (خەرمان).
(٢) پەرشو بڵاوکردنەوە: *(the wind ~ed the leaves.)* .
(٣) پاکو پیس کردن؛ لە بێژنگدان؛ چاکو خراپ لێك جیاکردنەوە:
(to ~ truth from falsehood)
(٤) باڵەفڕێ کردن؛ شەقە لە باڵ هەڵساندن.
v.i. (١) شەن کردن؛ خەرمان سوورکردن. (٢) فڕین.
n. (١) شەن کردن. (٢) شەن.
winnower (win'ō-ēr, win'ə-wēr), ***n.*** (١) شەنکەر. (٢) شەن.
wino (win'ō), ***n.*** *pl.* winoes, winos, [Slang], هەمیشە مەست؛ عەرەق خۆر؛ هەمیشە سەرخۆش
winsome (win'səm), ***adj.*** دڵرفێن؛ دڵ ڕاکێش؛ جوان.
(a ~ smile)
-winsomely *(adv.)*; winsomeness *(n.)*.
winter (win'tēr), ***n.*** (١) زستان؛ وەرزی زستان.
(٢) ساڵ: *(a man of eighty ~s)* .
(٣) سەردەمی نشوستی، بەناخداچوون، تاریکی، ناخۆشی.
adj. زستانی؛ زستانە: (ا) لە زستاندا کراو: *(~ sports)* .
(ب) لە زستاندا پێگەییو *(~ apples)* .
(ج) لە زستاندا چێنراو: *(~ wheat)* .
v.i. زستان بردنە سەر: *(They ~ in the south.)* .
v.t. هێشتنەوەو بەخێوکردن: *(~ing the sheep in the stable.)* .
-winterer *(n.)*; winterless *(adj.)*.
winterberry (win'tēr-ber´i), ***n.*** شیلان.
winterbourne (win'tēr-bôrn´, win'tēr-bōrn´), ***n.*** کوێرە چەم: جۆگەیەکە لە زستاندا ئاوی پیا دەڕواتو لە هاویندا ووشك دەکات
winterfeed (win'tēr-fēd´), ***v.t.*** ئالف دان (بە ئاژەڵ) لە زستاندا
winterize (win'tēr-īz´), ***v.t.*** ئامادەکردن بۆ زستان (ئوتومبیل، خانوو).
winter-kill (win'tēr-kil´), ***v.t.*** ڕووەك کوشتن (سەرما).
v.i. لە سەرمادا مردن (ڕووەك).
n. لە سەرمادا مردن.
winterly (win'tēr-li), ***adj.*** = **wintry.**
winter melon, کاڵەکە زستانە.
winter solstice, ڕۆژگەڕانەوەی زستان.
(ووشەی " solstice " ببینە).
winter squash, کوولەکە زستانە: کوولەیەکی خڕو بچووکی توێکڵ ئەستوورە.
wintertide (win'tēr-tīd´), ***n.*** [Archaic or poetic], = **wintertime.**
wintertime (win'tēr-tīm´), ***n.*** وەرزی زستان؛ زستان.
wintery (win'tēr-i, win'tri), ***adj.*** = **wintry.**
wintry (win'tri), ***adj.*** (١) زستانی؛ سارد: *(~ weather)* .

(۲) دلتەنگکەر؛ ناخۆش؛ خەفەتاوی.
(۳) ساردوسڕ؛ سارد: *(a ~ smile, greeting, etc.)* .
-wintrily *(adv.)*; wintriness *(n.)*.
winy (wīn′i), *adj.* شەرابی (تام، ڕەنگ... هتد)؛ مەستکەر؛ سەرخۆشکەر.
winze (winz), *n.* ڕاڕەوی لێژ یا لوولەی ستوونی نێوان دوو چینی کانگە.
winze (winz), *n.* [Scot.], لەعنەت.
wipe (wīp), *v.t.* (۱) سڕین؛ پاککردنەوە؛ ووشك کردنەوە (دەست، دەفر):
(to ~ a table, one's hands, etc.)
(۲) (~ off; ~ out)، لێکردنەوە: *(W~ the dirt off your shoes.)* .
(۳) لێدان؛ لێخستن؛ چەورکردن: *(W~ the oil into the surface.)* .
(٤) (~ from)، سڕینەوە؛ لابردن؛ نەهێشتن:
(to ~ a thought from one's mind)
(٥) دارشتنەی لەحیم لێدان؛ لەحیم کردن.
n. (۱) سڕین؛ پاککردنەوە؛ ووشك کردنەوە (لەش).
(۲) لێدان؛ پیامالین؛ پیادان. (۳) [Colloq.]، توانج؛ پلار.
(٤) [Slang]، دەسەسڕ.
wipe off, سڕین؛ سڕینەوە؛ لابردن؛ گسك لێدان؛ مالین؛
کوژاندنەوە (بە تەختەسڕ... هتد)
wipe out, (۱) سڕینەوە؛ پاککردنەوە.
(۲) قەلاچۆکردن؛ لەناوبردن؛ بنەبڕکردن؛ هیچ نەهێشتن؛ کوشتن.
wiper (wip′ēr), *n.* (۱) پاککەرەوە.
(۲) خاولی؛ دەسەسڕ؛ شتێ بۆ ووشك کردنەوەو سڕین بەکارهێنراو (وەك فلچەی جامی ئوتومبیل... هتد).
wire (wīr), *n.* (۱) تەل؛ وایەر؛ سیم
(۲) پارچەیەك تەل کارەبا، ژێی ئامێری مۆسیقا... هتد.
(۳) تەلکاری (٤) تەلی تەلەفۆن، تەلبەند، داو... هتد
(٥) برووسکە؛ تەل *(Reply by ~)* .
(٦) هێلی تەو وبوونی غارغارێن
adj. تەل؛ وایەر؛ لە تەل دروستکراو.
v.t. (۱) بە تەل پێکەوە بەستن؛ تەل لێدان.
(۲) تەلە بۆ نانەوە؛ داو بۆ نانەوە. (۳) تەلی کارەبا بۆ ڕاکێشان.
(٤) [Colloq.]، برووسکە لێدان؛ تەل لێدان.
v.i. [Colloq.], برووسکە لێدان؛ برووسکە ناردن؛ تەل لێدان
get under the wire, بە ئاسنەم فریاکەوتن؛ بە ئاستەم پێداگەیشتن.
pull wires, لە ژێرەوە دەسەلاتی خۆ بەکارهێنان و کارکردنەسەر خەلك بۆ هێنانەدی مەبەستی خۆ (هەر وەك یاری کردن بە بووکە سەماکەرە).
wire cloth, تەلی هێلەك (بۆ شت پالاوتن و بێژانەوە... هتد).
wire cutter, پلایس؛ تەلبڕ
wired (wīrd), *adj.* (۱) بە تەل قایم کراو
(۲) تەلی (کارەبا یا تەلەفۆن) بۆ ڕاکێشراوە.
(۳) دەورەکەی بە تەل پێچراوەتەوە
(٤) تەلبەند کراوە؛ شوورەی تەلی بۆ کراوە
(٥) بەستراوە بە کۆمپیوتەری ترەوە
(٦) [Slang]، دەمارگرژ؛ شێتگیر؛ هاتووەتە جۆش.
wire-dancer (wīr′dan′sēr, wīr′dän′sēr), *n.* تەنافباز
wire-draw (wīr′drô′), *v.t.* (۱) کانزا ڕاکێشان و تەل لێ دروستکردن.
(۲) درێژکردنەوە (۲) زۆر ووردکردنەوە (باس)؛ زۆر به ووردی لێکۆڵینەوە.
wire entanglement, تەلبەند
wire guage, تەل پێوەر: ئامێری پێوانی تیرەی تەل و ئەستووری تەبەقە ئاسن
wire gauze, برنجۆکی تەل: شانەی تەلی زۆر باریکی وەك تەلی هێلەك.
wire grass, گیایەکی لاسك زبرو ڕەقە وەك تەل
wire-hair (wīr′hâr′), *n.* سەگێکی ڕاوی تووك ڕەق و زبرە وەك تەل (هەروەها " wire-haired terrier ") .
wire-haired (wīr′hârd′), *adj.* تووك ڕەق و زبر وەك تەل

wireless (wīr′lis), *adj.* بێ تەل؛ تەلسز.
n (۱) بێ تەل؛ تەلسز. (۲) تەلەفۆنی بێ تەل.
(۳) [Chiefly British]، ڕادیۆ.
v.t. & v.i. تەلسز بۆ کردن؛ پەیوەندی پێوەکردن بە بێ تەل.
wireless telegraphy, تەلەگرافی بێ تەل
wireless telephone, تەلەفۆنی بێ تەل
wireman (wīr′mən), *n.* تەلسان؛ کارگەری تەلی تەلەفۆن و کارەبا. (هەروەها " lineman ") .
wire netting, تەلی تەنراو
wire-puller (wīr′pool ēr), *n.* (۱) تەل ڕاکێشی بووکی سەماکەرە.
(۲) کەسێکە کە لەژێرەوە دەسەلاتی خۆی بەکاردەهێنێ بۆ کارکردنەسەر خەلك و بەجێهێنانی مەبەستی خۆی.
-wire-pulling *(n.)*.
wirer (wīr′ēr), *n.* (۱) wireman .
(۲) ڕاوکەر بە تەلە؛ کەسێك تەلە دەنێتەوە.
wire recorder, تەل تۆمارکەر. (لە پێش داهاتنی شریتەوە بەکاردەهێنرا).
wire rope, تەنافی تەل؛ گوریسی تەل
wiretap (wīr′tap′), *n.* (۱) ئامێرێکە بۆ بە دزییەوە گوێ لێگرتن و تۆمارکردنی تەلەفۆنی خەلك. (۲) دانانی ئامێرێکی وەها لەسەر تەلەفۆنی کەسێك (کە دەتوانرێ لە دوورەوە بکرێ).
v.t. (۱) دانانی ئامێرێ بە دزییەوە گوێگرتن لە تەلەفۆن:
(to ~ a telephone)
(۲) بە دزییەوە گوێ لێ گرتن و تۆمارکردنی گفتوگۆی سەر تەلەفۆنی خەلك
(to ~ telephone conversations)
v.i. دانانی ئامێرێ بە دزییەوە گوێگرتن لە تەلەفۆن.
adj. تایبەتی بە بەدزییەوە گوێگرتن لە گفتوگۆی سەر تەلەفۆن.
-wiretapper *(n.)*; wire-tapping *(n.)*.
wirework (wīr′wûrk′), *n.* (۱) تەلکاری؛ تەلسازی؛ نیشوکاری تەل.
(۲) (ا) شتێ لە تەل دروستکراو؛ شتومەکی تەل. (ب) تەلی تەنراو.
wireworks (wīr′wûrks′), *n.pl.* کارگەی تەل؛ کارخانەی تەلسازی.
wireworm (wīr′wûrm′), *n.* (۱) کرمی تەل: کرمۆکەی هەندێ قالۆنچەیە لەژێر خاکدا دەژی و ڕەگی ڕووەك دەخوات. (۲) هەزارپێ.
wiring (wīr′iŋ), *n.* (۱) تەلکاری (کارەبا، تەلەفۆن)؛ نیشی تەل.
(۲) سەرجەمی تەلەکانی شوێنێك (وەك هی کارەبای ماڵێك یا خانوویەك).
adj. هی تەلکاری؛ هی تەل و نیشی تەل.
wiry (wīr′i), *adj.* (۱) تەلی؛ وایەری؛ تایبەتی بە تەل.
(۲) لە تەل دەچێ (لە چۆنێتی و شێوەدا)؛ ڕەق: *(~ hair)* .
(۳) باریك و قایم و ماسولکەدارو بەهێز (مرۆڤ، گیانەوەر).
(٤) هی تەل لەرینەوە: *(a ~ sound)*
-wirily *(adv.)*; wiriness *(n.)*.
wis (wis), *v.t.* [Archaic], زانین؛ وا زانین؛ وا دانان
wisdom (wiz′dəm), *n.* (۱) ژیری؛ ژیرێتی؛ ئاقلی.
(۲) زانست؛ زانیاری؛ زانایی؛ زانین: *(the ~ of the ages)* .
(۳) [Rare]، پەند؛ قسەو کرداری ژیرانە
wisdom tooth, ددانی ژیری
wise (wīz), *adj.* (۱) ژیر؛ ئاقل (۲) زانا؛ دانا؛ تێگەیشتوو
(۳) زیرەك؛ زرنگ؛ زۆرزان (٤) بە ئاگا؛ ئاگادار؛ شارەزا.
(٥) ژیرانە؛ بەجێ؛ درووست. *(a ~ move, action, saying, etc.)*
(٦) [Slang]، زۆر لەخۆبایی (بەتایبەتی کەسێك کە وا خۆی دەردەخات کە هەموو شتێك دەزانێ)؛ خۆ بە زیرەك دانەرو بە تەوسەوە قسەکەرو خەلك پەستکەر
be (or get) wise to, [Slang], پێ زانین؛ بۆ دەرکەوتن (شتی نهێنی)
(to get wise to a fraud)
get wise, [Slang], (۱) فێربوون؛ تێگەیشتن

(٢) به تەوسەوەو بە لەخۆبایی بوونەوە قسەکردن‌و ڕەفتار نوواندن:
(Don't get wise with me, young man!)
put someone wise (to), [Slang], پێ ووتن (شتی نهێنی یا نەزانراو)؛ فێرکردن؛ چاوکردنەوە
wise up, [Slang], (١) فێرکردن؛ پێ ووتن:
(They wised him up to it.)
(٢) فێربوون؛ تێگەیشتن؛ ڕاستی بۆ دەرکەوتن:
(to wise up to a fact, situation, etc.)
wise (wīz), *n.* شێوە؛ جۆر: | ***in no (some, any, such) ~*** |.
-wise (wīz), پاشگرێکە بەمانای: (ا) بار (لە باری پانی، درێژی... هتد)؛ شێوە: ***(sidewise, lengthwise, anywise)*** .
(ب) بە شێوەی؛ ئاسا؛ وەك: ***(clockwise)*** .
(ج) دەربارەی؛ لە بابەت: ***(weathewise, budgetwise)*** .
wiseacre (wīz'ā'kēr), *n.* = **smart aleck; wise guy.**
wise-crack (wīz'krak´), *n.* [Slang], قسەی بە توێکڵ؛ قسە، وەلام، تێبینی، یا نوکتەیەکی بە توێکڵ‌و بە تەوسەوە؛ لاپلار؛ پلار.
v.i. [Slang], قسەی بە توێکڵ کردن؛ وەڵامی بە تەوسەوە دانەوە؛ نوکتەی بە توێکڵ‌و پڕ لە توانج گێڕانەوە؛ پلار هاویشتن.
-wisecracker *(n.)*.
wise guy, کەسێکی لەخۆبایی (بەتایبەتی یەکێك کە وا خۆی دەردەخات کە هەموو شتێك دەزانێ)؛ کەسێکی خۆ بە زیرەك دانەرو بە تەوسەوە قسەکەرو خەڵك پەستکەر (هەروەها " **wiseacre** ").
wisely (wīz'li), *adv.* ژیرانە؛ بە ژیری؛ دانایانە؛ تێگەیشتووانە.
wisenheimer, weisenheimer, = **wiseacre.**
wisent (wīz'n't), *n.* = **aurochs # 2.**
wish (wish), *v.t.* (١) حەزکردن؛ ئارەزووکردن؛ ویستن:
(I ~ to know.)
(٢) ئاوات خواستن؛ ئاواتەخواز بوون؛ خۆزگە خواستن:
(I ~ the week were over.)
(٣) داوا بۆ کردن؛ هیوا وا بوون بۆ (باش یا خراپ):
(I ~ you good luck.)
(٤) لێ کردن (سڵاو، خواحافیزی، ڕۆژباش... هتد):
(She ~ed me good morning.)
(٥) داوالێکردن؛ فەرمان پێ کردن؛ پێ ووتن: ***(I ~ you to leave.)*** .
(٦) (**~ on**)، بەسەردا دان؛ سەپاندن بەسەردا:
(another duty ~ed on him.)
v.i. (١) (**~ for**)، ویستن؛ حەزکردن؛ ئارەزووکردن؛ داواکردن:
(to ~ for the moon)
(٢) ئاوات خواستن؛ ئاواتەخواز بوون؛ خۆزگە خواستن.
n. (١) حەز؛ ئارەزوو.
(٢) خواست؛ خۆزگە؛ خوایشت؛ داخوازی؛ ئاواتی دڵ؛ ئاوات؛ هیوا:
(She got her ~ finally.)
(٣) داوا؛ ویست؛ فەرمان؛ داواکاری: ***(It is her ~ that you go.)*** .
(٤) (*pl.*)، ئاواتەخوازی؛ هیوای خۆشی‌و چاکی‌و سەرکەوتن:
(They send their ~es.)
wishbone (wish'bōn´), *n.* چەڵەمە؛ ئێسقانی چەڵەمە.
wishful (wish'fəl), *adj.* ئاواتەخواز؛ هیوادار؛ خۆزگەخواز؛ ئارەزوومەند
-wishfully *(adv.)*; **wishfulness** *(n.)*.
wish fulfillment, ئاوات هاتنەدی؛ خۆزگە هاتنەدی.
wishful thinking, خەیاڵی خاو؛ خۆزگەیەکە کە لەوانە نییە بێتەدی
wish-wash (wish'wôsh´, wish'wäsh´), *n.* خواردنەوەی ڕوون‌و بێ تام
wishy-washy (wish'i-wôsh´i, wish'i-wäsh´i), *adj.* (١) ڕوون؛ ڕوون‌و بێ تام (٢) ڕارا؛ دوودڵ؛ حوڵحوڵ؛ بێ بار

wisp (wisp), *n.* (١) قوڵ (گیا، گەنم، جۆ)؛ چەپك.
(٢) کاکۆڵ: ***(a ~ of hair)*** .
(٣) کاغەز یا پووشی لوول کراو (بۆ ئاگر داگیرساندن):
(Use a ~ of hair to light the fire.)
(٤) (ا) کەسێك یا شتێکی باریکەلە: ***(a ~ of a girl)*** .
(ب) شتێکی بە ئاستەم دیار: ***(a ~ of a smile, frown, etc.)*** .
(ج) تاڵە دووکەڵ، هەور، یا تەم: ***(a ~ of smoke, cloud, etc.)***
(٥) **will-o'-the-wisp** .
(٦) [Archaic]، **whisk broom** .
v.t. لوول کردن (وەك کاغەز یا پووش... هتد)؛ لوول دان.
wispy (wisp'i), *adj.* باریکەلە؛ تەنك؛ ناسك؛ بە ئاستەم دیار؛ لاواز.
wist (wist), *past tense and past participle of* **wit.**
wisteria (wis-têr'i-ə), *n. Also* **wistaria,** ڕووەکێکی خۆهەڵواسە لە کۆمەڵەی پاقلە گوڵی سپی‌و شین‌و پەمەیی‌و ئەرخەوانی جوان دەگرێت.
wistful (wist'fəl), *adj.* خۆزگەخواز (بە کزۆڵەیی‌و خەمباری‌و پەرۆشەوە)؛ کزۆڵە؛ ئاواتەخواز بە نائومێدییەوە؛ ئومێدەوار بە پەرۆشەوە؛ ماتو بە پەرۆش: ***(~ eyes; a ~ expression on her face.)*** .
-wistfully *(adv.)*; **wistfulness** *(n.)*.
wit (wit), *n.* (١) مێشك.
(٢) (*pl.*)، (ا) زیرەکی؛ توانای بیرکردنەوەو تێگەیشتن؛ بە مێشکی
(ب) ژیری؛ ئاقڵی. (٣) [Rare]، بە سەلیقەیی.
(٤) قسەی قوت؛ قسەی نەستەق.
(٥) قسەی قوت یا نەستەق زانین؛ دانایی؛ قسەزانی (بەتایبەتی هی خۆش‌و سەیرو قوت... هتد). (٦) قسەی قوت کەر؛ قسەزان (بەتایبەتی هی خۆش‌و سەیرو قوت‌و نەستەق)؛ قسەخۆش‌و نەستەق.
at one's wits' end, نازانێ چی بکا یا بڵێ؛ مێشکی لەسەردا نەماوە؛ هۆشی لای خۆی نەماوە.
keep (or have) one's wits about one, هۆشی لای خۆ مان‌و تێك نەچوون (بەتایبەتی لە تەنگ‌و چەڵەمەدا)؛ سەر لێ تێك نەچوون.
live by one's wits, بە فێڵ‌وفەرەج ژیان.
out of one's wits, مێشك لەسەردا نەماو (لە تووڕەیی یا لە ترسدا)؛ شێت.
wit (wit), *v.t. & v.i.* [Archaic], زانین؛ فێربوون؛ پێ زانین
to wit, واتا؛ واتە.
witan (wit'ən), *n.* (١) ئەنجوومەنی ڕاوێژکاریی پاشای ئینگلیز (مێژووی ئینگلیزی کۆن) (٢) ئەندامانی ئەم ئەنجوومەنە.
witch (wich), *n.* (١) جادووگەری ژن؛ جادووباز (ئافرەت).
(٢) پیرێژنە سەر ئاسنینە؛ پیرێژنێکی ناشرینی تووڕەوتڕۆ.
(٣) [Colloq.]، ژنی دڵڕفێن؛ کچێکی زۆر جوان.
v.t. (١) نوشتەلێکردن؛ جادووبەن لێکردن.
(٢) بە جادووگەری کردن یا هێنانە دی. (٣) دڵڕفاندن.
witchcraft (wich'kraft´, wich'kräft´), *n.* (١) جادووگەری؛ جادووبازی؛ ئەفسونگەری. (٢) دڵڕفاندن؛ شێت‌و شەیدا کردن.
witch doctor, جادووباز؛ جادووگەر؛ پزیشکی جادووباز. (هەروەها " **medicine man** "، " **shaman** ").
witchery (wich'ēr-i), *n.* = **witchcraft.**
witches'-broom (wich'iz-broom´, wich'iz-broom´), *n.* تۆپەڵە وەچی سەر لق‌و قەدی درەخت (کە لە کەڕووەوە پەیدادەبێ‌و زیانبەخشە).
witch grass, جۆرە گیایەکی تووکنە
witch hazel, (١) دەوەنێکی گوڵ زەردی بەر دارینە.
(٢) شلەیەکی کحولییە لە گەڵا و توێکڵە داری ئەم دەوەنە دەگیرێ
witch hunt, بەدووکەوتن‌و بیانوو پێ گرتن‌و چەوساندنەوەی نارەوایانەی ئەوانەی گومانی نادڵسۆزی‌و ناپاکیان لێ دەکرێ بەرامبەر بە میری یا دەزگایەك.
-witchhunter *(n.)*; **witchhunting** *(adj. & n.)*.
witching (wich'iŋ), *n.* = **witchcraft.**

adj. (١) هی جادووبازی؛ تایبەتی بە جادووگەری: ***(the ~ hour)*** .

(٢) دڵرفێن؛ شێتوشەیداکەر.

witch moth, پەپوولەی شەوگەڕ.

wite (wīt), *n.* (١) (ا) سزای پارە (ب) مز.

(٢) [Scot.]، سووچ؛ خەتا

v.t. تاوانبارکردن؛ خەتابارکردن؛ گوناهبارکردن.

witenagemot, witenagemote (wit′ə-nə-gə-mōt′), *n.* ئەنجوومەنی ڕاوێژکاریی پاشای ئینگلیز لە کۆندا؛ ئەنجوومەن یا کۆڕی نیشتمانیی ئەنگلۆساکسۆنی. (هەروەها " witan ").

with (wi*th*,with), *prep.* (١) دژ؛ دژ بە؛ لەگەڵ؛ بەرامبەر:
(He argued and fought ~ his wife.)

(٢) بە تەنیشت؛ لە نزیک

(٣) لەگەڵ ***(Mix it ~ water.)***

(٤) لەگەڵ ***(He talked and played ~ her.)*** .

(٥) لەلای؛ لەژێر چاودێری: ***(Leave the children ~ grandmother.)*** .

(٦) لە؛ لێی: ***(She was pleased ~ her gift.)*** .

(٧) لەگەڵ ***(She is friendly ~ strangers.)*** .

(٨) وەك؛ وەکو (لە باشێتیو لێ زانیندا): ***(She sings ~ the best.)*** .

(٩) (ا) لەگەڵ (هاوڕایی، لایەنگری): ***(Are you ~ me or against me?)*** .

(ب) لەگەڵ (لایەنگری): ***(He voted ~ us.)*** .

(١٠) بەلای؛ لەلای؛ لای: ***(Whatever you decide is all right ~ me.)*** .

(١١) لە؛ بەهۆی ***(She was faint ~ hunger.)*** .

(١٢) بە: ***(Stir ~ a spoon.)*** .

(١٣) (ا) بە ***(He said it ~ confidence.)*** .

(ب) بە ***(W~ your permission, I'll go.)*** .

(١٤) بەوەوە (هەبوون): ***(the man ~ a moustache)*** .

(١٥) بە: ***(He plays ~ skill.)*** .

(١٦) و؛ وە ***(The woman, ~ her two daughters, arrived.)*** .

(١٧) لەگەڵ ئەوەشدا؛ لەگەڵ:
(W~ all this talent, he could not get a job.)

(١٨) (ا) لەگەڵ؛ لە هەمان کاتدا ***(to rise ~ the chickens.)*** .

(ب) لەگەڵ؛ بۆ هەمان لا: ***(to travel ~ the sun)*** .

(ج) بەپێی؛ بەگوێرەی؛ هەروەك؛ لەگەڵ: ***(to grow wise ~ age)*** .

(١٩) پێکەوە؛ بە ***(Join this end ~ that.)***

(٢٠) لە (جیابوونەوە):
(to part ~ one's family, friends, gains, etc.)

be (or **get**) **with it,** [Colloq.], ئاگاداربوونی دوا مۆدەو شتی وەها؛ زانینی شتی باوی ناو کۆمەڵ:
(His friends say he is not quite with it.)

in with, تێکەڵاو لەگەڵ؛ کۆك؛ لەگەڵدا هەڵسانو دانیشتن؛ لەگەڵدا بوون:
(He is in with the wrong crowd.)

with that, یەکسەر دوای ئەوە؛ ئیتر:
(With that she departed.)

withal (wi*th*-ôl′, with-ôl′), *adv.* (١) هەروەها؛ زیاد لەوەیش

(٢) لەگەڵ ئەوەشدا؛ لە لایەکی ترەوە؛ لە سەرێکی ترەوە.

prep. [Archaic], بەوە

withdraw (wi*th*-drô′, with-drô′), *v.t.* (١) کێشاندنەوە (لەشکر؛ کشاندنە دواوە؛ لابردن؛ ڕاکێشان (پارە لە بانق)؛ لێ دەرهێنان.

(٢) پاشگەزبوونەوە؛ کێشاندنەوە: ***(to ~ a statement, an offer, etc.)*** .

v.i. (١) کشانەوە (لەشکر)؛ کشانە دواوە.

(٢) تەکینەوە؛ خۆکشانەوە؛ دوورەپەرێزی کردن

withdrawal (wi*th*-drô′əl, with-drô′əl), *n.* (١) (ا) کشانەوە؛ کشانە دواوە (ب) پەیوەندی برین یا کەمکردنەوە؛ تەکینەوە.

(ج) ڕاکێشان (پارە لە بانق)؛ دەرهێنان

(٢) (ا) بڕان (هەمیشە خواردنو شتی وەها)؛ وازهێنان؛ خۆکێشانەوە (هیرۆین، حەشیشە... هتد). (ب) نیشانەکانی ئەم وازهێنان یا خۆکێشانەوەیە کە دیاری دەدات لەو کەسە.

withdrawing room, [Archaic], = **drawing room.**

withdrawment (wi*th*-drô′mənt, with-drô′mənt), *n.* = **withdrawal.**

withdrawn (wi*th*-drôn′, with-drōn′), *adj.* گۆشەگیر؛ تەریك؛ شەرمن؛ دوورەپەرێز.

with (wi*th*, with, wīth), *n.* توولی جیر (بۆ شت پێ بەستن وەك پەت).

v.t. بەستن بە توول یا شوولی جیر.

wither (wi*th*′ẽr), *v.i.* (١) سیس بوونەوە؛ هەڵقرچان؛ ووشك بوونەوە؛ پووکانەوە؛ هەڵپرووکان؛ داکەوتن. (٢) کزبوون؛ کەم بوونەوە (هەست، خۆشەویستی).

v.t. (١) هەڵقرچاندن؛ هەڵپرووکاندن؛ پووکاندنەوە؛ ووشك کردنەوە

(٢) ووشك کردن (ترس)؛ سڕکردن: ***(He ~ed her with a look.)***

withered (wi*th*′ẽrd), *adj.* سیس؛ هەڵقرچاو؛ هەڵپرووکاو؛ پووکاوە؛ هەڵکڕووزاو.

witherite (wi*th*′ẽr-īt′), *n.* جۆرە کانزایەکی هەمەڕەنگە.

withers (wi*th*′ẽrz), *n.pl.* ناوشانی ئەسپوووڵاخی تر.

withershins (wi*th*′ẽr-shinz′), *adv.* [Scot.], (١) بە پێچەوانەی (ڕێڕەو، ڕوو). (٢) بە پێچەوانەی (ڕێڕەوی) خۆرەوە.

withhold (with-hōld′, wi*th*-hōld′), *v.t.* (**p.t. withheld**), (١) ڕاگرتن؛ وەستاندن؛ ڕاگیرکردن؛ هێشتنەوە؛ گرتن.

(٢) پێ نەدان؛ درێغی (لێ) کردن؛ نەدان:
(to ~ payment, information, one's consent, etc.)

v.i. خۆ ڕاگرتن؛ ڕێ بە خۆ نەدان؛ نەکردن.

withholding tax, باجی گیراو یا لێ بڕاو: ئەو باجەیە کە مانگ بە مانگ لە دەسکەوتی مووچەخۆران دەبڕرێو دەدرێ بە میری (لە کۆتایی ساڵدا ئەگەر مووچەخۆرەکە هێشتا هەر باجی لەسەر مابوو ئەوا دەیداتو ئەگەر زیادەیشیان لێ بڕیبوو بۆی دەگەڕێننەوە).

within (wi*th*-in′,with-in′), *adv.* (١) لە ناوەوە؛ لەناو.

(٢) لە ماڵەوە؛ لە ژوورەوە: ***(Is Mr. Smith ~ ?)*** .

(٣) ناوەکی؛ هەناوی؛ لەناو لەش، مێشك، دڵ، یا ویژداندا؛ لە دڵەوە.

prep. (١) لەناو: ***(to be safe ~ walls)*** .

(٢) (ا) کەمتر لە؛ لە ماوەی؛ لە مەودای؛ لەناو؛ لە:
(~ five miles; ~ an hour; ~ sight; ~ reach)

(ب) لە؛ لە مەودای: ***(~ my experience)*** .

(٣) لە سنووری: ***(~ the law)*** .

withindoors (wi*th*-in′dôrz′, with-in′dōrz′), *adv.* = **indoors.**

without (wi*th*-out′,with-out′), *adv.* (١) لە دەرەوە.

(٢) دەرەوە؛ لە دەرەوەی ماڵ.

prep. (١) بۆ دەرەوە؛ لە دەرەوە.

(٢) دوور لە؛ دوورتر لە؛ نایگاتێ: ***(~ his reach)*** .

(٣) بەبێ؛ بێ: ***(~ food and water)*** .

(٤) بێ؛ بەبێ: ***(~ fear, doubt, etc.)*** .

(٥) بێ؛ بەبێ: ***(He passed ~ speaking.)***

(٦) بێ (نەبوونی)؛ بەبێ (شتێکی لەوەوپێش ناوبراو): ***(We went ~ .)*** .

conj. [Dial.], ئەگەر وا نەبێ؛ مەگەر.

do (or **go**) **without,** هەڵکردن بەبێ؛ گوزەران کردن بەبێ:
(to do without money, food, medicine, etc.)

withoutdoors (wi*th*-out′dôrz′, with-out′dōrz′), *adv.* = [Archaic], **outdoors.**

withstand (with-stand′,wi*th*-stand′), *v.t. & v.i.* بەرگەگرتن؛ خۆ لەبەردا ڕاگرتن؛ بەرهەڵستی کردن.

withy (wi*th*′i, with′i), *n.* (١) توولی جیرو نەرم (بۆ شت پێ بەستن).

(هەروەها " with ") . (٢) گوریس یا پەتی دروستکراو لەم تووڵانە.
(٢) دارێکە تووڵی وەها چیری لێ دەبڕێتەوە (وەك بی)
adj. (١) چیرو نەرم (وەك تووڵەدار).
(٢) چیر. مرۆڤ؛ بەکێش؛ بەهێز؛ بەرگەگر

witless (wit′lis), ***adj.*** بێ مێشک؛ کەر؛ هیچ نەزان.
-witlessly ***(adv.)***; **witlessness** ***(n.)***.

witling (wit′liŋ), ***n.*** کەسێکی خۆ بە تێگەیشتوو دانەر.

witness (wit′nis), ***n.*** (١) گەو هی؛ شایەتی.
(٢) (ا) گەواه؛ شایەت (دادگا). (ب) شایەت؛ کەسێکە کە ئامادەی ڕووداوێك بووبێ و چاوی تێوە بووبێ. (٣) شایەت (بۆ ئیمزاکردنی بەڵگەنامەیەك).
(٤) بەڵگە؛ نیشانە (بۆ ساغ کردنەوە).
v.t. (١) گەواهی دان؛ شایەتی دان. (٢) بەڵگە بوون بۆ؛ شایەتی بوون بۆ.
(٣) بوون بە شایەت (ئیمزاکردنی بەڵگەنامەیەك).
(٤) بینین (ڕوودان)؛ ئامادەبوون لە شوێنی ڕووداندا: ***(to ~ an accident)***
(٥) بینین (مەجاز): ***(This hill has ~ed many battles.)*** .
v.i. بەڵگە بوون بۆ؛ شایەتی بوون بۆ.
bear witness, بەڵگە بوون بۆ؛ شایەتی بوون بۆ؛ شایەتی دان: ***(This destruction bears witness to their cruelty.)***

witness box, [British], = **witness stand.**

witness stand, کورسی شایەت (لە دادگادا)؛ جێی گەواه.

witted (wit′id), ***adj.*** تێگەیشتوو؛ تەوەندە تێگەیشتووە: ***(slow- ~)*** .

witticism (wit′ə-siz′m), ***n.*** قسەی قوت؛ قسەیەکی دانایانە؛ نوکتە؛ ووتەیەکی خۆش

witting (wit′iŋ), ***adj.*** (١) ئاگادار؛ بەئاگا (٢) دەسەنقەست.
-wittingly ***(adv.)***.

wittol (wit′′l), ***n.*** پیاوێکە کە بە داوێن پیسی ژنەکەی دەزانێ و چاوی لێ دەپۆشێ (ووشەی " cuckold " ببینە).

witty (wit′i), ***adj.*** (١) قوت (ووتە)؛ نەستەق؛ خۆش و سەیر: ***(a ~ remark)***
(٢) قسە قوت؛ قسە نەستەق؛ قسە خۆش؛ زمان خۆش: ***(a ~ person)*** .
(٣) [Obs. or Dial.]، زیرەك.
-wittily ***(adv.)***; **wittiness** ***(n.)***.

wive (wīv), ***v.i.*** ژنهێنان
v.t. (١) ژنهێنان. (٢) ژن بۆ هێنان؛ ژن لێ مارەکردن.

wivern, wyvern (wī′vẽrn), ***n. Also*** **wiver,** ئەژدیهای خەیاڵی: دەعبایەکی باڵداری دوو لاقی کلك درکاوی خەیاڵییە لەسەر درووشمی سوارچاکی یا خانەدانی دەنەخشێنرێ.

wives (wīvz), ***n. plural of*** **wife.**

wiz (wiz), ***n.*** [Slang], ***Also*** **whiz,** کەسێکی بلیمەت (لە ڕشتەیەکدا)؛ کەسێکی زۆر لێهاتوو: ***(He's a ~ at chemistry.; a computer ~)*** .

wizard (wiz′ẽrd), ***n.*** (١) جادووگەر؛ جادووباز.
(٢) کەسێکی بلیمەت؛ کەسێکی زۆر زیرەك و کارامەو لێهاتوو.
(٣) [Obs.]، پیرێکی داناو ژیرو تێگەیشتوو.
adj. (١) تایبەتی بە جادووگەران و جادووگەری.
(٢) [British Slang]، نایاب؛ زۆر باش و خۆش.

wizardly (wiz′ẽrd-li), ***adj.*** (١) وەك جادووگەر؛ جادووگەری؛ جادووبازانە. (٢) زۆر سەیرو نایاب.

wizardry (wiz′ẽrd-ri), ***n.*** (١) جادووگەری؛ جادووبازی؛ ئەفسوون.
(٢) هێزێکی نائاسایی.

wizen (wiz′n), ***v.i.*** هەڵقرچان؛ ووشك بوونەوە؛ هەڵپرووکان؛ سیس بوونەوە
v.t. هەڵقرچاندن؛ ووشك کردنەوە؛ پووکاندنەوە.
adj. = **wizened.**

wizened (wiz′′nd), ***adj.*** هەڵقرچاو؛ سیس؛ ووشك؛ پووکاوە.

woad (wōd), ***n.*** (١) ووسمە: گیایەکە گەڵاکەی ووسمەی لێ دەگیرێ بۆ قژ ڕەش کردنەوە. (٢) ووسمە.

woadwaxen (wōd′wak′s′n), ***n.*** = **woodwaxen.**

wobble (wob′′l), ***v.i. Also*** **wabble,** (١) بە لارەولار ڕۆیشتن (وەك مراوی)؛ بە جلەخل ڕۆیشتن؛ گەڵاوگەڵ ڕۆیشتن؛ لەنگین.
(٢) لەقین؛ لەقان. (٣) لەرینەوە؛ لەرزان؛ لەرانەوە.
(٤) ڕاڕا بوون؛ دوودڵ بوون؛ دوودڵی کردن.
v.t. لەراندنەوە؛ لەقاندن.
n. (١) لارەولارکردن لە ڕۆیشتندا؛ خلەخل. (٢) لەرانەوە؛ لەرینەوە
(٣) لەقین؛ لەقان. (٤) لەرزۆکی دەنگ.

wobbly (wob′li), ***adj.*** لەق؛ لەرزۆك. ***(a ~ table, chair, desk)*** .

woe (wō), ***n. Also*** **wo,** (١) ماتەمینی؛ خەموخەفەت؛ خەمباری؛ ناخۆشی؛ ناخۆشی؛ ***(a tale of ~)*** .
(٢) لێقەومان؛ کارەسات؛ ناخۆشی؛ بەدبەختی؛ وەی: ***(poverty, illness, and other ~s.)***
interj. هاوار بە ماڵم!؛ قوڕ بە سەرم!؛ قوڕ بە سەری.
in weal and woe, لە خۆشی و ناخۆشیدا

woebegone, wobegone (wō′bi-gôn′), ***n.*** (١) ماتەمین؛ مات؛ خەمبار؛ غەمگین: ***(a ~ appearance)*** .
(٢) [Archaic]، لێقەوماو؛ ڕەنجەڕۆ؛ پەرێشان؛ کوڵۆل.

woeful (wō′fəl), ***adj. Also*** **woful,** (١) جێی دڵ پێ سووتانە؛ خەموخەفەتاوی؛ ناخۆش؛ بەدبەخت؛ کوڵۆل: ***(Hers is a ~ situation.)*** .
(٢) زۆر خراپ؛ جێی داخە: ***(~ ignorance; a ~ collection of paintings.)***
-woefully ***(adv.)***; **woefulness** ***(n.)***.

wok (wok), ***n.*** تاوەیەکی قووڵی خڕە خواردەمەنی تێدا سوور دەکرێتەوە. (بەتایبەتی لە لێنانی خواردەمەنی چینیدا بەکاردەهێنرێ) .

woke (wōk), *alternative past tense of* **wake.**

woken (wō′kən), *rare past and past participle of* **wake.**

wold (wōld), ***n.*** دەشتێکی ڕووتی بەرز.

wold (wōld), ***n.*** = **weld.**

wolf (woolf), ***n.*** (١) گورگ.
(٢) (ا) کەسێکی درندەو چاوبرسی و زیانەخۆرو بێ سفەت و دڵرەق.
(ب) [Slang]، مێباز.
(٣) کرمۆکەی سووس و جانەوەری تر کە دەداتە دانەوێڵە.
(٤) ناسازی ئاوازی مۆسیقا.
v.t. ماشینەوە؛ هەڵ لووشین؛ بە پەلە خواردن؛ زۆر خواردن؛ لرف لێدان.
a wolf in sheep's clothing, گورگەو لە پێستی مەڕدایە؛ دوژمنی خۆ بە دۆست پیشاندەر.
cry wolf, بە درۆ هاوارکردن؛ دەم بە هاوار بوون.
keep the wolf from the door, برسێتی دوورخستنەوە لە ماڵی خۆ.

wolfberry (woolf′ber′i), ***n.*** دەوەنێکە بەری سپی دەگرێ.

wolf dog, گورگە سەگ: (ا) توخمە سەگێکی گەورەی ئێرلەندییە ڕاوە گورگی پێ دەکرا. (ب) سەگێکی دوورەگە ڕەگێکی گورگو یەکێکی سەگ؛ سەگی گورگ ئاسایی.

wolf-fish (woolf′fish′), ***n.*** گورگە ماسی: ماسییەکی زلی درە.

wolf-hound (woolf′hound′), ***n.*** گورگە سەگ: توخمە سەگێکی گەورەیە ڕاوە گورگی پێ دەکرا.

wolfish (wool′fish), ***adj.*** گورگی؛ درندە؛ بەزیان؛ زیانەخۆر؛ چاوبرسی.
-wolfishly ***(adv.)***.

wolf pack, (١) گەلە گورگ.
(٢) کۆمەڵێك ژێردەریایین پێکەوە پەلاماری کاروانی دەریایی دوژمن دەدەن.
(٣) دوو سێ فڕۆکەی جەنگین پێکەوە هێرش دەبەن.

wolfram (wool′frəm), ***n.*** (١) **tungsten** . (٢) **wolframite** .

wolframite (wool′fram-īt′), *n.* کانزایەکی قاوەیی یا ڕەشکەلەیە

wolfsbane (woolfs′bān′), *n.* گورگ خنکێن ژەهری گورگ.
ڕووەکێکی دەشتەکی ژەهرینە گوڵی سپی و شین و زەرد دەگرێ دەرمان لە ڕەگەکەی دەگیرێ. (هەروەها " aconite "، " monkshood ").

wollastonite (wool′əs-t'n-īt′), *n.* کانزایەکی سپییە

wolver (wool′vẽr), *n.* گورگ ڕ وکەر

wolverine (wool′və-rēn′, wool′və-rēn′), *n.* (١) گیاندارێکی ئەمەریکی گۆشتخۆری شیردەری تیسك درێژی تۆکمەیە لە توخمی دەلەك. (هەروەها " glutton ")
(٢) [W-] [Colloq.]، نیشتەنییەکی ویلایەتی " مشیگەن " ی ئەمەریکییە.

wolves (woolvz), *plural of* wolf.

woman (woom′ən), *n.* (*pl.* **women**), (١) ژن؛ ئافرەت؛ مێ
(٢) کارەکەر (٣) (أ) هاوسەر؛ ژن؛ خێزان (ب) دڵدار؛ دۆست؛ یار؛ دەنك.
(٤) پیاوی (سەر) ژنانی
(٥) مێیەتی؛ سرووشتی ژنێتی *(It's the ~ in her)*.
adj. (١) مێچکە؛ مێ؛ تایبەتی بە ژن؛ ژنانە
(٢) مێ؛ باوو؛ ژن: *(a ~ scientist)*

woman-chaser (woom′ən-chā′zẽr), *n.* womanizer.

womanhood (woom′ən-hood′), *n.* (١) ژنێتی
(٢) خوو و ڕەووشتی ژنانە؛ خوو و ڕەووشتی لە ژن هاتوو.
(٣) ژن گەل؛ ژنان؛ ژن بەگشتی؛ ئافرەتان.

womanish (woom′ən-ish), *adj.* (١) ژنانە؛ مێیانە؛ مێچکانە؛ لە ژن هاتوو؛ ناسك. (٢) ژنانی؛ سەر ژنانی؛ کچانی.

womanize (woom′ən-īz′), *v.t.* وەك ژن لێکردن؛ سرووشتی ژن پێدان.
v.i. مێبازی کردن؛ داوێن پیسی کردن.

womanizer (woom′ən-īz′ẽr), *n.* مێباز؛ داوێن پیس

womankind (woom′ən-kīnd′), *n.* ژنان؛ ئافرەتان؛ ژن گەل؛ ژن؛ توخمی ژن؛ ڕەگەزی ژن؛ ژنان بەگشتی.

womanlike (woom′ən-līk′), *adj.* ژنانە؛ وەك ژن؛ لە ژن هاتوو.

womanly (woom′ən-li), *adj.* (١) مێیانە؛ ژنانە؛ وەك ژن.
(٢) لە ژن هاتوو؛ بە ئابڕوو؛ سەلار؛ شەرمن: *(~ modesty)*.
-**womanliness** *(n.)*.

woman of the house, = lady of the house.

woman of the street(s), = prostitute; street-walker.

woman suffrage, مافی ژنان بۆ دەنگدان (لە هەڵبژاردنی گشتیدا) (هەروەها " female suffrage ").
-**woman-suffragist** *(n.)*.

womb (wōōm), *n.* (١) منالدان؛ تیزانگ؛ سك (منداڵ بوون). (هەروەها " uterus ").
(٢) شوێنی شت تێدا پەروەردە بوون یا پێکهاتن: *(The ~ of time)*.
(٣) ناوی ناوەوەی شت (٤) [Obs.]، سك؛ وورگ.

wombat (wom′bat), *n.* گیاندارێکی کیسەداری زەوی هەڵکەنی ئوستورالییە لە وورچی بچووك دەچێ

women (wim′in), *n. plural of* woman.

women-folk (wim′in-fōk′), *n.pl Also* womenfolks. women; womankind.

women's rights, woman's rights, مافی ژنان؛ مافی ئافرەتان

won (wun), *past tense and past participle of* win.

won (wun, woon, wōn), *v.i.* [Archaic], نیشتەجێ بوون؛ مانەوە

wonder (wun′dẽr), *n.* (١) شتێك، کەسێك، یا ڕووداوێکی سەیر: *(Television is one of the ~s of modern science.)*
(٢) سەرسامی؛ سەرسووڕمان؛ واق وووڕمان؛ سەیر پێ هاتن.
(٣) موعجیزە
v.i. (١) سەر سووڕمان؛ سەرسام بوون؛ سەیر لێ هاتن.
(٢) گومان (لێ) بوون؛ تیا ڕامان؛ تیا مان.
v.t. گومان (لێ) بوون؛ تیا ڕامان؛ تیا مان: *(I ~ why he came.)*.
-**wonderer** *(n.)*.
for a wonder, سەیرە؛ زۆر سەیرە.
(it is) no wonder (that), (شتێکی) سەیر نییە؛ بۆیە
I wonder, (١) ئاخۆ. (٢) بڕوا ناکەم؛ گومانم هەیە؛ بە گومانم.

wonderful (wun′dẽr-fəl), *adj.* (١) سەیر؛ مایەی سەرسامییە؛ سەر دەسووڕمێنێ. (٢) نایاب؛ زۆر خۆش؛ زۆر باش: *(a ~ person, meal, holiday, place, house, time, etc.)*
-**wonderfully** *(adv.)*; **wonderfulness** *(n.)*.

wonderland (wun′dẽr-land′), *n.* (١) شوێنێکی خەیاڵی؛ شوێنێکە ناهێنرێتە بەرچاو. (٢) شوێنێکی زۆر خۆش و جوان و سەیر.

wonderment (wun′dẽr-mənt), *n.* (١) سەرسامی؛ سەر سووڕمان؛ سەیر لێ هاتن. (٢) شتێکی سەیر؛ شتێکی سەرسووڕمێنەر یا سەرسامکەر

wonder-stricken (wun′dẽr-strik′'n), *adj.* سەرسووڕماو؛ واق ووڕماو؛ سەرسام.

wonder-struck (wun′dẽr-struk′'n), *adj.* = wonder-stricken.

wonderwork (wun′dẽr-wũrk′), *n.* (١) کارێك یا شتێکی سەیر. (٢) موعجیزە.
-**wonder-worker** *(n.)*; **wonder-working** *(adj.)*.

wondrous (wun′drəs), *adj.* = wonderful.
adv. سەرئاسایانە؛ بە ڕادەیەکی سەیر و سەرسووڕمێنەر.

wonky (woŋ′ki), *adj.* [British Slang], شلۆق؛ لاواز؛ لەق.

wont (wunt, wōnt, wônt), *adj.* ڕاهاتوو؛ خوو پێوە گرتوو؛ فێر: *(He was ~ to sleep early and rise early.)*
n. خوو؛ نەریت: *(He came home much later than was his ~ .)*.
v.i. ڕاهاتن؛ خوو پێوە گرتن؛ وا فێربوون.

won't (wōnt), = will not.

wonted (wun′tid, wōn′tid, wôn′tid), *adj.* (١) باو؛ ئاسایی (٢) ڕاهاتوو؛ خوو پێوەگرتوو؛ هۆگر؛ فێر.

woo (wōō), *v.t.* (١) دڵداری لەگەڵ کردن؛ خوازبێنی کردن؛ دڵ خواستن؛ دڵفڕاندنی ژن؛ خۆشەویستی پیشاندان (بە نیازی هێنان).
(٢) هەوڵ بۆ دان؛ کۆشش بۆ کردن؛ دواکەوتن: *(She ~ed fame and money.)*
(٣) تکالێکردن؛ لێ پاڕانەوە؛ ماستاو بۆ کردن؛ هەوڵی پێ سەلماندن دان.
v.i. (١) دڵداری لەگەڵ کردن؛ دڵ خواستن (بۆ خوازبێنی کردن).
(٢) تکاکردن؛ پاڕانەوە؛ هەوڵدان بۆ پێ سەلماندن.

wood (wood), *n.* (١) (*pl.*)، دارستان؛ بێشە؛ بێشەڵان؛ جەنگەڵ.
(٢) دار؛ ئەو بەشەی درەخت کە ڕەقە (وەك قەد و لقەکانی).
(٣) داروتەختە.
(٤) داری سووت؛ گزرە؛ دارگزرە؛ داری سووتاندن. (هەروەها " firewood ")
(٥) شتی دارین: (ا) کەمۆڵە؛ بەرمیلی شەراب... هتد: *(wine aged in ~)*.
(ب) تەختەی داری شت لەسەر لەتکردن (وەك هی قەساب).
(ج) ئامێری مۆسیقی دارین
adj. (١) دارین؛ لە دار درووستکراو. (٢) هی دار بڕینەوە و ڕێك و پێك کردن.
(٣) دارستان نشین؛ لە دارستاندا ڕوواو یا ژیاو
v.t. (١) دار ناشتن. داری سووتەنی بۆ هێنان
v.i. داری سووتەنی هێنان.
be unable to see the wood for the trees, نەبینینی شتی گرنگ لەبەر هی ووردو ناگرنگ؛ هەڵسەنگاندنی گشتی باروودۆخێك بۆ نەکران لەبەر بایەخدان بە ووردەشت.
in the wood, لە بەرمیلدایە (مەی).
out of the woods, [Colloq.], لە مەترسی ڕزگاری بووە؛ ئیتر لە مەترسی دەرچووە؛ لە خەم ڕەخسیو.

wood (wood), *adj.* [Archaic or Dial.], (١) شێت
(٢) زۆر تووڕە؛ قوشقی.
wood alcohol, = **methanol.**
wood anemone, گولاڵە
woodbin (wood′bin′), *n.* سنووقی داری سووتەنی.
woodbine (wood′bīn′), *n.* جۆرە ڕووەکێکە لە توخمی یاسەمین.
wood block, (١) کۆتەرە دار
(٢) (ا) کلێشەی هەڵکەنراو لەسەر دار (چاپەمەنی).
(ب) وێنەی دەرهێنراو لەسەر ئەم کلێشەیە.
wood-borer (wood′bôr′ẽr), *n.* مێرووی دارکونکەرو دارخۆر.
wood-carving (wood′kärv′iŋ), *n.* (١) دار هەڵکەندن؛
نەخش لەسەر دار هەڵکەندن. (٢) پەیکەر یا شتێکی وەها دروستکردن لە دار.
-woodcarver *(n.).*
wood-chat (wood′chat′), *n.* باڵندەیەکە لە توخمی ڕیشۆلە.
wood-chuck (wood′chuk′), *n.* مشکی دەشت: گیاندارێکی
کرۆژەندەیە لە توخمی سمۆرە. (ووشەی " **marmot** " ببینە).
(هەروەها " **ground hog** ").
wood coal, (١) خەڵووزی دار (٢) **lignite** .
wood-cock (wood′kok′), *n.* (١) باڵندەیەکی دەنووك درێژی
مام ناوەندییە لە توخمی قوڕاویلکە.
(٢) [Obs.] کەسێکی ساویلکەو بێ مێشك.
woodcraft (wood′kraft′, wood′kräft′), *n.* (١) کارامەیی و
چالاکی لە دارستان‌و دەشت‌ودەردا (وەك ڕاوکردن).
(٢) ئیشی دار؛ شت دروستکردن لە دار.
woodcut (wood′kut′), *n.* (١) پارچە داری کلێشە لەسەر هەڵکەنراو.
(٢) وێنەی ئەم کلێشەیە.
woodcutter (wood′kut′ẽr), *n.* دارکەر
wooded (wood′id), *adj.* دارستاناوی؛ داروردەختاوی.
wooden (wood′'n), *adj.* (١) دارین؛ لە دار دروستکراو.
(٢) ووشك؛ ڕەق؛ بێ هەستانە: *(a ~ smile, stare, etc.)* .
(٣) بێ مێشك؛ کەودەن؛ کەر: *(~ - head)* .
wood engraving, (١) پارچە داری نەخش لەسەر هەڵکەنراو.
(٢) دار هەڵکەندن: نەخش لەسەر دار هەڵکەندن.
(٣) وێنەی لەسەر ئەم نەخشە وەرگیراو. (ووشەی " **woodcut** " ببینە).
-wood-engraver *(n.).*
wooden-head (wood′'n-hed′), *n.* [Colloq.], کەسێکی کەرو
بێ مێشك.
wooden-headed (wood′'n-hed′id), *adj.* [Colloq.], کەر؛
بێ مێشك؛ کەودەن.
wooden horse, = **Trojan horse # 1.**
woodenware (wood′'n-wâr′), *n.* دەفری دارین؛
قاپ‌و قاچاخی دار.
wood hyacinth, هاسی کێوی.
wood ibis, باڵندەیەکی قەراغ ئاوە لە حاجی لەقلەق دەکات.
woodland (wood′land′), *n.* دارستان؛ زەوی دارودرەخت‌و
دەوەناوی
adj. (١) دارستانی؛ تایبەتی بە دارستان.
(٢) لە دارستاندا ژیاو یا ڕوواو.
-woodlander *(n.).*
wood lark, باڵندەیەکی دەنگ خۆشە لە توخمی کلاوکوڕە.
wood lot, پەڵە زەوی دار تێدا ڕوێنراو بۆ بڕینەوە.
wood louse, ئەسپێی دار؛ خلێرە؛ مێروویەکی بچووکە لە خاکی
شێدارو لەناو داری ڕزیودا دەژی. (هەروەها " **sow bug** "، " **pill bug** ") .
woodman (wood′mən), *n.* (١) [Chiefly Bri.] ، دارستانەوان؛
کارگێڕی دارستان. (٢) دارکەر.
(٣) دارستان نشین؛ مرۆڤی لە دارستاندا ژیاو.
(هەروەها " **woodsman** ") .
wood-note (wood′nōt′), *n.* خوێندنی مەلی ناو دارستان.
wood nymph, (١) بووکی دارستان (ئەفسانە). (هەروەها " **dryad** ") .
(٢) جۆرێکە لە (" **hummingbird** ") .
(٣) پەپوولەی دارستان.
wood-pecker (wood′pek′ẽr), *n.* دارکونکەرە.
wood pigeon, (١) کۆتری خەت لە مل؛ کۆتری خاڵ لە مل.
(٢) کۆترە کێوییە خۆراوای ئەمەریکایە.
woodpile (wood′pīl′), *n.* لێژنەدار.
wood pulp, تلپەی دار (بۆ کاغەز دروستکردن) .
wood rat, = **pack rat.**
woodshed (wood′shed′), *n.* کەپری داری سووتەنی.
woodsman (woodz′mən), *n.* (١) دارکەر.
(٢) (ا) دارستانەوان. (ب) دارستان نشین. (٣) ڕاوکەری ناو دارستان
(٤) وەستای شتی دارین دروستکردن؛ شتی دارین دروستکەر.
(هەروەها " **woodman** ") .
wood sorrel, ترشۆکە: گیایەکی کێویلەیە گەڵاکەی لە سلق دەچێ‌و
ترشە گوڵی سپی‌و سوورو ئەرخەوانی‌و زەرد دەگرێ.
wood spirit, = **methanol.**
woodsy (wood′zi), *adj.* دارستانی؛ لە دارستان دەچێ؛ وەك دارستان.
wood tar, قەترانی دار.
wood thrush, ڕیشۆڵەی دارستان: باڵندەیەکە لە کۆمەڵەی ڕیشۆڵە.
wood-turning (wood′tûr′niŋ), *n.* خەڕاتی دار: شتومەك لە دار
دروستکردن.
-wood-turner *(n.).*
wood-waxen (wood′wak′s'n), *n.* بنچکێکی گوڵ زەردە جاران
ڕەنگی زەردی لێ دەگیرا.
wood wind, (١) سازی بای دارین؛ ئامێری مۆسیقی بای دارین.
(٢) *(pl.)*، سازی بای دارینی سازو سەمتوورێك (ئۆرکێسترایەك) بەگشتی.
wood-work (wood′wûrk′), *n.* (١) دارتاشی؛ ئیشی دار.
(٢) شتومەکی دارین (بەتایبەتی هی ناو خانوو وەك دەرگاو لێواری پەنجەرەو
پێ پلیکانەو ئەردە... هتد).
-woodworker *(n.).*
wood-working (wood′wûr′kiŋ), *n.* دارتاشی؛ ئیشی دار.
adj. هی دارتاشی: *(~ tools)* .
wood-worm (wood′wûrm′), *n.* کرمی دار.
woody (wood′i), *adj.* (١) دارستاناوی؛ دارو درەخت‌و دەوەناوی.
(٢) دارکی؛ داری؛ وەك درەخت ڕەقە: *(~ plants)* .
(٣) [Rare]، دارستانی؛ تایبەت بە دارستان. (٤) لە دار دەچێ.
-woodiness *(n.).*
wooer (wōō′ẽr), *n.* داواکەر (دڵداری، خوازبێنی).
woof (wōōf), *n.* (١) پۆ؛ ڕێسمانی باری پانی قوماش.
(ووشەی " **warp** "، " **weft** " ببینە).
(٢) قوماش؛ تەنراو؛ قوماشی چنراو.
woof (wōōf), *n.* (١) وەڕەی گڕ؛ وەڕینی دەنگ گڕی سەگ.
(٢) دەنگێکی وەها.
woofer (woof′ẽr), *n.* دەنگ گەورەکەر (بەتایبەتی بۆ گەورەکردنی
دەنگی نزمی لەرە کەم لەسەر رادیۆ... هتد).
wool (wool), *n.* (١) بەرگن؛ کوڵك. (٢) خوری؛ پەشم.
(٣) قوماشی خوری؛ جل‌وبەرگی خوری.
(٤) تووکی کورت‌و لوولی مرۆڤ (لەڕووی گاڵتەوە).
adj. خوری؛ لە خوری دروستکراو.
pull the wool over one's eyes, خەڵەتاندن؛ چاوبەستکردن؛
فریودان.

wool clip, بەرهەمی ساڵانەی خوری.

woolen, woollen (wool′ən), *adj.* (١) خوری؛ پەشمین؛ لە خوری دروستکراو. (٢) تایبەتی بە خوریو قوماشو جلی خوری.

n.pl. قوماشی خوری؛ جلوبەرگی خوری.

wool fat, = lanolin.

wool-fell (wool′fel′), *n.* = wool-skin.

wool-gathering (wool′gath′ēr-iŋ), *n.* خەیاڵ پڵاوی؛ خەیاڵ پەرستی؛ دالغەلێدان.

adj. خەیاڵ پڵاو. خەیاڵ پەرست؛ دالغەچی.

wool-grower (wool′grō′ēr), *n.* مەڕ بەخێوکەر بۆ خورییەکەی

wollen (wool′ən), *adj.* = woolen.

woolly, wooly (wool′i), *adj.* (١) پەشمینی؛ لە خوری دەچێ. (٢) خورییاوی؛ بە خوری داپۆشراو. (٣) نەرم؛ نەرمونۆل (خواردەمەنی). (٤) لێڵ (بیر)؛ ناڕوون. *(~ thinking)*. (٥) بەرەڵا (لەڕووی بێ یاساییەوە)؛ بێ یاسا. *(wild and ~)*.

n. (١) (*pl.*) مەڕ. (٢) جلی خوری (بەتایبەتی جلی ژێرەوە).

-woolliness *(n.)*.

woolly bear, جۆرە کرمێکی تووکنە وەك تەتلەمیران.

wool-pack (wool′pak′, *n.* (١) گونیەی خوری تێکراو. (٢) فەردە خوری؛ تا خوری (٣) پەڵە هەوری تەنك.

wool-sack (wool′sak′), *n.* (١) توورەکە یا گونیەی خوری تێکراو. (٢) [W-] (ا) دۆشەکەڵەیەکە سەرۆکی ئەنجوومەنی لۆردەکانی پەرلەمانی ئینگلیزی لەسەری دادەنیشێ. (ب) سەرۆکایەتی ئەنجوومەنی لۆردەکان؛ پلەی سەرۆکی؛ ئەنجوومەنی لۆردەکان

wool shed, چەرداخی خوری؛ خانوویەکە مەڕی تێدا دەبڕێتەوەو خورییەکەی ئامادە دەکرێ بۆ فرۆشتن

wool-skin (wool′skin′), *n.* پێستە مەڕ بە خورییەکەیەوە؛ کەوڵی مەڕ (هەروەها " woolfell ").

wool-sorters' disease, نەخۆشییەکی سنگە تووشی ئەوانە دەبێ کە بەرگن پاك دەکەنەوە.

wool-stapler (wool′stap′lēr), *n.* (١) خوری فرۆش؛ بازرگانی خوری. (٢) خوری جیاکەرەوەو پۆل پۆل کەر

wooly (wool′i), *adj. & n.* = woolly.

woops (wōōps), *interj.* = whoops; oops.

woozy (woo′zi, woo′zi), *adj.* (١) وڕ؛ گێژ؛ واق وڕماو؛ سەر لێ شێواو. (٢) گێژو دڵ تێکەڵهاتوو (بەهۆی عەرەق خواردنەوەوە)؛ سەرخۆش.

-woozily *(adv.)*; wooziness *(n.)*.

wop (wop), *n.* [Slang]. ئیتالی (لەڕووی سووکییەوە)؛ بنەچە ئیتالی.

Worcestershire sauce, سۆسی ووسترشەر. سۆسێکی تووندو تیژە لە سرکەو بەهارات دروست دەکرێو دەکرێ بە گۆشتو شتی وەهاوە.

word (wûrd), *n.* (١) ووشە؛ واژە. (٢) ووتە؛ گوفتار؛ تێبینی. *(May I say a ~ about that?)*. (٣) (*pl.*) دووان؛ ئاخاوتن؛ قسە؛ گفتوگۆ. (٤) (*pl.*) دەقی گۆرانی؛ ووشەکانی گۆرانییەك. (٥) پەیمان؛ گفت؛ بەڵێن. *(He's a man of his ~ .)* (٦) (ا) فەرمان. *(W~ came from the president.)* (ب) پەرلە؛ نیشانە (ی نهێنی)؛ ووتەی نهێنی. (٧) (ا) دەنگوباس؛ هەواڵ؛ پەیام. *(the latest ~ ; no ~ from home)* (ب) قاو؛ واتەوات. *(W~ has it she is married.)* (٨) (*pl.*) (ا) دەمەقاڵێ؛ مشتومڕ؛ شەڕە قسە؛ ناکۆکی. (ب) قسەی ڕەق. *(~s were exchanged between them.)* (٩) [W-] قسەی خوا (ئینجیل، تەورات، قورئان). *(the W~ of God)*.

v.t. دەربڕین؛ چۆنێتی دەربڕین یا دارشتن؛ دارشتن.
(a carefully- ~ed contract, letter, etc.; He ~s his thoughts badly.; How should the statement be ~ed?)

- **at a word,** یەکسەر؛ دەستبەجێ.
- **be as good as one's word,** پەیمان نەشکاندن؛ بەڵێن هێنانەدی.
- **big words,** قسەی زل؛ فشە؛ لافوگەزاف.
- **break one's word,** پەیمان شکاندن؛ بەڵێن نەهێنانەدی.
- **by word of mouth,** بە دەمی؛ بە دەم؛ بە زار نەك بە نووسین.
- **eat one's words,** پەشیمان بوونەوە؛ پاشگەزبوونەوە.
- **give one's word,** بەڵێن دان؛ گفت دان؛ پەیمان دان.
- **hang on one's words,** زۆر بە ووردی گوێ لێگرتن.
- **have a word with,** قسە لەگەڵ کردن (بە کورتی).
- **have words with,** مشتومڕ لەگەڵ کردن؛ شەڕە قسە کردن؛ دەمەقاڵێ بوون.
- **in a word,** بە کورتی.
- **in other words,** واتا؛ واتە.
- **in so many words,** بەبێ زیادوکەم؛ دەقاودەق؛ بەو مانایە.
- **man of his word,** پەیمان نەشکێن؛ پەیمان ڕاگر؛ بە گفت.
- **of few words,** نەدوو؛ بێ دەنگ.
- **of many words,** زۆربوێژ؛ زۆربڵێ؛ هەڵەوەڕ.
- **take a person at his word,** بڕواپێکردن؛ بڕوا بە ڕاستگۆیی کەسێك کردنو بەگوێرەی ئەوە جووڵانەوە:
(I took her at her word.)
- **take the words out of a person's mouth,** قسە لە دەم دەرهێنان؛ ووتنی شتێك کە یەکێکی تر خەریك بووە یا بەتەما بووە بیڵێ.
- **the Word,** قسەی خوا (ئینجیلو تەوراتو قورئان).
- **Upon my word,** بە شەرەفم.
- **(upon) my word,** پەهـا!؛ پەکوو!.
- **word for word,** ووشە بە ووشە؛ دەقاودەق:
(a word for word translation)

wordage (wûr′dij), *n.* (١) ووشە بەگشتی؛ ووشە. (٢) ژمارە یا سەرجەمی ووشە: *(The ~ of the document exceeds one thousand.)* (٣) درێژدادڕی؛ دوورودرێژی؛ درێژەپێدان؛ زۆروێژی. (٤) دارشتن؛ شێوەی دارشتن یا دەربڕین: *(His ~ showed his lack of knowledge on the subject.)*

word-blindness (wûrd′blīnd′nis), *n.* کوێری خوێندنەوە. نەخۆشییەکی مێشکە دەبێتە هۆی شت بۆ نەخوێنرانەوە.

-word-blind *(adj.)*.

word-book (wûrd′book′), *n.* فەرهەنگ؛ فەرهەنگۆك.

word-deafness (wûrd′def′nis), *n.* کەڕی قسە؛ نەخۆشییەکی مێشکە دەبێتە هۆی قسە تێنەگەیشتن.

wordiness (wûr′di-nis), *n.* درێژدادڕی؛ زۆروێژی؛ درێژەپێدان؛ دوورودرێژی.

wording (wûr′diŋ), *n.* دارشتن؛ دەربڕین؛ شێوەی دارشتنو دەربڕین؛ ووشە هەڵبژاردنو بەکارهێنان:
(He liked the thought but not the ~ .)

wordless (wûrd′lis), *adj.* لاڵ؛ نەدوو؛ بێ زمان؛ بێ دەنگ.

word of honor, بەڵێن؛ گفت؛ پەیمان؛ شەرەف خواردن.

word order, ڕستەسازی؛ چۆنێتی دانانی ووشە لە ڕستەدا بۆ مانا بەخشین؛ (چۆنێتی) ڕستە دارشتن. (ووشەی " syntax " ببینە).

word play, (١) repartee . (٢) قسە یا ووشەی دوو مانا؛ یاری کردن بە مانای جیاجیای ووشە (پێشی دەووترێ: " play on words ")، (ووشەی " pun " ببینە).

word square, چوارگۆشەی ووشە؛ چوارگۆشەیەکە لە ووشەی وەها پێکهاتووە کە تیپەکانی بە ستوونی یا بە ئاسۆیی بخوێنرێتەوە.

wordy (wûr′di), *adj.* (١) ووشەیی؛ لە ووشە پێکهاتوو.

(٢) درێژدادڕ؛ دووڕودرێژ؛ درێژەپێدراو؛ درێژ:
(a ~ telegram, speech, article, etc.)
-wordily *(adv.)*; **wordiness** *(n.)*.

wore (wôr, wōr), *past tense of* **wear**.

work (wûrk), *n.* (١) کار؛ ئیش؛ ئیش‌وکار؛ ڕەنج؛ ئارەق‌ڕشتن.
(٢) فرمان: ئیش‌وکار (بە پارە، واتا کە پێی دەژیت): *(He's out of ~.)*.
(٣) پیشە *(His ~ is selling.)*.
(٤) (ا) ئەرك. (ب) ئەندازەی ئەم ئەرکە یا ئیشە: *(a day's ~)*.
(٥) (ا) *(pl.)*، کردار: *(a person of good ~s)*.
(ب) *(pl.)*. گشت بەرهەمی وێژەیی نووسەرێك؛ نووسراوەکانی نووسەرێك:
(the ~s of Piramerd)
(ج) *(pl.)*. کار یا پرۆژەی ئەندازیاری (خانوو، پرد، بەنداو... هتد).
(د) سەنگەر. (هـ) دەرزی‌و دروومان؛ نەقشکاری؛ نەخش‌ونیگار.
(و) بەرهەمی هونەری (تابلۆ، پەیکەر... هتد).
(٦) کەرەسەی شت لێ درووستکراو. (٧) *(pl.)*، کارخانە؛ کارگە.
(٨) *(pl.)*. پارچە ئیشکەرەکانی کاتژمێر.
(٩) شارەزایی ئیش؛ کارامەیی؛ وەستایی؛ باش‌و خراپی ئیش‌و ئەنجامەکەی:
(good ~)
(١٠) کەف (خواردنەوەی ترشاو).
(١١) وورە گەیاندن (لە مەکینەیەکەوە بۆ یەکێکی تر یا لە پارچەی مەکینەیەکەوە بۆ پارچەیەکی تر) (فیزیا).
(١٢) کاری خێر (ئاین)؛ ئیشی باشە؛ چاکە.

adj. (١) هی ئیش: *(~ clothes)*.
(٢) بۆ ئیش بەکارهێنراو؛ هی بار یا ئیش: *(~ oxen)*.

v.i. (١) ئیشکردن؛ کارکردن؛ ڕەنجدان؛ ئارەق ڕشتن؛ کۆشش کردن.
(٢) فرمان کردن: ئیشکردن (بە پارە وەك مووچەخۆر یا کرێکار).
(٣) کارکردن (مەکینە)؛ گەڕان: *(The machine doesn't ~.)*.
(٤) ترشان.
(٥) سەرکەوتوو بوون؛ کاریگەر بوون؛ سەرگرتن: *(The plan ~ed.)*.
(٦) کارتێکردن *(The plea for help ~ed on their compassion.)*.
(٧) شێلان (هەویر، هێلم... هتد).
(٨) فڕین، چاو، ماسولکەی دەم‌وچاو... هتد)؛ کرژبوون؛ لەرزین:
(His face ~ed with emotion.)
(٩) وا لێ هاتن (بە هێنان‌و بردن‌و زۆر جوولاندن):
(The door ~ed loose.)
(١٠) کون تێکردن؛ ڕێگە بۆ خۆ کردنەوە:
(Her elbow had ~ed through her sleeve.)
(١١) شل بوونەوە‌و لێکترازانی گوریس‌و زنجیری کەشتی لە زەبری باوبۆران.

v.t. (١) بوون بەهۆی؛ هێنانەدی: *(His idea ~ed harm.)*.
(٢) داڕشتن؛ گەلاڵەکردن.
(٣) چنین؛ دەرزی‌و دروومان کردن؛ نەقشکاری کردن:
(She ~ed the sweater.)
(٤) لێکدانەوە (کێشەی بیرکاری)؛ شیکردنەوە.
(٥) نیگارکێشان؛ وێنەکێشان.
(٦) شێلان *(to ~ the dough well)*.
(٧) هێنانە سەر بارێکی تایبەتی بە جوولاندنەوە:
(They ~ed the knot loose.)
(٨) کێلان؛ خۆش کردن (زەوی): *(to ~ the soil)*.
(٩) خستنەگەڕ؛ خستنەکار؛ ئیشپێکردن.
(١٠) ترشاندن.
(١١) ئیشپێکردن (کرێکار): *(He ~s his men very hard.)*.
(١٢) کارتێکردن (بە قسەی مێچکە مێچکە‌و شتی وەها):
(~ him to your way of thinking.)
(١٣) وورووژاندن؛ هێنانە جۆش *(She ~ed herself into a rage.)*.
(١٤) گەیشتنە ئامانجێك یا باروودۆخێك بە هەوڵدان؛ ڕێ بۆ خۆ دۆزینەوە:
(They ~ed their way out of the wood.)
(١٥) ئیش تێدا کردن:
(The peddler who ~s our street is a good salesman.)
(١٦) [Colloq.]، بەکارهێنان بۆ مەبەست‌و ئامانجی خۆ:
(~ your connections.)
(١٧) [Colloq.]، هەڵخەڵەتاندن؛ فێڵ لێکردن؛ گزی لێکردن.

at work, خەریکی ئیشە؛ ئیش دەکات؛ خەریکە.
get the works, [Slang], بە ناشیرینانە لەگەڵدا ڕەفتار کران؛ چەوسێنرانەوە.
give someone the works, [Slang], (١) کوشتن.
(٢) تووشی گێچەڵ کردن؛ چەوساندنەوە.
make short (or quick) work of, زوو تەواوکردن (ئیش، خواردن)؛ بە پەلە کردن یا خواردن؛ زوو بڕاندنەوە یا سەرکردن بە گۆمدا.
out of work, بێ ئیش؛ بێ ئیش‌وکار؛ بەتاڵ.
the works, [Slang], (١) هەموو شتێك:
(We had the works, from appetizer to dessert.)
(٢) چەوسانەوە؛ ئازاردان.
work away (on), ئیش تێدا کردن؛ بەردەوام بوون لە ئیش لەسەر کردندا؛ خەریکی کار بوون.
work in (or into), (١) تێخستن؛ جێگە کردنەوە:
(He worked a few jokes into his lecture.)
(٢) کات بۆ دۆزینەوە (بۆ بینین... هتد):
(The doctor was very busy, but said he would try to work me in late in the afternoon.)
work in with, گونجان؛ سازان
(My plans did not work in with hers.)
work off, (١) دانان (قەڵەوی... هتد)؛ لە کۆڵ خۆ کردنەوە (بە وەرزش):
(We worked off the heavy meal by walking two miles.)
(٢) ئیش کردن لەباتی؛ قەرز پاکردنەوە بە ئیش لەباتی پارە:
(He worked off his debt, by working over-time.)
work on (or upon), (١) کارتێکردن.
(٢) پێ سەلماندن؛ هەوڵی پێ سەلماندن دان.
work out, (١) هاتنە دەرەوە.
(٢) هیچ تێدا نەهێشتنەوە (کانگە).
(٣) قەرز پاکردنەوە بە ئیش لەباتی پارە.
(٤) هێنانەدی؛ کردن؛ جێبەجێکردن.
(٥) چارەسەرکردن؛ چارەکردن: *(to work out a problem)*
(٦) لێکدانەوە (بە ژماردن). (٧) سەرگرتن؛ ڕێکەوتن؛ سازان.
(٨) بوون بە هۆی. (٩) کردنە ئەوەندە.
(١٠) نەخشەکێشان؛ پیلان دانان؛ دانان:
(They worked out a plan of action.)
(١١) خستنەکار.
(١٢) وەرزش کردن: *(I'm working out every day.)*.
work over, (١) دووبارەکردنەوە؛ سەرلەنوێ کردنەوە.
(٢) [Slang]، لێدان؛ بیرازکردن؛ کوتان؛ زۆر تێهەڵدان‌و ئازاردان:
(The gang had worked him over.)
work up, (١) بەرەبەرە بەرزبوونەوە یا پێشکەوتن:
(In just a few years he worked his way up and became chairman of the board.)
(٢) لێ درووستکردن؛ گەلاڵەکردن؛ داڕشتن.
(٣) وورووژاندن (هەست، برسێتی... هتد)؛ هێنانە جۆش.
(٤) نەخشەکێشان؛ پیلان دانان.
(٥) فێربوون.

workable (wûr′kə-b'l), *adj.* (١) ئیشی تێدا دەکرێ؛ چاك دەکرێ؛ خۆش دەکرێ (زەوی)؛ چۆن بویسترێ وەهای لێ دەکرێ:

(~ soil, material)
(٢) کردەنی؛ کرداری؛ دەهێنرێتە دی؛ کاری پێ دەکرێ:
(a ~ plan or scheme)
-workability *(n.)*.
workaday (wûr′kə-dā′), *adj.* (١) هی ڕۆژانی ئیش.
(٢) ئاسایی؛ ڕۆژانە؛ ناتایبەتی: *(this ~ world, life, thing, etc.)* .
workbag (wûrk′bag′), *n.* توورەکەی ئیش (بەتایبەتی هی دەرزیو دەزووی نەخشکاری).
workbench (wûrk′bench′), *n.* مێزی کار (دارتاشی، مەکینەچێتی... هتد).
work-book (wûrk′book′), *n.* (١) دەفتەری مەشقی قوتابی.
(٢) پەیڕەونامە. (٣) کارنامە. (٤) دەفتەری ئەو ئیشانەی کەسێك تەواوی کردووەو ئەوانەیش کە نیازی هەیە بیکات.
work-box (wûrk′boks′), *n.* سنووقی کار (بۆ هەڵگرتنی دەرزیو دەزووی نەخشکاری).
work-day (wûrk′dā′), *n. Also* **working day**, (١) ڕۆژی کار (نەك هی پشوو یا هەینی)؛ ڕۆژی ئیش کردن.
(٢) سەرجەمی ساتی ئیشی ڕۆژانە: *(an eight-hour ~)* .
adj. = workaday.
worker (wûr′kẽr), *n.* (١) کرێکار؛ کارگەر؛ ڕەنجدەر؛ ڕەنجبەر؛ زەحمەتکێش (٢) هەنگو مێرووڵەی ئیشکەر.
work-farm (wûrk′färm′), *n.* کێڵگەی ڕاگرتنی تاوانکارانی تاوانی بچووكو ئیش پێ کردنیان.
workfolk (wûrk′fōk′), *n. Also* **workfolks**, چینی کرێکار؛ چینی جووتیار؛ چینی زەحمەتکێشان.
work force, (١) گشت کارگەرانی کارگەیەك
(٢) هێزی ئیشکەری وڵات؛ کرێکارانی وڵاتێك بەگشتی؛ هەموو ئەوانەی ئیش دەکەنو دەتوانن ئیش بکەن.
work-horse (wûrk′hôrs′), *n.* (١) بارگیر.
(٢) [Colloq.]. کەری بار: (ا) کەسێکی زۆر ئیشکەر؛ کەسێکە کە زۆربەی ئەو ئیشە دەکات کە دراوە بەسەر تاقمەکەیدا. (ب) ئوتومبیلێك یا مەکینەیەکی زۆرباشو بەرگەگر.
work-house (wûrk′hous′), *n.* (١) کارگەی بچووك؛ وەرشە.
(٢) تەمەڵخانە؛ هەژارخانە (لە ئینگلتەرە کە ئەوەی بتوانێ ئیشی پێ دەکرێ).
(٣) بەندیخانەی تاوانکارانی بچووكو ئیش پێ کردنیان.
working (wûr′kiŋ), *adj.* (١) ئیشکەر.
(٢) هی ئیش کردن: *(a ~ day; ~ clothes)* .
(٣) کار جێبەجێکەر؛ ئەوەندە هەیە کە کاری پێ ببرێ بەڕێوە:
(They have a ~ majority in the parliament.; She has a ~ knowledge of English.)
(٤) هی بناغەیی؛ گەڵاڵەکراو: *(a ~ hypothesis)* .
(٥) دەفرێ (چاو، ماسولکەی لەش).
n. (١) ئیش؛ کار (٢) شێوەی ئیش کردن. (٣) چارەکردن.
(٤) (*pl*). هەڵکەندن یا لێدان (کان). (٥) ترشان
(٦) خۆ بەکێش کردن؛ بە زەحمەت ڕۆیشتن.
(٧) فرین (چاو، ماسولکەی دەموچاوو لەش).
working capital, (١) سەرمایەی کار: ئەو سەرمایەیەی پێویستە بۆ بەڕێوەبردنی دەزگایەکی بازرگانی یا پیشەسازی... هتد.
(٢) سامانی دەزگایەك پاش لێ دەرکردنی قەرزەکانی؛ مایە؛ مایەی ڕاستەقینەی دەزگایەك (٣) سەرمایەی بە دەستەوە: ئەو سەرمایەیەی دەزگایەکە کە دەتوانرێ یەکسەر بفرۆشرێو بکرێ بە پارە؛ پارەی ڕەق.
working-class (wûr′kiŋ-klas′, wûr′kiŋ-kläs′), *adj.* چینی کرێکار؛ تایبەتی بە چینی ڕەنجدەران.
working class, چینی کرێکار؛ چینی ڕەنجدەران.
working-day (wûr′kiŋ-dā′), *adj.* هی ئیش؛ هی ڕۆژانی ئیش
working day, = work-day.
working drawing, نەخشەی کار.
working-man (wûr′kiŋ-man′), *n.* کرێکار؛ ڕەنجدەر؛ کارگەر؛ ئیشکەر.
working papers, بەڵگەنامەی ئیش.
working-woman (wûr′kiŋ-woom′ən), *n.* ژنی ئیشکەر.
workless (wûrk′lis), *adj.* بێ ئیش؛ بێ ئیشوکار؛ بەتاڵ.
workload (wûrk′lōd′), *n.* کار یا ئەرکی جێبەجێکراو لەلایەن کرێکارێك یا دەستەیەك کرێکارەوە لە ماوەیەکی تایبەتیدا؛ ئەرکی بەسەردا دراو بۆ تەواوکردن لە ماوەیەکی تایبەتیدا.
workman (wûrk′mən), *n.* (١) **working-man** .
(٢) پیشەگەر؛ پیشەساز: *(a creative ~)* .
workmanlike (wûrk′mən-līk′), *adj. Also* **workmanly**,
(١) لە پیشەگەر هاتوو؛ بۆ پیشەگەر شیاو.
(٢) کارامە؛ وەستایانە؛ ڕێكوپێك: *(~ pottery)* .
adv. بە کارامەیی.
workmanship (wûrk′mən-ship′), *n.* (١) کارامەیی؛ وەستایی؛ شارەزایی ئیش. (٢) باشو خراپی ئیشو ئەنجامی:
[articles of excellent (or poor) ~]
(٣) ئیش؛ بەرهەمی کار: *(The bookcases are my ~ .)* .
workmen's compensation, بیمەی کار: بیمەیەکە ئەو کەسانە دەگرێتەوە کە لەسەر کار ئازاریان پێ دەگات، بریندار دەبن، یا نەخۆش دەکەون.
work of art, (١) بەرهەمی هونەری (بەتایبەتی تابلۆو پەیکەر).
(٢) کارێك یا بەرهەمێکی جوانو نایابی هونەری (پەیکەرتاشی، خانووسازی، نیگارکێشی، شانۆگەری، گۆرانی... هتد)؛ شتێکی زۆر جوان کراو.
work-out (wûrk′out′), *n.* (١) مەشقی وەرزش؛ یاری (بۆ تەندروستی). (٢) ئەرکێکی گران.
work-people (wûrk′pē′p'l), *n.pl.* کرێکاران؛ کارگەران؛ ڕەنجدەران.
work-room (wûrk′rōōm′, wûrk′room′), *n.* ژووری کار.
work-shop (wûrk′shop′), *n.* (١) کارخانە؛ کارگە.
(٢) کۆڕێکە دەبەسترێ بۆ لێکۆڵینەوەی باسێکی تایبەتی:
(a ~ in short-story writing; a poetry ~)
worktable (wûrk′tā′b'l), *n.* مێزی کار.
workweek (wûrk′wēk′), *n.* هەفتەی ئیش؛ سەرجەمی سات یا ڕۆژی ئیش لە هەفتەیەکدا: *(a 40-hour ~ ; a five-day ~)* .
work-woman (wûrk′woom′ən), *n.* کرێکاری ژن؛ ڕەنجدەری ژن.
world (wûrld), *n.* (١) سەرزەمین؛ زەمین. (٢) جیهان؛ گیتی؛ دنیا.
(٣) خەڵکی هەموو جیهان. (٤) گەردوون.
(٥) (ا) بەشێکی جیهان یا سەرزەمین: *(the Western W~)* .
(ب) چەرخی مێژوو: *(the ancient ~)* .
(ج) جیهان: *(the animal ~)* .
(د) جیهان؛ مەودای چالاکییەکی تایبەتی: *(the music ~)* .
(٦) هەڵوێستو بیروڕاو شارەزایی کەسێك: *(His ~ is narrow.)*
(٧) (ا) ژیانی ئەم جیهانە؛ ژیانی کۆمەڵایەتی نەك ئایینی؛ ئەمەودنیا.
(ب) ئەوانەی بە تەنگ ژیانی ئەم دنیایەوە دێن نەك ئەوەودنیا، واتە دوای مردن.
(٨) زۆر؛ ئێجگار زۆر: *(The rest did him a ~ of good.; There is a ~ of difference between them.)*
(٩) ئەستێرە؛ ئەستێرەی گەڕۆك.
bring into the world, منداڵبوون؛ بوون؛ هێنانە دنیاوە.
come into the world, لەدایکبوون؛ هاتنە دنیاوە.
for all the world, (١) بۆ هیچ شتێك لە دنیادا؛ بۆ هەموو دنیا:
(I wouldn't do it for all the world.)
(٢) دەقاودەق؛ بێ کەموزیاد؛ بە تەواوی.
in the world, (١) لە سەرزەمیندا؛ لە جیهاندا؛ هەر شوێنێك.

(٢) هیچ؛ هەرگیز
(I never in the world would have believed such a lie.)
(٣) ئەرێ ئەوە؛ ئەرێ پێم نالێی؟؛ ئەرێ:
(Where in the world did you find that funny shirt?)

World Court, دادگای جیهانی ناکۆکی نێو دەوڵەتان دەبڕێنێتەوە.

worldliness (wŭrld'li-nis), ***n.*** (١) جیهانێتی؛ تایبەتێتی بەم جیهانە (٢) خۆشی جیهان پەرستی؛ خۆشی دنیاخوازی؛ جیهان پەرستی.
(٣) دنیادیدەیی؛ شارەزایەتی کاروباری ژیان و جیهان.

worldling (wŭrld'liŋ), ***n.*** کەسێکی حۆشی جیهانی پەرست؛ خۆشی جیهانی خوازێك؛ جیهان پەرستێك.

worldly (wŭrld'li), ***adj.*** (١) جیهانی؛ تایبەتی بەم جیهانە نەك بە جیهانی ئاینیی و ئاسمانیی و ئەوەودنیایی. (٢) خۆشی جیهانی پەرست؛ خۆشی جیهانی خواز؛ جیهان پەرست؛ خۆشی پەرست.
(٣) دنیادیدە؛ شارەزای ژیان و کاروباری جیهان؛ تێگەیشتوو.

worldly-minded (wŭrld'li-min'did), ***adj.*** خەریکی کاروباری جیهان؛ جیهان پەرست؛ بیرکەرەوە لەم جیهانە نەك ئاینیی و دوای مردن.

worldly-wise (wŭrld'li-wīz'), ***adj.*** دنیادیدە؛ تێگەیشتوو؛ شارەزای ژیان و کاروباری جیهان.

world power, هێزی جیهانی؛ ولاتێکی ئەوەندە بەهێز کە کاریکاتە سەر کاروباری جیهانی و نێو دەوڵەتان.

world series, ڕستە یاری ساڵانەی بێسبۆل

world-shaking (wŭrld'shā'kiŋ), ***adj.*** زۆر گرنگ؛ دنیا هێنەرە لەرزین: *(a ~ event)* .

World War, جەنگی گشتی؛ شەری جیهانی.

world-weary (wŭrld'wêr'i), ***adj.*** لە ژیان بێزار؛ تاقەت لە ژیان چوو

-world-weariness *(n.).*

world-wide (wŭrld'wīd'), ***adj.*** جیهانی؛ سەرانسەری جیهان؛ گشت جیهان.

worm (wŭrm), ***n.*** (١) کرم
(٢) کەسێکی پیسی بۆگەن؛ کەسێکی هیچ وپووچ
(٣) شتێکی وەك کرم (وەك ددانی برغوو).
(٤) هێزێکی زیانبەخشە کە لە ژێرەوە و بە نهێنی شت دادەوەشێنی و بن کەن دەکات و دەخواتەوە: *(the ~ of conscience)* .
(٥) (ا) Archimedean screw .
(ب) برغوویەکی خوولاوەیە کە ددانەکانی لە ددانەکانی چەرخێك گیر دەبن.
(٦) نەخۆشی کرمی ڕیخۆڵەو سك. (٧) **lytta** .
v.i. بە پێچاوپێچ ڕۆیشتن.
v.t. (١) بە پێچاوپێچ و بە فێڵ چوونە ژوورەوە؛ بە زۆڵێتی جێبەجێکردن.
(٢) بە فێڵ قسە لێ دەرهێنان؛ بە قسەی خۆش و مێچکە مێچکە ئامانجی خۆ هێنانەدی (٣) ڕیخۆڵە یا سك پاککردنەوە لە کرم.
(٤) بەن ئاڵاندن لە گوریس و پەتەوە بۆ سفت کردنی (کەشتیوانی).

worm-eaten (wŭrm'ēt'n), ***adj.*** (١) کرم خواردوو؛ کرماوی؛ کرمن؛ کرمۆڵ؛ کرم تێداو؛ سنگاناوی. (٢) دارزاو؛ داوەشاو؛ گەنیو.
(٣) پەرپووت؛ کۆن؛ باونەماو.

worm fence, تەیمانی پێچاوپێچ. (هەروەها " **snake fence** ") .

worm gear, (١) **worm wheel** .
(٢) چەرخی دانداری برغووی ددان لێك گیربوو.

worm-hole (wŭrm'hōl'), ***n.*** کونە کرم

worm-root (wŭrm'rōōt', wŭrm'root'), ***n.*** گیایەکە ڕەگەکەی دەرمانی کرمی لێ دروست دەکرێ.

worm wheel, چەرخێکی داندارە ددانەکانی لە برغووی خولاوەوە گیر دەبن

wormwood (wŭrm'wood'), ***n.*** (١) ئەفسەنتین ڕووەکێکە دەرمان و خواردنەوەیەکی تاڵی مەستکەری لێ دروست دەکرێ.
(هەروەها " **absinthe** ") .
(٢) بەسەرهاتێکی زۆر ناخۆش و تاڵ و ڕیسواکەر؛ تاڵی؛ ناخۆشی.

wormy (wŭr'mi), ***adj.*** (١) کرم خواردوو؛ کرماوی؛ کرمۆڵ؛ کرمن؛ سنگاناوی: *(a ~ apple)* .
(٢) لە کرم دەچێ؛ وەك کرم وایە.
(٣) پیس؛ نزم (مرۆڤ، کردەوە).

worn (wôrn, wōrn), *past participle of* **wear.**
adj. (١) (ا) کۆنە. (ب) دڕاو؛ شڕ؛ سوواو:
(~ tires, clothes, etc.; a ~ pocket)
(٢) ماندوو؛ هیلاك؛ پەککەوتوو؛ بێ تین؛ کەفت.
(٣) پەرپووت؛ کۆن و باو نەماو (بیرورا، نوکتە، ووتە... هتد).

worn-out (wôrn'out', wōrn'out'), ***adj.*** (١) دڕاو؛ شڕوور؛ شڕ؛ زۆر کۆن: *(a ~ suit)*
(٢) زۆر ماندوو؛ زۆر هیلاك؛ پەککەوتوو؛ کەفت.

worriment (wŭr'i-mənt), ***n.*** [Colloq.], = **worry.**

worrisome (wŭr'i-səm), ***n.*** (١) ناخۆش (بارودۆخ، کێشە)؛ مایەی مەراق و دڵەڕاوکێیە؛ بێزارکەر: *(a ~ problem, situation, etc.)*
(٢) مامە خەمە؛ خەفەت خۆر؛ مەراق خۆر.

worry (wŭr'i), ***v.t.*** (١) (ا) ددان تێ گیراندن و ڕاکێشان پەیتاپەیتا؛ گازلێگرتن و ڕاتەکاندن: *(a dog ~ing a bone)* .
(ب) یاری پێکردن (بە زمان)؛ هێنان و بردن پەیتاپەیتا:
(He was ~ing a sore tooth with his tongue.)
(٢) پەستکردن؛ بێزارکردن؛ سەرکونەکردن:
(Don't ~ me with your complaints.)
(٣) تووشی مەراق کردن؛ تووشی خەم وخەفەت و دڵەڕاوکێ کردن.
v.i. (١) ددان تێ گیران و ڕاکێشان پەیتاپەیتا.
(٢) مەراق خواردن؛ خەفەت خواردن؛ خەم خواردن.
(٣) (~ **along;** ~ **through**)، دەربردن بە هەرچۆنێك بێ؛ هەوڵدان؛ هەڵکردن بە گران: *(to ~ through a problem)* .
n. (١) مەراق؛ خەفەت؛ دڵەڕاوکێ؛ دەردی سەری؛ دڵەڕاوکێ؛ خەم؛ خەم خواردن.
(٢) هۆی خەم وخەفەت؛ هۆی مەراق و دڵەڕاوکێ.

-worrier *(n.).*

worry-wart (wŭr'i-wart'), ***n.*** [Colloq.], مامە خەمە؛ کەسێکی زۆر مەراق خۆر.

worse (wŭrs), ***adj.*** [*comperative of* **bad, ill**], (١) خراپتر؛ بەدتر؛ گەندتر؛ گەنگتر؛ ناپەسەندتر:
(John is bad but his brother is ~ .)
(٢) نەخۆشتر؛ خراپتر (تەندرووستی).
adv. (١) بەشێوەیەکی خراپتر؛ خراپتر:
(You're playing much ~ than you did yesterday.)
(٢) زیاتر: *(It's raining ~ than ever.)* .
(٣) نەخۆشتر؛ خراپتر (تەندرووستی).
n. شتێکی خراپتر یا ناپەسەندتر؛ بارودۆخێکی خراپتر.
none the worse, کەمتر نا؛ باشتر؛ زیاتر:
(I will like you none the worse if you speak frankly.)
worse off, خراپتر (گوزەران)؛ هەژارتر:
(He has lost his job and is worse off than ever.)

worsen (wŭr's'n), ***v.t.*** خراپترکردن.
v.i. خراپتربوون؛ بەرەو خراپی ڕۆیشتن.

worser (wŭrs'ēr), ***adj. & adv.*** = **worse.**

worship (wŭr'ship), ***n.*** (١) پەرستن؛ خواپەرستی:
(A mosque is a place of ~ .)
(٢) ڕێز و خۆشەویستییەکی ئێجگار زۆر؛ پەرستن:
(hero ~ ; the ~ of success)
(٣) شتێکی پەرستراو یا زۆر ڕێز لێ گیراو.

(٤) [Chiefly British]، خاوەن شکۆ: بۆ دادوەرو کاربەدەستی بەرزی تر بانگ کردن (٥) [Obs.]، گەورەیی؛ بەرزی؛ شکۆ.

v.t. (١) پەرستن؛ خوایەرستن. (٢) زۆر ڕێزگرتن و خۆش ویستن؛ پەرستن.

v.i. خوایەرستی؛ پەرستن

worshiper, worshipper (wûr′ship ĕr), *n.* خوایەرست؛ پەرستیار

worshipful (wûr′ship-fəl), *adj.* (١) هەست بە خوایەرستن کرد؛ ڕێزگر. (٢) [Chiefly British]، خاوەن شکۆ: بۆ دادوەرو کاربەدەستی بەرزی تر بانگ کردن

-worshipfully *(adv.)*; worshipfulness *(n.)*.

worst (wûrst), *adj.* | *superlative of* bad, ill |, خراپترین؛ بەدترین؛ گەندترین؛ گەنگترین؛ ناخۆشترین؛ ناپەسەندترین.

adv. بە خراپترین و ناپەسەندترین شێوە.

n. خراپترین و ناپەسەندترین شت.

v.t. بەزاندن؛ بەسەردا زاڵبوون. *(He ~ed his enemies.)*

at (the) worst, لە خراپترین حاڵەتدا؛ ئەگەر هەر زۆر خراپ بوو؛ پەڕی ئەوبەری (لە باری خراپییەوە)

get the worst of it, بەزین؛ دۆڕاندن؛ شکان؛ ژێرکەوتن

give one the worst of it, بەزاندن؛ بەسەردا زاڵبوون.

if worst comes to worst, ئەگەر خراپترین شت ڕوویدات؛ لە خراپترین حاڵەتدا؛ ئەگەر شت هەر ئێجگار خراپ بوو.

(in) the worst way, [Slang], ئێجگار زۆر؛ زۆر

worsted (woos′tid, woor′stid), *n.* (١) ڕێسی خوری تورت و باش. (٢) قوماشی سفت و تورتی لەم ڕێسە دروستکراو.

adj. لە ڕێسی خوری تورت و باش دروستکراو: *(~ cloth)*.

wort (wûrt), *n.* ئاوجۆی ترشاو (کە بیرەی لێ دروست دەکرێ).

wort (wûrt), *n.* گیا؛ ڕووەک؛ گیای بۆن خۆش:

(spleenwort, liverwort)

worth (wûrth), *n.* (١) بەها؛ نرخ؛ بایی. (٢) بایەخ؛ گرنگی؛ کەڵک؛ بە بایەخی. (٣) بایی ئەوەندە؛ بایی: *(a dollar's ~ of sugar)*. (٤) سامان

adj. (١) شایان؛ شایستە؛ شایانی ئەوەیە؛ دەهێنێ؛ هەڵ دەگرێ. (٢) بایی ئەوەندەیە؛ ئەوەندە دەهێنێ یا هەڵ دەگرێ. (٣) ئەوەندەی پارە یا سامان هەیە.

for all one is worth, بە هەموو تواناییەکەوە؛ بەوپەڕی تواناوە.

put in one's two cents worth, ڕای خۆ دەربڕین.

worth (wûrth), *v.i.* [Archaic], بەسەرهاتن؛ لێ ڕوودان؛ لێ هاتن

worthiness (wûr′*thi*-nis), *n.* بەنرخی؛ بەبایەخی؛ نرخ؛ بایەخ؛ هێنان؛ هەڵگرتن؛ شایان بوون.

worthless (wûrth′lis), *adj.* (١) بێ سوود؛ بێ نرخ؛ هیچ و پووچ؛ بێ کەڵک؛ بێ فەڕ؛ هیچ ناهێنێت. (٢) خوێڕی؛ ناڵەبار؛ هیچ؛ بێ نرخ؛ بێ ڕێز.

-worthlessness *(n.)*.

worthwhile (wûrth′hwīl′), *adj.* بەکەڵک؛ بەسوود؛ بەنرخ؛ بە بایەخ؛ دەهێنێ: *(a ~ book, project, idea, effort, etc.)*.

worthy (wûr′*thi*), *adj.* (١) بەنرخ؛ بەکەڵک؛ بەسوود؛ بەبایەخ. (٢) بەڕێز؛ شایستەی ڕێزە؛ باش؛ لێهاتوو: *(a ~ fellow)*. (٣) شایانی ئەوەیە: *(an organization ~ of support)*.

n. کەسێکی بەڕێزو بەناوبانگ؛ کەسێکی لێهاتوو.

-worthily *(adv.)*.

wot (wot), [Arch.], *first and third person singular, present indicative of* wit.

would (wood), *past tense of* will, (١) ئەگەر؛ بە مەرجێک: *(I ~ write if you ~ reply.)*

(٢) ویستن؛ ئارەزووکردن؛ حەزکردن: *(What ~ you?)*.

(٣) خۆزگە؛ بریا: *(W~ that she were still here.)*.

(٤) نیازی کردنی شتێک لە ڕابوردوودا: *(He said he ~ bring it.)*.

(٥) تکایە؛ دەتوانی؟: *(W~ you help me, please?)*.

would (wōld), *n.* جۆرە ڕووەکێکە (هەروەها " weld ").

would-be (wood′bē′), *adj.* وا حەزکەر یا خۆ پیشاندەر؛ خوازیار: *(a ~ actor, artist, leader, poet, etc.)*.

wouldn't (wood′′nt), = would not.

wouldst, wouldest (woodst), [Archaic], *second person singular of* will.

wound (wōōnd), *n.* برین؛ زام.

v.t. بریندارکردن؛ زامدارکردن.

v.i. بریندار بوون؛ زامداربوون.

wound (wound), *past tense and past participle of* wind.

wounded (wōōn′did), *adj.* بریندار؛ زامدار:

(a ~ soldier; ~ pride)

n. (the ~), بریندار؛ بریندارەکان؛ زامداران.

wove (wōv), *past tense and past participle of* weave.

woven (wōv′′n), *past participle of* weave.

wow (wou), *interj.* پەحەحا!؛ پەککوا!؛ بەهبەه: ووتەیەکە خۆشی، سەرسامی، ئازار... هتد دەردەبڕێ: *(W~ ! look at that!)*.

n. [Slang], (١) شتێکی زۆر سەیر. (٢) شتێکی زۆر سەرکەوتوو؛ سەرکەوتنێکی تەواو.

v.t. [Slang], سەرسوڕماندن و دڵفڕاندن بە کرداری سەیر سەیر:

(The gymnast ~ed the spectators.)

wow (wou), *n.* جیاوازییەکی کەم لە بەرزی و نزمی گۆرانی و مۆسیقای تۆمارکراودا.

wowser (wou′zĕr), *n.* دەمارگیرێکی ئاینی ئوسترالی.

wrack (rak), *n.* (١) وێرانکردن؛ وێرانی؛ فەوتان؛ لەناوچوون؛ تێکدان؛ کاول بوون: *(to bring to ~ and ruin)*. (٢) کەشتی تێکشکاو؛ لاشەی کەشتی تێکشکاو. (٣) گیای دەریایی ڕامالراوە سەر کەناری دەریا. (٤) [Scot. & Dial.]، گیا؛ گژوگیا.

v.t. وێرانکردن؛ کاول کردن.

v.i. وێران بوون؛ کاول بوون.

wrack (rak), *n.* پەڵەهەوری بابردوو. (هەروەها " rack ").

wraith (rāth), *n.* تارمایی کەسێکە کە پێش یا پاش مردنی بینرابێ؛ تارمایی؛ خێو.

wrangle (raŋ′g′l), *v.i.* شەڕە دەنووک کردن؛ شاتەشات کردن؛ مشت و مڕکردن بە دەنگی بەرز.

v.t. (١) شەڕە دەنووک کردن؛ شاتەشات کردن؛ مشت و مڕکردن بە دەنگی بەرز. (٢) ڕاپێچانی ڕەشەوڵاغ و وڵاخی بەرزە.

n. شەڕە دەنووک؛ شاتەشات؛ دەم قرە؛ دەمەقاڵێ؛ مشت و مڕ.

wrangler (raŋ′glĕr), *n.* (١) (حەز لە) شەڕە دەنووک کەر؛ مشت و مڕانی؛ شاتەشاتکەر. (٢) ڕاپێچکەری ڕەشەوڵاغ و وڵاخی بەرزە؛ کاوبۆیەک کە ئەمە ئیشەکەیەتی. (٣) قوتابی پلەی هەرە بەرزی ڕشتەی بیرکاری زانکۆی کامبرج.

wrap (rap), *v.t.* (١) تێوەپێچان:

(She ~ped her coat about her.)

(٢) داپۆشین. (٣) پێچانەوە: *(She ~ped the gift in colorful paper.)*. (٤) شاردنەوە؛ داپۆشین؛ کردن بە ژێرەوە:

(The housetops were ~ped in smoke.)

(٥) تێوەئاڵاندن: *(She ~ped her arms around him.)*.

(٦) تێدا نوقوم بوون (مەجاز)؛ کەوتنە ناو:

(~ped in greif; ~ped in thought)

v.i. تێوەئاڵان؛ با خواردن بە دەوردا:
(The flag ~ped around the pole.)
n. (١) عابا؛ دەستماڵ؛ چارۆکە؛ سەرپۆش؛ بەرگی ئاودامانی سەرەوە؛ کۆڵوانە؛
ڕۆب (٢) بەتانی؛ پەتۆ. (٣) کاغەزی شت پێچانەوە.
(٤) (*pl*) نهێنی؛ پەنهانی: *(The plans were kept under ~s.)* .
keep under wraps, بە نهێنی هێشتنەوە؛ ئاشکرا نەکردن؛ شاردنەوە؛
نەدرکاندن *(They kept the plans under wraps.)* .
wrap up, کۆتایی پێ هێنان؛ دوایی پێ هێنان؛ بڕینەوە:
(to wrap up a discussion, speech, meeting, etc.)
wrap up in, (١) زۆر پێوە خەریک بوون (ئیش، بیرکردنەوە... هتد).
(٢) دەست تێدا بوون (پیلان)؛ پێوە بوون (تاوانکاری)؛ تێوەگلان.
wrap-around (rap′ə-round′), *n.* عابا؛ دەستماڵ؛ سەرپۆش؛
چارۆکە؛ بەرگی ئاودامانی سەرەوە؛ کۆڵوانە.
wrapper (rap′ēr), *n.* (١) پێچەرەوە.
(٢) کاغەزی شت پێچانەوە؛ تێپێچ؛ کاغەزی شت تێوەپێچان: *(a candy ~)* .
(٣) کاغەزی پێچراوە لە گۆڤارو ڕۆژنامەی بە پۆستە نێردراو.
(٤) [Chiefly British]، بەرگی کاغەزی بەرگە کتێب (کە بریتییە لە
کاغەزێکی ئەستوورو قایم و بریقەدار). (٥) کاغەزی جگەرەو سیگار.
(٦) ڕۆبی ژنانە؛ بەرگی لە خۆوە پێچراو.
wrapping (rap′iŋ), *n.pl.* کاغەزی شت پێچانەوە.
wrapping paper, کاغەزی شت پێچانەوە.
wrapt (rapt), *past tense and past participle of* wrap.
wrap-up (rap′up′), *n.* کورتەی دەنگوباس؛ کورتە.
wrasse (ras), *n.* ماسییەکی دەریایی پەڕەکە دڕکاوی ڕەنگ گەشە.
wrath (rath, räth; Brit. rôth), *n.* (١) ڕقێکی ئێجگار زۆر؛
قینی زۆر؛ زۆر تووڕەیی. (٢) (ا) تۆڵە؛ سزای بە قین.
(ب) سزای خوا بۆ تاوانکاران؛ تۆڵە سەندنەوەی خوا: *(the ~ of God)* .
adv. [Archaic], = **wrathful.**
wrathful (rath′fəl, räth′fəl), *adj.* (١) زۆر تووڕە.
(٢) هی تووڕەیییە؛ بە قینەوە کراو؛ هی ڕق و تۆڵەیە: *(~ vengeance)* .
-wrathfully *(adv.)*; **wrathfulness** *(n.)*.
wreak (rēk), *v.t.* (١) سزادان؛ زیان لێدان
(They ~ed havoc on the enemy.)
(٢) داخی دڵی خۆ پێ ڕشتن:
(The teacher ~ed his anger on the students.)
(٣) [Archaic]، تۆڵەسەندن؛ تۆڵەکردنەوە.
wreath (rēth), *n.* (١) گوڵبەند؛ ئەڵقە گوڵ؛ تاجە گوڵ؛ چەپکە گوڵ.
(٢) ئەڵقە؛ شتێکی شێوە ئەڵقەیی: *(~s of smoke)* .
(٣) ناوی کۆئەستێرەیەکە.
wreathe (rēth), *v.t.* (١) لە یەکترییەوە ئاڵاندن و لوول کردن
(بەتایبەتی بۆ ئەڵقە گوڵ دروستکردن). (٢) تێوەئاڵان؛ تێهەڵکێشان.
(٣) بە گوڵبەند ڕازانەوە. (٤) هەموو گرتنەوە یا داپۆشین
v.i. (١) لوول خواردن؛ بە پێچاوپێچ بزوان.
(٢) ئەڵقە بەستن؛ ئەڵقە ئەڵقە وەستان
wreck (rek), *n.* (١) (ا) وێران بوون؛ تێکشکان؛ شکان؛ تێکوپێکدان.
(ب) تێکشکانی کەشتی. (٢) لاشەی کەشتی تێکشکاو.
(٣) پارچەی لاشەی کەشتی شکاو و بارگەکەی کە ئاو ڕای مالیبێتە کەناری
دەریا. (٤) لاشەی شتی تێکشکاو یا تێکدراو (ئوتومبیل، فڕۆکە... هتد).
(٥) کەسێکی نەخۆش یا ماندوو پەککەوتوو؛ شتێکی شکاو و لە کەڵک کەوتوو:
(He was a ~.; The hat was a ~.)
v.t. (١) تێکوپێکدان (بە ڕێکەوت یا بە دەستەنقەست)؛ شکاندن:
(He ~ed his car in the accident.)
(٢) ڕووخاندن (خانوو)؛ هەڵوەشاندنەوە
(٣) وێرانکردن؛ کاول کردن؛ تێکوپێکدان
(٤) تێکدان؛ پووچ کردنەوە. *(to ~ an opportunity, a plan, etc.)* .
(٥) تێکدان: *(He ~ed his health.)* .
v.i. (١) (ا) تێکشکان؛ تێکوپێکدران؛ ڕووخان. (ب) وێرانکردن؛ کاول بوون.
(٢) هێنانەدەرەوەی کەشتی نوقوم بوو و تێکشکاو (بۆ تالانکردنی یا
چاکردنەوەی).
wreckage (rek′ij), *n.* (١) تێکشکان؛ تێکوپێکدان؛ وێرانکردن؛
ڕووخان. (٢) لاشەی فڕۆکەو کەشتی و شەمەندەفەرو ئوتومبیلی تێکشکاو؛
شتی شکاو یا تێکوپێکدراو.
wrecker (rek′ēr), *n.* (١) (ا) شکێنەر؛ وێرانکەر؛ تێکوپێکدەر؛
ڕووخێنەر. (ب) تێکدەر؛ پووچکەرەوە:
(a ~ of dreams, opportunities, etc.)
(ج) خانوو ڕووخێنەر (بۆ تازەکردنەوەی)؛ کارگەری تیپی خانوو ڕووخاندن.
(٢) (ا) لۆری ڕاکێشەری ئوتومبیلی شکاو و پەککەوتوو و کۆنە.
(ب) شەمەندەفەرو کەشتی ڕاکێشەری شەمەندەفەرو کەشتی شکاو یا نوقوم بوو.
(٣) (ا) فریوبازێکە کە دەبێتە هۆی تێکشکانی کەشتییەک بە نیازی تالانی.
(ب) تالانکەری کەشتی تێکشکاو.
wrecking (rek′iŋ), *n.* تێکشکان؛ شکاندن؛ ڕووخان؛ تێکوپێکدان.
adj. (١) تێکدان؛ وێرانکاری.
(٢) ڕووخێنەر (خانوو)؛ هی ڕاکێشانی ئوتومبیلی شکاو یا پەککەوتوو:
(a ~ crew)
wren (ren), *n.* فیسقەگوڵە؛ فیرنەگوڵە
wrench (rench), *n.* (١) بە توندی ڕاکێشان؛ ڕاتەکان؛ گوشین؛
بە توندی بادان. (٢) لە جێ چوون (جومگە، پشت)؛ گۆت بوون؛ جەمام؛
ئازار گەیشتن (ماسولکە). (٣) سوێ؛ پەژارە؛ دڵتەنگییەکی زۆر؛ خەفەتی زۆر؛
دڵ گوشران؛ دڵ دەرهاتن:
(the ~ of saying good-by to a loved one)
(٤) شێوان (دەقی ووتار، لێکدانەوەی شتێک)؛ گۆڕین (مانا)؛ تێکدان
(٥) سپانە؛ ئیسپانە.
v.t. (١) بە توندی ڕاکێشان؛ ڕاتەکاندن؛ بە توندی بادان یا وەرگێڕان.
(٢) لە جێ بردن (جومگە، پشت)؛ ڕاتەکاندن و ئازاردان (ماسولکە)؛ وەرگەڕاندن.
(٣) شێواندن (ووتە، ووتار، لێکدانەوەی شتێک)؛ تێکدان (مانا)؛ تێکدان؛ گۆڕین.
wrest (rest), *v.t.* (١) ڕاپسکاندن؛ ڕاتەکاندن؛ بە توندی ڕاکێشان؛
بە توندی وەرگێڕان یا بادان؛ بە توندی لێکردنەوە.
(٢) بە زۆر لێ سەندن؛ داگیرکردن؛ بە زۆر لێ دەرهێنان؛ لە دەست هەڵپچڕاندن
(٣) شێواندن (مانا و مەبەستی ڕاستەقینەی شتێک)؛ تێکدان (مانا)؛ گۆڕین.
n. (١) ڕاپسکان؛ ڕاتەکان؛ بە توندی وەرگێڕان یا بادان.
(٢) سپانەی کلیلی پیانۆو ئامێری مۆسیقی تر.
wrestle (res′'l), *v.i.* (١) زۆران گرتن؛ زۆرانبازی کردن.
(٢) کۆشش کردن؛ زۆر هەوڵدان؛ زۆر خەریک بوون (بۆ چارەکردن)؛
زۆران لەگەڵ گرتن (مەجاز):
(to ~ with a problem; to ~ with one's conscience)
v.t. (١) (ا) زۆران لەگەڵ گرتن؛ زۆرانبازی لەگەڵ کردن.
(ب) ملەملە لەگەڵ کردن؛ بەربەرەکانی لەگەڵ کردن.
(٢) گوێرەکە دان بە زەویدا بۆ نیشانەکردن یا داغ کردن.
n. (١) زۆران؛ زۆران گرتن؛ زۆرانبازی. (٢) ملەملە؛ بەربەرەکانی.
wrestler (res′lēr), *n.* زۆرانباز؛ زۆرانگر
wrestling (res′liŋ), *n.* زۆرانبازی؛ زۆران گرتن؛ زۆران
wrest pin, دوگمەی ئامێری مۆسیقا (کە ژێکانی پێوە بەستراوە).
wretch (rech), *n.* (١) کەسێکی کوڵۆڵ و بەدبەخت؛ کەساس؛ داماو؛
نەگبەت؛ هەناسە سارد؛ خەفەتبار. (٢) کەسێکی نزم؛ ناکەس؛ پیس؛ بێ نرخ.
wretched (rech′id), *adj.* (١) بەدبەخت؛ کوڵۆڵ؛ کەساس؛ داماو؛
نەگبەت؛ هەناسە سارد؛ خەمبار؛ خەمگین.
(٢) پیس و ناخۆش
(a ~ home in the slums; ~ weather, food, etc.)
(٣) خراپ؛ گەند؛ ناپەسەند؛ بێ فەڕ: *(He has done a ~ job.)*
(٤) نزم (مرۆڤ، ڕەووشت، کردار)؛ پیس؛ ناکەس؛ بێ نرخ.

-**wretchedly** *(adv.)*; **wretchedness** *(n.)*.

wrick (rik), *n.* له جێ چوون (جومگه)؛ ڕاتەکان

v.t. له جێ بردن؛ ڕاتەکاندن

wriggle (rig′'l), *v.i.* (١) پێچ به لەشی خۆدا هێنان؛ خۆ کرژکردن؛ لوول خواردن؛ باخواردن؛ پێچ پێدا هاتن. (٢) به تەکان ڕۆیشتن (کرم، مار). (٣) خۆ پەڕاندنەوە به فێڵ‌وتەڵەکە؛ خۆبردنەپێشەوە به فێڵ‌وتەڵەکە؛ خۆ نەدان به دەستەوە.

v.t. (١) پێچ به لەشی خۆدا هێنان؛ بادان؛ جوڵاندنەوەو یاری پێکردن: *(to ~ a toe)*

(٢) خۆ بردنە پێشەوە به فێڵ‌وتەڵەکە؛ خۆ پەڕاندنەوە: *(He ~d his way into her favor.; He ~d his way out of the crisis.)*

n. تەکان؛ جوڵاندنەوەو یاری پێکردن؛ پێچ پێدا هاتن؛ پێچ.

-**wriggly** *(adj.)*.

wriggler (rig′lĕr), *n.* (١) خۆکرژکەر؛ تەکاندەر.
(٢) کرمۆکەی مێشوولە.

wright (rīt), *n.* دروستکەر؛ دانەر؛ دارێژ

(wheelwright, shipwright, playwright)

wring (riŋ), *v.t.* (١) (ا) ووشین (جلی تەڕ). (ب) دەست ووشین به گەرمی.
(٢) (~ out) ئاو لێ چۆڕاندنەوە به ووشین (جل): *(to ~ out clothes)* .
(٣) به توندی بادان
(٤) (~ out) به زۆر لێ دەرهێنان؛ به زۆر لێ سەندن. *(to ~ the truth out of a person; They wrung a confession from the prisoner.)*
(٥) دڵ دەرهێنان؛ سوێ کردن به دڵدا؛ دڵ ووشین؛ خەم‌و خەفەتێکی زۆر پێدان: *(Her story wrung their hearts.)*

v.i. به ئازارەوە تلانەوە؛ تەپاوتل کردن؛ خۆ گرمۆڵە کردن.

n. ووشین؛ بادان

wring one's hands, دەستی خۆ ووشین له داخ‌و خەفەت یا دڵشکستیدا؛ دەستەوئەژنۆ دانیشتن؛ دەستەوسان دانیشتن.

wringer (riŋ′ĕr), *n.* گوشەر (جلی تەڕ). *(a clothes ~)* .

wrinkle (riŋ′k'l), *n.* (١) چرچ‌ولۆچ؛ ژاکاوی؛ ژاکان؛ کرژی؛ چرچ.
(٢) چرچ‌ولۆچی پێست (وەك هی ناوچەوان یا پیری).

v.t. چرچ‌ولۆچ کردن؛ ژاکاندن؛ کرژکردن: *(to ~ clothes, one's forehead, etc.)*

v.i. چرچ‌ولۆچ بوون؛ چرچ بوون؛ ژاکان.

wrinkle (riŋ′k'l), *n.* [Colloq.], (١) شێواز، بیر، یا ڕێیەکی تازەو سەیر (بۆ کردنی شتێك). (٢) کەم‌وکووڕییەکی بچووك: *(There's a ~ in the plan.)*

wrinkly (riŋ′kli), *adj.* چرچ‌ولۆچاوی؛ ژاکاو؛ پڕ له چرچ‌ولۆچ.

wrist (rist), *n.* (١) مەچەك
(٢) مەچەکی کراس‌و چاکەت‌و پاڵتۆ؛ سەرقۆڵ؛ سەردەست.

wristband (rist′band′, riz′bənd), *n.* (١) سەردەست؛ سەرقۆڵ؛ مەچەکی کراس‌و چاکەت. (٢) مەچەکبەست.
(٣) قایش یا زنجیرەی کاتژمێر.

wristlet (rist′lit), *n.* (١) مەچەکبەست (به سەردەستەوە دەدووری بۆ گەرم‌وگوڕی)؛ قایش یا زنجیرەی کاتژمێر.
(٢) بازن. (هەروەها " **bracelet** ") .
(٣) کەلەپچە

wrist-lock (rist′lok′), *n.* مەچەك گرتن‌و بادان (زۆرانبازی)

wrist watch, کاتژمێری دەست.

writ (rit), *n.* (١) [Rare or Archaic] ، نووسراو؛ شتێکی نووسراو؛ بەڵگەنامە. (٢) فەرمانی دادگا.

Holy Writ, = the Bible.

write (rīt), *v.t.* (**wrote, written**), (١) نووسین *(W~ your name.)*
(٢) دانان؛ داڕشتن؛ نووسین: *(to ~ a book, poem, story, musical composition, etc.)*
(٣) بەڵگەنامەی یاسایی نووسین.
(٤) چەك نووسین؛ پڕکردنەوە (ئیستیمارە): *(to ~ someone a check)* .
(٥) (نامە) بۆ نووسین؛ پێ ووتن به نووسین: *(He wrote that he would be late.)*
(٦) پێ ووتن؛ وا ناوهێنان: *(He ~s himself "Dr.")* .
(٧) دیاربوون؛ نووسران؛ ئاشکرابوون: *(Greed was written on his face.)*

v.i. (١) نووسین. (٢) دانان؛ داڕشتن؛ هەڵبەستن؛ نووسین.
(٣) نامە نووسین.
(٤) بەشێوەیەکی تایبەتی نووسین: *(He ~s legibly.; This pen ~s well.)*

write down, (١) نووسین؛ تۆمارکردن.
(٢) به سووکی لەسەر نووسین؛ به خراپە باسکردن.
(٣) شکاندن؛ له پلە کەمکردنەوە.
(٤) بەشێوەیەکی ئاسان نووسین؛ ئاسان کردن.

write in, (١) داواکردن به نووسین یا پۆستە.
(٢) ناو نووسین‌و دەنگدان بۆ کەسێك که ناوی له لیستی ئامزەدکراواندا نییە بۆ هەڵبژاردن.

write off, (١) به ئاسانی‌و به پەلە نووسین.
(٢) سڕینەوە (قەرزێکی نەدراوە که چاوەڕێی دانەوەی نەکرێ): *(to write off a debt)*
(٣) له لیستە دەرهێنان؛ ناو سڕینەوە: *(to write off a candidate, friend, etc.)*

write out, (١) نووسین؛ تۆمارکردن.
(٢) به تەواوی نووسین؛ هەموو نووسین: *(to write out an agreement, contract, etc.)*
(٣) زۆر نووسین‌و هیچ پێ نەمان (نووسەر).

write up, (١) به دووروودرێژی یا ووردی (لەسەر) نووسین: *(to write up a report)*
(٢) دوا باس، هەواڵ، یا شت نووسین یا تێخستن: *(to write up one's diary)*
(٣) پیاهەڵدان به نووسین؛ ستایش کردن.
(٤) نرخ به زۆر دانان؛ به زۆر هەڵسەنگاندن یا دانان (مایە).

write-in (rīt′in′), *n.* (١) دەنگدان بۆ کەسێکی ئامزەدنەکراو بۆ هەڵبژاردن. (٢) کەسێکی ئامزەدنەکراو له لیستەدا بۆ هەڵبژاردن.

adj. نووسراو به دەست (هەڵبژاردن): *(a ~ candidate; The ~ votes may swing the election.)*

write-off (rīt′ôf′), *n.* (١) (ا) قەرز سڕینەوە (دەفتەرگری).
(ب) قەرزی سڕاوە (لەبەر نەدانەوەی).
(٢) له باجی دەسکەوت دەرکردن؛ داشکان: *(a tax ~)* .

writer (rīt′ĕr), *n.* (١) نووسەر؛ دانەر.
(٢) نووسەر (نامە، تێبینی): *(the ~ of the note)* .
(٣) [Scot.]، پارێزەر.

writer's cramp, جەمامی نووسەر: بەگیروەستان یا جەمام بوونی دەست‌و پەنجە بەهۆی زۆر نووسینەوە.

write-up (rīt′up′), *n.* (١) ووتاری ڕۆژنامە یا گۆڤارێك (دەربارەی ڕووداو، پرۆژە، کتێب، فیلم... هتد)؛ باسێکی بڵاوکراوە: *(a favorable ~ about the film; There was a ~ about his dictionary in the newspaper.)*
(٢) به زۆر دانان یا هەڵسەنگاندنی مایەی کۆمپانیایەك (دەفتەرگری).

writhe (rīth), *v.t.* تەپاوتل پێکردن؛ تلاندنەوە؛ گرمۆڵەکردن؛ لوول دان.

v.i. (١) تلانەوە به ئازارەوە؛ تەپاوتل کردن له ئازاردا؛ خۆ گرمۆڵەکردن؛

پێچ خواردن. (۲) ئێش‌وئازار چەشتن (لە تەریقیدا یا لە شەرمەزاریدا)؛ پێوە تلانەوە (مەجاز): **[*to ~ under (or at) an insult*]**.
(۳) بە تەکان و پێچاوپێچ ڕۆیشتن (وەک کرم و مار).
n. تلانەوە (بە ئازارەوە)؛ تەپاوتل کردن؛ لەش کرژبوون؛ پێچ پێدا هاتن.

writing (rīt′iŋ), ***n.*** (۱) نووسین. (۲) نووسراو (نامە، بەڵگەنامە... هتد)؛ شتی نووسراو. (۳) شێوەی نووسین: ***(Put it in ~ .)***.
(٤) دەست‌ڕخەت
(٥) بەرهەمی وێژەیی نووسراو (چیرۆک، شانۆگەری، کتێب).
(٦) نووسەری؛ پیشەی نووسەری. (۷) دانان؛ نووسین؛ داڕشتن.
adj. هی نووسین: ***(~ material)***.
in writing, بە نووسین؛ بە نووسراوی (نەک بە زار).
(to put something in writing)
the writing on the wall, = handwriting on the wall.

writing-pad (rīt′iŋ-pad′), ***n.*** دەفتەر

writing paper, کاغەزی نووسین؛ تیانووس.

writ of election, فەرمانی هەڵبژاردن: فەرمانێکە لە میرییەوە بە هەڵبژاردنێکی تایبەتی بۆ پڕکردنەوەی جێگەی چۆڵ.

writ of error, فەرمانی (پیاچوونەوەی) هەڵە: فەرمانێکە بۆ دادگایەکی پیاچوونەوە بۆ پیاچوونەوەی بڕیاری دادگایەکی نزمترو ڕاستکردنەوەی هەڵەکەی

writ of prohibition, فەرمانی وازهێنان یا قەدەغە: فەرمانێکە لە دادگایەکی بەرزەوە بۆ دادگایەکی نزم بە وازهێنان لە داواخوازییەک کە ئیتر دراوە بە دادگا بەرزەکە

writ of right, فەرمانی ماف: فەرمانی دادگایەکە بە پاراستن یا گەڕانەوەی مافی خاوەنێتی زەوی‌وزار یا خانوو.

written (rit′'n), *past participle of* **write.**

wrong (rôŋ), ***adj.*** (۱) نادروست؛ بەد (ڕەوشت، کردار)؛ خراپ.
(۲) چەوت؛ نەگونجاو: ***(This is the ~ method.)***.
(۳) نابەجێ؛ نادروست: ***(That was the ~ thing to say.)***.
(٤) (ا) هەڵە؛ ڕاست نییە. (ب) بەهەڵەداچوو.
(٥) ناتەواو؛ نەخۆش؛ شکاو؛ باش ئیش ناکات؛ کەم‌وکوڕییدار:
(Something is ~ with my eyes, my car, etc.)
adv. بە هەڵە؛ بە شێوەیەکی نابەجێ، ناتەواو یا خراپ.
n. (۱) [illegible]
(۲) [illegible]
v.t. (۱) [illegible]
(۲) [illegible]
(۳) [illegible]
-wrongly *(adv.)*; **wrongness** *(n.)*.
do wrong, [illegible]
do someone wrong, [illegible]
[illegible]
go wrong, (۱) [illegible]
(۲) [illegible]
in the wrong, [illegible]

wrong-doer (rôŋ′doo′ēr), ***n.*** [illegible]
[illegible]

wrong-doing (rôŋ′doo′iŋ), ***n.*** [illegible]
[illegible]

wrong font, [illegible]

wrongful (rôŋ′fəl), ***adj.*** [illegible]
(a ~ act, charge, etc.)
(۲) [illegible]
-wrongfully *(adv.)*; **wrongfulness**

wrongheaded (rôŋ′hed′id), ***adj.*** [illegible]

wrote (rōt), *past tense of* **write.**

wroth (rôth; Brit. rōth), ***adj.*** زۆر تووڕە؛ قین هەڵساو.

wrought (rôt), *alternative past tense and p.p. of* **work.**
adj. (۱) دروستکراو؛ کراو؛ پێکهێنراو؛ داڕێژراو: ***(carefully ~)***.
(۲) گەڵاڵەکراو (کانزا)؛ بە چەکوشکاری چاک کراو.
(۳) بە ووردی کراو؛ پێویستی بە وورده‌کاری کردووه.
(٤) ڕازاوە؛ نەخشێنراو.

wrought iron, ئاسنی نەرم یا بەرگەگر؛ ئاسنی سەختی ساغ؛ ئاسنی گونجاو.

wrought-up (rôt′up′), ***adj.*** هەڵچوو؛ وورووژاو؛ خرۆشاو.

wrung (ruŋ), *past tense and past participle of* **wring.**

wry (rī), ***v.t.*** خواروخێچ کردن؛ بادان؛ شێواندن؛ کرژکردن؛ وەرگێڕان.
v.i. خواروخێچ بوون؛ خواربوون؛ شێوان.
adj. (۱) گرژ؛ کرژ؛ بە تەوسەوە: ***(a ~ smile)***.
(۲) خواروخێچ؛ خوار؛ کەچ: ***(a ~ face, neck, mouth, nose, etc.)***.
(۳) (ا) چەوت (ڕێبازی)؛ هەڵە؛ بەهەڵەداچوو.
(ب) شێواو (مانا، لێکدانەوە)؛ تێکدراو؛ گۆڕاو.
(٤) پێچەوانە؛ دژ؛ سەرسەخت؛ کەللەڕەق.
(٥) ووشک‌و بە تەوسەوە؛ بە توێکڵ:
(He has a ~ sense of humor.; ~ remarks)
-wryly *(adv.)*; **wryness** *(n.)*.

wryneck (rī′nek′), ***n.*** (۱) مل خواری؛ مل گێڕی. (هەروەها " **torticollis** ")؛
(۲) [Colloq.]، مل خوار؛ کەسێکی مل گێڕ.
(۳) مل خوار: باڵندەیەکە لە توخمی دارکونکەرە هەمیشە ملی خوار دەگرێ یا وەردەگێڕێ.

wulfenite (wool′fən-īt′), ***n.*** وولفنایت: کانزایەکی بریقەداری ڕەنگاوڕەنگە.

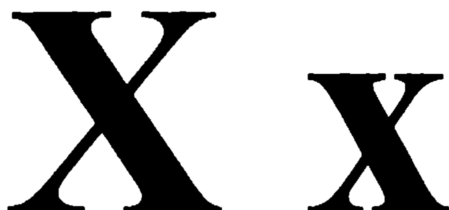
wurst (wûrst), ***n.*** = sausage.

Wyandotte (wī′ən-dot′), ***n.*** جۆرە مریشکێکی مەم ناوەندی ئەمەریکییە (بۆ هێلکەو گۆشتیش بەخێوده‌کرێ).

wye (wī), ***n.*** (۱) پیتی " Y " . (۲) شتێکە لە شێوەی " Y " دا.

wyliecoat (wī′lī-kōt′), ***n.*** [Scot.], (۱) جلی گەرمی ژێرەوە
(۲) ژێرکراس.

wyvern (wī′vērn), ***n.*** = wivern.

X, x (eks), *n.* (١) تیپی بیست و چوارەمی ئەلفو بێی ئینگلیزیی‌یە.
(٢) دەنگی ئەم تیپە " ئێکس ".
(٣) (ا) قالبی ئەم تیپە. (ب) ئەم تیپە بە هەڵکەنراوی یا چاپ کراوی.
(٤) بیست و چوارەم؛ نیشانەی پلە یا ژمارەی بیست و چوارەمی ڕستەیەکە.
adj. (١) تایبەتی بە تیپی X . (٢) بیست و چوارەم
X (eks), *n.* (١) شتێکە لە شێوەی X دا
(٢) نیشانەیەکە بۆ ئەم شتانە بەکاردەهێنرێت: (ا) ئیمزای کەسێکی نەخوێندەوار یا یەکێك کە نەتوانێ بنووسێ. (ب) نیشانەکردنی شوێنێك (لەسەر نەخشەیەك یا نەخشەیەکی ئەندازەیی، هتد...). (ج) نیشانەی ماچە لە نامەدا.
(٣) ژمارە دە (١٠) ی ڕۆمانی.
(٤) کەسێکی نەناسراو؛ شتێکی نەزانراو؛ فلان کەس؛ فلان شت.
(٥) عیسا بەتایبەتی لە وشەی لێکدراودا وەك: " Xmas " بۆ کورتەی " Christmas "). (٦) نیشانەیە بۆ " Xenon " (کیمیا).
adj. لە X دەکات.
x (eks), *n.* (١) سێن (ژمارەی نەزانراو (بیرکاری)؛ بڕی نەزانراو
(٢) نیشانەی لێکدان (بیرکاری)، (2x3 = 6)
xanthate (zan'thāt), *n.* زانتات: خوێی ترشی زانتیك.
xanthic (zan'thik), *adj.* (١) زەرد؛ زەردباو (٢) زانتینی؛ زانتین.
(٣) تایبەتی بە ترشی زانتیك
xanthic acid, ترشی زانتیك (کیمیا)؛ ترشی زەرد
xanthin (zan'thin), *n.* زانتین: ماددەیەکی زەردە لە ئاودا ناتوێتەوە لە گوڵی زەرد دەگیرێ.
xanthine (zan'thēn, zan'thin), *n.* زانتین: دوێنەیەکی نیترۆجینی سوورییە بە میزو خوێند هەیە
Xanthippe (zan-tip'ē), *n. Also* Xantippe, ژنێکی دەم دڕێژی بێ حەیا
xantho- (zan'thō, zan'thə), *Also* xanth-, پێشگرێکە بەمانای زەرد (*xanthochroid*).
xanthochroid (zan'thō-kroid'), *adj.* قژ زەرد؛
قژ زەرد و پێست سپی.
n. کەسێکی قژ زەرد
xanthoma (zan'thō-mə, zan'thō-mə), *n.* نەخۆشییەکی پێستە دەبێتە هۆی پەیدابوونی چەند پەڵەی زەرد بەتایبەتی بە پێڵووی چاوەوە.
xanthophyll, xanthophyl (zan'thō-fil), *n.* زانتۆفیل
ڕەنگێکی زەردە لە ... کە لە ... زەردێنەی ... هەیە.

xanthous (zan'thəs), *adj.* (١) زەرد. (٢) پێست زەرد؛ مەنگۆلی؛ تایبەتی بە گەلە مەنگۆلی‌یەکان.
X chromosome = sex chromosome.
xebec (zē'bek), *n. Also* zebec, zebeck, کەشتی‌یەکی سێ ستوونی‌یە جاران بۆ چەتەیی بەکاردەهێنرا لە دەریای ناوەڕاستدا ئێستاش بۆ بازرگانی.
xenia (zē'ni-ə), *n.* کاری هەڵاڵە بۆ سەر چات کردنی تێکەڵ (ڕووەکناسی).
xeno- (zen'ō, zen'ə), پێشگرێکە بەمانای: (١) بێگانە؛ نامۆ: *(xenophobia)*
(٢) دەرەکی؛ ناوەکی؛ بێگانە؛ جیا: *(xenolith)* .
xenogamy (zi-nog'ə-mi), *n.* چات کردن یا جووت گرتنی تێکەڵ، واتە دوو ڕووەکی جیاواز (ڕووەکناسی).
(هەروەها " cross-fertilization ").
-xenogamous *(adj.).*
xenogenesis (zen'ə-jen'ə-sis), *n.* زایینی جیا: بەرهەم هێنانی جۆرە منداڵێك کە هیچ لە دایك و باوکی نەکات.
-xenogenetic *(adj.).*
xenolith (zen'ə-lith), *n.* بەردی بێگانە: پارچە بەردێکە چەسپیوەتە ناو جۆرە بەردێکی ترەوە.
xenon (zē'non, zen'on), *n.* زینۆن: توخمێکی گازی بێ ڕەنگی قورسە بە ئەندازەیەکی زۆر کەم لە هەوادا هەیە.
xenophobe (zen'ə-fōb), *n.* لە بێگانە ترساو؛ کەسێکە لە بێگانە دەترسێ و ڕقیشی لێیەتی.
-xenophobic *(adj.).*
xenophobia (zen'ə-fō'bi-ə), *n.* ترسی بێگانە؛ لە بێگانە ترسان و ڕق لێ بوون.
xero- (zêr'ō, zêr'ə), *Also* xer-, پێشگرێکە بەمانای: وشك: *(xeroderma)*
xeroderma (zêr'ə-dūr'mə), *n.* وشك هەڵاتنی پێست: نەخۆشی‌یەکە دەبێتە هۆی وشکبوونەوەو توێك هەڵدانی پێست
xerography (zêr'ə-grä'fi), *n.* زیرۆگراف: وێنەگرتنی وشك.
-xerographer *(n.).*
xerophilous (zi-rof'ə-ləs), *adj.* لە وشکانیدا دەڕوێ یا دەژێ؛ بیابانی.
xerophthalmia (zêr'of-thal'mi-ə), *n.* وشکبوونەوەی ژێر پێڵووی چاو (بەهۆی کەمی ڤیتامین " A " ەوە).
xerophyte (zêr'ə-fīt'), *n.* ڕووەکی وشکانی؛ ڕووەکی بیابانی.
-xerophytic *(adj.)*; xerophytically *(adv.).*
xerosis (zi-rō'sis), *n.* (١) وشکبوونەوەی نائاسایی پێست و پێڵووی چاو. (٢) وشکبوونەوەو لەکارکەوتنی شانەی لەش بەهۆی پیربوونەوە
xerothermic (zi-rō'thêr'mik), *adj.* (١) وشك و گەرم.
(٢) لە شوێنی وشك و گەرمدا ڕوواو یا ژیاو؛ بیابانی.
Xerox (zē-rôks), *n.* زیرۆکس: (ا) وێنە لەسەر دەرکردن (بە مەکینەی زیرۆکس)؛ وێنە لەبەرگرتنەوە (ب) وێنەی لەبەرگیراوە.
(ج) [X-]. کۆمپانیای زیرۆکس.
v.t. (وێنە) لەبەرگرتنەوە؛ وێنە لەسەر دەرکردن:
(to ~ an article, a booklet, page, document, etc.)
-xion = -(c)tion (British Spelling), (e.g. connexion).
xiphi- (zif'i), *Also* xiph-, xipho-, پێشگرێکە بەمانای: شیر؛ تیغ.
xiphisternum (zif'i-stûr'nəm), *n.* (*pl.* -sterna). بەشی لاخواروی ئێسکە ...
xiphoid (zif'oid), *adj.* (١) شیری؛ بە شێوەی شمشێری.
(٢) تایبەتی بە بەشی خوارووی ئێسکی بەرسنگ
n. = xiphisternum.

Xmas (kris′məs), *n.* = Christmas.
X-radiation (eks′rā′di-ā′shən), *n.* (١) چارەکردنی نەخۆشی بە
تیشکی ئێکس. (٢) تیشکی ئێکس؛ تیشکی سینی.
X-rated (eks′rā′tid), *adj.* (١) بە X نیشانە کراو.
(٢) بێ پەردە (فیلم)؛ باسی جووت بوون دەکات بە ئاشکرا؛ بەرەڵا:
(an ~ movie)
X-ray (eks′rā′), *adj.* تایبەتی بە تیشکی ئێکس؛ بە تیشکی ئێکس
گیراو
v.t. وێنەگرتن بە تیشکی ئێکس؛ چارەکردن بە تیشکی ئێکس.
X ray, (١) تیشکی ئێکس؛ تیشکی سینی؛ تیشکی نەزانراو.
(٢) وێنەی بە تیشکی ئێکس گیراو؛ وێنەی تیشکی ئێکسی.
xylan (zī′lan), *n.* زایلان ماددەیەکی زەردی لینجە لە شانەی دارینی
دارو درەختدا.
xylem (zī′lem), *n.* زایلیم بەشی ڕەقی دارو درەخت (وەك قەدو
لقەکانی)؛ ماددەی ڕەق لە لق و قەدی ڕووەکدا.
xylene (zī′lēn), *n.* زایلین ئاوێتەیەکی هایدرۆکاربۆنی بسووتە لە
بەنزین دەچێ لە قەترانی خەڵووز دەردەهێنرێت (بۆ ڕەنگ کردن بەکاردێت).
xylic acid, ترشی زیلین (کیمیا).
xylidine (zī′lə-dēn′, zil′ə-din), *n. Also* **xylidin,** زایلیدین:
ئاوێتەیەکە لە " زایلین " وەردەگیرێت. (ووشەی پێشوو ببینە).
xylo- (zī′lō, zī′lə), *Also* xyl-, پێشگرێکە بەمانای: دار؛ تەختە؛
دارین. *(xylograph)* .
xylograph (zī′lə-graf′, zī′lə-gräf′), *n.* زایلۆگراف: نەخشی لە
دار هەڵکەنراو؛ وێنەی ئەم نەخشە.
xylography (zī-log′rə-fi), *n.* زایلۆگرافی: نەخش لەسەر دار
هەڵکەندن و وێنەگرتنی.
-xylographer *(n.)*; **xylographic; xylographical** *(adj.)*.
xyloid (zī′loid), *adj.* داری؛ دارین؛ لە دار دەچێ.
xylol (zī′lōl, zī′lol), *n.* = xylene.
xylophagous (zī-lof′ə-gəs), *adj.* دارو تەختە خۆر (وەك مۆرانەو
مێرووی تر)
xylophone (zī′lə-fōn′, zil′ə-fōn′), *n.* زایلۆفۆن؛ زیلۆفۆن:
ئامێرێکی مۆسیقایی دارینە لە سەنتوور دەچێ بریتییە لە ڕیزێك داری پلە
پەیژەیی بە دوو چەکوشی داری بچووك لێ دەدرێ.
-xylophonist *(n.)*.
xylose (zī′lōs), *n.* زایلۆس؛ زیلۆس: شەکری تەختە.
xylotomous (zī-lot′ə-məs), *adj.* دارکونکەر (مۆرانە، مێروو).
xylotomy (zī-lot′ə-mi), *n.* بڕین و ئامادەکردنی بڕگەی تەنکی دار
بۆ تێڕوانین بە گەردبین.
-xylotomic *(adj.)*.
xyst (zist), *n. Also* **xystum, xystus,** (١) دالان؛ ڕاڕەوی سەر گیراو.
(٢) ڕاڕەوی ناو باخچە.
xyster (zis′tēr), *n.* ئامێری ئێسقان کڕاندن (پزیشکەوانی، نەشتەرکاری).

Y y

Y, y (wī), ***n.*** (١) تیپی بیست‌و پێنجەمی ئەلف‌وبێی ئینگلیزی‌یە.
(٢) دەنگی ئەم تیپە " وای ".
(٣) (ا) قاڵبی ئەم تیپە. (ب) ئەم تیپە بە هەڵکەنراوی یا چاپ کراوی.
(٤) بیست‌و پێنجەم؛ نیشانەی پلە یا ژمارەی بیست‌و پێنجەمی ڕستەیەکە.
adj. (١) تایبەتی بە تیپی y . (٢) بیست‌و پێنجەم.
Y (wī), ***n.*** (١) شتێکی دوو پەل لە شێوەی Y دا (وەك كۆڵەکە، بۆری...).
(٢) نیشانەی سەدو پەنجای ڕۆمانی کۆنە.
adj. وەك " Y ".
y, (١) ژمارە یا بڕی نەزانراو (بیرکاری). (٢) **ordinate** .
-y (i), پاشگرێکە مانای خۆشەویستی یا بچووك کردنەوە دەگەیەنێ:
(daddy, kitty)
-y (i), پاشگرێکە بەمانای: (ا) وایە؛ پڕ لە؛ هەیەتی: ***(dirty, healthy)*** .
(ب) ئەختێ؛ تۆزێ: ***(yellowy, chilly)*** .
(ج) خوازا؛ مەیلەو ئەوەیە: ***(sleepy, sticky)*** .
(د) لەوە دەچێت؛ – ی: ***(wavy)*** .
-y (i), پاشگرێکە بەمانای: بوون؛ بارودۆخ؛ چۆنێتی: ***(jealousy)*** .
-y (i), پاشگرێکە بەمانای: کردار؛ کردن؛ – کاری:
(inquiry, entreaty)
yacht (yät), ***n.*** یەخت؛ کەشتی یا بەلەمی گەورەی شۆخی گەشت.
v.i. سواری یەخت بوون؛ بە یەخت گەڕان یا گەشت کردن.
yachting (yät′iŋ), ***n.*** سواری یەخت بوون؛ گەڕان یا گەشت کردن بە یەخت.
yachtsman (yäts′mən), ***n.*** خاوەن یەخت؛ یەختەوان؛ یەخت لێخوڕ.
-yachtsmanship ***(n.).***
yagi (yä′gē), ***n.*** هەوایی (رادیۆو تەلەفزیۆن).
yah (yä, ya), ***adv.*** [Colloq.], = **yes.**
yahoo (yä′hōō, yā′hōō, ya-hōō′), ***n.*** (١) زرتەبۆز؛ جلفڕ؛ کەرتڕ؛ نەزان. (٢) [-Y]. بوونەوەرێکە لە شێوەی مرۆڤداو بە هەموو ناپەسەندی‌یەکانی مرۆڤەوە (لە چیرۆکی " گەلیڤەرز ترافلز " ی ئینگلیزیدا).
Yahweh, Yahwe (yä′we), ***n.*** یاوە: خوای جوولەکەکان؛ خوا.
yak (yak), ***n.*** یاك: گایەکی " تبت " ی کێوی تووك درێژە (ماڵیش دەکرێ).
yak, yack (yak), ***v.i.*** [Slang], زۆروێژی کردن؛ چەنە دان؛ چەنەبازی کردن
n. چەنەبازی؛ دەمەوەری؛ زۆروێژی؛ چەڵتە چەڵت.
yam (yam), ***n.*** یام: جۆرە پەتاتەیەکی شیرینی سوورە.
yamen (yä′mən), ***n.*** بارەگای مەی یا فەرمانڕەوایەکی چین (لە سەردەمی ئیمپەر تۆریدا)؛ سەرا.
yammer (yam′ẽr), ***v.i.*** [Colloq. or Dial.]. (١) بۆڵەبۆڵ کردن؛ سکاڵاکردن؛ نووزەنووز کردن. (٢) قیڕەقیڕ کردن؛ قیڕاندن؛ هاوار کردن.
v.t. بۆڵەبۆڵ کردن؛ سکاڵاکردن؛ نووزەنووز کردن.
n. بۆڵەبۆڵ؛ سکاڵا؛ نووزەنووز.
yang, Yang (yaŋ), ***n.*** یانگ: هێزی نێر یا نێرینە لە جیهان‌و ژیاندا (فەلسەفەی چینی) (وشەی " **yin** " یش ببینە).
Yank (yaŋk), ***n.*** [Slang], = **Yankee.**
yank (yaŋk), ***v.t. & v.i.*** ڕتەکاندن؛ لەپڕ ڕاکێشان یا دەرهێنان:
(He ~ed out a loose tooth.; He ~ed his child out of school.)
n. ڕتەکان؛ لەپڕ ڕاکێشان یا دەرهێنان.
Yankee (yaŋ′ki), ***n.*** یانکی: (١) هاونیشتمانی‌یەکی " نیو ئینگلەند "، واتە " ئینگلتەرەی تازە "، کە بریتی‌یە لە ناوچەی باکووری ڕۆژهەڵاتی ئەمەریکا.
(٢) (ا) هاونیشتمانی‌یەکی ناوچەی باکووری ئەمەریکا؛ باکووری.
(ب) سەربازێکی لەشکری " یەکێتی "ی شەڕی براکوژی ئەمەریکا.
(٣) ئەمەریکی؛ ئەمەریکایی.
adj. تایبەتی بە " یانکی "؛ ئەمەریکی.
Yankeedom (yaŋ′ki-dəm), ***n.*** (١) گشت " یانکی ".
(٢) ناوچە باکووری‌یەکانی ئەمەریکا بەتایبەتی بەشی باکووری ڕۆژهەڵات کە پێی دەووترێ " نیو ئینگلەند ". (٣) ئەمەریکا (وشەی پێشوو ببینە).
Yankee Doodle (dōō′d'l), (١) یانکی دوودڵ: گۆرانی‌یەکی ئەمەریکی‌یە لە سەردەمی شەڕی سەربەخۆیی ئەمەریکادا باوبوو.
(٢) یانکی؛ ئەمەریکی.
Yankeeism (yan′ki-iz'm), ***n.*** (١) یانکی‌یەتی؛ نەریت‌و خووی یانکی. (٢) خوو، کردەوە، یا شتێکی یانکی‌یانە؛ ووتەیەك یا جۆری دووانێکی تایبەتی بە یانکی.
yard (yärd), ***n.*** (١) یارد: ئەندازەیەکە بریتی‌یە لە ٣ پێ یا ٣٦ گرێ یا ٠,٩١٤ مەتر؛ یاردە. (٢) شیشە دارێکی ئاسۆیی‌یە بۆ ڕاگرتنی بایەوانی کەشتی‌و بەلەم.
yard (yärd), ***n.*** (١) حەوشە: ***(churchyard)*** .
(٢) مەیدان (بەتایبەتی کە شوورە کرا بێ بۆ ئیشێکی تایبەتی)؛ گۆڕەپان:
(brickyard, shipyard)
(٣) مەیدانی هێڵی ئاسن: شوێنێکە لە تەنیشت ئیستگەی شەمەندەفەرەوە چەندەها هێڵی ئاسنی تێدا ڕاکێشراوە بۆ شەمەندەفەر چاك کردن‌و ئاڵوگۆڕ کردن‌و ئامادەکردن... (٤) لەوەڕگای ئاسکە کێوی‌و گیانداری وەها.
(٥) پەچە؛ کۆز.
v.t. **(~ up),** کردنە پەچەوە.
v.i. کۆبوونەوە (لە مەیدانێکدا)؛ گردبوونەوە.
yardage (yär′dij), ***n.*** (١) (ا) ئەوەندە یارد. (ب) درێژی، پانی، یا قەوارەی شتێك بە یارد؛ سەرجەمی یارد. (٢) کووتاڵی بە یارد فرۆشراو.
yardage (yär′dij), ***n.*** (١) بەکارهێنانی پەچەی ئیستگەی شەمەندەفەر (بۆ ئاژەڵ حەواندنەوە تا کاتی گوێزانەوەیان). (٢) کرێی ئەم بەکارهێنانە.
yardarm (yärd′ärm′), ***n.*** ئەمسەرو ئەوسەری شیشەداری ئاسۆیی بایەوانی کەشتی.
yard goods, شتوومەکی بە یارد فرۆشراو (وەك کووتاڵ).
yard grass, گیای حەوشە: گیایەکی ساڵانەی زبرو نووك دڕکاوی‌یە.
yard-man (yärd′mən), ***n.*** کارگەری مەیدانی هێڵی ئاسن.
yard-master (yärd′mas′tẽr, yärd′mäs′tẽr), ***n.*** کارگێڕی مەیدانی هێڵی ئاسن.
yardstick (yärd′stik′), ***n.*** (١) دارێکی پێوانەیی پلە پلەیە درێژی‌یەکەی یاردێکە؛ یارد. (٢) سەنگی مەحەك؛ پێوانە؛ پێوانەی تاقیکردنەوەو بەراوورد کردن
yard-wand (yärd′wänd′, yärd′wônd′), ***n.*** = **yardstick.**
yare (yâr), ***adj.*** [Archaic or Dial.], (١) ئامادە.

(٢) چاپك؛ گورج‌وگۆل؛ چالاك. (٣) لێخوڕینی ئاسانەو باش دەڕوات (کەشتی)

adv. [Obs.], یەکسەر؛ خێرا؛ دەمودەس.

yarn (yärn), ***n.*** (١) ڕێس؛ دەزوو؛ بەن.

(٢) [Colloq.]، چیرۆك (بەتایبەتی هی دووروودرێژو پێ لێ هەڵبڕاو)؛ سەرگوروشتە؛ سەرگوزەشتە.

v.i. [Colloq.], چیرۆك گێڕانەوە (بە پێوەنانەوە)؛ هۆنینەوە (چیرۆك).

spin a yarm, چیرۆك گێڕانەوە (بە پێوەنانەوە)؛ هۆنینەوە (چیرۆك)؛ دەماندن

yarn-dyed (yärn'dīd'), ***adj.*** بە ڕێسی لە خوم دراو (واتە پێش چنین).

yarrow (yar'ō), ***n.*** ڕووەکێکە کەڵاکانی بچووك‌و بۆن‌و تام تیژن. (هەروەها " milfoil ")

yashmak, yashmac (yäsh-mäk', yash'mak), ***n.*** پەشماغ؛ پەچە

yataghan, yatagan (yat'ə-gan, yat'ə-gən), ***n.*** شمشێرێکی کورت‌و کووری تورکی‌یە.

yauld (yôd, yäd, yäld), ***adj.*** [Scot.], گورج‌وگۆل؛ چاپك؛ چالاك.

yaupon (yô'pən), ***n.*** درەختێکی بەر سووری هێشووی‌یە گەڵاکەی هەندێ جار وەك چا بەکاردەهێنرێت.

yaw (yô), ***n.*** (١) لە ڕێ لادان (کەشتی، بەلەم).

(٢) بە خواروخێچی ڕۆیشتن. (٣) لە ڕێ لادان (فڕۆکە، گوللە، مووشەك).

v.t. لادان لە ڕێی خۆ.

v.i. (١) لە ڕێ لادان. (٢) گۆشەی ئەم لادانە.

yawl (yôl), ***n.*** (١) jolly-boat . (٢) بەلەمی بایەوانی بچووك.

yawl (yôl), ***n. & v.i.*** [Dial.], yowl.

yawn (yôn), ***v.i.*** (١) باوێشك دان.

(٢) کرانەوە؛ دەم داچەقان (مەجاز):

(a ~ing chasm, fissure, gulf, etc.)

v.t. بە باوێشك دانەوە ووتن: ***(She ~ed a reply.)*** .

n. (١) باوێشك. (٢) دەلاقە؛ کون یا قلیشێکی گەورە.

make a person yawn, ماندوو کردن یا بێ تاقەت کردن بە قسەی ناخۆش‌و بێ تام.

yawp, yaup (yôp, yäp), ***v.i.*** (١) هاوار کردن؛ قیژاندن؛ وەڕین.

(٢) [Slang]، هەڵەوەڕی کردن؛ قسەی قۆڕو بێ تام کردن بە دەنگی بەرز.

(٣) [Colloq.]، باوێشك دان بە دەنگی بەرز.

n. (١) هاوار؛ قیژە؛ وەڕە؛ وەڕین.

(٢) [Slang]، هەڵەوەڕی؛ قسەی بێ تام بە دەنگی بەرز.

yaws (yôz), ***n.pl.*** درمێکی پێستی ناوچە گەرمەکانە دەبێتە هۆی پیزۆکەو برینی پێست

Y chromosome, کرۆموسۆمی نێر. (ووشەی " sex chromosome " ببینە).

y-clept (i-klept'), *past participle of* **clepe.**

adj. [Archaic], ناوی ئەوەیە؛ وای پێ دەڵێن؛ ئەوە ناوێتی.

yd., = yard. (پێوانە)

ye (*thē*, *thə*, *thi*), ***adj.*** [Archaic], = the.

ye (yē; *unstressed* yi), ***pron.*** (١) [Poetic & Archaic]، ئێوە.

(٢) [Dial.]، تۆ.

yea (yā), ***adv.*** (١) بەڵێ؛ ئەرێ؛ ئا؛ ئێ.

(٢) بە ڕاستی؛ بێگومان؛ ئەگەر ڕاستت دەوێت

(٣) [Archaic]، نەك هەر ئەوە بەڵکو ئەوەیش؛ زیاد ئەوەیش.

(He was a good, ~ , fine man.)

n. (١) بەڵێ. دەنگدان بە هۆی بەڵێوە یا پەرەسەندن؛ دەنگی پەسەندی:

(the Y~s and the Nays)

(٢) دەنگدەر بە " بەڵێ " ؛ کەسێکە کە دەنگ دەدات بە پەسەند کردن یا بە ... بە بەڵێکە.

yeah (ye, ya), ***adv.*** [Colloq.], = yes.

yean (yēn), ***v.t. & v.i.*** زایین (مەڕو بزن)؛ زان.

yeanling (yēn'liŋ), ***n.*** بەرخ؛ کار.

adj. بەچکە؛ شیرەخۆرە؛ ساوا

year (yēr), ***n.*** (١) ساڵ.

(٢) (*pl.*) (ا) تەمەن: ***(He seems old for his ~s.)*** .

(ب) کاتێکی زۆر؛ دەمێك؛ کات: ***(She died ~s ago.)*** .

year after year, ساڵ لە دوای ساڵ؛ هەموو ساڵ.

year by year, ساڵ بە ساڵ.

year in, year out, هەموو ساڵ؛ هەموو ساڵێك.

yearbook (yēr'book'), ***n.*** کتێبی ساڵانە؛ کتێبێکە ساڵی جارێك دەردەچێ‌و زانیاری دەربارەی ساڵی ڕابووردووی دەزگایەکی تێدا بڵاودەکرێتەوە بە وێنەوە (بەتایبەتی قوتابخانەو زانکۆ): ***(a college ~)*** .

yearling (yēr'liŋ, yūr'liŋ), ***n.*** (١) ساڵەوەختە؛ گیانداری یەك ساڵە.

(٢) جوانووی یەك ساڵە.

adj. یەك ساڵە.

yearlong (yēr'lôŋ), ***adj.*** بە درێژایی ساڵ.

yearly (yēr'li), ***adj.*** ساڵانە؛ ساڵی؛ هەر ساڵی جارێك: ***(a ~ event)*** .

adv. ساڵانە؛ هەموو ساڵێك؛ ساڵی جارێك: ***(This contest happens ~ .)***

n. بڵاونامە یا بڵاوکراوەیەکی ساڵانە؛ ساڵنامە.

yearn (yūrn), ***v.i.*** (١) (~ for; ~ after) زۆر بیرکردن؛ بە پەرۆشەوە بوون؛ بۆ بە تاسەوە بوون؛ ئارەزوو کردن:

(He ~ed for the old familiar faces and places.)

(٢) بەزەیی پێدا هاتنەوە؛ دڵ پێ سووتان.

yearning (yūr'niŋ), ***n.*** تاسە؛ پەرۆش؛ ئارەزوو؛ بیرکردن.

adj. هی تاسە یا ئارەزوو: ***(a ~ sigh, look, etc.)*** .

-yearningly *(adv.)*.

year-round (yēr'round'), ***adj.*** بە درێژایی ساڵ.

yeast (yēst), ***n.*** (١) هەوێن؛ هەویرترش. (٢) ڕووەکێکی یەك خانەیی کەڕوویی‌یە دەبێتە هۆی خێراکردنی کارلێکی کیمیایی وەك ترشان. (٣) کەف.

v.i. (١) ترشان. (٢) کەف کردن.

yeasty (yēs'ti), ***adj.*** (١) هەوێنی؛ هەویرترشی. (٢) کەفاوی.

(٣) هیچ‌وپووچ؛ ڕووکاری: ***(~ writing)*** .

(٤) دانەمرکاو؛ ووروژاو؛ بێ ئارام

-yeastiness *(n.)*.

yegg (yeg), ***n.*** [Slang], *Also* **yegg-man,** دز؛ماڵبڕ؛ قاسەبڕ؛ قاسەشکێن.

yelk (yelk), ***n.*** [Archaic or Dial.], = yolk.

yell (yel), ***n.*** قیژاندن؛ هاوارکردن؛ شیراندن؛ نەڕاندن.

n. (١) قیژە؛ هاوار؛ شیرە؛ نەڕە.

(٢) قیژەی بە کۆمەڵ بۆ هاندان (وەك لە یاریگادا): ***(a college ~)*** .

yellow (yel'ō), ***adj.*** (١) زەرد. (٢) (ڕەنگ)، زەرد هەڵگەڕاو.

(٣) پێست زەرد (وەك گەلە مەنگۆلی‌یەکان). (٤) [Colloq.]، ترسنۆك؛ نامەرد.

(٥) ووروژێنەر؛ لە هەواڵی ئابڕووبەرو سووك دەکەڕێ (ڕۆژنامە)؛ دەنگوباسی پیس بڵاوکەرەوە: ***(~ journalism)*** .

n. (١) ڕەنگی زەرد؛ زەرد. (٢) بۆیەی زەرد. (٣) زەردێنەی هێلکە.

(٤) نەخۆشی‌یەکە دەبێتە هۆی زەرد هەڵگەڕانی گەڵای ڕووەك.

(٥) (*pl.*) زەردوویی (بەتایبەتی لە ئاژەڵدا). (٦) [Obs.]، دڵ پیسی

v.t. زەرد کردن؛ (ڕەنگ) زەرد هەڵگەڕاندن.

v.i. زەرد بوون؛ (ڕەنگ) زەرد هەڵگەڕان.

-yellowness *(n.)*.

yellowbird (yel'ō-būrd'), ***n.*** حەوت ڕەنگیە؛ مێرنەخۆرە.

yellow-dog contract (yel'ō-dôg'), پەیمانێکی نێوان کرێکارو خاوەن ئیشە بە ڕێ نەدان بە کرێکارەکە بە بوونە ئەندامی یەکێتی کرێکاران.

yellow fever, زەردەتا؛ درمێکی ناوچە گەرمەکانە لە مێشووله‌وە

دانەکەی و دەبێتە هۆی زەردوویی و تاو پشانەوە... هتد.

yellow-hammer (yel′ō-ham′ẽr), *n.* (١) فیرنەگولەیەکی سەرو ملو سنگ زەردە. (٢) دارکونکەرەیەکی پەڕو باڵ زەردە.

yellowish (yel′ō-ish, yel′ə-wish), *adj.* زەردباو؛ زەردکار.

yellow jack, (١) yellow fever. (٢) ئاڵای زەرد (کەشتییەک هەڵی دەکات کە کەرەنتینە کرابێت). (٣) ماسییەکی ڕەنگ زیوی و ئاڵتوونییە.

yellow jacket, زەردەزیرە.

yellow jasmine, یاسەمینی زەرد

yellow journalism, ڕۆژنامەگەری زەرد: ڕۆژنامەگەرییەکە کە هەر بە شوێن هەواڵی نابرووبەرو سووکدا دەگەڕێ و بڵاوی دەکاتەوە (لە مەرەکەبی زەرد بەکارهێنانەوە هاتووە بۆ سەرنج ڕاکێشانی خەڵک).

yellow-legs (yel′ō-legz), *n.* لاق زەردە: باڵندەیەکی قەراغ ئاوی لاق درێژو زەردە

yello metal, کانزای زەرد: (١) زێڕ؛ ئاڵتوون. (ب) دارشتەیەکە لە سەدا شەستی مسی زەردەو لە سەدا چلی چینکۆ.

yellow peril, مەترسی زەرد: ئەو مەترسییەیە کە گوایە لە گەلە پێست زەردەکانەوەیە (وەک: چینی، یابانی، کۆریایی، هتد...) بۆ جێ پێ لەق کردنی گەلە سپییەکان و دەست بەسەر جیهاندا گرتن.

yellow pine, (١) کاجی زەرد (٢) دارو تەختەی ئەم جۆرە کاجە.

yellow race, ڕەگەزی زەرد، کە چینی و یابانی و کۆری و مەنگۆلی... هتد دەگرێتەوە؛ ڕەگەزی مەنگۆل

yellow streak, دەماری ترسنۆکی؛ مەیلی ترسنۆکی

yellow-tail (yel′ō-tāl′), *n.* کلک زەرد: چەند جۆرە ماسییەکی کلک زەردباون

yellow-throat (yel′ō-thrōt′), *n.* قورتم زەرد: فیرنەگولەی ئەمەریکی

yellow warbler, فیرنەگونە زەردە: باڵندەیەکی ئەمەریکییە

yellow-weed (yel′ō-wēd′), *n.* چەند جۆرە گیایەکی گوڵ زەردن.

yellow-wood (yel′ō-wood′), *n.* تەختە زەرد: چەند جۆرە درەختێکی ئەمەریکین تەختەکەیان زەردبووەو کەڵاکەیان ڕەنگی لێ دەگیرێت.

yellowy (yel′ō-i, yel′ə-wi), *adj.* زەردباو؛ زەردکار.

yelp (yelp), *v.i.* (١) قرووسکان؛ حەپاندن (بە ئازارەوە)؛ حەپەکردن. (٢) ناڵاندن

n. قرووسکە؛ قرووسکان؛ حەپ.

(The dog gave a ~ when I stepped on its tail.)

-yelper *(n.)*.

yen (yen), *n.* [illegible]

yen (yen), *n.* [Colloq.] [illegible]

v.i. [Colloq.] [illegible]

yeoman (yō′mən), *n.* (١) [illegible]

[illegible]

(٢) yeoman of the guard [illegible]

[illegible]

(٣) [illegible]

yeomanly (yō′mən-li), *adj.* (١) [illegible]

adv. [illegible]

yeoman of the (royal) guard, [illegible]

yeomanry (yō′mən-ri), *n.* (١) [illegible]

[illegible]

yeoman's service, [illegible]

[illegible]

yep (yep), *adv.* [Slang], = yes.

yes (yes), *adv.* (١) بەڵێ؛ ئەرێ؛ ئا؛ ئێ؛ یا. (٢) زیاد لەوەیش؛ سەرەڕای ئەوەیش:

(I shall be ready, ~ , eager to help you.)

(٣) " yes " گەلێ جار وەک پرسیاریش بەکاردەهێنرێت بەمانای " چی ؟ "، " هیچی ترت هەیە بیڵێی؟ "، " وا نییە ؟ "، " وایە؟ ":

(The taxes are reasonable. Y~?; We must all contribute what we can. Y~?)

n. (١) ئەرێ؛ بەڵێ؛ ئا؛ وەڵامی پەسەندی یا ئەرێ. (٢) دەنگی پەسەندکردن (کۆ)؛ دەنگی " ئەرێ " یا " بەڵێ "؛ دەنگدەر بە " ئەرێ " (کۆبوونەوەی ئەنجوومەن). (هەروەها " aye " بەم مانایە).

v.t. & *v.i.* پەسەندکردن؛ قایل بوون؛ وەڵام دانەوە بە " بەڵێ ".

yes-man, [Slang], کەسێکە سەرزکەی هەر شتێک بڵێ لەگەڵ ئەوەیە؛ نۆکەر؛ کلکەلەقێکەر.

yester- (yes′tẽr), پێشگرێکە بەمانای: (١) دوێنێ؛ هی دوێنێ: *(yesterday)* (ب) ڕابوردوو؛ پێشوو: *(yesteryear)*.

yesterday (yes′tẽr-di, yes′tẽr-dā′), *n.* (١) دوێنێ؛ دوێکە. (٢) لەم دواییەدا؛ تازە؛ لەم بەینەی پێشوودا.

adv. (١) دوێنێ؛ دوێکە. (٢) لەم دواییەدا؛ تازە.

adj. دوێنێ؛ هی دوێنێ: *(~ morning)*.

yestereve (yes′tẽr-ēv′), *n.* & *adv.* [Arch. or Poetic], دوێنێ ئێوارە؛ دوێنێ شەو.

yesterevening (yes′tẽr-ēv′niŋ), *n.* & *adv.* [Arch. or Poetic], = yestereve.

yestermorn (yes′tẽr-môrn′), *n.* & *adv.* [Arch. or Poetic], دوێنێ بەیانی.

yestermorning (yes′tẽr-môr′niŋ), *n.* & *adv.* [Arch. or Poetic]. = yestermorn.

yestern (yes′tẽrn), *adj.* [Archaic],= yester.

yesternight (yes′tẽr-nīt′, *n.* & *adv.* [Archaic or Poetic], دوێنێ شەو.

yesteryear (yes′tẽr-yēr′), *n.* & *adv.* [Arch. or Poetic], (١) پار؛ ساڵی پار. (٢) ساڵی ساڵان؛ جاری جاران؛ جاران.

yestreen (yes-trēn′), *n.* & *adv.* [Scot. or Poetic], دوێنێ شەو؛ دوێنێ ئێوارە.

yet (yet), *adv.* (١) هێشتا؛ جارێ؛ تا ئەو کاتە:

(They have not ~ finished eating.; They had not ~ left.)

(٢) ئێستا؛ جارێ. *(We can't leave just ~ .)*

(٣) هێشتا؛ ئێستاش؛ تائێستا ئێستاش:

(There is ~ a chance for peace.)

(٤) ئێستاش *(I could hear the screams ~ .)*

(٥) لەگەڵ ئەوەشدا. *(It is strange, ~ true.)*

(٦) [illegible] هێشتا *(They may ~ get what they want.)*

(٧) [illegible] *(He did not come, nor ~ write.)*

(٨) بەڵام *(She was lovely, ~ stupid.)*

conj. کەچی؛ [illegible] هێشتا.

(He worked very hard, ~ he failed.)

as yet, تا ئێستا؛ هێشتا؛ [illegible]

yew [illegible] (١) [illegible]

[illegible] (٢) [illegible]

(٣) [illegible]

Yiddish (yid′ish), *n.* [illegible]

[illegible]

[illegible]

adj. (١) تایبەتی بەم زمانە؛ ییدی.
(٢) [Slang]، هی جوولەکە؛ جوولەکە؛ جوو.

yield (yēld), ***v.t.*** (١) (ا) بەرگرتن؛ بەردان؛ هاتنە بەر؛ بەرهەم دان؛ قازانج کردن
(A tree ~s fruit.; Our orchard ~ed a good crop this year.; Your money ~s 4% in the bank now.)
(ب) ئەنجام دان بەدەستەوە؛ بەرهەم بوون:
(Their advice to us ~ed many benefits.)
(٢) بەدەستەوەدان؛ دەست لێ هەڵگرتن؛ خۆ بەدەستەوەدان:
(to ~ ground to the enemy.; He ~ed himself up to pleasure.)
(٣) پێدان؛ پێ بەخشین؛ دان پیانان:
(He ~ed his consent. to ~ a point in a debate)
(٤) [Archaic]، بۆ بژاردن؛ پێدان لەبری.

v.i. (١) هاتنە بەرهەم؛ بەرگرتن؛ سوود بوون.
(٢) بەدەستەوەدان؛ دەست هەڵگرتن؛ وازهێنان:
(We are determined never to ~ .)
(٣) پسان؛ ڕووخان؛ بەرگە نەگرتن؛ شکان؛ هەرەس بردن.
(٤) (to ~) نۆرەی خۆ پێدان؛ سەرەی خۆ پێدان؛ ڕێ پێدان؛ مل بۆ کەچ کردن(لە ڕووی ڕێزەوە):
(to ~ to a senior person, a driver on the road,etc.)

n. (١) بڕشت؛ بەر؛ بەرهەم؛ بەروبووم:
(What is the ~ of wheat per acre?)
(٢) سوود؛ قازانج؛ دەسکەوت:
(The ~ on investments is low nowadays.)

-yielder ***(n.).***

yielding (yēl′diŋ), ***adj.*** مل کەچ؛ دەستەمۆ؛ مالی؛ گوێ ڕایەڵ:
(a ~ disposition)

-yieldingly ***(adv.)***; **yieldingness** ***(n.).***

yin (yin), ***n.*** ین: هێزی من یا مێینە لە جیهاندا (فەلسەفەی چینی).
(ووشەی " yang " یش ببینە).

yip (yip), ***n.*** قرووسکە قرووسکی سەگ؛ حەپە حەپی یەك لە دوای یەك.
v.i. قرووسکاندن؛ حەپاندن پەیتا پەیتا.

yipe (yīp), ***interj.*** ووتەیەکە ترس، ئازار، یا سەرسامی دەردەبڕێت.

yippie (yip′i), ***interj.*** یپیی‌یی!: قریوەی خۆشییە.

yird (yûrd), ***n.*** [Scot.],= **earth.**

ylang-ylang (ē′läŋ- ē′läŋ), ***n. Also*** **ilang-ilang**, (١) دارێکی ناوچە گەرمەکانی ئاسیایە گوڵی زەردی سەوزباوی بۆن خۆش دەگرێ.
(٢) ڕۆنێکە لە گوڵی ئەم درەختە دەگیرێ و بۆنی خۆشی لێ درووست دەکرێ؛ ئەم بۆنە

yodel, yodle (yō′d'l), ***v.t. & v.i.*** گۆرانی ووتن بە دەنگی بەرزو بەرەبەرە نزم کردنەوە.
n. گۆرانی‌یەکە وەك هۆرە دەنگی تێدا بەرزو نزم دەکرێتەوە.

-yodeler ***(n.)***; **yodler** ***(n.).***

yoga (yō′gə), ***n.*** یۆگە: (ا) فەلسەفەیەکی هیندی‌یە بریتی‌یە لە بیرکردنەوە و خۆڕاگرتن و مێشکی خۆ پاك کردنەوە لە بیری زیانبەخش بۆ نزیکبوونەوە لە گیانی خوایی. (ب) وەرزشێکە بۆ لەش و مێشك ساغی و هێنانەدی ئەم فەلسەفەیە

yogi (yō′gi), ***n. Also*** **yogin**, یۆگی: پەیڕەوی کەری " یۆگە " .
(ووشەی پێشوو ببینە)

yogurt, yoghurt (yō′goort), ***n.*** ماست.

yoicks (yoiks), ***interj. Also*** **hoicks**, [British], قریوەی ڕاوچی‌یە بۆ سەگ و تانجی تێ کردن لە ڕاوە ڕێویدا.

yoke (yōk), ***n.*** (١) نیلە (٢) جووتە گا؛ جووت. ***(a ~ of oxen)*** .
(٣) نیشانەی بەندایەتی؛ نیشانەی بەندەگی
(٤) زۆرداری؛ بەندیتی؛ باری قورس؛ دیلیتی؛ بەندەگی:
(the ~ of a tyrant; to throw off the ~ of servitude)
(٥) پەیوەندی: ***(the ~ of brotherhood; the marriage ~)*** .
(٦) شتێکە کە لە نیلە بکات: (ا) شان چێو: دارێکە دەخرێتە سەر شان و مل و دوو سەتڵ یا شتی وەها بەم سەرو ئەو سەرەکەیەوە هەڵدەگیرێت.
(ب) گیرە (مەکینەکاری). (٧) (ا) شان و ملی کراس و چاکەت.
(ب) ئەو بەشەی تەنوورەو کراسە کە دەکەوێتە سەر هەردوو سمت.
(٨) [Obs.]، پەلەیەك زەوی‌یە کە بە ڕۆژێك بکێڵرێ بە جووتێ گا.
(٩) [Scot.]، ماوەی نێوان دوو ووچانی جووتە گا.
(١٠) [Scot.]، بەشێکی ڕۆژی ئیشە؛ تاو.

v.t. (١) نیلە کردن؛ نیلە کردنە مل. (٢) پێکەوە بەستن؛ لێکدان؛ جووت کردن.
(٣) مارەکردن؛ هێنان (ژنهێنان). (٤) [Rare]، بە دیل گرتن؛ کردن بە بەند.

v.i. پێکەوە بەستران؛ بوون بە یەك؛ لێکدران.

yoke-bone (yōk′bōn), ***n.*** ئێسقانی گۆنە.

yokefellow (yōk′fel′ō), ***n.*** (١) هاودەم؛ ئاوەڵ؛ هاودەنگ؛ هاوڕێ؛ هاونیلە (مەجان). (٢) هاوسەر؛ ژن؛ مێرد.

yokel (yō′k'l), ***n.*** لادێیی (لە ڕووی گاڵتەپێکردنەوە)؛ هیچ نەزان

yolk (yōk), ***n.*** (١) زەردێنەی هێلکە.
(٢) ڕۆنێکە لە بەرگنی مەڕ دەگیرێ.

-yolky ***(adj.).***

yon (yon), ***adj., adv. & pron.*** [Archaic],= **yonder.**

yond (yond), ***adv. & adj.*** [Archaic],= **yonder.**

yonder (yon′dēr), ***adj.*** ئەوێ؛ ئەوەی ئەوێ؛ ئەوانەی ئەوێ؛ ئەو؛ ئەوە: ***(Y~ stream is deeper than this one.; that road ~)*** .
adv. لەوێ؛ لەوێدا؛ لەو شوێنەدا.

yoo-hoo (yōō′hōō), ***interj.*** یووهوو: ووتەیەکە بۆ بانگ کردن،
(وەك: " هۆ فلان کەس ! ").

yore (yôr, yōr), ***n.*** ڕابوردوو؛ زوو؛ کۆن؛ کاتی کۆن: ***(days of ~)*** .
adv. [Obs.], لە کۆندا؛ لە ڕابوردوودا.

Yorkshire pudding, شیرینی‌یەکە لە هێلکەو ئاردو شیرو ڕۆناوی گۆشتی سوورەوەکراو درووست دەکرێت.

Yorkshire terrier, سەگێکی بچووکی تیسکنە لە ناوچەی " یۆرکشایەر " ی ئینگلتەرەوە هاتووە.

you (ū), ***pron.*** (١) تۆ. (٢) ئێوە. (٣) کەسێك؛ پیاو؛ مرۆڤ:
(Y~ can't win them all.; Y~ can never tell.; It is much easier to cycle with the wind behind ~ .)

you-all, ***pl. pron.*** [Southern U.S.], ئێوە.

you'd (ūd), **(1) you had. (2) you would.**

you'll (ūl), **(1) you will. (2) you shall.**

young (yuŋ), ***adj.*** (١) گەنج؛ لاو؛ منداڵ؛ جوان؛ هەرزەکار.
(٢) بەهێز؛ بەتین؛ گورج وگۆڵ (٣) تازە (وەك حیزبێك یا بزووتنەوەیەکی تازە).
(٤) ساوا؛ تازە دامەزراو؛ تازە.
(٥) نەشارەزا؛ نەوکار؛ نەزان؛ کاڵ و کرچ؛ فەریك.
(٦) بچکەڵە؛ منداڵێکی بە ناوی باوکی‌یەوە ناونراو:
(They say ~ Smith is ill.)
n. بەچکە؛ تووتکە؛ تووتەڵە؛ بەچکە بەگشتی: ***(a bear and her ~)*** .
the young, لاوان؛ گەنجان؛ جوانان.
with young, سکپڕ؛ ئاوس.

young blood, (١) لاوان؛ گەنجان؛ خەڵکی گەنج.
(٢) گەنجی؛ بیروباوەڕو هێزو بازووی لاوان.

youngish (yuŋ′ish), ***adj.*** نەختێ گەنج.

youngling (yuŋ′liŋ), ***n.*** (١) گەنجێك؛ لاوێك؛ لاو؛ گەنج
(٢) بەچکە؛ نەمام. (٣) نەوکار؛ نەشارەزا؛ کەسێکی نەشارەزا.
adj. گەنج.

youngster (yuŋ′stēr), ***n.*** (١) منداڵ. (٢) لاو؛ گەنجێك. (٣) بەچکە.
(٤) قوتابی پۆلی دووەمی ئەکادیمی هێزی دەریایی ئەمەریکی.

Young Turk, شۆڕشگێڕ؛ ڕادیکاڵی؛ پەڕگر (ئەمە لەناوی حیزبی

" تورکیای تازە " یا " تورکیای لاو "ەوە وەرگیراوە کە لە سالی ١٩٠٨-١٩١٨ تورکیای دەبرد بەرێوە)

younker (yuŋ'kēr), *n.* (١) لاو؛ پیاوێکی گەنج (٢) منداڵ.

your (yoor), *pron.* هی تۆ: *(Is this ~ book, wallet, etc.?)* .

you're (yoor, ūr), = you are.

yours (yoorz), *pron.* (١) هی تۆ *(Is this cup ~ ?)* .
(٢) ئەوەی تۆ *(Y~ was the first face I recognized.)* .

yourself (yoor-self', yēr-self'), *pron.* (*pl.* yourselves),
(١) خۆت (دووپاتکردنەوە)؛ خۆت بەخۆت؛ خۆتی خۆت: *(You ~ went.)* .
(٢) خۆت: *(You'll hurt ~ .)* .
(٣) باری ئاسایی خۆت:
(You haven't been ~ ever since your illness.)

yours truly, (١) دڵسۆزت: وتەیەکە نامەی پێ کۆتایی دەهێنرێت.
(٢) [Colloq.]، من؛ خۆم: *(This car belongs to ~ .)* .

youth (ūth), *n.* (١) گەنجێتی؛ گەنجی؛ لاوێتی؛ لاوی؛ هەرزەکاری؛ کوڕێتی؛ کچێنی. (٢) لاوان؛ گەنجان؛ جوانان: *(the ~ of a nation)* .
(٣) لاو؛ گەنج؛ هەرزەکار:
(Several ~s showed up for the demonstration.)

youthful (ūth'fəl), *adj.* (١) گەنج؛ هەرزە: *(~ offenders)* .
(٢) گەنجانە؛ تایبەتی بە گەنج؛ وەك گەنج یا لاو:
(a ~ appearance; ~ behavior)
(٣) تازە؛ ساوا. (٤) چالاك؛ بەتین.

-youthfully *(adv.)*; youthfulness *(n.)*.

youth hostel = hostel.

you've (ūv; *unstressed* yoov, yəv), = you have.

yowl (youl), *v.i.* ناڵاندن؛ لووراندن؛ هاوارکردن
n. ناڵە؛ لوورە؛ هاوار

yo-yo (yō'yō'), *n.* یۆیۆ (١) یارییەکە بریتییە لە تاڵە بەنێك و بەکرەیەك سەرێکی تاڵە بەنەکە لە بەکرەکە پێچراوە و سەرەکەی تری لە پەنجەیەکەوە کە تاڵە بەنەکە ڕادەکێشی بۆ لای خۆت لەسەر بەکرەکە هەڵدەکرێ و کە بەریشی دەدەیتەوە دەکرێتەوە و هەروەها. (٢) [Slang]، کەسێکی ڕاڕا یا دوودڵ.
(٣) [Slang]، کەسێکی کەر یا بێ مێشك.

yperite (ē'pēr-it), *n.* = mustard gas.

ytterbium (i-tūr'bi-əm), *n.* ئیتربیۆم: توخمێکی کانزایی دەگمەنە (کیمیا)

yttrium (it'ri-əm), *n.* ئتریەم: توخمێکی کانزایی دەگمەنە (کیمیا).

yuan (ū-än'), *n.* یووان: پارەی کۆنی چینییە.

yucca (yuk'ə), *n.* یەکە (١) ڕووەکێکی ئەمەریکایییە لە توخمی شلێر گەڵاکەی وەك شیر تیژ و درێژە و گوڵەکەی سپی و هێشووییە.
(٢) گوڵی ئەم ڕووەکە.

yule (ūl), *n.* جەژنی لەدایك بوونی عیسا؛ کریسمەس.

yule log, بڕەداری کریسمەس: بڕەدارێکی گەورەیە شەوی کریسمەس لە ئاگردانی ناوماڵدا دەسووتێنرا

yule-tide (ūl'tid'), *n.* سەردەمی کریسمەس

Yuman (ū'mən), *n.* یوومان: زمانی خێڵی " یووما "و چەند خێڵێکی تری هیندی ئەمەریکایییە کە لە ناوچەی ئەریزۆنا و خواروی کالیفۆرنیا و مەکسیك دەژین.
adj. یوومایی: تایبەتی بە خێڵی " یووما "و زمان و کلتوورەکەیان.

yummy (yum'i), *adj.* [Colloq.]. زۆر خۆش (خواردەمەنی).

yumyum (yum'yum'), *interj.* [Colloq.]. زۆر خۆشە! (خواردەمەنی).

yuppie, Yuppie, yuppy (yūp'i), *n.* [Colloq.], یەپی گەنجێکی بەهەڵپەی شارنشینی خۆش گوزەران.

yurt (yūrt), *n.* دەوارێکی چەرم یا لبادی خڕو قووچکەداری مەنگۆلە کۆچەرەکانی سیبریایە

ywis (i-wis'), *adv.* [Obs.], = iwis.

Z z

Z, z (zē; Brit. zed), ***n.*** (١) تیپی بیست و شەشەمی ئەلفوبێی ئینگلیزییە. (٢) دەنگی ئەم تیپە: " زی " یا " زێد ". (٣) (ا) قالبی ئەم تیپە. (ب) ئەم تیپە بە چاپ کراوی یا هەڵکەنراوی. (٤) بیست و شەشەم؛ نیشانەی پلە یا ژمارەی بیست و شەشەمی ڕستەیەکە.
adj. (١) تایبەتی بە تیپی Z . (٢) بیست و شەشەم.
Z (zē; Brit. zed), ***n.*** (١) شتێکە لە شێوەی Z دا.
(٢) ژمارەی دوو هەزاری ڕۆمانی کۆنە.
adj. وەك Z .
Z, ژمارە یا بڕی نەزانراو (بیرکاری).
zabaglione (zäb´əl-yō′ni), ***n.*** زابلیۆنی خواردنەوەیەکی ئیتاڵییە لە هێلکە و شەکر و ناوی میوە یا شەرابی پێکەوە شڵەقێنراو پێکدێت.
zaffer, zaffre (zaf′ēr), ***n.*** زافەر: تێکەڵاوێکە لە ئۆکسیدی کۆباڵت و سلیکا شووشە و فەخفووری پێ ڕەنگ دەکرێت بە شین.
zamia (zā′mi-ə), ***n.*** زامیا: درەختێکی قەد ئەستووری کورتی بێ لقی گەڵا بارەشێنی ناوچە گەرمەکانە لە کۆمەڵەی دارخورما.
zamindar (zə-mēn´där′), ***n.*** زەمیندار: (١) باجگری زەوی (لە-هیندستانی کۆن). (٢) خاوەن زەوی؛ دەرەبەگ (بەتایبەتی کە باج بدات بە میری).
zany (zā′ni), ***n.*** (١) نوێنەری قۆشمەی شانۆگەری پێکەنیناوی کۆن. (٢) کەسێکی قۆشمە و لاسایکەرەوە. (٣) کەسێکی ساویلکە یا بێ مێشك.
adj. (١) قۆشمە؛ پێکەنیناوی. (٢) سەیر؛ نابەجێ؛ بێ مانا. (٣) شێت؛ زۆر سەیر.
zap (zap), ***v.t.*** (١) لەپڕ کوشتن؛ پەلاماردان و کوشتن؛ لە مل دان. (٢) تەزووی ئەلەکتریك یا لیزەر لێدان. (٣) ڕاوەشاندن. (٤) لە مل دان (مەجاز)؛ پەڕاندن.
v.i. بە فرکە ڕۆیشتن؛ بە توندی و زەبرەوە ڕۆیشتن.
n. (١) گڤە؛ فرکە. (٢) پیامالین؛ هێرش.
zareba, zareeba, zariba (zə-rē′bə), ***n.*** (١) پەرژین یا تەیمانی ئۆردوگا (٢) ئۆردوگا یا دێی پەرژین کراو یا تەیمان کراو (بەتایبەتی لە سودان)
zax (zaks), ***n.*** ئامێرێکە لە تەشوێ دەکات.
zeal (zēl), ***n.*** هەستی بەجۆش؛ هەستی گەرم؛ پەرۆش؛ دڵ گەرمی:
(to show ~ for a cause, one's work, duty, etc.)
zealot (zel′ət), ***n.*** (١) لایەنگری توندوتیژ و کوێرانە؛ پەرگر:
(a religious ~)
(٢) [Z-]. ئەندامی کۆمەڵێکی ئاینی جوولەکەی پەرگرە کە بە توندوتیژی بەرهەڵستی داگیرکەری ڕۆمانەکانیان دەکرد لە فەلەستین دا.
zealotry (zel′ət-ri), ***n.*** لایەنگری توندوتیژ و کوێرانە؛ پەرگری؛ هەست و دڵ گەرمی‌یەکی ئێجگار زۆر.
zealous (zel′əs), ***adj.*** بە پەرۆش؛ بە جۆش؛ هەست و دڵ گەرم؛ بە دڵ؛ خوێن گەرم: ***(~ to satisfy an employer; ~ efforts)*** .
-**zealously** ***(adv.)***; **zealousness** ***(n.).***
zebec, zebeck (zē′bek), ***n.*** = **xebec.**
zebra (zē′brə), ***n.*** کەرە کێوی: جۆرە کەرێکی کێوی میلی سپی و ڕەشدارە، واتە بازووە.
zebra crossing, [British], شوێنی پەڕینەوەی سەر شەقامی نیشانە کراو بە هێڵی سپی سپی.
zebrass (zē′bras´), ***n.*** جاشی نێرەکەری کێوی و ماکەری ماڵی.
zebra finch, فیسقەگوڵەیەکی ئوستراڵی بازووە.
zebra fish, جۆرە ماسی‌یەکی بازووە.
zebrine (zē′brīn, zē′brin), ***adj.*** لە کەرە کێوی دەچێ؛ تایبەتی بە کەرە کێوی.
zebrula (zē′broo-lə), ***n. Also*** **zebrule,** جاش یا جوانووی کەرە کێوی و ماین.
zebu (zē′bū), ***n.*** گای کۆپارەدار: جۆرە گایەکی زلی هیندستانی و ئەفەریقایی‌یە دووگێك بە پشت ملی‌یەوەیەتی.
zecchino (tsek-kē′nô), ***n. Also*** **zechin** = **sequin # 1.**
zed (zed), ***n.*** زێد: تیپی Z بەپێی ووتنی ئینگلیزی. (ووشەی دووەمی دوای ئەمە ببینە)
zedoary (zed′ō-ēr′i), ***n.*** زەردەچەوە.
zee (zē), ***n.*** زی: تیپی Z بەپێی ووتنی ئەمەریکی.
zein (zēn), ***n.*** پرۆتینێکە لە گەنمەشامی دەردەهێنرێ. (لە دروستکردنی پلاستیك و بۆیە و شتی وەهادا بەکاردێت).
Zeitgeist (tsīt′gīst´), ***n.*** [G], شێوەی بیرکردنەوە و بۆچوون و هەست و ڕەووشتی سەردەم یا چەرخێك.
zemindar (zi-mēn´där′), ***n.*** = **zamindar.**
Zen Buddhism (zen), ***Also*** **Zen,** زێن بوودیزم: ئاین یا فەلسەفەیەکی هیندی و یابانی و چینی‌یە بۆ گەیشتنە ڕۆشنبیری و ڕاستی لەڕێی بیرکردنەوەوە.
zenana (ze-nä′nə), ***n.*** ژنانە: بەشی ژنان لە خانوو یا ماڵی ڕۆژهەڵاتیدا.
Zend-Avesta (zen′də-ves′tə), ***n.*** = **Avesta.**
zenith (zē′nith), ***n.*** (١) تەوقەسەری ئاسمان؛ باڵاترین خاڵی ئاسمان (ئەستێرەناسی). (٢) تاف؛ ڕۆپە؛ تەوقەسەر؛ لووتکە؛ نووك؛ سەری سەر:
(He was at the ~ of his power and fame.)
zeolite (zē′ə-līt´), ***n.*** زیۆلیت: جۆرێکە لە سلیکات لە بەردی ئاگرپڕێندا.
zephyr (zef′ēr), ***n.*** (١) (ا) بای خۆرئاوا؛ شەماڵ؛ بای شەماڵ. (ب) شنە؛ شنە با. (٢) زەفیر: قوماشێکی تەنکە. (٣) شتێکی سووك، کەم، سەردەمی، هتد...
Zephyrus (zef′ēr-əs), ***n.*** خوای شەماڵ یا بای خۆرئاوا (ئەفسانەی یۆنانی).
zeppelin (zep′ə-lin, zep′lin), ***n.*** باڵۆنی زێپلین؛ باڵۆن.
zero (zêr′ō), ***n.*** (١) سفر. (٢) هیچ؛ سفر: ***(His chances of success sank to ~ .)***
zero in, (١) نیشان (ی چەکی ئاگرین) چاکردن. (٢) (on ~) مشت لێگرتنەوە؛ نیشان لێگرتنەوە؛ سەرنجی تەواو خستنە سەر.
zero hour, کاتی دیاریکراو: (١) کاتی دیاریکراو بۆ دەست بە هێرش کردن یا بە کارێکی تری سوپایی:
(~ for the coup d'état was 3:00 a.m.)
(٢) کاتی دیاریکراو بۆ دەستپێکردنی کارێکی گرنگ.

zest (zest), ***n.*** (١) تام؛ مزری؛ تام خۆشی؛ شتی تام خۆشکەر؛ مەزە.
(٢) خۆشی؛ تام (مەجان): ***(Conversation adds ~ to a walk.)*** .
(٣) تاسەی ژین؛ جۆش؛ حەز؛ دڵ گەرمی؛ تین؛ خۆشی لێوەرگرتن:
(to do something with ~ ; to enter into a plan with ~)
(٤) تویکڵە لیمۆو پرتەقاڵ (کە بۆ تام دەخرێتە شتەوە).
v.t. خۆش کردن؛ تام خۆش کردن.
-zestless *(adj.)*; zestlessly *(adv.)*.
zestful (zest'fəl), ***adj.*** خۆش؛ مزر؛ بەتام؛ دڵ گەرم؛ بەتین؛ حەزکەر؛ بەجۆش
-zestfully *(adv.)*; zestfulness *(n.)*.
zesty (zest'i), ***adj.*** خۆش؛ بەتام؛ مزر؛ بەجۆش؛ بەتین؛ دڵ گەرم.
zeugma (zōōg'mə, zūg'mə), ***n.*** بەکارهێنانی کردارێك یا ناوەڵناوێك بۆ باس کردنی دوو ووتەی رستەیەك ئەگەرچی بەپێی رێزمان ئەبێ هەر باسی یەکێکیان بکات (رێزمان):
(with weeping eyes and hearts; to kill a man and his dreams)
Zeus (zōōs, zūs), ***n.*** زووس سەرگەورەی خواکانی یۆنانی‌یەکان (ئەفسانەی یۆنانی).
zibeline (zib'ə-līn', zib'ə-lin), ***adj.*** زیبلین: تایبەتی بە سەمموورەو کەوڵەکەی.
n. (١) کەوڵی سەمموورە. (٢) قوماشێکی نەرمی تووکاوی‌یە وەك فەروە.
zibet, zibeth (zib'it), ***n.*** = **civet.**
ziggurat (zig'oo-rat), ***n.*** زەقوورە: جۆرە بورجێکی قووچکەیی چەند نهۆمی ئاشووری‌و بابلی‌یەکانە.
zigzag (zig'zag'), ***n.*** (١) هێڵ یا نەخشەی پێچاوپێچ؛ رێباز یا شتی پێچاوپێچاوی (٢) یەکێك لەم پێچانە؛ پێچ.
adj. پێچاوپێچ؛ خواروخێچ؛ پێچاوی:
(a ~ line, course, road, fence, trench, etc.)
adv. بە خواروخێچی؛ بە پێچاوپێچ؛ بە پێچو پەنا.
v.t. & v.i. بە پێچاوپێچ رۆیشتن؛ پێچاوپێچ کردن.
zikkurat, zikurat (zik'oo-rat), ***n.*** = **ziggurat.**
zillion (zil'yən), ***n.*** [Colloq.], زیلیۆن: ژمارەیەکی بێ شومار؛ ژمارەیەکی ئێجگار زۆر.
zinc (ziŋk), ***n.*** چینکۆ؛ تووتیا؛ زینك.
v.t. چینکۆ پۆش کردن؛ زینك لێدان.
zincate (ziŋk'āt), ***n.*** زینکات: خوێ‌یەکە لە یەکگرتنی زینك یا ئۆکسیدی زینك‌و ماددە تفتەکان پەیدا دەبێت.
zincic (ziŋk'ik), ***adj.*** چینکۆیی؛ زینکی.
zincite (ziŋk'īt), ***n.*** زینکایت: ئۆکسیدی زینکی سوور.
zincky, zinky (ziŋk'i), ***adj.*** = **zincic.**
zincography (ziŋ-kog'rə-fi), ***n.*** زینکۆگراف: هەڵکەندنی تیپ‌و وێنە، هتد... لەسەر تەبەقی چینکۆ بۆ چاپ کردنی.
-zincographer *(n.)*; zincographic; zincographical *(adj.)*.
zinc ointment, مەڵحەمی زینك: مەڵحەمێکە ئۆکسیدی زینکی تێدایە بۆ نەخۆشی پێست بەکاردێت.
zincous (ziŋk'əs), ***adj.*** zincic.
zinc oxide, ئۆکسیدی زینك؛ ژەنگی تووتیا؛ زینکی سپی.
zinc white, = zinc oxide.
zing (ziŋ), ***n.*** [Slang], (١) چالاکی؛ تین؛ گورج‌وگۆڵی؛ چوست‌و چالاکی؛ جۆش (٢) ویزەوویز؛ گیزەگیز؛ زیکەزیك.
v.i. ویزەوویز کردن؛ بە گیزەگیز رۆیشتن: ***(Bees ~ed by.)*** .
zingara (tsēŋ'gä-rä'), ***n.*** [It.], کچە قەرەج؛ ژنە قەرەج
zingaro (tsēŋ'gä-rō'), ***n.*** [It.], gypsy.
zingy (ziŋ'i), ***adj.*** [Slang], (١) خۆش‌و بە جۆش
(a ~ play, opera, music, etc.)

(٢) جوان‌و شۆخ‌و سەرنج راکێش؛ کەشخە: ***(She wore a new ~ dress.)***
zinkenite, zinckenite (ziŋ'kə-nīt'), ***n.*** زینکنیت: کانزایەکی خۆڵەمێشی‌یە (کیمیا).
zinnia (zin'i-ə, zin'yə), ***n.*** زینیا؛ گوڵە پایزە.
Zion (zī'ən), ***n.*** (١) گردی زایەن لە قودس
(٢) رەگەزی جوولەکە؛ جوولەکە بە گشتی؛ جوومەکان.
(٣) بەهەشت
Zionism (zī'ən-iz'm), ***n.*** زایۆنیزم؛ جووگەری.
Zionist (zī'ən-ist), ***n. & adj.*** زایۆنی؛ زایۆنیست؛ جووگەر.
-zionistic *(adj.)*.
zip (zip), ***n.*** (١) گیزە (وەك دەنگی گوللە)؛ گڤە؛ ویزە.
(٢) [Colloq.]، چالاکی؛ تین؛ جۆش؛ چوست‌و چالاکی.
v.i. (١) گیزە کردن (وەك گوللە)؛ بە ویزە رۆیشتن؛ گڤە کردن.
(٢) [Colloq.]، بە پەلە چوون؛ خێرا چوون؛ بە فرکە چوون:
(I'll just ~ to the store.)
v.t. [Colloq.], (١) خێرا بردن؛ بە پەلە بردن:
(I'll ~ you to the airport in no time.)
(٢) (~ **up**) خۆش کردن: ***(A little vinegar will ~ up the salad.)***
(٣) (ا) داخستن (بە زریزە وەك پانتۆڵ).
(ب) داخستن (دەم): ***(to ~ one's lips or mouth)*** .
Zip Code, zip code [zone improvement plan], کلیلی-پۆستە؛ ژمارەی پۆستەی ناوچە: ژمارەیەکە پۆستەی ناوچەکە دیاری دەکات‌و بەشێکە لە ناونیشانی خەڵك‌و دەزگا لە ئەمەریکا (بۆ ئاسان کردنی پۆستە گەیاندن).
zip fastener, [British], **zipper.**
zip gun, دەمانچەی خۆماڵی.
zipper (zip'ēr), ***n.*** (١) جزمە یا کاڵۆشی زنجیردار.
(٢) زنجیری پانتۆڵ‌و بلووس، هتد...؛ زریزە؛ زیپ.
(هەروەها " **slide fastener** " وە " **zip fastener** ").
zippy (zip'i), ***adj.*** [Colloq.], چالاك؛ گورج‌وگۆڵ؛ خێرا؛ چوست‌و چالاك.
zircon (zûr'kon), ***n.*** زێرکۆن: سلیکاتی زێرکۆنیۆم: بەردێکی بلووری بەنرخە.
zirconium (zēr-kō'ni-əm), ***n.*** زێرکۆنیۆم: رەنگ زێڕی: توخمێکی کانزایی خۆڵەمێشی یا رەشە (کیمیا).
zither (zith'ēr), ***n. Also* zithern,** قانون: ئامێرێکی مۆسیقایە؛ سەنتوور.
-zitherist ***(n.)***.
zloty (zlō'ti), ***n.*** زلۆتی: پارەی پۆڵەندی‌یە
zo- (zō), **zoo.**
zoa (zō'ə), ***n. plural of*** **zoon.**
-zoa (zō'ə), پاشگرێکە بەمانای: توخمە گیاندار: ***(protozoa)*** .
zoanthropy (zō-an'thrə-pi), ***n.*** شێتێتی‌یەکە کە شێتەکە خۆی بە گیانداری چوارپێ دەزانێ.
zodiac (zō'di-ak'), ***n.*** (١) بازنەی بورجەکان (ئەستێرەناسی)؛ بازنەی-کەلوویەکان: بازنەیەکە کراوە بە دوانزە بەشەوە هەر یەکەی وێنەی کەلووییەکی تێدا نەخشە کێشراوە. (٢) وێنەی بازنەی بورجەکان (بە دوانزە بەشەکەیەوە)؛ نەخشەی بازنەی کەلووەکان. (٣) [Rare]، بازنە.
zodiacal (zō-dī'ə-k'l), ***adj.*** تایبەتی بە بازنەی بورجەکان (ئەستێرەناسی).
zodiacal light, رووناکی کەلوویی: رووناکی‌یەکە لە ناوچەی خۆرئاوادا پاش خۆرئاوا بوون دەبینرێ‌و لەناوچەی خۆرهەڵاتدا پێش خۆر هەڵاتن
zoisite (zois'īt), ***n.*** زۆیسیت: بەردێکی بەنرخی پەمەیی، خۆڵەمێشی، یا قاوەیی‌یە بریتی‌یە لە سلیکاتی کالسیۆم‌و ئەلەمنیۆمی ئاوی.
zombi, zombie (zom'bi), ***n.*** (١) خوای ئەژدیها (لای ئەوانەی

لەسەر ئایینی " ڤوودوو " دەڕۆن لە ڕۆژئاوای ئەفەریقاو هایتی‌و هتد...).
(٢) (ا) هێزێکی لە سرووشت بەدەر مردوو زیندوو دەکاتەوە (لە ئاین‌و جادووگەری " ڤوودوو " دا). (ب) مردووی گیان بە بەردا کراو لەلایەن ئەم هێزەوە (کە بەپێی فەرمانی ئەم هێزەیش دەجووڵێتەوە).
(٣) [Slang]، کەسێکی هەست مردووی حۆل بێ مێشکی گێژوویژ.
(٤) خواردنەوەیەکی مەستکەرە لە تێکەڵاوکردنی چەند خواردنەوەیەکی کحوولی‌و ئاوی میوە پێك دێت

zonal (zōn′'l), *adj.* (١) ناوچەیی؛ هەرێمی.
(٢) ناوچە ناوچە کراو؛ بەش کراو بە ناوچە ناوچە.

zonary (zōn′ə-ri), *adj.* = zonal.

zonate (zōn′āt), *adj. Also* **zonated,** ناوچە ناوچە کراو؛ هێڵ پێدا ڕاکێشراو بۆ بەش بەش کردنی.

zonation (zō-nā′shən), *n.* ناوچە ناوچە کران؛ بەش بەش کران بە هێڵی دیاریکەر

zone (zōn), *n.* (١) [Poetic] پشتێن؛ کەمەربەند
(٢) یەکێکە لە پێنج هەرێمەکەی ڕووی زەوی (بەگوێرەی ئاووهەوای هەرێمەکە ناونراوە: *(torrid ~ ; temperate ~ ; frigid ~)* .
(٣) ناوچە؛ هەرێم: *(a canal ~ ; cotton ~ ; demilitarized ~)* .
(٤) ناوچەیەکی شار (کە بۆ جۆرە بەکارهێنانێك تەرخان کراوە وەك بۆ: بازرگانی باخچە، ماڵ، هتد...).
(٥) ناوچەیەکی شارێکی گەورەی بەش کراو بە چەند ناوچەیەکەوە بۆ مەبەستی پۆستە.
v.t. (١) بەش بەش کردن بە ناوچە ناوچەوە (بەتایبەتی شارێك کە هەر ناوچە یا گەڕەکێکی بۆ جۆرە بەکارهێنانێك تەرخان کرابێت وەك: بازرگانی، ماڵ، هتد...).
(٢) دەورەدان (بە پشتێن یا کەمەربەند). (٣) نیشانە کردن بە هێڵی جیاکەرەوە.
v.i. بەش کران بە ناوچە ناوچەوە

zonked (zô′ngkt), *adj.* [Slang], *Also* **zonked out,** سەرخۆش (بە خواردنەوە یا بەنگ)؛ مەست؛ کەیل.

zonule (zōn′ūl), *n.* (١) هەرێم یا ناوچەی بچووك.
(٢) پشتێن یا کەمەربەندی بچووك

zoo (zōō), *n.* باخچەی گیانداران؛ باخچەی گیانەوەر. (هەروەها " **zoological garden** ").

zoo- (zō′ō, zō′ə), *Also* zo-, پێشگرێکە بەمانای: (ا) گیانەوەر؛ گیاندار *(zoology)* . (ب) گیانەوەرناسی: *(zoogeography)* .

zoochemistry (zō′ə-kem′is-tri), *n.* کیمیای گیانەوەری.

zoogeographic (zō′ə-jē′ə-graf′ik), *adj.* تایبەتی بە دابەشبوونی جوگرافی گیانەوەر.

-**zoogeographical** *(adj.)*; **zoogeographically** *(adv.)*.

zoogeography (zō′ə-ji-og′rə-fi), *n.* جوگرافیای گیانەوەری: لێکۆڵینەوەی دابەشبوونی گیانەوەر بەسەر ناوچەی جوگرافیدا.

-**zoogeographer** *(n.)*.

zoogloea (zō′ə-glē′ə), *n.* تۆپەڵە بەکتریایەکی جەلاتینی‌یە پێکدێت بەهۆی ئاوسانی دیواری شانەیەکەوە کە ئاو زۆر هەڵدەمژێت.

zoography (zō-og′rə-fi), *n.* گیانەوەرناسی نیشانەهەڵدان: لقێکی گیانەوەرناسی‌یە بریتی‌یە لە نیشانەهەڵدانی گیانەوەرو لانەکەی.

-**zoographer** *(n.)*; **zoographic**; **zoographical** *(adj.)*.

zooid (zō′oid), *adj.* گیانەوەری؛ تایبەتی بە گیانەوەر؛ لە گیانەوەر دەچێ.
n. (١) شانەیەك یا تەنێکی گیانەوەریی گەردبینی‌یە کە سەربەخۆی خۆی دەبزوێ وەك گیاندارێکی سەربەخۆ (وەك تۆوی تۆماو)
(٢) گیانەوەرێکی گەردبینی‌یە کە بەشێکە لە تۆپەڵە گیانەوەرێکی وەها

-**zooidal** *(adj.)*.

zoolatry (zō-ol′ə-tri), *n.* گیانەوەرپەرستی

zoological (zō′ə-loj′i-k'l), *adj. Also* zoologic, تایبەتی بە گیانەوەرزانی؛ گیانەوەری.

-**zoologically** *(adv.)*.

zoological garden = zoo.

zoologist (zō-ol′ə-jist), *n.* گیانەوەرزان؛ زانای گیانەوەر.

zoology (zō-ol′ə-ji), *n.* (١) گیانەوەرزانی؛ زانستی گیانەوەر.
(٢) گیانەوەری ناوچەیەك بەگشتی. (٣) زانستنامەیەکی گیانەوەرزانی

zoom (zōōm), *v.i.* (١) وییزەوییز کردن؛ ڤرە، کڤە، یا گززە کردن.
(٢) بە ووززە، گززە، یا ڤرە ڕۆیشتن: *(The cars were ~ing by on the freeway.)*
(٣) بە پەلە ڕۆیشتن یا جووڵانەوە؛ خێرا هاتن‌و چوون.
(٤) خێرا فڕین، هەڵسان، یا بەرزبوونەوە بۆ ئاسمان (فڕۆکە).
(٥) (**~ in ; ~ out**) نزیك خستنەوە یا دوور خستنەوەی دیمەن بە جووڵاندنی هاوێنەی کامێرا؛ جووڵاندنی هاوێنەی کامێرا بۆ دوورو نزیك خستنەوەی دیمەنێك.
v.t. (١) خێرا فڕۆکە هەڵساندن بۆ ئاسمان.
(٢) (ا) دوورو نزیك خستنەوەی دیمەن بە جووڵاندنی هاوێنەی کامێرا
(ب) جووڵاندنی هاوێنەی کامێرا لەپڕ بۆ ئەم مەبەستە.
n. (١) ووزەووز؛ ڤرە؛ کڤە؛ گززە. (٢) لەپڕ هەڵسانی فڕۆکە.

zoometry (zō-om′ə-tri), *n.* ئەندازەگیری گیانەوەر؛ ئەندازە گرتن‌و بەراووردکردنی گیانەوەرو ئەندامەکانی.

-**zoometric**; **zoometrical** *(adj.)*; **zoometrically** *(adv.)*.

zoomorphic (zō′ə-môr′fik), *adj.* گیانەوەری؛ شێوەی لە گیانەوەر چوو: *(a ~ deity)* .

zoomorphism (zō′ə-môr′fiz'm), *n.* (١) بە گیانەوەر پیشاندانی خوا؛ گیانی گیانەوەر کردن بە بەر خودادا؛ تایبەخۆی گیانەوەر نان بە خواوە (ووشەی " **anthropomorphism** ").
(٢) شێوەی گیانەوەر بەکارهێنان لە هونەردا.

-**zoon** (zō′on), پاشگرێکە بەمانای: گیانەوەر؛ شانە یا گیانەوەری گەردبینی سەربەخۆ: *(spermatozoon)* .

zooparasite (zō′ə-par′ə-sīt′), *n.* گیانەوەری مشەخۆر.

-**zooparasitic** *(adj.)*.

zoophagous (zō-of′ə-gəs), *adj.* گیانەوەرخۆر؛ گۆشتخۆر.

zoophile (zō-of′ə-li), *n.* گیانەوەر دۆست (بەتایبەتی یەکێك کە دژی توێکاری گیانداری زیندوو بێ لە تاقیگەدا).

zoophilous (zō-of′ə-ləs), *adj.* (١) گیانەوەر دۆست؛ گیانەوەرخواز.
(٢) بە گیانەوەر چات کراو (ڕووەك).

zoophobia (zō′ə-fō′bi-ə), *n.* ترسی گیانەوەر؛ لە گیانەوەر ترسان.

zoophyte (zō′ə-fīt′), *n.* گیانەوەری ڕووەکی: گیانەوەری لە ڕووەك چوو لە شێوەو تایبەخۆدا (وەك شیلان‌و ئیسفەنج).

-**zoophytical** *(adj.)*.

zooplasty (zō′ə-plas′ti), *n.* پەیوەست کردنی شانەی گیانەوەر لە لەشی مرۆڤ.

-**zooplastic** *(adj.)*.

zoosperm (zō′ə-spûrm′), *n.* = spermatozoon.

zoospore (zō′ə-spôr′, zō′ə-spōr′), *n.* تەنی یەك خانەیی ڕووەکی بزۆك (وەك هەندێ قەوزە).

-**zooporic**; **zoosporous** *(adj.)*.

zootechnician (zō′ə-tek-nish′ən), *n.* گیانەوەر پەروەردەکەر.

zootechnics (zō′ə-tek′niks), *n.* = zootechny.

zootechny (zō′ə-tek′ni), *n.* گیانەوەر پەروەردەکردن؛ پەروەردە- کردن‌و زاوزێ پێ کردن‌و وەچە چاك کردنی گیانەوەر.

-**zootechnical** *(adj.)*.

zootomy (zō-ot′ə-mi), *n.* (١) توێکاری گیانەوەر.
(٢) توێکاری بەراوورد.

-**zootomic**; **zootomical** *(adj.)*.

zoot suit, دەستە جلێکی پیاوانەی کۆن باوە لە پانتۆڵێکی دەلبی دەرەلنگ

تەسك و چاكەتێكی درێژو یەخە پان و قەنەواچە ئەستوور پێكدێت.

zoril, zorille (zôr′il), *n. Also* zorila, گیانەوەرێكی شیردەری ئەفەریقی‌یە لە توخمی مشكی خورما.

Zoroastrian (zō′rō-as′tri-ən), *adj.* زەردەشتی؛ تایبەتی بە زەردەشت و ئاینەكەی

n. زەردەشتی؛ كەسێكی زەردەشتی.

Zoroastrianism (zō′rō-as′tri-ən-iz′m), *n.* زەردەشتی؛ ئاینی زەردەشتی (كە دەڵێت: لە جیهاندا دوو خوا یا هێز هەیە یەكێكیان هی ئاش یا ڕووناكی و ئەوی تریشیان هی خراپ یا تاریكی‌یە و ئەم دوو هێزە هەمیشە لە ناكۆكیدان؛ بەڵام لە ئەنجامدا هێزی ڕووناكی سەردەكەوێت).

zoster (zos′tẽr), *n.* (١) كەمەر؛ پشتێن. (٢) herpes zoster.

zounds (zoundz), *interj.* [Archaic], جوێنێكە توڕەیی، بێزاری، یا سەرسامی دەردەبڕێ.

zucchetto (tso͞o-ket′ō), *n.* كڵاوی قەشە كاسۆڵیك و سەرەك قەشەو پاپا

zucchini (zo͞o-kē′ni), *n.* كوولەكە ئاریكەی سەوز؛ كوولەكەی چێشت.

zwitterion (tzvit′ẽr-ī′ən), *n. Also* zwitter ion, ئایۆنی جووتە یا هاوبەش: ئایۆنی گەرم و سارد یا بەهێزو بێ هێز پێكەوە (كیمیای فیزیایی).

zygapophysis (zig′ə-pof′ə-sis, zī′gə-pof′ə-sis), *n.* جووت چوكڵە یا زیادە ئێسقانێكە كە دوو بڕبڕە لێك دەدات.

zygo- (zī′gō, zig′ə), *Also* zyg-, پێشگرێكە بەمانای: (١) جووت؛ دوو *(zygodactyl)*. (٢) جووت بوون؛ یەككرتن: *(zygospore)*.

zygodactyl (zī′gə-dak′til, zig′ə-dak′til), *adj.* جووت چنگ؛ دووچنگە: دوو چنگی بەرەو پێشەوەیەو دووانیشی بەرەو دواوە (وەك هەندێ باڵندە).

n. باڵندەی دووچنگە: باڵندەیەكە دوو چنگی لە دواوەیەو دوو چنگیشی لە پێشەوە (وەك تووتی).

zygoma (zī-gō′mə, zi-gō′mə), *n.* (١) zygomatic bone. (٢) zygomatic arch. (٣) zygomatic process.

zygomatic (zī′gə-mat′ik, zig′ə-mat′ik), *adj.* كوڵمی؛ گۆنەیی؛ تایبەتی بە ئێسقانی گۆنە.

zygomatic arch, كەوانەی كوڵم یا گۆنە

zygomatic bone, ئێسقانی كوڵم (هەروەها "cheek-bone").

zygomatic process, چوكڵە یا زیادە ئێسقانی كوڵم (كە كەوانەی كوڵم پێك دێنن).

zygomorphic (zī′gə-môr′fik, zig′ə-môr′fik), *adj. Also*- **zygomorphous,** دووفلیقانە (ڕووەكناسی، گیانەوەرناسی)؛ دوانە؛ دوو بەشی پەیوەست.

-**zygomorphism** *(n.)*.

zygosis (zī-gō′sis, zi-gō′sis), *n.* جووت بوونی دوو " گەمیت "، واتە خانەی زاوزێ.

zygospore (zī′gə-spôr′, zig′ə-spōr′), *n.* تەنێكی پێكهاتوو لە جووت بوونی دوو " گەمیت "، واتە خانەی زاوزێی هاوڕەگەز.

zygote (zī′gōt, zig′ōt), *n.* زایگۆت: خانەی پێكهاتوو لە جووت بوونی دوو " گەمیت "، واتە خانەی زاوزێ.

-**zygotic** *(adj.)*.

zymase (zī′mās), *n.* زایمێز: هەوێنێكە شەكر دەگۆڕێت بۆ ئەلكهول و دووەم ئۆكسیدی كاربۆن، واتە دەبێتە هۆی ترشان.

-zyme (zīm), پاشگرێكە بەمانای: هەوێن؛ ئەنزیم.

zymo- (zī′mō, zī′mə), *Also* zym-, پێشگرێكە بەمانای: ترشان: *(zymology)*

zymogen (zī′mə-jən), *n. Also* zymogene, زایمۆجین: هەوێن پەیداكەر؛ ترش پەیداكەر.

zymogenic (zī′mə-jen′ik), *adj. Also* zymogenous, (١) تایبەتی بە " زایمۆجین " (وشەی پێشوو ببینە). (٢) ترشێنەر؛ (٣) هەوێن پەیداكەر؛ ترش پەیداكەر.

zymology (zī-mol′ə-ji), *n.* هەوێنزانی؛ زانیاری هەوێنەكان؛ زانیاری هەوێن و ترشان.

-**zymologic; zymological** *(adj.)*; **zymologist** *(n.)*.

zymolysis (zī-mol′ə-sis), *n.* ترشان.

-**zymolytic** *(adj.)*.

zymometer (zī-mom′ə-tẽr), *n.* زایمۆمەتر: ترشان پێو؛ ئامێری ترشان پیشاندەر.

zymoplastic (zī-mō′plas′tik), *adj.* هەوێن پەیداكەر؛ ترش پەیداكەر

zymoscope (zī-mō′skōp′), *n.* زایمۆسكۆپ: هێزی هەوێن پێو؛ ئامێرێكە هێزی ترشاندنی هەوێن دەپێوێت.

zymosis (zī-mō′sis), *n.* (١) ترشان. (٢) نەخۆشی تووش بوون. (٣) [Rare]، درم؛ نەخۆشی پەڕۆك.

zymotic (zī-mot′ik), *adj.* (١) تایبەتی بە ترشان. (٢) پەڕۆك؛ تایبەتی بە نەخۆشی پەڕۆك: *(a ~ disease)*.

zymurgy (zī′mẽr-ji), *n.* كیمیای ترشان: لقێكە لە كیمیا لە ترشان دەكۆڵێتەوە (بەتایبەتی دەربارەی شەراب و بیرە گرتنەوە)؛ ترشانزانی.

IRREGULAR VERBS

کرداری نائاسا

Infinitive	Past Tense	Past Participle
abide	abode; abided	abode; abided
arise	arose	arisen
awake	awoke	awaked; awoke
backbite	backbit	backbitten; backbit
backslide	backslid	backslid; backslidden.
be (am; *art* * ; is; are)	was: *wast*; *wert*; were	been
bear	bore: bare	borne; born
beat	beat	beaten
become	became	become
befall	befell	befallen
beget	begot; begat	begotten
begin	began	begun
behold	beheld	beheld
bend	bent	bent; bended
bereave	bereaved; bereft	bereaved; bereft
beseech	besought	besought
beset	beset	beset
bespeak	bespoke	bespoken; bespoke
bestride	bestrode	bestridden; bestrid; bestrode
bet	bet; betted	bet; betted
betake	betook	betaken
bethink	bethought	bethought
bid	bade: bid	bidden; bid
bide	bode; bided	bided
bind	bound	bound
bite	bit	bitten; bit
bleed	bled	bled
blend	blended; blent	blended; blent
bless	blessed: blest	blessed; blest
blow	blew	blown
break	broke	broken; *broke*
breed	bred	bred
bring	brought	brought
broadcast	broadcast; broadcasted	broadcast; broadcasted
browbeat	browbeat	browbeaten
build	built	built
burn	burnt; burned	burnt; burned
burst	burst	burst
buy	bought	bought

* ئەو وشانەی بە تیپی خوار (Italic) نوسراون شێوەی کۆنن .

cast	cast	cast
catch	caught	caught
chide	chid	chidden; chid
choose	chose	chosen
cleave	clove; cleft	cloven; cleft
cling	clung	clung
clothe	clothed; *clad*	clothed; *clad*
come	came	come
cost	cost	cost
creep	crept	crept
crow	crowed; crew	crowed
cut	cut	cut
dare	dared; durst	dared
deal	dealt	dealt
dig	dug; *digged*	dug; *digged*
do	did	done
draw	drew	drawn
dream	dreamed; dreamt	dreamed; dreamt
drink	drank	drunk
drive	drove	driven
dwell	dwelt	dwelt
eat	ate	eaten
fall	fell	fallen
feed	fed	fed
feel	felt	felt
fight	fought	fought
find	found	found
flee	fled	fled
fling	flung	flung
fly	flew	flown
forbear	forbore	forborne
forbid	forbade; forbad	forbidden
forecast	forecast; forecasted	forecast; forecasted
forego	forewent	foregone
foreknow	foreknew	foreknown
foresee	foresaw	foreseen
foretell	foretold	foretold
forget	forgot	forgotten
forgive	forgave	forgiven
forsake	forsook	forsaken
forswear	forswore	forsworn
freeze	froze	frozen
gainsay	gainsaid	gainsaid
get	got	got; gotten
gild	gilded; gilt	gilded
gird	girded; girt	girded; girt
give	gave	given

go	went	gone
grave	graved	graven; graved
grind	ground	ground
grow	grew	grown
hamstring	hamstringed; hamstrung	hamstringed; hamstrung
hang	hung; hanged	hung; hanged
have(hast; has)	had; *hadst*	had
heard	heard	heard
heave	heaved; hove	heaved; hove
hew	hewed	hewed; hewn
hide	hid	hidden; hid
hit	hit	hit
hold	held	held
hurt	hurt	hurt
inlay	inlaid	inlaid
keep	kept	kept
kneel	knelt	knelt
knit	knitted; knit	knitted; knit
know	knew	known
lade	laded	laden
lay	laid	laid
lead	led	led
lean	leant; leaned	leant; leaned
leap	leapt; leaped	leapt; leaped
learn	learnt; learned	learnt; learned
leave	left	left
lend	lent	lent
let	let	let
lie	lay	lain
light	lighted; lit	lighted; lit
lose	lost	lost
make	made	made
mean	meant	meant
meet	met	met
melt	melted	melted; molten
misdeal	misdealt	misdealt
misgive	misgave	misgiven
mislay	mislaid	mislaid
mislead	misled	misled
mistake	mistook	mistaken
misunderstand	misunderstood	misunderstood
mow	mowed	mown
outbid	outbade; outbid	outbidden; outbid
outdo	outdid	outdone
outgo	outwent	outgone

outgrow	outgrew	outgrown
outride	outrode	outridden
outrun	outran	outrun
outshine	outshone	outshone
outspread	outspread	outspread
outwear	outwore	outworn
overbear	overbore	overborne
overcast	overcast	overcast
overcome	overcame	overcome
overdo	overdid	overdone
overdraw	overdrew	overdrawn
overeat	overate	overeaten
overfeed	overfed	overfed
overgrow	overgrew	overgrown
overhang	overhung	overhung
overhear	overheard	overheard
overlay	overlaid	overlaid
overleap	overleapt; overleaped	overleapt; overleaped
overlie	overlay	overlain
override	overrode	overridden
overrun	overran	overrun
oversee	oversaw	overseen
overset	overset	overset
overshoot	overshot	overshot
oversleep	overslept	overslept
overspread	overspread	overspread
overtake	overtook	overtaken
overthrow	overthrew	overthrown
overwork	overworked	overworked; overwrought
partake	partook	partaken
pay	paid	paid
put	put	put
read	read	read
rebuild	rebuilt	rebuilt
recast	recast	recast
relay	relaid	relaid
rend	rent	rent
repay	repaid	repaid
retell	retold	retold
rid	ridded; rid	rid; ridded
ride	rode	ridden
ring	rang; rung	rung
rise	rose	risen
rive	rived	riven; rived
run	ran	run
saw	sawed	sawn; sawed
say	said	said
see	saw	seen

seek	sought	sought
sell	sold	sold
send	sent	sent
set	set	set
sew	sewed	sewn; sewed
shake	shook	shaken
shear	sheared; *shore*	shorn; sheared
shed	shed	shed
shine	shone	shone
shoe	shod	shod
shoot	shot	shot
show	showed	shown; showed
shred	shredded; *shred*	shredded; *shred*
shrink	shrank; shrunk	shrunk; shrunken
shrive	shrove; shrived	shriven; shrived
shut	shut	shut
sing	sang; *sung*	sung
sink	sank; *sunk*	sunk; sunken
sit	sat	sat
slay	slew	slain
sleep	slept	slept
slide	slid	slid; slidden
sling	slung	slung
slink	slunk	slunk
slit	slit	slit
smell	smelt; smelled	smelt; smelled
smite	smote; *smit*	smitten; *smit*
sow	sowed	sown; sowed
speak	spoke; *spake*	spoken
speed	sped; speeded	sped; speeded
spell	spelt; spelled	spelt; spelled
spend	spent	spent
spill	spilt; spilled	spilt; spilled
spin	spun; span	spun
spit	spat; *spit*	spat; *spit*
split	split	split
spoil	spoilt; spoiled	spoilt; spoiled
spread	spread	spread
spring	sprang	sprung
stand	stood	stood
stave	staved; stove	staved; stove
steal	stole	stolen
stick	stuck	stuck
sting	stung	stung
stink	stank; stunk	stunk
strew	strewed	strewn; strewed
stride	strode	stridden; strid
strike	struck	struck; striken
string	strung	strung
strive	strove	striven
sunburn	sunburned; sunburnt	sunburned; sunburnt

swear	swore; *sware*	sworn
sweep	swept	swept
swell	swelled	swollen; swelled
swim	swam	swum
swing	swung	swung
take	took	taken
teach	taught	taught
tear	tore	torn
tell	told	told
think	thought	thought
thrive	throve; thrived	thriven; thrived
throw	threw	thrown
thrust	thrust	thrust
tread	trod	trodden; trod
unbend	unbent	unbent
underbid	underbid	underbidden; underbid
undergo	underwent	undergone
undersell	undersold	undersold
understand	understood	understood
undertake	undertook	undertaken
underwrite	underwrote	underwritten
undo	undid	undone
upset	upset	upset
wake	woke; waked	waked; woken; woke
waylay	waylaid	waylaid
wear	wore	worn
weave	wove	woven; wove
wed	wedded	wedded; wed
weep	wept	wept
win	won	won
wind	winded; wound	winded; wound
withdraw	withdrew	withdrawn
withhold	withheld	withheld
withstand	withstood	withstood
work	worked; ***wrought***	worked; ***wrought***
wring	wrung	wrung
write	wrote; *writ*	written; ***writ***

IRREGULAR PLURALS

کۆی نائاسا

Singular	Plural
addendum	addenda
alga	algae
alumna	alumnae
alumnus	alumni
analysis	analyses
antenna	antennas, antennae
apparatus	apparatuses
appendix	appendices, appendixes
axis	axes
bacillus	bacilli
bacterium	bacteria
basis	bases
beau	beaux
bison	bison
buffalo	buffalos, buffaloes
bureau	bureaus
bus	busses, buses
cactus	cactuses, cacti
calf	calves
child	children
corps	corps
corpus	corpora, corpuses
crisis	crises
criterion	criteria
curriculum	curricula
datum	data
deer	deer
die	dice
dwarf	dwarfs, dwarves
diagnosis	diagnoses
echo	echoes
elf	elves
ellipsis	ellipses
embargo	embargoes
emphasis	emphases
erratum	errata
fireman	firemen
fish	fish, fishes
focus	focuses
foot	feet
formula	formulas
fungus	fungi, funguses
genus	genera
goose	geese
half	halves
hero	heroes
hippopotamus	hippopotami,
hippopotamuses	
hoof	hoofs, hooves
hypothesis	hypotheses
index	indices, indexes
knife	knives
leaf	leaves
life	lives
loaf	loaves
louse	lice
man	men
matrix	matrices
means	means
medium	media
memorandum	memoranda
millennium	millenniums, milennia
moose	moose
mosquito	mosquitoes
mouse	mice
nebula	nebulae, nebulas
neurosis	neuroses
nucleus	nuclei
oasis	oases
octopus	octopi, octopuses
ovum	ova
ox	oxen

paralysis	paralyses
parenthesis	parentheses
person	people
phenomenon	phenomena
potato	potatoes
radius	radii, radiuses
scarf	scarfs, scarves
self	selves
series	series
sheep	sheep
shelf	shelves
scissors	scissors
species	species
stimulus	stimuli
stratum	strata
syllabus	syllabi, syllabuses
symposium	symposia, symposiums
synthesis	syntheses
synopsis	synopses
tableau	tableaux
that	those
thesis	theses
thief	thieves
this	these
tomato	tomatoes
tooth	teeth
torpedo	torpedoes
vertebra	vertebrae
veto	vetoes
vita	vitae
wharf	wharfs, wharves
wife	wives
wolf	wolves
woman	women
zero	zeros, zeroes

Common Abbreviations and Acronyms

کورتکراوە باوەکان

Abbreviation	Meaning in Kurdish
A	
A.B., Bachelor of Arts	بڕوانامەی بەکەلۆریۆسی ئەدەبیات
abbr., abbreviation	کورتکراوە
A.D., *or* **AD,** Anno Domini	پاش زاین؛ ساڵی زاینی
adj., adjective	ئاوەڵناو
adv., adverb	ئاوەڵکردار
AF, Air Force	هێزی هەوایی
AFB, Air Force Base	بنکەی هێزی هەوایی
AI *or* **A.I.,** Amnesty International	ڕێکخراوی لێبوردنی جیهانی
a.m. *or* **A.M.,** Ante Meridiem	پێش نیوەڕۆ
A.M. *or* **M.A.,** (L. *Artium Magister*), Master of Arts	بڕوانامەی ماستەری هونەر و ئەدەب
A.M.A., American Medical Association	ڕێکخراوی پزیشکیی/ پزیشکەوانیی ئەمەریکی
AIDS, Acquired Immune Deficiency Syndrome	ئەیدز؛ نەخۆشیی کەمیی بەرگریی لەش
A.P., Associated Press	ئاژانسی هەواڵ (ئەسۆشێتد پرێس)
Apr., April	گوڵان
apt., apartment	خانە؛ شوقە
A.S.A.P., *or* **ASAP,** *or* **a.s.a.p,** As Soon As Possible	بەزووترین کات
assoc., associate	هاو؛ یاریدەدەر
asst., assistant	یاریدەدەر
Aug., August	گەلاوێژ ؛ ئاب
Ave., Avenue	شەقام
A.W.O.L, *Mil.* absent without official leave	نەهاتن بۆ ئیش بێ مۆڵەتی فەرمی
B	
B.A., (L. *Baccalaureus Artium*) Bachelor of Arts	بڕوانامەی بەکالۆریۆسی هونەر و ئەدەب
B.B.A., Bachelor of Business Administration	بڕوانامەی بەکالۆریۆسی کارگێڕی
BBC., British Broadcasting Corporation	دەزگای پەخشی بەریتانی؛ دەزگای رادیۆ و تەلەفزیۆنی بەریتانی
B.C., *or* **BC,** (١) Before Christ (٢) British Columbia	(١) پێش زاین. (٢) کۆڵۆمبیای بەریتانی (بەشی ڕۆژاوای کەنەدا)
B.D.S., Bachelor of Dental Surgery	بڕوانامەی بەکەلۆریۆسی نەشتەرگەریی دان
Bldg., Building	خانوو
Blvd., Boulevard	شەقام (پان)
B.S., Bachelor of Science	بڕوانامەی بەکالۆریۆسی زانست
B.Sc., Bachelor of Science	بڕوانامەی بەکالۆریۆسی زانست
C	
C, Celsius	پلەی سەدیی گەرما
C.C., carbon copy	وێنەی دەقاودەق
C.E.O. *or* **CEO,** Chief Executive Officer	سەرۆکی ئەنجومەنی بەڕێوەبەران

CIA *or* **C.I.A.**, Central Intelligence Agency	دەزگای ناوەندی هەواڵگری ئەمریکا
Co., Company	کۆمپانیا
C.O.D., cash/collect on delivery	پارە دەدەیت کاتی وەرگرتن
colloq., colloquial; colloquialism	زمانی ئاخافتن؛ زمانی قسەکردن
conj., conjunction	ئامرازی لێکدەر؛ ئامرازی پەیوەندی
C.P.A., Certified Public Accountant	ژمێریاری گشتیی بڕوانامەدار
CV., Curriculum Vitae	کورتەی ژیاننامە / ژیننامە

D

D.D.S., (١) Doctor of Dental Science (٢) Doctor of Dental Surgery	(٢) پزیشکی دان؛ دانساز. (١) نەشتەرگەری دان؛ پزیشکی نەشتەرگەریی دان
Dec., **December**	بەفرانبار
Dem., Democrat; Democratic	دیموکراتی
Dep., *or* **dept.**, department	بەش (دەزگا)
D.J., disk jockey	بڵاوکەرەوەی مۆزیك لەسەر ئێزگەی رادیۆ یا لە ئاهەنگدا
Dr., Doctor	دکتۆر
D.S. *or* **D.Sc.**, Doctor of Science	دکتۆرای زانست

E

ECG, electrocardiogram (EKG)	نەخشەی پشکنینی ئەلکترۆنی بۆ دڵ
Ed. D., Doctor of Education	بڕوانامەی دکتۆرای پەروەردە
educ., education	پەروەردە
e.g., *(L. exampli gratia)* for example	بۆ نموونە؛ بۆ وێنە
EKG, electrocardiogram	نەخشەی پشکنینی ئەلکترۆنی بۆ دڵ
ESL, English as a Second Language	ئینگلیزی وەك زمانی دووەم
esp., especially	بە تایبەتی
esq. *or* **esqr.**, esquire	بەڕێز
ESP, Extra Sensory Perception	هەستی هەستپێکردنی/پێزانینی نائاسا
EST, Eastern Standard Time	کاتی زستانەی / ئاسایی رۆژهەڵاتی ئەمەریکا
et al., *(L. et alii)* and other things	وەئەوانی تر؛ هەتادوایی
etc., et cetera, and others, and so on	هەتادوایی؛ وە هەروەها؛ هتد
EU *or* **E.U.**, European Union	یەکێتیی ئەوروپا

F

F.A.A., Federal Aviation Agency	دەزگای فڕینی فیدرالی
F *or* **Fahr.**, Fahrenheit	فەهرەنهایت؛ پلەی گەرما
FBI *or* **F.B.I.**, Federal Bureau of Investigation	دەزگای لێکۆڵینەوەی تاوانی فیدرالی
Feb., February	رەشەمێ
fem., feminine	مێ؛ مێیینە
ff., and the following	وە لاپەرەکانی دواییشی
FIFA, Federation International e de Football Association (International Federation of Association Football)	یەکێتی تۆپی پێی نێودەوڵەتی
fig., figure	وێنە
Fri., Friday	هەینی
Ft., (١) feet (٢) foot	پێ (پێوان)

G

Gen., General جەنەڕاڵ

GDP, Gross Domestic Product کۆی بەرهەمی ناوخۆ

G.M.T., Greenwich Mean Time کاتی گرینیچ

GNP, Gross National Product کۆی بەرهەمی نەتەوەیی

G.O.P. *or* **GOP,** Grand Old Party (the Republican Party) حیزبی جمهوری ئەمریکی

G.P. *or* **PG** *or* **GP,** General Practitioner پزیشکی گشتی

GPS, Global Positioning System سیستمی جێ لۆزینەوەی جیهانی

H

hdqrs., headquarters بارەگا

HIV, Human Immunodeficiency Virus ڤایرۆسی لاوازکردنی بەرگریی لەش

hon., honourable بەڕێز

hr., hour کاتژمێر؛ سات

hwy., highway ڕێگاوبان؛ ڕێگای خێرا

I

IAEA, International Atomic Energy Agency دەزگای هێزی ئەتۆمیی جیهانی

ibid., ibidem هەمان سەرچاوە (پەراوێز)

ID, identification; identity ناسنامە؛ پێناس

i.e., (L *id est*) that is واتە

IELTS, International English Language Testing System سیستمی جیهانیی تاقیکردنەوەی زمانی ئینگلیزی

IMF, International Monetary Fund سندووقی دارایی جیهانی

Inc., incorporated یەککگرتوو

interj., interjection باری سەرسامی (ڕێزمان)؛ ووشەی سەرسامی

intl., international جیهانی

IOU, I owe you من قەرزاری تۆم

IPA, Internal Phonetic Alphabet ئەلفبێی دەنگیی جیهانی

IQ *or* **I.Q.,** Intelligence Quotient پلەی زیرەکی (تاقیکردنەوە)

IRS, International Revenue Service بەڕێوەبەرایەتی باجی دەسکەوت

ISBN, Internal Standard Book Number ژمارەی پێوانەی نێودەوڵەتیی پەرتووك

ISO, International Standardization Organization ڕێکخراوی پێوانە یەکخستنی جیهانی

J

Jan., January ڕێبەندان

jr., junior کوڕ (ناونیشان) ؛ منداڵ

Jul., July پووشپەڕ

Jun., June جۆزەردان؛ بارانبڕان

K

kg., kilogram کیلۆگرام

K.K.K., Ku Klux Klan ڕێکخراوی ڕەگەزپەرستیی سپیی ئەمەریکی

K.O., knockout بەزەوییدادان (بۆکسبازی)

L

Laser, Lightwave Amplification by Stimulated لەیزەر

Emission of Radiation

lb., (L. *libra*) pound — پاوەند

lbs., pounds — پاوەند (کۆ)

lit., literature — ئەدەب؛ وێژە

loc. cit., (L. loco citato) in the place, or passage, already mentioned — لە هەمان سەرچاوە یا جێدا (پەراوێز)

ltd. *or* **Ltd.,** limited — سنووردار

M

M.A., (L. *Magister Artium*) Master of Arts — بڕوانامەی ماستەری ئەدەبیات

Mar., March — نەورۆز

masc., masculine — نێرینە

M.B.A., Master of Business Administration — بڕوانامەی ماستەری کارگێڕی

MC, master of ceremonies — ئاهەنگێڕ؛ ئاهەنگگێڕ

M.D., (L. *Medicinae Doctor*) Doctor of Medicine — پزیشک

MIA *or* **M.I.A.,** missing in action — لەجەنگدا وونە

mg., milligram — هەزاریەکی گرام؛ میللیگرام

mgr., manager — کارگێڕ؛ بەڕێوەبەر

mgt., management — کارگێڕی؛ بەڕێوەبەرایەتی

mi., mile — میل

Mlle., mademoiselle — خاتوو (کچ)؛ خانم

Mlles., mademoiselles — خانمان (کچ)

Mme., madame — خاتوو (ژن)؛ خانم

Mmes., mesdames — خانمان

Mon., Monday — دووشەممە

MP, (١) member of parliament (٢) military police — (١) ئەندامی پەرلەمان. (٢) پۆلیسی سوپا

m.p.h., miles per hour — (ئەوەندە) میل لە کاتژمێرێکدا

Mr., mister — کاک؛ جەناب

Mrs., mistress — خاتوو (ژنی شوکردو)

MS, manuscript — دەستنووس

Ms., Miz — خاتوون؛ خانم؛ (نازناوی ژنە کاتێ نەزانی مێردداره یا نا یا نەتەوێ بیڵێی)

M.S., Master of Science — بڕوانامەی ماستەری زانست

M.Sc., Master of Science — بڕوانامەی ماستەری زانست

N

NASA, National Aeronautics and Space Administration — بەڕێوەبەرایەتی نەتەوەیی زانستی فڕین وئاسمان؛ ناسا

NATO, North Atlantic Treaty Organization — پەیمانی باکووری ئەتڵەنتی؛پەیمانی ناتۆ

N.B., nota bene — بڕوانە؛ تێبینی

N.B.A., National Basketball Association — رێکخراوی یاری باسکەی نەتەوەیی

no. *or* **No.,** (١) north (٢) number — (١) باکوور؛ سەروو. (٢) ژمارە؛ نمرە

Nov., November — سەرپەڵە؛ سەرماوەز

N.S.C., National Security Council — ئەنجومەنی ئاسایشی نەتەوەیی

N.Y., New York — شاری نیویۆرک؛ ویلایەتی نیویۆرک

O

O.A.S., Organization of American States	ڕێکخراوی وڵاتەکانی ئەمریکا
obs. *or* **Obs.,** (١) obsolete (٢) obstetrics	(١) کۆن (وشە، سیستەم، ئامێر)؛ باوئەماو. (٢) پزیشکەوانیی منداڵبوون
Oct., October	گەڵاڕێزان
OE. *or* **O.E.,** Old English	(زمانی) ئینگلیزیی کۆن
O.E.D., Oxford English Dictionary	فەرهەنگی ئۆکسفۆردی ئینگلیزی
op. cit., (L. opere citato) in the work cited	هەمان سەرچاوە (پەراوێز)
OPEC, Organization of Petroleum Export Countries	ئۆپێک؛ ڕێکخراوی وڵاتانی نەوت نێردەرەوە
oz., (١) ounce (٢) ounces	ئاونس؛ ئانگزەیەکی پاوەن

P

p., page	لاپەڕە
PC *or* **P.C.,** personal computer	کۆمپیوتەری خۆ(یی)؛ کۆمپیوتەری کەسی
Ph.D., (L. *Philosophiae Doctor*) Doctor of Philosophy	بڕوانامەی دکتۆرا
pkwy., parkway	ڕێگا؛ ڕێگاوبان
pl., plural	کۆ (زمانەوانی)
p.m. *or* **P.M.,** post meridiem	پاش نیوەڕۆ
P.O., post office	پۆستەخانە
P.O.B. *or* **POB,** post office box	سندوقی پۆست؛ سندوقی پۆستەخانە
POW, prisoner of war	دیلی جەنگ
pp., (١) pages (٢) past participle	(١) لاپەڕە. (٢) گەردانی سێیەمی کردار (ڕێزمان)
prep., preposition	ئامرازی پەیوەندی
prof., professor	پڕۆفیسۆر
pron., pronoun	ڕاناو
P.S., *or* **p.s.,** postscript	دوا ووتە؛ تێبینی (لە کۆتایی نامەدا بەکاردەهێنرێ وەک پەراوێز
PTA, *or* **P.T.A.,** Parent-Teacher Association	ئەنجومەنی مامۆستایان و باوکودایکان

Q

q.v., (L. *quod vide*) which see	ئەمەش ببینە (پەراوێز)

R

RADAR, Radio Detecting And Ranging	(١) دیاریکردنی شوێن و تایبەتخۆکانی دەزگایەک لە دوورەوە بە شەپۆلی ڕادیۆ. (٢) ئامێری بەجێهێنانی ئەم کارە؛ ڕادار
re., (١) reference (٢) regarding	دەربارەی (لەسەرەتای نامەدا بەکاردەهێنرێ)
Rep., Republican	جمهوری
rev. *or* **Rev.,** reverend	بەڕێز (قەشە)
RN, *or* **R.N.,** registered nurse	پەرستاری بڕوانامەدار
r.p.m., revolutions per minute	ژمارەی خولانەوەی مەکینەیەک لە خولەکێکدا
R.S.V.P., (F. *repondez s'il vous plait*)	وەڵام بدەرەوە تکایە

S

Sat., Saturday	شەممە
Sep. *or* **Sept.,** September	ڕەزبەر؛ مشتاخان
sgt., sergeant	عەریف

sing., singular — تاك (ڕێزمان)

SOS, Save Our Souls — ڕزگارمان كەن؛ فریامان كەون (شفرەی هاواركردنە بۆ فریا كەوتن)

St., (١) saint (٢) street — (١) پیر؛ پیاوی پیرۆز. (٢) شەقام

Sun., Sunday — یەك شەممە

T

TB, *or* **tb,** tuberculosis — نەخۆشی سیل

TDY, temporary duty — ئەركی كاتی (لە شوێنێكی جیا لە شوێنی ئاسایی كار)

TOEFL, Test of English as a Foreign Language — تاقیكردنەوەی ئینگلیزی وەك زمانێكی بێگانە

Th. *or* **Thurs.** *or* **Thu.,** Thursday — پێنج شەممە

trans., transitive — كرداری تێپەڕ (ڕێزمان)

Tu. *or* **Tues.,** Tuesday — سێشەممە

TV, Television — تەلەفزیۆن

U

U.A.R., United Arab Republic — كۆماری عەرەبیی یەككگرتوو

U.A.E., *or* **UAE,** United Arab Emirates — میرنشینی عەرەبیی یەككگرتوو

U.K., *or* **UK,** United Kingdom — شانشینی یەككگرتوو؛ بەریتانیا

UFO, Unidentified Flying Object — تەنی فڕیوی نەناسراو

U.N., *or* **UN,** United Nations — نەتەوە یەككگرتووەكان

UNESCO, United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization — ڕێكخراوی پەروەردە و زانست و كلتووری نەتەوە یەككگرتووەكان؛ یۆنێسكۆ

UNICEF, United Nations Children's Fund — یونیسێف؛ سنووقی نەتەوە یەككگرتووەكان بۆ سەرپەرشتیی منداڵان

Univ., university — زانكۆ؛ زانستگا

UPI, United Press International — ئاژانسی ڕۆژنامەگەرێتیینێودەوڵەتی یەككگرتوو

U.S. *or* **U.S.A.,** *or* **USA,** (١) United States (٢) United States of America — ویلایەتە یەككگرتووەكانی ئەمەریكا؛ ئەمەریكا

U.S.I.A., United States Information Agency — ئاژانسی ئەمەریكا بۆ دەنگ و باس

U.S.S.R., Union of Soviet Socialist Republics — یەكیەتی سۆڤیەت

V

V.G., very good — زۆر باش

v.i., verb transitive — كرداری تێنەپەڕ (ڕێزمان)

VIP, *or* **V.I.P.,** very important person — كەسێكی زۆر گرنگ؛ كەسایەتییەكی زۆر گەورە

vol., volume — بەرگ (پەڕتووك)

vols., volumes — بەرگەكان (پەڕتووك – بۆ پەڕتووكێ كە چەند بەرگێكی هەبێ)

V.P., vice-president — جێگری سەرۆك

v.t., verb transitive — كرداری تێپەڕ (ڕێزمان)

W

W.C., water closet (toilet) — ئاودەسخانە؛ ئاودەس؛ سەرئاو

Wed., Wednesday — چوار شەممە

WHO, *or* **W.H.O.,** World Health Organization — ڕێكخراوی تەندروستی جیهانی

wkly., weekly — هەفتانە

WW, *or* **W.W.,** World War — جەنگی جیهانی

www, World Wide Web — تۆڕی جیهانی(ی ئنتەرنێت)

X

Xmas, Christmas — کریسمەس

Y

YMCA, *or* **Y.M.C.A.,** Young Men's Christian Association — ڕێکخراوی گەنجە مەسیحییەکان

yr., year — ساڵ

YWCA, *or* **Y.W.C.A.** *or* **Y.W.,** Young Women's Christian Association — ڕێکخراوی ئافرەتە گەنجە مەسیحییەکان

منتدى إقراء الثقافي

فەرهەنگی

ئازادی

ئینگلیزی-کوردی

د. حەمە رەشید قەرەداخی

Third Edition - 2012 12